324

CHASSENEUS

CONSVETVDINES

DVCATVS BVRGVNDIÆ

GRANDE
RÉSERVE

FACULTÉ DE DROIT
DE PARIS

IU Cujas

324

CONSVETVDINES DVCATVS BVRGVNDIÆ, FERE QVE TOTIVS GALLIÆ:

324

BARTHOLOMÆI A CHASSENÆO
IVRECONSVLTI CLARISSIMI
Commentariis ampliſsimis &
doctiſsimis illuſtratæ.

Hac poſtrema editione infinitis erroribus omnia purgata, genuinæq; lectioni reſtituta opera & ſtudio Juliani Malletij.

Acceſſit rerum, verborúmque Index locupletiſſimus.

Bibliotheque de Droit

LVGDVNI,
Apud Bartholomæum Vincentium.
CIↃ. IↃ. LXXXII.

Codex [redacted] J.-C.

BIU Cujas

CONSVETVDI
NES DVCATVS
BVRGVNDIÆ,
PERQVE TOTIVS
GALLIAM
Per
BARTHOLOMÆVM CHASSENÆVM
IVRECONSVLTI CLARISSIMI
Commentariis amplissimis &
doctissimis illustratæ.

Lectori salutem.
Accessit rerum verborumque locupletissimus.

LVGDVNI,
Apud Barthol. Vincentium.

BIU Cujas

BARTHOLOMAEI CHASSENAEI PONTIFICII AC CAESAREI IVrium doctoris, ac in Balliuatibus seu prouinciis Heduen. ac Mõtisinerij Regij aduocati, in Cõsuetudines ducatus Burgundiæ, ac Cadrelen. comitatus præcipuè, Borboni ducatus, Niuernen. ac Burgundiæ comitatuum, & multarum aliarum Galliæ prouinciarum, consecutiuè & accessoriè Commentaria, causidicos ipsarum prouinciarum, & vtilissimæ praxis sectatores, cæteróque iuris professores, horum commentariorum lectores, sibi authori, fraterno amore iunctos, hac præfatione exhortantis, incipiunt.

OMNIS qui de se, vel ingenio, vel authoritate, vel literis, vel arte quapiam, aut opera, aliquid seu ciuibus suis, seu propinquis, seu omnium hominum generi spondere potest homo, eum figere sibi vitæ statum aliquẽ oportet firmum & permanentem, in quo fructum sibi tributæ facultatis à Deo maximo hominibus possit exhibere. Ea de re cùm ego Bartholomæus de Chassenæo inter iurium doctores minimus, aliquando meditarer post tot gymnasia, & in Gallia, & Italia frequentata: post tot ciuitates & oppida peragrata, continuéque inhabitata, post aliquot doctissimorum hominum cõuentus perlustratos, post eos quibus perfunctus sum magistratus in Italia gestos, post illustrissimi domini Caroli Ambasiaci, ex quæstoris seu vicegerentis generalis in Italia, pro Christianissimo Rege Francorũ, ac magni magistri Franciæ, & ipsius Christianissimi sub iussibus dicti, ambasia negotia cum aliqua laude peracta & sustentata, quémnam tandem finem mihi imponerem, vbi tandem consisterem, in qua potissimùm vel ciuitate, vel regione meme, studia, vigiliásque meas cum laude exercerem: pauibundus, ipse vnà mecum anxiè dubitaui, sentiens me tenuissimi ingenij hominem, & doctrinæ exiguæ, vt longè consultius abesse, cum aliqua aureola inter ignotos putauerim, quàm in patria quæ semper maximum aliquid in suis expectat, non summam laudem obtinere. Tandem nescio qua in patria charitate deuinctus dulci, à Scæuola iureconsulto libro Digestorum xxxj. l. qui habebat. ff. de lega. iij. æstimata, & à Nasone in Ponto inquiente,

Nescio qua natale solum dulcedine cunctos
Ducit, & immemores non sinit esse sui.

Quasi ex Aurelij sentẽtia, illa ipsa quæ genuit patria, quæ me educauit, quæ me in eum qui sum ad disciplinas capessendas virum enutriuit, cogitationes omnes meas & studia, ad hãc ciuitatem Heduensem, sub Christianissimi Regis nostri Ludouici duodecimi iubare, aduocandi officium conuerti, méque constitui, vt neque mihi semper illud Socratis vsurpandum esset, quòd essem mundanus, & non Heduus (ei

quippe totus orbis pro patria erat)neq; parum illud Ciceronis charitatissimũ dictũ lectitasse viderer,admonẽtis homines non solùm sibi natos esse,sed ortus nostri,partem patriã vendicare,partem amicos:nullàque sit tam vehemẽs & procul à suo sensu fera,nulla volucris,nullúmque animãtis genus, quod non aliquando à cunabulis (vt ita dicam) respiciat,quod non sui lustri, non cubilis,non nidi meminerit,& in eum sese studeat,cùm est longissimè diúque euagatũ, reuocare. Exposuerunt vltro sese morti viri clarissimi tã multi,quorũ recordatione antiquissimi annales referti sunt,pro patria non tuẽda modò,sed clarificanda, sed illustranda, sed ampliore honoris & glorię fulgore amplificãda.Ego cùm tot annos studiis liberalibus pertriuerim ciuilẽ sapientiam, tam lõgissimis conatibus perceptam,luriscõsultorũ responsa,magnanimorum Cæsarum sanctiones,& iussus, pontificũ decreta cõdidiscerim,nõ malim apud meos vel ignobilissimè viuere, fructúmque laborũ meorum & vigiliarum communicare, quàm apud peregrinas gẽtes aduenam,vel summũ culmen,si contigisset, obtinere ? Quod si longè aliter est,quanto præclarius à me factũ, vt in hac patria nostra sub coruscantissimis iudiciis seu palatiis,& curiis huiusce nostrę patrię,in meis laribus& focis,apud meos penates,inter nostra sancta penetralia florẽtissimè degam,quàm si sub alieno cælo quãtúmuis sanctissimam vitam traduxerim? Quod cùm ego ad sanctissimæ iudicia huius nostræ ciuitatis,& patriæ vitæ statum,his de causis & rationibus,me firmũ & permanentem figere ritè statuissem,officio regiæ aduocationis sumpto, animaduerti acturus quędã pro studio camerario,ea mihi assumenda, quæ sanctissimis iudicijs nostris,& in palatiis,quotidianis litigiis, & iurgiis sæpius versari viderer,esse attingenda.iuxta Pauli Iurisconsulti præceptum, in l.legaui.ff.de liber.legata.Audiénsque & perpendens in amplissimo senatu,in auditoriis & palatiis sanctissimorũ iudiciorũ,huius nostræ patriæ has nostras Consuetudines proponi,& allegari, pluráq; & infinita super illis oriri dubia, & per illas omnia ferè dubia decidi,& determinari:illas repetitis vicibus legere,& perlegere decreui,vt quãtũ ingenij mei capacitas extendi posset,illarũ intellectum & mentem caperet.Quę licet aliqualiter visæ fuerint mihi rudes,& quodammodo in quibusdam difficiles,tùm propter aliquorum terminorum obscuritatem,& nouorum vulgi introductionem, tum etiã propter multorũ casuum emergentium,& dubiorum innumerabilem productionem,ex quibus reddebantur difficiliores, etiã fuissem plurimis curiarum negotiis occupatus,& stimulis vxoris impeditus:Ciceronẽ ipsum sum imitatus,qui Terentiã repudiauit, eo quòd vxori pariter & philosophiæ operã dare se non posse fateretur.Aliquas horulas furari mihi decreui, quibus ad cõmodum meiipsius primò,aliquorum deinde practicorum rudium(quia non grandis, non sum grãdium cibus)has nostras Consuetudines, seu legum municipalium librũ exponere tentaui & commẽtari,in quibus inserui partim à nouissimis,& in causis audita, partim mihi visa vtilia,nõ quòd sit aliquid in me tale dignũ à me audiri vel sciri, sed studio addiscendi,quo ille Herennius Modestinus,notãdo & disputando, optima ratione decreuit.l.finali.§.mista.ff.de munc. & hono.ingeniũ enim docile & sine doctore laudabile est,vt dicit Hieronymus in epistola ad Paulinum. Et vt ait Seneca ad Lucillum epistola xxvij.Cupio omnia quæ scio in aliũ transfundere,in hoc aliquid gaudeo dicere,vt doceam.In his enim & prouecti satis proficient, quantum per eum habebunt materiam eorum acuendi subtile ingenium, ad elucidandã in

melius

melius veritatem,quæ sæpius examinata magis in lucem explendescit.xxxv.quæstione nona.cap. graue. vndique etiam quod melius est adinueniendum est. in authentica,quibus modis natura.effici.sui.circa principium. Bene etiam dicta reduci possunt ad melius,cùm bono melius inueniatur.l.vbi autem.§. primo. ff. de verborum obligation.licet plerunque reformentur in peius,iuxta dictum Vlpiani Iurisc̃ōsulti in libris Digestorū,in tit. de appellationibus. vel etiam insulsè dicta emendare poterunt,ex quo laudabiliores fiãt.l.prima.§.& ideo.C.de vete. iur. enuclean. vt emendata sint emendantis,& non emendati.Nam & actiones ciuiles per prætorem suppletæ dicũtur prætoriæ.not.glo.ff.de præscr.verb.quòd si quid tale aliquid inuenerint,quod sit insullè dictum, aut aliàs minus dignum,ad humanam referatur fragilitatem.Omnium quidem habere memoriam,& in nullo peccare diuinitatis est,& non humanitatis:dicit Imperator Iustinianus in l.secunda §. si quid autem.C.de veteri iure enuclean. Si quid autem in eo dignũ legerint, domino Deo nostro tãtùm,gratias attribuant.Deus enim est qui prębuit leges antiquas,iam senio prægrauatas,in nouam pulchritudinem,& moderatum deuenire compendiũ, testante Iustiniano in d.l.ij.in principio. C. de veter.iur.enucle. & Hieronymus in c.reuertimini.xvij.quæstione prima.Eruditum si quid & boni sit, non proprię eruditioni,sed gratiæ Dei debere existimari.cui nec diserepat tex. in c. qui sine. xxvj. quæstio.ij. vbi dicitur, Qui sine saluatore salutem vult habere, & qui sine vera sapientia existimat se prudentem posse fieri, non sanus,sed æger, non prudens, sed stultus & demens permanebit. A quo iuxta canonicam Iacobi j. quæstio.ij.c.quam pio.Omne datum optimum,& omne donum perfectum desursum est, vt ait Iacobus.Si quis indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat.Omnis enim sapientia à domino Deo est,& in eo fuit semper,& ante æuum.Ecclesiasti. j. Nec sufficiẽtes sumus cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.Pau.secundæ ad Corinthios cap.iij.Et beatus Gregorius in homilia penultima,dicit de Spiritusancto qui Deus est. Nisi sit intus cũ qui doceat,doctoris lingua in vanum exterius laborat.Cùm igitur tota virtus nostra humana à Deo dependeat,& sine eius præsidio nihil possumus, testante Euãgelista,Sine ipso factum est nihil: ab inuocatione nominis Dei initium faciemus, iuxta morem Imperatorum,l.in nomine domini.C.de offic.præfect. Aphri. in authen.de armis.in princip.colla.vj.& in authen.de quæstore.in princ.& in authẽ. de hæred.& Falc.in princ.& iuxta doctrinam Paul.ad Corin.j.de qua habetur xxvj.q. v.c.non liceat.Siue manducatis,siue bibitis,siue quid aliud facitis,omnia in nomine domini nostri Iesu Christi facite,gratias agentes Deo.Et id etiam legimus apud veteres factitatum:nam si quippiam operis facturi fuissent, ante omnia cælestem fauorem precantes Deum inuocabant.vnde apud Persium legitur.

Vatibus hic mos est, centum sibi poscere voces,
Centum ora,& linguas optare in carmine centum. Hinc ait Ouidius,
Dij cœptis aspirate meis. & ait Boëtius de consolatione in iij.inuocandum rerum omnium patrem,quo prætermisso nullum ritè fundatur exordiũ. Et ideo dicit text.in authẽt.quomodo opor.episcopos.in princi.quòd omnia rectè geruntur,si principium sit decens & amabile Deo.Ad illum ergo me conuertã, ipsum inuocãdo,& dicam cum Salomone, Da mihi domine sedium tuarũ assistricem sapientiam,mitte illam de sede magnitudinis tuæ, vt mecũ sit, & mecum la-

BIU Cujas

boret.& cum Iudith, Da domine ſermonem bene ſonantem in os meum. Et non ponderatis humanis demeritis,tua ſola clementia in me tui cæleſtis fluminis irrigui gratiam influas ſcientiæ, ſupplendo defectum, augendo ingenij modulum, & memorię quantitatem:vt poſsim ſcripturarum libri præſentis(quem interpretandum ſeu commentandum ſuſcepi) veritatem pandere,errores fugare,nodos ſolue re difficiles, obſcura dilucidare, & dubia(quemadmodum ad doctoris officium pertinet) declarare.c.j.de reliquiis & venera.ſanctorum. & dicam etiam prout ſancta mater Eccleſia canit, Tu lux refulge ſenſibus, mentíſque ſomnum diſcute. Te noſtra vox primum ſonet, & ora ſoluamus tibi.Deo patri ſit gloria,eiúſque ſoli filio,cum ſpiritu paracleto,& nunc,& in perpetuum. At ego ipſe, quoniam à me iri inficias minimè poſsit,hoſce noſtros,qualeſcunque dici poſſunt,commentarios in Burgundionum præſcriptas obſeruationes & conſuetudines, ſeu, ſi mauis, librorum noſtrorum elucubrationes,non à meipſo haberi,& quidem ſine diuino auxilio deſcendere,ínque lucem ipſam nequaquam potuiſſe prodire,me verò potius vbi diuini auxilij penuria adfuiſſet,Penelopis telam orſum: fuiſſe,eo propterea ſum fretus conſilio,vt vnde bonum hoc ipſum cæleſte à numine mihi contributum eſſe ſupremo confiteor,eidem numini non iniuria retribuam præmium: deinde verò quoniam mihi Crœſi ditiſſimi,auariſsimíque Pigmalionis opes,ſeu diuitiæ minus ſuccumulantur,in horum retributionem gratiarúmque relationem, néue vituperando ingratitudinis vitio acculer, Ambroſiano vtar ſubſidio: vt ego ipſe iuxta anilis vetulæ deuotionem,tibi, tuóve templo ſacratiſsimo,quod poſſum offeram,te ſcilicet vt ſpero iri placatum cõfiſus, ſi vno tetraſticho:item & amplius ſubiuncto ſequentíque hexaſticho in præſentiarum tete numen trinum & excelſum donauerim,idipſum humile carmen offerens deuotius,vt haberi mihi idipſum opus commentariorum vtilitatis publicæ gratia potius conceptum tuo fretus iuuamine confitear,faciliúſque perficiam,quàm ductus vana huius mundi glorioſus elatione.

BIU Cujas

Tabula Rubricarum ac Paragraphorum.

TABVLA RVBRICARVM SEV TITVLORVM CONSVETudinum ducatus Burgundiæ, vnà cum Paragraphis seu articulis earundem.

Proœmium, seu præfatio. col. 1.

Titulus.

Des iustices & droicts d'icelles.

Rubrica 1.

Continet octo §. seu articulos.

Rubrica. col. 43

§. 1. *Toutes espaues.* 84
2. *Le seigneur haut iusticier.* 93
3. *Celuy qui trouue.* 107
4. *Le droict d'indire.* 109
5. *S'aucun commet.* 150
6. *Mesziers & sergens.* 245
7. *L'amende de simple recousse.* 288
8. *Quand le signe de haute iustice.* 313

Titulus.

Des confiscations. Rubrica ij.

Continet tres §. seu articulos.

Rubrica. 340

§. 1. *Qui confisque le corps.* 344
2. *Et est à entendre.* 378
3. *Si l'homme qui a confisqué.* 383

Titulus.

Des fiedz. Rubrica iij.

Continet octo §. seu articulos.

Rubrica. 387

§. 1. *Le seigneur du fied.* 390
2. *Et entant que touche.* 409
3. *Le seigneur du fied.* 417
4. *Le vassal est tenu.* 425
5. *En choses feodales.* 436
6. *En partage & diuision.* 456
7. *Partage ou diuision.* 461
8. *En alienation & transport.* 465

Titulus.

Des droicts & appartenances à gẽs mariez, & de la communion d'iceux.

Rubrica iiij.

Continet viginti sex §. seu articulos.

Rubrica. 491

§. 1. *La femme soit qu'elle ait.* 499
2. *Femme mariée au duché de Bourgongne.* 520
3. *Le mari constant le mariage.* 543
4. *Le mari ne peut greuer.* 549
5. *Le mari sans procuration.* 558
6. *Femme mariée selon la generale coustume.* 580
7. *Le mari & la femme ne peuuent.* 620
8. *Si constitution de douhaire.* 676
9. *La femme qui est participante.* 679
10. *Et semblablement est tenu.* 691
11. *Et peuuent les creanciers.* 694
12. *Et si les creanciers agissent.* 701
13. *Et lesdicts mariez.* 702
14. *La femme mariée selon la generale coustume.* 708
15. *La femme douée.* 713
16. *La femme ne peut mettre.* 717
17. *La femme apres le trespas.* 724
18. *Le mari ou ses heritiers.* 734
19. *Entre gens nobles.* 739
20. *Entre toutes autres gens.* 749
21. *Et s'il est trouué.* 757
22. *La femme ne prend point.* 760
23. *Deniers de mariage assignez.* 761
24. *Deniers de mariage qui ne sont ameubliz.* 799
25. *La femme ne participe point.* 802
26. *S'il aduient que le mari.* 804

Titulus.

Des rentes vendues à reachat, & executions d'icelles. Rubrica v.

Continet tres §. seu articulos.

Rubrica. 805

§. 1. *Rentes vendues.* *ibidem*
2. *Le creancier peut poursuyure.* 816
3. *Meubles n'ont point de suite.* 827

Titulus.

Des enfans de plusieurs licts. Rub. vj.

Continet octo §. seu articulos.

Rubrica. 835

§. 1. *Si l'homme a enfans de plusieurs licts.* 836
2. *La femme du fils qui vient demeurer.* 838
3. *Le fils ou fille estans hors d'aage* 842
4. *Entre gens nobles la femme.* 847
5. *Et aussi entre gens nobles.* 866
6. *Entre bourgeois, marchans.* 873
7. *Et aussi le pere est legitime administrateur.* 885
8. *La femme qui est baliste.* 887

Titulus.

Des successions. Rubrica vij.

Continet quatuordecim §. seu articulos.

Rubrica. 889

§. 1. *Le mort saisist le vif.* 890
2. *On ne peut exhereder.* 908
3. *Vn chascun habile à faire testament.* 920
4. *Si le testateur dispose des deux pars.* 936
5. *Le testateur par testament.* 947
6. *Succession en ligne directe.* 980
7. *Quand l'homme ou la femme.* 995
8. *Les heritages ensuyuent.* 997
9. *S'il sont plusieurs enfans.* 1008
10. *En toutes successions.* 1013
11. *Double ligne a lieu entre freres.* 1054
12. *Femme mariée de pere & de mere.* 1060
13. *Si aucuns se veulent porter.* 1102
14. *Au regard des gens de religion.* 1111

Titulus.

Des successions des bastards. Rubr. viij.

Continet quinque articulos, seu §.

Rubrica. 1116

§. 1. *Si vn bastard ou bastarde.* 1117
2. *Si les enfans legitimes.* 1119
3. *Le bastard ou bastarde.* 1121
4. *Si vn bastard forfaict.* 1136
5. *Quand le prestre bastard.* *ibidem*

Titulus.

Des mainsmortes. Rubrica ix.

Continet viginti duos §. seu articulos.

Rubrica.

BIU Cujas

Tabula Rubricarum ac Paragraphorum.

Rubrica. 1178
§.1. *Au duché de Bourgongne.* 1183
2. *L'homme de mainmorte ne peut prescripre.* 1184
3. *En lieu & condition de mainmorte.* 1193
4. *Vn meix assis en lieu de mainmorte.* 1195
5. *L'homme franc qui va demeurer.le premier.* 1198
6. *L'homme franc qui va demeurer.le second.* 1200
7. *La femme de mainmorte.* 1204
8. *Et si vne femme franche.* 1205
9. *L'homme de mainmorte peut desauouer.* 1209
10. *L'homme de mainmorte peut vendre.* 1226
11. *L'homme de mainmorte ne peut disposer.* 1241
12. *Gens de mainmorte estans communs.* 1244
13. *Gens de mainmorte ne peuuent succeder.* 1247
14. *Le seigneur demeure saisi.* 1253
15. *Le seigneur quand escheute & succession.* 1255
16. *L'vne des seigneuries de mainmorte.* 1261
17. *Quand gens de mainmorte vont de vie.* 1275
18. *Gens de condition mainmortable.* 1283
19. *Le seigneur de mainmorte qui a prins.* 1295
20. *Le seigneur prent la succession.* 1296
21. *Es lieux où on a coustume.* 1299
22. *Gens de mainmorte qui s'absentent.* 1301

Titulus.

Des retraicts. Rubrica x.

Continet duodecim §.seu articulos.

Rubrica. 1303
§.1. *Quand l'homme ou femme a vendu.* 1304
2. *Si vn autre du lignage.* 1328
3. *Si l'heritage est vendu.* 1329
4. *Si l'heritage vendu n'est retraict.* 1330
5. *Ledict an & iour est à compter.* 1331
6. *Le parent ne peut vendre.* 1336
7. *Si le parent qui reachepte l'heritage.* 1337
8. *Semblablement retraict a lieu.* *ibidem*
9. *En vendition d'heritage.* 1340
10. *Au reachat & retraction des heritages.* 1344
11. *Le lignagier qui veut.* 1351
12. *Pource que souuent aduient.* 1353

Titulus.

Des censes. Rubrica xj.

Continet septem §.seu articulos.

Rubrica. 1367
§.1. *Au regard des censes.* 1368
2. *Et semblablement se fera.* 1376
3. *On ne peut mettre cense.* 1394
4. *Et si on met rente sur l'heritage.* 1408
5. *Le seigneur censier peut recourir.* 1412
6. *Le seigneur censier ou rentier.* 1418
7. *En eschange de chose censiue.* 1431

Titulus.

Des aduеuz. Rubrica xij.

Continet §.seu articulum vnicum. 1433

Titulus.

Des forestz, pasturages, riuieres, & prescriptions. Rub. xiij.

Continet nouem §.seu articulos.

Rubrica. 1438
§.1. *Le bois acquiert le plain.* 1439
2. *On ne peut auoir vsage.* 1445
3. *En bois de couppe.* 1459
4. *Viue pasture en bois de haute forest.* 1461
5. *Les habitans d'vne ville ou village.* 1463
6. *Gens de poete ne se peuuent assembler.* 1470
7. *Au regard du faict de la chasse.* 1475
8. *De toutes choses prescriptibles.* 1479
9. *On ne peut faire columbier.* 1487

Conclusio. 1493
De gabellis. 1519

BIU Cujas

Index rerum & dictionum quæ hiſce commentariis continentur, multò quàm hactenus auctior & verior, ordine digeſtus alphabetico.

A Dictio iũcta verbo effectiuo & ſubſtãtiuo: vt ſum, es, eſt, dicit, & denotat cauſam efficientem, in tit. *Des foreſts.* §. iiij. in ver. *dés la S. Michel.* nu. 2 col. 1461

ab dictio aliquando includit, aliquando excludit, vide in tit. *des foreſts.* §. iiij. in ver. *dés la ſainct Michel.* nu. 1. ibidem

abbas an poſſit diſpenſare cum monacho, vt ſuccedere poſſit parentibus ſuis. remiſſiue. 1115

abolitio quot modis fiat, & quotuplex in tit. *Des iuſtices.* §. v. in verſi. *s'il n'a grace.* nu. 2. 3. & 4. 183

abolitio quid ibidem

abolitio ſpecialis, & rationalis in quo differant 184

abomati ſunt omnes qui de vno villagio debent certam ſummam determinatam & taxatã domino, & per ipſoſmet de villagio imponitur cuilibet ſecundum magnitudinem prædiorũ vide in ti. *Des mainſmortes.* §. xviij. in ci. *mainſmortables.* nu. 5 1285

& an ſi vnus eorum non ſit ſoluendo, alij teneãtur ſoluere pro eo. nu. 6 ibidem

& an ſi dominus præſtet alicui eorum immunitatem, nihilominus alij teneantur ad totam ſummam, an verò dominus tanto minus capiet, quantũ ille cui præſtita eſt immunitas ſoluiſſet. nu. 16. 1287

Vide ibidem pulchram diſtinctionem Panormi.

abortum in vtero nondum formatum occidens non punitur ad mortem 52

abſciſſio mẽbri nõ dicit pœna capitalis. ante nu. 2. 168

abſens condemnari non poteſt, ſi tamẽ de innocentia conſtet abſentis, poterit abſolui. ante nu. 125. 218

abſens qs dicatur, & quot ſpecies abſentię vide remiſſiuè in tit. *Des fieds.* §. j. in ver. *en eſt abſent.* nu. 3 400

abſentiæ mentione in ſtatuto facta comprehenditur mors. nu. 6. ibidem

abſentia & mors æquiparantur. nu. 4 ibid.

abſente eo qui de aliqua re requirendus eſt debet requiri eius vicarius, vel perſona loco eius dimiſſa. in ti. *Des fieds.* §. j. in ver. *ou à la perſonne.* & c. nu. 1 402

abuſiones duodecim huius ſeculi. vide in tit. *Des iuſtices.* §. v. in ver. *s'il n'a grace.* nu. 77 202

& duodecim alias clauſtrales. nu. 203 ibid.

acceptio per ratificationẽ validari poteſt. ſub n. 4. 568

acceſſorium ſemper veſtitur à principali ori. in con. j. do. Guido, de Moreau. nu. 13 584

acceſſorium regulatur ſecundũ naturam principalis. in tit. *Des droicts & appar.* & c. §. iij. in ver. *par donation.* nu. 5 544

accuſatus nõ eſt detinẽdus vſq; ad ſentẽtiã, ſed ſtatim poſtquã apparet eũ eſſe inculpabilẽ relaxari debet. in tit. *Des iuſtices.* §. v. in ver. *s'il n'a grace.* nu. 170 231

accuſatus quibus in caſibus detineri debeat. in ti. *Des iuſtices.* §. v. in ver. *s'il n'a grace.* nu. 167 230

acqueſtus an dicat, ſi pretiũ eius qđ ante matrimoniũ emitur, matrimonio cõtracto & cõſtãte ſoluat. 683

acqueſtus dicuntur qui per conſolidationem ad proprietatem veniunt 549

acqueſtus facti per patrẽ aut matrẽ dicuntur bona paterna aut materna. ante numerũ 1. verſi. *Et acqueſts faicts*, & c. 989

actio verbũ cõprehẽdit omnẽ ſpeciẽ actionis in perſonã, in rem miſtã, prætoriã, ſiue in rem, ſiue in perſonã, interdicta quę ſunt in rem ſcriptã, & quãlibet aliam anomalam perſecutionẽ, imò & officiũ iudicis & c. in tit. *Des droicts & appar. à gens mariez.* §. v. in ver. *és droicts poſſeſſoires.* nu. 3. 570

actio in rẽ ſcripta, ſemper comitat rei poſſeſſorẽ, ſicut actio realis. in tit. *Des retraicts.* §. xj. in verſi. *ou detenteur.* nu. 3 1353

actiones perſonales nõ egrediũtur perſonã. nu. 4 ibi.

actio hypothecaria eſt realis, etiã ſi agatur ex cõuẽtione. in tit. *des cenſes.* §. j. in ver. *loz.* nu. 14 1370

actio hypothecaria eſt in rem perſecutio. in ti. *Des rentes uendues.* §. iij. nu. 4 828

actio eſt ius proſequendi in iudicio. in ti. *Des droicts & appar. à gens mariez.* §. j. in ver. *s'elle n'eſt marchande.* nu. 10 518

actio de dolo non datur pro modica ſumma. in ti. *Des iuſtices.* §. vj. in ver. *iuſques à ſept ſolz* nu. 2 283

actio quãdo intẽtatur ꝓ obligatione perſonali, nõ in ſpiciẽdus eſt ſitus rei, quo ad forũ ſortiẽdũ. ſecus ſi ratione rei intentaretur. in tit. *Des droicts & apparte. à gens mariez.* §. vij. in ver. *par teſtament.* nu. 11 632

actio quæ ex diſpoſitione legis prouenit an ſit natiua an datiua. in ti. *Des droicts & apparte. à gens mariez.* §. xj. in ver. *pour la moytié de la debte.* nu. 9 700

& quæ dicatur actio natiua, & quæ datiua. ibi. nu. eo. & §. xiij. 701

actio quę ex ſtatutis oritur, dicitur cõdictio ex ſtatuto. in tit. *Des droicts & appar.* & c. §. xj. in ver. *pour la moytié de la debte.* nu. 7. 700

omnis actio præſupponit obligationẽ. in ti. *Des droicts & appar.* & c. §. xj. in ver. *contre la femme.* nu. 4 696

actio perſonalis, eſt ius proſequendi in iudicio quod ſibi debetur. nu. 5. ibidem

actionem habens ad rem, ipſam rem habere videtur. in ti. *Des droicts & appar.* & c. §. xiiij. nu. 1 709

actione qua agere poſſit dominus contra vaſallũ qui feudũ abſque ſua volũtate alienauit. vide in tit. *Des fieds.* §. viij. in ver. *ſans conſentement.* nu. 21 489

& ꝙ poſſit agere actione in rẽ: & quę ſit forma libelli. nu. 23. ibidem

forma libelli ſi agatur cõtra emptorẽ actione in rem. nu. 24 ibidem

forma libelli ſi agat cõdictione ex lege contra vaſallũ. nu. 25 ibidem

actiones reales quibus dentur. vide in ti. *Des droicts & appar.* §. v. in ver. *és droicts poſſeſſoires.* nu. 6 570

actionum quatuor ſunt genera, quædam enim ſunt merè reales, quædam mere perſonales, quædã perſonales, in rem tamen ſcriptæ, & quædam miſtæ, vide remiſſiuè in ti. *Des droicts & appar.* & c. §. v. in ver. *en actions perſonelles.* nu. 1 580

ꝙ actiones pſonales petimus id qđ nobis debet. in tit. *Des retraicts.* §. j. in ver. *le peut reachepter.* nu. 31 320

actiones reales preſupponũt dominium vel quaſi. nu. 4 ibidem

actiones reales duę quæ ſic habent ꝙ ſentẽtia abſolutoria in vna parit exceptionẽ rei iudicatę in alia, nõ admittitur cumulatio. in ti. *Des droicts & appar.* & c. §. xxiij. in ver. *dés le terme.* & c. nu. 13 789

BIU Cujas

actiones personales inhærēt personæ creditoris adeo q̃ ab eius persona auelli nō possunt.in ti. *Des mainf mortes*.§.xvj.in ver.*ua demeurer*.&c.nu.33 1273
actiones & nomina debitorū ēt extra territoriū cōtracta,non dicuntur bona extra territorium sita,quia non occupant locū,nec circunscribuntur,sed sunt iura personæ creditoris cohærētia, eiúsque ossibus affixa.nu.34 ibidem
actiones omnes tam actiuæ quàm passiuæ transeunt in hæredes.in tit. *Des droicts & appar.* &c. §.xix. in ver.*faire la renontiation*.nu.8 746
actiones præiudiciales non possunt vnà intentari,magis prejudicialis enim silere facit minus prejudicialem.in tit.*Des droicts & appar.*&c.§. xxiij.in ver. *dés le terme*.&c.nu.15 789
actionū præiudicialiū diuersa sūt genera,quędā enim sunt præiudiciales maioritatis ratione,aliæ authoritatis,quędā sunt prejudiciales adinuicē.n.16 790
an dominus census intentare possit simul actionē reale,& personalē,contra principalē, aut contra eius hæredes.an vna contentus esse debeat.nu.17 ib d.
actiones & nomina debitorū an veniāt appellatione mobilium.in ti.*Des droicts & appar.*&c.§.ij. in ver. *tous meubles*.nu.10 5035
actio quæ cōtinet genus,aut competit ad genus, non computatur inter mobilia,nec immobilia,sed erit species de per se.nu.11 ibid.
actor non probans libellum condemnatur in expensis,& reus liberatur.in ti.*des iustices*.§.vj. in ver. *iusques à sept sols*.nu.13 286
acta p excōmunicatū toleratū tñ ab ecclesia valēt.in ti. *des iustices*.§.vj.in ver.*meßiers & sergens*.nu.17 249
actus legitimi non recipiunt diem nec conditionem. in tit. *des droicts & appar.* &c. §.xix.in ver.*qui ne se uoudra* &c.nu.1 744
actum aliquem faciens videtur illū subiicere statuto loquenti de illo actu.in ti.*des droicts & appar.*&c.§. ij.in ver.*selon la generale coustume*.nu.6 744
actus facti in iudicio sunt maioris roboris & authoritatis,quam illi qui fiūt extra iudicium in tit.*des censes*.§.iij.in ver.*au preiudice du premier*.nu. 26 1402
actus quando est nullus,nullum potest producere effectum.in tit.*des droicts & appartenances*.&c.§.xxiij. in ver.*sera suffisamment interpellé*.nu.9 794
actus factus in iudicio si non valet vt agitur, nō valet vt valere potest.nu.10 eodem
actus vt nō pereat recedi potest à ꝓprietate verborū. in ti.*des droicts & appartenances*.&c.§.vj.in ver.*apres le trespas*. nu.8 596
actus actum & potentia potentiam significat. 319
actus iuris nullus,quādoque effectū ꝓducit.nu.5 481
actus nullus fit,nisi eo animo vt effectū sortiatur. 42
actus si cum qualitate requiratur,nō sufficit actus,nisi qualitas probetur. 200
actus si nullus sit saltem super nullitate pronuntiari debet 1392
acquirere verbum idem importat quod lucrari.in tit. *des droicts & appartenances* &c. §. ij. in ver. *& acquests*.numero 1 537
acquirēs illud quod erat ex successione habiturus, nō censetur conquestus,& propterea alter coniugum non habebit dimidiam.in tit.*des droicts & appartenances*,§.ij.in ver.*& acquests*.nu.5 538
acquisita per vnum coniugum, acquiruntur sibi tantum,& non alteri:& hoc de iure cōmuni. vide amplè in tit.*des droicts & appartenances* &c.§.ij. in ver. *femme*.nu.4 622
acquisita per maritū cōstante matrimonio sibi cōpetunt,& non vxori.in tit. *des droicts & appartenances* &c.§.ij.in ver. *tous meubles*.nu.8 534
acquisita post mortē ex ordinatione pręcedēti ex quo requiritur vestimentum post per impletionē contractus,non fingunt retro.in ti.*des droicts & appartenances*.&c.§.vj.in ver.*anciens*.nu.6 704
additio vel detractio,an faciat rem nouam vel diuersam à prima. 662
adiacētia domui,veniūt domus appellatione.n.3 401
aditio hæreditatis per beneficium inuētarij, censetur opprobriosa defuncto & hæredi.nu.3 1110
adiectio pœnæ valet tā in testamēto,& codicillis,quā etiam fideicommisso 729
adiectiuum sequens duo substantiua, ambo determinat,si habile sit & possibile.nu.5 534
administrator publicus pecuniam publicam vel rem sacram aut religiosam furto subtrahēs, capitali pœna puniendus est.in ti.*des iustices*.§. v. in ver. *pour la premiere fois*.&c nu.12 165
administrantes malè,qualiter puniātur,aut deponantur.remissiuè.nu.2 417
administrator omnis rationem tenetur reddere administrationis.nu.4 886
administrationem habens coniunctæ personæ,potest recipere solutionem.in ti.*des enfans de plusieurs lictz*. §.v.in gl.j.nu.9 867
adolescentia durat vsque ad xxv.annū.in tit.*des enfans de plusieurs lictz* §.iij.in ver.*en age suffisant*.n.17 860
Adolescens xvij.anno.attenditur, vt aduocatus possit postulare in iudicio, & vt possit esse procurator ad iudicia.nu.24 ibidem
dum verò est xviij.anno. potest suecipere sacros ordines.nu.24 ibidem
item si alicui alimenta relicta sunt vsque ad pubertatem,intelligitur vsque ad xviij.annū: quæ ætas dicitur pubertas maior ibidem
adulatore nullus periculosior hostis.super procœmio. in ver.*ordonne que six*.&c.nu.9.vbi plura de adulatoribus. 20
adulatores consiliis non sunt adhibendi. ibidem
adulterium committitur etiam cum sponsa. in tit. *des droicts & appartenances à gens mariez*.§.ij.ver.*femme*. nu.20 525
adulteriū qūo probari debeat.in ti.*des droicts & appar. à gens mariez*.§.vj.in ver.*& sera tenue*.nu.26 617
adulterij probationem requiritur probatio matrimonij.nu.30 618
adulteria de consuetudine in Francia non puniuntur. super rub.*des iustices*.in versi. *& droicts d'icelles* inter numerum 54.& 56 66
adulter manifestꝰ dicitur q deprehēditur in domo alicuiꝰ,vbi pulchra est mulier.in ti.*des droicts & appar. à gens mariez*.§.vj. in ver.*& sera tenue*.nu.28 617
adulter præsumitur qui reperitur in camera mulierē osculans & tangens.nu.29 ibidem
adulteriū an possit probari per testes respicientes per foramen,vnus post alium.nu.31 618
adulteri nulla gaudent immunitate.nu. 55 66
adulterium quinquennali præscriptione non extinguitur si incestui annectatur 1363
adulteriū quibus casibꝰ nō imputetur.sub nu.13 598
aduentitia dicūtur bona,quæ prouenerūt filio aliūdè quā à patre,vt puta bona materna. ī ti.*des successiōs*. §.v.in ver.*Meilleur del'autre*.nu.10 959
aduersatiuę autē, natura est aduersari præcedentibus in iure & facto.in tit.*des fiefs*.§.vij.nu.8 457

BIU Cujas

aduocatus accipiens aliquid à paupere peccat. in tit. *des enfans de plusieurs licts.* §.vj.in ver. *& prendra la tutelle.* nu.4 875
aduocatus fisci regis dicitur clarissimus,& multa habet priuilegia.in ti.*des droicts & appar.*&c. §. xix. in versi. *entre gens nobles.*nu.8 740
aduocatus fisci propter officium suum liberatur à conditione curiali vel coartali. ibid.
aduocato fisci iuramentum debet mitti ad domũ, tanquam ad personam egregiam.nu.9 ibid.
aduocatus regius inter clarissimos annumeratur,immunisq; est à talliis & collectis.in ti.*des enfans de plusieurs licts.*§.iiij.in ver.*entre gens nobles.*nu.13.& 14 850
aduocati fisci sunt clarissimi,& possũt comites appellari in ti.*des iustices.*§.iiij.ver.*sur ces hommes suiets.* numero 61 146
aduocatus in patria sua officium suum exercere potest, nec ad custodiam ciuitatis ire cogitur.nu.88 265
aduohatio non potest fieri de maiori ad minorẽ. in tit. *des mainsmortes.* §.ix.in ver.& *& soy aduouer.*n.2 1210
sed de inferiore ad superiorem sic.nu.3 ibidem
aduohare,id est ad se vocare.nu.2 ibidem
affectata quocunque modo non prosunt. in tit.*des fieds.* §.j.in ver.*ou à la personne.*&c.nu.10 404
affectata nullo modo prosunt.sub nu.10 ibidem
affinis pro affine in iudicio admittitur sine mandato.in ti.*des droicts & appar.*&c.§.v.in prin.nu.16 560
& quòd maritus & vxor nõ propriè sint affines,sed principium affinitatis.nu.17 ibidem
item dispositio in affine loquens, non habet locum in sponso & sponsa.nu.18 ibidem
item intelligendum est etiam affines descẽdentes admitti pro affinibus descendentibus sine mandato,sed nõ collaterales.nu.19 560
agens ad contractus rescissionem nõ auditur possessoriũ petendo.ante nu.1.in addit. 791
agnatio masculis conseruatur non fœminis:cùm fœminæ transeant in alienam familiam.in tit.*des successions.* §.xij.in prin.nu.7 1061
agnati dicuntur qui ex linea paterna seu sexu masculino procedunt.in ver.*du costé maternel* 1001
agrimensores iurare tenẽtur dicere veritatem secũdum suum iudicium,& debet fieri mẽsuratio expẽsis communibus.in tit.*des iustices.*§.vj. in ver. *par leurs fermẽs.* nu.4.col.274.& nu.10 277
alia dictio,repetitiua est similium.in tit.*des iustices.*§. vij. in ver.*suffisamment prouuee.*nu.11 311
& in ti.*des droicts & appar.*&c.§.vij.in versi.*par testament.* nu.6 630
alienare prohibitus,prohibitus est & cõmuni diuidũdo agere.in tit.*des retraicts.*§.ix.nu.20 1344
alienare prohibitus rem emphyteuticã,prohibetur etiã donare.in ti.*des fieds.*§.viij.in ver.*en alienation & transport.*nu.10 467
alienari non dicitur res quando transfertur in proximũ consanguineum.in ti..*des retraicts.*§.iij.nu.3 1330
alienari si sit prohibita res in forensem,si illa res defera tur forẽsi ex aliquo titulo, & ipse efficiatur ciuis potest illam consequi.in tit.*Des mainsmortes.*§.x. in prin. numero 15 1230
alienari prohibita per contractum, prohibentur etiam alienari per delictum.in tit. *des enfans de plusieurs licts.* §.j.nu.9 838
an alienari prohibitum,alienari possit alienatione necessaria & legali,in tit.*des confiscations.*§. iij. in versi. *sont au seigneur.*nu.7 384
si mulier iuret non alienare fundum,alienatio postea,licet cum iuramento facta,non valebit.in tit. *des censes.* §.iij.in ver.*& s'il aduient.*nu.17 1400
res alienari prohibitæ confiscari non possunt.in titu.*des confiscations.*§.iij.nu.2 383
alienatio quæ fit per confiscationẽ dicitur alienatio necessaria & legalis,quæ non prohibetur generali alienationis prohibitione.in titu. *des constitutions.*§.iij.in ver.*sont au seigneur.*nu.5 384
alienatio omniũ bonorũ præsumitur fieri fraude. in tit. *des successions.* §. ij. in ver. *sinon pour aucunes des causes.* nu.28 922
alienatio feudi an valeat si ille qui acquisiuit vellet se obligare domino feudi, & illum recognoscere. vide in ti.*des fieds.*§.viij.in ver.*sans consentement.*nu.3 483
alienatio rei ecclesiæ,vel minoris,nõ potest fieri sine solennitate:licet sit euidens vtilitas pupilli,vel ecclesiæ in tit. *des droicts & appar.*&c.§. j. in ver. *contracts entre les uifs.*nu.28 509
alienatio rei quãuis sit prohibita,potest tamẽ fieri si fiat pro redemptione suorum.nu.30 ibid.
alienare potest mulier dotem pro redẽptione suorum, quanuis aliàs prohibitum sit.nu.31 ibidem
alienare potest filiusfamilias ad redimendum ipsum patrem ex carceribus,quanuis aliàs prohibitus esset sine authoritate patris alienare.nu.32 ibidem
alienatio quid sit.vide in ti.*des fieds.*§.viij.in ver.*en alienation & transport.*nu.1 466
alienatio accipitur tripliciter,largè, largius, & largissimè.vide in tit.*des fiedz* §. viij. in versi. *en alienation & transport.* nu.2 eodem
aliam diuisionem alienationis,vide nu.3 ibidem
alienans feudum sine consensu domini,priuatur feudo. nu.4 467
alienatio feudi sine consensu domini facta,nulla est,nec potest præscribi, etiam longissimo tempore,nec potest pignorari,imò notarius scribens priuatur officio & infamis efficitur.nu.5.& 6 ibidem
alienationis nomine quæ comprehendantur.nu.7 ibid.
alienatio feudi inter agnatos permittitur.nu.8 ibid.
alienatio facta illi qui præest iuri reddẽdo,vel per minorẽ sine decreto,nõ censetur reconualescere per inhabilitatis cessationẽ,puta quia minor ætas finitur,aut tempus officij.in ti.*des mainsmortes* §.x.nu.16 1230
alienatione alicuius rei sine consensu prohibita,non potest eas res in iudicio deduci sine cõsensu dicti domini.nu.29 1232
nec potest super ea deferri iuramentum iudiciale.numero 30 ibidem
alienatio an comprehendat dationem in solutum. vide remissiuè n.31.& paulò antè nu.29.ver.limita iiij.ibi.
alienationis verbo,an comprehendatur locatio.numero 35 1233
& an pignoratio seu hypothecatio.nu.40.& 42 ibid.
an donatio.nu.45 ibidem
in alienatione rerum monasterij,interuenire debet consensus conuentus,& ad eũ consensum præstandũ debent omnes monachi esse præsentes,nec sufficit dicere totum capitulum consensit,sed oportet exprimere omnia nomina monachorum.in ti.*des mainsmortes.*§. ix.in consi.ibi posito.nu.23 1221
in alienatione fiẽda per abbatem requiritur authoritas summi pontificis.nu.27 1222
in alienatione rerum ecclesiæ,an standũ sit cõsuetudini ecclesiæ illius cuius res alienatur.vide nu.29 ibid.
an generaliter in alienatione prohibita, intelligatur prohibita & hypotheca.vide remissiuè.in titu. *des fieds.*§. viij.in ver.*en alienation & transport.*nu.15 468

BIU Cujas

alienationis prohibitio p ſtatutũ vel legẽ impedit dominij tranſlationem.in titul. *des mainſmortes.*§.x. numero 7 1227
in alienatione rerum eccleſiæ,plures requirũtur ſolennitates,quæ omiſſæ, cõtractum reddunt nullũ.in tit. *des mainſmortes.*§.ix.in conſi.nu.1 1221
& primò requiritur cauſæ cognitio, an videlicet expediat eccleſiæ.nu.17 ibidem
ſecundò interuentio tractatus.nu.18.& 19 ibidem
qui tractatus fieri debet cũ magna deliberatione & maturitate.nu.20 ibidem
& nunquam præſumitur.nu.21
Tertiò conſenſus capituli.nu.22
quartò authoritas ſuperioris.nu. 26
alienationis prohibitio an impediat trãſlationẽ poſſeſſionis.vide in ti.*des mainſmortes.*§.x.nu.11.& 12 1229
alienationis prohibitio facta à lege,teſtatore, iudice & contrahente, paribus paſſibus ambulant.in tit. *des mainſmortes.*§.x.nu.43 1233
alienatũ non dicitur,quod in dominio vẽditoris adhuc remanet.nu.45 1234
res ſemel facta alienabilis, ſemper remanet alienabilis. nu.46 1235
alienatione per contractum prohibita, nõ videtur prohibita alienatio per teſtamentum.in tit. *des droicts & appar.*&c.§.vij.in ver.*par teſtament.*&c.nu. 5 629
ex alienatione magna pręſumitur fraus,vtſi quis alienat omnia bona meliora, præſumitur in fraudem feciſſe. in ti.*des droicts & appar.*&c.§. iij. in verſic.*des heritages acquis.*nu.8 547
alienationis modo vno conceſſo,videtur cõceſſus ei ſimilis,vel etiam melior.in tit.*des droicts & appar.*&c.§. j.in ver.*& authorité.*nu.9 517
in omnibus alienationibus in quibus alienans cadit à iure ſuo,debet intelligi in ſciente,ſecus in ignorante rei qualitatem. in titu. *des fieds.* §.viij. in ver. *ſans conſentement.*nu.17 488
in alienatione vniuerſali multarum rerum feudaliũ non requiritur conſenſus vaſallorum. in tit. *des fieds.* §. v. nu.63 447
alienatio vaſallagij & rerum feudalium,poteſt fieri ſine conſenſu vaſallorum,& eis non requiſitis,imò etiam inuitis.nu.63 ibidem
alienare poteſt rex Franciæ feuda,ſine ſubditorum conſenſu.nu.65 ibidem
alienatio non eſt in coſideratione,niſi tradita fuerit poſſeſſio.in tit.*des fieds.*§.vij.in ver. *en alienation & tranſport.*nu.32 472
idem in permutatione.nu.34 ibid.
alienatio bonorũ ſuorum quo caſu prohibeatur, in additione. 1239
alienatio eſt nulla in fraudem legis facta.ſub nu.10 553
alienatio fraudulenta præſumitur,ſi conditionem reſolutoriam habet ex alienantis voluntate. 1353
alienatio neceſſaria dicit quæ fit ex adiudicatione.1341
alienatio quæ fit ex delicto per confiſcationem,an prohibeatur alienatione prohibita.nu.2 383
alimentari eſt maiorum,nutriri verò minorũ. in titulo *des enfans de pluſieurs lictz.* §. iiij. in verb. *& alimenter.* nu.1 862
alimenta pupillo à tutore adminiſtrari debẽt, ſecũdum redditus patrimonij eiuſdem, nec plus expendere in eo alimentãdo,quàm in reditibus percipiatur. nume ro 2 ibidem
alimentorũ appellatione veniũt medicinę.nu.4.ibidem
& expenſæ in ſtudio pro diſciplina. nu.5 ibidem
item veſtimenta.nu.7 ibidem
nunquid autem pater & mater filios alimentare teneantur iure naturali & ſanguinis.quòd ſic.nu.6 ibid.
alimenta debent præſtari de fructibus prouenientibus ex proprietate,nec debet vẽdi ipſa proprietas.nu.8 ibi.
alimenta,nutrimẽta,educatio,& victus,idem importãt. nu.3 ibidem
conuentio facta inter prælatum & monachos de alimẽtis eſt valida.in tit.*des enfans de pluſieurs lictz.* §. iiij. in ver.*ueſtir & habiller.*nu.4 863
filius ſi ſe aliundè alimẽtauerit & veſtiuerit,ita quòd nõ fuit alimentatus,nec veſtitus à matre, an adueniente tempore xiiij.anno.poterit petere alimenta prętcrita in tit.*des enfans de pluſieurs lictz.*§.iij.in ver.*ueſtir & habiller.*nu.7 ibid.
& ſi tutor alimentare tencatur pupillum in domo ſua, & non fecerit,hac conſuetudine(per quã lucratur fructus bonorum mobilium) ſtante, an debeat perdere dictos fructus.nu.8 ibidem
aliter & alias dictiones,faciunt vt prędicta appoſita ſint de forma,& intantum requirantur,quòd ſi nõ obſeruentur,actus ſit nullus.in ti.*des ſucceßions.*§.iij.in ver. *ou autrement ledict teſtateur.*&c.nu.1 934
Alexia ciuitas vnde dicta,& à quo ædificata.ſuper procemio in ver.*meßire Ferri.* &c.nu.27 15
allodialis res dicitur illa quæ pertinet ad plenum & directum dominid alicuius. in tit. *des ſucceßions.*§.vj.in ver.*& les enfans de ſes freres.*nu.4 992
allodium,idem dicitur,quòd proprium.nu.5 ibi.
& eſt allodium quædam proprietas quæ non recognoſcitur,niſi à ſolo Deo. ibidem
allodialis res nemini ſubiicitur.in ti.*des iuſtices.*§. viij. in ver.*le ſeigneur.de la haute iuſtice.*nu.2 317
alternatiuarũ alia rerũ, alia perſonarũ, alia tẽporis,alia locorũ,alia locorũ & rerũ ſimul,alia rerum perſonarum & locorũ.de quibus vide in tit.*des mainſmortes.*§. xxj.in ver.*au choix de ladicte femme.*nu.4 1300
alternatiua iſta,peto talem rem corã vobis domino iudice,aut veſtro locũtenente,an admittatur.nu.6 1301
alternatiua remedia in libello quis concludere poteſt, quãdo dubitat de iure ſibi competente.nu.7 ibid.
ad alternatiuæ partem,ſufficit alteram partem eſſe veram.in tit.*des confiſcations.* §. iij.in ver. *ou mainſmortables* nu.2 386
ambani vel albani in Gallia qui dicantur. vide in tit. *des confiſcations.*§.j.nu.37 359
albinagij ius quod dicatur.in tit.*des confiſcations.*§.j. nume.38 eodem
Albani in Francia non poſſunt tenere beneficia ſine licentia principis,quæ vocari ſolet litera naturalitatis. nu.39 360
amicitia præponderat coniunctioni ſanguinis.in ti. *des droicts & appart.à gens mariez.*§.v.nu.23 561
amicus ſingularis venit appellatione ſuorum.nume. 26 & 30 ibidem
& propter amicitiam repellitur quis à teſtimonio. nu. 31 ibidem
amico meo ſi facta fuerit iniuria,videtur mihi facta. nu. 33 ibidem
amicitia maxima dicitur quæ in ſcholis contrahitur.nu. 35 562
amicitia maxima debet eſſe inter virum & vxorem,cuius amicitiæ tria ſunt fundamẽta:videlicet honeſtas, fructus & delectatio. vide ſuper rub. *des droicts & appar.*&c.nu. 19 495
& quòd tãtæ diſcordiæ in matrimonio reperiuntur,tres potiſſimę ſunt cauſæ,videlicet cupiditas,inordinatio & inæqualitas.vide nu.20 ibidem

De amore

BIU Cujas

de amore parentum in liberos, habes super rub. *des iustices, & droicts d'icelles.* in versic. *& droicts d'icelles.* num. 34 58
amplius dictio totum cõtinet. in tit. *des enfans de plusieurs lictz.* §. vj. in versi. Et reliqua. nũ. 8 883
amittat & perdat, cùm lex his verbis vtitur, intelligitur per sententiam. in tit. *des fiedz.* §. viij. in ver. *commise n'a point de lieu.* nu. 4 478
amortizationis effectus quis. vide hîc infra post dictionem authoritas. nu. 36 1225
analogum per se positum stat pro famosiori significato. super rub. *des iustices & droicts d'icelles.* in versi. *iustices.* nu. 30 49
analogum seu terminus communis per se positum, stat pro suo famosiori significato. in versi. *religieux profez.* 1112
angarij & perangarij an sint à testimonio repellendi. an te nume. 19 1289
Angliæ rex iniustè de regno Franciæ conqueritur, cuius causam, vide in tit. *des fiedz.* §. v. nu. 75. & 76 448
animal in prædio suo inueniens, an possit retinere illud donec sibi damnum sarciatur. in tit. *des iustices.* §. vj. in ver. *en mesusage.* nu. 11 281
animal in prædiõ suo inuentum expellens, & tale animal expellendo pereat, an teneatur ad emendationẽ. numero 12 282
animal per messarium repertum in damno & retentum vel pignori datum si perierit, perit periculo messarij. nu. 13 ibidem
animal si capi potest in fundo, ita etiam extra, dummodo incontinenti. nu. 15 ibidem
animal pro noxa dans, liberatur à damno. nu. 17 283
animalia data ad soccidam, in quibus recipiẽs obligatus est ad ea nutriendum, & de eis computum reddendum &c. an computentur inter mobilia bona, an immobilia. vide plenè in tit. *des droicts & appatenances à gens mariez.* §. ij. in versic. *tous meubles.* numero 18 536
animal damnum dans, detineri potest donec sciatur ad quem spectet. 279
animus non occidendi quomodo probetur. super rubr. *des iustices & droicts d'icelles.* nu. 9 53
animus seu ea quæ in animo cõsistunt qualiter probentur. ibid.
animaduertere in corpus est de mero imperio. super ru. *des iustices & droicts d'icelles.* in versic. *& droicts d'icelles.* nu. 2 50
antipocha debetur recipienti solutionem, sicut apocha soluenti. in ti. *des censis.* §. vj. in versi. *contre le tenementier.* nu. 22 1426
antiquum esse est qualitas extrinseca, & ideò à iure non præsumitur, sed est probanda. in titu. *des droicts & appar.* &c. §. vj. in ver. *anciens.* nu. 13 706
Reges verò & principes potestatem habent faciendi nouum ex antiquo. nu. 14 ibidem
antiquum propriè & strictè dicitur id quòd à patre vel aliquo alio ascendẽte vsque ad quartum gradum acquisitum fuit. nu. 17. 18. 23 ibidem
quid de acquisitis à fratre in quibus frater succedit, an dicantur antiqua. quòd non, nu. 17. 19. & 20 ibid.
si autem fratri frater succederet in bonis paternis, illa dicerentur antiqua. nu. 21 ibidem
& idem de omnibus collateralibus.
antiquum aliquid esse dicẽti incumbit probatio. in tit. *des droicts & appartenances à gens mariez.* §. vj. in versi. *anciens.* nu. 12 705
annua præstatio quòd nõ sit seruitus nec realis nec personalis, & quòd non causet ius in re, nec obliget tertium possessorem singularem, vt possit agi cõtra eum immediatè. in titu. *des censes.* §. vj. in versic. *contre l'assignal.* nu. 1 1420
annua præstatio non sequitur fundum. nu. 2 ibid.
& hoc de iure: de consuetudine verò Burgundiæ, secus. vide ibidem
annua præstatio imponit ius personale, reditus verò reale. nu. 4 ibidem
annua præstatio an possit assignari super re. & sic illa res sit hypothecata. vide in tit. *des censes.* §. iiij. in verb. *sur l heritage* nu. 1 1408
annua pensio an possit imponi super re quæ non est potens ad supportandum pẽsionem. & quid si res fuerit diminuta. vide in tit. *des censes.* §. ij. nu. 1 1376
annua præstatio constituitur per cõtractum inter viuos. nu. 2 ibidem
an acquiratur ex diuturnitate temporis. vide numer. 3. ibidem
ad acquirendum quasi possessionem annuæ præstationis sufficiunt duo anni. in ti. *des censes.* §. ij. nu. 26 1383
an agi possit possessorio pro annua præstatione. nu. 27 ibidem
& an interdicto recuperandæ. nu. 28 ibid.
annua præstatio de iure non dicitur seruitus, nec realis, nec personalis: de consuetudine verò Burgundiæ secus. vide nu. 29 1384
si ille qui debet singulis annis certum quid pro censu, quod soluere debet certo quodam die sub certa pœna, an si pro centum annis soluere velit, dominus cogatur recipere. nu. 30 ibidem
& quòd ille cui debetur vinum, bladum, vel aliud simile quod cursu temporis deteriorari potest, non cogatur recipere id ante tempus. nu. 31 1385
Item si testator reliquerit alicui vnam corbem frumenti annui vsque ad decem annos, an hæres possit primo anno soluere pro decem annis decẽ corbes. quòd sic. nu. 32 ibidem
annotatio dicitur bonorum descriptio. super rub. *des confiscations.* nu. 10 342
Et quando habeat locum. nu. 11 ibidem
annotatio non nisi in causa criminali, in qua pœna mortis est imponenda, fieri potest. nu. 11 ibid.
annullatio actus non est pœnalis si fiat ex defectu solennitatis. sub nu. 2. in fine addi. 503
annus vnde dicatur. in titu. *des iustices.* §. viij. in ver. *dedans l'an.* nu. 1 319
annus triplex, lunaris scilicet, solstitialis, & magnus nu. 2 ibid.
annus duplex artificialis, & naturalis. nu. 4, & 8 ibid.
annus currens qui dicitur. nu. 5 320
annus magnus & mundanus qui. nu. 7 ibidem
annus cœptus in fauorabilibus pro completo habetur. nu. 8 ibidem
annulus quem sponsus dat sponsæ quòd significet dilectionem. Et qualis debeat esse, & in quem digitũ apponi, & plura pulchra. vide super rubr. *des droicts & appart. à gens mariez.* nu. 16. & 17 494
apparitores in iure qui dicantur. in tit. *des iustices.* §. vj. in ver. *meßiers & sergens.* nu. 1 245
Apollo omnium primus herbarũ naturas cognouit, inde diuinitatis opinionem consecutus est. Et quo tẽpore regnauerit. super proœmio, in verb. *meßire Ferri de Clugny.* &c. nu. 19. & 20 15
appellare licet ab interlocutoria, si grauamẽ quod irreparabile esset, inferretur. in titu. *des iustices.* §. vj. in ver. *simple recousse.* nu. 16 297

BIU Cujas

appellans iniustè & mala fide qua pœna puniendus sit. vide in ti. *des iustices.* §. vj. in versic. *iusques à sept sols.* nu. 9 285
appellãs semper præsumitur in mala fide, & pro sententia præsumitur. nu. 10 ibidem
appellans temerè de iure canonico nulla nisi expẽsarum pœna punitur. nu. 11 ibid.
appellans temerè & succumbens iudicis arbitrio punitur nu. 12 ibidem
in Gallia omni appellationi defertur. in tit. *des iustices.* §. vij. in ver. *de simple rescousse.* nu. 11 296
apposita quæ non requirantur de necessitate, licet inutilia sint, non tamen vitiant. in tit. *des iustices.* §. v. in ver. *s'il n'a grace.* nu. 159 228
approbatus semel, potest iterum approbari. in titul. *des droicts & appartenances*, &c. §. vij. in ver. *si ce n'est du consentement.* &c. nu. 45 645
approbatus ad vnum beneficium, si vult habere curam & administrationem alterius debet iterum examinari. nu. 46 546
aqua tui stagni ita creuit, quòd pisces tui venerunt in stagnum meum, tu vis pisces ipsos habere, quæritur an possis? vide hanc notabilem quæstionem decisam in tit. *des droicts & appartenances*, &c. §. ij. in ver. *tous meubles.* nu. 24 537
aqua à suo solito & naturali cursu deduci non debet, etiam si sine vicinorum iniuria fiat. in tit. *des forestz.* §. ij. nu. 7 1448
Arar fluuius quondam nunc Sagona dicitur. in versicu. *meßire Ferri de Clugny.* &c. nu. 5 14
arbor sicca, est arbor. in titu. *des enfans de plusieurs lictz.* § iiij. in ver. *apres le trespas.* nu. 3 852.
arbor sicca nondum à solo euulsa dicitur arbor. in titu. *des iustices.* §. v. in verbo, *ou mutilation de membres.* num. 10 169
arbores nemorum seu forestarum priuatarũ scindẽtes, in tanto cõdemnantur ac si nemora seu foresta regis aut comitis scidissent. in titu. *des iustices.* §. vj. in ver. *en mesusage.* nu. 4 280
arbiter potest ferre sententiam partibus absentibus. in tit. *des iustices.* §. vj. in ver. *meßiers & sergens.* nu. 73 262
arbiter an possit citare testes. in tit. *des iustices.* §. vj. in ver. *meßiers & sergens.* nu. 3 246
arbitrium quem effectum habeat. in tit. *des iustices.* §. v. in ver. *à l'arbitrage du iuge.* nu. 26 175
in arbitranda pœna in delictis quæ veniant considerada, habes in tit. *des iustices.* §. v. in ver. *à l'arbitrage du iuge.* nu. 1 170
archiepiscopus an possit punire subditos suffraganei, in tit. *des iustices.* §. ij. nu. 16 136
archimandia quid sit. in tit. *des iustices.* §. iiij. in ver. *indire, imposer.* &c. nu. 3 118
ardor liciti amoris habet vim clausulæ codicillaris. in ti. *des droicts & appart.* &c. §. v. nu. 28 561
ardor liciti amoris habet vim reuocationis clausulæ derogatoriæ, appositæ in primo testamento. numer. 29. ibidem
argumentum à contrario sensu in statutis locum nõ habet, quando tali argumento ad iuris communis correctionem peruenitur. in ti. *des enfans de plusieurs lictz.* §. v. in ver. *& separé de leur pere.* nu. 11 871
argumentum à contrario sensu idem est quod subauditus intellectus, aut coniectura. nu. 14. & 15 872
argumentum à cõtrario sensu est subauditus intellectus in tit. *des enfans de plusieurs lictz.* §. iij. in ver. *en faisant les fruicts siens.* nu. 2 887
argumẽtum à lege ad statutum, & iuris scripti ad nõ scr[i]ptum bonum est. in tit. *des droicts & appar.* &c. §. vij. in ver. *s'autrement par traictier.* &c. nu. 1 670
argumentum de lege scripta ad non scriptam valet. in ti. *des droicts & appart. à gens mariez* §. ij. in ver. *selon la generale coustume.* nu. 8 529
argumentum de pœna ad vsuras valet. in ti. *des droicts & appartenances à gens mariez.* §. xxiij. in ver. *des le terme.* &c. nu. 6 787
argumentum de pacto ad consuetudinem bonum est. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. xix. in ver. *faire la renuntiation.* nu. 7 746
argumentũ à simili in consuetudine aut statuto non est sumendum ad legem scriptam corrigendam. in ti. *des succeßions.* §. xij. in ver. *n'autre donation.* nu. 10 1092
argumentum de alimentis ad dotem valet. in tit. *des iustices.* § iiij. in ver. *mariage d'une fille.* nu. 7 122
& in tit. *des succeßions des bastards.* §. v. in consi. ibi posito. nu. 39 1163
argumentum de contractibus ad vltimas voluntates, an & quando procedat. vide amplè in tit. *des droicts & appart. à gens mariez.* §. iiij. nu. 1 550
argumentum de contractibus ad statuta valet. in tit. *des iustices.* §. v. in ver. *s'il n'a grace.* nu. 13 185
argumentum de legato ad donationem valet. in titu. *des droicts & appartenances à gens mariez.* §. iij. in ver. *par donation.* nu. 4 544
argumentum de liberto ad vasallum valet. in ti. *des fiedz.* §. iiij. in ver. *le uaſſal est tenu.* nu. 10 426
argumentum de tempore ad locũ valet. in tit. *des droicts & appartenances à gens mariez.* §. xj. in versi. *anciens.* nu. 7 704
argumentum de feudo ad emphyteusim non valet, quãdo in feudo aliquid ponitur vltra ius commune. in ti. *des droicts & appar.* &c. §. xxiij. nu. 44 772
argumentum à consuetis fieri bonum est. in ti. *des droicts & appartenances à gens mariez.* §. xxiij. in ver. *& qui ne sont payez.* nu. 3 783
argumentum de feudo ad emphyteusim valet. in titu. *des fiedz.* §. j. in ver. *ou à la personne.* nu. 37 408
arguere an sit licitũ ad casum qui sublata & impropria significatione continetur. vide in tit. *des droicts & appartenances à gens mariez.* §. j. in verb. *contracts entre les uifs.* nu. 17 506
arma inuẽta sunt ad cognoscendũ familias & personas, in tit. *des succeßions des bastards.* §. iij. nu. 22 1126
arma deferre licet in viginti casibus. sub nu. 109 81
arreragiorum quæstio est personalis, & de eis cognoscere potest iudex ecclesiasticus. in ti. *des censes.* §. j. in ver. *lodz.* nu. 13 1370
arredium dicitur illud quod mulier secum portat ad maritum vt consumatur, vt est cõsuetudo in lineis. in ti. *des droicts & appartenances à gens mariez.* §. xxiiij. in ver. *sont heritages.* nu. 9 801
arrestum curiæ habet vim legis. in ti. *des droicts & appar.* §. vij. in ver. *par testament* &c. nu. 13 632
ars & natura semper nouas deproperant edere formas. in tit. *des enfans de plusieurs lictz.* §. iiij. in verbo, *baliste.* nu. 2 852
ars imitatur naturam inquantũ potest. in ti. *des succeßions des bastardz.* §. v. in consi. nu. 63 1174
ars meretricia per Henricum Agrippam amplè est laudata. sub nu. 90 207
Artaxerxes Persarũ rex sacerdotes dei immunes esse voluit. in titu. *des iustices.* §. iiij. nu. 30 116
ascendentes an succedant descendentibus in bonis feudalibus. quòd non in titu. *des succeßions.* §. vj. in ver. *& les enfans de ses freres.* nu. 3 991

Eius

eius rationes. vide nu.6.& 7 ibidem
aſcendentes non ſuccedunt deſcendentibus in emphyteuſi eccleſiaſtica.nu.8 992
aſcendentes ex pacto ſuccedere poſſunt in feudo, ſicut quilibet extraneus ex pacto ſuccederet.nu.9 993
etiam ex conſuetudine poterunt, ſicut in tota Gallia fit ex conſuetudine: cùm feuda per totam Galliam redacta ſint ad inſtar patrimonialium.nu.10 ibidem
& ſi filius contemplatione patris in feudo eſſet inſtitutus, pater ſuccederet ei in feudo.nu.11 ibid.
item in feudis antiquis, aſcendentes deſcendentibus ſuccedunt. poſt nu.11 ibidem
aſcendentes quomodo & quando ſuccedant deſcendentibus. vide in titu. *des ſucceſſions* §.vj.nume.4.5.6.& 7. 982
aſcriptus ſine gleba, pacto acquiri non poteſt. in titu. *des mainſmortes* §.v. in ver. *& deuient*.nu.4 1200
adſcriptitij ſunt qui per ſcripturam ſolo adſcripti ſunt. ſuper rub. *des mainſmortes*.nu.3 1179
& quę requirantur ad hoc, vt quis dicatur adſcriptitius. nu.4 ibidem
adſcriptitius poteſt præſcribere libertatem ſpatio xl. anno. in tit. *des mainſmortes*. §.ij. in ver. *par quelque laps de temps*.nu.2 1186
adſcriptitius dicitur quaſi glebæ & terræ adſcriptus. in tit. *des confiſcations*. §.iij. in verſi. *ou mainſmortables*.nu.4 367
adſcriptitius non eſt ſeruus.nu.5 1179
adſcriptitij quomodo differant à cenſitis.nu.7 ibid.
aſſaſſinus mandatarius poteſt torqueri, vt denominet mandantem. in titu. *des iuſtices* §.v. in verſi. *à l'arbitrage du iuge*.nu.12 172
aſſaſſinum & mandatum de occidendo hominme, qualiter puniatur. ſub nu.7 53
aſſenſus regis vel epiſcopi, ſi de conſuetudine requirendus eſt, & ſit abſens extra regnum vel archiepiſcopatum, ſufficit requiri eius vicarium. in tit. *des fiedz*. §. j. in ver. *ou à la perſonne*.&c.nu.2 402
aſſertioni inſtrumenti, quòd alienatio cedat in vtilitatē eccleſiæ, non ſtatur: niſi appareat vera vtilitas. in titu. *des droicts & appart*.&c. §.vij. in ver. *donations*.nume. 9 624
aſſigno verbum, transfert dominium. in tit. *des cenſes* §. iiij. in ver. *ſur l'heritage*.nu.4 2409
aſſigno verbum, quando & qualiter traditionem operetur.nu.4 726
aſſignare, & promiſſio de aſſignando, an differant. in tit. *des droicts & appartenances*, &c. §.xxiij. in ver. *ou promis d'aſsigner*.nu.1.3.& 6 781
aſſignare verbum traditionem importat. in ti. *des droicts & appart*.&c. §.ix. in ver. *ou par elle*.nu.6 686
aſſignatio transfert de iure tantummodo dominium, & non poſſeſſionem. in titul. *des droicts & appart*.&c. §. xvij.nu.1 724
aſſigno verbum multis modis accipitur, vide qualiter nu.2.& nu.4 726
res data mulieri in aſſignationem dotis adueniente conditione, poteſt ab ea vendicari.nu.9 727
aſſigno verbum, prolatum à papa transfert poſſeſsionē. eo.ti.& §. in ver. *par ſon mari*.nu. 5 726
ſi res quæ mulieri datur pro dotis aſſignatione pereat, an pereat periculo vxoris.nu.6 ibidem
& hoc ſi pereat ſoluto matrimonio: ſi verò cōſtante matrimonio pereat, ſecus: perit enim tunc periculo mariti.nu.7
ſi aſsignatio fiat mulieri pro dote de bonis mariti, nō vocatis çreditoribus, an valeat.nu.8
item ſi mulier dedit mille pro dote quæ non fuerunt aſſignata, creditores faciunt executionem in bonis mariti, an mulier poſsit ſe opponere dicendo maritum vergere ad inopiam, & ideo ſe petere dotem ſibi reſtitui, aut in bonis mariti aſsignari.nu.9 727
ſola aſsignatione vel promiſsione caſu conditionis adueniente, transfertur res etiam ſine traditione. in tit. *des droicts & appart*.&c.§.xxij.num.2 760
aſsiſtentes iudici debent ipſi iniuſtè aliqua facienti reſiſtere & contradicere, vel proteſtari quòd malè & iniuſtè facit, aliàs puniuntur. in ti. *des iuſtices*.§.vij. in ver. *de ſimple reſcouſſe* nu.23 299
aſſuetudo dicitur quaſi aſsiduus actus. in tit. *des foreſtz*. §.ij.nu.18 369
attentatio furti ita punitur ſicut actus conſummatio. ſub nu.123 215
atteſtanti in loco eſſe conſuetudinem non creditur, etiā ſi ſit doctor, niſi probet, nec eſt talis atteſtatio potens transferre onus probandi in aduerſarium. in titu. *des mainſmortes* §.ix. in conſi.nu.31 1223
aſylum quid dicatur. in tit. *des iuſtices*.§.v. in ver. *s'il n'a grace*.nu.111 211
Auguſtus vnde dictus ſit. ſuper procœmio, in ver. *meßire Ferri de Clugny*.&c.nu.29 30
Auguſtudunum eſt dictio græca, & vnde dicatur. ſuper procœmio in ver. *meßire Ferri de Clugny*, &c. nu. 13. & 14 & 30 29
Auguſtuduni antiquitas nu.21 30
augmentum quid ſit, & an res augmentata ſit eiuſdē naturæ, cuius eſt augmentum, ante nu.3 803
auis quæ effugit oculos noſtros, præſumitur recuperaſſe naturalem libertatem. in titulo, *des foreſts*.§.j. numero 6 1441
authoris horum commentariorum patria, & quando ediderit additiones illas nouas, quas huic editioni videmus inſertas. in tit. *des fieds*.§.ij.nu.19 413
authoritas gloſſæ omnes alias antecellit. in titu. *des ſucceſſ ons*.§.xj. in ver. *auſsi a lieu*.nu.11 1058
authoritas viri (quæ interuenire debet contractui mulieris) debet eſſe in ipſo actu, vel ſtatim & immediate poſt. vide in tit. *des droicts & appart*. &c.§.j. in verſi. *& authorité*.nu.1 516
& an ea authoritas poſsit interponi per procuratorem, vide quòd non.nu.2 ibidem
authoritas quę debet interponi, debet exprimi formaliter per verbum authorizo, & non ſufficit eam exprimere per æquipollens.nu 4 ibidem
authoritas ſuper actu futuro & confuſo, non poteſt interponi.nu.6 ibidem
authoritas requiſita ad aliquid agēdum, poteſt ſequi actum, in tit. *des droicts & appart*.&c. §. vij. in verb. *ſi ce n'eſt du conſentement*.&c.nu.16 640
authoritas exponitur, id eſt, cōfirmatio.nu.17 ibid.
qui authoritate indigent authorizare non poſſunt. in ti. *des droicts & appartenances*, &c. §. vij. in verb. *des prochains parens*.nu.3 647
authoritas & licentia alicuius domini quæ requiritur in actu aliquo, debet actum præcedere, aliàs actus eſt nullus. in ti. *des foreſtz*.§.vj. in ver. *ſans authorité ou licence*.nu.1 1474
authoritas iudicis non ſufficit, vbi expreſsè cōſenſus aliquorum requiritur. 652
amortizatio facit quòd res quæ erant feudales, fiant allodiales. in tit. *des mainſmortes*. §.ix. in conſil. numero 36 1225
& quòd eccleſiæ in regno Franciæ non poſſunt habere res feudales ſine amortizatione. nu. 37

BIU Cujas

authentica præsente.C.de fideiusso.nō habet locum, vbi consuetudo patrię viget in contrarium.in ti.*des rentes uendues*.§.ij.nu.3 818
nec quando est renuntiatum beneficio excussionis. numero 4 ibidem
nec in campsoribus & mercatoribus,qui non habēt beneficium excussionis quando pro aliis fideiubent.nume.10 819
nec in fideiussoribus indemnitatis.nu.11 ibidem
authen.cessante.non habet locum in vlterioribus,id est nepotibus qui sunt vltra filios fratrum.in titulo, *des successions*.§.xj.in ver.*& auſsi a lieu*.nu.6.& 12.1055.& 1058
Auus an succedat cum fratribus & sororibus defuncti, sicut pater successisset,si vixisset: quòd non, & quòd frater excludat auum.in tit.*des successions*.§. vj. in ver. *& au regard*.nu.2 988
auus non tenetur relinquere quicquam nepoti, si tempore mortis suæ filius suus,id est pater nepotis viuit. in tit. *des successions*.§.x.post primam arborem. nu. 14 1019
auiæ appellatione venit proauia.in tit.*des successions*. §.x. post primam arborem.nu.20 1020
auus & auia an præferantur patruis in successione descēdentium. 988
auxilium præstans mitius punitur quàm ipse principalis.sub nu.30 57
authoritas præcedere debet actum. nu.1 1475

B

BAiuli qui dicantur in iure.in titu.*des iustices*. §. vj. in ver.*meßiers & sergens*.nu.1 246
balista si nō tradat cautionem sufficiētem, videtur quòd non habeat actionem,neque faciat fructus suos.in titu.*des enfans de plusieurs licts*.§.iiij.in ver.*caution suffisante*.nu.7 865
balista(terminus patrię Burgūdię)idem importat,quod tutrix.in ti.*des enfans de plusieurs licts*.§.iiij.in ver. *baliste*.nu.1 852
secundum consuetudines verò patriæ *de Montargy*, *baliste*,dicuntur parētes in linea collaterali.vide nu.3 ib.
banniti qui dicantur.in tit.*des confiscations*.§.j.in ver. *qui confisque le corps*.nu.4 363
bannum quid,& quotuplex.nu.5 ibidem
& vnde dictum,num.6 ibidem
banniti nostri temporis qui dicantur.nu.7 364
bāniti qui sint qui deportatis æquiparātur.nu.8 ibid.
bannitus imperij æquiparatur deportato, & perdit ea quæ sunt iuris ciuilis.nu.93 365
banniti in Gallia non possunt impunè offendi, nec hostes reputantur.nu.10 ibidem
bannitus moriens, an possit sepeliri in sepulchro maiorum suorum.nu.13 367
banna à quibus fieri possint in titu.*des confiscations*. §. j. nu.2 345
bannire quid sit.sub nu.6 363
bannitus capite punitur,si post exulationem reuertatur. sub nu.14 367
bannitus & foriudicatus,an sit pro mortuo habēdus.in addi. 595
bannum contra contumacem,ex libello inepto latū,est nullum. 290
bannum non nisi per principem potest remitti.sub numero 11 242
baptismus potest probari per vnum testem.in tit. *des iustices* §.vj.in ver.*sont creuz*.nu.11 272
barra,fessa,& cheuronus,in armis quid significent,quomodo fieri debeāt,& quomodo differant. vide in tit. *des successions des bastards*.§.iij.num.24.& etiam nu. 21 1226.& 1227
Bartholomæus de Chassenæo horum commētariorum author,quo tempore effectus sit aduocatus regius in balliuatu Heduensi.in titu. *des droicts & appar*. &c.§. vij.in ver.*si ce n'est du consentement*.&c.nu.24 641
Bastardus an possit fieri successibilis per statutum.q̄ sic. super rubr.*des successions des bastards*.nu.1 1116
Bastardus & naturalis idem dicitur.nu.3 ibidem
& quot sunt genera filiorum,vide nu.4 ibidem
bastardi an possint dici de genere,agnatione,familia,vel domo patris,vt sic gaudeant priuilegiis,quibus gaudent alij de ea domo existentes.quòd non.in ti.*des successions des bastards*.§.iij.nu.17 1125
bastardi non retinent nobilitatem patris. nu.18 1126
bastardi nō possunt portare insignia,& arma nobilium. nu.19 ibidem
bastardi an cōtineantur appellatione filiorum, nepotū, vel liberorum.vide nu.20 ibidem
bastardi in Gallia reputantur nobiles,& portāt arma,& nomen domus,cum differentia tamē aliqua.vide nu. 21.& 25 1126.1127
bastardi non habent iura sanguinis.in tit.*des retraicts*. §. j.in ver.*le plus prochain*. nu.6 1317
bastardi in Francia sunt de domo & familia & portāt arma domus.nu.7 ibidem
idem in Tuscia. ibidem
bastardus licet à patre instituī non possit,eius tamen filius instituī potest. 1128
bastardi & legitimati an portēt arma domus. sub nu. 22 1126
bellum iustum fieri debet siue grauaminibus subditorū in tit.*des confiscations*.§.j. 344
bellorum inter reges Anglię & Franciæ initiū vnde natum.in titul.*des fiefs*.§.v.numer.45.& 114.nume. 76. 448
beneficium aliquod per statutum cōceditur filiis, quod iam est introductum dispositione iuris communis, transit ad nepotes.in tit.*des successions*.§.xj.in versi. & *auſsi a lieu*.nu.5. 1055
beneficium est beneuola actio tribuens gaudiū capienti.super rub.*des fiefz*.nu.2 387
ad beneficium acceptandum requiritur procuratorium speciale,si enim acceptet sine speciali mādato,dicitur falsus procurator.in tit.*des droicts & appart*.&c.§.v.in ver.*sans procuration*.nu.4 567
beneficij tertij adeptione,quis priuatur omnibus. si verò quis constituerit procuratorem vt renūtiet primo, potest interim obtinere secundum, cum iam inceperit à se abdicare primum.in titul.*des droicts & apparte nances à gens mariez*.§.vj.in ver.*sur la moitié des heritages*.nu.15 700
beneficio mihi ex iure alterius competenti,non possum vti contra eum.in ti.*des mainsmortes*.§.xvij.nu.6.& 15 1278.& 1282
blasphemi qualiter puniendi.nu.59 67
bonitas & æquitas sunt essentię trinitatis seu deitatis.super rub.*des iustices & droicts d'icelles*.in ver.*iustices*.nu.4 44
bona fama in tortura est inspicienda.nu.54 73
bonus & legalis quilibet præsumitur, nisi de contrario appareat in tit.*des droicts & appart*.&c.§. v. in versi. *és droicts possessoires*.nu.25 577
contra bonos mores dupliciter accipitur. vide in titul. *des droicts & apparte*. &c. §. vij. inver. *suppose que lesdictz*.

BIU Cujas

dicts contracts.&c.nu.6 654
& vide ibidem, quomodo author noiter eam distinctionem oppugnat & confutat.
bonorum appellatio vniuersitatem quãdam,& non singulas res demonstrat.in ti.*des successions.*§.iij. in verb. *de tous ses biens*,nu.4 931
bona clericorum gaudent priuilegiis ecclesiarum,in tit. *des successions des bastardz.*§.v.nu.1 1137
bona vendita per pactum de retrouendendo,cum recuperantur, videntur esse alterius naturæ, quàm erant ante primam alienationem.in tit.*des droicts & appart.* &c.§.xxv.in verb.*ou demandeur*.nu.3 803
bona quæ obueniunt mulieri ex hæreditate, quorum administratio datur marito,dicuntur paraphernalia. in tit. *des droicts & appart.*&c.§.xxiiij.in versi. *sont heritages*.nu.5 ibidem
bona condemnati de furto,an secundum cõsuetudinem Burgun.confiscentur.in titulo,*des iustices.*§. v. in ver. *s'il n'a grace*.nu. 134 222
bona condemnati ex forma statuti nõ publicantur, nisi nominatim in statuto caueatur.nu.135 123
bona condemnati ad mortem,obtinenti gratiam à prin cipe,confiscata & iam alienata,an debeãt restitui pro pter gratiam.nu.138 ibidem
bona condemnati ad mortem, an lata sententia absque alia declaratione sint publicata.in tit.*des confiscations.* §.j.in ver.*il confisque les biens*.nu.1 368
bona sequuntur conditionem personæ,tanquam accessoria.in tit.*des confiscations.*§.j.in ver.*& appartient*.nu. 12 372
bona morientis in carcere,antequam feratur sententia (& si sit iam condemnatus ad mortem) an debeant confiscari.in tit.*des confiscations.*§.j.in ver. *qui confisque le corps*.nu.1 361
bona eorum qui perdunt ciuitatem aut libertatem, vt sunt deportati,an debeant confiscari,nu.2 362
bona clericis & ecclesiæ deputata sunt, vt oppressos & captiuos redimant.in titulo,*des iustices.*§.iij. num.25 115
bona quando confiscanda veniunt ex delicto,fiscus non habet hypothecam,nisi à die sententiæ.in tit. *des confiscations.*§.j.in ver.*il confisque les biens*.nu.5 369
bona quæ ignorantur cuius sint,facto proclamate, vacantia dicuntur ratione proclamatis,& an cedant occupanti,an fisco.vide in tit.*des iustices.*§.ij.in ver. *criez par trois edicts*.nu.1 95
& per quem fieri debent talia proclamata.ibidem nume ro 2.& 3 96
bona tẽporalia clericorum(in Gallia maximè) sunt subiecta constitutionibus & ordinationibus regiis. in ti. *des iustices.*§.iiij.nu.27 115
bona immobilia clericorum confiscata, de consuetudine totius Galliæ, applicantur principi seculari non prælato. Et an dominus secularis possit impedire compositiones prelatorum,in casibus in quibus bona sunt confiscanda.in tit. *des confiscations.*§. iij. nu. 1 383
bona materna post mortem matris,filio acquirũtur quo ad proprietatem,patri verò quo ad vsumfructũ; olim in totum quærebantur in tit.*des successions.*§. v.in ver. *meilleur de l'autre*.nu.10 959
& dicuntur bona aduentitia filij. ibidem
& vsusfructus eorum de cõsuetudine Burgundiæ acquiritur patri solum tanto tempore, quanto est administrator filij,non vltrà.ibid.nu.11
bona quæ confiscantur ipso iure, non possunt retineri in foro conscientiæ.in tit.*des confiscations.*§.j.in ver.*& appartient la confiscation*. nu.6 371
bona alicuius manusmortuæ si veniant confiscanda,nõ confiscabuntur,sed remanent illius domini,sub quo sita sunt.in tit.*des confiscations.*§.iij.nu.3 383
bona confiscata,an debeant applicari communitati vbi lata est sentẽtia,an communitati vnde habet originẽ condemnatus,an vbi bona sunt sita.in tit.*des confiscations.*§.iij.in versi.*sont au seigneur*.nu.9 385
bona mariti si confiscãtur,vxor potest authoritate propria iniicere manus in res suas detentas per maritum ne occupentur per fiscum,in tit. *des confiscations.* §. ij. nu.4 378
bona mobilia sequuntur personam & non territorium. in tit.*des confiscations.*§.j.in versicu. *& appartient*. numero 25 375
bona confiscata propter crimen raptus, applicari debẽt mulieri raptæ.nu.26 376
bona accedunt personis,& non personæ rebus.in titulo *des droicts & appart.* &c. §. vij. in versic. *par testament*, &c.nu.10 632
bona mariti tacitè pro dote sunt hypothecata, nec propter delictum eius confiscanda sunt.in titu. *des droicts & appar.*&c.§.xv.nu.1 713
hoc tamen priuilegium nõ extẽditur ad paraphernalia: nec ad donationem propter nuptias.nu.2 ibidem
pro dotalitio verò sic.nu. 3
bona mulieris maritatæ sunt triplicia, dotalia scilicet, paraphernalia,& alia quæ prorsus à rebus viri sunt separata. de quibus vide amplè in tit. *des droicts & appart.*&c.§. v. in ver. *és droicts possessoires*. nu. 10. vsque ad nu.16 541
inter bonam fidem & malam fidem,nõ est dare medium in tit.*des droicts & appart.*&c.§.ix.in versi. *qui est*. nu. 5 681
bona alienari prohibita,nõ veniunt in bonorum cessione.sub nu.30 1232
bonis mariti confiscatis, media pars acquisitorum non confiscatur.nu.1.in ver.*par traicté*. 382
bona publicata sunt regi applicanda.sub nu.1 369
bona vxoris si in casu primipilari confiscentur,ad debita saltem in subsidium primipilari tenentur.num. 27 382
Borbonia domus descendit ex prosapia regum Franciæ, vide quomodo in tit. *des successions des bastardz.* §. iij. nu.23 1127
Brabantiæ descriptio.super procemio, in versi. *Brabant*. nu.1 12
Britones non habent filios in potestate. in tit. *des enfans de plusieurs lictz.*§.iij.nu.21 844
Burgundi olim dicti sunt Hedui.Et vnde dicti sint Burgundiones.super procemio,in ver.*duc*.nu.7.& 8 11
Burgundia vnde dicta sit,& eius descriptio. super procemio in ver.*de Bourgongne*.nu.1.& 2 11
Burgundi primi Gallorum fuerunt cõuersi ad Christianam religionem.in titulo,*des mainsmortes.*§. j. numero 1 1183
Burgundi quam ob causam dicuntur salsati(vulgo *Bourguignons salez*.)vide nu.2 ibidem
Burgundiæ cum regno Franciæ vnio an valuerit.in titu. *des fiefs.*§.v.nu.62 446
Burgundia in quibus secundũ ius scriptum regatur.997

C

CAbilon ciuitas quæ dicatur.super procemio in verbo,*Chalon*.nu.1 40
Cabilonis destructio.nu.2 ibidem
Calendæ,Idus,& Nonæ,qualiter in literis ponãtur.nume.16 327

BIU Cujas

cancellarius dicitur à cãcellando, quòd reſcripta ſigillo regio munienda corrigat,& cancellet.in ordinatione cancellariæ.nu.1 1520
cancellarius in Gallia eſt ſecunda perſona poſt regem, quo ad iuriſdictionis adminiſtrationem.vide ibidem nu.2
cancellarius dicitur quæſtor,aut præfectus prætorio. in tit.*des retraicts*.§.j.nu.6 1306
cancellarius poteſt reſtituere in integrum.nu.9 ibidem
canonica præcepta non debent ſine maxima eccleſiarũ aut vtilitate,aut neceſſitate mutilari,aut laxari.in tit. *des iuſtices*.§.iiij.nu.33 116
capere & accipere differunt,& quomodo.in tit.*des iuſtices*.§.ij.in ver *prend* nu.1 94
capiens malefactorẽ in alieno territorio, tenetur actione iniuriarum.in tit.*des adueuz*.§.vnico.nu.3 1433
captura pro debito non permittetur, ſi debitor ſponte bona ſufficientia offerat. 820
capellanus aut vicarius alicuius beneficiati,ſoluens epiſcopo iura ſpiritualia,ad quæ non tenebatur curatus non præiudicat domino.in titu.*des fiedz*.§.viij.in ver. reale.nu.6 484
capitatio quid ſit,in tit.*des iuſtices*.§.iiij.in ver.*indire, impoſer*,&c.nu.27 120
caput membrorũ eſt principaliſſimum,à quo cętera dependent.ſub nu.3 168
carcer quadruplex habetur, ſcilicet ppetuus vnus,alius cauſa modicæ coercitionis, tertius cauſa cuſtodiæ, quartus domeſticus,ſuper rub.*des iuſtices & droicts d'icelles*.in verſi.*& droicts d'icelles* nu.9 99
carceris perpetui pœna morti æquiparatur.nu. 100 ib.
carcerem priuatum committere etiam is dicitur, qui ponit aliquem ſub cuſtodia datis fideiuſſoribus. ſuper rub.*des iuſtices & droicts d'icelles*.in verſic.*& droicts d'icelles*. poſt nu.63 69
carceratus quando aufugit,præſumitur aufugiſſe culpa & negligentia cuſtodis.in titu.*des confiſcations*.§.j.nu.33 355
carcer perpetuus ad pœnam ſub nu.74 73
carceres an dicatur effregiſſe, qui ianua aperta exiit. 214
carcerati alimentari debent expenſis ipſorum. ſub numero 162 229
carcerum effractores an gaudeant immunitate.ſub numero 116 213
cardinalis ſemel depoſitus,non poteſt amplius effici cardinalis.in tit.*des iuſtices*.§. vj. in ver. *meßiers & ſergens*. nu.49 258
idem in epiſcopo.ibidem.
cardinales in eccleſiis vel capellis ſubditis titulis ſuis habent iuriſdictionem epiſcopalem,& iura epiſcopalia. in titul.*des iuſtices*. §. iiij. in verſic. *ſur ſes hommes ſubiects* nu.19 136
cardinales æquiparantur regibus.in titu.*des retraicts*.§.j. nu.10 1306
legato ſunt prohibita omnia, quæ ad violationem iuris tendunt.in tit.*des retraicts*.§.j.nu.11 ibidem
Carolus octauus rex Francorum, repudiata Margareta Maximiliani Roma.regis filia, duxit in vxorem Annam Britonum duciſſam, qua ratione ducatum Britanniæ obtinuit.in tit.*des fieds*.§.v.num.47 444
Carolus dux Burgundiæ, apud Nantium occubuit, & quo tempore.vide in tit.*des fiedz*.§.v.nu.52 445
caſtellani an mulctam imponere poſſint.ſuper rubr. *des iuſtices & droicts d'icelles*. in verſic. *& droicts d'icelles*. nu.88 75
caſtellani de iure mulctare non poſſunt.in titu.*des iuſtices*.§.vj.in ver.*l'amende*.nu.8 294
caſtitatem eandem infra tempora luctus, lex à muliere requirit,quam conſtante matrimonio.in ti. *des droicts & appart*.&c.§.xiij.num.6 711
caſtrum vel villa aliqua,quòd ſit de territorio talis ciuitatis quomodo probetur.in titu.*des iuſtices*.§.j.in ver. *au territoire*. nu.11 90
caſtrum cõſtructum in prædio feudali per vaſallum, cẽſetur feudale.ſub nu.6 705
caſtrum ædificare vel reficere quando liceat. 378
caſtrichion dicitur quod nunc corrupto vocabulo caſtrum caninum vocant.ſuper proœmio.in ver.*meßire Ferri de Clugny*.&c.nu.6 29
caſus in ſtatuto omiſſus, remanere debet in diſpoſitione iuris communis.in tit.*des enfans de pluſieurs lictz*.§. v.in verſi.*& ſeparé de leur pere*.nu.12 871
caſus omiſſus per conſuetudinem noſtram, remanet in diſpoſitione iuris communis.in concluſione conſue. in verſi.*qui ne fuſſent comprins* nu.1 1500
caſus non expreſſus in his quæ ſunt ſtricti iuris habetur pro omiſſo.in ti.*des cenſes*.§.iij.in verſic.*& s'il aduient*. nu.3 1397
catholiciani in iure qui dicantur.in tit.*des iuſtices*.§.vj.in verſi.*meßiers & ſergens*.nu.1 246
caupo & ſtabularius,latrones receptans, non punitur. ſuper rub.*des iuſtices & droicts d'icelles*.in ver.*& droicts d'icelles*.nu.65 69
cauſa cum decidenda eſt per plures,qui ſimul habẽt cognitionem,an vnus,vel duo, aliis abſentibus cognoſcere poſſint.ſuper proœmio. in verſi. *à eſchange d'autres*.nu.2 37
cauſatum non plus poteſt habere virtutis, quàm procedat ab influenti potentia cauſæ. in titu. *des ſucceßions des baſtaraz*.§.v.in conſi.nu.44 1166
cauſatum non poteſt habere plus virtutis quàm cauſans in tit.*des fiedz*.§.v.nu.73 448
quælibet cauſa etiam iniuſta,excuſat à dolo.in titulo,*des droicts & appar*.&c.§.vij.in ver.*des prochains parens*.nu. 20 651
vbi ſunt duæ cauſæ,quarum vna eſt naturalis, alia accidentalis,naturalis præferetur. in tit. *des droicts & appar*.&c.§.xx.in ver.*& auec ce*.nu.1 756
item vbi ſunt duæ cauſæ, permiſſiua vna,alia prohibitiua ſemper attendi debet prohibitiua. nu.2 ibidem
cauſa omnis quanuis colorata,excuſat à dolo.ſub numero 20 651
cauſa quælibet iuſta cenſetur, ſi per principem appelletur. 754
cauſa quæ nocet potius attẽditur.quàm ea quæ prodeſt. ſub nu.4 757
cauſa requiritur in recognitione perſonali,in reali non. ſub nu.1 1199
cauſam habens ab alio,non ſemper tenetur probare eũ à quo habet,dominum eſſe. 899
cautio idonea & ſufficiens quæ dicatur. vide remiſſiuè in tit. *des enfans de pluſieurs lictz*.§. iiij. in verſic.*caution ſuffiſante*.nu.1 864
cautio fideiuſſoria,eſt maior quàm pignoratitia. num.2 ibidem
cautio iuratoria an admittatur à tutore,ibid. nu. 3. 865. Et an lapidem pretioſum in pignus dans,liberetur ab onere ſatisfandi.remiſſiuè nu.5 ibid.
cautio iuratoria quando admittatur,& quando non.vide remiſſiuè in titu.*des droicts & appartenances*. &c.§. vj.in verſi.*& ſera tenue*.nu.7 614
celãs literas immunitatis alicuius priuati penes ſe,qualiter debeat puniri. 182

BIU Cujas

cælibem quem viuere, lege duodecim tabularum prohibebatur, & qui ad senectutem vsque cælebs perueniebat, mulctabatur, vide super rub. *des droicts & appartenances à gens mariez*. nu. 14 494
cēsus an debeat diminui tēpore sterilitatis. vide in ti. *des censes*. §. iij. in ver. *bledz uins & autres choses*. nu. 1. 1393
census præstatio si est ad magnum tempus, vel in perpetuum, dicitur quoddam ius immobile. in tit. *des rentes uendues*. §. j. nu. 7 806
census aut reditus, an probetur per librum censualem. in tit. *des fieds*. §. iiij. in ver. *apres ledict hommage*. &c. nume. 5 430
si dominus census agat contra assignale, vel tenementariū, iudex competens erit iudex loci vbi res sita est, & etiā iudex domicilij tenemētarij. erit enim in arbitrio domini actoris eligere quemcūque velit. in tit. *des censes*. §. vj. versi. *contre le tenementier*. nu. 7 1423
& si sint plures possessores, omnes sunt conueniēdi. nume. 8 ibidem
censum nō soluere est vsurpare libertatem. in tit. *des iusticces*. §. iiij. in ver. *indire, imposer*, &c. nu. 24 120
cēsus solutio an inducat proprietatem subiectionis, aut quasi possessionis. vide in titu. *des censes*. §. j. in ver. *seigneurie*. nu. 1 1370
dominus cēsus in Frācia retinet dominium. nu. 2 1371
censuarius si vendere velit rem cēsualem, dominus potest eam retinere pro pretio iure prælationis. eodem tit. & §. in versi. *retenue*. nu. 1 ibidem
& an si sint duo domini censuales, quorū vnus vult retinere censualem venditā iure prælationis, alter non, quid iuris. ibi. nu. 4 1372
cēsuarius an possit soluere pro viginti annis simul, vt emendā euitet. in tit. *des censes*. §. j. in versi. *amende*. nu. 1. Et §. ij. nu. 30 1374. & 1384
censatarius vendens rem censualē retento iure cēsus laudemia debentur primo domino, non secūdo. in tit. *des censes*. §. iij. in ver. *au preiudice du premier*. nu. 1 1395
census in Burgundia habet hoc speciale, quòd importat dominium directum. nu. 2 1396
an inter dominum cēsualem & censatarium fieri possit pactum, quòd nulla chargia imponi possit per censatarium, & si imponatur, an sic valeat. vide ibidem numero 7 1397
censuarius per non solutionem, non cadit à iure suo. ti. *des censes*. §. v. in ver. *par faute de tenementier*. 1414
census solutio probatur retro, si tribus annis vltimis facta probetur. eod. ti. & §. in versi. *& de cense*. &c. in nu. 1 ibidem
an autem per solutionem triennalem, & receptionem per dominum, præsumantur soluta laudemia. vide ibidem nu. 2 ibidem
& quis probabit solutionem, an censatarius se soluisse, an dominus non solutionem. nu. 3 ibidem
censarius ecclesiæ cessans soluere, de iure ciuili expellitur post biennīū. de iure verò canonico statim. in tit. *des censes*. §. v. in ver. *& les dix ans passez*. nu. 8 1416
censatarius cessans à solutione census, per tēpus statutū à consuetudine, an sit priuatus re censuali ipso iure, an verò requiratur sententia iudicis. vide in tit. *des censes*. §. v. versi. *demourront au seigneur*. nu. 1 ibidem
censatarius an teneatur domino ignoranti rem pro qua soluitur census, ostendere eandem rem quā ab eo tenet in cēsum. in ti. *des censes*. §. v. in ver. *contre l'assignal* nu. 6 1421
cēsuarius an possit mutare rem cēsualē, vt puta de sylua facere agrum, aut vineam, &c. quòd non. vide in titu. *des censes*. §. vj. versi. *contre le tenementier*. nu. 23 1426
census in quo loco debeat solui, an in loco rei censualis, an verò in domo domini. nu. 24 ibidem
censuarius an possit incidere arbores fructiferas, & qd de emphyteuta. vide ibi remissiuè. nu. 25 ibidem
censatarius non cadit à iure suo per non solutionē, & si per mille annos non solueret. super rub. *des censes*. nume. 4 1367
census de generali consuetudine totius Franciæ, soluitur in martio in dic annuntiationis virginis Marię. in tit. *des censes*. §. j. statim post textum. nu. 1 2368
cēsualis aut emphyteutica res si detur in dotem, an debeantur laudemia. vide in tit. *des mainsmortes*. §. 10. nu. 47 1236
censualem rem in censum à domino, nō potest illā rem alienare in ecclesia sine authoritate superioris domini censualis. in tit. *des mainsmortes*. §. x. nu. 54 1238
censualis dominus an possit cogere tenementarium, vt sibi faciat recognitionem de censu, & renouationem primi tractatus. vide in tit. *des censes*. §. vj. in ver. *contre le tenementier*. nu. 14 1425
censualem rem vendere volens, tenetur denuntiare domino, & dominus potest eum retinere pro iusto pretio. Sed an si dominus assentit venditioni, an sit tunc necessaria denuntiatio. vide in titulo *des censes*. §. iiij. in versi. *dedans quarante iours*. nu. 1 1410
censiti dicuntur quasi censibus adscripti. super rub. *des mainsmortes*. nu. 6 1179. vbi falso 1147
censiti an possint testari. nu. 8 1180
res eadem non debet diuerso iure censeri. in tit. *des successions*. §. vij. in ver. *ou enfans malles*. nu. 8 1090
Cæsar modū loquendi in statu dignitatis inuenit in numero plurali. nu. 3 18
Cæsariani in iure qui dicantur. in titu. *des iusticces*. §. vj. in verbo, *meßiers & sergens*. nu. 1 24
cessante causa cessat effectus. in tit. *des droicts & appartenances à gens mariez*. §. ij. in verb. *femme*. numero 12. 523
cæterorum appellatione quæ comprehendantur. in tit. *des enfans de plusieurs lictz*. §. xij. in verb. & reliqua. nume. 7 886
charitatiuum subsidium à quibus possit imponi. in titulo, *des iusticces*. §. iiij. in verb. *Iurses hommes subiects*. à nu. 11. vsque ad nu. 33 134
charitatiuum subsidium est iurisdictionis, non ordinis. ibidem nu. 17 136
charitatiui subsidij exigēdi quæ sit iusta causa. vide multas causas in tit. *des iusticces*. §. iiij. in versic. *Iurses hommes subiects*. à nu. 33. vsque ad nu. 41 138
charitatiuum subsidium, an episcopus plus quàm semel exigere possit. ibidem nu. 41 139
charitatis iussa spernentes, Deum qui charitas est produnt. in titulo, *des droicts & appartenances à gens mariez*. §. vij. in ver. *Iupposé que lesdicts contracts*. &c. nu. 7 656
Le *chariuari* qui fit contra secundò nubentes reprobatus est, ita quòd eo se immiscentes, tenentur actione iniuriarum. in tit. *des enfans de plusieurs lictz*. super rub. in additione. nu. 1 936
christianorum duo sunt genera, scilicet laici & clerici. vide in titulo *des foreſtz*. §. quinto. in versic. *habitans*. nu. 8 2464
citare faciens aliquem, videtur approbare eius personā. itavt contra ipsius personam postea nihil possit opponere. in titu. *des foreſtz*. §. in versic. *ou passer procuration*. nu. 1 1474
citato dicēte citantē nō habere potestatē eū citādi quid iuris in tit. *des iusticces*. §. vj. in versic. *meßiers & sergens*. nume. 7

nume.78 264
citatio eſt ſententia interlocutoria.in tit.*des iuſtices.* §.vj. ver.*meßier & ſergens.*nu.71 262
citatio eſt de fundamento iudicij.in tit.*des iuſtices.*§.vj.in ver.*de leurs rapports.*nu.1 277
citatio fieri poteſt ad domum, ſi perſona citanda nõ reperiatur.in tit.*des fiedz.*§.j.in ver.*au lieu & maiſon.*nume.11 402
citationem ad domum fieri ſufficit,quãdo agitur de reali,quæ domum illam concerneret.nu.13 ibidem
citatio per edicta fit,quando neſcitur quę perſona citari debeat. ibidem
ſtatuto dicente,quòd reus in maleficiis debeat ter citari non ſufficit vna citatio peremptoria,ſed requiruntur tres ſeparatæ,diuerſis temporibus factæ. in titulo *des droicts & appartenances à gens mariez.* §. xxiiij. in ver. *ſera ſuffiſamment interpellé.*nu.35 797
citatio quot nominibus vocetur, his videlicet, vocatio in ius,monitio,edictum,denũtiatio,cõuentio. & Gallicè adiournement,vide in tit.*des iuſtices.*§.vj.in verb. *meßiers & ſergens.*nu.89 265
citatio an ſit de neceſſitate iudicij. nu. 90 ibidem
citatio duplex,verbalis ſcilicet & realis.vide nu.91 266
citatio realis non poteſt fieri in eccleſia inuito citato.nume.92 ibidem
nec in domo propria.nu.93 ibidem
in citatione cõſiderandus eſt locus vbi quis citatur nume.94 ibidem
& ſi quis citetur ad locum non tutũ,an teneatur mittere procuratorem.nu.95 ibidem
item conſiderandum eſt tempus, videlicet dies & hora. nu.96 ibidem
in citatione aſſignandus eſt dies certus.nu.100 267
& an hora certa ſit exprimenda.nu.102 268
item an fieri debeat ad locum certum.nu.104 ibidem
ad citatum contumacem mulctandũ,ſufficit citatio ſine termino,cùm citatus quàm primum poteſt comparere teneatur in ti.*des iuſtices.*§.vj.in verſi.*meßiers & ſergens.* nu.101 267
citationis expenſæ debentur à contumace.nu.103 ibid.
citatio an poſſit fieri de nocte.nu.105 269
citationis triplex actus habetur. ibidem nu. 106. vſque ad finem gloſ. ibidem
citato dicẽte ſe nolle venire,ſufficit vna citatio.in tit. *des droicts & appartenances à gens mariez.* §. xxiiij. in ver. *ſera ſuffiſamment interpelle.*nu.28 796
citatio committi poteſt 247
citatio eſt ſolius iudicij fundamentum.ſub nu. 1 277
citatio impoſſibilis citatum non arctat. 573
citatio non fit ad domum,ſi aliàs citandus inueniri poſſit 401
citatio omiſſa vitiat totum ſequẽtem proceſſum.ſub nu. 20 265
citatio vitioſa proceſſum per cõtumaciam factum eneruat. 291
citato tempus competens dari debet ad comparẽdum. 68.ſub.nu.101
citari non poteſt quis extra territorium. ante nume. 96 266
citatus ad locũ nõ tutũ,nõ tenetur cõparere.nu.95 266
ciuis origine non poteſt ſua volũtate ſe liberare, & ei renũtiare nõ poteſt,ſecus in ciue ratione incolatus,qui poteſt ſe liberare,ſe & ſua in alium locum transferendo.in tit.*des mainſmortes.*§.ij.in verſi.*ne peut preſcripre.* nu.3 1185
ciuium appellatione venit capitulum canonicorum. in ti.*des foreſtz.*§.v.in verſi.*habitans.*nu.12 1464
ciuium appellatione,in his quæ bonum publicum concernunt,comprehenduntur clerici.in tit.*des foreſtz.*§. v.in verſi.*habitans* nu.2 1463
ciuium appellatione in materia larga, veniũt etiã incolæ.in tit.*des fiedz* §.vij.in ver. *& ſelon la nature d'iceluy.* nu.11 465
ciuitates & vici poſſunt habere burſam communem de iure.in tit.*des foreſtz.*§.vj.in verſi.*gens.*nu.2 1471
& poſſunt ſibi maiorẽ cõſtituere,q eos iudicet.nu.3 ibi.
ciuitas non reſiſtens exercitui alicuius domini potẽtis, an poſſit dici rebellis. 182
ciuitatem amittens perdit omnia bona ſua, abſque aliqua publicatione.in tit.*des confiſcations.*§.j.in ver. *qui confiſque le corps.*nu.12 366
ciuitatem vt quis acquirat,requiritur quòd parẽtes eius ibi conſtituerint domicilium.in titu.*des fieds.*§.vij. in ver *ſelon la nature d'iceluy.*nu.12 465
clandeſtinitas non vitiat matrimoniũ,ſi de conſenſu apparet,qui ſolus ſufficit ad matrimoniũ.in conſ. j. domini Guidonis de Morcault. nu. 8 584
clauſula finalis in fine poſita,debet referri ad omnia prę cedentia.in titu.*des droicts & appartenances à gens mariez.*§.ij.in verſi.*tous meubles.* nu. 1 533
clauſula non obſtante præſcriptione, vel præſcriptione ſemota,an tollat præſcriptionem xl.annorum. in tit. *des mainſmortes.*§.ij.in verſ.*par quelque laps de temps.*nu. 1 1186
clauſula renuntiationis poſita in vno articulo,an intelligatur repetita in ſequẽti.in ti.*des droicts & appartenances à gens mariez.* §.vij.in ver.*donations* nu.6 524
clauſula,& omnia ſupradicta valeant omni modo, iure, & forma,quo melius valere poſſit,quid importet.vide in titu.*des ſucceßions.*§.iij.in verſic. *ſa uraye legitime.* nu.8 930
clauſula non obſtãte,nõ ſufficit quãdo ſunt plura obſtãtia:ſed oportet quòd vnicuiq; in ſpecie derogetur.in tit.*des ſucceßions des baſtardz.*§.v.in conſi.nu.17 1155
clauſulæ precarij,conſtituti,aut retentionis vſusfructus nihil operantur,quando eſt incertitudo ratione loci aut quotæ.vide in tit.*Des ſucceßions.*§. j. in verſi. *ſa ſit.* nu.19 902
clauſulæ quę in bullis apoſtolicis ſolitę ſunt apponi.intelliguntur in eis:quamuis non ſint appoſitę.in ti.*des ſucceßions.*§.xiij.nu.1 1102
clauſula in literis apponi conſueta ſemper intelligitur. nu.3 ibidem
clauſula habens ſub ſe plura capitula in diſpoſitione poſita,ad quæ referri debeat,an ad proxime præcedẽtia, vel ſequentia.vide in titu.*des ſucceßions.* §. x. poſt primam arborem.nu.46 1025
clauſula decreti irritantis quid operetur.vide in titu.*des cenſes* §.iij.in ver.*au preiudice du premier.*nu.28 1402
clauſula,& quod plus valet dono,an impediat reſciſſionem contractus,in quo quis eſt deceptus vltra dimidiam iuſti pretij.in tit.*des retraicts.*§. j. in verſi. *le pris.* nu.3 1325
clauſula non obſtante non poteſt tollere diſpoſitionem ſeu conſuetudinem, confirmatam per principem. in tit.*des retraicts.*§.j.nu.2 1305
& princeps debet raro vti hac clauſula.nu.4 2306
nec populus Romanus vnquam vſus fuit, neque in iure ciuili reperitur.nu.5 ibidem
nec item cancellarius vti poteſt hac clauſula.nu.6 ibid.
nec præfectus prætorio qui regibus æquiparatur. nu. 8 ibidem
nec cardinalis quamuis ſit legatus de latere.nu.10 ibid.
clauſula fructus ſuos facit,qualiter intelligatur. 389

BIU Cujas

clauſula in præcedentibus poſita, vt ad ſequentia referatur maioris eſt efficaciæ, quàm ea quę in ſequentibus ad præcedentia. nu. 3 534
clauſula, ſaluis per omnia fidelitate, mandato, & ordinatione regia, poſita in inueſtitura quid operetur. ſub nu. 17 422
clauſula, ſaluo iure partis, intelligi debet in omni reſcripto principis 33
clauſulæ inſolitæ contra ſtylũ arguunt dolum. nu. 13 2
clericus an poſſit eſſe nuntius iuſtitiarius. in ti. *des iuſtices*. §. vj. in ver. *Meſtiers & ſergens*. nu. 30 252
clericus in cauſa ciuili, ante iudicem laicum conuenien dus eſt. nu. 33 253
clericus corã iudice eccleſiaſtico, poteſt eſſe procurator laici. nu. 38 254
clericus adminiſtrationem alicuius beneficij habens, non poteſt teſtari de bonis ex beneficio prouenientibus. in tit. *des ſucceſſions des baſtards*. §. v. in conſilio. nu. 29. col. 1159. contrarium eius. nu. 30 1160
clericus in bonis patrimonialibus cẽſetur vt laicus. in ti. *des baſtardz*. §. v. in conſi. nu. 57 1169
Et in bonis patrimonialibus clerici, ſuccedunt parẽtes & agnati ſui. nu. 58 ibidem
clericus in patrimonialibus cenſetur vt laicus. in tit. *des ſucceſſions des baſtardz*. §. v. nu. 3 1137
Statutum quando eſt promiſcue tam per clericos quàm laicos inductum, ligat etiam clericos nec dicitur contra libertatem eccleſiaſticam. nu. 2 ibidem
clericus habens filium ſpurĩũ, & relinquens fratri cum cautione ſecreta de reſtituẽdo tali ſpurio preſbyteri, cui debeãt applicari ea bona, an fiſco principis ſecularis, an eccleſiæ. nu. 4 1138
clerici non poſſunt de crimine coram iudice ſeculari cõueniri, nec valet conſuetudo cõtraria, in ti. *des iuſtices*. §. v. in verſi. *s'il n'a grace*. nu. 47 192
Hæc regula viginti habet fallentias, quas habes notatas literis maiuſculis. in tit. *des iuſtices*. §. v. in verſic. *s'il na grace*. nu. 48. vſque ad nu. 93. à 192. vſque ad 204
clericorum immunitas eſt de iure poſitiuo. ibidem. nu. 46 192
clerici puniuntur ciuiliter à rege Franciæ. nu. 49. ibid.
clericalis priuilegij appellatione, venit tam priuilegium c. ſi quis ſuadente, quàm priuilegium fori. ibidem nu. 53 195
clerici goliardi & bufones exercentes illam artẽ per annum, perdũt omne priuilegium clericale. nu. 55 ibid.
clericus ſi dicat ſe iniuſtè degradatum, an iudex ſecularis de hoc poſſit cognoſcere. ibid. nu. 57 196
clericus ſeipſum vulnerãs, incidit in canonẽ ſi quis ſuadente. ſuper rub. *des iuſtices & droicts d'icelles*. in verſi. *d'icelles*. nu. 21 55
clericus cõtrahens ſponſalia de iure nulla, an perdat beneficium eccleſiaſticum, vide pro & contra, in tit. *des fieds* §. viij. in verſic. *ne prend la poſſeßion*. numer. 5. & 9 481. & 482
clericus adminiſtrationem & officiũ laici aſſumẽs, ſi in eis delinquat, punitur ciuiliter à laico. in ti. *des iuſtices*. §. v. in verſi. *s'il n'a grace*. nu. 71 201
clericus conſiliarius regius, qui plures cõcuſſiones, itẽ & crimen repetundarum commiſerat, an à iudice ſeculari puniri debuerit. in tit. *des iuſtices*. §. v. in ver. *s'il n'a grace*. nu. 72 ibidem
clericus à iudice ſeculari detẽtus, ſi nolit excipere ſe eſſe clericũ, & iudex eccleſiaſticus ſciat eum detineri, an teneatur eum repetere, & ſi nõ repetit, quomodo puniatur. nu. 73 202
clerici infringẽtes ſaluam guardiam principis, puniuntur à principe, vel eius iudice. ſuper rub. *des iuſtices & droicts d'icelles*. in ver. *& droicts d icelles*. nu. 46 62
clericos delinquentes iudex ſecularis forbãnire poteſt. in tit. *des iuſtices*. §. v. in ver. *s'aucun*. nu. 4 156
clerici de iure non poſſunt coram iudice ſeculari de crimine conueniri. nu. 5 ibidem
clericus an torqueri poſſit per laicum, de mandato epiſcopi. nu. 6 ibidem
clericus quando dicatur infamatus. nu. 7 ibidem
clericorum appellatione non veniunt exiſtentes in dignitate. in tit. *des droicts & appartenances à gens mariez*. §. vij. in ver. *ſuppoſé que leſdicts contracts*. &c. nu. 31 662
clerici fures authoritate ſuperioris incarcerari poſſunt & torqueri, quouſque res requirãtur. in ti. *des iuſtices*. §. v. in verſi. *pour la premiere foys*. nu. 6 164
clerici tenentur ad cuſtodiam murorum tempore immi nentis belli. in tit. *des iuſtices*. §. iiij. nu. 22 114
clerici non tenentur ad cuſtodiam ciuitatis, etiam contra piratas. ibid. nu. 11
clerici nõ tenentur ad refectionẽ murorũ ciuitatis ibid.
clerici de conſuetudine regni Franciæ, ſuccedunt in feudis. in titu. *des fiedz*. §. v. in verbo, *excepté les religieux*. nu. 19 455
clerico moriente, hæres eius poteſt occupare ea quæ erant ipſius clerici, nec illam pœnam incurrit, nõ autẽ occupare poteſt ea quæ ſunt eccleſiæ, vel de quibus eſt dubium. in ti. *des ſucceſſions des baſtards* §. v. in conſ. nu. 69 1177
clerici nõ poſſunt ſuccedere in feudo. hoc probat argumentis & authoritatibus efficaciſſimis, recitans doctores eius opinionis, item & opinionis cõtrariæ. vide in tit. *des fiedz*. §. v. ver. *excepté les religieux*. à nu. 2. vſque ad nu. 14 450
cuius limitationes habes ibidem, à nu. 14. vſque ad finem eius §. 453
clericus paratus ſeruire domino per ſubſtitutum, debet admitti ad ſuccedendum in feudo. ibid. nu. 5 451
clerici negotiatores iure laicorũ in his quæ ad negotiationem illam attinent, vti debent. in ti. *des iuſtices*. §. v. in verſi. *s'il n'a grace*. nu. 89 204
clerici tenentur ſeruare ſtatuta loci vbi negotiãtur. ibid. nu. 91 205
clerico ſine conſanguineis decedente, eccleſia vbi in titulatus fuit ſuccedit. in tit. *des mainſmortes*. §. xx. nume. 1 1296
clerici ſimpliciter non habẽt habitũ determinatũ à iure. in titu. *des iuſtices*. §. v. in verſi, *s'il n'a grace*. nu. 59 197
clericus coniugatus rapiẽs virginem efficitur bigamus. ibid. nu. 66 198
clerici in fauorabilibus cenſentur pars ciuitatis. in titu. *des forẽſtz*. §. v. in verſi. *habitans*. nu. 4 1463
clerici non poſſunt dici homines ſubditi. in tit. *des iuſtices*. §. iiij. in ver. *ſur ſes hommes ſubiects*. nu. 10 134
clerici pro defenſione patriæ, & neceſſitate imminente tributum ſoluere tenẽtur imperatoribus & regibus. in ti. *des iuſtices* §. iiij. nu. 26 115
clericus, an ſi dominus velit, ad ſucceſſionem feudi admittendus ſit. in ti. *des fieds*. §. v. in verſi. *excepté les religieux*. nu. 7 452
clericatus quomodo probetur. in titu. *des iuſtices*. §. vj. in ver. *ſont creux*. nu. 12. 272
In clericum ordinatus à non epiſcopo, an gaudeat priuilegio clericali, ſi ordinatus ſit ſine literis dimiſſoriis. in tit. *des iuſtices*. §. vj. in verb. *ſont creuz*. nu. 13 273
Ad clericatum deſtinatus pro clerico habetur. in titul. *des iuſtices*. §. v. in ver. *s'il na grace*. nu. 69 200
clericus cõiugatus an vtatur cõſuetudine p maritis introduct

troducta circa bonorum mobilium alienationem.an te nu.30 45
clericus incidens in crimen læsæ maiestatis,aut monetã radens, aut falsam fabricans, an perdat priuilegium. ante nu. 50 193
clericus post appellationẽ aliquid attentans, potest per iudicem secularem puniri.sub nu.81 202
clericus semel perdens priuilegium clericale, illud non poterit recuperare.ante nu.51 195
clerici exercentes arma militaria non gaudent priuilegio clericali.sub nu.53 ibid.
clerici in habitu & tonsura non incedentes qualiter sint puniendi. 196
clerici pro vtilitate publica debẽt soluere collectas. sub nu.36 117
clerici possunt esse notarij seculares.sub nu.31 253
clericatus per duos testes probatur, & per literas superioris. 272
clientes qui sint in iure.in tit.*des iustices.*§.vj.ver.*meßiers & sergens.*nu.1 246
Cneus Flauius ob furtũ tres adeptus est dignitates. sub nu.7 183
coadiutor simpliciter datus episcopo,potest omnia quę episcopus,præter alienationẽ sibi inhibitã.in ti.*des iustices.*§.iiij.in ver.*sur ses hommes subiets.* nu.22 136
coercitio corporalis quæ fit ad pœnã delicti, est de mero imperio,super rubr.*des iustices & droicts d'icelles.*in ver.*& droicts d'icelles.*nu.72 72
cognoscẽda carnaliter de proximo,pro cognita habetur in consi.j.do.Guid.Moreault.nu.7 583
ea quæ causæ cognitionem desiderant præsentiam partis requirunt.in ti.*des iustices.*§.v.in vers.*meßiers & sergéns.*nu.74 263
cogi potest quis,vt sit iudex.in tit.*des iustices.*§.vj.in verbo,*meßiers & sergens.*nu.85 265
iudex potest cogere iurisperitos aduocatos suæ iurisdictionis & sedis,ad sibi cõsulendum,maximè in causis fisci pro principe,etiam sine salario.nu.86 ibidem
quis non potest cogi esse iudex in causa, in qua fuit aduocatus.nu.87 ibidem
cogi potest præcise,qui ad aliquid faciendum tenetur ex legis dispositione. 814
collecta si imponatur pro rebus, tenentur nobiles pro his rebus quæ sunt in loco illo.in ti.*des mainsmortes.*§. xviij.in ver.*mainsmortables.*nu.13 1286
collecta est munus extraordinarium.in tit.*des iustices.* §. iiij.in verbo,*indire, imposer.*&c.nu.41 121
collecta pro modo facultatum imponi debet. sub nume ro 9 374
collecta specialis non debet excedere medietatem collectæ generalis.sub nu.4 38
collectæ an deceãt exigi per æs & libram,per capita, an per familias.in tit.*des iustices.*§. iiij. versi.*sur ses hommes.*nu.45 141
collecta in dubio imponitur pro viribus patrimonij.nu mero 46 ibidem
an villa possit sibiipsi imponere collectam.ibid. numero 47 eodem
collecta si imponatur pro muneribus patrimonialibus, an possint particulares homines insolidum capi. ibi. numero 51 148
si quis diu steterit quòd non soluit collectas,& nunc super eis inquietetur,potest petere à iudice, ne aliquid contra eum innouetur.in ti.*des enfans de plusieurs licts.* §.iiij.in ver.*entre gens nobles.*nu.15 850
dominus qui exegit collectam à subditis pro filia maritanda,& maritus cõsumpsit eam dotem, postea obiit an dominus iterum possit exigere aliam collectam à subditis pro maritanda dicta filia.in tit. *des iustices.* §. iiij.in ver.*mariage d'une fille.*nu.2. 122
Dominus à subditis exigere potest collectam pro dotanda filia. in ti.*des iustices.*§.iiij.in ver. *mariage d'une fille.* nu.1 ibidem
Et an si filia velit ingredi monasterium,pater pro ea exigere possit tale munus.nu.4 ibidem
Et an pro spuria.nu.5
Et an munus illud exigere possit pro sorore maritanda. nu.8.vsque ad nu. 123
dominus an collectam in hoc & aliis casibus à iure concessis,exigere possit ante euentum conditionis.in tit. *des iustices.*§.iiij.in ver. *mariage d'une fille.*nu.11 125
Et si filia nupserit contra consensum patris,an inuito patre filia possit petere à subditis patris hoc munus.nu. 16 126
Item an si pater nolit à subditis petere hoc munus pro filia dotanda,an cogi possit officio iudicis ad requestã filię.ibid.nu.20 128
Et alias multas pulchras quęstiones vide,quas vt facilio res sint inuentu,in margine signauimus. ibidem
Dominus captus in bello,& collecta exacta fuit à subditis pro ipsius redemptione,& cum pecuniæ portarentur in locum vbi detinebatur, dominus moritur ibidem:an subditi postea ab hæredibus repetere possint pecuniam solutam.in tit.*des iustices.*§.iiij.in versi.*mariage d'une fille.*nu.14 126
collectarius si malè tractauerit ecclesiã in officio suo collectandi,priuatur eo.titu.*des droicts & appartenances à gens mariez.*§.vj.in ver.*de maintenir.*&c.nu. 16. 615
collectandi ius non tollitur per non vsum.in tit.*des iustices.*§.iiij.in ver.*nouuelle cheualerie.*nu.16 132
collaterales qualiter ad feudi successionem admittãtur. remissiuè 439
collateralis quomodo succedat in feudis. remissiuè sub nu.6 1009
collatio qualiter euitari possit. 968
collatio valida est absenti facta.sub nu.6 102
collatio beneficiorum connumeratur inter fructus præ laturæ.in ti. *des successions des bastards.*§.v.in consi.nume.61 1172
colonus nõ tenetur ad collectas,& si soluit,repetit à domino nisi faciat fructus suos.in tit.*des droicts & appar. à gens mariez.* §. vj. in verb. *& supportera la moytié des charges.*nu.8 609
colonus aliquis principis,si vult vendere agrum suum debet eum vẽdere alicui, qui sit eiusdem originis seu iuris,& nõ extranęo.in tit.*des mainsmortes.*§.x.num. 3 1226
colonus efficitur, qui xxx. annos stat in fundo alterius. in tit.*des mainsmortes.*§.vj.in ver.*par an & iour.*num.1. 1198
coloni perpetui qui dicãtur,vide super rub. *des mainsmortes* nu.9 1180
coloni conditionales qui.nu.10 ibidem
coloni simplices qui.nu. 11 ibid.
colonus & inquilinus quomodo differant. numero 14 ibidem
colonorum seruientium diuersa sunt nomina,quæ vide super rub.*des mainsmortes.*nu.2 1179
coloni originarij qui dicantur.vide super rub.*des mainsmortes.*nu.15 1181
colono censuario aut emphyteuticario pẽsionem debitam soluenti,nõ potest pẽsio augeri,1414.ante nu.1.
columbas alienas capere an sit licitum.quòd non.in tit. *des forestz.*§.ix.nu.5 1489

Et cas

BIU Cujas

Et eas capiens committit furtum. ibidem
Nec etiam occidi debent. ibidem
columbæ quandiu habent consuetudinẽ reuertendi, sunt in dominio nostro.nu.7 ibidem
columbæ magis accedunt mãsuetudini, quàm pisces qui sunt in stagno.nu.7 ibidem
columbas alienas capiens pœnitere potest, & eas relaxando non tenetur.nu.8. ibidem
columbarum victus non est nociuus.nu.9 ibidem
columbarium nullus ædificare potest sine licẽtia domini altam iustitiam habentis.in ver.*sans licence du seigneur*.nu.1 1491
Et an si dominus concesserit licentiam ædificandi columbariũ,possit reuocare antequam ædificare inciat.eodem tit.& §.in versic. *sans licence du seigneur*. nu.1 eodem
Et quòd ista licentia sit in scriptis danda.nu.2 1493
colũbariũ facere in ædificio,an sit prohibitum. 1490
comes vel baro nõ possunt ,phibere vasallos suos,ne ad curiam regis reclament.super rubr.*des iustices & droicts d'icelles*.in ver.*& droicts d'icelles*.nu.111 83
comes quis propriè dicatur. super procemio in ver. *Conte de Flandres*.nu.1 9
comites palatini impropriè dicuntur comites. super procemio.in ver.*Conte de Flandres*.nu.2 ibidem
comitum filij appellantur comites spe,non autem re. nu.3 ibidem
commenda finita per mortem commẽdatarij, beneficium non dicitur vacare, quia commẽda non facit eum prælatum in ti.*des successions des bastards*.§.v.in consi.nu.59. 1171
commẽdatarius perpetuus ecclesiæ cathedralis, licet non habeat titulũ ecclesiæ,habet tamẽ legitimam administrationem,& potest exercere iurisdictionẽ, quæ competeret episcopo titulato.in tit.*des iustices*. §.iiij.in ver.*sur ses hommes subiects* nu 31 137
cõmendatarius non dicitur prælatus, sed procurator cum legitima administratione.in ti.*des mainsmortes*. §.ix.in consi.nu.1.& 6 1217
cõmendatarij morte nõ dicitur vacare ecclesia. nu.2. ibidem
commendatarius non habet nec proprietatem, nec quasi possessionem iuris &c.nu.4 ibidem
cõmendatarius nõ dicitur nisi depositarius.n.5. ibid.
commendatarius ad nutum commendãtis remoueri potest.nu.7 ibidem
commendans aliquem,an ex commendatione teneatur vt fideiussor. 817
commentariensis non potest retinere carceratos pro eorũ expẽsis in carcere factis,sed debet eos relaxare si à iudice fuerint absoluti, & postea agere cõtra eos de iure.in ti.*des confiscations*.§.j.nu.34 355
cõmissio iudicis ad citandũ in dubio nõ præsumitur. in tit.*des iustices*.§.vj.in ver.*meßiers & sergens*.nu.64 261
cõmissio dari debet ad requisitionẽ partis.nu.65.ibid.
commissio qualiter probari debeat.nu.67 66
& an possit probari per testes.nu.76 ibidem
An talis commissio debeat fieri cum causæ cognitione & iudice sedente pro tribunali.nu. 70 ibidem
cõmissio in feudo propter iniuriã factam domino nõ trãsit ad hæredẽ,imò requiritur quod domin⁹ fuerit conquestus in vita.in tit.*des fiefs*.§.iij.nu. 5 417
cõmissio iudicialis valida est,nulla causa expressa.345. sub nu.6
commissio verbo fieri potest,nisi in certis casibus.67. sub nu.68
commissum specialiter alicui ad aliũ nõ potest transmitti. 76
communitas & domini tẽporales, fundãt intentionẽ suam de iure cõmuni,quo ad res sitas intra limites suæ terræ.in tit.*des mainsmortes* §.iiij.in ver.*un meix*. nu.4 1195
communium in bonis appellatione,comprehendunt solum illi qui habent omnia bona communia,non qui in certis aliquibus bonis sunt communes. in titulo *des mainsmortes*.§.xiij.in versi.*& estans en communion de biens*.nu.1 318
communitas nulla est inter patrem & filium. in titu. *des mainsmortes*.§.xiij.nu.1.& 2 1248
A communi opinione in iudicando recedẽdum non est,imò singulari opinione iudicans,per imperitiã iudicare præsumitur. in tit.*des mainsmortes*.§. ix. in consi.nu.34 1224
communio sæpius generat discordiam.in tit. *des fiefs*. §.vj.nu.18 459
cõmunio perpetua non potest fieri per contractum, eo q; cõmunio sæpe discordiã generet.nu.19, ibid.
communis vsus vtendi & loquendi inspiciendus est. in tit.*des iustices* §.viij.ver.*le signe*.nu.10. 315
commodum nemo ex delicto suo aut dolo consequi debet.in tit.*des droicts & appar*.&c.§.xix.in versi. & *qui ne se uoudra*.&c.nu.2 745
Ad commodum legis consequendum, non sufficit vnum ex his quæ in lege ponuntur, si plura ponantur ad illum effectum.in tit.*Des droicts & appar*.&c. §.ij.in versi.*femme*.nu.6 523
cõmoda quæ ex muliere percipiantur.vide super rub. *Des droicts & appartenances à gens mariez*.nu.10 493
cõmodum possidendi maximũ dicitur, beatus enim qui tenebit.nu.2 710
compensare est donare.in tit.*des retraicts*.§.ix.nu. 16. 1343
compositiones castellanorum,promotorum,& firmariorum reprobantur.in tit.*des iustices*.§.v.in versi.*s'il n'a grace* nu.132 222
competentia ex consuetudine, si cessatum fuerit per decenniũ à petitione illorum,perdũtur.in tit.*des iustices*.§.iiij.in versi.*nouuelle cheuallerie*.nu.12 131
conatus seu affectus quando puniatur, effectu non secuto.nu.10 54
conatus sine effectu punitur in crimine falsi & in instruente falsum testem.nu.8 482
concessio generalis & indeterminata, debet referri ad iusta & licita.in tit.*des mainsmortes* §.xviij.in versic. *mainsmortables*.nu.32 1292
concessa per modum facultatis aliquid faciendi, si nõ vtantur per decẽniũ, non cõpetit amplius facultas petendi.in ti.*des iustices*.§.iiij.in ver.*nouuelle cheuallerie*.nu.13 131
concordia paruæ res crescũt, discordia maximæ dilabuntur.in tit.*des fiefs*.§.vj.nu.6 459
concubinat⁹ de iure ciuili est permissus in ti.*des droicts & appartenan*.&c.§.v.nu.54 566
concubinatus quando sit licitus,remissiuè.nu.3 1122
condemno & absoluo verba,quæ sunt de solennitate sentẽtiæ,an possint exprimi per æquipollens. in ti. *des droicts & appartenances à gens mariez* §.j.in versi. *& authorité*.nu.6 516
condemnare potens condemnandum, absoluere potest absoluendum.in tit.*des iustices*.§.v.in ver. *s'il n'a grace*.nu.97 207
condẽnari ad mortẽ propter quas causas quis possit. vide in rubrica,*des iustices & droicts d'icelles*.in verb.

BIU Cujas

Et droicts d'icelles.nu.3. 50
condẽnatus à iudice,vt omni anno ſoluat decẽ ſaccos frumẽti ſecũdũ quod anteceſſores ſui faciebãt, quãuis anteceſſores ſui nihil ſoluerint, tñ ipſe tenebit ſoluere in ti.*Des droicts & appartenãces à gẽs mariez*. §.vj.in verſi.*ſelon la generale couſtume*.nu.2. 590
cõdemnatio ſimplex capitis,de mitiori intelligitur.in ti.*Des iuſtices*.§.vij.in ver.*il en perdra la uie*.nu.2. 180
cõdemnatio amputationis membri quibus in caſibus fiat ſuper rub. *Des iuſtices & droicts d'icelles*. in verb. *& droicts d'icelles*.nu.71. 72
condemnatio ſi ad vnum pertinet, & ad alterum executio,ille ad quem perrinet executio poteſt exigere furcas altero inuito.in ti.*Des iuſtices*. §. j. in verb. *hault iuſticier*.nu.6. 92
cõdemnatusde delicto ſi impetret gratiã,facere debet mentionẽ de condemnatione,aliàs gratia eſt nulla. in tit.*Des iuſtices*.§.v.in ver.*s'il n'a grace*.nu.150. 228
cõdemnatũ iniuſtè quis propria authoritate,& p̃ vim de manibus iuſtitiæ eripere poteſt.in ti.*Des iuſtices*. §.vij.in ver.*de ſimple recouſſe*.nu.8. & 15. 297
condemnatum de manibus iuſtitiæ eximẽs,pœna criminis læſæ maieſtatis punitur ſuper ru. *Des iuſtices*. in verſi.*& droicts d'icelles*.nu.68. 71
ſi cõdemnato ad mortẽ, q̃ ducitur ad furcas princeps fecerit gratiã,an illa gratia extẽdatur ad bona, quæ ſunt tertio per ſententiã acquiſita. in tit.*Des iuſtices*. §.v.ver.*s'il n'a grace*.nu.194. 240
condictio ex lege habet locũ quãdocunque ex lege inducitur obligatio,nec exprimitur qua actione agẽdũ.in tit.*Des droicts & appartenances a gens mariez*.§. vij.in verſi.*pour la moytié de la debte*.nu.2.& 3. 698
Et an cõdictio ex lege ſit actio,an officiũ iudicis,& vide ibi.nu.4.5.& 6.pulchram diſtinctionem, quãdo ex lege oriatur actio,aut iudicis officium.
condictio non datur domino niſi contra furem in tit. *Des droicts & appartenances* &c.§. xxj. in verſi. *ayent ſoubſtraict*.nu.3. 758
cõdictiones omnes dicuntur eſſe perſonales.in ti.*Des iuſtices* §.iiij.in verſi.*mariage d'une fille*.nu.12. 125
conditio dandi ab hærede implẽda,intelligitur à primo hærede,non ſecundo.in ti.*Des ſucceßions*.§. iiij. in verſi.*& ſont ſaiſis*.nu.5. 941
cõditio perſonæ q̃ locum facit beneficio, deficiente ea cõditione,beneficium quoque deficit. in ti. *Des droicts & appartenances à gens mariez*. §. xvij.in ver. *& au regard*.nu.1. 733
conditio adimpleri debet in forma ſpecifica.in ti.*Des droicts & appartenances à gens mariez*.§.ij.in ver.*femme*.nu.9. 523
Vbi aliquid ponitur in lege conditionaliter, dicitur eſſe de forma.nu.10. ibid.
conditio caſu deficiens pro impleta habetur. in titu. *Des retraicts* §.j.in ver.*le peut racheter*.nu.2. 1320
conditionaliter poſita ſunt de forma,in tit.*Des droicts & appartenances* &c.§.vij. in ver.*ſi ce n'eſt du conſentement* &c.nu.3. 637
conditio quæ apponitur per legem,non dicitur continere leuem ſolennitatem.nu.4. ibidem
conditio debet impleri in forma ſpecifica.nu.9. ibid.
conductores domorũ q̃ non apparent per bienniũ, poteſt domus aperiri,& bona ibi inuenta deſcribi. in ti.*Des droicts & appartenances à gens mariez*.§. xxiij.in verſi.*ſera ſuffiſamment interpellé*.nu.4. 791
conferre(id eſt diuiſionẽ ponere) qui teneãtur. de hoc habes regulas ſeptẽ,in tit.*Des ſucceßions*.§.v.in ver. *meilleur del'autre*.nu.4.6.9.41.51.53.& 69.958.966. & ſequen.
an ille cui teſtator donauit aliquid inter viuos teneatur illud cõferre,ſi cum aliis ſuadere velit. ibidem. nu.2. 957
collatio non fit inter collaterales.ibid.nu.5.
an emancipatus conferre teneatur caſtrẽſia,quòd nõ. ibidem.nu.12.& 14 959
collationis fiẽdæ ratio eſt æqualitas fiẽda.nu.15. ibid.
Si pater permittit filio oculis cõniuẽtibus vt percipiat vſumfructum de bonis aduẽtitiis,an poſt mortẽ patris filius teneatur cõferre talem vſumfructum, vide & pro & contra.ibidem nu.16 223
collatio fieri non debet in donatione remuneratoria. ibidem.nu 42.& 47. 968
conferri non debet id, quod pater filio pro titulo vt promoueret ad ſacros ordines dedit.ibid.nu.51. 970
Si penitus extraneus ſuccedat cũ filio, non tenetur illi conferre.ibi.nu.54.& 55 971
collatio habet ſolum locũ inter deſcẽdentes ſuccedẽtes aſcendentibus,& in nullis aliis.nu.56.& 59.ibi.
collatio inter tranſuerſales ſuccedẽtes trãſuerſalibus locum non habet. ibidem
& quid in Burgũdia,vbi etiã trãſuerſales vſque ad decimũ etiã gradũ,ſi ſunt proximiores,habentur pro ſuis,& eis debetur legitima,an tales cõferre teneãtur,vide ibidem pro,& cõtra.nu.57.90.& 61 972
collatio fit ſolũmodo inter eos,inter quos debetur legitima.ibi.nu.58 ibidem
conferre non tenentur ſuccedẽtes titulo ſingulari.ibi. nu.70 974
conferri an debeãt ea quæ vero hæredi à teſtatore inter viuos fuerũt donata,ab eodẽmque prohibitum ne conferret,&an ea prohibitio valeat.nu.73 975
conferre idem eſt quod ponere in diuiſione. in titulo *Des ſucceßions*.§.v.in ver.*ne ordonnance*.nu.13 954
collatio fit de his quæ in cauſa ponuntur, vt fiat diuiſio.nu.14 ibidem
conferri an debeat donatio propter nuptias. in titulo *Des ſucceßions*.§. v. in verſi. *meilleur de l'autre*.nu. 44 969
conferri non debet donatio facta per patrem filio in poteſtate.nu.45. ibidem
quæ autem fit emancipato conferri debet.nu.46 970
confeſſio poſſeſſoris ſeu detentoris prodeſt etiã parte abſente,& non ſolum nocet confitenti,ſed & ſucceſſoribus eius in tit.*Des cenſes*.§.iij.in verſ.*cenſe ſur cenſe*.nu.55 1395
cõfeſſio accuſati ſufficit quòd illud commiſit delictũ de quo conſtat.nu.40 190
confeſſus homicidiũ feciſſe ad ſui defenſionem,ſi aliter non cõſtet de delicto,nõ punitur ad mortẽ. ibi.
confeſſus ſemel in tortura, cogi poteſt ad perſeuerandum,ſi indicia vrgeant,ante nu.94 206
confeſſio partis facta,abſente parte altera & non acceptãte nõ præiudicat,nec obligat.in ti.*Des retraicts*. §.xij.in verſi.*ou par le ſerment*.&c.nu.3 1359
eſt tamen potens ad probationem faciendam.num.4. ibidem.
confeſſio facta in abſentia partis, quando eſt declaratiua actus ambigui,valet.nu.5 ibidem
confeſſio extraiudicialis facit ſemiplenã probationẽ. nu.6 1359
confeſſio contra libertatẽ facta nõ valet : quia dicitur facta contra naturã,id eſt naturalem ſtatum hominis.in tit. *Des mainſmortes*. §.ij. in verſi. *quelque part que ce ſoit*.nu.17 187
cõfeſſio poſſeſſoris nõ nocet ſolùm ipſi, ſed & hæredibus &

BIU Cujas

bus & succeſſoribus ſuis in ti. *des fiedz* §.iiij.in verſ. *apres ledict hommage*. &c.nu.23 34
Confeſſio patris in teſtamento facta, qua cõfitetur ſe eſſe debitorem alicuius, non præiudicat filio quo ad legitimæ diminutionem. in ti. *des ſucceſſions*.§.ij. in verſi. *ſinon pour aucune des cauſes*.nu.29 922
Confeſſio de matrimonio à ſacerdote reuelari poteſt. & probat talis reuelatio. ſuper rub. *des droicts & appart*.&c.nu.31 498
Confeſſiones duæ quæ fiunt eodem inſtanti, non dicitur geminata confeſſio, ſed vna. in ti. *des droicts & appart*.&c.§.xxiij.in verſ. *ſera ſuffiſamment interpellé*. nu.32 797
Confitens ſe occidiſſe hominem, cuius nomen ignoratur ipſumque in mare proieciſſe vnde corpus apparere non poteſt, non debet condemnari, liquere enim debet de corpore interfecti. in ti. *des iuſtices*.§. v.in verſi. *s'il n'a grace*.nu.41 190
Confitens rem ſuam eſſe cenſualem quæ non eſt, præiudicat ſibi in iure cenſus. in ti. *des fiedz*.§.iiij.in ver. *apres ledict hommage*.&c.nu.20 433
Confeſſio de dote recepta, facta à matito cõſtante matrimonio, dicitur donatio, nec valet, ſicut nec donatio per conſuetudinem ducatus Burgũdiæ. in ti. *des droicts & appart*.§.vj.in ver. *confeſſion*.nu.1 625
ea enim confeſſio præſumitur facta in fraudem. nu.2 ibidem.
& habet vim donationis, nu.3 ibidem
& ſi talis confeſſio ſit facta, cum renuntiatione exceptionis non numeratæ pecuniæ, probat veram numerationem.nu.4 ibidem
Confeſſio iſta ſi fiat à viro ignobili, mulieri ſuæ quæ eſt nobilis, valet.nu.5 626
Cõfeſſio eadem ſi facta fuit ante matrimonium, præſumitur facta ſpe futuræ numerationis. Si vero iam cõſummato matrimonio facta fuerit, tũc præſumitur facta animo donandi.nu.6.& 7 ibidem
& quòd poteſt præſumi alia coniectura, quia donatio nunquam præſumitur.nu.8 ibidem
item an talis cõfeſſio noceat, & cui. vide nu.9 ibi.
nec iuramentũ validat dictã cõfeſſionẽ.nu.10 ibi.
qñ cõfeſſio de dote recepta, ſit per maritum, in his quæ cõſiſtũt põdere, numero, vel mẽſura, nõ præiudicat niſi poſt ſua tempora, ſi autẽ fiat ſuper rebus immobilibus ſtatim, præiudicat. ibi. nu.11 627
Confinium deſignatio quid operatur. tit. *des ſucceſſiõs*. §.iiij.ver.ſed pone.cum ſeq. 940
Cõfirmato ſtatuto, nõ intelligitur confirmatũ, niſi in his quæ iuſta ſunt. in ti. *des ſucceſſions*.§.vj.nu.2. 981
Confirmatio cuius ſit effectus. ſub.nu.22 1400
Confirmationis natura eſt adhibere robur actui, non autem illum extendere. in tit. *des cenſes*. §.iij.in verſ. *au preiudice du premier*.nu.22 1401
Confiſcari non poteſt ius vſusfructus, quamuis bona vſufructuaria confiſcentur. in tit. *des confiſcations*.§. ij.nu.17 380
Confiſcatione, an tollantur alimenta.nu.19 ibid.
Confiſcari an poſſit peculium profectitium, & aduẽtitium.nu.20 381
Confiſcatis bonis maternis propter delictum matris, filij de bonis iſtis nihil habere debent.nu.21 381
in cõfiſcatiõe bonorũ nõ veniũt bona futura.n.23.ib.
in confiſcatione aut publicatione bonorum, non veniunt legata quorum dies non ceſſit.nu.24 381
Confiſcari non poſſunt bona eccleſiæ, propter delictum prælati.nu.25 ibidem
nec propter delicta clericorũ bona confiſcantur. ibid.
Confiſcata domo propter ludum confiſcantur & cæteræ res exiſtentes in domo.nu.26 382
& an confiſcata naui, ſint confiſcatæ merces, & pecuniæ in ea exiſtentes. ibidem
ſi marit⁹ cõmiſerit crimẽ lęſę maieſtatis, bona mulieris cũ bonis mariti ęquè confiſcantur.nu.27 ibid.
Cõfiſcatio bonorũ introducta eſt ꝓ ſupportãdis expẽſis, quæ fiũt in ꝓceſſu taliũ criminoſorum. in tit. *des confiſcations*.§.j.in verſi. *& appartient*.nu.31 376
Confiſcatis bonis alicuius debitoris fiſci, & in fiſcum trãſlatis, per confiſcationem cõfunditur debitum. nu.32 377
Cõfiſcatione omnium bonorum, cõfiſcatus eximitur ab omni obligatione, qua ſuis creditoribus tenebatur.nu.33 ibidem
Confiſcatis bonis alicuius propterea ꝙ condemnatus fuit ad mortem, ſi habuerit gratiam à principe de vita, & non recuperauit bona, nõ tenetur ad antiqua debita.nu.34 ibidem
Cõfiſcatio bonorũ ſi fiat ſub duobus dominis, quorũ vnus habet maiorem partem iuriſdictionis, tunc diuiſio bonorum confiſcatorum, fiet inter eos pro rata iuriſdictionis.nu.35 ibidem
Cõfiſcatio an pertineat ad vſufructuarium, an ad proprietarium. in tit. *des confiſcations*.§.j.in verb. *au ſeigneur haut iuſticier*. nu.1 377
Confiſcatio trahitur ad bona mobilia extra territoriũ exiſtentia. in ti. *des confiſcations*. §.j.in ver. *& appartient*.nu.13. 372
Cõfiſcatio quid ſit. ſuper rub. *des cõfiſcations*.nu.1 340
& vnde dicatur confiſcatio.nu.5 ibidem
Confiſcatio bonorum extenditur ad bona alibi ſita, quando iuriſdictiones ſunt diſtinctæ, & diſtinctæ burſæ fiſcales, in titu. *des confiſcations*.§.j.in verſi. *& appartient*.nu.17 372
Cõfiſcatio ſi fiat de iure cõmuni, tunc omnia bona vbicunq; ſita cõfiſcãtur, quælibet tamẽ in burſa ſuo loco habet bona ibidem ſita. Et quid ſi iuriſdictiones ſunt diſtinctæ, burſa tamen fiſcalis in effectu ſit vna. vide nu.18 ibidem
Cõfiſcationis tempore fructus pendentes, vel futuri, cenſentur eſſe pars ipſius rei. in tit. *des confiſcations*. §.j.in verſi. *& appartient*.nu.19 ibidem
Confiſcatio bonorum an trahatur ad bona exiſtentia in alio territorio, & quomodo vide in ti. *des cõfiſcations*.§.j.in ver. *& appartient*.nu.7 373
Cõfiſcans bona dicitur ſuccedere vt hæres in eiſdem bonis.nu.8 ibidem
Cõfiſcatio bonorũ qñ fit iure ſpeciali, nõ extẽditur ad bona ſita extra territoriũ. in ti. *des mainſmortes*.§.xv. in ver. *& les heritages en lieu franc*.nu.1 1256
Habẽs bona ĩ diuerſis territoriis burſam fiſcalẽ diſtinctã habẽtibus, & cõmittens delictũ ob quod omnia ſua bona cõfiſcanda veniant, tũc vnuſquiſq; fiſcus capiet bona in ſuo territorio ſita.nu.2 ibid.
Cõfiſcatio oĩs ſiue ſit omniũ bonorũ, ſiuæ quotæ (vt tertiæ) partis ad principẽ ſpectat, nec poteſt de iure applicari inferiori à principe. in tit. *des confiſcations*. §.j.in ver. *& appartient la confiſcation*.nu.1 369
Caſus lxxij.in quibus fit cõfiſcatio bonorũ, quos quia lõgum eſſet hîc enumerare, te remitto ad titulum. *des confiſcations*.§.j.à nu.20.vſque ad nu.37 349
vbi habes eos literis maiuſculis deſcriptos.
Cõfiſcare bona quis poſſit. in titu. *des confiſcations*.§.j. nu.1 344
in confiſcatione bonorũ filij delinquẽtis, nõ venit legitima viuo patre. in ti. *des confiſcations*.§.ij. nume.6

BIU Cujas

& 22 379
confiscari non potest ius patronatus ecclesiæ. ibid.
confiscationes quæ principi competunt, & quæ dño altã iustitiã habenti. *des confiscations.§.j.nu.40* 360
cõfiscandi ius præscribi nõ põt: nec barones illud habere possunt de iure, tamen si cõsuetudo est vt habeant iurisdictionẽ, in talibus possunt vti, & valet talis consuetudo. in tit. *des confiscations.§.j.in* verb. *& appartient la confiscation.nu.4* 371
confiscato corpore, confiscantur & bona. in ti. *des iustices.§.v.in* ver. *s'il n'a grace.nu.136* 223
confiscatione vel cõdemnatione per iudicem secularem facta, quis non perdit ius patronatus. in ti. *des confiscations §.ij.nu.9* 379
cõfiscari an possit emphyteusis ecclesiastica.n.10. ibi.
confiscari non possunt ea quæ non sunt transitoria ad hæredes extraneos.nu.11 ibidem
confiscari an possint feuda.nu.12 ibidem
cõfiscari an possint res donatę, vel an detrahi possint à donatore. vide nu.13 380
confiscari non debent indumenta, corrigea, annuli, & similia. Et cuius debeant esse.nu.14 ibidem
confiscari non possunt ea quæ subiacent restitutioni, per fideicommissum.nu.15 ibidem
confiscari non possunt iura, quæ per mortem ciuilem expirant, & iura quæ non competunt nisi certo genĕri personarum.nu.16 ibidem
confiscatio bonorum etiam pro contumacia imponi potest.sub nu.1 289
Congé & licence, hæ duæ dictiones idem important. in tit. *des iustices §.viij.in ver. congé & licence* nu.1 334
Cõiuges quando cõueniunt in cõtractu matrimonij, q̃ possint sibi inuicẽ donare, intelligi debet dum tamen reciprocè, & seruata ęqualitate, aut per modũ renuntiationis. in ti. *des droicts & appart. &c.§.ij.in verb. est participant.nu.4* 531
& an talia pacta tollant dispositionem l. hąc edictali. C. de secund. nup vide remissiuè. nu.5 ibidem
cõiuges si adeo senes sint, vt potius connubiũ q̃ matrimonium præsumatur, an vxor dicatur maritata, ita quòd doharium habere debeat. sub nu.5 679
cõiugum alter si vendat hæreditatem quã habebat, & pecuniam in aliquo hæreditagio cõuertat, nũquid dicatur conquestus. in tit. *des droicts & appart. &c.§.ij.in ver. & acqueſtz.nu.6* 539
coniunctus admittitur pro coniuncto in iudicio, etiã sine mandato. in tit. *des droicts & appart. &c.§.v.nu.20. & 21* 560
& hoc non solũ in coniunctis sanguine, sed & in coniunctis non leui amicitia.nu.22 ibidem
& ea quæ disponuntur inter coniunctos vel propinquos ratione affectionis, habent etiam locum inter amicos magna amicitia. ibi.nu.27 561
& sicut legatũ rei alienæ factũ coniunctæ personæ valet: ita qñ est factum singulari amico. nu.32 ibid.
coniuncta persona nõ potest cõstituere procuratorẽ, ad comparandum pro persona coniuncta. in tit. *des droicts & appart &c §.v.nu.13* 560
cõiuncta persona sic admittitur in iudicio sine mãdato cũ cautionibus opportunis, sicut procurator admittitur cum mandato. in titu. *des droicts & appart. &c.§.v.in ver. és droicts possessoires.nu.20* 575
cõquestus & acquisitorũ appellatione, veniũt ea quæ acquiruntur ex opera, solertia, vel industria per alterũ cõiugum cõstante matrimonio. in ti. *des droicts & appart. &c.§.ij.in* versi. *& acqueſtz.nu.1* 538
conquestus nõ dicitur quãdo quis acquirit, quod sibi ex successione venturum erat. 999
consanguineus in iure retractus, præfertur dño. in ti. *des censes.§.iij.in ver. & s'il aduient qu'on y uende rente.nu.5* 1397
consanguineus antiquo seu paterno feudo præfertur domino.nu.6 ibidem
cõsanguinitas cũ aliis adminiculis cõiuncta, facit prę-sumi tacitum fideicõmissum esse factum in fraudẽ. in ti. *des droicts & appart. &c.§.iij.in ver. des heritages acquis.nu.4* 546
consensus episcopi super alienatione rerũ ecclesiasticarũ trahit suum effectũ ad res extra consentientis territorium sitas. in tit. *des mainsmortes. §.xvj.in ver. ua demeurer, &c.nu.6. & 31* 1263
cõsensus taciti & expressi est par virtus. in ti. *des droicts & appartenances à gens mariez.§.iiij.in versi. ne peut.nu.7* 553
consensus prælati qui aliàs esset necessarius, admittitur quando agitur contra eum. in ti. *des forestz.§.vj.in verb. ou passer procuration.nu.4* 1474
cõsensus in quo differat ab authoritate. vide in tit. *des droicts & appart. &c.§.vij.in versi. si ce n'est du consentement, &c.nu.1.* Et quomodo differat. nu.15 639
& in quo conueniat. nu.14 ibidem
consensus an debeat præcedere in ipso actu, an sufficiat quòd sequatur. ibi. nu.2 636
& an sola prę-sentia & taciturnitas habeantur pro cõsensu. in tit. *des droicts & appart. &c.§.vij. in ver. si ce n'est du consentement.nu.5* 637
consensus quando dicatur datus expressè, & quòd tribus modis. vide amplè. nu.11 638
& an cõsensus præsumatur fuisse interpositus ex diuturnitate temporis. nu.12 639
itẽ an possit præstari per procuratorem. nu.13 ibi.
consensus dñi in feudo alienando, an præcedere debeat alienationem, an sufficiat quòd sequatur. vide in ti. *des fiedz.§.viij.in ver. sans consentement.n.6* 486
& an sufficiat tacitus consensus. nu.8 ibidem
consensus dñi in alienatione feudi requisitio quare sit instituta. vide in ti. *des fiedz.§.viij.in versi. sans consentement.nu.2* 485
& an sufficiat requisitio consensus, an verò sit necesse vt etiam obtineatur. remissiuè. nu.1 ibidem
an dñs (post consensum adhibitum vasallo de feudo alienando) possit retinere idem feudum, pro pretio pro quo vasallus vendere volebat. in tit. *des fiedz.§.viij.in ver. sans consentement.nu.5* ibidem
Qui non potest facere, non potest facienti consentire. in tit. *des droicts & appart. &c.§.vij.in verb. ne autres contracts.nu.8* 627
consensus à domino præstitus quid operetur, & quid à non domino. sub nu.1 636
consensus ad proprium commodum præstitus, est inualidus. sub nu.2 845
consensus officialis publici requisitus, pro authoritate est habendus. 637
consensus petitus tantum vel tacitus non sufficit, sed expressus requiritur, vbi à iure & statuto postulatur. 484
consensus tacitus in quibus non sufficiat per præsentiam, aut taciturnitatem. sub nu.3 917
consequitur quis per alium, quod per seipsum consequi non potest. in ti. *des droicts & appart. &c.§.vij.in ver. s'autrement, &c.nu.14* 674
& in tit. *des mainsmortes. §.xvij.nu.1* 1273
consiliũ qđ alias necessariũ esset, si est suspectũ, omittendum est. in titu. *des forestz. §.vj.in verb. ou passer procura*

procuration.nu.3 1474
consilium & authoritas sunt propria virorum,non mulierum.in tit.*des droicts & appart.* &c.§.vij.in vers. *des prochains parens*.nu.14 649
consilium sapientũ si ex forma statuti requirat ad causæ decisionẽ,& iudex petito consilio & non dato, ferat sententiã,sententia est nulla.in tit.*des droicts & appar.* &c.§.vij.in vers.*si ce n'est du consentement*.nu.29 642
& an iudex teneatur sequi cõsilium illorum, qui requirendi sunt.nu.30 ibidem
& quòd si statutum omnes causas consilio sapientis cõmittendas dicat, non procedit in his quæ sunt iuris, & non habent dubium.ibid.nu.31 644
& an à tali sententia per consilium sapientis lata appellare possint.nu.32 ibidem
sententia lata secundum consilium sapientis à lege aut statuto requisitum, nunquam transit in rem iudicatam.nu.33 ibidem
& si consultores tales malè consuluerint, an teneantur de consilio, quòd sic.nu.34.& 35 ibidem
item si iudex inuita parte assumpserit consilium sapientis,nihilominus vtraque pars tenetur soluere partem salarij sapientis.nu.36 ibidem
idem si impetretur iudex delegatus.nu.37 ibidem
consilia vbi sunt multa, illic & salus.super proœmio,in ver.*ordonne que six*,&c.nu.5 10
consiliis non sunt adhibendi extranei.super proœmio, in ver.*ordonne que six*,&c.nu.10 20
item sunt à consiliis arcendi infideles,iracundi,subditi, & luxuriosi. ibidem
consilia contraria in diuersis causis, & inter diuersos, quandoque dare licet.sub nu.5 786
consiliarij de patria assumi debẽt à principe, & de ipsorum laude,& excellentia.ante nu.1 22
cõstitutiones extẽduntur ad extranea pluries assimilata,& in pluribus partibus iuris comparata.in tit. *des succeßions*.§.v.in ver.*meilleur de l'autre*.nu.64 973
cõstitutionibus regis Franciæ,in suo regno ligantur omnia bona,etiam clericorum.in ti.*des succeßions*.§.iij. in ver.*un chascun*.nu.5 923
constitutum non extenditur ad res futuras,nec de futuro acquisitas,& si dicatur in ipso contractu.in tit.*des succeßions*. §.j.in ver. *faisist*.nu.4 898
constituti clausula,si cum clausula præcarij ponatur, vna impedit aliam.ibid.nu.5 900
per constitutum transfertur ciuilis & naturalis possessio.nu.6 ibidem
constitutũ si collatũ fuerit in euentũ cõditionis, possessio ante cõditionis euentũ non acquiritur. n.9 ibid.
constitutum non transit ad hæredes,non facta mentione de ipsis.nu.10 ibidem
absenti nõ acquiritur possessio per cõstitutũ,nisi absens postea apprehendat possessionem.nu.11 ibidem
constituti clausula nihil operatur,quando est incertitudo ratione loci, aut quotæ.nu.19 902
cõstitutio seu assignatio alicuius reditus , facta super omnibus bonis non specificatis aliquibus,non est valida.in additione. 1419
constitutũ cum clausula,quòd authoritate propria possessionem capiat,contra tertium possessorem operatur.sub nu.2 1419
constitutum inter aliquos in re indiuisa operatur. 714
constitutum post mortem translatum, est inualidum. ante nu.2 940
consuetudo quę est in castris aliquibus,quòd si rusticus sine filio,aut alio descendente decedat,dominus totũ occupet iure peculij, an valeat.in tit.*des mainsmortes*. §.xx.nu.329 1297
consuetudo est optima legũ & dubiorũ interpres. *ibid.*
consuetudo aut statutum exorbitans à iure cõmuni,nõ debet extendi,etiã ex identitate rationis.in ti.*des succeßions des bastardz*.§.v.in cõsi.nu.18 1155
consuetudo posterior tollit priorem, quomodo hoc sit intelligendum.vide in tit.*des mainsmortes*.§.x.in versi. *& n'entend-on point*.nu.1 1239
consuetudo loci in certo aliquo casu procedens,procedet in casu simili ex identitate rationis, etiam contra ius commune.in tit. *des retraicts* §.x.in vers. *le uendeur à l'acheteur*.nu.5 1351
consuetudo dat iurisdictionem.in titu.*des iustices*.§.v.in ver.*du prince*.nu.13 243
consuetudo est Heduæ,vt curatus accipiat secundã meliorem vestem parochiani mortui.in tit.*des droicts & appart*.&c.§.vj.in ver.*sur la moitié des heritages*. nu.16 701
item quòd curati habeant lectũ nobilium,& archipresbiteri lectum curatorũ.ibid.an valeant hæ consuetudines. Item an valeat cõsuetudo quòd curati certum quid accipiant, & leuent super suis parochianis, pro iure sepeliẽdi,vel pro mortuariis,vel pro benedictionibus nuptiarum, vide copiosissimè ibi. à nu.17.vsq; ad nu.22 107
cõsuetudo inducta in loco aliquo,tam per laicos quàm per clericos,valida est,etiam si sit de his quæ nõ sunt in potestate laicorum.in ti.*des droicts & appart*.&c.§. vij.in ver.*supposé que lesdicts contracts*.&c.nu.60 669
consuetudo quæ est Cauodistrię,quòd tutor habeat fructus omnium bonorum pupilli,an sit valida.& sic.in tit.*des enfans de plusieurs licts*.§.iiij.in ver.*& faict ladicte femme*.nu.1 858
ergo & consuetudo Burgundiæ(quæ disponit q̃ mater tutrix faciat fructus bonorum suos)valet. ibidem
& si in dictis bonis sit ius patronatus, an præsentatio (quæ est fructus iurispatronatus)spectet ad matrem, an ad filios.nu.3 ibidem
consuetudo & obseruantia,licet excuset à pœna temporali,non tamen excusat ab æterna damnatione.Multitudo enim errantium nõ parit erranti patrocinium vt ait August.in ti.*des droicts & appart*.&c.§.xxiij.nume.34 770
& cùm nullum sit veniale peccatum , quod nõ mortale fiat,si deducatur in consuetudinem.nu.35 ibidem
consuetudo seu statutum quòd ingredientes monasterium non succedant,an valeat.in titu.*des succeßions*.§. xiiij.nu.1 1111
consuetudo quod vxor marito succedat in bonis mobilibus,debitis,& creditis , etiam liberis existentibus, an valeat.quòd sic.in titu. *des enfans de plusieurs licts*.§. iiij.in ver.*& à son profit*.nu.1 857
cõsuetudo iuri naturali derogare non potest, imò derogãs potius dicitur corruptela,quã cõsuetudo.ibi.n.2
consuetudo legitima(quæ est de iure naturali)in totum tollere non potest,potest tamen minuere.nu. ibid.
consuetudo seu statutũ quòd si hæredes mariti,post solutum matrimonium non restituerint dotem vxori, quòd post mortem teneantur ad decem pro centenario pro vsuris,an valeat.in ti.*des droicts & appart*. &c. §.xxxiij.nu.18 266
consuetudo si conformis sit legi scriptæ , nihil addens, nec detrahens,non ex ea,sed ex lege agitur.in titu.*des droicts & appart*.&c.§.xv.in versi.*de son douaire coustumier*.nu.4 714
consuetudines & iura quomodo ratione loci variantur. vide remissiuè in titu. *des confiscations*.§.ij.in verb. *par*

BIU Cujas

traicté de mariage.nu.3 382
cõsuetudo Niuernen.habet, quòd mulier post mortem mariti debeat habere mediam partem omnium mobilium, & mediam partẽ constante matrimonio acquisitorum.in tit.*des confiscations*.§.ij. in ver.*par traicté de mariage*.nu.1 ibidem
consuetudo irrationabilis & contra ius, faciens mẽtionem de bonis mobilibus,& immobilibus,non extẽditur ad nomina continentia genus.in ti.*des droicts & appart*.&c.§.ij.in ver.*tous meubles*.nu.12 535
consuetudo facit licitum quod aliàs esset illicitum. in tit.*des droicts & appart*.&c.§.xxiij.in ver. *& qui ne sont payez*.nu.6. 784
consuetudo quæ est Bononiæ, quod pro dote soluũtur septem pro centenario, non est bona, & iudicantes secundum eam sunt excõmunicati. in titu.*des droicts & appart*.&c.§.xxiij.nu.7 762
consuetudo in leuibus facit probationem inualidam vt sit valida.in titu.*des iustices*.§.vi.in ver.*sont creuz*. nume.9 272
consuetudo quòd vxor mortuo viro habeat aliquid vltra dotem,an valeat, vt est consuetudo ducatus Burgundiæ, &c.vide in ti.*des droicts & appart*.&c.§.iiij.in ver.*n'außi semblablement*.nu.7 557
consuetudo approbata excusat à periurio. in titul. *des droicts & appart*.&c. §.vij.in ver. *suppose que lesdicts contracts*, &c.nu.44 665
consuetudo vel statutum,quòd vxor teneatur pro marito & econtrà in tit.*des droicts & appart*. &c.§.j.in ver. *& esdicts contracts*. &c.nu.1 520
itẽ disponens quòd pater teneatur pro filio. nu. 2 ibid.
consuetudo loci vbi contrahitur,subintrat ipsum contractum,vt secundum illã cõsuetudinem intelligatur esse contractum.in tit. *des droicts & appart*. &c.§.ij.in ver.*selon la generale coustume*.nu.1 528
consuetudo loci contractus inspicienda est. in titul. *des droicts & appart*. &c.§.ij.in versi. *au duché de Bourgongne*.nu.1 526
& quis dicatur locus contractus.nu.2. ibidem
& hoc intelligitur quo ad solemnitatem adhibendam in contractu, locum contractus esse inspiciendum. ibidem nu.3 527
consuetudo per quam mulier sine licentia viri testari prohibetur,an valeat. vide in titu.*des droicts & appar*. &c.§.j in ver.*außi par testament*.nu.1 513
consuetudo in facto consistens debet probari.Et qui testes in consuetudine probanda deponere debeant. super procœmio,in ver.*lequelz ils ont examinez*.num.1 & 2 42
consuetudo habet potestatem in sanguine hominis. in ti.*des iustices*.§.v.in ver.*il en perdra la uie*.nu.1 180
cõsuetudo dicitur lex municipalis, & particularis illius patriæ vbi viget.in procœmio, in ver.*coustumes*.nu.30. 4
consuetudo per quam maritus vel vxor, post mortẽ alterius certum quid lucretur,valet.in tit. *des droicts & appart*.&c.§.vj.nu.2 580
consuetudo Mediolanensis habet quòd vir (vxore prædecedẽte sine liberis) lucretur tertiam partem dotis. ibid.nu.2.Papiæ verò totam dotem. ibidem
idem Placentiæ. 610
consuetudo quòd mulier lucretur fructus donationis propter nuptias,valet.ibi.nu.4 581
& posset etiam in vita relinqui in contractu inter viuos. nu.5 ibidem
consuetudo potest esse scripta.super procœmio,in verb. *coustumes*.nu.22 3
consuetudo si est notoria,non opus habet allegari, nec probari. nu.23 ibidem
consuetudo quid sit,& vnde dicatur.super procœmio,in ver.*coustumes*.nu.1.& 2 ibidem
consuetudo sonat quandoque factum nudum,quandoque ius.ibi.nu.3.& 4
cõsuetudo differt ab vsu,stylo,statuto,& præscriptione, & quibus modis.nu.5.6.7.& 11 ibidem
consuetudo dicitur quod est in communi vsu.in titu.*des forestz*.§.ij.nu.19 1454
consuetudo an & quando sit ius prætorium, vel ciuile, super procœmio, in ver.*coustumes*.nu.15 2
consuetudo si excludat professum à bonis paternis,si exinde apostatãdo exeat monasteriũ, & cõtrahat matrimonium de facto, adhuc inhabilis ad succedẽdum remanet.in ti.*des successions*.§.xiiij.in verb.*coustume du Royaume*.nu 5 1111
consuetudo an possit tolli principis rescripto.vide in cõclu.consue.in ver.*& auec ce*,&c.nu.1 1498
consuetudo an tollatur propter binum aut trinum actũ in contrariumfactum.ibi.nu2 1498
consuetudinis approbatio per principem facta,an faciat quòd talis consuetudo sit ius nouum.quod non.eo.loco in ver.*auons pour nous*.nu.1 1499
consuetudo,obseruantia,ritus,mores,desuetudo,solitũ & consuetum, quomodo differant. remissiuè super procœmio,in ver.*coustumes*.nu.18 2
consuetudo nõ potest introduci sine certa scientia principis.in cõclu.cõs.in ver.*auons pour nous*.nu.5 1499
consuetudo inducta quod homines vnius castri,vadãt ad pasturandum intra limites alterius castri valet,dummodo non sit violenta.in titu.*des forestz*. §.v.in versi. *sinon par parcours*.nu.5 1466
consuetudo per quos induci possit.super procœmio,in versi.*& par l'aduis & consentement*.nu.1 43
consuetudinem condendi potestas an in principem conferri possit.nu.2 ibidem
consuetudinis authoritas magna est.super procœmio,in ver..*coustumes*.nu.32 4
consuetudini reuerentia sicut matri est exhibenda. numero 34 5
consuetudo est altera natura, vincítque ingenium & artem.nu.35 ibidem
consuetudo quotuplex sit. super procœmio,in verb.*generales*.nu.1,&2 ibidem
consuetudine stante quod primogenitus succedat in regno,an talis consuetudo liget secundogenitum clericum,quod sic in ti.*des successions*.§.iiij.in verbo,*un chascun*.nu.4 923
stante consuetudine quòd primogenitus succedat in regno,si primogenitus moriatur relicto nepote eius fratre, nepos excludet patruum.in titu.*des successiõs*. §.x.in ver.*eschet au pere*.nu.2 1038
consuetudine speciali patriæ deficiente,non erit recurrendũ ad consuetudinem vicinorum locorũ. vide in conclu.consue.in ver.*qui ne fussent comprins*.nu.3 1502
consuetudo loquens generaliter,non comprehendet casum specialem in iure expressum,nisi etiã cõsuetudo specialem mentionem de eo faciat.nu.4 ibidem
consuetudine existente q̃ fœmina non succedat in baronia,& quidã baro habens fratres & nepotem ex filia præmortua decedat,nepos non admittitur ad successionem in baronia.in ti.*des fiedz*.§.v.nu.72 448
ad consuetudinem inducendam requiritur quòd actus fiãt diuerso tempore.in ti.*des droicts & appart*. &c. §.xxiij.in ver. *sera suffisamment interpellé*.nu.37 797
consuetudines licet habeãt vim legis,&iudicibus mãdatum

tum sit vt eas obseruari faciant, tamen sunt allegandę & proponendæ. vide in consuetu. in versi. *& pource auſsi qu'il eſt.* &c. nu. 1 1515
consuetudo quomodo sit proponenda in iudicio. vide plenè ibi. nu. 2. vsque ad finem eius glo. ibidem
consuetudines Burgundiæ, quomodo intelligendæ sint quo ad forenses, siue in Burgundia, siue extrà morẽtur, aut contrahant, vide amplissimè in tit. *des droicts & appart.* &c. §. ij. in versic. *ſelon la generale couſtume.* à nu. 9. vsque ad finem glo. eiusdem verbi. 529
cõsuetudinum in scriptis redactarũ approbatio seu cõfirmatio per principem facta, nõ inducit nouum ius, sed potius inuenta est causa memoriæ. in proœmio super ver. *couſtume par lettre.* post. nu. 31 4
consuetudines interpretari debent secundum ius commune. in titu. *des droicts & appartenances à gens mariez.* §. v. nu. 49 564
consuetudines Burgundiæ an tolli possint per ordinationes generales regias, vide in ti. *des foreſtz.* §. viij. in ver. præscriptibiles. nu. 11. 1483
consuetudines an possint induci sine consensu principis. super proœmio, in ver. *auſquelz auons octroyé*, &c. nu. 1 24
consuetudo an sit valida contra ius commune inducta. sub nu. 33 4
consuetudo contra ius commune, an possit induci per ducem non recognoscentem superiorem. 694. in additione. in ver. *contre la femme.*
consuetudo clericos ligat in Burgundia. 272. sub nu. 16.
consuetudo est omnium iurisdictionum origo. 282
consuetudo in loco, tam per clericos quàm laicos inducta, in quibus locum habeat casibus. sub nu. 60 669
consuetudo iurisdictionem tribuere potest. 108. sub nu. 1. in ver. Sed aduerte.
cõsuetudo nec induci, nec tolli potest, statim ex actibus populi. sub nu. 27 702
consuetudo non valet, quòd tutor rationem reddere nõ teneatur. sub nu. 20. in additione. 881
consuetudo quælibet alienationem permittens, intelligi debet, si fraus cesset & dolus. sub nu. 8 547
cõsuetudo quòd domini possint quotannis suos talliare subditos, an extendatur ad eos qui sunt extra territorium ipsorum. 1184
consuetudo quòd filia sit exclusa à successione patris, licet sit dotata, est valida. sub nu. 2 1065
consuetudo rationabilis, est altera natura: ingenium, & artem vincens. sub nu. 35 5
consuetudo simplex habet vim legis. nu. 13 1307
consuetudo super alimentis militibus præstãdis, est nulla. paulo pòst principium. 111
consuetudo quandoque sit contra ius commune. sub nu. 28 538
consuetudine diminuta existente, recurrẽdum est ad ius commune. in ver. *& ſur iceux.* 1257
consuetudine stante quòd maritus & vxor nil sibiipsis possint relinquere, officiarij non debent differre, nisi ob factionem inuentarij. sub num. 27. 878
consuetudine vel lege non distinguente, nos non debemus distinguere 737
consuetudines antiquæ solum in scriptis sunt redigendæ. post nu. 3 18
consuetudines Burgundiæ vim legis obtinent. sub nu. 8 1187
consuetudines factę cum conuocatione procerum, sunt pactiones. sub nu. 2 1499
consules seu scabini pro communitate se obligantes, finito tempore non tenentur. sub nu. 3 1475
contentio si oriatur inter episcopum & clerum, de causa charitatiui subsidij, quis erit iudex competens. in ti. *des iuſtices.* §. iiij. in versi. *ſes hommes ſubiects.* num. 44 140
contractus interpretari debet secundum statuta loci, vbi est celebratus. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. ij. in ver. *ſelon la generale couſtume.* nu. 7 529
contractus factus non seruata solẽnitate, an sit tutus in foro conscientiæ. vide in tit. *des droicts & appart.* &c. §. j. in ver. *ne peut faire.* nu. 5 503
cõtractus emptionis duobus redditur suspectus vt vsurarius: scilicet pacto de retrouendẽdo, & modicitate pretij. in tit. *des rentes uendues.* §. j. nu. 20 808
contractus si rescindatur in acquisitione dominij, in casibus quibus dominium sine traditione transfertur, non requiritur traditio. in tit. *des ſucceſsions.* §. j. in ver. *ſaiſit.* nu. 17 902
contractus simulati probantur per coniecturas, indicia, & præsumptiones. in tit. *de retraicts.* §. xij. in versi. *ſi la fraude eſt trouuee.* nu. 2 1354
item probantur ex gestis ante vel in contractu. nume. 4. 133
probantur etiam per testes, & istis testibus creditur contra instrumentum. nu. 5. 7. 9. 10. 16. & 17 1357
contractus à principe celebratus, vim habet legis. in tit. *des cenſes.* §. iij. in verb. *au preiudice du premier.* num. 13. 1399
quando contrahitur cum principe, seruandum est ius commune. nu. 12 ibidem
contractus per mulierem, sine licentia & authoritate viri factus, non valet. in tit. *des droicts & appar.* &c. §. j. in ver. *ne peut faire.* nu. 1 503
huius rationem vide eodem titu. & §. in ver. *contracts entre les uifz.* paulum post nu. 1. dic quòd ista consuetudo. ibidem
& quòd hoc habeat etiam locum in distractu, ratione idẽtitatis: nam contractus & distractus eadem est lex. nu. 2. & 3 ibidem
item in quasi contractu, propter identitatis rationem. nu. 6 504
idem an possit cõtrahere per procuratorem, absque mariti licentia & authoritate. vide nu. 8. 70. 12. 8 ibidem
habet etiam locũm in renuntiatione ex identitate rationis. ibi. nu. 12. 505
item habet locum in quittatione, seu liberatione, seu pacto de non petendo. nu. 14 ibidem
limitationes decem & septem omnium prædictorum require, nu. 19. 21. 22. 24. 25. 35. 37. 38. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51, & 52 ibidem
contractus in testamento fieri potest. in tit. *des ſucceſsiõs.* §. v. in glo. *n'ordonnan.* nu. 5. in ver. & aduerte. 951
& melius in tit. *des droicts & appar.* &c. §. iiij. in gl. *ne peut.* versi. alio modo. nu. 12 554
contractus habens solum initium facti & non iuris, nõ fingit retro. in titu. *des droicts & appart.* &c. §. vj. in ver. *anciens.* nu. 5 704
contractus si est nullus, non est opus reuocatione. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. j. in versi. *ne peut faire.* num. 3 503
contractus emptionis & venditionis, dicitur etiam ille quando ex vna parte interuenit species non æstimata, & ex alia æstimata, in tit. *des retraicts.* §. ix. num. 7 1341
contractus dicitur factus in eo loco, vbi ex conuentione solutio fienda est in tit. *des droicts & appar.* &c. §. vj. in ver. *anciens.* nu. 8 705
idem de tempore dicendum. ibidem

BIU Cujas

contractus factus coram duobus teſtibus dicitur factus palam.in ti.*des droicts & appar.* &c.§.j.in ver.*publiquement*.nu.3 518
contractus mulieris ſine fraude factus valet, etiam non ſeruata forma ſtatuti, requirentis propinquorum conſenſum.in titulo,*des droicts & appartenances à gens mariez*.§. vij. in verſiculo, *des prochains parens*. numero 19 651
in contractibus inſpiciendum eſt tempus quo contrahitur.in tit.*des mainſmortes*.§.x. nu.20 1230
contractus cenſualis proprie quis dicatur. vide ſuper rubr. *des cenſes*. nu.1. 1367
in iudicando qualitatem contractus,non inſpicitur ſonus verborum, ſed effectus rei.num.5 ibidem
contractus in dubio potius preſumitur cenſualis,quàm emphyteuticus. nu.7 ibidem
ſi dicatur in contractu, concedo tibi rem in emphyteuſim pro annuo cenſu, &omne ius quod habeo in illa re,ille non dicitur cõtractus emphyteuticus,ſed cenſualis.nu.2 ibidem
cõtractus cenſualis quis ſit.in tit.*des iuſtices*.§.iiij.in ver. *indire,impoſer*.&c.nu.24. 120
contractus factus cum pacto de non redimẽdo, niſi infra vel ante tale tempus,dicitur vſurarius.in ti.*des rentes uendues*.§.j.nu.45 816
contractus clericorum an ligentur ordinationibus ducis Burgundiæ,vide in ordinatione cancellariæ,in gl. vltima.nu.1 1521
clerici non poſſunt conducere gabellas.nu.2 ibidem
ſi exiſtens Ferrariæ per nuntium, vel epiſtolam vendat quid exiſtenti Bononiæ, contractus dicitur celebratus Bononię in tit.*des droicts & appart*.&c.§.ij.in ver, *au duché de Bourgongne*.nu 5 527
in contractibus in diem vel ſub conditione,non requiritur traditio poſſeſſionis.in titul.*des ſucceßions*. §.j.in ver.*ſaiſiſt*.nu.8 900
contractu principali non valente, nec conſtitutum, nec precarium in eo appoſitu valebit.in tit.*des ſucceßions*. §.xij.in ver.*s'il ne luy eſt*.&c.nu.7 1094
contractus feudalis olim incognitus fuit, & feuda vocabantur prædia ſtipendiaria.ſub nu.15 389
contractus in teſtamento factus, an ſapiat vim vltimæ voluntatis.ſub nu.12.in addit. 554
contractus per filium cũ patre initus, ob reuerentiã paternam metũ inducentẽ reſcindi põt.ſub nu.37 509
contractus qua forma & ſolennitate reuocetur. 1425
contrahentes pacta iuribus non contraria in ſuis contractibus apponere poſſunt.in tit.*des droicts & appar*. &c.§.vj.in ver.*& ſera tenue*.nu.11 614
contributio ab omnibus fieri debet ad id quod pro omnibus fit. 612
contumacia qua iudicis iuriſdictio offenditur, eſt multiplex.Eſt enim contumacia non veniendi.vt in titu. *des iuſtices & droicts d'icelles*.§.vij.nu.1 288
contumacia non parendi.nu.5 289
contumacia non reſtituendi.nu.6 ibidem
contumacia non probandi.nu.7 ibidem
contumacia non agendi vel non accuſandi.nu.8
contumacia non appellandi.nu.9 ibidem
contumacia non proſequendi appellationem.nu.10
contumacia non reſpondendi.nu.11 ibidem
& quilibet habens iuriſdictionem ordinariam, poteſt imponere cõtumacibus mulctas ſecundum conſuetudinem fori & loci.nu.2 ibidem
contumacia creſcente,creſcit & pœna.in ti.*des iuſtices*.§. v.in ver.*& s'il renchet*.nu.7 178
contumaciæ cauſa duplicatur pœna. in titul.*des iuſtices*. §.vj.in ver.*iuſques à ſept ſolz*.nu.8 285
contumax quando pro confeſſo ſit habendus. 290
contumax quando ſi innocenti aſſimilandus. ibidem
contumacia ad torturam præbet indicium.nu.12 ibid.
contumacia non eſt cauſa ſufficiens ad condemnationẽ ferendam.ſub nu.10 289
conuentio inter aliquos,ꝙ vnus ſuccedat alteri in certa re non dicitur vltima voluntas, ſed quædam promiſſio ob iuſtã cauſam facta,& valet.in tit.*des ſucceßions*. §.v.in verſi.*meilleur de l'autre*.nu.77 976
conuentio inter virum & mulierem in contractu matrimonij facta,eſt ſeruanda.in tit.*des droicts & appar*.&c. §.v.nu.52 565
conuentiones factæ in aliqua patria,intelliguntur factę ſecundum conſuetudinem & communem obſeruantiam illius.in ti.*des droicts & appart*.&c.§.xxiij.in ver. *qu'il ne ſont payez*.nu.4 784
conuerſi liberi ſunt & ſuccedere poſſunt. 1112
conuocatio trium ſtatuum ducatus Burgundiæ, quomodo & qualiter fiat.ſuper proœmio,in verbo,*les gẽs des trois eſtats*.nu.1 17
copulæ natura eſt coniungere ſenſus diſpoſitionẽ præcedentis & ſequentis.in tit.*des droicts & appart*.&c.§. x. 691
copulatiua vt ſit vera,requiritur concurſus vtriuſq; copulati.in ti.*des mainſmortes*.§.ix.in conſi.nu.13 1220
ad copulatiuæ veritatem requiritur vtraque pars vera. in ti.*des droicts & appart*.&c.§.vij.in ver.*ſuppoſé que les dicts contracts*.&c.nu.21 659
copula carnalis vi extorta punitur morte.ſub numer.43 61
correlatiuorum eadem eſt diſciplina. in ti.*des droicts & apport*.&c.§.xxiij.nu.12 763
correorum vnus ſi ſoluat totum, an repetere poſſit dimidiam ab alio.in titu.*des droicts & appart*.&c.§.xj. in ver.*contre la femme*.nu.10 697
correctio iurium non debet induci per ſubauditos intellectus.in ti.*des ſucceßions*.§.ix.nu.13 1011
correctio legum non inducitur per ſubauditos intellectus.in ti.*des enfans de pluſieurs licts*.§.ij.in verſi. *en faiſant les fruicts ſiens* nu.1 887
correctio legum an poſſit fieri ex identitate rationis. ꝙ ſic.in tit.*des rentes uendues*.§.ij.nu.31 824
quòd non.nu.33 ibidem
correctio legum non debet induci niſi expreſsè dicatur. nu.32 ibidem
correctio ex ſtatuto induci non debet, niſi in eo expreſsè dicatur.in tit.*des ſucceßions*.§.viij.in verſi.*loingt.in degré*.nu.1 1003
correctio diſpoſitionis iuris(maximè ſpecialis) non eſt fiẽda per verba generalia in ſtatuto poſita.nu.2 1005
corueatæ aliæ dicuntur officiales, aliæ artificiales, aliæ reales,aliæ mixtæ.de ſingulis his,vide in ti.*des mainſmortes*.§.xviij.in verb.*mainſmortables*.nu.22.23.24, & 25 1289
corueales qui dicantur & quæ Corueata.vide in titu *des mainſmortes*.§.xviij.in verbo, *mainſmortables*.nu.18, & 19 ibidem
corueabiles,talliabiles,& iuſtitiabiles homines, nõ admittuntur ad teſtimonium pro dominis ipſorũ.1290
Craſſantibus multis opus eſt exemplo, vt alij terreantur.in tit.*des iuſtices* §.v.in verbo, *& s'il renchet*. nu.9. 179
creditor pignoris tenetur ad collectas,licet contrarium conuenerit,tamen recuperabit à debitore.in titul.*des droicts & appart*. &c.§.vj.in verſi.*& ſupporter la moitié des charges*.nu.9 612

creditor

creditor olim poterat occupare omnia bona debitoris pro suo debito, hodie tm̃ pro mensura debiti.in titu. *des rentes uendues.*§.iij.in ver.*sinon entant*,&c.nu.1 831
creditor secundus agere potest contra primum creditorem,ad id quod supersit de pretio.nu.2 ibidem
creditor quis propriè dicatur. Et an ille qui habet fideiussorem cũ principali,possit dici creditor etiam quo ad fideiussorem.in ti.*des rentes uendues.*§.ij.nu.1 816
an si creditor agat post cessionem, possit ipsi opponi q̃ debitum cessit alteri.in tit.*des rentes uendues.*§.ij.nu.2 817
creditor quanuis optionẽ habeat cõueniendi aut principalem aut fideiussorem,si principalem conuenerit qui condemnatus est, non poterit eam sententiam contra principalem obtentam,exequi contra fideiussorem, sed ipsum de nouo conuenire debet.in tit.*des rentes uendues.*§.ij.nu.6 818
nec instrumenta guarentigiata contra principalẽ exerceri possunt contra fideiussorem.ibid.nu.7 819
creditor conuenire volens possessorẽ rerum hypothecatarũ si sint plures possessores,an possit eligere quẽ vult,vel debeat quemlibet cõuenire pro rata. vide in ti.*des rentes uendues.*§.ij.nu.35 825
creditor plura habẽs bona hypothecata pro debito potest eligere quæ voluerit, si sint penes se.nu.36 ibid.
creditor inuitus tenetur accipere solutionẽ factam nomine debitoris,à quocunque sibi offeratur.in tit. *des censes.*§.ij.nu.41 1390
creditores sicut possunt agere contra heredes,ita etiam contra donatarios omnium bonorũ. in tit. *des droicts & appart.*&c.§.xij.nu.2 701
creditor debet principalem debitorem prius conuenire actione personali,& si non sit soluendo,potest venire ad extraneum possessorem rei sibi obligatæ. in tit. *des rentes uendues.*§.ij.nu.18 820
creditor nõ potest propria authoritate bona debitoris capere,nisi debitum sit liquidum. 1254
creditor quo casu authoritate propria executionẽ facere possit cõtra singularem successorem.sub nu.3 822
credulitas dicitur illa quæ per probationes & media concludendi acquiritur.in titu. *des retraicts.*§.v.nu.15 1335
crimen committens, ex quo infamia irrogatur, potest iudex præsentem condemnare, reseruando ei infamiam.in ti.*des droicts & appar.*&c.§.v.in.vers.*és droicts possessoires.* nu.36 579
crimen ex genere pœnæ iudicatur capitale, vel non. in titul.*des droicts & appart.*&c.§.v.in versi.*és droicts possessoires.*nu.33 579
in criminibus atrocioribus,puta in assassinamento,etiã si homicidium non fuerit secutum, imponenda est pœna mortis.in tit.*des iustices.*§.v.in ver.*à l'arbitrage du iuge.*nu.10 172
in criminalib⁹,quibus imponitur pœna pecuniaria, nõ paruæ erit vtilitatis litigare per procuratorem.eo enim pacto damnatus euitat infamiã cùm aliàs si præsens condemnatus fuisset,infamis efficeretur.in titu. *des droicts & appartenances à gens mariez.*§.v.in versic. *és droicts possessoires.*nu.34 579
aliud consilium euitandi infamiam habes.nu.35 ibid.
crimina non debẽt remanere impunita.in tit.*des iustices.* §.viij.in ver.*conge & licence.*nu.13 337
crimmosus corporaliter puniendus,remittendus est ad dominum suum habentem altam iustitiam.in tit.*des adueuz.*§.vnico.nu.1 1433
curati debẽt primò ministrare spiritualia purè, antequã aliquid temporale,vel spes de ipso habeatur. in titul. *des droicts & appar.*&c.§.vj.in ver.*sur la moitié des heritages.*nu.20 701
curatus licet consueuerit habere lectos & pãnos de moriente,si tamen non vult sepelire corpus, nisi fiat sibi certitudo de lecto reddendo, simoniacus reputatur. nu.21 702
in curia mercatorũ debet iudicari de bono & æquo omissis solennitatibus.in ti.*des droicts & appart.*&c.§.j. in ver.*& esdicts contracts.*&c.num.3 520
cumulatio temporis in fauorabilibus admittitur, in odiosis secus.in tit.*des iustices.*§.ij.in versi.*par l'espace de quarante iours.*nu.4,& 5 95
curator largè sumpto vocabulo,dicitur tutor, & econtrà.in ti.*des enfans de plusieurs licts.*§.vj.in ver.*est tutrix.* nu.3 874
custos carceris punitur,si carceratus aufugerit. 355

D

DElphinus in regno Franciæ dicitur filius regis, qui ipsi in regno succedit.in tit.*des fiedz.*§.vj.numer.13 457
damnum datum in frumento existente in herba, qualiter æstimari debeat.in tit.*des iustices.*§.vj.in ver.*en mesusage.*nu.5 280
damnum quid dicatur.in tit.*des iustices.*§.vj.in versic.*en mesusage.*nu.1 279
damnum nullus percipere debet ex alterius punitione. in ti.*des confiscations.*§.ij.nu.10 379
damna, pœnæ, & mulctæ sunt fructus iurisdictionis.in ti.*des iustices.*§.ij.in verb.*l'amende.*nu.2 289
damno dato in re cõmuni duobus, an ambo diuersis libellis agere possint pro damno dato.in ti.*des iustices.* §.vj.in ver.*iusques à sept solz.*nu.19 ibidem
damnatus ad mortẽ aufugiens peccat mortaliter, & tenetur redire & subire supplicium,aut misericordiam petere.vide in tit.*des droicts & appart.*&c.§.v.in verb. *és droicts possessoires.*nu.26 577
damnum quod quis sua culpa sentit, sibi imputatur.in tit.*des censes.*§.v.in versi.*sans plus estre.*nu.1 1418
damnum facere nemo dicitur, nisi qui id fecit quod ius non habet.in tit.*des rentes uendues.*§.j.nu.25 809
Damonis & Pithiæ in seruanda fide præclarum facinus. in tit.*des droicts & appart.*&c.§.v.in ver. *és droicts possessoires.*nu.27 577
datio in solutum quòd sit alienatio.vide in tit. *des fiedz.* §.viij.in versi.*en alienation & transport.* nu.42 474
datio in solutũ voluntaria & necessaria,quomodo differãt,vide remissiuè in ti.*des mainsmortes.*§.x.nu.32 1232
statuta loquẽtia in vẽditione vẽdicant sibi locum in datione in solutum.ti. *des retraicts.*§.ix.nu.6 1341
quicquid statuitur in emptione, habet locum in datione in solutum.nu.8 1342
debitor vel creditor pupilli non potest esse eius tutor.in ti.*des enfans de plusieurs licts.*§.vj.in ver. *& prendre la tutelle.*nu.7 875
hoc tamen fallit in matre & auia. ibidem
debita solui debent pro rata bonorum, quando est vnũ debitum. 1000
debitor dicitur infelix, eo quòd cliens sit creditoris.sub num.1 827
debitor si confiteatur se debere partẽ debiti tãtùm, creditor potest acceptare partẽ confessionis,& respuere taxatiuam tantum.in tit.*des iustices.*§.vj.in ver.*iusques à sept sols.*nu.18 287
debet verbum quid importet.in tit.*des fiedz.*§.j.in verb. *doit.* nu.1 397
debet & potest,verba simul posita important necessitatem.nu.2 ibidem

BIU Cujas

Index.

pro paruo debito tota res (quamuis magna) tenetur.in tit.*des rentes uendues.*§.ij.nu.37 826

duobus existentibus debitis quorum vnũ est hypothecatum aliud nõ, solutio vnius facta non expresso cuius, præsumitur in dubio facta pro debito hypothecato.in titul.*des droicts & appart.*&c.§.xxiiij.in ver.*& qu'ils ne sont payez* nu.1. 783

Deces & *trespas*, hæ duæ dictiones parificantur. in tit.*des droicts & appart.*&c.§.vj.in ver. *apres le trespas.*nu.11 597

decima papalis potius accedit collectę quàm tributo.in tit. *des iustices.*§.iiij.in verbo,*indire,imposer.*&c. nu.43 122

decimæ prædiales debentur à possessoribus percipientibus fructus.in tit.*des censes.* §.vj.in verb. *contre l'aßignal.* nu.3 1420

decimę non possunt præscribi per laicos.in ti.*des forestz.* §.viij.in ver.*prescriptibles.*nu.13 1483

decimæ possunt per laicum recipi ad firmam à clericis. nu.34 253

decimæ laico per laicum, an vendi possint.nu.35 ibid.

decimæ præscribi possunt à laico contra laicum. nu.36 254

decimæ sunt debitæ absque impensarum deductione. sub nu.3 398

declarans nil noui facere videtur. remissiuè 18

decretũ per iudicem originis super alienatione rei minoris interpositũ,extẽditur ad res sitas extra territorium interponentis.in tit. *des mainsmortes.*§.vj.in ver. *ua demeurer*, &c.in consi.nu.4.28,& 30 1264

decretum an ante actum interponi debeat aut post, vide in tit. *des droicts & appart.* &c.§.vij.in ver. *si ce n'est du consentement*,&c.nu.18 640

decretum iudicis super parte interpositum trahitur ad totum per ius accrescendi.1105.in ver.*si aucuns.*

decuriones non possunt vendere res suas immobiles, permutare verò sic.in tit.*des retraicts* §.ix.nu.11 1342

decurionatus supplet numerum quatuor liberorum. in ti.*des iustices.*§.iiij.in versi.*sur ses hommes subiects.*nu. 56 147

decurionatus excusatur à collectis.nu.57 ibidem

defectus in verbis actũ non vitiat,si sensus colligi possit. ante nu.7.in additione. 933

defensor admittitur in omni genere causarum de mundo,siue pecuniaria,siue capitali,siue contineat pœnã supra relegationẽ,siue infra,& vbicunq; absens condemnari potest.in tit. *des droicts & appart.*&c.§. vj.in verb.*des droicts possessoires* nu.29 578

defensor admittitur pro absente,etiam sine mandato & cautione de rato.sub nu.30 ibidem

defensor seu excusator absentis quomodo ad allegãdas causas absentiæ legitimas admittatur. ante numerum 31. ibidem

defunctus & hæres pro vna & eadem persona habẽtur. in tit.*des successions.*§.j.in ver.*succeder.*nu.3 908

delegatus à principe executionem sententiæ suæ ordinario committere debet si manu militari opus est, & ipse manu armata exequi non possit.super rubr.*des iustices & droicts d'icelles.*in verb. *& droicts d'icelles.* nu. 78 73

delegato non creditur sine literis. super procœmio, in ver.*noz lettres patentes*,&c.nu.1. 41

delictum vbi pluribus modis punitur & diuersimodè,si sit pœna statutaria, nunquam ab ea discedere debemus.in tit.*des confiscations.*§.j.in verb. *qui confisque le corps.* nu.14 367

delictum cõmissum cum insultu grauius punitur.in tit. *des iustices.*§.vij.in ver.*de simple rescousse.* nu.1 244

delictum patris non debet nocere filio. in tit. *des mainsmortes.*§.v.in ver.*& sa posterité.*nu.2 1200

delictum nõ capitale quandoq; ad mortem punitur, in loco vbi frequentius committitur.sub nu.10 179

delicta enormia nutu quodam diuino reuelari solent. sub nu.14 159

delicta carnalia sunt minus punibilia, cùm procedant à natura, & difficile est continere. super rub. *des droicts & appart.*&c.nu.3 492

delicta cõmissa in vno loco an aggrauent delictum cõmissum in alio loco.in tit.*des iustices.*§.v.in ver. *simple larrecin.*nu.16 160

delicta principis gratia remissiua an aggrauent sequentia.nu.18 ibidem

debent tenere suos authores. in tit. *des confiscations.*§.ij. paulum post nu.2 378

demando verbum quid importet.in tit.*des droicts & appart.* &c.§.v.in ver.*és droicts possessoires.*nu.4 570

denarius & pecunia licet sint diuersa,tamen vnum pro alio accipitur,& promiscuè capitur.in ti.*des droicts & appar.*&c.§.xvij.in verb.*les deniers.*nu.3 729

denarius stricte acceptus significat tantum pecuniam numeratam.nu.4 ibidem

denarius quid dicatur.vide in ti.*des droicts & appart.*&c. §.xxiiij.in versi.*deniers.*nu.1 800

denombrement dictio quid significet aut importet & operetur.in tit.*des fiedz.* §.iij.in verb.*denombrement.* nu.1, & 2 424

denuntiatio debet fieri in scriptis, & cum tenore instrumenti rei denuntiatæ.in titu.*des censes.* §.iiij.in versi. *fera denoncé.* nu.1 1410

& quòd aliter facta sit nulla,vide nu.2 ibidem

& quòd de tali instrumento debet dari copia expensis intimantis,seu denuntiantis.nu.3 ibidem

denuntiatoribus in leuibus creditur,aliàs non.in tit.*des iustices.*§.vj.in ver.*sont creuz.*nu.10 272

deponens super fama reddere debet rationem dicti sui. in ti.*des iustices* §.ij.in ver. *& la preuue* nu.16 102

& vide plures casus in quibus testis reddere tenetur causam dicti sui.ibi.à nu.18.vsque ad nu.20 103

deponere & extra manus ponere. in tit.*des droicts & appartenances à gens mariez* §.xvj. in ver.*ne peut mettre hors*,&c. nu.2 718

deportatum habẽs filium nihil ei relinquere potest,nepotem tamen ex eo instituere potest.in tit.*des fiedz.* §.v.nu.68 447

huius contrarium. vide nu.70 ibidem

deprecantibus iustè assensus denegandus non est. super procœmio,in ver.*nous auons receu.*nu.1 17

pro derelicto haberi res quãdo dicatur.in tit.*des iustices.* §.j.in ver.*espaues.*nu.2 84

descendentes ab auo & proauo, de linea materna non dicuntur.in addit. 1038

descriptio quid dicatur.super rubr. *des confiscations.*nu. 12 343

desuetudo dicitur quasi nulla assuetudo.in ti.*des forestz.* §.ij.nu.20 1454

determinatio vna respiciens plura determinabilia, determinat ea æqualiter. in tit.*des droicts & appartenances à gens mariez.* §.vj. in ver.*si autrement par traicté de mariage.*nu.5 672

determinatio vna quando respicit duo determinabilia, debet illa æqualiter determinare. in titu.*des droicts & appart.*&c.§.ij.in ver.*tous meubles.*nu.2,& 4 533

detentus ab officialibus pro debito, si eximitur ab aliquibus de manibus eorũ, eximentes tenẽtur soluere debi

BIU Cujas

debitum creditori.in tit.*des iuſtices.*§.vij.nu.5 295
dictio inter,nominatos includit cæteris excluſis. 1059
dictio ſimpliciter,quid importet remiſſiuè ſub n.1 156
dicto vnius quando ſtetur in ſuo ipſius facto 237
dies interpellat pro homine,hoc intelligendum,quãdo dies fuit certa,an & quando.in ti.*des droicts & appart.* &c.§.xxiij.in ver.*dés le terme.*&c.nu.2 785
dies interpellat pro homine.in tit.*des fiedz.*§. iiij. in ver. *dedans quarante iours.*nu.1 429
hoc verò habet locum ſolùm in actibus extraiudicialibus,non iudicialibus,in quibus requiritur monitio. num.3 ibidem
dies etiam in ſtatutis conſtituit quem in mora,& interpellat pro homine.nu.4 ibidem
dies eſt quintuplex,ſcilicet naturalis,artificialis, emergens,cõuentionalis, intercalaris.in tit. *des iuſtices.* §. viij.in ver.*& iour.*nu.1.3.6.13.& 16 321.325. & 327
dies diuiditur ſic,mediæ noctis inclinatio,gallicinium, conticinium,diluculum,mane,meridies,tempus occiduum,ſuprema tempeſtas. vide in tit. *des iuſtices.*§. viij.in ver.*& iour.*nu.2 321
dies artificialis ſemper intelligitur de æquinoctiali.nu.4 ibidem
dies artificialis duplex eſt, vniformis ſcilicet, & difformis.nu.6 ibidem
dies emergens quot horarum ſit.nu.7 322
an dies in quo cedit ſignum, computetur in termino. num.8 ibidem
an dies termini computetur in termino. nu.10 323
& an vltima dies termini debeat eſſe completa. numer. 11 324
dies eccleſiaſtica quæ dicatur.nu.17 327
diei ſi ſimpliciter fiat mentio,de qua intelligitur.nu. 14 326
an quod fit de mane in aurora,dicatur fieri de die.nu.18 328
dies practicorum in curia Romana quis dicatur. ſub num16 327
difficultas excuſat,ſicut & impoſſibilitas.ſub.num.9 in addit. 648
dignitas comitatus doctori pro lege data qualis. ante numerum 1 13
dilatio à iudice data,quando dicatur terminus peremptorius.nu.3 106
diffinitio in iure eſt periculoſa. in titu. *des fi.dz.* §.iij. in ver.*& hommage.*num.3 419
dilectio multum conſideratur in matrimonio & ſignificatur per annulum quo vxor à viro deſponſatur. ſuper rub.*des droicts & appart.*&c.nu.15 494
quod non poteſt fieri directò, non poteſt fieri per obliquum.in tit.*des droicts & appart.*&c.§.vij. in verſ. *ſuppoſé que leſdicts contracts.*&c.nu.51 667
diſcordia vbi fuerit inter partes quæ eligere habent,aut aliquid ſimul facere, iudex ſe intromittere debet eligendo,aut aliàs actum faciendo. in tit. *des droicts & appar.*&c.§.viij.in ver.*des prochains parens.*nu.12 649
ad diſiunctiuę aut alternatiuę veritatem ſufficit alteram partem eſſe veram. in tit. *des ſucceßions.* §. xij.in verb. *s'il ne luy eſt,*&c.nu.13 1095
diſpenſare quem ad duo incompatibilia ſine cauſa eſt vti plenitudine poteſtatis.quod papa ipſe facere non debet.in ti.*des mainſmortes.*§.xvj. in verb.*ua demeurer,* &c.nu.21 1095
diſpenſatio legati de latere facta ſuper beneficiis incompatibilibus,an extendatur extra prouinciã ſibi commiſſam.vide de hoc conſilium in tit.*des mainſmortes.* §.xvj.in ver.*ua demeurer.*nu.2 1263
diſpenſatio eſt actus iuriſdictionalis.nu.3 ibidem
ſi epiſcopus diſpenſet illegitimum ad ordines ſuſcipiẽdos,poterit ſic diſpenſatus promoueri in alia diœceſi,quàm epiſcopi diſpenſantis.nu.5 ibidem
diſpenſatio requirit cauſæ cognitionem.in tit.*des ſucceſſions des baſtardz.*§.v.in conſi.nu.26 1558
diſpenſatio vbicunque eſt neceſſaria, oportet ꝙ oſtendatur non ſuſpecta.in tit.*des ſucceßions des baſtardz.* §. v.in conſi.nu.31 1160
diſpoſitio l.cum acutiſſimi.C.de fideicõ. & l.cum auus. ff.de condi.& demon. habet locum in perſona valde dilecta teſtatori.in ti.*des droicts & appartenances à gens mariez.*§.v.nu.34 562
diſpoſitio vnaquæque intelligi debet in eo caſu in quo cadere poteſt cũ iuris idoneitate & habilitate.in con. j.domini Guidonis de Moreaul.nu.10 584
diſpoſitio omnis,etiam generalis,præſumitur diſponere in caſu habili & ſuperhabili.in tit.*des ſucceßions.*§.j. in ver.*heritier habile.*nu.1 906
diſpoſitio ſuper principali quæ ſtrictè intelligenda eſt, non trahitur ad fructus & acceſſoria. in tit. *des ſucceſſions.*§.iiij.in ver.*de deux pars.*nu.5 938
diſpoſitio generalis non extenditur ad bona ſita extra territorium.in tit. *des mainſmortes.* §.ij.in verb.*quelque part que ce ſoit* nu.11 1190
diſpoſitum in ciue,locum habet in incola,ratione ſimilitudinis. in tit. *des fiedz.*§.vij.in ver. *& ſelon la nature d'iceluy.*nu.9 495
diſpoſitio vniuerſalis ſeu generalis omnes caſus includit,licet maior ratio in vno quàm in alio videatur.in tit.*des ſucceßions.*§.ix.nu.8 1010
& etiam priuilegiatos.nu.9 ibidem
diſpoſitio quantuncumque generalis,nunquam tamen extenditur ad maiora expreſſis.nu.11 ibidem
diſpoſitio quæ habet locum in exiſtente in termino, procedit etiam ſi ſit in via tãtum. in conſilio domini Guidonis de Moreaul.nu.6 583
diſpoſitio teſtatoris pœnalis quoad hæredem, extenditur ad hæredem hæredis. in tit. *des ſucceßions.* §. v. in ver.*à ſes vrays heritiers.*nu.4 980
diſpoſitio potius debet dici ſuperflua quàm iuri contraria.in tit.*des ſucceßions* §.x.poſt primam arborem. nu.42 1024
diſpoſitum à iure poteſt in conſuetudinem reduci.in ti. *des droicts & appartenances à gens mariez.* §. xj. in verb. *contre la femme.*nu.8 697
diſpoſitio facta à ſtatuto de perſona vera, trahit ad fictã veram repreſentationem.in tit. *des droicts & appartenances à gens mariez.* §. j. in ver. *contracts entre les vifs.* num.11 505
diſpoſitio c.cùm non ab homine.extrà,de iudiciis, non habet locum in homicidio horribili, vt eſt aſſaſſinamentum vel parricidium.in tit. *des iuſtices.*§.v.in ver. *à l'arbitrage du iuge.*nu.7 171
diſpoſitio quælibet in id tempus iudicatum in quod ipſius effectus confertur. 976
diſpoſitione iuris aut conſuetudine ceſſante, recurrendum eſt ad ius commune. 1500
diſſoluitur quid eo iure quo ligatum eſt.in tit.*des droicts & appartenances à gens mariez.*§.vj.in verb.*ſur la moitié des heritages.*nu.26 702
diſtributio verbum,à teſtatore prolatum, ſemper importat inſtitutionem.in tit. *des ſucceßions.* §.iij.in ver. *ſa uraye legitime.*nu.5 930
diſtrictus quid ſit.Et ꝙ dupliciter accipiatur. in tit. *des iuſtices.*§.j.in ver.*aduenues & trouuees.*nu.7.& 9 91
diſtrictus & fines iuriſdictionis & pertinentiæ earum

BIU Cujas

quomodo probentur. in tit. *des iuſtices.* §. j. in ver. *aduenues & trouuees* nu. 12 ibidem
diſtrictualium appellatione comprehenduntur clerici. in tit. *des foreſtz.* §. 5. in ver. *habitans.* nu. 3 1463
diuerſitas nominum inducit diuerſitatem effectuum. in tit. *des ſucceßions des baſtardz.* §. v. in conſ. nu. 18 1150
Diuion. caſtrum quale fuerit, vnde dictum, & à quo cõditum. ſuper proœmio, in ver. *noſtre uille de Diion.* numero 1. 2. & 3 22
diuiſio eſt ſpecies alienatiõis, & eſt alienatio, habétque vim emptionis. in tit. *des fiedz* §. vj. nu. 2. & 4 456
diuiſio licet prohibita ſit, poteſt tamen fieri ſi princeps non conſentiat. nu. 5 ibidem
diuiſio in feudis inferioribus fieri poteſt. num. 6. & numero 22 461
diuiſio an comprehendatur ſub appellatione alienationis. in tit. *des retraicts.* §. ix. nu. 21. 1344
diuiſio feudorum in Italia, & aliquibus partibus Alemaniæ permiſſa eſt. in tit. *des fiedz.* §. vj. nu. 11. 457
& quid in Gallia fiat quoad diuiſionem feudorum. vide num. 13 ibidem
in regno Frãciæ nulla vnquam fit diuiſio, primogenitus enim etiam viuente patre habet Delphinatum, aliis verò filiis dantur aliæ dignitates. vnus namque habet ducatum Aquitaniæ, alius Normandiæ, nec vnquam fit diuiſio dignitatum, ſed vni aſſignatur vna dignitas, alij alia, &c. vide nu. 13 ibidem
diuiſio bonorum quomodo fienda ſit inter fratres habentes bona communia. de hoc habes pulchras & multum notabiles quæſtiones in tit. *des ſucceßions.* §. v. in ver. *meilleur de l'autre.* nu. 17. 19. 40 961
diuiſio rerum feudalium, dignitatem annexam habentium, prohibita eſt. in tit. *des fiedz.* §. vj. nu. 7 457
huius regulæ limitationes, vide vſque ad nu. 22 ibid.
diuiſionis incommoda quæ. nu. 9 ibidem
diuidi poteſt adminiſtratio iuriſdictionis feudorum, quamuis feuda non diuidantur. nu. 20 460
diuidendi iuriſdictionem feudorum quatuor modos habes nu. 20 ibidem
diuiſio fieri habet de iure inter omnes in obligatione perſonali, niſi inſolidum ſint obligati. ſub num. 38. in additione. 826
diuiſio facta per partem inter filios, eſt actus vltimę voluntatis. 947
diuites tenẽtur ſoluere, quod pauperes ſoluere nõ poſſunt. ſub nu. 53 144
diuitiæ qualiter cẽſeantur nobilitare. ſub nu. 36 743
diuortium iure ciuili & canonico quando fieri debeat propter adulterium. in additione 615
doctor qui conſuluit per imperitiam, ſi lata ſit ſentẽtia, tenetur ſatisfacere illi contra quem eſt lata. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. vij. in verb. *ſi ce n'eſt du conſentement.* &c. nu. 35 644
doctor propter delictum de matricula amotus, non poteſt iterum (niſi per principem) reſtabiliri. in titu. *des iuſtices.* §. vj. in ver. *meßiers & ſergens.* nu. 46 257
doctores an dicãtur nobiles. Et q̃ doctor dicatur magis nobilis quã nobilis genere. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. xix. in ver. *entre gens nobles.* nu. 1. & 2 739
doctoratus quòd ſit dignitas, & quæ eius priuilegia. remiſſiuè nu. 3 740
doctores & alij officiarij principis, appellãtur principis amici, & etiã vocantur parẽtes principis. nu. 6 ibid.
doctores, iudices, & officiarij regij ſunt nobiles, & inter nobiles computari debent. nu. 7 ibid.
doctori mitti debet iuramentum ad domũ. nu. 10. ibid.
doctores aduocati militare dicuntur. in titu. *des iuſtices.* §. iiij. in ver. *nouuelle cheualerie.* num. 5 130
doctor qui malè conſuluit, poteſt conſilium emendare. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. xviij. in verſi. *dés le terme.* &c. num. 4 786
doctor pro vtraque parte poteſt conſulere, quando factum variatur ibidem
doctores legentes gaudent immunitate præſtationis munerum. in tit. *des mainſmortes.* §. xviij. in ver. *taillables.* nu. 14 1287
doctoratus an filium à patria poteſtate liberet. in tit. *des enfans de pluſieurs licts.* §. iij. nu. 20 844
doharium eſt quidam vſusfructus, quem mulier habet mortuo viro in media parte bonorum antiquorum mariti. in tit. *des droicts & appar.* &c. §. vj. in verb. *eſt douée.* nu. 1 591
doharium dicitur, quando maritus pro dotalitio mulieris dat ei certum quid percipiendum, quod conuenitur inter eos in cõtractu matrimonij. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. viij. nu. 4 676
doharium conſuetudinarium dicitur, quando maritus obiit, non conſtituto donario *diuis*, tunc vxor habet vſumfructum in mediante bonorum antiquorum mariti, pro dohario conſuetudinario. nu. 5 677
Et vnde orta ſunt hæc verba. nu. 6 ibidem
dohariũ cõſuetudinariũ duplex eſt. Simplex, & nõ ſimplex, ſeu cõuentũ: & vide quomodo conuentũ poſſit dici conſuetudinarium. in tit. *des droicts & appar.* &c. §. xvj. in ver. *douaire couſtumier.* nu. 1. & 2 720
conſuetudo quòd vxor pręcedente marito lucretur doharium, non habet locum in marito relinquente filios ex primo matrimonio, quia tũc mulier habebit ſolummodo tantum, quantum vnus filiorum. in tit. *des enfans de pluſieurs licts.* §. j. nu. 2 837
doharium ſuper baronia & comitatu non conſtituitur in regno Siciliæ & Neapolitano. in addit. 707
dolus dans cauſam contractui impedit actum & vitiat contractum. ſuper rub. *des droicts & appartenances à gens mariez* nu. 32 497
dolus præſumitur in læſione enormiſſima 1079
dolus requiritur, vt quis ad mortem pro delicto puniatur in fine 51
dominus terræ habens iuſtitiam altam, ſi voluerit doctorari vt ſit aduocatus, nunquid poterit imponere ſubſidium & talliam. in tit. *des iuſtices.* §. iiij. in verb. *nouuelle cheualerie.* nu. 4. in fine 130
dominus habens altam iuſtitiam concedens alicui vt ędificet columbarium in ſua iuſtitia, non poteſt licẽtiam illam reuocare, etiam nondum incepto columbario. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. vij. in verb. *ſi ce n'eſt du conſentement,* &c. nu. 43 645
dominus malè tractans ſeruum priuatur eo. in titul. *des droicts & appart.* &c. §. vj. in verb. *de maintenir,* &c. nu. 13 619
dominus habens merum & miſtũ imperiũ, & omnimodam iuriſdictionem in hominem ſuum poteſt pro delicto ei imponere pœnam mortis, & confiſcationem bonorum in tit. *des confiſcations.* §. j. nu. 3 345
dominus habens feudum vaſalli in manu ſua, non tenetur fructus computare in ſortem. in tit. *des fiedz.* §. j. in verb. *faire les fruicts ſiens.* nu. 1 397
dominus ob non præſtationem fidelitatis & homagij facit fructus ſuos. nu. 2 ibidem
Et quid veniat appellatione fructuum. nu. 3 ibidem
dominus licet nõ poſſit extra territorium ſuum exercere iuriſdictionem, poteſt tamẽ mandare in territorio ſuo exequendam. in tit. *des fiedz.* §. j. in ver. *au lieu & maiſon.* nu. 7 401

BIU Cujas

semel dominus adhuc præsumitur dominus, licet res sit penes alium. in tit. *des forestz.* §. j. nu. 2 1441
vnusquisque præsumere debet ad aliū spectare, id quod suum non est. in tit. *des forestz.* §. j. nu. 3 ibidem
dominus an possit cogere vasallum vt ei det instrumentum feudi. in tit. *des fiedz.* §. j. in verb. *ou à la personne.* num. 38 409
dominus cēsualis vel reditualis potest cogere cēsatariū vt ei litera de contractu reditus detur. nu. 39. ibid.
dominus an possit sub pœna amissionis bonorum præcipere vasallo, vel emphyteutæ, vel censuario, vt recognoscant res quas ita tenent. in tit. *des fiedz.* §. iiij. in ver. *apres ledict hommage.* &c. num. 22 434
dominus cognoscit inter se & agricolas. in ti. *des iustices.* §. iiij. in ver. *sur ses hommes subiects.* nu. 68 147
dominus si fuerit iniuriatus, & per subditum suum, non poterit cognoscere inter se & ipsum. nu. 69 148
dominus, hæc dictio simpliciter prolata quomodo sit intelligenda. vide in titu. *des forestz.* §. v. in ver. *au seigneur.* num. 4 1469
dominus non potest vltra æstimationem seruitiorum personalium sibi debitorum à subditis suis charitatiuum subsidium exigere. in tit. *des fiedz.* §. iiij. in ver. *le uassal est tenu.* nu. 23 428
domini possunt imponere subditis subsidia, postquam bursam suam euacuauerint. prius enim incipere debent à suo. num. 24 ibidem
& an subditi teneantur ad custodiam castri vel ad excubias pro domino in castro faciendas. vide numer. 25 ibidem
& quòd dominus potest custodire castrum vasallitium inuito vasallo tempore necessitatis, & illud custodit dicto suo vasallo. nu. 26 ibidem
dominus non tenetur restituere fructus perceptos ex melioramento facto per ipsum in re feudali per eum possessa, nec tenebitur de fructibus quos vasall' percipere potuisset ex melioramēto, quod fecisset si rem tenuisset in tit. *des fiedz* §. iiij. in ver. *sans faire les fruicts siens.* nu. 3 435
nec etiam malæ fidei possessor ad illos fructus tenetur. num. 2 ibidem
dominus imperium habens primum decretum interponere potest propter contūmaciam. nu. 3 ibid.
domini temporales non habent intētionem suam fundatam super singularibus rebus in eorum dominio situatis, nisi aliter probent. in ti. *des mainsmortes.* §. iiij. in ver. *un meix.* nu. 8 1197
domino altæ iustitiæ acquiritur dominium, non autem possessio, quia dominus habet vendicare bona confiscata. in tit. *des confiscations.* § j. in verb. *& appartient.* num. 5 371
domini inferiores non dispensant contra legem principis. in tit. *des iustices.* §. vj. in verb. *Mestiers & sergens.* num. 44 257
domini an possint cogere subditos ad contribuendum pro reparandis eorum castris, molendinis, & aliis rebus in tit. *des iustices.* §. iiij. nu. 9 112
dominus potest custodire castrum vasalliticum inuito vasallo tempore necessitatis. in tit. *des iustices.* §. iiij. numero 10 ibidem
dominus an possit cogere subditos ad seipsos armandum ad capiendum latrones, actáque iustitiæ exequenda. in tit. *des iustices.* §. iiij. nu. 11 ibidem
dominus ex causa iusta ab inuitis potest extorquere. in tit. *des iustices.* §. iiij. num. 13 113
dominus si à subditis exigat iniusta seruitia, subditi implorare possunt officium superioris, vt domini oppressionem reprimat. nu. 14 ibidem
dominus super taxatione vel impositione onerum non est iudex, nec potest sibi ius dicere. nu. 15 ibidem
dominus an pro defensione patriæ possit facere talliam & imponere collectam hominibus suis. nu. 16. ibid.
dominus si subditos ad bellum vocet, an ire teneantur. num. 17 ibidem
dominus actionem intentare potest pro iniuria subdito illata. 306
dominus an possit subsidium vel collectam exigere pro maritanda nepte. sub. nu. 13 125
dominus an possit vni subditorum immunitatem in præiudicium aliorum præstare. num. 1. in ver. *& sur ses hommes.* 133
dominus authoritate propria capere potest hominis sui bona. in ver. *saisi.* 1253
dominus emphyteuticarius quādo iuri retentionis renuntiasse dicatur. sub nu. 2 1371
dominus & vasallus in quindecim casibus ad paria non iudicantur. sub nu. 33 408
dominus feudi potest authoritate ppria spoliare eum in quem absque ip sius consensu per vasallum alienatum est feudum. sub nu. 36 473
dominus manusmortuæ mortuo suo homine, quæ bona possit retinere. 1259
dominus manusmortuæ tenetur ad expensas sepulturę hominis sui. ibidem
dominus quando authoritate propria possit vasallum feudo priuare. nu. 2 393
dominus vxorem sibi capiens an possit subditis collectam imponere pro expensis nuptialibus. sub nu. 22 in addi. 129
dominium an probetur per instrumentum locationis, per solutionem census, item tempus, cuius initij memoria non existit. in tit. *des iustices.* §. ij. in verb. *& la preuue.* nu. 1. 2. 3 98
dominium quid sit. nu. 21 104
quando princeps concedit alicui aliquid per gratiā, tuc trasfertur dominiu absque traditione. nu. 14 1400
dominium est ius de re corporali liberè disponendi, nisi prohibeatur. in tit. *des iustices & droicts d'icelles.* §. ij. in verb. *& & la preuue.* nu. 21 104
dominium quæsitum ex præscriptione princeps tollere potest. in tit. *des forestz.* §. viij. in ver. *prescriptibles.* numero 10 1481
dominium probatur per formam antiquam. in ti. *des iustices.* §. ij. in ver. *& la preuue.* nu. 15 101
dominium est certa causa possessionis. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. xv. in ver. *uestue & saisie.* nu. 1 712
dominia rerum multis modis acquiruntur. Et primo de iure gentium acquiruntur, aut occupatione, vt in tit. *des forestz* §. j. num. 1 1439
aut captiuitate. nu. 12 1433
aut alluuione. nu. 13 ibidem
aut thesauri inuentione. nu. 14 ibidem
aut traditione. nu. 15 ibidem
alios plures modos acquirendi habes nu. 16 ibid.
& quibus modis de iure ciuili. nu. 17 ibidem
dominium per signa probatur. sub nu. 1 313
dominium rei per maritum quæsitum an transeat in vxorem absque traditione. 532
dominium rerum fisco acquisitarum, quando sine traditione transferatur. sub num. 1. in addit. 1119
domicilium dicitur constituisse ille qui per longū tempus, videlicet decem aut viginti annos, in aliquo loco mansit. in tit. *des mainsmortes.* §. ij. in verb. *quelque part que ce soit.* nu. 24 1192

BIU Cujas

domus est tutissimũ refugium, propterea ex ea quis extrahi non debet. *des iustices.*§. j. in verb. *aduenues & trouuees* .nu.7 89
domus nõ affixa solo, an veniat appellatione bonorum mobilium an immobilium.vide in titu. *des droicts & appart.*&c.§. ij.in ver *tous meubles*.num.25. 537
& quid de regula. num.26 ibidem
quid de ostio.num.27 ibidem
domus est dictio græca, Græci namque domata, tecta vocant,hinc domus.in titu.*des fiedz.*§.j.ver. *au lieu & maison.* nu.1 400
domus habitaculum est vnius familiæ, sicut vrbs vnius populi.num.2. 401
domus appellatione continentur etiam familia, genus & consanguinei. num.3 ibidem
donare est perdere. in titu. *des enfans de plusieurs licts.* §. vj.in ver.*d'en rendre compte*.nu. 25 882
cui data est simpliciter potestas donandi,nõ potest donare causa mortis.in tit.*des succeßions.*§.xij.in ver.*sans tiltres*, &c. num.5 1099
donare potest filius causa mortis ea, in quibus pater non habet vsumfructum, etiam absque patris consensu.nume.8 1100
donatio causa mortis prout in esse producitur,æquiparatur contractibus. nu.9 ibidem
si plures res eodem contextu donentur, vna erit insinuatio, tanquã vna dicatur donatio.secus si diuerso tempore donarentur.in titu.*des droicts & appartenances à gens mariez.*§. xxiij. in ver. *sera suffisamment interpellé*. nume. 39 798
si duo fratres habent bona cõmunia, possunt sibi inuicem donare in contractu post mortem, nec talis donatio insinuatione indiget. in ti. *des succeßions.* §. xij. inver.*s'il ne luy est*,&c.nu.2 1091
donatio facta filiæ nuptæ valet, eo quod sit in alterius potestate,scilicet viri.in titu. *des droicts & appart.*&c. §.j.in verb. *en puissance de son mari*.num. 16 501
donatio an comprehendatur sub verbo alienatio. vide in tit. *des fiedz.* §. viij.in ver.*en alienation & transport.* num. 9 467
donatio vt dicatur remuneratoria tria copulatiuè requiruntur, videlicet quòd merita pro quibus fit,verè appareant, quòd sint æquiualentia rei donatæ & quòd non sint obsequialia.vide in tit.*des succeßions.*§. quinto.in ver.*meilleur de l'autre.* numero.48.49. & 50 970
donatio an comprehendatur sub appellatione venditionis in tit.*des retraicts.* §. ix. nu.13 1342
si filius mortuo patre dicat sibi certũ quendam fundum donatum à patre,quia viuo patre & patiẽte eum fundum possedit, de fructibus ad libitum disponendo, donatio videtur probata.in titu.*des censes.*§.ij.numero 23 1381
donatio quomodo & quando præsumatur, remissiuè. numero 24 ibidem
donare, & sic suum iactare nemo præsumitur. numero 25 1382.
donatio causa mortis,aut legatum factum ei qui succedere debet,an sit validum si declaret se nolle esse hæredem. in tit.*des succeßions.*§.v.in ver.& qui ab intestat. num.1 956
donatio inofficiosa reuocari potest per hæredes, etiam si testator iurauerit.in tit. *des succeßions.* §. iiij. in ver. *par son testament.* nu.14 947
donatio dicitur inofficiosa,quando fit vltra duas partes totius hæreditatis. nu. 15 ibidem
donatio causa mortis dicitur vltima voluntas.in tit. *des succeßions.*§.v.in ver. *n'ordonnances.* nu. 4 951
in donatione causa mortis habet locum ius accrescendi sicut in vltimis voluntatibus.nu.5. ibidem
donatio nunquam dicitur facta causa mortis, quando dicitur ꝙ donat irreuocabiliter, quamuis fiat mentio mortis, & dicatur quòd dat causa mortis. num.8 952
si duo faciunt inuicem donationem bonorum suorum, videlicet præmoriens superstiti, hæc dicitur donatio causa mortis.nu.9 ibidem
donatio facta ab infirmo,dicitur causa mortis. num.12 953
donationem faciẽs omnium bonorum, parte aliqua reseruata,propter talem partem reseruatam valet donatio.in tit.*des succeßions.* §. xij. in ver. *s'il ne luy est*, &c. num.10 1094
donatio si fiat mulieri, ipsa potest renuntiare ei sine licentia viri. in tit. *des droicts & appart.* &c. §.j. in ver. *contracts entre les uifz*.nu. 13 505
donatio sicut prohibetur inter virum & vxorem,ita etiam inter sponsum & sponsam.in tit.*des droicts & appartenances.*&c.§.ij.in ver.*femme* nu.21 525
donatio facta filio in potestate nõ valet:si autem fiat fauore& contemplatione matrimonij,valet.super rub. *des droicts & appart* &c.num.36 498
donatio in contractu matrimonij potest fieri inter virũ & vxorem.in tit.*des droicts & appart.*&c.§.viij. in ver. *constant leur mariage*.num.3 628
donatio si facta fuerit ante matrimonium,& matrimonium sequatur,reuocatur talis donatio.nu.4 629
& an vir & vxor in contractu matrimonij possint facere, quòd si vnus ab humanis decedat sine liberis, quòd bona perueniant ad superstitem. numero 6 ibidem
donatio propter nuptias potest per virum alienari interueniente bino vel geminato consensu mulieris. in titu.*des droicts & appartenances à gens mariez.* §. iiij. in verb.*ne peut*.num.8 553
in donatione propter nuptias mulier simile habet ius, quale maritus in dote constante matrimonio.num.9 ibidem
donatio facta marito,an sit communicanda inter virum & vxorem, id est, an donatio sit acquisitio. in tit.*des droicts & appartenances à gens mariez.* §. ij.in verb. *& acqueſtz*.num.3 538
donatio non venit communicanda inter socios, quia non est acquisitio.num.4 ibidem
donatio causa mortis comparatur legato, & accedit vltimæ voluntati.in tit. *des droicts & appart.* &c.§.iiij.in ver.*ne peut*.nu.5 552
donatio causa mortis an possit fieri inter virum & vxorem.de iure potest,quid de consuetu.Burgun.vide in tit. *des droicts & appart.*&c.§. vij.in ver. *par testament*, &c.nu.16 633
donatio causa mortis nõ est vltima voluntas,sed potius contractus. Et quomodo differat ab vltima voluntate.vide num.17 ibidem
& quòd sit quid mistum inter contractum & vltimam voluntatem.num.18 ibidem
donatio fraudulenta debet reuocari.in tit. *des droicts & appart.*&c.§.iij.in ver. *des heritages*.nu.6 547
donatio ante traditionem an dicatur perfecta.numero 5 ibidem
donatio omnium bonorum præsumitur fraudulenta. num.7 ibidem
donatio inter virum & vxorem quas ob causas interdicta.vide plures causas in titul. *des droicts & appartenances*

BIU Cujas

nances à gens mariez. §. vij. in verſi. *ſuppoſé que leſdicts contracts.*&c.nu.16.vſque ad 19 657
donatio mutua inter virum & vxorem,non exiſtẽtibus ſiliis in comitatu Niuernen. valet. in tit.*des droicts & appart.*&c.§. vij.num.1 621
In ducatu Borbonij vir & vxor poſſunt inuicem donare mobilia & acquiſita, quæ donatio valebit in vita donatarij, non autem tranſit ad eius hęredes. num 2 ibidem
donatio inter virum & vxorem fieri poteſt & valet,quãdo in cõtractu matrimonij conuentum eſt inter eos quòd poſſint ſibiipſis donare. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. vij. in verb. *& s'autrement par traicté.* &c. nu.2 671
Et an iſta conuentio in contractu matrimonij fieri poſſit inter eos ſine conſenſu conſanguineorum. vide pro & contra.nu.3 ibidem
Et ſub quibus verbis ſit fienda ea conuentio. numero 6 672
donatio inter virum & vxorem validatur iuramento de iure,ſecus de conſuetudine Burgundiæ. in titul. *des droicts & appar.* §. vij. in verſi. *ſuppoſé que leſdicts contracts* &c.nu.1.2.4.& 5 653
Eius contrarium vide nu.5.per totam diſputationẽ,quã habes ibidem,incipientem poſt nu. 3. dico ergo.durantémque vſque ad finem eius gloſſæ 653
donatio cauſa mortis venit appellatione vltimæ voluntatis,& in quibus æquiparentur.vide in tit.*des droicts & appartenances à gens mariez.* §.ix. in ver. *& ne ſont point legatz.*nu.6 688
donatio mutua ſeu reciproca,poteſt fieri inter virum & vxorem de iure cõmuni, & an id locũ habeat in ducatu Burgundiæ.in tit.*des droicts & appart.*&c. §. vij. in verſi.*donations.*nu.2.& 3 622
donatione facta ſponſo & ſponſæ contemplatione matrimonij futuri, an matrimonio conſummato maritus poſſit vendere,aut alio modo alienare dictam donationem.in tit.*des droicts & appart.*&c. §.nj.in verb. *conſtant leur mariage.*nu. 1 548
donatio cauſa mortis an confirmetur per mortem ciuilem.in titul. *des droicts & appart.* §. vj.in verb.*apres le treſpas.*nu. 10 597
donatio facta concubinæ an valeat,quòd ſic.in titul. *des droicts & appartenances à gens mariez.* §. vij. in verb. *donations.*nu.14 625
donatio remuneratoria eſt quæ fit ob benemerita, & hæc fieri poteſt inter virum & vxorem, dum tamen benemerita virò probentur.in tit.*des droicts & appartenances à gens mariez* §.vij. in verb. *donations.* numero 7 624
Et quòd debeat eſſe æqualitas meritorum, & rei donatæ.num.10 624
Item debent eſſe ſeruitia ad quæ mulier non tenebatur ex debito ſui officij.nu.11 ibidem
donationes ſi fiant inter virum & vxorem,ante cõſummatum matrimonium valent.num.15 625
donatio imperialis non eget ſcripto.in tit. *des iuſtices.* §. v.in ver.*s'il n'a grace.*nu.181 237
donatio vſque ad octingentos ducatos ſine inſinuatione valet hodie.in tit. *des iuſtices & droicts,* &c. §.vij.in ver.lxv.*ſolz tournois.*nu.5 308
donatio ſi facta fuerit mulieri contemplatione mariti priuatur proprietate illius donationis per tranſitum ad ſecunda vota. reſeruatur enim filiis primi matrimonij.in titu.*des enfans de pluſieurs licts.* §. j. numero 6 838
donatarius omnium bonorum tenetur ad debita.in tit. *des enfans de pluſieurs licts.* §.iiij. in ver. *parmi ce qu'elle.* num.2 861
donatio omnium bonorum intelligitur ære alieno deducto nu. 3 ibidem
donatio cauſa mortis an poſſit reuocari. ſub numero 9 953
donatio cauſa mortis reuocatur per alienationem voluntariam, ſicut & legatum.ſub.nu.4 951
donatio & quilibet contractus lucratiui directè & per indirectum inter coniuges cenſentur prohiberi. in ver.*ou par elle.*ante nu.4 685
donatio facta alicui, ad eius tranſit hæredes, ſi in ea fiat de hæredibus mentio.ſub nu.13 625
donatio facta inter eos qui matrimonium contrahere volunt,quam conditionem tacitam habere dicatur. ſub nu.5 629
donatio inter patrem & filium in Burgundia, inter patrem & filium non ſortitur effectum,niſi vim vltimæ voluntatis ſapiat. 985
donatio inter viuos per teſtamentum confirmata, habet vim vltimæ voluntatis. 953
donatio reciproca inter coniuges præſumitur fraudulenta, altero exiſtente in articulo mortis facta. ſub numero 7 673
donec dictio,eſt tẽporis limitatiua.in tit.*des enfans de pluſieurs licts.*§.v.in ver. *& ſeparez de leur pere.* nu.8 871
dos vt dicatur congrua, quæ ſint conſideranda. in tit. *des ſucceſſions.*§.xij.in verb.*ne retourne point.* num. 22. & 23 1074
dos ſuccedit loco legitimæ. in titul. *des ſucceſſions* §.xij. verſi.*ne retourne point.*nu.1 1069
& loco alimentorum.nu.2 ibidem
& filia quæ non eſt bene dotata,poteſt agere ad ſupplementum dotis,ſicut ageret ad ſupplementum legitimæ.num.3 ibidem
dos non poteſt conſtitui minor legitima. nu.4 ibid.
ſi ſtatutum dicat q filia debeat eſſe contenta dote data à patre,tunc non poteſt agere ad ſupplementum legitimæ.nu.5 ibidem
dos mulieris non venit in publicatione bonorum mariti.in tit.*des confiſcations.*§.ij.nu.3 378
dos propter delictum mulieris, matrimonio conſtante publicari non poteſt.nu.5 ibidem
dos mille ducatorum dicitur magna,& re,& effectu.ſuper rub.*des droicts & appart.*&c.nu.27 497
dos an conſtante matrimonio ſit in bonis mariti, & an maritus dicatur dominus dotis.in tit. *des iuſtices.*§. iiij.in ver.*mariage d'une fille.*nu.23.& 24 129
dotes filiarum alicuius ex ſociis debent ſuper communitate ſolui,& accipi.in ti.*des mainſmortes.* §.xij.in ver. *s'iis ſe ſeparent.*&c.nu.1 1245
ſi autem vnus ex ſociis duxerit vxorem,ex eáque dotem habuerit, an omnis dos illa deduci debet de ſocietate,& detrahi de bonis communibus tãquam æs alienum.num.2 ibidem
dos & donatio nunc computantur in legitima.quando profecta eſt ex ſubſtantia eius, de cuius hæreditate agitur in tit.*des ſucceſſions* §.v. in ver. *meilleur de l'autre.* num.7 959
ſtatuto dictante quòd propter adulterium mulieris dos viro applicetur, ſi habeat filios primi matrimonij, dos non applicabitur ſecundo marito,ſed filiis primi matrimonij reſeruabitur. in tit. *des enfans de pluſieurs licts* §.j.nu.8 838
ſtatuto ſtante quòd maritus lucretur dotem vxore prædecedente, non habet locum in muliere, quæ habet liberos ex primo matrimonio, maritus enim ſolùm tantum

BIU Cujas

tantum habebit, quantum vnus ex filiis primi matrimonij. in titu. *des enfans de plusieurs licts.* §. j. numero 1 ibidem
fundus, super quo pecunia dotalis est assignata, dicitur fundus, seu res dotalis. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. xxiij. in ver. *assignez.* num. 1 781
dos mulieris à marito alienari nō potest, maximè quādo est res immobilis. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. iiij. in versi. *n'aussi semblablement*, &c. nu. 2. 556
sin autem res sit mobilis, potest alienari: si maritus sit soluendo, aliàs non. num. 3 ibidem
dos habet multa priuilegia fisci. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. iiij. num. 5 551
causa dotis est causa reipublicæ & fisci. nu. 6 ibid.
res mobilis & data in dotem, etiam si fuerit consumpta per virum & vxorem, perinde est ac si bona mariti essent consumpta nō enim ex eo diminuitur dos. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. xxiiij. in ver. *sont heritages.* num. 7 801
in dotibus lucrandis, attenditur consuetudo domicilij mariti, vbicūque etiam bona sint sita. in ti. *des droicts & appartenances*, &c. §. ij. in versic. *au duché de Bourgongne.* num. 3 528
dos in quocunque casu potest constitui, in eodem constitui potest & donatio propter nuptias. in titu. *des fiedz.* §. viij. in versi. *en alienation & transport.* num. 30 471
dote publicata, & soluto matrimonio ex delicto vxoris, non lucratur maritus dotē, ex pacto conuento in casum mortis vxoris, secus matrimonio soluto, nō publicata dote. vide in titulo, *des droicts & appart.* &c. §. vj. in ver. *apres le trespas.* nu. 5 592
dotalis res alienari non potest, nisi interueniat iuramētum. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. xxiij. in versi. *assignez.* nu. 2 781
& hoc nisi præcesserit iuramentum de non alienando, tunc enim primum iuramentum tollit secundum. num. 3 ibidem
& nisi vxor vendat in eodem instrumento cum viro, tūc enim non requiritur iuramentum. nu. 4 781
dos à matre procedens, respectu eius profectitia dicitur. 985
dotis congruitas in multis attenditur. in addi. 1075
dotem nimis magnam dans, an possit restitui. sub numero 21 1073
dotare iuris effectum significat. sub nu. 4 1066
dotalitium dicitur donatio propter nuptias. vel est id quod mulier de bonis viri (soluto matrimonio per viri mortem) lucratur ex pacto, vel statuto, aut consuetudine. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. & in ver. *est douee.* num. 2 591
& an dotalitiū sit titulus lucratiuus, aut onerosus. numero 3 ibidem
dotalitij ius mulieris per maritum in vltima voluntate alienari non potest. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. iiij. in ver. *n'aussi semblablement*, &c. nu. 1 556
& quid intelligatur per hoc dotalitium. nu. 6 557
& quid inter viuos, an possit alienare. nu. 8 558
dotare filiam est onus personale. in tit. *des iustices.* §. iiij. in ver. *mariage d'une fille.* nu. 21 128
si pater dotauerit filiam simpliciter, absque vlla reseruatione successionis, an poterit postmodū eam reappellare, seu reuocare ad successionem suam. in tit. *des successions.* §. xij. in ver. *s'il ne luy est*, &c. nu. 15 1096
& de effectu illius reappellationis. nu. 16. ibidem
filia donata, per statutum à successione prima exclusa, non exclusa censetur à fraterna successione, nisi ipsi cum iuramento renuntiauerit. in tit. *des successions.* §. xij. in ver. *& n'entend-on point*, &c. nu. 1. & 3 1097
& an valeat talis renuntiatio. num. 5 ibidem
& etiam si frater nondum adiuerit hęreditatē, sed transmiserit ius succedendi ad hæredes, potest soror (non obstan. quod ipsa exclusa est à successione patris) succedendo fratri ex iure transmisso, adire hæreditatem paternam. nu. 4 ibidem
pater dotans filiam, an possit postea facere pactum cum ea, q̄ ei succedet non obstante cōsuetudine, qua filia dotata à successione excluditur. quòd non in tit. *des successions.* §. xij. in ver. *s'il ne luy est*, &c. nu. 11 1092
patre & matre dotantibus filiā, reseruato ei vt cum aliis succedat, reportando dotem, an vno eorū moriente, veniat ad illius successionem, an expectare debeat amborum mortem. vide nu. 12 ibidem
pater si in dotando filiā reseruauerit, quòd ipsa succedet cum aliis fratribus, an postea in testamēto possit prę-iudicare filiæ, in parte reseruata. in tit. *des successions.* §. xij. in versi. *s'il ne luy est*, &c nu. 5 1093
si dotata fuit filia vno nummo, an sufficiat ad excludendum eam à successione paterna & materna. vide remissiuè in tit. *des successions.* §. xij. in ver. *& à laquelle dot.* num. 6 1066
dos maior requiritur in vidua, quàm in virgine. in titu. *des successions.* §. xij. in ver. *& à laquelle dot & mariage.* num. 7 ibidem
dos magna quæ dicitur. nu. 8 ibidem
filia vt excludatur à successione, oportet vt sit dotata à patre & à matre, & tale ius dotandi non trasit ad hæredes. in tit. *des successions.* §. xij. in ver. *par lesdicts pere & mere.* num. 1 1067
& an sufficiat quòd pater offerat dotem filiæ, licet ipsa nolit. num. 2 ibidem
item an si pater dedit filiæ dotem pro bene meritis, an ipsa sit exclusa propter hoc. q̄ non nu. 3 1068
& si pater dedit filiæ dotem mortua matre, an in dubio præsumatur eā dotasse de bonis paternis, an maternis, an verò de communibus. quod de maternis. cod. tit. & §. in verbo, *viuant ladicte mere.* nu. 1 ibidem
si pater & mater habeāt tantum vnicam filiam, & eidem in dotem dederint omnia bona, an per superueniētiā liberorum reuocetur illa donatio. in tit. *des successions.* §. xij. in verb. *tant qu'il y a filz.* nu. 8 1086
Druides Gallorum philosophi, vnde descenderint. super procœmio, in versi. *meßire Ferri*, &c. nu. 24 29
& vnde dicti. nu. 31 30
dubitans magis comparatur ignoranti, quàm scienti. in tit. *des retraicts.* §. v. nu. 12 1335
in dubio inter partes illud actum pęrsumitur, quod cōsuetum est fieri. in ti. *des droicts & appart.* &c. num. 61. & 63 776. & 777
in dubio à communi regula non est recedendum. in tit. *des successions.* §. ix. nu. 12 1011
ductus ad supplicium si non vult confiteri de peccatis, nec pœnitere, sed quasi desperatus mori, an debeat differri executio in tit. *des iustices.* §. v. in ver. *s'il n'agrace.* nu. 125 219
& si moritur impœnitens, denegatur ei ecclesiastica sepultura. num. 127 ibidem
duo quando requiruntur ad actus alicuius validitatem, oportet vt actum validum dicens, ambo probet. in ti. *des droicts & appart.* &c. §. vij. in versi. *supposé que lesdicts contracts* nu. 23 660
duæ rationes vincunt vnam, & duo iura vnum. in tit. *des successions.* §. xj. in ver. *& aussi à lieu.* nu. 4 1055
duplici iure ytentes, potiores sunt his qui simplici. in tit.

tit.*des succeßions*.§.j.in ver.*& auſſi a lieu*.nu.2 ibid.
dummodo dictio,facit conditionem.in tit. *des succeſſions des baſtardz*.§.v.in conſil.nu.19 1156
Dux,marchio,comes,qui dicuntur principes,an poſſint dare gratiam.in titu.*des iuſtices*. §. v.in verb. *du prince*.nu.12 242
Dux Burgundię recognoſcere debet in temporalibus regem Franciæ in ſuperiorem.eſt namque vnus ex paribus Franciæ.ſuper procœmio,in ver. *par la grace de Dieu*.num.3 10
Dux qs dicatur.ſuper procœmio,in ver.*Duc*.nu.1 ibi.
Duces à quibus creantur.nu.2 ibidem
Dux an habeat iura regalia in ſuo ducatu. ſuper ꝓœmio in ver.*Duc*.num.4 11
Ducatus Burgundiæ olim erat regnum.nu.5 ibid.
ex quo tempore factum ſit ducatus.num. 6 ibidem
eiúſque limites.nu.3.in ver. *de Bourgongne*. ibidem
duces an poſſint in ſuo ducatu legitimare baſtardos. quòd ſic.in ti.*des ſucceßions des baſtardz*.§.iij. in ver. *ab inteſtat*.num.27 1133
& eodem tit.in §.v.in conſi.nu.40 1163
Duces&alij principes,an poſſint legitimare,& creare tabelliones.in ti.*des iuſtices*.§. v.in ver.*du prince*.numero 15 243
Ducatus Burgũdiæ non plus dicitur ducatus,ſed cõtinetur ſub appellatione regni Frãcię, nec rex Frãciæ dicitur dux Burgundiæ.in tit. *des ſucceßions des baſtardz* §.v.in conſil.nu.42 1165
Ducatus quid dicatur.ſuper procœmio,in ver. *Duché*. num.1 5

E

EBrioſi nõ debent eligi ad officia publica.in tit.*des iuſtices*.§.vj.in ver.*meßiers & ſergens*.nu.57 259
ebrietas eſt voluntaria infamia, & alia de ebrietate. num.58 ibidem
Eccleſia vtitur iure communi, niſi appareat de contrario.in tit.*des cenſes*.§.ij. nu.21. 1381
eccleſia poteſt inducere legem,ſed eam in ſe recipere non tenetur.in tit.*des retraicts* §.j.in ver.*l'homme & femme*.nu.5 1309
eccleſia tenens aliquid in feudum à principe, eidem ſubiicitur. in titu. *des mainſmortes*. §. ix. in conſilio. num.38 1225
eccleſia & fiſcus æquiparantur.in tit.*des cenſes*.§.ij.numero 22 1381
eccleſia ſi eſt læſa ex cõtractu facto in caſu permiſſo, debet reſtitui. in tit. *des mainſmortes*. §. ix.in conſi. num.24. 1220
eccleſiarum parochialium appellatione, non veniũt eccleſiæ parochiales & collegiatæ.in tit. *des droicts & appart*. &c.§.vij.in verſi. *ſuppoſé que leſdicts contracts*,&c.num. 30 662
eccleſia neminem ad mortem condemnat. in titu.*des iuſtices*.§.v.in ver. *s'il n'a grace*.nu.45 191
eccleſia & perſonę eccleſiaſticæ,an cõprehẽdãtur ſub ſtatuto,quo ꝓhibetur alienatio hęreditagiorũ manuſmortuæ, in perſonas alterius conditionis, &c. vide in tit.*des mainſmortes*.§.x,nu.49 1236
eccleſia non tenetur ad onera extraordinaria.in ti.*des iuſtices*. §.iiij.nu. 18 114
eccleſia eſt exempta à ſuperindicto.nu.19. ibidem
eccleſia vacãs ſeu rectore carens, an teneatur ad charitatiuum ſubſidium,in tit. *des iuſtices*.§.iiij. in ver. *ſur ſes hommes ſubiects*.nu.31 137
eccleſia tenetur ad reparationẽ murorũ.nu.49 143
eccleſia tenetur ad collectam quæ imponitur pro feudis ſi feuda teneat. ibidem
eccleſiarum domus gaudet immunitate. in tit.*des iuſtices* §.v.in ver.*s'il n'a grace*.nu.117 214
eccleſiæ immunitate an gaudere debeat ille, qui cùm ad ſupplicium duceretur, per cœmiterium tranſit. num.121 215
eccleſia non debet eſſe deterioris conditionis, quàm priuatus, ſed potiùs melioris. in tit.*des iuſtices*. §.j. in ver.*eſpaues*.nu.22 88
eccleſiæ fieri poteſt præiudiciũ, per delictum prælati:non verò per contractum,aut contractum eiuſdem.in tit.*des droicts & appartenances à gens mariez*. §.j.in ver.*& ſera tenue*.nu.22 616
eccleſia licet nõ teneat ad collectas ꝓ ſuis poſſeſſionibus,tamẽ laicus poſſidẽs dictas poſſeſſiões (etiã ab eccleſia)non gaudet eo priuilegio.cuius cõtrarium vide in tit.*des droicts & appart*.&c.§.vj.in ver. *& ſupporter la moitié des charges*.nu.6 611
eccleſiaſticus quibus caſib⁹ intromittere ſe poſſit de rebus laicorum.remiſſiue.in tit.*des iuſtices*.§. vj. in ver.*meßiers & ſergens*.nu.37 254
eccleſiæ in Francia rerum feudalium ſunt incapaces. ſub nu.31 442
eius dictio in fine poſita,non refertur ad omnia præcedentia.vide in tit.*des droicts & appart*.&c.§.vij.in ver *s'autrement par traicté*.&c.nu.4 672
electio in alternatiuis ꝙ ſit debitoris. in tit.*des mainſmortes*.§.xxj.in ver.*au choix de ladicte femme*. num.1. 1300
duo pluſtra lignorũ alicui promittẽs ex nemore ſuo an ſit in electione promiſſoris impedire ne ſecundum capiat nu.2 ibidem
electionem habens vſque ad quantũ tempus eligere poſſit,quãdo nõ eſt ſtatutus terminus.nu.3 ibid.
electionem habens alternatiuam, vnum ſimpliciter petens,videtur illud eligere.nu.5 ibidem
electus cõmuniter ab omnibus, ſi cõſtet de cenſu,tutus eſt in foro conſcientiæ,etiã non obſeruata forma canonum. in tit.*des droicts & appart*. &c. §. vij. in ver.*des prochains parens*.nu.17. 651
duobus in imperatorem electis, nullus illorum dare poteſt priuilegia propter iuris ambiguitatem,quæ vtrunque in vtroque impedire videtur. in tit. *des fiefz*.§.j.in ver.*ou à la perſonne*.nu.28 407
emancipare eſt liberare.in ti.*des enfans de pluſieurs licts*. §.nj. in ver.*emancipé de ſon pere*.nu. 1 846
emancipatio eſt libertatis conceſſio.nu.2 ibidem
& fieri debeat in ſcriptis.nu.3 847
an fieri poſſit per procuratorem. ꝙ non.nu.5 ibid.
ſi tamen fiat per procuratorem, & nihil opponatur, tenet.nu.6 ibidem
& poteſt fieri coram magiſtratu nu. 7 ibid.
item an quo ad vnũ actum tantum fieri poſſit emancipatio.num.8 ibidem
emancipatio ad quid profit. vide in tit. *des enfans de pluſieurs licts*.§.3.nu.3 842
emancipati an teneãtur conferre bona aduentitia, ſi ſuccedere volunt cum aliis in hæreditate patris.vide in tit. *des ſucceßions*. §. v.in ver. *meilleur de l'autre*. num.12 959
emancipati hodie ad ſuorum ſimilitudinem ſuccedut & tranſmittunt. 1049
emenda quid dicatur in tit. *des iuſtices*. §. vij.in verſi. *l'amende*.num.1 293
emẽda adiudicata ſuper clericos,quomodo leuari ſeu exigi poſſit. in tit. *des iuſtices*. §. v. in gl.*s'il na grace*. in ver.xvij 203
emendę per ſtatuta taxatæ non ſunt excedendæ. ſub num.5

BIU Cujas

nume.5 309
emere aut vẽdere qs regulariter de iure cõmuni cogi non poteſt, niſi ad votum ſuum, ratione tamẽ cõſanguinitatis & coniunctionis lex communis vult q̃ potius vendatur propinquis quàm extraneis. & hoc iuſto pretio. in tit. *des retraicts.* §.j.nu.1. 1043
empti ſi fuerint fructus emendarũ ab aliquo pro primo anno, ab alio p̃ ſequẽti, & cõmiſerit quis crimẽ in primo anno, fuit verò in ſequenti cõdemnatus, ad quem ſpectet condemnatio. ſuper rub. *des iuſtices.* &c. in ver. *& droicts d'icelles.* nu. 80 802
emptor poteſt transferre dominium in alium, nõ obſtante gratia redemptiua primæ alienatiõis. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. xxv. in verb. *ou demander.* num. 1. & 2 802
emptor ſoluit gabellam quãdo non fit redhibitio, eo quòd dominium in eum transferatur & percipiat fructus. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. vj. in ver. *& ſupporter la moitié.* &c. nu. 10 612
emolumentum acceptans non poteſt renũtiare onus annexum. in tit. *des droicts & appartenances,* &c. §. ix. in ver. *qui eſt.* nu. 3 680
emphyteuta & vaſallus rem relinquendo poſſunt ſe liberare. in tit. *des mainſmortes.* §. viij. in ver. *en delaiſſant.* nu. 3 1207
& quando quis cedere poſſit rei propter quam obligatus eſt. à num. 4. vſque ad numerum 5 ibidem
emphyteuta & cenſuarius in quo differant. vide in titulo, *des cenſes.* §. v. in ver. *& les dix ans paſſez* num. 5 1416
& ſi dicatur in cõtractu, talis dedit rem ad cenſum & emphyteuſim, an emphyteuticus, an cẽſualis præſumatur contractus ille. vide nu. 6 ibidem
emphyteuta tenetur edere inſtrumẽtum rei emphyteuticæ. in tit. *des fiedz.* §. iiij. in ver. *apres ledict hommage,* &c. nu. 2 429
& ſi non exhibet, cenſetur exphyteuſis extincta, & finita. num. 6 430
emphyteuta vxoris alienatur emphyteuſim, ſufficit vt marito denuntiet, ne iure ſuo p̃pter alienationẽ priuetur. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. v. n. 2 558
emphyteutæ ex iuris diſpoſitione non poſſunt alienare irrequiſito domino in tit. *des confiſcations* §. iij. verb. *ſont au ſeigneur,* &c. nu. 3 384
emphyteuta ſecundus quando emit à primo emphyteuſim de cõſenſu domini, nõ requiritur alia renouatio, nec laudemia ſoluenda veniunt. in tit. *des retraicts* §. xj. num. 4 1341
emphyteuta eccleſiæ ſi ceſſat per biennium ſoluere, cadit à iure ſuo. ſuper rub. *des cenſes.* num. 3 1367
res emphyteutica propter canonem per trienniũ nõ ſolutum redit ad dominum, requiritur tamen vt domin declaret voluntatẽ ſuam, quia ſi purgaret moram antequam dominus declaret voluntatem ſuam, dominus non poterit eum expellere. vide in tit. *des mainſmortes* §. xxij. in ver. *demeurẽt au ſeigneur.* num. 1. vſque ad fi. eius glo. 1302
emphyteuta eccleſiæ non tenetur ſubire munus collectarum in tit. *des droicts & appart.* &c. §. vj. in verſ. *& ſupporter la moitie des charges.* nu. 7 611
emphyteuta ſi incidat arbores, & propter hoc fundus efficiatur deterior, priuatur re emphyteutica. in titulo, *des droicts & appart.* §. vj. in ver. *de maintenir,* &c. nu. 7 619
emphyteuta plurium rerum ex vno contractu, ſi male tractat vnam, omnibus priuatur. nu. 17 ibidem
emphyteuſis alienata qualiter p̃ dominũ recuperari poſſit. ſub. nu. 9 385
emptor præciſè ad reuendendum tenetur, ſi iuramẽtum in pacto de rettouendendo apponatur. in ca. aduerte. 814
Epiſcopus originis nõ vtitur iuriſdictiõe volũtaria, in cõcernentibus beneficiũ alibi ſitum. tit. *des mainſmortes.* §. xvj. in ver. *ua demeurer,* &c. n. 15. & 16 1265
Epiſcopus non poteſt imponere charitatiuum ſubſidium ſine conſenſu capituli & cleri. in tit. *des iuſtices.* §. iiij. nu. 12 113
Epiſcopus extra ſuam diœceſim, etiam in curia Rom. beneficia conferre poteſt. in tit. *des fiedz.* §. j. in verb. *au lieu & maiſon.* num. 8 401
Epiſcopus Heduenſis eſt decanus epiſcoporum ſeu ſuffraganeorũ prouinciæ Lugdun. vtiturque pallio, quamuis tantum ſit epiſcopus. ſuper proœmio in ver. *Chalon.* nu. 3 41
Epiſcopatui quis propter nimiam ſeueritatem renũtiare cogitur. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. vj. in ver. *de maintenir.* &c. nu. 12 619
epiſcopalis dignitas liberat filium à patria poteſtate. in tit. *des enfans de pluſieurs licts.* §. iij. nu. 17. 844
æqualitas inter liberos & ſimul ſuccedentes ſeruari debet. 977
æquiparata per legem antiquam, ſi ſtatutum in vno corrigat aliquid, intelligatur etiã corrigere in alio, etiam in materia pœnali. in tit. *des ſucceſſions* §. v. in verſi. *meilleur de l'autre.* nu. 66. 973
non refert quid ex æquipollẽtibus fiat. in ti. *des droicts & appart.* &c. §. vij. in ver. *ſuppoſé que leſdicts cõtracts.* &c. nu. 54 667
erroris propoſitio iudicatum non reſcindit. poſt numerum 12 286
eſſe fratrem, & diligi vt fratrem paria ſunt. in titu. *des droicts & appart.* &c. §. v. nu. 25 561
aliud eſt quem eſſe talem, & aliud haberi pro tali. in titu. *des enfans de pluſieurs licts.* §. iij. in ver. *eſt reputé emancipé.* num. 5 846
Eſpaues dictio quid ſignificet. in tit. *des iuſtices.* &c. §. j. in ver. *eſpaues.* num. 1 84
an equus aut aliud quodlibet animal, à domino vel eius famulo in paſcuis, ad paſcendum dimiſſus, an dicatur *eſpaue.* in tit. *des iuſtices.* §. j. in verb. *eſpaues.* num. 23 88
æſtimare opera futura difficillimum eſt. in ti. *des iuſtices.* §. vj. in ver. *en meſuſage.* nu. 6 280
de mala æſtimatione poteſt conqueri intra annum. num. 9 281
ſi res quæ prẽſtari debet deſiit extare per mortem vel conſumptionem, recurritur ad æſtimationẽ in tit. *des enfans de pluſieurs licts.* §. ij. in addi. nu. 1 839
& fieri debet talis æſtimatio in nummis argenteis, non ære contaminatis. nu. 2 ibidem
& ſi dubitatur an res ſit in eſſe, poteſt fieri petitio alternatiua. nu. 5 ibidem
æſtimatio quando petatur, & quando res. in tit. *des iuſtices.* §. vj. in ver. *en meſuſage.* nu. 10 281
æſtimatio rei quando emptionem faciat, & quando non. ſub nu. 3. 1311
ætas per virtutes aliquãdo ſuppletur. ſuper proœmio in ver. *ordonne que ſix.* &c. nu. 5 19
ætas maior dicatur poſt xxv. annum. in ti. *des enfans de pluſieurs licts.* §. iiij. in ver. *en aage ſuffiſant.* num. 27 861
ætas xx. annorum attenditur quo ad impetrandum veniam ætatis. nu. 26 ibidem
Itẽ quo ad hoc vt poſſit promoueri ad diaconatũ. ibi. & vt

BIU Cujas

& vt possit esse iudex delegatus. ibidem
& arbiter. ibidem
& testis in causis criminalibus. ibidem
ætas legitima quot modis dicatur.remissiuè nu.28 ibid.
si in statuto,testamentis, vel contractibus mẽtio fiat de legitima ætate,vel perfecta,intelligitur de xxv.annis. nu.eodem. ibidem
ætas quæ dicatur matura,quæ iusta,quæ adulta, quæ idonea,quæ legitima quo ad dignitates consequẽdas nu.29 ibidem
& ille qui se fundat super ætate eam probare tenetur. nu.30,& 31 ibidem
ætates hominis sunt sex.infantia,pueritia,adolescentia, iuuentus,senectus,senium.in tit.*des enfans de plusieurs licts.*§.iiij.in ver. *en aage suffisant.*à nu.15. vsque ad fin. eius glo. 859
Ethnici vnde dicantur.in tit.*des iustices.*§.iiij.in verb.*indire,imposer.*&c.nu.32 120
Ethnici leges à Mose mutuati sunt.super rub.*des iustices,* &c.in ver.*iustices.*nu.7 44
Euangeliorum tactura in iuramento per officiarios iustitiæ & testes,coram iudice præstando est necessaria. sub nu.9 1360
euentus posterior à primordio tituli formatur.ante numerum 1 9
euidenter apparere,& apparere patẽter paria sunt.in ti. *des iustices.*§.vij.in ver.*suffisamment prouuees.*nu.21 312
euidentissimè constare dicitur id quod per instrumentum publicum constat.nu.22 ibidem
item quod apparet per coniecturas verisimiles,euidenter apparere dicitur.nu.25 ibidem
exceptio inhabilitatis personæ nunquam tollitur.in ti. *des succeßions.* §. iij.in ver.*habile.*nu.3 924
exceptio nullitatis impedit executionem sententiæ. in tit.*des rentes uendues.* §.iiij.in ver.*quand ils sont mis,*&c. nu.13 830
exceptio excecutionis est de apicibus, & tamen potest opponi corã arbitro.in ti.*des censes.*§.vj.in ver.*& à son action.* nu. 1 1420
exceptio non extendit regulam,vltra quàm de sui natura debeat extendi.in ti.*des succeßions.*§.xij.in ver.*ne les descendans d'elle.*nu.8 1083
exceptio iurisiurandi aut periurij, est exceptio litis finitæ. in tit.*des retraicts.*§.xij.in ver.*ou par serment.*nu.10, & 31 1361,& 1365
exceptio,tu non es nominatus in instrumento, instrumentum de te nõ cantat, &c.non nocet hæredi,quia quamuis in instrumento non fiat mentio de hæreditate,tamen semper intelligitur.in tit. *des censes.*§.vj.in ver.*contre le principal.*&c.nu.4 1428
exceptio vbi non fit per legem, nec per hominem fieri debet.in tit.*des succeßions.*§.ix.nu.10 1010
exceptio nullitatis opponi potest contra tres sententias conformes.in ti.*des rentes uendues.*§.iij.in ver.*quand ils sont mis.*&c.nu.12 830
exceptio firmat regulam in non exceptuatis. in titu.*des iustices.*§.iiij.*sur ses hommes subiects.*nu.56 145
exceptio innocẽtiæ nunquã per statutũ excluditur. 218
exceptio nõ numeratæ dotis quando opponi possit.sub nu.5 626
exceptio nullitatis etiam si appellatio deserta sit,executionem sententiæ impedit.sub nu.13 830
exceptio opposita cõtra testes executionẽ protelat. 217
exceptio quæ litis ingressum impedire cẽseatur. sub nu. 31 1365
exceptio vsuraria opponi potest cõtra instrumenta. sub nu.20 831
exceptiones præiudiciales quæ sint,& an correctæ sint. sub nu.15 789
exceptiones quæ per modum non audiendi dicantur proponi.sub nu.10 1361
dictio exceptiua inducit oppositum. in tit.*des iustices.*§. v.in ver.*s'il na grace.*nu.10 184
excipiens in causa ciuili existẽs in libertate, suáq; exceptio actoris intentionem dubiam reddat,standum erit pro libertate.in tit.*des censes.*§.ij.nu.37 1388
exceptiones in iure quæ dicantur.in tit. *des iustices.*§.vj. in ver.*meßiers & sergens.*nu.1 245
excommunicatio non tribuit iurisdictionem nec possessionem,etiam si obediatur à non subdito.super rubr. *des iustices,*&c.in ver.*& droicts d'icelles..*nu.75 73
excõmunicari faciens debitorem, an adhuc petere possit debitum,vel illud cedere alteri.in tit.*des rentes uendues.*§.ij.nu.5 818
excommunicatus an gaudeat immunitate ecclesiæ.in ver.*s'il n'a grace.*nu.115 213
excõmunicatis sunt omnes actus ciuiles interdicti.in ti. *des iustices.*§.vj.in ver.*meßiers,& sergens.*nu.16 249
gesta per occultè excommunicatum valent.nu.18 ibid.
excommunicatio superueniens impedit exercitium officij.nu.20 ibidem
an acta facta per excommunicatum,antequam excommunicaretur,possint nunc in publicam formam redigi.nu.22 250
excommunicati contumacis bona confiscari debent. nu.21 ibidem
excommunicatus caret ecclesiastica sepultura, nisi absoluatur in articulo mortis. ibidem
excommunicatus publicè dicitur qui in iudicio excommunicatur.sub nu.7 519
si excludatur filia dotata simpliciter successione per statutũ,si supersit filius cum filia, qui decedit sine prole,propter hoc filia non reintegratur ad hereditatem paternam.in titu.*des succeßions.* §.xiij.in ver.*tant qu'il y a filz.*nu.1 1083
secus si consuetudo aut statutũ loquatur per dictiones temporales,puta donec,quãdiu,&c.quia tunc aduenient conditione illa tẽporali,filia etiam dotata succedit.nu.2 ibidem
& an frater tantum vterinus excludat sororem in omnibus locis ex prædicto statuto.nu.3 ibidem
& an legitimatus tantum.nu.4 1085
an arrogatus.nu.5 ibidem
an sacerdos.nu.6 ibidem
an religiosus.nu.7 1086
& an neptis ex filio excludat amitam.vide plenè à nu.2. vsque ad nu.9 ibidem
item an patruus excludat filiam dotatam.nu.9 1090
statutum excludẽs filias fœminas maritatas à successione extantibus masculis, an habeat locum in desponsata tantùm. in tit.*des succeßions.*§.xij. in versi. *mariee.* nu.1.4,& 5 1063
& si filia ingrediatur monasterium, an ad hoc vt excludatur,debeat ei constitui dos.quòd sic.nu.2 ibidem
& sic an illud quod offertur super altare,dicatur esse loco dotis,quòd non.nu.3 ibidem
si filia nupserit sine consensu patris, an pater ea inuita possit ei dotem cõstituere, & sic eam excludere à successione.nu.6.Quòd sic nu.7 ibidem
statuta excludentia fœminas à successione existentibus masculis, sunt introducta in fauorem agnationis & familiæ.in tit.*des succeßions.*§.xij.nu.5,& 6 1061
& tenent.nu.16 ibidem
statutum per quod filia dotata à successione excluditur,

BIU Cujas

est contra naturalem rationem.nu.8,& 9 ibidem
& tale statutum tanquam odiosum & irrationabile, nō debet extendi ad bona alibi sita.nu.10 ibidem
& ad personas mentionatas restringendum,non extendendum.nu.11 ibidem
econtrà quòd sit fauorabile Barba. duabus rationibus firmat.nu.12 ibidem
excusatio iusta dicitur cùm quis suam vtilitatem alienæ præponit.sub nu.27 1457
excusatio ob necessitatē,cessat necessitate cessante. ante nu.32 188
excusator in omnibus criminibus publicis & priuatis admittitur.in ti.*des droicts & appart.*&c.§.v.in ver.*des droicts possessoires*.nu.28 578
excusans à dolo excusat à periurio & pœna.in titulo *des droicts & appart.* &c.§.vij.in ver. *des prochains parens.* nu.22. 651
exculpatio in delictis quid operetur.in tit.*des iustices* §. v.versi.sextus casus.nu.38 189
excussio fienda est, quando creditor agit hypothecaria contra extraneum possessorem rei obligatæ.in tit.*des rentes uendues*.§.iij.nu.17 820
& hoc verum,si est obligatio personalis. nu.30 823
excussio quando fit in bonis immobilibus,debēt prius excuti mobilia.nu.19. 821
excussionis forma.nu.34 825
ad capturam personæ pro debito nunquā est deueniendum, nisi primò facta excussione bonorum.in tit. *des rentes uendues*.§.ij.nu.15 820
executio si denegatur,denegata intelligit & cognitio.in ti.*des iustices*.§.viij.in ver.*congé & licence*.nu.10 336
executio est nulla,facta nō seruata forma.sub nu.7 1423
executio mortis differri debet tres dies post corporis Christi susceptionem.sub nu.120 215
executio quando contra singularem successorem fieri possit.nu.2 1422
executio quibus suspendatur casibus. 217
executio absq; literis commissariis licita est in delictis. ante nu.2.in addi. 300
executio solutionis quando requiratur,& quando sufficiat interpellatio.sub nu.11.in addi. 819
executio quomodo fienda contra clericos, & in bonis eorum.in tit. *des iustices*.§.v.nu.81 203
executio manu militari, fit tantum per ordinarium habentem merum imperium.super rub. *des iustices*,&c. in ver.*& droicts d'icelles*.nu.77 73
executionem habens *du bacon*,an dicatur maior.in ti.*des iustices*.&c.§.j.in ver.*haut iusticier*.nu.3 92
an executio possit fieri in bonis dotalibus inuito marito pro debito vxoris.vide in ti.*des droicts & appar.*&c. §.j.in ver.*n'estre en iugement*.nu.3 513
executionem habens habere debet & signum furcarū. in tit.*des iustices*.&c.§.viij.in ver. *le seigneur de la haute iustice*.nu.1 317
executores iustitiæ an possint se facere soluere, & capere pignora propria authoritate pro eorum salario.in tit.*des iustices*.&c.§.vij.in verbo,*de simple recousse*. nu. 44 307
executorum sportulæ solui debent ab eo qui citatus est. nu.45 ibidem
executores iustitiæ possunt etiā constitui.nu.46 ibidem
executores iustitiæ dicuntur aliquando ministri Dei. nu.47 308
executores in iure qui dicantur.in tit.*des iustices*.§.vj.in ver.*meßiers & sergens*.nu.1 245
exhæredatio tripliciter accipitur,strictè,largè, & largissimè.in tit.*des succeßions*.§.iij. nu.24,& 25 921
& quid requiratur ad hoc vt exhæredatio strictè accepta sit valida.vide nu.3 ibidem
exhæredatio impropria quæ dicatur.nu.5 ibidem
exhæredationis quatuordecim causæ ponuntur in titu. *des succeßions*.§.iij.in ver.*sinon par aucune des causes*.nu. 1 917
& an si filius aliud & grauius crimen commiserit,quod tamen non sit de illorum xiiij.numero,poterit exhęredari.nu.2 ibidem
exhæredari an possit filius pro iniuria verbali,quòd sic. num.3 918
& an pro turpibus nuptiis contractis.nu.5 ibidem
alias octo rationes habes nu.7.propter quas descendētes exhæredare possunt ascendentes. ibidem
& tres alias, propter quas frater fratrem exhæredat.nu. 8 ibidem
exhęredari pōt qs sine causa de eius volūtate.nu.6 918
exhæredari possunt etiam transuersales sine vlla causa. nu.10 919
item & nepotes.nu. 11 ibidem
exhæredatio quæ fit mala mente tantum prohibita est, non ea quæ fit bona intentione ad prouisionem filij. nu.12 ibidem
exhæredatio quæ fit sine causæ expressione nō valet:tamen si per hæredē probat filium ingratitudinis causam commisisse, valebit licet pater causam nō expresserit.nu.13 ibidem
item oportet quòd hæredes causam exhæredationis à testatore positam probent.nu.16 920
si tamen testator plures expresserit causas, sufficit quòd probet solummodo vnam earum.nu.17 ibidem
itē licet in exhæredatione causa ingratitudinis exprimi debeat,non tamen necesse est locum inserere,nec tēpus ingratitudinis commissæ, quanuis hęres probare teneatur.nu.18 ibidem
exhæredare pōt ingrediēs monasterium filiū sine causæ expressione,nec erit testamentum nullū,filius tamen aget ad legitimam condictione ex lege.nu.19 ibidem
exhęredari non potest filius propter ingratitudinem sibi semel remissam.nu.20 921
imò si pœnitentiam solummodo agat de ingratitudine commissa ante conditum testamentum, exhæredari non poterit.nu.21 ibidem
exigens pecuniam fiscalē absq; licentia & mandato principis in quadruplum punitur.in 12.casu. 351
expensa funeris detrahenda est ab hæreditate, priusquā creditoribus& legatariis aliquid soluatur.in titu. *des droicts & appart.* &c.§.ix.in ver.*& fraiz funeraux*.nu.5 689
idem in expensis factis pro infirmitate defuncti. num.6 ibidem
idem etiam in expensa facta pro informatione testamenti.nu.7,& 8 ibidem
expensas quæ fiūt in persecutione delinquentis,dns iurisdictionē habēs,facere tenetur.in ti.*des confiscations*. §.j.in ver.*& appartient la confiscation*.nu.2 370
experientia est rerum magistra.in ti.*des droicts & appartenanc*.&c.§.vij.in ver.*suppose que lesdicts contracts*,&c. nu.9 656
expilatores qui dicantur.ante nu.51 64
expressio eorum quæ tacitè insunt nihil operatur.in tit. *des droicts & appart.*&c.§.xv.in ver.*de son douaire coustumier*.nu.3 714
expressa legis dispositio facit cessare tacitam.in tit.*des restz*.§.j.nu.5 1441
exprimi si quid debeat,nō sufficit si verbis generalibus fiat. 955

Exten

BIU Cujas

extensio vt posit fieri virtute æquiparationis, oportet quod æquiparatio sit in illa materia de qua agitur, aliàs argumentum à simili non valet.in titu. *des successions.*§.xij.in ver. *n'autre donation.* nu. 11 1100
extensio fit ad connexa iurisdictionc super principali concessa. 83
exteri quo iure possint testari.sub nu.38 360
extra manus ponere,hæc verba quid operentur.vide in tit.*des droicts & appar.*&c.§.xvj.in ver.*ne peut mettre hors,*&c.nu.1 718
extrahi ab ecclesia qui possint. ante nu.117 214
exules æquiparantur deportatis.in tit. *des confiscations.*§. j.in ver.*qui confisque le corps.*nu.11 366

F

FAcultas non præscribitur.in titu.*des rentes uendues.* §.j.num.12 807
nec transit ad hæredes.nu.13 ibidem
facultas facti non transit ad hæredes in tit.*des droicts & appart.*&c.§.xix.in ver.*faire larenuntiation.* nu.3 746
facultas eligendi transit ad hæredes.nu.7 747
facultas eligẽdi quo iure velit vti,cõcessa mulieri,quãdo ad hæredes transeat.9.ante additionem. ibidem
factum ante domũ, non dicitur factum in domo.in tit. *des iustices.*§.viij.in ver. *& iour.*num.20 328
facta non præsumuntur, nisi probentur.in tit.*des mainsmortes.*§.ix.in consi.nu.30 1223
falsam monetam fabricans, cõmittere dicitur crimẽ læsæ maiestatis.in tit.*des confiscations.*§.j.nu.21 352
falsi crimẽ an veniat in generali remissione.nu.53 65
falsitas nemini dãnosa an sit punienda.sub nu.29 354
falsificãs literas regias qualiter puniatur.ante nume. 52 64
falsificantes mensuras & pondera iure antiquo relegabãtur 357
fauores debent ampliari, & odia restringi.in fine additionis. 888
in fauorabilib⁹ quis potest appellari filius,qui olim fuit. in tit.*des enfans de plusieurs licts.*§.v.in versi.*& separé de leur pere.*nu.3 869
vbicũque fauore alicuius certæ personæ actus est nullus eius psonæ ratificatio superueniens validat actum.in tit.*des. fiedz.*§.viij.in ver.*sans consentement.* nu.7 486
famis tempore, diuites frumentum viliori pretio vendere coguntur.in ti.*des iustices.*§.v.in ver.*s'il n'a grace.* num.20. 186
fames est acutissimus ensis in tit. *des iustices.*§.v.in versi. *s'il n'a grace.*nu.21 ibidem
famæ detrimentum maius est,quam omnium bonorũ iactura.in tit.*des droicts & appart.*&c.§.vij.in ver. *supposé que lesdicts contracts,* &c.nu.12 657
quia causa infamiæ & causa vitæ æquiparãtur.nu.13 ib.
famæ & communi opinioni hominum standum est,vbi nõ reperiũtur testes,neque instrumẽta.in ti.*des fiedz.* §.iiij.in ver.*apres ledict hommage.*&c.nu.4 420
fama in multis probat,si alia non sit probatio.sub nume 104 ibidem
familia vna an introducere possit consuetudinem,vt fœmina succedat in feudo, vel non.in titu.*des fiedz.*§.v. nume.77 448
familiæ conseruantur per diuitias & honestas perit propter inopiam.in titu.*des successions.*§.xij. num.2,& 13 1061, & 1062
familia propriè consistit in agnatis.nu.4 1061
familiaritas nimia parit contemptum in titu.*des fiedz.*§. vj.num.19 459
fœmina quædam fuit regina Franciæ,vbi habetur.c.dilecti.extrà,de arbi.quod quomodo intelligendum sit vide in titu.*des fiedz.*§.v.nu.37 443
fœmna habenti merum imperium in regno Frãciæ succedit,faciet enim per alium iudicare,aut si sit consuetudo,ipsamet iudicabit.nu.41 444
fœminas successisse in omnibus ducatibus & comitatibus Franciæ ostenditur tibi.in ti.*des fiedz.*§.v.à nu.41. vsque ad numerum 60 446
excipit ibidem ducatum Aurelianensem, Bituricensem & ducatum Burgundiæ,nu.60 ibidem
habes de duobus primis etiam,nu.50.eod.tit.§. ibi.
& quare mulieres in ducatu Burgundiæ non succedant hodie,cùm olim(vt ibidem nu.51.declarauit) successerint.nu.61 445,& 446
si fœmina non succedit,nec etiam filius ex ea natus succedere debet.nu.66,& 71 447
fœmina citius pubescit,quàm masculus.in tit.*des enfans de plusieurs licts.*§.iiij.in verbo,*en aage suffisant.* nu. 13 859
ratio huius.nu.co.& 14 ibidem
fœmina an possit exigere collectã pro militia sui mariti. in tit.*des iustices.*§.nij.in ver.*nouuellecheual.* nu.9 131
fœminæ regulariter in feudo non succedunt.in titul.*des fiedz.*§.v.nu.27 446
& ibidem vide rationes quinq;,quare iã succedant. ibi.
fœmina animal mutabile,varium,inconstans,leue,secreti incontinens,plena namque rimarum(vt Terentianus ille seruus)hac atque illac perfluens.nu. 29 441
fœminæ succedunt in regno Nauarræ, vide hoc in titu. *des fiedz.*§.v.nu.33 442
fœminæ in regno Frãcorum non succedunt,& non extantibus masculis,alij consanguinei secundum prioritatem gradus succedunt.nu.34 ibidem
& si tota domus moreretur, & staret vnus de sanguine antiquo (etiam si esset in centesimo gradu) talis iure sanguinis & antiquæ cõsuetudinis succederet iure hęreditario,non per electionem. ibidem
& si non reperirentur proximiores, etiam domus Borbonij(quæ est in millesimo gradu) admitteretur.nu. 26 ibidem
sicut fœmina non succedit in feudo, ita nec nepos ex ea. in tit.*des successions.*§.xij.in ver. *ne les descendans d'elle.* nu.2 1081
filia fœmina exclusa,excluditur & nepos ex ea.in tit.*des fiedz.*§.v.nu.74 448
fœmina naturalis nupta viro legitimo,quas possit consequi dignitates.in additione. 1131
Feuagia quid sit.in tit.*des iustices.*§.iiij.num.5 110
fœtus in animalibus sequitur matrem, non patrem. in tit.*des mainsmortes* §.iij.nu.4 1194
feudum quod in commissum cecidit,cui sit applicandũ, an vsufructuario,an vero proprietario.vide in tit. *des fiedz.*§.viij.in ver.*commise n'a point de lieu.*nu.1 478
& an hæc feudi apertura fiat per sententiam, an ipso iure, vide ample à nu.2.vsque ad finem ver.illius. ibid.
in feudis amittendis requiritur sententia priuatiua, secus in amissis.nu.6 479
feudum alienans & tradens, sed statim pòst recuperans, an dicatur incidisse in commissum.nu.7 480
feudum est beneficium quod ex beneuolẽtia aliqua datur, vt proprietas rei immobilis beneficiariæ, penes dantem remaneat.super tit.*des fiedz.*nu.1 387
vide aliam diffinitionem Iasonis. ibidem
& vnde dicatur feudum.vide nu.5 388
feudum gratis & liberè concedi debet.nu.7 ibidem
feudũ nobile quod,& in quibus differat à censu & emphyteusi.nu.8 ibidem
feudum non pro censu, sed gratis datur, tamen ex na-

BIU Cujas

tura feudi debetur seruitium personale, pro emphyteusi verò annuus census.nu.9 ibidem
feudum potest vendi, sed illud feudum non propriè est beneficium,& est irreuocabile.nu.10,& 11 ibidem
si in instrumento dicatur,concessum est tale castrum in feudum pro annua quantitate frumenti, illud non est propriè feudum,sed emphyteusis, aut contractus innominatus dicitur.nu.12. 388
feudū propriè nō dicitur,si præstetur seruitiū reale. tale enim seruitium alterat eius naturā.nu.13,& 14 ibid.
feudum magis cohæret personæ quàm patrimonio.numero 15 ibid.
in feudis particularis & localis consuetudo est attendēda,posteà recurrendum ad ius feudorum, postremò verò ad legem scriptam.nu.17 390
feudum ligium est, pro quo vasallus inuestitus de feudo contra omnes homines fidelitatē domino debet. in tit.*des fiedz* §. iij.in ver.*& hommage*.nu. 11 420
& quid sit ligietas.nu.12 ibidem
feudum omne(etiam si non exprimatur)est ligiū,quando fidelitas iuratur principi, quia ex natura prædominantis principis est, quòd non excipiatur vllus homo.nu.13 ibidem
feudum ad hoc quòd sit ligium quæ requirantur. vide num.16 421
feudi concessio an à principe reuocari possit sine vlla vasalli culpa,quòd non.nu.17 422
feudum non ligium est quando aliquis excipitur iuramento seu fidelitate.nu.18 ibidem
feudum ligium & non ligium in quibus differant. numero 19 ibidem
feuda plura non ligia habens,debet adiuuare antiquiorem & priorem dominum. nu. 21 423
& quid in feudis ligiis, an possit adiuuare ambos. vide numerum 22 ibidem
feudum antiquum dicitur quod venit ex antecessoribus.in tit.*des droicts & appartenan.*&c.§.vj.in verb.*anciens*, 703
si frater fratri dat feudum,aut pater filio,aut alius agnatus agnato,qui tamen aliàs est ei successurus, an ille recipiens feudum teneatur petere inuestituram intra annum & diem.in tit.*des fiedz*.§.viij. in ver.*en alienation & transport*. nu. 46, & 47 475
fœmina si habeat feudum,& trāseat ad monasteriū,feudū non amittit,sed secū ad monasteriū transit.in titu. *des fiedz*.§.v.in ver.*excepté les religieux*,nu.15 453
feudum vtrum præscribi possit.vide in ti.*des fiedz*.§.j. in ver.*dedans l'an & iour* &c.nu. 13, & 14 396
feudum possidens per xxx.annos,præsumitur inuestituram petiisse fidelitatémque petiisse. in tit. *des fiedz*. §. j.in ver.*dedans l'an & iour*,&c.nu.17 ibidem
feudum per non præstationem fidelitatis finitur. in tit. *des fiedz*.§.j.in ver.*faire les fruicts siens*.nu.5 398
feudi dominus non cogitur aliquem acceptare in vasallum.in titu.*des fiedz*.§.viij.in versic. *sans consentement*. num.4 485
feudi successio duplex est, Edictalis videlicet, qua quis succedit in feudo:& Decretalis, qua debet intra certū tēpus dominū agnoscere, & fidelitatē præstare. in tit.*des fiedz*.§.j.in ver.*dedās l'an & iour*,&c.nu.4 393
an fœmina succedens in feudo teneatur petere renouationem inuestituræ à domino. in tit. *des fiedz*. §. j. in ver.*apres le deces de son vassal*.nu.1 391
feudi inuestitura,mortuo domino vxore prægnante relicta,à qua sit petenda.in tit.*des fiedz*.§.j.in ver.*à la personne du seigneur*.nu.1 398
feudatarius feudatarij petere debet inuestituram à primo domino.nu.2 ibidem
feudum in regno Franciæ, nemo tenere potest nisi sit nobilis.in tit.*des successions des bastardz*. §. v. in consil. nu.67 1177
in feudo nouo frater fratri non succedit, nec etiam alij transuersales. Aliud est in antiquo feudo,in quo succedunt transuersales etiam in millesimo gradu.in ti. *des fiedz*.§.v.nu.14 438
feudum nouū dicitur illud, quod de nouo acquisitum est,& quod habuit initium in persona illius primi inuestiti,de cuius successione agitur.nu.15 ibidem
pater si prælegauit vni filiorum feudum, aut donauit donatione inter viuos, filius non potest possessionē feudi apprehendere sine consensu domini, aliàs incideret in commissum.in tit.*des fiedz*.§.v.in ver.ab intestat.nu.1 449
& quòd in omni casu apprehensionis feudi requiritur consensus domini præterquam in illo qui ab intestato succedit tanquam proximus hæres.nu.2 ibidem
feudum alicui quæsitum, qui efficitur postea monachus,an feudum transeat ad ecclesiam.in ti. *des fiedz*. §.v.in ver.*excepté les religieux*.nu.6 451
& quòd feudum non transeat ad ecclesiam vasallo monacho effecto,quanuis dicant ecclesiam loco filij haberi,probat.nu. 11 453
in feudo comitiali non fit missio in possessionem, nec substantia feudi comitialis transit in creditorem, sed solùm fructus percipit.super procœmio,in verb. *comte de Flandres*.nu.4. vbi falso 6 13
feuda in regno Franciæ sunt redacta ad similitudinem allodialium & patrimonialium. in titu.*des fiedz*. §.v. numero 30 441
feuda in regno Franciæ hodie venduntur, sicut alia patrimonialia.nu. 31 ibidem
feuda quando habent dignitatem annexam non transeunt ad hæredes.in tit.*des fiedz*.§.v.nu. 21 439
in feudo simpliciter recepto pro se succedunt filij masculi tantum,licet in inuestitura de nullo hęrede mētio fiat.nu. 22 440
feudum iurisdictionis potest diuidi.in tit.*des fiedz*. §. vj. nu.23 461
feudum non transit nisi ad filios & hæredes sanguinis, non fictitios,vt est ecclesia,quam pro filio haberi dicunt.in tit.*des fiedz*. §.v.in ver.*excepté les religieux*. numero 12 453
nec in feudo filius naturalis legitimatus admittitur,quāuis ad omnia alia pro legitimo habeatur.nu.13 ibid.
quando fratres accipiunt feudum pro se, & suis descendentibus in infinitum de nouo,tunc feudum tale non potest transire ad transuersales, & filios fratris.in tit.*des fiedz*. §.v.nu. 18 439
feudū licet pignorari non possit,fructus tamē & cōmoditas feudi bene possunt pignorari.in titu.*des fiedz* §. viij.in ver.*en alienation & transport*.nu. 18 469
feudum pignorari potest domino feudi.nu. 19 ibid.
feudū cū consensu vnius ex pluribus dominis pignorās absque aliorum voluntate,an in parte in qua alij habent partem debeat perdere feudum.nu.20 ibidem
feudum an possit hypothecari sine consensu domini. in in tit.*des fiedz*. §.viij. in ver. *en alienation & transport*. nu.11 468
in ducatu Borbonij non potest constitui reditus super feudo sine licentia domini.nu. 12 ibidem
in comitatu Niuernen.prohibetur hypotheca, & reditus constitutio.nu. 13 ibidem
in ducatu Aurelianen.constitui potest reditus.ante numerum 14 ibidem

in ducatu

BIU Cujas

in ducatu Burgundiæ omnes hypotechant feuda, & cõ ſtituunt reditus annuos ſuper eis ſine domini conſenſu,nu.14 ibidem
feudum pignorari poteſt pro neceſſitatibus ratione feudi incumbentibus.in tit.*des fiedz.*§.viij.in ver. *en alienation & tranſport.*nu. 17 469
an feudũ vendẽs teneatur emptori de euictione,vide in tit.*des fiedz.*§.viij.in ver.*ſans conſentement.*nu.13 487
feuda hodie in Francia alienari poſſunt, etiam inuito domino,dominus tamen habet ius retinendi pro pretio.in tit.*des fiedz.*§.viij.nu.1 466
feudum non debet vendi in hominem inferioris dignitatis.nu. 2 ibidem
feudorum naturæ diuerſæ in Burgundia & comitatu Niuernenſi.vide in tit.*des fiedz.*§.vij. in ver.*& ſelon la nature d'iceluy.*nu.1 464
feudi natura ſemper reſpicit ſuũ principium.nu.2 ibid.
feudum nobile dicitur, quod ab imperatore, duce, vel marchione conceditur.nu.3 466
feudum nobile nobilitat ſuum poſſeſſorem.nu.6 ibid.
feudum nobile in Burgundia nullus niſi nobilis,aut nobilitatus à rege acquirere poteſt. nu.5 ibidem
Heduenſes tamen habent priuilegiũ, vt oriundi ex Hedua quæcunque feuda acquirere poſſint. nu.4 ibi.
& an incolæ Heduæ qui non ſunt inde oriundi gaudeãt eo priuilegio,vide nu.7 ibidem
feuda in Francia hodie ſunt redacta ad ſimilitudinem patrimoniorum.in tit.*des fiedz.*§.v. nu.1 437
& in ſuccedendo non eſt differentia inter feuda & patrimonialia.nu.2 ibidem
& feuda vendũtur ſicut & alia patrimonialia.nu.3 ibid
feuda an obuenire dicantur iure hæreditario, an alio quopiam iure. nu. 4 ibidem
feuda non petũtur tanquã ex hęreditate paterna,& ideo ſi frater fratri fecit quittantiã de omni hæreditate paterna,per hoc non impeditur petere feuda.nu.5 ibid.
feudum quando dicatur quid hæreditarium.nu.6 ibid.
feudum omne quocunque modo quæſitũ, ex conſuetudine Burgundiæ eſt hæreditariũ.& per eandẽ cõſuetudinem ſublatæ ſunt omnes differentiæ in ſuccedẽdo in bonis feudalibus & alliodialibus.nu.7 ibidem
feudum nobile nobilitat hominem infimæ nobilitatis. ſub nu.27 742
feudum quod debet reuerti ad dominum ob alienationem de eo factam,an ad dominum mediatum reuertatur,an ad immediatum.in ver. *du ſeigneur.* 490
feuda condemnati de crimine læſæ maieſtatis cui debeant applicari. 1336
feuda quam ob rem in regno Franciæ fuerint introducta.ſub nu. 40 143
feudatarius dicitur id eſt fidelis.in titu.*des ſucceßions des baſtardz.*§.v.in conſil.nu.66 1176
feudatarius tenetur domino oſtendere inſtrumenta feudi.in tit.*des fiedz.*§.iiij.in ver.*apres ledict hommage*, &c. nu.11 432
feudatarij onere duplici nõ debent grauari.nu.64 147
feudatarij veniunt ſubditorum appellatione.nu.2 133
feudalis dicitur omnis res,in qua quis habet iuriſdictionem.in tit.*des fiedz.*§.iiij. in ver. *apres ledict hommage*, &c.nu.18 433
nulla res præſumitur eſſe feudalis,niſi probetur.in titu. *des mainſmortes.*§.iiij.in ver.*un meix.* nu.9 1197
an rem feudalem ementi (ea re propter commiſſum vaſalli ad dominum redeunte) pretium reſtitui debeat, & à quo.vide in tit.*des fiedz.*§.viij.in ver.*ſans conſentement.*nu. 15 487
feudales res diuidi non poſſunt, niſi conſentientibus omnibus.in tit.*des fiedz.*§.vj.nu. 1 456
fictiones duæ ſimul concurrere non debent.in tit.*des ſucceßions.*§.iiij.in ver.*& ſont ſaiſiz.*nu. 6 941
per fictionem inducta,non debent extendi vltra terminos primos ipſius diſpoſitionis.in tit.*des ſucceßions.*§. iiij.in ver.*& ſont ſaiſiz.* nu.8 942
fictio legis Corneliæ validans teſtamentum principale, non extenditur ad tabulas pupillares. nu.9 ibid.
fictæ eſſe dicuntur quæ ſunt ſecundum quid,& non verè,nec propriè,ſed impropriè.in tit.*des ſucceßions.*§.v. in ver.*à ſes urays heritiers.*nu.1 978
fideicommiſſarius dicitur ſucceſſor,habetur enim loco hæredis.in tit.*des ſucceßions.* §. x. poſt primam arborem.nu.56 1029
fideiuſſor non condemnatur ad mortem,principali reo non comparente.in tit.*des iuſtices.*§.v.in ver. *s'il n'a grace.*nu.169 231
fideiuſſor de iudicio ſiſti,& ſtando iuri qualis debeat haberi.ſub nu.171 232
fideiuſſor diuturnus petere poteſt à debitore,vt eum liberet à fideiuſſione.in addi.nu.25 822
fideiuſſori cõpetunt omnes exceptiones quę cõpetunt reo principali.in ti.*des rentes uendues.*§.ij.nu.20 821
fideiuſſor qui videt debitorem principalem bona diſſipare ſi denuntiat creditori vt agat contra eum, an creditor teneatur agere.nu.25 822
an fideiuſſor videns principalem debitorem diſſipare bona,poſſit eum conuenire de debito,etiam antequam ſoluerit creditori.nu. 26 823
fideiuſſor iturus ad terras longinquas agere poteſt contra debitorem principalem, vt eum à fideiuſſione liberet.nu.28 ibidem
item ſi creditor vult conuenire fideiuſſorem, an teneatur ei facere fidẽ in inſtrumẽto principalis debiti. & dicit quòd ſi mentio facta fuerit inſtrumẽti principalis in inſtrumento fideiuſſionis,ſufficit.nu.29 ibid.
fideiubens pro aliquo dicitur malè vti ſubſtantia ſua. eo.tit.& §.in ver.*ſon pleige.*nu.1 827
fideiuſſor tantum debet habere in bonis, quantũ valẽt bona illius pro quo fideiubet.in titu. *des enfans de pluſieurs licts.*§.vj.in ver.*en baillant bonne,*&c.nu.1 879
fideiuſſor vexatus vt ſoluat,poteſt ſummatim, & coram eodem iudice(licet non ſit ſuus iudex)petere, vt per ipſum reum indemnis cõſeruetur.in tit. *des rentes uendues.*§.ij.nu.9 819
fideiuſſor indemnitatis nunquam poteſt conueniri,niſi in caſu quo principalis non ſit ſoluendo.in tit.*des cenſes.*§.vj.in ver.*contre le tenementier.*nu.26 1427
fidelitas quid ſit.vide in titul. *des fiedz.* §.iij.in ver. *hommage.*nu.5 419
& eſt duplex,ſuperior, vt in feudo ligio: inferior, vt in feudo non ligio.nu.8 420
fidelitas eſt iuramentum quod præſtatur à vaſallo domino.ſuper rub.*des fiedz.*nu.6 388
filius ſi à patre viuẽte legitimam receperit, quam poſtea ludo perdidit,vel malè diſſipauit, an poſſit iterum petere legitimam,quòd non.in tit.*des ſucceßions.* §. ij. in ver.*ſinon pour aucune des cauſes.*nu.31 921
tenetur tamen pater eum alimentare, licet legitimam diſſipauerit.nu.33 ibidem
filia ſi habuerit dotem à patre,quam malè diſſipauit,pater non tenetur eam amplius dotare.in tit.*des ſucceſſions.*§.ij.in ver.*ſinon pour aucune des cauſes.*nu.31 ibid.
alimentare tamen eam debet.nu.33 ibidem
filius ſimpliciter renuntians hæreditati,in dubio nõ cẽſetur renuntiare legitimę.in tit.*des ſucceßions.*§.xij. in in ver.*ne retourne point.*nu.8,& 10. 1069,& 1070

BIU Cujas

filius per fideicommissum grauatus à patre, in dubio nō censetur grauatus restituere legitimam. nu. 9 1069
filius renuntiando hæreditati non potest ab illa legitimam separare. nu. 11 1070
filiis non nocet trāsactio quā mater fecit super statu. in tit. *des mainsmortes.* §. v. in ver. *& sa posterité.* nu. 1 1200
filiis non præiudicat recognitio patris, se vasallum alterius recognoscentis. in tit. *des mainsmortes.* §. v. in ver. *& sa posterité.* nu. 2 ibidem
filij qui sunt serui, post corū patres dicūtur originarij. in ti. *des mainsmortes.* §. vj. in ver. *& sa posterité.* n. 11 1204
filius banniti in locum patris sui banniti succedit, & intrat illico iure suitatis ad auum, quo fit, vt bona aui non confiscantur. in tit. *des succeßions.* §. x. post primā arborem. nu. 39 1023
filiorū appellatione in statutis, quę disponūt ea quę iam iure cōi introducta erāt, an cōprehēdāt nepotes. in ti. *des succeßions.* §. xj. in ver. *& außi a lieu.* nu. 8, & 9 1057
an filius qui habuit donationem propter nuptias, excludatur à successione, per statutum quod fœminas dotatas excludit, quòd non. in titu. *des succeßions.* in ver. *femme.* nu. 1 1062
filius præteritus non potest approbare testamentum in quo ipse est præteritus in præiudicium filij instituti. in tit. *des mainsmortes.* §. vxij. nu. 7 1280
filius dicitur à philos quod est amor. in tit. *des succeßions.* §. x. post primam arborem. nu. 24, & 26 1020
filius nō cogitur accipere legitimam in pecunia, sed pōt petere vt det sibi in rebus hęreditariis. in ti. *des succeßiōs.* §. ij. in ver. *sinō pour aucune des causes.* nu. 30 920
filij appellatione comprehenditur sæpe filia. in tit. *des succeßions.* §. x. post primam arborem. nu. 21 1020
continetur etiam nepos appellatione filij. nu. 25 ibid.
filius si pœnitentiam egerit, imò si gratum seruitiū patri præstiterit, tollitur ingratitudo. in ti. *des succeßions.* §. ij. in ver. *sinon pour aucune des causes.* nu. 22 921
filius si antequam declaret se velle esse hæredem moriatur, non transmittit ad hæredes. in tit. *des succeßions.* §. ij. in ver. *sans charge de legatz.* nu. 5 916
filius aliqua detrahens ab hęreditate paterna, non habet beneficium abstinendi. in titu. *des succeßions.* §. j. in ver. *le plus prochain.* nu. 8 906
filius occultans vnam rem de hæreditate, perdit beneficium abstinendi. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. xxj. in ver. *ayent substraicts.* nu. 6 758
filius si sustineat onera matrimonij, dos debet esse apud ipsum nō apud patrem. in ti. *des enfans de plusieurs licts.* §. ij. in ver. *mais luy demeure.* nu. 2 841
filius in dubio præsumitur in potestate. in ti. *des enfans de plusieurs licts.* §. iij. in verb. *est reputé emācipé.* nu. 1 845
nisi esset in quasi possessione essentiæ sui iuris, tūc enim transfert onus probandi in aduersarium. nu. 2. & an vera sit hæc limitatio. ibidem
quis semper præsumitur filius fam. donec cōstare possit post centum annos quòd pater non viuat. nu. 3 ibid.
filius dicitur fatuus, qui aliud cōsiliū petit quàm patris, cùm meliorē amicū inuenire nō possit. in tit. *des succeßions.* §. xij. in ver. *ne retourne point.* nu. 20 1073
filius regis potest vocari rex patre viuente. in ti. *des iuſtices.* §. v. in ver. *du prince.* nu. 19 244
filius regis natus antequam pater esset rex, non dicitur rex. nu. 21 245
filiorum genera septem. tit. *des succeßions des bastards.* in rub. nu. 4 1116
filius si lucretur cum pecunia patris, tale lucrum est in totū profectitiū, & in totum patri acquiritur. in titu. *des enfans de plusieurs licts.* §. ij. in versi. *ne participe point* nu. 5, & 6 840
quando filius ex pecunia patris fecit lucrum multum excessiuum, attribuitur fortunæ potius quàm pecuniæ & industriæ, & quod filius habebit dimidiam, & pater aliam. nu. 7 ibidem
& hoc si non apparet quòd filius negotietur de mandato patris: si autem de mandato patris negotiaretur, pater totum lucrum habebit. nu. 8 ibidem
nec potest filius petere salarium laborum suorum. mandatum enim solet esse gratuitum non assueto eius operas locare. nu. 9 ibidem
& hęc vera si simpliciter negotiaretur, si autem nomine suo proprio negotiaretur, quid iuris. nu. 10 ibidem
filius seorsum habitans à patre emancipatus præsumitur. & hoc si diuita habitauit. in tit. *des enfans de plusieurs licts.* §. iij. nu. 1 842
filius seorsum habitans à patre non dicitur esse de familia patris. nu. 2 ibidem
filio in potestate non potest fieri donatio per patrem, emancipato sic. nu. 3 ibidem
hoc limitat ibidem, nisi donatio illa fieret in fauorem & contemplatione matrimonij. nu. 4 ibidem
filius in potestate existens non potest esse in iudicio sine authoritate & licentia patris. nu. 5 ibidem
filius in iudicio vsq; ad litis contesta. exclusiuè cōparere pōt. nec ante requiritur patris consensus. nu. 6 ibid.
item præceptum guarentigiæ in filiumfa. factum sine patris consensu non valet. nu. 7 ibidem
filius fam. si de consensu patris se obligauit, non requiritur postea consensus patris propter eam obligationē comparendi in iudicio. nu. 8 843
item si pater & filius simul aliquid agant, non tenetur filius requirere aliam licentiam patris. nu. 9 ibidem
nec requiritur licentia patris in causa speciali. nume. 10 ibidem
& quid in iudicio possessorio. nu. 11 ibidem
quid in causa criminali se defendendo. nu. 12 ibidem
filius familiās maior xxv. annis agendo non tenetur requirere consensum patris. nu. 13 844
nec filius sacerdos. nu. 14 ibidem
nec filius episcopus. nu. 17 ibidem
nec filius religiosus. nu. 18 ibidem
quid quando filius adeptus est beneficium. nu. 19 ibid.
quid in filio milite aut doctore. nu. 20 ibidem
filius naturalis in feudo nullo modo succedere potest. in tit. *des fiedz.* §. v. nu. 16 438
nec legitimatus. nu. 23 440
filij fratrum in feudi successionem non admittuntur. numero 17 439
filius si reperiatur mortuus in lecto patris, vel matris, vel alterius parentis, an tales parentes puniantur pœna capitis. super ru. *des iuſtices & droicts d'icelles.* in ver. *& droicts d'icelles.* nu. 33 58
filij Normanorum & Italorum sunt doli capaces in xiij. ann. in tit. *des fiedz.* §. ij. in ver. *sans estre tenu faire hommage.* nu. 6 415
filius etiam viuo patre dicitur quodammodo dominus bonorum patris. in tit. *des droicts & appartenances.* &c. §. vj. in ver. *pour en iouyr en sa uie.* nu. 8 609
filius vsque ad triennium, & donec lacte alendus est, debet nutriri à matre. in tit. *des enfans de plusieurs licts.* §. viij. nu. 12 889
filius an possit renuntiare querelæ, & si renuntiauerit, an valeat testamentum. in tit. *des succeßions.* in versic. *c'est assauoir la tierce partie.* nu. 4 930
filius si agnouerit relictum per patrem in suo testamento, nō poterit amplius querelare de legitima sibi non relicta

BIU Cujas

relicta titulo institutionis. nu.5 ibidem
filius qui de potestate patris per emancipationem exiuit, eius filius qui remanserat in aui potestate mortuo auo non reincidit in potestatem patris emancipati.in titu. *des droicts & appart.* &c. §. j.in versic. *en puissance de son mari*.nu.22 502
filius potestatem patris propter dignitatem exiens, deperdita dignitate reincidit in eandem.in ti. *des droicts & appart.*&c.§.j.in versi.*en puissance de son mari*.nu. 23 ibidem
filiusfamiliâs absque consensu patris non potest stare in iudicio.in ti.*des droicts & appart.*&c.§.v.nu.38 562
filiusfamiliâs potest dari procurator.nu.39 ibidem
filiusfamiliâs pro debito incarcerari non potest.sub numero 15 820
filius ab hæreditate sibi delata abstinens,eam non aditam non transmittit moriens.in tertio modo. 1052
filius an teneatur effectualiter creditoribus statim patre mortuo.post §.Sed quia. 1053
filius consentiens patri alienanti bona sua,in quibus hypothecam habet pro dote matris,an sibi præiudicet. in ver.*& heritages*. 886
filius esse potest in iudicio absque licentia patris ad implorandum officium iudicis.ante nu.10 843
filius fi deicommissum vniuersale sibi relictum moriens transmittit ante hæreditatis aditionem. 1050
filius negligens patrem redimere captiuum,eius priuatur successione nu.3 132
filius quando sorores prius maritatas à successione matris earum non excludat.in additione. 1080
filius tutor existens,aut curator, seu procurator, potest contra patrem agere,venia non petita. sub nu. 13. in additio. 844
filius vt à successione patris excludatur, oportet quòd de bonis illius dotetur.sub nu.1 1065
filij eorum qui sunt conditionis seruilis non possunt esse clerici.in additione. 1297
filij fratrum ex vtroque latere in pari gradu sunt cum fratribus. 1030
filia an admittatur nolens dotari,ne excludatur. 1064
filia dicitur dotata, cui dos constituta est & promissa. sub nu.8.in ver.*constituer*. 1067
filia per testamẽtum patris excluſa in fauorem filiorum quandiu sit excluſa. 1086
filia quæ à patre & matre dotari debet,dotata ab vno nõ excludetur à successione alterius. 1066
filia quæ & quando à filio petere possit cautionem de non dissipando aut dilapidando bona. 1085
filia renuntians successioni paternæ filio viuente, censetur ob filium renuntiasse. nu.10 1090
filiæ non comprehenduntur, si feudum alicui pro se & filiis concedatur.nu.27 400
filia quæ recipit dotem pro legitima, & promisit nihil amplius petere,post mortẽ patris,si excreuerint facultates,potest à fratribus petere augmentum.in tit.*des successions*.§.ij.in ver.*du trespaßé*.nu.8 913
filia etiam per pactũ,non potest renuntiare legitimæ.in tit.*des successions*.§.ij.in ver.*du trespaßé*.nu.13 914
filiæ delictum nocet patri.in tit.*des droicts & appart.* &c. §.vj.in ver.*& sera tenue*.nu.21 616
filiam nubentem indigno se & suo genere, an pater teneatur dotare.in titul.*des iustices*.§.iiij. in ver. *mariage d'une fille*.nu.19 126
filia quæ peccauit in corpus non debet à patre ali, nec dotari.in tit.*des iustices*.§.v.in ver. *simple larrecin*.num. 22 161
filia quæ est excluſa per statutum extantibus masculis, an sit excluſa à legitima seu supplemento legitimæ, vide quatuor casus in tit.*des successions*.§.xij.in ver. *ne retourne point*.nu.6.7.12.13,& 27 1069.1071 1072,& 1076
filia excluſa à statuto non est sua. nu. 15, & 18 1072. & 1073
filia si renuntiauerit hæreditati cum iuramento,an possit adhuc agere ad supplementum legitimæ, si dos non sit vsque ad legitimam.in tit.*des successions*.§.xij. in ver.*ne retourne point*.nu.34 1078
& an possit petere relaxationem à iuramento si enormiter sit læsa.nu.37 ibidem
filia si sit datata à patre,& pater postmodum eam instituat in legitima,an ista dos computari debeat in legitimam.nu.38 1080
filia si expresse renuntiat hæreditati patris, non intelligitur renuntiasse feudo,aut emphyteusi,nisi expresse mentionem de eis faciat.nu.39 ibidem
filia quę renũtiauit patri & fratribus postquã dotata est an adhuc possit institui in testamẽto à patre.n.41 ibi.
filia non congruè dotata,an possit agere ad supplementum dotis congruæ.vide in tit.*des successions*. §. xij. in ver.*ne retourne point*.nu.19,& 34 1073,& 1078
& in hac congruitate dotis arbitriũ boni viri multu versatur,& quæ sint consideranda.nu.22,& 23 1075
filia si non sint filij aut ex filio descendẽtes,& fuerit simpliciter dotata,non excluſa est, nisi expresse renuntiauerit futuræ successioni.in tit.*des successions*.§.xij.in ver.*ou enfans masles*.nu.10 1090
filia naturalis est dotanda, maximè quando non habet vnde se alat,aut dotet.in ti.*des successiõs des bastardz*.§. v.in consilio,nu. 36 1162
filia dotata si non succedit,an nepos ex ea succedere possit,quòd non.in tit.*des successions*.§.xij.in ver. *ne les descendans d'elle* nu.1 1081
filia si præ rubore virginali non auderet petere se maritari & dotari,& pater esset negligẽs, aut expresse renitẽs,poterit cogi,& quidẽ mulcta indicta,vel pignoribus captis,& etiã in carcere poni,&c. in tit. *des successions*.§.xij.in ver.*ne retourne point*.nu.24 1076
& si filia præ rubore pudicitiæ non auderet cõparere coram iudice,possunt consanguinei & cognati sine alio mandato comparere,& petere,&c.nu.25 ibidem
& si cognati nollent, potest iudex ex suo officio etiam illa non petente,patrem ad hoc cogere.nu.26 1076
filia si acceptet legatum sibi factum, non ascendens ad congruã dotẽ,an per hoc videatur renuntiasse iuri petendi supplementum congruæ dotis.nu.28 1077
filia à supplemento legitimæ non excluditur etiam per generalem quittanciam.nu. 29 ibidem
si sint duæ filiæ,& vnus filius,vna filiarum est dotata,& sic excluſa,altera indotata,& in testamento præterita,an filia dotata succedet ab intestato beneficio indotatæ,an non.nu.30 ibid.
similes casus de matre & auo vide nu.31,& 32 ibid.
filia licet seipsam maritet sine consensu patris, poterit nihilominus petere dotem.in ti.*des successions*.§.xij. in ver.*mariee*.nu.7 1064
nec potest propter hoc exhæredari.nu.8 ibidem
filia vt excludatur à successione patris & matris extantibus masculis,requiritur vt sit dotata tempore mortis eorum.si enim tunc non reperitur dotata succedit cum masculis.eo.tit.& §.in ver. *uiuans ses pere & mere*, nu.1 1065
sed si pater tẽpore mortis dicat,volo quòd filia mea habeat dotẽ, vel partẽ sibi de iure proueniẽtẽ,an p hoc intelligatur excluſa,ita vt dote contenta sit. nu.2 ibi.

BIU Cujas

si dotata est filia à patre in testamento, an filij teneantur eam alimentare de suo, donec nubat. nu. 1 ibidem
si dicat pater in suo testamento, volo quòd filia mea habeat centũ pro sua dote cùm erit nubilis ætatis, quãdo possit ipsa petere ea centũ. vide in tit. *des successions.* §. xij. in ver. *uiuans ses pere & mere.* nu. 4 ibidem
finis vbi habet necessariam cõsequentiam ad principium, illud non inspicimus. in consilio primo domini Guidonis de Moreaul. nu. 9 584
illud quod est intra fines alicuius territorij, præsumitur esse illius territorij cuius sunt fines. in ti. *des mainsmortes.* §. iiij. in ver. *un meix.* nu. 2, & 3 1195
fiscus est loco extranei hæredis. in tit. *des confiscations.* §. j. in ver. *& appartient la confiscation.* nu. 10 371
fiscus succedens tenetur creditoribus. per additionem enim videtur quasi contrahere cum creditoribus. in ti. *des successions des bastards.* §. j. in ver. *en payant les debtes.* nu. 1 1118
quando fisco defertur hæreditas, bona nõ acquiruntur sine additione, secus quando applicantur ipsi per confiscationem, quæ fit ipso iure, vel per sententiam. cod. tit. & §. in ver. *& en demeure saisi.* nu. 1 1119
fiscus quid sit. super rub. *des confiscations.* nu. 2 340
fiscus non habet ius nisi à die sententiæ qua ipsa bona confiscat. nu. 8 341
fiscalis res multis modis consideratur, & quibus. nu. 15 344
fiscus dicitur successor, non per repræsentationem, sed per annihilationem personæ. in tit. *des confiscations.* §. j. in ver. *& appartient.* nu. 9 371
fiscus & fœmina paribus passibus ambulant. in titul. *des droicts & appart.* & c. §. iiij. nu. 6 551
fiscus licet post decimum gradũ in aliis successionibus admittatur, & non cõsanguinei: in regno tamẽ Frãcię fiscus non succedit. in tit. *des fiedz.* §. v. nu. 30 442
fiscus de auro & argento, & lapidibus qui fodiuntur in prædiis priuatorum debet habere decimam. in tit. *des iustices.* §. j. in ver. *espaues.* nu 14 86
fiscus stomacho assimilatus, in quibus & ad quæ debeat expendere. 298
Flandriæ descriptio. super procœmio, in ver. *Flandres.* numero 1 13
Flandria olim Cimbria dicta est. nu. 2 ibidem
flumen quod est in confinio duarum ciuitatum vel territoriorum, in dubio præsumitur esse commune, & cuilibet ciuitati competit iurisdictio vsque ad mediũ fluminis. in tit. *des forestz.* §. ij. nu. 21 1454
flumen perenne dicitur quod semper fluit. in tit. *des forestz.* §. ij. nu. 1 1445
flumen torrens dicitur quod in hyeme tantum fluit, in æstate verò exaret. ibidem.
flumen publicum propriè dicitur quod perenne est. numero 3 1446
flumina omnia sunt publica. nu. 4 ibidem
an ex flumine publico liceat aquam deducere propria authoritate ad prata irriganda. nu. 5 ibidem
flumina publica de iure gentium sunt in vsu cuiuslibet. nu. 6 1447
flumina quæ fluunt ad tempus dicuntur priuata, & illa quę sunt manufacta, item quę sunt in dominio vnius tantum. vide nu. 8 1448
Fouages terminus Gallicus quid significet. vide in tit. *des mainsmortes.* §. xviij. in verb. *mainsmortables.* numer. 12 1286
forensis committens furtum in ducatu Burgundiæ qualiter puniri debeat. in tit. *des iustices.* §. v. in verb. *& s'il renchet.* nu. 12 180
foresta non fit bannalis nisi per habentem iurisdictionẽ. in tit. *des forestz.* §. v. in ver. *au seigneur.* nu. 3 1469
foresta dicitur nemus latum sine clausura, & sine aqua. super rub. *des forests.* nu. 1 1438
forma debet impleri in casu vero, & non ficto. in tit. *des droicts & appart.* & c. §. vij. in ver. *si ce n'est du consentement,* & c. nu. 10 638
forma deficiente, deficit actus. in tit. *des mainsmortes.* §. ix. in consi. nu. 28 1222
forma debita in omnibus est seruanda. sub nu. 1 934
fornicatio minus punitur, quàm alia crimina. rationem vide super rubr. *des successions des bastardz.* nu. 2 1116
fornicatio simplex est peccatum mortale. sub nume. 54 566
forum sortiri idem est quod subiici legibus & statutis localibus. in tit. *des droicts & appart.* & c. §. vij. in ver. *par testament.* nu. 12 632
fossas an liceat facere in suo fundo, ex quibus aqua pluuia noceat vicino. vide in tit. *des forestz.* §. j. in verb. *par fossez.* nu. 1 1443
fossata quæ inter viam publicam & fundum priuatum sunt, cuius sint. vide remissiuè nu. 3 ibidem
Frãciscus primus rex Frãcię petiit ab ecclesiis Gallicanis, vt tẽpore quo vndiq; ab inimicis aggrediebatur, (in Italia videlicet in ducatu Mediolani ab Hispanis, Italis, & Germanis: in Picardia à Flandris, Sicambris, & Anglis, in Cãpania à Germanis, in Vasconia ab Hispanis, & c.) tributũ sibi soluerent. Et quomodo dictæ ecclesiæ se defenderũt iure diuino, ciuili, & canonico. vide in tit. *des iustices.* §. iiij. nu. 27, & 28 115
Franci homines qui dicantur, & quotupliciter. vide in ti. *des mainsmortes.* §. v. verb. *l'homme franc.* nu. 1 1199
francus idem est quod liber. nu. 2 ibidem
Francia vnde dicta. nu. 3 ibidem
in Francia de consuetudine generali totius regni in foro seculari omni appellationi defertur. in ti. *des iustices.* §. v. in ver. *s il n'a grace.* nu. 149 227
Francorum regis excellentiæ quæ sint, & quot. remissiuè. 9
Franciæ regis aliqua laus. in tit. *des droicts & appart.* & c. §. vij. in gl. *supposé.* versi. ij. nu. 3 653
franchisia spatio xl. anno. præscribi non potest. in tit. *des mainsmortes.* §. ij. in versi. *par quelque laps de temps.* nu. 12 1186
frater naturalis succedere potest fratri. in ti. *des successions des bastardz.* §. ij. nu. 1 1120
fratres consanguinei præferuntur in bonis paternis, vterini verò in bonis maternis, in tit. *des successions.* §. viij. nu. 1 998
frater vterinus tantum de iure succedit in feudo. nu. 2 ibidem
statutum loquens de fratre non comprehendit sororẽ, quando comprehendendo fœmina remotior excluderet proximiorem. in tit. *des successions.* §. xij. in versi. *ou enfans masles.* nu. 3 1000
fratrũ vnus si viuo patre negotiat circa possessiones patris, alij non, an mortuo patre possit petere tantũ salarij, quantũ pater negotiorũ gestori dedisset. in tit. *des successions.* §. v. in ver. *meilleur de l'autre.* nu. 37 967
si plures sint fratres simul habitantes, omnia cõmunia acquirentes ex opera & quæstu, vnusquisque eorũ habeat filios simul operantes, isti filij faciunt partẽ cũ patre & auunculis. in tit. *des enfans de plusieurs licts.* §. ij. in ver. *ne participe point.* nu. 2 840
si sint plures fratres communes in bonis, & vnus habeat filias, quod debent dotari de bonis communibus. nu. 3 ibidem

BIU Cujas

frater ex vno latere tantum, an admittatur in succeſſione fratris cum parentibus, ſicut frater vtrinque coniunctus admittitur, in tit. *des ſucceßions.* §. vj. in verſi. *& au regard.* nu. 3 988
fratrum filij an ſuccedant vnà cum patruis & aſcendendentibus patruo mortuo. eo. tit. & §. in verſi. *& les enfans.* nu. 1 991
& quòd fratrum filij ſuccedãt in ea portione in qua pater ſucceſſurus erat. nu. 2 ibidem
fratris appellatione cõtinetur ſoror. in tit. *des ſucceßions des baſtardz.* §. v. in conſi. nu. 47 1167
frater maior negotians viuo patre, an pro ſuo labore debeat ſalarium habere. 966
frater minor non reſtituitur, ſi ſororem per ſtatutum excluſam admiſerit. 1091
frater patre mortuo non tenetur ſororem ſemel dotatam iterum dotare. 1063
frater quilibet propriam facit lineam. 1037
fratris appellatione venit tantum vterinus. ſub num. 3 1084
fraus & dolus nemini patrocinari debẽt. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. xxj. nu. 2 758
fraus & dolus nemini patrocinari debent in titul. *des droicts & appar.* &c. §. vij. in ver. *n'autres contracts.* nu. 11 628
fraudẽ alicui obiiciens ipſam probare tenetur. in tit. *des retraicts.* §. xij. in ver. *& apres reachetent.* nu. 1 1354
fraus quibus caſibus præſumatur. vide remiſſiuè eo. tit. & §. in ver. *ſi la fraude eſt trouuee.* nu. 3 ibid.
& gloſſa ſequenti. nu. 1
fraus in alienationibus & inſtrumentis ex ſedecim coniecturis præſumitur. ſub. nu. 3 1355
fraus & ſimulatio in venditione præſumitur, ſi clauſula, & quòd plus valet, donat, apponatur. ibid.
frequentia actus facit rem non reuocabilem quòd fiat reuocabilis. in tit. *des retraicts.* §. x. in verb. *a faict diligence.* nu. 3 1348
Friſiæ ſitus & deſcriptio. ſuper procœmio, in ver. *de Frize.* nu. 1 16
fructus iuriſpatronatus eſt ius præſentandi. in titul. *des droicts & appart.* &c. §. vj. in ver. *ſur la moitié des heritages.* nu. 3 598
fructus ex bonis percepti non minus dicuntur bona, quàm ipſamet bona. in tit. *des ſucceßions.* §. iiij. in verſi. *des deux pars.* nu. 6 938
fructus à bonis producti eiuſdem debẽt eſſe naturæ cum bonis. nu. 7, & 8 ididem
fructus cẽſentur eſſe res hæreditarię ſicut reliquum patrimonium. nu. 9 ibidem
fructus ex quo augent patrimonium, debent eſſe eiuſdẽ naturæ cuius ipſa res principalis. num. 10 ibidem
fructus dotis eadem habent priuilegia quæ dos ipſa. nu. 11 939
fructus pendentes an reputentur pro mobilibus, an immobilibus bonis. vide in tit. *des droicts & appart.* &c. §. ij. in verſi. *tous meubles.* nu. 20 536
fructus aliquos percipiens ratione cuſtodiæ, deficiente tali ratione cuſtodiæ, deficere etiam debet perceptio fructuum. in tit. *des enfans de pluſieurs licts.* §. v. in ver. *& ſeparé de leur pere.* nu. 9 871
fructus propriè dicuntur, qui ex re percipiuntur. in tit. *des droicts & appartenan.* &c. §. xviij. in ver. *& faire les fruicts ſiens.* nu. 1 730
& an appellatione fructuum contineantur penſiones. nu. 2. 5. 6, & 7 ibidem
& quòd non dicantur eſſe in fructu ea quæ non renaſcuntur. nu. 4 ibidem
fructus veniunt appellatione intereſſe. nu. 8 ibid.
fructuũ appellatione veniunt arbores cæduæ. nu. 9 ibi.
& aues & feræ ſolitæ capi, quando nullus alius fructus ex eis percipi poteſt. nu. 10 ibid.
item eorundem appellatione venit palea. nu. 11 ibid.
& etiam pratum. nu. 12 ibidem
fructuum appellatione venit omne id quod ad vſum hominis inductum eſt. nu. 13 731
fructum domus percipere dicitur qui eam inhabitat. nu. 14 ibidem
fructuum appellatione non veniunt fructus hominum, vt partus ancillæ. nu. 15 ibidem
item pœnæ iuriſdictionales veniunt appellatione fructuum. nu. 17 ibid.
fructus pendentes, an inter res mobiles numerentur. vide in tit. *des retraicts.* §. j. in ver. *ſon heritage.* n. 10 1313
ſi fuerit facta reſeruatio fructuum, debet reſeruari pars laborum. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. xvij. in ver. *& faire les fruicts ſiens.* nu. 17 731
fructus in emphyteuſi non ſoluto canone ſunt domino reſtituendi. in tit. *des fiedz.* §. j. in verſi. *faire les fruicts ſiens.* nu. 4 398
fructus item in feudo non præſtito fidelitatis iuramento domino reſtituendi ſunt. nu. 5 ibidem
fructus percipiens ſubire debet & onus. in tit. *des droicts & appar.* &c. §. vj. in verſi. *& ſupporter la moitié des charges.* nu. 1 610
fructus integrales, an attendantur in decimis ſoluendis. num. 5 ibidem
fructus legitimæ debentur à tempore mortis. ſub nu. 1 911
fructus percepti ex bonis vxoris ſunt mariti. ſub nu. 3 801
fructus percepti & qui potuerunt percipi ex pignore, in ſortem computari debent. in ſecunda additione. 736
fruſtra præcibus imploratur, quod iure communi conceditur. in tit. *des ſucceßions.* §. xiij. in ver. *ils ſont tenus de l'impetrer.* nu. 1 1110
fugam ſuadens debitori, an teneatur creditori. 304
fundamentum ædificij quod ſit, & quod hominis. in ver. *en pied.* 1489
fundorum diuiſiones fiunt per ſepes, foſſata, & ſulcos. vide remiſſiuè in tit. *des foreſtz.* §. j. in verſi. *par foſſez.* num. 5 1445
fundus vnus non diſtinguitur ab alio, niſi finibus diuidatur. eo. tit. & §. in ver. *bornes.* nu. 1 ibidem
fines feudorum in iure dicuntur aliquando termini, aliquando lapides terminei, aliquando monumenta. in in tit. *des foreſtz.* §. j. in ver. *bornes.* nu. 2 ibidem
fur ad mortẽ cõdemnatus ſi promittit apprehendere & demõſtrare alios fures & latrones, aut alios homicidas & proditores, an iudex, poſſit ei pœnã differre. in ti. *des iuſtices.* §. v. in ver. *à l'arbitrage du iuge.* nu. 34 177
fur quibus caſib⁹ euitet mortẽ, habes caſus viginti duos in tit. *des iuſtices.* §. v. in ver. *s'il n'a grace.* qui literis maiuſculis ſignati ſunt ſub his numeris. 15. 32. 33. 36. 37. 38. 40. 42. 43. 44. 93. 96. 100. 101. 102. 111. 118. 119. 120. 122. 123. 124. vſque ad 185
fur pro ſecundo furto plus punitur, quàm pro primo. in tit. *des iuſtices.* §. v. in verſi. *& s'il renchet.* nu. 2 178
furandi conſuetudo furtum aggrauat. nu. 3 ibi.
fures apud Scythas præmiabantur. in tit. *des iuſtices & droicts d'icelles.* §. v. in ver. *il en perdra.* nu. 7 183
fur antiquitus non ſuſpendebatur. in tit. *des iuſtices.* §. v. in ver. *il en perdra la vie.* nu. 5 ibidem
fur poteſt torqueri & interrogari vt ſocios furti indicet. in tit. *des iuſtices.* §. v. in ver. *à l'arbitrage du iuge.* nu-

BIU Cujas

mero 14 172
fur pro duobus tantum furtis decem librarum summã non excedentibus, non debet furca suspendi, ante num.1 180
fures suspendendi in loco commissi delicti. sub num. 3 ibidem
furtum est de mero imperio.in tit.*des iustices.*§. v. in ver, *ou mutilation de membres.*nu.1 167
furtum quod dicatur simplex. in tit, *des iustices.* §. v. in ver.*simple larrecin.*nu.9 157
furtum quando dicatur vnicum.nu.10 ibidem
fur in quocunque loco cum re inuenitur,puniri potest. nu.15 159
furtum quomodo de iure puniatur.in tit.*des iustices.*§.v. in ver.*pour la premiere fois.*&c.nu.1 163
furtum quando dicatur egregium. num.15 165
fur famosus quis dicatur.nu.3 163
fur nocturnus qui cum armis aggreditur suspendi debet.nu.8 164
& potest impunè occidi.nu. 9 ibidem
furtum iudicis grauius est aliis. nu.7 ibidem
octo casus in quibus fur suspenditur.nu. 5 ibidem
furtum non est grande delictum. in titu. *des iustices* §.v. nu.1 150
furti diffinitio.nu.3 ibidem
furtum est triplex, simplex, improbius, & improbissimum.vide in tit.*des iustices.*§.v.nu.4 ibidem
furtum an dicatur committere qui infert alicui damnũ. ibidem nu.8 152
furtum an dicatur consumptio rei alienæ etiam traditæ consumenti.nu.9 ibidem
furtum committit qui rem furtiuam scienter acceptat. num.10 153
furtum committit qui rem furtiuatam in pignus accipit.nu.11 ibidem
furtum committunt, vendens & emens rem furtiuam. nu.13 165
furtum committit,qui equum quem commodato accepit produxit.nu.14 ibidem
furtum committit creditor, qui re pignorata aliter vtitur quàm pacto conuentum erat.nu.15 155
furtum an sit publicum,vel priuatum crimen.num. 16 ibidem
furti tenetur falsus creditor & procurator.nu.12 154
furtum comestibilium qualiter puniatur.sub.n.37 188
furtum domesticum ad mortem punitur. sub eodem num. ibidem
furca significat dominium aëris. in tit. *des iustices.* §. j.in ver.*aduenues & trouuees.*nu. 14 91
furcarum erectio est meri imperij.super rubr. *des iusticcs & droicts d'icelles.*in ver.*iustices.* nu.23 47
an qui signum furcarum amisit,exequi possit in arbore. in ti.*des iustices.*§. viij.in ver.*cõgé & licence.*nu.12 337
furcarum erectio est signum meri imperij.in tit.*des iustices.*§.viij.in ver.*le signe* nu.2 313
furcæ ad quid sint introductæ.nu.3 ibid.
si princeps non habet locum commodum in quo possit erigere furcas, potest compellere habentem vt ei vendat.nu.4 ibid.
furcæ non debent plantari in ciuitatibus.nu.5 314
furca & gibetum idem significant.nu.12 315
quòd si est contentio inter duas ciuitates de mero imperio, non licet pendente contentione vni ciuitati erigere furcas, alioquin alia ciuitas poterit propria authoritate eas destruere. nu.8 314
furcæ existentes in fundo vendito,non possunt amoueri per emptorem.nu. 9 ibidem
fustigatio ratione ignominiæ æquiparatur pœnæ mortis.in tit.*des iustices.*§.v.in ver.*corporellement.*nu.3 169
fustigatio an dicatur pœna sanguinolenta. in tit. *des iustices.*§.v.in ver. *s'il n'a grace.* nu.129 220
fustigatus de furto non debet de carcere relaxari,donec res furata reddatur.in tit.*des iustices.*§.v.in verb.*simple larrecin.*nu.26 162
fustigari an possit fur, si ante condemnationem soluit, & restituit rem furatam.ibi.nu.27 162

G

GAbella quid sit.in tit. *des iustices.*§.iiij.in verb.*indire, imposer,*&c.nu.16 119
gabella si debetur fisco ex contractu,contrahentes non possunt recedere à contractu in præiudicium fisci. in ti.*des mainsmortes.*§.xij.in ver.*ne se peuuent reunir*, &c. num.1 1245
simile quid habes. nu.2 ibid.
gabella si soluatur ex contractu, soluenda erit etiam ex distractu, dummodo non fiat per solutionem.in tit, *des droicts & appart.* &c.§. j. in verb. *contracts entre les uifz.*nu.4 504
gabella an sit soluenda de contractu nullo. in ordinatione cancellariæ.in gl.vlti.nu.3 1521
gabella an soluatur de distractu, sicut de contractu. nu. 4 1522
gabella an debeat solui in refectione instrumenti, sicut in confectione.nu.5 ibidem
& si vnum instrumentum sit scriptum in pluribus chartis,an gabella sit soluenda de singulis.nu.9 1523
gabella si sit soluta de pacto de vendendo,nõ erit postea soluenda de contractu venditionis. in ordinatione cancellariæ.vlt.gl.nu.10 ibidem
an valeat statutum quod disponat, ꝙ de dote soluatur gabella.nu.11 ibidem
gabella in quo loco,an contractus, an verò in loco vbi sita sunt bona soluenda sit.vide nu. 12.& 13 1524
gabella an sit soluenda de apodexa,vel apodissa.. nu. 18 1525
gabellæ quæ singulis duobus annis subhastãtur, an debeãt dari plus in subhastatione offerenti.nu.21 1527
si primus cõductor gabellarum locat alteri, & aufugiat primus,vel non sit soluẽdo, potest princeps recurrere ad secundum. nu.26 1528
si vnus ex conductoribus gabellarum moritur, hæres eius in societatem succedit, licet in aliis societatibus aliud sit.nu.27 ibidem
gabellarum locatio reuocari potest ex causa non soluti pretij debito tempore.nu. 28 ibidem
gabellarum conductores cogi possunt ad soluendum ante tempus constitutum, si fisco necessitas immineat.nu.29 ibid.
gabellæ non debent locari pro minori tempore, quàm pro triennio de iure.rationem vide.nu.30 ibid.
gabellarum remissio non fit nec propter guerram, nec pestem,nec sterilitatem, quando tantu vnica solutio pretij est fienda,nu.32 ibid.
Gallia Celtica quæ sit.super procemio, in ver. *Meßire Ferri,*&c.nu. 23 29
galli habent filios in potestate. in ti.*des enfans de plusieurs licts.*§.iij.nu.21 844
galli sunt domini vxorũ suarum, Itali verò serui. in tit. *des droicts & appart.*&c.§.vj.nu.3 580
gallorũ antiquitas,& quomodo quondã nominati fuerint.super procemio,in ver. *Meßire Ferri,*&c.n.23 15
gens ex quot hominib⁹ constituatur,& ex quot vniuersitas,quot collegium, quot turbã,quot cœtum,quot multitudinem,quot populum,quot ciuitatem,quot castrum

castrum,&c.vide remissiuè in titul.*des foreſtz*.§. vj. in ver.*gens*.nu. 1 1470
generare an possit quis in senectute.219.& in additione post nu.19 860
generis appellatione continetur etiam frater. in tit. *des successions des bastardz*.§.v.in consi.nu.46 1166
genere posito ponuntur & eius species.super rub.*des iustices & droicts d'icelles*.in ver.*iustices*. nu.29 49
generi per speciem derogatur.in titul.*des censes*. §.iiij.in ver. *& s'il aduient*.nu.4 1397
illi dicuntur de genere alicuius qui sunt de eius cognitione in masculina linea.in tit.*des droicts & appar*.&c. §.xix.in ver.*entre gens nobles*.nu.16 741
generalis tantum operatur in suo genere,quantum specialitas in sua specie. in tit. *des rentes uendues*.§. iij.nu. 5.& 6 828
generalitas restringenda ad actum ciuilem debito modo factum seu habilem.in tit.*des droicts & appart*. &c. §.ix.in ver.*de tous debtes*.nu.2 692
generalitas generaliter intelligenda est.in tit. *des successions*.§.x.post secundam arborem. nu.3 1042
generalitas omnis restrictionem recipit de habilitate.in tit.*des successions*.§.iij.in ver.*habile*.nu.1 924
quantumcunque textus generaliter loquatur,nũquam comprehendere dicitur casum specialem,in quo specialiter est de iure prouisum.in tit.*des successions*. §. ix. nu.15 1011
in gestis à prælato præsumitur interuenisse consensus capituli.in tit.*des mainsmortes*.§.ix.in ver.*& se doit faire*.nu.2 1210
glorians se rapuisse puellam quam non rapuit,an sit puniendus.nu.47 62
gradus est dinumeratio personarum in linea existentiũ per superius,inferius,vel ex latere. in ti.*des successions*. §.x.post primam arborem.nu.49 1206
gradus in successione ab intestato sunt quinque. Primꝰ liberorum, Secundus parentum,Tertius transuersalium, Quartus coniugum, Quintus fisci.in ti.*des successions*.§.ij.in ver.*le plus prochain*.nu.1 904
grassantibus multis opus est exemplo, vt alij terreãtur. in tit.*des iustices*.§.v.in verb. *& s'il renchet*.nu.9 179
gratia contra intentionem principis non valet.in tit.*des successions des bastardz*.§.v.in consi.nu.20 1157
& motus proprius principis non firmat gratiam contra voluntatem,nec in præiudicium tertij.nu.21 ibid.
gratia redemptiua facta in cõtractu resoluto iure datoris, resoluitur ius acceptoris, secus si facta esset post contractum.vide tit.*des rentes uendues*.§.j.nu.35 812
gratia quot modis accipiatur in tit. *des iustices & droicts d'icelles*.§.v.in ver.*s'il n'a grace*.nu.1 183
gratia quid differat à *pardon*.nu.8 184
gratia principis non potest remittere delicta futura.ibi. num.130 221
gratia si ita sonat,Plenissimam tibi gratiam facimus,ita quòd nihil possit obiici de delicto, an impetrans recuperet omnia bona iam alienata, & in alium translata.ibid.num.143 225
item si simpliciter ita habeat, facimus tibi gratiam. ista verba important tantum remissionem pœnæ, non restitutionem bonorum.ibi.nu.145 226
& si dicat, facimus tibi plenam gratiam, impetrans recuperabit etiam bona, si non sint alienata per fiscũ. num.146 ibidem
gratiam impetrans si dixerit se nobilem cùm non sit, gratia est subreptitia.nu.151 228
gratiam impetrãs si commiserit aliud delictum, ex quo gratiam habuerit,de ea mentio est facienda, aliàs secunda non valebit.vbi.nu.166 230
gratia an morte principis expiret.ibi.nu.177 237
gratia etiam solo verbo principis (absque scriptura) cõcessa valet nec reuocat morte principis.nu. 180.ibid.
gratia an interpretari possit per principem.num.187,& 190 239
gratia non debet concedi ad crimina futura.nu.193 240
gratia non potest dari clerico per principem secularem. ibi.nu.196 241
gratia principis est fortior consuetudine. nu.33 4
gratia nulla censetur, si in ea non dicatur, de quo fuit delicto condemnatus.sub nu.166 230
gratis dari dicitur quid quando non petitur. in titulo, *des droicts & appart*.&c.§.vj.in ver. *sur la moitié des heritages*.nu. 18 701
in gratuitis non acquiritur ius.vide in tit.*des foreſtz*.§.ij. num.15 1452
gruarij dicũtur qui præsunt aucupio principis,& à quibus dicti.in tit.*des foreſtz*.§. viij.in ver.*gruerie*. num. 1 1478
guarentigiæ præceptum in filiumfamiliâs sine consensu patris factum nõ obligat.in tit.*des droicts & appar*. &c.§.j.in ver.*contracts entre les uifz*. nu.42 510
guarentizare promittens de facto suo tantum,cõprehẽditur etiã factum prædecessoris,& sicut tenet ex persona sua,ita etiã tenetur ex persona eius cui successit. in tit.*des successions*,§.j.in versi.*succeder*.nu.4 908
guarennas habere,an sit licitum de iure. vide in tit. *des foreſtz*.§.vij.nu. 1 1475
guidagium quid sit.in tit.*des iustices*.§.iiij.in verb.*indire, imposer*,&c.nu.13 119

H

HAbere verbum quot modis accipiatur.in tit. *des iustices*.§.ij.in ver.*d'auoir & prendre*.nu.1 93
haberi aliquem pro tali,& esse talem, quomodo differant.in titu. *des successions*. §. ij. in verb. *urays heritiers*. num.4 910
habilitas superueniens quando conualidet contractum nullum propter inhabilitatem, & quando non.vide plures casus in tit. *des mainsmortes*. §. x.nu.15. 16.17. 18.19.22.23.& 34 1230
statutum cauens quòd nihil possit opponi cõtra instrumẽtum guarentigiatum, non habet locum si opponatur personam non esse habilem.in ti.*des successions*. §.iij.in ver.*habile*.nu.2 924
habilitas personæ etiam contra spoliatum opponi potest.num.4 ibidem
habilitatus in vno loco, habilitatus etiã cẽsetur in alio, vbi aliàs reputaretur inhabilis. in tit. *des mainsmortes*. §.xvj.in ver.*ua demeurer*,&c.nu.11 1264
habilitatio personæ ad aliquem actum ad quem de iure est inhabilis, si fiat ab inferiore à principe, non trahit effectum suum ad res extra territorium sitas. num.24 1269
Legatus non potest habilitare extra prouinciam sibi commissam.nu.26 ibidem
habilitatio beneficij facta ratione loci læsi, non operatur effectum vltra illum locum.nu.27 ibidem
habilis tempore electionis nõ iuuatur ex habilitate superueniente antequam administret.in tit.*des retraicts*. §.j.in ver.*l'homme & femme*.nu.9 1310
habilitas aut capacitas personę consideratur eo tempore quo dispositio sortitur effectum.nu.10. ibidem
habilitas hęredis an in initio,aut in fine attendatur.sub nu.3.in addit. 908
habilitatis qualitas adiecta hæredi ad exclusionem incapacium ponitur.sub.nu.2 128

BIU Cujas

ex habitu præsumitur qualitas personæ.in tit.*des droicts & appart.*&c.§.xix.in ver.*entre gens nobles.*nu.34 743
clericus non portans habitum, præsumitur priuilegiis clericalibus renuntiare. Et plus nocet illa præsumptiua renuntiatio,per non sumptionem habitus quàm expressa.nu.35 ibidem
habitare an dicantur illi qui habent domos conductas. ℘ sic.in tit.*des forestz.*§.v. in ver.*habitans.*nu.1 1463
& in titulo,*des mainsmortes.*§.vj.& in verb*& paye en son chef.*nu.2 1201
habitantium appellatione comprehendũtur etiam clerici.nu.10 ibidem
habitantes qui dicuntur habere incolatum habentur pro ciuibus.nu.11 ididem
habitator nouus,an pro debitis præteritis contribuere teneatur.nu.48 142
Hedua ciuitas vnde sit dicta.super procœmio,in ver.*Meßire Ferri,*&c.nu.32 30
hedui populi qui dicantur. ibidem
hedui olim dicti sunt fratres populi Romani.super procœmio,in ver.*Meßire Ferri,*&c.nu.36 32
hedui quondam Saguntinis fuerunt fœderati. n.37 32
heduorum viri clari,episcopi, reliquiæ sanctorum,eorundem magistratus,potẽtia,authoritas, ciuitatémque eorum esse episcopalem,& alia plura de Heduis ex commenta.Cæsaris, & aliis,vide super procœmio, & in ver.*Meßire Ferri,*&c.à nu.1 vsque ad 12 25
hæduorum ciuitas aliàs dicta est Augustudunum.super procœmio,in ver.*Meßire Ferri,*&c.nu.6 26
heduensis episcopus succedit omnibus clericis & presbyteris in sua diœcesi beneficiatis ab intestato morientibus.in tit.*des mainsmortes.*§.xj. in ver. *ne peut disposer.*nu.1 1241
heduensis ciuitatis gloria & laus.remissiuè ante num. 1 37
herculis Libyci genesis.super procœmio, in ver. *Meßire Ferri,*&c.nu.26 29
hæres inuentarium conficiens, si bona aliqua defuncti occul auerit,punitur in duplũ.in tit.*des droicts & appart.*&c.§.xxj.in ver.*ayent soubstraict.*nu.4 758
item hæres occultans bona defuncti perdit Falcidiam, & Trebellianicam.nu.5 ibidem
hæres qui negat rem legatam esse hæreditariam,si conuincitur,perdit beneficium detrahendi Falcidiam in ti.*des droicts & appar.*&c.§.xxj.in ver.*ayent soubstraict.* nu.8 759
hæres tacens per annum, & non impugnans testamentum,videtur ipsum approbare.in tit. *des successions.* §. iij.in ver.*c'est assauoir.*nu.6 930
hæres scriptus ostendendo testamentum probat mortem.in tit.*des successions.*§.j.in ver.*le mort.*nu.1 896
hęres si priusquã apprehẽdat possessionẽ naturalẽ vẽdiderit hęreditatẽ,& illã per cõstitutũ tradiderit,traditio illa nihil operatur.co.ti.& §.in ver.*saisist.*nu.1.ibi.
hæres dupliciter accipitur, vno modo pro hærede sanguinis,alio pro hærede hæreditatis. in tit. *des droicts & appart.*&c.§.xvj.in ver.*des heritiers.*nu.1 721
statutum faciens mentionem de hærede, intelligitur de vero & iusto. in tit.*des successions.*§.j.in ver. *heritier habile.*nu.2 906
hæres inuentarium non conficiens, incidit in suspicionem furti rerum hæreditariarum, iure communi ita præsumente.in ti.*des enfans de plusieurs licts.*§.vj.in ver. *par inuentaire.*nu.9 876
hæredis appellatione comprehenduntur omnes hæredes vniuersales etiam extranei. in tit. *des successions.* §.ij.in ver.*urays heritiers.* nu.1 909
hæres idem ℘ herus,id est dominus.nu.2 ibidem
hæres dupliciter sumitur,scilicet pro hærede sanguinis, & pro hærede hæreditatis.nu.3 ibidem
hæres ab intestato veniens dicitur hæres legitimus, secus in feudalibus,in quibus hæres legitimus dicitur solum filius.in tit.*des fiedz.*§.v.nu.19 439
hęres ex testamẽto solennitatibus iuris carentes,cõsensum autem purum habente testatoris, licitè tenet in foro conscientiæ bona sibi relicta. in tit.*des droicts & appart.*&c.§.in ver.*des prochains parens.* nu.18. 651
hæres beneficio inuentarij in multis differt à simplici hærede.vide remissiuè in tit.*des retraicts.*§.j.in ver.*son heritage.* nu.2 1312
& talis hæres vendens rem hæreditariã,an dicatur eam vendere vt propriam.nu.5 ibidem
& non habet merum nomen hæredis, sed dicitur quasi hæres.nu.6.& 7 ibidem
habet tamen vtilitatem & effectum vt verus hæres. ibi.
statutum si dicat ℘ debitor possit pro debito incarcerari,tũc etiã eius hæres poterit pro tali debito incarceri,licet statutum nullam faciat mẽtionem de hęrede. in tit.*des censes.*§.vj.in ver.*contre le principal.*nu.2 1428
hæres verbum à testatore simpliciter prolatũ, intelligitur de primo,à statuto verò prolatum,intelligitur de omni hærede in infinitum,non solùm de primo.in ti. *des successions.*§.v. in ver.*meilleur de l'autre.* nu.71 975
hæres hæredis mei,an sit meus hæres.vide nu.72. & eo. ti.& §.v.in ver.*à ses urays heritiers.* nu.3 980
Statutũ pœnale loquẽs in vna persona, habet locum in eius hærede,etiã si apponatur dictio taxatiua tãtũ.in ti.*des cẽses.*§.vj.in ver.*cõtre le le principal.*&c.n.5 1428
hæres verbum refertur tantummodo ad institutionem, & ad eum cui debetur hæreditas ab intestato. in tit. *des successions.*§.xij.in ver.*n'autre donation.*nu.6 1099
hæredes mariti si semel licẽtiauerunt vxorem vt doharium vendat,an postmodum possint moram purgare re integra.vide amplè in tit.*des droicts & appart.* &c.§. xvj.in ver.*& en leur refuz.*nu.1.& 3 723
& ibi si semel fuerit licentiata,℘ possit quandocũque & cuicunque voluerit vendere, & quamuis multi anni post licentiã transeant antequã vendat, nõ tenet iterum eos interpellare nisi morã purgauerint.nu.2 ibi.
hęredes proximiores omnes dicuntur sui.in ti.*des successions.*§.iij.in ver.*sa uraye legitime.*nu.4 929
contra hæredes mariti defuncti agere possunt creditores mariti pro toto,si ipse solus obligatus est, aut pro dimidia contra vxorem.in tit.*des droicts & appart.* &c. §.j.in text.proprio. 695
& quæ actio detur eis contra vxorem.eod.ti.& §.in ver. *pour la moitié.*nu.1 698
& istud articulum nota bene, est enim difficilis, sed author noster etiam luculentissimè explanat.ibi.in glo. super ver.*contre la femme.*per totum. 694
hæres vt quis fiat non sufficit probare se filium, sed requiritur probatio, ℘ se immiscuerit.in tit.*des droicts & appartenances à gens mariez.*§.xj.in ver.*contre les heritiers.*nu.1 ibid.
hæredum appellatione in materia feudali, veniunt tantum liberi masculi descendentes ex masculis.in titu. *des fiedz.*§.v.nu.20 439
hæres intelligitur qui per aditionem hæres est. in ver. & qui ab intestat. 956
hæres quomodo reuocare possit,& venire cõtra factum defuncti.remissiue nu.12 482
hæres statim efficitur quis cùm eius qui eum instituit anima à corpore egreditur.sub nu.4 892
hæres vxori adulterium nõ potest imputare quæ nõ fuit accusat

BIU Cujas

accusata à marito viuente. sub nu. 19 615
hæredis nomine alicui concesso, conceditur etiam effectus. in additione ante nu. 1 1004
hæredes propriè non sunt, nisi qui proximiores sunt. in verb. *loingtain degré.* 1002
hæreditas non potest dari in contractu, nec pacto inter viuos quis hæres fieri potest. in tit. *des mainsmortes.* §. xj. in ver. *sans consentement*, &c. num. 1 1247
si tamen quis contractu fiat hæres in certa re, secus est. nu. 2 ibidem
hæreditatis appellatione idē continetur quod appellatione successionis. in tit. *des successions des bastardz.* §. v. in consi. nu. 48 1167
hæreditas dari non potest in donatione causa mortis. in tit. *des successions* §. xij. in verb. *sans tiltre de hoirie.* numero 6 1099
hæreditas non potest dari per pactum in titu. *des successions.* §. xij. in vers. *s'il ne luy est expressement reserué.* numero 1 1091
hæreditas postquam est addita non dicitur amplius hæreditas, nisi largè & impropriè. in tit. *des successions.* §. xij. in ver. *& n'entend-on point.* &c. nu. 2 1097
hæreditas transiens in fiscum transit cum suo onere. in tit. *des successions des bastardz.* §. j. in ver. *en payant*, &c. num. 1 1118
& ideo si res succedat alicui in feudo, tenetur & facere homagiū illi, cui prim⁹ feudatarius faciebat. nu. 2 ibi.
hæreditatem semel adiens, an poterit repudiare, vel cōtrà si semel repudiauerit, an possit postmodum illam agnoscere. in tit. *des successions.* §. xiij. in ver. *par benefice d'inuentaire.* nu. 3. & 4 1106
hæreditas non cōmunicatur. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. ij. in versi. *tous meubles.* num. 7 534
hæreditas filiorū non minus debetur parentibus, quam parentum filiis. in tit. *des fiedz* §. v. nu. 8 438
hæreditas non potest dari in cōtractu. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. vij. in ver. *constant leur mariage.* nu. 7 629
quod verum est, si fieret quis hæres vniuersaliter omnium bonorum alicuius, per hoc enim tolleretur libera facultas testandi. nu. 8 ibidem
hæreditas est successio in vniuersum ius quod defunctus habebat tempore mortis. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. iiij. in ver. *ne peut.* nu. 3 552
hęreditas nondum adita, non transfertur ad hæredes. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. xiiij. nu. 12 712
& tamen quę titulo singulari obueniunt, & iura singularia, transeunt ad hæredes. nu. 13 ibidem
hæreditagia antiqua dicuntur quæ quis habet ex prædecessoribus. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. vj. in ver. *anciens.* num. 1. 703. & in tit. *des retraictz.* §. j. in versi. *anciens.* nu. 1 1315
hæreditagia verò noua sunt quæ constante matrimonio acquiruntur. nu. 3 704
an verò acquisita ante matrimonium, sed soluta pecuniis communibus constante matrimonio dicantur noua. vide ibi à nu. 4. vsque ad nu. 10 ibid.
ea verò quæ quis acquisiuit & soluit ante matrimoniū, quamuis non habuerit à suis prædecessoribus non dicuntur antiqua. vide ibi. nu. 10. & 22 705. 706
hæreditate priuatur donans bona cognati, cui debebat succedere. 359
hæretici & schismatici non habent filios in potestate. in tit. *des enfans de plusieurs licts.* §. iij. nu. 23 845
hæreticum filium quis hæredem instituere non potest, nepotem verò ex eo catholicum potest. in ti. *des fiedz.* §. v. num. 69 447
hæretici qua pœna puniantur. super, rubr. *des iustices & droicts d'icelles.* in ver. *d'icelles.* nu. 43 64
hæres est grauius crimen læsæ maiestatis crimine. numero 44 ibidem
hæretici qualiter sint puniendi. nu. 45 ibidem
Hollandiæ descriptio. super proœmio, in verb. *Hollande.* num. 1 14
Homo frācus si manserit in loco manusmortuæ per annum, efficitur illius conditionis. vide super rubr. *des mainsmortes.* nu. 19 1182
homo hominis mei, non est homo meus. in tit. *des iustices.* §. iiij. in ver. *en haute iustice.* nu. 1 149
homo meus non potest se facere cēsualem alterius sine meo consensu. in tit. *des censes.* §. iij. in ver. *cense sur cense.* nu. 3 1394
homo alterius quis effici potest spatio xxx. anno. in tit. *des mainsmortes.* §. vj. in versicu. *par an & iour.* num. 3 1201
homo meus si accipiat fœminam tuam, & nascitur filius, talis natus erit homo meus. in tit. *des mainsmortes.* §. iij. num. 1 1193
si autē filius natus ex homine meo antequam esset homo meus, ille filius non erit meus, sed natus post sic, vt dictum est nu. 2 ibidem
si præterea homo meus generet filium ex muliere libera, talis filius erit liber. nu. 3 ibid.
hominem meum se mihi constituens in emendam alicuius iniuriæ, filius eius nō erit homo meus. in ti. *des mainsmortes.* §. vj. in ver. *& sa posterité.* nu. 1 1200
& quatuor alios casus ad cognoscendum quando quis dicatur homo meus. vide nu. 3. 4. 8. & 10 1203
hominis pœna occupantis locum honestioris & maioris. in tit. *des droicts & appartenances à gens mariez.* §. v. num. 56 566
homines inhonestè & viliter viuentes, vt sunt lenones, lenæ, & meretrices, ab honestis viris expellendi sunt, in bordellum relegandi. nu. 57 ibid.
item possunt de eorum propriis domibus expelli. nu. 58 ibidem
hominis causa cuncta quæ sub cælo sunt creata esse videntur & genita. super rub. *des droicts & appartenances à gens mariez* nu. 8 493
homagium quid sit. in tit. *des fiedz.* §. iij. in versi. *& hommage.* nu. 1. & 4 418. 419
quod Itali vocant vasallagium, Galli homagium nominant. nu. 2 ibidem
homagium quomodo differat à fidelitate. vide numerū 7 ibidem
homagium vnde dictum. nu. 9 420
homagium dupex, ligium videlicet, & non ligium. numero 10 ibid.
homagium non fit pro spiritualibus. nu. 6 419
homagium dicitur quando aliquis promittit se esse hominem alicuius domini, & stare & habitare vbi voluerit dominus. rub. *des fiedz.* nu. 16 421
homagium fieri potest marito pro feudo vxoris. bonum tamen est vt in receptione homagij mulier consentiat. in tit. *des fiedz.* §. ij. in versi. *faire hommage & serment.* num. 6 416
homagium non potest præstari per procuratorem. requirit enim præsentiam præstantis. in tit. *des fiedz.* §. j. in verb. *les heritiers successeurs.* nu. 1 398
ad homagiū tenetur quis ratiōe matrimonii, quia vxor hominis mei, efficitur mea fœmina. in tit. *des mainsmortes.* §. viij. in ver. *& apres le deces.* nu. 2 1205
& secundum quosdam, homagium probatur ratione matrimonij. nu. 3 1206
homicida quis dicatur vt pœna capitali puniri possit. super rub.

per rubric. *des iuſtices & droicts d'icelles.* in verbo, & *droicts d'icelles* nu.4 50
homicidium dicitur crimen horrendum. ibidem
homicidium faciens prouocatus quando excuſetur. 52
homicidium quibus & quot caſibus tranſeat impunitum. ſub nu.4 50
honor domus & familię magis cõſeruari dicitur, quando hæreditas ad maſculos venit, quàm ſi ad fœminas. in tit. *des ſucceſſions* §.xij.nu.1 1061
honeſtas multum conſideratur in matrimonis. ſuper rub. *des droicts & appart.* &c.num.5 492
in honeſto loco non decet eſſe inhoneſtas perſonas. in ti. *des droicts & appartenances à gens mariez.* §. v. nu.55 566
hortus an comprehendatur domus appellatione. ſub nu.3 801
hypotheca inuenta eſt ad ſecuritatem ſolùm primæ obligationis, non ad augmentum quantitatis. in tit. *des confiſcations.* §. j. in ver. *& appartient.* nu.23 375
hypotheca generalis idem operatur ꝙ ſpecialis. in tit. *des cenſes.* §.iij. in ver. *au preiudice du premier.* nume.33 1404
hypothecatio comprehenhitur ſub venditione, ſi res in tantum eſſet hypothecata, quòd nó eſſet ſpes luitionis, ſecus ſi ſit ſpes luendi. in tit. *des mainſmortes.* §. x. nu.41 1233
hypothecata ſunt indiuidua. in tit. *des rentes uendues.* §. ij. nu.38 826
hypothecatæ res pro principali, non cenſentur hypothecatæ pro vſuris. in titul. *des droicts & appart.* &c. §. xxiij. in ver. *dés le terme.* &c. nu.11 826
hypothecaria quando intẽtatur cõtra poſſeſſorẽ, debet probari dominium debitoris tempore contractus: id eſt ꝙ hypothecans fuerit dominus rei hypothecatæ eo tempore, quo hypothecauit. vide in tit. *des cenſes.* §. vj. in verſi. *contre le tenementier.* nu.9 1424
& quæ alia probare debeat agens. vide nu.12. & 13 ibi.
hypotheca ſpecialis & hypotheca generalis, in quo differant. vide ibid. paulum poſt. nu.9. & 10 ibid.
hypothecam habens ſpecialem & generalem, primò excutere debet ſpecialem, quàm deueniat ad generalem. poſt nu.30 ibidem

I

IAſon Maynus quo tempore floruerit. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. vij. in verbo. *ſi ce n'eſt du conſentement.* &c. paulum poſt nu.11 639
idoneis deficientibus (etiã in officiis publicis & muneribus exercendis) minus idonei aſſumuntur. in tit. *des iuſtices.* §. vj. in ver. *Meſſiers & ſergens.* nu.28 251
& in tit. *des droicts & appart.* &c. §. xix. in ver. *ou en preſence.* &c. nu.1 749
ignobilibus non licet arma ſolis nobilibus conceſſa deferre. in tit. *des enfans de pluſieurs licts.* §. iiij. in verſi. *entre gens nobles.* nu.13 850
ignorare conſuetudines quas princeps vult pro lege haberi eſt lata culpa. ſuper proœmio, in ver. *couſtumes.* num.31 4
ignorantia nemini nocere debet. in tit. *des iuſtices.* §. viij. in ver. *apres qu'il eſt cheu.* nu.1 332
ignoranti debet currere tempus. nu.2 ibidem
ignorantia quomodo probetur. nu.3 ibidem
ignorantia in facto propria non excuſat. nu.4 333
ignorantia iuris in feudo nocet. in tit. *des fiedz.* §. viij. in ver. *ſans conſentement.* nu.18 488
ignorantia quando in pœnis & contractibus excuſet. in addit. poſt nu. 5 1334
ignorantia quando imputetur, & cui & quãdo negligẽtia. ſub nu.4 333
imagines ſanctorum frangentes aut eradentes ſunt grauiter puniendi. nu.60 68
imagines vel picturas ſanctorum frangens qua ſit afficiendus pœna. ſub nu.67 70
immobilia poſſidens releuatur ab onere ſatiſdandi. in tit. *des rentes uendues.* §. j. nu.2 805
immunes ſunt à collectis viri præditi ſcientia, vt ſunt philoſophi, profeſſores legum, grammatici &c. in ti. *des iuſtices.* §. iij. in ver. *ſur ſes hommes.* nu. 60 146
immunitatem cõcedere alicui in præiudicium alterius, nemo poteſt niſi papa & imperator. in tit. *des mainſmortes.* §. xviij. in ver. *mainſmortables.* nu.17 1288
immunitas eccleſiarum ad quid introducta, & qui potiantur illa. 211
impedimentum eſt duplex, facti videlicet, & iuris. in tit. *des iuſtices.* §. viij. in ver. *& iour.* nu.24.25. & 26 329
& quod impedito non currit tempus ibidem
impedimentum qualiter probetur. ſuper proœmio. in ver. *empeſchement.* nu.2 40
de impedimento nullus ſe excuſare poteſt, niſi de eo proteſtetur expreſsè. in tit. *des droicts & appartenances à gens mariez.* §. xx. in ver. *ou qu'elle ait empeſchement.* nu.1 752
impeditus expedire actum in termino, non excuſatur, niſi proteſtetur quòd per ipſum non ſtetit. nu.2 ibi.
impedimentum affectatum non prodeſt. nu.3 ibid.
impedimentun alleganti incumbit onus probandi. nu. 4. ibidem
& quomodo probetur impedimẽtum vide à nu.4. vſque ad fi. eius gl. ibidem
impenſa ſtudij & doctoratus, ſi fratres ſunt ſo cij omniũ bonorum mortuo patre non computanda eſt in partem alteri fratri. in ti. *des ſucceſſions.* §. v. in ver. *meilleur de l'autre.* nu.19 961
impenſa facta in maritanda filia alterius fratris, non debet fieri de cõmuni patrimonio fratrum, ſocietatem inter ſe habentium. nu.20 961
impenſæ neceſſariæ quæ dicantur, quæ vtiles, quæ voluntarię ſeu voluptariæ. vide remiſſiuè in ti. *des droicts & appartenances à gens mariez* §. vj. in ver. *de maintenir.* &c. nu.1 618
impenſa pro clerico facta non confertur. in additione ante nu.20 961
impenſa ſicut reſtituere poteſt natalibus, ita etiam famæ. in tit. *des ſucceſſions des baſtardz.* §. iij. in verbo, ab inteſtat. nu.21 1131
imperator populum per priuilegium à ſe exemptum, illo reuocato poteſt in ſubiectionem reducere. ſub nu.103 79
imperatores Romani de ſe loquuntur in ſingulari. nu.2 21
imperium merum an veniat in craſtri conceſſione. 47
imperium quare ſanctum dicatur. ante nu.3 15
imperium omne à Deo eſt permiſſiuè, formaliter, & effectiuè. ſuper proœmio, in ver. *par la grace de Dieu.* nu. 1. vbi falſo. 6 9
imperium dicitur ſanctum: & quare. ſuper proœmio, in ver. *du ſainct empire.* nu.1 15
imperium conſiſtit in quatuor. in ti. *des iuſtices.* §. j. in ver. *haut iuſticier.* nu.1 92
impetrans ſecundum beneficium, mentionem facere debet de primo expreſsè, aliàs gratia eſt nulla. in tit. *des ſucceſſions.* §. 5. in verſicu. *n'ordonnance.* numero 15 955
ſed ſi in bullis apoſtolicis eſſet clauſula, ꝙ tenor obſtãtiũ habetur pro expreſſo, an ſufficiat ac ſi eſſet facta mentio

BIU Cujas

mentio de primo. vide ibidem
ea quæ impetrãtur à principe censentur impossibilia. in tit. *des succeßions.* §. xiij. in versi. *ils sont tenus de l'impetrer.* nu. 2 1110
ea verò quæ princeps faciliter concedere solet, non censentur impossibilia. nu. 3 ibidem
princeps ea quæ de iure communi disponuntur, mandare potest sine causę cognitione. in tit. *des succeßions.* §. xiij. in ver. *ils sont tenuz.* nu. 4 ibidem
impetrãs gratiam à principe super pœna iam exacta per fiscum, & non faciat mentionẽ de exactione, tale rescriptum est nullum. in tit. *des iustices.* §. v. in ver. *s'il n'a grace.* nu. 138 223
ea quæ impetrantur à principe impossibilia esse censentur. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. xxv. in ver. *ou demander.* nu. 8 804
impetrata à principe per supplicationem vt valeãt, non debent esse damnosa fisco, nec iuri, vel vtilitate publicæ contraria nec damnosa. super proœmio, in ver. *la supplication.* nu. 1 17
impossibile excusat etiam ratione pestis, impossibilitatis nulla est obligatio. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. viij. in ver. *des prochains parens.* nu. 9 648
impubes licet teneatur petere inuestituram, non tamen tenetur pręstare iuramentum, si tamen sit doli capax, & velit pręstare admittitur, sed si nõ est doli capax, nõ admittitur etiam volens. in tit. *des fiedz* §. ij. in versic. *sans estre tenu faire homma*ge. nu. 2. 3. & 4 414
impuberes quomodo cognoscantur. in tit. *des fiedz.* §. ij. nu. 5 410
impugnare actum non possunt quorum non interest. sub nu. 4 653
in dictio, aliquando denotat ante. in tit. *des iustices.* §. viij. in ver. *& iour.* nu. 19 328
incapax ratione personæ, non redditur capax per tempus immemoriale. in tit. *des iustices* §. ij. in verb. *& la preuue.* nu. 13 100
incarcerari an quis possit pro debito ciuili. quòd non de consuetudine Francię, nisi ad hoc expresse sit obligatus. in tit. *des rentes uendues.* §. iij. in versi. *quand ils sont mis*, &c. nu. 9 829
& an quis se possit obligare ad carceres. num. 10. quòd non. ibidem
statuto dicente quòd debitor possit incarcerari, poterit etiam incarcerari hæres debitoris. num. 7 ibidem
incarceratus pro debito pecuniario ad instantiam creditoris, non potest relaxari, nisi cum expressa iudicis licentia: nec sufficit consensus creditoris. in tit. *des rentes uendues.* §. ij. nu. 15 820
incarcerari potest ille qui vsus est quinquennio, etiam si nõ sit obligatus, nec admittitur ad cedẽdũ bonis, sed incarcerãdus est, & post xl. dies debitoribus dari debet dilacerãdus. in tit. *des rentes uendues.* §. ij. nu. 16 ibi.
incendiarij an gaudeant immunitate ecclesiæ. 211
incendiariorum pœna quę aut qualis. remissiuè sub numero 50 64
inceptio operis non habetur pro opere perfecto. in tit. *des iustices.* §. iiij. in ver. *mariage d'une fille.* nu. 13 125
incestuosus dicitur ille qui natus est ex clerico in sacris constituto. in tit. *des succeßions des bastardz.* §. v. in consil. nu. 32 1160
incisores arborũ qua sint pœna plectẽdi. ante nu. 8 152
includio vnius est excludio alterius. in tit. *des succeßions* §. xj. in ver. *& außi a lieu.* nu. 7 1055
includus trahit ad se excludum, & non econtrà. in tit. *des succeßions.* §. xij. in ver. *ne retourne point.* nu. 33 1077
incontinenti fieri dicitur quod eadem die & loco, & coram eisdem testibus fit. in tit. *des succeßions.* §. v. in ver. *n'ordonnance.* nu. 10 953
incorporatio quid sit. super rub. *des confiscations.* num. 14 343
incorporalia vbicunque suum effectũ extendũt. in ti. *des mainsmortes.* §. xvj. in ver. *ua demeurer*, &c. nu. 7 1263
incorrigibilis non dicitur quis per vnum delictum, & remissionem ad episcopum. 199
indefinita non comprehendi casum de quo specialiter prouisum est. in tit. *des succeßions.* §. viij. in ver. *en lointain degré.* nu. 5 1006
indefinita non æquipollet vniuersali in statutis. ibidem num. 7
nec etiam in odiosis. nu. 8 ibidem
indefinita affirmatiua non æquipollet vniuersali. eod. tit. §. ix. nu. 12 ibidem
indicia indubitata testibus idonei s æquiparantur. nu. 19 102
indictio quid sit. in titu. *des iustices.* §. iij. in ver. *indire, imposer*, &c. nu. 38 121
indictum & superindictum quid dicantur. in tit. *des iustices.* §. iiij. in versi. *indire, imposer*, &c. num. 1. & 35. & 36. & 31 117
indulgentia remittit tantum pœnam, non infamiam, dignitatem, aut honorem. in tit. *des iustices.* §. v. in ver. *s'il n'a grace.* nu. 6 184
indulgentię datę ab episcopo subditis, p opere quod sit extra suã dicœcesim, nihil ipsi prosunt. in tit. *des mainsmortes*, &c. §. xvj. in ver. *ua demeurer*, &c. nu. 23 1269
infamis infamia facti, in ciuilibus ad testimoniũ ferendum admittitur, in criminalibus verò non. in tit. *des iustices.* §. vij. in ver. *suffisamment prouuée.* nu. 6 310
infames non repelluntur à muneribus. in tit. *des iustices.* §. vj. in ver. *meßiers & sergens.* nu. 51 258
infans dicitur qui minor est septennio. in tit. *des fiedz.* §. ij. nu. 3 410
infantia durat vsque ad septẽ annos, tam in masculino quàm in fœminino. in tit. *des enfans de plusieurs licts.* §. iiij. in ver. *en aage suffisant.* nu. 15 859
hæc autem ætas consideratur quo ad aditionem hereditatis. Quo ad contrahendum sponsalia. 860
item & in delictis. nu. 20 ibidem
infœlicitatis genera quatuor, fuisse fœlicem, recta docere, & iniquè agere, parcè sapere, nolle tamẽ doceri, est & infœlix cuius sapientia nulli prodest. vide in tit. *des droicts & appart.* &c. §. vij. in versi. *supposé que les dicts contracts*, &c. nu. 10, & 11 656
inferior quando habeat iurisdictionem priuatiuè ad superiorem. super rub. *des iustices.* & in ver. *& droicts d'icelles.* nu. 111 82
inferior non potest derogare iuribus superioris, nec habentibus priuilegium à superiore. in tit. *des mainsmortes.* §. ix. in ver. *les quelz en ce cas.* nu. 5 1214
infidelitas præcedens non nocet conuerso. in ti. *des succeßions.* §. ij. in ver. *sinon par aucune des cauſes.* n. 23 921
infidelitas præcedens non nocet conuerso. in tit. *des iustices.* §. v. in ver. *simple larrecin.* nu. 23 161
infirmitas est sufficiens impedimẽtum. super proœmio, in ver. *maladie.* nu. 1 39
infirmitates quinque ex causis proueniunt. nu. 2 ibid.
& ꝙ sit duplex, animi scilicet, & corporis. nu. 3 ibid.
infirmitas fraudulẽta vel simulata non excusat. sub n. 3
infra dictio cuius sit naturæ. in titu. *des iustices.* §. viij. in ver. *& iour.* nu. 9 323
ingratitudo p ingressum religionis nõ tollit. in ti. *des succeßions* §. ij. in ver. *sinõ par aucune des cauſes.* nu. 24 921
ingratitudo filio non videtur remitti propterea ꝙ pater eum

ter eum arrogat.nu.25 ibidem
ingratitudinem an tollat furor superueniens,nu.26.ibi.
ad ingratitudinem probandam non sufficit vnus testis cum iuramento.in tit. *des iustices* §. vij. in versi, *suffisamment*. nu. 15 311
inhabilis tempore impetrationis gratiæ expectatiuæ ad beneficium curatū, videlicet quia minor xxv.annis, licet postmodum efficiatur habilis videlicet maior, gratia sua nihil sibi prodest.in tit.*des succeßions*.§.j. in ver.*heritier habile*. nu.3 908
inhabilis ad dignitatem semel,est inhabilis semper. sub num.46 757
inimicus de nouo reconciliatus, ita suspectus est, ac si adhuc esset inimicus.in tit.*des fiedz*.§.j.in ver. *à la personne*.nu.18 406
inimicus patris præsumitur inimicus filij, etiam patre mortuo.nu.19 ibidem
inimicitia extenditur ad quemlibet de genere.ibi. n.20
inimicitia extenditur vsque ad quartū gradū.nu.21 ibi.
inimicitiæ capitales quæ dicantur.vide in tit. *des fiedz*.§. j.in ver.*ou à la personne*.&c.nu.11.& 12 405
inimicitiæ grauissimæ quæ.nu.13 ibidem
iniuria facta officiali meo,dicitur mihi facta.in ti.*des iustices*.§.viij.in ver.*de simple rescousse*.nu.40.& 41 306
iniuria facta clerico dicitur facta Deo.nu.42 ibidem
iniuriæ non resistens cùm possit, tenetur de iniuria. in tit.*des iustices*.§.v.in ver. *s'il na grace*.nu.74 202
ex iniuriis verbalibus oritur inimicitia capitalis.in tit. *des succeßions*. §. ij. in versi. *sinon par aucune des causes*. nu.4 918
iniuria quando atrox dicatur.remissiuè. sub nu.4 ibi.
iniuria verbalis facta in absentia non punitur nisi iterata.sub nu.11 179
iniunctum specialiter plus timetur, quàm quod generaliter imperatur.sub.nu 2 391
innocentia accusati potest ab omnibus excusari. 217
inopia laborantibus,vita supplicium,mors verò solatiū est.in tit.*des succeßions*.§.xij.nu.3 1861
inquilini qui sint simplices, & qui conditionales. vide super rub.*des mainsmortes*.nu.12.& 13 1181
inquisitor hæreticæ prauitatis potestatem habet condemnandi hæreticum.in tit. *des iustices*. §.viij. in ver. ver.*congé & licence*.nu. 15 338
insinuatio mandatorum apostolicorum in forma c.mādatum, cum duobus seq.& secundum formam per cōcordata datā,non valet nisi dimittantur realiter & cum effectu ordinario copiæ mandatorum seu bullarum apostolicarum. vide in tit. *des censes*. §. iiij. in versic.*sera denoncié*.nu.4 1410
institutio in re aliena facta non valet.in ti.*des succeßions*. §.iiij.in ver.*des deux pars*.nu.1 937
institutus ab aliquo extraneo aut substitutus si moriatur ante testatorem,aut ante euentum cōditionis, an ius istud ad hæredes transmittatur,& an hoc casu sit locus representationi.in ti.*des succeßions*. §. x. post ciuilem arborem.in ver.*en toutes succeßions*. nu.1 1034
institor non obligat dominum, nisi ad id ad quod præpositus est.in tit. *des droicts & appart*. &c. §.j. in versi. *s'elle n'est marchande*.nu.2 517
parte si instituat filium in re aliena valet institutio re euicta: nec censetur præteritus, cùm sibi debeatur æstimatio.in tit. *des succeßions*. §. iij. in ver. *de tous ses biens*.nu.2 931
si autē instituat eum in re propria pro sua legitima (puta in dote matris) censetur præteritus.nu.3 ibid.
instrumentum quid sit.in tit.*des iustices*.§.vij.in ver.*suffisamment prouuee*.nu.24 312
instrumentum publicum facit rem certam & manifestam,quod nihil legitimum apponitur. nu.23 ibid.
instrumentum guarentigiatum an habeat locum hęredis obligati.quòd sic.in tit.*des censes*.§.vj.in ver.*contre le principal*,&c.nu.1 1428
instrumenta guarentigiata licet habeant effectum contra hæredem,non tamen sunt ita præcisa quin hæres non admittatur ad oppositionem.nu.7 1429
instrumenta guarentigiata habent executionem paratam,etiam si sint sine causa.nu.10 1430
& contrà quòd requiratur causa.nu.11 ibidem
& ibidem vide plures casus, qui non possunt fieri sine causa nu. 12 ibidem
an in instrumento syndicatus requiratur quòd describantur nomina consiliariorum.quòd sic.in tit.*des forestz*.§.vij.in ver.*sans l'authorité & licence*.nu.3 1475
instrumenta à tabellione tempore quo fuit in excommunicatione,an valeant.in tit.*des iustices*.§.vj.in versic.*meßiers & sergens*.nu.17 249
instrumentum guarentigiatum habet executionem paratam contra principalem debitorem: non contra tertium possessorem. in tit.*des succeßions*. §. xij.in ver. *par benefice d'inuentaire*.nu.15 1109
instrumentum transactionis repertum in quo non continetur quòd datum est vel retentum ex causa transactionis,non valet, quia est solennitas extrinseca quæ non præsumitur in tit.*des mainsmortes*.§. ix.in versi.& *se doibt faire*. nu.4 1210
instrumentum & contractus quomodo differant. vide in ordinatione cancellariæ,vltima gl.nu. 14 1524
instrumentum falsum producens & vtens illo punitur pœna falsi.nu.15 1525
instrumentum si fuerit falsum, debet etiam contractus reputari falsus.nu.16 ibidem
instrumento deperdito,extante tātum protocollo, notarius cogitur aliud in protocollo reficere, citari debent tamen partes in ea refectione. in ordinatione cancellariæ,gl. vlt. nu.6 1522
& quomodo probetur amissio protocolli.nu.7 ibid.
instrumentum etiam propter eius antiquitatem renouatur.nu. 8 ibidem
instrumentum guarentigiatum habet locum cōtra tertium possessorem.in tit.*des censes*.§.vj.in verb.*contre le principal*,&c.nu.6 1429
& hoc de consuetud.Burgund.de iure secus.
instrumentum quando dicatur guarentigiatum. in tit. *des rentes uendues*. §. iij. in versi. *quant ilz sont mis*, &c. num.2 828
& ea instrumenta possunt mitti executioni contra debitorem,nulla obstante oppositione.nu.3 829
licet nihil cōtra talia instrumenta opponi possit, potest tamen opponi exceptio nullitatis, etiam ratione falsitatis proueniens.nu.11 830
& quòd talia instrumenta habent executionem paratam in liquidis,& non liquidandis. nu.14 ibid.
item potest opponi exceptio quæ competit ex causa,ex qua instrumentum guarentigiatum habet executionem.num.15 ibidem
item potest opponi exceptio rei non traditę,& non manutentæ.nu.19 ibidem
an talia instrumenta possint mitti executioni cōtra hæredes debitoris.nu.4 829
instrumenta guarentigiata non possunt exequi contra singularem successorem.nu.5 ibidem
instrumentum habens executionem paratam, exequi potest contra hæredem. nu.6 267
instrumentū die feriata recipi non potest.sub nu.7 ibi.

BIU Cujas

instrumentum publicũ duodecim requirit ad esse suũ. verb. *on a accoustumé*, &c. 1520
instrumentum suspectum redditur, cuius protocollum non reperitur. in xj. casu. 1356
instrumento ex sola sigilli appensione nõ est dãda fides. nu. 1. in ver. *signé*. 1517
instrumenta guarentigiata non mittuntur executioni nisi sint in formam publicam redacta. 1431
instrumenta vicinorum nominãtia aliquem pro confine an probẽt eum habere dominiũ. ante nu. 4 1444
institutiones hæredum an veniant in prohibitione substitutionum. 950
insultus casualis nõ est punibilis, sed bene cogitatus. sub nu. 1 294
intellectus peregrinus hominis non est semper vniformis. 787
interdictio in oratione posita, quæ includere & quæ excludere dicatur. 1031
interesse quod alteri cedi possit, & quod non. sub numero 25. in addit. 768
interficiens seipsum furca suspenditur. super rub. *des iustices*. &c. in ver. *& droicts d'icelles*. nu. 70 72
interpellatione quis in mora cõstituitur. in ti. *des droicts & appart*. &c. §. xxiij. in ver. *sera suffisamment interpellé*. nu. 7 792
& sufficit interpellatio extraiudicialis. nu. 8 ibidem
& hoc quòd sufficiat interpellatio extraiudicialis, ad cõstituendũ quem in mora, limitatur sex modis, quas limitationes habes literis maiusculis notatas. ibid.
& quòd sufficiat vna interpellatio extraiudicialis ad cõstituendum quem in mora, nec requiruntur plures. ibid. nu. 12, & 13 794
sed hoc limitatur ibidem pluribus modis, vt habes nu. 15. 17. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27, & 39 ibidem
& quia in his limitationibus requiruntur tres interpellationes, an istę tres interpellationes poterũt fieri vno contextu. nu. 30 797
interpellationes quæ fiunt vno contextu habentur loco vnius, & potius quis dicitur sæpius loqui quàm interpellare. nu. 31 ibidem
interpellatio siue fiat per procuratorem, siue per eius negotiorum gestorem semper interpellatus constituitur in mora. ibi. nu. 43 798
& etiam si dicatur simpliciter solue, non expressa causa, quia de sua causa & facto certificatus esse debet. ibid. nu. 45 ibidem
item etiam siue interpellatio fiat domino, aut procuratori suo. ibid. nu. 46 799
nec requiritur q; fiat per verba expressè interpellationẽ denotãtia, sed sufficit vt fiat tacita, vt puta dicendo, egeo illa pecunia, vellẽ, vt solueres, &c. ibi. nu. 47 ib.
potest etiam fieri die feriato, pro actu qui die feriato fieri potest. nu. 48 ibidem
in iudicialibus verò requiruntur tres interpellationes. ibid. nu. 14 794
interpellatio vnica in rege sufficit ad vasallũ feudo priuandum. sub nu. 21 795
interpretatio statuti sicut potest fieri per legem, sic etiã per punctum rationis. in conclu. consue. in vers. *interpretees selon droict*, &c. nu. 3 1503
interpretatio dictio sumitur duobus modis, vno modo propriè pro declaratione, alio modo impropriè pro interpretatione correctiua, extensiua, vel restrictiua. ibid. nu. 7
interpretatio per quam via malitiis aperitur, cuitanda est in titu. *des successions*. §. v. in verb. *meilleur de l'autre*. nu. 68 974
interpretatio statuti licet fieri debeat secundum ius cõmune, secus tamen esset si per talem interpretationẽ ius commune corrigeretur. in titu. *des mainsmortes*. §. xvij. nu. 13 1282
interpretatio illa in statutis accipiẽda est, quę nos ad ius commune reducit. nu. 14 ibid.
interpretatio largissima fieda est cõtra concedentẽ. in ti. *des successions des bastards*. §. v. in consi. nu. 55 1169
interpretatio omnis robur sumit ex cõmuni vsu loquẽdi. in ti. *des iustices*. &c. §. iiij. in ver. *nouuelle cheualerie*. nu. 9 131
statuto si cauetur ne statuta glossentur aut interpretentur, intelligitur de glossis hominum, nõ de glossis legis. in conclusio. consue. in versic. *interpretees selon le droict*, &c. nu. 1 1503
interpretatio legis cùm sit necessaria, nõ potest tolli per statutum. nu. 2 ibidem
interpretatio potior censetur, per quam ius cõmune minus læditur. sub nu. 1. in additione. 1007
interuenire verbum quid importet in titu. *des droicts & appart*. &c. §. v. in ver. *ès droicts possessoires*. nu. 2 570
interuertere possessionem quid sit. vide in ti. *des censes*. §. ij. nu. 34 1386
inuenire dictio, quid importet. in titul. *des iustices*. §. j. in ver. *aduenues & trouuees*. nu. 1 88
inuenire & reperire quomodo differant. nu. 5, & 6 89
res inuentæ quorum dominus nescitur, reponi debẽt in manibus episcopi, vt pauperibus distribuantur. in tit. *des iustices*. &c. §. j. in ver. *espaues*. nu. 3 85
soluere mihi promittẽs x. ducatos (quos ipsi mutuo dedi) vbicunque inuentus fuerit non dicitur inuentus nisi personaliter fuerit citatus. in titu. *des iustices*, &c. §. j. in ver. *aduenues & trouuees*. nu. 4 89
inueniens animal in fundo suo quod sibi magnum damnum intulit, an poterit illud retinere donec dominum admonuerit, & fuerit sibi damnum per dominũ emendatum. in tit. *des iustices*. &c. §. iij. nu. 2 108
inueniens rem alienam & non restituẽs, furtum cõmittit. in tit. *des iustices*, &c. §. iij. in verb. *est emendable* &c. nu. 1 109
inuentus extra domum, & insequente eum familia domũ aufugit, non potest capi in domo in tit. *des iustices*. §. j. in ver. *aduenues & trouuees*. nu. 8 89
inuẽtariũ nõ cõficiẽs tenetur creditoribus & legatariis etiã vltra vires hæreditatis. in tit. *des successions*. §. xiij in versi. *par benefice d'inuentaire*. nu. 5 1106
enumerat tñ ibidẽ aliquos casus, in quibus nõ cõficiens inuentariũ nõ tenetur vltra vires hæreditarias. ibid.
contra inuẽtarium factum ab hærede admittitur probatio in contrarium, non autem contra factum à curatore adulti, vel tutore pupilli. nu. 7. & 8 1107
inuentariũ cõficiens non debet inquietari à quibuscunque creditoribus, interim dum eius confectioni intẽdit. nu. 9. 11, & 12 ibidem
inuentariũ bonorũ presbyteri defuncti vbi laicus est hęres institutus, iudex secularis efficere debet. n. 16 1110
inuentarij confectio à testatore tutori remitti potest. in tit. *des enfans de plusieurs licts*. §. vj. in versi. *par inuentaire*. nu. 23 878
tamen iudex nõ obstãte testatoris remissione, potest cogere tutorẽ ad confectionẽ inuentarij, si est de eo suspicio, ne supprimat res pupilli. ibid. nu. 25, & 26
item quòd non sufficiat quò testator remittat cõfectionem inuẽtarij tutori, sed oportet quòd expressè prohibeat. nu. 27 ibidem
inuẽtariũ de bonis presbyteri in quibus laicus hæres est institutus, an iudex ecclesiasticus, an iudex secularis

BIU Cujas

conficere debeat.quòd ſecularis.nu.28 ibidem
tutor non conficiens inuentarium incidit in ſuſpicionẽ furti rerum pupillarium.nu. 10 876
inuentariũeſt deſcriptio omniũ bonorũ defuncti facta corã iudice citatis quorũ intereſt,&c.in tit.*des ſucceſſions.*§.xij.in ver.*par benefice d'inuentaire.* nu. 1 1106
inuentarium non fiendum eſt quando plus ſumptus fieret quàm vtilitatis afferret.nu.2 ibidem
inuentarij vtilitates quæ.ibidem paulum poſt nume. 4. ver.& aduertendum eſt quod ſeptem,& nu.5 ibid.
inuentariorũ plures ſunt ſpecies.quas vide.nu.6 1107
inuentarium factum ab hærede quomodo differat à facto à tutore.nu.7 ibidem
inuentarium coram quo fiendum.in tit.*des enfans de pluſieurs licts.*§.vj.in ver.*par inuentaire.*nu. 1, & 2 875
in inuẽtario poni debent per tutorẽ inſtrumẽta omniũ rerum pupilli:debita autem actiuè nõ debẽt poni,ſed debita paſſiuè(de quibus apparet) ſic. nu. 3 ibidem
& ſi non ponat omnes res pupilli in inuentario, præſumitur dolosè feciſſe inuentarium, & vt ſuſpectus remoueri debet.nu.4 ibidem
inuentarium dicitur caput omnium rationum.nu.5 ib.
inueſtitura qualiter ſit petenda.in ti.*des fiedz.*§.ij.in ver. *faire recognoiſſance.*nu.1 415
inueſtituræ petendæ forma.nu.2 ibidem
inueſtituræ reuocatio petenda eſt in loco congruo.in ti. *des fiedz.*§.j.in ver.*au lieu & maiſon.*nu.4 401
inueſtituræ renouatio quam ob cauſam fiat.vide in titu. *des fiedz.*§.j.in ver.*ou à la perſonne,*&c.nu.3 402
& qua forma fienda ſit,& quomodo concipi debeat inſtrumentum.nu.4 ibidem
an pro renouatione inueſtiturę debeant ſolui laudemia quòd non.in tit.*des fiedz.* §.j. in verſi. *ou à la perſonne,* &c.nu.34 408
ſi autem vaſallus in alium alienet, tunc tenetur ſoluere laudemia.nu.36 ibidem
inueſtituræ renouatio non dicitur alienatio.nu.35 ibid.
inueſtituræ renouatio peti debet tẽpore congruo. nõ enim peti põt tẽpore noctis,vel prãdij domini, niſi ex neceſſitate hoc faceret,aut ex culpa dñi cotigiſſet. in tit.*des fiedz* §.j.in verſi.*au lieu & maiſon.*nu.6 401
inueſtiturã petere eſt quidam quaſi cenſus deuotionis, recognitionis,& reuerẽtiæ,quæ vaſallus præſtare debet domino,& ſi nõ fiat,res cadit in cõmiſſum.in tit. *des fiedz.*§.j.nu.1 391
duobus de hæreditate domini contendentibus,an vaſallus teneatur petere inueſtiturã ab vtroque, an ab vno, an excuſabitur ſi non petat donec certum fuerit quis eorum erit hæres.vide in tit.*des fiedz.*§.j.in verſ. *ou à la perſonne.*nu.26 407
inueſtitus à duobus tempore ſchiſmatis quorum vterq; prætendit ſe papam,propter dubium excuſatur,vt valeat vtraque inueſtitura,& ſuſtineatur poſtea illa quę erat facta à vero papa. Melius tamen eſt differre cum proteſtatione,quòd per eum non ſtat. in tit. *des fiedz.* §.j.in ver.*ou à la perſonne.*nu.27 ibidem
inueſtitura rei feudalis quid operetur.in additione. 899
inueſtituræ tenor ſemper attendi debet,eo quòd natura feudorũ diuerſificet.in ver.*& ſelõ la nature d'iceluy.*136
inueſtiturã nõ petens tempore congruo priuatur feudo niſi impedimẽtũ allegauerit legitimum.ſub nu.2 393
inultam remittere iniuriam verecundia eſt.in ti. *des iuſtices.*§.v.in ver.*s'il n'a grace.*nu.165 230
ita demum,dictio importat illud eſſe de forma, cui etiã renuntiari non poteſt.in titu.*des droicts & appart.*&c. §.ij.in ver.*femme.*nu.11,& 15 523.524
Iudæi & pagani an habeant filios in poteſtate,quòd ſic, in tit.*des enfans de pluſieurs licts.*§.iij.nu.22 845
iudex in poſſeſſorio debet eſſe iudex inpetitorio,ſeu cauſa proprietatis.in tit.*des cenſes.*§.j.in ver.*lots.*nu.11 1369
iudicium debet finiri vbi eſt cœptum.in ti. *des cenſes.* §.j. in ver.*lots.*nu.12 ibidem
iudex ſi denegauerit parti ea quæ ſunt de ſuo officio, facit ipſi iniuriam, & ab eo poteſt appellare in conclu. conſue.in ver.*& pource auſsi qu'il,*&c.nu.3 1516
iudex minor poteſt punire officialem iudicis maioris in ſuo territorio delinquentem:dum tamen hoc maiori iudici notum faciat.in titu.*des iuſtices.*§.vij.in verſi. *de ſimple reſcouſſe.*nu.43 306
iudex non poteſt mandata ſua mandare executioni per alium,quàm per nũtium publicũ illius prouinciæ vbi eſt iudex.in tit.*des iuſtices.*§.vj.in ver.*meßiers & ſergens.*nu.5 247
iudex quòd poſſit eſſe ille qui eſt xviij.anno.non tamen cogitur.ibi.nu.13 248
iudex nemini debet impertiri officium ſuum niſi à parte petatur,etiam ſi ipſo iure debeatur.in ti. *des iuſtices.* §.vj.in ver.*meßiers & ſergens.*nu.66 261
iudicis arbitrio ſtatur in iure à non determinatis. in tit. *des iuſtices.*§.v.in ver.*s'il n'a grace.*nu.30 187
iudex laicus cum vniuerſitate poteſt quem priuare iure patronatus,per ſe ſolum autem non poteſt.in tit. *des confiſcations.*§.ij.nu.8 379
iudex ſecularis ſi mittit quem in poſſeſſionem hæreditatis,videtur etiam mittere in poſſeſſionem iuris patronatus.ibid.nu.9
iudex datus ſi eſt impeditus,debet alius dari.ſuper proœmio,in ver.*empeſchement.*nu.1 40
iudices qui ſint qui cognoſcere habeant de cauſis meri imperij.ſuper rub.*des iuſtices & droicts d'icelles.* in ver. *& droicts d'icelles.*nu.79 74
iudicum ordinariorum diſtinctio.ibi.nu.80.
iudex qui vſus eſt iuriſdictione in ciuilibus nõ acqſiuit ius cognoſcendi in criminalibus.ſuper rub.*des iuſtices & droicts d'icelles.*in verſi.*iuſtices.*nu.32 49
iudex cuius arbitrio commiſſa eſt pœnæ impoſitio,arbitrari debet ſecundum communem vſum patrię.in ti. *des iuſtices.*§.v.in ver.*à l'arbitrage du iuge.*nu.17 173
iudex pœnã ſine cauſa diminuẽs infamis eſt.ib.n.23 175
iudex poteſt cõmittere dolum etiam in his quæ arbitrio ſuo committuntur.ibi.ſub nu.22 174
iudex non poteſt recedere à pœna ſtatuti vel conſuetudinis,ſi ſuper maleficiis habentibus pœnam determinatam à ſtatuto vel conſuetudine arbiter ſit conſtitutus.ibid.nu.25 175
iudex non debet eſſe clementior lege.ibi.nu. 27 176
iudex de his quæ ſunt in eius arbitrio nõ tenetur redde re rationem.ibi.nu.35 177
iudex eccleſiaſticus pœnam iuris conuertere poteſt in pecuniariam,ſi illa magis timetur.ibi.nu. 36
iudices& balliui baronũ nõ expirãt morte domini.in ti. *des iuſtices.*§.v.in ver.*s'il n'a grace.*nu.179 237
iudex ſtatutum(quod affectũ ſicuti effectum punit) mitigare poteſt.ſuper rub.*des iuſtices & droicts d'icelles.*in ver.*& droicts d'icelles.*nu.10 54
iudex faciens quem confiteri vt ex eo innocens damnetur ad mortẽ,tenetur pœna homicidij.nu.11 ibid.
iudex ponẽs quem ad torturam indebitè qui ibi moritur quomodo puniatur.nu.12 ibid.
iudex ex ſuo officio remouet procuratorem,& executorem,negligentes.in tit.*des droicts & appar.*&c.§.*maintenir.*nu.10,& 11 619
iudex conſtitutus à ciuitate poteſt eſſe iudex inter ipſam ciuitatem & ſubditos.in titu.*des iuſtices.*§. iiij.in verſi.

BIU Cujas

ver. *sur ses hommes subiects*.nu.67 147
iudex non potest facere suspendi corpus mortuum. super procœmio,in ver.*que par mort*.nu.5 38
iudex non iudicans secundum consuetudinẽ,facit litem suam.super procœmio,in ver.*coustumes*.nu. 28 4
non disposita à lege iudicis arbitrio relinquuntur. in ti. *des iustices*.§.v.in ver.*pour la premiere fois*, &c.num. 16 665
iudicis arbitrio in multis casibus statur,quos vide in ti. *des iustices*.§.v. in ver. *pour la premiere fois*, &c. nu. 17 ibidem
iudex non potest arbitrari pœnam mortis, nisi propter excessum grauis facinoris. in titu. *des iustices*. §. v. in ver.*à l'arbitrage du iuge*. nu.6 171
iudex habens exequi sententiam alterius iudicis, nõ est illo inferior.in titu.*des iustices*. §. j. in ver.*haut iusticier*. nu.4 92
quando aliquid cõpetit alicui,aut quòd iudex debeat ali quid facere,intelligendum est si petatur apertè:in tit. *des forestz*.§.viij.in ver.*prescriptibles*.nu.4 1480
iudex in his quæ communem vtilitatem respiciunt,nemine petente opponere debet.nu.5 1481
quando consuetudo vel lex dat specialem iudicẽ in aliquibus causis exclusis quibuscunque aliis iudicibus, tunc videtur etiam exclusus ille qui habet iurisdictionem ordinariam,vel generalem.in tit.*des retraicts*.§.j. in ver.*le peut racheter*.nu.6 1321
iudex ex officio potest furem ad furcas condemnare. in tit.*des iustices*.§.v.in ver.*pour la premiere fois*.numero 2 165
iudex secularis si sibi traditus sit clericus (cum causæ cognitione degradatus) vt puniatur an debeat iterum suam causam examinare,in tit.*des iustices*.§.viij.in ver. *congé & licence*.nu.14 337
iudex qui personam sub sua iurisdictione habet, potest statuere super rebus eiusdem personæ, licet sitæ sint extra suã iurisdictionem.in tit. *des confiscations*. §. j.in versi.*& appartient la confiscation*.nu.11 370
iudex potest cogere partes ad concordiam post pœnam adiudicatam,non ante.in tit.*des iustices*.§.v. in ver. *s'il n'a grace*.nu.131 221
iudex secularis si prosequatur quem extra ecclesiam, & ille in ecclesiã aufugit, poterit ab ecclesia extrahi. in tit.*des iustices*.§.v.in ver.*s'il n'a grace*.nu.114 212
iudex secularis cognoscit de habitu clericorum.in ti.*des iustices*.§.v.in ver.*s'il n'a grace*.nu.59 197
iudex secularis deficiente potestate ecclesiastica,corrigere potest clericos.nu.61 ibidem
iudex magis punitur si delinquit omittendo quàm committendo.in tit.*des iustices*.§.v.in ver. *s'il n'a grace*. nume.75 202
iudex negligens incidit in canonem,cum æterni iudicis de re iudi.lib.vj.nu.76 ibidem
iudex offenditur calumnia,& potest calumniantem repellere nemine excipiente.in titu.*des iustices & droicts d'icelles*.§.vij.nu.12 292
item offenditur dicto in eum cõmisso, vt puta si aliquis inuadat territorium alienum.nu.13 ibidem
item offenditur resistentia,quæ duplex est, vna quando resistitur quæ fit nuntio suo aut seruienti.alia quæ fit ipsimet iudici.de quibus vide nu.14 ibidem
iudices omnes possunt omnes inobedientes punire, & suam iurisdictionem pœnali iudicio defendere.in ti. *des iustices*.§.v.in ver.*s'il n'a grace*.nu.83 204
iudicis interest suã iurisdictionem tueri.nu.84 ibid.
iudici ordinario competit iurisdictio in extraneos eius iurisdictionem impedientes.nu.86 ibid.
iudex potest cum armis & ense suam iurisdictionem defendere.nu.87 ibidem
iudex potest punire deferentem arma si eum videat absque processu. in titu.*des iustices & droicts d'icelles*. numero 3 289
iudex exprimẽs causam falsam in sententia,non per hoc vitiatur sententia, cùm expressio causæ in sentẽtia nõ sit de necessitate.in ti.*des iustices*.§.v.in ver. *s'il n'a grace*.nu.160 228
iudex potest condemnare ad emendam blasphemantes Deum in ti.*des iustices*.§.vij.in ver.*l'amende*.nu.3 293
iudex ecclesiasticus an possit imponere pœnas pecuniarias.nu.5 ibidem
iudex potest applicare mulctam ad opera publica, puta in refectionem murorum, pontium, cameræ,palatij, &c.nu.9 ibidem
iudex an mulctã impositã possit remittere aut minuere. nu.7 ibidem
iudicis iurisdictio quibus modis offendatur,habes in ti. *des iustices*.§.vij.nu.1 288
quotiescunque lex vel statutũ prohibet quem admitten dum per iudicem, tunc iudex tenetur etiã parte non petente eum repellere.in tit.*des droicts & appar*.&c.§. xj.in ver.*pour la moitié de la debte*.nu.8 700
iudex malè administrans officium,priuatur eius officio. in titu.*des droicts & appart*.&c.§. j. in ver. *de maintenir*. &c.nu.13 619
iudicis præsentia ad multa prodest, maioríque roboris & firmitatis sunt quæ fiunt in iudicio,quàm quæ extrà.in tit.*des droicts & appart*.&c.xix.in ver.*en la presence*.nu.1 747
iudex pro nobili habetur.in ti.*des enfans de plusieurs licts*. §.iiij.in versi.*entre gens nobles*.nu.13 850
ad iudicem spectat seruare commoda subiectorũ,& obuiare malitiis & fraudibus hominum.in tit.*des enfans de plusieurs licts*. §. iiij. in versi. *si par le pere*. numero 9 854
iudicia sunt quasi cõtractus.in ti.*des droicts & appar*.&c. §.j.in ver.*n'estre en iugement*.nu.2.vbi falso. 513
iudex aduocatos ad consulendum cogere potest mercede media.sub nu.37 644
iudex arbitrium habet an vulnus mortale sit,vel nõ,cõobstantibus medicorum depositionibus. 26
iudex condemnato,sacerdotem dare debet ad confitendum. sub nu.125 218
iudex competens quis sit in causa damni per animalia dati.sub nu.7 285
iudex in omni casu pro nouo iure habendo est adeũdus. in fine glossæ. 1255
iudex in pietate & clemẽtia potius peccare debet,quàm in crudelitate.nu.24 175
iudex laicus an iudicet de possessione rei spiritualis.nume.110 82
iudex non debet reum torquere, si maleficium sit liquidum. 207
iudex pecunia corruptus malè iudicans,qualiter puniatur.post nu.36.in casu 50 559
iudex principalis causas arduas iudicaturus,quatuor se cum viros probos conuocare debet.ante nu.70 643
iudex probationes de innocentia absentis assumere debet,non obstante quòd habitus sit pro confesso. 574
iudex pro modica summa furto subtracta mortem infligens illã moderare põt.in fine glossæ ante nu.1 167
iudex quando in causa ciuili possit præcipere litiganti personaliter vt compareat.nu.32.in addit. 579
iudex quas possit reiicere exceptiones.nu.13 830
iudex reorum subterfugia,friuolas exceptiones, & ma-

BIU Cujas

litiosas reiicere potest.ante nu.67 262
iudex superioris executionem facere non potest in loco sui subiecti domino irrequisito. 301
iudices ecclesiastici in regno Franciæ tenentur consuetudines regni seruare. 1498
iudices inferiores attribuentes sibi manum fortem incidunt in læsæ maiestatis crimen.sub nu.78 73
iudices sententiam laturi quid cauere debeant. 291
ius de retrouendendo quod quis habet an possit alteri cedere.vide ample in tit.*des rentes uendues*.§.j.num.39, & 44.vbi falsò. 814
ius capiendi aliquem propria authoritate cedi potest alteri.nu.40 815
ius quod quis habet quòd sevindicare possit propria authoritate, vel occidere hominem, non potest cedere alteri.nu.41 ibidem
nisi esset pater,qui habet ius occidēdi adulterum inuentum cum filia.potest enim mandare filiis vt occidant. nu.42 ibidem
item habens ius occidendi aliquem,quanuis non possit illud ius cedere alteri,potest tamen secum ducere socios qui eum iuuent in occidendo, nec tales socij de occiso tenebuntur.nu.43 ibidem
ius positiuum non potest statuere q̄ tēpore necessitatis extremæ(quæ aliter releuari nō possit)nō liceat furari.in ti.*des iustices*.§.v.in ver.*s'il n'a grace*.nu.24 186
ius naturale tollere potest positiuum,non tamen econtrà.ibi.nu.25
qui habet plenū ius & nō vtitur nisi semiplenè per tempus legitimum ad præscribendum,præiudicat sibi vt non possit vti de cætero,nisi sicut vius est. in titu. *des droicts & appar*.&c.§.vj. in ver. *sur la moytié des heritages*.nu.31 703
ius nauigandi præscribitur tanto tempore, cuius initij memoria non existit.in tit.*des iustices*.§.ij.in ver. *& la preuue*.nu.6 99
ius mihi ex persona tua quæsitum nō potest mihi auferre.in titu.*des successions*.§.xij.in verb. *s'il ne luy est*, &c. nu.6 1093
ius prælationis & retentionis an possit cedi alteri. quòd non.in ti.*des censes*.§.j.in ver.*retenue*.num.3 1372
& quòd dominus non possit habere illud ius retentionis,si censuario aut emphyteutycario ex hoc præiudicaretur.nu.5 ibidem
ius retentionis nō habet locū in donatione.nu.2 1371
ius sibi ipsi,in causa propria dicere nō licet, nisi ei inferretur damnū irreparabile.in ti.*des iustices*.§.vij. in ver. *de simple rescousse*.nu.17 297
iuri suo,& pro se introducto,quilibet renūtiare potest. in tit.*des droicts & appar*.&c.§.iiij.in ver.*ne peut*.nu. 6. vbi falso. 553
idem iuris est de parte quo ad partē, quod de toto quo ad totum.in tit.*des successions* §.xij.in verbo, *s'il ne luy est*,&c.nu.8 1094
iure suo nemo priuari debet propter crimen alterius. in ti.*des iustices*.§.vj.in ver.*meßiers & sergens*.nu.23 250
an ius dicendi nullum ex potētia fuitatis ad quoscūque hæredes transmittatur.in tit.*des successions*.§.iij.in ver. *au autrement le dict testateur*.nu.4 936
ius conferendi beneficia non potest acquiri per laicum. in tit.*des iustices*.§.ij.in ver.*& la preuue*.nu.12 100
ius superueniens parti pēdente processu & instātia,prodest eidem,& facit suam intentionē & iudicium cōualidari.in ti.*des iustices* §.v.in ver.*s'il n'a grace*. nume. 106 210
ius omne est cessibile quod ad hæredes est trāsmissibile. in secunda additione. 736
ius petendi commissum quanto duret tempore.sub numero 7 480
ius prælationis per dominum cedi,& in alium transferri potest.sub nu.1.in ver.*retenue*. 1371
ius quoad fieri potest seruari debet.ante nu.1 1003
ius regis quale sit.sub nu.26.in additione. 116
ius retractus intētans si per annum integrum illud non prosequatur,eo priuatur.sub nu.3 1323
ius sibi dicere propria authoritate quando liceat. in additione in ver.*peut recourir*. 1413
iuri de futuro renuntiari nō potest.in ti. *des successions*.§.ij.in ver.*du trespaßé*.nu.14 914
iura sanguinis non possunt in totū tolli.in tit. *des droicts & apparten*.&c. §. xix.in ver.*entre gens nobles*.num.33 743
iura quæ competunt defuncto.competūt & hęredibus. in tit.*des rentes uendues*.§.j.nu.14 807
iura incorporalia an dicantur esse bona mobilia, an immobilia. & dicit quòd inter nulla istorū numerātur, sed sunt quædam tertia species inter vtraque. in titu. *des droicts & appartenances à gens mariez*.§.ij. in ver. *tous meubles*.nu.14 535
iura possessoria quæ dicantur in tit.*des droicts & appart*. &c.§.v.in ver.*& droicts possessoires*.nu.5 570
iura sanguinis à nemine tolli possunt.in ti.*des successions*. §.ij.in ver.*la tierce partie*.nu.4 911
iura in materia confiscationis sunt diuersa.vide in ti. *des confiscations*. §.j.nu.6 346
iura loquentia de redemptione captiuorum, locum habent in captiuis pro maleficio.in tit. *des droicts & appart*.&c.§.j.in ver.*contracts entre les uifs*.nu.34 509
iura quæ non transeunt nisi ad filios non confiscātur.in tit.*des confiscations*.§.ij.nu.16 380
iura seruare intacta melius est,quàm post causam vulneratam remedium quærere.in titu.*des iustices*.§. viij.in ver.*& ioar*.nu.27 330
iura negatiua non possunt acquiri cōsuetudine,vel præscriptione tāti temporis,cuius initij memoria nō existit in contrarium,nisi præcesserit prohibitio,aut patientia aduersarij, aliàs possessio negatiua nunquam acquiritur in tit.*des forestz*.§.ij.num.9,& 16.& sequē. 1450.1452
iura naturalia tolli aut immutari nō possunt per iura ciuilia.ante nu.4 1250
iura retentionis quæ reperiantur in iure. 1372
iurisdictio an inhæreat personis,an territorio. in tit. *des iustices*.§.j.in ver.*aduenues & trouuees*.nu.16 92
iurisdictio præscribi potest contra principem per spatiū tanti temporis,cuius initij memoria nō extat in contrarium.in ti.*des iustices*.§.viij.in ver. *le Seigneur de haute iustice*.nu.3 317
iurisdictio omnis à principe.nu.4 318
iurisdictio à principe alicui concessa, potest tolli per eius successorem.nu.5 ibidem
iurisdictio quæ dicatur ordinaria.super rubr. *des iustices. & droicts d'icelles*.in ver.*& droicts d'icelles*.nu.101 78
iurisdictionem nemo habere potest, nisi ex concessione aut permissione principis.nu.102 ibidem
iurisdictionem superioris concernentia iudex sine causa reuocare potest.super ru. *des iustices & droicts d'icelles*. nu.107 ibidem
iurisdictio alicui per superiorem data, nunquam censetur data priuatiuè,sed accumulatiuè.in tit.*des confiscations*.§.j.in ver.*appartient*.nu.30 376
iurisdictionem nemo habere potest,nisi ex concessione vel permissione principis.in tit.*des fiedz*.§.iiij. in ver. *apres ledict hommage*.&c.nu.14 432

BIU Cujas

iurisdictio quid sit.super ru.*des iustices & droicts d'icelles.* in ver.*iustices*.nu.18 46
iurisdictionis appellatione simplici venit tantum bassa. nu.19 47
iurisdictio nõ includit merum & mixtũ imperium. nu. 21.cuius contrarium vide nu.24 48
iurisdictionis ratione potest quis dicere terrã aliquam esse suam.in ti.*des iustices* §. iiij. in ver. *en haute iustice.* nu.4 150
iurisdictionis tres sunt species.super rubr. *des iustices & droicts d'icelles.*nu.31 49
in iurisdictione non inspicitur finis,sed initium. in titu. *des mainsmortes.*§.xvj.in ver.*ua demeurer.*&c. nume. 20 1268
iurisdictio iudicis negligẽtis ad superiorem deuoluitur sub nu.76.in addit. 202
iusdicenti extra territorium non paretur.in tit. *des mainsmortes.*§.xvj.in ver.*ua demeurer.*&c.nu.14 1268
iurisperiti tẽpora & loca obseruare debẽt sicut medici. quemadmodũ enim medicus diuersis locis & tẽpori bus diuersas dat medicinas,sic iurisperiti diuersis locis,& tẽporibus diuersis legibus vti debent.in tit.*des confiscations.*§.ij.in ver.*par traicté de mariage.*nu.2 382
iurispatronatus est indiuisibile , & quid indiuiduum in tit.*des droicts & appart.*&c.§.vj.in verb.*sur la moytié des heritages.*nu.4 598
iurispatronatus est quid incorporale.nu.5 ibidem
iustitia quid sit super rub.*des iustices & droicts d'icelles.* in ver.*iustices*.nu.1 43
iustitia quòd cæteris virtutibus meritò prę ponatur.numero 2 ibidem
iustitiæ quidditates sunt bonum & æquum.nu.3 ibid.
iustitia orta est à Deo.nu.5 ibidem
iustitia tribus angulis sustẽtatur:videlicet honestè viuere,alterum non lædere,& ius suum cuicunque tribue re.super rubr.*des iustices & droicts d'icelles.*in ver. *des iustices*.nu.15 45
iustitiæ sex partes,authore Cicerone , religio videlicet, pietas,obseruãtia,veritas,gratia,& vindicatio.nu.16 46
iustitiæ fundamentum est fides charitati iuncta. nu. 17 ibidem
scala verò qua ad iustitiam ascenditur est spes,& alia plura de armis iustitiæ.vide ibidem
iustitia nobilior est cæteris virtutibus.super rub.*des iustices & droicts d'icelles.*in ver.*iustices*.nu.8 44
iustitia est perfectior aliis virtutibus.nu.9 ibidem
iustitia est perpetua & immortalis. nu.10 ibidem
iniustitia regiæ domus ruũt,principésque dignitate priuantur & regnum de vna gente in aliam transfertur. nu.11 45
iustitia vtilis est omnibus reipublicæ,& sibiipsi.nu. 12, & 14 ibidem
iustitia à iudice seculari neglecta,adiri potest ecclesiasticus.in tit.*des iustices.*§. v. in ver. *s'il n'a grace.* nume. 62 198
qui est iustitiarius in aliqua terra habens ibi iurisdictionem,licet alius proprietatem habeat,potest se dicere dominum.in ti.*des iustices.*§.j.in ver.*haut iusticier*.nu.2 92
iustitiabiles homines qui dicantur.vide in tit. *des mainsmortes.*§.xviij.in ver.*mainsmortables*.nu.34 1293
iustam causam subesse non sufficit,sed oportet vt ea causa exprimatur.in tit.*des iustices.*§.v. in ver. *à l'arbitrage du iuge*.nu.33 177
iurare quando quis tenetur per proprium iuramentum, admittitur procurator speciale habens mandatum. in titu. *des mainsmortes.* §. ix. in verbo , *en sa personne.* numero 2 1213
iurare de iure non tenetur ille,qui habet instrumẽtum. in tit.*des retraicts.*§.xij. in ver. *& apres reachetent.* nu. 1 1354
iurãs potest compelli coram iudice ecclesiastico ad obseruationem iuramenti,si tale est,quod non vergit in dispendium salutis æternæ. in tit.*des droicts & appar.* &c.§.vij.in ver.*confession.*nu.12 627
iuramẽtum nihil releuat vbi de præiudicio tertij agitur. in tit.*des droicts & appar.*&c.§. j. in ver. *contracts entre les uifz*.nu.40 510
vbi nõ valet principale,nec iuramentũ(quod est accessoriũ)potest extẽdi vltra actũ principalẽ.in titu. *des successions.*§.xij.in ver.*ne retourne point*.nu.35 1078
iuramentum habet vim expressam.nu.56 ibidem
iuramentum alterat naturam cõtractus super quo interponitur.in tit.*des censes.*§.iij.in versi.*au preiudice du premier*.nu.18 1400
iuramentum habet vim præiudicij.nu.19 ibidem
iuramentum contractui appositum , secũdum naturam illius contractus regulatur.nu.2 ibidem
iuramentũ appositũ cõtractui tẽdit ad illũ cõfirmandũ, vt illi det robur,si fortè esset inualidus.nu.21 ibid.
iuramentum circa vnum non extẽditur ad aliud, etiam expresso consensu partium. nu.23 1401
iuramentum testibus remitti potest à partibus , & tunc probat ac si iurassent.super rubr. *des droicts & appart.* &c.nu.34 498
iuramentum regulatur secũdum naturam cõtractus cui interponitur.in tit.*des successions.*§.v.in ver.*meilleur de l'autre*.nu.77 977
iuramentum est quid indiuiduum. in tit. *des fieds.* §. vij. nu.1 462
iuramentum potest pro parte valere , & pro parte non. nu.2 ibidem
iuramentum fidelitatis à quo præstandum sit,si vasallus plures reliquerit hæredes,& isti hęredes feudum pro indiuiso possideant,an omnes simul præstare teneantur,an verò quilibet per seipsum.vide nu.3 ibid.
ex iuramento inualido contrahitur reatus periurij.in ti. *des fieds.*§.viij.in ver.*ne prend la possession*.nu.7 482
iuramentum fidelitatis an possit præstari per procuratorem.in ti.*des fiedz.*§.ij.in ver.*faire hommage & ferment.* nu.3,& 5 415
& ibi,quòd licet vasallus possit pręstare iuramẽtum per procuratorem, dominus tamen non cogitur suscipere.nu.4 ibid.
iuramentum nõ posse præstari per procuratorem , vide nu.4 ibidem
iuramentum continet incolume,tutum,honestum,vtile,facile,& possibile.nu.1 ibidem
iuramenta requirunt speciale mandatum.vide nu.7 416
iuramentum & transactio æquiparantur.in tit. *des fieds.* §.viij.in ver.*en alienation & transport*.nu.24 469
iuramentum impossibile non habet vigorem.in titu.*des fiedz.*§.iij.in ver.*& hommage*.nu.15 421
iuramentum fidelitatis potest à vasallo fieri ad domum, sicut citatio,si citanda persona non reperiatur.in tit. *des fiedz.*§.j.in ver.*au lieu & maison*.nu.11,& 12 402
iuramentum intelligitur,rebus sic se habentibus prout nunc se habent.in titu.*des successions.*§.ij.in versicu.*du trespaßé*.nu.9 914
iuramentum non extenditur ad futura.nu.10 ibid.
iuramentum remitti potest à parte, in cuius fauorẽ præstitũ est.Et sic pars habet vim apostolici , sicut lex.in titu. *des droicts & appar.*&c.§. vij. in versi. *suppoſé que leſdicts contracts*.nu.40 664

BIU Cujas

quando contractus est nullus, non est necessaria absolutio à iuramento super eo præstito. nu. 57 668
& quòd laici non possint disponere super iuramento præstito, sed bene super præstando. nu. 58 ibid.
iuramentū de iure canonico quatuor cōcurrentibus seruandū est, scilicet vt fiat sine peccato iurātis vt non sit contra vtilitatē publicā, nec contra bonos mores, & q̄ nō tēdat in præindiciū tertij. Addit & quintū, quādo scilicet cōtractus super quo præstatur, est simulatus, quia tunc non firmat eum. ibi. nu. 61 670
iuramento vltimo stādum est, & vltimum derogat primo, in tit. *des droicts & appar.* &c. §. xvj. in ver. *ne peut mettre*. nu. 4 718
iurās in futurum se non facturum talem cōtractum, vel actum, si postea facit, etiam sine iuramēto, valet, licet sit periurus. nu. 5 ibidem
iurans non reuocare talem procuratorem, & postea reuocat, valet reuocatio, licet sit periurus talis reuocās. nu. 6 ibidem
iurans non venire contra testamentum, tamen si veniat, valet secūdum testamētum, licet incurrat periurium. nu. 8 719
iuramentum interpellat pro homine, sicut & dies. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. xxiij. in versic. *& sera suffisamment interpellé*. nu. 6 792
iuramentū quod pōt seruari sine interitu salutis æternæ est seruandum. in titu. *des droicts & appart.* &c. §. vij. in ver. *supposé que les dicts contracts*, &c. nu. 20 659
iuramentum appositum in contractu, quāuis non sit cōtra bonos mores, si tamen vergat in præiudiciū alterius, non validat ipsum actum. nu. 24 660
& econtrà si non vergat in detrimentum alterius, quāuis sit contra bonos mores, validat actum. nu. 25 ibi.
item si iuramentum continet turpitudinem ex parte iurantis, non potest quis se obligare ei ad aliquid. nu. 27 ibidem
iuramētum habet hoc præcipuum, quòd alterat actum cui interponitur vltra naturam suam. nu. 28 661
iuramentum semper sapit naturam actus cui interponitur. nu. 32 663
iuramentum generans iniustitiam nō debet seruari. numero 34 ibidem
& non obseruans tale, non est periurus nu. 35 664
iuramentum remitti potest à papa. nu. 36 ibid.
similiter & lex seu statutum. ibidem
sic etiam princeps secularis remittere potest. nu. 37 ibi.
in omni iuramento intelligitur excepta authoritas principis, seu superioris. nu. 39 ibidem
iuramentum præstitum sine tactura euangeliorū an valeat. in tit. *des censes*. §. xij. in versi. *ou par le serment*. &c. nu. 7 1360
iuramentū propriè dicitur quando tangūtur sacræ scripturæ. nu. 8 ibidem
iuramentum in manibus notarij factum, aut per dæmonem, aut in fide corporis, aut aliàs an valeat. nu. 9 ibi.
iuramentum habet vim diffinitiuæ. nu. 11 1361
& probationis. nu. 13 ibidem
& causa iureiurādo decisa retractari nō pōt. nu. 14 ibid.
iuramentum an sit legitima probatio. in titu. *des iustices*. §. vij. in ver. *suffisamment prouuee*. nu. 9, & 10 311
iuramentum nō sufficit, vbi statutum requirit legitimā probationem. nu. 12 ibidem
iuramentum non probat, etiam si statutum requirit simpliciter probationem, non expressa plena, legitima, vel euidenti, vel quauis alia. nu. 17 ibidem
iuramentum non est plena & vera probatio. nu. 18 ibid.
iuramētum potius est releuatio ab onere probādi, quàm probatio. nu. 19 312
iuramentum suppletiuum nō admittitur, vbi statutum, vel lex apertissimas vel legitimas probationes requirit. nu. 20 ibidem
iuramentum filij absque patris assensu præstitum, nō ligat ipsum. sub nu. 7 843
iuramentum filiæ non extenditur ad superexcrescētiam & augmentum, nisi cum expressa renuntiatione. sub nu. 10 914
iuramētum quod ad hæredes trāsire dicatur tā respectu obligationis, quā pœnæ. sub nu. 5. in addit. 1429
iuramentum vim habens probationis veram & sufficiētem non extinguit probationem. in additione. sub nu. 16 1362
iureiurando quod deciditur non potest aliquo prætextu retractari. ibidem
iussus à lege vel statuto requisitus an debeat præcedere actu, & quòd debeat præcedere. vide in tit. *des droicts & appar.* &c. §. vij. in verb. *si ce n'est du consentement*. nu. 19 640
& quomodo differant, iussus, & mandatum. nu. 12 ibid.
iuuenes dicūtur aliquando senes propter virtutū copiā. super proœmio, in ver. *ordonne que six*, &c. nu. 4 19
iuuentus durat ad annum quinquagesimum vsque. in ti. *des enfans de plusieurs licts*. §. iij. in verb. *en aage suffisant*. nu. 18 860

L

LAicus an possit facere inuentarium de bonis clerici defuncti, vbi laicus institutus esset. quòd sic in ti. *des enfans de plusieurs licts*. §. iiij. in ver. *par le pere*. nu. 19 860
item an iudex laicus possit dare curatorē clerico, vel econtrà ecclesiasticus laico. vbi falso. 87
laicus dicitur à laos Græcè, quod est populus Latinè. in tit. *des forestz*. §. v. in ver. *habitans*. nu. 9 1464
laicus in causa criminali an possit prorogare iurisdictionem iudicis non sui. sub nu. 19. in addit. 1437
laici super iure quæsito ecclesiæ nequeunt statuere, licet bene super quærendo. nu. 58 668
laici non possunt capere clericum delinquētem, si tamē delictum esset commitendum à clerico, poterunt laici eum capere, & præcauere. in tit. *des droicts & appar.* &c. §. vij. in verb. *supposé que les dicts contracts*, &c. nu. 50 666
laicus an possit legitimare clericum. vide in tit. *des successions des bastardz*. §. v. in consi. nu. 49 1167
laicus an vendere possit decimas alteri laico. in ti. *des iustices*. §. vj. in ver. *messiers & sergens*. nu. 35 254
laicus cōtra laicum decimas præscribere potest. numero 36 ibidem
laicus potest esse procurator in causa beneficiali sine speciali mandato in titul. *des droicts & appart.* &c. §. v. in ver. *és droicts possessoires*. nu. 18 573
laici licet non possint statuere super iure quæsito ecclesiæ, possunt tamen statuere super quærendo. in tit. *des successions des bastardz*. §. v. nu. 5 1138
laici an possint recipere à clericis decimas & ecclesias ad firmam. in tit. *des iustices*. §. vj. in ver. *messiers & sergens*. nu. 34 253
laicus potest capere clericum in flagrāti crimine deprehensum, & ducere ad iudicem ecclesiasticum. in ti. *des iustices*. §. vj. in ver. *messiers & sergens* nu. 69 262
laicis multa licēt quæ clericis sunt prohibita. vide in tit. *des droicts & appartenances à gens mariez*. §. xxiij. nu. 40 771
lapides in Gallia & Asia in fructu esse cēsentur. ante numerum 4 730

BIU Cujas

lapsus termini exclusionem & tacitam repudiationem inducit.in additione post. nu.29 331
latro famosus debet furca suspendi.in tit.*des iustices.* §.v. in ver.*pour la premiere fois*,&c.nu.3 1163
latro famosus etiam dicitur,qui cum violentia furatur. sub nu.4 ibidem
latrones publici & fures puniuntur pœna capitis.super rub.*des iustices & droicts d'icelles*.in versi. *& droicts d'icelles*.nu.43 100
latrocinia quondam apud Germanos nullam habebant infamiam.in tit.*des iustices & droicts d'icelles*.§.v.in ver. *il en perdra*.nu.6 183
laudemia aut ventæ ex consuetudine regni Franciæ debentur domino censuali ex re censuali vendita.in tit. *des censes*.§.j.in ver.*lots*.nu.1 1368
laudemia in aliquibus locis Fráciæ dicuntur ventæ.ibi.
laudemia de iure est quinquagesima pars pretij.ibi.nu.2
& debentur ab emptore.nu.3 ibidem
& expẽsæ in proxenetis & ꝓclamatibus factæ detrahũt de pretio,antequam laudemia soluantur.nu.4 1369
item an debeantur proprietario, an vsufructuario. vide remissiuè nu.5 ibidem
laudemia an debeantur, si frater vendat fratri partem suam rei censualis.quòd non.nu.6 ibidem
& an si dominus rem censualem retinuerit, debeat habere laudemia.quòd non.nu.8 ibidem
laudemiorum ius dicitur ius reale,& quis sit iudex competens in laudemiorum quæstione.nu.9 ibidem
laudemia non debentur,quando res censualis venditur sub gratia redemptiua.nu.15 1370
laudemia an solui debeant à proximo qui iure congrui retrahit rem extra familiam venditam.in titu. *des retraicts*.§.ix.nu.1 1340
& quòd etiam si proximior quittaret ius suum emptori mediante pecunia, adhuc laudemia soluere tenetur. nu.2 ibidem
item si emptor suppleat iustum pretium. ibidem
laudemium non debetur ex alienatione necessaria.nu.3 ibidem
laudemij ius in comitatu dicitur, *Quint denier*.in titu.*des fiedz*.§.viij.in ver.*en alienation & transport*.paulum ante nu.32 472
laudemia an debeãtur ex contractu à quo recessum est. vide in tit.*des censes*.§.viij.nu.4 1432
& an si vendatur res censualis cũ pacto de rettouendendo,& postea recuperetur illius pacti virtute, an debeantur laudemia.nu.3 ibidem
laudemia de iure debentur ex permutatione census. in titul.*des censes*.§.vij.nu.1 1431
& quando debeantur ex donatione.vide nu.2 ibidem
an ex diuisione.nu.3 ibidem
laudemium quemadmodum debetur ex venditione,ita etiam si ab illa discedatur ex consensu partium.in tit. *des droicts & appar*.&c.§.j.in ver.*contracts entre les uifz*. nu.5 504
laudemia an solui debeant domino ex venditione rei feudalis.in tit.*des retraicts*.§.x.in ver.*au seigneur feodal*. nu.7 1346
laudemium ex prima venditione habitum, casu resolutionis contractus adueniente,non debet per dominũ retineri.ante nu.4 1368
laudemia ad causam transportus seu alienationis dominij vtilis debentur.sub nu.3 ibidem
laudemia non debentur,si venditio annulletur. sub nu. 5 1312
laudes mulierum,& etiam meretricij,authore Henrico Agrippa.sub nu. 21 495
legatus papæ cui cõmissum est plenæ legationis officiũ, in prouincia sua omnia põt,quæ ordinarius.in tit.*des iustices*.§.iiij.in ver.*ses hommes subiects*.nu.24 137
legati imperiũ in sua prouincia est maius omnibus post Romanum pontificem.nu.25 ibidem
legatus non potest exercere potestatem suam extra prouinciam sibi decretam.in tit. *des mainsmortes*. §.xvj.in ver.*ua demeurer*,&c.nu.22 1269
legatum factũ vxori,si matrimoniũ cõtraxerit, debetur ei,si contraxerit per verba de prẽsenti,quamuis nondum sit consummatũ matrimonium. in tit.*des droicts & appart*.&c.§. iij in ver.*femme*.nu. 233
legato ornamentorum non veniunt vestes,& ornamenta pretiosa.in titu. *des droicts & appart*.&c.§.vj.in ver. *sur la moitié des heritages*.nu.8 599
& an omnium ornamentorum legato veniant collaria perlis munita.nu.9 ibidem
& quod collarium idẽ si quod Galli *chaine* vocant.ibid.
& an econtrà, vir muliere decedente lucretur iocalia mulieris.nu.10 700
legato argenti facti venit argentum incœptum fieri.nu. 14 ibidem
si legatur certum quid alicui sub conditione, si matrimonium contraxerit cum Berta,consequitur legatũ, si contraxerit per verba de prẽsenti,& Berta ante copulæ consummationem decedat.in consil.j.domini Guido.de Morcaul.num.15 585
legatum rei alienæ valet.in tit.*des succeßions*.§.iiij.in ver. *des deux pars*.nu.3 937
legatum an veniat appellatione vltimę voluntatis.in ti. *des droicts & appar*. &c. §. ix.in ver. *& ne sont point legatz*.nu.2 688
legatum,fideicommissum, & donatio causa mortis, in quibus æquiparentur.vide amplè in ti.*des succeßions*. §.xij.in ver.*n autre donation*,&c.nu.3 1098
legata relicta pro dote requirunt consummationem matrimonij.in tit.*des iustices*.§.iiij.in ver.*mariage d'une fille*.nu.10 124
si legetur fundus nõ allibrato in ciuitate, vbi statutum dictat quòd non allibratus non possit acquirere immobilia,debebitur ei æstimatio fundi.in tit.*des mainsmortes*.§.x.nu.28 1232
quis non potest esse simul legatarius & hæres.in titu.*des succeßions* §.v.nu.2 948
legatarius siue hæres qui concubuit cum vxore mariti defuncti,perdit legatum & hæreditatẽ.sub nu.5. 888
legitimatio quid sit.in ti.*des iustices*.§.v.in ver. *simple larrecin*.nu.19 161
legitimare non potest inferior à papa aut imperatore quo ad hæreditates,vide in titul.*des succeßions des bastardz*.§.v.in consi.nu.41 1166
legitimare volẽs filiũ naturalẽ, & habens alios agnatos successores,debet de his agnatis fieri mentio,alias nõ valeret legitimatio in præiudicium agnatorum.in ti. *des succeßions des bastardz* §.v.in consi.nu.22 1157
legitimari non possunt bastardi legitimis existentibus, nisi isti legitimi consentiant.nu.24 1158
legitimari an possint per principem nati ex incestu.nu. 33 1160
legitimatur spurius seu bastardus per subsequẽs matrimonium.in tit. *des succeßions des bastardz*. §.iij.in ver. *ab inteſtat*.nu.2.vbi falso. 1228
& sic legitimatus habet iura suitatis,& dicitur verè legitimus.nu.3 ibidem
habet etiam beneficium abstinendi.nu.4 ibidem
succedítque in feudo.nu.5 1129
item admittitur ad episcopatum.nu.6 ibidem

BIU Cujas

& ad emphyteusim ecclesiasticam. nu.7 ibidem
rumpit quoque testamentum conditum.nu.8 ibidem
legitimatur etiã spurius per oblationẽ curiæ.nu.9 ibid.
& ibidem vide modum legitimandi per oblationem. nu.10 ibidem
& possunt offerri curiæ per patrem,etiam si alij legitimi sint, sed ipsi nõ possunt seipsos offerre,aliis legitimis existentibus.nu.11 ibidem
qualiter autem legitimati per oblationem curiæ succedant parentibus.vide nu.12 1130
filia illegitima quæ copulatur matrimonio officiali curię ciuitatis de qua est oriunda,vel ciuitatis metropolitanę legitimatur,& succedit cũ legitimis.nu.13.ibi.
legitimatur etiam bastardus per nominationem, quando videlicet pater, aut in testamento, aut vltima voluntate, aut in instrumento nominat ipsum legitimum,efficitur legitimatus.vide nu.14 ibidem
& quæ ad hoc requirantur,vt quis nominatione legitimetur.vide nu.15,& 16 ibidem
legitimaꝫ vxor naturalis,quãdo copulatur marito legitimo,sortitur enim cõditionẽ mariti.ibi.nu.17. 1131
legitimãtur etiam bastardi per rescripta principum. vide nu.18 ibidem
legitimatio dicitur damnosa filio,quia perdit libertatẽ, quia non dicitur amplius sui iuris.nu.19 ibidem
legitimationis impetratio quòd debeat impetrari ab imperatore.nu.21 1132
legitimatio est veritas,& non fictio.in titu.*des successions des bastardz.*§.v.in consi.nu.1 1147
legitimum esse vel illegitimum est iuris, non enim hoc ab ipsa natura dicebatur.nu.2 ibidem
legitimare illegitimum, & libertum facere ingenuum paria sunt.nu.5 1149
legitimatio magis fauorabilis est,quàm adoptio.num.6 ibidem
nullus adeo spurius est, quin ipsi insit legitimitas naturalis.& legitimatus nõ dicitur de nouo legitimus factus,sed detectus.vide nu.7 ibidem
& sicut legitimus à patre institui potest corã duobus testibus,sic etiam legitimatus.nu.8 ibidem
legitimi veri dicuntur, qui ex iustis nuptiis sunt procreati.nu.9 1150
legitimatus à principe non dicitur legitimus quo ad dignitates ecclesiasticas.nu.11 ibidem
legitimatio similis alchimiæ, quæ facit apparere quod non est.nu.14 1151
legitimatio est de reseruatis supremo principi. in tit.*des successions des bastardz.*§.iij.in verb. *ab intestat.* num.28 1134
legitimati per rescriptum principis nihil differunt à veris legitimis.nu.29 ibidem
legitimatus licet non debeat amplius dici bastardus,tamen est minus dignus legitimo.nu.30 ibidem
legitimãdi spurium potestatem habens,an possit legitimare spurium,& incestuosum.nume.31 1135
legitimati etiã per principẽ in Gallia nõ solẽt succedere, & ad quid eis prosit legitimatio,vide nu.32 ibidem
legitimatio æquiparatur arrogationi.in tit.*des successions des bastards.*§.v.in consi.nu.50 1170
legitimatio facta ab aliqua ciuitate non extenditur ad bona sita extra territorium illius ciuitatis.in titu.*des mainsmortes.*§.xvj.in ver.*ua demeurer*,&c.nu.25 1269
legitimatus per oblationem curiæ non habet beneficiũ abstinendi ab hæreditate paterna.in tit.*des successions.* §.j.in verb.*le plus prochain.*nu.6 905
legitimatus per subsequens matrimonium,nihil differt à veris legitimis.nu.7 ibidem
legitimatus restituitur natalibus,& famę,& habilitatur ad honores.in tit.*des successions des bastardz.*§.v.in consil.nu.52 1168
legitimationis actus non potest in non subditum exerceri.nu.53 ibidem
legitimatio spuriorum aut bastardorum potest fieri à rege Francię.in tit.*des successions des bastardz.*§.iij.in ver. *ab intestat.*nu.22 1132
legitimatus ab imperatore non succedit in bonis existẽtibus in terris ecclesiæ.in tit.*des mainsmortes.*§.xvj.in ver.*ua demeurer*,&c.nu.17 1266
nec legitimatus à summo pontifice succedit in bonis in terris imperij sitis. ibidem
legitimatio est iurisdictionis voluntariæ.nu.18 ibidem
legitimati habent iura fraternitatis sicut verè legitimi, & omnes effectus.in tit.*des fiedz.*§.v.nu.24 440
legitimatus institui potest à patre cum duobus testibus, sicuti legitimus.nu.25 ibidem
non legitimè fieri,& non fieri paria sunt.in tit.*des mainsmortes.*§.ix.in consi.nu.24 1222
legitima an debeat nominatim relinqui hæredibus, an sufficiat dicere, instituo illos, qui mihi ab intestato successuri sunt,in tertia parte bonorũ,&c. vide in tit. *des successions.* §. iij.in versi.*par droict d'institution.*nu. 11 934
filius dicat, legitima non est mihi integrè relicta, quomodo probabit. ibidem
legitima debet relinqui tit.honorabili, puta institutionis,& si alio(vt legati aut donationis causa mortis)re linqueretur,testamentum esset nullum.in tit.*des successions* §.iij.in ver.*par droict d'institution.*nu.1 931
legitima dicitur tertia pars eius quod ab intestato proueniret,debita iure naturæ,ære alieno deducto, & funeris impensa. in tit.*des successions.*§.ij.in ver. *la tierce partie des biens.*nu.1 910
& hoc de iure. ibidem
quæ autẽ sit legitima de consuet.Burgundiæ,habes ibi.
consuetudo enim potest augere vel minuere legitimam. nu.2 ibidem
an aũt in totũ tollere possit.vide pro & cõtrà.nu.3. 911
legitimam autem habere debemus ex re mediocri, non meliori,nec viliori.nu.5 ibidem
filius tamen non potest cogi accipere legitimam in pecunia.nu.6 ibidem
potest verò eam accipere propria authoritate.nu.7 ibi.
omne grauamen & omnis conditio à testatore legitimę filiorum imposita reiicienda.in tit.*des successions.* §.ij. in ver.*sans charge de legats.*nu.4 916
an autem conditio in fauorem filij adiecta reiiciatur. remissiuè nu.6 ibidem
& si testator in testamento faciat donationem inter viuos (quod potest)an talis donatio etiam tanquã grauamen debeat à legitima reiici.eod.tit.& §.in verbo, *des donations.*nu.1 ibidem
legitimæ quãtitatis attenditur à tempore mortis patris, nec curatur an aliàs habuerit facultates ampliores. in tit.*des successions.*§.ij.in ver.*du trespaße.*nu.1 911
idem in legitima patroni. ibidem
nec pater in vita filio legitimam dare tenetur.nu.2,& 3 912
etiã si pater dissipat bona,filij nõ possunt petere à iudice vt cogat patrem,vt ipsis assignet legitimam.nu.4.ibi.
si autem omnia ludo amiserit, an filij possunt petere vsque ad legitimam.nu.5 ibidem
vide limitationes prædictorum(quando scilicet filij petant legitimam patre viuente) à nu.5.vsque ad finem eius glossæ. ibidem

si pater

BIU Cujas

si pater voluntariè filio legitimam assignasset, tũc si postea augerentur facultates patris, non attẽderetur tẽpus mortis, sed assignationis, nec poterit filius petere augmentum legitimæ. nu. 6 913
legitima debetur solum veniẽtibus ab intestato ad successionem alicuius. in titul. *des successions.* §. ij. in ver. *qu'on ne leur laisse*, &c. nu. 1 910
legitima debetur filiis iure naturali. nu. 1 ibidem
& est quasi debita filio, & filius in ea dicitur creditor. num. 3 ibidem
legitima aliquando vocatur debita portio, aliquando simplex debitum, aliquando debitum iure naturæ. nu. 4 ibidem
& quo iure legitima debeatur ascendentibus. vide numerum 5 ibidem
transuersalibus autem non debetur nisi vno casu, quem vide nu. 1 ibidem
legitima nunquam censetur tolli statuto, si non expresse de ea mentio fiat. in tit. *des mainsmortes.* §. xiij. nu. 3 1249
legitima si non relinquatur ei qui successurus est ab intestato, potest illã petere: si autẽ non successurus esset ab intestato, tunc non debetur ei legitima. nu. 4 1251
an sufficit relinquere legitimam iure institutionis, vide in tit. *des successions.* §. iij. in ver. *par droict d'institution.* nu. 9 933
legitimam solum acquirens non dicitur succedere. in ti. *des successions.* §. j. in ver. *succeder.* nu. 1 908
legitima dicitur quota bonorum, non quota hæreditatis. nu. 2 ibidem
legitima debet relinqui veris hæredibus iure institutionis. in tit. *des successions.* §. iij. in verbo, *sa uraye legitime.* nu. 1 927
legitima de bonis & substãtia testatoris relinqui debet. in titu. *des successions.* §. iij. in verb. *tous ses biens.* nume. 1 931
in legitima magis fauetur filiis, quàm ecclesiæ. in tit. *des successions.* §. j. in ver. *sans charge de legatz.* nu. 1 915
legitimæ supplementum intra quantum tempus peti debeat. in tit. *des successions.* §. iij. in versi. *c'est à scauoir.* nu. 3 930
leprosi quare à consortio aliorum separentur. in tit. *des iustices.* §. viij. in ver. *le siege.* nu. 6 314
lex etiã quantumcũque dura de iure ciuili est seruanda. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. xxiij. nu. 65 777
lex noua generaliter loquens, nunquam intelligitur loqui in casu, in quo per leges antiquas specialiter prouisum est. in tit. *des successions.* §. iij. in verb. *un chascun.* nu. 3 913
leges, statuta, vel consuetudines quæ permittunt vsuras etiam in vno nummo, non valẽt. in titu. *des droicts & appart.* &c. §. xxiij. nu. 9 763
lex si est specialis, ratio verò legis generalis, generaliter intelligenda est. in titu. *des enfans de plusieurs licts.* §. iiij. in ver. *si par le pere.* nu. 11 855
lex debet esse clara, & potius dubiorum interpretatiua, quã diuinatrix. in tit. *des confiscations.* §. j. num. 5 346
leges abrogatas non licet allegare. nu. 14 348
leges extendere non debemus. nu. 15 349
lex aut canon si nihil operarentur in censu directo, ne sint superflui, licitum est sumere argumentum à contrario sensu, etiam ad corrigendum ius cõmune, imò nec vlla quidem clausula legis debet esse otiosa. in tit. *des enfans de plusieurs licts.* §. v. in ver. *& separé de leur pere.* nu. 7 870
lex interpretans extenditur in omnem casum legis interpretatæ. in tit. *des confiscations.* §. j. nu. 42 360
lex si simpliciter est intelligibilis, seruari debet id quod pluries in curia est seruatum. super procœmio, in ver. *coustumes.* nu. 20 3
lex suum tibi non tuum denegat auxilium. in titul. *des droicts & appart.* &c. §. xv. in ver. *de son doubaire coustumier.* nu. 5 715
leges punitiuæ delictorum sunt extendendæ etiam ad casus improbos, cùm sint fauorabiles respectu reipublicæ. in tit. *des iustices.* §. v. nu. 7 151
lex non recepta in obseruantia nullius est vigoris. in tit. *des iustices.* §. iiij. nu. 34 116
leges transgredi licet ex causa. in tit. *des iustices.* §. v in ver. *pour la premiere fois*, &c. nu. 14 165
legem vnam contemnens, nunquam iuuari potest quacunque alia lege. in tit. *des iustices.* §. viij. in ver. *congé & licence.* nu. 18 338
in legem committens, amplius illa vti non potest. nu. 19 ibidem
lex si habeat diuersa capitula, committens in vnum non perdit beneficium alterius capituli. nu. 20 ibid.
lex, statutum vel consuetudo si committit pœnam iudicis arbitrio cum moderatione, tũc iudex non potest imponere pœnam mortis. in tit. *des iustices.* §. v. in ver. *à l'arbitrage du iuge.* nu. 6 171
lex vel statutum per non vsum non tollitur. in tit. *des iustices.* §. iiij. in ver. *nouuelle cheualerie.* nu. 16 132
lex vbi requirit actum cum qualitate, non sufficit deducere actum, nisi & qualitas deducatur. in ti. *des droicts & appar.* &c. §. v. nu. 20 560
lex si imponit pœnã amissionis rei vel actionis, vel imponit pœnam, & dicitur ipso iure, aut per sententiã, & stabitur illi, aliàs verò si vtatur verbo præsentis tẽporis, intelligitur ipso iure, si verò futuri temporis, intelligitur per sententiam, nisi adiungatur dictio mox, statim, aut similis. in dubio autem debet intelligi per sententiam. in tit. *des fiedz.* §. viij. in verbo. *commise n'a point de lieu* nu. 5 479
lex duodecim tabularum ex Græcia Romam fuit transportata. super procœmio, in ver. *s'informeroyent*, &c. num. 1 21
lex cum quædam puella. ff. de iurisdict. om. iud. quę vult vxorem sortiri forum viri, habet locum in desponsata per verba de præsenti. in consilio j. domini Guido. de Moreaul. nu. 27 587
lex generaliter loquens generaliter est intelligenda. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. v. in verb. *ès droicts possessoires* nu. 1 570
lex & natura nihil operantur fruſtra. in tit. *des droicts & appar.* &c. §. xiij. nu. 12 706
lex quando requirit actum cum limitatione, vel aliqua qualitate, non sufficit actus sine limitatione aut qualitate. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. vj. in verb. *selon la generale coustume*, &c. nu. 4 591
lex exorbitans loquens in marito non extenditur ad socerum. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. vij. in ver. *l'un de l'autre.* nu. 5 636
lex vel statutum, aut cõsuetudo si prohibeat fieri actum, quamuis non procedat vltra annullando, tamen talis actus est nullus. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. vij. in ver. *ne peuuent.* nu. 1 621
lex vel statutum, aut consuetudo vbicunque aliquid vetat, intelligitur imponere pœnam, licet nõ exprimat, si istud vetitum sit delictum. si verò non sit delictum, non imponitur pœna, sed annullatur actus. nume. 2 ibidem
lex quando vtitur hoc verbo moribus, intelligitur, etiã de consuetudine, quando exprimitur locus, vbi sunt

BIU Cujas

illi mores.in tit.*des droicts & appart.* &c.§.vij.in verb. *supposé que lesdicts contracts.*&c. nu.14 657
leges & consuetudines quas promulgarunt reges Francorum,vulgariter in Francia lex Salica dicuntur. in tit.*des fiedz.*§.v.nu.38 443
lex Salica vnde dicta.nu.39 ibidem
lex Salica à quo, & quando fuerit ordinata. vide nu. 40 ibidem
leges Romanorum Imperatorum non ligant Gallos, non enim ab ipsis sunt receptę,& eas vocāt leges exteras.in titu. *des successions.* §. xiiij. in verb.*coustume du Royaume.*nu.4 1111
lex municipalis etiam seruiens clericis,non tamen continet eos,nisi per papam approbata fuerit.in titu. *des retraicts.*§.j.in ver.*l'homme ou femme.*nu.2 1308
secus in legibus imperialibus. ibidem
leges quæ canonibus non contradicunt, tanquam canones sunt seruandæ, & intelliguntur à papa approbatæ.nu.6 1309
lex municipalis, disponens verbis generalibus non infringens ecclesiasticam libertatem, stringit personas ecclesiasticas.nu. 3 1309
lex generaliter loquens aut disponens, nunquam intelligitur disponere in casu speciali. in titu. *des successions.* §.viij.in ver.*loing tain degré.*nu.3 1005
ex legis dispositione euenies tolli non potest,nisi nominatim exprimatur.nu.4 ibidem
lex quotiescunque concedit alicui beneficium aliquod vel remedium, nullámque de adeundo iudice mentionem facit,intelligitur mero iure.in tit.*des censes.* §. xv.in ver.*peut recourir.*nu.1 1413
lex stigmata. C. de fabricen. lib. xij. quomodo intelligenda sit.in tit.*des forestz.*§.j.nu.9 1442
lex quando trahit se ad præterita,non comprehendit ea quæ sunt decisa sententia,transactione, solutione vel prescriptione.in conclusio, consue. in verb. *& entendons,*&c.nu.1 1514
lex vel consuetudo,aut statutū per modum regulæ procedens,intelligitur in omnibus aliis sequentibus repetita.in tit. *des successions.* §.x.post primam arborem. num.52 1207
lex vel statutum generaliter loquēs potest restringi per rationem generalem. in conclusione consuetu. in verb.*interpretées selon droict,*&c.nu.6 1503
lex maximum vitium.C.de libe.præte.tenet indistincte, & statuta in contrarium facta sunt abusiua. in tit. *des successions.*§.xij.nu.17 1062
lex referens intelligi debet secundum legem ad quam se refert.in ti.*des successions.*§.v.in verb.*meilleur de l'autre.*nu.13 959
lex generaliter loquens non intelligitur loqui in casu in quo habemus legem particularem.in ti *des mainsmortes.*§.ij.in ver.*quelque part que ce soit.*nu.4 1189
& ideo cùm clerici speciale priuilegium habeant, lex quantuncunque generaliter loquens non comprehendit eos.nu.5 ibidem
lex vel statutum si dicat quòd actiones sint perpetuę,ita quod non præscribantur,hoc non obstante præscribi possunt spatio xl,annorū.in ti.*des mainsmortes.*§.ij. in ver.*par quelque laps de temps.*nu.4 1286
lex correctoria iuris communis ita interpretanda est,vt minus lædat ius commune quàm potest.in tit.*des successions.*§.v.in ver.*meilleur de l'autre.*nu.63 973
lex existens in viridi obseruantia tollit omnem actum contra se factum.sub nu.48 1236
lex Salica,corrupta dicitur vitio scriptorum, dici enim potius deberet lex Gallica.sub nu.40 443
leges eo sunt sensu capiendæ vt absurdum non contineant.sub nu.7 1006
leges posteriores prioribus derogant, & iuri nouissimo stari debet. 986
leges veteres pro posse sunt tolerandæ. 818
legisperitus in casu consuetudine non comprehenso,lege scripta vti potest.in ver.*qui ne fussent comprins.*1500
libellus si formatus est super consuetudine, & est statutum,quòd non valeat.super proœmio, in ver. *coustume.*nu.14 2
liber aut francus an possit fieri seruus per pactum. vide remissiuè in titu. *des mainsmortes* §.v.in ver.*& deuient.* &c.num. 1 1199
& an si quis sine causa & simpliciter promittat se velle esse hominem meum,an valeat talis promissio.nu. 2 ibidem
liberi succedunt ab intestato exclusis parētibus,& trāsuersalibus,& succedunt æqualiter & indistincte hodie,siue sint emācipati aut sui,masculi aut fœminę.in tit.*des successions.*§.x.post primam arborē.nu.30 1021
liberi dicuntur filij,& etiam omnes descendentes vsque ad trinepotem. in tit. *des successions.* §. x.post primam arborem.nu.6.& 23 1019,& 1020
liberi in successione omnes alios excludunt.in ti.*des successions* §.j.in ver.*le plus prochain.*nu.2 905
liberorum lex species,vide quæ.nu.3 ibidem
liberi quondam vellent nollent,compellebantur hæreditati se immiscere, hodie consensum est eis beneficium abstinendi.nu.4 ibidem
liberos habens duodecim an excusetur à collecta.in tit. *des iustices.*§.iiij.in ver.*sur ses hommes subiects.* nume.55 144
liberos habens præfertur non habenti in ordine sedendi,& in honoribus assequendis. super rub. *des droicts & appart.*&c.nu.38 498
in liberatione generali non veniunt ea quæ vendicari possunt.in tit.*des enfans de plusieurs licts.*§.vj.in ver.*d'en rendre compte.*nu.22 882
liberatio est donatio.nu.24 ibidem
libera quælibet res præsumitur, nisi seruitus probetur imposita.in tit.*des fiedz.*§.iij. in ver. *apres ledict hommage,*&c.nu.16 432
libertas inæstimabilis est omnib⁹ rebus.in tit.*des mainsmortes.*§.ij.in verb.*quelque part que ce soit.*nu.12 1191
& ideo in interpretatione alicuius dubiæ dispositionis fauendum est libertati. ibidem
libertas dicitur pia causa.nu.13 ibidem
argumentum de libertate ad piam causam bonum est.in tit.*des mainsmortes.* §. ij. in ver. *quelque part que ce soit.* nu.14 ibidem
libertas de iure communi præscribitur xl.annis.in ti.*des mainsmortes.* §. ij. in ver. *hors du lieu de mainmorte.*nu.2 1188
ab initio omnes res cēsebantur liberæ.eo.tit.& §.in ver. *quelque part que ce soit.*nu.9 1190
in libertatem ex seruitute proclamatus si ad domū manumissoris aliqua bona intulisset, ea recedendo secum aufert.in tit. *desenfans de plusieurslicts.* §.ij. in ver. *pour l'emporter.*nu.2 841
libertatem suam quis defendere potest contra principem.in tit.*des iustices.*§.vij.in ver.*de simple rescousse.*numero 4 295
libertatis fauore quis licitè cōtra factum suum propriū venire potest, quod aliàs de iure non licet. in tit. *des mainsmortes.* §.ij.in ver.*quelque part.*&c.nu.18 1187
libertas aduersus seruitutem præscribi potest spatio xx. annorum,etiam sine titulo. nu.21 ibidem

BIU Cujas

contra libertatem verò nullo tempore prescribi potest, etiam per mille annos.nu.19 ibidem
liber homo non potest possideri.nu.20 ibidem
ad libertatem prescribendam sufficit solùm negligentia non petentis.nu.22 1192
nec requiritur possessio vel quasi.nu.23 ibidem
libertatem quis consequi non potest, nisi prius rationem administrationis in seruitute gestæ reddiderit.in tit.*des mainsmortes.*§.ix.in ver.*lesquels en ce cas*,&c.nu.2 1214
libertas possidentis debet esse vsque ad cœlum.in ti. *des iustices.*§.j.in ver.*aduenues & trouuees.*nu.13 91
liberto natalibus restituto patronus non succedit.in tit. *des successions des bastardz.*§.v.in consi.nu.25 1158
libertati maximè fauendum est.in tit.*des iustices.*§.iiij. in ver.*& sur ses hommes subiects.*nu.5 134
pro libertate iudicari debet.nu.6 ibidem
libertas est lumen vitæ nostræ.nu.7 ibidem
libertas non amittitur per homagium.nu.9 ibidem
libra auri ex duodecim vnciis constat.in ti.*des iustices & droicts d'icelles.*§.vij.in ver.*soixante cinq sols tournois.*nu. 3 308
licentia vnde dicatur.in tit.*des iustices.*§.viij.in ver. *congè & licence.*nu.2 334
licentia est voluntas sine causa.nu.3 ibidem
licentia importat arbitrium boni viri.nu.4 ibidem
licentia alicuius si ex lege vel statuto requiratur in aliquo actu,ea debet præcedere actum.in titu.*des droicts & appar.*&c.§.vij.in verb.*si ce n'est du consentement*,&c. nu.38 645
& vbi requiritur licentia,non sufficit tacitus consensus. nu.39 ibidem
item vbi requiritur licentia ad actum aliquem,non potest post actum ratificatione aut confirmatione suppleri.num.40 ibidem
licentia debet dari in scriptis.nu.41 ibidem
& an licentia semel data possit reuocari,distinguit. vide nu.42 ibidem
licentia administrandi sacramenta vicario semel ab episcopo concessa non potest amplius eam reuocare. in tit.*des droicts & appar.*&c.§.vij.in versi.*si ce n'est du consentement.*&c.nu.44 ibid.
licentia in omni actu vbi requiritur, intelligitur de expressa in tit.*des droicts & appar.*&c.§.j.in ver. *sans licence.*nu.1 515
licentia præcedere debet actum.nu.2 ibidem
licẽtia semel concessa,an & quando possit reuocari. vide nu.3 ibidem
licet contra factum suum venire nemini liceat, vasallus tamen qui feudum sine consensu domini alienauit, potest ipsemet feudum vendicare, contra factũ suum veniendo.in ti.*des fiedz.*§.viij.in versi. *ne prend.* nu. 12 482
lictores à quo primò instituti fuerint.in tit.*des iustices.*§ vij.in ver.*de simple rescousse.*nu.48 208
linea graduum est triplex,ascendentiũ, descendentium & collateralium.in tit.*des successions.*§.x.post primam arborem.nu.47 1026
in linea descendenti gradus non curatur, sed in locum primi parentis quicunque iure suo & propria authoritate admittitur.in titu.*des successions.*§.x. post primã arborem.nu.34 1022
Lingones vnde dicti.super procœmio,in ver.*Messire Ferri*,&c.nu.25 29
lingua falsorum testium est perforanda.ante nu.16 54
limitata causa limitatum producit effectum.in ti. *des iustices.*§.vj.in ver.*iusques à sept sols.*nu.5 284
limites feudorum an & quãdo possint præscribi. vide in tit.*des forestz.*§.j.in ver.*par fossez.*nu.4 1444
literæ in gratiis non requirũtur ad esse,nec ad effectum gratiæ,sed ad probationem tantum in tit. *des iustices.* §.v.in ver.*s'il n'a grace.*nu.182 238
literæ de rationi congruit,quæ dicantur.nu.183 ibid.
literæ ad beneficia facilius redduntur nullę quam literæ ad lites.in tit.*des iustices.*§.v.in ver.*s'il n'a grace.*nu.158 228
literæ impetratæ si non habeãt stylum curiæ sunt suspectæ de falso.in tit.*des retraicts.*§.j.nu.13 1307
literę iudicis si aliquid contra cõsuetudinem cõtineant, præsumuntur erroneæ, nec eis credendum est. in tit. *des successions.*§.xiij.nu. 4 1102
literis regiis in Gallia non creditur,nisi sint sigillatæ. in conclusio.consuetu.in ver.*nous auons fait mettre*, &c. nu.9 1519
literæ falsæ non distinguuntur an contineant iustitiam, vel gratiam.nu.52 64
literati viri non per hoc ab obsequiis debitis domino temporali præstandis sunt exempti.ante nu.33.in ad ditione. 1292
locus quando dicatur esse vicinus.vide in tit.*des fiedz.*§. j.in ver.*en est absent.*nu.2 400
locorum diuersitas inducit diuersitatem iurium. in tit. *des mainsmortes.*§.j.nu.3.vbi falso. 1184
loco certo à domino assignato, in quo vasallus prestet iuramentum,an poterit prestare in alio loco.in ti.*des fiedz.*§.j.in ver.*au lieu & maison.*nu.8 402
& ibi,an si dominus faciat inuestiturã extra locum designatum valeat.nu.10 ibidem
locatio si fiat vltra decem annos,transfertur dominium vtile.in tit.*des mainsmortes.*§.x.nu.37 1233
locatio ad nouem annos cum pacto de renouando est alienatio.in titulo, *des mainsmortes.* §. x. numero 38. ibidem
locatio si fiat ad longum tẽpus cum pacto quod domus non transeat in conductorem, talis locatio non dicitur alienatio.nu.39 ibidem
locator roncinorum, hoc est equorum, dicitur mercator.in titul.*des droicts & appar.*&c.§.j.in ver. *s'elle n'est marchande.*nu.7 517
locata re pro pretio postea inter contrahentes declarando,contractus iste non dicitur locatio, sed cõtractus innominatus,do vt des. in titu. *des retraicts.*§.x.in ver. *le uendeur & l'achepteur.*nu.4 1350
locator an contineatur appellatione possessoris.in ti.*des censes.*§.vj.in ver.*contre le tenementier.*nu.3 1422
Locumtenẽtes balliuorum quam habeãt iurisdictionẽ. super rub.*des iustices & droicts d'icelles.*nu.81 74
locumtenens authoritate hominis nõ potest cognoscere de causis meri imperij, authoritate legis bene potest. super rub.*des iustices & droicts d'icelles.* in ver. *& droicts d'icelles.*nu.82 ibidem
lucrum est annexũ oneri,& in eius consequentiã venit. in consi.j.do.Guidonis de Moreaul.nu.1 581
lucrum perdere quod iam quęsitum erat, est pati damnum.in ti.*des enfans de plusieurs licts.*§.v. in ver.*& separé de leur pere.*nu.17.vbi falso. 871
lucra quę habent coniuges ex statuto vel consuetudine debent reseruari filiis primi matrimonij.in tit. *des enfans de plusieurs licts.*§.j.nu.3 837
lucrum omne quod mulier capit super marito, intelligitur filiis primi matrimonij nõ extãtibus. filij enim primi matrimonij deficere faciunt cõditionem. numero 4 ibidem
lucra nuptialia quęruntur patri, etiam quò ad vsumfructum

BIU Cujas

fructum.in tit.*des enfans de plusieurs licts.* §. ij. in verb. *mais luy demeure.*nu.1 841
lucra nuptialia à primo viro prouenientia filij primi matrimonij habent præcipua:quæ ex secundo,filij secúdi:in reliquis æqualiter succedunt in ti.*des successions.* §.vij.nu.1 996
lucrum ad x.pro cētum per statuta loci potest induci. in additione,in ver.*c'est assauoir.* 784
lucra illicitè acquisita non communicantur.post nu.16. in octaua limitatione. 541
Ludouicus xij.Frācorū rex,fuit maximus iustitię administrator.super proœmio,in ver.*Philippe.*nu.2 9

M

MAgistratus non potest alteri conferre imperium. super rub.*des iustices & droicts d'icelles.* in ver. *& droicts d'icelles.*nu.83 74
magistrat° si ceperit aliquē,& ille se vulnerat seu laqueo se suspendit,non tenetur iudex.in ti.*des iustices.*§.vj.in ver.*en mesusage.*nu.14 282
item si dum authoritate iudicis caperetur se defendēdo vulneratus fuerit,non tenetur vulnerans.nu.eod. ib.
magistratum propria authoritate assumēs qualiter puniatur.super rub.*des iustices & droicts d'icelles.*in ver.*& droicts d'icelles.*nu.45 62
magistrarij qui dicantur in iure.in titu.*des iustices.*§.vj. in ver.*meßiers & sergens.*nu.1 245
maior lucri pars reduci debet ad minorem,& non econtrà.in tit.*des droicts & appar.*&c.§.viij. in verb. *& si le douhaire diuis.*&c.nu.1 678
maiori summæ minor ineſt.in tit.*des iustices.*§.vj.in verb. *iusques à sept sols.* nu. 15 287
maius dignum trahit ad se minus dignū.in ti.*des iustices.* §.v.in verb.*s'il n'a grace.*nu. 195.in fine magnæ gl.241
maleficiis debita prouidentia obuiandum est.in 32.conclusione. 1512
malitia in spōsalibus supplet ætatem,idem in matrimonio.in tit.*des enfans de plusieurs licts.*§.iiij.in ver.*en aage suffisant.*nu.5 859
in matrimonio spirituali secus est. ibidem
malitia quoad professionem faciendam nō supplet ætatem.nu.7 ibidem
nec quo ad ætatem requisitam canonico ad habendum vocem in capitulo quæ est 14.annorum.nu.8 ibid.
nec ætatem in susceptione sacrorum ordinum requisitam.nu.9 ibidem
malitia etiam non supplet ætatē in testamētis.nu.10 ib.
malitia supplet ætatem in minore vt obligetur ex iuramento.nu.11 ibidem
malitia supplet ætatem in delictis.nu.12 ibidem
malè tractās rem in qua nō habet directum dominium, sed tantum vtile,debet ea priuari idē circa personas, in ti.*des droicts& appar.*&c.§.vj.in verbo.*de maintenir.* nu.9 619
mandatū vbicūque requiritur à lege vel statuto in principio actus ratificatio sequēs nō sufficit ad cōcludendum eum.in titul.*des droicts & appar.*&c.§.vij.in ver. *si ce n'est du consentement.*&c.nu.20 640
mandati forma exacta diligentia sequenda est, finēsque mādati diligenter custodiēdi,super proœmio, in ver. *en ensuyuant le contenu.*&c.nu.1 42
mādati qualitas seruāda. nō enim solum id quod cōtra, sed & quod citra mandatum fit est nullum.nu.2 ibid.
mandans licet non puniatur nisi secuto mandato, tamē in delictis atrocibus,vt est assassinamentum,punitur. in tit.*des iustices.*§.v. in ver. *à l'arbitrage du iuge.* nu. 11 172
mandans furtum fieri,cum fure punitur pœna pari sub nu.7 156
mandatum absque clausula iustificatiua nullum est.296
mandatū cum libera habens,an ea possit facere quę mādatum speciale requirunt.sub numer.4.in additione. 568
mandatarius an possit eodem libello cum mandante accusari.nu.26 56
absque mandato nemo admittitur ad agēdum pro alio, & hoc regulariter,hoc fallit in casibus multis, vt habetur in tit.*des droicts & appar.*&c.§.v.in ver.*és droicts possessoires.*nu.20 575
mandatum per principem in vim iustitiæ datum, morte principis expirat:secus si in vim gratię,quod faciliter ex verbis gratiam importantibus cognoscitur. in tit. *des iustices.*§.v.in ver.*s'il n'a grace.*nu.178 237
mādatarius in casu homicidij an puniatur ea pœna qua mandans. super rubr. *des iustices & droicts d'icelles.* in verb.*& droicts d'icelles.*nu.25 56
manumissio nulla propterea quod à minore facta, non conualidatur per superuenientiam maioris ætatis. in tit.*des mainsmortes.*§.x.nu.17 1230
manusmortuæ homines ad sacerdotium promotos, an dominus possit cogere ad ponendū hæreditagia manusmortuæ extra manus, cùm sint liberi facti per sacerdotium, & an ipsis possint vēdi talia hæreditagia. in tit.*des mainsmortes.*§.x.nu.55 1238
si moriatur pater manusmortuæ habēs bona in loco manusmortuæ,relicto filio sacerdote,an filius ille succedat ei,an dominus.vide nu.57 ibidem
& quæ diligētia sufficiat ad ipsum dominum inueniendum.eo.ti.& §.in ver.*en quelque lieu.*nu.1 1213
manusmortuæ vt quis efficiatur, quæ requirantur. vide in titu.*des mainsmortes.*§.vj.in ver.*par an & iour.* nu. 4 1201
& an tenēs aliquam domum aut terram manusmortuæ, titulo locati,eo pacto, quod eo tēpore quo tenet soluat domino seruitia debita, an per hoc efficiatur homo manusmortuæ.quòd non.eo.ti.& §.in ver.*& paye en son chef.*nu.1 ibidem
manusmortuę conditionis homo, non potest vēdere & alienare mansum suum in loco manusmortuę situm, homini franco,vel homini alterius loci, eiusdem verò loci & conditionis bene potest.in tit.*des mainsmortes* §.x.nu.1,& 2 1226
requiritur tamē quod dominus contradicat alienare volenti,quia si nō cōtradicit,valet alienatio.nu.13 1229
& an valeat talis consuetudo.nu.8 1227
& si non inuenit hominem eiusdem conditionis & loci an & tunc alteri vēdere poterit.vide eo.ti.& §.in ver. *à homme de franche condition.*nu.1 1239
manusmortuę filij in loco frāco, & ex libero ventre nati sunt liberi & franci.in tit.*des mainsmortes.*§.ij.in verb. *l'homme de mainmorte.*nu.1.vbi falso. 1185
manusmortua quando dicatur habere locum. vide in ti. *des mainsmortes.*§.xv.in ver.*& la mainmorte a lieu.*nu.1 1274
manusmortua si haberet hęredes qui non essent suę conditionis,& illius cuius sunt hęreditagia, non possent illi succedere neque ex testamento, nec ab intestato. in tit.*des mainsmortes.*§.x.nu.10 1229
an dominus capiat bona hominis sui manusmortuę in ecclesia existentia.quòd sic.in ti.*des mainsmortes.*§.xix. in ver.*en lieu franc.*nu.1 1195
manusmortuę cōditionis homines non dicūtur adscriptitij,& quare.vide in tit.*des mainsmortes.* §. xj. in ver. *& ne peut disposer.*nu.2 1241
manusmortuę conditionis homines nō possunt testari, nec per

BIU Cujas

nec per modum vltimæ voluntatis ordinare de bonis suis mobilibus & hæreditagiis absque voluntate domini.in textu. ibidem
& an si in lecto ægritudinis faciat donationem de bonis suis aliquibus ex suis parentibus, ne manusmortua sit aperta domino, an talis donatio possit inualidari. in gl.num.3 1242
item si pater emat aliquid nomine filij, & eidem tradat eo viuo,an hoc casu valeat,& sit præcipuum filio.eo. tit.& §.in ver.*par testament*.nu.1 1242
manusmortua. qui stetit per xl. annos in loco manusmortuæ,& nulla onera præstiterit, reputatúsq; fuerit pro franco, an præscribat franchisiam. vide in tit. *des mainsmortes.§.ij.*in ver.*hors du lieu de mainsmorte*. n. 1.vbi falso. 1188
manusmortua ea quæ acquirit etiam extra territorium domino acquirit.in tit.*des mainsmortes*. §. ij. in versic. *quelque part que ce soit*.nu.8 1190
manusmortuæ dominus quod non possit capere bona existentia in loco franco, quomodocunque sit priuilegiatus, dummodo ille locus sit extra territorium ducatus Burgundiæ.nu.10 ibidem
manusmortua si mãserit in loco frãco per xxx. an. nulla hæreditagia manusmortuæ tenendo per se, aut suos negotiatores præscripsit frãchisiã. in tit.*des mainsmortes.§.ij.*in ver.*par quelque laps de temps*.nu.13 1188
hæreditagia in loco manusmortuæ existentia, non possunt hypothecari pro debito hominis manusmortuę in præiudicium domini.in tit.*des mainsmortes* §.xv.in verb.*sans pour raison d'iceux*.nu.1 1256
aliquis potest esse homo manusmortuæ vel seruus plurium dominorum, respectu diuersorum domiciliorum.in tit.*des mainsmortes*. §.xvj.nu.1 1262
si aliquis sit homo manusmortuę vnius domini,& acquirit multa bona in territorio manusmortuę alteri⁹ domini, an si originalis dñs manumittit eũ,ista manumissio extẽdat ad bona sita in territorio secũdi domini.eo.tit.& §.in ver.*ua demeurer*,&c.num.1 ibidem
homines cõditionis manusmortuæ dicuntur adscriptitij.in tit.*des confiscations*.§.iij.in versic. *ou mainsmortables*.num.3 387
mansus dicitur quantum quis cum vno pari boum laborare põt.in ti.*des mainsmortes*. §. iiij. in ver. *un meix*. nume.1 1196
mansus manusmortui alienari prohibitus inuito domino,an possit diuidi eo inuito.vide in tit.*des mainsmortes* §.x.nu.34 1233
mansus manusmortuæ potest per vsantiam effici liber. in tit.*des mainsmortes* §.ij.in versi.*hors du lieu des mainsmortes*.nu.3 1188
marcha constat octo vnciis.in tit.*des iustices*.§.vij.in ver. *soixante cinq sols tournois*.nu.4 308
Marchio vnde dicatur.super procœmio,in ver. *Marquis*. numero 1. 15
Marchionatus est dignitas regalis,nec potest,nec debet diuidi.num.2 ibidem
mare an veniat territorij appellatione.sub num.4.in additione. 90
maritus si assignat vxori aliquam rem ad alimenta, aut pro statu suo tenendo sibi donat vel legat, vxor censebitur proprietaria.in tit. *des droicts & appart*.&c. §. xxij.nu.1 760
maritus an sit obligatus pro debitis factis ab vxore sine ipsius authoritate.in ver.*ou par elle*. 685
maritus delinquendo nõ prejudicat vxori.sub nu.1 543
maritus an teneatur vxorem alere lite cum ea pendente. 765
maritus cui opponitur quòd nõ sit maritus, an debeat se probare talem §.v.ante nu.1 558
maritus minor bona sua pro dote põt obligare.in verb. *par son mary*. 725
maritus pro vxore in causa criminali comparet in regno Siciliæ.in additione post nu.22 575
maritus recipiens vxorem adulteram, an possit eam accusare.nu.55 66
maritus vxori dando pecunias suæ dotis, an possit recuperare quod dedit ei assignale. 737
marito & vxore simul in eodem instrumento vendentibus vel donantibus, maritus ipse totam rem dicitur vendere vel donare.ante nu.6 557
maritus & vxor possunt inuicẽ vnus ab altero emere & vendere, & etiam celebrare contractum depositi, & contractũ societatis, & contractũ mutui & pignoris. hos & alios contractus vir & vxor inter se cõtrahere possunt,dũmodo non sint eis vtiles,& non sint tituli lucratiui.in tit.*des droicts & appart*.&c. §.vij. in versic. *n'autres contracts*.nu.1.2.3.4,& 5 627
maritus de iure communi potest instituere vxorem, & potest ei legare vsum fructum & dominiũ aliquarum rerum.Secus de consuet.Burgundiæ,quia nihil horũ potest.in tit.*des droicts & appart*. &c. §. vij.in verb.*par testament*,&c.nu.1.2,& 3 630
marit⁹ si tacitè & cõniuẽt.bus oculis cõsentiat extraneo vẽdẽti rẽ ipsius mariti vxori suæ, an hoc tolerari possit,& an valeat talis alienatio.in ti.*des droicts & appar*. &c.§.vij.in ver.*n'autres contracts*.nu.7 627
maritus habet vxorẽ in potestate sicut pater filium, & ideo quæ dicuntur de patre & filio,locum habent de marito & vxore.in titu.*des droicts & appar*.&c.§.v.nu. 43 563
maritus an possit authorizare vxorem, vt constituat eũ procuratorem,cùm in procuratione per mulierẽ fiẽda requiratur authoritas mariti.vide nu.60 565
maritus si fecerit contractum promittẽdo vxorẽ ratum habituram,vxore postea contrauemente, an maritus teneatur.vide nu.52 ibidem
maritus agens in iudicio absque mandato pro vxore sua cautionem præstare debet de rato,& de defendendo. in tit.*des droicts & appart*.&c. §. v. in ver. *sans procuration*.nu.10,& 12 569
maritus an in causis spiritualibus possit stare in iudicio pro vxore absque mandato.in tit.*des droicts & appart*. &c.§.ij .in ver.*des droicts possessoires*.nu.16 572
& an in causis criminalibus.nu.19 701
& quod in causis spiritualibus requiratur speciale mandatum.nu.17 ibidem
& an maritus inuita vxore stare possit in iudicio pro ea. nu.37 579
itẽ an muliere in ius vocata, maritus possit cogi vt eam authorizet,& ei consentiat de comparendo, an verò
maritus ipse cogetur iudicium suscipere.vide numer.38 ibidem
maritus an ratione dotis promissæ & nõ solutæ aliquod emolumenrum petere possit.in titu. *des droicts & appart*.&c.§.xxiij.nu.1.3,& 5 761
maritus licet ratione interesse dotis promissæ nõ solutæ possit petere lucrũ cessans,tamẽ in dotis promissione non potest quis se obligare in certa summa pro centenario singulis annis.esset enim vsura.nu.9 763
maritus quãdo cogatur alere vxorem, & quando possit eam expellere propter dotem non solutam.vide conclusiones nouem,in ti.*des droicts & appartenances*,&c. §.xxiij.nu.14.vsque ad 17. quæ ample declarant eam materiam. 764

BIU Cujas

maritus si lõgo tempore abest,ita quòd mortuus reputatur, non tamen pro certo scitur, an eo casu mulier possit habere vsumfructum.in tit.*des droicts & appar.* &c.§.vj.in ver.*apres le trespas.*nu.12 598
marito mortuo mulier absque licẽtia iudicis & propria authoritate remanere potest in detẽtione domus,quã cum marito viuente,inhabitabat familiaritatis iure sicut vxor.in tit.*des droicts & app.*&c.§.xvij.n.11 727
si maritus sit furiosus,aut aliter absens,qui non vult aut non potest(sed tamen tenetur)facere homagium, an mulier hoc casu priuetur fructibus sui feudi. vide in titu.*des fiedz.*§.ij.nu.21 414
maritus an dicatur procurator vel curator vxoris. in ti. *des droicts & appar.*&c.§.v.in verb.*sans procuration.*nume.1 567
maritus si expensas fecerit litigando pro re vxoris, an eas recuperare possit.remissiuè nu.2 ibidem
paria sunt non habere maritum, & habere inutilem. in ti.*des enfans de plusieurs licts.*§.iiij.in ver.*apres le trespas.* nu.2 852
mariti assertioni super receptione dotis non statur, nisi probetur verè eĩ9 datio seu numeratio.in ti.*des droicts & appar.*&c.§.vij.in ver.*par testament.*nu.8 624
maritus an possit vxorem alteri instituto substituere. in tit.*des droicts & appar.*&c.§. vij. in versi. *par testament.* &c.nu.21 634
maritus an possit dare facultatem vxori distribuendi pecunias pro anima ipsius.quòd non.nu.22 ibidem
maritus an possit donare sorori vxoris.in eod.tit.& §.in ver.*l'un de l'autre.*nu.1 635
maritus si fecerit vxori donationem cum iuramento an poterit reuocare.in tit.*des droicts & appar.*&c.§. vij.in ver.*donations.*nu.13 624
maritus si malè tractat vxorẽ,fit separatio habitationis & thori inter ipsum & vxorem.in tit.*des droicts & appar.*&c.§.vj.in ver.*de maintenir.*&c.nu.15 616
maritus (fauore libertatis) manumittere potest inter viuos seruum dotalem.in tit. *des droicts & appar.* &c. §. iiij.nu.7 551
maritus non potest alienare rem dotalem,etiam cõsentiente vxore. vxor tamẽ cum consensu mariti potest: & valet alienatio.in tit.*des droicts & appar.*&c.§.iiij.in ver.*n'aussi semblablement,*&c.nu.5 556
maritus quando vendidit rem dotalem, licet teneatur de euictione,tñ potest venire contra contractũ suum vendicando rem per eum venditam.nu.4 ibidem
maritus constituens dotalitium,aut doharium vltra legitimum modum vxori, illa cõstitutio reuocatur vsque ad legitimum modum.in tit. *des droicts & appar.* &c.§.viij.nu.2 676
maritus si promittit mulieri aliquid vnde se alat, nõ valet si excedat fructus dotis, & vsque ad fructus dotis reuocatur.nu.3 ibidem
maritus an possit manumittere seruum dotalem. in tit. *des mainsmortes.*§.x.nu.9 1228
maritus de bonis mobilibus cõstãte matrimonio acquisitis deponere põt donando, vendendo, permutando,aut alios contractus inter viuos faciendo. vide in tit.*des droicts & appar.*&c.§.iij.in textu. 544
& consuetudo hæc intelligitur de donatione tantũ quæ fit benemerito,non de fraudulẽta, in ver. *par donatiõ* nu.1 ibidem
& si dictus marit9 donãdo dicat,do tali oĩa iura& actiones quæ & quas habeo in reb9 mobilib.& acquestis, an videatur dare omnia,an solũ dimidiã partem cùm mulier sit participans in dimidia.num.2 ibidem
maritus vendens cum pacto de retrouendendo dimidiã partẽ domus constante matrimonio acquisitæ, postea donat alicui omnia sua bona acquisita,postquã donationem redimit ex vi pacti dictam partem domus, an illa media pars redempta veniat in dicta donatione.nu.6 144
maritus mortua muliere tenetur ad dimidiã debitorum mulieris, & an in his debitis computetur impẽsa funeris.vide amplè.in tit.*des droicts & app.*&c.§.x.num. 5,& 7 689
item intelligendum est de debitis validis.vnde si mulier fideiussisset pro aliquo,licet sit debitum, maritus tamen non tenetur.eo.tit.& §.in ver. *de tous debtes.* nu.1 692
maritus & vxor sunt obligati cuidam tertio de centum ducatis, marito autem in extremis existente, mulier renuntiat acquestibus & immobilibus, an ex tali renuntiatione etiam liberetur à debitis pro quibus est obligata cum marito, an tantũ de his quibus maritus est obligatus?vide in tit. *des droicts & app.* &c. §. xiiij.nu.1 703
si maritus & vxor vendant simul fundum vxoris,& nescitur ad quem peruenerint pecuniæ,tunc præsumun tur ad maritum venisse.in tit. *des droicts & appar.* &c. §.xiij.num.4 704
maritus si ædificauerit domum in fundo vxoris, an eius hæredes repetere possint,vel econtrà, vide remissiuè nu.5 ibidem
maritus & vxor si vnà habitant in vna domo, quæ est vxoris, massaritiæ præsumuntur vxoris, si verò domus sit mariti,massaritiæ eiusdẽ præsumuntur.in tit. *des droicts & appar.*&c.§.xiiij.nu.9 721
maritus non tenetur vxorem sepelire propriis expensis, sed de patrimonio mulieris,& de dote.in ti.*des droicts & appar.*&c.§.ix.in verb. *& fraiz funeraux.* numero 1 689
& tamen existente in infirmitate tenetur subuenire alimentis,medicinis,& omnibus necessariis.nu.2 ibi.
idem de muliere dices.nu.3 ibidem
si tamen vir haberet vxorem indotatam & pauperem tenetur eam sepelire.nu.4 ibidem
maritus an possit facere legatum de bonis constãte matrimonio acquisitis,quòd non.in ti.*des droicts & app.* &c.§.ix.in ver.*& ne sont point legatz.*nu.1 688
& quid si maritus illud legatum de bonis constante matrimonio acquisitis soluerit vita comite,an ex eis mulier vendicare poterit dimidiam partem.vide num. 3 ibidem
maritus & vxor sunt socij diuinæ & humanæ domus.in tit.*des droicts & appart.*&c.§.ix.in verb. *qui est.* num.9 682
marito mortuo bona relicta præsumuntur antiqua, & dicenti esse noua incumbit probatio.eo.titul.& §.in ver.*& acquestz.*nu.1 ibidem
maritus dicitur post contractum & perfectũ, & sic post consummatum matrimonium,non ante.in titul. *des droicts & appar.*&c.§. j. in ver. *en puissance de son mary.* num.2 499
maritus qui habet potestatem agendi pro vxore,dicitur procurator vxoris.in titu. *des droicts & appar.*&c.§.v. nu.8 559
maritus vxori in feudo nõ succedit,nec econtrà deficiẽtibus aliis propinquis, etiam si vir & vxor simul inuestiti essent.in tit.*des fiedz.*§.v.nu.26 440
maritus cõtrahens cum aliqua in aliquo loco personaliter, tũc quo ad solennitatem inspicitur consuetudo patrię viri,& ea seruanda erit,cùm vir sit caput mulieris,secus si contrahat per nuntium,vel epistolã.in tit.

BIU Cujas

des droicts & appart.&c.§.ij. in verſi. *du duché de Bourgongne.*nu.4.6,& 8 527,& 528
& quando ſit inſpicienda conſuetudo loci mulieris.numero 7 ibidem
& ſi Florentinus in ducatu Burgundię ducat vxorem & ibi moratur continuò faciendo mercantias in eodem ducatu,& Florętiæ per ſeruitores, an vxor ſua debeat habere dimidiam partem bonorum acquiſitorū Florentiæ. vide nu.9 ibidem
maritus vẽdens rem immobilem datam in dotem, & emit aliam,an debeat tota eſſe vxoris, cùm prouenerit ex re ſua immobili,an verò debeat habere dimidiam tantum.vide remiſſiuè in tit.*des droicts & app.*&c.§.ij. in ver.*& acqueſtz.*nu.10 539
marito vel vxori per conſolidationē prouenientia,an dicantur conquæſtus.nu.11,& 12 540
maritus ſi contrahẽdo matrimoniū promittit centū mulieri pro parte acquæſtuū, an ſi maritus acquirat etiā mulier debeat habere illa centum.in tit.*des droicts & appart.*&c.§.ij.in verſi.*& acqueſtz.*nu. 19 542
an maritus & vxor volẽtes facere donationem, aut aliū quendā cõtractū inter ſe,debeāt requirere cõſenſum ſuorū liberorum.vide in tit.*des droicts & appar.* &c.§. vij.in ver.*des prochains parens.*nu.2 647
& quia dicitur, quòd in cõtrahendo inter ſe maritus & vxor requirere debeant cõſenſum proximorū cõſanguineorum:Quid ſi inueniatur niſi vnus,an illius requirendus ſit conſenſus?nu.5 648
& ſi ille ſit pupillus,an poſſit dare cõſenſum cum authoritate tutoris?nu.6 ibidem
& quid ſi parentes ſint ita abſentes quòd vocari nõ poſſint,quid fiendum?vide nu.7,& 8 ibidem
item quid ſi ſint vocati ad conſentiẽdum,& volunt conſentire,aut inter ſe differentes ſint?vide nu.10 ibid.
& ibi quòd quando parentes diſcordant,iudex debet ſe intromittere.nu.11 649
item ſi habeāt parẽtes ſolum fœminas,an earum requiratur conſenſus.nu.13 ibidem
item ſi cõſanguinei ſint eis ſuſpecti,an requirere debeāt eorum conſenſum.nu.15 ibidem
ſi reperitur vnus parentū qui ſucceſſurus eſt immobilibus,alij verò in mobilibus,an ſi alienare velint immobilia ſufficiat cõſenſus illius ſolius,qui in eis ſucceſſurus eſt,an omnium etiam aliorum?vide nu.25 652
& quid in marito putatiuo.nu.12,& 13 650
quid in ſponſo per verba de præſenti.nu.14 ibid.
& quid de marito filiofamiliâs,an idem poſſit.nume. 37 562
item quid de marito minore xxv.annis.nu.40 563
item,an maritus maior pro vxore minore.nu.44 ibid.
& an maritus poſſit exigere debita vxoris,ſine eius conſenſu.nu.48 564
& an agere poſſit ſuper bonis paraphernalibus abſque eius conſenſu.vide nu.51 565
item quid in concubinario,an idem poſſit.vide pulchrè nu.53 566
maritus poteſt remittere vxori fructus ſuæ dotis ſine cõſenſu propinquorum. in tit. *des droicts & appart.*&c. §.vij.in ver.*s'autrement par traicté*,&c.nu.7 673
item vir & vxor poſſunt ſibi donare ea quæ obueniunt eis ex forma ſtatuti ſine propinquorum conſenſu.numero 9 ibidem
& etiam mulier poteſt renuntiare marito donationem eidem factam,nondum acceptatam.nu.10 ibid.
item poteſt ei donare vt maritet communem eorū filiā. nu.11 ibidem
maritus an poſſit mulierem ſubſtituere filio inſtituto. nu.12 ibid.
maritus & vxor in Burgundia continuò habitantes & illic habentes omnia ſua bona,ſi fuerint in patria, vbi valet donatio inter virum & vxorem, & ibi tales donationes fecerint,an valeant nu.15 675
item ſi manſerint in Burgūdia,& habuerint bona in alia patria,an ſi fecerint donationem de talibus bonis,valeat.nu.16 ibidem
& quia donatio inter virum & vxorẽ nõ valet, an ſi ſibi donauerint de facto, per talem traditionem perdant poſſeſſionem.nu.17 676
maritus poteſt diſponere de omnibus bonis mobilibus vxoris ſuæ.in tit.*des droicts & appart.*&c.§.iij.in verſi. *des meubles eſtans communs.*nu.1 545
maritus bagas & iocalia vxoris &veſtes,poteſt alienare. nu.2 ibidem
item poteſt affrāchiſare hominẽ ſuæ vxoris.nu.3 ibid.
maritus res vxoris alienare poteſt,etiam ſtāte ſtatuto in contrariū.& an iſtud ſtatutum de iure valeat.vide remiſſiuè nu.4 ibid.
maritus antiqua hęreditagia vxoris,aut eidem ex ſucceſſione ſuorum parentū obuenientia,aut dotalia,alienare non poteſt.eo.tit.&.§. in ver. *des heritages acquis.* nu.1 546
maritus & vxor ſi ſimul in eodem inſtrumẽto vendant, ad quem præſumatur pretium venditionis peruenisſe.nu.2 ibidem
maſſarij qui dicantur in iure.in ti.*des iuſtices.*§.vj. in ver. *meßiers & ſe gens.*nu.1 246
maſculinum non concipit fœmininum in odioſis.in tit. *des iuſtices* §.v.in ver.*s'aucun.*nu.3 155
maſculinum in feudalibus nõ concipit fœmininū.in tit. *des droicts & appart.*&c.§.ij.in ver. *ſelon la generale couſtume.* nu.2 529
mater tutrix filiorum quæ non facit inuẽtarium incurrit doloſam ſuſpicionē.in ti.*des enfans de pluſieurs licts.* §.vj.in ver.*par inuentaire.*nu.8 876
& quod in hoc poſſit poni ad torturam.nu.12 ibid.
item in vinculis cauſam dici. ibidem
incurrit etiam infamiam. ibidem
& per pupillum iuratur in litem contra eam. ibid.
item debet remoueri ab adminiſtratione,& priuari ſucceſſione filiorum omníque alio commodo, quod ex tutela habere poterat.nu.13 877
& hoc non ſolum propter non cõfectionem inuentarij, ſed etiam ſi alia omiſerit,videlicet adminiſtrationem non agnoſcat,& tutelam à iudice non accipiat.num. 14 ibidem
mater adminiſtrationem bonorum filij per decretū iudicis accipere debet.nu.15 ibidem
& iurare debet vtilia facere & inutilia prætermittere. numero 16 ibidem
& propter illam promiſſionem tenetur de negligentia. numero 17 ibidem
item etiā de mala adminiſtratione tenetur,& bona ſunt ad hoc obligata.nu.18 ibidem
item debet promittere defenſionem pro pupillo ſuſcipere.nu.19 ibidem
mater tutrix debet cõficere inuentarium,niſi fuerit ſibi remiſſum per teſtatorem,quod poteſt fieri.nume. 23 878
mater licet filios nõ habeat in poteſtate,fallit tamē quādo eſt tutrix filij ſui.in tit. *des enfans de pluſieurs licts.* §. vj. in ver.*eſt tutrice.*nu.1.vbi falſo. 874
mater an ſicut habet tutelam filiorum, ſic etiam habet curatelam.nu.2 ibidem
& an mater habeat tutelam datiuam, an legitimam.eo. tit.&

BIU Cujas

tit.& §.in ver.*& prendre la tutelle*.nu.1 874
mater(secūdum consue.Burgun.)tenetur accipere tutelam filiorum per manus iustitiæ,nihilominus tamen dicitur tutela legitima,non datiua.nu.2 ibidem
mater debet renuntiare Velleiano antequam suscipiat administrationem bonorum filij.nu.6 ibidem
mater tutrix quòd teneatur reddere rationem administrationis bonorum filij cuius fuit tutrix.in tit.*des enfans de plusieurs licts.§*.vj.in ver.*d'en rendre compte*.nu.1 879
& hoc nisi fuerit ei remissa redditio rationis per testatorem, quod fieri potest, si in tali remissione non venit dolus.nu.20 881
item si pater in suo testamento ordinauit,quòd vxor sua esset tutrix suorum filiorum,& quòd nō teneatur facere inuentarium,nec dare cautionem &c.postmodū ordinauit, quòd vult quòd prædictæ clausulæ in suo testamento appositæ quoad dationem tutelæ remoueātur,cásque reuocat, an per hoc vxor sua sit exclusa à tutela filiorum quam à iure habet.& quod nō nisi cassando dictā clausulā prohibuerit eam esse tutricem?eo.ti.& §.in versi.*si par le pere*,&c.nu.2 884
item si simpliciter ordinata fuit tutrix à patre nihil dicēdo,an teneatur satisdare,quòd non.nu.3,& 6 885
mater an teneatur requirere consensum parētum ad tutelam gerendam.Et an si nolint consentire, teneatur eis obedire,an possit eis inuitis tutelam suscipere. vide amplè in ti.*des enfans de plusieurs licts*.§.iiij.in ver. *du consentement*.nu.1 853
mater priuatur tutela filij spōsalia cōtrahendo sicut integrè cōtrahendo secundas nuptias.in cons.j.do.Guidonis de Moreaul.nu.25 587
mater de iure authēticorum præfertur omnibus tutoribus legitimis & datiuis,sed nō testamērariis, renuntiādo simplici verbo secundis nuptiis.in tit.*des enfans de plusieurs licts*.§.iiij.in ver.*la femme*. nu.2 851
an etiam præferri debeat auo,quòd sic.nu.3 ibidem
& an cæteris agnatis quibus legitima tutela deferēda erat.quòd sic.nu.4,& 5 ibidem
mater an possit habere tutelam & administrationem bonorum filij patre absente vel deportato, vel bannito, qui desinit habere filios in potestate in tit. *des enfans de plusieurs licts* § iiij.in verb. *apres le trespas*. nu. 1. ibidem
matris appellatione non continentur amita vel auia in odiosis,secus in fauorabilibus.in ti.*des successions*.§.x, post primam arborem,nu.29 1021
matres quatuor quæ malos filios generant, peioresque nepotes.& sunt hę,scilicet cōmunio quę generat discordiam,discordia dissipationē, veritas quæ parit odium,pax vitium.in tit.*des fiefs*.§.vj.nu.19 459
mater an possit in iudicio agere pro defloratione filiæ, nu.41 61
mater tutrix vel baiula filiorum,an teneatur cautionem dare.sub nu.2 879
matrimonium putatiuum habet eadē priuilegia quæ habet verum, respectu mulieris. in tit. *des droicts & app.* &c.§.v.nu.12 560
matrimoniū est sacramentū dignius omnibus aliis pluribus de causis,videlicet causa authoris,loci,& cōmunitatis.vide super rubri.*des droicts & appar.* &c. nu. 1 491
& laudes illius comprobari possunt ratione,confirmari authoritate,corroborari figura,& manifestari exemplo.nu.2.12.37.& seq. 492
comprobantur illius laudes rationibus quatuor.videlicet ratione finis,præeminentiæ,causalitatis,& rationе perfectæ laudis.nu.2.6.7,& 9 ibidem
matrimoniū dicitur initiari in spōsalibus, compleri per verba de præsenti,per carnis verò copulam dicitur cō summari,ad spiritualis matrimonij similitudinem qđ electione initiatur,cōfirmatione ratificaē, cōsummatur verò consecratione.in tit. *des droicts & appart.* &c. §.j.in ver.*apres la consummation*.nu.1 910
matrimonio declarato nullo & soluto, dos mulieri restituitur.Et quid de lucris matrimonio constante acquisitis.vide in tit.*des droicts & appar.*&c.§.ij.in verb. *femmē*.nu.5 522
ex matrimonio tria bona proueniunt,scilicet bonum fidei & castitatis,bonum prolis & generationis,& bonum sacramenti.vide super rub.*des droicts & app.*&c. nu.1 493
matrimonium est donum Dei.nu.13 494
ad matrimonij probationē requiruntur testes omni exceptione maiores.in tit.*des droicts & appar.*&c.§.vj.in ver.*& sera tenue* nu.30 618
matrimonij societas ex sui natura habet vt æquales sint participes lucri & damni.in tit. *des droicts & app.* &c. §.ix.in ver.*qui est*.nu.2 680
matrimonio per diuortium soluto, bona per mulierem quæsita præsumuntur ex bonis mariti. in ti.*des droicts & appar.*&c.§.xiiij.nu.10 712
matrimonij substātialia duo sunt, scilicet materia quæ denotat consensum,& forma,hoc est verba seu signa illis æquiualentia.in con.j.do.Guidonis de Moreaul. nu.16 585
matrimoniū Ioseph & Marię virginis fuit verum matrimonium:&tamen non fuit carnaliter cōsummatum. nu.17 ibidem
matrimonium quid sit,vide nu.28 587
matrimonium primò institutum fuit in paradiso.nu.29 ibidem
matrimonio quo ad thorum separato, alia tamen causa quàm adulterij an mulier possit petere doharium. ℣ non.in tit.*des droicts & appar.* &c. §. vj. in ver. *apres le trespas*.nu.1 592
& quid si matrimonium fuerit declaratum nullum. nu. 2 ibidem
quando vir & vxor contrahunt matrimoniū,bona eorū sunt tacitè hincinde obligata,absque eo quod interueniat factum aliquod ipsorū circa ipsam hypothecā in ti.*des droicts & appar.*&c.§.xvij.in ver.*son mary*. nu. 10 728
matrimonia honorabilia requirūt honorabilē dotem, &maior dos in vidua requiritur,quàm in virgine.sub rubr.*des droicts & appar.*&c.nu.26 497
in matrimonij fauorem multa sunt introducta in iure. quæ vide à nu.28.vsque ad 37 ibidem
matrimonium non vitiatur omissione solennitatis alicuius consuetudine introductæ.nu.30 497
matrimoniū non vitiatur propter dolū.vt si mulier dolo psuasit se habere amplas facultates,& ita dolo circumuenit iuuenem,v eam in vxorem acciperet, cum postea nihil reperiatur habere,non propter hoc dirimitur matrimonium.nu.33 498
in matrimonio dissoluendo partes nō possunt testibus remittere iuramentū,quod in aliis fieri potest.nu.34. &35 ibidem
matrimoniū non institutum est libidinis causa,sed propter liberos procreandos.in tit.*des droicts & apparte-nances à gens mariez*. §. vij. in verb. *supposé que lesdicts contracts*.&c.nu.18 658
matrimonium non dicitur,sed cōnubiū,si cōiuges adeo sint senes,vt nulla supersit spes ꝓlis.ante nu.12 494

matrimo

matrimonium per verba de præsenti tantum contractū habitu & non actu dicitur matrimonium. sub nu. 29. 587
medicina debet esse proportionabilis dolori. in titu. *des droicts & appartenances*, &c. §. viij. in ver. *sera ramenee*. nu. 4 678
medicis an possit dari corpus ad mortem condemnati, vt faciant anatomiam. in tit. *des confiscations*. §. j. in ver. *il confisque les biens*. nu. 7 369
Mediolani nullus potest emere hæreditagia aut domū, nisi sit originarius cuius Mediola. in ti. *des mainsmortes*. §. x. nu. 6 1227
membrū quid dicatur. in tit. *des iustices*. §. v. in ver. *ou mutilation de membres*. nu. 2. vbi falso. 168
& ibi vide, an digitus, labia, barba, dentes, mammilla dicantur membra. à nu. 4. vsque ad nu. 9 169
membrum inutile, an habeat locum in statuto punientem mutilationem membri. ibidem
membri abscissio est pœna capitalis. in titu. *des iustices* §. v. in ver. *corporellement*. nu. 1 169
membri mutilatio aut quælibet alia pœna corporalis, an possit imponi per locumtenentes. nu. 2 ibidem
mendax inter alias pœnas quas patitur amplius sibi nō creditur. sub nu. 5 723
mendicātes licet non possint acquirere immobilia, si tamen eis relinquantur, possunt vendere. in ti. *des mainsmortes*. §. x. nu. 27 1232
mensis Augustus vt plurimum felix est & faustus. sub nu. 24 641
menstruorum commoda muliebrium quæ sint. 256
mentio mortis quare in retentione vsusfructus non faciat donationem causa mortis. ante nu. 3 897
mercator vt aliquis dicatur requiruntur plura, quæ vide in titul. *des droicts & appart*. &c. §. j. in ver. *s'elle n'est marchande*. nu. 3 517
mercator quis non iudicatur ex vno actu. in ti. *des droicts & apparten*. &c. §. j. in ver. *s'elle n'est marchande*. nume. 4 ibidem
meretricem in vxorē ducenti omnia peccata remittuntur. in titu. *des iustices*. §. v. in ver. *s'il n'a grace*. nume. 98 207
meretrices à vicinia ad honestarum mulierum postulationem expelli possunt. sub nu. 57 566
merum imperium an præscribi possit. super rubr. *des iustices & droicts d'icelles*. in ver. *& droicts d'icelles*. nu. 90 76
merum imperium non continetur in concessione omnis iurisdictionis. in ti. *des successiōs*. §. viij. in ver. *loingtain degré*. nu. 10 1006
quæ sunt de mero imperio habes in rubr. *des iustices & droicts d'icelles*. in ver. *& droicts d'icelles*. à nu. 69. vsque ad nu. 77 71
quæ verò de misto sint imperio habes à nu. 97. vsque ad nu. 98 77
& qui sint de bassa iurisdictione. nu. 98 78
merum imperium consistit in quatuor, sicuti sunt quatuor elementa. in ti. *des iustices & droicts d'icelles*. §. j. in ver. *aduenues & trouuees*. nu. 15 91
meri imperij sunt illa, scilicet creare tabelliones generales, confiscare bona, congregare concilium generale, habere gladium & potestatem animaduertendi in facinorosos. super rubr. *des iustices & droicts d'icelles*. in ver. *& droicts d'icelles*. nu. 1, & 2 49
messarij deierantes puniendi sunt de periurio. in tit. *des iustices*. §. vj. in ver. *par leurs sermens*. nu. 5 275
messariorum aut forestariorum officium quale sit. in ti. *des iustices*. §. vj. in ver. *meßiers & sergens*. nu. 59 260
messariū aut forestariū quilibet priuatus habere potest in suo nemore, & suo blado, & vinea, &c. nu. 60 ibi.
Meßiers & sergens, quot nominibus vocentur in iure. in ti. *des iustices*. §. vj. in ver. *meßiers & sergens*. nu. 1 245
Metrocomi sunt qui de vno loco mittuntur ad aliū, assignando eis locum seu villam à qua non audeant recedere. in tit. *des mainsmortes*. §. x. nu. 5 1226
metrocomi prohibentur transferre eorum possessiones quocunque alienationis titulo in alios quàm in homines illius loci mensurati. nu. 4 ibidem
meum quod est amplius meum fieri non potest. in titu. *des forestz*. §. j. nu. 10 1442
miles (cum simplicis sit facultatis & iurisdictionis volū tariæ) extra territorium creari potest. in tit. *des iustices* §. iiij. in ver. *nouuelle cheualerie*. nu. 1 130
miles tempore quo est captus in bello non debet habere stipendia. nu. 2 ibidem
miles non recipiens pagam tempore debito (tempore scilicet quo ostensiones suas faciunt) nō potest vltra petere. nu. 3 ibidem
miles non potest torqueri, ita nec doctor. nu. 5 131
miles & doctor in multis æquiparantur. num. 6. vsque ad numerum 9 ibidem
miles sicut non potest donare concubinæ suæ, ita nec doctor. in tit. *des iustices*. §. iiij. in ver. *nouuelle cheualerie*. nu. 7 131
militis appellatione de communi vsu loquendi non venit doctor. nu. 10 ibidem
miles existens in collegio non potest prætextu militiæ declinare iurisdictionem illius collegij. in tit. *des iustices*. §. v. verb. *s'il n'a grace*. nu. 90 197
milites Rhodienses an succedāt in feudis. in ti. *des fiedz*. §. v. in ver. *excepté les religieux*. nu. 18 454
militibus prohibitum ne equos suos ducant ad pascendum in pratis tam publicis, quàm priuatis. quod si fecerint tenetur magister militum in xij. libris auri. in tit. *des iustices*. §. vj. in ver. *en mesusage*. nu. 2 279
& si magister militum damnum soluerit, non potest illud recuperare à militibus. nu. 3 ibidem
militia an liberet filium à patria potestate. in ti. *des enfans de plusieurs licts*. §. iij. nu. 20 844
militia est officium virile. in titu. *des iustices*. §. iiij. in ver. *nouuelle cheualerie*. nu. 12 131
milites Hierosolymitani seu Rhodienses an succedāt in feudo, vasallo de eorū ordine effecto. sub nu. 18 454
minæ quæ & quando iustum metum inducant. sub nu. 17. in addit. 405
si quis minatus est vasallo ipsum offendere in persona vel rebus, an iste sit sufficiens metus, vt eum excuset à petitione inuestituræ. in tit. *des fiedz*. §. j. in ver. *ou à la personne*, &c. nu. 14 ibidem
ex qualitate personæ minantis considerandum est an minæ inducant iustum metum. nu. 15, & 16 ibidem
si Titius minatus est mortem alicui, & postea inueniatur mortuus, an iudex contra ipsum Titium procedere poterit. nu. 17 ibidem
minarum auri aut argenti cōmodū ad quem spectet, an ad nobilē tenentem in feudum à barone, an verò baroni. in tit. *des iustices*. §. j. in ver. *espaues*. nu. 13 86
minor si potest esse in iudicio sine authoritate tutoris, potest etiā constituere procuratorem sine authoritate eiusdem, & econtrà. in tit. *des droicts & appart*. &c. §. j. in ver. *contracts entre les uifz*. nu. 10 505
minor xxiiij. annis quanuis non petat renouationem inuestituræ ipso iure non priuatur feudo. in titul. *des fieds*. §. ij. nu. 1 410
minor xxv. annis & maior xiiij. priuatus feudo pro-

BIU Cujas

pter non petitionem inueſtituræ an reſtitui debeat. ibidem nu.2
minores xiiij.annis non tenentur iurare.nu.2 ibidem
ſtatutum ſi dicat quòd minor xviij.annis nõ poſſit ſe obligare niſi cũ certa aliqua ſolennitate, non infertur ex eo, quòd poſt illam ætatem poſſit ſe obligare. in ti.*des enfans de plusieurs licts.*§.v.in ver.*& separé de leur pere.*nu.13 871
minore xxv.annis propter non petitionem inueſtituræ feudo priuato,& iterum reſtituto,an ſub hac reſtitutione veniant fructus per dominum percepti.vide in tit.*des fiedz.*§.ij.nu.17 412
& an in generali reſtitutione veniant fructus.numer.18 ibidem
minor qui non poteſt alienare, non poteſt ad diuiſionẽ prouocare. in ti.*des fiedz.*§.vj.nu.3 456
minor xxv. annis non poteſt pro debito pecuniario incarcerari.in ti.*des rentes uendues.*§.ij.nu.14 820
minor xxv.annis non poteſt eſſe procurator ad iudicia.in tit.*des droicts & appartenances à gens mariez* §.v. nu.41 563
minor non poteſt eſſe defenſor.nu.42 ibidem
ſed maior abſq; mandato interuenire poteſt pro minore.nu.45 ibidem
item pater minor non poteſt eſſe in iudicio pro filia ſiue agendo,ſiue defendendo.nu.46 ibidem
minor aduerſus venditionem rei immobilis reſtitui poteſt.ante nu.17 412
minor dicens ſe læſum in reſtitutione quid debeat expri mere.ſub nu.16 ibidem
minor quę,quando,& qualiter donare poſſit.ſub nu.25 882
miniſtratores in iure qui dicantur.in tit.*des iustices.*§.vj. in ver.*meßiers & sergens.*nu.1 245
miſtum an contineatur ſub ſimplici.in tit. *des droicts & appart.*&c.§.vj.in ver.*par testament.*&c.nu.19 633
& quòd ſtatutum diſponens quòd in cõtractu mulieris requiratur certa ſolennitas,non habet locum in hermaphrodita.nu.20 ibidem
mobilia bona an cenſeantur eſſe de territorio loci vbi reperiuntur.vide in tit.*des mainsmortes.*§.xvj.in ver.*& la mainmorte a lieu.*nu.1,& 3 1274
mobilia bona concernunt perſonam, & non locum vbi ſita ſunt.nu.2 ibidem
an mobilia quæ proueniunt ex hæreditate mariti tranſeant pro dimidia parte in dominium vxoris.in tit. *des droicts & appart.*&c.§.ij.in ver.*tous meubles.*numero 6 534
mobilium appellatione quid veniat.vide in ti.*des droicts & appar.*&c.§.ij.in verb.*tous meubles.*à nu.9.vſq; ad finem eius verb. 535
mobilium rerum vilis & abiecta eſt poſſeſſio.in titu.*des rentes uendues.*§.iij.nu.2 827
modus plagarum eſſe debet ſecundum peccati grauitatem.ſub nu.4 677
modus turbationis eſt in ſpecie articulandus & probandus, nec ſufficit dicere generaliter ſe turbatum fuiſſe.in additione. 892
momẽtum quid propriè dicatur.in additio.in ver.*Paßé.* 331
molẽdinum an quis poſſit ędificare ſupra meum in flumine publico,& an eum poſſim prohibere.vide in ti. *des foreſtz.*§.ix.nu.2 1488
ſi iui per longiſſimum tempus ad molendinum tuũ, nõ per hoc potes me in furtũ cõpellere,cùm iſta itio fuerit per modum facultatis:& quæ ſunt facultatis non præſcribuntur.in tit.*des foreſtz.*§.ij.nu.14 1452
habens omnimodam iuriſdictionẽ,poteſt prohibere hominibus ſuis ne vadant molere in alius molendinis, quàm in his quæ ſunt ſuæ iuriſdictionis.nu.17 ibi.
monachus fugitiuus acquirit monaſterio. in ti.*des mainsmortes.*in ver.*quelque part que ce soit.*nume.7.vbi falſo. 1192
monachus inſtrumẽta ante monachationem & profeſſionem recepta, in publicã formam redigere poteſt. in tit.*des iustices.* §.vj. in ver.*meßiers & sergens.*num.24 250
monachus non ſuccedit in feudo.in titu.*des fiedz.*§.v.in ver.*excepté les religieux.*nu.1 450
quid de monacho à papa comite facto.nu.16 454
monacho vagante monaſteriũ non perdit ius quod habere poteſt in eo.ti.*des iuſtices.*§.j.in verb.*eſpaues.*nu.4 85
monachus ſi vſufructuarius efficiatur, ad eum trãfertur commoditas iuris ipſius vſusfructus.in titul.*des confiscations.*§.j.in ver.*& appartient.*nu.22 375
monachus ex diſpenſatione papæ poteſt vxorari,& efficiri laicus.in tit.*des fiedz.*§.v.in ver.*excepté les religieux.* nu.17 454
monachus aliàs ad ſuccedẽdum inhabilis ius retractus habere non poteſt.ſub nu.14 1319
monetam cudere nemo poteſt de iure cõmuni niſi princeps.ſuper rubr.*des iuſtices & droicts d'icelles.*in ver. *& droicts d'icelles.*nu.48 63
monetam falſam expendens mitius punitur quàm qui eam fabricat.nu.49 ibidem
monetam falſam fabricans,expendens,aut probam tõdens,qualiter puniatur.ſub nu.21 350
monetam falſificans qualiter puniatur.ſub nu.48 63
monitio trina requiritur vbi agitur de priuando quem iure ſuo.in tit.*des droicts& appart.*&c.§.xxiij.in verb. *ſera ſuffiſamment interpellé.*nu.8 792
mora extraiudicialis contrahitur ex lapſu biennij. in ti. *des droicts & appart.*&c.§.xxiij.in ver.*ſera ſuffiſamment interpellé.*nu.2 791
ſi conſuetus negotiari paſſus ſit moram in repetitione debiti haberi debet conſideratio lucri ceſſantis.in ti. *des droicts & appart.*&c.nu.4 762
moræ purgatio nõ admittitur quando quis priuatur iure ſuo ipſo iure.in tit.*des mainsmortes.*§.xxij.in ver.*demeurent au ſeigneur.*nu.2 1302
morbus ſimilis ſimilẽ medicinã requirit.in ti.*des droicts & appart.*&c.§.viij.in ver.*ſera ramenee.*nu.3 671
mors omnia ſoluit.ſuper procœmio, in ver.*que par mort.* num.1 38
mors eſt terminus vitæ.nu.2 ibidem
& quæ tollat mors,& alia plura de morte.nu.4 ibid.
mors vnde dicatur.num.6 ibidem
& quòd ſit triplex. num.7 ibidem
& tres eius nuntij.num.8 ibidem
& qualiter probetur. num.9 39
mortuus ciuilis æquiparatur naturali. *des confiscations.* §.j.in ver. *qui confiſque le corps.* nu.3. 362
mortuus propriè non dicitur abſens. in tit.*des fiedz.*§.j. in ver. *en eſt abſent.*nu.5 400
mortis appellatione in dubio, intelligitur de naturali. in titul. *des droicts & appart.* &c.§. vj. in verb. *apres le treſpas.* num.6 593
mors ciuilis eſt triplex, prima reſpectu pœnalitatis, vt deportatio, alia cauſalis,vt ſeruitus, tertia meritoria, vt ingreſſus religionis. nu.7 594
mortuus ſaiſit viuum,idem eſt ac ſi diceres,poſſeſſio defuncti continuatur in hæredem.in titu. *des ſucceßions.* §.j. num. 2 891

BIU Cujas

mortuus aperit oculos viuentis sine actu aliquo etiam ficto.nu.4 892
mortuo vno delegatorum aut simpliciter datorum expirat iurisdictio vel compromissum,nisi aliud in delegatione vel cõpromisso expressum sit in procœmio, in verb.*à change d'autres*.nu.1 37
an mortis appellatione simpliciter comprehendatur mors ciuilis.vide in tit.*des droicts & appart.*&c.§.vj.in ver.*apres le treſpas*.nu.4.vsque ad finem eius ver. 592
mors nemini ex solis præsumptionibus est infligenda. 94
mortuus in directa substitutione viuum saisit sicut in institutione. 943
Moses legis scriptæ tabulas à Deo accepit.super rubr.*des iuſtices & droicts d'icelles*.in verb. *iuſtices*.nu.6 44
mos addendi iudices vnius tribunalis tribunalibus ordinariis qua ratione reprobetur.sub nu.2.in verb. *en treſgrand nombre*. 42
multæ & pœnæ sunt commoda iurisdictionis. in tit.*des mainſmortes*.§.xviij.in verb.*mainſmortables*. numer.35 1293
mulier infra annũ luctus prohibetur nubere, & qua de causa. vide in consilio j. domini Guidonis de Moreaul.nu.1 580
mulier doharium alienatura tenetur ipsum hæredibus præsentare pretio, qui si nolint, alienare potest cuicunque & quomodocunque voluerit.in ti.*des droicts & appart.*&c.§.xvj.in textu. 718
& an ea præsentatio fieri debeat antequam perfecerit contractum cum alio,an post.vide eo.ti.& §.in verb. *eſt tenue de la preſenter*.nu.1 711
& an fieri debeat in vel extra iudicium.nu.2 ibidem.
& an sufficiat semel præsentare.nu.v. 722
& quòd post denuntiationem expectari debet per duos menses.nu.6 ibidem
nec tenetur dare eis pro minori pretio quàm alius dare vult.eodem titulo.& §.in ver.*pour le pris*.numero 2. ibidem
mulier nunquam præscribere poterit id quod pro dotalitio tanquam vsufructuaria possidet.in tit.*des droicts & appart.*&c.§.xv. in verbo,*veſtue & ſaiſie*.numero 2. 714
& illa possessio dicitur ciuilis, ratione cuius mortuo marito in suo dohario facit fructus suos.numero 3. ibidem
item eius possessionis ratione poterit apprehendere possessionem naturalem,etiam illo qui naturalem habet resistente.nu.4 ibidem
eiusdem quoq; ratione àclandestinitate excusatur.nu.5 ibidem
item poterit ingredi possessionem per violentiam, & si per aliam occupatam repererit.nu.6 ibidem
item eius possessionis ratione datur sibi interdictũ vnde vi.nu.7 ibidem
mulier quæ post mortem sui mariti vestita est de dohario consuetudinario, an etiam vestita dicatur de dohario cõuento seu diuiso.vide eo.tit.& §.in ver.*de ſon douaire couſtumier*.nu.1 715
mulier etiã mercatrix publica,si contrahat in aliquo alio casu quàm in casu mercantiæ, maritus non obligatur.in tit.*desdroicts & appar.*&c.§.j.in ver.*auquel cas pourfaict de marchandiſe*.nu.1 519
mulier infamis quæ est mercatrix potest conueniri pro debito ciuili. in tit.*des droicts & appart.*&c.§.j.in ver. *contracts entre les uifz*.nu.36 509
mulier an pro contractibus & obligationibus pro mercantiis initis possit in ius vocari sine mariti authoritate & licentia.in ti.*des droicts & appart.*&c.§.j.in ver. *s'elle n'eſt marchande*.nu.8 518
mulier non potest stare in iudicio sine consensu viri. in tit.*des droicts & appar.*&c.§.j.in verb.*n'eſtre en iugemẽt*. nu.1.vbi falso. 513
mulier obligat maritum pro mercantia in qua negotiatur.in tit. *des droicts & appart.*&c.§.j.in ver. *s'elle n'eſt marchande*.nu.1 517
mulier secundum consuetudinẽ Burgundię participans est dimidiæ partis bonorum constante matrimonio acquisitorum.in ti.*des droicts & appart.*&c.§.x.in textu. 520
& an hæc consuetudo locũ habeat in muliere quæ nullam habet dotem.vide eod.ti.& §.in gl.in ver.*mariee*. nu.1 526
idem in marito. acquirit enim dimidiam acquisitorum per vxorem, si supportet onera matrimonij, aliàs secus,vt in bannito,qui quia non supportat onera matrimonij, nihil habebit de rebus ab vxore quæsitis. eo.tit.& §.in gl.*femme*.nu.1.2,& 3 521
mulier præsumitur faciliter viri seductionibus decipi. in tit.*des droicts & appart.*&c.§.iiij.in verb.*ne peut*.nu. 11.vbi falso. 554
mulier quæ committit adulterium non lucratur medietatem bonorum.in tit. *des droicts & appart.*&c.§.ij.in ver.*acqueſtz*.nu.16 541
mulier quæ ex consuetudine Burgundiæ habet mediam partem bonorum constante matrimonio acquisitorum, an etiam teneatur ad mediam partem damnorum.nu.17 542
mulier habens plura bona mobilia, quæ dat in dotem viro inuentorizata, an si matrimonio constante consumantur,teneantur hæredes mariti ad æstimationẽ. nu.18 ibidem
mulier si ex licentia mariti reliquerit in testamento suo alicui omnia bona sua mobilia & immobilia, an ille habebit acquestuum factorũ matrimonio constante dimidiam sicut vxor habuisset.vide in ti.*des droicts & appart.*&c.§.ij.in ver.*& acqueſtz*.nu.21 543
mulier si ex pacto lucretur baguas, & maritus viuens eas impignorauerit,an hæredes dicti mariti eas luere teneantur ad vtilitatem vxoris. eod. titu.§.iij.num.1 ibidem
mulier si velit contrahere,vel in iudicio stare, vel facere vltimam voluntatem, rogans maritum pro licẽtia & authoritate, marito recusante absq; iusta causa quid ipsi agendum sit.vide in tit.*des droicts & appart.*&c.§. j.in ver.*& authorité*.nu.8 517
mulier potest donationẽ facere de bonis mobilibus & acquestibus factis constante matrimonio primi mariti cuicunque voluerit.vide in tit.*des droicts & appar.* &c.in ver.*de ſes biens*.nu.1 515
mulier an possit donare causa mortis sine consensu & licentia mariti.in tit.*des droicts & appar.*&c.§.j.in ver. *contracts entre les uifz* nu.18 506
mulier si constante matrimonio cõtraxit,& contractus nõ fuerit reuocatus ante mortem mariti, an mortuo marito teneatur.vide in tit.*des droicts & appart.*&c.§. j.in verb.*contracts entre les uifz*.nu.1 504
mulier faciens contractũ aliquem absq; licentia & authoritate mariti,vel quod faciat testamentum,an sint ipso iure nulla.in tit.*des droicts & appart.*&c.§.j.in ver. *ne peut faire*.nu.1 503
mulierem quamobrẽ Deus ex costa Adam fecerit. vide super rub.*des droicts & appart.*&c.nu.18 495
mulier quæ tranſit ad secundas nuptias, licet non teneat matrimonium, perdit nihilominus tutelam de

BIU Cujas

facto.in tit. *des fiedz.*§.viij.in ver.*ne prend la poſſeßion.* nu.6 1481
mulier non poteſt ſibi incidere comam cauſa deuotionis,quod ſi faciat,excommunicata eſt.in ti.*des droicts & appartenances*,&c.§.j.in ver. *en puiſſance de ſon mari.* nu.14 501
mulier non poteſt facere votum quod non deponat camiſiam in lecto.nu.15 ibidem
mulier cum nuptui traditur tranſit in aliam familiam. in tit.*des droicts & appart.*&c.§.j.in verb.*en puiſſance de ſon mari.*nu.3 449
& dicitur eſſe de familia viri.nu.7 500
mulier de conſuetudine regni Franciæ quanuis tranſeat in poteſtatem viri,non tamen per hoc eximitur à poteſtate patris.in tit.*des droicts & appart.*&c.§.j.in ver. *en puiſſance de ſon mari.*nu.8 ibidem
mulier ſubdita eſt viro quo ad corpus,id eſt,quo ad debitum carnis reddendum, & propterea dicitur non habere poteſtatem corporis ſui,ſed vir.nu.9 ibidem
mulier dicitur famula viri.nu.10 ibidem
& ad quæ obſequia teneatur viro ſuo.nu.11 ibidem
mulier non habet poteſtatem loquendi.nu.13 501
mulieres bonę raræ ſunt,cui adſtipulatur illud Iuuenalis,Rara auis in terris, nigróq; ſimillima cygno.vide in tit.*des iuſtices.*§.v. in verbo,*s'il n'a grace.*numero 99. 208
mulier quæ non dedit dotem non poteſt petere donationem propter nuptias.in ti.*des droicts & appart.*&c. §.ij.in ver.*mariee.*nu.2 526
mulier non ſuſtinẽs onera dotis non debet ex matrimonio lucrari.in tit.*des droicts & appart.*&c.§.ij.in verb. *mariee.*nu.3 ibidem
mulier prægnans nõ cogitur teſtificari,nec iurare.in tit. *des iuſtices.*§.v.in ver.*s'il n'a grace.*nu.126 219
mulier an poſſit renuntiare acqueſtibus,& an ſi renuntiat ea moriente hęredes eius liberati ſint à ſolutione mediæ partis debitorum.in titu.*des droicts & appart.* &c.§.ix.in verb.*qui eſt.*nu.8 682
mulier quæ dat mille in dotem quorum quinque ſortiuntur naturam mobilium, & ſic maritus lucratur dimidiam,an ſi nihil fuerit ſolutum lucretur maritus illam mediam partem.in tit.*des droicts & appart.*&c.§. ij.in ver.*& acqueſtz.*nu.15 541
mulieri non creditur ſicut viro. in tit. *des iuſtices.*§.vj. in ver.*meßiers & ſergens.*nu.42 255
& quib⁹ in caſibus mulier ſit deterioris cõditionis quã vir, in quibus melioris,& in quibus paris. ibidem
mulieribus interdicta eſt adminiſtratio omnium negotiorum publicorum & ciuilium.in ti.*des iuſtices* §.vj. in ver.*meßiers & ſergens.*nu.40 ibidem
mulier non poteſt eſſe teſtis in cauſis criminalibus.nu. 41 ibidem
mulieres & minores facile ſeducuntur. in tit. *des droicts & appar.*&c.§.vij.in verb.*ſitce n'eſt du conſentement.*&c. nu.48 647
mulier quæ poſt mortem mariti doharium percipit,tenebitur in dimidio debitorum mariti.in tit.*des droicts & appart.*&c.§.ix.in text. 676
& ſi totum ſoluerit,an poſſit ab hæredibus mariti repetere dimidiam.eod.tit. §.xj.in verbo, *contre la femme.* nu.9 697
& quod intelligatur de debitis quæ ſemel exacta nunquam debentur, & non de illis pro quibus competit rei vendicatio.eod.ti.& §.in gl.ſuper ver.*de tous debtes* nu.2 683
& an donatio cauſa mortis ſit debitũ ad quod teneatur vxor pro dimidia.vide eodem tit.& §.in ver.*& ne ſont point legatz.*nu.4 685
itẽ an ea mulier teneatur ad dimidiam reſtitutionis malè acquiſitorum.§.ix.in ver.*de tous debtes.* nu.4 686
& ſi maritus fecerit liberis aſſignationem per modũ diuiſionis, & hoc de acqueſtis,an ea aſſignatio præiudicet mulieri.nu.5 ibidem
& quid valeat talis aſſignatio.nu.7 687
mulier vna an poſſit habere plura doharia. in titulo *des droicts & appartenances à gens mariez.*§.vj.in ver. *& ſi le douaire,*&c.nu.2 678
& quod ſi mulier haberet decem maritos ſucceſſiuè, à quolibet habebit doharium.nu.5 679
mulier quæ habet mediam partem in mobilibus & acqueſtibus,& propter hoc pro dimidia debitorũ tẽnetur ad luitionem pignoris pro dimidia.in ti.*des droicts & appartenances à gens mariez.*§.ix.in verb.*& fraiz funeraux.*nu.11 690
mulier quæ moritur poſt mariti mortẽ antequam doharium ex ſtatuto aut cõſuetudine ad eam pertinẽs acceperit,nihilominus ipſum ad hæredes tranſmittit.in tit.*des droicts & appart.*§.xiiij.nu.11 712
idem de marito dicendum.nu.14 ibidem
ſi autẽ vendat ius ſuum alteri antequam adipiſcatur poſſeſſionem realem, emptor talis non poterit ſe dicere veſtitum & ſaiſitum.nu.15 713
mulier an in caſu ſtatuti quo pro debitis viri poteſt pro dimidia conueniri, poſſit iuuari beneficio Velleiani. in titu.*des droicts & appartenances à gens mariez.*§.xiij. nu.10 707
& quod licet renuntiauerit Velleiano cum iuramento, tamen ſi non renuntiauit beneficio nouæ cõſtitutionis,eſt tuta ipſo iure. nu.11 708
mulier doharium ſuum alienare non poteſt ſine conſenſu hæredum mariti.in titu.*des droicts & appart.*&c.§. xvj.in text. 717
eius rationem.vide nu.1 ibidem
& quid ſi hæredes ſint abſentes.eo.ti.& §.in verſi.*ſans le conſentement.*nu.1 721
mulier nubendo trãſit in poteſtatẽ viri ita quòd nõ poteſt ſine eius cõſenſu contrahere.in ti.*des droicts & appart.*&c.§.j.in ver. *en puiſſance de ſon mari.*nu.19 502
& an mortuo marito reincidat in poteſtatem patris.nu. 21 ibidem
mulier quæ dohariũ cõſanguineis venale exponit, aut præſentat,& dicat ſe inueniſſe qui xxv.dare velit : & mentiatur,cùm ſolũmodo xx.velit dare, an priuanda ſit ſuo iure propter hoc mendacium. in tit.*des droicts & appart.*&c.§.xvj.in ver.*pour le prix.*nu.3 724
mulier dedit marito fundũ dotalem,quem maritus alienauit de cõſenſu mulieris,quæ confeſſa eſt cum marito ſe recepiſſe pretiũ, an mortuo marito dicta mulier poſſit petere pretium fundi ab hæredibus mariti.in tit.*des droicts & appart.*&c.§.xvij.in ver.*& faire les fruicts ſiens.*nu.29 732
idem dicendum ſi fuerat venditus fundus, qui fuerat aſſignatus mulieri pro dote,& ipſa iuri hypothecæ renuntiauerit.nu.30 733
mulier quæ dotẽ promiſit tenetur ad vſuras & fructus ex die contractus.in titu.*des droicts & appartenan.*&c. §.xxiij.in verb.*ſera ſuffiſamment interpellé.* numero 3. 791
& quando dicantur contractus matrimonij,quo ad hũc caſum.nu.5 792
mulier quæ habet amplũ patrimonium, & multa bona ſi ſimpliciter nubat,an videatur omnia bona ſua dediſſe in dotem.in tit.*des droicts & appart.* &c.§.xxiiij. in ver. *ſont heritages.*nu.2 800

BIU Cujas

mulier si dedit omnia bona sua mobilia in dotem cum inuentario, si constante matrimonio fuerint consumpta, an hæredes mariti teneantur ad æstimationem. in tit. *des droicts & appart.* &c.§.xxiiij. in verb. *sont heritages*.nu.8 801
mulier potest habere bona triplicis generis. dotalia scilicet, paraphernalia, & alia quæ nec sunt dotalia, nec paraphernalia.in ti.*des droicts & appart.*&c.§.xxiiij.in ver.*sont heritages* nu.1.3.4 800,& 801
mulier si dicat se non posse morari in domo hæredū cuipa ipsorū, tenetur probare causam per eam allegatā. in ti.*des droicts & appart.*&c.§.xxiij.nu.25 765
idem si dicat se nō posse stare cum marito propter eius sæuitiam.probare tenetur.nu.16 ibidem
mulier potest eiici à marito extra domum, si non fuerit soluta dos promissa.nu.17 766
mulier si habet vnde se alere possit, non potest petere vsuras dotis. in tit. *des droicts & appart.*&c.§.xxiij.nu. 19 767
mulier si statim post mortē mariti emat aliquem fundū aut terras aliquas, an præsumatur ex pecuniis mariti emisse,& an hæredes mariti habere debeāt dimidiā. vide plenè decisam hanc quæstionem, in ti.*des droicts & appart.*&c.§.xiiij.nu.4 710
mulier transiens ad secunda vota,perdit tutelam filiorū suorum.in ti.*des enfans de plusieurs licts*.§.viij. num.1 888
etiam si relicta sit tutrix in testamento.nu.6 ibidem
item si sponsalia contraxerit.nu.2 ibidem
item si luxurietur post mortem mariti.nu.3 ibidem
mulier si luxurietur post mortem mariti, perdit dotem, dotalitiū,& omnia lucra quæ consequi posset ex bonis mariti.nu.4 ibidem
nec retinet domicilium viri si luxurietur.nu.5 ibidem
item si nondum ei fuit data administratio antequam ad secundas transierit nuptias, an ea iam existente in matrimonio possit ei dari.vide nu.10 889
rationem autem quare perdat tutelam,vide nu.9 888
mulier potest mercari & contrahere in his quæ alimenta concernunt absq; consensu mariti.in tit.*des droicts & appart.*&c.§.j.in ver. *contracts entre les uifz*. num.23 507
mulier nobilis,si vult,pōt immediatè post mortē mariti,renuntiare participationi bonorum dicti mariti:& sic non tenebitur ad dimidiam debitorum eiusdem. in ti.*des droicts & appar.*&c.§.xix.in text. 739
& an possit facere istam renuntiationem etiam viuente marito.eod.tit.& §.in gl.super ver. *faire la renuntiatiō*. nu.1 745
& si ipsa non renuntiauerit, an hæredes sui possint renuntiare.nu.2 746
item an mulier quæ fecit prædictas renuntiationes,capiat mediam partem acquestuum.eo.ti.& §.in ver.*& auec ce ne prendra*.nu.1 748
item si renūtians occultauerit aliquid de bonis mariti, renuntiatio fit nulla. Et an sic recuperet doharium eo quod renuntiatio pro nulla habeatur. eo.ti.§.xxj. nu.1 758
mulier si habet bona immobilia,& nubat pro suis iuribus,& etiam si multa mobilia possideat,& sic nubat, intelligatur omnia illa dare in dotem.vide plenissimè in tit. *des droicts & appart.*&c.§.v.in ver.*és droicts possessoires*.nu.14.vsque ad nu.16 571
mulier post mortē mariti habet doharium, an istud debeat esse verum,etiam si maritus fuerit mortuus ciuiliter vt si ingressus est religionē, aut deportatus perpetuo.Hunc casum vide amplissimè decisum. in titu. *des droicts & appart.*&c.§.vj.in verb. *apres le treſpas*.à nu.3.vsque ad nu.12 592
si mulier iusto errore ducta propter absentiā mariti nubit alteri, licet matrimonium non teneat, à crimine tamen adulterij excusatur. in tit.*des droicts & apparte.* &c.§.vj.in ver.*apres le treſpas*.nu.13 598
mulier faciens contractū non obseruata solennitate statuti valet in foro conscientiæ. in tit.*des droicts & appart.*&c.§.vij.in verb.*n'autres contracts*.nu.6 629
mulier transiens ad secunda vota habēs filios primi matrimonij, non potest disponere nisi de quarta parte bonorum.in ti.*des enfans de plusieurs licts*.§.ij.numer.5 837
mulier habens filios diuersorum matrimoniorum, filij primi matrimonij accipient lucra ex primo matrimonio prouenientia,filij verò secundi, ea quæ ex secundo.nu.7 838
mulier cum patre mariti habitans si secum vaccas adduxerit, quæ tēpore habitationis talis fecerunt partus, an reportare possit tales partus.in tit.*des enfans de plusieurs licts*.§.ij.in ver.*pour l'emporter*.nu.1 841
mulier non potest esse testis in testamēto,nec in scriptura priuata à tribus testibus subscribenda. in titul. *des succeßions*.§.iiij.in ver.*par ſon teſtament*.nu.11 945
mulier tenetur cum iuramento patefacere bona mariti defuncti hæredibus. in tit. *des droicts & appart* &c.§. xxj.in ver.*ayent ſoubſtraict*.nu.9 759
& si est concubina potest poni ad torturam. numer. 10. ibidem
mulier quæ portauit ad maritū mobilia quędā ei in dotem data,an mortuo marito renuntiationéq; per eā facta poterit accipere dicta bona, & si accipiat,an priuata sit beneficio renuntiationis.in titu.*des droicts & appart.*&c.§.xxj.in ver.*des biens communs*.nu.1 759
mulieres non possunt esse tutrices, & hoc de iure.in tit. *des enfans de plusieurs licts* §.iiij.in verbo,*la femme*. nu.1 851
mulier si iurauit non alienare dotem nisi solenniter & cum decreto,post modum alienat eam cum iuramento,quod istorum seruabit? quòd primum.in titul.*des droicts & appart.*&c.§.xvj.in verb.*ne peut mettre*.nu.3 718
mulier transiens ad secunda vota,an perdat donata sibi contēplatione primi matrimonij.in tit.*des succeßions*. §.vij.nu.2 996
mulier si vendat extraneò rem mariti(ipso tacente)vt ille extraneus postea vxori donet,an hoc casu valeat & remaneat penes illum in quem fuerit alienata? quòd sic.in tit.*des droicts et apparte.* &c.§.vij.in ver. *n'autres contracts*.nu.10 628
mulier si cōsentiat alienationi rerum hypothecatarum pro dote per maritum,an sibi præiudicet.in titul. *des droicts et appart.*&c.§.vij.in ver.*donations*. numero 12 624
mulier in suo dotalitio habens castrum, tenetur ad custodiam illius,nec repetit à proprietario expēsas pro custodia factas tempore hostilitatis. vide in titul. *des droicts et apparte.*&c.§.vj. in verb.*de maintenir*.num. 2 618
mulier an lucretur(secundū cōsuetudines nostras) post mortem mariti dimidiam feudorū mariti sicut cæterarum rerum.in tit.*des droicts et appart.*&c.§.vj.in ver. *ſur la moitié des heritages*.nu.1 598
item an iurispatronatus quod maritus habet ratione alicuius terræ antiquæ in ecclesia.nu.2 ibidem
item an lucretur iocalia,baguas, & vestes, à nu.6.vsque ad nu.11.exclusiuè. 599

BIU Cujas

& quid de ſtrenis, & donationibus à parentibus in die nuptiarum datis.nu. 11 700
& an mulier mortuo marito debeat veſtiri veſtibus lugubribus, & velis expenſis hæredum nu.12 ibidem
& quid de veſte ſciſſa nondum ſuta, penes ſartorem exiſtentem.nu.13 ibidem
item an debeat habere vſumfructum in rebus alteri legatis.nu.32 703
& an reditum gabellarum à viro emptarum.nu.33 ibi.
& an vſusfructus fundi in quo maritus erat proprietarius, & alius vſufructuarius, vſufructu per mortẽ vſu fructuarij cum proprietate conſolidato.nu.34 ibid.
mulier ſi re in qua habet dotalitium malè vtatur, an priuetur dotalitio. in tit. *des droicts & appart.*&c.§.vj.in ver. *de maintenir*,&c.nu.6 619
mulier non habebit doharium ſuper bonis per maritũ ante contractum matrimonium acquiſitis, aut ei prouentis ex ſucceſſione collateralium, dũmodo fuerint acquiſita per ipſos collaterales.in tit. *des droicts & appar.*&c.§.vj.in verb. *anciens*.nu.24 707
mulier an dicatur eſſe domina ipſius doharij, an tãtùm vſufructuaria.in ti. *des droicts & appart.*&c.§.vj.in ver. *pour en iouir ſa vie durant*.nu.1 ibidem
mulier quando relinquitur domina & vſufructuaria, quid hæc verba importent.nu.2 ibidem
& cum mulier capit iſta bona per modũ doharij, quod debet fieri inuentarium de eis.nu.3 708
& ibi vide multas pulchras & vtiles quæſtiones vſque ad finem eius verſiculi.
mulier poteſt renuntiare iuri ſibi prouenienti ex ſtatuto.in tit. *des droicts & appart.*&c.§.vj.in ver. *ſera tenue*. nu.13 615
mulier tranſiens ad ſecunda vota, an perdat doharium. nu.14,& 15 ibidem
mulier conſtante matrimonio adulterium commit tens perdit doharium.nu.16 ibidem
& quid ſi mortuo marito adulteretur.nu.24 617
mulier quæ commiſit adulterium, aut à marito ob cauſam fornicationis receſſit, dotem aut dotalitium repetere non poteſt.nu.17 615
& hoc dummodo vir eam accuſet de adulterio.hęredes enim non poſſunt retinere dotem mulieris, obijciendo ei adulterium.nu.18 ibidem
mulier ſicut perdit dotem propter adulterium, ſic etiã lucrum quod ei prouenire debebat ex l. municipali. nu.19 ibidem
mulier committens adulterium ſi habeat filios primi matrimonij, dos non applicatur ſecundo viro. nu.25 617
mulier habens vſumfructum in bonis mariti (quod dohariũ dicitur) tenetur cauere de vtendo fruendo arbitrio boni viri, ſcilicet ne vllam læſionem ex vſu afferet proprietati.in tit. *des droicts & appart.*&c.§.vj.in ver. *& ſera tenue*.nu.1 613
& an faciat fructus ſuos ante dictam ſatiſdationem. nu. 3 ibidem
& an debeat ſatiſdare cum fideiuſſoribus.nu.4 ibid.
& quando ſufficiat cautio iuratoria.nu.5 614
& an teſtator poſſit ei remittere dictã ſatiſdationis præſtationem.nu.8 ibidem
& an dicta mulier debeat ſtare colono viri.nu.9 ibidem
mulier adultera an perdat doharium.nu.16 615
mulier vſufructuaria tenetur ſtare locationi mariti.nu. 10 614
mulieres licet ſplendeãt fulgore viri, non tamen debent eius infortunio affici.in titu. *des mainſmortes*.§.viij.in ver. *& apres le deces*.nu.4 1206
mulieri ex periculo viri nihil vitij accidere poteſt. nu.5 ibidem
mulier effecta ſerua ratione hæreditagiorum mariti in loco manuſmortuæ exiſtentiũ, dimittendo ea hæreditagia redit ad priorem ſuum ſtatũ. in tit. *des mainſmortes*.§.viij.in ver. *en delaiſſant*.in tit. nu.1 ibidem
ſed an relinquendo hæreditagia & locum mariti habebit eius vita durante doharium.vide nu.5 1208
mulier popularis nupta in domo nobilis, dicitur nobilis in titu. *des mainſmortes*.§.vij.nu.1 1209
& eum honorem retinet etiam ſoluto matrimonio, & ea vidua remanente. nu. 3 ibidem
mulier fulgere debet radiis mariti. nu. 2 ibidem
mulier nobilis nubẽs ignobili viro perdit nobilitatem. numer. 4 ibidem
nec nobilitas filiorum ex parte matris conſideratur. nu.5 ibidem
mulier an præſentare ſeu ius patronatus habere poſſit. 599
mulier bis cum iuramẽto cõſentiens alienationi rerum pro dote hypothecatarum ſibi præiudicat. 556
mulier cum marito obligata per renuntiationem diuiſionis eſt liberata à debitis. in ver. *parſon mari*. 754
mulier declarans ſe velle ad ſecunda vota tranſire, priuatur tutela & adminiſtratione.ſub nu.2 888
mulier non debet participare in acqueſtibus factis ante matrimonium, etiam ſi ſolutio facta ſit ipſo conſtante. 694
mulier prægnãs non cogitur teſtificari, iurare, aut in iudicio comparere.nu.126 219
mulier terram aliquam habens pro dohario, etiam ſi vſufructuaria ſit, non poteſt indictum imponere. 128
mulier veſtes pretioſas non dicitur lucrari, ſed tantum quotidianas.ſub nu.11 700
mulier vſufructuaria tenetur ſtare colono. ante numerum 1 390
mulier vti debens boni viri arbitrio tenetur ſtare colono. ſub nu.10 614
mulieris menſtruoſæ vtilitates & cõmoda quæ ſint.255
mulierum vitia ſunt infinita. ante numerum 100 208
multitudinis ac pluralitatis cõmoda quę ſint, & an pro magnitudine præſumatur.nu.1 42
munus ordinarium non poteſt imponi niſi prius populo notificetur vt ſe prępparent.in tit. *des iuſtices*.§.iij.in ver. *indire, impoſer*,&c.nu.37 121
& quod dicatur extraordinarium.nu.40 ibidem
munera publica & honores potioribus & honeſtioribus indicenda ſunt.nam reipubl.intereſt per ditiores & digniores regi.in ti. *des ſucceßions*.§.xij.nu.14,& 15 1062
munerum plures ſunt ſpecies, quas vide in ti. *des iuſtices*. §.iiij.in ver. *indire, impoſer*,&c.nu.26 120
ad munera ratione originis vocatus, vocatur etiam ratione incolatus.in tit. *des fiedz*.§.vij.in ver. *& ſelon la nature d'iceluy*.nu.10 465
muri fortalitij vel villæ ſine licentia principis refici non poſſunt.vide in tit. *des foreſtz*.§.ix.nu.4 1488
mutatio ſtatus quid operatur.remiſſiuè ante numerum 106 209
mutanda non ſunt quæ certam ſemper habuerunt interpretationem.in titul. *des confiſcations*.§. j. numero 17 349
item non facile diſcedendum ab eo quod diu viſum eſt æquum.nu.19 ibidem
nec à communi obſeruantia recedendum.nu.19 ibid.
mutanda nõ ſunt quæ ſemper certam interpretationem habuerunt.in tit. *des ſucceßions*.§.xiij.nu.7 1099

BIU Cujas

N

NAtionis appellatione comprehenduntur etiam clerici.in tit.*des foreſtz.*§.v.in ver.*habitans.*nu.14 1464
naturales filij dicuntur nati ex concubina in domo retenta,aut aliàs indubitato affectu coniuncta,& inter ſolutum & ſolutam.in tit.*des ſucceßions des baſtardz.*§. iij.nu.1 1121
& dicuntur naturales quia natura eos genuit, non honeſtas coniugij.nu.2 ibidem
& vocantur baſtardi. ibidem
& an iſti ſic nati ſuccedant parentibus : quòd non. vide nu.3,&4 ibidem
& tales excluduntur non ſolum à ſucceſſione, ſed etiam ab alimẽtis,hoc de iure ciuili,ſecus de canonico. nu. 11 1124
naturalis poteſt hæres inſtitui ſi non extet legitimus, & etiam ſi extet legitimus, ſed qui effectualiter non ſit hæres, vt puta quia renuntiauerit, vel aliàs excluſus fuerit in titu.*des ſucceßions des baſtardz.* §.iij. in ver.ab inteſtat.nu.1.vbi falſo. 1228
naturales etiam legitimati ſunt infames.in tit.*des ſucceſſions des baſtardz.*§.v.in conſi.nu.65 1176
naturalis non admittuntur in emphyteuſi eccleſiaſtica. in tit.*des ſucceßions des baſtardz.*§.v.in conſil. num.12 1150
naturalis cauſa potius præſumitur quàm accidentalis. in tit.*des foreſtz.*§.j.nu.7 1441
in natura pari nulla eſt naturalis prælatio. in tit.*des ſucceßions.*§.ix.nu.3 1009
neceſſitas facit licitum quod illicitum eſſet.in tit.*des iuſtices.*§.v. in ver.*s'il n'a grace.*nu.16 185
neceſſitatis in caſu licitum eſt laico baptizare. num.17 ibidem
item audire confeſſionem.nu.31 187
neceſſitatis cauſa iuris diſpoſitio ſuſpenditur. numer.18 185
neceſſitate extrema famis furari licet nu.19 186
neceſſitatis non maximæ tempore fur non excuſatur in totum,alleuiatur tamen eius culpa.nu.22 186
neceſſitas non tollit ius,ſed ſuſpendit.nu.23 ibidem
neceſſitate non ſolum ſuæ perſonæ,ſed & ſui equi licitũ eſt tranſeunti per viam equũ ſuum depaſcere in prato propinquo.nu.26 ibidem
in neceſſitate exiſtens non poteſt furari alteri in ſimili neceſſitate exiſtenti.nu.27 187
exiſtens in extrema neceſſitate ſi furetur an teneatur ad reſtitutionem, ſi poſtea ad pinguiorem fortunã peruenerit.nu.28. ibidem
neceſſitas extrema quomodo cognoſcatur.nu.29 ibid.
neceſſitas participantem cum excommunicato excuſat. in tit.*des iuſtices.*§.vj.in ver.*meßiers & ſergens.*num.29 251
in neceſſitatibus nemo liberalis exiſtit. in tit.*des droicts & appar.*&c.§.vj.in ver.*ſur la moitié des heritages.*nu.19 701
neceſſarij habent beneficium abſtinendi.in tit.*de ſucceſſions.*§.j.in ver.*le plus prochain.*nu.5 905
negligentia & culpa per teſtatorẽ remitti poteſt, ſed nõ dolus.in tit.*des enfans de pluſieurs licts.*§.vj.in verſi. *d'en rendre compte.*nu.21 881
per tempus xxx. anno. præſumitur omnis negligentia, quæ negligentia potens eſt ad acquirendum ius.in ti. *des cenſes.*§.ij.nu.12 1378
ſi quis fuit negligens in ſolutione penſionis per xl.annos,& dominus etiam negligens in petendo, an talis erit tutuspræſcriptione contra dominum cenſus. nu.33 1385
negligentia non poteſt allegari contra aliquem ſi eius diligentia nihil ſibi profuiſſet.nu.40 1389
quando quis tenetur ad factum certum & limitatũ certo tempore, eo ipſo quod tempore illo non facit, eſt probata negligentia, niſi de impedimento oſtendat. in ti.*des fiedz.*§.iiij.in ver.*dedans xl.iours.*nu.2 429
negligentia iudicis quomodo puniatur. 358
negotium ſeculare tripliciter accipitur,&quomodo.vide in ti.*des iuſtices.*§.vj.in ver.*meßiers & ſergens.*nu. 32 253
negotiari quilibet in dubio proprio nomine præſumitur.in tit.*des enfans de pluſieurs licts.*§.ij.in ver.*ne participe point.*nu. 11 841
negans in prima comparitione & poſtea confitens,non euadit pœnam negantis.in titu.*des iuſtices.*§.vj.in ver. *iuſques à ſept ſols.*nu.7 284
negatiua dictio præcedens verbum potentiam denotãs, impoſſibilitatem & neceſſitatem quãdam præciſam importat.in ti.*des fiedz.*§.v.in ver.*excepté les religieux.* nu.10 452
propter negationem quis priuatur iure ſuo.in titul. *des droicts & appart.*&c.§.xvj.in ver.*pour le pris.*nu.5 723
negatio duplicat pœnam.in titul.*des iuſtices.*§.vj.in verſi. *iuſques à ſept ſols.*nu.3 283
nemus in quo habetur ius paſcendi an poſſit ad culturã reduci in prẽiudicium habentium tale ius.ſub nu.29 1457
nemoris vſus ſi ſit relictus alicui vniuerſitati pro commodo ſingulorum, an vtantur æqualiter omnes vel ſecũdum quod ſunt ditiores & digniores.vide in tit. *des foreſtz.*§.ij.nu.26 1456
ſtatutum q̃ homines alicuius iuriſdictionis poſſint incidere ligna in nemore alterius, an valeat.nu.27 ibi.
nemoris vſus ſi ſit aliquibus de villa aut ciuitate conceſſus perpetuò quantum duret iſtud tale tempus. vide nu.28 1454
habens vſagium alicuius nemoris,an ſi nolit vti, poſſit alteri vendere vel locare.vide nu.29 ibidem
nemoris habens vſagium an poſſit alteri concedere ligna.nu.30 ibidem
ſi ruſtici alicuiꝰ pagi dicant ſe vſos fuiſſe nemore aliquo tanto tempore cuius initij memoria non extat,an per hoc dicantur acquiſiuiſſe ius vtendi fruendi in illo nemore.in tit.*des foreſtz.*§.ij.nu.23 1456
nepos ſuccedit auo ex propria perſona, non ex perſona patris.in tit.*des ſucceßions.*§.x.poſt primam arborem. nu.36 1022
nepos repreſentat perſonam patris,& ſuccedit loco patris quo ad ſucceſſionem patrui vel auunculi,quo verò ad alios tranſuerſales nepos nõ ſuccedit in locum patris,imo excluditur à patruo.in tit.*des ſucceßions.*§. x.nu.6 1015
nepos quando vocatur ex perſona patris, debet habere illam portionem quam pater ſuus habuiſſet.in ti. *des ſucceßions.*§.x.in ver.*que ce qui eſchet au pere.*numero 1 1038
nepos vel pronepos,vnus vel plures,tantũ accipiant de hæreditate auita,quantum pater reciperet.in titu.*des ſucceßions.*§.x. poſt primam arborem.nu.30 1021
an neptis per auum maritata excludatur à ſucceſſiõe ex ſtatuto quod filias fœminas dotatas excludit.in titu. *des ſucceßions.*§.xij.in ver.*femme.*nu.2 1062
Titius deceſſit relicto filio,& pronepte ex filia præmortua,an iſta proneptis ſuccedat cum filio.in tit.*des ſucceßions.*§.x.poſt primam arborem.nu.31 1021
nepos conceptus poſt mortem aui non ſuccedit ex perſona ſua,ſed patris.vel matris.in tit.*des ſucceßions.*§.x.

BIU Cujas

poſt primam arborem.nu.7,& 10 1019
& talis nepos nihil attinet auo,nec ei ſuccedit.nu.9 ibi.
nec rumpit teſtamentum aui nu.11 ibidem
nepos conceptus poſt mortē aui banniti, non bannitur ex vigore prēcepti,quòd quis banniatur cum filiis & nepotibus.nu.12 ibidem
nepos conceptus & natus viuo auo poteſt vti dignitate & priuilegio aui,ex perſona ipſius aui.nu.13 ibidem
nepos qui per mortem patris viuo auo cœpit tenere primum locum rumpit teſtamentum aui,in quo præteritus eſt.nu.15 ibidem
nepotum appellatione veniunt pronepotes.nu.17 ibi.
nepos mortuo patre viuente auo incipit tenere locum patris.nu.16 ibidem
nepos,id eſt natus poſt.nu.18 1020
nigro generali exiſtente,& rubrica debet eſſe generalis, & econtrario.ſuper rub. *des iuſtices & droicts d'icelles.* in ver.*iuſtices*.nu.28 48
nihil & inualidum comparantur.in ti.*des mainſmortes*.§. ix.in conſi.nu.25 1222
niſi dictio quam vim habeat.in titu.*des iuſtices & droicts d'icelles*.§.v.in ver.*s'il n'a grace*.nu.11,& 12 184
niſi dictio poſita poſt negatiuam in lege ſemper ponitur ne lex ſit incerta.in tit.*des mainſmortes*.§.x. numero 14 1229
Niuernia regio vnde dicta ſit. ſuper proœmio, in verſi. *meßire Ferri de Clugny*.&c.nu.17 29
nobilitas non datur per legitimationē.in tit.*des ſucceßiōs des baſtardz*.§.5.in conſi.nu.68 1177
nobilitatis fauor eſt ſufficiēs cauſa ad diſpenſationē ſuper pluralitate beneficiorum.in titu.*des iuſtices*.§.v.in ver.*s'il n'a grace*.nu.161 228
nobiles an teneantur ad onus patrimoniale impoſitum à domino terræ.vide in titu.*des mainſmortes*.§.xviij.in ver.*mainſmortables*.nu.13,& 15 1286
nobilis vt quis dicatur requirūtur tria, ſcilicet quòd ſit nobilis natalibus,honorum luce cōſpicuus, & diues in patrimonio.in tit. *des droicts & appart*. &c.§.xix.in verb.*entre gens nobles*. nu.4 740
nobilis quis dicitur ex eo quod habet qualitatē propter quam per principatum tenentem, vel populum quis vltra honeſtos plebeios acceptus eſt.nu.5 ibidem
& an militia nobilitet quem.vide nu.11 ibidem
& quod in multis ciuitatib⁹ milites ſunt nobiles, quod tamen non eſt de iure cōmuni, niſi ſint milites vrbis Romæ.nu.14 741
nobilis etiam dicitur ille qui ſecundum conſuetudinem loci nobilis reputatur.nu.12 ibidem
nobiles ſunt aliqui in vno loco,qui non eſſent in alio,vt Venetiis omnes qui ſunt de officiis publicis, ſeu de conſilio.nu.13 ibidem
nobilis genere dicitur qui à parentibus nobilibus deſcendit.nu.15 ibidem
nobilis dicitur qui ex ſanguine claro deſcendit.num.17 ibidem
nobilitas eſt virtus, & diuitiæ antiquæ.nu.18 ibid.
vera verò nobilitas eſt quę ex virtute alicuius prouenit, & illa ſola eſt quæ animum moribus ornat.nume.19 ibidem
& quòd diſputare de nobilitate generis, ſit diſputare de nobilitate ſtercoris.nu.20 ibidem
nobilium prærogatiuæ quæ ſint.nu.21,& 22 ibidem
nobilis & literatus æquiparantur.nu.23 ibidem
& ſi duo ſint æqualiter literati quorū vnus nobilis genere, alius ex genere plebeio, quis eorum præferendus ſit.nu.24 ibidem
nobilis item dicitur qui ex priuilegio,vel aliàs habet iuriſdictionem meri & miſti imperii.nu.25 742
nobilitas cauſatur ex nouem,quæ vide nu.26 ibid.
nobile feudum nobilitat ruſticum.nu.27 ibid
nobilitas viri afficit mulierem.nu.28 ibid
nobilis qui ad paupertatem redactus eſt nō eſt amplius nobilis.num.29 743
nobilis exercens artes mechanicas perdit nobilitatem. numero 30 ibid.
& an ſi relinquat exercitium eius artis recuperet nobilitatem.nu.32 ibidem
nobilis practicans in curia officium procuratorium,perdit nobilitatem.nu.31 ibidem
nobilitatur quis diuitiis.nu.36 ibidem
nobilis domina nubens indigno puta ſuo ſeruitori, eſt exhæredanda.ſuper rub.*des droicts & appartenan*.&c. nu.4 492
nobiles duo ſi contendant de iuriſdictione alicuius ciuitatis,& ſententia feratur pro vno eorum,talis ſentētia non præiudicat populo illius ciuitatis (quanuis ſciuerit cauſam agi) niſi citatus fuerit ad cauſam, & populus citatur non tenetur obedire ſententiæ.in ti. *des fiedz*.§.viij.in verb.*en alienation & tranſport*.numer. 52 477
nobiles ſeu domini an manumittere poſſint ſeruū de iure ſine licentia domini. quòd nō in ti.*des fiedz*.§.viij. in ver.*en alienation & tranſport*. nu.38 473
nobilitas præbet immunitatem in tit.*des iuſtices*.§.iiij.in ver.*ſur ſes hommes ſubiects*. nu.62 146
nobiles tenentur ad tallias quę indicuntur gratia publicæ vtilitatis & neceſſitatis.nu.63 ibidem
nobiles licet de iure non excuſentur à muneribus publicis, tamen quandoq; propter nobilitatem principes tribuunt immunitatem.nu.64 ibidem
nobilitatis cauſas princeps facilius præſumitur conceſſiſſe gratiam,quàm aliàs.in tit.*des iuſtices*.§.v.in verb. *s'il n'a grace*.nu.151 228
nobilium crimina facilius occultantur quàm aliorum. nu.154 ibidem
nobilitatis intuitu parcitur delinquenti.nu.153 ibid.
nobilitati in beneficiis magis eſt prouidendum.nu.155 ibidem
nobilem quantum ad prouiſionē beneficiorū non opus eſt eſſe ita literatum ſicut ignobilem.nu.156 ibidem
nobilitas ſi non exprimatur in impetratione beneficii, talis impetratio eſt nulla.nu.157 ibidem
nobilior agere poteſt contra minus nobilem vt ipſi cedat in ſedendo.in tit.*des enfans de pluſieurs licts*.§.iiij.in ver. *entre gens nobles*.nu.1 848
& ſi tales quæſtiones de præeminētia inter nobiles fiāt, inſpicienda eſt eorum genealogia,cōſuetudo loci, & fama.nu.2 849
conſuetudo enim loci quem nobilem facit, qui in alio loco non eſſet.nu.3 ibidem
vt Venetiis vbi omnes officiarij publici nobiles reputantur. ibidem
item & Tholoſæ vbi conſules ciuitatis habentur pro nobilibus.nu.4 ibidem
nobilitas ex loco ſedendi conſideratur quæ loca ſedendi conſuetudo aſſignat,nec debet præpoſterari.nu.5 ibidem
nobiles genere inter apoſtolos fuerunt diuus Paulus & Bartholomæus.nu.9 850
nobilem eſſe dicens cùm non ſit,in crimen falſi incidit. nu.10 ibidem
nobili potius defertur quàm alij.in tit. *des droicts & appart*.&c.§.xv.in ver.*deſcindre*.nu.1 750
nobili potius creditur quàm alteri.nu.2 ibidem

BIU Cujas

nobilis in liga præferri libet.nu.3 ibidem
nobiles quo ad pœnam corporalem mitius puniuntur, quàm plebei.nu.4 ibidem
& ibi ponit septem casus quibus nobilis ita punitur sicut & ignobilis: & sunt hi, in proditore, in hæretico, in papa, in imperatore, in excessiua contumacia, in illo qui delinquit in officio suo.nu.5 ibid.
nobilitatis priuilegia perduntur periurio, falso testimonio, vel delicto.nu 6 ibid.
nobilis succedit homini suo morienti sine legitimo hærede.nu.7 ibidem
Noe cognomina.super procœmio, in versic. *Meßire Ferri*, &c.nu.22 29
nomen quid sit.in tit. *des iustices*. §.vj.in versi. *meßiers & sergens*.nu.55 259
nomen habitu habere non sufficit, nisi & actu habeatur.eodem
nomina debitorum spectant ad dominum loci vbi obiit seruus creditor, non loci debitorum. in tit. *des mainsmortes*.§.xvj.in versiculo, *ua demeurer*, &c.numero 35 1273
nomina debitorum & actiones veniunt appellatione mobilium.in tit. *des confiscations*.§.j.in verbo, *& appartient*.nu.14 372
non aliter dictiones important conditionem.in titu. *des droicts & appart*. &c. §. vij.in ver. *si ce n'est du consentement*.&c.nu. 8 638
non potest dictio importat necessitatem præcisam, item priuat potentiam, & reddit actum in contrarium factum nullum.in tit. *des droicts & appart*.&c.§ j.in ver. *ne peut faire*.nu.2 503
non potest dictio importat necessitatem.in tit. *des iustices*.§.ij.in ver. *& la pourra*.nu.1 106
non valeat verbum quid importet.in ti. *des confiscations*. §.j.in ver. *il confisque les biens*.nu.3 368
notarius non potest mutare signum consuetum. in cõclu. consuet. in versi. *nous uoulons que*, &c.nu.1 1517
& si vtitur diuersis signis, punitur pœna falsi. numero 2 ibidem
notarius regius delinquens in conficiendo instrumentum, à quo puniendus sit.in tit. *des iustices*.§.vij.in ver. *de simple rescousse*.nu.38 305
notarius recusans recipere instrumẽta, si est rogatus de hoc, debet priuari officio.in tit. *des iustices*.§.vj.in ver. *meßiers & sergens*.nu 48 257
notarius quibus casibus, & quibus modis puniatur. vide in tit. *des confiscations*.§.j.à numero 22. vsque ad nu. 32 353
notarium quem esse quomodo probetur.nu.31 354
notarius an possit vti diuersis signis.nu. 30 ibidem
notario sine testibus non creditur. in titu. *des droicts & appart*.&c.§.xix.in ver. *ou de notaire*. nu.1 747
notari⁹ simpliciter rogatus intelligitur apponere clausulas consuetas.in tit. *des droicts & appar*.&c. §. xxiij. in ver. *& qui ne sont payez*.nu.3 783
notarius non licitè capit salarium à paupere pro instrumenti confectione.in tit. *des enfans de plusieurs licts*. §. vj.in ver. *& prendre la tutelle*.nu.4 875
notarius seu tabellio falsarius an possit instrumenta conficere.in tit. *des iustices*.§.vj.in verb. *meßiers & sergens*.nu.47 257
notarius instrumentum redigens in formam publicam mortuo eo qui recepit, imbreuiaturam eius extendere non poterit.sub nu.8 1522
notarius instrumentum validum sine testibus recipere nequit.in ver. *ou de notaires*. 747
notarius punitur conficiens instrumentum de iure reprobatum.sub nu.23 353
notarius quo casu instrumento addere vel detrahere possit.sub nu.3 783
notarius rogatus instrumentum recipere tenetur, hospes hospitem, & meretrix virum.sub.nu.48 258
notorium & si ab onere probandi releuet, nunquam tamen releuat ab onere proponendi. super procœmio, in ver. *coustumes*.nu.24 3
quod limitatur.nu.25 ibidem
notorium legis non est allegandum.nu.26 4
notoria debet esse consuetudo sicut & lex.nu. 27 ibid.
notoria debent probari per testes, non per iuramẽtum. in tit. *des droicts & appart*. &c. xxij.in ver. *ou qu'elle ait empeschement*.nu.7 753
notorium & publicum in quibus differant. remissiuè ante nu.9 519
nouarum rerũ constitutio vtilitatem præ se ferre debet. super procœmio, in ver. *bien & utilité* nu.1 43
nouitius non dicitur qui stetit per sex menses, & recessit, & postmodum iterum stetit per sex menses.in tit. *des iustices*.§.ij.in versic. *par l'espace de xl. iours*. num. 2 94
noxa caput sequitur.in tit. *des iustices*.§. v. in verb. *simple larrecin*.nu.12 159
nullum & imperfectum idem sunt. in titu. *des iustices*.§. viij.in ver. *& iour*.nu. 29 331
quod nullum est, retractari non potest.in tit. *des censes*.§. ij.nu.48 1392
pro nullo habetur quod effectualiter exerceri non potest.in tit. *des iustices* §.v.versi. *ou mutilation de membres*. nu.11 169
quod nullum est ipso iure, rescindi non potest.in titul. *des successions*.§.ij.in ver. *sinon pour aucune des causes* nu. 14 920
numus dictio strictè accepta, capitur pro pecunia numerata.in tit. *des droicts & appart*. &c. §. xvij. in ver. *pour les deniers*.nu.1 728
numus & pecunia capiũtur tripliciter: strictè videlicet, largè, & largissime.vide nu.2 ibid.
nũtius recipere tenetur mandata ad exequendum quæ eidem per partes præsentantur, & illa executioni mandare.in tit. *des iustices*.§.vj.in verb. *meßiers & sergens*.nu.84 265
nuntius referens habetur loco testis. in tit. *des iustices*.§. vj.in ver. *de leurs rapports*.nu.4 278
nuntius referens aliqua in scriptis, postmodum attestatur ꝙ falsò retulit, an sit huic attestationi standum, quòd relatio fuerit falsa.nu.5 ibidem
nũtius falsò referens quomodo sit puniendus.nu.6 ibi.
nuntius falso citans punitur de falso. nu.7 ibid.
nuntius referens se citasse cùm nõ citauerit, vel citationem aliter quàm fecerit referens & fuerit ei commissa extra territorium, an puniri possit à iudice illius territorij in quo fuit commissa.nu.8 ibid.
nuntius relatione facta dicit se aliter retulisse, quàm sit scriptum, cui magis credatur, an notario an nuntio. nu.9 279
nuntio in his quæ concernunt citationem partis & diei assignationem creditur.in tit. *des iustices*. §.vj. in verb. *sont creuz*.nu.1 270
nuntio principis non creditur sine literis, nisi sit cardinalis.nu.2,& 3 ibidem
nuntio non creditur vltra assignationẽ diei.nu.4 ibid.
nuntij siue executores tenentur dare exempla eorum, seu copiam sui mandati seu commissionis.& relationis parti.in tit. *des iustices*.§.vij.in ver. *de simple rescousse*.nu.28 300

BIU Cujas

Nuntij seu executores in prouincias missi, executiones inchoare non debent, nisi prius coram præside illius prouinciæ mandato insinuauerint, & hoc facto creditor eius per totam prouinciam.nu. 29 ibid.
nuntius contra debitum sui officij aliquid faciés, etiam de consensu eius contra quem fecit tale quid, præsumitur contra eum concussio.nu.30 301
nuntius referens nihil esse in bonis vt procedat ad pignorum captionem & immobiliũ subhastationem, an sibi credatur.nu.31 302
nuntius an possit corrigere suam relationẽ iam in scriptis redactam.nu.32 303
nuntij officium an morte eius qui eum creauit in nuntium expiret.in tit.*des iustices*, &c. §.vj.in ver. *meßiers & sergens*.nu.81 264
nũtius si habet in mandato citandi aliquem, & mandans moritur citatione pendente, an nuntius nihilominus sine alio successoris mandato citari possit. in tit.*des iustices*.§. vj.in ver.*meßiers & sergens*. nume. 79 ibidem
simile de executione aliqua.nu.80 ibidem
nuntij in iure qui dicantur. in tit. *des iustices*. §. vj. in ver.*meßiers & sergens*.nu.1 245
nuntij à quibus eligi aut creari debeant. in tit. *des iustices*.§.vj.in ver.*meßiers & sergens*.nu.2 246
nuntiorum aliqui sunt magis publici, aliqui publici, sed non ita largi, &c. vide in ti.*des iustices*. §.vj.in ver.*meßiers & sergens*.nu.4 ibidem
an in nuntij electione requiratur consensus partium. num.6,& 8 247
&quòd in eorum creatione si seruandus mos antiquus, aliàs esset nulla.nu.7 ibidem
item debent elegi qui sint capaces.nu.9 ibid.
item ne creentur pro pecunia.nu. 10 ibidem
item an impubes possit creari in nuntium.nu.11 248
& minor xxv. annis.nu.12 ibidem
nec excommunicatus creari debet in nuntium.num.15 249
nuntiis absque iudicis commissione non creditur.in tit. *des iustices*. §. vj.in verb. *meßiers & sergens*. numero 68 262
nuntiorum publicorum officium quod & quale sit. in tit.*des iustices*.§.vj.in verb. *meßiers & sergens*. num. 61 260
nuntius nullum citare potest sine iudicis præcepto.nu. 66 261
nec sufficit vna cõmissio generalis & ad generaliter citandum, sed oportet pro singulis pro quibus exequitur singulas habere commissiones.nu.63 ibid.
nuntio sine literis duobus casibus non creditur. 299
nuntio in quibus credatur,& quando.nu.6 270
nuntij quomodo commissionem habere debeant.num. 63 260
nurus appellatione continetur pronurus. in tit. *des successions*.§.x.post primam arborem.nu.19 1020
nuptiæ turpes dicuntur quando filius duceret in vxorem famulam suam vel eius filiam, &c. in tit. *des successions*.§.ij.in verbo,*sinon pour aucunes des causes*. nu.6 918
nuptię non concubitu, sed cõsensu fiunt in tit.*des droicts & appartenances à gens mariez*.§.ij.in ver.*femme*. nu. 19 525

O

OBligare quis an se possit ad corpus. in titulo, *des iustices*.§.vj.in verbo,*meßiers & sergens*. num. 98 267
obligare an quis se possit sub vinculo excõmunicationis.nu.99 ibidem
obligatio quæ est pura ab initio non constituit quem in mora nisi per interpellationem.in tit. *des droicts & appart*.&c.§.xxij. in verb.*des le terme qu'ils*,&c.num.1 785
obligatio personalis fundi possessorem non sequitur.in tit.*des rentes uendues*.§.j.nu.31 811
obligatio est mater actionis.in titu. *des droicts & appart*. &c.§.j.in ver.*s'elle n'est marchande*. nu.9 518
obligatio dicitur vinculum iuris, quo necessitate adstringimur alicui rei soluendæ.in tit.*des droicts & appar*. §.xiij.nu.2.vbi falso 703
obligatio legalis dicitur quę à lege vel statuto procedit. ibi.nu.8 706
vbi sunt plures causæ alicuius dispositionis, sufficit ꝙ ad minus vna earum maneat ad dispositionem firmandam. in tit. *des droicts & appartenances à gens mariez*.§.xiij.num.3 704
obligatio est mater actionis.in tit.*des droicts & appart*. §. xj.in verb.*contre la femme*.nu.6 696
quod verum est in actione natiua, non datiua.eod. tit.& §.in versi. *pour la moitié de la debte*. num. 10. vbi falso. 701
obligatio semper transit in hæredes actiuè & passiue. in ti.*des censes*.§.j. in ver.*contre le principal*. &c.numero 3 1428
obligatio nunquam inducitur per tempus.in tit.*des censes*.§.ij.num.11 1367
obligatio inducitur per patientiam & tempus. num. 13 ibidem
obligatio sicut præstatione triennali inducitur in casu fauorabili, sic & liberatio odio vsurarum. num. 14 1379
in obligationibus dandi non succedit obligatio ad interesse.in tit.*des droicts & appart*.&c.§.xxiij.numero 2 761
obligatus ad decem pro resta, liberatur à reliquis, & est obligatus ad illa decem.in titul. *des enfans de plusieurs licts*.§.vj.in ver.& reliqua.nu.13 883
obligatus ex aliqua causa alicuius rei, si causa nõ sortiatur effectum, nec etiam obligatio.in tit.*des rentes uendues*. §. iij. in verb. *quand ils sont mis*, &c. numero 20 830
obligato aliquo de præsenti, & dato sibi termino ad id faciendum, an infra dictum terminum vt id faciat, cogi possit.in tit.*des fiedz*.§. j.in ver. *dedans l'an & iour*. &c.nu.10 395
obligatus debitorem principalem & debitorem debitoris sui sine cessione potest prosequi. 817
obligationis origo potius attenditur quàm titulus. 999
obligare se ad corpus qui nequeant. sub numero 99 267
obseruantia tantum habet vim facti, & habet effectum declaratiuum.super proœmio,in verb. *coustumes*. nu. 19 3
à communi obseruantia non est recedendum. in titu.*des droicts & appart*.&c.§.xiij.nu.6 704
illud quod est in obseruantia,& moribus vtentium obseruatur, est tantæ efficaciæ quòd tollit statutum in contrarium.in tit.*des droicts & appart*. §.xxiij. in verb. *& qui ne sont payez*.nu.5 784
obuenientia ex consuetudine vel statuto qualiter transmittantur.sub.nu. 14 713
obuentionum appellatione veniunt parui & magni reditus.in tit.*des droicts & appart*. &c. §. xvij. in ver. *& faire les fruicts siens*.num.25 731

BIU Cujas

item omne lucrum quod non venit appellatione reditu venit appellatione obuentionum.nu.29 ibid.
item etiam decimæ.nu.27 732
occidens quem ex proposito & per insidias non gaudet immunitate ecclesiæ, nec etiam priuilegio clericali. in tit. *des iustices.* §.v.in ver. *s'il n'a grace.*nu.113 212
occidens consiliarium regis punitur crimine læsæ maiestatis.sub nu.44 62
occidens vel vulnerans casualiter absque dolo, non tenetur ad expensas aut damni æstimationem. sub nu. 6 281
occidendi aliquem facultas si mihi commissa est, non possunt alteri demandare. in tit. *des iustices.* §. vij. in ver. *de simple rescousse.*nu.2 284
occultans res hæreditarias,an priuetur solùm pro parte substracta tantùm an in totum,quòd in totum.in tit. *des droicts & appar.* &c. §. xxj. in versi. *ayent soubstraict.* num.7 758
occultè fieri dicitur id quod fit clam, & non cum ea solennitate quæ illi actui est necessaria, vel quę non potest venire in notitiam eius cuius interest.in tit. *des droicts & appart.*&c.§.j. in verb. *publique.*nu.4 518
odiosa non debent extendi, sed restringi. in tit. *des iustices.*§.iiij.in ver. *mariage, d'une fille.*nu.9 123
offerens, consignans & deponens,si statum recuperet, depositioni & consignationi renuntiasse censetur.in ver. *en rendant.* 1324
officium iudicis latissimum est.vide amplè in tit. *des enfans de plusieurs licts.*§.iiij. in verb. *si par le pere.*num.9 854
officium procuratoris regij est delicta inquirere,inquisita prosequi, & verificata petere puniri. in tit. *des iustices.*§.v.in ver. *s'il n'a grace.*nu. 168 231
officio propter malam administrationem priuatus non potest redire ad illud. in tit. *iustices.* §. vj. in verbo, *meßiers & sergens.* nu.50 258
officium iudicis parti debet impartiri quod oritur ex verbis constitutionis,statuti vel legis ad iudicem directis.sub nu.8 700
officia & dignitates vilibus & humilibus personis dari non debent. 850
officiarij regij inter nobiles computari debent & sedere in loco altiori.in titul. *des enfans de plusieurs licts.*§.iiij. in ver. *entre gens nobles.*nu.6,& 8
& debent esse immunes à collectis tanquam nobiles. num.12 ibidem
officialis ad beneplacitum dicitur perpetuus.in tit. *des iustices.* §. vj. in versicu. *meßiers & sergens.*numero 82 264
officiales habentes iurisdictionem ordinariam, vt sunt balliui & senescali,non reuocantur morte instituentis.nu.83 ibidem
officialis accusatus tantùm de crimine, an interim suspendatur ab officio,donec de crimine cognoscatur. in tit. *des iustices.*§.vj.in verbo, *meßiers & sergens.* nu. 52 259
officiales regij in quibus casibus cognoscebant.vide super rub. *des iustices & droicts d'icelles.* in ver. *& droicts d'icelles.*nu.109 81
officialem deliquisse quis cognoscere debet.in tit. *des iustices.*§. vij. in ver. *de simple rescousse.* nu.35 305
& quis eum delinquentem punire debeat,habes cõclusiones aliquas à numero 37. vsque ad numerum 44. exclusiuè,literis maiusculis scriptis, & propterea inuentu eo faciliores. 306.307
officiales iure qui dicuntur.in tit. *des iustices.*§. vj.in ver. *meßiers & sergens.*nu.1 245
officialis regius pecuniam fisci mutuo dans decapitatur, & qui recipit,deportatur. quinquagesimoseptimo casu. 358
officiales regij nõ possunt priuato viam publicam concedere. sub nu.17 59
officiarij regij in suis officiis delinquentes non gaudent priuilegio clericali.in additione. 205
officiarij regni Franciæ simplicis tonsuræ coram quibus iudicibus debeant respondere. 82
olympias quid sit.in tit. *des iustices.* §. iiij.in verb. *indire, imposer,*&c.nu.39 121
olympiadis primæ initium. ibid.
omnis dictio vniuersalis prædicatur de pluribus differentibus numero non specie.super rub. *des iustices & droicts d'icelles.*in ver. *iustices.*nu.20 47
omissa in statutis, remanent in dispositione iuris communis.in tit. *des droicts & appart.* &c. §. vj. in ver. *anciens.*nu.11 706
onus duplex eidem rei imponi non debet & hoc quomodo intelligendum. in tit. *des censes.* §. iij. in verb. *cense sur cense.*nu.4 1394
onus si impositum sit alicui ratione alicuius rei, dimittendo rem debet esse immunis à tali onere,& hoc si onus sit certum,secus si incertum.in tit. *des mainsmortes.* §.viij.in ver. *en delaissant.*nu.2 1206
onus quod debetur pro ipso iure fructuum percipiendorum debetur per proprietarium, onus verò quod iam habito iure fructuum percipiendorum imponitur pro fructibus per vsufructuarium habetur. in tit. *des fiedz.*§.j.in ver. *pour cause de debuoir.*nu.6 392
onus rei iniunctum facit illam minus valere. in tit. *des rentes uendues.*§.j.num.21 808
res transire debet cum onere suo,acceptaque cum suis oneribus debet.nu.27 819
onus probandi filios ab alio fuisse alimentatos filius incumbit.in additione.post nu.7 863
onus sentiens,commodum etiam sentire debet. 611
opera dicitur vnum diurnum officium, id est vnius diei artificialis.in tit. *des mainsmortes.* §.xviij. in ver. *mainsmortables.*nu.20 1289
ad operam obligatus tenetur eam præstare de die,non de nocte.nu.21 ibidem
operæ cuius sumptibus sint præstandæ, an domini, an verò subditi.vide in tit. *des mainsmortes.* §.xviij. in ver. *mainsmortables.*nu.28 1290
an aliquis possit cogi præstare operas extra terram & iurisdictionem sui domini.nu.27,& 28 1291
si operas præstans destruat instrumenta sua, vt puta ligones, aratrum, &c. dominus non tenetur ad refectionem.nu.29 ibidem
si aliquis qui mihi singulis annis vnam operam debet, moriatur relictis pluribus filiis,qui etiam sunt mei homines, an quilibet istorum teneatur mihi insolidum ad vnam operam, an quilibet pro virili, an pro hæreditaria portione.nu.30 ibidem
an possim cogere hominem meum vt operas quas mihi debet,præstet alteri. vide nu.31 1292
an si homo meus cessauit per duos aut tres annos ab operis mihi debitis, an possim agere contra ipsum ad operas præteritas.nu.33 ibidem
opinio vehemens est quæ per probationes & media concludendi acquiritur,non per sensum.in tit. *des retraicts.*§.v.num.15 1335
opinatores in iure qui dicantur.in tit. *des iustices.*§.vj.in ver. *meßiers & sergens.*nu.1 245
opinio communis est quòd pactum de retrouendendo & vtilitas faciãt cõtractum simulatum præsumi. numero 22

BIU Cujas

mero 22 808
opinio quando licitè varietur. ſub numero 5. in additione 786
oppoſitum tantum operari debet in oppoſito, ſicut diſpoſitum in diſpoſito. in tit. *des droicts & appartenances à gens mariez.* §. vj. in verb. *ſur la moitié des heritages.* num. 27 702
oratio coram Conſtantio imperatore apud Heduos habita. ſuper procœmio. in verbo. *Meßire Ferri*, &c. num. 35 32
ordines maiores non probantur per minores. ſub num. 12 272
ordonnance, verbum comprehendit omnia genera vltimarum voluntatum. in tit. *des ſucceßions.* §. iij. in verb. *ou autrement ledict teſtament.* nu. 3 935
In ore duorum vel trium ſtet omne verbum. authoritas hæc ſacræ ſcripturæ quomodo intelligenda ſit. in tit. *des iuſtices.* §. vij. in verbo, *ſuffiſamment prouuée*, num. 8 310
originalis cauſa accidentali præfertur. in tit. *des mainſmortes.* §. xvj. in ver. *homme ou femme.* nu. 1 1274
An locus originis an domicilij præferendus ſit. vide nu. 2. & 3 ibidem
ortus ſolis dicitur quando ſol eſt ſuper terram. in tit. *des iuſtices.* §. viij. in ver. *& iour.* nu. 22 328
oſculo luxurioſo probatur adulterium. in tit. *des droicts & appartenances à gens mariez.* §. vj. in ver. *& ſera tenue.* num. 27 607

P

PAciſci aut tranſigere an liceat ſuper furto, in caſibus conſuetudinum Burgundiæ, vide amplè. in tit. *des iuſtices.* §. v. in verbo. *s'il na grace.* à numero 128. vſque ad nu. 133 219
pactum de retrouendendo non impedit quominus vēditio & dominij tranſlatio fieri poſſit in alium. in tit. *des rentes uendues.* §. j. nu. 33 811
Vide dubia aliqua de materia pacti de retrouendendo, poſt nu. 36. vſque ad finem eius glo. 812
pactum inter patrem & filium, quòd filius non poſſit querelare teſtamentum, nō valet. in tit. *des ſucceßions.* §. ij. in ver. *du treſpaſſé.* nu. 7 913
pactum ſi fiat inter partes quòd ſtetur dicto creditoris, non de ſimplici dicto intelligitur, ſed de dicto cum iuramento. in tit. *des iuſtices.* §. vj. in verſic. *par leurs ſermens.* num. 3 274
pactum de lucranda dote, aut alius actus qui confirmari debet in morte, verificatur in morte ciuili ſicut naturali, quando aliàs actus periret. in tit. *des droicts & appartenances à gens mariez.* §. vj. in ver. *apres le treſpas.* num. 9 582
Quod limitatur tribus modis ibidem
pactum de non petendo dicitur contractus, ſed impropriè, cùm non ſit vltro citóque obligatorius. in titu. *des droicts & appartenances à gens mariez.* §. j. in verſic. *contracts entre les uifs.* nu. 15 505
pactum de futura ſucceſſione eſt contra bonos mores, & tamen validatur iuramento quomodo hoc intelligendum, vide in tit. *des droicts & appar.* &c. §. vij. in ver. *ſuppoſe que leſdicts*, &c. numero 8, & 9. & ſequenti 656
pactum per quod maritus dotem recipiens ſe obligat ad aliquid annuum, vel menſtruum dandum vxori vt inde ſe alat, eſt validum. in titulo, *des droicts & appartenances à gens mariez.* §. xxiiij. numero 13 764
pactum de non alienando non impedit dominij tranſlationem. in titulo, *des cenſes.* §. iij. in verb. *& s'il aduient.* num. 9 398
hoc limitat duodecim limitationibus quàs vide ibid. numero 10. 15. 24. 25. 27. 29. 30. 31. 32. 34. 35, & 36. 1399
pactum inter coninges an fieri poſſit, quòd mulier ſit particeps medietatis vſusfructus bonorum, &c. & ꝙ non teneatur ad medietatem ſolutionis debitorum. concludit quòd non. tit. *des droicts & appart.* &c. §. ix. in verb. *qui eſt.* nu. 1 680
& an econtrà paciſci poſſit, quòd mulier non habeat partem acqueſtuum, & tamen teneatur ad debita. num. 7 681
pacta quæ ſunt contra vtilitatem publicam, & contra leges, ſunt nullius momenti. nu. 4 ibidem
pactum aliàs illicitum circa iura dotalia, ſi profit mulieri tolleratur, ſiue in contrahendo, ſiue poſt contractum matrimonium interueniat. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. ix. in ver. *qui eſt.* nu. 6 681
pactis priuatorum iuri publico renuntiari non poteſt. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. vj. in verb. *& ſera tenue.* num. 12 614
quod non poteſt pactum, non poteſt conſuetudo. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. xxiij. nu. 6 762
pacta circa paſcenda pecora ſunt ſeruanda. quod quomodo intelligitur, vide in tit. *des droicts & appart.* &c. §. xxiij. num. 66 777
pactum quòd capitale ſit ſaluum de iure canonico & in foro conſcientiæ eſt illicitum. nu. 67 778
ſi factum ſit pactum quòd toties, & quandocunque ſoluatur pretium, teneatur redimere, intelligitur ſi intra decem annos. in titu. *des rentes uendues.* §. j. num. 9 806
& hoc etiam ſi pactum tale ſit iuratum. nu. 10 ibidem
item quòd fuerit iudicatū in curia parlamenti Burgundiæ ꝙ poſt xxx. annos tale pactum, aut ius redimendi præſcribatur. nu. 11 ibidem
ibidem in parlamento Pariſi. nu. 15 807
an iſtud pactum de retroqēdendo ſit licitum de iure ciuili. quòd ſic. nu. 17, & 18 807. 808
idem de iure diuino. nu. 23 809
pactum de retrouendendo conuentum cum emptione & locatione non reddit contractum vſurarium. nu. 19 808
ſi res ſit empta iuſto pretio cum pacto de retrouendendo ad tempus, non admittitur tale pactum poſt tempus: ſi autem ſit empta pretio iniuſto, ſecus: quamuis enim appoſitum ſit certum tempus, nihilominus recuperare poterit in perpetuum. ibidem, numero 22
per pactum de vendendo non transfertur dominium. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. xxiij. in verb. *ou promis d'aßigner.* nu. 7 782
ſi quid non poteſt fieri pacto, nec fieri poterit etiam in ſtatuto. in tit. *des ſucceßions.* §. xij. in verb. *& à laquelle dot.* nu. 3, & 5 1068, 1069
pactum quòd filia renuntiet ſucceſſioni patris aut hæreditati, ſi nihil habuerit, non valet. nu. 4 ibidem
pacta & conuentiones ſine cauſa non valent. in titulo, *des mainſmortes.* §. v. in verb. *& deuient.* &c. numero 3 1200
pactum de futura ſucceſſione quando valeat. ſub num. 2 1091
pactum de lucranda dote non valet in matrimonio putatiuo, licet ignoranter contracto. ſub. nu. 14 524
pactum in quinque caſibus id poteſt, quod non poteſt ſtatutum. in addit. 763
pactū & vtilitas pretij facit contractū præſumi ſimulatum

tum.in addi.ante nu.23 809
paganus delinquens & iam accusatus de crimine effectus est miles,non agetur sub primo iudice, sed sub secundo.in titu. *des iustices.* §. v. in verbo,*s'il n'a grace.* nu.109 210
palam fieri dicitur quod fit corã pluribus, & an coram duobus factum dicatur factum palam, cùm pluralis locutio duorum numero contenta sit.in ti.*des droicts & appart.*&c.§.j.in ver.*publique.*nu.2 518
palatini qui dicantur,& vnde dicti. super procemio, in ver.*palatin.*nu.1,&2 14
palatium episcopi an gaudeat immunitate. 213
papa an possit concedere laico decimam fructuum beneficiorum.in tit.*des iustices*, &c.§. iiij. in versi. *sur ses hommes subiects.*nu.42 140
papa potest habilitare laicum ad merè spiritualia.nu.43 ibidem
papa est dominus omnium.in tit.*des iustices*,&c.§. iiij.in ver.*sur ses hommes subiects.*nu.12 135
papa statim quòd fecit gratiam simplici verbo,statim est facta collatio,sed non potest probari nisi per literas, & non testes. in ti. *des iustices.* §. v.in ver. *s'il n'a grace.* num.184 238
papa contra ius diuinum dispensare non potest. in titu. *des iustices.* §.iiij.nu.32 116
papa non denegat causas nisi in dignitate existentibus, tamen sufficit quòd tempore commissionis sit in dignitate,licet non duratura. in ti. *des enfans de plusieurs licts.*§.v.in ver.*& separé de leur pere.*nu.1 869
par virtus est taciti & expressi.in tit.*des droicts & appart.* &c.§.vij.in ver.*n'autres contracts.*nu.9 628
par in parem non habet imperium.in titul. *des droicts & appart.* &c. §. vij. in verb. *suppose que lesdicts contracts,* &c.nu.48 666
paritas gradus quib⁹ inspiciatur rationibus.in additio. in ver.*en pareil degré.* 1032
paragraphus, præterea ducatus. de prohi. feu. alie. per Fede.in vsib.feu. quomodo intelligendus sit. in titu. *des fiedz.*§.vj.nu.21 461
Parcus quid.rub.*des forestz.*nu.3 1438
parentes secundum dispositionem iuris cum fratribus & sororibus succedunt.in ti.*des successions.*§.vj.in ver. *& au regard.*nu.1 987
parentis appellatione veniunt omnes descendentes & ascendentes.in tit.*des successions.*§.x. post primam arborem.nu.28 1021
parentum appellatione qui veniant.vide in ti.*des droicts & appartenances,*&c.§.vij.in verb.*des prochains parens.* nu.1 648
parricidæ pœna capitis mulctantur. super rub. *des iustices & droicts d'icelles.*in verb.*& droicts d'icelles.*num.31 57
Pardon dicitur à parco.in tit. *des iustices.* §. v. in verb.*s'il n'a grace.*nu.9 184
parificatis aliquibus casibus per legem antiquam,si lex noua superueniens loquitur in vno, etiam intelligitur loqui in alio.in tit.*des droicts & appart.*&c.§.vj. in ver.*contre la femme.*nu.3 693
parificati si sint duo casus vi regulæ antiquæ,tunc statutum aliquid in vno disponens, extenditur ad alium. in tit. *des successions.*§.v.in versi. *meilleur de l'autre.* numero 64 973
parlamẽtum quid dicatur. super procemio,in ver.*de nos parlemens.*nu.1 21
parlamentum Parisien.ex quot & quibus consistat. & quòd ab eo non appelletur, sed bene supplicetur. & quod magistri parlamenti possint facere leges.numero.2.3,&4 ibidem
parlamenti Parisiensis curia(in his quæ tangunt vtilitatem publicam totius regni Franciæ, & maximè in his quæ tangunt administrationem iustitiæ)an sit æqualis regi & habeat eandem potestatem.in tit.*des iustices.*§.viij.in ver. *congé & licence.*nu.6 335
parlamentorum materia egregiè, & dilucidè tractata, remissiuè 21
parochiani qui soliti sunt soluere tantũ decimas de frumento & siligine,& nunquam soluerunt de lanis ouium, nec de leguminibus & vino, an possint nunc cogi.in tit.*des droicts & appart.* &c.§. vj. in versi. *sur la moitié des heritages.* nu.30 703
pars an sit citanda in executione alicuius sententiæ.sub num.2 831
partes relicto statuto ad ius commune possunt redire. 671
partis appellatione aliquando continetur totũ,& econtrà appellatione totius pars.in titu. *des enfans de plusieurs licts.*§.vj.in ver.& reliqua.nu.12 883
partiri per medium res aliquas quomodo sit intelligenda hæc clausula, partiri per medium.in tit. *des droicts & appar.*&c.§.xxiij. nu.64 777
pascuum est duplex, quoddam publicum, aliud priuatum.in tit.*des forestz.*§.iij.in verb.*en bois de couppe.* numero 4 1460
pasturæ seruitus duplex,est enim seruitus pasturæ viuæ, quæ est eo tempore quo glãdes sunt in nemoribus. in tit. *des forestz.*§.v.in versi. *dés la sainct Michel.*num.4 1461
alia est pasturæ vanæ seruitus,quæ dicitur quando nulli sunt amplius fructus super terram, sed omnes sunt recollecti.nu.5 1462
si aliquis habet terram vacuam iuxta domum meam de qua nihil facit, nunquid possim eo inuito animalia mea immittere depascenda,dum eam non lædant.vide in tit.*des forestz.*§. ij.in versic. *quelque laps de temps.* num.2 1459
pascendi pecoris seruitus,an præscribi possit.vide in tit. *des forestz.*§.v.in ver.*habitans.*nu.16 1464
& versi.seq.*sinon par cours.*nu.1 1465
in pascuis non cadit præscriptio. nu. 17 ibid.
consuetudo quòd quis oblato pretio possit pascere pecora in fundo alterius, vel incidere ligna in memore alterius,vel quid simile,valet in tit.*des forestz.* §. v. in ver.*sinon par cours.*nu.2 ibidem
si tamẽ pascua vel nemus non sufficeret domino & alteri,tunc præfertur dominus. nu.3 ibidem
paries inducit diuisionem fundorum.in tit.*des forestz.*§. j.in ver.*par muretz.*nu.1 1445
pater an possit filiæ dotatæ donare causa mortis. vide in tit. *des successions,* §. xij. in verb. *n'autre donation*, &c. num.1 1098
pater an possit relinquere nepoti legitimo ex filio spurio,cùm ipsi spurio relinquere non possit,quòd sic.in tit.*des successions des bastardz.*§.iij.nu.15 1125
pater vbi potest cõparere in iudicio & in causa criminali pro filio, poterit constituere procuratorem. in tit. *des droicts & appart.*&c.§.v.num.7 559
pater si dederit vxori vestes quotidianas scilicet & festiuas, quomodo sit de illis fiendum. vide remissiuè in tit.*des enfans de plusieurs licts.* §.ij.in verb.*pour l'emporter.*nu.2 841
pater emẽs terrã aliquã nomine filij ex prima vxore nati,eidẽque tradit,(cõstãte tamẽ matrimonio suę vxoris) an debeat terra illa esse præcipua illi filio,an verò mulier debeat habere dimidiam partem, tãquam matrimo-

matrimonio constante acquisita fuerit. vide pulchrè & eleganter quæstionem hanc, in tit. *des droicts & appart.* &c. §. ij. in verb. *& acquests.* nu. 20 542
pater de iure digestorũ filiam nuptã retinet in sua potestate, ita ꝙ eam in adulterio deprehensam occidere possit. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. j. in ver. *en puissance de son mary.* nu. 20 502
patriæ parere naturale est, & in dubio quis videtur velle id quod vult sua patria. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. ij. in verb. *selon la generale coustume.* num. 3, & 4 529
pater an priuetur dote filiæ data, propter adulterium eiusdem. in tit. *des droicts & appar.* &c. §. vj. in verb. *& sera tenue.* nu. 20, & 23 616
pater an possit relinquere nepoti ex spurio. vide in tit. *des successions des bastardz.* §. v. in consi. nu. 43 116
pater malè tractans filium cogitur illum emancipare. in tit. *des droicts & appar.* &c. §. j. in ver. *de maintenir*, &c. num. 14 619
pater sicut alimẽtare tenetur filiam spuriam de iure canonico, ita & dotare in tit. *des iustices*, &c. §. iiij. in ver. *mariage d'une fille.* nu. 6 122
pater filiam quę absque consensu suo nupsit, dotare non tenetur. nu. 17 126
pater qua ratione dotare teneatur filiam. nu. 18 ibid.
pater si fecit in aliquem filiorum inofficiosam donationem, illa non reuocatur in totum, sed inquantum est inofficiosa. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. viij. numero 1 676
pater priuilegium habens propter numerum liberorũ licet moriantur, priuilegium nihilominus manet. in tit. *des iustices*, &c. §. iij. in ver. *sur ses hommes subiects*, nu. 57 145
pater de æquitate canonica potest donare & etiam legare spurio vt habeat pro alimentis. in tit. *des successions des bastards.* §. v. in consi. nu. 37. 1162
si pater & filius confessi fuerint in eodem instrumento se ꝙ dote vxoris filij recepisse trecentũ, tota pecunia præsumitur peruenisse ad manus patris. in tit. *des enfans de plu.* &c. §. ij. in ver. *mais luy demeure.* num. 4 841
pater non potest vni ex liberis assignare integrum fundum aliis exclusis. in tit. *des successions.* §. v. nu. 1 948
pater transiens ad secũda vota perdit tutelã filiorũ suorũ. in tit. *des enfans de plusieurs licts.* §. viij. nu. 7, & 8 888
patris nomine sæpius auus comprehenditur, aut demonstratur. in tit. *des successions.* §. x. post primam arborem. num. 27 1021
pater an possit ordinare quòd filij secundi matrimonij non succedant eum filiis primi. in tit. *des successions.* §. vij. nu. 3 1005
pater & filius si vocentur simul, an sine ordine successiuo veniant, an verò simultaneè. in tit. *des successions.* §. x. post primam arborem. nu. 58 1030
pater simpliciter non dicitur hæres filij, sed secundum quid. in tit. *des successions.* §. v. in ver. *à ses vrays heritiers.* num. 1 978
pater maledicens filium propter causam sufficientẽ ad exhæredationem, non dicitur eum exhæredare, sicut nec benedicẽdo dicitur eũ instituere. in tit. *des successions.* §. ij. in ver. *sinon par aucunes causes.* num. 27 921
pater habet vsumfructum in bonis aduentitiis filij. in ti. *des enfans de plusieurs licts.* §. v. in ver. *& faict les fruicts.* num. 1 868
pater Iudęus non habet fructum in bonis filij Christiani effecti. nu. 2 ibidem
nec etiam pater furiosus. nu. 3 ibidem
item pater Frãcigena nõ habet vsumfructũ in bonis filij, quia Francigenarum filij non sunt in potestate patris. in tit. *des enfans de plusieurs licts.* §. v. in ver. *& faict les fruicts.* nu. 4 ibidem
nec per vsumfructum habet in bonis filij à principe donatis. nu. 5 ibidem
an autem pater habeat vsumfructum in feudo filij. vide nu. 6 ibidem
cùm filio aliquid est relictum pro indigentia eius & sibi cohærentium, licet illud ius non quæratur patri, habebit tamen vsumfructum. nu. 7 ibidem
pater in quibus differat à matre, quo ad administrationem bonorum filij. vide in titu. *des enfans de plusieurs licts.* §. vij. in ver. *& auſsi le pere.* nu. 1 885
pater an teneatur dare cautionem de reddenda ratione administrationis bonorum filij, quòd non. tit. *des enfans de plusieurs licts.* §. vj. in ver. *& auſsi le pere.* num. 3 ibidem
si autem administrat vt datiuus, tenetur reddere rationem. nu. 5 886
item si filius cuius administrationem habet, est emancipatus, reddere tenetur rationem. nu. 6 ibidem
item pater non tenetur satisdare. nu. 4 ibidem
pater habet tutelam filiorum suorum, & administrationem non solùm corporum, sed & bonorũ. in ti. *des enfans de plusieurs licts.* §. v. nu. 1 866
pater habet administrationem filij actu & habitu, licet eam nõ recipiat per decretum nec tenetur facere inuentarium. nu. 2 ibidem
pater in tantum habet administrationem bonorum filij, quòd potest ipsi in eis præiudicare. nu. 3 ibidem
item in bonis aduentitiis ex contractu patris acquiritur vtilis filio. nu. 4 ibidem
& si pater agit in bonis filij, quomodo formari debet libellus, an nomine patris, an filij. nu. 5 ibidem
pater non potest cogi vt administret bona filij, si autem vult, potest, & omnibus aliis pręferẽdus est. nu. 6 ibi.
pater non potest consentire vt mater sibi præferatur in administratione bonorum filij. nu. 7 ibid.
& hoc intelligendũ, si filius sit legitimus & naturalis. si verò sit naturalis tantum, mater pręfertur. nu. 10 867
sic etiam in successione filij naturalis mater præfertur patri. nu. 11 ibidem
pater habens administrationem filij potest recipere solutionem. nu. 8 866
& an possit constituere procuratorem in causa filij sine eius consensu. nu. 12 867
& an pater agens pro filio caueat de rato, & pręstet cautionem iudicatum solui. nu. 13 ibid.
pater quando vẽdit immobilia filij non requiritur decretum seu authoritas iudicis, quæ in tutore requiritur. nu. 14 ibid.
pater si prodigaliter vtatur bonis filij, sibi interdicetur administratio. eo. tit. & §. in ver. *& legitime administrateur.* nu. 1 ibidem
pater & filius eadem censetur persona. 1061
pater filio vel seruo sibi donanti consentire non potest. ante nu. 1 515
pater filium præsbyterum vendere non potest etiam fame vrgente. 187
pater iure digestorum filio succedebat, fratribus defuncti exclusis. 984
pater quando spurio suo donare possit & cui appellatur, si illi dederit. sub nu. 37 1162
pater quibus ex causis possit filio alimenta denegare. ante nu. 2 917
pater succedit filio in mobilibus quæ illi prius declarat. 988

BIU Cujas

pater tanquam administrator legitimus vsumfructum habet in bonis aduentitiis filiorum. 887
patriæ appellatione quid veniat. in tit. *des fiedz*. §. j. in ver. *s'il est au pays*. nu. 2 399
patria & ciuitas idem sunt. nu. 2 ibidem
patria tam largam habet significationem, quàm prouincia. nu. 3 ibidem
patriæ de iure naturali quilibet obedire tenetur. in tit. *des iustices*. §. v. in ver. *à l'arbitrage du iuge*. nu. 20 174
quilibet præsumitur esse talis, qualis patria sua. num. 19 ibidem
patriæ potestatis ius est magnum, potest enim pater vēdere filium propter necessitatem. in tit. *des mainsmortes*. §. vj. in verb. *& sa posterité*. nu. 5 1203
& potest eum impuberem sub potestate tutoris ponere. nu. 6 ibidem
& etiam sub potestate alicuius domini, vt ab eo defendatur. nu. 7 ibidem
patrueles succedunt in stirpes, non in capita. in tit. *des successions* §. ix. nu. 1 1008
& quid in feudis, an succedant in capita, an in stirpes. nu. 16, & 17 1011
pauperes quorum industria est necessaria ad alimenta, non debent concurrere ad onus collectæ impositæ. in tit. *des iustices*, &c. §. iiij. in ver. *sur ses hommes subiects*. nu. 53 344
paupertas est morte durior, ideo maximè attendi debet. ante nu. 9 656
peccare consuetus repellitur à testimonio. in ti. *des iustices*, &c. §. v. in ver. *s'il renchet*. nu. 8 179
peccatum nullum impunitum. in tit. *des iustices*, &c. §. v. in ver. *simple larrecin*. nu. 14 159
peculia clericorum censentur quasi castrensia. in tit. *des enfans de plusieurs licts* §. iij. in additione. nu. 17 844
peculatus crimē qualiter puniat. sub nu. 65. in addit. 69
pecunia destinata in emptionem prędiorum, computatur inter res immobiles. in tit. *des droicts & appart*. &c. §. ij. in ver. *tous meubles*. nu. 16 535
idem de pecunia destinata in emptionē annui reditus. nu. 17 536
pecunia dotalis dicitur res, & reputatur dotalis. in tit. *des droicts & appart*. &c. §. xxiiij. in ver. *sont heritages*. nu. 6 801
pecunia in emptionem prędiorū destinata, an sit res immobilis. quòd sic. eo. tit. & §. in verb. *sont assignez*, &c. nu. 1 800
pecunia ab incognito loco transducta, & in agro nostro reperta restitui debet. in tit. *des iustices*, &c. §. j. in ver. *espaues*. nu. 9 86
pecunia est res quæ seruari non potest, nisi in prædiorum emptionem sit destinata. sub nu. 17 536
pecuniæ laudes quæ, & quādo pecunia sit de rebus quę seruando seruari non possunt. in ver. *deniers*. 800
pecuniam in terram condere an sit licitum. nu. 19 87
pedagium vnde dicatur. in tit. *des iustices*, &c. §. iiij. in ver. *indire, imposer*. nu. 6 118
pedagium non est seruitus. nu. 7 ibidem
pedagia soluens non potest capi pro repræsaliis. in titu. *des retraicts*. §. j. in ver. *sont heritages*. nu. 12 1313
pedagia colligens debet tenere itinera tuta, aliàs tenetur de robaria, vel exhibere malefactorem. nu. 13
pedagia exigentes debent tenere loca tuta. in tit. *des iustices*. &c. §. iiij. in ver. *indire, imposer*. nu. 12 ibidem
pedagiorum, salinariorum, & guardagiorum exactiones reprobatæ sunt, nisi ab imperatore vel rege, vel Lateran. concilio sint concessæ. nu. 10 118
pedagia, passagia & salinariæ per tantum tempus cuius initij memoria non existit, præscribi possunt. in tit. *des iustices*. &c. §. ij. in ver. *& la preuue*. nu. 11 100
pœna non debet excedere qualitatem delicti. in tit. *des droicts & appart*. &c. §. viij. in ver. *sera ramenee*. n. 5 678
pœna non est vlterius protrahēda, quàm delictum fuerit. in excedente repertum. in tit. *des confiscations*. §. ij. nu. 2 378
pœna patris nocet filio tantum in his quæ descendunt ex persona patris, secus in aliis quæ aliūde obueniūt. in tit. *des successions des bastardz*. §. iij. nu. 16 1125
pœna priuationis iuris nunquam habet locum, nisi lex expresse dicat. in tit. *des droicts & appar*. &c. §. xvj. in verb. *pour le pris*. nu. 6 723
pœna priuationis bonorum nunquam imponi debet, nisi expresse dicatur in lege. in tit. *des droicts & appart*. &c. §. xix. in versi. *& auec ce ne prendra*. nu. 3 748
pœnæ applicandæ nondum exactæ, an computētur inter mobilia bona, ꝙ non. in tit. *des droicts & appart*. &c. §. ij. in versi. *tous meubles* nu. 13 535
pœna quando posita est in arbitrio iudicis, an possit illam extendere vsque ad mortem. in tit. *des iustices*. §. v. in ver. *à l'arbitrage du iuge*. nu. 2 170
pœna cū est in arbitrio iudicis nō potest imponere parē pœnā illi, quā lex imponit pro simili crimine. n. 3 ibi.
pœna corporalis simpliciter prolata non intelligitur de morte. nu. 4 ibidem
pœnæ capitis appellatione non venit mors naturalis. nu. 5 171
pœna iniuriarum potest esse corporalis, vel pecuniaria. nu. 17 173
pœnam moderandi sufficiens causa est iuuentus. ibid. nu. 30 176
& quę sint aliæ causæ ad moderandam seu minuendam pœnam, habes. nu. 31 ibidem
pœnam iuris commutare in pecuniariam soli episcopi possunt. ibi. nu. 37 177
& tales pœnæ cōuerti debēt in vsum pauperū. n. 38 ibi.
pœna priuationis quæ imponitur alienanti contra prohibitionem testatoris, non habet locum in alienatione nulla. in tit. *des fiedz*. §. viij. in ver. *ne prend la possession*. nu. 4 481
contrarium huius vide nu. 11 482
pœnam non meretur quod fit permittente lege. in tit. *des rentes uendues*. §. j. nu. 24 809
in pœnis conuentionalibus quis non potest petere & rem & pœnam, sed altero debet esse contentus. in tit. *des droicts & appartenances*, &c. §. xxiiij. in verb. *dés le terme*, &c. num. 7 787
pœna non potest peti cum principali, sed vsura sic. nu. 8 788
pœna legalis peti potest cum principali. nu. 9 ibid
pœna pro qualitate personæ delinquentis imponenda est. in ti. *des iustices*. §. v. in ver. *simple larrecin*. n. 5 157
pœna pro rei qualitate est imponenda. ibi. nu. 6
pœna sacrilegij est extraordinaria. nu. 7 ibidem
pœnę capitalis appellatione venit etiam deportatio in insulam. nu. 8 ibidem
pœna debet imponi secundum statuta loci delicti. nu. 11 158
pœna debetur etiam in foro conscientiæ. in tit. *des iustices*. §. vj. in ver. *l'amende*. nu. 4 293
pœna pecuniaria imposita clerico pro delicto seculari, debet appellari domino temporali. in tit. *des confiscations* §. j. in ver. *& appartient la confiscation*. nu. 3 370
pœna furcarum ex consuetudine generali Franciæ introducta est contra fures. in tit. *des iustices*. §. v. in ver. *il en perdra la vie*. nu. 3 381

BIU Cujas

pœna capitis qui puniantur, vide plures pulchros casus super rubr. *des iustices & droicts d'icelles.* in verbo, *& droicts d'icelles,* à numero 13. vsque ad numerum 69. excluſiuè 54.55.56
pœna vnius fit metus aliorum. in tit. *des iuſtices.* §. v. in ver. *& s'il renchet.* nu. 10 179
pœna corporalis per contumaciam non imponitur. ſub nu. 12 366
pœna furti non punitur qui aliquid cedit, credens dominum ſibi permiſſurum. 180
pœna furti ex ſtatuto impoſita non reddit quem infamem. 162
pœna maior maioribus, & minor minoribus imponi debet. ſub nu. 30 176
pœna mortis, vel aliàs corporalis ſi imponenda ſit, & à principali recedatur, nõ minor corporalis debet imponi, ſed potius debet in pecuniariam tranſmutari. ſub nu. 22 174
pœna patris quomodo noceat filio. ſub nu. 16 1125
pœna priuationis non extenditur, niſi expreſsè dicatur. ſub nu. 24. in additione. 617
pœnæ adiectio dationi quantitatis vſuram inducit. nu. 33 769
pœnarum nouarum inuentores ſunt deteſtandi. 176
pœnitere non poteſt qui promiſit cum iuramento. in ti. *des cenſes.* §. iij. in ver. *& s'il aduient.* nu. 16 1400
pœnitentiam agens de peccatis, & indulgentiam conſequutus, haberi debet ac ſi nunquam peccaſſet. in tit. *des iuſtices.* §. v. in verb. *ſimple larrecin.* nu. 12 159
penſio & canon quid ſit. in tit. *des iuſtices.* §. iiij. in verb. *indire, impoſer,* &c. nu. 25 120
penſiones domorum (quarum dies nondum venit) dicuntur fructus pendentes, & ſic habentur pro immobilibus bonis in titu. *des droicts & appart.* &c. §. ij. in verb. *tous meubles.* nu. 21 536
idem dicendum erit de reditibus, obuentionibus, & prouentibus &c. nu. 22 537
penſiones dicuntur fructus ciuiles. ſunt autem fructus qui percipiũtur ex re, ſed propter rem. in tit. *des droicts & appar.* &c. §. xvij. in ver. *& faire les fruicts ſiens.* nu. 3 730
penſio beneficij eſt in fructu. ſub nu. in addit. ibidem
penſionarius in beneficio, an teneatur ad decimam papalem, vel domum principis pro rata fructuum &c. in additione. ſub nu. 31 137
penſionarij beneficiorum an teneantur ſubire onera decimarum. ſub nu. 7 611
penſitationes publicæ quæ dicantur. in tit. *des iuſtices.* §. iiij. in verb. *indire, impoſer,* &c. nu. 42 122
perangarij an poſſint clericari abſque dominorum ſuorum licentia. ſub nu. 21 1182
percutiens cum pugno (etiam armato) in capite, percuſſúſque in terram cadens illiſo capite lapidi, indéque moriens non punitur pœna homicidij, ſi non percuſſit animo occidendi. ſuper rub. *des iuſtices & droicts d'icelles.* in verb. *& droicts d'icelles.* nu. 8 53
peremptorium vnde dictum ſit. in tit. *des iuſtices.* §. ij. in ver. *apres leſdicts xl. iours.* nu. 2 106
perfectum nihil dicitur, cùm aliquid ſupereſt ad agendum. in tit. *des iuſtices.* §. j. in verbo, *meßiers & ſergens.* nu. 26 252
ſi periculum eſt in mora, receditur à regulis iuris. in tit. *des retraicts.* §. j. in verbo, *dedans l'an & iour,* numero 2 1322
peritis in arte ſi quid committitur, iurare debent. in tit. *des iuſtices.* §. vj. in verbo, *par leurs ſermens.* numero 2 274
periurus perdit omnem facultatem probandi per iuramentum. in tit. *des droicts & appartenances à gens mariez.* §. xx. in verſic. *ou qu'elle dit empeſchement.* num. 7 753
periurus qui non poteſt ſatisfdare, perdit beneficium, nõ enim ſtatur iuratoriæ cautioni. nu. 8 ibidem
periurus quomodo ſit puniendus. in tit. *des retraicts.* §. xij. in ver. *ou par le ſerment.* nu. 17 1362
& qua pœna. nu. 21, & 22 1364
& quis conqueri poſſit de periurio. nu. 19 ibidem
periurium quem eſſe iudex ſecularis declarare poteſt. num. 20 ibidem
periuro quæ pœna imponatur in foro conſcientiæ. nu. 23 ibidem
periurij pœnitentia eſt veluti homicidij. nu. 24 ibid
periurius priuatur omni iuris actione. nu. 25 ibid.
periurus eſt infamis in facto & iure. nu. 26 1365
periurus ad nullam admittitur dignitatem. nu. 27 ibid.
periurus non admittitur ad teſtimonium. numero 28 ibidem
periurus in vno non admittitur in aliis. nu. 29 ibid.
periurus ab agendo repellitur. nu. 30 ibidem
periurus perdit omnia beneficia legum, canonum, & ſtatutorum, quibus cauetur quòd credi debeat iuramento alicuius. nu. 32 ibid.
periurus clericus & beneficiatus remouetur à beneficio propter periurium. nu. 33 ibid.
periurus epiſcopus priuandus epiſcopatu. nu. 34 ibid.
periurus doctor deponitur à doctoratu. nu. 35 ibid.
periurio ſi facta ſit collatio beneficij eccleſiaſtici, talis collatio ꝓpter periuriũ eſt ipſo iure nulla. n. 36 1366
periurus poteſt dici falſarius. nu. 37 ibidem
periurus tenetur ad ſatisfdationem damni illati ex periurio. nu. 38 ibidem
periurium nunquam committitur ſine dolo. in titu. *des droicts & appart.* &c. §. vij. in ver. *des prochains parens.* nu. 21 651
periurij prætextu non retractatur negotium ex ſacramãto deciſum, ſed periurus puniẽdus eſt de periurio. in tit. *des retraicts.* §. xij. in ver. *ou par le ſerment.* &c. nu. 16 1361
periurus in vno, in aliis repellitur. ibidem
periuri manus amputatione plectuntur. 1365
periurium probatum videtur, ſi veritatem aliter ſe habere quàm iuratum fuerit, probetur. 1360
permittens de re ſua teſtari ſibi præiudicat. in tit. *des ſucceßions.* §. iiij. in ver. *des deux pars.* nu. 2 837
permiſſionis cauſa finita, & eſt finita permiſſio. in tit. *des enfans de pluſieurs licts.* §. v. in verb. *& ſeparé de leur pere.* nu. 10 871
permutationis nomine an veniat venditio. vide in tit. *des retraicts.* §. ix. nu. 10 1342
perſona loquentis an cenſeatur comprehenſa in generali ſermone. in ver. *de nos droicts.* 1513
petitio extraiudicialis conſtituit debitorem in mora. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. xvj. in ver. *eſt tenue de la preſenter.* nu. 3 622
vbi requiritur petitio ſeu interpellatio iudicialis, congruum eſt, fiat ante iudicialis. nu. 4 ibidem
petens in libello decem, & probans ſolùm de quinque, ſi iudex in quinque condemnet, an ſententia erit cõformis libello. in tit. *des iuſtices.* §. j. in ver. *iuſques à ſept ſols.* nu. 14 287
& ſi petierit minorem ſummam, & probet maiorem, an iudex poſſit in maiori condemnare. nu. 16 ibidem
non petere & non impetrare idem valent. in ti. *des iuſtices.* §. viij. in ver. *congé & licence.* nu. 5 334

petitorio

BIU Cujas

petitorio agens an intelligatur renuntiare possessorio. in tit.*des forestz.*§.ij.in versi.*petitoire & possessoire.*nu.1 1458
petitorium & possessorium inesse dicitur, si consuetudo intentetur. 710
petitio hæreditatis iure ciuili inducta tolli potest. sub nu.3 1249
Pharao licet tyrannus esset, sacerdotibus tamen honorem exhibuit, priuilegiáque & immunitates tribuit. in tit.*des iustices.*§.iiij.nu.29 116
philippus dux Burgundiæ,qui has nostras consuetudines approbauit & authorizauit,an potuerit disponere vt haberentur pro legibus.in conclu.consu.in ver. *auons pour nous.*nu.2 1499
Philippus dux Burgundiæ harum consuetudinum author,fuit ex prosapia regum Frãciæ.super proœmio, in ver.*Philippes.*nu.1,vbi falso.22 9
Philippus pulcher rex Franciæ(vt Platina & Philippus Bergom.aiunt)Bonifacium papam in carcerem intrusit,in quo post trigintaquinque vel xxiiij. dies obiit. in ti.*des iustices.*§.iiij.nu.35 117
Philippus dux Burgundiæ harum constitutionum confirmator habuit iura regalia in suo ducatu.in titu.*des iustices.*§.v.in ver.*du prince.*nu.16 243
piæ causæ in dubio est fauendum.in tit. *des mainsmortes.* §.ij.in ver.*quelque part que ce soit.*nu.15 1191
pignus accipiens in casu iudicati,nõ potest ab eo discedere,& in aliud pignus transire. in tit. *des rentes uendues.*§.ij.nu.21 821
pignoris acceptatio vel datio,nõ dicitur alienatio, cùm ex eis non transferatur dominium.in tit.*des droicts & appart.*&c.§.j.in ver.*contracts entre les uifz.*nu.20 506
pisces stagni an dicantur fructus pendentes, & an inter mobilia,an immobilia numerentur.in titu.*des droicts & appart.*&c.§.ij.in ver.*tous meubles.*nu.23 537
piscãdi ius in flumine publico est commune omnibus, tamen si quis pluribus annis piscatus fuerit, & alios prohibuerit,acquirit sibi ius,& potest alios prohibere.vide in tit.*des forestz.*§.ij.nu.13 1451
& plures alias limitationes huius vide nu.22 ibidem
plebeius aut popularis quis in dubio potius præsumitur,quàm quòd sit nobilis.in tit.*des droicts & appart.* &c.§.xx.in ver.*entre tous autres gens.*nu.1 750
plenitudo potestatis nunquam præsumitur,nisi expressa dicatur.in tit.*des retraicts.*§.j.nu.3 1305
plenariè verbum quid importet.in tit. *des successions des bastardz.*§.v.in consi.nu.62 1173
plus dictio quid importet.in ti.*des enfans de plusieurs licts.* §.vj.in ver.& reliqua.nu.11 883
plures vnà delinquentes,si vnus tantum eorum sit clericus,remittuntur ad iudicem ecclesiasticum.in tit.*des iustices.*§.v.in ver.*s'il n'a grace.*nu.70 201
quod pluris est,tanti vtique est.in titul.*des iustices.*§.v.in versi.*simple larrecin.*nu.4 157
plura verba iniuriosa vno cõtextu prolata dicuntur vnicum conuicium.in ti.*des droicts & appart.*&c.§.xiij.in ver.*sera suffisamment interpellé.*nu.34 797
plura eodem impetu facta pro vno reputantur.in tit.*des droicts & appart.*&c.§.xxiij.in ver.*suffisamment interpelé.*nu.33 ibidem
item si plures res subtrahantur dicitur vnicum furtum, quando subtractæ sunt vno contextu & tempore.numero.36 ibidem
pluralitas an possit verificari in vno.super rub. *des iustices & droicts d'icelles.*in ver.*iustices.*nu.25,& 26 48
pluralitas semper resoluitur in singularitates,nisi absurditas sequatur.nu.27 ibidem
pluralitas priuatorum, pluralitatẽ habituum requirit. in tit.*des droicts & appart.*&c.§.viij.in versi. *sera ramenee.*nu.2 677
pluralis locutio quandoque in suas resoluitur singularitates.ante nu.1.in ver.*sont creuz.* 270
pluralitas quando in vno verificari possit. 109
pocula amatoria propinans qualiter puniri debeat. remissiuè sub nu.21 55
populus nõ potest sibi legem imponere à qua recedere non liceat.in tit.*des droicts & appart.*&c.§.vj.in versi. *sur la moitié des heritages.*nu.22 702
populi appellatione veniunt clerici,maximè in materia congruente clericis & laicis.in titul.*des forestz.*§.v.in ver.*habitans.*nu.5 1463
vide contrarium.nu.7 1464
populus an possit sibi legẽ municipalem facere.remissiuè nu.1 24
ponte destructo sine spe refectionis non potest exigi vectigal à transeuntibus per aquam,vbi erat pons, nec in nouo ponte infrà,vel suprà facto.in ti.*des iustices.*§. iiij.in ver.*indire,impoſer,* &c.nu.8 118
portorium quid sit.in tit.*des iustices.*§.iiij.in verb. *indire, impoſer,*&c.nu.5 ibidem
portione aliqua ex iure speciali cõtra ius commune alicui delata,non habet locũ illud ius speciale,nisi portio illa expresse sit adita.in titu. *des successions.*§.xij.in ver.*ou enfans masles.*nu.7 1089
possessio per actualem solutionem pẽsionis acquiritur, & an per solam confessionem de recepto. vide in tit. *des censes.*§.j.in ver.*amende.* nu.2 1375
possessio beneficii,an sub simplici signatura(non confectis bullis)possit apprehendi. in titu.*des iustices.*§.v.in ver.*s'il n'a grace.*nu.185 238
possessionem si canonicum titulum habens propria authoritate apprehendat,perdit ius suum.nu.186 239
possessio quæ fit per constitutum,dicitur ciuilis.in ti.*des successions.*§.j.in ver.*saisist.*nu.2 1119
possessio ciuilis quos & quot effectus habeat.vide à nu. 3.vsque ad finem eius glossæ. ibidem
possessio ciuilis est ius insistendi rei non prohibitæ possideri,apta producere ciuiles effectus.nu.12 901
possessionum alia vacua,alia libera,alia plena,alia pacifica.vide remissiuè nu.13 ibidem
possessio quibus casibus transferatur.vide nu.15 ibid.
sicut hæres vniuersalis acquirit possessionẽ in tota hæreditate,ita hæres particularis in parte etiam licet sit incerta.nu.18 902
possessio diuturna æquiparatur priuilegio. in tit. *des enfans de plusieurs licts.*§.iij.in verbo,*entre gens nobles.*nu. 16 850
possessio rerum feudalium non cõtinuatur in hæredes, sed opus est apprehensione.in tit.*des fiedz.* §.v.in ver. *& prendre la possession.*nu.1 450
possessionis obliuio & animus desinẽdi possidere præsumuntur in prædiis tributariis per biẽnium. hoc fit quia abfuerit per biennium à prædio tributario præsumitur desinere possidere.in titul.*des mainsmortes.*§. xxij.nu.1 1301
possessionem derelinquere, & possessionem deserere quomodo differant.vide nu.2 1302
per rem inanimatã nec proprietas nobis, nec possessio acquiritur.in tit *des forestz.*§.ij.nu.10 1450
per exercitium actuũ qui pluries & sæpenumero faciliter conceduntur non quæritur possessio.nu.11 1451
quasi possessio rerum incorporaliũ facto & animo acquiritur.nu.12 ibidem
possessio in rebus ecclesiæ ex actu nullo,hoc est,ex con-

BIU Cujas

tractu inutili, non transfertur.in tit. *des mainſmortes.* §.ix.in conſi.nu.15. 1220
poſſeſſionis acquiſitio non impeditur nullitate tituli,etiam ex ſtatuto proueniente. in tit. *des mainſmortes.*§. x.in ver. *& ne les peut.*nu.1. 1239
poſſeſſiones propriè quæ dicantur.vide in tit. *des droicts & appart.*&c.§.v.in verſi.*és droicts poſſeſſoires.* nume.7 570
poſſeſſio in feudis adeò fauorabilis eſt,quòd pro poſſeſſore præſumi facit.in ti.*des fiedz.*§.j.in verb.*dedans l'an & iour,*&c.nu.2 393
poſſeſſio quæ traditur per conſtitutũ dicitur eſſe ficta. in ti.*des fiedz.*§.viij.in ver.*reale.*nu.3 483
poſſeſſio alteri acquiſita ex primo decreto poteſt iterũ repeteri per cõtumacem, contumaciæ ſatisfaciendo. in tit.*des fiedz.*§.iiij.in verbo, *ſans faire les fruicts ſiens.* num.4 435
in poſſeſſionem ex primo decreto miſſus regulariter nõ facit fructus ſuos.nu.5 436
poſſeſſio vnius actus ius vniuerſale inducit,nullo alio in poſſeſſione exiſtente.ſuper rubr. *des iuſtices & droicts d'icelles.*in ver.*iuſtices.*nu.33 49
poſſeſſio quæ transfertur per ſubſtitutum, vel poſſeſſio ciuilis quæ transfertur diſpoſitione.l.quiſquis. C.de dona.ſ.per retentionẽ vſusfructus,an ſufficiat ad hoc vt vaſſalus incidat in commiſſum.vide in tit.*des fiedz* §.viij.in ver.*reale.*nu.1 482
poſſeſſionis traditio fieri poteſt ſub conditione. in ti.*des droicts& appar.*&c.§.xv.nu.5 714
poſſeſſio poteſt tradi in vltima voluntate.in titu.*des ſucceßions.*§.iiij.in ver.*& ſont ſaiſiz.*nu.1 940
poſſeſſio de iure non continuatur in ſucceſſorem. in tit. *des ſucceßions.*§.j.nu.1 890
poſſeſſio per ſtatutum tranſlata,dicitur ciuiliſſima.nu.5 892
poſſeſſio abſenti per notarium quæritur ſicut per procuratorem.in additione ſub nu.11 901
poſſeſſio rei dotalis penes maritum viuentem eſſe debet.ante nu.2 725
poſſeſſio transferri poteſt per clauſulam conſtituti in ſucceſſione ex teſtamento,& in legatis.ſub numer.4 898
poſſidere ſignificat detinere. in tit.*des cenſes.* §.vj.in ver. *contre le tenementier.*nu.2 1421
poſſidere beneficium dicitur ille qui poſſidet eccleſiã, non autem poſſeſſiones aut dependentia ab eccleſia poſſidens.in tit.*des cenſes.* §.j.in verſi.*retenue.*numer.6 1373
poſſeſſor habens ius in re percipiens fructus tenetur ad collecta.in ti.*des droicts & appartenances à gens mariez.* §. vj.in verbo, *et ſupporter la moitié des charges.* nu.4 610
poſſeſſor alicuius rei ratione cuius debet reditus & collecta,tenetur non ſolum pro futuro tempore,ſed etiã pro præterito quo non ſoluerit.nu.5 ibidem
poſt dictio actum imediatum importat.in verbo,*apres le treſpas.* 592
poſteritas eſt idem quod genus. in tit. *des ſucceßions des baſtardz.*§.v.in conſi.nu.45 1166
potentia vbi deeſt,ibi actus eſt irritus.in titu.*des droicts & appart.*&c.§.iiij.in ver.*ne peut.*nu.1 552
poteſt & debet hæc verba ſimul iuncta important neceſſitatem.in titul.*des ſucceßions.*§.iiij.in ver. *peuuent & doiuent.*nu.1 940
poteſt quis per alium,quod per ſeipſum non poteſt.in titu.*des droicts & appart.*&c.§.v.nu.6 559
poteſtatẽ ſuper perſonas delinquentium habens,habet etiam ſuper rebus ſitis vbicunq;, & ſub confiſcatione bonorum facta per eum comprehendi debent bona etiã alibi ſita,licet executio non poſſit fieri niſi per iudicem territorij vbi ſita ſunt.in tit. *des confiſcations.* §. j.in verſi. *et appartient.*num.16 372
poteſtas ſubſtituendi procuratorem,mandatum ſpeciale requirit.ante nu.5 568
per precarium & retentionẽ vſusfructus trãsfertur tantum ciuilis,& retinetur naturalis.in tit.*des ſucceßions.* §.j.in ver.*ſaiſiſt.*nu.7 900
precarium in euentum conditionis collatum non transfert poſſeſſionem niſi conditione impleta.nu.9 ibid.
precarium non tranſit ad hæredes nulla mẽtione de ipſis facta.nu.10 ibidem
per precarium non acquiritur poſſeſſio abſenti,niſi abſens poſtea poſſeſſionem apprehendat.nu.11 ibidem
præcedens alium in præcedentia honoris,quem præcedere non debeat,an conueniri poſſit actione iniuriarum.in tit.*des enfans de pluſieurs licts.*§.iiij. in ver. *entre gens nobles.*nu.17 850
& licet etiam reſiſtere de facto armata militia.nume.18 ibidem
præceptum principis ob cauſam iuſtam non implens excuſatur.ſub nu.21. in additione. 339
prædia inter regnum & prouinciam alicuius dñi poſſidens non poteſt adſtringi ad fidelitatẽ,quia non præſumitur feudatarius niſi probetur.in tit.*des mainſmortes.*§.iiij.in ver.*un meix.*nu.7 1196
prædia prouincialia quæ olim dicebantur & quæ ſtipẽdiaria.ſub nu.15 389
quando agitur contra ſubiectum aliquem de iure ſubiectionis,an præiudicetur ſuperiori ſubiecti.in titu. *des rentes uendues.*§.iij.in verbo, *ſinon entant,*&c.numer. 8 834
ſi debitor patitur creditorem diſputare de iure dominij ſuper pignore,an fit ſibi præiudicium.in tit.*des rentes uendues.*§.ij.in ver.*ſinon entant,*&c.nu.9 ibidem
quando inferior ſe ſubmittit iuriſdictioni alterius domini,an præiudicet vero domino in poſſeſſorio.in titu. *des rentes uendues.*§.iij.in verſic.*ſinon entant.* &c. nu.10 ibidem
præfectarij in iure qui dicantur. in tit.*des iuſtices.*§.vj.in ver.*meßiers & ſergens.*nu.1 246
qui præfertur in ſucceſſione, præfertur & in tutela. in tit.*des enfans de pluſieurs licts.* §.iiij.in ver.*la femme.*nu.5 851
prẹlatus ſibi aut eccleſiæ ſuæ aliquid adſcribens de bonis teſtatoris non incidit in falſum. in additione.ante nu.46 191
prælatorum abuſus multi ad pecunias extorquendas. 1500
prælati qui agunt vt prælati debẽt docere de inſtitutione.in tit. *des enfans de pluſieurs licts.*§.vj.in verſi.*par inuentaire.*nu.7 876
prælato de dilapidatione accuſato interdicitur adminiſtratio. in titu. *des enfans de pluſieurs lictz.*§.v.in verſi. *legitime adminiſtrateur.*nu.2 867
prælati & rectores eccleſiarum non poſſunt manumittere in ſeruos ſuos, ſine licencia principis.in titulo,*des mainſmortes.* §. ix. in verbo, *leſquels en ce cas.* nume-106 1215
præparatorium dicitur de dependentibus & conexis ipſius præparandi. in titu. *des cenſes.*§.j.in verbo,*lors,* nume. 10 1369
presbyter ſi nubat in loco vbi neſcitur quòd ſit ſacerdos,liberi nati ex illo matrimonio ſunt legitimi.in ti. *des mainſmortes.* §. iij. in ver. *en lieu.* nu.2 1194

presbyter

BIU Cujas

preſbyter baſtardus an poſſit teſtari. vide in titu. *des ſucceſſions des baſtardz.* §. v. in verb. *prendles heritages.* nu. 1 1138

preſbyter filio ſpurio non poteſt aliquid relinquere, & an nepoti ex eo relinquere poſſit. vide in tit. *des fiedz.* §. v. nu. 67 447

preſbyter domicilium habere non dicitur in beneficio quod tenet per vicarium, ſi in alio reſideat. ſub nu. 4. in additione. 1252

preſcriptio ſtatutaria non interrumpitur per interpellationem extraiudicialem. in tit. *des retraicts.* §. j. in ver. *dedans l'an & iour.* nu. 4 1323

præſcriptio ſuper annuo reditu non incipit currere, niſi à tempore ceſſationis in ſolutione. in titu. *des cenſes* §. ij. nu. 43 1391

ad præſcriptionem rerum corporalium non requiritur ſcientia aduerſarij. nu. 44 768

præſcriptio currit contra impeditum impedimento facti, & rectitutione opus eſt. ſecus in impedito iuris impedimento. nu. 45 1392

præſcriptio non currit non valenti agere. in ti. *des cenſes.* §. ij. nu. 35 1387

ſic impedito agere. nu. 39 1389

preſcriptio nunquam extenditur vltra ſuum articulum. nu. 36 1387

præſcriptio non currit contra eum qui impeditus eſt rẽ in iudicium deducere. nu. 39 1388

an ſicut per ſtatutum tolli poteſt præſcriptio, ita etiam tolli poſſit pacto. vide in tit. *des mainſmortes.* §. ij. in ver. *par quelque laps de temps.* nu. 11 1187

præſcriptiones omnes minores xxx. an. ſecundum conſue. Burgun. redactæ ſunt ad præſcriptionem xxx. annorum. in tit. *des cenſes.* §. ij. nu. 20 1381

ſtatuto dictante q̃ inſtrumẽta dotalia executioni demãdentur, nulla preſcriptione obſtante, quantumcũque anni effluxerint, non obſtantibus his verbis obſtabit præſcriptio xl. an. in tit. *des mainſmortes.* §. ij. in ver. *par quelque laps de temps.* nu. 3 1186

præſcriptio non currit in his quæ ſunt facultatis. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. xviij. in ver. *non obſtant*, &c. nu. 1 738

præſcriptione ſubmota, non tollitur preſcriptio longiſſima. nu. 2 ibidem

præſcriptione ſubmota, hæc clauſula, vel iſta, Non obſtante præſcriptione, tollit ſolum præſcriptionẽ centum annorum. nu. 3 ibidem

præſcriptio fit tantum in eo quod poſſidetur, nec præſcriptio in vno articulo iuriſdictionis extendit ſe ad alium. ſuper rub. *des iuſtices & droicts d'icelles.* in ver. *& droicts d'icelles.* nu. 91 76

quod limita vt nu. 92. 93, & 94 ibidem

præſcribi an poſſint talliæ. in tit. *des iuſtices.* §. iiij. in ver. *nouuelles.* nu. 13 131

preſcriptio ſtatutaria non ligat minores. in ti. *des iuſtices.* §. ij. in ver. *crié par trois edicts.* nu. 4 97

præſcriptio non currit contra minorem. in titu. *des iuſtices.* §. viij. in ver. *& iour.* nu. 28 330

in præſcriptione temporis immemorialis, non requiritur ſcientia filij contra quem preſcribitur. in ti. *des iuſtices.* §. ij. in ver. *& la preuue.* nu. 14 101

ſtatuto dicẽte quòd nulla præſcriptione obſtan. &c. per hoc non excluditur præſcriptio centum annorum. in tit. *des mainſmortes.* §. ij. in verb. *par quelque laps de temps.* nu. 5, & 6 1186

quãdo lex cõmunis tollit preſcriptionẽ, ſublata intelligitur etiã præſcriptio tãti tẽporis, cuius initij memoria non exiſtit. ſecus in ſtatuto, vel pacto. nu. 8 ibid.

præſcriptio currit contra minorem maximè quando eſt ſtatutaria, ſiue ſit annalis, ſiue decẽnalis, ſiue ſex mẽſium, aut quinque annorum, aut aliæ ſimiles. vide in tit. *des fiedz.* §. ij. nu. 8 411

præſcriptio termini iudicialis currit contra minorem. nu. 10, & 13 ibidem

idem de inſtantia ſtatutaria. nu. 11 ibidem

præſcriptio ſine poſſeſſione nõ procedit. in ti. *des mainſmortes.* §. ij. in ver. *quelque part que ceſoit.* nu. 20. 1186. vbi falſo. 1191

præſcriptio nõ interrũpitur ſi quis fraudulenter litẽ cõteſtetur ſolum vt præſcriptionẽ interrũpat & poſtea nõ proſequatur, aut ſi ſit interrupta, non proderit. in tit. *des foreſtz.* §. iiij. in ver. *ſont uniformes.* nu. 3 1487

præſcriptio an poſſit & debeat ſuppleri à iudice, etiã ſi non ſit oppoſita à parte. quòd non. nu. 4 ibidem

præſcriptio an currat contra exiſtentem in vtero. vide in tit. *des foreſtz.* §. iiij. in ver. *preſcriptibles.* nu. 19 1485

præſcribi poſſunt multa quæ per actum fieri non poſſunt. in titu. *des mainſmortes.* §. vj. in ver. *par an & iour.* nu. 2 1200

præſcribi non poſſunt ea quæ ſunt voluntatis & facultatis. in ti. *des iuſtices.* §. iiij. in ver. *nouuelle cheualerie.* nu. 11 131

præſcribitur tributarium prædium ſpatio duorum annorum incultum & deſertum relictum. in tit. *des cenſes.* §. v. in ver. *les dix ans paſſez.* nu. 1 1415

& hoc de iure, de conſuetud. verò Burgundię requiritur decennium. nu. 2 ibidem

ſi verò dominus poſt tranſactos x. annos receperit ſolutionem pro vno anno, non poterit amplius expellere cenſatarium, poteſt tamen agere pro pẽſionibus annorum præteritorum. nu. 4 ibidem

præſcribi non poteſt contra dominium in facultate retinendi, niſi prius facta denuntiatione. in ti. *des cenſes.* §. iiij. in ver. *s'auoir la ueut.* nu. 1 1407

præſcribens decimas omnium prædiorum alicuius parochiæ excepto vno, præſcriptio non extenditur ad illud prædium. in tit. *des mainſmortes.* §. iiij. in verbo, *de mainmorte.* num. 1 1198

in impræſcriptibilibus de iure nõ ſufficit præſcript. xxx. an ſed requiritur tantum tempus, de cuius initij memoria non extat in contrarium. vide in tit. *des foreſtz.* §. viij. in ver. *preſcriptibles.* nu. 1 1479

& ibidẽ vide plures caſus, in quibus non currit præſcriptio. nu. 2 ibidem

an res quæ non ſunt præſcriptibiles, niſi tanto tempore cuius initij memoria non extat in contrarium, fiant præſcriptibiles per conſuet. Burgun. qua omnis præſcriptio redigitur ad xx. annos. vide amplè diſputatã hanc quæſtionem, loco ſuprà notato. 3 ibidem

an princeps poſſit aliquem contra præſcriptionem xxx. annorum releuare. nu. 6 1481

præſcriptio omnis eſt contra ius naturale & gentium, & contra naturalem æquitatem. nu. 7 ibidem

præſcriptiones conſiſtunt in bono iure ſcilicet propter lites dirimendas, ſed non in quo. nu. 8 ibidem

præſcriptio ſtatutaria an requirat bonam fidem. vide nu. 14 1483

præſcriptio ſtatutaria an currat cõtra perſonas eccleſiaſticas. vide nu. 15 ibidem

& an contra pupillum. nu. 16. 17, & 18 1485

præſcriptio ſtatutaria an tollat ciuilem & naturalem obligationem. nu. 20 ibidem

præſcriptionis exceptio reijci debet ab arbitro, cui commiſſa eſt cauſa, vt cognoſcat vt vir æquus. nu. 21 ibi.

præſcriptio enim eſt iniquum præſidium. nu. 21 ibid.

BIU Cujas

præscriptione vtens peccat.nu.23 ibidem
præscribens est tutus in foro conscientię,etiam si superueniat mala fides post præscriptionem completam. nu.24 ibidem
præscriptione tutus si soluat pōt repetere.nu.25 1486
præscribens cauere debet ne possessionē rei præscriptæ perdat,si enim tūc opponeretur ei mala fides vix poterit recuperare,nisi titulum haberet.nu.26 ibidem
præscriptionis appellatione propriè loquendo non venit vlucapio.nu.27 ibidem
præscriptio feudi qualiter in regno Neapolitano locum habeat.sub nu.17 396
præscriptio nunquam currit si iuramentum interuenerit.ante nu.2 1479
præscriptio quibus casibus contra pactum non currat. sub nu.22 808
præscribi non potest quod per priuilegium concedi nō potest.sub nu.12 100
præsentia consanguineorum tollit omnem præscriptionem doli & metus.in ti.*des droicts et appar.* &c.§.vij.in ver.*qui doyuent succeder*.nu.1 652
præsentia iudicis idem operatur,quod præsentia amicorum vel consanguineorum.nu.2 ibidem
quoniam ea quæ fiunt in iudiciis sunt maioris authoritatis,quàm quæ extrà.Et qui effectus oriātur ex præsentia iudicis. vide remissiuè.nu.3 ibidem
præsentia consanguineorum nō tollit præsumptionem metus.nu.4 653
præsentia consanguineorum vbi in aliquo actu ex statuto requiritur, non possunt cōstituere procuratorē ad talem actuum,sed personaliter comparere debent.in tit.*desdroicts & appar*,&c.§.vij.in versi.*des prochains parens*.nu.6 648
præsentia vbi requiritur,non potest suppleri per literas. in tit.*des droicts & appart.* &c.§.vij.in ver.*si ce n'est du consentement*,&c.nu.22 640
præsentia aduocati regij in causis fiscalibus intantū requiritur,quòd si sententia feratur eo absente,sit nulla ipso iure. nu.23 ibidem
& an ea præsentia includat virtualiter consilium & consensum eiusdem vocati.nu.25,& 26 641
præsentia & cōscientia videtur idē significari.nu.27 642
item insinuatio quę in præsentia iudicis fieri debet, non requirit quòd iudex eā admittat,sed sufficit sola præsentia.nu.28 ibidem
præsentia sufficit vbi requiritur volūtas.in tit.*des droicts & appar.*&c.§.vij.in versi.*si ce n'est du consentement.* &c. nu.6 638
præsentia parentum non tollit metum reuerentialem. ante nu.3 637
præsentia sola absque consensu nō præiudicat.ante nu. 29.in additione. 642
vbicunque quis potest contradicendo impedire actum, præsentia eius cum taciturnitate operatur cōsensum. in tit.*des fiedz*. §.viij.in versi.*sans consentement*.num.9 486
præsentatio est fructus iurispatronatus. in tit. *des enfans de plusieurs licts*.§.iiij.in versi.*& faict ladicte femme*.nu.4 858
præsentatio non venit appellatione fructuum qui ad alicuius sustentationem destinantur.nu.5 ibidem
præses non potest imponere collectā sine superiore,nec etiam ciuitas sine cōsensu superioris.in tit.*des forestz*. §.vj.in ver.*gens*.nu.9 472
pressorium magnum & importabile cedit venditioni domus.in ti.*des enfans de plusieurs licts*.§.iiij.in ver,*& à son proffit*.nu.4 857
pressorium an computetur inter bona mobilia, an immobilia.vide in tit.*des droicts & appart.*&c.§.ij. in ver. *tous meubles*.nu.28 537
præsumptio malæ fidei non potest opponi contra præscriptionem temporis xxx.annorum. vide in titu.*des censes*.§.ij.nu.9 1377
& hoc vbi solùm pręsumitur mala fides,secus vbi appareret de vera mala fide.nu.10 ibidem
præsumptio fortior tollit aliam minus fortem. in tit.*des mainsmortes* §.iiij.in ver.*un meix*. nu.5 1196
præsumptio legis dicitur veritas.in tit.*des iustices*.§.vij.in ver.*suffisamment prouuee*.nu.27 312
item statuto requirente probationem sufficit præsumptio legis.nu.28 ibidem
præsumptio ex breuitate temporis inducitur.in tit. *des droicts & appart.*&c.§.iij.in ver.*des heritages*.nu.3 546
præsumptio iuris habetur pro liquidissima probatione. in tit.*des enfans de plusieurs licts* §.vj.in ver.*par inuentaire*.nu.11 876
præsumptio fraudis,falsitatis,aut doli inducitur per ea quę contra stylum debitum efficiuntur.post nu.12 2
præterea, dictio est repetitiua præcedentium qualitatū. in tit.*des fiedz*.§.vj.nu.14 458
præteritione verorum hæredum testamentum redditur nullum.in tit.*de successions*.§.iij.nu.1 920
pretium rei hæreditariæ censetur hæreditarium. in tit. *des droicts & appa.* &c.§.ij.in ver.*& acquestz*.nu.9 539
pretium succedit loco rei.in ti.*des successions des bastardz*. §.ij.in ver.*des heritages*.nu.1 1120
pretium iustū dici potest id quod datum fuit in subhastatione rei,& non inuentum fuit nisi tātum.in tit.*des censes*.§.iij.in ver.*parmy rendant*.nu.2 1411
pretij appellatione quid comprehendatur.vide in tit.*des retraicts*.§.j.in ver.*le pris*.nu.1 1324
Primas in omnibus fere idem est quòd patriarcha.in ti. *des iustices*.§.iiij.in ver.*sur ses hommes*.nu.15 138
primum decretum locum habet solum in contumacibus.in tit.*des fiedz*.§.iiij.in ver.*sans faire les fruicts siens*. nu.7 436
primogenitus si ex statuto succedere debet in regno,an filius primogeniti excludat secundo genitum.in titu. *des successions*.§.x.nu.2 1014
princeps vniuersa agere debet ad subiectorum & commissorum sibi à Deo vtilitatem.in conclu.consuet.in ver.*pour le bien & utilité*.nu.1 1497
princeps dicitur maritus reipublicæ.nu.2 ibidem
princeps non præsumitur velle vltra id quod ius disponit,& præsumitur voluntas principis talis qualis esse debet.in tit.*des successiōs des bastardz*.§.v.in consi.nu. 34 1161
princeps non potest disponere de rebus regni,sine consensu maioris partis baronum.in tit.*des fiedz*.§.viij.in verb.*en alienation & transport*.num.53 477
princeps non potest obligare iurisdictionem quam habet in hominibus,nisi ex causa ardua.nu.54 ibid.
princeps in dubio nō pręsumit velle derogare iuri fisci, in ti.*des successions des bastardz*. §.v.in cōl.nu.56 1169
princeps potest alteri tollere dominium ex plenitudine potestatis.in tit.*des retraicts*.§.j.nu.12 1306
principis interest sub se habere subiectos locupletes. in tit.*des enfans de plusieurs licts*.§.iiij.in verb.*si par le pere*. nu.16 856
princeps si ex duabus causis mouetur ad aliquid disponendum,si cessat vna earum,cessat & dispositio.in ti. *des droicts & appart.*&c.§.ij.in ver.*femme*.nu.7 523
principes id quod de iure non valet, faciunt seruari de facto à subditis,ac si de iure valeret. in titu.*des droicts*

BIU Cujas

& appart.&c. §.j. in ver.*n'außi par teſtament.*num.4.vbi falſo. 513
princeps eſt lex animata in terris.in tit.*des iuſtices.*§.v. in ver.*s'il n'a grace.*nu.14 185
princeps nõ recognoſcens ſuperiorem in ſuo regno poteſt exigere ſubſidium ab eccleſiaſticis perſonis, vrgente neceſſitate inuaſionis & periculi ſui regni.in ti. *des iuſtices.*§.iiij.nu.36 117
princeps per reſcriptum poteſt remittere pœnam corporalẽ,aut pecuniariam, applicandam fiſco:non autem pecuniariam parti adiudicatam.in tit.*des iuſtices.* §.v.in ver.*s'il n'a grace.*nu.163 229
princeps limitare poteſt iuriſdictionem ſuorum magiſtratuum.in tit.*des iuſtices.*§.v.in ver.*s'il n'a grace.*num. 144 226
princeps licet nullum in ſuperiorem recognoſcat, & ꝙ ſit ſolutus legibus,vti tamen debet dictamine rationis à quo ſolutus eſt.in titul.*des iuſtices.*§.viij.in verſi. *congé & licence.*nu.8 335
princeps eſt dominus omnium rerũ, quo ad protectionem videlicet. in titu.*des fiedz.*§.iiij.in ver.*apres ledict hommage,*&c.nu.15 432
princeps non poteſt legitimare quo ad emphyteuſim ecclesiaſticam.in ti.*des ſucceßions des baſtardz.*§.v.in cõſ. nu.64 1175
princeps an poſſit ſupplicanti aliquid concedere contra ius diuinum vel humanum mediante clauſula, non obſtantequacunque lege.ſuper proœmio, in verſi.*la ſupplication.*nu.2 17
principis præceptum trãſgrediens peccat mortaliter.in tit.*des droicts & appar.*&c.§.vij.in verb.*ſuppoſé que leſdicts contracts,*&c.nu.38 664
principi ſeculari obediendũ eſt, ſub pœna peccati mortalis.in tit. *des iuſtices.*§.viij.in ver.*congé & licence.*nu. 17 338
principem eſſe quid ſit.in ti.*des iuſtices.*§.v.in ver.*du prince.*nu.1 241
princeps vnde dicatur.nu.2 ibidem
princeps qui non recognoſcit ſuperiorem reſtituere poteſt famæ.nu.3 ibidem
princeps reſtituere poteſt aliquem ex ſola miſericordia. nu.4 ibidem
princeps ſolus & non alius poteſt dare licentiam tollendi corpora ſuſpenſorum de furcis.nu.5 242
princeps qui poteſt dare gratiam habẽs plures filios, an omnes hoc iure vtantur.nu.17 244
principum filij viuo patre poſſunt vocari principes.nu. 18 ibidem
principi reſeruata præſcribi poſſunt tanto tempore cuius initij memoria non extat.in titu.*des mainſmortes.*§. iiij.in ver.*un meix.*nu.11 1196
princeps quoties ſubitaneè & improuisè inuaditur,exigere poteſt tributum à clericis pro patriæ ſuę defenſione.in tit.*des iuſtices.*§.iiij.nu.24 115
principes mutãtes monetam pro lucro ſuo in grauamẽ populi tenentur ad reſtitutionem. in tit.*des iuſtices.*§. iiij.in ver.*indire, impoſer,*&c.nu.11 119
princeps poteſt facere ꝙ priuilegium ſuum ſit ius commune quo ad omnes.in tit.*des iuſtices.*§.iiij.in ver. *ſur ſes hommes ſubiects.*nu.65 147
principis vnius conceſſio non præiudicat eius ſucceſſori.ſuper tub. *des iuſtices & droicts d'icelles.*in verbo, *& droicts d'icelles.*nu.103 79
princeps poteſt creare noua officia ex plenitudine poteſtatis.nu.104 ibidem
item põt diminuere numerũ officiariorum.nu.105 80
principem bene regere impoſſibile eſt, niſi ſapientum conſilio agatur.ſuper proœmio,in verſic.*ordonne que ſix.*&c.nu.1 19
princeps,lex vel ſtatutũ,poſſunt facere munera extraordinaria quod ſint ordinaria.in tit.*des iuſtices.* §.iiij. in ver.*indire,impoſer.*nu.44 122
princeps ad quæ ſubditis ſuis teneatur.in tit.*des iuſtices.* §.iiij.nu.2 110
princeps an poſſit cogere baronem vt oſtendat titulum ſuæ poſſeſſionis.in tit.*des fiedz.*§.iiij.in ver.*apres ledict hommage,*&c.nu.7 431
principes & magiſtratus in plurali loquuntur. ſuper proœmio,in ver.*ſcauoir faiſons.*nu.1 17
principes qui ſunt perpetui habent iura imperij, ita ꝙ poſſunt derogare cum clauſula, non obſtan.in conclu.conſue.in ver.*auons par nous.*nu.3 1499
princeps an habeat ius retẽtionis feudi. ſub nu.3.in additione. 485
princeps an poſſit inferiorum reuocare iuriſdictiones. ſub num.103 70
princeps eſt in republica,& reſpublica in principe. 574
princeps an poſſit reſtituere aduerſus lapſum temporis & ea quæ ſunt iuris poſitiui.ſub nu.8.in verſi. *dedans uingtquatre heures.* 753
princeps in ſuis literis mentionem facere debet de omnibus obſtaculis. 755
princeps in vim manuſmortuæ ius ſucceſſionis poteſt aliquando habere.ſub nu.2.in ver.aduerte. 1253
princeps iurans ſe ſeruaturum ſtatuta patriæ, cenſetur illa confirmare.ſub nu.2 1305
princeps proprio motu reuocans quod prius fecit, circunuentus ſemper fingitur.ante nu.6 787
princeps quando contra ſuas conſtitutiones diſpenſare poſſit.ſub nu.5 1306
princeps quãdo priuilegia à ſe vel prædeceſſoribus conceſſa reuocare poſſit.ſub nu.189 239
princeps vendens terram in qua habet iura regalia, an cenſeatur illa vendere.nu.95 76
princeps vni vaſſallo in aliorum præiudicium non poteſt remittere ſeruitium perſonale ſibi debitum. ante nu.16 389
principe aliquem ad conſilium eligẽte, an is electus dignus ſit,nemini licet diſputare.in ſecunda addi. 20
principi plus obligatur ſubditus, quàm patri filius.ſub nu.18.in addit. 753
principum multa ſpecialia.remiſſiuè nu.1 10
principale trahit ad ſe acceſſorium.in tit.*des confiſcations.* §.j.in ver.*& appartient.* nu.27 376
principale vbi non tenet,nec etiam acceſſorium.in titu. *des fiedz.*§.viij.in ver.*ſans conſentement.*nu.14 487
an principale & arreragia poſſint ſimul in eodem iudicio peti in patria iuris ſcripti.in ti.*des droicts & appar.* &c.§.xxiiij.in ver.*dés le terme,*&c.nu.12 789
principium cuiuſque pars potiſſima dicitur. 683
prior in ordine ſcripturæ præſumitur prior in tempore. in tit.*des retraicts.*§.x.in ver. *au ſeigneur feodal.*nume.5 1346
econtrà quòd potius ordo intellectus attendi debeat, quam ſcripturæ.nu.6 ibidem
prior tempore potior eſt iure.hæc regula locum non habet quãdo pignus capitur authoritate iudicis, vel virtute inſtrumenti guarentigiati, quod vim ſententiæ habet.in tit.*des rentes uendues.*§.iij.nu.1 827
priuatio alieni iuris,& lucri debiti perceptio,non comprehenduntur in loco publico teſtamenti ſub generalitate verborum. 1004
priuilegium ciuibus conceſſum trahitur & extenditur ad incolas.in titu.*des fiedz.*§.ij.in ver.*& ſelon la nature*

BIU Cujas

d'iceluy.nu.8 464
priuilegium impetrans in quo cõtinetur fauor tertij,an possit renũtiare tali priuilegio inuito illo tertio. in ti. *des censes.*§.v.in ver.*demourront au seigneur.*nu.2 1417
priuilegium ordini Cistercien.cõcessum super decimis, non extenditur ad res acquisitas post concilium.in tit. *des mainsmortes.*§.xvj.in versic.*ua demeurer*,&c.nu. 29 1269
priuilegium concessum non subdito non potest reuocari, concessum verò subdito potest.in tit.*des iustices.*§. v.in ver.*s'il n'a grace.*nu.188,& 189 239
priuilegium quando natum est ex vnico actu,potest tolli vnico actu,sed quando inductum est ex consuetudine,tolli non potest vnico actu.in ti.*des droicts & appart.*&c.§.vj. in ver.*sur la moitié des heritages.* num.28 702
priuilegium concessum alicui pro suis descendentibus masculis & fœminis non cõprehendit descendentes ex filia quę iam nupsit,in aliam enim familiam transiit.in tit.*des droicts & appart.*&c.§.j.in ver.*en puissance de son mari.*nu.4 499
priuilegium datum filio non habet locum in filia. nu.5 500
priuilegium personale non egreditur personam.in ti.*des droicts & appartenances à gens mariez.*§.xix. in ver.*faire la renuntiation.*nu.4 746
priuilegium quandoque datur hęredibus,quod defuncto non competebat,& contrà.in tit.*des droicts & appart.*&c.§.xvij.in ver.*& au regard.*nu.2 734
priuilegia vxoris habent locum in sponsa de præsenti. in ti.*des droicts & appart.*&c.§.v.nu.15 560
priuilegia concessa militibus, conceduntur & doctoribus & aduocatis.in tit.*des iustices.*§.iiij.in ver.*nouuelle cheualerie.*nu.6 131
si non priuilegiatus consequitur priuilegiũ ratione priuilegiati, si priuilegiatus non vult vti priuilegio suo, non poterit non priuilegiatus eo vti.ti.*des mainsmortes.*§.xvij.nu.2 1276
priuilegia quæ Veturia mulieribus Romanis à senatusconsulto impetrauit.vide in ti.*des droicts & appar.*&c. §.vj.in ver.*sur la moitié des heritages.*nu.7 599
priuilegia quæ competunt militi pro dote an competãt hæredibus.vide in ti.*des droicts & appart.*&c.§.xvij.in ver.*& semblablement.*nu.1 129
& an ista priuilegia transeant ad cessionarium.nu.2 ibi.
priuilegium ad res postea acquisitas nõ extenditur. ante nu.30.in addit. 1270
priuilegium clericale non perditur ex delicto non consummato. 216
priuilegium mutatur mutata persona quæ fuit priuilegij causa.sub nu.1 733
priuilegium non ita extenditur,sicut ius commune, & facilius tollitur.sub nu.58 1030
priuilegium quod in corpore iuris inseritur secundũ ius commune regulatur.in ver.*presentation.* ibidem
priuilegij clericalis priuatio quibus ex causis fiat. sub nu.66 198
priuilegio speciali nunquam derogatur per legem generalem. 1514
priuilegia innocentiæ reorum qualia. 214
probatio per testes in casibus in quibus scriptura requiritur,non admittitur, nisi sint quinque, & rogati.in tit.*des enfans de plusieurs licts.*§.iij.in ver.*emancipé de son pere*,nu.4 847
probatio quæ dicatur sufficiens,quæ legitima,quæ perspicua, quæ dilucida, quæ indubitata & apertissima, quæ euidens,& quæ liquida.vide in titul. *des iustices.* §.vij.in versi.*suffisamment prouué.*nu. 1.2.13.14.15.16, & 21,& 26 309
probatio nulla melior, quàm illa quæ fit per aspectum & euidentiam rei.in titul. *des iustices.*§.vj.in versi.*par leurs fermens.*nu.7 276
probatio per oculum octo in casibus requiritur, quos vide in ti.*des iustices.*§.v.in ver.*par leurs fermens.*num.8 ibidem
probatio si fiat per euidentiam rei cuius expensis fiat. nu.9 ibidem
probatio per vnum testem,vel per famã si agitur de leui præiudicio habet vim plenæ probationis. in titul.*des iustices.*§.vj.in ver *sont creuz.*nu.5 270
probatio nulla melior,quàm quæ fit per confessionem partis.in ti.*des retraicts.*§.xij.in ver,*ou par leur ferment*, &c.nu.1 1358
imò quando pars confitetur, non sunt necessarij testes. nu.2 ibidem
& hoc de confessione partis in præsentia partis facta,secus quæ fit in partis absentia.nu.3 1359
probatio per coniecturas dicitur probatio euidentissima. in tit.*des retraicts.*§.xij in ver.*si la fraude est trouuee.* nu.3 1355
probatio non admittitur contra præsumptionem iuris. nu.9 1357
probatio per confessionem partis admittitur etiam cõtra præsumptionem iuris.nu.10 ibidem
de hac probatione per confessionem partis, vide amplè in sequenti glossa.*ou par le ferment* nu.1,& 2 1358
instrumentum habens pro se transfert onus probandi in aduersarium.in tit.*des retraicts.*§.xij.in ver.*si la fraude est trouuee.*nu.11 1357
probare volens contra præsumptiones, id facere debet per tres testes idoneos, aut per duos multum excellentes.nu.12 ibidem
si probo per instrumentum Titium contraxisse mecum Neapoli,& tu probas per duos eum eodem die fuisse Romæ,isti duo testes præualẽt instrumẽto.nu.14 ibi, & per quot testes reprobari possit instrumentum. vide nu.13 ibidem
& q̃ testis vnus facit semiplenã probationẽ.nu.15 1358
probationes in criminalibus debẽt esse luce meridiana clariores,in tit.*des iustices.*§.v.in verb.*s'il n'a grace.*nu. 172 232
propter probationis difficultatem,& vbi à communiter accidentibus difficilis est,admittitur probatio quę aliàs non admitteretur.nu.173 233
probatio vbi est difficilis,admittitur probatio per coniecturas.nu.174 ibidem
& sufficiunt probationes quæ aliàs vt imperfectæ reiicerentur.nu.175 ibidem
probatio per iuramẽtum in quibus casibus admittatur, vide in tit.*des iustices.*§.v.in verbo,*s'il n'a grace.*vbi post numerum 176.habes trigintaquinque casus,& vt facilius reperiantur,literis maiusculis sunt scripti. 234
probatio per aduersarij confessionem fieri potest omnibus elapsis dilationibus.sub nu.5 345
probatio quę per instrumentum potest,nõ tollitur probatione sublata. 1361
probare valens per scripturam,per testes,si velit, probare poterit.sub nu.9 1357
processus factus post tempus à lege vel statuto constitutum,nullus est:imò si iudex aliud tempus assignaret, assignatio esset nulla.in tit.*des iustices.*§.ij.in ver.*durãt lesquels.*nu.1 95
processus factus contra procuratorẽ nõ vocatũ valet. in ti.*des iustices.* §.v.in ver.*s'il n'a grace.*nu.133 222

BIU Cujas

processus nulliter factus habet vim interpellationis extraiudicialis.in titu.*des droicts & appart.*&c.§.xxiiij.in ver.*sera suffisamment interpellé*.nu.11 794
processuum proxilitatem & inuolutionē amputare ad publicam vtilitatem pertinet.super proœmio.in ver. *nous eussent estez*,&c.nu.1 18
processus sustineri nequit marito agente procuratorio nomine.sub nu.2 567
proclamata in ciuitatibus facta quos ligent. 96
proclamati ex seruitute in libertatem bona quæ in domum manumissoris intulerunt secum auferunt. sub nu.2 841
procurator in causa criminali regulariter nō potest interuenire. Qui articulus elegantissimè declaratur, in tit.*des droicts & appart.*&c.§.v.in ver.*és droicts possessoires*.à nu.22.vsque ad nu.37 575
procurator in crimine publici iudicij nō potest interuenire ad allegandas causas causæ, sed ad allegandas causas absentiæ admittitur.ibi.nu.23 576
procurator tanto ac tali priuilegio gaudere debet sicut, fideiussor,& sicut fideiussor in causa criminali nō exhibens reum non punitur similitudine supplicij, ita nec procurator.& hac de causa nō admittitur in causis criminalibus.vide ibi.nu.24
& alias rationes. vide ibidem
procurator tam in criminibus publicis, quàm in priuatis (si est imposita pœna pecuniaria ex statuto vel aliàs) interuenire potest in tit.*des droicts & app.*&c.§.v. in ver.*és droicts possessoires*.nu.32 579
procuratores regij in balliuatu, & aliis iurisdictionibus regalibus,an teneant locum fisci.in tit.*des fiedz*.§.iiij. in ver.*le uassal est tenu*.nu.11 426
procurator falsus dicitur ille, qui cùm generale habeat mandatum,gerit actum speciale requirentem. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. v. in verb. *sans procuration.* nu.3 568
procurator fiscalis quis dicatur, & eius diffinitio. super rub.*des confiscations*.nu.3,& 4 341
& quod sit eius officium.nu.9. ibidem
procurator Cæsaris quis dicatur nu.6 ibidem
procurator domanij quis sit.nu.7 ibidem
procuratoris domanij officium.nu.9 342
procurator mariti,an marito absente possit comparere in iudicio pro vxore domini sui tanquam procurator mariti.in tit.*des droicts & appart.*&c.§.v.nu.4 559
procurator ante litem contestatam non potest aliū substituere.nu.9 ibidem
procuratores fabricæ ecclesiæ, finito eorum officio lite pendente,alios subrogari faciant, aliàs nō liberantur à procuratione. in tit.*des enfans de plusieurs licts*.§. iiij. in verb.*en aage suffisant*.nu.3 858
procurator fiscalis si vexet partes calumnioſe,debet cōdemnari in expensis,damnis,& interesse,de proprio. in titu.*des iustices*.§.v.in verb.*s'il n'a grace*. nume. 162 229
procurator gerens aliquem actum, & non constet in actu de instrumento procurationis,non valet actus.in ti.*des droicts & appart.* &c. §. v. in ver. *sans procuration.* nu.5 568
procuratorium & in actu & in promptu exhiberi debet etiam si non interrogetur,an habeat mādatum. aliàs actus est nullus.nu.6 ibidem
procurator non potest interuenire pro eo qui puniēdus est membri abscissione.ante nu.71 72
procuratorem constituere nemo tenetur in causa ardua & graui.ante nu.19 575
procuratorem dare coguntur plures qui agunt,aut conueniuntur in additione. 1474
proditor dicitur veritatis,qui veritatē quam liberè pronuntiare potest, non pronuntiat. in tit. *des rentes uendues*.§.j.nu.26 810
proditor Deo & hominibus est odiosus.nu.60 68
proœmium ponitur loco causæ finalis. in principio expositionis proœmij.nu.1 9
professio dispar esse non debet in vno eodémque officio.in ti.*des mainsmortes*.§.xvj.in versi.*ua demeurer*,&c. nu.19 1267
professio aut licentia transeundi de vno monasterio ad aliud præsumitur ex diuturnitate temporis.in tit. *des mainsmortes*. §. ix. in versicu. *& se doit faire*. numero 7 1212
in professione requiritur scriptura.nu.8 ibidem
prohibitio de vocando dominum in ius non habet locum nisi in casibus à iure expressis.in titu. *des fiedz*.§. iiij.in ver.*le uassal est tenu*.nu.9 426
prohibitum in termino censetur prohibitum & in via. in titu.*des successions*.§.v.in versi.*meilleur de l'autre*. numero 74 976
prohibitum vna via alia non potest concedi.in titul. *des droicts & appart.*&c.§.vij.in ver. *supposé que lesdicts contracts*,&c.nu.52 667
prohibitio vnius actus ad contractum alterius rationis & speciei non extenditur. in versiculo, *n'autrement*. 634
prohibere potest quilibet extraneis ne sibi aut suis præiudicium paretur in pascuis aut nemoribus.in versic. *ne peuuent prendre*. 1465
promissio sine causa aut cum causa iniusta est nulla. sub nu.10 1430
promissio generalis non includit ea quæ ex causa de futuro veniunt. sub nu.7 1082
promittens factum alienum excusatur si quod in se est fecerit.ante nu.2 1332
promittens illicitum, an sit puniendus pœnitens ante factum.ante nu.124 216
promittere & dare quo casu idem sint.sub nu.6. in additione. 782
promissio de retrouendendo incontinenti facta, facit præsumere ita conuentum fuisse per prius. in tit. *des rentes uendues*.§.j. nu.36 812
promittens mihi si domum suam venalem sit expositurus,nulli nisi mihi venditurum,tenetur mihi eā vendere, nec potest variare. in titul. *des droicts & appart.* &c.§.xvj.in ver.*& en leur refuz*.nu.4 724
promissiones quas faciunt matres maritando earū filias cum sponso aliquid vltra dotē promittunt,an valeat. in tit.*des droicts & appart.*&c.§.j.in ver. *contracts entre les uifz*.nu.43 511
pronepos mortuis suis patre & auo incipit tenere primum locum.in ti.*des successions*. §. x. post primam arborem.nu.38 1023
pronepos an cum nepote succedat in hæreditate aui. in tit.*des successions*.§.x.nu.3 1015
proprietas dictio quid denotet.in titul. *des iustices*.§.j. in versi.*au territoire*.nu.4 89
proprietas ex omnibus possessiuis præsumitur. sub nu. 55 259
proprietarius præiudicans iuri alterius ad emendationem tenetur. 619
proprij hæredes dicuntur qui veniunt iure sanguinis.in tit.*des successions*.§.iij.in verb. *à ses urays heritiers*.nu.5 924
prosecutio causarum criminalium fieri debet expensis fisci.nu.158 231

BIU Cujas

protestatio procuratoris facit protestatum incurrere in pœnam, sicut protestatio domini. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. xxiiij. in ver. *sera suffisamment interpellé.* nu. 44 798

in protestatione requiritur scriptura, quando tractatur de præiudicio personali in referēdo. in titu. *des droicts & appart.* &c. §. xxiij. in ver. *sera suffisamment interpellé.* nu. 16 795

protestatio de impedimento non est sufficiens, sed parti debet intimari. sub nu. 2. in addi. 752

Prochains Gallicè, qui dicātur de communi vsu loquēdi. vide in tit. *des mainsmortes.* §. xvij. nu. 9 1280

prouentus nomen generale est, obuentiones etiam continens. sub nu. 28. in addi. 732

prouentuum appellatione comprehēduntur omnes fructus, siue reditus, siue obuentiones. est enim nomen generalissimum. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. xviij. in ver. *& faire les fruicts siens.* nu. 28 ibidem

prouincia quid sit, quot ciuitates habeat, & quid eius appellatione veniat. ante nu. 1 400

prouinciæ quomodo distinguantur. vide in tit. *des fiedz.* §. j. in ver. *s'il est au pays* nu. 4 399

prouincialium appellatione veniunt clerici. in tit. *des forestz.* §. v. in ver. *habitans.* nu. 13, & 15 1464

prouisio specialis præcedens non tollitur per prouisionem generalem sequentem. sub nu. 3 1005

proximus dicitur quem nemo præcedit. in tit. *des droicts & appar.* &c. §. vij. in ver. *des prochains parens.* nu. 4 647

proximus quis dicatur. in ti. *des mainsmortes.* §. xvij. nu. 3 1277

proximior dicitur etiam ille qui est in ventre. in titu. *des retraicts.* § j. in versiculo, *le plus prochain.* numero 14 1319

proximitas quo ad ius retractus respectu cuius attendi debeat, an illius videlicet à quo originaliter processit hæreditagium, an venditoris. vide eodem titul. & §. in verb. *dont meut l'heritage.* nu. 1 ibidem

pubertas plena quot modis dicatur. vide remissiuè in ti. *des enfans de plusieurs licts.* §. iiij. in verb. *en aage suffisant.* nu. 24 860

publicani qui dicantur. in tit. *des iustices.* §. iiij. in verb. *indire, imposer,* &c. nu. 30 120

& vnde dicantur. nu. 31 ibidem

publicani licet non puniantur pœna capitis pro extortione, si tamen sæpius hoc committunt, puniutur ea pœna. in ti. *des iustices.* §. v. in verb. *s'il renchet.* numer. 6 178

publicatum dicitur id quod fit in loco publico & corā multitudine hominum. quamuis enim fieret in loco publico si non esset ibi multitudo, non diceretur publicatum. in conclu. consuetud. in verb. *foyent publices.* nu. 1 1515

publicatio quid sit. super rubrica, *des confiscations.* nu. 13 343

publicè fieri dicitur id quod fit cum ea solennitate quæ expedit actui qui geritur. & si aliquid de consuetudine consueuerit fieri publicè (vt matrimonia) & si fiat coram duobus tantum testibus, dicitur fieri clàm. in tit. *des droicts & appar.* &c. §. j. in ver. *publique.* nume. 5 519

publice fieri non verificatur coram duobus testibus. numero 6 ibidem

publicè excommunicatus dicitur ille qui talis reputatur in ciuitate & sua vicinia. nu. 7 ibidem

publici officij ratione tolerantur multa. in ti. *des iustices.* §. vj. in ver. *meßiers & sergens.* nu. 19 250

publicum dictio quid importet. in ti. *des droicts & appar.* &c. §. j. in ver. *publique.* nu. 1 518

pueritia durat in masculis vsque ad xiiij. annum, in fœminis ad xij. in ti. *des enfans de plusieurs licts.* §. iiij. in ver. *en aage suffisant.* nu. 16 860

& tunc in ea ætate impuberes vocātur, & dicitur etiam ætas pupillaris, & consideratur in substitutionibus pupillaribus, & in ea finitur pupillaris substitutio. numero 22 ibidem

punitio delictorum extra districtum imperij ad imperatorem non pertinet. in tit. *des iustices.* §. v. in ver. *simple larrecin.* nu. 13 559

pupillus acquirere sibi potest sine tutoris authoritate, in tit. *des successions.* §. v. in versi. *meilleur de l'autre.* numero. 25 963

non tamen potest obligari sine authoritate eiusdem. & hoc in sui fauorem introductum est ibidem

statutū si prohibeat ne pupillus aliquid sine aliqua certa solennitate faciat, si tamen fecerit in sui vtilitatem valet actus, & sibi acquirit. nu. 26 ibidem

pupillis de iure magis fauendum, quàm fisco. in ti. *des enfans de plusieurs licts* §. iij. in versi. *si par le pere.* num. 13 855

pupillari ætate durante præscriptio contra minorem non currit. nu 14 ibidem

pupillis nō currunt præscriptiones etiam minores xxx. annorum timò iplo iure seruantur illæsi. numero 15. 856

pupillo habenti tutorem currit tempus sicut maiori. in tit. *des fiedz.* §. ij. nu. 6 410

pupillus non potest creari notarius ea conditione vt exercere possit officium notariatus, cùm factus fuerit maior. in tit. *des iustices.* §. vj. in ver. *meßiers & sergens.* paulò post nu. 14 249

pupillus dicitur maior septennio vsque ad pubertatem. in tit. *des fiedz* §. ij. nu. 4 410

pupillus nō debet educari penes tutorem, si sit sibi substitutus. in ti. *des enfans de plusieurs licts.* §. viij. nume. 11 889

Q

QValitas in libello propolita, iurisdictionem iudici tribuens, non debet probari ante litem contestatam. in titul. *des censes.* §. j. in verbo, *amende.* numero 3 1375

qualitas alicui actui simplici addita, facit illū penitus esse diuersum. in tit. *des droicts & appar.* &c. §. vij. in ver. *supposé que les dicts contracts,* &c. nu. 25 660

qualitatis adiectio non alterat substantiam. ibid. nu. 33 663

qualitas superueniens personæ conuenti, facit eius personam & actionem variare. in ti. *des iustices.* §. v. in ver. *s'il n'a grace.* nu. 107 210

qualitas posita in fine determinat omnia præcedentia. in tit. *des droicts & appar.* &c. §. ij. in verb. *tous meubles.* nu. 5 574

qualificatum aliquod ius intentans, semper ex qualitate ista obstat reprehensio. in tit. *des rentes uendues.* §. iij. in ver. *quand ils sont mis,* &c. nu. 16 830

qualitas maior nulla est in mundo, quàm illa quæ importatur per causam finalem, sine qua quis aliàs contracturus non erat. in ti. *des rentes uendues.* §. iij. in ver. *quand ils sont mis,* &c. nu. 17 ibid.

qualitates quæ nobis non insunt à natura, non præsumūtur inesse nobis, nisi probētur. in tit. *des droicts & appar.* &c. §. xx. in ver. *entre toutes autres gens.* nu. 2 750

qualitas fācti & personarum attendi debet in pœnis imponendis. sub nu. 17 173

BIU Cujas

qualitas persónæ in multis attendi debet. sub num. 32 176
quasi possessio iurisdictiõis acquiritur vnico actu exercitij iurisdictionis. super rub. *des iustices & droicts d'icelles.* in verb. *& droicts d'icelles.* nu. 112 83
querela inofficiosi hodie sublata est. in tit. *des successions.* §. ij. in verbo, *sinon par aucune des causes.* numero 15 920
quæstio seu tortura ad dictum vnius testis non est adhibenda. 271
quilibet dictio, an sit collectiua, an distributiua, & quid differat ab omnis. vide remissiuè in tit. *des successions.* §. iij. in ver. *un chacun.* nu. 1 921
quittatio generalis pro omnibus debitis, non extenditur ad res reales, & quæ vendicari possunt. in titu. *des droicts & appart.* &c. §. ix. in ver. *de tous deptes.* nu. 3 683

R

RApina est grauius delictum quàm furtum. in tit. *des iustices.* §. v. nu. 2, & 6 150
rapina an puniatur eisdem pœnis & iuribus quibus ipsum furtum. sub nu. 8 152
rapiens puellam nondum viripotẽtem qualiter puniatur, remissiuè sub nu. 39 60
raptus non dicitur, si virgo non sit quæ rapiatur. nu. 43 61
raptus sine copula punitur. sub nu. 43 ibidem
ratificans homicidium quod non mandauit fieri an sit puniendus. sub nu 28 56
rario generalis comprehendit diuersas species casuum emergentium, non per extensionem, sed sicut genus species comprehendit. in tit. *des successions.* §. v. in verbo, *meilleur de l'autre.* nu. 62 973
ratio legis vel canonis potius debet attendi, quàm dictum legis vel canonis. in tit. *des enfans de plusieurs licts.* §. iiij. in versi. *si par le pere.* nu. 10 855
rationis allegatio sufficit vbi non habemus legem. in conclusione consuetud. in ver. *interpretees selon droict,* &c. num. 5 1503
ratio naturalis habet vim legis. nu. 6 ibidem
rationes duæ quando in lege aliqua appositæ sunt, non sufficit cessare vnam. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. vij. in versi. *supposé que lesdicts contracts,* &c. numero 22 660
rationum reddendarum conditio quatuor complectitur: scilicet codices edi, calculum poni, reliqua reddi, culpam purgari solutione eius quod debetur. in titu. *des enfans de plusieurs licts.* §. vj. in verbo, *d'en rendre compte.* nu. 9 880
rationes reddere quid dicatur propriè. eodem, in ver. & reliqua. 882
ratihabitio negotiorum refertur ad tempus in quo cõtracta sunt. in tit. *des retraicts* §. v. nu. 2 1332
ratum habere potest quis in sui præiudicium quod suo nomine gestum non est, non autem in sui vtilitatem. in tit. *des rentes uendues.* §. iij. in verb. *sinon entant,* &c. num. 7 854
realitas potius inspicienda est, quàm nuda rerum vocabula. in tit. *des fiedz.* §. iij. in versi. *& hommage.* num. 14 420
rebelles & qui machinãtur contra principem, furca suspenduntur. in tit. *des iustices.* §. v. in versi. *il en perdra la uie.* nu. 4 182
recedere licet à regulis iuris communis, vt euitentur delicta. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. vij. in ver. *supposé que lesdicts contracts.* &c. nu. 51 667
receptator furum non punitur, si inde nihil emolumenti consequatur. nu. 11 153
receptatores furum morte puniuntur. ibidem
receptatores rerum furto sublatarum qualiter sint puniendi. ante nu. 65 69
receptio in canonicum vltra numerum taxatum à statuto iurato valet, licet canonici scienter recipientes sint periuri. in titu. *des droicts & appartenances à gens mariez* §. xvj. in ver. *ne peut.* nu. 9 719
recidiuans post confessionem omnia præcedentia peccata reintegrat. in tit. *des iustices.* §. v. in ver. *simple larrecin.* nu. 24 162
recognitionis materiam vide in tit. *des censes.* §. iiij. in gl. *censé sur censé.* nu. 5 1395
reciprocatio & vicissitudo multum operatur. 622
reconciliatio seu remissio iniuriæ multis modis fit. sub num. 23 918
recuperata res non dicitur esse apud recuperantem eo iure quo prius erat. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. xxv. in ver. *ou demander.* nu. 4 803
reditus appellatione quæ veniant. vide in titu. *des droicts & appartenances à gens mariez* §. xvij. in ver. *& faire les fruicts siens.* nu. 18 731
reditus appellatio est generalior quàm fructus. num. 20 ibidem
reditus propriè includunt omnes prouentus promiscuè. num. 21 ibidem
reditus quando distinguitur à pensione, significat reditum vel fructum qui debetur in specie, non in quantitate. num. 22 ibidem
reditus tenues vel exiles dicuntur qui non sufficiunt ad commodam sustentationem. nu. 23 ibidem
reditus & parui & magni sub nomine obuentionum comprehenduntur. nu. 24 ibidem
reditus annuus venditus non iusto pretio etiam postquam tempus reachatus, est perpetuò reachatabilis. in tit. *des retraicts.* §. x. in ver. *a faict diligence.* nu. 4 1348
reditus ad reachatum dari computantur inter mobilia. in tit. *des confiscations.* §. j. in verb. *& appartient.* nu. 24 375
reditus quomodo sint æstimandi. vide in tit. *des censes* §. iiij. in ver. *parmy rendant.* nu. 1 1410
reditus annui ad reachatum venditi, an habeantur pro bonis mobilibus, an immobilibus. vide in ti. *des droicts & appart.* &c. §. ij. in ver. *tous meubles.* nu. 19 536
reditus & census in quo differant. vide in tit. *des censes.* §. vj. in ver. *contre l'aßignal.* nu. 5 1421
reditus annui perpetui an computentur inter immobilia, vel mobilia. in tit. *des rentes uendues à reachept.* §. j. num. 1 805
reditus annui perpetui nominantur panes ciuiles. nu. 5 806
reditum annuum habens tanquam possessor immobilium releuatur à cautione de iudicio sisti. nu. 6 ibi.
reditus annui perpetui si sint empti aut venditi cum pacto de retrouendendo, computantur inter mobilia. num. 8 ibidem
an emere reditus annuos super aliquo sapiat vsuram. numero 16 807
redimendi ius de retrouendendo, an possit cedi alicui. quòd sic. in tit. *des retraicts* §. vj. nu. 2 1337
reductio est ad pristinam formam ductio. in ti. *des droicts & appart.* &c. §. viij. in ver. *sera ramenee.* nu. 1 677
reficiens aliquid nil de nouo facere videtur, & quando quis reficere dicatur. ante nu. 1 319
refirmationem petendi facultas præscribitur anno. in ti. *des censes.* §. v. in ver *sans estre tenu.* nu. 2 1418
rei vendicatio non competit primo venditori contra secundum emptorem. translatum namque est in eum

BIU Cujas

dominium, nec retro transfertur. in tit. *des rentes uendues.* §. j. num. 37 812
in rei vendicatione duo sunt principia, dominiũ ex parte agẽtis, & possessio ex parte cõuenti. in ti. *des droicts & appart.* &c. §. v. in ver. *es droicts possessoires.* nu. 9 571
reincidere in furtum quando quis dicatur. in tit. *des iustices.* §. v. in ver. *& s'il renchiet.* nu. 1 178
reiteratio præsupponit deliberationem. in ti. *des iustices.* §. v. in ver. *& s'il renchiet.* nu. 11 179
relapsus peior est, quàm prima infirmitas. in tit. *des iustices.* §. v. in ver. *& s'il renchiet.* nu. 4 178
relapsus in hæresim curiæ seculari est tradendus. num. 5 ibidem
relatio fit dupliciter: verbo, & per literas. vide in tit. *des iustices.* §. vj. in ver. *de leur rapport.* nu. 2, & 3 277
relatio fieri debet ad proxima. in titul. *des iustices.* §. iiij. in ver. *sur ses hommes subiects.* nu. 14 135
relatio generalis nuntij dicentis se fecisse quod habeat in mandatis, an sit valida. sub nu. 8 278
relaxatio capturæ est in arbitrio iudicis. in ti. *des iustices.* §. v. in ver. *s'il n'a grace.* nu. 171 232
relicta concubinæ illicitè per fiscum auferri possunt. in addit. post 13. casum. 351
relicta in testamento & vltimis voluntatibus conferri debent. 955
religionis ingressus tollit omnes causas ingratitudinis. in tit. *des iustices.* §. v. in ver. *s'il n'a grace.* nu. 103 209
religionis ingressus tollit irregularitatem. nu. 105 ibid.
religionis ingressus tollit omnem maculam. paulò post eundem numerum.
religiosi abstinere debent omnino à negotiis secularibus. in tit. *des iustices.* §. vj. in verb. *mẽsiers & sergens.* nu. 39 254
religiosi carnes comedentes ex cõsuetudine tolerata ab eorũ superiore excusantur, licet alias mortaliter peccarent. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. vij. in ver. *supposé que lesdicts contracts.* &c. nu. 45 665
religiosorum habitum induens in vituperium religionis, pœna capitis punitur. super rub. *des iustices & droicts d'icelles.* in ver. *& droicts d'icelles.* nu. 67 70
religiosi duplices, mendicantes videlicet, & non mendicantes. vide in tit. *des successions.* §. xiiij. nu. 2 1111
religiosi aut monachi in Francia pro mortuis habentur, & quo ad quæ. vide in tit. eod. & eod. §. in ver. *coustume du Royaume.* nu. 1 1115
religiosus non potest dispensari etiam à papa vt succedat in temporalibus. nu. 2 ibidem
religiosi comedentes carnes contra regulam eorum nõ peccant, si id faciant ex vsu immemoriali. nu. 3 ibid.
religiosi in Francia non possunt tenere feuda, licet aliquæ ecclesiæ teneant authoritate regia. sub nu. 19. in additione. 455
relinquo verbum quid importat. in tit. *des successions.* §. iij. in ver. *sa uraye legitime.* nu. 6, & 7 930
relinquo decẽ sup tali fundo, hæc clausula idem importat ac si dicerem, obligo fundum pro decem annis. in tit. *des censes.* §. iiij. in ver. *sur l'heritage.* nu. 2 1408
relicta ad pias causas quæ dicantur. in tit. *des successions.* §. ij. in ver. *sans charge de legats.* nu. 3 915
reliqua dictio quid importet, vide in tit. *des enfans de plusieurs licts.* §. vj. in ver. & reliqua. nu. 1, & 3 883
reliquatio quid. nu. 2 ibidem
remittere est donare, & prohibitus donare, prohibetur gratis remittere. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. vij. in verb. *s'autrement par traicter,* &c. nu. 8 673
remissio non habet fieri iudicibus principis ad inferiores. in tit. *des confiscations.* §. j. in ver. *& appartient.* nu-
mero 29 376
remissiones criminosorum corporaliter puniendorum qualiter & quando fiendæ vide amplè in titu. *des adueuz.* §. vnico. nu. 2. vsque ad finem eius glo. 1433
remissio criminosorum fit, eam ob causam vt cæteri terreantur & consolentur agnati, & affines. nu. 8 1434
remissiones criminosorum ad proprios iudices non fiunt in leuibus criminibus. in tit. *des adueuz.* §. vnico. num. 9 ibidem
remissio non fit de maiori tribunali ad minus. nunc si verus iudex citauerit aliquem criminosum verbaliter vt personaliter compareat, alius iudex maior capiat eũ & detineat personaliter in carcere: quis istorum iudicum dicatur præuenisse alium, & an sit remittendus ad primum & proprium. in tit. *des adueuz.* §. vnic. nu. 20 1437
remissio criminosi vt fiat, plura requiruntur, requiritur enim primò quòd sit homo iustitiabilis domini petẽtis eum ad se remitti, & quod delictum in suo territorio commiserit. in tit. *des adueuz.* §. vnic. nu. 4 1434
similiter quòd non sit de crimine hæresis. de tali enim crimine vbicunque & per quemcunque puniri potest. nu. 17 1436
in crimine raptus etiam non fit remissio. nu. 11 ibid.
iudex requisitus remittere criminosum, non debet eum remittere sine causæ cognitione, id est, debet ei constare de crimine. in tit. *des adueuz.* §. vnico. nu. 6 1435
repertus in flagranti crimine, potest sine aliquo processu poni ad cathenas. in tit. *des iustices & droicts d'icelles.* §. vij. nu. 4 289
reparare idem est ꝙ reficere. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. vj. in ver. *de maintenir.* &c. num. 4 619
renuntio omnibus iuribus patris & matris præsentibus & futuris, an hæc verba importent renuntiationem futuræ hæreditatis. in tit. *des successions.* §. xij. in ver. *ne les descendans.* num. 4, & 6 1082
renuntians etiam expresè successioni, non intelligitur renuntiasse successioni ex testamento. nu. 5 ibid.
renuntiatio per emphyteutam domino facta si est de pluri quàm inueniatur, & sic falsa, pro non facta habetur. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. xvj. in ver. *pour le pris.* nu. 4 723
renuntians hæreditati paternæ, non præsumitur renuntiasse feudo & emphyteusi. in titul. *des successions.* §. xij. in ver. *ne retourne point.* nu. 40 1080
renuntiatio matris præmorientis quando noceat filiis. ante nu. 38 1079
renouatio fit quatuor ex causis, videlicet, causa vetustatis, necessitatis, obscuritatis tollendæ, & mutatæ successionis. vide amplè in tit. *des censes.* §. vj. in ver. *contre le tenementier.* nu. 15. 16. 17. 20, & 21 1425
renouatio non est alienatio. nu. 19 ibid.
representatio non extenditur vltra personas nepotum. in tit. *des successions.* §. x. num. 4, & 5 1014, & 1015
representatio non habet locum in linea ascendenti. numero 7 ibidem
repræsentatio de iure non habet locũ vltra filios fratrũ. in tit. *des successions.* §. x. post primã arborẽ. n. 35 1022
repręsentatio secundum consu. Burgun. locum habet in omni successione. in ti. *des successions.* §. x. post primam arborem. nu. 57 1029
repræsentatio in successione collateralium non admittitur vltra filios fratrum aut sororum. in tit. *des successions.* §. x. post quartam arborem. num. 1 1041
repræsentatio vera dicitur, quando filij fratrum repræsentant fratres defunctos in successione fratrum sine liberis defunctorum. nu. 2 ibidem

In re-

BIU Cujas

in repręsentatione filius fratris admittitur cum alio fratre, an hoc locum habeat in fideicommisso relicto familiæ. in ti. *des succeßions.* §. x. poſt primam arborem. num. 55 1028
reputatio verbalis quid operetur, & quid realis. 846
reſcriptum contra ſtylum curiæ impetratum eſt falſum. in proœmio, ſemper verbo, *couſtumes.* paulũ ante numerum 17 3
reſcriptum principis quod homini aufert teſtandi facultatem, iniquum redditur. in tit. *des droicts & appar.* &c. §. j. in ver. *n' außi par teſtament.* nu. 3 513
reſcripta ſunt ſine alterius iniuria concedenda. in tit. *des iuſtices.* §. v. in ver. *s'il n'a grace.* nu. 191 240
reſcripta per quę delicta remittuntur, an valeant contra fiſcum. nu. 192 ibidem
reſcriptum impetratum contra conſuetudinem principis eſt falſum. in titulo, *des ſucceßions.* §. xiij. numero 2 1102
in reſcriptis nedum clauſula, imò nulla dictio, nec vlla ſyllaba debet eſſe ſine effectu aliquo. nu. 5 ibid.
reſcripti verba potius debent eſſe ſuperflua & fruſtratoria, quàm quod tollatur ius alicuius. nu. 6 1103
reſcripta quæ contra præſcriptiones impetrantur latiſſimè ſunt interpretanda. in tit. *des foreſtz.* §. viij. in ver. *preſcriptibles.* nu. 9 1481
reſcriptum quodlibet abſque præiudicio tertij debet intelligi. 1260
reſeruatio effectum conſeruatiuum operatur ac ſi actus factus fuiſſet tempore reſeruationis. 1093
reſeruationis pactũ eſt ita validum & efficax, quod prætextu ingratitudinis non poteſt reuocari. in ti. *des ſucceßions.* §. xij. in ver. *s'il ne luy eſt,* &c. nu. 3 1092
in reſeruatis principi non poteſt fieri prorogatio. in tit. *des ſucceßions des baſtardz.* §. v. in conſil. numero 54 1168
reſidui appellatione totum continetur. in titul. *des enfans de pluſieurs licts.* §. vj. in verbo, & reliqua. nume. 5 883
reſiſtere non licet exequenti iuſtitiam, & reſiſtens de iure punitur. in titul. *des iuſtices.* §. vij. in verſic. *de ſimple reſcouſſe.* nu. 3 295
reſiſtere licet iniuſtè exequenti. nu. 5 ibidem
reſiſti poteſt nuntiis ſeu executoribus, ſi pignora accipiant vltra debitum modum. nu. 6 ibidem
reſiſti poteſt violenter iudici male exequenti. numero 7 ibidem
reſiſti poteſt officiali officium excedenti. nu. 9 ibid.
reſiſti non poteſt executori, ſi dubium eſt, an iuſtè exequatur ne detur poteſtas aſſumendi officium iudicantis. num. 10 ibidem
reſiſti poteſt officiali extra ſuum territorium exequenti, quia tunc cenſetur vt priuatus. in tit. *des iuſtices.* §. vij. in ver. *de ſimple reſcouſſe.* nu. 12 297
reſiſtens officiali extra territorium non dicitur rebellis. nu. 13 ibidem
reſiſtere licet facto irreparabili. nu. 14 ibid.
reſiſtere licet officiali, ſi exequeretur contra appellationem. nu. 18 ibid.
reſiſtere poſſunt conſanguinei condemnati iudici eos appellantes non admittenti. nu. 19 ibidem
& an conſanguinei debeant expectare, donec condemnatus petat auxilium. nu. 20 298
reſiſtere poſſunt coloni & inquilini, licet non poſſideant. nu. 22 ibidem
reſiſti poteſt iudici ſententiam notoriè iniuſtam exequi volenti. nu. 24 299
reſiſtere licet nuntio ſine ſigno exequi volenti. numero 25 ibidem
reſiſtere licet officiali exequi voleti ſine literis ſuę commiſſionis, quia ſine literis ei non creditur. numero 26 ibidem
reſiſtentia ſimplex quę dicatur. nu. 33. & quę grauiſſima reſiſtentia. nu. 34 303
reſiſtere quando liceat iudici iniuſtè aliquid exequenti, aut præcipienti. ſub nu. 24 299
reſoluto iure datoris, reſoluitur ius accipientis. in titul. *des fiedz* §. viij. in verb. *en alienation & tranſport.* nu. 37 473
reſſortus verbum quæ comprehendat. ſuper rub. *des iuſtices & droicts d'icelles.* in verb. *& droicts d'icelles.* nu. 108 81
rempublicam offendentes grauius puniũtur, quàm qui offendunt rem priuatã. ſuper rub. *des iuſtices & droicts d'icelles.* in verb. *& droicts d'icelles.* nu. 36 59
reſpublica, eccleſia, fiſcus, & pupillus pari paſſu ambulant. in tit. *des enfans de pluſieurs licts.* §. iiij. in verſi. *par le pere.* nu. 12 855
res de facili reuertitur ad ſuam naturam. in tit. *des confiſcations.* §. j. in ver. *& appartient.* nu. 28 376
res inuenta ſi neſcitur cuius ſit, debet iudici præſentari. in tit. *des iuſtices.* §. iij. nu. 1 109
res ibi dicitur eſſe vbi eſt vt perpetuo maneat. in tit. *des confiſcations.* §. j. in ver. *& appartient* nu. 20 374
res ſacræ, res minorum, & res dotales æquiparantur. in titul. *des droicts & appartenances à gens mariez.* §. iij. in ver. *ne peut.* nu. 4 552
res in locum alterius ſubrogata, eiuſdem eſt effectus cuius erat illa in cuius locum eſt ſubrogata. in titul. *des droicts & appart.* &c. §. ij. in ver. *& acqueſtz* nu. 7 539
res ſua nemini ſeruit. in tit. *des mainſmortes.* §. xv. in glo. *mainmortable.* 1255
& in tit. *des retraicts.* §. viij. in glo. *& auſſi.* 1339
res tranſit cum ſuo onere. in ti. *des ſucceßions des baſtardz.* §. j. in glo. *en payant.* 1118
res non habet diuerſo iure cenſeri. in ti. *des fiedz* §. vij. in gl. *& ſelon la nature.* nu. 11. 465, & in tit. *des cenſes.* §. iij. in gl. *au preiudice.* nu. 2 1396
res dotales cuius pereant periculo. in additione. poſt num. 3 556
res qualiter cum ſuo onere, & cauſa tranſire dicatur. remiſſiuè ſub nu. 2 1118
reſtitutio quid ſignificet. in tit. *des iuſtices.* §. v. in ver. *ſi maple larrecin.* nu. 20 161
reſtitutio quando eſt de iuſtitia & non de gratia ſemper venit reſtitutio fructuum. in tit. *des fiedz.* §. ij. num. 20 413
reſtitutio in integrum & reſciſſio poſſunt ſimul in eodẽ libello cumulari. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. j. in ver. *ne peut faire.* nu. 4 503
reſtitutioni per viam contractus ſubiecta nihilominus effectualiter in alium alienari poſſunt. in tit. *des rentes uendues* §. j. nu. 30 811
niſi enim primus venditor reſeruauerit ſibi aliquod ius reale per gratiam redemptiuam, non impeditur dominij tranſlatio in ſecundum emptorem. numero 34 812
per reſtitutionem natalium quis efficitur nouus homo. in tit. *des ſucceßions des baſtardz.* §. v. in conſi. numero 4 1146
reſtitutus in integrum recuperat dignitatẽ, honorem, famam, & commodum. in titu. *des iuſtices.* §. v. in ver. *s'il n'a grace.* nu. 7 184
reſtitutus ad bona, an recuperet & fructus. in tit. *des iuſtices.* §. v. in ver. *s'il n'a grace.* nu. 140 224

BIU Cujas

restituo verbum simpliciter prolatum quid importet. num.141 225
restitutio facta per principem de bonis etiam alienatis, an trahatur ad bona acquisita domino altæ iustitiæ per consuetudinem vel alio modo.nu.142 ibid.
restitutus per gratiam principis, an recuperet officiū. num.147 227
restitutio degradati & priuati beneficio, an trahatur ad beneficium.nu.148 ibidem
restitutio non datur ei qui bis renuntiauit. 1079
restitutio rei in delicto si fiat,etiam sententia restitutionis rei in principali potest fieri.sub nu.26 162
retractus ius non habet locum in permutatione. in tit. *des retraicts.*§.xij.in ver.*font eschange*.nu.1 1354
sed an si permutans vendiderit rem permutatam, an in ea sit locus retractui.quòd non,vide nu.2 ibidem
retractus ius qua actione prosequi possit, an personali, an reali,an mista.in tit.*des retraicts.* §.j.in verb. *le peut rachepter*.nu.1 1320
retractus ius dicitur protomiseos, id est congrui.vide super rub.*des retraicts*.nu.1 1303
retractus ius an habeat locum quando ecclesia vel clericus aliquid emit,vel vendit,vide amplè. in tit. *des retraicts.*§.j.in ver.*l'homme ou femme*.nu.1.& 7 1038
si plures in retractu cōcurrant,qui sint eiusdem gradus, aliqui tamen ex parte patris, alij matris, qui præferantur.in tit.*des retraicts.*§.iiij.nu.1 1330
annus qui datur retrahere volēti à quo tempore currat, an à die venditionis,an à die scientiæ,an à die denuntiationis.vide eo.tit.§.v.nu.1.& 4 1333
retractus ius an possit peti tempore fructuum colligendorum.nu.16 ibidem
retractus ius adeo fauorabile est, quòd etiam si per mille transiret manus,potest vēdicari ab vltimo tēpore. in tit.*des retraicts.*§.vij. nu. 1 ibid.
retractus ius an sit cessibile,& an transmissibile. vide in tit.*des retraicts.*§.vj.nu.1 1337
& an possit fisco cedi.quòd non.nu.3 ibidem
retractus ius an locum habeat in datione in solutum. in tit.*des retraicts.*§.ix.nu.5 1341
reachatus ius & retentionis competit etiam domino feudali.in tit.*des retraicts.*§.x.in verb.*au seigneur feodal*. nu.1 1345
reachatus & retractus,an &quando æquiparentur.nu.3 ibidem
in iure reachatus dominus feudalis præfertur domino censuali,si res sit feudalis & censualis.nu.4 1346
inter emptorem &. venditorem non pōt fieri pactū, ꝙ proximus venditoris nō habeat ius retractus.in ti.*des retraicts.*§.x.in ver.*le uendeur & l'achepteur*.nu.1 1349
& si vendiderit eo pacto quòd non transeat dominiū in emptorem priusquam pretium sit solutum, an tunc competat ius retractus proximiori consanguineo.vide nu.2 ibidem
emptor antequam proximior petierit ius retractus potest dare licentiam venditori de retrouendendo, post petitionem autem proximiores secus.eo.tit.& §.v.in verb.*au preiudice du lig*.nu.1 1351
proximus venditoris non habet ius in re nisi à tempore petitionis & obligationis pretij.nu.2 ibid.
item si proximus dicat emptori se nolle retrahere, & emptor vendat vni alteri,an iste proximus adhuc habeat ius retractus.nu.3 ibidem
ius retractus competit proximiori vēditori, cōtra quēcunque detētorem non solū contra primū emptorē. in tit.*des retraicts.*§.xj.in ver.*ou detenteur*.nu.1 1352
ius retrahendi rem alienatam est indiuiduum. in tit. *des retraicts.*§.1.in ver.*le plus prochain*.nu.4 1317
in iure retractus venditor præfertur cognatis, si eos in retrahendo præuenerit,aliàs secus.in tit. *des retraicts.* §.x.in ver.*au seigneur feodal*.nu.8 1346
si hæres beneficio inuentarij vendat rem hæreditariam in vim beneficij inuentarij & non vt propriā, eius propinqui non possunt eam retrahere iure retractus. in tit.*des retraicts.*§.j.in ver.*son heritage*.nu.1 1312
retractus ius etiam non habet locum in rebus mobilibus nisi fuerint domo affixæ.nu.8 ibidem
nec in venditione pedagiorum, guidagiorum, salinagiorum,& gabellarum.nu.11 1313
nec in venditione vsusfructus.nu.14 ibidem
& an habens statuam aliquam,quam vendit,an in ea locum habeat ius retractus.vide nu.15 1314
retractus ius non habet locum in donatione. vide.in tit.*des retraicts.*§.j.in ver.*le pris*.nu.2 1325
si sint plures proximiores qui velint retrahere rem indiuisibilem,debent inter se sortem mittere, quis eorum retrahere debeat.in titu.*des retraicts.*§.j. in ver. *le plus prochain*.nu.1 1316
an ille qui vendidit,possit retrahere rem iure congrui à se venditam, si nullus alius proximior appareat, qui retrahere velit.nu.2 ibidem
si cum hæreditagio antiquo in venditione sint mobilia & acquisita,omnia veniunt in retractu.nu.3 ibid.
& quale pretium offerendum sit, an quale venditor ab emptore habuit.nu.9 1318
si sint duo fratres, quorum quilibet vult habere ius retrahendi,quid iuris.nu.4 1317
retrahens rem à proximiore venditam reficere debet expensas in eadem re factas. in tit. *des retraicts.* §.j. in ver.*les fraiz raisonnables*.nu. 1 1326
remotior potest interpellare proximiorem vt retrahat, quo recusante ipse potest,sed nō habebit annum integrum à recusatione proximioris, sed solum residuum anni.in tit.*des retraicts.*§.ij.nu.1 1328
si res sit vendita alicui de genere in gradu remotiori, proximior potest eam retrahere. eod. tit.§.iij.num.1 1329
ea quæ retrahuntur iure proximitatis non sortiuntur naturam priorem,& dicitur quasi acquisitio.secus in his quæ iure reachatus redimuntur. in tit. *des droicts & appart.*&c.§.xxv.nu.1,& 2 804
res vendita cum pacto de retrouendendo, si recuperata fuerit virtute pacti de retrouendendo, retinet qualitatem suam,& patrimonialis dicitur.eod.tit.§.xxv.in ver.*ou demander*.nu.5.6,& 7 803
omne quod decisum est ab aliquo, si ad initia reuertatur,taliter reuertitur,qualiter emanauit ab illo. eod. tit.§.viij.in ver.*sera ramenée*.nu.6 678
reuocare quē qui male locutus est,magnæ sapientiæ esse dicitur.in tit.*des droicts & appart.* &c.§.xxiij.in ver. *dés le terme*.&c.num.3 785
reus confessus in tortura &pluries repetitus non perseuerans debet absolui.in tit.*des iustices.* §. v.in verb. *s'il n'a grace*.nu.94 206
si verò tortura fuerit parua, & confiteatur,non est absoluendus. nu.95 ibidem
duo rei debendi videntur inuicem fideiubere, nisi sint socij.eo.tit.§.xij.nu.1 701
reus iurare non cogitur,timens ne suum periurium arguatur. 1362
Rex Franciæ est Imperator & monarcha in suo regno. regnumque Franciæ potius sanctum deberet dici, quàm imperium. deque titulis Regis Franciæ. super proœmio,in ver.*du sainct Empire*.nu.2.3,& 4 15

BIU Cujas

Regnum Franciæ quot ciuitates episcopales & archiepiscopales habeat. super proœmio, in ver. *du sainct Empire*.nu.5,& 6 16
Rex Franciæ non potest excommunicari nec à canone, nec ab homine.nu.10 ibidem
Reges Franciæ neminem superiorem in temporalibus recognoscunt.super proœmio,in verb. *par la grace de Dieu* num.3 10
Rex Franciæ si facit aliquam ciuitatem confiteri suam esse,& sibi fidelitatẽ iurare,cùm sua non sit,talis cõfessio & iuramentum non valent.in tit.*des fiedz*.§.iiij. in verb.*apres ledict hommage*,&c.nu.19 433
Rex Franciæ non potest alienare vnam de ciuitatibus regni sui ciuibus illis inuitis. in tit. *des fiedz*.§. v. nu. 32 441
Regis est iudicium & iustitiam facere.in tit.*des iustices*.§. iiij.nu.3 110
Reges & domini temporales an habeant intentionem eorum fundatam de iure communi super dominio rerum infra suos limites positarum. in tit. *des fiedz*.§. iiij.in ver.*apres ledict hommage*,&c.nu.13 342
Rex est nomen dignitatis & honoris,dominus verò tyrannidis.super proœmio,in ver.*Seigneur*.nu.1 16
Rex Franciæ in regno suo est monarcha,vt imperator in suo imperio.super proœmio,in ver.*Duc*.nu.3 10
Rex Franciæ, qui imperator & monarcha est in regno suo, an posset tollere omnes iurisdictiones inferiorũ quæ sunt in suo regno, & reducere ad iurisdictiones regales.super rubr.*des iustices*,&c.in ver.*& droicts d'icelle*.nu.106 80
Rex Franciæ an habeat priuilegium concedendi pedagia vel mutandi nouam monetam. in tit. *des iustices*. §.iiij.in ver.*indire.imposer*, &c.nu.9 118
Rex in regno suo habet maiorẽ potestatem, quàm imperator in imperio,& qua ratione. vide in titulo, *des successions des bastardz*.§.iij.in verb.*ab intestat*.num.23 1132
Rex in terris repręsentat Deum.nu.24 ibidem
Reges,duces,& alij principes qui sunt perpetui,habent iura imperij, ita quod possunt derogare cum clausula non obstan.nu.26 1133
Rex Franciæ solus & nullus alius potest imponere nouum vectigal in sua terra,seu proprio dominio & patrimonio:alij reges tamen possunt exigere.in tit. *des iustices*.§.iiij.nu.23 115
Rex si vendat aliquam partem sui regni : emptor illius non potest vti hac immunitate,seu huiusmodi priuilegio in terra empta.nu.38 117
Regis mandata contemnens qualiter puniendus sit. in tit.*des iustices*.§. viij.in verb. *congé & licence*.nume. 21 339
Reges, duces, marchiones, & comites perpetuò constituti, in terris eorum sunt principes, & possunt omnia quo ad subditos suos quæ imperator in toto orbe.in tit.*des iustices*.§.v. in versi. *du Prince*.nume. 14 243
Rex Franciæ die xiiij. mensis Maij,anno domini millesimo quingentesimo nono,obtinuit victoriam contra Venetos,captúsque fuit tunc Bartholomęus Daluianus & ductus in Galliam.in tit.*des iustices*.§. v. in ver.*s'il n'a grace*.paulo post nu.190 239
Rex solus potest facere leges in regno suo: quomodo hoc sit intelligendum,vide in conclu.consue. in vers. *auons pour nous*.nu.4 1499
Rex an possit remittere militare seruitium ratione feudi debitum.sub nu.11 426
Rex extra suum territorium est ad instar priuati. sub num.14 1265
Rex fundum ad se reuersum nõ tenet in patrimonium. sub nu.8 385
Rex permittens ecclesias feuda tenere,non potest eis remittere onus ad quod tenetur.nu.50 143
Rex quando feudum sibi confiscatum possit suo patrimonio applicare. 1260
Roma graues generat,Græcia leues, Africa versipelles, Gallia natura feroces,ingenióq; acres.in ti.*des mainsmortes*.§.v.in ver.*l'homme franc*.nu.4 1199
Romam fugientes sunt liberi.in tit. *des mainsmortes*. §.ij. in ver.*quelque part que ce soit*.nu.1 1188

S

SAcerdos potest reuelare dictum committendum sibi in confectione dictum.in tit.*des droicts & appart*.&c. §.vij.in ver.*supposé que lesdictz*,&c.nu.49 666
sacerdotes idololatrarum etiã apud suos magno in honore habebantur.in tit.*des iustices*.§.iiij.nu.31 116
sacerdotium superueniens tollit munus publicum. in tit.*des iustices*.§.v.in ver.*s'il n'a grace*.nu.107 210
sacerdotium secundum consuetud. Burgund. non liberat quem à conditione seruili.in tit. *des mainsmortes*.§. x.nu.56 1238
sacerdotalis dignitas non liberat filium à patria potestate,pater tamen clerici non habet in bonis eius vsumfructum.in tit.*des enfans de plusieurs licts*. §.iij.num. 15 844
in sacerdotio apud Græcos natus legitimus est, etiam quo ad Latinos.in ti.*des mainsmortes*.§. vj.in ver.*ua demeurer*,&c.nu.12,& 13 1264
sacramenta confessionis & eucharistiæ condemnatis ad mortem denegari non debent.in tit.*des iustices*.in ver. *il confisque les biens*.nu.5 369
sacrilegium an sit simplex furtum.in tit. *des iustices*. §. v. in ver.*simple larrecin*.nu.1,& 2 157
sacrilegium quot modis committatur, & qualiter puniatur.sub nu.8 ibidem
saisire verbum Gallicanum,quid importet.in tit.*des successions*.§.j. in ver.*saisist*.paulum post nume. 1. verb.& de hoc verbo. 896
saisiri faciẽs debitum debitoris,an ista saisina impediat ne postmodum possit debitor conueniri ad soluendum debitum:quòd non.in tit. *des rentes uendues*. §. ij. num.5 818
saisina seu appositio mauus ad feuda fit per dominum authoritate propria.in ver. *peut mettre*. 391
salaria seu stipendia doctorum, aduocatorum & medicorum an possint dici acquestus.sub num.5.in addit. 538
Saluianum interdictum cui,& quando detur. vide in ti. *des censes*.§.vj.in versi. *contre le tenementier*. numero 11 1424
saltuarij qui dicantur. 246
saltuariis & massariis creditur de damno dato in fructibus vsque ad summam certam.ante nu.2 ibidem
saluaguardia principis quomodo clericos liget. sub nu. 47 63
saluæguardiæ seu defensæ concedi non possunt nisi nomine principis.in addi.ante nu.68 71
saluæguardiæ speciales dari possunt à iudicibus & præsidibus,non autem generales.in tit. *des iustices*.§.iiij. in ver.*sur ses hommes subiectz*.nu.66 147
datum cum inquisitione non satisdat.in tit. *des enfans de plusieurs licts*.§.vj.in verb. *& prendre la tutelle*. num.3 874
scelerosi & vitiosi ad nulla officia sunt eligendi.in tit.*des iustices*.§.vj.in ver.*mestiers & sergens*.nu.56 259

BIU Cujas

ſcientia facti eſt duplex, vera videlicet, quę dicitur infallibilis notitia, & per cenſum acquiritur. in tit. *des retraicts*. §. v. nu. 8 1335

ſcientia certa principis, & eius diſpenſatio idem operatur. in tit. *des iuſtices*. §. vj. in ver. *meßiers & ſergens*. nu. 14 249

ſciens mortem alicui præparari & non reuelās quomodo puniatur. ſuper. rub. *des iuſtices & droicts d'icelles*. in ver. *& droicts d'icelles*. nu. 32 57

quando à ſciente datur ignoranti illud remanet apud ignorantem. in tit. *des droicts & appart*. &c. §. ij. in ver. *femme*. nu. 14 524

ſciens & non reuelans non punitur, ſi ſciat ſe non poſſe probare. ante nu. 33 57

ſcientia eminens non facit vt à iure communi recedatur. ſub nu. 122 215

ſcilicet dictio aliquando ponitur limitatiuè. ſuper proœmio, in ver. *aſſauoir*. nu. 1 24

ſcorta olim nobiliſſima tria à Plutarcho, & A. Gellio memorātur, & quæ fuerint. vide ſuper proœmio, in ver. *Meßire Ferri de Clugny*, &c. nu. 8 29

ſcriptura an neceſſaria ſit de eſſentia cōſuetudinis ſuper proœmio, in ver. *couſtumes*. nu. 21 3

ſcriptura in profeſſione requiritur. poſt nu. 12 273

ſecundum dictio quot modis accipitur. vide in titu. *des droicts & appart*. &c. §. vj. in ver. *ſelon la generale couſtume*, &c. nu. 1 590

ſeditioſi facientes inſultus in ciuitate, clamantes *alarme alarme*, pœna capitis puniuntur. ſuper rub. *des iuſtices & droicts d'icelles*. in ver. *& droicts d'icelles*. nu. 50 63

Zelandiæ deſcriptio. ſuper proœmio, in verb. *Zelande*. nu. 1 14

Semurium oppidum vnde dictum ſit. ſuper proœmio, in verb. *Meßire Ferri*, &c. nu. 28 30

ſenes iuuenibus in cōſiliis præferūtur, pluribus de cauſis. ſuper proœmio, in ver. *ordonne que ſix*, &c. nu. 3 19

ſenectus durat vſque ad lxx. annum. in titu. *des enfans de pluſieurs licts*. §. iiij. in ver. *en aage ſuffiſant*. numero 18 860

ſenium aliarum ætatum terminus incipit ab anno lxx. & durat vſque ad mortem. nu. 20 ibidem

ſententia priuationis beneficiorum, trahit effectum ſuū ab beneficium ſitum extra territorium iudicis ſententiam proferentis. in titu. *des mainſmortes*. §. xvj. in verb. *ua demeurer*. &c. nu. 8 1263

ſententia prætextu inſtrumentorum de nouo repertorum non retractatur. in tit. *des retraicts*. §. xij. in ver. *ou par le ſerment*. &c. nu. 12 1361

ſententia poteſt mitti executioni contra hæredem. in ti. *des cenſes*. §. vj. in ver. *contre le principal*. &c. numero 8 1429

ſentētia abſolutoria lata ſuper ſorte parit exceptionem rei iudicatæ in vſuris, & arreragia non poſſunt deberi, niſi ſors debeatur. in tit. *des droicts & appart*. &c. §. xxiij. in ver. *dés le terme*, &c. nu. 14 789

ſententia debet eſſe conformis libello. in tit. *des iuſtices*. §. vj. in ver. *iuſques à ſept ſols*. nu. 6 284

ſententia debet proferri ſedendo. in ti. *des iuſtices*. §. vj. in ver. *meßiers & ſergens*. nu. 72 262

ſententia in cauſis capitalibus dicitur de mero imperio. in tit. *des iuſtices*. §. j. in ver. *haut iuſticier*. nu. 5 92

omne præceptum iudicis eſt ſententia interlocutoria. in tit. *des iuſtices*. §. vj. in ver. *meßiers & ſergens*. numero 71 262

ſententia ſine peritorum conſilio lata eſt nulla, ſtatuto ſtante ꝙ requiri debeat. ante nu. 30. in addit. 642

ſepes an poſſit aliquis facere in finibus fundi ſui. vide in ti. *des foreſts*. §. j. in ver. *par foſſez*. nu. 2 1443

ex ſeparatis non fit illatio. in tit. *des iuſtices*. §. v. in verb. *s'il n'a grace*. nu. 137 223

ſepultura denegari poteſt condemnatis ad furcas. in tit. *des confiſcations*. §. j. in ver. *il confiſque les biens*. nume. 6 369

& an iudices denegantes corpus ſuſpenſum tradere parentibus ad ſepeliendū peccent mortaliter. nu. 8 ibid.

ſepulturæ debetur gloria. in tit. *des droicts & appart*. &c. §. ix. in ver. *& fraiz funeraux*. nu. 10 690

ſepulturis defunctorum eſt ſummopere fauēdum. 1258

ſermo ſimpliciter prolatus intelligitur de vna vice. in ti. *des droicts & appart*. &c. §. viij. in ver. *& ſi le douhaire*. &c. nu. 3 679

ſermo qualificatus cenſetur vnum, & quid indiuiduum. in ti. *des droicts & appar*. &c. §. ij. in ver. *femme*. n. 13 523

ſermo ſimpliciter prolatus intelligitur de vna vice. in ti. *des iuſtices*. §. iiij. in ver. *mariage d'une fille*. nu. 2 122

ſeruire poſſunt per ſubſtitutum illi qui habiles nō ſunt per ſeipſos ſeruire, ſed inhabiles, vt ſunt clerici. in tit. *des fiedz* §. v. in ver. *excepté les religieux*. nu. 9 452

ſeruiens regius ſi commiſerit crimen aliquod in terra alicuius domini, an dominus habens altam iuſtitiam poſſit eum punire, vide nu. 21 1437

ſeruus generans filium ex muliere libera, in loco tamen ſeruitutis, talis filius ſequitur patrem, de conſuetudine ducatus Burgundiæ, cùm de iuris diſpoſitione ſequi debent matrem. in tit. *des mainſmortes*. §. iij. in ver. *en lieu*. nu. 1 1194

ſeruus qui ſeruire debebat per ſeptennīū, ſi per annum aufugit, non dicitur ſeruiſſe per ſeptēnium, niſi poſtmodum compleuerit illum annum. in tit. *des iuſtices*. §. ij. in ver. *par l'eſpace de quarante iours*. nu. 1 94

ſeruus ruſticus qui eſt deputatus prędio, dicitur eſſe immobiils, id eſt adſcribiē bonis immobilibus. in ti. *des droicts & appart*. &c. §. ij. in ver. *tous meubles*. nu. 15 535

ſeruorum corpore & bonis confiſcatis, non tamen confiſcatur peculium. in tit. *des confiſcations*. §. ij. in verb. *ſont au ſeigneur*. nu. 6 384

ſerui Tholoſam aut ad Bituriges fugientes non poſſunt proſequi à dominis ſuis. in tit. *des mainſmortes*. §. ij. in ver. *quelque part que ce ſoit*. nu. 2 1189

ſeruus manuſmortuæ iuit Romam, Tholoſam, aut Bituriges, & ibi manſit per multos annos. poſtremò moritur habens bona in dictis locis, & in loco manuſmortuę: quis ſuccedit illi, & quomodo, vide n. 3 ibid.

ſeruus fugitiuus ea quæ acquirit in fuga exiſtens acquirit domino. nu. 6 ibidem

ſeruus ruſticus inter immobilia computatur. in tit. *des mainſmortes*. §. ix. in conſi. nu. 8 1218

ſerui eccleſiæ quando poſſit manumitti à prælato. vide amplè in tit. *des mainſmortes*. §. ix. in conſi. numero 9 ibidem

ſerui benemeriti dicuntur quando aliquod inſigne ſeruitium fecerunt. nu. 10 ibidem

ſerui manumiſſio comprehenditur ſub alienatione rerum eccleſiaſticarum. nu. 11 1219

ſeruus eccleſiæ ad hoc vt manumittatur requiritur ꝙ ſubſit vtilitas, nec neceſſitas eccleſiæ. nu. 12 ibid.

ex ſeruo & ſerua natus in loco tamen franco, dicitur ſequi matrem, non patrem. in tit. *des mainſmortes*. §. iij. in ver. *en lieu*. nu. 3 1195

ſeruus non poteſt nuntiare, ſed ſi ei nuntietur poteſt ſe defendere. in tit. *des foreſts*. §. vj. in ver. *ou paſſer procuration*. nu. 2 1474

ſeruo ſi moueatur quæſtio ſuper cauſa ſtatus ſeu libertatis, licet pendente pro libero habetur. in titulo, *des mainſmortes*.

BIU Cujas

mainſmortes.§.ij.in verſi. *quelque part que ce ſoit.* numero 16 1187
ſerui ratione alicuius rei liberi poſſunt fieri renuntiando tali rei,aut cedendo eam domino. in tit.*des mainſmortes.*§.ix.nu.1 1209
ſi tamen debeatur aliquid domino prius debet ſolui. eod.tit.& §.in ver.*leſquels en ce cas.* nu.1 1214
ſi autem obligatio iſta realis traxit originē ex perſonali obligatione,non liberatur cedens rem. nu.2 1209
ſeruus ſemel manumiſſus ſi ingratitudinem in dominum commiſerit, redigitur in priorem ſeruitutem. in tit.*des iuſtices.*§.v.in ver.*ſimple larrecin.* nu.25 162
ſeruitium per ſubſtitutū non admittitur in feudo.in tit. *des fiedz.*§.v.in ver.*excepté les religieux.*nu.3 451
ſeruitium quod debetur ratione feudi à quo prēſtari debeat,ſi vaſallus plures hæredes reliquit, qui feudum pro indiuiſo poſſident.vide in tit.*des fiedz.*§. vij. numero 4 462
ſeruitus imago eſt mortis.in tit.*des iuſtices.*§.iiij.in verſi. *ſurſes hommes ſubiects.*nu.7 134
ſeruitus regulariter non habet cauſam naturalem, ſed impoſitam aut præſcriptam.in tit. *des fiedz.* §. iiij. in ver.*apres ledict hommage,*&c.nu.17 432
ſeruitutis ius conceſſum vni non poteſt concedi alteri in præiudicium primi.in ti.*des foreſtz.*§.v.in ver.*ſinon par parcours.*nu.4 1465
ſeruitus iuris paſcendi quid ſit. vide in tit. *des foreſts.*§. iij.in ver.*en bois de couppe.*nu. 2 1460
ſeruitus quo iure fuerit inuenta. vide remiſſiuè ſuper rub.*des mainſmortes.*nu.1 1178
ſeruitus ſeruitutis eſſe non poteſt.in tit.*des cenſes.* §. iiij. in ver. *cenſe ſur cenſe.*nu.1 1394
ſeruitus in feudo per vaſallum conſtituta non præiudicat domino.ſub nu.35 473
ſeruitus paſcendi quantū tēpus in prēſcribēdo requirat. ante nu.1. in addit. in tit.*des foreſtz* poſt §.ij. 1446
ſeueritas non eſt reprobanda.Et quid ſit ſeueritas.in tit. *des iuſtices.*§.v. in ver. *à l'arbitrage du iuge.* numero 8, & 9 171
ſexus vterque venit proximorum appellatione. ſub nu. 14 649
ſi,dictio facit conditionem. in titu. *des droicts & appart.* &c.§.ij.in ver.*femme.*nu.8 523
ſignum quid dicatur.in tit.*des iuſtices.* §.viij.in ver.*le ſigne.*nu.1 313
ſignum notarij an de neceſſitate requiratur in inſtrumento,quòd ſic.vide in conclu.conſue. in verſi.*ſigne d'aucun,*&c.nu.1. 1517
ſignum ſi auferatur alicui, aufertur eidem & ſignatum. in tit.*des iuſtices.*§.viij.in ver.*congé & licence.*nu.7 335
ſigna naturalia non inducunt præſumptionem q̄ res ſit in domino alicuius.in tit.*des foreſtz.*§.j. nu.8 1441
ſigna iuſtitiæ quæ ſint,& illic de diuerſis nominibus,& his potiſſimumfurca,patibulum,trabs,crux,ſcalę gemoniæ, exculeus, columna,aut pila ad combuſtionem deputata,&c.in tit.*des iuſtices.*§.viij.in verb.*le ſigne.*à num.12. vſque ad 20 315
an vno ſigno iuriſdictionis (vt eſt furca) amiſſo. vti poſſit alio ſigno.in tit.*des iuſtices.*§.viij.in ver.*congé & licence.*nu.9 335
ſigno proprio carens vti poteſt alieno.nu.11 336
ſigni omiſſio non vitiat ſolennitatem inſtrumenti. in tit.*des confiſcations.*§.j.num.32 355
ſignum furcę deperditum ſine licentia principis reſtaurans qua pœna puniatur.in titul. *des iuſtices.*§. viij. in verb.*congé & licence.*nu.16 338
ſigilli appoſitio nihil importat niſi ſigillans dicat ſe apposuiſſe eodem loco.in ver.*nous auons faict mettre,* &c. num.1 1517
ſigillo alieno ſi fiat ſigillatio, fiēda eſt expreſſa mentio quòd ſit alienum. nu.2 ibid.
ſigillum apponens exprimere debet cuius ſit, à quo appoſitum,& propter quid, apponitur enim quandoque in ſignū conſenſus,quandoque teſtimonij, quādoque authoritatem præſtantis,& quandoque in ſignum confirmationis.nu.3 ibid.
ſigilla quæ dicantur authentica. nu.4 1518
ſigillum vt ſit authenticum debent apponi characteres & orbita.nu.5 ibidem
ſigillum in priuilegio appoſitum ſi interruptum ſit inducit maximam præſumptionem falſitatis priuilegij. num.6 ibidem
ſigillum principis habetur loco plenæ ſolennitatis.numero 7 ibidem
ſigillum principis non eſt neceſſarium in apertione legis.nu.8 1519
ſigillum in quolibet inſtrumento eſt apponendum.ſub nu.5 ibidem
ſigillum loci inſtrumento appoſitum, approbat notarium.ante nu.32 354
ſignificationes verborum ſunt aut de iure naturali, aut gentium,aut ciuili conſuetudinario. Et ſignificationes verborum vulgus adinuenit. in titu. *des enfans de pluſieurs licts.*§.iiij.in ver.*baliſte.*nu.4 852
ſilere non dicitur ille qui loqui non poteſt. vide in tit. *des cenſes.*§.ij.nu.42 1390
ſilentium annale habet vim refutationis.in titu. *des retraicts.*§.j.in ver.*dedans l'an & iour.* nu.1 1321
ſylua paſcua quæ dicatur, & quæ cedua. 1460
ſimilitudo eſt ſubauditus intellectus. in tit. *des retraicts.* §.j.in ver.*ſon heritage.*nu.4 1312
aduerbij ſimilitudinis natura eſt æquiparare. in tit. *des droicts & appart.*&c.§.x.nu.2,& 6 691
ſimilitudinum alia directa quoties videlicet aſſimilata ſimul conueniunt,alia contraria,quæ fit à contrariis. vide.nu.3 ibidem
ſimile nullum idem.in tit.*des ſucceßions des baſtardz.*§. v. in conſi.ibi poſito.nu.16 1153
ſimonia non dicitur in cōceſſione ſpiritualium, ſi quod erat iam debitum deducatur in factum. 702
ſimulatio inſtrumenti pōt probari per teſtes.in ti.*des retraicts.*§.xij.in ver.*ſi la fraude eſt trouuee.*nu.6 1356
ſimplex quid dicatur.in tit.*des iuſtices.*§.v.in verſi. *ſimple larrecin.*nu.1 156
ſimplex continet miſtum. in tit. *des droicts & appar.*&c. §.v.in ver.*és droicts poſſeſſoires.* nu.15 572
ſi quis dictio eſt diſtributiua, nec requirit concurſum omnium diſtributiuorū,ſed verificatur in vno. in tit. *des ſucceßions.*§.xij.in ver.*s'il ne luy eſt,*&c.nu.14 1096
ſocer an poſſit donare nurui,& econtrà.vide in titu. *des droicts & appart.* &c. §. vij.in ver.*l'un de l'autre.* num. 3,& 4 635
ſocietas dicitur eſſe quædam fraternitas.in tit.*des droicts & appart.*&c.§.v.num.24 561
ſocietas quæ eſt inter virum & vxorem, non eſt minus priuilegiata,expreſſa ſocietate quæ fit inter alios. in tit.*des droicts & appart.*&c.§.ij. in verb. *eſt participant.* num.1 531
ſocietas omnium bonorum poteſt eſſe inter virum & vxorem.nu.2,& 3 ibid.
ſocietas an prēſumatur, an iudicetur inter fratres ex eo quod poſt obitum patris ſimul habitant & communicant,&c.quòd non,niſi negotientur. in tit. *des ſucceßions.*§.v.in ver.*meilleur de l'autre.*nu.21 962

BIU Cujas

lucrũ verò dotis quod euenit tempore ſocietatis communicari debet.nu.23 ibidem
ſocietas non cenſetur cõtracta inter aliquos propter cõmunicationem fructuum.in ti.*des mainſmortes.* §. xiij. in ver.*& eſtans en communion de biens.*nu.2 1248
ſocietas inter aliquos ad certũ tẽpus cõtracta,ſicut non debet minui capitale in ſocietate poſitum,ita nec lucra.lucra enim habent naturam capitalis.in ti.*des ſucceßions.*§.iij.in ver.*les deux pars.* nu.12 939
in ſocietate nõ requiritur poſſeſſio, nec traditio quo ad acquirendum dominium.in titu.*des ſucceßions.* §.v.in ver.*meilleur de l'autre.*nu.30 965
ſocietas omnium bonorum fundatur ex præſumptionibus & actibus qui non poſſunt fieri citra ius & nomen ſocietatis.nu.33 966
in ſocietate omnium bonorum non debet attendi quòd vnus faciat maiorem expenſam,quàm alius,vel quòd vnus plus lucretur quàm alius,omnia enim æqualiter ſunt attendenda.in titu. *des ſucceſſions.* §. v. in ver. *meilleur de l'autre.*nu.18 961
ſocius non tenetur pro delicto ſocij,etiam ſi eſſent ſocij omnium bonorum.condemnatio enim eſt ſoluenda tantum de parte delinquentis. in tit. *des droicts & appart.*&c.§.x.in ver.*de tous debtes.* nu.6 693
ſocius omnium bonorum immunis à collectis, præbet immunitatem ſocio.in tit.*des iuſtices.*§.iiij. in ver. *ſur ſes hommes ſubiects.*nu.59 146
ſocietas aut connexitas operatur ampliationem priuilegij.nu.59 ibicem
ſocius de delicto ſocij non eſt interrogandus. in tit. *des iuſtices.*§.v.in ver.*à l'arbitrage du iuge.*nu.13 172
ſocius criminis nunquam facit indicium ad torturã ſufficiens contra ſocium,niſi cum tortura. in addi. ibi.
ſocius emens aliquid nomine proprio,an teneatur illud communicare ſociis.in addi. 965
ſocij criminis & ſi ad torturam indicium faciant, nõ tñ ad condemnationem ſufficiunt,in ver.& quantũ. 216
ſocietas duplex eſt ſcilicet tacita & expreſſa. ſub nu. 34 966
ſocietas inter amaſium & amaſiam contracta cõtinuatur & durat,ſi poſtea matrimonio copulẽtur.ſub nu. 3.in addi. 526
ſocietas omnium bonorum inter coniuges fieri poteſt. ſub nu.4 522
ſocietas per parentes contracta quando tranſeat in filios.in addi.ſtatim poſt textum.§.ij. ibidem
ſocida aut ſocietas animalium (id eſt pactũ inter dominum & eum qui pecora paſcenda ſuſcipit,vt cõmoda diuidãtur ſiue æqualiter ſiue inæqualiter) quando ſit licita & quando non, vide ampliſſimè tractatam hãc materiam in tit.*des droicts & appart.*&c.§. xxiiij. à nu. 54.vſque ad finem eius gloſſæ.& ſeq. 774
ſodomię crimen perauditũ nõ probatur. ſub nu.56 66
ſodomitæ vocantur filij diffidentiæ. in tit. *des ſucceßions.* §.iij.in ver.*à faire teſtament.*nu.5 923
ſed eo vitio inquinatus relinqui põt ab vxore.nu.6 ibi.
ſolẽnitas vbi requiritur nihil conſequi poteſt niſi prius ſolenniter actum fuerit.in tit.*des iuſtices.*§. ij. in verb. *iuſques à ce que leſdictes ſolennitez.*&c.nu.1 107
ſolennitas vnde dicta ſit.nu.2 ibid.
ſolennitas ideo inducta eſt,ne id quod agẽdum eſt quiſque prout velit conſtituat.nu.3 ibid.
ſolennitas introducta per conſuetudinem ſi omittatur, contrarium vitiat.ſuper rub.*des droicts & appart.* &c. num.29 497
ſolẽnitates in alienatione rerum eccleſiæ à iure canonico introductæ,non poſſunt tolli conſuetudine.in tit. *des mainſmortes.*§.ix.in conſi.nu.32 1223
ſolennitas eadem requiritur in deſtruendo quæ in conſtruendo.in tit.*des droicts & appa.*&c.§.xij.in ver.*ſur la moitié des heritages.*nu.29 702
ſolennitas extrinſeca in antiquis & ex antiquitate probatur per verba enuntiatiua.in titu. *des mainſmortes.*§. ix.in ver.*& ſe doibt faire.*nu.5 1211
ſolennitas mandati requiſiti non præſumitur etiã tempore mille annorum.nu.6 1212
ſolennitas extrinſeca in alienatione præſumit ratione ꝓbitatis perſonæ egregiè actum exercentis.n.9 ibid.
ſolennitas extrinſeca non præſumitur.in titu. *des mainſmortes.*§.ix.in verb.*& ſe doibt faire.*nu. 1. & per totam eam gloſſam,& ſeq. 1210
ſolennitas quæ eſt de his quæ ſolent fieri præſumitur. nu.3 ibidem
ſolennitates eędem requiruntur ad deſtructionẽ actus, quæ ad confectionẽ in tit.*des retraicts.*§.xij.in ver.*ſi la fraude eſt trouuée.*nu.8 1356
ſolennitates requiſitæ quæ ſint in rerum minoris alienatione.ante nu. 17 412
ſolidorum plures ſpecies.vide in tit.*des iuſtices & droicts d'icelles.*§. vij.in verb.*ſoixante cinq ſolz tournois.* num.1 308
ſolicitantes puellas ad ſtuprum perfecto ſtupro capite puniuntur, imperfecto deportantur. Et tales expelli debent de ciuitate quemadmodum leproſi & peſtiferi.ſuper rub.*des iuſtices,*&c.in ver.*& droicts d'icelle.* inter nu.66,& 67 70
ſoluto matrimonio dos tãtum reſtituitur mulieri, quia omnia alia præſumuntur acquiſita ex bonis mariti.in tit.*des droicts & appart.*&c.§.j.in ver.*femme.*nu.16 524
ſolum, eſt dictio taxatiua. in tit. *des droicts & appart.* &c.§.j.in ver.*ſeulement.*nu.1 520
ſoluens pecuniam de ſuo proprio,ſoluere præſumitur, etiam ſi ſit ſocius omnium bonorum alicuius. in tit. *des droicts & appart.* &c.§.14.in ver.*meubles.*nu.5 710
ſoluens pro re quam ſcit alienam, donare videtur. ante num.15 155
ſoror dicta quaſi ſeorſum nata,& familia ſeparata.in tit. *des droicts & appart.* &c. §. j. in ver. *en puiſſance de ſon mari.*nu.6 500
ſoror dotem aut legitimam petens eſt interim alimentanda.ante nu.27.in addi 1076
ſortiri forum & ſtatutis ligari,à pari procedunt, etiam quo ad res.in tit.*des droicts & appart.* &c. §. xx.in ver. *& auec ce.*nu.3 757
ſortiri forum poſſunt partes de eorum conſenſu extra territorium rei de qua agitur.nu.4 ibidem
ſpecialis ſcriptura ſumens reſtringit præcedentem generalem.in tit.*des ſucceßions.*§. viij. in ver.*en prochain.* nu.1 1002
ſpecialia duo non poſſunt ſimul concurrere.in ti.*des ſucceßions.*§.iiij.in ver.*& ſont ſaiſiz.*nu.7 941
magis cognoſcitur quod ſpecialiter pollicetur, quam quod generaliter promiſſum concluditur.in titul.*des fiedz.*§.j.in ver.*pour cauſe de deuoir.*nu.2 391
ſpeculatores qui dicantur.in tit.*des iuſtices.* §. vij. in ver. *de ſimple reſcouſſe.*nu.49 368
ſpoliatio omnium bonorum ſimilis eſt morti.in tit. *des mainſmortes.*§.ix.in ver.*leſquels en ce cas.* nu.3 1214
ſpoliatus ſua poſſeſſione in ſeptem caſibus non eſt reſtituendus.ſub nu. 3 710
ſponſus poteſt donare ſponſæ,& econtrà,ante conſummatum matrimonium.in tit. *des droicts & appart.*&c. §.vij.in ver.*conſtant leur mariage.*nu.1 628
ſi tamen talis donationis executio,id eſt,dominij tranſlatio

BIU Cujas

latio in tempus constantis matrimonij conferatur, non valet. num.2 ibidem
& intelligendū est inter sponsos de futuro, non de præsenti. nu.5 629
sponsa de præsenti lugere debet sponsum præmortuum. in consi.j.domini Guidonis de Moreaul.nu.3 582
sponsus & sponsa de præsenti dicuntur vir & vxor, solus enim consensus facit & sufficit ad matrimonium. in consi.j.do.Guidonis de Moreaul.nu.14 585
vbi agitur de fauore mulieris desponsatæ, habetur pro vxore, secus si de eius odio. in eodē consi.nu.24 586
sponsus de præsenti non succedit vxori in feudo: nec econtrà. eodem secundo consi.nu.2 588
sponsa de futuro propter deformitatem superuenientē renuntiari potest. super rubr. in tit. *des droicts & appar.* &c.nu.24 496
spurij ex dānato coitu nati, vt sunt adulterini, sacrilegi, nepharij, incestuosi, & similes, exosi sunt & abominabiles omni iure. Et tales nec bello seculari sunt fortes, nec in fide stabiles, nec honorabiles hominibus, nec Deo amabiles. vide in tit. *des succeßions des baſtardz.* §. iij.nu.5 1123
spurio non potest conferri doctoratus.nu.7 ibidem
spurij sunt communiter acutiores ingenio quàm legitimi, plures enim scientiæ ab ipsis inuentæ sunt. nu.9 ibidem
spuria filia an à patre possit dotari. Et si dotauerit eam an hæredes patris possint eam dotem repetere. num. 12,& 13 1125
& an principes possint dotare filias suas spurias de plenitudine potestatis.nu.14 ibidem
spurio vel bastardo filius spurius nō succedit, sed fiscus. in tit. *des succeßions des baſtardz.* §.j.nu.1 1117
spurius sicut non succedit patri, ita nec pater spurio. nu. 2 ibidem
spurius non potest doctor effici, quod si efficiatur, cęteris omnibus postponetur. sub nu.3 1123
spurius quibus modis legitimari possit. sub nu.11 1129
spurij an ad mittanturad testimonium. sub nu.6 ibid.
spurij qualiter succedant matri. remissiuè ante numer.5 ibidem
statutum exorbitans à iure communi non extēditur ad casus similes. in ti. *des confiscations.* §.j.nu.41 360
statutū quod vxor teneatur pro marito, pater pro filio, & sic vnus pro alio, an valeat. quòd sic. in ti. *des droicts & appart.* &c.§.xj.in ver. *contre la femme.* nu.1 694
statutum disponens quòd stetur iuramento alicuius, intelligitur nisi contrarium probetur. in tit. *des iuſtices.* §.vj.in ver. *par leurs ſermens.* nu.6 175
statutum quod mulierem testari prohibet sine licentia viri est iniquum. in titu. *des droicts & appart.* &c.§.j.in ver. *n'außi par teſtament.* nu.2 513
statutum (aut consuetudo) per quod vni tribuitur cognitio, alteri facultas iudicandi, non valet. in titu. *des iuſtices.* §.j.in ver. *haut iuſticier.* nu.7 93
statutum si dicat quod qui in carcere steterit per annum liberetur amore Dei, & aliquis stetit per sex menses, denuo incarceratus stetit per alios sex menses, ille nō dicitur stetisse per annum. in tit. *des iuſtices.* §.ij.in ver. *par l'eſpace de quarante iours.* nu.3 94
statuta in loco vbi vigent, productione non indigent. super procœmio, in ver. *couſtumes.* nu.29 4
statutum non potest filium priuare legitima. in titul. *des confiſcations.* §.j.nu.7 347
statutum vel consuetudo quando est secundum leges, dicitur potius confirmatio legis, quàm consuetudo. nu.8 ibidem
statutum cōforme iuri communi, non statutum, sed ius commune potius est dicendum. num.9 ibidem
statuta recipiunt interpretationem extensiuè passiuam, id est, quod leges se extendunt ad statuta. nu.10 ibid.
statutum si disponat quòd stetur dicto nuntij vel denūtiatoris, debet intelligi cum iuramento. in tit. *des iuſtices.* §.vj.in ver. *par leurs ſermens.* nu.1 274
statuto si caueatur quòd pro tribus furtis quis suspēdatur, si cōmisit duo furta in vno loco, & vnum in alio, tria furta commisit, ergo isto secundo loco suspendi poterit. in tit. *des iuſtices.* §.v.in versi. *ſimple larrecin.* nu. 17 160
statutum dicens quicunque fur debet furca suspendi, an comprehendat mulieres, quòd non. in tit. *des iuſtices.* §.v.in ver. *s'aucun.* nu.1 155
statutum dicens, quòd qui talia fecerit taliter puniatur, tali statuto non cōprehenditur vniuersitas. nu.3 156
statutum loquens indefinitiuè, habet locum in forensibus residentib' in loco statuti. in ti. *des droicts & appa.* &c.§.ij.in ver. *ſelon la generale couſtume.* nu.12 530
statuto disponente debitores vel fideiussores ad vsuras conuenti, non posse opponere vsuras nō deberi de iure, si fideiussor huius statuti vigore coactus est soluere vsuras, repetēdo eas à debitore principali, non poterit debitor opponere fideiussorē male fecisse vsuras soluendo, quas de iure soluere non tenebatur. hāc decisionem vide in tit. *des droicts & appart.* &c.§.vij.in in ver. *ſuppoſé que leſdicts*, &c. num.41 664
statutū & consuetudo pari passu ambulant, consuetudo enim idem est quod statutum. nu.42 665
statutum excusat à periurio. nu.43 ibid.
statutum laicorum non potest disponere super clericis. num.47 ibidem
statuta quibus casibus possint extendi ad alium casum in ipso non contentum. vide casus triginta duos per conclusiones xxxij. positas in conclusione harum consue. in ver. *interpretees ſelon droict*, &c. sub nu.7. vsque ad finem eius gl. 1503
statutum laicorum prohibens alienationem fieri posse specialiter in personas ecclesiatticas non valet, & dicitur contra libertatem ecclesiasticam. in ti. *des mainſmortes.* §.x.nu.51 1237
statutum prohibens generaliter alienationem certo casu fieri, valet, & comprehendit ecclesiam. nu.52 ibid.
statutum mistum, id est clericorum & laicorum, ligat ecclesiam & ecclesiasticas personas. nu.53 ibid.
statutum si dicit, quòd si aliquis cesserit actionē nobili, puniatur in centum, debet intelligi de cessione ritè facta, non de illa quæ nulla est. in tit. *des fiedz.* §.viij.in ver. *ne prend la poſſeßion.* nu.3 481
statuta & consuetudines sunt seruanda in foro conscientiæ. in tit. *des droicts & appartenances*, &c.§.j.in versi. *ne peut faire.* nu.6 503
statuta sunt stricti iuris, & ideo non extendenda. in tit. *des iuſtices.* §.iiij.in ver. *mariage d'une fille.* nu.22 128
statuta non debent impropriari. nu.26 129
statutū an possit fieri quòd seruus ascriptitius, aut aliàs seruus nulla præscriptione fieri possit liber. vide in titul. *des mainſmortes.* §.ij. in versic. *par quelque laps de temps.* nu.9,& 10 1187
statutum si dicat quòd aliquis faciat aliquid in persona, non sufficit quòd fiat per procuratorem, etiam cum speciali mandato. in tit. *des mainſmortes.* §.ix.in ver. *en ſa perſonne.* nu.3 1213
statutum concedens executionem ita competit habenti directum. in tit. *des cenſes.* §.vj.in ver. *contre le principal.* &c.num.9 1430

BIU Cujas

ſtatuto ſtante quòd vaſſalli teneantur pro maritãda filia domini, tenebuntur etiam pro filia ſpuria. in titu. *des ſucceßions des baſtardz.* §. v. in conſi. nu. 38 1162

ſtatuta quanuis ſint ſtrictè intelligenda, recipiunt tamẽ interpretationem extenſiuam ad res exiſtentes extra territorium ſtatuentium. in tit. *des mainſmortes.* §. xvj. in ver. *ua demeurer*, &c. nu. 13 1264

ſtatutum per quod mater à ſucceſſione filij priuatur, iniquum eſt, & eſt contra ius humanum & naturale. in tit. *des ſucceßions.* §. vj. nu. 1 249

ſtatutum poſterius recipit interpretationẽ declaratiuã à præcedenti, ne contrarietates in eodem ſtatuto reperiantur. in tit. *des mainſmortes.* §. xvij. nu. 10 1281

ſtatutum quòd pater & mater certum quid habeant in bonis in ſucceſſione filiorum, valet. in tit. *des ſucceßiõs* §. vj. nu. 3 981

ſtatutũ diſponens ſimpliciter, quòd exiſtentibus maſculis fœminæ dotatæ non ſuccedant, intelligendum eſt in hęreditate dotantis, non alterius. in ti. *des ſucceßiõs.* §. v. in ver. *meilleur de l'autre.* nu. 8 959

ſtatuta quãtuncũq; generaliter loquãtur, recipiũt interpretationẽ reſtrictiuã, ne aliquis iniuria afficiatur. in ti. *des ſucceßions.* §. x. poſt primã arborem. nu. 45 1025

ſtatuta requirentia maiorem ſolẽnitatem, quàm requiraturde iure, non ſunt iniqua, vt ſi ſtatutum diſponeret, quòd in teſtamẽto requireretur interuentio decẽ teſtium, &c. in ti. *des drcicts & apparten.* &c. §. j. in ver. *n'auſſi par teſtament* nu. 5 514

ſtatutum vel lex ſi prohibet fieri actum aliquem vel contractum, licet non procedat vltrà annullando, tamen actus eſt nullus. in ti. *des ſucceßions* §. v. in verb. *ne peut faire.* nu. 1 956

ſtatutum aut lex nõ permiſſiuè loquens non tamen expreſsè prohibens, non intelligitur annullare actum, niſi expreſsè dicat. nu. 2 ibidem

ſtatuti mens nunquam præſumitur contra iuris diſpoſitionem. in titu. *des ſucceßions.* §. xj. in ver. *& auſſi a lieu.* nu. 10 1057

ſtatutum in dubio ita intelligi debet vt 'non deroget alteri. in titu. *des mainſmortes.* §. x. nu. 25 1231

ſtatuta recipiũt interpretationẽ legis, & nõ hominis. in ti. *des ſucceßions.* §. viij. in ver. *loingtain degré.* nu. 6 1006

ſtatutum extenditur ad caſum non cõtentũ in ipſo ſi ſit eadem ratio. in tit. *des ſucceßions.* §. v. in ver. *meilleur de l'autre.* nu. 67 974

ſtatutum ſi dicit quòd debitor poſſit capi & incarcerari, poterit etiam capi hæres debitoris. in tit. *des ſucceßiõs.* §. xiij. in ver. *par benefice d'inuentaire.* numero 13, & 14 1109

ſtatutum an tollat ius commune idem continens. in tit. *des iuſtices.* §. v. in ver. *corporellement.* nu. 4 169

ſtatutum loquens ſimpliciter de membro, intelligitur de manu. in tit. *des iuſtices.* §. v. in verb. *ou mutilation de membres.* nu. 3 168

ſtatutum ſimpliciter diſponẽs quòd pro delicto puniatur quis pœna abſciſſionis manus, intelligitur de duabus manibus. ibidem nu. 12 169

ſtatutum loquens de ciuitate & comitatu non comprehendit diſtrictum. in tit. *des iuſtices.* §. j. in ver. *au territoire.* nu. 8 90

ſtatutũ ſi dicat, occidẽs hominẽ morte puniatur, an percutiens mulierem prægnantẽ vt ſequatur abortio, cadat in pœnam eius ſtatuti. ſuper rubrica, *des iuſtices & droicts d'icelles.* in ver. *& droicts d'icelles.* nu. 23 56

ſtatuta tunc poſſunt interpretari quando non habent caſum legis in contrarium. in conſi. j. domini Guidonis de Moreaul. nu. 22 586

ſtatutum & conſuetudo nihil inter ſe differunt, niſi vt tacitum & expreſſum. nu. 23 ibidem

ſtatutum inuentum de nocte puniens, non habet locũ niſi apprehenſus fuerit. in titu. *des iuſtices.* §. j. in verb. *aduenues & trouuees.* nu. 2 88

ſtatutum puniens portantes arma, requirit quòd comprehendantur cum armis, & non ſufficit ſola inuentio. nu. 5 89

ſtatutorũ ratio eſt voluntas ſtatuentiũ. Nõ enim omniũ quæ in iure ſunt à iuriſperitis introducta, ratio reddi poteſt. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. iiij. nu. 4 551

ſtatutum dicens quòd occidẽs hominem morte puniatur, nõ requirit dolum. ſuper rub. *des iuſtices & droicts d'icelles.* §. vj. in ver. *& droicts d'icelles.* nu. 5 51

ſtatutum aut conſuetudo iuri communi derogans, debet intelligi ſimpliciter prout iacet. in tit. *des iuſtices.* §. vj. in ver. *iuſques à ſept ſolz.* nu. 4 283

ſtatuta etiam in foro conſcientiæ ſeruari debent. in titu. *des droicts & appar.* &c. §. 7. in ver. *prochains parens.* nu. 23, & 34 651

ſtatutum puniens cedentem actione nobili, intelligẽdũ eſt de actione valida. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. xx. in ver. *de tous debtes.* nu. 3 692

ſtatutum imponens gabellam ſuper contractu, intelligitur de contractu valido. nu. 4 ibidem

ſtatutum prohibens filiã dotatã filio exiſtente ſuccedere, locũm habet in nepte, etiam ſi ſit ex alio filio. in ti. *des droicts & appart.* &c. §. vj. in ver. *anciens.* nu. 9. 705

ſtatuta laicorum nõ poſſunt diſponere ſuper iuramẽto. in ti. *des droicts & appar.* &c. §. vj. in ver. *ſuppoſe que leſdicts contracts*, &c. nu. 3. 46, & 58 653. 666, & 668

ſtatutum exorbitans à iure communi, recipit interpretationem ab eo. in titu. *des droicts & appar.* &c. §. vij. in ver. *donations.* nu. 4 623

ſtatutorum iuri, maximè quando loquuntur negatiue, renuntiari non poteſt. nu. 5 ibidem

ſtatutum poteſt ſtatim & in inſtanti, induci, conſuetudo verò non poteſt ſtatim induci per populum. in tit. *des droicts & appartenances*, &c. §. vij. in ver. *ſur la moitié des heritages.* nu. 23, & 25 702

ſtatutum quòd vir præmortua vxore lucretur dotem, habet locum in marito de præſenti, vxore de præſenti præmortua. in conſil. j. domini Guidonis de Moreaul. nu. 19 586

ſtatutum quãdo non eſt receptum in obſeruantia, nullas habet vires. in tit. *des ſucceßions.* §. j. nu. 3 891

ſtatutum pœnale loquens in perſona extenditur ad hæredes. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. xix. in ver. *faire la renuntiation.* nu. 10 747

ſtatuto diſponente, quòd conſortes in venditione præferantur, ſi conſortes decem tãtummodo pro re venali dare vellent, cùm vendẽs ab alio quindecim habuerit, non tenetur dare ipſis cõſortibus pro decem. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. xvj. in ver. *pour le pris*, &c. nu. 1 722

ſtatuta terræ quod quis cedendo bonis percutiat lapidem natibus, non valent. in titu. *des droicts & appart.* &c. §. xx. in ver. *deſceindre.* nu. 8 751

ſtatuta & conſuetudines non recipiunt extenſionem ex identitate rationis. in titu. *des droicts & appart.* &c. §. xix. in ver. *& auec ce prendra.* nu. 2 748

ſtatuto dictante quòd in nuptiis non inuitentur niſi xij. perſonæ, ſi pater & filius ſuus duxerint vxores, nihilominus non poterunt inuitari niſi xij. perſonæ. vnicæ enim dicuntur nuptiæ cùm vno contextu fiant. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. xxiij. in ver. *ſera ſuffiſamment interpellé.* nu. 42. 798

BIU Cujas

ſtatuta humana ſi variantur ſecundum varietatem temporum, non comprehenſibile eſt, cum etiã Deus quæ in veteri teſtamento ſtatuerat variauit in nouo. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. xxiij. in ver. *des le terme*, &c. numero 5 786

ſtatutum ita interpretari debet vt aliquid addat iuri cõmuni. in titu. *des ſucceßions.* §. iij. in ver. *ſa uraye legitime.* numero 2 927

ſi verò abſurdum ſequeretur, nihil addere debet. num. 3 ibidem

ſtatutum loquens de contractu mulierum habet locum etiam in aditione hæreditatis. in titu. *des droicts & appart.* &c. §. j. in ver. *contracts entre les uifz.* nu. 7 504

vbicunque in ſtatuto non poteſt aſſignari niſi vnica ratio, illa habetur pro expreſſa. nu. 16 505

ſtatutũ ſolennitatẽ aliquã in fauorẽ alicuius inſtituens in actu, valet actus ille abſque iſta ſolennitate, ſi in vtilitatem & fauorem eius tendat. vide nu. 26 508

ſtatutum diſponens quòd in contractu mulierum requiratur ſolennitas aliqua, intelligitur de contractibus damnoſis non vtilibus. nu. 27 ibidem

ſtatutum prohibens contrahere minorem ſine authoritate tutoris, non habet locum quando contrahit ad ſe redimendum de captiuitate. nu. 33 509

ſtante ſtatuto q; mulier non poſſit ſe obligare ſine conſenſu viri, poteſt donare cum iuramento. nu. 39 510

ſtatutum ſimpliciter prohibens contractum ſine certa ſolennitate, non extenditur ad contractum iuratum. nume. 41 ibidem

ſtatutum interpretandum eſt vt aliquid operetur, & ne ſit ſuperfluum, etiam ad correctionem iuris communis. in tit. *des enfans de pluſieurs licts.* §. v. in ver. *& ſeparé de leur pere.* nu. 6 870

ſtatutum loquens de vera perſona trahitur ad fictã veram repræſentantem. in tit. *des rentes uendues.* §. iij. in ver. *quand ils ſont mis*, &c. nu. 8 829

ſtatuta illa dicuntur contra libertatem eccleſiaſticam, quæ auferunt eccleſiis id quod eis conceſſum eſt de iure communi. in tit. *des mainſmortes.* §. x. nu. 50 1237

ſtatus tres patriæ ſunt, ſtatus eccleſiæ, ſtatus nobilium & ſtatus plebis. in ti. *des droicts & appart.* &c. §. vij. in ver. *ſuppoſé que leſdicts contracts*, &c. nu. 59 669

ſtatutum an liget ſubditum extra territorium ſtatuentis. remiſſiuè ſub nu. 18. in addit. 506

ſtatutum contra ius eſt odioſum, ideo reſtringendum. ſub nu. 11 1062

ſtatutum excludens filias à ſucceſſione parentum qualiter intelligatur. remiſſiuè ſub nu. 8 1069

ſtatutum eſt pœnale, quod aſcendentes priuat deſcendentium ſucceſſione. 981

ſtatutum & conſuetudo quo ad modum & formam inter ſe diſcrimen habent. poſt nu. 11 2

ſtatutum fœminas excludens, an ſit validum. remiſſiuè ſub nu. 1. in additione. 1065

ſtatutum in paſcuis publicis locum habet in priuatis. in additione ſub nu. 5 1470

ſtatuta in vaſallo ad feudum perdendum, eadem ſunt in domino ad proprietatem perdendam. ſub nu. 54 478

ſtatutum legem non tollit, niſi dicatur expreſsè, nó obſtante tali lege. ſub nu. 14 674

ſtatutum matrem excludens propter aliquos qualiter intelligatur. in addit. 991

ſtatutum ſeu conſtitutio principis permittens bannitos impunè offendi, an valeat. 365

ſterilitas futura quomodo cognoſci poſſit. vide in tit. *des cenſes.* §. ij. in ver. *bledz, uins, & autres choſes.* nu. 2 1393

ſtylus quid ſit. ſuper proœmio, in ver. *couſtumes.* nu. 8 1

ſtipulatio interpoſita ſuper aliquo actu immutat naturam illius actus. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. xxiij. in ver. *des le terme.* &c. nu. 10. 788

ſtuprans virginem, aut aliam honeſtam, etiam volẽtem, pœnæ capitali ſubiacet. ſuper ru. *des iuſtices & droicts d'icelles.* in ver. *& droicts d'icelles.* nu. 40 60

ſubſtitutus an mortuo primo hærede dicatur ſaiſitus ex conſuetudine noſtra. in tit. *des ſucceßions.* §. iiij. in ver. *& ſont ſaiſiz.* nu. 2 941

ſubſtitutio eſt conditionalis inſtitutio. nu. 3 ibidem

ſubſtitutus contingente caſu ſubſtitutionis, non dicitur ſuccedere inſtituto, ſed primo teſtatori. nu. 4 ibid.

ſubſtitutus ſub conditione ſi inſtitutus ſine liberis deceſſerit, excluditur ſi inſtitutus habuerit filios, licet ſint mortui. in tit. *des enfans de pluſieurs licts.* §. v. in ver. *& ſeparé de leur pere.* nu. 2 869

ſubſtitutiones an prohibitæ ſint in Burgundia, vt quidam practici dicunt. vide in titu. *des ſucceßions.* §. v. in ver. *n'ordonnance.* nu. 1 948

ſubſtitutio vulgaris ſeu fideicommiſſaria dicitur grauamen & onus hæredis, pupillaris verò merus fauor. in titu. *des ſucceßions.* §. v. in verſicu. *n'ordonnance.* numero 2 ibidem

ſubſtitutio an prohibeatur teſtamento prohibito. ſub numero 15 633

ſubſtitutio facta in donatione tranſmittitur ad hæredes. 1050

ſubſtitutiones tam directæ quàm fideicommiſſariæ in Burgundia ſunt validæ. ſub nu. 2. in xij. modo. 949

ſubditus quis dicatur. in tit. *des iuſtices.* §. iiij. in ver. *ſus ſes hommes ſubiects.* nu. 1 133

ſubditus an poſſit principem in ius vocare. vide in titu. *des fiedz.* §. iiij. in ver. *le uaſſal eſt tenu.* nu. 8 426

ſubditi ad quæ teneantur dominis ſuis. in tit. *des iuſtices.* §. iiij. nu. 1, & 8 110

ſubditi pro eorum dominis non poſſunt teſtificari. ſub numero 33 1293

ſubditi qualiter erga dominum captiuum ſe habere debeant. nu. 2 132

ſubditi vaſallorum an teneantur domino ſuperiori fidelitatem iurare. ſub nu. 7 416

ſubfeudatarii ſeu retrofeudatarii qui dicãtur, & ad quid, & quibus teneantur. 450

ſubſidium duplex: voluntarium ſcilicet, & neceſſarium. in tit. *des iuſtices.* §. iiij. nu. 4 110

ſubiectus quis dicatur. in tit. *des iuſtices.* §. iiij. in ver. *ſur ſes hommes ſubiects.* nu. 8 134

ſubiecta talia eſſe debent, qualia demonſtrant prædicata. in ver. *par parcours.* 1240

res venalis ſub haſta ſi appretiata fuerit à tribus, quorum vnus mille, alius mille ducenta, tertius mille trecenta obtulit: vltimus cui res danda erat moritur, aut non eſt ſoluendo, an ille qui mille ducenta obtulit cogi poſſit, vt eo pretio (videlicet mille ducentorũ) accipiat. vide pro & contrà, in tit. *des rentes uendues.* §. ij. nume. 22 822

ſuccedere verbum propriè & ſtrictè capiendo intelligitur ab inteſtato. in titu. *des mainſmortes.* §. xvij. numero 8 1280

ſuccedere patri prohibitus, non prohibetur ſuccedere fratri, etiam ex diſpoſitione patris. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. vij. in verſicu. *ſi autrement par traicté*, &c. numero 13 674

ſuccedere non poſſunt aſcendentes deſcendentibus in feudo, & hoc ex natura feudi, ſecus de conſuetudine Burgundiæ, in qua etiã aſcendentes ſuccedunt in feudo. in tit. *des fiedz.* §. v. nu. 9 438

BIU Cujas

ad successionem admittũtur collaterales vsque ad octauum gradum. in tit. *des fiedz.* §. v. nu. 10 438
in successione frater vtrinque coniunctus excludit fratrem ab vno latere tantum. nu. 12 ibidem
non extantibus filiis, aut aliis descendentibus ex proximo gradu succedunt fratres. nu. 13 ibidem
successio verbum generale est, & comprehendit tam de iure prætorio quàm ciuili succedentes. in titu. *des successions.* §. j. nu. 7 893
successioni ex testamento renuntiari non potest, nec etiam per iuramentum. in tit. *des successions.* §. xij. in ver. *sans tiltre de hoyrie.* sub nu. 11 1098
in successione pares in gradu æquis portionibus succedunt, si verò sint dispares, proximiores excludunt remotiores. in tit. *des successions.* §. vj. nu. 8 983
si pater aut mater renũtiauerit successioni aui, an si moriatur ante auum, nepos sit exclusus à successione aui. in tit. *des successions.* §. xij. in ver. *ne les descendans d'elle.* nume. 3 1081
consuetudine stante quòd filia nõ succedat in baronia, & quòd masculus etiã secundogenitus eam excludat, pone baronem mori relicto filio secundogenito, & filia ex primogenito, an ista filia repræsentet personã sui patris in successione. vide in titu. *des successions.* §. x. post primam arborem. nu. 54 1027
à successione exclusus, dicitur etiã exclusus à legitima. legitima enim pars dicitur successionis. in tit. *des successions.* §. xij. in ver. *ne retourne point.* nu. 14 1072
in successionibus ab intestato attenditur, proprietas & posteritas gradus. prior enim in gradu posteriori præferetur. in tit. *des successions.* §. x. post primam arborem. numero 33 1022
vbi lex aliquem ad successionem admittit, censetur eum vocare. in titul. *des successions.* §. xij. in ver. *ne retourne point.* nu. 16 1072
& quando lex aliquem excludit à successione, excludit in totum, etiam à legitima. nu. 17 ibidem
ad successionem venire volens sufficit quòd probet se esse in tertio aut quarto gradu, nec tenetur probare nullum alium eo esse proximiorem. in titu. *des successions.* § j. in ver. *le plus prochain.* nu. 9 906
in successione descendentes ascendẽtibus præferũtur. in tit. *des successions* §. x. post primam arborem. nu. 4 1017
in successione ab intestato prior est causa descendentiũ in quocunque gradu consistant, quàm ascendentiũ, vel collateralium. nu. 5 ibidem
in quacunque successione siue ab intestato, siue ex testamento delata, liberi primum locum obtinent. in tit. *des successions* §. x. post primam arborem. nu. 1 1016
& edictum prætorium locum habet in eo qui est proximior gradu. nu. 2 ibidem
in bonis acquisitis à fratre omnes pariter succedunt. in tit. *des successions* §. ix. nu. 4 1009
in successionibus quæ proximioribus deferuntur, frater & soror pariter admittuntur, licet non sint ex eadem matre nati. nu. 5 ibidem
sed in maternis vterinus succedit, exclusis consanguineis. nu. 6 ibidem
in paternis verò succedunt consanguinei. nu. 7 ibidem
successor & defunctus pro vna & eadem persona habẽtur. in tit. *des rentes uendues.* §. iij. nu. 3 827
si successor in regno vel ducatu vult confirmare vasallum, non habet necesse vasallus primam concessionẽ ostendere. in tit. *des fiedz.* §. iiij. in ver. *apres ledict hommage*, &c. nu. 12 432
succedens alicui in præbenda nõ obligatur ex facto primi præbendati. in tit. *des successions.* §. x. post primam arborem. nu. 37 1023
succedendi ius quo iure introductum sit, quòd iure ciuili. in tit. *des successions.* §. iij. in ver. *à faire testament.* nu. 2 922
succedens per beneficium inuentarij censetur succedere prætorio iure. 1105
succedere quandoque idem significat quod poni in locum hæredis. 1119
successor quando reuocare possit id quod prædecessor fecit in eius præiudicium. sub nu. 15 947
successorium edictum consistit in duobus, primò quando succeditur de capite in caput, secundò quando de gradu in gradum. in titu. *des successions.* §. x. post primã arborem. nu. 48, & 50 1026
& quid sit caput. vide nu. 49 ibidem
sumptus funeris iure ciuili dicitur quiquid corporis causa erogatum est. in titu. *des droicts & appar.* &c. §. ix. in ver. *& fraiz funeraux.* nu. 9 690
supponere significat obligare. in titul. *des censes.* §. iiij. in ver. *sur l'heritage.* nu. 3. 1409
superfluum verbũ quid importet. in tit. *des enfans de pleusieurs licts.* §. vj. in ver. & reliqua. nu. 6 883
superindictum quid sit. in tit *des iustices.* §. iiij. nu 20 14
superiore incipiente cognoscere de causa cœpta ab inferiore, non potest ipse inferior amplius procedere. sub nu. 111 82
suspicor rem mihi furto ablatam esse penes aliquem, an mihi petenti facultatem perquirendi in domo illius, iudex annuere debeat ex officio. in titu. *des iustices.* §. v. in ver. *pour la premiere fois*, &c. nu. 18 166
suum pronomen dominium & proprietatem importat. in tit. *des iustices.* §. iiij. nu. 3 133
sui homines qui dicantur. nu. 3 134
suus hęres dicitur ille qui tempore mortis, vel defectionis testamenti, reperitur primum locum obtinere. in titu. *des successions.* §. x. post primam arborem. nume. 8 1019
sui dicuntur multipliciter. vide in tit. *des successions.* §. iij. in ver. *à ses urays heritiers.* nu. 1, 2, & 3 1016
suorum appellatione veniunt transuersales vsque ad quartum gradum. nu. 4 1019
suitas propter ecclesiasticã dignitatẽ tolli non debet. in tit. *des fiedz.* §. v. in ver. *excepté les religieux.* nu. 2 450
sylua cædua pro ædificiis nauigij construendis cæditur ab æquinoctio autumnali, vsq; ad calẽdas Ianuarias. vide pulchrè & eleganter de hoc, & quomodo Luna in lignis cædendis sit obseruanda, &c. in ti. *des forestz.* §. iij. in ver. *en bois de couppe.* nu. 1 1460
sylua quid dicatur. vide super rubr. *des forestz.* numero 2 1438
sylua quæ dicatur cædua, quæ pascua. vide nume. 4, & 5 ibidem
syndicus vniuersitatis an possit obligare singulares personas vniuersitatis insolidum. in titu. *des iustices.* §. iiij. in ver. *sur ses hommes subiects.* nu. 52 144

T

TAbellio semel officio tabellionatus priuatus, nõ poterit amplius eligi. in tit. *des iustices.* §. vj. in verb. *messiers & sergens.* nu. 45 257
serui possunt esse tabelliones. in ti. *des iustices.* §. vj. in ver. *meßiers & sergens.* nu. 43 ibidem
tabellionarij seu greffarij in Burgũdia dant & concedũt mandata ad exequendũ, etiam sine speciali præcepto iudicis, sed ex generali tantum. in tit. *des iustices.* §. vj. in ver. *meßiers & sergens.* nu. 75 263
taciti non est maior potentia, quàm expressi. in ti. *des rentes uendues.* §. j. nu. 29 811

BIU Cujas

taciturnitas habet vim cõsensus ficti, nisi in trib⁹ casib⁹: in authoritate scilicet tutoris, quæ verbis exprimẽda est: in adoptione patris, quæ verbis & signis interponenda, & in iussu patris. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. vij. in ver. *si ce n'est du consentement.* &c. nu. 7 638
tailliabilis an possit se præscriptione xxx. vel xl. annorũ tueri à tali tallia. vide in tit. *des mainsmortes.* §. ij. in ver. *l'homme de mainmorte.* nu. 2 1185
talliæ nullæ in Burgundia per regem Francorũ exiguntur, sed singulo triẽnio pro necessitatibus exigit præstantias, quas vocant *empruntz.* in tit. *des mainsmortes.* §. xviij. in ver. *mainsmortables.* nu. 9, & 10 1286
& an nobiles teneantur ad tales prestantias. ibidem
homines qui sunt cõditionis talliabilis, aut manusmortuæ, possunt dici emphyteutici, & pro illis possessionibus habent vtile dominium, directum tantum domino seruato. in tit. *des confiscations.* §. iij. in ver. *sont au seigneur de qui ils sont taillables.* nu. 1 384
homines istius supradictę conditionis sunt magis priuilegati, quàm emphyteutæ. nu. 2 ibidem
& quod possint alienare suas possessiones in homines similis conditionis. nu. 4 ibidem
talliabiles homines possunt recedere à bonis propter quæ sunt talliabiles, & non sunt vltrà serui. in titu. *des mainsmortes.* §. xxij. nu. 3 1302
talliabiles homines quo ad voluntatem sunt serui, non autem quo ad personam, possunt enim liberè recedere à loco, bonis tamen dimissis. in tit. *des mainsmortes.* §. ix. in ver. *lesquels en ce cas.* nu. 4 1214
pro tallia nõ est maius pretium exbursandum, quàm solutum fuerit. in ti. *des iustices.* §. iiij. in ver. *pour la rancõ.* nu. 1 132
an dare sit homines qui sint talliabiles, qui non sint manusmortuæ, alios manusmortuę, & talliabiles, sed nõ corueabiles, & si talium bona confiscãda sint, cui domino acquirantur. in tit. *des confiscations.* §. iij. in ver. *ou mainsmortables.* nu. 1 386
homines cõditionis talliabilis aut manusmortuæ si priuentur suo manso & possessione, non applicabitur domino imperium habenti, sed domino originali, à quo tali conditione illa tenet. in tit. *des confiscations.* §. iij. in ver. *sont au seigneur.* nu. 8 386
ad talliã obligare se possunt etiam liberi homines. vide in tit. *des confiscations.* §. iij. in ver. *ou mainsmortables.* nu. 5 387
talliabiles qui dicantur, & quòd alij dicuntur talliabiles ad voluntatem, alij abõmati. vide in tit. *des mainsmortes.* §. xviij. in ver. *mainsmortables.* nu. 2, & 4 1284
& quod talliabiles non possint testificari pro suo domino. nu. 2 ibidem
item quòd dominus nõ possit eos talliare vltra modum consuetum. vide nu. 3 ibidem
ius talliandi subditos, an sit de iure licitum. vide num. 7 1286
talliare possunt principes suos subditos pro defensione suæ patriæ. nu. 8 ibidem
tallię in Francia tributorum loco soluuntur. nu. 22 120
tantummodo dictio, facit conditionẽ. in tit. *des successiõs des bastardz.* §. v. in consi. nu. 19 1156
tanquam dictio denotat improprietatem. in tit. *des successions des bastardz.* §. v. in consi. nu. 13 1151
taxatiuæ dictiones sunt exclusiuæ cæterorum. in tit. *des mains mortes.* §. vj. in ver. *& sa posterité.* nu. 9 1203
tempus tunc dicitur esse de forma, quãdo elapso termino legis vel statuti incurritur pœna. in tit. *des fiedz.* §. iiij. in ver. *dedans quarante iours.* nu. 5 429
tempus vnius anni & dici (in quo renouatio inuestiturę peti debet, & fidelitas polliceri) quam ob causam fuerit statutum. vide in tit. *des iustices.* §. j. in ver. *dedans l'an & iour,* &c. nu. 3 393
tempus cuius initij memoria non existit, non requirit allegationem tituli, nec bonam fidem. in tit. *des iustices.* §. ij. in ver. *& la preuue.* nu. 7 99
& quot annorum debeat esse. nu. 8 ibidem
& ad probandum tale tempus, quot annorum debeant esse testes. nu. 9 ibidem
tempus statutum à lege in quo requiritur factum homi nis, non currit ignoranti. in titu. *des droicts & appart.* &c. §. xx. in ver. *apres le treſpas,* &c. nu. 1 755
tempus cuius initij memoria non existat, quam vim habeat. vide in tit. *des iustices.* §. ij. in ver. *& la preuue.* nu. 4 98
tempus in dubio est continuum. in tit. *des iustices.* §. viij. in ver. *& iour.* nu. 23 329
tempus luctus est tempus vnius anni. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. xiiij. nu. 7 711
tempus datũ hæredi ad conficiendũ inuentarium currit pupillo & minori. in tit. *des fiedz.* §. ij. nu. 14 412
tempus item appellationis interponendæ, renũtiandæ, releuandæ, & executioni demandandæ currit contra pupillum & minorem. nu. 12 ibidem
tempus in fauorem alicuius introductum currit etiam ignoranti. in tit. *des retraicts.* §. v. nu. 5 1333
tempora legalia non debent minui, imò si iudex minueret, supplentur à lege. in tit. *des fiedz.* §. j. in ver. *dedans l'an & le iour,* &c. nu. 7 394
tẽpus immemoriale, id est, cuius initij memoria nõ existit, habet vim priuilegij & cõcessionis, etiam in his quæ sunt principi reseruata. in titu. *des censes.* §. ij. nu. 4 1377
nec requiritur scientia eius contra quem præscribitur. nu. 6 ibidem
nec si probata fuerit talis præscriptio, admittetur probatio in contrarium. nu. 7 ibidem
tempus à statuto vel lege municipali prefixum, non potest consensu partium prorogari. in tit. *des retraicts.* §. j. in ver. *dedans l'an & le iour* nu. 3 1322
temporis tractu conualescit quod ab initio non valuit. in tit. *des mainsmortes.* §. x. nu. 22 1231
tempus decem annorum dicitur longum tempus. in tit. *des censes.* §. v. in ver. *& les dix ans passez.* nu. 3 1415
temporis lapsu non obstante, hæc clausula an cõprehendat præscriptionem tanti tẽporis cuius initij memoria non existit. vide remissiuè in titu. *des forestz.* §. ij. in ver. *quelque laps de temps.* nu. 1 1458
tempus quãdo est de substantia dispositionis, tunc punctualiter probari debet ad victoriam reportandam. in tit. *des forestz.* §. iiij. in versi. *dés la sainct Michel.* nume. 6 1462
quando actus vno tempore potest esse validus, & alio non, tunc in dubio præsumitur factus tempore valido. nu. 7 1462
tẽpus ad beneficij expirationem adiectũ, currere censetur de momento ad momentũ. in addi. sub nu. 9 323
tenementarius quis, & vnde dicatur. in ti. *des censes.* §. vj. in ver. *contre le tenementier.* nu. 1 1421
tenementarius tenetur pro omnibus arreragiis escheutis etiam præteriti temporis. in titul. *des censes.* §. vj. in ver. *contre le tenementier.* nu. 5 1422
tenementarius an teneatur soluere decimas præteritas. nu. 6 ibidem
tenor verborum demonstrat omnis dispositionis naturam. in titu. *des successions des bastardz.* §. v. in consi. nu. 60 1172

BIU Cujas

tenor inueſtituræ qualiter teneri & ſeruari debeat. ſub nu.61.in additione. 1172
terminus omnis ſtatutus à lege ſiue ciuili ſiue municipali eſt peremptorius.in ti.*des iuſtices.*§.ij.in ver.*apres leſdicts quarante iours.*nu.1 105
terminus limitans ſeu limes,cõprehenditur in limitato. in tit. *des iuſtices.* §. viij.in ver. *& iour.*nu.12 325
terminus anni ad retrahendum datus an poſſit per iudicem abbreuiari.ſub nu.1 1329
terminus referens idem continere videtur quod terminus ad quem fit relatio.in addit. 1114
terminus ſi ad aliquid faciẽdum aſſignetur, eo elapſo id fieri prohibetur.ſub.nu.1 1322
terminus anni à iure inductus eſt. ibidem
terminus vitæ hominis per prouidentiam diuinam conſtitutus eſt.ante nu.3 37
terra vna quod ſit de territorio alicuius domini quomodo probetur.in tit.*des iuſtices.*§.j.in ver.*au territoire.*nu.10 90
territorium quid ſit,& vnde dicatur.in tit.*des iuſtices.*§.j. in ver.*au territoire.*nu.1,& 2 89
territorium ſonat ſuperioritatem.nu.3 ibidem
territorium & diſtrictus quomodo differant.nu.5 90
territorium dicitur etiam in mari.nu.6 ibidem
territorium habens limitatum ab antiquo, eſt fundatũ de iure communi infra metas ciuſdem,ad exercendũ in qualibet parte eius, quod in toto vniuerſaliter exercet.in tit. *des mainſmortes.*§.iiij. in verb.*un meix.*nu. 6 1196
tertio ſe opponente executionem facienti in re aliqua particulari, dicentéque rem illam ad ſe pertinere,cui incumbat onus probandi,ad quem res illa pertineat. vide in tit. *des rentes uendues.* §.iiij. in ver. *ſinon entant,* &c.nu.4 832
tertius non poteſt non ſuo nomine geſtum ratificare dũ in ſui vtilitatem vergeret,ſecus ſi in ſuum prẽiudiciũ. nu.6 834
quando tertius poſſit appellare.vide nu.12 835
an teſtibus publicatis & atteſtationibus cum principali poterit alios teſtes producere, non obſtante dicta publicatione.in tit. *des rentes uendues.* §.iij. in verſi. *ſinon entant,*&c.nu.11 835
tertius veniens an poſſit eoſdem vel contrarios proponere articulos.ſub nu.11.in addit. ibidem
theſauri inuenti cui acquirantur.in tit. *des iuſtices.*§.j.in ver.*eſpaues.*nu.5 86
theſaurus arte magica repert' fiſco acquiritur.nu.7 ibi.
theſaurum in ſuo fundo reperiens,ſuus eſt.nu.8 ibid.
theſaurus in loco communi repertus,totus eſt inuentoris.nu.10 ibidem
theſaurus à feudatario vel emphyteuta in re feudali repertus,an ſit ipſius domini,an feudatarij ſeu emphyteutę.nu.12 ibidem
theſaurus ab emptore in re empta inuentus,an emptoris,vel venditoris ſit.nu.15 87
theſaurus à creditore in domo vel fundo pignorato repertus ad quem pertineat.nu.16 ibidem
theſaurus ab vſufructuario in re in qua vſumfructũ habet inuentus,cuius ſit.nu.17 ibidem
theſaurus per canem ad hoc edoctum inuentus, an domino canis cedat.nu.18 ibidem
theſaurus in loco proprio Cęſaris,aut alterius principis qui non recognoſcit ſuperiorem inuentus,cui cedat. nu.19 ibidem
theſaurus in locis fiſcalibus aut religioſis inuẽtus cuius ſit.nu.20 ibidem
theſaurus in eccleſia repertus an acquiratur eccleſiæ. nu.21 ibidem
teſtamentũ quod debet aperiri corã teſtib' ſi ſint abſentes,pót aperiri corã perſonis honeſtis.in tit. *des droicts & appart.*&c.§.ix.in ver.*ou en preſence,* &c.nu.2 749
teſtamentum ſi vitiatur propter legitimam veris hæredibus non integrè relictam, an certa legata valeant, an non.in tit.*des ſucceßions.*§.iij.in ver. *ou autrement ledict teſtament.*nu.2 935
teſtamentum ſi non impugnatur ab hæredibus ab inteſtato venientibus,validũ remanet.in ti.*des ſucceßions.* §.iij. in ver.*c'eſt à ſcauoir.*nu.6 930
teſtamentum patris & filij ſi vno contextu fiant,habentur pro vno teſtamento,& vnica tantùm erit ſoluenda gabella. in ti.*des droicts & appart.*&c.§.xxiij.in ver. *ſera ſuffiſamment interpellé.*nu.40 798
idem de pluribus contractibus vno contextu & in vno inſtrumento factis.ſoluetur enim gabella ſolùm pro vno.nu.41 ibidem
in teſtamentis de iure fieri poteſt quilibet contractus. in tit.*des droicts & appart.*&c.§.vij.in ver.*par teſtament,* &c.nu.4 630
teſtamenta clericorum & preſbyterorum non poſſunt expugnari per querelam,ſed debet agi conditione ex lege ad legitimam.in titu.*des ſucceßions.*§.iij.in ver.*un chacun.*nu.2 921
teſtamenta duo,ſcilicet in ſcriptis,& nuncupatiuũ,ſunt hodie in vſu.in tit.*des ſucceßions.* §.iiij.in verſi.*par ſon teſtament.*nu.1 943
teſtamenti formam,id eſt quomodo fieri debeat, habes nu.12 945
teſtamentum nuncupatiuum quomodo ſit fiendum. nu.13 946
teſtamentum à patre inter legitimos factum non requirit vllas ſolennitates, nec ſolennitates omiſſæ vitiant teſtamentum.in titu.*des ſucceßions des baſtardz* §.v.in conſi.nu.27 1159
teſtamento prohibito, an prohibitus ſit codicillus.remiſſiuè in titu.*des droicts & appart.* &c.§.vij.in ver.*par teſtament.*&c.nu.14 633
teſtamenti appellatione venit quælibet vltima volũtas. nu.15 ibidem
teſtamentum comprehenditur ſub nomine contractus generaliter ſumpto.ſub nu.7 631
teſtamentum ſi reuocetur,an omnia in illo contenta reuocentur.ante nu.4 936
teſtator ſi dicat ſe eſſe debitorẽ vni ex veris hæredibus, an præiudicet aliis veris hęredibus.in ti.*des ſucceßiõs.* §.v.in ver.*meilleur de l'autre.*nu.1 957
teſtator relinquens ſimpliciter filiæ centũ, ſed teſtamẽto facto dicit, volo ꝙ relicta in teſtamento filiæ meæ ſint eidem relicta pro legitima iure inſtitutionis& in illis illam hęredem inſtituo. in tit.*des ſucceßions.*§.iij. in ver.*par droict d'inſtitution.*nu.7 933
teſtator exiſtens in articulo mortis, ſi dicat ſimpliciter dono,non facta mẽtione mortis, an dicatur donatio inter viuos,vel cauſa mortis,in ti.*des ſucceßions.*§.ij.in ver.*des donations.*nu.3 917
teſtator non poteſt vni ex ſuis veris hæredibus plus relinquere,quàm aliis.in ti.*des ſucceßiõs* §.iij.in ver.*c'eſt à ſcauoir,*&c.nu.1 930
teſtator legando rem communem cum alio,videtur tantum legare partem ſuam.in tit.*des droicts & appar.*&c. §. iij.in ver.*par donation.*nu.3 544
teſtator ſi vero hæredi relinquat minus legitima iure inſtitutionis,an poſſit querelare teſtamentũ, an tantùm agere ad ſupplementum legitimæ.in titu.*des ſucceßions.*§.iij.in ver.*c'eſt à ſcauoir.*nu.2 930

teſtator

testator in vltima sua voluntate faciendo testamentum facere potest contractum donationis. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. iij. in ver. *ne peut.* nu. 12 554
testator si in testamento dicat, relinquo x. filio meo pro sua legitima, an sufficiat ad hoc quòd non sit præteritus, an verò requiratur vt dicat, & in illis eundem hæredem instituo. in titul. *des successions.* §. iij. in ver. *par droict d'institution.* nu. 2 931
& si dicat, relinquo x. iure benedictionis, vel pro benedictione, an habeatur pro instituto. nu. 3 ibidem
testator si in testamento simpliciter dicat, relinquo filio centum, & postea dicat, volo vt meum testamentum fiat ad consilium sapientis, an sapiens ille addere possit in testamento clausulam illam iure institutionis. num. 5 932
testator præsumitur cogitare & velle, id quod vult lex & statutum loci in quo actū facit. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. ij. in ver. *s'lon la generale coustume.* nu. 4 529
testator in testamento si confiteatur se esse debitorem alicuius, an talis confessio noceat hęredibus. in tit. *des successions.* §. ij. in ver. *des donations.* nu. 2 917
statutum quòd quis non possit testari, aut legare (etiam pro anima) in præiudicium filiorum, an valeat. vide in titul. *des successions* §. ij. in verb. *sans charge de legatz.* nu. 1 915
qui sint habiles ad testandum. vide in titu. *des successions.* §. iij. in ver. *à faire testament.* nu. 3 922
qui non potest testari, non potest etiā donare causa mortis. in titu. *des successions.* §. xij. in versi. *n'autre donation,* &c. nu. 2 1098
testandi ius quo iure introductum sit. vbi quod simili. in tit. *des successions* §. iiij. in versi. *à faire testament.* nu. 1 922
testis in excipiendo reprobatus vt periurus, nō efficitur propter hoc infamis. in tit. *des retraicts.* §. xij. in versi. *ou par le testament,* &c. nu. 18 1364
testis dicens falsum in causa criminali, puniendus est ea pœna qua pars punita fuisset, si dictum suum verum fuisset. nu. 36 1366
testis si negat id quod notarius scripsit, magis creditur notario. in tit. *des iustices.* §. vj. in ver. *de leurs rapports.* nu. 10 279
testis interrogatus super fama, si nescit quid sit fama, nō probat. in ti. *des iustices.* §. ij. in verb. *& la preuue.* nu. 17 102
testis qui deponit in his quæ sunt perceptibilia iudicio intellectus, & non sensu corporeo, debet reddere causam sui dicti, etiam non interrogatus. in tit. *des iustices.* §. xij. in ver. *& la preuue.* nu. 20 103
testis vnius probatio cum iuramento suppletiuo an sufficiat. in tit. *des iustices.* §. ij. in versi. *& la preuue.* num. 20 ibidem
testis falsum deponens cuius dictū non valet, vel super eo quod est nullū incidit in periurium. in tit. *des fiedz.* §. vij. in ver. *ne prend la possession.* nu. 8 482
vni testi non creditur, vox enim vnius, vox nullius. in ti. *des iustices.* §. vij. in versi. *suffisamment prouuee.* numer. 3 309
testes omni exceptione maiores qui dicantur. nu. 2, & 5 ibidem
testes idonei qui dicantur. nu. 7 310
testi alapam dans vt inimicus eius, & inde reprobare volens eum propter inimicitiam, non audietur. in tit. *des fiedz.* §. j. in ver. *ou à la personne.* nu. 9 404
testi vni ab vtraque parte approbato creditur, etiam sine iuramento. in titu. *des iustices.* §. vj. in ver. *sont creuz.* nu. 7 270
testis vnius dicto vt credatur papa statuere non potest. nu. 8 272
testium dictum quando vitietur propter cortinā vel parietem medium. vide in tit. *des droicts & appart.* &c. §. vj. in ver. *& sera tenue.* nu. 32 608
an illi qui sunt de vniuersitate possint esse testes in causa vniuersitatis. vide in tit. *des forestz.* §. v. in ver. *sinon par parcours.* nu. 7 1466
defectus in teste suppletur ratione numeri. nu. 8 ibid.
item ratione adiumenti purgatur suspicio in teste. nu. 9 ibidem
testis non rectè respondens super generalibus, committit falsum. nu. 10 1468
si rex habet causam, nullus de regno poterit testificari pro eo. in tit. *des mainsmortes.* §. xviij. in ver. *mainsmortables.* nu. 1 1284
testis de credulitate deponens, quando admittatur. sub nu. 15 1335
testis dicens se falsum deposuisse ad preces inquisiti, nō probat in eius præiudicium. sub nu. 5 278
testis falsus qua sit pœna afficiendus. sub nu. 39 1366
testis in parte falsus, quando sit in toto falsus. sub nu. 10 1468
testis non admittitur, qui plures defectus patitur. sub nu. 175 233
testis vnicus accusatorem liberat à pœna talionis. 271
testi vni quando, & in quibus fides adhibeatur. in additionibus. ibidem
testem falsum instruens qualiter puniatur. ante nu. 16 54
testes duo sufficiunt ad probandam defuncti solennitatem. 943
testes in criminalibus omni exceptione maiores debēt esse. ante nu. 9 310
testes septem in testamentis requiruntur. 946
Theolonia quid sit. in tit. *des iustices.* §. iiij. in versi. *indire, imposer,* &c. nu. 4 118
titulus an & quando præsumatur ex præstatione decennali. vide in titul. *des censes.* §. ij. nu. 18 1380
tituli præsumptio ex eisdem causis inducitur, ex quibus inducitur præscriptio. nu. 19 ibidem
titulum allegans & probans possessionem vel quasi per decem annos inter præsentes, & viginti inter absentes, probat titulum & seruitutem constitutam. in tit. *des forestz.* §. ij. nu. 25 1456
titulum habens exemptionis aut franchisiæ à domino quòd ipse & omnia bona sua sint franca, an intelligatur de omnibus tam futuris quàm præsentibus. in ti. *des mainsmortes* §. iiij. in verbo, *s'il n'y a tiltre.* numer. 1 1198
tolerantia superioris inducit dispensationem. in tit. *des droicts & appar.* &c. §. vij. in ver. *supposé que lesdicts contracts,* &c. nu. 55 668
constitutio papæ si à principio cōmuniter non recipiatur ipso papa sciente & tolerante, talis tolerantia excusat à peccato. nu. 56 ibidem
toleramus nonnullos, quos corrigere non possumus. in tit. *des iustices.* §. v. in versi. *à l'arbitrage du iuge.* nu. 32 177
tolere qui potest totum, potest & id moderare. in tit. *des iustices.* §. v. in ver. *à l'arbitrage du iuge.* nu. 29 176
totum dictio quot modis accipiatur. in tit. *des iustices.* §. j. in ver. *toutes.* nu. 1 84
totum & omne quomodo differant. nu. 2 ibidem
qui totum dicit, nihil excludit. in titu. *des droicts & appar.* &c. §. ix. in ver. *de tous debtes.* nu. 1 682
torrens qui fluit tantùm in hyeme & qualibet hyeme

BIU Cujas

est publicus.in tit.*des forestz.*§.ij.nu.1 1446
torcular an sit mobile vel immobile.vide ſ. preſſorium.
tortus leniter pro non torto habetur.ſub nu.95 206
tractatus dicitur eſſe principium rei, adeo vt qui tractat de vendēdo dicitur vendere.in tit.*des droicts & appar.* &c.§.xxiij.in ver.*ou promis d'aſsigner*.nu.4 781
traditio quando in contractu requiritur, idem in reſolutione cenſetur.ſub nu.17 902
traditione marito facta ſibi & nomine ſuo,an iſta acquiſitione ſit tranſlatum dominium in vxorem ipſo iure pro dimidia parte, quæ participat marito in acquiſitis pro dimidia parte.vide in titu.*des droicts & appart.* &c.§.ij.in ver.*eſt participant*.nu.6 532
Traianus imperator & ſi infidelis, propter magnam tamen iuſtitiam ſuam precibus S.Gregorij ex inferno extractus eſt.ſuper rubr.*des iuſtices*.nu.13 45
tranſlatio dominij & poſſeſſionis doharij fieri poteſt ſine traditione, quamuis ſuſpenſum ſit ſub cōditione. in titu.*des droicts & appar.*&c.§.xv.nu.4 713
tranſactio an contineatur ſub vocabulo venditio. in tit. *des retraicts.*§.ix.nu.15 1343
tranſeuntes non ſortiuntur forum in loco per quē tranſeunt,poſſunt tamen ſe adiuuare conſuetudinibus talis loci.in titu.*des iuſtices.*§.vj.in verb.*en meſuſage*.nu.8 281
ille ad quem non poteſt trāſire aliquod ius propter naturam ipſius,habet cōmoditatem illius iuris eo modo quo poteſt.in ti.*des confiſcations* §.j.in ver.*& appartient* nu.21 375
trāſuerſales per omnes ſuccedunt in capita.in tit.*des ſucceſsions.*§.ix.nu.2 1009
tranſmiſſio nil operatur vbi hæredis inſtitutio locum non habet. 1054
tranſmiſſio quæ ratione ſanguinis fieri dicatur. ibidem
tranſmiſſio tertiæ ſpeciei quę dicatur. ibidem
tributum quid ſit,vnde dicatur,& quis primò impoſuerit.in tit.*des iuſtices.*§.iiij.in ver.*indire, impoſer*, &c.nu. 15.18,& 21 119
tributum differt à collecta.num.25 120
tributum eſt ſignum ſubiectionis,non tamē plena probatio.in tit.*des iuſtices.*§.iiij.in ver.*indire,impoſer*, &c. nu.19 119
tributum,cenſus,penſitatio,annona,præſtatio,ſynonyma ſunt.nu.22 120
tribuni qui dicantur.in tit.*des iuſtices.*§.iiij.in ver. *indire, impoſer*,&c.nu.19 119
triennio rem poſſidens præſumitur ius habere.in tit.*des cenſes.*§.ij.nu.15 1379
triennalis poſſeſſio pacifica impedit ſequeſtrationem. nu.16 ibidem
qui tribus annis proximis probat ſe ſoluiſſe, præſumitur ſemper ſoluiſſe.nu.17 1379
tutela finitur pubertate.in ti.*des enfans de pluſieurs licts.*§. iiij.in ver.*en aage ſuffiſant*.nu.1 858
& an malitia eo caſu ſuppleat ætatem.nu.4 859
tutor tamen adueniente tēpore pubertatis debet petere curatorem : aliàs non liberatur, ita quòd ſi inceperit litem durante tutela, tenetur proſequi.nu.2 858
tutella teſtamentaria præferri debet & legitimæ & datiuæ.in tit.*des enfans de pluſieurs licts.*§.iiij.in ver.*ſi par le pere*.nu.1 853
eſt autem tutela teſtamentaria quando pater in ſuo teſtamento, vel in codicillis teſtamento confirmatis, dat filio tutorem.nu.2 ibidem
tutores teſtamentarij quando non legitimè dantur,confirmantur à iudice.nu.3 ibidem
ſi pater dixerit in teſtamento,cōmitto filium meum matris cuſtodiæ, an videatur eam tutricem filio dediſſe. quòd non.nu.4 ibidem
ſi autem dixerit, relinquo filium ſub poteſtate matris, facit eam tutricem teſtamentariam.nu.5 ibidem
tutela legitima eſt quæ illis defertur, quibus de iure defertur hæreditas. nu.6 854
tutela datiua quæ ſit, & de modis petendi tutorem, & quibus dari & confirmari poſſit, vide ibidē latiſſimè. nu.7,& 8 ibidem
tutelæ datio eſt miſti imperij.nu.17 856
an Vigobertus Heduen.poſſit dare tutores & curatores.nu.18 ibidem
tutor datus à iudice originis vel domicilij qui perſonā in ſua habet iuriſdictione,cēſetur datꝰ ad vniuerſum patrimonium,etiā alibi ſitum, habētq; ille tutor poteſtatem adminiſtrandi in illo extra territorium poſito,licet ab illo ſe excuſare poſſit.in ti.*des confiſcatiōs.* §.j.in ver.*& appartient*.nu.15 372
tutor ſi velit facere iuramentum fidelitatis pro pupillo, poteſt,& admittitur,ſed non cogitur.in titu.*des fiedz.* §.ij.in verſi.*ſans eſtre tenu faire hommage*.numer.1, & 5 414
tutor non poteſt petere interponi decretum à iudice per procuratorem.rationem vide in titu. *des droicts & appart.* &c.§.j.in ver. *& authorité* nu.3 516
tutor datus à iudice ſeculari non habet poteſtatē in bonis ſpiritualibus vel eccleſiaſticis,nec poteſt integrare perſonam pupilli clerici.in tit.*des ſucceſsions des baſtardz* §.v.in conſi.nu.51 1168
ſi ſint tutores duo adminiſtrationem diuiſam habentes, vnus nō debet ſe immiſcere adminiſtrationi alterius. in tit.*des mainſmortes.*§.xv.in verſi. *& les heritages*.nu. 3 1257
tutor ſimpliciter à iudice pupillo habenti bona in diuerſis territoriis datus,cenſetur datus ad bona territorij vtriuſque.in tit.*des mainſmortes.*§.xvj.in ver.*ua demeurer*,&c.nu.9 1263
tutor non poteſt remittere iniuriam pupilli.in tit.*des iuſtices.*§.v.in ver.*s'il n'a grace*.nu.164 229
tutori accuſato de ſuſpectione & dilapidatione interdicitur adminiſtratio.in tit. *des enfans de pluſieurs licts.*§. v.in ver.*& legitime adminiſtrateur*.nu.2 867
tutor agens nomine tutorio docere debet de tutela. in tit.*des enfans de pluſieurs licts.*§.vj.in ver. *par inuentaire*. nu.6 976
tutor promittere debet cum cautione ea quę vtilia ſunt facere,& inutilia omittere.in tit.*des enfans de pluſieurs licts* §.iij.in ver.*caution ſuffiſante*.nu.6 865
tutor vt ſit idoneus,tantū debet habere in bonis quantum pupillus.in titu.*des enfans de pluſieurs licts.*§.vj.in ver.*en baillant bonne*,&c.nu.2 879
ſed cùm principes impuberes regātur per tutores,ſufficiunt fideiuſſores tales quales haberi poſſunt.eod.ti, §.iiij.in ver.*caution ſuffiſante*.nu.4 865
tutor tenetur ad cuſtodiā pupilli, ita quòd ſi dicat ſe nō potuiſſe cuſtodire,incumbit ei probatio.in tit.*des enfans de pluſieurs licts.*§.iiij.in ver. *maintenir en bon*, &c. nu.1 864
& ſi videat res ſuas & pupilli in periculo,debet prę ferre res pupilli.nu.2 ibidem
in omni genere tutorum requiritur decretum iudicis in ſuſceptione adminiſtrationis.in tit. *des enfans de pluſieurs licts* §.vij.in ver.*& auſſi le pere*.nu.2 885
tutor & curator ſi in reddendo rationē & reliqua exhibet plures quittantias per pupillū eidem factas,nunquid debeant admitti, & an faciant fidem pro eis.in titulo, *des enfans de pluſieurs licts.* §. vj.in verbo, *d'en rendre*

BIU Cujas

rendre compte.nu.23 882
tutor tenetur reddere rationem administrationis bonorum pupilli.in tit.*des enfans de plusieurs licts*.§.vj. in ver.*d'en rendre compte*.nu.2 879
& si sint plures tutores,vnus non potest reddere rationem sine alio,ne ratio diuidatur,sed simul tota ratio reddi debet ab omnibus.nu.3 ibid.
& non solum pupillo,sed etiam agnatis reddi debet ratio.nu.4 ibid
nec amplius quàm semel reddi debet.nu.5 880
& vide ibidem plura quæ in redditione rationis requiruntur à nu.6.vsque ad nu.20 ibid.
potest tamen ea rationis redditio à testatore remitti, si tali remissioni nõ interuenit dol', aut fraus.n.20 881
tutores & curatores non tenẽtur ex contractu nomine pupilli gesto, licet male successerit, si fecerint eum contractum cum consensu matris pupilli,& coniunctorum.nu.12 880
tutor si non inuenitur debitor in pecunia,nunquid saltem debet ostendere codices,& dominum instruere, antequam sit liber.nu.8 ibidem
tutor testamentarius præfertur matri de iure.co.ti.& §. ver.*si par le pere*.nu.1 884
tutor testamentarius non tenetur satisdare. nu.4 885
tutores verò datiui (hoc est à iudice dati) satisdare non tenentur.nu.5 ibidem
tutores omnes tenentur sic pro pupillo agere,vt vtilia faciant,inutilia verò prætermittant.in tit.*des fiedz*.§. ij.in versi.*& faireles fruicts siens pour faute*, &c.num. 1 417
tutor malè administrans,& maximè sinens cõsumi bona pupillaria, nedum conuenitur actione tutelæ, & rem pupilli saluam fore,sed etiam si non sit soluendo, potest corporaliter puniri.num.2 ibid.
tutor & baiulus in quibus differant. in additio. sub ver. *Baliste*.sub nu.4 852
tutor rationem redditurus de mobilibus in inuentario contentis,non tenetur illorum probare cõsumptionem.sub nu.19 881

V

VAcare dicitur ecclesia quandiu non est ei prouisum de prælato. in tit. *des mainsmortes*. §. ix. in consilio. nu.3 1217
vagabundus dicitur ille qui non habet domicilium,aut habitationem certam.in titul.*des aduenz*.§.vnico.numero 13 1435
valentia maior in contractu venditionis an possit donari.in additione.sub nu.3 1325
valuasor dicitur quasi dignus stare ad valuas domini, & eas intrare propter beneficium à domino acceptum.in tit.*des successions des bastardz*.§.v.in consi,numero 66 1176
de valore rei siue sit in frumento,siue in aliis rebus,semper inspici debet locus publici fori. in tit. *des iustices*. §.vj.in ver.*en mesusage*. nu.7 281
variatio licita censetur, si electio à iure detur.sub num. 4.in ver.*& en leur refuz*. 724
vasallus ex dispositione iuris feudalis non potest testari de feudo.in tit.*des fiedz*. §. v. in verbo,*ab intestat*.nu.3 449
vasallus negans rem esse feudalem priuatur feudo.in ti. *des fiedz*.§.iij.nu.1 418
vasallus si probauerit possessionem suam annalem sciẽte & patiente domino, obtinere debet contra dominum mouentem sibi quæstionem super inuestitura in possessorio,in tit.*des fiedz*.§.j.in versi. *dedans l'an & iour*.num.1 393
vasallus homagium faciendo consueuit ponere manus suas inter manus domini in signum obedientię.in ti. *des fiedz*.§.j.in ver.*pour cause de debuoir*.nu.4 392
vasallus si dominus pluribus relictis hæredibus decesserit,an teneatur omnibus præstare iuramentum fidelitatis,ab omnibus petere inuestituram,aut an sufficiat hæc fieri vni ex filiis.nu.5 ibid.
vasallus vasalli mei an sit meus vasallus.in tit.*des iustices*. §.iiij.in ver.*en haute iustice*.nu.2 149
vasallus vasalli si dominum domini offenderit, nisi pro seruitio alterius domini hoc fecerit,feudo suo priuatur.num.3 ibidem
vasallus cui præstare debeat iuramentum fidelitatis, si dominus plures hęredes reliquerit, an omnibus insolidum.vide in tit.*des fiedz*.§.vij.nu.6 462
vasallus malè tractans rem feudalem priuatur feudo. in tit.*des droicts & appart*.&c.§.vj.in ver.*de maintenir*,&c. num.8 619
vasallus vxoris potest alienare feudum habendo licentiam à marito.in tit. *des droicts & appart*. &c.§.v.nu.3 558
vasallus inuestituram petiturus, si dominus non est domi,an teneatur ire ad locum vbi est.in tit.*des fiedz*.§.j. in ver.*en est absent*.nu.1 400
vasallus si longo tempore seruitium præstitit tanquam vasallus,& postea negat se sic teneri in feudũ, an teneatur rem cuius causa seruitium pręstitit,ostendere, an præsumatur præstitisse de omnibus bonis, an dominus tenetur probare.vide in tit.*des fiedz*. §. iiij. in ver.*apres ledict hommage*,&c.nu.3 430
vasallus an possit cogi à domino vt ostendat instrumentum feudi.in tit.*des fiedz*. §.iij.in ver. *apres ledict hommage*,&c.nu.1 429
vasallus etiam per fictam traditionem possessionis incidit in pœnam priuationis feudi.in tit.*des fiedz*. §. viij. in ver.*reale*.nu.2 482
vasallus excusatur à petitione renouationis inuestiturę, si dominus sit excommunicatus maiori excõmunicatione. in tit. *des fiedz*. §.j.in ver.*ou à la personne*, &c. num.5,& 6 403
& alios plures casus vide numeris 7.8.22.23.24.25.28. 30,& 31 404.405.406.407.408
vasallus si moriatur intra tempus illius anni,in quo renouationẽ inuestiturę petere debebat,an eius successor debeat habere integrum tempus anni & diei ad dictam inuestituram petendam, an verò illud solum tempus quòd supererat defuncto.vide in tit. *des fiedz*. §.j.in ver.*dedans l'an & iour*,&c.nu.5 393
vasallus in casibus in quibus perdit feudum, an requiratur sententia,& perdat ipso iure.vide in tit.*des fiedz*. §.vij.in ver.*sans le consentement*.nu.10 486
& quod in casibus in quibus priuatur quis ipso iure,requiritur sententia declaratoria saltem.nu.11 ibi.
vasallus si feudo priuatur ipso iure, & dominus mittat executioni ante sententiam declaratoriam facti, talis executio non est irritanda.nu.12 487
vasallus potest iurare quòd nesciuit rem esse feudalem, & statur eius iuramento,in tit.*des fiedz*.§. viij.in verbo,*sans consentement*.nu.16 488
vasallo impedito q̃ non potest petere renouationẽ inuestiturę,debet protestari de impedimento.in tit.*des fiedz*.§.j.in ver.*ou à la personne*.num.32 408
vasallus si petat à domino inuestituram tempore & modo debito, & dominus non velit inuestire, an dominus priuari debeat proprietatis iure.nu.33 ibid.
vasalli successor intra annum & diem petere debet à domino feudi renouationem inuestiturę, & polliceri

BIU Cujas

fidelitatem,aliàs à feudo cadit.in ti.*des fiedz.*§.j.in ver. *pour cauſe de deuoir.*nu.1 391
vaſallus idem dicitur quod fidelis, quia iurare debet fidelitatem domino. ſuper rubric.*des fiedz.*num.3, & 4 387
vaſallus ſi ſtudioſè aliquid omittat in denombramento,an priuetur re omiſſa.in titu.*des fiedz.* §.iiij. in ver. *apres ledict hommage,*&c.nu.8 431
vaſallus bis ſeruitia perſonalia domino præſtans, tenetur etiam in futurum.nu.9 ibidem
vaſallus negans ſe vaſallum,conuictus de mẽdacio, priuatur feudo.nu.10 ibidem
vaſallus quando teneatur ſpecificare & oſtendere res feudales domino.remiſſiuè ibidẽ paulùm poſt numerum 20.verſi.de hac. 433
vaſallum non dantem declarationem, nec de ea fidem facientem,dominus expellere poteſt.nu.21 434
vaſallus ſi vellet petere inueſtituram extra domum domini,cum petere poſſet in domo,non excuſaretur.in tit.*des fiedz.*§.j.in verb.*aulieu & maiſon.*nu.5 401
vaſallus ligius eſt ſubiectus domino quo ad perſonam, & quo ad bona, & ſi non ſit ligius, ſolùm ſubiectus eſt ratione rei pro qua homagium fecit.in ti.*des fiedz.* §.iiij.in ver.*le uaſſal eſt tenu.*nu.2,& 3 425
vaſallus tenetur domino ad reuerentiam,ita q̃ non poteſt vocare dominum in ius ſine venia, & debet vti verbis honeſtis, & cum magna reuerentia etiam in iudicio.nu.4 5,& 6 ibid.
vaſallus non poteſt actionem famoſam contra dominum mouere,nec ipſum accuſare, ſicut nec libertus patronum.nu.12,& 13 426
vaſallus tenetur dominum adiuuare contra inimicos eius.nu.19 428
item ſi dominus egeat,tenetur ei alimenta præſtare.nu. 20 428
item tenetur ad charitatiuum ſubſidium.nu.22 ibid.
vaſallus(ſecundum conſuetu.Burgundiæ)poſtquã præſtiterit homagiũ,tenet dare & ſpecificare oẽs res domino ratione quarum præſtat homagium.nu.27 ibi.
vaſallus per qualemcũque culpã, nunquã ipſo iure feudo priuatur, ſed tãtum per ſententiam per pares curiæ latã,niſi in caſibus à iure expreſſis.in tit. *des fiedz.* §.viij.in verb.*commiſe n'a point de lieu.* nu.3 478
vaſallus alienans feudum contra voluntatem domini,ſi illa alienatio ſit nulla ratione ſolennitatis contractus non ſeruati,an tunc alienans incidat in commiſſum. in tit. *des fiedz.* §. viij. in ver.*ne prendra la poſſeßion.*nu. 1,& 10 482
vaſallus an poſſit tranſigere ſuper feudo ſine domini licentia.vide tres concluſiones in tit.*des fiedz.*§. viij. in ver.*en alienation & tranſport.*nu.21 469
vaſallus an poſſit compromittere ſuper re feudali ſine licentia domini.nu.22 ibidem
vaſallus ſi remittit aliqua ſuis ſubditis quę ſibi debẽtur, an ſi feudum reuertatur ad dominũ, dominus teneatur ſtare remiſſioni factæ per vaſallum.nu.36 473
vaſallus vendere poteſt fructus rerum feudalium, pro tempore quo feudum remanet apud eum vel ad certum tempus.nu.40 ibidem
vaſallus partem feudi & non totum alienans ſine conſenſu domini,an perdere debeat partem, an totum. nu.48 475
ſicut vaſallus non poteſt alienare feudum ſine licentia domini,ita nec dominus alienare poteſt vaſallum eo inuito.nu.15 477
vaſallus an & pro quo tempore poſſit fructus feudi vendere.ſub nu.40 473
vaſallus an poſſit feudi alienationem reuocare coram notario & teſtibus. ſub nu.50 477
vaſallus iuſte aliquid præcipienti non obediens domino,priuari debet feudo.ſub num.5 418
vaſallus pro domino requiſitus fideiubere tenetur. ſub nu.20 428
vaſallus propter quinquaginta & ſex cauſas feudum perdere poteſt.ſub nu.1 478
vaſallus quomodo per dominum priuari poſſit feudi poſſeſſione, & quomodo ſit reſtituendus. 477
vaſalli cum domino ad guerram euntes nil pro expenſis factis aut feudis exigere debent à ſubditis. ſub nu.11 112
vaſalli & feudatarij in Gallia qualiter domino ſeruire teneantur in guerra. 428
vectigal quid ſit.in tit.*des iuſtices.*§.iiij.in verb.*indire, impoſer,*&c.nu.2 118
vectigalis ſoluti fiſcus duas habet partes,tertiam ciuitas vel municipium.in tit.*des confiſcations.*§.j. numero 35 356
vectigalis appellatione etiam tributum comprehenditur.in titu.*des iuſtices.*§.mj. in verb.*indire,impoſer.*&c. nu.14 119
vectigalia ſeu gabellę,ſunt munera perſonalia,quæ perſonæ pro rebus imponuntur.nu.28 120
vectigal nouum quod dicatur.nu.29 ibid.
vectigalium exactio præſcribitur tanto tempore cuius initij memoria non exiſtit.in tit.*des iuſtices.*§.ij.in ver. *& la preuue.*nu.5 99
vel dictio eſt alternatiua, & ponitur inter æqualia,ſeu parum diſtantia.in titulo,*des droicts & appartenances à gens mariez.*§.xxiiij.in ver.*ou promis d'aßigner.*nume. 2 781
velle quis præſumitur id quod fieri conſuetum eſt.1258
vendere & promittere vendere,differunt.in ti.*des droicts & appart.*&c.§.xxiij.in verb.*ou promis d'aßigner.* nu. 5 781
vendere verbum cum effectu eſt accipiendum in tit. *des fiedz.*§.viij. in verb. *en alienation & tranſport.* num.33 472
ſi vendo tibi fructus ad tempus, licet plus percipias de fructibus,non tamen teneris mihi illud reſarcire, ratione incertitudinis. in tit. *des droicts & appart.* &c.§. xxiij.nu.37 771
vendens quando dicatur transferre poſſeſſionem, & quando non.vide in titul. *des fiedz.* §.viij.in ver.*reale.* nu. 5 483
vendens ſanctorum reliquias, pœnam capitalem cum ſimonia incurrit. ſuper rubrica, *des iuſtices & droicts d'icelles.* in verſiculo, *& droicts d'icelles.* numero 66 70
vendens fundum pro libero, qui alteri eſt obligatus,incidit in crimen falſi.in ti.*des ſucceßions.*§.j.in ver.*ſaiſiſt.* nu.14 901
vendens feudum & iterum antequam fuerit inquietatus de commiſſo redimens,an incidat in pœnam. in tit.*des fiedz.*§.viij. in ver.*reale.*nu.7 484
venditor vendens quicquid iuris habet in tali re ille titulus (propter incertitudinem ratione loci & quotæ)non ſuffragatur emptori.in tit.*des ſucceßions.*§.iiij. in ver.*de deux pars.*nu.13 939
venditor ſi ſcit rem eſſe feudalem,& emptor ignorat, ſi venditor non eſt ſoluendo, res non cadit in commiſſum,ſed ſuccurritur emptori per clauſulam generalem ſi qua mihi iuſta cauſa eſſe videtur &c.in titu. *des fiedz.*§.viij.in ver.*en alienation & tranſport.*numero 49 476

BIU Cujas

venditio verbum si simpliciter proferatur in prohibitione venditionis, intelligitur prohibitus omnis alius contractus. in titulo, *des mainsmortes.* §. x. nu. 33 1233

venditione castri cum omnibus iuribus suis, non comprehenditur iurisdictio fundo cohærens, in quo sunt furcę erectæ. super. rub. *des iustices*, &c. in verb. *iustices.* num. 22 47

venditionis verbum absolutè prolatum non comprehendit venditionem quæ ex defectu solennitatis nulla est. in tit. *des fiedz.* §. viij. in verb. *ne prend la possession.* nu. 2 480

venditionis perfectio est triplex, vna quo ad conuentionem, altera quo ad dationem & obligationem, tertia quo ad agnationem, quo ad rei traditionem & pretij numerationem. in tit. *des retraicts.* §. v. num. 6 1334

datio in solutum an sit venditio, quòd non. in tit. *des retraicts.* §. j. in ver. *uendu.* nu. 1 1311

vendens censum aut reditum super re non valente reditum supportare, de residuo satisfacere tenetur. 1394

venditio nulla censetur, in qua nullum pretium proponitur. 1353

venditor & emptor non possunt proximiori ad retrahendum protelare terminum. ibidem

venditor primus qui secundo vendidit & tradidit, potior videtur in possessorio. sub nu. 19 902

venatio est triplex, arenaria, oppressiua, & saltuosa. vide remissiuè nu. 8 1477

venatio capreolorum, leporum, & perdicum, an de iure possit interdici per dominum loci. vide in titu. *des forestz.* §. vij. nu. 2 1475

& ibi dicitur, quòd si dominus prohibeat subditis ne venentur, aut aucupentur, dicitur eis facere violentiam. nu. 4 1476

venari nō licet in fundo alieno inuito domino. nu. 3 ibi. & ingrediēs aliquis fundum meum me inuito, & capiat illic multas venationes, an efficiantur illius capientis. num. 5 ibidem

item si in laqueo detineatur fera bestia, & alius capit eam, an sit capientis. vide nu. 8, & 10 1477. 1478

veneti non recognoscunt superiorem, & rempublicam habere dicuntur sicuti Romani. in ti. *des iustices.* §. iiij. in ver. *indire & imposer*, &c. num. 33 121

venientia post mortem ex præcedenti contractu sunt communicanda, secus si ex præcedenti vltima voluntate. in tit. *des droicts & appartenances*, &c. §. ij. in versi. *& acquestz.* num. 8 539

verbum simpliciter prolatum, intelligitur de prima vice tantum. in titu. *des succeßions.* §. x. post primam arborem. nu. 3 1018

verbum simpliciter prolatum intelligitur in potiori & fortiori significato. in tit. *des forestz.* §. v. in versic. *au seigneur.* nu. 1 1469

verbum simpliciter prolatum intelligitur secundum subiectam materiam. nu. 2 ibid.

verbum futuri temporis requirit sententiam, præsentis importat ipso iure. in tit. *des confiscations.* §. j. versicu. *il confisque les biens.* nu. 2 368

verbum speciale additum generali, restringit eius significatum. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. ij. in ver. *tous meubles.* nu. 3 534

verbum quod capi potest generaliter & specialiter, si sumus in materia odiosa & exorbitanti, potius specialiter capiendum erit, quàm generaliter. in titulo, *des forestz.* §. viij. in versiculo, *sont uniformes*, numero 1 1486

verba potius debent capi secundum quod idiotæ capiūt quo ad vulgare, quàm secundum dispositionem iuris communis. in tit. *des forestz.* §. v. in ver. *au seigneur.* nu. 5 1469

verba in contractibus potius seruiunt naturæ ipsius cōtractus, quàm natura contractus ipsis verbis. super rub. *des censes.* nu. 6 1367

verba non sufficiunt vbi facto opus est. in tit. *des fiedz.* §. viij. in ver. *sans consentement.* nu. 26, & 27 490

cui verba dispositionis aut statuti non conueniunt, eidem nec ipsa dispositio cōuenit. in ti. *des enfans de plusieurs licts.* §. v. in ver. *& separé de leur pere.* nu. 5 870

verba in dubio intelliguntur secūdum tempus præsens. in tit. *des succeßions.* §. ij. in versic. *du trespasse.* nume. 11, & 12 914

verba simpliciter prolata, intelligi debent per prius & non per posterius. in ti. *des succeßions.* §. iij. in versi. *par droict d'institution.* nu. 9 933

verbum quando potest intelligi per prius & per posterius, semper debet intelligi per prius. nu. 10 ibid.

quotiescunque verba priora sunt dubia, declarantur per posteriora. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. vj. in ver. *par testament*, &c. nu. 7 641

verba statutorum ad vnguem seruanda sunt, & si statutum exigit factum consummatum, non sufficit inchoatum. in consilio j. domini Guidonis de Moreaul. numero 11 584

verba statutorum debent intelligi prout vulgò exponuntur. nu. 12 ibidem

verbum simpliciter prolatum intelligi debet in proprio sensu, & proprie, & per prius, non per posterius. in tit. *des droicts & appar.* &c. §. vj. in ver. *sur la moitie des heritages.* nu. 24 702

verba generalia sunt restringenda ne præiudicent iuri tertij. in tit. *des succeßions.* §. viij. in ver. *loingtain degré.* num. 11 1005

verba in dubio debent intelligi secundum subiectā materiam. in ti. *des droicts & appar.* &c. §. vij. in ver. *supposé que lesdicts contracts*, &c. nu. 15 657

verba legis quando possunt pati plura significata, illud suminus, per quod apparet natura subiectæ materiæ. in consi. j. domini Guidonis de Moreaul. nu. 4 583

verba habentia naturalem intellectum, naturaliter intelligenda sunt. nu. 5 ibidem

verba simpliciter prolata, naturaliter sunt intelligenda. in titulo, *des iustices.* §. viij. in verbo, *& iour.* nume. 15 326

verba statuti debent ita interpretari, ne sint frustratoria. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. vj. in ver. *selon la generale coustume.* nu. 5 591

verba in materia exorbitāti si largè & strictè accipi possunt, strictè sunt accipienda. in tit. *des succeßions.* §. x. post primam arborem. nu. 43 1024

verbum aliquod quando potest capi in genere suo, non in certa specie generis illius, si sum⁹ in materia odiosa debet capi in specie. nu. 44 ibid.

verba generalia restringuntur ad id quod est rationis. in concluſ. consuet. in versic. *interpretees selon droict*, &c. num. 4 1503

verba apposita in executiuis nihil operantur, nec naturam actus immutant. in tit. *des succeßions.* §. v. in ver. *n'ordonnance.* nu. 6 951

verba & sensus proprius alicuius statuti si obscuritatē contineant, recedendum est ab illo. in titu. *des succeßions.* §. x. post primam arborem. nu. 41 1024

verba in statutis sumenda sunt in sensu vero non ficto. in tit. *des fiedz.* §. viij. in ver. *reale.* nu. 4 483

verba dubia accipiunt intellectum à præcedētibus. in ti. *des*

BIU Cujas

des mainſmortes.§.xvij.nu.11 1281
verba in ſtatutis licet debeant accipi propriè, tamē hoc fallit, ſi de mente diſponentis aliter appareat.num.13 ibidem
verba declaratiua voluntatis, vt volo inſtituere, volo legare, nō importāt inſtitutionē aut negationem.in ti. *des ſucceßions des baſtardz.* §. v. in conſi.num.28 1159
verbalia nomina ſignificatiua alicuius officij, quod quis ſibi aſſumit propria authoritate, vt mercator, hoſpitator &c. non verificantur ex vno actu, ſed requirunt aſſiduitatem. ſed in his quæ ſunt ſignificatiua delicti, vt raptor, ſpoliator &c. ex vno actu verificantur. in titu. *des droicts & appart.* &c. §. j. in ver. *s'elle n'eſt marchande.*nu.5,&6 517
verbum, diuidatur, inter filios ad inſtitutionem refertur. in addit. 955
verbum *laiſſer*, Gallicè quid ſignificet.in addit. 924
verba cum effectu accipi debent.in addit.ſub nu.12 584
verba conſuetudinis ſtrictè debent intelligi. ſub num. 1 678
verbā intentioni deſeruire debent, & non econtrario. 1367
verba quæ tam in morte ciuili, quàm naturali poſſunt verificari, in dubio de naturali debent intelligi. ante num.7 596
verbis etiam dubiis inhærendum eſt.ſub nu.5 583
veritas colligitur ex aſpectu perſonæ, ideo in criminalibus principalis comparere debet, vt iudex videat quo vultu, qua cōſtantia, qua trepidatione reſpōdeat. hæc enim omnia multū ad veritatis cognitionem adminiculantur.in ti.*des droicts & appart.*&c.§.v.in ver. *és droicts poſſeſſoires.*paulum poſt nu.27.vbi in margine deſcriptum eſt, Quinta ratio.nu. 31 577.578
veritas à iure comprobata fictioni præfertur.in tit.*des foreſtz.*§.j.nu.4 1441
veritas & proprietas fictioni pręferuntur,& improprietati. 1150
veritate facti ex partis confeſſione habita, ad libelli incertitudinem nullus eſt habendus reſpectus.ſub nu.2 1359
veſtimenta & alimenta debent filiis præſtari ſecundum eorum facultates per patrem eis relictas.in tit.*des enfans de pluſieurs lictz.*§.iiij.in verb.*ueſtir & habiller.*nu.1 863
ſcholaris nō debet habere ita pulchras veſtes in primo anno ſicut in aliis.in titu. *des enfans de pluſieurs lictz.* §. iiij.in ver.*ueſtir & habiller.*nu.6 ibidem
viator tranſiens iter ſuum depaſcēs iumentum ſuum in prædio alieno non tenetur reſarcire damnum. in tit. *des iuſtices.*§.vj.in ver.*en meſuſage.*nu.16 282
viatores in iure qui dicantur.in tit.*des iuſtices.*§.vj.in ver. *meßiers & ſergens.*nu. 1 245
viam publicam occupans punitur pœna ſacrilegij, vel etiam peculatus. ſuper rub. *des iuſtices & droicts d'icelles.*in verb.*& droicts d'icelles.* nu.35 58
vicarius nihil poteſt agere in præiudicium domini ſui. ſuper rub.*des iuſtices & droicts d'icelles.*in ver.*& droicts d'icelles.*nu. 85 75
vicegerenti idem honor qui principibus exhibēdus eſt. ſuper rub.*des iuſtices & droicts d'icelles.* nu.84 ibid.
vicinitatis ratione intereſſe conſideratur,& in condemnatione fructuum habetur ratio vicinitatis &c.in tit. *des retraicts.*§.j.nu.14 1307
victualia vendere poteſt quis cogi.ſub nu.1.in additione. 1304
videtur verbū denotat improprietatem.in tit. *des droicts & appart.* &c. §. vj.in verb. *pour en iouyr ſa vie durant.* num.7 609
vigobertus Heduen.non eſt maior bailliuo.in tit. *des iuſtices.*§.j.in ver.*haut iuſticier.*nu.4 92
villanorum plures ſunt ſpecies, alij ſunt Reddentes, alij Manentes, alij Angarij, alij perangarij, alij Homines aliorum, alij Recommendati, alij Homines de mēſata,& hi ſunt quos vocant manuſmortuæ.vide de ſingulis his ſuper rub. *des mainſmortes.*nu. 16.17.20.21. 22.23,& 24 1181.1182.1183
violentia facta meretrici quare non puniatur de iure ciuili. 265
vitium actoris concernens perſonam quod ipſum repellit, procuratorem ab eo miſſum non repellit. ſub nu.2 in ver.*ſans procuration.* 567
vinculo duplici coniuncti præferri debent his qui vnico tantum vinculo iunguntur. in tit. *des ſucceßions.* §.xj. in ver.*& auſſi à lieu.* nu.1 1055
vim vi repellere licet pro corporis tuitione.in tit. *des iuſtices.*§.v.in ver.*pour la premiere fois*, &c.nu.11 164
ſi permiſſa eſt alicui vindicta, vel vt poſſit occidere hominem,& ille implorat alterius auxilium, ſi homicidium committant, ille alter nō tenetur neque de homicidio, neque de auxilio præſtito.in tit.*des iuſtices.*§. vij.in ver.*de ſimple reſcouſſe.*nu. 21 298
virginis iuramento ſtatur contra ſtuprantem q̄ fuerit virgo. ſuper rub. *des iuſtices & droicts d'icelles.*in verb. *& droicts d'icelles.* poſt nu.42 61
vir quadrupliciter accipitur, ſcilicet ſexu, lege, ætate,& animo.in tit.*des droicts & appart.* &c.§.j.in ver.*en puiſſance de ſon mari.*nu.2 910
vir & vxor ſtatuto, ne ſibi inuicem quid donent, nō poſſunt renuntiare. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. vij. in ver.*ne peuuent.*nu.3 621
vir & vxor ſunt correlatiua.in cōſi.j.dom.Guid. de Moreaul.nu.20 586
virilis dictio quæ comprehendat.in tit. *des enfans de pluſieurs lictz.*§.vj.in ver.& reliqua nu.9,& 10 883
virtus legis eſt quadruplex, videlicet Imperare, Permittere, Vetare, & Punire.in tit. *des droicts & appart.*&c. §.xiij.nu.9 706
virtus termini ad quem fit æquiparatio, transfunditur in terminū æquiparatū.in tit.*des fiedz.*§.vj.nu.15 458
virtute propria niti laudabilius eſt quàm titulis gloriari maiorum.in tit. *des enfans de pluſieurs lictz.* §.iiij.in ver. *entre gens nobles.*nu.8 850
vitricus aut nouerca an poſſit donare priuigno: q̄ ſic, niſi in fraudem eſſet facta. in titu.*des droicts & appart.* &c.§. vij.in ver. *l'un de l'autre.*nu.2 635
viuere quis præſumitur centum annos.in tit. *des enfans de pluſieurs lictz.*§.iij.in ver. *eſt reputé emancipé.*nume.4 846
vltimarum voluntatum genera quæ ſint.vide remiſſiuè in tit.*des ſucceßions.*§. v.in verb.*n'ordonnances.*num. 3 950
in vltimis voluntatibus fit plenior interpretatio, quā in contractibus.in tit.*des droicts & appart.*&c.§.iiij.nu.2 550
geſta in infirmitate pręſumuntur geſta cauſa vltimę voluntatis. in tit.*des ſucceßions.*§.v. in ver. *n'ordonnances.* nu.11 953
vniuerſitas quæ ſine licentia domini procuratorem cōſtituere non poteſt, in requirendo licentiam debet facere mentionē de lite ſuper qua eum vult conſtituere.non enim valet licentia ad omnes lites, ſed ſolùm ſuper certa de qua fit mentio.in tit.*des foreſtz* §. vj. in ver.*ſans l'authorité & licence.*nu.2 1414
vniuerſitas eſt triplex, larga, de qua in rubr. *des iuſtices & droicts*

BIU Cujas

& droicts d'icelles. ſuper verb. *& droicts d'icelles.* paulum poſt nu.72 74
vniuerſitas ſi feudum ab aliquo domino tenet, quomodo præſtabit iuramentum fidelitatis, an ſinguli teneantur. vide in tit. *des fiedz.* §. vij. nu. 5 462
ſi vniuerſitas ex forma ſtatuti non poſſit creare ſyndicũ ſine authoritate balliui, an authoritas iſta poſſit ſequi ex interuallo. in titul. *des droicts & appartenances,* &c. §. j. in ver. *& authorité.* nu. 7 516
vniuerſitas quæ non habet præpoſitum non poteſt cõſtituere ſyndicum. in tit. *des foreſtz.* §. vj. in verb. *gens.* nu. 4 1471
vniuerſitas quæ non eſt domina, non poteſt conſtituere procuratorem. nu. 5 ibidem
vniuerſitas non poteſt ſe inſimul congregare ſine ſuperioris authoritate. nu. 6 ibidem
vniuerſitatis appellatione an comprehendãtur clerici. vide remiſſiuè in tit. *des foreſtz.* §. v. in verb. *habitans.* num. 6 1463
vniuerſalis prędicatur de plurib⁹ differentibus numero in titul. *des ſucceſſions.* §. viij. in verbo, *loingtain degré.* num. 9 1006
vnio quando ſit deſideranda, & quando non. in titu. *des fiedz.* §. vj. nu. 17 459
volatores qui & qualiter capiantur. nu. 51 64
voluntas teſtatoris præſumitur eſſe conformis diſpoſitioni iuris. in tit. *des ſucceſſions.* §. ij. verſic. *s'il ne luy eſt,* &c. nu. 9 1094
voluntas vt declaretur verbo, aut facto an quid interſit. in tit. *des retraicts.* §. x. in verſi. *a faict diligence.* nume. 1, & 2 1347
voluntas morte finitur. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. xix. in ver. *faire la renuntiation.* nu. 5 146
voluntatis declaratio non tranſit ad hæredes. numero 6 ibidem
voluntas quæ ad actum exteriorem proceſſit, efficitur punibilis. ſuper rubr. *des iuſtices & droicts d'icelles.* nu. 7 52
volenti non fit iniuria neque dolus. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. iiij. in ver. *ne peut.* nu. 10 553
voluntas ſola ſi requiratur, ſufficit ſi præſens non contradicat. ante nu. 47 646
volo vendere, & volo emere, hæc verba quando inducant contractum perfectum, vide remiſſiuè in tit. *des droicts & appartenances à gens mariez.* §. xvj. in ver. *& en leur refuz.* nu. 5 724
votum intrandi religionem faciens ante delictum non poteſt puniri à iudice ſeculari propter tale delictum. in tit. *des iuſtices.* §. v. in verſicu. *s'il n'a grace.* nume. 68 200
vſque dictio quid importet. in tit. *des iuſtices.* §. vj. in ver. *iuſques à ſept ſolz.* nu. 1 283
vſque dictio ſemper in dilationibus ſtat incluſiuè. in tit. *des foreſtz.* §. v. in ver. *iuſques à la ſainct André incluz.* nu. 1 1462
vſque dictio eſt temporis limitatiua. in tit. *des enfans de pluſieurs licts.* §. v. in verbo, *& ſeparé de leur pere.* nu. 18 873
vſucapio ad hoc inuenta eſt vt ſit litium finis. in titulo, *des foreſtz.* §. viij. in verſiculo, *ſont uniformes.* numero 2 1486
vſucapio non continetur præſcriptionis appellatione. eo. tit. & §. in ver. *preſcriptibles.* nu. 27 ibidem
vſus communis loquendi præferendus eſt omni regulæ ſeu conſtitutioni. in titulo, *des mainſmortes.* §. xvij. numero 4 1277
vſusfructus non perceptus in vita vſufructuarij non tranſit ad hæredes, ſed ad proprietarium. in titul. *des droicts & appartenances,* &c. §. vj. in verb. *pour en iouyr ſa vie durant.* nu. 4 708
vſusfructus doharij finitur morte vſufructuariæ, nec ad hæredes tranſit. nu. 5, & 6 ibid.
vſusfructus non poteſt alienari. in tit. *des confiſcations.* §. ij. nu. 18 380
vſumfructum habens ſi emat proprietatem, & conſanguineus venditoris retrahat proprietatem, an retrahat etiam vſumfructum. vide in tit. *des retraicts.* §. viij. in verb. *& auſsi ſi un.* nu. 1, & 2 1339
vſusfructus perditur longiſſimo tempore. in tit. *des foreſtz.* §. ij. num. 24 1456
vſusfructus nunquam niſi per traditionem ipſius rei perditur. 895
vſufructuarius an comprehendatur appellatione tenementarij. vide in tit. *des cenſes.* §. vj. in ver. *contre le tenementier.* nu. 4 1422
vſufructuarius ad tempus, vt eſt pater pro adminiſtratione filij vſque ad tempus pubertatis, &c. an teneatur pro arreragiis eſcheutis, & præteriti temporis. vide in tit. *des cenſes.* §. vj. in verſic. *contre le tenementier.* num. 5 ibidem
vſufructuarius omnium bonorum defuncti tenetur ad debita. in tit. *des enfans de pluſieurs licts.* §. iiij. in verſic. *parmi ce qu'elle,* &c. nu. 1 861
vſufructuarius re vſufructuaria malè vtens, an ea priuari debeat. vide in titul. *des droicts & appart.* &c. §. vj. in ver. *de maintenir,* &c. nu. 18 619
vſufructuarius habet laudemia & vendas. in ti. *des droicts & appartenances,* &c. §. vj. in ver. *& ſupporter la moitié des charges.* nu. 2 610
vſufructuarius tenetur ſoluere collectas. nu. 3 ibid.
vſufructuarius tenetur ad ſumptus viæ, & ad ſumptus cloacæ vel aquæ ductus. nu. 11 613
vſufructuarius an poſſit colligere fructus immaturos. nu. 12 ibidem
vſufructuarius tenetur cauere de reddenda æſtimatione rerum quarum vſumfructum habet. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. vj. in ver. *& ſera tenue.* nu. 2 ibid.
vſufructuarius non audietur pręſtando iuratoriam cautionem. nu. 6 614
vſufructuarius certarum rerum particularium ad onera & tallias non tenetur. ſub nu. 11 613
vſuræ omni iure ſunt prohibitæ: & in vtroque teſtamẽto. vide in tit. *des droicts & appart.* &c. §. xxiij. num. 20 767
vſuræ neque per pactum, neque aliàs peti poſſunt, quãdo dilatio data fuit ad ſoluendum. nu. 26 168
vſuras non committit qui mutui occaſione laborem ſubiit, in cuius compenſationem percipit fructus. ibid. nu. 31 169
vſura quòd ſit permiſſa eccleſię pro alimentatione & ſuſtentatione eiuſdem, an ſit verum, hoc vide nume. 42 771
& an cambia mercatorum ſint vſuraria, vt ſunt qui habent pecunias ad bancham. nu. 53 774
vſurę dotis ab vxore viro promiſſæ peti poſſunt. non enim eſt donatio, cùm pro oneribus matrimonij petantur. in tit. *des droicts & appartenances,* &c. §. xxiij. nu. 10 763
vſurarum ex dote promiſſio non eſt titulus lucratiuus, ſed oneroſus. nu. 11 ibid.
vſuræ debẽtur marito poſt biennium à die ductionis ad domum. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. xxiij. in ver. *ſera ſuffiſamment interpellé.* nu. 1 791
vſurarũ ſolutio eſt contra bonos mores naturales, & tamen

BIU Cujas

men validatur iuramento, vide in tit. *des droicts & appart.* &c. §. vij. in ver. *supposé que lesdicts contracts.* &c. nu. 26 660

vtile dominium vtilis dominij esse non potest, cum duo insolidum possidere non possint. in tit. *des censes.* §. iij. num. 2 1394

vulnerans quem animo occidendi, morte punitur, licet vulneratus nõ moriatur. super rũ. *des iustices & droicts d'icelles.* in ver. *& droicts d'icelles.* nu. 6 52

vulnerans seipsum punitur ac si vulnerauerit alium. super rub. *des iustices & droicts d'icelles.* in ver. *& droicts d'icelles.* nu. 21 55

vulnerans aliquem & accusetur, vulneratusque compareat & dicat illum accusatum non vulnerasse eum, accusatus liberatur. in titu. *des iustices.* §. in ver. *s'il n'a grace.* nu. 39 189

vulneratus solus inculpatum exculpans ei prodest. 271

vulnerato dicenti se mori culpa medici non creditur. ante nu. 8 ibidem

vxor est de foro mariti. in tit. *des iustices.* §. v. in ver. *s'il n'a grace.* nu. 60 197

vxor non potest facere eleemosynã de bonis dotalibus nisi marito consentiente. in tit. *des iustices.* §. v. in verb. *s'il n'a grace.* nu. 34 188

vxor potest facere eleemosynam de bonis mariti moderate. nu. 35 ibidem

vxor quãuis trãseat in domicilium mariti, originem tamen naturalẽ, quæ inseparabilis est, non perdit. in tit. *des mainsmortes.* §. viij. in ver. *apres le deces.* nu. 1 1205

vxor si acquisiuit proprietatem rei ex causa onerosa, & postea consolidetur vsusfructus cum proprietate, & acquiratur ex causa lucratiua. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. ij. in ver. *& acquest.* nu. 13 540

vxor licet habeat lucrari certam partem acquisitorum, non tamen lucrabitur aliquid in feudis. nu. 14 ibid.

vxor moriens dat marito summã pecuniarum, dicens se nolle vt cuiquam det, aut reuelet, nõ obstantibus quibuscunque monitionibus: mortua vxore fit inuentarium, in quo non apponi curauit dictam summã pecuniarũ, licet iurauerit se omnia bona quæ sibi cum vxore tempore mortis communia erant, in medium producturum. An dictus maritus sit periurus, & quomodo puniendus. vide pulchrè in tit. *des droicts & appart.* &c. §. vij. in ver. *des prochains parens.* à num. 15. ad numerum 17 650. 651

vxor an possit in testamẽto instituere maritum ipso authorizãte & cõsentiente. vide pulchrè in tit. *des droicts & appart.* &c. §. j. in ver. *n'aussi par testament.* nu. 6 514

vxor potest teneri in vinculis à marito. in titu. *des droicts & appart.* &c. §. j. in verb. *en puissance de son mari.* nu. 12 500

vxor an mortuo marito qui obligat' est de dote recepta, multis filiis relictis, repetẽdo dotem agere possit cõtra patrem & quomodo. in titu. *des enfans de plusieurs licts.* §. ij. in ver. *mais luy demeure.* nu. 3 841

vxor habitãs cum patre mariti non participat in bonis eius, ea tamen quæ secum apportauit sibi salua remanent. in tit. *des enfans de plusieurs licts.* in text. §. ij. 837

an autem saltẽ maritus & vxor cum patre mariti habitãtes habere debeant mercedem pro eorũ obsequiis, & non. ibidem, in ver. *ne participe point.* &c. nu. 1 840

vxorem fratris nõ licet ducere in vxorẽ, licet cum ea nõ interuenerit carnalis cõiunctio. satis enim fuit interuenisse verba de præsenti, ad hoc vt vir & vxor sint. in consi. j. do. Guid. de Moreaul. nu. 18 586

vxoris appellatione venit sponsa. in tit. *des droicts & appart.* &c. §. ij. in verb. femme. nu. 17 525

vxoratus condemnatus est vt suspendatur, iudex parcit ei ea conditione vt monasterium ingrediatur, & si relinquat religionem decapitetur, an vxor illum religionem ingredientem repetere possit, & an si ei restituatur decapitandus sit. in titu. *des iustices.* §. v. in ver. *s'il n'a grace.* nu. 110 909

vxor cum marito permutare potest, si ei vtile sit. sub numero 5 626

vxor marito perpetuò bannito an debeat doharium, & alia iura nuptialia habere. nu. 11 598

vxor non gaudet priuilegio personali concesso marito. sub nu. 60 197

vxor qualiter iure vsusfructus priuetur per consuetudinem. 717

vxor quando ex delicto viri teneatur, & econtrario. 686

vxor secundum ius commune non dicitur in acquestibus per maritum factis participare. 684

FINIS.

BIU Cujas

MICHAELIS POVLLERY,

AD LIBRVM EPIGRAMMA.

Oro palatinas alis pernicibus arces
Ipſe petas, primo dignus honore liber.
Nec rubeas inter proceres, ſanctúmque tribunal
Iudicis, ac ſummos protinus ire viros.
Non es pannoſus, ſed compta veſte paratus,
Conſuta & docta quæ patet eſſe manu.
Prouidus aſſurget Caius tibi, Scæuola, Paulus,
Téque citò ſtatuent editiore loco.
Nullus erit qui non tibi tunc gratetur eunti,
Grata quoque accipiet munera tanta manu.
Quod fieri prohibes, ſcelus eſt, quod præcipis, æquum,
Iuráque pro placito ſtántque, cadúntque tuo.
Si quid obeſt populo, vel moribus eſt inimicum:
Quicquid id eſt, per te deſinit eſſe nocens.
Iura colis, pacem ſtatuis, fundáſque quietem,
Non niſi ſancta geris, non niſi vera probas.
Vade igitur ſpernens latrantis garrula plebis
Murmura, quæ nares rhinocerotis habet.
Currito mandubias per compita trita, per vrbes,
Te excipiet librum Celtica terra ſuum.
Pergere ne dubites, te docta caterua tuetur,
Baubat in ignotos inſcia turba canes.
Rumpe moras igitur, vacuas & tutus in auras
Exi, quem tutum proteget æqua manus.
Aſt ſi ſcire cupis quali mordeberis hoſte:
Edere qui nequeat, lædere te poterit.

BIU Cujas

BIU Cujas

LES COVSTVMES
Generales du Duché de Bourgongne.

PROOEMIVM.

IN TEXTV IBI,
Coustumes.

1 Cõsuetudo qd sit.

RIMÒ quęro † qd sit consuetudo? tex. in cap. cõsuetudo. j. dist. dicit, ꝙ cõsuetudo est ius nõ scriptũ, moribꝰ introductũ. Et ita etiã diffinit Innocẽ. in rub. de cõsuet. Hostien. plenius diffinit in sum. cod. §. quid sit. Vide Panor. & doct. in rubr. de cõsuet. Bar. plenꝰ diffinit. quã diffinitionẽ omnes tenent, put dicit Ang. in §. ex nõ scripto. insti. de iu. nat. & dicit ꝙ cõsuetudo est iꝰ nõ scriptũ, moribꝰ & vsibus populi, vel maioris partis ipsius, rectè iniatũ, cõtinuatũ & introductũ, habẽs vim legis. ¶ Aduerte, qa Rochus de Curte in sua repetitio. c. fi. de cõsuet. in j. quæst. ponit tres diffinitiones cõsuetudinis.

2 Consuetudo vnde dicatur

3 Consuetudo quid sonet.

4

ET dicitur † consuetudo à con, quod est simul, & suetudo vsus: quasi cõmunis vsus: prout dicit tex. in d. c. consuetudo. † & sonat consuetudo quãdoq; factũ nudũ: vt C. de epiſ. aud. l. iij. §. fin. & C. de seruit. l. j. C. cõia de manumiſ. l. fi. C. de iure fiſci. l. super creandis. li. x. ff. de verg. sign. l. vt Alphenus. & l. annicu-lus. & ita non sumitur hîc. † Quandoq; sonat ius: vt in d. §. ex non scripto. & C. quæ sit longa consuet. & l. de quibus. ff. de legi. Et intelligẽdum est ꝙ sonat ius: quia ius ex ea resultat, ipsa tamen est in facto. Vide etiam eundem Rochum in d. c. fi. in ij. & iij. quæst.

5 Consuetudo differt de vsu.

ET differt † consuetudo ab vsu stylo, & statuto: nã ab vsu differt tanquã causa à suo effectu, quia cõsuetudo per vsum inducitur: & vsus propriè dicit factum, cõsuetudo ius. ¶ † Etiã differt à præscriptione,

6 Consuetudo differt à præscriptione.

quia præscriptio requirit titulum: consuetudo non. Et per consuetudinem ius in publico, & per præscriptionem ius in priuato acquiritur. Iaco. de sancto Georg. in repet. d. l. de quibus. ff. de legi.

7 Consuetudo differt à stylo.

A Stylo † autẽ differt, qa stylus propriè dicitur circa illa quę tãgũt modũ ordinãdi acta, & sẽtẽtias, & alia quæ scribuntur stylo quo scribitur. Facit C. de vete. iur. enucle. l. ij. §. sed & si. & l. j. C. de sacroſ. eccl. Petrꝰ & Cy. (nõ dicitur vbi dicũt) dicũt, ꝙ de hoc stylo nõ habetur in iure: vnde dicũt, † ꝙ stylus est ius nõ scriptũ ab vniꝰ iudicis volũtate sæpe stylatũ. & in hoc differt à cõsuetudine, quia cõsuetudo tacita volũtate & vsu pluriũ inducitur: quia populi, vel maioris partis ciusdẽ. Et plenius de hoc stylo ponit Ang. Aret. in §. ex nõ scripto. in ij. & iij. col. instit. de iur. nat. gentiũ & ciuili. vnũ tñ quãdoq; ponitur pro alio, vt patet in c. quam grauí. de crimin. falſi. facit l. fi. C. de don. & l. testamenti. ff. de testa. & l. veteres. ff. de action. empti. ¶ Adde ꝙ de hoc verbo, stylus, est tex. in d. l. j. C. de sacroſan. eccle. † Et stylus curiæ est seruandus. l. obſeruandum. ff. de iudi. ita dicit Bar. in l. iuriſperitos. ff. de exc. tut. ¶ Et dicit tex. in l. fi. C. de iniuriis. stylus itaq;

8 Stylus quid.

9 Stylus curiæ seruandus.

qui obtinuerit, debet seruari intactꝰ. Et dicit Bal. in l. fi. C. quæ sit lõga consuet. ꝙ stylus est practica curiæ confirmata. † Et quãdo est quęstio de stylo, iudex potest se informare in camera, nemine citato: ita dicit Ia co. de sancto Georg. in d. l. de quibus. in sua repe. col. iij. ff. de legibus.

10 Iudex informare se potest de stylo, nemine citato.

A Statuto † autem differt cõsuetudo, quia statutum expresso consensu introducitur: consuetudo verò tacito. §. omnes populi. insti. de iu. nat. & d. §. ex nõ scripto. Pet. de Anch. in cõmento c. canonũ statuta. in xxxv. col. in prin. de cõstit. & dicit Panor. in c. j. in prin. extrà, de consuet. Et dicit Bal. in l. ij. C quę sit lon. cõsue. in ij. col. ꝙ statutũ & cõsuetudo differunt inter se respectu modi & formæ. Alex. in consi. clxxxix. incip. maturè. in ij. vol. † & dicit idem Alex. in consi. suo lij. incip. visis his quę in themate. in vj. vol. quòd cõsuetudo est maioris authoritatis, quàm statutum.

11 Consuetudo differt à statuto.

12. Consuetudo maioris authoritatis quàm statutum.

ADDITIO. Vide ad hoc Matth. de affl. in constit. regni Siciliæ, in prefatione in viij. q. Et quo facta contra stylũ, seu illo nõ obseruato inducũt præsumptionẽ fraudis, falsitatis, aut doli, vide Felin. in c. ij. in vij. col. de rescr. & in c. causam quæ. de testi. & in c. tertio loco. in fi. de probatio. Barba. in cõsi. j. in xlij. col. in j. vol. Iaſ. in l. testamẽtum non ideo. C. de testa. Et ideo, vt videmus, † clausulæ insolitæ cùm sunt cõtra stylũ arguũt dolũ. l. si quis sub conditione. ff. de cõdi. insti. vt notatur in locis hîc antè allegatis. Bart. in l. quicũque. C. de apochis publi. lib. x. idem Barba. in consil. xlvij. in xxix. col. in j. vol. Steph. Bertrandi in consilio ccxxxvj. nu. 8. parte ij. dixi in consi. xxxv. nu. 6. Cur. in consi. lxxiiij. in pen. col. & in consi. lxxiij. in xxxv. col.

13 clausulæ insolitæ arguunt dolum.

¶ Hinc quærit Barto. in d. l. de quibus. ff. de legi. † an sustineri possit libellus formatus super cõsuetudine, & etiam statuto: & cõcludit quòd non. in quo tamẽ nouissimè Iaſ. Maynus in vltima col. tenet cõtra Bar. & vide eũdem ibi, & in l. omnes populi. in princ. in j. lectu. ff. de iustitia & iur. ¶ Et quomodo statutum & consuetudo differant circa modum, formã & causam efficientẽ, vide Alex. in consi. suo cviij. in ij. colum. in iij. vol. ¶ † An autem ista consuetudo sit ius prætoriũ, vel ciuile, Bal. tangit in l. si. in v. col. C. vnde legiti. vbi cõcludit, quòd si consuetudo fuit inducta à potestatibus terrarum, tunc censetur ius prætorium: si autẽ à populo, ius ciuile censetur: & bene dicit. Adde eundem Bal. in l. ex placito. ix. q. C. de rerum permuta. Ex quo dico ergo, quòd cùm cõsuetudines fuerũt introductæ à populo Burgundiæ (cũ tres status patriæ repræsentantes populum introduxerunt, & in formam hanc reduxerunt seu approbauerunt) quòd istæ nostræ cõsuetudines sunt ius ciuile. ¶ Quæ autem introducuntur à iudicibus, puta Balliuis, aut Locum tenẽtibus. statuendo & ordinando: vt quotidie faciunt fieri proclamata, vel statuunt aliquid in eorum curiis, ista sunt ius prætorium: & effectus est, quia durãt tãtum anno. insti. de perpe. & tempo. act. in princip. declarat Bar. in l. v. in princi. ff. de verb. oblig. & in l. j. in fin. ff. de bono. poſſ. & in l. fi. ff. de pœnis. & in l. ij. §. fi. ff. pro empto. & dicit Bald. in l. certum. in iij. colum. C. vnde legi. † quòd stylus fori est ius, prætorium: ideo non

14 Libellus super consuetudine formatus an valeat.

15 Consuetudo an sit ius prætorium vel ciuile.

16 Stylus fori est ius prætorii.

BIU Cujas

sufficit dicere, ꝙ ita fuit stylatum in curia, sed ēt opus est dicere ab anno citra. ¶ Et aduerte, qa styl⁹ est seruādus. Alex. cōsi. lxv. in fi. in j. vol. Io. de Ana. in c. ad falsariorum. vbi plenè de stylo. de crimine falsi. Imò rescriptum cōtra stylum curiæ impetratū est falsum. Feli. in c. ij. de rescrip. & sētētia lata expresse cōtra stylū curię est nulla. Guid. papę q. sua ccxcij. si alicui. nu. 2.

17 *Stylus principis facit ius quoad omnes.* ¶† Aduerte etiam ꝙ stylus principis, vel habentis potestatem legis cōdēdæ facit ius quoad omnes. Panor. in c. ex literis. de constitut. & in c. bonæ. *le premier*, de postu. præla. Alex. consi. xxxix. incip. visis. col. fi. in iij. vol. Feli. in c. ij. ver. stylus curiæ. de rescrip. ¶† Et quomodo etiam differant consuetudo, obseruātia, ritus, mores, & desuetudo, solitum & cōsuetum, vide eūdē Rochum in d. repet. c. fi. de cōsuetu. in iiij. q. † vbi ponit de obseruantia quæ tantùm habet vim facti, & habet effectum declaratiuum †. Quoniā si lex est multipliciter intelligibilis, seruari debet id quod pluries obseruatum est in curia. allegat Anto. de But. in d. c. fi. in sua repetitione.

18 *Consuetudo, ritus, obseruātia mores solitum &c. quomodo differant.*

19

20

21 *Scriptura an sit necessaria de essentia cōsuetudines.* SEd quia dicitur suprà ꝙ cōsuetudo est ius nō scriptum, quæro † nunquid de essētia cōsuetudinis sit necessaria scriptura? Tex. est ad literam in §. cōstat. & §. ex nō scripto. & ibi doct. inst. de iure natura. gen. & ciui. vbi dicit ꝙ nō Imo pl⁹ Bar. in l. de quibus. in iiij. col. ver. sed iuxta præmissa quęro. ff. de legi. videtur tenere ꝙ non sit scriptura necessaria, per d. §. constat. & per l. ius ciuile. in fi. ff. de iusti. & iure. Sed tamen finaliter cōcludit, † ꝙ cōsuetudo. potest esse scripta: vt in d. l. de quibus, vbi dicitur ꝙ nō est necesse scribi: ergo innuit ꝙ etiā si scribatur est cōsuetudo. Et ideo dicit, ꝙ aut cōsideratur consuetudo quoad sui originē, seu introductionem, & tunc impossibile est ꝙ sit scripta: cùm veniat ex tacito cōsensu populi, vt d. l. de quibus & d. §. constat. Aut consideratur quātum ad sui reformationem: vt est in casu nostro, scilicet in istis cōsuetudinibus, quibus cùm vsus fuerit populus longo tēpore: nunc facit eas redigi in scriptis: & hoc potest fieri. Et hoc est vt memoriæ mandetur, nō vt per eā fiat ius scriptum: & tunc isto casu tāquam notoria nō indiget probatione. arg. l. cōtrahitur. ff. de pigno. & ita dicit Bal. in l. j. in vlt. col. C. ad Velleianum. ¶ Et ita in terminis nostrarum cōsuetudinum vidi hoc anno M. cccc xxj. Iacob. de sancto Geor. qui hoc anno fuit positus in lucem: qui ita tenet, quoad cōsuetudines Burgūdiæ, in repet. l. de quibus, in j. col. ff. de legi. qui distinguit vt hic antè.

22

ET facit quod no. Bal. in l. ij. in ij. col. C. quādo pro uo. nō est necesse. imò dicit fortius Bar. in repe. l. ij. in xx. col. C. quæ sit longa consuet. † ꝙ quādo consuetudo est notoria, tūc nō oportet eā allegare, nec ꝓbare. Sed credit Ias. in l. de quib⁹, in pen. col. ff. de legi. ꝙ non sit verum per vnā regulā multū notabilē, quæ est, † ꝙ licet notoriū releuet ab onere probandi, tamē nunquam releuat ab onere proponēdi. Glo. est sing. in cle. appellanti. de appe. Bar. in l. pe. in fi. ff. de excep. Et ponit de materia plenè Ale. in l. j. C. vt quę desunt

23 *Consuetudinem notoriam probare nō est necesse.*

24

25 aduo. ¶† Sed videtur ꝙ opi. Ias. non sit sustētabilis: & Bart. bene dixerit. & ad illud quod dicit Ias. de glos. in clem. appellāti, respondeo quòd verum est ꝙ quādo est aliquid notorium parti, vel omnibus aliis, ꝙ licet non teneatur pars probare, tamen tenetur allegare. Sed quando est notorium omnibus, & parti, & etiā iudici, tunc nō est licitum allegare & proponere. ista est doctrina Bart. in l. iij. ff. de iudi. imò expresse dicit Andr. Sicul. qui dicitur Barba. in consi. suo lxij. incip. illud in mediū referam. in iij. col. in j. vol. quòd notorium legis † non est allegandum. de qua gl. & eius materia ponit plenissimè Ias. in l. ex quacunq; causa. ff. si quis in ius voca. & posui in tractatu de maledictione creaturarum irrationābilium, quem cōsulēdo scripsi super dubio, nunqd animalia fructibus terrę nocētia possint anathematizari. Et est in vltima parte, in vers. primā præsuppositionem feci. vbi ad saturitatē dicta gl. ¶† Sed nūc notoria debet esse cōsuetudo sicut & lex, cùm ita iudicandum sit secundum cōsuetudinem, sicut secundum legem: † imò iudex qui nō iudicat secundum cōsuetudinem, facit litem suam. Bal. in authē. iubemus. per illum tex. C. de iudi. ¶ Adde quæ dicit Bal. in cōsi. cexxxviij. in j. parte, vbi dicit, † quòd statuta non indigent productione, in loco vbi vigēt. † Nam consuetudo dicitur lex municipalis & particularis illius patriæ vbi viget, quā iudex scire tenetur & secundū illam iudicare. Sicut enim iudex vniuersalis non potest ignorare ius commune: ita iudex particularis non potest ignorare ius particulare. s. cōsuetudinis. s. quando consuetudo est iam introducta: vt in cōsuetudinibus nostris. Ita Gemi. in c. j. in ij. col. de constit. Bal. enim in l. generaliter. C. de epis. & cler. dicit, ꝙ quando agitur super articulo in iure contēto, sufficit allegare causam, licet non allegetur lex, quia ipso iure lex inest causæ. Idem dicendum est in cōsuetudine patriæ, coram iudice illius patriæ vbi viget cōsuetudo: quia (vt dixi) dicit in tali loco ius cōmune, sed vide ibi plenè Bald. Sed tamen dicit Bart. in l. præscriptione, in vlt. col. C. si contra ius vel vti. publi. ꝙ etiā iudici licet ignorare consuetudinē: & ideo videtur ꝙ Ias. bene dixerit non obstātibus supradictis. Cogitā, quia videtur ꝙ attento ꝙ consuetudines nostrę sunt inscriptis redactæ, & per principē approbatæ, & cōfirmātæ, ita etiam ꝙ fuerunt publicatæ, quòd ratione publicationis habēt vim legis, & ab omnibus debēt sciri: vt per tex. in authen. vt factæ nouæ cōstitutio. §. j. col. v. Et faciūt quæ dicunt Panor. & Feli. in c. j. & ij. de cōstitut. Et maximè cum habētur pro lege: vt appareat in approbatione facta p principē, quæ est post consuetudines infrà descriptas in cōclusione illarū: vbi princeps voluit eas haberi pro lege, & eas sciri debere sicut leges. † Quas quidem ignorare est lata culpa, cùm ab omnibus sciri debeant. dicit tamen Franc. de Aret. multū not. in l. moribus introductū. in j. not. ff. de vulg. & pupil. substit. quòd approbatio consuetudinum in scriptis redactarum, seu cōfirmatio per principem facta, non inducit nouum ius: sed potius illa approbatio quę fit per scripturam redigēdo consuetudines in scriptis, in dubio est inuenta ad probandum, & causa memoriæ. ¶ Vide ad hoc Pyrrhum in consuet. Aurelian. in sua præfat. de hac materia, vide etiam Rochum de Curte, in repet. c. fin. de consuet. in continuatione rubricæ.

26 *Notorium legis non est allegandum.*

27

28

29

30 *Consuetudo dicitur lex municipalis.*

31 *Consuetudines ignorare est lata culpa.*

ET aduerte, ꝙ † consuetudinis authoritas non est leuis, imò magna, c. in his. & c. consuetudinis. xj. dist. & Panorm. in c. cum consuetudinis. de consuet. & ibi in apost. Ber. & Corse. per iij. aut iiij. col. ponitur authoritas & virtus consuetudinis. ¶ Bal. in c. j. de natura feudi, in prin. allegā, Inno. in c. apostolica. de simonia, † dicit quòd fortior est consuetudo, quàm gratia principis.

32 *Authoritas cōsuetudinis magna.*

33 *Consuetudo est fortior gratia principis.*

ADDITIO. Vide Matth. de afflictis in constitutionibus regni Siciliæ, in constitutione quæ incipit, duram & diram. vj. nota. Nunquid autem valeat contra ius cōmune, ponit do. meus Iason in l. de quibus. in xvij. col. ff. de legi. Aduerte etiam ꝙ nihil operatur cōtra substantiam actus, secundū gl. quā omnes approbant

BIU Cujas

bant in c.ij.de consuet.l.vj.vt dicit Guil.Benedicti in repet.c.Raynu.in ver.& vxorem noīe Adelasiam.nu. 107.in 2.decis.de testa. ¶Et dicit Bal.in cōs.suo clxxxv. colū.ij.in j.vol.†ꝙ cōsuetudini sicut matri debet adhiberi reuerentia: de quo quidē consilio fecit mentionem Boërius in consuet.septenæ Bituricen.in tit. de prescrip.§.ij.in gl.ij.& in titu. *Des coustumes des fiefz & cens.*§.j.& ij.vbi multū & singulariter laudat consuetudinem. Et dicit Luc. de Pen.in l.missi opinatores.de exac.tri.lib.x.C.ꝙ magna est virtus consuetudinis,quæ attenditur in multis casibus ibi per eum enumeratis vltra 60.& ibidē docet†quomodo cōsuetudo est altera natura,& ꝙ vincit ingeniū & artē. Ad hoc allegat Iac.de S.Geor.in l.de quibus,in fi.ff.de legi.gl.in ver.cōsuetudo.in l.si qs posthumos. in prin. ff.de lib.& posthu.Intellige dūmodo sit rationabilis: vt dicit Nicol.de Lyra in suo Euangelio Lucæ 6.

34 Consuetudini vt matri reuerentia exhibenda.

35 Consuetudo altera natura.

ADDITIO. Vide Matthæum de afflictis in præfatione constitut.regni Siciliæ,in viij.quæst.

ITē quomodo proponatur consuetudo, quomodo probatur, & quid habeāt testes producti dicere ad probandum consuetudinem, vide Alber. de Rosa.in rub.C.quæ sit longa consue.in xvj.xvij. & xviij. col. vbi amplè per eum.dicam infrà in fine conclusionis harum consuetudinum,& in proœmio sequenti.

IN TEXTV IBI, Generales.

1 Consuetudo quotuplex.

ADuerte†ꝙ duplex est consuetudo,generalis scilicet & specialis,seu localis.instit.de iure natu.§. ex non scripto.& ibi per Io.Fab.super versi.imitatur. & C.quæ sit longa consuetu.l.cōsuetudinis.Cardin. Floren.in c.cùm dilectus.colū.viij.in vij. quæst. post Hostien.de consuet.dicit,†ꝙ quadruplex ex consuetudo:vna generalissima,vt illa quę est inter omnes catholicos orādi versus Orientem, c.ecclesiasticarum. xj.dist.Sanctus Tho.ij.ij.quęst.lxxxiiij.artic.iij.in fin. Luc.de Pen.in l.cùm Nauarcorū.col.j. C. de nauicu. lib.xj. Alia est generalis quā seruat tota prouincia.c. ex tuarum.de authorit.& vsu pal.& ideo istæ nostræ consuetudines dicūtur generales quoad nos:quoniā obseruantur in tota nostra prouincia.Alia est specialis,quæ in vna ciuitate locum obtinet.l.venditor.§.si cōstat.ff.communia prædio. Alia est specialissima:vt puta patrisfam.l.vel vniuersorum.ff.de pig. actio. cū similibus.Aliam diuisionem tradit Bal.ponēs exempla in l.diuturna.ff.de legi. Aliā tradit Anto. de But. in d.c.fi.& illas ponit Roch° de Curte in d.sua repet. c.fin.de consuet. *2*

IN TEXTV IBI, Duché.

1 Ducatus quid sit.

DVcatus†dicitur regio cui dux dominatur:& pro primiceriatu accipit. l.ij. C. de dome.& protec. lib.xij.& etiā dicitur ducis dignitas seu prefectura,& imperium.vnde Iul.Capitolin.petēti signū prima die tribuno dedit militiæ munus,exprobrās vtiq; segnitiē temporū superiorum. Quod quidem etiā antè in omnibus ducatibus dederat. & scribit Lāpri. Heliogabalū preposituras,& ducatus & officia vendidisse. Hoc nomē peculiariter datum est Spoletanæ vrbi,cuius regio Vmbria dicitur ab authoribus: cuius fines à fonte Tyberis vsq; ad Anienis fluuij sinistram ripā:protendūtur:vbi videlicet Anio Tyberim illabitur.Ducatus ducati, est aureus nūmus ducalis. Hæc dicit Calepin° in suo dictionario in litera D. ante V.

IN TEXTV PROOEMII.

PHilippes par la grace de Dieu Duc de Bourgongne, de Lhotier, de Brabant,& Lembourg:Conte de Flandres,d'Artoys, de Bourgongne:Palatin de Haynault, de Hollande, de Zelande, & de Namur:Marquis du sainct Empire, Seigneur de Frize, de Salins & de Malines.

Sçauoir faisons à tous presens & aduenir,Nous auoir receu la supplicatiō de nos treschers & bien amez les gēs de trois estats de nostre Duché de Bourgongne:Contenant, comme puis nagueres apres ce que par lesdicts des trois estats nous eussēt esté remonstrez les grands inconueniens & inuolutions de procez, qui suruenoyent iournellement entre nos subiects de nostredict Duchè & Cōté de Charroloys,à l'occasion de ce que les coustumes generales & locales de nostredict pays n'estoyent redigées par escript:Nous eussions à la requeste d'iceux des trois estats ordonné que six de nos cōseilliers s'informeroyēt desdictes coustumes,& le tout mettroyent,ou feroyent mettre par escript,& declaratiō,& ce faict,enuoyeroyent icelles informatiōs à nos amez & feaux,maistre Gerard de Plaine,chef de nostre conseil,& president de nos parlemens de Bourgongne:& les autres gens de nostre conseil residens en nostre ville de Dijon,lesquels presidens & gens de nostredict conseil veuës par eux lesdictes informatiōs en escriroyent leur aduis à nous,& aux gens de nostre grand cōseil estās lez nous: pour le tout veu y faire & ordonner ainsi qu'il appartiendroit.Pour lesquelles choses mettre à execution & faire lesdictes informations sur lesdictes coustumes ge-

BIU Cujas

nerales,nous eussiõs cõmis à la nominatiõ de ceux desdicts trois estats, ausquels auons ottroyé de les nõmer: Asçauoir pour chacun estat vn: Nos amez & feaux conseilliers messire Ferri de Clugny,docteur és loix & en decret,chanoine & official d'Autun,& maistre des requestes de nostre hostel pour les gẽs d'Eglise. Le sire Iean de Beffremont cheualier, seigneur de Mirebeau, nostre Chambellan pour les nobles. Et pour les bourgeois & habitans de nos bonnes villes,maistre Iean George licẽtié és loix,& maistre des requestes de nostre hostel. A eschãge d'autres: au cas que par mort,maladie,ou autres empeschemens,eux, ou aucuns d'eux n'y pourroyent vacquer,n'entendre auec noz amez & feaux aussi conseilliers,Guillaume seigneur de Sercey nostre premier escuyer d'escuyrie,& Bailly de Chalon: Maistre Pierre Brẽdin licẽtié és loix,& maistre des requestes de nostre hostel: maistre Pierre Boudot licentié es loix aussi à eschange d'autres. Ausquels nos conseillers dessus nommez furent addressees nos lettres patentes de commission: depuis lesquelles nos lettres de commission expediées en forme deuë; pour faire lesdictes informatiõs, comme ce peut plus à plain apparoir par icelles nos lettres de cõmissiõs, eussent esté commis pour besongner en ce que dit est: Asçauoir au lieu, en l'absence,& à eschange dudict Guillaume de Sercey nomme & esleu par nous,pour vacquer en ladicte cõmission: nostre amé,& feal cheualier,conseiller,chãbellan,& bailly d'auxois Messire Geoffroy de Thoysi: & en absence,& au lieu & à eschãge dudict mesire Ferry de Clugny,nostre amé & feal conseillier, maistre Iean de Vendenesse licẽtié és loix,& doyen de Vergi: esleu du costé des trois estats. Lesquels six nos conseillers & commissaires ainsi par nous ordonnez en ensuyuant le contenu en nosdictes lettres de cõmision, & pour accõplir l'effect d'icelles, se soyent informez bien & diligemment desdictes coustumes generales & notoires de nostredict Duché de Bourgongne, & pour ce faire ayent faict venir & assembler en nostre ville de Diiõ plusieurs notables prelats & gẽs d'Eglise,cheualiers,escuyers, aduocats,conseillers, procureurs,& autres notables practiciens en court laye,en tresgrand nombre,demourans & residens en plusieurs & diuerses villes de nostredict Duché de Bourgongne, Cõté de Charrolois,& ressort de S. Laurẽs. Lesquels ils ont examinez & interroguez,sur le faict desdictes coustumes generales & notoires. Et par les depositions d'iceux tant en cõmun,cõme en particulier: & veuz par eux les anciens, & nouueaux regiſtres,& papiers des coustumes desdicts pays,ayẽt trouué icelles coustumes estre,& deuoir estre telles,que cy apres sont escrites & declarées. Et cõbiẽ qu'en aucunes d'icelles coustumes ayẽt esté trouuées aucunes cõtrarietez & difficultez entre lesdicts coustumiers practiciẽs: Toutesfois tous les dessusdits ainsi examinerẽt ceux desdicts trois estats, qui semblablemẽt ont esté en grand nõbre à ladicte assemblée: apres toutes altercatiõs se sõt resolus esdictes coustumes en la forme & maniere qu'elles sont cy dessoubs escrites. Et icelles ont tenues pour veritables, pour le bien & vtilité desdicts pays & ressort, & les ont faict mettre & rediger par escrit bien au long selon l'information sur ce par eux faicte & par l'aduis & consentement des deuant nommez, en la maniere qui s'ensuyt.

Finit textus Proœmij.

Istud

Proœmiũ denotat causam finalem.

IS TVD est proœmium huius libri, quod denotat causam finalem.l.fi.& ibi Bar. & alij.ff.de hære.instit. Alex. consil. suo xlij. in vij.col.in j.vol.in consi.xix.in pen.col. in j.vol.& in consi.liij. incip.Viso pũcto subtiliter.in iij.col.in iiij.vol.& Ias.in l.si pacto quo pœnã. in vlt. col.C.de pact.Et idem Alexã.consi.vij.in ij.col.in ij. vol.Soci.in cõsi.suo cliij.incip.Pulchra & subtilis est præsens cõsultatio quod est primum consil.ij.vol. in viij.col.Barba.consi.xvj.in ij.col.in j.vol.Lud.Bolog. consi.vj.in j.col.Barba.consi.suo xix.in ij.vol.vbi plura.Et ideo dicit Bart.l.j.ff.ad Macedo.ꝙ ad sciendum mẽtẽ statuentiũ, recurrimus ad proœmiũ ipsius statuti.Facit quod scribit apud Liu.de ij.bello Punico, in princ.vbi dicit, In principio operis mei licet mihi præfari:eo ꝙ dicimus ꝙ à primordio tituli posterior formatur euentus.l.j.C.de impo.lucra.descriptio. li. x.& in l.si filia.§.Neratius.ff.famil.ercisc.& facit quod 1 dicit Bal.in l.cùm hi.ff.de transact.† ꝙ proœmiũ ponitur loco finalis causæ:quod dicit esse connotandũ propter statuta.& ibi Ang.sequitur,quid dicit ꝙ primò præfatio restringit.Alleg.l. hæc actio. ff. de calũ. & ideo dicit Bar.in d.l.cùm hi.ff.de transact.ꝙ ex verbis appositis in proœmio legis vel statuti,statutũ vel lex restringitur.Faciunt & plura multa notãda, quæ alleg.And.Barba.in consil.xix.incip. Illud afferam in medium.in j.& ij.col.in ij.vol.

IN TEXTV IBI,

Philippes.

Philippus dux Burgũdiæ vnde oriundus.

HIc Philippus fuit filius Ioannis Ducis Burgundiæ, qui quidem Ioannes fuit filius Philippi *le Hardy*, qui fuit filius Ioannis regis Frãciæ. Cui quidẽ Philippo *le Hardy* fuit datus ducatus Burgundiæ pro se & suis masculis,& iste Philippꝰ erat de sãguine & prosapia regum Franciæ.Qui quidem habuit in se iustitiam,& fuit iustitiæ obseruator,maximè(vt hîc patet)in statuendo leges & constitutiones,insequendo Lycurgum principẽ Lacedęmoniorum. Quas quidẽ leges & cõstitutiones,sic per eũ statutas & ordinatas iussit & mandauit obseruari:vt infrà in cõclusione harum cõsuetudinũ. Nam legitur ꝙ in antiquis regibꝰ fuit mira sceueritas iustitiæ pro legibus custodiẽdis:vt ait Valerius lib.vj.tit.v.recitans de Zeleuco & Charonda : sed inter alios principes totius orbis ab orbe

1 Ludouici xij. Regis Frãcorum laus.

cõdito non fuit æqualis†Ludouico xij.Christianissimo Francorum regi,tam in statuendo leges quàm in obseruatione illarum : qui totis suis viribus à tẽpore suæ coronationis vsq; nunc,semper cum maximo zelo iustitiæ circa administrationem iustitię insudauit: cui propterea dici potest quod scribitur Psal.xliij.Dilexisti iustitiam,& odisti iniquitatẽ : propterea vnxit te Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis.

IN TEXTV IBI,

Par la grace de Dieu.

1 Imperiũ omnẽ à deo.

HOc dicitur,† quia omne imperiũ à Deo est permissiuè,formaliter, & effectiuè:prout dicit Bal. in c.j.quis dicatur Dux,Marchio,Comes. Et Deꝰ imperiũ de cælo cõstituit,vt in auth.de instrum.cautel. & fid.§.quia igitur.col.vj.& not.Innoc.in c.quod super his.de voto.& Bal.in l.j.C.de sum.trin.& fide cathol.& habentes imperiũ regnant prouidẽtia inscrutabili diuinę altitudinis,rerũmq;publicarũ gubernacula possidẽt.c.si ex bono.de pœnitẽ.dist.iiij.in prin. Vnde ad Roma.xj.O altitudo diuitiarũ scientiæ & sapiẽtiæ Dei.& Sapien.viij.& habetur in epistola,inter claras.C.de sum.tri.& fide cathol.¶Adde ꝙ imperator sic scribit in c.hac edictali.de pace iur.fir. in vsibꝰ feudorũ,& in c.j.in prin.de pace tenẽda & eiꝰ violat. & in c.imperialẽ.de ꝓhibita feu.aliẽ.per Federicũ in tit.de statut.& cõsue.contra libertatẽ eccl.in vsib.feudo.Et hoc modo solent scribere reges Franciæ:† cùm *2 Rex Frãciæ neminẽ subiectus.* neminem in temporalibus recognoscãt. c.per venerabilem.qui filij sunt legi.dicam infrà plenius.

ADDITIO. Et in Catalogo gloriæ mundi, in v. parte,in xxx.& xxxj.consideratio.vbi dixi de excellẽtia regis Franciæ ad alios.

CVm ergo hic dicat, *Par la grace de Dieu*, videtur ꝙ solum Deũ recognoscit, nec aliquem in tẽporalibus recognoscere velit: ꝙ non credo verũ,† cùm *3 Dux Burgundiæ recognoscit regem Franciæ.* recognoscere debeat Christianissimũ regem Franciæ in superiorem,cùm sit vnus ex Paribus Franciæ:& ratione paritatis debet adesse in coronatione regis Frãciæ.Imò etiam in toto ducatu tempore suo de regalibus non cognoscebat,& in iurisdictione per ressortũ erat subditus parlamento Parisien. Ex quo nõ debebat ponere in suis titulis,quod esset Dux Burgundię gratia Dei simpliciter,cùm alium in superiorem recognosceret.Si tamẽ habuerit ex priuilegio,nescio:nec est sine dubio, an princeps potuerit hoc concedere. ¶De quo videri potest,per ea quæ notantur per Luc. de Pen.in l.cõtra publicam.in v.& vj.col.C. de re militari,li.xij.vbi ponit an princeps possit cõcedere alteri regalia.¶Vide quæ dixi in catalogo glorię mũdi, in v.parte.in xxiiij. consideratione. vbi posui multa specialia principũ.& dixi nu.194.quòd talia nõ possunt per principem concedi inferiori.

ET vide G.Bened.in sua repet.c.Rayn.in verbo, & vxorem nomine Adelasiam.ij.decisio.nu.319.de test.Sed cùm antea fuerit regnũ de per se, videtur ꝙ etiam possit ad regnum reduci:quia res de facili reuertitur ad suam naturam primordialem:imò nõ est sine dubio,an debuerit,aut potuerit illa dignitas regalis supprimi : & quis habuerit potestatem supprimendi,quod non est præsentis speculationis,sed fertè alibi dicetur.

IN TEXTV IBI,

Duc.

QVis dicatur Dux,vide in vsibus feudorũ,in titulo,quis dicatur Dux,Marchio,Comes, vbi dicitur,† ꝙ q à principe de Ducatu aliquo inuestitus est, *1 Dux quis dicatur.* Dux solito more vocatur:tamẽ secundũ Papiã, Dux dicitur qui ducit populũ vel exercit ũmilitum l. Duces.C.de offi.mil.iud.vel dicit à ducatu, c.j.in tit.de feudo marchię.Et de pluribus & diuersis ducibus habemus tex.in l.ij.C.de offi.præfect.præt.Aphricæ.Etiam de Duce habetur in c.imperialẽ.§.prẽterea Ducatus.de prohi.feu.aliena.per Feder.†Et creantur du- *2 Duces à quibus creentur.* ces ab Imperatore in terris subiectis imperio,c.j.ĩ ti. de feu.marchię.& à Rege in regno suo,c.in apibꝰ. vj. quæst.j.& maximè in regno Frãciæ,qui nõ recognoscit superiorem:vt dicit Abb.in cap.per venerabilem qui filij sint leg.†Nã in suo regno est monarcha,sicut *3 Rex Frãciæ monarcha in suo regno.* imperator in suo imperio :vt dicit Corsetus de potestate regia,in quæstione xlv.Imò(vt dicit)etiam si teneat regnum ab alio in feudum,dicitur tamen in suo regno monarcha,ita quòd ea quę potest facere Imperator in imperio, potest facere Rex in dicto suo regno.& ita etiã vult & tenet Aluar.in c. j. in titu. quis dicatur Dux, Marchio, Comes. Et Iacob. de sancto Georg.in suo tract.feudorum,in princip.in j.glo.ibi, quæro in primis.†& an ista dignitas regalis, hoc est, 4

BIU Cujas

an Dux habeat iura regalia in suo Ducatu? Videt' ꝙ sic, per ea quę dicit Aluaro. in d.c.j. quis dicatur Dux, Marchio, Comes. Et idē Iacobinus in d. loco in j. & ij. col. ibi, dubitat'. versi. quęro de pulchra quæstione. & ibi, quid si rex. versi. sed an istis regalibus dignitati bus. † & olim erat regnum: vt satis denotat & demōstrat Robertus Gaguinus in chronicis Franciæ, in hi storia Clodouei Regis, qui desponsauerat Clotildem filiam regis Burgūdiæ. quo tempore (quod fuit anno ccccl xxxviij. desiit esse regnum, & fuit trāslatū apud Francos: vt habetur in Suppl. chro. lib. ix. Et li. iiij. dicti Suppleméti, quasi in princ. dicitur, ꝙ hęc regio lō go tempore sub regibus fuit. sed nūc regia dignitate amissa Ducat' titulo admodū est insignis. Cuius Du ces cæterorū Christianorum duces, facilè præcellūt: & vidi, & legi quandam disputationem factam in cō cilio Basi. de præcedentia legatorum Ducis Burg. ante electores imperij, vbi dictū fuit, ꝙ legati dicti ducis Burg. pręcederent electores imperij. dicam latius in tractatu meo, intitulato Catalogus gloriæ mundi in v. parte. in xlv. consideratione.

5 Ducatus Burgundiæ olim fuit regnum.

6 SEd † quo tempore fuerit effectus ducatus, & de origine ducatus? credo ꝙ fuit tempore Henrici primi imperatoris, regnantis anno nongētesimo vigesimo, quo tempore regnabat quidam Richardus, qui dux Burgundiæ fuit appellatus. Dicam latiùs infrà.

7 Burgundi olim Hedui dicti. Burgundiones vnde dicti.

DE origine autem Burgundionū ponit Gaguinus in suis chronicis, li. j. in historia Clodouei regis: † sed quicquid sit, non credo Burgundos tūc hoc nomine fuisse vocatos, sed vocabātur Hedui: ꝙ ferè toti Galliæ Celticæ dominabantur: & dicti sunt Burgundiones à Burgo Diuionē. eo ꝙ cū semel fuisśēt Hedui superati, & deuicti à Gallis Seno. insurrexerūt quidā ex Burgo Diuionē. quod tunc erat sub ditione Heduorum, qui Gallos Seno. superauerunt & deuicerūt, & tunc dicebatur, ꝙ Seno. fuerūt deuicti à quibusdā ex Burgo Diuionē. ex quibus tūc nomen sumpserūt Burgundiones, qui prius Hedui dicebātur: † quod nomē adhuc hodie ciuitas nostra retinet: nō quòd ita olim diceretur, sed Augustodunum: in qua erāt principes Heduorū: hoc est illius patriæ. Et hæc audiui à quodam bonæ memoriæ domi. præsi. Burgundiæ cognomine de *Villeneufue*, Lugdunensi, qui fuit captus ab Heluetiis, qui dicebat se italegisse apud Heluetios, ipso existente apud eos.

8 Hedua olim Augustodunum dicta.

IN TEXTV IBI, De Bourgongne.

1 Burgundia vnde dicta.

BVrgundia † secūdùm quod habetur per Bartholomæum Anglic. in suo libro de propr. rerum li. xiiij. in tit. de ꝓuinciis, pars est Galliæ Senonēsis quę vsq; ad alpes Apenninos se extendit. Et est Burgūdia, à Burgis dicta. Isid. li. ix. eo ꝙ Ostrogoti intraturi Italiam ibi fecerūt burgos plures id est oppida & munitiones. Et huius opi. est Luc. de Pen. in l. eum qui curiæ. in tit. de fun. rei priua. lib. xj. C. Terra † fortis est enim, & montosa & pascuosa: & in locis pluribus ne morosa, aqs & fluminib⁹ ac riualis irrigua, in multis locis fertilis & fœcunda, in multis sterilis, & arida, & inaquosa. Iuxta alpes maximè frigida propter frequētes imbrium & niuium inundationes. Plures sunt in colæ iuxta alpes qui ex frequenti vsu aquarum niuialium efficiuntur sub mento turgidi & strumosi. Feris abundat. s. vrsis, apris, ceruis & multis aliis. Vidi multos in Sabaudia sub mēto turgidos & strumosos, & etiā in comitatu Burgūdiæ iuxta alpes S. Claudij, sed in ducatu nulli sunt, aut saltem pauci. Vrsos etiā vidi in Sabaudia, & comitatu Burgūdię, sed in ducatu nulli sunt: licet sint satis, & etiam abundāter, cerui, apri, & etiam lupi. Io. le Maire in suis illustr. Gal. in iij. lib. dicit ꝙ Burgundia se extendebat vsque ad regnū Austrasiæ, quæ nunc dicitur Francia Orientalis, & cūtinet septem prouincias. Ex quibus vna erat ciuitas Arelatēn. in qua erat sedes regū Burgundiæ habēs tūc ciuitates plures, & extendebat limites suos vsque ad montes sancti Bernardi & vltra. Cùm ciuitas Augustēn. & etiam ciuitas Seduneñ. quæ est in Sueuia, seu patria nūc Heluetiorū, essent de regno: & ibi potuit videri quot fuerint reges: & de eorū origine ibi amplè per eum. ¶ † Et cōtinentur limites prædicti regni Burgundiæ in sex versibus per Ligurinum compositis, qui sequuntur.

Regnum Austrasiæ.

3 Limites Burgūdiæ.

Has ibi metropoles, & primas nominis vrbes,
Chrysopolim placidam, Lugdunum atq; Viennā.
Quique tuos spumante mari prouincia fines
Claudit Arelatum, validis obnoxia ventis,
Chrysopolim dubius reliquas perlabitur amnis,
Maximus Allobrogum Rhodanus dominator aquarum.

¶ De Burgundionibus fit mentio in c. si gens Anglorum. lvj. dist. & in c. volumus. xj. q. j. & in l. in lusitania. ff. de censi. vbi dicit, quod sunt immunes à censu.

2 Burgundiæ descriptio.

Cuturosi.

IN TEXTV IBI, De Brabant.

BRabantia † Germaniæ finalis est prouincia, quæ Galliæ Belgicæ est contigua, habens Rhenum ab Oriente, & Frisiam, Britannicū Oceanū, & Flandricū sinū ab Aquilone, inferiorē Galliā ab Occidēte, superiorē verò Franciā à Meridie, quā Aucupissinosa prętertluit: multa habens oppida & famosa. terra fertilis in fructibus, populosa, gens elegātis staturæ & venustæ formę. Bellicosa, animosa cōtra hostes, inter se autē placida, deuota, & benigna, vt dicit Bartholo. Anglic. in lib. de proprietate rerum, tit. de prouinciis.

1 Brabātię descriptio.

IN TEXTV IBI, Conte de Flandres.

COmes † propriè dicitur qui fuit inuestitus de comitatu: vt in tit. qs dicat' Dux, Marchio, Comes. † Alij verò comites qui nō sunt inuestiti, nō dicunt' ꝓpriè comites, sed abusiuè, vt sūt comites sacri palatij, qui legitimāt spurios & naturales, creāt tabelliones, faciūt doctores & alia, prout in eorū priuilegiis cōtinetur. ita dicit Bald. in c. j. in verbo comes, in tit. qs dicatur dux, mar. co. ¶ Hinc per hęc decidi potest qō. de comite Palatino habēte potestatē legitimādi natura les & spurios, exceptis filiis naturalibus Ducū, Marchionū & Comitū: ꝙ potest legitimare filiū naturalē comitis Palatini, vt tenet Marti. Laudē. in prædicto c. j. in ti. qs dicatur Dux, Marc. Co. Iacob. de S. Geor. in trac. suo feudorū, in verbo, comes. vbi etiā dicit, † ꝙ si lij comitū habētiū comitatum possunt appellari comites spe, sed non re: & ita intelligitur quod no. glo. pulchra in c. fi. xxiiij. quæst. j. de comitissa Campaniæ & Matilde, habemus gl. in l. fi. C. de arbi. & in l. sed & si susceperit. §. si liberti. s. in verb. modica. ff. de iudi. not. per Canon. in c. dilecti. de arbi. & dicit etiā idem Iacob. quòd feuda comitialia habēt magnam specialitatem, quia licet creditor in actione personali possit petere se mitti in possessionem feudi quod habet vasallus, & possit peruenire ad missionem in possessionem ex secundo decreto. non quòd ius feudi transferatur in ipsum creditorem, neque etiam vtile dominium

1 Comes quis dicatur.

2 Comites palatini abusiuè dicuntur comites.

3 Comitū filij dicuntur comites spe, non re.

BIU Cujas

minium,quod habet vasallus,in feudo,sed solũ percipiet ipse creditor fructus & reditus dicti feudi:vt elegãter tradit Bar.in l.si finita.§.si de vectigalibus.ff.de dã.infecto.& per Ang.in l.eorũ.eodẽ.tit. † Tamen in feudo comitiali nõ fit missio in possessionẽ, nec substãtia feudi comitialis transibit in creditorẽ, sed solũ percipiet fructus.Ita notabiliter dicit Bal. in auth. ei qui iurat.in iiij.charta. C. de bonis authoritate iudicis possidẽdis.¶Aduerte etiam ꝙ quãdo creditor mittitur in possessionẽ feudi in actione personali, vasall⁹ debitor est ille qui tenebitur præstare seruitia domino suo,non autem creditor:secus autem si missio fieret ratione rei:vt dicit Bar.in d.§.si de vectigalibus.

4 In feudo comitiali non fit missio in possessionem.

DE Comitibus verò habẽtibus comitatũ cũ dignitate,tangitur in l.j.& ij.C.de offi.præfec. Orien. & de offi.comit.re.priua.& in l.j.C.de aduo.diuer.iudicũ.& in pluribus ti.positis in li.xj.& xij.C.Et in vsibus feu.de pa.tenẽ.& in plurib⁹ aliis locis,quos recitare esset magis laboriosum,quã subtile.vt dicit Alua.in d.c.j.quis dicatur Dux,Marchio,Comes. Et dicit ꝙ quãdoque etiã datur hæc dignitas à lege,vt patet in doctore qui legit xx.an.vt probatur in l.j.cum ibi nota.C.de profes.qui in vrbe Constan. lib.xij. & per Bar.in l.Alexandriæ.C.de decurio.lib.x.

ADDITIO.De qua dignitate Comitatus data doctori à lege,dixi in Catalogo gloriæ mũdi, in decima parte in xxvj.cõsideratione. de aliis verò Comitibus dixi eodem lib.v.parte,in xlv.consideratione, vsque ad liiij.vbi etiam dixi de comitatus dignitate,quæ datur à rege.

IN TEXTV IBI, Flandres.

1 Flandriæ descriptio.

FLandria† est prouincia Galliæ Belgicæ iuxta litus Oceani constituta,habens Germaniam ab Oriẽte,insulã Britanniæ à Septentrione,ab Occidẽte, mare Gallicũ,à meridie Galliam Seno. & Burgundiam. ¶Hæc prouincia quãuis situ terræ sit paruula,multis tamẽ bonis singularib⁹ est referta. Est enim terra pascuis vberrima,& armentis & pecudibus plena.Nobilissimis oppidis & portubus maris inclyta, amnibus famosis,scilicet Scalda & Lera vndiq; irrigua & pfusa.Gens eius elegãs corpore & robusta,multiplex in sobole & substantia. In omniũ merciũ diuitiis locuples,venusta facie generaliter & decora: effectu pia, affatu blãda,gestu matura,habitu honesta, erga domesticos pacifica,erga extraneos valde fida,arte & ingenio in opere lanifico valde præclara.Per cuius industriã, magnæ parti orbis in lanificiis subuenitur. Nã pretiosã lanã q̃ sibi Anglia cõmunicat,in pannos nobiles subtili artificio transmutãs,per mare & terrã multis administrat.¶Est autẽ terra plana & frugifera in multis,multas quidẽ habẽs arbores, nõ tamẽ multas syluas.Gaudet quibusdã locis palustribus, in quibus effodiuntur glæbæ quæ syluarũ supplẽt defectũ, quo ad igniũ incremẽtũ.nam ex his calidus & fortis ignis solet fieri magis efficax,quàm ex lignis,licet inutilior & vilior quo ad cinerẽ, grauior quo ad redolẽtiã & odorẽ:vt refert Bartho.Angli.in lib. de ꝓpriet. rerũ.tit.de prouinciis.¶Dicit tñ Guaguinus in lib.v. suarũ historiarũ,quãdo loquitur de rege Carolo Caluo,ꝙ olim Flãdria paucis vicis tunc atq; ædificiis ornata erat,& feris magis quàm hominibus incolebat: cíq; præficiebatur à rege custos qui Francorũ lingua Forestarius dicebatur,& hac occasione Comitat⁹ dignitatẽ accepit,cùm ipse Carolus de Balduino custode Comitẽ fecerit.Ex quo tẽpore fuerit,ponit in fasciculo tẽporũ,fo.xlix.Et vt refert Calepinus in suo dictionario,in litera F.ante L.Flãdria† habet varios populos,qui prisco nomine Cymbri dicti sunt. Et vide in dicto supplemẽto chronicorũ.li.iiij.& etiã lib. xij.

Foreſtarius comes effectus.

1 Flandria olim Cimbria dicta.

IN TEXTV IBI, Palatin.

PAlatini† dicuntur proceres palatij, quorum cõsilio regitur respublica.gl.in l.fi.in verbo, palatini. C.de rescind.vendi. ¶ Et aduerte ad id quod dicit ibi Alberi.ꝙ illa lex in curiis malè obseruat: ideo in eis fiunt baratariæ multæ.Quod non credo verũ,cùm q millibus vestiuntur,in domibus regum sunt. ¶ Et aduerte etiam,quia Palatini dicũtur,quia de sacro palatio cõstituti,vel in eo militãtes,vt de castren.pala. pecu.l.vnica,in prin.& in fine.& de priuile. eorũ qui in sacro palatio mili.in rubro & nigro.& l.fi. lib. xij.C. Et dicuntur vicarij,quia quodammodo gerũt vicem principis,vt de palati.sacrarum largi.C.li.xij.& est etiam nomẽ principis.vt sumitur,in gl.in l.fi.C.de pala.sacrarum largitionum.prout fortè hîc sumitur. & faciunt ad prædicta quæ dicit Iaco.Rebuf.in l.j.C.de palati.sacrarum largitio.

1 Palatini qui sint.

Palatini vnde dicti.

IN TEXTV IBI, Hollande.

HOlandia† est quædam prouincia sita iuxta ostia Rheni,vbi in trat mare,Brabãtiæ contigua, & à Meridie vicina Frisiæ,ab oriente Oceano, vnde Britanniæ coniucta,ab Aquilone interiori, Galliæ Belgicę est propinqua,atque Flandriæ ab Occidente.Est autẽ terra palustris & aquosa,ferè ad modũ insulę,vndiq; maris brachiis atq; Rheni fluuio circũfusa: habẽs lac⁹ & stagna multa, & pascua valde bõa,& ideo armẽtis,pecudib⁹,& iumentis est referta.Ei⁹ gleba in locis pluribus est valde frugifera, & in pluribus etiã nemorosa,plures & vtiles habens venationes.In pluribus etiã bituminosa,ex qua formatur materia apta ad igniũ nutrimẽta.Et est terra diuitiis, quæ transeũt per mare & flumina plurimũ opulẽta. Cuius ciuitas principalis Traiectum nuncupatur in latino:Hutrect verò in idiomate Germanorum. Nam ad Germaniã pertinet quo ad sitũ,quo ad mores quo ad dominiũ, & etiam quo ad linguam.Cuius gens elegans est corpore,robusta viribus,audax animo,venusta facie,honesta moribus,deuota deo,fida hominib⁹ & pacifica, minus prædiis intendens & raptibus quàm aliæ Germaniæ nationes.ita dicit Bartholomæus Angli.in li. de proprietatibus rerum, titulo de prouinciis, & in dicto supplemento chronicorum lib.xij.

1 Holandiæ situs.

Traiectum ciuitas.

IN TEXTV IBI, Zelande.

ZElandia† est prouincia & terra maritima ad modum insulæ,flumine & maris brachiis circunda ta.Habet autem Holandiam ad orientem,Flandriam ad Meridiem,Oceanum ad Occidentem,Britanniam ad Septentrionem. ¶ Sunt autem ibi plures insulæ paruæ & magnæ, brachiis maris separatæ ad inuicẽ & distinctæ. Et sunt illæ insulæ fortissimis aggeribus cinctæ in circuitu,contra maris impetum,& munitæ. Quarum gleba est valde ferax quo ad segetes, sed quo ad arbores est quasi nuda. Non enim possunt arbores propter maris salsuginem perfundere suas radices: & ideo post plantationem citò deficiunt & arescunt. ¶ Est autem Zelandia valde populosa,diuitiis opulenta variis, gens magnæ staturæ,

1 Zelandiæ descriptio.

BIU Cujas

fortis corpore,& audax mente,circa cultum Dei deuota,inter se pacifica & quieta,multis benefica,& nullis molesta,nisi quando hostium insolentiis est resistere coacta:vt dicit dictus Barthol. Ang li.in lib.de proprietatibus rerum,tit.de prouinciis.

IN TEXTV IBI,

Marquis.

1 Marchio qui dicatur.

MArchio † dicitur à Marchia:vt dicit tex. in c. j. quis dicatur Dux,Marchio, Comes. Et est dignitas regalis,secūdùm Bal.in c.j.in ti. de feudo marchiæ.Nec debet diuidi Marchionatus, imò nec potest c. j. §. præterea. de prohibita feudi alienatio. per Federi.Ita dicit Iacobinus de sancto Georgio, in suo tractatu feudo.in verbo,Marchio in Italia.

IN TEXTV IBI,

Du sainct Empire.

1 Imperiū quare dicatur sanctū.

QVare†dicitur sanctum Imperiū? quia omne imperium est à Deo permissiuè,formaliter, & effectiuè,vt dicit Bald.in c.j.quis dicatur Dux, Marchio, Comes.Et Dē imperiū de cęlo cōstituit, vt in auth. de instru.cautel.& fi.§.quia igitur.& dixi suprà in gl. *Par la grace de Dieu.* Et idem potest dici de quolibet principatu in quo princeps non recognoscit superiorem:vt est in rege Francię,† qui dicitur imperator & monarcha in suo regno.

2

ADDITIO.Vide de hoc Matth.de afflict. in præfatione cōstitu.regni Siciliæ,in xv.q.& dixi amplè in catalogo gloriæ mundi,in v.parte,in xxx.& xxxj.cōsiderationibus. ¶† Imò potiꝰ regnū Frācię debet dici sanctū imperiū.quod probatur.Nā regna sūt de iure diuino appbata,& nō imperiū.De regibus ꝙ fuerūt appbati,&ꝙ cœperūt originē à iure diuino,patet de Saul,Salomone,Dauide,& pluribus aliis appbatis à Deo.c.j.de sacra vnctiōe.§.vnde in veteri. vbi enumerātur aliqui reges vncti de mādato Domini. Et dicit Prou.viij.Per me reges regnant.Et in Psal. lxxi.Deus iudiciū tuū regi da.Et in pluribꝰ locis fit mētio de regibus,sed non inuenies ꝙ fiat mētio de imperatore. Ita dicit Oldra.in cōsi.lxix.incip. Cōsueuit dubitari. & Pet.de Anch.in consil.cccxlj.incip. Pro maiori intelligētia.& Cors.in tra.suo de potestate regia.in j.q. ¶Intellige ꝙ adhuc inter alia regna regnū Frācię debet dici sanctū imperiū:†cùm rex noster dicat Christianissimus:vt habetur in extraua.Ioā.xxij.quę incipit,Prodiēs.Et glorioſissimus etiā dicitur.c.hoc quippe.iij.quæst.vj.& excellētissimus.xj. quæst.ij. c. excellentissimus.& illustris,c.nouit.de iudiciis.in subscriptione.c.nouit.de appel.& meritò talis dicit,qa plures ppuincias seu ciuitates sub se habet:vt dicit Bal.in l.j.ff.de offi.præfe.præto.†nā sub se habet xij.archiepiscopatus,ſ.Remē.Senō.Rothomagē.Turonen. Bituricen.Lugdun.Narbo.Tholosanum,Auxitan.Burdegalen.Vien.Bisuntin.& in dictis locis sunt sedes archiepiscopales.¶††Et sub regno sunt cētū & quatuor ciuitates,in quibus sūt sedes archiepiscoporū & episcoporū.ponit.Albe.de Rosate in rub.ff.de statu hominū,vbi potest videri ad plenum.¶†Et dicitur Christianissimus gratia Dei operante, propter famæ claritatem,fauorem deuotionis,& synceritatē fidei catholicæ,quæ sēper in regibus viguit,vt patet in historiis regū Frācorum. De quibus quodammodo meminit Ioā. Ferrault in suo tractatu de iuribus ac priuilegiis regni Frācorū,vbi ponit multa priuilegia quæ hîc nolo transportare.¶††Et inter alia vnum est per quod demōstratur,& videtur eius sanctitas ex apertis miracu-

3 Regnum Frācię debet dici sanctum.

Prouer. viii. Psal. lxxi.

4 Rex Frācię dicitur christianissimus.

5 Archiepiscopatus regni Frācię.

6

7 Rex Frācię quare dicatur christianissimus.

8 Rex Frācię facit miracula.

lis & notoriis quæ faciūt reges in regno suo, sanādo ex tactu eorū infirmos illo morbo,qui dicitur,*Les escrouelles* apud nos,apud alios verò propriè dicit morbus regius.Et vt videmus,vnus succedēdo alteri,iure hæreditario,succedit in simili potestate faciēdi miracula:vt satis amplè scripsit gl.pragmaticæ sanctio. in proœmio in gl.ij.¶Aliud ēt est quod est mirabile, ꝙ dicit† Aurea flāma,qđ est signū victoriale,in quo scriptū erat,in hoc signo vinces,vbi erat signū crucis, ꝙ quidā dicūt venisse in somnio,qđ viderit Cōstātinus in cælo.sed verius credendū est,ꝙ sit aurea flāma regi Frācorū cęlitus demissa:,put etiā sentire videtur Lucas de Penna in rub.de præpositis laborū.li.xij.C.de quo etiā vide Gaguinū in Chronicis Franciæ,in vita regis Clodouei.¶Aduerte etiā,† quia vt quidā volūt dicere,rex Franciæ nō potest excōmunicari ex priuilegio,nec à canone,nec ab homine.& ita dicit Helias in casus positione c.vbi periculum.de electio.in vj.

9 Aurea flamma.

10 Rex Frācię non potest excōmunicari.

IN TEXTV IBI,

Seigneur.

QVæri potest, qui dicatur dominus. Satis ponit Calepinus in suo dictionario, in litera D. ante O.sed hîc capitur pro habēte imperium merum,siue omnimodam iurisdictionē. vt clarè cognosci potest. ¶Aduerte, quia nomen regis ad dignitatem honorisque potestatē pertinet.Nomē verò domini potius ad tyrannidem,vt colligit xcv.dist.c.esto post prin.& xciiij.dist.c.vlti.Et domini vocātur : sicut Nembroh. Nec Augustus voluit vocari dominus. vide Lucā de Pen.in l.j.C.de capitatione ciuiū censibus eximēda. li.xj.Bar.dicit in l.cū si exhibuisset.ff.de public. & vectig.ꝙ dominus capitur pro habente maioritatē siue præeminentiam,& non pro habente dominium.

1 Rex nomen dignitatis & minus tyrannidis.

SEd quia dicit se dominū illorū. an est dominus rerum particulariū?Hanc quęstionē disputauit Bar. in l.omnē,in ij.constitutione. ff.& Alber. in l. bene à Zenone.C.de quadrienn.præscriptione.& nota.in l. deprecatio.ff.ad legem Rhodiam de iactu. nō insisto nunc:quia nō est præsentis speculationis.& Albe.de Rosate plenè tractat in illis locis.

IN TEXTV IBI,

De Frize.

1 Frisia dicitur.

FRisia†est prouincia in finibus inferioris Germaniæ super litus Oceani,tractatu longissimo constituta,quæ in fine Rheni incipit,& mari Danico terminatur:cuius incolæ Frisones à Germanis nuncupantur.¶In habitu autem & in moribus plurimum differunt à Germanis.Nam viri ferè omnes coma circulariter sunt attonsi:qui quantò sunt nobiliores tātò altius circuntonderi gloriosius arbitrantur. ¶Est autē gens viribus fortis,proceri corporis, seueri animi & fortis,corpore agilis, lāceis vtentes ferreis pro sagittis.Terra plana,pascuosa,palustris,& graminosa lignis carens.Pro ignium fomēto terræ bituminosis cespitibꝰ, aut boū desiccatis stercoribus sæpe vtens. ¶Gens quidem est libera extra gētem suam, alterius dominio non subiecta.Morti se exponūt gratia libertatis,& potius mortem deligūt quàm iugo opprimi seruitutis.Ideo militares dignitates renuūt, (alias annuunt) & aliquos inter se erigi in sublime non permittunt sub militiæ titulo:subsunt tamē iudicibus, quos annuatim de seipsis inter ipsos ordinant & disponunt. Pro castitate multum zelant, & omnem impudicitiam seueriùs punientes, filios suos & filias vsque ad completum ferè adolescentiæ terminum,

BIU Cujas

num,castos seruant.Ex quo contingit, ꝙ tunc tẽporis data nuptui ipsorum soboles,prolem completam generat & robustam:vt hęc habẽtur in libro de proprietatibus rerũ,titulo de prouinciis. & in fasciculo temporum,folio xliiij.legitur quando Frisia conuersa ad fidem Christi, & quomodo ibi primò prædicauit sanctus Vilibrondus. ¶ Et de his Frisonibus facit mentionem textus in cap.volumus.xj.quæstio.j.

IN TEXTV IBI,

Sçauoir faisons.

1 *Principes in plurali loquũtur.*

HIc loquitur in plurali:†quia regulariter nedum princeps, sed etiã quilibet magistratus qui personã reip.repręsentat,debet loqui in plurali.secundũ Polib.li.v.c.iiij.& vide qđ legit & notatur in verbo, singularis.de re iud.in vj.c.cùm ab vno.& de crimine falsi.c.q̃ graui.& per Archi.in c.sicut, de electio.libr. vj.in gl.ista litera.

IN TEXTV IBI,

Nous auoir receu.

1 *Iustè precantes ex audiendi.*

NOta ꝙ † iustè de precantibus nõ est denegandus assensus.institu. de his qui sunt sui vel alieni iuris.§.sed dominorum.

IN TEXTV IBI,

La supplication.

1 *An supplicanti cõtra ius concessum valeat,*

ADuerte, † quia principi supplicandum est. vt C. de precib.imper.offeren. Et vt valeat quod per supplicationẽ impetratur,non debet esse damnosum fisco,nec iuri,vel vtilitati publicæ cõtrariũ.C.de precibus impera.offeren.l.iij.& l.omnes.C.si contra ius vel vtili.publi.neq; mẽdosum.l.fi.C. de diuer. rescri. ꝙ si princeps per supplicationẽ aliquid concedat cõtra ius diuinũ,cõtra ius humanũ, vel cõtra ius ciuile auferendo dominiũ rei meæ:vel contra legẽ:an debeat dicere,non obstãte tali lege: vel sufficiat dicere, non obstante quacũque lege in contrariũ faciẽte?De his omnibus vide Bart.Bald. do.Ias. post alios in l. omnes.C.si cõtra ius vel vtili.publi.De j.ij.& iij.q.per Feli.in c.quæ in ecclesiarum,de constitutio.De tertia an possit rescribere contra ius ciuile,per Alex. & Ias. in l.iij.§ si is pro quo.ff.quod quisque iuris.nõ obstã. vide Feli.in c.nonnulli.in x. col.in versic.fallit. de rescrip.Alex.& Ias.in d.§.si is pro quo. vide in tractatu clausularum in quinta charta Alex. Iaso. & Aret.in l. quod in rerum§.fi.in primo notabili. ff. de lega.j. faciunt quæ dicit Alex.in cõsi.suo cexxv. incipien. Viso titulo quæstionis.in iij.col.in ij.vol.

IN TEXTV IBI,

Les gens des trois estatz.

1 *Conuocatio triũ statuum Burgũdiæ qualiter fiat.*

QVomodo† & qualiter fiat conuocatio istorum trium statuum?Io.Fab.insti.de pœna teme.litig. §.omnium, dicit quòd quando curia Frãciæ vult facere colectas,non vocat nisi prælatos,Barones,& villas notabiles,& isti sũt tres status.De iure verò quomodo fiat conuocatio taliũ,ponit Bar.in l. omnes.ff. de iusti. & iure. ¶ Hodie verò de consuetudine mittuntur literæ authoritate principis ad Prælatos,& Barones,particulariter, & ad incolas cuiuslibet ciuitatis & villæ, vt mittant aliquos ex ipsis sufficientes ad locum in eis descriptum, & ad certam diem causa audiendi & faciendi super proponendis, secundum quod eis videbitur expedire.

IN TEXTV IBI,

Nous eussent esté remõstrez les grãds inconueniens.

NOta ꝙ persuasio & suggestio quæ fit principi super aliqua lege vel ordinatione faciẽda debet esse iusta & vtilis his inter quos disponit.iij.distin.c.erit autẽ lex j.dist.c.ius generale.ita dicit Ioan.de Platea in l.placuit.C.de palatinis sacrarum largitionũ,l. xij.†& aduerte ꝙ ad publicã vtilitatẽ ptinet amputare prolixitatem,& inuolutionẽ processuũ.l.properãdum. in prin. C. de iudiciis. Bal. in proœmio C.in §. quibus.in ij.col.c.finem litibus.de dolo, & contum.

1 *Prolixitas, & inuolutio processuũ amputanda.*

ADDITIO. Aduerte tñ † quod imperatores Romani etiã locuti fuerunt in singulari.vt in l.j.C.quomodo & quãdo iudex.ad idem tex.in l.ij.C.de appel. Et etiam iurisc̃onsulti,vt in l.j.ff.de test.milit.& in l.ij. §.pe.ff.de his qui sunt sui vel alieni iuris.& dicit Bar. in l.j.C.de vet.l.xij.cùm Deo omnipotenti bene dicatur,tu,non fit iniuria imperatori si dicatur,tu.†Et etiam dicit Cy.in l.vnica.C.vti possidet qđ Iulius Cæsar inuenit modũ loquẽdi in statu dignitatis in numero plurali.vide etiã tex.in l.ij. C. de donat. inter virũ & vxorem.tamẽ semper & vbique loquuntur in plurali,quando statuunt,ordinant,aut præcipiunt,vt in infinitis legibus,quas fastidiosum esset allegare.

2 *Loquũ maioribus in singulari an liceat.*

3 *Loquẽdi modũ plurãliter in statu dignitatis quis reperierit.*

IN TEXTV IBI,

Redigées par escript.

NVnquid de esse & essentia cõsuetudinis sit necessaria scriptura,dixi in principio, in titulo generali,in prima gl.hui⁹ voluminis.& vide quæ dicit Philippus Decius in rub.de constitutio.vbi plenè ponit an de essentia legis sit necessaria scriptura.

ADuerte,quoniã, vt dicit Iacobi. de sancto Geor. egregius doctor, & qui multa consilia fecit ex partibus Galiæ,quippe bonus practicus, Cõsuetudines nostræ Burgundiæ probantur per apertura libri ex quo sunt redactæ in scriptis:& vt audiui à multis, qui fuerũt eius discipuli,habebat semper eas præ manibus:Ideo de eis sæpissimè in suis lecturis facit mẽtionẽ. Et ita dicit in l. de quibus.col.iiij.ff.de legi.Et quoniã fuit discipulus præceptoris nostri do. Ias. vt ipse testatur in l.j.C.de edicto diui Adriani tollen.egregius & præstans doctor fuisse perhibetur:nam sæpe solet similis filius esse patri,& magistro discipulus notat gl.fi.in c.fi.de cõsecratione,distinctione v.quæ pro hoc allegat c. cùm beatissimus.xxiiij.q.j.

IN TEXTV IBI,

Et declaration.

PEr hoc satis apparet quod voluit solùm consuetudines antiquas redigere in scriptis,& nullas nouas facere:† quia qui declarat nõ dicitur nouum facere vt tenet Oldradus consi.clxvj.

1 *Declarãs nihil nouũ facit.*

ADDITIO. Vide plura ad hæc per Mat.de affli.in constitutione regni Siciliæ,in constitutione quæ incipit,exceptiones, in quinta quæstione primi notabilis.in ij.libro.

IN TEXTV IBI,

Ordonné que six de nos conseilliers.

SIc in petendis tabulis fuerunt decem. ff. de origi. iur.l.ij.§.exactis.Tres verò in institutionibus cõponendis. vt in proœ. inst. in §. cumque hoc Deo.& §. quas ex omnibus.Et sexdecim in cõpilatione Digestorũ.l.ij.§.quæ omnia.C.de veter. iur.enucleã. Et quinque in cõpilatione noui Codicis. vt C.de Iusti,

BIU Cujas

Codi.compo.& hæc omnia ponuntur in prima rub. C.de nouo Codic.faciẽdo.§.quibus ſpecialiter.in gl. ¶Nam vt hîc videmus conſilio ſapientum patriã ſuã regebat,cùm cõſiliarios haberet.† Nam impoſſibile eſt ſalubriter principatum diſponere,niſi conſilio ſapiẽtum agatur:vt ait Policrat.in lib.v.c.vj. Cùm etiã diſſipentur cogitationes vbi nullum eſt conſiliũ.Pro uerb.xv.vnde Roboam ideo regnũ perdidit,quia cõſilium illorum qui ſibi ſtatuti fuerãt pro conſilio audire negauit.iij.Regum.xij.c.trãſumptiuè in c.eccleſia.xvj.q.j.& vij.q.j.c.denique,vbi Ioan.de turre crema ta ponit,quomodo ex cõſilio ſenum noluit benignè agere,ſed ex cõſilio iuuenũ imperioſè viuere cũ populo.& ideo ex xij.tribubus Iſrael decem cõſtituerũt ſibi Hieroboã regẽ.Aſſuerus autẽ,q a vſus eſt cõſilio ſapiẽtũ,triũphauit ſuper cxxvij.prouincias, Heſter.j.c.& omnẽ terrã,& cũctas maris inſulas fecit tributarias.ibi,c.x.Et ſalus ibi eſſe dicitur,vbi multa cõſilia.Prouer.xj.& ideo ſemper principes debẽt vti cõſilio conſiliariorũ vide in hoc plenè per Lucãde Pẽna,in l.omnes C.de decurionibus li.x. vbi ponit cõſilij deſcriptionem,& q cõſilia ſunt vtilia & neceſſaria principi & etiã reip.¶†Sed quales eſſe debeant,bene cogitãdũ eſt:iuxta illud Eccleſia. vj. ca. cõſiliarius ſit tibi vnus de mille.& ſũt introducẽdi in cõſilio ſapiẽtes,graues moribus & experti. De ſapiente habetur Tho.iiij.c.Conſilium ſemper à ſapiente perquire. & Eccleſiaſti. xxj. ſcientia ſapientis tanquã inũdatio abũdabit,& cõſiliũ illius ſicut fons vitæ permanebit. & ideo ibidẽ viij.c.dicitur,Cum fatuis conſilium nõ habeas:non enim poterunt diligere, niſi quæ eis placent.Itẽ debẽt eſſe graues moribus & experti, iuxta illud Eccleſiaſtici xxvj. Quàm ſpecioſum à canicie iudiciũ.†Graues enim homines dicuntur à quinquageſimo anno vſque ad lx.ſecundum Archi.in c.eſtote.j. q.j.& ibi Io.de Turre crema.Et tales ſenes ætate præſumũtur magis probi,q̃ iuuenes.c.ſi officia.ix.diſt.& maior ſciẽtia in eis præſumitur.c.porrò.lxxix.diſt.& maior morum grauitas.c.j.xij.q.j. & ſermo veracior. c.conſanguineos.xxxv.q.vj.& maior iuſtitiæ examinatio.c.ſi qd verò.lxxxvj.diſt.¶†Iuuenes etiam quãdoq;ſenes propter virtutũ copiam dicuntur ſecundũ Archi.in c.eſtote.ſuprà alleg.& in c.fundamenta.col. iij.de ele.li.vj.& in multis cõmẽdãtur, quia ſunt perſpicaciores ingenio.gl.in i.Gallus,in prid.in verbo,ſi filius.quæ incip.ecce conſiliũ.ff.de lib.& poſth.Et ſecundum Philoſophũ ſunt liberales,animoſi, bonę fidei,miſericordes,verecũdi & magnanimi:& ideo nõ ſolùm ætas inſcipitur,imò etiam virtus,per not.in c. cùm in iuuentute.de præſum.& ibi Panor.q dicit, q nõ qui maior fuerit in honore eſt iuſtior, ſed qui eſt iuſtior,eſt maior.¶†Et ideo no.q ætas aliquando per virtutes ſuppletur.c.monachus nouiti.lxxvij.diſt.& in c.de illis.de deſpon.impu.Et qui ſint præferẽdi,an iuniores,an ſenes,vide do.meũ Iaſ.in l.cùm quid, in prima lectura,in iij.& iiij. col. ff. ſi certum peta. Aduerte tamen ad illud quod dicitur,

Roma vetus veteres cùm te rexere Quirites,
Non bonus immunis,nec malus vllus erat.
Defunctis patribus,ſucceſſit praua iuuentus,
Conſilio cuius præcipitata tu es.

¶Et quòd ſeniores ſint præferendi,vide amplè per dominum Guil.de Monteferrat.in ſuo tractatu de potestate concilij generalis,in quinta parte.

ADDITIO. Et quod dixi in Catalogo gloriæ mũdi,in xj.parte.in xvij.conſideratione. & in x. parte in xxix.conſideratione.Intellige tamen, dummodo nõ ſint ſenes decrepitæ ætatis:†quia tales præſumuntur nõ habere ſenſum,per id quod habetur ij.Reg.c.xix. verſi.erat autem Betzelai Galaadites ſenex valde, id eſt octogenarius, & quod voluit Albe. in l. ſeniũ. C. qui teſt.face.poſ.ad quod etiã facit quod dicit Cato, Cùm ſapias animo noli irridere ſenectam.Nam quo cũque ſene ſenſus puerilis in illo eſt. & vt refert Bal. in l.quid ergo.§.pœna grauior.col.vj.in repeti. ff. de his qui notantur infami. Odofred.dicit,† quod Bulgar.antiquus iuris ciuilis gloſſator, & optimus interpres,adeò ſenuit quòd cum pueris ludebat ad palmã & dicit beat⁹ Greg.in homiliis, †quod in ſenili ætate ſtatura curuatur,ceruix exſiccata deprimitur, frequentibus ſuſpiriis vrgetur,virtus deficit loquentis, verba anhelitus intercidunt,& ſi lãgor deſit ſenibus ipſa ſalus ægritudo eſt.& vt dicit Philoſo.in ij.Rhetorico.Pueri habent quinque proprietates,quas ſimiliter habent & ſenes,maximè decrepitę ætatis.vna eſt, quòd ſunt puſillanimes, eo quòd ſunt humiliati à vita:alia eſt q ſũt formidoloſi, & omnia pertimeſcẽtes & ideo vt infert ex multis Stephan.Ber.in conſil. ſuo cccxxxvj.in iij.col.in j.volu. in eis eſt defectus & minoritas ſenſus,ex quo in eis poteſt conſiderari imbecillitas ſenſus quæ facit magis præſumere metum in muliere,ideo concludit idem in ſene.¶ Ideo ex his videtur dicendum,quòd iuuenes ſine ſciẽtia & virtute non ſunt aſſumendi in cõſilio:exemplo Roboã, qui deſpecto ſenum conſilio adhæſit iuuenibus, vt dictũ eſt antè.Nec etiã adulatores ſunt aſſumendi pro conſiliariis principum,†Nequiores etenim hoſtes ſunt, quàm illi qui foris ſunt.c.ſi inimicus.xciij.diſtinct.Et ſunt adulatores,de quib⁹ loquitur Proph.Pſal.xxvij. Qui loquuntur pacem cum proximo ſuo, mala autẽ in cordibus eorum. Adulator enim (teſte Greg. ſuper Ezech.c.ix.)ſcorpio eſt,qui palpando incedit,ſed cauda ferit.vnde Eſa.iiij.Populę meus qui beatum te dicunt, ipſi te decipiunt. Ideo ſit princeps memor q domin⁹ noſter Ieſus Chriſtus adulatoriè tradit⁹ fuit. Luc. xxij. Sunt igitur adulatores fugiendi vt hoſtes. Hiero.in epiſtola ad Teclam. Et meliora ſunt vulnera diligentis,quàm fraudulenta blandientis. Prouer. xxvij.Et quòd adulator multa mala faciat,vide Arch. & Io.de Turre crema.in c. ſunt nonnulli. & in c. ſeq. xlvj.diſtinct.†Itẽ etiam extranei non ſunt admittendi in conſilium principis.vnde Eccle.c.viij.Cum extraneis conſilium non habeas.Et debent eſſe fideles: vnde dicit Bern.lib.iiij.de conſideratione,ſi quo minus fidelis inuenietur aut prudẽs,potius fideli committendum eſt.& Eccle. xxxvij. A malo cõſiliario cõſerua animam tuam. Item iracundi & ſubiti nõ ſunt in conſilium admittendi.Vnde dicit Sene.in prouerbiis.ſunt igitur duo cõtraria cõſilio,feſtinatio,& ira. Item luxurioſi.nã teſte Ambro.lib.ij.de officiis, vbi luxuria eſt,ibi intemperantia, ibi vitiorum cõfuſio. hæc omnia ponit Guil.de Rouille in deſcriptione iuſtitiæ,& iniuſtitiæ.li.iij. cap.de conſiliariis. quẽ vide.

ADDITIO.Aduerte tamen q ſi princeps aliquos ad conſilium,aut de conſilio ſuo elegerit,nõ eſt in facultate aliquorũ,nec permiſſum aliquibus diſputare an ſit dignus, aut non:& cõtrà faciens puniri poteſt, vt tenet Matthæus de afflictis in conſtitutione regni Siciliæ,in cõſtitutione quæ incipit, diſputatur.quod quomodo ſit intelligẽdum,vide eundem ibi. Et vide cũdẽ Mat.in cõſtit.quæ incipit,vt vniuerſis, in gloſſa vij.vbi quærit de quatuor.Primo quid ſit conſiliũ.Secundò quales debeãt eſſe regij cõſiliarij.Tertiò qualiter ſe habere debeant in conſilium regij conſiliarij.

Quartò

1 *Princeps conſilio ſapientũ agi debet.*

2 *Conſiliarii principis quales eſſe debeãt.*

3 *Graues homines qui.*

4 *Iuuenes quãdoque ſenes dicuntur propter virtutes.*

5 *Aetas virtutibus ſuppletur.*

6 *Decrepiti præſumuntur inſcientiã.*

7 *Bulgarus ad quod de lirium in ſenio peruenerit.*

8 *Seneſcentis incommoda.*

9 *Adulatores periculoſiſſimi eſtis ceteris.*

10 *Qui non ſint admittendi in conſilium.*

Seneca.

BIU Cujas

Quartò quando sit consilium faciendum.

IN TEXTV IBI,

Se informeroyẽt desdictes coustumes.

SImilis modus adhibitus fuit circa antiquam consuetudinem à principe confirmatam in naucleris, seu negotiatoriis casibus post interrogationem & attestationem cum iureiurãdo super ipsa facta: vt in authẽ.de vsur.nauti.col.ix.similiter†Roma. popu.decẽ viros pro iure habẽdo misit,qui decem tabulas eburneas retulerunt,tam de iure scripto Athenien sium,q̃ non scripto Lacedæmoniorũ.Sed quia postea aliquid deerat quod emẽdationẽ postulabat seu desiderabat, data fuit potestas per vnum annũ decem his viris, vt ius & leges corrigerent,addendo & detrahendo:& si opus esset,interpretarẽtur,& vt eas facerẽt:qui duas tabulas addiderũt.Et sic lex xij.tabularũ dicta est, vt ff.de orig.iur.l.ij.§.v.Et per gl.inst.de iu.nat. §. ex nõ scripto.vers.& nõ ineleganter.super verbo,institutis.

1 Decem viri legẽ xii. tabul. ex Græcia in Latium trãsportauerunt.

IN TEXTV IBI,

De noz parlements.

QVæro,†quid dicatur parlamentũ? Aduerte quia glossator pragmaticæ sanctionis in ti. de cõclu. eccle.Gallicanæ,in ver.parlamẽta, dicit, quòd simile verbũ ponitur in c.decet.de immu.eccle.lib.vj. &ibi ponit de curia†parlamẽti Parisien.quæ fuit instituta de centũ cõsiliariis.s.de xij.Paribus Franciæ,octo magistris requestarũ dom⁹ regis:& lxxx.aliis cõsiliariis. xl.laicis,& xl.clericis.Inter quos sunt quatuor præsidẽtes Laici, & hoc instar senatus Romani à Romulo instituti,in quo erant centũ senatores.l.fi.C. de peti. hęred.nota.ff.de senato.in rub.C.de cad.tol.in l.vnica.Et vocabãturvenerabilis cœtus.C.de legi.l.leges. & patres conscripti.C.de emen.Iust.codi.l.j.in prin. & in l.quisquis.C.ad legem Iul.maie.not.Archi.in c. fundamenta.de elec.in vj.Et in necem eorum machinantes,tenẽtur lege Iulia maiestatis. Cẽsentur enim pars corporis principis.d.l.quisquis.Et rebellãtes in iustè in his quæ ad eorum officiũ spectãt, vt rebelles regni puniuntur ,vt habetur in extrauaganti Hẽrici. †quoniã vt sicut à sentẽtia senatus non appellat. ff. à qui.ap.non lic.l.j.ff.de mino.l.præfecti.ij.q.v.c.anteriorum, nec etiam ab arresto parlameti. Not. Specu. in tit.de ap.§.vidẽdum.circa fi.ad hoc quod not.Bal. in proœ.Digestorũ.Panor.in rub.de app.† Cõtra illud tamẽ supplicari põt,siue proponi error,vsque ad xxx.ann.olim,hodie vsq; ad bienniũ:vt in ordinatione Ludoui.xj.publicata in dicta curia anno 1479.instar supplicationis porrectæ superiori.l.j.C.de sentẽ. præfec.præto.¶ Et dicit Io.Fab.in l.fi. C. de legi. † ꝙ magistri parlamenti possunt facere leges, sicut senatus poterat.l.non ambigitur.ff.de legi.ista omnia dicit glossator pragmaticæ sanctionis in dicto loco.

1 Parlamẽtum quid.

2 Parlamẽtum Parisiẽ.ex quot & quibus cõstitutum sit.

3 Ab arresto parlamenti non appellatur.

4

ADDITIO.Pulchra in materia parlamẽtorũ,maximè parlameti Parisiensis,ponit Benedi.in sua repetitio.c.Rayn.in verbo,& vxorẽ nomine Adelasiã. in 2.decis. num. 188. vsque ad num. 192. de testa. & etiam dixi in catalogo gloriæ mundi in vij. parte , in nona consideratione.¶† An autem curia parlamenti possit ad se auocare causas in alia curia inferiori existentes,& iam inchoatas.vide Guido.papæ quæst. sua ccccxl.Et ibi plura allegat de materia auocationis causarum per superiorem. Et an episcopus possit auocare causas coram prælato inferiori inchoatas,& illi inhibere,ne amplius de eis cognoscat : vide Dominicum de sancto Gemi.in c.de persona.xj.q.j.post Arch.vbi videtur tenere ꝙ nõ. Et licet nõ sint tot numero in hoc parlamento Burgundiæ, tamẽ ex priuilegio Christianissimi regis Ludo.xj.illa cadẽ potestas quæ est data parlamẽto Parisiẽsi,est data huic parlamento nunc tempore regis:sed quã potestatẽ habuerit dux Philippus erigendi parlamẽtum, nescio:cùm etiã viderim plura arresta in Burgundia , quæ tẽpore Ducũ data fuerunt in Parlamẽto Parisi. sub quo tũc erat dux Philippus tãquam vnus ex Paribus Frãcię, & alii duces Burgundię eius prædecessores.Imò vidi quasdã literas antiquas , quib⁹ cõstabat qđ curia cãcellariæ quæ est in Burgũdia , fuit data duci Burgundiæ per regem Frãciæ in priuilegium: cùm ex sua mera potestate instrumenta sub suo sigillo non haberẽt executionem paratam,nisi in vim concessionis huius modi cancellariæ.

IN TEXTV IBI,

De nostre conseil.

AN minor possit esse de consilio,vide do. meũ Ias. in l.in prouinciali.§.sed in publico.ff.de no.ope. nun.Quales autem debeant esse consiliarii principis & quę sit laus boni cõsilij.in principe,vide Guliel.de Monteferrato,in tracta.suo de potestate generalis cõcilij Basili.in quinta parte.dixi antè super tex.*ordõne.* & in catalogo gloriæ mundi,parte ij.in xvij.considerat.quapropter hîc non insisto.

ADDITIO.Dixi in catalogo gloriæ mundi,in vij. parte,in xij.& xiij.cõsiderationibus,de laude & excellentia cõsiliariorũ parlamentorũ,& de laude& excellentia cõsiliariorũ principis in suo magno cõsilio,cuius authoritatis sint,posuit Ioã.Mõtaigne,& cum eo Nicolaus Boeri⁹ in tractatu de præeminẽtia & authoritate sacri magni consilij,de quo feci mentionẽ in d. catalogo gloriæ mũdi in pluribus locis.Et vt constat ex huiusmodi præfatione,cõsiliarij dicti principis erant de sua patria,& de ducatu Burgũdiæ,qui melius sciebãt cõstitutiones patrię,quàm extranei:ideo optimè & consultissimè faciebat capiẽdo consiliarios ex sua patria,&non alienos.quod etiam laudat G.Bene. in repet.c.Rayn.in dicto verbo,& vxorẽ nomine Adelasiam,in 5.decis.nu.488.& sequentib.

IN TEXTV IBI,

Nostre ville de Dijon.

DIuion†erat castrũ in campo plano muris fortissimis circundatũ, turribus xxxiij honestatũ , terras habens fertiles,per quas à Meridie Oschara haud procul à muro fluit,piscib⁹ diues. Ab Aquilone alter fluuius per portã ingreditur, ac super põte decurrẽs, pérque aliam portã egrediẽs , molendina vertit velocitate:murus ad xx.pedes quadratis ædificatus lapidibus,desuper minores habẽs suppositos lapides:in altitudinẽ pedibus xxx.in latitudinẽ xv.porrigit. Portæ ibi quatuor à quatuor plagis cæli.Quod cùm tantæ sit magnitudinis,cur vrbis vocabulo caruerit,mirum habetur.Hoc quidem ab Aurelia. Imperat.constructũ antiquitas asseruit.Ita dicit Annonius monachus de gestis Franco:lib.ij.c. xxiiij. & Greg. Tur. li. iij.c.xvij.†Est autem Diuiõ castrum quod à pluribus templis Deorum Diuion noscitur nuncupatum, firmissimis muris in media planitie & satis iucunda compositum,terras valde fertiles atque fecũdas habẽs, ita vt aruis semel scissis vomere,semina iaciãtur, & magna frugum opulentia subsequatur.A Meridie habet Oscharam fluuium piscibus valde prædiuitem,ab Aquilone verò alius fluuiolus venit: qui per portam

1 Diuionis castri situs descriptio.

2 Diuion castrũ vnde dictum. Commẽdatio Diuionis.

portam ingrediens, subtus pōtem decurrēs, per aliā rursum portam egreditur, totū munitionis lacū placida vnda circunfluens, ante portam molendina mira velocitatè deuertit. ¶ Quatuor portę àquatuor mū di plagis sunt positæ, totúmq; ædificiū magistrali cementariorum peritia compositum, trigintatres exornans turres: æquali à se mensura distantes, attamē simul vniformes. Muri verò illi⁹ de quadris & albis lapidibus vsque in xx. pedes, desuper autē illinito, sed tamen quadrato lapide ædificati habentur. Quorum status firmiter fundat⁹, ne fortè aut terrę motu, aut arietis creberrimo euerterentur ictu. Multos secus eosdem puteos docti foderunt artifices, & quadrāgulas non pariter voluerūt extruere turres, ne possent eas quatere arietes. Habent quippe in latum pedes xv. in altum autē pedes xxx. Habet enim in circuitu fontes pretiosos. A parte autem Occidentis montes sunt vberrimi vineisq; repleti, qui tam nobile falernum in colis porrigunt, vt respuant Scalonum. ¶ Quod oppidum cur ciuitas non sit, ignoro. Nam veteres ferunt hoc castrum seu oppidum, ad instar vrbis à Marco Antonio, qui Aurelian⁹ dictus est, quiq; tertius post Seueri decessum Romanum obtinuit imperiū, potēter ædificatum. Et in vita sancti Grego. Lingonen. dicitur hoc castrum ab eodem imperatore ad instar vrbis fuisse ædificatum circa annum Domi. ccxx. ¶ Prædictis etiam satis concordat legēda sancti Benigni sic inquiēs, Beatissimus sacerdos & gloriosus martyr Benignus † ad locum cui Diuion vocabulum est, spiritu sancto plenus accessit: vbi tunc castrū nouum præceptione imperatoris Aureliani, summo studio, ingētique manu construebatur. Ibíque xxj. annos residens, veritatem, quam nouerat, populis annuntiare nō cessabat. Interea Aurelianus Imperator omnib⁹ Galliæ partibus peragratis, sanctorū martyrum innumeras dedit strages. Ad ipsúmque castrum Diuion. tandem venit, ibíque sanctum Benignum atrocissimè (vt eius sacra testatur historia) martyrizari fecit. Cúmque noui oppidi operosa mœnia surgere, & ingenti cura turrium munimina præparari cerneret, lætus admodū placere sibi dixit operis elegātiam: Iussitque illico vt ædificarent templa Ioui, Saturno, & Mercurio. Ioui quidem, quòd ipsum maximū, regémq; affirmabat esse deorum. Saturno verò, quòd quasi ad ipsum pertineret temporum cursus, quódque sationum copious per illum mortalibus daretur prouentus. Mercurio nihilominus ædem construi imperauit, quia is totius prudentiæ, sed & diuersarū artium præsul erratica miserorum credebatur esse dementia. Nūc autē in quadruplo est augmētatū, & est villa (vt vulgari sermone vtar) eminētissima. In qua à Meridie est castrū, intus & extrà ,,pfundissimè mira fortitudine in terra cōstructum tempore Caroli viij. cuius muri desuper grossis lapidib⁹ quadratis liniti, (quod vulgò dicitur *à plate forme*) quasi sunt solo adæquati, adeo vt vndiq; bellare possit, debellari verò minimè. At verò secus Oscharam fluuium, & circa portam ipsius Oscharæ, turris noua rotūda & fortissima, grossis lapidibus extructa est sub Ludouico xij. Francorum rege, versus Orientem ad portam sancti Petri, & respicientē ex latere ad Septentrionem. Nuperrimè tempore Christianissimi regis nostri Francisci primi, est vnum fortalitiū mira & inaudita fortitudine, & latitudine, ex grossis, & quadratis lapidibus desuper linitis cōstructum, cuius fortitudinem omnes admirantur. Et vulgo dicitur *bouleuard*, quod est Latinè antemurale, vt hoc verbo vsus est Propheta Hiere. Threno. ij.

3 Diuion castrum à quo conditum.

Sancti Benigni martyrium.

IN TEXTV IBI,

Nous eussions commis.

HOc etiā fuit factum in compilatione Digestorū & Codicis: vt habetur in l. ij. §. exactis: ff. de orig. iur. Et dicit ibi Albe. in ij. col. Itē facit, quòd sępe datur potestas, & committitur sapientibus, vt illud qđ per eos fuerit ordinatum super aliquibus valeat, ac si fuisset per consilium ordinatum, aut per principem dantem potestatem.

SIc etiam videmus ꝙ in potestate data quibusdam, de quibus in d. l. ij. fuerunt omnes nominati, etiā cum eorum dignitatibus, vt hîc. & de cōditoribus & nominibus eorum qui leges xij. tabularum exposuerunt, habetur distinct. vij. per totum. Et à quo tempore cœpit ius consuetudinarium & constitutionis, ponitur in cap. fin. in fin. vj. distinctio.

IN TEXTV IBI,

Ausquels nous auons ottroyé de les nommer.

QVæritur † an ad faciendum huiusmodi consuetudines, & eas in hanc formam redigendum, fuerit necesse quòd princeps cōsenserit, & sic ꝙ tres status patrię prædictas consuetudines fecerint de cōsensu superioris. Ioan. Fabri in §. ex non scripto, in ij. col. ibi, sed nunquid requiritur consensus superioris. insti. de iure nat. gen. & ciuili. quærit de hac quæstio. Et primò videtur tenere quòd popul⁹ potest inducere consuetudinem sine consensu superioris, per glossam ibi. Et vt dicit, videtur tenere Innocen. in rubr. & in c. pen. & in c. cùm P. de fide instrumen. nec sufficeret tolerantia, imò opus est expresso consensu, secundum Innoc. vt nota. in cap. cùm nō ignores. de præb. dicit tamen quòd credit cōtrarium. Et ita resolutiuè tenet: nā ex quo populo talis potestas data est per legem. §. ex non scripto. institut. de iur. nat. l. de quibus ff. de legibus. Et, vt dicit, est mirabile quòd populus possit tacitè legem superioris tollere, & non expressè & probat per simile, & per tex. in c. licet. de const. lib. vj. Et ideo videbat, quòd nō erat necesse quòd princeps concederet, seu daret hanc potestatem nominādi committendos ad se informandum: cùm qui se nō intromittit de causa præparata, nec de causa præparā te: vt tot operetur oppositū in oppositō, quot ,,posito in proposito, secūdū Aristot. in ij. Ethico. cùm sit ecōtrà: quòd qui est iudex, & se intromittit de causa præparante, sic etiā debet se intromittere de causa præparata. ¶ Sicut ergo populus potest ipsam consuetudinē facere sine principe, sic potuit cōmittere delegatos ad se informādum sine licētia principis. Sed quicquid sit, veritas est in cōtrarium: & satis colligi potest ex dictis Alber. de Rosa. in rub. C. quę sit long. consue. Et satis videtur facere tex. in l. si non speciali. iuncti l. fin. C. de testam. & melius facit text. in c. cùm consuetudinis. de consuetu.

1 Consuetudines quę inducit populus sint alię quā consensu principis.

ADDITIO. Et an populus possit sibi facere legē municipalem, vide amplè Mat. de affli. in præfat. constitutio. regni Siciliæ. in iij. q.

IN TEXTV IBI,

A sçauoir.

DIctio † scilicet, aliquando stat limitatiuè. dom. Iason in l. si pluribus. in vltimo notabi. ff. de legatis. j. 1

In textu

BIU Cujas

IN TEXTV IBI,

Mesſire Ferri de Clugny, docteur es Loix, & en Decret, Chanoine, & official d'Autun.

1 Heduensiũ ciuitas multos habuit viros excellentissimos.

HAec ciuitas Heduen. † multos habuit doctores, & in iure perissimos, multum excellentes temporibꝰ suis, & inter alios habuit hũc de Clugny: qui fuit in iure perissimus, canonicus & officialis Heduen. & tandem episc. Tornacen. ¶ Ex illa enim ciuitate Heduen. fuit oriundus: & ex illa nobili domo de Clugnyaco: quę floruit non solùm in hac patria, verumetiã in Gallia in officiis regalibus, & aliorũ principũ Galliæ: ab anno domini millesimo, vsq; ad hæc tempora. Ex illa enim fuerunt Balliui Niuernen. Altissiodoren. Heduẽ. Auxeti, & Diuionen. plura & diuersa officia in domibus principum, scilicet Christianissimorum regum Franciæ, & ducum Burgũdię obtinẽtes. Et etiam his temporibus vltimatè præteritis fuerunt multum excellentes viri, videlicet prædictus do. Ferrinus de Clugny, de quo hîc fit mẽtio: qui tãdem fuit episcopus Tornacẽ. & proclamatus Cardinalis. Et tẽpore Sixti papæ missus per ducem Burgũdiæ, & legatus cum duce Cliuiacẽ. in cõcilio Mãtuano, q fuit cãcellarius illiꝰ statꝰ, dignitatis seu ordinis, qui dicitur, *l'ordre de la toison*. ¶ Fuit & eius frater domi. Guiliel. de Clugny, episc. Pictauien. qui tãdẽ fuit cancellarius Franciæ, & vir magnæ experiẽtię & magnę authoritatis apud Christianiss. regem Frãcię Ludouicũ xj. Qui quidẽ multis fundationibus & donis dotauerum & decorauerũt plures ecclesias, maximè ecclesiam Heduẽ. Tornacen. & Pictauien. ¶ Fuit magister Ioannes de Clugny eorum frater, qui fuit doctor in vtroque iure, consiliarius & magister requestarũ ordinarius illustrissimi principis Philippi ducis Burgundiæ: do. de Monthelon, sancti Romani & de Raigneo: qui habuit tres filios, videlicet nobilẽ virum domi. Guiliel. de Clugny, do. de monthelõ, qui fuit tempore suo consiliarius Caroli ducis Burgundiæ, do. Bartholomæũ de Clugny, cano. Heduen. & archidiac. Aualonem. & domi. Antoniũ de Clugny priorẽ de Colchiis. ¶ Sunt & his temporibus nostris, & ex descendentibus ex dicto domino Guil. de Clugny, do. Guil. de Clugny canonic. Heduen. & prior commẽdatarius de Colchiis: & nobilis vir & do. Ludouicus de Clugny eius frater, domi. de Monthelon. Sunt etiã ex illa domo de Clugny aco plures nobiles in Burgundia, qui de ea descenderunt: quos laboriosum esset enumerare: qui omnes sunt ex illa prosapia & progenie de Clugny, habente ortum & originẽ ex hac ciuitate Heduen. Nónne etiam fuit ex hac nostra ciuitate Heduen. ille inter omnes excellentiss. domi. Nicol. Rolin cancell. Burgundię, qui tot, tam egregia & tam excellẽtia fecit, vt vix in x. volu. scribi possint tot castra, tot ecclesias, tot hospitalia fecit, & dotauit, vt vix numerari possint: Cuius nomen in æternum firmabitur, & stabile manebit.

Viri excellẽtes de domo de Clugnyaco.

Nicolaus Rolin.

2 Numerus episcoporũ Heduen.

IN ea † enim nostra ciuitate Heduen. fuerunt multi episc. numero xxiiij. cum duobus, vsque ad hæc tempora. Inter quos sunt xij. canonizati & in catalogo sanctorum descripti, videlicet Sanctus Amator, S. Rethitius, S. Supplicius, S. Cassianus, S. Pigmenius, S. Euphronius, S. Pragmatius, S. Proculus martyr, S. Racho, S. Agripinus, S. Siagrius. De quo fit mentio in c. episcopos. xvij. dist. vbi hęc ciuitas vocatur Augustodunum, vt dicam infrà. S. Leodegarius martyr nouus. Et plures alij nati in ciuitate Heduen. qui fuerũt martyres, & canonizati, vt S. Symphorianus, S. Faustꝰ eius pater, & S. Augusta eiꝰ mater. Quorũ corpora sunt reposita in tribus monumẽtis existẽtibus in quodã monasterio extra muros Heduenses, quod dicitur & nuncupatur sub titulo S. Symphoriani. fuit etiam Heduen. quidam S. Germanus Parisiorũ episc. qui erat de vico S. Anastasiæ, qui nunc dicitur vicus S. Blasij. ¶ † In prædicta etiã ciuitate requiescit corpus beati Lazari, quem Christus à morte suscitauit: vbi à multis veneratur. Sunt etiam quædam reliquiæ S. Leodegarij episcop. Heduen. quem Ebroinus princeps palatij martyrio mori fecit: tẽpore cuius Ebroini, quidã Leudesilus Heduen. fuit princeps palatij, qui hodie dicitur Connestabilis in Francia. vt refert Ioann. le Maire, in iij. tract. iij. lib. suarum illustrationũ Franciæ: qui proditoriè fuit occisus ab Ebroino. † Hi enim Hedui populi finitimi sũt Aluernis, Biturigibꝰ, Sequanis, ac Sebusianis: iuxta Celtas: hi adhuc nomen priscum Latinè retinẽt, inter Burgũdos nũc nominati: † nec citra Ararim flumẽ, quod nũc Sagona appellatur, aliquos habẽt fines: nec hodie sunt Sebusianis finitimi: in ducatu Burgundiæ & Francorum regno siti. † Ciuitas horum Heduorũ episcopalis est in prouincia Lugdunen. vt hæc omnia satis patent in Comment. Iulij Cæsaris: † & aliquãdo Augustodunũ fuit dicta: vt habetur in c. episcopos. xvij. dist. vbi papa Gregor. scripsit Augustodunensi episcopo. ¶ Et quòd Augustodunum dicatur, & Hedua, scribit Iacobus Philippus Bergomen. in dicto suo supplemẽto Chronicorum, lib. iiij. vbi dicit quòd tãtæ fuit potentiæ: vt Romanorum auxilio vniuersam plenè sub iugauerit Galliam.

Episcopi Heduenses canonizati.

3 Corpus beati Lazari.

Reliquiæ sancti Leodegarij.

Leudesilus Heduen.

4 Heduorũ fines.

5 Arar nũc dicitur Sagona.

6 Hedua ciuitas est episcopalis

7 Augustodunum.

DE Heduis enim Iulius Cæsar in suis Comment. in multis locis facit mentionem. Etiam in j. l. in initio ponit de Diuitiaco & Lisco: qui præerant summo magistratui, † quem Vigobertum Hedui appellabant: qui erat annalis: & vitæ & necis in suos potestatem habebat. ¶ Apud nos hodie vnicus tantùm huic magistratui præsidet: qui non habet prædictã potestatem, & alludendo vocabulo vocatur in vulgari, Viger, nec de causis criminalibus cognoscit, imò solùm detinet hodie incarceratos per xxiiij. horas, & remittit ad Balliuũ qui est iudex regius, vt prætendunt officiarij regij: facto tamen processu contra criminosos profert sententiam criminosam secundum quod fuit data per Balliuum seu eius locũ tenentem. Et vidi processum in hac ciuitate Heduen. inter procuratorem regium & Vigobertũ Heduen. super eo quod dictus Vigobertus dicebat & prętendabat se debere interesse in discussione processus, & vocari in sententiæ prolatione, aliàs quòd illam non pronũciaret: nec etiam executioni demãdari faceret. Pendet adhuc processus in curia: nõ insisto, tum quia aduocatus regius, tum quia Heduus † Horum Heduorum semper fuit vna factio, quæ erat contraria factioni Aluernorum, cùm de potentatu inter se per multos annos contenderent, nec aluerni & Sequani potuerunt gerere bellum contra Heduos, nisi vocatis Germanis mercede. Hos enim Senatus Romanus fratres & consanguineos sæpe numero appellauit. Hi enim totius Galliæ principatum tenuerũt: vt habetur in j. libr. Commenta. Cæsaris, de bello Gallico. Ciuitas enim Heduorũ, erat inter Celtas, & maximâ fuit authotitas Heduorum, maximè apud Cæsarem, Belgas, & Nouiodunum oppidum oppugnantẽ, quorũ ciuitas erat magna; & authoritate ac multitudine

8 Vigobertus Heduorum magistratus, & eius potestas.

9 Heduorũ factio.

Heduorũ authoritas

homi

hominum præstabat: vt habetur in præd. Commen. lib. ij. & etiam li. v. in fi. Heduos enim & Rhemos Cęsar in præcipuo semper honore habuit: Heduos pro veteri ac perpetua erga pop. Rom. fide, Rhemos verò pro recentibus belli Gallici officiis. lib. iij. Commen. Cæsaris de bello Gallico. Et tãta fuit authoritas Heduorũ apud Cæsarẽ: vt petẽtibus ipsis, hostibus parceretur, vel saltem cum eis humanius ageret ur, concesserit. Et etiã summa authoritas erat in Heduis: magnæq; erant eorum clientelæ: & maiores quàm Sequanorum. Ex quo Sequani Germanos atque Ariouistum sibi adiunxerãt: eósque ad se magnis iacturis, pollicitationibúsq; perduxerant: præliis verò compluribus factis secũdis, atq; omni nobilitate Heduorum interfecta tantũ potentia antecesserant, obsidésque ab Heduis, Principum filios acceperũt: & publicè iurare fecerũt, & coëgerunt nihil cõtra Sequanos cõsilij inituros: & partem finitimi agri per vim occupatam possiderent, Galliæq; totius principatum obtinerent. ¶ Quod vidés Diuitiacus, & hac necessitate adductus, auxilij petendi causa Romam ad Senatum profectus, re infecta redierat, aduentu Cæsaris, facta commutatione rerum, obsidib⁹ Heduis p Sequanos redditis, veteribus cliẽtelis restitutis, & nouis p Cæsarem comparatis, quòd hi qui se ad eorum amicitiã aggregauerant, melioréque cõditione atque imperio se vti videbãt reliquis rebus eorum gratia dignitatéque amplificata Sequani principatum dimiserant. in locum eorũ successerãt Rhemi, quos quòd adęquare apud Cæsarẽ gratia intelligebatur: & videbatur eos gratiam seu amicitiam Cæsaris acquisiuisse. Nam hi qui propter veteres inimicitias nullo modo cum Heduis coniugi poterant, se Rhemis in clientelam, hoc est quandã subiectionem & confœderationem dederant: quos Rhemi aduersus Heduos diligenter tuebãtur. Ita & hoc modo nouam &, repẽtè collectam seu quæsitam authoritatem tenebant: & eo tũc statu res erat vt longè principes haberentur Hedui: secũdum verò locum dignitatis Rhemi obtinerent. Ita scriptũ est lib. vj. Commenta. Cæsaris. & vt dicit Ioannes le Maire, lib. iij. suarum illustrationum Galliæ, tenebãt illã patriam quæ hodie dicitur Ducatus, & Sequani illam quæ hodie dicitur Comitatus. Ita dicit Ioãnes le Maire, in ij. tractatu tertij lib. illustra. Franciæ. ¶ Inter hos enim Heduos fuit maxima discordia & dissẽsio pro electione gubernatoris illius anni: cùm duo fuissent electi, Conuictolitanes scilicet & Cotus, ex antiquissima familia natus: cuius frater Valeciat⁹ anno eodem magistratum gesserat. Et erat talis discordia, quod ciuitas erat in armis, Senatus diuisus, & populus & clientelæ diuisæ. Ratione cuius missi fuerũt legati ad Cæsarem, qui timens ne tanta & tam coniuncta populo Romano ciuitas, quam ipse semper aluerat, ad vim atq; arma descẽderet: atq; ea pars quæ minus consideret, auxilium à Vercingentorige imploraret, in Heduos proficiscí statuit, Senatúmq; omnem & quos in cõtrouersia esse sciebat ad se cõuocauit. ¶ Audiénsque leges in ciuitate esse: ne duo ex vna familia viuo vtroque nõ solùm magistratus creari possent, sed nec etiam in Senatu esse possent, Cotum magistrum deponere Cõuictolitanem per sacerdotes more ciuitatis intermissis magistratib⁹, creatũ potestatem seu magistratum obtinere iussit. Hoc facto hortatus fuit Heduos controuersiarum ac dissensionis obliuiscerentur. Hæc omnia habentur in lib. viij. Commen. Cæsa. sed pro certo prædicta exhortatio non profuit vsque ad hæc tempora. Et in eodem lib. vij. habetur quomodo Conuictolitanes non fuit memor beneficij accepti, imò pro beneficio iniuriã fecit Cæsari: mittendo Lictanicum cum decem millibus hominum, ad Gergouiam in auxiliũ Aluernorum contra Cęsarem & Romanos. Et etiam ibi habetur, quòd Heduorum aliquos impulit auaritia, aliquos iracundia, alios temeritas, quæ maximè est illis innata, cùm facilè credant. Sed tandem his superatis & deuictis per Cæsarem: eisdem indulsit & pepercit Cæsar. ¶† Credo tamen (licet nihil dicatur in Commenta. ipsius Cæsaris expresè) quòd Hedui inter se habuerũt tales dissensiones (vt soliti sunt) quòd ciuitas passa est quandam ruinam, seu aliqualem destructionem, & statim postquam Cæsari contrariauerũt, quod per Cæsarem aliam passi fuerunt. Licet aliquãtulum & quibusdã militibus in bello captis pepercerit, eo quòd ab illo tempore Hedui non fuerũt in authoritate & honore in quibus fuerãt. quam authoritatem nõ amisissent, nisi passi fuissent cladem & destructionem. ¶ Aliam verò passi fuerũt tempore Clotildis, quæ fuit filia regis Burgũdiæ, cùm Gondomarus rex Burgundiæ se retraxit in ciũitatem Heduen. quæ tunc obsessa fuit per Childebertum & Clotariũ in qua occisus fuit dictus Gõdomarus, vt dicũt quidam. Alij dicunt quòd solùm eius vxor fuit captiua: & quòd ipse aufugit. Et credo quòd tunc fuit vna destructio huius ciuitatis Heduen. Plutarchus verò in vita Cæsaris facit mentionem de destructione huius ciuitatis: cùm dicit, Deinde receptis in fidem quos facti pigeret, haud destitit, quòd Heduorum gentem qui aduersus bellum susceperant, deuicit. Hi superiore tempore fratres se Romanorum prędicantes manifestissimis habebantur honoribus. ¶ Et † eos fratres Romanorum vocat M. Tull. Cicer. lib. vij. suarum epistolarum, epistola incipiente, Legi tuas literas. Et dicit Cornelius Tacitus lib. xj. Hedui primi Senatorium ius in vrbe adepti sunt: datum id fœderi antiquo, & quia soli Gallorum fraternitatis nomen cum populo Romano vsurpant. ¶† Et de huius ciuitatis prima constructione & destructione (quæ aliàs dicta fuit Augustodunum, vt dictum est antè) ex magistri Petri Turelli Heduen. Diuionen. gymnasij rectoris viri vndequaque literatissimi epistola ad magistrum Bartholomæum Vilibrameum Heduen. canonicum ea sequentia excerpsi. ¶† Augustodunum nomen à Græcis habuit: siquidem olim (dum ante Alexiam condita fuit inter Celtas literiloquos idioma Græcum peculiare erat, & magis assuetum. Et vltrà dixerim, Latinum sermonem nondum fuisse natum: vt planius ex Berosо Babylonico, & Xenophonte secerni potest, imò & experientia nouimus. Dum puerulus quidam adhuc ferme in verbis librum indoct⁹ bibliam appellauit. Adde multa Græcorum vocabula vt organum, vrina, bos, fama, pater, & multa id genus cum nostro naturali sermone plusquàm cũ alio coire. ¶ Dicitur ergo Augustodunum ab ὠδὴ, quod Græci nuntiant afgi, nos verò auge: quod est splendor & mulieris nomen proprium. Nescio † tamen si gestum fuerit, quod sæpissimè ab Augustodunensibus incolis audiui: istic. s. dũ staret ciuitas, carbũculu fuisse, qui suo splendore totã vrbem illustraret: quod enim communis fama famat (vt inquit Franciscus Petrarcha) non omnino deperditur. Et δύνω, id est, duno quod est vestio siue induo, Sic ista ciuitas à suis cõditoribus & colonis splẽdorẽ induit: Augustodunũ, id est, splendorẽ indutus. ¶† Descendamus igitur ad cõditores. Lucifer iij. Iouis filius (vt docet Bocacius

libro

Heduorum strages.

Heduorũ magna cõtrouersia.

Heduorũ lex.

Cæsaris oratio.

Heduorum ruina. *10. Alia.*

Alia & tertia.

11 Heduorũ Romanorũ fraternitas dicta.

12 Prima Heduorũ Genesis.

13 Augusto dunum nomen est Græcum.

14 Augustodunum vnde dictum.

15 Augustodunensium conditor.

BIU Cujas

libro de genealogia deorum) genuit Dedalionẽ: qui genuit Augem cognomẽto Chionem, id est, candorem siue niuẽ: quã Apollo duxit in vxorem. nec mirum, quoniã Apollo, Phœbus, Sol, nũquam sine Auge, id est, splẽdore minus quàm vir sine vxore esse potest. Hic Augustodunum omnium primus fundauit, & suæ vxoris Auges nomine, ciuitatem Augustodunum vocauit. Nec ineptum est vnum multis nominib⁹ vocari. Vxor enim Apollinis modò Auge, id est splendor, modò Chione, id est, cãdor, siue nix vocata est. Venustas mulieris hoc effecit. Sed rogo properemus gressum: quippe horum terminorũ tanta vicinitas morã parere nõ debet. Candor eñ & splẽdor nimium cõsociantur. ¶†Ideo à Chione Castrichion nomẽ sibi peperit. Nescio mehercule quo errore castrũ caninum alij dixerunt. ¶†Hinc est vt Niuernia illa regio propinqua (quasi niue vernans) nomen habuerit. At iam flagrum me cogit ad iter incœptum redire. Apollo postea noster Augustoduno solutus, Delphõ insulam adiuit, patriam profectò relinquens: quia de vxore Auge siue Chione nescio quid mali suspicaretur. Tun enim (vt scribit Gulielmus Bergomensis in supplemento chronicorum) Apollo, Sol, Phœbus, de liquiũ eclypsis passus fuerat, & forsan meritò, † cùm Plutarch⁹ in suis apophthegmatib⁹ affirmauerit tria olim fuisse scorta nobilissima, scilicet Chione siue Auge, Lais, & Lesbia. Cui adstipulat Aulus Gell. in noctib⁹ Atticis, & ille satyricus Iuuenalis, loquẽs de Chione. Nata erat huic Chione quæ dotatissima forma, Mille procis placuit, bis septẽ nubilis annis. Quis mehercule, nisi fons, Chionem, id est lucem odisset? placet ergo lux. †Virgilius Polydorus libro de inuentoribus rerum scribit, Apollinem Phœbũ omnium primum herbarum naturas cognouisse, quibus plurimorum morbos leuaret: ppterea à rudibus deus est habitus, cùm ægrotãtes multi ex suis remediis sanitatem cõsequerẽtur. Et huic assentit noster Beros. ¶†Et vt narrat Eusebius in libro temporum, Apollo, Phœbus, Sol, regnauit circiter annũ mũdi 1611. Diluuiũ verò (Philonis Hebræi testimonio) exundauit circa annum mundi 1556. † Quo colligitur Augustonum fuisse incœptũ anno vel circiter à salute generis humani ab aquis lv. Et illis tẽporibus, authore Beroso Babylonico, apud Celtas, vbi sita est hæc ciuitas, regnabat Magus qui Rothomagũ, Magũtiam, multásque alias ciuitates fundauit. Et apud Babylonicos Ninus Beli filius, filij Nimbroti, imperiũ habebat. Et vt ne vsque digrediar, paucos latere debet. † quod Noe, alias Ogyges, Ianus (quia ante & post diluuium humanũ genus cognouerit) Pan, Natura, Genius, & Gallus, quia Galeri nos ab aquis seruauerit (vnde nauem Galerim vocamus) genuit Iopetum, siue Iapetũ, siue Iaphet, Iopeti autẽ filius fuit Samothes, cognomento Dis siue Pluto. Isto quispiam illa ętate nõ fuit sapientior, propterea Samothes cognominatus est: & hic (vt scribit Berosus) Celtas colonias fundauit, dũ iam apud Babylonicos siue Assyrios Nimbrotus xv. annos monarchiam tenuisset, suóq; nomine † Samothei dicti sunt Galli vsque ad Celtem, à quo Celtæ postea nomen habuerunt. Et Galathę à Galathe filio Galli, vt inferiùs scribemus. ¶ Hic Samothes genuit Magum, de quo suprà. Dum enim Rothomagũ Magus, Apollo Augustodunũ fundabat, vel paulò vltrà, vel citrà, quoniam hominum ætates lõgiores essent. ¶†Magnus verò genuit Sarrona. Sarron autẽ Druydẽ, vnde dicti Druydæ Gallorũ philosophi, qui Carnutum & Augustodunũ habitauerunt, vnde in diem vsque hodiernum mons est apud Augustodunũ, mõs Druydum appellatus. Druydes genuit Bardum, Bardus Longonẽ, † vnde Lingones populi quasi Longones: Longo Bardum iuniorẽ, Bardus Celtã, Celta Galatheam, quæ ex Hercole siue Hercule Libyco Galathen filiũ susceptit, vnde Celtę Galli nomẽ habẽt. Hic Hercules nomine proprio erat Libyus, cuius iam placet genesim describere. † Noe Pan genuit Chan, cognomento Zoroastẽ, necnon Ensemia, id est infamẽ, quia magicis artibus quas excogitauerat verenda patris Noe fascinauerit. Cham Ensemius genuit Osyrim, id est Iouem iustũ, qui genuit Libyũ cognomẽto Herculẽ. Hic Hercules Italiã petens, per Celtiberos Celtásq; meauit, omnes tyrannos qui tunc illas infestabant regiones demoliens, confundésque. Propter ꝙ à Gallis dict⁹ est ἀλεξίκακος, id est alexicacos, hoc est defensor mali. † A quo nomine Alexiã ciuitatem quã apud Semurium fundauerat, vocauit. ¶Nõ possem satis admirari insciti am illorum Alexiẽsiũ, quid ad huc nomen sui oppidi nesciuerunt, dicentes Sinmurum. Legant, quæso, Vallam in c. de Synceris. vt discant, sine, nõ intrare cõpositionem: aut cacephatosę dicant Sine muro. ¶†Sciant præterea, quòd dum Hercules Libius Alexiam ædificabat, milites sui (vt tũc moris illorum erat) nonnunquam aut pigme, id est pugna, aut disco, id est lapidum iactu, aut diaulo, id est cursu (hunc ludum barbarissimi barras appellãt) aut alma id est saltu, aut palestra, id est lucta contendebant. Et victores, vt in Olympico certamine, oleastro: In Pithiis ludis lauru: in Isthmiacis pinu: in Nemeis apio herba: ita illic (quoniam forsitan aliorum penuria erat) apio herba vincẽtes coronabãtur. Quod Auicenna libro ij. Semurion vocat vnde Semurion oppidũ Alexiense, habet nomen. Sed ad semitam redeamus. ¶Post Bardum iuniorem regnauit Luẽs, deinde Celtę, inde Galathę: vnde Galli antea Celtę & Samothei dicti sunt. Cætera Berosus noster habet. Quis iam errorem eorum videre non posset, qui Augustodunum ab Augusto adhuc ferme heri regnãte, dici voluere? Et (quod stoliditatẽ eorum auget) Augustum ab augendo, quod absurdum reputabis si Sypontino credas: † Augustus enim (ait) sacer vel maiestatis plenus interpretatur. † Sed melius coniecturare possent Augustodunũ ab Augurio appellari. Druydes eñ Druydum montem incolentes, ciuitatem forsan auditorũ frequẽtia ampliantes (siquidem omni eruditionis genere pollebant) nomen ab augurio, quo tunc augurabantur, ciuitati imposuerunt. Et si sic foret, non lõga esset à priori temporis intercapedo, si Apollinis nostri Druydísq; ætatem cognoueris. † Iam in mentem venit, dũ Druydæ à dryos, id est quercus, (quia quercuum viscо sua sacra peragebant) dicuntur. Illud facinus mirabile, quòd dum sacrum diui Lazari corpus Augustodunũ transferretur, & fortè brumali tempore sub quercu quadam reponeretur, viruit arida quercus. ¶†Sed quare Hedua? certè ab Heduis ciuitatis accolis. Nempe Hedui (vt testantur cosmographi recentiores) populi sunt, Galliam Celticam superiorẽ habitantes, quos Arar, id est Sagona, disterminat à Sequanis. † Celtica autem Gallia illa est, quæ Arari ab Oriente, Sequana à Septentrione, Ligeri à Meridie, & ab Occidente maridimetitur. ¶Hedui igitur dicti sunt ab ἡδὺς, id est Hedus, hoc est suauis qa suaues sunt. Propter qđ Romani eos in fratres, vt scribit Põponius Mela, & Diodorus Siculus asciuerunt. Ab Hedua etiã vocati sunt Heduatici populi, Menapiis, id est Brabantinis vicini, Scaldem fluuium accolentes.

¶Sed

16 *Castrichion.*

17 *Niuernia regio vnde dicatur.*

18 *Tria scorta nobilissima.*

19 *Apollo primus herbarum inuentor.*

20

21 *Augustoduni antiquitas.*

22 *Ninus Noe cognomina.*

Pluto. Samothes.

23 *Samothei. Celtæ. Galli.*

24 *Druydæ Gallorum philosophi.*

Mons Druydum.

25 *Lingones.*

26. *Hercules Libyci genesis.*

27 *Alexia ciuitas.*

28 *Semurion oppidum vnde dictum.*

29 *Augustus vnde dictus.*

30

31 *Druydæ vnde dicti.*

32 *Hedua quare sic dicta*

Hedui populi qui.

33 *Gallia Celtica quæ.*

BIU Cujas

¶Sed à quo tantã ruinam tãta ciuitas accepit? Si Plutarchum libro de viris illustribus legas, Caiũ Iulium Cęsarem id egisse haud dubitabis. Nam cùm superatis (ait) Heduis Aluerníque multi cum Vercingẽtorige duce (qui castellum *du Vergier* erexit) in Alexiã confugissent, eam obsidione circumsepsit.

34 *Quid influxus cælestes Heduis influant.*

Sed iã humi satis serpsimus, in cælũ quæso eamus, inquirẽtes quid cælestes influxus huic tã antiquæ ciuitati syderauerint. † Ista ciuitas tertiã leonis faciẽ pro horo scopo suo habet, quę est Martis. Sed leo totus solis est domus. Et in illa facie, testis est Abraham Auenarim, & Petrus Albanus, bacellari imago ascẽdit, plaustrum trahẽtis. In quo vir quidã & puer paruulus sedent, sed vir manu sinistra vestimentũ gerit. Similiter ascẽdit coruus & serpẽtis nigri dimidium, & asini equíque posteriora. Et secundum Indorũ Sapientes Maurus fœdus & multi laboris ascẽdit. In cuius ore deliniamenta sunt, in manu autem caro. Secũdum verò Ptolemæum vrsa maior ascendit. Tute secundum hæc supradicta Heduorũ mores inclinationésq; naturales perpẽde. Quibus Mercurius in ascẽdẽte auget subtilitatem ingenij & scribaniã. Et quia retrogradus furta influit multa, maximè, vt sobri⁹ loquar, dulcia. Mars in decima domo, significat magistratum & dominium vi & violẽtia acquirendũ. Luna in nona significat lõgas eorum peregrinationes & prolixa itinera felicia, & bonos nũtios. Item subitas excogitationes siue speculationes, sed religionẽ mobilem. Iupiter in duodecima significat temerarios & insçios sculptores, filiósq; ineptos, inimicos, diuites, sed debiles. Sol in secunda domo significat diuitias, cùm sit dominus ascendẽtis, quia tamẽ est in suo detrimento significat hypocritas, religionem fictã, vsurarior, & auaros. Venus in tertia domo in scorpione, quod suum detrimentum est, significat malitiam fratrum, dominium cum proditione, & malam in eodẽ perseuerationem propter mulieres. Item paruas vias difficiles, nũtios non procul veniẽtes falsos, maximè in matrimoniis. Sed significat gaudium & desideriũ in pudibundorũ ornatũ, facítque scortorum amatores infelices. Saturnus in quarta domo significat ꝙ viles homines magis studẽt thesaurũ facere quàm nobiles. & quia dominus horę est Saturn⁹, & pars fortunæ in terminis Mercurij venit, ꝙa triplicitas diuersa est, significat lucrum & acquisitionẽ cum magnis labore & anxietate: bonos autẽ amicos, sed malos nepotes, vt ex vndecima domo cognosci potest. Vxores liberaliores viris: verùm quia domin⁹ septimę domus est in quarta, quæ est fouea, significat damnũ in vxoribus per mortẽ. & tamen in causa sunt mulieres thesaurorum inuẽtionis. Dominus sextæ domus Saturn⁹ est qui significat seruos imbecilles, sed fideles. Morbi ergo eorũ sunt Saturnini, vt phthisis, catarrus febris ethica, splenetica, hydropisis, ventris solutio, grauiores morbi, vt lepra, elephãtia, podagra, cãcer, & omnes qui ex frigiditate proueniunt.

Leo igitur istorum ascendẽs significat mediocris staturæ homines, lati cordis & audacis suo principi & aliis fideles, qui leonibus delectãtur, cósq; pingunt in vexillis, tesseris, peristromatibus, auleis, & id genus lapides & herbas & belluas solares amãt naturaliter, vt sunt carbũculus, electrum, heliotropiũ, & cætera, & aurum. Quid si accipitrem diligunt? Nõne Dedali ideo Auges pater in spauernium, vt Bocatio placet & Ouidio, mutatus fuit. Sed de his hactenus.

Alia ruina Heduen.

Aliam ruinã passa fuit hæc ciuitas Heduen. ante tẽpora Constantini imperatoris patris Cõstantini magni, quæ facilè cõprehẽdi potest ex quadam oratione facta Constãtio Imperatori cùm hanc ciuitatem Heduen. ingrederetur, post illius cladem & destructionem. Quam habui à reuerẽdo in Christo patre domino Philippo Brunet, episcopo Nigro pontẽ. suffraganeo Heduen. sacræ theologię professore, cuius tenorẽ hîc inferere volui. Ex qua multa de hac ciuitate Heduensi comprehendi possunt, quæ nolo mihi attribuere, ne sim occultatur alienæ laudis. ¶Tenor prædictæ orationis talis est:

35 *Oratio coram Constantio imperatore in ciuitate Heduen. habita.*

SI Flauia † Heduorum tandem æterno nomine nũcupata, sacer Imperator, commouere, si funditùs, atq; huc venire potuisset, tota ꝓfectò coràm de tuis in se maximis, pulcherrimísq; beneficijs vna voce loqueretur, tibiq; restitutori suo, imò (vt veriùs fatear) cõditori in ea potissimùm ciuitate gratias ageret, cuius eam similem facere cœpisti. Sed quoniam nõ potest, gestit animo quæ natura nõ patitur, clamorésq; suos, quibus quotidie laudes tuas tollit, in cælũ exaudiri à te nõ sinit, interiecta lõginquitate suã: id quod fieri decebat gaudiorum patriæ meæ nuntium spõte susceptum, vt essem iã non priuati studij literarũ, sed publicæ gratulationis orator. ¶Nolui enim, sacer Imperator, cùm in illo aditu palatij tui stratum ante pedes tuos ordinẽ indulgẽtiæ tuæ voce diuina, porrectaq; hac inuicta dextera subleuasti, numini tuo gratias agere. Nec mihi verba, quãuis impata, defuissent. Quis enim aut præparare ad beneficia tã insperata potuisset? aut à tanta gratulatione cohiberet? Sed habui rationem loci & tẽporis, ne meus ille ardor animi, studiumq; dicendi tibi quidem (quod mihi ad immortalitatem sufficeret) probaretur. Sed propter assistentiũ paucitatem minus quàm te dignũ esset, iret in populo: sed te vno de salute nostra tractãte moraretur oratio, quæ pro magnitudine meritorum tuorũ manifestare non posset.

NVnc itaque cùm in hac vrbe quæ adhuc assiduitate præsentiæ tuæ præ cæteris fruitur, habebit enim felicitas æmulam Flauiã nostram, totus amicorũ tuorũ comitatus, & omnis imperij apparatus assistit. Et cùm omnes homines omnium fere ciuitatũ, aut publicè missi, aut ꝓ se tibi, supplices adsint, dicã, Imperator, quæ libẽter agnoscas, & cæteri nobis indulta non crederẽt, nisi te cognoscente dixisse. ¶Primum est autem sacer Imperator, in agẽdis gratiis ostendere id quod indultum sit nõ fortunæ felicitatis sed iustæ fuisse clemẽtiæ. Nam cùm omnes homines coràm non indigentes iuuare, boni sit principis, tum præcipuè benemeritis, & grauiter affectis subuenire, sapientis est. Quod cùm ostẽdam, non tam studio prędicandæ patriæ meæ, quàm officio demonstrãdę prouidentiæ tuæ, tum potissimè beneficiorum tuorũ magnitudinem prosequar, maiore voto quàm ingenio. ¶Quænam gẽs toto orbe terrarum in amore Romani nominis Heduis se postulet anteponi? Qui primi omnium inter illas immanes & Barbaras Galliæ gentes plurimis senatusconsultis † fratres populi Romani appellati sunt. Et cum cæteris à Rhodano ad Rhenũ vsque populis, nec pax quidẽ posset nisi suspecta sperari, soli & consanguinitatis nomine gloriati sunt. Et nuper (vt media præteream) diuum Claudium parentem tuum, ad recuperandas Gallias soli vocauerunt. Et ante pauciſſimos annos (quod maximè prædicandum est) plurima patris tui beneficia partim reb⁹ effecta perceperũt, partim animo seruata lætãtur. ¶† Fuit olim Saguntinis fœderata, sed cùm iam tædio belli Punici nouare imperium omnis cuperet

36 *Heduorum fratres populi Romani dicti.*

37 *Heduorum olim Saguntinis fœderati.*

Hisp

Hiſpania, fuit amica. Maſſilia ptegi ſe maieſtate Romana gratulabat. Imputauere ſe origine fabuloſa in Sicilia Mamertini, in Aſia Ilienſes, ſoli Hedui nó metu territi, non adulatione cópulſi, ſed ingenua & ſimplici charitate, fratres populi Romani crediti ſunt, appellariq; meruerũt. Quo nomine prẽter cætera neceſſitudinũ vocabula, & cómunitatis apparet, & dignitatis ęqualitas. Deinde cùm finitimę nationes ipſi illi Romanæ fraternitati, nó gloriæ inuidẽtes, & vſq; in pniciẽ ſuis odiis incitatæ Germanos ſibi auxiliarios inuocaſſent, princeps Heduus in ſenatũ venit, rẽ docuit, cùm quidẽ oblato cõſenſu minus ſibi vẽdicaſſet quã dabatur, ſcuto innixus perorauit, impetrata ope Romanũ exercitũ Cæſarémq; cis Rhodanũ primus induxit. ſemita enim Galliæ vſq; ad id tẽporis trãſalpina Gallia nominabatur. Sed tantũ Hedui totũ iſtud quod Rheno, Oceano, Pyreneis mõtibus, cũctis Alpibus cõtinetur, Romano imperio tradiderũt. Hybernis hoſpitaliter prębitis, ſuppeditatis largiter cõmeatibus, armis fabricãdis, pedeſtribus equitũ copiis auxiliãtibus. Ita in vnã pacẽ ſociatis omnibus, Celtarũ Belgarúmq; populis eripuere Barbaris quicquid iũxère Romanis. Dicet aliquis, vetera iſta ſunt: & quidẽ hoc ſanctiora ꝙ vetera. Bonis em̃ meritis cũ ætate dignitas & põdus accedit: atq; vt magnæ natu parẽtes magis magiſq; in dies veneramur & colimus. Fratrũ verò æqualitas, & librorũ ſoboles blandiore, licet leuiore tñ animos tãgit affectu. Ita bñficia antiqua grauiora ſunt, q̃uis præſentia ſuauiora eſſe videãtur. Sed tñ ſi illa vetuſtate obſoleuernut, qd hæc recẽtia quæ pueri vidimus? Attẽde quæſo quãti ſit, Imperator, ꝙ diuũ Claudiũ parentẽ tuũ ad occupãdas Gallias primi ſolicitauerũt, expectãtéſq; eius auxiliũ ſeptẽ mẽſibus clauſi, & oĩa inopiæ miſerãda ppeſſi, tum demũ irrũpendas rebellibus Gallicanis portas reliquerũt, cùm feſſi obſeruare nó poſſent. Cúmq; omni tẽpore de pop. Ro. benemeriti fuerint, tñ liberos in ſeruitutẽ abduci, & agros ſuos vaſtari viderũt. Quòd ſi vobis & conatib⁹ Heduorũ fortuna fauiſſet, atq; illi Reipubli cæ reſtitutor implorãtib⁹ nobis ſubuenire potuiſſet, ſine vllo detrimẽto Romanarũ viriũ, ſine clade Catalaunica cõpendium pacis, recõciliatis ꝓuinciis attuliſſet fraternitas Heduorũ. Ob hæc igitur merita & priſca diuus pater tuus ciuitatẽ Heduorũ voluit iacentẽ erigere, pditámq; recreare. Nõ ſolùm pecuniis ad calẽdaria largiendis, & lauacris quæ corruerãt extruendis, ſed & methicis vndiq; trãſferendis, vt eſſet illa ciuitas prouinciarum velut vna mater, quæ reliquas vrbes quodammodo Romanas prima feciſſet.

Heduorum in Romanos bene merita.

Heduorũ calamitas.

DIxi quàm benemeritis Heduis ſubueneris, Imperator, ſequitur (vt dicã) quàm grauiter afflictis. Qui locus nimiùm quantum mihi plus ſuppeditaret orationis, ſi fas eſſet audiẽte te de rebus triſtioribus immorari. Vt igitur in prædicandis laudibus patriæ meæ, verecundia modũ fecit, ne arrroganter inſurgerent, ita in cõmemorandis eiuſdẽ malis, & meus dolor, & tuarũ auriũ conſuetudo cohibebit. Nihil enim libẽter audis niſi quod tuis gratularis. Sed tamẽ quęſo, imperator, iniũge patientiã ſenſib⁹ tuis, vt quemadmodũ præſtantes ſcientia medici non aſpernantur vulnera inſpicere quę ſanãt, ita nunc tu pauliſper audias Heduorum labores, quos ſuſtuliſti. Neque enim potes ſine experimento miſericordię ad laudem clementiæ peruenire. Iacebat illa ciuitas nõ tam innixa Romanis, quàm virium defectione proſtrata, ex quo tam noui ſenſus examinauerat acerbitas, nec tamẽ iuſtè queri poterat, cùm & agros qui deſcripti fuerant haberemus, & Gallicani cẽſus cõmuni formala teneremur, q fortunis nemini poſſumus æquari. Quò magis, Imperator, clemẽtiæ tuæ gratias agimus, qui remediis ſpõte cõceſſis feciſti, vt quod non poteramus iure petere, iuſtè obtinuiſſe videamur. Haberem⁹ em̃, vt dixi, & hominũ numerũ, q delati ſunt, & agrorum modũ, ſed vtrunq; nequã hominũ ſegnicia, toruáque perfidia pdidimus. † Vnde enim nobis, venis, aut neruis. aut ipſe ille de proximo † tricaciſſimus ager, aut arator quorũ redditus cũ labore cõtendunt. Quãquã meritò quiuis ignoſcat cultorib⁹ ipſis, quos piget laborare ſine fructu, ſiquidẽ ager qui nunquã reſpõdet impẽdiis ex neceſſitate deſeritur etiã inopia ruſticanorũ, quib⁹ in ære alieno vacillãtibus, nec aquas deducere, nec ſyluas licuit excidere. Ita quicquid olim fuerat tolerabilis ſoli, aut corruptũ eſt paludibus, aut ſentibus impeditũ. Quinetiã ipſe ille pagus Arebrignus manu ſeritur, inuidia† cuius in loco vitiũ cultura perſpicua eſt. Nã retro cætera ſyluis & rupibus inuia ſecurarũ ſunt cubicula beſtiarũ. Illa autẽ quę ſubiecta & vſq; Ararim porrecta planicies, fuit quidẽ, vt audio, aliquãdo iucunda, cũ per ſingulorũ fines cõtinua cultura pro curſus fontiũ vallibus patẽtib⁹ euehebat. Nũc autẽ intercluſis vaſtitate meatibus, quicquid humilitate fuerat vberius, in voraginẽ & ſtagna cõuerſum. Ipſe deniq; vineæ quas mirãtur ignari, ita vetuſtate ſenuerunt, vt culturã iam penè nõ ſentiant. Radices enim vitiũ quarum iã neſcimus ætatem millies replicando congeſtæ altitudinẽ debitã ſcrobibus excludunt: & ipſam propaginẽ non debitã ſed obtectã perdunt imbribus eluendã, & ſolibus perurendã. Nec poſſumus, vt Aquitanis aliiſque prouinciis familiare eſt, nouis vitibus locum vbique metari, cùm ſupra ſaxa perpetua ſint, infra humiditas pruinoſa. Nã quid ego de cæteris ciuitatib⁹ illius regionis loquar, quib⁹ illacrymaſſe tuteipſe confeſſus es? Vidiſti enim nõ vt per agros aliarũ vrbiũ omnia ferè culta, aperta, florẽtia, vias faciles, nauigera flumina ipſas oppidorũ portas alluẽtia. Sed ſtatim ab eo fluxu quo retrorſum via ducit in Belgicã, vaſta omnia, inculta, ſquallentia, muta, tenebroſa, & vt militaris via ſit cõfragoſa, & alternis mõtibus ardua atque præceps, vt vix ſemiplena carpenta interdũ vacua tranſmittat. Ex quo ſæpe accidit, vt obſequia noſtra tarda ſint, cũ paruarũ frugũ nobis difficilior ſit euectio, quàm cęteris plurima rum. Horũ locorũ, Imperator, ingeniũ eſt huiuſmodi, vt te eorũ aſpectũ nõ horruiſſe loco ſit ſummi beneficij, recreaſſe verò planè nõ hominis, ſed diuinum opus omnes fatebũtur, nos propriè beneuolẽtia colemus ſempiterna. Quò magis, Imperator, pietati tuæ gratias agimus, qui cùm ſcires itinerũ, regionum noſtrarum aditum atque aſpectum tã fœdum, atq; aſperum, tamen illò deflectere, & vrbem illam ſola opis tuæ expectatione viuentem illuſtrare dignatus es.

Locus hic depraua-tus eſſe videtur.

Agri Heduen ſteritas.

BOni principis eſt, libenter ſuos videre felices, ſed melioris, inuiſere etiã laborantes. Dij boni, quiſnam ille tum nobis illuxit dies? Iam enim ad prædicãda remedia ordine nominis tui, ſuperuenit oratio. Cùm tu (quod primum nobis ſignũ ſalutis fuit) portas ipſius vrbis intraſti, quæ te habitu illo in ſinũ reducto, & procurrentibus vtrinque tenoribus amplexu quodam videbantur accipere. Miratus es, Imperator, vnde ſe tibi tanta obuiam effunderet multitudo, cùm ſolitudinem ex vicino monte vidiſſes. Omnes enim ex agris omnium ętatum homines conuolauerunt, vt viderent quem ſuperſtitem ſibi libẽter optarent. Quod enim ad propagandos aliorũ principum

Conſtãtini in Heduã ingreſſus.

BIU Cujas

solenni verborum more iuratur, tibi, Cõstantine, soli vltra omniũ nostrũm facta victuri securè vouemus, cui tam longa ætas propria debeatur. Magna est profectò vis post diuturnã ægritudinem atque mœstitiã surgẽtiũ gaudiorũ: caluit in nobis vltra vires nostras animus ad lętitiã, vt quodã prędagio futurę felicitatis elati, tãta te exultatione susceperimus, quasi iã indulgentiã, qua vsurus eras, haberemus. Exornauim⁹ vias quibus in palatiũ peruenitur, paupere quidẽ supellectile, omnium signa collegiorum, omniũ deorũ nostrorum simulachra pertulimus, pauciſſima clarorũ industria modulorum, per compẽdia sæpius tibi occursura pertulimus. Diuites nos crederet qui veritatẽ studio æstimaret. Sed enim prouidentiã tuam latere non potuit, quãuis bene dissimulata paupertas: intelexisti officiosam & honestam inopum vanitatẽ: spõtè nos ad numinis tui aditum vocas: spõte affari, spõtè (quod opus desideramus) interrogare dignatus es. Hæc sunt impe. vera beneficia, quæ non precibus efflagitata, sed ex volũtaria tua benignitate proueniũt, & citra vllam petendi molestiã adipiscendi voluptatem dederunt. Neq; enim parui negotij est, Imperator totius orbis, pro se peculiariter rogare, sub tantæ maiestatis affectu perfricare frontem, vultum cõponere, cõfirmare animum, verba concipere, trepidanter dicere, aptè desinere, expectare responsum. Has omnes difficultates, Imperator, verecundiæ nostræ remisisti. Non solùm vltro percunctando quid remedij poscęremus, sed etiã tibiipsi suggerendo quæ nos tacebamus: dum nos iacentes ad pedes tuos clementissimo attollis affatu. Vidimus misericordiam tuã humentibus oculis eminentem: ibãt per hæc ora lacrymæ nobis salutares, tibi glorioſæ, & nos inuicem iam dolore discusso florebamus gaudio. Nam sicut agros diuturno ardore sitiẽtes expetitus votis imber vbertat, ita lacrymæ tuæ pectora nostra gaudiis irrigabãt, vt quãuis nefas esset te flente lætari, vinceret tamen gratulatio religionẽ, cùm lacrymæ illæ essent pietatis indices, non doloris. Et hæc quidem nobis ad summã gratulationem sufficere potuissent, etsi remediorum nostrorũ spem distulisses, & quibus nos opibus leuaturus esses, dubium reliquisses: sed tã prõpta est in te natura bonitatis, vt quod pia mẽte cõceperis, statim voce declares. Sic ingenui largiq́ue fontes, vt vbique possint ire festinant, sic celeriter in terras cælo missa perueniunt: sic denique diuina illa mẽs quæ totũ mũdum hũc gubernat, quicquid cogitauit, illud fecit. In quo tamen, Imperator, si consilium amici callidioris admitteres, esset quod fortasse reprehenderetur, nimiùm te scilicet facilè ea quæ sis tributurus aperire, sine vllo artificio cito promere, quæ sperare diu debeant. Nescis, Imperator, tua commendare beneficia: præstanti celeritate occupas tẽpus optandi. Sed enim indulgentiæ celeritate vicisti, Imperator, ipsa elemẽta, quibus animam viuimus. Diu vẽturi hominis patatus optatur. Diu vagitus incõditi locuturam differunt vocem. Diu fruges homines cohibet, ver elicit, æstas flore solidat, calore maturat, tu nobis vitam pariter totam dedisti: tu fructus meritorum tuorum statim nos metere, & incõditis referre iussisti. releuaturus censum definisti numerum, reliqua debita remissurus. quãtum deberemus interrogasti. quæ interrogatio manifesta promissio fuit. Nã cùm is qui omnia potest, quid sibi debeatur interrogat, nõ curiosè percunctatur, vt sciat, sed libenter cupit audire quantum remittat. Separatè igitur vtique dicam, neque enim quasi per satyram confundenda sunt tua beneficia. Septẽ millia capitum remisisti, quartã ampliùs partẽ nostrorum censuum, & tamen vtrum sufficeret, hoc nobis sæpius requisisti. Quos vtrũ ne verecundos dicã nimiùm, an satis gratos? qui reticuimus, hæsimus, indulgentiæ tuæ amplè fluenti modum fecimus: plus adhuc præstare cupiebas, si ausi essemus exposcere.

Imperatoris Constãtini in Heduos liberalitas.

QVantum sit hoc beneficium, imò quàm necessarium nobis, quàm vtile etiã deuotionis officiis non queo satis dicere. Remissione ista septem milliũ capitum, vigintiquinque millibus dedisti vires, dedisti opem, dedisti salutem. Plusquã in eo cõsecutus es quàm roborasti, quàm rescidisti, in eo quod remisisti. Quater tantum, ter firmũ certúmque redditum est, id quod irritò petebatur. Siquidem desperatio perferẽdi debiti etiam id quod dari poterat, inhibebat. Nec erat ratio conandi, cùm non esset spes vlla cõplendi. O diuinam, Imperator, tuam in sananda ciuitate medicinã. sicut ęgra corpora & onerata stupentium torpore membrorũ re secata aliqua sui parte sanãtur, vt immunita vigeant quę exacerbata torpebant, ita nos nimia mole depressi leuato onere cõsurgimus. nescit taxare indulgẽtiam tuã qui te putat septem millium capitũ sola donasse. Donasti omnia quæ stare fecisti. Quanquam enim adhuc sub pristina sarcina vacillemus, tamẽ leuior videtur quia nemo præfertur: exonerãdi præsumptio dat patientiam sustinendi. Certè & tum liberi parentes suos chariores habẽt, & mariti cõiuges non grauatè tuentur, & parentes adultorũ non pœnitet filiorum quorum onera sibi remissa lætantur. Ita omnium pietas olim fessa respirat, & suos quenquam iuuat numerare securum, cùm plures adiuuãt obsequia paucorum. Quò magis spe futuri tẽporis eleuamur: recreatur animus securitate prętériti remissiq́ue: reliquis nihil est quod respectandum timendúmque sit quod aliquid virium pẽsitationibus nocet. Ita duorum tẽporum (quæ sunt maxima) molestia liberati sumus, vnum atq; id nimium breui labore trãsigimus. Nam cùm præteritum tempus pro modo suo lõgum, futurum autem infinitum sit, præsens tẽpus breue, & semper in partẽ vtrãque mutabile, cùm & à præterito relinquatur, & trãseat in futurum. Vnus hic annus prope sensum non habet difficultatis, duorũ temporum præteritorum indulgẽtiis coarctatus, & quasi terminus quidã posit⁹ felicitati & vtriusq; cõfinij: q nos & in præterito liberos facit, & in futuro securos. Quinq; annorũ nobis reliqua remisisti. O lustrũ omnib⁹ lustris felicius. O lustrum quod meritò hãc imperij tui æquauit ætatem. Nobis ergo præcipuè te principẽ dij creauerunt, quibus singulis hęc est nata felicitas, ex quo tu impare cœpisti. Quinquennalia tua nobis etiã perfecta celebrãda sunt. Illa enim quę te incipiẽte susceptа, omnibus populis iure cõmunia, nobis hæc propria quę plena sunt. Prędara fertur Catonis oratio de lustri sui felicitate. Iam tunc enim in illa vetere Rep. ad cẽsorum laudẽ ptinebat, si lustrum felix condidisset, si horrea messis implesset, si vindemia redundasset, si oliueta larga fluxisset. Quid ergo nos conuenit gratulari de hoc indulgentiæ tuæ lustro? lustro quo licet nulla frugũ fuerit vbertas, fecisti tamen vt omnia videantur fuisse largiora quàm fuerint. valet enim nos tantùm habuisse quãtum debere debuimus, valet plena fuisse horrea, plenas cellas, cùm in nullis reliquis hæreamus. Hoc nobis est ista largitio, quod terra mater frugum, quod Iupiter moderator aurarum, quicquid illi parcius dederunt, nobis tamen ex beneficio tuo natum est. Quænam toto orbe terrarum auri argẽtíque metalla tam

larga

BIU Cujas

larga sunt: Quis Tagus, quisve Pactolus tanto fluxerunt auro quàtum liberalitate tua consecuti sumus? Nos enim maioris est muneris abs te accepisse: quinimò quãto est durius extorqueri qđ propriũ fuerit, q̃ non acquirere quod fuerit alienũ, tãto dulcior est remissa soluẽdi necessitas, quàm lucrandi optata cõmoditas. Quã multi, Impera. Auguste, quos inopia latitare per saltus, aut etiã in exiliũ ire cõpulerat, ista remissione reliquorũ in lucẽ exeunt, & in patriã reuertuntur? desinunt pristinã accusare pauperiem, desinũt odisse agrorũ suorũ sterilitatẽ, resumũt animos operi, præparant culturã, meliorib⁹ admittũtur auspiciis, reuisunt domos, referunt dona tẽplis, præsertim cum tu omniũ nostrorũ reseruator aduenerís, & quasi illa maiestatis tuæ comes & socius flagrabit tota ciuitas, gaudiis perstrepet, & cùm proficiscéris, fortasse retinebit. Dabis enim veniã, amoris nostri cõtumeliã feres, omniũ sis licet dominus vrbiũ, omniũ nationũ, nos tamen & nomen accepimus tuũ iã non antiquũ. Bibracte quidem huc vsque dicta est Iulia Polia Florentia, sed Flauia est ciuitas Heduorum. Finis.

ADDITIO. De laude & excellentia huius ciuitatis Heduen. dixi amplè in Catalogo gloriæ mundi, in xij. parte in lx. consideratione. †

IN TEXTV IBI,

A eschange d'autres.

1 Mortuo vno delegatorum expirat iurisdictio.

NOtanter istud fuit dictũ & insertũ in literis commissionis, † quia mortuo vno delegatorum vel mandatorũ simpliciter expirat iurisdictio, aut cõpromis. nisi aliud sit expressum in delegatione, vel cõpro. cap. vno delegatorũ, de offic. deleg. qđ tñ limitat Felinus ibi in deleg. trib⁹ limitationibus, de qbus per eũ ibi. & quia etiã text. ibi dicit idẽ esse in arbitrio, Feli. dicit nõ esse idẽ in omnibus, sed ponit aliquas differentias, quas videre poteris, & ibi etiã ponit in quib⁹ conueniunt. & de delegatis ad vniuersitatẽ causarũ, hoc casu, in æquiparentur ordinariis, ponit Feli. amplè in c. causam matrimonij. de offic. delegati.

2 Causa per plures ordinarios decidenda, an pars eorum aliis absentibus cognoscere possit.

IN ordinariis verò iudicibus † quando causa est decidenda per plures qui simul habẽt cognitionem, nũquid alius siue duo in absentia aliorum possint de causa cognoscere siue decidere, vide Alex. in l. si vni. ff. de re iud. vbi dicit q̃ sic in interlocutoria, per glos. ibi, nisi sit interlocutoria, per quã quis citatur ad videndũ sententiam ferri in litis contestatione & attestationibus, & in illa quæ habet vim diffinitiuę, vt ibi per eum. vide de hoc per Feli. & alios in c. prudentiã, in titu. de offic. deleg. Panor. in c. quoniam Abbas. de offic. deleg. Alexan. in l. Stichum qui meus erit. ff. de leg. j. dixi in tracta. meo clausularum, in clausula, aut vnus vel duo vestrum. non repeto.

IN TEXTV IBI,

Que par mort.

1 Mors omnia soluit.

MOrs enim † oĩa soluit. l. in summa. ff. de re iud. l. Neratius. ff. de re. iur. in authen. de nup. §. deinceps. colla. iiij. Spec. in tit. de emphyt. §. j. vers. cl. cum seq. & seq. & Bar. in l. decẽ. ff. de verb. obliga. l. pen. ff. quæ sen. sine appel. glo. in c. licite. in versic. nunquam. 2 xxxij. q. viij. ¶ Adde † q̃ mors est terminus vitæ. in authẽ. de hære. & fal. §. his omnibus. & quæ inopinatè venit. ff. de condi. & demon. l. lege. & repet. in auth. vt factæ no. constit. §. penul. maximè propter peccatum. xj. q. iij. episcopi si sacerdotali. & vide quod ibi nota.

ADDITIO. Quomodo terminus vitæ à diuina prouidentia est constitutus, vide Matthæũ de afflictis in cõstitutionibus regni Siciliæ, in constitutione quę incipit, terminũ. in j. nota. & ibi in iij. nota. ponit quæstionẽ, an sententia condemnatoria ad mortẽ per iudicem pro delicto tollat pœnam purgatorij. †

ET quomodo mors ex dispositione Dei contingat ponit Guiliel. Benedict. in sua repetit. c. Raynu. in verbo, mortuo itaque testatore. j. nume. xxvij. de test. vbi multa de morte, & ibi dicit, q̃ Deus sæpe mortẽ citius & cõtra naturã cõtingere permittit nostris peccatis & demeritis exigẽtibus, secũdũ gl. in c. qua frõte. de appell. vt notatur in c. qualiter. *le second.* de accu. † Nã ꝓpter illud homo citius moritur. de pœnit. di- 3 stinc. j. prædixerat. Itẽ ex cuius cogitatione turbatur humana fragilitas. C. qui test. fac. poss. l. hac cõsultissima. §. at cum humana. Item mors omnes tã liberos quàm seruos absorbet. ff. quãdo acti. de pecul. est an. l. j. §. alienatio. Eius enim fortuna cõmunis est oĩbus. C. de pactis. l. licet. omnia quoq; soluit, omnium terminus est, vt suprà. ¶ Et nihil mali in morte timendũ est, & illam potius virtuosi affectent quàm timeant, est tamen grauissimus dolor. notat ipse Benedi. in dicta repet. in verbo, testamentum. iiij. nu. viij. vsque ad nu. xviij. vbi amplè de prædictis. & q̃ non est flẽdum de morte suorum. ¶ Aduerte etiam † quia mors tollit ingratitudinẽ. Ange. in l. his solis. C. de reuo. don. tollit accusationẽ cõtra mulierẽ de adulterio. Anton. de Butrio in c. fin. de do. Tollit feloniã vasalli cõmissam contra suũ dominũ. gl. & ibi doct. in l. omnimodo. in verbo, non licebit. C. de inoffic. test. Tollit causam cõmissam per vasallũ contra dñm, propter quã debebat proprietate feudi priuari. tex. & ibi Bald. in cap. j. in §. domino. si de feudo fue. cõtro. inter do. & agna. Tollit seu finit mandatum ex parte mandãtis & mandatarij: ex parte mandãtis. l. mandatum. C. man. l. inter causas. ff. mand. Ex parte mandatarij. l. si quis alicui. §. morte. ff. mand. Tollit societatem. l. ideo, & l. nemo. & l. verum. ff. pro socio. Tollit irregularitatem, cùm clericus percutiẽs mortuũ etiam si habuisset animũ interficiendi, etiam si fuisset viuus, non incurrit irregularitatem, secundũ Archi. in c. fin. xxv. q. j. Tollit iurisdictionem delegati per mortẽ delegantis. c. gratum. c. relatum. c. licet vndique. de offic. deleg. habetur in l. more. ff. de iurisdic. om. iudi. Tollit crimina, ita † q̃ iu- 5 Corpus dex non potest facere suspendere corpus mortuum. not. doct. in l. ij. C. qui testa. facer. poss. Et multa quæ non possunt fieri nec pro mortuo, nec cõtra mortuũ ponit Hippoly. de Marsil. in l. fin. in v. & vj. colum. ff. de quæstio. & ibi an possit excõmunicari. Multa etiã quæ posſũt fieri mortuis sicut viuis, & in quib⁹ viuus & mortuus æquiparẽtur, ponit idem Marsil. in d. l. fi. in vij. & viij. col. Et adde Lucam de Penna in l. iubemus. C. de præpo. sa. cubi. lib. xij. vbi ponit quòd accusatur atque dãnatur mortuus. mortuo exhiberi debet honor & reuerentia. dolor tangit mortuos, ita q̃ in cõtumeliam mortui aliquid fieri potest, & iniuria mortuo fieri potest, & eius anima dicitur contristari. Et hæredes tenentur vindicare iniurias mortuorũ. ex quibus & pluribus aliis ibi per eũ amplè declaratis, concludit indulgentias etiã mortuis posse concedi, & prodesse posse.

mortuum suspendi nõ potest.

ET aduerte ad id quod dicit Cardi. in cle. j. vt lit. pendẽ. j. colum. q̃ † mors dicitur à morsu primi hominis qui per esum pomi mortem incurrit. † & est triplex mors, vna est immatura, scilicet iuuenum: altera infantum quę est acerba: altera matura & naturalis, scilicet senum. vt dicit Cardi. in d. clem. j. vt lite pẽden. j. colum. & dicit Hugo de clausſro animæ † se-

6 Mors vn de dicta.
7 Mors triplex.
8 Mortis tres numij.

BIU Cujas

cũdo, quòd tres sunt nuntij mortis, scilicet casus, infirmitas, & senectus: casus dubia, infirmitas grauia senectus certa determinat. casus nuntiat mortem latẽtem, infirmitas apparentem, senectus præsentem. ex hac incertitudine mortis timor, ex grauitate dolor, ex certitudine senectus: nõ obstinatio, sed humilitas & afflictio sequi debet.

DE his tribus nuntiis vide Guiliel.Bened.in d. sua repet.c.Rayn.in verbo, mortuo itaq; testatore.j. nu.ix.& x.de testamentis.& ibi quomodo mors contingit per varios casus. quos vide. Sed aduerte quoniam mors qualitercũque cõtingat, dicitur casus fortuitus.ibidẽ nu.xxvj. ¶ De probatione autem mortis quomodo probari debeat, ponit Bar.& alij in l.ij.§. si dubitetur.ff.quemadmodum test.ape.Barto. Bald. & alij in l.si quidem.C.solu.matri.Sali.in l.ea quidẽ. C. de accu.in pen.col.Alex.consil.suo xxiiij.in iiij.col.& in consil.xcviij.in iiij.vol.Bald.in l.iij.in ij.col. C. de proba. ¶Et an posset probari per famam, vide dominum meum Iason.in l.cum ea quæ in fi.C.de transac. vide etiã Feli.in c.quoniã frequenter.in fi. vt lite non cõtesta.vbi allegat plures remissiones. vide etiã Alex. in d.§.si dubitetur.¶ Aduerte tamen ad id quod dicit Bal.in l.fin.C.de edi.di.Adrian.tollen.q; † mors probatur & præsumitur statim q; constat testamentũ esse publicatum post mortẽ, & penes hæredem esse, & vt dicunt Salice.& Alexan.in d.l.fi. q; satis ab hærede probatur mors producendo testamentũ. quod nota, quia quotidie istud in curiis nostris practicatur. & vide quę dicit do.meus Iason in d.l.fi.in iiij.col.C.de edi. diui Adria.tollen.& Alexã.in consil.iiij.in ij.vol. Rapha.Cuma.in consi.xliiij.& dicitur mors iusta & necessaria absentia.Bart.& Bald.in l.ea quæ.in fin.C.de tempo.in integr. restit. peten. ¶ Aduerte quòd mors multum operatur in vno casu, scilicet quòd statur libro rationũ cum iuramento alicuius, si mortuus fuerit talis sufficit pro hærede liber rationum, & mors operatur iuramentũ. ita dicit domi.meus Iason in repe.l.admonendi.in xlviij.col.ff. de iureiuran.

9 Mors qualiter probatur.

IN TEXTV IBI,

Maladie.

ADuerte,† quia infirmitas est impedimẽtum sufficiens. facit text.in c. tenor de re iudic. extrà, & in l.quæsitum.ff.de re iudic.vbi Alex.dicit quòd non solùm infirmitas proprij corporis, sed etiam infirmitas suorum est impedimentũ sufficiens, per gloss.in c. communis. xxiij.distin. ita etiam dicit do.meus Iason in l.ij.§.si quis iudicio. ff.si quis cautio. & in l. de pupillo.§.si quis ipsi prætori.ff.de no.ope.nũ. ¶Et an infirmus vel impeditus teneatur mittere procuratorẽ, ponunt doctores in d.l.quæsitum. & do. meus Iason in d.§. si quis iudicio. vbi ponit regulã cũ limitationibus & sublimitationibus. ¶†Et aduerte q; infirmitates proueniunt ex quinq; causis. Prima vt iustis per patientiã augeatur meritum, vt Iob. Secunda ad custodiam virtutum, ne superbia subintret, vt in Paulo. Tertia ad corrigendum peccata, vt habetur in c. cùm infirmitas. de pœniten.& remissio. Quarta ad gloriã, vt legit de cæco nato, & de Lazaro. Quinta ad initiũ pœnæ, vt in Herode, vt his versibus continetur, quos ponit Petr. de Ancha.in d. c. cùm infirmitas. Vt probet, vt dãnet, vt incipiat, vt mereatur, Vt pareat Christi gloria, pœna dat. ¶†Et duplex est infirmitas, mentis, scilicet & corporis.xv.q.j.§.ij.& §. vt itaque.xlix. dist.c.huic.& mẽtis siue animi infirmitas est duplex, vna est quæ vitiũ appellatur, qua infirmitate anima à Deo separatur, vt ira, odium, & similium, alia infirmitas animi non est peccatum, sed pœna peccati, vt obliuio & ignorantia.d. §.vt itaque. Corporalis etiam est duplex, vna enim est langor naturæ, quæ carnis concupiscentia dicitur siue fomes, alia propriè corporis infirmitas dicitur, qua elementorum & humorũ discordia turbata caro affligitur, & tandem dissoluitur. d.§.vt itaque.& vt dicit text.in c.si quis.xxiij.q.iij.ista infirmitas corporis confert saluti animæ. ¶ Et quomodo probetur infirmitas, vide per Panor.in c. querelam.in ij .de procu.

1 Infirmitas sufficiens est impedimentum.

2 Infirmitates quinque ex causis prouenjunt.

3 Infirmitas duplex.

Animi.

Corporis.

ADDITIO. Vide Matthæum de afflictis in constitutionibus regni Siciliæ, in constitutione quæ incipit, edictorũ.in j.lib.in xiij.not.& in viij.gl.& in constitutione, quæcunque. ponit quòd infirmitas simulata vel fraudulosa non excusat. †

IN TEXTV IBI,

Empeschement.

ET hoc est, quoniam cùm † iudex datus est impeditus, alius dãdus est.l.iudex datus.ff.de iu.l.j. C. de peda.iu.Bal.in suo tra.de quæstionibus emergentibus circa merita causæ.in j.q.

1 Iudex datus, to, alius vi debet.

DE impedimento † quomodo debeat probari, & de eo protestari, dicam infrà, in §. xx.incipiente, ENtre toutes autres gens. in glos. *qu'elle ait empeschement*, infrà, *des droictz & appartenances à gens mariez.* & dicit tex.in l.licet.cũ ibi not.ff. de arbit.quòd etiã ætas, valetudo, profectio vrgens, occupatio propriorũ negotiorum, aut munus aliquod reipublicæ, excusationẽ præbent.quod nota.

2 Impedimentũ, liter probatur.

IN TEXTV IBI,

Bailly.

DE hoc termino vide textum, cum glo.in cle.j. in verbo, potestas.de pœ.tex.in cap.dilecto,in prin. de senten.excom.in vj.

IN TEXTV IBI,

Chalon.

CAbilon† quod olim Cauillonum dicebatur, erat oppidum Heduorum, inter Celtas ad ripas Araris fluuij sensim fluentis, cui hodie Sagona nomẽ est, vbi rei frumentariæ, commerciique, & cõmeatus causa sæpe Romani negotiabantur, Matiscon. oppido finitimum. Tunc erat in finibus Heduorum, nũc autẽ est ciuitas episcopalis in prouincia Lugdunẽsi, in Ducatu Burgundię, & Francorum regno sita, nomen retinens, vt dicit Raymundus Marlianus in suis expositionibus terminorum Commentariorum Cęsaris, in litera C, in verbo, Cauillonen. Et erat antiquitus Comitatus, sed propter iniuriã quã Guilielmus Comes Cabillonensis fecit in Cluniacen. † Ludouicus Rex Francorũ vastauit & destruxit Cabilonen. ciuitatẽ, & illam dedit & donauit Duci Burgundiæ, vt narrat Antonius monachus de gestis Francorum lib.v. cap.lvj. ibi, expleto hoc insigni opere. narrat etiam idem Antonius in d.lib.de gestis Francorũ, eodem lib. v. c. xv. quòd tempore Vvanij comitis Cabilonen. per Lotharium regem Francorum fuit destructa igne & incendio, præter vnam paruam basilicã, quæ stupendo miraculo cum hincinde cincta fuerit fœuientibus & lambentibus flammis, tamen nũ potuit aduri, & fuit consecrata Deo in honore beati Georgij martyris, dicit tamen quòd Lotharij voluntas non erat vt ciuitas succenderetur. Isti Cabilonen. habent solùm modo scabinos & procuratores quos eligunt die sancti

1 Cabilon oppidum, quod nũc Cauillon.

2 Cabilonẽsis dest.

Antonius.

Miraculum in excidio Cabilonẽsi.

Ioannis

Ioannis Baptistæ singulo anno. Heduenses verò habent Vigobertum, qui est Heduorũ iudex q̃ eligitur singulis annis per incolas ciuitatis Heduẽ. de quo suprà dixi, & infrà dicam in multis locis. ¶ Et fuit aliàs quæstio inter Heduen. & Cabilonen. quis in cõgregatione gentiũ trium statuum præcedere debeat; an Vigobertus Heduen. an primus scabinus Cabilonen. & me existen. Diuione in camera illorũ de villis fuit dictum quòd Vigobertus Heduen. præcederet, & etiam fuit aliàs ita dictũ per curiã de balliuo Heduen. ꝙ præcederet balliuũ Cabilonẽ. & hoc est propter antiquitatẽ ciuitatis Heduen. quæ quãta qualisque fuerit satis attestantur & demõstrant dicta in gl. præcedenti, super verbo, d'Autun, & adhuc vestigia restant & ruina antiquorũ murorum. Et ideo in memoriã pristinę dignitatis adhuc eidẽ deferendũ est. arg. l. fin. ff. de decurio. & eorũ quæ dicit Feli. in c. quæ in ecclesiarũ. in xxix. col. extrà, de constit. & in c. super literis. in xviij. col. extrà, de rescriptis. & quę dicit dominus meus Iason in l. iij. in iij. colũ. ff. de acquirẽ. possess. † & ideo etiam videmus quòd episcopus noster Heduen. in cõgregatione triũ statuũ huius patriæ præsidet, & præcedit omnes alios, cùm sit decanus episcoporũ seu suffraganeorum prouinciæ Lugdunen. Imò licet sit tãtum episcopus, portat & habere potest palliũ, quod est signum & authoritas archiepiscopi, & nescio aliũ episcopum in Gallia præter episcopum Ipodien. pallio vtentẽ. Et credo hos duos episcopos posse vti hoc signo & authoritate pallij in tota Gallia, quod priuilegium habuit episcopus Heduẽ. tempore sancti Siagrij episcopi Heduen. vt habetur in c. rationis ordo. 100. distinctione.

Episcopi Heduen. dignitas.

IN TEXTV IBI,

Nos patentes lettres de commission.

1 Delegato sine literis non creditur.

DIcitur hoc notanter † quia sine literis non creditur delegato. c. cum in iure peritus. extrà, de offi. deleg. & ibi notatur per gloss. & docto. quòd licet exhibeatur sentẽtia delegati, ei tamen non creditur, nec præsumitur pro sentẽtia, nisi ostendatur commissio. ita etiam dicit Bald. in l. vnica. C. ne liceat in vna eadémque causa tertiò prouocare. nec etiã creditur iudici, si se delegatum dicat, argu. de testi. in antiquis. c. cùm à nobis. & idem dicit lex in arbitro, quia non stat ur verbo eius si dicit iuramẽtum à partibus interpositum. l. iiij. §. sin autẽ. C. de arbitris. l. vnica. C. de mãdat. princi. in princi. vnde etiam gloss. prædicta notat esse cauendum cuicunque impetranti à principe causam cõmitti vel delegari, vt si sententia lata fuerit pro eo à delegato, ita bene custodiat commissionem sicut ipsam sententiam lapsu temporis, cum si cõueniretur & ostẽderet sententiam sine commissione non valeret ei, nisi probaret de commissione, sed si inseratur ipsa commissio in sentẽtia per tabellionẽ iudicis authoritate, stabitur eidem sententiæ, etiam si originale commissionis non appareat, vt C. de testa. l. publicati. nota. in dicta glo. cum ibi nota. de materia plenè per Felinum, Decium, & alios in dicto. c. cùm in iure peritus. vbi amplè ponit quãdo credendum est alicui sine literis.

IN TEXTV IBI,

En ensuiuant le contenu en nosdictes lettres de commission.

ADuerte, quia † forma mandati est exacta diligẽtia sequenda, & fines mandati diligẽter sunt custodiendi, & qui excedit, videtur facere cõtra formã l. diligenter. ff. mandati. instit. mandati. §. is qui. notatur plenè per omnes in c. cum dilecta. de rescriptis. & quando fines mandati possunt transgredi, ponit Ioã. Fabri in dicto §. is qui. ad quem recurre. & de hac materia vide etiam per do. meum domi. Iason in l. trãsactionis pactum. C. de transactio. vbi ponit quasdam ampliationes & limitationes. & etiam tractat. Bal. in c. j. in iij. col. vt lite non contest. quam limitationẽ ponit idem do. meus in l. si mora. in vij. col. ff. solu. matr. & ad id quod dicit idem Iason in dicta. l. trãsactionis. † ꝙ etiam qualitas mandati est seruãda, adde eũdem Iaso. in l. non solum. in penu. col. ff. solu. matri. & non solùm quod fit contra mãdatum est nullum, sed etiã quod fit citra mandatum, vt dicit Barba. in consilio xliiij. in iij. col. in j. vol. vbi satis amplè. ¶ Aduerte etiã ad limitationem quam ponit do. meus Iason in l. si & me & Titiũ. in ij. col. ibi, item facit ista lex, quòd si aliquis &c. ff. si cert. peta. & quia dicitur hîc antè, per Barba. ꝙ si aliquis faciat citra vel præter, quòd nõ dicitur seruare formam, videtur contrà, per id quod dicit do. meus Iason in l. puberem. C. de iure delibe. & in l. qui quartam. ff. de legat. j. vbi dicitur quòd qui pinguius adimplet, dicitur seruare formam mandati. cogita, quia nolo hîc transportare simul collecta per Feli. & alios.

1 Forma mãdati seruanda.

2 Qualitas mandati seruanda.

VIde etiam ad hoc quæ dicit Guiliel. Benedict. in repeti. c. Raynu. in verbo, in eodem testamento relinquens. j. numero lxvij. vsque ad numerũ lxxvij. de testamentis.

IN TEXTV IBI,

Et pour accomplir l'effect d'icelles.

NAm vt dicit Bal. in l. proinde §. Papinianus. ff. de acqui. hęred. qui facit aliquem actum videtur eo proposito facere vt habeat effectum. †

IN TEXTV IBI,

En tresgrand nombre.

ADuerte, † quia pro magnitudine semper præsumitur. c. in canonicis. xix. distin. quoniam quod à pluribus recipitur, maioris est authoritatis, quàm qđ à paucioribus. glos. in c. puto. ij. q. vij. & quod à pluribus quæritur sapientibus faciliter inuenitur. xx. distin. de quibus. & per ampliores homines perfectissima veritas reuelatur. l. vltima. C. de fideicom. & integrum est iudicandum, quod plurimorum sententiis confirmatur. c. prudentiam. de offi. deleg. facit text. in c. graue. xxxv. quæst. ix.

1 Multitudo diuitis ac pluralitatis cõmoda.

ADDITIO. Matthæus de afflictis in constitutionibus regni Siciliæ, in consti. quæ incipit, sæpe cõtingit. in j. nota. † reprobat multitudinẽ, maximè in tribunalibus, vbi dicit, ꝙ malus est mos ædere iudices vnius tribunalis tribunalibus ordinariis constitutis, quoniã ex hoc causatur difficilis congregatio, vt docet experimentum, & sic causæ prolongantur. †

2 Multitudo quando & in quibus vitanda.

IN TEXTV IBI,

Lesquels ils ont examiné.

QVia consuetudo † in facto consistens probanda est. c. j. de constitu. & plenè & diligenter, vt dicit Bartolus in l. consuetudinis. C. quæ sit longa consuetu. contra Petrum, & qualiter debeat probari per testes, & quòd aliquãdo probatur per libri apertionẽ

1 Consuetudo in facto consistens probanda.

BIU Cujas

quando est redacta in scriptis per authoritatem superioris, vt hîc, vide plenè per Bart. in d. l. cõsuetudinis. & per Alber. de rosa. in rub. C. quæ sit lon. cõsuet. sed quia in hac patria non probatur per testes, non aliter insisto, sed solũ per scripturã, de quo satis dixi in prin.

2 † & quãtùm ad consuetudinẽ per testes probandam, ꝙ testes debẽt deponere tria, scilicet vsum populi, frequentiã vsus, & tẽporis diuturnitatem. & quid si testes dicant ꝙ ita est consuetudo, & quid si probatur ꝙ fuit obtenta in contradictorio iudicio, & quid sit cõtradictorium iudiciũ, vide docto. in dictis locis, & gl. in c. abbate sanè. de verbo. signifi.

IN TEXTV IBI,

Bien & vtilité.

1 Nouarũ rerum constitutio vtilitatẽ præ se ferre debet.

ET hoc est, quia † in rebus nouis cõdendis seu cõstituendis cuidẽs debet esse vtilitas. l. in rebus. ff. de cõstit. princ. in c. cũ cõsuetudinis. de cõsuet. & semper etiã debet esse cõsuetudo rationabilis, & non cõtra vtilitatem. c. j. de consuet. c. erit autem lex. iiij. dist. qualis autem debeat esse consuetudo ponit Alber. de Ros. in d. rub. C. quæ sit long. cons. in xiij. col.

IN TEXTV IBI,

Et par l'aduis & consentement.

1 Consuetudo per quos inducatur.

QVæro, per quos † inducatur cõsuetudo? Bart. in l. cõsuetudinis. C. quæ sit long. consuet. & Alb. de ro. in d. rub. dicunt quãdo quærũt, an vna pars populi possit inducere consuetudinẽ, & dicũt ꝙ sic, imò nõ prodest minori parti protestari de cõtrario, si maior pars cõsentiat, quia nõ curatur de cõsensu minoris partis. Ioan. Fab. in §. ex non scripto. ibi, sed quid maiore parte. instit. de iur. nat. Et dicit ibi Ioã. Fab. & Bar. in l. j. C. de sum. tri. ꝙ populus nõ potest inducere cõsuetudinem sine licentia superioris, non tamẽ concludiuè hoc tenet, sed contrariũ, quod non credo verũ, per ea quæ suprà dixi in gl. *ausquelz auõs otroyé*, sed concludiuè idem Ioã. Fabr. hoc tenet in §. sed & plebiscita. & meliùs, instit. de iur. nat.

2 Cõsuetudo in dubio non præsumitur transire in principem.

SEd an in † principem sit translata potestas cõdendi consuetudinem? dicendum est secundum Bart. in d. l. consuetudinis. circa princip. quòd non, quia in eũ non potuit transferri, cùm procedat ex tacito cõsensu populi. arg. l. si patronum. §. qui fideicom. ff. ad Treb. & sic dicit hodie populũ Romanũ posse facere consuetudinem generalẽ, cùm potestas legis consuetudinariæ non sit trãslata in principem, sed eã patiendo videtur eam quãdoque indulgere. vt ff. de his qui notan. infa. l. quid ergo. §. v. & l. cùm plures. §. locator. ff. loc. & de exer. l. j. §. magistrum. & constat principẽ indulgere ex speciali priuilegio posse. C. de testa. l. si non speciali.

DE materia consuetudinis in reliquis me remitto ad Alber. in d. rub. C. quæ sit longa consuet.

RVBRICA PRIMA

Des iustices, & droicts d'icelles.

IN TEXTV IBI,

Iustices.

Dictio, Iustice quid significet.

PRIMO aduertendum, est quòd istud verbum, *Iustice*, hîc positũ sumitur pro iurisdictione: nihilominus cùm per magistratus & iurisdictiones exercentes administretur iustitia, vnicuique quod suum est tribuendo, nõ omittam hic inserere, & præsupponere aliqua de iustitia. Et quoniam omnis quę à ratione suscipitur de aliqua re institutio, debet à diffinitione proficisci, vt intelligatur quid sit id de quo disputetur: vt ait Cice. lib. j. offi. quæritur quid sit iustitia. Et vt ait Iurisconsul. in l. iustitia. ff. de iust. & iure. & Iustinianus in §. j. insti. de iu-

1 Iustitia quid.

stitia & iure. † Iustitia est constãs & perpetua volũtas, ius suum vnicuique tribuẽs. Quod an sit vera illa diffinitio, & de multis aliis diffinitionibus me remitto ad gl. & docto. ibi.

2 Iustitia cæteris virtutibus præponenda.

ET aduerte † ꝙ meritò præponitur titulus de iustitia: cùm sit virtus cæteris præponenda, plurib' de causis. ¶ Ratione originis: qm̃ vt habetur Psalm. lxxxiiij. Veritas de terra orta est: & iustitia de cælo prospexit. ¶ Et aduerte † ꝙ quidditates iustitiæ sunt bonũ & æquum. Cùm vt habetur in §. j. instit. de iustitia & iure. & in l. j. ff. de iustitia & iure. Iustitia est ars boni & æqui. † Quæ quidem bonitas & æquitas

4 Iustitiæ quidditates quæ.

sunt essentiæ trinitatis seu deitatis. Imò dicit tex. in c. existimãt, xj. quæst. iij. quòd nomen Domini quod est Christus, est ipsa iustitia. † Ex quo constat iustitiã esse ortam à Deo. Nõ est enim dubium legem in statu innocẽtiæ processisse. Adam enim ne arbore vetita vesceretur legem accepit, qua violata iuris seruato ordine excluſi pœnã sustinuit. Tacẽdumne est, ꝙ cęlum, ꝙ pondera, ꝙ totius mũdi machina, sua quodque lege à rerum creatore coercitũ, est, quod de sese lex ipsa gloriatur, Dominus (inquiens) possedit me initio viarũ suarũ. & alibi, Cum eo eram cũcta componens. † Nemo etiã est qui nesciat legẽ tabulis sculptã Mosem à Deo accepisse: à quo toto iuris scripti seges proserit. † Quicquid enim posteri legum scriptores in monumentis reliquêre, id totũ tanquam simiæ (vt Ficinus ait) à Mose pro Eusebij sententia mutuati sunt. Plato quoque quos de legibus libros fecit, à Deo legũ conditore exorditur: quòd leges sine Deo constitui non posse asserat. Denique idem Plato in Prothagora cæteras humanas disciplinas à Prometho, id est, humana prouidentia, solam legem à Ioue per Mercurium, id est, à Deo per angelum processisse testatur.

RAtione † nobilitatis: quoniam vt inquit S. Tho. ij. ij. q. lviij. art. vltimo, Iustitia propriè dicta est nobilior omniũ virtutum moralium; & ideo inquit Aristot. v. Ethic. Præclarissima omnium virtutũ videtur esse iustitia: & neque Hesperus, neque Lucifer, ita admirabilis &c. ¶ † Ratione perfectionis: quoniam vt ait Aristot. in loco hîc antè alleg. Iustitia est virtus maximè perfecta: quoniam perfectæ virtutis est vsus: & in ipsa simul omnis virtus. Et vt ait Iustin. in auth. vt omnes obe. iu. in princ. colla. v. Vnam quidem esse

omnium

omnium perfectissimam virtutem arbitrandum est hominibus, quæ iura omnibus distribuit. Hęc ex causa cognominata iustitia.

ADDITIO. Vide de hac Pet. Belugũ in suo speculo principũ in ru. de ꝓpositione principis in curia faciẽda. nu. vj. ¶†Ratione perpetuationis, cũ iustitia sit ꝓpetua & immortalis: vt habetur Sap. j. c. Immortalis enim est, quia facit homines dignos immortalitate ętĕrnę glorię. Vel dicitur perpetua & immortalis, quia regia sedes per succedentes generationes firmat, corroborat, ac perpetuat. Ideo dicitur Prouer. ix. c. Rex q̃ iudicat in veritate pauperes, thronus eius in æternũ firmabit. ¶†Et ex oppositio propter iniustitias & iniquitates nõ solũ reges & principes priuãtur dignitate & officio dominãdi: sed plerunq; ex hoc ruunt regiæ domus, atq; clarissimorũ principũ familię ac generationes extinguũtur. ¶Hinc August. de xij. abusionum gradibus ait. Super omnia verò regis iniustitia, nõ solũ presentis imperij facię fuscat, sed & filios suos nepotes, ne post se regni hæreditatẽ teneãt obscurat. Et de his etiã vide Lucã de Pen. in l. iudices, in pe. col. C. de dig. li. xij. vbi etiã ponit quæ sunt de iustitia regis, & quę rex in administrãdo iustitiã debeat facere. Nõne etiam habetur Ecclesiastici x. c. ꝙ regnũ de gẽte in gentẽ trãsfertur propter iniustitias, & iniurias, & cõtumelias, ac diuersos dolos? & hoc est, quia quid sunt regna nisi latrocinia, remota iustitia, vt dicit Augu. li. iiij. de ciuitate Dei. c. iiij. Et ideo meritò dicitur Deuteron. xxv. ꝙ Deus auersatur omnẽ iniustitiã. ¶†Ratione etiã vtilitatis, quoniã iustitia est vtilis sibiipsi, omnibus, & reipublicę. Sibiipsi verò, quoniã ꝑ ipsam docetur honestè viuere, iuxta l. j. §. j. de iusti. & iure. §. iuris præcepta. insti. de iust. & iure. & habetur etiam Ecclesiasti. iiij. c. Pro iustitia agonizare ꝓ anima tua, & vsq; ad mortẽ certa pro iustitia: & Deus expugnabit pro te inimicos tuos. Et etiã habet Psal. xliiij. Dilexisti iustitiã & odisti iniquitatẽ: propterea vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ cõsortibus tuis. Et in multis locis habetur de præmio iustitiæ: & quia laborioſum esset hîc scribere, omitto. ¶†Et aduerte qm̃ iustitia profuit Traiano infideli, quoniã precib⁹ Gregorij propter eius iustitiam fuit à pœnis inferni eductus: vt refert Luc. de pen. in l. ij. in iij. col. C. de exacto. tributorũ. lib. x. Ioã. Fab. in proœmio institutionũ. §. j. & Guil. Bened. in sua repe. c. Rayn. in verbo qui cum alio matrimoniũ cõtrahens. nu. 129. de testa. vbi etiã dicit, qui veram gloriam adipisci vult, iustitiæ fungatur officiis, secundum Cic. iij. offi.

10 *Iustitia est perpetua.*

11 *Iniustitia regiæ domus ruunt.*

12 *Iustitia omnibus vtilis.*

13 *Traianus imperator ab inferno liberatus.*

ADDITIO. De eductione tamẽ Traiani multi dubitãt, & sũt in alia opinione. s. ꝙ fuit cõseruat⁹ viuus in terra vsq; ad aduentum Gregorij, sed si fuerit vtilis Traiano videatur etiã quomodo fuerit vtilis regibus Frãciæ, † in quibus semꝑ fuit tãta administratio iustitiæ, ꝙ semper viguit in eis præ cęteris regibus, vt amplè declarat Benedicti in repet. c. Raynutius. in verb. & vxorẽ nomine Adelasiũ, in decis. 5. nu. 36. de testa.

14 *Iustitia administratio in regibus Frãciæ.*

OMnibus & quo ad omnes est vtilis: quia per eam docẽtur alterum non lædere, & iura vnicuique tribuere. Et ait Ambro. in lib. de offic. Iustitia, quæ vnicuique quod suum est tribuit, aliena non vendicat, vtilitatem propriam negligit, vt communem vtilitatem custodiat. Et vt ait Aristo. lib. ij. Et hic. Iustitia est vtilis in bello & pace.

15 *Iustitia vtilis reipublicæ.*

REipublicæ verò † est vtilis, cùm respublica sine iustitia cõseruari nõ possit: vt August. lib. vij. de ciuitate Dei. c. xix. sapientum sentẽtias recitans, concludit hoc verissimũ esse: videlicet, rẽpub. sine iustitia regi nõ posse. Et, vt ait Macrobis lib. j. de somnio Scipionis. Sine iustitia nõ solũ respublica, sed nec exigu⁹ hominũ cœtus, nec quidẽ parua domus cõstabit. Et, vt ait Cyprianus li. de xij. abusionibus, Iustitia est pax populorũ, tutamẽ patriæ, immunitas plebis, nutrimẽtum gẽtis, gaudiũ hominũ. Et meritò. Nã respublica per iustitiã, tẽpore pacis & belli optimè gubernatur: vt habetur in proœmio insti. Per iustitiã nãque mali terrentur, & boni cõseruantur. l. capitalium. §. famosos. & l. aut facta. §. fin. ff. de pœnis. Nam per ipsam cũ punitur vnus malus, reliquis incutitur metus. Et isto modo pax & tranquillitas conseruatur. l. j. C. ad leg. Iul. repetũ. l. diuus. ff. de custo. & exhi. reo. & isto modo capiendo iustitiam, est cæteris virtutibus pręferẽda: cùm per eam bonorum salus & communitas procuratur. l. prouinciarum. C. de feriis. eo quòd bonum commune particulari præponitur: vt ait Arist. j. Ethicorũ. & habetur in l. vnica, circa fi. C. de cadu. tollen. ¶Et dicit Bal. in proœmio Greg. inci. Rex pacificus, in fi. comprehendens prædicta. † quòd iustitia quodam triangulo continetur veluti quadam turri fortissima triangulari: vnus angulus est honestè viuere, alius alterum non lædere, tertius ius suum vnicuiq; tribuere. † Cuius quidẽ turris iustitiæ sex sunt partes principales, seu lapides secundùm Cicero. veteris Rheto. lib. ij. c. pen. videlicet religio, pietas, obseruantia, veritas, gratia, & vindicatio, quas quidẽ sex partes videtur etiã tribuere iustitiæ beatus Tho. ij. ij. q. lxxx. art. j. † Et huiusmodi turris duo sunt lapides fundamentales, videlicet fides, & charitas. c. vbi sana. xxiiij. q. j. vbi dicitur, ꝙ vbi sana fides non est, nec charitas, ibi non potest esse iustitia. Cuius etiã turris scala, spes est, omnis qꝑpe iustus spe & fortitudine nitet: vt dicit Isidorus de summo bono. lib. ij. c. iij. Et eiusdem turris portæ sunt duæ: videlicet prudentia: vnde habetur in c. sapiens. de pœnit. distinct. ij. Sapiens enim nũquam inanis est, sed semper habens amictum prudentię, qui potest dicere: Iustitiam induebam, vestiebam iudiciũ. Et fortitudo de qua dicitur Prouer. xxx. c. Leo fortissimus bestiarum ad nullius pauebit occursum. Et in hac turri iustitiæ est vna apertio, quæ dicitur silentiũ, vnde Esai. xxxj. cap. & transsumptiuè in c. fi. v. quæst. iiij. Erit cultus iustitiæ silentium. Et huius turris scutum erit æquitas: vnde habetur Sapientiæ v. Induam pro thorace iustitiam: & accipiam pro galea iudiciũ rectum, & sumam scutum inexpugnabile æquitatem. Et eiusdem turris iustitiæ typum cum omnibus partibus supradictis, & descriptiones illarum ponit Guilielmus le Rouille Aleconien. in tracta. suo de iustitia & iniustitia.

15 *Iustitia triangularis.*

16 *Iustitiæ sex partes.*

17 *Iustitiæ fundamẽta.*

ET capiendo istud verbum, *Iustice*, pro iurisdictione, videndum est quid sit iurisdictio, & quæ sint iura ipsius iurisdictionis.

IVrisdictio † enim (vt dicit glo. in l. j. ff. de iurisd. om. iudic.) est potestas de publico introducta, cum necessitate iuris dicendi, & æquitatis statuendæ. Non insisto circa diffinitionem, sed me remitto ad Bartol. Alexan. & Iaſ. pręceptorem meum in d. l. j. & glo. in §. iurisiurandi. in fin. in authẽ. de defen. ciuita. colla. iij. vbi etiam diuidit iurisdictionem in genere, in merum imperium, mistum, & iurisdictionem in specie, secũdùm etiam quod diuiditur in l. imperium. ff. de iurisdic. omnium iudicum. ¶Sed quæro de qua iurisdictione intelligatur ista rub. an de alta, hoc est, de mero imperio: an de media, hoc est, de misto imperio: an de bassa, hoc est, de iurisdictione in specie? ¶Aduerte, quia reperio Angel. in dicta. l. imperium, in iij.

18 *Iurisdictio quid.*

BIU Cujas

col.ff.de iurisd.om.iud.dicentẽ, ꝙ quãdo quis est infeudat⁹ de castro,vel ciuitate cũ iurisdictione, nõ põt statuta cõdere:quia est meri imperij. † Pondera ergo ꝙ appellatione iurisdictionis simpliciter nõ venit merũ & mistũ imperiũ:sed bassa iurisdictio. Et facit pro hoc fundamento dictũ notabile Bal.in l. fi in aliquã. §.cũ plenissimam.per illũ text.ff.de offi.proconsul.& ibi gl.vbi dicit Bal.ꝙ qñ cõceditur iurisdictio plenissima cũ tali superlatiuo, bene tunc intelligitur cõcedi merũ & mistum imperium,aliàs secus, quod nota. Accedat glossa singularis in clem. j. in verbo, omnimodã.de foro cõpeten.quã Abb. ibi & alij sequũtur, quæ vult ꝙ quando adijcitur verbũ,omnimodã iurisdictionẽ,tũc bene iurisdictio sumitur vt genus,& cõprehendit sub se merũ & mistum imperiũ & simplicẽ iurisdictionẽ, secus si dicatur iurisdictionẽ simpliciter: quia solùm intelligitur cõcessa iurisdictio in specie.Ita tenet Abb.Panor. in c.conquestus.in ij.col. de foro compet.& Anto.de But.in c.super quæstionum. in princ.in iij.col.de offi.deleg.Idem etiã tenet Feli.d. c.cõquestus.qui dicit dictam gl. esse auream. Ad hæc facit & fortius dictum notabile Bal.in c.quãto,in pe. col.de iudi.vbi dicit,ꝙ etiam si dicatur,omnẽ iurisdictionem,adhuc non continetur merum & mistũ imperiũ:† quia illa vniuersalis,omnẽ, nõ prædicatur de pluribus differẽtibus specie: sed de pluribus differẽtibus numero. ¶ † Hinc etiã dicit,ꝙ merum & mistũ imperium nõ includũtur sub nomine iurisdictionis. arg.l.iiij.§.duas.ff.de dam.infe. Nam ista duo suprema secundùm eundem Bal.requirunt speciale mãdatum.l.Pomponius.in princ.ff.de procu. & per hoc dictũ videtur sublatum fundamẽtum quod posset fieri pro rubrica nostra:ꝙ cõtineat merum & mistũ imperium:licet nõ apponatur dictio vniuersalis: cũ sit indefinitè posita:& indefinita æquipollet vniuersali. vt per Bar.in l.si pluribus.ff.de leg.ij.Gl.in c.vt circa.de ele.in vj.Quia etiã si diceretur in rub.nostræ cõsuetudinis,De *toutes les Iustices*,cum dictione vniuersali,nõ per hoc viderẽtur comprehensa merũ & mistum imperiũ. ¶Ex antedictis facit & dictũ Bal.in l.à procuratore.C.mandati.vbi dicit,† ꝙ si vendatur castrũ cum omnibus iuribus suis: ꝙ non comprehenditur iurisdictio cohærens fundo: in quo sunt erectæ furcæ. † Ratio enim est:quia erectio furcarũ est meri imperij.Bal.in c.j.in v.col.quid sit inuestitura.Flo. in l.arboribus.§.de illo.ff.de vsufruc. Ita etiã tenet Iaco. de sancto Geor.eminens doctor,in l.imperium.in j.& ij. lectura.ff.de iuri.om.iudi. ¶Imò etiã nunquid in venditione castri cum omnimoda iurisdictione comprehendãtur regalia,vide Ludo.Roma. in consil. cclxxj. inci.Vis tota præsentis dubitationis. ¶Itẽ etiã nũquid in generali concessione castri,intelligatur concessum merum imperium.Oldra.cõsil.cclij.vbi plenè, quem videas.Et ideo non comprehenditur merum imperiũ in cõcessione castri:licet cõcedatur iurisdictio bassa.

ADDITIO. Vide hãc quæstionem amplè disputatam per Matthæũ de afflictis in constitutionibus regni Siciliæ,in constit.quæ incipit,ea quæ ad decus.in vj.nota.per totum.vbi plenè. †

DE hac decisione Bal.hîc antè alleg. vide Alexã.in cõs.suo xxxv.in iiij.vol.Feli.in c. ꝙ sedẽ. de offic. ordina.Et licet princeps vẽdat prędiũ suũ,& oĩa iura quæ ibi habet:licet illa verba sint generalia, nõ tamẽ extẽdi debẽt vltra ea quæ secundùm naturã eorũ expressa sũt,vt dicit Inno.in c. literis.de iure patronat⁹.

COntrariam† partem in casu nostro teneo de iure veriorem videlicet ꝙ in casu rubricæ nostræ intelligendum est de alta, media,& bassa iurisdictione: hoc est de mero & misto imperio, & iurisdictione in specie. ¶Et primò est textus ad literam, iũcta gl.in d. §.iurisiurãdi,in fi.in auth.de defen. ciui.col.iij.vbi iurisdictio simpliciter prolata, importa merũ & mistũ imperiũ. ¶Secũdò probatur,nã rubrica nostra loquitur pluraliter.Nõ ergo potest intelligi solùm de bassa iurisdictione: † cùm in vno pluralitas verificari non possit.Pro quo facit text.in l.j.ff.de optio. lega. Hinc notat ex illo tex.Bar. ꝙ si testator iubet bona sua distribui inter pauperes eligendos per talem:ꝙ ille non põt eligere vnũ,& dare ei omnia.arg.l.iij.ff. de annu. leg.& facit tex.in l.vbi numerus.ff.de testibus,vbi numerus pluralis requirit singularitates.† Nec obstat si dicatur,ꝙ etiã pluralitas verificari possit in vno: ,put dicit Bar.in l.ait prætor.in §.negotia.per illũ tex.ff.de neg.gest.vbi dicit, ꝙ si statutum dicat, quòd producẽs falsos testes puniatur certa pœna, ꝙ illud statutũ verificatur in producente vnum falsum testem. Idem Bar.in l.ij. ff. de procur. cũ aliis infinitis allegatis per do.meum Ias.in l.singularia.in iij.col.ff.si cert.pet.& in l.Gall⁹.§.quid si is,post Alex.ibi.ff.de lib. & posth. ¶Feli.in c.omnes leges.j.distin. Alex.in cõsil. cxxxvj. in fi.principij.in v.vol.& in consil.lxxxiiij.in iiij. vol. Bal.in consi.ccccxliij.in j.vol.Soci.in l.falsa.§.fi. ff. de condi.& demon.† ¶ Cui adde ꝙ Bar.ipsemet in simili materia fuit sibi contrarius ex his quæ dicit in d. l. j.ff.de opti.lega.cum teneat contrarium in l.vnum ex familia.§.si duos,& §.sequ.ff.de leg.ij.& pro opi.Bar. & contra ea quæ dicit in d.l.j.consuluit Paul.de Cast. in consil.suo cxliij.

QVia ad hoc dico, ꝙ ex quo in casu nostro non põt aliter fieri,quin resultaret absurditas: Ideo enim debet intelligi nostra rubrica de omnib⁹ iurisdictionibus.Et dicit Paul.de Cast.suo consil.ccij.inc. Visa suprascripta facti narratione.in ij.col.in suis cõs. nouis,† ꝙ pluralitas semp resoluit in singularitates, nisi sequatur absurditas. Absurdũ enim esset in casu Bar.in l.ait prætor.in §.negotia.ꝛ.alle.ꝙ virtute illius pluralitatis ,pducẽs falsum testẽ nõ puniret. Ideo nõ mirũ si resoluat in singularitates. Sed in casu nostro nõ sic est:imò sequeretur absurdũ ex cõtrario:quia in nigro tractatur de tribus iurisdictionibus:scilicet de mero & misto imperio:& bassa iurisdictione.Ergo ita est interpretãda rubrica:ꝙ de his intelligi debet,cum sit cautũ,ꝙ vbi sunt plures species in nigro,tũc est in plurali ponenda rubrica:vt omnes species contineat. vt per gl.& ibi Io.de plat.in rubr.inst.de actio. & per Io. And.in rub.de testi.& in rub. de test.Et dicit Bart. in l.j.in ij.col.in j.not.ff.si cert.pet.† ꝙ quando nigrũ est generale;rubrica debet esse generalis ad nigrũ. & ibi doctores.Et è contrario quando rubrica est generalis;debet esse nigrum generale.Bart.in l.j.in fi.C.de capita.ciui.censi.eximẽ.li.xj.per gl.ibi:sed sic est nunc ꝙ nigrum nostrum est generale,& loquitur de tribus iurisdictionibus:vt patet in primo nostro capitulo sequẽti,ibi,*toutes espaues*,quando dicit, *au Seigneur hault iusticier*.Idem dicit in ij.cap.in fi.ibi, *pourra ledict hault iusticier*. Idẽ dicit in iij.cap.idem dicit in iiij. Ergo loquitur in illis,de mero imperio. ¶ De misto autẽ imperio loquitur specialiter,in capitulo, *l'amende de simple rescousse*.quando vult inferre, quòd forestarij possunt pignorare.Nam ista pignoratio in forestis est de misto imperio.Facit l.ij.C.de pascuis publicis. lib.xj. l.nominatori.C.de pignor.cum l.iiij.§.an tamẽ. ff.de dã.infect.& l.si quis magistratus.ff.de mune.& honori.cogere enim quem capitis pignoribus,& bãnizare

in for

19 *Iurisdictionis appellatione simpliciter venit tantum bassa.*

20 *Dictio omnis de quibus præ dicetur.*

21 *Iurisdictio nõ includit merum & mistum imperium.*

22 *Erectio furcarum est meri imperij.*

23

24

25 Plurales ita an. vt. rificari possit in vno.

26

27 Plura. litas reqsi. ad in. gularita. tes.

28

in foreſtis ſunt de miſto imperio.

DE iuriſdictione enim in ſpecie, ſiue de baſſa iuſtitia, loquitur in capit. *meßiers & ſergens*, cum iſta ſint tantummodo de baſſa iuriſdictione. dicendū eſt ergo cōcluſiuè ꝙ rubrica nr̄a intelligit̄ de omni iuriſdictione, licet loquat̄ indefinitè. ¶ Iſtud etiā hoc alio modo cōfirmatur. Nā iuriſdictio eſt gen⁹ ad imperiū & iuriſdictionē l. imperiū. ff. de iuriſdi. oīum iudicū.

29 *Poſito genere, ponuntur & ſpecies eius*

†Sed poſito genere, ponunt̄ & ei⁹ ſpecies. l. ſi chor⁹. ff. de leg. iij. poſita ergo iuriſdictione ſimpliciter poni tur imperiū merum & miſtū: & iuriſdictio in ſpecie. ¶ Nec obſtat dicere ꝙ iuriſdictio eſt intelligēda, ꝑput eſt ſpecies, quia ad hoc dico ꝙ potius debet intelligi ꝙ ponatur in genere: † cum analogum per ſe poſitū,

30 *Analogum per ſe poſitū ſtat pro famoſiori ſignificato.*

ſtet pro ſuo famoſiori ſignificato. l. j. §. qui in perpetuum. ff. ſi ager vectiga. vel emphy. pet. igitur &c.

SEd quid è contra, ponamus quòd cōceſſum ſit alicui merū imperiū, vel quòd aliquis ꝑbauit ſe habere merum imperium in aliquo loco, nūquid intelligitur conceſſa baſſa iuriſdictio cum miſto imperio? Videtur ꝙ ſic: quia ꝑbata via, videtur ꝑbatus actus & iter. ff. de ſeruitu. ruſtico. præd. l. j. ergo, &c. ¶ Dic tn̄ ꝙ contrarium eſt verum: quia licet via habeat in ſe cōmoditatē veri actus & itineris, & actus habeat cōmoditatē itineris, tn̄ iter, actus & via, ſunt tres ſpecies diſtinctæ & diuerſæ, & poſita vna, nō ponitur altera. ff. ſi ſerui. vendicetur. l. loci corpus. §. j. Sic dicendū eſt in mero imperio & miſto, & baſſa iuriſdictio-

31 *Iuriſdictionis tres ſpecies.*

nc. † ¶ Sunt enim tres ſpecies iuriſdictionis diuerſæ. habentes in ſe diuerſas & proprias naturas & diſcretas differētias eſſentiales, vt ff. de iuriſdi. om. iu. l. Imperium. Et vna poſita, nō ſequitur poſitio alterius. vt ff. de tuto. & cura. datis ab his. l. j. Vna enim ſpecies nō eſt alia prædicatiuè: nec ꝙ habet vnā ſpeciē habet aliam, aut cōmoditatem illius, nec vna eſt in alia cōſtitutiuè, excepto miſto imperio. Illud enim cōſtituit̄ ex aliquo meri imperij, & ex aliquo iuriſdictionis, vt

32 not. in d. l. Imperium. ¶ Aduerte, † quia iudex qui eſt vſus iuriſdictione in ciuilibus, non acquiſiuit ius cognoſcēdi in criminalibus. ita Salicet. in l. j. C. de emāncipa. libe. quam allegat Ioan. Sāxon in conſuetu. Turonen. in tit. *de droict de retraict*, artic. xiij. in fine. ¶ Et

33 tamē aduerte, † quia poſſeſſio vnius actus ius vniuerſale ꝑducit nullo alio exiſtēte in poſſeſſione, vt dicit Inno. in c. dilecto. de offi. archi. Panor. in c. j. de religio. domibus. col. j. ver. vlt. tene menti. vbi concludit ꝙ p exercitium vnius iuris, ſeu articuli comprehenſi ſub vniuerſo, infertur ad poſſeſſionē vniuerſi. & idē Abb. in conſi. liiij. inci. videtur primò, col. ij. in ij. vol. & in cōſi. lxxxij. incip. quanquam. col. iiij. ver. ad prędicta. & cōſi. lxxj. incip. videtur prima fronte. col. penul. ver. iij. vbi dicit quòd exercens vnū actū iuriſdictionis in loco, videtur in totū iuriſdictionē acquirere: dūmodo alius nō ſit in poſſeſſione. idē Alex, cōſi. lxviij. vol. ij. & Feli. in c. auditis, de præſcrip. Philipp. Decius prædicta allegauit in conſi. cclxxj. in ij. col. in ſecundo vol. dixi infrà in fine huius rubricæ.

IN TEXTV IBI,
Et droicts d'icelles.

VIdendum eſt ſigillatim quæ ſint iura meri imperij, miſti, & iuriſdictionis in ſpecie. ¶ Quæ autem ſint, ponit Barr. & poſt eum moderni in l. Imperiū, §. alleg. ſed quædam ſeruienda ad practicam tantūmodo inſeram, & non ad alia diſcurrendo. ¶ Et † primò

1 *Meri imperij quæ ſint in primo gradu.*

præſupponēdo breuibus ea quæ ſunt de mero imperio, creare tabelliones generales, & confiſcare bona, contra diſpoſitionem authen. bona damnatorum. C. de bonis damna. & congregare concilium generale, iſta ſunt de mero imperio, quæ competunt ſolū principibus, & non aliis. Imò vltimū, quod eſt cōgregare conciliū generale, nō cōpetit niſi ſummo Pōtifici: & ipſo deficiente, Cardinalibus. Nec poteſt imperator & rex Franciæ cōgregare. Iſta dicit do. & præceptor meus do. Iaſ. in d. l. imperiū. in xij. col. vbi pro vltimo dicto alle. Bald. in c. olim ex literis. ext. de reſcri. Bald. hoc non dicit de rege Franciæ in dicto loco, ſi bene eius dicta ponderentur. Vide Feli. in c. ſuper literis, in xij. col. ext. de reſcript. Et fecit Philip. Decius, Anno domini M. ccccxij. vnū conſilium ſuper hac materia propter conſilium Piſanum, tempore Iulij papæ. ij. congregatum: in quo tamen erant ſex aut ſeptē cardinales cum aliis prælatis Galliæ: qui congregauerūt conciliū generale, in quo ſuſpenſa fuit poteſtas Iulij. Et iſta prædicta ſunt de primo gradu meri imperij.

ADde quod Iacobinus de ſancto Georgio optim⁹ doctor, & practicus in l. imperium, in j. lectura. col. iij. ff. de iuriſ. om. iudi. multa alia ponit poſt Bal. ibidē, quæ ſunt de primo gradu meri imperij: & ſunt illa quæ cōpetūt principi & nō alteri, quæ ſuni xviij. vt dicit. ¶ †De ſecundo vero gradu meri imperij, ſeu

2 *Meri imperij ſecundi gradus quæ ſunt.*

altæ iuſtitiæ, eſt habere gladij poteſtatē ad animaduertēdū in facinoroſos homines: vt dicta l. Imperiū. & iſtud contingit multipliciter. Primò quādo adimitur alicui vita corporalis in pœnā ꝑpter aliquod delictū. ¶ Quæ autē ſint cauſæ †, ꝑpter quas poſſit qs ad

3 *Cauſæ ꝑpter quas quis ad mortem condemnatur.*

mortē cōdēnari: dic ꝙ multæ ſunt. Primò. n. homicidiū: nā ꝑpter homicidiū qs ad mortē cōdēnat̄. tex. in l. iij. ibi, qđ fecit expectet. C. de epiſc. audi. quem multi dicūt eſſe vnicū in iure, ſed mihi videt̄ ꝙ eſt bon⁹ tex. in l. iij. ibi, legis Corneliæ. ff. ad l. Cor. de ſica. & in l. quoniam multa. C. ad le. Iul. de vi. melior tex. quē nemo vnquā allegauit, in l. vnica. C. de rap. virg. ibi, meritò mortis damnātur ſupplicio, cum nec ab homicidij, &c. Prohibitum eſt enim occidere hominem ſub pœna capitis: etiā iure diuino, vt habetur Geneſ. ix. c. Quicunque effuderit humanū ſanguinē, fundet̄ ſanguis illius. Et Exod. xxj. ca. Si quis per induſtriā occiderit ꝑximū ſuum, & p inſidias, ab alteri meo cuelles eum, vt morte moriatur. Et Leuiti xxiiij. Qui percuſſerit & occiderit hominē, morte moriatur. Et Nume. xxxv. c. Si quis ferro pcuſſerit, & mortuus fuerit, ꝙ percuſſus eſt, reus erit homicidij, & ipſe morietur.

ADDITIO. Et tale delictum eſt horrendum: vt cōprobat Matth. de afflictis in cōſtitutionibus regni Siciliæ. in cōſti. quæ incipit, Si damna clandeſtina. in iij. notabili. ¶ †Sed nunc quæro qui ſint homicidæ, &

4 *Homicidæ qui dicantur.*

ꝙ capitali pœna teneāt? dic ꝙ primò tenet̄ ꝙ hominē dolosè occidit, qualitercūq; occidat ſiue gladio, ſiue veneno, ſiue manibus ſtrangulādo. ff. ad leg. Aql. qua actione. §. occiſum. ff. ad Silleia. l. j. §. occiſorum. C. de male. & mathem. l. plus eſt hominē extinguere. &c.

ADDITIO. Vide in hoc plenè Matt. de afflictis in conſti. regni Siciliæ, in conſtit. quæ incipit, termi-num vitæ, in vj. not. & ibi ponit xxiij. caſus, in quibus quis excuſatur ab homicidio. †

AMplia ſiue ſit liber, ſiue ſit ſeruus. l. j. §. qui hominē. ff. de ſica. Secundò amplia ſiue ſit infans occiſus, ſiue maior. ff. de extraor. cri. l. diuus. ¶ Notanter dictū fuit ſuprà, ꝙ qui occidit hominem dolosè, tenetur de homicidio pœna capitis. Tex. eſt in l. cū autē. §. excipitur j. ver. capitalē. ff. de ædili. edic. quē ad hoc dicit eſſe meliorē de iure do. meus Iaſ. in l. nō dubiū, in viij. col. C. de leg. Bal. Pau. de ca. & Ang. in l. j. ff. de

BIU Cujas

legib.vbi ad hoc multa cumulauit do. meus. Idē do. meus Iaſ.in l.in actionibus.in vj.col.ff.de in li.iuran. Idem do.meus in l.j.quam ſub eo audiui,ff.de lega.j. & in l.fororē.C.de his quibus vt indig.Alexā.in cōſi. cix.in v.col.in j.vol.incip. Viſis,& vt oportet cōſideratis.Et idem do.meus Iaſ.in l.ſi per errorē.in iiij.col. ff.de iuriſdictione omniū iudicū. Paul. de caſt.in cōſi.cclxxv.in nouis.inci.In cauſa incarceratorū.Et dicit iſtud verū,etiā ſi ſtatutū diceret, occidens hominē quouis modo puniat pœna capitis. Quia occidēs ſine dolo nō punitur pœna capitis.Ita tenet notabiliter Sali.in l.ſi ſeruū,in iij.col.C.de noxali. Alex. ſequitur in l. & ſi ſeuerior. C. de his qui notā. infa. refert & ſequit Feli.in c.ſedes in ix.col.extrà de reſcrip. Sed videtur quòd Ange.tenet contrarium in l.pe. C. de ſica quando dicitur † quòd ſi ſtatutum dicat quòd occidens hominem morte puniatur,quòd nō requirit ſtatutū dolum cogita. ¶ Itē etiā do.meus Iaſ.videtur tenere contrariū de directo in d. l. in actionibus. in vij.col.ff.de in litē iuran.& l.j.ff. de legi. & eſt vna limitatio ad illud dictū. ¶ Aliā dat Oldra. cōſi. lxxxij. quem allegat Feli.in c.cognoſcentes.de conſtitu. ſ.ꝙ videtur ibi eſſe ſpecialis caſus. Et intellige prædicta quādo requiritur dolus , quando punitur corporaliter homicida:ſecus ſi eſſet impoſita pœna pecuniaria ex delicto commiſſo:tunc pro tali punitione non requiritur dolus.Ita dicit Bal.in l.j.in vlt.col.ff. de legi. & in l.quicunque. C.de ſeruis fugitiuis. quem refert do.meus in l.iuſtè poſſidet.in pe.col.ff.de acqui.poſſ. ¶ Et quia,vt hîc antè vides, multa & infinita allegantur, quòd in homicidio ad hoc vt puniatur corporaliter , requiratur dolus. Nota cauſas præſumptionis homicidij non doloſi : & quod fuit factum ad defenſionem,non animo deliberato:vt per Cæpolam cōſilio xxix.in iiij.col.vbi ponit decem præſumptiones. & in conſi.xxxj.vbi alias decem ponit.

¶ Statuta homicidā capite punientia an requirant dolum.

ET quomodo in delictis requiratur dolus ad hoc vt puniatur ad mortem, vide Hippolytū de Marſiliis in ſingulari ſuo clxxvj.volūtas & ꝓpoſitum vbi allegat remiſſiones.& ampliſſimè p eū in l.frater tu⁹. C.ad legē Cornelią de ſicariis.† ¶ Vide Lucā de Pēna. in l.quemadmodum.C.de agrico.& cenſi. lib. xj. vbi ponit ducentos & vigintitres caſus in quibus præſumitur fraus,dolus,& malitia,vt dixi infrà, Titulo *des recraictz* §.xij.in glo. *ſe la fraude eſt trouuée*. ¶ Aduerte etiam inter alias præſumptiones , ſi quis loquutus fuerit ad aurem interfectoris , quòd præſumitur mādaſſe,ſi tamen ſit inimicus qui interfecerit,vt p Hippolytum de Marſiliis in l.j.§.præterea. col. viij. ff. de quæſtio.alle.Bald.in l.turpia.§.j.ff.de le.j.Oldra.cōſi. ſuo xxxvj.item etiam ſi quis dicat famulo ſuo, facias quòd habeam noua de tali. vt plenè notatur per do. Iaſ.in l.j.C.de his qbus vt indi.& in l.j.C.de ſer. fugit vbi ponit alias præſumptiones mandati.

ADDITIO. Ab homicidio tamen excuſatur prouocatus : & quando & quomodo,vide Hippolytum de Marſi.in conſi. ſuo xviij.nu.vj.vij. & viij. vſque ad numerū xvj.quē videas, & in conſi.xxv. lxxx.& cxix. vbi amplè.& in practica cauſarum criminalium,in §. quoniam.domi. meū Iaſ.in l.vt vim. ff. de iuſt. & iur. & Matthæum de afflictis in conſtitutione regni Siciliæ,quæ incipit,ciuiliter agēs.in iiij.no.in ij.li.Et aduerte ad vnum ſingulare,ꝙ ſi de homicidio nō cōſtet aliter niſi quia reus confitetur, ſed ad ſui defenſionē, & ſuā defenſionē non probat, tñ per hanc confeſſionem non punietur pœna mortis.ita tenet Pa.in c.auditis.circa vltimā col.de reſcrip. & ibi Feli. dicens illud dictū eſſe ſingulare,& non eſſe alibi.idē etiā dicit in c.ſignificaſti.in pe.col.extrà de homicidio. & illud dictū ſequitur Alex.in l.nō ſolū.ff.de noui oper.nuntiatione. quos etiā refert & ſequitur Hippolytus de Marſiliis in ſingulari ſuo clxxxv. cōfeſſio inqſiti. vbi dicit eſſe apud practicos aduocatos in ſolēni cultu. †

A Duerte quòd Angelus de Caſtro filius Pauli de Caſtro in quodā conſilio inſerto in cōſiliis Cępolæ allegauit text.in l.ſi qs aliquid. §. q abortionis. ff.de pœnis.Et iſtū text.alleg. etiā gloſſ. in §. item lex Corne.in glo.fi.inſti.de pub.iu.ad hoc.ſ. quòd etiam quis punitur pro homicidio,licet nō ſit in dolo. Ioā. Fab. viſus eſt dare vnam ſolutionem in d. §. item lex Cornelia. ¶ Sed aduerte nouiter,quia mihi videtur ꝙ ille tex.nō meretur ad hoc allegari,quia licet text. in d.§.q abortionis, ponēdo duos caſus,in primo dicat: & ſi dolo non faciunt,tamen qui poculū abortionis, aut amatorium dāt,quia mali exempli res eſt,omnes tales damnantur in metallum. Nunc dicit in ſecūdo caſu,quòd ſi ex eo mulier aut homo perierit , vltimo ſupplicio afficiantur. ¶ In primo enim caſu, quando dicit, ſi non dolo faciunt,non dicit vltimo ſupplicio afficiantur,ſed bene in ſecundo.Dico enim quòd debet intelligi ſecundus caſus quòd fuit in dolo: pōderādo dictionem,quòd ſi,quæ eſt aduerſatiua in facto & in iure:vt patet in l.j.C.communi diuidūdo.Vt ergo aduerſetur in facto , opus eſt dicere quòd in ſecūdo caſu ſit dolus,cùm tamen primo nō ſit dolus. Video nunc quendam inſurgentē in hanc ponderationem & dicentem,amice neſcis quòd ſatis aduerſatur in facto : cùm in primo caſu mortuus eſt homo vel mulier:in ſecūdo caſu nō. Sic dico ad hoc quòd mihi videtur , ꝙ non tenet iſte intellectus : quia eſſet correctiuus iurium dicentiū quòd in homicidio ad hoc vt puniatur ad mortem, requiritur dolus , quæ iuriū correctio eſt euitanda. Cogita , quia etiā eſt alius textus,vbi punitur quis corporaliter , licet non ſit dolus:quem ponderaui ad hoc. dicā infrà , quando tractabo punitionem falſi. ¶ Et ſic eſt hic caſus, vbi quis de homicidio nō punitur ad mortem, alios xxiij.ponit Albertus de Gandino, in ſuo tracta. maleficiorū, in tit.de pœnis reorum.in xxiiij.col. quos videre poteris pro defenſione illorum qui homicidium commiſerint in illis caſibus.

ADDITIO. Et illos ponit Mat.de afflictis in loco hîc antè allegato. & in xiiij. caſu ponit de occidente abortum non formatum adhuc in vtero ſecundum Bal.in l.quod dicitur.ff.de lib.& poſthu.†

ITem † etiā tenetur pœna homicidij , & tanquā homicidæ ſunt capitaliter puniendi,qui furtiuè , vel palam cum telo doloſè ambulant:& aliquem animo occidendi vulnerant,vel traxerunt gladiū contra eū, perueniendo ad actum , & percutiēdo animo vulnerandi & occidendi,licet non occiderint:vt dicitur Exod.xx.Qui percuſſerit hominem animo occidendi, ſeu volens occidere,morte moriatur.ff.de ſicar.l.j. & C.de ſica.l.is qui cum telo.& l.ſi quis necandi.& d.l. j. §. diuus. In talibus enim voluntas & affectus pro facto reputatur.ff.de ſica.l.diuus.l.aut facta.§.euētus. ff. de pœnis. ¶ Contrarium tñ tenet do. meus Iaſ. in rub. de action. in inſti. in pe.col. Et vide Alexand. in conſi.ſuo xv.inci.viſo proceſ.in ij.col. in j.vol. ¶ Aduerte tñ , quia † voluntas quę proceſsit ad actū exteriorem efficitur punibilis , & conſuetudo generalis quę dicit voluntatem non puniri, non habet locū in delictis atrociſſimis, vt in terminis tenet Deci⁹ & ibi apoſtil.in regula,non vult hæres eſſe.ff.de reg. iur.

6 Vulnerans aliquem animo occidendi punitur vt homicida licet vulneratus non moriatur

Aduerte

ADuerte tamẽ ad duo dicta singularia in hac materia, quæ nũquam obliuiscaris. ¶ Primò, quia in assasinamento, etiam si non fuerit peruentũ ad actũ, puniendi sunt assasini tãquã homicidæ: & acsi perpetrassent. Ita consuluit do. Angel. de Perusio in consi. suo xiij. in j. vol. incip. in quæstione præmissa videri oportet. & me assidente capitaneo iustitię Mediolani Anno do. M.ccccc v. euenit casus de quodã nobili genere illorũ de Ariminulphis: qui à Roma duos assasinos cõductos pretio centũ ducatorũ ꝑ quolibet cõduxit, vt occiderẽt quãdã dominã Susannã de Burris, quæ fuerat vxor dñi Augustini Triuultij, licet tẽtassent pluries eam occidere: & nullo modo ad actũ peruenissent, fuerũt tñ condemnati ad mortẽ, videlicet ꝙ vnus illorũ à dextris, alter à sinistris: & ille nobilis de Ariminulphis, in medio illorum esset suspensus: quod & factum est. ¶ Quod sufficiebat, ex quo venerant ad locum ad perficiendum assasinamentum, ita tenet Iacob. de sancto Geor. doctor valẽs & singularis practic⁹, in l. j. §. hæc verba. ff. quod quisque iuris.

ADDITIO. Vide materiam assasinij per Hipp. de Marsi. in sua practica. causar. crimi. in verb. examinãda. & in §. diligẽter. nu. clvj. & in consi. cv. vbi ꝑ plura tenet cõtra Ang. in d. cõs. xiiij. licet nõ eum alleget, & in terminis tenet ꝙ homicidio nõ secuto nõ punitur ad mortẽ. curia tñ contrariũ obseruat qñ deuentũ est
8 ad actum. † ¶ Secundò aduerte ad illud quod elegantissimè consuluit Fran. de are. subtilitatũ princeps in consi. cxlvij. incip. Visa consultatione & statutis. vbi dicit, ꝙ non tenetur de homicidio qui percussit cum pugno etiã armato, & etiã in capite, etiã si percussus cecidit in terrã, & ex collisione facta ad lapidẽ mortuus est, attento ꝙ ista collisio capitis in terram contra lapidem fuit præter intentionem occidẽtis. Facit multum bene tex. in l. j. §. sed & si claua. ff. de sica.

ADDITIO. Vide Hippo. de marsi. in d. l. j. §. diuus. ff. ad legem Cor. de sica. vbi plenè, & Mat. de afflictis in consti. regni Siciliæ, in consti. terminum vitæ. in viij. col. vbi ponit alias quæstiones de homicidio.

† ¶ Pro hoc videtur facere decisio Signoroli de homodeis in consi. xxvij. quod incip. Statuto ciuitatis Papiæ. vbi dicit, Aliquis volens se defendere à canẽ, proiecit lapidem in canem, & occidit transeuntem: numquid debeat puniri de homicidio. Dicit idem Signorolus quòd fuit iudicatum quòd non, & hoc est quia præsumitur quòd non erat animus occidendi.

ADDITIO. Quomodo possunt probari ea quæ sunt in animo, vide Matthæũ de afflictis in constitutionibus regni Siciliæ, in constitutione quæ incipit, iustitiariis. in viij. nota. vbi ponit quomodo sit puniẽdus insultus tantũ, si nõ sit excogitatus, aut sit tantũ in culpa, & quis debeat ꝓbare, ꝙ insultus fuit excogi
9 *Animus non occidẽdi quomodo probetur.* tatus, aut casualis. ¶ † Quomodo autẽ probari possit animꝰ non occidendi: ponit gl. in l. j. C. de sica. Et vide vnum modum per Cẽpol. consi. ij. in vlt. col. vbi dicit quòd probatur per iuramentum vulnerãtis. Ita tenet do. meus Iasi. in §. sed istę, col. xx. insti. de actio. & ĩ repetitio. l. admonendi. col. xv. ff. de iureiur. Ista tamen duõ dicta videntur cõtra tex. in c. fi. de homici. lib. vj. vbi dicitur quòd etiam qui nõ habuit animum occidẽdi, si mors secuta est, tenetur de homicidio. Et vide de hoc Cẽpol. consi. xxxv. incip. Postulato suffragio.

ADDITIO. Contrariũ tamen tenet Bal. in l. data opera. in princip. iij. col. C. qui accusare non possunt, quem sequitur Matth. de afflictis in constitutionibus regni Siciliæ: in cõstitutione quæ incipit, iustitiariis, in ix. no. ¶ Tertiò aduerte quòd vbi lex punit affectum, † acsi delictum fuisset consummatum, iudex
10 *Iudex mitigare potest statutũ, affectum puniens.* potest ex potestate sibi à lege cõcessa mitigare pœnã, sed nõ tenetur: ita dicit Sali. in l. is qui cum telo. C. de sica. Et dicit ibi quòd Bald. ita dicebat in voce: per tex. singularem & optimum. in l. aut facta. §. euentus. ff. de pœnis. ita refert Feli. in tract. quando conatus puniatur, posito post titulum de appellationibus.

ADDITIO. De materia quando conatus, aut effectus puniat nõ secuto effectu, vide amplè Matth. de afflictis in cõsti. regni Siciliæ, quæ incipit, asperitatẽ. & in cõsti. quæ incipit, si quis hominẽ. & Hippolytũ de Marsi. l. is qui cum telo. C. ad legem Corneliã ad sica. & in cõsi. suo cv. suprà alleg. ¶ Item † tenetur pœ-
11 *Iudex in nocentẽ condẽnãs, pœna homicidij punitur.* na homicidij, & de homicidio, & est capite puniend' iudex q dedit operã vt aliquis accusatus vel inquisitus falsò aliquid cõfiteretur, ꝑ quod innocens dãnaretur postea ad mortẽ. l. j. ĩ prin. & versic. quive falsa. ff. de sica. vel ꝑ pecuniã receptã ad condemnandũ aliquem innocentẽ ad mortẽ: vel ira motus cõdẽnauit. Et est tex. in l. lex. §. fi. ff. ad legẽ Iuliã repetunda. quẽ tex. dicit Bald. in l. vnica. in iiij. col. C. ne ex delic. defun. esse mirabilẽ ad hoc cõtra iudices qui aliquid faciunt ex nimia crudelitate, vel nimio calore: vel etiã cõtra iudicẽ, q falsam tulit sentẽtiã mortis ꝓpter pecuniã cõtra aliquẽ. d. l. j. §. præterea. ff. de sicar. & l. eiusdẽ. circa ꝓprin. eod. titu. † ¶ Quid autẽ de iudice qui
12 posuit aliquẽ ad torturã indebitè: qui ibi mortuꝰ est, dicit, idẽ est: quia debet puniri pœna corporali. Ita tenet Bart. ꝑ illũ text. in l. lege Cornel. in prin. ff. ad legem Corn. de sica. in l. quæstionis. ff. de quæstio. Iasi. in l. j. ff. quod quisq; iuris, in j. col. Et aduerte dictum singulare & notabile Bal. in l. decuriones, C. de quæstio. quod refert do. meus in d. l. j. ¶ Item † tenetur de
13 *Venena facĩens.* homicidio pœna capitali qui venenũ malũ sciẽter facit causa occidẽdi aliquẽ, vel dedit ad occidẽdũ. d. l. j. ff. de sica. & l. iij. in prin. ¶ Itẽ † qui falsum tulit testi-
14 *Testimonium falsum fẽrens.* moniũ ꝑ ꝙ aliquis cõdemnatur ad mortẽ. vt ff. de sica. l. j. extrà de crimine falsi. c. falsidicus testis. ¶ Et dicit Bal. c. j. §. iniuria, in vlt. col. de pace iuramẽ. firmã. ꝑ tex. in d. l. j. post princ. versi. quive falsum testimoniũ, quẽ ad hoc dicit esse singularẽ, † ꝙ testis deponẽs falsum in causa criminali debet subire illã pœnã quã de iure pareretur ille cõtra quẽ deposuit si verũ esset. Ita etiã tenet illud Bal. in l. ij. C. de reb⁹ credi. cum aliis allegatis ꝑ do. meũ Iasi. in l. & si legibus. C. si cõtra ius vel vtili. pub. Idẽ do. meus in l. si duo patroni. §. fi. in fi. ff. de iureiur. Itẽ in §. itẽ si qs postulãte. ĩ xij. col. inst. de actio. Et istud quòd debeat puniri ad mortem tenuit gl. not. in c. rex debet furta. xxij. q. v. Et qũo testis dicẽs falsum sit puniendus, vide Soci. in cõsi. ciij. in fi. Videtur etiã ꝙ in quibusdã casibus debeat amittere manũ: puta si deponit falsum testimoniũ super crimẽ, ex quo quis manũ amittat: vt ꝑ Alber. de Gandino in tract. suo maleficiorũ, in tit. de pœn. in xxiij. col. & ibi & in præcedẽ. col. ponit xviij. casus in qbus quis manũ amittit. ¶ Vide etiã Ioan. de Montheló, cõpatriotã nostrũ in suo promptuario iuris, in verbo, testis, quomodo testis deponens falsum puniatur. Et ibi quid de producẽte falsum testem. ¶ Et aduerte ad gloss. in l. omnes indices. C. de delato. lib. x. quæ dicit quòd lingua falsorum testium est perforanda.

ADDITIO. Quid de instruente falsum testem ad deponendum, vide Matt. de afflictis in constitutionibus regni Siciliæ, in constitutione quæ incipit, falsitatem. in iij. lib. ¶ Aduerte etiam † quia ista falsitas
16 *Testiũ falsitas quomodo probanda.* testium debet probari alio modo, quàm per depositionem ipsiusmet testis asserentis se falsum depo-

suisse

fuisse ad suggestionem partis: quoniam si fuerit solẽniter examinatus,nõ statur postmodum depositioni illius qui falsum deposuerat in præiudiciũ producẽtis,vt tenet in terminis Petr.de ancha.in consil. xxiij. inci.visa inquisitione,in j.col.& Rapha.Fulg. in cõsi. suo clxxiij.incip.in causa inquisitionis. in j.& ij. col. quos refert & sequit Philipp.Decius in cõsi. clxxxix. incip.lætatus sum.in v.col.circa finem,pro quo allegat Cæpo.in cõsi.xxxij.incip.quidam rusticus, in iij. col.& Io.de ana.in consi.lix.inci.visa inquisitione.in ij.col.& Alex.in consi.cxxxij.inci.visa facti narratione.in fi.in j.vol.& in pluribus aliis locis allegatis per Hippolytum deMarsi.in consi.suo lxxviij.incip.salus omnium in te sperantiũ.in v.col.nume.xliij.& in cõsi.cj.in vj.col.nume.iiij.& in consi.cij.nu.viij. & facit tex.in c.sicut,iuncta glo.fi.extra de testibus.†bene tñ eidem creditur contra se ad iniungendã ei pœnitentiã,& sic ad eum puniendũ tanquam falsariũ, vt dicit ibi glo.Feli.in j.& ij.no.& intellige quòd supra dictũ est etiam si dicat in articulo mortis se falsum deposuisse,vt dicit Hippolytus in d.consi.lxxviij.&Feli.in d.c.sicut. † ¶ Item†punitur capitaliter de homicidio qui dat aliquod mortiferum bibere , vel comedere, puta venenũ,mandragoram,serpentẽ,vel cicutã , vel qd simile.ff.ad legẽ Corneliã de sica.l. ij. §. præterea. & l.iij.§.alio.intellige nisi ex aliqua causa fuerit motus: quia talis posset esse causa quæ liberaret talem à pœna:vt habet p Valeriũ lib.viij. tit. infames rei qb⁹ de causis aut damnati,aut absoluti sint.c. fi. Et habet apud Aulum Gelium lib.xij.noctiũ Atticarum. c.vij. q licet Smyrnea virum & filium veneno clã dato interemisset,prout cõfitebatur: tamẽ qa fecerat ex quo iuuenẽ eius filiũ ex priore viro occidisset,non fuit ad mortem damnata.Et faciũt quæ dicit do.meus Ias.in l.si quis id quod.in vij.col.ff.de iuri.om. iud. p. l.j.cũ gl.ff.de abigeis.vbi quelibet causa etiã iniusta,excusat à dolo & pœna legali.& dicit ibi do.meus.Iasõ etiam à mulcta.¶Item†ille qui fuit amator seditionis, vel q misit aliquem per aliquam viã vt occideretur, sciẽs ibi esse homicidas,vel inimicos suos. vt ff. de sicariis,l.iij.§,item si quis author.Non sunt multi anni quòd iste casus euenit in hac ciuitate Heduen.¶Item qui castrauit hominem causa libidinis faciendæ,vt ff. eo.l.eiusdẽ,§.& qui hominẽ. ¶ Item & ille q mulierẽ coegit,vt eiiceret partum iam animatũ & viuũ. vt ff. de pœnis.l.Cicero. ¶ Itẽ†is qui seipsum voluit occidere,sed fuit ei occursum:prout dicit Cy. in l.ij. C. q test.fa.pos.quia punit ac si actualiter se occidisset : qa actualiter suspendendus est furca:vt infrà dicã.sic alle.tex.in l.si.§.sic autem,ff. de bo.corũ. & l.omne delictum.§.qui se vulnerauerit.ff.de re milita. per quos tex.tenent Alberi Ful.q Pau,& do.meus Iason in d.l. ij.sed do.meus alle,ibi expressiorẽ tex.in l.si quis aliquid.j.§.ij.ff. de pœ.non tamen est licitum alicui seipsum occidere : imò etiam vulnerãs seipsum punitur ac si vulneraret alium.¶ Hinc dicit Bald.in proœmio decretaliũ,in viij.col.†quòd clericus seipsum vulnerans incidit in canonẽ,si quis suadente diabolo.xvij. q.iiij,refert etiam do.meus Iason in l.j.in ij.colum.C. de ser.fugi.vbi multa ponit. ¶ Item qui dat poculum amatoriũ abortionis,ex quo moritur accipiens:tunc pœna capitis punitur.tex.est.in d.l.si quis aliquid. §, qui abortionis.ff.de pœnis.nunquid autem requirat quòd dolosè fecerit:dixi ẽ.in j.articulo homicidij.

17 *Testi falsum deposuisse diceti quatenus stetur.*

18 *Intoxicans.*

19 *Seditionis amator.*

20 *Seipsũ occidere polens.*

21 *Vulnerans seipsum qualiter punitur. Amatoriũ poculans dans.*

ADDITIO. De huiusmodi poculis amatoriis & venenosis,vide Matt.de afflictis in cõstitutione regni Siciliæ quæ incipit,amatoria pocula.& ĩ alia quæ incipit,poculum amatorium.in iij.lib. & eũdem Matt. in constitu. quæ incipit,mala noxia,cum quinque sequentibus.maximè in illa quæ incipit,quicũque toxicũ. ¶ Item qui facit vt nec vir nec mulier possit generare,aut parere partũ.c.si quis.extra de homicidio. ¶ Item†etiam qui percutit mulierẽ prægnantem , & sequatur abortio corporis,debet puniri corporaliter pœna capitis,data opera ad occidendum partum.Ita est tex.quem ad hoc notant Ang.& Salice.in l.pe. C. de sicar. ¶ Vide etiam Guiliel. Benedicti in repe.c. Raynu. in verbo , sobolem q̃ gestauerit in vtero. nu. xxxij.vbi allegat text.in c.quòd vno,cum sequẽ.xxij. q.iij.ext.de testamẽ.†¶Et ita etiã tenet Alberi.de ros. in iij.parte statutorum,q. lviij. Et istã opinionẽ tenet Feli.in c.sicut ex literarum.extrà de homicidio, dubitat tamen Ange.in d.l.pe.¶Ponamus quòd statutum dicat,quòd si quis occidat hominẽ, morte puniatur: nunquid verificatur in hoc casu?Concludit quòd sic, quando erat animat⁹:puta in masculo in quadragesimo die:in fœmina in octogesimo,qa tunc fœtus præsumitur animatus. ita dicit ibi Ang. Sed adde ꝓ hoc glossi.in clem.j.de summa trini.& fide catho.in glossi. vnitas.& tenet Feli.in c.si aliquis.extrà de homici.& tex.in c.vnico,§.j.v.dist.Vide Alber.de Rosa. in dicta tota materia,in l.q in vtero.ff.de statu hominũ,¶Itẽ† qui se castrauit aut castrare fecit.ff.de sica.l.iiij.§.fi. ¶Item qui fecit instrumentũ ad hominẽ castrandum. ff.de sica.l.hi quoque.§.fi.& l.seq.¶Item qui mandat fieri homicidium.l.non ideo.C.de accu.l.& si certus sit percussor.ff.ad Silleia.l.nihil.ff.de sica. ¶Bald.in l. seruos. C.ad legẽ Iuliã de vi publica. videtur innuere†quòd mãdatarius nõ ita punitur in hoc casu,sicut mandans:& quòd mandatũ excusat mandatarium,ꝓ an sit verũ, vide Ioan.Saxon. in cõsuetudinibus Turonen.ti. ***des droictz de haute iustice,*** artic.j.fol.xxxvij. Et ibi de doctrina Bar. & scribentiũ in l. si quis mihi bona. ff.de acquir.hæredita.& l.non solum. §. mãdato.ff.de iniuriis.& do.meus Ias. in l.j. C. de seruis fugi. vbi ponunt de capitaneo Perusino qui propter mandatum tale fuit olim decapitatus. Et amplè per eundem Sanxon.in loco suprà allegato, quòd delinquens ad exhortationem magnatis mitius punitur.

22 *Percutiẽs mulierem prægnantem.*

23

24 *Seipsũ castrans, Homicidium fieri mandans,*

25

ADDITIO.†An mandans & mandatarius possint in vno eodem libello accusari, vide Matt. de afflictis in constitutione regni Siciliæ,quæ incipit,capitaliter & de materia hîc antè dicta vide Hippol.de Marsiliis in sua practica causarum criminalium,in verbo,constante.Aduerte†etiã quòd si nõ constet de principali, non potest procedi contra auxiliantes & mandatarios,vt tenet Hippol.de Marsiliis in consi. suo lxxxj. nu.xix.& aduerte ad id quod dicit eodẽ cõs.nu.xxxj. ꝓ debet articulari contra præstantẽ opem & auxiliũ, quòd hæc faciebat assistendo.†¶De mandatario quo modo accusetur:vide amplè in regula,is damnũ dat, cũ §.eius vero.vbi per Decium.ff.de regu.iur.vbi ponit casum in potẽte qui mandat subdito vt occidat Titium , aliàs ꝓ ipsum interficiet: quòd tunc excusatur , cum alias vitam suam saluare non posset.

26 *Mãdãs & mandatarius in libello eodẽ an possint accusari.*

27 *Auxiliator sine principali an prosequendus.*

ADDITIO. † Quid de illo qui ratificauit homicidium quod non mandauerat? vide Mattheum de afflictis in constitutione regni Siciliæ , quæ incipit, terminum vitæ.in decima quæstione,maximè in clerico qui ratificauit homicidium per alium commissum, quoniam per hanc ratificationem efficitur irregularis, ita quòd indiget dispensatione.Contrarium tamen in hoc tenuit Hippolytus de Marsi.in singulari suo clxxxiiij. incip. ratihabitio æquiparat mandato.

27 *Ratificãs delictũ per alium cõmissum.*

BIU Cujas

dato. Et quid de illo qui portauit literas alicui vt homicidium committeret, quod sciebat: dic idē vt tenet Hippol. de Marsi. singulari suo clxxxj † Adde quòd idem est ratum habere, & non improperare, in quo casu quis tenetur improperare secundum gloss. in l. quo enim. ff. rem ratam haberi. quam Bald. dicit singularem in cap. ex parte. in vj. colū. de confessis. quē allegat Hippoly. de Marsi. in consilio suo ciij. nume. xlij. de huiusmodi improperatione quæ fieri debet: vide tex. in. l. excipiūtur. ff. ad Silleianum. vbi nocuit silentium in homicidio commisso in personam iuxta impuberem, qui tacuit & non improperauit; quia Trebatius germanus de eo iussit sumi supplicium.

29 *Ratum habere & nō improperare an diff rant.*

¶ Item qui auxilium opem & fauorem præstant. vt ff. de sica. l. j. in principio.

30 *Auxilia tor mitius puniatur.*

ADDITIO. † Aduerte tamen quòd mitius puniūtur præstantes auxilium opem & fauorem quam agentes, vt dicit Salic. in l. j. C. de rapto. virginum. & plura ad hoc allegat Hippo. in consil. suo xlvij. inci. dñe vocem meam. in ij. & iij. colū. ¶ Et isti sunt casus in quibus quis punitur pœna capitis ex homicidio.

31 *Parricida quomodo puniatur.*

Alij † sunt qui puniuntur pœna capitis: puta parricidæ. Habetur enim primo iure diuino, Exo. xxj. c. qui percusserit patrē suum aut matrem moriatur. Et Leuiti. xx. cap. Qui maledixerit patri suo aut matri, morte moriatur: & sanguis eius sit super eum: vt habetur Prouerb. xx. c. Qui maledixerit patri aut matri, extinguatur lumen eius in medijs tenebris. Et etiam puniūtur iure ciuili. primò quando filius emit venenum vt patri daret. quamuis dare non potuerit: vt ff. de patricidijs. l. j. insti. de pub. iudi. §. alia. ¶ Item medicus punitur eadem pœna, qui venenum dedit filio scienter & dolosè, vt patri daret. est textus in l. ij. de sica. & in l. iij. §. j.

ITem tenetur eadē pœna creditor q scienter & dolosè mutuauit pecuniam filio ad emendū venenū vt patri daret, vel cū pecunia ipsa faceret ipsum occidi. ff. de parri. l. sciente. & non solum tenentur cōmittentes, sed etiam auxilium & fauorem præbentes & consilium dolosè & sciēter. facit. l. vtrum. ff. de parri.

32 *Sciēs nō reuelans quomodo puniatur.*

† Et quod fortius est, dicit ibi Bar. vnū mirabile dictum, quòd etiam sciens tenetur ex tali delicto si non reuelauerit, dum tamē sit in potestate illius in cuius persona committitur delictum, vt puta si sit seruus. l. j. §. si dominus. vide tamē Barto. ff. ad Silleia. vel filius si sit sciens de morte patris. l. ij. ff. eo. vel si sit vasallus sciens de morte domini, & non reuelans. Quod dictum est pro certo nimis rigosorum. Ratio tamen illius dicti potest esse, quia cum scit & non reuelat, videtur consentire: sed consentiens maiori pœna punitur quàm faciens, secundum glo. in c. duo sunt. xcvj. di. & glo. fin. in c. legum. ij. quæst. j. Salic. in. l. j. C. de rapto. virg. dicit quòd sequentes opi. Barto. occidunt proprias animas. Et ita etiam dicit dominus meus Iaso. in l. iij. §. si tibi indicium. ff. de condict. ob turp. cau. & contra eundem Bart. tenet Angel. in l. ij. ff. ad leg. Pomp. de parri. Ioā. de Ana. in rub. de his qui parentes vel liberos occi. & consuluit Bald. contra Bartol. sed opi. Bartol. secutus est Panor. in c. j. in ij. col. ext. de resti. spol. & Felin. in c. j. ext. de offi. dele. in ij. col. vbi dicit quòd cum non sit casus decisus contra Barto. opinio Bartol. seruabitur in practica.

ADDITIO. Intellige tamen si ita sciat quòd possit probare: vt dicit Matthæus de afflictis in consti. regni Siciliæ, quæ incipit, domini à vasallis. in iij. nota. in quæstione ibi posita, in tertio libro, quem vide in proposito, & in constitutione quæ incip. capitalem pœnam. & vide Hipp. de Marsil. in singulari suo clxiiij. incipien. nemo debet se submittere tormētis vel carceribus. †

ITem quia dictum est s. q si pater occidat filium, q tenetur pœna capitis de parricidiis. Pone † q si filius extinctus reperitur mortuus in lecto patris, vel mris: vel alterius parentis: nūquid debeat tales pœna parricidij puniri: Nō est dubiū q si posset constare q dolosè feciset, q puniri debeāt pœna parricidij. Sed quid in dubio: Dic q nō debent puniri propter amorem paternū. arg. l. si mater. C. de inoff. testa. & extra de præsum. c. afferte. nullus est enim amor q paternū vincat. C. de cura, furio. l. fin. §. j. † Et dicit Aristo. lib. viij. Ethico. Parentes amant filios suos sicut sui aliquid existentes: filij autem parentes, vt ab his aliquid existentes. Et idem Aristot. vbi dicit q parentes plus amant filios suos quàm è cōuerso: quia magis sciunt parentes q filij sunt eis nati quàm filij. Dicit tamē ibi q matres plus diligunt filios quàm patres, quia sunt de eis certiores: & idem Arist. lib. ix. Ethicorū dicit: Omnis artifex diligit opus suū, & etiā ipsum magis diligit q̄ diligatur ab opere: vt patet de parētibus respectu filiorū. Et etiā ibidem dicit q matres plus diligunt filios suos quàm è cōuerso. Et hoc etiam est, cū mater de filio non obliuiscitur: cùm sit pars viscerum suorū. ij. q. vj. c. ad Romanā. facit extrà de homicidio. c. fi. & timēt parentes magis de filiis q̄ de seipsis. l. isti quidē. ff. qū met° causa. quē tex. ad hoc etiā allegauit gl. in c. cū ergo. xxiiij. q. iij. ī verbo, Chanaā. & ideo et gl. in l. quidā cū filiosa. ff. de hære. insti. dicit q fatuus est fili° q plus cōfidit in alio q̄ in patre. Faciunt ea quę dicit ad ꝓpositū Feli. in c. afferte. de præsum. in ij. col. & do. meus Iaſ. in l. pactū. in iij. col. C. de colla. ¶ Vide amplè Guil. Benedicti in suā repe. c. Raynuti° in verb. Raynuti° de clera. in fine: ibi. & quia in memoria paterna. de test. & in verbo, duas habēs filias. nu. cclij. & ccliij. & vide j. in tit. *des successiōs*. §. xij. ī glo. *ne retourne point*, ver. adde. ¶ Quid de nutrice: dic q si fuerit bonæ famæ & cōuersationis q nō est præsumēdū q dolo fecerit, & ideo puniri non debet. Ita tenet Boni. de Vitalinis in trac. suo male. ti. de parric. sed ꝓ certo nō est sine dubio: quia vt dicit de Vitalinis ī dicto loco, si fuerint in culpa dictæ psonæ puniēdæ sunt iudicis arbitrio, nō ad mortem. vt ff. de sica. l. j. §. sed & si. & l. iij. §. sed ex senatusc̄ōsulto. & l. in lege. §. quare si qs. ff. ad leg. Corn. de sica. ¶ Itē punit° pœna capitali sacrilegus q diuina mysteria turbat in ecclesiā. l. si qs in hoc gen°. C. de episc. & cle. l. denūtiam°. C. de his q ad eccle. cōfug. ¶ Itē † & viam publicā occupātes & fossata vrbiū quæ de iure ꝓhibita sunt occupari & coarctari. l. via. ff. ne qd in loco publico. puniunt pœna sacrilegij: cū publica & sacra cōparent. & eodē priuilegio gaudēt. l. fi. C. de sacrosanctis eccl. iuncta. l. vsucapionē. ff. de vsucap. sed q sacra occupat, sacrilegiū cōmittit. xvij. q. iiij. c. quisquis inuētus. & c cōquest°. ext. de foro cōpeten. sed quando lex cōparat duo, etiam in odiosis, ꝓceditur de similibus ad similia. text. est notabilis in c. j. §. prędictis, quæ fuit prima causa bene. amit. in vsibus feudo. facit tex. nō allegat° in l. famosi. ibi, ad exēplū legis Iuliæ iudicandū est. ff. ad legē Iuliā maiestatis. ¶ Itē vel pōt dici q puniatur pœna peculatus: nam q pecuniam regni subtrahit, pœnā peculatus cōmittit. l. j. ff. ad legē Iuliā pecu. ergo fortius qui viam publicā occupauit, quæ inter bona reipu. & regalia cōputatur, vt in c. j. quæ sint regalia. in princ. eo etiā quia dignior est via publica quā pecunia: cùm pecuniæ vilis & abiecta sit conditio. l. si tem mobilē.

33 *Sacrilegus*

35 *Viam publicam occupātes.*

34 *Amor parentum in liberos.*

& l. si

& l. si quis vi.§.differentia.ff.de acquir. possess. & sine via res hominum inutiles sunt. l. bona fide. ff. de

36 Rēpub. offendens plus punitur. quàm offendens rem priuatam.

serui. vrb. prædio.†æquum est enim cùm plures offendat qui occupat rem publicā, quæ publico & cūctorum vsui seruit, durius puniatur. Quantum enim quis distat in numero personarum in se offensarum, tantū in numero criminum punitur.ff.de iniur.l.j. §. fi.& ff.de sepul.vio.l.iij.§.si ad plures. & xxxj. q. j.ca. quomodo. Ex quo enim nobilior res offenditur, grauior pœna cōstituenda est.argu.l.emptori.§.j.ff.de euicti.& in authen.de nō alie.§.hæc igitur. colla. ij.& xxij.q.ij.c.mouet. & C. de his qui ex publi. ratio.l.fi. lib.x.& istud tenet Lucas de Pēna.C.de diuersis prędiis vrb. lib. xj. vel etiam potest dici quòd teneantur pœna quinquaginta librarum auri. C. de operi.pub. l.qui sine. Et ista omnia dicit multū eleganter Matth. in commento cōstitutionis Federici imperatoris, super iure protomiseos.in gl.in verbo, est autem.in iij. & iiij. colum. ¶ Sed ad quem pertinet iurisdictio viæ communis.vide Baldum in l.si plures.in iiij.col.C.de condi.inser.quem vide plenissimè.¶Nunquid autem possit quis occupare viam publicam sine authoritate principis.vide Ludo.Bologni.consil.lv.

37 Via publica an possit concedi priuato per regios officiales.

ADDITIO†Et aduerte quòd officiales regis non possunt concedere aliquam viam publicā alicui priuatæ personæ sine speciali licētia regis, vt tenet Bal. in rub.C.de contrahen. empt.in j. colum. Matthæus de afflictis in constitutione regni Siciliæ, incipiente, puritatem, in vij. notabili. & in constitutione incipiente, beneficium.in iiij.notabili.in ij.lib.†

38 Qui teneantur ad refectionē viarum.

SEd hīc incidenter quæro,† qui teneantur ad refectiones viarum? & in hoc dic secūdum doctrinam Bartol.in l.per Bithyniā.C.de immunit. nemini conce.lib.x.quòd aut est via publica, aut priuata. Si publica, aut est in ciuitate, & tūc quilibet ante domum suam debet eam munire.Si extra ciuitatem, tunc debēt fieri expensis communibus, imponendo collectā pro quantitate patrimonij.¶Et quo ad primum: quo ad nos in Burgundia habemus cōcordiam factam p tres status huius patriæ, quòd in ciuitatibus & villis muratis quilibet tenetur facere pauimenta ante domum suam, etiam si sit nobilis, & etiam ecclesiastici viri:& hoc est iuridicum quo ad ecclesiasticos.vt per textum in l.fi.ff.de loco & itine. pub. & l.ij.§.fi.ff. ne quid in loco publi. imò etiam tenentur ad refectionem pontium & constructionem de nouo. vt tenet Salicetus in l.ad instructiones.C.de sacrosanct.eccle. & docto.in l.placet. C. eodem. ¶ Aut via est priuata, & tunc aut est in via prout est ius eundi, & dicitur seruitus,& tunc refectio incumbit ei qui habet viam, non ei qui debet, qui solum tenetur pati. l. refectionis.ff.communia prædiorum.¶Aut est via priuata facta ex collationibus priuatorum, & tunc ad priuatos spectat.l.ij.§.viarum.ff.ne quid in loco publico.¶De refectione autem & reparatione aggerum fluminis; vide Bartol.in d.l.per Bithyniam.

39 Sanctimonialem cognoscēs.

ITem†qui attentat rapere sanctimonialem, vel eam cognoscit carnaliter, vel cum ea de facto matrimonium contraxit. l. si quis non dicam rapere. C. de episcop. & cleri. & in authen. de sanctis. episcop. §. si quis rapuerit.collatio.ix.¶Aduerte, quia papa nō potest includere monialem inuitam.Oldra.consil.xcvj. ¶Item raptores virginum, viduarum & sanctimonialium, & auxilium & fauorem ex certa scientia ad committēdum raptum præbentes.tex.in l. raptores. C. de episc.& cle.& in l.j. C. de rapto,virg.¶Quid autem de illo qui rapuit puellam nondum viri potētē?

Raptores virginum.

dic quòd capite puniuntur,& suspenduntur tales. vt dicit Ioan. Fabri in §. item lex Iuli. ibi:item etiā maior pœna imponitur.instit.de publi.iudi.& vide Guidonem papæ quæstio. ccccclv. vbi plenè ponit quomodo puniatur de iure:& dicit, Videtur quòd de hoc sit tex.in l.si quis aliquid.§.qui nondum.ff.de pœnis. tamen Bal.in suis statutis, in ver. adulter. dicit quòd contra illum textum, si casus sibi eueniret, faceret talem de capitari.

ADDITIO. Vide de hac q. Matthæ. de afflictis in constit.regni Siciliæ quæ incipit,si quis. in vij. notabili.†

ADuerte tamē ad vnum singulariſſimum dictum Matt.mathesilani, quem pauci sciunt. Nam dicit tex.in d.l.j.§.vt huic pœnę.C.de rap.virg.† ꝙ stuprantes virginē siue aliam etiam volentē, subiacere debēt huic pœnę capitali.¶ Aduerte ꝙa istud non est ita absolutè, & simpliciter verū: cùm stuprans virginem, vel aliam honestam honestè viuētem, puniatur tantummodo in confiscatione partis bonorum si sit honestus. Si verò sit vilis vel humilis persona, relegabitur, & castigabitur in corpore. Et ad illū §.vt huic pœnæ, dicit quòd debet intelligi secundū præcedentia.s.vbi violētia interuenit in rapina mulieris interuenit:vt quia quis rapuit per vim mulierem de domo patris vel fratrum ipsis resistentib.tunc etiam si mulier dicat, ego sum cōtenta, debent tales ad mortem cōdemnari.& ita dicit Mathesil. in notabili suo xcix. Nota text.quem pauci sciunt. ¶ Intellige tñ, nisi ille qui stuprauit adiurauerit se eam vt vxorem cognouisse,& idem promisisse, quia tūc excusatur à pœna; vt dicit Ioā.de platea in dicto.§.item lex Iulia.in pen. col. insti. de publicis iudiciis vbi de materia stupri.

40 Stuprū virginem qualiter puniatur.

ADuerte etiam quòd hæc pœna locū habet in decipiente cum auri datione, aut aliàs. vt dicit Angel.in §.vnico.in authenti.de leonibus. collatio. tertia.& dicit Salicetus in l.vnica. C. de raptoribus virginum, in fine, quòd persuasio dolosa in talibus plus est quàm violenta coactio: allegat l. si quis seruo C. de fur. l. j. §. persuadere. ff.de seruo corrupto.l.ij.§.si quis volentem. ff. de libero homine exhibendo. dixi alibi plenè de materia.

ADDITIO. Vide in Catalogo gloriæ mundi, in xij.parte.in xxxvj.consideratione, vbi posui de excellentia iuris. & vide Hippolytum de Marsiliis in consi.lxxj.nume.xxj.& xxij.& xxiij.& dic idē in allicīente verbis & adulāte. vt dicit Matthæus de afflictis in constitutione regni Siciliæ, quæ incipit, si quis dicam rapere.in principio.& ibi de materia raptus.& in iij. quæstio. de seducēte p verba & ꝓmissiones. ¶ Quod intellige sanè, quoniā filia fatetur, aliàs in sui præiudiciū eidem creditur quod stuprauerit: vt dicit gloss. in l.penultima.C.de fideiusso.de qua gloss. vide Alexand.consilio xxxiij.col.v.in ij.volum. dominū meū Iasonē in l.si diuortio. ff.de verborū obligationibus. Et vide Rapha.Cuman.in consilio suo xcv.incipien. Christophorus. Et Hippolytū de Marsiliis in singularibus suis singula.lxv. vbi dicit quòd requiritur traductio de loco ad locum. Et ideo si quis inueniat virginem,& prostrauit eam in terram,& eam carnaliter cognouerit,non punietur pœna raptus:vt dicit ibi.

ADDITIO. Contrarium tamen obseruat curia, si probetur vix copula carnalis, quia punit tales ad mortem, & bene, quia capite puniri debent & vltimo supplicio, per textum in l. qui cœtu. §. qui vacante. & l. in eadem. §. præterea punitur. ff. ad legem Iuliam de vi publica,& per textum in l.mariti.§. fi.ff.ad

BIU Cujas

41 *Mater agens pro raptus aut defloratione filiæ.*

fi.ff.ad legem Iuliã de adulterijs. Sed † an mater possit agere in iudicio ꝓ defloratione filiæ aut raptu? & videtur quòd nõ.cũ tex.in c.j.de adulteriis,tantũ loquatur de patre.tex.tamen in.l.amplius.ff.de liberali causa.ibi,necessarium est dare facultatẽ etiam matri, videtur facere ꝙ sic, ex quo est iniuria quę tãgit sanguinem totius generis & ꝓplis.dicit tamen Ange.in l. vnica.C.de rapto.virgi.quòd cõsanguineis puellæ raptæ vel defloratæ datur potestas vlciscẽdi de facto,nõ autem ꝙ in iudicio aliqua actio eis cõpetere videatur. quod est contra dictum Cy.in d.l. vnica. de quo per Hip.de Marsi.in consi.lxviij.nume.ij.iij. & iiij. in j.volu.ꝙ iniuria facta vni ex consortibus vnius generis,aut ex vna domo,dicitur facta toti generi, & potest vendicari per alium. de patre enim non est dubium quòd magna afficitur iniuria,vt dicit Sali. in l. iij.C.ad legem Iuliam de adulterijs.

42 *Gloriãs se rapuisse puellã an puniendus.*

ADDITIO.†Quid autem de illo qui non cognouit aut rapuit, sed gloriatur se cognouisse & rapuisse iuuenculam,an sit puniendus?vide Matthæũ de afflictis in constitutione regni Siciliæ, quæ incipit, in quæstionibus.in v.col.vbi tenet quòd sic.†

ADuerte tamen ad vnum mirabile dictum quòd statur iuramento virginis contra deflorantem, quòd erat virgo.ita dicit not. Barbat. in addi. ad Bal. in c.j.§.iniuria.in apostil.respondeo.de pace iura. firmam.Cardina.in c.j.extrà de adulte.quod nota.

43 *Raptus an committatur ex iã corrupta.*

ADuerte ad vnũ singula.quod dicit Hippo.in singulari suo lxxiiij.†quòd si rapiens solutam probat quòd alias fuit tacta & cognita ab alio, nõ punit pœna raptus vt rapiens: quia non præsumitur ꝙ rapuerit ꝑ vim,cùm aliàs consenserit alteri. vt ibi dicit. contrariũ tenet Matthæus de afflictis.Et etiã aduerte quòd nõ punitur pœna raptus ex affectu, etiã si pucnerit ad aliquẽ actũ exteriorem,nisi fuerit secuta copula carnalis:vt tenet Ioan.de anani.in c.cũ causa.extrà de raptorib⁹.Cæpola cõs.lvij.Hippoly. de Marsi. in l.is qui cum telo.nume.lxxix.de sicariis.& in cõsil. cv.incipiẽte,circa præsentẽ casum,in xiij. & xiiij.nume.Aduerte quia prima die Februa. anno dñi millesimo ccccxcvj. fuerunt certi condemnati ad mortem propter traductionem cuiusdam filiæ per ciuitatem Parisien.de loco ad locum, & per plura loca,licet nõ fuerit ab eis cognita.†

Raptus an procedat si nec copula.

43 *Hæretici qualiter puniantur.*

¶ Item†capite puniuntur & ad mortem hæretici, si nolint redire ad fidem, prius moniti vt ad fidem catholicam reuertantur.C.de hære.l.Arriani.no. xxiij. quæst.iiij.c.quando vult Deus.

ADDITIO.De hæreticis quomodo debeãt in diuersis casibus puniri, vide amplè per Mat.de afflictis in cõstitu.regni Siciliæ,quæ incip.incõsutilẽ.in xviij. notabili.†vbi dicit ꝙ maius est crimen læsæ maiestatis diuinæ,ꝙ committit hæreticus,quàm crimen læsæ maiestatis quod committitur contra principẽ, & ibi amplè quomodo committitur in multis casibus qui hodie ex doctrina Lutherana pullulãt in Germania.¶Itẽ publici & famosi latrones & fures, vt ff. de pœnis.l.capitaliũ.§.Grassatores.& §.famosos. dicam infrà,in capitulo,*Si aucun cõmet simple larrecin.* ¶ Item & alij qui committunt in legem Iuliam maiestatis: quod fit multis modis,vt l.j.ij.& iij.ff.ad legem Iuliã maie.& l.fi.C.eod.Et dicam omnes modos alibi.

44 *Hæresis crimẽ læsa maiestate maius. Latrones & fures.*

ADDITIO.Matthæ.de afflictis in c.j.in verbo,& bona cõmittentium crimen læsæ maiest.in ij.charta, quæ sũt regalia,in vsibus feudorũ,ponit xlv.modos. Et vide inter alios de occidẽte cõsiliariũ regis, quòd tenetur hoc crimine,vt tenet idẽ Mat. in cõsti. regni Siciliæ,quæ incipit, humanitate.in x. notabili. & ibi allegat posuisse xxx. specialia in illo crimine, in d. c. primo.quæ sint regalia.†¶ Aduerte tamen ad vnum, quòd assumens in se magistratum propria authoritate,punitur pœna legis Iuliæ maiestatis. Guido papæ consi.suo xxix.incipien.ille incarceratus, in principio. Dixi ꝯ.ver.item qui authori. sua. & vide Lucã de Penna in l.j.in x.& xj.col. C.vt nemo ad suum patro.lib.xj.& ibi dicit nullum esse maius delictum seu grauius in genere læsæ maiestatis,quàm illud in quo aduersus corpus iustitiæ exercetur.

45 *Magistratum propria authoritate occupans.*

ADDITIO. Aduerte quòd mouens guerram cum vexillis cõmittit crimen læsæ maiestatis,vt dicit Mat. de afflictis in constitu.regni Siciliæ,quæ incipit,Comes Baro.Et de vsurpantibus iurisdictionem principis vide eundem in constitu.quæ incipit,cum satis.& in præludiis.in xiij.q.& in constitut. si quis in posterum, vbi videre multa poteris de vsurpantibus iura principum quomodo sunt puniendi.†

ADuerte tamẽ quòd videt esse text.in l.j.in princ. ff.ad leg.Iul.maiest. quòd infringens saluãguardiã principis puniat lege Iulia maiestatis,cui⁹ pœna est capitalis.l.iij.ff.eod.& confiscatio bonorũ, l.quisquis.C.eo. Sed tamen dic quòd puniũtur extraordinariè,cùm certa pœna nõ sit statuta à iure.l.j.ff.de effra. & expila. Ita tenet Guido papæ in sua deci. ccccxviij.Sed vide Io.Fab.in l.denuntiamus.C.de his qui ad eccl.cõfu.& vide materiam plenè per Stephanum Aufrerij, in sua dec. ccccIxxxix. ¶ † Aduerte tamẽ ꝙ clerici infringentes saluãguardiam principis,puniũtur per ipsum principem vel eius iudicẽ: prout tenet Petrus Iac.de Aureliano,quẽ allegat Iordan⁹ Brixius in sua rep.c.contrahentes. in ver. in Rhemẽ.diocesis inuitis, in iij. col. ¶ Hinc est ꝙ iudices seculares cognoscentes de infractione saluæguardiæ per clericos, nõ incidũt in sentẽtia excõmunicationis, ꝓ certo tamen nõ sunt tuti iudices in foro cõsciẽtiæ: cùm multa iura sint quæ vrgent in contrariũ.Et dicit Ioan. de Platea in l.cũ sæpe.C.de ero.mili.anno.lib.xij. ꝙ saluaguardia generalis& specialis nõ potest dari sine literis principis: nec alij iudices quàm iudices principis possunt dare saluamguardiã,nisi habeãt ex cõcessione principis,cõsuetudine,vel præscriptione.Et ad huc tales saluæguardiæ per tales iudices debent dari de certa re speciali.Alber.de rosa.in l.illicitas.ff.de offic. præsi. Imò etiam iudices principis in toto regno non possunt dare saluamguardiam generalem, cùm istud sit ꝓhibitũ per ordinationes regias nouas, vbi dicam de materia. ¶ Quid enim operatur ista saluaguardia qua vtuntur plures,cùm timent eis iniuriam inferri:dicũt & verbo ꝓtestãtur se esse ĩ saluaguardia regis aut alterius:an hæc ꝓtestatio aliquid operet:ita quòd si super tali ꝓtestatione aliquis inferat iniuriã alteri protestanti possit dici infractor saluæguardiæ regis?Bart.exanimat hanc q. in l.de pupillo.§. si quis ipsi.ff.de no.ope.nuntia.Et dicit ꝙ ea quæ post fiunt, debent reuocari,cùm interim sit sub ꝓtectione principis.Ex quo ergo cùm per consuetudinem nostram cõmuniter in tota Gallia obseruatã, † quæ est de iure(vt dixi)inferentes iniuriam,seu violentiã existenti in saluaguardia principis tanquã infractores puniũtur,ita & tales puniri debent:& ita obseruatur in hac patria. Et ita etiã tenet Bar. in d.§.si quis ipsi prætori.ff.de no.ope.nuntia.vbi dicit tñ ꝙ statim debet iudici denuntiari. Et quia dixi ꝙ laici puniunt clericos de infractione saluæguardiæ: vide infrà,in titulo j.§. *si aucun commet*, in gloss. *s'il n'a grace*, ibi, xvij. fallit.

46 *Clerici rumpentes saluãguardiam à quo puniantur.*

47 *Saluãguardiam infringentes quomodo puniantur.*

Additio

ADDITIO. Vide in his quomodo hîc saluaguardia principis ligat clericos. Matt. de afflictis in constitutione regni Siciliæ quæ incipit, si quis in posterũ. in v.vj. & vij. quæstionibus.† ¶ Itẽ mathematici & aruspices. vt C. de venefi. l. iiij, & l. exceptis. ¶ Item qui ad dictos mathematicos accedunt: vt l. nemo. C. de mathema. ¶ Item plagiarij qui pueros & filios furantur. l. quoniam. & l. fin. C. de plagia. ¶ Item fabricãtes falsam monetam. C. de falsa mone. l. pe. intellige de bona moneta & vsuali in patria vbi fabricat. Item nõ intelligitur de viliſſima, ita pulchrè Alexan. in consi. ciiij. incipiente, statutum loquens, in j. vol.

Mathematici & Aruspices.

48 Solus princeps monetam cudit.

ADde† ꝙ de iure communi nullus põt cudere seu fabricare monetã nisi solus princeps. Nec princeps potest eam mutare, nec facere minoris valoris sine consensu populi in notabili quãtitate: & cursum communem præsens tollere non potest, vt per Ioan. fabri in rub. C. de fal. monet.

ADDITIO. De hoc vide amplè p Mat. de afflictis in præfa. cõstitutionũ regni Siciliæ, in xlj. q. vide etiã Albertũ Brunũ in tra. quẽ fecit de monetis, & p Frãciscum Curtiũ seniorẽ in tractatu monetarũ, in quib⁹ locis poteris videre de materia monetarũ. Et de falsificãtibus monetã, vide eũdẽ Mat. in cõsti. quę inci. adulterinã, in iij. libro.† nõ tñ ita punit⁹ expendẽs falsã monetã sicut fabricãs, sed miti⁹: vt dicit Hipp. de mar si. in consi. suo xlvij. in ij. iij. & iiij. col. & ibi dicit idem de vtente falso instrumẽto, ꝙ nõ ita punit⁹ sicut fabricãs, sed mitius, & in cõs. xxiiij. nu. xix. & in cõsil. xlix. & in consi. xxx. num. xvij. & in consi. xxxix. num. lij. & in consi. xliij. num. xlviij. Et aduerte ꝙ tõdens monetam nõ punit⁹ pœna mortis nisi sit aurea. & ita debet intelligi. l. quicunq; ff. ad legẽ Cornel. de falsis, prout ita illã intelligit Hipp. de marsi. i cõs. suo lxxj. in ij. co.

49 Monetã falsam expendens mitius punitur. quã fabricans.

Pœna tondentis monetam.

† ¶ Item not. qđ is qui nummos aureos raserit vel tinxerit, vel finxerit, si sit liber, dãnat⁹ ad bestias, si seru⁹, vltimo supplicio punit⁹. ff. de fal. l. quicũq; nummos.

Seditiosi.

ITem ad mortẽ punitur seditiosus, qui ciuitatẽ vel populũ ciuitatis concitat ad rumorẽ, clamando, viuat vel moriat⁹. C. de seditio. l. j. & l. seq. & l. desertorẽ. §. qui seditionẽ. ff. de re mili. Alber. de Rosate in l. capitalium. §. solent. ff. de pœ. dicit per illum tex. ꝙ† faciens insultum in ciuitate turbulenter clamando, *à larme, à larme, à laide, à laide*, punitur pœna capitis: ꝙ intellige dummodo non habeat iustã causam acclamandi: vt dicit Bar. in l. prohibitũ. C. de iu. fisci. lib. x. & qñ dicat⁹ turbari ciuitas: vide Barbat. in consi. lxxij. in ix. & x. col. in ij. vol. Sed aduerte quòd propter tumultum & seditionem quis incidit in crimen læsæ maiestatis. l. j. in fi. ff. ad leg. Iuliam maiesta.

50

ADDITIO. Qui dicantur seditiosi, ponit amplè Nicolaus Boërij in suo tractatu de seditiosis in ij. prę̃sumptione. Et dicit Ioan. Fabri in l. j. & ij. C. de seditiosis, quòd plebs quæ de facto, & per potentiam se defendit, vel tẽtauit se defendere, incidit in crimẽ seditionis, vt refert Boërius vbi supra. Et de pœna seditionis: & quomodo & qualiter fiat seditio, vide Philip. Decium in regu. nõ est singulis. ff. de regul. iu. ¶ Et aduerte etiam quòd qui scit tractatum cõtra principem, & non reuelat: tenetur crimine læsæ maiestatis. Bartol. in l. vtrum. ff. de parricidi. Decius in regu. culpa caret. de reg. iur. ff. dixi alibi. ¶ Itẽ qui facit famosum libellum de altero ad infamiam, contra veritatem. l. j. C. de famo libell. ¶ Item qui comburit domũ vel bladum alicuius: vt ff. de incen. rui. & naufra. l. is qui ædes. De incendiariis quomodo puniãtur, vide amplè Baldum in l. data opera. C. qui accusare non possunt.

Famosum libellum scribens.

VIde Ioan. Saxon, in consuetudinibus Turon. tit. *des droictz de haute iustice.* artic. j. fol. xxxviiij. & ibi in fi. gl. ponit quòd ille qui incendij arcendi causa vicini sui ædes deponit, nõ tenetur de illo, si magistratus mandato fecerit. l. si alius. §. est & alia. ff. quod vi aut clam. si illud fecerit iusto metu duct⁹. l. si quis fur no. ff. ad legem Aqui. quoniam vt dicit gl. in d. l. tunc tua res agitur paries cũ proximus ardet. Et neglecta solent incendia sumere vires. & dicit Oddo de Senõ. in trac. de interdictis. tit. de interdicto, ꝙ vi aut clam. in fine. idem si non possit haberi copia iudicis. In casibus multis possunt destrui ædes vicinorum, & in quibus vicinia tenetur. vide G. Benedicti in sua repe. c. Raynu. in verbo, domum, num. xxvij. de testa. Vide etiam Matthæum de afflictis in constitutione regni Siciliæ, quæ incipit, super incisionibus, in ij. notabili, vbi amplè de pœna incendiariorum. & in constitu. quæ incipit, iustitiariis. in ix. notabili. & in constitutio. quæ incipit, doloſe, in iij. libro.†

¶ Item qui in turba cum armis ædes alienas & villas præliauerunt, fregerunt, & spoliauerunt. vt ff. ad leg. Iul. de vi pub. l. penul. ff. de sica. l. si quis.

ADuerte, quia ex quo hic text. l. hi qui. ff. ad l. Iuli. de vi publica, multum practicatur in Francia & per curiam contra illos qui dicuntur, *volleurs*, requirit perfectionem omnium positorum in d. l. scilicet quod expilauerunt, effregerunt & expugnauerunt & in turba, cum telis. dicã infrà, in tit. j. §. v. in glo. *s'il n'a grace du Prince.* xxj. casus in eo qui intrauit domum. Et ista lex, hi qui, est multum practicata in talibus† q⁹ dicuntur *volleurs* quoniã etiam in illis propter difficultatem probationis, quoniam vt cõmuniter fit de nocte, curia admittit turbam. etiã si sint quatuor aut quinque cũ telis, & etiã admittit domesticos & impuberes: & hoc maximè, quia maximè frequentabãtur talia delicta, & ita vidi in pluribus obseruati. dixi tamen in casu emergenti, quòd illa lex requirit consummationem actus in omnibus, quare sufficit quod expugnauerint, aut effregerint, aut expilauerint, & in turba cum telis.† ¶ Item explorator missus ad explorandũ de hostibus. vt ff. de re milita. l. desertorẽ. §. is q⁹ hostes. ¶ Item venefici qui mala venena cõficiunt, & vẽdunt mortifera medicamẽta. ff. de pœnis. l. capitalium. §. venenarij. & l. j. & iij. ff. de sica argu. illorũ. Idẽ potest dici de vẽdentibus carnes venenosas, morbosas & mortiferas. ¶ Item miles qui gladio accepto fregit carcerẽ, & aufugit. l. siquis aliquid. §. penul. & fi. ff. de pœnis. ¶ Item miles qui in exercitu arma vendidit, vel alienauit. vt d. l. desertorem. §. miles. ff. de re militia. ¶ Item qui falsauit literas papæ. de crimi. fal. c. dura. & c. licet. & c. ad falsariorum. & ibi not.

Volatores qui, & qualiter puniantur.

Exploratores

Venefici.

Carcerem effringens.

ADDITIO. De falsicantibus literas Regias vide Matthæum de afflictis in constitutione regni Siciliæ, quæ incipit, qui literas. in iij. lib. vbi ponit multa quæ in dicto crimine non considerantur, quæ regulantur in aliis falsitatibus.† Quoniam primò vt dicit in falsitate literarum non est distinguendum an literæ falsificatæ cõtineant iustitiam vel gratiam, prout in alio casu distinguunt doct. in c. ex literis, de fide instrumen. Secundò non consideratur nec distinguitur an fiat per notarios cancellariæ, an per partem, prout distinguit glo. & postea doct. in c. licet, de crimine falsi. Tertiò nõ distinguitur an talis falsitas, rasura, aut mutilatio sit alicui nociua vel non, secundũ quod alibi distinguitur in l. damus, vbi Bartol. Bald. & Salicetus. C. ad l. Corne. de falsis. de quo per Alexan. in consilio lxx. in vj. col. & in cõsilio lxxiij. in iij. col. in

52 Falsitates literarum.

BIU Cujas

col.in j.vol.& plura alia quæ allegat idē Matthæus in dicto loco.Quartò nō distinguitur an modica sit rasura vel magna, qđ sit in aliis.vt tenet Ant. de But.in c. ex literis,in fine.de fide instrumēto. Hipp. de Marsil. in cōs.lxxx.in iij.col.nu.xxviij.& in cōs.ciij.in iiij. col. nu.iij. vel in loco substātiali vel nō: vt distinguit Gofredus de trāno in sua summa, in tit.de crimine falsi. & Feli.in c.ij.de rescript.& Marianus de Senis in c. fi. de crimine falsi.Ioā.de anania in c.accedēs, de crimine falsi. Quintò nō distinguitur an ille qui fabricauit falsas literas regis visus fuerit vel nō qa fabricādo tūc dicitur ꝙ visus est,nisi doceat à quo habuerit.l. q falsos.C.ad legem Corn.de falsis.hęc declarat Alber.de Rosa.in l.quicunque.C.de seruis fugit.Sextò non distinguitur an illæ literę falsificatæ sint iustæ vel iniustæ.prout dicit Abbas in c.olim,de rescriptis. subdēs tamē qđ pœna in hoc esset moderanda. Etiā aduerte ꝙ est moderanda in illo qui tantum vtitur & nō fabricauit,prout dixi ante in hac eadem gl.quando dixi ꝙ mitius punitur exponens falsam monetā quàm fabricans.Et vide etiam decisionem Matthæi.xxj. quā ipse allegat,an habeat locū in illo qui incepit fabricare & nō perfecit.& multa singularia de falsitate, vide ibi p dictum Matthæum. † vt etiā dicit Hippol.de Marsi. in cōsi.cv.nu.vij.& nu. viij. dicit ꝙ in generali remissione nō cōprehenditur crimen falsi,prout dicit Bar. in l.Lucius,in fi.ff.ad Turpilianum.Et aduerte,qa dictū fuit in causa emergēti contra Guilielmū du castel, ꝙ ex quo literæ regiæ falsò signatæ,& sigillatę sigillo adulterino fuerūt apud eū repertę,& nō docuit à quo habuit,præsumptio erat ꝙ ita fecerit eas,ita ꝙ pōt cōdemnari. facit tex. in l.maiorem.C.ad leg. Corne. de falsis. & quæ dicit Ludo. Rom. in sing. suo cccxxvj. inci. eoipso. vbi dicit quòd eoipso quòd libri hæresis reperiūtur penes aliquē,præsumitur hæreticus,& potest de hæresi cōdemnari.quod in simili allegat Hippol.de Marsiliis in cōs.lij.incipiēte, misericordia dni. in viij.col.nu.xxxiij.& xxxiiij.vbi etiam arguit de illo apud quem res furtiua fuit inuenta,ꝙ præsumit contra eum,vt ibi per eū.& in repetitione. l.fi. C.de probatio.charta.lxxxij.& sequenti. †

53 Falsi crimen an veniat sub generali remissione.

Libri hæretici arguūt hæreticum.

ITem ille qui in bello mādata iudicis,protestatis,vel capitanei nō seruat, etiā si bene gessit.vt d.l.desertorē.§.in bello.ff.de re milita. Hinc narrant historici Q.Fabiū,quāuis magna victoria superasset Samnites: tū dānatus fuit à Papyrio dictatore,cōtra cuius mandatū bellū gesserat eo absente, licet impetu populi à morte liberatus fuerit,vt per Liuium lib.ix.not. Ioā. de Ligna.in tracta.de bello.c.xxix.& est text. in c.fin. xxij.q.ij.vbi est exemplū, quomodo Ionathas fregit iuramentum & præceptū Saulis patris eius, qui precib⁹ populi liberatus est,cùm hostes vicisset,& morti dedisset.Et vide Feli.allegantē illum tex.in c. causam quæ.in v.col.de iudi. ¶ Item ille qui murum ciuitatis rumpit,vel transcēdit.vt d.l.desertorem.§.necnon.ff. de re mili.& l.fi.ff.de rerum diui.Intellige tamen tēpore guerræ & non pacis:quia mitiùs punitur,Lucas de Penna in l.vnica.colum.vj.C.de colo.illyri.lib. xj.

54 Adulteri.

¶ Item † adulteri puniūtur pœna capitali.l. quanuis. C.ad leg. Iul. de adulte.intellige dūmodo illa cū qua commissum est adulterium,nō sit vilis persona.l.quæ adulterium commisit.& l.si ea quæ.C.de adulte.facit illud qđ dicit Alex.cons.ciiij.in j.vol.vbi dicit,ꝙ verba legis & statuti non habent locum in vilissimis,nec comprehendunt viles personas.Aduerte etiam quòd adulteri non gaudent immunitate.vt est gloss,notabilis in l. fideli. C. de his qui ad ecclesias confugiunt. quod tamen non obseruatur.dicam alibi. †

DE pœna autem adulteri vide Ioā.Sanxon. in consuetudinibus Turonen. titul. *des droicts de haute iustice*, art.j.fol.xxxviij.Dicit tamen Ioā.Fabr. in §. ex non scripto.institu.de iure natura.& in l.j.C. quæ sit longa consuetudo,quòd de cōsuetudine adulteria nō puniuntur in Francia,quod malè,vt dicit Ioā. berberij in suo viatorio iuris.tit.de adult.in principio.

QVæ autem indicia sint sufficientia ad torturam in adulterio, raptu & violentia mulieris,ponit Matthæus de afflictis in constitutione regni Siciliæ, quæ incipit,in quæstioni.in v.col.& ibi quid de confessione illius qui gloriatur se rapuisse etiā patre absente. Et † quādo maritus recepit mulierem adulteram, & eam reconciliauit, non amplius potest eam accusare, vt dicit idem Matth. in constitutione quæ incipit,qui post crimen,in ij.lib.Et de pœna adulterij vide eundem Matthæum in constitutione incipiēte, legum asperitatem.in iij. lib. Et an crimen adulterij possit puniri per iudicem laicum, aut ecclesiasticum, aut per vtrunque in suo foro,vide eūdem Matthæum in constitutione quæ incipit,maiestati nostræ. Et de adulterio an sit graue crimen, vide doctores in cap. at si clerici.§.de adulteriis. extrà, de iudiciis. dicit tamen Bertrandi in consilio suo cccxvj. numero xij. & xiiij.in ij.parte quòd adulterium crimen est lęsæ maiestatis proximum, & est furto longè grauius, & ita sunt grauissima crimina adulterium & raptus, quòd conatus in eis punitur:vt tenet idē Bertrandi in consilio suo clxix. numero j. in tertia parte licet contrarium tenuerit Hippolytus de Marsiliis in raptu, in consilio cv.†

55 Maritus recipiens vxorem adulterā an possit eam accusare.

Adulterij crimen.

ITem etiam custos carceris qui custodit mulierem: quia si eam cognoscat,punitur pœna capitali, & omnes habentes custodiā mulieris eam cognoscētes. Ioan.Fab.in §.item lex Iulia.in fi.inst.de pub.iudiciis. De dicto Ioan.Fabr.in d.§.item lex Iulia. vide Paridē de puteo in tract.de syndicatu, in litera A. in verbo, adulterium.fol. xviij.

ITem † sodomitæ.l.cùm vir nubit in fœminā. C. de adulte. Legitur enim Leuitici. xx.ca. qui dormierit cum masculo coitu fœmineo,vterq; operatus est nephas:morte moriatur:sit sanguis eorū super eos.Pessimum enim est tale delictū,vt dicit August.de adulter.coniug.& habetur xxxij. q.ij. c. adulterij. & dicit Paul.j. ad Corin.c. vj. Neque masculorum concubitores regnum Dei possidebunt. Tales enim Lactantius Firmianus lib.vj.c.xxiij. diuinarum institutionū appellat impios & parricidas. & huius delicti sciunt Itali practicā.Et de detestatione illius vitij, vide Barba.in cons.suo lxiij.quod est vlt.in j.vol.& ibi post illud consilium ponitur disputa.Anast.Pluti: an sodomita testari possit.

56 Sodomitæ.

ADDITIO. De detestatione huius criminis vide Matth.de afflictis in constitutione regni Siciliæ, quę incipit,legum asperitatem.in iij.lib. & sodomiæ crimen nō probatur per auditum,vt tenet Hippolyt. de Marsil.in consilio suo xxviij.in ij.colum. nu.iiij. & v.

¶† Item pœna capitis puniri debet,qui rebaptizatus fuerit,cū sit species hæresis.l.ij. C.ne sanct. baptisma reiter.Et dicit sanctus August.lib.ij. de vnico baptismo.& habetur de consecrat.distinct.iiij. c. ostēditur. Ostenditur illos impiè facere qui rebaptizare conantur. ¶Item punitur pœna capitis qui propria authoritate & temeritate extrahit de ecclesia illum qui ad eā fugit,vel extrahere conatur: quia committit in legē Iuliam maiestatis, nisi esset homicida, vel adulter,

57 Rebaptizati.

Extrahens de ecclesia ad eam cō-fugientem.

BIU Cujas

vel raptor virginum.nã istos licet extrahere. vt C. de his qui ad eccle.cõfug.l.fideli.& l.fi. vel etiam nisi esset exactor tributorũ.vt in aurhẽ.de manda.princi. §. neq; autẽ homicidã.Idem de homicida ex proposito qui dicitur, *de guet à pensée*, vt infrà dicetur tit.proximo.c. v. nu.113. Et fuit factum hoc anno in ciuitate Heduensi,p officiarios regios huius ciuitatis Heduẽ. qui extraxerũt Ioan.Paris homicidã ex proposito, de ecclesia fratrũ mino. qui ab illa extractione appellarunt ad curiã:nihilominus fuit dictũ per curiã parlamẽti,ꝙ officiarij regij facerẽt eius processum:nec fuerunt auditi prædicti fratres petẽtes ipsum reponi in ecclesia eorũ,à qua extractus fuerat.dixi.j.titu.j.in §. *si aucun commet simple larrecin*, in gloss. *s'il n'a grace du Prince*,versi.secũdùm ergo canones.ibi,aduerte tamẽ quòd in Gallia practicatur.

58 Idololatræ. ITem† qui adorãt idola,stellas,& planetas Dei.vnde legitur Sapiẽtiæ xv.loquẽs de idololatria malorum.Digni sunt morte qui spẽ habent in talibus,& q̃ faciũt illos:& qui diligũt & qui colũt.& habetur Esa. c.j.Et cõteret scelestos & peccatores simul,& qui dereliquerunt Dominũ cõsumẽtur. confundẽtur enim ab idolis quibus sacrificauerũt.Et idẽ Esa. c. ij. Et repleta est terra eius idolis:opus manuũ suarũ adoraue rũt,quod fecerũt digiti eorũ. & incuruauit se homo, & humiliatus est vir.& ideo Esa. Cõfundentur cõfusione qui confidũt in sculptili:qui dicũt cõflatili, vos dij nostri. Præceptũ enim est Dei, non adorare deos alienos:nec facere sculptile.Habetur eñ Exo.xx. Locutúsq; est dominus cunctos sermones hos:Ego sum Dominus Deus tuus, q̃ eduxi te de terra Ægypti, de domo seruitutis. Non habebis deos alienos corã me. Non facies tibi sculptile:neque omnẽ similitudinem quæ est in cælo desuper,& in terra deorsum,neq; eorũ quæ sunt in aquis sub terra:non adorabis ea,neq; coles.Ego enim sum dominus Deus tuus, fortis, zelotes:visitãs impietatẽ patrũ in filios in tertiã & quartam generationẽ eorũ qui oderunt me:& faciens misericordiam in millia,his qui diligũt me, & custodiũt præcepta mea.¶Prohibetur etiã adorare idola, vt habetur Exod.c.xxiij.& Leuit.xix.& Sapi.c.xiij.& xiiij. Meritò ergo leges (cũ talia committere sit cõtra præcepta Dei) imposuerunt pœnam mortis committẽtibus tale delictũ:vt habetur primò de illis qui faciunt sacrificia:vel adorãt idola:vel statuas illicitas : ꝙ tales capite puniuntur.vt est tex.in l.j.& ij.& l.nemo.C.de paganis.& principes populi adorãtes falsos deos,suspendũtur in patibulis contra solem.Bald.in c.j.§.iniuria.de pace iuramen.firmãd.& vide quod not. in c. cum quid.de iureiurando.

59 Blasphematores Dei. ¶Item † Dei blasphematores puniũtur pœna capitali,vt in auth.vt non luxu.contra naturam.coll.vj.

ADDITIO. Quantum ad blasphemiã communem quæ est in Francia & Burgundia: vt dicit Bartholomeus de Bellenzinis in c.j.de maledicis,puta per corpus Christi,aut membra Dei,qua pœna tales puniãtur,ponũt doctores in c.j. & in c.statuimus. de maledicis.sed hodie apud nos habuimus ordinationẽ regiã,cui standum est,quæ fuit facta per Ludouicũ. xij. qui fuit maximus zelator fidei,& amator iustitiæ:qm̃ pro j. ij. & iij. & iiij. vicibus pœna pecuniaria duplicanda:respectu primæ triplicanda & quadruplicãda: applicanda,vt dicit ordinatio, pro tertia parte denũtiatori.pro v.ponetur *au carcant*, vituperandus & vilipendendus seu impune iniuriandus ab omnibus:& cum hoc mulctabitur pœna pecuniaria. pro vj. vice scindetur ei labium superius cum ferro ardenti:ita ꝙ dentes appareant.pro vij.vice scindetur ei labiũ inferius cũ ferro ardenti vt antè.pro viij.vice abscindetur ei lingua,vt in eo in quo peccauit,puniatur,secũdum quod in simili dicitur de teste deierãte:vt dicit gl.in l. omnes.C.de delatorib⁹,lib.x.vt facit tex.in auth.oẽs. C.cõmunia de succes.in fi.Et de blasphemantibus sanctos,aut imagines sanctorum,vide Matt.de affl. in cõstit.regni Siciliæ,quæ incipit,inconsutilẽ.in vj.col. & in cõstitutione,blasphemãtibus.in iij.lib.vbi ponit x.quæst.ad quẽ recurre post Ioan.de anania in c.fi.de maledicis.in xiij.& xiiij.& xv.col. † vbi ponit de eradẽte & destruẽte imaginẽ beatæ Mariæ virgi. aut alicuius sancti & vide Angelũ in disputatione sua incipiẽte,in refulgẽti deliciarũ palatio.in ix.col.vbi dicit, ꝙ cõtra tales debet esse vltio dura,& seuera pœna. & ita fuit factũ contra aliquos,qui sectã Luteranam insequi volebant.vide etiã Hipp.de Marsi.in sua practica causarum crimina.in §.& quia,nu.xxv.vbi dicit,ꝙ quandoque ex sola percussione quis punitur ad mortem:puta si quis percutiat imaginẽ aut tabulã in qua sit imago Dei,beatissimæ virginis,vel sanctorũ,vt dicit Angel.in l.ex senatu.ff.de sicariis. & est tex. in c.ij. §.fi.de offic.ordina.in vj. ¶†Item qui præpositum vel capitaneũ in bello deseruit,vel non defendit:vt l. desertorem.§.fi.ff.de re milita. ¶ Itẽ deportatus qui aufugit de insula:vel dãnatus ad bestias, qui aufugit. ff. de pœnis.l.capitalium.§.in exulibus.& l. qui cũ §. j. & ij.ff. de re militari.Sic etiã potest dici argu. prædictorum:ꝙ bãnitus qui reperitur in loco bãni, potest ad mortem dãnari,per iura hîc antè allegata. ¶ Item qui hostib⁹ secreta reuelat.l.omne.§.explorator.ff.de re militari.l.si quis aliquid.§.j. ff. de pœnis.vel cõmilitonem suum vulnerat.vel qui astãtibus aliis in bello aufugit. l.omne delictũ.§.quæ in acie. & seq. ff. de re mili. ¶Itẽ proditores & trãsfugæ.l.proditores.ff.de re milit.&fautores traditionis.l.fautores.ff.de pœnis.& proditor patriæ.l.fallaciter.C.de abolitioni.Quis dicatur proditor:& quomodo puniãtur proditores,vide Lucam de Penna in l.fi.C.de delato.lib.x. & in l.j. C.de peti.bono.subla.in ij.col.lib. x. vbi ponit quib⁹ modis quis dicatur proditor.vide etiam Arch.& Ioã. de Turre cremata in c.clericus.xlvj. dist.

Desertor. Deportat. aufugens. Bannitus. Hostibus secreta reuelans. Trãsfugæ. Proditor.

ET quòd sint Deo hominibus & iuri odiosi, vide Hippolyt.de Marsil.singulari suo xvj. incip. ꝑditores.& ibi nu.iiij. ponit illud dictũ vulgare , ꝙ ꝑditiones placẽt, nõ ꝑditores.† Et quis dicatur ꝑditor, vide eundem Hippolyt.in consilio suo j.in principio. & etiam aduerte ꝙ omnis qui dat alicui potionẽ venenatam, dicitur proditor:vt dicit Iacobus Butrig.in l.j.C.de malefic.& mathem.facit l.ideo.C.de his quibus vt indignis.& l.ij.C.quæ res exportari debeat. & dictum euangelij:qui intingit mecum manum in paropside,ille me tradet.& dicit Paul.de Cast.C.de statuis & imaginibus.in fine,ꝙ adulatio est species proditionis.& etiam dicitur ꝑditor qui permittit trãsire gentem inimicam.l.si quis Barbaris.C.de re militari. lib.xij.& dicit Ioã.And.in c. pro humani. de homicidio.in vj.quòd gerentes bella sine diffidatione, dicũtur agere proditorie. †

61 Proditores quo dicendi.

ITem custos belli q̃ aufugit.l. qui exeubias. ff. de re milit. ¶ Itẽ seruus qui militiam exercet.l. qui abomni.ff.de re militari.¶†Item q̃ manus intulit suo cẽturioni siue capitaneo.ff.de re mili.l.milites.§.irreuerens miles.A simili potest dici , quòd idẽ erit de Baliuo vel eius Locũ tenente:quòd si quis manus intulerit in eum,poterit capitaliter puniri.Hinc dicit Bal. in c.j.§.iniuria.in princ.de pace iura. firm.in princip.

61 Manus inferentes iuris seruientibus.

quòd

quòd dans alapam prælato seu iudici, potest capitaliter puniri. Et potest etiam per ipsum iudicem puniri: quod an sit verum, vide omnino quæ dicit dominus meus dominus Iason in l. qui iurisdictioni. ff. de iurisdict. om. iud. & in l. principalibus. ff. si cert. pet. in iij. col. & Feli. in c. ex literis. in x. col. extrà de cõstitutionib. Aduerte, qa Lucas de Penna in l. ij. in j. col. C. de desertori. dicit, quòd qui magistratum habet, si percutiat, nõ debet repercuti. & ibi ponit quæ pœna sit cõtrà illum qui manus intulit suo cẽturioni, duci, magistro, vel correctori. ¶ Itẽ turbator pacis, capite punitur. l. fi. §. fi. ff. de re mili.

63 Priuatos carceres habentes.

ITem † qui priuatum carcerem habet & exercet: & personas cõtra earum voluntatem tenet in carcere priuato: siue in domo, vel in vinea, vel in agro. l. j. C. de priuat. carcere. dicit tamen Cyn. in d. l. j. quòd si pater vel dominus ponat filiũ vel seruum in domo sua in carcere, non punitur pœna d. l. & rationem reddit: quia pater vel dominus faciunt ad correctionẽ, quæ est eis permissa. dicta autem lex loquitur quãdo fit ad custodiam. ¶ Adde etiam ꝙ dicitur quis committere carcerẽ priuatũ, qui ponit aliquẽ sub custodia datis fideiussoribus. Et paria sunt, ꝙ quis sit sub vinculis, vel sub custodia datis fideiussoribus. Luc. de Penna in l. si grauius. C. de dignita. lib. xij. & in l. sequẽt. eodem lib. Et quia hîc antè dicitur si contra eorũ volũtatem: idem etiam si volentes: vt dicit Ioannes Fabri, in suo breuiario. in l. nec seruis. C. de pœnis.

64 Latronum receptatores.

ITem † qui latrones receptat scienter, & cũ eis partitur res robatas, & dat eis auxilium & fauorem, vt l. j. & ij. C. de receptato. Limita, nisi quis receptauerit consanguineum vel affinem. l. fina. ff. de recept. Et istud est de iure Romano, secus tamen de iure Lõgobardorum inter Francos: quia nulla fit differentia an receptẽt affinem etiam patrem vel fratrem, vel receptent penitus extraneum, quia semper talis Francus receptans latronem, reputatur quasi latro, & iudicat infidelis ad patriam, sicut ille erat, nisi iurauerit cum viginti testibus sacramentalibus, qui similiter Franci sint, ꝙ nesciebat cum latronẽ. ¶ Et ita statutũ fuit per regem Pipinũ, & suã legem promulgauit in die sancti Ioan. Baptistæ post magnam missam corã multitudine & copia. de qua vide Alua. in c. j. de recepta. in tit. de pace iura. firman. ¶ Hęc materia receptatorũ nimis crudè intelligitur: & multi tenent quòd receptatores rerum furatarum furca suspendi debent prout famosi latrones & fures consuetudinarij: qđ video non bene probatum iure, vt ꝯ. j. dicã in §. v. huius tituli, in gl. j. in additione ibi posita.

65 ADde quod dicit Bar. in l. omnes. C. de agri. & cen. lib. xj. † ꝙ caupo & stabularius receptans nõ punitur: quia ex quo publicè hospitatur, nõ tenetur hospitantium cõditiones inquirere: cùm inuitus ad hoc cogatur. l. j. in fi. ff. fur. aduer. nau. caupo. stabula. ¶ Itẽ & ille qui cum inimicis tractat mortem amicorũ. C. de re mili. l. si quis Barbaris. C. vbi cau. fisca. l. vniuersi. ¶ Itẽ officialis qui prouentus publicos rei Romanę subtrahit: & dantes ei auxiliũ & fauorem. institu. de publi. iudi. §. lege Iulia pecul. & sequen.

Peculatus crimen.

ADDITIO. De isto crimine peculatus vide Matt. de afflictis in cõstitutione regni Siciliæ, quæ incipit, cum iusta prouidentia, in vij. notabili: hodie in Francia multum practicatur propter infinita latrocinia, & excessiua quę fuerunt reperta in officiariis finantiarum, ita quòd multi fuerũt destructi, & in corpore & in bonis, fortè alibi pœnam. † ¶ Item qui frumentum exercitus lucrifaciat. l. iiij. C. quæ res vend. non poss.

¶ Item seruus falsitatem committens. ff. de fal. l. j. §. fi. Et licet dictũ fuerit ꝯ. in prin. huius materiæ, ꝙ nemo punitur pœna capitis, nisi sit in dolo, tamẽ seruus cõmittẽs falsitatẽ etiã ignorãs, in casu punitur pœna capitis. Ita pondero text. in l. diuus j. ff. de falsis. cogita. ¶ Item adde ꝙ qui se gerit pro notario qui nõ est, punitur pœna mortis. Alex. in cõs. suo 50. in ij. col. in iij. vol. Dominus meus Ias. in l. præscriptione. col. v. C. si contra ius vel vti. pub. Feli. in c. super literis. xviij. col. de rescrip. ¶ Item seruus faciens violentiam. C. ad leg. Iul. de vi. pu. l. serues. ¶ Item mulier quæ seruo se supponit. C. de mulie. quæ prop. ser. se subie. l. j. ¶ Itẽ mulier quæ se aĩali bruto subiecit. c. mulier. xv. q. j. ¶ Item Iudæus qui Iudæum cõtra Christianum defendit: vel conatur eum trahere ad sectã suam. C. de Iudæis. l. ij.

Seruus fal sum cõmittens.

ITem Iudæus vel hæreticus qui emit mãcipiũ Christianũ. C. ne Christianũ mancip. l. j. ¶ Item qui ferrũ vẽdit, vel arma portat ad hostes. vt ff. de publicanis. l. cotẽ. ferro. & C. quæ res expor. non pos. l. j. & ij. ¶ Itẽ qui furantur victualia quæ ducũtur ad exercitum. C. quæ res vendi non pos. l. fi. ¶ Itẽ qui emunt frumenta publici canonis in litoribus, puniunt pœna capitis. l. qa nonnunquã. C. quæ res vẽd. nõ pos. Itẽ vendentes purpuras & ementes, qbus princeps, vtit, cùm sedet in maiestate. l. j. C. quæ res vẽd. non pos. vel qui emit muricẽ, & tingit purpurã. per d. l. j. vt dicit Bal. in l. data opera. C. de his q accus. nõ pos. ¶ Itẽ qui aliquẽ castrauit. ff. de sica. l. lege. §. fin. & C. de eunu. l. j. Castrati enim illo tempore nõ erãt digni bonis nec dignitate: vt voluit Valerius Maximus lib. vij. in tit. de test. quæ rescissa sunt. c. qd mamerci. ¶ Item qui eã cuius tutor est corrũpit. C. si quis eã cuius tutor fuerit. l. j. ¶ Item qui spiritualia vendit, vel sanctorũ reliquias, pœnã capitalem cũ simonia cõmittit. j. q. j. c. qui studet. & tales incidũt in hæresim, vt dicit Gregorius in registro: quando dicit si presbyter per pecuniã ecclesiam obtinuerit: nõ solùm ecclesia priuetur, sed etiã sacerdotij honore spolietur: quia altare & decimas, & spiritũsanctum emere vel vendere, simoniacam hæresim committere nullus fidelium ignorat.

Castrans aliquem.

66 Vendẽs spiritualia.

ITem qui fracto carcere aufugit. ff. de effracto. l. j. ff. de re mili. l. milites agrũ. §. eius fugam. Quod quomodo sit intelligendũ: vide plenè per dominum meũ do. Iason. in l. admonendi. in lectu. in xviij. col. & in repet. in lxiiij. col. ff. de iureiuran. in quibus locis limitat illud dictum tribus limitationibus. ¶ Item lenę, & lenones, vel mulieres quæ propter vestimẽta, vel alio modo: & maximè virgines & cõiuges trahũt ad meretriciũ, vt in authen. de lenoni. §. præconizamus. col. iij. Et tex. in l. j. ff. de extraord. crimi. canonizatus in c. solicitatores. de pœnit. distin. j. quòd solicitatores delicto perfecto capite puniuntur, imperfecto deportãtur. & tales debẽt expelli de ciuitate sicut leprosi, aut pestiferi, vt dicit Guil. de cug. in l. nullus. C. de summa trini. ¶ Item qui aggerem Nili rũpit, vel alterius fluminis in simili. l. j. C. de Nili aggeri. non rumpendis. talis enim comburitur. Bal. in l. data opera. C. q accu. non pos. Alios quatuordecim casus in quib⁹ quis cõburit, ponit Albertus de Gãdino in suo tractatu maleficiorũ. in tit. de pœnis. in xxiij. & xxiiij. col. ex quibus hîc ponuntur plures. ¶ Itẽ † qui vtitur veste religiosa in vituperiũ religionis: talis enim punit capite. vt notatur in authen. de sanctissimis episco. §. penult. coll. ix. ¶ Item magister vel gubernator nauis, qui absente domino aliquid illicitum reposuit in naui, propter quod esset confiscanda, punitur pœna capitali. l. cotem. §. dominus. ff. de publicanis.

Effractor carceris.

Lenones & lenæ.

Virginum stupratores quomodo puniantur.

67 Religionẽ irridẽs.

BIU Cujas

ITem si quis ꝑtrahat extra domũ suã matrẽ familias pro debito, & eã ꝑsonaliter capiat, capite punitur. l.j.C.de officio diuersorũ iudi. Bal.in l. consentaneũ. post glo.ibi in verbo,ad cogendũ.C. quomodo & qñ iudex. ¶Item nocturnus populator agrorum est capite puniẽdus.l.j.C.quando liceat vnicuique se sine iudic.vindica. ¶Item vastatores vinearum.l.ij.ff.arborũ fur.cæsa.Vide Ioã.Sanxon. in consuetu.Turonen. titulo,*des heritages defensables*, art.vj.& ibi quale sit vtilius in redditu an pratum an vinea.

Nocturnus populator.

¶Item qui aliquẽ conatur extrahere de religione.l.eũ quicunque.C. de apost. ¶ Item qui imaginem saluatoris facit in humo,vt pedibus opprimatur.l.j.C. nemini licere signum saluato.

ADDITIO. Quid de illo qui frangit picturas sanctorum factas in ecclesia,vel imaginem crucifixi, vel gloriosæ virginis,vel alicuius sancti,vide Matthęũ de afflictis in constitutione regni Siciliæ quę incipit, incõsutilem.in vj.col.iam dixi antè† ¶Itẽ ille qui armata manu vel corpora vel ossa mortuorum extrahit de sepulchro.ff.de sepul.violato.l.iij.§.aduersus.

Alimenta denegans.

ITem qui denegat alimẽta ei cui dare potest aut tenetur.l.necare.ff.de libe.agnosc.& facit tex. cũ glo. in l.ij.C.de infanti.exposi. quòd si quis exposuerit filiũ suũ dicatur ipsum necare.arg.d.l.necare.& ideo vt homicida puniẽdus est. ¶ Itẽ qui authoritate sua furcas erigit,vel cũ sit priuatus,vtit imperio,vel insignia seu repræsentãtia magistratum gerit:vt dicit Bal. in l. data opera.in iiij.col.C.qui accusa.nõ possunt.vbi ponit multos ex casib⁹ prædictis. Aduerte quomodo sit puniẽdus qui in se iurisdictionem vltra quàm habeat gerit:vt sunt Comites & Barones,qui aliquãdo attingunt & cognoscũt de his quæ spectãt ad solum principem.vide amplè Lucam de Penna.in l.j.colum. x.& xj. C. vt nemo ad suum patroci.lib.xj. ¶ Et dicit Gulielmus de ludo in suis singularibus,articulo v. quòd iudex occupãs alienam iurisdictionem est capitaliter puniendus.

ADDITIO. Vide ad hæc Mat.de afflictis in consti. regni Siciliæ,in constit.quæ incipit.iij. col.in ij.q,vbi dicit quòd saluægardiæ,quas defensas vocat, nõ possunt concedi nisi nomine principis.

68 Condẽnatũ demanibus iustitiæ eximẽs.

ITem eximens †de manibus iustitiæ cõdemnatũ ad mortem:aut confessum & conuictum de crimine: quia tunc punitur pœna criminis lęsę maiesta.tex.est in l.cuiuscunque.ff.ad l.Iuli.maiesta.domi. meus Iaſ. in l.j.§.qd prætor.ff.ne quis eũ qui in ius voc.& Alexand,vbi plenè:& intellige quando eximens eximit à iudicibus,ab imperatorevel summo principe:secus si ab aliis inferioribus.ita dicit Ioan.Fab.in §. pœnales, in vlti.col.inst.de acti.& ibi dominus meus Iason qui dicit non esse alibi. ¶Ideo tyranni qui cùm habẽt aliquam administrationẽ à principe in aliqua ciuitate, & videt se potentes,faciũt se dominos ciuitatum per partialitates,tales suspẽdentur:vt dicitur Nume.xxv. e.Tolle cũctos principes populi:& suspende eos cõtra solẽ in patibulis, vt auertatur furor meus ab Israel. ¶Hinc dicit Bart,in l.j.C.de condu.& procura.lib. x. quòd habentes maiorem dignitatem & authoritatẽ apud principem,si delinquunt in principem, magis sunt puniendi.

69 ET aduerte † ꝙ animaduertere in corp⁹ est de mero imperio:vt suprà dixi,& posui casus. Qui quidem intelligũtur in corpore rationabili : quid autem si animaduertatur in corpus irrationabile?vt est text. & exemplũ. c.mulier.xv.q.j.dic quòd idem est.Ita tenent Lud.Rom.& Imo.in locis allegatis per dominũ meum in d.l.imperiũ.in vij.col.vbi etiã dicit istud extendẽdum si animaduertatur in corpus inanimatum, puta in corpus mortuũ: in cuius cadauer aliquãdo animaduertitur:vt habes gl.in l.ij.ff.arbo. fur.cæsa. & istud idẽ tenet do.meus in l.ij.in ij.col.C.q testa.face. pos.Ibi † ponit de seipsum interficiẽte qui debet furca suspẽdi.vide de hoc Ioan.Sanxon.in consue.Turo. titulo, (*des amendes*) articulo si. in fine.

70 Seipsum interficiens furca suspendi debet.

ET sic patet ꝙ animaduertere in corpus naturaliter in totũ est de mero imperio. Quid aũt si aiaduertat ciuiliter:puta deportãdo vel banniendo,vel etiam amittendo libertatẽ?dic idem.ita notatur per omnes in d.l.imperiũ. Aduerte etiam quia ecclesia potest bannire clericũ suum.c. in synodo.lxiij.distinct.

ITem quid si animaduertatur in partẽ corporis tantum:puta mutilando membrum,vel abscindendo? dic idem.Et tenet. Cy.in l.si quis non dicã rapere. in xix.q. C. de episc. & cle.in l.transigere. in iij.q. C. de transactio.Bal.in l.reos.in iij.col.C.de accu.& in l.data opera.in xv.col.in fi.C.qui accus.non pos.vbi dicit, ꝙ amputatio est de mero imperio. Facit,text. in §. & hoc iubemus.in authen.de collato. colla.ix.Amanellus de claris aquis in singularibus suis,art.lix. vbi est tex.ꝙ ex quo membri abscisio est pœna capitalis,non potest interuenire ꝓcurator. † Et aduerte ad casus in quibus fit condemnatio in amissione mẽbri. Dic tamen quòd auris præcisio non est de mero imperio: nec fustigatio.vt tenet Alber.de rosate in l.fi.C.de officio eius qui vicem alterius. in fine.

71 Casus in quibus fit condemnatio in amissione membri. Licuisum mẽbri.

PRimò in seruo fugiente ad Barbaros. C. de seruis fugi.authen.sed nouo iure. ¶Secundò in exactore tributorum falsum cõmittente in officio suo:qui manum amittit secundũ Lombardos:vt in Lõbar. de his q falsum fecerũt instrumentũ.l.j.& ij. ¶Tertiò in falsariis monetæ:qui similiter amittunt manũ:vt in Lõbar.de his q mone.fal.l.j. ¶Quartò in eo qui fecit instrumentũ alienationis feudi.de ꝓhi.feu aliena.c.imperialẽ.§.scriba verò punitur in amissione manus. Et ponit Iaco. Ardizoni.xxiij.casus in quibus punitur in amissiõe man⁹.ita ponit in summa sua in vltima charta,sub rubrica,vbi q manũ amittit.prout refert Alua. in tractatu differentiarũ suarũ:post feuda, in centesimo notabili.¶Quintò qui fregit pacẽ vulnerando aliquẽ,similiter manũ amittit,vt in vsi.feud. de pace tenen.§.si quis alium.¶Itẽ & in furto secundũ iura Lõgobar.quoniã membrũ amittũt fures : nam secũdùm dicta iura amittũt oculũ pro primo furto, pro secundo nasum,pro tertio laqueo suspendũtur, vt in Longobarda,de latronibus.l.si quis.& etiam secũdum leges nostras municipales:vt habemus infrà tit.proximo in c. *si aucun commet simple larrecin*, vbi plura dicã de furto quomodo debeat puniri.

ITẽ † est de mero imperio coercitio corporalis quæ fit ad pœnam delicti.ff.de iurisdi.om. iudi. l. magistratibus.& in authẽ.de defen.ciui.§. audiẽt quoque. colla.ij.ratio est, quia expeditur officio iudicis nobili,& habet publicam vtilitatem : vt dicit Bartol.in d. l.imperium. nec obstat vt dicit Bartol.l. fi. ff. de offi. eius &c. quæ loquitur de modica coercitione : quæ quidem non est de mero imperio:quia nõ fit ad vindictam maleficij:sed fit officio iudicis mercenario ad expeditionem causæ. multa circa hoc dicunt doctores impugnando Bartolum maximè Fulgo. vt videre potes per dominũ meũin d. l.imperium : sed dicit cũ Alexand.quòd modica coercitio verbalis licet sit iurisdictionis bassæ:tamen potest esse misti imperij,scilicet vt in casu l. cognitio. §. j. ff. de officio eius. &

72 Coercitio corporalis est de mero iure.

decla

declarat Bar.in l.magistratib⁹.ff.de iurisd.om. iudi. sed Bart.non vult expresse dicere, quòd sit simplicis iurisdictionis tantum,etiam si sit meri & misti imperij. ergo etiam potest esse infimæ iurisdictionis : quia cui licet quod est plus.s.habere merum & mistum imperium,licet quod est minus.s.facere ea quę sunt infimę iurisdictionis & bassæ.¶ Itẽ † tortura quæ fit ad pœnã est meri imperij,quia expeditur officio iudicis nobili:& ad publicã vtilitatẽ,secundũ Bar.in d. l. imperium.& in l.interdũ.§.qui furẽ.ff.de furtis. & in l. cũ seruus.ff.de condi.causa data. ¶ Item si imponatur in causis criminalib⁹ ad eruendã veritatẽ est meri imperij:quia cognitio causarum criminaliũ in quibus imponũtur pœnæ supradictæ pertinet ad maiores magistratus:& sine tortura in talibus nõ potest inueniri veritas.concessa ergo dictis iudicibus cognitione dictarũ causarum, cõceditur & illud per quo ad ipsam veritatis indagationẽ peruenitur.s.tortura.¶ Itẽ modica coercitio quę fit ad puniẽdũ delictũ leue,est meri imperij. Ang.in d.l.magistratibus. & l. imperium. ¶†Itẽ incarceratio quæ fit ad puniendũ delictũ in foro canonico est meri imperij.ita Bar. in d. l. imperiũ. Alexã.ibi.in x.col.¶Vide de hoc etiam Alber. in l. fi. C.de officio eius qui vicem alterius gerit.vbi videtur tenere,quòd quãdo est ad custodiam, vt in defensoribus ciuitatum,non est meri imperij.

73 Tortura ad pœnam est meri imperij.

74 Incarceratio ad puniendũ delictum.

ADDITIO. Quomodo carcer perpetuus est ad pœnam,& loco cuius potest imponi pœna ad galeã. vide Mat.de afflictis in constitutio.regni Siciliæ,quæ incipit,hí qui.in vij.viij.& ix.notabili.

75 Excommunicatio.

ITem† excommunicatio quę imponitur contra rebelles vel contumaces ex causa publica.ita Inno.c. trãsmissa.de ele.Fel.in c.de causis.in pen.col. extrà de 76 offic.deleg.Aduerte tamen † quòd excommunicatio non tribuit iurisdictionem nec possessionem,etiam si ei obediatur à nõ subditis.notatur in c. olim de restitutio.spolia.Guido pape sing. suo clxxx. ¶ Itẽ cognitio sola eorũ quæ sunt de mero imperio est de mero imperio.vt ff.de offic.eius,cui man.est l.j.§.huius. Et melius in l.solent.ff.de offic.procon.& legati.

ITem sententia eorũ quæ sunt de mero imperio est meri imperij,quod apparet:nam licet procons. demandet cognitionẽ,non tamen demandat sententiam d.l.solent. ¶Itẽ executio sententię eorũ quę sunt meri imperij,est de mero imperio,vt satis apparet in d.l.imperiũ.ibi est animaduertendũ, quod debet intelligi, si legitimè & ritè cognitio præcessit.l.iiij.§.condemnat.ff.de re iudi.C.comminationes vel epistolas. l. fi. & sic l.imperiũ, intelligitur nedũ in gladij potestate, quãtum ad cognoscendũ vel sententiandũ, imò etiã quantũ ad gladiũ ad rem:seu in exequẽdo.¶Et aduerte ad id quod dicit Angel.in l.qui restituere,post prin 77 ci.ff.de rei vind.† ꝙ executio manu militari fit tantũ p ordinarium habẽtem merum imperiũ. Imò vt dicit 78 Felin. in c. de cætero.in iij.col.de re iudi.† ꝙ delegatus à principe debet committere executionẽ suę sententiæ ordinario:quãdo est necessaria manus militaris & armata:quia illam nõ potest manu armata ipse delegatus exequi.qđ no.¶Quod facit contra inferiores iudices,vt sunt defensores ciuitatũ,qui volũt sibi attribuere manũ fortẽ:quoniã incidunt in crimen læsę maie.& caueant,ne vbi habẽt tãtummodo cognitionem in aliquibus,vsurpẽt vltra iurisdictionẽ eis concessam, quoniã incidere possunt in priuationem eorum iurisdictionis vltra pœnam prædictam, vt tenet Matthæus de afflictis in constitutione regni Siciliæ, quæ incipit,cum satis.†

QVia† dictũ est suprà quæ causę sunt meri imperij,videndũ est qui sint iudices q habẽt cognoscere de talibus causis. De primo dicto dictũ est satis in prin.ꝙ cõpetit tãtũ principib.De aliis dic. primò ꝙ habemus triplicẽ vniuersitatẽ habitationũ &prędiorũ.Vnã largã,quę facit prouinciã. & hæc habet iurisdictionẽ,merũ & mistũ imperiũ de iure cõmuni.ff.de offi.præsidis.l.illicitas.§.vniuersas.Et sunt hodie Balliui in Burgundia,& in quibusdã aliis locis Galliæ.in qbusdã verò dicũtur Senescalli, quibus data est omnis potestas,quæ olim dabatur rectorib⁹ prouinciæ. de quo officio habetur.C.de offi.recto.prouin.l.j.per totũ.qui habet omnẽ iurisdictionẽ,merũ & mistũ imperiũ.Aduerte † ꝙ iudicũ ordinariorũ alij sunt cõsules,alij ꝓconsules,alij præsides,alij quæstores vel alij sunt maximi,alij magni,alij medij,alij minimi,alij infimi. Et quis dicatur Balliuus,Præpositus & Viguerius.vide glos.in cle.j.de pœnis.& Boeriũ in tit.de iurisd.om.iud.in glo.ij.in consue.septenæ Bituricen.

79 Qui iudices cognoscere habeãt de causis meri imperij. Vniuersitas triplex.

80 Iudicũ ordinariorum distinctio.

DE Balliuis seu Senescallis Franciæ quã potestatẽ & iurisdictionẽ habeant, & quomodo sunt clarissimi,aut spectabiles,ponit Petrus Cotereau in suo schedulari magistratuum ciuium.titul.de præsidibus prouinciarum,& clarissimis balliuis, seneschallis Fráciæ.& ibi etiam ponit de electis regiis in regno Franciæ,quam iurisdictionem habeant.

ADDITIO.Amplè de potestate & dignitate Balliuorũ,& eorũ locũ tenẽtibus,& de pluribus aliis officiariis huius regni dixi in catalogo glorię mũdi in septima parte.xvij.consideratione,vsque ad xxviij.†

IDem dic in locũ tenentibus dictorũ Balliuorũ,† q propriè dicuntur vicarij,& habẽt illã eandẽ iurisdictionẽ quã habent rectores prouinciarũ. Text.in l. fi. C.de offi.eius q vicẽ alter.ger.& hoc intellige absente balliuo,quia in eius præsentia nõ possunt ferre sententias corporales.Bar. in l.obseruare.in prin.in vers. Itẽ no.ex l.sequẽ.ff.de offi.procon,& leg.vt videt tenere gl.in l.fi.quæ incip.suggerente. C. de offi. eius q vicẽ alterius ge.ꝙ nõ potest talis Locũtenens cognoscere de mero & misto imperio.sed contrarium tenet Bar.in l.j.in vlti.col.ibi.Quæro, quid si non est delegatus,sed quidẽ est substitutus.ff.de offic. eius cui mãda.est iurisd.& tenet Ang.Are.insti.de excep.in rubr. in iij.col.& an Locũtenẽs possit semper idẽ qđ Balliuus.vide Felin.in c.tãto.in xiij.col.extrà de reser.& an possit facere Locumtenẽtem.vide Bald.in l.j.§.à prefectis.ff.de leg.iij.qui dicit,ꝙ nõ,& vide Iaco. Rebuf. in l.ex eo.C.de argẽtibus in rebus.lib.xij.vbi post argumenta hinc inde cõcludit,ꝙ si fuit commissa causa tali Senescallo vel Balliuo, non facta mẽtione de locumtenẽte,ꝙ si Senescallus vel Balliuus fuerit absens eius Locumtenẽs non poterit cognoscere.Concorda prædicta de locumtenẽtibus:† Quia Locũtenens au- 82
thoritate hominis nõ cognoscit de causis meri imperij.d.l.suggerẽte.& p notata ibi.& hoc est † quia magistratus nõ potest conferre alteri merum imperium. Sed secus est in locũtenente authoritate legis.& prędictã concordiã facit Bal.in authen.sed nouo iure. C. de seruis fugitiuis. in prin. Ex quo dixi ꝙ Locumtenentes generales Balliuorum q sunt deputati à Principe (qui est lex animata in terris) habẽt cognitionẽ meri imperij,Sed locumtenentes particulares deputati à balliuis:qui sunt & locantur in sedibus particularibus,non habẽt illam cognitionem meri imperij. Faciũt quæ dicit Bar.in l.j.§.hi quibus. ff. de lega. iij. & in l.j.ad finẽ. ff. de offic.ordi. & Bal. in authen. sed omnino.in iij.col.C.ne vxor pro marito. & do. meus

81 Locũtenentes balliuorũ quã iurisdictionẽ habeãt.

83 Magistratus nõ potest conferre alteri merum imperium.

BIU Cujas

Iaſ.in l.ſi cadē.ff.de offi.aſſeſſo.Guido pap.q.cccxviij. & ccccxxiiij.Pet.de Anch.in c.j.de offi.Vicarij. ¶ Aduerte etiam,† quia vicēgerenti debet adhiberi idē ho
84 *Vicem gerētes honorandi vt princeps.* nor qui adhibetur principibus. Et ideo gerēti vicem regis debet idem honor adhiberi qui adhibetur regi. vt tenet Philip. Francus in c. grandi. in v. no. de ſupplen. negli. prælatorum.

ADDITIO. Vide quæ dixi in catalogo gloriæ mūdi, in vij. parte in x.conſideratione. & in ix.parte, in
85 xiiij. conſi. ¶ Aduerte etiam † ꝙ vicarius non poteſt quid facere in præiudiciū ſui domini. Henri. Boich, in c.vigilanti.in fine.de præſcri.& ibi Felin.

86 *Vniuerſitas minus larga.* SEcunda† eſt vniuerſitas minus larga:quę cōſtituit ciuitatē,& huic vniuerſitati nō coheret iuriſdictio tātum vſque ad certam quātitatem in leuioribus criminibus,ſed merum & miſtū imperium non habet, vt in auth.de defen.ciui.§.iudicare.& §.audient. & §. iuſiurandum.in ſi.& iſti tantūmodo cognoſcūt de leuioribus criminibus,& leuia pertractāt.§.nos igitur. in auth. de defen.ciui.& in authē.de man.prin.§. ꝙ ſi delinquentes.col.iij.Ergo iſti noſtri maiores ciuitatū Galliæ non habent merum & miſtum imperium.

Vigobertus Heduenſis. QVid de Vigoberto noſtro Heduen.qui olim vitæ & necis poteſtatē in ſuos habebat, vt refert Cæſar in ſuis commentariis.Sed hodie nunquid habeat merū & miſtum imperium:non enim cognoſcit nec ſententiat de cauſis criminalibus, ſed exequitur. Et in hoc non habet merū & miſtū imperium, cū (vt ſuprà dixi) de talib⁹ cognoſcere,& ſentētiare ſit meri imperij,nūc pendet proceſſus.Ideo cogita.¶De poteſtatibus Italiæ qui nō habent merū & miſtum imperium,niſi vſurpauerint ex cōſuetudine vel priuilegio, vt patet in tit.de pace cōſtantiæ.vbi aliquādo à principibus quibuſdā ciuitatibus cōceſſum fuit,vel etiā Romę,à iure cōceſſum fuit.vt l.j.§. cū vrbē.ff.de off.pręſ. vrb.& ex his cauſis iuriſ. cohæret loco ſeu territorio. d.l.j.§.cum vrbem.de ſcabinis vide.q.Tho. cccxviij.

87 ALia† eſt vniuerſitas minima,vt caſtrū,villa,vicus & huic vniuerſitati nulla coheret iuriſdictio:ſed alterius ciuitatis iuriſdictioni ſubeſſe dicitur:vt C.de natura.libe.l.iij.vbi dicitur qs vicus ſeu poſſeſſ.alteri ſubeſt.pro hoc,C.de epiſ.& cler.l. nulli. §. ꝙ ſi in vico.ff.ad munici.l.q ex vico.& in auth.qui.mo. na. eſſi.ſui.§. ſi inuito.cū ſimilibus.Et iſta ſunt de iure cōmuni.¶Sed de cōſuetudine vel priuilegio,etiam quilibet dominus in ſuo caſtro,villa, vel vico,poteſt habere oēm iuriſdictionē.Ita tenet Bar.conſ.clxxxix.incip.Primò quæritur vtrū iuriſdictio.Et multi domini Frāciæ & Burgūdiæ habent oēm iuriſdictionē, altā, baſſam,& mediā.Alij habent mediā tantūm,alij baſſam,vt ſunt illi qui habēt tantūmodo condemnare in emēda,vſq; ad ſeptē ſolidos.& nō cognoſcūt de delic-
88 *Caſtellani an poſſint mulctā imponere.* tis. ¶ † Et de iſtis caſtellanis nūquid poſſint mulctare,& mulctā iponere,vide Guido. papæ.q.ccccxxvj.

ADuerte tamē ꝙ iuriſdictio quæ exercetur in caſtris aut villis cōmuniter exercetur per magiſtratus,aut per defenſores ciuitatum, qui differūt in aliqbus:aut per ordinē decurionū, hoc eſt per ſcabinos qui tenētur ſibi aſſumere magiſtratū cū non habeant expeditionē iuriſdictionis,nec ius dicere poſſunt, & tales omnes ſupradicti habētes iuriſdictionē, nō pōt edictū facere,neq; legē municipalē, niſi ius politicū & adminiſtrationē reip.ex priuilegio pricipis habeāt. ita de his oībus ponit ample Petrus Cotereau in ſuo ſchedulari magiſtratuū ciuiliū.tit.de magiſtratib⁹ municipalib⁹ & ſuppoſitis iuriſd.Frāciæ:& dicit ibi,ꝙ licet ſcabini ſeu cōmunitas vni⁹ caſtri aut ciuitatis habeāt iuriſdictionē,quā per ſuos magiſtratus expedire faciūt,ꝙ tñ prædicta iuriſ.nō debet eſſe eis pātrimonialis,hoc eſt nō dñt habere emēdas,ne nimis ſuo ærario faueāt:& iuriſdictio tātū patrimonialis debet eſſe principis,aut alterius iuriſdictionē habentis.Quia magiſtratus nō debēt habere fructū iuriſdictionis. in authē.vt nulli iudicū.&c.colla.ix. qđ facit cōtra multos iudices,q ſibi attribuūt emēdas iuſtitiæ:vt ita loquar,quod facere non debēt, vt dixi j. in rub.ſeq. ar. vj.in glo. *iuſques à ſept ſolz*,num.xij.in fine.vide Ioan. Sanxon.in conſuetudi.Turonen.tit.*des droictz de chaſtellenie*,art.iiij.qui allegat l.ij.§.fin.de iudiciis.

ET quando † quis emit fructus emēdarū ,p primo anno,alius pro ſequenti:ſi quis commiſerit delictū in j.anno,& fuerit condēnatus in ij.anno, ad quē ſpectet condēnatio:vide Bald.in l.fin.C.de fru. & lit. expen.Iaſ.in l.more.in iiij.col.ff.de iur.om. iud. & in l.ſi ideo.C.de his quibus vt indi.& dixi plenè, *des iuſtices*,§.vij.in gl.*l'amende*,ver.iuxta hanc materiam. 89

NVnquid † autē merū imperiū poſſit præſcribi. vide do.meū Iaſ.pleniſſimè in d.l.imperiū.in xj. col.de iuriſ.om.iudi. † & aduerte quia tantū præſcriptū quantū poſſeſſū,nec præſcriptio vni⁹ iuriſdictionis in vno articulo ſe extēdere pōt ad aliū.Felin. in c. auditis.de præſcrip.Barba.in l.j.§. ſi ſtipulāti.in xj. & xij.col.ff.de ver.ob.practi.Papien.in forma libelli, in actione cōfeſſoria. in gl. plenā & omnimodā iuriſdictionē.Tex.in c.cū cōtingat.& ibi do.Car.extrà de foro cōpe.dicit p illū tex.ꝙ ſi fuerit iuriſdictio acqſita p præſcriptionē, nō inducit poteſtas coercēdi. Faciunt quæ dicunt Card.& Inno.in c. paſtoralis. de offi. dele.& Alex.& alij in l.ij.ff.de iuriſd.om. iud. † facit tñ primò qñ qs haberet iuriſdictionē in loco ex priuilegio,ſiue cōceſſione illius de cuius præiudicio agit:qa ſi habēs iuriſdictionē ab eo q habet ius cōcedendi,& vtit iuriſdictione in vno actu, tūc retinet iuriſdictionē in omnib.aliis actibus.Ita Bar.in l.j.§.ſi qs hoc interdicto.ff.de itine.actú q; priua.Pau.de Caſt.in l.imperiū.ff.de iuriſ.om.iud.Fel.in c. auditis. in ver.j. declaratio:& iſta iſti. ¶† Secundò fallit de vna pſona ad aliā.puta qñ qs pręſcripſit iuriſdictionē in territorio: habet etiā iuriſ.in aduenas & forēſes ibi delinquētes; licet nunquā ibi vſus fuerit.Per Bal.in l.ſi quis diutur no.in ſecūdo nota.p illū tex.ff.ſi ſerui.vendi.Bal.melius in addi.ad Spe.in tit.de iuriſ.om.iud. ver.antepe. ¶† Fallit iij.qñ quis præſcriberet iuriſ.in loco, in quo aliàs nō poſſideret iuriſdictio , ita ꝙ ibi iuriſdictio eſſet vacās,tunc pręſcriptio in vno actu extēditur ad omnes act⁹ iuriſdictionales.Ita dicit Inno.in c.dilecto. de offi.arch.p tex.in c.j.de reli.do.Panor.in c.cū inter. de re iudi.p quā limitationē dicit idē Panor. in conſi. ſuo lxxj.incipiēte, Videtur prima fronte dicendum.ꝙ ſi quis pręſcripſit ius decimādi in vna parrochia,& in vno fundo perceperit, nullo alio percipiēte,ſi ille fundus erat pro parte redactus ad culturā, licet alia pars de nouo redigatur ad culturam , non dicitur in hoc nouale,ita ꝙ curatus poſſit prætendere illud ius dedecimandi,quia ex quo præſcripſit ius decimādi nullo alio percipiente , dicitur præſcripſiſſe in omnibus actibus perceptionis decimarum.quod nota. 90 *Merum imperium an poſſit præſcribi.* 91 *Præſcriptio vnius articuli nō extēditur ad alium.* 92 93 94

ADDITIO. Vide Matth. de afflictis in cōſti. regni Siciliæ,quæ inci.ea quæ ad decus,in iij.notabili.& in vj.notabili ponit an cōceſſa omnimodā iuriſdictione per principem ſit cōceſſum merū imperium. † Et ibi quid ſi princeps in vna terra non habet niſi iura regalia, & vēdit illā terram , an dicatur vendidiſſe iura regalia.aduerte tamē vt dicit ibi,quoniam vendendo 95 *Imperij meri venditio quid trāſferat.*

merum

BIU Cujas

merum imperium nõ propterea trãſtulit appellationes. ¶Adde Feli.in c.cauſam.in ver.facit etiã dubium: extrà de præſcripti.& videtur eſſe cõtra tex.c.cũ contingat.extrà de deci.

ISTas tres limitationes ponit do.meus Iaſ.in l.iij. in prin. in ij.lectu.quã legit Papiæ me audiente.ff. de acquiren.poſ.q allegat etiam Alex.in cõſil.ſuo lxviij. in ij. vol.in vlt.col. ibi, ad prædicta bene facit. Vide Soci.in cõſ.ſuo cxj.in vlt.col. ¶Pro quarta limitatiõe
96 dicit,†ꝙ ſi fuerit iuriſdictio ſimpliciter prę̃ſcripta in aliquib⁹ actibus,intelligit̃ prę̃ſcripta in cõnexis inſeparabilibus à principali,& hoc qñ principale nõ põt ſtare ſine cõnexis.Bal.in l.eos.C.de vſur.& eſt bonus tex.in l.ſi inaliena.§.j.ff.de vſufr.vbi dr̃ ꝙ præſcriptio extenditur ad cõnexa.Ludo.Ro.in conſ.clxxxij. Feli. in d.c.auditis.in xij.col.ver.quarta declaratio. Et iſtã quartam limitationẽ ponit do.meus Iaſ.in l.de quib. in vij.col.ff. de legibus.

Præſcriptio extenditur ad cõnexa.

97 Quæ ſint de miſto impeerio.

QVæ ſint † de miſto imperio?dic ꝙ oẽs cauſę ciuiles,ſeu pecuniariæ q̃ ſunt vltra ccc. aureos,vt in §.iudicare.in auth.de defen.ciuit.coll.iij.¶Itẽ cognoſcere per viã ſupplicationis de cauſa à quo nõ fuit appellatũ.Bar.& Iaſ.in d.l.imperiũ.& Iaſ. in authẽ. quæ ſupplicatio.C.de preci.imper.offerẽ. ¶ Itẽ mittere in poſſeſſionẽ ex ſecũdo decreto ſiue fiat incidẽter officio iudicis mercenario deſeruiẽti actioni intẽtatę, vel intentandæ, ſiue fiat officio iudicis nobili. Ita Bar. in d.l.imperiũ.vbi ponit multa alia quæ ſunt de iſto miſto imperio.ſillud quod regrit plenã cauſę cognitionẽ realẽ & perſonalẽ,vt in danda reſti.in integrũ, vel etiã ſine reali & pſonali cognitione. ¶Item expellere quẽ de poſſeſſione re ipſa.†Itẽ dare bonorũ poſſ.quę tribuit ius.¶Item datio tutelæ eſt miſti imperij.l. muto.§.tutoris.ff.de tutelis.& ibi notatur p gl.& doct.l. nec mãdãte.ff.de tut.& curat.datis ab his c.petitio.& ibi Inn.de ꝓcu.do.Iaſ.in l.j.col.iiij.ff.de iuriſ.om.iud. ¶Itẽ ꝓnuntiare ius de mittẽdo in poſſeſ.ex ij.decreto. ¶Interponere authoritatẽ in alienationibus & trãſactionibus alimentorũ. ¶Itẽ interponere authoritatẽ emancipationi,vel manumiſſioni:oẽs em̃ quę̃ſtiones ingenuitatis & libertatis ſunt de miſto imperio.C.de pedaneis iud.l.j.& C.ne de ſtatu defunc.l.ſi pr̃.¶Item cõpeſcere aliquẽ captis pignoribus,vt C. de pignori. l.nominatori.& ff.de dam.infec.l.iiij. §. an tamen. & ff.de muneri.& hono.l.ſi quis magiſtratus. ¶Item ponere aliquam rem ad manus curiæ,ne partes veniant ad arma.de quo habet̃.ff.de vſufr.l.ęquiſſimũ.in prin. ¶Item executio ſentẽtiæ in cauſis ciuilibus eſt de miſto imperio.iuxta id qđ notatur C.de bonis authorita.iudi.poſſiden.l.cũ proponas.& C.de agri. & cenſi. l.cum ſatis.§.caueant.lib.xj.& ff.de re iudica.l. ij.

ITem ius bannizandi & pignorandi in nemoribus, paſcuis & hortis, & in aliis locis.vt facit C. de paſcuis publicis.l.ij.lib.xj.Nõ enim pertinet priuato.vt eſt tex.ad literã.in l. Quintus Mut. cũ l.ſeq. ff.ad legẽ aquil.¶Item etiã relegatio,non eſt de mero imperio. & ideo minores iuſtitiarij,qui non habẽt altam iuſtitiam,poſſunt bãnire.Ita dicit Ioã.Fab.in §.cũ autem, inſti.quibus modis ius patriæ po.ſoluitur.Et dicit ꝙ ita obſeruatur de facto.

ADDITIO. Licet videatur ꝙ ſit de mero imperio,vt eſt gl.in l.ij.C.vt nemo priuatus. & ita etiã tenet Matthæus de afflictis in conſtitutione regni Sici. quæ incip.ad offi.baiulorum.†

ITem etiam cauſa nullitatis eſt miſti imperij.Ita tenet Bal.in rub.de officio deleg.in vj.col.Paul.de Caſtro in l.ſi idẽ cũ eodẽ.§.j.ad finem.ff.de iuriſ.om.iud. & ita etiam tenet do.meus Iaſ.veritatis amator in d.l. imperiũ.de iuriſ.om.iudi.contra Bal. more ſolito ſibi cõtrarium in l.ſi vt ꝓponis.j.in pe.q. C.quomodo & quãdo iudex. ¶Item cauſa appellationis eſt miſti imperij, ſi cauſa principalis eſt miſti imperij. Ita tenet do.meus in d.l.imperium,in xv.col.

ITem ius menſurãdi ſeu põderãdi,& authoritas eorũ in concedendo:& ius frangendi falſas menſuras eſt de miſto imperio,ſeu de alta iuriſdictione. arg. in corpore auth.de coll.§.ſin autẽ collatores.collá.ix.& C.de ſuſcep.& prępoſ.& arca.l.modios.lib.x.& ff.locati.l.itẽ quærit̃.§.itẽ ſi quis menſuras.¶Et hęc põdera dñt eſſe publica,& ad quę publicus recurſus haberi debet.Quæ ſi qs exceſſerit,punietur, & etiã ſi quis falſificauerit.Gloſ.magiſtr.in l.arbitrio. §.de eo.ff. de dolo.l.annonã, in fi. ff. de extraord.crimi.c.ij.de emptio.& vẽdi.Et poteſt iudex,ſiue alter officiarius principis,aut ciuitatis frãgere pondera &menſuras etiam quantuncũq; iuſtas in via publica exiſtentes,ne viam publicã occupent:& volẽtes trãſire impediãt. ꝓput voluit gl.multũ notabilis in d.§.itẽ ſi qs menſuras. quẽ ad hoc allegat Ioã.de Platea in l.modios.in fi.C.de ſuſcepto.præpo.& arcar.vr̃ tñ quod menſurare ſeu põderare ſit baſſæ iuriſdict.l.iubemus.C.de defenſo. ciuita.¶Vide quæ dicit Guido papæ q. ſua. ccccxc. vbi dicit ꝙ debent eſſe æreæ vel lapideæ,& ſignari armis dñorum,vt ibi per eũ.Et etiã Bar.& Iaco.Rebuf.in l. diurnos.C.de frumento Alex.lib. xj. Et de his omnibus vide Ioan.Sanxon.in conſuetudi.Turon.titu. *des droictz de moienne iuſtice*,arti.ij.fol.xxxij.vbi ponit qua pœna puniuntur habentes falſas menſuras , aut falſa pondera.Et in dubio recurritur ad menſuras vicinorum locorum.c.ex parte,cũ ibi notatis.de cẽſibus. Et de materia habetur Leui.xix.c. quãdo dominus locutus eſt ad Moyſen,dicẽs,Nolite facere iniquũ aliquid in iudicio,in regula,in põdere,in menſura, ſtatera,iuſta & æqua ſint põdera,iuſtus modius,æquúſq; ſextarius.¶Vide amplè p Lucã de Pẽna in d.l.modios, hìc antè allegata , vbi inuehitur & acclamat contra tales habentes falſas menſuras,& falſa pondera.

ADDITIO. Vide Matth.de afflictis in cõſti. regni Sici.quæ incip.ad officiũ baiulorum. in ij. notabili.

98 Quæ ſint de iuriſdictione baſſa.

QVę autẽ † ſunt de baſſa iuriſdictione,ponit Bar. in d.l.imperiũ.in vlt.col. ¶Item adde ꝙ tortura quæ imponitur pro ciuilibus cauſis ad veritatẽ eruẽdam eſt baſſæ iuriſdictionis.Ita Albe.in d. l. imperiũ. in vj.col.Bal.& ibi in repetitione,in vj. col. verſi. Sed quęro an quęſtionare.& Fulgo.& do.Iaſ.in d.l.imperiũ.ff.de iuriſdi. om.iud. Aduerte ꝙ tortura maior eſt pœna quàm abſciſſio manus, & multi plus dubitant torturã quàm mortem.vide Lucã de Penna in l.quoties ex priuata.C.de dignita.lib.xij.

ADde etiam ſi ſit cauſa ciuilis quę habeat in ſe delictum annexum, & exẽplificat idem do.Iaſ. ibi, ſed dicit ꝙ iſtud eſt verũ de iure. Sed Mediolani dicerent iſtud non eſſe verũ propter eorũ ſtatuta. Primò propter ſtatutum quod habent,ꝙ delictum habẽs in ſe cõtractum annexum,non eſt numerandũ inter eos delictum,nec pro eo agendũ eſt criminaliter,ſed ſicꝙ nullus eſt torquendus niſi ſit corporaliter puniendus propter aliud ſtatutũ,igitur &c. ¶Item excommunicatio quæ fit ad inſtãtiam partis,eſt baſſę iuriſdictionis.Pano.in c.cum cõtingat.in vj. col.de foro competen.& Feli.in cap.de cauſis. extrà de officio deleg. dicit quòd excommunicatio eſt meri imperij.

ITem omnis ſimplex cognitio in leuib⁹ criminibus. Ita tenet Petrus Iaco.in ſua practica libellorũ ſuper

BIU Cujas

tit.de iurisd. ¶ Itẽ incarceratio quæ fit causa custodiæ, in causa litis pecuniarię, put dicit Bal.in l.imperiũ.in j.lectu.ff.de iurisdi.om. iud. ¶Et aduerte qa dicit † ꝙ quadruplex est carcer. Quidã em̃ est quæ pœnæ, iuxta dispositionẽ canonũ aliquãdo imponentiũ pœnã perpetui carceris.c.nouimus.§.fi.ex.de verbo.sig. Panor.in c.cũ nó ab homine,& in c.at si clerici,extra de iudiciis. Et isto casu,† qa pœna ppetui carceris cõparat̃ pœnę mortis,vt voluit Inn. & alij in c.qualiter & qn̄.extra de accusa. carcer est meri imperij. ¶ Aliquãdo carcer est modicæ coercitionis:vt est dare exẽplũ, qn̄ baiulus seu nũtius curiæ facit falsam ambassiatã,nã iudex põt eũ iubere trudi in carcerẽ.l.ij.C.de sportulis. Et hoc casu carcer non est meri imperij,sed minimi. ¶Aliquando enim carcer fit gratia custodiæ, & tunc dicit Gui.de cug.ꝙ est eiusdẽ speciei cuius est principalis.vnde si sit causa litis pecuniariæ est iurisdictionis, si sit causa criminis est meri imperij. facit quod notatur in l.ij.ff.de iurisd.om.iud. Et de illo carcere loquit̃.l.ij.ff.de in ius vocã. Aliquando carcer est domesticus,q nó est licitus nisi in casibus expressis in iure.vt in l.diu⁹.ff.de offi.prę si.& ille carcer nó est sub aliquo gradu iurisdictionis,qa cõpetit priuato. Et ita dicit Bal.in vna lectu.legis,imperiũ.in iiij.col.ff.de iurisd.om.iudi.quę in libro meo est prima.addenda sunt illa quæ dicit idẽ Bal.in ij.lec.quę sunt multũ notãda.

99 Carcer est quadruplex.

100

ITem aduerte qa oẽs iurisdictiones ptinẽt ad suprem̃a potestatẽ supremi principis. Aduerte †,qa iurisdictio ordinaria est illa quæ à papa,imperatore,rege, vel à lege,vel cõsuetudine,aut vniuersitate,& non ab alio cõceditur:vt notatur in c.cũ contingat.& ibi Panor.& Feli. de foro cõpetẽti. Boërius in cõsuetudinibus Bituricen.in tit.de iurisd.omniũ iudicũ.§.primo.

101 Iurisdictio ordinaria quæ.

102 VNde † nemo potest iurisdictionẽ hr̃e nisi ex eius cõcessione,vel permissione:loquẽdo de iure Romanorũ,qm̃ iurisdictiones non possunt exerceri nisi ꝑ magistratus, qui diuersis nominibus nuncupãtur: quorũ creatio ad authoritatẽ principis pertinet:vt ff. de officio præfec.vrbis.l.j.§.cùm vrbẽ.etiã in auth.de defen.ciui.§.interim. ¶Et si vn⁹ princeps cõcessit, nó præiudicat successori:vnde sequẽs princeps põt prædictas iurisdictiões auferre.vt dicit notãter Bal.in cõs. suo clxj.in ij.col.qd̃ inci.Proponit̃ ꝙ p cõmune.in iij. parte suorũ cõsiliorũ. ¶Facit ad ꝑpositũ qd̃ dicit do. me⁹ Ias.in l.imperiũ.in ix.col.ff.de iurisd.om.iud.& i l. j.§.nũc videamus.in vlt.lectu.ff.de noui ope.nun.ꝙ si imperator exemerit à se aliquos populos per priuilegiũ,potest illud reuocare & reducere in subiectionẽ.

103 Princips concessio nõ præiudicat successori.

ADDITIO. De materia an princeps possit reuocare omnes iurisdi.inferiorum.vide Matt.de afflictis,in consti.regni Siciliæ,quę inci.ea quæ ad decus.in j.notabili,vbi amplè.& in consti.quę inci.priuilegia.in ij. notabili,maximè,qn̄ inferiores abutuntur iurisdi.qa possunt priuari:vt in prę ludiis illarũ cõsti.in xxiiij.q. vbi amplè.& allegat Bal.in cõsil.cclxxvj.in iij.vol.dicentẽ,ꝙ inter sapientes nunquã fuit facta pax. & eũdẽ Bal.in consil.xcvj.in iij.vol.vbi dicit ꝙ gratia est si cõfirmetur, iniuria si denegetur confirmatio. ¶† Imò põt creare noua officia in ciuitate de plenitudine potestatis:tamẽ vt dicit Alber. de Rosa. in l.studẽtibus. C. de offic.præfecti vrbis. Sicut fecit christianissimus rex noster Franciscus in Burgundia & tota Frãcia,vbi creauit nouos officiales ꝑ inquestis faciẽdis, seu pro examinãdis testibus corã balliuis & aliis iudicibus regalibus,& nouos cõmissarios pro audiendis computis denariorũ cõmunium omniũ ciuitatũ totius Galliæ & sui regni,quos contrarotulatores appellant.

104 Princeps potest creare noua officia.

ADde ꝙ princeps põt cõcedere nouã dignitatem: vt dicit Lucas de Penna in l.vnica. C. de metropoli beryto.lib. xj. Et etiã statuere potest ꝙ tabellionatus,vel alia officia secularia non cõcedantur clericis, prout fecit christianissimus Ludouicus rex noster,qui ordinauit ꝙ sacerdotes amplius nó essent notarij curiæ secularis:& quòd possit, tenet Dominicus in c.legẽ.liij.dist.de cuius dicto meminit Feli.in c.ecclesia.ij.col.versi.j.conclusio.extrà de const. Aduerte etiam† quia princeps potest diminuere numerũ officiariorũ,& reducere ad minorẽ numerũ : sed si hoc fiat,talis diminutio seu reductio nó debet afferre præiudicium officiariis iam electis tempore reductionis, sed tantùm præiudicabit nouæ creationi officiariorũ nouorũ,vt tenet Iacob.Rebuf.in l.cõperimus. C. de proximis sacro.scrinio.lib.xij. ¶Istud amplè declarat Bal.consil.suo cccxxvij.in j.parte:inci.pridie em̃ consului.in j.& ij.col.etiam istud dicit & tenet Bar.in d.l. comperimus. Ex quo cũ anno do.M.ccccexiij.fuerit reductus numerus notariorum regiorum per regem Frãciæ Ludouicum xij.qui erat infinitus, ad certum numerum,multi,notarij in Francia qui ante prędictã reductionem erant notarij regij noluerũt ab officiis eorum desistere,sed semper se intromiserũt, & etiam multi notarij Diuionenses à dicta reductione inquãtum eis prę iudicaretur appellauerunt ad curiam parlamenti:sed non obstante dicta appellatione fuit eis inhibitum ne de cætero se in huiusmodi officio notariatus intromitterent,quod & factum fuit.

105 prin. ceps potest minuere numerum officiariorum.

VNde † quæri posset an rex Frãciæ, qui est imperator & monarcha in regno suo, posset tollere oẽs iurisdictiones inferiorũ quę sunt in regno suo, & reducere ad iurisdictiones regales:& ꝑ certo credo ꝙ esset maioris vtilitatis quo ad iustitiã administrandã: & populus nó esset cruciatus,prout est à multis dn̄is tẽporalibus habẽtibus iurisdictiones subalternas. Et ꝙ possit,etiam sine causa;faciunt quę dicit Felin.in c. nouit.in viij.col.vers.limita.j .de iudi.† quia in cõcernentibus iurisdictionem superioris potest princeps sine causa reuocare,& de nouo aliud facere.

106

107

SEd pro nunc non insisto in his:Sed iuxta superius dicta quæro,videmus ꝙ in Burgundia multi sunt nobiles,& domini, qui habent potestatẽ cognoscẽdi de quocunque crimine,& sic habẽt merum imperiũ; Item alij sunt qui habent iurisdictionem bassam. Quæritur an habentes bassam iurisdictionem in suo territorio habeant ita quòd derogetur in ea superiori,vt de ea superior cognoscere non possit? Dic quòd si committatur vni iurisdictio bassa,aut etiam media, vel alta quæ subalternetur superiori,nó videtur propter hoc denegata & sublata potestas superiori habẽti generalem iurisdictionem:cum reipublicæ intersit hr̃e plura prætoria.vt in l.j.C. de offi.præfe.vrb.& ista iurisdi.quæ datur inferiori,non videtur data p modũ officij nouationis:sed per modũ accumulationis. Ita tenet Bal.in consil.suo ccliij.inci. visis omnibus prædictis.in v.parte. Vide tn̄ qd dicat Io.Fa.in §.j.in prin. insti.de attil.tuto.vbi quærit,an superior, puta seneschallus vel balliuus, possit dare tutorẽ in terra baronis habentis omnigenã iurisdictionẽ. Et dicit quòd non: mouetur eo, quia balliuus seu seneschallus non est iudex in terra baronis,nisi in casu ressortij tantùm. Et ideo cõcludit in specie, quòd gẽtes regiæ non explẽt in terra baronis,nisi in casu ressortij. Io.Fa. debuit allegare tex.in l.ij.C.de his qui latro.occulta. §. si vno. in authen. de exhiben.reis.l.ij. C. de canon. largitio. tit.§. eos autem.in authen.vt collato.& aliis.col.ix.†

Nunquid

NVnquid autē debeat requiri Baro, vel comes, seu habēs altā iustitiā in exequēdis literis parlamenti, & aliorū iudicū regaliū. vide Guido. papæ. quæst. cccxlvj. die xij. mēsis. & Boërium in cōsuetudini. Bituricen. ti. de iurisdom. iud. §. iiij. in gl. quis dicatur Comes. Et videtur ꝙ non: quia curia parlamenti habet supremā iurisdictionē in omnibus, & sic directam. & vt dicit etiā Bald. in auth. quas actiones, in fi. C. de sacrosāct. eccle. & Barba. in consi. j. in xxxv. col. in j. vol. præscriptio vtilis iurisdi. non est exclusiua directæ.

108 Dictio ressortus quæ comprehendat.

QVid† autem veniat sub hoc verbo, ressortus, ponit Guido papæ quæstione ccccxviij. Vide Ioā. sanxon. in consuetudinibus Turonen. tit. *des droictz de Baronnie*. arti. vlt. fo. xlviij.

109 Officiarii regij quibus casibus cognoscant.

ADuertendum est tamen† quòd gētes regiæ semper cognoscunt in pluribus casibus. ¶Primus est in delatione armorum: quia vsus armorum non est permissus inscio principe. l. vnica. C. vt armorū vsus inscio prin interdic. sit. lib. xj. An autem præses prouinciæ possit dare licentiam priuato ferendi arma. vide Luc. de Penna in d. l. vnica. in pe. col. vbi arguit pro & contra. tandem concludit quòd non.

ADDITIO. De materia delationis armorum vide Matth. de afflictis in constitutione regni Siciliæ quæ incipit, intentionis. vbi ponit xx. casus in quibus licitum est deferre arma.†

SEcundus est in crimine læsæ maiestatis, in j. & ij. capitibus. vt in l. j. ad l. Iul. maiesta. ¶Et ideo ꝑ tertio videmus ꝙ infringens saluāguardiā principis debet respondere corā officiariis regiis. Cum dicit tex. in l. j. ibi, securitatē. &c. dicam. j. ti. j. §. *si aucun*, in gl. *s'il n'a grace*, verſic. xvij. Et videatur Masuerius in sua pract. tit. de poss. de pœna infractionis: saluaguardia est in tantū priuilegiata, ꝙ etiā trahit ad se totam causam & totā materiā, & hoc iuridicum: cum maius dignū trahat ad se minus dignū. l. si cōmunem. ff. quēadmodū seruitus amit. gl. in c. de iciunio. lxxvj. distin. & faciunt plura quæ dicit do. meus Ias. in l. imperiū. in iij. col. ff. de iurisdom. iudi. & in l. emācipati. in ij. & iij. col. C. de coll. & Barb. in cōsi. suo xxxvj. in ix. x. & xj. col. in ij. vol. & Feli. in c. j. in iiij. col. de præscrip. & hoc est etiā, ne cōtinentia causæ diuidatur. l. quoties. & ibi no. C. de iud. Et secundū cōsue. generales Franciæ istud obseruatur in laico, aut clerico vxorato, secus autē in clerico non vxorato. ¶Et facit, quia quādo princeps incipit de aliquo negotio cognoscere, tunc omnibus inferioribus est impositum silētium: vt dicit Bal. in tit. de pace iuramen. firman. §. ad hoc. in iij. col. & istud tenet & sequitur in consil. viij. Laurentius Calcaneus. in xij. colum. quem vide. ¶Ita dicitur esse de consue. generali Franciæ. & de duobus prædictis, videlicet de delatione armorum, & infractione saluægardiæ, facit mentionem arrestum parlamenti. de quo per Io. Gall. in suis quæstio. per arresta quæstione. cxl. ibi, Item per arrestum dictum fuit.

ADDITIO. Cum ergo iam essent in hoc arresta, non erat opus impetrare hoc anno do. M. ccccxxx. in modum priuilegij à papa Clemente, ꝙ officiarij regni Franciæ simplicis tonsuræ pro delictis commissis in eorum officiis tenerentur respōdere coram iudicibus laicis. dixi infrà, & inserui tenorem bullæ, & ibi amplius de ea dicā. † Et etiam habetur in stylo parlamenti in iij. parte. in tit. quæ sunt iura regia. Et ibi vide quomodo si clericus remittatur ꝑ crimine ordinario, debent primò iungi, vt cognoscatur primò de casu priuilegij. Quod an sit bene factum, vide glo. prag. san. in proœmio, in verbo, libertatis.

ITem etiā officiales regij cognoscunt de crimine sodomiæ, cùm sit pœna ignis. vt dicit Sali. in l. cū vir nubit in fœminā. C. ad l. Iul. de adul. & ita obseruat de consuetu. in toto regno Franciæ. ¶Item etiam do. Cācellarius Frāciæ cognoscit de falsificatione sigilli, vt declarat Ioā. Gal. in suis quæstio. fol. lxxix. vbi ponit iura regia consuetudinaria. ¶Item officiales regij in casu præuentionis, & pendente quęst. an quis debeat remitti, officiales regij debent cognoscere de materia principali per manum supremam. Ita dicit prædictus Gal. in suis quæstionibus per arresta, fol. lxxxij. quæst. clxxvij. ibi, *item par la court fust dict.*

ITem officiales regij cognoscunt de materia spirituali in causa possessoria, cū possessoriū sit quid facti. Ita dicit idē Io. Gal. in suis quæstio. q. clxxxiij. ibi, fuit aliās per arrestū. Et ita etiā dicit Guido pape. q. j. vbi plenè. & q. lxxxv. cvij, & ccccclij. in fi. & videt etiā esse de iure per tex. in c. literas, de iura. calum. in c. fin. de iudi. in c. causam. extrà qui filij sint legi. Et quia dicitur ꝙ iudices seculares in Gallia habent ex priuilegio istud, an priuatiuè, hoc est, ꝙ ecclesiastici de possessorio nullā habeāt cognitionē: an verò accumulatiuè, ita ꝙ si ecclesiasticus iudex præueniat, ꝙ secularis debeat supersedere, dixi in casu emergenti, & cōsului ad hoc ante dicta. vide Boërium in cōsue. Bituricē. tit. de iurisdom. iud. §. iiij. gl. fi. Aduerte† qm̄ etiā videt ꝙ iure cōpetit iudicibus laicis facultas cognoscendi & iudicandi de possessorio rei spiritualis. & vt per plura tenet Mat. de afflictis in cōsti. regni Siciliæ, quæ inci. de burgēsatibus in petitorio, in viij. q. vbi arguit ad vtranq; partem. & ideo videtur dicendum ꝙ non ex priuilegio, sed de iure cōmuni cōpetit talis facultas, eo etiam maximè, quia extra regnum etiam iudices seculares de huiusmodi possessoriis cognoscūt. †

110 Iudex laicus an iudicet de possessorio rei spiritualis.

ITem officiales regij cognoscunt de causa sortilegij. vt dicit Ioā. Gal. q. cxlj. inci. Per arrestū curiæ parlamēti. sed ipsemet dicit cōtrariū in arrestis datis ī parlamēto, anno do. M. cclxxxvij. ibi, cum tres mulieres sortilegæ. ¶Itē officiales regij cognoscunt de delictis cōmissis ꝑ officialē regiū, etiā si sit clericus, nec ratione clericat' sit remissio. Ita dicit Io. Gal. in suis quęst. per arresta. q. cxl. ibi, Item per arrestum dictum fuit.

ITem ex generali consuetu. Franciæ officiales regij cognoscunt de delictis commissis per nobiles: nec alius iustitiarius habet cognitionem delictorum cōmissorum per nobiles, licet cōfiscatio eidem spectet. ¶Item etiā cognoscunt de delicto commisso ꝑ clericos in præsentia iudicis. facit l. nullū. C. de testib. facit l. si quis forte. §. si quos. & ibi Bart. ff. de pœnis. facit l. ij. & ibi Bal. C. de sportulis. & Innoc. & Panor. in c. dilectus. de pœnis. credo hoc esse verum in quocūque alio priuilegiato, dummodo non sit clericus, per ea quæ dicunt doct. in d. c. dilectus. & in c. si diligēti. & per ea quæ dicit Guido pape. q. clxxviij. Felin. post Inn. & alios in c. verum, in iij. col. de foro cōpe. Præpositum in c. j. §. si clericus, de pace tenē. Cardi. Flor. in consi. xxxv. in vlt. col. Bald. Salic. & alij in d. l. nullum. C. de testi. vbi dicunt, quòd illa lex non habet locum in clerico: habetur tamen in decisione Tholo. ccclxxix. quod communiter seruatur in Francia. cogita. Et ita vidi in multis obseruari per curiam.

QVādo† autē inferior habeat iurisdictionem priuatiuè ad superiorē, aut accumulatiuè, vide Feli. in c. pastoralis. de offi. ordi. Frāci. de aret. in l. quod in rerum. §. si quis post. ff. de leg. j. & in cōsi. cij. incipi. Spectabilis domine collateralis. Alexād. in l. Gallus. ff. de liberis & posthumis. Lancelotum in l. cum præ-

111 Inferior quando habeat iurisdictionem priuatiuè ad superiorem.

BIU Cujas

tor.ff.de iudic.do.meus Iaſ.poſuit in d.§.ſi quis poſt. ſed melius & notabiliter diſtinguendo,vide per eundem dominum meum in l.Titiæ textores.in iiij. & v. col.ff.de lega.j.Quæ omnia nota.

ADDITIO. Aduerte ad id quod dicit Feli. in c. vt noſtrum,de appellatio. ℔ ſi ſuperior incipit cognoſcere de cauſa incœpta ab inferiore, ſi poſtea inferior ꝓcedat,nulliter ꝓcedit.& ita tenet & refert Matthæꝰ de afflictis in cõſtitutione regni Siciliæ, quæ incipit, ea quæ ad decus.in ij.notabili.† Aduertere,℔ Comes vel Baro non põt prohibere vaſallos ſuos ne ad curiã regis reclamare poſſint.Lucas de Penna in l.vna.xvj. col.in verbo,plectentur. C. vt nemo ad patro. ſuſcipiat.lib.xj.vide Boërium in conſuetudinibus Bituricen.tit.de iuriſdi.omnium iudicum.§.iij.in glo.fin.

SI autẽ in iſtis iuriſdictionibus agatur poſſeſſorio, qs obtinere debeat? Dic ℔ ſi vtraq; pars ꝓbauerit in poſſeſſorio.cũ tũ ſit actum in petitorio,ille vincit qui melius in petitorio ꝓbat. C.de edict. diui. Adria.tollen. ¶ Quinimò ℔ etiam ſi ſolum poſſeſſoriũ eſſet intentatum, cæteris aliis paribus,vincit illud ℔ magis eſt iuſtificatum per titulum,vt extrà de proba. c.licet cauſam. & ideo ad iuſtificationem poſſeſſorij multum valet titulus. iuxta notata in l. mõmẽtaneè. C.q legi.perſo. & maximè in poſſeſſoriis iuriſdictionum,quia miſta ſunt.ff.de interdict.l.iij. §. quædam. & nota,quia iſta dicit Bal.in conſi.clj.in iij.parte, in fine huius conſilij quod iam hîc antè eſt allegatum.

112 *Quaſi poſſeſſio iuriſdictionis qualiter acquiratur.*

ET aduertendũ eſt, † ℔ quaſi poſſeſſio iuriſdictionis dicitur quæſita exercẽdo actus iuriſdictionales:imò etiã per vnicũ actum exercitij iuriſdictionis ſolet quæri quaſi poſſeſſio iuriſdictionis. plenè declarat Bar.in l.j.§.hoc interdicto.ff. de itine. actúque priua.Inno.& cano.in c.cũ eccleſia ſutrina. de cauſa poſ.& ꝓprie.Idẽ Inno. ĩ c.dilectꝰ.de capel.monacho. & in c. olim. de reſti.ſpolia.plenè Soci.in conſil. ſuo clxxxvij.inci.in cõtrouerſia quę vertitur.in vj.col. & ibi plenè ponit quomodo ꝓbetur iuriſdictio tam in proprietate quàm in poſſeſſorio: quæ omnia ſingulariter ſunt notanda. ¶ Et vide ſingulariter quæ dicit Lud.Ro.in conſi.lxx.incip.viſis themate & q.in vltimo dubio, vbi ponit per quos actus probetur iuriſdictio. ¶ Quomodo per vnum actum acquiratur poſſeſſio in vniuerſo in iuriſdictione,vide ſuprà in additione quam ibi feci in hac rub.in fi.primæ gl.in additione incip.Aduerte quia iudex.& vide etiam dominos de Rota deciſio.cccxvj.in nouis deciſionibus.

ET aduerte ℔ ſi vẽdita fuerit iuſtitia alta, media & baſſa, ℔ ꝑ vſum vniꝰ nõ acquiritꝰ poſſeſſio alteriꝰ cõtra extraneũ.Facit ĩ ar.l.ſi ſtillicidij.§.fi.ff.quemad, ſerui. amitt. l. j,§.qs interdicto.ff.de iti.actuq; priua, c.dilectus.de capel. monacho. Nã in tali caſu cõſiderãda eſt cauſa actus,& agentis volũtas: nã ꝑ vnũ actũ qñ cauſa & etiam intẽtio eſt vniuerſalis,illud amplectitur omnia particularia & ſingularia.ar.l.gerit.& l. pro hærede.ff.de acqui.hære.& not.Inno.in c.in literis.& in c.ex parte.de reſti. ſpol.d.c.dilectus, de cap. mona.notat Bar.in l.iij.in prin.ff.de acq.poſ. & in l.j. & l.patronus.ff.de leg.iij. vide ad prædicta quæ dicit Bertachinus de firmo in tractatu de gabellis.in j.parte, q.xj. ¶ Adde etiam ℔ conceſſa iuriſdictione ſuper principali ſit extenſio ad cõnexa,vt no. Hippol. cõſi. lxxxiiij.nu.xviij. ¶† Vide Feli.in c.cauſam quæ.in iiij. col.prope finem. ver. oritur tamẽ dubitatio.de præſcri.& in deciſ.Tholoſana cccxxiij. & ibi additio quæ ponit de interruptione præſcriptionis in vno actu, an extendatur ad totam iuriſdictionem.

§. PRIMO.

TOutes eſpaues aduenues & trouuées es au territoire d'vn ſeigneur, ſont & appartiennent au ſeigneur hault iuſticier dudict territoire.

NOc vult dicere cõſuetudo, Si qd oberrauerit,ſolus nobilis.in cuiꝰ alta iuſtitia reperit,põt apprehendere. idẽ in comitatu Burgundiæ,in tit. *des iuſtices.*§.vij.q incipit,*Toutes eſpaues.* Non eſt idẽ in comitatu Niuernen, cum cõpetit etiam inferiori domino, vſque ad lx. ſolidos turonen.vt in §.j.tit. *des iuſtices & droictz d'icelles.* Idem in Balliuatu Melden.in tit.*des iuſtices.*§.ij.vbi etiã ponitur effectus §, ſeq. Idẽ in Balliuatu *de Chaulmont & Baſſigni*, in tit. *des iuſtices.* vbi etiam ponitur effectus duarum conſuetudinum ſequentium.

ADDITIO. De materia huius conſuetudinis vide Matthæũ de afflictis,ĩ cõſtitutione regni Siciliæ,quę ĩcipit,pecuniã.ĩ iij.li.vbi eſt ferè ſimilis cõſuetudo. †

IN TEXTV IBI,

Toutes.

ADuerte † ℔ totũ dicitur multis modis.Primò totum aliquãdo dicitur prout eſt vnũ integrale,& partes integrales,vt domus quæ cõſiſtit exſuis partibus.Item eſt totũ vniuerſale,& partes ſubiectiuæ ſeu prædicamẽtales, vt genꝰ & ſpecies:nã animal eſt genus,& ſic totũ:homo,bos,& ſimilia, ſunt partes ſeu ſpecies ſubiectiuæ,qa ſubiiciũt dicto generi,& prędicãtur de genere.Quia ſi dico,homo eſt,ſequitur, igitur animal eſt,& ſic dicitur pars prædicamẽtalis.Iſta dicit Bar.in l.qui vſumfructũ. ff.de verb, obl. & vide Bal.in conſi.cccxxxv.incip.Quædã mulier.† Et differentiam inter totum & omne ponit do. meus Iaſ.in l. Centurio.in ij.lec.ff.de vulg.& pup.nã totus ad quãtitatem refertur,vt tota domus, totũ corpus aliquod integrum : omnis de vniuerſis numero diſtinctis, vt omne pecus, omnis grex oberrans, &c. cõfunditur tamen nonnunquam hæc proprietas à poëtis.

1 Totũ dictio quot modis accipiatur.

2 Omne & totum quo modo differant.

IN TEXTV IBI,

Eſpaues.

QVæro quid dicat † *eſpaues?* dic, dicitur omne illud quod oberrat.de quo verb.eſt text.ĩ l.iij. §. Nerua filius.ff.de acqui.poſſ.ſic tũc dicitur oberrare, qñ non inuenitur à domino,vel poſſeſſore : & protinꝰ deſiit poſſideri à primo, licet etiã à nullo poſſideatur : & ꝓpriè dicitur res quæ neſcitur cuius ſit. Et de hoc verbo facit mentionẽ Io.Fab.in §.examen quoq; apum.inſti.de rerum diui.vbi dicit,℔ ſi dñi terrarum in regno Franciæ reperiant examẽ in ſua iuriſdictione & iuſtitia,occupant:& vocant *eſpaue.* ¶ Vide etiam Paul.de Caſt.conſi.ſuo x.ic j.vol,ſuorum conſiliorũ.

1 Eſpaues quid ſignificet.

SEd mihi videtur ℔ talis res poteſt dici & debet, ꝓ derelicto:nõ ergo debet eſſe dñi,ſed primò occupantis.& videtur ad literã text.in l.j.& ij.ff. ꝓ derelicto.& hoc caſu etiã res immobilis poſſet ſub hoc ſtatuto cõprehẽdi,cũ res immobilis poſſit haberi ꝓ derelicto,ꝑ not.per gl.in §.qd autẽ. inſt. de vſuca. Dico prout mihi vĩ magnã eſſe differentiã: † quia res dicit haberi ꝓ derelicto, quando dñs vel poſſeſſor ſcienter habet ipſã pro derelicto,puta quia à ſe deiicit, & tunc ſtatim fit occupantis:ſi ſciatur dominũ aut poſſeſſorem

2 Res quãdo dicatur haberi pro derelicto.

sessorē habuisse ꝑ derelicto. Si verò nesciatur, potest vsucapi: ita sunt iura. & ita est tex. in d.l.j. iūcta l. id qđ pro derelicto. ff. pro dere. Sed secus est in casu nostro, quia res nō ejicitur à dño, imò oberrat dño nesciente, & nō cōsentiēte: talis em̄ res si ad te perueniat, scis tuā nō esse, ergo alienā esse: ergo si nō restituis, cōmitis furtū. l. falsus. §. q alienum. ff. de furtis. xiiij. q. v. c. si qđ inueniſti. Panor. in c. sæpe. in j. col. de resti. spolia. do. meº Iaſ. in l. rē quæ nobis. versi. circa mēbrū. ff. de acq. poſſ. Ne ergo in istud crimē multi incideret, fuit facta hæc nostra consuetudo, quæ introduxit, ꝙ oēs res oberrātes restituerētur dño illius loci, & in manibus eius reponerētur. Sed adhuc videtur ꝙ sit contra l. fi. C. de rei vēdi. quæ dicit, ꝙ possidens rē alienā, nō debet eam restituere, nisi dño ꝑbanti se habere ius, etiā illa l. ampliatur si possidēs habuit causam à petitore agente rei vendicatione. Ita Bar. & Ale. in l. si ab hostibus. §. si alienā. ff. sol. mat. Limitat tñ Ale. ibi, vt videre poteris. Et dicit Alex. in cōsi. suo j. in ix. col. in v. vol. ꝙ talis lex fi. hēt locū etiā si detinens sit prædo. ¶ Mihi videt vlterius ꝙ nostra cōsuetudo nō sit sustētabilis, quia cōtra libertatē ecclesiasticā de directo: qđ ꝑbatur. Nā dicit Bal. in l. j. ff. de rerum diui. † ꝙ si res aliqua inueniatur, & nescitur cuius sit, debet in foro cōscientiæ reponi in manibus episcopi, vt distribuat pauperibus. vt in auth. oēs peregrini. C. cōmunia de succeſſ. Et ista est differentia Io. An. & Hostien. in c. cū tu. de vsuris. Et istud tenet Ale. in l. interdum. §. ꝙ ex naufragio. & in l. rē quæ nobis. ff. de acq. poſſ. ecce ergo qūo istud ꝙ est reponēdū in manibus episcopi, & distribuendū pauperibus acquiritur ꝑ consuetudinē nostram dño laico. ¶ Volebā sustinere & quodāmodo sustētare cōsuetudinē nostrā propter dictū Ang. in repe. si vacantia. in v. col. C. de bo. vacan. lib. x. vbi dicit ꝑ illū tex. ꝙ propter proclamata quę fiūt de tali re: vt apparet in alia cōsuetudine seq. ꝙ talia sunt vacātia: & tāquā vacātia, fisco applicari debēt. Sed Alex. in d.l. rē quæ nobis, in pe. col. reprehēdi illud dictum Ang. per illum met tex. in d.l. si vacantia. dicā latius in cōsuetudine seq. ¶ Sed adhuc videt ꝙ talis res sit oberrans: & quæ vagare dicitur, non potest esse dñi illius iustitiæ, cū ex vagatione qs nō perdat ius qđ habet in re. Quod sic probatur: † licet em̄ monachus vagauerit, si nō fuerit expresse expulsus à monasterio, monasteriū non perdit ius quod habere potest in eo. Ita tenet Spec. in tit. de stat. mo. versic. xxiij. & Petr. de Anc. consi. cccxxiiij. inci. Pro clariori intelligentia. in ij. col. Sic ergo videtur, ꝙ eo quòd non apparet ꝙ res oberrans vel vagans fuerit expulsa à dño, & sic ꝙ dñs non fuerit priuatus iure suo quod habere potest in dicta re, nō potest dicta res acquiri per aliū: quia semel dominus semper præsumitur dominus. l. fin. C. vnde vi. cogita in omnibus istis: quia hæc nostra consuetudo est fundata super vna lege Lōgobardorum, quę dictabat, ꝙ res inuenta portaretur ante iudicem: quæ est in Longobarda, in tit. de fugacibus. l. si quis currū. de qua sola gl. & singularis facit mētionem & allegat in l. falsus. §. qui alienum. ff. de furtis.

3 Res inuenta cuius dominus nescitur reponi debet in manibus episcopi.

4 Rei vagantis dominus non perdit ius.

DE hac materia vide Guil. Benedi. in sua repetit. c. Ray. in verbo, & vxorē nomine Adelasiā. in v. decis. nu. cccclxx. & sequētib. vsq; ad nu. cccclxxix. de testamētis. vbi dicit ꝙ si pauper inuenerit, poterit tale retinere & cōsumere, si seruare nō pōt cum intentione reddendi dño cū apparuerit. Imò, ꝙ p̄us est, episcopi penes quos sunt reponēda ꝑ distribuendo pauperibus, possunt filiis taliū in totum relinquere, secūdùm Bal. in c. j. §. iniuria, in titu. de pace iurā. fir. in iij. colū. versic. quæro quam satisfactionem.

5 Thesauri inuenti cui acquirantur.

6 Thesaurus quid.

SEd † circa prædicta quæro, quid de thesauro inuēto, nūquid virtute huius nostræ cōsuetudinis acquiratur domino habenti altā iustitiam? Dicit enim tex. in l. nunquā. §. thesaurus. ff. de acq. re. do. † quòd thesaurus est vetus quædā depositio pecuniæ, cuius non extat memoria. Et si bene cōsideretur ratio nostræ consuetudinis, de qua suprà feci mentionē, videretur dicendū, quòd si reperiatur in loco vbi verisimiliter dici nō possit quòd fuit talis pecunia quondā talis, cuius nūc nō sunt hæredes: quòd talis thesaurº cōprehendi potest sub nostra consuetudine: ita quòd debeat esse domini habentis altam iustitiam: puta in ciuitate nostra Heduē. Vidimus multos qui inuenerūt thesauros ī antiqs locis antiquæ ciuitatis: & sunt mille anni aut plus quòd tales thesauri sunt ibi reposīti: licet nūc istæ terræ & possessiones sint aliquorū ciuium: tñ dubium est, nunquid thesaurus inuentus in eis sit domini, aut inuentorum. Et pro clariori inuestigatione prædictorum faciam vnā distinctionē, ad quam recurrendū est, de iure, nihil aliud quàm directè de consuetudine nostra tangendo. Et hoc sic. † Aut quis reperit thesaurū arte magica, & improbata, & tūc siue reperiatur in suo, siue in alieno, acquiritur fisco, non inuentori. l. j. C. de thesauris. lib. x. & cū hoc punitur ipse quærens, quia probatur talis scientia. C. de male. & mathema. per totum. † Aut quis reperit thesaurū in suo fundo vel re sua: & tunc est totus suus: siue reperiat data opera, siue à casu, dummodo arte non reprobata. d.l.j. C. de thes. & l. nunquā. §. thesaurº. ff. de acquir. re. do. §. thesauros. instit. de rer. diuis. † Pecunia verò ab incognito loco transducta, & in agro nostro reperta, debet restitui, secūdū Bald. in rubr. ff. de rerū diui. in vij. colūm. ¶ † Item thesaurus inuentus in loco qui in nullius bonis sit, est totus inuentoris: secundum Bald. in l. item lapilli. in fin. ff. de re. di. ¶ Quid de † duobus sociis simul itinerantibus si vnus inueniat aliquid, an socius debeat habere partem? dic quòd non: nisi sint socij omnium bonorum: ita tenet Petrus de Vbaldis in tractatu de duobus fratribus. in vij. quæstione quintæ partis principalis. quem vide.

7

8

9

10

11

SEd † iuxta hoc quæro: pone ꝙ feudatarius vel emphyteuta, qui dicuntur dñi vtiles, reperiant thesaurū in re feudali, vel emphyteutica: nūquid thesaurus sit domini directi aut feudatarij, vel emphyteutę. videtur quòd sit feudatarij vel emphyteutæ: cum sit dñs vtilis. Ita tenet glo. in d. §. thesauros. Spec. tit. de emphyt. §. nunc aliqua. versic. cxxxij. ¶ Sed dicit Ioan. Fab. in d. §. thesauros, ꝙ aut reperitur res immobilis, puta, argentifodina: & tunc est domini directi. Aut reperitur res mobilis, puta thesaurus in pecunia numerata, & tunc feudatarij: sed pro hoc nil allegat. ¶ Paul. de Cast. cōsi. suo cccliij. quærit † ad quē spectet commodum minæ auri & argenti, an ad nobilem tenentem in feudū à barone, an verò spectet baroni. Et ibi notanter consulit per multa argumenta, quòd ad nobilem feudatarium, & non baroni. Et istud cōsilium in consiliis nouis, impressione noua, quod est multūm notabile. dicit tamen Bart. in l. cuncti. per illum text. & etiam Ioan. de Platea. C. de metal. lib. xj. † quòd de auro, argento, & lapidibus, qui fodiuntur in prædiis priuatorum, fiscus debet habere decimam: & ibi ponit Ioan. de Platea quomodo metallarij à principe deputati, posūt inuito domino in alienum ingredi fundum, & metalla quærere: quod non possunt in thesauris. d. l. vnica. C. de thesauris. lib. x.

12

13

14

Quid

BIU Cujas

15 QVid autẽ † si emptor alicuius rei inuenerit thesaurũ in re empta, nũquid ille thesaurus sit emptoris, an vẽditoris? dicit Bar. per illũ tex. in l. à tutore. ff. de rei vẽdi. quod si est thesaurus, erit emptoris: si pecunia, venditoris: dicit tñ Aluaro. in tit. quæ sunt regalia. & Cardi. Ale. q̃ si venditor vendit p̃ errorem, nõ putãs ibi esse thesaurũ, aut nõ cogitans: q̃ reddetur ei thesaurus: si verò ex certa sciẽtia vẽdit, & nihil exceptuauit, tũc videtur omnia trãstulisse. vt l. j. ff. de condic. inde. & l. Campanus. ff. de ope. li. Idem dicit ipse Aluaro. si quis vẽdidit tunicam, in qua esset suta pecunia, & ignorabat, quoniam dicta pecunia non videretur vendita. arg. l. j. ff. de his quæ in testa. delen.

16 QVid autem † in creditore qui reperit thesaurum in domo vel fundo pignorato? dic quòd p̃ medietate diuiditur. tex. est ad literã in l. si is qui. §. fi. ff.

17 de acquir. rerum domino. ¶ † Quid autem in vsufructuario, qui reperit thesaurũ in re in qua habet vsum fructũ? dic prout in d. l. si is q̃. hîc antè allegata. ¶ Aut verò q̃s reperit in fundo alieno, & tunc sic distingue, aut à casu inuenit, vt arando, vel alio quocũque casu, nõ studio perscrutãdi, nec data opera, tunc medietas est inuentoris, alia verò medietas debet esse domini illius loci, vbi repertus est thesaurus. d. §. thesauros. & d. l. j. aut verò inuenit data ad hoc opera, & nõ arte magica: & tunc inuẽtor nihil debet habere, siue hũc thesaurum inuenerit domino volente; puta quia sit mercenarius ad hoc locatus: vt tenet glos. in d. §. thesauros. & Io. Fa. & Ang. ibi, siue etiam domino ignorante, & eo inuito. d. l. j. C. de thesau. circa medium, quia totus acquiritur domino, dictis iuribus. ¶ Dicit

18 tamen Florianus in l. statutæ. ff. de vsufruct. † quod si thesaurus inueniatur per canem ad id doctum, cedit domino canis, quod rarò contingit, ideo nõ est multũ insistendũ. Et ita dicit refert & sequitur Iacobinus de sancto Georg. in l. singularia. col. ij. ff. si cer. pet.

19 *Pecuniam in terra condere, & de thesauris effossis & inuentis.*

ADDITIO. † Aduerte tamen an liceat pecuniam abscondere subtus terram, vide in l. peregrè. ff. de acqui. poss. & vide Matthæũ de afflictis in constitution. regni Siciliæ, in constitutione quæ incipit, dohanæ secuti. in prin. vbi ponit de thesauro. Et an competat aliqua actio vel interdictum si abscondero pecuniam in alieno solo, & dominus non vult quòd fodiam in suo vt inueniam pecuniam absconsam. †

AVt quis reperit thesaurum in loco proprio Cæsaris, hoc est principis non recognoscentis superiorem, & tunc, si data opera, nihil lucratur, sed totus acquiritur principi. Si verò reperit casu fortuito, tũc dimidia est inuentoris, & dimidia principis. l. iij. §. fi. ff. de iure fisci. & in c. vnico, quæ sunt regalia. p̃ gl. &

20 doc. ibi. † Eadem est distincto faciẽda de thesauro reperto in locis fiscalibus, aut in locis religiosis, licet quidã voluerint dicere q̃ thesaurus repertus in loco religioso sit in totũ inuentoris: p̃ dictũ. §. thesauros. Et ad hoc etiã vide gl. in dictis locis. & in l. j. in princi. ff. de rerum diuisio. Sed cum hodie religiosæ sint ecclesiæ, nunquid ecclesiæ applicabitur? dicam infrà.

AVt verò thesaurus reperitur in loco qui in nullius bonis est, & tunc totum est inuentoris, vt te-

21 nẽt Cy. & Bal. in l. itẽ lapilli. ff. de rer. diuisi. ¶ † Quæro, q̃d si reperiatur in ecclesia vel fundo ecclesiastico thesaurus, nũquid acquiratur ecclesiæ? facit tex. in d. §. thesauros. & in d. tit. quæ sunt regalia, q̃ nõ, sed inuentoris. & idẽ facit text. in d. l. iij. §. fi. ff. de iur. fisci. ¶ Sed contrarium tenent Aluaro. & Cardi. Alex. scilicet q̃ debet acquiri dimidiũ ecclesiæ. mouetur, quia ecclesia habet dominium dictæ rei. l. fi. C. de sacr. eccl. Ergo debet habere dimidiam partem tanquam dominus rei: vel totum, habita distinctione de qua suprà, scilicet quia aut casu fortuito, aut data opera.

22 ITem † etiam, quia ecclesia non debet esse deterioris conditionis quàm priuatus, imò potius melioris: pater per titu. de statutis & consue. contra libert. ecclesi. in vsi. feud. & pro hac parte videtur sentire glo. in §. ferę. instit. de rerum diuisio. &c. ita etiam tenet Ioan. Fab. in d. §. thesauros. & Ioan. Pet. de ferrariis in sua practica Papien. in forma libelli, in actione reali, in glo. iure dominij, vel quasi. in iij. col. illius glo.

23 QVæro, † quid de equo, aut quolibet alio animali dimisso in pascuis à domino, vel eius famulo ad pascendum, nunquid dicatur, *espaue*, & sic oberrare, ita quòd comprehendatur sub hac nostra consuetudine? dic quod non, vt tenet in specie Bart. & Alex. in l. iij. §. Nerua filius. ff. de acquir. poss. itantum, quod occupans talem equum tenetur pœna legis, si quis in tantam. C. vnde vi, prout dicit ibi glos. in v. quæst. secundæ partis principalis, & ibi Bart. post glo.

IN TEXTV IBI, Aduenues & trouuées.

NVnquid requiratur apprehẽsio in territorio, an sufficiat sola inuentio illius animalis oberrantis? videtur quòd sufficiat sola inuentio ex aspectu oculi, cũ dicunt Aluaro. & Card. Alex. in c. j. quæ sunt regalia. in vsibus feudorum, quòd ad occupãdũ thesaurum solus visus sufficit, & non requiritur tactus, p̃ glos. fin. in §. item lapilli. instit. de rerum diuisi. ¶ † Tu dic, quòd verbũ inuenire simpliciter prolatũ, requirit apprehensionem, & captionẽ. Hinc est quòd si ali quis viderit animal oberrans, vel vacans in territorio alicuius domini, & cum voluerit ipsum apprehẽdere & retinere, & illud animal cœpit ita currere, q̃ nõ fuit apprehensum in illo territorio, sed in territorio alterius domini, nõ dicitur inuentum secundum cõsuetudinem: ita quòd acquiratur domino territorij, vbi primò fuit visum, cum verbũ, inuenire, requirat apprehensionem & captionem, ita est tex. ad hoc cõmuniter allegatus, in l. si Barsatorẽ. C. de fideiuss. Bar. in l. j. in vj. col. ff. de acq. poss. & in l. nunquã nuda. ff. de acqui. re. do. p̃ Cy. in l. licet. C. de acqu. poss. Ang. in l. mancipia. C. de seruis fu. & in l. qui seruum. ff. de ver. ob. cũ aliis alle. per Ale. consi. xxiiij. in xviij. col. in ij. vol. Hinc dicit Ang. in l. j. C. de peti. bono. subla. lib. x. † quòd si statutum punit inuentũ de nocte, non habet locum nisi fuerit apprehensus, per text. in d. l. si barsatorem. Et ita refert & sequitur Feli. in c. cum nõ ab homine. in iiij. col. de iudic. ¶ Hinc etiã dicit Ange. & Alex. in d. l. qui seruũ. ff. de verb. oblig. † quòd statutum puniens portantẽ arma, requirit quòd apprehendatur cum armis, & non sufficit sola inuentio. Ita etiã refert & sequitur Ias. præceptor meus in l. si priusquam. ff. de no. ope. nunciatio. ¶ Hinc cum assiderem capitaneo iustitiæ Mediolani, & semel fuisset discceptatus iste articulus corã me, eo quia p̃babatur quòd quidam portauerat arma, & visus fuerat p̃ tres testes: dubitabatur nũquid incidisset in pœnam statuti. dixi quòd non. Et propter hoc illustrissimus dominus Carolus de Ambasia magnus magister. Locumtenẽs regis in partibus Italiæ, fecit edictum vniuersale, addendo ad tale statutum, quòd si quis inuentus fuerit, &c. & fuerit visus, dummodo probatum fuerit per tres testes omni exceptione maiores. ¶ Hinc etiã dicit Baldus in l. ab eo. C. quomodo & quando iudex. † quòd si quis promiserit mihi soluere decẽ ducatos

1 *Dicta inuenire quid importet.*

2 3 4

quos

quos accepit à me mutuò, vbicunque fuerit inuẽtus, non dicitur inuentus, nisi personaliter fuerit citatus.

IDem puto de verbo reperire, cum vsus obtineat ꝙ inuenio & reperio nõ differant, secũdũ Laur. Val. elegãtia. ccc. quẽ allegat Feli. in c. ij. in iiij. col. de rescr.

5 *Inuenire & reperire quomodo differant.*

¶ Aduerte tamen, † quia propriè inuenire, est quod quæritur, reperire autem, quod fortuitò occurit: ita dicit Lucas de Penna in l. inter chartulas. C. de conuenien. fisci debito. lib. x. sed nihil allegat. & ita tenet & dicit differre Feli. in c. ij. ℣. allegato.

ADDITIO. Hanc differentiam facit Matthæus in constitutione regni Siciliæ, quæ incipit, si damna clandestina, in fine, allegans illud Ouidij, Tu non inuenta, reperta es.

HInc de verbo, reperire, ꝙ requirat apprehẽsionẽ & captionẽ, facit: nã cũ iure cautũ sit, † ꝙ dom⁹ 6 sit tutissimũ refugiũ. Hinc est ꝙ ex ea quis extrahi nõ debet. l. pleriq;. ff. de in ius voc. Decidit Bal. & Lu. Ro. & post eos sequit̃ do. me⁹ in d. l. pleriq;. in ij. col. in ix. ampliatione illius legis. ff. de in ius vocã. † ꝙ si aliquis sit repert⁹ extra domũ, & familia eũ insequẽte domũ aufugit, ꝙ nõ põt capi in domo, quia licet fuerit reptus extra domũ, tñ quia nõ fuit apprehensus nec captus, nihil ꝓfuit illa inuẽtio, nec nocuit illi, eò ꝙ solũ fuit repertus. Et dicit do. meus Ias. veritatis amator, ꝙ istud est tenẽdũ, quicquid teneat Bal. more solito sibi cõtrari⁹ in repe. magna l. cunctos populos. C. de sum. tri. & fid. ca. vbi tenet contrariũ cõsiderato initio, per doctrinam Bart. in l. quod ait lex. §. j. ff. de adul. ¶ Vide Bald. in l. qs sit fugitiuus. §. apud Labeonẽ. ff. de ædil. edict. vbi dicit ꝙ si fuerit capt⁹ in aliena iustitia, tenet restituere. ¶ Sed quid fiet de pastore q amisit, seu perdidit istud animal, an teneatur restituere dño? Aduerte quia tenetur, nisi probet dolũ abfuisse. l. si quis ex argentariis. §. vlt. ff. de eden. Et idem in custode carceris. l. vlt. ff. de cu. & exhib. reo. † Nam custos tenetur de mala custodia, si lupus bestias comedat. l. qui mercedem. ff. locati. c. tres personas. xxiij. q. iiij.

IN TEXTV IBI, Au territoire.

1 *Territoriũ quid.*

QVæro † quid dicat̃ territoriũ? Dic ꝙ territorium est vniuersitas agrorũ infra fines cuiuscunq; ciuitatis. l. pupillus. §. territoriũ. ff. de ver. sig. Soci. cõsi. clxxxvj. † Et dictũ est territoriũ, eo ꝙ magistratus ei⁹ loci intra eos fines terrẽdi. i. submouẽdi ius habẽt. gl. pe. in c. fi. de cõsti. lib. vj. & à terrẽdo dictũ est territoriũ. per dictũ tex. in d. l. pupillus. Inno. in c. cũ ad sedẽ. de resti. spolia. in gl. in verb. cũ pertinẽtiis. & Io. An. in gl. in verbo, territorio. in c. vbi periculũ. §. porrò. de electio. lib. vj. Barb. in consil. suo xj. in ij. col. in j. vol.

2 *Territorium vnde dictum.*

3 *Territorium sonat superioritatem.*

Hinc est, † ꝙ cũ istud verbũ territoriũ, sonet superioritatẽ coërcitionis, vt d. l. pupillus, & c. licet causam. de ꝓba. ꝓprietas verò denotet idẽ dñiũ à formali vsu fructu, vel cũ eo coniũctum. vt C. de probatio. l. proprietatis. ff. de vsufr. l. ij. §. ne tñ. & vsufru. accrescen. l. j. §. interdũ. † appellatione territorij non venit ꝓprietas. ita Oldr. consi. suo clxxvj. incip. Factum tale est, in vertice. vbi in hoc comparat territorium & districtũ.

4 *Proprietas quid denotet.*

Denotat etiam in tantum habere ius superioritatis, ꝙ per territoriũ denotatur exercitium iurisdictionis. Clemen. ne Romani. §. sanè. de electio. & ita exponit gl. in l. quæcunq;. C. de fundis limitroph. lib. xj. ita Soci. in cõsil. clxxxj. inci. Visis articulis transactionis. in iij. col. in ij. vol. Vide Bal. in consil. cccxix. incip. Ad euidentiam præmittendum est. in prima parte.

ADDITIO. An autẽ appellatione territorij veniat mare: vide Matthæũ de afflictis in cõstitutione regni Siciliæ, quæ incipit, si damna clãdestina. in iij. col. in j. nota. vbi ponit qd veniat appellatiõe territorij. & de mari vide Petrũ Girard nota ꝙ mare. in suo singu. xv.

DIffert † autẽ territoriũ à districtu, quia districtus est spatiũ maris vel aquæ, munitũ iurisdictione. Territoriũ dicitur spatium terræ munitũ iurisdictione. ita dicit Bald. in rub. quæ sunt regalia. sed mihi videtur ꝙ istud non est verum, † quia etiã territoriũ dicitur in mari: vt patet p text. in d. c. vbi periculum. §. porrò, de electio. in vj. Et ideo dicit Cardi. in clemen. ij. quæ incipit, ne Romani. §. sanè. de electio. ꝙ districtus & territoriũ sunt idẽ. & vide quæ dicit in clemẽ. pastoralis. §. vt illud. de re iu. Ang. & Alex. in l. fi. ff. de iurisd. om. iud. † & dicitur districtus duob⁹ modis: seu 7 nuncupatur duplici respectu. Vno modo inquãtũ distinguitur à iurisdictione, & honore in eodẽ loco: & sic districtus, significat merũ imperiũ & mistũ inquãtum illa sonat in executionẽ vel factũ, dicitur enim à distringẽdo, & isto modo accipitur tex. & ibi per Ioã. An. Hostien. & Abba. in c. licet causam de proba.

5 *Territorium à districtu quo modo differat.*

6

DE huiusmodi differẽtia vide Iac. de sancto Geor. in l. fi. col. ij. ff. de iurisd. om. iu. & etiã ponit in l. cũ aliquis. C. de iure delib. qũo ꝓbantur territoria & fines: de quo statim dicetur, etiã quando iurisdictio inhæreat territorio aut personis. ideo etiã de hoc vide eundẽ Iacob. in l. more maiorum. ff. de iurisd. om. iud.

SEcũdò dicit̃ districtus ad differentiã localẽ ciuitatis & eius comitat⁹: & isto modo cõiter accipit̃, vt habetur in d. cle. ne Romani. §. sanè. Et secundũ hunc modũ dicunt ibi Paul. de Leazaris & Pet. de Anc. † ꝙ 8 statutũ loquẽs de ciuitate & comitatu nõ cõprehẽdit districtũ. Et ita dicit Frã. de Arè. in consil. lxxvij. inci. & ratio scribẽdi. † Dicẽs vlteriùs ꝙ nũquã bene vidit 9 declaratũ quid sit district⁹: vnde dicit quod ꝓpriè est dñium vel territoriũ accedens ciuitati in subiectionẽ vltra fines simul cũ ciuitate statutos, intra quos quicquid est, vocatur territoriũ. ff. de ver. sig. & comitat⁹, secundum Bal. in l. j. §. cùm vrbem. ff. de off. præf. vrb. quicquid autem de nouo accidit, nisi concedatur sub nomine comitatus, dicitur districtus, secundum Cy. & Bal. in l. etiam. C. de iur. dot. & sentit Pet. de Anc. licet istos non alleget in d. cle. ne Romani. §. sanè.

9 *Districtus quid sit.*

MVlta alia ad materiã districtus seruientia hîc nõ inseró, sed de his te remitto ad Feli. in c. Rodulphus, in xij. & xiij. col. de rescrip. & in c. licet causã, in prin. de ꝓba. ¶ † Quomodo autẽ ꝓbatur ꝙ vna terra sit de territorio alicuj⁹, do. Bal. in l. data. in xvj. col. C. qui ac. nõ pos. in vers. super ista cadit testimoniũ. dicit ꝙ qñ vertitur quæstio, an ager Titian⁹ sit de territorio Perusij vel Rhanubij, testes inducti vt ꝓbent, debẽt reddere rationẽ super iurisdictione. Et quia viderũt cõmunẽ Perusij ibi furcas erigere, vel malefactores ibi capere, vel viderũt homines illius agri ibi obedire, saltẽ in faciẽdo. ¶ Hinc dicit idẽ Bal. in l. iij. C. de nat. libe. p illũ text. † ꝙ ꝓbat ꝙ vnũ castrum, vel vna villa sit de territorio talis ciuitatis, eo ipso ꝙ ꝓbatur ꝙ vnum castrũ vel vila subibat onera illius ciuitatis: vel quia ibi soluebat collectas, & quædã alia in dictis locis. alle. & eundẽ Bal. refert & sequitur Ale. in cõsi. suo xliij. incip. De celerrima expeditiõe requisitus. in fi. in j. vol. ita etiã tenet Feli. in c. cũ Berthold⁹. in pen. col. de re iu. p tex. in §. si quis ex qualibet. in authen. quib. mod. na. effi. sui. col. vij. dicit etiam Soci. in cõsi. suo lxxxvj. in ij. col. in j. parte, probatur quòd vna terra sit de finibus territorij alterius terræ, quia est intra fines illius territorij. per ea quæ dicit Bald. in rubr. C.

10 *Quòd terra sit de territorio alicuius domini, quomodo probetur.*

de con

de contrah.emp.versi.xxij.quęro.Et Pau.de Cast.qui alleg.illũ tex.in l.j.ff.de acqu.poss.& circa istud dictũ ipse Soci. facit notabilẽ cõsiderationẽ in cõsi. cxxvij. inci.Visis capitulis.repetito,in cõs.clxxxj.Et dicit idẽ Bal.†ꝙ districtus & fines iurisdictionis,& earũ pertinẽtiæ probãtur diuersis modis. ¶ Primò præmittẽdo ꝙ interdũ loca territoriorũ sunt euidẽter & notoriè distincta,quãdoq; p vias regales, quandoq; p flumina,quandoq; per mõtes vel valles, quandoq; p lapides seu terminos,vel signa multum apparẽtia:& istis modis territoria cõmuniter distinguũtur secundum Ioã.An.& Gof.in c.cũ causã.de ꝓba. ¶Interdũ etiam ꝓbãtur fines iurisdictionũ p expressas, vel tacitas assertiones.vt C.de cõtrah.& cõmi.sti.l.optimã.& l.cũ aliquis.C.de iure deli. ¶Interdũ p vulgi opinionẽ, & iudiciũ rusticorũ,q in hac materia sũt duo testes magis idonei,q̃ alij,vt l.j.§.j.ff.de flumini. & quãtò sunt simpliciores & rustici,tãtò sunt credibiliores: qa nõ deponũt nisi de possessiõe facti,tãquã oculis suis sem per astãtibus sup ipsa loca.vt not.ff. de ver. obl. l. stipulatio ista.§.hæc quoq;. ¶Itẽ quandoq; probãtur p sẽtẽtias iudicũ & arbitrorũ.vt ff.de arbi.l.inter castel lianũ.& insti.de off.iud.§.fi. interdũ per perceptionẽ reddituũ.C.finiũ regũdorũ.l. si quis super. Quãdoq; ꝓbantur per appositionẽ custodũ in cõfinibus, vt ff. de fundo instru.l.si ita.§.mulier villæ custos. interdũ p exercitiũ†iurisdictionis,exactionẽ talliarũ,& similia.Per ista enim ꝓbãtur districtus seu territoria:tã in terra quàm in mari:imò in cælo & in aëre: qa vsq; ad cẽlũ debet esse libertas possidẽtis.vt in d.c.vbi pericu lũ.de ele.li.vj.s̃.alle.†& hoc modo furca significat dominiũ aëris,qa suspẽsi pẽdẽt in aëre:& ista est magna significatio meri imperij,†qa cõsistit ĩ quatuor,sicut sunt quatuor elemẽta:vt hîc antè dictũ est:ĩ igne, q̃n quis cõburitur ꝓpter maleficiũ, in aqua quãdo quis ponitur in culeo,& in amnẽ proiicitur.vt in l.j.C. de patribus q filios occiderũt.in terra, vt cũ quis in terra ꝓsternitur,& decapitatur.vt l.iij.C.de episc.audiẽ. cũ similibus. ista omnia dicit Bal. multũ notabiliter in cõsi.ccccxv.inci.qualiter ꝓbẽtur,in v. parte suorũ cõsi.quod est repetitũ in cõsi.cccclxviij,in tertia parte,& ĩ cõsi.ccccxx.in j.parte.nisi ꝙ in hoc vlt.in prin. ponitur factũ, super quo postmodũ factũ est cõsiliũ. in aliis verò nõ.& dicit Ale.in cõsi.xxiij.inci.Viso ꝓcessu causæ vertẽ.in v.vol.ꝙ si ꝓbetur quã exercuisse iurisdictionẽ in homines,& imposuisse eis onera, & ab eis exegisse, & ꝙ homines alicuius terræ obediãt alicui,per tales actus probatur quod illa terra est de territorio & pertinentiis alterius. Item adde quod p solutionem census probatur subiectio. Soci.in cõsil. suo lxxiiij.in ij.col. ¶†Sed an iurisdictio inhęreat territorio vel personis.Io.An. in c.cum cõtingat. de foro comp.dicit,ꝙ licet quis non habeat territorium,si tñ habet potestatem in certas personas,propter illas dicitur habere territoriũ.Et faciunt quæ dicit Bar. in l.j.in fi.ff.de iurisd.om.iud.de quo vide p Feli.in c.Rodulphus.in xij.col.versic.territorio.& ĩ ver. pædicta. de rescrip. Et de prædictis vide etiam Feli. in c. licet. de probatio.& Socin.in consi.suo lxxiiij.in ij.col.

12 Districtus & fines iurisdictionis & earum pertinẽtiæ, quomodo probentur.

Per expressas vel tacitas assertiones, Vulgi opinione.

Per sententias iudicum. Perceptione reddituum. Custodum appositiõe.

13 Exercitio iurisdictionis.

14 Furca signat dominium aëris.

15 Merum imperium consistit in quatuor.

Solutione census.

16 Iurisdictio an inhæreat territorio, an personis.

IN TEXTV IBI,

Sont & appartiennent.

AN dns acquirat directũ dominium vel vtile,vide do.meũ Ias.in l.traditionib⁹.col.iij.in ij.gl.C. de pac.Et de verbo,ptinere,vide l.verbũ illud ptinere.ff. de ver.sig.restringitur tamen ad causam specificatã in libello,Ioan.Petr.de Ferrariis in forma sententiæ definitiuæ.in gl.super verb.pertinere.& per eundem in forma libelli in actione reali, in glo. super verb. spectat & pertinet.Et vide gl.& doct.in c.inter dilectos. de fide instru.& an sit verbum directum vel obliquũ. Bar.in l.j.ff.de dona. in fin. & an sit directum vel cõmune.idẽ Barto.in l.fidei commissa.ff.de legat. iij. & per eundẽ Bar.in l.Scia.in fi.ff.de dona. causa mortis.

IN TEXTV IBI,

Hault iusticier.

QVis dicat habere altã iustitiã: satis dixi in rubrica hui⁹ cõsuetudinis,& põt cognosci ex his quę dicũt doctores in l.Imperiũ.ff.de iurisd.om.iud. & dic †ꝙ imperiũ dicitur & consistit in quatuor, sicut sunt quatuor elemẽta. Nã sunt q habẽt potestatẽ in aëre, vt quia furcas habent,vt suspẽdãtur malefactores.Itẽ in igne:quia cõburũtur.In aqua,quia ponũtur in culeo,& in amnẽ proiiciuntur. C.de patribus qui filios occide.In terra, vt cùm quis in terra ꝓsternit & decapitatur, vt l.iij.C.de episc.audi. talis dicitur habere magnũ imperiũ.ita Bal.ĩ cõsi.suo.ccccxlv.inci. Qualiter ꝓbentur.in j.col.in v.parte. ¶†Itẽ aduerte ꝙ ille q est iustitiarius in aliqua terra,habẽs ibi iurisdictionem,licet alius habeat proprietatem,potest se dicere dñm.Panor.in c.pro illorum. de pręben. per illũ tex. qui hoc videtur dicere.dicam infrà,in §. *le droit de indire.* ¶ Sed quid si sint duo domini qui habeant ius p præuentionem,vide Bar.in l.si maritus.ff.de adul.

SEd quæro,† nunquid ille qui habet executionem *du bacon*,dicatur maior.In pluribus enim locis huius patriæ aliquis habet condemnationẽ,alter habet executionem:quis istorũ dicatur habere altã iustitiã, gl.multũ nota.in l.j.ff.de iurisd.om.iud. & ibi Alex.& Ias.dicũt ꝙ maioris iurisdictionis est executio, quàm pronũtiatio.Et ideo dicit Bal. ꝙ aliquãdo sunt aliqui iudices q possunt pronuntiare,& nõ exequi,& tũc is qui potest exequi est maior.Vnde dicit Pan. in c.sup quæstionũ.in §.porrò.de off.dele. ꝙ iudex qui habet exequi,habet iurisdictionẽ in executionis actu.Et dicit Panor.in c.pastoralis.§.qa verò, de offic. deleg. ꝙ iudex qui habet exequi sententiã alterius iudicis, nõ est illo inferior.vide gl.j̃.in hoc eo.ti.§.*quand le signe*, in verb. *le Seigneur hault iusticier.* Vigobertus† tamen Heduẽ.qui habet exequi sententias Baliui Heduẽ.nõ dicitur eo maior: qa à Vigoberto ad Balliuũ appellatur,ideo,&c. dicam alibi amplius. Et adde quæ dicit Bal.in l.si quis filio.§.irritũ.ff.de iniu.rup.test. † ꝙ in causis capitalibus propiè ipsa sentẽtia dicitur esse de mero imperio secundũ aliquos ibi:sed dicit ipse ꝙ nõ solũ sentẽtia,sed & processus,causa,& executio. dicit tñ ꝙ ille qui habet sententiæ prolationẽ,habet merũ imperium,& nõ ille qui habet cognoscere,tamen nõ põt diffinire. quod facit pro Vigoberto Heduen. de quo hîc antè dixi, qui licet non possit cognoscere de causis capitalibus secundum hæc tempora(licet olim vitæ & necis potestatẽ habebat in suos,) tamẽ habet prẽferre sententiam Balliui,seu eius Locum tenentis ad personam cõdemnati:& illa prolata, exequi facere.Dicit tamen idem Bal.in c.j.§.j.in iij.col.in ti.quid sit inuesti.& Oldra.cõsil.vj. † ꝙ si ad vnum pertineat condemnatio,ad alium executio:ille ad quẽ pertinet executio,potest erigere furcas altero inuito:ergo habet merum imperiũ,cùm erectio furcarũ sit meri imperij.Et habetur.j̃.hoc eo.tit.§.*quand le signe de haulte iustice*, &c. Ergo cùm ad Vigobertum pertineat executioni demandare sententiam Balliui,sequeretur ꝙ deberet habere merum imperium: quod tamen non

1 *Imperiũ consistit in quatuor.*

2

3 *Executionem habens dubacon, an sit maior.*

4 *Vigobertus Heduẽsis non est maior Balliuo.*

5

6

est verum,

BIU Cujas

est verũ, quia istud debet facere per modũ subiectionis,& non per modum superioritatis.¶Adde tamen, quia vt dicit Anto.de Butr. in c.ad audiẽtiã nostram, ext.de consuet.†non valet statutum vel cõsuetudo p quod vni tribuitur cognitio,& alteri facultas iudicãdi.Cõtrarium tamen tenet Barba.in d.c.ad audientiã nostrã. vbi dicit, ꝙ ille text. nõ probat notabile Ant. & alle. ibi plura iura, vbi quis in multis casibus cognoscit,& alius diffinit,& vide gl. in c. cùm ecclesia. ext.de cau. pos. & proprie. Et ad prædicta dic ꝙ verũ est, ꝙ ille qui exequitur iure ꝓprio,est maior eo qui profert sententiam.Secus si tanquam inferior & subditus maiori, vt dicit Iacobus de Beluiso in practica iudiciaria in criminalibus,titu.de fuga reorum. xiiij. col.dic tñ ꝙ ille q cõdemnat,habet confiscationẽ.vide Bart.in tracta.Tyberiadis.col.ij.ad principium.

§. SECVNDO.

LE Seigneur haut iusticier qui a droict d'auoir & prendre espaues,prend celles qui aduiẽnent en sa iustice & seigneurie, & les garde par l'espace de xl. iours, durans lesquels xl. iours, il doit faire crier par trois edicts huictaues, lesdictes espaues au marché du lieu, s'il y a marché, ou au plus prochain lieu d'ilec où il y aura marché: ou és lieux accoustumez, ou és egliſes voisines à la messe parrochiale. Et si durant lesdictz xl.iours, celuy à qui est ladicte espaue vient, & la preuue estre sienne, elle luy est rendue, en payant les despens que ladicte espaue a faict, si c'est beste pasturant. Et si dedans ledict terme de xl. iours il ne viẽt, le Seigneur l'applique à son proffit,apres lesdicts quarante iours passez. Et ne la pourra ledict haut iusticier appliquer à soy, iusques à ce que lesdictes solennitez seront accomplies.

ICsta cõsuetudo est etiã in comitatu Burgũdiæ,in tit.*des iustices*, §.viij.& in comitatu Niuernen.§. ij. ibi, *& pour faire ladicte declaration*,in tit.*des iustices*.

IN TEXTV IBI,

D'auoir & prendre.

1 *Habere verbũ quot modis accipiatur.*

ISte est præposterus ordo, quod an vitiet, vide in l. præposteri.C.de test.†Et verbum habere, dupliciter accipitur.l.habere duobus,ff.de verb.sig.Et refert dicere,apud te habes,& penes te habes.l.penes. ff.de verb.sig.& capitur cum effectu,l.nomẽ.§.fi.ff.eo, tit. & vide Bart.in l.j.§.hoc interdicto.ff. ne quid in loco publico.vbi verbum habere, refertur ad conductorẽ tantum.& an sit verbum directũ, vide Bar.in l. fideicõmissa.§.hæc verba.ff.de lega. iij. & an denotet dominiũ,Bart.in l.j.§.potestatis.ff.de pecu.Et an trahatur ad futura,Bart.in l.certarum,in fi.ff.de testa. tute.

IN TEXTV IBI,

Prend.

ADuerte, quia aliud est capere, aliud recipere. vt dicit tex. in l.aliud est capere. ff. de verb. signif. ¶†Et aliud est capere, & aliud accipere, quia capere intelligitur cum effectu, & accipere sine effectu. Et capere est etiam propria authoritate, sed accipere de manu alterius. ita dicit Philippus Decius in regula iuris,non videtur quisquam,ff.de reg.iuris.

1 *Capere & accipere quomodo differant.*

IN TEXTV IBI,

Par l'espace de xl. iours.

QVæro,pone ꝙ aliquis dominus tenet vnum animal oberrans,per xx.dies,& pendente illo tempore,fecit fieri proclamata,postmodum illud animal recessit & aufugit,& iterũ apprehensum fuerit,& factum aliud proclama: & tenuit ipsum dominus per alios xx.dies, nunquid dicatur iste dominus applicuisse formã & solennitatẽ nostræ consuetudinis,ita ꝙ illud animal efficiatur dñi illius?¶Videtur primò ꝙ sic,per tex.multum not.in l.Paulus.§.fi.ff.de lib.cau. vbi dicit text. ꝙ si relinquat libertas seruo, si triẽnio cõtinuo seruierit, tñ si antequã tẽpus triennij sit cõpletũ,recesserit à seruitio, si postmodũ tẽpus triennij perfecerit,dicitur adimpleuisse conditionem,quę tñ est specificè adimpléda.¶Ecce ergo quomodo etiam admittitur cumulatio temporis, etiam in his quæ sunt de forma,licet etiã tempus debet esse continuũ. Multò ergo fortius in casu nostro,vbi non est forma, nec etiam tempus debet esse continuum.¶Ad idem facit tex.in l.seruus qui testamento. §. j. ff. de statu li. †vbi seruus qui debebat operas dare p septennium, si aufugit per annum, non dicitur seruiuisse per septennium,nisi postmodũ cõpleuerit illũ annum.¶Ecce ergo quomodo admittitur cumulatio temporis,igitur in casu nostro admittetur etiam ista cumulatio.

1 *Casus plures de cumulatione & continuatione temporis.*

IN contrarium videtur facere tex.in l.pe. C. de domest.& prote.lib.xij. vbi effectus peracti temporis nõ cõsideratur qñ quis decessit,& nõ cõtinuò perfecit tẽpus.quẽ ad hoc alle.Alex.in cõsi. suo liiij. incip. viso pũcto subtiliter.in ij.col.in iiij.vol.Idem Alex.in cõsi. suo xxxiiij.in v.vol.facit dictũ Bar.in l.fi.§.quoties.ff.de publicanis.†vbi nouitius nõ dicit ꝙ stetit p sex mẽses,& recessit,& postmodum iterũ stetit per alios sex menses,quia ista tempora nõ coniunguntur. quem tex.ad hoc allegat do.meus in repe.l.admonẽdi.in xc.col.ff.de iureiur.& in l. si idẽ. ff. de iurisd. omiu.& idẽ Alex.in d.cõsi.¶Hinc dicit Ang.in l.quoties in stipulationibus.ff.de verb.oblig.& Alex.in d.l.si idem, † ꝙ si statuto caueatur ꝙ q steterit in carceribꝰ per annum,debet liberari amore Dei,& aliquis stetterit in carceribus per sex menses: denuò incarceratus steterit per alios sex menses, nõ dicit stetisse p annũ, ita vt debeat liberari.allegat Spe.i tit.de statu p annũ. §.j.versi.xxxvij.cũ multis aliis.ponderant etiã dictionem,per,quæ denotat perfectionem,l.vrbana.§.pernoctare,ff.de verb.sig.quæ etiam veniet ponderanda in consuetudine nostra.facit etiam dictum Ang. in §. hæc autem tria,in procemio digest.vbi dicit de statuto ciuitatis Senarum quo cauetur, quod quicunque retinuerit bannitũ duobus diebus puniatur in mille florenis:ꝙ si quis retinuerit bannitum vna die,& per interuallum plurium dierum postea retinuit alia die, ꝙ talis retinens sic bannitũ non debet puniri pœna statuti:& refert se vidisse determinari p gl.ibi,in verbo,denarũ,ga tales dies ita separati,nõ debent iungi.

2

3

Quid

4 Cumulatio tẽporis in fauorabilibus admittitur.

QVid dicendum in hac nostra consuetudine? do. & o. distinguũt,† ꝙ aut sumus in materia fauorabili, & tunc admittitur accumulatio, per d.l. Paul⁹. & l. seruus ꝙ testamẽto, ſ. alleg. quæ loquuntur in libertate, quæ qdẽ libertas est multũ fauorabilis, cũ eadẽ sit causa libertatis & piæ causæ. tex. est ĩ l. j. §. sinautẽ, in verb. ad hanc pietatis rationẽ. & ibi Bal. C. de seruo cõmuni manu. no. Bar. in l. proximè, ad finẽ. ff. de his quæ in test. delẽt cũ aliis infinitis allegatis ad hoc per do. meũ in l. quidam existimauerunt, in iiij. col. ff. si cer. pet. & l. si vnus. C. de testa. & in l. captatorias. in pe. col. C. de testam. mili. & in l. dedi. *la premiere*, §. idẽ erit, ff. de condict. ob causam. & in l. j. §. si quis ita. ibi, vltra omnes stringe. ff. de verb. oblig. ¶ Hinc per hãc differentiam voluit dicere idem do. meus in d. l. si idẽ. quòd cùm liberatio quæ fit de incarcerato amore Dei, qui stetit per annum, sit fauorabilis, debet liberari qui stetit per sex menses, & iterum per sex mẽses cum interuallo, quia debet fieri cumulatio temporis. Non enim ista liberatio est ita fauorabilis: cùm si sit in carceratus pro delicto, fauorabile est, & reipublicæ vtile quòd puniatur, cùm reipublicæ interſit, ne delicta maneant impunita. l. ita vulneratus. ff. ad legem Aquiliam. ¶ Aut† verò sumus in materia odiosa, & tunc dicunt docto. quòd non debet admitti cumulatio temporis, per iura superius allegata.

5 Cumulatio temporis in odiosis non admittitur.

QVid dicendũ in casu nostro? Si dicas in casu nostro est tẽpus, ergo est de forma: & qui non obseruat tẽpus, dicitur nõ obseruare formã. Bald. singulariter in aut. quæ supplicatio, prope fi. C. de preci. impera. offeren. per tex. in l. si oportet. §. consequens. ibi: non aliter audiri, si non fuerit conseruatũ constitutũ tempus, ff. de excu. tuto. Dominus meus Ias. in l. iij. §. denique. in ij. col. ff. de iureiur. in l. ij. §. prius, ĩ ij. not. ff. de vulg. & pup. Et latè in dicta authẽ. quæ supplicatio. Feli. plenè in c. cùm delicta. in ix. col. ext. de reſcrip. ¶ Poteris dicere quòd in d.l. Paulus, erat etiã tempus continuum de forma, cùm erat appoſita cõditio, quæ est de forma. Bald. in authen. matri & auiæ. in j. col. C. quando mu. tutelæ off. fun. potest. & tñ ibi admittitur cumulatio temporis: igitur &c. Dicendũ est ꝙ cùm hæc nostra consuetudo sit odiosa & nõ fauorabilis, cùm dominus re ſua ſine facta & culpa ſua priuetur, ꝙ tale tempus non poterit cumulari, imò requiritur quòd sit continuũ. arg. ſupradictorũ.

IN TEXTV IBI,

Durant leſquels.

ADuerte, ꝙ proceſſus factus poſt tempus ſtatutum à lege vel ſtatuto, est nullus. Bald. in l. j. properandum. in prin. col. iiij. verſi. circa iſtam materiã. C. de iudi. Faciũt quæ dicit Feli. in c. paſtoralis, col. xj. ext. de excep. imò ſi à iudice aliud tẽpus aſſignaretur, talis aſſignatio eſſet nulla. Bal. in l. fi. §. ſed quia per illũ tex. C. de iur. delib. Fel. in dicto loco. Cogita bene hoc ꝑpter multos caſus ſuperueniẽtes in hoc paſſu.

IN TEXTV IBI,

Crié par trois edicts.

ISta noſtra conſuetudo & præcedens, videntur eſſe introductæ ꝑpter dictũ Ang. in l. ſi vacantia. in v. col. repetitionis illius l. C. de bo. vacã. lib. x. ſed videtur quòd dictũ Bar. ſit cõtrariũ, in l. rem quæ nobis, in fi. ff. de acqui. poſ. dicit enim Ang.† ꝙ bona quæ ignorant cuius ſint, ſi fiat proclamatio de eis, ratione proclamationis dicuntur vacantia, ſi non appareat dominus, & tunc fiſco ſunt applicanda. Et tamẽ dicit Bartol. vbi ſuprà, ꝙ talia bona ratione proclamationis ſunt in nullius bonis, ergo fiunt occupãtis, & nõ domini terræ ſeu fiſci. & iſtam differentiam Bart. ſuprà relatam, retulit Alex. in conſi. ſuo iiij. incip. videretur ex his, in vij. col. in ij. vol. Vide ad hoc, vt iam dixi ſuprà, Alex. & Iaſ. in l. rem quæ nobis. ff. de acqui. poſ. & vide quod conſuluit do. Fede. de Senis conſil. cvij. incip. domine Franciſce. vbi dicit, quòd ſi res aliquæ reperiantur in agro meo, nec fuerunt per dñm eiectæ (& ſic pro derelicto adhuc haberi non poſſunt) quòd talis cuius est ager nõ poteſt has retinere, donec facta fuerit proclamatio per iudicem loci, cõſuluit tamẽ, quòd ſi nõ reperiatur dominus, quòd ſe curior eſt via quòd vendãtur & pauperibus diſtribuãtur: & iſtud conſilium allegauit Alex. in l. prætor ait. §. de eo. ff. de dam. infect. ¶† Olim iſta edicta ꝑponebantur in albo Prætoris. Bart. in l. & poſt. ff. de iudic. ſed hodie fiunt per nuntium. vt Bar. ibi glo. verò in authẽ. qui ſemel. C. quomodo & quando iu. dicit, ꝙ talia edicta fiebant in quadam dealbatione in prætorio. Item fiebant per voces. Item per nuntium, quod magis eſt in conſuetudine. & vide per Bar. & alios in l. conſentaneum. C. quomodo & quando iudex.

vacantia & cui cedant.

2 Edicta per quem proponantur.

ISta enim† proclamata debẽt, vt moris eſt, fieri voce præconis, vt in ij. cõſtitutione C. circa finem. ibi, edictis ex more ꝑpoſitis. ita dicit Bart. in extraua. ad reprimendũ, in verſi. publice. & dicit ibi, quòd ſufficit quòd notarius vel præco referat ſe præconizaſſe ꝙ ciuitatẽ in locis publicis, vel etiam in locis conſuetis ſe præconizaſſe, etiam ſi non exprimantur loca, nam talia loca cõſueuerunt eſſe notoria, & ſic expreſſio nõ eſt neceſſaria. ff. de contrah. emp. l. cum ſeruo. §. fi. & dicit Bar. quòd ita obſeruat conſuetudo. Cautius tñ erit ſi de hoc fiat ſcriptura, ſicut dicit idem Bar. de tẽpore quo debeant durare proclamata. nã licet diſpoſitione iuris tale tẽpus nõ ſit introductum, & ſic debeat eſſe arbitrarium. l. j. ff. de iure delib. & ſic nõ debuiſſet de eo fieri mentio per præconem: dic tamẽ ꝙ cùm hoc ſit per cõſuetudinẽ ſtatutum tempus, ſcilicet octo dierum inter quodlibet proclamatũ, debet fieri mentio de tali tempore in ſcriptura proclamantis, vt omnia ſint ſolenniter facta. ¶ Et ſufficiunt generaliter iſta proclamata in omnibus vbi non eſt certa perſona quæ requiri poſſit. Inno. in c. fi. qui matri. accuſa. poſ. faciunt ea quæ dicit Zabarella in conſil. ſuo lxxiiij. incip. in nomine indiuiduæ trinitatis, Amen. Alleg. Abb. in ij. col. vbi allegat dictũ Inno. ſuprà relatum. & ibi Panor. & in conſi. lxviij. in ij. col. & hoc probat tex. in authen. ſi omnes. C. ſi minor ab hær. ſe abſti. & ſunt quædam citationes, vt eſt tex. in auth. ꝙ ſemel. C. quomodo & quando iudex. ¶ Et iſta proclamata facta in ciuitatibus ligant tantùm exiſtentes in ciuitate, vt dicit Roffredus Beneuentanus in libellis ſuis, in rub. ſi quis ius dicenti nõ obtempera. & ideo ſi qs vellet probare ignorantiã, puta quia erat abſens, auditur, ita quòd non ligatur: cùm vt dictum eſt, proclamata non ligant ignorantes. vide in hoc Panor. in conſi. xxxv. in j. vol. Zabarellam in conſi. xxxiij. & in conſi. xl. Alberi. de roſa. in rub. C. ne filius pro patre. in vlt. col, vide etiam. l. interdum. §. licet. & §. diui. ff. de publi. ca. vbi ignorantia craſſa ſupina non prodeſt.

3 Proclamata per quem fieri debeant.

1 Bona ratione proclamationis dicũtur vacantia & cui cedant.

ADDITIO. Quomodo autem intelligatur quòd conſtitutiones & proclamata nõ ligent ignorantes, vide Matth. de afflictis in conſtitutione regni Siciliæ, quæ incipit, homines. in ij. & iij. col.†

INſurgere video magnum dubium in hac conſuetudine. nam ſi iſta proclamata fiunt in locis hic ſpecifi

BIU Cujas

specificatis,nõ potest esse quòd nesciatur cuius sit, si ille qui amisit,fuerit illius dominij vbi fiunt ꝓclamata. ¶Si verò fuerit absens,aut minor, non põt habere locum hæc nostra,consuetudo, per ea quæ nũc dicã. Et ideò consuetudinem nostrã limitabo duobus modis. ¶Primò limito nõ habere locum si res reperta in territorio fuerit alicuius absentis, cùm talia ꝓclamata nõ ligẽt absentẽ.not.in c.cùm in tua. qui matrimonium accu.possʃ.Alex.consil.xxxj.in v.vol.Barb.in cõsilio lxxx.incipiente,sapientissimus refert Iob. in iiij. vol. ¶Limito secundò non habere locum in minore, quia proclamata nõ ligant minores in præscriptionibus statutariis,vt est ista,maximè in dãno. per l. fi. cũ ibi not.per Bar.in fi.C.in qui.cau. in integr. restit. nõ est necesʃ.& dicit expresʃè Alex.in d.consi.xxxj.incip. ponderatis his quæ in themate mouẽtur. per Bar. in d.l.fi.& in l.etiam,*la seconde*.ff.de mino.† vbi præscriptio statutaria non ligat minores.Pan.in c.cõstitutis. de in integ.restit. ¶Nunquid autem talia proclamata ligent clericos?Vide Bertachinum in tract. suo de episc.in iij.parte secundæ partis principalis, in ij.col. ¶Quid si nõ faciat proclamare, & reperiãtur post xl. dies?vide tex.in c.non debet.xj.quæstio. iij.Et de ista notificatione & publicatiõe,vide Angel. aret. in §.fi. instit.de rerum diuisione.

Cõsuetudinis limitatio.

4 Præscriptio statutaria non ligat minores.

IN TEXTV IBI,

Huictaues.

OLim edicta habebãt interuallum decem dierũ, vt in l.per interuallum,ff.de iudi.& C. de iudi.l. properandum.§.j.Sed hodie triginta dierum inter edictum & edictũ,vt in auth.qui semel. C. quomodo & quando iudex.& dicuntur continui,vt dicit ibi gl. in verbo interualla. ¶Hodie verò apud nos hoc casu sunt de octo diebus in octo diebus, & de hac materia edictorum solennitate illorum,& an iudex possit mittere vnum edictum pro omnibus, vide gl.in c.j. de milite vas.qui cõtu.est.Et de citatione collegij vel vniuersitatis,vide Io.Fab.in §.omnium.insti. de pœna temere litigantium.

Edictorum interuallũ.

ADDITIO.Vide Mat.de afflictis, in consti. regni Siciliæ,quæ incipit,dubitationem iurisperitorum.in iij.not.vbi amplè,& dixi infrà in tit.*des forestz*. §.*gens de Poëte*,in glo.j.†

IN TEXTV IBI,

Au marché du lieu.

BAr.in d.auth.qui semel,hîc antè allegata,C.quomodo & quãdo iudex.dicit quòd præco hoc clamando dicit in platea,vel in aliis publicis locis,& an hoc sit notorium vel manifestum.Bar.ibi,& in l.scriptus.ff.de reli.& sumpt.fune.Et dicit Io.Fab.instit.in prin.†quòd illud dicitur esse notorium quod in iudicio fit,vel indicitur in ecclesiis diebus festiuis populo congregato, vel in publicis & magnis assisiis.Et quid si aliquis dicat hæc edicta ad se non peruenisse. vide gl.in ver.non probatur.lxxxij.distin.

1 Quæ dicantur notoria.

2 ADuerte † etiam quòd in mercato non fiunt executiones & pignorationes, nec etiam in nundinis.de mercato est tex.in auth.vt non fiant pignoratio.colla.v.de nundinis,Bal.& Sali.in l.j. C. de nũdinis.& vide Bertachinum in tracta. de Gabellis, in ij. parte viij.partis principalis.

IN TEXTV IBI,

Et la preuue.

Signis recognoscũtur anomalia.

ADuerte, quia animal per signa recognoscit,Bar. in l.stigmata, C.de fabricen.libr. xj. Et vide quæ dixi j͂.hoc eo.ti.§.vij.ĩ gl. *Et sera suffisammẽt reprouuée*. & §.viij.in gl.*le signe*.ver.j. ¶Et de signatura facta alicui rei,vt puta arborib.signatis in nemore,aut portis aut dolio vini,& aliis huiusmodi, an ꝑ eã tradat possessio,& transferat dominiũ:vide Ioan.Sanxon. in cõsue.Turoñ.ti.*des hypotheques*,&c.arti.ij.fo.cxxj.col.ij.

SI vis scire modos probandi dominium,vide plenè per Bar.Alex.& Moder.in l.rẽ quæ nobis.ff.de acq.pos.vide do.meũ Iaʃ.in §.omniũ.in xiij. xiiij. & xv. col.insti.de actioni.practi.Papieñ.in forma libelli, in actione reali,in gl.iure dominij. Et vide pulchram apostillam ibi in verbo,dominij.Bart.in l. ob maritorum.C.ne vxor pro marito.Soci.in consi. suo lxxxix. in iiij.col.dicit,ꝙ cum sit difficilis ꝓbationis, & per indicia probetur,c.tertio loco.de proba.gl. in l.cum res. C.de proba. quòd dominiũ non probatur per instrumẽtum emptionis solum, sine aliis adminiculis, per gl.in d.l.cùm res.per l.proprietatis. C. de proba.

Modi probandi dominium.

QVid † de instrumento locationis, nunquid ꝑ illud probat dominiũ ? dic quòd non. ita nota. in c.inter dilectos,ext. de fi.in stru.qñ prĩcipaliter deducit in iudiciũ.iuxta notata p Spe.in ti.de emphiteu.§. nũc aliqua.vers.lij.& vers.liij. ꝓbat in l. legata inutiliter.ff.de adimẽ.leg.Bal.& alij in l.ad ꝓbationẽ. C.loca.tamẽ qñ concurrũt alia indicia,instrumentũ locationis ꝓbat dominiũ,Ita tenet singulariter Bar. in d. l.ad probationem.Faciunt dicta per do.meum Iaʃ.in l.ij.lxxxiij,col.C.de iure emphyteuti. & per Soci. in consi.suprà alleg.& in consi. cclxvj.in iiij. col.& in cõsil.clxxxvij.incip.in controuersia.in ij.col. vide Abb. in consi.lxxv.inci.ciues quidã Senenses.in j.volu.vbi dicit,quòd † ꝑ solutionem census seu canonis pro ecclesia,probatur dominiũ directum. Vide etiã quæ dicit Alex.in consʃ.suo xij.in j.col.in iiij.volu.incip.Viso processu.Vide Feli.in c.cùm Bertholdus, in antepen. col.ext.de re iudi.vbi etiam pleniʃsimè ponit, quãdo per solutionem canonis aut pẽsionis rei locatę ꝓbetur possessio. Vide Guil.Bened.in sua repe.c. Rayn.in verb.& vxorem nomine Adelasiã.nu.cxvj.& cxvij.& cxviij.de testamẽtis. ¶Dicit & tertiò Soci. in d.consi. lxxix.ꝙ dominiũ ꝓbatur per æstimum prę sumptiuè: vt dicit Bal.in l.si pater.C.de actio.emp.per illũ text. Idem Bal.in l.quidam in suo.ff.de cond.instit.faciunt & alia allegata per eundem Soci. in d. consi.cui adde Bal.in l.indicia.C.de rei vendi.Bar.in l.quod in littore.ff.de acquir.re.do. Bart.in l.rura. C. de omni agro deser.lib.xj.Lanfran.de Oriano.in c.quoniã cõtra falsam.in verb.testiũ depositiones.in sua repe.ver. istud tñ not.ext.de ꝓb.vbi ponit ẽt satis amplè quomodo probetur dominiũ.& Alex.in consi.suo cxlvij. in vlt. col.in v.vol. inci. an marito supportãti onera. Idẽ Alex.in consilio suo clxxxv.in vltima co.in v.vol. idem Alex.in consi.xxxvj.circa medium j.col.in v.vol.Bal. in consi.xxxvij.inci.quidam narrans,in quinta parte. & in consi.j.in prin,in v.parte. Franci.de Arc.in cõsi. lxvj.incip.in præsenti consultatione.

1 Instrumẽtum locationis an probet dominium.

2 Census solutio probat dominium.

PRobatur † etiam dominium per tantum tempus, cuius initij memoria non extat in contrarium ẽt directum.Bal.in l.traditionibus in antepe. col. C. de pactis.per tex.in l.hoc iure.§.ductus aquæ.ff.de aqua quotid.& æstiua.quem tex.non inducit Bald. sed dominus meus Iaʃ.in §.omnium.in xiiij.col.suprà alleg. inducit sic:nam dicitur in d. §. † ꝙ longinquitas tãti temporis habet vim constituti:constitutum enim habet vim consensus.l.j.in prin.ff.de consti.pecu.& cõsensus inducit directũ dominiũ, vt vult Bal.in auth. nisi tricennalis.C.de bon.mater.igitur,&c.Idem Iaʃ.

3 Tempus immemoriale probat dominium.

4 Temporis immemorialis vis.

BIU Cujas

in d.l.traditionibus.Ang.in d.§.ductus aquæ. Alexã. consi.vj.inci.viso themate.in j.vol.& domi.Card.Floren.in consi. cxviij.inci.monasterium sancti Iuliani. dicit ℔ habet vim tituli.c.j.de præscr.lib.vj. & tex. in c.super quibusdam.§.præterea.de verb.sign. ¶Facit l. viros.C.de diuersis officiis.lib.xij.Cyn.in l.j.C.de emancipat.libero.†Feli.in c.de quarta.in pen.col.ext. de præscrip.& dicit Bal.in c.j.in j. col.in fi. quæ sunt regalia ℔ tale tempus habet vim priuilegij cõcessi à principe.℔ gl.in d.§.prẽterea,in verb. memoria. & ita refert do.meus las.in l.de ℔bus.in x.col. ff. de legi.

5 Gabellarum inductio. ¶Hinc est† quòd licet non sit licitum inducere gabellas nisi per superiorẽ.l.vectigalia. ff.de publica. tamẽ exactio vectigaliũ præscribitur tãto tẽpore cuius initij memoria non extat in cõtrariũ.ita tenet Bar.in l.si publicanus.in §.in omnib⁹ vectigalib⁹.ff.de publica. Bal.consi.cxij.in ij.parte,consuluit Panor.in cõs. suo xx.incip. Super quæstione vertente inter commune. Hinc etiam dicit Cardi.Flor.in cõsi.xxxviij.incip.dominus Comes.†℔ cùm ius nauigãdi sit de regalibus, & ad superiorem pertineat,non potest præscribi,nisi tali tempore cuius initij memoria non extat in cõtrarium.¶Adde† ℔ tale tempus non requirit allegationem tituli.Nam etiam requirit bonam fidem,vt dicit Io.Franciscus Balbus in suo tractatu de præscriptio. in tertia parte principali in vj.quæstio.in xxix.col. Et quãdo sufficiat allegare titulũ & probare tempus, vide eundem plenè in dicto tracta.in iij.parte principali:ibi,decimò quæro,in v.col. illius tertiæ partis. vbi amplè examinat materiam huius præscriptionis.

6 Ius nauigandi.

7 TAle enim tempus sufficit,cùm vim habeat priuilegij. † dicit ibi Cardinalis quòd tale tempus est centum annorum.allegat Cy.in l.ij.C.de seruitu.Dicunt tamẽ doctores in c.j.de prescrip.in vj.in glo.memoria,†℔ ad probandũ tale tempus,requiritur ℔ testes sint quĩquagintaquatuor annorũ, & deponãt de quadraginta.Et ibi est gl.notabilis quę optimè ponit quomodo probatur præscriptio talis, scilicet tãti tẽporis.Dicit tamẽ Guido Papæ quæstione cccccclxxiij. quod est necessaria probatio centum annorũ,que ℘batio qualiter fieri possit,ponit idem Guido in quæstione sua ecclvij.Quomodo põt fieri. Dicit ẽt Ale.in cõs.suo cxxxvj.in vj.col.in ij.vol.℔ testes debẽt necessariò dicere ℔ cõmunis opinio est nõ extare memoriã in cõtrariũ, quod nota singulariter. Et ℔ ita semper viderũt & audierunt à suis prædecessoribus, & ℔ nunquam fuit obseruatum cõtrarium.& ista sunt articulãda per aduocatos,aliàs reperient se deceptos in probatione:quia testes hoc nesciunt dicere nisi interrogentur,vide infrà,in ti.*des forestz*.§.ij.vbi posui modum articulandi hanc præscriptionem tanti tẽporis. ¶ Differunt tamen præscriptio tanti temporis cuius initij memoria nõ extat in contrariũ, & præscriptio cẽtum annorum,vt dicit Cardi. Flo. dictus Zabarella,in c.si diligenti.in fine,de præscriptioni.

8 *Tempus cuius initij memoria non existit, quod dicatur,& quo modo probetur.*

9 ADDITIO.Vide ad hoc Matthæum de afflictis in cõstitutione regni Siciliæ,quæ incipit, cũ vniuersis, in vj.notabi.in iij.lib.Et de probatione dicti tanti tẽporis,vide eundem Matthęum in cõstitutione quę incipit,quadragenalem.in penu.gl.eo.iij.lib. †¶ Et dicit Barba.in consil.suo xlj.in xj.& xij.col.in j.vol.†℔ ea quæ cõpetũt principi,& sunt Cæsaris,possunt acquiri & haberi,aut ex priuilegio,aut tanto tẽpore cuius initij memoria non extat in contrarium:cum tale tempus habeat vim priuilegij.Facit quod dicit cõsulendo Raphael Cuma.in consi.lxxxiij.in vlt.col.inci. Quia causa decimalis.Et dicit Soci.in cõs.suo cxxvij. in j.volu.quod est repetitũ in cons.clxxxj.℔ tale tempus habet vim priuilegij.& quod dicit Bal.in consil. ccccclxviij.in ij.col.in iij.parte, quod est repetitum in consi.ccccxlv.in quinta parte,†de pedagiis,passagiis & ordinariis,quia talia præscribi non possunt nec acquiri,nisi per tantũ tempus cuius initij memoria nõ extat in contrarium.Idem dicit Alex.in iure imponẽdi pedagia,in consi.lviij.in ij.& iij.col.in ij.vol.

10

11

COntra tamen omnia supradicta videtur tenuisse contrarium Cardi. Flo.in cõsi.lvij.inci.Magnifico domino Comiti.in j.col.quando dicitur, † ℔ ius conferẽdi beneficia non potest acquiri per laicum etiam per tale tempus,nec facit ad hoc,vt dicit,℔ tale tempus habet vim tituli & priuilegij, qa illud est intelligendum quod procedere debeat quo ad ea quæ quis potest possidere sine licentia principis, & sic nõ intelligitur in his quæ sunt per principem in priuilegium concedenda.ita tenent Io.Monachi, & Io.An. in c.ij.de priuileg.in vj.Soci.in consil. suo cclx.in pẽ. col.dicit,℔ licet tale tẽpus habeat vim priuilegii, nõ tamẽ est priuilegium.dicit enim, videmus quòd multa cõcedi possunt, quæ tali præscriptione nõ possunt quæri.vt in d.c.ij.de priuileg.lib.vj. ¶ Item argumẽtatio quæ fit de tali tẽpore immemoriali,℔ habeat vim priuilegij,intelligitur in capaci,quia in incapaci non valet talis argumẽtatio.Feli.in c.dilecto. de testibus. Et de materia præscriptionis decimarum, vide infrà tit.vltimo,§.*toutes choses prescriptibles*.& Boërium ibi allegatum,in addit.ibi posita.¶ Et vide etiam Matth. de afflictis in cõstitutione regni Siciliæ, quæ incipit, dubitatio.in v.co.ibi,tertiò pondero.vbi dicit, quòd id quod non potest concedi per priuilegium, non acquiritur tali prescriptione.†

12 Ius conferendi beneficia, nõ potest acquiri per laicum.

SEd cũ videas in hac materia præscriptionis decimarum,in tit.de prescriptione,§.j.vbi dicit ℔ nũquam possunt præscribi,nisi duobus concurrẽtibus, videlicet primò quòd tenentur per laicos in feudum ab ecclesia,& nõ sufficit ℔ habeãt denominationes à dominis temporalibus,sed requrit℔ doceãt de infeudatiõe ab ecclesia, aut saltẽ de denominationibus ab ecclesia,& non à dominis temporalibus.Secundò,℔ sit fama ℔ eas habuerũt infeudatas ante Lateranẽse concilium,& vide allegata per eundem ibi.

COntra etiam prædicta videntur facere quæ dicit Zabarella in consi.lxxxix.vbi dicit quòd licet ecclesia p̃scribat decimas alienas cũ titulo vel solo cursu temporis immemorabilis , nõ tamẽ laicus: qa tẽpus eum capacem efficere non potest,dicit An. Siculus in c.causam.de præscri.& in c.quanto.de consue. & in c.nouit.de iud.& Ant.de But. in c. peruenit. de censi.Bal.in l.oẽs.in fi.C.de p̃scri.xxx.anno. Domini. de sancto Gemi.in c.catholica.xj.distin.& in d.c.ij.de priuile.Barb.& Io.de Ana.in c.de hoc.de simo.ad qđ Barb.in c.nobis,de iure patro. sup verb. de sua iurisdictione.& c.℔ sicut.de electio.†vbi dicit℔ ille q est incapax ratione personæ, non facit se capacem p tale tempus.Et sic cum in decimis præscribẽdis laicus sit incapax,vt dicit Zabarel.laicus per tale tempus non præscribit decimas,& de hoc vide in c.cũ apostolica. de his quæ fiunt à præla.vbi omnes concludũt quòd quando currit fama priuilegij cum tali tempore, tũc etiam laicus potest præscribere decimas.Tenent Feli.& alij in d.c.causam,ext.de præscrip. Et vide decis. capellæ Tholosanæ ccccxxxix.& Io.de Imo.in consi. xxxviij.¶Ita etiam tenet Hippo.de Marsil.in singulari suo lxxx.incipi.tu habes quòd cursus. †¶ Per prædicta dixi quòd parochiani sanctæ Sabinæ Heduen. diœce

13 Incapax cum ratione personæ nõ facit tempus memoriale.

diœcesis,nō potuerūt præscribere ius ꝓcipiēdi quartā partē decimarū contra magistrū Antonium Rami, curatū dicti loci,fratrē meū vterinū, nec ēt ius percipiendi vnā partē oblationū.per c.quia sacerdotes. & c.hāc consuetudinē.x.q.j.etiā per tale tēpus, ex his q̄ dicta sunt.& faciūt quæ dicit Hosti.in summa de parochiis.Et vide ad prædicta Philippū Deciū, Barba. post Ant.Bal.Panor.& Are.in c.decernimus, de iudi. & vide Feli.in c.cū ex officij.in v.& vj.co.ext. de præscriptio. vbi dicit quòd requiritur allegatio tituli seu priuilegij.imò plus dicit, quod nō sufficit allegare titulū seu priuilegiū,in materia in qua non est verisimile ꝙ Papa aliquem priuilegiat.Ex quo dixi quòd q̄dā friuola allegatio tituli,seu cuiusdā priuilegij (qđ non verisimiliter concederet Papa)non profuit, nec prodest dictis parochianis. ¶Adde ꝙ simplex cōuētio allegata inter quēdā curatū alicuius ecclesiæ parochialis,& parochianos eiusdē nihil ei prodesse potest, cū non sit titulus validus.argumēto eorū quę dicit Pan. in c.dudum.in iiij.notabili, extrà de decimis. quē ēt allegat Guil.Bened.in sua repet.c.Rayn. in verbo, & vxorem noīe Adelasiā:nu.ciiij. de testa. vbi dicit ꝙ si ex tenore cōcessionis regiæ cōstet de nullitate tituli in feudis per textū in d.c.dudum. Et nota in tali materia,ꝙ nullus est titul⁹ valid⁹ in hac materia, nisi cōcessio in feudum ante concilium Lateranense,secūdū quod notatur in dicto c.cum apostolic.vel priuilegiū apostolicū,vt satis colligi potest ex dictis Ioānis Frāciſci Balbi in tractatu suo de præscriptio.in quīta parte principali.in xv.xvj.xvij.& xviij.col.v.partis.Et etiam contra prædictam conuentionem opponebat quòd nō erat causa specifica,sed erat causa in genere, quæ nō sufficit.Bar.in l.cū de in rē verso.ff. de vsuris.

14 ADde†quòd in præscriptione tanti temporis nō requiritur scientia illius cōtra quem præscribitur.Ita tenet do.meus Iaso.in l.imperium.in viij.col. ff.de iurisd.omn.iudi.qui multa ad hoc alleg.Felin.in c.cum nobis .in iiij.col.extrà de præscript.Bald.tamē in consi.cccxx.incip.verba rescripti magnifici. in iij. parte,videtur tenere cōtrarium.Nam, vt dictum est, vectigalia non præscribuntur nisi in tanto tēpore:vt etiam tenet ibi.Et tamen tenet ꝙ in præscribēdis vectigalibus requiritur scientia illius contra quem prę scribitur.Nunquid autē per aliam præscriptionē minorē acquiratur dominium directum,ponit Fel.in c. cæterum.versi.an per præscriptionē.extrà de iudi.Soci.verò in suis fallentiis in litera D.in xcvij.fallentia. ponit regulam cū quatuor fallentiis. ad quē recurre.

15 Dominium probatur per famam antiquam. ITem † etiam probatur dominium ꝑ famā antiquā prout dicit gl.singularis in l.atqui natura. §.cū me absente.ff.de neg.gest. quam glo. dicit esse singularē Ang.in l.Titius.ff.quib.mod.pig.vel hypo.solui.& idem Ang.in d.§.cū me absente. dicit se obtinuisse:& istud refert Barb.Siculus in consil.suo viij.incip.Scribitur præclarè apud prophetam.in ij.co.in j.vol.& Alex.in consi.iiij.in vj.col.in iij.vol.Barb.in consi.vj.in vij.col.in ij.vol.dominus meus Ias.in repetitiōe.l. ad monēdi.in lxxxiij.co.ff.de iureiur.& dicit Soci. in cōsil.suo.lxxxvj.in j.volu.quod incipit,consiliis nostris trinus Deus.in ij.col.quod est repetitū in cōsi. clxvj. ꝙ per communem opinionem & famam antiquā ꝓbatur dominium.allegat infinita. Et dicit idem Soci. in cōsi.suo clxxxvij.in iij.col. quòd ita est communis opinio,quicquid voluerit dicere Abb.in c.veniēs. de testi.Idem dicit Ale.in cōs.j.in fine.in iiij.vol. sufficit enim,vt dicit, quòd testes dicant cōmunem opinionem & famam fuisse quòd à tempore centum annorum &c.talis res fuit talium prædecessorum.Dicit ēt Fran.de are.in cōs.suo xv.incip. reuerendissime pater & domine.in ij.& iij.col.ꝙ dominia maximè vniuersalia probanē per famā,si testes reddant causam sui dicti.Notanter dicit, si testes reddant causam sui dicti: quia quacunq; specie probationis dominij,semp requiritur quòd testes deponētes super eo reddāt causam sui dicti,etiam si non fuerint interrogati. Bar. in trac.de testibus.versi.testis dicit aliquē.in ij.co.ita tenet Inn.in c.cum causam.de testi.Bar.& alij in l. solā. C.de testi.Bal.in l.conuenticulam.C.de epis.& cle.imò fortiùs,si testis deponat super dominio:& dicat, qa vidit & audiuit, adhuc nō sufficeret nisi aliter specificaret causam.ita tenet notabiliter Io. de Imo.in l. sciendū.in x.col.ff. de ver. obl. quē refert & sequitur Alex.in cōsi.cxlviij.incip.excellentissime domine vicarie.in ij.vol.Et ista refert & sequit̄ do.meus Ias.in l. ait prætor. *la secōde.* §. si petitor.in j.col.ff.de iureiur. & maximè istud procedit cum ꝓbatur dominiū ꝑ famam:vt dixi antè:† quia etiam testes deponentes super fama debent reddere rationē sui dicti, etiam non interrogati:vt notat Inn.in c.cum causam. de probatio. non enim sufficit simpliciter probare famam. vt dicit Bar.in l.de minore,§.plurimum in fi.ff.de quæstio.& Bald.in l.proprietatis.C.de probatio.sed oportet probare causas vnde fama traxit originem. l. decurionum.C.de pœnis. ita refert & sequitur Alexan. in consi.suo lxxij.incip.Inspecto diligenter processu. in pen.col.in j.vol.¶Item†dic quòd testis interrogatus super fama nesciens quid sit fama, non probat. Fel.in c.cum contingat.in iiij.col.de rescrip.

16 *Deponens super fama reddere debet rationē dicti sui.*

17

18 *Casus in quibus testis tenetur reddere rationē dicti sui.*

MVlti † sunt alij casus in quibus tenetur testis rationem sui dicti reddere, etiam si non sit interrogatus, quos incidenter hîc inserere cum præcedētibus decreui.

TErtius ergo casus est quādo testis est interrogatus super causa criminali.Ita tradit Sali.in l. fi.C. de probationi.Ale.in cōsi.suo xl.inci.Viso ꝓcessu inquisitionis formatę.in v.col.in j.vol.do.meus in l.ait prætor.*la premiere.*in pe.col.ff.de iureiur.& in sua diuina & aurea repetitione.l.admonēdi. in xciij.col.ff. de iureiur. & vide quæ dicit Soci. in suis fallentiis in verbo,testis interrogat⁹,in v.fallētia, cui⁹ dicta nota.

ADDITIO. Quoniā hîc est quæstio de probatione in criminalibus secundum l. fi. C.de ꝓbatio.aduerte qm̄ illa lex contra opinionē aliquorum tenet in terminis, ꝙ ēt in criminalibus sufficiunt indicia indubitata, quoniā ibi textus pēsitat ꝙ delicta ponant̄ in publicā notionē quæ munita sit vel idoneis testibus: hoc primò:vel instructa à pitissimis documentis,hoc secundò:vel vt dicit tex. indiciis ad ꝓbationē in dubitatis,& luce clarioribus expedita, hoc tertiò; ecce ergo quomodo text. † æquiparat indicia indubitata testibus idoneis, cum ibi ista tria disiūctiuè ponātur ad inducendam publicam notionem delictorū.& facit tex.in l.si hi qui.C.ad legem Iuliam de adulteriis. in fi. vbi ex indiciis euidentibus habetur delictū cōfessum & conuictū, etiam vsque ad mortē: quod tenent Bal. & Salice. in d. l. fin. & plures aliquos citat Hippolyt.de Marsi.in consi.iij.nu.iiij.& in consi. vij. nu.xxxv.& in cons. lxxxviij. nu.xix.& in sua practica causarum criminalium.in §.quoniam.& Fel.in c.tertio loco.de probationi. insequēdo Bal. in dicto loco, & in l.excipiuntur.ff.ad Sille. quod obseruat curia in atrocioribus,vbi probatio sui natura est difficilis.†

19 *Indicia indubitata & euidentia.*

QVartus casus est quando deponit super negatiua. ita tenet Bal.in l. cum hi. §. si integra. ff. de

BIU Cujas

trãsactio.& idem Bal.videtur sentire in d.l. solam. C. de testibus, Are. q̃ fuit subtilitatum princeps, voluit istud quodam modo limitare in c.tertio loco.de probatio.in ij.col. ver. sed ad primum. post eum vide ibi Feli.& Soci.in suis fallẽtiis.in verbo,testis non interrogatus.in j.fallentia.

QVintus casus est,si examinetur super æstimatione vel valore alicuius rei:de quo per Feli.in c.ad aures,in fi.de rescriptis.Et dicit Deci⁹ in regula,quatenus cuiusque.ff.de reg.iur. quòd testis deponendo debet causam sui dicti reddere,etiam non interrogatus:quod quomodo intelligitur,vide eundem ibi.

SExtus casus est,si examinetur super furore vel dementia alicuius.Bal.Paul.de Ca. & Ias.in l.furiosum.C. qui testa. facere pos.& quædam allegat Soci. in consi.xlij.in ij.col.in j.vol.

SEptimus casus est quãdo testis examinatur super notorio:nam tũc reddere rationem sui dicti tenet etiã non interrogatus.Abb.Panor.in c. cõsuluit. j.de app.Alex.cõsi.cxxxvj.in vj.col. in j.vol. licet cõtrariũ in hoc teneat Card.Floren.c.cùm causam. in iiij. col. de testi.& Anto.de But.in c.super hoc.in vij.col. ext. de renũ.de veritate cuius vide Feli. in c.cum causam. ibi,idem dicit de fama,quæ nota perpetuò.

¶Octauus casus est in teste deponente super consuetudine.Alex.in consi.suo cxxxvj.hîc antè allega.

NOnus casus est si testis deponit sup eo quod est iuris,ita Alex.in consi.suo ij.in ij.col.in iij.volu. Hinc dixit ibi Alex.quòd sicut testis debet in talibus reddere rationem sui dicti:sic etiam nuntius in sua relatione debet reddere rationem eorum quæ egit, ita quòd omnia acta per eum in sua relatione includi debent:& dicit Bar.in l.iiij.§.prætor.in ij.col.ff.de dam. infecto.

DEcimus casus est in teste deponente super amicitia vel inimicitia,vt tenet Bal.in l.data opera.C. qui accusa. non poss.& in l.solam.in ij.co.C.de testi. licet cõtrariũ tenuerit Car.Flo.in d.c.cũ causam. Sed Feli.ibi dicit quòd dictum eius potest sustinci, quãdo testis deponeret de inimicitia propria in aliũ, per tex.in c.inquisitionis.versic. & an fides nullas inimicitiarum causas, extrà de accusa.

VNdecimus casus est qñ testis deponit super infamia alicuius,vel super fama. Fel.in c.cum oporteat.ext.de accu.Ang.in l. ea quidẽ, in repetitione.in xj.col.C.de acc.Bal.in l.qd ergo.ff. de his q̃ not. infa.

DVodecimus casus est quãdo testis est productus ad reprobandum aliquod propositũ ab aduersario.Bal.in l.presbyteri.in vlt.col.C.de epis.& cleri.

DEcimustertius in teste deponẽte super aliquo æquiuoco,vt tenet Anto.de But.in c.vestra,de cohabitat.cleric.& muli.quẽ allegat Barba. in c.si quãdo.col.iiij.de rescrip.

ISti enim omnes casus possunt comprehendi sub re
20 Regula gula,quæ est,† quòd testis qui deponit in his quæ sunt perceptibilia iudicio intellectus,& nõ sensu corporeo,debet causam sui dicti reddere, etiam nõ interrogat⁹.ista ponit Bar.in tract.de testib.in ij.col. ponit Abb.in d.c.cum causam.& ibi omnes.Ad quos maximè Aret.& Feli.est recurrendum.Bar. & Bal.in d.l.solam.C.de testi.Alex.consi.cxxxvj.in iiij.col.in j.volu. Soci.in consi.suo cxliij.inci.Diu profectò anceps fui. in iij.col.in j.vol.quod est repetitũ in cõs.clxxv.Et in ista regula subiicit dictum de dominio, districtu, iurisdictione,iure decimandi,de fama,de notorio;& q̃stimatiõe seu valore,de cõsuetudine,de amicitia, vel inimicitia,de negatiua, & infiniti casus in hoc cõprehendi possunt.¶Ampliatur enim etiam si non simpliciter super iudicio intellectus, sed quando iudiciũ & ratio intellectus laborat quantumcunque cõsistat in facto.Et hoc per Inn.in d.c.cum causam.& ibi per Feli.quem vide. Ex quo in dicta regula cum d. ampliatione comprehenditur,quando probatur quẽ esse furiosum,dementem vel ebrium,vt s̃.dixi. ¶Alium casum ponit Fel.in d.c.cum causam,multum notabilẽ: videlicet, quando examinatur testis ad reprobãdum tabellionẽ.& alle.Bal.in l.presbyteri,in vlt.col. C.de espisco.& cler.& iste sit xiiij.¶Alium casum addit videlicet, quãdo est vnus testis examinatus, vt deferat parti iuramentum suppletiuũ:non debet deferri tale iuramentũ,nisi testis reddiderit causam sui dicti, etiã nõ interrogatus.Bal.in c.ij.§.sacramentũ.in j.col.ver. vnum scias, de consuetudi. rect. feud. Alex. in consi. xxxij.incipiẽ.Viso pũcto & dubiis.in j.col.j.vol.& in consi.suo cxxxvj.suprà alleg.Do.meus. Ias. in sua solenni repet.l.admonendi,in lxx.còl.cum seq.ff.de iureiur.Fel.in c.cum causam.in iiij. limitatione:ext. de testibus.& iste est.xv.¶Pro xvj.adde vnum casum, q̃ si testis non fuerit interrogatus de causa per negligẽ tiam partis,quòd causam dicere non tenetur:secus si per negligentiam iudicis,aut per suam ignorantiam, quia tunc hoc casu dictum eius non probat.Io.An.in d.c.cum causam.de testib. ¶ Cum ergo hodie per ordinationes regias iudices teneãtur testes interrogare de causa sciẽtiæ,si non interrogẽt, & dicitur potius omissa per eorum negligentiam & ignorãtiam, quàm per ignorãtiam partis:& ideo semper & in omni causa testis nõ reddens causam sui dicti non probat, per illud dictum Io.An.de quo Soci. in dictis suis fallentiis.in verb. testis non interrogatus causam sui dicti. ibi,limitatur dicta regula. Et ideo ex quo p tales ordinationes datur forma in examinãdo testes, si testis non fuerit interrogatus de causa, quia non est obseruata forma,nõ valet talis examinatio. ita tenet Barb. in c.si quando, col.iiij. ext. de rescrip. ¶ Multos alios modos probandi dominium, vide per Io. Fa. Ang.& do.meũ Ias.in §.omniũ.insti.de actio. ¶An possit probari p iuramẽtũ rei, ita q̃ reus si eidẽ deferatur iuramentũ,teneatur iurare.videtur quòd sic secũdũ l.manifestæ turpitudinis. ff. de iureiur. tamẽ intellige illã legem secundũ quod dicit Hipp.de Marsi.in singulari suo lxxxiij.inci.in re vulgi,scilicet dummodo actor habeat aliquam præsumptionẽ vehementem.†

Alij mõ probãdi minimum.

QVæro iuxta prædicta, nũquid sufficiat probatio per vnum testẽ cũ iuramẽto suppletiuo. Bal. in d.l.admonendi.videtur tenere quòd sic:sed cõtrariũ dic esse verius,p ea quæ dicit Bar.in l. ait prætor. §. si iudex.iuxta fi.ff.de re iu.& Bal.in l.i bonæ fidei.C.de re.cre.& iureiu. vbi dicunt,q̃ quãdo ꝓbatio requiritur in statuto,& conditionaliter ponit, tũc debet impleri in forma specifica & propria:sed iuramẽtũ suppletiuum,non est propria probatio,vt plenè hoc tractat.& ponit do.meus.Ias. in rep.legis, admonẽdi.ff. de iureiur.in j.col.Et Lanfran.de Oriano in repe.d.l. admonendi.in xvij.col.vers.xxj.conclusio. Sed sic est quòd probatio hîc deducitur in conditionẽ, vt patet quando dicitur, *Et si durant lesdictz xl. iours celuy à qui est ladicte espaue uient, & la preuue estre sienne.* Igitur concludẽdum est, non sufficere probationem semiplenam cum iuramẽto suppletiuo. ¶ Sed q̃a suprà feci mentionem de probatione dominij, esset bonũ scire q̃d sit dominiũ. Et dicit Bar.in l. si quis vi.§.differentia.ff.de acqui.pos.† quòd est ius de re corporali liberè disponendi, nisi prohibeatur: prout etiam

An probatio unius testis sufficiat,cui iuramẽto suppletiuo.

21 Dominiũ quid sit.

dicit

dicit Soci.in cõsilio suo clxxvj.quod incipit,præsens consultatio.in iij.col.¶Quot autem sint modi acquirendi dominium,vide infrà titulo,*des forests & pasturages.§.j.*

IN TEXTV IBI,

En payant les despens.

ISta cõsuetudo in hoc est optimè fundata : cumistæ expensæ factæ fuerint,ne res peat:cũ dicit tex.nostrę cõsuetudinis,*que ladicte espaue aura faict,si c'est beste pasturant.*Nemo enim vt lupus viuit vento,propterea necessariũ est,vt in istis animalib⁹,si velint cõseruari, fiant impensæ:quæ fiunt ne res pereat:& possunt tales impensæ de iure repeti per actionẽ negotiorũ gestorum.l.si pupilli.§.si Titij.ff.de neg.gest.& ibi Bart. Sed apud nos ꝓ talibus dabitur actio seu cõdictio ex lege,virtute nostræ consuetudinis. & similes impẽsæ repetuntur in alio simili casu,vt per tex.in l. q̃ agros. C.de omni agro deser.l.xj.¶Sed nunqd iste dominus pro custodia istius rei possit aliquid petere? Pone em̃ ꝙ sunt multa animalia quæ posita fuerũt in quodam prato ad pascendum, post æstimationẽ expensarũ factarum rõe comesti, nunquid debeat adhuc æstimari custodiæ impensa? Bart.in l.cum quæritur.§.prædiis. ff.de leg.iij.dicit,ꝙ tales impensæ quæ fiunt causa custodię non repetũtur,sed bene compensantur cũ fructibus. Ideo licet dominus videatur tempore illorũ quadraginta dierum solum custos illius rei inuẽtæ in suo territorio,nõ põt pro custodia aliquid petere.Ita etiam tenet Bart.in l.fi.ff.de impen. in rebus dota.factis.cũ aliis alleg.per Alex.ibi,& in d.§. prædiis.Præpositus in c.ius naturale.in vlt.col.j.dist.Bald.in l.j.in ij.col.C.de fru.& litium expen.dicit,ꝙ si illa custodia erat necessariò fienda per petitorem : ꝙ talis impensa est repetẽda.per l.si ita.§.fi.ff.de fundo instru.¶Et aduerte ꝙ tales expensæ sunt ad plenũ probandæ si sint magnæ : vt not. per Alex. & Ias.in l.fi.§.in computatione.C.de iure delib. si verò sint paruæ, tunc sufficit probare per coniecturas.Ita Bal.consi.cclvj.in v.parte,in fine illius consilij.Imò dicit Ias. in d.§.in computatione.ꝙ etiam impensæ probantur per iuramẽtum quando sunt paruæ.Vide Bar.in l.j.col.ij.ff.de condictione indebiti.¶Hæc consuetudo videtur esse fundata super tex.Deuter.xxij.c.vbi dicit text.Non videbis bouem fratris tui aut ouem errantem, & præteribis: sed reduces fratri tuo,etiam si non est ꝓpinquus frater tuus, nec nosti eum:duces in domum tuam,& erunt apud te quandiu quærat ea frater tuus & recipiat.Similiter facies de asino &c.

IN TEXTV IBI,

Apres lesdicts quarante iours.

QVæro,pone ꝙ aliquis superuenit post dictũ terminum,& ꝓclamationibus factis cũ debita forma,nũquid si probauerit dictam rem esse suã, poterit illã recuperare à domino , & vtrũ dominus teneatur ei restituere solutis expen.quæ fuerint factæ pro cõseruatione rei.¶Super hoc est aduertẽdũ, † ꝙ omnis terminus statutus à lege siue ciuili siue municipali est perẽptorius:& ideo nihil põt de eo immutari, & post talẽ terminũ nõ est licitũ aliquid ꝓponere.l.fi.ff. de decre.ab ordi.facien.¶Hinc dicit Inn.in c. cum in tua.& post eum Card.Ale.ꝙ cùm statuitur tẽpus à lege,nõ est necesse apponere ꝙ post tale tempus nõ audiatur,quia istud ineſt.¶Hinc dicitBal. in l.diffamari, in ij.col.C.de ing. manu. ꝙ si lex municipalis statuat tempus, post illud tempus quis non est audiẽdus , & cõtra talem terminũ l.municipalis non datur reparatio,nisi probetur impedimẽtũ,vt C. de adul.l.ob cõmissa.l.facta.§.si qs bonorũ. ff. ad Treb. vbi dicit Iac. de Arena,ꝙ fortior est exclusio bonorum legalis quã repudiationis.& vide Feli.in c.ij.in vij.col.de constit. vbi multa alia allegat.¶Item etiã in text.nostro nõ est priuandus dominus re sua post præfixum tẽpus nisi ratione proclamationũ,quæ fiunt in talibus. Post ꝓclamata em̃ & edicta quis amplius non est audiẽdus. vt dicit Pet.de Anc.in consi.suo cccvij.inci.Efficax.& videtur fortis alle.per tex.in c.fi.in fi.de elec.in vj.igitur &c.Et dicit ibi text.glo.& doct. ꝙ talia edicta seu proclamata vim peremptorij habẽt:post quod perẽptorium nemo auditur.Dicit enim tex.legis,† ꝙ peremptorium inde hoc nomẽ sumpsit,ꝙ perimit disceptationem,hoc est vltra non patitur aduersarium ter giuersari.ff.de iudi.l.& tertium. vbi hæc verba ponũtur in text. ibi,& nisi opponendi viam perimet, frustra peremptorium diceretur.

2 *Peremptoriũ,vnde dictum.*

VIdetur tamen dicendũ ꝙ adhuc talis,quia amisit rem suã,sit audiẽdus,etiam post terminũ & proclamationes factas.Et primò sic. Nam si lex nõ dicat post terminum nullus auditur.tamen adhuc post terminum potest quis audiri. pro hoc adduco gl.in c.cupientes.§.ꝙ si ꝑ viginti.in verbo,expectati,de elec.in vj.vbi dicit.gl.ꝙ terminus assignatus à lege,ita demũ inducit priuationẽ iuris absq; morę purgatiõe;si sint tamen latæ sententiæ.& Ang.in cons.suo lxiiij.incip. Quando.in ij.col.in j.vol.põderat illã gl.ad hoc. Vel si iam sit executũ illud super quo petitur admitti ad moram purgãdã iuxta ea quæ dicit not. Pau.de Cast. in cõsi.suo lxxxix.inci.Quia per supra scriptos,in prima parte antiquorum consiliorũ,in noua impressione.Et mouetur p l.si is cui.ff. de leg. ij. & l. si ob rem non defensam.ff.de cõdi.& demon.per quas leges dicit Dy,ita tenere in l.si seruum.§.sequitur.ff. de verb. obli.In casu enim nostro dicendũ videtur:ꝙ si dominus nondum alienasset aut cõsumpsisset rem,& si res adhuc est integra,& non est executa , ꝙ posset adhuc petens & probans secundum formam consuetudinis audiri:licet terminus sit peremptorius, vt supra dixi: ad minus per restitutionem in integrum, per nota.in c.coram.de in integr.restit.¶Teneas tamen pro firma conclusione, quod hîc antè dictum est:quòd post solennitates debitè obseruatas non est audiendus.

ADDITIO. † Quãdo dilatio data à iudice habeat vim peremptorij,& terminus dicatur peremptorius: vide Matt.de affl.in constit.regni Siciliæ,quæ incipit, accusationem.in j.notab.in ij.lib.†

3 *Terminus peremptorius.*

IN TEXTV IBI,

Et la pourra.

VIde Lanfran. de Oria. in c. quoniam contra falsam.col.xx.ad fi.de proba.†Et de dictione , non potest,quomodo importet necessitatem : vide in c. j. de reg. iur. in vj. dixi plenè alibi infrà titu. *des droicts* &c.§.j.gl.*ne peust.*

1 *Dictio, non potest, importat necessitatẽ.*

IN TEXTV IBI,

Iusques à ce que lesdictes solennitez seront accomplies.

ADuerte,†quia his in quibus de iure solẽnitas exigitur nihil consequi potest nisi prius solenniter fuerit actum l.ij.& l.fi.cum multis aliis.C.de prædiis mino.c.prudẽtiam,de off.deleg.c.nulli. cum sua gl.j. extrà de re.eccle,non alie.¶Sed quis probabit huius-

1

1 *Terminus à lege statuti sunt peremptorij.*

modi solẽnitates non fuisse cõpletas. gl.& do. in l.ij. C.si quis ignorans rẽ minoris. ¶Et quia hîc fit mẽtio de solennitate, dic† ꝙ solennitas ab eo quod solet nomen accepit, secundũ Papiam. & debet scribi per vni cum l.ad quod.ff.ex quibus cau.ma.l.sed & si.§. soléniũ.de admi.tut.l.cũ plures.§.solennia.& l.sequ. §.in soluẽdis, cum aliis alle.per Luc.de Pen.in l.ij.C.de fi. instr.lib.x.vbi dicit,† ꝙ solennitas ad hoc inducta videtur, ne id quod agendũ est quisq; prout velit instituat.l.ij.§.deinde ex his leg.ff.de ori.iur.& facit d.l.ij. C.de fide instr.& l.iij.C.de bo.va.lib.x.Et est solennitas quoddam vestimẽtum rei cui interuenit.l.j. ff. de mil.test.Et quæ cum maiori solẽnitate celebrant', difficilius dissoluuntur.l.iij.§.vlt.in j.gl.ff.de adi.le.& ꝙ duplex est solennitas, scilicet extrinseca & intrinseca & quomodo præsumantur, amplissimè per do. meũ Ias.post alios in l.sciẽdũ.ff.de verb. obl. & quomodo solennitas suppletur; & omissio vitiet contractum, vide Luc.de Pen.in l.iij.C.de iu.fis.lib.x.

2 Solennitas vnde dicta.

3 Solẽnitas ad quid inducta.

ADDITIO. Materiã solennitatis & formæ amplè ponit Albertus Brunus in tract. quem fecit de forma & solennitate: ad quẽ recurre, cum sit amplissimus.†

§. TERTIO,

CEluy qui trouue espaue, & la retient sans le signifier dedãs vingt & quatre heures à la iustice, ou aux officiers du seigneur haut iusticier, au territoire duquel ladicte espaue est trouuée, est amendable de soixante solz enuers ledict haut iusticier, auec restitution de ladicte espaue.

LEsta cõsuetudo est etiã in comitatu Burgundiæ, in tit. *des iustices.* §.vlt.& in comitatu Niuernẽ.§.iij. ¶Suprà in prin. in j. & ij.cõsuetudine, satis amplè disputaui, sup qua erat fundata hæc nostra consuetudo, habẽs in se tria capitula: quæ disponit, *des espaues.* & maximè in hoc ꝙ debet denuntiari domino & significari. Et videbatur (vt dixi ante §.j.super verbo, *espaue*) ꝙ potius debebat dari eẽo, vt distribuatur inter pauperes. finaliter dixi ꝙ videbatur fundata consuetudo in hoc ꝙ ratione proclamationũ quæ fiunt, bona sic inuẽta quæ nescimus cuius sint, dicuntur vacãtia, & ideo tã quã sint fisco applicãda, debẽt illi qui habet ius fisci præsentari. Sed adhuc mihi videbatur illud satis leue, nũc finaliter & ꝑ tota resolutione nescio super quo fundetur dicta nostra consuetudo, nisi super l. si quis aurum.in tit.de fugacibus.in Longobarda.† Quę qui dẽ voluit & ordinauit, ꝙ si aliqua res inueniatur, & nesciatur cuius sit debet portari ante iudicẽ. De qua l.fecit mentionem vnica & sing.gl.quæ est in l. falsus §.qui alienum.in verbo, ἐυρεσεα quæ incip.aliàs, me nyntra, græcũ est.ff.de fur. ¶Et dicit Io.Fab.in §.fi.insti.de rerum diui. quòd talis inueniẽs talem rem debet proponere libellum continentem quòd talem rẽ inuenit, & quòd redditurus est, per d.l.falsus.§.qui alienum.Feli.in c.cum dilecti.col.viij.de accusa.

1 Res inuẽte iudici præsentari debent.

SEd aduerte, quia vt videmus per hũc titulum, domini terrarum Burgundiæ per consuetudines nostras habent iurisdictionem, quæ datur eis per cõsuetudinẽ, quod fieri potest, cum cõsuetudo iurisdictionẽ tribuere possit. Felinus remissiuè in c. ex parte de cant.in ij.col.de rescri.ver.cõsidera.j.qđ an sit intelligẽdũ de simplici, at de mero & misto imperio, disputãt doct.in c.cũ contingat.de fo.cõp.& p Feli.in c.super qõnũ.§.si verò, in vlt.col.ver.limita.v.de offi.del.

ADDITIO. Vide Matt.de affl. multas cottas allegantẽ in rub.cõstit.regni Siciliæ, quæ incipit, cũ satis. & in ij.no.illius cõstitutionis. ¶Et an iurisdictio acqsita ex cõsuetudine per sciẽtiã illorũ de quorũ præiudicio agit, extẽdatur ad coërcitionẽ delictorũ in corpus Feli.in c.auditis.in xiiij.col.versic. declaratio. de prescript. Quando prescriptio extendatur ad connexa & accessoria. Feli.in c.cum ex iniuncto.de hære.

SEd quæro iuxta hanc nostrã cõsuetudinem: pone ꝙ aliquis inuenit aliquã rẽ quæ nescitur cuius sit, & illã intra tẽpus à lege nr̃a municipali statutũ presẽtat dño, sed dicit se nó velle in manib⁹ dñi ponere, do nec pretiũ inuẽtionis sit ei solutũ, nũqd sit audiẽdus? Bar.in l.falsus.§.q alienũ.ff.de fur.hîc antè alle.hanc opinionẽ determinat, & dicit, ꝙ aut res est iã inuẽta, & tũc ñ possũ aliqd petere ꝑ inuẽtione.d.§.q alienũ. aut res nõ est inuẽta sed inueniẽda, & tũc possũ petere pretiũ inuẽtionis.ff.ad legẽ Rhodiã de iactu.l.ij.§. portio.& idẽ in l.iiij.§.si tibi indiciũ.ff.de cõd.ob tur. cau.ita etiam tenet Ia.in d.§.si tibi indicium.in j.col. vide Feli.in c.cum dilecti, col.viij.hîc antè alleg.

NAm præmium potest dari ad rem inueniẽdam, vt hîc antè dicitur: cùm etiã possit dari ad indicã dũ malefactorẽ.l.in quęstionib.ff.adl.Iul.maie.& l.ij. C.quib.ex cau.ser. ꝑ prẽm.libert.acceper. prout fecit Senatus Roman⁹ (vt inquit Salustius in Catilinario) ad detegendã coniurationem Catilinæ, vel ẽt quandoq; præmium datur occidẽdi, quod fieri pót de iure l.cum nauarchorum.vbi Io.de plat.C.de nauicularis.lib.xj.& habetur.j.regum xvij.c. & ij. regum v. c. & j.paralip.xj.de quibus vide G.Benedicti in repet.c. Raynutius in verbo, & vxorem nomine Adelasiam. nu.ccccccix.& cccccccx.de testa.

SEcũdò† quæro, aliquis inuenit aliquod animal in fundo suo, quod sibi magnũ damnum intulit: nũquid possit illud retinere donec admonuerit dominum, & fuerit sibi damnum per dominum emẽdatũ? ¶Videtur primò de hoc esse text.apertus in l. hoc amplius.§.de his autẽ.ff.de dã.infe. vbi habetur ꝙ si res tua collapsa fuerit in fundo meo, potero retinere donec damnũ fuerit mihi emendatum. Et ẽt bene facit tex.in l.ratis.ff.de incẽ.ruina & naufra.vbi ad hoc no. istũ tex.Bart.& istud tenet Bal.ꝙ possum retinere donec admonuerim dñm, & sit mihi consultum de dãno. Ita tenet Bal.ĩ l.requirẽdi.C.de ser.fugi. arg.l. capite quinto.ff.de adulte.per quẽ tex.ita tenet Richar. Malũbræ.& Spe.in tit.de acto.ver. sed pone, inuenio pecudem.Roma.verò & Ale.in d.l.hoc amplius.§.de his autem, dicũt ꝙ potes retinere vt cognoscas dñm, postmodũ contra cũ agere possis. Vide Io. An. & Panor.in c.si læserit, de iniu.& dam.dato.Bar.Cæpol.in tract.de seruitutibus.tit.de seruitu.iuris pascẽdi.in x. col.ponit hanc quęstionem, satis amplè distinguẽdo, quẽ vide.sed Bar.in d.§.de his.& in d.l.ratis.dicit cautius esse ꝙ reponatur in manibus iustitiæ. ¶Tu dic ꝙ ista sunt sublata consuetudine nostra, sed stãte nostra consuetudine tenetur statim intra tempus statutum reponere in manibus iustitiæ, vt fiãt ꝑclamationes, prout suprà ordinatũ est; & in hoc non est dubium.

2

IN TEXTV IBI,

Sans le signifier.

¶Vide Bar.in l.cũ satis col.ij.C.de ag.& censitis li.xj.

In textu

IN TEXTV IBI, Est amendable de lx. solz.

1 *Inuentor rei alienæ si non restituit cõmittit furtũ.*

ISTud est introductũ optima ratione: vt videlicet tollat inuẽtoribus occasio incidẽdi in furtũ. † inuẽtor eñ rei aliænæ si nõ restituit, sed apud se retinuerit, cõmittit furtũ. Tex. est in d.l. falsus. §. q alienũ. ff. de fur. Æquũ est eñ vt ꝓ furto ad aliquid cõdemneť, ne delictũ remaneat impunitũ, qđ interest reip. l. ita vulnerať. ff. ad legẽ Aquil. nã ista pœna de iure ꝓ isto simplici furto erat arbitraria, vt in fine dicã. Sed nũc in ista specie fur. est ordinata ista simplex pœna in hoc casu. q̃ nõ poterit augeri neq; diminui ꝓ iudicẽ, cùm sit certa & determinata. De q̃bus pœnis, quę infligi possunt ex furto, latius infrà dicam. §. v. hoc eo. ti. Et vide Bar. in l. inficiãdo. §. infans. ff. de fur. vbi põit q̃ñ pluralitas actuũ inducit pluralitatẽ delictorũ. & q̃ñ nõ. IOannes Fabri in §. fi. in fin. instit. de rer. diuisi. facit mẽtionẽ de hac cõsuetudine: & dicit q̃ hodie nostri iusticiarij regis Frãciæ sibi vsurpãt, q̃ inuenta faciunt sibi reddi: & trahũt ad emendas non reddẽtes, quod contra ius, & malè faciunt. ¶ Sed pro certo est bonum quærere nunquid istud furtum quod cõmittit iste talis inuentor, non restituẽdo domino loci, ex quo punitur pro dicto furto in lx. solidis. debeat cõnumerari inter furta, ita quod aggrauet secundum vel tertiũ furtum. Dicam infrà eo. ti. §. *si aucun commet simple larrecin.* An ista consuetudo liget ignorantes dixi suprà, in hoc eodem tit. §. ij. in gl. *crié par trois edicts.*

§. QVARTO.

LE droict de indire, imposer & leuer ayde en quatre cas. C'est à sçauoir, pour voyage d'outre mer nouuelle cheualerie, mariage d'vne fille tant seulemẽt, & pour la rançon du seigneur, appartient au seigneur haut iusticier. Et sur les hommes subiects en haute iustice.

ISTA cõsuetudo est etiã in comitatu Burgundiæ in titulo, *des iustices*, §. j. Et de hac materia munerum quę est diffusa in iure: tam per diuisiones quàm alias, de quibus per discursum titulorũ, de mune. & hono. ff. & C. in l. placet. C. de sacrosanctis eccl. & in omnibus titulis qui sunt in xj. lib. C. & per Petrum Helie in tractatu quẽ fecit de muneribus. & per canonistas in c. cũ apostolus. de cẽsibus. de quo dicam infrà. & in c. vnio. x. quęstione. iij. & per S. Thomam in quibusdã epistolis ad ducẽ Brabãtiæ & Lotharingiæ, & in omnibus prędictis locis multa reperi, sed ꝓ nũc aduertè, q̃ † tenẽť homines subdicti ad multa dominis suis. Primò eñ illis obedire in iustitia tenetur. argu. l. quisquis. C. de episc. & cler. cùm eis iustitiam habeat dominus ministrare. Spe. in ti. de feudis. §. quoniã. ver. xvij. prope finẽ. imò qđ plus est nõ põt fieri per pactũ, q̃ dominus nõ teneať administrare iustitiã, & reddere ius subditis. Bal. qui pro & cõtra arguit in cõsi. suo ccccl xxxiij. inci. Magnificus. in j. parte consil. in ij. col. Adde † q̃ princeps tenetur suis subditis ad tria. ¶ Primò teneť eis administrare iustitiã suis sumptibus. ¶ Itẽ seruare subditos à grauaminibus & oppressiõibus, & de his duobus vide Lucã de Penna in l. j. in viij. & ix. col. C. ne rustica. ad vllũ obseq. deuocẽtur. l. xj. & plenius in l. annonas. C. de erog. milit. annonæ. lib. xij. vbi dicit, q̃ sigillũ literarum iustitiæ debet gratis cõcedi. Imò quod plus est, non potest fieri per pactum q̃ princeps aut dominus nõ teneatur administrare iusticiã, & reddere ius subditis, vt tenet Bal. qui arguit ꝓ & cõtra in cõsi. suo ccccl xxxiij. incip. magnificus. in j. parte in ij. col. Et aduerte † q̃ officium regis est iudiciũ & iustitiã facere. xxiij. q. v. c. regũ est. virtuosos benignè fouere, ecclesiam defensare, & ecclesiasticas personas, hæreses impugnare, oppressos releuare: vt dicit Lucas de Pẽna in l. vnica. C. de conduc. & procu. li. xj. ¶ Tertiò tenetur princeps subditis facere cudere monetam in illo valore in quo est metallum antequã cudatur, vt tenent doct. in l. j. ff. de contrah. emp.

2 *Principes ad quæ teneãtur subditis suis.*

1 *Subditi ad quæ teneãtur dominis suis.*

3 *Officium regis quod.*

ITem † subditi tenentur ad seruitia propter quæ habent mansum & terras: puta præstationẽ operarũ, vel par caponum, vel aliud simile. l. in rebus. ff. de rerũ permu. Spec. d. versic. xvij. ¶ Item tenẽtur domino ad charitatiuum subsidium, casu quo indiget, q̃ ipse dominus pro tali charitatiuo subsidio, seruitia personalia sibi debita æstimare ad pecuniam, & illã exigere ab homine suo, vel mãdare potest vt seruiãt alteri per eadem seruitia. ar. si libertus artem. ff. de ope. libe. Ita Bal. in l. j. in fin. C. de operis libe. ¶ Et sic ex prædictis videť inferri, q̃ si homines teneãtur dominis ad seruitia personalia, q̃ vltra æstimationẽ illorũ seruitiorum dominus non potest ab eis exigere charitatiuũ subsidium. Ipse tamen Bal. in c. conquerente, de offi. ordi. dicit, q̃ possunt imponere subditis suis subsidia, postquam Bursam suã euacuauerũt sed prius debent incipere de suo, vt vult Bal. & Cy. in l. nẽminẽ. C. de sac. sanc. eccles. Sed tamen quando equitat exercitus principis, loca vicina habent illi prouidere de expensis necessariis. Ita Bal. in d. l. neminem. per tex. in l. si pendentes. §. si quid cloacarij. ff. de vsufruc.

4

ET aduerte † q̃ subsidiũ duplex est, quandoq; dicitur voluntariũ, quandoq; necessariũ. Voluntariũ dicitur esse illud qđ gratiosè est concessum: & censeť esse quædã donatio, quæ à liberalitate procedit: & ꝓpriè videtur esse in hac patria nostra ducatus Burgũdiæ illud qđ dicimus feuagia. ¶ Licet enim rex Frãciæ neq; alij principes ꝓpria authoritate possint imponere tallias hominibus huius patriæ ducatus Burgũdię secundũ libertates generales prędicti patrię cõcessas: attamen vidimus q̃ in hac patria gẽtes trium statutũ cõcedũt quãdoq; & maximè de tribus annis in tribꝰ annis christianissimo regi nostro Francorũ dona gratiosa. xxx. vel xl. M. francorũ. & ista vocãtur apud nos feuagia. † sed subsidia dicuntur volũtaria à subuenio, subuenis. ¶ Aliud est subsidium necessarium quod imponitur coactè homini vel populo. & istam differẽtiã seu distinctionẽ videtur facere iurisconsultus in l. munus ꝓpriè. ff. de verb. signi. & vide quæ in simili dicit Guido pap. deci. sua ccclxxj. Et aduerte ad id qđ dicit Io. Blesen. in summa quam fecit super tit. de feu. in tit. quib. mo. feu. amit. † q̃ quotiescũq; dominus opus habet, & necessitas illud exposcit, potest imponere collectam subditis, & talliare subditũ. Et ꝓ hoc alleg. c. prohibemus. de censi. cum ibi nota. & in hoc dicit se sequi Roffre. in sua summa libellorum.

5 *Subsidiũ duplex.*

Feuagia quid.

6 *Subsidiũ vndedictũ. Necessariũ subsidium.*

7

ITem tenentur subditi præstare alimenta si indigeat. Spec. in versi. xvij. per l. necare. ff. de li. agnosc. c. pasce. lxxxvj. distinct. habetur in c. j. de notis feu. in feu. Et per Præpositum in c. licet. si de feudo fue. cõtrou. in vsibus feu. ¶ Sex † enim enumerat Spec. in tit. de feu. §. quando, versicu. & nota quòd vasalli ad quæ

8 *Subditi tenẽtur dominis suis ad sex.*

BIU Cujas

tenentur homines subditi domino.

Exercitui necessaria suppeditare.

PRimò enim dicit, quòd tenentur conferre pro exercitu imperatoris secundum qualitatem & quãtitatem rei quam à domino tenet & recognoscit. Nũ qd aũt dominus iubere possit subditis suis, ꝙ seruiãt sibi in exercitu & caualcatis. vide per Bal. in cõsi. suo ccccclxxxvj. in vlt. col. suprà alleg. & ibi ponit. nũquid seruire possint per substitutum.

SEcundò dicit Spec. ꝙ tenẽtur præstare subsidium pro Corredo Imperatoris. s. quãdo imperator trãsit illum locũ, tenẽtur eum procurare. Et cum dominus transit per loca sua, homines debent sibi dare hospitium, & alia victui necessaria iusto pretio, & forũ consuetum tenere, & communia sumi.

Hospitari principem.

ADDITIO. Item etiã adde ꝙ nobiles incolæ ciuitatis tenentur ire obuiã principi, & ipsum expectare cũ iucũda receptione: & debet honorari in sua receptione. (Nam tota ciuitas Hierusalẽ exiit obuiã Iesu; sciderúntq; ramos de arboribus, dicẽtes & clamãtes, Osanna, benedictus qui venit in nomine domini.) Et hoc cũ munerib⁹, nec debet salutari sine munere ad instar regis Parthorũ. Refert Petrus cãdidus in prooemio Apiani. Alex. in prin. de bellis à ciuitatibus acceptasse munus ab Heneo, & dic qua rex ingredit dñt milites adesse barba tõsa, & veste pulcherrima & decora. ij. Reg. xix. c. ista dicit Vincẽtius Cigault in tractatu suo de bello Italico, in iij. c. regali. ver. veniam⁹. Hoc anno dñi M. ccccxxj. die iij. mensis Augusti, Frã ciscus primus rex Frãcorũ fecit introitũ suũ in hac ciuitate Heduen. vnà cũ domina Claudia regina, q̃ hîc cũ matre prædicti regis mãsit vsq; ad diem xxiij. illius mensis, & eidem orationẽ habui nomine ciuitatis: & ab eo confirmationem priuilegiorũ obtinuit ciuitas.

Principi obuiam ire.

Francisci primi regis Francorũ in ciuitatẽ Heduen. introitus.

SEd quẽrit iuxta prędicta, qũo debeat dari tale hospitiũ, & q tenẽtur, & q nõ? Et primò dic ꝙ qñ dat hospitiũ tã ꝑ receptione principis, quàm ꝑ hospitatiõe hospitũ, debet de domo vniuscuiusq; fieri diuisio in treis partes. prima em̃ & melior debet dari dño domus secunda hospiti, tertia verò debet dari iterũ dño domus. ¶ Ista oĩa ponũtur in l.ij. C. de metatis & epidemc. nisi tñ miles sit illustris, quia dimidiã partẽ dom⁹ habere debet. d. l.ij. & gl. in l.iij. §. eos. ff. de mune. & ho. ¶ Et aduerte, qa istud munus, est mun⁹ reale. d. l.iij. §. munus hospitis, ff. de mũ. & hõ. A quo munere dñt excusari doctores legũ, l. medicos, & ibi doc. C. de ꝑfesso. & medi. ar. l. archiatros. C. de metatis. l. xij.

Cõsuetudo super alimẽtis militibus præstandis.

ADDITIO. Nec valet cõstitutio ꝙ subditi teneanẽ præstare alimẽta militibus sine ptio, nisi princeps sit in tãta necessitate, ꝙ non habeat de suo, vt tenet Mat. de affl. in constit. regni Siciliæ, incipiente, quãprimũ, in viij. not. & ibi in v. not. & in illa quęstione enumerantur hi vj. casus, de quibus hîc. †

SEd aduerte ad vnũ singulare, ꝙ impetrãs immunitatẽ suæ domus, seu exẽptionẽ, vt vicinorũ domus grauent, adhuc tenetur ad soluẽdũ tertiã partẽ pẽsionis domus eius. Si verò impetret ẽt immunitatẽ dictę pẽsionis domus, si aliàs erat priuilegiatus, ꝑdit priuilegiũ rõne suę dignitatis. Si verò nõ erat priuilegiat⁹, punit⁹ in cẽtũ libris auri. ita est tex. multũ not. in l. oẽs & ibi doc. C. de met. & epid. l. xij. & si fuerit assignatũ hospitiũ vni militi per forrerios seu metatos, & signũ fuerit appositũ in domo, delẽs illud signũ punit⁹ pœna falsi. ita est text. in l.j. C. de met. lib. xij. Excusantur multi ab his hospitiis, de qb. in l. pe. C. co. & maximè Comites, vt est etiã tex. & gl. in l. eos. C. de exc. mũ. li. xij. ꝑpter quẽ semel dixi Papiæ, ꝙ magnific. dñs Comes Frãciscus de Becharia, debebat excusari ab hospitio militũ, qd nolebãt permittere Papienses. Sed tñ habuit literas exẽptiõis ab illustri dño, magno magistro Frãciæ, Carolo de Ambasia, ibidẽ Locũtenen. regio, qui eo ꝙ Comes esset, iussit ipsum in tali hospitio nõ molestari. ¶ Multa hîc dicere possem de hospitio militũ, sed qa hic §. est iam satis oneratus, me remitto ad Surgetum, in suo tractatu quem fecit super hac re.

ADuerte ꝙ dãs hospitiũ nõ põt in alio grauari. l. oẽs, in prin. C. de met. li. xij. ¶ Tertiò, subditi tenẽtur pro redemptione dñi captiui. ¶ Quartò, ꝑ filia dñi maritãda & dotãda. ¶ Quintò, tenent⁹ ꝑ dño, vel filio eius milite faciẽdo, si qua expẽsa opus esset. ¶ Sextò, ꝑ emẽda aliqua terra dño. Ita tenet Spe. in d. loco s. alleg. & in ti. de maio. & obed. ver. eodẽ modo. ¶ Ita ẽt dicit & tenet G. Bened. in sua repet. c. Rayn. in verbo, & vxorẽ noĩe Adelasiã. in iiij. decis. quasi in prĩcipio, de testam. vbi ponit de talliis qũo imponi possũt. Tamen Io. And. in addit. ad Spe. in trib⁹ casib. tenuit cõtrariũ, dicẽdo hoc nõ reperiri in iure scriptũ: & finaliter cõcludẽdo ꝙ in istis est attẽdẽda cõsuetudo ista. Bal. in c.j. §. similiter, de c. Conradi. in vsibus feu. Albe. in l.fi. C. de iurisd. om. iu. Idẽ tenet Bal. in l.j. C. de auro coro. ¶ In istis ergo iiij. casibus erit attẽdẽda cõsuetudo nostra, quæ hoc vult, in reliquis verò nõ tenẽtur subditi. ¶ Ista ponit, alia addẽdo, Alex. ĩ apostil. ad Bar. in l. placet, in ver. collectã. C. de excu. mũ. li. x. allegãdo Alb. de Rosa. in suo dictionario, in verb. dominus. Io. Fa. in §. æquæ, in xiij. col. inst. de actio. Sed vt ait Imol. seruãda erit consuetudo nr̃a in dictis iiij. casibus, & si in reliquis eis imponat⁹ collecta, domini præsumuntur feciss̃e per vim & oppressionem. Io. An. in c.j. de præscrip. li. vj. Bal. in c.j. in ti. qualiter vasallus debeat fideli. ¶ † Nunquid aũt domini possint cogere subditos ad contribuendum pro reparandis eorum castris, molendinis, & aliis rebus. Ia. Rebuf. in l.j. C. de ciuib. vrbis. Alex. dicit quòd non.

Pro terra emenda.

COntrarium tenet Guido papæ in cons. suo j. ibi, præterea ex alio capite. per tex. in l. turres. & in l. omnes prouinciarũ. C. de operib. publicis. ꝑ quos dicit ꝙ homines alicuius territorij tenẽtur reficere muros villarũ & castrorũ, ẽt si nõ habitẽt in eis idẽ tenet in sing. suo ccccclxiiij. Et do. meus Ias. in l. diuortio. §. impẽdia. ff. sol. matr. & Ang. ĩ d. l. turres. C. de ope. publicis. † Dñs tñ põt custodire castrũ vasalliticũ inuito vasallo, tẽpore necessitatis. & illud custodiet cũ dicto vasallo. vt tenet Bal. in ti. de inuest. de re aliena facta. vide Io. Sãxon. in tit. *des droicts de chastellenie.* arti. j. in fi. ¶ †† Itẽ ẽt nũquid dñs possit cogere subditos ad seipsos armandũ, ad fugandũ, & capiẽdũ latrones & acta iustitię exequẽdũ. Lucas de Pen. in l.j. C. ne rusti. ad vllũ obsequiũ deuocẽtur. in ij. & in iij. q. p sex. col. li. xj. vbi amplissimè arguit ad partes. Et ibi in secunda. q. ponit, an burgẽses ciuitatum teneãtur dare homines armatos regi suis expensis pro guerra faciẽda? vbi cõcludit ꝙ nõ: vide eum. Et etiam si vasalli vadãt ad guerrã ad seruiendum principi prout tenentur, nõ possunt aliquid exigere ab eorum subditis ꝑ fractibus seu expensis fiẽdis aut factis in bello, vt tenet Ia. Rebuf. in l. si penes quos. C. de agrico. & cẽsitis. l. xj. †

10

11 Princeps an possit cogere subditos ad capiẽdum latrones.

HOdie tñ in Frãcia sunt quędam ordinationes, ꝙ tẽpore guerræ tenẽtur subditi ad quasdã paruas munitiones castrorũ. ¶ Aduerte etiã, ꝙ si princeps cõcedat alicui priuilegiũ imponendi collectã, ꝙ nõ potest illud reuocare, licet omnia alia priuilegia sint reuocabilia. Ita notat Bart. in l. hi qui in si. ff. de iur. immuni. Et istud ius imponendi collectas est de regalibus, vt dicit & tenet Iac. Rebuf. in l.j. C. de exact. tribu. lib.

BIU Cujas

bu.lib.x.& Alex.in consi.suo cxlv.in ij.vol. & ideo soli principi non recognoscenti superiorem debet cõpetere. quod no. Imò videre quòd alteri per principem concedi nõ possit, per ea quę dicit Lucas de Pẽa in l.contrà,in vij.col.C.de re militari.li.xij.†

SEd quæro iuxta prædicta,nunquid dñs possit in istis quatuor casibus imponere sine cõsilio subditorum? ¶ Aduerte†quia vt dicit Præpositus in proœmio feudo. xxiij. col. ꝙ sicut episcopus nõ potest impõere charitatiuũ subsidiũ sine cõsẽsu capituli & cleri.Ioan.Andreas in c.cùm apostolus,in titu.de censibus.sic ipse prìceps sine cõsilio subditorũ,illis renitẽtib⁹, vbi nõ sit iusta causa,nõ poterit ab initio extorquere,vt in d.c.cùm apostolus.facit quod dicit Inno. in c.j.de stat.monach. ¶†Ex iusta eñ causa ab inuitis potest dñs extorquere.Bal.in l.ex hoc iure.ff.de iustitia & iure.Ange.in cons.ccvj. incip.Inter ordinamenta.& dicit Bal.in d.l.ex hoc iure,in fi.col.ꝙ olim rusticisolucẽbãt principi tantum xxxj.denarios, hodie ita excoriãt,vt vix dimittãt spiritũ precariò.Bona gl.in l. ager.§.j.ff.de verb.sig.& notat de prędictis Alberi.in l.fi.C.de iurisd.om.iud. Et plenè Iacobi. de san. Geor. in tractatu homagiorum,in x.col.vbi ponit plura.

13 *Dominus ex iusta causa potest ab inuitis extorquere.*

14 *Subditi implorare possunt superiorẽ cõtra dominũ iniustè exigentem.*

ADuerte tñ †ꝙ si dñs iniusta seruitia exigat à subditis siue hominib⁹ suis, homines possut implorare officium superioris,vt dñi oppressionẽ reprimat & soluere non teneãtur:vt vult Spec.in loco ꝛ.alleg. Aluar.in c.j.in v.col.apud quẽ vel quos controuersia feu.nec erit isto casu dñs iudex,vt vult Spe.in d.tit.fi. de feud.§.nunc dicamus.versi.cæterum.Bal.in c. j. in fi.col.de capitaneo q curiã vẽdidit, in vsibus feudorũ.dicit†ꝙ dñs super taxatione vel impositione onerũ nõ est iudex,nec põt sibi ius dicere.ita Oldra.cõsi. suo ccxxxiiij.incipit, Factum tale est.Et tenẽdũ est ꝙ dñi & barões vltra istos iiij.casus nõ pñt taliare subditos,vel eis imponere collectas sine authoritate prĩcipis.Textus in l.j.C.de superindicto,lib. x. nec vltra modũ cõsuetũ pñt talliare.l.j.C.in quibus causis colo.cẽsi.lib.xj.& l.cum satis.C.de agri.& censi.Et licet homines subditi iam p plures vices indebita seruitia dñis suis soluerint,nõ tamẽ p hoc pñt adstrĩgi ad illa soluenda.nec iuuabit dñm illa solutio, qa præsumit metu extorta.Bal.in tit.de pace cõstãtiæ, in verb.pactiones.& facit ad p̃dicta quæ no.Io.And.in c.prẽsenti in nouella,de off.ordina.lib.vj.& in c.cũ singula.de præbẽ.in vj.Io.And.post gl.& alios in c. cùm apostolus.de cẽsi.in vj.si tñ seruitia & onera sint iusta & rationabilia, põt dñs ꝓpria authoritate ab illis inuitis exigere.Spe.in d.§.qm.ver.xviij.& doc.in d.c.cũ apostolus. ¶Itẽ quæro,†nunquid dñs ꝓ defensiõe patrię possit facere talliã, & imponere collectã hominibus suis:Ioã.Raynaudi in c.imperialẽ.§. firmiter.& ibi alij,de prohi.feud.aliena.p Fede.tenẽt ꝙ dñs ꝓ defensione sua & suæ patriæ, põt cogere subditos vt ei cõtribuãt,& eos cogere,vt ei inseruiãt. ¶Nũquid aũt psonaliter vel nõ ? & ẽt si velint per substitutũ,an possint:Ponũt Aluaro.& alij in d.c.imperialẽ.§.firmiter. suprà alleg.Vide in hac materia singulariter Lucã de Penna in l.j.C.ne rusticani ad vllũ obsequiũ deuocẽ. in ij.& iij.q,per v.aut vj.col.vbi plura multum singularia adducit pro vtraque parte,& dixi hîc antè.

15

16 *Dominus pro defensione patriæ potest facere taliam.*

ITẽ si velit subditus ire ad guerrã & defendere:nũqd possit ei denegare pecuniã ? tenet ibi Aluaro ꝙ sic.Et aduerte qa Panor.in c.sicut,& infrà.in fi.de iureiur.quẽrit,†nunquid subditi vocati à dño ad bellũ teneantur ire ? & finaliter dicit ꝙ si dñs inuaditur,& sit timor subitaneus & improuisus:ꝙ oẽs apti ad pugnã seu custodiã tenẽt fauore reip. Imò & etiã clerici tenẽt ad custodiã murorũ.vt in c.peruenit. & ꝙ ibi notat,de immuni. eccl. facit c.omni timore. xxiij. quę.vij.& dicit Bar.in l.fi.C.de cursu pub.li.xij.Nota istã legẽ cõtra clericos:& ꝓpter istã societatẽ Heluetiorũ quæ venit in ducatu;deprædãdo,currẽdo,& occidẽdo:vt possint clerici grauari ad datia & collectas & alia onera sordida: vt contra dictas gentes repararentur:quod est notandum. Et ita etiam dicit & tenet do.meus Ias.in d.l.placet.C.de sac.san.eccle. in iij.col.

17 *Subditi vocati à domino ad guerrã an teneantur ire.*

IN contrariũ in hoc videt facere tex.in d.l.placet.C. de sacrosan.eccl.dicẽdo sic, †Ecclesia non tenetur ad munera extraordinaria,vt d. l. placet.sed tale munus est extraordinariũ,cùm non habeat certã formã. †nã ecclesia est exẽpta à superindicto.tex.in d. l. placet.†sed superindictũ est munus extraordinarium qđ ꝓpter necessitatẽ belli indicitur:vt declarãt gl.& Bar. in rub.C.de superindicto.li.x.Pro hoc facit text.in c. reprehensibile.xxiij.q.viij.vbi dicitur, † ꝙ clerici nõ tenentur ad custodiam ciuitatis,etiam cõtra pyratas. Ad idem facit,quia ecclesia non tenetur contribuere ad refectionem murorum ciuitatis:quãuis ista impẽsa respiciat publicam vtilitatẽ. gl. in l.ad instructiones,in tit.C.de sac.san.eccl. secundum quã consuluit Panor.in consi.iij.quod incipit, Casus super quo cõsilium petitur.in j.vol.Vide contrarium infrà,in glo. *& sur ses hommes*,ver.Ad hoc etiam tenentur,in additione ibi posita vbi dicitur ꝙ tenẽtur &c. ¶ De custodia vero vrbis,de excubiis,vigiliisque exercendis, & de præfectis vigilum, vide Franciscum Patricium in libro de institutione reipub.lib.iij.ti.x. vbi succinctè tractat quomodo vrbs custodiri debeat,quæ mala ex cubiarum seu custodum negligẽtia efficiat,quam curam debent habere ipsi custodes & præfecti : quales debeãt deligi:& quomodo debeãt disponi tam inter diu quàm noctu:quocirca si opus sit,ad eum recurre.

18 *Ecclesia nõ tenetur ad onera extraordinaria.*

19

20 *Superindictũ quid.*

21

POssent adduci ad ista, tradita per Alex. & alios in l.si ex toto,in prin.ij.col.ff.de leg.j.vbi quęrit;pone ꝙ cõcessa est immunitas alicui à collectis & impositionibus,nunquid si fiant collectæ rõne guerræ debeat etiã esse immunis:nã ex quo dicit ꝙ securius est ꝙ ponat ꝙ sit immunis ab ordinariis & extraordinariis muneribus:cùm p hoc videbit esse immunis etiã à collectis quæ fiunt ratione guerræ. Videtur ꝙ cùm ecclesia sit immunis ab extraordinariis, & etiam erit immunis à collecta quæ fit ratione guerræ.Tangit etiam Ant.in c.peruenit.de immu.eccle.

QVid dicẽdũ ? in hoc casu dubio tenenda est opinio Bar.cũ modificatione Pan.in c.nõ minus,de immu.eccl.& illã tenet ibi Pet.de ancha.& Panor.cũ sua limitatione & modificatiõe. videlicet dummodo talis necessitas æquè immineat eccl. & impuniat nõ per principes seculares,sed per iudices ecclesiasticos. Facit bene tex.in c.ij.cui' initiũ est,puenit. & ibi Pa. ad hoc illũ notat,de immuni.eccle.†vbi clerici tenẽt ad custodiã murorũ ciuitatis tẽpore imminẽtis belli qa istud respicit cõem vtilitatẽ & necessitatẽ. Ita tenet.Alex.cons.suo.lxxviij.in i..col.in ij.vol.Bar.Cæp. in tracta.seruitu.rustic.in tit.de via. q. xxv.& vide de hoc plenissimè per Cald.cõsi.ij.in tit.de cẽsi. & Luc. de Penna in l.ij.de quibus mun.vel præstatio.C.titu. xlviij.lib.x.Et an omnes subire debeãt custodiam ciuitatis qui in ea morãtur:vide eundem de Pen. eo.li. in l.iij.C.de inco.& vbi quis domici.&c.

22 *Clerici tenẽtur ad custodiam murorum tẽpore belli.*

ADuerte tñ quia in regno Franciæ Christianissimus rex noster potest imponere subsidium sup

BIU Cujas

viris ecclesiasticis ꝓ defensione suæ patrię,qñ imminet necessitas, ẽt inconsulto Romano põtifice:prout declarauit Bonifacius in bulla quæ est redacta in l.liliorũ,cuius tenorẽ posuit lo.ferraut in iurib⁹ & priui legiis regni .†Qui qdẽ rex solus,& nullus ali⁹ põt imponere nouũ vectigal,ẽt in sua terra seu proprio dominio & patrimonio:alij aũt reges tm̃ pñt exigere:vt in terminis de rege Frãciæ dicit Sali.in l.j.C.noua vecti.impo.nõ posse.& vide Io.fa. in l.nõ quidem, quæ est lex.j.C. noua vectig. vbi dicit ꝙ etiã alij principes subditis consentientibus in regno Francię nõ possũt imponere.Ita in terminis tenet Petrus Iacobi, in sua pract.in tit.de mune.quod impo.personis pro rebus.

23 Rex Franciæ imponere potest nouum vectigal.

ADDITIO.De hac Bonifaciana de qua hîc proximè dixi meminit etiam Guil.Benedicti in sua repe. c. Raynutius in verb.& vxorẽ noïe Adelasiã.nu.cxxxvj. Imò ẽt vt dicit,istud videtur esse de iure,cum,vt dicit Panor.in c.sicut,*le dernier*,de iurei. † ꝙ quoties princeps inuaditur,si timor sit subitaneus & improuisus, eccl.cõtribuere tenet.& dicit ibi,ꝙ ista est ęqua iuris veritas.de quo plenè p Lucã de Pẽna. ĩ l.ij. & iij.C.de qbus mune.vel pstatio.nemini se excusare liceat.li.x.

24 Principi subitanee inuaso, ecclesia cõtribuere tenetur.

FAciũt ꝓ hac opinione & decisione illud qđ habetur iiij.Reg.xiiij.ca. vbi Ioas rex Israel ꝓ necessitate tulit oẽ aurũ,& argẽtũ & vniuersa vasa quæ inuẽta sũt in domo dñi.Et iiij.Reg.xvij.cap.vbi Exechias similiter dedit oẽ argẽtũ qđ reptũ fuerat in domo dñi ꝓ necessitate patriæ,& vt ei subueniret.Et ẽt hoc est, †qa bona ecclesię & facultates sunt deputatæ vt oppressos & captiuos redimãt.c.sacrorũ. c. sicut c.aurũ, & c.gloria epi.xij.q.ij. †Et ideo ꝓ defensione patriæ & imminẽte necessitate clerici tenẽtur soluere tributũ imperatori & regibus.ca.tributũ.xxiij. q.viij. Et ideo si ꝓ redẽptione captiuorũ sint facultates eccles. deputatę,multò magis ꝓ defensiõe patriæ,vbi immi net vrgẽs necessitas.qm̃ melius est in tẽpore occurrere,quàm post illum vulnus remedium quęrere.arg.l. fi.C.in quibus causis in integr.restitu.non est necess.

Ioas rex Israel. Exechias rex.

25 Bona ecclesiæ ad quid deputata.

ADDITIO.Et istud tenet G. Bñdicti in sua repe. c.Ray.in verb.& vxorem noïe Adelasiam.nu.cxxxvj. & ibi ponit qũo illud j.Re.xviij.c.cùm dicit,ius regis &c.ẽt intelligit de iusto rege in casu necessitatis.& ita tenet Mat.de affli.in præfat.constit.regni Sici.in xvij. quæst.imò ẽt quolibet tempore vĩ ꝙ debet intelligi, cùm tex.loquatur per verbũ, ius,qđ nõ põt sonare in iniuriã.†Ex qbus & pluribus aliis motiuis,Christianissimus Franciæ rex noster Franciscus primus,anno dñi 1522.cùm inuaderetur in Italia & in suo ducatu Mediolani ab Hispanis,Italis,& Alemãis,in Picardia ẽt à Flamingis,Sicãbris,& Anglis,ĩ Cãpania,ab Alemanis,in Vasconia,ab Hispanis,in vim illi⁹ bullæ Bonifacianæ petiit tributũ ab eccles. Gallicanis. ¶ †Sed tamẽ ecclesia ipsa Gallicana pluribus de causis dixit se non teneri ad huiusmodi tributa,tam de iure diuino,& ciuili quàm canonico,quoniam dicebat libertatem ecclesiarum esse de iure diuino.

26

27 Francisc⁹ primus rex Frãciæ petiit tributum ab ecclesiis Gallicanis.

28 Quomodo dicta ecclesia Gallicana se defenderit Iure diuino.

PRimò ꝓbatur,Nu.ca.iij.& c.viij.Nã quamplures libertates in ædificatione tẽpli, rex Salomon obtinuit à deo,vt iij.Reg.c.viij. & c. ix. Et ipse Deus Exod.xix.ait, Mea est eĩ omnis terra:in qua disposuit vt ecclesię& sacerdotes eorũ essent liberi ab omni potestate secularĩ.habet ẽt ij.Macha.c.iij. vbi Deus noluit ꝙ ecclesia violaret, ẽt in bonis tẽporalibus secularĩ, quæ erant in tẽplo deposita ꝓ custodia. Multò ergo minus in bonis clericorũ & ecclesiarũ. Cùm ꝓpter vnumquodq; tale, & illud multo magis authẽ. multo magis.C.de sa.san.eccle. Nã etiã Pharao, licet tyrãnus,†iussit priuilegiũ suorũ sacerdotũ obseruari. vt habet Geñ.xlviij.Emit igit Ioseph omnẽ terrã Aegypti,vẽdẽtib⁹ singulis possessiones suas præ magnitudine famis,subiecitq; eã Pharaoni, & cũctos populos eius,à nouissimis terminis Aegypti,vsq; ad extremos fines eius,præter terrã sacerdotũ quæ à rege tradita fuerat eis,&c.Hoc idẽ & melius habet & fuit in obseruãtia,j.Esdræ.c. vij. † vbi rex Artaxerxes statuit in dñio suo,vt sacerdotes Dei essent immunes in persõis & bõis.Cùm ibi dicat, vobis quoq; notũ facim⁹ de vniuersis sacerdotib.& Leuitis,cãtorib⁹ & ianitoribus nathinæis & ministris dom⁹ Dei huius,vt vectigal & tributũ & annonas ñ habeatis potestatẽ imponẽdi sup eos. ¶ † Apud Paganos ẽt verũ deũ nõ colẽtes,fuerũt multi principat⁹ & dñationes,ꝙ multũ honoris suis sacerdotib⁹ tribuebãt, imò eos ab omnib⁹ muneribus & pstationibus immunes tenebãt,vt erãt Druydes apud Gallos,tempore Iulij Cęsaris,& apud Heduos (ꝙ totius Galliæ principatũ ferè tũc obtinebãt)& tales suos sacerdotes immunes omnib.mũeribus & pstationibus tenebãt,vt refert Iulius Cęsar li. vj.suorũ Cõmẽtariorũ,in hæc verba,Druydes reb⁹ diuinis intersũt,sacrificia publica ac priuata ꝓcurãt, religiões interpũtant.& paulopòst,Druydes à bello abesse cõsueuerũt,neq; tributa vnà cũ reliqs pẽdũt,militiæ vacationẽ omniũq; rerũ hñt immunitatẽ Ex qb. facilè cõstat,ꝙ Druydes erãt tũc apud ipsos Gallos sacerdotes,aut illos eisdẽ cõparare possumus.Nã & pœnã(vt ibi patet)excõmunicationi similimã inferebãt. Multò plura exẽpla ad ꝓpositũ de libertate ecclesiastica apd Iodocũ Clichtoueũ in suo trac.de reg.off.c. vij.videre poteris, vbi de ecclesiarum oppressoribus recitat exẽpla,in quos vĩdex fuit Deus, ideo eũ vide.

29 Pharao sacerdotes honorauit.

30 Artaxerxes sacerdotes immunitate donauit.

31 Idolatræ etiã sacerdotes honorabant.

Druydes Gallorum sacerdotes.

DE iure etiam ciuili dicebat dicta ecclesia hãc immunitatẽ esse vt in l.placet.C.de sac.san.eccle.& ita fuisse ordinatũ per Ludo. Imperatorem. vt habetur in secundum canonicum.xxiij.q. viij. & in c. sancitum,eadem causa & quæstione.

Iure ciuili.

ET etiã de iure canonico.c.quanquã,de cẽsibus in vj.c.nõ min⁹, & in c.ãduersus, ext.de immunita. ecclesia.cum vulga. ¶ Et ad Bonifacianã respondebat ꝙ fuerat reuocata per eundẽ Bonifaciũ q eã cõcesserat per dictum c.quãquam, & per extrauagãtem Benedicti vndecimi.de immunita.ecclesiarum.

Iure canonico.

IMò etiã†ꝙ papa hoc non potuit cõcedere, nec cõtra ꝑdictã immunitatẽ seu libertatẽ, tãquã de iure diuino introductam(vt dictũ est suprà)venire, aut dispensare c.literas, de rest.spo.& ibi gl.ordinaria iuxta tex.in c.à nobis,& de decimis.& ibi p Abb.& alios,c. cùm ad monasteriũ.de stat.reg.vt tenet Richa. in iiij. dist.xxviij.art.iiij.& Ale.de Ales in 3.parte.q.50. mẽbro.viiij.art.iij.cũ multis aliis in pluribus locis alleg.

32 Papa contra ius diuinũ dispẽsare nõ potest.

IMò†etiã,qđ plus est præcepta canonica non debẽt sine maxima ecclesiarũvtilitate,aut necessitate,mutilari aut laxari.facit tex.in c.& si illa.j.q.vij. & est determinatio beati Augusti.in c.omnibus.xxxv. quæst. ix.& in c.loci.eadem causa & quæstione.

33 Canones siue necessitate non laxand.

VEl etiã dicebat ꝙ illa Bonifaciana nũquã fuerat recepta in obseruãtia, & iõ nullas habere debebat vires.†Cũ lex seu statutũ,qđ nõ est receptũ in obseruãtia,nullas habeat vires.gl.in c. j. de treuga & pace.& ibi p plura Fel.gl.in c.j.in verb.statuta. de cõsti. tex.in c.j.xvj.distin.tex.in c.fi.§.hæc & si leg. iiij. dist. do.Ias.in l.rem nõ nouã. vbi ponit plures decisiones. C.de iudiciis.& in l.de quibus,col.viij.ff. de legibus. Alex.cõs.suo vj.inci.viso themate.in ij.col.in j.vol.& in consi.cxxxj.in j.vol.& in consi.xviij.in ij.col.

34 Lex nõ recepta in obseruãtia, nullas vires habet.

Vel

35 Philippus Pulcher.

VEl etiam dicebatur † ꝙ tale priuilegiū cōcessum Philippo Pulchro Francorū regi per supradictū Bonifacium, fuit ei cōcessum ob timorem, eo ꝙ dict⁹ Philippus Pulcher ipsum Bonifaciū detrudi fecit in carcerē, in quo mortuus est post trigintaquinq; dies vt dicit Platina: vel post vigintiquatuor vt dicit Philipp⁹ Bergomē. in suo supplemēto chronicarum. Sed hoc nō est verū, cùm ipse Bonifacius regnauerit octo annis, & datū fuerit supradictū priuilegiū Pōtificatus sui anno tertio, quo tēpore nulla erat cōtrouersia inter prædictos Bonifaciū & Philippū Franciæ regem.

Platine & Philippi bergomensis error.

Philippi Pulchri in Bonifa. papam ingratitudo.

SEd potest dici ꝙ ipse Philippus Pulcher tale priuilegium amittere potuit propter ingratitudinē per eum postea in summum Pontificē (vt patet ex gestis p eū. de quibus p Platinā, Philippū Bergomensem, & Guaguinum lib. vij. suarū chronicarū) cōmissam, etiā quia propter eā videt illud reuocasse p c. clericis laicos. de immuni. ecclesia lib. vj. ¶ Lucas de Penna in d. l. ij. cōcludit, † ꝙ princeps non recognoscēs superiorē in suo regno, potest exigere subsidiū ab ecclesiasticis psonis vrgēte necessitate inuasionis, & piculi sui regni. ¶ Facit dictum Ludo. Romani, in l. si vero, §. de viro. ff. solu. matri. vbi dicit, ꝙ iura phibētia clericis imponi onus collectarū, nō intelligūtur nec extēdūtur ad casum in quo est necessitas ꝓpter publicā vtilitatem, † quæ tueri nō potest sine subsidio clericorū: tunc eis licitè potest imponi onus collectarum.

36 Princeps quo casu subsidiū possit petere à clericis.

37 Vtilitas publica nō sine clericis.

ADDITIO. Et illud dictum refert & sequit⁹ Hipp. de Marsil. in practica causarum criminaliū, §. aggredior, nu. lxiij. Et quō clerici & ecclesiasticæ psonæ teneantur ad refectionē pontium & murorū, vide Bertrādi, in cōs. suo cxxiij. in j. parte. † qđ diceret esse verū ratione bonorū tēporalium virorū ecclesiasticorū, & quæ tenent⁹ in feudū à principe, cùm talia de sui natura sint subiecta defensioni patriæ, & eo ꝙ bona tēporalia clericorū, maximè in Gallia, sunt subiecta cōstitutionibus & ordinationibus regiis. notat Bal. p illū tex. in c. cùm veniss̄et, de eo q̄ mittit⁹ in possessio. causa rei seruan. Et aliàs nō posset. & ita debent intelligi omnes decisiones canonistarum in suis locis plenissimè allegatę, quas non transporto, cùm sint vulgares.

38 ADuerte tamen † ꝙ si Rex vendat aliquam partem sui regni, emptor illius non pōt vti hac immunitate seu huiusmodi priuilegio in terra empta, sicut dicimus in emptoribus rerum clericorū, qui non gaudent immunitate qua antè gaudebāt clerici. ita tenet Spec. in tit. de immunitate ecclesiæ, §. fin. quē allegat Philippus Francus in c. quanquam, in glo. negotiādi. de censibus, in vj. & Guid. Papæ in sigul. suo, cclxxiij. vbi etiam allegat Archidia. c. quanquā de cēsibus. & hoc est, quia Rex vendēs oppidum cum mero, misto imperio, & iurisdictione, etiam nihil in se retinēs, nō videtur transtulisse in emptorem ius regiū, vt dicit Iacobinus de sancto Georgio, in l. Imperium, in j. lectura. col. iij. ff. de iurisdict. om. iu. quoniam ista sunt iura regia, vt dictum est antè, igitur.

IN TEXTV IBI,
Indire imposer, & leuer aydes.

1 Indictum & superindictū quid.

QVæro † quid sit indictum & superindictum? adquerte ꝙ tempore Romanorū singulis prouinciis vltra tributū cœpit à principio extraordinē iniūgi in dictum, quod non omni anno, sed semper p singula lustra præstabatur. Nam in primo quinquennio præstabatur tantū ferri, in secundo quinquennio tātum argēti, in tertio quinquēnio tantū auri. vt declarat⁹ in rubri. de indict. l. x. & dicit ibi gl. ꝙ ab ista institutione notarij sumpserunt modū: quia instrumētis semp apponūt indictionē, quā si vis scire cōputare, vide gl. C. de nouo codi. cōfir. in fin. versi. vij. Spe. in tit. de instru. editi. in ij. col. in §. breuiter. versi. post annos domini. & dicit glo. in d. rub. ꝙ Romani ante natiuitatē Christi computabant annos ab indictione, Hebræi à diluuio, Græci à ludo Herculeo, qui fiebat per singula quinquennia in monte Olympo. Sed hodie omnes Christiani ab annis dominicæ incarnationis.

ADuerte etiam quia adhuc habemus vectigal, Archimandiam, Theoloniā, portoriū, pedagiū, guidagiū, tributū, gabellam, indictum & superindictū, nouum vectigal, vectigale prædiū, & vectigal, & munus. qđ munus diuidit⁹ in mun⁹ ordinariū & extraordinariū. ¶ Vectigal † enim qñq; dicit⁹ pēsio fundi. l. lex vectigali fundo. ff. de pigno. sed propriè vectigal dicit⁹ octaua pars eius qđ vehit⁹: quæ pars nomine vectigalis fisco præstat⁹. l. vniuersi. & l. à legatis. & l. à præstatiōe. C. de vectigal. & cōmiss. gl. in l. j. §. hic titul⁹. ff. de publica. Azo in summa C. de vectiga. Sali. in l. vectigalia. C. noua vectiga. imponi nō posse. gl. in l. eum qui vectigal. de verbo. sig. ff. & dicit Sali. in d. l. vectigalia, ꝙ vectigalia seu gabellæ non solùm exiguntur de rebus quæ vehuntur de loco ad locū, sed ēt de his quæ sunt intra ciuitatē vel oppidū ob idētitatē rōnis. & refert Suetonius de vita Caij Caligulæ, versi. vectigalia noua. ibi ex gerulorū diurnis quæstibus, ꝙ Caius Caligula fuit prior q̄ auxit vectigal ex diurnis quęstibus gerulorū. & dicit beat⁹ Tho. sup epistola ad Roma. c. xiij. lect. j. ꝙ vectigal. est quod tribuitur pro reparatione & custodia de mercimoniis. † Et qñque dicitur archimandia secundum vnam expositionem, quā ponit Bal. in c. j. in prin. quæ sint regalia, in vsibus feudorum. † Quādoque dicitur theolonia à tollendo. d. c. j. & ibi Bal. † Qñq; dicitur portoriū secūdū gl. in c. sup quibusdā, de verb. signi. vbi ēt vide de salinariis quæ dicantur. de quo ibi per gl. Host. Inno. & Abba. Sicu.

2 Vectigal quid.

C. Caligula.

3 Archimāda.

4 Theolonia.

5 Portorium.

PEdagium † verò à pede dictum est, qđ à transeūtibus soluitur. d. c. super quibusdam. §. præterea, & ibi gl. & doct. & not. in c. quanquam, de cēsi. li. vj. & ibi. Ioā. And. innouel. & Abb. in c. innouamus. co. tit. & in c. super quibusdam. Et aduerte † ꝙ pedagium nō est seruitus debita colligēti: quia de natura seruitutis est pati nō agere. ff. de serui. l. quoties. §. fi. sed est quędam iurisdictio circunscripta loco. † Et ideo pōte destructo sine spe refectionis non posset exigi vectigal à transeuntibus per aquam ibi vbi erat pōs, nec in nouo ponte infrà vel suprà facto, quia locus erat iurisdictio limitata, & ipse pons in rerum natura desiit esse. Et omnia loca sunt naturaliter libera trāseūtibus. ff. quemadmodum ser. amit. l. si locus. §. fi. Si autem pōs in loco veteri reficiatur: tunc ius vectigalis ipso iure reuocatur sine restitutione in integrum. d. l. si locus. ita Bal. no. in l. si plures. in iij. col. C. de condit. inser.

6 Pedagiū vnde dictum.

7 Pedagium non est seruitus.

8

ADde, † an rex Franciæ habeat priuilegium cōcedendi pedagia, vel mutandi nouam monetā. Vide Hostien. in summa de cen. in §. ex quibus causis, in ij. col. dicit Io. fa. in authen. hoc nisi. C. de euic. quòd si princeps mutet monetam, quòd subiecti debēt seruare, etiam si fortè in debiliorem. vbi dicit quòd ista est consuetudo Franciæ. ¶ Et dicit idem Hostien. in iij. col. † quòd exactiones pedagiorum & salinariorum & guidagiorū reprobatę, sunt nisi ab imperatore vel Rege, vel Lateranen. consilio sint concessæ, vel aliàs ex longissima consuetudine cuius nō extat memoria de cōtrario, & qui aliàs accipiunt, perpetuo exilio dānādi sunt. & ibi ponit an princeps possit concedere

9 Rex Frāciæ an possit concedere pedagia, vel mutare monetam.

10

cedere sine causa. & quæ sit iusta causa. ¶ † Aduerte ēt
11 ad id qđ dicit in d. §. in j. col. de principib⁹ mutātibus monetā ꝓ lucro tēporali in grauamē populi qa tenētur ad satisfactionē. Caueāt ergo, dicit, sibi principes mutantes monetam, nā in foro pœnitentiali & apud deū adstringūt. ¶ † Et exigētes pedagia tenētur tenere
12 *Pedagia exigētes tenētur tenere loca tuta.* loca tuta, Gui. pa. decisione sua. ccccxiij. & saluare sol uētē in psona & rebus. Host. vbi suprà. Ex quo ꝓpter hoc, & dictū beati Tho. suprà relatū, dixi, dñs de Vitello tenet ad refectionē & reparationē pōtis de Vitello, ex quo ibi pcipit pedagiū, guidagiū, & vectigal. Et maximè quia hoc tenet Bartho. Veron. in tractatu suo serui. rusticarum, in tit. de seruitute viæ. in xv. col. ibi, hoc tamen fallit. allegando prædictas rationes, & hoc quia fuit mihi dictum ꝙ ibi percipit pedagium.

ADDITIO. Vide Matt. de afflictis in consti. regni Siciliæ, quæ incipit, Comes, Baro. † Adde Bal. in tit. q feud. dare possunt. §. abbatis. & de pace iura. fir. §. con uenticulas. ita ꝙ si fiant robarię in eorum terra iurisdictiōe, aut territorio, tenētur aut malefactorē exhibere, aut robariā restituere. ita dixi in tit. *des retraicts*, §. j. in glo. *heritage*. Facit l. nc quid. ff. de incendio, ruina, naufra. Guido papæ. q. ccccxiij. ¶ Et est † guidagiū
13 *Guidagiū quid.* quod datur alicui vt tutò conducatur per loca alterius, secundum glo. & Abb. vbi suprà.

14 ADuerte † itaq; ꝙ noīe vectigalis ēt tributū cōprehendit, nō tn ꝓpriè, vt p gl. & ibi doc. Et Ang. de
15 *Tributum quid.* piglis in l. imperatores. ff. de publi. † dicit aūt tributū ꝓpriè qđ fisco vel principi soluit ꝓ bonis immobilib. l. ij. §. si qd. ff. de hęred. vel act. vēd. & gl. xj. q. j. c. si tributū. & gl. ī c. generali. de elec. in vj. & Bar. in l. placet. C. de sa. san. ecc. & qđ p Bal. in l. neminē. co. ti. notat in l. ij. & fi. C. sine censu vel reli. glos. in d. §. hic titulus l. j. ff. de publican. l. j. & ij. C. de anno. & tribu. lib. x.

16 *Gabella quid.* GAbella † verò vel vectigal soluitur pro bonis mobilibus: id est pro his quę vehunt. d. l. vniuersi, cū
17 *Prædiū vectigale quid.* similibus suprà alleg. ¶ † Et dicitur prędium vectigale quod præstat vectigal fisco. l. etiā, cum gl. C. de prędi. mino. ff. si ager vectigal. p to. l. lex vectigali, de pigno. ff. sed Archi. in c. si morte. §. j. xxiij. q. vlti. dicit tributū esse qđ soluit per regiones, sed vectigal dicit quod datur ꝓ his quæ vehunt per patrias, vel dicit tributū quod domi soluitur, vectigal verò qn ad domū vehit, vt in gl. ad Romanos. c. xiij. † Et dicit tributū à trituris vel à tribu, quia prius soluebatur p singulas trib⁹ secundum Isidorum. † inde & tributi dicebātur, qui præerant tribus partibus populi Romani: cuius sumptus appellabantur tributa, secūdū Archi. vbi suprà.

18 *Tributū vnde dicatur.* 19 *Tributi qui dicantur.*

20 ET adde † ꝙ tributum est signū subiectionis, non tamē plena ꝓbatio. c. recipimus, de priuile. & gl. in c. magnū. xj. q. j. & Inn. in c. præterea, de trāsac, quē sequitur Bal. in margarita, ver, census. & in l. iij. & ibi Ang. C. de natu. li. & in l. data opera. xvj. col. C, qui accusa. nō pos. & no. in authē. quibus mo. na. effi. sui. §. si quis. & in c. ij. vbi etiā doct. & Abb. sicu. de cēsi. & Alex. de imo. in consi. xxxiij. quarta parte, & glo. in c. tributum. xxiij. q. viij. ¶ † Fuit autē primo statutū tri-
21 *Tributū quis primo instituit.* butum à Cæsare Augusto, vt continetur in euāgelio. Exiit edictum à Cæsare Augusto vt describeretur vniuersus orbis &c. secundum Archi. in d. c. magnum. vbi etiam dicit Christū præcepisse solui tributū Cæsari. Quinetiam christus ipse soluit tributum Cęsari, vt dicit ibi tex. ver. si enim censum filius Dei soluit, & tn nemini fuit subiectus, secūdum gl. ibi, in verbo, omnis. pro materia autem tributi, vide gl. ordi. in rub.
22 C. de anno. & tribu. lib. x. ¶ Aduerte, † qm vt dicit Ioā. Fab. in §. p traditionē, inst. de rerū diui. hodie soluunt in Frācia taliæ pro subsidio regni loco tributorū. quē refert G. Benedicti in sua repet. c. Raynu. in verbo, & vxorē nomine Adelasiā. nu. ccccxxv. de testamētis. † *Tallię in Frācia solūtur loco tributorum.*

ET adde † ꝙ sinonyma sunt tributum, census, pen-
23 sitatio, & annua præstatio, secundum gl. in l. j. tit. de publi. ff. quod verū est secūdum Bar. & doct. ibi, & Abb. in d. c. innouamus. qn debetur fisco, nō qn priuato vel ecclesiæ, vnde ex verbis Bar. vbi suprà, sumitur † ꝙ cōtractus censualis propriè dicitur per quē omne
24 *Cōtractus census in quo datur.* ius transfertur in cēsuariū: hoc acto, ꝙ aliquid soluat nomine census quo casu censuarius non soluēs nō cadit à iure suo, qa pōt morā purgare. c. constitutus. de religio. domibus: sed præsumitur infidelis, sicut qui soluit censum præsumitur fidelis, secūdū Bal. in Margarita: verbo, census. hinc dicitur qđ non soluere censum, est vsurpare libertatē. vt inquit Bal. in l. plures. C. de fide instru. † qn autē cōcedens retinet sibi aliqd
25 *Pensio quid.* vt directum dn̄ium, vt emphyteuta, dicitur ꝓpriè pē & canon vel canon, & non census: & tunc nō soluēs cadit à iure suo. c. potuit. de loca. l. ij. C. de iu. emph. ¶ Quid aūt differat tributū à collecta. Bal. in l. neminē. C. de sa. san. eccl. dicit collectā ex æstimo cōis prouenientē esse munus ordinarium, nō aūt tributū: qa nō cōtinet vniforme & rectū secūdū Spe. in tit. de cle. coniu. Sed vide melius per Bal. & Sali. in l. fi. C. sine cen. vel reli. vbi Sali. loquēs dicit latius esse vocabulū publicę pēsitationis q̄ tributi: strictius & ꝓpriè loquēdo nō largè. tunc quicqd tribuit pōt dici tributū, strictè verò tributū nō est id qđ iure emphyteutico fisco debet, tn est publica pēsitatio. ¶ † Sūt em̄ secundū Sali. & doct.
26 *Munerum plures species.* multæ munerū species: quædā sunt merè psonalia: vt quæ indicunt psonis propter psonas: & cōsistūt in labore psonæ, quædā sunt merè realia, quæ imponūtur propter rem, & quæ rei possessorē comitātur: quę tributa nūcupātur, & faciunt prædia tributaria: quædā sunt mista cōsistentia in labore psonæ, & in rebus. vt ꝙ qs vadat cū bobus, mulis, vel curru in exercitū: rel ꝙ rustici cōducant lapides vel calcem ad castellanū: quædā sunt neutralia ad prædicta, licet in rebus consistāt, & horū aliqua indicunt psonæ & ꝓpter psonā, vt si psona laboret, sed vt soluat ꝓ persona publica solidum annuū pro quolibet: † & hæc capitatio nūcupatur l. sacro sanctæ. C. de sacrosan. eccl. l. fi. C. si ꝓpter pēsi. publi. aliqua indicuntur personæ; nō ꝓpter psonā, sed propter res possessas: vt sunt collectæ. Et hoc munus quandoque dicitur ordinariū, quandoque extraordinarium: de quibus infrà proximè dicam.
27 *Capitatio quid.*

28 *Vectigalia sunt munera personalia.* ADuerte tn † ꝙ vectigalia seu gabellæ dicuntur munera psonalia, quę imponunt psonę ꝓ rebus: vt tenet Bar. in l. j. § hic titulus. ff. de publi. & sic intelligitur qđ dicit Bar. in l. j. x. col. de mulie. & in quo loli. xj. vbi dicit munus esse munus reale. p l. ij. C. de priuile. vete. & l. fi. C. de cano. largi. lib. x. ¶ † Est & nouū
29 *Vectigal nouū.* vectigal, qđ dicit siue imponit de nouo, siue vltra soli tū augeatur vel minuat. l. vectigalia. C. noua vectig. impo. non poss. ¶ † Publicani autē dicūtur, qa publica
30 *Publicani qui sint.* vectigalia habent cōducta. l. quātæ. §. fi. ff. de publi. & talis fuit sanctus Matthæus apostolus, vt dicit gl. in l. cū qui vectigal, ff. de verb. signif. & in d. l. j. §. hic titulus. † Dicuntur ergo publicani, qa publico fruūtur, si
31 *Publicani vnde dicti.* ue fisco soluāt, siue pēdāt vectigal, vel ēt tributū cōsequantur, & oēs qui aliquid à fisco cōducūt, rectè publicani appellant. d. l. j. §. hic titul⁹. Sed largo mō dicūtur publicani, quasi publicè peccantes: secundū Abb. Sicu. post Ioan. And. in c. nouit. de iudi. super gloss. Et
32 *Ethnici vnde dicti.* † Ethnicus, vbi loquit de monte Aethna Siculo ignē vomente: dicens ibi esse os & sinum inferni. Proprie

tamen

tamen dicũtur publicani hi qui habẽt cõductũ vecti gal à populo Romano: impropriè verò qui ab aliis ciuitatibus vel municipiis. d.l.eũ q.& ideo directũ edictũ de publicanis hẽt locũ in publicanis populi Romani: sed vtile in aliis. l. sed & hi. §. ꝓpterea. ff. de pubb. l.j. §. j. e. ti. Quod tñ in Venetis nõ ꝓcedit, q non re cognoscũt superiorẽ: vt tenet Bal. in l.j. fi. de re. diui. & per Salic. in l.iij. ff. de nau. fœno. † & dicuntur habere rẽpublicã sicut Romani: & in eorũ publicanis locꝰ est directo edicto, nõ vtili, vt tenet do. Bartho. Cæpol. in d.l.eum qui vectigal. in ij. no. ¶† Guidagia verò licitè accipiũtur, cùm dentur propter locationẽ operarum, ad tutè conducendum, secundum Ioan. And. & Abb. Sicu. in c. super quibusdam. §. ꝓpterea. de ver. signif.

33 *Veneti habent rẽpub. vt Romani.*

34 *Guidagia licitè accipiũtur.*

35 *Indictũ quid sit.*

ESt ergo † munus ordinariũ quod & indictũ appellatur: secundũ tex. & Bar. in l.j. C. de indic. li. x. qñ procedit lex vel ꝓuisio generalis, ꝙ singulis mẽsibus vel annis, quisq; allibratus soluat vnũ solidũ ꝓ libra: tunc quia habet tractũ successiuũ & regulatũ: & non cõcernit tẽpus præsens, dicitur ordinariũ, sicut q̃do ꝓuinciales soluebant aurũ vel ferrum, vt not. in rub. C. de indi. li. x. † & si huic vnico solido ordinario adiiciatur aliquid singulis tẽporibus soluendũ: vt cũ imponitur duplũ, q̃doq; decuplũ quolibet mẽse, vocat superindictũ, quod ẽt ordinariũ est: quia toties soluit ordinario, quoties & ordinariũ. C. de indi. l.j. lib. x. licet extra ordinẽ ponatur de necessitate. secũdum gl. & Bar. in l.j. C. de superindi. eo. lib. † Illud singulariter no. in ꝓposito, ꝙ non potest indictũ, seu munus ordinariũ imponi, seu collecta, nisi prius populis notificetur, vt se prꝑent. Casus est no. secundum Bart. in l. ij. C. de indic. lib. x. & ibi etiã ponitur forma notificationis dicto casu fiendę, quod tñ hodie non seruatur.

36 *Superindictum quid sit.*

37

38 *Indictio quid.*

† Ab indicto traxit nomẽ indictio, quę erat apud Romanos cõputatio dierũ. s. annorũ xv. quibus tripartitis per lustra. j. ꝓ quinquẽnia soluebatur imperatori aurum argentum, & ferrum. vt per gl. ordi. in j. const. C. in rub. C. de indic. li. x. & plenius per Spe. de instr. edi. §. j. ver. post annos. & vers. breuiter. & seq. † Apud Græcos verò tẽpora computabãtur per quadriennia, quod spatium appellabatur Olympias, dicta eo ꝙ in Olympo mõte spectaculũ fiebat in quarto anno: ꝙa sic filius Herculis ludum instaurauit: qui ab Hercule quolibet anno exercebat in Olympo, vt docet Soli.

39 *Olympias quid.*

Olympiadis prima initium.

post principiũ. Incœpit prima Olympias, post deletã terrã: anno. cccc viij. ante vrbem verò conditam anno xxviij. ab Helienſibus instituta. vt ibi per Soli. quo tẽpore regnabat rex Ioathã, & Romulus & Remus generati sunt ex matre Ilia, vt legitur in historia scholastica. ij. Regum c. anno ij. Phareæ regis &c.

40 *Munus extraordinariũ q̃d dicatur.*

EXtraordinarium † verò munus est qñ eius impositio non fit prouisione vel lege generali seu regulari: nec ob causam ordinariã & successiuã, sed ob causam extraordinariã occurrentẽ, vt pro hastiludiis: vel pro latrunculis, ne damna inferãt, vel ob aliã similẽ causam momentaneam, quæ reiterationem nõ expectat. Et sic debet intelligi gloss. l. rescripto. §. fin. ff. de mun. & hono. & in l. placet. C. de sacrosan. eccl. † quę dicit collectam esse munus extraordinariũ: quod etiã tenet Bar. in cons. punctus quæstionis talis est. Quidã legitimus &c. per l. pater. C. de vaca. mun. lib. x. dicit ergo post Sali. vbi suprà ꝙ † omnia quæ ordinariè debentur reipublicæ, pensitationes publicæ nuncupãtur. Tributa verò sunt quæ non debentur ex prædiis, vel ex capitibus, vel quæ non à singulis personis, sed à ciuitatibus vel à Baronibus debẽtur Cæsari: siue in auro, siue in specialibus, in signũ subiectionis, quæ ẽt

41 *Collecta est munus extraordinariũ.*

42 *Pensitationes publicæ.*

census vulgo nuncupatur. & Bal. in l.ij. C. sine cẽs. vel reli. & quod per Bar. in l.ij. ff. de iure imm. & in Spec. de cleri. coniu. Archi. & Io. An. in c.j. de immu. eccles. li.vj. & per Bar. in l.j. in vlt. col. C. de mulic. in quo loco. lib. x. † Nec est omittendum ꝙ decima papalis accedit potius collectę, quàm tributo. & ideo debet solui potius in diœcesi ecclesiæ, quàm in diœcesi rerũ. secũdum Bal. in l. neminẽ. C. de sacrosan. eccl. ¶ Quot autem sint munera, & quæ sint, videas plenissimè do. meum Ias. in l. placet. C. de sac. sanc. eccle. ad quem tẽ remitto pro præsenti. & Calde. cons. ij. de censi.

43 *Decima papalis.*

AD vnum tamen aduerte, † ꝙ princeps, lex, vel statutum potest facere munera quę sunt extraordinaria, ordinaria. Calde. in cons. vij. in rub. de constit. & in consi. ij. de censi. hîc antè bis alleg.

44

IN TEXTV IBI,

Mariage d'vne fille.

ISTud tenet Alex. in cõsi. suo xxxvj. inci. viso themate & dubiis. in j. & ij. col. in ij. vol. vbi multũ in hoc põderat cõsuetudinẽ. ¶ † Et notanter dicit, *d'une fille*, quia pro secunda filia non põt dñs exigere istud munus, sed tantũ pro vnica. vt dicit Gui. pa. in q. sua. lvij. in fi. † Et hoc quia sermo simpliciter prolatus, intelligit de vna vice. l. boues. §. hoc sermõe. ff. de verb. sign. De qua regula vide. ff. tit. *des successiõs*. §. x. ĩ cõs. ibi posito vers. Adde ꝙ verbũ simpliciter prolatũ &c. Et per hanc doctrinã & quædã alia, Io. Sanx. in cõsue. Turonen. tit. *des loyaulx aydes*, art. iiij. tenet † ꝙ etiam si filia fuerit semel maritata, & maritus eius cõsumpserit dotem, si moriatur ille maritus, & velit filia iterum maritari, quòd pater non põt exigere iterum istud indictũ: quod nota. Et satis faciunt verba nostrę cõsuetudinis, qñ dicit, *tant seulement*, quæ est dictio taxatiua. Et ibidem quærit dictus Sanxon in fine, † quid si velit ingredi monasteriũ, an possit pater pro ea exigere istud munus. De hac quæstiõe in terminis videatis Felin. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. de constitu. ꝙ tenet ꝙ in isto casu etiã subditi tenentur. de quo vide amplè G. Benedicti in repetitio. c. Ray. in verbo, dotem quẽ ei dederat. in princ. in iij. & iiij. col. nu. clxiiij. de testa. facit tex. in authen. nisi rogati. C. ad Trebellian. Quic quid dicat si casus mihi eueniret, tenerem quòd non. Non insisto nunc.

1

2 *Dominus à subditis exigere potest certum quid pro dotãda filia.*

3 *An plus quã semel.*

4 *An pro ingrediente monasterium.*

ADDITIO. Vide Mat. de afflictis in consti. regni Siciliæ quæ inci. quamplurimũ. in j. quęstione iij. li. †

5 *An pro spuria.*

SEd iuxta hoc † quæritur nunquid istud habeat locum in filia spuria, etiã si pater voluerit maritare filiam spuriã: nunquid tenentur subditi ad istud onꝰ? Marti. Laudensis in c.j. an apud iudi. vel dominũ quę stio seu. debe. deter. dicit se consuluisse, ꝙ sicut vasalli tenentur pro filia legitima maritanda, sic etiam ꝓ filia naturali & spuria domini maritãda. † quoniã quẽadmodum pater tenetur præstare alimenta filiæ spuriæ de iure canonico. c. cum haberet. in fi. de eo qui du. in matri. ita etiã tenetur eam dotare. prout tenet Bar. in authen. ex complexu. C. de incest. & nefa. nup. dominus meus Ias. in §. fuerat. in xxiiij. colu. instit. de actio. Panorm. in consil. 50. inci. omnipotentis dei postulato suffragio. videtur primò dictum. in ij. volu. & in consilio suo cxv. incip. punctus quęstionis talis est. in ij. & iij. colu. in eod. volu. † cùm de alimẽtis ad dotem bonum sit argumentum: prout tenent prædicti doct. in dictis locis, quicquid voluerit dicere Imol. in l.j. ff. solut. matrimo. maximè tenetur pater ad dotandum filiam, quãdo non habet vnde possit dotari. Vnde si non habet vnde se alat, aut se dotare possit, te-

6 *Pater dotare tenetur spuriã.*

7 *Arg. de alimentis ad dotem valet.*

netur,

BIU Cujas

fietur vt tenet Bald. in l. neque mater. C. de iu. dot. per quod est responsum ad tex. & ibi Bar. in l. vxorē. §. pater naturalis. ff. de leg. iij. Et istud in specie tenuit Prę po. in c. j. §. similiter. de capit. cōradi. in vsibus feudo. & intellige pro prima filia, seu ꝓ primo matrimonio, & non pro secundo. Ita tenet Guido papæ in decisio. suis, decisi. lvij. vbi quædam posuit in materia.

ADDITIO. Vide etiā cundē Matthæū de afflictis in dicta cōstitutione regni Siciliæ, quę incipit, quàm plurimum, in vj. notabili. in vj. dubitatione. in iij. li. †

GVuilelmus Benedicti in sua repeti. c. Ray. in verbo, dotem quam ei dederat. nu. xliij, xliiij. & xlv. de test. dicit prędicta esse vera: nisi filia spuria haberet vnde se alat, vel sciret aliquā artem honestam, ex qua possit sustentari: quod etiā intellige verū, nisi esset nobilis, vt habetur i repeti. c. per vestras, fol. xcvij. num. de don. inter vir. & vxo. vbi etiam dicit Ioan. Lupus qui repetiit prædict. c. ꝙ cum presbyter qui maritauit filiam in presbyteratu procreatam non potuerit ei de suo dotem dare, potest repeti per hæredes dotantis petitione hæreditatis, vel condictione ex lege, etiam si filia possedisset per triginta annos: allegat Bart. ita tenentem in consil. suo cxix. incip. do. Dominicus.

8 *Dominus an possit munus ille dexigere pro sorore maritāda.*

ITem quæro † nunquid frater dñs possit imponere istud onus ꝑ sorore maritāda, cogita: q̄ aliàs dixi ꝙ nō inueni cōsiliū Alex. qui cōsuluit hāc esse dispositionē iuris in filia. Et posuit casum suū in sorore. & cōsuluit ꝙ dñs poterat cogere pro sorore maritanda. ita cōsuluit Alex. in d. cōsi. xxxv. in ij. vol. suprà alleg.

ADDITIO. Vide ad hanc quæstionem aliqua quę colligi possunt ex dictis Matthæi de afflictis in constitutione regni Siciliæ, quæ incipit, quam plurimū, in vj. notabili. in xiij. & xiiij. dubitatione. †

CRedo tamen ꝙ ista cōsuetudo nō habeat locū in fratre. quia vt dicit Ioan. Fabri in §. æquè. instit. de actio. in xv. col. in materia actionis negatiuæ, istud indictū seu istud munus est quędā seruitus quę cōsuetudine induci pōt: †

9 *Odiosa nō debent extendi.*

& iō cùm sit odiosa seruitus, nō debet extēdi extra terminos & verba statuti: cum ēt istud, s. dotare, nō spectet ad fratrē sicut ad patrē. Bal. in l. fi. in iij. col. versi. sed nunquid frater. C. de do. ꝑ mis. Dñs meus Ias. in §. fuerat. in xxiiij. col. inst. de act. vna tñ rō multū faceret in casu, in quo soror nō haberet partē feudi: quia feudū nō trāsiret ad fœminas: qa ista rō videtur esse eo qa cū feudatarius maritat filiā, diminuit de suo feudo; iō ne feudū ita diminuat, voluit princeps eis dare istud ius ꝙ à subditis pro maritagio vni⁹ filiæ posset habēs altā iustitiā exigere vnā collectā sup suis hoībus subiectis in alta iustitia, ne feudū suū ita grauaretur: quæ rō habere posse locum in fratre, q hoc casu teneretur dotare sororē, si aliūde nō haberet: vt in locis hīc antè alleg. Ergo idē ius videretur. ¶Et ad id qđ dicitur, ꝙ cōsuetudo nostra tñ loquit̄ de filia, & nō de sorore: ergo nō est extendēda extra suos terminos, cū sit stricti iuris. l. qcqd astringēdæ. ff. de verb. obl. dici pōt ꝙ frater illud munus nō exiget tanquā frater; nec vt habeat vt frater, sed vt hæres, q succedit in iuribus patris, & oneribus: & sic vt hæres patris in quē transeunt oēs actiones tā actiuæ quā passiuę, secūdū no. in toto tit. ff. de hęre. act. & in §. j. inst. de perpe. ac tēpo. act. poterit istud munus exigere. ¶Non credo adhuc hoc indistinctè verū, sed posset sic distingui: Aut verò pater antequā moreret eā dotauit: assignādo certum quid pro dote, & eā subarrando: & exinde secuta sunt spōsalia & nuptiæ, & petiit istud munus, sed nō exegit. Et ideò hoc casu videtur ꝙ filius possit hoc petere, & exigere tanquam creditū hæreditarium, qa omnes actiones in filium trāseunt actiuè & passiuè. Aut verò pater dotauit filiā & nupsit: sed anteq̄ petierit munus mortuus est & tunc si habet vnicā filiā, posset dici ꝙ filius ei⁹ posset istud munus petere & exigere: eo quia est iam debitū patri per complementū cōditionis, quia maritauit: nec est amplius in spe; sed in esse productum, ergo etiā & filio. Et quia etiam statutū vult, ꝙ pro vnica filia possit peti, & cum non habeat nisi vnam, clarū est ꝙ ꝑ illa exegisset: cum esset iam sibi debitū. Si verò pater plures filias habuisset: nec dicit statutū ꝑ qua, ideò istud stat in mente, & proposito, quod cū fuerit retentū, nihil operatur, nec videt ꝙ trāseat ad filios: ex quo eū pater non declarauit eius voluntatē de qua filia volet, videtur ꝙ nec ēt eius filius possit declarare, nisi dicatur ꝙ ex æquo istud ius eligēdi est in facto & cōpetit patri suo, iure suo, quia tenetur dare dotē, ita qđ si non capiat super hominibus suis, capiet sup suo, ideo transit ad hæredes. l. illud. vbi Bart. ff. de opt. lega. ¶Et de declaratiōe volūtatis an trāseat ad hæredes, nō insisto, cū nihil ad propositū, sed Bart. & alij in l. centesimis. ff. de verbo. obl. ¶Et ideo videtur, ꝙ ex quo istud ius cōpetiit patri ita & filio: qa trāsit ad eū, credo bene ꝙ istud ius, s. imponendi pro vna filia cōpetit filio quando casus ei accidit, sicut cōpetebat patri, sed qđ istud ius cōpetēs patri, si petiisset eo viuēte trāseat ad hæredes, s. vt hæres ex persona defuncti, ius qđ debebatur defuncto patre posset filius & hæres petere. nō credo istud. Aut verò pater eā dotauit, & eā subarrauit, siue despōsauit, sed antequā fierēt nuptiæ: & ipse filia existente in sponsalibus mortuus est pater, & qa statutum requirit matrimoniū & non sponsalia: ideo videtur quòd nō exiget, imò etiam si pater suam voluntatē declarasset, & iam istud munus petiisset, quia ipse pater stātibus tātummodo spōsalibus nondū nuptiis factis, nec matrimonio cōsūmato nō potuisset petere. Ergo nullū ius trāsmisit filio. & faciūt in proposito quæ dicit Bar. in l. Titio centum. §. Titio genero. ff. de condi. & demon. vbi habetur † ꝙ qñ relinquitur ꝑ dote, seu matrimonio, requirit cōsummationē matrimonij: nec sufficit assignatio patris seu destinatio ad matrimonium. Nam vt ibi dicit Bar. nō potest dici nupta ante matrimonium, & ante illud non pōt habere debitū ex cōsuetudine seu statuto eidē collatum in tempus matrimonij, & ibi Bar. pulchrè examinat q. de statuto dictante ꝙ filia dotata per patrē non possit dicere testamentum patris nullum, ꝙ nō sufficit ꝙ fuerit ei assignata dos; nisi nuptię secutę fuerint & matrimonium. de quo dicetur infrà, in ti. *des successions. § femme mariee de pere & de mere*, de quo etiā per dominū meum Ias. in l. si pater, in xij. & xiij. col. C. de instī. & substi. ¶Facit in hoc casu nostro, quia illa cōstitutio dotis habet̄ pro suo matrimonio. Et ideo etiā si ñ fuisset à patre dotata, & succederet in iure suo in bonis paternis, nō posset petere vt persona patris, & tanquā hæres: quia non habet locū isto casu statutum, quod loquitur in patre. ¶Et concluſiuè dico, ꝙ istud munus non debetur secundū verum sensum statuti, nisi petat̄ à patre, licet dicatur in statuto, *appartient*, quod est verbum præsentis tēporis: sed hoc est, quia vbicūq; cōpetit alicui aliquod ius, seu in fauorē eius est aliquid introductū: intelligitur ꝙ habere debeat si petatur, per regulā l. iiij. §. hoc aūt iudiciū. ff. de dam. infe. de qua per dñm meum Ias. in l. vniuersa. C. de preci. impe. offe. ¶Concludendum est ex supradictis, ꝙ frater non pōt petere istud munus pro sorore maritāda si nō petierit pater, aut ēt si petierit, & non

10 *Relicta pro dote non quirunt cōsummationē matrimonij.*

fuerint

BIU Cujas

fuerint secutæ nupt. De primo satis clarũ est, cũ text. nostræ consuetudinis tm̃ loquaẽ de patre. De secũdo satis ꝓbatur, cũ istud munus exigaẽ ꝓ onerib⁹ dotis, & sic habeẽ loco dotis, in cuius locũ succedit. iudicaẽ ergo de eo sicut de dote. §. fuerat. insti. de act. l. si eũ q. §. q iniuriarũ. ff. si quis cau. sed dos nõ dr̃, nec debeẽ, nisi sint nuptię. l. fi. §. j. C. de dona. ante nupt. in cano. nostrates. xxx. q. v. l. stipulationẽ. ff. de iu. dot. & ẽt dicit text. *pour le mariage à une fille*, sed nupta seu maritata dici non põt ante matrimoniũ. l. qđ pupillæ. ff. qñ dies leg. ce. do. Iason in l. j. C. de insti. & substi. igiẽ &c.

11 *Dominus an possit exigere collectam ante euentum cõditionis.*

ET qa in prædictis dixi, † ꝙ requiritur cõsummatio matrimonij, etiã patre viuẽte in hoc casu: qd in aliis casibus: an scilicet possit exigi à dño ista collecta, seu istud mun⁹ ante euẽtũ cõditionis: hoc est antequã dñs fuerit vltra mare: vel maritauerit filiã, vel fuerit miles: vel fuerit captus ī bello: licet sit in ꝓxima dispositiõe, vī ꝙ ex quęstione debitũ cõditioneẽ: qa nõ debetur nisi in illis casib⁹, & adueniẽte vno illorũ casuũ: qđ nõ debeẽ ante euentũ cõditionis. §. ex cõditionali. insti. de verb. obli. nec posset etiam exigi post incœptũ negotiũ, si incœperit nauigare ad faciẽ dũ votũ vltramarinũ: si incœperit maritare filiã, puta eã desponsando alicui: qa ex quo debetur cõditionaliter in euẽtũ illorũ casuũ, illa cõditio debet impleri in forma specifica. Bar. & post eũ do. me⁹ Ias. in l. Gallus. §. & quid si tm̃. ff. de li. & posthu. & facit pro casu matrimonij. l. sancimus. C. de nup. in casu tñ voti vltramarini videtur secus, per not. in c. licet. de voto. in quo casu videreẽ sufficere iter esse arreptũ. arg. eorũ q̃ dicũtur de arreptione itineris ad curiã, secũdũ not. in l. de pupillo. §. si quis. de no. oper. nun. secũdũ vnũ intellectũ Bart. ibi, & secundũ lec. c. nouerimus. & c. ad hæc. & c. vt debitus honor. extrà de appel. & eius qđ dicitur, † ꝙ cõditio deficiẽs casu habetur pro impleta. l. reprehendenda, cum ibi no. & in l. j. C. de insti. & substi. sub condi. fa. ex quo videtur ꝙ si talis existens in peregrinatiõe moriatur, vel alio casu impediatur, poterũt sui hæredes exigere istum munus: & istud videtur esse de mẽte gl. & Io. Fab. in d. §. ex conditionali. insti. de verb. obl. dum dicunt, ꝙ tale debitũ conditionale transit ad hæredes & contra hæredem: maximè in stipulatione facti quod non requirit industriã ꝑsonæ. In aliis aũt duobus. s. militia & nuptiis, dixi satis ꝙ in his requiritur ꝑfectio actus: nec sufficit incœpisse, nec etiam destinasse: † cũ incœptio operis nõ habetur ꝓ opere perfecto, nec destinatio ad locum habetur ac si esset in loco: Et quod incœptio operis nõ habeatur pro opere, vbi aliquid est addẽdũ: est tex. in l. cũ Silleianũ. C. de his q. vt indig. ibi, nihil actũ esse credimus, dum aliquid supereẽ addendũ. & dicit do. meus Iason l. si pro fundo. in iij. col. C. de transactio. ꝙ imperfectum dicitur nullũ. idẽ dñs meus dñs Ias. in l. sub prætextu. *la seconde*, in iij. col. C. de transac.

12 *Cõditio casu deficiens pro impleta habetur.*

13 *Inceptio operis non habetur ꝓ opere perfecto.*

ADDITIO. Quid in nepte, si nõ exegerit ꝓ filia, vel in filia primogeniti? vide Matthęũ de afflictis ī dicta cõstitutione, q̃ plurimũ. in vj. notabili. in ij. dubitatione. Et in tertia dubitatione quærit an habeat locũ in amita. Et in quinta dubitatione q̃rit an habeat locũ si dominiũ spectet ad fœminã sicut ad virũ: possit ẽt fœmina ꝓ maritãda sua filia exigere hmõi sub. † ¶ Restat nunc de quarto, scilicet de redemptione domini captiui, & hoc casu non potest peti ante casum: si nõ est captus; non potest redimi: quia priuatio præ supponit habitum. l. decem. ff. de verb. obli. ca. ad dissoluendum. de despon. impu. libr. si decem. ff. de sol. c. cum accessissent. extrà, de constitutionib. & requiruntur tria ad hoc vt peti possit, vt infrà dicam.

14 *Quæstio.*

SEd iuxta † prædicta quæri posset: dominus aliquis habens altã iustitiã est captus in bello, & fuit positus pro sua redẽptione ad certã summam, quæ quidẽ fuit exacta, & imposita sup hominibus suis: & cũ portarẽtur pecuniæ in loco vbi detẽtus est, moritur ibi: an postmodum eius subditi à quibus exactũ fuit dictũ munus, possint illud quod soluerunt repetere ab hæredibus dicti captiui? Ista quæstio potest nũc euenire in multis q sunt captiui apud Anglos: & ideo ex prædictis sufficit dare materiam cogitãdi. nihil aliud dico: & in hoc vltimo casu plura sũt necessaria ad hoc vt exigatur istud munus. videlicet primò ꝙ fuerit captus in iusto bello, & ꝙ non pugnet cõtra superiorẽ hominũ à quibus vult munus exigere. faciunt not. ꝑ Ioan. Fab. in §. itẽ ea quæ. l. j. inst. de re. diui. & in rub. insti. de iu. natu. text. est in argu. in l. sed & si. §. fi. ff. ex quibus cau. maio. & plura alia quæ hîc omitto: cùm nihil ad propositum: & dicam alibi.

15 *Quæstio.*

PEr hîc † antè dicta posset decidi quæstio de eo qui filiã suã ante ætatẽ legitimã alicui nuptui dedit: q eã trãsducit ad domũ & ei soluit dotẽ: ita ꝙ talis q eã accepit in vxorẽ sustinet onera matrimonij: an si pater velit exigere istud mun⁹, possent hoĩes subditi cõtradicere: & dicere nõdũ filia vestra est nubilis ętatis: nos ñ tenemur donec matrimoniũ cõtrahere possit, de iure verò nõ põt cõtrahere matrimoniũ ante xij. annũ: nõ est hui⁹ ætatis, ergo nõ tenemur ad istud onus: qa actus actiuorũ sunt in patiẽte bene dispositio, & id possumus ꝙ de iure possumus. cũ ergo de iure ante xij. annũ non potest contrahere matrimoniũ. de despõ. impu. per totũ. ergo si contrahat antè, nõ dicit matrimoniũ de iure: ergo ꝑdicto matrimonio homines nõ tenẽtur. cogita: quia istud crederẽ verũ: si eueniret in facto: & multis rationibus posset cõprobari.

16 *Filia absque cõsensu patris nubẽs: an possit petere istam collectam.*

SEd adhuc † insequendo materiã huius gl. & vt melius circa eã deẽ materia cogitãdi: quæro, pone ꝙ filia nubat absq; cõsẽsu patris, & eo inuito, vtrũ possit petere istud munus, & exigere? videẽ ꝙ nõ. qa cessante causa, cessare debet & effectus. c. cũ cessante. de appel. sed causa propter quã cõsuetudo nostra voluit istud munus exigi est, vt patri succurratur ad sustinẽdũ onus dotãdi quod habet: cũ teneatur dotare filiã, vt dixi. & no. Bar. in l. q liberos. ff. de tit. nup. quæ tñ causa cessat in isto casu: cùm † hoc casu pater nõ cogatur dotare filiam: sed eã poterit exhęredare: per §. cau sas. in fi. auth. vt cùm de ap. cog. coll. viij. quod etiam videẽ procedere de iure canonico. c. honorãtur. xxxij. q. ij. faciũt no. in l. Titia. in prin. ff. de verb. obli. & hoc no. Bar. in l. obligationũ. ff. de act. & obli. s. ꝙ pater nõ cogitur talem filiam dotare. ita ẽt tenet ꝑ multa do. meus Ias. in §. fuerat in xxiiij. col. insti. de actio. & opi. Bart. in d. l. obligationum, tenet Pan. in c. j. de adul. de qua materia etiam do. meus Ias. in l. q se debere. ff. de cõdi. ob cau. & in l. diuortio. in vj. col. ff. sol. mat. & in auth. sed si post. xxv. an. C. de inof. test. † Et hoc est qa ratio quare pater teneẽ dotare filiã, & ad hoc officio iudicis cogitur, est vt possit reperire maritum cui nubat: sed ipsa maritata cessat ratio. & pro hoc videẽ casus in §. si quis eã. auth. de nup. col. iiij. Si ergo nõ dotat eam prout nõ teneẽ, vt dictũ est, ergo non poterit istud munus exigere. ¶ Ista opi. posset esse vera per dicta Bart. & docto. hîc antè alle. † quãdo filia non excederet xxv. annũ: & duxerit se & suo genere maritũ in dignum: secundum not. per doc. in d. auth. sed si post xxv. an. C. de inoff. test. Bal. in l. pe. C. de spõsa. & istud est verũ de iure ciuili, nec enim tales nuptiæ sunt laudandæ

17 *Pater filiã quæ absque cõsensu suo nubit dotare non tenetur.*

18 *Ratio quare pater tenetur dotare filiam.*

19 *Filia suo genere indigno nubẽs non dotatur.*

BIU Cujas

dandæ nec honestæ, teste Lucio Apuleio de asino au reo, lib. iiij. dicēte: impares cū nuptiæ, & præterea in villa, sine testibus, & patre non cōsentiēte factæ, legitimæ nō possunt videri, ac per hoc spurius iste nascetur. ¶ Sed quid dicendū de iure canonico, in quo non requiritur cōsensus patris, vt est tex. in cano. sufficiat. xxvij. q. ij. & gl. in l. Paulus. ff. de statu hominū. an hodie si filia nubat ante xxv. annū inuito patre, possit p eū exhæredari, & sic an possit ei denegare dotē: qa ex eis causis ex qb. pater pōt exhæredare, ex eis pōt denegare dotē. Bal. in auth. res quę. C. cōmunia de leg. & ēt facit, ex qbus alimēta denegantur, denegat' dos. gl. in l. fi. in verb. intelligi. C. de dotis ꝓmissio. sed ex qbus causis pōt exhæredari, ex illis possunt alimēta denegari. gl. in l. si qs à liberis, in verb. detulerat. ff. de libe. agnoscēdis. §. igitur oēs. in auth. vt cū de app. cogno. gl. & Bar. in l. fi. C. de alen. liberis. igitur, &c. Pau. de Cast. in d. auth. sed si post, dicit ex quo pater offendit', licet de iure canonico matrimoniū teneat tñ erit iusta causa exhæredādi, & sic denegādi dotē & alimēta. mouetur, quia ius canonicū disponit tantū de validitate matrimonij: nō aūt aliq̄d disponit circa iniuriā patris: sicut in simili in l. j. & ij. C. de secū. nup. q̄do mulier nubit intra annū luctus, licet ꝑius canonicū excusēt à pœnis infamiæ, tñ ius canonicū nihil disponit, vel immutat circa lucrū qđ filiis primi matrimonij est acquirendū. gl. est in c. cū secūdū. de secū. nup. dñs tñ meus do. Ias. in d. auth. sed si post. tenet cōtrariū & dicit ꝙ hodie ista nō est iusta causa exhęredādi filiam vel priuādi dote, attento iure canonico: & dicit ꝙ istuc tenent Panor. & Hostien. in c. j. de despon. impub. Et idem Panor. in consi. suo xij. qđ incipit, Vt clarè materia thematis, in j. vol. & istud comprobat Panor. in d. cōsi. per multa. Dñs meus in d. authen. cō probat istud quatuor fundamētis, & facit vltimū: qa licet filia nubat sine cōsensu patris, tamē adhuc tenetur pater eam dotare: cū de iure canonico non requiratur consensus patris. ita tenet gl. in c. hoc sanctum. xxxij. q. ij. gl. in c. de raptoribus. xxxvj. quæst. j.

An idē sit de iure canonico.

Cautela pro filia quæ nubit absque cōsensu patris.

ET aduerte in hoc casu, quia qñ filia maritat se sine consensu patris, cautela est ꝙ promittat aliq̄d noie dotis, quia ad hoc tenetur pater. ita not. doct. in c. j. de adult. & stupro. ¶ Itē facit secundū & tertiū fundamētū, quia, vt dicit, correcto vitio, per qđ intelligit' correcta pœna. c. nō debet. de consang. & affi. iuncto c. de gradibus. xxxv. q. viij. Et quoties aliquid desinit esse delictū, ꝑ illud desinit & pœna. Istud patet ex not. per Bal. in l. decuriones. C. de infa. igitur, &c. ¶ Et ad primū fundamētū do. meus videtur inferre, ꝙ si nubat seruo, & sic indigno: ꝙ hoc casu etiā de iure canonico poterit exhæredari, & sic priuari: qñ scilicet hęc duo simul concurrerent, scilicet ꝙ indigno, & ꝙ ante xxv. annū. & his duob' cōcurrētib. esset iusta causa exhęredādi. l. iij. §. si emācipat' fili'. ff. de cōtra ta. Etiā de iure canonico gl. est in d. c. de raptorib. & Arch. ibi firmat. Ant. de But. in c. accedēs. de procu. Bal. in l. si pater. C. de spōsa. & in l. nec filium. C. de nup. & in l. j. ff. sol. mat. tñ tenet cōtrariū, ēt in hoc insequēdo Io. de Imo. in d. c. accedēs. quē sequitur Alex. in l. j. ff. so. ma. in xvj. co. quia neutra ex istis causis est hodie sufficiēs ad exhæredādū filiā, nō quidē illā quæ nupsit sine cōsensu patris, vt dictū est, nec illā quæ nupsit indigno vel vili: quia licet illa esset iusta causa exhæredationis de iure digest. vt est tex. in d. §. si emancipatus fili'. tamen hodie non est iusta causa, cum non enumeret' in §. causas. in authen. vt cū de appel. cognosci. Ita tenet Bar. in d. §. si emācipatus. & in l. libertum. C. de nupt.

Et hoc credo esse verū. ¶ Istam quæstionem satis succinctè examinauit Ioan. Sanxon in cōsuet. Turoneñ. tit. *des loyaulx aydes*, art. iiij. fo. lij. ¶ Latius hanc quæstionem examinaui in meo Catalogo honorū seu gloriæ mundi, in vlt. parte, in cōsideratione de tribus ꝑceptis iuris. vbi tenui quòd etiam de iure diuino & canonico requiritur consensus patris.

SEd † iuxta prædicta quero, pone tñ ꝙ pater noluit petere munus ꝑ dote suæ filiæ maritatæ, an possit cogi officio iudicis ad instantiā seu requestā filiæ ad illud petēdū, & cōuertēdū in dotē filiæ, nā. vt hîc ante dictū est, pater tenet', & pōt cogi officio iudicis ad dotandū filiā. Ergo cū teneatur dotare, & ad hoc potest cogi, videtur etiā ꝙ pōt cogi ad petēdū istud munus, qđ est surrogatū & datū in locū dotis & pro dote. Et etiā, quia, vt videtur, inspecta mēte statuti, istud mun' imponitur & cōceditur patri pro vtilitate filiæ. sicut ergo videmus ꝙ quādo actio datur patri pro filio corrupto, ita etiā filio, vt hîc antè dictū est: ergo videt' ꝙ si daretur actio patri pro filia: & ad aius vtilitatem ꝙ etiā potest cōpelli' pater ad petēdū, cum sit in vtilitatē filiæ. ¶ Credo tñ ꝙ veritas est in cōtrariū: qa inuitus agere nō cōpellitur; in rubro & nigro C. vt nemo inuitus agere cogat, maximè quādo nulla actio est in iudiciū deducta, vt dicit ibi glo. † & cum dotare filiā sit onus ꝑsonale, qđ incūbit patri. l. fi. C. de dotis promis. non esset dicēdū ꝙ filia posset cōpellere patrem ad agendū contra suos subditos, vt soluāt ei dotem. bene potest filia per superius dicta compellere patrē suum officio iudicis ad eam dotādam, sed hoc debet intelligi de suo proprio patrimonio, & maximè cum ista collecta, seu munus, sit quid odiosum & contra libertatem, ergo restringendum in suis terminis.

20 An pater possit cogi ad petendum munus filiæ dotandæ.

21 Dotare filiam est onus ꝑsonale.

Quæstio.

ITem quæro, pone ꝙ sit quædam pauper domicella quæ habet in bonis quosdā homines, in qbus pōt verificari statutū seu cōsuetudo nostra, vtrū possit ꝑ se maritāda istud munus exigere? & videtur ꝙ sic. qa, vt videmus, statutū respicit fauorē mulierū, vt facili' ꝑpter dotē & bona inueniāt maritū, propter qđ succurritur patri, & causa propter quā patri succurratur in hoc casu est fauor mulierū, ergo multo fortius succurretur ipsi filiæ, cū alteri ꝑpter eā succurratur, qa ēt est in ea maior ęquitas, & ratio statuti magis fauet ei quàm patri, igitur ex illa maioritate rationis & ęq tatis extendimus statutū: quod potest fieri secūdū gl. & doct. in auth. præterea. C. vnde vir & vxor. Et facit quod in simili dicitur de patre cui datur actio ꝑ filio corrupto. l. vt tātū. §. j. ff. de seruo corrupto. tamen etiam licet de iure nō caueatur, datur ipsi filio, vt tenet Ioan. Fab. in §. omnes. insti. de actio. argu. l. præses. C. de serui. & aqua. ¶ Sed tamen mihi videtur quod contrariū sit verius, per regulam generalē, † ꝙ statuta sūt stricti iuris: & ideo non sunt extēdēda. Bar. in l. quicquid astringēdæ. ff. de verb. obli. l. si serui vestri. C. de noxa. Quomodo autem extendatur statutū ad casum largum, improprium & fictum, vide do. meum. in l. ꝙ se patris. C. vnde liberi. in xxij. col. Et dicā infrà, in cōclusione harum consuetudinum.

22 Statuta nō sunt extendenda.

ADDITIO. Vide in hoc quæ dicat Matt. de afflictis in constit. regni Siciliæ, quæ inci. quamplurimū. in vj. not. in iiij. dubita. in iij. lib. vbi quærit, an illa cōstitutio habeat locum in dominū se maritātem, & facientem festiuas nuptias, vbi tenet, ꝙ nō habet locū in seipso, sed in hoc sunt diuersæ rationes. †

VLtimò in hac materia gloss. quæro de qęstione notabili: quidā habet vxorem quæ habet homines illius conditionis: & ex primo viro habet filiā, &

Quæstio notabilis.

maritus

maritus ex alia vxore habens aliã filiam, maritus vult pro sua filia maritãda istud munus exigere, homines suæ vxoris nolunt, & dicunt ꝙ sunt contenti soluere pro filia suæ vxoris, sed nõ pro filia mariti. Dicit etiã vxor ꝙ non vult ꝙ exigat pro filia mariti, sed pro filia sua: an maritus his non obstãtibus possit exigere pro filia sua, & an subditi admittantur ad istud opponendũ, ꝙ mulier possit opponere, est videndum. Et ꝓ decisione huius dubij, sunt videdi duo articuli. Primus, an dos cõstante matrimonio sit in bonis viri. & secũdus, ꝙs dicat dñs dotis cõstãte matrimonio.† De primo credo ꝙ dos sit in bonis mariti cõstante matrimonio. l. eũ qui. §. idem respõdit. iij. ff. ad municipales. Et facit tex. in l. bonorũ. §. in bonis. ff. de verb. & rerũ sig. vbi non solũ ea quæ in dominio nostro sunt, dicũtur esse in bonis, sed etiã si quid est in actionibus, petitionibus, & prosecutionibus: cùm ergo dos sit in petitione & prosecutione, dicitur esse in bonis nostris. † Desecũdo autẽ, nunquid maritus sit dñs rei dotalis, iste est pũctus, quia tex. nostrę consuetudinis dicit, *appartient au seigneur hault iusticier*, põderandum est ꝙ dicit, *appartient*, † quod est verbum pertinet, qđ importat rationẽ dominij & possessiõis. Fel. in rub. ext. de rescr. Pan. & ibi scripsi ad Panor. meũ, in c. fin. ext. de iudiciis. & etiã dicit tex. *au seigneur hault iusticier*, quod est tãtum dicere, ꝙ istud ius competit seu ꝑtinet dño altę iustitiæ: ergo videndũ est ꝙs istorũ sit dñs: an maritus vel vxor. † quia statuta non recipiunt interpretationẽ extẽsiuam, seu nõ impropriãtur, dixi hîc antè. nec improprietas habet locũ in statutis. do. meus Ias. in l. qui se patris. hîc antè alleg. C. vnde liberi. & ideo cognito ꝙs istorũ sit ꝓpriè dñs, clarè apparebit de solutione huius dubij: & de hoc doct. amplè tractãt in l. in rebus. C. de iure do. & in l. doce ancillam. C. de rei vẽdi. Et posito ꝙ sit dñs; ex quo tamẽ est impropriè dominus. l. j. §. si vir. ff. ad Silleia. quæ improprietas nõ recipitur in statutis: ideo vẽ ꝙ ad maritũ non spectat exigere tale ius, sed potius ad vxorẽ. & facit, ꝙa maritus non potest ꝓcipere fructus ex rebus dotalibus, quando in breui non renascuntur. l. diuortio. §. si fundũ. & ibi not. ff. solu. mat. sed istud ius est huiusmodi, ꝙa nõ fit omni anno, sed semel tãtum, & pro vnica filia, ergo ad maritũ nõ debet spectare. Et isto motiuo vtit̃ præceptor meus domi. Rochus de Curte, in tract. suo de iure patro. in gl. ipse, vel is à quo cãm habet, in xxviij. quæst. qñ examinat quæstionẽ an in prẽsentatione ratione iuris patronatus præferat prẽsentatus à marito, an prẽsentatus ab vxore. Et credo istud esse verum, & quòd non solũ ipsa vxor possit istud opponere, imò etiam ꝙ subditi possunt denegare istud munus ꝓ filia mariti, cùm nõ sint ꝓpriè subiecti marito, sed impropriè: cogita, ꝙa casus euenit, & est in facto in marito petente istud munus pro sua militia, super homines suæ vxoris, & est inter nobilem virũ Petrũ de Rye, & homines de Pysi qui sunt homines suę vxoris, ex quibus dixi, tales non teneri ad prędictũ munus. Et multa alia dixi, quæ hîc non quadrarent ad propositum.

23 An dos cõstãte matrimonio sit in bonis viri.

24 An maritus cõstãte matrimonio sit dominus dotis.

25

26 Statuta non impropriantur.

ADDITIO. Vide ad hoc Matth. de afflict. in dicta cõsti. regni Siciliæ quę incipit, quamplurimum, in vj. notabili, in viij. dubitatione, vbi quęrit an illa constitutio quæ est similis huic cõsuetudini habeat locũ in vsufructuario vel creditore ꝙ tenet feudũ in pignus. Et not. multa ex dictis per eum, vbi dixi, quòd nõ debentur vsufructuario, quia non sunt in fructu, sed debentur proprietario. dicit tamẽ in vij. dubitatione, ꝙ mulier quæ habet aliquam terrã pro donario licet sit vsufructuaria tantum, potest petere istud indictum. †

HOc anno do. M. ccccxxv. cùm multi casus euenirent ex captione plurium nobilium cum rege nostro Francisco in Italia apud Papiam, die xxiiij. qui fuit dies S. Matthiæ in Februario, cõsului pro pluribus. prima fronte fui in hac opinione, tandẽ post satis lõgam cogitationem videns ꝙ oẽs nostri aduocati ita tenebãt, volui accuratius cogitare & inuestigare si ista essẽt veritas, & tãdẽ mihi visum fuit ꝙ nõ, imò ꝙ veritas est ꝙ maritus põt illud indictũ exigere ab hominibus suæ vxoris, & de terra & seignoria quã maritus habet à sua vxore, siue illã habeat in dote, & siue aliũde: siue etiã sua vxor fuerit tm̃ in illa doharia, hoc est vsufructuaria pluribus de causis descriptis in quodã consi. quod feci super hac materia, & incip. hoc anno dñi M. ccccxxiiij. die verò xxiiij. Februarij &c. & maximè quia ad maritũ spectãt & cõpetunt oẽs fructus vndecunq; proueniant, vt dicit Bar. in l. fi. ff. sol. matr. etiã si propter rẽ proueniãt. Alberi. in rubri. C. de vsufru. etiam si sint immobilia, vt dicit Iac. de S. Geor. in tract. suo feudorum, in verbo, de castro rubei montis. in ij. col. plura dixi & allegaui in d. consi. quæ hîc ꝓlixitate omissa non repeto. & secũdum hanc meã nouã opinionem in pluribus fuit concordatũ cum prædictis dominis, in casu maximè redemptionis eorũ. Eo quia ex quo habuerũt onus. s. interessendi in bello cũ dicto Rege, æquum est vt eos sequantur commoda.

IN TEXTV IBI,

Nouuelle cheualerie.

ISTud potest sustineri per text. in l. vnica. C. de auro coro. lib. x. & licet illa lex tãtum loquatur in principe: tñ potest consuetudo facere idem in habẽte merũ imperium, vt dicã infrà. ¶ Intellige dũmodo sit miles ꝙ cõsueuit arma sequi, & nõ de otiosis, vt facit tex. in l. ne quidã putarẽt. C. de testa. militar. & ita etiã dictat consuetudo. Turon. tit. *desloyaulx aydes & roucins de seruice*, & ibi Ioan. Sãxon, qui aliqua ponit de militibus. & ibi ponit † ꝙ miles põt creari extra territoriũ à Rege, Duce vel Barone: cùm sit simplicis facultatis, & voluntariæ iurisdictionis, scđm Bar. in l. ij. C. de dignita. li. xij. & in l. fi. C. qui milita. non possunt. lib. xij. †Et miles tẽpore quo est captus in bello, nõ debet habere stipẽdia. l. j. & ibi Bar. C. de re milita. lib. xij. ¶ Cõtrariũ tenet Martinus Laudẽ. in trac. de milite, articulo iiij. †Et si nõ recipiat pagã in tẽpore debito. s. tempore quo faciũt ostensiones suas, nõ potest vltra petere. Bart. in l. fortissimi. C. de eroga. mili. anno. lib. xij.

1 Miles creari potest extra territoriũ.

2

3

ADDITIO. An etiam possit dominus pro faciẽdo fratrem suum militem imponere tale indictum Matt. de afflictis in dicta constitutione, quamplurimum. in iiij. notabili tenet quòd non.

QVid † si dñs terræ habẽs iustitiã altã voluerit doctorari, vt sit aduocatus, nũqd etiã poterit imponere subsidiũ & talliã? Vẽ primò dicendũ ꝙ sic, † nam doctores aduocati militare dicunt, ad instar militis ar matæ militiæ, l. aduocati. C. de aduoca. diuerso. iudiciorũ. Secũdò, nã priuilegia cõcessa militibus, concedũtur doctoribus & aduocatis. Primò enim, vt habet per Bar. Ang. & alios, in l. miles. ff. de re iudi. sicut miles nõ potest cõueniri vltra quàm possit. sic etiã aduocatus & doctor. ¶ †Itẽ, vt dicit ibi Bar. sicut miles non potest dare cõcubinæ suæ, etiam nec aduocatus & doctor. ¶ Multas & infinitas alias ęquiparationes posuit Alex. in l. cẽturio. in j. ij. & iij. col. ff. de vul. & pup. quæ ad hoc possunt allegari, quæ non transporto.

4 Doctores aduocati militare dicuntur.

5 Aequiparatio militis & doctoris.

SEd aduerte † adhuc vnum, ꝙ sicut miles nõ potest torqueri, l. milites. C. de quæstio. Ita nec aduoca-

BIU Cujas

tus,nec doctor torqueri posſũt,imò dicit do.Iaſ.præ-
6 Miles nõ potest torqueri nec doctor. ceptor meus,in l.j.in ij.colum.C.de iuris & fac.ign.ꝙ non valet cõſuetudo vel ſtatutũ in contrarium,ꝙ doctor & aduocatus torqueri poſſint.vide ad hoc eundẽ do.meum in l.de quibus.in xvij. col.ff.de legi. Et cõcluſiuè tenet Alex.in d.l.Centurio, per decẽ æquiparationes,ꝙ priuilegium conceſſum militi,&doctoribus concedi videtur,quia tamen dicunt communiter doctores,quòd in talibus attẽditur cõſuetudo (vt ſuprà dixi) nolo pro præſenti firmare,† maximè etiã cũ
7 Interpretatio ſumit robur ex communi vſu loquẽdi. quælibet interpretatio aſſumit robur ex cõmuni vſu loquẽndi. l.librorum. §.quod tamẽ Caſſius.ff.de leg. iij. † ſed ex cõmuni vſu loquẽdi, appellatione militis nõ venit doctor,igitur.¶† Sed nũquid fœmina poſſit
8 exigere ꝓ militia ſui mariti,vt dicatur ipſa miles? vi-
9 detur quòd non : † quia militia eſt officiũ virile.¶ Itẽ
10 quia cõſuetudo noſtra loquitur in maſculo,ergo non debet extendi ad fœminas.Primũ probatur in l. iura. ff.de legib.& ſecundum ꝓbatur in l.j.ff.de verbo.& rerum ſignifica.Sed videtur ꝙ ſic,quia maritus eſt dominus rei dotalis:& ideo videtur quòd tanquam dominus rei vxoris poſſit illud exigere.Dixi ſuprà in gl. *du mariage d'une fille.* in quadã quæſtione.& iſtud munus poſſunt exigere impuberes, quia poſſunt eſſe milites,l.fi.C.de re milita.

Quæſtio. SEd iuxta iſtam noſtram conſuetudinẽ quęritur de quęſtione,pone quòd aliquis habẽs altam iuſtitiã in aliquo loco,nũquam vſus fuerit tali priuilegio vel iure ſibi competẽte,ex lege noſtra municipali, nec ꝓ ſe,nec per ſuos prædeceſſores,etiã à mille annis, nũquid nunc poſſit vti & leuare ſubſidiũ & adiutorium in caſibus hîc expreſſis in noſtra conſuetudine? ¶Vi-
11 detur primò dicendũ quòd non:† nam in his quæ cõceduntur per modũ facultatis aliquid faciendi,ſi non vtatur per decẽnium,non competit amplius facultas petendi.per text.in l.j.ff.de nundinis. vbi dicit Bart.ꝙ qui priuilegio non vtitur per decẽnium,perdit priuilegium.¶ Hinc infert contra Aretinos, qui habuerũt priuilegium doctorandi,cùm non vſi fuerint illo priuilegio per decennium, illud perdiderunt. imò dicit
12 Competentia ex conſuetudine, ſi non petatur per decennium, perdantur. Bar.in l.licitatio.§.earum rerum.ff.de public.† quòd illud quod competit ex conſuetudine, ſi fuerit ceſſatum per decennium à petitione illius,perditur.per d. l.j.ff.de nundinis.& maximè iſtud deberet procedere in caſu noſtro,per ea quæ dicit Archid.in c.j.xxv.q.ij. in fin.in gl.j.cùm iſtud ſit in prẹiudicium multorum, quòd ad iſta ſubſidia & adiutoria tenentur multi. Si enim eſſet in præiudicium tãtum ſingularis perſonæ, puta concedentis priuilegium,tunc ſecus,vt dicit ibi Archi. quod eſt notandum. Et facere videtur ad propoſitum Guido Papæ deciſione cccxvj.† vbi dicit, ꝙ
13 Tallia præſcribi poteſt. homo talliabilis poteſt liberari à tali conditione prẹſcriptione. Et fuit illa deciſio mihi ſemel allegata in caſu ſubditorum baronis *de la Mothe ſainct Iean*, qui dicebant ſe non teneri ad iſtud ſubſidium, eò quòd auus baronis maritauerat vnam filiam, & non impoſuerat eis.Item fecerat vltra marinum votum, & etiã pater dicti baronis maritauerat matrẽ dicti baronis, & ipſi baroni erãt xxxvj. anni quod fuerat captus in bello,& ſubditi eius non fuerunt impoſiti.

An præſcribi poſſit cõtra munus hoc. COntrarium tamen in caſu noſtro tenendum eſt, primò per ea quæ notanter dicit Bartol.in l.cum ſcimus,circa medium.C.de agr.& cen.lib.xj.quòd licet terræ recommẽdatæ quæ tenentur ciuitati Peruſij in ſuis caluacationibus concedere gentes armigeras,ſi ſteterunt per centum annos quòd nihil conceſſerunt, eo quia Peruſij erant in hoc de ſuis gẽtibus copioſi,per hoc Peruſini non dicuntur perdidiſſe illud priuilegium.Sic etiam in caſu noſtro ſi dominus alicuius fuerit ità potens, & ſui prædeceſſores per tẽpora præterita,quòd non habuerũt neceſſitatem imponendi ſubſidiũ, nõ per hoc dicitur perdidiſſe ius ſuũ, quod ſibi competit virtute noſtræ conſuetudinis. Facit dictum Bald.in l.imperiũ.in vij.col.ff.de iuriſ.om. iud.faciunt & alia pulchra alle.per do.meum Iaſ.in l. falſo.C.de diuer.reſcri. & per Feli.in c.cũ acceſſiſſent. in ix.col.de conſtitutio. quæ hîc tranſportare nõ curo.Et dicit domin.meus Iaſ.in l.de quibus,in viij.col. ff. de legibus. † quòd per non vſum legis vel ſtatuti, nũquam etiam tollitur lex vel ſtatutum quando ho-
14 Lex vel ſtatutũ per non vſum nõ tollitur. mines non ſunt vſi,eo quia caſus non accidit,vel non fuit expediens. & hoc etiam tenent Cyn. & Pet. in l. ij. C. quæ ſit longa conſue. & Albe. de Roſa. in rubr. quæ ſit longa conſue. Iſtam quæſtionem ponit Iaco. de S.Geor. in tract.de homagiis,in ix. col. verſ. iuxta prædicta formo vobis quæſtiones.¶Et in contrarium adducta non obſtant per ſequentia.ſ.quia ſemper remanebat dictus baro dominus, & ipſi ſemper erant ſubditi ratione iuriſdictionis, & ideo donec præſcripſiſſent ſubditi ſubiectionem, non poterant præſcribere illud onus quod debetur domino ratione ſubiectionis,maximè etiam quia dicit Iaco.de S.Georg. in loco alle.quòd ſi tale onus debeatur ex cõſuetudine, nunquam poteſt præſcribi,eo quia dominus vtetur, quæ no.¶ Et aduerte quia melius ad propoſitũ faciũt quæ dicit Alexan.in conſil.ſuo cxxxvj. in vj.col. in ij. vol.vbi dicit † quòd per non vſum collectandi collectaneos,non tollitur ius collectandi.Intellige tamen
15 Non vſus collectãdi nõ tollitur ius collectandi. niſi dominus eſſet prohibitus,& ꝓhibitioni acquieuiſſet,ſecundum Pa.in c.fi.de reſtit.ſpol. cum concor. †Poteſt hîc adduci materia, quòd ea quæ ſunt facultatis & voluntatis non prẹſcribuntur.de qua per docto.in l.licet.C.de iure deliberan.in l. cum notiſſimi. vbi gloſſ.C.de prẹſcri.xxx.vel xl.anno.per Pa.in c.accedens.de conceſ.præben.per eundem in c.abbate.de verbo.ſignifica.per Albe.in l.ij.C.de pa.inter emp.& in l.hæc autem iura.ff.de ſer.vrba.prædio.per Ang.in conſ.lv.& in conſ.ccxlj.per Pau.de Caſt.in conſ.xliij. Barba.in conſi.ſuo.lij.

IN TEXTV IBI,

Pour la rançon.

VIde de Crema ſingula.ſuo clxvij.incip.Redimẽs. vbi dicit † quòd non eſt pro tallia maius pretiũ 1
exburſandum quàm fuerit ſolutum. Ad materiã huius gl.vide quod dixi hîc antè in gl. *mariage d'une fille*, ibi,reſtat nunc de quarto.

ADDITIO.Aduerte † ꝙ ad hoc vt ſubditi teneantur adiuuare dominum ſuum exiſtentem in carcere, requiruntur tria copulatiuè,quæ ponit Matt.de affli. in d. conſti. quàm plurimum,in tertio nota.in tertio li.Et dicit ibi,quòd quando ſubditi ſciunt dominum captiuum debent ſe offerre, nec debent expectare ꝙ ſint requiſiti.& vide eundem in iiij. nota. 2 Subditi qualiter adiuuare dominum captiuum ſe habeant gerere.

ET in materia redẽptionis captiuorũ † nota ſingu- 3 Redẽptio captiuorũ
lare tex.in l.ſi captiui.C.de epiſc.& cler.de quo ꝓ Benedict.in repet.c.Rayn.in verbo, & vxorẽ nomine Adelaſiã,in v.deciſ.nu.260.vbi eſt tex. ꝙ priuatur ſucceſſiõe filius qui negligit redimere patrẽ, & ibi vſque ad numerũ 269.ponit quædã ſpecialia in materia redemptionis captiuorũ,quæ etiã habẽt locũ in captiuis ex maleficio,vt tenet gloſ.in c.ſanctorum.xij.q.ij. quam ſequuntur Bald.Imo.Alex.& do.meus Iaſ.in l. quãuis.cum l.ſequenti.ff.ſoluto matrimonio.&Paul. de Caſt.

BIU Cujas

de Cast.in dicta l.si captiui.quos si non redimant hæredes priuantur successione.ex quo dixi in contingẽtia facti ꝙ quidã substituti renuẽtes & impediẽtes alienationẽ bonorũ restitutioni subiectorũ ꝑ redemptione illius per mortẽ cuius sunt subiecta restitutioni,debẽt priuari dicta substitutione, quoniã in tali casu bona restitutioni subiecta possunt alienari,etiã nõ obstante defensa & contradictione substitutorum,vt tenent docto.in authen.res quæ C.cõmunia de legat. & fideicommiss. & Benedicti in dicto loco.†

IN TEXTV IBI,

Et sur les hommes subiectz.

ADuerte qa per hæc verba clarè denotatur ꝙ istud munus est personale, & non reale. Et facit multũ notabiliter doctrina Bart.ibi,& apostillæ ad ipsum in l.vnic.C.de mulie.& in quo loco. libr. x. Et ideo istud facit contra aliquos qui volũt imponere prædia extraneorum existẽtia in sua alta iustitia:licet domini prædiorũ non sint sui homines,quia tex. dicit, *sur ses hommes.* ¶Sed quia,vt hîc videmus,omnes homines tenentur ad tale indictum, † an dominus possit vni dare immunitatem in præiudiciũ aliorũ,decisio Thosa.cccxlviij.dicit,ꝙ immunitas data à principe, valet,sed data ab inferiori à principe nocet tantum ipsi concedenti,& non aliis hominibus,ita ꝙ semper potest tali habenti immunitatem imponi,sed per dominum dantem immunitatem nõ potest exigi.Et an ciuitas possit vni ex ciuibus hanc immunitatem cõcedere,distingue vt ibi per eum.

1

2 *Subditus quis dicatur.*

ET aduerte † ꝙ dicitur subditus, id est,sub alterius iurisdictiõe positus.Panor.in c.significasti. in iiij. col.de foro compe. ¶Aduerte,quia subditi dicuntur tripliciter.vt dicit Boërius in cõsuetudinibus septenę Bituricen.tit.de iurisd.om.iu.§.iij.in glo. subditi.

ET ideo sufficit ad hoc vt teneatur ad istud subsidium ꝙ sit iustitiabilis,nec requiritur ꝙ sit talliabilis aut manusmortuæ:maximè etiã quia istud onus est personale, & ideo sufficit quòd debeat homagiũ ꝑsonale ratione iurisdictionis, de quo homagio ꝑsonali ratiõe iurisdictionis loquit̃ Præpositus in proœmio feu.in xxj.col.& Iacob.de S.Geor.in v.col.vbi satis dicit,ꝙ etiam homo dicitur qui est subditus ratione iurisdictionis,maximè etiam quia in hac nostra cõsuetudine dicitur tantum,*sur ses hommes subiectz*,& ita iudicatũ fuit anno do.M. ccccviij. in mense Decembri,in hac ciuitate Heduen. pro dño Barone de mõte S.Ioan. cõtra suos homines de burgo S.Ioã. qui tantum sunt subiecti ratione iurisdictionis. ¶ †Aduerte etiam quòd feudatarij dicuntur subditi & veniũt appellatione subditorũ,vt tenet Soci.in cõs.suo cclxxij. in fi.pe.col.¶†Nec obstant quædam per eos alle. maximè inquantũ dicebãt ꝙ cõsuetudo dicit,*sur ses hommes*.quia licet sint iustitiabiles,tamen nõ sunt sui homines:& ꝙ dicebãt ꝙ dicta cõsuetudo debet intelligi de hominib.manusmortuę,aut talliabilibus,& ita,vt dicebãt,debet intelligi cõsuetudo nostra,aliàs cõprehendi possunt nobiles & clerici,quod est absurdũ dicere,nisi in casu necessitatis suprà posito. ¶†Facit, qa hoc pronomẽ suum,de sui natura importat dñium & proprietatẽ.& dicit gl.in l.ij. ff.de cond. insti.non dicitur meũ,nisi totũ sit meum. de quo ꝑ Bar. in l.seruiclectione.§.j.de leg.j.Et ideo videbatur † ꝙ ad hoc vt dicerentur sui homines, ꝙ requireretur ꝙ essent aut talliabiles,aut manusmortuæ,aut corueabiles, & eo maximè quia communis vsus loquẽdi ita se habet,ꝙ sui homines dicunt̃ vno de tribus modis, & nõ aliàs,

3 *Suũ pronomẽ quid importat.*

4 *Sui homines qui sunt.*

qui consonare multum videtur cum propria significatione horum verborũ, *ses hommes*, à quo non est recedẽdum,præsertim in materia statuaria,cùm sit stricti iuris.l.j.§.is qui nauẽ.ff.de exer.l. non aliter. ff. de leg.iij.imò potius hæc nostra cõsuetudo videret̃ posse debere restringi ad tales homines,de quibus suprà, ne subditi tantum ratione iurisdictionis, qui in reliquo sunt franci & liberi, indebitè damnũ patiãtur in oneribus & impositionibus,quib⁹ alij homines serui onerant̃ & grauant̃,qd̃ esset nimis durũ,† cũ maximè fauendũ sit libertati,maximè vt dicti frãci liberi euitent damnũ,cũ euitationi damni magis est fauẽdum q̃ aduẽtitio lucro in dubio.l.in re obscura.ff.de re.iu. Tũ etiã cũ in euitatione dãni sit alius fauor libertatis, cui multũ fauendũ est.l. inter pares. ff.de re iud. imò cauendũ est ne oneretur vel grauetur libertas.l.Titio centũ.§.libero.ff.de condi.& demon.¶Quomodo libertas sit multũ fauorabilis,patet,cùm cunctis rebus sit fauorabilior.l.libertas.ff.de re.iu.† Et ꝑ ipsa & nõ cõtra ipsam iudicare debem⁹.l.inter pares.ff. de re iu. extra eodẽ.c.vltimo. Est enim libertas lumẽ vitæ nostræ.l.j.§. optamus. C. de offi.præfe. præto. Aphricæ. † Et seruitus est mortis imago,secũdum Pol.libr. vij. c.xviij.& per multa alia comprobat Luc. de pen. in l. vnica.C.de capita ciuium censibus eximenda, lib.xj.

5 *Fauentiũ libertati.*

6 *Pro libertate iudicãdum.*

7 *Libertas lumẽ vitæ.*

ADDITIO. Vide quæ in hoc dicit Matthæus de afflictis,in constitution.regni Siciliæ, in constitutione quæ incipit,probationum defectu,in viij.& ix.no. in iiij.lib.†

QVia ad hoc dicit̃ ꝙ hæc fuit superflua consideratio de hoc ꝑnomine, suũ: per verba posita in nostra consuetudine, *sur ses hommes*, quia consuetudo nostra dicit, *sur ses hommes subiectz*.†Et nũc est clarum ꝙ qui subiicitur ratione iurisdictionis, dicitur homo subiectus:hinc est,quòd etiã tenet̃ prẽstare homagiũ. & ratione homagij subiicit̃ iurisdictioni,quia ex quo subest iurisdictioni alterius alicuius tamẽ tenetur ad homagium personale, ꝙ fit nulla re à dño percepta. Sed vt ibi de defensore & protectore proficiat,secundũ Spe.in tit.de feu.§.qm̃.vers.secũdò quęritur.& dicit ibi Spe.vers.primo autem circa.†quòd per tale homagium non amittitur libertas,sed dominus tenetur tales defendere cõtra alios in persona & in rebus, & ea ratione sunt aliqua subiectione subiecti dño, licet sint liberi:quia subsunt iurisdictioni illius dñi.l.quisquis cẽsibus.C.de epis.& cle.cuius etiã dicunt̃ homines cũ qualitate adiecta post scilicet subiectionẽ, & ideo nõ dicuntur simpliciter homines, sed homines subiecti.prout loquit̃ consuetudo nostra.& ideò non obstat illud qd̃ dicitur,ꝙ nisi fieret talis interpretatio viri ecclesiastici cõprehenderentur, † qa ad hoc dico ꝙ nõ possunt dici homines subditi,cùm subsunt tantũmodo in iurisdictione in persona eorũ episcopis,& non possunt se facere iustitiabiles dominorũ tẽporalium,& personis eorũ,vt tenet Iac. de S. Geor.in tra. homagiorum.in iij.col.& ideo bene fuit iudicatũ pro dicto barone.

8 *Subiectus quis dicatur.*

9 *Per homagiũ non amittitur libertas.*

10 *Clerici nõ possunt dici subditi.*

IVxta superius dicta,qa superius dictum fuit, quòd sicut episcopus non potest imponere charitatiuum subsidiũ sine cõsilio cleri,ita etiã dñi nõ possunt imponere subsidiũ seu indictum sine cõsilio procerũ & maiorũ suorũ dñorum.¶†Queri põt,q̃ possint imponere charitatiuum subsidium, & in quibus casibus. ¶Et primò dic, quòd episcopi,archiepiscopi,patriarchę seu primates in ciuitatibus & diœcesib⁹ suis text. est in c. cõquerẽte.de of.iu.or. & in c. cùm apostolus. §.prohibemus.de censi.¶De papa autem non est du-

11 *Charitatiuũ subsidium qui possũt imponere.*

BIU Cujas

bium,quia quãdocunq; sibi vĩ, potest exigere charitatiuum subsidium,cùm † sit dñs omnium, vt inquit Hostien.in sum.de cens.§.ex quibus causis. ¶ Et possunt etiam reges imponere ista subsidia,sed prius sibi debẽt imponere,postea subditis, si mẽsa regis nõ sufficiat.Ita dicit Bal. in d.c. conquerente, in fi.alle.l. ab omnibus.§.si à Titio. & quod ibi no.Dyn. ff. de leg.j. & vide amplius in tit. *des mainsmortes*, §.xviij.in gloss. *mainsmortables*, ver.hîc antè vidimus.

12 *Papa est omnium dominus.*

13 *Archiepiscopus & patriarcha.*

SEd† quęro,nunquid archiepiscopus & patriarcha possint exigere charitatiuum subsidium extra suã diœcesim ab ecclesiis suæ ꝓuinciæ:licet Host.& Ant. de But.in cap. vt præteritæ. de elect. cũ quibus videt trãsire Calde.in suis consiliis,consi.xiij.teneant quòd patriarcha de iure põt ꝓpter magnas expẽsas pro cõmuni vtilitate ecclesię factas exigere charitatiuũ subsidiũ ab omnib⁹ ecclesiis q̃ sunt de patriarchatu suo, ꝓ illũ tex.& per regulã,qđ oẽs tãgit,de reg. iur.lib.vj. vbi idẽ vĩ sentire de archiepiscopo quò ad illos de sua ꝓuincia:tñ veritas est in cõtrarium, prout vĩ esse tex. in c.Romana.in fi.de pœni. & remis.lib.vj.vbi solum ꝑmittitur metropolitano ꝙ possit subditos suffraganeorũ ad subsidiũ charitatiuũ monere:quasi velit tex. ꝙ non possit cõpellere. Et hoc ibi sentit Host. & Dominic. de S. Geminia.ex quo eĩ non vĩ archiepiscopo permissum in sua prouincia:ei ergo censet prohibitum,per tex.in c.Roma.de supplen.negli.pręla.lib. vj.ibi:cùm id non inueniat à iure cõcessum.& ꝑ tex.in c.pastoralis,in prin.de offi.or.nec obstat c.cũ apostolus.§.prohibemus.versi.sustinemus autẽ.ibi, moderatum ab eis valeãt auxiliũ postulare. de censi. qa dico ꝙ ille versi.solùm refert ad principium §. ꝓhibemus, aduersando ei quod dixerat ꝓhibendo ne epi subditos suos talliis grauare præsumant, loquẽdo de solis episcopis.Non autẽ refertur ille versi.valeãt &c.ad §. quocirca, ꝓximè prędecedentẽ,vt dicebat de ꝓcurationibus eꝓrum & archiepiscoporũ ꝓuincias visitantium:† qa relatio fieri debet ad ꝓxima,vt in c.cùm dilecti.de do.& l.si idẽ cũ eodem.§.fi.& ibi no. de iurisdom.iu.& quia ex quo constitutio est diuisa per paragraphos,clausulæ appositæ in vno, non referũtur ad alium.vt no. gl.in c. vnico, in verb. sic postulatus, de postu.prælа.lib.vj. & in cle.cupientes.§.fi. de pœnis. Diuersitas eĩ capitulorũ facit ꝙ dictũ in vno non cẽsetur repetitũ in alio,vt plenè no. Bart.in l. prætor.§. erat ita q̃.ff.vi bono.rap.& in l.talis scriptura.de leg. j.& Panor.in c.secundo requiris,de appel.Et qa si illa interpretatio fieret,ꝙ dictus versi.sustinemus aũt,haberet locũ in archiepiscopo quo ad prouinciã suam, posset per eam inferri grauamẽ ecclesiis,contra c.j.de cõsue. & idẽ dico de patriarchis quo ad ecclesias patriarchatus sui.† Et idẽ de primate q̃ idẽ est fere in omnib⁹ quod patriarcha,vt est tex.in c.ij.xcix.dist.& in c.cleros.xxj.di. quoniam ad instar archiepiscoporum in prouincia sua, patriarchæ seu primates,in patriarchatu suo nihil pñt nisi quatenus de iure eis hoc reperitur permissum.tex.est in c.conquestus.in ix.q.iij. & in c.duo simul,de off.ord. Nec obstat dictum c. vt præteritæ.qa ille tex.dũ dicit de bonis patriarchatus, intelligitur de bonis cameræ ecclesiæ patriarchalis, nõ autẽ de bonis ecclesiarũ quæ sunt in patriarchatu, quod indicãt ibi verba sequentia, dummodo nõ fuerũt bona ecclesiæ occupata.Et ita illum textũ intelligit ibi Goff.& Abb. Sicu. ¶ Prædicta tamen intellige vera, nisi cõsuetudo eis tribueret hanc facultatẽ exigendi charitatiuum subsidiũ etiam à prouincialibus vel existentibus de patriarchatu,quia talis cõsuetudo bene valeret,vt expressè tenẽt Io. An.in d.c.vt præteritæ.de electi.& Gaspar Cal.in suis cõsi.in tit. de cẽsi. cõsi.iij.pro quibus est casus expressus in termi.in extrauag.Benedi.xij.quæ inci. Vas electionis .§.permissis quoque.in verb.vel cõsuetudine.bene facit tex.in d. c.conquestus.& in c.Romana.de so.compe. lib. vj. & in c.Romana.§.j.de ap.lib.vj.Dicit tamen An. post Inno.& Host.† ꝙ si subditi suffraganei archiepiscopo metropolitano denegarẽt charitatiuum subsidiũ, vel hospitiũ ab eis gratia expetenti non archiepiscopus, sed episcopus suus eos punire poterit, qa inhumaniter se habuerũt cõtra suũ archiepiscopũ,vt ipse Anto. de But. refert in c.cùm ex officij in j. col.de præsc.

14 *Relatio fiat ad proxima.*

15 *Quid de patriarchis Primas.*

16 *Archiepiscopus an possit punire subditos suffraganeos.*

¶ Et intellige supradicta etiã in episcopis & archiepiscopis electis & confirmatis,& nondũ consecratis,qa poterunt exigere charitatiuũ subsidiũ, † cùm hoc sit iurisdictionis,& nõ ordinis.probatur in c.conquerẽte.in fi.de offi.ord.iuncto c.transmissam.de electi. caueant tamẽ ꝙ potius expediãt bullas suas,ne incurrãt pœnam extraua.Bonifa.viij.quæ incipit,iniunctæ.

17 *Charitatiuum subsidium ob iurisdictionis non ordinis.*

ITem † etiam dic, ꝙ Cardinales ab ecclesiis seu capellis subditis titulis suis, in quibus de iure cõmuni eis cõpetit iurisdictio, vt est tex.in c.querelam, de elect.possunt exigere charitatiuũ subsidiũ, sicut possunt eas visitare,& ab eis ꝓcurationes recipere:vt est tex.in c.cum apostolus.§.j.de censi.& hoc per doctrinam Io.Mona.in c.vnico,de maio.& obedi.lib.vj.vbi dicitur,† ꝙ Cardinales in ecclesiis seu capellis subditis in titulis suis,habent iurisdictionem episcopalem, & iura episcopalia:& refert ita papam sibi respondisse. quem sequuntur Io. An. & Dominicus de sancto Gemi.& Panor. in c. his quæ. de maio.& obe. melius per Car.Zaba.post Matthæum, in cle. ne Romani. §. irritum.in iij.quæst. de electio.

18 *Cardinales.*

19

NVnquid † autem cõmendatarius perpetuus ecclesiæ cathedralis (prout sunt cõmuniter Cardinales)possit exigere charitatiuum subsidiũ ab ecclesiis sibi subiectis,acsi haberet dictã ecclesiã in titulũ? dic ꝙ sic,per ea quæ notat Arch.in c.nemo deinceps. de ele.li.vj.& in c.qui plures.xxj.q.j.& Inn.in c. si cõstiterit. de accu.& Card.Zabar. post Genzelinum, in cle.fi.in xij.q.de procur.vbi dicunt, † ꝙ licet cõmendatarius non habeat titulum ecclesiæ,tamẽ habet legitimam administrationẽ : & potest exercere iurisdictionẽ quæ cõpeteret episcopo titulato.& faciũt quę dicit And.Sicu.in cons.suo ij.in ij. vol.dicam alibi.

20 *Cõmendatarius perpetuus.*

21

QVid autẽ † de administratore dato ꝑ papã ecclesiæ cathedrali vacãti,an possit à subditis illi⁹ ecclesiæ exigere charitatiuũ subsidiũ ? dic ꝙ sic,ꝑ c. cui, de ele.lib.vj.& in c.vlt.in fi.de sup.negli. prælа. in vj. & in c.cum nobis olim,in fi.de elect. ¶ Et idem dicendũ est de coadiutore episcopo simpliciter dato,per ea quæ not.Ioan.And.& Anto.de But. in c. vlt. de cleri. ægro. vbi dicit ꝙ coadiutor simpliciter datus episcopo,omnia potest quæ potest eꝑs, præter alienationẽ sibi inhibitam,per c.vnicum,de cleri. ægrotan.lib.vj.

22 *Administrator datus à papa.*

23 *Coadiutor episcopi.*

IDem † dic in legato papæ, qui in sua tota prouincia potest exigere charitatiuum subsidium, maximè quando est legatus de latere.probatur per doctrinam Spe.in tit.de legato.§.nunc ostendẽdum.in vlti. col.versi.legatus.vbi dicit, † quòd legatus papæ cui commissum est plenæ legationis officiũ, in sua prouincia omnia liberè & immediatè poterit, quæ siue de iure, siue de cõsuetudine quilibet ordinarius siue legatus exercere posset, siue sit abbas siue episcopus, siue archiepiscopus,siue patriarcha, siue primas, vel alius quicũque. † Nam ipse legatus maius imperium

24 *Legatus papæ.*

25

omnibus

BIU Cujas

omnibus post Romanũ pontificẽ,in sua ꝓuincia habet.c.si abbatẽ,de elect.lib.vj.facit l.& ideo.ff.de offi. procon.& lega.cum l.si in aliã.§.fi.ff.eo.vbi dicitur ꝙ legatus plenissimã habet iurisdictionẽ:nã iurisdictio legati fauorabilior vī quàm iurisdictio ordinaria episcopi,per tex.in c.si à sede.in fi.de præben.lib.vj.& in c.dilectus.de offi. leg. Hinc est ꝙ maior fauor à iure tribuit exactioni procurationis quę debet legato papæ,quàm illi quæ debetur episcopo,vt est tex.in c.cũ instantia.de censi.& in c.accedẽtes,de præscri. in d.c. cum ex officij.eo.tit.& intellige dũmodo sit iusta & legitima causa,de quibus infrà plenissimè dicam.

26 Prælati seculares inferiores episcopis.

QVid † autem in pręlatis secularibus,qui sunt inferiores episcopis?puta archidiaconis, decanis, archipresbyteris,prępositis,& similibus,nũquid possint exigere charitatiuũ subsidiũ ab ecclesiis prælaturæ seu dignitatibus suis subiectis?Quicqd dicat gl. in c.cum apostolus.de cẽsi.in verb.exactiones.& Gof. ibi,& Archi.in c.dictum est.xciiij.dist.teneas ꝙ tales prælati non possunt exigere charitatiuũ subsidiũ,nisi hoc habeãt ex priuilegio vel consuetudine,prout tenet Host.in summa de off.ord.§.qd ptinet.versi. quid si religiosi tallias exigunt.& idẽ Host. & Ant.de But. post Pet.& Abb.antiquũ,in d.c.cum apostolus.& ista est opinio cõmunis, quã tenet Archi. in c. iuxta sanctionẽ.xvj.q.j.ꝑ qua facit tex.ĩ d.c.cũ apostolus.versi. Archidiaconi verò siue decani nullã in presbyteros seu clericos exactionẽ exercere præsumãt.†Et idẽ dic in abbatibus & priorib⁹ qui nõ possunt exigere charitatiuũ subsidiũ ab ecclesiis secularibus,vel regularibus monasteriis suis nõ pleno iure subiectis. Facit ad hoc c.auaritię,de prębẽ.cle.qa regulares.§.eadẽ quoque authoritate.de supplen.negli.præla.c. ꝓhibem⁹. de censi. in ecclesiis aut monasteriis eorũ pleno iure subiectis,dic vt per Archid.xvj. q. ij. in summa.& c.j. & per Ant.de But.in c.de monachis, de præbendis.

27 Abbates & priores.

28 Generalis ordinis alicuius.

ET aduerte ad id quod consuluit Calderi. in consi. iij.de censi.vbi dicit,† ꝙ si generalis totius ordinis fecit magnas expensas in promotione pro cõmuni vtilitate religionis,poterit ꝓpter hoc exigere charitatiuum subsidiũ à tota religione,si non potest soluere de bonis prælaturæ. ¶†Nũquid autẽ capitulum sede vacãte,possit exigere charitatiuũ subsidiũ à diœcesanis.gl.in c.cupiẽtes.§.ad hoc.& ibi Ioã.Mona.Archi.& Gemi.de elec.lib.vj.tenẽt ꝙ sic. & idem Gemi. in c.vnico.ver.xvij.an possit,de maio.& obedien. lib. vj. ¶Sed dicunt Hostiẽ. & Anto.de But.in c.fi.ne sede vacan.ꝙ volens cautè soluere sede vacãte, debet procurare ꝙ iudex iubeat ei quòd soluat,& eius authoritate soluat, sicut in simili ꝓuidet lex soluẽti administratori pupilli.vt l.ait prætor.§.permittitur,ff.de mino.† Et idẽ dic in collegio cardinalium sede vacante quando imminet grandis & euidẽs necessitas,& periculum ecclesiæ.per text.in c. vbi periculũ.de elec.lib. vj.gl.ord.in c.ad succidendos,in verbo, sede vacante, de schismaticis.lib.vj.

29 Capitulum vacãte sede.

30 Collegiũ Cardinalium sede vacãte.

31 Ecclesia vacans an teneatur ad charitatiuũ subsidium.

NVnquid † autem ecclesia vacãs seu carens rectore teneatur ad solutionem charitatiui subsidij. dic ꝙ sic,per tex.optimum cum gl.in verbo, onerib⁹. in c.præsenti.§.porrò,de offi.ordin.lib.vj.& in c.charitatẽ.xij.quæst. ij. vbi patet quòd ista solutio fiet per œconomum.

ADDITIO. Quid in pensionario super aliquo beneficio,an teneatur ad decimam papalem, aut donũ principis pro rata fructuum totius beneficij habẽdo respectum ad suam pensionem,seu pro rata pẽsionis, vide dixi infrà,in tit. *des droictz & appartenances à gens mariez*,§.vj.in glos.*& supporter la moitié des charges*, in additione ibi posita. Sed iuxta prædicta quæro, † qñ episcopus vult exigere charitatiuum subsidiũ à clero suo,an requiratur cõsensus capituli?Inno.in d. c.cum apostolus.Ioan.An. & Anto. de But.tenent ibi ꝙ epꝰ non debet hoc facere sine consensu capituli,& suorũ clericorũ,licet Calde.in cõsi.iij.s.alle.de censi.videatur tenere ꝙ non requiratur consensus capituli, qñ est vrgẽs & euidens necessitas seu iusta causa exigẽdi. 32

33 Causa iusta exigendi charitatiuum subsidium quæ sit.

QVæ † autem sit iusta causa exigendi charitatiuũ subsidium,videndum est. Et primò dic ꝙ causa manifesta & rationabilis, ex qua non nimis grauãtur subditi est iusta.Tex.est in c.cõquerente. de off. ordi. & in c.cum apostolus.§.prohibemus. de censi.& dicitur causa ratiõabilis releuatio oneris debitorũ:& expensæ nimis graues & intolerabiles,puta ꝓpter guerram pro iure ecclesiæ tuẽdo exortã,secundũ Hosti. in summa,vt ecclesiastica beneficia.§.vnico.ĩ iij.col.ver. sed quæ potest esse iusta causa. vbi etiã dicit, † ꝙ potest imponi propter emptionem magnam quam fecit pro fabrica ecclesiæ nimis sumptuosa.Et ponit etiam idem Host.in tit.de cẽsi.§.ex quibusdam causis.versi. item potest fieri exactio moderata.

34 Pro fabrica ecclesiæ.

ITem † etiam potest exigere episcopus charitatiuũ subsidiũ qñ facit expẽsas pro aliquibus negotiis cõmunibus totius diœcesis,secundum Inno.in c.j.circa fi.de statu mo. ¶Itẽ etiã qñ episcopus facit magnã expensam in litigãdo pro iuribus ecclesiæ suæ, vel quicũque sit casus superueniẽs propter quem supportãdum habet necesse talia petere, secũdum Ant.de But. & Io.de Imo.in d.c.conquerente. circa finem,de offi. ordi.Archi.in c.quia cognouimus.x.q.iij.Spe. in titu. de feu.§.quoniam.versi.& no.ꝙ vasalli.Cy.in l.neminem,in vlt.q.C.de sac.sanct.eccle. 35 Pro negotiis communibus.

ITem † etiã potest episcopus exigere charitatiuum subsidiũ pro expẽsa facta in promotione sua ꝓ soluenda bullarũ annata in camera apostolica, vel prosequẽda electione sua in curia,iuxta c.cupientes.§.ad hæc.& §.si verò.vbi etiam bona gl.in verbo, discreta, de elect.lib.vj.& istud hodie solẽt episcopi nostri temporis in principio suarũ promotionum deducere ad effectum, quia semper episcopi electi, & in principio solent pro iucundo suo aduentu exigere istud charitatiuum subsidiũ:sed non video quomodo clero possit dici iucundus aduentus. 36 Pro expensis in promotione sua.

ADDITIO. Vide Matth.de afflictis in consti.regni Siciliæ quę inci.quamplurimum,in ix.& x.notabili.†

Episcopi Heduensis laus.

REuerendus tñ in Christo pater do.Iacob.Huraut huius nostræ Heduen.diœcesis epꝰ prudenter in principio suæ ꝓmotionis egit,cùm pro iucundo suo aduentu ac charitatiuo subsidio nihil vltra exigerit quã à singulis sacerdotib⁹ ad dictũ iucundũ aduentũ obligatis vnius missæ celebratio:& pro salubritate & ꝓsperitate christianissimi regis nostri Frãcorum Ludouici duodecimi obtinẽda,qui tunc grauiter ægrotabat.Ex quo cõsiderãdus est zelus amoris ipsius epi erga Christianissimum regem, & suos diœcesanos.

37 Pro emptione facta pro necessitate ecclesiæ.

ITem † etiã potest episcopus exigere charitatiuum subsidium à subditis suis, quãdo pro fabrica ecclesiæ suæ sumptuosa prout dictum est,vel alia magna re ecclesiæ suę necessaria,facit magnam emptionem,secundum Host.in sum.vt eccle.benefi.§.j.versi.sed quæ potest esse iusta causa.& in titul.de censi.§.ex quibus causis.versi.item potest fieri exactio.Anto. de But. & Io.de Imo.in c.conquerente.circa fi.de offi.ord.quod est intelligendum quando illa magna emptio est ad vtilitatem publicam dictæ ecclesię,puta quia emisset

BIU Cujas

pro ecclesia vnū castrū qđ erat valde necessariū statui ecclesiæ suæ, & sine quo ecclesia nō erat bene secura de statu suo, prout determinat Old. cōs. suo ciiij. inci. Circa ꝓpositā quæstionem. intellige etiā prædicta si eps vltrā necessaria sibi & familiæ suæ non potest de reditibus suæ ecclesiæ satisfacere debitis cōtractis ꝓ fabrica illa. ar. c.j. & c. de his, de ec. ędifi. & c. cōcesso. & c. quatuor, xij. q. ij. sed si eps magnā emptionē fecisset ꝓ ecclesia, vt ex ea maiores fructus perciperet, & sibi imbursaret, & amplioré statū retineret: tūc nō posset exigere charitatiuum subsidiū à suis subditis. ar. c. cū causam, de præbē. qa hoc est irrationabile. vt d. c. cùm apostolus. Et ꝓ prædicta limitatur dictū Spe. in tit. de feu. §. qm̄. in pe. col. vers. & nota q̄ vasal. vbi dicit simpliciter, q̄ vasalli comitum vel baronū imperij tenētur domino conferre pro aliqua terra emenda.

38 *Pro itineratione.* ITem † etiā potest episcop⁹ exigere charitatiuū subsidiū à subditis suis ꝓ itineratione sua, si talē expensam subire nō possit ex reditib⁹ suæ ecclesiæ: prout tenent Inn. in c.j. circa fi. de sta. mona. Host. Ant. de But. & Io. de Imo. in c. cōquerēte. de off. ord. & gl. in verb. pro regiis. in c. vnio. x. q. iij. Bald. in l. si qs ad declinā. in viij. col. C. de episcop. & cler. & est text. in c. ea quæ, de cēsi. dūmodo eps accedat ꝓ vtilitate cōmuni vel suæ ecclesiæ, aut visitet limina beatorum Petri & Pauli, vt impleat iuramentū à se præstitū, iuxta formā ca. ego N. in fi. de iureiu. Et ita ꝓpriè loquit̄ c. ea quæ, prędalle. aliàs si accederet ꝓ priuatis negotiis, vel causa salarij, vel solatij, non poterit exigere charitatiuum subsidiū. arg. c. cū ꝓ causa, cū gl. vlt. de procu. c. vt prę teritæ. de elec. cū gl. ibi, sup verbo, fecerūt. & arg. c. statutū. §. insuper, cū gl. in verbo, propter causam. de rescrip. lib. vj. tex. in l. ex parte. in princ. ff. fami. erciscun. Hanc restitutionē ponit Abba. Sicu. in c. cùm apostolus, de censi. vbi dicit q̄ ita demū licebit episcopo exigere charitatiuū subsidiū pro itineratione sua, si talē expēsam subire non potest ex reditibus suæ ecclesiæ.

39 *Vocatus ad concilīū generale.* ITem † etiā potest à clero suo exigere charitatiuum subsidium, si est vocatus ad cōciliū generale ad qđ ire tenetur, vt est tex. in c. episcopus ad synodū. xviij. dist. secūdum Inn. in c.j. circa finem, de statu mo. quē sequuntur ibi Ant. de But. & Abb. qui bene pōderat illud dictum Inno. Idem Abb. in c. cōquerente. de off. or. & in c. dilectus. eo. tit. & Bal. in l. si quis ad declinādam, in viij. col. C. de epis. & cler.

40 *Pro expensis faciēdis pro aduentu principis.* ITem † etiam potest episcop⁹ postulare à clericis suis charitatiuum subsidium pro expensa facienda pro aduentu regis, vel imperatoris seu principis: præsertim si ab eo tenet regalia, sed non debet eos grauare, vel ad hoc cogere: secūdum Archi. post Hug. in c. vnio. x. q. iij. dicit tamē tex. in l. neminē. C. de sac. sanc. eccle. q̄ etiam potest eos cogere. & hoc clarius dicit Inno. in c. non minus. de immuni. eccle. no. Spe. in tit. de feu. §. qm̄, in pe. col. versi. & nota q̄ vasalli comitū & baronum tenentur cōferre seu cōtribuere in sumptibus, qñ imperator transit per loca eorum. Aliter tñ ibi loquitur Ioan. An. in additio. post Rofre. vbi præcisè loquitur an vasalli imperatoris teneātur ei ministrare expensas dum transit per eorum loca quando vadit Romam pro corona suscipienda.

41 *Amplius quam semel.* SEd iuxta † prædicta quæro an episcopus possit à subditis suis semel dūtaxat, an pluries exigere charitatiuū subsidiū. Abb. Sicu. in c. cùm apostol⁹. de cēsi. dicit q̄ sic, non tantum semel, sed etiam pluribus vicibus: dummodo subsit rationabilis causa. mouet̄ per §. prohibemus. d. c. cùm apostolus, ibi: dū dicit, quę aliquoties superauerunt. pro hac opi. facit tex. in c. visitandi, cū gl. xviij. q. ij. c. fi. de cēsi. lib. vj. & c. mādamus. de offi. archidi. & c. cùm venerabilis, de censi. ¶ Nunquid autem possit exigere vltra bis vel ter. vide no. ꝓ Bal. in l. si duo, per illū tex. ff. de arbi. & in l. j. C. de his quæ pœnę nomine. & Ang. in l. oratione. ff. de fer. & l. si finita. in prin. ff. de dāno infe. & Arch. in c. nūc verò. ix. q. iij. vbi ponūt quot vices iportat verbū, quoties.

42 *Papa an possit laico concedere decimam fructuum beneficiorū.* NVnquid † autē papa possit concedere laico seu principi seculari decimā fructuum beneficiorū certæ prouinciæ, vel dominij. papa Alexāder vj. anno dñi M. cccxcviij. concessit decimā fructuum beneficiorū in Gallia christianissimo regi nostro Ludouico xij. semel & pro vno anno tantùm, & propterea dicit glos. ij. in cle. si beneficiorum. de decimis. quod sæpe practicatur in Frācia, cōcludendo q̄ fieri potest, & eā sequitur ibi Paul. de Leazaris dicens, q̄ potest esse iusta causa, quia cōceditur in subsidiū terræ sanctæ. c. fi. de voto. c. ad liberādam, de Iudæis. ¶ Causa enim quæ mouebat Alex. vj. fuit ad debellandum cōtra Turcas, qui multum opprimebāt Christianos. quæ quidē causa iustissima fuit. Et prædicta etiā tenet Cardi. Zabar. in d. cle. si beneficiorū, in iiij. q. & istud satis vī ꝓbari ex his quæ notāt Ioā. An. & alij, in c. cum apostolica, de his quæ fiunt à præla. sine consen. cap. vbi habet̄, q̄ ante conciliū Lateranense papa cōcessit laicis in Gallia decimas, quæ sunt merè spirituales, & dicit q̄ licet fuerunt cōcessæ, eo q̄ Galli certauerūt pro defensione ecclesiæ, quæ propter oppressiones hereticorū prę multitudine quorū grauabatur, ab his oppressionib⁹ liberata est. si ergo concessio taliū decimarum licita fuit, multò ergo fortius erit licita ista simplex concessio decimæ papalis, † cùm etiam papa possit laicū habilitare ad merè spiritualia, vt est glos. or. in §. verum. xxxij. dist. & in c. decernimus. & ibi doct. de iu. & per Spe. in tit. de lega. §. nunc ostendendū. ver. lx. Curia tñ Romana non fecit ꝓpterea, nec facere intendit tales cōcessiones perpetuas, sed solùm ad tempus, secundū gl. in d. cle. si beneficiorum, in verb. ad tēpus. Si tamen hanc perceptionem papa cōcederet laico, seu principi seculari in perpetuū, teneret concessio: secundū Cardi. Zaba. in d. cle. si beneficiorum. in iiij. quæst.

43 *Papa non potest habilitare laicum ad merè spiritualia.*

SEd † iuxta prædicta quęro, ponam⁹ q̄ in prædictis oriatur cōtentio inter epm̄ & clerū, puta quia clerus dicat nō subesse causam rationabilē, qs erit iudex cōpetens super hoc? Old. in cōs. ccxxxiij. concludit q̄ hoc casu episcopus, scilicet stāte dubio, an causa exigēdi charitatiuū subsidiū sit causa rationabilis vel nō, nō erit iudex cōpetens. Et propterea dicunt Host. Io. And. & Ant. de But. in c. cùm apostolus. de cēsi. q̄ hoc casu eligent̄ arbitri, qui hoc terminabūt. ꝓ c. si cleric⁹. §. j. xj. q. j. Et dicit Io. An. sic fuisse de facto obtentum. & idem tenet Arch. in §. iuxta sanctionē. xvj. q. j. Host. tamen in summa de censi. §. ex quibus causis. vers. qđ si subditus dicat. dicit, q̄ in hac controuersia si eps sit reus, recurretur ad metropolitanum: si verò clerus sit reus, eligētur: si verò sit appellatum, tunc recurretur ad iudicem ad quem est appellatum. Et ibi dicit, q̄ an causa sit rationabilis vel nō, stabitur arbitrio superioris, secundū gl. notabilem, in verb. rationabilis. in d. c. cum apostolus. Et vide quid dicāt Pau. de Leaza. Car. Zaba. Pet. de Anch. & Ioan. de Imo. in cle. j. de excess. prælato. qui sequuntur Hostien.

44 *Quæstio.*

NVnquid autem iudices de prædictis cognoscentes, debeāt in dubio præsumere causam rationabilem? dic quòd non. cùm tex. in c. conquerente, in fi. de offi. ordinarij, & in c. cùm apostolus. de censi. non solùm requirat causam rationabilem, sed q̄ sit manifestè

BIU Cujas

festè rationabilis. Ex quo innuit, ꝙ in dubio nõ debet præsumi rationabilis. facit tex. in c. si quis prępostera. 50. distin. & in c. ego solis. ix. distin.

ET vt à diuerticulo repetatur fabula ludi, redeam[9] ad principalẽ materiã huius nostri §. & huius nostrę gl. in qua dictũ est in principio, ꝙ istud munus est munus personale, & ibi multum póderaui hęc verba, *sur ses hommes subiectz en haute iustice*, per quæ verba, apparet ꝙ tantũ de personis loquitur, & ideo cũ nihil dicat de bonis, videtur ꝙ si fuerit quidã q̃ domiciliũ semper cõduxit, & ex arte absque patrimonio vixit, ꝙ nõ tenetur ad istud onus: quia cũ statutũ sit stricti iuris, ideo nunquã extendendũ, iuxta nota. in l. ij. C. de noxali. nõ debet interpretari ꝙ etiã extẽdatur ad bo-
44 na, & ꝙ loquat̃ de bonis. Sed † si ita intelligatur, & cẽseatur munus personale, & nõ reale, sequeretur ꝙ tale ius qd̃ hîc datur dominis, posset esse eis inutile: & sic statutũ seu mens statuentium de nihilo seruiret, cõtra legem, non cogendũ. §. Sabinus. ff. de procu. vbi ars & natura nihil operãtur frustra. l. qui bis idẽ. ff. de verb. obli. & hoc sic. Nã nõ est inconueniens ꝙ quis in sua terra seu territorio quo habet altã iustitiã, nullos habeat homines ratiõe patrimonij & bonorũ, sed quod sint tantum cõductores prædiorũ, seu coloni partiarij, qui apud nos dicũtur mitãsarij: quod põt esse in loco vbi sunt hoïes liberi, & nõ in loco manusmortuæ: qui etiã licet non sint manusmortuæ, tenent̃ ad istud munus, dummodo sint iustitiabiles in alta iustitia, vt summariè dixi in prin. huius glos. Et hoc casu videret̃ ꝙ tales non tenerentur ad istud munus: cum nulla ibi habeãt bona, seu patrimoniũ. Dñi autẽ prædiorũ qui essent residẽtes in alio loco, nõ etiã tenerent̃ ad istud munus, cũ tãtũ eorũ bona sint subiecta in iurisdictione, & nõ ipsi: & sic dñs altæ iustitiæ priuaret̃ isto iure.

45 *Munus hoc an exigendum sit per æs & libram, per capita, an per familias.*

¶ † Pro enucleatiõe huius dubij, videndũ est quomodo exigi debeat istud munus, an scilicet per æs & librã, per capita, an per familias. Et distinguendum est, quia aut est personale munus, vt dixi, aut reale vel patrimoniale, an verò mistum. Bar. in l. si se non obtulit, in §. actor. ff. de re iudi. Bar. & Bald. in l. j. §. ꝙ si nemo. ff. quod cuiusque vniuer. no. distinguendo vt dictum est: dicũt ꝙ munus patrimoniale & mistũ debent exigi per æs & librã, scilicet secũdũ vires & facultates patrimoniorũ. l. oẽs. C. de operi. pub. & dr̃ onus patrimoniale vbi vertit̃ sumptus, l. munerũ, §. patrimoniorũ. ff. de mu. & ho. ¶ Et aduerte qa Bar. in l. j. C. de mulieribus, & in quo loco, li. x. facit tria mẽbra de hoc munere patrimoniali: ad ibi dicta recurras cũ casus euenerit. Si verò sit munus psonale, & hîc vr̃ insistendũ, cũ videatur istud munus huius nostrę consuetudinis esse personale: & tunc dic prout dicit Bar. in d. §. actor Bal. in l. j. ff. quod cuiusque vniuersi. reliquendo pro nũc distinctionẽ Bar. in d. l. j. C. de mulie. ꝙ aut causa propter quã imponitur istud munus, respicit personã seu mun[9] personale. Et isto casu imponitur per capita: vt puta si fiat statutũ Senæ dicẽs ꝙ vnusquisq; à xx. annis & suprà, vadat in exercitũ: tunc si fiat in hoc casu collecta pro redimendo istud munus, tũc imponetur per capita, & non per æs & librã. Ita dicit Bald. in d. l. j. & §. illud. insti. ꝓ socio. l. secũdũ naturã. ff. de reg. iur. & faciunt quæ dicit Soci. in cõsil. suo cxxix. in pe. col. ibi, tertiò principaliter. Aut verò causa seu onus principale muneris respicit patrimoniũ seu fumãtes, tũc hoc casu imponitur secũdũ vires & facultates patrimonij, scilicet p æs & librã. Ita Barto. in d. loco, & Bald. & Io. de pla. in l. j. C. de muneri. Et prędicta omnia sunt vera in casu claro, sed in dubio quid dicendũ est? Bar. in d. §. actor, dicit † ꝙ in dubio collecta imponitur pro viribus patrimonij. per l. rescripto. in fi. ff. de mu. & ho. & quia suprà diximus, ꝙ videbatur ꝙ istud munus est personale, & videtur esse satis clarum, vt dixi, per hæc verba, *sur ses hommes subiectz*, tamen potest dici, ꝙ licet istud munus sit personale, & personæ imponatur tãtùm: istud tamẽ imponitur pro rebus existẽtibus in iurisdictione domini, & sic causa originaria propter quã imponit̃, videtur esse ꝓpter patrimonium: & ideo debet imponi per æs & librã, secũdum vires & facultates patrimonij. & istud est etiã, quia licet non sit clarum ꝙ sit munus reale, nec etiam est clarum ꝙ sit personale. Et ideo cùm sit dubium obscurũ propter argumenta quæ possunt hincinde fieri, idem dicemus quod de munere reali, scilicet quòd imponitur p æs & librã, & secundum vires, & facultates patrimonij hominũ existentium in iurisdictione dñi, vt fieri consueuit, & ita obseruatur in hac patria. ita dicit Bar. in d. l. si se non obtulit, §. actor. ff. de re iu. & in l. j. §. fi. ff. de mu. & ho. Et vide amplè de hac materia p Pe. Iac. in suis libellis, in tit. de munere quod imponit̃ personis ꝓ rebus. ¶ Et hoc casu homines subditi imponant & diuidant collectã secundum facultates patrimoniorum, nec dominus hoc faciet, dixi suprà, si tamen homines nolint istud imponere seu diuidere inter eos, dominus hoc poterit, ipsis primò vocatis. l. fi. C. de mu. pa. li. x. vt dicit Bar. in d. §. actor.

46 *Collecta in dubio imponitur pro viribus patrimonij.*

ADDITIO. Quomodo sit imponẽdum huiusmodi indictum, vide cũdem Matthæum in dicta cõstitutione, quamplurimum. in vj. notabili.

SEd iuxta prædicta quærit Alex. in d. l. si se non obtulit, in additione quæ incipit, Item quia hîc dicit̃ in tex. ff. de re iu. † an villa ipsa possit sibiipsi imponere collectã, an verò hoc spectat ad superiorẽ, & vt dicit, vr̃ quòd spectet ad superiorẽ, quia vr̃ esse de regalibus, c. j. quæ sunt regalia. dicit tamen quòd Ang. habuit hãc quæstionẽ Paduę & obtinuisse ꝙ villa possit sibiipsi collectã imponere. allegat gl. in authẽ. quibus mo. natu. effic. sui. §. si qs igitur. in verb. persoluat. Sed Io. de Imo. dicit, ꝙ illa glossa hoc non dicit, sed dicendum est, vt dicit Ioã. de Imo, ꝙ vbi imponitur collecta ex causa legitima, quia ꝓpter debitum vniuersitatis, possit ipsa sibi eam imponere. per no. in l. j. §. ꝙ si nemo. ff. quod cuiusque vniuersi. nomine. sed si ex causa volũtaria, nõ; puta qa vult de nouo facere domũ, vel aliqua mœnia de nouo in loco vbi non fuerũt anteà. per nota. in d. c. quæ sunt regalia. Alex. verò in dicto loco dicit, ꝙ melius dicetur cum Bar. in l. j. C. de superindicto. lib. x, & in l. j. C. de mu. & in quo loco. eo. lib. iiij. col. ver. venio ad secundũ. vbi dicit, & concludit, ꝙ aut collecta imponitur pro necessitatibus villę, & tunc villa potest sibiipsi collectã imponere. d. §. ꝙ si nemo. Sed vbi pro donando principi, vel vtilitate publica totius imperij, nõ potest villa sibiipsi eã imponere, sed spectat ad superiorem, seu villa habet facere cum licentia superioris. d. l. j. C. de superindicto. & d. l. placet. C. de excusatio. munerũ, lib. x. & per not. per Bar. in d. §. quòd si nemo. & ibi etiam cum aliis alle. p do. Alex. in d. l. si se non obtulit. ¶ Vide decisionem capellæ Tholosanæ. cccxlviij.

47 *An villa sibiipsi possit imponere collectam.*

ADDITIO. † Vide de hoc dubio Matthæũ de afflictis in constitutione regni Siciliæ, in constitu. quæ incipit, dubitationes iurisperitorũ, in primo nota. & ibi an venientes de nouo ad habitandum teneantur pro debito præterito cõtribuere. & in iiij. nota. quòd potest cogi ad imponendum collectam pro executione sententiæ ex iussu & præcepto iudicis, & ibi quo-

48 *Habitator nouus ad debitũ præteritum an tenea-tur.*

BIU Cujas

modo fit executio cõtra vniuersitatem. Et aduerte ad id quod dicit idem Matthæus in cõstitutione quæ incipit, generalia iura. in ij. lib. in iij. nota. quòd si imponatur collecta pro delicto vniuersitatis, non tenentur qui non deliquerunt, nec pueri. †

ET ideo videmus quòd cùm aliquid donatur principi, puta vt sunt feuagia in hac patria ducatus Burgũdię, de triennio in triennium, vel qñ imponit pro vtilitate publica totius patriæ, vt quãdo leuatur vnus denarius sup salino salis, ꝑ reparatione ciuitatis, istud non fit sine licentia principis, vt videmus quotidie.

SEd vidimus ꝙ Suitensibus existentibus ante Diuionẽ habita concordia cum eis (quæ tamen non tenuit) fuit exacta magna quãtitas pecuniarum super villis & ciuitatibus huius ducatus: ita ꝙ multi nõ imponendo per æs & librã, sed super aliquos, & vbi poterat verisimiliter suspicari ꝙ erant pecuniæ. Et fortè super cẽtum hominibus fuerunt leuata duo mille scuta auri, nũc officiarij ciuitatis volunt imponere istud super tota ciuitate, & vnoquoq; secũdum eius facultates volunt imponere ad dictã summam, ita & ad effectum quòd illi qui fuerũt grauati & oppressi primò sint imbursati de parte quam vltra eorum facultates dederunt, & quæ fuit ab eis exacta, an istud possint facere sine licentia superioris? ¶ Cogita ex his quæ hîc antè dicta sunt, & aduerte, qa vt dicebatur, istud erat ꝑ vtilitate publica ex quo erat & impositũ fuit propter societatem Suitẽsium seu Sueuorum deprædare volentiũ hanc nostram patriam ducatus Burgundiæ, & ideo etiã ecclesiæ fuerunt impositæ. ¶ Ad hoc etiã tenentur ecclesiæ: vt tenet Bar. in l. nullus. C. de cursu publi. lib. xij. Doct. canonistę in c. quanquam. de cẽsibus, in vj. & in cle. præsenti, eo. tit. & in c. non minus. de immu. eccle. dñs meus Ias. in l. placet. in iij. col. C. de sacrosanct. eccle, vbi dicit, † ꝙ etiam ecclesia tenet ad reparationem murorum. & dixi in prima glo. hoc eodem. §. versi. item si velit. Et vide Guido. papę q. vij. & lxxviij. Et etiam ecclesia tenetur ad collectam quæ imponit pro feudis, si teneat feuda: vt tenet Io. Fab. & do. meus Ias. in d. l. placet. & dixi suprà in pluribus locis in hac gl. ¶ Imò, quod plus est, cùm in Francia feuda originem habuerunt, & fuerunt introducta ꝑ stipendiis militum, vt ex eorum fructibus viuant, & eorum vice stipendium percipiant pro defensione reipub. ad quam tenẽtur ex huiusmodi feudis, vt amplè declarat Benedict. in sua repetitio. c. Raynutius, ĩ verbo, & vxorem nomine Adelasiam. nume. 4. in 3. decis. de testa. † quòd rex permittẽdo ecclesiæ in suo regno quòd teneat feuda eadem amortizãdo, non potest eidem remittere onus ad quod tenẽtur feuda pro defensione reipu. si respublica indigeat tuitiõe & defensione tali quòd sit necessaria maior impẽsa quàm si feudatarij omnes deseruirent prout tenent, quòd ex quo ex huiusmodi remissione seruitij tã respublica quàm alij feudatarij lædũtur, imò etiam alij non feudatarij quibus maior tallia imponitur quàm imponeretur si omnia feuda essent penes habiles ad seruiendum, læduntur, quòd huiusmodi remissio non valet, & ea nõ obstante possunt cogi ad deseruiendũ per alium: quia cum huiusmodi remissio sit cõtra vtilitatem publicã, cõtra quam princeps non potest rescribere, ideo non valet, vt notatur C. si cõtra ius vel vtilitatem publi. l. fi. & ibi notatur.

ADDITIO. Consului in casu emergẽti, & est cons. lxvj. in primo dubio, & dixi ĵ. in tit. de feu. §. v. in fi.

SEd iterum iuxta prædicta quærit Alexan. in d. l. si se non obtulit. post Bar. in d. §. actor. † an si imponatur collecta pro muneribus patrimonialibus, possint particulares homines in solidũ capi? & dicit Bar. in d. §. actor. ꝙ non, sed quilibet tãtum pro parte sua: non enim est debitum cuiusq; proprium sed vniuersitatis. l. intantũ. §. vniuersitatis. ff. de rer. diuisi. probat in l. sicut. §. j. ff. quod cuiusq; vniuer. nomine. Illi tamẽ quibus datur onus exigendi collectã si fuerint negligentes possunt capi, quia eorum periculo cõmittit, vt inquit tex. in l. j. C. de executorib⁹ & exactoribus, lib. xij. & ipsi postea exigent ab aliis, pro quo est bonus tex. in l. missi opinatores. C. de exa. tri. lib. x. ¶ Et Bart. ibi succesiuè quærit, † an syndicus vniuersitatis posset obligare singulares personas vniuersitatis insolidum: vbi concludit ꝙ sic, quando habet ad hoc mandatum, & syndicus seu administrator non potest obligare nisi consentientes in specie. Ita Bart. in cons. suo vij. in iij. col. in j. vol. quando syndicus possit obligare ciuitatem seu singulares personas, ponit Bar. & dom. meus Ias. in l. ciuitas. ff. si cer. pet. videatur ibi plenè quandò pecunia non est conuersa in vtilitatem ciuitatis, an ciuitas obligetur, an verò administrator, & quomodo contra eum sit agendum, & qua actione.

ET aduertendum est quòd, vt dicit Alex. in d. l. si se non obtulit, in additione quæ incipit, item quęrit Bart. ff. de re iud. post Bal. in l. etiam, in pe. col. de exe. rei iudi. † quòd pauperes quorum industria est necessaria ad alimenta, non debẽt cõcurrere ad onus collectæ impositæ, per gl. in l. omnes. C. de anno. & tributis, lib. x. Hoc latè examinat Pet. Heliæ in suo tractatu munerum quẽ fecit, & vide quod dicit Bart. in l. cura. §. inopes. ff. de mun. & hon. vide etiã Ioan. de Platea, in l. fi. C. de his qui nu. libe. vel pauper. se excu. lib. x.

ADDITIO. Et id quod pauperes soluere non possunt tenentur soluere alij diuites, vt tenet Matth. de afflictis in constitutione regni Siciliæ quæ incipit, super incisionibus. in quinta dubitatione. & Petr. Gerardi singulari lxxiij. incipiente, pauperes. † imò tẽpore necessitatis semper pauperes excusantur à collectis, vt dicit idem Pet. Gerardi in singulari suo centesimo, quod est vltimum. Et dicit idem Matthæus in constitu. quæ incipit, lege præsenti. in ij. col. quòd pauper tempore caristiæ potest implorare officiũ iudicis contra diuitem, vt eum alat. gloss. in capit. sicut. xlvij. distinct. ¶ Vide xliij. casus in quibus prodest paupertas, & in quibus excusat, quos ponit Luc. de Penna. l. vltim. C. de his qui nu. liberorum. libr. x. Et quindecim incommoda paupertatis quæ ibidem ponit col. vlti. & in l. ij. in v. & vj. col. C. quando & quibus quarta pars debetur lib. x. ponit commendationem & laudem paupertatis: atq; quæstionẽ si aliquis appellatus est pauper, an aget actione iniuriarum, vbi tenet quòd sic.

QVid † autẽ de his qui habent xij. liberos viuentes, puta in Nazario *la donne* Burgen. istius ciuitatis Heduen. qui propter numerũ xij. liberorũ quos habet, petit excusationẽ à muneribus realibus, aut saltem mistis, puta à feuagiis quæ imponuntur personis ꝑ rebus, cùm p ęs & librã, & secundũ vires patrimonij imponãtur, vt dixit Alex. in consil. suo lxviij. in secũdo vol. in j. col. an debeat à talibus excusari, nũc est ꝓcessus corã Ballino Heduen. & dicebat contra eum ꝙ non debuit excusari: quia ipse & duo ex eius filiis sunt potentes & diuites: sed facultates & diuitię filiorum non sunt in hoc in cõsideratione quoad patrem. l. cùm facultates. C. de his qui nu. li. vel pau. se exc. li. x. quãtũ autẽ ad eius facultates: qa etiã cõfessus est iudicialiter se esse potentẽ & diuitẽ, etiã de quatuor mille ducatis:

49 Ecclesia tenetur ad reparationem murorum.

50 Feuda tenet eccle-sia.

51

52 Syndicus an possit obligare singulares personas.

53 Pauperes nõ tenẽtur ad collectas.

54 Pauperes à collectis immunes.

55 Liberi xij. habens an excusetur à collecta.

BIU Cujas

ducatis: an hoc eidem nocere possit, non reperi textū facientē mentionem an sit pauper vel diues: licet Ia. Rebuf. ī l. si quis decurio. C. de decur. li. x. sed ad principale deueniēs, an ex tali numero debeat excusari: in hoc sunt gl. variæ & diuersæ: quas cōcordat Ang. Aret. in §. j. insti. de satis. tuto. & videt tenere opinionē Bar. & gl. quæ dicunt, ꝙ ad hoc vt quis excusetur à muneribus realibus & patrimonialibus, paria sunt vel ꝙ habeat xij. liberos, vel xvj. secūdū gl. & Bart. in l. semper, §. j. ff. de iure immu. & cum glo. in l. j. C. de his qui nu. libero. Bal. verò in d. l. j. C. de his qui nu. libero. dicit requiri ad hoc vt numerus liberorū xij. excuset à muneribus realibus & patrimonialib⁹, ꝙ pater illorū sit decurio. & dicit † ꝙ decurionatus supplet numerū quatuor liberorū, & dicit ꝙ ista est veritas, licet Bar. & gl. teneant cōtrariū. Ang. Aret. in §. j. inst. de excus. tut. tenet opinionem Bar. & gl. tanquam benigniorē, & pro certo est multum præferēda propter authoritatē gl. de qua do. meus Ias. & de Aquis post Bart. in l. vt vim. in fi. ff. de iusti. & iure. & etiā ꝓpter authoritatē Bar. ꝙ fuit lucerna iuris & illuminator: & est magnæ authoritatis, vt dicit Frā. Curti⁹ in cōs. suo xlvij. in iiij. col. & propter authoritatem Ang. Aret. qui fuit solēnis doctor: vt dicit Curtius in cōs. suo xxxv. in xj. col. & etiā opinionē Bar. & gl. tenet Ioā. de Platea in l. si quis decurio. C. de decurionibus li. x. & videretur etiam ꝙ in hoc casu illa opinio Bald. de nihilo seruiret † cum decurionatus simpliciter excuset à collectis & aliis secūdum Bar. in l. si quis. §. hominē. ff. de mune. & ho. licet tex. sit in contrariū: tamen opinio Bart. seruatur de consuetudine propter quamplurimos labores, quos dietim ꝓ vniuersitatibus sustinent, vt dicit Guido papæ decisione sua cccxcviij. dicit tñ idem Guido pap. in decisio. ccccj. ꝙ numerus xij. liberorū de cōsuetudine non ꝓstat excusationem, licet sit secus de iure: & facit multum ꝓ hac consuetudine quę est contra dispositionē iuris, vt dictum est, quia christianissimus rex mandato suo, seu in suis literis patētibus, quas rescribit, aut rescribere solet hominibus trium statuum huius patriæ inserit in mādato, ꝙ tallia, seu collecta aut feuagia, quæ eidem cōcedi requirit, imponātur sup omnibus, exceptis super clericis, nobilibus, & officiariis suis domesticis: nā ex hoc derogat legibus dantibus pluribus aliis excusationē à talibus: † cum exceptio firmet regulā in nō exceptuatis. Pa. c. quoniam frequenter, in prin. iij. col. & in iiij. col. vt lite nō conte. Alex. in cons. suo xxviij. inci. visis & accuratè ponderatis. in v. col. in j. vol. & in cōsi. lix. in pen. col. in j. vol. Et ideo videt ꝙ tales tantum sint excepti, & ꝙ illi soli habeāt, sed ad hoc potest dari tale responsum, ꝙ cū multi sint casus, qui quo ad excusationem à talibus parificant, si postmodum in regula ponāt ali qui casus ex exceptuatis, videt ꝙ sicut regula potuisset extēdi ex identitate rationis, ita etiam exceptio debeat extēdi ad alios casus similes & parificatos. & faciunt quæ dicit do. meus Ias. in l. trāsigere. in v. col. C. de trās. & in l. j. in ij. col. C. de iur. & fac. ign. & dixi infrà in cōclusione harum consuetudinū, in gl. interpretes, in xij. conclusione. ¶ Et aduerte † ꝙ pater habens priuilegium propter numerum filiorū, licet filij moriātur, tamen durat priuilegium, secūdū Io. Andr. in regula, dicit, de reg. iur. in vj. vbi refert ita cōsultum fuisse. no. Bar. in l. ij. §. non solum. ff. de exc. tut. tradit Io. de Ana. in cons. vlti. incip. circa dubium oblatum. refert & sequitur Phil. Decius in regula, in oīb⁹. ff. de reg. iur. nume. xvij. versi. & ad supradicta. Istud idem tenet Io. de Imol. in cōsi. suo lxxvij. incip. visis ac ponderatis. & Bal. in consi. suo cj. in iij. vol. & plures alij allegati per Hippol. de Marsil. in l. etiam si redhibitus. in j. col. ff. de quæst. & socius omniū bonorum immunis à collectis præbet immunitatē socio, vt tenet Hipp. de Marsiliis in singulari suo clxxx. inci. plura & plura iam dedi tibi, quasi in fine. ¶ † Ex quo dixi in casu emergenti, quod ciues Heduen. ęgrè ferētes quod prædictus Nazarius *la done* esset immunis à prædictis talliis, qui Franciſiam quarre, cōmunem in bonis cum eodem Nazario imposuerunt in talliis sequentibus, de dicto Nazario nullam faciētes mentionem, ignorabant gl. in l. fi. de mune. & hon. non conti. inter pat. & fil. lib. x. quæ dicit, quod socius omnium bonorum habet excusationē à muneribus publicis propter personam socij. & facit, † quia connexitas operatur ampliationem priuilegij. ita per multa tenet domi. meus Ias. in l. j. C. de transactio.

FAcit etiam, quoniam connexitas in hoc operatur, quod restitutio minori concessa prodest maiori consocio, vt amplè tenet Iacobinus de sancto Georg. in l. nec si maior. C. si in communi eadémque causa in integrum restitutio postuletur.

QVi autem sint qui habeant excusationē à muneribus, & qui non: & à quibus, vide Alb. de Rosa. plenè in rubr. ff. de muneribus & honori. vbi ponit materiā munerū amplissimè, & qui excusant à talliis & collectis: ponit multos casus Guido papę in suis decisio. & in decisi. cccl xxvj. ponit de dñis de parlamēto: & vsq; ad decisio. cccciij. ponit de multis, quos videre poteris. ¶ Luc. de Pen. in l. mulieres, in vij. col. C. de dig. lib. xij. † dicit viros sciētia præditos esse immunes à muneribus, vt sunt philosophi, ꝓfessores legum, grāmatici, & medici, & cōpilatores seu scriptores librorū: quos maximo honore dicit esse dignos: vt multis cōprobat rationibus & authoritatibus. Et idē dicit de aduocatis fisci quos dicit esse clarissimos, & comites merētur appellari, vide quæ dixi infrà tit. *des enfans de plusieurs licīz*. §. iiij. in gl. j. versic. & ideo. ¶ Qui autē sint immunes à collectis & tributis ponit Guido papæ in decisionibus hīc antè allegatis. Et plures recitat Ioan. de Monthelon conciuis noster Heduen. in suo prōptuario iuris, in verbo, tributum. vbi allegat casum hīc positum de Nazario *la done*. & dicit ita fuisse iudicatū per curiam parlamenti Burgūdiæ: sed quicquid sit, nondum fuit iudicatum, quia adhuc pendet processus, sed fuit iudicatum ꝓ balliuum Heduen. Et ibi etiā ponit ꝙ nobilitas præbet immunitatē. dixi infrà in pluribus locis. † Aduerte tamē ꝙ nobiles tenentur ad tallias quæ dicuntur gratia publicè vtilitatis & necessitatis, vt tenet Oldra. cōs. suo cxviij. incip. factū tale est quædā vniuersitas. sed credo ꝙ loquitur de nobilibus Italiæ q morātur in ciuitatibus. Aduerte tamē † ꝙ licet nobiles de iure non excusantur à muneribus publicis tā personalibus, vt in §. audient quoque, versic. si qua verò. ibi, cōuenit enim vnumquémq; nobilium, in auth. de defenso. ciuitatū. quàm etiam realibus, vt l. munerū. §. patrimoniorū. ff. de mune. & honorib⁹, & ibi notat Bar. & ibi Alber. in suo tractatu in nu. antepen. & pen. iiij. col. ij. versic. sed quæro nunquid nobiles excusantur. Salic. in l. rescripto. §. sciēdum est. ff. de muneribus & honoribus. maximè quò ad bona allodialia. Tamen quandoque propter nobilitatē solet à principe tribui immunitas, vt est pulcher tex. in l. nō tantum. §. iliacēsibus, ibi, & propter ipsorum inclytam nobilitatē. ff. de muneribus & honorib⁹. & ibi hoc no. Bal. & Nicola. de Neapoli. & ita solet seruari in hac patria Burgūdiæ, & in

56 Decurionatus.

57 Decurionatus excusat à collectis.

58 Exceptio firmat regulam.

59

60 Cōnexitas facit ampliationem priuilegij.

61 Viri sciētia præditi sunt immunes à muneribus.

62 Nobilitas præbet immunitatem.

63

Bartoli authoritas magna.

BIU Cujas

tota Francia. Si tamen adeſſet perſonarum penuria: nobiles quantumcunque exempti à muneribus, nihilominus ad ignobilium obſequia coarctarentur. l. j. in prin. vbi hoc notat Bar. ff. de excuſa. tuto. faciunt in ſimili adducta per do. meum Iaſ. poſt Alc. & doc. in l. ſi ex toto. in prin. col. ij. & ſeq. ff. de lega. j. Quod intellige etiam in feudalibus, vt tenet Io. de Anania in cõſi. viij. inci. viſis & ponderatis his quæ narrantur in themate. contra tamen opinionem Andrææ de Iſernia in tit. quæ ſunt regalia. in verſi. & plauſtrorum & nauium prẽſtationẽ. col. ij. Iacob. de ſancto Georgio in tractatu ſuo de homagiis. col. pe. & prædicta tenet Bonus de Curtili in tractatu ſuo nobilitatis, in v. parte. verſic. xxij. eſt nu. xliiij. vbi ponit lyj. priuilegia nobilitatis, ideo ſi expoſcat materia ad eum recurre.

ADDITIO. Vide in hoc Matth. de afflict. in cõſti. regni Siciliæ quæ incipit, conſtitutionem diuæ memoriæ. in xij. notabili. in iiij. quæſt. † vbi dicit ℔ feuda tarij præſtantes ſeruitium pro feudo non debent duplici onere grauari. l. nauis onuſtæ. ff. ad legem Rhodiam de iactu. dixi in Catalogo gloriæ mundi. †

64 Feudatarij duplicis onere nõ grauandi.

QVia hîc antè dixi ℔ iſtud ius imponendi collectas ſeu indicendi eſt de regalibus. c. j. quæ ſunt regalia, in vſibus feudorũ, vnde ergo ꝓcedit ℔ cõpetat nobili ſeu dño habenti altã iuſtitiã? dic ℔ iſtud eſt, nã ex quo iſtud à lege conceditur principi per ſtatutũ à principe confirmatũ põt ad alios extendi, † cũ princeps poſſit facere ℔ priuilegiũ ſuũ & auguſtũ ſit ius cõe quò ad oẽs, ſecundum no. in l. fi. C. de iure dom. impetrã. & in l. Cæſar. ff. de pub. & poſſet facere ℔ priuilegiũ militum eſſet ius cõmune quò ad oẽs. arg. l. cũ clericis. & quod ibi Bald. in fi. C. de epiſc. & cler. p l. decurionibus. C de ſilentia. lib. xij. Et aduerte etiam ℔ licet iſtud ſit de regalibus, tñ potuerunt dñi habẽtes altã iuſtitiã iſtud ius per prẽſcriptionẽ acquirere, ſicut dixi de ſaluaguardia quæ dari nõ poteſt, niſi per principẽ, vt tenet Io. de Plat. in l. cũ ſæpe cõtingit. de eroga. milita. anno. C. li. xij. tamẽ vt ibi dicit, † iudices & præſides poſſunt eas dare ſpeciales, nõ autẽ generales, vt ibi dicit, & hoc ex prẽſcriptiõe quę introduxit, & videmus his temporibus noſtris, ℔ præſides & Balliui dabãt ſaluaſguardias generales, ſed eis fuit inhibitũ per ordinationes regias factas per regẽ noſtrũ Ludouicũ xij. dicã latius de iure regalium, ℔ acquirũt nobis habẽtes iuriſdictionẽ, vt habet in pluribus caſibus. j. tit. *des confiſcations*. §. j. vbi videbimus quod cõfiſcatio quæ ſpectare deberet ad principẽ, ſpectat tñ ad dominũ habẽtẽ altã iuſtitiam. ¶ Sed quæro, dicit aliquis dominus, ℔ habet iſtud ius ſuper aliquib⁹ hominibus ratione terræ, & poſſeſſionis q̃ habẽt aliqui homines in aliqua terra dicti dñi, aut quia dicit eos ſuos homines, & dicũt tales hoies ℔ nõ ſunt ſui homines, quis erit iudex cõpetens in hoc caſu: an iudex ab eo inſtitutus & ordinatus ſit iudex competẽs? videt ℔ ſic, qa licet ſit per eũ creatus & ordinatus, tñ ex quo habet iura regalia in hoc, videtur ℔ poſſit eſſe iudex ĩ hac cauſa. argu. not. in l. ij. C. de ſent. quæ ſine certa quãtitate. vbi Salic. no. illã. gl. & dicit eſſe ſingulare, † ℔ iudex cõſtitutus à ciuitate ꝑ repub. põt eſſe iudex inter rẽp. ciuitatis, ſeu ipſam ciuitatẽ & ſubditos, cõtra legẽ vnicã. C. ne quis in ſua cauſa. tamẽ dic illã gl. habere locũ inter dominum & ſubditos. & facit ℔ dicit Ioan. Fab. in ſuo breuiario in d. l. vnica. in prin. C. ne quis in ſua cauſa iudicet, vbi dicit † ℔ dñs cognoſcit inter ſe, & agricolas. l. quiſquis. C. de epiſc. & cle. & Spe. in tit. de feudis. §. xvj. ¶ Aduerte tñ † ℔ ſi dominus fuerit iniuriatus ꝑ ſubditum ſuum nõ poterit cognoſcere. Ita Bar. in l. qui iuriſdictioni. in ij. col. ff. de iuriſ. om. iud. ſed inter dominum & alios nõ ſubditos illa gl. non habet locum. ita tenet in terminis An. Siculus in c. nouit. in xxiij. col. de iudiciis, & ideo hoc caſu talis iudex creatus & ordinatus à domino non erit iudex in tali cauſa contra non ſubditos, ſed poterit vt ſuſpectus recuſari.

65 Princeps poteſt facere priuilegiũ ſuũ ius commune.

66

Queſtio.

67

68

69

IN TEXTV IBI, Au ſeigneur.

QVæro an hæc conſuetudo habeat locũ etiam in domino pro parte, vt puta ſi ſint duo fratres habentes bona cõmunia & indiuiſa, quorum vnus efficit miles, & alius capitur in bello, an omnes poſſint exigere iſtud munꝰ. ¶ Iſte caſus potuit euenire in terra de Vchono, vbi dominꝰ de Praye exegit vnũ indictum pro maritagio ſuæ filiæ, ſi nunc dom. de Preſſy vellet aliud exigere an poſſit: & ſi vnus velit exigere primo, an debeat in totum exigere & imponere, an pro illa parte pro qua eſt dominus? Quò ad primum videtur quod hæc conſuetudo habet locũ in domino pro parte, per Bart. & Bal. in l. j. §. domini. ij. ff. ad Silleianum. & ne ſequatur abſurdum ex diſpoſitione ſtatuti, quod debet euitari. §. ſed quod principi. inſt. de iure natur. l. nam abſurdum. ff. de oper. libe. cum vulg. intelligi debet in quolibet domino pro ſua parte ſibi contingente, & non in quolibet pro toto.

Conſuetudo hæc an locum habeat in domino pro parte.

ITem etiã hæc conſuetudo licet loquatur in maſculino genere: tamen etiam mulier ſeu fœmina domina in alta iuſtitia habet iſtud ius, & iſtud ſtatutum etiam comprehendit fœminas, dic vt per ea quæ ponuntur in gl. in verbo, *aucun*. in §. ſequ.

Cõſuetudo hæc locum habet in fœminis.

ADDITIO. Vide Matth. de affl. in dicta conſtitutione, quàm plurimum. in vj. no. in v. dubitatione. †

IN TEXTV IBI, En haute iuſtice.

FVi interrogatus de caſu multũ not. videlicet nobilis dominus Barb. de Hedua, dominus de Marney, de la Balme, tenet in feudũ à nobilibus & potentibus dominis & Baronibus de Vchono terrã & ſeignoriã de Marney, in quã habet baſſam & mediã iuriſdictionẽ reſeruata alta iuſtitia & ſuperioritate do. de Vchono, nũc quia dictus domi. de Marney habet homines in dicta terra & ſeignoria qui ſunt ſui hoies, ſed non ſubiecti in alta iuſtitia, petunt illos homines dicti do. de Vchono talliari & idici ſicut & alios homines illius baroniæ de Vchono, q ſunt homines dictorũ dominorũ ĩ alta iuſtitia, & hoc ꝑ noua militia dñi ſecũdũ cõſue. duc. Burg. dictãtẽ, ℔ ius indicendi cõpetit dño habenti altam iuſtitiã in iiij. caſibus, ſup ſuis hominib⁹ ſubiectis ĩ alta iuſtitia. Quæritꝫ an poſſint? Mihi videt dicendũ ℔ non, per tex. noſtræ conſuetudinis hîc, in his verbis, *au ſeigneur haut iuſticier & ſur les hommes ſubiectz en haute iuſtice*, ex quibus verbis pondero ℔ ad hoc vt talis tallia ſuper aliquibus imponi poſſet, requirit ℔ qui imponi debent ſint homines imponẽtis, & ℔ ſint ſubiecti in alta iuſtitia. Si em nõ cõueniant verba diſpoſitionis noſtræ cõſuetudinis nec diſpoſitio illius, cũ cui non conuenerint verba, nec diſpoſitio conuenit. text. in l. iiij. §. toties. ff. de damno infecto. Alexan. conſil. ſuo xvij. in j. volu. cùm ergo hominibus domini de Marney non conueniant verba noſtræ conſuetudinis, quia non ſunt homines dictorum dominorum, ſed domini de Marney, licet ſint ſubiecti dictis dominis de Vchono ĩ alta iuſtitia, non tamen ſunt eorum homines, ex quo non conue-

Nota cauſam notabilem.

nit eis

nit eis dispositio dictæ nostræ consuetudinis,& q̃ nõ sint homines dictorũ dominorũ patet,quia sunt homines vasalli, & vasallus ratione feudi tenet' præstare homagiũ baroni ex quo est homo dicti baronis.† homo enim hominis mei nõ est homo me'.vt dicit Spec. in tit.de feudis.§.quoniã.vers.xiiij. quęritur. p l. modestinus.ff.de verb.signif.sicut nec libert' liberti mei, est me' libert'.l.alimẽta.§.j. ff. de alimẽtis & cibariis leg.facit tex.in l.licet.§.patẽrnos.ff.de verbo.sign.per quẽ tex.dicit gl.ã.l.modestinus, q̃ vasallus vasalli nõ est primi vasallus, & ideo dicit Spec. in dicto loco q̃ licet barones & alij comites & duces in regno Frãciæ sint ĩmediatè vasalli siue homines ligij regis Frãciæ, tñ homines ipsorũ baronũ non sunt homines ipsius regis,alle.c.null' primas.ix.q.iiij.c. Romana. de officio ordinarij,ĩ vj.& in c.pastoralis.de offic. ordinarij. bene tamẽ omnes homines baronię qui sunt ĩ regno sunt sub potestate & principatu regis Frãciæ.Sic etiã licet vasallus talis sit subiect' dicto nobili, & baroni habenti altã iustitiã,& sic homo suus ratione vasallagij:tamẽ homines dicti nobilis licet sint sub eius iurisdictione & potestate quo ad iurisdictionẽ altã, nõ sunt eius homines. ¶† An vasallus vasalli mei sit me' vasallus.vide tex.in c.imperialẽ. §. illud quoq; pręcipimus.de ꝓhibita feudi alienatio. per Federi. qui videtur facere q̃ sic,ex quo ibi dicit † q̃ vasallus vasalli dominũ domini offenderit, nisi pro seruitio alterius domini hoc fecerit,feudo suo priuatur,& ad dominũ domini reuertitur. & de hac materia vide per dominum meũ Iasin ti.qui feu.da.pos. xij. col. Et ad dicta hîc antè de homine baronis regis,an sit homo regis, vide Decium in reg.socij mei socius.ff.de reg.iur.

1 *Homo hominis mei nõ est meus homo.*

2

3

ITem etiã & maximè facit: quia istud onus est personale,cùm dicit,*sur les hõmes*, ex quo personę sunt tantũ obligatæ, sed sic est q̃ inspecta persona, homo mei vasalli non põt dici meus homo.vt dicit expressẽ Bal.in l.j.in ij.col.C.cõmunia de leg. Et ideo vasallus mei vasalli nõ tenetur mihi præstare fidelitatẽ, prout dicit ibi Bal. ex quo ergo dicit quod talis tallia seu collecta debet imponi sup hominib' subiectis in alta iustitia,nõ sufficit q̃ sint subiecti in alta iustitia,sed requiritur q̃ sint homines, quia ex quo requirit' act' cũ qualitate,scilicet q̃ sit homo & subiect' in alta iustitia,non sufficit qualitatẽ esse inesse nisi & actus.Et ideo dicit Bar.in l.Fulcinius.§.cũ hoc.ff.qbus ex cau. in pos. q̃ si qs dicat q̃ testes corrupti falsum dixerũt, non sufficit quòd sint corrupti,nisi etiã falsum dixerint.Nõ enim sufficit probare corruptelam sine falsitate,nec falsitatẽ sine corruptela:sic ergo non sufficit quòd sint homines nisi sint subiecti in alta iustitia, nec etiã sufficit quòd sint subiecti in alta iustitia, nisi sint homines ¶Ex quo patet quòd cùm homines dñi de Marney non sint homines dominorũ de Vchono, sed solũ in alta iustitia subiecti,quòd dñi de Vchono non poterunt eos collectare', seu indicere per cõsuetudinem nostram.¶Quantum tamen ad prędicta cogitandum est ex quo dicit Car.Flo.in cle.j.de Iudæis, in fi.& in cle.j.§.terra.de pœ.ibi,tertio quæro in eo q̃ interdicitur quòd terra potest dici mea, vel aliquis põt dicere terrã esse suam, ex quo habet iurisdictionem.† Et sic ratione iurisdictionis potest dicere quis terrã aliquam esse suam.Feli.in c.examinata, extra de iudic.faciũt quæ dicit Pa.in c. ꝓ illorũ, extrà de præben.& Are.in consi.suo clvj.Fed.consi. suo clxxix. & Car.cõsi.suo xxx.Feli.in c.ij.de iureiu.Sic ergo potest dicere aliquem esse hominẽ alicuius, vel quis potest dicere quòd talis hõ est suus, ex quo in eo habet iurisdictionẽ. ¶ Ex prędictis ergo possunt dicere domini de Vchono, quòd ex quo habent iurisdictionẽ altã in homines dñi de Marney,quod sũt sui homines. Et sic ex quo sunt subiecti in alta iustitia, q̃ possunt talliari & imponi. ¶Itẽ quęro,dominus est in possessione vel quasi talliã imponendi, & illã exigendi ab hominibus & subditis suis,homines verò dicũt i' nõ habere ita faciendi,& ipsum dominum retroactis tẽporibus iniustè & indebitè exegisse dictas tallias, & se in futurũ ad prædicta nõ teneri,quid fiendum? do. Ia.de sancto Geor.in tract.homagiorũ. in xj. col. ponit pulchrũ consilium pro domino,ad illum recurre.

4 *Ratione iurisdictionis quis dicit terram suam.*

ADDITIO. Sed quantum debeat taxari, vide eũdem Matthæum,in dicta constitutione regni Siciliæ, quæ incipit,quàm plurimum,in vj.no.in xj.quæstione, vbi dicit quòd non debet excedere medietatem collectæ generalis in anno.

§. QVINTO.

SI aucun commet simple larrecin qui n'excede dix liures tournoises, pour la premiere fois, il sera puni selon l'arbitrage du iuge, sans mort naturelle, ou mutilation de membres. Et s'il commet plus grand larrecin que de dix liures, pour ladicte premiere fois, il sera puni corporellement selon l'exigence & qualité du cas,& l'arbitrage du iuge. Et s'il renchet,& commet autre larrecin,il en perdra la vie s'il n'a grace du prince.

ISTA consuetudo est etiam in comitatu Niuernñ.in tit. *des iustices*. §. iiij. inci. *si aucun commet*. in comitatu Burgundiæ nihil inuenio:ex quo credo quòd ibi recurritur ad ius commune.

FVrtum †enim nõ est grãde delictũ, vt patet Prou. vj.cum dicitur,Nõ grandis est culpa cũ quis furatus fuerit,furatur enim &c.& dicit S.Tho.ij.ij.q.lxvj. arti.ix. quòd † furtum est minus graue quàm rapina, dupliciter. Primò quia voluntarium per vim est magis quàm per ignorantiam.Secundò, quia rapina est in re & in persona,furtum verò in re tantum.sed credo quod erret in hoc, cum furtum etiam in personã committatur,vnde dicitur Exo.xxj. cap. Qui furatus fuerit hominem,& vendiderit eum,conuictus noxæ, morte moriatur. De pœna furis iure diuino ponitur Prouer. vj. & prohibetur illo iure, prout hẽ Exo. xx. Nõ furtũ facies.& Leu.xix. Nõ facies furtũ. & Deut. v.Furtum quoque non facies.Et de detestatione eius vide Bernardinum de Bustis in j. parte sui rosarij, in sermone xxvj.in litera F.¶† Vnde furtum est contrectatio rei alienę mobilis & corporalis,fraudulosa,inuito domino,lucri faciendi gratia,siue ipsius rei, siue vsus rei,siue possessionis.l.j.ff.de fur.§.j. inst. de obli. quæ ex deli.nascun. Et dicit glos. not. & ibi Bal. in l. si te. C. ex quibus causis irrogatur infamia. † quod triplex est furtum, improbum scilicet simplex furtũ quod committitur:improbius, vt crimẽ expilatę hęreditatis:improbissimũ,vt rapina.& dicit text.in cap. dixit dominus.xiiij.quæstio.quinta. † quòd appellatione furti omnis illicita vsurpatio rei alienæ intelligitur

1 *Furtum nõ est grãde delictũ.*

2 *Rapina grauior furto.*

3 *Furtum quid.*

4 *Furtum triplex.*

5

ligitur.& vide quæ dicit Alex.in consil.ciij.in iiij.col.
6 Rapina. in j.vol.vbi dicit,† quod rapina est valde improbum furtum. Et adde dicta per dominum meum Ias. in l. rem quæ nobis, in j.nota.ff.de acqu. poss.

ADDITIO. Vide Matt.de affl. in consti. regni Siciliæ, quæ incipit, violentias,in j.col.†

NVnquid autem crimen expilatæ hæreditatis qđ dicitur furtum improbius comprehẽdatur sub statuto seu cõsuetudine nr̃a? videt primò dicẽdum ꝙ nõ:quia statuta sunt stricti iuris: & strictè intelligẽda & ꝓpriè:nec ad casum impropriũ extẽdi possunt. l.j. §.si is q nauẽ.ff.de exerc.act.ita Bar.in l.quicquid adstringẽde,in fi.prin.ff.de ver.obl.doct.in c.in nr̃a, de iniuriis. declarat Bar. post gl.in l.nõ dubiũ.in iij. col. in iij.q.C.de legi.Zabarella,ĩ xiij.q.in cle.j.de cõsuet. Ale.in consi.cxv.in ij.col.in ij.vol.sed crimẽ expilatæ hereditatis est impropriè furtũ:vt dicit Bal.ĩ l.de his. C.de fur.igitur &c. & istã partem tenuit Salic. in l.si te. C. ex quib. caus. irrog. infa. & Ludo. Roma. in l. gerit.ff.de acqu.hære.& idem Sali.in d.l.de his.

ITem ista nostra consuetudo est cõtra ius cõmune, ꝙ pro furto quis furca suspendatur: vt infrà dicam, ergo etiã ex identitate rationis non debet extendi. l. qđ nõ ratiõe,& l.quod verò.ff.de leg.Ale.in cõsi.cxv. in j.col.in j.vol.dic ꝙ illud qđ dicit, ꝙ pro furto quis non debet mori secundum ius cõmune,nõ est omnino expeditum,vt infra videbitur: sed tamẽ Alexã. in cõsi.suo cxxxv.in pen.col.in j. vol. tenet quod est cõtra ius commune,& ideo,dicit, non debet extendi.

7 Leges punitiuæ delictorum sunt extendendæ.

IN cõtrarium videtur,& istud mihi videtur sustentabilius primò:†nam vbicũq; est aliqua lex, statutum,vel cõsuetudo,quæ tendunt ad puniendum delicta,talis lex,vel cõsuetudo,seu statutũ debet extẽdi etiam ad casum impropriũ.ita notãter dicit Bar.in l. quemadmodũ,circa mediũ.C.de agri.& censi.lib.xj. cũ sit fauorabilis, & pertineat ad rẽpu. ne delicta remaneãt impunita, ad hoc vt prouincia in quiete remaneat,vt l.cõgruit.ff.de offi.præsi. & istam benedictam doctrinam tradit dominus meus Ias. in multis locis,q cã extollit,& tradit in l.qui se patris,in xxiij. col.C.vnde lib.in l.fi.in vij.col.C.de edi.diui. Adria. tol.in l.j.in fi.C.de trãs.in l.j.in v.col.ff.de verb.obli. in l.iij.in ij.col. C.de in ius vocan. imò etiã in correctoriis extẽdi debet in tali casu.ita dicit do.meus Ias. in l.fratres,in ij.col.C.de inof.test.Feli. in c. trãslato. in vlt.col.de cõsti. Sed sic est ꝙ consuetudo cum tendat ad delictum puniendum est fauorabilis,ergo etiã ad casum improprium est extendenda.& istam partẽ tenuit Bal.in l.de his.C.de furtis. mouetur Bal. quia cum crimẽ expilatæ hæreditatis sit largo modo furtum,& adhuc furtũ improbius dicatur,vt suprà dixi, quia arguẽdo de similibus ad similia imò de minoribus ad maiora,seu de positiuo ad comparatiuum per locum à minori,quod famosus expilator,& publicus potest furca suspendi,& dicit Bar.Cæpo.in consi.suo lxviij.in ij.col.ꝙ licet sit sententia stricti iuris,tamen si querelatum fuit de furto, & iudicatũ, ꝙ postmodum non potest fieri de nouo inquisitio super crimine expilatæ hæreditatis,cum nomen expilatæ hæreditatis largo modo dicatur furtum, & vide eũdem in consi.lxxij.in ij.col.post medium.& nota ista,quia possunt euenire in facto, prout quotidie eueniunt.

Benedicta doctrina.

ADDITIO. An arborum incisores puniantur hac consuetudine,cum sint latrones.l.ij.ff.arborũ furtim cæsarum.vide Mat.de affli.in consti. quę incipit, super incisionibus, in ij. col. vbi tenet quòd sic, quod tñ est intelligendum dummodo arbores inciſæ sint fructiferæ, vt idem Matthæus in constitutione quæ incipit,iustitiariis,in x.notabili.

8 Damnũ alicui inferẽs, an dicatur commisisse furtum.

ITem aduerte, † si quis inferat damnum alicui, an dicatur commisisse furtum,& an comprehendatur sub ista consuetudine. dic quod furtũm non est propriè damnũ,sed impropriè.gl.not.in l.prætor.§. hoc edictum.ff.de damn.infec. & ideo an comprehendatur sub ista nostra consuetudine,considera ex his quę suprà dixi, sed vide ad hoc allegata per do. meum Ias.in l.si familia,in ij.col.ff.de iurisd.om.iudi.

ADDITIO. An etiam habeat locum in robaria, vide Bal.in l.transigere,in iij.col.C.de transac.vbi tenet quod sic, sed contrarium tenet in l.si te. C. ex quib. caus. irrog. infa. vide Albertum Brunum in tract. de constitutionibus, in verbo, fur.quasi in fine,& Hippol.in consi. liiij. nu. l. vbi dicit quod iura loquentia in furto habent locũ in rapina & robaria.†

ITem an committens furtum reipubl.istius ciuitati Hedueñ. comprehendatur in hoc statuto,an verò acrius puniri debeat, vide Cæpo. in consil. suo xl. in v.& vj.col.plenè, & de ciuitate Romana, & ex dictis per eum,credo quod non,quia ex dictis per eum constat quòd non est simplex furtum.

9 Consumptio rei alienæ an sit furtum.

NVnquid autẽ denegatio restitutionis rei dicatur furtum,vide do.meũ do.Ias.in l.rem quæ nobis. ff.de acq.poss.Bal.in tit.de pa.iura.fir.c.j.vers.in rubr. ponit alium casum in quo cõmittitur furtũ,scilicet ꝙ si procuratori mitterentur dãna & expensæ ꝓcessus, & alius non habens mandatum, sed fingẽs se procuratorem,& recipiens tãquam procurator tales expẽsas,incidit in crimẽ furti, quod intellige secundũ gl. l.falsus procurator.C.de fur. ¶† Quæro nũquid consumptio rei alienæ,etiam tradita re cõsumenti ad aliquid aliud faciendũ,sit furtum, pone casum quẽ ponũt doct. de quodã iuuene cui mercator quidã dederat cẽtũ ducatos,vt portaret cuidam tertio, iste iuuenis consumpsit istos centum ducatos, nũquid cõmiserit furtum? *missayre si*, & quod peius est, fuit furca suspensus,vt refert do.Ioan.de Imol.in l.si tibi dederim.ff.de don.vbi dicit quod non potuit tantum allegare quin fuerit suspensus, quòd tamen multum conabatur ipsum defendere. & quod sit furtum est tex. in l.si is cui. C.de furtis, & in l.si quis. §. Iulianus. ff. de furtis,& tex.in l.si tibi mãdauero.§.si tibi dedero. ff. mandati. & licet dominus meus Ias. in l. eius qui. ver.quas verò,in pen.col.ff.si cert.pet. voluerit quædam allegare pro defensione illius iuuenis, maximè propter numerationem pecuniarum, quæ fuerat ei facta, tamen salua pace ipsius non credo ꝙ recordatus fuerit de illo.§. si tibi dedero.vbi est expressa numeratio pecuniæ,cum dicatur centũ, ecce ergo quomodo est numerus,& tñ tenetur furti,& non vidi illum tex.allegatum ad istud contra dominum meum.

ADDITIO. Item adde quòd vsura est rapina & furtum.Bald.in l.cum oportet,in princip.in ij.col.C. de bonis quæ li. & æquiparantur. Spec. in tit. de feriis,versicu.quid de causa vsuraria.xiiij.q.iiij.c.si quis vsurarij.Vide Matth.de afflict. in constitutione regni Siciliæ, quæ incipit, vsurariorum. & multæ leges, in quibus ponitur materia punitionis & reprobationis vsurarum, & per Petr.Bellugum in suo spe.princi.titu.de propositione grauaminum. ff. de vsurariis, vbi amplè in materia vsurarum.†

10 Rẽ furtiuã scienter accepta furti communicat.

ITem† etiã acceptans res furtiuas scienter. Bal. in l. seruus.ff. de condi. inde. ¶ Item etiã accipiens rem furtiuam in pignus,quam scit esse alienam, d.l. s. seruus.vbi Bald.& in l.cos.C.de furtis.de qua decisione

& ma

& materia amplè & multum sing. per Ioan. de Ana. & Ludo.Bolo.in addi.in consi.lxx. inci. visis & ponderatis. ¶ Item an receptator furum teneatur pœna huius statuti.vide Bal.in cõsi.cclxvj. alle. per apostil. ad Ang.Aret.in tract.malef.in gl.dicto maleficio sem per astitit. in fi.illius gl. l.qui vas.§.j.ff.de furtis.

11 *Receptatoris furũ pœna.*

ADDITIO. Intellige dũmodo receptator habeat lucrũ ex receptatione,† aliàs nõ punit, vt tenet p plura Hipp.de Marsi.in cõs.liij.nu.28. & tñ in casu ĩ quo habeat lucrũ,adhuc mitius punit, vt tenet idẽ Hipp. de Marsil.in cõs.xlvij.in ij.col.& in cõs.xxx.nu.7.vsq; ad finẽ.in hac materia receptatorũ solent, q opinionẽ tenent q eadẽ pœna puniri debent,allegare tex.p quos nitunt sustinere intentionẽ eorũ. Primò tex. in l.eos.C.de furt.vbi probatur q receptator rerũ furto subtractarũ,tenetur pœna furti.per quẽ tex.dicit ibi Bal.q tẽpore suo fuit suspensa quædam mulier, quæ scienter receptauerat res furatas. secũdò tex.in l.j. ff. de receptatoribus.Tertiò text.in l.iij.in §. nõ tãtũ. ff. de incẽdio,rui.naufra.Quartò tex.in l. j.C.de his qui latro.occul. Quintò tex.in l.cõstitutio.C.ad legẽ Iuliã de adul.Sextò tex.in l.crimẽ.C.ad l.Iuliã de vi.Septimò tex.in l.si quis seruũ. C.de plagiariis. Octauò tex.in l.vni.C. de crimine peculatus.& ideò dicit Bal. in l.data opera,in v.col.C.q accu.nõ possunt,q receptatores furũ pœna mortis debẽt puniri, prout etiã tenet gl.ĩ c.aut facta,de pœnit.disti.j. & aliquãdo fuit ita iudicatũ p arrestũ curiæ de quadã muliere,quæ ex eo q quasdã res furtiuas receptauerat sciẽter,sciẽs illas esse furtiuas,fuit cõdẽnata ad mortẽ,an.do.M.CCCxxx.vt vidi arrestũ curię,& tñ tm receptauerat semel. Ego tamen semper fui & sum opinionis cõtrariæ, q receptatores rerum furto subtractarum non debent puniri pœna mortis, imò mitiori pœna. Licet enim sint aliquæ leges quæ dicant q receptans res furtiuas teneatur pœna furti,vt habetur in d.l.eos, & in l. iij. §. non tantũ. ff. de incendio,rui.naufra.& in l.j.ff. de receptatoribus.Attamen non debet puniri ipse receptãs eadẽ pœna qua debet puniri ipse fur, sed mitiori:ita singulariter dicit Gandinus in tractatu suo maleficio.sub tit.de furi.& latro.col.v.in versic.restat videre &c.circa mediũ, vbi dicit, q licet malefactores & receptatores eorum pariter puniantur,q hoc verbum,pariter, nõ intelligitur simili vel æquali pœna, sed intelligitur pariter,id est ambo puniantur,sed diuersa pœna,allegat text.in l.vlt.in fi.ff.de abigeis,vbi dicit, q receptator abigei exulat à sua terra per decẽ annos:& tamẽ abigeus punitur pœna mortis.l.j.in j. respõso.ff.de abigeis.& q mitiori pœna puniatur receptator, videt gl.in l.j.ff.de receptatoribus. & istud tenet & cõprobat per multa Hipp.de Marsi.in consi. suo xlvij.in iij.col.nu.vij.& viij.in j.vol.Et ad oĩa iura quæ adducuntur pro parte contraria, † scilicet ad d. l.eos,respõdet pluribus & diuersis modis idem Hippol.in consi.suo liij.in v.col.nu.26.Respondet primò q illa lex,eos,loquitur specialiter in receptãte furem seu rem furatã à seruo:quo casu ita attenditur corruptio serui,quę est odiosa de iure.l.j.ff.de seruo corrupto,& l.si quis seruo.C.de furtis.volo tamẽ q aduertas ad vnũ q gl.in d.l.eos, dicit idẽ esse in eo qui receptat alium qui seruit, ex quo generaliter p glo.extenditur ad omnem seruientem. Aliam solutionẽ ad dictam.l.eos,dat idem Hippol.in cõsi.xxx.in iiij.col. nu.xxij.& xxiij.vbi dicit q d.l.eos,habet locũ quãdo quis receptat furem ante delictum perfectum,vt rem furatã eidem receptet,secus si iã delictum seu furtum sit perfectum, quia tunc nõ amplius dat eidẽ auxiliũ neque fauorẽ.& ad hoc alleg.Ang.de Aret.qui ita intelligit illũ tex.in d.l.eos.Ad l.j.ff. de receptato.& l.j. C. de his qui latrones occultauerunt. nihil facit quo ad receptantẽ rem furatã post delictum commissum, quia ratio illationis est illa quæ restringit mẽtẽ carũ in certis verbis illarum,quæ loquũtur tantũ in receptantibus seu receptatoribus latronũ, nõ rerũ furto subtractarũ: quia sic receptãdo latrones possunt aliæ delicta cõmitti,nõ verò receptando rem furatã, quæ non potest aliud delictũ cõmittere.Ad l.iij.§.nõ tantum.ff.de incendio,rui.naufra. loquitur in receptãte rem raptam & nõ furatã, & plus est rapere quàm furari,& plus punitur raptor quàm fur, vt ibi dicit.Ad legẽ vnicam,C.de crimine peculatus,loquitur in receptante res publicas furatas,aliud verò in receptãte res priuatas, & sic ampliori stylo respõdet Hippoly. de Marsil.in dictis locis ad dicta iura,ex quibus concludit q non inuenit iure cautum q receptatores tãtum rerum furto subtractarũ puniãtur pœna mortis, & tali pœna qua fures & latrones puniri debent. Et dicit maximè hoc esse verũ,quãdo nihil lucri capiunt ex huiusmodi receptatione, cõtra dictum Saliceti in d.l.eos,qui dicit eos puniri etiã quando gratis & sine lucro receptant.quoniã vt dicit Hippol. in dicto loco,nu.33.dictũ Saliceti non est verũ,& loquitur sine lege.¶Et excusant & alio casu receptatores furũ & latronum secundũ l.fi.de recepta.in his scilicet qui eisdẽ in aliquo pertinent,vt sint affines,& in hoc sumẽda est ratio generalis in omnibus his quibus potest esse ratio aliqua excusationis ratione affinitatis aut cognationis,vt dicit lex.& ideò idẽ videtur dicẽdum in amicis.† ex quo vidi in contingentia quodammodo fuisse excusatam quandam mulierem,quæ amore capta cuiusdã, res per eum furto subtractas receptauerat, cum ratione huiusmodi amoris videtur q fuit in quodam furore,cùm nihil furore amoris vehemẽtius,vt dicit text.in §.illud quoque.melius in authẽt. quibus mod.nat.efficiũ.legitimi. Amor furor appellatur,vnde sicut furiosus se nõ sentit, sic nec amorosus,& est similis ebrio,vnde vt dicit glos. Non frater fratri,cũ furor ille venit. Ignæus ille furor nescit habere modum. & ideo dicit Philosophus vij. Ethicorum c.ij.Coire enim & concupiscentiæ venereorum, & quædã talium manifestè corpus transmutant,quibusdam autem insanias faciũt, vt dicit Oldra.consil. ccx.& ibi dicit, quòd huiusmodi furori parcendum est,etiam in quocũque delicto, arg. l. infans & furiosus.ff.ad legem Cornel.de sica.etiam in crimine læsæ maiestatis. l. famosi. ff. ad legem Iuliam maiest. Ex quo dicit parcendum esse amoroso, qui furore libidinis & amoris aliquid prohibitum fecit, cùm id videatur fecisse quasi furiosus & demẽs. Et etiã iuuare põt in hoc imprudentia mulieris amorosæ quæ iuuentuti in pœnalibus pœnis æquiparatur, vt dicit text.in l. fur in omnibus. ff. de regulis iuris. ¶ Quis autem dicatur receptator,vide Lucam de Penna in l. j.C.de desertorib.lib.xij.colum.ij.vbi etiam quomodo puniatur, & in l. vnica. C. de colo. thracen.colũ. iij. lib. xj. & in l. j. C. de deser. lib.xij.

12 *Intellectus pluriũ legum.*

13 *Amoris vehemẽtia & excusatio.*

ADDITIO. De materia receptatorum vide Matt. de afflict.in constit.regni Siciliæ,quæ incipit,patarenorum, quæ est secunda in ordine. Et per Hippolytum de Marsiliis.

ADuerte quia in ciuitate Mediolani, in pluribus casibus supradictis, & maximè in casu §. si tibi dedero.non puniretur pœna corporali propter statutum eorum, quod est, quòd ex delicto habente

in se

in se cõtractum annexum,nõ agitur criminaliter, cũ hic teneẽ talis,& mãdati & furti.tex.in d.§.si tibi dedero. ¶† Item falsus creditor & procurator tenentur furti.ff.de furtis.l.falsus.in princ.§.j.& l.si iussu. Itẽ si rẽ meã tibi do quasi tuã,eã retines aĩo furandi,teneris furti.ff.de furtis.l.si iussu.§.j. vide alium casum in l.si quis vxori.§.cũ Titio. ff.de fur. ¶ Itẽ exactor exigẽs vltra q̃ deceat,tenetur furti.l.etiam.C.de furtis.†

14 *Falsus creditor & procurator tenentur furti.*

15 *Vendẽs rẽ alienã & emens tenetur furti.*

ITem adde†q̃ vẽdens rem alienã,& emens cõmittit furtũ.Alex.in apostil.ad Bart.in l.rẽ alienã.ff.de cõtrah.emp.& Io.de Ana.in c.q̃ cũ fure.ĩ iij.col.de furt.

ADDITIO.De emente rem alienã scienter & furtiuam,vide Io.lupũ in repet. rub. de donat. inter vir. & vxorẽ.§.lxv.nu.liij. & liiij. vbi dicit q̃ q̃ sciẽter pro re aliena soluit,donare vĩ,p̃ l.si fundũ. C. de euictio. Et etiã hæc cõsuetudo habet locũ ĩ abigeo & plagiario,vt tenet Matt.de affl.in cõsti.quæ incipit,iustitiariis,in vj.notabili.Quid in delente instrumẽtũ creditoris,vide Hipp. de Marsi.dic idẽ qñ facit animo lucrãdi,vt tenet idem Hippol.de Marsi.in consi.liij.nu. xxxij.vbi amplè.¶Item producens longius equũ quẽ cõmodato acceperit tenetur furti, & cõmittit furtũ, tex.est in l.si vt certo.§.denique aut.ff.cõmo.l. si furtum.ff.de condi.fur. Ang.in l.inter omnes.§.rectè.ff. de fur.gl.in §.furtũ autem.insti. de obl. quæ ex delic. nascun.Idẽ in creditore qui vtitur re pignorata aliter quã pacto vel iure possit illa vti.l. si is quem pignori. ff.de fur.quod intellige, qñ vtẽs credebat vel sciebat verisimiliter dominũ non permissurum. Et do.meus Ias.in d.l.rem quæ nobis,ponit etiã, nũquid hoc statutũ seu simile cõprehendat robariã.¶† Nũquid autẽ furtum sit publicũ crimẽ vel priuatum? dic q̃ secũdũ dispositionẽ iuris est crimen priuatũ,quia extraneus nõ admittitur ad accusandũ,vt no.ff.de priua. deli. l. fi. Sed si in aliquibus locis de cõsuetudine permittatur criminaliter furem accusare, tunc est crimen publicum,vt insti.de publ.iudi.in princ. dicit tamẽ Bal. in c.ij.de pa.iur. firman. per gl. in l. interdum. §. qui furem.ff.de fur.q̃ etiam si sit pœna mortis ,p̃ delicto, quod est delictum priuatum.Et ita etiam tenet Alex. in rub.ff.de fur,Bart.in l.pen.C.ne ex deli.defun.

16 *An furtũ sit publicum vel priuatum crimen.*

IN TEXTV IBI,
Si aucun.

POne q̃ mulier committat furtum,nũquid debeat puniri pœna illius nostræ cõsuetudinis,cum tãtũ loquatur in masculino? Alex.in cõs.suo cxxxvj.incip. circa primum dubium,in j.vol.quod consiliũ de verbo ad verbum posuit dominus Bar.Cæpo.in cõs.suo xxxvj.dicit†quod statutum loquens,quod quicunq; fur debet furca suspendi, non comprehendit mulieres & fœminas,quia istud statutum est pœnale & cõtra iuris communis regulas,& per consequens odiosum,sed†in pœnalibus & odiosis ac strictis,masculinum non concipit fœmininũ,vt est casus nota. in.l.j. §.quare.ff.de ventre in poss.mit.No.Ludo.Rom.in l. ij.in princ.in ij.col.ff.de verbo.oblig.& ita tenet maximè in illo statuto, quod loquitur in masculino qualificato , & quia in illa prouincia mulieres non solent furca suspendi.Et ideo cum talis pœna non congruat sexui mulieris , non comprehenditur mulier. ¶ De materia, an masculinum cõcipiat fœmininum. Socin.in suis fallentiis,in litera M,in fallen. cclv. Felin.in c. demonialibus , in versi. sed an masculinum, de senten.excom.& docto.in l.j.ff.de verb.signif.

1 *Mulieres an puniãtur pœna huius consuetudinis*

2 *Masculinum non cõcipit fœmininum in odiosis.*

ADDITIO. Vide Hippolytum in l. siquis necandi.C.ad legem Corneliam de sicariis.†

MIhi videtur q̃ etiã in casu nostræ cõsuetudinis, mulier debet cõprehẽdi.Primò,quia in materia pœnali & odiosa masculinũ cõcipit fœmininũ.ita est tex.ĩ l.si quis id quod,in prin.ff.de iurisd.om.iud.Quẽ tex.ad hoc̃ põderãt Alb.de Rosa. & Pau. de Cast. vbi Alb.addit aliũ tex.l.ait diuus.ff.de iu.fisci.facit l. si q̃s in tãtã.C.vnde vi.idem Alb.in suis statutis,in j. parte q.ix.in pen.col.vbi plenè disputat,an statuta recipiãt interpretationem. Faciunt infinita allegata per dñm meũ Ias.in l.si quis maior.C.de trãsac.& in l. Gallus. in xj.& xij.col.ff.de lib.& posthu.& de hoc magis videẽ tex.cũ doctrina docto.in l.quicũq;.C.de ser.fugi. Bal.rogatus à dño Carolo de malatestis,vt cõsuleret in causa criminali , super delictis cõmissis per quãdã dominã Magdalenam,nunquid deberet puniri pœna statuti punientis furtum tertiũ ad furcas,cõsuluit q̃ sic,& nõ facit mentionẽ de hoc dubio,& ita cõsuluit in cõsi.ccxlvij.in v.parte. ¶ Nunquid autẽ tale statutum cõprehendat vniuersitatẽ? vide Frãc.de Curte in consil.suo xxj. in vj. & vij. col. vbi dicit†quod si statutum dicat , si quis talia fecerit , taliter puniatur, q̃ in tali statuto non comprehenditur vniuersitas , & cogita quid dicendum sit ex dictis per eum ibi.

3 *Statuti pœnale an comprehendat vniuersitatẽ.*

ITem†nũquid ista pœna habeat locũ in clerico , ita q̃ possit puniri p̃ iudices seculares. Nolo istud decidere , sed posset dici q̃ clericos delinquẽtes põt iudex secularis forbãnire,vt dicit Bal.in c.j. §. si clericꝰ, in ti.de pac.tenẽ.& eius vio.vbi quædã dicit quæ sũt multũ rigorosa contra clericos.Et tenet†q̃ clerici de iure nõ possunt de crimine coram iudice seculari cõueniri.c.j.& ij.xj.quæst.j.& c. at si clerici , de iudi. tñ Steph.Aufrerij in repe.cle.vt clericorũ.de offic. ordi. in j.reg.in xxj.fol.ponit xxj.casus in q̃bus iudex secularis cognoscit de crimine clerici.dicã infrà.¶†Nunquid autẽ clericus possit torqueri p̃ laicũ,etiã de mãdato episcopi:vide Feli.in c.vniuersitatis.de sẽt.excõ. & non potest clericus torqueri etiam præcedentibus indiciis,nisi sit infamatus.Felin.ibi & in c.de hoc,de simo.& in c.cum oporteat.de accus.& Hipp.de Marsil.sing.suo lv.aduertas ad vnum.& Paris de Puteo in tract.de syndicatu,in litera M,in versi. mandauit. fo. cxxj.vbi dicit†quòd dicitur infamatus quando contra eum concurrit alia ,p̃batio,quòd aliàs similia delicta fecerit.consului in casu emergenti.Et ad hoc vide Luc.de Pen.in l. oẽs iudices.C. de decurio. lib. x.

4 *Clerici delinquentes potẽs iudex secularis forbannire.*

5

6 *Clerici an possint torqueri.*

IN TEXTV IBI,
Commet.

SEd quid in mandante fieri furtum? dic idem,quoniam comprehenditur in hac consuetudine,quoniam eadem pœna puniuntur mandans & mandatarius , vt no.in l. non ideo minus. C. de accusa. quæ omnia intellige vt antè dictum est.

7 *Clericus quãdo ligatur infamia.*

ADDITIO. Vide in hoc Matthæum de afflictis in constitutione quæ incipit,si quis aliquem.Et dic idẽ in signum faciente vt furtum faciat. l. sacrilegij pœnam.§.fi.ff.ad l.Iul.pecula.†

IN TEXTV IBI,
Simple larrecin.

SImplex†dicitur sine plica, duplex verò dicitẽ duabus partibus constans.Luc.de Pen. in l. missi opinatores.C.de exacto.trib.lib.x.Et quid importet dictio , simpliciter,vide do. meum Ias. post alios in l.j. §.si quis simpliciter.ff.de verb.oblig.

1 *Simplex quid Quid duplex.*

NVnquid†autem sacrilegium possit dici simplex furtũ,ita q̃ sacrilegus hac pœna puniatẽ.Bal.in l. si non

2 *Sacrilegiũ an sit furtum.*

BIU Cujas

si nondũ.C.de fur.versic.sed nunquid sacrilegium est
3 furtum. dicit † ꝙ propriè non est furtum, sed delictũ maius furto.ff.ad leg.Iuliam pecu.l.sacrilegij.& ff.de pœnis.l. aut facta. §. locus. Omnis tũ pœna quę statuitur in furto per legem municipalem habet multò
4 magis locũ ĩ sacrilegio.† quia qđ pluris est, vtiq; tãti est.l.cum furti.ff. de in lit.iuran. Et faciunt quæ dicit Alex.in apostil.ad Bart.in l.de hoc. C. de crimi.sacri. De Vitalinis in tract.suo maleficiorũ, in tit. de sortilegiis,dicit ꝙ quandoq; dantur bestiis, quãdoq; cõburuntur,quandoq; ad furcas damnãtur,sed † tamen

§ Pœna pro qualitate delinquentũ imponenda. èst imponenda pœna ꝑ qualitate personarum,& pro ætate delinquentis. In minore enim ætas miseratiõe indiget,vt ff.de minori.l.auxiliũ.§.in delictis.faciunt quę dixi infrà in hoc.§.in gl.*à l'arbitrage du iuge*,quasi in fi.¶Item pro tẽpore,an fiat necessitate famis,vt est tex.in c.si quis propter necessitatem. de fur. & faciũt quæ dixi in hoc.§.in glos.*il en perdra la vie*,in j.limitatione. ¶ Itẽ pro sexu,an sit mulier,vt dicit tex.in l. sacrilegij.ff.ad l.Iul.pecula.& Cæp.in cons.suo xxvj. in

6 Pro vtĩ qualitate. iiij.& v.col.& dixi ꝛ.in hoc.§.in glo.*si aucun*. ¶ † Item pro rei qualitate, & similibus,vt dicit text.in d. l. sacrilegij. ¶ Cæterùm si quis interdiu modicũ aliquid ex templo tulit,pœna metalli coërcendus est.Ex quo cũ quidam Ioan.*Testard* Heduen.fuisset captus in ecclesia S.Lazari,cũ pecuniis vsq; ad summã xiiij.Francorum,quas die ascẽsionis anno D. M.CCCCCX. furatus fuit in vna arca, vbi eleemosynæ & oblationes reponebãtur,quæ est ante locũ vbi reponitur caput sancti Lazari,quam fregerat cũ vno baculo, ad persuasionẽ domini Hilarij *de la grange*: licet de alio sacrilegio accusaretur,tamen quia non sufficienter probabat', dictũ fuit ꝙ nõ deberet mori, quia erat res modica. Itẽ quia iuuenis:vt suprà dixi.Et faciunt etiam quæ dicit

7 Pœna sacrilegij est extraordinaria. Salic.in rub.C.de crimi.sacrile. vbi dicit † ꝙ sacrileg' punitur extra ordinẽ,& ex arbitrio citra mortem, & dicit tex.in d.l.sacrilegij,cum gl. ꝙ hæc pœna est extraordinaria.& dicit tex.in d.l.sacrilegij,ꝙ sacrilegus capite punitur, quod intelligẽdũ est de maiori pœna
8 capitali.l.interpretatione.ff.de pœ.† Et appellatione pœnę capitalis,venit etiã deportatio in insulã, text. est in l.capitaliũ.in prin.ff.de pœnis, quæ quidẽ pœna æquiparatur pœnæ banni,quę hodie apud nos est in vsu.prout glo.in §.cũ autẽ.insti.quibus mo.ius pa. pote.sol.Cogita si bene fuerit dictum. Inuenio tamẽ Bertachinũ in suo reperto.in verb.sacrilegiis,in versi. xvij.dicentẽ se ita iudicasse in casu emergenti contra vnum iuuenem, qui tamen vnum sacrilegium cõmiserat, quem solum puniuerat in mutilatione mẽbri.

ADDITIO. De pœna sacrilegij quomodo puniatur, & quot modis committatur sacrilegium, & an sit crimen seculare, an ecclesiasticum, & an si fuerit punitus per vnum iudicem possit iterum per alium puniri,vide Matt.de affl.in constit.regni Siciliæ, quæ incipit,multæ leges.†

9 Simplex furtũ quãdo dicatur. QVæro † quando dicatur simplex furtũ? Dic quod est contrectatio fraudulenta rei alienæ, inuito domino,vt suprà dixi.¶Aduerte tamẽ, † quia de iure

10 Furtũ vnicum quid. vnicum furtum dicitur,quod de vno loco, vno contextu,etiã de pluribus rebus fit simul.ita dicit Barto. in l.eum qui.§.idem respondit.ff.de fur. Bal.in auth. sed nouo iure.C.de ser.fugit.Ang. Aret. in tract. maleficiorum,in gl.in versꝰ.vestẽ. in xxxiij. fo.in impressiõe noua.& in iiij.col.illius folij,versic.hinc sumpta occasione dicit ꝙ vnũ furtum est, quod de vno loco, vno cõtextu siue vno tempore fit, etiam si plures furent'.Ang.de Peru.in d.auth.sed nouo iure, dicit ꝙ si quis aperto dolio,per plures vices vinum distraxit in pluribus lineis,continuato tempore, vel iuit ad scrinium frumẽti quod distraxit in sacculis vt melius posset portare. Inter plures vices continuato tẽpore cõmisisse vnum furtũ dicitur,& nõ plura. l. vulgaris est quæstio.ff.de fur. Nam continuatio temporis cõtextualitatem inducit, & vnitatẽ delicti. declarat.l.j. C. vnde vi.gl.ff.de adul.l.quod ait in prin.ita etiam dicit Soci.exemplificãdo in cõsi.suo xxxiij .in iiij.col. versꝰ. item facit.Bal.in cõsi.suo hîc antè alle.scilicet ccxlvij. in v.parte,& quod idem Bal.in consi.xlviij.in ij.parte.dicit tamen Bal.in d.consil.ccxlvij.quòd si dicatur pluribus vicibus,ꝙ intelligitur de pluribus furtis. & dicitꝙ ista verba significãt diuersa delicta numero & tẽpore.Et videt' vt dicit casus in ratione sui in l.agraria.de termino amoto.ff.vbi dinumeratio terminorũ inducit dinumerationẽ delictorum,& in l. quicũq;. C.de ser.fugi. ¶ Quãdo autem pluralitas actuum inducat pluralitatem delictorũ, vide Bar.in l.inficiando.§.infans.ff.de fur.quẽ iã ꝛ.alleg.in §.iij. huius tit.

ITem adde quod etiam dicitur vnicum furtũ si plures res diuersorum furatæ fuerunt,ita Alexand. in l.si familia.ff.de iurisd.om.iudi.per no.in l.j.§.si plures, & ibi Bart.ff.de sepul.vio. Adde quòd etiam dicitur vnum furtum si plures furantur eandem rem, propter vnitatem rei subtractæ, & pro vno furto debet reputari quò ad istud statutum.ita Bart.in d. l. si familia,& ibi Paul.de Cast.

ITem adde ꝙ etiam si plures furati fuerint in pluribus locis, & inuenti fuerint in alio loco, censetur vnũ furtum.ita Raph.Fulg.in consi.cxlix.incip.super inquisitione formata,in ij.col.¶Sed pone aliquis cõmisit vnum furtum in comitatu Burgũdiæ, quod est territoriũ aliud & diuersum à territorio ducat' Burgundiæ.Postea venit in hanc ciuitatem Heduen.quæ est in territorio ducatus Burgũdiæ,& in dicta ciuitate committit aliud furtum, an primum furtũ cumuletur cũ secũdo,ita vt de secundo possit mutilari:aut, si sit tertiũ,possit furca suspendi:Bart.in l. si cui. §. fi. in vlt.col.ff.de accus. dicit, aut quęritur nunquid de delicto alibi commisso,puta in comitatu Burgundię, possit puniri in ista ciuitate Heduensi,quæ est in alio territorio : aut quæritur nunquid delicta alibi commissa debeant cumulari cum delicto hîc commisso, ita vt aggrauetur delictum hîc commissum. Quantum ad primum dicit Bart. ꝙ si quis commiserit alibi delictum,pro illo delicto non potest puniri in ista ciuitate, & ita dicit etiam tex.in d.§. fin.Et ita tenet Dyn.& Ludo.Bologni.in consi.lvij.in principio.

LImitat illud Bart.in ciue istius ciuitatis, ꝙ ratione originis potest puniri de delicto cõmisso alibi,vt l.j.C.vbi de cri.agi.opor. ¶ Item est idẽ si plura delicta alibi commiserit,& hîc vnum,quia tantum ꝑ illo quod hîc commisit potest puniri hîc,& non pro aliis alibi commissis.Videtur distinguendum , quod aut iudex vult procedere per modum inquisitionis hîc, de delicto alibi commisso , & tunc non potest, aut per viam accusationis,& tunc potest.Et ista opinio recitatur per doc. disputantes istam materiam. Disputauit enim Cy.& eius opi.recitatur per Bart.in l.j.in viij.q.C.de summa trini.& fide ca.vbi plenè determinat, & multa per Alex. & Moder. allegantur.

TVdic ꝙ etiam idem est si per modum inquisitionis in ciue,ratione originis vel domicilij. Ita per plura tenent ibi Bart. Bal. & multi alij. Et ista est cõmunis , à qua non recedas. ¶ Addunt tamen vnum † quòd pœna delicti debet imponi secũdum statutũ

11 Pœna debet imponi secundum statutum loci delicti.

vel ob

vel obſeruantiam loci delicti, ſi quæ ſit ſpecialis, non ſecundũ obſeruantiã loci inquiſitionis. Sed hoc vltimum ibidem non tenet Bal. tamẽ tenet quod tutior eſt opin. ꝙ ꝓcedi poſſit per viã inquiſitionis, & punitio fieri per iudicem proprium, non attenta qualitate loci delicti, ſed attenta qualitate perſonæ, quæ eſſet affecta ꝓpter delictũ, & obligatio ſequit̃ delinquentem, † quia noxa caput ſequitur, inſtit. de noxa. §. j. Et iſta eſt opin. Bal. & Bar. vbi ſuprà poſt alios, quicquid dicat Io. An. in addi. ad Spe. in loco alleg. per Bart. & tenendum eſt cũ iſtis. Ita tenet Pan. in c. cũ cõtingat, in ij. col. extrà de fo. compet. idẽm Pan. in conſi. xxiiij. incipi. Rodolph. in j. vol. Ang. in diſputatione ſua incipiẽte, Bononienſ. in j. charta, tenet idem. Imola etiã decidit quòd illud eſt verum, etiam ſi delictũ fuiſſet commiſſum in territorio, etiam in loco exempto. per tex. in l. ſi quis in hoc. C. de epiſc. & cler. quẽ extollit ibi, nec expectet vt epiſcopus iniuriæ ꝓpriæ vltionẽ aggrediatur. Ita enim ſupradicta intelligunt̃ de iudice cõpetẽte ratione originis vel domicilij. ¶ Sed quid in nõ ſubdito ratione originis vel domicilij, nũquid poſſit cõtra eum inquiri, vel puniri poſſit de delicto alibi commiſſo? Iſta quæſtio eſt quotidiana, & pauci ſeruant veritatem iuris in eadem, quæ eſt breuiter, ꝙ extra loca, videlicet delicti, domicilij, vel originis, vel alterius in quo iure nõ ſortitur forũ, accuſari aut aliàs contra eum procedi non põt, nec puniri poteſt. Item eſt tex. formalis in cle. paſtoralis, in fin. §. rurſus, de re iudi. verſi. punitio tamen eorum. Punitio † enim delictorum extra diſtrictum imperij commiſſorũ ad imperatorem non pertinet, vt dicit ibi tex. & ſi dicatur quod per hoc crimina remanebunt impunita, dic quod ad iſtud eſt reſpõſum, eo quod punitio eſt fienda per iudicem competentem, aliàs non valet ſentẽtia. C. ſi à non cõpet. iudi. & dicta clemen. paſtoralis.

12 Noxa caput ſequitur.

13

FInaliter tamẽ puniet̃ in hoc ſeculo vel alio, quia ſi differatur eius punitio ad tẽpus, non proptereà impunitus abibit, iuxta dictũ Catonis moralis dicẽtis, Nolo putes prauos homines peccata lucrari. Tẽporibus peccata latent, & tẽpore patẽt. Nam aut repertus hîc committit aliud, & tũc alia commiſſa aggrauabũt iſtud, vt infrà dicã. Aut abſtinet ab aliis delictis, & bene viuit in hoc ſeculo, adhuc tamen nõ remanebit delictum impunitũ. † Deus enim nullũ malum impunitũ relinquit, xxij. q. vlt. c. quoties, cũ glo. fi. de pœni. diſtin. j. c. null⁹. Nec omnia delicta quæ in hoc ſeculo perpetrãtur, puniri poſſunt hîc, aliàs fruſtrà eſſet purgatoriũ & infernus. Cùm dicit text. vj. quæſt. j. c. ſi oĩa in hoc ſeculo vindicata eſſent, locum diuina iudicia non haberẽt. Dicit tamen Bal. in l. ſi ex falſis. C. de trãſactio. & in c. veniẽs. de teſtibus, ꝙ delicta enormia quodam nutu diuino ꝑ voces populi, licet ſint quodammodo occulta, vt plurimũ ſolẽt reuelari. ¶ Limita prædicta duab⁹ limitatiõibus. Primò, in vagabũdo, quia in caſu vbi non fit remiſſio ad locũ delicti, ꝙ quãdo fiat, & qñ non, dicã infrà, in tit. Des aduenuz, tunc puniri poteſt vbicunque inuẽtus fuerit. Et de illo ĩtelligitur glo. vlt. in l. j. C. vbi de crimi. agi oportet, cũ dicit, Vbi te inuenero, ibi te iudicabo. ꝑ q̃ gl. dicit Bar. in l. hęc es abſens. §. ꝓinde. ff. de iudic. ꝙ multi ribaldi ſuſpenſi ſunt, & quotidie ſuſpendũtur propter illam gl. ¶ Limita ſecundò, nõ habere locum in crimine furti, tenendo opinionẽ Barto. videlicet, ſi reperiretur in alio loco cum re furtiua, ibi ratione nouæ cõtrectationis factæ in alia iuriſdictione, † tũc enim in quocũque loco cum re ipſa reperiatur puniri poteſt, ſecũdum Dy. & Bar. ff. de fur. l. ſi dominum, & illã opi. tenet Spec. in tit. de competen. iudi. aditione. §. j. verſic. ſed quid ſi Lucanus. Tenet Pau. de Caſt. in cõſil. cccclv. incip. Viſo caſu propoſito, in conſiliis nouis, in noua impreſſione. Plures alij tenent opinionem Bar. quos recitat Alex. in apoſtil. ad Bart. in d. l. ſi dominum. & do. Ang. Aret. in tract. maleficiorum, in gl. & veſtem. & ibi pulchra apoſtilla, ad quam te remitto, cùm non velim tranſcribere. contra Bart. tamen tenet Bartho. Cæpo. in conſi. lix. in pen. col.

14 Nullũ peccatum impunitũ.

Cato.

15 Fur vbicunq; se cũ re inuenitur puniri poteſt.

QVantum † verò ad ſecundũ nunquid delicta alibi commiſſa aggrauent delictum hîc cõmiſſum? dic ꝙ ſic, prout dicit Bar. in d. l. ſi cui. §. fi. ff. de accuſat. nam vt dicit, fures publici & famoſi ſuſpenduntur. vt l. capitalium. §. famoſos. ff. de pœ. Modò ſi aliquis alibi fecit plura furta, & hîc vnum tantùm, tũc propter furta alibi commiſſa hîc acrius punitur, quia ſuſpenditur. Furta enim alibi commiſſa qualificant furtum factum hîc, vt acrius puniatur. ¶ Hinc per hoc dicit Sali. in l. ſeruos. C. de vi publi. ꝙ etiã furta, & numerus furtorum quę alibi commiſit in numero furtorũ hîc commiſſorum cumulantur. † vt ſi ſtatuto cauetur ꝙ pro tribus furtis ſuſpendatur, & alibi commiſit duo furta, & hîc vnum tantum, tamen verum eſt dicere ꝙ tria furta commiſit, & ſic ſuſpendetur. quod nota. Ita etiam tenet do. Angel. de Aretio, in tractatu maleficiorum. in gl. & veſtem. in xxxiiij. fo. in iij. col. illius gl. Gandinus ſub rubr. de furtis & maleficiis. plura allegantur per doc. ibi. & per Alex. in apoſtillis ad Bar. in d. l. ſi cui. §. fi. ff. de accu. per do. meum Iaſ. in l. ſi idem cum eodem. ff. de iuriſ. om. iudi. in ij. col.

16 An delicta in vno loco commiſſa aggrauent commiſſa in alio.

17

ET licet cõtra Bart. tenuerint aliqui, maximè Ioã. An. in addit. ad Spec. in rubr. de furtis. & Aret. in tractatu de ſyndico, in q. clxix. vbi dicit aliàs euaſiſſe quendã qui cõmiſerat alia furta in alio territorio, qa non aggrauauerũt furtum cõmiſſum pòſt. & ipſemet Bar. ſibi contrarius tenuit contra ea quę dicit in d. l. ſi cui. Et ita tenuit in tractatu de iuriſ. in iiij. col. ¶ Tene tamen aliam opi. tanquam communem, à qua non eſt recedendum, quam tenent omnes allegati per do. Iaſ. in d. l. ſi idem cum eodem. & per Aret. in d. loco hîc antè alleg. quam extende etiam ſi de delictis alibi commiſſis fuiſſet punitus, quia perſeuerauit in delinquendo. ita Alex. in apoſtil. ad Bart. in d. l. ſi cui. §. fi. Bal. in auth. qui ſemel, in v. col. C. quomodo & qñ iudex. & in auth. ſed nouo. C. de ſeruis fugi. Pet. de Ancha. in c. canonum ſtatuta. verſ. format alibi idem Bal. de conſti. & in cle. j. de pœ. ¶ Contrarium tamen tenuit Franciſ. de Arc. in c. cum non ab homine. in iij. col. de iudiciis. & in c. ſicut. in ij. col. de teſtibus. & Feli. in c. cùm contingat. in ij. col. de foro competenti.

QVid autem ſi fuerit inquiſitus de tribus furtis, tamen de primo & ſecundo fuit abſolutus, nunquid illa duo prima debeant computari, vt aggrauẽt vltimum? Videretur dicendum quod ſic, arg. text. in auth. qui ſemel. C. quomodo & quando iudex. vbi prima contumacia euacuata per expenſarum refectionem eſt proficua ad augmentationem pœnæ inducendam in contumaciam ſecundam. Sic etiam in ſimili dicendum eſt in caſu noſtro. Si enim quis inquiſitus fuerit de duob⁹ furtis, licet de his fuerit abſolutus, ſi committat tertium, videtur ꝙ illæ duæ primæ inquiſitiones debeant aggrauare iſtud vltimum.

COntrariam tamen partem tanquam de iure veriorem tenendam eſſe cenſeo. Moueor rationibus quibus Roma. in conſilio ſuo ccxxxvj. incipiẽte, vt præmiſſa conſultatio. motus eſt, tenendo quòd primæ duæ annotatiões falſitatis de quibus annotatus fuit

BIU Cujas

tus fuit absolutè non aggrauāt delictū, videlicet quia dicta nostra in hac materia intelligi debent, quando quis fuerit annotatus veraciter de delicto effectualiter. vt est tex. in l. ij. ff. de pœnis. nō enim qs effectualiter delictum commisit, si ex eo fuerit absolutus, cum etiam dicatur in regula, non præstat impedimentum. de reg. iur. lib. vj. ℣ quis non debet sentire damnū, qui duratiuum effectum non est sortitus, & facit in l. ij. cū duabus sequ. ff. de ope. libe.

18 An delicta gratia principis remissa aggrauent sequentia.

QVid † autē si de duobus primis furtis fuerit restitutus in integrū per gratiā principis, nūquid duo prima furta de quibus fuit restitutus per gratiā, debeāt cumulari cum tertio, & illud aggrauent? videtur primò dicendum quòd non, † nam legitimatio est

19 quædam restitutio primis natalibus. §. illud verò em. in auth. quib. mod. natu. effi. sui. sed sic, quòd vbi quis est legitimatus, hoc est, restitutus primis natalibus, ℣ quiparat legitimo, & perinde debet haberi ac si nunquam fuisset illegitimus verè, & non fictè. ita Bar. in l. si quis pro emptore. in iij. q. princ. versi. Item quęritur circa prædicta, vtrū ista fictio fungatur &c. ff. de vsucapio. ita tenet Alexā. in consil. ij. in v. col. incip. Viso codi. legi. tra. in j. vol. & est repetitū de verbo ad verbū consil. lxxxvij. in ij. vol. do. meus Ias. in l. hac consultissima. §. ex imperfecto, in ij. col. C. de testa. & in l. j. in ij. col. C. de bonorum poss. contra tab. ¶ Sic ergo si princeps quem restituat, videtur ipsum facere talem, qualis erat ante delictum consummatum, & tunc non erit fienda computatio de aliquo delicto.

20 Restitutio quid.

ITem † etiā sonat verbū restitutio, cū sit in pristinū statū repositio. l. ℣ si minor. §. restitutio. & ibi Bart. ff. de mino. Bar. in l. ab hostib⁹. §. sed qđ simpliciter, in fin. & in ij. col. vers. veritas est. ff. ex quib⁹ causis maio. Spe. in tit. de restit. in integrum. in §. j. in ij. parte. Bart. in l. Gallus. §. & quid si tātum. in v. col. ff. de lib. & posthu. Bar. in l. interdum. in j. col. ff. de condic. indebiti.

21 ITem † etiam, nā si quis cōmiserit delictum ex quo pœnitētiam egerit, aut indulgētiam habuerit, perinde haberi debet ac si non deliquisset. ita est tex. notabilis in l. imperialis. C. de nuptiis. in §. si miles. vbi dicit Bar. & post eū Bal. qđ facit pro teste periuro ℣ si egerit pœnitentiam, & indulgētiam habuerit, poterit iterum admitti in testem, cùm perinde habeatur, ac si nunquam fuisset periurus. ¶ Hinc per illum tex. dicit Io. de Isern. in tit. quę fuit prima causa beneficij amittendi, ℣ si princeps restituat aliquem proditorē, ℣ pater non poterit illū exhæredare post illam restitutionem. Et plus dicit, ℣ si quis appellaret eū proditorē, puniretur actione iniuriarum. & ita consuluit Barba. consi. iij. inci. Clementissimi Dei patris, in iij. col. in ij. vol. ¶ Hinc dicit etiā Spe. in ti. qui filij sint legit. §. pen. ver. quid si filia peccauit. † ℣ filia quæ peccauit in corpus, non debet à patre ali, neque dotari. & Bald. etiam in l. fi. C. de dotis promissio. tamē si filia fuerit emendata, & ita ℣ delictum fuerit purgatum, debet ali. ita Spec. in dicto loco. versi. quòd si pœnitentiam egerit. Canoni. in c. quintauallis. de iureiu. vbi Anto. de But. in iij. col. & Panor. in ij. col. do. meus Ias. in l. in arenā. C. de inoff. testa. & in l. si filiam tuam. C. eo. & in auth. non licet. C. de lib. præteri.

22 Filia peccans in corpus non debet ali à patre.

23 Infidelitas præcedēs non nocet cōuerso.

ITem † etiā facit, qa infidelitas præcedēs non debet nocere cōuerso. Ita tex, nota. & ibi gl. & doct. in c. eā te. de rescriptis. ¶ Sic ergo ex prædictis dicendum est, ℣ sicut quādo delictum est extinctum, siue per pœnitentiam, siue per indulgētiam, ℣ amplius non potest obiici delinquēti. Sic etiam illi qui commisit delictū, quādo est extinctum per restitutionem quæ fit gratia principis, non potest plus obiici de delicto.

VIdeo tamē in his communē obseruantiam esse in contrariū, & vī esse æqua & iusta. Nā ex quo ille qui habuit grām de primo & secūdo furto, aut de primo, tñ non fuit memor beneficij accepti, & nō remāsit in sua purgatione primi delicti, nimirū si priuilegiū amittat, cū concessa abusus fuerit potestate. l. Iudæos, & ibi gl. C. de Iudæis. cū vulg. † Nā etiā ex quo quis est confessus delicta, si recidiuat in peccato, rōne recidiuatiōis, omnia delicta prius facta redemit, quod ꝓbatur parabola saluatoris Matt. xviij. vbi inquit, ℣ regnum cælorum assimilatū est homini regi, q voluit rationē ponere in seruos suos, cū autē inuenisset vnū de prædictis seruis debitorem suum decem milliū talentorum, rogatus ab eo omne debitū dimisit, & ille seruus alium cōseruum suum debitorem centū denariorū, noluit eius misereri, sed posuit eum in carcerē, ꝓpter quod ille rex fecit apprehendi prædictū seruū suum, cui prius dimiserat debitū, & tradidit eum tortoribus, donec redderet totū debitū. Ex qua parabola vī ℣ delictum semel dimissum, redit per recidiuationem. Et istud tenet August. in lib. de baptismo, arguēdo ex illa parabola. Et idem etiam tenet magister sniarum in iiij. distinc. xxij. c. j. Et pro hoc facit, qđ habetur de pœnit. distin. iiij. c. considerandum est. sub c. si Iudas. & in l. si manumissori tuo. C. de obsequ. patro. præstan. & in l. si manumissus. C. de liber. & corū lib. † vbi seruus semel manumissus si per ingratitudinē aliquid in dñm cōmiserit, redigitur in priorē seruitutem. Et facit ad hoc tex. in auth. vt libert. de cæterō. §. habeant itaque, versi. v. coll. vj. Ergo à simili dicendum est, ℣ sicut homo p recidiuationē redit ad prius delictum, & per ingratitudinem recidit in pristinum vinculū seruitutis: ita dicendum est in casu nostro. Cū enim semel demissa sint delinquenti delicta, si recidiuat in delicto, priora delicta redeunt, ita vt aggrauēt vltimum. Et in hoc non est dubium, prout etiā tenuit Bernardinus de bustis in suo rosario in prima parte, sermone xxv. parte tertia, in lra grossa. C. ergo vltimū delictum commissum facit vt alia furta prius cōmissa, quę fuerunt remissa per gratiā principis, redeant quò ad aggrauationem & augmentationem illius vltimi delicti, & ita vt sit locus nostrę cōsuetudini, & si mihi casus eueniret, ita iudicarem, attenta communi obseruantia in hac patria, à qua non est recedendum.

24 Recidiuās post cōfessionem omnia præcedēta peccata redintegrat.

ADDITIO. Ita etiam tenet Matthæus de afflictis in cōstitutione regni Siciliæ, quæ incipit, ad legitima pōdera. in iij. li. & ita obseruat curia, & vidi ita obseruari. ¶ † Aduerte tamē quòd quādo est quis fustigatus pro furto, nō debet de carcere relaxari donec furtum reddatur. Bal. in l. quod euitandi. C. de condi. ob turpem cau. vide deci. capellæ Tholo. & ibi addit. q. xxij. vbi plura alle.

25

26

ADDITIO. Et aduerte ℣ quando est fienda restitutio rei in delicto ℣ potest fieri sententia restitutionis rei in principali, & quomodo fieri possit, vide Mat. de affli. in constitutione regni Siciliæ, quæ incipit, si quis in posterum. in xiiij. notabi.

PONe † quòd fur ante cōdemnationem soluit, & restituit rem furatam, an possit postmodum fustigari? videtur quòd non, per ea quæ dicit Bald. in l. si reus paratus. ff. de procuratori. & Feli. in c. cum te. in ij. col. extrà, de re iudica.

27

IN TEXTV IBI,

Qui n'excede dix liures.

¶ Vide Barto. in consil. cxcix. vbi ponit de qualitate

BIU Cujas

augẽte delictum,an debeat esse ex noua accusatione.

IN TEXTV IBI,

Pour la premiere fois il sera puni.

1 Furtum quomodo de iure puniatur.

QVæro † quomodo puniatur furtum de iure? dic quòd pro furto quis non debet mori. ita tenet Alex.consil.v.in fi.in j. vol. sed pro furto tãtum venit mẽbri abscisio.auth. sed nouo iure. C. de seruis fugi. quando est vna sola contrectatio. Fel. in c. postulasti. in vlt.col.in fi.de foro compet. ¶Delictũ enim est priuatum,& ideo pœna extraordinaria debet puniri. ff. de fur.l.fi.ff.de priuatis delictis.l. vlti.

ADDITIO. Vide Mat.de affl.in constit.regni Siciliæ,quæ incip.iusticiariis.in xviij.nota.& in constitu. eos qui scienter,in secundo notabili.in iij.lib. attamẽ de iure infamat.§.ex quibusdã, institit. de pœna teme. litigantium.si tamen imponatur pœna furti ex statuto nõ infamat,quoniam statutũ habet vim cõdictionis ex lege,quæ non infamat,vt dicit Bal.in sua practica,in tit.de statutis.in xvj. quæstione.†

LImita nõ habere locũ in furibus & latronibus famosis,& insignibus,& grassatoribus,q furca suspendi debẽt.l.capitalium.§.famosos.& ibi Bart.ff.de pœnis.Pro talibus enim iudex pati non debet aliquẽ orare,quorũ fera & periculi sui nescia feruet insania.

2 l.per omnes.C.de defensor. ciuita. †Et iudex ex officio per sentẽtiam potest condemnare furẽ ad furcas, vel ad aliam pœnã corporalem.& nihilominus ex officio facere restitui rem passo furtum.l.interdũ.§. qui furẽ.& ibi per Bar.ff.de fur.Iaco.de S.Georg.in l. imperium.in j.lectu.col.ij.ff.de iurisd. om. iudic. Etiam si non fuerit petitũ per partem,vel aliter petitũ quàm deceat, vt tenet Guil.Bened.in repet.c.Raynu.in verbo,si absque liberis.ij.de fideicommissa.substit.num. xxxix.de testa.

3 ET aduerte † in istis,quia inter eos est lata differẽtia, nam famosus latro debet furca suspendi.d. §. famosos.idem dic de fure famoso.Bar.ibi,famosus autem fur.prout declarat tex.in §.fures.in auth.vt nulli iudicũ.† Et fur famosus dr,qui tria furta cõmisit, secundum Bar.in l.nemo.C.de epis.audien. & in auth. sed nouo iure.in j.col.C.de seruis fugi.& Ang.in l.qđ si nolit.§.qa assidua.ff.de ędil.edic.& iste est furca suspendẽdus de iure,prout tenet Bar.vbi suprà. ¶Et idẽ Bar.in auth.sed nouo iure.C.de seru.fugi.dicit, quòd etiam famosus latro dicitur, qui cum violentia furat, & in hoc videtur quòd sunt illi qui furãdo intersunt, cum text.dicat ꝙ suspendantur in solatium interemptorũ.& ita tenet do.meus Ias.in l.pe.ff.de cõdict.ob causam.Alij sunt qui etiã pro primo furto suspendũtur,& sunt tales qui in turba cũ telis ædes alienas expilãt,& cum fractione expugnant,maximè de nocte, quoniã tales per curiam etiam pro primo furto furca suspenduntur,secundũ tex.in l.hi qui ff.ad l. Iuliã de vi publica.Et istis latronibus publicis & famosis non est dãdus aduocatus,vt facit tex.in l.omnes. C.de defens. ciuit.Aduerte quia Hippol.de Marsi.in consi.iij. nu.ij.& in consil.liij.nu.xxxiij.dicit,quòd de iure cõmuni pro furto quis non debet mori, nisi in duobus casibus,scilicet in famoso latrone,& in odium rũpentis pacem.ponam alios infrà.

4 Fur quãdo dicatur famosus.

5 Octo casus in quibus quis furca suspenditur.

ET aduerte,† quia sunt octo casus in quib' qs furca suspendit. Vnus est in famoso latrone,vt hîc dicitur:alios ponit Alb.de Gandino in suo tractatu malefi.in tit.de pœnis reorũ.in xxiiij.col.ibi,item suspẽdere. ¶Contra Bar.tamen in fure tenẽt Iac.But. Ang. & Sali.in d.auth.sed nouo iure. & Ale.in cõs.cx. incipiẽte statuto ciuitatis Parmę,in iiij.vol.in vlt.col.Et ibi etiã tenet Ale.cõtra Bal. in hoc ꝙ dicit,ꝙ post tria furta dr fur famosus.& istud idem tenet do.meus Ias. in l.pe.ff.de cõdi.ob causam,q põderat tex.in d.§. famosos,cõtra Bar.quẽ vide. Idẽ tenet Raphaël Fulgo. in cõs.suo clvij.in j.& ij.col.De furto,& quomodo fures sint puniendi,vide Lucã de Penna,in l.iudices.C. de dignitatibus, lib.xij.vbi dicit,† ꝙ etiã fures clerici authoritate superioris possũt incarcerari & torqueri, quousque res exquirantur. v.q.v.c.illi. xiiij. q.j.c.j.de depositio.c.j.Et ibi ꝙ fures condemnati de furto non possunt esse testes, nisi deprehensi in furto rem restituant.†Et furtũm iudicis est longè grauius quàm sint furta aliorum,vt ibi amplissimè per eum.

6 Clerici fures tor. queri poss. sunt.

7 Iudicis furtũ grauius alior.

SEcundò limita † non habere locũ in fure nocturno qui cũ armis aggredit,quia talis potest & debet furca suspendi.Et istud etiam tenet Scotus in iiij.dist. xv.† vnde,quod fortius est, si nõ poterã euadere persoñã meã,aut perditionem rei,potero ipsum impunè occidere,vt est tex.in l.furẽ,& ibi glo.ff.de sica.& in l. itaque.§.lex.ff.ad leg.Aquil.& Salic. in l.si vt allegas. C.de sica.¶Declara de perditione rei meæ, quãdo esset perditio rei magnæ,secus autẽ si rei vilis, quia tũc non licet mihi furem nocturnũ occidere, etiã telo se defendentem,imò nec vulnerare.Casus est singularis & peregrinus,vbi hoc probatur,in l.si ex plagis.§.tabernarius.ff.ad legẽ aquil. & ita tenet Bal.in l.j.C. locati.Pan.& Feli.in c.ij.versi.secundò limitatur.de homi.¶Sed video multos tex.& multa iura quæ loquũtur de defensione personæ,& cõcludunt,† ꝙ licitum est offendere & occidere offendentem in persona,sed non video quòd dicant ꝙ pro defensione rei tantùm licitum sit occidere. Et sic videtur ꝙ furem nocturnũ,etiam si non possim euitare perditionem rei meę, non est mihi licitum occidere.

8 Fur nocturnus sic occidi debet.

9 Et potẽs impunè.

10

ET primò est text. in l. vt vim ff.de iusti. & iur.vbi dicit,† ꝙ ꝓ tuitione corporis licitũ est vim vi repellere,sed non dicit ꝓ tuitione rei.¶Secũdò est text. in l.iiij.ff.ad legẽ aquil.vbi tex. loquẽs de fure diurno dicit,si telo se defendat.& est gl.j.in c.cũ homo.xxiij. q. v. & sic vertitur periculum corporis & personæ cũ periculo rerum.De fure autem nocturno licet sit licitum occidere,ex eo ꝙ dubitatur,an venerit ad furandum,an ad occidendum.Ita declarat tex.in c.si perfodiens, de homi. sed illa declaratio nescio si sit tuta. ¶Tertiò est tex.in l.sed si quęcũq;,in princ.ff.ad leg.aquil.quæ loquit de fure,& dicit ꝙ licitũ est ipsum occidere,si metu mortis illud fiat,quasi metus ꝓditionis bonorum non sufficiat.¶Quartò est tex. in l.si furem nocturnũ.ff. de sic.vbi tex.dicit, sine periculo parcere non potuisti.Ecce quomodo loquit tantum de periculo personæ & non rei. ¶ Quintò est text.in l.si vt allegas.C.de sica.vbi tex.loquitur de perditione rerũ, cum loquat de latrone, & tamen dicit quòd licet occidere,si inferendæ necis gratia processerit,nec video ex istis quòd pro defensione rei licitum sit occidere furem:& non mirum,quia non videtur par ratio defensionis rei & personæ, maior est enim psonæ,arg. l. sancimus.C.de sacrosan.eccles.¶Videntur facere duo tex.multum notabiles,quòd pro defensione rei licitũ sit occidere furem. ¶ Primò,text.in l.sed si quæcunque, suprà alleg.vbi dicit,si occidisti furem quem capere poteras, ergo à contrario,si capere non poteras, poteras impunè occidere. ¶ Secundò, multum facit text.Exo.xxij.vbi dicit, quòd si fur perfodiens domum occidatur, occidens non est reus sanguinis. Et illum text.alleg.sanctus Tho.secunda.ij.q.lxiij.artic.

11 Vim vi repellere licet.

vij. vo

BIU Cujas

vij.volens probare q̃ longè magis licet occidere pro defensione vitę.& arguit,si pro rebus,lõgè magis pro vita.Et per illum tex.¶Tertiò limita supradicta in casu.§.si quis quinque solidos,de pace iura.firmã.videlicet in frangẽte pacem, quia etiam pro furto quinq; solidorũ debet furca suspendi.Sed vt dicunt doct.hodie iste casus de cõsuetudine non seruatur. ¶ Quartò limita in casu legis pen.ff.de condict.causa data causa non secuta, vbi præfectus vigilum quendam seruum pro furto,vltimo supplicio affecit. Non video ad illũ tex.solutionem, nisi quia illa sententia pręfecti vigilũ fuit nulla & iniusta,& de facto fecit, quia aliàs dicere esset somniare.sed dicerẽ quia ibi fur erat vilis perso-
11 Administrator rei pub. na,nã istud non est somniare. ¶†Quintò limita quãdo quis administrator publicus pecuniam publicam, vel quis rem sacrã vel religiosam furto abstulerit, qa capitali pœna punitur.tex.in §. itẽ lex Iulia peculat'. insti.de pub.iud.¶Sextò limita prædictam conclusionem, nisi esset furtum vnũ multum enorme & egregium,quia pro illo potest furca suspẽdi, dato etiam q̃
13 Furtum in republica committens suspenditur. statutum tria requireret, † cùm vnũ furtũ valde magnum æquipolleat trib'.arg.l.si is qui tres.§.fin. ff.de excus.tut. † & quia licitum est ex causa leges trãsgredi.secũdum Inno.in c.j.de consti. Ita per prædicta te-
14 Licet transgredi leges ex causa. net Bald.in d.auth.sed nouo iure.in j.col.in fi.& idem Bal.in c.j.§.iniuria.in ij.col.de pace iura.firmã.vbi refert ita tenere Cyn.in d.auth. Ita etiam tenet Pano.in c.inter alia,in vlt.col.de immun.eccle.Et Ange.de Aretio in tractatu maleficiorum,in gl.in verbo, vestem cælestem.dicit se practicasse.Et Ang.de Perusio idem tenet in l.q̃ si nolit.§.qa assidua.ff.de ædil.edic. Aret. in auth.sed nouo iure. tenet cõtra Bal. & dicit q̃ opinio Baldi non seruatur in practica. Idem tenẽt Salic. Fulgo.& Paul.de Cast.in d.auth.sed nouo iure. Ioan. de Anania in c.fin.de furtis.Et ita etiam tenet contra Bal.August.Ariminẽsis in additionibus ad Ang.Aret. in suo tractatu maleficiorũ. Ita etiam tenet do. meus Ias.in l.j.in'ij.col.C.de preci.impe. offeren. & in l.pe. ff.de condi.ob cau.& ibi Baptista Cacialupus dicit,q̃ semel vidit quendam qui commiserat furtũ mille ducentum ducatorum,qui euasit pœnam mortis, licet furtum esset magnum, & q̃ tantum fuit punitus pro vno furto.Et q̃ ita consuluerũt multi doctores Perusini,& multi Ferrariẽses. Idẽ tenet do. meus Ias. §. ex maleficiis,in ij. & iij. col. instit.de actio.& in l.cũ seruus.ff.de conditio.causa data.maximè per motiua allegata per ipsum in tribus locis,videlicet per text. in c.furtum autẽ.xxiiij.q.vlt.& per tex.in authẽ. vt nulli iudi.in §.si verò.

15 Furtum egregium quod dicatur. QVando † autẽ dicatur egregiũ vel enorme? dic quòd de hoc statur arbitrio iudicis.argu.eorum quæ dicit Bal.in auth.si testis,in ij.col.C.de testib.vbi dicit,q̃ statur arbitrio iudicis,an iniuria sit grauis vel leuis.Et facit quod dicit Feli.in c.iij.in ij.col.de offic. deleg.vbi dicit,q̃ statur arbitrio iudicis quę causa dicatur grauis vel non:& hoc est,quia non est dispositũ
16 Nõ dispositа à iure relinquũtur arbitrio iudicis. à iure,quod sit enorme & egregiũ furtũ: † vndè succedit regula, quòd in non dispositis à iure committit' arbitrio iudicis.Abb.in ca.nonnulli.de rescri.Bart.in l.j.§.ait prætor.ff.de iure delibe.Et hanc regulã tradit do.meus Ias.in repetitione legis, admonendi,in cix. col. ff. de iureiur. ¶ † Et aduerte ad multos casus,in
17 Casus multi in quibus statur arbitrio iudicis. quibus arbitrio iudicis statur. De quibus plenissimè & ad saturitatem per Barba.in consi.suo xx. incipien. Præclarè dicit dominica veritas,in x. & vlti. col. in ij. vol.vbi in specie allegando Bal.in c.proposuit. de appel.dicit,quòd statur iudicis arbitrio,quando crimen dicatur graue. Et quod notatur in c. edoceri, de rescriptis,vbi statur iudicis arbitrio,quando quid dicatur arduum.

De re nouæ vel veteri. ADde quòd statur arbitrio iudicis, an aliquid sit nouum vel vetus. Ita Cardi. in c.quoniam contra,de probatio. ¶ Item statur arbitrio iudicis an aduocatus possit testificari pro amico. Ita Sali. in l. eos. C.de testib.Adde etiam Barba.consi.suo xvj.in ij.col. in j. vol.

ITem statur arbitrio iudicis,an aliqui dicantur vicini.Alexan.in l.iiij.§.cum vicinum.ff.de damn. infe. ¶Item statur arbitrio iudicis, quis dicatur nobilis, & quis vilis.Alex.in l.iij.in apostil.ad Bar.ff.de testibus. ¶Item statur arbitrio iudicis,an iniuria sit grauis vel leuis,secundum Bald.in authẽ.si testis,in ij.col.C. de testibus. ¶ Item statur arbitrio iudicis an indicia sint sufficientia,secũdum Bal.in rub.C. quorũ appel. non recipi.in j.col.& Alex.consi.lxv.in j.vol.¶ Item statur arbitrio iudicis,an quis dicatur negligẽs,in gl.in verbo,si clericus.in c.negligentes,de præbẽ.in vj.Panor. in c.capitulum,in iij.col. de rescriptis. ¶ Itẽ statur arbitrio iudicis,an constitutio sit rationabilis, vel non gl.in c.j.de cõstitutio.lib.vj. ¶ Adde etiam aliũ casum per Bar.in l.si cõstante,in iiij.col.ff.sol.matri.in princ. & tale arbitrium imponitur secundũ quod in similib. est consuetum.gl.in l.quid ergo.§.pœna grauior, vbi Bar.in iij.col.ff.de his qui notã.infa.& tale arbitrium in pœnis extenditur vsque ad mortem, secundum gl. in §.in summa,insti.de iniu.de quo latè per Fel.in c.in literis,in x. col.de constitutio.¶Item tempus solutionis est arbitrarium,præterquam in constituto.Ita Ias. in §.in personam,in xj.col.instit.de actio.& dicam infrà.¶Item purgãdi moram est in arbitrio iudicis. Ias. in l.ij.in xlviij.col.C.de iure emphyt.¶ Adde quòd in his quæ sunt in arbitrio iudicis,si iudex malè arbitretur,licitum est appellare.Ias.in l.ij.xlviij.col. C.de iure emphyt. ¶ Itẽ statur arbitrio iudicis, quæ causa dicatur grauis.Felin.in c.iij.in iij. col.extrà de offic. delegati.Vide lxj.casus per Hippol. de Marsil.in l. quæstionis modũ.ff. de quæstio. in quibus statur arbitrio iudicis.

ADDITIO.Vide eundem Hippolytum in consilio septimo.†

LImita vltimò istam nostram regulã supradictam, quando dixi quòd pro furto quis non debet mori,quod verum est pro simplici,vel ꝑ secundo,sed secus est de consuetudine generali in fure,qui cõsuetus est furari,puta cùm tria furta committit, quia tũc debet furca suspendi.Quę quidem consuetudo generalis reputat ipsum publicum & famosum furem,quòd fecit tot & tanta furta, saltem reputat eum grassatorem.Ita Bal.in d.auth.sed nouo iure.in ij.col. Si bene aduertatur ad cõsuetudinem ducatus Burgũdiæ, pro secũdo furto,fur furca suspenditur, quando primum excedit summam decem librarum, & secũdum excedit etiam dictam summam.Dicam plenius infrà quomodo intelligi debeat.

SEd quæro,† ego suspicor rem mihi sutreptã furto esse penes aliquem,an mihi petenti quòd mihi detur facultas perquirẽdi in domo illius, iudex annuere debeat ex officio suo?Dic q̃ sic de iure.l.j.§.hoc autem.& l.diuus.ff.de seruis fugiti.& l.requirendi.C.de seruis fugitiuis,vbi doctores pleniùs distinguunt, ad quos recurre. 18

ADDITIO. Vide etiam Hyppolyt. de Marsil. in practica causarum criminalium, in §. diligenter, numero ccix.†

BIU Cujas

IN TEXTV IBI,

Et s'il commet plus grand larrecin que de dix liures pour la premiere fois.

Cõsuetudinis huius intellectus

EX ista nostra cõsuetudine,& pro ipsius intellectu põdero ipsam in istis verbis,q̃ sic debeat intelligi. Quòd aut q̃s cõmittit vnum furtũ non excedẽs summã x.librarũ, & tunc primũ ad arbitriũ iudicis punit᷑ sine mutilatione mẽbri. Aut illud primũ delictũ excedit summã x.librarũ,& tunc mutilatur,q̃a corporaliter punit᷑. Aut cõmittit primũ & secundũ,quæ nõ excedunt summã x.librarũ,hoc est,primũ per se non excedit summã x.librarũ,nec secũdum per se, aut etiam ambo simul iuncta non excedũt dictã summã. Et videtur q̃ iste casus non est decisus per cõsuetudinem.

QVid ergo in eo dicendum est? non est enim dubiũ q̃ cũ non sit casus decisus per cõsuetudinẽ, q̃ ad ius cõmune recurrendũ est. Cum ergo ex j. & ij. furto quis non sit morti tradendus, igitur nec ex his duobus furtis non excedentibus summam x.librarũ, punietur quis ad mortẽ. ¶ Arbitrio ergo iudicis punietur,quod quidẽ arbitrium non potest esse ad pœnam corporalem:cùm cõsuetudo nostra disponat mutilationem tãtum debere fieri in furtis excedentibus summã decem librarum. Tu dic q̃ quicquid dicat hîc, antè est decisum per consuetudinem nostram,quia si bene ponderetur nostra consuetudo,loquitur tãtum de duob⁹ actibus,hoc est de duob⁹ furtis , de vno furto,scilicet primo,quod distinguit,q̃a aut non excedit summã x.librarũ, & tũc debet puniri sine mutilatione membri. Aut excedit summam prædictã, & debet puniri cum mutilatione membri. Et postmodum cõsuetudo dicit, q̃ si reinciderit,q̃ punitur ad mortem. Cum ergo in principio tãtum loquatur de vno furto, & postmodũ dicit,reinciderit,intellige de ij.furto, & pro ij.vice. Et cum casus euenisset,ita dixerunt aduocati Heduen. me requirente pro procuratore regio, cõtra quendam furem detentũ in carceribus. Sed aduerte,quia ex quo attẽditur hîc summa, est probanda ęstimatio rei furatæ,vt tenet Bar.in l.Pędius.§.diuus. ff.de incendio,ruina,naufragio. Et aduerte ad dictum singulare Hippol.de Marsil.in sing.suo clxxxij.Iudex nõ debet.nu.ij.quod ex quo ꝑ modica summa imponitur pœna mortis,iudex potest illam moderare.†

IN TEXTV IBI,

Ou mutilation des membres.

1 Furtum est de mero imperio.

PEr hoc enim cum seq.art.versi. ibi , *Et s'il renchiet,* apparet † q̃ furtũ est de mero imperio,cũ,vt dicit Petrus Iacob.de Aureliano,in sua practica libellorũ, in libello sup iurisdictione,in xxvj.fo.vers.itẽ ex prædictis apparet &c.q̃ furtũ in his locis,in quib⁹ de cõsuetudine ꝑ primo furto est pœna mẽbri mutilatio, & post mutilationẽ fur furca figit᷑, est de mero imperio. Existo ergo casu si primũ excedit summã x.librarũ,tunc est de mero imperio. Si verò primũ furtũ non excedat summã x.librarũ , tũc est de bassa iurisdictione,vt in specie dicit ipse Petrus Iacob.in dicto loco in fustigatione furis,quæ est de bassa iurisdictione. ¶Per istum text.videtur inferendum,q̃ ad hoc vt pro furto quis possit ad furcas suspẽdi, requiritur secundũ nostram cõsuetudinẽ,q̃ vnum furtũ fuerit commissum, ex quo fuerit secuta mutilatio membri:nec sufficeret q̃ vnũ commisisset excedens etiã summam x.librarũ, ex quo nõ fuisset punitus in mutilatione membri, & nũc aliud,quia ex isto vltimo non posset ad mortem condẽnari, cum text.nostræ consuetudinis nõ solum requirit q̃ cõmiserit alia furta,sed requirit q̃ commiserit vnum excedẽs summam x.librarum, & q̃ ex illo fuerit punitus corporaliter. Oportet tñ seruare formã statuti & cõsuetudinis,vt C.de mo.mulctarum.l. eos. & diligenter eã ponderare.l.prætor.§.erat.ff.de vi bo. rapto.& ita in simili dicit Bald.in consil.ccxlvij.incip. ad euidentiam,in v.parte.Cogita.

ADDITIO. Sed an membri abscissio sit pœna capitalis? vide Matth.de affli.in cõstit.regni Siciliæ,quæ incipit,vtilitas.vbi dicit quòd non de iure fforum. & quòd talis pœna non fuit introducta.

2 Membrum quid dicatur. Membrum vndecim.

ITẽ q̃a hîc sumus in mutilatione mẽbri,† quæro q̃d sit membrũ? Dic q̃ membrũ scdm Bar.in l.ij.in vlti. col.ff.de publ.iudi. ꝑpriè dr̃ à metior metiris, & dicit pars corporis.Bal.Ang.& Imo.in d.l.ij. dicũt q̃ ꝑpriè est q̃d habet distinctã operationem in corpore. Et ita Bal.etiã in l.si fugitiui.& in auth.sed nouo iure. C. de seruis fugit.& dicit Arist. iiij.Metaph.ad fi. & Bal.in l. iij.nu.v.vers.quæro hîc quid est membrũ.C. de accus.

Paulus. ad Corin. xij.

MVlta em̃ mẽbra, & qũo sint distincta , posuit Apostolus.j.ad Corin.xij.c.cũ dicit.Sicut em̃ vnũ corpus est,& mẽbra habet multa, oĩa aũt mẽbra corporis,cũ sint multa,vnũ tñ corpus sunt. Nã & corpus nõ est vnũ membrũ,sed multa.Et si dixerit pes , quoniã nõ sum manus, nõ sum de corpore, nõ ideo nõ est de corpore? &c.Nec põt dicere oculus manui , opera tua nõ indigeo,aut iterũ caput pedibus,non estis mihi necessarij,sed multomagis quæ videnť mẽbra corporis infirmiora esse,necessariora sunt, & q̃ putamus ignobiliora membra esse corporis,his honorem abũdantiorem circũdamus. Et si quid patitur vnum mẽbrum,compatiũtur omnia membra,& siue gloriatur vnum membrum,congaudent omnia membra &c.

ECce ergo quomodo vnum membrũ indiget opera alterius,& ibi posuit manũ pro membro , & q̃ sit membrũ,ita tenet Bar.Ang.& Imo.in l.ij.ff.de pub. iudi.Tex.in authẽ.vt nulli iudicum.§.quę verò causa. vers.si verò.Vnde,quod fortius est, † statutũ loquens simpliciter de membro,intelligitur de manu. Alex.in apostil.ad Bar.in d.l.ij. *3*

ADDITIO. Aduerte q̃ caput est membrũ principale à quo omnia alia dependẽt,vt per Fel.in c. nõ liceat,in prin.& in iij.col.de præscrip.per Matt. de affl. in constit.regni Siciliæ,in constitutione quę incipit,si aliquis Bart.in iij.lib. ¶Nũquid † autẽ digitus sit mẽbrũ? Dicit Bart.q̃ non, in l.non sunt liberi. ff. de statu homi.sed est officiũ mẽbri.Per notabiles rationes cõsuluit Bar.in cons.suo ccj.inci.Nunquid Ang. in l.itẽ Offilius.ff.de ædil.edic.Quod intellige verum,nisi ex mẽte statuti contrarium deprehenderetur, puta quia dicit statutum,debilitãs membrum alterius puniatur in hoc quòd idẽ membrum ei debilitetur:quia si debilitauerit digitũ,digitus eidem debilitari debet. ita tenuit Ang. Aret.in tract.maleficiorum, in gl.in verbo,membrum.sed videtur tenere contrarium Bart.in d.l.nõ sunt liberi. ¶Item etiam pes cuius operatio est ambulatiua. Nasus, cuius ꝑpria operatio est gustare. Auris,cuius ꝑpria operatio est audire. Ita tenet Ang. in authẽ.vt nulli iudic.§.quia verò nos.in ij. col.in vj. coll. ¶Sed etiã quia lingua est membrũ, vt dicit Ang. in dicto loco,† quid de labiis,nunquid labia sint mẽbrum? Bald.in l.data opera,in xiiij.col.dicit esse cogitandum.† Et idem dicit in barba.sed tu dic quòd barba si accipiatur pro pilis,tunc pili non sunt mẽbrum. nam nemo est dominus membrorum suorum.l. liber homo. *4 Digitus an sit membrum. ¶Labia an sint membra. 6 Barba.*

BIU Cujas

homo. ff. ad legem. aquil. & tamen quilibet potest sibi facere scindere crines. l. itē apud Labeonem. §. generaliter. vbi barba accipitur ꝑ pilis. ff. de iniuriis. ideo etiam barba non est membrum.

ITem anniculus dicitur perfectus homo, & tamē nō habet barbā: & tamē qs nō dr̄ perfectus nisi habeat
7 Dentes. oīa mēbra: † & ita propter hoc idē dicendū est de dētibus, cū anniculꝰ nō habeat dētes, & aliquādo senex: & tñ dicitur homo perfectus. Arist. in ij. de anima, c. j.
8 Mamilla. Ang. in d. §. qa verò nos. ¶ † Itē etiā mamilla mulieris dr̄ membrū, quia illa habet officium lactādi. Bal. in d. l. data opera, in xiiij. col. Fel. in c. cū illorū, versic. item mamilla in muliere, in pe. col. de sentē. excōmu. ¶ Ad-
9 Membrū inutile. de ad prædicta † ꝙ statutū puniens debilitantem mēbrum, non habet locū in debilitāte membrū inutile, secundū Bal. in l. j. C. de ædil. actio. nā etiam si statutū punit effodientē oculum, nō habet locum in eo q effodit oculum inutilem sine acie & sine visu, secūdum Bal. in l. cōuenticulam. C. de episc. & cler. ¶ Aduerte
10 Arbor sicca dicitur arbor. tamē, † quia arbor sicca nondum à solo euulsa dicitur arbor. l. iij. §. penul. ff. arbo. furtim cęsa. & pro his quæ dixi in glo. vide do. meū Iaſ. in l. si dari, in j. notabili. ff. de verb. oblig. vbi cōcludit considerandum esse effe-
11 ctum, & ibi satis demōstrat, † ꝙ illud quod effectualiter exerceri non potest, habetur pro nullo, aut saltem inualido. Dixi in tractatu de maledictione creaturarū irrationabilium, in quinto præsuppositō, versi. ij. prę-suppositō, qui est in consiliis meis in j. consilio.

12 NOta tamen durā decisionem, † ꝙ si statutū simpliciter disponat ꝙ pro delicto puniat quis pœna abscisionis manus, intelligit de ambabus manibꝰ, & dr̄ amputari manus nisi statutū specificet de qua manu, dextra vel sinistra. Ita Bar. in l. j. per gl. ibi. C. de primice. lib. xij. Ita dicit do. meus Iaſ. in l. de quibus, in ix. col. ff. de legi. sed multa faciētia in contrariū posuit Felin. in c. inter cæteras. de rescrip. Et vide per Albert. de Gādino in tractatu suo maleficiorū, in tit. de pœnis, in xxij. & xxiij. col. xxxviij. casus in quibus quis amittit manum, tres in quibus pedē, tres in quibꝰ oculum, & septem in quibus quis verberatur, & tūditur.

ADDITIO. De hac amputatiōe manus vide Matthæum de afflictis in constitutione regni Siciliæ, quæ incipit, si quis aliquem. †

IN TEXTV IBI,

Corporellement.

ISta pœna est meri imperij. Et hoc cū sit animaduersio in corpus, vt dixi suprà in rubrica, *Des iustices & droictz d'icelles*. Et dicit Bart. in l. ij. ff. de pub. iudiciis.
1 Membri abscisio est pœna capitalis. † ꝙ mēbri abscisio est pœna capitalis, impropriè tamen, & non propriè. Alex. ibi plenius, & Cy. in l. reos. C. de custo. reorū. ¶ † Et ista mēbri mutilatio quæ est
2 meri imperij, vel alia quælibet pœna capitalis seu corporalis, nūquid possit per locum tenētes imponi? videtur ꝙ non, ꝑ ea quæ dicit Bal. in c. si quis, si de feudo fuerit cōtrouer. sed videtur tenere contrariū Bart. in l. j. in vlt. col. ff. de off. eius cui manda. est iurisd. Dixi plenius suprà in rubr. *Des iustices & droictz d'icelles*, quādo dixi qui sunt iudices qui cognoscunt de causis
3 Fustigatio æquiparatur pœnæ mortis. meri & misti imperij. † Nunquid fustigatio sit pœna corporalis? dic ꝙ fustigatio ratiōe ignominię æquiparatur pœnæ mortis. Bal. in l. transigere. C. de transact. Soci. in cōs. clvij. in pen. col. ¶ Sed nūquid pœna iuris cōmunis tollatur per hāc pœnā consuetudinariā seu statutariā? vide Alb. de Rosa. in suis statutis, in q. viij. ibi, & hæc quæstio pōt esse duplex, in j. parte suorum statutorum. Vide Feli. in c. de causis. de offi. deleg.

ADDITIO. Vide Matt. de afflictis in constitutione quæ incipit, patarenorum, in ix. & x. col. vbi ponit regulam cum octo limitationibus. & vide etiā Hippol. de Marsiliis in practica causarū criminaliū, in §. quæritur, vbi amplè. ¶ Ex hoc etiā potest quęri, † an statu- 4
tum tollat ius cōmune idem cōtinens, & an sublato statuto seu priuilegio continēte ius commune seu priuilegium, sit reuocatum ius cōmune seu priuilegiū. vide Fel. Barba. & Panor. in c. j. de rescrip.

IN TEXTV IBI,

A l'arbitraige du iuge.

IN pœna † arbitranda in delictis sunt considerandа 1 Quæ considerāda in arbitrāda pœna. locus, tempus, quātitas, & euētus, causa, persona, & multitudo, vt per plura declarat Lucas de Pen. in l. vnica. C. de colo. illyrica. lib. xj. vbi dicit ꝙ quatuor de causis plus puniuntur maiores quàm minores.

IVxta istā cōsuetudinem quæritꝰ, † nūquid qñ pœna 2 Iudex an possit pœnā extendere ad mortē vsque. posita est in arbitrio iudicis possit illā extēdere vsq; ad mortē. gl. est singularis in §. in summa. instit. de iniu. quæ dicit ꝙ sic, quā gl. dicit esse singularem ad hoc Bal. in c. j. in prin. in v. col. de pace tenenda. eā sequitur idē Bal. in l. j. per illū tex. C. de his qui latro. occultant. Pan. in c. veritatis, in v. col. de dolo & cōtuma. & in c. cū te. in ij. col. de re iudi. Io. de Ana. in c. inquisitionis, de accus. in prin. Et pro hac gl. allegant duo tex. videlicet tex. in l. sacrilegij. ff. ad leg. Iul. pecul. & text. in l. sacculariꝰ. §. sunt quędā. ff. de extraord. crimi. Tu dic ꝙ illa gl. cōmuniter reprobat, primò ꝑ tex. notab. in l. j. ff. de furibus balnea. quē ad hoc ponderat ibi Albe. de Rosa. ꝙ in arbitrariis iudex non pōt imponere pœnā vltimi supplicij, sed tēporalē. quē textū dicit esse notabilē & singularem Card. in c. de causis, de off. deleg. do. meus Iaſ. q omnia nouit, allegat ibi ad hoc alium text. videlicet tex. in l. j. §. expilatores. ff. de effracto. & expilatoribus. Ita alleg. in l. & si legibus. C. de legibꝰ, vbi reprehēdit illā gl. & in l. qui iurisdictioni præest, in ij. col. ff. de iurisd. om. iudi. & quādo allegatur gl. ad istud in c. inq̄sitionis, in verbo, alioquin. de accus. † ꝙ 3
quādo pœna est in arbitrio iudicis tūc non potest imponere parem pœnā illi, quam lex imponit ꝑ similibus criminibus & delictis. vide Alex. in cons. suo, v. in vlt. col. in j. vol. quod incipit, In casu inquisitionis. vbi ponit falcem ad radicē huius dubitationis, dicēdo, ꝙ si pro primo nō excedente summā x. librarum non sit pœna mortis, sed solùm sit ex cōsuetudine amputatio membri, licet possit augeri vel minui ꝑ iudicē ex eius arbitrio, inspecta qualitate furti & psonarum, non tamē poterit arbitrari vsq; ad mortem. Ita tenet ibi. nā in delictis & maleficiis puniendis etiam inspiciendæ sunt consuetudines loci. ita tenet Bald. in c. fin. in vlti. col. de feriis. & in l. ij. ad fi. C. de noxali. & in multis aliis locis alleg. per do. meum Iaſ. in l. j. in vij. col. C. de sum. trin. & fi. cath. aliàs iudex faciet litem suā, ꝑ text. in auth. iubemus, & ibi Iaſ. C. de iud. multa per Fel. in c. inter cæteras, in v. col. de rescriptis. Vide quæ dicit Boërius in cōsuetudinibus Bituricē. tit. de iurisd. om. iud. §. xxiiij. in gl. in criminibus puniendis. & vide infrà, in vj. declaratione.

CVm ergo cōsuetudo nostra tantū dicat ꝙ debeat puniri corporaliter ad arbitrium, non poterit extendi ad mortem, † nam pœna corporalis simpliciter 4
prolata, non intelligitur de morte, sed de minori. Ita gl. singul. in l. j. in verb. capitali. C. ne Christia. manci-
5 Pœna capitis appellatione nō venit mors naturalis. piū. ita gl. fi. in l. fi. C. de vete. numis. pote. lib. xj. & dicit Iaſ. quòd etiam plus est, † quòd appellatione pœnę capitis non venit mors naturalis. Ita dicit in l. transi-

BIU Cujas

gere.C.de transf.& in l.diuortio,in iiij.col.ff. sol. matrim. plenè Aret.in c.qualiter & quando. §. ad corrigendos,in iiij.col.de accusa.

ADDITIO. Vide de hoc Hippol. de Marsil. in sua practica causarũ criminalium,in verbo, opportunè, nu.xxviij.vsque ad nu.50.vbi amplè.& cons.xxxix. in j.vol.Ad illã gl. multa pro corroboratione ipsius posuit Felin.in c.ex literis,in antepen.& pen. col. de cõstitutio.& illam declarauit quinque modis.

6 Iudex nõ potest arbitrari pœnã mortis nisi pro grauioribus delictis.

PRima declaratio.† Tu dic pro prima declaratiõe, ꝙ iudex non põt arbitrari pœnã mortis, nisi propter excessum grauis facinoris.Ita Bal.in d.c.j. §.iniuria,de pace iura.fir.& in l.fi.ad fi.ff.de rerum diuisi. Et ita intelligitur glo.in d.§.in summa.nam etiam ꝓpter immanitatẽ delicti trãsgrediunt iura,vel ꝓpter emergentiã casus horribilis,vt probat cõclusio disputata ꝑ Pet.de Anc. ¶ Hinc dicit do.Abb.Panor. † ꝙ dispositio,c.cũ non ab homine.de iudi.nõ habet locũ in homicidio horribili cõmisso,puta in assassinamento,vel parricidio,quia etiã nõ data incorrigibilitate, de quo in d.c.cũ non ab hoĩe,statim põt degradari, vt p Pet. de Anc.in consi.cclvij.& ita dicit & alle.Feli. in c.j.in xv.col. de consti.vbi ad hoc quędam pulchra adducit. ¶ Vide etiã pulchra specialia propter immanitatẽ criminis per Barb.in consil.lxxij.& pulchra allegata per Boërium in consuetudinibus Bituricen. tit.de iurisd. om.iud.§.xxiiij.in gl.sed an iudex. vbi ponit quomodo iudex habeat arbitrium in pœnis.vide plenè Paridem de puteo in tractatu de syndicatu,in litera, A, in verbo,arbitrium,vbi plenè plures quæstiones.

ADDITIO. Vide Hippol.de Marsi.in cons.suo lij. nu.xvj.Et aduerte† quia in puniẽdis delictis seueritas non est reprobãda,cum sine pietate teneat iustitiam, & dicit Tullius in ij. Rhetoricorũ. † Seueritas est per quã iudiciaria potestas, vel vindicta in aliquẽ districtius exercetur,quę perutilis est reip.Nam bene operãs nulli parcit.viij.Politic.& Tullius.j.de officiis. ita ꝓbanda est mansuetudo atque clemẽtia, vt adhibeatur reipu.causa seueritas,sine qua ciuitas administrari non potest.Nã maior interdum est delictorum iniquitas,quàm legum æquitas.in auth. vt non fiãt pig. in princ.& plura de seueritate,quæ plus laudat, & est prędferenda remissioni,scribit Lucas de Penna in l.iij. C.de his qui ex publicis ratio.lib.x.

8 Seueritas non reprobanda.
9 Seueritas quid.

SIc ergo si delictũ multũ enorme cõmittatur,quod quidẽ non habeat pœnam determinatã,sed tantũ arbitrio iudicis puniri debeat,iudex põt extẽdere arbitriũ suũ vsq; ad mortẽ,hoc est, si tales sint circũstãtiæ delicti,ꝙ pro eo veniebat de iure communi,vel ex consuetudine imponẽda pœna mortis. Ita per multa tenuit Alex.in consil.cxj.incip. Ponderatis verbis inquisitionis,in pen.col.in j.vol.¶Si tamen adhuc delictum ex eius circunstantiis non suadeat mortẽ,& iudex arbitretur eam,valebit sentẽtia, ex quo habet arbitrium,sed malè facit,& potest ab eo appellari secũdum Imo.in c.ex literis,suprà alle.& in l.ij.ff.de publ. iudi.Et istam declarationem posuit Io.de Ana.in c.inquisitionis,in fine prin.de accusationibus.Faciũt quę dicit Gãdinus in suo tractatu maleficiorum, in tit. de homici.in versi.sed pone quòd ego dedi tibi pecuniã. Cuius verba sunt notãda in hac parte, quando dicit, quòd quãdo delictum est maximum, & de atrocioribus,si tentauit & non perfecit quia non potuit,tunc est puniendus ad mortem.

ADDITIO.Per plura tenet contrarium Hippoly. de Marsiliis in consil.suo cv.nu.xxxviij.& xxxix. & in l.qui falsam, in iiij.& v.col.ff.de falsis. †

ADuerte† quia in istis atrocioribus, puta in assassinamento,etiã si homicidiũ fuerit secutũ,imponenda est contra assassinos pœna mortis. Ita cõsuluit Ang.de Perusio in cõs.xiiij.inci.in quæstione prędmissa.in vlt.col.quẽ vide. Nã tale delictũ est horrendũ & valde detestabile, vt est text. in c.j.de homici. in vj.in vers.q sic horrẽda inhumanitate detestãda.& in versi. tit. tãto periculo volẽtes occurrere. & ĩ ver.nefarias præsumptiones.Et in terminis voluit Bal. in l. nõ solũ. §. si mandato.ff.de iniuriis,& Bar.in l.Cicero.ff.de pœnis.& Ang.Aret.in tract.maleficiorũ, in veb.Sempronium mandatorẽ.in quo quidẽ iura ita clamant,adeò ꝙ si quis non potest effectualiter exequi talẽ defectũ, nihilominus ex solo conatu capite punitur,d.c.j.& vt dicit Ang.in dicto cõs.& tenuit Bal.in l.ij.§. hæc verba,in fi.ff.quod quisq; iuris.& Bal.in l.si quis nõ dicã rapere.in iij.col.C.de episc.& cleri.& in l.nõ ideo minus.C.de accusatio. & Ang.in l.qui autẽ.ff.de his qui notã.infa.Et cano.maximè do.Anto.in c.cæterum,in v.col.extrà de iudiciis. & dicũt doctores in talib' criminibus enormib',ꝙ ratione enormitatis punit affectus,licet nõ sequatur effectus. ita Bal.in l.si quam.C. de operis libertorum. Bal.in l.aut facta.§.euẽtus.ff.de pœnis.& in auth.nouo iure.C.de pœna iudi.qui malè iudicauit.Et in c.si voluerit.in tit.de cap.q curi. vẽdi.in vsib.feudor.& in d.l.si quis non dicã rapere. Vide quæ s̃.dixi in rubrica in gl.*& droictz d'icelles*,versi. Item etiam,in additione ibi posita.

10 Assassinamentum attentatum etiam non perficiendo punitur pœna mort.

ITem † etiam licet alias in aliis delictis mandãs non puniatur nisi secuto mãdato,saltẽ ordinariè, iuxta notata per Bar.in d.l.non solũ.§.si mãdato.ff.de iniur. tamẽ fallit in mandante cũ pecunia,& sic in mandãte assassinamẽtum.Ita voluit Dy.& Ang.in l.itẽ apud Labeonẽ.§. si errauerit,ff.de iniuriis. Et Aug.Arimin. in additio.ad Ang.Are.in tractatu maleficiorũ in dicto verb.Semproniũ mãdatorẽ, in additiõe inci. Tu aũt in hac.& in verb.existẽs Florẽtiæ.in additione incip.Tu verò.& alleg.text.in d.c.j.de homicid. in vj. ¶ Hinc per ista semel me assidente capitaneo iustitiæ Mediolani dictũ fuit quendã mãdantẽ fieri assassinamentum,licet tamen secutũ non fuerit,debere suspẽdi,prout iam s̃.dixi in rub. *Des iustices droictz d'icelles*, quando posui effectus meri imperij,maximè quando posui qua pœna puniri debeant homicidæ.

11 Mandãs assassinamentum licet non sequatur delictum punitur pœna mortis.

ET aduerte† quia iure dictante etiã in tali delicto, assassinus tenet denominare mandatorẽ in iudicio,& potest super hoc interrogari & torqueri. gl. est notabilis,in d.l.non ideo minus, quã notat & sequitur ibi Bal. C.de accusatio.† licet aliàs socius de delicto socij non sit interrogandus.vt l.si.C.de accusatio. & l.repeti.ff.de quæstio. ¶† Aduerte tamen ad vnum 13 qd̃ pono incidẽter ꝓ furto, ꝙ fur poterit interrogari 14 de sociis & torqueri.Bar.in d.l.repeti.ff.de quæst.Frãcis.de Are.in cõs.suo lxj.inci.In causa illorũ de Masio.

12 Assassinus mãdatarius interrogari potest vt nominet mandatorem.

ADDITIO.Quãdo socius,& in ꝙbus delictis possit de sociis interrogari,vide Mat.de affl.in constit.regni Sicilię,quę incipit,dãna clãdestina,in ix.notabili, in v.q.illius notabilis,& vide Hippol.de Marsi.in sua practica causarũ criminaliũ in §.diligenter,vbi amplè à nu. lix. vsq; ad num.lxix.& ibi dicit duo singularia: vnum,quòd nunquam socius criminis facit indicium ad torturam nisi cũ tortura. & istud dictũ pluries allegaui in curia,sed nõ vult ad illud attendere,& tamẽ est multum iuridicium, secundum quod etiam cum tortura non facit ad condemnationem, sed solùm ad indicium ad torturã, allegat ad istud secundum Ang. in l.& si certus.ff.ad Sille.& Sali.in l.si.C.de accusat.

& Phil

& Philippum Decium in conſ.ſuo clxxxix.inci.Lętatus ſum,in vj.col.Imò etiã ſocius criminis nõ facit indiciũ ad torturã in caſibus exceptis,quando eſt ſolus ſine aliis adminiculis,vt tenet idem Hippol.in cõſilio lxxiiij.nu.viij.& in cõſ.cix.nu.xiij. & in cõſ.cxxxv.nu. xvij.& etiam idem quãdo eſt infamis ex alio caſu. idẽ Hippol.in dicto conſi.nu.xij.& xiij. & etiam quando veriſimile eſt ipſum non dicere verum, idem Hippol. in d.cõſ.nu.xij.dic idem quãdo habet plures alios defectus, quoniã etiã licet eſſe in caſu vbi difficilis probatio eſſet ſui natũra, nõ tamẽ admittitur talis.ita tenet idem Hippol.in conſ.cij.in xij.col.alleg.Socin.in conſi.ſuo cxviij.inci.viſa.in pen.col.verſ.poſtremò,in j.vol.& Barb.in conſ.lxv.incip.ſapienter,in iiij.col.in iiij.vol.dicam infrà.†

15 SEcunda declaratio.† In delictis attentatis non tamen cõſummatis non poteſt iudex arbitrari pœnã mortis.Ita tenet cõſulendo Bal.in conſ.ſuo.cccexliij. incip. coquus cõfecit venenum &c.in iij.vol.in ij.col. faciunt quæ dicit Fel.in dicto loco,in ij.declaratio. in pen.col.cui adde eundem in c.j.de prẽſumption.& in tracta.ſuo,quãdo conatus puniat. Do. meus Iaſon in princ.in pen.col.Alex.in conſi.xv.incip.viſo proceſſu inquiſitionis formatæ,in j.vol.in ij. col.

16 TErtia declaratio.† Vbicunq; lex vel ſtatutum ſeu conſuetudo cõmittit pœnã arbitrio iudicis, cum quadã moderatione vel modificatione, tũc nõ poteſt imponere pœnã mortis.Ita tenet Imol.in l.ij.ff.de publi.iudi.& Maria.Soci.in d.c.inquiſitiõis,in princ. de accuſatio. ¶ Hinc eſt ꝙ arbitrium iudicis quod eſt in cõſuetudine noſtra,in ij.parte,non poteſt ſe extendere vſque ad mortẽ pro prima vice,cũ verba ſequentia illud arbitriũ ibi, *& s'il renchet, & cõmet autre larrecin,* videantur moderari & modificare illud arbitrium, in hoc ꝙ etiã ſi furtum excedat ſummam x.librarũ (niſi eſſet furtum duplicatũ) non poteſt talis fur ad mortẽ condemnari.Talis ergo pœna corporalis intelligi debet de mitiori,vt dictum eſt hîc antè.

QVarta declaratio.Quòd gloſſ. in d.§.in ſumma, procedit quando datur arbitrium inter pœnas à iure conceſſas & expreſſas, vt eſt in actione iniuriarum, qa ius exprimit † ꝙ pœna iniuriarum poteſt eſſe corporalis vel pecuniaria,ſed vbi iudici datur ſimpliciter arbitrium puniendi vel exaggerandi pœnas,non poteſt arbitrari pœnas mortis , quia non intelligitur cõceſſum arbitrium tranſeundi ad ſpecies pœnarum capitalium.Ita tenet Felin.in d.c.ex literis.qui ad hoc allegat conſilium Franciſ. de Albergotis , de Aretio, quod incipit,Quidã cæcus de fulgur.per text.in l.j. §. expilatores. ff.de effracto.per quem text.limitatur dictum Inno.in c.j.de conſtitu. dicit enim Inn. ꝙ iudex poteſt trãſgredi leges. Dic iſtud non eſſe verũ quãdo ex hoc fieret tranſitus de vna ſpecie delicti ad aliam ſpeciem,puta de ſpecie capitali ad non capitalem, nõ enim poteſt pœnam capitalem imponere pro eo delicto quod non eſt capitale.

17 *Pœna iniuriarũ poteſt eſſe corporalis vel pecuniaria.*

ET ideo,vt dicit Io. Fab.in d.§.in ſumma.in impoſitione pœnæ, conſideranda eſt qualitas facti & perſonarum.facit text.in l.Pædius.§.j.ff. de incendio, ruina,naufragio.& quod dicit Bal.in l.j.C. de his qui latrones occultauerũt.Et in hoc aduertendum eſt , ꝙ pœna eſt commenſuranda delicto.l.reſpiciendum. ff. de pœnis.aliquando tamẽ pœna poteſt eſſe maior delicto.gl.in l.ſi vindicari. C.de pœn. gl.in l.ſancim°, in verbo,nec vlterius.C. de pœnis. quoniã pœna augetur ex reiteratione, & tunc non venit cõmenſuranda. l.iij.& ibi gl.C.de epiſco.audientia.& in l. quicũque, in glo.ij.vel iij.C.de ſeruis fugitiuis. & de huiuſmodi reiteratione quomodo auget pœnã,dicã. j.in gl. ſeq. Et quoniã hîc antè dictũ eſt,ꝙ ex quo in actione iniuriarũ iudex non cõſueuit imponere pœnam corporalem,iudex illam non poterit arbitrari.vide Matth. de affl.in conſti.regni Sicilię,quę incipit,humanitate,in ix.col.ibi,& primò ſit accuſatus.Et aduerte ad vnum, quòd pœnã addere pœnis iam appoſitis eſt deteſtabile,vt dicit Hippol.conſi.xxj.nu.xlviij.

QVinta declaratio eſt. Quod vbi datur iudici arbitrium imponendi pœnam arbitrariam , & limitatur vt non poſſit mortẽ arbitrari,iſti limitationi ſtandum eſt,& non procedit glo.in d.§.in ſumma. Ita tenet Imol.in l.ij.ff.de publi. iudic. ¶Hinc per hoc eſt clarum,quòd ex conſuetudine noſtra,ex primo furto non excedente ſummã x.librarum,licet iudex habeat arbitrium in pœna imponenda , tamẽ non poteſt extendere illud arbitrium ad pœnam corporalem , ſeu mortis,cùm expreſsè ſit prohibitum.

SExta declaratio.Quòd vbicũque per ſtatutum datur arbitrium iudici imponendi pœnam, imponi debet per eum pœna in ſimilibus , ſeu in tali caſu cõſueta imponi,cũ conſuetudo faciat vt idem quod erat arbitrarium ſit neceſſariũ, vt dicit Bal. in l. quicunq;, in vj.col.C.de ſeruis fugi. & plura ad iſtud faciẽtia poſuit Felinus in c.inter cęteras,in v.col.de reſcriptis,& do.meus Iaſ.in l.more,in vij.col.ff.de iuriſ.om. iudic. ¶† Et aduerte,quia hoc caſu debet arbitrari ſecũdum communem vſum patriæ,& eo modo quo cõſuetum eſt punitionem fieri pro illis delictis, quia quis prẽſumitur velle id quod patria ſua,& vſus patriæ ſuæ.l.qđ ſi nolit.§.ſi mancipia.ff.de ædil.edic.Facit quod dicit Bart.in tractatu de Guelphis & Gibelli.vbi dicit, † ꝙ quilibet præſumitur eſſe talis , qualis eſt patria ſua. † nam de iure naturali quilibet tenẽ obedire patriæ. l.veluti.ff.de iuſtitia & iure. facit quod dicit Bald. in l. fideicõmiſſa.§. ſi ſeruo.ff.de leg.iij.vbi dicit,ꝙ quis nõ præſumitur velle id quod non eſt conſuetum fieri.& propterea dicit Angel.in l.incredibile.C.de pœnis,ꝙ iudex non poteſt imponere pœnas inſolitas. Et dicit Feli. in c.de cauſis,in princi. de offic.delegati. † quòd pœnam arbitrariam tollit conſuetudo , vide ad prædicta Boërium allegatum hîc antè in hac materia , in princ.huius gl.

18 *Arbitrã dum ſecundum cõſuetudinẽ patriæ.*

19

20 *Patriæ obedire tenemur.*

21 *Conſuetudo tollit pœnã arbitrariam.*

ET adde pro ſeptima declaratione,ꝙ iudex in pœnis legis,ſtatutorum, & cõſuetudinis quãdo pœna certa eſt impoſita,vt dicit Alex.in additio.ad Bart. in l.hodie.ff.de pœnis,& vide Boëriũ in loco hîc antè allegato.de materia huius arbitrij per Paridem de Puteo in tractatu de ſyndicatu,in verbo,arbitriũ. per ix. aut x.col.& vide etiam in verbo,cõſuetudo. vbi dicit, † quòd iudex tenetur iudicare ſecũdum conſuetudinem loci vbi eſt iudex.

22

ADDITIO. Adde item pro octaua declaratione vnum ſingulare , quòd quando pro delicto venit imponenda pœna mortis, vel pœna corporis afflictiua, & ex aliqua cauſa receditur à principali pœna capitali ipſius delicti , tunc non imponit minor pœna corporalis , ſed tranſmittitur & conuertitur in pœnam pecuniariam.optimè probat text.in l. qui ædes , & in l.ſi fortuitò.ff.de incendio,ruina,naufragio. & voluit Bald.in l.data opera,in ij. col.in fi.C.qui accuſare non poſſunt. & hoc etiam probat text. in l. ſi adulterium cum inceſtu. §. imperator. ff. de adulteriis. & in l. ſi quis in graui.§.ſi tamen maritus. ff.ad Silleia. & in l. Gracchus. C. ad legem Iuliam de adult. & in l. lege Iulia.§.fin.ff.ad legem Iuliam repetun. faciunt & alia

BIU Cujas

quæ adducit de minore delinquente Hippol.de Marsiliis in practica sua causarum crimina.in §.quoniam, nume.xcv.vbi amplè.& in pluribus aliis locis ibi per seipsum allegatis. †

QVæritur nunc de vna quæstione, dictũ est ꝙ iudex qui habet arbitrium imponendi pœnã corporalem, potest imponere pœnã mortis. Pone ꝙ iudex habet detentũ in carceribus pro furto excedente summã x.libra.dicit cõsuetudo nostra ꝙ debet puniri corporaliter,& ad arbitrium iudicis, nunquid istam pœnam corporalem possit mutare in mitiorẽ, & arbitrari in mitiorem pœnam, puta in pecuniariam.

ADuerte quia etiã in his quæ arbitrio iudicis cõmittũtur potest committere dolum iudex.c.cum ęterni.de re iudic.lib.vj.& ideo cauere debet ne sit nimis gratiosus.Ita Bald. in l.si fugitiui.in vlt.col.C. de seruis fugit. ¶Hinc dicit text.multum singularis in l. seruos.C.ad le.Iuliã de vi. † ꝙ iudex diminuens pœnam sine causa est infamis.quem tex. dicit esse singularem Roma.in singulari suo lxxviij.incip.veni, quia tu habes & tenet Panor.in c.de causis.in fi.de offi.deleg.dicam plenius de eo infrà.

23 Iudex pœnã sine causa diminuens infamis est.

ADDITIO. Aduerte tamen ꝙ iudex semper debet inclinare in mitiorem,benignioręm & humaniorẽ partẽ, † & si peccandũ sit,magis peccare debet in pietate & clemẽtia,quàm in credulitate, vt ex pluribus tenet Hippo.de Marsi.in sua practica causarũ criminalium, in verbo,occurrit.nu.v.vsq; ad fi. vbi amplè cõmẽdat mitiorẽ partem in condẽnando secundũ mentẽ.l. interpretatione pœnę.ff.de pœnis.faciũt dicta per cundẽ Hipp.in cons.xxiiij.nu.xxxv.Ego tamen vidi multos ꝙ non solũ non contentabant pœnis à iure introductis,imò pœnas nouas addere volebãt, qđ semper mihi visum fuit detestabile,secundũ qđ dicit Hipp.in cons.xxj.nu.xlviij.hîc antè alleg. Cauent tamẽ iudices ne sint mitiores,& vbi pœna mortis de iure venit imponẽda,non imponant mitiorem:quoniã,vt refert Matt.de afflictis in consti.regni Siciliæ,quæ inci.pœnam eorum.in ij.no.in ij.q.in x.requisito, rex Carolꝰ primus quendã iudicẽ furca suspẽdi fecit, eò ꝙ quendã ad mortẽ cõdemnandũ cõdemnauit tãtum in amputationem manus.dixi infrà verſ. hinc ex prædictis. vbi allegaui tex.punientẽ iudicẽ tali pœna.† ¶Sed tamen quia in arbitrariis iudex non debet augmentare pœnã,nec etiã pœnã parem illi quã lex imponit, imponere potest ratione arbitrij sui. gl.in c. inq̃sitionis, in verb.alioquin.de accus.imò vt dicit ibi tex.& doct. in prin. vbi datur arbitriũ iudici in pœnis debet moderari,sed moderatio denotat diminutionẽ, igit' &c. Bal.verò in l.obseruare.§.proficisci.versi. xxv.quærit'. de offi.præsi.dicit † ꝙ quãdo super maleficiis habentibus pœnam determinatã à statuto vel cõsuetudine, si iudex cum hoc habeat arbitrium,non potest à pœna statuti determinata recedere sine causa iusta. Et istud idem dicit in effectu in l.j.C.vt inf.cert.tempus, sed domi.Frãcis.de Aret.subtilitatum princeps in d.c. inquisitionis.in fi.prin.videtur insurgere contra istud dictum Bald.hoc modo. si iudex ex causa de iure non habeat istud arbitriũ.vt in §. pœna grauior. in l. quid tamen.ff.de his qui notan.infa.ergo istud statutũ seu consuetudo redderetur superflua.contra c.si papa, cũ aliis vulgari.de priuil. in vj. Respõdet idem do. Aret. saluando illud dictũ Bal. † ꝙ arbitrium operatur hoc quod facilius & ex leuiori causa iudex possit augere vel minuere pœnam, quàm vbi hoc arbitriũ concessum non esset.nec ergo in his obstabit tex.in l.seruos, suprà alle. quia intelligitur quando sine causa iudex diminuit pœnã,quia tũc est infamis. sic ergo cũ causa poterit diminuere seu moderari pœnã.Et ita cõsulendo tenet Ro.in cõsi. suo cccxxix.incip.Considero in ꝓposita cõsultatione.mouetur,† cũ iudex licet regulariter nõ debeat esse clemẽtior lege,vt i auth. de iud. §.oportet.tñ ex gñali potestate sibi cõcessa p auth. hodie.C.de iudiciis,pœnam alterare poterit,adeò vt illa pœna alterata succedat loco alteriꝰ à lege impositę.vñ periurus nõ erit, cũ legis authoritate sibi permittẽte munitus sit.† nõ eñ periurat ꝙ principali authoritate iuramentũ casu aliquo deserit.ff.ad municipa.l.fi. C. de nõ nu.pecu.l.fi.ff.ꝙ satisd.cogan.l.vlt.ff.de iure patro.l.adigere.§. fin.c.veniẽtes. de iureiur.& c.quẽadmodũ.cũ ibi nota.Qua eñ rõne põt iudex pœnã iusta ex causa alterare augẽdo,vt in c.qm̃ frequenter,versi. sinautẽ sup personali.vt lite non cõtest.& in l.ij.versi. sed si persona. C. vt inf.cer. tẽpus.eadem etiã ratione ex iusta causa potest à cõstitutione imposita minuere.

27 Iudex non debet esse clemẽtior lege.

28

ITem qua ratione potest ex iusta causa pœnã aliàs à lege impositam delinquẽti tollere. ff. de pœnis.l.in metallũ.l.nõ omnis.ff.de re mili.c.nisi specialis.de offic.deleg.eadẽ etiã ratione potest iam impositam minuẽdo moderare. in cuius eñ est potestate à pricipio totũ tollere,in eius est id qđ fecerit,moderare.† ff. de in litẽ iur.l.videamus.§.sed an iudex.l.in actionibꝰ. §. sed iudex.ff.eo.de in lit.iur.Ex istis cõcludit Roma.ꝙ pœnã furti excedẽtem summã quæ requiritur ad hoc vt puniatur ex tali furto corporaliter potest iudex minuere ex iusta causa. ¶Ex quibus cùm euenisset casus Heduę de quodã iuuene ꝙ detinebatur in carceribus, eo ꝙ fur, & furatus fuerat corium vsq; ad valorẽ xij. frãcorum, cùm solùm esset ætatis xvij.annorum, dixi Locumtenentẽ non debere ipsum punire corporaliter,sed moderari debere eius pœnam.† Cùm iuuẽtus sit sufficiens causa moderãdi pœnam.ita facit text. cũ gl.in l.& si seuerior.C.ex quibus causis infa.irrog. ita tenet Lud.Bolo.in cõs.suo xxxvij.incip. Cor mũdum crea,&c.licet aliàs in præsenti,in vij.col.& Raph.Fulgo.in consi.suo clvij.in ij.col.vbi alleg.text.in l. auxilium.§.in delictis.ff.de mino.vbi dicit ꝙ miseratio ætatis debet iudicem ad mitiorem pœnã mouere. ¶Facit text.in l.presbyteri. C. de episc. & cler. vbi dicit ꝙ maior pœna debet imponi maioribus. gl.in l.seruos. in verbo,infamis.C. ad leg. Iuliam de vi publica. Iac. Butriga.in l.iij.C.de sum.trini.facit tex.in l.fere in oĩbus.ff.de reg.iur.& ibi Decius,ꝙ ponit quomodo ętati tam iuuenili quàm senili sit in pœnis succurrendũ. Et notãdus est ille text.cũ dicat,ferè in omnibus pœnalibꝰ iudiciis ætati & imprudẽtiæ succurratur,quasi diceret quòd ętas iuuenilis sit æqualis imprudentiæ. hinc vulgò dicitur,ꝙ iuuẽtus & prudentia vix similes esse possunt.de huiusmodi minori ętate quomodo sit eidem succurrendũ, vide Matt.de affl.in constit.regni Sicil.quæ inci.minorum iura.in v.not. in ij. li. ¶ † Itẽ etiam iusta causa alleuiãdi pœnã est, si delinquẽs diu pmanserit in carcere.l.omnis.C.de pœnis.& quę sunt quę mouere debent iudicem alleuiandi pœnam:dicit Cyn.in d.l.& si seuerior.f.vt dicit iuuentus, senectus, dignitas,ignorãtia facti,incõsulta Reip.vtilitas. ¶ Itẽ iusta causa alleuiãdi pœnam,est in potente qui delinquit:qm̃ sunt excusandi prędides,cũ de potentibꝰ non sumunt in iustitiæ rigore vindictam.Et dicit Augustinus, † Nonnullos toleramus quos corrigere vel punire non possumus.xxiiij.q.j.c.quisquis. cum aliis allegatis per Lucã de Penna in l.missi.col.iiij.C.de exactoribus tributo. lib. x. Et vide Paridẽ de Puteo in tractatu de syndicatu,in verbo,iustitia.fol.liiij.

24 Iudex in clementia potius peccet, quã in seuitia.

Pœnarum nouarũ inuẽtores detestantur.

25 Iudex arbitrarꝰ à pœna statuti non potest recedere sine causa.

26 Arbitriũ quid operetur.

29 Cuius est totum tollere,eius etiã est moderare.

30 Iuuentus est sufficiens causa moderandi pœnam.

31

32 Tolerãtur quæ corrigi non possunt.

Additio.

BIU Cujas

ADDITIO. Vide Matthæum de afflictis in constitutione regni Siciliæ, quæ incipit, qualitas personæ, vbi ponit qualitatem personæ in multis esse considerandam.†

33 *Quæ sint iustæ causæ moderandi pœnam.*

ET aduerte,† quia illa causa est exprimenda, cùm vbicunq; recedit à iure regali, non sufficit subesse causam, nisi illa causa p̃ cum cui de iure hoc competit, exprimatur. ita tenet Inno. in c. præterea. de dilatio. quẽ ad hoc alle. Lud. Ro. in consi. suo ccccxciij. incip. dubitatur. in pen. col. & allegat Oldr. in consi. suo cclxxxvij. suo ordine: sed est in cõsi. suo cccxxxvj. incip. q̃ articuli dati in quæst. in iij. col. ibi, itẽ nõ sufficit q̃ causa subsit de iure cõmuni &c. faciunt & alia adducta p̃ Feli. in c. super literis, in x. col. ibi, x. regula, ext. de rescriptis. & faciunt, quia quæ consistunt in arbitrio, requirũt causæ cognitionem. Ang. in l. cum hi. §. illo autẽ. ff. de transact. per textum in l. iij. §. si ad diẽ. ff. de re militari. ¶ De causis sufficientibus ad alleuiãdũ pœnã, vide plenè Paridem de puteo, in tract. de syndicatu, in littera, P, in verbo, pœna, versic. licet. & ver. quinque sunt. fo. lxxxiij. & lxxxiiij. Et in pricipio

34 illius verbi, pœna, ponit† an iudex qui condemnauit aliquem ad mortẽ, si promittat apprehendere & demõstrare alios fures & latrones, aut alios homicidas & p̃ditores, possit eidẽ pœnã differre. vbi dicit q̃ nõ. HInc ex prædictis conclude q̃ si Balliuus, aut Locumtenẽs, aut alius iudex habẽs merũ imperiũ, cõdemnet aliquẽ furẽ detentũ p̃ furto excedẽte summã x. librarũ, in mitiori pœna quã dictet statutũ, non exprimẽdo causam, quare minuat pœnã, est infamis, per tex. in d. l. seruos. quẽ tex. Lud. Rom. sing. 78. dicit esse Legistis incognitũ, canonistis tñ cognitũ. & dicit q̃ est dictũ vnicũ in mũdo p̃ Hostiẽ. in c. de causis. de offi. deleg. relatũ p̃ Ioã. An. in nouella. Sed dicit q̃ adhuc alia pœna est puniendus talis iudex, videlicet, qa eadẽ pœna debet puniri, qua debebat puniri reꝰ. tex. est ad hoc notabilis & vnicꝰ in iure. in l. iij. in fi. C. ne san. baptisma reit. ita dicit Ro. in d. sin. suo 78. incip. veni, quia tu habes. quæ oĩa no. quia singularissima. ¶ Intellige prædicta q̃ iudex diminuens pœnã à lege introductã est infamis, si diminuat sine causa: secus ĩ pœna posita in eiꝰ arbitrio, qa etiã licet nõ exprimat causam, non punitur. † cùm de his quæ sunt in eius

35 *Iudex arbitrariꝰ nulli reddere tenetur rationem.*

arbitrio nõ teneatur reddere rationem. per plura tenet do. Hipp. de Marsi. in l. quæstionis modum. in iiij. col. ff. de quæstionibus. & idem Hipp. in singu. suo clxxxij. incip. iudex non debet esse clementior lege.

PRædicta habent locum in iudicibus secularibus, sed quid ĩ iudicibus ecclesiasticis, an scilicet possint mutare pœnã introductã pro delicto ecclesiastico, in pœnã pecuniariã? Panor. & alij ĩ c. licet, de pœ-

36 *Iudex ecclesiasticꝰ quãdo possit imponere pœnam pecuniariã*

nis. Host. & Io. and. in c. j. de homi. lib. vj. dicũt† q̃ iudex ecclesiasticus potest imponere pœnã pecuniariã pro delicto, si illa magis timetur. Panor. in c. dilectus, in j. notabili. & in c. irrefragabili. §. cæterũ, in prin. de offi. ord. vbi Feli. plenè, qui plura ad hoc allegat. dicit

37 tamen† q̃ soli episcopi possunt commutare pœnã iuris in pecuniariã. q̃ tamen, vt dicit, debet fieri in iudicio, & cum causæ cognitione, nõ autẽ extra iudiciũ. quia si fiat extrà, & sine causæ cognitione, iudiciũ nõ valet, ex quo per hoc sustinentur criminosi ad delin-

38 *Pœnæ pecuniariæ conuerti debent in vsus pauperum.*

quendũ. †& adhuc, vt dicit ibi, debẽt tales pœnæ cõuerti in vsus pauperũ. qđ Deꝰ scit an hodie fiat in hac ciuitate Heduen. vbi fiunt tot compositiones quòd etiã excedunt singulo anno mille quatuor cẽtũ scuta solis. ¶ Pro certo tales cõpositiones videntur inducere homines ad facilius delinquendum, ex quo nõ ita indistinctè deberẽt permitti. Bartol. tamen in l. qui à latronibus. in j. col. & ibi Ioan. de Imol. ff. de testa. videtur inuere quòd possunt fieri tales compositiones, cùm dicat q̃ detẽtus iustè potest cõtrahere ad vtilitatẽ detinẽtis, re p̃bant̃ tñ in patria Delphinatus, vt dicit Guido papæ, quæst. cccxxvj. ¶ Aduerte q̃ ex quo istud est in arbitrio iudicis, actio descẽdẽs ex hoc statuto dicit̃ bonę fidei. Bald. in rubr. de cõstitutionibꝰ.

IN TEXTV IBI,
Et s'il r'enchet.

QVæro,† quando dicitur reincidere in furtum? Dic, quando committit hodie vnũ furtũ, aliud post cras, quia tũc sunt distincta furta rebus, & temporibus, quod requirit̃, vt l. eum qui. §. quod dicit. ff. de fur. ita tenet Bal. in consi. suo ccxlvij. incipien. ad euidentiã præmittendum est, in j. col. in v. vol. ¶ Quid autẽ si fur cõfiteatur se furtũ fecisse, pluribus vicibꝰ, vel diuersis tẽporibus, vtrũ itelligatur cõtinuatis, ita q̃ vnũ furtũ vel diuersa, sint plura furta? Bal. in authẽ. sed nouo iure. ĩ pen. col. C. de seruis fugitiuis, dicit q̃ ista verba, diuersis tẽporibꝰ, cõfessa p̃ furem, cùm sint obscura, & possint intelligi de continuatis, quo casu nõ reputabunt̃ plura furta. l. nunquã plura. ff. de priua. delic. quod interpretabunt̃ in mitiorem partẽ p̃ cõfitẽte: & erit vnũ furtũ, nisi dicat̃, ex tẽporis interuallo, quæ verba solẽt iudices facere appõere. Et istud refert & sequit̃ do. meus Ias. in l. fruct̃. in iij. col. ff. solu. matri. Idẽ verò Bald. in consi. suo ccxlvij. hîc antè allegato, mouet istã quæstionem, & plenius disputat quàm alibi: sed cõclusiuè est sibi contrarius, cùm dicat cõcludendo, quòd p̃ ista verba, sex vicibus, intelliguntur sex furta, cùm talia verba importent diuersa delicta numero & tempore. & pro hoc allegat text. in ratione sui, in l. agraria. ff. de termi. mot. vbi dinumeratio terminorum inducit dinumerationem delictorum. ¶ Credo tamẽ quòd nõ dicitur reincidere, ita q̃ mori debeat, nisi de primo fuerit punitus per iudicem, & iam inscriptus in quadam papyro, pro primo furto: aut fuerit iam de primo accusatus & conuictus coram iudice: quia si confiteatur se fecisse plura furta diuersis temporibus, nec de aliquo fuerit tractus in iudicium, quòd non est ad mortem puniendus. & ista opinio est æquior & mitior.

1 *Quando quis dicatur reincidere in furtum.*

Quæstio.

DOminus Iacobinus de sancto Georgio quærit de hac quæst. in l. si idẽ cum eod. in ij. lec. ff. de iurisd. om. iudi. & se remittit ad Bar. in l. si cui. §. fi. ff. de accusatio. & ad Bal. in authen. qui semel. C. quomodo & qñ iudex. & in apostilla ad Iacobinũ ibi. allegat̃ Barbatia in consi. xj. in j. vol. & in cõsil. xlvij. & Romanus consi. ccxxvj. & Feli. in c. postulasti. col. iij. de rescrip. videãtur dicta eorum. ¶† Cogita & aduerte, quia nimirum si plus punitur fur, qui commisit secũdò furtũ, quàm primò: quia vt dicit Bal. in l. apud antiquos. C. de fur. quòd fur q̃ hodie furatus est vnã rem, cras aliam, ratione reiterationis potest furca suspendi. Et dicit Soci. ĩ cõsi. suo clvij. in iiij. col. †q̃ cõsuetudo furandi aggrauat furtũ, & p̃pter illã punitur fur pœna mortis. † nã relapsꝰ peior est quàm prima infirmitas. Ita gl. in authen. vt nõ luxuriẽtur cõtra natu. Et pon-

2 *Fur plus punitur p̃ secũdo furto, quàm pro primo.*

3

4

5 *Relapsus peior est, quàm prima infirmitas.*

derãt doct. relapsum, ita q̃† relapsus in hæresim quis est curiæ seculari tradendus. ita dicit Panor. in c. at si clerici. in prin. xj. col. ext. de iudi. Hinc est† q̃ licet publicani p̃ extorsione nõ puniantur pœna capitis. l. li-

6

citatio. §. qđ illicitè. ff. de publica. tñ si sæpius hoc faciãt, puniunt̃ pœna capitis. Bar. ibi p̃ l. j. C. de superexactio. li. x. †crescẽte enim cõtumacia, æquũ est cre-

7 *Crescente cõtumacia, crescit & pœna.*

BIU Cujas

scat & pœna.nota.in l.ei qui.& i l. vulgaris.ff. de fur. consuetudo enim in delicto aggrauat delictum.Item per hoc multa perseuerantia in delictis accumulauit Roma.in l.si verò.§.de viro.in xxxj.fallentia. ff. solu. matri. quem allegat Felin. in c. testimonium. in iij. col.ext.de testibus,ibi,adducit hîc Modern.vbi dicũt Butrius & Panor.† ꝙ consuetus peccare repellit̃ à testimonio,& ita cõsuetus litigare.iij.q.v.c.quia suspectos. ¶Vide l.nonnunquã.ff.de priua.deli.l.nemo.C. de episco.audiẽ.l.seruos.§.fi.de vi publi.l.aut facta.§. fi.ff.de pœnis.l.inficiando.§.infans.ff.de furtis.vbi ꝓpter cõsuetudinem delinquendi iudex potest augere pœnã,maximè qñ multi taliter delinquũt,† qm̃ multis grassantibus opus est exemplo, vt alij terreantur. d.l.aut facta.§.fi. † & pœna vnius sit metus aliorum. l.j.C.ad legem Iuliam repe.iuxta illud Horatij,Oderunt peccare boni virtutis amore. Oderunt peccare mali formidine pœnæ.dixi infrà hoc eodem titulo.§. viij.in gl.*congé*,versi.nunquid autem,in fine.

8 Cõsuetus peccare repellitur à testimonio.

9

10 Pœna vnius est metus aliorum.

ADDITIO. Adde ꝙ in loco vbi frequẽtius cõmittitur aliquod delictũ qđ etiã de sui natura nõ est punibile ad mortẽ,põt augeri pœna,ita ꝙ punitur inter dũ pœna capitali ad mortẽ,vt facit text.in l.j.ibi,puniunt̃ autẽ durissimè,nõ vbiq; , sed vbi frequẽtius est id genꝰ maleficij. ff.de abigeis. ex quo textu colligit̃, ꝙ frequentia delicti in vno loco facit vt pœna augeri possit.Idẽ ergo in tẽpore,si vno tẽpore magis frequẽter delictum potest augeri pœna,arg. eorũ quæ dicit Bal.in l.j.§.j.C.de cadu.tol.vbi dicit ꝙ sicut numerus obseruat̃ tẽpore & loco:ita iurisperitus,ita ꝙ vno tẽpore ꝓpter frequentiam delicti vna lex est bona,quę alio tẽpore nõ esset:& ideo secũdũ frequẽtiã delictorũ,vt mali terreãtur, põt princeps augere pœnã à iure introductam, ꝓut fecit anno dñi M.CCCCXXXVIJ.vbi ꝓpter frequẽtiã falsorũ testiũ & notariorũ imposuit ex dicto pœnã mortis indistinctè cõtra tales.† ¶Vide multa de perseuerantia & diuturnitate peccãdi p do. Rochum de Curte cumulata in sua repetione c. fi.de cõsue.in j. not. & vide Bonifaciũ de vitalinis in tract. suo maleficiorũ,tit.de pœna fal.monet.& vide In.cõsi.suo lxxviij.in principio. vbi quædã dicit ad prædicta,sed in fine videtur excusare,& dicit quædam quæ sunt multũ notanda. Et adde multũ in materia delictorũ,† ꝙ reiteratio præsupponit deliberationẽ.gl.in c.si qs iratus.ij.q.iij. Curtius in consi.lv.in vj. col. qđ facit multum cõtra illos qui bis aut ter percutiũt aliquem. ¶Vide Io.de platea in l.fi.C.de primice.lib.12.

11 Reiteratio præsupponit deliberationẽ.

ADDITIO. Vide ad hoc Ioan.lupum in repetitio. rub.de donatio.inter virũ & vxorẽ.§.xv.ver,verũ circa istas donationes.nu. xij. vide etiã Guil. Bñdicti in repe.c.Raynu.ĩ verbo,& vxorẽ nomine Adelasiã,nu. 991.& 992.de test.vbi dicit ꝙ iniuria verbalis facta in absentia de cõsuetudine Frãciæ nõ est punibilis, nisi sit reiterata, qm̃ reiteratio in hoc reddit illã punibilẽ ꝓpter reiterationẽ,ex qua præsumit̃ deliberatio. Vide Hippo.de Marsi.in consi.suo cxiij.nu.2.3.& 4.†

ET ideo dicit dominus Iacob.de sancto Georgio excellens doctor, quòd debet augeri & reiterari reiteratione delicti.& ita dicit in l. quicunque. C. de seruis fugitiuis.

ADuerte tamen ꝙ in ciuilibus,etiam vbi est reiteratio quæ præsupponit deliberationem,tantum potest reuocari confessio reiterata,vt tenet singulariter idẽ do.Iacobi.in l.j. C. de errore calculi.quod dictũ est multũ notabile in practica ad hoc vt etiã confessiones reiteratæ possint reuocari.& ꝓ certo ille egregius doctor est multũ singularis in practica, quẽ præ manibus practici & postulantes semper deberent habere , quoniam optimas decisiones habet in practica. Etiam illa decisio facit ad sustinendum rescisiones cõtractuum:etiam licet quis bis & ter & deliberatè contraxerit,quoniam sicut in confessione, si semper sit error , semper potest reuocari , ita in contractu si semper sit deceptio & dolus , semper potest rescindi,& pars releuari.

SEd vt videmus , fur pro secundo furto punitur ad mortem per cõsuetudinem: quod non est de iure: † quid dicendum est de forensi qui commisit secũdũ furtum in hac patria , an punietur pœna nostra consuetudinaria,& sic ad mortem:an secundum dispositionẽ iuris scripti , scilicet illius iuris cuius est origine? dominus meus Ias.post Bar. & alios plenè disputat in l.cunctos populos,in ij.lectura.in xv.col. C. de sum.tri.& fide ca. vbi videtur tenere quòd nõ sit puniendus pœna nostræ consuetudinis , sed pœna iuris communis. Maximè dicit hanc esse obseruandam in iudicando.Vide Ang.de Aretio in tractatu maleficiorum,in verbo,existens Florẽtiæ. in prin. & Cẽpolam in repe.authen.sed nouo iure,in pe.charta.C.de furtis. Albertum Brunum in suo tractatu de constitutionibus,in verbo,fur furtum.in prin.†

12 Forẽs committens secũdũ furtum in hac patria, qualiter puniẽdus.

IN TEXTV IBI,
Il en perdra la vie.

SI tamen primum & secundũ nõ excedant summã decẽ librarum, non debet furca suspendi:vt tenet Alex.in consi.suo xcj.in iiij.vol.& in cõsi.cx.in j. vol.

ADDITIO. Sed quia ista pœna videtur esse maior quàm sit pœna iuris:an dux Burgũdiæ tũç potuerit illam statuere & ordinare, cogita ex his quæ dicit Matth.de afflictis in præfatione cõstitutionum regni Siciliæ,in vij.q.¶Aduerte quòd non illam statuit.sed quia cõsuetudo illa iam ita ordinauerat & statuerat, statuit & ordinauit consuetudinem esse obseruandã. Aduerte tamẽ quòd istud debet intelligi dummodo verè probetur,& non præsumptiuè,quoniam in furto maximè inter alia delicta probationes debent esse luce meridiana clariores , & necessariò debent concludere,non præsumptiuè:vt tenet Hippol.de Marsi. consi.suo xlvj.nu.xiiij.& in consi.xl. nume. xxvj. vbi allegat Bar.in consilio liiij.& Cumanum in cõsi.viij. † ¶ De hac consuetudine vide Bar. Cẽpo.in consi.xl. in xiij.col.circa.medium.vbi dicit† quòd consuetudo habet potestatem in sanguine hominis.

13

14 Cõsuetudo habet potestatem in sanguine hominis.

NOtanter dicitur, *il en perdra la vie,* quia ista verba in condemnatione capitis ponũtur per iudices:scilicet quòd caput amputetur , ita quòd anima separetur à corpore. Solent cm̃ dicere Mediolanẽses: caput à spatulis amputet̃,ita quòd moriatur : sed pro certo mihi videt̃ quòd verba,ita quòd moriatur,sunt superflua : cùm si ei caput à spatulis amputetur,si velit mori quòd moriat̃:si nolit, faciat quod poterit. Et ideo dicebat quidã bonus socius: tolle caput à spatulis,& si velit aufugere,aufugiat. ¶ Rationẽ quare ponunt̃ talia verba ponit Andre. Siculus, dictus Barba. in consi. suo lxxij. col. xj. in ij. vol. Et vide Lucam de Penna.in l.j.C. de defenso.lib.xij.& ibi ponit quæ sit maior pœna , an furcarum , an capitis amputatio. Et etiam ponit de quæstione singulari : de illo qui fuit condemnatus ad mortẽ , sed euasit è manibus spiculatoris , & verisimiliter præsumit̃ miraculosè, an debeat iterũ suspendi: & ibi arguit plenè ad partes:tandem concludit quòd non , etiam si ponantur verba supradicta in sententia,videlicet, ita quòd moriatur.

Nam

2 Simplex condẽnatio capitis intelligitur de mitiori.

NAm simplex † condemnatio capitis intelligitur de mitiori, scilicet de exilio: cum appellatione pœnæ capitis simpliciter non intelligatur de morte naturali. Ita tenet Io. And. in c. quanto. de iureiu. in nouel. Io. de Imo. in l. ij. ff. de publ. iud. Alex. in consil. ciiij. in ij. col. in j. vol. do. meus Iaſ. in l. transigere. C. de tranſact. Plenè per Fran. de Are. in c. qualiter. & ij, §. ad corrigendos, in iiij. col. de accuſa. & per Feli. in c. ex literis, in x. col. de conſtitu.

ADDITIO. Vide amplè Hipp. de Marſil. in practica cauſarũ criminaliũ, in verbo, opportunè. nu. 39. ¶ Qũo fiet iſta condẽnatio, an furca ſuſpendi debeat, an ei debeat abſcindi caput? videreꝫ ꝙ potius debet ei abſcindi caput, quia abſciſio capitis eſt minor pœna, & mitior, q̃ pœna furcarũ, vt dicit Bar. in l. capitaliũ. §. ſerui. ff. de pœnis. Et bñ facit ille tex. in prin. & hoc in Italia ſecũdũ Bar. in l. deſertorẽ, in prin. ff. de re mili. & not. Bal. in c. j. §. ſi ruſticus. de pace tenen. & ꝓbatur ex his quæ ponit Bal. ĩ l. oẽs. C. de delato. li. x. Cuius dicta refert Io. de Anania in c. fi. de colluſio. detegen. Et ideo eligi debet, cùm in pœnalibus mitior ſit ſequenda. l. interpretatione. ff. de pœnis. ¶ Sed tu dic

3 Furcarũ pœna propria eſt furum.

† ꝙ pœna furcarũ eſt ex cõſuetudine generali Frãcię introducta cõtra fures, quæ quidẽ eſt ſeruãda, nec eſt verum ꝙ ſit maior pœna q̃ pœna abſciſionis capitis, maximè in Francia & Gallia, quicquid dicat Bar. in d. l. deſertorem. & Bal. in conſi. ccccxxvj. incip. Præmittendũ eſt ad euidentiã, in j. vol. Et per plura cõcludit Soci. in conſi. clvij. vbi latè diſputat, an homicidiũ ſit maius & grauius quàm furtũ. Et quòd fures ſuſpendi debeãt ꝓbatur ex iure antiquiſſimo, exẽplo Iudæ, de quo ſcriptũ eſt Ioan. xiij. ꝙ fur erat & latro, habẽs loculos: & ea quæ mittebãtur portabat, q̃ tandẽ laqueo ſe ſuſpendit. Mat. xxvij. & eſt text. in l. capitaliũ. §. famoſos. & ibi Bar. ff. de pœnis. Et ita communiter cõcludũt doctores in authen. ſed nouo iure. C. de ſeruis fugi. ¶ Imò ſunt ſuſpendendi in locis in quibus furta ſunt perpetrata, prout voluit expreſsè Spec. in tit. de compet. iudi. additione. §. vj. verſic. vj. vbi ad hoc plura iura allegat. facit l. j. C. vbi de crimine agi oportet.

ADDITIO. Et executiones criminoſorum debent fieri publicè & non occultè, niſi ex licentia principis, & ad requiſitionem parentum, vt tenet Mat. de afflictis in conſtitutione regni Siciliæ, quæ incipit, monarchiam. in vj. nota. in ij. lib. † ¶ Multi alij ſunt caſus in quibus quis debet furca ſuſpendi, de quibus ꝓ Bal. in c. j. §. iniuria. de pace iura. firman. & ꝓ Albertum de Gandino in tractatu maleficiorũ. in tit. de pœnis. in xxiiij. colũ. & ibi etiã ponit xv. caſus in quibus q̃s cõburitur. Quos etiam vide per Salicet. in l. vnica. C. de Nili aggeribus non rumpendis. qui ſunt ſequentes.

PRimus faciens adulterinam monetam, vt eſt text. in l. ij. in fi. C. de falſa monet. ¶ Secundus, hoſtis & tranſſuga ad hoſtes, & renuntiator cõſiliorũ principis. tex. eſt in l. ſi quis aliquid ex metallo. §. j. & in l. aut damnũ. §. hoſtes. ff. de pœnis. ¶ Tertius qui facultatem deprædationis barbaris in Romanos dederit, vel alio modo factam diuiſerit. tex. in l. ſi quis barbaris. C. de re milita. lib. xij. ¶ Quartus, procurator Cæſaris, vel actor rerum priuatarum principis, qui aliquem iniuria vexauerit, & tyrannidem ſeu cõcuſſiones indebitas fecerit. Textº in l. vniuerſi. C. vbi cauſæ fiſcales. ¶ Quintus, à quibuſdã concremabantur ſacri legi. vt in l. ſacrilegij, in prin. ff. ad leg. Iul. peculat. ¶ Sextus, ſeruus qui mulierem rapuit, vel auxiliũ rapinæ præbuit. text. in l. vnica. §. fi. C. de rapto. virgi. ¶ Septimus, ſeruus qui rẽ cùm domina ſua habuerit, vt in l. j. C. de mulie. quæ propriis ſeruis ſe immiſcuerunt. ¶ Octauus, ſeruus qui ſaluti domini ſui inſidiatuerit, vel plebeius inſidiator vitæ alterius. textus in l. capitalium. §. igni. ff. de pœnis. ¶ Nonus, aruſpices & diuinatores ſeu ĩcantatores, vt in l. iij. C. de maleficis & mathematicis. ¶ Decimus, incendiarius, qui ob inimicitiam vel prædam incenderit intra oppidũ. d. l. capitalium. §. incendiarij. ff. de pœnis. ¶ Vndecimus, qui ædes vel aceruum frumenti iuxta domum poſitum ſcienter combuſſerit. textus in l. qui ædes. ff. de incendio, ruina, naufragio. ¶ Itẽ Iudæus cum ſuis participibus, ſi aliquem Iudæum auſus fuerit attentare, qui ad cultum dei conuerſus fuerit. l. ij. C. de Iudæis. ¶ Item vſurpans vada fluentis Nili. vt in l. vnica. C. de Nili aggeribus non rumpendis. ¶ Item tabellarius qui iniuſtam profitetur alicuius immunitatẽ. l. j. C. de immunit. nemi. conce. li. x. ¶ Quid de celante literas immunitatis alicuius priuati exiſtentes penes ſe? videtur ꝙ idem ſit dicendum, eo quòd falſitas cõmittitur in celando & occultãdo, ſicut in faciendo: vt facit text. in l. Paulus, verſi. Paulus reſpondit. ibi, ſed & cæteros qui in rationibus, tabulis, literis publicis, aliàve qua re ſine conſignatione falſum fecerint, vel, vt verum non appareat, quid celauerint, &c. eadem pœna affici ſolere dubiũ nõ eſt. ff. ad legẽ Corneliam de falſis. & ibi Bar. & Alexan. ex quibus aliàs dixi, ꝙ quidã qui literas regias officij alicuius celauerat per triennĩũ, ita ꝙ prouiſus à rege ignorans prouiſionem factã per celationẽ literarũ prouiſionis renuntiauit dicto officio, eo ꝙ putabat ſe tenuiſſe dictũ officiũ tãtum in vim cuiuſdam commiſſionis, & tamen fuerat ꝓuiſus p regẽ, ꝙ talis q̃ ſic celauerat, debebat puniri tã q̃ falſarius literarũ regiarũ, quę cõtinebãt immunitatẽ in multis ratione officij de quo fuerat ꝓuiſus, & ꝓptera nõ erat ſine dubio ꝙ puniri debuiſſet pœna dictæ. l. j. † ¶ Item, quicũq; contra præceptum dñi, de anathemate furatus fuerit, vt habetur Ioſue. c. vij. ¶ Itẽ, aliũ caſum vide Leuit. xxj. ver. ſacerdotis filiæ. ¶ Itẽ aliũ pulcherrimũ caſum vide per eundẽ Albertũ, vbi ſuprà (vbi eſt corruptus impreſſorũ incuria) & ibi voluit dicere ꝙ hęretici cõburẽdi ſunt: prout etiã tenet Bonifacius de Vitalinis in ſuo tract. maleficiorum. c. de crimine hæreſis. quod dicit eſſe de cõſuetudine, ꝓut no. in c. qñ vult Deus. xxiij. q. iiij. Etiã libri ipſorũ. tex. ĩ l. quicũq; §. oẽs. & l. dãnatos. §. necnõ. C. de hære. & Manich. & l. mathematicos. C. de epi. aud.

ADDITIO. Vide Luc. de Pẽna in l. j. C. de immu. nemi. conceden. lib. x. allegat. ꝓ Matth. de affli. in cõſti. regni Siciliæ, quæ incipit, incõſutilem. in xxij. notabili. † ¶ Aliquos caſus etiam in quibus aliqui furca ſuſpenduntur ponit Guido Papę quæſtio. ſua ccccclxxxix. vbi dicit, † ꝙ rebelles furca ſuſpenduntur, & etiam qui machinantur contra principem: qui dicũtur incidere in crimen proditionis. Et ibidem amplè ponit qui dicantur rebellare contra principẽ, de quo etiam Bar. in extraua. qui ſint rebelles. & tales dicuntur incidere in crimẽ læſæ maieſtatis, vt ibi per eum.

4 Rebelles furca ſuſpenduntur.

ADDITIO. An ciuitas quæ non reſiſtit cõtra magnum exercitũ alicuius magni dñi potẽtis, imò contra iuramẽtũ iam regi præſtitum ſe dedit illi dño potenti, poſſit dici rebellis, quia non multũ ad propoſitum, vide ſolùm Matt. de affli. in conſti. regni Siciliæ, quæ incip. dubitationem iuriſperitorũ, in ix. nota. †

COnclude ergo ex conſuetudine noſtra, quòd ſi quis fecerit duo furta, quorum primum exceſſerit ſummam decem librarum, quòd pro ſecundo debet puniri ad mortem. Quæ quidem conſuetudo eſt introducta

introducta ex his quæ antè dixi, cùm conſuetudo in delictis aggrauat delictum.

Quæſtio. SEd antequam vlterius progrediar, quæriē, nūquid hæc cōſuetudo valeat in foro conſciētiæ, & iudex iudicās ſecūdū hāc cōſuetudinē ſit tutus in foro conſciētię. Glo. Raymūdi, Prouer. vj. in verb. liberauit ſe, dicit, ꝙ hodie in multis locis etiā ſimplex fur ſuſpēdi tur de cōſuetudine: & dicit ꝙ hāc conſuetudinē facit rōnabilē neceſſitas pacis cōmunis, & frequētia huiꝰ maleficij, & incorrigibilitas taliū furū expta. Et hoc recitat ī ſumma cōfeſſorū lib.ij.ti.vj.q.iij.& cōcordat Hoſt.in ſum.li.j.tit.xxxij.vbi alle.Rodoneñ.Et cū his etiā cōcordat Lādulphus in iiij.di.xv.† licet antiquitus fur nō ſuſpēderet, qñ erat ſimplex fur, qa hoc eſt priuatū delictum: & ideo pœna extraordinaria debet puniri. ff. de fur. l. fi. ff. de priua. delic. l. vlt. Tñ ꝓp cōſeruatione Reip. & pacis, quæ aliter ꝓpter multitudinē furum deſtrueret, rōnabiliter lex noſtra municipalis ordinauit maledictos fures ex cōſuetudine hoc habē tes, furca ſuſpēdi debere, cū cōſuetudo deliquēdi delictū aggrauet. Aduerte, qa vt habet ī Cōmētariis Iulij Cæſaris li.xj.† latrocinia q̄ fiebāt extra fines cuiuſque ciuitatis nullā habebāt infamiā apd Germanos. †Et apud Scythas præmiabātur fures, vt refert Titus Liuius. Aegyptij verò furta oīa impunè pmittūt, vt dicit Textor ī ſua officina. c. ppⁱrū diuerſi mores: & vide āplè Ludouicū Cęliū Rhodigi. li.x. ſuarū ātiquarū lectionū. c.j. qūo qbuſdā rapto viuere honeſtū. ¶ Vide tex. in l.ij.§. poſtea cū Appius Claudius. ff. de origine iuris. ꝙ Cneus Flauius ſcriba filius Libertini Appij Claudij ꝓpter furtū tres dignitates cōſecutus fuit, qa effectº Tribunuſplebis, Senator & Aedilis Curulis.†

§ Fur antiquitus non ſuſpendebatur.

6

7

IN TEXTV IBI,
S'il n'a grace.

1 Gratia quot modis accipiatur. ARchidi. in c. gratia. j.q.j. dicit, † ꝙ gratia accipitur multipliciter: & ibi ponit ꝙ accipitur octo modis, & amplè illos ponit: & quintò dicit ꝙ gratia dicit primus gratiæ effectus poſt lapſum, & ſic gratia in epiſtolis dicit remiſſio peccatorū, quæ videt eſſe ſimilitudinariè hæc grā: de qua hîc in vulgari noſtro: quæ in iure potiùs dicit abolitio, vel indulgētia, ſeu reſtitutio. vt in tit. de generali abolitio. l. indulgētia. & in l.j. & in pluribus legibus illius tit. C. de ſenten. paſ.

ADuertendum eſt quod in iure ſunt tria aut quatuor vocabula circa huiuſmodi materiam gratię, ſcilicet abolitio, indulgentia, reſtitutio in integrum, & remiſſio, quæ vno verbo apud nos comprehenduntur, ſed vlterius ſunt alia verba ſeu vocabula quæ aliud important, vt ſunt verba, *de pardon & d'innocence*, & ideo de omnibus eſt videndum.

2 Abolitio duplex. NAm primò † abolitio eſt duplex, ſpecialis ſcilicet & generalis. & iſta ſpecialis abolitio eſt peremptio accuſationis † quæ fit tribus modis: vno modo ꝓ principē ſua ſpōte id facientē: puta ꝓpter diem inſignē, aut publicā gratulationē, aut ob rē proſperè geſtam. De primo videmus ſingulis annis in die veneris ſancta, ꝙ gratiæ ꝓ chriſtianiſſimū regē noſtrū concedūtur. Videmus etiā aliquādo in introitu & iucūdo aduentu principis, in ciuitatibus gratias concedi. Et tertiò cùm res principū proſperè gerunt in bello, aut aliàs, vt dicemus infrà: & iſti caſus quotidie eueniūt.

3 Quot modis fiat abolitio. SEcundo modo fit per accuſatorem poſtulantē (qui pœnā talionis puniendus eſt) cū videt ſe non poſſe probare & elucidare per eum deducta, petit abolitionem. principes facere ſolēt tales abolitiones de facili: ne accuſatores ab huiuſmodi accuſationibus deſiſtant. & vt dicunt iſtud eſt quādoque eis vtile & neceſſarium, vt proditiones multorum in lucē veniant: quod eſt vtile regi, & Reipublicæ regni. Et de hac abolitione ſpeciali in his tribus caſibus, vide Azo. in ſua ſumma de aboli. &, vt dicit Bar. in l. aut priuatim. §. triginta. ff. ad ſenatuſcon. Turpil. † Abolitio nihil aliud eſt quàm nomē rei abſolui inter reos, & cum iudicij inſtantia abſoluere. Et eſt triplex, publica, legalis, & priuata. vt per Io. fa. in rub. C. de abolitio.

4 Abolitio quid. Abolitio triplex.

TErtio modo fit hæc abolitio per mortem accuſantis vel accuſati. & de hac cùm nihil ad propoſitum, non inſiſto, ſed de ea vide Azo. ibi vt ſuprà.

ALia eſt generalis, qua omnes perimūtur accuſationes. † & in hoc differūt ſpecialis & generalis: ſpecialis, ſcilicet ꝙ de caſu ſpeciali fiat, generalis verò ꝙ oēs accuſationes tollat: qd̄ qūo fiat, vide Azo. ī tit. de gener. abolitio. Et iſta abolitio generalis, eſt ad indulgētiā. † Cū indulgētia tantùm pœnā remittat, nō infamiā, dignitatem aut honorē. l. indulgētia. C. de abolitio. Et hoc caſu qñ quis impetrat indulgentiam, liberatur à pœna tantùm, & tūc neque famam recuperat, neq; bona, neque reincidit in poteſtatē patris, nec ſeruus in poteſtatem domini. d. l. indulgentia. & l. fruſtrà. l. ſi pater. l. generalis. l. cum patrem. l. tutor. l. ſi ademptus, & l. in inſulam. C. de ſenten. paſ.

§ Abolitio ſpecialis & generalis quomodo differant.

6 Indulgentia tātum pœnam remittit.

REſtitutio † verò in integrum, ſeu remiſſio, eſt amplior: cùm per eam reſtitutus recuperet & dignitates & honores, famā, & cōmodū. l. antep. C. de ſent. paſ. & vt dicit Albe. de Roſa. in l. cū ſalutat⁹. C. de ſen. paſ. reſtitutio magis operat⁹ q̄ indulgētia, & hāc reſtitutionē vocat gratiā. & iſta eſt reſtitutio quæ propriè apud & in vulgari noſtro dicitur gratia cōprehēdens omnes terminos: & ſub qua poſſunt diſtingui omnes alij termini: ſecūdū quod ꝓ principē limitat⁹. imò etiā ipſa reſtitutio qñque ꝓ principē limitatur, ꝙ fieri poteſt ſecūdum tex. in l. fi. C. de ſen. paſ. Et de hac gratia ſeu reſtitutione ſatis infrà dicitur, & ſub ſe cōprehendit quādā ſpeciem, quæ dicitur, ***pardon***, in vulgari noſtro hoc eſt, remiſſio pœnæ ciuilis, ſeu alia criminalis à morte. † Eſt differentia quò ad nos, inter gratiam & ***pardon***, quod † dicitur in vulgari noſtro, ***pardon***, à parco, id eſt veniam do. & ſi quis obtinuit veniam, id eſt remiſſionem à delicto. quod non requirebat punitionem ad mortem in qualitate expoſita: puta quod nō eſt aut non fuit animus occidendi: quod multis modis poteſt contingere, vt dixi ſ̄. in rubri. huius tituli, in gloſſ. *& droictz d'icelles*, verſi. amplia, & ibi nota caſus. & vide etiam per Cæpolam conſi. xxix. & xxxj. & ſuprà, in dicta glo. verſiculo: ſecundò aduerte.

7 Reſtitutionis vis.

8 Differentia inter gratiā, & pardon.

9 Pardon vnde dicatur.

HIc eſt ergo vnus caſus vbi fur nō ſuſpēditur furca: ſcilicet quando habet gratiam à principe. de quo infrà dicam. Plures autē ſunt alij caſus, in quibus fur furca nō ſuſpenditur. de quibus infrà dicā. Videtur tñ antequā vlterius ꝓgrediar, ꝙ non ſunt alij caſus, imò ꝙ ſunt excluſi oēs præter gratiam principis: propter hæc verba, ***s'il n'a grace***, quæ tantū important quantum illa verba, niſi l. ſi eū. §. q iniuriarū. ff. ſi quis cautio. † & eſt dictio exceptiua: & ideo neceſſariò ſignificat oppoſitū antecedentis cui immediatè aduerſatur: † vnde ſi præcedat oratio negatiua, dictio, niſi, ponit & affirmat: ſi verò è contra præcedat oratio affirmatiua, dictio, niſi, negat & priuat. text. in l. extraneo. ff. de ven. in po. mit. & in l.ij. ff. de cuſt. reo. & in c. cùm acceſſiſſent, in fi. extrà de conſti. Gem. in c. fi. de litis cōt. in vj. do. Alex. in cō ſi. ſuo lxxxiij. in j. col. in j. vol. do. meus Iaſ. in l.ij. in prin. C. de bo. poſ. ſecūdum ta. & in l. actione. C. de trāſ. vbi ſatis amplè faciūt quę

10

11 Niſi, dictionis vis.

dicit

dicit Præpositus in c.præterea.in j. not.de app. Dicit 12 †em,nisi,id est,si nō,quæ dictio,nisi, in dispositionib⁹ apposita,facit cōditionē.l.fidei cōmissa.§.fidei cōmissum.ff.de leg.iij.in l.qbus diebūs.§.ꝙ Titio.ff. de cōd.& demō.secūdū gl.no.in l.ij.ff.de in diē addic. & per Bar.in l.j.in vlt.col.ff.de cōd.& demō.Cępo.cōsi. lxiiij.in ij.col.ibi:redeo ad primū. Et statutū seu consuetudo nostra disponit ꝙ morieꝰ talis fur,si non habeat gratiā à principe.vel dici potest ꝙ resoluet illam mortē sub illa conditione: quēadmodum dicimus ꝙ licet illa dictio importet conditionem in vltimis volūtatibus,iuribus supradictis:tamē in cōtractibus resoluiē sub conditione. Similiter isto casu resoluet istā mortem sub ista cōditione,si haberet à principe gratiā.† cū bonū sit argumētū de cōtractibus ad statuta. gl.in rub.de decre.decurio.lib.x. C.quod verū est affirmatiuè,nō negatiuè.Feli.in c.j.in ij.col.de ꝓbatio. dominus meꝰ Iaſ.in l.prēscriptione.C.si cōtra ius vel vti.pub.& ꝓ regula est tex.in l.fin. ff. de fideiuſ. ergo isto casu illa conditio aduersatiua,nisi, resoluet illam mortē sub illa cōditione, quēadmodū resolueret cōtractum sub conditione.d.l.ij.ff. de in diem addictio. & cum includat illā cōditionē sub illa dictione, nisi, videtur alios modos excludere. Ego diço ꝙ hæc dictio,nisi,est exceptiua,vt dictū est: & sic cū exceptionē ponat,pōt extendi ad casus sibi similes.glo. in l.j. C.de cōdi.indebi.quam ad hoc no.Pa. in c. quoniam frequēter.in prin.in ij.not.& sup glo.pe.vt lite nō cōtest.& est tex.in c.cū dilecta.§.nos igitur,de cōfir.vti. vel inuti.quē ad hoc ibi not.Pa.& meliꝰ in c.ad audiē tiā.in j.not.de cleri.nō residē.& do.meus Iaſ.in l.trāsigere.in v.col.C.de trāsa.& in l.j.in ij.col.C.de iuris & fac.igno.& l.de pupillo.in prī.iiij.col.ff.de no.operis nun.& in l.j.in vj.col.C.q̄ admi.Fel.in c.pastoralis,in iij.col.extr.de reseri.& in c.cùm omnes.in iij.col.post Panor.in v.col.de consti.& idem do.meus Iaſ.in authen. præterea. in pe. col. C. vnde vir & vxor. Vnde ergo cum omnes alij casus sint similes, quia habent vim gratiæ principis quam habent à lege: † & princeps dicitur lex aīata in terris. vt est text. in authen. de consuli. circa fin.& in authen. quib. mo. nat. essi. legi.§.igitur licētia.glo.ī l.& quia.ff.de iuriſ.om.iud. Et ideo etiam dicūtur habere gratiā à principe mortuo:scilicet cum habeāt à lege,& semper dicitur gratia principis,cum loco principis sint à quibus gratiæ conceduntur. Videtur ergo dicendum ꝙ sunt, seu esse possunt alij casus, in quibus fur non suspenditur furca,etiam si non habuerit gratiam à principe.

PRimus ergo† casus in quo quis cuitat mortem est in casu necessitatis.ſ.cibi & potus,vel vestimenti, vel alterius rei necessariæ ad vitā, secūdū Alex. de Ales in iij.parte,ī tractatu de præceptis,prēcepto septimo.Et S.Tho.in ij.ij.arti. vij. ꝙ in trib⁹ casibus excusat subtrahens rem alienā:de quibus iste casus necessitatis est vn⁹,de quo est gl.ī c.iij.extrà de fur.† necessitas cm̄ facit licitum quod aliàs nō erat licitū.Feli.in c.cū dilecta.in xvj.col.extrà de rescript.† vbi in casu necessitatis licitū est laico & pſonæ idiotæ baptizare. Dicit etiā do.meus Iaſ.in l.admonēdi.in lxxvij.co. ff. de iureiu.†ꝙ dispositio iuris ꝓpter necessitatē suspēdit,quæ quidē necessitas nō habet legem suo tempore.dicit Bartol.in l.j.C.de ope.liber.& faciūt quæ dicit do.meus Iaſ.in l.principalibus.ff.si cer.peta.& Felin.in c.querelā,extrà de iureiu.&in c.cū accessissent. in ix.col.extrà de consti.Et facit in ꝓposito casus nostri: nā sicut licet occidere, cum se homo aliter tueri non potest,vt in clem.j.de homic. † ita licet furari in extrema necessitate famis. tali enim tempore omnia sūt cōmunia de iure naturali, ciuili & etiā canonico. insti.de re.diui.§.j.& in c.sicut hi.xlvij.dist.& in c.dilectissimis.xij.q.j.& ff.ad l.Rhodiā de iac.l. ij. §. cùm in eadē.vbi gl.per q̄ dicit Ange.ibi, ꝙ stipendiarij in bello licito licitè deprędant ꝓ victu. & extrà de fur. c.si quis propter. & ideo talia subtrahens nō dicit in dolo,cùm vtaꝰ re communi,imò etiā propria.& dicit Ale.de Ales in loco suprà alle.arti. iij. ꝙ si quis est in necessitate leui,aut etiā magna,tamen alio modo pōt releuari quàm furādo,puta laborando,vel mendicādo,vel alio modo, ille qui furatur nō excusatur à furto. ¶ De necessitate famis,vide Lucam de Penna in l. cōparationē.C.de qui.mun. lib. xij. vbi amplè ponit ꝙ fames horribilia mala facit.Et ibi etiā ponit† quod diuites tempore famis coguntur vendere frumētum pretio viliori.l.si pendentes.§.sed si quis.ff.de vsufru. & l.j. C. vt nemi.li. in emp.spe.lib.x.Et aduerte etiā† ꝙ fames est acutissimus ensis. & sic sicut quis nō tenetur obseruare iuramentum per quod incidit in periculum mortis,ita nec tenetur obseruare iuramentū per quod incidit in opprobrium & exterminium famis.ita dicit Bal.in l.pactum.in fi.C.de collatio. Et ideo aliquando dixi, quòd de facili releuantur qui tēpore famis eorum heritagia vendunt: quia facilè ad hoc indicuntur fame compulsi, & propter vnam paropsidem leguminum renuntiarent cuique iuri.

SI verò talis necessitas sit vehemens & maxima, adeo ꝙ nō credat posse euadere mortē, nisi tali necessitati satisfaciat,& aliter nō potest habere, tūc excusaꝰ à furto. Et dicit Panor.in c.qm̄.ex.de simo. † ꝙ in casu nō maximæ necessitatis, licet nō excusaꝰ ī totū, tñ alleuiaꝰ eiꝰ culpa. & ita dicit debere intelligi c. iij.de furtis,secundū vnā lecturā. & p hoc esse intelligendū illud ꝙ dicit do.meus Iaſ.in repe. l.admonēdi. ff.de iureiu.in vij.col.ꝙ† necessitas nō in totum tollit iuris dispositionem,sed quodāmodo suspendit, quia intelligi debet de necessitate nō maxima,ratione cuius excusatur,nec potest dici secundū rei veritatē fur, hæc enim res illo tēpore facta est sua,iure poli.secundū Scotū in iiij.distin.xv.quia, vt dicit in c.exiit q̄ seminat.de verb.signi.lib.vj. ꝓfectò in extremæ necessitatis articulo,ad prouidendū necessitati naturæ,via omnibus extrema necessitatē detentis est concessa.Et ita tenet Richardus dist.xxxvij.arti.iij.q.iiij. vbi dicit † ꝙ nullū ius positiuū pōt statuere ꝙ tēpore necessitatis extremæ(quæ nō possit releuari aliter) nō liceat furari,quod tamē propriè furtū non dicit,quia furtū est contrectatio rei alienæ inuito domino.Sed tali tēpore necessitatis extremæ,contrectatur res ꝓpria facta iure naturali, quod est fortius positiuo, quia est incōmutabile.§.sed naturalia.inst.de iure natu.gē.& ciuili.†Nā ius naturale potest tollere ius positiuum, sed non econtrario. & dic etiam quòd si ille qui erat dñs rei non consentiret,& hoc ipse præsumeret,tamē non tenetur furti.& ille q̄ erat dominus peccat mortaliter nō consentiens in tali casu.d.c.sicut hi.xlvij.distinct. & lxxxvj. distinct. c.Pasce.Et de hoc habemus exemplū Matthæi xij.vbi habetur quòd discipuli necessitate famis spicas cuellebant, qui tamen excusati sunt à domino. Et hoc idem habetur de conse. distin.v.discipulos. Et extende prædicta, quòd non solùm potest quis furari in tali necessitate pro se, sed etiam pro aliis quos alere tenetur. Ita tenet sanctus Tho.ij.ij.quæst.lx. †¶ Adde quòd necessitate non solùm suæ personæ, sed etiam sui equi, licitum est alicui transeunti per viā equum suū depascere in prato propinquo,

13 Arg. de cōtractibus ad statuta.

14 Princeps lex animata.

15 Casus in quibus fur nō punitur morte.

16 Necessitas.

17 Necessitas facit licitū quod aliàs illicitum esset.

18

19 Furari licet in extrema necessitate famis.

20

21 Fames acutissimus ensis.

22

23 Necessitas nō tollit ius sed suspendit.

24

25 Ius naturale potest tollere positiuum, sed non econtra.

26

propinquo.dixi infrà hoc eo.titu. §. vj. in gl. *mesusaige*, quia equus malè pabulatus malè vadit, ita tenet Ioan.Sanxon in consuetudi.Turoneñ.titulo, *des heritages deffensables*, articulo vj.

27 *Existẽs in necessitate, an possit furari existenti in simili necessitate.*

LImita prædicta non esse vera† quando quis vellet furari alicui, qui esset in tanta necessitate sicut ipse, quia non debet hoc facere. In tali casu enim potior debet esse ratio possidentis. ff.de condi. ob turp. cau.l.si ob turpem.§.porrò. & pro hoc facit, ꝙa duobus concurrentibus prævalet quod est potius. ff. de statu homi.l.quæritur.ideo tenetur restituere rem illi cui rapuit,secundum Scotum,in iiij.distin.xv.

28 SEd quæro,† aliquis existẽs in extrema necessitate subtraxit aliquã rẽ alicui,qui nõ erat in ea necessitate,an teneat ad restitutionẽ,si postea veniat ad pinguiorẽ fortunã? Dicũt quidã ꝙ nõ, quia semel sua est facta iure poli. Alij tenent ꝙ tenet ad restitutionem, sicut ille qui cessit bonis.C.qui bonis cedere possũt. l.j.tamen secundũ illos nõ tenet, nisi inquantũ facere potest.l.iij.ff.de ces.bonorum.& intelligitur facere deducto ne egeat.ff.de reg.iuris.l. in cõdemnatione.

COntra tamen prædicta arguitur, per tex.in d.c.si quis propter necessitatem, de fur. vbi cuidam ꝙ propter necessitatem furatus fuerat, imponit pœna ieiunij trium hebdomadarum.Respõdit Inn. post gl. in d.c.si quis propter necessitatẽ, ꝙ illud non intelligitur in constituto in extrema necessitate, sed tãtum magna,vnde imponit pœnitentiã dicta decretalis ꝓpter ambiguũ,& ne quis sit pronus ad furtũ.†

29 *Necessitas extrema quomodo cognoscatur.*

¶ Sed quomodo cognoscitur, an necessitas sit extrema vel non?Dic quòd eo quia non est determinatum, relinquitur arbitrio iudicis, per doctrinam c.de causis.de offi.dele.& l.j.ff. de iure delib. vbi habetur† quod in

30 non determinatis à iure,statur arbitrio iudicis. Hinc est quòd cum tẽpus reperitur à iure quod nõ est certũ,statur arbitrio iudicis,vt per Bar.in d.l.j.§.ait prætor.De qua regula ponit Abb.in c.nõnulli, de rescri. do.meus Ias.in repet.l.admonẽdi,in cix.col.ff. de iureiuran.& multos casus in hoc ponit Barba.consilio suo xx.incipi.præclarè dicit dominica veritas,in viij. & in iij.col.in ij.vol.vide tamen Feli.in hoc,in c.iij.de off.deleg.in iij.col.qui dicit quãdo dicatur grauis necessitas ad hoc vt habeat excusare. ¶Multa etiam alia sunt quæ permittuntur causa necessitatis, & ratione cuius à dispositione iuris cõmunis recedit, quæ aliàs non permitterentur, de quibus per do.meum Ia. in l. principalibus,in ij.col. ff. si cer. peta. & per Feli. in c. querelam,extrà de iureiur.& in c.cum accessissent,in ix.col.de cõstit. ¶ Quibus adde ꝙ in casu necessitatis licitum est laico & psonæ idiotæ baptizare. Felin. in cap.cùm dilecta,in xvj.col.de rescrip. per tex. in capi. constat. & cap. sanctum est,de consecra. distinct. iiij.

ADDITIO. Vide etiam plura quæ allegat Matt.de afflictis in consti.regni Siciliæ, quæ incipit, si quando.in iij.lib.in j.notabili.& quomodo si ex necessitate famis liceat patri filium vendere, non tamẽ potest vendere filiũ presbyterum:vt dicit Hipp.de Marsi. in singulari suo cj.incip.pater potest.& etiam hoc tenet Pet.Girardi in singulari centesimo, quod est vltimũ, vbi plura de necessitate ponit, quæ sunt singularia. †

31 *Confiteri licet laico in casu necessitatis.*

ITem etiam† in casu necessitatis permissum est confiteri laico.gl.in verb.præterquam. in c. pastoralis. de offi.or.& in c.præter. in verbo, per manus. xxxij. dist.quas not.Et facit tex.& gl.fi.ibi in c.penul.xxiiij. q.j.† ¶ Multa enim necessitas facit licita,quæ aliàs essent illicita,vt hîc antè dictum est.

ADDITIO. Vide in hoc etiam Alciatum in tract. de verbo.& rerum signi.l.ij. in fi. vbi ponit quod cessante necessitate, cessat excusatio propter necessitatem.l.Senatus,ff.de offi.præsidis.

SEcundus verò casus, † in quo licet furari,est quãdo res mea apud aliud constituta, & nõ spero illũ per viam iuris conuincere, tunc licitũ est mihi ipsam furari.glos.singu.quæ est prima,in c.ius gẽtiũ. j. dist. not.Inno.in c.olim.j.ext.de rest.spolia. imò etiam nõ solùm rem meam furari, sed etiam rem æquiualentẽ rei meæ furtiuè arripere possum.ita Flo.in l. itaq;. ff. ad legẽ Aquil. imò nõ solũ furtiuè, sed ꝓpria authoritate licitũ est arripere.ita tenet Alex.in consilio suo cxxxvj.incip.circa primum dubium.in j.col. in j. vol. quod consilium posuit de verbo ad verbum dñs Bar. Cẽpo.in consil. suo xxvj. faciunt quæ idem dicit dñs Alex.in consi.xj. incip. circa primum dubium. in vlt. col.in j.vol.faciũt quæ dicit dñs Ias.in l.j. in v.col. C. de testa.& Panor.in c.j.in xj.col.de iudi.& in c.j.in xj. col.de dolo & contu.Felin.in c.quoniam.de suo.

32 *Res mea apud aliũ constituta, quã conuincere nõ possum, furari licet.*

ADDITIO. Faciunt quæ dicit Matthæus de afflictis in constitutione regni Siciliæ, quæ incipit, pacis cultum,in ix.col.versi.sexto,licet propria.& in col.x. versic.vndecimò si Titius furto subtraxit. vide etiam Hippo.de Marsi.in consilio suo liij.nume. xix.†

ADde in hoc Iaco.de sancto Geor. in l. quanuis etiam. C.de fur. vbi ponit etiam casum sequẽtem de muliere furante, quæ non debet puniri ad mortẽ.

TErtius casus est, † quãdo mulier furatur marito, vel furripit non existens in necessitate pecuniam vel alia,vt inde facit eleemosynam existenti in extrema necessitate:& hoc quãdo nõ habet aliquid de suo quod possit ei dare,nec est rapina ĩ hoc casu, nec furtum : imò est necessarium ad salutẽ. Vnde dicit Raymun.in tit.de nego.secu.§.sed quid si videat,ꝙ in casu necessitatis potest etiam religiosus inuito prælato suo dare eleemosynam indigenti:quia in tali casu oẽs tenentur pascere indigentem.lxxxvj.dist.pasce.

33 *Mulier potest furari marito, & dare egenti.*

ADuerte tamẽ, vt dicit Hostien.in summa de pœni.& remis.§.quibus.versi.quid de agẽtibus pœnitentiam.†ꝙ vxor non potest facere eleemosynã de bonis dotalibus, nisi marito consentiente tacitè vel expressè:de aliis autem si habeat,põt. Et dicit Bar. in l.j.ff.rerũ amotarũ.†quòd vxor potest facere eleemosynã de bonis mariti moderatè, secundũ consuetudinẽ domus.not.Bar.in l.si spõsus.de dona.inter virũ& vxo.& gl.ĩ c.manifestũ.xxxiij.q.v.Adde & vide Anto. Flo.in tertia parte suę summę.tit.j.c.xxiiij. versi. xvij.

34 *Vxor nõ possit facere eleemosynã de bonis mariti.*

35

QVartus casus est † quando Christianus furatur Christianos ab infidelibus detẽtos, & eos liberat tẽpore guerræ.xxiij.q.ij.c. dominus. imò etiã illo tẽpore licitũ est eis auferre alias res, ꝙ Christianos, vt in c.vt pridẽ,eadẽ quæst.& causa.viij.& dicit tex.in l.ij.& ibi Bal.C.de commer. & merca. quòd licitũ est hostibus furari,sed isti sunt hostes:nec in istis auferẽs tenetur ad restitutionem.d.cap. vt pridem. Sed nunquid teneatur quandoque furans tales res ad restitutionem rei vel saltem valoris. vide in cap. nulla. liij. distinct. & habetur in rubr. & in l. j. C. ne Christia. manci.& in c.mancipia.liij.distin.Quæ omnia nota.

36 *Christianus christianũ ab infidelibus detentum furari potest.*

QVintus casus † est in furto domestico: quod non est ita criminaliter puniendum,sicut si non esset domesticũ.tex.est in l.respiciẽdum.§.furta. ff. de pœnis.maximè qñ nõ est magnũ. quia tunc ciuiliter tãtùm punitur,intellige cum modificatione,de qua per Bart.in l.apud antiquos.in fi.C.de furt.nisi etiam per multas vices furatus fuerit domino, ꝙa etiã licet furatæ fuerint viles res,tamen capitaliter punit,& dicitur,grassa

37 *Furtum domesticũ.*

BIU Cujas

tur grassator, seu famosus fur. ¶ Ioan. Fab. in §. itẽ lex Pompeia. insti. de pub. iud. dicit talia delicta esse grauiter punienda, & in curia solẽt talia delicta grauiter puniri, etiã vsq; ad mortem pro prima vice. Nec habet respectus ad dictũ. §. furta. s̃. alleg. dicentem furta domestica nõ esse punibilia ad mortẽ. qm̃ ille §. est intelligẽd⁹ de modicis & minimis furtis, quæ cõmuniter fiunt p famulos & seruitores, vt qa furanť comestibilia quæ nõ excedunt, nec sunt talia quæ seruanť: sed vbi furta sunt magna, & nõ cõsueta, vt qa furãtur vestes, argẽtũ, aurum, & alia quæ sunt magni valoris: puto illa esse graviter puniẽda, etiã vsq; ad mortẽ. & ita etiã distinguit Sali. ī l. eos. C. de fur. maximè qn̄ est qualitas effractionis cũ quadã industria ꝓditoria: qa aliàs nũquã qs habẽs famulos esset secur⁹, & tutus in domo, cùm facili⁹ furari possint: eo ꝙ cõmuniter nulla adhibeť custodia & vigilantia cõtra eos, saltem nõ ita magna sicut cõtra extraneos. familiares. n. sunt, & iõ si noceãt, tanꝙ inimici repelli debẽt & pestiferi, cũ nulla sit maior pestis ad nocẽdũ, qꝙ familiaris inimic⁹, & sic vr̃ esse quędã ꝓditio famuli aduersus dn̄m q cõfidit in eo, tn̄ furať eũ. Et hoc anno dn̄i M. cccccxxxj. die ix. Febr. fuit cõdemnata ad mortẽ p curiã approbãdo sentẽtiã iudicis à quo, quędã Laurẽtia Lãbert, famula dn̄i de Mõtgenet, ꝓ furto domestico auri & argẽti monetati & nõ monetati, qđ fecerat in domo dicti dn̄i de Mõtgenet sui magistri in vigilia Dn̄icę in ramis palmarũ, hora qua ei⁹ magister erat in ecclesia, & industriosè & cũ effractione vnius arcæ seu coffri.

Furtũ comestibiliũ.

38 Si dominus rei furtiuæ furem excusat.

SExtus casus videtur esse, † si dn̄s rei subtractæ cõpareat, & dicat ꝙ ista res fuit subtracta per furem de voluntate ipsius dn̄i: qa tunc exculpatio istiꝰ dn̄i videtur liberare furem: p ea quæ videtur tenere Iac. But. qui istud tenuit disputãdo, per tex. in l. inter oẽs.

39 Exculpatio quid operatur.

§. quidã rectè. ff. de furtis. Et facit, † quia si vulneratus ab aliquo dicat ꝙ inculpatus nõ vulnerauit ipsum, talis exculpatio liberat inculpatum à tortura. ita dicit Bal. in l. j. in vlt. col. C. communia de leg. quem refert & sequitur ibi dominus meus Ias. & sequitur etiam Alex. in consi. suo xxiij. in v. col. quod incipit, animaduersis. in ij. vol. vbi ista multum corroborat.

ADDITIO. De huiusmodi exculpatione vulnerati, vide etiã Petrũ Girardi in singulari suo lv. īcip. nota bene, & Hippo. in cõs. suo lxj. in pen. col. n. xxxiiij. ¶ Et pro hac opi. ponderauit Ang. esse text. in l. j. C. de furtis, in finalibus verbis, vbi dicit, Item est ibi casus, ꝙ vbi res dominica contrectatur: tamen an committatur furtum vel non dependet ex volũtate domini, & vbi fit inquisitio contra contrectantem, potest dominus cõparere & dicere quòd eo inuito non fecit.

ADDITIO. Dicit etiam Hipp. de Marsi. in consi. suo liij. quòd si qs credit dn̄m sibi pmissurũ, dũmodo sint aliqua signa vel indicia verisimilia ꝙ dn̄s permisisset, non punitur pœna furti, & excusatur à pœna. †

COntrarium tamen tenet Bar. in d. §. quidã rectè. & istud tenet dn̄s meus Ias. in l. j. in ij. col. C. de furt. & in l. j. §. & post operis. in iij. lec. qꝙ legit me audiente. ff. de no. ope. nunt. & in l. transigere, in vj. col. C. de transa. & ista mihi videtur verior & sustentabilior, quam teneas. Et ita tenet Feli. in c. j. de præsum. in vlt. col. versi. in contrarium adducit. ¶ Vide quæ dicit in hoc Boërius, in cõsue. Bituricen. tit. de iurisd. om. iud. §. xvj. in gl. fi. Istam etiam vltimam opinionẽ tenet Iac. de sancto Georg. in l. j. col. ij. C. de furtis.

40 Confitens furtũ, si nõ de eo appareat, non debet puniri.

SEptimus † casus est, quando etiam confiteť furtũ, si tamẽ de illo non appareat, non potest puniri de tali furto, vt dicit Ang. Are. in tract. male. in gl. & vestẽ cælestẽ, in xxiiij. fo. in vj. col. illius gl. ibi: quid si qs cõfiteať. Et ita dicit Bal. in authẽ. sed nouo iure. C. de ser. fugit. & p hoc Ang. in d. loco dat cautelã iudicib⁹ ne dãnẽt animas eorũ & corpus qn̄ fur cõfiteť coram eis maria & mõtes, & plura furta se alibi cõmisisse: ꝙ velint mittere nũtios ad habẽdũ informationẽ ꝓ veritate reperiẽda, aliàs sæpe innocentes condẽnantur.

ADDITIO. Et ita fecit Iosue prudentissimus, qui noluit cõfitentem Acham qui aliqua sustulerat de anathemate prius cõdemnare, quàm misisset in tabernaculum illius, vbi cuncta repererũt abscõdita simul & argentum: vt habetur Iosue vij. Et si secus faceret, esset abusus. ita tenet Benedicti in repetitione c. Ray. ī verbo, mortuo itaq; testatore. j. nu. 348. de testamẽtis. & nu. 149. dicit ꝙ vbi cõstat de delicto, sufficit cõfessio accusati ꝙ cõmisit illud: nec est necesse ꝙ sit cõuictus: & è cõtrà vbi est cõuictus testibus, nõ requiritur confessio rei: licet, vt dicit, videatur ꝙ obseruet contrariũ in Francia: quia licet etiã sit quis cõuictus, tamẽ solet poni ad torturã, vt ore ꝓprio cõfiteať delictũ per eum cõmissum: qđ nõ est verũ: imò malè facit iudex qui habet bonã probationẽ, & ponit reũ ad torturã: vt dicã infrà. nisi videam⁹ casus in quo quis. Et facit etiã, qm̃, vt dicit Bar. in l. si confessus. ff. de custo. & exhib. reorũ. ꝙ ex sola cõfessione de delicto prĩcipali etiã in ꝓcessu inordinato potest quis cõdẽnari, quod an sit verũ, vide amplè Hipp. de Marsi. in cõs. suo xlviij. in j. & ij. col. & ibi dicit ꝙ qn̄ quis cõfitetur se fecisse furtũ aut homicidium, debet curia mittere officialem ad locum cõmissi delicti ad inquirendũ de veritate. Aduerte etiã ꝙ in furto nunquã quis debet cõdẽnari ex præsũptionib⁹, sed debet ꝓbatio necessariò cõcludere, vt dixi antè in principio huius gloss.

41 Probationes bonæ non indigent tortura.

¶ Hinc etiam dicit Bal. in additio. ad Spec. in tit. de senten. col. xij. † ꝙ si quis cõfiteatur se occidisse quẽdam hominẽ cuius nomẽ ignoratur, & ipsum proiecisse in mare, vnde corpus apparere non possit, ꝙ cõdẽnari nõ pót, nam liquere debet de corpore interfecto, aliàs non pót præsumi factũ ab aliquo, si ipsum factũ est incertũ. ff. ad Sillei. l. j. §. ibidem. Ita Ang. in l. certũ, in prĩ. ff. de cõfessis. & in l. j. ff. eodẽ. in ij. col. do. meus Ias. in l. error. in iij. col. ff. de iur. & fac. igno. Istud tamen limitat Ang. in d. l. j. de confes. nisi essent aliqui assassini malæ cõditionis & famæ ꝙ confiterẽť se occidisse mercatores, & eorum corpora ꝓiecisse in mare: tũc dato ꝙ illa corpora nõ reperiantur, tn̄ attẽto ꝙ erant assassini publicè diffamati, & latrocinia exercebant prope littus maris, ita quòd verisimiliter corpora ꝓiecerũt in mare: qa tunc deberẽt puniri ex cõfessione, quamuis corpora occisa nõ appareant. Et refert Ang. ita fuisse iudicatũ p egregiũ virũ do. Nic. de tortellis de prato, tunc Florẽtiæ assidẽtẽ. ¶ Si autẽ cessaret dicta verisimilitudo propter maris distantiã, vel propter bonã famam inquisitorum, non possent ex cõfessione puniri, nisi corpora apparerent. Ista refert & sequiť do. meus Ias. in l. iusiurandum quod ex conuentione. §. procurator. in viij. col. ff. de iureiur.

Casus.

PEr ista cùm semel euenisset casus de quodã masserio, qui ibat ad lacum Cumarum cum domino suo, qui cùm fuissent iuxta lacũ Cumarũ dictus masserius occidit dominũ & magistrũ, & ipsum proiecit in lacum. Prosecutus fuit dictus masserius à parentibus eius magistri interfecti, & conductus ad carceres capitanei iustitiæ Mediolani, cui assidebam, confessus fuit se homicidium perpetrasse, & hominẽ interfectũ in lacum proiecisse. Piscatum fuit corpus, & nõ inuentum, conductus fuit dictus masserius ad locum

vbi in

vbi interfecerat magistrũ suũ, qui quidẽ locus nõ distabat à lacu per iactũ lapidis,& in illo loco repertus fuit sanguis,licet enim nõ potuisset inueniri corpus, tñ cõdemnatus fuit ad mortẽ dictus massarius,& lata fuit sententia per capitaneum iustitiæ Mediolani.De qua sentẽtia fuit primò cõsultus senatus Mediolan.q̃ dixit ita debere fieri p̃ talẽ doctrinã do. Angel. & Ias. ¶ Adde tamẽ quòd sufficit q̃ de corpore appareat,nõ tamẽ est necesse quod de nomine proprio interfecti constet.De hoc est gl. in verbo, Gaio. in c. libellorũ. ij.q.viij.quam dicit esse singularem ad hoc Bald.in c. at si clerici. in viij. col. extrà de iudiciis. Et do. meus refert & sequitur in d.§.procurator,suprà alleg.

42 *Auferẽs lapides de ædificio pro derelicto habito.*

OCtauus † casus est cum quis amouet lapides de palatio,cuius cementa constat haberi pro derelictis,quia non punitur de furto.Ita consuluit Ro. in consi. suo cccxc.incip.placet. per quod consiliũ aliàs dixi in ciuitate Heduẽ. q̃ quidã cum sibi imputabatur q̃ accepisset lapides de muris antiquæ ciuitatis Heduẽ.qui vulgariter dicunt,*pastureaulx*, licet fuisset probatum,q̃ tamen per hoc non tenebatur de furto, cum muri dictæ ciuitatis habeantur pro derelictis.

43 *Furtũ afferens vtilitatem reip.*

NOnus†casus est quãdo quis cõmisit furtũ quod affert vtilitatẽ reipublicę.facit l.ij.§.postea.ff.de orig.iur.videtur tamen esse veritas in cõtrariũ, vt per Feli.in c.j.de præsum.in pe.col.ver. & illũ textũ. Pet. de anch.in c.j.de const.in lxx.col.versi. ponit Seneca.

44 *Casus.*

DEcimus † casus est in clerico committente delictum per iudicẽ laicum detento pro crimine capitali,,p quo mors irroganda esset, qui à prælato suo requiritur,quia tũc tradi debet,vel remitti,si petat se remitti,aut eius prælatus petat eum tãquã clericũ,secundũ nota.p Gemini.in c. vnico.de cle. coniuga. in vj.not.in authẽ.statuimus.in l.si quis in conscribẽdo. & in l.si qua p̃ calũniã.C.de epis.& cle.c. si diligenti. ext.de fo.cõp.c. at si clerici. extrà de iu. qui iudici ecclesiastico siue prælato datus nõ morietur,†quia ecclesia neminem ad mortem condemnat.c. sentẽtiam sanguinis.extr.ne cleri.vel mo.c. in archiepiscopatu. & ibi notat extrà de rapto.& sic isto casu talis à iudice laico sic detent,p crimine capitali,etiã si ad mortẽ sit cõdemnatus,debet iudici ecclesiastico siue prẽlato reddi. dicto c. at si clerici.à quo prædictam gratiam consequitur,quia morti non traditur,vt dictum est, & sic aliam gratiam quàm à principe cõsequitur, quando post sentẽtiã ante executionem traditur curiæ ecclesiasticæ; qd̃ etiã fieri debet, vt in deci.Rotę. deci.ccij.in nouis.etiam si nõ petatur, & dicat se clericum, debet remitti etiam post sentẽtiam,quia hæc exceptio declinatoria fori in clericis quandocunque vsque ad sententiam,& etiam post sententiam potest proponi, ex quo reddit iudicium retrò nullum. per text.in d.c,at si clerici,extr.de iudi.Ita tenet Feli.in c. exceptionem,in x.col.extr.de exceptio.vbi plenè ponit quando exceptio dilatoria debeat opponi.

45 *Ecclesia neminem ad mortẽ condemnat.*

ADDITIO. Ecce ergo vnum priuilegium quod conceditur clericis ratione ordinis clericatus ; vide quãplura alia quæ cõceduntur clericis ratione ordinis,per Hippol.de Marsi.in suo tract.de fideiuss.num. 111. vsque ad num. 133. Et vltra illa priuilegia ponit aliũ in suis singularibus, singulari suo clxxiiij. incip. ille qui sibi ascribit.vbi prælatus sibi ascribẽs aliquid de bonis testatoris ecclesiæ suæ,nõ incidet in falsum. ¶ † Quia hîc materia se offert, sciendum est & videndũ est in quibus casibus iudices seculares habent cognitionẽ in personas ecclesiasticas:& facio in hoc casu duas regulas, quas succictè & breui stylo expediã.

46 *Iudices seculares in quibus casibus habeant cognitionem in personas ecclesiasticas.*

PRima regula ergo est, † q̃ clerici non possunt de crimine coram secũlari iudice conueniri : nec valet consuetudo contraria.tex.est in c.j.& ij. xj. q. j. & in c.clerici.de iu.& hoc siue agatur criminaliter.text. in c.at si clerici.ext.de iud.siue ciuiliter.c.ij.de fo.cõpe. Facit text. in c. si diligenti. de fo.compe. & in c.si iudex laicus. de sen. excom. in vj. Rota in deci. antiquis.deci.cxl.incip.Vtrum valeat consuetudo Anglicana.facit text.in c.vnico.de cle.coniu.in vj. 47

FAllit ista regula vbi papa ex causa daret vni principi potestatem iudicandi de clericis certi loci vel territorij,& hoc est,† q̃a licet immunitas p̃sonæ clericorũ sit de iure positiuo,& fori, priuilegium de iure diuino.pro quo est bonus text.in c.fi.in prin.xxvj. dist. vbi bona gl. quã omnes extollunt. & sequit Zabar.in repe.cle.perpendimus.de sen.excom. & tenet Io. An.post Gof. & Hosti. in c.ij.de ma. & obe. And. Sicu.in c.at si clerici.de iu. Etiam si sit de iure diuino morali, non ceremoniali:vt dicit Zabar. in d. cle. tñ põt papa nõ in toto,sed in vno dispẽsare,seu in aliq̃b° particulariter. Et hoc tenet Zabar.in d.cle.alle. c. lector.xxxiiij.distin.& quod notat Archi.in c.sunt quidam.xxv.q.j.facit c.vnicum,de cleri.coniu.in vj. & c. verum.de fo.compe.& c.Romana.§.debet. de appel. in vj.nam prohibitio disponendi contra ius diuinum in papa ,pcedit in dispositione vniuersali , quæ tollit ius diuinũ,non in particulari:& ideo qua ratione dicit Zaba.q̃ vnum clericum subiicere potest papa laico,videt eadẽ posse dici de aliquibus clericis in certis casibus,respectu vnius principis secularis: sicut in §. verum.sub c.præter hoc.xxxij. distin. papa commisit duobus ducibus causam clericorum simoniacorũ.& in c.maternã.ij.q. iiij. vbi papa commisit causam spiritualẽ materteræ Brunichildi Reginæ Francorũ. Facit c.nos si incompetenter.ij.q.vij.Ad idẽ tex. in c. illud.x.q.iij.vbi cõmittitur Cresconio illustri laico, ne permittat aliquem episcoporũ Siciliæ,de parrochiis ad se pertinentibus nomine cathedratici, amplius q̃ duos solidos accipere neque cõpellere presbyteros, &c.Facit gl.in c.clericũ nullus.xj.q.j.Et si istud possit per viam delegationis, nõ minus videtur quòd id facere possit per viam priuilegij. † propter quod Rex Franciæ & officiarij dicunt habere facultatẽ iudicãdi & puniẽdi ciuiliter clericos in casibus quos priuilegiatos appellãt:de quibus infrà dicetur, sed nũquã criminaliter : nisi vt infrà dicet. Et pro hac limitatione faciunt quæ dicit Barba.in c. dicernimus. de iudi. in verb.præsumãt.post Host.Io.And. & Ant. de But. & idẽ Barb.in c.ecclesia sanctæ Mariæ. de const. & in c.ij.de fo.compe.Io. Fab. in authen. statuimus. C. de epis.& cle.Bal.in l.rescripta.C.de precib.impe.offe. 48 *Immunitas pſonæ clericorum est de iure positiuo.* 49 *Rex Franciæ potest clericos ciuiliter.*

IMò etiã potest eos forbanire,per tex.in l.quicunq; C.de episc. & cler.de quo amplè per G. Benedicti, in sua repe. c. Raynu. in verb.& vxorẽ nomine Adelasiã ĩ decis.ij,nu.clvij.vsq; ad nu.clxvij.de testam.vbi dicit talẽ textũ fuisse præfiguratũ testamento veteri, iij.Reg.ij.c. vbi Salomon rex pro conspiratione facta contra eum per Abiathar sacerdotem,vade(inquit)in Anathot ad agrũ tuũ , & quidẽ vir mortis es:sed hodie te non interficiã,q̃a portasti arcã dñi dei.Imo etiã princeps secularis põt episcopum pro crimine simoniæ & læsę maiestatis à sacerdotio retrahere,& honore priuare.s.episcopatus,& perpetuò infamem declarare:per text.in l.si quẽquam,in fin.C.de epis.& cle. pro quo facit tex.in c.sanè,xv. q. viij. in princi. vbi in hoc hæc duo delicta æquãtur in impositione pœnæ.

ADDITIO, Quid in crimine læsæ maiestatis cõmisso

missō cōtra principē an clericus possit priuari beneficio p̄ suū p̄latū: vide Mat. de afflic. in cōst. regni Sici. que incipit, de p̄sonis. Et qd in fabricāte, tōdēte, aut radente falsam monetā, an perdat priuilegiū? dic q̄ non, vt tenet decis. Tho. clxij. & ita obseruat curia. †

50 Clericus assassinus potest puniri à laico.

SEcūdo fallit† & limitat̄ prædicta regula in clerico assassino: pōt enim criminaliter puniri p iudicē tē poralem & secularē, absq; alia degradatione, p c. j. de homi. lib. vj. ibi, quicunq; princeps & p̄latus, seu quis alia p̄sona ecclesiastica, vel secularis, quēpiā Christianorum p̄ assassinos occidi fecerit, vel mādauerit, quāuis mors secuta nō sit, aut eos receptauerit, vel occultauerit, aut defensauerit. &c. Et dicit text. est etiā cum omnibus suis bonis mūdanis ppetuò diffidatus & bannitus à toto populo Christiano, quæ verba importāt q̄ impunè possit occidi: secundū do. Ange. de Peru. in cōsi. suo xiiij. inci. In quæstione præmissa videre opor. in j. vol. & tenet Gemi. in d. c. j. de homi. in vj. per quem tex. & doct. ibi. alle. alias fuit suspensus quidam etiam homicidio nō secuto. dixi sup. in rubr. *des iustices & droictz d'icelles*, in glo. *& droictz d'icelles.* Nec hoc casu requiritur degradatio, aut alia sentētia p̄ quā detur licentia occidendi seu puniēdi ad mortē: sed solum sufficit q̄ cōstet cuilibet, & sic etiā iudici seculari q̄ est assassin⁹, vel æstiuus, vt tenet Gemi. in d. c. j. Et Ang. Clauasi⁹ in verb. æstiuus, ver. ij. & ver. iiij.

51 Apostata.

TErtiò † fallit in clerico qui relicto ordine clericali & habitu suo in apostasia tanquā laicus conuersatur: quia si in crimine deprehensus fuerit, per ecclesiam non liberatur: ergo videtur q̄ per iudicem secularem possit puniri. Ita est tex. in c. j. de apostat.

ADDITIO. Super huiusmodi priuatione priuilegii clericalis. ex cā antè dicta, Leo papa x. fecit cōstitutionē, cui⁹ tenorē hîc inserere volui, licet in effectu videatur fundata super præalle. c. j. de apostat. ex tenore cuius satis videbitur p̄uisum, sequit autē tenor dictę cōstitutionis. Leo episcopus, seruus seruorū Dei, ad ppetuā rei memoriā. Romanum decet pōtificē p̄uidere, vt hi, qui clericalē decorē suis flagitiis deturpare nō verētur, clericali priuilegio minimè p̄fruantur. Ne quod in fauorē bonorū indultū est, improbis delinquendi licētiā subministret, ipsisq̄ue in p̄tectionē in eorū excessibus tribuat. Sane charissimus in Christo filius noster Frāciscus Frācorū Rex Christianissimus. nobis nup exponi fecit, q̄ licet ipse zelo iustitię feruēs im p̄bos homines de eius regno & dñiis eiicere, & illorū excessus punire, ac super omnia in eisdē regno & dñiis iustitiā vigere summo anhelet desiderio. Quia tñ nōnulli clerici nec in habitu & tōsura clericalibus decentibus incedentes. sed potius ab omnibus p̄ meris laicis habiti & reputati, à quorū oculis dei timor & mūdanus honor excessit de ecclesiasticę disciplinæ clemētia nimiū cōfidētes, excess⁹ & delicta quotidie ppetrare nō verētur, q̄ licet dictā tonsuram habeāt, tñ re vera actibus & operib⁹ vitā ducūt laicalē, vt p̄fertur in suis apprehēsis delectis, se priuilegio clericali defendere, & iustitiā secularē illudere conātur huiusmodi suū desideriū adimplere nō potest. Ex quo improborū delicta remanēt impunita, clericorū status decolorat, ipsaq; iustitia nō mediocriter impedit. Quare p̄fatus Rex nobis humiliter supplicare fecit, vt regni & dñiorū huiusmodi quietè & statu tranquillo, sup his ita opportunè p̄uidere, vt excessus huiusmodi nō immeritò fræno iustitiæ coerceant & cōprimant, de benignitate apostolica dignaremur. Nos igitur considerantes q̄ clerici p decentiā habitus extrinseci, morū intrinsecā honestatem ostēdere debēt, nec indignū arbitrātes viā quā sibi huiusmodi homines ad impunè delinquēdū, p̄ idem priuilegiū sub spe ecclesiasticę disciplinę ac clemētię quę sierūt, opportunis remediis amputare: huiusmodi supplicationib⁹ inclinati, authoritate apostolica tenore p̄sētiū statuimus & ordinamus, q̄ de cætero ppetuis futuris tēporibus huiusmodi clerici in regno & dñiis p̄dictis delinquētes, si tēpore ppetrati eorū delicti, & p̄ quatuor mēses antè in habitu & tōsura clericalibus decētibus nō incesserint, postq̄ tñ præsentes in metropolitanis & cathedralibus regni & dñiorū p̄dictis ecclesiis iuxta ordinationē. j. scriptā publicatæ fuerint, p iudicē secularē liberè & licitè capi, inqri, distringi, & si in sacris nō fuerint, etiā puniri possint districtius, sub pœna suspensionis à diuinis, eo ipso inhibētes locorū ordinariis, & aliis q̄buscūq; ecclesiasticis, ne cōtra statutū & ordinationē hmōi quouis modo directè vel indirectè venire p̄sumant. Ac decernētes ex tūc irritū & inane, si secus sup his à quoquā quauis authoritate sciēter vel ignoranter cōtigerit attētari. Et ne q̄spiam de p̄missis ignorātiā valeat allegare, volumus, ac p̄fatis ordinariis in virtute sāctę obediētię & sub simili pœna suspensionis à diuinis, eo ipso districtè p̄cipiendo mandamus, vt singulis annis p̄sentes literas, seu earū trāsūptū aut hēticū primis tribus diebus dñicis qua drageſimę successiuè in eorū ecclesiis (dū maior inibi populi multitudo ad diuina cōuenerit) p̄ trina monitiōe publicare teneant, ac clericos debitè monere, vt tōsurā & habitū decēter deferre habeāt. Ac publicationē cū huiusmodi monitiōe loco trinę monitionis à iure req̄sitæ succedere, vimq̄; specialis trinę monitionis cuilibet ex dictis clericis factę (ad hoc vt cōtrauenientes puniri possint) habere decernimus. quodq̄; quoscunq; p̄ dictos quatuor mēses, dūtaxat à die primę publicatiōis, vt p̄fertur, faciēdæ cōputādos, ligare incipiāt. Locorū verò Metropolitanis in virtute sāctę obediētiæ, & sub speciali suspēsionis à diuinis pœna eo ipso incurrēda cōmittimus & mandamus. vt si suffraganeos suos, vel eorū aliquē in p̄missis negligētes fore repererint, quilibet eorum in p̄uincia sua præfatorū suffraganeorū negligentiā supplendo, omnia & singula præmissa debitæ executioni demandare p̄curent, cōtradictores p cēsuras ecclesiasticas & alia iuris opportuna remedia apellatiōe postposita, cōpescēdo. Nō obstātibus præmissis ac felicis recordationis Bonifacii papæ viij. p̄decessoris nostri de vna & duabus dietis in consilio generali edita, ac aliis apostolicis, necnō in p̄uincialib⁹ & synodalibus cōsiliis editis generalibus cōstitutionibus & ordinationibus ac quibuslibet priuilegiis, indultis & literis apostolicis generalibus, vel specialibus. quoruncūq; tenorū existant, per quæ præsentibus non expressa vel totaliter nō inserta effectus earū impediri valeat quomodolibet vel differri, & de q̄bus quorūq̄; totis tenorib⁹ de verbo ad verbū habēda sit in nostris literis mētio specialis, quæ quò ad hoc nolumus cuiquā aliquatenus suffragari, cæteris q̄; cōtrariis q̄buscūq;. Per hoc autē eodē priuilegio quò ad alios q̄ verè ecclesiastici fuerint, & ipsam militiā p̄sequāt, nō intēdim⁹ in aliquo derogare. Et qa difficile foret easdē p̄sentes literas ad singula quæq; loca, in q̄bus expediēs fuerit, deferre, volumus, & dicta authoritate decernimus illarū trāsumptis manu notarij publici inde rogati, scriptis, & sigillo alicuius p̄lati seu p̄sonæ ecclesiasticæ in dignitate cōstitutæ munitis, vel curiæ ecclesiasticæ ea p̄rs⁹ in iudicio & extra, ac alias vbilibet fides adhibeat, quæ præsentibus adhiberetur, si fuisēt exhibitæ vel

BIU Cujas

ostẽsę. Nulli ergo oĩno hoĩm liceat hãc paginã nostro rũ statuti, ordinatiõis, inhibitiõis, cõcessionis, mãdati, intẽtiõis, volũtatis & decreti infrĩgere, vel ausu temerario cõtraire. Siqs aũt hoc attẽtare ꝑsũpserit, indignationẽ omnipotẽtis Dei ac beatorũ Pet. & Paul. apostolorũ eius, se nouerit incursurũ. Datũ Romæ apud sanctũ Pet. Anno ĩcarnationis dñicę M.cccccxvj. Cal. Octob. Põtificatus nostri anno quarto. Bẽbus.†

52 Arma militaria deferens.

QVartò † fallit in clerico arma militaria deferẽte, qui si tertiò monitus à suo prælato non destiterit, perdit omne priuilegiũ clericale. vt in c. in audiẽtia. de sen. excõ. imò dicit ibi Sicu. ꝙ nõ est opus alia degradatione: quia per dictã tertiã monitionẽ, si nõ deposuerit, est exutus omni priuilegio clericali, & relinquitur iudicio seculari. Et intellige de omni priuilegio, per gl. singularẽ in cle. j. de off. or. in ver. ꝙ priuilegij. quã gl. sequuntur ibi doc. dicentes, † ꝙ appellatione priuilegij clericalis intelligitur tam de priuilegio c. si quis suadẽtẽ, quàm de priuilegio fori.

57

ADDITIO. Fuit cõclusum anno dñi M.ccccxxxj. in mẽse Nouẽbri ꝑ curiã cõtra Nico. Daix. ꝙ ex quo fuerat in guerra & exercitu, ẽt sine soldata, ꝙ nõ gauderet priuilegio clericali: & ita obseruat, ꝙ milites exercẽtes arma militaria in guerra, nõ gaudẽt priuilegio clericali. immiscẽdo tamẽ se enormitatib⁹, licet ꝑ dat priuilegiũ c. si quis suadente, non tamen perdit priuilegium fori: vt infrà dicetur, versi. sexto. & ita etiam tenet Hip. de Marsi. in consi. lxviij. nu. lxj.†

54 Miles effectus.

QVintò † fallit in clerico in minoribus cõstituto, qui effectus miles exercet arma: nã talis ipso facto pdit priuilegiũ clericale, secũdũ Inno. in c. j. de aposta. quẽ sequit ibi And. Sicu. qa hoc faciẽdo, exercet actũ cõtrariũ clericatui: & dicit ibi, ꝙ sola militia nõ sufficit ad priuãdũ eũ, nisi exerceat arma, vel ꝙua. Et idẽ tenet Nico. Milis in suo reptorio. in §. clericus, ver. clericꝰ. & idẽ And. Sicu. in c. fi. de cle. cõiu. & secũdũ istã doctrinã vidi multos armigeros, seu auẽturerios, q ex quo ꝑ multos annos exercuerãt arma, & fuerãt ĩ multis guerris, denegabat eis remissio ad forũ ecclesiasticũ; ego tñ fui in multis opinionis cõtrariẽ: & cõsului eos remittẽdos: & multi fuerũt remissi, alij ñ. ¶ Vide Gui. Benedict. in repe. c. Rayn. in ver. & vxorẽ noĩe Adelasiã. in decis. 2. nu. 149. & 150. de testamẽt.

SExtò fallit & limitatur in clerico qui post assumptũ clericatũ immiscuit se enormitatib⁹, & sæuis, & diu in illis perseuerauerit, habitu & tõsura dimissis, qui deprehẽditur in delicto, qa talis nõ põt se ꝑ clerico defendere, quomin⁹ ꝑ iudicẽ seculare puniatur. Pro quo est tex. secundũ vnũ intellectũ in c. ex parte, de priui. & de hoc etiã videtur tex. in c. ppẽdimus, de sen. exc. secũdũ gl. Vin. Tãcr. Phi. Abba. antiq. Host. & Io. an. qui ad hoc inducit tex. in c. vnico. li. vj. de vita & ho. cle. † Vbi clerici goliardi & bufones exercẽtes illã artẽ ꝑ annũ, pdũt omne priuilegiũ clericale, vnde à fortiori debẽt illud ꝑdere, qñ se immiscẽt diu hmõi ꝙuis & enormitatib⁹. Et idẽ voluit Ant. de but. & Pe. de anc. in regula iuris, ea q. li. vj. Car. zabarel. tñ in dicta rep. c. ppendimus, & ibi Andr. Sicu. & Ang. de c. laua. in ſumma, in verbo, clericus. x, §. j. tenent cõtrariũ dicentes, ꝙ solũ pdit priuilegiũ c. si qs suadente, xvij. q. iiij. vt in c. ppendimus, & in c. j. de apost. priuilegiũ tamẽ fori non amittit nisi post trinã monitionẽ. Facit c. si iudex. de sen. excõ. li. vj. ¶ Credo ꝙ prima opinio seruaretur in practica quo ad nos, & ita vidi communiter illam obseruari, licet aliqñ dixerim contrariũ.

55 Goliardi & bufones.

SEptimò fallit in casu dicti c. primi, de vita & ho. cle. in vj. ſ. in clerico goliardo, bufone, vel ioculatore, q secũdò vel tertiò monitus nõ desistit, qa talis est ipso iure priuatꝰ omni priuilegio clericali, imò dicunt Arc. & Gemi. ibi, ꝙ istud ꝓcedit etiã in clerico in sacris ordinibus cõstituto: licet Io. Mo. teneat contrarium. Et licet opi. Arch. super vj. præferatur cæteris, vt dicit Rota deci. ccclxix. in antiquis, ego tñ crederẽ qđ tutius eẽt tenere contra Archi. ꝓpter actualẽ degradationẽ, quę hoc casu videtur esse necessaria.

OCtauò † ergo fallit ꝑdicta regula in degradato actualiter, qa talis de foro seculari efficit, c. nouimus, de verbo. signi. c. ij. de pœnis, li. vj. tenet Io. and. in c. cũ ñ ab hoie, de iud. † Si tñ dicat se iniustè degradatũ, & cõtra iustit. an sit de hoc ꝑ iudicẽ seculare cognoscẽdũ. vide Luc. de pen. in l. j. C. de priui. schol. li. xij. & ibi ponit an postq̃ est lata snĩa ꝓpetuę depositionis in sacer. solenniſq; degrad. celebrata, & trad. iudici seculari ꝑ eũ pœna legitima puniendꝰ, an secularis iudex dẽat eũ & cãm eiꝰ, & crimina iterũ examinare.

56 Degradatus actualiter. 57

ADDITIO. Aduerte ꝙ clericus incidẽs in hęresim nõ debet se iuuare bñficio clericali, maximè ꝓpter denegat. aut dubitationẽ sacramentorũ eccles. qm ex quo cõmittit in legẽ ecclesiæ ꝓpter hæresim, nõ debet lege ecclesiastica iuuari. l. auxiliũ. ff. de minoribꝰ. l. iij. C. de epis. aud. c. qa frustrà. de vsuris. facit tex. ad literã in c. principes seculi. xxxxiij. q. v. quẽ ad hoc alle. Bñdicti in repe. c. Ray. in ver. & vxorẽ noĩe Adelasiã, in 2. dec. nu. 162. de testamẽtis, & ita fuit iudicatũ ꝑ curiã cõtra quosdam Lutheranos. † Aduerte qa in oĩb. casib. in qbus clericꝰ est cõdẽnadꝰ ad mortẽ ꝑ iudicẽ secularẽ, in oĩb. illis casibꝰ ꝑ iudicẽ ecclesiasticũ est degradãdus, ex regula Inno. & Io. An. in c. ad abolẽdã. de hæret. ꝑ tex. in authẽ. vt clerici apud ꝓprios episcopos, in §. illud palã. vbi litera dicit, ꝙ si præses ꝓuinciæ putauerit clericũ reũ, & dignũ pœna iudicauerit, hũc reũ ſpoliari à deo amabili episcopo ſacerdotali dignitate, & ita sub legũ fieri manu. & ita tenet. Io. de ana. in c. qualiter & qñ, §. ad corrigẽdos. in v. co. ext. de accu. Et vide gl. in d. c. ad abolẽdã. super verbo relinquatur, extrà. de hæreticis. quæ tantum ponit tres casus, in quibus clericus est curię seculari tradẽdus. & ibi qualiter debeat tradi. & vide c. degradatio. de pœnis in vj. Et an iudex secularis debeat ſequi ꝓcessum iudicis ecclesiastici. vide Are. in c. at si clerici. in prin. col. iij. ext. de iudicis. & etiam de inuocatione brachij secularis, vide Paridem de puteo in trac. de ſyndicat. in litera B. in verbo, brachium, & ibi plenè quomodo vnus iudex non habens familiã sufficientem, potest inuocare brachium alterius.

Clericus hęresim cleri cali beneficio non gaudet.

NOnò fallit in clerico verbaliter depoſito, q post modũ tãquã incorrigibilis excõmunicat: & deinde crescẽte cõtumacia, anathematizat: qa talis cõprimẽdus est ꝑ iudicẽ secularẽ. tex. est. in c. cum nõ ab homine ext. de iu. & dicit Io. And. & post eum And. Sicu. quòd hoc casu non est opus actuali degradatione. Quicquid ſit, ego crederẽ quòd ſemper in casibus præcedẽtibus requiratur actualis degradatio, per ea quæ dicit Alex. in consi. viij. in j. volu. in iiij. col.

Verbaliter depoſitus.

DEcimò fallit in clerico coniugato non deferente veſtes & tõſuſurã clericalẽ. c. j. de cleri. cõiugatis li. vj. nam tales nõ gaudẽt priuilegio clericali: intelligę tñ ꝙ nõ deferat tẽpore cõmiſſi delicti: quia ſi ante vel pòſt dimiſiſſet, nõ per hoc priuatur priuilegio clericali, ſi tempore commiſſi delicti habuerit habitum & tonſuram. Ita tenet Alexã. in conſi. ſuo viij. in pe. & vlt. col. in j. vol. Imò videtur adhuc tenere quòd requiratur tertia monitio, ſecũdũ ẽt Panor. in c. tuę, de ꝙo. & Ful. in cõ. ſuo clvij. inc. ſuppoſito tenore. in fi.

Cõiugatus nõ deferẽs habitum clericalẽ.

Additio.

ADDITIO. Dicit tñ Mat. de aff. in cõst. regni Sic. quę incipit apostat. ꝙ ꝙ semel ꝑdidit priuilegiũ clericale ꝑ dimissionẽ habit' & tõsurę si postmodũ assumat ha
58 bitũ & tõsura, nõ recuperat illud priuilegiũ. † ¶ Et vide Guid. Papę, quęst. sua cxxxviij. ꝙ tenet ꝙ sufficit ꝙ nõ fuerit in habitu & tõsura: & licet ẽt fuerit in tõsura si tñ nõ fuerit in habitu, ꝑdit priuilegiũ: imò ibi di
59 Iudex secularis iudicat de habitu clericorum. cit' † ꝙ cognitio an habit⁹ sit clericalis vel nõ, spectat ad iudicẽ secularẽ, & nõ ad iudicẽ eccles. cõtra c. si iudex. de sent. exc. in vj. & Alex. in d. cõs. vbi dicit ẽt quẽlibet habitum honestũ dici habitũ cõuenientẽ dictis clericis coniugatis: ꝙa clerici simpliciter nõ habẽt habitũ determinatũ à iure. gl. in c. j. in fi. de cle. & glo. in c j. de vita & hõe. cle. & ibi dicit Io. de Imo. quòd illa quæ ponũtur in d. c. j. sunt de consi. non de præcepto. Et ẽt Ful. in cõs. suo cxxiiij. tenet cõtra Gui. Papæ de cognitione causæ, & credo opi. Alex. & Fulg. esse veriores. ¶ Vide tñ decis. capellæ Tho. cclvij. vbi tenet ꝙ habitus tripartitus non est habitus clericalis, & de caligis dicit contrarium in decis. lij. & si reperiatur in habitu laicali, nõ debet postmodũ remitti, etiã si habitum clericale accipiat. Idem in dec. cxliij. vbi dicit ita fuisse dictũ. Et idẽ fuit dictũ de illo ꝙ fecerat sibi fieri tõsuram in carcere, vbi dicit in deci. cxlvij. Et de caputio bipartito vel virgato, vide decis. ccxxviij.

SEd pone ꝙ dicat clericus cõiugat⁹, cõsuetudo est ꝙ cle. cõiugati habitũ cleric. non portẽt, sed sufficit ꝙ portẽt tõsurã, & vidi opinionẽ à quẽdã ꝑ dicebat se portare habitũ similẽ quẽ cæteri cõiugati portare soliti sũt, an valeat talis cõsuetudo? Raphael Ful. in d. cõs. tenet ꝙ sic: & de talis exceptiõe & cognitiõe huiusmodi cõs. an sit valida vel nõ. cognoscit ipse iudex eccl. & nõ iudex secularis. cõtra opinionẽ Gui. Papæ. in d. q. cxxxviij. qui in hoc male sentit, vt credo.

ET quãtũ ad habitũ & tõsurã ꝙ debeat portare, istud est in cleric. cõiugato, ꝙ si inuẽtus fuerit sine illis, aut vno illorũ, cũ copulatiuè requir', vt dicit Ful. in d. cõsi. cxxiiij. ẽt si nõ fuerit ter monitus, nõ est ad iudicẽ ecclesiasticũ remittẽdus. Sed secus est in clerico in minorib⁹ cõstituto nõ cõiugato, ꝙa ad hoc vt ꝑ dat priuilegiũ clericale, requir' trina monitio. Pan. in d. c. tuæ, de aposta. Alex. in d. cons. viij. & Ful. in cons. clvij. in fi. Ita tenet Hẽr. bohyc. in c. cũ nõ ab hoĩe extra. de iud. maximè quo ad priuilegiũ fori qd nõ ꝑdit cle. in hoc casu, nisi post trinã monitionẽ. ¶ Et an vxor clerici. coniu. in hoc gaudeat hoc priuilegio fori, Gemi. in d. c. vni. de cle. cõiu. mouet istã quæstionẽ, & quo ad priu. c. si ꝙs suadẽte. videt' satis decisum quod
60 Vxor est de foro viri. nõ, sed quo ad priuileg. fori mai⁹ est dubiũ, † ꝙa vxor est de foro viri. c. clericũ cuiuslibet. xj. q. j. l. cũ quædã puella. ff. de iurisd. om. iudi. Cogita si casus eueniat.

ADDITIO. Aduerte ꝙ qñ priuilegiũ mariti est personale rõne suæ personæ tãtũ, vxor nõ gaudet priuilegio: secus si nõ sit ꝑsonale rõne alicui⁹, exercitij, vt dicit Mat. de affl. in cõst. q̃ inci. hostilij exceptionẽ, in xj. q. primi no. in ij. lib. vbi dicit ꝙ vxor efficitur ciuis ciuitatis mariti, cũ pluribus aliis per eum adductis. †

VNdecimò fallit propter defectũ iustitię seu negligẽtiæ iudicis ecclesiastici, ꝙa ꝑmittitur ꝙ cleric⁹ trahatur corã iudice seculari, vt in c. principes seculi.
61 Potestate eccl. siastica deficiẽte laicus corrigit clericos. xliiij. q. v. & ibi bona gl. † dicit cũ potestas ecclesiastica deficit, laicus põt corrigere clericos, vt cũ schisma faciũt clerici, & nõ possunt ab ecclesia cõpesci. vt voluit gl. in c. tua. de decimis. & quæ ibi dicit And. Sic. Cõtrariũ tñ videt' tenere Alex. in d. consi. viij. in casu quo põt adiri superior. s. summus pontifex. ¶ Aduerte
62 etiã † quia iudex ecclesiasticus propter iustitiam à iudice seculari neglectã, vel denegatã potest adiri, imò etiã si iudex inferior iustitiã deneget, ꝙ fit multis modis, aditur superior, vt tenet per plura Paris de puteo in tract. de syndi. in prin. vbi ponit quibus ex causis syndicantur officiales. versi. syndicatur etiã officialis ratione denegatæ iustitiæ. vbi ponit multa singularia in d. materia. & etiã de iniustitia iudicis aut principis cũo sit punienda. Audiẽtia tñ in certis casibus potest denegari, quos ponit do. meus Ias. in l. j. §. sed & si is cui. ff. de no. ope. nunt. Et per hoc non dicitur iusticia denegata, nõ solũ iudex spretus potest denegare, imò etiã põt aliis mãdari vt denegẽt. Ias. ibi, & non solũ in vna causa, sed etiã in omnibus donec satisfaciat. Idẽ do. meus in l. sancimus. in j. co. C. de iudiciis & Barb. in c. Raynaldus. extrà de testa. & Corsetus in singulari 64. in verbo, cõtumacia. & aliud est iustitiã denegare, aliud nõ iuuare, vt dicit idẽ Paris in verbo, negligẽtia. liij. col. & in illo cap. intra quãtũ tempus iudex dicatur esse negligẽs, vbi plenè quomodo negligẽtia cõsideretur, & ibi ꝙ iudex dicitur negligẽs post duos mẽses si non incœperit cognoscere post monitionẽ eidẽ factã de iustitia administrãda, quod sæpè fit per magnam curiã in regno Neapolitano. & sic etiam fit aliquando apud nos, & ibi in dicto verbo, negligẽtia vide de materia iudicis negligentis per xj. & xij. co. & de negligentia iudicis ecclesiastici, vide inf. eo. §. vers. sed quia, in additione ibi posita.

DVodecimò † fallit & limitat' in clericis carnificũ seu macellariorũ, aut tabernariorum officiũ publicè exercẽtibus, ꝙ si tertiò nominatim moniti non destiterint, aut resipuerint, si sunt coniugati, perdunt omẽ priuilegiũ cler. si verò nõ cõiugati & oĩo vt laici incedãt, quãdiu præmissis institerint, eo ipso etiã perdunt priuilegiũ clericale vt in cle. j. de vita & ho. cle. Et mat. & Genze. ibi voluerunt intelligere illũ textũ habere locũ etiã in clericis exercẽtibus alia vilia officia sicut in lenonibus, custodib⁹ stuuarũ, vbi sũt publica balnea, sed glo. Imo. & Zaba. tenent contrariũ.
63 Officia vilia exercentes.

DEcimo tertiò † fallit in clerico in minoribus cõstituto, qui duas vxores habuit, vel cũ vidua aut corrupta cõtraxit ꝙa talis ſubditus est coercitioni fori secularis. vt in c. j. de big. l. vj. sec⁹ autẽ de cõstituto in sacris, vel monacho ꝙ cõtraxit cũ vidua vel corrupta, ꝙa licet iste sit bigamus quo ad qd. s. executionẽ officij. nõ aũt quo ad hoc vt ꝑdat priuilegiũ cle. Ita tenent gl. & Archi. in c. quisquis. lxxxiiij. di. Io. Cal. Io. mo. Arc. Io. an. Dñicus de sancto Ge. & Pet. de anc. in d. c. vnico, licet Bonaguida in c. de bigamis, eo. tit. de bigamis, teneat, † ꝙ sacerdos ꝙ cõtraxit cũ vidua, vel 65
duo matri. succesſiuè, & postea cõmisit homicidium, poterit puniri ꝑ iudicẽ secularẽ, ꝑ dictũ. c. vnicũ. Sed Ang. de clauasio tenet ꝙ prima opinio sit verior. credo tñ ꝙ opinio Bonaguidę sit verior, ꝙa ille tex. loqr' indistinctè de bigamis. ꝙs aũt sit bigam⁹, & plures casus in quib. ꝙs dicatur bigamus, vide decisio. capellę Tho. lxiiij. & ccliiij. & cclv. ¶ Et vtrũ omnis bigamus perdat priuilegium clericale, vide deci. capellæ Tho. ccxxxiiij. vbi ponit' de multiplici bigamia. ¶ Nũquid cleric⁹ cõiugatus rapiẽs virginẽ ꝑdat priuilegiũ clericale, videt' ꝙ sic, ꝙa diuisit carnẽ suã ĩ duas. ar. c. debitũ de big. Et facit additio ad dec. Tho. ccliiij, iã ꝛ. alle. & in deci. ccxxiiij. vbi plura dicit quę multũ faciunt.

ADDITIO. In hac materia priuationis priuilegij clericalis curia dedit multa arresta, & multum ponderat curia in istis atrocitatẽ delictorũ & enormitatem, secundum opinionẽ Pa. in c. at si clerici. §. de adulteriis: extrà de iudiciis. Io. an. in c. cùm non ab homine,
Priuilegij clericalis priuatio.

BIU Cujas

extrà de iudiciis.vbi plenè tractat materia per Are.& Barb.Gemi.in c.j.in fi.p illū tex.de homicid.& qñ delictū est scādalosum,est & dānosum & dānabile,secū dū c.nouimus,de sen.exc.& qñ est qs inclusus in ꝑfundū malorū,qa multa delicta cōmisit,ex quo habetur ꝑ incorrigibili secūdū Pe.de an.c.in cōs.cclvij.& Cępol.in cōs.xxj.vbi amplè.& facit multū tex.in d.c. cū nō ab hoīe,q vtit his verbis,in ꝑfundū malorū,& in his pōderāda est cōsūmatio delicti,quia ꝑ delictis nō cōsummatis nūq̄ priuat priuilegio clericali.Ioan. de ana.in c.j.de homicidio.Et aduerte in his,ꝙ crimē raptus in muliere cōiugata,honesta & nō diffamata, cōmisū in ciuitate Bituric.ꝑ certos scholares, de nocte in turba& cū armis,fuit iudicatū scādalosum,dānosū,& dānabile,ita ꝙ ex quo multa alia delicta cōmisisset q̄dā Ioānes Taboler,dictus Fortuné,ꝙ sic vidēbat inclus⁹ in ꝑfundū malorū & quasi incorrigibilis,fuit priuat⁹ priuilegio clericali anno dñi M.cccccxxxj.in mēse Oct. & ad mortē condēnatus, & vī esse cōtra tex.in d.c.cū nō ab hoīe,qm̄ bñ intelligēdo videt innuere,ꝙ qñ clericus est curię seculari tradēdus, ꝙ curia secularis nō possit eū punire ad mortē:sed tā tū pœna exilij,vel alia legitima pœna. & pōderando dictionē,alia,debet intelligi de simili, & nō de excedente,qa tñ vbiq; obseruat cōtrariū ñ insisto. ¶ Quīdā Nicolaus rousſin,secretarius alicui⁹ epi, post eius mortē furatus fuit de nocte cū quodā alio plura bona in domo illa in qua eps ante eius mortē morabatur,cuius domus sciebat introit⁹ & exitus, & in qua intrauit ꝑ scalā,& fuit furtū factū cū effractiōe ostiorū & fenestrarū:q licet non cōuictus veris ꝑbationibus,nec ore ꝑprio cōfessus,sed qbusdā p̄sumptionibus,eo ꝙ iā fuerat semel remissus ad iudicē ecclesiast. ꝑ alio furto,qđ dicto quōdā epo ipso existēte in eius seruitio cōmiserat,fuit p Locūtenentē criminalē Parisi.priuilegio clericali priuatus,& ad mortē cōdēnatus,& ad curiā appellauit,ꝑ quā habēdo respectū ad plura,tū maximè qa ex vno delicto & remissiōe facta ad ep̄m semel ꝑ vno delicto, nō adhuc dicit incorrigibilis secūdū not.in c. cū nō ab hoīe, ex.de iudiciis. & licet ille tex.in d.c.cū non ab hoīe,videat reqrere trinū actū,& sic trinā remissionē,tñ curia obseruat,ꝙ post binā remissionē dedelictis,ꝑqb.pōt.imponi pœna mortis,habet ꝑ incorrigibili,& tā in odiū incorrigibilitatis q̄ in odiū iudicis ecclesiastic.negligētis eū corrigere,priuat tōsura & priuilegio cle. ꝙ hic nō erat,cū fuisset solū semel remiss⁹ ꝑ simplici furto , qđ nō ingerit pœnā mortis,& de quo nō fuit cōuict⁹ nec punitus ꝑ iudicē ecclesiasticū,qđ cōstare debet ad cō uincēdū eū de incorrigibilitate,tū etiā qa nūc etiā est tātū quæstio de furto qđ nō est punibile ad mortē ꝑ secūda vice,cū nō sit fur famosus nisi post trina furta vt dicit Bar.in l.capitaliū.§.famosos.ff.de pœnis. qui differt à famoso latrone,in quo reqrit homicidiū alicuius:cū vt dicit tex.in d.§.famosos,ad solatiū interēptorū furca suspēdi debēt.& ita declarat d.me⁹ Ias.in l.pe.ff.de cōdi.ob cau.& dicit.Bar.in l.nemo.C.de epis.audi.ꝙ nō dicit fur famosus nisi post tria furtē,ita ꝙ videt ꝙ ēt ꝑ tertio furto nō debet mori, sed debet imponi pœna gradatim ꝑ quolibet semp augēdo, vt pœna cōmēsuretur delicto ꝑpter recidiuationē.dix. s̄.in pluribus locis. Et etiā qa licet domū alienā expilauerat & effregerat,nō tñ ī turba cū telis. ideo nō erat ī casu.l.hi q alienas ædes.ff.ad l. Iul. de vi publica.in qua multa requiruntur , & concurrere debēt,s. ꝙ expilauerunt,effregerunt,& expugnauerunt,& in turba cum telis,quæ est qualitas quæ requiritur cū actibus ad hoc vt capite puniātur,vt est ibi tex.& faciūt de qualitate ad incerta,siue p̄ statutū, siue aliàs, quòd debet ꝑbari per ea quæ deducūtur per Hippo. de Marsi.in cons.suo xcvj.in ij.col.vbi satis amplè, & in practica causarū criminaliū.in §.& qa.& in §.quoniā,eo.loco.nu.52. vbi de qualitate legis reqrit plena probatio.& faciūt,quoniā vbi requiritur actus cū qualitate,nō sufficit actus nisi ꝑbet qualitas: vt dicit Bart.in l.Fulcinius.§.cum autē.ff.quibus ex causis in possessionē eatur.do.meus Ias.in l.nō solū.§.Fulcini⁹ in j.col.ff.de noui ope.nūtiat.Feli.post Panor. in c.ij. xij.col.cum seq.de rescriptis.& dixi alibi pluries:sed in hoc casu non fuit turba cū telis,saltē nō est ꝑbata: ideo non erat in casu.d.l.hi q alienas ædes,& sic cōtra eū nō erat pœna capitis , & licet de iure appellatione pœnæ capitis intelligatur de mitiori,vt pluries dixi,tñ curia obseruat in casu illius legis,quādo concurrūt omnia,quòd intelligatur de pœna mortis. Et etiā qa ꝙ pro furto quātūcūq; maximo & enormi,etiā cū effractione,etiā in casu vbi esset quis ad mortē pro illo cōdemnādus qs nō debet suo priuilegio clericali priuari: imò,qđ plus est,quia nō est iure ꝑbatū contra eū,nec confessus est delictū , sed tantùm sunt p̄sumptiōes,q̄ licet sint vehemētissimę,nūq̄ debet priuari suo priuil.clericali,ēt in atrocissimis,nis verē & per veras ꝑbationes cōstet de delicto,vt tenet Are.in d.c.cū nō ab homine,ꝑ tex.in c.inter solicitudines.& ibi est gl.fi.extra de purga.cano.fuit dictus secret.die vlt.Ianuarij,anno do.M.cccccxxxj.ad iudicē ecclesiasticū remissus,& ꝑ certo Locūtenēs criminalis erauerat in iure & in facto,qa ēt non cōstabat de delicto tali ꝑ qđ potuisset ad mortē cōdēnari,ex quo erāt solùm præsumptiones,ex quib.nō est iudicādū ad mortē,maximè in furto,vt dixi antè in principio hui⁹ gl.

DEcimoquartò† fallit in clerico qui postquā à iudice seculari fuit captus,assūpsit clericatū,vt qa in carcere se fecit clericari.Ita.Io.Andr.in c. vnico de obli.ad ratio.Bart.in l.j.ff.de pœnis.sed do.meus Ias. in l.cū quædā puella,in iij.col.ff.de iurisd.om.iu. dicit hoc non esse verū,† qñ captus à iudice seculari diceret se votū fecisse intrādi religionē,vel ꝙ efficeret clericus anteq̄ cōmisisset delictū,qa hoc casu nō poterit puniri ꝑ iudicē seculare cū votū trahat retro.Ita Bal. in l.j C.an seruus ex suo facto.& dicit do.meus Ias.ꝙ istud est multū notādū.qa in practica posses euadere quē à pœna mortis,eo ꝙ de hoc stari debet suo iuramento,an votū emiserit antè cōmissum delictū,sicut stari debet de aliis quæ dependent à volūtate vel cōscientia,secundum gl.in §.alię.vbi idē do.Ias.insti.de actio. gl.in c.significasti,lo.ij. de homi. & faciūt quæ dicit do.Feli.in c.eā te.lo.iij.xv.col.& plenius in c.cū adeò,extrà de rescri.† vbi destinatus ad clericatū habetur pro clerico.non credo ꝙ istud obseruaretur in practica,quia ex quo nondū est impressus character non est extra iurisdictionem iudicis secularis. Et faciunt ad supradicta quæ dicit Oldra. consi. iiij.Io.de ana.in c.ad falsariorum.in xiij.col.ex.de falsis,Barba. in c.ꝙ clericis,de fo.compe.&in c.proposuisti.Bal.in authen.causa quæ sit cū monacho.C.de epis.& cler. & in l.placet C.de sa.san.eccl,Zab.in cle. ne in agro. §.qa verò,in viij.quæstione,de statu mona.Bal. Ang. & Imol.in l.nemo potest. ff.de lega. j. ¶ Vide in hoc quod dicat ille doctor excellens Iaco. de B. Geor.in l.si quis postea.col.iij. ff. de iudiciis. Vide Petrū Gerard.in suo singulari.li.incipiente,tene menti.

ET isti sunt quatuordecim casus in quibus iudex secularis cognoscit de crimine clerici etiā criminaliter.

67 Qui in carcere fecit clericari.

68 Votum intrādi religionē faciens ante delictum.

69 Destinatus ad clericatum habetur pro clerico.

BIU Cujas

naliter.quod nota.qa tales casus sæpe eueniũt sed in multis aliis casib⁹ iudex secularis punit clericũ de crimine ciuiliter.de qb⁹ dicã j. Anteq̃ tñ ponã illos casus,aduerte ad vnã ampliationẽ regulæ p̃cedẽtis † ꝙ nõ solũ clericus est exẽptus à iurisdictione seculari, etiã in delictis propter clericatũ,imò etiã si sint plures cõmittẽtes vnũ delictũ,& sit vnus clericus, rõne illi⁹ de omnib⁹ fiet remissio ad iudicẽ ecclesiasticũ, etiã si alii sint laici.Ita tenuit Ant.de prato veteri,inl.j.in fi. ff.quæ sent.sine appel.rescin.Quod dictum dicit esse stupendũ Felin.in c.j.in iiij.col.de præscri. facit qđ dicit Bart.in l.p̃cipimus.§.eo obseruãdo. & Bal. in d.l. præcipimus.C. de appel. & quæ dicit Panor. in c. cũ sit generale.in viij.col.extrà de fo.cõpe. Faciunt quæ dicit do.meus Ias.in l.imperiũ.in iij.co.ff. de iur.om. iu.& in l.si emancipati.in iij.col.C.de coll.Et quæ dicit Barb.in cõsi.j.in vj.col.cũ seq.in ij.vol. & in Rub. ex.de officio.deleg.& ibi Feli.& q̃ dicit Aret.in cons. suo xxiij.& Pan.in cõs.xxxiiij.incipiẽte,p̃sidio altissimi & ex corde inuocato,in ij.vol. & vnũ verbũ p Al. in cõs.suo.lxxxij.in fi.in j.vol.qd in hoc casu seruarẽt in hac patria,nescio, sed vidi hãc decisionẽ obseruari in ducatu Mediolani,in casu emergẽti. ¶ De hac decisione vide ẽt Boëriũ in cõsue.Bituricen.titu.de iurisdictione omnium iudicum.§. ix. in glo. fi. Et faciunt quæ dicit do.meus Ias.in l.j.in fi.C.de transactio.

70 Ampliatio regulæ.

ADuertendum est ad alium casum singularẽ qui sub generalitate multos cõprehẽdit,videlicet qñ clericus simpliciter tonsuratus, detinẽt à seculari potestate,si delictum sit tale pro quo puniendo ecclesia nõ habeat de iure quid faciat:vt quia delictũ est ita atrox, quòd ecclesia pro illo non habet pœnam cõdignam, in regno Franciæ non fit remissio ad iudicem eccl.vt p plura declarat G.Ben.in sua rep.c.Ray.ĩ ver. &vxorẽ noie Adelasiã.nu.440.441.442.aliàs est in ij. decis.nu.148.149.& 150.extrà,de testamentis.

REdeũdo ad ꝓpositũ vnde digressi fueramus ponẽdo casus in quibus iudex secularis punit clericũ decrimine ciuiliter ꝓ decimaquarta fallẽtia regulę ꝯ.positæ.¶ † Dic ꝙ prædicta regula fallit & limitat⁹ in clerico assumẽte administrationẽ &officia laicorũ,in quib⁹ si delinquat, curia secularis cõsueuit illos ciuiliter punire. ꝓ quo facit tex.in c.sacerdotib⁹.ne clerici vel mona.secũdũ opinionẽ illorum q̃ fecerũt argumẽtũ ex illo tex.ꝙ iudex laic⁹ authoritate illius capituli,põt clericũ occasiõe administrationis capere,priuilegio clericali cessãte,quasi videat⁹ dicto casu nuda ri priuilegio clericali:& ideo dicit tex. ꝙ indignũ est eis ab ecclesia subueniri:ꝓ quos cõstat in eccl. scãdalũ generari.Et ꝓ hunc tex.vidi quosdã dubitare, † an sacerdos consiliarius Regis, qui tot concussiones cõmiserat,& crimen repetundarum etiã cõmiserat pluries,& diuersis vicib⁹,deberet à iudice seculari, puniri. Vidi tamen ꝙ fuit dictũ ꝙ ꝓ iudicẽ secularem puniretur,eũ scilicet priuãdo officio consiliarij,& aliàs pecuniariter ad emẽdã applicandã fisco,& ita fuit factã.Et multi dicebãt ꝙ ex quo nõ fuerat monitus trina monitione, subueniendũ ei erat per ecclesiã:& ꝙ debebat remitti corã iudice ecclesiastico. ꝓ doctrinã glo.Hostien.Goffre.Panor. & aliorũ in d. c. sacerdotibus,& hoc ꝓ tex.in c.fi.extrà de vita & honesta.cle. Imò dicit Hosti.in summa.in §.ij.ver.ego intelligo,ꝙ idẽ est si fiat vna ꝓhibitio synodalis & monitio,vt de sistant à talibus sub pœna priuationis priuilegii clericalis:& hoc etiã videntur tenere domini de Rota de cis.cccxxvij.& hoc tamẽ de monitione seu prohibitione synodali non placet And. Barba. in c.fi. ext. de

71 Alia fallentia ad præcedentẽ regulam.

72

vita & hone.clericorũ.sed credo ꝙ opinio Hostiẽ. sit vera, & pro eo facit tex.cùm dicit, denũties publicè. Dicit etiam Panor.ibi,ꝙ non sufficit vnica monitio, etiam prohibitoria, & ꝙ iudex ecclesiasticus ex officio suo potest tales repetere,quantuncunq; non exci piatur per eos sic detentos.vt in c.dilectis.de appel.

SEdquia dicitur,†ꝙ si clericus nolit excipere quòd sit cleric⁹,& iudex ecclesiasticus sciat illũ detẽtũ à iudice seculari,an teneat⁹ illũ repetere, & si non repetat,an debeat puniri:& qua pœna:aliàs in cõtingẽtia facti cõsului me existẽte ĩ studio Ticineñ.& tãdẽ dixi ꝙ aut iudex secularis condẽnauit clericũ ad mortẽ, & tũc iudex ecclesiasticus dicit⁹ homicida, ex quo iudex laicus est homicida,cũ talẽ ad mortẽ condemnauerit sine ꝓcessu,sine cõfessione,& eum mori fecerit sine sententia.per tex. in c.at si clerici,ext.de iudiciis. aut non posuit eũ ad mortẽ, sed alia pœna eũ condẽnauit, & in oĩbus illa pœna qua tenet⁹ iudex secularis,tenet⁹ iudex ecclesiastic⁹. & etiã de dãno dato per iudicẽ secularẽ. probat⁹ p tex. in l. ij. cum sequenti.ff. de noxa.vbi dicit tex. qui enim prohibere põt delinquenti ne delinquat,& nõ prohibet,tenet⁹ de damno dato per eũ.& per tex.in c.sicut dignũ.§. illi etiam.de homi.& in c.dilecto,de sen.exc.in vj. † vbi dicit,si qs põt resistere de facto ne fiat iniuria,& non resistit,tenetur ac si ipse iniuriã intulisset. Multo ergo fortius si quis potest ꝓhibere de iure ne fiat iniuria alteri, & non ꝓhibet,tenetur de iniuria illa alteri. Cũ ergo iudex laicus iniuriã fecisse dicat⁹,nõ solum clerico, sed etiam toti collegio eccles. c. si diligenti.debet puniri propter eius negligentiã, quæ maximè debet puniri in iudice.per tex.in l.mancipia. cum gl.ibi & Bald.& Ang.C.de seruis fugi. †Imò magis est puniẽd⁹ iudex delinquens in omittẽdo,quàm infaciẽdo,cùm iudex in faciendo tantum puniat⁹,in quantũ æquũ iudici vi debitur.tex.in l.fi.de variis & extraor. cogni.tex.in l. ex male ficiis.§.si iudex.ff.de actio,& obli. & insti. de obli.quæ ex quasi delic.nas.in prin.& tã iudex qui omittit cõdemnare, tenetur in solidũ ad totale interesse.tex.in l.sancim⁹.C.de iudi.& ibi in termi.not. Ange.& Pau.de ca.& dicunt Ioan.And.& alii in c. dilecti.extrà. de appella. † quòd iudex negligens incidit in canonem,cùm æterni iudicis.de re iudi.in vj.

73

74 Non resistens iniuriæ ne fiat alteri cum possit tenetur.

75 Iudex omittendo delinquens magis puniẽdus quã cõmittẽdo.

76 Negligẽtia iudicis.

ADDITIO. De negligentia iudicis quomodo sit punibilis,& quomodo reprehenditur, vide Matt. de affli.in cõstit.regni Siciliæ,quæ incipit,statuimus. in xiiij.not. Et de negligentia aliorum officialium,vide in consti.quæ incipit, officiales qui. Et quomodo per negligentiam inferioris iudicis iurisdictio deuoluitur ad superiorem, vide in constitutione quæ incipit,iustitiariis,in xix.not. †¶ Quomodo negligentia in prælatis & administratoribus est peccatum mortale,& quomodo debeat puniri,plenè p Feli.in c.j.de treuga & pace.vide etiam quędam per do.meum Ias. in l.eum qui res.C.de procura.& in §. præterea, col. iij.inst.de actio. & vide quæ dixi in glossis concordiatorum Franciæ,in proœ. secũdo Leonis in glo. quot oues pascere.Et ista est vna ex xij.abusionibus huius seculi quas ponit August. lib. de xij. abusionibus. Et refert Lucas de Pẽna in l.vsum aquæ.C.de aquę duc. lib.xij.† quę sũt videlicet,sapiẽs sine bonis operibus, senex sine religione,adolescẽs sine obedientia, diues sine eleemosina,fœmina sine pudicitia, dominus sine virtute, Christianus contensiosus, pauper superbus,rex iniquus,episcopus negligẽs, plebs sine disciplina,populus sine lege.†Et ibi etiam ponit xij.abusiones clausiri quæ sunt videlicet,prælatus negligẽs,

77 Duodecim abusiones seculi.

78 Duodecim abusiones clausiri.

BIU Cujas

discipulus inobediens,iuuenis otiosus,senex obstinatus,monachus curialis,clericus causidicus,habitᵘ ꝓtiosus,cibus exquisitus,rumor in claustro,lis in c.dissolutio in choro,irreuerētia iuxta altare.nota. in clene in agro,de statu monach. Et vide hîc antè in hoc eodem §.& gl.versi. xj. in additione ibi posita incip. Aduerte etiā vbi ponitur quomodo negligentia iudicis in denegādo iustitiā puniat, & quomodo cognoscatur negligētia,& plenè in locis ibidem allega.

ET ideo cùm iudex ecclesiasticus fuerit negligens, in hoc tenetur ac ipse iniuriā intulisset clerico & ecclesię seu toti collegio ecclesiastic.ꝓ hîc antè dicta.

79 *Clericus arma deferens.* DEcimosextò † fallit regula ſ. posita in portu armorum,quia clericus arma deferens & portans, potest capi à iudice seculari,& puniri pecuniariter,tamen nō corporaliter:& hoc per tex.secūdū Io.fa.in l. addictos,C.de episc.audien.& ibi gl.super verb.vin-
80 dicetur.† Armorum enim delatio est clericis interdicta.c.ij.de vita & honesta.cleri.etiā laicis,vt in rub.vt armorum vsus inscio principe interdictus sit. Et de hoc iure rex Franciæ & eius officiarij sunt in regno in possessione & saisina,à tempore cuius initij memoria nō extat in contrariū, cōcurrente fama priuilegij. Et iste est vnus de casibus priuilegiatis,&de hac generali obseruantia in regno videmus etiam ꝙ officiarij regij cognoscunt de portu armorū,etiā in terris Baronum & Comitū,& aliorū dominorum habētium merum & mistū imperiū,& omnimodam iurisdictionē: *Casus.* ꝙ an fieri debeat, vide Pe. Ia. in suis libellis, in ti. de cōdi.ex lege.insti.de actio.§.quadrupli.Vidi aliàs Mediolani quēdam clericum simplicis tonsuræ captum noctu per cliētulos seu birrerios,& adductū ad carceres capitanei iustitię Mediolani,ꝓ portatione armorum & delatione,& volebat capitaneus iustitiæ Mediolani,vt duceretur ad Brohetum,qui locus est communis,vbi tales inuēti de nocte cū armis,solebāt puniri per ictus fustium, *par l'estrapade*, Gallicè, sed illū euasit, &fuit solùm punitus ciuiliter,in x.li.Mediola.

81 *Violans saluāgardiam.* DEcimo septimò,†fallit in clerico infringente seu violante saluangardiam Christianissimi Regis nostri,quia iudices regij consueuerunt cognoscere etiam cōtra clericos ciuiliter,scilicet eos pecuniariter condemnando ad emendam. Et pro hoc facit l.ij.C. vt nemo priuatus titu.præd.ibi,miles vel clericus.& ibi,executoréſque huius lægis omnes iudices.

ADDITIO. Vide etiam G. Benedicti in repetitione,c.Raynutius,in verbo, & vxorē noīe Adelasiam, vbi etiā ponit de clerico attētāte post appellationē, quia pōt ꝓ iudicē secularem puniri. † Et de hoc Rex & eius officiarij sunt in possessione & saisina,à tē pore cuius initij memoria nō existit, quod tēpus habet vim priuilegij,c.super quibusdam,§.præterea,de verborum significa.Innoc.in c.ij.de præbē.l.vj.l. hoc iure.§.ductus aquę,de aqua quotidiana & ęstiua.c.j.de præscrip.li.vj.do.meus Iaſ.in l.de quibus.in x.col.ff. de legi.dixi ſ.in hoc titu.† *le seigneur hault iusticier*.in gl.& *la preuue estre sienne*.Dicam ſ.in tit. *Des fiefz*, §. *en partaige & diuision*. ibi, x.limita. ¶ Sed quia, vt videmus,quotidie clerici in hoc casu cōdēnantur ꝓ iudices seculares ad emēdam pro infractione saluægardiæ,& ēt in aliis casibus hîc antè dictis,& qui postea adhuc dicentur:videndū est quomodo executio emēdæ per clericum debitæ in prædictis casibus fieri debeat:Oldra.in consi.vxj.dicit ꝙ debet fieri in immobilibus,cùm immobilia sint de iurisdictione & territorio laicorum. Et videmus ꝙ hodie tēporale clerici detinetur ad manum regis,donec per clericū sit satisfactū:si autē temporale non habeat,quid fiendū? Vidi his diebus quēdā religiosū detētū in carceribᵘ ꝓp emenda cētū librarum,qui tñ ꝓ curiā fuit relaxatus. Aliquādo tñ ꝓ curiā fuit obseruatū, ꝙ cùm clerici cō dēnantur ad emendā ꝓp delicto,si nō habeāt immobilia seu temporale,ꝙ detinentur in carceribus eſi Parisiēsis vsq; ad satisfactionē emendæ : & hoc ne primū arrestū remaneret illusoriū.Ad quod facit c.grauis,de deposito.Vide Bartol.in l,cōmodis.ff.de re iudicata,dicentē,executionē fieri posse contra clericos in fructibus & redditibus suorum beneficiorū.Et ibi Alberi.& in l.stipendia.C. de executio. rei iudicatæ.

DE executione fienda contra clericos & in bonis clericorū.vide G.Benedicti in sua repet. c. Ray. in verb.& vxorē nomine Adelasiam.nu.cccxxxij. cccxxxiij.cccxxxiiij.vsq; ad n.cccxxxvij. aliàs in decis. 2. nu.41.42.43.& sequentib.extrà de testa.

82 *Offendentes officiarios regios.* DEcimooctauò † fallit cū ꝓ clericos fit offensa officiariis regis officiando, & ad hoc facit l.vnica. ff.si qs ius dicē.nō obtēpa.vbi dicit tex.† ꝙ oēs iudices posſūt oēs inobediētes punire,& suā iurisdictionē pœnali iudicio defendere,secūdū Bart.&Bal.in d. 83 l.vnica.in certa gl.& ad hoc, vt dicit ibi Barto. habet plura remedia,& si vnū deficiat,pōt ad aliud recurrere,donec pareat.l.j. §. quid ergo. ff. de ven. inspi.& l. cōsētaneū.C.qūo & qñ iudex. Et faciūt q̄ dicit Alex. in l.si se nō obtulit,in §.si ex cōuentione.ff.de re iud. & si hmōi defensio nō fieret,ēt mulctādo, qđ pōt,vt dicit ibi Bar.posset iurisdictio tēporalis esse illusoria. Ad qđ tex.in c.j.& ibi Inn.Sic.& alij, de off.deleg.bñ facit c.Romana.de pœnis,li.vj.Spe.in ti.de iu.om.iu. ver.fi.& ibi Io.an.Hinc dicūt Inn. Host.& doc.in c.dilectis,ij.extrà de rescriptis,† ꝙ iudicis interest suā iu- 84 risdictionē tueri. Bal. verò in d. l. vnica.in prin.dicit ꝙ multis modis offenditur iurisdictio. De quibus dicam, ſ.in §. *l'amende de simple recousse*,in princip.

DEcimo nonò † fallit vbi clerici volūt vsurpare iu- 85 *Vsurpare volentes iurisdictionē regiam.* risdictionē regiā,nā tūc possunt mulctari ꝓ iudicē seculare,& de hoc iure Rex & eius officiarij sūt in possessiōe & saisina,& hoc iure vtūt.Ad qđ videt facere tex.in c.ex parte in Christo,de verb.sig.vbi pmittitur iudici defendere iurisdictionē & territoriū suū. Ad id est tex.in c.dilecto,de sen.exc.in vj.in certis no. ꝓ Inno.in c.olim.j.de resti.spoli.& c.dilectus,de pœnis,† vbi dicit ordinario cōpetere iurisdictionē in ex 86 traneos impedientes eius iurisdictionē,ꝓ c.primū.de off. dele.qa cōcessa iurisdictione cōcedūt ea oīa sine quibᵘ iurisdictio exerceri nō pōt.l.ij.ff.de iur. om.iu. l.ad legatū,& l.ad rē mobil ē.ff.de ꝓcur.Facit c. propterea.c.sanè,le.ij.c.prudētia,de off.delega. imò etiā testes delinquētes corā eo possunt puniri.l.nullū.C. de testibus.& etiā aduocari.l.moris, ff.de pœnis. Faciunt no.ꝓ Inno.in c.venerabili, de cēsibus. † Imò ēt 87 pōt iudex cū armis & ense iurisdictionē suā defēdere. Ita dicit Bal.in margarita,in verbo,iudex,quādo.s.iurisdictio sua est notoria & euidens. ¶ De materia dictæ.l.nullū,in hoc casu vide Boërium in cōsuet.Bituricē.ti.de iurisdi.om.iu.§.xxj.in gl.nec pariter cōfessio, fo.xlvj.vbi plenè reprehēdit illam gl. Sed vt dicit G. Benedicti in sua repetitio.c. Raynutius, in verb.& vxorem nomine Adelasiam.nu.ccccxxiij.talis glo. in Francia quò ad pœnam pecuniariam obseruatur.

VIcesimò † fallit in clerico in artificio delinquente,qa secūdū Bal. in addi. ad Spe.in titu.de reo. 88 *In artificio delinquens.* verſ. qd si, cholaris pōt conueniri sub rectore vel camerlingo,occasione illius artis.l. fi. C. de iur.om.iu. †Nā clerici negotiatores,q̄ tū ꝓtinet ad illā negotia- 89

tionem,

Emēda ad iudicata quomodo leuari possit super clericis.

Executio quomodo fienda cōtra clericos & in bonis ipsorum.

tionē,secūdum Tācre.iure cōi laicorū vti debent. C. de epis.& cleri.l.ij.Isti enim(vt dicit)non sunt puri laici.arg.C.de sa.san.eccl.l.sub prætextu.c. fi. de vita & honesta.clerico.& optimè facit prędic.l.fi.C.de iuris. om.iu.†vbi dicit ꝙ miles existēs in collegio, nō pōt
90 declinare iurisdictionē rectoris vel ꝓpositi ipsi⁹ collegij,prætextu cuiuslibet militiæ,vel cinguli, vel dignitatis.Faciūt etiā no.p Inn.& doct.in c. cū ab ecclesiarū.de off.ord.& etiā Abbas antiquus in d.c.fi. de vita
91 *Clerici debent seruare statuta loci vbi negotiantur.* & hon.cler.tenet†ꝙ clerici tenentē seruare statuta loci vbi negotiantē. Et ita etiā dicit Bal.in margarita, in verbo,clericus.ver.xix.qđ similiter tenet Bar.in l.cūctos populos.C.de sum.tri.sed illud intelligit qñ statuta nō sunt cōtra priuilegia clericorū,qa talia nō ligāt clericos,nisi post trinā monitionē, iuxta prælleg.a.c.fi.secundū Ant.& And.Sic.ibi. vnde etiā dicit Si cu. in d.c.cū ab eccles. ꝙ de laicis certū est ꝙ si exercēt aliquā ꝓfessionē licitā,puta qa sunt scholares,barbitōsores,sutores & similes,possunt isti cōgregari & eligere rectorē,q sup eos habeat iurisdictionē ordinariā in ciuilib⁹,in his quæ sunt occasione societatis & ꝓfessionis,vt est casus notab.in prælleg.l.fi.Dicit tñ in clericis multū dubitare ꝓpter c.significasti de foro cōp.& c.de psona.xj.q.j.vnde nō recederet(vt dicit)à canonibus disponētibus super iurisdictiōe clericorū ꝓpter illā legē fi.Sed dico ꝙ d.l.fi.nedū habet locū in ciuilibus,imò etiā in priuato delicto cōcernēte ꝓfessionē:vt qa venit cōtra statutū vel negotiationē in aliqua sui specie,vel falcificauit,scđm Bar.Bal. & Sali.in d.l.fi.& Ang.in cōsi. v. & qcqđ sit à tēpore cuius initij memoria nō extat in cōtrariū, cler. artifices qñ de linquūt in illa arte,vel abutūt,iudicantē p Balliuos illi⁹, & p iudices seculares hmōi i hoc casu ciuiliter puniūtur.Et ideo semel dictū fuit p arrestū parlamenti Parisi.ꝙ clericus cōmittēs abusum in officio, chirurgiæ vel politia,sup hoc tenet corā iudice seculari respōdere vt dicit Ioā.Gall.in suis quęstionibus p arresta.q.clxviij.p prædicta.Dixi etiā hoc anno,ꝙ qđā sacerdos huius ciuitatis Heduē.noīe cuius vēdebat vinū,& in sua domo,ꝙ suū erat, & eidē cōpetebat, ex quo mēsura eius erat falsa,ꝙ debebat puniri p Vigobertū Heduē.cū ad eius officiū sit dare mēsuras & pōdera in ciuitate Heduē. ideo in eis delinquētes debēt per eū puniri vsq; ad lxv.solidos,& per Balliuum Heduē.in maiori emenda. ¶ Et sunt omnes prædicti casus in qbus clericⁱ potest puniri per iudicē secularē.

Reseritū super delictu offi. ialium cleri. corum.

ADDITIO.Anno dñi M. ccccxxx. Christianissimus Rex noster Frāciscus primⁱ (q me hoc anno dñi M.cccccxxxj.erexit in cōsiliariū parlamēti Parisien.) impetrauit in priuilegiū à sūmo pōtifice Clemēte ꝙ officiarij sui clerici in officio eorū delinqntes,nō gauderēt priuilegio cleric.& fuerūt bullæ lectę, publicatę,& registratæ in parlamēto anno dñi M.ccccxxxj. anteq̄ esse cōsiliarius.Sed videt ꝙ nō erat istud necesse,cū retroactis multis tēporib.multi cōsiliarij fuerāt puniti per curiā, et non habēdo respectū ad simplicē tōsuram clericalem.†Et sic est expeditus decimus casus,in quo puniendus capitaliter euitat mortem.

AD materiā prædictam ad videndum saturitatem qūo iudices seculares possunt cognoscere de criminibus cleric.vide G.Benedicti in sæpe allegata repetit.c.Ray.in verb.& vxorē noīe Adelasiā.in ij.deci. nu.140.vsq; ad num.162.extrà de testamentis. ¶ Sed quia dictum est hîc antè quod sunt nonnulli casus in quibus iudex secularis cognoscit de causa cleric.quęritur an ex cōsuetudine possit iudex laicus quærere iurisdictionem in clericos:Boërius in consue.Bituricen.ti.de iurisdi.om.iud. §.xxj.in gl. nec pariter. imò etiā ibi ponit qđ in actione reali. & allegat Bal. in c. ij. ad fi.de iudiciis. & Feli. in c.qualiter & qñ, coll.j. de iudiciis,dicētes,† ꝙ non valet cōsuetudo ꝙ cleri. cōueniat corā iudice laico,etiā in actione reali,quod tñ obseruat cōtrariū in Gallia,eo ꝙ tēporalia clerico rū subiiciūt legibus & statutis Regis,p tex. in c.cùm venissent.de eo qui mittit in possessionē causa rei seruandæ.& ibi Bal.q ad hoc notat illū tex. dixi alibi in pluribus locis.faciunt ēt q̄ dicit idem Boërius in prędictis consue.§.xj.in gl.quæritur,vbi dicit ꝙ ecclesia & clerici tenētur stare cōsuetudini regali & generali.

Secunda regula.

ALia & secunda regula est,ꝙ clerici in causa ciuili corā iudice laico cōueniri non possunt,etiā ipsis consentientibus.c. si diligenti. de foro cōpe.quia nō multum quadrat ad propositum,dicam alibi.

93 Non cōfitens intortura, & si plenè probatum fuerit,non potest puniri.

VNdecimus†casus in quo quis pōt euitare mortē est,quādo est plenè ꝓbatū delictū,ex quo pōt aut debet decapitari,aut furca suspēdi criminosus,ꝙ p iudicē ponat ad torturā,qa si steterit cōstans in tortura,nō poterit ad mortē cōdēnari.Ita vī tenere Albe ri.de rosa.in rubrica de quæstionib⁹.C.de vers. ēt no tandū p gl.in l.edictum.ff.de quæstio.Et ita vī tenere Cępol.in cōs.suis criminalibus.cōs. xxxij. inci. Quidā rustici Vincētini.in viij.& ix.col. qđ satis vī etiam tenere Albe.in d.rubrica, qñ tantū pcesserūt indicia, & ꝓbatio est facta p indicia, & ideo qñ quis est tort⁹ præcedētibus indiciis tm̄,si stet firmus & constās,debet absolui.l.vnius.§.j.& ibi Bart.ff.de quæst. Bar. in l.obseruare.C.quorū appel.non recipi.Sali.in l.ij. C. de cust.reorū.& credo ꝙ Cępo. malè locutus fuerit, qñ est plenè probatum,nec ꝙ obseruantia sit talis.Et cōtra eum est.in terminis in verb. præscriptionis. in l.j.C.de quęstio.Et in hoc facit opi.Pau.de cast.in l.si qs in hoc genus.C.de epis.& cleri.& in l.ij.C. quorū appel.nō recipiunt & ibi Albe. de ros.& Bal.& idem Bal.in l.milites.C.de quæstio. vbi dicūt ꝙ iudex pōt damnare ad mortē illū cōtra quē est probatū p testes ēt si nolit cōfiteri.¶ Et dicit Bal.in d.l.milites, qđ qñ indicia sunt vrgentia, q̄ semel cōfessus fuerit in tortura,pōt cogi ad perseuerādū, quid obseruat curia.†Et idē Bal.in c.ad nostrā,circa finē,de ꝓbatio.& ibi Feli. & Hippol.de Marsi.in suo singulari.cviij.per tex.singularem in l.qui sententiā.C.de pœnis. dicit etiā idē Hipp.in repe.l.j.ff.de quęstio.†ꝙ reus cōfessus in tor
94 Reus cōfitēs & nō perseuerās est absoluēdus. mētis & pluries repetitus,si nō perseuerauerit est absoluēdus, & ibi ponit materia quomodo reus sit repetendus in tortura,& quid operetur cōfessio in tortura sine perseuerantia,& etiā Francis.Brunus in tractatu suo de indiciis & tortura. in vj. q. principali de quæstione & tortura.in xj.& xij.col. Aduerte tamen
95 Confessio in tortura parua est valida etiam sine perseuerantia. † ꝙ cōfessio facta in tortura est valida etiā sine perseueratione,quādo tortura fuit parua.vt dicit Bald.in l. j.C.de confes.quē refert Paris de puteo in tractatu de syndicatu. fo. cxj.versi.an ex sola confessione.¶ Facit quia leuiter tortus habet ꝓ non torto, sicut leuis febricula non dicitur febris.l.ob vitia. ff.de ædil.edi.& qđ vult in l.ij.C.quorū app. nō recipiūtur. vel quādo appel.non est necesse.Alex.in consi.100.in iij.vol.

ADDITIO. Ita etiā tenet Hip. de Marsi.in consi. lxxx.nu.xxvij.& in cōs.ciij.nu.xxviij.in quo cōs. ponit modica.non sunt in considera. Et aduerte ad vnū
Torturæ qui adsint. quod cōmuniter vide obseruari in balliuatu nostro Heduen. & ita cōmuniter obseruatur in oībus balliuatibus & seneschaliis Frāciæ, qđ quādo quis ponitur ad torturā,aduocatus & ꝓcurator sunt prēsentes,qđ tamē nō videt esse de iure. secūdū Bar. in l.custodias.

BIU Cujas

ff.de publi.iudi. & Pau.de cast. in l. legis virtus. ff. de legibus.quos refert & sequit Matth.de afflictis in cō sti.questiones,in ij.not.†Et sic p torturā esset sublata illa ꝓbatio,ita ꝙ absolui deberet,sequeretur ꝙ p indirectum posset liberare dānandū ad mortē quod nō potest fieri directò,ergo ēt nec per indirectū, c.quod vna via.de regu.iur.in vj.Et hanc etiā opinionē tenet Paul.de cast.in d.l.si qs in hoc genº C.de epi.& cle.& Ludo.Ro.in l.j.§.hoc rescriptū,in vlt.co.ff.ad Silleia. & istā credo veriorē,qcqd dicat Cæpol.in d.cōs. bonū tñ est ꝙ si iud. ponat quē ad torturā cōtra quē est plenè ꝓbatū, ꝙ ponat cū ꝓtestatiōe ꝙ no intēdit eū torquere sup probatis,vt dicit Alber.in d.rubr. qa aliàs iudex qui hoc faceret sine ꝓtestatione esset fatuº. Et quando indicia sunt purgata per torturam, an debeat in totum absolui, an adhuc in pœnā pecuniariā condēnari,ponit Cępo.in dicto consi.xxxij.in ix.col.

ADDITIO.Aduerte ad id quod dicit Matth. de affli.in consti.regni Siciliæ,quæ inci.si damna clādestina.vbi dicit ꝙ qñ maleficiū est liquidū, malè facit iudex ponere malefactorem ad torturā. & ibi, in x.xij. xiij.& xiiij.no.ponit multa singularia in materia tormentorū & repetitionū illorū. Vide etiam eundē in constitutione quæ incipit,humanitate.in v.notabili. vbi dicit quòd testes examinati non faciunt indiciū, nisi sint examinati parte vocata, & quòd testis vnus faciens indicium ad torturam debet esse omni exceptione maior.dixi alibi.& in vj.not. ponit de delicto notorio in quo quis fuit captus in flagranti crimine.

96 *Mulier condēnatū pro marito postulans.*

DVodecimus † casus vbi quis euitat mortē, & cōsequit gratiam,saltē tantum valet quantū gratia principis de cōsuetudine generali totius Frācię,si mulier criminosum,q ad mortē ducitur, petat sibi in maritū dari,&hæc liberatio nō est generalis,quia nō ꝓcederet in cōiugato,sed tm̄ in soluto.Et ꝓ certo n̄ est iste casus sine dubio,& vī ꝙ nō possit fieri p iudicem, qa iudex postquā tulit snīā, illam reuocare nō pōt,l. quid iussit.ff.de re iudic.cū similib.Esset autē isto casu reuocare suam snīam,si post snīā hoc faceret,si verò ante snīā esset contra regulam iuris,de qua in l.iij.

97 ff.de re iu.quia,vt ibi dicit tex.†cui pōt cōdēnare cōdēnandū,pōt absoluere absoluendū, & nō aliter: sed in hoc casu iudex q pōt cōdēnare cōdēnandū,nō poterit illū absoluere,nisi veniat absoluendus,quo casu non militat casus noster,qa si venit absoluēdus,ergo nō puniēdus. Et hoc casu esset facere absolutionē seu remissionē,qđ pōt facere solus princeps.ex quo mihi vī ꝙ sola petitio mulieris nō sit sufficiēs ad liberādū quē ad mortē condēnatū.& dicebat q.dā ꝙ de hoc est tex.in l.commissum,cū doctrina doc.C.de adulteriis sed Iac.de bello visu in practica iudiciaria in crimina libus.in titu.de lenocinio.versi .xxvj.videtur allegare illum tex.in contrariū, nec aliū vidi faciētē mētionē de hoc dubio.solum dicit ꝙ istud esset fauor matrimonij.l.j.ff.sol.matri.¶Reperi Paridē de puteo in tractatu de syndicatu,in verbo,pœna.vers.an si iudex in fine.vbi tenet ꝙ hoc modo potest euitare mortē, per c.inter opera charitatis,extrà, de spōsa. vbi dicit tex.

98 *Meretricem ducēti omnia peccata remittuntur.*

† ꝙ omnia peccata remittuntur ducenti meretricem in vxorem,nec est culpādus.xxiiij.q.j.cap.non est culpandus.& dicit ibi Paris ꝙ Hispani practicant.

VIde G.Bened.ī sua rep.c.Ray. in ver.mortuo itaq; testatore.i.nū.cclxix.ibi,oct.differē.ex. de test.

ADDITIO.Quia hīc antè vides quodammodo laudatū meretriciū,cuius laudes si vis amplissimè videre,si laudari possit,vide Agripam de vanitate scientiarum in titu.de arte meretricia,vbi amplè laudat artē meretriciā. Ex quibº dictis de his multa adduxi. †

SEd tamen nescirem nūc hunc casum decidere,nec scio iura facientia,nisi dicatur ꝙ qñ est cōdēnatus ad mortē,ꝙ videt ei maior imponi pœna,dando ei vxorem,cum dicit glo.in l.ex his. ff.de legi.& senatusco.†De bonis mulieribus nō est fiēda lex,cùm raræ sint, & ideo præsumendum est ꝙ malam vxorē habebit,& sic maiorem pœnā patietur.cū, vt dicitur Prouer.xxj.Melius est habitare in terra deserta, quàm cū muliere rixosa & iracūda.& Prouer.xxvij. Tecta perstillātia in die frigoris, & litigiosa mulier æquiparāt. Et dicitur Ecclesia.xxv. Non est caput nequius super caput colubri, & nō est ira super iram mulieris. & ibi dē.Breuis omnis malitia super malitiā mulieris, sors peccatorū cadat super illā. Et ibidē. A muliere initiū factū est peccati, & per illā omnes morimur. Et ideo habenti talē mors erit solatium, quod potius p̄sumē dum est,ꝙ eidē bona detur nō est præsumendū, cùm raræ sint.Et facit ꝓ hac ratiōe,illud quod cōmuniter solet recitari de quodā dæmone existente in corpore cuiusdā hominis,q nolebat exire, nisi ad sonū mimi, & cuiusdā alterius instrumēti ad corizandū, qui cùm audisset, petiit qđ hoc esset, & tūc cū ei dictū fuisset ꝙ erat quidā qui acceperat vxorem,& erāt ibi multæ iuuenculæ corizantes,timēs ne eidē vxor daretur,statim & incontinēti aufugit,dicēs,video ꝙ vultis mihi dare vxorē, malo potius recedere ab hoc loco quàm vxorari.Et maluit recedere ad inferos quam vxorem accipere.Et pro certo, non sine causa huic cōdēnato ad mortē parcitur, si à muliere petat, cùm incidat in tormētū ꝑpetuū,qđ vix narrari aut exprimi posset,vt sciūt multi quos docuit experientia,qui de prędictis attestari sciant. Et facit tex. vbi est mirabile verbum, Ecclesia.xlij.vbi habet, ꝙ melior est iniquitas viri q̄ benefaciens mulier.quid ergo de muliere? de qua Ecclesiast.xxv.Cogitet vnusquisq; qui aliquid expertus est.Nō loquor tm̄ de bonis mulieribº.¶Et de malis & vitiis mulierū q voluerit videre ad saturitatem & amplissimè,videat Antonin.Florētinū in sua summa, li. iij.tit.j.c.xxv.vbi ponit per alphabetum.xxiij.vitia.

Mulierum vitia infinita.

ADDITIO.Si bene videas Tiraquellum in suis legi.cōnubialibus ponit cētū milia vitia & vltrà, vt sit numerus infinitus ꝓ finito,si bene cōsideret, & ante eum Neuizani in sua sylua nuptiali,etiā infinita vitia mulierum declarat.& de ira mulieris,vide Bertrandi in consi.suo cccxxxvj.in vlti.col.in prima parte. 100

DEcimus tertius† casus in casu multū singulari q ponit in l.milites.§.desertorē.ff.de re mili.quem ponit Pau.de ca.& Sali.ī l. ꝓpter insidias.C.qui accu. nō pos.per quē tex.Dicit Rayne.de forliuio, ꝙ semel quidā filius interfecerat quēdā,ex quo decapitād' veniebat,pater ꝓpria authoritate cœpit eū,& ipsum duxit ad iudicē,& cōsuluit ꝙ nō erat decapitādus. Et istud etiā semel obseruauit imperator in crimine lęsæ maiestatis, q voluit videre textū,vt dicit Cępo.in cautelis suis cautela prima,vbi ponit illum casum. Vide Hipp.de Marsi.in l.j.§.ad quæst.col.vj.ff.de quæst.

101 *Si ducto ad mortem obuiam venerit cardinalis, liberatur.*

ET pro decimoquarto ponit Cæpola loco antè citato alium casum†scilicet qñ ducitur condemnatus ad mortē vel patibulū,si obuiā fiat aliquis cardinalis dicto cōdēnato, ipse reus condemnatus liberabitur.alle.Bal.ita tenere in l.addictos.C.de app. quæ est repetita in l.addictos.C.de epis.audi.quē sequitur Pau.de ca.dicendo ꝙ istud fit ponendo capellū suum super caput eius qui ad mortē ducit. & dicit ꝙ istud obseruatur.non credo ꝙ apud nos istud obseruetur. ¶Alios casus ponit ibi Cæpola in dicta cautela, in quibus

quibus potest differri executio cõdemnati ad mortẽ. Vide eundem, nolo transportare.

102 *Ingressus religionis.* DEcimusquintus † casus in quo condemnatus ad mortẽ poterit euitare mortẽ alio modo quàm ꝑ grãtiã principis, est. s. intrãdo religionẽ. Et sic dico ꝙ ingressus religiõis æquiualet gratiæ principis quò ad euitãdũ mortẽ. & licet sit istud in iure dubium, tñ ꝑ
103 parte affirmatiua videt multũ facere. † quia ingressus religiõis tollit oẽs causas ingratitudinis. gl. est no. in l. Deo nobis. C. de episc. & cler. do. meus Ias. in auth. nõ licet. C. de li. præteritis. text. est in c. nõ liceat. xix. q. vlt. & licet Sali. in d. l. deo nobis. ꝑ illũ tex. dicat ꝙ solũ purgetur ingratitudo sine cõsẽsu patris cõmissa tñ veritas est per dictũ c. nõ liceat. ꝙ omnis purgat in gratitudo quæ dictũ ingressum præcessit. & ꝑ hoc fa
104 *Ingratitudo in parentes.* cit tex. iũcta gl. ĩ auth. de monachis. ĩ prin. coll. j. † sed ingratitudo q̃ cõmissa est contra patrem est maior oĩ alio crimine: est cm̃ cõtra ꝓceptũ fidei quod obligat ad semper, & cõtra legẽ naturalẽ, quæ est, vt parẽtib⁹ pareamus. Quod delictũ est grauissimè punitũ iure diuino, cũ vt habet Exo. x. ca. qui percusserit patrem suũ, aut matrẽ, morte moriat. & eo. c. habetur, Honora patrem tuũ & matrẽ tuam, vt sis lõgæuus super terrã, quam dominus Deus dabit tibi. Et habetur Leuit. xix. Vnusquisq; patrem suũ & matrẽ suam timeat. & c. xx. Qui maledixerit patri suo aut matri, morte moriatur, patri matriq; qui maledixerit, sanguis eius sit super eũ. Et similes tex. habẽtur Deut. iiij. ca. & xx. & xxvij. & Thobiæ iiij. & Prouer. xix. xx. xxiij. & xxviij. & Eccle. c. iij. in pluribus locis, & in epistola Pauli ad Ephesios c. vj. & ad Colosſ. & quanuis sit grauissimũ peccatũ, tñ constat ꝙ per ingressum religionis tollit, vt per superiùs no. Et per do. meũ Ias. in d. auth. nõ licet. C. de liberis præte. & Pan. in cõs. suo xxvij. ĩ ii. col.
105 *Irregularitas tollitur ingressu religionis.* ¶ † Itẽ etiam per ingressum religionis tollitur irregularitas, gl. est per illũ tex. & ibi Io. And. & Inno. c. j. de fil. presby. & Hostiẽ. in c. ij. de aposta. gl. est in c. j. & fi. de eo qui fur. or. susce. gl. est in c. accedens, de purgacano. quod intellige secuta professiõe, & qñ oriť sine culpa, & licet possit ordinari sine dispensatione, nõ tamen adhuc potest remoueri. Ita tenet Fel. in c. cũ deputati, in prin. de iudi. & ponit ibi Feli. quatuor effectus quos producit ingressus religionis. Si tollat irregularitatẽ, ergo debet tollere causas irregularitatis, cùm irregularitas procedat ex delicto, propter quod imponitur irregularitas, quæ est pœna: si ergo tollat pœna, ergo & ipsum delictũ, & sic si abolet delictũ, ergo & pœna, quia pœna est signũ culpę. l. testamẽto cẽturio. ff. de mannum. testa. l. sancimus. C. de pœnis. l. j. in prin. iuncta gl. ff. de iust. & iure. ꝑpterea facilĩ aboletur pœna quàm culp. iuxta illud Ouidij. Pœna potest demi, culpa perẽnis erit. Dicũt tamẽ doctores (vt dixi hîc antè) ꝙ ꝑ ingressum religionis solũ tollit irregularitas quę ꝓuenit nõ ex delicto, sed ex aliquo defectu iuris, vt in c. j. de filiis presbyterorũ. & ita tenet Feli. in d. c. cum deputati. vbi dicit Feli. ꝙ tollit o-
Ingressus religionis tollit omnẽ maculam. mnem maculam per gl. in d. c. nõ liceat. ¶ Et faciunt ad prædicta, quia videtur effectus clericus, ꝑ ea quæ dicit Guillielmus de monte Lauduno, in clemẽ. j. de censi. & facit tex. in c. religioso, in fi. de sent. excom. in vj. Dixit tamen idem Fel. in d. c. cum deputati, ꝙ prædicta sunt vera, & debẽt intelligi, nisi intret quis religionem propter delictum, & non sponte. gl. in c. hoc nequaquam, vij. q. j. & in authe. de monachis, in prin. ¶ Posset tamẽ adhuc fieri quædã dictinctio de iure ciuili in hac materia, quia aut talis fit ante accusationẽ aut post, sed aut ante sentẽtiã, aut post: si ante accusationẽ, & tunc hoc casu, arg. l. post contractũ, & notat ibi. ff. de do. & in l. si quis à latronibus. ff. de testa. satis põt dici ꝙ valeret talis ingressus, & ꝑ dessit hoc casu. arg. d. l. Deo nobis. C. de epis. & cler. & not. in d. l. post cõtractum. Si verò fiat talis ingressus post accusationẽ, sed ante sententiam, & tunc idem vt dictum est. Si autem post sentẽtiã condemnatoriam, tunc videtur ꝙ nõ posset, quia esset seruus pœnę. l. qui vltimo, cum vulg. ff. de pœnis. & per cõsequens voucre nõ posset. l. j. §. voto. ff. polli. & facit tit. de seruis non or.

ADDITIO. Vide quid operetur mutatio status ꝑ Hippo. de Marsi. in tract. de fideiuss. nu. cxiij. & cxiiij. † Et hæc credo de iure ciuili, iure tamẽ canonico dubitãt doctores, sed credo in hoc, cũ illa irregularitas quæ prouenit ex delicto nõ tollit ex ingressu religionis. & sic ꝙ illo casu nõ operat aliqd ingressus: quod etiã hoc casu nihil operabit. ¶ Insurget aliquis adhuc ꝑ corroboratione præcedẽtis cõclusionis, & dicet ꝙ adhuc videt ꝙ talis ingressus eximat talẽ à manibus iudicis secularis, † quia ius superueniẽs parti, pẽdẽte processu & instantia prodest parti, & facit suã intẽtio
106 *Ius pẽdente processu superueniẽs parti prodest.* nem & iudiciũ conualidari. l. si rem. §. fi. ff. de pig. act. l. sinautem. §. j. ff. de rei ven. l. tigni. §. si quis non possi deat. ff. ad exhiben. l. si tibi mandauero vt à Titio decem. ff. mandati. & ideo illud ius superueniẽs, seu illa exceptio, & illud priuilegiũ superueniens huic debet ꝑdesse, & maximè, quia illa exceptio clericorũ priui legij potest quãdocũq; opponi etiam in executione. ¶ Sed ad hoc potest dici, ꝙ istud ius nõ superuenit ex causa de præterito, sed ex causa noua, & ideo tale ius superueniẽs non prodest, vt est tex. in l. non potest videri. ff. de iudi. Et ita intelligit Bald. in d. l. si rem. §. fi. nisi dicatur ꝙ nedum variatio personæ cõuenti, facit variare condemnationẽ seu qualitatẽ actionis, prout est gl. in l. si post diuortium. ff. sol. matr. † sed etiã qua-
107 *Qualitas superueniens cõuento variat eius personã & actionem.* litas superueniẽs personæ cõuenti, facit eius personã & actionem variare, facit. l. legatis seruis. §. j. ff. de leg. iij. & quę notãtur in l. Senatores. ff. de Senato. ¶ Et facit pro hac opinione, quia priuilegium superueniens eximit quẽ à priori onere quod incumbebat. l. spadonem. §. si autẽ quis tutore. ff. de excusati. tu. & l. iurisperitos, in prin. ff. de excu. tut. ¶ Et facit † quia sacerdo
108 *Sacerdotium superueniens tollit munus publicum.* tium superueniens tollit munus publicum iam iniũ ctũ, vt expressè habetur in l. prætor. circa prin. ibi, vel qui sacerdotium nacti sunt. ff. de vaca. & excu. mun. & soluit cõpromissum iam factũ. l. non distinguemus. §. sacerdotio. ff. de arbitris. vlterius facit tex. in l. qui cũ vno. §. reus. ff. de re milit. † vbi si paganꝰ delinquat, &
109 iã accusatus de crimine factus est miles, de crimine ñ agetur sub primo iudice, sed sub secũdo. Et videt esse casus in l. hos accusare, in prin. §. j. ff. de accus. & facit quia superueniẽs dignitas soluit vinculum obligationis præcedentis, ẽt voluntate contracta. l. interdũ. ff. de ope. liber. ¶ Et per ista Oldra. in consi. suo iiij. tenet istã opinionem, & respõdet ad contraria, & ita credo esse verũ, siue sit clericus tãtùm, siue efficiatur monachus. & de illo ꝙ efficitur clericus post delictũ cõmissum, tenet Old. ibi, & Sali. in auth. statuimus. C. de episcop. & cleri. & dixi suprà, nunc non repeto. Et vide quæstionem quam ponit Io. And. in addit. ad Spec. in rubrica de statu monacho. in additione incip. Odofre. † vbi ponit quid de vxorato ducto ad patibulum
110 propter crimen, cui iudex pepercit si religionem intraret, si verò exiret illam, quòd tunc decapitandus esset: & vxor eius post tempus repetit, an sit illi reddendus, & si reddatur, an sit decapitandus, & dicit ꝙ reddi debet, & non decapitari. xvij. q. j. c. fin.

BIU Cujas

111 Cõfugiens ad ecclesiam.

DEcimusſextus†caſus in quo q̃s euitat mortẽ eſt, ꝙ aufugiat ad eccleſiã,qa gaudet immunitate ec cleſię,vt inde extrahi nõ poſſit.c.inter alia,de immu. eccl. niſi in duobus caſibus ibi poſitis,& iſta immuni tas eſt ſpeciale priuilegiũ eccleſ. vt ad eã cõfugientes inde extrahi nõ poſſint.Et hæc immunitas fuit iã antiquitus obſeruata,& locus q̃ hãc immunitatẽ habe-

Aſylum. bat,dicebaꝫ Aſylũ,q̃ locꝰ erat in ciuitate Romana, & ſub Iunonis noĩe,& cuſtodia erat, vt ſatis demõſtrat Vergi.in ij. Æneid.in his verſ. Et iã porticibus vacuis Iunonis Aſylo, Cuſtodes tecti Phenix & Dicirus Vlyſſes Prædã aſſeruabãt. Huc vndiq; Troia Gaza &c. ¶Et tex.& gl.quæ ita declarat in l. q̃s ſit fugitiuus. §. apud Labeonẽ.ff.de ędil.edic.†Et de hoc ẽt meminit Auguſti.in lib.de ciuitate Dei,ca.iij.& vlt.& refert etiam Titus Liuius lib. j. ab vrbe condi. & Suetonius de viris illuſtribus,cap.ij.Non inſiſto circa hæc.

Immunitas priuilegia. ADDITIO.Ad quid ꝓſit immunitas eccleſię,& q̃ gaudere debeãt,vide Pet.Bellugã,in ſuo Spec. princi pũ,in tit.de ꝓportione grauaminũ. §.ſed qa,vbi ſatis amplè.& dicit ibi fo.51. ꝙ in oĩ delicto in quo q̃s inſi diosè offendit nõ gaudet immunitate, imò cõcludit ꝙ etiã in publico latrone, & depopulatore agrorũ ſi nõ faciãt inſidiosè,ſed ex impetu &caſu fortuito gau dẽt immunitate, & iõ dicit ꝙ q̃ homicidiũ commiſit nõ ex propoſito propter inimicitias antiquas, ſed ex verbis nouiter ortis,gaudet immunitate.&iõ videtur ꝙ ille tex.inter alia ſolũ cõſiderauit propoſitũ & deliberationẽ per inſidias. & ponendo illos duos caſus in ſpecie,hoc facit, quia cõmuniter talia delicta fiunt per inſidias,& ex deliberatiõe & ꝓpoſito præcedẽte, ex quibus duobus caſibus fit extẽſio ad oẽs in quibꝰ eſt inſidiosè ꝓceſũ ad actũ. Ex quo videmus ꝙ licet homicida de iure canonico gaudeat immunitate, tñ ſi homicidiũ ſit inſidiosè factũ nõ gaudet immunitate,vt infrà dictũ eſt.Et ideo videreꝫ dicendũ ꝙ incendiarij nõ deberẽt gaudere immunitate,cũ vt cõmuniter incendiũ fiat ex ꝓpoſito,& cũ deliberatione, & ꝙ inſidias,& vr̃ eſſe text.in c.peſſimã.xxiij.q.viij.in fin. q̃n maximè incẽdiũ eſt dolo factũ,vt dicit ibi gl.Hoc an.M.cccccxxxj.in mẽſe Februar, me exiſtẽte in ciuitate Rothom̃.fuit dictũ p curiã parlamentalẽ, ꝙ quæ dã mulier incẽdiaria,ẽt ex propoſito , & per inſidias, gauderet immunitate, qđ videbaꝫ eſſe aliquibꝰ cõtra tex.in d.c.peſſimam,in fi.ibi, ſanè.& etiam eo ꝙ incẽ dium eſt graue & enorme delictum, vt infrà diceꝫ.†

SEd ad materiã immunitatis condeſcendẽs,dico ꝙ ſi catholicus aufugiat ad eccleſiã , au fugit ꝓpter debitũ,aut ꝓpter delictũ:ſi ꝓpter debitũ, aut ꝓpter debitũ tributorũ,& tũc extrahiꝫ de eccleſia. §.neque aũt.in auth.de mãd. prin.coll.iij.ibi, publicorũ verò tributorũ.§.volumus.& §.neceſſitatẽ,in auth.vt jud. ſi.quoquo ſuffr.coll.ij.ita tenet Cy.in l.pręſent.C.de his q̃ ad ecc.cõfu.licet Pet.de bella ptica tenuerit cõtrariũ.ſ.ꝙ non extrahetur,ſed procedendũ erit ſecũdũ formã.d.l.præſenti.ſ.vt citetur & fiat miſſio in bonis,vt ibi dicitur.Aut verò propter debitũ priuatũ fugit q̃s ad eccleſiã,& tũc dabuntur xxx.dies in quibus ſecurè poterit exire, & ſi ſnĩa ferat̃ ꝯ illos xxx. dies, iudex ſentẽtiã exequitur , & hoc caſu ꝓcedet ſecũdũ not.in d.l. præſenti. Si verò q̃s aufugiat ad eccleſiam ꝓpter delictũ,& iſte eſt caſus huius noſtræ dubitationis,in quo diſcordãt leges & canones:q̃n ſecundum leges,aut fugit propter atrox delictũ , & tũc non habebit immunitatẽ:aut propter leue delictũ,& tũc habebit immunitatem, vt in l.ij. & ibi Iaco.de Raué.& Pet.C.de his qui ad eccl.cõfugiũt.licet gl. ibi ſentiat idẽ in quolibet alio delicto.Sed in hoc nõ multum inſiſto,quia diſpoſitioni iuris canonici in hoc ſtandum eſt,argumento not.in c.j.de noui ope.nuntia.

SEcundũ†ergo canones dicẽdũ eſt , ꝙ aut deliquit in eccleſia,& tũc nõ habebit immunitatẽ. c.vlt.de immu.eccleſ.vbi gl.& doc.Hoſtien. ibi,ex quo vĩ ꝙ cõmittẽs furtũ in eccleſia nõ gaudet immunitate.Cõtra qđ facit.l.ſi q̃s in hoc genus ſacrilegij.C.de epi.& cle.¶De materia quãdo quis delinquat in eccleſia, vi de Panor.in d.c.ſi.& Hẽri.Bohyc.in c. eccleſiæ.in iij. & iiij.col.de immu.eccl. Aut verò delinquit quis extra eccleſiam,& tunc vide Panor.in d.c.inter alia.

IN deciſionibus Tholoſanis deciſio. ccccxxij. fuit quæſitũ,an ſi q̃s cõmiſerit delictũ aliquod in eccleſia,ob ꝙ nõ debeat gaudere immunitate , an ſi poſtmodũ cõmiſerit aliud ꝓpter qđ fuerit immunis ex illo,an ꝓpter primũ pdat immunitatẽ. & cõcludit ibi ꝙ nõ eſt immunis,& ſemper videas illã deciſionẽ, vbi in fin.ponit qũo ille q̃ eſt in immunitate eccl.& à qb. & qbꝰ expẽſis ſit nutriẽdꝰ & alimẽtãdꝰ.vbi dicit ꝙ de ſuo,ſi habeat,aliàs debet operari, & ſi nõ poſſit,eccl. ſibi ꝓuidere debet de victualibus. ¶ Aduerte tñ ꝙ in Gallia practicatur†ꝙ murtrarius ex propoſito & per inſidias,ſeu meditatꝰ ſicarius q̃n dicit, *de guet à pẽſee*, nõ gaudet immunitate , nec etiã priuilegio clericali, & aliàs fuit dictũ per arreſtũ , vt dicit Io. Gal. in ſuis quæſtionibus per arreſtum quæſtio. clxxij. in verſ.ꝓ arreſtũ fuit dictum floribus Rober. de bechã. Iſtud ẽt tenet Guid. papæ qõ. ſua cxxj. vbi plenè per eum. q̃ videt̃ cõcludere ꝙ iſtud eſt de iure.§. ſed neque, in auth.de manda.principũ. & dixi ſ̃.in rub. *des iuſtices*, in gl.*& droictz d'icelles*, verſi.itẽ puniẽ pœna capitis. nu.xlix. ¶Hìc ergo videmus quomodo tractatus præcedens de delinquẽdo multũ aggrauat delictũ, & aggrauat etiã in alio caſu , quoniam etiã vbi eſt delictũ commiſſum per vnũ , ſi fuerit ex tractatu pluriũ qui tractauerunt prius de committendo delictũ , omnes tenentur,vt dicũt gl.Bar.& Ang.in l.ſi.ff.de ſicariis.

ADDITIO.Vide Hipp.de Marſi. in conſ. 51. in j. col.¶Aduerte etiã†ꝙ ſi iudex ſecularis proſequatur quẽ extra eccleſ.qui ad eccleſiã in proſecutione aufugiat,poterit eũ extrahere ab eccleſia.ita Alex.in cõſi. ſuo xxiiij.in vij.col.in ij.vol.& Henri. Bohyc. in d. c. eccleſiæ.vbi excipit duos caſus in quibus eſt ab eccl.extrahendus.ſ.ſi publicus latro fuerit, vel nocturnus de populator agrorum.¶Quid autẽ de homicida, raptore virginũ,&aliis.vide ibi Pan.in d.c.inter alia. quæ nolo huc trãſportare. & quæ ẽt dicit Hẽri.in d. c.eccleſiæ.& etiã vide ſuprà in rub. *des iuſtices*, d.verſ. item ẽt cuſtos carceris.& tales ſic cõfugiẽtes ad eccl. pœna ſanguinis puniri non poſſunt:ſed an alia pœna poſſint puniri, vide Ia.de bello viſu in pract. iudiciaria,in criminalibus. in tit. de fuga reorum & immu. eccl.ibi.xx.licet videatur ꝙ fuerit obſeruatum cõtrarium in parlamẽto Pariſienſi,vt dictũ eſt in q.Io.Gal. hîc ante alleg.credo ꝙ Ia.de bel.viſu,& Panor. & alij debẽt intelligi , & intelligũt hoc eſſe verum in illo q̃ gaudet immunitate eccleſ.quia habet duo priuilegia rõne dictæ immunitatis.Vnũ videlicet ꝙ inde extrahi non poteſt.Secundũ, ꝙ ſi extrahatur.ſ.de ſuo conſenſu,in caſu in quo nõ poterat extrahi,qa gaudebat immunitate,tũc non põt ad mortẽ puniri. Sed in caſu in quo debet & põt extrahi eo inuito,eo ꝙ nõ gaudet immunitate, tunc hoc caſu poteſt ad mortem cõdemnari,& corporaliter puniri,vt ſatis denotatur ex deciſi.Io.Gal.& Guido.pa.& etiã hoc ſatis colligitur ex dictis Panor.in d.c.inter alia,in iiij. not. de immu. eccl.&

112 Delin. quẽs in eccleſia non gaudet immunitate eiuſdem.

113 Occidẽs quem per inſidias nõ gaudet immunitate.

114

eccl.& p quẽ iudicẽ,an per eccleſiaſticũ, an ſeculare. Panor.ibi,& ibi ponit plures no.qõnes, ſed inter alia

115 *Excommunicatus an gaudeat immunitate eccleſia.* quẽrit,†qd de excõmunicato, nũqd gaudeat immunitate eccleſię. Vide eũdẽ,qui dicit ꝙ ſic,& q̃ eccleſia dicatur, vide Hẽri. bohyc.in d.c.eccleſiæ.in prin.vbi quærit an oratoria,leproſariæ,& alia loca,& eccleſia nondũ cõſecrata,& nedũ eccleſia habet iſtã immunitatẽ,ſed ẽt extrà per xl.paſſus, ſi ſit maior eccleſia vel matrix,vel vſq; ad xxx.ſi ſit minor,vel capella.c.ſicut antiquitus.xvij.q.iiij.& c.fi.& c.miror.¶Vide Old.in cõſ.liiij.& cõſ.lv.vbi de huiuſmodi immunitate,&de paſſuũ cõputatione,& qd palatiũ epiſcopi exiſtẽs intra hos xl.paſſus gaudet immunitate.& in d.cõſ.liiij. dicit,ꝙ ille q̃ ducit̃ per familiã, & eſt iã captus, ſi aufugiat extrahit̃.alleg. Archi.in d.c.ſicut antiquitus,vt dixi.Et ita fuit dictũ de magiſtro Io.germain ann.do. M. ccccc xxxj.die Februa. q̃ trãſeundo iuxta cœmiteriũ equeſter cũ equo,cũ quo ad curiã adducebatur in vim ſuæ appellatiõis interpoſitæ,intrauit cœmiteriũ abſq; violẽtia eq̃ſter, & tũc petiit immunitatẽ,à qua fuit extractus p illos q̃ ducebãt eũ,& adductus ad curiã,vbi factũ narrauit,& petiit ſe remitti in immunitate,ꝙ tñ fuit ei denegatũ, & illa nõ obſtãte fuit ſnĩa balliui Turoñ.p q̃ ad mortẽ fuerat condemnatus cõfirmata,& tã ea rõne q̃ ẽt quia,vt conſtabat ex proceſſu, cõmiſerat homicidiũ in perſonã Ioachim carronneaulx,ex ꝓpoſito,qd cõſtabat tã ex inimicitia & minis præcedẽtibus,q̃ ex eo ꝙ cũ ipſe cum ſocio viderẽt dictũ Ioachim incedentẽ per viã, tranſuerſauerũt per blada, & eũ apprehẽdẽdo dixerũt,*uoyci mon hõme*,eo etiã ꝙ dictus Ioachim erat ſine armis,& ipſi habebãt enſes,& arbaleſtã,& quia accridauit,*à layde, au meurtre*,ex his iudicatũ fuit qd erat propoſitũ & deliberatũ occidẽdi in certis reiterationibus ictuũ,ex quib.ſi mul inſertis fuit ẽt priuatus priuilegio clericali, ſaltẽ nõ fuit habitus reſpectus ad id qd dicebat,quod licet cõfeſſus fuiſſet in ꝓceſſu,ꝙ vxor ſua fuerat alteri cõiugata,qd tñ non erat verũ, imò ſolum fuerat deſpõſata,ad ꝙ nõ fuit admiſſus, ex quo conſtabat ſatis de homicidio facto ex ꝓpoſito,& p quaſdã inſidias,ideo fuit expulſus ſub his cõſiderationib⁹ à dicto priuilegio cle.& etiã immunitate eccleſiæ vt dictũ eſt,iũcto quod fuit cõſideratũ,ꝙ iã erat in manibus iuſtitię ſecularis,vt dictũ eſt antè:ſedſi nõ fuiſſet aliud,ex quo nõ euaſerat per violentiã,ſed ſolũ per induſtriã,& nõ fuiſſet homicidiũ ex ꝓpoſito,curia dubitabat an gaudere deberet immunitate,ſed omnia ſimul iũcta fecerũt eũ expellere ab huiuſmodi immunitate & tõſura. †¶ Et etiã an cœmiteria cõtigua eccleſiis cõtineãtur appellatione eccleſiæ: vide G.Bened. in ſua repet. c. Raynu.in verbo,& hortũ.nu.v.& vj.de teſtamẽtis.Et in hac paſſuũ obſeruatione non cõprehẽdũtur capellæ quæ ſunt in ambitu villæ vel ciuitatis.c. quiſquis. xvij.q.iiij.vide Inn.& Hoſtien.in d.c.inter alia.& etiã

116 ponit Panor.in d.c.inter alia†vnã queſtionẽ de incarcerato ducto ad eccleſiã per cuſtodẽ ad audiendũ diuina,qui iurauit redire,ſi nolit redire, an poſſit inde extrahi,vbi cõcludit ꝙ ſi eſt legitimè detẽtus,poterit extrahi.¶Quid ſi carceres in quibus erat detẽtus, fregerit,aut alias aliter violauerit,& ad eccleſiã cõfugerit,an ab illa extrahi poterit,& ſi extractus fuerit, an

Carcerum effractores. gaudere debeat immunitate?Reperit̃ in iure ꝙ effractor carceris & aufugiẽs habet̃ ꝓ cõuicto & cõfeſſo. vt videtur facere text.in l.in eos.ff.de cuſto.&exhibi. reorũ.& in l.milites agrum.§.pen.ff.de re milit.maximè ſi aufugiat effracto carcere vel muro,vt tenet per plura do.meus Ia.in repe.l.admonẽdi.q.j.de iureiur. ſecus,vt dicit,ſi aufugiat aperto oſtio,quia tũc nõ habetur pro cõfeſſo.vt dicunt Iaco.Butrig.Alb. de Roſa.& Bal.in l.ſuccurritur.ff.ex quibus cau.maio.hinc dicit Ang.in l.verum,*la ſeconde*, in prin. ꝓ illũ text.ff. de furtis.& in l.j.ff.de effracto. ꝙ exiens carceres, qa inuenit apertũ oſtiũ,non tenetur pœna fracti carceris,& ſic nec pœna illius tit.ff. de effract. ita dicit do. meus Ia.in dicto loco,&pœna effracti carceris in eos qui effracto carcere euaſerũt ſine conſpiratione cũ cẽteris q̃ in eadẽ cuſtodia erãt, capite puniũtur:& quia tãtũ dicit capite,& nõ dicit pœna vltimi ſupplicij,nõ eſt pœna mortis,ſed mitior,vt ꝓ plura declarat Hipp. de Marſi.in practica cauſarũ criminaliũ, in §.opportunè,nu.xxxix.vbi amplè.dixi alibi.Et nõ video quo modo ex huiuſmodi effractiõe ſeu fractura quæ tẽdit ad effectũ cõſequendi immunitatẽ,ꝙ priuetur immunitate.Curia tñ obſeruat,& de hoc ſunt arreſta,quod in carceratus ꝓ delicto pro quo debet imponi pœna mortis in caſu in quo nõ deberet priuari immunitate,ſi cum fractura aufugiat à carceribus,& confugiat ad eccleſiam,ꝙ nõ debet gaudere immunitate: ꝙ nõ video benè fundatũ de iure,niſi qa ex quo eſt in manibus iuſtitiæ nõ poteſt ab illa effugere,& ſi aufugiat extrahẽdus eſt, vt dicit Archid.in c. ſicut antiquitus. xvij.q.iij.alle.per Oldr.in conſ.liiij.in fin.imò, quod plus eſt,dicit Ale.in d.conſi.xxiiij.in vij.col.in ij. vol. ꝙ etiam ſi non fuerit apprehenſus per iuſtitiã,ſed fuerit ſolum in ꝓſecutione,& ad eccleſiã aufugiat,ꝙ poteſt extrahi,& non gaudet immunitate,ſed nõ credo has duas deciſiones eſſe veras,nec illi ſtare. Alij dicũt ꝙ iuſtitia ſecularis per effractionẽ eſt violata, ſeu per vim ſpoliata,& ꝙ debet reſtitui,& ex hoc fundãt arreſta ſua,& ita fuit dictũ cõtra magiſtrũ Iacobũ paulinier dictum le roſſeault,anno M. ccccc xxxj. die xvj. Ianuarij.¶Aduerte etiam, †quia domus eccleſiarum

117 *Domus eccleſiarũ gaudẽt immunitate.* ſunt immunes, & gaudẽt immunitate, ita ꝙ iudices ſeculares non poſſunt, nec debẽt in eis iuriſdictionẽ exercere,c.j.de immu.eccl. & dicit ibi Pan. ꝙ iudices ſeculares debẽt habere loca deputata ad placita eorũ tenẽda,& in qbus ſedere debẽt. Si tñ in locis nõ ſunt dom⁹ publicæ vel regiæ, recipiẽdi ſunt iudices ſicut milites ad lites.l.grãmaticos,&ibi Lucas de Pẽna.C. de profeſ.& medicis.lib.x.Et tales domus publicæ in quibus iudices habitent,& placitum teneant ſunt in locis publicis conſtituendæ.d.c.j.de immu.eccle.

DEcimuſeptimus†caſus eſt, ſi is qui committere deſtinauerit, & conſpirauerit committere crimen læſæ maieſtatis,indicet hoc, & reuelet principi, habet gratiam,& euitat mortẽ.l.quiſquis.§.fin.C.ad legem Iul.maieſtatis.

118 *Cõſpiratiõẽ in principem reuelans.*

DEciſmuſoctauus†caſus eſt in confugiente ad ſtatuã principis,nõ ex iniuria,qa talis à pœna liberatur,nec extrahi poterit de iure.l.vnica. C. de his q̃ ad ſta.cõfu.l.capitaliũ.§.ad ſtatuas,& ibi gl.ff.de pœnis.facit qd no.per illũ tex.in §.fi.inſti.de his qui ſunt ſui vel alie.iur.& fortè poſſet dici hodie in eo q̃ confugit ad ꝓſonã principis,quia ſi hoc in arido, multo fortius in viridi.& hoc videtur ſentire gl.in d.§.ad ſtatuas.& ſaltem operabitur effectũ,de quo in d.l. præſenti.C.de his qui ad eccleſ.confu.ſcilicet vt ad principem accedens habeat ſecuritatem accedendi.

119 *Cõfugiẽs ad ſtatuã principis.*

DEcimuſnonus† caſus eſt in eo qui confugit ad corpus Chriſti,cum defertur per ciuitatẽ ad infirmos,vel aliàs.Io.Fab.in §.fi. inſt.de his qui ſunt ſui vel alien.iu.dicit quòd ex quo ſtatuta principis gaudet hoc priuilegio,à fortiori debet gaudere corpus Chriſti.& ita ẽt tenet Hoſti.in ſumma de immu. eccl. verſ.

120 *Cõfugiẽs ad corpus chriſti.*

inquan

inquātum, & ad quos, in fi. dicit tñ secus esse in eo q̄ iudicādus est, cui dat' corp' Christi, quia eū nō liberat corpus Christi hoc casu. c. quęsitū. xiiij. qō. ij. & ibi rō assignat' per gl. Hosti. in dicta summa vbi suprà. ¶ Debet tñ differri executio p̄ tres dies post susceptionem corporis Christi, vt dicit Hippol. in practica causarū
121 criminalium, in §. opportunè, nu. xxx. ¶ † Sed quid de eo q̄ ducitur suppliciū transiēs fortè per ambitū ecclesię, vel per cœmiteriū, an hoc casu debeat gaudere immunitate? vī q̄d nō, quia nō iuit eo animo vt haberet immunitatē, arg. l. si q̄s post. C. de ædifi. priua. Et facit. l. debitor, in fi. ff. de pig. cū dicit, & eos duntaxat qui hoc animo inducti essent, vt ibi ppetuò. Et facit l. si nō inducta. C. in quib. cau. pig. tacitè cōtraha. sed credo q̄ cōtrariū obseruaretur per supradicta. & vidi semel obseruari cū essem Pictauis studens, trāsiit qui dā condemnatus ad mortē, qui conducebatur à parlamento Parisien. ad locū vbi cōmiserat delictū, vt ibi poneretur ad vltimū supplicium. Cū fuit Pictauis, nocte transiēs per quoddā cœmiteriū petiit immunitatem, tamē fuit extractus. Et tūc fuit prosecutus per viros ecclesiasticos. tandem fuit dictū q̄ deberet gaudere immunitate, licet diceretur à Parlamento ad locum delicti, vbi pateretur vltimum supplicium.

122 *Excellens in aliqua arte.* VIcesimus † casus est in illo q̄ habet maximā peritiā alicuius artis, quia ꝓpter hāc excellētia pōt liberari. l. ad bestias. ff. de pœnis. Do. me' Ia. in l. lex est. ff. de pœnis. G. Benedicti ī sua repeti. c. Rayn. in verb. Adiectæ impuberi. de testam. ponit multa de excellētia hois, q̄ in multis operat' cōtra dispositionē iuris. dicā in meo catalogo honorū, seu gloriæ mūdi. in iij. parte. ¶ Dicit tamē Bal. in l. sed & reprobari. §. de philosophis. ff. de exc. tut. q̄ propter scientiā multū eminentē non potest recedi à iure cōmuni, vel statuto. †

123 VIcesimus primus † casus est in eo qui intrauit domum ad cōmittendum furtum, sed non cōmisit q̄a nō potuit: q̄a licet sit tale ex quo si cōmisisset, potuisset ad mortē cōdemnari, non tñ condemnabitur, sed tm̄ arbitrio iudicis ad pœnam extraordinariā, vt tenet Caltadinus de bon cōpagnis in tractatu suo de syndicatu, in cxcvij. arti. ¶ Illā decisionem Caltadini allegat Feli. in tractatu, quādo conatus puniat', posito post titulū de præscriptio. in iij. col. Sed videt' esse cōtra textū ad literā in l. saccularij. ibi, itē qui dietarij appellātur, hoc est hi q̄ in aliena cœnacula se dirigūt furādi animo plusquā fures puniēdi sunt. ff. de extraordi. criminibus. quē tex. ad hoc allegat Hipp. in cōs. suo lxxxiij. nu. xlj. vbi est tex. q̄ etiā in furto cōsiderat' attētatio, quæ ita punit' sicut consummatio actus: q̄d credere esse verū in casu in quo nō debet imponi pœna mortis, ꝓput antè in d. l. saccularij, cū vt dicit text. puniuntur plusquā fures: sed fures de iure nō puniūt' ad mortē, vt dictū est antè, & ēt ibi imponit' alia pœna q̄ mortis. & si velit q̄s extendere illa verba, plusq̄ fures, aut illa extensio fieri debet secundū pœnam declaratā & determinatā in lege, q̄d credo verius. aut si nō ad determinatā, non pōt aliud dici, nisi q̄ vī esse remissa in arbitrio iudicis, ideo nūq̄ arbitriū illud poterit extēdi vsq; ad mortē; q̄m in delictis nō consummatis nunq̄ arbitriū iudicis extēditur vsq; ad mortē, vt dixi antè in hoc eo. §. in gl. *l'arbitraige*, ver. secunda declaratio. sed. vt dictum est, in l. de pœna, est determinata, per quā determinationē fit declaratio illorūverborum, plusquā fures, & ideò cùm certa fit, nō est recurrendū ad incertam & arbitriā, cùm in incertis & nō certis locus sit cōiecturis. Euenit casus de Maturino marconnay & Claudio pagiot, q̄ cū deliberatione præcedēte, cū tribus aliis accesserūt ad domū Caroli Sabrini ad ipsum deprædādū & furādū, & ibi in actu & ante consummationē actus fuerūt capti à dicto Sabrini, qui deliberationē eorū sciebat, & ducti ad iustitiā Pictauiē. & tandē conuicti ꝓ duos ex eorū sociis, videlicet per vnū captū cum eis, & per aliū qui factū dicto Sabrini reuelauerat, fuerūt per locūtenē. Pictauien. ad mortē condemnati, non habēdo respectū ad tonsurā dicti Marcônay, à qua fuerat repulsus, appellauerūt ad curiā, tādē curia cū maxima deliberatione dixit, & declarauit dictū Marconnay debere gaudere priuilegio clericali, eo ꝙ actus non fuerat cōsummatus, & nūquā quis priuat' priuilegio clericali, nisi ex delicto cōsummato. cum, vt dicit Io. de Ana. in c. j. de homicidio tex. volens ꝙ qui per insidias hominē occiderit, ab altari euellatur: loquitur per verbum præteriti temporis perfecti, quod requirit consummatio nē actus, vt tenet Hippol. de Marsi. in cōsil. cv. nu. xvj. *Præteriti perfectum actum cōsummatio nem requirit.*

ET quantū ad laicū quia erat in casu. l. hi q̄ alienas ædes. ff. ad le. Iuliā de vi publ. quæ plura requirit & cōsummatiuè, cum verba præteriti tēporis ꝓfecti, cū dicat, hi qui alienas ædes expilauerunt, effregerūt expugnauerunt' in turba cū telis, licet expressisset, q̄a tñ nō expilauerāt, neq; effregerāt cōsummatiuè, licet attentassent, q̄m nō ita punitur conatus sicut effect', vt tenet Fel. in dicto tractatu. & Matt. de affl. in cōst. regni Siciliæ, quæ incipit, asperitatē &, si quis hominē. & etiam Hipp. in consil. cv. & in l. is qui cum telo. in fine, ponit ꝙ etiā in atrocissimis non punitur conatus ad mortē, nisi actus fuerit consummatus. habēdo etiā respectū quodammodo ad id quod solum probabatur deliberatio præcedēs per duos socios criminis qui non deposuerāt cum tortura, quod fieri debet ad hoc vt probent, vt tenet Raphaël Fulgo. in cōsi. suo clxxiij. incip. in causa inquisitionis. in j. col. ante fi. q̄ ad hoc allegat Hipp. in practica causarū criminaliū. in §. diligenter. nu. lxj. Et etiam si fuissent torti testes socij criminis, ꝙ ad hoc licet sufficiant ad faciēdū indiciū ad torturā, non tñ sufficiūt ad condemnationē. vt tenet Sali. in vlt. col. ver. quæro modò. C. de accus. & Ang. doctor iudicū. in l. & si certus. ff. ad Silla. relati per eundem Hipp. ind. §. diligenter. nu. lxxiij. fuerit à morte liberatus die xvj. mēsis Decembris, anno do. M.ccccxxxj. sed in reliquis citra mortem cōdemnatus, quoniam in talibus delictis quæ fiūt de nocte, & dicuntur propriè, *voleurs*, curia admittit probationes aliās nō admissibiles propter difficultatem probationis: quia vt cōmuniter talia delicta ꝓbari nō possunt nisi per domesticos, & ideò curia in his admittit probationem etiām impuberum, quia ex quo talia vt cōmuniter fiunt de nocte, dicitur ꝓbatio difficilis sui natura vt tenet Bar. in consi. suo. Et ideo etiam admittit probationem sociorū criminis etiā sine torturā in casibus in quibus socij criminis admittunt', vt dicto casu. Quid promittente facere furtum, aut alium actum illicitū, an teneatur aliqua pœna si pœnituerit antequā fecerit: & q̄d in mandante assassinamētū fieri. gl. in c. pro humani de homici. in vj. tenet quòd ēt si pœnituerit mandans ante actum, ꝙ nihilomin' tenetur. sed illam gl. reprobat Ang. in l. item apud Labeonem. §. item si curauerit. ff. de iniuriis. & ita etiā Hippol. de Marsi. in l. is qui cum telo, in fine. C. ad legem Corneliam de sicariis. & in consil. cv. vbi in terminis tenet quòd etiam in assassinamento, homicidio non secuto, si pœnituerit, non punitur ad mortem. & dixi suprà. Et in aliis vide doctor. in l. qui ea mente. & ibi gloss. ff. de furtis. & in l. qui falsam. ff. de falsis. *Promissor illicitī actus factum pœnitens an puniēdus.*

BIU Cujas

falsis. dixi in cons. lxiij. inci. quidam minor. Et hoc est quia est considerandus effectus, & non effectus, seu etiam conatus, qui non punitur.

124 Longo tempore cognitum.

VIcesimus secundus † casus est in eo qui olim furtū vel homicidiū cōmisit, & per longū tempus nō fuit cognitū, quia debet alleuiari pœna, & sic debet esse minor pœna quàm mortis, arg. l. si diutino tēpore. ff. de pœnis. & ita tenet do. Rochus de curte in repet. c. fi. de consue. in j. notabili. in ij. col. in antiquis.

ADde vicesimū tertiū casum in eo qui iam fuit absolutus: quoniā etiā pòst de eodē delicto nō potest iterum accusari. tex. in l. si cui. §. iisdem. ff. de accusatio. Alex. in cons. xj. pen. col. in j. vol. Specu. in titu. de inquisitio. §. nunc videndum. versi. vltimò quæritur. & ibi, vtrum autem. & ibi apostil. Io. Andr.

ADdo & alium vicesimumquartum casum quādo aquis dicit se innocētem in manibus executoris, seu spiculatoris, & spiculator vtēdo officio suo eūdē suspēdit & proiecit, sed miraculosè euasit, an debeat iterū suspēdi? Lucas de Pēna. in l. j. in viij. & ix. col. C. de deserto. li. xij. dicit ꝙ hoc casu nō est iterū suspēdē dus, sed debet euitare mortē. vidi casū euenire, sed ali quo modo ꝓbato miraculo fuit relaxat⁹ talis à curia.

SVnt aliqui casus in quibus quis euitat mortem ad tēpus. dixi suprà allegādo Cępolā in suis cautelis, potes ibi videre. Et per Felinū in cap. quęrenti. de officio delegati. Quos etiā videre poteris per Guil. Bened. in sua repet. c. Rayn. in verbo, mortuo itaq; testatore. j. nu. cclxviij. vsque ad nu. cclxxj. de testa. extrà.

ADDITIO. Hippol. de Marsi. in practica causarū criminaliū. in §. opportunè, in prin. ponit multos casus in quibus debet differri executio, quos nō ponit Cępola nec G. Benedicti ita amplè in locis suprà allegatis. Et inter alios dicit, ꝙ quando opponitur exceptio contra testes, ꝙ etiā debet differri executio donec cognitū fuerit de huiusmodi exceptione. allegat plura ad hoc nu. j. idē Hippol. nu. iiij. & v. ponit aliū modū differendi executionē, scilicet quādo cōdēnatus accusatur de alio grauiori delicto: ꝙa prima executio differtur donec de secūdo fuerit cognitū. plura allegat ad hoc. vide eū. Aliū casum ponit de fictione furoris pòst condēnationē: quod an sit verum etiā re vera si fuerit effectus furiosus pòst delictum cōmissum, vide amplè G. Benedicti. in repe. c. Rayn. in verbo, si absq; liber. ij. de exēplari substitutiōe. nu. xxiij. vsq; ad nu. xxvij. de testam. Alium casum singularē & notabilē ponit, quē omnes iudices debēt semper habere prę oculis, scilicet quādo cōstat de innocētia rei condemnati, suspēditur seu retardatur executio mortis. ita ꝓbat tex. aureus & diuinus in l. j. §. fi. ff. de quęstionibus. & ibi idē Hip. vt dicit in sua practica. d. §. opportunè. nu. vij. ꝙ plura vbiq; adhoc allegat. Retractari tamē talis sententia nō potest sine licentia principis, vt est tex. & amplè declarat idē Hipp. in d. §. opportunè. nu. xviij. vsq; ad nu. xxx. vbi ponit certos casus in quibus iudex etiā potest absoluere sine licētia principis, & maximè, vt dicit, in casu inquo cōstat notoriè sententiā esse nullā, vt tenet etiam Phil. Decius in l. nihil interest. ff. de regu. iur. vel quando est lata à iudice incōpetēte. idem Hipp. in d. §. opportunè. nu. xxvij. & xxviij. Et quia est hīc quæstio de innocentia rei ad quam iudices debēt multū aduertere, no. quędam singularia posita per Hippol. in d. §. opportunè. Primò, vt dictum est, quod semper etiam pòst sentētiam de innocentia rei cognoscatur, secūdò ꝙ etiam contumax si iudici liquet de sua innocētia, nō debet eum cōdemnare, per l. si non defendātur. ff. de pœnis & plura ad hoc allegat nu. viij. & vide Deciū in l. & si nihil. ff. de re. iur. quod in multis locis malè obseruat in Francia, & maximè in Castelleto Parisien. quia qñ constat de quatuor defectibus, condemnāt etiam ad mortem, & banniunt, & confiscant bona, & nō audit pòst sine literis Regiis in Britannia verò nunquā auditūr, & malè. ¶ Tertiò, ꝙ statutum excludens omnes exceptiones nunquā excludit exceptionē innocētię. ita dicit ibi nu. ix. vbi plura ad hoc alleg. & idē in suo singulari. lix. incip. innocētibus iura subueniunt. Decius, in d. l. & si nihil. & intellige maximè quādo esset quæstio de executione facienda, quæ inferret prędiudiciū irreparabile, vt est in executiōe mortis. per plura tenet idē Hipp. in d. §. opportunè, nu. xxxj. vbi plura allegat. ¶ Quartò, ꝙ iudex maleficiorū potest ex officio suo examinare testes à parte nō ꝓductos, vbi quęritur de innocētia partis, etiā ipsa parte nō postulāte. facit tex. in l. j. in §. fi. ff. de quæstio. & ibi Bar. & in l. ij. C. de abolitio. & in d. l. si non defendantur. plura alia ad hoc allegat. ¶ Quintò, ꝙ ad probādā innocentiam admittūtur testes domestici & minus idonei. Spec. in tit. de inquisitione. §. j. versi. sed nūquid reus. cū aliis allegatis per do. Hipp. in d. §. opportunè. nu. xv. & faciunt plura per do. meū Las. allegata in l. nō solum. §. sciendū. ff. de no. ope. nun. idem Hipp. in sing. suo lix. inci. innocentibus. vbi dicit ꝙ clericus potest ꝓbare innocentiam suam per laicos & fœminas. ¶ Sextò, ꝙ etiā quilibet admittitur ad probandā innocentiā accusati, etiam absentis & ignorantis, vt tenet idē Hip. in d. §. opportunè. n. xvj. & in l. vnius. §. cogniturū. in xj. col. ff. de quæstio. ¶ Septimò, ꝙ quando apparet de innocentia rei tollitur seu annihilatur eius confessio quam fecit de delicto. Bal. in cōs. clxxj. inci. tres sunt casus in vj. col. Hippol. vbi suprà. & in l. j. §. fi. ante fi. ff. de quæstio. ¶ Octauò, quòd si innocēs sit punitus, per hoc nō est liberatus ille qui deliquit, Hippol. vbi suprà in d. §. opportunè. num. xij. & in l. j. §. fi. in xvij. col. ff. de quęst. & Decius in d. l. & si nihil. ¶ Nonò, vltra Hippol. quòd etiam innocentia potest ꝓbari per iuramentum rei, vt est tex. in l. furti. §. qui iussu. ff. de his ꝙ not. infa. de quo infrà dixi in hac eadē gl. versic. sed quid si aliquis. ¶ Decimò, quòd licet absens condemnari nō possit. l. absentem. ff. de pœnis. l. absentē. C. de accu. tamen si constet de innocētia absentis potest absolui, vt tenet Decius in regula, nemo qui condemnare. nu. iij. & in regula, fauorabiliores, n. ij. ff. de reg. iur. ¶ Vndecimò, quòd indicium innocentiæ est quando reus in libertate positus se ponit in carcere, vt dicit Hippo. in dicta practica causarum criminalium, in §. diligenter. num. cciij. †

Opposītio exceptionis cōtra testes executionē protelat.

Executio quibus casibus suspēdatur.

Innocentia reorū priuilegia.

AD vnum tamen vltra alios aduerte. † videlicet in eo qui non vult cōfiteri, nec de delictis pœnitere, sed quasi desperatus vult suppliciū pati, an debeat differri executio? videtur quòd sic, quia anima est pretiosior corpore, & præferēda corpori. l. sancimus. C. de sac. san. eccl. & in hoc nemo facit dubium. ¶ Et aduerte quòd iudex debet dare sacerdotem condēnato vt cōfiteatur de delicto. vt est text. cum gl. in l. archigerontes. C. de epis. audientia. † ¶ Sed aliquādo certa cōsideratione ad corpus habita suppliciū differtur. l. prægnantis. ff. de pœnis. imò secūdum doct. ibi, & in l. Cicero. eo. tit. de pœ. propter partū differtur executio, si executio sibi incōmodū afferat. ¶ De hoc vide Paridē de Puteo in trac. suo de syndicatu, in verbo, pœna. in prin. Et sic in hoc differtur, † ꝙa nō cogit⁹ testificari nec iurare. vt dicit Aufre. in additio. ad decisiones Tholosanas, decisione iij. qđ no. Ale. in aposti. ad Bar.

125 Qui nō vult pœnitere de peccatis.

126 Mulier prægnans nō cogitur testificari nec iurare

ad Bar.in l. imperator. *la seconde*. ff.de statu hominũ. ¶ Et etiam mulier prægnãs excusatur ad comparendũ in iudicio. l. exigimus. §. si quis in hoc iudicio.& ibi do.meus Ias.in vj. notabili.ff.si quis cautio.

ADDITIO. Vide ad hoc Mat.de affl.in constitutione regni Siciliæ,quæ incipit,pessimam.†

ET sic propter corpus iã à matre seperatũ,ergo & multo fortiꝰ ꝓpter ipsius animã,quę sibi charior esse debet,& ad q̃ magis debet haberi respectꝰ, & illi saueri.Quæ dilatio fortè sic impœnitẽtẽ ad rectũ cõsiliũ & pœnitẽtiã adducet. Sic etiã cõsideratio vtilitatis &cõmodi tertij & alterius q̃ ipsius morituri,facit differre executionẽ,vt in casu l.seruorũ. C.de bo.pro script.ergo multò fortius debebit differri cõsideratio
127 periculi animæ ipsius morituri.¶ In cõtrariũ tñ videt facere tex.in d.c.placuit,xxiij.q.v.vbi dicit,† ꝙ sepultura ecclesiastica denegat̃ his criminosis qñ impenitẽtes moriunt̃,ergo innuit ꝙ ẽt si nõ pœniteãt, mori debeãt,& sic nõ differt̃ ẽt iure canonico executio. sic etiã vt̃ colligi in d.c.quæsitũ.xiij. q.ij.dũ dicit,si desiderẽt,& sic nõ desiderãtes,sed in obstinatione pseuerãtes nõ debẽt differri.Ego credo ꝙ totis viribꝰ sunt hortãdi&admonẽdi,vt pœniteãt,& forte aliquãtulũ differẽdũ suppliciũ,& interim sũmopere laboreq; & pœnitẽtia sũt admonẽdi.Et si pœnitere noluerit,im pœnitẽtes luãt pœnã delicti morte.Quod vidi obseruari,ẽt licet aliqualiter nõ fuerit dilata executio, sed credidi & putaui malè factũ. ¶ Sed qa hîc antè dictũ est de multis casibꝰ in qbus qs euitat pœnã mortis p delicto,&qa hîc sumꝰ in materia furti,in quo qs vno casu condẽnatur ad mortem p consuetudinẽ nostrã.

128 *An super furto liceat pacisci aut transigere.*

QVæro† an hoc casu possit pœna mortis euitari p pactũ seu transactionẽ,& an super furto in casibꝰ nostrę cõsuetudinis licitũ sit pacisci vel trãsigere. vide l.trãsigere. C.de trãsac.vbi tractat̃ materia trãsactionis,& pacti super delictis.facit duas regulas, & ibi doctores multũ amplè,quæ quidẽ sunt quodãmodo tãgendæ,& discutiẽdæ pro decisiõe huius dubij. Sed de his me remitto ad Bar.Bal.Alber.do. meũ Ias. & alios in d.l.trãsigere.& quãtũ ad materiã huius statuti cõsiderandũ est,ꝙ ponit tres pœnas in furto. In primo simplici pœnã arbitrariã,qñ nõ excedit sũmã x.librarũ:quæ tñ nõ debet esse corporalis,sed tãtum pecuniaria. In furto verò primo quod excedit sũmã x.librarũ punitur corporaliter nõ ad mortẽ. In furto verò in quo reincidit ꝓ secũda vice,punitur ad mortẽ.Et quo ad istos tres casus videndũ est,an licet trãsigere seu pacisci,quia de iure cõi furtũ est priuatũ delictũ,videretur ꝙ nõ posset trãsigi,per regulã negatiuã d.l.transigere.Et quia licet aliter punitur per statutũ nostrũseu consuetudinẽ,tamẽ semper est priuatũ,& ideo credo ꝙ inquantũ in prima parte punitur tantũ pœna pecuniaria,licet sit fisco applicãda,ꝙ nõ poterit transigi per rationes regulæ negatiuę d.l.trãsigere.& si dicatur ꝙ possit per partẽ trãsigi seu pacisci,per l.furti.ff.de his qui no.infa.iũcto. §. itẽ si quis furti. in l.athletas. ff. de his qui no.infa. & per l.iuris gẽtium.§.si paciscar.ff.de pac.in versi.nam & de furto.Dic ꝙ licet possit transigi vel pacisci per partem, illa tamen transactio partis nocebit fisco, secundum gl.in l.ij. C.de in ius voc.& no.in d.§.si paciscar.

IN secunda verò parte statuti,ex quo pœna est corporalis,vtrũ possit hoc casu transigi,in hoc est magnũ dubiũ: qa talis pœna posset imponi,quæ diceret̃ sanguinolẽta,quo casu transigi posset per rationẽ, q̃ est de redẽptione sãguinis,quę militat in priuatis delictis sicut in publicis.Notat̃ per oẽs in d.l. trãsigere. posset ẽt talis pœna imponi q̃ nõ esset sanguinolẽta, vt fustigatio,secũdũ Bal.& bullatio secundũ Ang. in d.l.trãsigere.† quę secundũ eos nõ dicũtur sanguinolẽtę,quo casu nõ vt̃ valere trãsactio,& tñdicit ibi Bal. ꝙ hoc casu valet,licet fustigatio nõ sit pœna sanguinis,sed quicquid sit,credo ꝙ sit pœna sãguinis, cũ si nõ in toto,saltẽ in parte diminuitur.Et sic hoc casu licitũ est redimere sanguinẽ suũ,quod(vt dictũ est) debet intelligi siue in toto,siue in parte gl.est in l.imperium.ff.de iurisdom.iud.Et hęc est cõis opinio,ꝙ siue abscindatur auricula,siue fustigẽt̃,ꝙ licitũ est trãsigere,vel pacisci,vt tenet Bal.in d.l.trãsigere.& cõis opi. & gl.in d.l.transigere,ad sustinendũ hãc opi. dicit ꝙ tribus modis dicit̃ capitale,vt ibi per eũ,&p do.meũ Ias.in d.l.per quẽ addũtur duo casus vltra gl. Et dicit Sali.in d.l.transigere ꝙ fustigatio cõnumeratur inter pœnas sanguinis.& idẽ ibi Ang.dicit de bullatione. Et hoc casu si semp in secũda parte imponeretur fustigatio,istud ꝓcederet,ꝙ possit trãsigi: sed qa iudex habet in hoc casu arbitriũ,est maius dubium. Et aduertendũ,qa inspiciendũ est quas pœnas iudex sit solitus imponere,aut quas facere cõsueuit.ar.l.vel vniuersorũ.ff.de pig.act.vel etiã inspicietur in hoc arbitrio vsus pœnæ,q̃ cõsueuit in patria imponi. Et si sit sãguinolẽta,poterit trãsigi,puta si soleat abscindi auricula,vel fieri alia debilitatio corporis,vt solet in patria Burgũdiæ fieri:in qua solitũ est abscindere auriculã,in hac secũda parte.Et quãuis iudex habeat arbitriũ in hoc casu,debet tñ esse secundũ ꝙ punitio cõsueuit fieri secũdũ cõmunẽ vsum patrię, ꝙ eo modo quo est cõsuetũ punitionẽ fieri ꝓ illis delictis, & illa est ꝓsumẽda.Facit, qa in dubio est præsumendũ ꝙ qs vult id qđ patria sua & vsꝰ patriæ facit.l.qđ si nolit,§. qui mãcipia.ff.de ædil.edic.facit qđ dicit Bar. in trac. de Guelphis & Gebellinis,vbi dicit,ꝙ quis prę sumit̃ esse talis,qualis est patria sua:& nõ prę sumit̃ qs velle id quod nõ est cõsuetũ fieri.ita dicit Bal.in l. fideicõmissa.§.si seruo.ff.de leg. iij. dixi suprà in hoc eodẽ §. in gl.*à l'arbitraige duiuge*.vbi etiam posui, an possit iudex augere vel diminuere pœnam,& non insisto.

SEd in hoc secundo casu potest adhuc dici, ꝙ facilimẽ pót cognosci si possit in hac secunda parte trãsigi vel nõ,vt puta ex cõclusione accusatoris. si enim accusator cõcludat ad pœnã sanguinis, tunc poterit trãsigi si iudex ex statuto possit illam imponere.Imò dicit Alb.in d.l.trãsigere.post Cy. quòd etiã si iudex nõ possit illã imponere de iure,si tñ petatur, poterit trãsigi:quia licet illa pœna petita imponi de iure nõ debeat,tñ iudex poterit illã imponere,excedẽdo pœnã ordinariã,vt malis crescẽtibus cedãt in exemplũ, l.aut facta.§.fi.ff.de pœnis. vel etiam aliquãdo seueri iudices ad maiorẽ pœnã procedunt. l. qui cũ maior. §.fi.ff.de bo.libe.& sic timore huius licita est transactio. Et ideo quãuis hoc casu non esset consuetũ imponere pœnam sanguinis,tamẽ ex quo potest imponi per iudicem qui habet arbitrium,potest transigi.

IN tertia verò parte statuti nostri,seu nostræ cõsuetudinis,ex quo pœna non solum est sanguinolẽta, sed etiam vitæ priuatiua,nõ est dubium quòd potest transigi.ita tenẽt Alb.Bal.& do.meus Ias.in d.l.trãsigere etiam in terminis in furto,ideo non est amplius insistendum.Et tenent ibi prædicti, & do. meus qui multas allegat, ꝙ etiam sicut hoc casu potest trãsigi, ita etiã pacisci.& quòd in secunda parte.l.transigere, potest pacisci,sicut in prima parte in casu in quo potest transigi. videantur ibi doctores. ¶ Et aduerte quòd potest transigi vel pacisci super furto commisso, non

127 Fustigatio an sit pœna sanguinis.

ſo,non committendo.l.conuenire.ff.de pac.dota. l.ſi
130 Per gratiã non poteſt remitti delictum futurum. vnus.§.illud.ff.de pac.†Nec etiam p gratiã poteſt remitti delictũ futurũ.ita Salic.poſt Butri.in l.reſcripta C. de preci.impe.offe. Nec etiã ſpe gratiæ futuræ delictũ cõmitti debet:& ſi cõmittatur, vt quia qs dicat, ego occidã talem,quia habebo gratiã pro decẽ ſcutis vel in tali aduẽtu regis,gratia nihil operatur,niſi hoc exprimatur in gratia. G.Bened.in ſua repet. c. Rayn. in verbo,mortuo itaque teſtatore.j.nu. cxv. de teſtã. Imò etiã ſi accuſator aut pars trãſigat,vel paciſcat, nõ per hoc prẽiudicat fiſco ſeu procuratori,quia ſemper ꝓcurator fiſci põt ꝓcedere cõtra furẽ, & cõſequi, vt puniatur.Io.Fa.inſt.de pu.iu.in princ.&Bar.in d.l.trã ſigere.imò talis trãſactio ſeu pactũ proderit procuratori,quia habebitur pro cõfeſſo.l.quoniã. ff. de his q not.infa.l.eius qui delatorẽ.ff.de iure fiſci.& erit talis trãſigẽs infamis.§.ex quibuſdam.inſtit.de pœ. temeliti.l.athletas.§.fi.cum l.ſæqu.ff.de his qui nota.infa.

ADDITIO. Quomodo lex,tranſigere,vel paciſci. C.de trãſact.ſit ſublata per conſtitutiones regni Siciliæ,& de materia illius vide Matt. de afflict.in conſti. regni Siciliæ,quæ incipit, poſt citationem, in ij. lib.

131 †¶Quid ſit faciẽdũ quãdo accuſator aut pars colludit.vide Paridem de puteo in ſuo tract. de ſyndicatu. verſic.concordia.in fine,charta.xxxv. & xxxvj. & ibi ponit quod iudex poteſt cogere partes ad cõcordiam poſt pœnam adiudicatam,& non antè:quia eius officium eſt punire, ſed pœna impoſita officium eius eſt partes cõcordare,vt dicit ibi per.l. cõgruit. ff. de off. præſi.per l.j.§.inde quæritur.ff.de noui operis nũciatio.& in auth.de manda.prin.§.deinde.

DE modo procedendi in materia criminali videm° vt plurimũ in hac patria, quòd pauci sũt qui accuſant,in Italia verò ſecus,quia ferè in omnib° ꝓceditur per accuſationẽ partis,aut querelã, tamẽ propoſitã per inquiſitionẽ parte proſequẽte, hîc verò p ſolã denũciationẽ procuratoris regij, in curiis regalibus.In aliis verò inferioribus ſunt procuratores baronũ & dominorũ habẽtiũ altã iuſtitiã, qui hoc caſu poſſunt dici ꝓcuratores fiſcales,in quibuſdã verò iudicaturis ſunt firmarii,qui proſequũtur & denũciãt crimina,& emenda horum delictorum eis competit.

ADDITIO. Aduerte quòd etiã proceditur cõtra delinquẽtes ſine informatione præcedẽte & inquiſitione,quãdo reperiũtur in flagranti delicto, quia tũc poſſunt ab omnibus capi,& ad iuſtitiã duci,vel prẽſi dẽti dimitti.vt facit tex.in l.diuus.ff.de cuſto. & exhibitio.reorum.& quomodo in his procedẽdũ ſit,vide Matt.de affli.in cõſtit.regni Siciliæ,quæ incipit, humanitate.in vj.notabili,& ibi ẽt qñ delictũ eſt notoriũ,&quando dicitur notoriũ,vide ibi in vj.notabili. Aduerte,quia in ciuitate Pariſiẽ.illa lex,Diuus, bene obſeruatur.qa sũt cõmiſſi certi officiarij in qualibet cõtrata,ſeu in quolibet vico,qui dicũtur examinatores,qui ſtatim cũ fiunt delicta vocãtur, & ſe debẽt informare,& ſi reperiant eos in delicto, debẽt ſcribere modũ.& debẽt eos ſtati & in actu,maximè latrones, de ſociis,de modo,& receptatoribus,diligenter inueſtigare,& omnia cũ delinquẽtibus incõtinẽti ad iudicem cauſarũ criminaliũ remittere. Imò etiã debẽt ſcribere ea quæ faciunt ad excuſationẽ capti. Ex quo cùm ſemel quidã fuiſſet captus in quodã hoſpitio Pariſiis,vbi inculpabatur coram cõmiſſario ꝙ certas petias auri quas habebat,furat° fuerat alteri hoſpiti, ꝙ licet interrogaſſet hoſpitẽ qui amiſerat prædictas petias auri an eſſent ſuæ,& ſibi competerent,malè fecit dictus commiſſarius qui tunc nõ admiſit ſic captum ad tunc iuſtificandum quòd prædictæ petiæ ſibi competebãt,& quòd fuerant eidem viſæ per multos dies ante huiuſmodi furtum ſic factum.†

Delicti fla grãtis executio.

QVæritur nunc an tales firmarij,ſeu admodiatores poſſint componere de delicto commiſſo per aliquẽ in eorum iuriſdictione in qua habẽt emẽdas? Videretur quòd ſic,quantũ ad emendã lxv. ſolidorũ eis cõpetentẽ,dummodo in maiori remittatur ad tribunal balliui,quia in hoc nulli generatur præiudiciũ aut intereſſe.Sed tamen credo contrarium, imò hoc caſu promotor ſeu procurator, vel firmarius, ſeu admodiator hoc faciẽs grauius debet puniri quàm accuſator deſiſtẽs, quia vltra ea poteſt dici cõcuſſor, & punietur vt concuſſor.l.j.ff.de concuſ. & pœna Turpilliani,& grauiùs.de hoc eſt caſus in l.ab accuſatione.§.nunciatores.ff.ad Turpill.& ibi gl.& Bart.facit. l.j.C.de decurio.ex quibus iuribus cõſtat,quòd † cõ 132 Compoſitiones caſtellanorum prohibitæ.
poſitiones caſtellanorum,promotorum,& firmariorũ non ſunt laudandæ,imò etiam reprobãdæ, etiã ſi remittãt ad Balliui tribunal,quia ſunt prohibitæ prę dictę cõpoſitiones.d.l.ab accuſatione.Videatur Guido papæ.q.cccxxvj.De iure.vbi dicit quod tales compoſitiones reprobantur.dixi ſuprà in hoc eo.§.in gl. *à l'arbitraige du iuge*.Et q tales compoſitiones reprobẽtur,eſt ordinatio regis Caroli. vj. de qua Maſueri° in tit.de accuſat. quam allegat G. Benedicti in ſua repetitio.c.Raynuti°,in verbo,mortuo itaq; teſtatore. j.nu.cxvj.de teſtam.¶An cõpoſitiones ſuper delictis, & in quibus,& quibus de iure canonico fieri poſſint vide Lucam de Penna.in l.j.col.xviij.cum iiij. ſeq.C. de deſer.li.xij. & Paridẽ de puteo in tractatu de ſyndicatu.in verbo,compoſitio.†¶Aduerte etiã ad vnũ quòd compoſitio ſemel facta non poteſt augmẽtari, etiam ſi ſit compoſitio in guerra facta cum priſonerio.vide Guido.papæ.q.cxiij.In facto guerrarum.

ET tales officiales debent remittere maiori iudici ſeu balliuo ſic nunciatos,à quibus debent percipere iura conſueta.l.diuus.*la ſeconde*.ff.de cuſto.re.Et in hoc caſu ſolent procuratores aut caſtellani facere informationes,quas tenentur demõſtrare iudici,qui eas penes ſe tenere poteſt ſecretas, nec tenetur oſtẽdere parti.Poterit tamen procedere ſine informationibus,ſi non fuiſſet oppoſitum,vt dicit Io.Fa.inſti.de publ.iudi.in prin.Sed hodie procurator nõ poteſt alĩ quem trahere in iudicio ſine informationibus, per ordinationes regias.Et dicit Io.Fab.in d. loco, quòd iudex hoc poteſt,etiã ſi procurator nolit,& †proceſ- 133
ſus factus contra procuratorem non vocatum valet. tutius tamen eſt,vt dicit,quòd vocetur,ſed per ordinationes regias non poſſent,quę ſunt poſt Ioan.Fab. & deciſiones iuris per eum alleg.

SEd adhuc pro complemento huius gl.videndũ eſt de duobus.Primò,nũquid bona cõdẽnati ad mortẽ pro furto,ſecundũ conſuetudinẽ veniãt cõfiſcãda. Secundò,ſi veniãt cõfiſcanda, an ſi condemnatus ad furcas habuerit gratiã à principe, recuperet bona ẽt alienata.Itẽ,quod forti°, an recuperet bona exiſtẽtia in territorio alicuius domini habentis altam iuſtitiã, quæ ſunt ei quæſita per ſententiam iudicis.¶Ad primum,videlicet†nũquid bona condemnati ad mortẽ 134 Bona de furto cõdemnati à cõfiſcẽtur.
pro crimine furti ſecundum conſuetudinẽ noſtrã veniant & poſſint cõfiſcari Bal. in l.iij. poſt mediũ.C.ſi penden.appell.mors interue.dicit,ꝙ quãdo quis cõdẽnatur ex crimine nõ enumerato inter publica crimina,de quibus in l.j.& ij.& per totũ.ff.de publi.iudi.nunquã venit publicatio vel confiſcatio bonorũ. per gl.magnã,quã reputat ſing.quæ eſt in l.ij.C. qui teſt.

test.fac. pos. ¶ Hinc dicit Bal.in tit.de pa.Constan.in ver.criminalibus,ꝙ cõdemnatus ad mortẽ pro furto ex forma statuti,& sic pro crimine priuato,non patit̃ publicationem bonorũ. Fortius & generalius dicit
135 idem Bal.in d.l. ij. ꝙ † condemnatorũ ad mortem ex forma statutorũ bona nunquam publicantur,nisi nominatim in statuto caueatur,qa secundũ eum omnia statuta sunt leges priuatorum iudiciorum,& in condemnatis priuato iudicio non venit cõfiscatio bonorum. & ideo infert,quòd non est necessaria prouisio. auth.bona damnatorũ. C. de bo. proscrip.Ista refert & sequitur do.Ias.in d.l.ij.in pen.& vlt.col. qui testa. fa.pos.Ex quibus videtur dicendum,quòd bona condemnatorũ ad mortẽ pro furto, ex consuetudine nostra non sunt confiscanda nec publicanda.Et Soci.in
136 *Confiscato corpore cõfiscãtur & bona.* cõfi.suo clvij.inci.præsens consultatio.in iij.col. † Et istud mihi videtur de iure,nec obstare videtur alia cõsuetudo,quæ est in proximo sequente tit.§.j. quæ videtur facere regulã,ꝙ confiscato corpore,confiscantur & bona,quia ad illam respondeo duobus modis.

PRimò, ꝙ non dicit,quòd confiscato corpore debeant & bona confiscari, sed quòd qui habet potestatem confiscandi corpus, habet potestatem confiscandi bona. Qui autem sint qui habẽt potestatem confiscandi corpus,dixi suprà in rub.&sunt illi iudices qui habent merum & mistum imperium: publicationem autem bonorũ cùm sit meri imperij nemo potest facere,nisi hoc expresse habeat à principe.Bal. in l.fi.ff.de offi.præsi. dicam latiùs infrà in dicta consuetudine,multum enim diuersa sunt & separata,er-
137 go de vno ad aliud non fiat illatio,† cùm ex separatis non fit illatio.l.Papinianus exuli.ff.de mino.

ITem,quando dicit illa consuetudo, ***qui confisque le corps,il cõfisque les biens,*** debet interpretari & intelligi secũdum ius cõmune.l.ij.C.de noxa.c. cum dilectus. de cõsuet.cũ vulg.allegatis per do.meũ.Ias.in l. omnes populi.in ij.lectu.in pe.col.ff.de iusti. & iure. & in l.iij.in iiij.col.C.de iu.emphy.Panormi.in c.causam,extrà de rescript. Vt ergo interpretetur secundũ ius cõmune,dicẽdum est sic,***qui confisque le corps,il cõfisque les biẽs,*** in casibus in quibus de iure bona veniũt cõfiscanda,cõfiscato corpore. sed sic est ꝙ de iure cõmuni bona cõdemnati ad mortẽ pro furto,ex statuto vel consuetudine non veniunt confiscãda, igitur &c.

QVicquid tamen dicatur,video communem esse obseruantiam in Burgundia,quæ hoc habet, ꝙ vbi confiscatur corpus, confiscãtur & bona,etiam in furto. Et non fundant se iudices nisi super illa consuetudine, ***qui confisque le corps, il confisque les biens,*** quæ quidem communis obseruãtia obseruari debet, & à qua non est recedendum. Et satis pro prædicta consuetudine videtur facere textus in l. eius qui.§.hi verò.ff.de testa.dicam latiùs in d.§.j.

138 *De bonis confiscatis gratiam à principe obtinentis.* POsito tamen†quòd bona confiscantur,vel ponamus ꝙlata sit sentẽtia contra aliquem de homicidio,ex quo bona veniũt cõfiscanda, vel de quocunq; alio cõdemnatus habeat gratiam à principe, nũquid bona iam alienata debeãt restitui per talem gratiam. ¶Item nunquid bona acquisita per dominũ habentẽ altã iustitiã in aliquo territorio vbi boni condẽnati, aut pars reperiũtur, veniant restituenda habenti altã iustitiã.¶ Quãtum ad primum conclude, ꝙ princeps simpliciter restituens,aut remittens pœnam,nõ intelligitur restituere ad bona.ita loquitur text,in l.ij.& l. fi.C.de senten.pas.Aut remittit delictũ,& tunc restitutio nõ trahitur ad bona alienata, aut in alium trãslata,vt est in casu nostro secundo, ***qui cõfisque le corps, il confisque les biẽs,& appartient la confiscation.*** nam cõfiscatione facta, talia bona existẽtia in territorio domini habẽtis altam iustitiam,trãs feruntur in cũ.& in tali restitutione nõ veniũt talia bona existẽtia in territorio domini habẽtis altã iustitiã.ita loquitur gl.& Bar.in l.Gallus.§.& quid si tantum.ff.de lib.& posth. Ratio eũ est,quia princeps ꝙ simpliciter restituit ad bona,nõ intelligitur velle tollere ius alteri quęsitũ,l. ij.§.meritò.& §.si quis à prĩcipe.ff.ne qd in loco pub. c.ex multiplici. extrà, de deci. sed ad bona quæ non sunt alienata in aliũ, bene intelligitur restitutus. ita loquitur tex.in l.j.C.de sentẽ.pas. in fi. Bal. in hoc sic distinguit, Aut alienatio bonorũ quæ fit ꝓcedit immediatè ex virtute sentẽtiæ,puta in casu dictæ cõsuetudinis, ***qui cõfisque*** &c.quia statim lata sentẽtia bona existentia in territorio alicuius domini habẽtis altã iustitiam sunt ei acquisita, & in ipsum trans ferũtur: Et tunc isto casu bona retractãtur.p l. siue patronus. ff.de iure patrõ. Aut verò alienatio ꝓcedit ex alio titulo,puta si post cõfiscationẽ fiscus vẽdit vel donat, vel aliter alienat bona cõdemnati,& tũc bona nõ retractantur.& ita debet intelligi l.j.& ij. C.de senten. pas.& ista est distinctio Bal.in l.Gallus.§.& quid si iã tum.ff.de li.& posth.referẽdo dicta.Ista distinctio nõ approbatur, imò reprobat̃ per doct. maximè p Are. in d.§.& quid si tantum.in x.col.ff.de lib.& posth.dicã latius infrà de hac distin.& vide in hoc Ioan. Fab. in §.cum autẽ insti.quibus mo. ius pa.po. solui. vide de hac q.Bal.in tit. hĩc finitur lex, deinde cõsuetudines regni incipiũt.in fi. principij, in vsibus feudorũ, vbi ponit de illo qui fuit condemnatus ad mortẽ, & postmodum cum duceretur ad furcas,habuit gratiã, an recuperet bona.Dicit idem Bal.in l. nec damnosa. ibi,secundum exemplum.C.de preci.impe. offe. † ꝙ 139
si quis impetret gratiam à principe super pœna iam exacta per fiscum, & nõ faciat mẽtionem de exactione,reſcriptum tale est nullum ita etiã tenet Feli. in c. postulati.col.iiij.extrà,de rescriptis.

LImita tamen prædicta inquantum dixi in principio,ꝙ si princeps restituat aliquem ad bona,† ꝙ 140 *Restitutus ad bona,an capere fructus.*
bona quę nõ sunt alienata recuperat,quod nõ intelligitur in fructibus,quia fructus nullo casu recupat, quãdo sunt percepti,etiam si nõ fuerint alienati,tex. est in auth.idem est de Nestorianis.C.de hæreti. quẽ tex.reputant sing.Imo.Ang.& Alex.in l.Gallus. §. & quid si tãtum.ff.de lib.& posth. & Ludo.Roma. in l. iusiurãdum quod ex cõuentione. §. procurator.in ij. col.ff.de iureiu.& istud idẽ tenet Bal.in l.j. circa fi.C. de cõue.fisci debi.lib.x,& Ang.in §.si quis de parentibus.in auth.vt cum de appel.cog. Bal.in c. domino guerram.in tit.hĩc finitur lex.& in l.fi.in vij.col.C.de sen.pas.& in l.nam ad ea.ff.de legi.Bald.in consil.suo ccclix.in j.parte.Do.meus Ias.(qui nunquam habuit, nec adhuc habet, nec quoad viuet habebit animum quietum, sed semper seruatur aliquid) voluit impugnare istam doctrinam per tex.multũ vrgentes. dicit enim in l.fi.in iij.col.ff.de constit.prin. licet enim nõ inueniam aliquem in hoc contradicere,tamẽ semper dubitaui quòd istud nõ sit verum.& in d.§.& quid si tantum.in x.col.dicit, ꝙ ipse aliãs sæpe.& nũc putat posse tenere cõtrarium quòd imò restitutus ad bona simpliciter, non solum recuperet bona nõ alienata, sed etiam fructus,dato quòd de fructibus nihil diceretur,per tex.multum clarum,in l.videamus.§.in fauiana.ff.de vsur. in ratione sui, vbi formaliter dicit. Nã verbum,restitutus, habet plenã interpretationẽ, vt fructus quoque restituantur,ad idem põderat tex.

in l.in

BIU Cujas

in l.condemnatione.§.j.ff.de reg.iur.& text.in l. & ex diuerso.§.j.ff.de rei vend.nec dicendũ est (vt dicit dominus meus) quòd in illis legib.verbũ,restituas,proferatur à lege,quia idem quãdo profertur à principe, cùm princeps sit lex animata in terris,§.pen. in auth. de cõsulibus,colla.iiij.gl.in l.more.in gl.ij. ad finẽ. ff. de iurisd.om.iudicum.

141 *Verbũ restituo simpliciter prolatum, quid importat.*

SEcundò & notabilius dicit,† ꝙ quãdo verbum,restituto,profertur simpliciter,etiã à iudice, intelligitur etiã de fructibus,quanuis nihil dicatur.vndè dicit Bal.in rubr.C.de fructi.& li.expen.ꝙ si iudex vtatur verbo,restituo,intelligitur etiam condemnare ad fructus.ita dicit esse tex.in d.§. in fauiana.

TErtiò,pro opinione prẽceptoris mei videtur mihi esse tex.multũ no.ad hoc,& huius materię declaratiuus in l.quod si minor.§.restitutio,ff.de mino. vbi dr, si aliqs reperiatur circũscriptus propter quod sit restitutus,iudex debet iubere ꝙ res & fructus sibi reddãtur.¶Faciũt quæ dicit Philip.Deci⁹ in regula iuris,in cõdẽnatione.§.cũ verbũ.ff.de reg.iur.& quæ dicit Curtius senior ĩ cõs.suo 50.inci. memoriæ recolẽdæ,in antepe.col.ver.ex qbus omnibus.†¶Ecce ergo qũo verbũ, restituo, simpliciter prolatũ,intelligitur etiã de fructib.Et ad tex.in dicta auth.idẽ est de Nestorianis.rñdet idẽ do.meus hoc modo,ꝙ ibi est casus q põt dici specialis in hæretico,cuius bona agnatis applicãtur,si postmodũ hæreticus reuertat ad bonã fidẽ,lex ibi expresse statuit,quòd fructus nõ recuperet. vndè ex illo tex.ita expresse loquẽte, nõ est licitũ arguere,& ita generaliter,vt faciũt doc.& istud tenet ꝓ vero do.meus in dictis locis. Mihi vr ꝙ ille text. non meruit allegari ad illud ꝓpositũ,sed ꝓ opinione do. mei debuit allegari, cũ rectè intuẽtibus potius ꝓbet opinionẽ suã quàm aliorũ doctorũ.Nã dicit tex.si cõuersi fuerint restituẽda quidẽ sũt bona,sed absq; rõne fructuũ.põdero dictionẽ,sed absq;, quæ de sui natura videtur importare quãdã diminutionẽ de dictis præcedẽtib⁹,cũ aliquali restrictione seu modificatiõe dicti præcedẽtis.Cũ ergo præcedẽtia viderẽtur debere intelligi,ꝙ per verba prædicta omnia deberent restitui ex terminis ꝓpositis tamẽ ponitur modificatio in illo casu speciali, vt fructus q licet restitui deberẽt appellatione restitutionis tãtùm, tñ in hoc casu non restituẽtur.Per hoc mihi vr quòd ille textus multùm bene facit,ꝙ restitutio simpliciter extendit ad fruct⁹.

142 SVm nũc in alio † articulo,ponamus quòd restitutio fiat per principẽ,etiã in bonis iã alienatis, nũquid trahatur ad bona acquisita domino altæ iustitię per cõsuetudinẽ,vel alio modo. Ioã.Fab.in §.cũ autẽ, insti.quib.mo.ius patriæ potestatis soluitur,videt tenere ꝙ nõ.veritas est quod subsistente causa fieri põt, ꝙ si fiat restitutio ad bona ad aliũ trãslata etiã alienata,ꝙ recuperantur iam alienata,& in aliũ trãslata, ita tenet Bal.in l.quicũque.C.de fide instrum.sed his tẽporibus paucæ fiũt gratiæ, seu restitutiones tales: qa semper vidi appositum in gratiis. ***Et l'auons remis & restitué,remettons & restituons, à sa bonne fame, & renõmée,au pais,& ses biens non confisquez.***

143 *Plenissima gratia,quid importet.*

ADuerte etiam ad prædicta, † ꝙ quãdo dicitur in gratia,plenissimam tibi gratiã facimus, ita ꝙ nihil possit obiici de delicto,quòd recuperat omnia bona iã alienata,& in alium trãslata.ita Car.& Imo.in c. quia diligẽtia, extrà,de ele.Fel.in c.fin.in iiij.col. extrà,de consti.dom.meus Ias.in d.§. & quid si tantùm, referendo motiua do.Car.& Imo.qui mouẽtur. nam licet princeps nõ ꝓssit auferre ius quæsitum tertio, tamẽ ordinare põt ꝙ ille tertius nõ audiet à suis magistratibus.†¶Clarũ est eñ ꝙ princeps potest moderare & limitare iurisdictionẽ suorũ magistratũ.l.ij. ff. de ori. iur. Et sic talis restitutio per indirectũ valebit quo ad bona alienata, qa ille tertiꝰ nõ audiet à magistratibus volẽs hoc allegare. & dicit do. Car. ꝙ ita de facto obseruatur.& Ale.in d.§. & quid si tãtùm, dicit ꝙ est vtilissimũ verbũ,vt scias formare gratiã seu restitutionẽ pro amico.sed nõ credo ꝙ istud sit verũ, quia sequerent duo absurda.vnũ scilicet ꝙ fieret ꝓ indirectũ,quod videtur fieri non posse per directum, cõtra c.tuæ.de ꝓcur.gl.in c.j.de consan. & affi. Bal.in l.j. ff. de cõst.pec.do.meus Ias.in l.omnes populi, in xj. col. ff.de iusti.& iur.Aliud,ꝙ dominus,seu princeps,non administraret iustitiam, ad quod tamẽ tenetur Spec. in tit.de feudis.§.quoniã,versi. decimoseptimo, prope finem. Dixi suprà in §.præcedenti.in j.gl.

144 *Princeps limitare potest iurisdictionem suorũ magistratuum.*

ITem aduerte,† si princeps diceret,facimus tibi gratiam, ista verba solum importãt simpliciter indulgentiam & remissionẽ pœnæ, nõ autẽ restitutionem bonorũ,vt cõcludit Sal.contra Bart.in l. fi. ad fi.C.de sen.pas.†Et si dicat,facimus tibi plenã gratiã,tũc recuperabit restitutus bona, dũ tñ nõ sint alienata per fiscum.ita Bal.in tit.de pa. Constan.in ver.plenitudine gratiæ nostrę recipimus.& ita tenet do.And.Sicu.dictus Barb.in repe.c. testimoniũ, in pe.charta de testi. & in c.eã te. in xij.col.de rescriptis. do. meus Ias. in l. posthumo.in vlt.col.C.de bo.pos.contra tab.& in l.si tibi decem.§.quædam.ff. de pactis.

145 *Verba, facimus tibi gratiã, quid hîc importent.*

ADde etiã quòd idem si dicatur in gratia, cãcellẽtur cõdẽnationes,& delicta cõmissa ꝓ talẽ supplicantẽ de gratia facta eidẽ supplicanti, ꝙ oĩa bona etiã alienata ꝓ fiscũ, vel in alium trãslata recuperabuntur per sic restitutum. ita tenet Petr.de Anc.in consi. suo ccccviij.incip.in Christi nomine,probata tanta vi.qđ alle.Felin.in c.super eo.in ij.col.de offi.dele.sed malè allegat,quia allegauit consi,cccc,quãdo autem gratia facta per principem imponeret plenam cõcessionem vel simplicem,vide Fel.in c.inter.in pe.col.in versi.limita secundò,nisi restitutio.de maio.& obed.

ADcasum nostrũ suprà positũ in specie cõdescendẽs, videlicet qđ de bonis statim acquisitis post cõdẽnationẽ quæ acquirunt dño illius territorij vbi reperiũtur,habẽti tñ altã iustitiã,vt dicit tex. nræ cõsuetudinis.in §.j.j. *des cõfiscations.* Dic ꝙ si fuerit restitutus ad bona simpliciter, recuperat etiã illam, cùm ius quæsitũ illi dño trahat effectũ à condemnatione. Ita Bal.in d.§.& qđ si tantũ.vbi per Ale.& do. meum Ias.Ita Feli.in c.inter.ext.de maio. & obe.in prima limitatiõe,q plura ad hoc alle.maximè Anc.in c. q̃is, in ij.col.de rescri.in vj.& in cons.ccccviij. hîc antè alle.& Bal.in l.si pater.ff.de adoptio.& Ægidiũ de bella mera in decisio.suis deci.743. inci. Cõclusio patet. Mouentur per tex.in l.fi.in prin. C.de sen.pass.& ista est prima limitatio Feli.ad regulã,ꝙ restitutus simpliciter nõ recuperat bona iã alienata. aliã secũdam hîc antè satis tetigi ex deductis.¶Sed in hac nostra patria vbi hæ gratiæ & restitutiões practicant, vbi apponũtur ista verba, *de nostre grace speciale, pleine puissance, & authorité royalle.* quid important hæc verba? dicerem importare restitutionẽ bonorũ nõdum alienatorum per dictum Bal.in tit.de pace const.in verbo,plenitudine gratiæ nostræ.etiam si iam essent cõfiscata, & fisco applicata per condemnationem, nisi essent verba quæ cõmuniter solent apponi in gratiis seu remissionibus.de quibus antè dixi, *& ses biens non confisquez,* ergo si fuerint iam confiscata per condemnationem factam per iudicem,non est ad illa restitutus.

BIU Cujas

147 Restitutus gratia principis an recuperet officium.

NVnquid † autē si restitutus recuperet officiū. Io. Fa. in d. §. cū autē, instit. mādati. dicit ꝙ si delinquat in officio, & restituatur seu fiat ei gr̄a per principē, nō recuperat officiū. l. si aliquid. C. de suscepto. & arca. li. xij. qñ aūt non delinquit in officio, secus quia princeps, vt dicit, dare & tollere officia ad volūtatem potest. Non credo hāc rōnem esse veram de iure, quia officia principis, etiā licet dētur ad bñplacitū principis, sunt tñ ꝑpetua, vt dicit do. meus Ias. in l. de pupillo. §. si qs ipsi prętori. in v. col. ff. de no. ope. nunc. & in l. principalibus. in ij. col. ff. si cer. pe. vide Fel. in c. ex literis. in vj. col. de consti. nec solent in Francia tolli sine causa, & nisi quis in officio delinquat. ¶ An † autē

148 Quæstio.

restitutio degradati, & priuati beneficio trahat̄ ad beneficiū, vide do. meum Ias. in l. si tibi decem. ff. de pac.

SEd quęro, dicit̄ hīc ꝙ fur cōmittens duo furta &c. debet ad mortē cōdēnari, nisi habeat gr̄am à principe, qd si cōtra aliquē furē fuerit ꝓcessū, & fuerit talis fur, aut cōuictus, aut cōfessus, quo casu lex tūc infert pœnā & irrogat. l. j. in fi. ff. ad Turpi. an hoc casu princeps possit dare gratiā? nā talis sic condēnatus nō audit̄ appellās. l. ij. C. quorū appel. nō reci. Sed ex quibus causis & in quib. nō pōt appellari, in illis & ex illis nō pōt in integrū restitutio peti, & dari. gl. est no. ī verbo, reformationē. in l. vnica. C. si de monē. pos. facit l. prǽses. à cōtrario sensu. ff. de mino. & not. in l. illud sciendū. §. fi. ff. de app. ideo vī ꝙ hoc casu nō ꝓdet rit talis gratia seu restitutio. † sed ex quo in Frācia de

149 In Frācia omni appellatione defertur.

cōsuetudine generali totius regni in foro seculari omni appellationi defertur, scdm gl. Pragmaticæ sanctionis. in ti. de friuolis appel. in c. j. §. quodq; in gl. in verbo, iniustè. nisi in certis casib⁹ exceptuatis p ordinationes regias, scilicet in causis recredētiarum, id est beneficiorū ꝓuisionaliū in multis casib⁹, & in causis vbi cōdēnatio nō excedit summā vigintiquinq; librarū Turon. Sic ergo cū talis sic cōuictus & cōfessus pos sit appellare in Frācia, ita ēt pōt ei fieri gr̄a, & ad min⁹ nō ꝓhibetur, & ēt dicere contrariū esset disputare de potestate principis, & dubitare, ex quo inciditur ī crimē sacrileg. l. ij. C. de sacrileg. & iura in contrariū alleloquūtur in restitutiōe in integrū aduersus cōtractū, vel actū cū priuato, in cuius prǽiudiciū nō debet illa restitutio prodesse, sicut nec illi prodesset appellatio.

ET qa, vt dictū est, istæ gr̄æ seu remissiones multū apud nos practicātur, videamus de modo practicādi, & interīnādi eas, & postmodu subiiciemus multas quæstiones ad ꝓpositū. Nā, vt videmus, semp diriguntur Balliuo loci vbi delictū est cōmissum, & facto narrato & exposito principi, princeps remittit & dat gratiā, & restituit exponentē quo ad famā & bona nō cōfiscata, deinde inserit hæc verba, *Si dōnons en mandement par ces mesmes presentes au baillif d'Autun, ou à son lieutenant, au pouuoir & iurisdictiō duquel ledict cas est aduenu. Et à tous noz autres iusticiers & officiers, ou à leurs lieutenās presens & aduenir, & à chascū d'eux, si cōme à luy appartiēdra, que de noz presens grace, quittāce, remiſsiō & pardō, Et de tout l'effect, & cōtenu en cesdictes presentes, ilz facēt, souffrēt & laissent ledict suppliāt iouyr & user, plainement & paisiblemēt, sans (pour occāsion dudict cas ainsi aduenu que dict est) luy faire, mettre ou donner, ne souffrir estre fait, mis ou dōné, ores ou pour le tēps aduenir, aucū arrest, destourbier, ou empeschemēt, en corps ne en biens, &c.*

Forma gratiarū.

¶ Et sic ex his mādatur iudici ad quē spectat cognitio, ꝙ illū impetrantē bñficio gratiæ vti ꝑmittat, cùm de potestate ordinaria, q̄ habet de crimine cognoscendi, delegat̄ p principē ad cognoscendū de veritate precū, qa in omni rescripto semp ineſt clausula, si preces veritate nitātur. toto tit. de prec. impe. off. C. & satis no. in l. j. C. e. ti. de qua clausula ponit amplè Fel. in c. ij. de rescri. & sic pro verificatione cōtentorū in gratia dirigitur seu delegatur cognitio aliquibus, vt dixi, q̄ hñt illā verificationē interīnare. Et in hoc est aduertendū, ꝙ ꝓcurator regius est citādus, q̄ pōt dicere cōtra gratiā ꝙ sit surreptitia, hoc est veritate tacita, & obreptitia, hoc est falsitate exp̄ssa impetrata. Et in hoc bñ debēt animaduertere impetrātes, ne dicāt mendaciū, & falsum exprimāt, cū falsus precator carere debeat impetratis. l. & si legibus. C. si cōtra ius vel vti. publi. & l. vniuersa rescripta. C. de diuersis rescri. Canonistæ. xxv. q. ij. c. dicēti. §. & si legibus. Et aliàs in casu emergēti dixi, † ꝙ ex quo q̄dā in impetratione gr̄æ dixerat 151 se nobilē, cū nō esset, ex quo falsum dicebat & exprimebat, vt dixi in ti. *des enfans de plusieurs lictz*, §. iiij. in gl. *entre gēs nobles*, in additiōe ibi posita inci. vide quę dicit Ioā. ꝙ gr̄a sua erat surreptitia, † cū princeps facilius p̄sumatur cōcessisse cā nobilitatis q̄ nō fecisset. 152 † qa intuitu nobilitatis parcit̄ delinquēti. c. fi. de pœnis. † & crimina nobiliū facilius occultātur. C. de diuersis off. l. ad splēdidioris. li. xij. & de vtroq; Luc. de Pē. in l. mulieres. in v. & vj. col. C. de dignitatib. ꝓpterea caueāt q tales gratias impetrāt. ¶ Quid aūt si qs in impetratiōe bñficij dicat se nobilē ex vtroq; parēte, & nō sit nisi ex vno: vel dicat se simpliciter nobilē, & nō sit, An talis collatio sit nulla, aut saltē tanq̄ falsus pcator carere debeat impetratis? vī ꝙ sic, ex supradictis. & ēt maximè † qa in bñficiis magis est ꝓuidendū nobilitati. vt no. Goffredus in sum. tit. de tēp. ord. §. sed circa hospitalitatē. in fi. ibi, in scdo casu cū nō pōt. Facit qd notat̄ ī c. de multa. de præbēdis. & in c. cū adeo, de rescriptis. & in c. cōstitutus. & ij. de app. & p gl. in l. societas. §. societas. ff. p soc. & qd̄ no. gl. in c. statuim⁹, in verbo, volumus esse priorē. de maio. & obe. Et dicit And. Bar. † ꝙ quātū ad ꝓuisionē bñficiorū nō est op⁹, 156 nec rēgritur ꝙ nobilis sit ita literatus sicut ignobilis, vt dicit dictus And. Barb. cōs. xxxiiij. col. xxj. in fi. in ij. vol. & Fel. in c. cū adeò. in col. fi. de rescrip. imò dicit idē Barb. in c. ad aures. de resc. † ꝙ impetratio bñficij 157 est nulla si nō exprimatur nobilitas, dicēs, † ꝙ facilius 158 lr̄æ reddūtur nullæ ad bñficia q̄ ad lites. ¶ Cōtrarium tñ mihi vī quò ad ꝓuisionē: qm vt tenēt Io. An. Abb. Pa. & alij in d. c. ad aures, de rescriptis. nō est opus in impetratione bñficij facere mentionē de nobilitate. si ergo fiat mētio & nulliter, nō nocet, cū sit regula generalis, † ꝙ vbicūq; aliquid de necessitate nō requiri- 159 tur, si apponatur, licet inutiliter, nō vitiat. gl. singularis in l. vinū. ff. si cer. pet. vbi do. meus Ias. in pen. col. Feli. in c. examinata. in vij. & viij. col. ext. de iudiciis facit qd̄ dicit idē Ias. in §. omniū. col. xxiiij. de actio. vbi tenet † ꝙ si iudex exprimat causam in sua sentētia quę 160 nō sit vera, nō tñ p hoc vitiabit̄ sentētia, cùm expressio causæ in sententia non sit de necessitate. † Quia tñ 161 fauor solius nobilitatis est sufficiēs causa ad causandā dispēsationem super pluralitate beneficiorum, secūdum Inn. & alios in c. dudum. *le second*. ad finē, de ele. ibi, Item si papa. & faciut notata in extrauag. Io. xxij. inci. execrabilis. & in d. c. de multa. si quis ad obtinēdam dispensationem super pluralitate beneficiorum dicat se nobilem, cùm non sit, rescriptum est subreptitium. consului in casu emergenti.

Si preces veritate nitantur.

IMò si cognitio non mādaretur p huiusmodi rescripta, nec in illis dicatur, si vobis constiterit, aut si ita repereris, aut si ita est, quæ omnes clausulæ importāt cognitionem causæ. Felin. in d. loco, sed mandauerit executionem tantū, adhuc de veritate precū inquiri oportet.

BIU Cujas

oportet l.& si non cognitio.C.si contra ius vel vtili. publ.Canonistæ,xxv.q.ij.c.dicenti.Et Inn.in c.de cętero.de re iudi.& ideo ista verificatio est necessaria. imò,qđ plus est,princeps eā tollere nō pōt etiā si consideretur gratia motu proprio. Ita dicit Bal. in l.fi. C. de legi.in d. l.& si nō cognitio.vbi amplissimè tractat quomodo ista clausula,si preces veritate nitantur, id est quātum ad decisionē. Et optimè declarat materiā rescriptorū subreptitiorū & obreptitiorū. ¶ Aduerte
162 tñ †ꝙ si procurator fiscalis vexet partes calumniosè, debet condemnari in expensis,dānis, & interesse de ꝓprio.Ita dicit Io.Fa.C.de admi.tut.l.non est ignotū. Guil.de monte lauduno in cle.sæpe.§.fi.de verbo.sig. & vide legem primā, vbi videtur de hoc tex.C.de curio,& statio.& Guido papæ singulari suo viij.& xxj.

Alimenta carceratorum.

ADDITIO. Aduerte tñ ꝙ carcerati debēt nutriri & alimentari corū expēsis,nisi sint ita pauperes ꝙ alimentari non possent,vt tenet idem Matt.de afflict. in cōst.regni Sici.quæ inc.humanitate.in xxij.no.i ij. li.

ET aduertendū est qa si aliqui lędātur,aut de præiudicio alicui⁹ tractetur,dñt tales citari,arg.l. nā ita diuus,ff.de ado.l.de vnoquoq;,ff.de re iud.& hoc, vt possit se defendere &dicere causas,quare illud fieri non debet.l.fi.C.si ꝑ vim vel alio modo,l.fi.ff.de nata. rest.l. neminerint.C.vnde vi.l.si deserta.C.si propter pub.pēsita.quæ defensio cū sit de iure natu.gentiū & ciuili.nō pōt ꝑ principē tolli.cle.pastoralis.de re iu.& si nō citarent quorū interest,interinatio lrārū regiarū seu gr̄arū,præsumeret clādestina.d.l.fi.C.si ꝑ vim vel alio mo.facit ar.c.si eps.de præb.in vj.imò si daret ius partis læsæ,rescriptū esset nullū secūdū iura prędicta. Istud em̄ non pōt facere princeps secūdū gl.not. quæ est fi.& ibi Bal.in l.venia.C.de in ius vo.vbi dicit Bal. ꝙ qñ ecclesia cōponit de delictis,nō itelligitur cōponere de pœnis,& iuribus singulariū ꝑsonārū. nō pōt hoc facere in præiudiciū singularis ꝑsonæ, cui ius est
163 *Princeps rescripto non potest remittere pœnā pecuniariā parti applicandam.* quæsitū.Vnde dicit do.meus Ias.ꝑ illā gl.† ꝙ prīceps per rescriptū potest remittere pœnā corporalem, aut pecuniariā applicandā fisco, sed nō pœnā pecuniariā applicandā parti.Et faciunt quæ dicit Ang.in l.si doceris.C.ad legē Corn.de falsis,ꝙ licet ꝑ statutū Perusij,in reuolutione stat⁹ crimina indulgeātur,ꝙ hoc intelligitur quo ad pœnā,non autem quo ad rei raptę persecutionē,ex quo multas robarias fecit restitui.Et idem etiā Ang. in d.l. venia, imò si pœna veniret pro parte applicanda fisco,& pro parte priuato, princeps non pōt alterare inuito priuato in prędiciū ipsius. Ita Abb.Pa.in cōsi.suo vj.in ij.vol.in ij. dubio, Quod an sit verū,ponit Lancelo.Decius in d.l.venia,& ideo videmus cōmuniter quòd principes solent apponere in gratiis clausulā,satisfactione parti læsæ facta dūtaxat,quæ est consona iuri, per iura hīc antè alleg.

ADDITIO. Quia semper in omni rescripto principis intelligitur clausula,saluo iure partis,vide Mat. de affli.in cōsti.regni Siciliæ,quæ incipit,mulier quæ dotariū.in x.nota.vbi etiā ponit de clausula,saluo iure meo. † ¶Sed an si pars remiserit, valeat remissio in prędiciū fisci.vide Nicolaū Boeriū in cōsuetudinib. Bituricē.tit.de iurisdom.iud.§.xvj. in gl.fi. vbi dicit ꝙ non in delicto consistente in committēdo,secus in o-
164 *Tutor non potest remittere iniuriā pupilli.* mittendo.Et aduerte,† si pater alicuius pupilli fuerit occisus,an tutor poterit remittere iniuriā pupilli.Do. meus Ias.in l.si tibi decem.§.quædā.in fi.ff.de pact. dicit ꝙ non,quādo esset pupillo dedecus,quia secundū
165 iura digestorum, † verecūdia est remittere iniuriam inultā,l. miles.§.socer.ff.de adulteriis. quem notat ad hoc Ange.in consi.suo ccxlvj. in j. col.

INquantū tñ hīc antè dixi ꝙ princeps non potest remittere ius partī læsæ,limita hoc esse verū,nisi princeps ex iusta causa, puta publicæ vtilitatis, hoc faceret,per not.per Bal.& alios in l.fi.ad finē.C. si contra ius vel vtili.publi.per Inno.& alios in c.q̄ in ecclesiarū,de consti.etiā in c.in nr̄a,iniuriis. Faciūt quæ dicit Host.in summa de pœni.& remis.§.quib⁹ & qualiter. in pe.col.versi.sed pone guerra.Et Pe.de Anc. in regula,peccatū.in xxxix.col.in versi. sed moueo vnā quæstionē.de reg.iur.in vj.in repe.illius regulæ,vbi dicūt, ꝙ vbi pax aliter hr̄i non posset,nisi fieret remissio dānorum illatorū priuatis,valeret remissio,etiam in foro conscientiæ. Faciunt quæ dicit Feli. in d.c. quæ in ecclesiarū,in xviij.col.extrà de consti.& Ale.in consi. suo cxxxvj.in vlt.col.in j.vol.& in cons.cj.in vj.col.in j.vol.Faciūt & alia alle.ꝑ do.meū in d.l.venia.& in l.fi. in prin.C.si contra ius vel vtili.publ. & prædicta debent esse in cognitione causæ,ergo debent verificari. ¶Item intellige quòd si princeps concedat alicui gratiā de plenitudine potestatis,vel ex certa sciētia,quod idē est,nō requiritur citatio illorū quorū interest. Ita tenet Lud.Roma.in cōs.suo cccLxix. incip. Circa primū, in x.col.in versi.& huius est ratio. de quo plenè per Fran. de curte iuniorē præceptorem meū in consiliis suis feudalibus,cons. j. in xij.col. †¶Item etiam 166
debet aduertere impetrās gratiā, ꝙ si cōmiserit aliud delictū ex quo iā habuerit gr̄am,ꝙ de ea faciat mētionē,aliàs secūda est nulla.Ita Bal.in l.nemo.in j.col. C. de epis.audi.ex quo dicit And.Sic.in c.super literis.in xxiiij.col.de reseri.ꝙ in ciuitate Bononię fuit de facto decapitatus vnus, q̄ impetrauerat gratiā remissionis secūdi homicidij,nō facta mētione de primo, & eius gratia. Ita refert & sequitur do.meus Ias. in l. nec dānosa.C.de preci.imp.offeren.quod tamē limitat, nisi rescriptum esset geminatū, vt ibi per eū. ¶ Ita etiā tenuit Hippol.de Marsil.in singulari suo cxj.incip. supplicans. Aduerte et iā quia do.meus Ias.in d.l. nec dānosa,dicit quòd debet fieri mentio de delicto de quo fuit condemnatus,aliàs gratia est nulla.

ADDITIO. Vide Matt.de affli.in consti.quæ incipit,cum vniuersis.in x.nota. †¶ Vide Guil. Bened. in sua rep.c.Rayn.in verbo,mortuo itaq; testatore.j.nu. cxlj.& cxiij.de testa.& ibi dicit,ꝙ debet fieri mētio de qualibet qualitate delictū aggrauāte.& vt dicit Fran. de Aret. in l.possideri.§. si seruus. ff. de acqu. pos.gr̄a principis nō extēditur ad casum,de quo si verisimiliter cogitasset,nō cōcessisset.Io.Lupus in repe.rub. de donatio.inter virū & vxorem.§.lxix.in fi.¶Sed an pēdente huiusmodi verificatione gr̄ę seu remissionis (vt dictū est) criminosus detineri debeat, vel an relaxari possit cū cautione,& qd si non amplius veniat aut cō pareat,nec gr̄a interimetur, ad quid teneat fideiussor. †¶Præmitto ꝙ in quatuor casibus accusatus debet de-
167 *Accusatus quibus in casibus detineri debeat.* tineri,vt dicūt Bal. & Io.de Imo.in l.si quis post.ff.de testa.Primus,si crimē ꝑ quo accusatur est capitale.Secūdus,si pœna est corporis afflictiua,id est,ꝑsonaliter, etiā licet nō ad mortē.Tertius,si sit ꝑ delicto torquēdus.Quartus, ꝓpter inopiam fideiussoris, vt dixi hīc antè.¶ Cōsiderādū est ergo ꝙ criminosus petēs gr̄am & remissionē de delicto,aut pro tali delicto veniebat puniendus capitaliter & ad mortē,vt sunt casus quos posui in rub. *des iustices & droictz d'icelles*, in glos. *& droictz d'icelles.* Aut verò erat puniendus, sed non ad mortē,sed aut bāniendus cū publicatione bonorū in toto,aut in parte,vt in casibus positis per me,ꝑ.in tit. *Des confiscatiōs* §.j.vbi amplè.In hoc verò casu si non erat puniēdus ad mortē,tūc si relaxatur cū cautione,

BIU Cujas

& ꝙ gra reperiatur nulla, si reperiatur ꝙ p sentẽtiam esset bãniendus seu deportãdus, & bona illius debeãt cõfiscari, tũc adhuc sentẽtia poterit demãdari executioni, etiã si talis qui impetrauit gram nõ compareat, & ideo ordinationes regiæ satis bene ꝓuident, quòd iudices in elargiendo criminosos debent aduertere si materia sit disposita ad hoc. quæ verba multa importãt. Per quæ etiã verba posset dici, ꝙ si iudex relaxaret aliquem, vbi materia nõ esset ad hoc disposita, ꝙ etiã teneretur in syndicatu. Et tũc hoc secũdo casu, vt dixi, poterit talis impetrans gram relaxari, cũ cautione de iudicio sisti. ¶ Sed si ex delicto ꝓ quo ipetrauit gram debebat ad mortẽ cõdemnari, si gratia reperiret nulla, aut surreptitia & obreptitia, an possit hoc casu relaxari cũ cautione? Videretur ꝙ sic. Nam teste Valerio li.iiij.ti.de amicitia, c. Damoni, cũ Dionysius Syracusanus interficere vellet Damonẽ, atq; is tempus ab eo quo priusquã periret, domum profectus res suas ordinaret, impetrasset, Pithias nõ dubitauit se vadẽ tradere tyrãno pro reditu Damonis, quod & acceptũ est à tyrãno. ¶ Ecce ergo quomodo pro morte alterius põt dari fideiussor. & vĩ esse tex. in c. cũ homo. xxiij. quæstione v, & videtur facere tex. in l. si Barsatorã, secundũ vnũ intellectũ. C. de fideiussor. imò & maximè in hoc

168 Officium procuratoris regij. casu græ, † quia licet officiũ ꝓcuratoris regij sit delicta inquirere, inquisita ꝓsequi, & verificata puniri petere, l. cõgruit. ff. de offi. prẽsi. tñ ex defectu ꝓbationis nõ tenet de præsũpta calũnia, ad ĩstar tutorũ accusãtium ꝓ pupillo. l.ij. C. q accus. nõ pos. l.j. C. de iura cal.

ADDITIO. Et aduerte ꝙ prosecutio causarũ criminaliũ debet fieri expensis reipublicæ, & sic sumptibus fisci, vt tenet p plura Mat. de affli. in consti. regni Siciliæ quæ incipit, iustitiariis, in ix. not. dixi alibi infrà. † ¶ De officio huiusmodi procuratoris regij, vide Guil. Benedicti in sua repe. c. Rayn. in verbo, mortuo itaq; test. j. nu. clix. de test. & ibi ponit quomodo debet ꝓcedere cõtra criminosum absentẽ. Diffinitionẽ tñ ꝓcuratoris regij seu fiscalis, vide infrà in rub. *Des confiscatiõs*. nu. iij. Et facit ad hoc, l.j. C. de decur. lib. x. & l.j. §. initio. de off. prẽfe. vrb. tñ ex quo princeps remisit pœnã, vĩ ꝙ procurator amplius nõ debet ꝓsequi, nec multũ nocet eius oppositio & contradictio quã facit, nisi dicat, vt dixi, ꝙ ꝓsequat ad verificandũ si preces veritate nitãtur: qa aliàs gratia esset nulla, vt hĩc antè dixi, & ideo hoc casu veniret puniẽdus talis impetrãs gram, ac si nullã gram impetrasset. ¶ † Ideo qcquid hĩc antè dictũ sit multũ est necessaria eius oppositio, & sic cũ in hoc casu si gra reperiret nulla, deberet ad mortẽ cõdemnari impetrãs, ne sentẽtia inde

169 Fideiussor non cõdemnatur ad mortem principali reo nõ cõparente. posset esse illusoria: † qa de iure fideiussor nõ cõdemnatur ad mortẽ, si principalis nõ cõpareret, vt est gl. no. in c. cũ homo, xxiij. q. v. de qua do. meus Ias. in l.j. ff. de in li. iur. & Feli. in c.ij. in ij. col. de cõst. & in c. ius generale. in vij. col. j. distin. & in c. cõsultationibus. §. sanè. in fi. ex. de offi. dele. Dicit tñ ibi gl. ꝙ ex consuetudine loci põt hoc fieri, iungẽdo text. cũ gl. in fi. de qua Feli. in d.c. ius naturale. ideo videtur dicendum ꝙ nõ debet relaxari. nos tñ cõmuniter relaxamus, & si nõ cõpareat, condẽnatur fideiussor ad pœnam pecuniariã, & declaratur impetrans carere debere impetratis, cũ cõfiscatione bonorum, quæ tunc fit. ¶ Cy. Bal. & Sali.

170 in l. nullus. C. de exhib. reis. dicunt, † ꝙ accusatus non est detinendus vsq; ad sententiam, sed statim postquã apparet eum esse inculpabilẽ potest relaxari. Et ita in practica seruatur, vt dicit Ale. in additio. ad Bald. in d. l. nullus. Et in hoc requiritur sentẽtia ꝓuisionalis, secũdum Lud. Roma. in singulari suo incip. accusatus, fo. xiiij. quem alle. Boërius in consuet. Bituricen. tit. de iurisd. om. iud. §. xiiij. in gl. j. & in ij. gl. ponit, an & qñ pro delicto seu crimine mediãte cautione idonea qs possit & debeat carceribus relaxari & elargiri † Et di- 171
cunt ꝙ relaxatio capturæ est in arbitrio iudicis. & ita etiã apud nos idẽ est p ordinationes regias. Imò idem Boërius dicit, ꝙ iudex nolẽs relaxare eũdem cũ cautione, tenet actione iniuriarũ. & ibi vide de materia gl. in d.c. cùm homo. Nõ inueni tamẽ illud singulare Romani suprà allegatũ. ¶ Dicit tñ Mat. de affli. in constit. regni Siciliæ quæ incipit clemẽtiæ. in fi. ꝙ fideiussor condẽnat ad pœnã pecuniariã, & fit tamẽ exactio sine libello, & sine ordine iuris. Et in hac materia fideiussionis de iudicio sisti, & de stãdo iuri in criminalibus, vide quæ ponit idẽ Mat. in consti. quæ incipit, humanitate. ĩ iiij. nota. vbi dicit, ꝙ talis fideiussor debet esse idoneus & facilis conuentionis, ideo fiscus tanquam difficilis cõuentionis nõ admittitur. Et etiã debet esse talis qui in eodẽ iudicio sine exceptiõe cõueniri põt, si tamẽ dẽ diues, q pòst efficiatur pauper, nõ cogitur reus dare aliũ. Bar. & Ale. in l. ij. ff. qui satisd. cogan. & ibi dicit, ꝙ iudex potest incipere à fideiussore, vt reũ sistat, nec habet beneficium excussionis, nec etiã admittit ad dandũ pignus, vbi reus nõ potest dare fideiussorẽ, si iudex nolit recipere, nec etiã admittit ad dãdum in alio loco cõuentionis, scilicet vbi est cõuent⁹. Et licet cõuenta per reũ vt frater nõ sit idoneus in facultatibus, est tamẽ admittendus, & etiã est admittẽdus non idoneus, quãdo principalis est sufficiens, & morte naturali & ciuili finitur fideiussio. Et illustres cum tenentur dare fideiussorem de iudicio sisti, & si prẽsentet reus, & aufugiat pòst, nõ tenetur fideiussor, & p dationẽ secũdi non liberatur primus. hæc omnia Matthæus vbi suprà, quẽ vide, & in xiiij. notabili ponit xj. casus in quibus non admittũtur fideiussores, & talis fideiussio, etiã si sit toties quoties, finitur perẽpta instantia, & etiã post binã præsentationem, vt dicit idem Matthæus in constitutio. quæ incipit, sæpe contingit. in ij. notabili. in ij. lib. quem vide. †

Fideiussor de iudicio sisti, & de stando iuri in criminalibus habendis.

VIdemus etiã in multis casibus, ꝙ multi impetrãtes gratias nõ possunt verificare contenta in suis gratiis, nec ꝓcurator potest aliquid dicere cõtrà, quia cùm fuit delictũ perpetratũ, nulli erãt præsentes. Aut fortè erat vxor, aut filius, aut frater, aut alius testis, nõ omni exceptione maior, qui erat suspectus impetrãti gram, iste testis examinat ꝓ parte procuratoris regij. & aliter deponit quã sit expressũ in gratia, impetrans gratiã semp ꝓsistit in sua gratia, an iste testis sit sufficiẽs ad impugnandũ gratiã? posset dici † ꝙ in crimina 172
libus ꝓbationes debẽt esse luce meridiana clariores. l. fin. C. de ꝓbatio. & ꝙ vni testi non creditur, l. iurisiurandi. C. de testibus, &c. Et contra impetrantem, ꝙ non est ei credendũ, nisi quo ad suũ incõmodũ. Bart. in l. Aurelius. §. idẽ quæsit. ff. de liber. le, ego vidi in multis casibus, ꝙ princeps mandabat iudici, quòd ex quo nulli erant prẽsentes, quòd in narratis per impetrantem volebat quòd staretur eius iuramento.

SEd quid si aliquis impetret quòd stetur in narratis per eum eius sacramẽto, vt vidi aliquos, an hoc casu standum sit, nec sit opus alia verificatione, & an procurator regius debeat admitti ad probandũ contrarium. Videtur primò quòd princeps non potest facere quòd stetur iuramento impetrãtis gratiã, quòd ita commiserit delictum prout narrat, quia in hoc esset iudex in causa propria, quod est contra dispositionem iuris, vt habetur in l. vnica. C. ne quis in sua causa iudicet. ¶ Itẽ per hoc staretur dicto vnius, quod

Nõ standũ dicto vnius.

non

non poteſt facere princeps. Fel. in c. cõſtitutus, de reſcrip. & in c. fi. de maiori. & obed. do. meus Iaſ. in lectu. l. admonendi. in xx. col. & in repe. in lxxiiij. col. & in l. iuſiurãdũ quod ex cõuentione. in ij. col. ff. de iureiur. dicam ꝯ. in ¶. ſeq. in gl. ij. ſed tñ in hoc caſu vī ꝙ princeps poſſit facere, qa iſtud faciẽdo non diſponit ꝙ regulariter ſtetur dictovnius ſed ſolũ in illo caſu. & hoc
173 maximè vbi nõ fuiſſent aliqui preſentes, † quia propter difficultatẽ probationis, & vbi à cõmuniter accidẽtibus difficilis eſt ꝓbatio, admittetur ꝓbatio, quæ aliàs non admitteret. Per ea quæ dicit Bart. in l. in illa ſtipulatiõe, ſi Calen. ff. de ver. ob. in fi. & ibi plenè do.
174 Probatio per conſecturas. meus Iaſ. † ꝙ vbi ꝓbatio eſt difficilis, admittit ꝓbatio per cõiecturas. Et facit tex. in l. non oẽs. §. à barbaris. ff. de re milit. & in l. filium eum diffinimus. ff. de his q ſunt ſui vel alie. iur. per quẽ text. dicit do. meus Iaſ. in l. de pupillo. §. ſi qs ipſi prętori. in vj. col. ff. de no. ope.
175 nuncia. † ꝙ vbi probatio eſt difficilis, ſufficiunt probationes, quæ aliàs tãquam imperfectæ reiicerentur. Idem tenet Feli. in rub. de probatio. in ij. col.

ADDITIO. Quod quomodo intelligi debeat, vide Hippoly. de Marſil. in ſingulari ſuo lxxiij. inci. plures ſunt. & eundem in ſua practica cauſarum criminaliũ. in §. diligẽter. nu. 83. & 84. vbi ponit cui incũbat onus ꝓbandi, quãdo aliter veritas haberi non poteſt. & in
Teſtiũ plures habens defectũ an admittendus. conſi. ſuo xlj. in ij. col. nu. vj. Aduerte tñ ꝙ iſtud intelligitur dũmodo teſtes non patiantur plures defectus, quoniã hoc caſu nũquam admittũtur, etiã in caſibus in quib⁹ veritas aliter haberi nõ poteſt, vt tenet Hipp. de Marſi. in conſi. ſuo cij. nu. xij. alle. Soci. in conſi. ſuo cviij. incip. viſa. in antepen. col. in verſi. poſtremo. in j. vol. & Barba. in conſi. lxv. inci. ſapienter. in iiij. col. in iiij. vol. Et intellige etiã ꝙ in tali caſu quando veritas aliter haberi non poteſt, creditur teſti inhabili, ꝙ hoc procedit quo ad tertias perſonas, ſecus eſt quãdo deponit ſuper eo quod ipſe fecit. vt tenet Hipp. de Marſil. in d. conſi. cij. nu. vij. ¶ Et videtur etiam ꝙ hoc caſu fieri poſſit, quia ad excuſandum in delictis probationes admittuntur, quæ aliàs non admittuntur, vt per plura dicit do. meus Iaſ. in l. non ſolum. §. ſciendũ, in fi. ff. de no. ope. nun. imò expreſſius videtur facere tex. in l. furti. §. qui iuſſu. de his q not. infa. vbi videtur ꝙ innocẽtia poteſt probari per iuramentum. Dicit autẽ ille tex. ſed & ſi iureiurãdo delato, iurauerit ſe nõ deliquiſſe, non erit notatus, nam quodãmodo innocẽtiam ſuam iureiurando approbauit.

ADDITIO. Curia tamẽ ſimpliciter non admittit ſimplices litteras regias, ꝑ quas princeps mãdat ſtari iuramẽto impetrãtis gratiã, ſed mãdat, & ordinat informationes fieri ſuper coniecturis quę oriri poſſunt ex deductis in gratia, & quæ poſſunt eum mouere ad informandũ animũ de his quę mouerunt principem ad dãdum gratiã, & ſecundũ caſus exigentiã: puta in homicidio vbi eſt quæſtio de aggreſſione, conſiderat ea quę poſſunt facere prę ſumere aggreſſionẽ ex parte occiſi aut occiſoris, quæ ſunt multa ſcđm Florianum in l. ij. §. arietes. ff. ſi quadrupes pauperiẽ feciſſe dicatur. & per Feli. in c. dilecti filij. in pe. col. de exceptionibus, vbi all. Ale. in quodã conſi. & illum etiam alle-
176 Probatio per iuramentum quibus caſibus admittatur. gat Hipp. de Mar. in conſ. xlj. nu. xiij. † ¶ Hîc vides vnũ caſum in quo admittitur ꝓbatio per iuramentũ partis. ¶ Et facit etiam, quia quãdo conſtat de caſu, ſtatur iuramẽto de circunſtantiis, gl. eſt notabilis in verbo, credendum. quam ponderat ibi Panor. in c. ſignificaſti. de homicidio. Et iſte eſt ſecundus caſus, an admittitur probatio per iuramentum partis.

ET pro tertio facit quòd admittitur probatio per iuramentũ ad tollendã & purgãdam ſiniſtram ſuſpicionẽ cõtra reum laborantem, quod dicitur ſacramẽtũ purgationis. l. præſenti. §. ſimili. C. de his qui ad eccleſiam confugiunt authẽ. ſed nouo iure. C. de pœna iu. q malè iudicauit. quod quomodo intelligatur tam in ciuilibus q̃ criminalibus, monachationis, q̃ matrimonialib⁹, ponit Marcus Antonius Baueria in tract. ſuo de effectu iuramẽti, in liij. effectu, vbi ponit xxiij. caſus in quib⁹ admittitur ꝓbatio ꝑ iuramentũ, quos hîc inſerere volo ſummariè cum quibuſdam aliis.

PRo quarto ergo caſu dic ꝙ in expenſis litis, quod tñ poſtmodum debet moderari per iudicẽ. l. properandum. §. ſin autem alterutra, & l. ſancimus. C. de iudiciis. per gl. j. in c. fi. extrà quod metus cauſa.

PRo quinto dic idem in expenſis minimis. l. ſi quis pro redemptione captiuorum. C. de don. per doc. maximè per do. meum Iaſ. in l. ſcimus. §. in computatione. C. de iure deliberandi.

SExto in ꝓbatione dãni & intereſſe aduerſus doloſum. l. ſemper §. hoc interdicto. ff. qđ vi aut clam. l. ſi qñ. C. vnde vi. gl. in fi. in verbo, probare, inſt. de ver. obl. de quibus duobus vide eundẽ M. Antoniũ Baueriã, in d. tract. in liij. effectu prin. illius effectus, quod intellige in dolo commiſſo in faciẽdo: ſecus in omittendo. do. meus Iaſ. in l. argentarius. §. cum autem. ff. de edendo, & in d. l. ſi quando. C. vnde vi.

SEptimus caſus eſt in volente probare ſe impeditũ. Bar. in l. ij. §. quod diximus. ff. ſi quis cau. qđ quomodo intelligatur, ponit do. meus Iaſ. poſt Ale. in d. §. quod diximus, ad quos recurre. Et in deciſio. Rotæ. deciſio. ccciij. in antiquis.

OCtauus, in ꝓbatione perditionis inſtrumẽti qđ penes ſe erat. Ita ꝓbat tex. in l. fi. C. de fide inſtr. quod quomodo intelligatur, & procedat, vide eundẽ M. Anto. in d. tractatu & effectu. verſi. quintò principaliter, vbi facit differẽtiam inter conuentum officio iudicis, & iure actionis. de quo vide Ale. in conſ. lviij. in j. vol. & conſi. xix. in ij. vol.

NOnus, quòd res ad ipſum nõ peruenit permittẽdo quòd domus ſua perquiratur. Ita dicit Barto. in l. ſi quis ex argentariis. §. an verò hær. ff. de edẽdo.

DEcimus, quando debitor contra quem producitur inſtrumentũ per iracundiã illud laceraſſet, tũc de debito ſtatur iuramẽto creditoris. ita dicit Bal. in l. j. C. de fid. inſtr. Idẽ M. Anto. in d. tract. & effectu. verſi. ſeptimò admittitur. vbi ponit qua pœna puniat qui ſubtraxit teſtes vel inſtrumentũ. allegans R. cõſil. ccccxlvj. incip. in hac cauſa. Et quid ſi creditor lacerauit inſtrumentum debiti quomodo probetur delictum, vide do. meum Iaſ. in repe. l. admonẽdi. in xlvij. col. ff. de iureiur. Et Feli. in c. accedens, primo, de lit. conte. & in c. ſicut, in iiij. & v. col. de re iudica.

VNdecimus, qñ aliquid de nouo peruenit ad notitiam alicuius, c. paſtoralis, de excep. c. præſentiũ, & ibi gl. de teſtibus. c. ſi verò, ij. & ibi gl. j. de ſen. excõ. Alex. conſi. cv. & cxviij. in ij. vol.

DVodecimus, ad probãdam ignorantiam ſuam ꝙ ignorauerit. gl. eſt nota. in l. ſi cui. §. iiſdẽ, ff. de accu. gl. in ç. ij. de tẽpo. ord. in v. quod quomodo intelligatur, & quomodo procedat, vide eundem M. Anto. in d. trac. artic. liij. verſi. octauò principaliter. & per do. meum Iaſ. in §. ſed iſtæ, col. xx. inſtit. de actio. & in repe. l. admonendi. cv. col. ff. de iureiur. Et limita vt per Alex. in conſi. ccij. in ij. col. in j. vol.

ADDITIO. Et per Bertrãdi in conſil. ſuo ccclxj. in j. parte, ſcilicet quando eſt veriſimilis ignorãtia, quoniam tunc probatur per iuramentum. †

BIU Cujas

DEecimus tertius, quia de his quę qs sui vsus causa portat, nõ tenet̃ soluere vectigal vel gabellã. l. vectigalia. & ibi per oẽs. C. de vecti. cũ pluribus aliis iutibus vulgaribus. qđ qs portat causa sui vsus statur eius iuramẽto, gl. in cle. sæpe, in verbo, negotiãdi, de censi. & illam ad hoc no. Bald. in d. l. vniuersa. C. de diuersis rescri. vel C. ex quibus causis pignus. & in l. cũ proponas, in pe. col. C. de nautico fœnore. Alexã. in l. cætera. §. sed & si quis. ff. de lega. j.

DEcimus quartus, ad probãdum iudicẽ sibi suspectum fore. ita dicit gl. in l. apertissimi. C. de iudiciis. quam sequitur ibi Bal. & Sali. & vide dom. meum Iason ibi.

DEcimus quintus, quando impetrans rescriptum seu literas delegationis ad aliã diœcesim dicit se nõ impetrasse in diœcesi, quia nõ audebat intrare patriam aduersarij sui, vel eius potentiam per horrescebat, nec aliter commodè probare poterat. c. statutum. §. cum verò, de rescriptis. in vj. & ibi gl.

DEcimus sextus, ad probãdum ea quæ dependent ex animo & conscientia. gl. in §. aliæ. in verbo, dicit, insti. de acti. vbi amplè do. meus Ias. instit. de act. vbi plures aduocati se remittunt in his quæ tangunt conscientiam ad dicta ipsius do. mei Ias. ibi.

DEcimus septimus, in causis summariis quãdo sententia affert modicum præiudicium. allegatur. l. thesaurus. ff. ad exhi. de qua per dictum do. meum Ias. in §. præterea quasdam, col. xj. instit. de actio. Feli. in c. quæ in ecclesiarum. col. xvj. extrà de constitutio.

DEcimus octauus, admittitur ꝓbatio ꝑ sacramentum contra officialem qui accusatur de furto seu barataria, si aufugit ante finẽ syndicatus, adeò quòd cõtra ipsum poterit deueniri ad torturam. gl. & Angel. pulchrè per illum tex. in auth. vt iu. sine quoquo suffragio. §. oportet. Quem refert do. Ias. in rep. l. admonendi. ff. de iureiu. in cv. col.

DEcimus nonus casus in quo admittit̃ probatio ꝑ sacramentum est, quãdo quis non põt satisdare, & ꝙ fecit diligẽtiam debitã de inueniendo cautionẽ. Et hoc casu cautio iuratoria admittitur. auth. generaliter. & ibi Bal. C. de epis. & cle. & quomodo intelligatur, vide Paulum & Alex. ac do. meũ Ias. in l. j. ff. q̃ satis. cog. & Alex. in consi. lvij. in iij. volum.

VIcesimus, quãdo in ꝯtumaciam debitoris petitur fieri immissio pro mensura debiti declarati, iuxta tex. in l. cũ ꝓponas, cũ auth. ibi posita. C. de bonis autho. iud. possi. Spec. i tit. de iudicijs. §. postremò, ver. vj. quærẽdũ. vbi dicit ita de cõsuetudie obseruari.

VIcesimus primus casus, admittitur ꝓbatio per sacramentũ qñ ambassiator dicit equũ sibi fuisse mortuũ in itinere, de morte tamẽ ꝓducta scriptura à quocunq; facta. Et etiã dato ꝙ illa nõ faciat semiplenam probationem. Bal. in ru. de fide instrum. col. iij.

VIcesimus secundus casus, statur sacramento creditoris de pretio pignoris per ipsum venditi. Et si iuret plus vẽdidisse quàm sibi deberetur, residuũ debitori teneatur restituere: si verò minus, reliquũ à debitore possit repetere. l. fi. §. pe. C. de iure dominij impetran. Spec. in tit. de testibus. §, restat de nu. vers. tertiò statur. Dominus meus Ias. in repetit. l. admonẽdi. col. xlviij. ff. de iureiurando.

VIcesimus tertius, quòd supplãtatus dolo aduersarij non comparuit, cõtumax extitit, si simus in causa fauorabili vel matrimoniali. c. ex literis. de integ. resti. Facit quod habetur in c. cũ Berthol. de re iudicata. Spec. in dicto tit. de testibus, §, restat de nutie, versi. xxviij.

VIcesimus quartus casus, ꝙ ꝓbata generali obseruantia capitulorũ ad ꝓbandũ capitula nõ fuisse obseruata, admittitur probatio per sacramentum. Roma. consi. suo lxxvj. incip. in causa nobilis.

VIcesimus quintus casus est, ꝙ ratiõe difficultatis admittitur probatio per iuramẽtum. Roma. ibi. & Ale. in apostil. ad Bar. in l. vnica, in fine. C. de sentẽtiis quæ pro eo qđ interest. & bona glo. in ordine vlt. in c. fin. extrà de his quæ vi metúsve causa fiunt.

VIcesimus sextus, in illo qui petit securitatem sibi fieri, & dicit se timere ne offendatur, qm̃ statur eius iuramento. Ita dicit Io. Sanxon. in cõsuetudinib. Turon. tit. *des crimes*. art. iij. Sed hoc dicit esse de consuetudine. & ibi ponit materiam securitatis, & dicit ꝙ potest etiam impetrari pro amicis.

VIcesimus septimus, si quis ꝓbauit se vsum fuisse via aut itinere, per iuramẽtum eius probat quòd iure seruitutis. Ita dicit Oddo de senon. in tractat. suo interdictorum, titul. de interdicto, de itinere actúque priuato.

VIcesimus octauus, expẽsæ factæ ꝑ executorẽ vltimæ volũtatis ꝓbãtur ꝑ suũ iuramentũ, do. meus Ias. in repe. d. l. admonẽdi. col. xlviij. ff. de iureiurãdo.

VIcesimus nonus, in expẽsis tutorum & curatorũ cum libris eorũ, & quòd sunt modicæ. Ita Ias. in d. repetition. col. vt suprà. Si tamen sint mortui tutores aut curatores, sufficit liber rationum. Et operatur pro hęrede tãtum mors quãtum iuramẽtum. Ita dicit do. meus Ias. ibi, quod est valde singulare, si est verum.

TRicesimus casus, statur iuramento virginis contra deflorãtem ꝙ erat virgo. dixi ꝛ. tit. *des iustices*, in rub. in gl. & *droictz d'icelles*, versi. Aduerte tamẽ ad vnum mirabile &c.

TRicesimus primus, quãdo quis captus corã iudice seculari dicit se emisisse votũ antè quàm cõmitteret delictũ ꝙ efficeretur clericus, quia de hoc voto sic prius emisso statur eius iuramento, vt dixi hîc antè in hoc eodem. §. in gl. versi. xiiij. fallit in clerico.

TRicesimus secundus casus est in domino alicuius serui exercentis argentariam inscio domino, qui iurare potest se non habere rationes serui, & ei creditur. text. est in l. prætor, versic. sed si inscio domino. ff. de edendo.

TRicesimus tertius casus, in eo qui iurat quòd nõ potest nec sperat consequi iustitiam in partibus, suo solo iuramẽto creditur. Ita domini de Rota in tit. de rescrip. decisi. xlij. in nouis, & in tit. de prob. decis. ccccxçiiij. in antiquis. & in eisdem decisio. lxxix. quæ omnia tamẽ suprà dicta intellige ꝙ statur iuramẽto, nisi ille qui vult iurare sit aliàs periurus, per tex. in c. paruuli. xxij. q. vlti. quia talis amisit omnẽ facultatem ꝓbandi per iuramentum. Ludo. Roma. in l. admonẽdi. in vij. col. & xxvij. col. ff. de iureiur. dixi ꝛ. in §. fin. in tit. *des retraicts*.

TRicesimus quartus est in probatione quantitatis fructuum perceptorum, quia ꝓbatur per iuramẽtum. gl. in §. si verò pecuniæ, in verbo, iurciur. in auth. de nuptiis. do. meus Ias. in repet. l. admonendi, in cv. col. ff. de iureiurando.

TRicesimus quintus est, quia iuramẽto episcopi di cẽtis se ignorasse vacationem beneficij creditur, domini de Rota in decisionibus suis, decision. ccxxxj. in antiquis.

ADDITIO. Pro xxxvj. casu aduerte quòd statur dicto vnius, etiam in facto suo proprio, scilicet ꝓ expeditione seu grossatione instrumenti, si notarius scripserit in margine quòd tale instrumentum iam fuit factum

Dicto vnius etiam in facto suo proprio quã do sta tur.

Duo la quomodo probatur.

BIU Cujas

factum & grossatum seu expeditū, nō amplius potest cogi per partem illud expedire, & in hoc statur dicto illius notarij in facto suo. ita tenet Matt. de affl. in cōstit. regni Siciliæ quæ incipit, baiulos oēs, in xiij. notabili, in ij. quēstione. ibi, secūdò quæro, reperitur secūda. vbi etiam ponit quomodo ꝓbat aut inducit præsumptionem id quod scriptum est in margine cōtractus, si nō fuerit expressè approbatum per notarium. Et istud ius ꝓbandi per sacramentū transit ad successorem, si iurare possit, qa informatus de veritate, vt dicit idem Matt. in constitutione quę incipit, iurisperitorum, in iij. notabili, in j. lib. alle. Bal. in c. j. in prin. si de inuestitura inter dominum & vasallum lis oriatur. & ibi dicit, quòd ista probatio per iuramētum partis est potius probationis releuatio quàm probatio.

SEd in hoc casu procurator regius, aut pars aduersa quę prætēdit interesse, poterit ꝓbare contrarium. arg. eorum quæ dicunt Io. An. Innoc. & alij in c. quia propter. §. illud. de electio. & Ang. in l. qui restituere, in ij. co. ff. de rei vend. & idē Ang. in l. q bona. §. q dāni. ff. de dā. infec. & quę ꝯ. dicā, in §. seq. in gl. *sont creuz par leurs sermens.* versic. intellige etiam prædicta. hoc eo. tit. ¶ Sed quia in ꝓsecutione fienda p dictū procuratorem sunt faciendi sumptus tam in informationibus faciēdis, quàm in ꝓbatione fiēda ad iustificandū de surreptione & obreptione literarū gr̄æ: Quæritur cuius expensis debeāt fieri prædictæ informationes, & alia iustitiæ onera? Boërius in cōsuet. Bituricen. tit. de iuris. om. iu. §. xxix. in gl. sed cuius expē. dicit ꝙ expensis culpabilis, si est soluendo: aliàs expensis denūtiatoris. & in subsidium expensis fisci. vide eundē ibi. vide tamen additionem suprà positam in §. proximè præcedēti. in gl. j. vbi habetur ꝙ sumptus iustitiæ debent fieri per principē, & sic per eius fiscum. ¶ Ita etiā tenet Mat. de affli. in consti. regni Sicilię incipi. iustitiarij. in ix. notab. s̄. allegato.

177 An gratia mortę principis expiret.

ITem quæro, † nūquid gratia quæ datur p principē re integra, reuocetur morte principis? esset intrare materiā, an mortuo mādatore expiret mandatū, & satis de hoc habetur per doct. in l. mādatum. C. manda. & per Io. Fa. in §. itē si adhuc. insti. mandati. vbi in ter-

178 minis dicit, † ꝙ mandatū qd̄ dat̄ per principē in vim iustitię, morte cōcedentis expirat: secus verò quando datur in vim gr̄æ, qd̄ faciliter cognosci potest ex verbis importātibus gratiā. Et de primo est tex. in c. fi. de offi. dele. li. vj. De secūdo est text. in c. si super hoc. eo. tit. de offi. dele Ita etiā tenet Phili. Deci. in c. relatū, in ij. col. de offi. dele. & in rub. de consti. in pe. col.

179 ADuerte ad vnum verbum incidenter quod dicit Io. Fa. † ꝙ iudices & Balliui baronum nō reuocantur in morte domini: quod est notādum pro balliuis dominorū huius patriæ, quos domini superuenientes volunt aliquando mutare aut reuocare, quia non possunt sine causa. Ita dicit in d. §. item si adhuc. Sed ꝙ officia principis sunt perpetua, dixi antè cadē gl. nu. cxlvij. & §. seq. in gl. j. nu. lxxxj.

180 Gratia solum verbo concessa, nō expirat morte concedētis.

IMò etiā † si tantū gratia verbo cōcedatur, aut fiat, non reuocatur morte cōcedentis, qa de esse gratiæ non est necessaria scriptura. secundū Archi. in proœmio sexti. in §. vniuersitati. & ita sequit̄ Io. An. in d. §. vniuersitati, referēs se ita consuluisse: adducēdo c. institutionis. xxv. q. ij. & ibi ꝑ gl. Pro quo tex. in cle. dudum, de sepulturis. circa fi. in vers. nos etenim. Et sic scriptura non est necessaria in gr̄a quæ fit per principē, sed sufficit ꝙ aliter possit ꝓbari. Facit c. si apostolica, de præbendis, in vj. & ibi per Philippū Frācum, &

181 Dona. insti. de don. §. pficiunt̄. † Nā imperialis donatio non eget scriptura. l. sancimus. §. exceptis. C. de donatio. & idē tenet Inn. in c. cōstitut⁹. in prin. de rescr. Et ida dicit & tenet Bal. in l. humanū. C. de lēgibus. in fi. vbi dicit, † ꝙ lr̄æ in gratiis non req̄runt̄ ad esse, sed ad ꝓbationē, nec ad effectū gratiæ requirunt̄ lr̄æ, sed ad eius probationē. Et ideo ex quo summus pontifex, etiā viuæ vocis oraculo pronūtiat quem ep̄m, seu abbatem talis loci, à tempore pronuntiationis erit eps, & non à tēpore formationis lr̄arum. Et in practica hodie videmus ꝙ data in bullis apponitur à tēpore cōcessionis, & nō à tēpore quo plūbantur lr̄æ, quo tēpore lr̄æ seu bullæ sunt formatæ. ¶ Hinc etiā dicit Io. An. in d. §. vniuersitati. ꝙ ius quæsitū parti per cōcessionē factā per Papā, per eius mortem nō expirat, si lr̄æ non fuerint factæ. sed debent literæ fieri tēpore successoris, faciēdo mētionem de concessione prædecessoris. hoc sequitur Philip. Frācus in d. §. vniuersitati. Et vide Phili. Deciū, in rub. de cōst. & ibi per Feli. & in c. ij. ext. de ꝓbationibus. vbi plenè. † Et est hodie practica 183 in curia Romana, vt si prædecessor q̄ fecit gr̄am, moriatur ante bullas expeditas, vt successor cōcedat bullas sup signatura prædecessoris: & tales lr̄æ vocantur lr̄æ de rationi cōgruit. Nā congruit rationi, vt ea quæ fuere concessa per prædecessorē, quæ p mortis præuētionē nō potuerāt expediri, quatenus p successorē expediant̄, sup quo est hodie regula cācellarię Romanæ quę est octauo in ordine, incipiēs, Itē voluit ꝙ cōcessa p prędecessorē. & dicit idē Bal. in l. si qua p calūniā, in ij. col. C. de epis. & cle. † ꝙ statim ꝙ papa fecit 184 gr̄am simplici verbo, statim est facta collatio: sed ꝓbatio illius gratiæ nō potest fieri nisi p lr̄as, & nō per testes. In gr̄a autē facta ab inferiori, secus: qa etiā ꝓbatio fieri potest p testes. Vidi in hac ciuitate Heduen. quosdā captos & detētos in carcerib⁹ & fortiis huius balliuatus, q cùm fuisēt cōuicti de quibusdā criminibus & delictis p eos cōmissis, dixerūt, & pro eorum defensione ꝓposuerunt, ꝙ Christianissimus Rex noster Ludouicus, cùm esset in exercitu cōtra Venetos, illa die qua erant in expeditione militari, & antequā essent in cōflictu belli, dederat omnib⁹ ibidē existentibus, ad eius inimicos debellādos, gratiā de omnibus delictis per eos tūc cōmissis: & ꝙ ex quo erāt in dicto exercitu, & delicta de quibus erāt cōuicti, erāt cōmissa ante dictū exercitū, ꝙ debebāt remitti tāquā habētes gr̄am à principe, & talē gratiā generalē probabāt p testes, & ꝙ etiā fuerant in dicto exercitu in seruitio Regis. Et ideo fuit dictū ꝙ deberēt vti tali gratia, quā etiam non ꝓbauerūt per literas. ¶ De materia de qua hîc antè dixi de gratia summi pōtificis: vide etiā regulas cācellariæ, in reg. xv. inci. Item voluit. & in reg. xix. incip. Item quòd omnes & singulæ.

tio imperialis non eget scriptura. 182

Pro practica.

Litterę de rationi cōgruit, quæ sint.

Nota casum pulchrum.

PEr ante dicta videtur ꝙ ex quo quis consentit in cācellaria in certa pēsione persoluenda, ꝙ teneret eam soluere, licet bullæ non sint confectæ, & tamē regula cancellariæ xxv. videtur facere in cōtrarium, vt dicit ibi glossator. Credo ꝙ per illam regulā non potest, nec debet solui ante confectionem bullarum: qa non potest fulminare ante processus, nisi pars quæ cōsensit in certa pensione soluenda, cōsentiat ad partes, ꝙ est cōtentus soluere pēsionem, etiā bullis nō expeditis: & de hoc faciat instrumentum renūtiando prædictæ regulæ, & hanc cautelam ponit glossator ibi: an aūt possit, nō insisto vlterius. † ¶ Et an sub simplici si- 185 gnatura, bullis nō cōfectis, possit qs apprehēdere possessionem beneficij: videtur ꝙ non per text. in c. eum qui, de præben. in vj. per Feli. in c. veniēs. col. ij. de accusatio. Imò etiam tenet per plura decis. capellę Tho-

BIU Cujas

186 Iof.ccccxliiij.cum apoſtilla,† ꝙ habẽs canonicũ titulum,ſi apprehendat poſſeſſionẽ propria authoritate, ꝑdit ius ſuũ:maximè qñ inueſtitura cõmittitur executori,& etiam quãdo eſt alius poſſeſſor,qa eſſet ſpoliare poſſeſſorem authoritate propria,quod nõ licet. d. c.eum qui.de quo textu vide in additione dictæ deciſionis. Et cõſului in caſu emergenti,ideo hîc nõ inſiſto. Adde deciſionem Rotę in nouis deciſio.ccccl viij.

187 *Princeps nõ poteſt reuocare gratiã.* VLterius quæro, † an princeps gratiã datã per eũ poſſit reuocare? vr ꝙ nõ: qa beneficio principis iuuari nos oportet,nõ decipi.l.in cõmodato. §. ſicut. ff.cõmodati.nec etiã põt qs mutare cõſiliũ in alterius detrimẽtũ,l.nemo põt.ff.de re.iur.tex. cũ gl.& cũ diſtinctione Io.Fa.in §.religioſum,verſi.in alienũ. inſti. de rerũ diuiſio.videret facere, ꝙ aut gr̃a eſt integra,& tũc põt reuocari,aut verò nõ eſt integra, qa iã eſt deducta ad effectũ,aut ſaltẽ iudici præſentata:& tũc nõ põt reuocari.Tex.verò in l.iuſſio. C. de Iudæis. vr facere ꝙ princeps põt reuocare gr̃am:& ibi Io.Fab.& ꝑ eundẽ in §.rectè.inſti.mãdati.vbi dicit ꝙ põt reuocare.plenè & ampliſſimè vide do.Feli.in c.nouit, de iu-

188 diciis. vbi ponit duas regulas, vna eſt † ꝙ priuilegiũ cõceſſum nõ ſubdito nõ põt reuocari,& iſtã regulã limitat nouẽ limitationib.Philip. verò Deci⁹ ponit tm

189 quinq; limitationes. † Alia eſt ꝙ priuilegiũ cõceſſum ſubdito põt reuocari.Et ad iſtã regulã ponit tres limitationes.& vide in d.c.nouit.Frãciſ.Aret. poſt Panor. & Andreã Siculũ,q plenè examinãt hanc materiam. do.Iacobinus de ſancto Georgio dicit in l.de ætate. §. ex cauſa.ff.de interrogato. actio. ꝙ ſi princeps cõceſſerit alicui immunitatẽ,poteſt illã ex cauſa reuocare. & videat ad propoſitũ de inconſtãtia,Bal.§.j. inſti. de iuſtitia & iure,per eundem Iacobinum ibi allegatum.

ADDITIO. Quando princeps poſſit reuocare priuilegia à ſe,vel à prædeceſſoribus conceſſa,vide Mat. de affli.in conſtitutione regni Siciliæ,quæ incipit, ea quæ ad decus.j.lib.& in conſtitutione quæ incipit,cũ conceſſiones.per totũ in ij.lib. dixi etiam infrà in cõclu.in gl.*par priuilege*,vide etiã Bertrand.conſil. cliiij. nu.j.& iij.in iij. parte.& an princeps & eius ſucceſſor obligentur ad obſeruantiam conceſſionum, vide eũdem Bertr.conſil.xlij.nu.xiij.in j.parte. †

190 *An poſſit eam interpretari.* NVnquid † autẽ poſſit princeps eã interpretari. dic ꝙ non qñ ita interpretaretur ꝙ diminueret eius effectus in caſu ſcilicet in quo non põt reuocari. ita Feli.in d.c.nouit.in j.regula.in viij. limitatione.& qa rarò reuocationes gr̃arum, de quibus text.noſter loquit,fiũt,aliter nõ inſiſto,ſed cùm caſus euenerit de reuocationibus priuilegiorũ & immunitatũ,recurrẽdũ eſt ad doctores in locis hîc ante alle. ¶Sed quo ad gratias noſtras,de quibus hîc,teneo cõcluſiuè ꝙ poteſt re integra princeps reuocare,& ſic mãdare iudici, cui præſentari debet ne illã interinet.facit tex.in d. §. rectè.& in l.ij.C.mãdati.cũ ſimilib. Dico iſtud adhuc poſſe limitari, niſi princeps conceſſiſſet gr̃am in remuneratiõnẽ ſeruitiorũ eidẽ factorũ, qa hoc caſu vr irreuocabilis,arg.l.ſi pater.§.j.& ibi gl.& Bar.ff.de donatio.& per Are.& Fel.in d.c.nouit.& poteſt dari exẽplũ in multis armigeris ſeu auenturcriis,qui fuerunt in guerra & in exercitu ꝑ rege cõtra eius & totius ſui regni inuaſores, & ita pugnarũt ꝙ victoriã obtinuerunt.Nam tũc ſi in remuneratiõnẽ ſeruitij dederit eis gratiã,non poteſt illam reuocare. Et ideo non poteſt Chriſtianiſſimus rex noſter Ludouicus duodecimus reuocare gratiã quã dedit exiſtentibus in exercitu cũ eo in Italia contra Venetos die quartadecima menſis Maij, anno M. ccccc x. quo die obtinuit victoriã iam dictam contra eos, & fuit captus Bartholomeus Dal- Bartholomeus Dalmeus Dalmeus Dalm

& in l.seq.& in l.ita vulnerat⁹. cũ plurib⁹ aliis legib⁹. ff.ad l.Aquil.non credo tñ quod solus altus iustitiari⁹ nõ habẽs aliud ius, possit impugnare remissionẽ. Et ita fuit dictũ ꝑ curiam parlamẽti Parisien. vt dicit Io. Gall.in suis q.ꝑ arresta.q.clxj. ibi, ꝑ arrestũ fuit Dux Aurelianen.& q.clxxviij.ibi,itẽ nõ fuit receptus. ¶ Licet nõ dicat rõnẽ,credo istud esse iuridicũ, & fundat optima rõne. Nã ex quo princeps supremus apponit manũ cõcedẽdo gratiã, ligatæ sunt manus inferiorũ: ita ꝙ appositio man⁹,seu auocatio superioris,inducit inhibitionẽ & priuationẽ inferioris,vt plenè notat in c.ad nostrã.de appel.Ita ꝙ si fit ꝓcessus pòst per inferiorem,est nullus:vt ibi.Et facit quod dixi s̃.in rubr. huius tit.quasi in fin.in versic.aduertendũ est, ibi. Et ideo pro tertio.vbi dixi ꝙ ex quo gẽtes regiæ cognoscunt de materia infractionis saluæguardię, ꝙ trahũt
195 ad se totam causam. † Quia maius dignũ trahit ad se minus dignũ: vt ibi dixi. Et hoc põt fieri ꝓ principẽ: cũ iurisdictio data inferiori,nõ est data priuatiuè,sed causatiuè.Et ideò quãdocunq; põt illã tollere etiã in genere,vt ibi dixi:multo ergo forti⁹ in specie.Ex quo videtur quod hoc casu post appositionẽ manus principis si fiat cõfiscatio, nõ spectabit dño altæ iustitiæ, sed principi, si fiat per iudicem principis. Dicã infrà tit.sequ.§. j. Et de euocatione causæ vide Panor. in c. cum M.Ferrarien.in pen.col.de constitutionibus.

196 Princeps secularis non potest dare gratiam clerico.

A Duerte,†quia licet de iure princeps secularis nõ possit dare gratiam clerico, cùm iudex secularis absoluere nõ posset clericũ de crimine, secundũ Bal. in authẽ.clericus.C.de epis.& cler.cõtra gl.ibi,vt per plura etiã tenet Steph.Aufrerij in repe.cle. j. de offi. ord.in xj.q.Tamen consuetudo generalis est in Francia in cõtrariũ, ꝙ clerici pro criminibus imponẽtib⁹ pœnã sanguinis & confiscationẽ bonorũ, impetrant gratias à rege Franciæ,quæ consuetudo est seruanda, vt tenet Stephan. Aufrerij in dicto loco. & vide etiã Philip.Deciũ in consi.suo cl.vbi dicit quòd princeps secularis non potest ligare clericum. Dicam infrà, in tit. *Des succeßions des bastards.* §.fin.

IN TEXTV IBI,
Du prince.

QVis dicatur princeps,in hac materia, nolo nunc disputare,prout gl.in cle.j.de baptismo:quia nõ
1 Principẽ esse quid. est ad ꝓpositũ,†& dic ꝙ esse principẽ, est habere aliquã præeminentiã rõne administrationis, vel officij collatã ex titulo vel officio iusto. Est autẽ princeps q̃ Græcè archos dr̃,& ideo satis id sonat vocabulũ prin
2 Princeps vnde dicatur. ceps,vel vt dicit gl.in d.cle.j.†dicitur princeps ex primũ & capio,& dicit quasi primũ capiẽs locũ, sed qa nõ oĩs qui aliis præest,dicitur princeps,eo modo quo de principe loqui intẽdimus,ideo dicitur rõne administratiõis vel officij ex titulo &c.Et habita hac diffinitione,quæ à iure ciuili proficiscitur, ꝓ vera, nõ est dubiũ ꝙ in istis principibus sunt diuersi gradus, sed quia tã de iure q̃ de cõsuetudine intelligitur de principe nõ recognoscẽte superiorẽ, ne eamus per mẽdicata suffragia,& ne à dextera descẽdamus, dicẽdũ est ꝙ in hac patria princeps nõ recognoscẽs superiorem, est christianissimus Rex nr̃ Rex Franciscus, qui dicit imperator in suo regno de iure,c.per venerabilẽ,qui
3 Princeps restituit famam. filij sint legitimi.† & talis princeps nõ recognoscens superiorẽ põt restituere famã.Panor.in c.cũ te.in iiij. col.de re iudi.& ibi Henri.Bohic, in terminis de rege Frãciæ,& de gratia quo ad vitã.Faciũt quæ dicit Bar.
4 in l. j. §. si quis vltrò.ff. de quæstio.† vbi loquitur de restitutione quæ fit ex sola misericordia, q̃ solus princeps potest facere.& dicit Iac.de sancto Geor.in trac. feudorũ,super verbo,princeps,in xvij. col specialiter per l.relegati.ff.de pœnis, ꝙ ad solũ principẽ spectat facere,nec hoc põt facere alius iudex,vt dicit Bal.in l. seruos,in fi.C.ad legẽ Iuliã de vi publ.†Nec etiã alius 5
põt dare licẽtiã tollẽdi corpora suspẽsorũ à furcis.Ita tenet Iac.in dicto loco. ¶Aduerte,†qa fures & latro-
6 Qui prohibentur ecclesiastica sepultura. nes debẽt carere ecclesiastica sepultura, c. fures. de fur. Idẽ est ĩ his qui se interimũt,c.placuit.xxiij.q.v.gl. & doct. ĩ c.ex parte,dè sepulturis. Idẽ in his qui moriũt in torneamẽtis,c.j. de torneamẽtis. Idẽ in his qui nõ cõmunicãt semel in anno,c.oĩs vtriusq;sexus,de pœni.& remis.Idẽ in blasphematoribus Dei & sanctorũ, pœnitẽtiã sibi iunctã cõtemnẽtibus,c.ij.de maledi. Idẽ in raptorib⁹,c.super eo.de rapto.Idẽ in his q̃ post mortẽ conuincũtur de hæresi,c.sanè profertur.xxiij. q.ij.Quẽadmodũ legimus de Gulielma hæretica,lib. Gulielma hæretica. xiij.supplemẽti chronicorũ,fol.ccxl.quæ licet ꝓ sancta habita fuerit,postmodũ ꝓ pestilentissima hęretica blasphemata fuit, ac inde eius ossa cõcremata. Idẽ in manifestis vsurariis,c.quãquã,de vsuris.lib.vj. Idẽ in his qui presbyteros instituũt in testamẽtis tutores filiis suis,c.neq; apud,lxxxviij.dist.Idẽ in omni persona q̃ cõstat decessisse in peccato mortali,c.quibus,& c.pro obeũtibus,xiij.q.ij. Idẽ in excõicatis, & pluribus aliis,de quibus per tex.c.ex parte, & c. in sacris. de sepulturis & d.c.placuit.xxiij.q.v.dicit tñ Io.Fabr. in auth.sed neq; ante.C.de sepul.violat. †ꝙ creditores impedientes in articulo mortis debitores,ne po- 7
nãtur in ecclesiastica sepultura,quia eos excõicari faciunt,puniũtur pœna auth.item qui demũ,de qua in dicto titulo:quia scilicet cadũt ab actione post mortẽ debitoris,& sunt infames,& tertia pars bonorũ eorũ publicatur.Imò etiã,vt dicit,possunt cogi creditores ad faciẽdũ eos sepeliri, qñ hæredes se volũt obligare ꝓ debito.Et etiã facit in hoc, quia excõmunicatio est timor,& vis etiã sufficiẽs ad rescindẽdũ contractũ,vt dicit idẽ Io.Fab.in l.accusatiõis. C.de his quæ vi metũsue causa gesta sunt.† Et ideo videtur ꝙ non debet
8 Excõmunicatio nõ debet inferri in articulo mortis. inferri in articulo mortis.cogita. Et aduerte etiam ꝙ licet infirmus excommunicari nõ possit,missio tamẽ in bonis illius fieri potest,vt dicit Io.Fab.in l.ignorare.C.de restitutio.militum. Et aduerte quia hic dicitur quod solus princeps põt dare gratiã:quia Luc.de Penn.in l.cõtra publicam.C.de re milit.lib.xij. ponit lxvij.quæ potest facere solus princeps. & ibi in v.col. dicit,†ꝙ Rex est Deus in terris.in vj.col.Et quòd sol⁹ 9 Rex est Deus in terris.
princeps possit dare gratiam,tenet Bal. in l.imperiũ. col.iij.ff.de iur.om.iud.Et Iac.de san.Geor.in d.l.imperium, in ij.lectura.ff.de iurisd.om.iud.† Imò etiam 10
Baro non potest reuocare bannitos.† Nec episcopus 11
damnatos ad carcerẽ perpetuũ, cũ hoc spectet ad supremũ principẽ.Ioan.Fab.in l. pœnam. C. de pœnis.

ADDITIO. De banno quod non remittatur nisi per principem,vide Mat.de afflictis,in consti.quæ incipit,grandis,in vij.not.quasi in fine illius not.†

SEd quia dictũ est,quòd princeps est qui habet dignitatẽ annexam administrationi,vel officio, collatam ex titulo iusto vel officio, † an Dux, Marchio, 12
Comes, qui habent huiusmodi dignitatẽ, & qui dicuntur principes,vt in titulo quis dicatur Dux,Marchio,Comes,possint dare gratiã,& possit in eis verificari consuetudo nostra? Credo quòd non,nisi sint tales qui non recognoscũt superiorem,vt videtur tenere Bart.in l.acta.§.de ampliada.& ibi Alexan. de re iudi.& Bald.in l.imperiũ,in j.lectura. ff. de iurisdi. omnium iudic. nisi tamẽ esset à superiori principe eis

BIU Cujas

cõcessum,vel nisi haberẽt ex cõsuetudine,insequẽdo opinionẽ Innoc.in c.j.de maioritate & obed. Itellige tñ dũmodo sit ꝑ principẽ approbata.iuxta ea quæ dicit Aluaro.in c.j.§.si rusticꝰ. in titu. quæ sunt regalia.

13 *Consuetudo dat iurisdictionem.*

†Et licet dicat,ꝙ cõsuetudo dat iurisdictionẽ: vt notat in c.literis.de restitutione spoliato.per Ioan.And. in c.cùm cõtingat.de fo. cõpe.ꝑ Bal.in l.j.C.de eman. libero.per Feli.in c.super quæstionũ.§. si verò, in vlt. col.versic.limita quintò.de offic.deleg. dixi suprà ĩ §. *celuy qui trouue espaue*, in gl.j. ¶ Facit tex.in l.secularij. §.sunt quędã quæ ex more ꝓuinciarũ.ff.de extraord. criminibus.& dicit Bal.in d.l.j.C.de eman.lib. ꝙ cõsuetudo est origo oĩũ iurisdictionũ.alleg.l. missi opinatores. C. de exactorib. tribut.li.x.& l.j. C.de petitio.bono.subla.& vide Luc.de Pẽ.in l.viros. C.de diuersis offi.lib.xij. ¶Tñ cõsuetudo nõ põt dare illã iurisdictionẽ,cũ sit de regalibus, dicto tit. quæ sunt regalia. & dixi s̃. nisi solũ p tãtũ tẽpꝰ cuiꝰ initij memoria nõ extat in cõtrariũ.c.sup quibusdã.§.præterea.de verb.& rerũ signif.Dicerem tamẽ, ꝙ si sit ꝑ principẽ approbata,quod põt præscribi,vt dixi. j̃.in c.j.*des cõfiscations*.in gl.& *appartient*.Dicit tamẽ Franciscus de Curte in cõsil.suo xlviij.inci.Recolẽdæ memoriæ, in x.col.vers.vj. ꝓbatur.& in consi.xlix.incip. Memorię

14 recolẽdæ,in xxxiij.col.cũ sequ.vers.ix. ostendere † ꝙ Reges,Duces,Marchiones,& Comites,ꝑpetuò constituti in terris eorum sunt principes, & possunt oĩa (quò ad subditos eorũ) quæ potest Imperator in toto orbe,in cõsequentiã illarũ dignitatũ perpetuò cõcessarũ.Et idem voluit Barba.in cons.suo xxxiiij.in pen. col.in ij.vol.& dicit Pau.de Cast.in cõsi.suo cxcvj. in

15 nouis:†ꝙ duces & alij principes possunt legitimare, & creare tabelliones.¶Ex quibus videtur dicendũ,ꝙ hoc casu princeps potuisset dici, etiã Dux Philippus Burgundiæ,qui tunc erat dux & princeps,& ꝙ poterat dare gratiam.sed audiui quòd habebat à principe per priuilegiũ,quia aliàs(vt credo)non potuisset, dicam. j̃. in tit. *des successions des bastardz*. in §. *Quand le prestre bastard*.in gl.fi.vbi ponuntur duæ legitimationes factæ per Philippũ Ducem Burgundiæ. ¶ Et satis

16 *Dux Philippus habuit regalia in Burgũdiæ ducatu.*

ꝓbant hæ nostræ cõsuetudines in si.† quod Dux Philippus habuit iura regalia in suo ducatu,cùm has cõsuetudines approbauerit, & cõfirmauerit, ordinãdo & statuẽdo illas haberi ꝑ lege in sua patria,quod põt solus princeps.l.leges.C.de legibꝰ.Et si dicatur ꝙ tales cõsuetudines habẽt tãtũ vim legis in ducatu Burgundiæ,& sic non sunt generales, cũ nõ habeãt vim in toto orbe,& sic p hoc nõ dicitur princeps habere iura regalia.¶Ad hoc est responsio clara,ꝙ nõ est dubiũ quod Christianissimus Rex nr̃ quotidie facit ordinationes & alia statuta, quas & quæ vult, & iubet generaliter obseruari in toto suo regno.& nõ est dubiũ quod sunt generales, & legis habẽt vigorẽ: dico generales in toto suo regno,nec sequitur,nõ extẽdũt per totũ orbẽ, ergo non sunt generales:quia sufficit quod habeãt vim legis in patria sibi subiecta: credo veraciter quod dux Philippus voluerit sibi vsurpare iura regalia, sed finaliter hoc nõ fuit sibi permissum: nec per tantũ tẽpus cuius initij memoria nõ extiterit in contrariũ vsus est:ex quo non præscripsit. Et ideo sua talis qualis vsurpatio, nihil facit. Defacto tamen & gratias dabat, & legitimabat, & tamen nõ creabat notarios, nisi ex potestate regali sibi concessa: cùm viderim literas regias impetrationis iurisdictionis cancellariæ ducatus Burgundiæ, quæ fuit concessa duci Philippo le hardy in priuilegium. Ex quo necessariò dicendum quòd nõ habebat iura regalia.

SEd quia vtebatur de facto dãdo gratias,an si alicui dederat gratiã, debuerit illa gratia illi criminoso prodesse,ita ꝙ si fuerit talis criminosus in vim gratiæ relaxatus, potuerit iterũ ꝑ principẽ capi & detineri? Credo ꝙ nõ debuerit valere talis gr̃a.arg.ti.ff.& C.si à nõ compe.iu.& nota.in l.fi.ff.de iurisdi.om. iudi. nisi forte impetrans ignorauit de potestate principis qui cõcessit:& credebat illũ posse dare gratiã:forte nõ debet sibi nocere,adeò vt possit capi.arg.eorũ quæ notãtur in §.semel.& ibi Io.Fab.instit. qui & ex quibus causis manumit.non possꝫ.sed quicquid sit, hoc non multũ facit:& credo ꝙ de iure põt capi:nec ꝓdest sibi talis gratia. Et satis fuit hęc materia disputata in parlamento Diuionẽ.in causa illorũ Despyry, cõtra dominum Daulmont propter dubium, an Dux Burgundiæ potuerit legitimare dominam Ioannam de Montagu:filiam domini de Coulches,& an valuerit talis legitimatio,etiam quò ad feudalia. dicam fortè infrà,inferendo consilia quorundam,nihil aliud tangendo, cùm nondũ sit materia discussa & terminata.

SEd in sequẽdo materiã quęro,† princeps q̃ põt da re gratiã,vt hîc antè dictũ est, habet plures filios, vtrũ oẽs hoc iure vtẽtur,siue eo viuẽte,siue post eius mortẽ. Eo verò viuẽte in Frãcia videmꝰ oẽs q̃ sunt de ꝓsapia & sanguine regali,siue sint masculi,siue fœminæ,hoc iure vti volũt,& de facto vtũt. Et in hoc credẽ ꝙ de iure fieri nõ debet,nec ꝙ tales gratiã facere possent.†licet enim isti regũ & principũ filij dicãtur, 18
nati principes,& possent dici & vocari viuente patre principes:†puta filius Regis potest vocari Rex,patre 19 *Primo-*
eius viuente,c.cœpit Hermigildus Rex.xxiiij.q. j. Et *pũ filij dicũtur principes viuo patre.*
idem de aliis principibus, vt dicit ibi gl. quod credo verũ in primogenito & vnico filio Regis ꝓpter spẽ: secus esset in aliis qui in regno non succedut,cùm nõ diuidant.c.licet.& ibi notatur,de voto.nec alij principatus. c. j. §. prętera. de prohibi. feudi aliena. per Federi.sed habent solum nomẽ principis, nec administrationem habent,quæ eis deest.vt dicit glos. in d. c.cœpit.& ideo cum gratia conueniat administrationi,quæ eis deest, videtur ꝙ tales de iure facere gratiã nõ possunt. De consuetudine tñ in Francia intrando semel in aliquo loco,& prima vice faciunt gratiã criminosis tũc existẽtibus in loco in quo intrãt,& dicit gratia quæ fit ꝓpter iucundũ aduentũ eorũ: sed hoc *Gratia ꝓpter iucundum aduentum.*
nõ põt esse ex iuris dispositione,ꝙ habeãt tale ius:sed credo esse ex priuilegio eis per Reges cõcesso, nõ de iure cõi:qa hoc facere, sapit administrationẽ iurisdictionis,& superioritatẽ principis.d.ti.quæ sunt regalia. q̃ administrationẽ non habent de iure dicti tales existẽtes de ꝓsapia,igitur,&c. ¶Sed quia(vt videmus cõmuniter)istæ gratię quæ dãtur per existentẽ de ꝓsapia regali in eorũ iucundo aduentu, dantur tantũ ĩ locis & ciuitatibus in quibus reperiũtur incarcerati & prisonarij.Pone ꝙ quidam Burgũdus ex balliuatu *Casus.*
Hedueñ.cõmisit homicidiũ in hoc nostro balliuatu, & sciens Reginã velle intrare Parisios,illuc vadit, & se cõstituit in carcere in ciuitate Parisiensi: & ibi obtinet gratiã à Regina per eius iucundum aduentũ:in qua apponit quod est ibi detentus ꝓ tali delicto: An Balliuus Hedueñ. debeat interinare huiusmodi gratiam.dixi in casu emergenti.quod nõ.Ex quo affectauit & ꝓcurauit illã incarcerationẽ, & illum locũ punitionis delicti,p ea quæ notat Bal. in l. si seruus plurium.§.si quis tamen.ff.de leg.j.& etiam ibi Angel.& Ang.de Aretio in trac.malefi.in gl.j.fol.iij. col. iij. illius fol.†ꝙ si quis procurauit accusari in vna curia,vt 20
mitius puniretur,non prodest ei illa præuẽtio. Et faciunt

BIU Cujas

ciunt quæ p plura dicit Felin.in c.non debet,de teſtibus: vbi dicit q̃ ꝓcurata ſeu affectata nõ proſunt. faciũt dicta p eũdẽ in c.cũ M.col iij.de cõſti.faciũt dicta per Barb.in conſi.liiij.in iij.col. & etiã per do. meum Iaſin §.omniũ.col.xxv.inſti.de actio.& in §.ſed iſtę. ĩ iiij.col.inſtit.de actio. & in l.ſi filiã tuã. C. de inoffic. teſta.Et multũ facit in hoc,quia talis affectauit carcere extra ſuum diſtrictum.Aduerte tamẽ quia in caſu ſimili fuit interinata vna gratia in hoc Balliuatu Heduen. anno dñi Milleſimo quingenteſimo viceſimo.

AN autem Papa poſſit facere talem gratiam,cogita ex his quæ dicit Ioã.Fab.in §.fi.inſtit.de nupt. Quid autem de baſtardis? Credo q̃ non poſſit, cùm non ſint de domo & familia,ſecũdum Bar.& Bald.& alios in l.fi.C.de verb.& rerum ſignific. dicam plenè infrà, in tit. *Des ſucceſſions des baſtards. §. le baſtard ou baſtarde.* in gl.j.verſi.iuxta prædicta quæro.

21 QVid autẽ† de filio Regis nato ãtequã pater eſſet Rex:nã talis licet non ſit Rex,vt notat Bald.in l. ĩperialis.§.his illud,in j.lec.C.de nup.& facit iudiciũ Enofernis,de quo apud Iuſtinũ lib.ij.hiſtoriarum,tñ quia põt dici filius Regis,& de proſapia, ſeu ſanguine regali, poteſt dici q̃ habere debeat iſtud priuilegium.Et ſi caſus eueniret, credo quòd obſeruaretur.

§. SEXTO.

MEſſiers & ſergens ſont creuz par leurs ſermẽs de leurs rapports en meſuſaige, iuſques à ſept ſols tournois & au deſſoubs.

TOdem in comitatu Burgundiæ,ſed nõ creditur talibus, niſi vſque ad tres ſolidos. Per cõſuetudinem Præpoſituræ & Vicecomitatus Pariſienſis, creditur relationi iuratorum:vt habetur in cõſuetudinibus dictæ Præpoſituræ,in tit. *Des rapports des iurez.*§.j.

IN TEXTV IBI,

Meſſiers & ſergens.

PRo expeditione iſtius materiæ huius §. quæro de pluribus.¶Primò,qui dicuntur tales, & quomodo de iure vocentur. ¶ Secundò, qui poſſint eos eligere ſeu creare. ¶ Tertiò,quales debeãt eligi & creari. ¶ Quartò, quod & quale ſit eorum officium.

1 Meſſiers & ſergens quomodo vocentur in iure.

AD primũ†ergo dico, q̃ tales in iure dici poſſunt

Nuntij. Viatores.

nuntij:quia quæ à iudicibus vel partibus,iudicũ ſententia aut præcepto nũtiãda ſunt,illi ex officio facere tenẽtur.Et ita cõmuniter notatur in l.j.§. nũtiatio.& ibi Bar.& nouiſſimi.ff.de noui ope.nũt.& in c. cum parati.de appel.¶Itẽ & viatores,quia & viare & ire debẽt per vias,ad ambaſiatas & mãdata exequenda.Ita eos appellat iuriſperit⁹ in l.magis puto.§.illud quæri poteſt.ff.de rebus eorũ,& in l.fi.ff.de iud. Item

Opinatores Executores.

opinatores,vt ĩ l.miſſi opinatores.C.de exa.trib.li.x. ¶ Itẽ executores dicuntur.l.ait prætor. §.ſi executor. ff.de neg.ge.l.ſi pignor.ff.de eui.l.ij.C.de ſportu.§.tripli.inſt.de acti.vbi text.expõit viatores,j.executores.

Apparitores.

¶ Quãdoq; verò dicũt apparitores, l. apparitores.C. de exa.trib.l.j.C.de ſport.l.cũ clericis.C.de epiſco.& cler.Quãdoq; verò exceptores,vt eſt tex.in §.his qui cauſas præparãt,in authen.de iudi.coll.vj.quos gl.ibi vocat maſſarios. Et Bar. poſt gl.eos vocat maſſarios & baiulos.Et de hoc nomine,exceptor,facit etiã mẽtionẽ tex.in §.deinde eos,in fi.in authẽ.de defen.ciui. col.iij.& ibi etiã tex.vocat eos officiales:vt habet in l.

Exceptores. Maſſarij. Baiuli.

Officiales.

prohibitũ. C. de iure fiſci.vbi etiam vocantur Cæſariani. & in l. facultas. C. de iur.fiſc.& tales vocantur etiã catholiciani:vt eſt tex.in l.pe.§.fi.C.de bo.dã. Et tales executores etiã quandoq; vocant magiſtrarij & præfectarij,vt eſt tex.qui ita exponit in §.hoc quoq;. in auth.vt litigãtes.coll.ix.Quãdoq; etiã dicũtur miniſtratores.§.maximè.in authẽ.de quæſtore,colla.vj. Quãdoq; dicũtur nuntij,vt in extrauaganti ad reprimẽdũ.& ibi Bar.in verbo,per nuntiũ.& in d.§.tripli. Quãdoque etiam vocantur clientes,id eſt ſeruientes, prout exponit gl.in l.nõ dubito.in verb.cliẽtes.ff. de capti.& ita eos cõmuniter apud nos vocam⁹,cùm ita dicantur,*ſergens royaulx*, hoc eſt, ſeruientes regij: & his verbis in vulgari noſtro vtimur. ¶Vel ſaltuarij dici poſſunt,vt facit text.in l.ſi ita legatus.§.j. ff. de vſu & habitatione.& in l.quæſitum.§.quæritur. & §.ſaltuarium.ff.de fundo inſtructo.vbi ſaltuarium Labeo putat eum demum contineri, qui fructuũ conſeruãdorũ cauſa paratus ſit,prout ſunt tales maſſarij: hoc nomine,*meſſiers*,apud nos in vulgari ſunt vocati.

Cæſariani.

Catholiciani.

Magiſtrarij.

Præfectarij.

Miniſtratores.

Clientes.

Sergens royaulx.

ADDITIO. Aduerte quoniam,vt dicit Alexan. in conſi.ſuo cxxxvij.in iij.col.in vij.vol.quòd poteſt cõſuetudine introduci quòd talibus ſaltuariis & maſſariis credatur de damno dato in fructibus vſq; ad certam ſummam,prout cõmuniter in Italia ſunt ſtatuta. ¶De ſupradictis nominib⁹,gl.in §.nullo,ſuprà alleg. collegi quædam,alia etiam ponit gl.in l.executorem. C.de execu.rei iudic.reliqua verò diſperſa in diuerſis locis collegi.

AD ſecundum † verò dubiũ,quod eſt, qui poſſint

2 Qui poſſint eligere nuntios.

eligere ſeu creare tales nuntios. Ad iſtud dico q̃ de iure quilibet iudex,ſiue ordinarius,ſiue delegatus creat,elegit, & ordinat nuntiũ p exercitio ſuæ iuriſdictiõis,vt notatur in c.paſtoralis.de offic. deleg. §.j. tex.eſt,& ibi Bal. & Sali.in l.ij. C. de ſportu. Et nedũ hi,ſed etiã arbiter põt ſibi eligere nuntiũ.l. ſed & interpellatur.§.j.& l.diẽ proferre. in prin. ff. de arbi. & ita not.Bal.illũ tex.in d.l. ſed & interpellat. Et alleg. ad hoc Specu.in tit.de citatione.§.j.verſ. ſed nũquid. Et ponit ibi Bal. † nũquid arbiter poſſit citare teſtes. vide allegata per eum. ¶Et quod dicit de iudicibus, 3 procedit de iure,ſed de conſuetudine & vſu noſtro in omnibus non procedit,quia vidi in multis q̃ domini terrarũ volũt habere iſtã poteſtatem in territoriis in quibus habẽt imperiũ,& nolũt permittere q̃ iudices eorũ faciãt.Ego in quibuſdã locis feci,nec paſſus ſum q̃ dominus faceret. à tẽpore tamẽ quo ordinatio regia fuit facta:q̃ nulli Balliui poſſent creare & eligere ſeruiẽtes regios,ſeu nũtios in eorũ Balliuatibus,imò q̃ tenerentur habere literas regias,domini terrarum noluerunt pati q̃ iudices eorũ iſtos eligerent & crearent.quicquid ſit,p ordinationes regias declaratũ eſt q̃ Balliui amplius nõ poſſint tales eligere ſeu creare, quod tamen ante has ordinationes nouiter factas faciebant.Et tales creabant,& eligebant Balliui, qui p principe exercebãt iuriſdictionẽ.† ¶ Et aduerte,quia 4 *Nuntiorum differentia.*

horum nuntiorum quidã ſunt magis publici, vt ſunt hi qui literas habẽt à principe,& vbiq; exercent officium,& ſolent dici nuntij equeſtres, *ſergens à cheual.* Alij ſunt qui etiã dicũtur publici,ſed non ita largè,vt ſunt hi qui in aliquo Balliuatu exercent ſuã poteſtatem,quã habent limitatam.Alij ſunt qui in toto Balliuatu ſuam exercent poteſtatẽ non limitatam in dicto Balliuatu.Et quantùm ad eos qui habent limitatam:aut eſt limitata ad vnũ actũ, vt ſunt hi maſſarij, ſeu q̃ aliàs dicũtur ſaltuarij,ſeu foreſtarij: aut ad vnũ territorium tãtùm, vt ſunt hi nuntij & ſeruiẽtes qui in aliqua

BIU Cujas

in aliqua sunt præpositura seu castellania, & tales sic habẽtes actus & territoria, non possunt aliquid exequi vltra eorum actus & territoria.quicquid sit.non amplius hîc insisto circa creationem horũ nuntiorũ.

5 SEd tamen ad vnum aduerte, † quod iudex nõ potest sua mandata mittere executioni per alium q̃ per nuntium publicum illius prouinciæ vbi est iudex. Per Bar. in extrauaganti, ad reprimendum, in glos.in verbo,per nuntium. Facit text. in §. proinde, ibi,præsidiali officio.in authen.de defen.ciuita.& ibi Bar.notat illud in delegato & arbitro.

ADDITIO. Faciunt quæ dicit Mat.de affl.in cõsti. regni Siciliæ,in constitutione quæ incipit,edictorũ, in iiij.not.& ĩ iij.ponit,an citatio possit cõmitti,& vĩ tenere ꝙ sic. ¶Sed iterũ quæro,†an in electione nũtij requiratur cõsensus partis?Aduerte, quia duplex est electio,Quædã est electio,quæ pro primo fit per dominũ habentẽ potestatẽ creandi seu eligẽdi : qui pro exercitio suæ iurisdictionis creat tales nuntios : eo ꝙ habet merũ imperiũ & regale in talibus,cũ hoc sit de iuribus regaliæ,quæ sunt regal.in vsibus feudorũ.Et hoc casu nõ requiritur consensus partis.In his tñ saltuariis & messariis(de quibus hîc)qui solent custodire & prata, & vineas, & blada, quorũ potestas est ad hoc limitata:aliter fit de cõsuetudine & cõmuni obseruãtia:quia in locis vbi istorum vsus talis,ille cuius est iurisdictio,tales creat & ordinat, sed ad præsentationem illorũ de terra, dominio, & iurisdictione domini creantis & ordinãtis. ¶† Et in creatione horum officialium est seruãdus mos antiquus, aliàs creatio est nulla.l.non tãtum.C.de decurio.Batt. in l. actuarios.C.de numera.& actua.lib. xij. Corset' in singul. incip.vbicũq; creãt.in verbo,cõsuetudo,lvj. dicit tamẽ do.meus Ias.in l.vniuersis.in j.col.C.de preci.impera.offe.& in l.j.in pen.col.ff.de legi. & Feli. in c. cũ dilecta.in xviij.col. de rescript. ꝙ sufficit quòd cõstet de sensu, etiam si solennitas non est obseruata.

6 Nuntiorũ electio duplex.

7 Mos antiquus seruandus in electione nũtiorum.

ALia est electio seu ordinatio quæ fit à iudice , ad cuius mãdata exequenda ad instantiam alicuius partis contra aliquẽ; & tunc hoc casu videt ꝙ cõsensus partis sit habẽdus.ita tenet & cõsuluit Bal.vt habet in c.cũ parati.de appel.quia † cũ nũtius possit recusari tãquã suspectus , debet eligi de cõsensu partiũ. alleg.pro hoc gl.sing.in §.& qđ sæpe.in auth.de tri.& semis.in verb.artificis.quã facit in simili,de tabel.Faciũt ad prædicta quæ dicit Panor.in c.cũ ad monasteriũ.de statu mona.vbi etiã videtur facere quod debet eligi de consensu illius ad quẽ mittitur. per tex. in c. in grauibus.iij.q. vij. tamen in hoc malè obseruatur.

8

9 Quales debẽt eligi in nuntios.

AD tertiũ verò quæsitum, † dico ꝙ debẽt eligi tales q̃ sint capaces & habiles,& hæc capacitas seu habilitas inspicit, aut ex iure , aut ex facto,aut ex re, aut ex psona:quæ personæ capacitas maximè intueri debet p eos qui habẽt hos creare:vt scilicet ordinent & creẽt ꝓbos & legales,quos deierare nõ esset de facili præsumẽdũ.arg.no.in l.si quenquã.C.de episc.& cler.& est tex.& ibi Panor.in d.c.cũ ad monasterium.

10 Officia non debent pendi.

Quæ quidẽ ꝓbitas ex multis argui potest.† Pecuniã non petãt ordinãtes ab his qui petunt se ad dictũ officium ordinari, per d.l.si quenquã.facit l.j.ff.ad l.Iuliam de ambi. aliter enim improbitatem suam nedũ is qui ordinatur,detegit,sed etiã ei' qui ordinat.Malè em̃(vt inquit Cicer.lib.j.officiorum) se res habet, cùm id quod virtute effici debet,tẽtatur pecunia, sed vsque adeò mortalia pectora cogit auri sacra fames, vt nedũ hi iustitiæ ministri,sed etiã maiorũ tribunaliũ iudices,auro his nris diebus ordinãtur,& creãtur.

Auri sacra fames.

Ex quo fit , vt si iudices eorũ officiũ pretio sibi cõparauerint,rectè iustitiã vẽdere possint, cùm vt dicitur, Emerat ille priùs,vẽdere iure potest. Si enim qui eos creant,cupiditate cæci à recto deuiãt, cur non multò magis qui à talibus ordinati sunt? Non multũ in hoc insisto , cũ satis oẽs cognoscãt quid expertũ sit tẽporibus nostris:nec his nostris tẽporibus loquendũ est de tali in capacitate:quia,sicut hîc dicitur, quod i ciuitate Romana, lex Iulia de ambitu non habet locũ, vt dicit gl.in rub.C.ad l.Iul.de ambitu.põt dici apud nos quod cessat in Gallia,vt docet experiẽtia,quæ est rerũ magistra.c.quàm sit.de ele.in vj. ¶Videtur etiam quod capacitas debet cõsiderari ex hoc , an sint infames,cũ multa sint ꝓhibita infamib'. Faciũt quæ notãtur in reg.infamibus,de reg.iur.lib.vj.& in l.vnica. C.de infa.lib.xj.sed quia tangit Bar.in extrauaganti, ad reprimendum.in versi.per nuntium , non insisto.

11 Impubes an possit creari nũtius.

QVid autem de impubertate,an sit sufficiẽs causa ad repellendum quem ne ad illud officium admittat', † & si quæro, an impubes possit creari & ordinari ad istud officiũ? & in hoc credo ꝙ nõ est dubiũ in minore septẽnio,per l.ij.§.itẽ impuberes.ff.de reg. iur.facit l.ij.§.impuberes.ff.de iu.immuni.quod satis credo verũ sine dubio in talibus qui sunt minores septennio,quorũ ætas quicquid videt,ignorat.l.j.C.de fal.mone.hi enim sunt oĩum actuum incapaces.facit d.l.j.& not. ĩ l.si infanti.C.de iur.delib.& faciũt not. in l.pupillũ,& in l.pupillus.ff. de reg. iur. in aliis verò impuberibus maioribus septẽnio, est mai' dubiũ. Et etiam hoc casu videtur, quod nõ possint exercere talia officia, quia nõ possunt esse iudices.l.cum prætor.§.non autem.ff.de iudic. c. infames. §. tria. iij. q. vij. imò nec aliud officium exercere quod sit publicum.d.l.ij.§.item impuberes.ff.de regul.iur.& d.l. ij. §.impuberes.ff.de iur.immu. Et facit , quia hi nostri nuntij sunt in casibus suprapositis testes,per consuetudines nostras : & his creditur per consuetudines nostras : & sic sunt testes ; & tamen impuberes non possunt esse testes , nec regulariter his creditur. l. iij. §.lege Iulia de vi.ff.de testi. & istud credo verum per supradicta. Et idem diceretur de furioso , & mente capto , de muto , & surdo , per iura hîc antè alleg.

12 A mi. nor xxv. annis.

QVid autem†de pubere, minore tamẽ xxv.annis: vtrum possit hæc officia exercere? Dic ꝙ adultus potest ex causa,aliàs nõ ante xxv.annum, vt dicit gl.in d.l.ij.§.item impuberes.ff.de reg.iur.& dicit.gl. in d.l.cum prætor.§.non autem.quòd in hoc sunt attendẽdæ quatuor ætates.Et dicit quòd nõ potest ante ætatẽ xxviij.annorum,nisi in duobus casibus : scilicet quando princeps facit eum ordinariũ , vel delegatum,sciens ætatem suã,quia hoc casu videtur cum eo dispensare.l.quidã consulebãt.ff.de re iudi.vel nisi partes scientes ætatem suam,in eum consenserint.ita dicit ibi glo.aliàs†verò post ætatem xviij.annorũ videtur quòd quis posset esse iudex,sed non cogitur,vt dicit ibi glos.Et facit glos.in l.cum lege. ff. de arbi. & in c.cũ vicesimũ annum. de offi. & pote.iu. de leg.ex quibus videtur,quòd qui attingit xviij.annũ , potest talia officia exercere.faciunt quæ dicit Barto.Bald. & Salic.C.qui & aduer.quos.ĩ l.j. & ij. Et maximè quia videtur esse dispensatum cum eo per creantẽ & ordinantem,qui videtur eos approbare.Facit in simili de approbatione quam facit is qui potest eos creare: eo ipso quòd eos creat eos ap ꝓbat, & ex quo sunt iurati,& in matricula positi, cẽsetur esse quędã impetratio veniæ ætatis.& hoc videt' sentire Bar.dum alle.l.j. C.de his q̃ ve.æta.impe.& in hoc non est dubium,qñ

13 Minor xxv.annis & maior xviij. potest esse iudex.

esset

eſſet creatus à principe, q expreſſam de ſua ætate faceret mẽtionẽ.arg.l.quidã cõſulebãt.ff. de re iudic.ſ. alle.quia tũc ex quo facit mẽtionẽ,videt ſciuiſſe:& iõ vr cũ eo diſpẽſaſſe,vt dicit Bar. ĩ l.idẽ Vlpianus.§.sũt. ff.de exc.tut.Alex.plenè in d.l.quidã cõſulebãt.Alex. in cõſ.ſuo lix.in v.col.in j.vol.& in cõſi.cxxxv.in vij. col.in j.vol.& in cõſ.cxxiij.in pe.col.ĩ j.vol.Et oẽs cõ-
14 cludũt† q tãtũ operatur certa ſciẽtia principis,quãtũ eius diſpẽſatio.p doctrinã Bal.in d.l.idẽ Vlpianus.De qua clauſula plenè diſpoſui in tra.meo clauſularũ,in litera E,in prima clauſula illius literæ.Aduerte tamẽ quod pupillus nõ poteſt creari notarius,cum hoc,q poſſit exercere artem notariatus cùm erit maior : vt dicit Bar. in l.impuberem. ff. de fal. Refert do. meus Iaſ.in l.fi.in j.col.C.de te. mi. Et ibi plura alia de pupillo & minore,videlicet vtrum poſſit creari miles.

15 EXcõicatio† etiã reddit quẽ incapacẽ ad iſtud officiũ obtinendũ,imò etiã obtentũ exercendũ.Et q
16 impediat ad officiũ obtinendũ,facit,† quia excõicati ſunt oĩbus actibus ciuilib⁹ interdicti.c.pia.& ibi Ioã. An.de excep.li.vj.& etiã ibi dicit Io.An.eſſe intelligẽ dũ,tã de actibus iudicialibus q extraiudicialib⁹, maximè vbi de eorũ vtilitate agit.faciũt no.in c.decernimus.de ſen.excõ.in vj. phibẽt excõicati teſtificari, & ideo quia hi nr̃i officiales ferũt teſtimoniũ, vt dictũ eſt antè,igit̃ ſunt repellẽdi ab hoc officio, quia excõmunicatis nõ credit̃,gl.ĩ c.nullus.iij.q.iiij. ¶ Quo aũt excõicatio eſt multũ timẽda,& dat aĩã ſathanę, & eſt mõſtrũ apud Deũ, ponit G. Benedicti in ſua repet. c. Rayn.in verbo,mortuo itaq; teſtatore.j.nu.cclxxvij.
17 de teſt.Et ideo gl.in d.c.decernimus,† quærit quid de tabellione,an ſ. inſtrumẽta ab eo cõfecta tẽpore quo fuit in excõicatione,ſint valida?Dic vt ibi per eum,& facit c.licet.de ſent.excõmu.in vj.vbi dicit text.q etiã excõicatus repellit̃ ab actibus extraiudicialibus.& di
18 *G.ſta per occultè excõmunicatum.* cit ibi gl.† q ſi eſt occultè excõicatus,quod geſta per eũ valẽt:ſi verò ſit notoriè excõicatus,geſta p eũ non valẽt,etiã ſi ſint acta rõne publici officij.ita tenet Feli. in c.ad pbãdũ.in ij.col.verſ.cæterũ. de re iudi. quãtũ ad geſta.& ideo,vt dicit ibi Feli. quãdo opponitur cõtra aliquẽ quod geſta per eum non valent, quia erat excõicatus,nõ ſufficit,ſed opus eſt dicere, quod erat publicè excõicatus, & talis habebatur & reputabat̃, aliter non valet exceptio.ita Bart.in l.j.C.de teſta.faciunt quæ dicit Feli.in c.teſtimonium,de teſti. & idẽ Bar.tenet in l.teſtiũ.ff.de teſt.licet contrarium teneãt Bal.Fulg.Paul.de Caſt.& Rom.in d.l.j. C. de teſtam.

QVando autẽ collatio aut prouiſio facta ab excõicato prẽlato valeat,vel ab eius vicario prẽlato exiſtẽte excõicato,vel à patrono præſentato, vide primò de prælato in c.ij.de conſue.lib.vj.de vicario, per gl.in c.fi.de ꝓcurato.& ibi oẽs. Panor. in c. qm̃ Abb. de offi.deleg.col.vij.& facit c.primũ, de officio vicarij.in vj.Et de patrono excõicato, per Panor.in c. cõſultationibus.verſ.ſed dubitat̃ quid in dubio. de iure patronatus.G.Benedicti in ſua repetitio.c.Ray.ĩ verbo,mortuo itaq; teſtatore.j.n.cclxxxv.de teſtamẽtis. ¶ Aduerte tamen ad vnũ ſingulare,quod licet acta & geſta ab excõicato occultè, ratione publicæ vtilitatis ſint valida,per l.Barbarius Philippus.ff.de offi.prẽto. tamen illud non eſt bonum,quando quis excõicatus facit acta in fauorem illius qui ſcit eum excõmunicatum,tunc hoc caſu actus eſt nullus.ita dicit Feli.in d. c.ad probãdum.j.de re iudi.in iiij.col.verſ. limita. ij,
19 vbi dicit Feli. q illud quod dicit̃,† quod ratione publici officij tolerantur multa, & maximè q ſeruus ſit prætor,& per eũ geſta ſint valida,ita etiã in excõicato quãdo eſt occultus,niſi ĩ caſu ſupradicto:& ibi recurrendũ eſt, quãdo acta per excõicatum valeant fauore publicæ vtilitatis,vel aliàs.Et p prædicta ſatis cõſtat, †quod excõicatio ſuperueniẽs impedit exercitiũ offi 20
cij,cũ acta p eũ,vt hîc ãtè dictũ eſt, ſint nulla ſi fuerit publicè excõicatus. imò etiã vr̃ quod ſit officio priuatus.auth.credẽtes.C.de hæreti.facit c.excõicamus. de hæret.in §.credentes,per quẽ tamẽ tex. videtur q nõ ſunt priuati officio laici,ſed tñ clerici.ibi,cũ dicit, ſi verò clericus fuerit,ſed tñ repelluntur ab exercitio officiorũ, & impedit̃ p excõicationẽ exercitiũ officij ſecularis. ¶ Hîc ergo cõſtat in quo excommunicatus pdit tale ius,& priuatur tali iure, quia priuat̃ officio ſeculari,vt dicit Io.An.in c.j.in iiij.col.de homi.in vj. vbi ponit etiã,† quod bõa excõicati rebellis,& rema- 21 *Bona excõmunicati contumacis confiſcanda.*
nẽtis per annũ in excõicatione poſſunt & debent cõfiſcari.ita etiã tenet Aret.in c.qualiter & qñ, le ij.in §. ad corrigẽdos.in iij.col.de accu.dixi. ſ. tit. *des cõfiſcations*, §.j.verſ.lxvij. ¶ Quod intellige verũ,quando eſt excõicatus ꝓ crimine,ſecus ſi ꝓ cauſa ciuili:quia etiã non poteſt priuari beneficiis,ſecundum gl.ſingul. in c.contingit,in verb.non poteſt.& ibi Ant. de But. de dolo & contu.licet tamen poſſit priuari fructibus,vt in c.paſtoralis. de appel. in fi. ¶ Et vide etiam in hoc deci.Tholoſ.cccclxv.incip.in anno Domini.

ADDITIO. Vide etiam Mat. de afflictis in conſti. regni Siciliæ,quæ incipit,patarenorum.in gloſ.¶† Et aduerte quòd abſolutio generalis quæ fit in bullis apoſtolicis, non prodeſt illis qui per annum ſorduerunt in excommunicatione,vt dicit Feli.in c.apoſtolicæ.in princ.de exceptio.

SEd q dictũ eſt hîc antè q acta ſeu expleta facta p excõmunicatũ non valẽt, † quæritur an acta facta 22
per excõmunicatũ, antequã fuiſſet excõmunicatus, nõ poſſint nunc in publicã formã redigi?dic q ſic.facit text.in authẽ.de tabel.in ¶.vt tamẽ.coll.iiij. & per Inn.in c.fraternitatis.de hære.facit l. Barbarius Philipp⁹. ff.de off.prætо.in ratione ſui,quæ eſt,ne expleta legitimè facta pereant. Ne etiam damnũ cõtra ius & ſine culpa is,pro quo eſt factum expletũ,ſentiat.Et hoc facit,† quia nemo debet priuari iure ſuo facto ali 23 *Pœna ſuos tenere debet authores.*
cuius,cum pœna ſuos debeat tenere authores.l. ſancimus.C.ff. de pœnis. Et facit quod dicitur de monacho,† qui poteſt in publicam formã redigere inſtru- 24
mẽta recepta ante monachationẽ,& profeſſionẽ per eum factam, licet noua de nouo recipere non poſſit. Bart.in l.j.§.ſi penes.ff.de tabul.exhi.Spe. ĩ tit. de ſta. mona.§.j.verſi.xxvij.facit quod no.Bart.in l.teſtium. §.j.ff.de teſti.idẽ Bar.in l.ſi quis ex argentariis. §. cogentur.& ibi do.meus Iaſ.ff.de eden.Feli.in c.cum P. tabellio.in iiij.col.ibi,octauò quęritur,de fi.inſtr.& ĩ c.cũ ita.de re iud.verſ. pro obligatione cõtracta. Ioã. de Ana.in c.fraternitatis.in x.col.de hęret.& hoc per gl.in §.pen.in authẽ.de tabel.in ver.documẽtis.& ita etiã tenet idem do.meus Iaſ.in d.l. Barbarius Philippus,in xij.col.ibi,iuxta præſentẽ materiã. ff. de offic. prætо.Faciũt quæ dicit idẽ do.meus Iaſ.in l.j.§.huius ſtudij.ff.de iuſt.& iu.vbi dicit,† q licet ſacerdos non 25 *Sacerdos nõ poſſit eſſe tabellio.*
poſſit eſſe tabellio,tñ ſi fuerit añ ſacerdotiũ,põt iſtrumẽta per eum recepta in publicam formã redigere & vide ibi pulchrè per do.meum Iaſ. an ſacerdos poſſit eſſe tabellio. ¶ Et ex prædictis cõcluditur, q ſi nũtius fecerit acta ſeu expleta antequã eſſet excõicat⁹, talia acta ſunt valida, ex q̃bus infert̃ q etiã ſi adhuc ſit fiẽda relatio per nũtiũ,ſiue verbo,ſiue in ſcriptis,q põt illã facere,p hîc antè dicta.Et facit,quia ſi dicat̃ q relatio eſt neceſſaria,† cùm expletũ de nihilo operetur, 26
niſi

nisi sit relatio: & ideo nihil dicitur esse pfectũ, cũ aliquid supersit agendũ. l. fi. C. de his q. vt indi. Ad hoc dicendũ est ꝙ etiã, vt videmus, in instrumentis in quibus necessaria est scriptura, nõ creditur sine scriptura in publicam formã redacta. l. cõtrahitur. ff. de pign. l. pactũ ꝙ bona fide. C. de pac. l. contractus. C. de fide instr. Sic etiã licet expletũ sit nullius efficaciæ sine relatiõe, & notarius põt cõficere instrumẽta recepta an tequã esset inhabilis, ꝗbus fides adhibetur, sic nũtius põt facere relationẽ de gestis añ excõmunicationẽ. & facit tex. & ratio illius, & doc. in d. l. testiũ. §. j. ff. de testi. ¶ Facit etiã vna alia ratio: quia obstaculũ impeditiuũ alicuius actus, non põt nec valet suspẽdere actũ cõpletũ, añ consummationem actus inchoepti, aut cõpleti. & cõsumpti executionẽ, c. cõstitu. de app. & facit c. pastoralis. eo. Ergo obstaculum excommunicationis superueniẽs nõ impediet quin ille actus ꝑ nũtiũ incœptus aut cõsummatus finiatur, & referatur, faciũt no. in c. vt nemini. de app. & maximè ꝓpter fauorẽ reip. & ne pereat expletum in præiudicium eius pro quo est executum, per rationẽ l. Barbarius. suprà alle. ff. de offi. prẽto. Et maximè in hoc consideratur error illius q illũ elegit, qui ꝓbabiliter poterat ignorare illum deuenire in incapacitatem superuenturã, & qui non errauit in eligendo, cũ elegisset tunc idoneum, ex quo talis habetur pro veritate, ne expleta pereant, d. l. Barbarius. Possent hîc quædam dici in oppositum, sed non multum vrgent, ideo nõ insisto.

DE gestis autẽ tẽpore excõmunicationis iam satis suprà dixi, & feci differentiã inter excõicatũ publicè, & excõmunicatũ occultè. De occultè excõmunicato, an valeãt gesta per eũ, ponit Feli. in d. c. ad ꝓbãdũ. de re iudic. ¶ Sed ad materiã nostrã quæ quotidie euenire põt cõdescẽdẽs, de expletis factis tẽpore excõmunicationis, dic †ꝙ si sentẽtialiter cõdẽnatus, & publicè toleretur per ecclesiã, expleta per eũ quãdiu toleratur, valẽt, & quandiu toleratur ab ecclesia, põt officiũ suũ exercere, arg. à cõtrario sensu in d. auth. credẽtes. C. de hæret. facit. c. ad ꝓbãdũ. de re iud. Si verò talis excõmunicatus sit publicè cõdẽnatus, tũc si nõ possit haberi copia alterius executoris, potest dici, ꝙ poterit officiũ suũ exercere, & valebũt expleta per eũ facta, propter vtilitatẽ eius ꝓ quo fit, qui defectu executoris nõ debet damnũ pati, maximè qñ alius idoneus reperiri non põt. Et pro hoc facit †ꝙ etiã in officiis & muneribus publicis exercẽdis, idoneis deficiẽtibus, minus idonei assumũtur, l. gñraliter. §. spurios. ff. de decur. c. inter quatuor. de reli. do. Nã defectũ psonæ necessariæ ad actũ, ad aliã recurrit. faciunt plura quæ dicit do.meꝰ Iaſ. in l. fi. C. de iudi. ergo à fortiori ratiõe si minus idoneus possit eligi in defectũ, sic electus, licet minus idõeus, poterit officiũ suũ exercere in defectu idoneorũ, cũ facta tenent, quæ si fienda essent, nõ tenerẽt, l. patre furioso. ff. de his q sũt sui vel alie. iu. † & hoc casu necessitas excusabit participãtẽ ab excõmunicatione, c. si verè. de sen. excõ. Aut verò poterat vnus alius idoneus reperiri, & tunc etiam nõ valebit expletũ p eũ factũ, sed iputet sibi ille ad cuius cõmodũ est factũ, qui talẽ elegit, l. cum mãdato, in fi. ff. de minorib. xxv. ann. & pro hoc facit quod voluit Bar. in l. si arbiter, per illum text. C. de sent. & interlo. om. iud. de iudice excõmunicato ꝙ sentẽtia valet, nisi tamẽ publicè talis teneatur & reputetur. ¶ Et etiã aduerte ad id ꝙ dicit Ioan. Fab. pater practicæ Galliæ in §. sed cũ aliquis, in pen. col. insti. de testa. ꝙ in officiis publica authoritate & vtilitate gesta iudicialia, & alia statum reipubl. cõcernentia, etiam per nõ capacẽ officij (dum tñ publicè pro tali habeatur) valent. nec oportet docere de intitulatiõe, ex quo ꝓ tali publicè habeatur, imò plus, si aliqua nota opponeretur ipso existẽte in officio, veluti infamia, vel excõmunicatio, vel fact i ex quo esse ipso iure priuatus, ꝙ nihilominus acta ꝑ ipsũ valẽt, nec talis oppositio esset admittẽda, siue opponatur post actum, siue antè. & dicit ꝙ hoc vĩ notare Inno. in c. cũ super. de offic. deleg. quod dicit esse verũ in ordinario, licet secus in delegato, vt notat Ioan. An. in d. c. cũ super, & in c. mora. in nouel. de re iu. in vj. quæ oĩa nota, quia hęc officia sunt publica authoritate & vtilitate, ex quo officiũ eorũ cõcernit statũ reip. & administrationẽ siue exercitium: & ideo acta & gesta p eos facta etiã nõ capaces (dum tamẽ tales habeantur) valẽt & tenent, per d. l. Barbarius. & per doctrinam Io. Fab. in d. §. sed cum aliquis.

DIcit etiã Io. Fab. in §. fi. insti. de curato. furio. ꝙ in regno Frãciæ, licet de iure quis excõmunicatur nõ audiat agẽdo, tñ ĩ curiis laicalibus istud nõ obseruatur, vt etiã refert G. Benedicti, in repet. c. Rayn. in verb. mortuo itaq; testatore. j. nu. cclxxxij. de testa. qđ tñ sibi nõ vĩ bonum, eo ꝙ, vt dicitur, hæc cõsuetudo nõ excusat, quin iudices cũ excõmunicatis participãtes, nõ ligẽtur excõmunicatione. & mirat vnde hoc ꝓcesserit; Cũ etiã Galli tpe quo non erãt Christiani, & ante Christi aduẽtũ nõ admittebãt, nec recipiebãt excõmunicatos in cõsortio hominũ, vt apud Cæsarẽ in suis cõmẽt. lib. vj. clarè ostẽditur. ¶ Aduerte etiã ꝙ excõmunicatis denegatur ecclesiastica sepultura, nisi in pũcto mortis & foro pœnitẽtiali absoluto, cui potest dari sepultura, vt tenet Collectaneꝰ in c. fi. de sepulturis, quod an sit verum, vide decisionem Tholosanã cccl xviij. vbi dicit de hoc esse tex. in d. c. fin. sed, vt dicit, non vidit obseruari: & quia est abusus in obseruando contrarium, deberet iste abusus corrigi. †

27 *Facta per excõmunicatũ toleratũ tamen ab ecclesia, valent.*

DVbitari etiã potest † an ad hæc officia exercenda sit clericus incapax. Et videtur primò, ꝙ non sit capax, quia clerici secularibus negotiis se immiscere nõ debent. toto ti. ne cle. vel mo. in antiquis, & in vj. Sed ista officia sunt secularia, vt suprà dictu est satis. & alia quæ prohibẽtur exercere clerici. de vita & ho. cle. & ꝓ hoc facit c. j. iuncta gl. ne cle. vel mo. vbi dicit tex. ꝙ multa sunt negotia secularia, de quibꝰ Pan. ibi declarat, quę sunt clericis interdicta. & iter illa est vnum negotium. s. ne sint clerici secularium ꝓcuratores. & dicit ibi gl. ꝙ tex. pauca ibi declarat, & eorũ exemplo omnia similia caueantur, cùm exẽpli causa pauca sint exprimẽda. ff. ad l. Aquil. l. ita vulneratꝰ. §. vlt. sed nedũ est simile exercere ꝓcurationẽ, & gerere seu exercere talia officia? Sed multo magis est se immiscere secularibus, exercẽdo talia officia, q̃ exercere ꝓcurationẽ: & ideo multò magis debet esse ꝓhibitu. Et cõfirmatur hæc ratio p c. ij. ne cler. vel mo. dum ibi dicitur, ꝙ clerici nõ sint ministri laicorũ, nec in rebus eorũ ꝓcuratores: cõstat eñ eos magis laicis ministrare administrationẽ horũ officiorũ q̃ ꝓcurationũ. Et ꝓptereà, si ꝓhibeãtur maiora & honestiora exercere officia secularia; vt iudicũ, præpositorũ, vel vicecomitũ. c. clerici. ne cle. vel mo. multò magis ꝓhiberi debent exercere minora & viliora officia secularia.

30 *Clerici an possint esse numq.*

29 *Necessitas excusat ab excõmunicatione.*

ITem facit, quia iam induxi iura loquẽtia de tabellione ad hæc officia ita quòd sicut clericus vel sacerdos non possit esse tabellio, nec officium tabellionatus exercere. c. sicut, extrà ne cleri. vel monac. & ibi plenè per docto. & do. meum Iaſ. suprà alleg. in l. j. §. huius studij. ff. de iusti. & iu. ergo ita etiam prohiberi debent exercere ista officia. Et pro hoc videtur generaliter

BIU Cujas

neraliter eſſe caſus ad literã in c. ſed nec ꝓcuratiões. ne cle. vel mona. vbi dicit tex. ſed nec procurationes villarũ, aut iuriſdictiões etiã ſeculares, ſub aliquibus principib⁹ & ſecularib⁹ viris: vt iuſtitiari⁹ eorum fiat clericorũ qſquã exercere præſumat. Et põderãdũ eſt

31 *Iuſtitiarij.* iſtud verbũ generale, iuſtitiarius: appellatione cui⁹ & in ſui gñralitate cõphendũt hæc officia. Sũt em̃ & iuſtitiarij & iuſtitiæ miniſtri, & officiariorũ appellatiõe cõtinẽt. §. vnoquoq;. & ibi gl. & Bar. in auth. de iudi. col. vj. Bar. in §. idẽ. in auth. de defẽ. ciui. vbi dicit Bar. & tales dicũtur officiarij. Et facit generalitas edicti, ne cleri. vel monac. ſecularib⁹ negotiis ſe immiſceãt, cùm iſtud officium ſit negotium ſeculare, igitur, &c.

ADDITIO. De hac materia vide aliquid ꝓ Matt. de affli. in cõſtit. regni Siciliæ, in conſtit. quæ incipit, clerici. Et ꝙ clerici non poſſunt eſſe notarij ſeculares, vide eundem Matt. in conſti. quæ incipit, inſtrumentorũ robur. in vj. not. dicit tamen ꝙ ſi recipiant inſtrumenta inter laicos, valent, ſed ſunt puniendi. †

POſſet tamẽ adhuc diſtingui inter clericos ſeculares, & monachos ſeu religioſos. Primo verò caſu iterum diſtinguendo, aut ſunt in ſacris conſtituti, aut non: ſi in ſacris, & tunc quia omnia negotia ſecularia ſunt eis interdicta regulariter, vt in d. rubr. ne cleri. vel mo. ideo eis ſunt interdicta talia officia.

32 *Negotiũ ſeculare quot modis accipiatur.* ADuerte tñ † ꝙ negotium dicitur tripliciter, ſeu tribus modis. ¶ Primò, quilibet actus ſeculariũ, vt officia & cõmercia, quæ fiũt pro rebus ſecularib⁹. de quibus in c. j. ne cler. vel mo. & ibi plura enumerãtur: & ab his quæ ſunt illicita & turpia oẽs clerici abſtinere debẽt. An aũt hoc officiũ ſit turpe & vile, me remitto ad ea quæ dicit Bar. in extrauag. ad reprimẽdũ. in verb. p nuntiũ. honeſta verò negotia agere poſſunt, vt in d. c. j. in ver. nec tñ iuſtũ negotiũ. ¶ Secũdò, dicitur negotiũ generale iudiciũ de rebus ſecularib⁹, & hoc poſsũt clerici oẽs tractare inter ſe, indiſtinctè.

33 *Clericus in ciuilibus ante Laicũ cõuenitur.* xj. q. ij. c. ſicut em̃. §. ex his omnib⁹. datur intelligi, † ꝙ in ciuili cauſa clericus ante iudicẽ ciuilẽ conueniendus eſt, & ideo cauſa ciuili põt tractari coram iudice ſeculari. ¶ Tertiò, dicitur negotiũ ſeculare. i. ſeculariũ hominũ, & inter ſeculares. ¶ Et horũ aliqua ſunt criminalia, aliqua ciuilia. Criminalia ſunt, vbi de ſanguine agitur, & ſunt clericis interdicta. c. ſentẽtiã ſanguinis. ne cler. vel mona. nec etiam aduocati ex parte rei fieri debẽt, c. ad audiẽtiã. e. tit. ne cle. vel mo. Et notat Hér. Bohic. in c. clericis. eo. ti. ne cle. vel mo. Ciuilium verò aliqua ſpectant ad forũ eccleſiaſticũ tantũ, ſicut cauſa matrimonij & legitimationis. qui fil. ſint legi. c. cauſam, & de ord. cogn. c. tuã. iuris patronat⁹. de iudi. c. quãto. & decimarũ. de deci. c. qm̃. Et canones, & talia tractãt clerici tãtũ iudicãdo, & nõ alij, vt ĩ iuribus

34 *An laici poſſint recipere decimas à clericis.* ſuprà dictis. ¶ † Sed nunqd laici poſſint recipere decimas ad firmã à clericis & eccleſiis? ponit Hér. Bohic. in c. ſecũdũ, ne cleri. vel mona. Et quantũ ad decimas, poſſunt ad tempus, non perpetuò: vt ibi nota. & vide eundem Henri. in c. decernimus. de iudi. † ¶ Núquid autem laicus poteſt vendere decimas alteri laico, cũ

35 *An laicus laico decimas vẽdere poſſit.* authoritate epiſcopi & ſummi põtificis? vide Boërĩũ in conſuet. Bituricen. in tit. de cõſuet. prædiorũ, §. xj. vbi eſt expreſſa cõſuetudo, quòd decimæ poſſunt vẽdi etiam laico. & audiui à multis, quòd Chriſtianiſſimus Rex noſter habet priuilegiũ à ſummo pontifice, ꝙ decimæ infeudatæ ante Laterañ. cõciliũ, poſſunt per laicũ laico vendi, contra c. prohibemus. de decimis. & ꝙ viderũt illud priuilegiũ in camera cõputorũ Pariſiis. &, vt etiã videmus, eſt cõſuetudo expreſſa in multis locis Franciæ⁹ ꝙ poſſunt vendi etiam laico, vt in ſeptena Bituricen. ¶ Vide plenè ꝓ G. Benedicti in ſua repe. c. Rayn. in verb. duas habẽs filias. nu. lxix. de teſta. vbi in terminis tenet ꝙ poſſunt vendi in Gallia, de laico ad laicũ. Et iſtud priuilegium fuit cõceſſum Philippo iiij. Regi Francorum. Hinc eſt ꝙ practici Galliæ allegantes illud priuilegiũ, vtũtur hoc verbo, Philippinæ, & ſolent deducere ad practicã, & cũ inquietãtur à viris & iudicibus eccleſiaſticis ſuper huiuſmodi decimis, impetrant à Rege literas regias, ad inhibendũ iudicibus eccleſiaſticis, ne de huiuſmodi decimis cognoſcant, cauſáſq; ad iudices ſeculares remittant, quibus ꝓ regẽ mãdatur, vt ſinãt & permittãt laicos vti & gaudere priuilegio prædicto, & in iure tenẽdi, portãdi & poſſidendi huiuſmodi decimas, in vim ſupradicti priuilegii Chriſtianiſſimis Francię regibus cõceſſi. ¶ Sed de iure videt dicẽdũ, ꝙ nõ poſſit ſine cõſenſu epiſcopi, vt tenet Raphael Cuma. in cõſ. ſuo lxiiij. inci. Titius & Sempronius. quẽ videas. † laicus tñ cõtra laicũ illas præſcribere põt, ex quo de illis etiã paciſci põt: ſecundũ Cardinalẽ conſi. cxlvj. incip. notum ſit vniuerſis. quem allegat Feli. in c. cauſam. col. j. circa fi. verſic. limita. ij. de præſcriptio. Et adde eundem Rapha. Cuma. conſi. lxxxiij. incip. cauſa decimalis, circa finem. Et iſta refert & ſeqtur Ioan. Franciſ. Baldus, in tract. de præſcrip. in v. parte princip. in iij. q. in fi. vbi dicit ꝙ conſ. Cumani liiij. ſuprà alleg. videtur facere in contrarium. & dixi ſuprà §. ij. hoc eo. tit. in gl. *& la preuue.* verſic. contra enim prædicta. & in addit. ſeq. quæ incipit, adde quòd ſimplex.

Philippinæ.

36 *Laicus contra laicum decimas præſcribere poteſt.*

ALiqua verò ſunt quæ ſunt tm̃ fori, principaliter ſecularis, & de his & iſtis nõ intromittũt ſe clerici, vt dicit Hér. Bohic in d. loco. & dicit etiã Io. Fab. in ſuo breuiario, ĩ l. milites. C. de loca. & cõdu. & clerici ſeu ꝓmoti nõ poſsũt affirmare villas, nec iuſtitias ſeculariũ. dicit tñ ꝙ poſsũt clerici ſe intromittere in caſibus no. in c. cũ ſit gñrale. de fo. cõpe. & in c. ex tenore. eo. ti. & Goffr. & Hoſti. in c. j. ne cler. vel mo. & per eundẽ Hoſti. in ſumma e. ti. ¶ Et aduerte † ꝙ ſunt 149. caſus, in qbus iudex eccleſiaſticus põt ſe intromittere de laicis & eorũ rebus, quos põere eſſet nimis faſtidioſũ, ſed eos ponit Stephanus Auffrerij in addi. ad repetitionẽ cle. j. de offi. ord. fol. xxxviij. xxxix. xl. xlj. xlij. xliij. xliiij. & xlv. vbi plenè ꝓ eum. ¶ Aut verò loquimur aliis clericis q̃ de illis qui ſunt in ſacris ordinibus conſtituti: tũc, aut de beneficiatis, & tũc idẽ qđ in exiſtẽtibus in ſacris. vt no. in c. j. de poſtulã. & in c. ij. de clerico venatore, ſecũdum Hoſt. & Io. An. in d. c. j. ne cleri. vel mona. Aut de aliis cler. & tales ſe poſsũt immiſcere negotiis ſecularibus, & etiã cõtrahere, vt ĩ c. clericus ſi tõſurã. de vita & hone. cleri. ſed vtrum ſi hoc faciãt, perdãt priuilegiũ clericale? dic per Henri. Bohic, in c. vlt. de vita & hone. cleri. Sed tñ ĩ hoc caſu videtur eſſe maius dubiũ, ꝓpter tex. in d. c. ſed nec. in verſic. ſi quis aut. ibi, ab eccleſiaſtico miniſterio fiat alienus. ſed videtur, ꝙ ꝓ hoc requiratur monitio trina Sed ſi fieret in ſynodo monitio publica, ne clerici talia officia exercerẽt: credo ꝙ ſi poſtmodũ exercuerint, ꝙ eſſent priuati priuilegio clericali, ꝓ ea quę dicit Henr. Bohic, in c. ſacerdotibus. ne cleri. vel mona. dicunt tñ Hoſt. & Io. And. in d. c. ſacerdotibus, † ꝙ nõ ꝓhibet ibi, nec alio iure, quominus clericus in eccleſiaſticis, & corã eccleſiaſtico iudice fieri poſſit procurator laici, & ideo eſt admittendus. l. mutus, §. j. ff. de procurato. c. ad hoc. de ſimonia. & c. cũ eſſent. vbi etiã de hoc ſicut è cõuerſo. c. j. de ꝓcu. li. vj. ¶ Aut verò loquimur de religioſis, † & tũc dic, ꝙ tales debent oĩno abſtinere à negotiis ſecularibus: vt in c. j. in fin. ne cle-

37 *Caſus quibus eccleſiaſticus iudex ſe de laicis intromittit.*

38

39 *Religioſis abſtinẽdũ à negotijs ſecularibus.*

ri. vel

BIU Cujas

ri.vel mona.nisi abbate præcipiente, & vtilitate monasterij suadente,vt in c.monachi.*le second*,xvj.q.j.de postu.c.ex parte.si verò imminet necessitas, tunc pōt manibus propriis victum quærere.xcj.dist.c.clericus victum.Et ista prædicta posuit Henri.Bohic,in c.j. ne cler. vel mona. qui fecit prædictam distinctionem. nunquid autem possint religiosi capere beneficia ad firmam ponit idem Henri.in c.ij.ne cle.vel mona.

QVid autem de muliere,an sit capax huius officij? dixi suprà ꝙ est officium authoritate & vtilitate publicū,ergonō pōt exercere.l.ij.ff.de reg.iu.†vbi lex generaliter interdicit mulieribus administrationem oīū officiorū publicorū & ciuiliū,vt sūt ista,vt supradictū est.igit᷑.facit.l.pen. ff.de eden. vbi officia virilia sunt mulieribus interdicta.& facit.l.j.§.sexū.ff.de postulan.vbi mulieres prohibentur postulare.Facit.l.cū prætor.§.fin.ff.de iudiciis.vbi ꝓhibentur iudicare:& ibi docto.dicunt extendi ad omnē actum iudicialem. Ad quod facit d.l.ij.ff.de regu.iur.cū etiā dicat,ꝙ nec procuratores existere possunt.facit l.imperialis.circa mediū,C.de nupt.vbi dicit᷑,ꝙ mulieres sunt incapaces oīū dignitatū,& officiorū administrationē habētiū.& vide Bart.in d.l.ij.qui facit quādā distinctionē: tādē in hoc sic cōcludit.facit vna ratio,qm̄(vt dictum est hîc antè) pluries hi officiales fungūtur vice testiū, & vt testes in eorum expletis & actibus habētur, ex forma nostræ consuetudinis:† sed mulier nō pōt esse testis in causis criminalib⁹.cap.mulierē.xxxiij.q.v. c. forus.de verb.sig.sed sic est,ꝙ istę causæ sūt criminales,cū ex relatione istorū officialiū condēnetur qs ad pœnā,quę fisco applicatur,ergo criminalis,per no. p Barto.in l.Agraria.& ibi glos.ff.de termi.mo.De qua materia vide quæ dicit Are.in rub.de iud.Et do.meus Ias.in §.pœnales.in vij.col. inst. de actio. sed pōt dici ꝙ ista causa nō est criminalis, criminaliter intentata, sed ciuiliter intētata,ergo mulier in ea testificari pōt, vt p no.per Felin.in c.qm̄. de testibus. vbi amplè. sed posset dari alia ratio,quia hîc est vnus casus ſpecialis & ſpecialiter cōtra regulas iuris,ꝙ vni testi credatur, vt dicam infrà,in gl.seq.& esset aliud ſpeciale, ꝙ mulieri crederetur ita sicut viro,†quod non debet: cùm etiā in his in quib⁹ mulier pōt adhiberi, & esse testis, nō tamen ita ei creditur sicut viro.Panor.in c. forus. in iiij.not.de verb.sig.& Bal. ī l.fi.ff.de fide instru.Ne ergo ista duo ſpecialia simul cōcurrāt, contra glo. in rub.C.de dotis promiſ.de qua do.meus Ias.in §. fuerat.in xij.col.insti.de act.dicendū est ꝙ mulier nō debet exercere hæc officia,nec debet ad ea admitti.Et iō est hîc vnus casus, in quo mulier est deterioris cōditionis quā vir,ſcilicet in testificando,vt dicūt doctores in locis hîc antè alle.maximè Feli.in d.c. quoniā. Panor.in d.c.forus.Io.Fab.in §.testes.insti,de testa.& multos alios casus, in quibus mulier est deterioris cōditionis quàm vir, ponit Spec.in tit. de procurato. vbi ponit casus in quibus est deterioris cōditionis,in quibus est melioris,& in quibus paribus passib⁹ ambulat.¶Aliquas laudes mulierum ponit G. Benedicti ī repet.c.Raynut.in verbo,duas habēs filias.in princ. de testa.amplè descripsi in Catalog. meo honorū ſeu gloriæ mundi, in ij.parte,in pluribus considerationibus illius ſecundæ partis,quas videre poteris.

SEd adde alios qui sunt multum ſingulares,& dicā vnū,quod multum seruit in proposito:alios dixi ī tractatu meo de maledictione creaturarū irrationabiliū,damnū fructibus terræ afferentiū, qm̄ posui remedia cōtra locustas.Dico ergo,quia,vt videm⁹,cura istius officij est,per campos currere,& à vastatoribus tueri,& defendere,& malefactores accipere, & denū tiare.Et ſi mulier huic administrationi præposita,cāpos adeat,cū colo fusum torquēs, & nens, cernat cāpū frugib⁹ decoratū, omine quodā tristiori fruges ad nihilū reducit,vt refert Plini⁹ naturalis historiæ, lib. xxvij.c. ij. in fi.& ideo ne illa quæ ꝓtectrix frugū poneretur,malo quodā latenti fato cernēti, illorū ſpem omnē auferret,debet abstinere ab administratiōe huius officij.Quoniā(vt inquit idē Plinius) pagana lege, in pleriſq; Italiæ prædiis cauetur,ne mulieres per itinera ambulātes torqueāt fusos,aut omnino detectos ferant,quoniam id aduersatur omni ſpei frugum: & cauendum est, ne id oriente sole faciant, ne semina arescant.Intelligæ prædicta, quādo sunt mēstruosæ. *Plinius.*

ADDITIO.Volo hîc tibi apponere omnia incommoda,& dāna,& oēs vtilitates menstrui ſeu mulieris mēstruosæ.Et quo ad incommoda & damna sunt xx. & vltrà.¶Primum est iam hîc dictum,ꝙ tria aut quatuor comprehendit. ¶Secundū,arceſcunt eius interuentu musta nouella. ¶Tertiū,vitis eius tactu in perpetuum læditur. ¶Quartū, ſterileſcunt tactæ fruges. ¶Quintū,moriuntur insita. ¶Sextum,exurūtur hortorū germina, & fructus arborū decidūt. ¶Septimū, ſpeculorum fulgor aſpectu ipſo hebetatur.¶Octauū, acies ferri in cultris tonſoriis,eboríſq; nitor peſtringuntur. ¶Nonū,ferrum rubigine protinus corrumpitur. ¶Decimū , æs etiā contactum graue virus diri odoris accipit,& æruginē.¶Vndecimū,canes guſtato eo in rabiē aguntur,atque inſanabili veneno morſus infigitur. ¶Duodecimū,aluei apū moriūtur, tactiſq; aluearíis fugiūt. ¶Decimūtertiū , lina cum coquuntur, nigreſcunt. ¶Decimūquartum,equæ ſi sint grauidæ,contacto eo,abortū patiuntur. ¶Decimūquintum,abortum etiā facit illitum prēgnātibus. ¶Decimumſextū,aſinæ nō cōcìpiunt tot annis,' quot grana hordei contacta comederint. ¶Decimumſeptimum, cinis pannorū mēſtruoſorū , ſi quis eum aſpergat lauandis veſtibus,purpurā mutat. ¶ Decimumoctauū, capilli mulieris menſtruoſæ generāt ſerpētes.¶Decimumnonū, ſi ſtomachū ceruí cremaueris vel aſſaueris,adiūgáſq; de pānis menſtruoſis, ſuffitu eo baliſtæ nihil ꝓſunt ad venationē. ¶ Viceſimum,floribus colorē adimit. ¶ Nūc verò ſequūtur cōmoda & vtilitates reſultantes ex effectu menſtrui.¶Primò,tertianas quartanáſq; febres fugat menſtruū in lana arietis nigris ī argēteo brachiali incluſum. ¶ Secūdò,tertianis quartaníſq; efficaciſſimum dicitur', plātas ægri cū eo ſubterlini,multóq; efficaci⁹ ab ipſa muliere etiā ignoranti.¶Tertiò,ſic & eo modo,vt dictū est, comitiales impetus morbóſque ſanari. ¶ Quartò , ſi aqua potúſue formidetur à morſu canis,ſuppoſita tātùm cali ci lacinia mēſtruo tincta , ſtatim eum metum diſcuti inter omnes cōuenit. ¶Quintò,acceſſu mulieris mēſtruoſæ omnia animalia inſerta fructibus terræ officientia,flaueſcūt , vt dixi in tractatu de maledictione creaturarū irrationabilium , poſito in conſiliis meis, in j. conſil.in ij.col.nu.iij.& ita tenet Plin.lib.xix.naturalis hiſto.c.x. ¶Sextò,prohibet fulgura & tempeſtates in mari.dixi in Catalogo gloriæ mūdi ī ij. parte , in conſidera. ¶Septimò,ſi radix Pæoniæ cum Caſtore ac litura pannorū mēſtruoſorum detur patiēti, ſanat morbum comitialē. ¶ Octauò,ſi capilli mulieris menſtruoſæ cremātur, fugant eorū odore ſerpentes,& ſic tāta vis huius veneficij est, vt etiā venenoſis ſit venenū. Et maius venenū est ſi decreſcente luna, ſed vis eius maior est,ſi in deficiente luna contingat. Si verò in defectu lunæ ſoliſue euenit , irremediabile fieri,

Mulieris mēſtruoſæ incōmoda & vtilitates.

Menſtruatam multarum rerum incommoda.

40 *Mulieribus interdicta adminiſtratio officiorum publicorū & ciuiliū.*

41

42 *Mulieri non creditur ſicut viro.*

BIU Cujas

fieri,maximi verò ac potentiſſimi vigoris eſſe, quãdo purgatio illa primis annis euenit, atq; in virginitate prima fit,id quoq; conuenit tũc ei:nã tactis omnino poſtibus domus,irritum fit in ea omne maleficiũ, vt dicit Agrippa de occulta philoſophia,lib.j.c.xlij. †

43 *Serui an poſſint eſſe tabelliones.*

QVid † autẽ de ſeruis huius noſtræ patrię,qui dicunt homines manuſmortuę,ſeu talliabiles,an poſſint hęc officia exercere?Poſſet dici ꝙ nõ,vno mortuo, nã vna & eadẽ res diuerſo iure cẽſeri non debet. l.eũ qui.ff.de vſucapion.l.fin.ff.de calũ. qđ tñ eſſet, ſi admitteret talis ad iſta officia,quod ſic probatur. Nã iſtorũ meſſariorũ officiũ eſt deferre maleficiã facta in nemoribus & paſcuis;& ſeruientiũ ſiue nuntiorũ facere relationes,in quib. actibus fungũtur vice teſtiũ, vt dictũ eſt antè,ſed tales ſerui & conditionis manuſmortuę,nõ poſſunt teſtificari,nec teſtimoniũ ferre ꝓ dominis,vt j. tit. *des mainſmortes.* §.xviij.incip. *gens de condition mainſmortable.* Et ſic quo ad dominum relationi eorũ nõ crederetur, & tñ quo ad alios ſic, & ſic diuerſo iure cẽſerẽtur,quia quo ad dñm,& ſic quo ad emendã, aut quo ad damnũ datum in eius paſcuis & nemoribus,nõ creditur,vt in d.tex.& tñ quo ad alios ſic,niſi dicat ꝙ diſpoſitio illius §.xviij.in tit.*des mainſmortes*,fallit in hoc caſu,vt puta,quia tales qui admittũtur teſtimoniũ perhibituri, hoc faciunt ex neceſſitate officij,& hoc caſu poſſunt.Et rõ fallentiæ eſt, qa cùm teſtificãtur ex officio, faciunt ad fauorẽ publicũ, & admittunt fauore publico,ſed regula illius §.eſt tm̃ in caſu priuato, & fauore dñorum. Qui quidẽ fauor & vtilitas publica hoc operat,cùm ſit præferẽda priuatę,vt l.veluti.& ibi not.ff.de iuſt.& iur.c.bonę.j.de poſtul. præla. Et omiſſis plurib⁹ aliis friuolis perſuaſionibus,dico ꝙ tales poſſunt talia officia exercere,& maximè in terris ſuorũ dominorũ,quia ſi etiã eſſent incapaces,eos in ſuis terris creando, videnᵗ cũ eis diſpẽſare.arg.l.ſed ſi hac.§.q manumittitur.ff. de in ius vocã.ſed quicquid ſit,hoc tamẽ operabitur fauor publicus.ar.l.Barbarius.ff.de offi.præto.nec in hoc prodeſt iſtud quod dr̃,ꝙ dominus in eorũ terris videᵗ cũ
44 eis diſpenſaſſe. † quia domini inferiores non diſpenſant contra legem principis,quæ eſt in d.§.ſed tamen hoc facit fauor publicus.arg.d. l. Barbarius.

45 *Tabellio officio priuatus amplius non potest eligi.*

REmotus etiam ab officio iſto,& illo priuatus, nõ poteſt amplius eligi ad iſtud officium.†Nã & tabellio ſemel priuatus officio tabellionatus, amplius non poterit eligi.text.eſt,& ibi Bal. in c.ij.de poſtula. præla.Idem Bal.in c.at ſi clerici.de iud.Idem Bal.in l. ij.p gl.ibi.C.de manu.vin.& in l.ij.C.de liber.&eo.liber.& Ang.qui per illum tex.dicit,† ꝙ doctor ꝓpter
46 delictum de matricula amotus,non poteſt iterũ, niſi per principem,reſtabiliri.

ADDITIO. Vide Matt.de affl.in cõſti. regni Siciliæ quæ incipit,nullus campio.in ij.lib.vbi dicit ꝙ ſemel inhabilis ad dignitatem, ſemper eſt inhabilis. & vide eundẽ Matt.in cõſtit. quæ inci. eos tñ in fi.in iij. lib.vbi dicit ꝙ ſemel priuatus officio,non poteſt amplius aſſumi ad officiũ. ¶ Et † de notario ſeu tabellione qui eſt falſarius, an poſſit adhuc conficere inſtrumenta:Dic regulariter ꝙ non, vt hîc antè dictum eſt, ſed fallit in vij.vel viij.caſibus, de quibus per Fel.amplè poſt alios in c.fraternitatis.de hære.quos hîc non repeto.Et hic caſus,ſeu aliqui illorum poſſent hîc ad iſtud officiũ adaptari, ſed quia hic §. eſt ſatis onerat⁹, non inſiſto. ¶ Vide Boërium in conſue.Bitu,tit. de iuriſ. om.iud.§.vj.gl.j.quaſi in fine.vbi ponit varia nomina
48 huius officij. Et dicit idẽ Boër. † ꝙ notarius recuſans recipere inſtrumẽta, ſi eſt rogatus de hoc, debet priuari huiuſmodi officio,& debet ſeruare conſueta formularia. ¶ Et aduerte ꝙ ſicut notarius tenet recipere inſtrumẽtũ qñ eſt rogatus,ita hoſpes hoſpitẽ, & meretrix virũ,vt tenet Matt.de affl.in conſtit.regni Sicil. quę incip.omnes noſtri.in iij.nota.dixi alibi.† ¶ Et qñ requirũtur duo notarij,ſi vnus tm̃ recepit, aut ſignauit,an valet tale inſtrumentũ,vide ibidem pulchrã gl. & Guid.papæ quæſtione ſua cxxij. vbi dicit ꝙ inſtrumentum receptum per duos notarios,nõ poteſt vnus illorum groſſare. ¶ Licet in hoc teneat contrarium G. Benedicti in ſua repetit.c.Rayn.in verbo,mortuo itaque teſtatore.j.nume.ccccvj.de teſtamẽtis.per multa fundamenta,dixi alibi.non repeto.†

ET facit † etiã ad hanc materiã,ꝙ cardinalis ſemel depoſitus nõ põt amplius effici cardinalis, vt dicit Hoſti.in ſumma de pœni.& remiſ.§.cui cõfitendũ. verſi.cui Cardinalis.quẽ alle.Præpoſitus,in c.præter. xxxj.diſtin.in prin.Vidimus tñ his diebus cõtrarium obſeruatũ in curia Romana,cõtra quoſdã cardinales à cardinalatu remotos,&iterũ ad officiũ cardinalatus reſtitutos,licet etiã deliquiſsẽt cõtra ſedẽ apoſtolicã, & ſchiſmatici reputati fuiſſent per ſedem apoſtolicã. Et facit etiã quod not.Bar.in §.omnibus. in authẽ. de ſan. epi. vbi colligit ex illo tex. ꝙ epꝰ ſemel remotus & expulſus ab epiſcopatu,nõ poteſt ad ipſum redire. Sed aduertendum eſt ad ea quæ dicit Felin.in d.c.fraternitatis.ꝙ iſtud eſt intelligendũ in prædictis, qñ qs eſt priuatus per ſentẽtiam iudicis.Et ita tenet Bart.in l.ſi aliquid.C.de ſucepto.præpo.& arca.lib.x.& facit, quia ex quo eſt ſentẽtia lata per iudicem, non poteſt amplius reuocari. l. quod iuſſit vetuítve prætor. & l. iudex.poſteaquã.ff.de re iudic.†Nã ex quo qs in officio malè adminiſtrat,& eſt illo priuatus, nõ põt amplius ad illud redire.Notat per glo.& doct.in l.ſi quis ex argẽtariis.§.j.ff.de eden.Et ibi do.meus Iaſ.in §.co gentur.in fi.dicit hoc eſſe verum quãdo eſt priuatus ꝓ ſentẽtiam.per tex.in l.ſi quis decurio. in verſ. ſed non ſtatim.& ibi Bal.C. de falſis.

49 *Cardinalis d. poſitus non reſtituitur.*

Idem de epiſcopo.

50 *Officio priuatus non poteſt reſtitui.*

ADDITIO. Quod qũo & in quibus caſibus fiat, etiã pendente adminiſtratione,vide Matt.de afflict.in cõſtitut.regni Siciliæ,quæ incipit, ſtatuimus. in xiiij. not.& in xvj.ponit qua pœna ſit puniendus iudex negligens adminiſtrare iuſtitiam.dixi alibi. †

ET prædicta etiam intellige, quãdo quis eſt priuatus officio propter delictũ commiſſum in officio. Sed pone ꝙ fuerit cõdemnatus de delicto non tãgente eius officiũ,ex quo eſt infamis:an per hoc repellat ab adminiſtratione & exercitio tabellionatus,ſeu notariatus & huius officij? Quãtum ad officiũ tabellionatus,dic,ꝙ ſi eſt notarius creatus à principe,ex quo habet dignitatem:tunc etiam nõ poteſt exercere eius officium,quia infamis:vel etiam ſi habeat officiũ annexum,vt eſt notarius ad banchum.Ita dicit Bar. in l. iij.ff.ad legem Iul.repetũ.& Io.de Ana.& Fel.in c.fraternitatis.de hære.ſi verò non habeat officiũ,ſed tantum ſit munus,vt l.fi.in prin.C.qui milit.non poſ.lib. xij.† cùm infames non repellãtur à muneribus.l. neque infames.C.de decu.lib.x.Et dicit ibi Bart. ꝙ non poteſt exercere plura officia,imò in ſpecie dicit,quòd poteſt eſſe curialis,i.nuntius curię.d.l.nec infames.& l.j.C.de infa.li.xj. ¶ Sed credo ꝙ in nũtiis publicis qui à principe deputantur,& creantur, cũ videantur habere dignitatem, arg.eorũ quæ dicuntur de tabellione creato à principe,quòd non poſſunt eorum officia exercere:nec etiam iſti meſſarij & foreſtarij,cùm vice teſtium fungantur:vt ſuprà dictum eſt. Et ſatis videᵗ ſentire Barto.in d. l.iij.ff.ad l.Iul. repetunda. ¶ Adde,

Limitatio prædictorum.

51 *Infames non repelluntur a muneribus.*

BIU Cujas

† an quãdo officialis est tantum accusatus de crimine seu delicto commisso, interim debeat suspẽdi? Luc. de Penna in l. iudices. C. de dignita. lib. xij. dicit, q̃ aliqui tenuerunt q̃ nõ, ne prouincia sit sine rectore: cõcludit tamẽ contrarium in delictis commissis in officio concernẽte administrationẽ officij: secùs in aliis delictis. Ita etiam refert Paris de puteo, in trac. de syndicatu, in versi. accusatus in officio. fol. xvij.

53 *Ex bono nomine præsumitur quis bonus.*

HAbentes etiã malũ nomẽ nõ debẽt eligi: & debet cõsiderare eligẽs tales, vt habeãt bonũ nomẽ † ex bono eñ noĩe præsumit̃ q̃s esse bonus. doc. in rub. ff. sol. mat. & pulchrũ est hñe nomen bonũ. l. facta. §. si in dãda. ff. ad Treb. & facit l. sed sciendũ. cũ gl. ibi. ff. eo. ad Treb. & do. Car. in cle. exiui. vers. cæterũ. de verb. sig. dicit, q̃ nominis boni cura est habẽda, quia habere bonũ nomẽ, inducit bonã p̃sumptionẽ. l. fi. §. pen. ff. ad mu nic. vbi gl. licet Bar. videat ibi tenere contrariũ. dicit tñ idẽ Bar. in l. ex libero. ff. de q̃st. † q̃ in tortura inspiciẽda est bona fama, & vita honestior, cũ honestiores nõ torqueant̃: saltẽ tã crudeliter vt viles. Et ideo cũ bonũ nomẽ faciat p̃sumere bonã vitã, bonũ est hñe bonũ nomen. Et dicit Io. An. in c. cũ sc̃dm. de p̃bẽ. vxorẽ suã solitã dicere, bonũ nomẽ esse emẽdũ bono pretio. ¶ Aduerte, † q̃ nomen est per q̃d aliquid significat̃. inst. de leg. §. si q̃s in noĩe & recognoscit̃. C. de inge. & manu. l. ad recognoscẽdos. & vt loquentis intẽtio demõstret̃. Et aduerte, q̃ tãto p̃fectius quisq; alios excellere debet operib⁹, quãtò excellẽtius nomẽ sortitus. ad Heb. c. j. vide Luc. de Pẽña in l. diffinimus. C. de agric. & cẽs. lib. xj. vbi plura de noĩe. ¶ Et de bono, & malo noĩe vide G. Benedicti in sua repet. c. Ray. in verb. Raynutius de Clera. nu. lj. lij. liij. liiij. lv. de testa. vbi satis amplè. ¶ Ab antiq̃s eñ cõstitutũ est, vt ex noĩe significet̃ res, vt in auth. de defen. ciuitã. ĩ prin. & dicit Bal. ĩ c. itẽ cũ q̃s. de restit. spoliato. q̃ ex nominibus possessiuis p̃sumit̃ proprietas, q̃m nomina reb. imponunt̃, vt reddatur res certa. l. j. C. vt nemo priuatus. ideo dicebat And. de Ysernia ĩ c. j. episcopum vel abbatẽ, q̃ denominatio & titulus idẽ sunt. Et aduerte ad tex. singularẽ à nemine vsq; nũc ponderatũ, quòd identitas cognominis inducit p̃sumptionem agnationis, vt facit tex. in l. cũ precum. C. de liberali causa.

55 *Nomen quid.*

Proprietas ex nominibus possessiuis præsumpta.

ADDITIO. Et de his vide plura q̃ allegat Matt. de affl. in cõstit. magnæ curiæ nostræ, in j. notabili. Et dicit idẽ Mat. in cõstit. quę incip. inconsutilem. in gl. j. q̃ sublato nomine tollit̃ & effectus. dicit tñ, q̃ non sufficit q̃ q̃s habeat nomẽ habitu, nisi habeat & actu. †

EX quibus dico, q̃ habentes mala nomina, vt sunt multi qui vocant̃ *le mauuais*, vt ille quẽ vidi accusatũ de pluribus delictis, Verdelet, q̃ etiã fuit condẽnatus ad mortẽ Parisiis, & sic de aliis, nõ debẽt ad talia officia eligi. ¶ † Nec vitiosi & scelerati ad talia officia, & quæcunq; alia eligi debẽt. q̃m si vita bona defuerit, fide carebũt, & cum scelerato homine non potest iustitia habere cõmercium. dicit tex. in c. forus. in fi. de verb. signifi. Et dicit tex. in c. non potest. ij. q̃st. vij. q̃ non creditur iuramẽto talium non habẽtium bonam vitam. vt dicit gl. in d. c. forus.

Verdelet.

56 *Scelerati ab officiis arcẽdi.*

57 *Ebriosi.*

NOn debent † etiã eligi ebriosi ad ista officia, cùm tales dici possint delirãtes & insani, vt inquit Seneca ad Lucil. † q̃ volũtaria ĩsania est ebrietas: & ideo dicit, Quis aũt iure dixerit insanientẽ, aut furiosũ, siue dementẽ, etiã cui fortuna malũ dederit officiorum capacẽ esse? Qua de causa dicit Arist. iij. Proble. q̃ qui se inebriauerũt, delirãt. & hñ dist. xxxv. Luxuriosa res est vinũ, & cõtumeliosa ebrietas. & Prou. xx. Tumultuosa res est ebrietas, nec p̃missio ebrij tenet. gl. in c. vnusquisq; in verb. q̃d ebrius. xxij. q. iiij. & multa de ebrio & ebrietate ponit An. Barb. ĩ l. j. in viij. col. ff. de ver. ob. & ponunt̃ in dist. xxxv. vsq; ad xliij. & p Dñicũna. Mirabel. in suo reptorio, ĩ verbo, ebrietas. ¶ Plura etiã de ebrietate ponit Io. San. in cõsuet. Turonen. tit. *De droict de faultraige, & peiage.* art. vlt. ¶ Ex quibus oĩbus iũctis & cõsideratis, dicerem tales ebriosos ad hmõi officia nõ admittendos, & admissos repellẽdos.

58 *Ebrietas.*

EXpeditus de tribus primis, pro cõplemeto istius gl. & sc̃dm supraposita in principio, quęro, q̃d & quale sit istorũ officiũ? † & dic q̃ messariorũ siue forestariorũ officiũ, est custodire prata, vineas, ligna, & alia q̃ p̃nt dãnificari: & iste actus custodiẽdi ne damna dent̃, denotat dñium iurisdictionis & superioritatis: & tenent̃ dñi terrarũ, & castrorũ custodes deputare, ne dãna dent̃, aut fiãt aliquo tpe, vt tenet Ang. in l. ne q̃d. in prin. ff. de incẽ. ruina & naufra. allegat tex. in l. j. C. de loco & iti. custo. lib. xij. & cũ refert & seq̃t Alex. in cõs. suo lxxxviij. in vij. col. ibi, p̃tereà ille actus custodiẽdi. in v. vol. & possunt hos solũ creare qui habẽt merũ & mixtũ imperiũ, & nõ hi q̃ tantũ habẽt infimã iurisdictionẽ, qa hoc facere est de mero aut misto imperio. l. j. §. quies. & ibi doc. ff. de off. præfe. vrb. p Bar. in l. diuus, *la seconde*. ff. de custo. & exhi. reo. cũ eorum officiũ sit referre in nemoribꝰ & saltibus abutẽtes, ad trahendũ eos ad emẽdas, vt dixi. & sic ad bãna, & etiã pignorare, quę pignoratio est de misto imperio. l. nominatorum. C. de pig. Facit l. ij. C. de paceis publ. lib. xj. & dixi s̃. ĩ rub. huius tit. ¶ Vñ etiã, † q̃ posset dici, q̃ q̃libet priuatus põt hñe forestariũ in sua foresta & nemore, & messariũ in suo blado & vinea, & per consequẽs bãnizare, id est, defendere ad mulctę indictionẽ cõtrà faciẽtibus: & pignorare, hoc est, animalia in suo ligno & nemore, vel blado, aut vinea capere: & hoc p l. si ita legatus. §. dñs proprietatis. ff. de vsu & habitu. l. cum quæreretur. §. prædiis. ff. de lega. iij. l. instrumẽta. in fine. & ibi gl. & l. quæsitũ. §. saltuariũ. ff. de fundo instructo. ¶ Credo q̃ quilibet priuatus põt constituere saltuariũ, seu messarium aut forestariũ in suo, qui custodiet fructus, sed q̃ per illum consequi possit emendã, aut dãnũ, aut capere animalia sua p̃pria authoritate, & ducere ad eius domũ, vt cõsequat̃ dãnũ & emendã, nõ põt: sed debet authoritate dñi habẽtis iustitiã, de qua hîc antè est dictũ, & p talẽ cõmissum & deputatũ ad istud officiũ exercendũ: & ista sunt quãtùm ad officia istorũ messariorum & forestariorum.

59 *Messariorũ officium quale.*

SEd quid † quò ad officia nũtiorũ publicorũ, quale sit officiũ eorũ, & quid eorũ officio incũbat: dic q̃ officiũ eorum est iudicũ, seu iustitię mandata exequi, & executa referre. Iustitię aũtẽ mandata sunt diuersa & varia, potissimũ tñ quod incũbat nuntiis expediendum, est citatiões facere, & illas referre. l. magis puto. §. illud. ff. de rebus eorũ. & no. in c. cum parati. de appel. quæ quidẽ citatio nõ fiet absq; commissione iudicis, debet eñ ad actũ quẽlibet faciendũ habere cõmissionem à iudice. tex. est & ibi Bar. in l. neminem. C. de exhi. reis. vt voluit do. Anto. in c. j. de iud. no. ex tex. in ver. si verò, ibi, sine iudiciali p̃cepto. in auth. de quęst. vbi dicit Bart. † q̃ baiulus non potest citare aliquem ad iudicium sine iudicis præcepto. & istud idẽ tenet Io. fa. in §. fi. inst. de pœn. teme. liti. vbi ẽt dicit, q̃ multũ in hoc est attẽdenda cõsuetudo: † & nõ sufficit vna cõmissio gñalis facta nuntio ad citandũ gñaliter, sed oportet hñe pro omnibus & singulis, pro quibus exequit̃, singulas cõmissiones. ita dicit Bar. in l. neminẽ. C. de requirẽ. reis, cõtra Inn. in c. q̃m cõtra falsam. de proba. ¶ Ita etiã tenet Lu. Ro. in cõs. suo ccccxcviij. in vlt.

61 *Nuntiorum publicorum officium quale.*

62

63 *Cõmissio generalis non sufficit.*

in vlt.col.allegat Bar.in l.j.C.de iure dotium.

ADDITIO. De hac materia quo nuntij debẽt habere cõmiſſionẽ,vide Matt.de affl.in conſti. regni Siciliæ,quæ incipit,in ciuilib.in ij.notabili. Et vtrũ debeat cõtinere cãm,vide eundẽ in cõſtit.quæ incipit,ſi quẽ noſtrorũ,in v.notabili. ¶Et licet his diebus præteritis ſolitũ eſſet dare nũtiis mãdata gñalia de debitis, quæ erãt generalia ad oĩa debita & guardias generales, tñ iſtud fuit inhibitũ in tota Gallia & Frãcia p ordinationes regias factas anno dñi M.ccccxiij.in meſe Iulij, in ciuitate Lugduni,in ordinatiõe nq.lx. ¶ Et facit etiã p illa ordinatione qd dicit Ang.& poſt eum do.meus Iaſ.in l.fi.in ij.col.C.de edi. diui Adria. toll. q nõ eſt dãda licẽtia generalis p iudices alicui de faciẽdo capi quoſcunq; debitores, qd tñ faciebãt p illa mãdata,& ſic malè.& dicit Ang.in d.l.neminẽ, q Iaco.But.voluit q illa lex tm habeat locũ ĩ citatiõe reali & pſonali,& nõ in citatione ciuilis cauſæ:in qua,vt dicit,aduocati dicũt q ſemp præſumit mãdatũ, ſi appareat de citatiõe,dũ tñ nuntius ſit publicus & iuratus, dicit tamẽ cautius eſſe,q cõſtet de cõmiſſiõe. & iſtud tenet Sali.in l.cũ clericis,p illũ tex.C.de epiſ.& cle. q vr ſeq. Bar.pro fundamẽto ſuo,alle. d. l. cũ clericis. & p illũ tex.& vide etiã quę dicit idẽ Ang.in l.conſentaneũ.C.quo & quãdo iudex.q ſemp vr tenere prędictã ſuã opinionẽ,& præſumit cõmiſſio iudicis in ciuilib. quibuſdã concurren.vt dicit Aret. in c.j.de iudi.in ij. no.ſ.ex facto iudicis præcedentis,ex ſcriptura notarij ſcribẽtis citationẽ,& relationẽ nũtij.ſcdm Io.And.in tit.de teſte,§.ſequit.aliàs,ſed pone. & declarat & ſeqt do.Anto.de Butr.in c.fraternitatis. in fine. ſuper vlti. gl.de teſtib.dicit tamen † q in dubio non preſumitur commiſſio iudicis.& dicit de hoc eſſe textum, quem Baldus ad hoc notat in l.his ſolis.C.de reuocã.dona. ibi,principium iuſſu iudicis datur.

64 Iudicis cõmiſsio nõ præſumitur.

65 Cõmiſsio datur ad poſtulationẽ partis.

ET aduerte q, vt dicit Aret. in c.j. † debet dari ad poſtulationẽ & requiſitionẽ partis.d.c.j.de iud.c. licet de accuſa.l.ad peremptorium.ff.de iudi.ita Bart. in l.ſi finita.§.Iulianus.ff.de dãno infecto.& in l.conſentaneũ.& in auth.q ſemel.C.quo & qñ iudex. dicit tñ.Feli.ibi.ſ.c.j.de iudiciis.q ſi ex actis cõſtet de citatione,quod preſumit facta ad inſtantiã partis,de quo articulo vide etiã ibidẽ eundẽ do.Aret.& poſt eũ Fel. & dicit ibi Feli.q in tribus caſibus valet citatio facta, etiã nõ petente parte,videlicet qñ pars cõparet, & nõ opponit,qñ iudex videt iuſtitiã perire, vel quãdo cõcernit bonũ publicũ.& dicit do.meus Iaſ.in l. properandũ.in §.& ſi quidẽ.in ij.col.C.de iudic.q ſnĩa lata, etiã parte non petẽte,in quatuor caſibus eſt valida,vide tñ eundẽ do.meũ Iaſ.in l.vniuerſa. C. de precibus impe.offerẽ.& in l.de pupillo.§.q opus nouũ.in j.col. ff.de no.ope.nunt.& in l.iuriſgentium.in ij.col. ff. de pact.& in l.admonendi.in v.col.ff. de iureiur. vbi per multa cõprobat do.meus Iaſ.† q iudex nõ debet alicui impartiri eius officiũ,niſi petat à parte, etiã ſi debeat ipſo iure. quę omnia p cedũt in his quę reſpiciũt vtilitatem priuatam,ſecus autẽ in his quæ reſpiciunt vtilitatem publicam:quia iudex debet apponere etiã parte non petente. ita dicit idem do.meus in l.ita demum,in fi.C.de procura.& vide Bar.in l.iiij.§.hoc autem.ff.de dam.infe.vbi ſunt multi caſus in quibus iudex interponit decretum ſuum, etiam nõ requiſitus.

66 Iudex quibus officium ſuum impartitur.

ADuerte qm Iacobin⁹ de S.Geor. ſingularis & excellẽs doctor ĩ practica dicit in l.j.col.ij.ff. de iur. om.iud.q ſunt multi caſus, in quib.iudex poteſt impartiri officiũ ſuum,etiam nõ requiſitus,& ibi ponit octo,quos vide. Adde aliũ per eundẽ in l. ſi oẽs. C. ſi minor ab hęreditate ſe abſtinuerit.ſ. in dãdo curatorẽ bonis. ¶ Adde etiã aliũ.ſ.qd põt expellere actorẽ,qñ ſcit ei nullã actionem cõpetere:p eundẽ in l.lecta. nu. xiij.ff. ſi cer. pet. Et poteſt ex officio expellere actorẽ agentẽ ſine actione.Idẽ in l.vbi pactũ.nu.xj. & xij. C. de trãſac.& ibi etiã poteſt repellere libellũ ineptũ. & in l.ſi vnus.§.pactus ne peteret,nu.xxxij.ff.de pact.Et ſi non faciat,tenet parti ad intereſſe.Iacobinus in d. l. vbi pactum.& de prædictis do.meus Iaſon in d. l. vbi pactum,col.iiij.C.de tranſactio.& in l.generaliter. in ij.notabili.ff.de verb.obl.Etiã ſi notorie eidẽ non cõſtet ex libello,ſed aliũdè,puta ex actis,vt tenet Panor. in c.ſi clericus.col.j.de foro competenti.

ADDITIO. Poteſt etiã iudex reiicere ſubterfugia reorũ,& ſic exceptiões malitioſas,friuolas,nõ releuãtes,iuri cõtrarias,& calũnioſas,vt tenet Mat.de affl.in cõſti.regni Siciliæ,quæ incip.lras,in fin. † ¶ Sic ergo, vt dictũ eſt,commiſſio iudicis de citãdo debet fieri ad inſtãtiã partis,quæ nõ præſumit,vt tenẽt docto.in locis hîc antè alle. ¶ †Sed quo debeat p bari iſta cõmiſſio iudicis,an ſufficiat q iudex referat ſe verbo cõmiſiſſe?dic q non,imò debet de ea apparere in ſcriptis,p tex.vbi Io.And. & alij in c.qm contra falſam.de p ba. ¶†Et nũtiis exequẽtibus ſine hac cõmiſſione nõ creditur,niſi in aliquibus caſibus,quos refert Bal.in l. ſi quãdo.C.de teſtibus. videlicet vbi non exigitur magna cauſæ cognitio,& vbi ſtylus habet contrarium.

67 Cõmiſsio quomodo probetur.

68 Nuntiis non creditur abſque cõmiſsione.

ADDITIO. Vide Matt.de affl. in cõſti. regni Siciliæ,quæ incipit, creditorũ.ĩ vj.nota.vbi dicit,q cõmiſſio poteſt fieri verbo,niſi in tribus caſibus ibi poſitis. †¶Et tertiò vbi reperit delinquẽtẽ in flagrãti delicto: vt dicit Barto.in d.l.neminẽ.C.de exhib.reis.plura ad hoc allegãs:& faciũt q dicit Panor.in c.cũ nõ ab hoie. ij.col.de iud.vbi dicit,† q laicus poteſt capere clericũ repertum in flagranti crimine,& ipſum ducere ad iudicem eccleſiaſticum, etiam ſine cõmiſſione iudicis.

69

ADDITIO. Vide Matt.de affl.in conſtit. regni Siciliæ,quæ inci.iuſtitiarij.in iij.not.†¶ Sed vtrum talis commiſſio debeat fieri cũ cauſæ cognitione,& iudice ſedente pro tribunali.Bal.in l.in minorũ.C.in quibus cauſis in integrum reſtitutio nõ eſt neceſſaria.vr tenere q ſic,& facit pro opinione Bal.† qa citatio eſt actus iudicialis, imò ſententia interlocutoria:cum oẽ præceptũ iudicis ſit ſentẽtia interlocutoria,maximè cum præcipit iudex,aut præcipere facit per nuntiũ, q pars veniat ad eum,vt dicit gl.in l.cũ clericis. C. de epiſ. & cler.& ibi Bar.& Sali.& idem Sali.in l.iubemus p illũ tex. C.de aduo.diuer.iu.domi.meus Iaſ.in l.fin. C. de procur.& in l.more.in x.col.ibi,ij.mouetur Barba. ff. de iuriſ.om.iu.Pan. in rub. vt lite non cõteſta. Barba, in rub.de fide inſtr.in xviij.col. † Sed ſententia debet proferri ſedendo:vt dicit tex.in §.ſedebunt iudices,in authẽ.de iud.& no.plenè in c.fin.de re iud. in vj.& ibi glo.ſed tu dic, q ex quo eſt interlocutoria de citando, q poteſt fieri parte abſente: vt dicit Bar.in l. ſed & interpellat.§.j.ff.de arbi.imò dicit idẽ Bart.in cõſ.clxvj. inci.Calamanus.† q arbiter poteſt ferre ſententiam, etiam partibus abſentibus.ſed contra Bart. conſuluit Alex.in conſ.ſuo cxxx.in j.vol.& Anc.in conſi. cclxx. incip.pro decla.j.dubij.verſ.reſtat ergo.licet idẽ Anc. ſibi cõtrarius tenuit cum Bar.in conſ. ſuo ccclxxxiiij. in prin.incip.Primò & ante omnia. ſed vt dictũ eſt, ſi fiat,aut fieri poſſit abſente parte interlocutoria de citãdo,ergo ſine magna cauſæ cognitiõe: † & fortè qa quæ cauſæ cognitionẽ deſiderãt, præſentiã partis requirũt.l.ne quicquã. §.vbi decretum. ſecũdum vnam lect.ff.de offi.procõ.& ſic põt etiã fieri in domo:vt di-

70

71 Citatio eſt actus iudicialis.

72 Sententia debet ferri ſedendo.

73

74 Cauſæ cognitio præſentiã partis requirit.

BIU Cujas

cit Rota deci.lix. dummodo fiat in territorio.

ADDITIO. Extra aũt territoriũ qũo fieri possit, ponit Mat.de affl.in const.regni Sici.quę incip.captiuorũ,in vij.not.in cõsti.in ciuilibus,& in cõsti.edictorũ.
75 in iiij.no.& in vlt. vbi plura in materia.¶ †Licet autẽ, vt vidim⁹,in hac patria soleãt greffarij seu tabellionarij nostri dare & cõcedere mãdata ad citandũ, & exequendũ, etiã sine p̃cepto iudicis,saltẽ spetiali in quolibet mãdato,sed ex gñali prẽcepto eis facto,tñ in Italia solẽt iudices cõcedere& signare suis signis manualib⁹,vt pluries feci me assidẽte capitaneo iustitiæ Mediolani:qa ẽt sola simplicia mãdata ad citandũ signabã,nec ausi essẽt greffarij dictæ iustitię signare.& hoc est vt cognoscaᷓ de iussu & cõmissione iudicis,quæ ꝑ eius signaturã ꝓbaᷓ,q̃ subscriptio ꝓbat,& tãtã fidem facit,quãtũ ꝓpria scriptura vel inscriptio:vt dicit Bar. in l.si cui.in prin.ff.de accus.do.meus Ias.in auth.si qs in aliquo.in ij.col.C.de edẽ.& in l.cũ antiqtas, in iij. col.C.de test.Fel.in c.qm̃ cõtra.in xxiij.co.de ꝓba. & in c.cũ inter.de re iu. Propterea multũ dñt aduertere subscribẽtes ad ea quę subscribũt,cũ talis subscriptio multũ operetᷓ cõtra eos.tex.gl.& doc.in l.Caius seius. ff.de pig.ac.Alex.in cõs.cxxix.in iij.col.in j.vol.& isto mõ ibi ꝓbaᷓ cõmissio. in qbusdã aliis locis ꝓbatur ꝑ lr̃as sigillatas sigillo priuato iudicis,vt dicit Bar.in extraua.ad reprimẽdũ.in verb.ꝑ lr̃as & hoc casu tales literæ bñ ꝓbãt,c.post cessionẽ.de ꝓbatio.ꝑ Bal.& Sali. ĩ l.si qua ꝑ calũniã.C.de epis.& cle.licet Rota ĩ xxiiij. decis.in antiqs,videaᷓ tenere cõtrariũ.sed quicqd sit,
Practica. quò ad nos videmus ꝙ in practica nr̃a cõmissio nũtij ꝓbatur nisi ꝑ scripturã,nõ qdẽ iudi.priuatã,sed à publica persona,quã greffariũ dicimus,scriptã & sigillatam sigillo,nõ etiã iudici, sed ordinato à principe ad causas,& hoc est scdm̃ formã traditam,in c.qm̃ cõtra falsam.de probationibus.ad ꝓbandũ acta iudicialia.

76 Cõmissio an possit probari per testes ẽdoneos. Sed † quia ibidẽ dr̃,ꝙ acta iudicialia etiã per testes ꝓbari possunt,an hęc cõmissio possit ꝓbari per testes?credo ꝙ vno casu possit ꝓbari per testes in practica nr̃a: vt puta,si nũtius cui facta fuit cõmissio, virtute cuius citauit aliquẽ,illã casu amisit,an actus per eũ factus sit illusorius? posset sustineri ꝙ ꝓbaᷓ cõmissio per testes,q̃ eã viderũt,per not.ĩ d.c.qm̃ cõtra falsam. aliàs nõ,qa requiritᷓ scriptura ĩ cõmissiõe, vt dicit do. meus Ias.in l.cũ ꝓponas,*la premiere*.C.de pact.dicam
77 latiùs.ℑ.in §.seq.¶Sed iuxta p̃dicta quęritᷓ, † an valeat fides facta de mãdato & cõmissiõe per greffariũ seu libellariũ,vt quotidie faciũt,cũ qs petit mãdatiũ à greffariis,faciũt greffarij mandatũ bonũ,ac si in manibus executoris esset iã positũ,eidẽ executori fidẽ faciẽdo: an executio facta hoc mõ valeat,& possit hoc mõ cõmissio iudicis ꝓbari per relationẽ greffarij? Istud vidi multoties in curiis obseruari,maximè secularibus:& qa,vt vidim⁹,hi greffarijex vsu & cõsuetudine seu stylo solẽt dare seu concedere talia mãdata, si faciãt fidẽ executori de mãdato,potest dici,ꝙ nũtius habuit cõmissionem,ac si verè mãdatũ habuisset,arg.eorũ quæ notantur in §.vẽditæ.insti.de emp.& vendi.sed bonũ esset,ꝙ eisdẽ per iudicẽ inhiberetur,ne de cætero fieret talis fides,qa est periculosa. ¶ Quid autẽ si nũtius dicat, & referat citasse aliquẽ secũdum suã cõmissionem,an per hoc ꝓbetur cõmissio præsumptiuè?Imo. in c.cũ parati.de app.tenet,ꝙ non, nisi cõsuetudo vel stylus habeat in contrarium,quia tũc illi standum est.

78 Quæstio. Sed iuxta † prędicta, ꝑsequendo materiã nuntiorũ quęro,mandatur alicui ꝙ exequatur aliquod mãdatum de citãdo,aut aliàs alterius generis,citatus aut quilibet alius,contra quẽ executioni demãdatur tale mãdatũ,dicit,tu nõ es ille qui habes potestatẽ me citãdi,vel dicat mandatũ dirigi seruiẽti regio,tu non es talis,ego nõ teneor cõparere,nisi facias mihi apparere ꝙ sis talis, quid fiẽdũ?dico ꝙ ex quo ille portat lr̃as cõmissionis,& mandatũ, qd̃ vult exequi,ꝙ præsumitᷓ ꝙ sit ille de quo loquitᷓ cõmissio:ex quo eᷓ qs habet munimenta causæ,præsumitᷓ esse ꝓcurator.Ias. in l.j. C.de ꝓcura.in fi.Fel.in c.cãm quæ.in xij.col.de rescr. Sed aduerte, quia cũ nũtij vnius ꝓuinciæ exequũtur in sua ꝓuincia in qua sunt deputati & cõmissi, qa est satis notorium ꝙ sint tales, nõ solet eis opponi ꝙ nõ sint seruiẽtes regij,nec tenẽtur docere de eorũ potestate,sed si exeãt prouinciã eorũ, tenentur habere literas institutionis officij,& ita solent facere.& si non habeant tales literas,solent per officiarios regios detineri in carcere,cùm dicãtur abuti,ex quo non docent de eorum potestate.¶In Italia solent apponi hæc verba in mãdatis,de cuius relatione stabimus tali portatori præsentium.& hoc casu eidẽ adhibetur fides,per not.per Bart.in l.Lucius.ff.de fideius.& Salic.in d.l.si qua per calumniam.C.de epis.& cler.

ADuerte† etiã, ꝙ si nũtius habuerit in mãdato citãdi aliquẽ,& pendẽte citatione iudex moriaᷓ,ꝙ tñ nũtius põt citare sine alio mãdato successoris,&valet citatio.Ita dicit Bar.in l.vẽditor.§.iudices.ff.de iudi. & in fi. illius.§. Bar.dicit,† ꝙ si iudex dedit in mãdatis nũtio ad faciendũ quãdã executionẽ,& antequã exequaᷓ,moritur iudex qui mãdauit,ꝙ valet executio post mortem eius facta.alleg. & se remittit ad notata per eundem in l.fi.ff.de acqui.poss.vbi hoc tenet alle. not.in c.si super gr̃a.de offi.deleg.in vj.& not.ꝑ eundẽ Bar.in l.ij.§.sed & si quis.ff.de donat.Faciũt nota.per Ioã.Fab. in §.itẽ si adhuc.insti.mãda.Ita etiã tenet do. meus Ias.in l.more.in xij.col.ff.de iurisd.om.iud.& Fel. in c.ecclesia.S.Mariæ.in xiij.col.de cõsti. ¶ †Esset succ-
81 Annotationum officium mortuo committentis expirat. essiuè videndũ,an nũtij deputati ab habente potestatem deputãdi (vt hodie est Rex, tẽporibus verò præteritis solebãt deputare Balliui nũtios) mortuo deputãte & cõmittente,possint exercere eorũ officia,etiã si non fuerint cõfirmati à successore : & sic an eorũ officium finiatur morte cõmittentis seu deputãtis? ¶ Ista quæstio põt esse generalis ad officia,quæcũq; sint: an mortuo Rege seu alio constituẽte seu deputãte,vacet officiũ. Fit quædã distinctio inter officia ad beneplacitũ,& officia perpetua:quia,vt dicit Sali.in l.iubem⁹. C.de aduo.diuer.iu. officialis positus ad beneplacitũ reuocaᷓ morte instituentis,secùs in officiis perpetuis. Dicit tñ do.meus Ias. post Bar.in l.de pupilo.§.si quis ipsi prætori.ff.de no.ope.nũt.& in l.principalibus. in ij.col.ff.si cert.pet.Et Felin.in c.ex literis, in vj.col. de
82 Officia ad beneplacitũ dicuntur perpetua. consti.† ꝙ officialis ad beneplacitũ dr̃ perpetuus:sed credo hoc esse verum in officialibus principis, & hoc obseruatur in toto regno Franciæ,quia omnia officia sunt ad beneplacitum,& tamen sunt perpetua. Videmus tamẽ ꝙ mortuo Rege,requiritᷓ cõfirmatio à successore,sed fiũt tales confirmationes sine causę cognitione.Ioan.Fab. verò, qui fuit Gallus & cancellarius Franciæ, & magnus practicus, facit aliam distinctionem in §.item si adhuc.in ij.& iij.col.insti.mãda.vbi
83 dicit, † ꝙ officiales habentes iurisdictionem ordinariã,vt sunt Balliui,& Senescalli Regis,nõ reuocantur morte concedẽtis & instituẽtis. Ex quo etiã infert, ꝙ Balliui Baronum,& iudices, nõ reuocãtur morte dominorum.Faciũt quæ dicit do.meus Ias.in l.more. in iij.col.in v.not.ff.de iurisd.omn.iud. & Ioã.Fab.in d.§. quærit quid de delegato ad vniuersitatẽ causarũ. De inquisitoribus,de officiali episcopi,de eius vicario,&

quibusdam

BIU Cujas

quibuſdã aliis, vide eundẽ ibi. & in hac materia fac regulã, cũ ſex limitationib. per do. meũ Iaſ. in d.l. more. in ij. & iij. col. & etiã vide Fel. in c. relatũ. de off. deleg. vbi facit regulã de mãdato extraiudiciali cũ limitatio
84 nibus. ¶ †Et tenet nũtius recipere mãdata ad exequẽdũ q̃ eidẽ p partes præſententẽ, & illa executiõi demãdare, aliàs puniẽ. ar. eorũ quę dicunt de iudice, q̃ tenet iudicare. Bar. in l. final. §. iudicãdi. ff. de mune. & hono.

85 An quis cogatur eſſe iudex. ¶ †An quis cogat eſſe iudex? dic q̃ ſic, niſi rationabilẽ cãm alleget. Paris de Puteo in tra. de ſyndica. ĩ verbo, arbitriũ, verſ. poteſtas, fol. xxv. vbi etiã per plura dicit,
86 † q̃ iudex pót cogere iuriſperitos aduocatos ſuæ iuriſdictionis, & ſedis ad ſibi conſulendum, maximè in cauſis fiſci pro principe, etiam ſine ſalario. Et iſtud hodie apud nos per ordinationes regias obſeruatur.

ADDITIO. Vide etiã Matt. de affli. in cõſt. quę incipit, vt vniuerſis. in prin. ĩ gl. & dixi. ſ. in tit. *des droicts & appartenãces à gens mariez.* §. vij. in gl. *ſi ce n'eſt du cõſentemẽt.* ¶ †In cauſa tamẽ qua fuit quis aduocatus, nõ
87 poteſt cogi eſſe iudex. Boërius in cõſuetudinibus ſeptenæ Bituricẽ. in tit. de iuriſ. om. iud. §. vij. per tex. in l. prætor. ff. de iuriſ. om. iudi. & in l. fi. C. de offi. aſſeſſo.

ET de tabellione qui cogitur facere inſtrumẽta vt dicit ibi Bart. alleg. in arg. l. ij. §. viatorum. ff. nau. caup. ſtab. & l. ſancimus, *la premiere.* C. de aduo. di. iud.
88 vbi dicũt Ang. & Sali. † q̃ aduocatus cogit aduocare pro partibus à quibus petitur, aliàs punitur ſi renuat. alleg. l. prouidendum. C. de poſtu. quæ bene facit.

ADDITIO. Aduerte q̃ aduocatus pót exercere in patria ſua officiũ aduocatiõis, & nõ tenet ire ad cuſtodiã ciuitatis. Mat. de affl. in cõſti. regni Siciliæ q̃ incip. iuſtitiarios. in j. no. qđ intelligit dũmodo habeat officiũ aduocãdi. † ¶Sic ergo nũtius tenet mãdata recipere, & recepta executioni demãdare. ¶Quod etiã intelligat ſine dubio, qñ iã incœpit in aliqua cã, qa ſemper cogit. Ita Bar. in l. j. in verſ. itẽ indirectè. ff. de offi. conſul. & in l. j. C. de ſportu. & facit in ar. qđ dicit Bar. in l. at ſi qs. ff. de religioſis & ſumpti. fune. dicit tñ Ang. in
Nota. d.l. j. C. de ſportu. q̃ iſtud non obſeruat. ¶Aduerte, qa aduocatus cogitur ſuſcipere patrociniũ, notarius cõficere inſtrumẽta: hoſpes, caupo, & tabernarius hoſpitem, ꝓcurator ſolitus exercere officiũ ꝓcurationis in palatio ꝓcurationẽ: meretrix quæ eſt in lupanari hominẽ. iſta omnia dicit & comprobat Philip. Decius in l. inuitus nemo. ff. de re. iur. quò ad vltimũ tñ de meretrice non credo verũ, quia poteſt ſemper pœnitere: & quia nõ eſt materia noſtra, ideo non aliter inſiſto.

ADDITIO. Sed tamen cur hoc q̃ nõ puniatur de iure ciuili violentia facta meretrici, vide Matth. de afflictis, in conſtitutione, omnes noſtri. in iij. notabili.

Citationis ſynonima. MVlta † ſunt noia q̃ idẽ importãt: vt eſt citatio, in ius vocatio, monitio, edictũ, denũtiatio, cõuentio, & aliud, qđ in vulgari nr̃o dicimus adiornamẽtũ. De quib. oĩbus p Io. Fa. in §. fi. inſti. de pœna teme. liti
89 Citatio an ſit de neceſſitate iudicij. gã. † vbi quęrit, an citatio ſit de neceſſitate iudicij. & multa ibi p eũ. & p doc. in c. qm̃ cõtra falſam. de ꝓba. in c. fi. de elec. in vj. Plura per do. meũ Iaſ. in l. j. ff. de in ius voc. vbi cõcludit q̃ eſt neceſſaria cõtra abſentem, ſed data præſentia partis in iudicio, non eſt neceſſaria alia cautio: vt ꝓbat ibi xj. rationibus: & limitat tribus limitationibus. Et vide aliqua per Fel. in c. cum oporteat. de accu. ¶Et eſt ita neceſſaria, q̃ ſi in ea vt vitium, nũquam proceſſus per cõtumaciã factus, eſt validus, vt dicit Bal. in authẽ. ſi oẽs. C. ſi ab hære. ſe abſtineat.

ADDITIO. Et ita tenet Mat. de affl. in conſti. cauſas alias, in iiij. not. & in conſti. ſi qui noſtrorũ, in vij. no. faciũt quæ dicit Hippo. de Marſi. in cõſ. lxxxj. nu. xlix. & l. o. in j. vol. † Et aduerte, qa Io. Fab. in l. & ſi nõ 90
cognitio, & ibi do. meꝰ Iaſ. C. ſi cõtra ius vel vti. publ. dicũt q̃ tales executores nullã habẽt iuriſdictionẽ. & dicit ibi Io. Fab. q̃ ita obſeruat curia Frãciæ. Vr̃ tñ q̃ ĩ executione caſus nouitatis, executores habẽt cognitionẽ cauſæ. ¶Vide de prædictis quæ dicit Boërius in conſuet. Bituricen. ti. de iuriſ. om. iud. §. xv. vbi dicit q̃ tales ſeruiẽtes poſſunt citare viua voce in via publica: ſed non pñt hoc facere apparitores in curia eccleſiaſtica in Frãcia. Et dicit ita fuiſſe per arreſtũ curiæ parlamẽti Pariſiẽſis cõtra plures epiſcopos pronũtiatũ.

ADuerte etiã q̃ epiſcopi in regno Frãciæ non habent territoriũ extra ſuas eccleſias & illarũ ſepta, ſecũdum Cy. & Bal. in l. epiſcopale. C. de epiſ. audi. ex quo nõ poſſunt exequi ſententias eorũ in temporalibus, nec facere inuẽtaria de bonis temporalibus clericorum, nec capere clericos, etiam non coniugatos, perſonaliter. vt dicit G. Benedicti in ſua repetitio. c. Raynut. in verbo, & vxorem nomine Adelaſiam. in ij. deciſ. nu. cxxxj. cxxxij. cxxxiij. extrà de teſta.

SEd quia ſuprà dictũ eſt q̃ officiũ iſtorum nuntiorũ eſt mãdata exequi, & potiſſimũ eſt citationes facere, videndũ eſt qũo hæ citationes debeant fieri. † Pro 91 Citatio duplex.
intelligentia cuius eſt aduertẽdum, q̃ duplex eſt citatio, quędã verbalis, quędã realis ſiue perſonalis. Verbalis eſt quę fit in cauſis ciuilib. & pecuniariis, in quibus nemo pſonaliter adeſſe cogitur. & quæ tantũ dat diei aſſignationẽ ad cõparendũ corã iudice. Aliqñ tñ in cauſis ciuilibus etiã quis citat realiter. vide de prędictis no. in l. iij. & fi. C. de ꝓcu. Realis verò ſiue pſonalis eſt quę fit per perſonę detẽtionem, captionẽ, aut arreſtationẽ. Notãtur hæc per Bar. in l. pleriq;, cum l. ſequ. ff. de in ius vocãdo. Et iſta realis regulariter fit in cauſis criminalibus, ad qđ debent aduertere nũtij, ne citent realiter, niſi habeãt mãdatum ad hoc. Aduertãt etiam ad locum, † quia talis citatio non poteſt fieri in 92
eccleſia, inuito citato. C. de his q̃ ad eccle. confugi. toto ti. & habet in c. decet, de immu. ecc. per Bal. & Sali. in l. nemo martyres. C. de ſac. ſanc. eccl. † nec etiã pót 93
fieri in domo propria talis citatio realis. Quod quomodo intelligatur, notãt docto. in d.l. pleriq;. ff. de in ius vocan. niſi tñ in cauſa criminali, in qua etiã poteſt fieri citatio realis. notãt doct. in d.l. plerique. vbi potes videre de pluribus quæſtionibus ad propoſitum, quæ eſſent extra materiã huius §. ideo eas omitto. Et ſic ex his cognoſcitur, † q̃ locus vbi quis citatur cõſi 94 Locus incitatione conſiderãdus.
derãdus eſt, valet tamẽ citatio facta ſine loco. Ita Feli. in c. cum M. Ferrarien. colum. iij. verſi. & hîc videmus. ibi, & ſi epiſcopo citauit. de conſtit. quod intellige verũ in ordinario, ſecus in delegato vel arbitro. Bar. in l. ſi vt proponis, *la ſeconde.* C. qũo & qñ iudex. & ibi Angel. in l. j. §. hæc ſtipulatio, in vij. col. ff. ſi cui plus quã per legem Falci. Et adde Car. in c. fi. de reſcrip. † & 95
quando quis citatur ad locum non tutum, vide doct. in cle. paſtoralis. §. Piſana. de re iud.

ADDITIO. Hîc eſt vnus caſus in quo citatus non tenet cõparere, dixi amplè in cõſ. qđ feci ꝓ rege Angliæ, qui fuit citatus vt cõpareret Romæ in cauſa matrimoniali, vbi amplè tractaui hãc materiã. & alios caſus ponit Mat. de affl. in cõſt. quæ inci. priuilegia. ¶Et an teneat mittere ꝓcuratorẽ vide Ang. in diſputatione ſua inci. Bononiẽ. in xiiij. & xv. col. & Fel. in c. cum te. in j. col. de offic. deleg. Bar. in l. idem. ff. pro ſoc.

ADDITIO. Intellige etiã de loco vbi quis citatur, quia extra territorium nõ poteſt citari, vt tenet Mat. de afflic. in conſtit. regni Siciliæ, quę incipit, in ciuilibus. niſi cũ commiſſione iudicis vbi citatur, & in cõ-

BIU Cujas

stitu. quæ incipit, edictorũ. ponit si sit facta extra territoriũ. in iiij. & xij. nota. ¶ † Tẽpus etiã considerari debet in citatione. s. dies & hora. De die autẽ quęrendũ esset, an die feriata fieri possit. Sed de hoc vide quę dicit Bar. & post cũ do. meus Ia. in l. j. §. nũtiatio. ff. de no. ope. nũt. vide no. per doc. in c. fi. de feriis. & multũ est aduertendũ ad doctrinã Bar. in d. §. nũtiatio. vbi etiã multa alle. per Ale. in apostil. & in duob. actibus. s. in cõmissione & coarctatione quæ fit per nũtium. sto cũ opinione Io. An. in c. fi. de feriis, vbi tenet ꝙ de cõsuetudine hi duo actus fiunt. Et ita obseruat, sed in comparatione, nõ obseruat in Burgundia. † solẽt tñ Galli in suis assisiis, quas tenẽt bis aut ter in anno in qualibet prouincia, exercere oẽs actus iudiciales, etiã diebus feriatis, imò cõmissarij curiæ parlamẽti Parisien. solẽt oibus diebꝰ etiã feriatis exercere actus iudiciales, puta examinare testes & alios actus facere, qđ est prohibitum. l. actus. C. de feriis. & l. si feriatis, nisi tñ in causa criminali, quę potest etiã die feriata fieri. l. ꝓuinciarum. C. de feriis. ¶ Item etiã die feriata potest interponi appellatio. l. j. ff. de feriis. qđ non credo esse verũ in appellatione iudiciali, in iudicio seculari, qa illico est appellandũ per ordinationes regias, maximè in Burgundia. ¶ Item etiã libellus potest dari die feriata. notatur in d. l. j. & Spec. in ti. de feriis. §. sequit. Non tamẽ potest recipi instrumentũ die feriata secũdũ l. fi. C. de feriis, sed tamen potest eodẽ die loqui de his quę sunt in instrumẽto recipienda. qđ non obseruatur de consuetudine totius mundi. ¶ Vide quid in hoc dicat Ioã. Sanxon in consuet. Turonen. tit. *des droicts de moyenne iustice*, art. vj. fol. xxxiij. Et ibi tenet ꝙ executio die feriata facta valet, per Pan. in c. fi. de feriis. ¶ Vide Matt. de affl. in constit. regni Siciliæ, quæ incipit, si quis nostrorum fidelium. in rubrica. †

96 Tẽpus considerãdum.

97 Omnes actus iudiciales diebus etiã feriatis exercentur in Gallia.

ET aduerte ad quæstionẽ Bar. in l. oẽs. *la seconde*. C. de feriis. & Panor. in c. fi. de iudi. an persona obligata pro debito ad corpus, possit in vim mãdati guarẽtigiati, & est instrumentũ sub cãcellaria contractuũ ducatus Burgũdiæ receptũ, capi ad corpus & persona liter dieb. feriatis. Et credo ꝙ nõ in diebus feriatis in honorẽ dei, nisi esset suspicio fugę, & ẽt hoc casu, & in causis criminalibus, etiã dãdo torturã, põt ꝓcedi die feriata. do. meus Ias. in l. diuus Traianus. ff. de feriis. q̃ nota. ¶ † Sed an quis possit se obligare ad corpus, vide j. tit. *des rentes uendues à reachat*. §. iij. in gl. *quand ils sont mis*, in additione ibi posita, incip. Aduerte tamen. Et aduerte ꝙ multis modis quis potest se obligare. vide Lucã de Penna in l. cũ scimus. in ij. col. C. de agricolis & cẽsi. lib. xj. vbi tenet, † ꝙ quis nõ potest se obligare sub vinculo excõmunicationis, cõtra opinionẽ Bernar. Imo. & Hostien. in c. cum dilecti. de electio.

98 An quis se possit obligare ad corpus.

99

ADDITIO. Aduerte tamẽ ꝙ filiusfamilias nõ potest se obligare ad corpus, nec clericus, nec mulier, nec doctor, vt tenet Hippol. de Marsil. in sua practica causarum criminalium, §. attingam. nu. lxj. vsque ad numerum. lxxj. †

CONsiderare † etiã debet nuntius tempus certum in assignatione dici, quia debet assignare diẽ citationi certã, quia si citaret simpliciter nõ assignata die certa, nõ valeret citatio secundũ Bar. in l. liber homo. *la seconde*. §. decem hodie. ff. de verb. obl. ¶ Item. Bar. in l. aut qui aliter. §. j. qđ vi aut clã. & ibi Alexã. plenè per Ang. de Peru. in l. si vt proponis. C. qũo & qñ iudex. & Bar. in d. l. liber homo. §. decẽ. ff. de verb. oblig. & licet sint in hoc diuersæ opiniones, tñ doct. illas cõcordãt in d. §. decẽ hodie. maximè Io. de Imo. q sic dicit, † ꝙ quãtũ ad multandũ citatũ ꝓpter cõtemptũ magistratus, sufficit citatio sine termino, qa citatus tenet cõparere quã primũ põt, scđm Spec. & Io. An. in tit. de cita. §. sequit. vers. sed quid si nõ ꝑfixerit. & dicit ꝙ assessores & iudices solẽt vti hac practica. Nescio de practica quo ad eum, sed quo ad nos, & in hac patria istud nõ obseruaret. sed, vt dicit, q̃tũ ad hoc vt possit contra eũ ꝓcedi, tãquã cõtra contumacẽ ad reliquos actus iudiciales, nõ valet citatio. Et ad c. eos. de sen. excõ. in vj. satis rñdet, qđ ibi est speciale ꝓpter periculũ mortis, sed quicqd sit, credo ꝙ illa distinctio nõ valet, nec sit vera: qa hoc casu vna & eadẽ res diuerso iure cẽseret, qđ nõ est dicendũ, l. cũ q. ff. de vsucap. nec ẽt seruat in practica quò ad nos, & si obseruaret, posset sequi multa inconueniẽtia: puta in materia guardię, & casus nouitatis, si impetrãs in prima assignatione nõ cõparet, cadit à iure suo. Et hoc casu posset esse ꝙ vna die cõpareret, & altera die opponẽs q̃ peteret defectũ sibi dari, & si impetrãs nõ esset præsens, posset facere defectũ, & sic cadere à iure suo. Alia possunt videri inconueniẽtia, ideo apud nos obseruatur ꝙ debet dari certa dies.

100 Dies certa assignanda.

101

ADDITIO. Imò etiã debet dari cõpetens, vt. s. citatus habeat tẽpus cõgruũ secundũ distantiã locorũ in accessu & in comparitione: aliàs redderetur nulla, vt dicit Matth. de affli. in constit. regni Sicilię, quę incip. causas alias. in iiij. not. & in cõsti. si quem nostrorũ. in vij. not. Et de die certa, idẽ Mat. in consti. quæ incipit, in ciuilibus. in iiij. nota. Et debet nomen nuntij apponi in citatione, aliàs est nulla. Hippol. sing. celv. † Nuntij nomen in citatione.

SEd quid de hora? Hanc quæstionẽ etiam examinat idẽ Ioã. de Imo. in d. §. decẽ. sed dic, † ꝙ si iudex habeãt certã horã, non est necesse exprimere horã, etiã si habeat duas horas, sufficit ꝙ cõpareat vltima. Si verò nõ habeat certã horã, debet exprimi hora. ita vẽ tenere Bal. in d. l. si vt ꝓponis. C. qũo & qñ iudex. Panor. in c. cõsuluit. de off. de leg. Faciũt quæ dicit Inno. in c. cũ nobis olim. de elec. ¶ Et aduerte ad ea quæ dicit idem Io. de Imol. in l. qui ante Calendas. ff. de verb. obli. vbi ponit practicã cõtra illum qui distat multũ à lõgè, & qui est difficilis ad citandũ: quia, vt dicit, si cõpareat, aut eius procurator in vna assignatiõe debet sibi eligere locũ in quo citari velit. Quã practicã dedit Inn. in c. cõstitutus, de procu. & in c. auditis. eo. ti. & plura alia remedia ponit ibi, sed istud est practicabiliꝰ: aliàs fiat vna citatio generalis, quę tñ nõ semp vẽ permissa, vt ibi per eũ. † & ibi ponit de expẽ. citationis quæ debentur per contumacẽ. per gl. in c. querelã. de procur. quæ est nota. ¶ Quia hîc fit mentio de hora, aduerte, quia expressio horę in instrumẽto multũ prodest, vbi est quæstio de prioritate. qm̃ si in vno instrumento sit hora inserta, in alio non, pręfertur illud qđ habet horam. Ita ꝓ pulchrè tenet Ias. præceptor meus in l. j. in ij. & iij. col. ff. sol. mat. vbi ponit in casu c. si à sede. de præben. in vj. ꝙ bonum est in prouisione ordinarij ꝙ apponatur hora: vt trãsferat onus probandi prioritatem in prouiso à summo pontifice, & ibi multũ bene declarat mentem illius c. & glo. ibi de qua vide etiam Feli. plenè, in c. pastoralis. in iij. & iiij. col. & in c. capitulum, in v. col. de rescri. & in c. sanè, *le premier*, de offi. deleg. & dicit idem Feli. in c. j. in iiij. col. de fide instru. ꝙ appositio horæ in instrumentis non est de necessitate, tamen quandoque prodest.

102 Hora certa dari debet.

exprimenda.

NVnquid † autẽ citatio debeat fieri ad locũ certũ. Bart. l. si vt proponis, *la seconde*. C, quomodo & quando iud. dicit ꝙ aut citatio est quę fit coram iudice ordinario, & tunc non, quia habet locũ deputatũ, in quo loco debet sedere. d. l. si vt proponis. quod limita vt per do. meum Ias. in l. ius pluribus. ff. de iusti. & iure.

103 Expẽ citationis.

104 Locus certus.

BIU Cujas

& iure.aut fit coram delegato non habente locū maiorum:& ſi ab initio deputatus eſt locus, & tunc non debet inſeri,aliàs ſit qui debet eſſe particularis.faciūt quæ dixit Alexan.in conſi.ſuo cxxiiij.in pen.col.in ij. vol.& Paul.de Caſt.in cōſ.ſuo xcviij.in ij.col.in j. vol. & prædicta etiã tenet idem Ang.in d.l.ſi vt proponis.

ADDITIO. Vide Mat.de affl.in cōſti.regni Siciliæ, quæ incipit,edictorum.in vij.notabili.†

105 SEd iterū † quæro an poſſit fieri de nocte,& de aliis actibus iudicialibus?† dic in hoc cōſiderandū eſſe triplicē actū citationis, quidã eſt q dī actus cōmiſſionis de citãdo,& qa ſuprà dixi ꝙ talis cōmiſſio eſt ſnīa interlocutoria, ꝑ gl.in l. cū clericis. C. de epiſ.& cler. per do.meū Iaſ.in l.more,in x.col.ff.de iuriſd.om.iud. cū aliis ſuprà alleg.ideo vī nō poſſe fieri de nocte ſecū dū not.in l.more.ff.de feriis.& ꝑ do.meū Iaſ.in l. non minorē.C.de trāſac.quidã eſt qui dī coarctatio , q eſt qñ nūtius facit expletū ſuū,citãdo partē nominatã in mãdato,& tūc hoc caſu , aut facit hunc actū de nocte aſſignãdo diē parti ad cōparēdum,& vī valere:qa paria ſunt aliqua fieri tpe habili , vel inhabili , dūmodo referat ad tēpus habile.l.in tēpus.ff.de hære.inſti.l.qđ ſpōſę.C.de donatio.ante nuptias.& hoc arg.arguunt quidã & dicūt,ꝙ etiã citatio die feriata facta ad diem non feriatã valet:ſed nō eſt eadē rō,imò diuerſa & ſeparata.ex quo licet cōis opinio ſit, ꝙ citatio facta die feriata ad diē non feriatã valeat, nō tñ idē dicēdū erit in hoc caſu,cū citatio fiat ad hoc vt pars cōpareat, & ſciat qua die & hora debeat cōparere,cū hę ſint vires citationis,ſcđm no.in rub.C.& ff.de in ius vocã. & cu credat nūtio de illa aſſignatione diei & citatiōe,vt dixi ſuprà,& ĩ.in §.ſeq.dicã,non refert qua hora & tpe illã aſſignationē dederit. nō ſic eſt in die feriata , quia tex.reſiſtit illi actui illis diebus,nō quidē rōne prædicta,ſed ob honorē Dei,ꝑ quo ſummus eſt fauor. arg. l.ſunt perſonæ.ff.de reli.& ſumpti.fune.& l.veluti. ff. de iuſti.& iure.quicquid ſit,videmus in curiis noſtris, ꝙ etiã tales citationes,etiã de nocte non fiūt:& maximè , vt videmus ferè oĩa noſtra mãdata initij ꝓceſſus incipiūt ab executiōe,vt in mãdatis de debitis , guardiæ ſeu manutentionis,qui ſunt executionis,ſed poſt oppoſitionē aſſignat dies ex quo conuertãtur in vim ſimplicis citationis.ſi tñ fieret ſimplex citatio de nocte,recurrendū eſſet ad notata in locis hîc antè allegatis. Tertio mō cōſideraī citatio ꝓ relatione quæ fit ꝑ nuntiū de actu quē facit, & de iſto actu pōt dici , ꝙ ſi fiat verbo iudicis,ꝙ debet fieri illa hora qua iudex ſedebit ꝓ tribunali:& qa iudex nō pōt ſedere de nocte, ideo ēt nec talis citatio pōt fieri de nocte. Si verò fiat relatio ſcripto,vt fit in curiis regalibus,tūc poteſt illã facere nūtius qñ voluerit,ſed tñ debet præſentari iudici de die,vt illa hora,ſi pars nō cōpareat, reputetur cōtumax per iudicē ſedentē pro tribunali,qui nō pōt ſedere niſi de die.§.ſedebūt iudices.ĩ auth.de iudicib.

105 Sed an de nocte fieri poſſit citatio. Triplex citationis actus.

COnſiderare etiã debent nuntij quas perſonas citare habeant,quia multæ ſunt quæ prohibentur citari,vt habetur.ff.& C.de in ius vocãdo. & maximè realiter, de quibus alibi dicam , vbi tractabo materiã citationis realis, quæ quotidie in criminalibus eſt nō ſolùm vtilis,imò etiam neceſſaria.

IN TEXTV IBI,

Sont creuz.

Plurali locutio in ſingularitatibus.

POnderãda ſunt verba huius cōſuetudinis quæ loquuntur in plurali numero, ideo videat ꝙ ad minus debent eſſe duo,ad hoc vt eis credatur, l. vbi numerus.ff.de teſtib⁹.& regula, pluralis locutio.de reg. iur.in vj. vbi Dynus. Credo tamen quòd hoc caſu reſoluitur in ſingularitates,quod quomodo fiat,dixi ſ. in rub.huius tit. in j.gl.vbi plura allegaui.

ADDITIO. Vide Boërium in dicta regula , pluralis locutio,in additione ad Dynum. †

1 Nuntio creditur.

NVntio † ergo creditˉ, & eius ſtatur relatiōi in his quæ concernūt citationem partis,& diei aſſignationem.text.in l.miſſi.C.de exacto.tributo.lib.x.Ludoui.Bologninus in conſ.ſuo lij.in prin.Feli.in c.j.de iudic.in verſ.iiij.conclu.& plura de materia,an,& qñ nūtio credatur ſine literis.vide in §.ſeq.in gl.j. vbi dixi,an nūtio ſine literis credatur. & dic ꝙ ſic. intellige cōſtituto ab inferiore à principe.l. ſed interpellatur, & ibi Floria.poſt gl.ff.de arbitris.& no.gl.in l.ceſſante.C.qūo & qñ iudex. † ſed nūtio principis non creditur ſine literis,l.vnica.vbi Pau. de Caſt. C. de man. principum Io.de Plat.in l.prohibitum.C. de iure fiſc.

2 Nuntio principis nō creditur ſine literis.

ADDITIO. Vide Matt. de afflict.in conſtitutione regni Siciliæ,quæ inci.edictorū.¶† Niſi ſit cardinalis, cui creditur ſine literis,c.nobiliſſimus. xcvij.diſtin.& ibi gl.pen.& Arch.no.Io.An.in c.ij.ſuper verbo, proponi. de iudi.in vj. not. docto. in c. cū in iureperitus, de offic.deleg.

3

ADDITIO. Sed an debeat excommunicari à iudice citata parte.Matt.de affl.in cōſti.regni Siciliæ,quæ incipit,terminū vitæ,in v.quæſtione,dicit ꝙ ſic,& ibi ponit quomodo fieri debeat.†

4

ET aduerte, † quia non creditˉ nūtio vltra aſſignationē diei de iure, tñ per hãc nr̃am conſuetudinē creditˉ etiã quò ad pœnã vſq; ad ſummã mẽtionatã in conſuetudine noſtra, & ſic hîc eſt caſus vbi creditˉ vni teſti,vltra poſitos ꝑ Spe.in tit.de teſte.§.reſtat. verſic. hoc tñ.vbī ponit xxx.caſus in quib⁹ creditur vni teſti. Sed rō huius conſuetudinis vī eſſe,quia eſt cauſa breuior & modica ſeu minima:in quib.cauſis breuiorib. ꝑ vnū teſtē,vel per famã,dī plena ꝓbatio,vt eſt de mẽte Bar.in l.de minore.§.tormenta, in vlt.col.ff.de qō. do.Ant.de But.in c.veniens.& in c.j.de appel. no. do. Mat.Matheſil.in ij.ſuo not.hinc dicit Bar.in l.j.quorū bonorum.† ꝙ cū in iudiciis poſſeſſoriis agitur de leui præiudicio,probatio per vnū teſtem,vel per famã habet vim plenę ꝓbationis .quoſdam etiam caſus ponit Bonifac.de vitali.in ſuo tract.maleficiorum, in tit. de probatio.& quot ſunt genera probationū,in ij.col.& dicit Io.de Pla.ꝙ in multis credendū eſt,quos enumerat in l.ſemel.C.de re milit.lib.xij. vide etiã multos caſus in quib⁹ vni creditur per Iaſ.in repetitio.l.admonendi.in lxxiij.col.cum tribus ſeq.ff.de iurciur.maximè quãdo dicit † ꝙ vni fide digno credendum eſt. de quo per eundem do.meū Iaſ.l.properandū.§. ſinautē alterutra in iiij.col.C.de iudic.pleniſſimè in c. cū contingat.in ij.col.cum quinque ſeq. de reſcrip.

5 Vni teſti creditur in leuibus.

6 Vni fide digno credendū eſt.

ADDITIO. Intellige ſi iudex velit ei credere:ſed ſi non vult credere,non teneat,vt dicit Bal.in c.cū cōtingat,de reſcrip.alleg. per Matth.de affl.in conſtit.regni Siciliæ, quæ incipit,capitanei,in x.notabili.Et aduerte ꝙ nuntio creditur in his quæ concernunt eius officium,ſed ꝙ fuerit iniuriatus non creditur , bene tamen eidem creditur ꝙ fuerit verberatus.quod maius eſt,vt dicit Matth.de affl.in conſtit.regni Siciliæ,quæ incipit,in ciuilibus,in ij.notabili.Et dicit Guido papę in quæſt.ſua ccccxxviij.ꝙ conſuetudo Franciæ eſt,ꝙ eis in hoc credatur. ſed parcat mihi eius authoritas, quia nō vidi vſq; nunc obſeruari,niſi eſſent aliæ probationes. ¶ Item etiã quando dicit, † ꝙ teſti ab vtraque parte appropriato creditur:& etiam,vt dicit,ſine iuramẽto.contrarium tenet Socin.in l. j.§.fi.in j.& ij.

Nūtio quã do & in quibus creditur.

7

BIU Cujas

col.ff.de verb.obl. Iaſ.in l. j. in ij. C. de teſta.

ADDITIO. Aduerte,quia iſtud nõ habet locũ in Sicilia,vt tenet Matt.de affl.in conſtit.regni Sici.quæ incip.inſtrumentorũ robur,in ij.nota.¶Et de intellectu huius dicti,vide Hippol.ſing.ſuo xcij. ¶ Vide etiã Bertachinũ de firmo in tractatu de epiſcopo, i iij.parte,viij. partis.vbi ponit multos caſus in quib.vni teſti credit̃.¶Quãdo verò vni teſti credat̃ ad ponendũ quẽ ad torturã,vide gl.in l.iij.C.ad l. Iuliã maieſtatis.& in l.maritus.ff.de quęſtio. & illæ glo.ſunt intelligẽdę qñ vnus teſtis deponit de ſenſu propinquo,puta de viſu, qa tũc facit indiciũ ad torturã,ſecus ſi de ſenſu remoto,qa tunc requirunt̃ duo teſtes.gl.in l.fi.in verbo,indiciis.C.famil.erciſc.& ita intelligit & concordat do. meus Iaſ.in repetit.l.admonendi,in lxxj.col.ff. de iureiur.& intelligit etiã dummodo cum dicto teſtis cõcurrant alia indicia,quia ſi eſſet dictũ vnius teſtis ſine aliis coniecturis,nũquam poneretur quis ad torturã, vt dicit do.meus Iaſ.in dicto loco. & ex hoc Ludouicus,qui dicitur ſanctus,ordinationem fecit, per quã ordinauit, ꝙ ad ſolũ dictum vnius teſtis non poneretur quis ad torturam, etiam cuiuſcũque dignitatis & authoritatis,prout refert G. Benedicti in ſua repet. c. Raynu.in verbo,Adiectæ impuberi.nu.xxxiiij.de teſtamentis.Et iſtud eſt æquiſſimum, & de iure fundatum,vt probat do.meus Iaſon in dicto loco.

Teſti vni quando & in quibus credatur.

Quæſtio ad vnius teſtis dictum nõ imponẽda.

ADDITIO. Iſtud idẽ tenet Hipp.de Marſi.in cõſi. ſuo cij.in iij.col.nu.x. vbi alleg.do.meũ Iaſ.in d.loco. & etiam ita tenet in ſing.ſuo cccxlij.incip.qñ teſtis.& vide Matt.de affl.in conſtit.regni Siciliæ,quę incip.ſi damna clãdeſtina.in ix.not.in ij.q.& in conſtitutione quę incipit,humanitate.in ix.col.vbi amplè.Et aduerte ad hoc ꝙ ille teſtis debet eſſe omni exceptione maior.vt dicit Bal.in l.militis.C.de quæſtio.Hippoly.de Marſi.in conſ.ſuo cj.in v.col.nu.xxxvij.& xxxviij.vbi etiam dicit vnum notabile,ꝙ ſi ſit aliqua cõiectura in contrariũ,vnus teſtis nõ facit indiciũ ad torturã.allegat Io.And.in c.cum in cõtemplatione.de reg.iur. & Bal.in l.ij.in j.col.C.quorum appel.non recipiuntur. & Alex.in conſ.cxxiiij.incip.quoniam abundè, circa principium.ij.col.in vj.vol.Ita etiam tenet Hippol.in ſua practica cauſarum criminalium.in §.diligenter,in principio,vbi amplè.¶Adde alium caſum in quo creditur vni teſti, imò dictũ vnius teſtis habet mirabilẽ effectũ,quia excuſat accuſatorẽ à pœna talionis,vt tenet idẽ Hippo.de Marſi.in ſing.ſuo xlvij.incip. in ore duorũ vel trium.Alium caſum ponit idem Hippol.in ſing.ſuo cxij.incip.in ore duorũ, vbi dicit ꝙ teſtis ſolus productus ab eo contra quẽ fuerat corruptus pecunia,ne teſtimoniũ diceret , ſi contra corrumpẽtem eũ hæc deponat,plenè probat.verbum fuit ſingulare Bal.in c.j.in ij.col.ſi de inueſtitura inter dominum & vaſallum lis oriatur.quod dictũ refert & ſequitur pro ſingulari Feli.in c.licet cauſam.in v. col.de probatio. & iſtud tenet idem Hippol.in cõſil.lxj.in pen.col.nu. xxxij.& ibi dicit idem Hippoly.ꝙ dictum ſolius vulnerati exculpantis inculpatum prodeſt ei, adeò ꝙ nõ poteſt torqueri ex indiciis exiſtentibus cõtra eũ. dixi ſuprà hoc eo.tit.§.v.in gl.*s'il n'a grace du Prince*,verſic. vj.caſus. Aduerte tamẽ ad id qđ dicit Hippol.in conſ. ſuo lxxviij.num.xxj. ꝙ ſi vulneratus moriens dicat ſe mori ex culpa medici,ꝙ ſibi nõ creditur,nec per hõc iuuat percuſſorem,ſi aliter hoc nõ apparet. quod dictum refert & ſequitur Feli.in c.literas,in pen.col. de præſcrip.& dicit idem Hipp. ſe dixiſſe de confeſſione moriẽtis,in ſuis ſingularibus,& in ſua practica,ad qđ nõ inſiſto,cũ non ſit præſentis ſpeculationis. ¶ Adde ꝙ ſoli Regi creditur de geſtis ante ſe.vt eſt tex. in c.cũ à nobis,de teſtibus.etiam de his quæ ante principatũ præſente geſta ſunt.gl.ſingul.in c.j.in verbo , ſtatuit. de renunt.in vj. dixi in Catalogo gloriæ mundi,in v. parte.in xxiiij.conſideratione,art. clxxxv. & in xxxv. conſideratione. †

Teſtis vnicus accuſatorem à talionis pœna liberat.

Vulnerat⁹ excuſans inculpatũ.

Vulnerat⁹ accuſans medicum.

SEd quæritur nunquid valeat hæc conſuetudo,quę introducit, & ordinat ꝙ dicto huius meſſarij credatur?videretur ꝙ non:quoniã , vt dicit Ant. de But. in c.ij.de probatio.ꝙ per ſtatutum ſeu cõſuetudinem non poteſt diſponi,vt vni ſoli teſti credatur,niſi propter caſum neceſſitatis vel euidentiſſimæ vtilitatis.in caſu noſtro non video quomodo poſſit eſſe talis neceſſitas,aut euidentiſſima vtilitas,igitur &c.Et ita tenet do.meus Iaſ.in l.j.§.fi.ff.de verb.obl.Imò, qđ fortius eſt,† nõ poteſt fieri per papam ꝙ dicto vnius teſtis credatur.per Fel.in c.conſtitutus. de reſcrip. & in c.fi.de maio.& obed.idẽ do.meus Iaſ.in lectura.l. admonendi.in xx.col.& in repet.lxxiiij.col. & in l.iuſurandũ qđ ex cõuentione,in ij.col.ff.de iureiur.& hoc credo verũ regulariter,per text. in l.licet vniuerſis. in fi. de teſtibus.ſed tamen in hoc caſu credo ꝙ cõſuetudo noſtra potuit hoc inducere,† qa in leuibus poteſt conſuetudo facere de probatione inualida, validam. per Panor.in c.ij.in pen.col.de probatio.arg.l.j. ff. de ventre inſpicien.in fin.facit qđ notat Ang.in l.ea quidem.in j.col.de accuſa. vbi dicit † ꝙ denuntiatoribus creditur in leuibus,& non aliàs. Et faciunt quæ dicit Felin.in c.cum dilectus,in j.declaratione.extrà,de fide inſtrumen.vbi dicit valere ſtatutum , vel cõſuetudinem facientẽ de probatione inualida,validam. Sed intellige hoc,vt ipſe dicit in dicto c.ij. de probatio. in ſecunda concluſione,quando eſt euidens vtilitas vel neceſſitas, quę vtilitas in hoc conſiderari poteſt:quia hi deputantur ad cuſtodiendum,ne damna dentur,vt dictum eſt ſuprà,quãdo dictum eſt quale eſſet eorum officium.

8 *Vni teſti non credẽdũ, nec pa. contra. ſtatur.*

9

10

ADde † alium caſum in quo vni teſti creditur, ſicet in probando baptiſmum alicuius , vel probando clericatum,vbi in his nullum prę̃iudicium infertur alicui,vel etiam ſi eccleſia ſit conſecrata.in c.eũ itaque.& c.paruulos.de cõſecra.diſtinct.iiij.do.meus Iaſ. in l.reſcripta.in ij.col.C.de precibus imper. offeren.& in d. repet.l. admonendi. in lxxiiij. col. Petrus Gerard.in ſingula.xlix.incip.nota regulam. ¶Dicit tamen Bart.† ꝙ an quis ſit clericus non probatur per literas ſacerdotij.Et ita tenet in l.illud. ff. de acquirenhære.Inno.in c.tua nos.*le ſecond*.de cler.peregri. ¶ Et dicit Bal.in l.ſolẽnibus.C.de fide inſtr. ꝙ maiores ordines non ꝓbantur per minores,licet per probationẽ doctoratus , dicendo quòd fuit in publico examine, probetur priuatum examẽ.dicit tamen Innocẽ.in c.j. de cler.peregri.quòd præſumẽdum eſt pro diſcretione ordinãtis,qui nõ ordinaſſet,niſi vidiſſet literas ordinum præcedẽtium:& ob id non ſunt quærendæ literæ aliorum ordinum ſecundum Panor. in c. niſi eſſent,de præbendis.ſed illa ratio non mihi placet,quia ius etiam quandoque dubitauit de promotis per ſaltum. vt in tit. de clerico per ſaltum promoto. vide G. Benedicti in ſua repet.c.Rayn.in verbo , Adiectæ impuberi.nu.xxvij.de teſta.

11 *Baptiſmus vnius teſte probari poteſt.*

12 *Clericatus quomodo probetur.*

Ordines maiores non probantur per minores.

ADDITIO. Vide etiam quomodo probetur clericatus per duos teſtes,& per vnũ,& per lĩas ſuperioris ordinis,per Matth. de afflict.in conſtitut. regni Siciliæ,quæ incip.apoſtatantes.† ¶ Vt dicit Felin.in c.ſuphos de accuſa. requiritur quòd quis habeat literas de quolibet ordine, Nec ſufficit quòd doceat de literis ſacerdo

13

ris ſacerdotij, quia aliâs præſumetur ꝓmotus p ſaltũ, quo caſu nõ valet electio, ſeu quæuis alia ꝓuiſio de beneficio eidẽ facta. vt tenet Præpoſitus in c. ſolicitudo. lij. diſt. in ij. co. Et ſi opponat cõtra aliquẽ, q nõ eſt ꝓmotꝰ à ſuo epiſcopo, vel ſine literis dimiſſoriis, vel q nõ eſt ſubdiaconꝰ, incumbit ei ꝓbatio nõ opponẽti. vt dicit ibi Feli. & vide eundẽ in c. ſicut, de re iudic. in xiij. & xx. col. quomodo verba enũtiatiua de licẽtia, vel literis dimiſſoriis ꝓbant. ¶ Dicit tñ Feli. in c. fi. col. ij. de præſumptio. poſt gl. & Panor. q impetrãs beneficiũ præſumit idoneus, etiã idoneitate clericatus, adeò q cõtradicẽs ſeu opponẽs habet ꝓbare contrariũ. per tex. ĩ c. j. & in c. vt circa, de electio. in vj. faciũt notata ĩ l. ſi minorẽ. ff. de in ĩtegrũ reſtitutio. ¶ Quic-
14 quid ſit, tamen † Clericatus debet probari per literas teſtimõiales, vt dicit Guido papæ quæſtio. ſua ccccclxxij. col. iij. ver. item cũ aliquis dicit ſe fore clericum. q not. Et ſic eſt hîc vnus caſus in quo requiritur ſcriptura. vide quoſdam alios infrà, hoc eod. tit. §. ſequẽ. in gl. *de ſimple recouſſe*, verſi. ꝓ vj. ¶ Adde alium caſum, ſcilicet in licentia iudicis de intrando poſſeſſionem, quæ non poteſt probari niſi per inſtrumentum. Bar. in l. fi. C. de edicto diui Adr. tollen. Bal. in l. ij. col. ij. C. de iure emphyt. Iaſ. in l. cum proponas. C. de pactis.

ADde caſum in ꝓfeſſione, in qua requritur ſcriptura. quod quomodo intelligatur, vide amplè Car. Ale. in c. rurſus. in v. vj. & vij. col. extrà qui clerici vel vquentes. † ¶ Adde aliũ in eſſe in magnis priuilegiis. Bal. in c. cõſtitutus. in fi. extr. de reſcri. vide alios in gl. ij. c. j. de cenſi. in vj. Adde etiã alios per do. meum Iaſ. in l. nõ ſolũ. in §. morte. in xj. col. ſ. in proteſtatione in quinq; caſibus. Adde & aliũ per eũdẽ in l. more. col. viij. ff. de iuriſ. om. iud. ſcilicet iuriſdictione ordinaria ꝓbanda. & dicit idem do. Iaſ. in l. j. col. xiiij. C. de iure emphyt. q in omnibꝰ caſibus in quibus requiritꝰ ſcriptura, nõ admittitur ꝓbatio p teſtes, niſi ſint quinq;.

ET Panor. in c. inter. quatuor. extrà de clericis pere gri. vbi quærit, Quid ſi qs ordinatus fuerit, iã sũt lx. anni, nec extãt teſtes, vel inſtrumẽta ſuæ ordinationis, cõſtat tamẽ per illos inter quos cõuerſatus eſt q habetur pro ſacerdote, an hoc ſufficiat? & dicit q ſic. Et ideo melius egiſſet quidã monachus, q cũ haberet cauſam ĩ materia poſſeſſoria de ſacriſtaria S. Martini Heduen. ſi hoc modo ſuã ordinationẽ clericatus ꝓbaſſet, quã literas clericatus falſificare, aut falſas fieri facere per quendã, deſons, qui propter hoc fuit condẽnatus tãquã falſarius. ¶ Sed quia hîc ſumus in materia ꝓbationis clericatꝰ, quia quotidie eſt neceſſaria probatio in materiis beneficialibus, & multas cõtro-
15 Quæſtio. uerſias vidi: † Quæro, an ordinatus ad clericatũ nõ à ſuo epiſcopo gaudeat priuilegio clericali, ſi fuerit ordinatus ſine literis dimiſſoriis? videt q nõ per tex. & gl. in c. eos. in fi. & gl. in c. j. de tẽp. ordi. & quali. ordi. in vj. Et ita vidi iudicare in materia beneficiali in re credentia. Guido papæ videtur tenere contrarium in deciſ. ſua ccccxlix. ſed intellige, q quando ordinatur à quodã ſuffraganeo, debet de eius authoritate iuſtificari, cum non ſit ordinarius. arg. no. per Feli. in c. cũ in iure peritus, de offi. dele. ita pluries feci in caſibus mihi occurren. Et quia dicitur in bullis dictorum epiſcoporum ſuffraganeorum, quod poſſint exercere pontificialia in tali diœceſi, dummodo de epiſcopi loci procedat licentia, de qua ergo conſtare debet.

ADuerte ad id quod dicit Aegidius de bella mera, cõcluſione cccc. q ꝓbatio capellanatus honoris nõ põt fieri p teſtes, ſed ſolet fieri ſcriptura, nec ſufficit communis reputatio, vt in cõcluſione ccccclxxx.

IN TEXTV IBI,
Par leurs ſermens.

NAm etiã licet hæc verba nõ fuiſſent appoſita, tñ adhuc tenerentur iurare dicti meſſarij: qm̃ vt dicit Ang. in repe. l. ſi vacãtia, in iij. col. C. de bonis vacãtibꝰ. lib. x. † Si ex forma ſtatuti ſtet dicto accuſatoris, 1 *Nuntij vt eis credatur iurare tenẽtur.* nũtij, vel denũtiatoris, tñ debet intelligi cũ iuramento, per l. Theopompus. ff. de dote prælegata. Hinc eſt, † q quando cõmittitur peritis in arte, iurare debent. 2 *Periti in arte.* ita tenẽt Pau. de Caſt. & do. meus Iaſ. in l. de pupillo. §. quis opꝰ. ff. de no. ope. nun. idẽ do. meꝰ Iaſ. in lectura l. admonẽdi, in iiij. col. & in repetitione, ĩ lxxxj. col. ff. de iureiu. Hinc dicit Bal. in l. iuſiurãdũ, qd̃ ex conuẽtione. ff. de iureiu. q † ſi fiat pactũ iter partes qd̃ ſtet 3 dicto creditoris, nõ intelligitur de ſimplici dicto, ſed de dicto cũ iuramẽto, p d. l. Theopompus. Et iſtud dicit, & refert idẽ do. meꝰ Iaſ. in d. l. iuſiur. in prin. in iij. col. ff. de iureiur. Et q debeãt tales iurare, facit tex. in c. paſtoralis, de excep. Nã ſi ſtetur conſcientiæ alicuius, intelligitur dũmodo iuret. ita Ang. Pau. de Caſt. & Iaſ. in d. §. qui opus. per Ang. & alios, in l. apertiſſimi. C. de iudiciis. ¶ Vide Marcum Antonium Baueriam in tractatu de effectu iuramenti, in vj. effectu.

VIde etiam de prædictis per Panor. conſi. lj. & ſequenti, in j. vol. Rom. conſi. xx. in ij. col. Fel. in c. propoſuiſti, in iiij. col. de probationi. & in c. veniens, in vij. col. verſi. & j. & in iij. col. verſi. tertiò inquãtum. & per Bal. & Feli. in c. tuis quæſtionibus, in iij. col. de teſtibus. & faciunt quæ dicit idẽ Feli. in c. qa iudicãtem, in ij. col. de præſcri. † vbi dicit de agrimẽſore, qui 4 Agrimenſores. etiam debet iurare. & plura notabilia de agrimẽſore ponit in d. c. quia iudicãtẽ. Panor. & poſt eũ Feli. quę licet ſint hîc extrauagãtia, tamen ſuccinctè dicã, cùm ſint practicabilia. Nã, vt dicunt, tenẽt iurare præſentibus partibus, vel legitimè citatis, quando eliguntꝰ à iudice: ſi verò eliguntur de cõmuni conſenſu partiũ, non tenentur iurare, vt dicit ibi Bal. ſed credere cõtrarium per d. l. Theopõpus ꝟ. alleg. ¶ Itẽ non tenentur iurare dicere veritatẽ præciſè, ſed ſecundũ iudiciũ ſuũ, & nõ requiritur præſentia partis, quando referũt iudici, & debet fieri menſuratio expẽſis cõmunibus, etiam ſi vnus contradicat. & quãdo iudex motu ꝓprio vellet ſe informare ad dictum periti, nõ debet eum facere iurare. idem de cõſiliario electo à iudice, quia nõ tenetur iurare, & ibi Panor. de forma libelli, & qui ſunt grauati à talibus, debent intra annũ conqueri, & tales tenentur de dolo & lata culpa, & iudex debet primò mittere agrimẽſorem, aut ire. & hoc eſt vtilius, & ponere fines, poſtea ꝓnũtiare tales menſuras. Hæc omnia & quædã alia vtilia ponũt Panor. & Feli. in dicto c. quia iudicãtem, ſupra allegato.

ADDITIO. Si vis videre ad ſaturitatẽ de medicis quibus ſtãdũ eſt, an vulnus ſit mortale vel nõ, & quę requirũtur ad hoc, vt illis credat, & plura alia in materia, vide Mat. de affl. in conſti. regni Sici. quæ incip. terminũ vitæ. in iiij. v. vj. vij. viij. & ix. quæſtionibus. & in cõſtitu. qui de altero. in iij. li. & de medicis, quo modo eis credatur, an vulnus ſit mortale, vel nõ, vide Hippo. de Marſi. in cõſ. vij. in vj. col. & ibi dicit, quod ex multis cognoſcitur an vulnus ſit mortale vel non, & ex omnibus deductis per medicos remanet adhuc arbitriũ iudicis, an ſit mortale, vel nõ. & in dubio an iudicandum ſit mortale vel non, dicit Bal. in c. j. in vj. col. qbꝰ modis feudũ amitt. quod iudicandũ eſt mortale. ſed contrarium tenet idem Hipp. in dicto cõſi. in viij. col. num. lix. ſupra alleg. Et intellige quòd talibꝰ

BIU Cujas

creditur, dummodo non sit iusta causa non credendi, prout dicit idem Mat. in constitutione quæ incipit.culpam,in iij.notabili,& nota dicta per eum.†

SEd redeũdo ad propositum vnde digressi sumus, videtur ꝙ si non esset dictum per consuetudinem, ꝙ teneret iurare talis messarius, quod in isto casu nõ teneretur iurare: quia ex quo isti messarij sunt electi à populo, aut à iudice habente potestatem ad officiũ eorum,scilicet ad custodiendum prata, ligna, & alia huiusmodi,& in prin.sui officij iurant, non deberent cogi in singularibus relationibus iurare, iuxta doctrinam Nico.de Neapo.in l.j. §. j. ff. de ventre inspiciendo.& Bal.in l.hac edictali.§.his illud. C.de secũdis nupt.quem refert & sequitur Fel.in c.proposuisti, in pe.col.versi.fallit quintò.de probationibus.

5 Messarij deierantes puniẽdi de periurio.

ET aduerte,†ꝙ si tales messarij deierauerint in isto iuramẽto, ꝙ possunt puniri de periurio,vt tenet Bal.in additio.ad Spe.in tit.de iuramento calumniæ. ver.per statutũ.vbi dicit,ꝙ si sit statutum, ꝙ de dãno dato alicui stetur iuramẽto alicuius:ꝙ si qs fuerit cõdẽnatus ex illo iuramẽto,põt cõuenire iurantẽ ad interesse periurij.Si ergo sit periuriũ,& sit dãnosum,cũ agat ad interesse,ergo est punibile. ¶Intellige ẽt prædicta,qñ dicit ꝙ stãdũ est dicto messarij & cãparij, cũ iuramẽto,dummodo tales non sint infames, qa tunc eis nõ esset stãdũ. ita in specie voluit Ang. in l.qui iudicio.ff.de accu.quẽ refert & sequit do.meus Ias.in §. sed istę,in xxj.col.inst.de actio. Hinc est ꝙ dat ibi ĩtellectũ ad illã regulã, ꝙ qñ dicit ꝙ stari debeat assertiõi alicuius cũ iuramento, debet intelligi quãdo est pſona fide digna,nec ista facultas iurãdi trãsit ad hæredẽ, etiã si fuerit præsens.Bal.in l.ait prætor.in prin. ff. de iureiu.& do.meus Ias.in l.fi.§.fi.ff.ne quis eũ q in ius voc.Intellige etiã prædicta,nisi euidenter & manifestè ex inspectiõe ipsi⁹ relationis,aut declaratione,cõtrariũ appareat:quia tũc relationi ipsius messarij stari non debet,vt comprobat in simili,in tali statuto,per multas rationes do.Alex.in consi.suo xvj.in vj.vol.

Limitatio prædictorum.

Alia limitatio.

INtellige etiã prædicta,dũmodo per partem aduersam nõ ꝓbetur cõtrariũ eius qđ asserit messarius, vel etiã ꝓbetur aliqđ per qđ præsumatur cõtrarium. ita voluit Io.An.post Inn.& alij post eũ, in c.quia ꝓpter.§.illud, de elec. vbi volunt ꝙ licet quis possit ꝓbare impedimẽtũ per iuramẽtũ suum, vt est ibi text. tñ admittitur ꝓbatio cõtrariũ. Hinc facit quid notabiliter voluit Ang.in l.q restituere. in ij. col. ff. de rei ven.vbi in specie dicit,† ꝙ statutũ disponẽs, ꝙ stetur iuramento alicui⁹, intelligit nisi cõtrariũ ꝓbet. & idẽ voluit Ang.& Imo.in l.q bona.§.qui dãni.ff.de dam. infec.per Ang.in l.q vas.in princ.ff.de fur. p Albe. de rosa.in tractatu suo statutorũ,in ij.parte principali,in quæstione xiiij.inci.itẽ quæro,si statuto vel reformatione caueatur.Fel.in c. ij. post Panor. & Corsetũ ibi in aposti.ad Panor.ibi in pe.col.de cõsti.do.meus Ias. in l.ait prætor.*la premiere*,§.iurari,in ij.& iij.col.ff.de iureiu. ¶ De materia huius gl.vide quædã per Boërium in consue.Bituricen.tit.de iuris.om.iud.§.xxv.in glo. not.quod denũtior.& ibi.an istud statutũ cõprehendat bestias clericorum. ¶Et etiã de materia huius articuli,quomodo standum sit talibus, & si cõtrarium possit probari, vide Albertum Brunũ in tract. suo de cõstitutionibus,decretis,statutis.in verbo,damnum. versi. ꝙ stetur dicto officialis,vbi amplè per xj. col. †

6

ET est vnũ remediũ, quod datur cõtra statutũ seu consuetudinem nostram,qđ posuit Bar.Cæpo.in cautela sua cxv. incip. multa sunt statuta in Italia. in xiij.fol.qui pro hoc plura allegat,& maximè,vt dicit, qñ probat quod tale damnũ de quo est iuratũ, nõ est datum, vt apparere põt per euidentiam facti, † cùm nulla sit melior probatio,q̃ illa quæ fit per aspectu & euidentiã rei.Multa ad hoc Cæpo.in dicta sua cautela,cui adde Bal.in l.vnica.in iiij.col. C.vt quæ desunt adu.parti.iud.sup.Ang.& Imol.in l. qui bona. §. qui dãni.ff.de dam.infe. ¶ Hinc dicit Bal.in l.si quis testibus,in fi.C.de testibus.quod cùm ꝓbatio per rei euidentiã sit melior cæteris, ita ꝙ in ea non præsumatur subornatio testiũ,admittitur etiã post didicita testificata.& dicit Ale.in consi.suo xxxv.inci.viso processu causæ vertentis.in iiij.col.in iiij.vol. huic probationi nunquam intelligitur derogatum. do. meus Ias.in l. eum qui.§.in popularibus,in iij.col.ff.de iureiu.& in l.j.in vj.col.ff.de no.ope.nun.& in l.fi.ff.de in litẽ iuran.Alex.in consil.suo cxvij. inci. postquam in causa magnifici.in fi.in j.vol.imò etiam si statutũ diceret,ꝙ nulla probatio admittatur,nunquã talis intelligatur exclusa.ita do.meus Ias.in d.l.j.ff.de no. ope. nunti.

7 *Nulla melior probatio quã per euidentiam.*

ADDITIO. Vide de hac probatione per Mat. de affli.in cõsti.regni Sici.quæ incip.in posterum,in xij. no.& ꝑ Hipp.de Mars.in cõs.suo xv.nu.8. & in consi. lxiiij.nu.28. ¶ Aduarte† ꝙ in octo casibus requiritur ꝓbatio ꝓ oculũ & visum.Primus,cùm quæritꝫ de finibus,l.si irruptione.ff.finiũ regun.Secũdus,cùm quæritꝫ de ætate.l.minor.ff.de minorib.Tertius,cùm quæritꝫ an aliqua sit virgo,vel corrupta.xxvij.q.j.c.nec aliqua.c.ꝓposuisti,de ꝓbatio. Quartus,cùm quæritꝫ an aliquis sit sectus,vel habeat aliud impedimẽtũ in genitalibus,c.laudabilẽ.in prin.de frigi.& male.Quintus,cùm quæritꝫ an aliqua sit prægnãs,l.j.ff.de ventre inspicien.Sextus,cùm queritꝫ an aliqs sit infirmus,qa requiritꝫ oculꝰ medici,l.semel.C.de re mili.lib.xij.Septimꝰ,cùm quæritur an pecunia sit numerata,& quæ fuit illa pecunia,l.testiũ.ff.de testib.Octauꝰ,cùm quæritꝫ an qs habeat maculã in oculo, vel aliud ipedimẽtũ corporale,c.ij.& vltimo, de corpo. vitia. hæc dicit Io.de turre cremata,in c.testes §.de his.iij.q.ix.¶Iacobinus de sancto Georgio pater practicantiũ hãc probationem in alio casu practicat,scilicet in errore calculi ex visione & exhibitione librorũ rationum quæ semper debet admitti allegando errorem calculi. ita dicit in l.Procula.ff. de probatio. vbi dicit, quod illa probatio per euidentiam facti est melior quam alia.

8 *Octo casus in quibus requiritur probatio ad oculum.*

SEd incidẽter quæritur,† si fieret hæc probatio per euidentiã rei, expensis cuius debeat fieri hęc visio loci? Credo ꝙ fieri debet expẽsis petentis,arg.eius qđ dicitur in l.generaliter.§.his.C.de rebus creditis. vbi Bal.& Sali.dicũt,ꝙ vbi est quæstio de tabellione mittẽdo ad aliquem,mitti debet expensis petẽtis vt mittatur.Et istud tenet Pet.Girard. in singu. suo lxxviij. inci.quando quis. ¶ Dicũt tñ Panor.& Feli.in c.quia iudicantem,in ij.col.de præscri. † ꝙ mensuratio quæ fit per agrimẽsores,fit expẽsis cõmunibus,licet tantũ vnus petat,& alius etiam contradicat.Idem etiam tenet Bart.in l.si postulauerit.ff.de adulteriis.Ita etiam tenet Sali.in l.si quis. C. finium regundo. Et aduerte quia in casu, in quo est respondendum positionibus partis,si mittatur ad domũ absentis in casibus priuilegiatis,fiet expẽsis cõmunibus. In alio verò casu fiet expensis absentis.decisio.capellæ Tholosa.cclxxiij.

9 *Probatio ad oculum cuius expẽsis fiat.*

10

ADuerte tamen ꝙ in casu nostrę cõsuetudinis, videretur quod ista probatio sine quacũq; alia an debeat admitti ad probandũ contrariũ eius quod per iuramentum asseruit messarius,cùm per consuetudinem nostrã agatur de modico præiudicio, scilicet de septem solidis Turoñ.& non in plus ei creditur:cùm dicat

dicat do.me⁹ Iaſ.in §.ſed iſtę.in xxj.col. inſti. de actionib.ꝙ quãdo ſtatur dicto alicuius cum iuramento,ꝙ tamẽ põt probari contrariũ,niſi ſit in cauſa,quæ non eſt nimis præiudiciabilis, quia tũc non admittit̃ probatio in cõtrariũ.& dicit ſe didiciſſe ab Alberico in l. j.in j.col.C.de rebus creditis.qui pro hoc allegat glo. q̃ dicit etiam ſingularem in clem. j. de iureiu. & licet hoc dicat do.meus Iaſ.in d.§.ſed iſtę.nõ tñ reperio ꝙ Alb.hoc dicat in libro meo,quia habeo oĩa opera Alberici,& volui eũ videre,ſed nihil dicit. ¶Et ideo do. meus Iaſ.in l. ij. §. ſi abſens.ff.ſi ex noxali cauſa agat̃, tenet iſtud,quod ante dictum eſt, quod tamẽ limitat duobus aliis modis.Primò ſcilicet quãdo ſtatutũ diceret ꝙ ſtatur iuramento talis, pro plenaria ꝓbatione,tunc non poteſt probari contrarium,ſecundum gl. in clementina.j.in verbo,feciſſe narramus.de probatio.per quã ita limitat Lud.Rom.in l.ſi duo.ff.de acqui.hære.& in l.qui bona.§.qui dãni.ff.de dam. infe. & per Ale.ita limitatur in conſi.ſuo,ibi per do.Iaſ.alleg.Secũdò verò qñ limitat ex dicto Bal.in c. nõnulli.in pe.col.de reſcriptis, ſed quia idẽ Bal. eſt ſibi cõtrarius,& contrarium etiam tenet idem do.meus,nõ inſiſto.vide eum.aliam limitationem vide infrà. †

ITem adde,ꝙ licet iuratũ fuerit per meſſariũ,tamen adhuc iudex poterit taxare illud iuramẽtum ſi viderit iurantem calumniam,vel falſitatem cõmittere. Ang.in §.j.in auth.de exhib.reis. & in l.videamus. §. defferre.ff.de in litẽ iurando.Feli.in c.propoſuiſti. de probatio.& Cæpo.in cautela ſua cv.vbi limitat, niſi in ſtatuto dicatur quòd vltrà inquiri nõ poſſit, prout dicit Bal.in c.j.ſi de inueſti.inter do.& vaſal.

IN TEXTV IBI,
De leurs rapportz.

RElationem ergo debent facere nuntij,ſeu meſſarij an quę ſint neceſſaria,ſeu an ſit de neceſſitate fienda,ad hoc vt valeat ꝓceſſus.Panor. in c.fi. de fer.

1 Citatio eſt de fundamento iudicij.

in pe.col.dicit† ꝙ nõ põt negari ꝙ citatio ſit de ꝓceſſu & fundamento iudicij,vt in c. quoniam cõtra falſam.de ꝓba.de quo articulo dixi hîc antè in gl. j. ibi, multa ſunt nomina quę idẽ importãt. nõ aliter inſiſto.

ADDITIO. Dicit Matt.de affli.in conſti.regni Sici.quæ inci.in ciuilib⁹.in ij. not. ꝙ iſta relatio requir̃. Et ꝙ citatio eſt fundamentum iudicij. vide eundẽ in conſtit.quæ incipit,ſi quẽ noſtrorum.& vide Soci.in

2 Relatio dupliciter fit. Verbo.

conſi.xij.in ij.col.¶† Et aduerte ꝙ quòd ad nos dupliciter fit iſta relatio.quãdoq; enim fit verbo, & per ſe, vt habetur in c.cum parati.de app.& l.magis puto.§. ne paſſim.ff.de rebus eorum.& hunc modũ obſeruãt nũtij curiarũ inferiorum iudicũ, curiis regiis,vt ſunt nũtij curiarũ caſtellaniarum & baronum, ſeu dominorũ habentiũ iuſtitiam,quam relationẽ dicunt practicantes eſſe viuæ vocis.fiunt etiam aliquando tales relationes in iudiciis & auditoriis curiarum regiarũ, vt in curiis balliuorũ,maximè in cauſis procuratoris regij,quãdo nuntij referunt ſe citaſſe aliquem, & refert verbaliter in iudicio, & regiſtratur illa relatio in actis curiæ.ſed videretur ꝙ non ſit ſufficiens ad obtinendum defectum contra citatum perſonaliter,cum in citatione perſonali requiritur mandatum. dicam infrà:& ideo etiam relatio debet eſſe in ſcriptis, ſicut citatio, aliter tñ quotidie obſeruat̃ in curiis noſtris.

Relatio viuæ vocis.

3 Relatio per literas.

QVandoq;† etiã,& quaſi ſemper,fiunt per literas, & in ſcriptis,& hic modus eſt frequẽs in practica.fit autẽ per literas nuntij ſuo ſigillo ſigillatas, manu ſua ſignatas ſi ſcribere ſciat,& ita ſeruat̃, vel quãdo neſcit ſcribere,cuiuſdam notarij publici,cui ea retulerit, quæ fecerit,& hũc modũ ſatis approbat Hoſtien.& alij in c.quoniam contra falſam,de probatio. reprobatur tñ multum apud nos ꝓ ordinationes noſtras regias, ꝙa eis inhibet̃,ne ſe immiſceãt in officio, niſi ſciãt ſcribere,& hoc eſt vtilius & melius.Imò etiã nuntius non poſſet alteri nuntio referre qđ geſſit, vt ille alius poſſet referre iudici, vt tenet Bal. in c. cum dilectus.de dolo & contu.in fi.ij.col.&ratio eſt,vt dicit ibi Bal.† ꝙ nuntius dum refert,eſt loco teſtis, qui debet proferenti aliter deponere.l.iij.ver.tu magis.ff. de teſt.l.de minore. §. tormenta.ff. de quæſtionibus.

4 Nuntius referẽs habetur loco teſtis. § Quæſtio.

SEd iuxta prædicta† quæro, aliquis nũtius fecit relationem quandã in ſcriptis, poſtmodũ atteſtatur ꝙ illã falſò fecit,an ſit poſtmodum illi ſtãdum quòd ſit falſa?Bal.in conſi.ſuo cclij.in iiij. vol. & Bar. in l. ſi librarius. ff. de reg. iur.videntur decidere iſtam quæſtionem.& licet Bar. in l.ſi librarius.& Bal.in d.conſi. in prin.videantur tenere ꝙ nõ ſit illi credendum, tamen Bal.ibidẽ dicit,ꝙ ſi eſſet iudex,& talis caſus ſibi eueniret,ꝙ ſtuderet per teſtes, & alio modo veritatẽ habere:quod ſi habere nõ poſſet,nullo modo tali inſtrumẽto fidẽ adhiberet,& videtur cõcludere ꝙ iſtud ſit in arbitrio iudicãtis:ſecũdũ Inn.in c.j. de arbitris. remittendum eſt. ¶Vide Lud.Bologninũ in conſ.ſuo lij.in ij.col.vbi dicit,ꝙ ſi primò fecerit in ſcriptis, nõ eſt poſtea illi credẽdũ,ſi dicat cõtrariũ,prout in ſimili videmus de teſte q̃ dicit ſe falſum depoſuiſſe preci-

Falſum deponens precibus inquiſiti an probet.

bus inquiſiti,ꝙ nõ ꝓbat in eius præiudicium.c.ſicut, iuncta gl.de teſtibus.Anc. conſi.xxiij.Hipp.de Marſi. plura ad hoc allegans in cõſi.lxxviij.nu.18.& in cõſi. cij.nu.8.& in cõſi.cj.nu.40.† Sed ſi nũtius fecerit falſam relationẽ qualiter puniri debeat? vide tex.in l. ij. C.de ſportulis.nam punietur etiam pœna capitali,ſi iudici videbitur ab officio perpetuo remouebitur.vt in auth. de armis.§. fi.coll.vj.ita dicit Bal.in c.fi. in ij. col.ext.de dolo & contu.†& ſi falſò citauerit, puniat̃ de falſo.do.meus Iaſ.in §.quadrupli.in ij.col.inſti.de actio.Bar.in l.qui nomine.ff.de fal.Fel.in c. tertio loco.de proba.& de illo qui non retulit ſe citaſſe vel nõ duxit animalia ad iuſtitiã, quãdo ea reperit in dãno, & hoc fecit pretio recepto à parte, vide Io. de Platea in l.ſi quis.quæ eſt,l.j.in fi,C.de fundis & ſalti.rei dominicæ.lib. xj. vbi dicit quòd debet grauiter puniri.

6 Nuntius falſa referens quomodo puniendus.

7

SEd quid de illo qui fecit fieri falſam relationẽ? vide Cy.Bal.& Sali.in l.fi.C.de requi.reis.Spe.in tit. de exe.§.j.verſ. ſed qualiter. Guido papæ deciſio. ſua cxxviij.alle. ¶ Et vide eundẽ Guido.papæ. q. xliij. & Boërium in cõſuetudinibus Bituricen.tit. de conſuc. præd.§.vij.in gl.in verſi.& nota quòd caprarij.¶Item quid† de illo qui retulit ſe citaſſe,cùm non citauerit, vel aliter refert citationẽ quàm fecerit,& fuerit ei cõmiſſa extra territoriũ, an poſſit puniri à iudice illius territorij in quo fuit cõmiſſa?vide Mari.Soci. in trac. ſuo citationum.artic. xiiij. principali, & dicam j. in §. ſequ. vbi ponam à quo debeant puniri nuntij ſeu executores delinquentes. ¶ An valeat relatio generalis per quam nuntius refert ſe feciſſe prout habebat in mandatis. Soci.in conſi.lvj.in ij.col.in iiij.vol. dicit quòd ſic, vt ibi per multa comprobat, & dicit Bar.in l.multum intereſt.ff.de cond.& demonſt. in l. hęc autẽ.§.j.ff.quibus ex cauſis in poſſeſ.eatur. quòd actus relationis nuntij eſt de ſubſtantia citationis.

8

ADDITIO. Vide ad hęc Mat. de affl. in cõſt. regni Siciliæ,quæ incipit,citationis literæ.in vij.notabili.†

ET qa dictũ eſt hîc antè,ꝙ nuntij referunt notario eorum executiones, qui facit publicũ inſtrumentũ de his quæ ſibi retulit nuntius,† pone,ꝙ relatione facta

9

facta dicit nũti⁹ se aliter retulisse quàm sit scriptũ, cui magis credatur, an notario, an nũtio? Panor. & alij in c. cũ parati. ext. de app. Ang. in l. j. §. j. ff. quemadmodũ test. aperi. dicunt ꝙ magis credit̃ notario. † facit id qđ dicitur de teste, q̃ negat illud, qđ notarius scripsit, nã poti⁹ credit̃ notario q̃ testi, nisi notari⁹ esset suspectus, & nisi de pœna falsi ageret. Spec. ĩ tit. de teste. §. j. in iiij. charta. vers. sed põe, ecce iudex. & in tit. de instru. edit. §. restat. ver. qđ si dũ attestat̃. seq̃t Abb. in c. ad audientiã. in v. no. de præscri. Et tradit Ale. in con. suo lxx. in ij. col. in j. vol. & in cõ. lxxiiij. in pen. col. in eo. j. vol. Feli. in d. c. ad audientiam. in ij. col. & in c. cũ causam, ĩ fi. de test. Card. & Imo. in cle. j. de hęreticis.

IN TEXTV IBI,
En mesusaige.

INtellige prædicta dũmodo retinuerit animal inuẽ tũ, qa si ceperit, & relaxauerit, nõ eidẽ est credẽdũ. arg. eorũ quę dicũt Ale. & Ang. in l. j. §. j. ff. qđ quisq; iur. Et Ang. in l. si barsatorã. C. de fideiuss. & quæ dixi. s̃. in §. j. harũ consuetudinũ, in verbo, *trouuees*, ¶ Advertе tñ ad id quid dicit Bal. in l. ij. C. de seruis fugiti. ꝙ si quis inueniat animal in suo fundo dans ei dãnũ, põt illud retinere, donec sciat cuius sit, melius tñ faciet ducẽdo ad iustitiã. Istud tenet Mat. de affl. in constit. regni Siciliæ, quæ incipit, pacis cultũ. in xij. no. & dicitur esse in dolo, si sciat cuius sint animalia, & ea retineat, ita ꝙ si eueniat dãnum, illis datur iuramẽtũ in litem, per l. si quando. C. vnde vi. & maximè, si sint plura animalia capta, & nõ fecerit descriptionẽ, arg. l. cum domini horreorum. C. loca. ¶ † Et dicitur damnum, id est, diminutio patrimonij. l. damnũ. ff. de dã. infe. c. si canonici. de offi. ord. in vj. & differunt inter se damnum, & præiudiciũ. Barb. in cõsi. xxviij. in iiij. col. in j. vol. Et ista cõsuetudo nostra multũ operatur: ne scilicet prata deuastentur. ¶ Et de hac consuetudine mentionem facit Salic. in l. si serui. in princ. C. de noxa. ac. Et an istud etiam haberet locum in probatione domini animalis, vide Boërium in cõsue. Bituricen. tit. de iurisd. om. iudi. §. xxv. in gl. & no. quòd denũtiator, in medio illius glossæ. Et de prato, quomodo sit vtilius in redditu q̃ vinea, vide Io. Saxon. in cõsue. Turonen. tit. *des heritages deffensables*, artic. vj.

Animal damnificãs, an detinendum.

1 Damnũ quid.

CVm etiã † sit ꝓhibitũ, ne milites ducãt equos suos ad depascẽdũ in pratis, tam publicis q̃ priuatis, qđ si fecerint, tenet̃ magister militũ in duodecim libris auri. tex. est & ibi Bar. ĩ l. insignis. C. de pasc. publi. vel priu. lib. xj. & dicit Andreas de Barulo, & post cũ Io. de Pla. ꝙ ne prata deuastẽtur ꝓ cõmunitates & barones regni, sunt statuẽda loca in eorũ territoriis, in quibus aialia eorũ pascant̃ sine subditorũ iniuria. Quod tñ, vt dicit Io. de Pla. malè obseruatur in regno Frãciæ. Quicquid tñ dicat, videmus in multis locis, ꝙ sunt loca cõmunia, quæ expressè sunt deputata ꝓ pascuis aialiũ, ne damnũ in pascuis afferatur. Et istud idem tenet Martin. Laud. in tract. de principib. in tit. de milite, in xx. not. inci. non debet deuastare. & dicit idẽ Mart. Lauden. in dicto tit. in xx. no. inci. si capitaneus cum exercitu, † quòd si magister militũ soluerit damnũ, ꝙ non põst recuperare à militibus, per gl. in l. si quis absentis. §. is quoque. ff. de actio. & obl. & Bart. in l. j. §. plures. ff. de eo ꝓ quẽ fa. erit. Quæ omnia in hac materia sunt notãda, & in hac materia non est differẽtia inter prata publica & priuata, etiã in ꝓpositione pœnæ, vt dicit tex. & ibi Iac. Rebuf. in d. l. insignis. C. de pascu. pu. per quẽ tex. dicit, † ꝙ scindentes arbores nemorum, seu forestarũ priuatorum subditorum debent intantum condemnari, inquantũ cõdẽnantur illi qui scindunt nemora, seu forestas regis seu comitis. Sed (vt dicit) hoc nõ obseruãt iudices nr̃i temporis, quia scindẽtes nemora seu forestas principis maiori pœna pecuniaria puniũtur, q̃ illi qui scindũt arbores nemorũ, seu forestarũ nobiliũ. & ꝓ certo mirabilis abusus seruat̃ in hac patria, in qua iudices & officiarij nemorũ seu forestarũ, qui dicunt̃ *les officiers de la gruerye*, cõdẽnant ad emendã lxv. solidorũ Turon. repertos in lignis, nemorib⁹ seu forestis principis, ad relationẽ cliẽtis seu messarij. qđ nõ est æquũ neq; iuridicũ de iure, & est contra hãc consuetudinẽ, per quam tamẽ statur talibus vsque ad vij. solidos, & tamen in gruerya creditur eis vsque ad lxv. solidos, quod fieri non deberet, & deberet talis abusus notorius reparari. multos alios abusus faciunt, quos spero in breui reparatos iri per eorum superiores.

4 Scindentes arbores

qualiter puniendi.

REdeundo † ad propositum qualiter debeat æstimari istud damnũ datũ in frumẽto, quod erat in herba. Iac. de Aren. in l. certè. ff. arbo. fur. cæsa. dicit illud debere æstimari quantũ tempore dãni dati, vẽdi potuisset illud frumentũ, cum dubio euẽtu perceptionis frumẽti, tẽpore messiũ, ar. l. ꝓpter spẽ. ff. fam. ercis. Spe. in titu. de iniur. & dam. da. §. sequit̃ videre. vers. sed quomodo æstimabitur dãnũ datũ in frumẽto dũ est in herba. dicit ꝙ aut expectabit̃ tẽp⁹ messiũ, vt sciatur quãtũ ex tãto & simili frumẽto habebitur: vel cõsiderabitur quãtum fructus in anno præterito ex tanto vel simili frumẽto habitus est. arg. ff. ad legẽ Aqui. l. in lege Aquilia, si deletũ. & l. locũ. §. condemnatio. ff. de tab. exhi. xj. q. iij. c. nolite. ¶ Sed tñ istud videtur cõtra l. ait lex. & l. inde Neratius. & §. si infans. ff. ad legem Aqui. vbi habetur ꝙ circa damna data nõ debet haberi consideratio tẽporis futuri, sed tantum præsentis. vnde videtur ꝙ deberet fieri condemnatio ꝓ herba, sicut si in prato damnũ datũ esset, & ita arguit Iac. de Are. in d. l. certè. & idem Iac. de Are. Cy. & Paul. de Cast. in l. fi. C. ad legem Aqui. & Floria. in d. l. ait. & in d. §. si infans. secundum quos debet considerari quantum vendi potuisset tempore damni dati, & ita etiam tenet Ang. Areti. insti. si quadru. paupe. fecisse dicat̃, col. ij. & Io. And. in addi. ad Spe. in loco hîc antè alle. in verbo, propter. Albe. de Rosate in ij. parte statutorum, quæstione lxxviij.

5 Dimidiati infra mento in herba existente æstimatio.

ADDITIO. Vide in hoc Mat. de affli. in consti. regni Siciliæ quæ incipit, peruenit. in vij. not. tenet hãc vltimam opinionem, scilicet ꝙ inspicitur damnũ, qđ põt esse tempore damni dati. Aduerte tamẽ ad id qđ dicit Pet. Gerardus in suo sing. xxv. ꝙ ex tribus æstimatoribus assuetis, si vnus æstimet in xx. alius xxx. alius in xxxv. debent omnes summæ coaceruari, & per iudicẽ æstimari in tertia parte totius summę, ꝓ tex. in l. hac edictali. §. his illud. C. de secũdis nuptiis. q̃ dicit mirabile, si est verũ, sed tamen dicit esse dubitabile ꝓ tex. in l. diem ꝓferre. §. si plures. ff. de arbitris. & l. inter pares. in fi. & qđ ibi not. ff. de re iu. † ¶ De arbore autẽ incisa quomodo fieri debeat æstimatio, est text. in l. facienda. & in l. furtum. §. fi. ff. arb. fur. cæsa. ¶ Et quomodo in homine debilitato in manu, vel tibia, & effecto impotentę. vide Pan. in c. j. col. ij. vers. vlterius quæro, de iiur. & dam. da. & licet dicat ibi Panor. † ꝙ difficillimũ sit æstimare operas futuras, dicit tamen Florianus in l. fi. ff. de his qui deiece. vel effud. quòd æstimabuntur vsq; ad cẽtũ annos, quia tantum præsumitur viuere. l. fi. C. de sacrosan. eccle. hoc tamẽ reprobat Are. in §. item is ex cuius. instit. de obli. quæ ex quasi delic. & etiam Ioan. Fab. nam, vt dicit Aret.

6 Operæ futuras æstimare difficile.

talis

2 Magister militũ tenetur de damno à militibus dato in prædijs.

3

BIU Cujas

talis æstimatio fiet, secundum quod habetur in l. hæreditatum. ff. ad legem Falci. qa non semper operari poterit, & maximè in senio. arg. l. fi. ff. de ope. libert.

Occidẽs casualiter.

ADDITIO. Aduerte tñ, ꝙ si quis vulnerauerit hominẽ, vel occiderit casualiter, & nõ culpa sua, nõ tñ neq; ad expẽsas, neq; ad damni æstimationẽ. vt tenet Mat. de affli. in cõsti. regni Sici. quæ inci. qui de alto. ¶ †Et de valore rei, siue sit in frumẽto, siue in aliis re-

7 Valor rei quomodo cognoscendus.

bus, ꝙ semp inspici debet locꝰ publici fori, casum habemꝰ peregrinũ in l. septẽ. C. de ero. mili. anno. & ibi Bar. & in c. j. de emp. & ven. Et de valore rei ꝓbando, vide Bar. in l. fi. de nauicũ. lib. xj. cũ aliis alle. ꝙ Corsetũ singul. cccxcj. in verb. vẽditio. ij. incip. Quãtũ frumentũ valeat. & ita etiã tenet Andr. Barb. post Pet. de

8 Trãseuntes nõ sortiuntur forum loci.

Anc. in c. j. de emp. & vẽdi. & subdit, † ꝙ licet trãseũtes nõ sortiãt forũ in loco, ꝙ quẽ trãseũt, tñ possunt se adiuuare cõsuetudine loci. tñ Barba. tenet cõtrariũ. & alle. Lud. Rom. in consi. ccxxij. & Paul. de Cast. consi. cccxiiij. tenẽtes cõtrariũ per iura quę ibi alle. De hac æstimatione fiẽda, vide Boërium in cõsue. Bituri. tit. de cõsue. prædio. §. j. in prin. & ibi ponit qũo etiam fiẽda sit æstimatio arboris incisæ. Et de æstimatiõe dãni ex homine mortuo, vel debilitato, aut alia quacũq; iniuria reali aut verbali, vide plenè Paridẽ de Puteo in tract. de syndicatu. versꝰ qa pluries. fo. xlj. & xlij. & ibi etiã de muliere, seu virgine defforata, aut deformata.

9 Aduerte etiã † ꝙ de mala æstimatione põt cõqri infra annum, vt dicit Bal. in consi. suo cccl xxxvij. in iij. vol.

ET de materia æstimationis damni dati in animalibus, quomodo debeat fieri, aliàs dixi in facto contingẽte, & consului pœnam, in consiliis meis. De materia verò æstimationis damni dati, seu vulneris illati in hominem, vide Panor. in c. j. de iniu. & dam. da. & ibi Hostien. in summa. versi. quibus detur.

10 Aestimatio quũ do petatur & quando res.

ET debet † peti æstimatio animalis, aut alicuius rei mobilis, aut se mouentis, si non sit in rerũ natura, sed si sit in rerũ natura, debet peti ipsa res. Et quomodo hoc fieri debeat, ponit amplè Io. Fa. in §. sic ita que discretis. in fi. inst. de actio. ¶ Et vide quæ dixi ℣. ĩ tit. *des enfans de plusieurs lictz.* §. ij. in prin. in addi. ibi posita, incip. aduertendum est quod secundũ iuris.

SEd quia creditur in dãno dato huic messario, quid in incidentibus? dic idem vt tenet Bar. in l. solẽt, in fi. ff. de ali. & cib. leg. & in l. pe. in ij. col. C. de pac. p l. cũ hi. ff. de transi. vt refert Frã. de Are. consi. lxxxiiij. in iij. col. qđ inci. multa. Roma. sing. celviij. & do. meus Ias. in l. ij. in vlt. col. C. de edi. diui. Adria. toll. ¶ Itẽ etiã

11 Animal in prato in uetum an possit retineri donec satisfaciat.

ꝓsequẽdo materiã huius §. & gl. nostræ, quæro, † aliquis inuenit animal cuiusdã Titij in prato suo, dãnũ eidẽ afferẽs, an possit illud ad domũ suam ducere, & retinere quousq; sciat cuiꝰ sit, & dãnũ eidẽ fuerit emẽ datũ? Panor. in c. si lęserit, de iniu. & dam. da. dicit ꝙ non põt retineri, donec fuerit satisfactũ, eo ꝙ cõsultũ est inuẽtori per aliã viam q̃ ꝑ retẽtionẽ. Ita etiã tenet Bart. in l. hoc amplius. §. de his autem. in fi. ff. de dam. infec. & in l. ratis. ff. de incẽ. rui. naufra. Bal. in l. requirẽdi. in ij. col. ibi, & adde quod ille q̃ inuenit. C. de ser. fugi. Spe. in tit. de accu. in xxij. col. ver. sed pone, inueni pecudẽ. & ibi Io. An. Bal. in l. Quintus. ff. ad legem. Aqui. Io. de Ana. in c. ex literis, in ij. col. de fur. Paul. de Cast. Ale. & communiter doct. in d. §. de his. potest tamẽ expelli de fundo per dominum fundi, vt plenè not. Bart. Veronen. tit. de serui. rusti. prædio. Cap. de seruitute pascendi. in vj. q. ¶ Vide ad hoc Boërium in consue. Bituricen. tit. de consue. prædio. §. j. in prin. & in eo. tit. §. v. ponit, an liceat gallinas & anseres alienas in horto suo inuentas occidere, & etiã colũbas.

SEd quid † si ipsum expellendo pereat animal, an & q̃ expellẽs teneat ad emendationem? vide Bal. in cõsi. suo cxliiij. in iiij. vol. vbi cõsuluit ꝓ suo amico. & vide Pet. Iac. in tit. de paupe. vbi dicit ꝙ inueniẽs aĩalia in suo fundo teneat ea expellere, vt sua expulisset, si deprehẽdisset. l. Quintꝰ. cũ l. seq. & ibi Floria. ff. ad legẽ Aquiliã. aliàs teneat actione legis Aquiliæ. & in §. fi. insti. ad legẽ Aqui. maximè si aĩalia expellẽdo tetigerit, sinautẽ nõ tetigerit, sed ex sola expulsione animalia dãnũ habuerũt, puta quia transierunt ꝑ viã arctã & angustã, vel supra clausurã, ita ꝙ posuerũt palũ in ventre, vel aliàs, teneat actione in factum. gl. in d. l. Quintus, ꝓ l. si boues. ff. ad legẽ Aqui. ¶ Adde in materia, an dominꝰ teneat ex mala custodia pastoris, Boërĩũ, in consue. Bituricen. tit. de consue. prædio. §. vij.

12 Quid si expellendo animal pereat.

ADde etiã quod † animal ꝑ messariũ vel cãparium repertũ in dãno, & retẽtum, vel pro pignore datũ, vel aliàs huiusmodi perierit, perit periculo officialis seu messarij, & ꝑ ipsum debet emẽdari. l. quẽadmodũ. §. magistratus. ff. ad l. Aqui. & intellige prædicta, q̃ captura fuisset iniustè facta, vel si fuisset iustè facta, aĩalia fame necasset, qa eiꝰ cibaria afferre pasꝰ nõ fuisset, vt dicit ibi tex. & Bal. secꝰ ergo si iustè ea cepisset, & fortuitò perirẽt. per illũ text. dicit ibi Bal. † ꝙ si magistratus ceperit aliquẽ, & ille se vulnerauerit, vel laqo se suspenderit, non teneat iudex, & de hoc est ibi text. idem etiam, si se defendẽdo cùm caperet authoritate iudicis, fuerit vulneratus, non tenetur qui eum vulnerauerit. ita dicit Bal. in l. neminẽ. C. de exhi. reis. & facit ille text. in d. §. magistratus. versi. siquid tamẽ magistratus aduersus resistentẽ violentius fecerit, nõ tenebit Aquilia quem Bal. non alle. sed bene alle. l. si seruus C. de his qui ad eccl. cõfu. ¶ †Et aduerte, quod sicut põt capi animal in fundo damnum dans, ita etiã extra fundũ, dummodo incontinenti, arg. eorũ quæ dicit Sali. in l. Gracchus. C. ad legẽ Iuliam de adul. vbi dicit ꝙ si ex forma statuti possit occidi aĩal in fundo, põt etiam extra, dummodo incontinenti, quod nota.

13

14

15

ET intellige prædicta, ꝙ tale damnũ datũ ꝑ animal alicuius in fundo est punibile, vt hoc §. nisi tamẽ vno casu, scilicet quando viator trãsiẽs iter suũ depasceret iumẽtũ in prædio alieno, qa hoc casu nõ teneat ad resartiõẽ dãni, cùm istud sit licitũ. tex. est no. & ibi Bal. in c. j. §. fi. de pace tenẽ. & eiꝰ violator. & ita etiam tenet Rom. in sing. suo cxxxv. ¶ Vide Io. Sãxõ. ĩ cõsue. Turoñ. art. vj. tit. *des heritages deffensables*, & Boërium in cõsue. Bituricen. in tit. de consue. prædio. §. iiij. Aduerte tñ ꝙ si bestia alicuiꝰ fuerit deperdita, quæ dãnũ dederit, nõ teneat dominus ad huiusmodi emẽdã, nisi dominus fuerit in culpa circa perditionẽ talis bestiæ, quia fortè eam misit sine custode. ita tenent Gandinus in tract. maleficiorum. versi. vlt. item pone, cõtineri. & Albe. in ij. parte statutorum, quæstione lxxvj.

Consuetudo quando liget clericos.

ADDITIO. Videtur ꝙ sit alius casus in quo hęc cõsuetudo nõ habeat locũ, scilicet in animalibus clericorum, cùm clerici non possint ligari cõsuetudine laicorũ. vt in simili casu videtur tenere Mat. de affli. in consti. quæ incip. cum per partes Apuliæ. in ij. q. vj. no. Sed quicqd dicat Mat. in suo loco, aliud erit ĩ hac patria propter cõsuetudinẽ nostram, quæ est promiscua tã inter laicos quàm ecclesiasticos, cùm sit à tribus statibus patriæ approbata, vt in cõclusione illarũ, in fine, & sic ligat ecclesiasticos: vt facit text. in c. ad nostrã, extrà, de probatio. quem ad hoc ponderat Io. de Imola ibi, & post eum Ant. de But. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. in penul. col. extrà de cõstitutio. & ibi Feli. in xxix. colum. dixi infrà in casu simili, in titulo,

des

BIU Cujas

des droictz & appartenances à gens mariez, §. vij. in gl. *supposé que lesdictz contractz*, quasi in fine.†

17 Dans animal p noxa liberatur à dãno.

ITem etiam† quando dominus dat animal pro noxa, quia liberatur à damno.l.j.ff. si quadru. pau. fecit.dica.c.fi.& gl. inc. si læserit. de iniur. & dam. dato. ꝙ tamẽ intellige, nisi ipsemet dominus deduxit animal suum in alienũ campum, vt ibi depasceret, quod dicitur cõmuniter apud nos, *à garde faicte*, quia hoc casu nõ liberaretur dando animal pro noxa, cùm ipsemet videatur dedisse damnum,& sic teneatur in solidũ.d. l.j.ff.si quadru.paup.fecis.dica.& l.ij. ff. ad legem Aquil.& d.c.fi.extrà de iniu.& dam.da. & satis hoc exprimunt & declarant consuetudines Aluerniæ. ¶Sed qualiter formatur libellus in isto damno dato? vide Spec.in tit.de iniuriis & dam.da. & Roffre.in libello, in titu.de actione in factum, & de pauperie.

IN TEXTV IBI,
Iusques à sept sols tournois.

1 Dictio vsque.

ADuerte etiã† quia dictio vsque, stat exclusiuè, vt dicit Bal.in c.cùm dilectus, extrà de dolo & cõtuma.cũ iure ꝓhibẽte extremitatẽ, tertiũ nõ potest includere.do. Alb.de rosa.ponens conditiones exclusiuas & inclusiuas, in auth.hoc ius.C.de ꝓcu. incipit ꝑ dictionẽ, vsq;, & dicit in prin. quòd sæpe allegat prędicta auth.ꝙ dictio, vsque, ponitur inclusiuè.sic ff. de senatori.l.fi.§.fi.& ibi ĩ gl.in authẽ.maximis.& ibi gl. C.de nup.l.ij.j.respõs.& ibi gl.ff.de his qui notã. infa. l.quidã testamẽto.& ibi gl.ff.de leg.ij.lege, id est vsq; ad duos aureos.ff. de dolo. vbi dicit tex. ꝙ † actio de dolo nõ datur pro modica summa, id est vsq; ad duos aureos.& dicit ibi glo. ꝙ nõ datꝫ ꝑ duobus aureis, vt includat dictio, vsque.sic ergo videtur ꝙ non sint inclusi vij.solidi, sed exclusi, per illã glo.& quòd exclusiuè etiã ponatur satis not.in l.meminisse. ff. de offic. procon.& leg.vbi plenè per eundẽ Albe. qui in prædictis locis multum notanter enucleat hanc materiã, quæ est quotidiana.Bar.plenè in l.patronus. §. Sempronio.ff.de le.iij.aliquid per Soci.in cõsi.suo xxv. in ij.col.in j.vol.ita Petrus de Ferrariis in forma capitulorum, quando testes producuntur ad æternam memoriam. in gl. in vers. vsque ad calendas Ianuarij. vnum verbum per Feli.in c.quod ad consultationẽ. de re iudi.Bal.in l.à calligato.C.de nuptiis. Car. Flo. in consi.xxvij.& Io.de Imo. in consi. x. Et in hac nostra consuetudine, nihil aliud disputando, an sit super fauore, an super odio, dic quòd stat inclusiuè, quia est super numero.ita Bart.in d.l.patronus.hîc antè alleg.

2 Actio de dolo.

PRosequendo materiam huius §.& glo. quia dicit ꝙ creditur messario vsque ad septem solidos Turoñ.pone, ꝙ messarius referat damnum fuisse datũ in tali loco per animalia talis, vsque ad septẽ solidos. An si dominus animaliũ inficietur & negauerit, quia in curis nostris illud obseruam⁹, † quòd negãdo est duplex pœna. Et sic pœna crescit per inficiationem. An sufficiat etiam quò ad augmentum pœnæ relatio nũtii referentis damnum fuisse datum vsque ad vij.solidos ad cõdẽnandũ inficiantẽ in xiiij. solidis? Et videt ꝙ nõ, quia ex statuto & cõsuetudine nostra limitata est dicti messarij fides, scilicet vsq; ad vij.solidos, nec debet extẽdi, imò potius restringi, † cũ statutũ seu cõsuetudo derogãs iuri cõmuni debet intelligi simplici ter prout iacet.ita dicit Bal. in l. maximũ vitiũ. C. de liber.præteri.in vj.col.versic.vlteriùs quæritur de tali quæstiõe.do.meus Ias.in auth.nouissima.in vj. col. C.de inoff.test.† etiam quia cõsuetudo nostra limitat fidem messarij in vij.solidis, non debet excedere metas, cùm limitata causa limitatum producat effectũ, l.in agris.ff.de acqu.re.do.l.age cũ Geminiano,& ibi do.meus Ias. C. de trans. & in l. sed & si plures. §. ad substitutos, ĩ ij.col.ff.de vulga.& pup.substit.& Feli. in c.cùm ordinẽ.in iij.& iiij.col. de rescri. & facit qđ dicitur hîc de eo qui habet limitatam iurisdictionẽm vsque ad certam summam, vltra quam iudicare non posset.tex.est & ibi doct.in l.si idem cum eodem.ff.de iurisd.omnium iud.eo etiam maximè, qm̃ vt habetur in l.vt fundus.ff.communi diui.† sententia debet esse conformis libello.& quia non amplius in libello petitur quòd iudex non possit vltra condemnare, etiam in illo quod crescit per inficiationẽ, vt videtur tenere Sali. in l. contra negantem. C. ad legem Aquiliam. ¶Contrarium tamen videtur de iure dicendũ,& hoc videntur tenere Bar.Albe.& do.meus Ias.in d.l.si idẽ cum eodem.alle.l.item veniunt.§. cum prædiximus. ff.de pet.hæredi.nam, vt dicit do. meus Ias.attẽdi debet tempus petitionis, licet postmodum crescat causa per inficiationem. ¶Et ex hac doctrina, quam malè intelligunt practici rurales nostræ patriæ, solẽt semper condemnare vocatos in ius ad emendam xiiij. solidorum, ratione negationis petitionis actoris in omni materia, dummodo non fiant aliæ probationes.sed si fiant probationes per testes super petitione actoris, tunc est emenda lx. solidorum Turonen.

6 Sententia debet esse conformis libello.

SEd an ista emẽda lx.solidorum possit adiudicari in talibus cõtra partẽ, quæ cõdemnatur factis ꝓbationibus hincinde.iste est vnus abusus in hac patria, q ꝑ certo tolerari nõ deberet.Primò, vt videmus, statim ꝙ pars est in ius vocata corã aliquo castellano, debetur emẽda ab illo qui succũbit.vt dicit Io.Fab.in §. appellamus.insti.de actio. & hanc emendã vocamus clamorẽ iustitiæ, etiã si cõfiteat. id tñ fieri non deberet, vt dicit Io.Fab.in d.§.appellamus.si verò inficiet, in quatuordecim solidis: si sentẽtialiter fuerit cõdẽnatus factis probationibus hicinde in lx. solidis, si appellauerit ad Balliuũ baronis, aut alterius inferioris à Balliuo regio,& dictũ fuerit bñ iudicatũ & malè appellatum, in lx.solidis. ¶An istud fieri possit & debeat? quantũ ad primã emẽdã q̃ debet, etiã ex sua cõfessione, videtur non esse æquũ, nisi primò fuisset interpellatus, secundũ Io.Fa.in d.§.appellamus. & Hẽricũ Bohic in c.extirpãdæ. de præbendis. sed si fuerit interpellatus, videt tunc ꝙ possit in emẽdã cõdẽnari, secundũ Io.Fa.in dicto loco ꝓpter generalẽ cõsuetudinem. Idem etiam in illo qui est contumax, qui propter eius cõtumaciã condẽnatur in vij.solidis. Et hoc est iuridicum, eo ꝙ contumacia est delictũ.l.cõtumacia.ff.de re iudicata.Feli.in c.super eo.le.j.ad finẽ, de testibus.& hoc est de cõsuetudine generali Frãciæ, de qua fecit mentionem Io.Fab. in cunctos populos. in x.col.C.de sacrosanctis eccle. ¶Aduerte, quia de hoc Boërius facit mentionem in consuet. Bituricen. tit. de iurisdictione omnium iudi.§.xviij. in gl. j. & in gl. ij. ponit quæ sunt quę excusant à contumacia. vbi multa ponit quæ sunt multum notanda in practica.

Clame iustitia.

QVantum ad secundã pœnã quæ est duplex, quãdo scilicet quis negat, & postmodum cõfitetur, tunc hoc casu, quia pœna crescit per inficiationẽ, videtur esse iuridicum secundũ legem Aquiliam, & in damno dato.l. contra negantem. C. ad legem Aquiliã.sed quòd sit iuridicum in omni casu, videret quòd pœnæ potius essent restringendæ quàm ampliandæ, tamen credo adhuc ꝙ istud sit iuridicum. nã vt dicit Bar.in l.eum qui.ff.de iureiur.si † reus in prima cõparitione negauit,& postea cõfiteatur, nõ euadit pœnã negantis,

3 Negatio duplicat pœnam.

4 Statuta iuri communi derogantia restringẽda.

5

7 Negans & postea confitens non euadit pœnam.

BIU Cujas

negantis,tamen do.meus Iaſ.poſt Ale.& Bal. videtur tenere contrariũ.facit tex.pro opinione Bar.in l.j. C. de plus peti.ante litẽ cõteſt.& quãto magis ſi lis fuerit cõteſtata puniẽda eſt perſeueratio, vt ſtatim dicemus.Sed qcquid ſit,credo q̃ ex quo ſemel negauit,q̃ debet puniri pœna mẽdacis, quę eſt in duplũ. & do. me° Iaſ.in d.l. eũ qui. ponit quæ ſit negatio quę facit creſcere cõdemnationẽ in duplũ. ¶ Vide quæ in prędictis dicit idem Boërius in conſuetu.Bituricen.titu. de iuriſd.om.iud.§. xxij. in gl.quia creſcẽte dolo &c. ¶ Et etiã addendo aduerte,quòd iudex loci vbi aĩalia dederunt damnum,eſt iudex, & non tenetur remittere ad iudicem domini animaliũ, vt tenet Matth.de affli.in cõſtitu.regni Siciliæ,quæ incipit, cùm p partes Apuliæ.in v.quæſtione.vj.notabili. in iij. libro.

8 Cõtumacia duplicat pœnã.

ADuerte etiam † quòd quis condemnatur in duplum, quando eſt condemnatus ex prima ſua confeſſione,ſi intra tempus à iudice ei ſtatutum non ſoluit,ſi vocetur iterum,quod apud nos dicitur, *il eſt uenu à reclain*, hoc caſu duplicatur emenda, quia cõdemnatur in xiiij.ſolidis Turoñ.quod eſt iuridicum, cùm ſit contumax in non parendo.

QVantũ verò ad aliã pœnã, quæ eſt lx. ſolidorum ex prima ſententia,quæ ꝓfertur,lite conteſtata, & factis ꝓbationibus,nã vt dicũt doct.in d.l.eũ qui. ex quo plus grauaẽ actor onere ꝓbandi, in pl° debet creſcere condemnatio pœnæ.& facit ꝓ hoc tex.in d. l.j.C.de plus peti.ibi, ſin autem & liti præbuit.ſed eo q̃ iſta emenda lx. ſolidorum eſt pro delicto, videtur q̃ non debeat in cauſa ciuili adiudicari,nec vidi eam in multis locis adiudicari,& ſi in quibuſdam adiudicatur,quod tamen fieri vidi,credo quòd ſit abuſus.

QVantum autem ad appellantem,qui fuit condẽnatus,ita q̃ fuit dictũ, bene iudicatum, & malè appellatũ,tunc condemnatur per inferiores balliuos à balliuo regio ad emẽdã.lx. ſolidorũ. & iſtud fundaẽ ſuper l.ij.C.de epiſ.audi.& in l.ab executione.§.fi.C. quo.appel.nõ reci.† vbi iniuſtè & mala fide appellãs cõdemnaẽ vltra cõdẽnationẽ expenſarũ in quinquaginta libris argẽti,quæ erogaṅ pauperibus.vt d.l. ij. & ibi Bal.& docto. † & ſemp appellãs vĩ eſſe in mala fide,cùm præſumaẽ pro ſententia.l.ingenuũ.ff. de ſtatu ho.l.res iudicata.ff.de reg.iur.& adhuc ſeruatur in pœna in curia parlamẽti Burgũdiæ,quia malè appellãs cõdemnaẽ in xx.libris Turoñ.fiſco applicãdis, ſiue ſit clericus ſiue laicus:quod tamẽ in hoc videẽ eſſe quodãmodo cõtra d.l.ij.vt not.Bar.& Io.Fab. & hoc in curia parlamẽti Burgũdiæ:in aliis autẽ curiis parlamẽti cõdemnaẽ in maiori ſumma.& hoc eſt de iure ciuili.ſed de iure canonico ſecus:vt per Pa.Phi. Peruſinum,Car.Ale.And.& Feli.in c.ij.de app.& dicit ibi Phil.Deci°, † q̃ licet de iure canonico temerè appellãs alia extraordinaria pœna nõ puniaẽ,quia iure cautũ nõ reperiẽ,ſecus eſt de iure ciuili:vt tenet gl.fi.in l. j.§.interdũ.ff.à qui.ap.nõ li.Spe.co.ti.§.nunc dicam°. Bald. & Ang. poſt Cy. in l.eos. §. ne temerè.C.eo. in prin.& idẽ Ang.in l.ab executione.C.quo.appel. nõ reci.vbi infert q̃ i terris quæ ſunt de tẽporali iuriſdictione eccleſiæ, temerè appellãs tãtùm in expẽſis venit cõdemnandus.vt no.Panor.in d.c.ij.& in c.vt debitus.de app.alibi tñ gl.in c.ad Romanam.*le premier*, ij.q.vj.ſentit idẽ eſſe in vtroq; iure.& Io.An.in d.c.vt debit°.& Alb.de roſ.i d.l.eos.§.ne temerè.& iſta opi. hac ratione ſuſtineri poteſt: nã regula eſt de iure ciuili,† ille q̃ temerè appellauit,& ſuccubũit,arbitrio iudicis puniatur.d.l.eos.§. ne temerè. & ſecũdum gl. j.ibi Cy.& Bal.ita ille tex.intelligitur.& hoc idem eſt de iure canonico.bonus text.in c.frequens.de reſtit. ſpo.in vj.& p illũ tex.Panor.in d.c.ij. de app.dicit, q̃ ſuccũbens,etiã de iure canonico,extraordinaria pœna puniri poterit.Et hoc eſt, quia licet nõ reperiatur de iure canonico,tñ idẽ eſt de iure ciuili:cùm expreſsè cõtrariũ nõ ꝓhibeaẽ. arg. no.in c.j.de no.ope.nũc. In balliuatu noſtro Heduen.in nihilo cõdẽnaẽ p balliuũ.In balliuatu verò Auxeti, malè appellãs codẽnatur in xl.ſolidis Turoñ.iudici applicãdis.quod nõ video iuridicũ,inquãtũ iudex applicat ſibi emẽdã.¶ De materia huius gl.vide quę dicit Boërĩ° in cõſue.Bituricẽ.tit.de iuriſ.om.iu.§.xxviij.ĩ gl.iſta cõſuetudo. Et quæ ſ̃.dixi in rub.*des iuſtices*,& c.nu.88. ¶ Aduerte ad id qd̃ dicit Bal.in l.j.C.de ſen.præfec.præto.& qd̃ dicit Mat.de affli.in præfatione conſti.regni Siciliæ, in x.q.vbi dicit q̃ vbi p ſtatutũ, aut aliàs, ꝓmittiẽ venire cõtra ſentẽtiã præfecti prætorio p litterã recurſus, vt eſt in ſentẽtiis curiarũ noſtrarũ parlamẽtaliũ, in qb° poteſt venire p viã propoſitionis erroris, q̃ recurſus debet regulari ſecũdũ qd̃ regulatur appellatio,quantum ad tẽpus exercitij & terminationis:& hodie quãtum ad emendã quò ad nos p ordinationes regias eſt ꝓuiſum:quia duplicaẽ.Sed etiam aduerte ad id quod dicit Bal.in auth.quæ ſupplicatio. C. de preci. impe. offeren.& Matth.vbi ſ̃.q̃ ſupplicatio ſeu erroris propoſitio non reſcindit iudicatũ ſicut appellatio, quoniam nõ obſtante propoſitione erroris,ſentẽtia mittitur executioni, & ideo non incidit litis pendentiã.

Erroris ꝓpoſitio non reſcindit iudicatũ.

SEd hodie apud nos deciſum eſt per tex.Pragmaticæ ſanctionis,tit. de friuolis appellationibus. vbi friuolè appellans,condẽnatur in quindecim florenis auri de camera,quod tamen de conſuetudine nõ obſeruant iudices curiarum ſpiritualium totius regni.

Nota caſũ pulchrum.

VLterius quæritur,proſequẽdo materiã huius gl. dicitur hĩc q̃ ſtatur tali meſſario de damno dato vſq; ad ſeptem ſolidos: pone q̃ pars dicat quòd datũ fuit ſibi damnum de centum ſolidis,& vult probare, officialis verò ſeu meſſarius refert de ſeptẽ, an iudex debeat ſibi adiudicare damnũ de ſeptem, & reſeruare ſibi ius ꝓbãdi in reliquo, an verò debeat expectare ꝓbationẽ q̃ vult facere pars,quæ habuit damnum: & ſi pars nõ ꝓbet,an ſaltem iudex debeat adiudicare dictos vij. ſolidos Turoñ. in vim ſtatuti, an verò abſoluere in totum dictum reum, ſi ſit in iudicio ꝓ dicto damno conuentus. nam videtur primò q̃ dictus reus debeat abſolui,q̃a actore nõ ꝓbãte,reus abſolui debet.l.qui accuſare,cũ vul.C.de eden.gl.j. in c. mulieri.de iureiu.quod procedit etiã in cauſa criminali. gl.in d.l. in verbo,actore.& Alb.de Roſa.in d.l. † vbi ponit cõcordantiã de iure canonico,ſed actor non ꝓbauit ſuã intẽtionẽ & libellũ,ergo debet re° abſolui, & actor in expen.condẽnari.Et ſi dicatur, q̃ debebit ſaltem reus in ſeptẽ ſolidis per officialem, ſeu meſſarium probatis condemnari,dicetur in oppoſitum, q̃ cùm ſententia debeat eſſe conformis libello.l.vt fundus.ff.cõmuni diui.l.fi. C.de fidei.liberta. c. qualiter & quando,*le ſecond*,quaſi in fi.de accu.& ideo ſi libellus actoris concludat in centũ,quæ probata nõ ſunt, clarum eſt quòd non debet proferri ſententia in defectum probationum,ne accidat ſententiam non eſſe conformem libello. ex quo verum erit dicere actorẽ plus petiiſſe re,& ideo mulctandum eſſe pœna tripli. §.ſi quis agens.cum §.ſeq.inſt.de actio.& in l.j. C. de plus petitio. ¶ In contrarium tamen videtur q̃ etiam ſi petierit centum ſolidos', & probatum fuerit de ſeptem,q̃ dicti vij.ſolidi ſunt eiſdem adiudicandi, per doctrinam Bar.in l.ſi conſtante.§.fi.ff.ſolut. matrim.

Actor nõ probans condemnatur in expenſis, & reus abſolũitur.

Et quod

BIU Cujas

Et quod dicit do. meus Iaſ. in l. quidam exiſtimauerũt.ff.ſi cert.pet. vbi dicit † quod qui petiit in libello decem,& poſtea probat de quinque tantùm,cùm intelligatur etiam quinque petiiſſe, poteſt iudex condemnare in quinque, & erit ſententia conformis libello.facit l.apud Celſum.§.item quæritur,primò.ff. de except.doli.l.ſi duo.§.fi.ff.depoſi. quã alle. Alber. in d.l.quidam. & Ale. ibi hoc tenet allegando plures concordantias.& facit, † quia in maiori ſumma minor ineſt.l.j.§.ſi ſtipulanti.ff.de verb.obl. Faciũt quæ dicit Bart. & do. meus Iaſ. poſt alios in l. ſcire debemus.in fin.principij.ff.de verbo.obli.& Sali.in l.j. C. de plus peti. ad quos recurre, cùm caſus euenerit.

14 De petente maiorẽ ſummã quàm probet.

15 Maiori ſummæ minor ineſt.

SEd vt dicit do.meus Iaſ.in d.l.quidã exiſtimaueĩt, maius dubiũ eſt,quid è contrà. Pone† quòd actor in libello petiit minorẽ ſummã,poſtea probauit maiorem, nunquid iudex poſſit in maiori condemnare? Dicit do.meus de hoc eſſe gl.ſingularẽ,quod non.in l.verbũ hoc oportebit,in gl.magna circa fi.de verbo. ſign.quã gl.Albe.ĩ d.l.quidã.& Ludo. Rom. ibi dicit eſſe ſingularẽ,& pro ea facit viua ratio. †Nã ſententia non poteſt ferri ſuper eo, ſuper quo non eſt lis conteſtata.l.prolatam.vbi gl.& Bar. C.de ſen. & interlo. oĩum iud. Sed ſi actor in libello petiit decem tãtùm, lis eſt cõteſtata in decẽ, dato quòd poſtea probet de viginti,non poteſt iudex proferre ſententiã de viginti, quia ferret ſententiam ſuper eo,ſuper quo lis non eſt conteſtata.Contra illã gl. tamen videtur eſſe tex. expreſſus in §.ſi min'. inſti.de actio.¶ Sed aduerte quia gl. ibi & doct. in l.edita. C. de eden. diffiniunt illum text.& exponunt hæc verba,in eodem iudicio,id eſt, coram iudice,ſed erit opus nouo libello,& noua inſtantia. & credo ꝙ prima opinio, ſcilicet gl. ſit vera. Paul.de Caſt.in d.l. quidã. ponit quid in iuramento, an ſi actor deferat in iuramentũ rei cõtenta in libello in quo petit centum,licet non debeant niſi quinquaginta, poſſit iurare reus negatiuè ſimpliciter. Videat Paulus:quia non eſt materia huius §.nec glo.noſtræ.

16 De petente minorẽ ſummã quàm ſibi debeatur.

17

ADde tamen quòd ſi actor petit in libello maiorẽ ſummam quàm ſibi debeat,vel pòſt probet reus habere iuſtam cauſam litigandi:non debet in aliquo in expẽſis cõdemnari,niſi actor eſſet contentus partẽ debiti accipere confeſſam à reo.Ita Bar. in l. qui ſolidũ.ff.de leg.ij.ad finẽ.ſequitur Sali.in l.edita.C.de eden.quanuis Raphael Cuman.in d.l.q ſolidũ.teneat contra Bart.& videtur etiam quòd ſit ſibi contrarius in his quæ dicit in d.l.j.§.ſi ſtipulãti. & videas Bal. in c.j.in iiij.col.de plus peti. arguentem ad partes. Et in aliis locis allegatis per do.meum in d.l. quidã. ¶ Ad. de etiam† quòd ſi debitor confiteatur ſe debere partem debiti ſolùm,vel tãtùm,creditor poteſt acceptare partem cõfeſſionis,& reſpuere taxatiuam tantùm. Ita tenet idẽ do.meus Iaſ.in l.ſi quidẽ ex cauſa. C. de trãſ.& ibi,quòd ſi creditor petat vnã ſummam, ꝙ nõ intelligitur quòd tantùm illa ſibi debeatur, ſecus in debitore:quia ſi cõfiteatur ſe debere vnã ſummã, intelligitur cum diminutione tantùm. Ita etiam tenet idẽ do.meus in l.rogaſti.§.ſi tibi in ij.col.ff.ſi cer.pet.

18 De confitẽte partem debiti.

¶†VIterius quæro,damnum eſt datum in re cõmuni duobus: vnuſquiſque illorum agit ad intereſſe corã iudice loci, an pro vtroque dãno ſufficiat relatio nũtij,an verò ex relatione nuntij cõſequi tãtum debeat vnum damnũ de vij.ſolidis, an verò vnuſquiſq; percipere poſſit emendam vij.ſolidorum ex relatione nũtij ? videretur primò quòd vnuſquiſque percipere nõ poſſet emendam vij. ſolido. ſed quòd tantùm debeãt habere vnam emẽdam, quia aliàs eſſet facere per indirectum fraudẽ legi noſtræ ſtatutariæ, quæ vult ſtari dicto meſſarij vſque ad vij.ſol.tantùm.& tamẽ vnicuique eſſent vij.ſolidi:& ſic xiiij.ſol.ex ſua relatione adiudicarentur,ad quorum tamen adiudicationẽ relatio vnius nuntij non eſt ſufficiens.¶In contrarium facere videtur quod dicit Bar. in l. ſi in re cõmuni. ff. de noxa. act. vbi dicit quòd quãdo ſunt duo domini, poſſunt ambo agere in diuerſis libellis pro dãno dato in re communi. Credo quòd vnuſquiſque agere poteſt pro parte ſui damni,ſed quòd vbi non eſſet niſi vnum damnum quòd vterque haberet vnum damnum,non credo.ſed ſi eſſet adiudicatum,vterque caperet partem ſuam,ſecundum quod no.Bal. in d. l. ſi in re communi. vbi dicit quod illud conſequitur ratione rei cõmunis, debet communicari inter ſocios. ¶Iſta quæſtio poteſt decidi ex his quæ notantur in l. ſi idem cum eodem.§.j.ff.de iuriſ.om.iu.& in l.vnica. C.ſi plures vna ſententia.& quæ notantur in l. ſi qui ſeparatim.per totam illam legem. ff. de appel. ¶ Sed quia hîc antè dictum eſt,qũo probetur damnum per relationem nuntij,quid ſi deficiat relatio nuntij,qũo poterit probari damnum, ſeu intereſſe? ¶ De probatione intereſſe quomodo fiat, ponit Spe. in titu. de teſte.§.fi.& de probatio.§. iij. & quomodo cõtra doloſum,vide Bart.in l.argentarius.§.cùm autem. ff. de eden.& Alex.in l.ſemper. §. fi. ff. quod vi aut clã. vbi dicunt Bar. & Ale, quod non probatum poteſt p iudicem liquidari vel æſtimari, quando eſt in cõmittẽdo, quod dicitur damnum. Et etiam probatur per iuramentum contra violentum. l. ſi quando. C. vide vi. vbi notatur. Et ibi plenè dominus meus Iaſon ad quem me remitto pro præſenti de taxatione damni.

19 De dãno dato in re communi duobus.

§. SEPTIMO.

L'Amende de ſimple reſcouſſe de gaiges prins au ſergens, meſſiers ou foreſtiers, quand ladicte reſcouſſe eſt ſuffiſamment prouuée, par autre que par leſdicts ſergens, meſſiers ou foreſtiers, auquelz eſt faicte ladicte reſcouſſe, eſt de lxv. ſolz tournois, & entend-lon eſtre ſuffiſamment prouuée par deux teſmoings ſuffiſans, autres que leſdicts ſergens.

IN comitatu Burgundiæ etiam iſta cõſuetudo viget,ſed emẽda eſt tantũ lx. ſolidorũ in his reſiſtentiis. Aliud eſt in comitatu Niuern. in titu. *des iuſtices*. §. ſeptimo.

ET quia hoc caſu offenditur iuriſdictio domini, poſſunt mulctare & punire offendentes, vt hîc dicitur. Et hîc eſt vnus modus quo offenditur iuriſdictio, de quo plenè infrà dicam. Aliis etiam modis offenditur quandoque iuriſdictio,vt dicit Bal. in l. vnica.ff.ſi quis ius dicen.non obtempe. ¶ † Primò,videlicet per contumaciam, & hoc in quolibet genere contumaciæ, quæ habet impedire partes iudicis, quominus ſortiantur effectum, vt in contumacia nõ veniendi.vt ff.de re iud.l.contumacia.

Modi quibus offenditur iuriſdictio.

1 Cõtumacia.

ADDITIO. Vide Matth.de affli.in conſtitu. regni Siciliæ,quæ incipit,edictorum.in xij. not. in xij. q.& in xj.q.dicit quòd pro cõtumacia poteſt imponi pœna confiſcationis bonorum, etiam contra teſtem cõtuma-

BIU Cujas

2 Confiscatio bonorũ pro contumacia.

tumacem. ¶† Et quilibet habẽs iurisdictionem ordinariã, potest cõtumacibus imponere minimas mulctas, secundũ consuetudinem fori & loci, vt dicit Bal. in d.l.vnica.in princ.vt videmus fieri in Burgũdia, & ferè in tota Gallia, ꝙ pro qualibet contumacia nõ veniẽdi, hoc est pro quolibet defectu cõdemnatur quis ad emendam, quæ apud nos est de septem solidis Turoñ.in iurisdictionibus dominorum tẽporaliũ Burgundiæ, imò etiam ex prima contumacia potest quis mulctari.vt dicit Alb.de Ros.in rub.C. de modo mulctarum.in fi.nec opus est noua citatione. Bar.in l.j.ff. si quis ius dicen.non obtemp.& ibi do.meus Ia.in fi.

3 prin.vbi etiam dicit,† ꝙ iudex potest punire deferẽtẽ arma, si eum videat, absque ꝓcessu. & in criminalib⁹

4 leuibus† repertus in flagrãti crimine, potest sine aliquo processu poni ad catenã. Et vide eundem ibi, vbi ponit multa notabilia in materia mulctæ. ¶† Item in

5 Non parendi. cõtumacia non parẽdi, vt ff.ne vis fiat ei l.si quis missum.& apud nos ita erit duplex, quia hoc casu dicitur post primum præceptum, si nõ pareat, dicitur tũc venire *à reclain*, quo casu apud alios duplicatur emẽda.

ADDITIO. De huiusmodi contumacia nõ parendi vide amplè per Matt.de affli. in constit. regni Sicil. quę incip.edictorum.in xiij.not.in xij.q.vbi fit mẽtio de prẽcepto pœnali, an sit incursa pœna absq; alia citatione. Et ibi quid de mandato ẽpi, cum clausula, aliàs noueris te excõmunicatũ, an cõtumax sine noua excõmunicatione sit excõmunicatus. ¶ †Itẽ in cõtu-

6 Non restituendi. macia non restituendi.l.qui restituere. ff.de rei ven.l. creditor.§.iussus.ff.de appel.& credo etiam ꝙ duplicatur emenda, nisi sit in contumacia nõ restituendi, p sentẽtiam diffinitiuã lite in causa cõtestata. quo casu erit emenda lxv. sol. vt suprà dictũ est in prẽcedẽti.§.

7 Non probandi. †Per contumaciã autem nõ probandi nõ offenditur iudex, & ideo non punitur nisi per exclusionẽ à iure probãdi, l.non ex omnibus.ff.de arbitris. c. corã felicis.de resti.in integ.† nec etiã p contumaciã nõ agendi vel non accusandi, nõ offenditur iudex, & ideo nõ

8 Non agendi. mulctatur cõtumax, sed à iudicio expellitur seu excluditur.ff.de accus.l.Titia.l. diffamari. C. de ingenu. &

9 Non appellandi. manu.l.Titia.ff.ad legem Falci. †¶ Itẽ per contumaciam nõ appellandi, nõ offenditur iudex, imò defenditur, vnde talis cõtumacia nõ punit pœnali iudicio, sed solùm per exclusionẽ.l.omnẽ honorẽ. in prin. C.

10 quando prouoca.non est necess. quod est verum tã de iure quàm de generali cõsuetudine, † nisi tamẽ fuerit quis cõtumax in nõ prosequendo appellationẽ emissam, secundũ ordinationes regias apud nos, secundũ quas tenetur quis appellationi emissæ ad curiã parlamenti, intra decẽ dies renuntiare, aut illã intra xv. releuare.& intra xl.executioni demãdare, alàs punitur in emenda xx.li.Turoñ. ¶De hac consuetudine regni Frãciæ, quæ est circa contumacias, & emẽdas ratione cõtumaciæ, & defectuũ, ponit Io. Fa.in l.cunctos populos.col.viij. C.de sum. trini. Et vide Boë.in cõsue. Bituri.tit.de iurisd.om.iu.§.xviij.in gl.j.dixi 3.in §.præcedenti.in gl.*iusques à sept solz*.§ Circa huiusmodi cõ

Cõsuetudo castelleti Parisiensis super contumacia reprobatur.

suetudinem, quæ est in Erãcia circa huiusmodi cõtumacias, volo te aduertere ad vnũ, ꝙ in multis locis est consuetudo, ꝙ contumax pro delicto pro quo venit imponẽda mortis cõdẽnatio, & ad mortem & confiscationem bonorum, aut bãnitur, si tantũ veniat imponenda pœna corporalis citra mortem, etiam si nõ cõstet de delicto, & istud obseruatur in castelleto Parisien. & malè, cũ de iure, licet cõtumax habeatur ꝓ confesso.l.certum. ff.de cõfessis. tamen ipsa cõtumacia nõ est potens, nec sufficiẽs ad condemnandũ cõtumacem.ita tenet Spec.in ti.de accusa.§.fi.in ix.col. ver.sed pone.A.fuit accusatus.vbi dici ꝙ debet cõstare de delicto, aliàs bannum aut condẽnatio est nulla. alleg.tex.in l.raptores.C.de epis.& cler.post princip. in vers.cõuicti.& ibi circa medium, in vers.post legitimas ꝓbationes iuri cognitas.& in fi.in vers. reperti & conuicti fuerũt. ad quod etiam optimè facit tex.in auth.qua in ꝓuincia.in §.j.versi.si tamẽ omnino appareat obnoxius. C. vbi de crimine agi oportet. de quo latè Hippol.de Marsil.in repet.l.vnicæ. C.de raptoribus virginũ.nu.129.& in cõs.xlix.nu.26.vsq; ad nu.31. & ibi allegat illũ tex.auth. qua in ꝓuinc. vltra Speculatorẽ, quẽ dicit nõ fuisse visum à dicto Speculatore, de quo miratus sum, cũ semp in mẽte habuerim, ꝙ vbi Speculator allegat solum vnum textũ, ꝙ potest allegari pro singulari, quia non est doctor qui melius allegauerit textus cõcordantes quã ipse Spec. plures alios tex.allegat idem Hipp.in cõsi.cxvij.in v. col.nu.31.& in cõsi.cxxxiiij.nu.9.vbi dicit Oldra.ita tenuisse in cõsi.suo lxv.inci.hîc agitur.per tex. à Speculatore allegatum. & idem Hipp. allegat dicta ꝓ eũ in sua practica causarum criminalium. in §.postquã. vbi amplè.& ista est veritas, quæ ꝓbatur per tex.multos, etiam iuris canonici, maximè per textũ in c.deus omnipotens.versi.nullum ante veram iustamq; probationem iudicare aut condemnare debemus. ij. q.j. Et istud etiã obseruat curia & benè & optimè. & bonum esset ꝙ corrigeretur abusus in contrarium, tam in castelleto, quàm in pluribus aliis locis Franciæ.†

Speculator textuũ optimus allegator.

SEd reuocat† ibi Bal.in dubium, quid de contumacia non respondendi. Nam ex quo non respondẽs habetur pro confesso, vt no.in l.certum.ff. de confes. in prin. in gl. ordi. & in l.j. §. ex hoc rescripto. ff. de vent.inspi.per Iac.de Arena, vbi omnino videas, non videtur aduersarij interesse, ergo nec mulctari potest contumax.li.ij.in fi.ff.si quis in ius voc. nõ ierit. dicit tamen Bal.ꝙ credit contrarium, quia contemnendo offendit iudicem, vnde potest mulctari, licet eum haberi pro confesso satis sit aduersario, non tamen satis est iudici, qui non potest impunè contemni, vt dicit in simili idem Bal.in d.l.vnica.§.fi.

11 Non respondendi.

ADDITIO. Quia hîc antè dictum est ꝙ cõtumax habetur pro cõfesso. facit tex.in c.dicernimus.& in c. absẽs.iij.q.ix.& in c.rursus.ix.q.iij.& in l.iij. C.de assesso.& in aut.qua in prouincia.versi.quia cõtumacia C. vbi crimine agi oportet. & in l.senatus.§. diuus. ff.de iure fisci.& voluit Speculator in tit.de accusa.in §.fi.in j.col.in iiij.parte.vbi plura iura ad hoc allegat. & ita tenet Hipp.de Marsi.in cõsi.xlix.nu.xxix.intellige tamen prædicta quando accusatio vel inquisitio valida præcessit, secus si inualida.text.est notabilis & ibi hoc voluit Bart.eum summando in l.si filius, *la seconde*.ff.de interrogat.actionib,& facit tex. idẽ ꝓbãs in l.sed si sint.§.sed si seruus.cod.ti.& illũ tex.in d.l.si filius.allegauit Ludo.Romanus in cõs.ccxxiiij.incip. ista captura.vbi dicit ꝙ ex vera contumacia, in quam quis incidit iudicio existente nullo, nõ potest resultare aliquis validus iuris effectus. & ita ꝓ multa tenet Hipp.de Marsi.in cons.suo lxiiij.nu.42. & 43.& ibid. dicit, ꝙ vbi positio nõ debet admitti ratione psonæ, vel ratione materiæ, vel ratione formæ. ꝙ tunc cõtumax non habetur pro cõfesso. allegat Spe.in tit.de teste.§.nunc vidẽdum versi.cæterum. & idẽ voluit Bar. in l.ij.§.ꝙ si actor.circa finem, C.de iuramẽto calumniæ.& dicit ibi Bal.in vers.vlteriùs not.quòd si libellus est ineptus, vel non concludens, sicut nõ põt reus tunc ex vera confessione condemnari, ita nec ex fi-

Cõtumax quãdo pro confesso.

BIU Cujas

cta poterit cõdemnari,quod dicit esse notatu dignũ.
Bannũ ex libello inepto tãquã in cõtumacem an valeat.
Et subdit ibi,q̃ hoc facit ad quæstionẽ q̃ bãnitus habeatur pro confesso,& istud debet intelligi quãdo accusatio vel inquisitio cõcludit crimẽ,& punibile crimen,aliàs est impossibile q̃ fiat condemnatio,imò q̃n libellus est inceptus, siue propter omissionẽ modi & formæ substãtialis,& propter alias ineptitudines,bãnum latum tãquam in contumacẽ non valet, nec videtur contumax esse cõfessus maleficiũ.ita tenet Bal. in additio.ad Spec.in tit.de accusa.in j.parte.in v.col. in vers.& no.q̃ vbi libellus. & hæc omnia refert & sequitur Hipp.de Marsi.in d.cõs.lxiiij.suprà alleg. & in cõs.lxxxij.nu.30.vsq; ad nu.37.quę hîc inserere volui cũ sint quotidiana in practica,pro dominis cõsiliariis volẽtibus referre defectus seu cõtumacias, quas quotidie referunt,quoniam debẽt ad prædicta aduertere. Et etiam debent aduertere, q̃ si viderint contumacẽ innocentem debẽt istud referre,ne cõdemnetur, nec q̃ habeatur pro confesso,prout dicit idem Hippol.in cõs.xlix.nu.45.& cons.lx.nu.17.& cons. lxxij. nu. 69. & in dicto consi.lxxiij.nu.2.dicit q̃ contumax habẽs
Cõtumax quando innocenti cõparetur.
legitimas defensiones æquiparatur innocẽti,& ideo si postea cõpareat,& habeat exceptiones, p quas nõ potuisset compelli ad iudiciũ suscipiendũ, est audiendus,vt dicit idem Hipp.in cons.xvj.nu.33.quod malè obseruant Britones,qui nunquam audiũt cõtumaces condemnatos pro delicto.In Frãcia autem sic,in vim literarum regiarũ, etiam in tali casu in quo erãt ante condemnationem,aliàs tenentur consignare emẽdas ad quas fuerant condẽnati,& tenẽtur se reddere prisonarios seu carceratos. Et licet quis citetur sub cõminatione contumacię importantis effectum banni, cõdemnationis ad mortem,& cõfiscationis bonorũ, nunquam tamẽ dicitur talis nisi fuerit declaratus, vt tenet Hippo.de Marsi.in cons.lij. nu. 21. Et ideo etiã quando contumax habetur p cõfesso, intellige hoc verum,dummodo iudex hoc declarauerit,& nõ antè vt dicit idem Hipp.in cõs.lxiiij.nu.13.quæ omnia nota in materia contumaciæ, quæ sunt plusquã necessã
Citatio vitiosa processum in cõtumacia factum eneruat.
ria. ¶Et semper debẽt aduertere iudices qui volũt facere processum per contumaciam,q̃ currẽt q̃ citatio non sit vitiosa,quoniam si sit vitiosa,nunquã processus in cõtumacia fact⁹ est valid⁹, vt dicit Bal. in auth. si omnes.C.si vt ab hæred.se abstineant.alle.per Mat. de afflic.in constit.regni Siciliæ quæ incipit, si quem nostrorum.in vij.not.& in cõstitutione, causas alias, in iiij.nota.& faciunt quæ dicit idem Hipp. de Marsi. in consi.lxxxj.nu.45.&50.& dixi in consilio quod feci pro rege Angliæ,qui fuerat citatus Romæ,vt ibidẽ compareret,q̃ cùm citatio esset vitiosa ex multis per me deductis,non erat ampliùs dubitandum de validitate processus,qui fieri poterat per contumaciã. ¶Ca
Iudices quid cauere debeant.
ueant etiam ne proferant sententiam condẽnationis antequam viderint relationem nuntij factam de citatione facta parti ad audiendam sententiã,aliàs si proferãt antequam viderint relationẽ nũtij,nõ valet sententia.vt tenet Bart.in l.multum interest.ff. de cõdit. & demonstra.& in l.si finita.§.Iulianus. ff.de dam. in fec.vbi dicit quòd posito q̃ aliquis sit cõtumax verè, si tamen iudex hoc ignorans condemnat eum,nõ valet actus.allegat Bar.pro suo dicto Inn.c.cum contingat.de offic.de leg,& tex.in l.hæc autem.§.j. in verbo constare liqueréq; prætori.ff.ex quibus causis in possess.catur.quam doctrinam sequuntur plures allegati
Contumacia indiciũ facit ad torturam.
per Hippol.de Marsi.in consil.suo lxxvj.nu. 29. quod est finale primi vol.Aduerte etiam ad vnum, q̃ contumacia facit indiciũ ad torturam, vt dicit idem Hipp. in sua practica causarum criminalium, in §.diligẽter. nu.136.imò,vt plus ibi dicit,videtur etiã q̃ sola taciturnitas de delicto,si ab aliquo inculpetur, etiam cũ literis missiuis, & non cõtradicat,sufficit, & facit indicium ad torturã.quod an sit verum,vide ibi:sed nõ credo istud verum. ¶In anno præcedenti fuit quidam mulctatus in curia Vigoberti Heduẽ.in hac cõtumacia qui ad balliuũ Heduen.appellauit, per quem fuit dictum q̃ bene fuerat appellatum, & malè iudicatũ, & magna fuit altercatio inter aduocatos, sed cõmunis obseruantia in hoc casu multum fuit põderata,& sunt prædicti casus in quibus offenditur iudex p cõtumaciam. ¶†Item etiã quandoque offenditur iudex 12 Iudex offenditur calumnia.
per calumniam,vt nota.insti.in proœ.in verbo,calũniãtium iniquitates expellat.& ideo potest iudex calumniantem,nemine excipiente,repellere.vt in l.qui cum maior.§.si patris.ff.de bon.liber. ¶† Item offen- 13 Delictũ in eum commissũ.
ditur magistratus & dignitas sua, per verũ delictum in eum commissum,vt si quis inuadat territoriũ alienum,vt no.per Inno.& alios in c.ex parte in Christo de verb.signif.vbi satis notatur quòd licitũ est iudici defendere iurisdictionem suam,& territorium suũ. Facit text. in c.dilecto.de sent. excommu. in vj.iũctis nota.per Innoc.in c.olim.j.de restit.spoli. & per text. in c.dilectus.de pœnis.imo dicit idẽ Bal. in sua margarita,in verbo,iudex,quòd etiam licitum est cum armis & ense illam defendere,quando iurisdictio est euidens & notoria.quę omnia nota. ¶†Item etiam offenditur iurisdictio in hoc casu,scilicet quando fit re- 14 Resistentia.
sistentia. quæ quidem est duplex. Vna est illa quæ fit nuntio & seruienti, de qua hîc. Alia verò quæ fit iudici.De resistentia autẽ quæ fit nuntio,siue messario, seruienti,aut forestario,quando est simplex, vt hîc dicitur,est tantum punibilis in summa lxv.solidorũ Turonen.& ideo, vt videmus,est taxata per consuetudinem nostram.¶ Sed tamen adhuc videretur quòd tales sic resistentes deberent vltrà puniri & condẽnari. scilicet in hoc, quia deberent soluere illud ad quod pars in fauorẽ cuius est factus dictus recursus, teneri poterat.argu.eorum quæ dicuntur in l.quoties.C.de exa.tribu.l.x.vbi dicitur, †quòd si aliquis detineatur 15
ab officialibus pro debito,& ab aliquibus à manibus officialium eximatur,quòd tales eximentes tenentur soluere debitum creditori.Qui tex. licet loquatur in debito fisci,idem tamen est in debito priuati,vt tenẽt ibi Andræas de Bar.Io.de Platea.& Bal.in l.addictos. circa finem.C.de epis.audientia.Io.Fab.in §.item aduersus.instit.de actionibus.quod intellige verum, etiam si talis qui fuit exemptus denuò incarceretur,se cũdum gl.ibi,in d.l.quoties.prout tenet Salic. in l.in bonæ fidei.in x.col.C.de rebus credi.& do. meus Ias. in l.j.§.quod prætor.in vlti.col.ff. ne quis eum qui in ius voca.est vi eximat.& in repe.l.admonendi.in lxv. col.ff.de iureiur.& in §.pœnales.in xviij.col.instit.de actio.Cum ergo ita sit cautum per pignora creditorum bus,sicut per captionem personæ, quare si remoueãtur & eximantur à manibus iustitiæ pignora,non debeant eodem modo puniri eximẽtes personas pro debito captas,vt ita sit cautũ creditoribus quibus iniuria est facta in vno casu, sicut in alio?& hoc maximè, quia per hanc pœnã statuti, non videtur esse sublata pœna iuris communis,cum non sit arbitraria,secundum Alb.de Rosa.in suis statutis.q.viij.ibi, & hoc potest esse duplex.Et per not.per Feli.in c. de causis, de offic.deleg.in j.col.& etiam satis est decisum infrà,in conclusione harum cõsuetudinum,vbi dicitur, q̃ de his quæ non sunt hîc in cõsuetudinibus nostris determinata,

BIU Cujas

minata,recurrendum est ad ius commune. Cogita.

IN TEXTV* IBI,

L'amende.

1 Emenda quid dicatur.

QVæro †quæ dicatur emẽda,nõ inuenio quod sit verbum iuris sed est tantum verbũ introductũ per consuetudinem in Gallia,quod propriè accipitur pro pœnis pecuniariis.& in vulgari nostro pœnas pecuniarias emendas appellamus.Et aduerte, †ꝙ dãna
2 pœnæ,& mulctæ,hoc est emẽdæ, sunt fructus iurisdictionis.Bar.in l.fi.ff.sol.matr.Bal.in l.j.C. de fruct. & litiũ expen.Iac.de S.Georg.in tractatu feudorum, in verbo,marchio in Italia,vers.dubitatur ẽt. ibi.addite ad dictũ Imolæ.¶Aduerte†ꝙ iudex potest cõdemnare ad emendã blasphemãtes Deum in sua sede, vel in iuriam proferentes.gl.in c.Deus omnipotẽs.in verb. iudicis.ij.q.j.& in l.j. C. qui & aduersus quos. Et aduerte,†ꝙ pœna etiam in foro conscientiæ debetur vt tenet Decius in regula, ꝙ à quoquam. ff. de reg. iur. maximè quando est commensurata ad delictum.

3 Iudex punire potest blasphemãtes.

4

NVnquid autem hæ pœnæ pecuniariæ,quę dicũtur emendę,apud nos habeant locum de iure canonico,†hoc est,an iudex ecclesiasticus possit eas imponere?vide per Archi.xj.q.iij..c.certum.& per gl. in c.j.de do.& contuma.& per Albe.in rub. C.de modo mulcta.Vide plura per Steph. Aufrerij in additio. ad deci.Tholo.decisio.cclxxiiij.vbi plura alle.Et ibi po-
6 nit,†ꝙ iudex potest mulctã applicare ad opera publica,puta in refectionem murorũ,pontium,cameræ,palatij,vel similium.Bar.in l.mulctarũ.C.de modo mulctarum.& Panor.in c.irrefragabili.§.cæterum.de off. ordinarij.¶†Et an iudex mulctã impositam possit remittere aut minuere?vide eundẽ Aufrerij in additione ad dictã decisionem.Et Luc. de Pen.in l. vnica. C. de palatiis & domibus dominicis.li.xj.vide amplè Paridem de Puteo in trac.suo de syndicatu.in verbo,expensæ.ver.potestas.fo.xlvj.vbi dicit,ꝙ iudex intelligitur habere mãdatum ad expediẽdũ ea quæ versantur in reip.vtilitate,& potest cõuertere in alimonias carceratorum,& propter paupertatẽ remittere,& fabricam facere in palatio. Non tamẽ propter hoc poterit ibi sua arma depingere,aut depingi facere,nec nomẽ suum ponere sine iussu principis. & ibi plura per eũdem.¶Et quid sit mulcta,& quid sit pœna,& quomodo differunt pœna & mulcta,vide Azo.in summa. C. de modo mulctarum, & Alb. de Rosate in rub. antè allegata.Bar.in l.si qua pœna.ff.de verb.sign.

7 Iudex an possit remittere mulctã impositam.

Quæstio notabilis.

IVxta hanc materiã emẽdarũ, quæro de vna quæst. quę quotidie euenit in patria nostra.Aliquis admodiauit omnes emendas pro anno do.M.ccccxj.anno verò do.M.ccccx.aliquis cõmisit tale delictũ,ex quo debet condemnari ad emẽdã, ad quam fuit condemnat⁹ anno do.M.ccccxj.ad quẽ spectare debeat dicta emenda,an ad illũ qui erat admodiator tempore cõmissi delicti, an ad illum qui erat admodiator tẽpore condemnationis dictæ emendæ?Hæc quæstio euenit bis in hac ciuitate Heduẽ.hoc anno do.M.ccccxj. in vno casu,in curia officialatus Heduẽ.In alio, in curia balliuatus, & in vtroq; foro fuit iudicatum quòd ad primum spectabat emenda,secundũ opinionem Bal. in l.fi.ff.de iurisd.om.iud.& do.mei Ias.in l.more. ff.de iurisd.om.iud.& Alex.in cõs.suo vij.in ij.col.in iiij.vol. Ioan.de Ana.in c.j.ne prælati vices suas.Et istam dicit communem cõclusionem Alex.in l.diuortio.§.si vir. in pe.& vlt.col.ff.sol.matr.concordãdo tamen, vt ibi per eum.In quam concordiam videtur inclinare opinio Bal.in l.fi.C.de fruct.& litium expen. Licet tamẽ in prædictis videatur G.Pa.decis.sua ccccxxxv. Baro qdã tenere cõtrariũ.¶Et aduerte quę sit pœna ordinaria,& quæ extraordinaria,quæ quandoq; mulcta dicitur,& qui iudicas possint imponere pœnas & mulctas,& quales an magnas an paruas,per Io.Pe.de Ferrariis in sua forma inquisitionis,in glo.debita forma iuris.Non hîc insisto,quia alibi dicam.¶†Et castellani de iure mulctare non possunt.l.ij.§.fi.ff.de iudiciis. Et an possit fieri prorogatio iurisdictionis castellani in maiore causa:Vide Guido.pa.q.sua ccccccxxvj.incip.de iure castellani Delphinales. dixi ꝫ.in rub. huiꝰ tit.in gl.*& droictz d'icelles*,versi.alia est vniuersitas.

8 Castellãni mulctare non possunt.

IN TEXTV IBI,

De simple rescousse.

NOtanter dicitur simplex resistentia, quoniã illa simplicitas potest alterari ex multis,& facere ꝙ hæc resistentia transiret in aliud grauius delictum,& atrocius:vt puta si fiat cum armis,aut cum percussiõe & vulnere,aut cum homicidio alicuius personę,quia hoc casu nõ puniretur simplex resistẽtia, sed atrocius delictũ,nec hoc casu punitur simplex resistentia,si deuentum sit ad maius delictum,requirens maiorẽ pœnam,quia maior pœna in hoc cõsideratur, quoniã in his minor pœna cõfunditur cum maiori delicto pòst secuto.ar.eorum quæ dicunt glo.& Dy. in l.nũquam plura.ff.de priua.delict.& l.qui de crimine.per Bal.& Sali.C.de accu.Bart.in l. respiciendum. §. delinquũt. ff.de pœnis.†vbi disputãt doctores in insultu punibili certa Pœna:Si cum insultu fiat maius delictũ,maiori pœna puniendum:an cum atrociori delicto & maiori pœna sit puniendus insultus.Et distinguunt:aut delictum est ante insultum,& tunc illud cum insultu est puniendum. Aut verò insultus præcessit, & statim atrocius delictum est secutum: & tunc tantùm punitur illud atrocius delictum sine insultu, nec insultus potest separatim intentari à delicto. Bald. in l. fructus,& in l.diuortio.ff.de soluto matri. & in l.aduersus.C.de furtis.& Bar.in l.illud.ff.ad legem Falcidiam.& Ang.Aret.in tractatu maleficiorum,in verb. insultum. Imò etiã nec quando insultus est factus in alieno territorio,& maius delictum in alio,licet incõtinenti,secundum Bal.singulariter in c.iniuria. in iij. col.de pace iuramen. firmã. de quo pleniùs Sali. in l. pen.C.de accusatio.vers.quæro aliquis insultauit.

De resistentiarum differentiis.

1D. lictum cum insulto commissum grauius puniendum.

ADDITIO.Et aduerte, ꝙ quando proponitur insultus,debet ꝓponi ꝙ fuit excogitatus,quoniã si fuit factus casualiter,non est punibilis:sed si culpa præcessit casum punitur solùm de culpa, vt plenè per Matt. de afflict.in cõst.regni Sicil.quæ incipit,iustitiariis.in vij.nota.& ibi amplè,quomodo probabitur excogitatus animus,& quis debeat probare.& in vj.quæstione.¶Et aduerte ꝙ si dicatur in processu, & testes probant ꝙ percussit & insultauit,confunditur, & intelligitur in ordine,ꝙ insultus præcesserit. Bal. in d.l.aduersus.C.de furtis.& Alex.in d.l. nunquam plura. In dubio verò intelligitur successiuè, nisi dicatur ex interuallo.l.quoties. §. si quis ita scripserit. ff. de hære. inst.Rapha.Ang.Imo.& do.meus Ia.in d.l.fructus.ff. sol.mat.sic etiã in hoc casu, si cum resistẽtia fiat aliud atrocius delictum, confundetur resistentia cum atrociori delicto, arg. prædictorum. Et faciunt quæ dicit Gãdi.in trac. maleficiorũ,in ti.de pœnis,percussione, & insultu.& Alb.de Ros.in statutis,ĩ ij. parte.q. xviij. ¶Vide Paridem de Puteo in suo tract.de syndicatu,in verbo,familiarius.vbi videtur tenere cõtrariũ, †cùm dicat,quòd facultatem concessam alicui aliquem oc-

BIU Cujas

cidendi,non potest quis aliis demandare.

3 Resistentia illicita.

SEd quia hîc dicitur ꝙ resistentia quę fit contra officialem exequẽtem punitur,non est sine ratione, cùm officiali exequenti nõ sit licitum resistere.† imò resistẽs de iure debet puniri, dũmodo iustè & debitè exequatur.tex.& Bart.in l.prohibitũ. C.de iure fisci. lib.x.Quę quidem pœna in simplici resistẽtia per statutum nostrum seu cõsuetudinẽ nostrã est moderata ad sexagintaquinque solidos Turoñ.¶De huiusmodi resistẽtia,quæ fit multis modis,vide Paridem de Puteo in trac.de syndicatu,in verbo, resistẽtia,cum seq. art.ver.excedunt.fol.xcij.& xciij.& ibi ponit de familia exequente & capiente aliquem ad incarcerãdum, si se defendat,& per familiam occidatur, an teneãtur tales de familia.Vide eundem Paridem in dicto tract. vers.familiaris.Et etiam dicit in dicto verbo,resistentia,† ꝙ contra principem licitum est defendere suam libertatẽ,secũdum Host.in c.significauit.de pœnit.& remissio.& Bal.in c.j.§.j.de pace iuramen.firmanda.

4 Libertatẽ defendere licet.

ET intellige prædicta, ꝙ non est licitũ resistere officiali exequenti,dummodo iustè exequatur: † si autẽ iniustè exequatur, licitũ est ei impunè resistere. Bart.in d.l.prohibitum.in ij.& iij.no. C. de iure fisci. Spe.in tit.de cita.§.sequitur.vers.sed nunquid. Bar.in extrauagãti,ad reprimẽdum.in verbo,per nũtium.& in verbo,per literas. Angel.in repet.l.si vacãtia.C.de bonis vac.li.x.Et est tex.in l.cõtra nr̃a præcepta.C.de exec.& exatorib.li.xij.& ibidẽ ĩ terminis Bal.& Io.de Platea.†notãt illã legem cõtra nuntios siue executores,qui sunt destinati ad pignorãdũ aliquem,ꝙ si accipiant pignora vltra debitũ modũ, potest eis licitè resisti,&debẽt puniri.Et de hoc est ordinatio regia,ꝙ seruiẽtes regij capiãt pignora pro modo debiti,& nõ vltra.Et vide Gemini.in c.dilecto.de sen.excom.in vj. Hinc etiam dicit gl.in c.ex literis.de offi. deleg. & ibi Feli.†ꝙ iudici malè exequẽti violenter resisti potest, etiã per tertiũ,cuius nihil interest.vnde dicitur Prou. 24.†ꝙ,quis potest eripere cõdemnatum ad mortem, etiã propria authoritate & per vim,quãdo est iniustè condemnatus.gl.not.in c.non inferenda. xxiij. q. iij. Bal.in l.ab execut. C.quo.app.non recipiũ.Hinc etiã dicit Inn.in c.cum olim papa.in ij.col.de priui.ꝙ etiã si fuerit datus executor à principe,& licitũ est ei resistere,nisi dicat in rescripto,ꝙ violẽter exequatur. qđ rarò fit.& dicit Bar.in l.deuotum.C.de meta.li.xij.& ibi Io.de Pla.ꝙ si est certum † ꝙ officialis excedat extra officiũ,ꝙ põt ei resisti à priuato ꝓpria authoritate,p l.cõtra nr̃a p̃cepta C.de executo. & exactorib.li. xij.& ff.de re.iu.l.factũ à iudice.& l.oẽs iudices. C.de decu.li. x.Et est rõ,ꝙ tũc iudex siue officialis cẽsẽt vt priuat⁹.l.fi.ff.de iurisd.om.iud.& l.fi.ff.de offi.p̃fe.vrb. §† Si verò sit dubium an iniustè exequatur,tunc non potest resisti,ne detur potestas assumendi officiũ iudicantis.l.nõ est singulis. ff. de reg. iur. Et facit quod no.in l.nõ videt.§.qui iussu.ff.de re. iu. Et etiam quia pro iudice præsumitur.l.ij.ff.de offic.iu.ciuilis.Et ista distinctio quæ hîc antè fit,est solutio ad ea quæ argui possent in contrarium.Nam posset dici,ꝙ etiam officiali iniuste exequenti,non sit licitum resistere, quia nunquam quis dẽt audiri ad remedium extraordinarium,subsistente ordinario.l.in causæ. ff. de minor. l. doli.ff.de verb.oblig.l.quædam in princ. ff.de edẽdo. quam regulam satis amplè notat do.meus Iaſ.cũ certis limitationibus,post alios in l.j.§,hoc autem.in iij. col.& in l.in prouinciali.§.j.v.vj.& vlti.co. ff.de noui ope.nuntia.Et vide Panor.in c.ex parte. S.in vlti. col. de rescriptis.sed remedia ordinaria sunt introducta contra officiales iniustè exequẽtes, & sic in officio delinquẽtes,scilicet prima oppositio aduersus eorũ expleta, quam dicimus clausulam iustificatiuã, de qua gl.& Bar.& do.in l.de pupillo.§.meminisse. ff. de no. ope.nunti.Quod remediũ multum apud nos practicatur.nã,vt videmus,quasi in omnibus iudex incipit ab executiõe seu à præcepto,& sic à via executiua,qa præcepit parti vt aliquid faciat,vel nõ faciat, etiã antè quàm de causa cognouerit,sed semper præceptum suum iustificatur per instrumentũ,aut aliàs,& si iustificetur per instrumentũ receptum sub sigillo cancellariæ,ex quo habet executionẽ puram,non inferitur clausula iustificatiua, sed in omnibus aliis casib⁹ sic: qa semper dicitur in causa oppositionis,hoc est si sentiat se grauatum,compareat corã nobis iustitiæ supplementũ recepturus.quæ quidẽ clausula denotatur in his verbis quæ solent apponi in mandatis nostris: *Et en cas d'oppositiõ iournée assignée par deuãt nous pour dire & debattre les causes d'opposition, proceder en oultre & aller auant selon raison.*

5 Iniustè exequenti, iustè resistitur.

ADDITIO.Aduerte tamen ꝙ comparens in vim huius clausulæ,dicitur actor,ita ꝙ amplius nõ potest petere declinatoriã,etiam si sit clericus.vt tenet Mat. de affl.in cõsti.regni Sicil.quæ incipit, de Burgensatibus petitori.in ij.q. quod apud nos obseruat.¦Quia talis opponens ad huiusmodi executiones,quæ cõcedũtur contra obligatos præcisè tenetur dare causas, quare executio non debet sortiri effectũ, & impetrãs nõ cogitur dare alium libellum.Aduerte etiam ꝙ, vt dicit idem Matt.in cõsti.quæ incipit,pœna nouẽ vnciarum,in tertio notabili,mandatum nõ habẽs clausulam iustificatiuã est nullũ ipso iure.&, vt dicit Bertrandi in cons.suo lxj.in j.parte.si præceptum fiat, ẽt sine causæ cognitione,dummodo habeat clausulã iustificatiuam,si nõ compareat pars,præceptum remanet firmum.¶Sed an huiusmodi instrumẽta,cum sint à notariis nostris recepta,qui habent iurisdictionem cum faciant præceptũ,habeãt vim insinuationis? vide Boërium in cõsuetudini.Bituricen.tit.de donatio. §,ij.& fi.in fine glossæ.

Mandatũ sine clausula iustificatiua est nullum.

DE qua clausula est gl.in d.§.meminisse.& melior in c.ex parte,*le premier*.§.fi.in gl.vlt. de ver. signi. Et ita obseruat curia Romana,vt dicit do.meus Ia.in d.§.meminisse.in iiij.col. Quod quidem præceptũ in vim dictæ clausulæ,parte cõparẽte, resoluitur in vim simplicis citationis,secundũ Bal. ĩ l.ij.in iij.col. C.de episcop.aud.& do.meum in d.§.meminisse. & eundẽ Bal.in rub.C.cõmina.epistolas,prograẽmata. ¶ Aliud remedium,& maximè apud nos,appellatio,quod nũquam deficit in Gallia,† cum in Gallia omni appellationi sit deferendũ,secundum gl.in c.j.§.quodque.in verbo,iniustè.in fi.de priuo.appell.in Pragmatica sanctio.¶Istud etiam tenet Boërius in consuet. Biturice. tit.de iurisd.om.iud.§.vij.in gl.fi.in fine.

1 Omni appellationi deferendũ in Gallia.

EXceptis quibusdam causis exceptuatis per ordinationes regias,scilicet,in causis recredentiarum beneficiorum prouisionalium, ac summam vigintiquinque librarum Turoñ.non excedentibus,vt dicit ibi glo.& habetur per ordinationes regias,& postremò his cessantibus officialem non mouentibus,satis crederem ad illud remedium resistendi procedi posse vt diximus de executione militari.& de hoc est casus ad literam in l.quoniam iudices.C.de appellat.ibi, si iudex ordinarius nolit audire appellantes, appellationémque susc̃ipere &c.Sed deueniẽdo ad prædicta remedia, officiali exequenti resistendo, credo quòd malè fit, & quòd fieri non debeat, quia si istud esset verum,

3 Resistentia illicita.

4 Libertatẽ defendere licet.

5 Iniustè exequenti, iustè resistitur.

6

7

8 Prouer. 24 Eruere eos qui ducũtur ad mortem,& qui trahuntur ad interitũ liberare necesses.

9

10 In dubio an liceat resistere.

1 Omni appellationi deferendũ in Gallia.

verum,ꝙ immediatè quilibet possit resistere, si dicat sibi iniuriam fieri per executorem, de facto procedēdo, aperiretur via delinquendi,& semper officialibus resistendi, quod esse non debet.l.j.in prin.ff.de iust.& iur.item istud remedium est quædam executio militaris,& opus magistrale. quod, licet sit iuris remediū. l.qui restituere.& ibi Bar. ff. de rei vend. tamē est vltimū remedium, quod tamē habet locū cessantibus aliis vt dicit Bart.in d.l.qui restituere. ¶Item istud remediū facit in effectu quem suæ causæ iudicē, quod odiosum est,& sic restringendū, & ideo non permittendum,nisi omni alio remedio cessante.l.qui iurisdictioni.cū ibi no.ff.de iurisdict.om.iu. l. vnica. C. ne quis in sua causa iudicet,aut ius sibi dicat.& ideo credo ꝙ spretis prædictis remediis non possit officiali exequēti,etiam iniustè resisti. ¶Posita tamen conclusione,qđ quando dubium est an officialis iniustè exequatur,ꝙ ne detur potestas assumēdi officium iudicantis,vt dictum est antè, etiam in causa propria, non est prima facie resistendum limita eam quatuor modis.

11 Exequēti extra territoriū resistī ponest.

PRimò, †quando officialis exequeretur extra suū territorium:quia tunc censetur vt priuatus,vt hîc antè dictū est,per tex.in d.l.prohibitum.& de hoc est tex.in c.ij.de constit.in vj.in fin. vbi dicit tex.ꝙ extra territorium iudicis potest quis ei nō parere, ergo resistere.hinç dicit Bar.in extrauagan.qui sint rebelles. ꝙ resistens officiali extra territorium, non dicitur rebellis. ¶†Fallit secundò,quando facit extra formā suę iurisdictionis,& non in figura iudicij,vt potest intelligi d.l.deuotū.& l.quemadmodū.§.magistratus.ff. ad leg.Aquil.& facit quòd dicit Io.de Plat.in l. colonos. C.de agric.& cen.lib.xj. ¶Tertiò †fallit, quando facit etiam in figura iudicij,sed est factū irreparabile.l.quoniā iudices.vbi not.& in l.si quis prouocatione.C.de appel.vbi dicit Bal.† ꝙ iniustè cōdemnatum possum eripere à manibus iustitiæ.facit tex.in gl.in c. nō infrēda.xxiij.q.iij.vbi dicit tex.eripe eum qui ducitur ad mortē.vbi dicit gl.etiam per vim,si iniustè ducatur.facit etiā gl.no.in c.hi qui.xiiij.q.vj,vbi dicit, iniustè cōdemnatum omnibus modis eripe.hinc dicit Alex. in cons.suo cxliij.incip.post redditum primum cōsiliū, in ij.vol. ꝙ si iudex ponat aliquem ad torturā iniustè,ꝙ licitum est ei resistere:multo ergo fortius, vt dicit ibi,si fuit iniustè tortus potest aufugere à carceribus,ita quod fuga ei obesse non potest.

13 Extra formam.

14 Grauamen irreparabile.

15

NAm propter grauamen irreparabile,multa fiunt contra iuris dispositionem,quę aliàs sunt prohi-
16 bita,vt hîc primò dictum est. ¶Secūdò,†quia licet nō appelletur ab interlocutoria de iure ciuili.si tamē grauamen inferretur quod esset irreparabile,licitū est appellare.l.ij.§.j.ff.de appel.non recipien. ¶Tertiò facit,
17 qa,†vt dicit Bar.l.si alius.§.bellissimè.ff. ꝙ vi aut clā. licet nemo possit sibi ius dicere in causa propria:hoc est verum,nisi vnus inferat mihi damnum irreparabile.plenè per Felin.in c.si quando de offi.deleg. ¶Et de materia huiꝰ præiudicij irreparabilis,vide amplè Hipol.de Marsi.in l.si quis ne quæstio.in j.& ij.col.ff.de quæstio.allegantem Fel.in c. cum super.de re iudicata,& in c.cum inter priorem.de exceptio.

18

LImitatur†supradicta conclusio,quartò,quādo officialis facit etiam in figura iudicij,sed est appellatum quia tunc post appellationē videtur ꝓcedere vt priuatus,prout voluit Inn.in d.c.si quādo.& Bal.in l.
19 addictos.C.de episco.audien.†vbi dicit, ꝙ si consanguinei illius qui ducitur ad mortē appellāt, & iudex non admittat,possunt violenter resistere, & hoc iā satis suprà dixi.per quę ratio huius limitationis reddipotest,quia cum habeat pars appellans remedium ordinarium,ex quo ad illud recurrat, si idē denegetur, potest recurrere ad extraordinariū,vt dictū est suprà.

SEd quia hîc antè dicitur,†ꝙ si consanguinei illius qui ducitur ad mortem appellant,& iudex nō admittat,quod possunt violenter resistere,nunquid debeant expectare quòd oppressus petat auxilium?Bar. in l.prohibitum.C.de iure fisci.dicit quòd nō deiure: sed de cōsuetudine inoleuit cōsuetudo, ꝙ oppressus clamat ad auxilium habēdū.Et istud etiam tenet do. Abbas Panor.& alij post eum,in d.c.si quādo.vbi dicit Inn.quòd ille tantùm qui possidet rem,vel ius habet in re,in qua fit iniustè executio,pōt resistere, aliꝰ autem resistere nō pōt. sed modera & intellige illud dictum per ea quæ dicit Bar.in d.l.prohibitū. vbi dicit ꝙ etiam vicini & amici hoc possunt,si ab eis petat auxilium.de consuetudine clamādo,succurrite,vt dicit ibi Bar.& non est mirandum si extraneus etiā possit resistere, quādo petitur ei auxiliū ab oppresso,per supradicta.& facit text.in l.si quis in seruitute.in fi.ff. de fur.alleg.per Bar.& alios in d.l.prohibitum.†cùm, vt etiā videmus,si sit permissa vindicta alicui propria authoritate,vel sit permissum etiam quòd possit occidere hominem,si implorat auxilium ab extraneo, & extraneus eundem adiuuando, secum cōmitat homicidium.non tenetur neque de homicidio, neque de auxilio præstito.ita tenet Pau.de Ca.in l. refectionis. per illum tex.ff. cōmu. prædio. & refert & sequitū do. Bart.Cæpola in trac.suo seruitutum.cxxiij.in vlt.col. vbi dicit se ita obtinuisse in ciuitate Veronæ, & ita fuisse iudicatum.& ista etiam refert & sequitur do.& præceptor meus do.Iason,in l.j. §. fi. in iiij. colum.ff. de no.oper.nūtia.& in l.ij.in j.col.ff.de iurisdict.om.iud. cui adde Cæpolam in consi.iiij.in iiij.col.faciunt quę dicit Feli.in c.quæ in ecclesiarum.in iiij.col.extrà, de constitutio.vbi plenè.

20 Consanguinei condēnati possunt appellare & resistere.

21 Nota.

ADDITIO. Vide Matth.de afflict.in constit.regni Siciliæ quæ incipit,si maritus.in iij.li.vbi loquitur de marito mādante occidi vxorem & adulterum.vide etiam Hipp.de Marsi.in sing.suo clxxv.incip.concesso vno.vbi videtur quædam dicere quæ faciūt in cōtrarium, maximè in fine, quando dicit quòd illud quod alicui personæ specialiter committitur,ad alium trāsmitti non potest,per l.cum patronus. ff. de leg. ij. de quo etiam per Bal. in c.ad nostram. extrà de ꝓbatio. & dicit esse text.notabilem ad hoc in l.cum fundū.ff. de vi & vi armata. & in l.seruus si hæredi. ff. de statu lib.cum alijs per eum ibidem allegatis.† ¶Paris de puteo in tract.de syndicatu in verbo, familiaris. charta xlvij.dicit quòd si officiales deputati ad capiendū aliquem corporaliter,si conuocent aliquos ad iuuandū eos,si talis se defendat,& resistat eis,& occidatur, nō tenentur de homicidio,eo quòd de iure tenētur auxiliari familiæ curiæ ad capiendum incarcerandum. l.j. & ij.C.de his qui latro.& vide eūdē ibi, quia videtur tenere contrarium his quæ hîc sunt scripta.

ITem etiam dictum Innoc.in d. c. si quando. suprà allegat. est adhuc aliter moderandum, prout dicit Bal.in d.c.si quando.scilicet, †quòd coloni & inquilini licet non possideant,tamen habent facultatē resistēdi.l.j.C. si per vim vel alio modo.l.facultas.C.de iure fisci,lib.x.l.fi.C.de bonis vacan.lib.x.l.fi.§. fin.ff. quod metus causa.Hinc dicit ibidē do.Cardin. quòd dictum Inno.debet intelligi de possessione largo modo sumpta, vt comprehendat detentionem, & non solùm qui possidet,sed etiam qui detinet, potest violenter resistere.

22 Cōloni & inquilini resistere possunt.

BIU Cujas

ADde etiam ad prædicta vnum dictum singulare, 23 quod mente teneas, †℘ quando iudex facit aliquid iniustum, quod assistẽtes debent vel ei resistere & cõtradicere, vel apud acta protestari quod malè & iniustè facit, aliàs puniuntur, secundũ glo. multũ notabilem & singularem in l. quoniã. C. de app. vt refert & sequitur Ale. cons. j. in iiij. col. in iij. vol. per gl. in d. l. quoniam. quæ dicit & colligit ex dicto textu, ℘ subditi debent resistere suis prælatis, quãdo faciũt cõtra legẽ. faciunt quæ dicit Iaco. Rebuff. in l. præcepit. C. de canone largitionaliũ titulor. li. x. ex quo infertur, ℘ si subditi, de quorum prejudicio nõ agitur, possunt resistere prælato facienti contra legẽ, multò fortius potest resistere is in cuius præiudiciũ fit contra legẽ.

24 Notoriè iniustè exequenti resistendum.

QVintò †limita, nisi iudex velit exequi sententiam notoriè iniustam, quia tunc potest ei resisti violenter. ita dicit Abba. in d. c. si quando. & pro hoc allegat gl. in c. ex literis. extrà. de offic. deleg. quam dicit esse singul. domi. Abb. sed Feli. in dicto c. si quando, addit similem in c. non debet. xj. quæst. iiij. vbi dicit gl. quòd si tibi constet quòd iudex iniustè procedat, resiste ei violenter, & dicit ibi Arch. si constet, scilicet notoriè. vide Feli. in dicto c. si quando. Ioan. de Imol. in dicto c. ex literis.

ADDITIO. De huiusmodi materia, quando licitum sit iudici iniustè exequenti resistere, vide Mat. de afflict. in consti. regni Sicil. quæ incipit, pacis cultum. in xix. col. vers. Item quæro.

25 Nuntio sine signo exequenti resisti potest.

PRo sexta limitatione, adde, †℘ si nũtius sine signo exequatur, quòd licitum est ei resistere, vt tenent Bart. & alij. in d. l. prohibitum. quia in exequendo debent habere signũ, aliàs eis non creditur, vt per eundem Bar. in extrauagan. ad reprimendũ, in verbo, per nũtium. & in verbo, per literas. ita ℘ si quis offendat nuntium seu executorem, non habentem signũ, non punitur, vt offendens officialem. Sali. in l. sanctum. ff. de rerum diuisio. ¶Hinc per hoc infero ℘ cum clientuli seu seruiẽtes regij propter signum eorum quod portãt, quod est scutum regis in spatula vestis, vel baculus regis in manu, vt dicit Iaco. Rebuff. in d. l. phibitum, sunt in saluagardia regis natiua, ita ℘ eos offendens puniatur tanquam infractor saluægardiæ: sed si offendatur aliquis seruiens regius non habens scutum regium vel baculum regium, non punitur vt infractor saluæguardiæ.

ET multum operatur tale signũ, quia aliàs eis nõ creditur: sed si habeant, eis creditur. vt est gl. in l. magis puto. §. ne tamẽ. super verbo, viatorem. ff. de rebus eorum. Cy. in l. ea quidem. C. de accusationibus latissimè per eum in l. j. C. de relatio. Bart. in l. j. §. cura carnis. ff. de offic. præfect. vrbis. & in tractatu suo de citatio. & in dicta extrauag. ad reprimendum. in verbo, per nuntium. canonistæ in c. nouit. de offi. deleg. & in c. quoniam contra falsam. de probatio.

ADDITIO. Vide Matt. de affl. in constit. regni Siciliæ, quæ incipit, edictorum. in v. notabili. †

26 Officiali sine literis commissionis non creditur.

PRo septima †limitatione videretur, quòd etiam licitum est officiali exequenti resistere, si nõ habeat literas suæ commissionis, quia sine literis ei non creditur, maximè quãdo citat personaliter. ita dicit Bal. in c. cum parati. in ij. col. de appel. l. missi opinatores. C. de exact. tributorum. li. x. Bar. in l. Palatinos. C. de loca fun. patrimo. li. xj. do. meus Ias. in l. cum proponas, *la premiere*. C. de pactis. & ibi vide an commissio citationis requirat scripturam, qui pro hoc alleg. Bal. in d. l. prohibitũ. C. de iure fisci. li. x. item etiam quando quis citatur ad dom um, nõ valet citatio sine scriptura, imò requiritur ℘ nuntius habeat mãdatum in scriptis. ita volunt Bal. & Ang. in l. ij. C. de anna. exce. ¶Item etiam quando citantur personę clarissimæ, vel in dignitate constitutę. quia non valet citatio nisi fiat per scripturam, & sic nisi nũtius habeat secum literas suę cõmissiõis. ita Bar. in l. quoties. C. de dignita. l. xij.

ADDITIO. Vide eundem Matt. in dicta constitutione, edictorum. in vj. notabili. vbi ponit duos casus in quibus non creditur nuntio sine literis. †

ITem etiam nuntio nõ creditur cum signo, sine literis, in his quę sunt magni prejudicij. notat Inn. in c. quia verisimile. de præscri. ar. c. literas. eo. tit. idẽ tenet Abb. Panor. post. gl. & Ant. de But. in c. significãte. de appel. Bal. in tit. de pace Constãtiæ. vers. sigillo. & in l. is qui. C. de furtis. Bart. in extrauag. ad reprimẽdũ. in verbo, per nuntiũ. Lanfran. de Oria. in c. quoniã contra falsam. in verbo, citationes. & ibi Feli. de ꝓbatio.

ITem etiã quãdo nuntius exequitur extra suum territorium, quia debet habere literas quales vsus exigit in prouincia, in qua exequitur. ita Bar. hoc sentire videtur in d. extrauaganti, ad reprimendum, in gl. in verbo, per nuntium. faciũt not. per eundẽ in d. l. Palatinos. & not. in l. vnica. C. de manda. principum. & in l. si quis ad declinandam. C. de episco. & cleri. & in istis omnibus supradictis multum operatur consuetudo. Felin. in dicto c. quoniam contra falsam. in viij. col. in gl. citationes. de probatio.

ADDITIO. Aduerte ℘ etiam in delictis licitum est exequi sine literis commissoriis, puta quãdo quis reperitur in flagranti delicto, potest capi, etiã per priuatam personam, dummodo ducatur ad iudicem, vt per plura tenet Mat. de affl. in const. regni Sicilię, quę incipit, iustitiarij. in iiij. nota. ibi sed incidenter quęro an quilibet. & ibi ponit qualis processus fiat contra captum in flagranti delicto.

ET aduerte qñ dicitur, ℘ nũtio creditur quãdo habet literas cõmissionis, ita ℘ non potest ei resisti, aliàs si faciat aliquid sine literis dicitur abuti. †Sed vt possit cõstare ℘ non abutitur, suas literas exequendo si dicat se habere literas cui debet ostẽdere? Bart. in d. l. prohibitũ, format istã quæstionẽ, & dicit ℘ tex. ibi, in fine innuit, ℘ debet illas ostẽdere his quorũ interest, & hoc est verũ. †Hinc videmus ℘ nũtij siue executores tenẽtur dare expleta eorũ, siue copiã sui mandati, seu suæ cõmissionis & relationis parti, imò etiã nõ debent exire iurisdictionẽ in qua explẽt, antequã dederint copiã, siue expletũ. quod si faciũt, puniri possunt. Idem tenet Bar. in d. l. prohibitũ. & dicit ℘ debẽt ostẽdere literas cõmissionis iudici illius loci, in cuius territorio exequuntur. Quæ ostensio est quædã informatio seu authorizatio. & ita intelligit text. in §. eos in auth. de coll. col. ix. vbi Bar. per illum tex. dicit, †℘ executores in ꝓuincias missi, executiones inchoare non debeant nisi prius corã præside illius prouinciæ mandatum insinuauerint: & hoc facto creditur nũtio per totam prouinciam. Quod est verum, quãdo vnus nuntius vadit de vna prouincia ad aliam. vt videmus ℘ si veniat nũtius de vno balliuatu, vel de vno parlamento aut ressortu vnius parlamenti Frãciæ in Burgũdia, & sub parlamẽto Diuionen. cũ literis alicuius Balliui aut præpositi Parisien. aut etiã parlamenti Parisien. nõ põt illas executioni demãdare, nisi illas primò insinuauerit præsidi illius prouinciæ, in qua vult illas exequi, & obtinuerit licẽtiã exequẽdi, quod dicimus mãdatum, de pareatis. Et de vna iurisdictione in aliã idem erit. Imò etiã mandatũ simplex balliui Heduen. in toto suo balliuatu non potest executioni demandari

27 Literæ commissionis non sunt deuolutæ.

28

29 Mãdatum de pareatis.

BIU Cujas

mãdari in iurisdictione alicuius domini habẽtis altã iustitiam,ẽt in dicto balliuatu, nisi primò requisitione iustitiæ facta,quæ dicitur quædã insinuatio.Hinc, vt semper videmus,in mãdatis de debitis dicit & apponitur hæc clausula, *les iustices des lieux suffisamment requises*,& istud tantum obseruatur in mãdatis simplicibus de debit. non autem in aliis mãdatis simplicis guardię,aut casus nouitatis. sed de ratiõe diuersitatis est clara respõsio,quia in prædictis mãdatis guardię, & casus nouitatis seu alterius,puta appellatiõis,balliuus est superior ratione ressortus & superioritatis.In mandatis verò de debitis, & aliis simplicibus nõ habẽtibus ius ressortus & superioritatis,videtur balliu⁹ præiudicare domino inferiori,qui habet altã iustitiã, q de talibus materiis,cognoscere posset in prima instantia, qui in prædictis videtur habere iurisdictionẽ cũ balliuo accumulatiuè, & nõ priuatiuè. Et ideo nõ mirũ si iustitia debet requiri,quæ quidẽ requisitio habet vim insinuationis.Et illa insinuatione facta videt obtinere licentiam à iudice illius loci ęxequendi suũ mandatũ in illa iurisdictione.in aliis vero mãdatis,in quibus balliuus habet omnimodã potestatẽ in toto suo balliuatu,ratiõe ressortus & superioritatis,vt sũt mãdata guardiæ, & casus nouitatis, & ẽt quo ad gubernationem cãcellariæ in executionibus præcisis, q̃ fiunt in vim obligationis receptæ,sub sigillo dictę curiæ cancellariæ ducatus Burgundiæ, in tota eorũ ꝓuincia, nõ tenẽtur requirere iurisdictiones dominorum,nec mãdata eorũ insinuare.Et hoc casu qñ exequitur in sua prouincia, sufficit ostendere literas suæ commissionis his quorũ interest. & ita Bar.intelligit d.l.prohibitum.Et si predicta nũtius non faciat, cum abuti videatur,potest ei resisti, vt suprà dictum est.& facit tex.in §.hoc quoque, in auth. vt litigan.coll.ix. ¶Aduerte tamen,quicquid hîc antè dictum sit, quod dicit Io.Fa.in §.j.in ij.col.in fi. instit. de Attiliano tuto.ꝙ in Francia gentes regiæ non explẽt in terra baronũ nisi in casu ressorti.dixi alibi. ¶ Textus est,ꝙ iudex regius,vel alterius superioris,in loco sui subiecti nõ possit facere executionẽ domino irrequisito, in l. ij.in princ.C.de his qui latro.occulta.quẽ ad hoc allegat Amanellus de claris aquis in suis singularib. art. xxvj. ¶Dixi suprà hoc eod.tit.in rub.in gl.fi.vbi in additione,& allegaui Boërium de requisitione fiẽda habenti altam iustitiam. ¶ Et vide etiam Iacobum Rebuf.in l.j.C.de executo.& exacto.lib.xij.†

ET quia dixi ꝙ nũtio habenti signũ & literas commissionis creditur, intellige hoc esse verũ in his quæ spectãt ad eius officium.Vnde si diceret nuntius citatũ ei dixisse iniuriã,non ei crederetur.Io.An.in addit. ad Spe.in tit.de citatione.§.j.in prin.sequitur Panor.in c.cũ parati.de appel.& ibi Moder.& do. meus Ias.in l.age cum Geminiano,in ij.col.C.de trànsact.

ADDITIO. Vide Matt.de affl.in consti.regni Siciliæ,quæ incipit,in ciuilibus.in ij.notabili.†

30 *Concussio quando in nuntijs præsumatur.*

ADuerte tamen,†ꝙ si nuntius contra debitum sui officij aliquid fecerit,seu officialis,vt puta aliquã concussionem contra eum quem citat,aut cõtra quẽ expletum facit:& ad eius exonerationem dicit in relatione inter cætera,referẽdo rem sibi commissam, ꝙ à tali tale quid exegit vltra commissum sibi negotium, sed hoc fecit de consensu eius contra quem fecit expletum, quod tamẽ de illo cõsensu credi non debet, sed præsumitur contra eum cõcussio, etiam si ille cõtra quem factum est expletum,attestetur de eius cõsensu factum,tamen eis nõ creditur, sed semper præsumitur concussio.Gl.est sing.in l. vnica. C. de salga. hospiti.non præstando. ¶Vide Io.Sanxon.in consuet. Turonen.tit.*des droicts de basse iustice*.art.v.fol.xj.

De concussione militum.

ET si seruientes regij seu nuntij hoc malè obseruãt scilicet euitando concussionem,adhuc multo minus milites obseruant illum tex. quia contra illũ tex. non solum à volentibus,sed etiam inuitis hospitibus nõ solum salgamũ & culcitras,imò multo maiora extorquent. Et cum aliquãdo temporibus meis, quidã armigeri in Italia Carolo de Ambasia gubernãte, fuerint accusati, ꝙ multa bona in multis eorũ hospitiis extorserãt, & pro illorũ defensione exhibuerũt quittantias hospitũ,quę pro certo,si fuerũt bona per vim extorta adhuc magis quittantiæ fuerunt per vim extortæ.& hunc tex.voluerim adducere in medium tãdem euaserũt non habendo respectum ad illum text. prout nec hodie apud eos habetur respectus, & ideo transeat cum cæteris erroribus canonistarum.Redeũ do ergo ad propositum, in his nuntio nõ creditur. & facit,quia etiam voluntas eius,contra quem factũ est aliquid cõtra debitum sui officij, non habet eum excusare à maleficio, qui etiam de eius volũtate nõ debuit committere maleficium.l.deuotũ.post no. C.de meta.& epide.lib.xij.& ideo,nimirũ si eius attestatio non auferat præsumptionẽ cõcussionis,multominus assertio officialis.Et vidi his vltimis diebus prẽteritis quosdam officiarios regios condemnatos de crimine concussionis, non obstante quòd quittantias partis læsæ exhibuerint.

Casus in quo nũtio non creditur.

ADde etiam vnum casum, in quo nuntio exequẽti,in his quæ spectant ad eius officium, non creditur.De quo per Bal.in l.stipulatio.§.hæc autem stipulatio.ff.de no.ope.nũtia.scilicet, † quando nũtius refert nihil esse in bonis, vt procedat ad pignorũ captionem,& immobilium subhastationẽ:quia hoc nõ põt,nisi iudex pronũtiauerit. Et istud videtur tenere Barba.in cons.suo xxviij.in viij.col.in j.vol.tamẽ Bar. in l.à diuo Pio.§.in venditione.ff.de re iudi. tenet cõtrarium,&apud nos obseruatur opinio Bart.in d.§.in venditione, quia creditur apud nos in practica nũtio referenti se nulla bona mobilia inuenisse. 31

ET aduerte, quòd si nũtius referat vltra sibi commissa à iudice,an sibi credatur,puta quia dicit & refert quòd citatus respondit se nunquam vẽturum. vide plures remissiones per do.meum Iason.in §.quadrupli.iiij.col.instit.de act. vbi multa ponit de materia nuntij.& in l.properandum §.& si quidem, in iij. col.C.de iudi.quem videas omnino ibi.& de ratione quare creditur nuntio in his quæ spectant ad eius officium,& non iudici,nisi inquantum ex actis apparet c.quoniam contra falsam.de proba. ponit Bal.in d.c. quoniam contra falsam. in xv. col. & do. meus Ias.in locis hîc antè allegatis.

ET quia suprà dixi, ꝙ nuntius non potest exequi sine literis,& sic sine commissione iudicis, pone ꝙ nuntius retulit se citasse, nunquid dicatur præcessisse commissio iudicis?dixi suprà in præce.§.sed vide Anto.de But.Felin.& Decium in c.j.de iud.in iij.col. Alex.in consilio suo cxxiij.incip. viso processu causæ agitatę.in ij.col.in ij.vol.vbi dicit ꝙ sic.Bar.tamen in l.sciendum.ff.de verb.oblig.tenuit contrarium.tamẽ eius opinio reprobatur,per tex.in l.j.§.cura carnis.ff. de offic.præfec.vrbi, in versic.ad referendum. & in l. magis puto.§.ne tñ ti.tenus. cũ gl.in verb. viatorẽ.ff. de rebus eorum.Et illum reprobat Lud. Bolo.in cõs. suo lij.in iiij.colum.quod incip. Nicolaus & Clemẽs fratres.vbi etiam quærit de alia quæstione, † videlicet,nunquid nuntius possit corrigere relationẽ suam

Nuntius an possit corrigere suam relationem. 32

BIU Cujas

iam redactã in scriptis: & dicit ꝙ ex quo nũtius functus est suo officio, non potest nec debet dicere se errasse. arg. l. iudex posteaq̃. ff. de re iu. & minus põt facere in præiudiciũ alterius. ar. no. in l. in causæ. in prin. & in l. mutari. ff. de procu. ¶ Ex qb. omnib. supradictis satis constat, ꝙ nũtio exequẽti in casibus supradictis, licitum est resistere, aliàs nõ est licitum, imò resistẽs, aut aliàs rebellionẽ faciens nũtio literas exequẽti cũ signo, variis modis & pœnis afficitur, secũdũ diuersitatẽ resistẽtiarũ & rebellionũ. † & est in hoc nr̃o statuto vna resistẽtia, quæ dr̃ simplex, quæ punit̃ scd̃m statutũ nostrũ, vt dictũ est antè. Alia põt esse de qua suprà dixi, qñ cum resistentia est maius delictũ, & de ea dixi, ideo hîc nõ repeto. † Alia est quæ est grauissima, puta de eo qui abstulit à familia iudicis aliquẽ cõdẽnatũ per eius cõfessionẽ: vel quia cõuictus est. In hoc casu procedendũ est per distinctiones & cõclusiones.

33 Resistentia simplex.

34 Resistentia grauissima.

Conclusiones quibus casibus resistentia grauissima committatur.

PRima est, quòd eripiens violentum raptorem non dum confessum, vel conuictum, nec condemnatũ punitur pœna decem librarum auri. §. arripiat. in fin. in auth. vt omnes obe. iudi.

SEcunda conclusio est, quòd eximens cõfessum & condemnatum de crimine, tenetur pœna criminis læsæ maiestatis. Tex. est sing. in l. cuiuscunq;. vbi Bar. no. ff. ad l. Iul. maiesta. & in extrauagan. ad reprimendum. in verbo, tangat. ¶ Istam tamen conclusionem limita quatuor limitationibus.

PRimò, vt scilicet non habeat locũ in captis ab alio iudice quã imperatore. Et istud dicit & tenet Io. Fab. in §. pœnales. in vlt. col. inst. de act. & istud est notatu dignissimum, si est verũ, vt dicit ibi do. meus Ia. in xx. col. sed tamẽ, vt dicit, dubitat propter tex. in d. l. cuiuscunque. ¶ Vide ad hoc G. Benedicti, in repetit. c. Ray. in verb. mortuo itaq; testatore. j. nu. clxxx. de testam. ¶ Ego credo ꝙ ille text. tantùm habeat locum in confesso de illo crimine lęsæ maiestatis, & nõ de alio. Et satis videtur inclinare in hanc sententiam gl. quæ pro vltima opinione hoc tenet, in d. l. cũ in dubio vbi plures sunt opiniones, vltimę stadũ est. Bar. in l. bona fides. ff. depositi. Facit gl. in l. q filium. §. Sabinus. ff. ad Trebel. per do. meum Ias. in l. si idem cum eodem. §. si vna actio. ff. de iurisdi. om. iud. Tu dic idem in Christianissimo Rege nostro, qui, vt in pluribus locis dixi, est monarcha in suo regno, & inperator dicitur, & tantã potestatem habet in regno, quãtam imperator in imperio, cùm neminem in temporalibus recognoscat, c. per venerabilem. qui filij sint legitimi.

LImita secundò, nisi condemnatus vel alius ꝑ eo, puta consanguinei vel amici appellassent, & iustè à sentẽtia cõdẽnationis, iuxta l. nõ tantùm. ff. de app. quo casu si iudex non obstãte appellatione, vellet exequi sententiam, quæ nõ est amplius reiterabilis vel retractabilis, licitum est resistere, etiã de facto. Ita tenet Bal. in l. addictos. C. de episc. audien. & do. meus Ia. in d. §. pœnales. in ij. col. instit. de actionib. & dixi suprà.

TErtiò, limita non habere locum in cardinalibus: quoniã si cardinalis obuiet ei q̃ ducitur ad mortem, ex priuilegio quod habet ex consuetudine, põt eum eripere, & à morte liberare. vt dicit Bal. in d. l. ad dictos. C. de episcop. audien. & istas tres limitationes ponit do. meus Ias. in d. §. pœnales.

QVartò, limita nõ habere locũ in eripiẽte seu eximente clericũ à manibus familiæ iudicis secularis. ita tenet Fel. allegando Bal. in c. j. in vltimis verbis de offi. deleg. ita etiã tenet Guido papæ, q̃st. sua lxxiij. in fi. iste casus posset multos liberare. cogita. ¶ Cõtrariũ tamen apud nos obseruatur, & aliàs allegaui illud dictum Bal. & Feli. sed nihil profuit propter obseruãtiam in contrarium, de qua sunt multa arresta.

TErtia conclusio, ꝙ eximens reũ maleficæ seu magicæ artis, punitur pœna vltimi supplicij. l. fin. C. de malefi. ¶ Quid de illo, qui sciebat secretè, ꝙ aliquis de delicto grauissimo, quod nõ meretur gratiam, erat capiendus, & ꝙ familia curiæ seu principis eum ꝑsequebatur, ei reuelauit, & detexit secretũ, & fecit vt aufugeret, ita ꝙ eius medio à manib⁹ familię euasit, qua pœna sit puniẽdus? Nam, vt dicit Bal. in c. j. in vers. nota reuelationẽ. in tit. quibus modis feudum amitta. reuelans secreta alicuius tenetur, etiã si damnũ nõ inferat, multo fortius qñ damnum infert, quia tenetur ad damnũ & interesse. l. in lege. §. sed & si quis. ff. ad legẽ Aquil. & ibi Florianus. omnis enim reuelans arcana, fraudulẽtus est. v. q. v. c. qui ambulator & ꝑditor est. l. fi. C. de abolitio. in fi. & satis hoc casu dicitur resistere, quando per eius tacitam reuelationem impeditur captio culpati. ¶ Et facit ad hoc, quod dicit Hippo. de Mars. in sing. suo cxxxvij. incip. in iure clarum est, vbi dicit ꝙ ille qui notificat debitori alicuius, ꝙ aufugere debet: quia creditor suus ordinauit eum capi, & detineri, tenetur creditori ad soluendum debitum. qd̃ nota, quia quotidie euenit. †

Fugam debitori suadens, creditori tenetur.

QVarta conclusio, ꝙ eximens captum à familia, vel carceratũ in omnibus aliis casibus quàm supradictis, punietur illa pœna quam merebatur exemptus. tex. est in l. j. C. de his q̃ latro. occult. facit quod dicit Angel. in l. j. in prin. ff. ne quis eum qui in ius vocatus. & facit tex. in §. arripiat. in auth. vt omnes obediant iudi. prouinciarum. qui §. intelligitur in nõ cõfessis & condemnatis vt dicit do. meus Iason, in dicto §. pœnales. & quæ pœna sit d. §. arripiat. dicit apostilla ad Guid. papæ, quæstione sua 669. qui tamen in materia subiecta quo ad l. quartam. ff. ad l. Iul. maiest. videtur errasse, vt infrà dicam.

QVinta conclusio, quòd eximens aliquem de facto de carceribus, qui non sit reus alicuius criminis, siue sit pro debito publico siue priuato, tenetur de proprio soluere proprium debitum creditoribus. tex. est singularis in l. quoties. C. de exact. tribu. lib. x. dixi suprà satis amplè in j. gloss. huius §. ibi, sed tamen adhuc videretur.

SExta conclusio est, quòd eximẽs de facto aliquem de carceribus, qui nõ sit reus criminis, nec pro debito incarceratus, eum eximere de facto sit turbare iurisdictionem iudicis, potest mulctari pecuniariter, secundum potestatem iurisdictionis iudicis, per titulũ ff. si quis ius dic. non obtemp. & quod ibi vult Bar. in pen. quęst. & satis declarat Spec. in tit. de sentẽ. prola. §. species. in vers. nunquid titulus. & etiam potest per arbitrium iudicis extraordinem puniri, per. l. prima. §. effractores. ff. de effracto.

SEptima conclusio, ꝙ resistens officiali, & eum offendens in personam, punitur grauiter, & tenetur ex iniuria sibi illata: & dicit Guido papæ quæstione sua ccccclvij. ꝙ sumpta est practica in regno Franciæ, ꝙ verberantes seruientes regios, qui exercent eorum officia, capite puniuntur. & licet Bar. in l. si quis. §. j. ff. de pœnis. dicat, ꝙ licet dupliciter delinquatur in officialem, scilicet circa officium & circa personam, non tamen dicit quomodo sit puniendum delictum circa personam officialis commissum. sed vide Guid. papæ in d. quæstione. ccccclvij. Imò, quod plus est, si quis vulnerauerit seruientem regium etiam volentẽ, vel alium existẽtem in saluaguardia tenetur. ita tenet Io. Fabr. in l. nec seruus. C. de iniuriis.

Sed

SEd iuxta prædicta quęrit de duobus. primò qs cognoscit de delict. cõmisso p officiale in ci' officio. Secũdò, si officialis delinquat, quis cognoscet de delicto p eũ cõmisso. † De primo dubio Bar. in d.l. si qs forte §. j. ff. de pœ. distinguit, & Ang. Aret. in trac. suo maleficiorũ. in gl. j. vers. q̃ro an qs possit. vbi dicit, aut qs delinquit in officio, tũc p̃tor, & põt. vt l. ij. C. de sportu. si verò extra officiũ, & tũc aut crimẽ est notoriũ, ita ꝙ iudex nõ habeat nisi punire, & tũc p̃tor põt. vt l. si qs fortè. §. si quos. & ibi Bar. ff. de pœ. vbi notat. aut verò nõ est notoriũ, & tunc non põt: quia esset suspectus: vt l. senatus. & qđ ibi no. gl. & Bar. ff. de offi. præsi. nisi tñ cõsuetudo esset in cõtrariũ, vt per Geminia. in c. j. de pœ. & aduerte ad id quod habet in apostil. ad Aret. in dicto trac. vbi habet, † ꝙ vbi superior inquirit de delicto facto per eius officialẽ vel familiã, ꝙ nõ potest appellari à tali sentẽtia, vt dicit Spe. in tit. de leg. §. j. vers. nũquid poterit legatur. allegat. l. nulli. C. quorum appel. nõ recipiuntur. faciũt ad prædicta, q̃ dicit do. meus Ias. in l. q iurisdictioni præest. in iij. col. ibi octauò, fallit. de iuris. om. iu. Et adde, ꝙ si duo officiales eiusdẽ iudicis simul delinquant, ꝙ iudex eorũ est idoneus in cognoscendo & puniendo. Bar. in d.l. senatus. in fi. & Aret. in d. loco. & licet do. meus Ias. in d.l. qui iurisdictioni. limitet post Panor. dictũ Bartol. in eo qđ dicit de notorio. quia tamen nõ credo illam limitationem esse veram, non aliter in fisto.

31 Quis cognoscat an officialis deliquerit in officio.

36

SEd iuxta prædicta quæro de quæstione, quæ quotidie in curiis nostris versatur, videmus ꝙ isti nũtij seu officiales, qui dicunt seruiẽtes regij, executioni demãdãdo eorũ mãdata, aut aliàs executãdo in territorio alicuius dñi habẽtis altam iustitiã, delinquũt, dñs illius territorij in quo delinquũt vult eos punire, & de delicto cognoscere: præses verò ꝓuinciæ seu Balliuus illi' balliuat' vult similiter eos punire, cui' sit huius delicti cognitio, & punitio? videt primò ꝙ cognitio, & punitio spectat ad dominũ habẽtẽ omne imperiũ in cuius territorio delinquit officialis. auth. qua in prouincia. C. vbi de crimine agi oportet. facit. c. fi. de fo. cõpet. vbi rõne delicti qs sortit' forũ, cũ ibi no. & facit, qa ille dñs habẽs talẽ iurisdictionẽ, est ibi loco Balliui & præsidis, ita ꝙ præses nõ põt in ea dñm turbare nisi in certis casibus exceptuatis, de qb. per Petrũ Iaco. in for. libellorũ, titulo, de condictione ex lege quæ oritur ex literarũ obliga. inter quos iste nõ est vnus, igitur &c. Cõtrariam tn partẽ possunt sustinere officiales regij, per ea quæ notantur in d.l. senatus, cùm ibi nota. ff. de offi. præsi. & in d.l. si quis. §. si quos. ff. de pœnis. de quibus suprà dixi. & faciũt. §. festinabis. in auth. de mãda. prin. & §. maximè. in auth. de quæstore. ¶ In hoc articulo fac tales conclusiones.

37 Cõclusiones à quibus officiales delinquẽtes sunt puniend.

PRima est, † ꝙ iudex habens numerũ officiariorũ taxatum, si vnus exillis de numero taxato delinquat in officio, punitio spectat ad eum. l. eos. quæ est fi. C. de apparito. magistrorum militum.

SEcunda, plures iudices habentes notarios, vel seruiẽtes sub se, qlibet puniet suos officiarios in sua iurisdictione delinquẽtes. facit l. viros. C. de Palatinis sacrar. larg. l. xij. facit l. ij. & iij. C. de off. magistri militũ p has duas cõclusiones videmus, † ꝙ si notarius regius delinquat in cõficiẽdo instrumẽtũ, punitur à gubernatore cancellariæ, vel eius Locumtenen. in Burgũdia. & idẽ de seruiẽte regio, ẽt si delinquat in executione mandati emanati à cancellaria. Si verò delinquat in alio delicto nõ cõcernẽte eius officiũ, in talibus cognoscit præses prouinciæ qui dicitur Balliuus imò etiam semp cognoscit si prẽueniat principaliter, & hoc est iuridicum: † quia maior est omnibus in sua prouincia post principẽ. ita dicit tex. in l. præses prouinciæ maius imperium in ea prouincia habet omnibus post principẽ. ff. de offi. præsidis. si tamẽ appareat de delictis per notarios aut seruientes regios cõmissis in processu existẽte corã iudice cãcellariæ, cognoscit iudex cãcellariæ: quod est iuridicum. argu. l. nullum. C. de testi. ¶ Per dictas etiã cõclusiones, quę sunt fundatæ sup dictis iuribus, videmus ꝙ alij iudices in hoc balliuatu Heduen. nõ cognoscunt inter seruientes regios de causis eorũ, imò etiam nec officialis curiæ sedis episcopalis Heduen. nisi in causis spiritualibus. Et de hoc fuit arrestũ aliàs in parlamẽto Parisiẽ.

39 Balliuus maior omnibus post regem.

TErtia cõlusio, Quòd si inferat' iniuria personalis in personam executoris, mei, vel officialis meæ iurisdictionis, ꝙ mihi competit actio iniuriarum † Et iniuria facta in personam officialis mei, cẽsetur mihi facta. ita per plura tenet Guido papæ quæstione sua ccccclvij, & dixit Alex. in l. quanuis. ff. de in ius vocã. † ꝙ iniuria facta officiali Regis, dicitur facta Regi. & Panor. in c. cum sit generale, in ij. col. de foro compe. ꝙ iniuria facta clerico, dicitur facta Deo.

40 Iniuria facta officiali meo, censetur facta mihi.

41 Iniuria vni facta, in quos redundet.

ADDITIO. Vide ad hoc Matt. de afflict. in consti. regni Siciliæ, quæ incipit, obseruẽt. in iij. hb. & in cõsti. sequẽti, quæ incipit, eos tãtũ, ponit qũo iniuria facta officiali sit vindicãda & puniẽda. & ibi ponit practicã, quomodo sit procedendũ. Et ẽt vbi ponit quomodo pro vexatione & iniuria facta subdito, dominus habeat actionem, & è cõtrà, vt dicit Oldr. in cõsi. ccvj. incipiẽte, in causa Carnoteñ. Et aduerte ꝙ iniuria facta officiali Regis, etiã volẽti, dicitur facta Regi, vt ẽt tenet Hippol. de Marsi. consi. suo j. nu. xix. in ij. col. & in cons. cxv. nu. xv. vbi etiã dicit, ꝙ iniuria facta seruo, dicitur facta domino, & iniuria facta vni de collegio, dicit' facta toti collegio, vt ibi dicit nu. xiiij. Et iniuria facta vni cõsorti, dicitur facta omnibus, vt dicit idẽ Hipp. cõs. lxviij. nu. ij. & iniuria facta vni de domo, dicitur facta toti consanguinitati. cod. cõs. nu. iij. & facta vni, dicitur facta toti generi, codẽ cõs. nu. iij. & facta meo domestico mei occasiõe, dicitur mihi facta, codẽ nu. v. & facta vni de familia, dicitur facta toti familiæ, consi. xxxj. nu. xvj. & consi. lxviij. nu. 2.

QVarta cõclusio, ꝙ officialis delinquens in territorio alicuius dñi habentis altã iustitiã existentis in balliuatu, si delinquat in executione sui mandati, exercendo eius officium, cogni tio spectat & etiam punitio ad balliuum, seu eius præsidem, à quo emanauit mandatum. & hoc est, quia licet quis sortiatur forum ratione delicti commissi, aut domicilij vel territorij, tamẽ etiã quadoq; sortitur habendo respectum ad personam, vt satis not. in c. fi. de fo. compe. & facit authen. causa. C. de epis. & cle. nã licet dñs habẽs altã iurisdictionẽ, habeat omnimodam iurisdictionem in suo territorio, tamẽ princeps, aut eius balliuus seu p̃ses p̃ eo habet ratione superioritatis etiã omnimodã iurisdictionem: quæ nõ est priuatiuè cum dño tẽporali, sed accumulatiuè, imò etiam certis casibus annullat iurisdictionem domini temporalis. vt est hoc casu in quo extendit iurisdictionem suã ad suos subditos.

42

QVinta conclusio, ꝙ iudex minor & inferior potest punire officialẽ maioris iudicis in suo territorio delinquẽtem extra suum officium, etiam si denuntiet superiori: si tamẽ iudex superior petat eũ ad se remitti, aut etiã pars petat, debet coram iudice superiori remitti. ar. tex. & gl. in l. in officiales. C. de off. rectoris prouinciæ. & ita videtur tenere Bart. in dicta l. in officiales. vbi nota, † ꝙ iudex minor põt punire

43

38 Notarius regius delinquens à quo puniatur.

BIU Cujas

officialē iudicis maiorē delinquētē in ſuo territorio, dū tñ hoc notū faciat maiori iudici, qui tūc ſi nō petat cēſetur negligens, & ideo pōt cognoſcere minor.

SExta concluſio, quā tenere videtur Alber. de Roſa. in l. ſi quos. C. de offi. præfec. præto. orien. eſt, ꝙ de quocunque delicto ſiue crimine commiſſo per aliquem eius officialem cognoſcit eius iudex. & dicit ꝙ vidit ita de facto obſeruari. ſed intellige vt per eundē ibi. & vide eūdem Albe. in l. ſi quis fortè. §. ſi quos. ff. de pœnis, qui ibidē tamē videtur facere diſtinctionē, an delictum ſit cōmiſſum in officio, aut extra officiū.

SEptima concluſio eſt, ꝙ ſi officialis alicuius maioris iudicis delinquat in territorio alicuius domini habentis altam iuſtitiā, qui tamē non eſt ſubditus dicto maiori iudici, puniet eum, & non remittet iudici ſuperiori, imò eum puniet de delicto per eū cōmiſſo in ſua iuriſdictione: quia extra territorium ius dicēti non paretur. l. fi. ff. de iu. om. iud. cum vul.

OCtaua concluſio, quòd ſi officialis vnius balliui vel præſidis prouinciæ delinquat in alio balliuatu, vel alia prouincia, iudex illius prouincię, vbi delinquit, eum puniet, nec eū tenetur remittere, quia par in parē non habet imperiū. l. nā magiſtrat. ff. de arbit. l. ille à quo, §. tempeſtiuum. ff. ad Trebel.

LImita omnia prędicta, niſi in caſu noſtrę conſuetudinis. de qua ĵ. in tit. *des adueux, §. l'adueu emporte l'homme.* vbi poſui quædam de quodā executore altæ iuſtitiæ, cui' cognitionē & punitionē habuit balliuus Heduen. licet delictū per eū cōmiſſum fuiſſet cōmiſſum in iuriſdictione abbatis ſancti Martini Heduen, qui non fuit remiſſus ꝓpter plures cauſas, inter quas iſta fuit vna, & ita fuit appunctuatū & iudicatum per balliuum Heduen, ſeu eius Locumtenentē.

44 An executores poſſint quē pignorare pro ſuo ſalario.

PRoſequendo materiā horū officialium, quæritur, nunquid iſti †executores poſſint ſe facere ſoluere, & capere pignora ꝓpria authoritate pro eorū ſalariis, an verò teneantur petere ſalaria à dominis eorū? Io. Fab. in §. quadrupli. inſt. de actio. dicit quòd ibi eſt tex. qui ꝓbat, & videt facere ꝙ nuntij ſeu executores publici faciunt ſibi ſatisfieri de ſuo ſalario à reo pro ſuis pignorationibus ſeu executionibus, quas faciūt cōtra reū. & idē tenet Iaco. de bello viſu in authen. de exhiben. & introducē. reis. §. illud quoque, in iij. col. ibi, quæritur decimoſeptimò, vbi dicit, † ꝙ ſportulæ executorū debēt ſolui ab eo, qui citatus eſt. imò, vt dicit Ioā. Fab. in d. §. executores poſſunt capere pignora ꝓpria authoritate ꝓ ſuo ſalario. dicit tñ ꝙ eſt abuſus: & ꝙ eſt cōtra omnē rationē: quāuis in aliquibus locis ſeruetur ita de facto. ¶ Et licet in regno Frācię ſit ordinatio regia ſuper hoc, ſcilicet, ne aliquid ab illo, cōtra quē faciūt executionē, exigant, q̄ mihi iuridica videt. Tamen in hac patria, vbi vigent prædictæ ordinationes regiæ, malē obſeruant executores, ad quod deberent aduertere iudices. dicit tamen do. meus Iaſ. in d. §. quadrupli. in ij. no. ꝙ impoſſibile eſt, ꝙ tex. Io. Fab. probet ꝙ dicti executor. poſſint capere pignora pro ſuo ſalario. ¶ Quomodo autē debeantur, an pro lōgitudine cauſæ, an pro ſumma rei petitæ, an ſecundum conſuetudinem fori. ponunt doctores, in §. tripli. inſti. de actio. & ibi Io. Fab. & alij poſt eum.

ET aduerte etiam ad id quod dicit Bar. in dicta extrauaganti, ad reprimendū. in verb. per nuntiū. ꝙ iudex debet cōſtituere iſtos nūtios, & poſſunt ēt cōſtitui infames. ¶ †Subdit etiam Bart. ibi, ꝙ oēs iſti nuntij ſūt infames, & perſonę viles, ſed parcat mihi Bart. qa tex. eſt in contrariū, qui dicit ipſos eſſe milites, & militare dicuntur, ſecundum tex. in l. ij. C. de ſportul.

ADuerte etiā ad id quod dicit Bar. in l. fi. §. fi. ff. de pigno. actio. & ibi cōmuniter oēs, ꝙ iudex poteſt capere aliquē ex his ad decapitandū ſeu ſuſpendendū malefactorē, vt ſit tortor, dūmodo ſit villis perſona, vide Bal. in l. fi. in fi. C. de executio. rei iudica. Vide Lucā de Penna in l. j. C. ne quis liber inuitus & c. tit. xxxvj. li. xj. & etiā Paridē de puteo in trac. de ſyndicatu, in litera M. in verbo, maleuolus. fo. lxxj. vbi plenè ponit ēt an iudex poſſit quē cōdemnare, vt ſit ſpiculator, ſeu tortor perpetuò, vel ad tempus. & ibi plenè de hac materia. Et aduerte, †qa ēt quādoq; dicunt' miniſtri Dei. c. qui malos. xxiij. q. v. & in c. quicūq; pcutit. ea. q. vlti. Olim aūt tēpore Moyſis executores criminaliū aſſumebātur de populo, & quilibet de populo abſq; electione erat executor, prout legitur Exodi. xxxij. qñ Moyſes cultores vituli puniri iuſſit, dicens: occidat vnuſquiſq; &c. & habetur trāſumptiuè in c. diſciplina. xlv. diſtin. Idem de Achā legitur Ioſue. vij. vbi dicitur, lapidauit eum omnis Iſrael. aliquando ēt iidem iudices ſoli erāt ſuarū ſententiarū executores, vt patet Ioſue. viij. c. vbi habetur ꝙ Ioſue ſuſpēdit regē Hai. & primo Regum. xv. vbi dicit de Samuele, qui concidit Agag regem per fruſtra. & Numeri. xxv. c. tranſumptiuè in c. reos. xxiij. q. v. vbi Phinees ſacerdos Iudæum cum Madianita coeuntem trāsfixit gladio. Tempore verò Dauidis executores iuſtitiæ erant filij ſui, vt habetur ij. Regum. c. j. & ij. Regū. c. iiij. Tēpore verò Salomonis Banaiai, magnus capitaneus erat executor iuſtitiæ criminalis. iij. Regum. c. ij. & iiij.

47 Executores iuſtitia dicuntur miniſtri Dei.

48

¶† Tempore verò Romuli lictorum mos inuētus eſt de quo etiam habetur. j. Regum. c. xix. qui hodie ſunt tortores & ſpiculatores. de quibus dicendum eſt.

49 Liſtores à quibo. dā. primò inſtituti.

ET propriè †iſti tortores de iure dicūtur & appellātur ſpiculatores. vt eſt tex. in l. diuus Adria. ff. de bo. dā. & dicit Calepinus in ſuo dictionario, ꝙ ſpiculatores dicunt ſatellites principū. aliqui etiā, vt dicit, ca piūt ſpiculatorē ꝓ carnifice. & Iuriſconſul. capit eū ꝓ carnifice, hoc eſt proeo q̄ ex hominibus carnes facit.

IN TEXTV IBI,
Soixantecinq ſolz tournois.

NOtanter dicitur, *ſolz tournois*, †quia plures ſunt ſolidi quo ad nos. quidam ſunt Pariſien. quidam Turo. Sed ēt in iure ſolid' capit' pro aureo. l. libertus. ff. de in ius voc. l. iij. eodem tit. iuncto tex. in §. fi. ad finem. inſti. de pœna teme. litigā. †quorum. lxxij. faciūt libram auri. l. quoties. C. de ſuſcepto. & archa. l. x. †& quot vnciæ faciāt libram, ponit Io. Fab. in §. nos autē. inſti. de Attilia. tuto. vbi ponit ꝙ xij. vnciæ faciūt libram, †octo, marchā. vide do. meū Iaſ. in l. puniri. C. ſi cōtra ius vel vtilitatē publicā. & §. oēs autē. inſti. de actio. & l. ij. §. ex his. in pen. col. ff. de verb. obli. vbi dicit ꝙ obtinuit † ꝙ hodie donatio vſque ad octo cētum ducatos valet ſine inſinuatione. & ita tenet Angel. in l. ſancimus. C. de donatio. Et vide ad prædicta Alexandr. in conſil. ſuo iiij. incipiente, circa primum quæſitum. in vij. colum. in j. volum. Dixi tamē quòd quo ad nos vſus ſe habet, quòd non valet vſque ad quinque centū libras, quòd talis vſus deberet ſeruari, niſi eſſet cōſuetudo noſtra in conſideratione, quæ excludit alias conſuetudines non ſcriptas in hoc libro. Et ſi diceretur ſimpliciter de lx. ſolidis, vt dictum eſt ſuprà, in §. iij. huius tituli. de quibus debet intelligi? an de his de quibus in gloſſ. in d. l. libertus? an verò de currentibus ſecundum conſuetudinem loci? videtur quòd de currentibus, argumēto eorum quæ dicunt doctores in c. cū olim. ext. de cenſibus. in clemen. ſi beneficiorum

1 Solidorū differēt.

2 Quot ſolidi faciāt libram.

3 Quot vnciæ cuiuſ libet libræ.

4 Marcha quot.

BIU Cujas

ciorum,de decimis.Bal.in l.fi.in j.col.C. cõmunia de leg.vide Iacobinũ de S.Geor.in l.in eũ.in ij.col. ff. de in ius vocando. ¶Io.Fab.in l.illustres.C.de mod. mul ctarũ,dicit q̃ emẽdæ per statutum taxatæ non debẽt excedere taxã,sed bene vsq; ad summã taxatam possunt, aliàs esset grauissimum peccatũ,vt dicit ibi tex. & in istis attendenda est consuetudo.tex.est in l.iube mus.& ibi Bal.Sali.& docto.C.de iudiciis.

ADDITIO.Aduerte etiã, q̃ si iudex quẽ cõdẽnauerit p̃ huiusmodi simplici resistentia ad maiorẽ summã,sententia est nulla,vt p plura tenet Mat.de affli.in cõst.regni Sici.q̃ incipit.ad officiũ baiulorũ. vbi post arg.ad vtramq; partem concludit,q̃ si iudex datus ad certam pœnã,vsq; ad certã summã,si excedat summã quia est in competẽs,sentẽtia est nulla,intellige sanè, si esset iudex qui ex sua potestate non posset excedere illã summã in omnibus casibus, quoniam tũc p̃pter incompetentiam sententia esset nulla.sed si iudex habeat altã iustitiã,& merũ imperiũ,qui posset secundũ exigentiam casus condemnare in maiori pœna,si cõdemnauit in aliquo casu vltra pœnã statutam,sentẽtia non est nulla, sed solùm tenebit sententia quo ad illam summam,& in reliquo venit annullanda.

IN TEXTV IBI,
Suffisamment prouuée.

QVæro iuxta prædicta quæ sit sufficiẽs probatio, quæ sit legitima,quæ sit euidẽs,quæ sit liquida, quæ sit liquidissima.¶†Primò nãque sufficiẽs probatio dicitur regulariter,quæ sit per duos testes,cùm in ore duorũ vel triũ stet omne verbũ.l.vbi numerus.ff. de testibus.&isti testes debẽt esse omni exceptiõe maiores.& dicit Bal.in l.p hãc.C.de tẽpo.appellat. q̃ est dare probationẽ plenã,vt per duos testes:plenioreẽ,vt per manifestissimũ:plenissimã, vt per notoriũ. Et ista sua doctrina est satis cruda.& istud refert Feli.in rub. de proba.in fi. & melius declarat. & quid sit sufficiẽs probatio vide plenè per Ludo.Bologninũ in cõsi. lij. in ij.col.vbi in proposito ponit quæ sit sufficiẽs probatio. & satis etiam declarat hæc nostra consuetudo.

1 Probatio sufficiens quæ.

QVi autem†sint testes omni exceptione maiores, ponit gl.multũ nota.in c.j.de cõsanguinita.& affinita.& dicẽt statim in legitima p̃batiõe.hinc est†q̃ vni testi nõ credat, qa vox vnius vox nullius,q̃ probatio p vnũ testẽ nõ est sufficiẽs p̃batio.c.licet. de testi.l.iurisiurãdi.G.de testi.& istud est verũ regulariter licet sint multi casus in quibus vni testi creditur q̃ sũt positi per domi.Dominicũ de S.Geminia.in suo trac. de testi.in c.sed an credatur testimonio vnius. qui q̃dem tractatus est positus in fine tractatuum Bar.& istos casus ponit Frãciscus de Cur.antiquior in sua solenni repe.l.admonẽdi.ff. de iure. & ibi do. meus Ias. multos ẽt posuit.& vide aliquos per Bonifa.de Vitalinis in tract.maleficio.in tit.de proba.aliũ casum per eundẽ do.meũ Ias.in l.si quis eum.§.si absens. ff. si ex noxali causa agatur.videlicet quãdo testificatur de facto suo p̃prio,quia hoc casu ei creditur. quod est notandum,& potest seruire ad multa.¶ Aduerte etiam, an valeat cõsuetudo q̃ vni testi credatur.vide do.meũ Ias.in l.de quibus.in xvij.col.ff.de legi.

2

3 Vox vnius vox nullius.

4 Probatio legitima quæ.

LEgitima †probatio dicit illa quæ fit per testes idoneos,& omni exceptiõe maiores.& de hoc est tex.multũ notabilis & melior de iure in c.cõsultationi.in j.respõ.ext.de spon.& gl.in c.at si clerici.ext. de iudiciis.& in l.cùm de indebito,in ver.legitimis.ff.de probatio.& ponit gl.no.in l.proprietatis.in verb.legitimis.C.de proba.†Et dicunt testes omni exceptione maiores,q̃ nulla exceptione legitima repelli possunt. glos.not.in c.j.de cõsan. & affi. & ibi Pan.& in d. c.at si clerici.vbi dicit esse notãdũ pro statutis.ad idem est gl.j.in §.itẽ verborũ,in verb.idoneos.insti.de inutili. stipu.Bal.in l.optimã.in ij.col.C.de cõtrahen.& commit.stipula.Alex.in cõs.cxlvj.in pen.col.in j.vol.& in cons.xviij.inci.viso p̃cessu causæ.in pen. col.in j.vol. Ange.in cõs.cxiiij.in iij.col. & Anchara. in consi. suo ccxxvij.inci.ad corroborationẽ.col. fi. versi. ex prædictis.¶Etiam quæ sit legitima probatio. ponit Iacobi.de sancto Geor.in l.cũ de indebito.ff. de probatio.

5 †Testes omni exceptione maiores.

ET intellige prædictã cõclusionẽ in causa crimina li,prout dicit gl.in d.c.at si clerici. sed secus videtur esse in causa ciuili,in qua legitima p̃batio dicitur, etiã si testes non sint omni exceptione maiores, vt tenet & cõcludit And.Sicu.dictus Barba.in d.c.at si clerici,cõcordando gl.d.c.at si clerici. cũ dicto Io. And. in c.cũ p causa.de p̃cu.declarãdo tex.ibi , si legitimè p̃bari poterit.& facit ad hoc: † quia infamis facti admittitur in ciuilibus,licet repellat in criminalibus,vt no.Bart.in l.Cassius.ff.de senatori.& in l.j.C.de summ. tri.Alex.in cons.xj.circa prin.in j.vol.& facit tex.in c. testimoniũ,de testi.& quod dicit And.Sicu. in d. c. at si clerici.& idẽ tenet Pau.de Cast.in l.fi. C. de proba. vbi facit hãc differẽtiã inter ciuiles & criminales causas quo ad hoc.¶Sed quicquid dicant,credo q̃ etiã in ciuilibus testes idonei requirũt.c.j.de test.l.idonei.ff. de test.†Et idonei testes vident esse qui sunt omni exceptione maiores,vt dicit gl.in d.§.itẽ verborũ. quæ exponit tex.in verb.idoneos,id est, omni exceptione maiores.& p̃ hac cõclusione est tex.in c.licet vniuersis.de testib⁹.†vbi illa authoritas, q̃ in ore duorũ vel triũ stet omne verbũ,intelligit q̃ sint p̃batæ vitæ , & fidelis cõuersationis.& Pan.ibi expresse intelligit , p illa verba. q̃ sint omni exceptiõe maiores & facit tex tus in c. in literis. eo.tit. de testi.& ibi Pano.& quod notat idem Panor.in c.j.de excep.& istud videt verũ de iure,quia etiã in ciuilibus duo testes nõ plenè probarẽt intẽtiones,nisi essẽt omni exceptione maiores, sed solùm differẽtia videt, qa in ciuilibus testes si nõ sint omni exceptiõe maiores,eorũ defect⁹ suppletur & redintegratur per iuramentũ.c.fi.de iure.l.in bonę fidei.C.de reb.credi.secus est in criminalibus, in quibus nõ defertur iuramentũ in defectũ plenæ p̃batio nis,vt tradũt Bart.& doct.in l.admonẽdi.ff.de iureiu. & in ciuilib.duo testes bene p̃bãt sine ratione & causa,de qua sunt interrogati:vt p gl.& Bar. in l.solã. C. de test.secus esset in criminalib⁹,vt ibi notabiliter voluit Sali.qd̃ dictũ pro notabili refert & seqtur Ale.in dicto cons.xviij.incip.viso processu.in vj.col.in j.vol.

7 Idonei testes qui.

ET aduerte quòd debet articulari, q̃ testes sunt omni exceptione maiores,ita tenet Barba. in consilio suo xlv.in ij.col.in j.vol.

ADDITIO. Contrarium tenet ipsemet Barba. in cons.xxix.in j.vol.& Mat.de affl.in cõst.regni Siciliæ. quæ incipit,corruptela.in ij.not.vbi dicit sufficere,q̃ nihil opponat contra eos.& ita tenẽt plures alij quos ipse allegat,maximè Socinũ & Decium.Et aduerte q̃ testes maximè in criminalibus,debẽtesse omni exceptione maiores,vt tenet per plura Hippoly.de Marsi. in cõsi.suo xij.nu.viij. maximè hẽt locũ in teste deponẽte de visu, ad hoc vt faciat indiciũ ad torturã,vt dicit idẽ Hip.in cõs.lxiiij.nu. xxxiiij & in cõsi. lxxxviij. nu.xxj.& in cõs.cj.nu.xxxvij.xxxviij.xxxix.Et ita etiã tenet Mat.de affl.in consti.regni Siciliæ , quæ incipit damna clãdestina.in ij.quæst.noni notabilis,in j.vol. †¶Sed iuxta hoc quæro,nunquid iuramentũ sit legitima

Testes in criminalibus.

9 An iuramẽtũ sit legitima probatio.

tima ꝓbatio? & videtur ꝙ sic,ꝑ tex.& gl.in c.statutũ. §.cũ verò.ver.per proprium iuramentum. de rescrip. in vj.sed aduerte quia illa gl.nihil facit. ¶ Secundò, videtur etiam melior tex.in c.ij.de proba.vbi dicit text.

10 †ꝙ ita demum ad huiusmodi iuramẽtum necessariũ recurrendum est,si aliæ legitimę probationes deficerent.†pondera dictionem,aliæ, quæ est repetitiua similium,vt est gl.in l.si fugitiui.cum si.C. de ser. fugi. tamen si bene aduertatur,ille tex.nihil facit.

11 Dictio aliæ.

TErtiò,posset etiã pro hoc adduci text. qui adhuc melius cæteris probat,in l.fi.§.licentia.C.de iure deli.sed qa pro certo nihil facit, nõ insisto.& ideo cũ in hoc casu requiratur probatio sufficiens seu legitima,quæ idem sunt,non sufficeret probatio per iuramentũ.hoc in specie dicit Alb.de Ros.in l. cũ de inde

12 bito.in gl.in ver.vltimus. ff.de ꝓba.†cùm tamẽ statutum requirit legitimã probationẽ, non sufficeret iuramentũ.adde gl. in §.quadrupli.in verb.duplicatur. instit.de actio.idẽ si dicatur,quòd ꝓbatio sit luce clarior,secundum Bal.in l.fi.circa prin. per illum tex. in ver.luce clarior.C.si minor se maiorem dixerit.

13 Probatio perspicua.

IDem†si dicatur probatio sit perspicua, secũdũ Bal. in l.in bonæ fidei.ver. ij. inspicitur natura causarũ. C.de re.credi. & iureiu. idẽ si requiratꝰ plena probatio,per gl.no.in c.cupiẽtes.§.quòd si ꝑ viginti.in ver. plenã fidẽ de elec.li.vj.facit tex.in c.j.in ver.plenè. de electio.in vj.idẽ si dicatur,quòd dilucidè ꝓbetur, qa

14 Probatio dilucida.

perinde est acsi perspicuè,ꝓut dicũt doc.in d.l.iiij.C. si minor se maio.dixerit.vbi dicũt † ꝙ vbi requiritur

15 Ingratitudo quo modo probanda.

dilucida ꝓbatio,nõ sufficit vnus testis cũ iuramento. & dicit Bal.in l.fi.C.de secun.nup.quòd†ad probãdũ ingratitudinẽ,nõ sufficit vnus testis cũ iuramẽto, qa

16 Indubitata.

dicit tex. quòd liquidis ꝓbationibus ꝓbari debet.& vide eũdẽ Bal.in l.vnica.in iij. opp.C.de his quæ pœnomi.& ibi dicit,†quòd idem si requiratur indubitata. idem etiam est si requiratur apertissima probatio.gl.est in l.fi.in gl.magna, super ver. suscipioni, circa prin.ff.qđ met.cau.Imò,qđ fortius est,tenet Ias,

17 multũ singulariter in repeti.l.admonẽdi.ff.de iureiu. licet in specie nõ viderit tactũ,vt dixit†quod vbicũq; lex vel statutũ reqrit simpliciter ꝓbationẽ,ẽt absq;eo quòd dicat plenã,vel legitimã,vel ꝑspicuã, vel liq̃dã, vel similia,quòd ẽt nõ valet ꝓbatio ꝑ iuramẽtũ. Mouetur,qa vbi lex simpliciter facit mẽtionẽ de ꝓbatione,intelligo deplena.clemẽ.cõstitutionẽ.cũ gl.in ver. fides.de electione.Bal. in l. peremptorias. in vlt.col.C. sentẽ.rescindi nõ posse.facit tex.no.in l.Lucius. ff. de cõdi.& demõst.per quẽ tex.dicit ibi Bar.quòd appellatione ꝓbationis intelligitur de vera.& in l.ait ꝓtor. §.si iudex.ff.de re.iud.dicit,quòd in dubio venit legitima.Ias.in l.cũ qui.in fi.ff. de iureiu. & in l.qui accu-

18 Iuramẽtum nõ est plena probatio.

sare.in fi.C.de edẽdo.& l.j. §. nũtiatio. ff. de noui op. nuntiatio. & Feli.in ru.de probat.sed sic est†quòd iuramẽtũ nõ est vera & plena probatio, sed impropria. l.nõ erit.§.dato.ff.iure. ver. quasi.& illũ tex.notat ibi ad hoc Alex.post Lud.Roma,& Sali.& Bal.in rubr.de iure. & est melior tex.in l.sed & si possessori.§.fi.vers, perinde haberi ac si ꝓbatũ fuisset.ff.de iure. gl. est notabilis in c.si quis,in versi.absoluẽ dũ.si de inuest. in-

19 ter do.& vasal.lis oria.in vsibus feud.& ibi ꝑ illũ tex. no,Bal.†quòd potiùs releuatio ab onere probandi,q̃ ꝓbatio.& in c.j.§.sacramentũ.de cons. recti feudi. cũ aliis alleg.per Ias.in l.ait prætor,*la premiere* in iiij.col. in prin.& in §.iurari.ea.l.in iij. col. ff.de iure. & in d.

20 l.cũ qui.in fi.ff.eo. ¶ Et per prædicta etiam infert idẽ Ias.in d.repe.in cxvj.col.cũ duabus seq.quòd†vbicũque lex vel statutum requirit apertissimas,vel legitimas probationes.nunquam admittitur iuramentum suppletiuum.Quæ omnia nota,quia sunt vtilia.

ADDITIO.Vide Hippolyt.de Marsi.in repet.rub. de probat.col.26.& in consi.suo xxxiiij.nu.5. ¶ Alex. in cõsi.xxiiij.in j.col.in v.vol.& in cons.xlj.circa finẽ, eodem vol.¶ †Istud etiam tenet Iacob.de S.Georgio, in l.j.ff.de interrogato.actio. vbi dicit, quòd propria probatio dicitur,quæ fit per testes & iuramẽta,ꝑ tex. in c.forus, circa medium. de verborum significatiõe.

Probatio euidẽs quæ.

EVidens autem probatio dicitur, quando de hoc adest instrumentũ.tex est in c.cùm dilecti.in vers. ex tenore instrumenti euidenter apparet.de donatio. & ibi Panor. ad hoc notat illum tex. Alibi verò dicit tex.in c.cum olim.& ibi Panor.notat illum tex.in vlt. not.ext.de censi.ꝙ illud de quo adest instrumẽtũ, di-

21 citur patens: & † ideo paria sunt euidenter apparere vel patenter. Alibi dicit tex.in c.licet causam.in vers.

22 ex præmissis,in ver.euidentissimè per instrumentum constat ext.de proba.†quod illud dicitur euidentissimè constare,quod constat per instrumentum publicum.no.Ias.in l.j.in prin.ff.de no.ope.nũ. & etiam Feli.in d.c.licet causam.vel etiã per tres testes idoneos, vel duos multum excellentes,iuxta doctrinam Spec. in tit.de proba.§.fi.versi.vlti.& Frãci. de Curte iunioris in c.j.§.j.quibus mod.feud. amit. & Ias.in l.seien-

23 dum.de verb.oblig. † nam instrumentum publicum facit rem certam & manifestam. quando nihil legitimum opponitur.contra tex.in l.fi.in versi.manifestũ. C.de rebus credi.cum gl.tenet Bal.in l.generali,C.de sacrosan.eccles.Inno.in c.ex insinuatione.de appel.& in c.ij.de confir. vti. vel inuti. Et intellige quòd idem

24 Instrumentum quid.

est de instrumẽto sigillato sigillo authentico. Panor. in c.sollicite.de testi.spol.†Instrumẽtum enim est veritas apparens & probatio probata,& non probanda Bal.in l.imperator.ff.de statu homi. & in l. ij. in prin. C.quando fis.vel priua.& in l.quoties.in vltimis verbis,C.de iudi.

25

ADde ẽt † ꝙ illud dicitur euidẽter apparere quod apparet ꝑ cõiecturas verisimiles,prout dicit Bar. in l.licet imperator.ff.de lega.j.Et refert & sequit̃ do. meus Ia.in l.ij.§.voluntate.in ij.col.ff.solu.matrimo.

ADDITIO.Vide Hipp.de Marsi.cõs.vij.col.vij.n. 33.& dicit in cõs.suo xviij.iij. colũ. 9. ꝙ ꝓbationes ꝑ cõiecturas dicũtur manifestę ꝓbationes. Vide eũdẽ plura ad hoc allegãtẽ in repet.rub.de ꝓba.col.lxiiij.†

26 Probatio liquida qua.

LIquida,†seu liquidissima probatio dicit̃ illa, quæ fit per præsumptiones iuris:vnde vbicunque talis probatio liquida,seu liquidissima exigitur, sufficiunt præsumptiones iuris.glos.est multum notabilis & singul.in l.si tutor.C.de pericu.tut.& dicit text.

27 Præsumptio legis dicitur veritas.

no.iuncta glo.in l.fi.ff. de proba. † quòd præsumptio legis dicitur veritas.quem text.dicit do.meus Ias.dicisse à quodam magno aduocato Papiensi,vbi multa dicit de hac probatione liquidissima, quæ est per præsumptiones iuris,& idem do. meus. Ias. in l. non hoc.in iiij.colum.C.vnde legitimi. Et dicit idem do.

28 meus Iason in dicta l.prima.† quòd in statuto requirente probationem sufficit præsumptio legis, per illum text.quod dicit Bal. in l.j. in iiij. col. C. de fideicom. versic. quæro quid si statutum. vbi singulariter determinat, † quòd si statutum requirat probatio-

29 nem instrumentalem,sufficit tamen habere præsumptionem legis,per text.not.in l.iiij. C. de apo. publi. lib.x. sed ipsemet tenet contrarium in l. sciendum, in x.col.ff.de verb.oblig. & ita etiam tenet Alexan.in d.l.j.C.de testamento militari. & de hoc videtur esse text.in d.l.fi.§.fi.in fi. ff. de probatio. & de istis præ-

suptio

sumptionibus legis, vide plenè per Fel. in rubri. de ꝓba. & de omnibus supradictis ꝓbationibus, per Ant. de Butr. in c. vestra. in ij. oppo. & in xix. col. extrà, de cohabi. cleri. & mulie.

§. OCTAVO.

QVand le signe de haute iustice est cheut à terre, le seigneur haut iusticier le peut faire redresser dedans l'an, & le iour apres ce qu'il est cheut, sans ce que luy soit besoin d'en auoir cõgé, ou licence de mõdict seigneur le Duc: mais l'an & le iour passez, il ne le peut faire sans congé & licence de mondict seigneur.

ITem in comitatu Burgundiæ, in titu. *Des præscriptions, §. le signe patibulaire.* in comitatu verò Niuernensi idem etiam videtur & vltrà addit pœnam, quia arbitrariè punietur, & demolietur signum sic erectum. idẽ in balliuatu Meldeñ. titul. *des iustices*, §. ccix. idem in balliuatu, *de Chaulmont & de Bassigny*, tit. *des iustices*, §. xcix.

IN TEXTV IBI,

Le signe.

1 *Signum quid dicatur.*

QVæro † quid dicatur signum? dic ꝙ est res præter speciem quam ingerit sẽsibus, aliud quid faciẽs in cognitionem venire. dicit sanctus Augustinus lib. ij. de doctrina Christiana, transumptiuè in c. signũ. de consecra. distin. ij. nã sicut circulus pẽdẽs ante tabernã est signũ aliud faciẽs venire in cognitionẽ, quàm sit ipsa res, puta quia denotat vinũ venale: sic ẽt signũ altæ iustitiæ est demõstratiuũ, ꝙ ibi malefactores trucidãtur. Per signũ enim cognoscitur signatum. l. j. §. si intelligatur. ff. de ædil. edi. l. stigmata. & ibi per Bart. Ioã. de Platea, & Luc. de Penna. C. de fabricen. lib. xj.

ADDITIO. Vide Matth. de Afflict. in constit. regni Siciliæ, quę incipit, priuilegia & iustitiam. in ij. li. in ij. notab. vbi dicit, ꝙ per signa probatur etiã dominium, & ꝙ ballæ mercatorũ probãtur esse eorũ, quorum sunt signacula. & ibi vide ꝙ ponẽs arma sua in sacris vestimẽtis, vt cognoscatur ꝙ ipse fecit, perdit meritũ spirituale, dixi in catalogo gloriæ mũdi in prima parte. in xxxviij. considera. in xiij. conclusione armorum. ¶ † Erectio enim furcarũ est signum meri imperij, ac per illam denotatur & probatur iurisdictio. ita Bal. in l. à procuratore. C. manda. Bal. in l. j. C. vt nemi. lic. sin. iud. signũ re. impo. Bal. in c. j. qd sit inuestitura. & in l. arboribus. §. de illo. & ibi etiam Floria. & Ange. ff. de vsufru. & dicit Bald. in d. l. à ꝓcuratore. ꝙ furcæ sunt res & signum. Rem appello, quæ nõ ad significãdũ aliud adhibet. & hoc modo furcæ sunt res & nõ signũ. i. sunt quędam tigna, siue quędã materia. signũ autẽ appello, vt dictũ est, eius versus in signũ significãdi: & hoc modo furcæ sunt signũ, qa significãt merũ imperium, vt dicit Bal. in d. l. à procuratore. † Et sunt introductæ furcæ ꝓ vtilitate publica, ad terrorẽ malorũ: ita † ꝙ si princeps nõ haberet locũ cõmodum quo possit erigere furcas, põt cõpellere habẽtẽ locũ cõmodũ, vt ei vendat: vt dicit Alex. in l. ij. in fi. prin. ff. sol. mat. ita ẽt dicit Oldr. in cõs. clxj. ad fi. cũ aliis alle. per do. Fel. in c. nõnulli. in xxij. col. ext. de rescrip. vbi ponit multa, quæ sunt introducta in fauorẽ vtilitatis publicæ cõtra iuris dispositionẽ. ¶ Aduerte tñ † ꝙ nõ debent erigi seu plãtari in ciuitatibus, sed extra ciuitates: qa aër posset infici ꝓpter cadauera punitorũ. pro quo bene facit ff. de sepul. vio. l. iij. §. diuus Adria. vbi ꝓhibet corpora mortuorũ sepeliri intra castrũ, & sub pœna, & cõtrà faciẽtes puniẽdi sunt. Itẽ aspect⁹ fieret deterior & terribilis: ideo ꝓhiberi dẽt. ff. ne qd in loco pub. l. ij. §. ꝓinde si cui. aliàs est sub. §. merito. Et iõ ponũtur cõmuniter patibula in locis remotis. Sic nec paleæ nec fœnũ dñt retineri intra ciuitates ꝓpter timorẽ ignis, l. ꝓuincialiũ. C. de ero. mili. anno. li. xij. & est gl. in l. fistulã. in fi. ff. de ser. vr. ꝓdio. facit l. si alius. §. sed & alia. ff. ꝙ vi aut clã. l. si quis fumo. §. j. ff. ad l. Aql. † Facit ẽt qd ꝓpter infirmitatẽ cõtagiosam separãtur leprosi à cõsortio aliorũ, & eiiciũtur extra loca. de coniu. lepro. c. j. Sic debet fieri de animalibus brutis, & etiam de meretricibus & mulieribus viliter viuẽtibus, & de animalibus morbosis, vt de his videre poteris per Iac. Rebuff. in l. si qua. C. de spect. lib. xj.

2 *Erectio furcarum signum meri imperij.*

3 *Furcæ ad quid introductæ.*

4

5 *Furcæ nõ erigẽdæ in ciuitatibus.*

6 *Leprosi à ciuitatibus arcendi.*

ET qa s̃. dictũ est ꝙ iurisdictio ꝓbatur p erectionẽ furcarũ, extendũt & ampliãt Ang. Bal. & Floria. in d. l. arboribus. §. de illo. ff. de vsufr. etiã si p cẽtũ annos nõ fuerit aliquis suspẽsus ĩ illis furcis. p no. ex gl. in c. cũ ecclesia, ext. de cau. pos. & ꝓprie. p Bertachinũ de Firmo, in trac. de gabellis. in j. parte. q. xiiij. & tenet Flor. in l. seruitutes. *la grande.* ff. de serui. faciũt no. per Bar. in l. in filiis. C. de decur. li. x. & p Inno. in c. cũ dilectus, de capel. mo. vbi ad ꝓpositũ dicũt, † ꝙ si qs habeat priuilegiũ vtẽdi aliqua re, nõ pdit priuilegiũ: Hic in specie Bar. ĩ d. in filiis. dicit ꝙ si aliqua ciuitas debeat facere exercitũ qñ facit princeps vel ecclesia Romana, & per cẽtũ annos steterit illa ciuitas ꝙ nõ fecerit: qa necessitas nõ exegerit, prĩceps vel ecclesia Romana nõ pdũt ius suũ. faciunt quæ dicit do. meus Ias. in l. falsò assecuratur. C. de diuer. rescrip. & Fel. in c. cùm accessissent. in x. col. ext. de const. dixi s̃. in hoc ti. §. *le droict de indire*, post explanationẽ positorũ in tex. vbi satis amplè post alios in locis hĩc antè al leg. & dicit Bal. in d. l. j. C. vt nem. lic. sine iudic. sig. re. impo. † ꝙ si sit contẽtio inter duas ciuitates de mero imperio alicuius, nõ licet pẽdẽte cõtẽtione vni ciuitati erigere furcas, alioquin alia ciuitas poterit ꝓpria authoritate destruere. & ita etiã dicit Bal. in d. l. à ꝓcuratore. C. de mãdati. hinc dicit idẽ Bal. in cõs. clviij. incip. proponitur ꝙ quidã bonis. in iij. parte. ꝙ si aliqua villa est destructa in totũ, & ciuitas sup dicta villa erexit furcas, & tenet p spatiũ triginta annorũ, si dicta villa post dictũ tẽp⁹ est reparata, poterit vti iurib⁹ suis, lapsu tẽporis nõ obstante, hoc est iterum erigere suas furcas, & destruere furcas nouiter erectas p ciuitatẽ. quia interim dũ fuit destructa nõ fuit ibi populus, & ideo nõ potuit præscriptio inchoari. ad minus tñ dicit quòd daret restitutio in integrũ, cogita ex his quæ dicit ibi Bal. & faciunt quæ dicit Inno. in simili in c. in præsentia. de proba. & dicit idem Bal. in d. l. à procuratore. † ꝙ furcæ existentes in fundo vendito nõ possunt amoueri per emptorem, vel comburi, qa non cedunt ei cum fundo, sicut nec iurisdictio. & ita etiam dicit & tenet And. Siculus dictus Barba. in c. cum contingat. in xix. col. de fo. competen.

7 *Priuilegiũ nõ vsu non perditur.*

8

9

ADuerte, quia nihil habẽt cõmune ꝓprietas fundi & iuris, & vno translato aliud nõ transfertur. Philip. Deci. cõs. suo ccxlix. in ij. vol. vbi per plura dicit, ꝙ vnus ex sociis habẽtibus merũ imperiũ nõ põt erigere fuscas, etiã in fundo ꝓprio, quo ad proprietatẽ fundi, vbi alius habet iurisdictionẽ altero inuito.

¶ Videndum

¶Videndum est etiam pro expeditione vnius glos. de quo signo intelligatur statutū nostrū, seu cōsuetudo nostra loqui & in hoc credo dicendū ꝙ debeat stari vsui prouincię, vt de illo intelligatur loqui, quo ad de mōstrationem imperij, & altæ iustitiæ quo vtitur in prouincia. facit tex. in l. cùm de lanionis. §. asinā molē dinariā. ff. de fun. instr. instrumētóq; legato. facit opti

10 *Cōmunis vsus vtendi & loquendi inspiciendus.*

mè l. si seruus pluriū. ff. de lega. j. †vbi inspicitur communis vsus vtendi, sic & communis vsus loquēdi. l. libroru̇. §. quod tamen Cassius. ff. de leg. iij. de quo plenè p Felinū in proœ. decretaliū, in prin. in gl. j. in. iiij. v. & vj. col. & per do. meum Ias. in l. ij. C. de suc. edi. Alex. & do. meum Ias. in rub. ff. de no. ope. nun. Alex. in consi. ij. inci. visis codicillis. in x. col. in j. vol. & in cōsi. lxxxij. inci. in causa vertēte. in ij. col. in j. vol. Alex. in cōsi. lxj. inci. Aldronādus. in v. vol. & in cons. xxvj. incip. videretur fortasse. in iiij. col. in iij. vol. & licet possint esse plura signa altæ iustitię, de quibus infrà dicā, tamen illud debet intelligi esse signum quo vtitur cō

11 *Signa iustitiæ.*

muniter in prouincia. †Nam etiā plus statur vsui cōmuni loquēdi & vtendi, quàm significationi vocis, l. non aliter. ff. de leg. iij. imò vsui statur contra propriā vocis naturā, l. vxori. in prin. ff. de leg. iij. gl. est in c. nō nulli. de rescri. Feli. & do. meus Ias. in locis hîc antè alle. †hoc autem signum quo communiter vtuntur, vt

12 *Furca & gibbetum idem.*

in Burgundia, vulgariter furca vocatur, aut gibbetū, in quo facinorosi homines laqueo per collum suspēduntur. quod est communius genus mortis in facinorosos: & vsitata magis animaduersio. Et ita appellat iurisconsul. in l. capitaliū. in prin. §. famosos quoq; latrones. ff. de pœn. vbi hoc verbo, furca, vtitur, quo ēt genere signi reperio antiquissimos, tum Hebræos, tū paganos vsos fuisse. †Et etiam Hebræi trabem dixe-

13 *Trabs, Patibulū.*

runt. vt habetur Hester. v. c. imò etiam quādoque patibulum dixerunt, vt nos, vt habetur Hester. vij. cū dicitur suspēsus est itaque Amā in patibulo quod paraverat Mardocheo. †& etiam crucem dixerūt, cùm dicitur Hester. viij. & ix. Amam & filios eius cruci affigi

14 *Crux.*

iussit. q̄ significationē apud eos retinuit vsq; ad mortem acerbissimæ, ac piissimæ passionis Saluatoris nostri Iesu Christi quem ex more crucifixerunt, & duos latrones &c. vt habetur Mat. xxvij. Mar. xv. Luc. xxiij. Ioā. xix. sic etiam in aliis locis reperio etiam eos vsos hoc verbo, patibulū, vt habetur Numeri. xxv. c. vbi dicitur, tolle cunctos principes populi, & suspende eos cōtra solem in patibulis, vt auertatur furor meus ab Israel. & ait Hiero. super Matthæ. Nam latro suspensus patibulo crudelem iudicē putat, qui nō est crudelis. xxiij. q. v. & habetur in c. fatēdum & in c. quæsitū. xiij. q. ij. ¶†Pagani verò, & precipuè Romani vsi fue-

15 *Furca.*

runt hoc verbo, furca, quo ad vltima supplicia seruorū, quos furca suspendi fecerunt, vt habetur apud Valerium in lib. j. tit. de somniis. c. sequitur, ibi, quidam pater familias per Circum flaminium priusquā pōpa duceretur seruum suū verberibus mulctatū sub furca ad supplicium egisset. Alio † etiam loco idē Vale-

16 *Scalæ Gemoniæ.*

rius vocat locū in quo facinorosi ad suppliciū deputantur ad scalas Gemonias. vt habetur in vj. li. tit. de mutatione morū. §. Crassum casus acerbitate, vbi dicit, corpúsq; eius funesti carnificis manibus laceratū in scalis Gemoniis iacens. &c. & Suetonius li. iij. nefanda de Tyberio narrans ait, & in Gemonias coniectus. †vbi satis demōstratur quòd Gemonis locus est

17 *Gemonū quid.*

in pœnis parandis aptus. & idem Sueto. in fi. dicti. iij. li. strangulauerunt, abiecerúntq; in Gemonias. & ait Cortalitus. tunc confossum collaceratúmq; & abscisso capite trūcum corpus Sabini in Gemonias trahūt. & scribit Plinius li. viij. canē à corpore serui non recessisse abiecto in gradibus Gemoniis. †Reperitur etiam in pluribus locis locū tormētis deputatū equu-

18 *Equuleus.*

leū vocitari. & est genus torméti in eą forma, in quē coniiciebantur rei, vt dicit Ambro. Calepi. in suo dictionario in litera E, ante Q, in versi. equuleus. alle. Cic. dicētē, hæc ēt in equuleū cōiiciunt, quo vita nō aspirat beata, & ēt nec si ille sapiēs ad tortoris equuleū à tyrāno ire cogat similē habeat vultū, vtsi ampullā pdidisset. & memorat ēt Vale. lib. iij. de patientia. c. incipiā aūt à Zenone ibi, Senis ergo vnius equuleo impositi. & sācti hoc genere pœnę aliq̄n mortui sūt, vt in plurib⁹ locis mētio habetur. ¶ Cùm ergo ex vsu sit nobis ꝑ signo altæ iustitiæ habere furcas erectas, siue sint aut patibula, aut gibbeta, q̄ ita in vulgari nostro appellari liceat, dicendū est statutū nostrū intelligi debere de illis signis, ꝑut in veritate credo intelligi. cum quibus tn̄ semper stātibus & erectis etiam possunt esse alia signa, merū imperiū seu altā iustitiā designantia, vt †est colūna, seu pila ad cōbustionē de-

19 *Colum. na aut pi la.*

putata, quæ ēt completo officio, & executione facta, longo tēpore remanēt erectæ, quę licet, sint signa meri imperij, & altæ iustitiæ, tn̄ nō credo de his intelligi statutū: sed in assuetis, & quę ex vsu patriæ sūt principaliter iurisdictionis & altæ iustitiæ significatiua.

ET huius gratia dubitari posset, vtrū illa pila siue colūna subsistēte, & fixa remanēte signo patibulari depsso ꝑ annū & diē, dicat signū altę iustitię remā sisse. ita vt possit absq; licētia erigi. & in hoc vī dicēdū ꝙ non, qa signū patibulare est illud signū, de quo cōsuetudo nr̄a intelligitur loqui. ꝑpter vsū ergo in illo debet esse cōseruatio, & curare debet, vt erigat intra annū, & vt reparari nō possit absq; dicta licētia, cū de eo statutū, seu cōsuetudo nr̄a intelligat referri ad vsum, vt s̄. dictū est. q vs⁹ nō recepit dictā pillā esse, aut haberi ꝑ solito signo altæ iustitiæ, & iō posset quęri, vtrū in illo casu signo patibulari depresso, & pila erecta, possit fieri executio corporis cōbustionis, de quo j. dicet vlti. inspectione. nunc in ciuitate Cabilorum, est q̄stio inter ꝑcuratorē regiū, & venerabiles viros dn̄os decanū & capitulū eccles. S. Vincentij Cabi. an dicti vēerabiles potuerūt erigere de nouo pilam, seu piliare, aut columnam in eorū claustro, vbi habēt merū imperium, etiam licet aliàs fuerit, *un collier* alligatū cuidā arbori, qđ fuit extractū p annū & vltrà sine licētia prīcipis. nihil dico, qa pendet ꝑcessus. cogita.

20 *Patibula lorum fo ma.*

HAs aūt furcas, †patibula, seu gibbeta, diuersimodè habet vsus patriæ. qdā em̄ habēt quatuor colūnas, vt sunt cōmuniter barones tenētes baroniā in feudū à principe, & solēt hîc cōmuniter habere quādā sūmitatē cū pānicellis. alij habēt cū trib⁹ colūnis, & ēt cū quadā sūmitate & pānicellis. & credo ꝙ sunt barones tenentes in feudū baroniam ab alio quàm à principe: alij habēt cū duabus colūnis fixis & interratis, alij verò habent super lapidibus posita & locata & alij habent vnā trabem, seu palum tantū, quod vulgò gibbetū dicit, aut potētia, quæ licet oīa sint signa meri imperij, & altæ iustitiæ, tn̄ habēt vt plurimu significare & denotare nobilitatē dominorū quorum sunt prędicta signa. Et meritò posset dici, ꝙ habēs merum imperiū feudatū ab eo qui tantū habet signū in duabus trabibus rōne iurisdictionis & terræ, de qua tenet feudū, ne sit æqualis suo domino, ꝙ tantùm debet habere signū ad vnā trabē quod dicitur gibbetū, & fortè talis est vsus. In hoc tamē nō facio vim, qa omnia sunt signa altæ iurisdictiōis & meri imperij maioris, apta & dispositā ad corporis admaduersionē.

Potentia

In textu

IN TEXTV IBI,

Le seigneur haut iusticier.

HIc plura sunt videnda. Primò, etiam videmus ꝙ in Burgundia plures sunt domini habentes executionẽ tantùm, alij verò condemnationem, ita ꝙ ad vnũ cõpetit cõdemnatio, ad alium executio, quod in vulgari dicit qñ quis habet cognitionẽ de criminali, ẽt vsq; ad sententiã inclusiuè, *& iusques à rendre le bacon*, quærit hoc casu, quis istorũ debet habere signũ furcarum? Bal. in c.j. versi. quid sit inuestitura. in prin. super verbo, quodlibet, in vsibus feudorum, dicit hãc quæstionẽ fuisse determinatã p Oldradũ in cõs. vj. incip. qstio talis est. vbi cõcludit, †ꝙ habẽs executionẽ debet habere signũ furcarum, & ita ẽt concludit Bal. in d.c.j. Mouent, qa ei cõpetit signũ cui & res signata, l. eos. §. fi. ff. ad legem Cor. de fal. l.j. C. de athletis, li. x. & l. stigmata. C. de fabr. li. x. & in l. sed si accepto vsu toge ff. de iure fisci. Sed vni cõpetit executio, ergo ei competit signũ ꝙ in furcarũ defixione habeat. argu. l. in nomine dñi, ibi, sicut ex clausuris & burgis. C. de officio præfe. præto. Africæ. & videt hæc opinio cõfirmari, dicit Oldra. in d. consi. per l. si ita. §. dominus. ff. de vsu & habitatio. nec in hoc, vt dicit, operaretur cõtradictio alterius, q si timeat ne ẽt circa cognitionem sibi in posterũ præiudiciũ generet, fiat cũ ꝓtestatione, quã lex ponit, l. iij. §. pen. ff. de exhiben. liberis à paren. ibi, vt sine diminutione &c. & l. pe. ibi, sine ꝓiudicio obtinẽdæ seruitutis. ff. de aqua quoti. & æstiua. & l. idem fiet. ibi, sine illo litis præiudicio. ff. de testa. tute. & quis prædictorũ dicatur altus dominus, an habens cognitionẽ & sententiæ prolationem an executionem, dixi suprà hoc cod. tit. §. j. in gl. *hault iusticier.*

1 Habens executionẽ habere debet signum furcarum.

SEcundò videndũ est, an ista cõsuetudo intelligat, & intelligi possit in dño habente altã iustitiã in quodam loco ex frãco allodio: †nã res allodialis nemini subiicit. de allodiis, c.j. in vsibus feudo. & in potestate vniuscuiusq; est de illa disponere secũdũ casus exigẽtes, ẽt absq; principis licentia, cùm ab eo non teneat, nec in hoc recognoscat: cũ quilibet in re sua sit moderator & arbiter, l. in re mãdata. C. mandati. ẽt abutendo, l. sed si leg. §. cõsuluit. ff. de petitio. hæred. ibi, cũ re sua abuti putãt. quẽ te. dicit esse singularẽ ad hoc do. meus Ias. in l. more. in iij. col. ff. de iurisd. om. iu. & in l. Polla. C. de his quib⁹ vt indignis, & in l.j. in fi. C. qui testa. facere possunt. & sic in talibus posset dici, ꝙ licet res allodialis possit dici quò ad proprietatẽ, tamẽ semper iurisdictio principis remanet feudalis, vt vĩ facere tex. in d.c.j. de allodiis. & etiam sentire vĩ Iacobinus de S. Geor. in tractatu suo feudorũ, in gl. dictique vasalli. in iiij. col. dixi ꝯ. in ti. de feud. §. *le uassal est tenu*, in gl. *apres ledict hommaige*, ibi, pro iiij. limitatione. tñ posset dici †ꝙ ẽt iurisdictio præscribi põt, etiã contra principẽ p tantũ tẽpus cuius initij memoria nõ extat in cõtrarium, vt satis ꝑ. dixi in hoc eo. tit. §. *le seigneur hault iusticier.* in gl. *& la preuue estre sienne*, & sic hoc casu videret ꝙ omne ius quod prĩceps haberet ratione iurisdictionis tali præscriptione esset amissum. ex quo multo magis posset illa ꝓ libito vti: quia cõcesso principali cõcedũtur ea sine qbus id expediri nõ potest. l. ij. ff. de iurisd. om. iu. ¶ Et ideo dicit Alex. consi. lxxxvij. incip. accuratè pro viribus. col. ij. lib. vj. quod reperit iurisdictio allodialis. & ita dicit & sequit Purpuratus in l. more. col. vj. ff. de iurisd. om. iud. Et si prædicta nõ essẽt cõcessa, & ꝙ princeps vellet eũ hoc iure priuare, sequeretur ꝙ directè eũ priuaret suo iure, quod fieri non debet sine causa. l. fin. & ibi doct. C. si cõtra ius vel vtili. publicã. aut sine culpa. ꝙ ẽt fieri nõ dẽt. c. antiqua. ext. de priuil. gl. in c.ij. ext. de cõst. & in c. tua nos. ext. de cler. ægrotãte. & multa hîc dici possent quæ dixi ꝑ. in rub. huius ti. ĩ gl. *& droictz d'icelles.* ibi, nunqd aũt merũ imperiũ possit pręscribi, quę nolo trãsportare, cùm nihil seruiret, ex quo veritas est, ꝙ hæc cõsuetudo etiã intelligitur in dño altæ iustitiæ tenẽte in allodiũ: nec in hoc distinguit cõsuetudo nr̃a, ergo nec nos distinguemus. l. de ꝓtio ff. de publiciã. in rẽ act. & dicã statũ, soluẽdo vtrũq;. & de ꝓdicto dominio, & de dominio vtili. de quo ẽt possit dici, ꝙ videretur ꝙ hæc cõsuetudo in eo nõ deberet intelligi, nã, vt videmus, in hoc ista dimissio signi altæ iustciæ est quædam confiscatio illius signi, quæ videtur esse iuri dica, †eo ꝙ omnis iurisdictio ꝓcedit à prĩcipe. ¶ Alex. in cõs. xxiiij. in j. col. in v. vol. & in cõsi. xlj. circa fi. eo. vol. ¶ Vt dixi ꝑ. in rub. huius tit. & dicam ꝯ. cùm princeps concessit eam alicui, si sit negligẽs illã exercere, vĩ eam spernere & negligere per annum. dicit Raynal. de resti. spo. in c. meritò. ergo propter eius negligentiã priuari debet, & sic videtur esse quædam cõfiscatio. quia sic est nunc, ꝙ si dominus vtilis. ſ. feudatarius priuetur feudo, ita ꝙ feudũ cõfiscari debeat, reuertitur ad dominum: cum bonis cõfiscatis feudũ reuertatur ad dominũ, & domino feudi applicatur, & nõ princip. c.j. si vasallus feudo priuetur. c. si vasallus. si de feud. fuerit cõtro. c.j. de eo qui interf. fratrẽ domini sui. c. imperialẽ. §. illud quoq; de prohi. feu. aliẽ. quod etiã tenet Bar. in emphyteuta. ſ. in l. si finita. §. ſi de vectigalib. ff. de dam. infect. ergo videt ꝙ hæc licẽtia deberet dari à domino feudi in quem delictũ videtur esse commissum, & non à principe. Nam etiam facit quia ea ratione qua prohibetur alienatio feudi, eadem & illius cõfiscatio in fiscum. l. imperator. ff. de fideicom. li. Alexan. in consi. suo lxxxviij. in iij. vol. & in consi. xxiij. in j. vol. Ergo cùm feuda non possint alienari sine consensu domini, sequitur &c.

2 Res allodialis nemini subiicitur.

QVicquid sit, tu dic ꝙ ista cõsuetudo fuit optima rõne introducta, & ꝙ debet intelligi in quocũque dño: qm̃ licet sit dñs vtilis, tenẽs in feudum ab alio quàm à principe, tñ qa ab initio omnis iurisdictio ꝓcessit à principe, si in ea delinquat, aut spernat: primò & ex primo statu cõcernit principẽ, à quo ꝓcessit originaliter, ita † ꝙ si vnus princeps concedat vni in aliquo iurisdictionẽ, alius eius successor põt illam auferre, vt dicit Bal. in cõs. suo clxj. in ij. col. qđ inci. proponit ꝙ p cõe. ĩ iij. parte suorũ cõsiliorũ. Et iõ nõ mirũ si possit aliqd statuere sup iurisdictione in aliqbus casibus, cùm illã in totũ tollere possit. & hoc casu res reuertit ad suã primitiuã naturã: qđ de facili ꝓmittendum est inspiciẽdo primũ statũ, qui attẽdi potius debet, & maximè qñ est status originis, vt tenet do.me⁹ Ias. in l. si prius. in iiij. col. ff. de no. op. nũ. à iure enim humano imperatorũ dñia descenderũt. viij. dis. c. quo iure. inst. de vsuf. in prin. notatur in l. ex hoc iure. ff. de iust. & iur. qa imperator, aut is q habet iura imperatoris, seu imperij, vt sunt reges & principes nõ recognoscẽtes superiorẽ, sunt dñi ꝓuinciarũ suarũ. l. deprecatio. ff. ad le. Rho. de iac. l. bene à Zenone. C. de quadri. ꝓscr. Et iõ si aliquo casu trãsit ad aliquẽ, & aliquo casu iterũ ad principẽ reuertat ille reuersus est naturalis, cùm vt dicit, vnaquęq; res de facili reuertat ad suã naturã, l. si vn⁹, §. pactus ne peteret. ff. de pact. Imò etiã hoc põt princeps facere. nã licet rẽ subditi sui tollere nõ possit directè, l. oẽs. vbi notat per doc. C. si cõtra ius vel vtil. pu. tñ legẽ cõdẽdo & statuẽdo gñaliter põt. Ita Bar. & Sal. in d. l. oẽs. C. si cõtra ius vel vti. publi.

3 Iurisdictio an cõtra principem præscribatur.

4 Omnis iurisdictio à principe.

5 Princeps potest tollere iurisdictionem alicui à præcessore concessam.

bli. Quod potuit ergo facere hoc modo. ſ. condendo ſtatutum, quod voluit habere vim legis generalis in toto ſuo dominio, vt ℣. in fi. harum cõſuetudinum in concluſione, vbi dicam. Imò etiam dictum ſtatutum fuit factum de conſenſu & voluntate trium ſtatuum huius patriæ, in quo erant domini & barones habẽtes iuriſdictiones & feuda, qui nullam fecerunt diſtinctionem de dictis dominiis, ergo nec nos facere debemus. Et ſatis ex vſu communi obſeruantia videmus intentionem ſtatuentium fuiſſe talem quæ fuit, & eſt multum iuridica & rationabilis.

IN TEXTV IBI,
Le peut faire redreſſer.

ECce quomodo hoc caſu habet tantũ potentiam ad actum, ſed ſi faciat infra tempus datum ad id faciendum, non dicitur quid nouum facere, vt dicũt Bal. & Paul. de caſt. in l. ſi. ff. ſi ex noxali cauſa agatur. licet dicat Bal. in l. j. viij. quæſt. C. de inſtitutio. & ſubſtit. ꝙ actus actum ſignificat, & potentia potentiam, vt in iuribus per eum ibi allegatis. Sed vt dixi, hoc caſu non erit quid nouum: quia videtur ſolum reficere, & qui reficit, nihil de nouo facit. l. j. §. ſi quis ædificium. & ibi do. meus Iaſ. de noui oper. nunt. †

IN TEXTV IBI,
Dedans l'an.

1 Annus vnde dictus.

QVæro quomodo intelligat & accipiatur iſte annus? & in hoc dic, quòd † annus dicitur à circuitu tẽporis, cum veteres an ℘ circũ, & nare fluere ponãt. & Seruius exiſtimat annũ ab annulo dici, ꝙ ĩ ſe redeat quaſi annulus, vnde Vergi. Atq; in ſe ſua per veſtigia voluitur annus. ſed tunc Vegil. περιφράστικως expreſſit ἐνιαυτὸν nam meſibus in ſe incurrẽtibus voluitur, ſol enim per duodecim Zodiaci ſignales currẽs annũ cõficit. † Vnde apud Aegyptios ante inuentas literas dracone picto ſuã mordẽte caudam, qui in ſe recurreret, indicabatur. alii ab annotatione deriuãt, ab ἀνὰ & νεόω renouo, quia ſemper renouatur: alij à Græco ἔννον vnde apud nos dicimus triennium, illi τριεννον. † eſt autẽ triplex annus, † Lunaris xxx. dies habẽs, Solſtitialis qui xij. cõtinet menſes, qui dicitur ſolis anfractus, cũ peractis ccclxv. diebus & quadrante, ad eadẽ ſiderum loca redit. qui etiam annus vertẽs dicitur, & magnus annus, quẽ eſſe voluerunt omnibus planetis in eundem locum recurrentibus, & hoc fit ſecundum Cic. ad Hortenſiũ, poſt annos duodecies mille noningentos quinquagintaquatuor Solſtitiales, hæc dicit Calep. in ſuo dictionario, in litera A, antè N.

2 Annus triplex.
3 Lunaris Solſtitialis Magnus.

4 Duplex annus. Artificialis

SEcũdũ † verò nos, reperio & duplex eſt annus, qui dã dicit artificialis, quidã verò naturalis. artificialis enim eſt q incipit in aliquibus partibus à natiuitate Domini, & finitur in aliam natiuitatẽ, vt eſt in Romana curia, vt deciſio Rotæ, li. de cõputatione annorũ Domini, incipiente à natiuitate Do. in nouis deciſionibus, aut ab incarnatione quæ eſt in meſe Martij & iſto modo debet intelligi ãnus q ponitur in inſtrumentis & computationibus, quæ dicũt annũ poni debere, & maxime annum Do. de quo c. inter dilectos, de fide inſtru. & per totum titulum. ff. de eden. habet in authen. de fide inſtru. & in authen. vt præpona. nomen imperat. & hoc modo incipiunt anni ſecundum curſum Franciæ & Angliæ, vt dicit Rota deciſione ſua cviij. incipi. ſecũdum. in rub. de annis Do. in nouis deciſionibus. Sic enim fiebat, cum anni à creatione mũdi computabantur, aut ab olympiadibus, aut aliquo inſigni & memorando facto, ſiue actu, vt aliàs vidi quoddam inſtrumẽtum Pictauis, in quo erat anno tali, & regnante propheta Ieſu. & in hoc erat error Iudæorum: qui ſolùm putabãt Ieſum eſſe prophetã: aut ẽt apud Hebræos ab eductione populi ex Aegypto, aut reuerſione ex deſerto, aut tranſmigratione Babylonis, aut aliàs ſecundum eorum computationes. Nã anni illi qui ab illis geſtis cõputabãtur, artificiales dicũtur, & de illis annis habetur conſideratio & reſpectus ad materiam. l. libellorũ. ff. de accuſatio. & annũ ſic conſideratum appellat artificialem Bart. in l. cum hæres. §. ſtichus. ff. de ſtatu liber. dum dicit artificialẽ eſſe qui à natiuitate incipit, & in natiuitate finit, & dicit Bal. ĩ cõſ. ſuo cccclvij. inci. in Chriſti nomine reuerendus pater. in j. parte, in fi. in impreſſione noua Mediolani, quòd vbi incipit annus, deſinit alius, & reuoluitur, & dicit ſic eſſe in diebus, de quo dicã latius in gl. ſequen. Et etiã annũ ſic, vt dixi, conſideratum, idẽ Bar. in l. libellorũ. ff. de accu. appellat communẽ ſiue vulgarem. † Et alibi appellatur annus currens, prout communiter dicimus, anno à natiuitate Domini, vel ab incarnatione currẽte. Et de multis computationibus anni ponit glo. in rubri. C. de indictio. lib. x.

℣ Annus currens.

6 Annus naturalis Legalis.

ALius † eſt annus naturalis continens, ccclxv. dies cum ſex horis, qui per Bar. in d. l. libellorũ, vocatur & appellat legalis, & per eundẽ in d. l. cũ hęres. §. ſtichus, appellatur naturalis, qui quacunq; hora & tẽpore incipit, & finit poſt ccclxv. dies, & tot dies hẽt vterq; annus, l. ita vulneratus. §. ſtichus. ff. ad l. Aquil. l. cum biſextus, & ibi gl. & Bar. ff. de verbo. ſigni. gl. in c. quã ſit, de elect. in vj. c. quadrageſima. de cõſecra. diſtin. v. p Io. An. in d. c. quã ſit. §. quæ ſunt. & ibi doct. de verb. ſigni. gl. in c. ſi propter tua debita. de reſcri. in vj. Et vide gl. in l. ij. ff. de diuer. & tempo. præſcript. vbi ponitur de die interclari. de quo dicam in ſeq. glo.

7 Annus magnus & mundanus Felix.

¶ † Et aliquando vocatur annus magnus & mũdanus vt notat in hiſtoria ſcholaſtica, capi. Noe cœpit. Quis autem dicatur annus felix, ſatis denotatur in l. vna. C. de obla. voto. li. xij. Sed redeundo ad cõſuetudinẽ noſtrã dico ꝙ conſuetudo nr̃a intelligitur de anno naturali ſiue legali, qui incipit à tẽpore quo ſignũ ceciderit, & finem accipiet poſt ccclxv. dies, & quia hĩc adiecit diem. non eſt quærendum an debeat eſſe cõpletus. Et ſic in ſtatuto noſtro ſeu cõſuetudine requirũtur ccclxvj. dies à tẽpore prædicto, vt ℣. dicã. ¶ Sed tamen quando erit dubiũ, an annus debeat eſſe cõpletus, & in quibus caſibus cœptus habetur pro cõpleto, & in quibus debet eſſe cõpletus, vide gl. in c. cũ in cũctis, ſuper verbo, exegerit, de ele. quæ quotidie allegatur & cõmuniter accipitur, † dicit ꝙ aut ſumus in fauorabilibus, & tunc annus cœptus habetur ℘ cõpleto. Aut in odioſis, & tũc ſecus. dicit tamẽ Archid. in c. ſi annũ. de iudiciis, in vj. ꝙ regulariter annus debet eſſe cõpletus, niſi aliud caueatur in iur. Abbas aliter dicit in d. c. cùm in cunctis, in ij. col. in d. gl, & in c. ad nr̃am, in gl. ij. de regula. Et vide p doct. in l. ad rẽpub. ff. de mu. & ho, & vide etiam p Card. in cle. ij. de hære. & ibi tex. qui loquitur de ætate inquiſitoris xl. ann. vbi ſufficit ꝙ fuerit cœptus. Idẽ in ætate epiſcopi. d. c. cum in cunctis idem in vltimis volũtatibus, l. ſi cui legetur, & ibi Bar. in prin. in j. col. ff. de leg. j. Faciunt no. in c. cùm dilectus, de offi. deleg. Bald. verò aliter diſtinguit in l. ex his, in ij. oppoſitione. C. quãdo dies leg. ced. & vide Card. in cle. ſi. de æta. & quali. in iiij. q. & in cle. j. de ſequeſtra. poſſeſ. & fructuũ, in xij. q. vbi dicit, ꝙ in caſu illo ſufficit annum cœptũ. & in cle. eos, & ibi glo. & Card. de regula. vbi ponit quod ætate profitendi. & dicam larius in glo. ſequen.

8 Annus cœptus quidã habetur pro cõpleto.

Aduerte

ADuerte etiam ꝙ alio modo iuriscõsultus considerauit annũ in l.de diuisiõe,in l.si ante nuptias. in l.fructus,in l.diuortio.ff.sol.mat. dicã de illo ꝯ. *des droicts & appartenances à gens mariez.* de anno autem percipiendi fructus,& pẽsiones quomodo sit accipiẽdus,vide aliqua quæ dicit Ioan.Fab.in §.is verò.institutio. de rerum diuisione, & ibi ponit quo tempore sint percipiendi fructus siue pensiones.

IN TEXTV IBI,

Et iour.

1 Dies quintuplex. Naturalis. QVæro quis dicatur dies? † dic ꝙ quintuplex est dies,qdã naturalis dr̃,qui incipit à media nocte, l.more Romano.ff.de feriis.& dicit cõsistere in xxiiij. horis,comprehẽdẽs lucẽ & tenebras,quo casu in nocte dr̃ dies,& sic capitur Gene.j. cũ dr̃ factũ est vespere & mane dies vnus.& in hymno ecclesiastico dicit, Qui mane iunctũ vesperi diẽ vocari præcipis.huic cõsonat illud qđ dicit Macrobius in primo Saturnaliũ,

2 Diei diuisio. † ꝙ diei ciuilis apud Romanos fuit hęc obseruata diuisio.Nã prima pars appellat medię noctis inclinatio, & sic cõcordat cũ d.l.more Romano,ꝙ dies apud Romanos incipiat à media nocte.Secunda pars appellat galliciniũ,postea conticiniũ,qñ galli cõticescũt,& homines incipiũt quiescere, postea diluculũ, qñ incipit dies aliqualiter dignosci.& iurisconsultus alibi aliud dicit,albescente cælo,in l.Titus.§.j.ff.de lib.& posth. postea dr̃ mane, quãdo dies est iã clara, deinde appellatur meridies, postea tẽpus occiduũ qñ sol vadit ad occasum, deinde suprema tẽpestas. ideo dicebat in l. xij.tab.solis occasus suprema tempestas esto.ista dicit do.meus Ias.in d.l.more Romano.ff.de feriis, & Calep.in suo dictionario,in litera D, ante I.

3 Artificialis. ALius † est dies artificialis, q cõnumeratur ab ortu solis vsq; ad occasum, & nihil cõprehendit de nocte.dr̃ artificialis,qa artificio iuris applicatur artibus hominũ,nõ qa artificio hominis cõsistat, imò ex ipsa natura cõsistit, sed qa artificiũ iuris talẽ diẽ ponderat in actibus hominũ, vbicũq; ius distinguit inter diẽ & noctẽ,qa hoc casu nox nõ ẽ de die.c. si pfodiẽs. de homicidio.l.furẽ.ff.de sicariis.l.iiij. ff. ad legẽ Aql. l.j.& ibi Ang.C.de cust. reorũ. hinc dicit gl.in §.hinc nobis in gl.j.in authen.de hære. & fal.ꝙ xxiiij.horę faciũt diẽ naturalẽ,sed xij.faciũt diẽ artificialẽ.& idẽ dicit gl.valde no.in l.iij.§.fi.ff.de verb.sig.per tex.in l. j. vbi bene dicit do.Benedict⁹ de plũbi ff. de manumissio.ex quo ĩfert vnũ valde mirabile,† ꝙ dies artificialis 4 semper intelligitur de æquinoctiali,qñ dies & nox sunt æquales,& sic de die xij.horarũ.& tñ istud nõ vr̃ verũ,cũ differentia debeat fieri inter tẽpus hyemis & æstatis, cũ in æstate dies sit pluriũ quã xij. horarum. ideo fortè melius esset dicere, ꝙ dies artificialis non habeat pręcisè horas xij.vt dicũt gl.sed aliquãdo plures,aliquãdo pauciores, secundũ diuersitatẽ tẽporis.

5 Artificialis dies duplex. ¶† Et iste dies artificialis est duplex.Quidã est vniformis qui semp incipit ab aurora, & durat vsq; ad crepusculũ noctis,alter est difformis,q potest incipere in qualibet parte diei,quãdoq; in mane, quãdoq; in vesperis,quãdoque in meridie,de quo dicet inf.cùm dicetur dies emergẽs.Ita dicit And.Sicul.in c. cõsuluit, in vij.col.ext.de offi.deleg.& iste cõtinet xxiiij.horas.

6 Emergẽs. TErtius † ergo dies dicitur emergens, quẽ etiã do. meus Ias.in d.l.more.appellat legalẽ:qui vt dicit, cõputatur præcisè de momẽto ad momentũ, scđm ꝙ incipit,eodẽ momẽto finitur.l.iij.§.minorẽ.ff.de min. l.j.ff.de manumiss.nã ad appellandũ statuũtur x. dies, quã primũ lata est sententia,etiã si feratur medio die, in illo momẽto medij diei incipiũt isti decẽ dies,& in medio decimi diei finiuntur.l.j.§.dies, versi. quid ergo,cũ gl.ff.qñ appel.sit.not.in authẽ.hodie. C.de appell.Ex quo ex hoc inferri posset,ꝙ cum hodie apud nos p ordinationes regias appellãs ad curiã parlamẽti Burgũdię debeat infra x.dies renũtiare appellationi,aliàs est emẽdabilis,ꝙ illud tẽpus currit de momẽto ad momẽtũ,ita ꝙ si hora decima appellauerit, decima die debet renuntiare,aliàs nõ ei ꝓderit dicta renũtiatio decima die,ꝙ debet inseri &poni hora in renuntiatione.Et ita vr̃ tenere Feli.in d.c. cõsuluit,in ij. col. ibi, limita hoc nisi essemus.de offi.dele. quod tamen de cõsuetudine & cõmuni obseruãtia non obseruatur,imò obseruatur cõtrarium,qa sufficit ꝙ illa renuntiatio fiat per totam illã decimam diem, nec vidi dubitari. ¶Per hoc etiã posset dici ꝙ istud tẽpus vnius anni & diei currat de momẽto ad momẽtum. cùm sit tempus à lege nostra municipali introductum,d.l.iij. §.minorem.cum ibi nota.ff.de mino.

ET aduerte,ꝙ illud qđ dr̃ de die legali siue emergẽte,idem erit de hebdomada quæ est octo dierũ,& Hebdomade mẽse.tñ mẽsis emergẽs siue legalis,habet tot dies da. quot habet ille mẽsis,in quo fit mẽtio de mẽse emer- Mensis. genti. Do exemplũ:Hodie, quæ est xv. mẽsis Februarij,anno do.M.ccccxj.ab incarnatione sumpto,cecidit signũ altæ iustitiæ terræ & seignoriæ Despiry siue alterius iurisdictiõis,certè istud tẽpus finiet anno do. 1512.xvj.mẽsis Februarij, & si tẽpus huius statuti esset tãtũ vni⁹ mẽsis & diei finis esset xvj. mensis Martij seq.Et sic mẽsis emergẽs erit tãtũ xxviij.dierũ, nisi esset in anno bissextili,i quo esset xxix. dierũ.Ita loqtur gl.in c.quam sit.de ele.in vj.Bar.in d.l.cũ bissextus.de verb.sig.& in l.ij.C.de tẽpo.appel.Bal. in l. pe. ff. si qs cau.Bart.in l.eos.§.finautẽ.C.de appel. Bal.& Ang.in l.ij.§.fi.C.de app.Ang.in auth.iubem⁹. C.de iud. Bal. in c.j.in tit.quo tẽpo.miles,in vsi.feu.dicã latius ꝯ.qñ fiet mẽtio de die intercalari.† Et iste dies emergẽs siue 7 Dies emergens quot horarum. legalis est xxiiij.horarũ,de quo loquit cõsuetudo nostra,q etiã põt cõtinere xxiiij.horas.Et credo ꝙ in hoc Barto.quodãmodo errauerit, cùm dixerit ꝙ continet xij. horas, aut ꝙ sua distinctio nõ sit bona qñ dicit eũ artificialẽ,qa credo talẽ diẽ esse naturalẽ. † Et an dies 8 Quæstio notabilis. in quo cecidit signũ cõputet in termino,vide per doctrinã Bar.Bal.Alber. & do. mei Ias. in l.j.ff.si qs cautio.Et cõsidera ex supradictis, & satis denotat ꝙ currat de momẽto in momentũ;ita ꝙ dies termini cõputatur ab illa hora qua signũ cecidit, cùm ab illa hora p cõsuetudinẽ incipiat currere,vt dicã statim in gl.seq. & nota in hoc doctrinã do.mei Ias.in d. l.j.in gl.præter eũ. ¶In hoc esset bonũ videre de quæstione quæ euenit his diebus inter quosdam.Regula est cãcellarię Romanæ,ꝙ si qs in infirmitate cõstitutus resignauerit aliquod beneficiũ,siue simpliciter,siue ex causa pmutationis,& postea infra xx.dies de ipsa infirmitate decesserit, ac ipsum beneficiũ conferat p resignationẽ sic factã,collatio huiusmodi nulla sit, ipsúmq; beneficiũ nihilominus p obitum vacare censeat,an dies resignationis computetur in termino? Hæc est prima quæstio. ¶ Secundò, an sufficiat ꝙ vltima dies sit incœpta? Hæc regula multum fuit ventilata in Francia tempore reuerendissimi in Christo patris dñi Georgij de Ambasia Legati de latere, qui dispẽsabat de dicta regula,& illi derogabat. dubitatũ fuit an hoc poterat.Et istud dubiũ fuit per quosdã disputatũ, & inter alios per vnum ex cõsiliariis Christianissimi regis, in suo magno consilio,sed non vidi prædicta duo dubia nisi semel,& tũc non scripsi,quia tũc non erãt pe-

BIU Cujas

cunię pro salario, ex quo tunc tacui, & licet fuerint decisa dicta dubia, dico tamen aliqua, cùm nũc quadrare videatur ad propositum.

ET primò ad primũ, an dies resignationis cõputet in termino dictorũ xx. dierũ. de die vltima ꝙ cõputet in termino nõ est dubiũ. l. j. §. qđ dicimus. ff. de successo. edi. l. pater. §. sexaginta. ff. de adult. Spe. in tit. de appel. §. restat. ver. sed nũquid dies &c. ¶ Sed de prima die resignationis vĩ primò ꝙ nõ, cùm intelligatur de primis dieb⁹ & ꝓximis post actũ. l. eũ qui. in prin. ff. de verb. obli. nisi adiiciat dictio, huic, vel similis, vt tenẽt Bar. Ange. Paul. de Cast. do. meus Ias. in d. l. j. in iij. col. ff. si quis cau. & facit tex. in c. frequens, de resti. spolia. in vj. & in c. pia, de exce. & ista est cõmunis quò ad dilationes hominis: & credere hãc esse veram, quæ quotidie practicat in palatiis, in dilationib⁹ hominis, vt dixi. Sed cùm hîc ĩ hoc casu nostro sit dilatio legis, videret dicẽdum dictã diẽ assignationis cõputari debere, cũ tale tẽpus legis currat de momẽto in momẽtũ. d. l. iij. §. minorẽ. licet Bal. in l. j. ff. si qs cau. dicat, ꝙ qñ statuit termin⁹ à lege vel statuto ꝑ dictionẽ, infrà, tunc dies termini nõ cõputat in termino. Et ideo cùm in dicta regula sit dictio, infrà, q̃ excludit, vt dicit Alber. in authẽ. hoc ius. C. de proc. facit tex. in c. inter dilectos. de fide instru. &c. ad audientiã. de pręscrip. Videbat tñ ꝙ dicta dies nõ deberet cõputari: maximè etiã, † qa dictio, infrà, est huius naturæ ꝙ cõtinet contẽta inter extrema, quib. adiungit. c. j. & c. ex tua. ext. de vsu & autho. pallij. Soci. in cõs. suo cxxvij. in iij. col. cùm hæc hîc adiungitur inter diẽ resignationis, & diẽ mortis, vĩ ꝙ talis dies nõ debeat computari, maximè dies resignationis, cùm sit vnũ extremorũ, & solũ cõtinere debeat illos xx. dies q̃ erunt à die resignationis vsq; ad alios seq. & sic ad vltimũ. Tamen illud dictum Bal. debet intelligi ꝓut iacet, s. qñ ponit dictio exclusiua primi diei, puta dictio, à, vel ab. vt dicit ibi Bald. Secùs autẽ vĩ in hoc casu, cùm non dicat infra xx. dies à die resignationis, qa tunc ipsa dies non cõputat, secundũ doctrinã Bald. & Pau. de Cast. in d. l. j. ff. si quis cau. ¶ Et ad id qđ dĩ ꝙ dictio infrà, excludit: dic ꝙ etiã includit. l. scire. §. sufficit. ff. de excusa. tuto. l. j. & fi. ff. de requi. reis. & no. ĩ c. pia. de except. li. vj. insti. de gra. cogna. in prin. l. in venditiõe. ff. de acti. emp. cle. sicut. de appel. Alber. de rosa. in d. authẽ. hoc ius. C. de procu. ¶ Et concluſiuè crederem dicendum ꝙ dies resignationis currat de momento in momẽtum, & quòd computetur in dictis xx. diebus.

9 Natura dictionis, infrà.

ADDITIO. Vide Matth. de afflict. in consti. regni Sici. quæ incip. appellationũ tẽpora. ĩ ij. lib. in iiij. nota. vbi dicit, ꝙ tẽpus appositũ ad expirationẽ beneficij currit de momẽto in momẽtũ. ¶ Nõ est tñ sine dubio, si casus semel adhuc euenerit, forè latius insudabo, si fuerint pecuniæ pro salario. ¶ † Et in articulo an dies termini cõputet in termino, vide Soci. in suis fallẽtiis ponentẽ regulã cũ duabus fallẽtiis. & vide etiã Fel. in c. j. in j. col. de præscri. & in c. quò ad cõsultationẽ. ibi, quarta cõclusio. de re iu. prima fallẽtia ad regulã negatiuã, quæ est ꝙ dies termini non cõputat in termino, est in termino assignato ꝑ naturã, cũ magis sequi habeamus naturã quàm artẽ. Et illã ponit Bal. in l. Gallus. in vlt. quęsito. ff. de lib. & posthu. & in l. qua ętate. ff. de test. Secũda est qñ magis interest eius cui est assignatus terminus, quem ponit gl. in cle. j. de appel.

10 An dies termini cõputetur in termino.

ADDITIO. Vide etiam Mat. de afflict. in constitu. regni Siciliæ, quæ incipit, in ciuilibus. in iiij. nota. † AD secundũ † verò, cũ quærit an vltima dies debeat esse completa, an verò sufficiat ꝙ sit incœpta: licet hęc quęstio posset decidi ex supradictis in gl. prędecẽte, tñ vltra ibi allegata allegabo iura faciẽtia in arg. ꝙ debeat esse cõpleta. Facit tex. in c. si. de cõsue. li. vj. vbi xx. dies dati ad expect ndi optare debẽtes, dũt esse cõpleti, sed posset dici, ꝙ ibi est, qa tex. dicit ꝙ debẽt esse elapsi. & dicit etiã, & notat ꝙ debẽt currere de momẽto in momẽtũ. Secũdò facit tex. in c. quã sit, de elect. in vj. vbi mẽsis q̃ est ordinatus, & datus electo, & electioni de se factę, ad hoc vt sit suo iure priuatus, requirit ꝙ sit cõplet⁹. Et idẽ de tẽpore triũ mẽsiũ statuto ad petendũ confirmationẽ, de quo fit mẽtio in d. c. quia tres menses debent esse completi: vt ibi notatur.

11 An vltima dies termini debeat esse cõpleta.

TErtiò, facit text. in c. nemo deinceps. de electio. in vj. vbi dicit, ꝙ cõmenda vltra sex menses non durat. & dicit ibi gl. ibi in verbo, cõmẽdare. ibi, si igitur, circa finem, ꝙ etiam vltima dies debet esse elapsa.

QVartò, facit tex. in c. vbi periculum. de electio. in vj. vbi tempus trium dierum, & quinque dierũ debet esse completum, & etiam decem dierum, ad expectandum cardinales, debet esse cõpletum, propter verbum, elapsis & decursis, ibi appositum.

QVintò, facit tex. in c. j. de electio. in vj. vbi tempus vnius mensis viginti dierum debet esse completum: secundùm quod ibi notatur.

SExtò, facit tex. in c. inde corum. de æta. & quali. vbi terminus xiiij. annorum ibi appositus, debet esse completus. ¶ Item facit text. in c. ad nostrã. de regularibus. vbi xiiij. annus requisitus ad professionem, debet esse cõsummatus. & ad id est c. significatũ. eo. titu.

SEptimò, facit tex. in c. vnico, de ætate & qualitate. in vj. vbi terminus xx. annorũ, debet esse cõpletus.

OCtauò, facit tex. in c. vnico. de vita & honestate clericorũ. in vj. vbi terminus vnius anni ibi datus, debet esse completus.

NOnò, facit tex. in c. pia. de excep. in vj. vbi terminus octo dierum ibi appositus, debet esse completus.

DEcimò, facit tex. in c. frequens. de resti. spolia. vbi xv. dies dati ad probandum exceptionem spoliationis, debent esse completi. vt ibi no. & in d. c. pia.

VNdecimò, facit tex. in c. licet canon. de electio. in vj. vbi annus datus prouiso de beneficio curato, ad se faciẽdum promoueri ad sacerdotium, ad hoc vt incurrat pœnam illius capituli, debet esse completus, vt ibi not. & est tex. de hoc in c. commissa. de elec. eodem lib. vj. qui dicit hoc esse verum, etiam si appareret ꝙ in residuo tẽporis possit promoueri, adhuc tamen non est priuatus. & dicit Io. And. in d. c. commissa. ꝙ ille annus debet esse integer.

DVodecimò, facit tex. in c. fundamenta. de elect. in vj. vbi tempus vnius anni ibi appositum, debet esse integrum, vt notatur ibi.

DEcimotertiò, facit tex. in c. si electio. de electio. in vj. vbi tempus trium mensium datum eligentib. in casu dicti capituli, debet esse integrum.

DEcimoquartò, facit text. in c. cùm ex eo. de elect. in vj. vbi tex. dicit, ꝙ si fuerit quis dispensatus de septẽnio ne promoueatur, ꝙ tale tempus intelligitur totum cromprehensum in dispensatione.

DEcimoquintò, facit text. in dicto c. indemnitatibus de electio. in vj. vbi moniales interesse debẽtes electioni, debent esse xiiij. annorum qui debẽt esse completi, & etiam xxx. anni, quos debet habere quæ in abbatissam eligitur, debẽt esse completi. d. c. indẽnitatibus.

DEcimosextò, facit text. in c. prouida. de electio. in vj. vbi suspenduntur per annum contrauenientes illi

tes illi capitulo, & debet esse completus, cùm dicat continuum.

DEcimoseptimò, facit tex.in c.fi.de tẽp.ordi. in vj. vbi priuatur per annũ à collatione beneficij ordinis, qui contra dispositionem illius capituli facit.& dicit ibi Io. quòd ille annus debet esse integer.

DEcimooctauò, facit text. in c.fi.de offi.dele.in vj. vbi est text. ꝙ suspensi sunt per annum, qui contraueniunt illi dispositioni, qui annus debet esse continuus, & sic integer & completus.

DEcimononò, facit text.in c.q generalẽ.de ꝓcura. in vj.vbi xvij.anni q requirunt in ꝓcurat. ad negotia,& xxv.in ꝓcuratore ad iudicia, dñt esse cõpleti.

VIcesimò, facit tex.in c.j.& ij.de resti.in integrum. in vj.vbi quadrienniũ excludens ecclesiam à restitutione debet esse completum.

VIcesimoprimò, facit tex.in c.si annũ.de iud.in vj. vbi annus xiiij.q requirit ad hoc vt minor possit esse in iudicio, in beneficialibus debet esse cõpletus.

VIcesimosecundò, facit text.in c.si qui. de præscriptio.in vj.vbi centenaria vel quadragenaria prę̃scriptio, de qua ibi debet esse completa.

VIcesimotertiò, facit tex.in c.j.de sen.& re iudi. in v.vbi annus suspensionis ibi datus contra iudicẽ debet esse completus.

VIcesimoquartò, facit tex.in c.vnico.de vita & honestate clerico.in vj.vbi terminus vnius anni, de quo ibi fit mentio contra clericos poculatores, golliardos aut buffones, debet esse completus.

VIcesimoquintò, facit text. in c. vnico, de iure patro. in vj. vbi tempus quadrimestre vel semestre datum patronis ad prę̃sentandũ, debet esse completũ.

VIcesimosextò, facit text.in cle. vnica, de concess. præben.vbi tex. ibi facit mentionẽ de mense, qui debet esse completus, vt ibi nota.

VIcesimoseptimò, facit tex.in c.ij.de cẽsi. in vj. vbi tempus vnius mẽsis ibi mẽtionatum & ordinatum cõtra nimiã procurationem suscipiendam ad restitutionem, debet esse elapsum, vt dicit ibi Ioã. And.

VIcesimooctauò, facit tex.in c. cum cõtumacia. de hære.in vj.vbi annus, de quo ibi, debet esse completus & elapsus.

VIcesimononò, facit tex.in c.j.de sen.excom. in vj. vbi dicit tex.ꝙ excõmunicans debet infra mensem duplũ excommunicationis excõmunicato tradere, & si post mensem tradat, non satisfacit, vt dicit ibi tex.& docto.& qui cõtrà fecerit, est per mensem suspensus à diuinis, & ingressu ecclesiæ, qui mẽsis debet esse integer.vt dicit ibi Ioan. And.

TRicesimò, facit tex.in c.inquisitionis. de hære. in vj.in fi.vbi tempus vnius anni ibi positum debet esse cõpletũ.plures alij tex.possunt allegari qui faciũt mentionẽ de tẽpore,& termino qui debet esse cõpletus,& in illis currit de momẽto ad momẽtũ, quos credo requirere perfectionẽ & integralitatẽ temporis, vt est tex.in c.j.de vsur.in vj.in c.fin.de pœnis, in vj. in c. ij.de sen.excom.in vj.in c.quæritur.de sen.excõ.in vj. in cle.ij.de æta.& quali.in cle.ij.de appel.& in cle.j.de iure patro.& in cle.j.de priuilegiis,& in cle.ij.de pœnis. ex quib⁹ iuribus potest cõcludi ꝙ isti xx.dies debẽt esse cõpleti,& hoc maximè ꝓpter dictionẽ, infrà, quæ est inclusiua, vt dixi s.quæ est in regula supradicta.pro quo faciunt no.ꝓ Io.de Imol.in c.præterea. *le second*, de appel.& per Archi.in c.ecclesias, xiij.q.j.vbi tractat de ista dictione, infrà,& eius inclusione & exclusione dicit, † ꝙ limes, seu terminus limitans comprehenditur in limitato. faciũt not.in l.ij. ff.ad legem Aquil.Bar.in l.Gallus.§.idem credendum.ff.de lib.& post.faciũt no.ꝓ Car.in c.à nobis.de dispõ.impub.vbi verbũ, infra annos, ponitur pro citra, vt dicatur, infra, hoc est citra diẽ,& sic, die non cõpleta. ¶ Et faciũt supradicta, quãdo dixi ꝙ tempus à lege introductũ debet esse cõpletum, nisi aliud à lege caueatur, secũdum distinctionẽ doct.in l.insulã intra bienniũ.ff.de verb. oblig.& facit doctrina Arch.in c. si annũ. de iudic. in vj.& dies termini in termino cõputari debẽt.no.gl.in c.anteriorũ.ij.q.vj.& no.in l.j.ff.si quis cautio.faciunt not.per Panor.in c.bonæ.ij. ext. de elec.super gl.ij. & per eundẽ Panor.in c.super eo.de appel.& sic dici debet ꝙ ea hora, qua resignatio facta est, ea hora incipiũt currere xx.dies,& ea hora die xxj.finietur, & erũt xx. dies naturales, quia erũt de iure, & ita debent intelligi iura suprà alleg. ¶ Et illa clausula, cùm sit cõstitutio & pœnalis, debet interpretari secundũ ius cõmune.c. cùm dilectus.de cõsuet.l.si serui vestri.C.de noxa.etsi de iure appellatiõe diei intelligat de naturali, debebit intelligi dies in regula cõprehẽsa esse cõpleta.Vidi in quibusdã ꝓcessibus quos habui ex successione quõdam magistri Bartholomęi Minerij auunculi mei, vnũ ꝓcessum nomine venerabilis & discreti viri magistri Anto.Rami, canonici Heduen.fratris mei vterini, qui aliàs fuit super dicta regula inter quendã do.Ioã.Cæteri, canonicũ nostræ Dominæ de Podio, impetrãte in materia possessoria,& magistrũ Anto.Rami, opponẽte sup beneficio curato de Tholono, qd habuerat dictus magister Anto.causã pmutationis cũ beneficio curato de Vxello cũ vltimo possessore, q vltima die mortuus est, ex quo ab hora resignationis vsque ad horã mortis, nõ erãt xx.dies cõpleti, licet vicesimã diẽ attigisset, tñ adhuc restãbãt quatuor aut quinque horæ. fuit dictũ & pronũtiatum ꝓ dicto domino Io. Cæteri, qui impetrauerat tanquam vacans per mortẽ cõtra magistrum Antonium Rami fratrem meũ vterinum, & per hoc sit expedita hæc regula cancellariæ.

ET redeundo ad gloss. nostram & propositum nostrum dico, † ꝙ quartus dies erit conuentionalis, secundũ ꝙ partes cõueniunt, quoniam contractus ex cõuentione partiũ legẽ accipiũt.l.cõtractus. ff.de reg. iuris.l.j. §.si conuenerit.ff.de positi.l.in cõuentionalibus.ff.de verb.obli.† si verò simpliciter fit mentio de die aliter non declarato, intelligit de naturali die cõtinẽte xxiiij.horas.l.eum qui certarũ.ff. de verb. obli. l.ij.§.& quia.ff.de origine iur.authen.de iudi. §. assessores instit.de verb.obli.§.in diem, † quia verba simpliciter prolata in dubio debent intelligi secundũ naturam,& non ciuliter.l.fi.in fi.C.de his qui veniã ęta. impetra.† Aduerte etiã, quia verba sunt accipiẽda secundum illum sensum, ad quem demonstrandũ sunt inuenta seu instituta, & multum attendendum est in verbis scripturæ, vide plenè Luc. de Pen. in l. litibus. col.vj.C.de agricol.& censi.lib.xj.

13 *Dies cõuentionalis.*

14

15 *Verba simpliciter prolata naturaliter intelligẽda.*

FAllit tamen istud quãdo propter subiectam materiã esset aliter dicendũ, puta paterfamilias conducit simpliciter operarios ꝓ certo salaria singulis diebus, intelligitur à summo mane vsque ad vesperas, & non de die naturali, quia noctis tempore operę laboratoriæ regulariter non præstãtur, secundum Azo. in sum.C.de oper. liberto. quẽ sequitur Alb. in d.l.more.ff.de feriis.& est tex.in l.medicus.& in l.j.ff.de operis libertorum.& in l.ij.in fi.ff.de annuis legatis.& ita tenet & dicit dom.meus Ias.in dicta.l.more.sed dic ꝙ illud intelligendũ est secundum quod dicit Bal. in d. l.more.quod intelligitur in dubio de die naturali, in his quæ possunt pariter agi de die & de nocte.

11 *Terminus limitãs cõprehẽditur in limitato.*

BIU Cujas

16 Dies intercalaris. Dies practicorũ curiæ Romanæ. Calendæ. Idus. Nonæ.

ALius † & quintus dies est dies intercalaris, id est, bissextilis, de quo in l. cum bissextus. ff. de verbo. & rerũ significa. & in data sexti p Io. And. vbi loquitur etiã de alio die, qui dr̃ dies practicorũ curiæ Romanę, qui distinguũt dies p Calẽdas, Idus, & Nonas: & Calẽdas incipiunt ab vltima parte mẽsis, & primò incipiunt per hanc dictionẽ Pridie, & qñ dr̃ Pridie Calẽdas alicuius mẽsis, est vltima dies mẽsis præcedentis, sic dicẽdo, Pridie Calẽdas Ianuarias, id est vltima die Decẽbris. & sic de singulis, quia semp vltimi dies mẽsis præcedẽtis sunt Calẽdæ mẽsis sequẽtis, dẽpta prima mensis sequentis, quæ dr̃ Pridie, & vltima mensis præcedentis dr̃ secundò Calendas, vsq; ad numerum Calẽdarũ cuiuslibet mẽsis, q̃ est talis, ꝙ quilibet mẽsis habet octo Idus, quæ statim retrogradu computãtur post Calẽdas & quatuor Nonas, quæ etiã cõputãtur retrogradu post Idus, dẽptis Maio, Iulio, Octobri & Martio, q̃ habẽt sex Nonas, de quibus in data sexti per Ioan. And. Et de dictione Pridie vt intelligaẽ, vide text. in l. pridie. ff. de feriis, & declarat Benedictus de Plũbino in l. j. ff. de manumissio. & sic cõputando dies mensium facile scies dicere qñ Calẽdas, Idus aut Nonas, quia primi dies dempto primo sunt Nonæ, scilicet sex aut quatuor, vt dictũ est, cõputando retrogradu, sequentes sunt octo Idus, cõputando, vt s̃. & sunt mensis illius, vbi sunt. Calendæ verò sunt mensis sequẽtis, & sunt dies qui sunt post Nonas & Idus, cõputando, vt s̃. dempta tamẽ prima die mensis sequentis, qui dicitur pridie Calendas mensis præcedentis. †

17 Dies ecclesiastica.

SExta † est dies ecclesiastica, & quantũ ad indulgẽtias, & ista incipit à vesperis vigiliæ, & cõtinuatur vsq; ad vesperas diei sequẽ. inclusiuè, & tũc finiẽ idulgentia. ita habeẽ in c. fi. §. adijcimus. de sen. excõ. in vj. Felin. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. de consti. in xvj. col. ¶ Quantũ autẽ ad diuina officia qñ incipiat dies, & qñ finiaẽ, habemus tex. in c. ij. & ibi gl. de feriis. & gl. in c. alma mater. de sen. excõ. i vj. Host. in summa de feriis, §. qualiter. versi. est tamen notãdum. Archi. de consẽ. dist. iij. c. j. & lxxv. dist. c. ꝙ à patribus, vbi est tex. & gl. quãtum verò ad collationem ordinũ, est tex. lxxv. dist. c. quo die. Arc. in d. c. ꝙ à patribus. & no. in c. clericis. de tempo. or. quo autẽ ad esum carnium dies incipit post cœnam. de consec. dist. iij. c. de esu carnium, gl. in d. c. ij. de feriis. licet gl. teneat cõtrarium in c. pronuntiandũ. de consec. dist. iij. quò autem ad obseruationẽ treugæ, dies incipit ab ortu solis. c. j. de treuga & pace. & hoc modo incipit dies in aliquibus locis secundum statuta diuersorum locorum, vt dicá infrà. Prædicta dicit do. meus Ias. in d. l. more. ff. de feriis.

ADuerte tamen, ꝙ Athenienses computant diem de occasu in occasum: sed, vt dicit in Catholico, computant diem à sexta hora diei. Babylonij verò de ortu in ortum, secundum dictum c. j. de treuga & pace. secundũ quod etiam computãt canonici Heduen. per eorũ statuta, quoad initiũ hebdomadarũ in quib⁹ sunt in turno ad nominandum ad beneficia in eorum ecclesia vacantia, vt statutis eorum cauetur.

Quæstio.

SEd nunc maius est dubium, qñ dicatur ortus solis stãte eorũ statuto, ꝙ hebdomada incipiat in ortu solis præcisè die sabbathi. Vt melius decidi possit hęc quæst: o quæ nũc est in facto: euenit anno do. 1514. ꝙ die sabbathi, quæ erat dies sexta mẽsis Maij, illo anno venerabilis & discretus vir magister Celsus Morini canonicus Heduẽ. in ortu solis illius diei, incœpit esse hebdomadarius ꝓ septẽ diebus: die verò decimatertia eiusdẽm mẽsis Maij, quæ fuit dies sabbathi seq. reuerendus pater magister Artuzius de Chasseneuz, sanctæ sedis apostolicæ ꝓtonotarius, canonicus Heduẽ. frater me⁹ germanus, incœpit esse hebdomadarius præcisè, etiã in ortu solis illius diei: illa verò die sabbathi venerabilis & discretus vir quondã magister Io. Roze, curatus oratorij in Moruando, hora prima post mediã noctẽ, albescẽte cælo, & tali hora ꝙ homo discerni poterat ab humanis, decessit habẽs dictũ beneficium curæ, spectãs ad prẽsentationẽ dominorum decani & capituli Heduen. ad nominationẽ existentis in turno: vterq; illorũ dominorũ canonicorũ nominauit vnũ: vterq; fuit prẽsentat⁹ & institutus: sed primò in eodem tñ capitulo nominauit dictus magister Artuzius. q̃s illorũ sit præferẽdus in dicto beneficio, an nominatus à magistro Celso Morini, an nominat⁹ à prædicto magistro Artuzio de Chasseneuz. nunc de hoc est ꝓcessus in castelleto Parisien. inter Lud. Fardcault, habẽtẽ nominationẽ à prędicto Celso Morini, & discretũ virũ Guil. Rigné, habentem ius à prædicto magistro Artuzio de Chasseneuz. facit ꝓ dicto Guil. Rigné, ꝙ ex quo homo discerni poterat, ꝙ erat dies. ita facit tex. in c. si perfodiẽs. ext. de homi. & facit dictũ Bart. in l. qui duos. ff. de manu. test. † ꝙ illud qđ fit de mane in aurora, dr̃ fieri de die, & si aliquid fit inter diẽ & noctẽ, de sero, non est attribuendũ diei, licet enim naturaliter & cõmuniter ptineat ad extrema, cùm eñ cælũ albescit, dies est: licet sol non sit sup terram, cùm speretur de proximo, & tãta sit claritas, ꝙ homo cognoscitur, tamẽ illa particula diei dr̃ de mane, vt dicit Ang. in l. j. C. de cust. reo. vbi dicit, ꝙ mane dr̃ post cantum galli: & hoc casu qñ cælũ albescit, & homo discerni põt, potest dici ꝙ sit in ortu solis, id est ante ortum solis. † cùm dictio, in, denotet ante. gl. est sing. & no. in cle. cãm quæ. in verb. in domo. de elec. quæ dicit in, id est ante, & sic etiã si sol nondũ esset ortus, tñ quia albescat cælũ, dr̃ dies. dicit tñ idẽ Ang. in d. l. j. C. de cust. reo. ꝙ non dr̃ dies ante ortum solis. sed facit cõtra illã gl. etiam quod dicit Socin. in cõs. ccxj. in vlt. col. † vbi dicit ꝙ non dr̃ fieri in domo qđ fit ante domum: & sic non dicitur fieri in ortu solis qđ fit ante ortum solis. Quod põt etiã facere ꝓ dicto do. Lud. Fardcault. ¶ Et facit etiam pro eo, † quia qñ dr̃ dies, aut nox, multum attendi debet communis vsus loquẽdi. & interpretatio hominum considerari & attendi debet. ita dicit & tenet Sali. in l. fi. C. de his quib⁹ vt indi. hære. † sed secũdum communem vsum loquẽdi & hominũ interpretationem, non dicitur ortus solis, nec dici potest nisi super terram sol appareat, quo casu dr̃ dies, & nõ antè, prout dicit Bart. in l. aut facta. §. tẽpus. ff. de pœnis. & dicit ꝙ qñ sol est sup terrã, dies est: qñ verò sol non est super terrã, non est. l. hæc verba, ille aut ille. ff. de verb. sig. quæ lex ꝓbat ꝙ inter diem & noctem nõ est dare medium. & dicit idem Bart. ꝙ aliquando sol est super terrã, sed est in motu recedendi de proximo, & tunc est dies, quia sol est super terrã. quãdoque sol recessit, & sic nõ est super terrã: tñ quia de ꝓximo recessit, remãsit aliquod lumẽ propter claritatẽ cæli, q̃a tunc est nox. Et eodẽ modo potest dici de mane, quia mane potest dici qñ sol nõ est super terrã, sed de ꝓximo venit, quia cęlum iam dealbescit, & tũc nox est. l. Lucius. §. j. cũ ibi not. ff. de libe. & posthu. sed si sol incœpit de proximo super terram, tũc est dies. ita dicit & tenet Io. de Ana. in c. si perfodiens. in j. & ij. col. ext. de hom. & hęc sunt quę dici possunt ad cognoscendũ quando incipiat dies, & quando finem capiat. ¶ Sed qñ incipiat ortus solis, in hoc iacent leges & prophetæ, maximè quãdo adhuc non apparet sol, & qua hora possit dici ortus solis, & an possit dici in ortu solis, albescente

18 19 20 21 22

BIU Cujas

albescẽte cælo, ita ꝙ homo discerni possit, etiã si non incœpit sol esse super terrã. Cogita ex his, & põdera multum communem vsum loquendi, & interpretationem hominum, quę multũ in hoc faceret, vt dicit Io.de Ana.in d.c.si perfodiens.& facit in pluribus actibus, de quibus per Fel.in procœmio decretaliũ, vbi plenè per eum.& per Ias.præceptorẽ meũ, in rub. de no.ope.nunt.Et de dictione, in, an includat vel excludat, vide Alb.de Ros.in authen.hoc ius. C.de procur. per Albert.de Ros.in suo dictionario.in verbo, in, quẽ ipsemet allegat in dicta authen.hoc ius. vide aliquid per Soc.in cons.ccxj.in pen.& vlt.col.quia non multum facit in hoc, non aliter insisto.

SEd aduerte quia hæc cõputatio quę fit in ortu solis, vel occasu, videt habere inęqualitatẽ: cùm dies cõtinuè crescat & decrescat, ideo videt aliquibus nimis inæqualiter habere cõputũ, de media nocte, vel meridie, sed nõ refert qñ attẽditur dies naturalis, qui est xxiiij.horarũ. Cymbri verò cõputãt de meridie in meridiẽ, qđ est absurdissimum, vt inquit Varro in lib. humanũ rerũ. Aegyptij verò ab initio noctis, vt dicit Andr.Sicu.dictus Barba. in d.c.cõsuluit, de offi. dele. Et vide de his computationibus per Calepinũ in suo dictionario, in litera, D, ante I, in verbo, dies.

¶ Sed ꝙ hîc dr̃ in isto §. seu in ista cõsuetudine, ꝙ requiritur annus & dies quæritur de duob⁹. Primò, an istud tempus vnius anni & diei sit continuũ, an verò vtile. Secundò, vtrũ impedito currat istud tempus: & his duobus excussis, erunt declaratæ hæ duæ glosæ.

23 Tempus in dubio intelligitur continuũ.

AD primũ dicendũ est, ꝙ istud tẽpus sit continuũ, † cùm in dubio tẽpus sit continuũ, vt tenet Bar. & alij in l.genero.ff.de his q notãtur infa.Pano. in c. fi.de elect.ad hoc plures sunt remissiones, ad quas se remittit do.meus Ias.in §.rursus.in xij.col.insti.de actio.vnũ tñ casum ponit idẽ do.meus Ias.in l.si ita stipulatus essem abs te.in vlt.col.ff.de verb.obl.vbi tps est vtile, & pôt cõiungi: scilicet qñ est datũ tẽpus triũ annorũ monacho ad studendũ, qa hæc tẽpora possũt cõiungi. Et in hoc dubio an tẽpus sit cõtinuũ, vel vtile, vide Io.Frãc.Balbũ in tract.suo de præscr. in vij.q. primæ partis quartæ partis principalis, vbi remittit & facit regulã. & Fel.in c.quærẽti.in prin.de offi.del. vbi ponit multa in materia. Et ideo cũ istud tẽpus sit cõtinuũ, faciliter deuenitur ad aliã quæstionẽ, quæ est ꝙ nõ currit ignorãti, vt idẽ dicit Bar.in d.l.genero.

24 Impedimentũ duplex est.

¶ Et ad istud an currat impedito, † dic ꝙ duplex est impedimẽtũ, quoddã est facti quoddã est iuris. Et ad

25 Iuris.

impedimentũ iuris dic, ¶ ꝙ impedito nõ currit, quia nõ valẽti agere nõ currit præscriptio l.fi.§.donec.C. de iur.delib.l.j.§.fi.C.de bo.mater.l.fi.ĩ fi.C.de anna. exce.l.ij.in fi.ff.de iud.c.ne ꝑ defect.de ele.c.qa diuersitatẽ.v bi nota.de præbẽ. Faciunt nota.in c.ex transmissa.de præscrip.& dicam plenè j. in tit. *des censes*, in §.ij.in gl.j.quasi in medio.vbi posui materiam de hac regula, ꝙ non valẽti agere.in casu multum not. Et intellige prædicta siue illud impedimentũ sit ab initio. d.l.j.in fi.C.de bonis mater.siue ex post facto.d.§.donec.Bar.in l.senatus.ff.de off.præsidis.

26 Facti.

SI verò † fuerit quis impeditus impedimẽto facti, tũc secus, quia tẽpus currit contra eum, sed tamẽ restituetur in integrum.l.& Attilicinus, quã Bar.cõmẽtatus est, cũ l.vnus.§.si fons.ff.de seruit.rusti.prędd. & ita tenet Bar.in l.j.§.si quis autem propter inundationem.ff.de iti.actúque priua.Fel.in c.ex transmissa. in j.col.de præscrip.& in c.j.in v.col. versi.dum dicit Abb.co.tit.de præscri.Do.meus Ias.in §.rursus. in ij. col.insti.de act.Roma.consi.ix. Et intellige prædicta secundum Ioan.Petrum de Ferra. in sua practica Papien.in forma respon.rei cõuenti.in gl.in verbo, prę scriptio.circa mediũ.versi.ego puto.Et vide do. meũ Ias.in §.fuerat.in ij. col.insti.de actio.Cæpol.in tract. de seruitu.vrb.prædio.in charta xij.ti.quomodo seruitus amitta.in iij.& dicit Fel.in c.vigilanti, de præscrip. ꝙ opinio Bart.communiter tenetur, sed eam limitat septẽ modis, vt ibi videre poteris. ¶ Adde ad dicta Fel. in hac materia Alex.in cõs.clxix.in iij.col.in ij.vol.& istud cons.alle.idẽ Fel.in d.c.vigilanti. qñ allegat cõs. cccix.Et de hac materia vide plenè per Ioã.Fran.Bal. in suo tract.prescriptionum.in vj.parte principali.in j.parte illius partis, ibi, vicesimusſecundus casus. per tres aut quatuor col.& per Fel.in c.cùm inter. in xiij. col.versi.generaliter.de excepti.

SEd quæ sint impedimẽta facti, & quæ iuris, facilis indagator poterit videre secundũ casus exigẽtes. de impedimentis facti, plenè in tit. ff. ex quibus caus. maio. ¶ De impedimentis iuris ponã aliqua tantum exempli causa.

Impedimẽta iuris.

ET primò videt esse impedimẽtũ iuris in minore habente bona materna, vbi est signum altę iustitiæ quorũ pater est administrator legitimus, qa tunc filius in potestate habet impedimentũ iuris.l.fi.C.de bo.mater.l.fi.in fi.C.de anna.exce.& licet de iure sẽper pater sit legitimus administrator taliũ bonorum, tamẽ de cõsuetudine nostra pater erit legitimus administrator vsq; ad pubertatẽ tm̃.vt habetur j̃.tit.*des enfans de plusieurs lictz.§.& aussi entre gẽs nobles.*& in §. *Et aussi le pere est legitime administrateur.* & ideo filius in potestate in hac patria habet impedimentũ iuris, vsq; ad pubertatẽ & nõ vltrà. vide ad prædicta Fel. in c.j.pe.col.de præscri.Bal.in l.j.in xxj.oppo.C.qui admitti.quod ampliat Bal. etiam si statutum diceret ꝙ curreret vniuersaliter contra omnes. Ita dicit Bal. in authen.nisi tricennalis.C.de bo.mater.Pet.de Anch. in repet.c.canonum statuta.in xij.q.versi. occurrunt aliæ quæstiones, de consti. Ita dicit & tenet Ioã.Fran. Bal.in suo tract.præscri.in vj. & vlt.parte principali. in j.parte illius partis.ibi, vicesimusprimus.vbi ponit casus in quibus præscriptio non currit.

SI ecclesia etiam fuerit vacãs, non currit istud tempus.c.j.& ibi gl.c.de quarta.& c.cũ nobis.de præscrip.Bar.in l.naturaliter.ff.de vsucapio. ¶ Non credo etiam ꝙ curreret istud tempus tempore hostilitatis, c.ex transmissa.de præscri.facit l.postliminium. ff.de cap.& postli.reuer.l.ab hostibus.C.de cap.Bar.in d.l. naturaliter.& ibi Pau.de Cast. qui colligit multos casus.ff.de vsuca.

NVnquid autem ista præscriptio, quæ est in odiũ negligentis signum altæ iustitiæ depressum erigere, currit cõtra minorẽ? videtur ꝙ non, per regulã l. fi.C.in quibus cau.in integ.resti-non est necessa.quæ est † quòd melius est intacta iura seruare, quàm post causam vulneratam remediũ quærere. † Per quã regulam determinatur ꝙ præscriptio non currat cõtra minorẽ. Bar.verò in d.l.fi.quęrit nunquid illa lex habeat locũ in præscriptione statutaria. Et etiam Pano. hãc quæstionem examinat in c.cõstitutus.de in inte. resti.& cõclusiuè dicunt ꝙ in lucro captãdo præscriptio currat, sed datur restitutio: vt est in casu.c. constitutus.de resti.in integ.de anno qui datur ꝑximis ad redimendum rem venditam per cõsanguineum, sed in amittendo ius iam quæsitum non currit: vt tenet Ludo.Roma.in l.naturaliter.ff.de vsucap.& Alex.in consil. suo xxxj. in v.volu. Quia nunc sumus in casu in quo minor amitteret ius iã quæsitum, scilicet, si-

27 28 *Præscriptio nõ currit contra minorem.*

BIU Cujas

gnum altæ iustitiæ, ergo videt ꝙ istud tẽpus non currat cõtra eũ. Dicã latiùs in §. pe. istarũ consuetudinũ. & quia multi sunt alij casus collecti in vnũ, per prædictum do. Io. Fran. Balbum, in dicto tract. in vlt. parte, quos videre poterit vnusquisq; secundũ casus exigentes, non aliter insisto, sed ad p eum dicta remitto. ¶ Sed iterũ quæro nũquid hæc cõsuetudo nostra habeat locũ in eo qui infra annũ & diẽ incipit signũ erigere, tñ se intantum arctauit, ꝙ infra tempus expediri non potuit, quin tẽpus laberetur? Et videtur ꝙ sic, qa nihil actum esse dr̃, qñ aliquid restat agendũ. l. pe. C. de his quib. vt indi. & facit text. in l. furiosum. C. q test. facere pos. vbi in his quæ sunt facti, nihil dicit esse actũ quando aliquid supereſt agendum: & hoc est verum, licet in contrarium possit argui per l. fi. §. etsi præfatam. & §. si verò. C. de iur. deliber. sed quicquid sit, aduerte ꝙ paria sunt non implere, vel non perfectè implerè: † imperfectum & nullum idem sunt. vt dicit do. meꝰ Ias. in l. si pro fundo. in iij. col. & in l. sub prætextu, ij. in ij. col. C. de transſ. De quo brocardo vide per Cy. Alber. & Sali. in d. l. pe. C. de his quibus vt indi. ¶ Aduerte, quòd nullum & inualidum æquiparantur. Bal. in l. si aut nullum. C. de legiti. hæredibus. Ias. in l. quoties. ff. qui satisdare cogãtur, & in l. si dari. ff. de verb. obl.

29 Imperfectum & nullum idem.

IN TEXTV IBI,

Passé.

ADuerte ꝙ per lapsum anni quis dicitur negligere possessionem: vt dicit amplè Raynaldus in c. olim causam. de restitutio. spoli. & licet in beneficialibus non sit tempus statutum ad adipiscendum possessionem, tamẽ si quis per annũ neglexerit adipisci possessionem beneficij, credo ꝙ succumbere debet in possessorio: & si per triennium, ꝙ cadit à iure. gloss. in titul. de pacificis possess. in Pragmatica sanctione, in verb. triennio. Et facit, quia, vt dicit glo. in c. ex tenore. de foro compet. propter negligẽtiam perditur iurisdictio.

Lapsus termini quid inducat.

ADDITIO. Aduerte ꝙ lapsus termini inducit exclusionem & tacitam repudiationem, vt pulchrè declarat Matthæus de afflict. in consti. regni Sici. quæ incipit, inquisitiõis generalis, in quarto notabili, vbi ponit de cõminatione, quæ fit, quòd transacto tempore vlteriùs non audiatur, an valeat, & quid importet. & ibi plura alle. & in v. nota. quomodo iusta causa excusat à cõminatione. Et an tale tẽpus currat de momẽto in momentũ, & qñ sit considerandum momentũ, vide eundem Matthæum in constit. quæ incipit, speciale, in ij. lib. in vj. not. & ibi ꝙ momentũ est xv. pars vnius horæ. Et aduerte quòd istud tempus tollit ius, vt videri potest in pluribꝰ aliis casibus, vbi per lapsũ temporis tollitur ius partis, de quibus per Matth. de Afflict. in cõsti. quæ incipit, dilationes. in j. not. Et an actus factus post terminum parte non opponente, etiã authoritate iudicis, sit validus, vide eundẽ Matth. in constit. quæ incipit, exceptiones. in j. not. in v. & vj. quæstione. & in ij. nota. in j. quæstione. †

Momẽtum quid.

IN TEXTV IBI,

Apres ce qu'il est cheut.

ECce ergo quomodo iste annꝰ & dies currit à tẽpore quo cecidit: nec expectatur tempus sciẽtiæ. quod an sit verum, non est dubium. ¶ Et primò videtur ꝙ etiã debeat intelligi à tẽpore quo cecidit, subaudi, scilicet & sciuit: quia aliàs sequeretur ꝙ ignorãs puniretur: quod esse non debet. not. in l. genero. ff. de his qui notãt infa. & in l. ij. C. de iuris & facti ignorã. & maximè facit; † quia ignorãtia nemini nocere debet. l. si is. §. si seruus. ff. de acquirend. rerũ domi. imò in multis excusat, vt dicit Feli. in c. ij. ex. de exceptio. etiã siue iusta siue iniusta sit. Aegidius bella mera in decis. ccccxlj. incip. ignorans. Et Bal. in consi. suo incip. ad euidentiam, in iij. vol. & ideo si hoc esset verũ, vt dictum est, quòd istud tempus curreret à tempore quo cecidit: sequi posset ꝙ dominus esset ignorãs, & sic in hoc, ignorãs puniretur: ex quo Bar. in simili, ad euitandũ ne ignorans puniatur, dicit in l. genero. suprà allega. † ꝙ tempus nõ debet currere nisi à tẽpore sciẽtiæ. & ideo dicit, ꝙ cõstitutio episcopi, de qua ibi, statuens tẽpus vnius anni executoribus ad exequendum vltimam defuncti volũtatem, currit à tempore scientiæ: licet sit dictum ꝙ currat immediatè. Alexã. in cons. xxxiiij. incip. viso themate. in fi. in j. vol. idem Alexand. in cons. xxxvj. incip. viso themate. in iij. col. in iiij. vol. Raphael Cuman. in cõs. xij. Pau. de Cast. in l. nulli. ad finem. C. de epis. & cler. Barba. in cons. viij. in iiij. col. & seq. in j. vol. limita tamen per Alexan. in l. si mihi & tibi. in §. j. in ij. col. ff. de legat. j. ad illã suã decisionẽ probat Bar. in d. l. genero. per multos text. & ista opinio esset satis æqua & rationabilis in ignorante factum, scilicet signum cecidisse: secùs si ignoraret ius, scilicet statutum esse quòd debet erigi infra annum & diem à tempore quo cecidit. non credo tamẽ ꝙ apud nos seruaretur: imò ꝙ etiam currat ignoranti, cùm sit tempus, vt suprà dixi, quod currat ignoranti. no. in d. l. genero. & l. j. ff. quis ordo in bonorũ possessione seruetur. facit quod not. glo. Ioan. monachi, & ibi docto. in c. quanquã. de electio. in vj. & Bar. in l. fi. C. de tempo. in integr. restitutio. petẽ. & hoc satis denotatur per statutũ, cũ non est facienda vis, nec in hoc est opus coniecturis, cùm expresè dicat tex. ꝙ currit tempus à die quo cecidit. arg. l. continuus. §. cũ ita. ff. de verb. oblig. & cùm sit stricti iuris. l. iij. §. hæc verba. ff. de nego. gestis. nõ est ab eius verbis recedẽdum. l. quicquid astringendæ. ff. de verbo. obli. Bald. tamen in cõsi. suo cliiij. in fi. in v. volu. videtur tenere ꝙ in iure quæsito tollendo ignorantia excusat: † imò etiam poterit talis ignorãtia probari per iuramentũ, vt ibi per eũ. ¶ Et quomodo ꝓbetur ignorãtia per iuramentum, ponit Ias. præceptor meus in §. sed istæ. in xx. col. instit. de actio. & in sua solenni repeti. l. admonendi. in cv. col. de iurei. ad de gl. in regula, præsumit. de regu. iur. in vj. & in c. ad audiẽtiam. in verbo, irritum. in fi. ext. de rescrip. Panor. in c. ij. in pe. col. & ibi Corsetus & Feli. de const. & Alex. in consi. suo lxxj. in j. vol. in ij. & vlt. col. vbi limitat vno singulari modo. ¶ Quomodo etiã aliis modis probetur, ponit Feli. in c. quosdam. in ij. col. ext. de testi. Barba. in cons. xlj. in j. col. & per totum in ij. volu.

1 Ignorantia nemini nocere debet.

2 Tempus non debet currere, nisi à tẽpore scientiæ.

3 Ignorantia quomodo probetur.

ATtamen Iacobinus de sancto Geor. in l. verius. in j. colum. & in l. cùm de indebito. in fine. ff. de ꝓbatio. limitat illam regulam, ꝙ ignorantia probetur per iuramentum, cùm dicat illud procedere quando ignorãtia est verisimilis: quia causatur ex probabilibus argumentis & coniecturis, alioquin nõ esset stãdum iuramento allegantis ignorantiam. Ita notãter dicunt do. de Rota sua decis. ccccxxxv. incip. item extra Rotam, in nouis decisionibus. Alexan. verò dicto consilio lxxj. hîc antè allegato, dicit etiam ignorantiam non probari per iuramentum quando est præsumptio, ꝙ quis scit. & crederem, istud magis esse verum quàm limitation. Iacobini, q vtitur aliis verbis: quoniã ignorantia prẽsumitur in dubio, vt tenet Iac. in d.

BIU Cujas

in d.l. verius. post glo. ibi, quod limitat sex modis ibidem post Bal. tamen in l. si tutor. C. de pericu. tutorũ. Et ideo cũ ignorantia præsumatur, nisi in illis casib⁹, standum iuramento allegantis ignorãtiam: nisi, vt dictũ est, esset præsumptio in contrarium ℘ quis sciuit, vt dicit Alex. quoniam hoc casu illa præsumptio in contrarium tollit aliam. do. meus Ias. in l. iã hoc iure. col. ij. ff. de vulg. & pupi. & Alex. consi. ciij. col. v. in j. volu. maximè præsumptio speciei tollit præsumptionẽ generis. Bar. in d.l. cùm de indebito. ff. de probatio. Alex. cõsi. lxxvij. col. ij. in j. vol. Ex quo ergo est præsumptio ℘ quis scit, tenetur probare per euidentissimas ꝓbationes. Quoniã ex quo qui habet præsumptionem ꝓ se, transfert onus probandi in aduersarium: ita ℘ tenetur probare per euidentissimas probationes. domi. meus Ias. in l. sciẽdum. col. iiij. ff. de verb. obl. ¶ Et de materia quãdo tempus currat ignorãti, vide do. meũ Ias. post alios in l. quãdiu. in pen. col. C. qui admitti. & Alex. in cõs. suo xiiij. in ij. vol. vbi vr̃ concludere ℘ vbi requiritur factum hominis, tempus non currit ignoranti: sed in hoc casu requiritur factum hominis. cogita. & do. meus Ias. in d. l. quandiu. quærit an valeat statutum seu consuetudo ℘ tempus generaliter currat cõtra ignorantem, & se remittit. vide eum & allega. per eum. ¶ Aduerte tamen † ℘ ignorantia in facto proprio non est excusabilis. l. fi. ff. pro suo. quod intelligẽ & limita vt per do. meum Ias. in l. error. in vj. col. C. de iur. & fac. ignorãtia. & vide Alex. in cõs. cxxxiiij. in ij. col. in j. vol. & Alberi. in l. quisquis. C. de rescin. ven. vbi facit differentiam in mobilibus & immobilibus, & an sit factum de longinquo. & idem do. meus Ias. in §. si quis agens. in iij. col. institu. de actionibus. & an sit tolerabilis in facto alieno, vide eundem Ias. in d.l. error. vbi dicit, ℘ quando per inuestigationem faciliter cognosci potest, non est tolerabilis. quod an sit verum, cogita ex his quæ dicit Ias. in l. si per errorem. ponderando illum tex. in iij. col. in ij. nota. ff. de iurisdi. om. iud. Secundò quando dicit idẽ do. meus Ias. in d. l. error. ℘ quis non excusatur ignorare id quod publicè factum est. cogita an sit verum ex his quæ dicit idem do. meus Ias. in d.l. si quis per errorẽ. in sexta fallentia, ibi, an autem &c. ¶ Imò casu videtur, quòd cùm istud tempus sit statutum & ordinatum ad commodum habentis altam iustitiam, imputãdum est illi, si ignoret id quod per se vel per alium, puta per eius officiales scire potuit, vt facit tex. in cle. vnica, in fine, de concessio. præben. & negligenti non subuenitur. l. non enim. ff. ex quibus cau. maio. l. pupillus. ff. quæ in fraudem creditorum.

Ignorantia in facto proprio nõ excusat.

Ignorãtia. Negligentia.

ADDITIO. Et de casibus in quibus non succurritur ignoranti, vide Matth. de afflict. in constit. lite legitimè. in xiiij. & xv. no.

IN TEXTV IBI,

Il ne le peut faire.

EX hoc constat ℘ audientia sibi deneganda est, ex quo tollitur sibi potẽtia istud faciendi, vt in simili dicitur in multis casib⁹, de quibus per gl. in verbo, audientia. in c. In nomine Domini. xxiij. dis. & Spec. in tit. de petitorio & possessorio. §. ij. versi. sed quæritur. Ias. in l. de pupillo. §. si is cui. ff. de noui ope. nunt.

ADDITIO. Vide Matth. de afflict. in constit. regni Siciliæ, quæ incipit, pœnam eorum, in vij. notabili.

IN TEXTV IBI,

Sans congé & licence.

ISta duo † vocabula idem sunt, & tãtum est dicere, *congé*, in vulgari nostro, quantũ, *licence*, sed non credo ℘ istud verbũ, congerium, reperiatur in iure scriptum, sed bene in multis locis reperit licentia, & credo ℘ plus importet cõgerium quàm licẽtia simpliciter, † & dr̃ licentia à licet, quod etiã aliquando in malam partem accipitur. dicit Calepi. in suo dictionario, in litera, L, ante I, in verb. licẽtia. & dicit Bar. in l. alio. in iij. col. ibi, procedo vlteriùs. de ali. & cibariis legatis. quòd verbum, licentia, descẽdit à verb. licet, quod tantum est dicere quantum licitum sit. & dicit Inno. in c. cum ad monasterium. in fi. de statu mona. † ℘ licentia dicitur voluntas sine causa. dicit tamen idem Bar. in d.l. alio, † ℘ licentia importat arbitriũ boni viri. quod etiam tenet Panor. in d.c. cùm ad monasteriũ. in fi. de statu mona. vide no. per Alberi. in auth. licentiam. C. de episc. & cle. qui remittit de hac dictione. ¶ Vide Zabarel. in clem. concessa. de elec. iij. col.

1 Cõgé & licence idẽ.

2 Licentia vnde dicta

3 Licentia, voluntas sine causa.

4

SEd quæro de quæstione multum notabili, an hoc casu sufficiat petere licentiã, etiam si non obtineatur, & an princeps possit illã refutare: & an si refutet, aut recusẽt eam dare, quid fiendũ? & primò videtur ℘ sufficiet petere, per tex. & gl. in c. quam sit eccle. his, de elect. in vj. facit in contrarium tex. in c. si religiosus, de elect. in vj. vbi etiam non sufficit petere, sed opus est impetrare & obtinere. & facit text. in l. ij. C. de in ius vocan. † vbi paria sunt non petere, vel petere & non impetrare. & facit text. in cle. vnica. de testa. vbi etiam non sufficit petere licentiam nisi obtineatur. & facit tex. noster vtendo verbis geminatis, *congé & licence*, ex quibus videtur ℘ debeat esse expressus consẽsus principis, & credo ℘ hoc sit verũ. Dicere possent quidam ℘ in casibus prædictis, quibus dicitur, ℘ nõ sufficit petere licentiam, sed ℘ debet obtineri, illud ideo est; quia ita disponitur & ordinatũ est in illis casibus per summum pontificem, sed si simpliciter diceretur, quòd debeat peti licentia, tunc credere dicendum, ℘ sufficere debet, quòd petatur, etiã si non obtineatur: & ideo cùm hîc non dicatur, quòd obtineri debeat, vr̃ ℘ sufficere debet quòd petatur. & quicquid sit, credo ℘ non sufficit petere, sed quod debeat obtineri, cùm sit hæc dictio, sine, quæ denotat ℘ actu aliter gesto illa licentia non valeat, cùm importet argumentum à contrario sensu. c. cum apostolica. §. fi. versi. in Laterã. de his quæ fiunt à prælat. sine consensu capituli. & de eius natura ponit Alberi. in authẽ. hoc ius. C. de procurat. & hoc etiam credo verum, quia regulariter qd̃ petitur aut peti debet, obtineri debet, nisi aliud expresse caueatur: ex quo credo, concludendum, quòd hæc licentia non solùm debet peti, sed etiam obtineri debet. vide Gemi. in d.c. si religiosus.

Quæstio notabilis.

5 Non petere & non impetrare idem.

SEd iuxta prædicta quęritur, fuit petita & instanter requisita hæc licentia à principe, qui noluit illam cõcedere, nihilominus dominus licẽtia petita, & non obtenta erexit signũ altæ iustitiæ, an debuerit & poterit facere, & quomodo ei prouideri debeat principe recusante prædictã licentiã dare. Gemi. in d.c. si religiosus, post gl. ibi, examinat istã quęstionẽ, an videlicet si pręlat⁹ deneget suo religioso licentiã acceptãdi, an debeat ad superiorẽ recurrere, & an superior possit cogere inferiorẽ vt det ei licentiã: sed ꝙa hæc quæstio in illo casu nõ est in ꝓposito nostro, cùm hodie christianissimus Rex noster nõ cognoscat superiorẽ. c. per venerabilẽ, qui filij sint legitimi. quid fiendũ si ab eo petatur talis licẽtia cùm sit dux Burgũdiæ, & eã recusẽt dare, quid fiendũ? nã ad superiorẽ nõ est recurrendum, cùm superiorẽ nõ habeat, vt dictũ est, igitur &c.

Quæstio.

BIU Cujas

¶Videretur dicendum ꝙ esset melius & tutius ꝙ porrigatur supplicatio expositiua facti, & quòd petatur ꝙ iustitiam de seipso faciat, aut delegatos cõmittat q̃ de causa debebunt cognoscere, an videlicet princeps habeat iustã causam recusandi, necnõ: qui si recusauerit hoc facere, habeat recursus ad supremã eius curiam p̃ modum supplicationis & requestæ, vt saltẽ habeatur ratio quare princeps vult talẽ dñm priuare re sua. & si hoc possit facere curia, necnon, nunc nõ disputo, licet sit magnum & singulare dubiũ, † an suprema curia parlameti Parisiẽ. sit in his quæ tangunt vtilitatẽ publicã totius regni, & maximè in his quæ tangũt administrationẽ iustitiæ æqualis regi, & habeat eandẽ potestatẽ quam rex. hanc quæstionẽ determinauit dom. meus Ias. in quodã suo cõs. in casu aliàs emergenti, qđ me existẽte Papiæ vidi, vbi amplissimè ponit de potestate supremæ curiæ parlameti Parisiẽ. sed in hoc casu credo ꝙ si obtineri non possit à principe, ꝙ princeps, etiã si superiorẽ haberet, non posset cogi ad dandũ & cõcedendũ hãc licentiã. nã vt vidimus, habemus statutum nostrũ, seu cõsuetudinẽ nostram, quæ pro lege seruat, & vim legis habet de cõsensu & volũtate trium statuũ patrię, cuius cõsuetudinis & statuti effectus est clarus, ꝙ dñs dimittens signũ ꝓstratũ p̃ annũ & diẽ, non potest illud erigere sine licentia principis, ergo p̃ hoc est priuatus signo altæ iustitiæ. imò etiam posset dici, ꝙ sit priuatus exercitio altæ iustitiæ, maximè in eo qđ fieri debet in dicto signo. arg. eorum quæ dicit Bal. in c. vt nostrum. & ibi Phil. Decius extrà, de appel. vbi dicũt, † ꝙ cui aufertur signũ, aufert signatũ. hinc p̃ hoc dicũt, ꝙ si auferatur cãcellario sigillum, aufertur eidem officiũ cancellariatus: & notario sigillũ quo vtitur in chartis, nõ põt deinceps vti officio tabellionatus. & si militi signũ militię, aufertur eidem militia. cùm ergo dñs sit hoc casu priuatus, sicut à principio princeps non potuisset cogi ad dandũ signũ altę iustitiæ, sic nec nunc potest cogi qñ iterũ rediit ad suã primæuã naturã lege permittente & dictante, vt hîc antè dictum est, † princeps tamẽ licet sit superior, & nullũ recognoscat in superiorem, ita ꝙ cogi nõ possit, & sit solutus legibus, tamẽ vti dictamine rationis debet, & non est solutus à tali dictamine, vt dicit Bal. in l. aquã. C. de ser. & aqua. Et Barb. plura ad hoc allegans in cõsil. suo xlvj. in xiij. col. in ij. vol. vbi multa dicit, ad quę debent multum aduertere principes.

6 An parlamentum Parisiense sit æquale regi.

7 Cui aufertur signum, aufertur & signatum.

8

ADDITIO. Posset dici ꝙ cùm huiusmodi licentia sit de gratia, ad quam faciendam nemo cogi potest. no. in c. gratia, de rescriptis, in vj. & in cle. gratia, eodẽ tit. & per Matth. de affli. in simili casu, in constit. regni Siciliæ quæ incipit, si quis post litem. in vj. not. versi. rursus quærit hîc And. in j. lib. †

SEd quia hîc dr̃, ꝙ per priuationẽ, & remotionẽ, seu reuocationẽ signi reuocatũ est signatũ: & suprà dixi ꝙ signũ de quo hîc, signat & designat administrationẽ iurisdictionis: † an p̃ hoc dñs sit priuatus in totũ alta iurisdictione & mero imperio, an sit tm̃ priuatus exercitio iurisdictionis altæ, quo ad animaduersionẽ in corpus quo ad mortẽ, quę infligitur in illo signo: an verò possit in aliis casib⁹ administrare iustitiã in alia iurisdictione, vel etiã animaduertere in corpus in alio signo, vel in alio genere mortis, puta faciendo amputare caput, vel igne cõburere, vel proiicere in aquã, & alia huiusmodi. hæc quęstio hoc anno fuit mihi ꝓposita per quẽdã nobilẽ hui⁹ balliuatus, q̃ habebat in sua iurisdictione, & in manib⁹ suorũ officiariorũ quandã iuuenculã quæ necauerat partũ suũ, & qa signũ altæ suæ iustitiæ erat depressum à decem aut xx. annis, dubitabat, qũo deberet facere executionẽ. Credo primò ꝙ dñs in hoc non est in totum priuatus administratione iurisdictionis altę, imò, vt videmus cõiter, tales vtunt alta iurisdictiõe in omnib⁹, ꝓut faciebãt ante depressionẽ prætereq̃ in exercitio actus ad illud signũ: & hoc qa multę sunt species meri imperij & altæ iurisdictionis, de quib. in l. imperiũ, per Bar. Bal. Alex. & do. meũ Ias. ff. de iurisd. om. iu. & dixi s̃. in j. rub. in gl. ij. imò etiã videmus multos q̃ nunquã habuerũt signũ altæ iustitiæ, qui exercẽt tñ altã iustitiã & merũ imperiũ in omnib⁹ actibus, q̃ possunt exerceri sine illo: sed in actu in quo requirit executio ĩ illo signo depresso non põt exerceri alta iustitia, & hoc credo ꝙ cũ sit priuatus illo signo ꝙ redit ad primæuã naturã, & sic ad principem, vt s̃. dixi, ex quo hęc executio debet fieri p̃ officiarios principis in illo loco & in signo altæ iustitię balliuatus, & sic principis, p̃ rõnes supradictas in prin. huius §. in glo. *le signe*. qa cui cõpetit signũ cõpetit & signatũ. nunc verò p̃ prædictã negligentiã cõpetit signum principi, quo priuatus est dictus dñs, ergo eidem cõpetit signatum, & ita dixi prædicto dño: qui tamen volebat prædictam iuuenculã trãsportare in alium locũ, in quo habebat signũ altæ iustitiæ, sed erat alia iustitia & iurisdictio separata, & in illa nõ deliquerat, sed in illa in qua signum erat depressum: ex quo dixi ꝙ fieri nõ debebat: sed quia dubitabat ne in posterũ executio facta per principẽ sibi præiudicaret circa iurisdictionẽ & cognitionem, poterit protestari secundũ doctrinã Bar. in l. iij. §. vlt. ff. ad exhi. p̃ gl. ibi, dum deponit apud quem. s. ꝙ non intendit ꝙ non sit nisi causa depositi, & p̃ hoc non intendit suo iuri præiudicare. ille etiã dominus dicebat ꝙ habebat iuxta se quoddã signum, qđ erat cuiusdã vicini sui, an possit de volũtate illius dñi precariò siue commodatò illã sententiam in illo signo exequi facere. quidam dicebant ꝙ sic, quia, vt dicebãt, is dñs vsus est alta iurisdictione in faciendo processum, & ferẽdo sentẽtiam diffinitiuam, quę infert vltimũ suppliciũ mortis, & sic retinet iurisdictionem altã, ergo & eius executionẽ, vt. s. ci sit concessum cõsequens. cui est cõcessum antecedens. l. ij. ff. de iurisd. om. iu. dicebã ad hoc ꝙ etiã videbat, ꝙ nõ retinebat antecedẽs. s. cognitionẽ causæ criminalis & sententiæ, cùm cui ꝓhibeat cõsequens, ꝓhibet & antecedens. & etiã, vt dicit Sali. in l. iij. C. vbi causæ fiscales. † ꝙ cui denegat executio, etiã illi denegat cognitio. sed ad hoc respõderi põt, ꝙ hîc nõ ꝓhibetur consequens perpetuò, sed donec licentia principis fuerit obtẽta, & sic per hoc nõ ꝓhibetur antecedẽs, vt dicit Albe. de rosa. in d. l. ij. de iurisd. & in l. non dubiũ. C. de leg. & ideo erat tm̃ necesse respõdere ad cõsuetudinẽ nostrã, an p̃ hoc violaret nostra cõsuetudo. & videbatur ꝙ nõ, si bene verba illi⁹ inspicerent: qm̃ de hoc nihil disponit, ꝙ nõ erigat signum sine licẽtia principis, nec sonãt verba cõsuetudinis, ꝙ nõ possit executionẽ facere in territorio alterius de cõsensu illius dñi cuius est territoriũ: imò executionẽ mortis posset alio modo facere q̃ in signo furcarũ, puta in amputatiõe capitis, submersiõe, crematione, aut alio mõ. & ꝓ hoc facit, qa cõsuetudo nostra nõ debet extẽdi extra casum suũ, & verba sua, l. iij. §. hæc verba. ff. de ne. gest. qđ esset, si ita intelligeret. & ideo vt odiosũ tãq̃ iuris alieni priuatiuũ potiꝰ debet restringi, & iõ hoc casu recurremus ad simile de iure cõi. † & ideo cũ de iure cõmuni qs possit vti alieno signo seu sigillo, si nõ habeat proprium, vt notant docto. in c. ij. de fide instru. Bart. l. ad testium. §. si ab ipso. ff. de testa. vt dicit ibi, faciendo de hoc expressam mentionem. & Ioan. Fab. in §. possunt. insti. de

9 An vno signo iurisdictionis amisso, animaduerti possit in alio.

10 Denegata executione, denegata intelligitur & cognitio.

11 Signo alieno vti potest proprio carẽte.

BIU Cujas

insti.de testa.& Alex.in l.si vn°.C.de test.in rub.ff.sol. matr.ideo dicendū videbatur ꝙ pōt vti alieno signo de cōsensu & volūtate domini illius, cuius est alienū signum.Inno.in c.cùm inter.de sen.& re iudi.Intelli ge tamen dummodo nō in fraudē aut damnum alterius,vt per plura ponit Guil. Benedicti in sua repet.c. Rayn.in verbo,Raynu.de Clera.nu.59.de testamētis.

11. An qui signū furo carū amisit posſit ex equi in arbore.

NVnquid † autē posset hoc facere in quadā arbore,vt faciunt sæpe præpositi marescallorū Franciæ?dico ꝙ nō: quia adhuc hoc casu plus delinqueret sua propria authoritate faciēdo id qđ nō est signum, patibulare signū.& dicim° nos,ꝙ ista facultas seu potestas faciēdi suspendi aliquē in arbore spectat ad officiarios regios,& præpositos marescallorum, & hoc modo semper vsque nūc vidi vti & ita obseruari,& si dñs aliquis hoc faceret,credo ꝙ ita puniri deberet ac si signum depressum sua ꝓpria authoritate sine licētia principis erigeret. ¶Et licet p̄dicta opinio sit quodammodo sustētabilis de iure, & illam etiam in prædicto casu emergenti tenuerunt quidā aduocati Heduen.mouentes se prædicta ratione de alieno sigillo, & inducētes ꝓ corroboratione & confirmatione, ꝙ in hoc nullum versabatur damnum aut lucrū quo ad principem & dominum respectiuè pecuniarium:ego tamē semper fui in opinione, ꝙ executio debeat fieri in signo principis,eo ꝙ cui cōpetit signum cōpetit & signatū,& priuat° est dominus signo altæ iustitiæ,ergo & signato,& sic executione quæ fit in signo:vt tot operet oppositū in opposito, quot propositū in proposito, vt dicit Philo.ij. Ethi. & Fran.de Aret.in rub. ff.de acquir.pos.in ij.col.& audiui ꝙ ita aliàs fuit iudicatū,& erit vtilitas prīcipis in authoritate & honore: vt s.honor illi territorio i quo eius & signo criminosi pœnas patiuntur,& stant ꝓ rostris conspectibus trāseuntiū & aspicientium.ar.l.capitaliū.§.famosos.ff.de pœnis.qui indicāt ibi esse maximū iustitiæ exercitiū, & militare illud qđ habetur in l.j.ff.de iustit.& iure.s. ꝙ boni ibi ꝓuocantur & alliciuntur ad bene agendū, mali verò pœnis afficiuntur, & metu pœnarū à malè agēdo abstrahūtur.iuxta illud, Oderunt peccare boni virtutis amore, Oderunt peccare mali formidine

13 Crimina non debent manere impunita.

pœnæ.†& hoc est maximæ vtilitatis:cum reipublicæ interſit ne delicta maneāt impunita.l. ita vulneratus. ff.ad l.Aquil.ꝙ respublica sine administratione iustitiæ regi & gubernari non pōt, vt refert Aug. de ciui. Dei.li.vij.c.xix.dixi ṽ.in rub.hui° tit. ¶ Sed iuxta prędicta quæro,videmus ergo ꝙ executio hæc debet fieri in signo principis,& sic apud nos in ligno balliui,sed per quos officiarios debeat fieri executio prædicta,an per officiarios dñi qui iudicauerunt & condemnauerunt ad mortē,an ꝓ officiarios principis : & si fiat per officiarios principis, an debeāt iterū causam examinare?Luc.de Pen.in l.j.C.de priui.scho. li. xij. format

14 quæstionem,quæ est, † an si clericus cū causæ cognitione fuerit degradatus & iudici seculari traditus vt puniat, debeat iterū iudex secularis suā causam examinare.& vide Fel.in c.at si clerici.col.iiij.de iudiciis. & amplius dixi ṽ.v.in gl.*s'il n'a grace*,ver.octauò ergo fallit.& in additione ibi posita.& per tex.in §. si verò crimen.in auth.de sanctissimis episc.cum gl.videntur concludere quod in illo casu causa sit iterū examinā da.Ego tamen credo ꝙ hoc casu superior non debeat iterum causam examinare,cum si bene videantur tex. gl.& dicta Lucæ de Pen.in d.l.j.& aliorum doc. suprà alle.& ṽ.loquūtur,quādo iudex ecclesiasticus degradauit clericum, & remisit eum iudici seculari condēnandū, & non condemnatum. quo casu æquū est vt iudex secularis causam examinet.cùm nō solū habeat exequi, imò etiā habet cōdēnare, & ideo causam debet examinare.l.j.ff.de cust.reo. præsentib° iurisperitis.l.custodias.ff.de pub.iu.& aliis seruatis,de quibus per eundē Luc.in d.l.j.in iij.& iiij. col. hîc verò habet solū cōdemnatum exequi,in qua executione non requirit° causę cognitio. & ideo dicit Sali. † ꝙ cū hodie

15 Inquisitor hæreticæ prauitatis potestatem habet cōdemnādi hæreticum.

de iure canonico īquisitor hęreticæ prauitatis habeat potestatem cōdēnandi hæreticum, ꝙ si condemnatū remittat iudici seculari,ꝙ causa nō est amplius examinanda.ita dicit in l.ea quidem.in princ.versic.decimò quæro.C.de accu.Et ita etiā tenet Ang. Aret.in tract. maleficiorū.in gl.necnon ad denūtiā.in iij.& iiij. col. versi.quæro an denūtiatori credatur,qui ponit verbā Sali.de verbo ad verbū.& vide do.meum Ias.in l.magistratibus.in fi.ff.de iurisd.om.iud.Ex quibus videtur dicendū, ꝙ iudex superior qui habet exequi ex causis & rationibus suprādictis:cum iā causa sit examinata, & condemnatio cum causæ cognitione facta, & inde sequuta,non debet iterum causam examinare.

VLtimò † est videndum quæ pœna sit introducta

16 Furcas sine licētia principis erigens quo modo puniatur.

contra eos,qui contra huiusmodi cōsuetudinem seu legē municipalē signum altæ iustitiæ depressum per annū sine licentia principis erigunt,seu erexerūt. nam hic §.noster nullam pœnā imponit,ergo videtur ꝙ etiam nullā debemus imponere. dicam statim. sed primò vidēdum est, an in foro cōscientiæ peccare dicatur? & videtur ꝙ sic.c.translato.de const. ex quo lex nostra municipalis hoc ꝓhibet,† cū principi seculari

17 Principi obedien dū sub pœna peccati mortalis.

sit obediēdū sub pœna peccati mortalis.c.ij.de ma.& obe.& illud habet locū etiā in statuto municipali, vt dicit Dñicus de S.Gemi.in c.ij.in gl.de consti.in vj. & Phil.Decius in c.nam concupiscentiā.j.col. de consti. vbi de materia,qñ veniēs contra legem aut præceptū legis peccat mortaliter. & ibi ponit ꝙ magis est verū quando lex loquitur negatiuè,prohibēs ne fiat. ¶Sed quo ad forum iudiciale qūo puniatur qui cōtrauenit huic nostræ legi municipali, dico primò ꝙ nihil egit: quoniā quæ fiunt contra legem,pro infectis habētur, & carent effectu.l.non dubiū.C.de legi.cū vul.& dicā ṽ. in tit. *des droicts & appartenances à gens mariez. §. le mary & la femme peuuent.* in gl. *ne peuuent.* & vltrà erit sibi pœna,ꝙ amodo illud īpetrare nō poterit, ex quo spreuit legem prohibentē posse erigere,quia cū spreuit legē,quæ prohibet posse fieri sine licentia principis,in hoc puniri debet:quia nūquā hoc auxilio legis vti poterit,ꝙ possit erigere, etiā cū licentia principis, ar.l.auxiliū,in fi.ff.de mi.l.fi.§.si verò postquam.C.de iur.delib.c.bonæ.de ele.quæ regula potissimū intelligitur in eo facto i quo contēpsit. cùm ergo in hoc legem nostram municipalē contempserit, eius auxilio vti nō debebit.imò etiā faciūt iura,† quæ dicunt legē vnā contemnentē nūquā iuuari posse quacunque alia lege.ita vult gl.in l.viro atque vxore.ff.sol.matri.licet

18 Legem vnam con tenēs nulla alia iuuari debet.

gl.in c.quia frustrà,de vsur.dicat† ꝙ cōmittens in vnā legē,ampli° illa vti nō possit, aliis aūt sic.& dicit Inn. quē sequit° do.Anto.in c.intelleximus. de adul. † ꝙ si lex habeat diuersa capitula,cōmittēs in vnū non p̄dit beneficiū alterius capituli, imò si lex non habeat nisi vnū capitulū, cōmittens in vno facto cōtra illam legem, poterit vt illa lege in alio facto,vt puta priuatus potestate impetrandi signū propter spretū statutū in vna terra,licet sit contrauentū per eum legi, tamē ratione alterius terræ nō priuat° impetratione: tamen omnes in hoc resident,quòd in eodē facto & capitulo spernens legē priuatur eius auxilio in illo capitulo & facto;sic ergo dicēdum erit, ꝙ qui spreuerit legem

19 20

BIU Cujas

ſiue ſtatutum, priuetur in eo ꝙ priuatur quò ad illũ actũ, quia priuat̃ ſigni erectione impetrandi, imo etiã ꝙ erectum demoliri debebit vt cõtra legẽ factum, & iure illius habẽdi perpetuò priuatus remanebit. ¶ Videretur tñ contra hoc obſtare, ꝙ nunquã habet̃ locũ pœna priuationis, niſi lex expreſsè dicat. tex. eſt in §. cũ igit̃, in auth. de nõ eli. ſecũ. nu. per quẽ ita not. Bal. in auth. ex teſtamento. C. de ſecun. nup. Alex. in l. etiã. §. j. in iij. col. ff. ſol. matr. do. meꝰ Iaſ. ſolet allegare bonũ tex. in l. at ſi quis. §. diuus. ff. de reli. & ſump. funerum. vt dicit in l. diuortio. in §. ſi fundum. in iij. col. ff. ſol. mat. ſed ante eum allegaui Bal. & Alex. in locis hîc antè allegatis. de qua regula per eundem do. meũ Iaſ. in l. ſi quis maior, in ij. col. C. de tranſac. & in l. j. C. de tranſac. & in l. qd̃ in te. in xij. col. ff. ſi cert. pet. Alexã. in conſi. ſuo ciij. in pen. col. in j. vol. do. meus Iaſ. in auth. non licet. in ij. & iij. col. C. de liber. præte. Felin. in c. tranſlato. in pe. col. de cõſtitutionibus. & in c. ex. parte. in j. & ij. col. de reſcriptis: & ĩ c. at ſi clerici, in ij. col. de iudi. Corſe. in ſuis ſing. in verſic. arbiter. in quadã additione. cogita, quia eſſet quid extraneum, quod priuaretur poteſtate & facultate impetrandi.

SEd poſſet dici, ꝙ ex quo delinquit cõtra legem, ꝙ poſſet puniri arbitrio principis vel iudicis ꝓ delicto per eum cõmiſſo, quoniã contra legem fecit: nam clarum eſt ꝙ faciens contra legẽ, dicitur delinquere, ſecundum no. per Bart. in l. nõ dubium. C. de legi. ita ꝙ punitur arbitrariè quando pœna non eſt inſerta in iure, ꝓ regulã l. j. §. expilatores. ff. de effra. & expil. ſecundum Bal. in d. l. non dubium, & in l. nemo. C. de ſac. ſan. eccl. & ꝓ Io. An. in c. relatũ. ne cle. vel mona. & Arch. in c. denique. iiij. diſt. & in c. violatores. xxv. q. j. & per do. meum Iaſ. in d. l. non dubium. in ij. col. in ij. not. & faciũt quæ dicit Ang. in addi. ad Bar. addit. iij. C. de the. li. x. vbi ſingulariter ponit † qua pœna punietur contẽptor mandatorũ Regis aut principis, & tandem concludit ꝙ punietur arbitrariè: ſic ergo erit in hoc caſu. & hîc incidenter poſſet quæri, an nõ obedientes præcepto iudicis, & illud contemnentes, etiã ſi fiat ſine cauſæ cognitione, poſſint puniri: ſed vide Guid. papæ q. ſua ccclix. vbi dicit ꝙ ſic, dummodo inqueſtentur infra annum: quia poſt annum à tempore præcepti nõ poſſunt inqueſtari: ſed aduerte de eo qui non obediuit arreſto de eo facto, vt quotidie de criminalibus in Gallia, vt per Iaco. de bello viſu in practica iudic. in crimin. in tit. de capt. in fine.

21 Mãdata Regis contemnens quomodo puniatur,

ADDITIO. Aduerte tamen quod ſufficit habere iuſtam cauſam non implendi præceptum principis, vt dicit Matth. de afflict. in conſtit. regni Siciliæ, quæ incipit, officialibus, in fine. Et de contemnente mandatum principis, vide amplè per eundem Matth. in conſtit. regi Siciliæ, in præfatione, ſeu in proœmio, in gl. in verbo, mortalitate. & in conſtit. quæ incipit, caſtellanis, ponit quomodo aliquando licet ex iuſta cauſa excedere formam mandati apoſtolici. †

ET redeundo ad propoſitũ quæſtionis noſtræ, credo ꝙ adhuc alia pœna puniri poſsũt qui hoc modo erigunt furcas ſine licentia principis, quia poſſunt puniri pœna capitis, vt dicit Bal. in l. data opera. in iiij. & v. col. C. qui accu. non poſ. vbi dicit, ponendo caſus in quibus imponitur pœna mortis. ¶ Itẽ quoniã ſua authoritate erigit furcas, vel cùm ſit priuatus vtit̃ imperio, vel inſignia ſeu repræſentantia magiſtratũ gerit, quia iſtud eſt crimẽ læſæ maieſtatis. ff. ad l. Iul. ma. l. iij. §. fi. l. eos. §. qui ſe. ff. de fal. ¶ Sed ſuccedere poſſet alia quæſtio, videlicet de illo qui facit contra mẽtem legis, puta ſi habeat ſignũ depreſſum, fecit executionẽ in arbore ſeu pilari, aut in igne, aut ĩ alieno ſigno, & nõ in ſigno principis, quod fieri debet, vt ſuprà dixi. & hoc caſu credo ꝙ ſit fraus ſtatuto ſeu legi noſtræ municipali, cùm mens noſtræ legis municipalis ſeu ſtatuti ſit priuare dñm executione iuſtitiæ in ſuo territorio, vt dixi ſuprà. & ideo cùm veniat contra mentem legis, in illã incidit. l. non dubium. & ibi Bart. & Bal. C. de legi. & ꝓ Bart. Bal. & Sali. & Alb. de Roſa. in l. fraus. ff. de legi. licet enim hæc noſtra conſuetudo non dicat expreſsè, ꝙ hæc fieri non debent: tamen ex quo talis eſt mẽs noſtræ cõſuetudinis, quod fieri noluit, etiam ſi non velit, tamẽ dicitur fieri fraus noſtræ cõſuetudini, ſi fiat, d. l. fraus. vbi text. ad literam, quæ fraus non eſt impunibilis. d. l. fraus. & d. l. non dubiũ. etiã licet ſit tantùm contra mentem, ſecundum Bart. in l. cõtra legem. ff. de legi. & hoc caſu cùm eſſet facere fraudem de verbis ad ſententiã, non licet hoc impunè, vt dicit Bar. in dictis locis, cùm nedũ verba legis ſint inſpicienda, ſed etiam mens. facit l. ſcire leges. ff. de legi. quæ omnia etiam procedunt in ſtatuto, ſecundum Bar. in d. l. contra. quoniam, vt dicit ibi Bar. ratio & mens in ſtatuto & conſuetudine eſt ſeruãda, ſecundum etiam Dy. in reg. c. fi. de reg. iur. in vj.

Quæſtio.

Des confiſcations.

RVBRICA II.

Continuatio rubricæ

VIdimus ĩ titulo præcedẽti, de iuriſdictione, & eius effectibus ſeu iuribꝰ, maximè meri iperij, cuius effectus eſt vltimũ ſupplicium. Et quoniam vltimi ſupplicij cõfiſcatio eſt conſequẽs, & cõſecutiuũ in caſibus certis à iure, & in aliis dubitabilibꝰ: ideo ad tollẽdas dubietates & ambiguitates in hoc de iure exiſtẽtes, ſtatuẽtes noſtri voluerũt ſtatuere quid obſeruari debeat in confiſcationibus, hunc titulum poſt præcedentẽ annectendo, ſtatuendo quando ſit fienda cõfiſcatio, cui applicari debeat, de qbus bonis ſit fiẽda, vt in diſcurſu huius tituli videri poteſt. ¶ Iſte titulus ponitur in conſuet. comitatus Niuernen. dicam infrà in §. j.

Confiſcationis ſynonyma.

ET pro maiori notitia & declaratione eorum quæ infrà dicẽtur in hoc titulo præmitto, ꝙ habemus in iure confiſcationem, annotationem, deſcriptionem, publicationem, & tandem incorporationem. Quæ, licet videantur idem ſignificare, tamen aliqualiter differunt, & aliquando & ſæpe pro eodem accipiuntur, licet ſint diuerſa, vt infrà dicam: ſed ad vnũquodque illorum deueniens dico, † quod confiſcatio

1 Confiſcatio quid.

eſt vniuerſalis auctio omnium bonorum, vel alicuius quotæ, prout facit tex. in l. recuſare. §. ſi fiſco. ff. ad Trebel. & l. j. & ibi no. C. de fideiuſ. ita dicit Areti. in rubr. de iudic. in iij. col. & tantum eſt dicere confiſcatio, quantum ad fiſcum applicatio.

2 Fiſcus quid.

ET dicit̃ † fiſcus burſa publica, in qua publica pecunia reponit̃, quæ olim in marſupio reponi ſolebat, quòd cum nõ ſufficeret, poteſt reponi in ſacco, qui fiſcus dicitur. Ita exponit gloſſ. in l. in prouinciis. C. de nu. & actua. Et eſt quædam differentia inter fiſcum & ærarium: quoniam, vt videmus, etiam hodie apud nos ſunt duplices ꝓcuratores principis. † Vnus

3 Procurator fiſci quid.

eſt qui dicitur procurator fiſcalis, qui procurat vt fiant confiſcationes in caſibus, in quibus de iure debent fieri, de quibus dicam infrà. Et de iſto aliàs cum fuiſſem interrogatus à tribus procuratoribus regiis, vt vellem eis dicere quale eſſet eorum officium, & quomodo propriè diffiniri debet, dixi quòd ſi eiſdem

dem dicerem diffinitionem illorū secūdum q̄ ab exercitio ferè omnes ꝓcuratores assumpserūt. vnde eis ioco dixi† q̄ ꝓcurator regi⁹ seu fiscalis erat vir parū placidus, omnibus inuisus, Deo odiosus, parum, aut nihil æquitatis in se habens. q̄d an sit verū, Deus scit. ¶Sed huic videtur cōcordare Bal. in l. executorem. C. de exc. rei iu. vbi dicit, q̄ fiscus est durę ceruicis, rigorosus, nunquā vel rarò æquus, largum habēs stomachum, vt dicit Bal. in tit. de feudo marchiæ. §. j. vbi ēt dicit, q̄ fiscus est reipub. stomachus, saccus & firmitudo, qui licet sacratissimus diceretur. l. omnes. C. de quad. præscrip. hodie tamen sceleratissimum censemus. dicit Luc. de Pen. in rub. C. de iure fis. in fi.

4 Procuratoris fiscalis germana diffinitio.

ADDITIO. Et idem Luc. de Pē. in l. quicunq; in ij. col. C. de omni agro deser. li. xj. dicit q̄ fisc⁹ assimilatur stomacho, à quo mēbra singula recipiūt incrementū, sic fiscus debet expendi ad necessitates publicas, maximè in literatis qui coadiuuāt principē ad iustitiā administrandā, ad q̄ est prępositus tanquā marit⁹ reip. ac illius administrator, vt dicit & refert Matt. de affl. in præfat. cōst. regni Sicilię, in xv. q. vbi quęrit an leges habeāt fiscū. ¶Et vt dicit G. Benedicti in repet. c. Rayn. in verbo, mortuo itaq; testatore, primo. nu. 14. de testa. à suis manib⁹ liberet nos Domin⁹. De huiusmodi ꝓcuratoris officio aliquid suprà, tit. ꝓximo tactū est in §. v. in gl. *s'il n'a grace*, nu. 68. ¶ Et cum hæc dixissem, petierūt & interrogauerūt me, vt eis dicerē diffinitionem aduocati fiscalis, q̄d tunc feci, sed nunc nō recordor, cum sim aduocatus regius. †Et dr̄ cōfiscatio, quasi cū fisco associatio, eo scilicet quia fisco applicari debet q̄d fit variis modis, de q̄bus infrà dicetur. ¶†Alius autē est procurator, qui dicitur procurator Cæsaris, qui ꝓcurat vt ea quæ sunt de patrimonio principis, reponāt in ęrario principis, de quo alibi dicetur. ¶Ad vnum tn̄ est aduertendum anvnus possit exercere officiū alterius, & sic cū princeps habeat multa iura quę sibi cōpetūt iure fisci, & sic requritur q̄ bona fuerint cōfiscata, an ꝓcurator Cæsaris, †qui dicitur nūc ꝓcurator domanij principis, possit illa prosequi & petere vt illorū fiat cōfiscatio, vt sunt casus de quibus infrà dicetur. ¶Et in casibus qui quotidie possunt euenire in bonis condēnatorū ad mortē, in bonis aulbanorum & bastardorū morientiū ab intestato sine hęredib⁹, an hoc casu mortuo aulbano seu ambano, vel bastardo possit ꝓcurator domanij, hoc est Cęsaris ponere illa bona ad manū principis, an verò requiratur primò q̄ ad requestā ꝓcuratoris Regij seu fiscalis declarētur confiscata, seu cōpetere Regi? nolo aliud disputare, sed dic q̄ ad hoc vt procurator domanij possit se intromittere in talib⁹, in quibus requiritur cōfiscatio, q̄ procurator fiscalis debet procurare vt declarentur esse cōfiscata, & Regi competere, & post dictā declarationē procurator domanij, seu quęstor, qui dicitur receptor, illa authoritate, aut ad requestam ꝓcuratoris domanij, incorporabit quibus incorporatis, si post modū fiat querela super illis, ad ipsum spectat defensio, & nō antè, & antè in casibus infrà positis, debet eidem audiētia denegari: quod tantum est dicere, q̄ debet reiici, *par fin de non receuoir*. & hoc est satis clarū, †quoniā fiscus non habet ius nisi à die sententię, quæ cōfiscat ipsa bona, vt dicit Bar. in l. post contractū. ff. de dona. & dicam infrà latius ad oppositionem, vbi demōstrabo q̄ bona quæ debēt confiscari nō sunt de patrimonio principis, nisi post confiscationē, si nō sint de patrimonio, nō incorporata fisco, & nihil habet cognoscere procurator domanij, cū sint penit⁹ diuersæ eorū cognitiōes, & sint duo officia penit⁹ diuersa & separata, cū †ꝓcurator Cæsaris, qui hodie dicitur domanij, tantū habeat cognitionē eorum q̄ ad principē cōpetunt rōne successionis suorū parētū & sui patrimonij, q̄d ei cōpetit tanquā priuato, vel si instituat hęres tanq̄ priuat⁹, vel haberet bōa antequā esset imperator, vel rex in regno ratione sui regni, ꝓcurator verò fisci est ꝓcurator bonorū q̄ habet tāquam princeps, vt sunt in casib⁹ infrà dicēdis. vt dicit do. meus Ias. in l. ff. de offi. ꝓcu. Cæs. in prin. ¶Et aduerte q̄ si fiscus habeat aliqua bona p cōfiscationē, aut aliàs in eis succedat, vtiť tātū iure priuati. l. fiscus. ff. de iur. fisci. vide Guid. papę in q. ccvij. vbi alleg. Bar. in l. hi quos. C. de conue. fisci debi. lib. x. & ibi Barto. Et ideo receptores in castellaniis regiis, quas rex habet aut per cōfiscationem aut per successionem, non habēt priuilegia cōtra debitores emendarum, prout receptores regij in balliuatibus regiis. ita dicit Ioan. Sanxon in consuet. Turon. in tit. *Des droicts du peage*, art. iij. fol. 50.

5 Procuratoris domanij officiū.

Procu. fisc. officium.

ANnotatio verò † dicitur bonorum descriptio, & quoddam impedimentum alicui in bonis datū propter contumaciā, vt putaquādo aliquis de aliquo crimine in iudiciū euocatus se absentat, nolēs ad iudicium venire: nā eius bona ad manū iustitię ponūtur, & dicūtur annotari: vt si infra annū venerit, & se purgauerit, sua bona recipiet: si verò non venerit, publicabūtur: & sic annotatio erit quędā compulsio ad cōparendū: & casu adueniente verificationis delicti, quędā prępparatio ad confiscationē. debent tamē incorporari per officiales ante xx. annos. aliàs fisc⁹ illa perdit & repellit ab illorū incorporatione. tex. est in l. ij. & iij. ff. de requi. reis. & per Ang. in l. j. C. de requi. re. in vlti. verbis. ¶Et quāto tępore fiscus repellatur à petitione rerū vacantiū & confiscatarū, habetur in l. inter quatuor. & in l. in omnibus. ff. de diuer. & tęp. prescri. per Bar. in l. j. C. de bo. vac. li. x. per Ange. in l. j. C. de qua. prescrip. & in l. ij. C. cōmunia de vsuc. & dicit Ang. in d. l. j. C. de requi. re. q̄ annotatio tantū debet fieri in causis criminalibus, in quibus fit publicatio bonorū. In aliis autem causis criminalibus, vbi nō venit publicatio imponenda, bona nō sunt ad manum curię ponenda, quantūcunq; reus sit cōtumax. Iudices tamen nostri tęporis aliter faciunt, & ꝓ contumacia faciunt subhastari bona. secundū l. fin. C. de requi. re. de qua annotatione habetur in l. j. & per totum illum tit. ff. de req. re. per Bar. qui ibi declarat q̄n fieri debet annotatio. in l. inter. in fi. ff. de pub. iu. & quomodo fieri debeat habetur in l. j. ff. de requi. re. & in l. fi. eod. tit. dicitur q̄ bonorū annotatorum debet fieri descriptio & obsignatio. Et exponit ibi descriptio. i. sub sigillo poni, ne diminuantur. & istud est ponere sub manu Regis aut alterius iustitiæ, ne pereant. & facit etiam l. j. §. pen. ff. de ven. in pos. mitt.

10 Annotatio quid.

11 Annotatio quādo locum habeat.

ADDITIO. Dicit tn̄ Matt. de affl. in constit. regni Sicilię, quę incipit, grandis vtilitas, in ij. li. in iij. no. q̄ annotatio fieri nō pōt, nisi in causa criminali, in qua venit imponēda pœna capitis. Et aduerte q̄, vt dicit in vij. not. in fi. ista annotatio etiam potest fieri ante contractum contumaciam: ad effectū ne res fisco defraudētur & occultentur, vt sentit Bar. in l. post contractum. circa fi. ff. de dona. ¶ Et ideo secundū hîc antè dicta, descriptio est quędam pars annotātium necessaria, vt scilicet facta annotatione, fiat descriptio ad custodiam bonorum, ne pereant. & dicit Ang. in l. j. C. de requi. reis, q̄ annotatio fit per hæc verba, Pono bona talis in bāno, eo q̄ non comparauit ad suam defensionem fiēdam infra terminos sibi assignatos.

Annotatio ante contumaciam.

Alia

BIU Cujas

12 *Descriptio quid.* ALia† autē est descriptio, de qua habetur in l. facultas. C. de iur. fisci. lib. x. de qua etiam meminit Bar. in d. l. fi. ff. de requi. reis. quæ quidē descriptio est propriè publicatio seu incorporatio ī patrimonio fisci: vt depingere arma fiscalia in domib⁹ & possessionibus aliorū. & dicit Ang. in l. si quis. C. de bo. ꝓscri. & dān. ꝙ qñque fit descriptio p modū incorporationis: & ista nō pōt fieri nisi causa cognita, nec lite pēdēte, vt tenet Bar. & Ia. Rebuff. in d. l. facultas. Quandoq; verò fit vt habeat notitia rerū, & tūc ēt fieri pōt pēdēte lite, vt dicit Ang. in l. si quis. *la premiere*, C. de bo. ꝓscri. & dān. Si tñ interesset eius cōtra quē fieret talis descriptio, ne pōpa eius patrimonij pādereť, aut eius miseria, tūc nō debet fieri. l. j. C. quib⁹ & qñ quarta pars debeť. faciūt not. in l. ij. C. de seruis fugitiuis.

13 *Publicatio quid.* PVblicatio† verò vī in idem incidere qđ confiscatio, de qua suprà dictū est: & his duobus confusè vtunť legistę. tñ credo ꝙ sit aliqualis differētia, vt sci licet publicatio paulò fit pīguior, & plura cōplectať: nam etsi multis modis dicatur confiscari, tñ res confiscata egebit aliqua publicatione, vtputa quadā examinatione & declaratione per notariū, secūdum qđ videť notari in l. si quādo. C. de bo. vac. lib. x. vbi text. vtitur verbo, publicatio, & magis videtur illud verbum comprehendere ibi incorporationē, quàm cōfiscationem. de qua incorporatione videndum est.

14 *Incorporatio quid* INcorporatio† it aq; est, vt ex dictis per Bar. in l. j. §. eligitur. ff. de ven. in pos. mit. quædā facti executio: vt s. qñ res est declarata ad fiscum, & dř cōfiscata. i. ad fiscū ꝓtinere, & talis est declarata, & sic publicata & descripta, obseruatis de iure obseruādis, ad fiscū trāsfertur. ipse tñ Bar. in l. fi. C. de bo. vac. lib. x. dicit ꝙ dř fieri incorporatio qñ fit descriptio p habentē ad hoc potestatē in libro, in quo aliæ res fiscales sunt descriptæ: & facta illa descriptione in libro rerū fiscaliū. & dicit Ang. in d. l. si quis. C. de bo. proscri. seu damn. ꝙ prima īuestigatio bonorū publicati spectat ad iudicē publicantē: & illā īuestigationē in scriptis redactā cū singulari designatione bonorū, dict⁹ iudex debet tradere ꝓcuratori fiscali qui est in loco. apud nos verò fit per iudicē, aut eius greffarium vocato ꝓcuratore fiscali, & præsenti, qui illā postmodū tradit quęstori. i. receptori regio, & deinde p ipsum receptorē fit relatio dominis de cōputibus, qui illā describūt aut describere faciūt in registro rerū fiscalium. & cū ita sūt registrata, dicunť incorporata in fiscū. Ita est casus in d. l. si quis, *la premiere*, & ibi dicit, ꝙ etiā si nō fieret tale registrum, adhuc posset alio mō fieri īcorporatio: puta per affixionē armorū principis in parietib⁹, sed iste mod⁹ nō est in vsu apud nos, quò ad incorporationē, sed solùm fit in annotatione. Alium modū dat Bar. in l. fi. C. de bo. vac. s. qñ habens potestatē confiscādi, hoc expresse declarat: qa dicit, tales res habeo & teneo pro cōfiscatis & incorporatis. nō credo hoc esse verum, nisi fiat à iudice qui habet potestatē hoc faciendi cū causæ cognitione, vt dicitur in d. l. facultas. & ꝑ Ang. in d. l. si quis. & in d. l. fi. C. de bo. vac. & iste est propriè modus qui apud nos seruatur, cū semper dicatur per sententiā iudicis, ꝙ talia bona declarētur cōfiscata, ita ꝙ p receptorē regiū regent & gubernabunť à cætero. & hoc mō dicitur incorporatio illorū facta in patrimonio prīcipis, & ꝓpterea Imperator nō sine causa, in d. tit. C. de bo. vac. li. x. post duo mēbra, scilicet de bonis vac. q̄ confiscanť, & fisco applicātur: vt ibi, & in d. l. j. ff. de iu. fisci. & dicā infrà, adiecit & de incorporatiōe, vt denotaret incorporationem aliquid plus esse quàm cōfiscationem, imò esse quandam executionem facti ad ius confiscationis.

15 *Fisc. res modis* ITem† pro notitia huius materiæ, præmittendū est ꝙ res fiscales cōsiderātur multipliciter: vno modo, eo ꝙ sunt vacātes & cōfiscabiles, vno ex modis in iure expressis, de quibus in l. j. ff. de iure fis. quæ & si nō sint adhuc in fiscum delatæ, tamen dicuntur fiscales.

ALio modo considerantur fiscales quādo vno ex modis in iure expressis sunt in fiscum delatę. ꝙ si fit per denuntiationem officialibus fisci factā, de qua denuntiatione habetur amplè in d. l. j. de iur. fisc. & in tit. C. de dela. & de his qui se deferunt, lib. x.

ALio modo considerantur res fiscales etiam post denuntiationē, sed ante incorporationem in fiscum, & alio modo post incorporationē, quæ omnes considerationes multum operantur, secundū qđ infrà dicetur. ¶ Aduertendū est etiam, ꝙ rub. nostra est generalis, & tamen nigrū solùm cōprehendit vnum casum confiscationis, licet multiplices sint secūdum no. in d. l. j. ff. de iu. fis. & dicam infrà de pluribus.

§. PRIMO.

QVi confisque le corps, il cōfisque les biens : & appartient la confiscation au seigneur haut iusticier, soubz lequel sont les biens du criminel.

IDem in ducatu Borbonij. & consuetudo Niuerñ. vult ꝙ domin⁹ bassę iustitiæ habeat lx. solidos. idem in prępositura Parisieñ. vt hîc quo ad prin. ¶ Iste §. diuiditur in duas partes. in prima parte ponit vnam regulā generalem, q̄ dupliciter potest intelligi, secundū quòd duo intellectus dari possunt: secundum ꝙ verbū, *cōfisque*, sumi possit adiectiuè & passiuè, & relatiuū, *qui*, referat dominiū, vt sit sensus in primo: dominus qui confiscat per suam sententiam, scilicet corpus criminosi, cōfiscat etiam bona criminosi. secūdū quem intellectum de hac consuetudine est tex. in l. j. C. de his qui latro. occul. ita not. Barb. in cōs. xj. in viij. col. in j. vol. vbi dicit, ꝙ qui potest arbitrari pœnam mortis, pōt cōfiscare bona. † ꝙ in hoc articulo quis possit facere cōfiscationem bonorum, dic ꝙ tex. in l. vnica. C. ne sine iussu prin. dicit, ꝙ nemo potest facere cōfiscationem ex officio prętер legē, nisi is qui est in suprema potestate, vt est Imperator, Rex, vel Dux, vel nisi expresse habeat ab illis potestatē, ꝓut dicit Bal. in l. fi. ff. de offi. præsi. eo ꝙ talis publicatio est meri iperij & de magno iperio. aut verò publicatio bonorū seu confiscatio venit principaliter de p se ex legis dispositione, & talis potest fieri per quēlibet iudicē habētē merū imperium, ff. de offi. præsi. l. illicitas. §. qui vniuersas. & in auth. de ince. nu. in prin. C. de ince. nu. l. qui cōtra. aut verò confiscatio venit in cōsequentiā, puta per deportationē, prout dicit l. deportatorum. C. de pœnis. & tunc qui potest deportare, potest cōfiscare. d. §. ꝙ vniuersas. & ff. de leg. iij. l. j. §. à prefectis, qñque lex nō statuit de cōfiscatione bonorū, sed iudex habetur ex officio & libero arbitrio, quod habeť in extraordinariis criminib⁹: vt in l. j. §. effractores. ff. de effra. & expil. vel etiam in ordinariis per accidens. l. hodie. ff. de pœnis. aut verò oīa bona cōfiscare quasi habeat hoc ex arbitrio: vt l. etsi seuerior. C. ex quib. caus. irrog. infa. l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his qui notantur infa. & tunc hoc non potest, nisi sit de

summis

BIU Cujas

summis magistratibus, vel nisi cõsulto & permittẽte principe. ita dicit Azo, in sum. C. ne sine iussu prin. & idem Odoffre. Cy. & Bal. in d. l. j. C. ne sine iussu. & me assidente capitaneo iustitiæ Mediolani vidi ꝙ capitaneus habens liberũ arbitriũ in criminalibus facit indistinctè cõfiscationes omnium bonorũ in oĩbus delictis, tã ordinariis quàm extraordinariis, & etiã facit banna in *hauere*, & persona, hoc est ꝙ facit banna sub pœna cõfiscationis bonorũ, quia est maior magistratus in ducatu Mediolanensi, & ab eo non appellatur.

2 Banna à quibus fieri possint.

DIcunt tamen doctores, † ꝙ talia bãna nõ possunt fieri ab habẽtib⁹ liberũ arbitriũ, nisi hoc habeat ex amplitudine potestatis, secundũ gl. multũ singulariter in auth. de armis, vt dicũt Bal. & Ang. in d. l. j. C. ne sine iussu. ita etiã tenet Io. de Ana. in c. vergentis. in fi. de hære. Bal. in suis statutis in verbo, confiscare. Hæc pœna hodie apud nos p balliuos regios fit, & practicat, quia fiunt prẽcepta ad pœnã corporis & bonorũ, quod tantum est dicere quantum in *hauere*, & psona.

A peine de la hart.

SEd etiã, vt videmus, adhuc alia practicatur, scilicet, *à peine de la hart*, quod tantũ est dicere ac si commisisset crimẽ qđ tangeret principẽ aut rẽ publicam, & hac pœna seu hoc præcepto solũ vtũtur ex cõi obseruãtia principes, aut gubernatores patriarũ. seu Locũtenentes regij generales in patria eis cõmissa, & qñq; senatus, sed rarò, & sæpe fit, seu solet fieri in his quę cõcernũt principẽ aut statũ patriæ seu reipublicæ, ex quo etiã capitanei Frãciæ solẽt istud præceptũ facere, seu istã pœnã cõminari suis armigeris qñ sunt in exercitu. ¶ Itẽ quæro ꝓ maiori notitia huius primæ partis, an si Christianissimus Rex nr̃ Ludouicus xij. in ducatu Burgundiæ cõcesserit alicui cõmissario liberũ arbitriũ procedendi cõtra aliquẽ extraneum, qui non est de ducatu, reperitur tamen in dicto ducatu ꝓ delictis alibi cõmissis, si condẽnatur ad mortẽ, an possit eius bona cõfiscare, secundũ qđ dictat hæc nostra cõsuetudo, vt videmus nũc. quod fuit factũ in præposito marescallorũ, qui Diuione ex commissione Christianissimi regis fecit processum cõtra Ludouicũ preuost capitaneũ peditum, qui, vt dicit, multa delicta cõmisit extra ducatum, an ex quo eum ad mortẽ condẽnauit, possit bona eius cõfiscare. Bal. in l. j. C. ne sine ius. prin. & in c. j. de treu. & pa. videt tenere ꝙ nõ. de veritate cuius vide do. meum Ias. in l. ij. in vlt. col. C. qui te. fa. pos. ¶ Sed iterũ quæro, nunquid Balliui, aut eorũ Locumtenentes possint facere confiscationes in non dispositis à iure? videtur dicẽdũ ex prædictis, ꝙ in dispositis à iure principaliter, quod est in Burgundia, vbicunq; confiscatur corpus ꝓpter delictũ, confiscant & bona, & hoc casu possunt balliui facere cõfiscationem. Idem in aliis qui veniunt per cõsequentiã, vt dictum est. in aliis verò videretur ꝙ nõ possint facere ex prædictis. & idẽ põt dici in omnibus iudicibus habẽtibus merum imperium, hoc est qui habent iurisdictionẽ altã, mediã & bassam: cùm vt dicit Raph. Fulg.

3 in consi. suo j. inci. illustris dominus comes Papiæ. † ꝙ dñs habens merũ & mistum imperiũ, & omnimodã iurisdictionem in hominẽ suum, potest pro delicto ei imponere pœnã mortis, & confiscationẽ bonorũ. & istud refert & sequit̃ do. Iacob. de S. Georgio in tract. suo de Roydis. in iij. col. ibi, sed circa hoc dubitatur.

4 Secundus intellectus huius consuetudinis.

ALio & secũdo † modo potest intelligi nostra consuetudo, & datur alius intellectus secundum⁹ quẽ verbũ, cõfiscat, sumitur passiuè, & relatiuũ, qui, refertur ad criminosum, vt sit sensus, criminosus qui cõfiscat passiuè, scilicet corpus, etiã confiscat bona sua: & vterque sensus est bonus. ego tñ credo ꝙ mens statuẽtium fuerit verba illa sumi passiuè: & de hoc sensu est text. in l. eius. §. hi verò. ff. de testa. vbi dicit tex. hi verò qui ad ferrũ, dicit gl. vt decapitẽt, aut ad bestias, aut i metallũ dãnẽtur, libertatẽ perdãt, bonáq; eorũ publicent̃. & similẽ expositionem facit gl. q̃ notat Bart. in l. ij. ff. de duob⁹ reis. Idẽ Bart. in l. si ita sit scriptũ. §. stich⁹. ff. de manumissis testa. ¶ Videas hîc ꝙ hæc nr̃a cõsuetudo in suis verbis vr̃ cõtinere quasdã ambages ex suis verbis, & interpretationẽ, qđ minimè debet facere, vt dicit tex. in l. fi. C. de iterdic. † imò debet lex esse clara potius dubiorũ interpretatiua, q̃ diuinatrix. in auth. de testa. imperfectis, in prin. clarè enim & lucidè verba legis scribẽda sunt. Deut. xxvij. Certa & diluci-

5 Lex debet esse clara.

da. l. illud. C. de sac. san. eccl. Nec debet lex clarè scripta calumniari. l. pe. ff. ad exhibendũ. Nec per astutiã hominũ lacerari. l. ab Anastasio. C. mãdati. nec in captionẽ alterius interpretari. l. fi. in fi. C. de pac. cõuẽtis inter empto. & vend. & alia quàm plura in simili proposito ponit Lucas de Pẽna in l. eã legem. C. de excus. munerũ. lib. x. vbi ponit qđ sint ambages. Et qũo lex claritatẽ cõtinere debeat & non ãbages, id est captiosam & inutilẽ dubitationem, vt ibi amplè per eũdem.

ET prosequendo hanc materiam, quia hæc nostra consuetudo videtur esse contra textum in authẽ. bona damnatorum. C. de bonis proscriptorum. videbimus de duobus aut tribus.

PRimò, quot sunt iura, & qũo sint diuersa iura quæ disponunt circa publicationẽ bonorũ. ¶ Secundò, an ista nostra consuetudo debeat intelligi secundum iura antiqua, ita ꝙ nihil successoribus reseruetur, an verò secundũ d. auth. bona dãnatorũ. ¶ Tertiò, videbimus casus in quibus confiscatio bonorum in toto vel in parte venit principaliter ex dispositione iuris.

6 Iura diuersa in materiæ confiscationis.

AD primum † dico ꝙ iura sunt diuersa in materia confiscationis, quoniam de iure antiquo Digestorum procedebat illud quod dicitur in hac nostra consuetudine, vt s. damnato corpore ad mortẽ, publicentur bona. text. est in d. §. hi verò. text. est in l. j. in princ. ff. de bo. damn. quod tamen erat sanè intelligẽdũ, si liberos nõ habebat: & hoc etiam erat de iure C. vt in l. fi. C. de bonis proscriptor. si verò habebat liberos, fiebat distinctio an plures haberet, aut paucos, secundũ quod habetur per gl. j. & etiam magnam. in d. l. j. ff. de bonis damna. habetur plenè in l. fi. ff. eo. tit. & hoc erat ex quadam gratia: sed ex iustitia mera publicabuntur bona confiscato corpore. no. in prædictis locis. & per Ang. in l. fi. C. de bonis proscriptorum.

ALiud erat ius nouissimum, s. authenticorum, & istud fuit triplex. vnum erat de quo in §. j. in auth. de nup. colla. ij. secundum quod fiebat indistinctè publicatio bonorum. ¶ Aliud erat & secũdum ius auth. de quo in §. oportet. in auth. de mãda. princ. secũdum qđ nõ fiebat indistinctè publicatio bonorum. ¶ Aliud erat & nouissimum quod fuit vltimũ. de quo in §. fin. in auth. vt nulli iudi. colla. ix. de quo in d. authẽ. bona damna. C. de bonis proscript. secundum quod omnia iura prædicta corrigebãtur, vt ibi notatur. sed cũ esset talis discrepantia & altercatio in prædicta materia, de qua per doc. in dictis locis, statuẽtes nostri statuerunt indistinctè publicationem bonorum fieri qñ adimitur vita. quod fieri potest per statutũ. & tale statutum est seruandum: vt dicit Barto. in d. l. j. dũ dicit: hodie autem circa publicationẽ bonorũ sunt statuta per se, & illa sunt seruanda. ¶ Ad secundum veniens, an stante ista consuetudine, quæ est secundum legem antiquam, secundum quã ex gratia pars dimidia liberis relinquitur, si supersint: an verò simpliciter, ita ꝙ

filius

filius priuetur omnibus bonis, etiã quo ad legitimã. ¶Quantum ad legitimam videretur satis posse dici, ꝙ filius deberet habere legitimã. & hoc satis videtur tenere Io.Pe. de Ferra.in forma inquisitionis. in glo. in verbo,transeat.in j.col.quod dicit posse probari in l.j. & no.ibi,per gl.& in l.cum ratio.in prin.& in §. cum bonis.cũ seq. ff. de bo.dãnatorũ. & facit ratio, † quia ꝑ statutũ filius nõ potest priuari legitima. Bar. in l. fi. in prin.ff.de bonis dãna.& Dy.in regula, indultũ. de reg.iur.in vj.do.meus Ias.in l.extraneũ.in iij.col.C.de hæred.instit.& Socin.in consi.v.in j.col.videtur quodammodo dubitare.& vide eundẽ do.Ias.in l.si pater. in xiij.col.C.de instit.& substit. & satis opinio de qua Soci.in d.consi.vr facere dubiũ in hoc.dicã. j̃.§.sequi.

7 Filius nõ potest priuari legitima per statutum.

SEd etiã quo ad dimidiã partem, ꝙ debeat reseruari filiis stante hac consuetudine adhuc posset attẽtari,& hoc sic, nam vt videmus hîc antè plura sunt iura in materia confiscationis quæ sunt reducta ad ius primæuum,quo iure licet ex mera iustitia corpore damnato ad mortẽ bona deberent confiscari, tñ secũdum illud ex mera gratia dimidia pars debebat reseruari liberis,secundum d.l.j.ff.de bo.damna.& ideo cùm hæc consuetudo reduxerit hoc ius ad primæuã naturã,intelligit̃ reduxisse eo modo quo erat illa prima natura,cùm in ea nihil immutauerit,sed natura illius iuris erat vt ex gratia pars dimidia filiis reseruaretur.d. l. j. in fi.& l.fi.ff.de bo.dam. igitur quãuis statutũ seu cõsuetudo dicat ꝙ bona publicantur, quod est secundũ ius antiquũ, debet intelligi secũdũ dispositionẽ illius iuris antiqui,ad quod statutũ seu consuetudo reduxit ius nouũ.& facit qđ vult Bar.in l.de quibus.ff.de legi.

8 vbi dicit,† ꝙ quando consuetudo est secundum legẽ, dicitur potius confirmatio legis, quàm introductio consuetudinis.l.si de interpretatione.& l.minimè. ff. de legi. cùm ergo consuetudo seu statutum sit secundum legem antiquam,erit potius approbatio & confirmatio illius legis antiquæ,& abrogatio iuris noui, quàm simpliciter statutum aut consuetudo, ergo intelligi debet illa confirmatio secundum primæuam naturam, nihil addito aut diminuto. quoniam qui cõfirmat,nihil de nouo dat,nec aufert, sed in eo statu stare permittit.l.& quia.vbi Bar.ff.de iurisd.om. iudi.

ADDITIO. Vide Matt. de affl. in consti. regni Sici. quæ incipit,de quæstionibꝰ quas.in ij.not. & dixi alibi. ¶Facit etiã qđ voluit Io.An.in c.j.de constit.lib. vj.

9 Statutũ conforme iuri cõmuni non statutũ sed cõmune dici debet.

vbi dicit,† ꝙ statutũ conforme iuri cõi, nõ mereꝫ dici statutũ,sed iꝰ cõmune.facit l.ius autẽ.ff.de iusti.& iur. & quæ no.ibi ꝑ do.meũ Ias. de commissione facta per principẽ iudici ordinario,cum clausula,iustitiã facias. quia ꝑ hoc non datur alius iudex quã primò esset.Faciunt quæ no.in l.j.in prin.ff.ad leg.Fal.cùm ergo hęc cõsuetudo, seu hoc statutũ sit iuri cõi antiquo cõforme,sequit̃ ꝙ erit ius cõmune & illius reductiuum,ergo ipsum reduxit secundũ suam primæuã naturã,quæ erat, vt certa portio filiis reseruet̃. Ergo etiã ita debet ĩtelligi hęc cõsuetudo,vt licet dicat ꝙ bona publicari debeãt scđm ius antiquũ, qđ tamẽ secundũ illud portio filiis reseruari debeat.d.l.j.& l.fi.ff.de bo.dã. & §.j.

10 in auth.de ĩcest.nup. ¶Et facit etiã,† quia statuta recipiunt interpretationẽ extensiuã passiuè. id est ꝙ leges se extendũt ad statuta.l.j.§.j.ff.de mune.& hon.voluit Bar.in l.omnes populi.ibi,secundo casu.ff. de iusti. & iure.sed statutũ nostrũ seu cõsuetudo nostra, disponit secundum legẽ antiquã, ergo secundum dispositionẽ illius legis recipiet interpretationem extensiuam,vt s. secundum legẽ illam intelligatur hæc cõsuetudo. Facit gl.in c.statutum.in ver.numerãdum.de præben. in vj.Ant.de But.in c.olim tibi.de verb.sig. do. Alex. in l.si constante.in prin.in v.col.ff.sol.mat. do. meus Ias. in l.properandum.in princ.in pen.col.C.de iudi.& in auth.quas actiones.in viij.col.C.de sac.san. eccle.

COntrarium tamen vr posse dici & teneri.s.ꝙ consuetudo nostra est simpliciter intelligenda in vim statuti seu cõsuetudinis,nõ in vim legis antiquę, ita ꝙ per hanc nostrã cõsuetudinẽ, sunt sublatæ & abrogatæ omnes leges, & oĩa iura facientia mentionẽ de cõfiscatione in casu prædicto,& remanet istud statutũ in suo esse,vt est scriptũ,nihil aliud extẽdẽdo,& hoc pluribus rationibus põt probari.† Primò, qm̃ statutũ est

11 Statuta sunt stricti iuris.

stricti iuris.l.iij.§.hæc verba.ff.de neg.gest.l.constitutionibus.ff.ad munic.ideo est strictè intelligendum,& casus in eo nõ expressus debet haberi pro omisso.l.qcquid astringendæ.ff.de verb.obl.Si ergo istud statutũ, seu ista consuetudo omisit dispositionẽ de attinẽtibus aliquo gradu in linea directa aut transuersali,sequit̃ ꝙ non debebit ad hoc extendi,sed debebit statutum generaliter loquẽs,generaliter intelligi.l.de pretio. ff.de publi.Ista ratio non vr multum facere in hoc casu,† cũ

12 casus omissus per consuetudinẽ sit decidendus secundum dispositionem iuris cõmunis, & de illo est ad ius commune recurrendum, vt habetur in fine harũ consuetu.& conclusione illarum. Cum ergo tantũ hîc dictum sit ꝙ bona damnatorum ad mortem confiscantur,& publicantur per d.l.eius.§.hi verò qui.ff.de test. & non est vlteriùs dictum de portione reseruanda filiis: nihil de illo articulo est decidendũ per consuetudinem nostrã,cum nihil dicat, sed recurrendum est ad ius disponens quid fiendum de filiis,aut aliis parentibus,qñ bona cõdemnati ad mortẽ cõfiscantur,de quo fit mentio in d.l.j.ff.de bo.dam. ¶†Et ad id quod dici-

13 Statuta nõ recipere interpretationẽ quomodo intelligatur.

tur ꝙ statuta non recipiunt interpretationẽ, istud est verum de gl.hominis,& non gl.legis, vt dicit Bal.in l. omnes populi.in ix.col.ff.de iusti. & iure.imò vt videbitur in fi.harum cõsuetudinum,illa interpretatio nõ est sublata,prout etiam tolli non potuisset,cum sit necessaria,secundum Bal.in l.fin.ff.de ori.iur.& ita etiam dicit do.meus Ias.in l.quanuis.in ij.col.ff.de in ius vocã.& istud multũ facit pro sustinẽda prima opinione, qui potest responderi sustinendo secundam opinionẽ, ꝙ cum hoc statutum, seu hæc nostra consuetudo non possit adaptari ad aliquam legem de confiscatione, vt possit dici istud esse consonum illi legi.Primò, non legi digestorũ antiquæ,quæ habet ꝙ cõdemnatorum ad mortẽ bona publicãtur quorum pars liberis reseruatur ex gratia. de qua in d. l.j. ff. de bo.dã.quia hoc non dicit statutum seu nostra cõsuetudo.Secundò, nec legi nouæ,de qua in auth.de incestis nup.§.j.quę fit publicatio bonorũ, sed loquitur de relegato, & statutũ nostrum loquit̃ de eo qui perdit vitã,& tñ in d.§.reseruat liberis,si extent,qđ non facit statutũ nostrũ.Tertiò,nõ potest adaptari iuri nouissimo,de quo in §.oportet. in auth.de mãdatis prin.quia ibi est penitus contrarium. Quartò,nec nouissimo,de quo in d. auth. bona dãnatorũ. vt suprà dictum est, ergo sequitur ꝙ aliter & diuersè disponendo quã illis iuribus caueatur, videatur velle, imò vult abrogare dispositiones illorũ iurium, & suum robur obtinere,illa iura vincendo,secũdũ notata in l.omnes populi.ff.de iusti.& iur.in l.de quibus. ff.de legi.in l.ij. C.quæ sit lon.consue.†sed sic est ꝙ nõ

14 Leges abrogatas allegare non licet.

licet leges abrogatas allegare,secundum Bart. post gl. in l.j.ff. de coniun.cũ emanci.liberis.& in l.j.C.de lati. liber.tol.notatur instit.de testa.in prin.text.& doct.in l.j.ff.ad legem Aquil. gloss. in c.j.in verbo, statuta. de consti.in l.vnica. §.huic ergo.C.de no. codice compo.

Additio.

BIU Cujas

ADDITIO. Vide Matt. de affli. in præfat. constit. regni Sici. ĩ ij. q. † Ergo nec ad eas statuta reducere, & scdm illa interpretari. ¶ Posset adhuc instari & dici, ꝙ per hunc subauditũ itellectũ nõ debet induci correctio illarũ legum, secundum glo. in c. cupiẽtes. §. qđ si ꝙ viginti. in verbo, petere, de elect. in vj. quam alleg. do. meus Ias. in l. frater à fratre. in xij. col. in lectura. ff. de cõdi. indeb. & in auth. nouissima. in xj. col. C. de in offi. testa. & in l. emancipata. in pen. col. C. qui admit. Barb. in cons. xij. in x. col. in j. vol. & ꝙ hæc nostra cõsuetudo non adaptatur ad prędicta iura, sed ad dictã l. eius. §. hi verò qui. ff. de testa. & secundum illam intelligitur in dispositis ab ea, in non verò dispositis recurrendũ est ad ius cõmune. ¶ Et si dicat ꝙ in his quæ sunt dispositа à iure ciuili, possunt fieri statuta contraria dispositionẽ legum tollendo. l. de quibus. in fi. ff. de legibus. voluit Barto. in d. l. omnes populi. in ix. col. ibi, tertiò iuxta prædicta dici potest ad hoc quod est verum, qñ expresè statutũ seu consuetudo tollit, sed ꝙ per subauditiones in statutis fieri debeat correctio legum, iura possint & debeant ita generaliter corrigi, non est ita dicendum, vt dictum est hîc antè.

15 *Leges non extendendæ.* PRo hac † secunda parte facit etiam, qm̃ nõ est nostrũ leges extẽdere. l. si verò. §. de viro. ff. sol. matr. & ideo cũ hæ nostræ consuetudines habeant vim legis, vt dicetur in fine harũ consuetudinũ, in concluſ. non est nostrum illas extendere, sed intelligẽdæ sunt ꝓut iacẽt: & maximè cùm verba legis, seu nostræ cõsuetudinis sint clara, & ideo seruãda, nõ assumẽdo ĩterpretationẽ extensiuã, aut aliam: qm̃ non recurritur ad interpretationem qñ sensus est clarus. ar. l. cõtinuus. §. cũ ita. ff. de verb. obl. Faciunt no. per Bal. in l. omnes populi. in xviij. col. ibi, iij. quæro. ff. de iusti.

16 & iu. vbi dicit † ꝙ statuta nõ recipiũt interpretationẽ, nisi sint obscura: sed vbi verba sunt clara, nõ egẽt interpretatione, & sunt verba nostræ cõsuetudinis satis clara, cùm dicat pòst, *& appartient la confiscation*, nec aliquid dicit de liberis: ꝙ si intellexisset, expressisset, prout in sequenti art. & seq. expressit de dote, & aliis iuribus mulierũ. ¶ Posset adhuc dici ꝙ ille articulus nihil facit, & ꝙ solũ intelligi debet de bonis quæ cõfiscantur vt illa domino pertineãt, & ꝙ portio debita liberis non confiscatur: sed potest respondeti ꝙ imò totum confiscatur secundũ rigorẽ d. l. j. qui rigor ex mera iustitia procedẽs, ex principis gratia mitigatur, vt ſ. de bonis confiscatis portio liberis relinquatur: & sic innuit ꝙ totum cõfiscatur. Ergo etiã isto casu totum confiscatur, nec portio etiam confiscata reseruabitur liberis, quia esset contra mentẽ nostræ consuetudinis: & posset multũ sustineri opinio contraria in puncto iuris, quã libenter sustinerem, nisi esset, ꝙ hęc

17 *Nõ mutanda quæ certã sẽm. per habuerunt interpretationẽ.* opinio in practica seruat: † qm̃ minimè mutãda sunt quæ semper certam interpretationẽ habuerunt. l. minimè. ff. de legi. c. cũ dilectus. de consue. Do. meus Ias. in l. rem quæ nobis, in j. not. in sua lect. quam audiui, de acquir. posses. † nec facilè debet discedi ab eo quod

18 diu visum est æquum. argu. l. in rebus. ff. de constit. principum & quia aliàs sic practicatum extitit, vt no. Lapus in sua allegatione lij. à qua practica recedi non debet, cùm de interpretatione legis quæritur, l. cùm de interpretatione. ff. de legi. vt dicit Panorm. in c. cũ ad sedem. in ix. col. extrà, de restitu. spolia. & dicit Alexan. in cõsil. xxvij. incip. viso libello. in iiij. colum.

19 *A communi obseruantia nõ recedendũ.* in j. vol. † quòd non est recedendum à communi obseruantia. Ex quo huic vltimæ opinioni adhæreo, quòd omnia confiscantur, & domino altæ iustitiæ competunt, nulla portione filiis reseruata.

AD tertium † quæsitum quæro, qui sunt casus in quibus venit confiscatio bonorũ ex dispositione iuris principaliter, vel in totum, vel in parte. Et aduerte quòd sunt plures, & inueni circa lxxij. casus. 20 *Casus in quibus venit cõfiscatio bonorum.*

PRimꝰ est, qñ quis cõmittit crimẽ læsæ maiestatis, quoniã pœna mortis venit puniẽdus, & oĩa bona tã mobilia quàm immobilia veniũt cõfiscãda. ita tex. in l. quisquis. C. ad l. Iuliam maiesta. Bal. in c. j. de pace tenenda. & an hoc casu cõpetat domino altæ iustitiæ, an verò principi in quem fuit cõmissum tale delictũ, dicam infrà in gl. *Et appartient la confiscation.* *Crimen læsæ maiestatis commitens.*

SEcundus casus est, si quis nummos falsa effusione formauit, hoc est, falsam monetã fecerit. text. est in l. si quis nummos, quæ est pe. C. de falsa mon. Salic. ibi reddens rationẽ dicit, eo † ꝙ fabricans falsam monetam committere dicitur crimen læsæ maiestatis, imò etiã domus in qua falsa moneta fabricat, debet fisco confiscari. d. l. pe. C. de falsa mo. & aduerte ꝙ etiã hoc casu posset esse dubium, an debeat principi applicari, cùm committatur crimen læsæ maiestatis. 21 *Falsam monetam cudens.*

ADDITIO. De materia fabricãtis aut expẽdentis falsam monetam, vide amplè Mat. de afflict. in consti. regni Sici. quæ incip. adulterinã. in iij. lib. de materia tondentis monetã auream aut argenteam, quomodo sit puniendus: vide Hipp. in cõsi. lxxj. vbi dat intellectum ad l. quæcunque. ff. ad l. Corneliam de falsis. †

TErtius casus est, qm̃ alienant bona in fraudẽ fisci, ne cõmisso maleficio bona publicarent, tũc talia applicãtur fisco, prout tenuit Spec. in tit. de dona. §. fi. verſ. sed pone. sed quia posset esse dubiũ, vt dicã, ꝙ in aliis casibus quàm in casu cõsuetudinis nostræ, bona confiscata deberent cõpetere principi, & nõ domino altæ iustitiæ, posset esse dubiũ, an si quis cõmiserit delictũ ex quo ad mortẽ venit cõdemnãdus, & sic bona eius cõfiscari debeant, & hoc casu domino altæ iustitiæ applicari, an si alienauerit in fraudem, ita ꝙ applicari debeant fisco propter prædictam alienationem, debeant competere principi, an domino altæ iustitiæ. cogita ex infrà dicendis, si casus eueniat. *Bona alienata in fraudem fisci.*

QVartus casus est in committente crimen legis Corneliæ de sicariis, seu incidens in legem Corneliam de sicariis, & veneficis, quia tunc bona eius publicantur, & fisco applicantur. l. iij. §. legis Corneliæ. ff. ad legem Corneliam de sicariis. *Propter crimen legis Corn. de sicarnis.*

QVintus casus est in cõmittente falsum, quoniam omnia bona eius publicantur, & fisco applicantur. l. j. §. fi. de falsis. quod videtur hodie non esse verum, per auth. bona damnatorum. C. de bo. proscri. & in auth. vt nulli iudicũ. §. fi. dixi suprà. quomodò autem puniatur de iure canonico, vide in c. ad falsariorum. de crimine falsi. *Falsum cõmittens.*

ADDITIO. De materia committentis falsum in literis regiis, dixi suprà in rubr. *Des iuſtices*, vbi allegaui Matt. de afflict. in constit. regni Siciliæ, quæ incipit, qui literas. in iij. lib. †

SExtus casus est in committente stuprum, qui quãdoque punitur in cõfiscatione dimidiæ partis. institu. de publicis iudiciis. §. eadem. *Stuprum.*

SEptimus casus est in cõmittente crimen legis Iulię de vi publica, quia confiscatur tertia pars bonorũ suorũ. l. j. in princ. ff. ad l. Iul. de vi priuata. & l. ij. & l. si quis. & ibi per Bal. & Salic. C. ad l. Iul. de vi publica. *Crimen l. Iul. de vi publ.*

OCtauus casus est, quòd euellens terminos statutos vltra suum gradum fines mutãdo, punitur in quinquaginta aureis fisco applicandis, vt est text. & ibi Bart. in l. agraria. ff. de termi. mot. Angel. plenè in l. j. C. de accuſ. *Euellens terminos.*

Nonus

Crimen l. vl. repet. NOnus casus est in committente crimen legis Iulię repetundarum quia punitur in quadruplum, quę fisco applicantur, iuxta gl.in l.j.ff.ad l. Iul. repet. distinguit tamen gl.in l.j. C.ad legem Iul.repet.dicēdo sic: quia aut turpitudo versatur ex parte vtriusq;, scilicet dantis & recipientis, & tunc est verum quod dictum est, aut ex parte vnius tantùm, & tunc dimidietas tātùm fisco applicatur.l.iij. C.de assess. & illam glo.sequuntur ibi doc.maximè Bal.& Salic.

Hæreticus. DEcimus casus est cōtra hæreticū: quia eius bona debent confiscari, & applicari fisco, l. Manicheos. C. de hæret.imò etiam contra hæreticum defunctum potest procedi vt bona confiscentur, & applicentur fisco.c.accusatus.de hæreti.

Diuinatores. VNdecimus casus est in diuinatoribus, & eos inuocantibus, quia eorum bona confiscari, & fisco applicari debent. Text. est in l. nullus aruspex. & ibi doct.de malefi.& mathema. C.

Exactores publici. DVodecimus casus est contra exactores publicos qui pecuniā exigūt, & eā redigūt in florenos vel aureos vt lucrum faciant in pecunia: quia nō possunt facere sine licentia principis, & omne lucrum ꝙ percipitur, debet esse publicū, & fiscꝰ potest ab eis repetere. secundū Bar.in l.vnica. C.de auri publ. pscuto. lib.x.& dicit istud esse notandum. imò dic plus quod retinens tale lucrum, retinet contra conscientiam.

ADDITIO. Adde quod exigens pecuniam fiscalē sine licentia & mandato principis, punitur in quadruplum.l.j. C. de statutis & imagi. Matth. de affl. in consti.regni Siciliæ, quæ incipit, duram & diram.†

Omnia male quæsita. DEcimus tertius casus est, quod omnia sceleratè quæsita fisco applicantur.l.Lucius.ff.de iure fisc. de quo per glos. in verb. desideras. in l.cum te. C. de condit.ob turpem cau. dicit tamen Bal.in l. si possessor. ff. de pet. hær. quòd debent restitui. Non insisto nunc in hoc: dicam alibi.

ADDITIO. Vide Bertrādi in cōs.cij.in j.parte.nu. vj.& Philipp. Corneū ī l.hæreditas. C.de his ꝙbus vt indig.ī iij.& iiij.col.ponit quæstionē, an relicta illicitæ cōcubinę possint p fiscū auferri.& ibi videt cōcludere ꝙ sic.quod secus dicit esse in concubina licita.†

Bona super quibus signa principis posita sunt. DEcimus quartus casus est, nam si quis posuerit signa principis sup domo vel bonis alicuius, prę sumitur esse facta incorporatio in fiscum, secundum Bart.in l.facultas. C.de iure fisci, lib.x.& dicit Bart.in trac.suo de insigniis & armis.

Monopoliū committēs. DEcimus quintus casus est, vt committentes monopolium omnia bona confiscentur, & debent fisco applicari. Text. est in l.vnica. C.de mono.& sunt artifices qui faciūt monopolia, ne quis eorum ab eis taxata minori pretio vendat, vt dicitur in d.l.vnica.

Collegia il licita. DEcimus sextus casus est, in cōmittentibus collegia illicita: quia puniuntur pœna criminis læsæ maiestatis, & pœna legis Iul.de vi publ.l.ij.iūcta glo. ff. de colle. illicit. ergo bona eorum publicantur & confiscantur, per ea quæ dicuntur.

Collegium à principe destructū. DEcimus septimus casus est quādo collegium destruitur, & teprobatur à principe, bona eius tanquam vacantia pertinent ad fiscum: secus si omnes de collegio moriantur: quia debet reuocari collegiū, secundum Ang.in l.sicut.§. j. quod cuiusque vniuer. no.& Bar.in l.fi.ff.de colle.illici.

Annona militū non debito tempore recepta. DEcimus octauus casus est, quando milites nolunt accipere annonam certo tempore sibi debitam, fisco debet applicari l.fortissimi. & ibi Bar.C. de erogā.mili.anno.lib.xij. & tēpore lapso nō possunt eam petere. Ita tex.in l.nulli.C.eod.de erog.mili.anno.intellige dummodo offeratur tempore debito: quia per solam oblationem isto casu liberatur respublica. Ita per plura dicit do.meus Ias.in l.quod te.in vij. col. ff. si certum pet. & per eundem in l. prætor ait.§. si aliquando.ff.de noui ope.nuntia.

Interdicto bonis hæredē instituto. DEcimus nonus casus est, ꝙ quando est aliquis cui est bonis interdictū à lege ꝓpter delictū, seu crimē læsæ maiestatis, si sit hæres institutus, nō pōt adire hæreditatē, sed fiscus. gl.in l.vētre.§.j.ff.de acq.hę.

Nouum vectigal imponens. VIcesimus casus est, in imponente nouum vectigal, si accusetur criminaliter: quia punitur pœna dupli fisco applicanda, secundum Bal.in l.fi. C. noua vec.impo.non pos.

Hospitantes eos qui merces illicitas deferunt. VIcesimus primus casus est, vt trāsgredientes ciuitates inclytas, vel negotiationes ꝓhibitas deferē tes, & suscipientes, puniūt pœna exilii, & publicationis bonorū. tex.in l.fi. C.de cōmer. & mer. & facit illa l.pro inhibitionibus quæ fiunt hospitibus, vt velit denūtiare præsidi omnes hospitātes in suo hospitio.

VIcesimus secundus casus est, vt si comitatensis faciat emere rem pro eo à magnate, vel ciue priuilegiato, vt non subsit oneribus, talis res fisco applicatur.l.j.C.de nauibus non excusan.& ibi.Bar.lib.xj.

Defendere bona delinquentium. VIcesimus tertius casus est, in illis qui volunt defendere bona delinquentium tanquam alienata, vel cessione facta puniuntur in quadruplum, l.qui in contractibus. C.de iur.fis.lib.x.

Interficiēs eum cui succedere debebat. VIcesimus quartus casus est, in illo ꝙ interfecit illū cui succedere debebat, quia nō amplius ei succedit, sed fiscus, nisi sit alius nō interficiens in eodem gradu cum interfectore, l.ij.§.fratris. ff. si quis ali. test. ꝓhi. ita inquit Bar.ī l.cū rō.§.si plures. ff. de bo.dāna.

Legata incapaci. VIcesimus quint⁹ casus est, quando tacita fides datur testatori ab hærede de restituēdo hæreditatē incapaci, puta spurio, nā tūc fiscꝰ aufert, vt ab indigno. facit tex.in l.eum qui. ff.de his qui. vt indig. posui in fine alios casus. ¶ Fallit in filio & seruo, quorū bona nō confiscantur, quando sunt iura quæ non transeūt nisi ad filios, secundum Bar.in l.insulam. ff. solu. matr.

VIcesimus sextus casus est, quòd fiscus aufert hæreditatem tanquam ab indigno ab illo qui non adhibuit medicos defuncto, glo. est in l.indignum. ff. de his qui. vt indig. ¶ Et ab illo qui non vindicauit necem defuncti ante aditam hæreditatem, vt est text. in l.j. C.de his quibus vt indig.& ibi do.meus Ias. post doctores, & in l.hæredem. ff. eodem.

Metu instutus hæres. VIcesimus septimus casus est, si testator ductꝰ fuerit metu per aliquē ad instituendum, hæreditas ei auferē, & applicatur fisco, vt voluit Barto.in l.fi. ff. si quis aliquē testa. prohibue.& Bald.in l.j.in iiij.col.C. eo.ti.quod intellige quādo erat propior qui erat successurus ab intestato. vt l.j.C.si quis ali.test. ꝓhi. Aut verò habet priorem in gradu, vel æqualem, & tunc non succedit fiscus, quia non poterit præiudicare in primo gradu vel æquali, l.ij.§.fratris. ff. eo si quis aliquem test. prohi. tenent doct.in d.l.j.in prin.ff.eo.tit.

Maledicēs principi. VIcesimus octauus casus est in illo qui malè locutus est de principe, quia committit crimen læsæ maiestatis. tex. est in l.j.C.si quis impera. malad.& dicit Bal.in l.incredibile. C.de pœ. & in c. j. de pace tenen. quod poterunt bona eius publicari.

VIcesimus nonus casus est, in illo qui inquietat morientem vel funus eius, quia punitur in publicatione tertiæ partis bonorum, secundum quod voluit Sali.in l.cum sit iniustum. C.de sepul. viola.

Violans sepulchrum. TRicesimus casus est in violatoribus sepulchrorum, qui puniuntur pœna xx. librarum auri fisco applic

applicãdarum,l.si quis.C.de sepul.viola. & etiam locus ad quem aliquid de sepulchris violatis exportatur,fisco applicatur.l.si seruus.C.eo.

TRicesimusprimus casus est in eo qui confugit ad alterius patrimonium, quod tenere non poterat sine solutione publicę functionis,puta quia prohibitũ est in aliquibus locis,ꝙ nemo possit possidere terras nisi sit de illo loco,& soluat tales functiões publicas:si constituat vicarios,aut alio modo alterum priuilegiatæ conditionis,qui non tenetur soluere publicas functiones,sub prætextu vẽditionis aut donationis tenere faciat,punitur si sit nobilis in cẽtum libris auri:mediocris in amissione facultatũ suarũ. † Et notarius seu tabellio qui talia instrumẽta cõfecerit sciẽter,punitur in amissione bonorum.Text.est. in l.j. C. vt nemo ad suum patrocinium suscipiat.Et sic est hic casus in quo puniũt notarij seu tabelliones scribẽtes contractus simulatos & prohibitos.

22 Nota casus quibus notarij puniuntur.

23 ITem † etiã puniunt in alio casu,scilicet qñ scribunt cõtractũ alienationis rei ecclesiasticæ ꝓhibitæ alienari.nã pœna ꝑpetui exilij puniunt.l.iubem⁹ nulli. §. œconomus.vers.his tabelliõib.& ibi Bal.dicit quædã nota.C.de sacrosan.eccle. ¶Vide Guido.Papę,qõe sua 433.Duo notarij ponit qũo notarius faciẽs instrm de iure reprobatũ puniẽ. & ibi dicit ꝙ nõ excusat dicẽdo ꝙ ignorabat illud esse de iure reprobatũ. & vide etiã Ioã.de Platea in l.j.C.de immu.nemi.conceden.lib.x.

ADDITIO. De vtente & ꝓducente,vide Hipp. de Marsi.in cõsi.suo lxx.nu.19.20.& 22. Et aduerte ad id qđ dicit Matth.de affli.in consti.regni Siciliæ,quæ incipit,baiulos omnes.in xj.nota.in vij.quæstione,ꝙ rogatus recipere talia instrumenta reprobata,potest recusare,imò debet recusare ea recipere. ¶† Similiter vide alium casum infrà,in lij.casu. ¶† Similiter scribẽtes instrumentum immunitatis concessę fraude,ambitu, vel potestate cuiuspiam puniuntur pœna flammarũ. l.j.C.de immuni.nemi.conceden.libr.x.& hoc est, ꝙa delinquit principaliter lædendo rempublicã. Si verò lædat rempublicam nõ principaliter,sed mediatè, ꝙa alius erat author , tunc puniẽ solùm in publicatione bonorũ.l.fi.§.memoriales.C.de peti.bo.subla. Et iste est xxxij.casus vbi bona confiscantur.

Notarius debet instrumenta reprobata recusare.

24

25 SImiliter † quando lædit rẽpub.in alio casu, adhuc puniẽ etiã in omittẽdo.s. quando omittit solutiones tributorũ,& puniẽ in amputatione manus , vt est tex.cum gl.in auth.de colla.§.iubemus verò ſpecierũ quidem illationem.vbi notarius qui nõ scribit, & iudex qui interpellatus vt iudicare velit pœnam contra dictos tabelliones,puniuntur quilibet eorũ in x. lib. auri.& sic sunt duo casus vbi est aliqd applicãdũ fisco.

ET suprà visum fuit quomodo puniatur notarius conficiens instrumentũ constra dispositionẽ iuris,quod lædit rempublicam,vel ecclesiam. ¶ Aduertẽdum tamen adhuc est, quòd conficiens instrumentum contra ecclesiã, vt suprà dictum , vel etiam iudex coram quo conficiuntur,vel insinuantur talia instrumenta,debent puniri in hoc,quia bona eorum debẽt confiscari & fisco applicari,prout est tex.iuncta gl. in verb.bonorũ.d.l.iubemus nulli.§.his quoq;. in fi. C. de sacrosan.eccl.Et sit iste casus pro xxxv.casu.

26 NVnc † subsecutiuè videndũ est quando notarius facit instrumẽtum quod est prohibitũ, quod lędit priuatum,& tunc aut agẽdo delinquit,& tunc dic ꝙ si super cõtractu illicito instrumẽtum faciendo , & tũc punitur quandoq; in priuatione officij,cum infamia,& manus amputatione,vt cùm sciẽter scribit instrumentum alienationis feudi,vt in c.imperialem.§. scriba.de prohi.feu.alie.per Fed.e.in vsib.feudor.

27 QVandoque † verò punitur pœna mortis,vt cùm scribitur instrumẽtum alienationis eunuchi,id est serui castrati.l.ij. C.de eunuchis. & illa lex probat secundũ Bal.ꝙ statutum potest ligare subditum extra territoriũ.Et prædicta vera sunt,quãdo notarius scribit secũdum voluntatem contrahentiũ,sed si plus vel minus scripserit,tunc dic ꝙ aut scripsit sine dolo , vel cum dolo vero vel præsumpto:si sine dolo,facit litem suam,& ad interesse tenetur,secundũ quod iudex faciendo litem suã,vt est tex.in l.ij.C.de numera. Si verò cum dolo vero vel præsumpto,vt est qñ omittit solennitates req̃sitas in instrumẽto,seu testamẽto, propter quod vitiatur instrumẽtum seu testamẽtum , tũc punitur vt falsarius.l.iubemus.in fi.C.de testa.vbi dicit Salice.† ꝙ si notarius in relicto facto à testatore omiserit illa verba,iure institutionis,cùm essent dicta à testatore,vel econtrà,cùm nõ essent dicta apposuerit, puniẽ vt falsarius,ꝑ illam legẽ.& l.si quis decurio. C. de fal.& hîc dictum est antè,qñ etiam relinquit in omittendo. Alio modo etiam in omittendo grauando priuatum punitur arbitrio iudicis, scilicet quãdo rogatus seu requisitus scribere instrumentũ alicuius cõquerẽtis,puta apud acta vel alibi.l.iubemus.C.de defen.ciuita.qui text. probat ꝙ notarius rogatus de instrumento cogitur dare & recipere , nisi habeat iustã cãm recusandi.Et ista omnia sunt notanda. ¶† Sed an notarius conficiens instrumẽtum , vt dictũ est in illis casibus,quod tamen est nullum , vel quod est tale ex quo generari non possit damnum alicui , debeat puniri?videtur ꝙ non.per tex.in l.damus.C.de fal. Alex. in consi.lxx.in fi.& lxxiiij.in iiij.col.in j.volu.Soci. tñ ponit quatuor casus notabiles, vbi etiam licet instrm non sit nociuum,tamen punitur notarius de falso.Ita tenet in consi.suo ciiij.quod cõsilium in hac materia est literis aureis scribendum.& consil.cij.ponit de teste dicente falsum quando & quomodo sit puniẽdus. ¶Vide Lucam de Penna plenè in l.j.C.vt nemo ad suũ patrocinium.libr.xj.vbi ponit an notarius qui confecit instrumentum non perfectum , vel quod non generat præiudicium alicui sit puniendus , & plura pro vtraque parte allegat. & ibi in principio ponit casus in quibus notarius prohibetur facere & recipere instrumenta.& ibi infinita singularia de notario.

28

29

ADDITIO. De falsitate quæ non est nociua an sit punibilis. Vide Mat.de affli.in cõst.regni Siciliç,quæ incipit,duram & dirã in iij.nota.in iij. quæstione. sed aduerte ꝙ sufficit ꝙ damnum inferre potuit , vt dicit Bal.in l.si falsos codicillos.C.de falsis,vt per plura tenet Hippol.de Marsi.in consil.suo lxx.num.xiij.vsque ad num.xviij.dicit tamen idem Hippolytus cons. suo cxj.nu.xvj. & consi.cxx.nu.xxiiij.quòd falsum seu periurium quod nemini nocet nõ est punibile. Et demũ dicit singulare in cons.lxxvij.nu. x. ꝙ falsitas nõ præsumitur dolo commissa,nisi quando committẽs aliquod emolumentum consequitur. †

Falsitas nemini damnosa.

30 ITem adde † an notarius possit vti diuersis signis,& si vtatur,an debeat puniri de falso.Guil.de cug.in l. pe.C.de fideiuss.tenet ꝙ debet puniri de falso. † Et ꝙ quãdo notarius est mortuus,& dubitatur an esset notarius,quomodo probabitur,vide Inno.in c.j. de fide instrum.& do.meum Ias.in l.Barbarius Philippus. ff. de offi.præto. ¶Vide etiam eundem Inn. & alios post eum in c. significauit , de appellatio.vbi notatur, ꝙ si apponatur sigillũ loci instrumẽto,approbat notariũ.

Quomodo probetur quẽ esse notarium.

31

ADDITIO. Vide etiam Matth. de afflictis in constit.regni Siciliæ,quæ incipit,cõsuetudinem quam.in

BIU Cujas

iij.nota.in j.quęstione. ¶Et quid de notariis qui nolũt cõficere instrumentum ꝙ puniri debent.l.pen. C. de testa.& priuari executione notarij.Hostien.in summa de fide instr.§.quibus.& plura in materia notariatus vide per Ioan.Sanxon.in consue.Turon.tit. *des droicts de chastellenie.* art.j. fo.xlj.xlij. & xliij. Itẽ † adde quòd

32 *Omissio signi nõ vitiat solẽnitatem instrumenti.* omissio signi non vitiat solennitatem instrumẽti.Fel. in cap. j.col. iiij.de fid.instr.

Rusticanos ad ea sequia cogentes. TRicesimussextus casus est,quãdo officiales rectorũ prouinciarũ rusticanos vel eorũ seruos,vel iumẽta ad aliqua cogentes obsequia, ipsíque rusticani se spõte dictis obseqis subiiciẽtes pœna publicatiõis bonorũ ac ppetui exilij puniunt.tex.est ĩ l.ij.C.ne rusticani ad vllũ obseqũ deuocẽt.& intellige ẽt ad obseqa fiscalia.l.j. C. eo. sed ꝓ certo hodie malè obseruat.

Thesauros arte magica quærẽs. TRicesimusseptimus casus est,si qs thesaurum per artem magicam inuenerit, debet fisco applicari, prout est tex.& ibi Bar.in l.j.C.de thesauris lib.x.dixi suprà in rub.*des iustices*,in primo capitulo.

Iudex infra xxx. dies reum non liberãs aut condẽnans. TRicesimusoctauus casus est, ꝙ si iudex infra triginta dies reũ nõ liberauerit, vel condẽnauerit, in viginti libris auri cõdẽnari debet, quæ fisco debẽt applicari.tex. est in l.ad commentariensem. C. de custo.& exhib.reorũ. & idẽ dicit cõtra cõmentariẽsem. & isti cõmẽtarienses debẽt tenere carceratos ligatos bono & cõpetẽti ligamine.iuxta gl.in l.j.§.fi.ff.de seruis fugiti. ꝓut dicit Ang.in l.milites.ff.de custo.reorũ. & vide quæ dicit in l.carceri.ff.de cust.reorũ.vbi dicit ꝙ non prẽsumit datũ ferrũ carcerato , vel aliqd aliud ex quo aufugit, nisi ex negligentia custodis & culpa

33 *Carceratus si aufugit præsumitur culpa custodis,* ipsius cõmentariensis. ¶Et aduerte † ꝙ qñ carceratus fugit de carcere,regulariter præsumit aufugisse culpa superstitis vel custodis:vnde ille q allegat cõtra custodẽ carceris culpã, habet præsumptionẽ iuris ꝓ se.ita ꝓbat tex.in l.fi.circa mediũ,& ibi gl. ff.de custo. reorũ.no.Bart.in l.si qs ex argẽtariis.§.fi.ff.de eden.& est casus in l.diuus.in fi.ff.de offi.præsi. & ista dicit Franciscus de Are.in cõs.suo xxxviij.inci. cõsultissime dñe collateralis.hinc per hoc notabiliter infero,ꝙ ex quo habet iuris præsumptionẽ ꝓ se,transfert ius ꝓbandi in aduersariũ,hoc est in custodẽ, ita qd tenet probare per euidentissimas rationes & probationes, hoc est p tres testes idoneos,aut p duos multũ excellẽtes,iuxta dictum Spe.in tit.de ꝓba.§. fi.in vers.vlt. & tenet do. meus Frãciscus de Curte iunior , sub quo audiui feuda,in c.j.§.j.quibus modis feudũ amittatur.¶Confirmatur , qa propter præsumptionẽ iuri cõtrariam debet adduci ꝓbatio quæ sit fortior, & habeat maiores vires,iuxta not.in l.non est verisimile.ff.quod me. cã. gl.& Alex.in l.transactionem.C.de transactio.& istud adduxit do.meus Ias.in l.sciendum.me audiẽte.in iiij. col.ff.de verb.obl.Vide plenè de materia Paridem de puteo in tractatu de syndicatu in litera. C. in verbo, carcer,& carceratus,per x.aut xj.col.

ET adde regulariter,custos carceris nõ est diligens si nõ tenet duos custodes ad obseruãdum carcerem.tex.est in d.l.fi.ff.de custo.reorum,circa princ. & istud tenet Aret.in consi.hîc antè alleg.quæ bene no.

34 ¶Adde † ꝙ cõmentariẽsis nõ põt retinere incarceratos ꝓ eorũ expẽsis in carceribus factis : sed debet eos relaxare si fuerint à iudice absoluti,& postmodũ agere cõtra eos de iure : sed de consuetudine aliud obseruat. Guido Papæ quæstione sua. 448. si incarceratus.

ADDITIO. De materia custodis carceris dimittẽtis aufugere carceratũ quomodo teneatur, & puniat, siue sit debitè carceratus,siue indebitè,vide plura per Matth.de affl.in cõsti.regni Sicilię,quę incipit,castellani.in iiij.notabili,& ibi quid de multis carceratis q fregerũt murum,an teneatur custos carceris. Et quid si vnus ex custodibus fugit cum carceratis. Caucant tamẽ custodes carcerum ne sit dolus,aut fraus : quoniam capitaliter essent puniendi. †

TRicesimusnonus casus est,ꝙ iudex nõ audiẽs volentem facere suam defensionem quãdo inquietatur pro grauitatibus,punitur , eo ꝙ cõdemnatur in xxx.libris auri.l.ij.C.de offi.ciuilium iudicum.

QVadragesimꝰ casus est , qñ iudex nõ facit sedere doctores in sua societate,qa tũc punit in tribus libris auri fisco applicãdis.l.fi.C.de off.diuer.iudi.fallit vno casu,qñ doctores hñt litem:qa his horis & tẽporibus quibus merita causarũ & facta panduntur,residendi cum iudice non habent facultatẽ.tex.est in.l.j. C.de offi.ciuilium iudicum. ¶ Et aduerte ꝙ aduocati sunt à iudicibus honorandi.Lucas de Pen.l. in sacris. C.de proximis sacrorum scriniorum.tex.in d.l.fi.

QVadragesimusprimus casus est cõtra iudicẽ,qui ꝓ priuatis vel fiscalibus debitis mulierẽ in carcerẽ intrudit:qa maiores iudices puniunt in xx.lib.auri,minores in decẽ.authẽ.sed hodie.C. de offi.di. iud.

QVadragesimussecũdus casus est cõtra ludẽtẽ ad ludũ azardi, qa debet pœna extraordinaria puniri,& cũ publicatiõe domus.auth. alearũ vsus.C. de religio.& sumpti.funerum,& alearum vsu, & aleato. *Ludẽs ludo azardi.*

QVadragesimus tertius casus est , si tutor pupillã suã violata castitate stuprauerit, vniuersa facultas eius fisco vendicetur.l. vnica.C. si quis eam cuius tutor fuerit, corruperit. *Tutor pupillam stuprans.*

QVadragesimusquartus casus est, accipiẽs equos deputatos spectaculis, & vtẽs ad sui commodũ, in vna libra auri punitur fisco,secundũ Bar.in l. quisquis.C.de spectaculis.lib.xj.

QVadragesimusquintus casus est,ꝙ res quę cadit in cõmissum ipso iure efficitur sub dominio fisci,vt inqt Bal.in l.neq;.C.de vecti.& cõmis.cõcordat l.cõmissa.ff.de publ.& intellige hoc verum, qñ colligitur vectigal fisci nomine:sed vbi nomine singularũ personarum quæ emerũt,vel conduxerunt vectigal à fisco,dicẽdum est ꝙ illis tunc applicatur & non fisco: vt est tex.singularis secundũ eum in l.si quis.C.eo.ti. præterea Bald.in l.exceptione.C. de vectiga.sic dicit, † ꝙ vectigalis soluti fiscus duas habet partes:tertiam ciuitas vel municipiũ, nisi sit vectigal principi reseruatum.tamen Bal.in c.j.§.fi.de feudi cogni.plus dicit, quòd pœnæ datiorum tríplicantur publicanis. *Rex cedit in commissum.*

QVadragesimussextus casus est,quãdo iuxta publicos aquæductus plãtant arbores quæ aquęductui publico nocẽt:quia cõtrafacientibus dat pœna:eo quòd prædia ad quæ aqua deriuata fuit, publicantur,& arbores quæ plãtatæ fuerunt;quę pœna remittitur per sacros apices.no.Bar.in l.decernimus.C. de aquæductu lib. xj. *Arbores iuxta publicos aquæductꝰ plantatæ.*

QVadragesimusseptimus casus est , vt bona apostatarũ publicent,l.j.C.de apostatis.& dominio fisci facultates eiusdẽ vẽdicãtur. no. in auth.ingressi monasterium.C.de sacrosan.eccl.nisi fortè habeat filios,& cognatos quib. deferãtur. auth.si qua mulier. C.eo.& habetur in l.apostatarum. C.de aposta. *Apostatarum bona.*

ADDITIO. De hoc vide Mat.de affl. in constit.regni Siciliæ, quæ incipit, apostatantes. †

QVadragesimusoctauus casus est, ꝙ plaustra vel naues quę tẽpore exercitus occultant,publicari possunt,si bellũ sit iustum, prout no. Alb. de Rosa. in l.iubemus nullã.C.de sacrosan. eccl. & quãdo bellum sit iustum,vide Hostien. in summa de treuga. & pace.§. *Plaustra aut naues tẽpore belli occultãs.*

BIU Cujas

pace.§.quid sit iustũ bellum.& §.sequen.& xxiij.q.ij. c.j.& dicit Alb.de Ros.in l. neminem,C. de sacrosan. eccl.ꝙ iustum bellum fieri debet sine grauamine subditorum,prius expendendo aurum suum.alle.text.in auth.vt iudi.sine quoquo suf.§.illud.

Dos vxoris hæretici. QVadragesimusnonus casus est,qñ maritus condẽnat de hæresi:qa dos vxoris,si sciuerit ipsum hæreticum,cõfiscatur,c.decreuit.de hæreticis, lib. vj.

Pecuniam à præsidibus pro eorũ officio recipiens. QVinquagesimus casus est, quãdo curialis principis pecuniã recepit ab electo in præsidem,vel in aliam administrationem,vt habeat dictũ officium, debebit reddere quadruplum:& bona sua cõfiscabũtur,& cingulo priuabitur,vt est tex.in auth.vt iudices sine quoquo suffragio.§.sic igitur. ꝓ certo si hoc obseruaretur,multi curiales hodie priuarentur bonis.

Crimẽ leg. iul. de anno. QVinquagesimusprimus casus est, vt cõmittẽtes in legem Iuliam de annona,puniãtur in xx.aureis,l.ij.ff.ad legem Iuliã de anno.& ista pœna tenentur qui emunt bladum causa reuendẽdi,& faciẽdi caristiam,vt communiter fit: & est cõmunis mos apud Citramontanos, maximè in Burgundia.

De fraudantes fiscum. QVinquagesimussecundus casus est, ꝙ q. fraudẽ facit fisco in quęrẽdis,punit in duplũ:vt est gl. ĩ l.facultas.C.de iure fisc.lib.x.vbi etiã dicit glo.ꝙ officiales plura mala faciũt, & cõmittũt q̃ alij.hoc etiã voluit Bar.in l.q in contractibus.C.eo.tit.de iur.fisci.vbi dicit etiã menti tenendũ in istis qui recipiũt vẽditionẽ fictitiã in fraudẽ fisci:vt teneãtur in duplũ.l.auferẽ. §.fi.ff. de iure fisci. nã ex quo alienatio fit à delinquẽte in coniunctã personam,præsumitur facta in fraudẽ fisci.Bal.in l.si quis post hac.C.de bon.dam.

Rem litigiosam alienans. QVinquagesimus tertius casus est, ꝙ si quis rem litigiosam alienauerit, cõpellitur rẽ non tãtùm redhibere,sed pretio eius priuaẽ:non vt lucrũ cedat ei cui rẽ alienauit,sed vt etiã alia tãta quãtitas ab eo fisci iuribus referaẽ.ita inquit tex.& Bal. in l.fi.C. de litig. Ex quo dubitatur,nũquid vitiũ litigiosi impediat cõfiscationem.& dicendum est ꝙ non,per text.& quod ibi nõ.Ang.in l.si constante.§.fi.ff.solu. matrim.

ADDITIO. De materia litigiosi, vide Mat.de affl. in consti.regni Siciliæ,quæ incipit,eorum fraudibus. per totum.vbi ponit xxiij.casus in quibus non habet locum vitium litigiosi.

Ambiens. QVinquagesimusquartus casus est,vt cõmittẽtes ambitum, puniatur in centum aureis, & fiunt infames,l.j.ff.ad l.Iul. de ambi.

Sacrilegus QVinquagesimusquintus casus, vt cõmittentes sacrilegiũ,puniantur pœna extraordinaria.l.sacrilegij.ff.ad legem Iul. pecu.

Falsificans mensuras & pondera. QVinquagesimussextus casus est, vt falsificans mẽsuras & pondera,puniatur pœna extraordinaria.l.in Dardanarios.ff.de pœnis.pondera enim & mẽsuræ non debent augeri,nec minui.c. vt mensuræ, ext.de emptio.& vendit.

ADDITIO. Aduerte ꝙ etiã tales de iure antiquo digestorũ relegabantur.l.pe.§.si venditor.ff.ad l.Corneliam de falsis.l.annonam. in fin. ff. de extraordina. criminibus.gl.in l. arbitrio.§.de eo.ff.de dolo.Matth. de affl.in consti.regni Siciliæ,quę incipit,ad officium baiulorum.in ij.notabili.

QVinquagesimusseptimus casus est,ꝙ si qs pecuniam accepit ad aliquod opus publicũ faciendum,& nõ expẽdit,sed in se retinuit,vel aliter in vsus proprios cõuertit,punitur ad restitutionẽ dictę pecuniæ,& in triplum plusquàm habuit,fisco dãdum.l. ij. & in l.iiij.§.sed & qui pecuniam.ad l.Iul.pecul.

ADDITIO. Matt.de affli.in constit.regni Sici.quę inci.officialis. dicit ꝙ officialis Regis faciẽs mutuũ de pecunia fisci,debet decapitari:& ille q recipit, debet deportari.l.fin.C.de his qui ex publicis ratio.pecuniã mutuã acceperũt.cõcordat tex.in l.fi.C. de his qui ex publ.colla.illa.sunt nõ vsurpan.li.x. Et qũo puniũtur expẽdẽtes pecunias publicas in vsus ꝓprios,facit tex. in l.diu.C.de suscepto.& arcariis.lib.x.& in l.ij.C. de nauicu.lib.xj. Et hîc esset bonũ explicare materiã peculatus, quæ est hodie multũ excogitata, & deducta ad practicam, propter infinitos abusus q reperti fuerunt in officiariis finãtiarum regni. sed fortè alibi dicam,& illam amplè tractabo,si aderit tempus. †

Iudex non prouidens carceratis. QVinquagesimusoctauus casus est,ꝙ iudices singulis diebus dominicis habere debent notitiã carceratorum,& intelligere si habẽt victum, & aliter prouidere ne quid eis deficiat,sub pœna librarum xx. auri.vt est tex.in l.iudices.C.de epis. audi. vtinã istud hodie obseruaretur.

ADDITIO. Et in hoc punitur negligentia iudicis. Et in aliis quomodo puniatur,dixi alibi.sed vide Lucam de Penna in l.ij.in ij.col.C.de naufragiis.li.xj. Et ad hoc aduerte ad id quod dicit Mat.de affli.in consti. regni Siciliæ,quæ incipit,officiales qui. vbi dicit ꝙ q habet mãdatum de implendo,& non impleuit, dicitur esse in negligentia,quę ex hoc est satis probata. & vide eundem Matt.in constit.quæ incipit, statuimus. in xiij.notabili.†

Deferẽs fisco & non probans. QVinquagesimusnonus casus est,ꝙ qui defert fisco,& non probat,tãtum debet dare fisco quãtum detulit.gl.est in l.iiij.C.de delato.lib.x.l.senatus. §.senatus. ff. de iure fisci. nisi ex necessitate officij faciat.l.ij.eodem titulo.

Omnia bona vacantia. SExagesimus casus est,ꝙ omnia bona vacantia sunt fisco applicanda.l.j.de bo.vacan.sed post quadriẽnium non admittitur.l.j.C.de quadrien.præscr.credo ꝙ apud nos etiã ante xxx.annos admittitur,cùm omnes præscriptiones sint redactæ ad xxx. annos. vt infrà §.pen.harum consuetudinum.

Seipsum interficiẽs. SExagesimus primus casus est, quia bona seipsum interficientis desperatione criminis perpetrati, fisco confiscantur, quod quomodo intelligendum sit, recurrẽdum est ad doct.in l.ij.C. qui testa.facere pos. maximè per Bal.Sali.& do.meum Ias. & per Sali. in l. j.C.de bonis eorum qui mortem sibi consciuerunt.

Assessor. SExagesimussecundus casus est in assessore, q oblata restituit in quadruplum.l.consiliarios.C. de assessorib.

SExagesimus tertius casus est, quia portiones eorũ qui mortẽ libertorum suspectò decedentium non defenderunt,fisco vendicantur.tex.est in l.portiones. ff.de his qui vt indig.

Viam publicam occupans. SExagesimusquartus casus est,qa viã publicã occupãtes,pœna quinquaginta librarũ auri puniũtur, quæ fisco applicari debent.l.qui sine.C.de ope.publ.

SExagesimusquintus casus, illud quod relinquitur per militem mulieri quã stuprauit, applicatur fisco.l.mulierem.ff.de his quibus vt indignis.

SExagesimussextus casus, si is cui quis est rogatus restituere legatum dixerit illud falsum,fisco applicabitur.l.post legatũ.§.si pater.in fin.ff.de his quibus vt indignis.

Excommunicatus ex contumacia. SExagesimusseptimus, in excõmunicato ex contumacia secundum tenorem.c.cum contumacia. de hæreticis.in vj. qui sustinuit excommunicationẽ per annum:quia bona eius debent confiscari, & fisco applicari.decisio.capellæ Tholosanæ. cccLxvj. Ioã.And. in c.primo,de homicidio. in vj. & Areti.in c. qualiter

BIU Cujas

& quando le.ij.§.ad corrigẽdos.de accusatio. ¶ Intellige istud quãdo est pro causa criminali & nõ ꝓ ciuili, vt dixi ſ. in tit.præcedenti.§.vj.in gloss. j. & ita tenet Guil. Bened.in sua repe. cap. Rayn.in verbo,mortuo itaque testa.j.nume.ccxc. de testamentis.

ADDITIO. Vide Matth.de afflictis in constit. regni Siciliæ,quæ incipit,pœnam eorũ. in primo notabili.& in cõstitutione quę incipit,clemẽtiæ.in fine. †

SExagesimusoctauus casus,in iudice qui aliqd accipit à partibus in initio litis:quia si in causa ciuili, punitur in triplũ,cum amissione officij:si verò in causa criminali,mittitur in exiliũ, & bona eius confiscãtur.Ita est tex.in auth.vt litigantes iurẽt.§. si quis autem ex litigato. colla.ix.

Iudex pecunia corruptus. ADDITIO. De pœna iudicis qui malè iudicauit, maximè quando est corruptus pecunia,vide Matt. de affli.in constitutione regni Siciliæ,quæ incipit, si iudex.cum sequentibus. †

SExagesimusnonus casus,in parte quę iurauit se dedisse iudici,& nõ ꝓbauit:qa bona eius cõfiscãtur. Tex.est in d.§.si quis autem.in auth.vt litigan.iurent.

SEptuagesimus casus est in l. qui contra. C. de incest.nup. & in l.cùm hic status.§. fi. ff. de do. inter vi.& vxo.de quo fui consultus in ardua causa.

SEptuagesimusprimus casus est ex consuetudine in bastardo moriẽte sine liberis.de quo infrà dicetur in tit.*des successions des bastards.* §.j.

ADDITIO.Adde alium casum in illo qui bona aut partem bonorum proximi cognati,cui succedere debet,donauit:qm̃ aufertur ab eo hæreditas,& fisco applicatur,l.quidam.§.donationem.cum l.sequen.ff. de donatio.& in l.ij.in fine,ff. de his quibus vt indi. dixi in consilio quod feci,quod incipit,quidam minor. †

Perdens vitam perdit & bona. PRo septuagesimosecundo casu, descẽdo ad casum nostræ consuetudinis, scilicet ꝙ quicũque perdit vitam,perdit & bona.Nam ista nostra consuetudo est in multis contra dispositionem iuris, maximè contra auth.bona dãnatorum.C.de bonis ꝓscrip. & damna. Dic ergo quòd dicta auth.non habet locum in ducatu Burgũdiæ,vbi viget nostra consuetudo.¶Secundò nõ habet locum in illis qui superueniunt post sententiã. Ita Bar.in auth.nouo iure.C.de pœna iudicis qui malè iudicauit.¶ Tertiò non habet locum quando bona auferuntur vt ab indigno, prout dicit Bal. in l.hæreditas.C.de his quib.vt indig. ¶Quartò non habet locum vbicunq; quis condemnatur ad mortem ex forma statuti:nam tunc bona non confiscantur, nisi hoc nominatim caueatur in statuto.Ita dicit Bal.in l.ij.C. qui test.face.possunt.& Ang.in d.auth. bona damnatorum.vbi dicunt,ꝙ in tali casu eis succeditur, prout ab intestato succederetur.

37 Ambani qui dicantur. PRo septuagesimotertio,In Gallia dic etiam bonorum confiscationẽ esse in ambanis† qui dicuntur albini:& sunt peregrini,qui moriuntur intestati, nullis liberis relictis in Gallia: quia eorum cõsanguinei existentes extra dominium regis, non eisdem in bonis existentibus sub Rege, sed applicantur Regi. †

38 Ius albinagij. Alij dicunt istud esse ius albinagij:& dicuntur Albini alibi nati.¶ Vide Boërium in cõsue.Bituri. tit. de test. §.fi.in fine.

ADde etiam Pyrrhum in consuetudinibus Aurelian.in tit.de successio. §. xiiij. vbi amplè de istis albinis.Et vide etiam Matt.de afflictis in consti. regni Sici.quæ incipit,dohanæ secreti.in fine.vbi dicit ꝙ licet de iure Longobardorum exteri testari non poterant tamen de iure Romano sic. apud nos nati in comitatu Burgũdiæ reputabantur albini, & vidi plures literas naturalitatis ab incolis & oriũdis in dicto comitatu:qd̃ nõ videbã æquũ,ex quo comitatus Burgũdiæ,depẽdet à regno,& fuit de feudo ducatus, prout adhuc deberet esse, vt dixi in Catalogo glorię mundi, in quinta parte.in xlvj.cõsideratione.in fi. ꝓpterea vidi à certis annis citra plures declarationes factas ꝑ Regem, ꝙ non intendebat ꝙ nati & oriũdi in comitatu Burgundiæ reputarent̃ albini,nec ꝙ amplius erat eis necesse impetrare literas naturalitatis. & ita vidi de quodã filio domini de Rye,qui habuit literas à Rege declaratiuas talis iuris,vt dictum est,& fuerunt lectæ in parlamento Diuonensi me præsente & audiente, anno Domini 1527.†

SEdistud ius est cõtra auth.omnes peregrini C.cõmunia de manumiss.qui etiam tollit consuetudinẽ cõtrariam,cùm talia bona debeant dari hęredibus, si appareant,aliàs debẽt distribui pauperibus,& in pios vsus cõuerti:& ita obseruant Ianuen.qa talia bona distribuũtur per quosdã cõmissos in pios vsus,& ꝓ alimẽtatione pauperũ.Sed quicqd sit,istud est ius regale incõcussũ & indubitabile apud nos in Gallia.Ex quo videmus multos obtinere lr̃as naturalitatis,ex quib⁹ fiunt acsi essent tales nati in patria.† imò etiam ex iure regali tales peregrini non possunt tenere beneficia in patria sine licentia principis, quæ solet vocari lr̃a naturalitatis.¶Sed visis supradictis casibus,quia sunt multi in quibus fit confiscatio bonorũ,& tamen non fit corporis confiscatio, an ille casus extendatur ad omnes alios casus,ita ꝙ in quocunq; casu fiat confiscatio bonorum, competat confiscatio ad dominum habẽtem altam iustitiam:an verò principi in aliis casibus quàm in casu confiscationis corporis?† & videtur quòd tantùm confiscatio bonorum debeat competere domino altæ iustitiæ, in casu in quo confiscatur corpus,secundum hanc nostram consuetudinem: quoniam,vt iam dictum est,& dicetur infrà, in gloss. *& appartient*, confiscatio siue in totum,siue in parte, competit principi. nec de iure applicari potest inferiori à principe,cùm sit de regalibus,vt dicit Aluario. in cap.j.§.si quis aliquem,per illũ text.de pace tenen. nisi,vt dicit,de cõsuetudine vel præscriptione &c.dicã in d. gl. Ergo si in vno casu permittatur, aut sit ius acquisitũ inferiori à principe,ex cõsuetudine vel præscriptione,nõ sequitur ꝙ debeat extendi in omnibus casibus,etiam similibus:quia ex quo ista nostra cõsuetudo est exorbitans à iure communi,tum quia aliqua pars istorum bonorũ deberet competere liberis & agnatis,vt dixi antè,tum quia si non cõpetat liberis,tũ in omnib⁹ aliis casibus semper dr̃ ꝙ cõpetit fisco:igitur non venit extendenda:† quia statutum exorbitãs à iure communi,non extẽditur ad casus similes, maximè quando est correctorium,vt hîc in hoc casu. Ita tenent omnes in authen. quas actiones, maximè domeus Ias.in v.& vj.col.C.de sacrosan.eccles.qui plura ad hoc allegat,quæ multum faciũt in proposito. Imò etiam, vt dicit, ex maioritate vel identitate rationis, & hoc crederem esse verum de iure, & posset sustineri in puncto iuris,si casus eueniret. Sed possent adduci pro parte contraria plura: videlicet † quòd lex interpretans extenditur in omnem casum legis interpretatæ.Tex.est in §. j. in authen. de filiis ante instrudota. natis. Et no. in cap. dispendia. de rescriptis. sed sic est, quòd hæc lex nostra interpretatur legem antiquam,de cõfiscatione cui competat, loquitur in vno casu. Ergo cùm lex interpretata,scilicet de confiscatione, sit in omni casu confiscationis, quòd competere debeat principi: illa lex interpretans debet extendi

39 Litteræ naturalitatis.

40 Quæ confiscationes competãt principi, & quæ domino altam iustitiam habenti.

41

42

tendi in omni casu legis interpretatæ. ¶ Secũdò facit; quia quãdo plura æquiparãtur in aliqua materia, per legem antiquã in omnibus,& per omnia:tunc statutum nouum corrigẽs in vno intelligitur in alio corrigere etiam in materia odiosa, & pœnali: vt probat text.in c.si postquam,de elec.in vj.cum gl.per Panor. in c.de multa.per gl.fi.ibi, de præbendis. Per dominũ meum Ias.in l.transigere,in v. col. de transactio.C. & in §.ex maleficiis.in x.col.insti.de actio. Sed sic est ꝙ in materia ista,scilicet cui debeat competere cõfiscatio,omnes casus de iure antiquo parificanť,cùm semper fisco competere debeat: vt dictum est antè. Ergo statutum nostrũ,seu nostra consuetudo corrigens in vno in hac materia,extendi debet ad omnes alios casus à lege antiqua parificatos. Et de hac regula posui infrà,in fine harum consuetudinũ,in gl.in verbo, *interpretees*,ibi vndecima cõclusio. ¶ Et etiam tertiò facit ꝓ hac opinione ꝙ quãdo duo casus parificantur vi regulæ antiquæ,tũc statutũ disponens aliquid in vno parificatorũ extenditur ad reliquum. Hæc conclusio probatur ex multis quæ allegaui in fine harũ consuetudinũ,in gl.*interpretees*,ibi,decima conclusio. Cùm ergo prędicti omnes casus confiscationis quo ad hoc æquiparẽtur vi regulæ antiquæ,quæ est quòd omnes cõfiscationes cõpetunt principi:ex quo statutum disponit in vno casu:videlicet quòd debeat extẽdi ad reliquos. Cogita, quia si casus eueniret tempore meo, non paterer tanquam officiarius regius quòd alius inferior à principe sibi attribueret: sed dicerem illam competere debere principi in omnibus aliis casibus quàm in casu mortis,de quo hîc in §.nostro.

IN TEXTV IBI,

Qui confisque le corps.

1 An bona eius qui obijt in carcere antequã ferretur sententia confiscentur.

INtellige. s. realiter, & cum effectu,& ideo quæro, †Pone ꝙ quis sit incarceratus ꝓ homicidio,aut pro alio delicto,pro quo debet ad mortem cõdemnari, & cõfessus est delictum,ita quòd nihil amplius est quærendum,nisi ꝙ feratur sententia, an si moriatur antequam lata sit sententia,debeant eius bona confiscari? Bal.in l.j.C.ne ex delict.defuncto.in iij.col.& Spec.in tit.de accusa.§.j. versi. quid si latro. & decisio Tholo. quæstio.cl.tenẽt ꝙ sic. Credo istud esse verum de iure,in casu in quo bona veniũt confiscanda,sed in casu huius nostrę cõsuetudinis,quę est cõtra iuris dispositionẽ,credo ꝙ requireret realis & effectualis cõfiscatio corporis:quæ nõ fit,nec fieri debet in homine seu corpore mortuo,vt dicit do.meus Ias.in l.ij. in j.& ij. col.C.qui testa.face.pos.cùm ergo corpus non sit cõfiscatũ,quod requiritur per consuetudinem, nec etiã bona,& ideo cùm nõ conueniãt verba dispositionis, nec cõueniet dispositio,l.iiij.§.toties.ff.de dam.infec. cum vulg.Cogita,quia si casus eueniret in facto, non esset sine dubio. ¶Ex dicto Bar.in consil. suo cxvj.in j. col. videtur dicendum ꝙ si quis fuerit condemnatus propter cõtumaciam,ratione delicti per eum cõmissi, propter quod debebat corpus confiscari, non perdit bona:ita ꝙ si interim moriatur, bona non debent fisco applicari,sed filiis reseruari, quia sententia debet ferri in præsentem. Nec ex commissione delicti bona sunt confiscata,sed solùm per sententiam.dixi in glos. sequ.& ita consului in casu emergenti.

Quæstio.

SVccedit nunc alia quæstio, quę est multum necessaria ad hãc materiã, videlicet vtrum bona eorum qui perdunt ciuitatem aut libertatem, vt sunt deportati, debeant confiscari per hoc statutum.

SEd operæpretium est scire,vtrum bona eorum qui perdunt ¶ ciuitatẽ aut libertatẽ,vt sunt deportati, debeant cõfiscari per hoc statutũ.Et vĩ ꝙ sic, quia statutũ dicit,ꝙ confiscat corpus &c.hoc est ꝙ perdit vitã,id est qui moritˉ,& sic ibi sumitur corpus ꝓ vita,vt dicat corpus perdi quando vita amittitur, & mors infligitˉ. Sed sic est ꝙ tales quibus ciuitas aut libertas adimitˉ, dicuntur mori ciuiliter,& sic corpus perdũt ciuiliter, & efficiuntur serui pœnę & supplicij,& per cõsequẽs non sui iuris.l.capitaliũ,in prin.& l. qui vltimo. ff. de pœnis.§. j. instit. quibus modis ius patriæ potest.sol. cum similibus.†Mors autem ciuilis naturali ęquiparatur,l.res vxoris,in fin.C.de dona. inter virũ & vxo. cum similibus.Et pro hoc vrget,quia lex antiqua, ad quam maximè hoc statuto reducitur, quo ad publicationem bonorum,ęquiparat mortem naturalem & ciuilem,& dicit bona illorum publicari,qui vitam,ciuitatem,aut libertatem amittunt.d.l. j. in prin. ff. de bonis dãna.& l.eius qui.§.hi verò.ff.de testa.Ergo etiã hoc statutum,quod est lex noua,superueniẽs post dictum ius antiquum, disponẽs in vno casu parificatorum,intelligitur disponere in reliquo. Nã regula iuris est satis vulgata, ꝙ quãdo lege antiqua certi casus parificantur,lex noua superueniens disponens in vno illorũ,disponit etiam in alio,l.si quis seruo.C. de fur. l.si quis.ff.de ser. fugiti.dicam infrà in conclu.harum cõsuetudinũ, in gl. *interpretees*, ibi,decima conclusio. cùm ergo hoc statutũ,quæ est lex noua, disponat super vno casu legis antiquæ, scilicet in morte,vt indistinctè qui perdit vitam, confiscat bona dispositione, intelligitur etiam vt hi qui ciuitatẽ aut libertatem amittunt,etiam bona confiscant,& etiã cõfiscabant illo iure antiquo. ¶ Ista quæstio potest solui per istam, videlicet vtrum statutũ extendatur ad casus non expressos in statuto.in hoc breuiter,si in illis casibus in statuto non cõprehensis sit eadẽ ratio,siue decisio per ius cõmune,ad illos non extenditur statutũ,sed statur dispositioni iuris cõmunis,quia nõ est nostrum leges extendere.d.l.fi verò.§.de viro.ff.solut.matr. Ita Bart. in l.omnes populi.ff.de instit.& iur.aliàs verò secus.d. l.de quibˀ.& d.l.ij.C.quę sit lõga cõsue.Cùm ergo iure antiquo in omnibˀ casibus esset eadẽ dispositio & ratio,sequitur ꝙ alij casus in statuto non comprehẽsi relinquerentur dispositioni iuris cõmunis.s.illius legis.j.& §.hi verò.per quas in illis casibus fit confiscatio bonorum illo iure. Verùm quia illud ius antiquũ quo ad illos casus est correctum per dictam auth. bona damnatorũ.secundum communem opinionem in d.l.j.& in d.auth.bona damnatorum.quia si illis casibus bona quę non possunt retinere applicantur fisco, esset pœna succedẽtium ab intestato magis q̃ damnatorum,& magis puniuntur res quàm personę,contra dictum §.oportet.de mãda.prin.& gl.in d.§.fi.de adẽptione vitæ erit per hoc statutũ correctus, inquãtum super eo disponebatur per d.auth.bona dãna. & d.l.j. Cęteri autẽ casus parificati relinquantur dispositioni iuris communis,& sic illius authẽ. bona dãnatorum. Sed quia nulli sunt hodie qui propriè deportẽtur,aut dicantur ciuitatem aut libertatem amittere pro pœna,in terminis iuris,quare prædicta essent nullius efficaciæ, fortè possent reduci ad vsum nostrum in bãnitis.cuius gratia quæritur, ¶ Vtrum bãniti nostri tẽporis comparentur deportatis,vt propterea bannitorum bona confiscari debeant vt deportatorum.

2 An bona deportatorum confiscentur.

3 Mors ciuilis naturali aequiparatur.

Regula.

ET pro clariori intelligentia sciendum est qui dicãtur banniti, & vnde, & Cy.in l.reos.C.de accu. dicit,† ꝙ banniti dicuntur quasi positi extra ciuitatis beneficia,& Ang. in l.j.C. de hæred. insti. dicit quòd

4 Banniti qui dicantur.

BIU Cujas

5 Bannum quid & quotuplex.

bannũ, † vnde bãniti dici possunt, sumit' quatuor modis. Primò, ℔ voce præconis, alleg. auth. qui semel. C. quomodo & quãdo iud. Secundò, pro mulcta. de quo bãno sic sumpto facit mentionẽ gl. in l. iij. C. de suspe. tu. & gl. in l. j. §. quod ergo. & ibi Bar. ff. de vẽtre inspi. & ℔ hoc alle. ipse Ang. l. j. C. de mõ mulcta. & tamen nihil vĩ facere. Tertiò, bannũ sumitur ℔ annotatione bonorũ, quæ fit per dispositionem ti. de requi. reis. de quo suprà sum locutus, & hoc bãno sæpissimè vtũtur iudices cũ reos nõ comparentes & sæpe citatos faciũt ad pœnam banni citari, & postmodum declarãt bannitos. Nã illud bãnum ℔ priè est qđ fit per modũ annotationis, de quo per gl. in l. j. ff. de requi. reis. Quartò, dicit Ang. sumi bannũ ℔ sentẽtia bãniente, quæ est pœnæ. i. illius bãni illatiua. & dicit Ang. ꝙ illo banno vtunt' ℔ totã Italiã: & dicit ꝙ illa sentẽtia est quædam interlocutoria. ℔ quo est tex. in l. si qs exhæredato. ff. de iniusto rupto. cuius ibi ponit nonnullos effectus, quos, vt ad statutũ nostrum minimè seruiẽtes, hîc inferere nõ curaui. Reperio quòd de banno fit mentio ℔ tex. in auth. item nulla cõmunitas. & in auth. itẽ quæcunque communitas. C. de epis. & cleri. & credo ꝙ de banno, quod sumitur pro mulcta, ibi intelligi debeat. tamẽ Iaco. But. ibi, vt referunt doc. vĩ velle ꝙ text. ille intelligatur relegatus ab illa prouincia aut ciuitate à qua est bannitus, quod tamen licet sit possibile, tamẽ aliqualiter displicet Salic. qui ibi dicit esse contra mẽtem authenticæ, & significationem verborum, vnde ipse circa bannum, ita dicit notabiliter, quòd aliquãdo lex diffidit & bannit aliquẽ, & tũc pro inimico eũ reputat, eo ipso quòd bannit & diffidit, & eum ipsum extra honores, dignitates & officia ponit, maximè ꝙ hostes reputantur qui omnia ea perdũt. l. amissione. §. qui deficiunt. ff. de capit. diminut. & hoc bannum isto casu pro pœna irrogatur, quæ deportationi erit similis. & de hoc banno fit quæstio nostra, & hunc credo perdere bona sicut deportatum per dictam legẽ primam. ff. de bonis dam. de iure, sed de statuto infrà dicetur. & de his bannitis loquitur auth. Gazaros. C. de hæretic. ibi, bannimus atq; diffidimus. ¶ Quandoque verò lex bannit tantum propter contumaciã & contemptum: & tunc non habetur vt hostis, & hoc bannum credo illud de quo suprà, quod annotationẽ dicunt: & dicit idem Salice. † quòd dicitur ex duobus verbis græcis de ban, scilicet & imo: vt ban quod est extrà latinè, & imo, quod est facio, quod est vt si dicatur de banno, id est extra facio: vt quod in bãno est dicatur extrà esse, & bannum dicatur extrà positio: & bannitus dicatur extrà positus, quod potest adaptari ad omnia banna.

Quod sit bannum quod deportationi comparatur.

6 Bannum vnde dictum.

ADDITIO. Et dicit Matt. de affli. in constit. regni Siciliæ, quę incip. grandis vtilitas, in vij. notab. ꝙ forbãnire in foro seculari est ad similitudinem excõmunicationis in foro ecclesiastico. Inde dicit ꝙ bãnire est extra ℔ tectionẽ ciuitatis aut loci à quo ponit', ponere, & ibi etiã de materia bãni. An etiã pẽdẽte appellatione aut ℔ positione nullitatis bãni, bannũ sit suspẽsum, & qũo debeat ℔ clamari. ¶ Aliud est bannum de quo hĩ infrà, tit. *des forests*, qđ bãnum etiã ab interpretatione, de qua suprà dĩ, de quo in suo loco dicetur. ¶ Quomodo autẽ sit ℔ cedendum ad bannũ cõtra absentem & contumacẽ, & ꝙ sex requirũtur ad quæ iudex aduertere debet, aliàs sentẽtia banni nulla, vide ℔ G. Bũdicti in sua repet. c. Rayn. in verbo, mortuo itaq; testa. j. nu. 59. ibi, per vj. aut vij. col. de testa. extrà.

QVia verò doct. vbiq;, cum bannitis faciũt mentionẽ, & de ipsis quæstiones formãt, dicũt † qđ de bannitis nostri temporis, prout est gl. in §. relegati. insti. qui. mo. ius pa. pot. sol. & bannum etiam hoc tẽpore sic, vt suprà dictũ est, multipliciter sumitur: dubitatur qui dicãtur banniti nostri temporis. & credo ꝙ hi diuersitatem habent apud Italos, Lombardos & omnes Vltramõtanos, & nos Citramõtanos, de quibus habẽt diuersarũ prouinciarum ciuitatum & terrarũ statuta: tamẽ cum gl. loquimur de bãnitis nostri tẽporis. Io. Fa. qui est doctor & practicus Citramõtanus, qui terminos iuris & quæstiones vsui Galliæ & curiarum Frãciæ propriè applicat. in d. §. j. dicit bãnitos dupliciter cõsiderari: nam qui banniũtur propter contumaciam, quia vocati per bannum non veniunt, & dicit ꝙ de his non est quæstio, quæ fit per gl. de bãnitis nostri tẽporis, & dicit hos non assimilari deportato, quia nulla sententia fertur cõtra tales: sed solùm bona annotantur propter contumaciam iuxta natură de requir. reis. hi tñ per statutum Mediolani condẽnantur ad mortem: & eorũ bona publicantur, & possunt impunè occidi, cùm dicãtur hostes. & multos vidi processus me assidente capitaneo iustitię Mediolani: sed apud nos solùm eorum bona annotantur. Sunt nonnulli qui banniuntur per sententias: & bannũ eis pro pœna imponitur: & de his dicit ℔ cedere ꝙ quæritur de bannitis nostri tẽporis. ¶ His ergo quò ad cognitionem banni & bannitorũ sic præmissis, ad quæstionem suprà formatam, vtrum comparentur deportatis. glo. in d. §. relegati. insti. quib. mo. ius patriæ po. sol. dicit, † ꝙ si tales banniti sunt propter maleficium, & amittunt ciuitatem, & eorum bona publicantur de iure aut consuetudine, ꝙ tales assimilãtur deportatis. allegat l. primã. ff. de bo. dam. alias verò secus, sed potius applicarent' relegatis. & hoc tenet Sali. in d. auth. item nulla communitas. deportato tamen insula assignatur, quod non fit his bãnitis quibus solùm interdicitur prouincia à qua banniuntur: sed quò volũt alibi vbi gentium morari permittitur: quare non vidẽtur propriè similes deportatis, imò bannũ fit de consuetudine, & tamen non deportantur. d. l. j. §. à præfectis. ff. de leg. iij. vnde per has rationes Ioan. Fab. in d. §. relegati. dicit doc. tenere non assimilari, dicit tamen quòd Spec. in titu. de fide instr. §. compe. ver. sed quid de bannitis, tenet opi. gl. in d. §. relegati, prout refert Barto. in l. ex facto. §. ex facto. ff. ad Treb. dicit ꝙ banniti perdunt propriè ea quę sunt iuris ciuilis illius ciuitatis aę prouinciæ à qua bãniuntur: quod tñ dĩ sanè intelligendum in illis bãnitis, quibus ciuitas bellũ indixit, & qui possunt impunè offendi. l. amissione. §. qui deficiũt. ff. de cap. diminu. sed iura omnia nõ perdunt, & sic in effectu vult, ꝙ non æquiparẽtur deportatis omnino, illos tamen bãnitos non credo esse nostri temporis apud nos Cismontanos. Nõ enim semper bãnimus ℔ pter crimẽ, imò ℔ pter aliã causam. illud autẽ bannũ de quo loquit' Iac. de Arc. fit alia causa, ℔ put facere cõsueuerũt Itali ex forma suorũ statutorum, & illos suos bãnitos statuerũt posse offendi, &c. vnde Bar. in l. j. C. de hær. insti. in l. ci'. §. si cui. ff. de testa. in l. amissione. §. qui deficiũt. ff. de capi. dimi. se refert circa hũc articulum ad determinationem, quam facit in quadam sua disputatione, quę incipit, Lucanę ciuitatis statuto &c. vbi ipse Bart. multa singularia de bãnitis dicit: & præcipuè, quibus comparẽtur bãniti, an dãnato vltimo supplicio, vel ad bestias, & an efficiantur serui pœnæ, tenet quòd non: an æquiparẽtur deportato, tenet ꝙ non. Item an relegato, tenet ꝙ nó. Item vtrum excõmunicatis, tenet ꝙ non. dicit postea quòd bannitus, qui potest impunè offendi ex statuto,

7 Qui dicantur bãniti nostri temporis.

Bannitorũ differẽtia.

8 Banniti similes deportatis.

Bar. de bãnitis.

BIU Cujas

æquiparatur transfugæ, & enumerat ea quæ perdit: postea singularem facit distinctionem de bānitis specialem, quæ facit ad bannitos nostri temporis, ibi, sed prout statuto. & dicit ꝙ banniti, qui possunt impunè offendi dicūtur hostes ciuitatis. d. §. q deficiūt. & perdunt ea quæ sunt ciuitatis suæ à qua banniūtur, & retinent ea quę sunt iuris communis ciuium Romanorum. in quo concordat cum opinione Iaco. de Are. de quo dr̄ in d. §. ex facto. clarius tamen loquitur in d. §. qui deficiunt, & dicit † ꝙ ille qui est bannitus imperij æquiparatur deportato, & perdit ea quæ sunt iuris ciuilis. d. §. qui deficiunt. & ita elicit intelligi iura noua quæ dicūt, imperiali banno subiaceat, hoc est iura ciuilia perdat, d. auth. item nulla. C. de epis. & cleri. sed ille qui est bannitus alicuius regni aut prouinciæ, retinet ea quæ sunt iuris cōmunis. l. quidā sunt ff. de pœnis. hinc posset dici ꝙ banniti nostri perdunt ea quæ sunt prouincię, à qua banniuntur, sed retinent omnia iura alterius prouinciæ, in quam se conferunt, & ibi omnia agere possunt, quæ alij habitantes agūt: & sic quo ad quid illi banniti deportatis æquiparantur.

9 Bannitus imperij æquiparatur deportato.

ADDITIO. Non est tamē sine dubio, an statutum aut ordinatio, seu cōstitutio principis ordinās & permittens bānitos impunè posse offendi valeat, vt dicit Matth. de affl. in consti. regni Siciliæ, quæ incipit, pœnam eorū, in ij. nota. ¶ Et quò ad quid non, adhuc etiā duo requirūtur ad hoc, vt bānitus perdat ea quæ sunt ciuitatis suæ, secūdum Bar. q notauit ex illo text. in d. §. qui deficiunt. vnum est ꝙ ille bānitus fuerit inobediens, & aufugerit ab illius imperio cui sub est, & sic fuit bānitus. secundum ꝙ in hostiū numero se conferat. quod dicitur facere quando est talis bannitus qui ex forma statuti potest impunè offendi, & reputat hostis, quare sibi indicitur bellū. quæ duo nunquā apud nos video in bannitis contingere, sed solùm propter maleficiū puniunt, & ꝓ pœna bāniuntur. id est, fit eis interdictio patriæ, † nec possunt impunè offendi, aut hostes reputari. & isto casu dicit ibi Bart. ꝙ nō perdūt iura suæ ciuitatis, aut patriæ: & in veritate tales sunt banniti nostri temporis citra montes, quos non credo cōparari deportatis. quod tenet etiam Cy. in d. l. j. C. de hære. insti. & quidā doct. Bononien. do. Francis. de scalis, prout refert ibi Bar. quorū opinio apud nos militat. Quod eñ dr̄ per Bart. & alios doct. de bānitis, qui possunt impunè offendi, vt illi æquiparentur deportatis, apud nos militare non pōt, quia nostri bāniti nūquam possunt offendi, aut hostes reputari ex statuto antè aliàs, nisi certis casib⁹ in quibus bāniti sunt ipso iure diffidati, & possint à quolibet offendi, vt puta bāniti ꝓpter crimen læsæ maiestatis, vel hæreticæ prauitatis, qui vt diffidati p legē possint impunè offendi, secundum Ang. in d. l. j. C. de hęre. insti. facit. d. auth. Gazaros. de hære. & notat in d. auth. itē nulla. & d. auth. itē quęcunq;. vbi est diffidatio à lege. quo casu dicit Ang. tales bānitos posse impunè de iure offendi, & ideo in illis posset militare quod dr̄ de bannitis, vt deportatis æquiparent. dicit autē Ang. ꝙ si sint bāniti propter alia mala, tūc si ab imperatore, papa, vel rege, possunt offendi realiter, quia illi nō sunt diffidati, sed eorū bona tātùm: vt no. gl. in c. domino guerrā. in tit. hīc finitur lex. sed psonaliter nō pñt offendi. l. si victū. ff. de re iud. l. is qui reus. ff. de publi. iud. l. Papinianus exuli. ff. de minorib⁹. l. de pollicitationibus. ff. de polli. l. nō solum. ff. de in integ. resti. ita Ang. ibi, qui in effectu videtur velle ꝙ nostri bāniti qui in corpore offendi nō possunt, nō ęquiparentur deportatis, si tamē bāniti dicātur exules, quod credo. alleg. textū qui dicit † ꝙ exules sunt vice deportatorū, & sic æquiparantur deportatis. in l. q cum maior. ff. de bonis lib. & hoc modo pōt solui quæstio faciēs ad propositum nostrū, vtrū. s. bannitorū bona cōfiscent si cōparent deportatis? dicendū est ꝙ non cōfiscant, per rationes quas s. ꝓ deportatis allegaui. Si verò non cōparant, adhuc minus, argumēto à cōtrario sensu, quod in statutis militat, secundū no. p Bar. in d. l. omnes populi, in xxj. col. ibi, iuxta prædicta quæro. & per eundē in l. j. ff. de offi. eius cui man. est iurisd. & ibi do. meus Ias. in xj. col. & Alex. in cons. xvij. in ij. col. in ij. vol. & idē do. meus in l. in illa stipulatione. *la premiere*, in glo. in verbo, posse. quę est in l. hoc iure. quā sub eo audiui. ff. de verborū obligat. vt sicut statutum dicit expressè, cuius corpus confiscatur, bona confiscātur, ergo à contrario cuius corpus non cōfiscat, nec etiam bona confiscant. Breuiter, ego credo ꝙ ex virtute statuti, bannitorū bona non debēt confiscari, per rationes quas superius allegaui ꝓ deportatis, quæ pro bannitis militare vident. ¶ Et si dicat non ꝓcedere hoc casu argumentum à cōtrario sensu, ergo illud argumentū est magis ex interpretatione quàm propria significatiōe, secūdum Bar. ī d. l. omnes populi. facit lex, apud antiquos. C. de furtis. idem do. meus Ias. in d. l. j. vbi dicit, ꝙ tale argumētum dr̄ esse cōiectura, & subauditus intellectus, quæ interpretatio regulariter nō assumitur in statutis, sed verba sunt ad literam intelligenda. Respondebitur ꝙ quādo casus qui à cōtrario sensu sumitur, est aliàs iure communi decisus, tunc per contrariū sensum sumi non debet, sed remanet sub dispositione iuris cōmunis, vt est casus noster qui vice deportationis à iure cōmuni est decisus. in d. authen. bona damnatorū. cuius dispositioni relinquitur quo iūre cōmuni illorū bona non cōfiscantur, ergo nec obstat argumentum quod fieri posset de l. tutelas. §. fi. ff. de ca. dim. vbi dicit ꝙ bannitus nudus exulat, quasi dicat ꝑdit bona. ergo illud verū est quod perdit bona, sed tamen non publicant, vt antiquo iure fiebat, quo iure ad fiscum veniebant, d. l. j. ff. de bonis damna. sed veniunt ad personas enumeratas in d. authen. bona damnatorū. & illa perdit bānitus, & desinet habere. ita Bar. in d. §. fin. ¶ Cōfiscatio autē dupliciter de iure cōsideratur. aut eñ venit in consequentiā pœnæ personalis, prout habetur in l. deportatorum. ff. de pœ. & in l. j. in prin. ff. de bonis dam. & isto casu iura antiqua quæ dicebāt illa bona cōfiscari sunt correcta per d. auth. bona damnatorū. ergo ex quo illa retinere nō possunt, si applicarent fisco, esset magis pœna succedētiū ab intestato quàm ipsius dānati. & hoc est quod notatur ex d. §. fin. in d. l. tutelas. vbi Bar. † ꝙ eo ipso ꝙ quis amittit ciuitatem ꝑdit omnia bona sua, sine aliqua publicatione. Casus autē in quib⁹ quis amittit ciuitatē, sicut in d. l. amissione. §. qui deficiunt. ff. de capitis dimi. aut eñ confiscatio venit expressè per legem, & nō in cōsequētiam, & tunc iura antiqua non corrigunt, quia. s. illa fisco applicantur, secundū dispositionē iuris antiqui. ita vult Bart. qui vult esse cōmunē opinionē in d. l. j. ff. de bo. dam. & in d. auth. bona dānatorū. Ex quib⁹ omnibus concludēdum videtur, ꝙ bona damnatorum inquātum deportato cōparant, hodie etiam nullo iure cōfiscant. Primò, non iure scripto, qa iure antiquo nulla bona confiscabantur in consequentiam pœnæ personalis. d. l. j. & d. l. deportatorū. ergo per d. authē. bona damnatorum, veniant ad personas ibi enumeratas. ¶ Item nec iure statuti nostri, quod tantum vult cōfiscare bona, quādo corpus confiscatur, nisi confiscant hi banniti. ¶ Quod no. quia per contumaciam pœna

11 *Exules æquiparā-tur deportatis.*

12 *Amittēs ciuitatem perdit bona absque aliqua publicatione.*

10 Bannitus Galliæ non possunt impunè offendi.

BIU Cujas

corporalis nõ imponitur.l.diuus.ff.de cust.reorũ.Bal. in rub.C.cõminatio.epistolas ꝑgrãmat. in fi. verbis, & vide Io.Fa.statim alle.¶Ergo eorũ bona nullo modo cõfiscari debebũt.qd̃ tñ videtur sanè intelligendũ, nisi bannirentur pro tali delicto, ꝓpter quod veniunt bona confiscãda expresè à lege, quia tũc isto casu iura antiqua non sunt correcta, secundum Bart. in d.l.j. & Ang.in d.auth.bona dãnatorũ.& facit §.j.in authẽ. de incest. nup. quo iure fit publicatio bonorũ. sequit̃ etiã ꝙ bona publicari debent. Vltra prędicta,& per alium modũ, si vis videre de effectu bannitionis, vide singulariter Bal.in l.j.C.de hær.insti.qui ponit xij. effectus pœnarũ,ꝓ quos diuersis modis,& diuersis nominibus iura intendunt contumaces ad obedientiam
13 venire,& cõtumaces punire.¶ Aduerte † an arma bãniti vbicunq; depicta possint deleri. vide Bar.in l. eo-
14 *An bãnitus mortuus possit sepeliri in sepulchro maiorum suorum.* rum.ff.de pœnis.† & an qui bannitus est,si moriatur, possit in illo loco sepeliri,maximè in sepulchro suorũ maiorum.Bart. in l.ij.ff.de cadaueri.punitorum.dicit quòd nõ.vide Ioan.Sanxon. in consue.Turon. tit. *des droicts de baronnie*, artic.j.fol.xlvij.Et aduerte ꝙ bãniti per cõtumaciam non possunt morti tradi,secus si per sententiam.Ioã.Fab.in l.quicunque.C.de requi. reis. dixi ante.¶Dicit tamẽ text.in l.capitalium.§.in exulibus.& in l.relegati.ff.de pœ.ꝙ post exilium si bãnitus redeat,capite puniendus est.sed̃ bene intelligẽdo tex. in d.§.in exulibus,est dare gradũ,quia non pro prima vice est capite puniendus,sed gradatim, & pro tertia tãtùm capite puniẽdus,& ibi docet ille text. quomodo sit gradatim procedendum cõtra bannitos, & cõtumaces redeuntes ad locum banni.

ADDITIO. Dicit tamen Matt.de affl.in constit.regni Sici.quæ inci.grandis vtilitas, quòd bãnitus semper comparẽdo potest se defendere,& ostẽdere de sua innocentia,sicut si nunquã fuisset bannitus. per text. singul.in l. diuus. ff. de custo. reorum.quod intellige de bannitis per cõtumaciam,secus de bãnitis per sententiam cum causæ cognitione.

SEd iuxta prædicta quæritur,videmus suprà qd̃ sit fiendũ in cõfiscatione bonorũ de iure cõmuni, qd̃ secundũ consuetudinẽ nostrã,qd̃ istorũ sit seruãdum? Breuiter,omissa verborum ꝑplixitate,dico cõsuetudinem nostram,quæ vim & effectum statuti habet, obseruari debere,cũ per pœnã statuti videatur derogatũ fuisse pœnis iuris cõmunis, ꝑut dicit Bart.in l.j. ff. de bo.dãna.maximè loquẽdo circa publicationẽ bonorũ.& dicit Ang.in l.q̃ sepulchra. C. de sepulchro vio. ꝙ vbi delictum plurib' modis punitur & diuersimodè,si sit pœna statutaria,nũquam ab ea debet discedi. de quo arti.an per pœnam statutariã sit sublata pœna iuris cõmunis,tractat Bal.ĩ l.cũctos populos,in xj.oppos̃i.C.de sum.tri. & fide cath.& in l. data opera.in ix. col.C.qui accusa.nõ pos.Bal.& Sali. in d. l. qui sepulchra.C.de sepulchr.viola.Ang. plenè in §. quadrupli. insti.de actio.vbi do.meus Ias.allegat plures remissiones. cui adde Panor.in c.de causis.in fi.extrà, de offic. delega.sufficit enim ꝙ iudices in pluribus pœnis imponant statutariã,& ideo iudices in publicatione bonorum debent obseruare consuetudinem nostram.

ET intellige omnia prædicta de banno seu exilio damnabili,quoniã sunt multa alia bãna seu exilia quę nõ inferũt prædictas pœnas: quoniã quoddã est bannũ seu exilium voluntariũ:quoddã est amore dei, vt de diuo Ioanne Baptista:quoddam virtutis amore, de quo in auth. habita. C.ne filius pro patre.quoddã est necessarium,quod infertur dupliciter. & de his onibus amplè per G. Benedicti in sæpe dicta repet. c. Raynu. in verbo, mortuo itaque testatore.nume.306. vsque ad nume.311. de testa.

IN TEXTV IBI,

Il confisque les biens.

SEd quæro † vtrum lata sententia contra criminosum qui ad mortem condemnatur,bona absq; alia declaratione sint ipso iure publicata,an iudex in ipsa sententia debeat etiã expresè bona publicare?text.in d.l.eius.§.hi verò qui.ff.de test.& in l.j.ff.de bo.dã.videtur facere ꝙ bona sint ipso iure cõfiscata.Nã confiscatio est necessaria ad pœnã mortis illatiuã, & sic ad sentẽtiam sup supplicio latã,ex quo sequit̃ effectus regulę,accessoriũ.de reg.iur.in vj.Bar.in l.vnica.ff.si pẽden.app.mors interue.quærit de hac q. & satis amplè eam examinat.& Bal.in l.j.C.ne ex deli.defun.& accipiẽdo doctrinã Bar.in l.imperator.ff.de iure fisci. Aut quis delinquit circa rem contra legis prohibitionẽ;& tũc perdit dñium ipso iure. quo casu nõ requirit̃ sentẽtia super publicatione,aut aliàs extra rem,vt est cõmittẽdo homicidiũ:& tũc hoc casu requiritur sentẽtia circa publicationẽ bonorũ,vt dicit ibi Bar.& quãdo fiat expressio publicationis bonorũ,aut fit cum dictione,cum,quæ est dictio quæ venire facit in consequentiã quod sequitur,an hoc operetur aliquid quãdo fit cum dictione, &, quæ venit principaliter, vide Bar.in l.iij.ff.de lega.j. & ibi plenè per Socinum.

INtellige ꝙ bona condemnati ad mortẽ per consuetudinẽ non acquiruntur fisco,nisi post sentẽtiã latã, quia nõ cõfiscant̃ nisi post sententiã.Bar. in l.post cõtractũ.ff.de dona.Bar.in l.cõmissa.ff.de publican.&in l.imperator.& in l.j.§.an bona.ff.de iu.fis. vbi dicit in d.l.imperator,ꝙ aut delictũ est circa rẽ,vel extra rem. & ponit ibi quasdã limitationes,videlicet quando lex dicit, ꝙ sit priuatus ipso iure.vel loquitur per verbũ præsentis temporis, quod videtur esse in casu nostrę cõsuetudinis,& ideo per sententiã iudicis, in hac nostra cõsuetudine,q̃ cõdemnat ad mortẽ,cõfiscat, cõfiscant̃ & bona,cùm loquat̃ ꝑ verbũ præsentis tẽporis. ar.gl.in l.in criminali.C.de iurisd.om.iu.ita dicit Bart. in l.j.ff.ad leg.Iuliam de vi priua. & in d.l.imperator. ¶Aduerte,qa illa gl.in d.l.in criminali. & ibi Bart.sæpius allegãt † ꝙ verbũ futuri tẽporis importat ꝑ sentẽtiam:quando verò est verbum præsentis temporis, tũc importat ipso iure.Bar.in d. l.in criminali. & in l. iubemus.§. sanè. C. de sac.san.eccl. & in l.imperator. ff.de iu.fisc.addeidẽ esse quando est verbũ futuri temporis geminatum.Ludo.Rom.in singu.suo.ij.inci. licet verbũ.& do.meus Ias.in l.nõ dubiũ.in vj.& xj.col. C.de leg.idem dic de dictione,mox,& statim.Ias.in §. rursus,in iij.col.insti.de act.Bar.& Alex.in d.l.imperator.† idẽ dic de hoc verbo,nõ valeat quia intelligitur ipso iure.Ias.in l.vniuersa,in iij.col.C. de preci. impe. offe.idẽ dic de dictione,omnimodo. Ias.in l.si quis in conscribẽdo,in ij. col.C.de pact.vide de materia Feli. & Panor.in c.si diligenti,in v.col.de fo.compet.cogita ergo ex his,quia videtur esse verbum præsentis tẽporis,quando dicit, *qui confisque le corps, il confisque les biens.* ¶Idem videtur esse dicendum in crimine læsæ maiestatis, vbi ipso iure bona sunt confiscata,glo.in c. cum secundum, de hæreti.in vj.Ioan. And. & Archi. in c.felicis,de pœnis libr.vj. & ibi omnes,quod videtur tenere contrarium Bartol. in l. post contractum, ff.de dona. & in extrauagan. quoniam nuper, in ver. rebellando, & text. in l. transfuga. ff. de acquir. rer. do. in crimine autem hæresis est expeditum de iure canonico, vt in d. c. cum secundum leges, de hæreti.

1 *An bona ad mortem cõdemnati lata sentẽtia absque alia declaratione sint publicata.*

2 *Verbum futuri temporis requirit sententiam: præsentis importat ipso iure.*

3 *Verbum non valeat quid importet.*

Sed

SEd dic q̃ est per sententiã,& tñ vult dicere in casu, in quo quis condẽnatur ad mortẽ, qui cõdẽnat ad mortẽ condẽnat etiã ad confiscationẽ bonorũ,& satis de hac cõsuetudine in alio dubio,suprà dubitaui,in §. *si aucun commet simple larrecin*, & ideo talia bona non sunt fisci antequã sint incorporata.l.iij.C.de bo.vacã. li.x.facit l.j.co.tit.& l.j.C.de cano.larg.titul.li.x. facit ad prædicta illud quod dicit Dy. & post eũ Bart. in l. 4 post cõtractũ.ff.de dona.vbi dicit † q̃ qñ bona ex delicto veniũt confiscanda,fiscus non habet hypothecã nisi à die sententiæ.alle.l.j.C.de iu.fisc.li. x. de quo per gl.in l.respiciẽdũ ff.de pœnis.dixi plenè in gl. præcedenti,vbi multa ex his dixi. ¶ Sed si pendẽte processu fecerit donationem,aut testamẽtũ, an valeat:vel etiã si fuerit primò condemnatus & appellauerit,an pendente appellatione poterit de dictis bonis testari,aut alias disponere?vide quę dicit Boërius in consuet.Bituricen.tit.de iurisd.om.iud.§.xij.in glo.per hoc patet.

ITem quæro, vtrũ sit opus additione ad hoc vt fisco acquiratur,vide Bart.in d.l.j.§.an bona.ff.de iu.fisc. & Alex.in apost.ad Bar.in l.j.C.de bo.vacan.li.x.

5 Cõdẽnatus ad mortẽ nõ debẽt denegari sacramenta pœnitentiæ confessionis, & Eucharistiæ.

NVnquid†autem ita perdat corpus & bona q̃ debeat ei denegari sacramentũ Eucharistiæ, cõfessionis & pœnitentiæ?Breuiter dico q̃ non, qm̃ debet ei fieri copia sacerdotis,c.si desideret.& c. quæsitum. viij.q.ij.& si non fiat, sola voluntas cũ confessione ei summè ꝓdest, adeo q̃ cõmunio sacri corporis denegari non debet,d.c.quæsitũ,vbi tex. facit cle.j.de pœn. & remiss.¶Excõmunicatis autem sic.c.sacris de sepulturis.Qui autem priuari debeãt ecclesiastica sepultura,vide Ioan.Sanxon.in consuet.Turoneñ.tit. *des successions des gens roturiers*,art.xj.De sepultura aliud est, qa ex quo perdit corpus,& ideo cũ priuetur etiam omnibus bonis, debet sepultura priuari,& hoc est de iure ciuili,quo iubẽtur esse pro rostris omnium conspectui ad terrorẽ & exemplum gentium,nec sepeliri possunt principe inconsulto,& nõ permittente,secũdum l.j.ij.& iij.ff.de cadaue. puni.est tamen quædam lex obnoxios.C.de religio.& sumptib.funer. quæ dicit illos sepeliri posse,sed intellige principe ꝓmittẽte.

6 ¶Item etiã de iure canonico possunt sepeliri, dicto c. quæsitum.& c.placuit,xxiij.q.v.Itali verò seruant ius canonicum,moti authoritate Gregorij.de qua in c.animæ defunctorum.xiij.q. ij. Galli verò seruãt ius ciuile,moti ratione Iuuenalis,Facilis iactura sepulchri.

7 An corpus cõdemnati possit dari medicis ad inciendum.

¶Aduerte etiã,†an possint talia corpora dari medicis per iudices ad faciendum anatomiam.vide Bar.in l.fi. de cada.puni.& credo q̃ bene per principem possunt dari,sed non per iudices.¶ Aduerte† q̃ iudices denegantes tradere corpus suspensum parentibus ad sepeliendum peccant mortaliter.faciunt quæ dicit Bal. in c.j. §. iniuria. de pa. iur. fir.qui pro hoc adduxit text. Deut.xxj.& tex.Iosue. vbi dicitur, regem quoq; eius suspendit in patibulo vsque ad vesperam & solis occasum,præcepítque Iosue, & deposuerunt cadauer eius de cruce.& ideo melius faciunt Itali quàm nos.

IN TEXTV IBI,
Et appartient la confiscation.

1 Cõfiscatio omnis ad principẽ spectat.

PRimò est aduertendũ q̃ consuetudo vr̃ esse contra principẽ,† cũ de iure quęlibet confiscatio deberet spectare ad prĩcipẽ, siue sit cõfiscatio omniũ bonorũ, siue alicuiꝰ quotæ,puta tertię partis.& de iure nõ pót applicari inferiori à principe,vt habetur in l.j. ꝑ Bart. C.de bo.vacã.li.x.est enim de regalibus. vt in c.j.quæ sunt rega.in vsi.feu.& de hoc est tex.& ibi nota.Alua. in c.j.§.si quis aliquẽ.de pace tenẽ.& eius violato.vbi dicit nota.Aluaro. qñ fiunt cõdemnationes pecuniariæ,quę fiũt in terra alicuius comitis vel baronis, spectant ad ipsum comitẽ vel baronẽ, non autẽ ad principem:secus autẽ si bona alicuius cõfiscarentur,vel publicarentur,qa tunc talia bona confiscata spectant ad fiscum principis, non autẽ ad ipsum comitẽ vel baronẽ.& dicit q̃ est ibi tex.& ꝑbat in §.si rusticus.eo. tit.

ADDITIO. Ita dicit Matt. de affl. in constit. regni Sicil.quæ inci.pœnã eorum.in ij.no.in ij.q.vbi amplè etiam ponit materiam,an baro habens merum imperium possit bannire, ita q̃ bannitus impunè occidatur,& in fine illius dicit,de iure bona quæ publicãtur debent Regi applicari. ¶ Quod tamen intelligit, nisi talia bona fuissent feudalia ipsius comitis vel baronis. Sed vtrum istud sit verum etiã in bonis confiscatis propter crimen læsæ maiestatis,vide Guido. papæ q.sua cccxlj.& melius per Ægidium bellamera,in cõsil.suo xv.in decisio.suis,decisione sua 725.

ITem etiam intelligit,nisi ex præscriptione vel consuetudine approbata per principẽ, dicta bona confiscata spectarent ad ipsum comitem vel baronem, vt probat ipse Alua. in dicto loco. ¶ Sed in quo gradu meri imperij sit confiscatio, vide Decium in l. imperium.in ix.charta.ff.de iurisd.om.iud.

2 Quis facere debeat expen. in prosecutione delinquentis.

ADuerte etiam† q̃ dominus habens iurisdictionẽ tenetur facere expensas quæ fiunt in prosecutione delinquẽtis,vt tenet Henr. Bohic,in c.ad aures. de simo.Nisi sint expensæ quæ fiunt in accusando delinquentem,vt tenet decisio Tholo.q.xlj. Item intellige hãc consuetudinem etiam habere locum in confiscatione bonorũ temporalium clerici facta à iudice ecclesiastico,per ea quę dicit& tenet in terminis Oldra. consil.suo xvij.vbi allegat consuetudinem Franciæ in hoc.Et vide Boërium in cõsuet. septenæ Bituri. in tit. de iurisd. om. iud. §.xj.col.ij.Adde Io.And.in addit.ad Spec. tit. de feu.§.pe.vers.xl.Pet.de Anch.in c.ea quæ fiunt,in xxij.q.de reg.iur.in vj.Pau. de Cast.in cõsilio cliiij.incip.circa præsentem.& in consil.clxij.incip.id quod primò quæritur,& quęstione capellæ Tholosanæ cl.& Oldra.consil.iij.& vide Boërium in §.xj.in ij. col.j.gl.imò etiam dicit Oldr.in d.loco,† q̃ pœna pecuniaria imposita clerico pro delicto seculari debet 3 applicari domino temporali.vide eundem, quia plenissimè loquitur. Et aduerte quãdo clericus traditur curiæ seculari,q̃ est in tribus casibus.dixi suprà, in ti. præced.§.v.in gl.*s'il n'a grace*,circa prin.versi.fallit ista regu.cum duabus sequen.

ADuerte secundò ad vnam no.quæstionem. Videm' q̃ in hac patria multi domini & barones vẽdunt cõdemnationes delinquentiũ,seu mulctas quæ fiunt in eorum iurisdictionibus.¶Pone,quidam emit cõdẽnationes de anno millesimo quingẽtesimo octauo,alter verò & secũdꝰ emit de anno millesimo quingẽtesimo nono. Aliqs in illa iurisdictione cõmisit delictũ anno millesimo quingẽtesimo octauo, cõdẽnatio fuit facta anno millesimo quingẽtesimo nono, ad quẽ spectabit illa cõdẽnatio,an ad primũ, an ad secũdũ?qa nũc est quæstio in facto ratione redditus iurisdictionis de Lucenayo,non decido, sed te remitto ad do.meũ Iaſ.in l.more,in iiij.col.ff.de iurisd.om.iu.& in l.si iõ.C.de his quibus vt indi.& in l.diuortio.§.si fundum.ff.sol.mat.vbi omnes.Hoc tñ anno Dñi millesimo quingẽtesimo decimo Ioannes parui Ioãnis officialis Heduen.insecutus est opi.do.mei Iaſ.in d.l.more,in iiij.col.ff.de iurisd.omn.iud.& secundũ eam iudicauit.& dicit do.Io.de Plat.in d.l.j.in ij.col.C. de bonis vacã. q̃ licet tale ius nõ possit præscribi,nec pos-

Nota casum pulchrum.

BIU Cujas

4 Barones non possunt habere ius confiscādi.

sunt † barones istud iº habere, scilicet cōfiscādi & applicādi sibiipsis cōfiscationē, de iure tñ si cōsueuerūt ex cōsuetudine habere iurisdictionē in talibº, & habere confiscationē, possunt vti, & valet talis cōsuetudo: & est ad hoc potēs ex his quę dicūtur in l.j.C.de emā. li.quę not.pro dominis huius patriæ, qui sibiipsis applicāt cōfiscationes, & habent ex cōsuetudine camerā fiscalē. Et ideo meritò dicit consuetudo, ꝙ vbicūq; fit cōfiscatio bonorū, applicātur habenti altā iustitiā in loco vbi sunt bona. Et istud est iuris secundum Bal. in l.cunctos populos.in fi.C. de sum. tri. & fide cath. alleg.not.per Inno.in c.postulasti.de foro compet.

5 Domino altæ iustitiæ acquiritur dominium, sed nōpossessio.

ADuerte tertiò, † ꝙ licet domino altæ iustitiæ acquiratur dominium, non tñ acquiritur possessio, quia dominus habet vendicare bona cōfiscata. Bar.in l.cōmissa vectigalia.ff. de publi.idē no.C.de sacrosan. eccl.l.fi.& l.imperator.ff.de iure fisci.cū simi.vide tex. & gl.in l.j.C.de dona.quę sub modo, vbi multa vtilia ad materiā.vide Bar.in authen.de incest.nup. in prin. Bar.tñ.dicit esse casū in l.raptores.C.de episcopis, & clericis.vbi etiam statim transfertur possessio. dic tamen secūdum Panor.in c.j.in iiij.col. de consti. & ibi

6 Feli. in xiij. col. † ꝙ bona quæ confiscantur ipso iure, non possunt retineri in foro conscientiæ. Aduerte etiam quòd instantia non trāsit in fiscum, vt dicit Bal. in l.si constante.§.fi.ff.solut.matr.

ADuerte & quartò, ꝙ nisi esset consuetudo nostra, quæ dicit ꝙ confiscatio facta per vnum iudicem est talis efficaciæ, ꝙ bona existentia sub alio domino efficiūtur domini sub territorio cuius sunt sita, quòd per consuetudinem nostram in confiscatione bonorū non veniunt bona quę essent in alieno districtu, quia confiscatio quæ venit ex statuto vel consuetudine nō extenditur ad bona sita in alieno districtu. ita Alberi. de Rosa.in materia statutorum, in iij.parte, in c.ij.vbi recitat multorum opiniones.

ADDITIO. De hoc art. vide plura alleg. per Boër. in consuet.septenæ Bitur.in tit.de iurisdom.iud.§.x.

7 An cōfiscatio bonorū extēdatur ad bona in alio territorio sita.

SEd secundū † ius commune videndum est nūquid confiscatio bonorum trahatur ad bona existētia in alio territorio, & quomodo, videlicet an existentia in alio territorio confiscentur simpliciter cōfiscatis bonis, & si sint confiscata cui applicentur. Primò dic ꝙ videtur ꝙ omnia bona in quibuscunque territoriis existentia debent applicari illi cameræ seu fisco illius loci, vbi lata est sententia confiscationis.

8 Confiscās succedit vt hæres.

MOueor primò sic.† vbicunq; aliquis publicat & cōfiscat bona delinquētis in suo territorio, per dictā confiscationem succedere cēsetur tanquā hæres in dictis bonis.l.tutoris, in fi.iūcta gl.ibi posita.C. ad leg.Iuliā de vi pub.l.j.C.si cert.pet.l.inter eos, in fi.C. de fideiuss.cum si.& posuit Abbas Panor.in cons.xxix. incip.in quæstiōe præsenti, in ij.col.in ij.vol.vbi dicit

9 Fiscus successor.

† ꝙ fiscus est successor, nō per repręsentationē, sed per annihilationem personę.& dicit Alexan.in consi.suo lxxxviij.in iij.co.in iij.vol.quod incipit, Sēpronius filios.† ꝙ fiscus est loco extranei hęredis. sed nō est dubiū ꝙ si fiscus succederet in bōis alicuius ex testamēto, tunc bona vbicunq; sita ad ipsum spectarēt.l.cum hæredes.in prin.ff.de acquir.possess. dū tñ succederet

10 authoritate iudicū pręsidentiū in locis, vbi essēt dicta bona.l.properandum.§.sin autē reus.C.de iudiciis.c. Romana, in §.contrahētes.de foro cōpe.li.vj.l. hæres absens.§.j.cum glo.sua.ff.de iudic.ergo ita dicendum est in casu, in quo fiscº in loco publicationis agnouit confiscationem.l.iiij.§.si bona.de fideicom. liber. l.j. §.an bona.ff.de iure fisci.iūcta d. inter eos. §. fi. C. de fideiuss.vbi æquiparat fiscum hęredi per cōfiscationē.

11 SEcūdò facit,† quia iudex qui habet personam sub sua iurisdictiōe, potest statuere super rebus eiusdē personæ, licet sint extra suam iurisdictionem.ff.de re. eo.l.magis puto.§.idem quęri.bona† enim conditionem personæ sequūtur tāquam accessoria.l. per procuratorem.ff.de acqui.hæred.in fi.l.j.C.de imp.lu.de scrip.li.x.c.si laicus, in fi.de iure patr.li.vj.vnde habētes personā in sua iurisdictione, possunt inducere eadem onera personalia, etiam pro rebus extra. iurisdictionem positis, quia inspicitur persona tanquam principalis, no.in l.rescripto.§.fi.ff.de mu.& hono.& per Io.And.in c.j.de immu.eccle.

12 Bona sequūtur cōditionem personæ.

ADuerte quia Bal.in l.mercatores. C. de commer. & merca.dicit bene hoc quod dictū est suprà verum in bonis mobilibus,† quia cōfiscatio trahitur ad bona mobilia existētia extra territoriū.& illā decisionē Bal.refert & seq.Alex.cōs.suo xxxj.incip. viso tituloquæstionis præmissæ, in j.col.in j.vol.qđ est repetitū in cons.cccxj.in iiij.vol.idem Alex.in consil. xvj.in ij.col.in j.vol.& refert ēt in l.j. in pe.col.in apostil.ad Bar.C.de sum.tri.& fide catho. Hinc in dictis cōsiliis cōcludit,† ꝙ cùm nomina debitorum & actiones veniāt appellatione mobilium, ꝙ idem dicēdum est de illis, qđ intelligunt docto. qñ nomina debitorum & actiones cōtinet quid mobile, secundū gl.no.in auth. de non alienā.§.cōnumerāda,& Angel. de quo plenè per eundē Alex.in dictis cōsiliis xxxj.& xvj. & in cōs. ix.in pe.& vlt.col.incip.visis verbis testamēti, in j.vol. idem Alex. in consil. xxvij.incip.attentis narratis, in vlt.col.in iij.vol.faciunt quæ dicit in consi.cxxv.in fi. in j.vol.quod incipit, visis & consideratis. idem Alex. in consi.xlv.in iiij.col.in j.vol.idem in consi.xij.in iij. col.in ij.vol.plura scripsi ad Alex.meum in consi.xvj. suprà alleg.quæ hîc causa breuitatis non insero.

13 Confiscatio trahitur ad bona mobilia extra territorium.

14 An nomina debitorum veniant appellatione mobilium.

15 TErtiò facit † qa tutor datus à iudice domicilij vel originis, qui habet personā in sua iurisdictione, cēsetur datº ad vniuersum patrimoniū, etiā alibi sitū, & habet tutor potestatē administrādi in illo, ēt extra territoriū posito, licet ab illo possit se excusare si velit. l. ꝓpter litē. §. licet.ff.de exc.tuto.& no.Bar.post Dy. in l. pupillo.ff.de tut.& cura.da.ab his.& in l.ij.p Cy. C.vbi pe.tut.Ergo eodem modo videtur dicendū †ꝙ

16 qui habet potestatem super personis delinquētium, habet etiā super rebus sitis vbicūq;.& sub cōfiscatione bonorum facta per eum cōprehendi debent bona etiā alibi sita, licet executio nō possit fieri nisi per iudicem territorij vbi sita sunt bona, vt in d. l. properādum.§.sin autem reus.C.de iudi.cum similibus.

SEd aduerte, quicquid dictū sit hîc antè, videtur ꝙ Bart.velit tenere contrarium in l. cūctos populos. in fi.C.de sum.tri.& fide catho. concludendo † ꝙ cōfiscatio bonorū non extenditur ad bona alibi sita, qñ iurisdictiones sunt distinctæ, & bursæ fiscales distinctæ, prout sunt bursæ Christianissimi regis in suo ducatu, & bursæ archiducis in suo comitatu Burgūdiæ, vel aliis patriis non subiectis regi Franciæ: & maximè quia publicatio seu confiscatio secūdum consuetudinem nostrā fit iure speciali contra ius commune. alle. pro ratione.l.extra territorium.ff.de iurisdom.iud.& l.neque.C.qui da.tut.pos.& d.l.pupillo.de tut. & cu. da.ab his.& ibi Bart.dicit hanc fuisse opi.Guil. de cu. quam magistraliter commendat multis rationibus, & per multa iura confirmat & corroborat.

17 Cōfiscatio non extēditur ad bona alibi sita.

18 Quid si confiscatio fiat de iure communi.

SI verò † confiscatio fiat de iure cōmuni, tūc omnia bona vbicunq; existentia confiscantur. sed quælibet bursa in suo loco habet bona ibidem sita: quando verò

verò iurisdictiones sunt distinctæ,sed est vna bursa fiscalis in effectu,tunc dic aut bona cõfiscantur secundum ius commune,& tunc vbicunque sint,sunt confiscata.l. si quando. C. de bo. va. li. x. & fiet executio per officialem illius loci vbi sunt bona,vt dictum est suprà. vnde dicendum est quod si iudices confiscant bona alicuius in Burgundia, secundũ ius commune, omnia bona illius vbicunq; existẽtia sub regno Franciæ sunt confiscata,& applicantur fisco, vt vult Bal.in consil.cccxl. incip. super primo puncto. in iiij. parte sed fit executio per illum iudicem vbi sunt bona. Aut confiscatio fit secũdum cõstitutionem, vel leges speciales,vt est hîc in casu nostro: & tũc,aut illa lex specialis est in omnibus locis vbi sunt bona,& tũc cõfiscatio extẽditur ad omnia loca & bona ibidẽ existẽtia.

POne exemplum. viget ista nostra consuetudo in ducatu Burgundiæ, in quo sunt plures iudices, puta in balliuatu nostro Heduensi, in balliuatu Diuionensi,Cabillonẽsi,in Auxeto, & in quolibet balliuatu tunc plures iudices habentes merũ imperium ex consuetudine,vt suprà dictum est, & ius confiscandi,& bursam eorum fiscalem:& tunc dic ꝙ per confiscationem factam per vnum ex illis omnia bona vbicunque existentia confiscãtur:&cuilibet domino habenti merum imperium,qui tenet locum fisci in hoc, applicantur: debet tamen fieri executio per vnumquemque ex illis in sua iurisdictione.

AVt verò istæ leges speciales non sunt communes ad vtrunq; locum, & tunc dic ꝙ non extenditur confiscatio ad bona sita in locis vbi nonviget lex specialis.arg.l.extra territorium.ff.de iurisd.om. iud. c. vt animarum.de cõsti.li.vj.& l.neq;C.qui da.tut.& l.ab his.C.de tu. & cu.da.ab his.& d.l.pupillo.¶ Ita videtur tenere do.meus Iaſ.in l.j.in lect.Papien.in pe. col. C.de sum.tri. & fi. cat. & Ioan. Sanxon. in consuetu. Turoneñ.tit.*des droicts de moyenne iustice*, art. vj. in fi. Boër. in cõsue.Bituriceñ.tit.de iur.om.iud.§.j.in gl. j.

SEd hoc est verum quando confiscantur bona simpliciter:sed quid si dicatur,cõfiscamus omnia bona vbicunque existentia,an comprehẽdãtur existẽtia in territorio alieno,in quo non erunt leges speciales, virtute quarum fiet dicta confiscatio,expresse disponẽdo de illis?dic ꝙ sic,per notata in l.hæres absens.ff. de iud.& in c.Romana.§.contrahentes,de fo. compe. li.vj.& per gl.&per Bar.in l.cum vnus.§.si is.ff.de bo. auth.iu.possi.Imo.in cõsi.xxxv. in vij.col.& cõs. lxxx. in fi.¶.Iuxta prędicta quædã pulchra adduxi in cõsultatione vnius dubij,videlicet an dispensatio legati de latere in Gallia tantum circa duo incõpatibilia, & de vno regulari beneficio pro seculari facta de persona subiecta dicto legato ratione originis, extendatur ad beneficium situm extra prouinciam dicto legato decretã, cuius quidem beneficij collator etiã est subiectus dicto legato ad causam illi⁹ beneficij, ex quo eidem competit collatio seu prędentatio alterius beneficij existentis extra prouinciam dicto legato decretam & quædam pulchra per Lud.Rom.dicta in cõsil. suo xxxix. adduxi pro vna parte, quæ multum seruirent in materia hîc antè proposita, Et quia prædicta videri poterũt,dicam latius in meis consiliis, vbi intendo inserere illud consilium de verbo ad verbum.

Dubium.

Quæstio.

SEd iuxta prædicta quęritur de not.quęstione.quidam Heduen.habet redditum annuum soluẽdum singulis annis in ciuitate Heduen. qui quidẽ annuus redditus est cõstitutus super aliqua re existente in alio territorio alicuius domini ꝙ habet potestatẽ habendi & leuãdi confiscationes,& habet bursam suam seu camerã,cõdẽnat' iste talis per iudicẽ ciuitatis Heduẽ.& eius bona confiscant': Nũquid cõfiscatio illius redditus debeat spectare dño loci vbi soluẽdus est,an verò dño illius loci vbi est res sita super qua redditus annuus est constitutus.Ista quęstio pro certo põt singulis diebus euenire in facto,& est quæstio ꝑ amico.

ET primò videtur dicendum ꝙ aut est annuus redditus qui impropriè ita dicitur,sed ꝑpriè dici potest quædã præstatio quæ debetur ratione alicui⁹ rei possessæ & debitæ prędestationis annuę,quæ à solutore ꝙdẽ nullũ habet dominiũ, & tunc ista annua præstatio debet iudicari tanquã sit fructus illius rei,& in effectu pro fructibus soluitur, qui percipiũtur ex re,& succedit talis præstatio annua loco fructuum, adeò ꝙ illi cui deberẽtur fructus debetur illa prędestatio annua seu pẽsio,quæ pro fructibus præstatur, l.defuncta.in prin.vbi optimus tex.ff.de vsufr. ¶ Sed certum est† ꝙ fructus pẽdentes vel futuri tẽpore confiscationis cẽsentur esse pars ipsius rei.l.fructus pendẽtes. ff. de rei ven.l.fi.§.pe.ff.quæ in frau.cre.ergo vĩ similiter ꝙ ista præstatio annua sit cẽsenda tanquã pars rei immobilis, ergo sicut res debet simpliciter applicari dño vbi sita est,ita & talis præstatio.d.l. defũcta. vnde not.dicit Bal.in c.j.de pa.tenẽ. in fin. cõmenti positi in prin. ꝙ fructus & pensio quæ nondũ cesserũt sunt pars rei, & ideo si tẽpore cõfiscatiõis nõ cesserint,sicut res cõfiscata applicarẽtur dño vbi est sita,etiam talis annua præstatio. secùs ergo si iam cessisset, quia nõ applicaretur domino vbi res est sita, sed vbi debetur. facit multum bene.nam ista prędestatio annalis est annexa in persona cui debetur qui retinuit dominium,ergo debet applicari domino illius loci vbi est ille cui debet'.

Annuus redditus.

19 Fructus tẽpore confiscationis pendentes sunt pars rei.

AVt est præstatio census seu annui redditus quę fit imperpetuũ,& tũc dicitur esse ꝙdam ius immobile,abstractũ & considerãdum deper se,vt no.Bal.in l.iubemus,in princ.& ibi tex.C.de sa.san.eccl.& probat' in cle.exiui.§.cũque annui redditus.de ver. signi. in auth.ingress.C.de sac.san.eccl.& etiã siue illa fiat in recognitionẽ directi dñij,siue nõ, siue i recognitionẽ solũ superioritatis, sẽper dicitur debitũ reale vel mistũ:& qñ ꝑstat' in recognitionẽ directi dominij est in cõtractu emphyteutico, quia in eo cõcedens trãsfert tãtum vtile. Bar.in l.j.C.de iure emphyteu.l.si finita. §. de vectigalibus. ff. de damno infecto. & ideo illud quod præstatur, dicitur ĩ recognitionẽ directi dominij.ita no.in c.peruenit.de censi.per Io.Andr.per Bal. in c.j.§.sciendũ,de feudi cognitio.in vsibus feudo.facit optimè quod ponit idem Bald.in l.ij.in repe.C.de ser.& aqua.& in his casibus cum habens præstationẽ annuam talem faciat fructus suos illius præstationis, etiam antequã sint à solo separati, quia habẽt ꝓprietatem.ita dicit tex.in l.si is qui.§.fi.ff.de fur.& dicitur quędam pars rei,& aliud ius immobile,& ideo debet applicari domino illius loci vbi debetur, & non domino illius loci vbi est res sita super qua debetur.

Census per petuus.

ITem ex quo ista prędestatio annua,seu ꝓmissio annui redditus est facta p hominẽ vnius loci, & hõi illius loci,licet ille annuus redditus sit constitutus super re existẽte in alio loco,istud immobile vĩ esse in loco ꝓmissionis debiti:† qa res ibi dicitur esse vbi est,vt perpetuò sit occasionaliter.l.Seiæ.§.pe.ff.de fũdo instr.l. ex facto.in fine.ff.de hære.insti.vbi est optimus tex.& ideo ibi dicunt Bald.& Angel.ad propositum, & post eos do.Alexand.in apostil.ad Barto.qui bene examinauit,quòd si fit confiscatio de patrimonio vnius habentis bona in duobus territoriis, vnaquæq; ciuitas exigit debitorem sui loci: vidẽtur autem esse debitores vbi

20 Res ibi dicitur esse vbi perpetuò manet.

BIU Cujas

res vbi est persona ipsorũ & vbi habitẽt. Quãdo enim aliquid est gerẽdũ principaliter cũ persona, ille superior habet potestatẽ sup illo actu in cuius loco ꝑsona habitat, licet habeat alibi patrimoniũ, vt dicit tex. in l. tutores. §. hæres, & ibi ꝑ Bar. ff. de administratio. tuto. & sic ex his ista prestatio annua seu reddit⁹ debet fisco illius loci vbi habitat condẽnatus, & vbi est soluẽdus reddit⁹, applicari, licet dominiũ nõ applicet ei. & põt ꝑbari ex doctrina Bal. in c. j. §. iniuria. de pa. iur. fir. in vsibus feudorũ. vbi dicit ꝙ licet insultus cõfundatur cũ percussione regulariter, vt not. in l. nũquã plura. ff. de priuatis delictis. & vide quæ dixi ſ. §. vij. tit. *des iustices*, in gl. *de simple recousse*, in prin. & in rub. *des iustices*, versi. Itẽ mathem. in addit. seq. incip. Alb. de Rosa. tñ hoc fallit, qñ insultus fieret ī vno territorio, & percussio in alio, qa tũc accessoriũ separatur à principali, ad hoc vt pœna vnicuique dño territorij applicet. ita ergo ī casu nostro põt illud ius abstractũ & immobile applicari dño vni⁹ loci, & dñium dño alterius loci. sic
21 etiã videmus in simili † ꝙ ille ad quẽ non põt transire aliqd ius ꝑpter naturã ipsius, habet cõmoditatẽ illi⁹ iuris eo modo quo põt. l. cũ in fũdo. §. j. ff. de iure dotiũ. l. necessario. §. fi. ff. de piculo & com. rei ven. & ita
22 no. Bal. in simili, de † monacho ad quẽ trãsfert cõmoditas iuris vsusfructus, si vsufructuarius monach⁹ efficit, vt ipse ponit in auth. ingressi. C. de sac. san. eccle. vnde in casu ſ. posito ista prestatio annua quæ vī esse cõmoditas directi dñij trãsibit in fiscum loci vbi est creditor nec repugnat ꝙ accessoriũ aliqñ separetur à principali, vt notat in l. intelligere. C. de luitio. pigno ris. & l. fideiussor obligari. §. fi. ff. de fideiuss. & præsertim cũ ab initio possit causari sine dñio. l. fi. §. pe. ff. de cõtrahen. emp. & notat in l. fundi Trebatiani. ff. de vsufr. lega. tũc si apponatur aliqua res ꝑ securitate hypothecę, in hoc casu esset minus dubiũ, qa mihi videt
23 Hypotheca ad quid inuenta. ꝙ principalis obligatio esset cõsiderãda † & nõ hypotheca, quæ est solũ inuẽta ad securitatẽ primę obligationis, nõ ad augmẽtũ in quãtitate, vnde regulatur secũdũ eius naturã, l. fi. C. per quas ꝑsonas nobis acquiritur. Ista omnia ad vnũ casum multũ notabile qui in facto euenit allegauit & adduxit subtilitatũ princeps dominus Fran. de are. in cõs. suo. x. inci. casus talis est.

24 Reddit⁹ ad raelatũ dati. SEd quid † dicẽdum in redditibus annuis qui dantur ad rachatũ? videretur ꝙ ex quo cõputantur inter mobilia, vt infrà dicet in tit. *des rentes uẽdues à rachat*. §. j. ꝙ debent sequi naturam rei super qua debentur, vt suprà dixi in primo casu, nolo tamẽ nunc decidere, cùm sit casus pendens inter duos potẽtes viros, & consului pro vno, ex quo hĩc nolo nunc inserere.

ADuerte tamẽ ad doctrinã Bal. in l. mercatores. C. de cõmerciis & mercato. quã ponit Alex. in cons. xxxj. incip. viso titulo quæstio. præmissæ. ſ. alleg. & in cõsil. xvj. in ij. dubio in j. volu. † vbi amplè ponit ꝙ bo
25 Bona mobilia sequuntur personam. na mobilia sequuntur personã, & nõ territoriũ. ¶ Vide Lapũ tenentẽ contrariũ in allega. sua xiij. in fi. de qua dixi in titul. *des mainsmortes*, §. *l'une des seigneuries n'acquiert point sur l'autre*, in glo. *ua demeurer*, in fi. vbi dicit ꝙ spectent ad illum locũ, vbi exactio de iure & facto fieri potest, vel vbi est collata solutio. ¶ Et quando dicatur sequi territoriũ cõsiderandũ est, an sint ibi perpetuò mãsura, vel non, & quid de nominibus debitorum, vide ibi, & in dicto cons. xxj. ¶ Sed idẽ do. Alex. videtur sibi contrarius in hoc, cum reprehẽdat illam doctrinam Bald. in l. ex facto, *la seconde*, in fi. in apo. ad Bart. ff. de hære. insti. ¶ Limita hanc nostram consuetudinem in eo casu speciali, scilicet in crimine ra-
26 Bona ptus facti in persona ingenua, † in quo bona debent applicari mulieri raptæ. tex. est in l. vnica. §. & si qdẽ. C. de rapto. virg. & licet tex. nostræ consuetudinis generaliter loquatur, tñ non comprehendit illũ casum specialẽ, per regulã Salic. in l. in testamẽtis. C. de testa. gl. in l. sciendũ. ff. qui satis. cogãtur, de qua ibi per do. meũ Ias. & in l. j. §. sed si mihi. ff. de verb. oblig. & in l. postquã liti. in fi. C. de pactis. & in l. fratres, in ij. col. & in l. quoniã in priorib⁹ C. de inoffi. testa. & in l. iusiurandũ & ad pecunias. §. qui iusiurãdum, in fi. ff. de iureiu. & in l. hac consultissima, in iij. & iiij. col. C. qui test. facere possunt. & Feli. in c. j. in vij. col. de rescri. quæ habet ꝙ quãdo lex aliquid disponit licet generaliter loquatur, nunquam tamen intelligitur loqui in materia in qua habemus legem specialem & particularem, de qua regula dixi. ſ. §. ij. glos. *quelque part que ce soit*, tit. *des mainsmortes*. Sed sic est ꝙ in hoc casu habemus legem specialẽ, vt dicit gl. ibi, & Salic. est speciale in illo casu, ꝙ bona non applicantur fisco, igitur &c.

LImita secũdò hanc prędictam nostram consuetudinẽ non habere locũ in casu in quo corpus confiscatur per iudicem regium, puta balliuũ per appositionem manus principis, puta quia princeps cõcessit gratiã cuidam criminoso, & sic cognitio dirigitur suis officiariis de cõmuni stylo & obseruãtia in tota Burgũdia, & qa fortè non interinatur eius gratia, sed proceditur contra dictũ criminosum, ita ꝙ condemnatur ad mortem, videtur hoc casu si eius bona confiscãtur, ꝙ debẽt applicari fisco principis, & non domino altæ iustitiæ. quod sic probatur. Nam appositio manus superioris, & maximè principis, deuoluit totã causam ad eum: vt notatur in c. vt nostrum. de appel. & ibi per Panor. & alios. ¶ Et facit, quia si quis commiserit plura delicta, etiam non priuilegiata, si sit vnum illorum priuilegiatũ, de quo cognoscere habent & debent officiarij regij, per cognitionẽ illius trahitur ad eos cognitio aliorũ. & hoc est iuridicum: cum maius dignũ trahat ad se minus dignũ. dixi suprà plura in rubr. *Des iustices & droicts d'icelles*, in gl. fi. circa fi. Cùm ergo sit maior cognitio & cõdemnatio ad mortẽ quàm confiscatio, cũ cõfiscatio sit accessoria. † & principale ad
27 Princip. ale ad se trahit accessorium. se accessoriũ trahat, data cognitiõe iudici regio, datur & ipsa cõfiscatio principi seu regi † eo ꝙ etiã res de facili reuertitur ad suã naturã. l. si vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pactis. & ibi do. meus Ias. Cùm confiscatio
28 de iure debeat pertinere principi. dixi in princ. huius gl. Et ideo istud ius ꝙ datur ex cõsuetudine cũ sit contra ius principis, debet tãtũ intelligi in suo casu, scilicet quando ille qui habet potestatẽ ex isto iure cõsuetudinario cõfiscat, & nõ quãdo ipse princeps, aut eius officiarij condemnẽt ad mortem. ¶ Quod etiã posset confirmari ex his quæ infrà dixi tit. vlt. §. *l'aduen emporte l'homme*, vbi dicit, † ꝙ remissio nõ fit in iudicibus
29 principis ad inferiores, & satis cõtinetur in nostris cõsuetudinibus in fine, in conclusione illarum, qñ princeps confirmãdo dicit, ꝙ nõ intendit præiudicare iuribus suis. ¶ Facit etiam, quia † quando superior dat a-
30 Princeps dat iurisdictionẽ cumulatiuè non priuatiuè. licui iurisdictionem, nunquã intelligitur dare priuatiuè, sed accumulatiuè, & ideo si princeps habeat sem per iurisdictionẽ & sic cognitionẽ & condemnationẽ, habebit etiã confiscationẽ, cũ principale trahat ad se accessorium. & vt dicit Gemi. in c. si ciuitas. §. fin. de sen. excom. in vj. cõcesso principali sequitur accessorium, & eo etiam † ꝙ confiscatio videtur esse introducta pro supportãdis expẽsis quæ fiũt in processu taliũ
31 criminosorum. vt dicit Oldr. cons. suo xvij. Ideo cum princeps sentiat onus, necesse est dicere ꝙ & lucrum inde cõsequatur. cogita, quia istud nõ est sine dubio.

Limita

LImita tertiò nō habere locū ī casu in quo aliquis cōmittit crimē lęsę maiestatis in principē, ꝙa cōfiscatio hoc casu applicat̄ principi supremo,& nō alto dño immediatè, ī quo tñ dubio quatuor sūt opiniones,quas vide p Ægidiū de bellamera ī cōs.xv.vbi amplè tractat materiā.dixi iā alibi,idcirco aliter nō ībisto.

32 ADuerte ꝙ † qñ bona alicuius debitoris fisci cōfiscant̄ & in fiscū transferūtur, per cōfiscationē cōfunditur debitū.Bart.in l.capitis.ff.de fideiuſ. per l.in fraudē. §. si principalis.ff.de iure fisci.vbi videtur esse tex.cū gl.magna in prin.& ad propositū & satis ad saturitatē,vide Paul.de Castr.in cōs.suo ccx.incip. circa primū notandū est,in cōsiliis nouis,& in impressione noua.vbi etiā ponit † ꝙ per confiscationē omniū bonorum cōfiscatus eximitur ab omni obligatione qua tenebatur suis creditorib⁹. per l. si debitori deportatio.ff.de fideiuſ.hinc dicunt Angel.& Bal. & post eos Alex.in l.si marito.in fi.principij.ff.sol.mat.† ꝙ si bona alicuius fuerint cōfiscata,eo ꝙ cōdēnatus ad mortē,si habuerit gratiā à principe de vita, & nō recuperauerit bona,non tenetur ad antiqua debita. & quædā facientia ad illud consilium Pau.suprà relatū, vide per Ioan.de Imol.in consil. suo xxxv.in ix.x.& xj.col.

33 Confiscatione bonorū quis exīmitur ab omni obligatione.

35 ET aduerte ꝙ si sint plures † domini habentes iurisdictionem,& vnus habeat maiorem partem,ꝙ diuisio bonorum confiscatorum fiet inter eos pro rata iurisdictionis.Bal.in l.seruus communis. per illum text.ff. de stipu. seruorum. quē ad hoc allegat Iacob. de S.Geor.in tract.de roydis.in iij.col. Ioan. Fab. in l. communes.C.de seruo communi manu.

Quæstio. SEd iterum quæro,quidā Burgundus habens bona in Burgundia cōmisit delictū in ducatu Mediolani,ex quo fuit condemnatus ad mortē in ciuitate Mediolani, quæritur an eius bona debeant confiscari secundum hanc consuetudinē,an verò debeant hęredibus applicari secundum ius cōmune.fui interrogatus in contingētia facti. dixi ꝙ ex quo in ciuitate Mediolani seruatur ius commune, ꝙ non intelligitur cōtra condemnatū ibi pro delicto ibi cōmisso pœna huius statuti,sed solùm iuris communis: & quia non erant pecuniæ pro salario nihil allegaui. si tamē casus iterū tibi eueniat,vide quæ dicit Bar.in l. cunctos populos. in xiiij.& xv.col.C.de sum.tri.Alex.plenè in cons.suo cxj.in j.vol.Panor.in cons.xxiiij.incip.Rodulphus. in j.vol.Aret.& Laud.in apostil.ad eum,in tracta. maleficiorum.in gl.j.in iij.fol.in vlt.col.illius folij.

IN TEXTV IBI,

Au seigneur haut iusticier.

1 AN ad vsufructuariū pertineat confiscatio, † an ad proprietarium, vide Guid. papæ q.sua cccxiij. & ccccl xxvij.Alb.de Rosa. in rub. C. de vsufr. & Boëriū in consuet.Bituricē.in ti.de feu.§.ix. Io. Sāxon.in cōsuet. Turoneñ. tit. *des droicts de peage*, artic. j.& in tit. *des reachpts*,arti.v. Item an spectet ad illum qui condemnauit,an ad illum cui redditur *le bacon*, cogita ex his quæ suprà dixi in §.j.tit.præcedentis,in gl.fi.

IN TEXTV IBI,

Soubs lequel sont les biens du criminel.

ISTud est regulare,ꝙ vbi bona fisco applicant̄,applicātur illi fisco sub quo sunt sita,nisi in vno casu,scilicet qñ hæreditas alicuius testatoris aufertur alicui tanquā ab indigno,& fisco tūc applicatur: quia fisco loci testatoris,& nō fisco loci vbi bona sūt sita,aut loci originis vel domicilij hęredis.text.est singularis in auth.vt cum de appellatio. cogno. §.si vnū de prædictis.coll.viij.Ludo.Rom.in sing.579.inci.hæres indignus. Guil. Bened. in repet. c. Rayn.in verbo,condidit.ij.nu.10.in fin.extrà,de testa.

§. SECVNDO.

IL est à entendre que l'homme qui confisque corps & biens, il confisque tant seulement ses biens, sans pource confisquer les biens & droicts de la femme,qui appartiennent à icelle sa femme, par traicté de mariage,ou par coustume.

IN comitatu Niuernensi est etiam cōsuetudo circa cōfiscationē, quę huic ī aliquo vī cōtrariari. vide in gl.fi.¶Ratio huiꝰ cōsuetudinis est, eo † ꝙ in perniciē alteriꝰ qs punīri nō debet.l.si maritus.ff.sol.mat. † Et pœna nō est vlterius ꝓtrahēda, quàm delictū fuerit in excedēte repertum.c.ij.de his quæ fiunt à maio.par.capituli. Et delicta debēt tenere suos authores.l. sancimus. C. de pœnis.& facit glos. in c. excōicamus.de hæreticis. 1 *Ratio cōsuetudinis.* 2

IN publicatione † ergo bonorū mariti nō venit dos mulieris.gl.ī c.ex literis. de pig.vbi ēt dicit, ꝙ ꝓp dote mulieris bona mariti sūt tacitè hypothecata, & iō nō pōt impedire vxor,qn dos publicet̄,sed à fisco repetere pōt.Ita Bal.Ang.& Ale.in l. si marito.ff.sol.mat. 3 *Dos mulieris non venit in cōfiscatione bonorum mariti.*

ADDITIO. Sed an fiscus possit opponere,& quomodo,exceptionē nō numeratæ dotis,vide per Matt. de affl.in cōstit.regni Siciliæ,quæ incipit, causas per. in v.no. ¶Tñ dicit Ang.de Per.in l.si quis.*la seconde*,C. de bo. proscrip. † ꝙ si mariti bona confiscantur,vxor potest authoritate propria iniicere manus in res suas detentas per maritum, ne occupētur per fiscum;licet sit cōtra l.si quis in tantam.C.vnde vi.& l.extat.ff. qd̄ metus causa.& c.fi.quod metus causa.Non est tamen mirandum,quia etiā si possessio esset in virū translata ꝓpter cōmunionem vitæ, tñ ipsa dicitur possidere,& in eam continuari possessio.C.de cri.expil.hęre. l.aduersus.ff.de ritu nup.l.j.C.de iudi.l.ne qs.ff.ad muni. l.fi.§.iij.coniuncta.l.in rebus. C. de iu.do.Vides ergo ex prędictis, vbi licet iniicere manꝰ ꝓpria authoritate in rē sibi cōpetentem, contra dictā l. si quis in tantā.C.vnde vi.Alios casus ponit Bar.in l.generali.C.de decu.li.x.& per Bal.in c.j. de pace iura. firmā. Multos casus hīc posuissem, sed eos omitto causa breuitatis. 4

ADDITIO. Hos casus amplissimè ponit Matt. de affl.in cōst.regni Sici.quę inci.pacis cultum.in ix.col. ibi,nonò licet domino feudi.vbi ponit xxj.casus.

ITem dic † ꝙ etiam ex delicto vxoris dos non debet publicari & cōfiscari cōstāte matrimonio,cū maritus cōtra fiscū oēs actiones habeat omnino,& multo magis oēs exceptiones habet saluas. iuxta no. p gl.in l.quinq; legibus.ff.de bo.dā.& per Inn.in c.p vestras. de do.inter vir.& vxo.l.si cōstāte.§.si bona.in fi.ff.sol. mat.Alb.de Rosa.in iij.parte statuto.c.iij.ibi, ex delicto mulieris. & idem Alber. in j. parte dictorum statutorum,ver.an dos publicetur ex delicto vxoris. 5 *Dos propter delictū mulieris publicari non debet matrimonio constante.*

ITē † in cōfiscatione bonorū filij delinquētis nō venit legitima viuo patre.l.si qua pœna.ff.de his q sūt sui vel alie.iur.Bal.in l.j.C.de bo.li.tñ Card. in clc. ij. de re iu.tenet ꝙ sic.mouet̄ ex pluribus.& ponit plura idē Bal.in d.l.j. quæ nō veniūt in cōfiscatiōe bonorū. 6 *Nec legitima filij viuo patre.*

Primò

7 An ius patronat. cadat in confiscatio nem.

PRimò dicit, † ꝙ ius patronatus ecclesiæ nõ venit in confiscatione. allegat cle. pastoralis. de re iud. sed in hac materia multũ not. disputãdo, & latiùs cõcludendo videtur primò dicendum ꝙ in cõfiscatione bonorũ veniat ius patronat' ecclesiæ. istud tenuit gl.

8 in c. filius. xvj. q. vij. quando dicit † ꝙ iudex laic' potest cũ vniuersitate priuare aliquẽ iure patronatus, sed p se non potest. alle. tex. in argm. in c. ex literis. de iure patro. vult ergo dicta gl. quod si iudex confiscat bona alicuius, quod etiam ius patronatus transeat cũ ipsis bonis. eandem opi. tenent Io. Andr. & Abb. Panor. in c. nobis. de iure pat. Idẽ Abb. in c. cũ laici. de iure pat. & in c. quãto. ĩ iiij. col. de iud. versi. ego allego ad hoc gl. singularem. & ita tenet Car. in cle. ij. de iure pa. vbi dicit, quod ecclesia remanebit libera. idem Abb. in c. ij. ante fi. de feu. Facit quod dicit Bar. in l. Aufidius. ff. de priui. cred. facit dictum Bal. in l. fi. in pen. col. C. de edi. diui Adr. tol. vbi dicit, quod si iudex secularis mittit aliquem in possessionem hæreditatis, videtur etiam mittere in possessionem iuris patronatus.

9 Damnatione secularis iudicis quis nõ perdit ius patronatus.

COntrariam tamẽ opi. videtur tenere gl. in c. satis peruersũ. 50. dist. & clariùs in cle. pastoralis. de re iud. in gl. in verbo, subiectæ. quæ formaliter dicit, † ꝙ per condemnationẽ vel cõfiscationẽ iudicis secularis non perdit quis ius patronatus. & istud videt' tenere Bal. in d. l. j. C. de bo. libertorũ. istud etiã tenet Arch. in d. c. filijs. xvj. q. vij. & do. Ant. de Butr. quẽ refert. & sequit' Imo. in l. in insulã. ff. sol. mat. vbi allegat multa motiua. subiiciẽs ꝙ hæc pars fortè est de iure verior. vide tñ Feli. in d. c. quãto. in iij. col. & do. And. Sicu. in viij. col. de iudiciis. plenè per do. Rochum de Curte in tract. de iure patro. in verbo, ipse vel is à quo causam habuit. in xxix. q. vbi plenè. Vide etiã Fran. de Pannis in tract. de offi. & potestate capituli sede vacãte. in iiij. q. j. partis. ¶ Et vide Io. Sanxon. in consuet. Turonẽ. ti. *de baronnie*, art. iij. fol. clxxviij. vbi plura alia de materia iuris patronatus ponit. vide eum.

ADuerte ad vnum, ꝙ in fiscum veniunt bona quæ delinquẽs tempore cõfiscationis habebat, vel tenebat, etiã in quibus alius habebat ius ad rem, & sic transeunt in eum bona per cõfiscatum vendita nondum emptori tradita, per tex. singularẽ in l. si fundus quẽ mihi locaueras. versic. nam & si vendidero. ff. locati. Guil. Bened. in sua repet. c. Rayn. in verbo, & vxorem nomine Adelasiam. in 5. decis. nu. 284.

10. An emphyteusis ecclesiastica cadat in confiscationem.

QVid autẽ † in emphyteusi ecclesiastica? dic ꝙ aut transit ad hæredem extraneũ, & tunc confiscatis bonis cõfiscatur & ipsa emphyteusis. ita doc. in l. si finita. §. si de vectigalibus. ff. de dam. infec. Bald. in c. in præsẽtia. in vij. col. de ꝓbat. & in c. literę, de dilationi. & in l. sed & si possessori. §. si iurauero. ff. de iurciur. & idẽ Bal. in l. j. ff. si ager vecti. & Alex. in cons. lxxxviij. in col. vbi plura allegat in j. vol. quod est repetitum in consi. xxiij. in iij. vol. idem tenet in cons. lxxxix. incip. vtrũ emphyteusis. in iij. vol. Mouetur enim præcipuè hoc fundamento, † quia quæ nõ sunt trãsitoria ad hęredes extraneos non transeunt in fiscũ. l. iura libertorũ. & ibi no. Bar. ff. de iure patro. † Et ideo ex illo fundamento dicit idem esse in feudo, quod quidem non transit ad extraneos. c. j. §. & si cliẽtulus. de aliena. feu. & c. fi. si de feu. fue. contro. inter do. & agna. Ergo si vasallus delinquat & bona publicẽtur, non publicatur feudũ. Dominus Præposi. plenè in c. j. §. fi. quib. modis feu. amit. in vsibus feudorum, vbi plura cõsilia allegat. Vide Iacob. de sancto Geor. in tract. suo feudorum, in verbo, dictíque vasalli promiserũt non committere feloniã. in xlj. col. ibi, videamus nunc ad quẽ

11 An feuda possint confiscari.

vadit feudũ. & vide Feli. in c. vergentis, circa princ. de hæreticis. Pau. de Cast. in cõs. suo clij. Alex. in cõs. suo lxx. in iiij. vol. & in cons. xcix. in iiij. vol. & in cõs. xxiij. in iiij. col. in j. parte. & in cons. xxix. in j. & vlt. col. in j. parte. & Soci. in cons. cclxix. inci. In causa. versic. postremo. plenè Ale. post Bar. in l. si finita. §. si de vectigalib. ff. de damno infecto, vbi omnes, sed pleniùs Alex. vide Soci. in consi. cclxj. versic. non omitto.

ADDITIO. Vide Matth. de afflic. in constit. regni Siciliæ, quæ incipit, comes, in iiij. not. ¶ Ioan. de Imol. istud idem tenet in cons. xxxv. in vij. col. † & ibi quæ-

13 An res donatæ veniãt in confiscatione.

rit de not. quæstione, nunquid res donatæ veniant in confiscatione bonorum, & an possint detrahi à donatore, vbi dicit ꝙ aut donatio reuocatur propter ingratitudinem, & tunc post reuocationem competit donatori vtilis rei vendicatio. De quo per Spec. in tit. de dona. §. fin. ad finem. & not. quæ dicit ibi, vbi ampliat etiam si fuisset dictum, quòd etiam ex causa ingratitudinis reuocari non posset.

ITem † non veniunt in publicatione, seu confiscatione bonorum, indumenta, corrigiæ, anuli & similia, & cuius esse debeant? Dic quòd ista esse debent officialis iudicis, qui pecuniam redigere debet ex dictis rebus, & illam conuertere in necessitatem sui officij. Text. est singularis in l. diuus. ff. de bo. damnato. Ita tenet Rom. in singul. 548. incip. Bona ad mortem damnati.

14 Nec indumenta, anuli, corrigiæ, &c.

ITẽ † non veniunt ea quæ subiacent restitutioni per fideicommissum, cùm res prohibitæ alienari non veniunt in fiscũ, l. imperator. ff. de fideicommis. liber. Per plura tenet Alex. in cõs. lxxxviij. in iij. vol. hîc antè alleg. & in consi. xxiij. in j. vol. hîc antè allegato.

15 Nec subiacentia restitutioni fideicom.

ITem † iura quæ expirant per mortem ciuilem non possunt confiscari, & iura quæ non competunt nisi certo generi personarum, vt dicit Bald. in l. in insulã. ff. sol. matri. ex quo dicit ibi quòd iura quæ non trãseunt nisi ad filios, non confiscantur. Ita not. in l. j. C. de bonis quæ liberis.

16 Quæ iura non confiscentur.

ITem † etiam si confiscantur bona vsufructuaria, nõ confiscatur ius vsusfructus etiã naturaliter viuente vsufructuario, prout tenent Bal. & Sali. in l. j. C. de bo. liber. qui allegant l. corruptionem. in fin. C. de vsufr. † quia vsusfructus nõ potest alienari. l. vsusfructus. ff. de iure dot. & §. itẽ finitur instit. de vsufr. Et istud etiã tenet Alex. in consilio hîc antè allegato. in iiij. col. sed parcant mihi authoritates prædictorum, ꝙ veritas est in contrarium. & istam opinionem contrariã tenuit Alb. de Rosa. in d. l. corruptionem. & in authẽ. si verò dominus temporalis. C. de hæreticis. & Angel. in l. si postulauerit. §. iubet. ff. de adulteriis. Bar. ibi non decidit & ibi in apostil. plura ponit Alex. sed pleniùs vide per eundem Alex. in l. si finita. §. si de vectigalibus. in xxv. col. ff. de damno infecto.

17 Iura fructuum confiscantur.

18 Vsusfructus non potest alienari.

QVid autem † de alimentis, nunquid tollãtur per confiscationem bonorum, Alber. in materia statutorũ, in tertia parte q. cxj. dicit quòd fortè possent destrui, cùm talia alimenta sint de bonis malefactoris, & ad terrorem malefactorum. sed dici posset ex quo quis non debet fraudari alimentis quotidianis. l. fina. C. qui bonis cedere possunt. l. penult. ff. de capi. dimi. & quod notatur in l. is cui annua. ff. de alimen. & ciba. legatis. quòd talia alimenta non deberent cõfiscari. Cogita.

19 Alimenta non possunt confiscari.

ITem † in cõfiscatione bonorũ non veniũt peculium profectitiũ & aduẽtitium. l. iij. §. sed vtrum. ff. de minoribus. vbi Bald. & alij. & Card. in cle. pastoralis. de re iu. per l. si filius. C. de bonis damnatorũ. pleniſſimè

20. Nec peculium profectitium & aduentitium.

BIU Cujas

& ad saturitatem per Alex. post Barto. & alios in d.§. si de vectigalibus. in vj.q.in xx.xxj.& xxij.col.ff.de dā. infect. cuius verba nolo transportare. vnum verbum per domi.meum Iaſ.in repet.l.frater à fratre.in ij.col. ff.de condict. indeb. & per eundem in §. actiones. in ix.col.instit.de actio.& illam l.si filius. omnes dicunt
21 esse singularem. ¶Aduerte tamen, † quia confiscatis bonis maternis ꝓpter delictū matris, filij de bonis eius matris nihil habere debent.l.de bonis matris.C. de bonis proscriptorum.Iaſ.in d.§. actiones.

22 An legitima cōfiscari possit.

QVid autē† in legitima, nūquid confiscari debeat? videt primò dicendū ꝙ nō, quia iure naturæ debetur,ergo tolli non pōt iure positiuo.sed tñ cōtrariū tenet Cardi.Zaba.in cle.pastoralis.in prin.in vij.q.de re iudi. vbi mouetur hincinde per plura. quem vide. dixi suprà in prin. sed tamen vide Frāciscum de Curte antiquiorem consi.lix.in x.& xj.col.

23 Bona futura non possunt cōfiscari.

ITem† in publicatione bonorū non veniūt bona futura.p Bal.& Ang.in l.iij.§.illud quoq;.ff. qđ quisq; iuris.&ibidē do.meus Iaſ.qui allegat tex.in l.sitibi mā dauero.§.is cui⁹.ff.mādati.& in l.is cuius. §. j.ff.de testamētis,& ibidē dicit idem do.meus Iaſ.ꝙ dispositio non extenditur ad futura.qđ extendit ad plura, vt ibi per eū. de qua materia qñ dispositio extēdat ad futura,vide qđ dixi in §.*un meix assis*, in tit.*des mainsmortes*, in gl.*si n'y a tiltres*. & quod suprà dictum est tenet etiam idem Bal.in l.iij.C.de priuilegio fisci.& dicit gl.
24 Nec legata quorum dies nondum cessit. in l.nā ad ea.ff.de condit. & demonst. † ꝙ in publicatione bonorū non veniunt legata quorū dies nō cessit.Hinc etiam dicendum est, ꝙ futura substitutio nō venit.l.ex facto.§.j.& ibi Bal.ff.de vulg.& pup.substi. Et vide Fran.de Cur.in consil. hîc antè alleg. & Alex. in consil.xxiij.in j.vol.& consil.xv. in fi.in j.vol. ¶ Ad prædicta vide Boërium in consuet. Bituricen. tit. de iurisdom.iu.§.xij.in gl.per hoc patet.fol.xxxvij.

LImita tamē prędicta duobus modis.Primò, ꝙ illud habet locum quando nō est debitū præsens, sed futurum sub conditione casuali, secus si mista vel potestatiua.l.in facto.§.fiscus.ff.de condit. & demon. ¶An verò iura conditionalia veniant in confiscatione bonorū, & de pluribus aliis ponit Guil.Bened. in sua repet.c.Ray.in verbo,& vxorem nomine Adelasiam. in v.decis.nu.281.& sequentib. de testamentis.

LImita secundò procedere ex vltima voluntate,secus si sit conditionale ex cōtractu inter viuos, qa tunc transfertur in fiscum omni casu.siue conditio sit casualis,siue mista & cōtestatiua.Casus est multū no. & menti tenendus in l.inter socerum.§.fi. ff.de pactis dota.Per plura tenet Alex.in apo. ad Bart.in l. non ad ea. quam Bar. legit cum l.prēced.quæ incipit, quod traditum. ff. de condi. & demon. & vide vnum verbum notabile per Bar. in l.executorem.in x.& xj.col. C. de execu. rei iudi. ¶ Nunquid autem obligationes passiuæ transeant in fiscum? vide Alex.in loco hîc antè allegato,vbi alleg.l.quoties. & ibi omnes. ff. de don. Adde Bal.in d.l.executorem.in loco hîc antè alleg.

25 Nec bona ecclesiæ propter delictū prælati.

ITem adde† ꝙ in confiscatione bonorū propter delictū prælati nō veniunt bona ecclesiæ. Ita Bal.in l. meminerint. C.vnde vi. ¶ Item dic ꝙ propter delictū clericorū bona ecclesiæ nō confiscantur. Gl. not.in l. ij.de hæret.vbi dicit ꝙ ecclesia dicitur habere fiscum, cui bona confiscata quærūtur.Facit glo. in c. quia diuersitatem.de concess.præben.Non insisto nunc.

26 Cōfiscata domo propter ludum cōfiscantur & bona in ea existentia.

ITem dic† ꝙ confiscata domo propter ludū, confiscantur cæteræ res ad ludū aptæ existētes in domo. Ita Bald.in l.iij.in ij.col. versic. & prædicta faciunt ad quæstionem.C.de nauti.fœno. Et ibi ponit an confiscata equa, sit confiscatus pullus. ¶ Et ad publicationem fundi nō sequitur publicatio instrumentorum. Ioan.Sanxo in consuet.Turonen.tit.*des droicts de basse iustice*,art.v.fol.xiij. ¶ Item,an confiscata naui sint cōfiscatæ merces & pecunia. Item an sit confiscata scapha.Cogita ex his quæ ibi dicit.

ADuerte quoniam istud in specie dicidit Iac. de S. Geor.doctor practicus,in l.singularia. col.ij.ff.si. cert.peta.allegans Bal.in l.iij.C.de nauti.fœno. iā superiùs allegata. ¶ Credo hanc cōsuetudinem limitari debere in casu† in quo mariti bona confiscantur propter crimē læsæ maiestatis, eo ꝙ est casus specialis de iure,in quo bona mulieris propter delictū mariti cōfiscantur,vt est text.ad literam in l.quisquis.C.ad leg. Iuliā maiest.Et ideo ista lex noua generaliter loquens non comprehendit casum specialem, per regulam de qua dixi in §.præce.in additione ibi posita, incip. Limita hanc nostram consuetudinem. & ex rationibus illius limitationis potest sustineri hæc limitatio. 27

ADDITIO. Aduerte qñ in casu primipilarij, bona vxoris cōfiscantur,vt est tex.in l.si quis posthac.& ibi Ang.C.de bo.proscrip.& dānat.saltē tenentur ad debita primipilarij,in subsidiū tñ,scilicet primò exhaustis viri facultatibus: si nō sufficiāt, tenētur bona dotalia,vt est tex.in l.satis notū.C.in qbus causis pignus vel hypothe. tacitè cōtra. & dicūtur propriè pecunię primipilares,seu dicunt primipilarij q pecunias principis distribuūt in exercitu principis:quoniam si malè distribuant tales pecunias, etiā bona vxorū ꝓ illis tenentur.hodie extēditur ad oēs thesaurarios principis ex extensione illorū qui cognitionē habent super excessibus thesaurariorū,vt extendāt etiam peculatū ad huiusmodi primipilarium.fortè dicam alibi.†

IN TEXTV IBI,

Par traicté de mariage ou par coustume.

PEr hoc dico ꝙ nō oīa bona mobilia mariti,nec acquisita p maritū cōstāte matrimonio, quò ad mediā partē cōfiscabūtur, quia mulier in hoc per mortē mariti remanet saisita,vt j. dicā. in tit.*des droicts & appartenances à gens mariez*, §.ij. Et vide in hoc Io. Lupū in repet.rub.de dona.inter virū & vxorē.§.lxvj. vbi dicit ꝙ cōfiscatis bonis mariti, illa media pars acqsitorū non cōfiscatur. ¶† Contrariū tñ est de cōsuetudine Niuer.vbi si mariti bona cōfiscant,nō confiscātur oīa sua mobilia & acquisita absq; eo ꝙ mulier prætēdere possit aliquod ius in illis, licet etiā ibi sit consuetudo ꝙ mulier post mortē mariti debeat habere mediā partē oīū mobiliū, & mediā partē acqsitorū cōstāte matrimonio. vnde hoc ꝙ aliqñ in vno loco seruatur vnū ius,in alio loco aliud, vī in hoc ius nrū nō habere rōnē nisi positiuā.Bal.in l.vnica.in princ.C.de cadu.tollē. nu.ix.vers.quęrit sæpe Papiēsis dicit ꝙ sæpe Papi. antistes quærebat quare leges vno die statuerēt vnū, alio die oppositū.& dicebat Bal.† ꝙ sicut medic⁹ obseruat tpa,ita iurisperit⁹,qa aliqñ vno die dat vnā medicinā, alio die aliā.Sic etiā dicēdū est de loco, nā etiā medic⁹ ī vno loco dat vnā medicinā,in alio loco aliā. Sic etiā iurisperitus in vno loco seruat vnā legem,in alio loco aliā,& etiā licet quandoq; arguere de tēpore ad locū. Bar.in l.datio.§.si p venditorem. ff. de actio. emp. nihil aliud dico,& ex causa.Cogita quid dicendū,& cur tam variè. ¶† Et qūo ratione loci varientur iura & cōsuetudines,vide Aluaro. ī c. j.§.itē si fidelis.quib.mo. feudum amittat.in vsibus feudorum.& vide do. meū Iaſ.in

1 Niuernē. cōsuetudo.

2 Iurisperitus tēpora obseruat sicut medicus.

3 Iura ratione loci variantur.

Ias.in l.iustitia.in fi.ff.de iustitia & iure.vbi allegat dictum Bal.suprà allegatum.

ADuerte quia tex.in c.illa autem.in fi.xij.dist.dicit si pro varietate tẽporũ, vel animorum, vel locorum, varię consuetudines introducantur, inuenta opportunitate resecandæ sunt potius quàm obseruãdæ.

§. TERTIO.

SI l'homme qui a confisqué corps & biens, à heritages taillables, ou de main morte en iustice d'autruy, lesdicts heritages sont au seigneur de qui ils sont taillables, ou mainsmortables, & non pas au seigneur de haute iustice.

IDEM in comitatu Niuern. dominus tamẽ altæ iustitiæ habet lx. solidos. ¶ Cui autẽ applicari debeant bona cõfiscati, satis visum est hoc, in j.c.huius titu. *des confiscations*, vbi dictum fuit ꝙ quo ad immobilia applicant fisco cuiꝰ territorij sunt. Casus est singularis in l. quicunque.§.si iudex vniuersi.C.de hære. De mobilibus dic vt dictum est.s̃.& vide de hoc per Bal.in l.ex facto proponebatur. in iij. col.versi. deinde ad versic.vnde scio.ff.de hære.instit.vbi dicit istud esse de iure, quod determinat cõsuetudo nostra,& ibi quærit, quomodo æs alienum sit soluendum,& dicit quod est soluẽdum habita cõsideratione territorij. ¶ †Aduerte,quia de generali consuetudine totius Franciæ bona immobilia etiam clerici non applicantur episcopo, aut prælato,sed principi seculari,aut habenti ius. Et ideo non esset sine dubio,an dominus secularis posset impedire compositiones prælatorũ in casu in quo bona sunt confiscanda. tenet tamen decis. Tholos.cl. quod non,faciendo mentionem de prædicta consuetudine regni Franciæ, pro qua consuetudine adducit Ioan. Andr.in additio. ad Specu. in titu. de feud. §. penult. versic. xlj. qui nulla iura ad hoc adducit. Et istud tenet Oldra. in consi. suo xvij. & Petr. de Ancha. in regula iuris, ea quæ.in xxij.q.de regu.iur.lib.vj.

1 *Bona immobilia clericorũ confiscata in Gallia applicantur principi seculari non prælato.*

DE hac consuetudine vide Bart. in l.si quis in tantam. C.vnde vi. & per eundem & alios docto. in l.si finita.§.si de vectigal. ff. de dam. infec. Et ideo dicit do.Claudius de aquis,in l.si ita quis.in §.ea lege. ĩ viij.col.ff.de verb.oblig.†quod si prohibeatur aliqua res alienari, quod etiam in confiscatione bonorum non venit talis res prohibita alienari.

2 *Res prohibita alienari, nõ potest confiscari.*

ADDITIO. An prohibitia alienatione sit prohibita etiam alienatio quæ fit ex delicto per cõfiscationẽ in fiscum,vide Matt.de afflict.in constit.regni Siciliæ, quæ incipit,hac edictali.in iij.not.in iij. lib. ¶ Ex quo ergo bona, seu hæreditagia existentia in loco manusmortuæ, ꝓhibentur alienari in personas alterius cõditionis,vt j̃.in titu.*Des mainsmortes.* §. x. qui incipit,

3 *L'homme de mainmorte peut uendre.* † Si bona alicuius hominis manusmortuæ veniant cõfiscanda, talia bona non confiscabuntur, imò remanent illi domino sub quo sunt sita. ¶ Aduerte,quia in comitatu Niuernen. dominus, siuæ sit altæ iustitiæ siue non, loci illius vbi sunt bona manusmortuæ, tenetur tãtùm dare domino iustitiæ exequentis lx. solidos, vt habetur in tit.*Des confiscations.* §. *L'homme de condition.*

IN TEXTV IBI,

Sont au seigneur de qui ils sont taillables.

QVæritur de ratione huius cõsuetudinis, & quare maior videtur ratio in istis bonis quàm in rebus emphyteuticis & feudalibus, de qbus dixi in §. præcedenti. † Nã homines habẽtes possessiones sub illis cõditionibus de quibꝰ hîc, possunt dici emphyteutici, & ꝓillis possessionibus habent vtile dominiũ,directo tãtùm dño reseruato, secũdũ notata in toto tit. C.de agri.& censi.lib.xj. Imò tales sunt liberi & propriè ascriptitij, secundũ Ioan. Fab. practicum Frãciæ, insti. de iure psona.in prin. Et qui nulla lege fortiore ligantur in alienationibus suarum possessionũ q̃ alij emphyteutæ, nã & hi alienare nõ possunt irrequisito dño,sic etiam nõ possunt emphyteutæ.l.fi. C.de iure emphyteuti.†Imò ex statuto vidẽtur hi homines seruilis cõditionis magis priuilegiati,† nam ex iuris dispositione, nullo statuto aut consuetudine contrariũ disponẽte,emphyteutę non possunt alienare irrequisito domino.†Et tamen per statuta huius patriæ, statuto incip. *L'homme*, in tit. *Des mainsmortes*, tales homines irrequisito domino possunt alienare suas possessiones in homines similis cõditionis, cùm statutũ ꝓhibeat alienationes fieri in homines alterius cõditionis tãtũ irrequisito domino.De cuius statuti veritate infrà suo loco dicetur. Sequit̃ ergo quid de his debet adiudicari,& eorũ bonis,vt de aliis bonis emphyteuticis, quorũ bona emphyteutica propter delictũ cõfiscantur, vt suprà tactum est. Ergo etiam horũ bona confiscari debebunt,eo maximè,† ꝙ alienatio quæ fit per confiscationem dicitur necessaria alienatio, quæ nõ prohibetur generali alienationis prohibitio, per l.peto.§.prædium.ff.de legat.ij.facit l.alienationis. ff. famil.excis. & præterea est legalis alienatio, quæ etiã alienatione generaliter prohibita nõ prohibetur. l.ij. ff.de rebus eorum. His tamen nõ obstantibus multæ possunt assignari rationes. Prima videlicet ad ĩstar & exemplũ seruorum, in quorum conditionem hi proximè accedũt,saltem quo ad peculium & glebam, secundum not.per glo.& Bar.in l.diffinimus. & in l. cũ satis.& in l.fin.C.de agricol.& censitis. lib. xj. † quorum seruorum peculium ipsorum corpore confiscato & bonis minimè confiscatur.l.j.C.de bonis proscrip. Sic etiam nec istorum possessio,quæ eorum censetur peculiũ, qui etiã nullo modo alienare possunt,prout est glo.not.& etiam Barto.in l.quemadmodum.C.de agri.& censi.&c. ¶ Et pro ista parte faciunt omnes rationes suprà in materia feudi allegatæ, & maximè respondendo ad id quod dicitur, † ꝙ prohibitũ alienari,alienari potest alienatione necessaria & legali,quia hoc non est verum,quando res est prohibita alienari extra certum genus personarũ, vt in casu isto in quo per statutũ suprà alleg.alienare prohibetur extra homines similis conditionis, nam isto casu etiam cõfiscatione ad id deueniri non potest.l.rogo. & l. cũ verò.ff. de fidei com.liberta.Et in veritate credo esse verissimam rationem, sed ꝙ illi sic conditionati prohibentur alienari in extraneum ab illa cõditione ꝑ statutum incip. *L'homme*, in titu. *Des mainsmortes*, quod fieret si veniret in confiscatione, & incideretur in inconueniens.Ad quod euitandum fuit factum dictum statutum, *L'homme*, scilicet quia si posset in quemcũque alienari,deueniret res ad possessorem nõ obligatum domino,eo modo quo erat ille si conditionatus,

1 *Ratio cõsuetudinis huius.*

2 *Hominis seruilis cõditionis magis priuilegiati, quàm emphyteutæ.*

3 4

5

6 *Seruorum peculiũ nõ cõfiscatur.*

7

quod

quod domino maximè intereſſet. Vt ergo hoc euitet etiã iuris diſpoſitione, phibetur alienatio in hominẽ alterius cõditionis,& ſic in fiſcũ. Tex. eſt pro hoc valde not. in l.j.& etiã aliquid per verſ. C. de impo. lucra. deſcri. li. x. habetur per Bar. in l. cum hi. §. ſi vni. verſi. ſed ſi pluribus, ff. de tranſac. in l. voluntas. que aliquo modo cõtrariãtur. C. de fideicõmiſſ. not. per Bar. in l. qui Romæ. §. duo fratres, in ij. col. ff. de ver. obli. Facit l. imperialẽ. §. præterea de prohi. feu. alie. per Federi. in verſi. feudũ. Et eſt notãdum ꝙ in hac materia harũ cõditionum prohibetur alienatio fauore domini, ne res ſua vadat ad alium ſibi non obligatũ,& nõ fauore hominis obligati, quare ſuccedit quod ſuprà dictum eſt, ſ. ꝙ non poterit alienari. Et iſtam rationẽ dat Bar. in d. verſi. ſi pluribus. Pro ſolutione illius verſi. addatur d. l. voluntas. Dicemus ergo in hoc articulo vt dicimus in vaſallo, †vt ſi homines iſtius cõditionis priuentur ſuo manſo & poſſeſſione, domino habẽti imperium non aplicabitur, ſed domino originali, à quo tali conditione illa tenet & habet.

*Ratio pre dictorum.

ADDITIO. De vaſallo vide Matt. de afflic. in conſti. regni Siciliæ, quæ incipit. ſi quando cõtingit. in v. not. in iij. li. Aduerte tamen ad id quod dicit Bal. in c. j. §. ſi verò. qualiter olim feudum poterat alienari. ꝙ ſi feudũ reuertitur ad regem per cõfiſcationẽ aut aliàs, rex non debet tenere feudũ in patrimoniũ, ſed debet alteri cõſedere ſub cõſueto ſeruitio, vt tenet ẽt And. Barb. in c. ſedes. in j. col. de reſcrip. in c. j. de donatio.& refert Matt. de affl. in conſtit. regni Sicil. quæ incipit, vt de ſucceſſionibus. in xviij. not. in iij. lib. ¶ Vnum tamen hîc omiſſum eſſe nolo, ꝙ ſaltẽ in tãtũ domino tenebitur quãtum eſt in peculio, hoc eſt quantum eſſet valoris dictus mãſus & poſſeſſio in caſu quo ille homo eſſet in aliqua pœna pecuniaria condemnatus. de quo. j. tit. Des *maiſmortes*, vbi melîus cadet dicere, cuius ſum voluntatis & propoſiti; ſi fata ſinãt illud vſq; procedere, de quo tamẽ per Ioan. Fab. in d. §. j. inſt. de iure perſona.& expreſſiùs per eũ in §. fi. inſti. de noxa. act.& in cõſuetudinib. meis antiquis ponitur hîc vna quæſtio, †an ſcilicet illa bona debeãt applicari communitati vbi lata eſt ſentẽtia, an vbi habet originem cõdẽnatus, an vbi bona ſunt ſita.& dicit ꝙ bona immobilia debent applicari fiſco in cuius territorio ſũt ſita. tex. eſt in l. quæcũq;. §. vni. C. de hære. bona verò mobilia quæ ſunt alibi debẽt applicari communitati iudicis condemnãtis.& dicit ꝙ caſus eſt ſingularis in c. j. §. ſi iudex. de pace iura. fir. Bal. in l. mercatores. C. de cõmer.& mercat. Lud. Rom. in ſing. 579. Hãc quæſtionem poſuit Ioan. Thierry ſub his verbis in cõſuetudinib⁹ noſtris, quas ſibi attribuere voluit, ſed illas compoſuit quõdã honeſtus vir magiſter Petrus Boni fidelis:& ad min⁹ ſi illas ſibi attribuere volebat, de bebat aliquid addere, nã miſerrimi ingenij eſt vti inuẽtis,& ad minus corrigere quæ malè ſunt poſita, & in hoc ſatis eſt malè allegatũ, maximè quo ad ſingulare Ludo. Ro. & quo ad doctrinã Bal. in d. l. mercatores. dixi plenè in §. j. huius ti. in gl. *& appartient*, vbi ſatis demonſtraui de veritate illius gl.& quoniam, vt dixi, omnes ferè habẽt,& maximè maior pars noſtrorum aduocatorum huius patriæ, nolui aliquid de eis tractare, ſed volui modò ea quæ mihi viſa fuere vtilia & bona tractare.& in locis ſuis ponere, nec ad poſita in illis tãquam mihi viſa modicũ vtilia aduertere volui, cùm in pluribus ſint extra materiã poſita, in pluribus ſine aliqua vtilitate, in cæteris verò corruptè allegata,& in aliis nihil ad materiam noſtrarum cõſuetudinum ſeruientia.

*Bona cõfiſcata cui applicãda.

*Iohannem Thierry gloroſum tũ Thraſonẽ explodat qui cũ ſit

*Κύριος mihi non ſibi ad ſcribit.

IN TEXTV IBI,
Ou mainſmortables.

ADuerte quia iſtud eſt. Nam eo ꝙ homo manuſmortuæ per contractum non poſſet alienare bona ſua, vt infrà in tit. *Des mainſmortes*. §. x. ſic nec poteſt committere delictum vt alienentur, vt dicit Franciſcus de Crema ſingulari ſuo lxxxvj. incip. ſtatuto caetur. dixi in glo. præcedenti, vbi amplius ponderaui hanc rationem.

ADDITIO. Allegaui Mat. de affl. in gl. j. quẽ vide. Sed vlteriùs quia hîc non fit mẽtio de cenſatariis aut emphyteuticariis, ideo non videtur comprehẽſa ſub hac conſuetudine, & ideo recurrendum eſt ad ius cõmune ſecundũ quod veniũt in confiſcatione, ſed poterunt recuperari per dominũ à quo tenentur, dando pretiũ fiſco, vt in auth. de alienatio.& emphyteu. §. ſi verò contingit & facit §. ſi verò. in aut h. de nuptiis.& in l. via. §. ſi fundus. ff. de ſeruit. ruſtic. prædio. & iſta dicit Amanellus in ſingularibus ſuis. art. lxiiij.

*Quæſtio.

QVia eſt ibi dictio, *ou*, quæ tantum importat, quãtùm dictiones aut, vel, ſiue, ſeu, &c. quæ tantum ſunt alternatiuæ ſeu diſiunctiuæ, quęritur, vtrum ſcilicet præterea ſit dare homines cõditionatos ſeu cõditionis aliquarũ iſtarũ cõditionum,& non omnium †vt ſcilicet ſint aliqui talliabiles tantum, qui nõ erũt manuſmortuæ, alij manuſmortuę,& talliabiles ꝙ nõ erũt corueabiles. ſit ita ſit, cui domino applicabũtur bona ſuper quibus diuerſi domini haberẽt diuerſum ius, an ſcilicet domino qui habet talliã, an verò illi ꝙ habet manuſmortuã, an illi qui habet iuſtitiã, an illi qui habet corueã? & ꝙ poſſint tales reperiri, videtur velle tex. huius ſtatuti propter illã dictionem, *ou*, quæ diſiũctiua eſt & alternatiua, † ad cuius veritatem ſufficit alteram partem eſſe veram. l. ſi is qui ducẽta. §. vtrum. ff. de reb. dubiis. l. cum quidam.& ibi not. C. de ver. ſignif. l. illud, aut illud. ff. de leg. ij. l. ſi ita qs ſtipuletur.& l. ſi quis ita ſtipulatus. ff. de ver. obli. cũ ſimilibus. & propterea hoc expreſsè decidit vnũ ſtatutũ, quod incipit *gens de condition maiſmortable, &c.* poſitùm infrà, tit. *Des maiſmortes*. §. xviij. vbi dicit poſſe eſſe homines cõditionatos omnibus illis quatuor cõditionibus,& ſi iſti homines ſint vnius cõditionis tãtùm,& vnius domini ſub illa conditione, qđ fiet pacto, aut aliis modis quibus illæ cõditiones cõſtituũtur, de quibus per Io. Fab. inſti. de iure perſona. §. j. & per Bar. in l. quemadmodum. C. de agri.& cenſi. li. xj. ego ſatis credẽ, ꝙ ille dominus habere deberet bona: ſed ſi eſſet omniũ illarũ cõditionũ diuerſorũ dominorũ, vnius quidẽ cõditionis quo ad vnũ dñm, & alterius cõditionis quo ad alium, dubium eſt cui dño bona applicabuntur. nã iſtæ cõditiones ſeparatę poſſunt reduci ad cõditiones de quibus in iure, vt. l. ſint ſimplices emphyteutæ, aut cenſiti, aut aſcriptitij, aut originarij,& ſic de alijs, quarũ conditionum vna fortius ius tribuit altera, vt ille ꝙ fortius ius habet dicatur dominus,& dicatur habere bõa. nec videatur mirum ꝙ dixi plures & diuerſos dominos habere ius ſuper eodem homine,& territorio,& diuerſum ius, nã hoc fieri poteſt vt dicere intendo in tit. *des cenſes, rentes &c.* ſtatuto incip. *l'on ne peut &c.*& ad propoſitum noſtrum eſt aduertẽdũ quis habeat fortius ius in bonis, vt ille dicatur dominus directus,& ipſe bona habere debet,& credo in omnibus his cõditiõibus manum mortuã eſſe ſtrictiorem, & quæ tribuit ius quo ad dominium directũ, quod eſt fortius vniuſcuiuſque dominij alterius quod prætendi poſſet prætextu ali-

*Diuerſæ ſeruorũ cõditiones.

n

3 Homo manumortuæ dicitur ascriptitius.

cuius conditionis alteri dño debitæ.†Nam illa cõditio quæ dicitur, *mainmorte*, & nõ alię, facit hominem reputari ascriptitium secundum Ioã.Fab.in d.§.j.quę cõditio ascriptitia maximè respicit & cõcernit bona tam ex recta ratione quàm ex vocabuli vera allusiõe, † qa dicit ascriptitius quasi glebæ & terræ ascriptus, & sic illa conditio est præter terram. Non mirũ ergo si in casu statuti nostri competũt bona illi domino q̃ habet manummortuam, quæ ascriptitia cõditione acquiruntur, & nõ alteri qui haberet talliam super bonis, aut aliud ius. tallia autem & operæ siue corueatæ magis cõcernunt & possunt concernere præscriptiones personales quàm reales, †ad quas etiam liberi homines se possunt obligare locãdo, aut vendẽdo dicta iura, secundum no. per Ioan.Fab.in d.§.j. insti. de iure

4 Ascriptitius vnde dictus.

§ persona. habetur in tit. ff. & C. de ope. liberto.

Des fiedz.

RVBRICA III.

1 Feudum quid.

PRIMÒ sciendum est quid sit feudũ. ¶Feudũ enim est beneficiũ qđ ex beneuolentia alicui dat, vt proprietas rei immobilis beneficiariæ penes dãtem remaneat. Et diffinitionem istã ponit tex.in c.j.§.fi.in quibus cau.feu. amit.in vsibus feudorum. ¶ Vide istam diffinitionem per Io. Sanxon. in consuet. Turonen. in tit. *Comment hommage se doit offrir à son seigneur*, art.j.fol.lxj.

2 Beneficiũ quid.

ALuarotus autem addit, vsus fructus autẽ illius rei ita ad recipientem transeat vt ad eum, hæredésq; suos masculos & fœminas, si de his nominatim dictũ sit, in ppetuũ pertineat, ad hoc vt & ille, & sui hæredes fideliter domino seruiãt, siue id seruitium nominatũ quale esse debeat sit expresse siue in determinatè expressum, & secũdum istã diffinitionem omnia necessaria latè cõprehẽdũtur. Plures alias diffinitiones ponit idẽ Alua.in d.§.in fi.& tex. †ibi etiã diffinit qd sit beneficiũ, dicens q̃ est beneuola actio tribuẽs gaudiũ capiẽti. do. meus Ias. qui multa vidit, & nihil ignorauit, posuit multas diffinitiões in ꝓœmio feudorũ, in iij. col. sed dicit q̃ inter alias est vna q̃ sibi placet, & dicit. ¶Feudũ est beneuola cõcessio, libera & perpe

Diffinitio feudi per Iason.

tua rei immobilis, vel æquipollẽtis cum translatione vtilis dñij, proprietate retẽta, sub fidelitate & exhibitione seruitiorũ. ¶Et dicitur in tali diffinitione, *beneuola*, propter tex.in d.c.j.§.beneficiũ.in quib.cau.feu. amit. & dicitur, *libera*, ꝓpter tex.in c.j. de feudo dato in vicẽ legis cõmissorię. & propter tex.in §.beneficiũ circa finem. & dicitur, *rei immobilis uel æquipollentis*, propter c.fi.de feu. cognitio. &, *cum translatione utilis dominij*, quia in veritate vtile dominiũ trãsit in vasallum, seu feudatariũ. glo.in c.j. §. præterea. vbi Bal. & doct. de capi. Corra. & est tex.in c.j.§. quãuis vbi Bal. & doct. de inuesti. de re aliena facta. Bal. in præludiis feudorũ. in viij. col. & in l. vnica. in xvj. col. ver. modò sequitur videre de personis. C. de confe. & dicitur, *proprietate retenta*, propter tex. in d.c. j. de inuestitura de re aliena facta. & in c.vno. vbi notat. de cõtrouersia inter vasallum & alium de beneficio. †& dicitur, *sub fidelitate*, nã fidelitatẽ iurare debet, vt in ti. qualiter vasallus iurare debeat fidelitatem. imò ẽt si remitteretur iuramẽtum, deberet nihilominus esse fidelis, vt in tit. quæ fuit prima causa beneficij amit. §.j. & de ca. Corra. in prin. Io. And. in addi. ad Spe. in tit. de feu. in rub. Hosti. in summa de feudis. §. quid sit fidelitas. Bal. in l. si plures. C. de condi. insertis. † hinc vasallus dicitur idẽ quod fidelis, id est, ille qui est obligatus sub fidelitate, vt in ti. an remo. debeãt testes q̃ pares esse desi-

3 Vasallus iurare debet fidelitatem.

4 Vasallus idem quod fidelis.

c.j. & appellatur ẽt fidelis vt in ti. qui feudũ dare pos. §. antiquissimo. & c.j.§. itẽ si fidelis, & in §. rursus. qb. modis feud. amit. hinc dicit Aluaro. in ꝑludiis feu. in v. col. † q̃ feudũ dicit à fide seu fidelitate, vt in tit. per quos fiat inuestitura. in fi. † & dicit ipsa fidelitas iuramẽtũ qđ præstatur à vasallo dño, vt in tit. quid præce. debeat inuest. an fidelitas. i fine, pluribꝰ aũt aliis modis dicitur fidelitas, vt per Bar. in extraua. ad reprimẽ dũ. in prin. & latiùs ꝑ Aluaro. in c.j. in prin. in tit. quid præcedere debeat inue. an fidelitas, hîc antè alle. & dicitur, *præstatione seruitiorum*, propter text. in d.c.j.§. pen. & fi. in tit. in quibus causis feudũ amit. & nó dicitur propriè feudũ nisi sit præstatio, cũ trãseat ad fœminas, qđ est cõtra propriã naturã feudi. ita tenet multum notabiliter do. Alex. in cõs. suo xxix. in ij. col. incip. quoniã abũdè & elegãter. in j. vol. & in consi. suo xxx. inci. quoniã omne datũ optimũ. in j. col. in j. vol. licet Martinus Laudẽ. insurgat cõtra hoc in c.j.§. notãdũ. qui feu. dare. pos. per plura motiua, de q̃bus ibi per eũ, & ideo dicit suprà Aluarotus ad fœminas &c.

5 Feudũ vnde dicitur.

6 Fidelitas quid.

ADuerte primò & cõsidera ex hoc vltimo dicto, q̃ ex hoc diffinitũ est propriè feudũ, & illud quod habet ꝓpriã naturã feudi, nõ autẽ feudũ impropriè, qualia quidẽ sunt multa, de q̃bus ad prẽsens nõ facio mẽtionẽ, omittẽdo præterea diuisiones feudorũ, quę sunt multũ prolixæ, sed de eis recurrendũ est ad Bal. Aluaro. Præposi. & alios in præludiis feudorum. propter quod etiam cõsiderandum est q̃ prædicta diffinitio continet feudum in genere: & non in specie.

7 Feudum debet gratis cõcedi.

8 Feudum nobile.

COnsiderandum est secundò † q̃ feudũ propriè, vt apparet ex prædictis, est beneficiũ seu beneuola concessio, & debet liberè & gratis cõcedi, & solũ pro eo debetur seruitiũ ꝑsonale. † & istud est propriè feudũ nobile, & in hoc differt ab emphyteus. & cẽsu, quę cõcedũtur pro annua præstatione census vel canonis & liq̃ certa quantitas pecunię à principio prẽstatur, c. cõstitutus. vbi. gl. & doct. de censi. Bart. & alij in l. j. vbi plenè do. meus Ias. C. de iure emphyt. & istã differentiã ponit Spe. in ti. de emphyteu. §. nũc aliqua. versi. iiij. in fi. & dicit no. Bal. in addit. ad Spe. in d. tit. in iij. col. † q̃ feudũ datur gratis, & nõ pro cẽsu, tñ ex

9

natura feudi debetur seruitiũ ꝑsonale, sed in emphyteusi debetur cẽsus annuus. † licet eñ feudũ vẽdi possit, c. ad nostrã. de reb. eccl. nõ alie. c.j. de natura feudi Bal. in c.j.§. & quia. qui feu. da. pos. Bal. in c.j. de beneficio fratris. Bal. in l. licet. C. de libera. causa. † tñ non

10 Feudũ ꝑt vendi.

11

est ꝓpriè bñficiũ, & tale feudũ est irreuocabile, sicut q̃ ꝓ feudo prẽstat annua quãtias, vnde in proposito dicit multũ no. Bal. in l. liberti libertęq;. in vlti. col. C. de ope. liberto. Istud sequit̃ do. Ale. in cõs. suo cxxxvj. inci. Viso & examinato processu. in iij. col. in j. vol. † q̃

12

si dicatur i instrumẽto, cõcessum est tale castrũ in feudũ pro annua quãtitate frumẽti, q̃ istud nõ est ꝓpriè feudũ, sed potius emphyteusis vel cõtractus innominatus. l. naturalis. §. at cũ do. ff. de præscri. ver. no. Cy. in d. auth. ingressi. in vlt. col. C. de sac. san. eccl. vbi dicit, † q̃ non est propriè feudum si prẽstetur seruitium

13 Seruitiũ reale alterat naturã feudi.

reale, sed tñ istud idem dicit Alex. in consil. suo lxxix. inci. Circa primum de quo quęritur, in v. col. in j. vol.

14

† Nã tale seruitiũ reale alterat eius naturã. c.j. de forma fidelitatis. vnde & dicit Bal. in authen. si quas rui nas, in antepe. col. C. de sac. san. eccle. † q̃ feudum ma-

15

gis cohæret personæ quã patrimonio, qa causa feudi est radiçata in persona. i. in seruitio personali. ¶ Vide Pyrrhum in consuetu. Aurelianensibus, titu. *des fiedz.* c.j. in fi. & Ioan. Sanxon. in loco hîc antè alleg. ¶ Guil. Benedicti in repet. c. Ray. in verb. & vxorem nomine

Adela

Adelas.in iij.decis.nu.3.4.& 5.de testamẽtis.dicit post diffinitionẽ feudi, secũdm Io.Ray.q̃ cõtractus feudalis ante librũ feudorũ fuerat incognit⁹, saltẽ in suo noĩe, cũ antea feuda vocarent prædia stipẽdiaria: sic dicta, quia militib⁹ ꝓ stipẽdiis dabant.§.p traditionẽ, insti. de rerũ diuisiõe, vel, vt dicit, dicta à stipitibus. i. minutis æris quæ ꝓ stipẽdio militũ colligũtur.l. ager.ff.de ver.sign. vel quia data sint militibus, vt ex eorũ fructibus viuãt, & eorũ vitæ stipẽdiorũ ꝑcipiãt & reip. seruiãt, nec aliud stipẽdiũ à principe seu dño feudi petãt. iõ in aliquibus locis vocant militię, quia militibus dãtur. vel à seruitiis quæ regi ꝑstãtur, quę dicũtur stipẽdia. l.hac edictali, in fi. de pace iuramẽto firmãda. Nã prædia, aut sunt ꝓuincialia, quæ Romæ tributa soluebãt ꝓ subsidio populi Romani, sicut hodie soluũt in Frãcia tallias pro subsidio regni, quæ loco tributorũ sunt, secũdm Io.Fab.in d.§.per traditionẽ.instit.de rerũ diuisi. Alia verò sunt prædia stipẽdiaria, quæ mutato noĩe nunc feuda vocãtur, quæ militibus pro stipẽdiis data olim fuerũt, & sunt in regno Frãciæ perpetua. Et dicit feudũ beneficiũ principis qđ ab initio fuit persoNalissimo, alio mõ militia vocatũ, q̃ ad nullũ trãsibat hæredẽ, nisi quo ad fructus ꝑceptos in vita militis, p l.defuncta.ff.de vsufr.& l.j.C.de annonis ciuilib.l.xj. ob qđ vocabatur personalissimũ quasi ad nullũ trãsmissibile.l.j.§.si impuberi.ff.de colla. bonorũ. postea fuit personale, in quo certæ succedebãt pſonæ ex dispẽsatione, vt liberi & agnati.l.j.§.si.ff.de iure immunitatis. Deinde fuit reale & trãsitoriũ ad quẽlibet hæredẽ vniuersalẽ ex vsu, aut quia hoc dictũ fuerat in cõcessiõe feudi, vt notat in l.libertus. C.de ope.liberto. Postremò factũ est realissimũ ad quẽlibet successorẽ trãsitorium, etiã particularẽ, imò possunt vẽdi & alienari, vt infrà toto tit.§.v.vj.vij.& viij.& in vsibus feudorum, in pluribus locis, imò etiã ad mulieres trãsferũtur, vt infrà dicam in §.v. Vnde vt dicit idem Guil. Bened.in dicto loco nu.6. Primo mõ habuerũt nobiles Frãciæ feuda, quæ tenẽt, vt cũ per regẽ in necessitate mãdãtur sine alio stipẽdio se præparare, armare, & seruire teneant.de quo p Luc.de Pen.in l.quicũq;, *la seconde*, C.de omni agro deserto li.xj. & per Panor. in c.sicut vltimũ.de iureiu. in vlt. col. qđ tñ dicit idẽ G.Bened.intelligendũ pugnãdo ꝓ rege infra territoriũ eorũ, & hoc suis sumptibus, sed si extra eorũ territoriũ, tũc sumptib⁹ regis. q tũc extra territoriũ teneãt eis dare stipẽdia, & hoc est tã ex cõsuetudine regni, q̃ ẽt ex ordinatione regia, quæ est cõformis dispositiõi iuris, secũdm qđ dicit Io.de Platea per illũ tex.in l.fin.§. erit autem.in fi.C.de re militari.lib.xij. Nec cogi possent ire extra territoriũ, vt dicit Spec.in tit. de feudis. §.quoniam super homagiis.versic.xxiij. Et aduerte q̃ istud seruitiũ personale quod debetur pe feudatarios principi pro tuitione reipublicę non potest princeps remittere vni in præiudicium aliorum.dixi alibi.

Prædia stipendiaria.

Prædia provincialia.

COnsiderãdum est tertiò, q̃ ex cõsuetudine trahũtur & adducunt etiã ad alia noĩa ad hanc materiã, scilicet præstationis seruitiorũ personaliũ vel realium. ¶†Primò habemus homagiũ qñ aliquis ꝓmittit se esse hominẽ alicuius dñi, & stare & habitare vbi voluerit dominus, & super hoc facit sibi homagiũ, id est promissionẽ vt sit homo suus. De quo in cle. pastoralis.de re iudic. De aliis & multum de isto recurre ad rubricam. *Des mainsmortes.* ĩ. vbi posita sunt omnia.

16 Homagiũ quid.

AN autẽ istæ cõsuetudines habeant locũ in feudis ecclesiasticis, Bal.in c.cœterũ.in j.no.de iu. tenet q̃ sic. Idẽ tenet Panor. sequit Alex.in consi.x.in ij.col. in v.vol. Idẽ tenet Pet.de Anch.in cõsi. clxxiiij. incip. Dñs Lazarus.& Phil.Decius in consi. suo cxxxj. inci. Reuocat in dubiũ.in iiij.col. ¶ Vide Io.Sãxõ.in cõsue. Turoñ.tit. *Cõment hommage se doit offrir à son seigneur.* art.j.in xxv.cõclu.vbi alle.Ias.in l.de quibus. ff. de legibus. Aduerte ẽt†q̃ in feudis, particularis & localis 17
cõsuetudo est attẽdẽda, & postmodũ recurrẽdũ est ad ius feudorum, & post tale ius ad legẽ scriptã, vt tenet Boërius in cõsuetudinib⁹ Bit.tit.de præsc.§.ij.in gl.ij.

DIuisiones feudorũ ponit Bal. in proœ. feu. & ibi Alua.& Præpositus.Frã.de Curte in tra.suo feudo.in j.parte in viij.q.Pet.Iac.de aureliaco ĩ suis libellis, ti.de causis ex quibus dñs debet amittere proprietatem, vbi ponit xiij. distin. ad dicta per eos recurras.

§. PRIMO.

LE seigneur du fied peut mettre sa main à la chose mouuant de son fied, apres le decez de son vassal, pour cause de deuoir de fied non faict, dedans l'an & iour apres ledict trespas, ou apres ledict an, quand bon luy semble, & doit sadicte mainmise, & ledict an & iour passé apres ledict trespas, faire les fruicts siẽs, à l'encontre de ceux qui sont hors de pupillarité, iusques à ce que les heretiers successeurs en ladicte chose feodale ayent faict ou deuëment presenté de faire leur deuoir de fied à la personne du seigneur, s'il est au pays, & s'il en est absent, en la maison d'où ledict fied sera mouuant, ou à la personne de son principal officier.

IDEM est in comitatu Burgundię, in §.j.ij. & iij.in tit. *Des fiedz*, in lib.consuetudinũ comitatus. In comitatu verò Niuer. post xl.dies potest dominus ponere manũ in re feudali, & facere fructus suos, vt in tit. *Des fiedz.*§.j. in prin. ¶ In prępositura Parisien. idem, & in patria de Berry, & ferè idem in tota Gallia, maximè etiam idẽ in patria Turonen. vt dicam infrà. ¶ Idem forè in omnibus consuetudinibus regni Franciæ, maximè in præpositura Parisien. titu. *de matiere feodale*, art.j. idem in balliuatu Meldunen. in balliuatu de Chaulmõt en Bassigny, Vitry en Partoys, Senonen. Tecen. Carnotẽ, Turonen. in patria Nemausen. Andegauen. Pictauen. & ducatu Borbonij, sed hîc post annũ, alibi verò in aliis consuetudinibus post xl.dies, vt videri potest in consuetudinibus patriarum supradictarum, dicam infrà in glo. *dedans l'an & iour.* ¶ Sed volo ad duo aduertere. primò q̃ ex quo consuetudines vtuntur his verbis. q̃ facit fructus suos, per hoc, quia tantum dicitur vsufructuarius vtilis dominij, ideo tenet stare colono, iũcto etiã q̃ facit fructus suos authoritate iustiæ. faciunt tex. pro vsufructuario in l.si pendentes.§. fi.ff.de vsufructu, & quemadmodum quis. & quæ dicam infrà in tit. seq.§.vj.in gl. *& sera tenue*, vbi mulier vsufructuaria tenetur stare colono. Et quia etiam ap-

Clausulæ quod facit fructus suos.

BIU Cujas

ponit manũ authoritate iuſtitiæ, facit tex.in l. in vẽditione.ff.de bonis autho.iudi.poſſi.& in l.fi.in prin.ff. de iure fiſci. & ita dixi in contingentia facti in cõſuetudine Blexen.quæ dicit, ꝙ debet vti prout bonus pater familias,& ſic arbitrio boni viri.ex quo nõ eſt dubiũ ꝙ debet ſtare colono.d.l.ſi pẽdẽtes,§.fi.& ibi glo. fi.ff.de vſufruc.ſuprà alleg. ¶Boërius in conſuetudine Bituricen.tit.de præſcrip.§.ij.in gl. ij. facit mentionẽ de hac conſuetudine, quare vide eum ibi.

PRo iſta cõſuetudine in ſui principio facit tex. multũ no.ĩ c.j.in prin.quæ fuit prima cauſa bñfi.amit. vbi dicit, ꝙ ſi dño ſuperſtite vaſallus deceſſerit, & filiꝰ eius per iam dictũ tẽpus neglexerit petere inueſtituram, beneficio carebit. & intelligitur iã dictũ tẽpus, ſcilicet vnius anni: vt dixi. ꝑ quẽ tex.in ſui princi. pôt extẽdi iſta cõſuetudo, videlicet ꝙ etiã hæres domini dño mortuo, ſi vaſallus non petierit inueſtiturã ab eo infra annũ & diẽ, ꝙ poſt dictũ tempus poterit ponere feudũ dictus hæres in manibꝰ ſuis, ad faciendum fructus ſuos, quod not.& ratio eſt, †qa petere inueſtituram eſt quidã quaſi cenſus deuotionis, recognitionis & reuerẽtiæ, quæ debet præſtari dño, & ſi nõ fiat, res cadit in commiſſum, vt in.c j. de ꝓhibita feu. alie. per Federi. ſecundum Bal.in l.j.ff.de rerum diuiſione.

1 Inueſtituram petere quid.

IN TEXTV IBI,

Peut mettre ſa main.

HIc vides quòd hęc ſaiſina ſeu manus appoſitio fit per ipſum dominũ & eius authoritate, & ad cõmodum ipſius, & ſic ſibi dicit ius ꝓpria authoritate. de quo vide Pyrrhum in cõſuet. Aurel.in tit. *des fiedz.* §.vij.Et quæ dicit Matt.de affl.in conſti. regni Siciliæ quæ incip.pacis cultũ.vbi ponit caſus in quibus licitum eſt alicui ius ſibi dicere propria authoritate, poſt Socinum in ſuis fallentiis, in verbo, authoritate.

IN TEXTV IBI,

Pour cauſe de deuoir.

QVæro quid debeat facere vaſallus pro ſatisfaciẽdo illi debito? Dic ſecundum tex.in d.c.j.in prin. †ꝙ debet petere renouationẽ inueſtituræ,& polliceri fidelitatẽ: & neceſſe eſt, prout dicit ibi gl. ꝙ vtrunq; facit, dicendo, ꝙ etiam ſi inueſtituram petierit,& non polliceatur fidelitatem, ꝙ incidit in pœnã legis.& ratio eſt, †quia magis cognoſcitur quod ſpecialiter pol licetur, quam quòd generaliter promiſſum cõcludit: vt not.gl.in c.j.in ti.qualiter vaſallus iurare debet fideli. ¶Facit c.quanquam.xxiiij.diſtin.& c.ſi aduerſus, de hęre.cle.frequens, de exceſſibus prælatorum, in fi. vbi habetur, ꝙ illud quod ſpecialiter iniungitur plus ſolet timeri, quàm quod generaliter impartitur. ¶Et iſtam opinionem tenet & ſequitur do. And. de Iſernia,& do.Præpoſi.Mediola.nunc Cardi. Alex. in d.c. j.ſed contrarium tenuit in c.fi.in titu. per quos fiat inueſtitura. Et iſtud idem tenuit Aluaro. in d.c. j. quod eſt verius, per tex.in c.j.quo tempore miles,& ibi glo. ¶Io.Sanxon in conſuet.Turonen.ti. *Comment homma-ge ſe doit faire à ſon ſeigneur*, art.j.fol.lxj.dicit, quòd vaſallus obligatur domino ad ſex, quæ notantur in c.j. de noua forma fidelitatis. de quibus memini in §.ſeq. in gloſ. *faire hommage.*

1 Vaſalli ſucceſſor quid facere debeat vt feudum obtineat.

2

3 Quæſtio.

ET etiam iuxta prædicta quæro, † quid ſi vaſallus cõpareat corã domino infra tempus, & tantũ narrat ꝙ pater ſuus eſt mortuus,& nihil aliud dicat, nũquid dicatur feciſſe debitum? Dicendũ eſt ꝙ nõ, quia nõ ſufficit cõparere, niſi inſtetur petendo inueſtiturã. Facit in c.j.quo tẽpore miles q̃ præſupponit ꝙ petatur renouatio inueſtituræ. vnde debet intelligi cum effectu, videlicet vt impleat vaſallus ex ſua parte ꝙ debet, ſcilicet petẽdo inueſtiturã, & fidelitatẽ pollicẽdo. in c.j.de capit.Corra.in prin.& tenuit glo.in c.j. quæ fuit prima cau.benefi.amit.in glo.ij.vbi And.de Iſernia. Et debet vaſallus petendo dictam renouationem inueſtituræ præſtare fidelitatẽ, licet non dicat. †Et cõ ſueuit vaſallus faciẽdo homagiũ ponere manus ſuas inter manus domini, in ſignũ obedientiæ, prout videtur dicere Inno.in c.olim inter.de reſti.ſpolia. *4*

SEd iuxta prædicta quæro, † nũquid ſi dominus deceſſerit pluribus hæredibus relictis, nũquid omnibus debeat præſtari iuramẽtũ fidelitatis, & ab omnibus debeat peti inueſtitura? an ſufficiat iuraſſe vni ex filiis? Bar.dicit in d.l.de pupillo.§. ſi pluriũ, in fi. ꝙ requritur ꝙ iuret,& fidelitatẽ præſtet omnibus. & iſtud etiã firmat gl.in l.ſi vſusfructus.j.§.j.per illũ tex. ff.de vſuf.& hoc optima ratione, quia iuramẽtũ fidelitatis eſt quid indiuiduũ, ſicut & fidelitas ipſa. Bal.in c.j.§.j. in ij.col.ff.de controuer.inueſtit.do.meus Iaſ. in l.j.§. ſed & ſi mihi.in gl.inutile.ff.de verb.obl. Ergo vnicui que inſolidũ debetur, per regulam.l.ij.§.pe. ff. de ver. oblig.idem tenet Bal.in l.j. in xij. q. ff.de rerum diui. Ang.in l.ij.§.ex his.ff.de verb.obli.& iſtã tenẽt multi doc.Bal.in c.j.§.præterea ducatus.in vlt. col.de proh. feu.alie.per.Fed.refert plures opiniones, ſed do.Aret. tenet vnam in l.ij.§.ex his, hîc antè alleg. ſcilicet ꝙ nõ tenetur iurare omnibus.& illã dicit eſſe cõmunẽ do. meus Iaſ.omnes refert,& primam tenet,& multos illam tenentes allegat, quam tenendam ſuis rationibꝰ & fundamentis perſuadet in l.de pupillo. §.ſi pluriũ. in iij.col.ff.de noui ope.nunt. ¶Vide Boërium in conſuet.Bituricen.tit.de conſuet.feudorum.§. x. in gl.an vaſallus poſſit inueſtituram petere. *5 Quæſtio.*

SEd ſi quis teneatur facere iſtud debitum? an vſufructuarius an proprietarius? Et videtur ꝙ proprietarius, per tex.iuncta gl.in verbo, præſtitarum. in l.q concubinam.§.qui hortos.& in l.pe.§.fi.& ibi gl.vlt. ff.de leg.iij.licet videatur ꝙ tex.in l.quæro.& ibi Bar. ff.de vſufr.leg.ſoluat hanc quęſtionem: †quia vt dicit ibi onus quod debetur pro ipſo iure fructuum percipiendorũ, nõ debet per vſufructuariũ, ſed per ꝓprietarium, vt eſt homagiũ ratione cuius percipiũtur fructus, cum ſi nõ fiat, applicantur dño: ſi verò ſit onꝰ qđ habito iure fructuũ percipiendorũ imponatur, ꝑ fructibus, vel prædio, tunc debetur per vſufructuariũ, vt faciunt iura per eum alle.& pro certo eſt optima ſolutio. ¶Vide eundem Boërium in prædictis conſuet.tit. de conſuet.feudi.§.ix.in gl.hæc conſuetudo. *6*

IN TEXTV IBI,

Apres le decez de ſon vaſſal.

QVæro, †qa hîc loquit in maſculo vaſallo, qd erit in fœmina, quæ ſuccedit in feudo, nunqd teneat petere renouationẽ inueſtituræ ſecũdũ formã hîc traditã: & ſi nõ petat, an dñs poterit hoc iure vti aduersꝰ eam? videtur ꝙ iſta conſuetudo non debeat extẽdi ad fœminas, arg.corũ quæ notãtur in l.ſi verò.§.de viro. ff.ſol.matr. ſed tñ cũ cadẽ ratio ſit in fœmina, ſicut in maſculo, idẽ erit dicendũ. Et ita per hãc rationẽ vidẽtur tenere Bal. Aluaro.& Præpoſi.in c.j.§.præterea. *le premier.* de prohibita feu.alie.per Federicum. *1 An fœmina ſuccedẽs in feudo teneatur petere renouationem inueſtituræ.*

IN TEXTV IBI,

Dedans l'an & le iour apres le treſpas.

IN comitatu verò Niuerneñ. poſt xl.dies. Idẽ etiam in cõſuetudine Turonen. & quaſi ferè in tota Gallia poſt

lia post dictos xl.dies. ¶De consuetudine verò Turonen. vide in libro cõsuetudinum illius patriæ. in ti. *cõment hommage se doit offrir*, art. j. & ibi Io. Sanxon, cõmentator illarum. De hac etiã cõsuetudine meminit Boërius in cõsuet. Bituricẽ. tit. *des fiedz*. §. vj. Aduerte
1 tamen † ꝙ licet post annũ possit dñs apponere manũ suã, si tamen vasallus probauerit possessionẽ suã annalẽ sciẽte & patiente domino, debet obtinere cõtra dominũ mouẽtem ei quæstionẽ super inuestitura in
2 Possessio in feudis fauorabilis. possessorio. Ita Gemin. in cõs. suo xiiij. in pe. col. ¶ † Facit, qa possessio in feudis est adeò fauorabilis, ꝙ facit præsumi pro possessore. Ita præfatus Boër. in loco hîc antè alleg. tit. de consuetudine feudorum. §. xv. in gl. j. ¶Et qũo dominus possit propria authoritate priuare vasallum sua possessione, vide per Matth. de afflict. in constit. regni Siciliæ, quæ incipit, violentias. vbi plenè, & ibi in xv. col. vers. viiij. dicit fiscus. dicit vnũ notabile verbum, ꝙ princeps in causa feudali, quæ vertitur inter priuatos, potest facere ex causa quod nõ expediatur causa possessionis, nisi simul cognoscatur & determinetur causa proprietatis, vt dicit Abb. Sicu. in c. literis. de resti. spo. Ioan. And. in nouella. in c. constitutus. de filiis presbyt. Alex. in consi. liiij. in v. vol.

SEd an istud tẽpus vnius anni sit vtile vel cõtinuũ, & an currat impedito, vide Feli. in c. venerabilis. i iij. col. ibi, communiter generaliter tenetur. de iudic. ¶Itẽ an currat ignorãti, vide Bal. in cõs. suo ccccxxix. in j. parte. & Alex. in cons. xiiij. in ij. vol. & dixi suprà, in tit. *des iustices*, in §. *quãd le signe*, in gl. *& iour*. & seq. Et in terminis in hoc casu per Car. Alex. in c. j. ij. col. quæ fuit prima causa beneficij amittendi. text. tamen noster hoc expresse decidit hîc.

3 Curtẽpus hoc diei & anni statutum sit.

QVæro quare fuit † statutum istud tempus vnius anni & diei? Spec. in tit. de feu. §. quoniam. versi. xxvij. dicit ꝙ quidam dixerunt ꝙ sicut est duplex bonorum possessio. s. edictalis & decretalis. vt in l. j. §. decretalis. ff. de succes. edict. † ita sit duplex successio feu
4 Successio feudi duplex. di. s. edictalis, qua quis succedit in feudo, & decretalis qua debet infra certum tempus dñm agnoscere, & fidelitatem prestare. & sicut bonorum possessio decretalis nihil operatur sine edictali, & edictalis annotfinitur. l. emancipata. C. qui admitti ad bo. pos. ita à simili fuit statutum tempus anni & diei. do. Car. Alex. & Aluaro. in d. c. j. quæ fuit prima causa benefi. amit. dicũt ꝙ eis videtur, ꝙ ratio concludẽs non possit super hoc assignari, sed solum sit ea ratio, ꝙ quia ita placuit latoribus legum & cõsuetudinum feudalium, vt notat gl. in l. j. §. pueritiã. ff. de postulando. & in tit. si de inuest. inter do. & vasallũ oriatur. c. j. in gl. iiij. & Bal. in fin. lect. suæ, post tractatum conclusionum.

5 Vasallo infra annũ moriẽte, an successori redintegretur annus.

QVæro † secundò, quid si moriatur vasallus infra dictum tempus anni & diei petendæ inuestiturę, an eius successor habeat integrum tempus anni & diei ad dictam inuestituram petendam, an verò illud solùm tempus quod supererat defuncto. Ioã. And. in addi. ad Spec. in tit. de feudis. §. quoniã, versi. xxvij. tenet ꝙ habebit integrum tempus, & idẽ tenet Iacob. Aldizoni. l. si iudex. ff. de iudi. & l. & ideo. ff. de verbo. oblig. gl. verò in c. j. in tit. quo tempore miles. respõdet dupliciter. primò ꝙ debet distingui prout distinguitur in l. ea quæ. C. de tempor. in integrum resti. peten. videlicet ꝙ aut maior succedit maiori, aut minor minori, aut maior minori, vel è contra, & secũdũ diuersitatem casus debes diuersificare determinationẽ, vt ibi colligitur. secundò dicit glo. arguendo, ꝙ debet dari solùm illud tempus quod supererat defuncto. l. properandum. §. sinautem. C. de iudic. cum similibus. sed in hoc dic melius, videlicet ꝙ si feudum est antiquum, ꝙ tũc successor debet habere integrum tẽpus nõ cõsiderato aliquo modo tempore quod supererat defuncto. & est ratio: quia ipse successor habet feudũ à principio magis beneficio alterius quàm prędecessoris, & quasi ex successorio edicto. vnde tẽpus in persona predecessoris incœptum nõ debet sic successori nocere, arg. ff. de succesſo. edicto. l. j. §. quibus. insti. de bo. pos. in §. fi. & C. qui admit. ad bo. posſes. l. fi. nã successor agit de sua inuestitura, non de inuestitura prædecessoris: quoniam eodẽ modo debet petere inuestiturã suam successor à domino, sicut si prædecessor iã inuestitus infra tempus debitum mortuus esset. Inuestitura enim successoris nihil habet cõmune cũ inuestitura prædecessoris quantũ ad hoc. Aut verò feudũ est nouum, vt puta pater meus acquisiuisset feudũ de nouo à domino, & fuisset inuestit⁹, & pater meus nõ petiit inuestituram, seu renouationẽ inuestituræ à domino, & tãdem pater meus mortuus fuerit post decẽ mẽses, tunc ego filius successor in dicto feudo nõ habebo nisi solũ illud tẽpus quod supererat patri meo defuncto ad dictam renouationem petẽdam. & est ratio, quia à patre meo defuncto processit illud feudũ, & sic venio ex persona patris mei, vt in l. Aemilius. & in l. etiã. ff. de mino. & ita tenẽt Iac. de bello visu, Nicolaus de Neapo. Car. & Aluaro. credo tamen quod aliud sit de consuetudine nostra, cum cuilibet hæredum sit datum tempus vnius anni, ꝙ etiã si essent decem hæredes qui non petiissent inuestituram, & mortui fuissent quilibet ante annum, quod quilibet habebit annum integrum.

6 An dominus monuere possit hũc terminum.

QVæro † tertiò nunquid dominus possit minuere istum terminum vnius anni & diei ad petẽdam inuestituram? dic ꝙ non secundum And. de Isernia, † quoniam tempora legalia non minuũtur, imò si iudex minueret, suppletur à lege. l. iiij. in §. si qs. ff. de re 7
iudi. sicut patet in auth. hodie. C. de tẽpo. appel. & in l. superuacuam. C. de tempo. in integrum restit. petẽ. † & ideo non poterit dominus cogere vasallum ad pe 8
tendam dictam inuestituram infra annum & diẽ, & ad præstandam fidelitatem. arg. l. siue pars. C. de dilatio. & insti. de verb. obli. in §. in diem. & est ratio, quia istud tempus videtur esse in fauorẽ ipsius vasalli. arg. ff. de verb. oblig. l. eum qui Calẽdis. in §. quoties, & l. cum tempus. ff. de reg. iur. & ita tenent Andr. de Isernia, in dict. c. j. quæ fuit prima causa beneficij amit. & Aluaro. & etiã Nicolaus de neapoli, & istud restringitur quator modis. Primò nisi aliud reperiretur expressum à iure quòd terminus legalis possit minui. l. iij. ff. de re iudica. ¶Secundo nisi dominus esset adhuc in possessione, & nõ vasallus. prout expresse tenet Aluaro. in d. c. j. quæ fuit prima causa beneficij amit. in penult. & vlt. quæstione. Tertiò † dic quòd etiam ante illud tempus cogitur vasallus præstare seruitium, vel etiam si dominum offendat, amittit feudum. ita Iacobus de bello visu. arg. c. j. in §. sed nec alia. & in §. præ- 9 Vasallus ante id tẽpus præstare cogitur seruitia.
dictis. quæ fuit prima causa beneficij ami. & ita tenet Aluaro. & Nicolaus de Neapo. in dicto cap. j. & ibi etiam Cardina.

ADuerte, quia quantum ad hoc videtur ꝙ Aluaro. errauit in hoc, & fuit sibi contrarius. nam hîc antè dicit ꝙ dominus non potest cogere vasallum ad petendum renouationem inuestiturę, & tamẽ hîc dicit ꝙ potest eum cogere ad præstãdum seruitium ante illud tempus. vellẽ scire rationẽ diuersitatis. & pro certo non video, nisi dicatur, ꝙ licet vasallus habeat terminum vnius anni ad petendum inuestiturã, tamẽ

BIU Cujas

nō ꝑ hoc sequit ꝙ nō sit vasallus, & natura feudi semper in suo esse remaneat. ex quo ergo de natura feudi tenetur præstare seruitiū dño, nec statuitur, quo tēpore dicēdū est ꝙ illo etiā tēpore tenebitur ad seruitiū, nec nocet si in illo tempore sit priuilegiatus ꝙ nō teneatur petere inuestiturā antè dictū tēpus: qa ꝑ hoc illud qđ erat feudū nō efficitur per illud tēpus anni nō feudū. & ista ratio pōt esse ad defensionē Aluaro. licet do. meus Frāc. de Curte in d. c. j. quæ fuit prima causa. voluerit impugnare Aluaro. dicētem nō videre causam & rationē diuersitatis inter prędicta. & mouetur
10 contra Alua. † hoc modo, quotiescunq; aliquis est obligatus de præsenti, licet sibi det tēpus ad illud faciēdum, nō tñ sequitur ꝙ ante tēpus nō possit cogi, probat sic. nā dicit tex. in §. si quis verò non implens. ꝙ si heres non impleuerit ante annū voluntatē testatoris, nō sequit ꝙ si cogatur antè, ꝙ nō teneatur ante illud tēpus. nūc ad ꝓpositū vasallus donec semper est vasallus, semper tenet seruire, licet sibi assignet tēpus ad petēdā renouationē inuestiturę post mortē, nō sequit ꝙ ante tēpus non possit cogi, & cū possit cogi ad seruiēdū, vt dictū est, multomagis debet cogi ad præstādū iuramētū. arg. §. ij. quæ fuit prima causa bñficij. nec vt dicit, facit tex. in §. in diē. alleg. ꝑ Aluaro. qa fuerat ibi datū tēpus ab initio obligationis, hîc verò pòst. teneas Aluaro. p rationē diuersitatis, quam suprà posui nec mihi placet illud quod dicit Franc. de Curte.

11 *Vasallo consent. ēti tempus abbreuiari potest.*

QVartò † dic prædicta non habere locum, nisi vasallus cōsentiret in minori tempore, quia posset renūtiare iuri suo. l. si quis in cōscribēdo. C. de pactis, quo casu non veniendo in termino statuto per promissionem amitteret feudum, si ad hoc expressim se obligasset, si non venisset infra tempus promissum. arg. l. ij. ff. qui satisda. cogan.

ET aduerte nūc, qa si ista obligatio fieret apud acta iudicis cōpetētis, tūc nō esset opus ꝙ fieret aliud nisi executio obligationis, arg. eorū q̄ notat gl. ij. q. j. c. qđ autem. facit qđ habetur in l. acta. ff. de re iudi. & idem dicēdū est, si obligatio esset recepta sub sigillo cācellariat⁹ Burgūdiæ, qa eādē illā haberet potestatē, ꝓut quotidie videmus, eo ꝙ ratione sigilli habet executionē paratā: si autē fieret dicta obligatio extra iudicium, & non esset recepta sub dicto sigillo, tunc ageret via ordinaria. l. si pacto. C. de pactis. nisi vasallus dedisset licētiam domino capiendi feudum propria authoritate. arg. l. iij. C. de pigno. & ita tenet Andr. de Isernia, & Aluaro. in c. j. quo tempore miles.

12 *An post elapsum tēpus vasallus possit purgare moram.*

QVartò quæro † iuxta doctores, an post dictū tēpus possit vasallus purgare morā. vide do. Aluaro. & Præpo. in d. c. j. quæ fuit pima causa beneficij amit. sed in consuetudine nostra aduerte, quia per non præstationē fidelitatis nō incidit vasallus in cōmissū, sed solū à tēpore quo dominus posuit feudū in manibus suis, à quo tēpore facit fructꝰ suos, donec & quousque fiat debitū præstādo fidelitatē & petēdo renouationē. facit tex. in c. j. §. sed alia. quę fuit prima causa beneficij amit. & quæ dicam inf. in gl. sequen.

13 *An feudū præscribi possit.*

SEd † quæro, nunquid feudum possit præscribi. pone ꝙ vasallus tenuit per triginta annos, & non petiit renouationē inuestiturę, nec fidelitatem præstitit nunquid post dictos triginta annos poterit dominus ponere feudū in manibus suis, & facere fructus suos? Primò videtur ꝙ sic, quoniam nulla prescriptio temporis potest opponi domino volenti vēdicare bona feudalia quæ in cōmissum ceciderunt, vt probatur in c. j. de cap. Corra. in §. præterea, vbi dicit text. expressè, nulla præscriptione obstāte. idem probatur in c. j. de prohibi. feu. alie. per Federi. vbi similiter dicit text. nullius temporis præscriptione impediente. ex quibus verbis videtur etiam esse exclusa prescriptio longissimi temporis, cùm in l. excipiatur, l. si seruitus. ff. de seruitut. rustico. prædio.

SEcūdò videtur probari ratione, nam sicut vasallus prohibetur cōtrafacere his ad quæ obligatus est secūdum naturam feudorum, ita debet prohiberi pati præscribi, cùm in fraudē domini videatur fieri, l. alienationis verbo. ff. de verborum signi.

QVartò probatur authoritate, quoniam hāc partē tenet Iacobinus Ardizo. in summa, in titu. qui bus modis feudū acquira. sub rubricella fi. idē tenet And. de Isernia in d. §. prætereà. ¶ Vide Boërium in consuetu. Bituricen. in tit. de præscri. §. ij. vbi plenè, & allegat ibi consilium Panor. de comite Fuxi contra vicecomitem Bearnensem, & Regem Angliæ, quod est multum notabile in materia feudorum. Et dicit idē Boërius in §. iij. ibi alle. quòd licet non præscribantur iura fidelitatis & homagij, tamen præscribuntur alia iura & alia deueria.

14 *Feuda ducatus Burgūdiæ scribi præsumunt.*

CONtrariū † tamē in hoc feudo nostro secūdū consuetudinē ducatus Burgūdiæ videt verius de iure. Primò, qa iura supradicta ꝓhibētia præscriptionē, intelligūt in feudo ꝓhibito alienari. ita tenet expressè Soci. in cōs. suo lxxxvj. in iij. col. in j. vo. sed sic est ꝙ feuda secūdū consuetudinē ducatus Burgundiæ possūt alienari, vt & alia bona, habito cōsēsu domini, vt infrà in consuetudine incipiēte, *en alienation.* Itē etiam dic, ꝙ sublata præscriptione, nō intelligitur nisi de lōga, & nō lōgissima præscriptiōe triginta annorū, † cū ꝑ eam tollatur omnis obligatio. l. sicut. C. de præscri. xxx. anno. † cùm sit inducta cōtra negligētes, & vt rerum dominia tanto tēpore nō stēt sub incerto. neque enim credendū est ꝙ imperatores prædicti Corradus & Federicus voluerint derogare huic ꝑscriptioni lōgissimæ, vnde non est dicendū ꝙ prædicti intellexerint nisi de præscriptione longa, nō autem lōgissima. & istam partem tenet gl. in d. §. prætereà. & eā sequūtur Iaco. de bello visu, Nico. de Neapo. & Bal. ex quibus videtur hæc quæstio satis dubitabilis, sed teneré illā opinionem gl. cùm melior text. haberi non possit, quàm glo. ordinaria. vt ait Bal. in c. j. de natura feu. & istam etiā tenet Soci. in consi. suo suprà alleg. & ita etiam per prædicta consuluit Aluaro. qui istam dicit esse securiorem in cōsulendo. & est consiliū suū post feuda sua, qđ incipit, in causa feudali ex foro Iulij. & multa dicit in proposito Alex. in cons. suo cxxxvj. incipien. viso & examinato processu. in j. volu. vbi dicit, qđ si possidet feudū per xxx. annos, prę sumitur inuestituram præcessisse. nota ibi dicta per eum, quæ sunt notabilia. vide Philip. Deciū in cons. cxliij. in iij. col. doct. in c. ad audientiam, de præscri. decisio. Tholos. cccxcviij. Alexan. in cons. suo, clxx. in ij. vol. & Franciscus de curte antiquior, in cōs. suo lxxxij. inci. Deus pius Iesus. in ij. & iij. col. & quomodo probetur præscriptio feudi, Bal. in consi. ccclij. in j. vol. impressione noua. & an in feudis principum præscribendis vel alterandis requiratur sententia principis, vide Bald. in consi. cccj. in v. parte. plenissimè per Ioan. Fran. Bal. in trac. præscrip. in iij. parte iiij. partis pirncipalis. ibi, xij. quæro, per octo quæstiones. vsque ibi, xiij. & maximè in iij. quæstione.

15 *Præscriptione longissima nō tollitur omnis obligatio. 16 et ad quid inducta.*

ADDITIO. De prescriptione feudi quomodo habeat locum in regno Neapolitano, vide Matthæum de afflictis in consti. regni Siciliæ, quæ incipit, consuetudinis. in iij. lib.

In textu

IN TEXTV IBI,

Doit.

1 Verbū debet quid importet.

ISTud †verbum, debet, hîc positum nō importat necessitatem, sed accipitur pro potest, cùm dirigatur in personam eius in cuius fauorem ponitur, vt dicit Salic. in l. creditores. col. ij. C. de pig. vbi plenè per eū

2 Debet & pōt simul quid importat.

†& debet & potest simul, important necessitatem. Alex. consi. suo ccxxij. in fi. in ij. vol.

IN TEXTV IBI,

Faire les fruicts siens.

INtellige dummodo vasallus se nō opposuerit, & super hoc fuerit processus, quia si lis oriat pendēte ꝓcessu, quietè debet vasallus possidere, & tenere, ꝓ tex. in c. j. si de inuest. inter do. & vassal. lis oria. & ibi Car. Alex. in ij. col. & Bar. in l. litibus. ꝓ illū tex. col. j. versi. ex hac litera. C. de agri. & cēsi. li. xj. & ibi Io. de Platea. imò si possideat p annū, obtinebit in possess. cōtra dominum. vt dixi in gl. præced. quod secùs est in rege, vt dicit Boërius in tit. *des fiedz*. §. xiiij. in fin. & Pyrrhus in consuet. Aurel. tit. de feu. c. lxvj.

ADDITIO. Intellige dummodo nō alleget iustam causam impedimenti, quare inuestiturā petere nō potuit, vt dicit Matt. de affl. in constit. quæ incipit, si vasallus à domino. in iij. nota. in iij. lib. Et aduerte etiam quia ex quo in hac consuetudine non dicitur ꝙ debet vti arbitrio boni viri, videtur ꝙ non debet stare colono, arg. l. arbores. §. quicquid. ff. de vsufr. secus quando debet vti arbitrio boni viri, vt in multis consuetudinibus Franciæ, maximè in cōsuetudine Alexeneñ. in qua debet vti prout bonus paterfamilias, tunc debet stare colono, vt facit text. in l. si pendentes. §. fi. & ibi gl. ff. eo. de vsufruct. dixi. ſ. in tit. sequ. §. vj. in gl. & *sera tenue*, & suprà in glo. j. huius §. vbi dixi ꝙ hoc casu est tantum vsufructuarius vtilis dominij, quod non consolidatur cum proprietate, nisi per modum vsufructuarij vtilis dominij.

1 Dominus feudū vasalli tenēs nō obtinet fructus in sortem.

ADuerte quia ratione directi dominij inducit casum multum specialē, †ꝙ dñs feudi habens feudum vasalli in manu sua nō tenetur fructus cōputare in sortem. Panor. in c. at si clerici. de iudi. quod facit ꝓ hoc tex. nostræ consuet. & dicit idem Panor. in c. j. de feu. ꝙ si vtile dominium reuertitur ad dominum, cōsolidatur ipsum vtile cū proprietate, vnde nō dicitur fructus percipere ex alienare, sed ex propria, nam vasallus interim liberatur ab obligatione qua tenetur, dissoluitur ergo interim seu suspenditur obligatio inter eos contracta. ¶ Vide Ioan. Fab. in §. prēiudiciales. col. ix. insti. de act. Spec. in ti. de emphyt. §. nūc aliqua. Alex. consi. suo ix. in iij. vol. do. meus Ias. in l. ij. in xij. col. C. de iu. emphy. Car. in c. potuit. de loc. qui dicūt,

2 †ꝙ ob non præstationem fidelitatis ꝙ homagij dominus facit fructus suos, sed non priuatur vasallus feud. & dixi. ſ. §. iij. in principio.

3 Fructuū appellatione quid veniat.

IVxta prędicta quęro, †quid veniat appellatiōe fructuū? dic ꝙ fructus intelligūtur deductis impēsis. l. si à dño. §. fi. ff. de peti. hæred. gl. Bal. & Alex. in l. fruct⁹. ff. sol. ma. qđ est verum, etiam si dicatur fructus integros, quia intelligitur deductis impensis. Bal. & Sali. in l. j. C. de fru. & lit. expen. Alex. Aret. & do. meus Ia. in l. fructus. in prima tamen lectura. ff. sol. mat. Sed cō trarium in hoc tenet Lud. Roma. quem refert & seqūtur do. Alex. in consi. suo cxxxiij. incip. super quęsitis. in v. volu. qui est in hoc sibi contrarius. & istud etiam refert & sequit̄ do. Ias. in d. l. fructus. in secūda sua lectura. quam audiui ipso legente. Quid autem veniat appellatione fructuum, dicā plenè infra tit. *des droicts & appartenances à gens mariez*. §. xvij. ¶ Vide Ioan. Sanxon. in consuet. Turoneñ. in tit. *de pied de fied* art. xiij. ¶ Vide etiam Matth. de afflict. in constit. regni Siciliæ, quæ incip. quanto cæteris. vbi dicit, ꝙ decimæ debentur non deductis impensis.

4 ADuerte, †quia sicut fructus nō soluto canone in emphyteusi sunt dño restituendi, ita etiā in feudo nō p̄stito debito fidelitatis iuramēto. ita Ange. in auth. de nō aliē. §. si verò. Bal. in l. si pater. C. de vsufr. arg. l. defuncta. ff. de vsufr. ratio est, †quia p non p̄stationē fidelitatis feudū finit. c. j. quæ fuit prima causa benef. amit. ergo ad dominū debēt reuerti fruct⁹. arg. eorū quę dicit Bal. in d. l. si pater.

5 Feudum nō præstatione fidelitatis finitur.

¶ Aduerte ꝙ in fructib⁹ pcipiēdis debēt deduci expēsæ laboragij & culturæ, vide Boër. in cōsue. Bitur. ti. de cōsue. feu. & census. §. v. in gl. in fi. Ioā. Sanxon. in cōsuet. Turon. ti. *des droicts de baronnie*, xj. artic. Aduerte etiam quomodo debent percipi fructus de stagno & sylua cædua, s. ꝓ rata temporis. per Pyrrhū in cōsuet. Aurelianē. c. xxj. tit. de feud. ¶ Et aduerte ad vnū singulare in materia restitutionis fructuum etiā in feudis, ꝙ si feudatarius cōmisit feloniam propter quā possit priuari feudo, licet habeat ius in re quousque sit priuatus, postquam tamen erat priuandus, tenetur restituere omnes fructus quos percepit à die felonię cōmissę, vel percipere potuerit. siue extēt, siue sint cōsumpti, siue sit fact⁹ locupletior, siue nō. casus est singularis, secūdū Paul. de Cast. qui nō est alibi, in l. j. C. de his quib. vt indig. vbi idem dicit in clerico priuato beneficio.

IN TEXTV IBI,

Les heretiers successeurs.

QVæro nunquid possint istud facere per procuratorem? dic ꝙ non domino inuito, †quia homagium requirit prędentiam illius qui debet ipsum prę stare. faciūt not. per Bal. in l. acceptam. C. de vsur. Rayn. in c. cum dilectus. de ordi. cog. dicam infrà in c. sequen. pleniùs in gl. *faire hommage*, ibi, an autem iuramentum. Itē si sint duo domini, & vasallus emit partem ab vno ex dominis, an remaneat vasallus. Bar. in l. Caius. ff. de iure patro.

1 Homagiū requirit præsentiā præstantis.

IN TEXTV IBI,

A la personne du seigneur.

QVid † si dominus mortuus fuerit relicta vxore prægnante, à quo est petenda inuestitura? dic ꝙ oīa debēt fieri nomine ventris. Bal. in l. qui in vtero. ff. de sta. homi. & datur ei pariturę curator ventri, qui recipiet fidelitatē. Bal. in l. fi. in fi. C. de test. mili. Car. Alex. in d. c. j. quę fuit prima causa beneficij amittēdi. ¶ Item adde †ꝙ debet petere feudatarius feudari à primo domino. ita Bal. in l. iij. C. ad Velleia. quod nō videtur, ergo dicendū, ꝙ primus dominus debet facere fruct⁹ suos. cogita. Et an debeat fieri fidelitas marito vel vxori, vide Ias. præceptorem meum in l. iij. in xliij. col. C. de iure emphyt. ¶ Vide Io. Sanxon. in loco hic antè allega. fol. lxv. & ibi quærit an maritus præstet fidelitatem pro feudo vxoris. vide etiā Boërium in cōsuet. Bituricen. tit. *des fiedz*. §. vj. vij. & viij.

1 Mortuo domino vxore prægnāte relicta, à quo petēda inuestitura.

2

IN TEXTV IBI,

S'il est au pays.

QVæro † quid veniat patriæ appellatione? nam vt dicit Bar. in l. ij. ff. de verbo. signif. patria & ciuitas idem sunt. per l. vnicam. C. si curialis reli. ciui. rus habi. maluc. faciūt not. in l. j. §. siue autem. de no. ope.

1 Patriæ appellatione quid veniat.

BIU Cujas

nũt.per Bar.& Bal.in l.iij.C.de natu.libe. vbi videtur
2 esse expressum,† ꝙ ciuitas & patria idẽ sũt.facit l.vxo
3 rẽ.§.legauerat.ff.de lega. iij.† tñ patria tã largã habet significationẽ quã ꝓuincia,& tãtum continet, sedm no.in l.vnica.C.de metropo.Berito.lib.xj.vnde videt dicendũ ꝙ per totã prouinciã debeat dñs ꝓquiri.primò in domo sua propria,quę siue sit in vico, siue in ciuitate erit in patria,sedm d.l.iij.C.de natu.libe.& facit qđ voluit Bar.in l.si vt proponis,*la seconde*. C. qũo & qñ iudex,nõ tñ hoc sufficit,sed etiã debet fieri perquisitio an sit in patria,hoc est in prouincia, propter verba statuti quę requirũt absentiã à prouincia.quod ẽt de sui natura tantũ importat,secundũ gl.no. in authẽ.de fideiusso.in prin.faciũt no.in auth.præsẽte.C. de fideiuss.facit gl.super ver.præsentes.in §.j.instit.de vsuca.existẽs ergo in patria,nec ex dispositione iuris, nec ex verbis nõ esset absens, ergo non esset deueniẽdũ ad alia remedia,q̃ tñ sunt illi subsidiaria,ergo primò debet constare de absẽtia à patria, seu prouincia.

4 Prouinciarum distinctio. Et si capiatur hîc patria,pro prouincia,† est vidẽdum qũo capiatur prouincia,& qua distinctiõe. nã hoc potest diuersimodè intelligi.aut eñ distinguiť per diœceses, aut præsidatus:ꝓ diœceses distinguitur,vt in c. pro illorũ.de præbẽ.in antiquis.cle.ij.de elec. c. quãuis.de præbẽ.in vj.sic intelligit gl.in l.vnica.C.de metropo.Berito.& ibi Bar.& Iac.Rebuf. põt etiã distingui prouincia per præsidatus & iurisdictiones,secundũ quod distinguit Io.Fabr.in §.j.in ij.& iij. col. insti. de vsucap.& no.per Bar.Cy.& Ang.in l.fi.C. de præscrip.lõgi tempo.qui ex.gl.ibi,quam dicit nõ habere consociam,notat prouinciã etiã dici si sit sola ciuitas quæ superiorẽ nõ recognoscat.per quã gl. etiã hoc tenet Bar.in l.vnica.C.de metropo. Berito. & vide Ioã. Fab.in d.l.fi.quẽ alle.decisio Tholosana. xlij.& ibi addition. ¶Sed quo ad statutũ & cõsuetudinẽ nostrã credo prouinciã,& sic patriã,dici ꝙ debeat distingui per præsidatus & iurisdictiones,capiendo,vt dixi, patriã pro prouincia.Et dicať patria siue ꝓuincia,quæ subiicitur statuto seu cõsuetudini, & est sub dominio,ẽt si sint plures iurisdictiões. & sic dicit debere intelligi Ioan. Fab. qui plenè hoc examinat in d. §.j.inst. de vsucap.& ideo licet in Burgundia sint plures balliuať, qui sunt præsidatus distincti,tñ ex quo sunt sub eodẽ principe,& sub vno prẽsidatu,omnes illi balliuať sa ciunt vnã patriã, & sic prouinciam statuto nostro & superiori subiectam.Ex quo credo absentiã,de qua in cõsuetudine nr̃a, debere intelligi à tota patria, & ab omnibus balliuatibus;& non tantũ à balliuatu in cuius territorio residet dñs. & si quis vellet intelligere prouinciã distingui hoc casu per diœceses, maximè p sedem metropolitanã,quæ facit prouinciã, secũdum gl.in d.l.vnica.C.de metro.Berito.esset cõtra dispositionem iuris ciuilis,cũ prouinciã diuidatur per prẽsidatus seculares,& nõ dignitates ecclesiasticas.§.illud in authẽ.vt iudi.sine quo. suff. & deueniretur ad vnũ inconueniens,quia diœcesani nõ possunt corã metropolitano nisi in certis casibus cõueniri,de quibus ĩ c. Romana,existentibus in vj.de fo.compe.de appel. de offi.deleg.&c.& aliquãdo reperiretur ꝙ sedes metropolitana nec esset subiecta statuto,nec de patria,vt esset in casu isto in quo metropolitana Burgundiæ,quę est ciuitas Lugdunensis, non est de dominio Burgũdiæ,& sic nõ subiecta cõsuetudini nostræ, ex quo hîc in nostro statuto seu consuetudine sumitur patria ꝓ prouincia Burgundiæ,& ducatus, cum suis pertinẽtiis subiectis dicto ducatui respectu supremæ iurisdictiõis,vt sunt comitať Cadrellẽ. & terræ S.Laurẽtij.

ADDITIO. Quid contineatur appellatione prouinciæ,vide Matth.de afflict.in constit. regni Siciliæ, quæ incipit,occupatis nobis.in vj.not.& in cõsti.quę incipit,cõsuetudinem.in ij. nota. in ij. ponderatione. in iij.lib.vbi dicit,ꝙ illa est prouincia quæ habet vnũ regem vide etiã Petrum Bellugã in suo spec.principũ in tit.de propositione grauaminũ.in §.iã ẽ.rub.ij. vbi dicit,ꝙ vno modo capitur prouincia de iure canonico,& alio modo de iure ciuil.vbi dicit ꝙ de iure canonico certa debet esse prouincia quæ habet decẽ vel vn decim ciuitates,& vnum regẽ, & totidẽ minores potestates sub se,& vnum metropolitanum, aliósque x. vel xj.suffraganeos sub se.&c.per tex. in c. scitote.vj. q.iii. & vt dicit, propriè prouincia ita dicitur illo iure, & impropriè,prout à vulgo denominatur.

Prouincia quæ habet. at ciuitates.

IN TEXTV IBI, En est absent.

IVxta prædicta† quero,nunquid vasallus debeat ire 1
ad locũ vbi est dñs,si non reperiat præsentẽ ad habitationem solitã? Iac. Ardizo. tenet ꝙ sic,nisi esset minùm in remotis.l.sed & hæ.in §.ij.ff.de procuratori. & l.iiij.§.si tam vicinum.ff.de damno infecto.

QValiter autẽ intelligatur esse locus vicinus, vel 2 Loca quãdo dicãtur vicina remotus,dicit Iac. Ardizo. † ꝙ tunc dicitur vicinus,cũ põt de facili adiri.arg.l.fi. ff. de iudi. & quãdo de facili possit adiri, iudex arbitrabitur secũdũ locũ, temporũ & personæ qualitatẽ.l.cõtinuus.§. cũ ita. ff. de verbo.oblig.& in l.ij.§.si qs.ff. si quis cau. & istud ponunt Aluaro.& Præpo.in d.c.j.quæ fuit prima causa.in ij.col.& hîc simpliciter non est intelligẽdum ꝙ sit absens,sed ꝙ sit absens à patria,propter verba præcedentia.† Et quis dicatur absens, & quòd multæ sũt 3 Quis dicatur absens. species absentiæ,ponit Geminia.in c.si delegať.in ij. not.de offi.deleg.in vj. & vide quæ dicũt Io. Andr. & Gemin.in c.vbi periculum.in §.j.de elect.in vj.& Fel. in c.quoniam frequenter.in ix.col.versi.fi. circa vj. q. vt lite non contesta.vbi plenè.¶Adde ꝙ idem erit dicendũ si dñs fuerit mortuus.per tex.in d.c.si delegať de offi.deleg.per quem tex.dictum fuit,ꝙ duo vicarij abbatis sancti Martini Heduen̄.qui fuerant commissi cum alio tertio,& in absentia illius tertij, potuerũt illo tertio mortuo conferre alicui eius officium tũc vacans per eius mortem,quoniã potestas data alicui in absentia alterius,intelligitur etiam eo mortuo.† Et fa- 4 Mors & absentia æquiparantur. cit,quia mors & absentia æquiparantur.Bar.& Bal.in l.ij.C.de tempo.in integ.resti.peten.Ioan. And.in c.si contra vnũ.de offi.dele.per tex.in c.præsentata.de testi.& ita etiã tenet Innoc.in c.ad abolendam.de hęre. 5
Bal.tamen in d.l.ij.in fi.dicit,† ꝙ mortuus propriè nõ dicitur absens.per tex.in l.cum quasi.ff.de fideicõmiss. lib.& in l.multa.ff.de condit.& demonst.Dicũt tamẽ Gemin.& Philip.Francus in d.c.si delegatus. † ꝙ statuta faciẽtia mentionem de absentia comprehendũt mortem.¶Istud non est indistinctè verum,quia collatio facta absenti est valida,& tenet,c.si tibi absenti.de præbendis.in vj.& etiam donatio facta absenti est valida.l.absenti.ff.de donatio.Lud.Rom.in cõsi.cccixv. & tamen collatio beneficij facta mortuo non est valida,imò nulla ipso iure. 6

IN TEXTV IBI, Au lieu & maison.

QVid† dicatur domus ? Nã domus nomẽ est Græ- 1 Domus quid dicatur.
cũ,nã Græci domata tecta dicunt, vnde domus à domate Græcè.i.tecto, propriè autem secũdũ leges domum nostram dicimus,vbi sedes & tabulas habemus,

mus,familiariúmq; rerum cõstitutionẽ.ff.de ver. sig.
2 l.in lege censoria.Et est sciendum †q̃ domus vnius familiæ habitaculũ est,sicut vnius populi vrbs,secũdũ Isido. & Pap. etiam Archidiaco.qui hoc notat. xxiiij. quæstione.j.c.omnibus.& not.in l.j.§.j. & §. domus.
3 Domus appellatione quæ veniant. C.si quacunq; prędi.pote.vbi etiam probatur,†q̃ appellatione domus cõtinentur etiã familia, genus, & cõsanguinei.ad idem.ff.de adimen.lega. l. cum vnus. post prin.Item domũ pro domicilio interdũ accipere debemus.l.j.§.domũ ff.de aleato.Et intellige siue propria,siue cõducta,siue gratuita.inst.de iniur.§.domũ. & in l.j.§.habitare.ff.de his q̃ deiece. & ita dicit Luc. de Pen.in l.ij.C.de meta.li.xij. ¶Materiam domus,q̃d eius appellatione cõtineatur,quo modo sint cõstruẽdæ,quo modo destruendæ.vide G.Benedi.in sua rep. c.Rayn.in verbo,domum. de testa.& dicã alibi, ideo hîc sicco pede pertranseo.

ADDITIO. De materia domus dixi in catalogo gloriæ mundi.in xij.parte.in lxxij. cõsideratione.Sed vt seruiant ad materiam, an appellatione domus cõprehendatur hortus,vide eundem G. Bened. in dicta repe.in verbo,& hortum.vbi allegat tex.in c. fi. & ibi gl.xij.q.ij.per quem dicit q̃ appellatione domus non cõprehẽdit hortus.quod intellige quando hortus est de p se separatus & diuisus.& nõ est aditus in horto p domũ,secus si sit aditus in horto per domũ.l.prędiis. §.fi.ff.de leg.ij.vel quãdo est inclusus in domo.l. fi vẽditor.§.fi.ff.de actio.empt.in fine.ibi,nonne propius est,vt inserta & inclusa ædificio partem eius existimamus.vel etiam quãdo habet qualitatem annexã, quæ hortũ & alia ptinentia & adiacẽtia comprehẽdit:vt si fiat mẽtio,sicut à tali possidebatur,vel prout talis possidebat:tunc cõprehendũtur omnia ad domũ destinata.l.creditor.§.si ante domũ.ff.de actio.emp. l. siue.§. fi.ff.de fundo instructo.quem ad hoc allegat do.meus Ias.in l.fi.in j.col.ff.de cõstit.principũ.facit l.si quãdo, prima.ibi alle.C.de bonis vacan.li.x.vbi propter verba adiecta,domus appellatione comprehendũtur ad iacentia.de qua materia amplè per dictum do. meum in d.l.fi.in j.ij.& iij.col.ff.de consti.principum.

4 Inuestitura loco congruo petenda. IN loco †enim cõgruo est petenda dicta renouatio inuestituræ,arg.l.si soluturus.ff.de sol.& no.gl.in c.
5 cupiẽtes.§.quod si per viginti.in ver. proposita. de elec.in vj.†& ideo si vasallus vellet petere inuestiturã extra domum domini,cùm petere posset in domo,nõ excusaretur.ita tenet Card.Alex.in c.j.in ti.quo tempore miles.in ix.col.

6 Et tempore congruo. ITem etiam dic,†q̃ tẽpore cõgruo debet peti,& nõ põt peti dicta renouatio tẽpore noctis, vel prandij dñi.arg.d.l.si soluturus.& gl.hîc antè alleg. quod intellige,nisi ex necessitate hoc faceret.l.j.ff.de offi.ei⁹. vel nisi hoc contigisset ex culpa domini. l. iure ciuili. ff.de condi. & demon. ita Car. in loco hîc antè alleg. ¶Vide Boërium in consue. Bituricen. tit. de consue. feudorum.§.x.& ibi ponit an locus sit de sustantia.

7 Dominus extra territoriũ mandare potest in eo exequenda. ET aduertendũ est,†q̃ licet dominus nõ possit extra dñium suum exercere quę sunt iurisdictionis.
8 l.fi.ff.de iurisd.om.iu.tamẽ potest mãdare in territorio suo exequẽda,& ideo beneficia cõferre.Inn. in c.quia diuersitatẽ.de cõcess.prębend.†vbi episcopus extra suã dicœcesim,ẽt in curia Romana, beneficia cõfert. ideo etiã inuestire põt de feudo.facit c.nouit.cũ gl.de offi. dele.facit tex.in simili,vbi dicit dñs Car. Alex. in c.j. iuncto rub.cõstit.feudo.domi.Lotha.impe. facit. l.fi. vbi gl.ff.de offi.præfe.& l.iij.ff.de offi.præsi.cum simi. ita dicit dominus Car.Alex.in c.j.in §.j.in vij.col.ibi, quæro quid de loco.in tit.quo tempore miles.

SEd quæro,pone q̃ dñs mandauit†q̃ vasallus præstet iuramentũ in certo loco designato,an poterit præstare in alio loco?Dic q̃ aut locus est adiectus demõstrationis causa,& tũc põt recipi in alio loco. arg. l.iurisgentiũ.§.pactorũ & no.in l.qui in futurũ. §.j.ff. de pac.aut locus est de substãtia, & tũc est seruãda forma mãdati.l.diligẽter.ff.mãd.c.Pisanis.in ver. liberè. de resti.spo.c.cum dilecta. de rescrip. nõ eñ attẽditur locus,nisi sit de substãtia.c.nõ loca.& c.multi.xl.dist. c.statutum.§.in nullo.iuncto.c.fi.de rescrip.in vj. 9 Loco certo designato, an alio præstari possit.

QVid autẽ in dubio? And.de Iser.sentit, q̃ in dubio non attenditur locus.do.Car.Alex.dicit putare q̃ in dubio sit attẽdenda forma mandati.arg.d.l. diligenter.& eorũ quæ no.Bart. & Ang. in l. prolatã. C.de sen.& interlo.om.iu.& quod no. Cano. in d. c. cum dilecta.de rescrip. Dicit tamen, †q̃ si dominus facit inuestiturã extra locũ designatũ valeret,& videretur mutuo cõcensu recessum à forma mandati, per locũ à speciali.in c.statutũ.§.in nullo de rescri.in vj.fa
10 cit qd̃ not. voluit Car. Flo. nominatus Zabarella, in cle.j.ver.nos ita.in iiij.col.de iureiur.& bonus tex. in c.fi.§.is autẽ.vbi Inn.& Panor.de offi. dele. ¶ Et quia
11 dicit†q̃ põt fieri ad domum,facit quod dicimus † de citatione quæ põt fieri ad domũ, si psona citanda nõ
12 reperitur.de quo no.in l.plerique. ff. de in ius voc. & facit qd̃ habetur in l.dies.§.prætor ait.ff.de dam.infe. vbi in causa damni infecti libellus ad domum applicatur.& ibi per Bart.qui dicit, †q̃ sufficit citationem
13 ad domũ fieri qñ agitur de reali, & tali realitate quæ domum illam concerneret. & vide ibi plenè materiam de citatione quæ potest fieri ad domum. 11 Fieri posse ad domum.

ADDITIO.De huiusmodi citatione que fieri non potest ad domum nisi qñ persona non reperitur, vide Mat.de affli.in cõsti.regni Sici.quæ inci. citationis literæ.in j.not. Et etiam citatio per edicta fit quando nescitur quæ persona citari debeat.vide Ioan.Sanxõ. in consue.Turon.tit.*de pied de fied*,arti.iiij.fo.lxxv.

IN TEXTV IBI,

Ou à la personne de son principal officier.

ADuerte q̃ †absente eo qui requirendus est, debet requiri eius vicarius,vel persona loco eius dimissa ita tenet Archi.in c.reatina.post medium.lxiij.dist. vbi dicit,†q̃ si de cõsuetudine est, vt assẽsus regis vel
2 episcopi requiratur ante electionẽ, † si sit absẽs extra regnũ vel archiepiscopatũ,sufficit vicariũ talis psonę requiri.alle.Cõpostel.in c.q̃ sicut. de ele. dicẽtẽ se ita obtinuisse in causa Cãtuaren.episcopi,& canonicorũ Roffensiũ.arg.c.ex frequẽtibus.de inst.& illud sequit Bal.in c.cum venerabilis.de cõsue.faciũt quæ ad propositũ dicit do.meus Ias.in l.cum filiusfa.viaticũ.in j. col.ff.si cer.pet.& in l.in puinciali. §. si ego. ff.de no. ope.nũ.& p Fel.in c.ex parte.in iij.col.de cõst. vbi respõdet ad quædã cõtraria p Ludo.Rom.adducta,quę omnia nota,qa sunt notãda.& p prędicta,& tex.in c. si ad episcopũ.ne se.vacan.in vj.& decisionẽ Io. And. ibi dixi aliàs q̃ sufficiebat requisitio quę fuerat facta in prioratu Giniaci per procuratorẽ eiusdem volentẽ Casus. permutare beneficium curatum de Magneyo ad præsentationẽ prioris Giniaci pertinens.Quidã procurator debitam fecerat diligentiam in prioratu cum ad religiosos accesserat,quibus declarauerat quòd venerat ad dictum monasterium ad quærendum priorem & ad habendum eius consensum pro permutatione fienda de tali beneficio, qui quidem religiosi eidem 1 Domino absente requirendus vicarius.

BIU Cujas

dixerunt,quod dictus prior non erat in dicto prioratu,nec aliquem dimiserat ibi procuratorem aut vicarium,quod facere debebat.arg.no.c.fi.de eo qui mit. in pos.& in c.causam.& in c.cùm olim.de do.& contu.& post talem requisitionẽ accessit ad vicarium episcopi Bisuntinen.qui quidem etiam erat prior dicti prioratus,qui prædictam permutationem sic factam admittẽdo institutionem fecit de dicto beneficio curato.Postmodum iterum tanquam vicarius dicti episcopi alteri iure deuoluto contulit tãquam facta spreto patrono.Dubitatum fuit an patronus fuisset spretus.Dixi quòd non, per prædicta. & etiam per plura dixi quòd licet institutio beneficij vacãtis per mortẽ sit nulla spreto patrono, non tamen reperitur quòd permutatio facta sit nulla. plenè dixi,quod cùm non sit ad propositum,non insisto.

ADuerte etiam quòd si difficile sit adire personam cui fienda est denuntiatio,aut protestatio,aut qd aliud propter eius potẽtiam,poterit adiri alius iudex coram quo fiet protestatio de impedimẽto & difficultate,vt est tex.ad literam in l.si presens quidem sit.C. de episco. audien. ℔ facit text. in l.sancimus. quæ est fin.C.eod.tit.de episco.audien.

3 Renouatio inuestituræ quare fiat.

CVm simus in materia renouationis inuestituræ, videndum est† quare fiat ista renouatio.dic ℔ fit eo ℔ est quædam quasi census renouatio,& recognitionis,& reuerentiæ,quæ debet præstari domino: & si non facit vasallus,res incidit in cõmissum.vt in c.fi. de prohi.feu.ali.per Lotha.& ita dicit Bal.in l.j. ff. de rerum diui. quæ renouatio debet fieri vel per mortẽ domini,vel per mortem vasalli,vt suprà dixi.

4 Quæ forma fienda inuestituræ renouatio.

SVb qua autem forma debeat fieri,& quomodo debeat cõcipi instrumẽtũ renouationis inuestituræ, vide Specu. in tit. de feu. & vide Præposi. qui dicitur Card.Alex.in c.j.§.fi.per quos fi.inue.¶De renouatione inuestiturę quę fit in emphyteusi,& de causis quare fiat.nõ insisto,sed multa notabilia posuit do.meus Ias.in l.fi.in ix.col.D.de iure emphy.

ADuerte tamen ad ea quæ dicit do.Alex. in consi. lxxxviij.col.ij.in v. vol. quòd inuestitura seu huiusmodi recognitiones & renouationes sunt actus acquisituræ possessionis.Latè scribitur in consiliis meis consi.incip.prudenter legitur scriptum. ¶ Et quid operetur in Francia inuestitura,vi Ioan. Fab. in l. quoties.C.de rei vendi.& in §.interdum. insti. de re.diui. & dixi infrà,in §. seq. in gl. *sans estre tenu*, in addi. ibi posita.Cõtrariũ tenet do.meus Ia.in l.traditionibus. in j.co.C.de pac.& in l.quoties.col.viij.C.de rei vẽd.

5 Quibus casibus vasallus excusetur nõ petendo renouationẽ inuestituræ.

VIsum est ergo hîc antè in hac consuetudine, ℔ si non petatur inuestituræ renouatio,quòd dominus facit fructus suos.Sed vidẽdum est† an hoc sit indistinctè verũ, ita quòd quoquomodo vasallus excusari non possit.& primò dicendum est ℔ non,cũ multæ sint causæ quibus vasallus excusatur etiã si nõ petierit renouationem inuestituræ infra annum & diẽ. Prima ponitur in §. seq. inci. *& entant que touche*, de qua ibi ad saturitatem dicetur. ¶ Aduerte tamẽ quòd Card.Floren.in d.c. j. quæ fuit prima causa benefi. amit. ponit septem limitationes ad dict. §. j. poterunt videri pòst in his causis.

6 Excommunicationis causa.

SEcũda est si dominus fuerit excommunicatus maiori excõmunicatione,† quia per hoc est infamis, & ideo interim excusatur vasallus.tex.in d.c.j.quo tẽpore miles. Et quòd excommunicatus tali excõmunicatione sit infamis.est gl.no.in §.minor.insti.de ca. dimi.& facit quod dicit Iac.Aluaro. in c. j. hîc finitur lex.in vlt.quæst.

7 Mortis causa.

TErtia† est causa mortis,scilicet successoris domini,vel successoris vasalli. De vltimo satis dictum est s̃.nunquid debeat habere tantum tẽpus quãtũ de functus prædecessor.gl.dst in d.c.j. quo tẽpore miles.

Casus positio.

SEd pone, omnes de ciuitate putabant dominum mortuum,hæres & filius domini abstulit feudũ à vasallo propter inuestituram non factã infra annũ & diẽ. Deinde dominus veniens reuersus est ad domũ, quæritur an vasallus debeat amississe fructus pceptos per filium domini?Dicũt aliqui, aut fecit vasallus ex contemptu,& non recuperabit fructus.arg.l.iij.§.itẽ si quis per calumniam. & in l.fi.§.j.ff.ne quis eum qui in ius voca. Aut verò hoc non facit ex cõtemptu,quoniam putabat dominum viuere,& tunc secus.arg.l.j. ff.de condi.sine cau.

ADuerte tamen ℔ licet prædicta multum faciant pro excusatione vasalli,& etiam doctrina Bar. in l.genero.ff.de his qui no.infa.Imol.in c.quia diuersitatem.in ij.col.de concess.pręben.Pe.de Anc. in c.statutum.de pręben.lib.vj.tamẽ quia in casu nostræ cõsuetudinis sumus tantùm in fructibus percipiẽdis,& non in admissione feudi,℔ ex quo filius domini habebat titulum putatiuum ex quo erat bonæ fidei possessor,ergo fructus perceptos fecit suos, nec illos cogitur restituere. cogita,quia scio casum de facto.

8 Inimicitiarum causa.

QVarta† est capitales inimicitiæ. s. inter vasallum & potentiorem existentem in itinere, vel inter vasallum & dominum.cle.pastor.de re iudi. intellige tamen dummodo vasallus nõ fuerit in culpa.ar. eorũ quæ dicit Bar.in l.cum tabulis.§.quoniã.ff.de his quibus vt indi.vbi dicit Bar. inimicitias esse considerandas respectu illius ą est in culpa.hinc dicit Bar.in cõs. suo lvj.inci.in christi nomine amen.& quidẽ viso processu.in iiij.co.in j.vol.† ℔ si quis dederit alapã alicui testi,vt sit inimicus illius,& inde velit cũ reprobare propter inimicitiam,℔ illa inimicitia sibi nõ prodest, cùm sit in culpa,& maximè etiam quia est affectata. do.tamen Ias. præceptor meus dicit illud nõ esse verum:& dicit ℔ inimicitiæ sunt considerandæ vndecũque veniãt siue à tertio,siue ab illo qui petit se iuuare ex dicta inimicitia.Primò allegat ad hoc tex. in l.iiij. ff.de adimen.lega.in verbo,peniteat testatorem prioris offensæ.vbi reuocatur legatum factũ legatario per inimicitiam quæ ꝓuenit culpa testatoris.¶ Secũdò allegat tex.in l.ex parte.ff.de adimẽ.leg. vbi inimicitiæ processerant culpa testatoris,vt probat tex.in verbo, grauissimis inimicitiis ꝓsecutus. & Bar. hoc dicit ibi,in fin.& tamẽ ibi reuocatur legatum. ista dicit do. meus Ias.in l.si filiam tuam.in j.col.C.de inoffi. testa. & dicit se alibi non legisse. idem dicit in l.hæreditas. in ij.col.C.de his quibus vt indig.hæred. auferẽ. & faciũt duo verba per Felin.in c.j.in j.colum.de iudicijs. & ad dictum Bartol. in d. §. quoniam. respondet do. meus Ias.in d.l.si filiam.& in d.l.hæreditas.in ij.colũ. & ad dictum de teste,de quo dicto ponit Bart. in l.j. §.cum quis.ff.de quæstio.& do. Iason in d.l. si filiam tuam,quia posset esse alia ratio, quia talis inimicitia nõ solùm esset tanta culpa illius contra quem produceretur,sed etiam esset affectata. † quæ quidem affectata quomodo non prosunt, prout per multa ponit Felin.in c.fin,extrà,de testi.& in specie in casu nostro posuit ibi hanc solutionem. faciunt quę dicit Angel. Areti,in tractatu maleficiorum.in gl. j.in iij.fol.in iiij. col.illius folij.

9

10 Affectata non prosunt.

ADDITIO. Quomodo affectata non prosunt, vide de Alciatum in tract.de verborum & rerum sig.quasi in fine primi libri.

Sed

BIU Cujas

11 Inimicitiæ capitales quæ.

SEd iuxta prędicta † quęro, quę sint capitales inimicitiæ? declarat gl. in l. licet. in verbo, capitales. ff. de arbi. & in §. si verò qs dicat odiosum. in auth. de testib. colla. vij. Ang. & Imo. in l. is q reus. ff. de pub. iudiciis. Bald. in auth. si dicatur. C. de testi. vbi dicit relinquendum esse arbitrio iudicis. text. in c. accedēs. & ibi Pan. ext. vt lite non cōtest. & gl. in c. per tuas. de simo. Bar.
12 multū notabiliter in l. iij. §. fi. ff. de adi. lega. † vbi ponit differētiam inter inimicitias capitales & grauissimas. Et dicit q inimicitiæ capitales dicūtur quādo aliquis occidit cōsanguineū, vel accusauit in causa criminali, vel minatus est interficere. tu dic q etiam ex iniuriis verbalibus oritur inimicitia capitalis. ita Bal. in c. veniens. in fi. per illum tex. extrà, de iureiur. & dicit do. meus Ias. in l. ꝓcuratoribus. C. de procurato. & istud est notandum, quia multi dicerent contrarium.

13 Inimicitiæ grauissimæ quæ.

GRauissimę † verò inimicitiæ, vt dicit Bar. in d. loco, sunt quæ oriūtur ex ciuilibus quæstionibus omniū bonorū, vel quādo fit atrox iniuria. Sed aduerte, qa dicit Ias. in l. properandum, in prin. in ij. col. C. de iud. q tales inimicitiæ dicuntur quasi capitales.

14 An minæ excusent vasallum à petitione iniuriarum.

SEd adhuc iuxta † hāc causam quæro, quid si aliqs minatus est vasallo ipsum offendere in psona, vel in rebus, an iste sit sufficiēs metus ad causandum inimicitiā ad ipsum excusandū. And. de Iser. in d. c. j. quo tempore miles. est si declaretur hoc esse actū ex insidijs, quoniā verbalis sola comminatio non sufficeret. vt in auth. de nuptiis. §. mater. C. de reuocan. donatio. l. fi. & sumet coniectura ex psona cōminantis, vtrùm solitus sit hoc facere. arg. ff. de neg. gest. l. si qs negotia. & dicit Bar. in l. famosi. §. hoc tamē. ff. ad legem Iuliā
15 maie. † quia ex qualitate personæ minātis considerādum est, an minæ inducant iustum metum, puta, quia minans solitus est minas executioni mandare. faciūt quę dicit Ange. in cōs. suo ccxv. inci. reperitur in quadam charta. in ij. & iij. col. & Pet. de Anch. in cons. suo ccxcix. incip. visa facti narratione. & Panor. & Feli. in c. j. de offi. & potesta. iudi. dele. & gl. singularis in c. cū
16 dilectus. extrà, quòd metus causa. dicit † q verba minatoria inducunt iustum metum, cōsiderata qualitate personarum. text. est in l. j. C. si quis impera. male dixe. ibi, ex personis hominum dicta pensemus. & di-
17 cit Bald. in l. fi. C. de hære. insti. † si Titius minatus est mortem alicui qui postea reperitur mortuus, an poterit iudex contra ipsum Titiū procedere. & disting. qualitatem personæ, scilicet, quia aut erat solitus minas executioni demādare, & tūc sic, aliàs secus. iuxta illud, Sæpe minus faciunt homines qui magna minātur, vt habetur in l. metum. ff. quod metus causa. & ad propositum nostræ quæstionis dicit fortius And. de Isernia, q in tali casu non imputabitur vasallo, si non miserit procuratorem.

ADDITIO. De minis, quomodo inducant iustum metum, vide Hip. de Marsi. in sua practica causarū criminalium, in §. diligenter. cons. liij. in casu emergenti de quodam qui suscepit ordines per metum, & p vim præcisam: & tenui q susceptio ordinis erat nulla, & quòd non fuit impressus character, prout tenet in terminis Barba. in cons. lx. in j. volum. Et quando minæ facere possunt indicium, vide Bertrandi in consil. suo cxxxvij. nu. xij. & xiiij. in ij. parte. Et minas præcessisse in enormi læsione an presumendum nisi deducantur. idem Bertrandi in consil. ccxciij. in iij. parte, nu. xvij. Et de minis potentum, quomodo sunt metuendæ, in consil. j. in j. parte, nume. vij. & x.

VLteriùs quæro, quanto tempore durabit ista excusatio inimicitiæ? dic quòd durabit per totum tempus concessum à lege ad petendam inuestituram, quo tempore transacto, habebit adhuc tantundem temporis, quo secundo tempore elapso, amplius non excusabitur, quia tenebitur ire aut mittere procuratorem, secundum ea quæ traduntur in auth. ei qui. C. de tempo. appel. aliàs sequeretur vnum absurdum, q si inimicitiæ essent perpetuæ, q nunquam teneretur petere inuestituram, secundum And. de Isernia, quod non est dicendum, & ita tenent Aluaro. & Car. Alex. in d. c. j. quo tempore miles. in vj. col.

ITem quærūt ibidem doctores, quid si pendēte primo tēpore anni & diei sopitę sint inimicitiæ, an vasallus habebit adhuc integrū tempus, vel solùm illud quod supererat? dicunt ibi, q habebit integrum: quia cessante impedimento, incipit currere hoc tēpus, arg. l. quod tempore. C. de resti. militum. & si post prædictum tempus non petierit inuestituram, tūc erit pœna huius nostræ consuetudinis, arg. c. si minori. si de feudo fuerit contro. inter do. & vasal. in vsib. feudo. *Quæstio.*

NVnquid autem sufficiens sit causa inimicitiæ sopitæ, si inimicus fuerit reconciliatus de nouo, ita q statim post recōciliationem incipiat currere tempus? Aduerte quia, vt dicitur iij. quęst. v. c. accusatores, *le premier*, & do. Inn. in c. cum oporteat. de accusatio. † q inimicus de nouo reconciliatus ita est suspectus ac si esset adhuc inimicus. ita dicit do. meus Ias. in l. a-
18 pertissimi. in iij. col. C. de iudiciis. videtur esse text. in cōtrarium in §. item propter inimicitias. insti. de excus. tuto. cogita. Et adde tu † q inimicus patris præsumitur inimicus filij etiam patre mortuo. facit. l. j. C. si
19 quacūque prædi. potestate; † vbi dicitur q inimicitia
20 extēditur ad quemlibet de genere. & alibi dicitur † q vsque ad quartum gradū extenditur. & ff. de iniuriis. l. lex Cornelia. & alibi dicitur vlterius. vt l. si fœmina. C. ad Tertul. ita dicit Bal. in l. athletæ. §. dat remissionē. ff. de excus. tut. & idem Bal. in d. l. j. ¶ Hìc vides vnū
21 effectum inimicitiæ: quia propter inimicitiā vasallus excusatur. multos alios effectus inimicitiæ vide per Hippo. de Marsi. in tit. de quęstionibus. ff. in l. j. §. prętereà. in viij. col. vsque ad xij. vers. modò his visis. quos nota, & ibi semper recurre. *18 Inimicus de nouo reconciliatus suspectus. 19. 20 Inimicitia extēditur ad quemlibet de genere. 21*

QVinta causa est, † si vasallus ignorauerit dominum mortuum, quia tempore ignorantiæ non currit ei tempus, & solum currit tale tempus à tempore scientiæ, l. omnes. ff. de calumniato. l. j. ff. de iuris & facti igno. l. regula. §. facti. nisi talis ignorantia fuerit crassa & supina: vt quia ignorasset illud quod communiter omnes de ciuitate sciebant, quia tunc bene præiudicaret. vt in l. j. cū ibi no. C. de fideiusso. & hoc voluit gl. in c. j. quo tempore miles. & ibi Alua. & Car. Alex. post gl. & probatur hæc sua doctrina in l. generali. C. de decurio. lib. x. & in c. ij. de consti. lib. vj. & ad prædicta faciunt no. per Bar. in l. genero. ff. de his qui no. infa. Et satis suprà dictum est. *22 Ignorātia mortis excusat vasallum.*

IDem † si vasallus ignorauerit esse feudū. Bal. ita in
23 l. fi. C. si pendē. appell. qa æquitas cōsuetudinis feudorū conseruat vasallū illæsum ratione ignorantię. ad qđ facit c. si vasallus. si de feudo fuerit controuer. ¶ Itē facit quod dicit Alua. in c. si vasallus. si de feudo fuc. controuer. & vide in c. j. de cōtrouer. inter dominum & emphy. Bald. plenè in cons. ccccxxix. incip. quidam nobilis possidet. in prima parte, quem omnino vide. *23 Ignorās esse feudē.*

PRo sexta causa † dic, q excusatio vasalli à præstatione fidelitatis per annum & diē, est, si non possideat feudum infra tempus dictum, sed alter alterius
24 possideat. Guil. de cu. Bald. & Sali. in l. solennibus. C. de rei vendica. formant istam quæstionem, & determinant *24 Nō possidens feudum.*

BIU Cujas

minant quòd vasallus non amittit ius suum. primò, per l.forma.§.si cum ego.ff.de censibus. facit etiam l. quæ quisque.ff.de acquir.rerum dominio.

25 *Vasallus non amittit feudum nisi sit in dolo.*

ITem alia ratione probatur, † qa ad hoc vt vasallus amittat feudũ,requiritur ꝙ sit in dolo. text.est in c. fi.& ibi notatur,de prohibita feudi aliena.per Lotharium.sed dolus sibi ascribi non potest, nõ possidẽdo, qa ex quo non habet feudi cõmoda, nõ tenet subire onera. ¶Item qa nõ debet sibi imputari illud tempus quãdiu cum possessore litigat.C.q admitti.& pro hac opinione est gl.fin.in c.Titius filios.in tit. si de feudo fue.cõtrouer.istã etiã tenet And.de Iser.in c.j.in prin. in tit.de cap.Corradi.istã etiã tenet Franci. Zabarella in c.ij.extrà de feu.¶Istã etiã tenent Aluaro.& Cardi. Ale.in c.j.in vlt.col.quæ fuit prima causa beneficij amit.Bal.istud tenet in cõsilio hîc in præcedenti causa allegato.& istã etiã tenet Iacobinus de S. Georgio in tractatu suo feudorũ,in verbo,qui quidẽ inuestiti prę stiterunt.in xxiiij.fo.in viij.col.illus glo.¶ Istud tenet Ioann.Sanxon,in consue. Turon. tit. *Comment on doit faire hommage*.arti.j.fo.lxv. conclu. xxxiiij.

26 *Quæstio.*

SEd iuxta prædicta quęro,† duo cõtendunt de hęreditate domini, nũqd vasallus debeat petere inuestiturã ab vtroq;,an ab vno,an excusabitur si nõ petat donec certũ fuerit qs eorũ erit hæres.do.Car.Ale. dicit ꝙ si vnus est possessor hæreditatis,ꝙ ab eo est petẽda inuestituræ renouatio:poterit etiã peti à cõpetitore cũ præstatione,saltẽ vt nõ præiudicet,& si apparuerit nõ esse hæredẽ.arg.C.de peti.hær.l.fi.& l.ordinata.ff.de libera.causa.l.pretor ait.in prin.ff.de dã.infec.vel etiã potest differre quousq; aliquis cõtendentiũ obtineat.extrà,de iure patro.c.si verò.ff.de appel. l.si perlusorio.in fi.& ita dicit Iaco.Ardizo.in tit.quibus modis feudũ amittatur.sub rubricello,si duo cõtendunt de hæreditate. & facit qd voluit Bal. in ꝓœmio decretalium,in ij.col.in c.ex tenore.in fin.col. de

27 rescriptis. vbi cõcludit, ꝙ † si qs est inuestitus à duobus tẽpore schismatis,quorũ vterq; prætẽdit se papã: propter dubium excusatur,vt valeat vtraque inuestitura,& sustineatur postea illa quę erat facta à vero papa:& ꝙ melius sit differre cum protestatione, ꝙ per eũ nõ stat.facit notabile consiliũ Oldr.cons.xxij. inci.

28 *Duobus imperatoribus electis nullus dare potest priuilegia.*

ad quæstionẽ.† vbi loquitur de duobus electis imperatoribus, ꝙ nullus illorũ possit dare priuilegia propter iuris ambiguitatem, quæ vtrumq;, in vtroq; impedire videt.l.duo sunt Titij.ff.de test. tutela. l. in tẽpus.§.quoties.ff.de hære.insti. nam alter administrãtium concursum alterius impedit.l.quoties.ff.de vsufru.ij.responso. & cum vterque de statu suo dubitat, neuter executionem eorum quæ aliàs posset, habet. ff.de testa.l.de statu.ff.de lega.iij.l. j.

29 PRo septima causa excusatur vasallus, † qñ nulla vnquã fuit præstita inuestitura, secus qñ iam fuit præstita,sed nunc petitur renouatio inuestituræ,quia iura loquẽtia de priuatione feudi propter non prę stitum debitũ infra annũ & diẽ,non intelligũtur qñ vnquã nulla fuit præstita inuestitura,sed solũ intelligũtur qñ debet peti renouatio inuestituræ.ita Car. Ale. in c.j.quę fuit prima causa beneficij amittendi.allegat Bal.in §.præterea.de prohi.feu.aliena.per Federicum. do. Franciscus de curte dicit, ꝙ de hoc est materia in c.j.§.ij.quæ fuit prima causa beneficij amittendi.

30 OCtaua causa,† si vasallus præstiterit iuramẽtum fidelitatis pro se & suis successoribus, quia tale iuramentum sufficit,tex.est in simili,& ibi gl.& communiter omnes,in c.veritatis.ext.de iurciur. Tamen aduertendum est, ꝙ licet iuramentum isto casu non sit reiterandum,renouanda tamen est inuestitura,seu renouatio inuestituræ petenda. Aluaro.& Car. Alex. & Franciscus de Curte,in d.c. j. quæ fuit prima causa beneficij amittendi.

31 NOna causa † est,qñ feudũ est exiguum, quia tũc vasallus ꝓpter nõ petitionẽ renouationis inuestituræ eo nõ priuat. Nullũ aliũ hoc dicentẽ legi præter Ludouicũ Romanũ in nota.suo cxix.inci. tu q habes feuda.vbi ponit quid sit feudũ exiguũ.& ita dicit Aluaro.in c.j.§.nulla. in tit. per quos fiat inuestitura, non est hîc insidẽdum in illa causa,si dominus reperit vasallum post tempus elapsum,an dicatur emisisse,qa nõ facit fructus suos dominus, nisi postquam posuerit feudum in manu sua,per consuetudinem nostram.

ALias causas posui suprà in quæstionib⁹ quas annotare potes.Quidã verò mihi allegauerũt Ray. in feud.vbi sunt multæ causæ,super ver.inuestiti prę stiterunt Alberto eorũ domino iuramentum eorum fidelitatis.in xxv.col.sed pro certo non habeo ipsum, nec illum vnquam vidi,si tu habeas, videas.

32 *Vasallus impeditus ad petendã inuestituram debet protestari de impedimento.*

ADuerte,quia quãdo † vasallus impeditus est aliquo impedimento, propter quod non possit petere renouationem inuestituræ, debet protestari de impedimento,per ea quę voluit Io.And.in c.fi.de appell.Et dicta per do.meum Ias.quæ faciunt ad propositum.in l.de pupillo.§.si quis ipsi prętori.in iij.col.ff. de noui ope.nunt.&ibi Alex.in apostillis ad Bar.& in lec.& in l.properandum.§.sinautem vterque.in j.col. C.de iudi.per Felin.in c.ex transmissa. de rescriptis.& per Philipp. Francũ in c. ex tenore.in xiiij. col. de appell.vbi multa per Alex.in cons.xix.in ij.col.inci.Viso processu causæ verten. in j. vol. Plura ad propositum & in specie per Cardi. Ale.in cap.j.in vij.col.in ti.quo tempore miles.

33 *An dominus minus prouidus priuetur priuilegio si inuestire tentem non curet.*

ADuerte ad quæstionem quam ponunt doctores: † pone ꝙ vasallus inuestituram petierit à dño infra tempus debitũ & debito modo, dominus autem non vult ipsum inuestire;an priuari debeat dominus iure proprietatis,seu iure qd cõsequitur ratione proprietatis.Aluaro.& Card. Alex. in d.c.j.quo tempore miles, dicunt ꝙ sic.Ita tenet gl.in c.fi.per quos fiat inuestitura. Idem tenent prædicti docto.in c.j. quæ fuit prima causa benefi.amitt.in iij.col.& ibi Frã.de Curte iunior.Sed tamen per sententiã secundum Andr.de Isernia,in c.j.qualiter dominus proprieta. priuetur.

¶ Vide de hac quæstione Boërium in consue. Bituri. tit.de cõsue.feu.in §.xj.in fi.gl.& ibi ponit ꝙ dominus potest cogi præcisè ad inuestiendum vasallum.

ADDITIO. Aduerte ꝙ licet dominus & vasallus iudicẽtur ad paria, & quòd dispositum est in vno habeat locum in alio,vt dicit Alua.in c.j.§. præterea. in ij.not.quid sit inuestitura. & facit text.in c.j.de forma fideli.circa fi.& canonizantur.xxij.q.v.c.de forma.tamen istud fallit in xv. casibus quos ponit Matt. de afflictis in decisio. Neapolitanis,in sua decisione cclxv. quos vide,quia sunt multum notabiles.

ADuerte etiam ad regulam Bal.& Frãcis.de Curte, in c.j.§.fi.qui feudum dare possunt. Facit doctrina Feli.in c.cùm non ab homine, de iudi.

34 *An pro renouatione inuestituræ debeat solui laudemia?*

ITem † quæro, an pro ista renouatione inuestituræ debeant solui laudemia?Franci.de Curte,in c.j.quę fuit prima cau. benefi.amitt. in fine, dicit quòd non: † quia renouatio inuestituræ non est alienatio. alleg. Bal.in d.c.quæ in ecclesiarum,extrà, de constitution.

35 † sed si vasallus alienet in alium, tunc tenetur soluere laudemium. & dicit quòd istud potest decidi ex illo

36 quod dicitur, † ꝙ de feudo ad emphyteusim bonum

37 est ar

BIU Cujas

est argumẽtum. Sed quando quis alienat emphyteusim, tenetur soluere laudemia. l. fi. C. de iure emphyt. tu dic ꝙ in hoc non est bonum argumẽtum: sed est in hoc differentia: quia alienãdo emphyt. dominus prefertur quibuscũque. d. l. fi. secus in feudo. tex. in c. j. §. porrò qualiter olim feudem pote. alie. An autem pro renouatione feudi in personam filiorũ debeat solui laudemium. vide Bal. in c. quę in ecclesiarũ. in xij. col. de consti. & Alex. in consi. v. incip. si vera sunt ea. in ij. col. in v. vol. vbi dicunt quòd non.

38 An dominus vasallum cogere possit vt det ei instrumẽtũ feudi.

NVnquid† autem dñs possit cogere vasallũ vt det ei instrumẽtũ feudi, vide Bal. ĩ l. ĩstrumẽta. C. de fideicõmiss. do. Ia. præceptor meus in l. ij. in lxxxij. col. C. de iure emphy. vbi ponit ẽt de barõe nũqd debeat ostẽdere titulũ suæ possessionis. vide etiam eundẽ do. meũ Ias. in l. si legatũ. ff. de edẽdo. ¶ Aduerte ad notabilẽ casum in quo qs cogit̃ edere instrumẽtũ cõtra se pro dño. s. quãdo dñs dicit rẽ suã censualẽ aut emphyteuticam fuisse vẽditam, ratione cuius vẽditionis prætendit ius laudemiorũ, aut retractus, aut aliud ius: Nã tunc isto casu cogit̃ edere instrumẽtum emptionis & venditionis rei censualis venditæ, vt in terminis dicit Bal. in l. qua quisq; . §. editiones. ff. de edẽ. in iiij. col. ibi, ecce quartũ exẽplũ. Et istud quotidie practicat̃ in curiis nostris. & vide quæ dicit Io. Fab. in §. præiudiciales. in viij. col. ibi, sed quid si nihil. instit. de actio. v-

Casus notabilis.

39 bi dicit, † ꝙ dominus cẽsualis vel redditualis põt cogere & cõcludere cõtra censatariũ, vt ei det literas de cõtractu redditus, p l. sicut data. C. de li. causa. ¶ Vide Spec. in tit. de emphyteusi versi. cxlj. & adde etiam alium casum in quo quis tenetur edere instrumẽtũ, qñ scilicet quis in suo libello facit de eo mentionẽ, quia tunc tenetur edere parti antequam respondeat suo libello, vt tenet do. meus Ias. in l. j. §. edẽda. ff. de edẽ. vbi tenet ꝙ si pars noluit exhibere, iudex potest pronuntiare ꝙ tali instrumẽto nunquã fides adhibeatur.

ADuerte tamen ad ea quæ dicta sunt in hoc §. ꝙ dñs ad hoc vt faciat fructus suos debet de iure aliqua ꝓbare. de qbus per do. Card. Alex. in d. c. j. §. j. in vlt. col. in tit. quæ fuit prima causa beneficij amittẽdi.

§. SECVNDO.

ET entant que touche les pupilles, leurs tuteurs seront tenuz de faire recognoissance de la chose feodale au seigneur du fied dedãs le terme d'vn an, sans estre tenu de faire hommage & serment de feauté: autrement ledict an passé, le seigneur du fied pourra mettre en sa main la chose de son fied, & faire les fruicts siens pour faute de ladicte recognoissance. Et quãt lesdictz pupilles seront hors de tutelle, ilz seront tenuz de faire hommage & serment de feauté audict seigneur dedans vn an apres ladicte tutelle finie. Et s'ilz ne le font, ledict seigneur dudict fied pourra asseoir & mettre en sa main la chose de son fied, & faire les fruicts siens iusques debuoir de fied luy soit faict, comme dict est.

IDem in comitatu Niuernen. §. j. ibi, *Et entant que touche les pupilles.* in tit. *Des fiedz.* ¶ † De iure enim minor xiiij. annis si non petierit renouationẽ inuestituræ, nõ priuat̃ feudo. tex. est in c. j. §. ꝓtereà. de ꝓhibi. feu. alien. p Fredericũ. & notat̃ per gl. in c. si minori. si de feudo fuerit cõtrouersia. & notat̃ per tex. gl. & doc. in c. j. in ver. infantia. in tit. quo tempore miles. & ita dicit & tenet Alex. in cõs. suo lxxix. in pen. col. in j. vol. vbi plura allegat. Et aduerte † ꝙ minores xiiij. annis non tenẽtur iurare. c. paruuli. & c. pueri. xxij. q. v. ¶ Quis autẽ dicatur pupillus, vide l. pupill⁹. in prin. ff. de verb. & re. sig. † & quis dicatur infans. Et dr̃ minor septennio, vt habet̃ in l. si infanti. C. de iure deli. & in l. si infans. ff. de verb. sig. † Et pupillus maior septẽnio vsq; ad puberta tem. xxij. q. v. c. pueri. & not. in c. pueri. j. q. j. † Et impuberes qũo cognoscant, vide Ioa. Fa. Christoph. Porcũ & alios in insti. qbus mod. tut. finiat̃. in prin. & Pan. ĩ c. puberes. de despõsa. impuberũ. ¶ Et vide Boẽ. in tit. de cõsue. iuris status pso. §. viij. in gl. j. & iij. §. x. in gl. j.

1 *Minor xiiij. annis si non petierit renouationem inuestituræ, non priuatur feudo.*

2

3 *Infans quis.*

4 *Quis pupillus*

5

VIdetur ꝙ ista consuetudo sit cõtraria quodãmodo cõsuetudini præcedenti, qa in cõsuetudine p̃cedẽti dicitur, ꝙ dominus facit fructus suos cõtra nõ petẽtes inuestituram, q̃ sunt extra pupillaritatẽ, hîc verò etiã dicit ꝙ si sint in pupillarite, & tutores eorũ nõ petierunt inuestituram, ꝙ etiã priuant̃ fructibus. ¶ Aduerte, quia istæ duæ cõsuetudines faciũt differẽtiã an pupillus habeat tutorẽ aut nõ. Nã si nõ habeat tutorem, & nõ petierit inuestituram, dominus nõ poterit facere fructus suos: vt per cõsuetudinẽ præcedentẽ, per argumentum à contrario sensu, quod est validum. l. j. vbi do. meus Ias. ff. de offi. eius cui manda. est iurisdi.

SI verò † habuerit tutorem, tũc ei currit tẽpus, sicut currit maiori. Ita vult hæc cõsuetudo nra. Et istam differentiam etiam tenuit Iac. de bello visu, sentiẽdo ꝙ tex. in c. j. in versi. infantia. in tit. quo tẽpore mi. nõ habet locum in pupillo habẽte tutorem. arg. d. §. præterea, & §. si minori. ĩ tit. si de feu. defuncti fue. cõtrouer. & c. si quis decesserit & arg. l. si infanti C. de iure delib. & l. sancimus. C. ad Treb. licet do. Bal. in d. c. j. quo tempore miles. tenuerit contrariũ, scilicet ꝙ quo ad priuationem sui iuris propter negligentiam. Idem est de pupillo non habente tutorem & habente, cùm ex se ignoret omnia. arg. l. fi. ff. rem pup. sal. fol. Et idẽ videtur dicere And. de Isernia in d. §. prætereà.

6 *Pupillo tutorẽ habẽti currit tẽpus sicut maiori.*

ET idem dicẽdũ est in adulto, qa ei currit tẽpus. d. §. prætereà. ẽt si habuerit curatorẽ: sed damnum debet redundare in curatorẽ, nisi restituatur. arg. l. ij. C. de fund. patri. & in auth. de trien. & semis. §. si verò lis. vel minor restituetur. arg. l. iij. §. pe. ff. de rebus. eo.

NVnquid † aũt possit restitui minor xxv. annis, maior xiiij. si nõ petierit inuestituram infra annum & diẽ. gl. in c. j. §. prætereà. in tit. de prohibita feudi alie. p Fredericũ. sub dubio respõdet fortè ꝙ sic, & ita etiã sub dubio respõdet Hosti. in ti. de feudis. §. qbus modis seu causis, versi. sed nũquid minor. tu dic ꝙ infallẽter venit restituẽdus secũdũ Iac. de bello visu, And. de Isernia, Petrũ de ceruida, Aluaro. & Prępositũ in d. c. j. §. prætereà. vbi omnes cõcludũt, ꝙ venit restituẽdus, eo ꝙ eo ipso ꝙ nõ petit inuestituram infra tempus est læsus, & ideo est restituendus, per l. interdũ. ff. de minoribus. & l. emptor. C. in quibus causis resti. in integrum non est necessa. & hoc idẽ tenuit Iacobinus Ardizo. in summa, quibus modis feudum. sub rubrica illa,

7 *An minor xxv. ann. feudo propter nõ petitionem inuestit. priuatus restituendus debeat.*

BIU Cujas

ca illa,an præscriptio anni & diei maiori xiiij. annis, p l.maiorib. C. de in integrũ restit. minorũ. idẽ tenet Alex.in cõsi.lxxix.circa prin.de quo quæritur in pen. col.j. vol. nec obstat l.fi. C. in quibus causis in integ. restit.non est necessaria. vbi minor ipso iure seruatur illæsus aduersus cursum tẽporis.& absque beneficio restitutionis,quia illa lex tollit solùm præscriptiones veteres inductas ante ipsam legẽ, nõ autẽ tollit præscriptiones inductas post dictã legẽ per leges & constitutiones nouas,& cõsuetudines seu statuta municipalia,vt tenet Inn.c.cõstitutus,de integrũ resti. vnde in hoc casu currit præscriptio, sed datur restitutio secũdũ gl.in d.§.præterea.& tenet Spe.in tit.de in integ.resti.§.j.ver. hoc autem no.& versic.sed in minore.facit l.si sine hęrede.§.Lucius.ff.de adm.tut.& hãc opinionem secuti sunt Ang.Bal.& Guido de Suzaria. Old. Alb.de Rosate,& Raphael in d.l. fi. & Hostien. in summa,& de in integrum restit.§.in quibusdã.ver. præscriptus,quicquid dicat ibi Bar.qui non approbatur per modernos, put dicit Aluaro.in d.§.præterea. tamen dicit Prępositus in d.§.prętерea.ꝙ si quis velit sustinere Bar. potest dicere ꝙ hîc in hoc casu sit speciale,ex quo processit expressè de minore disponendo,vt currat contra eum talis præscriptio,ne resultaret iniquitas,quòd facilitate lædatur, cùm lex expresse auferat beneficium restitutionis,seruatur illæsus p illud beneficium restitutionis, communis tamen est contra Bar.& ita etiam contra Bar.tenet Bal.in l.cum notissimi. C.de præscrip.xxx.vel xl.anno.& etiam Alex.in consi.suo xxxj.in v.vol.

8 *Quando præscriptio currat cõtra minorem.*

ADde† quando præscriptio currat contra minorem,maximè qñ est statutaria,siue sit annalis,vt est illa de qua in tit.*des iustices*,suprà descripto. §.viij. & etiam vt est illa de qua in c.j.infrà,*des retraicts*, siue decennalis,vt est illa quæ est infrà,in ti.*des censes*, §.fi. & in tit.*des mainsmortes*.§.fi.siue sex mensiũ, aut quinque annorum,aut alię similes,de quibus feci mentionem j̃.§.pen.harũ cõsuetudinũ,siue sit tricẽnalis, vt est illa de qua in d.§.dic ꝙ omnes pscriptiones introductæ per cõsuetudines nostras,& sic post.l.fi.C.quibus ex cau.maio.currunt cõtra minores.Claudius de aquis in l.naturaliter.col.vlt.post Rom. ff.de vsucap.

9 *Statuta arctãt etiã minores.*

& Prępositus & Aluaro.in loco hîc antè alle.† nã statuta & consuetudines arctant etiã minores. Tex.in l. si sine hęrede.§.Lucius.ff.de admin.tuto.Notat Ang. in l.si plures.ff.de pac.Ale.in cons.xxxvij.inci.Consideratis his.in ij.col.in iiij.vol.Et hanc materiãd isputauit Bar.in d.l.fi.C. quibus ex cau. maio. Et Inno.&

10 *Terminus iudicialis.*

Panor.in c.cõstitutus,de resti.in integ.¶† Itẽ etiã præscriptio termini iudicialis currit cõtra minorẽ,vt i tẽpore triẽnij quo durat instantia causæ principalis, qa illud tẽpus currit minori,& nõ datur restitutio nisi in subsidiũ tutore vel curatore existẽte nõ soluẽdo,l. ꝓperãdũ.§. pen. & ibi plenè notatur. C. de iudi.Notat

11 *Instantia statutaria.*

Bar.in d.l.fi.in vij.oppositione,† Idem est in instantia statutaria:quia illa subrogatur loco instantiæ iuris cõmunis,& eius naturam imitatur.Notãt cano.in c. de causis,de offi.deleg.Io.And.in ti.de appel.§. nũc breuiter vers.licet autem.Alex. in cõs. xlij. incip. In causa & lite vertẽte inter Christophorũ.in j.col.in iij.vol.

12 *Tẽpus appellationis.*

† Quid de tẽpore appellationis interponendæ, quod est per nostras ordinationes illico,& renuntiãdæ,qđ est infra decem dies,& releuãdę,quod est infra quindecim dies,& executioni demandandæ, quod est infra quadraginta dies?Dic quòd currunt contra minorem,sed datur restitutio, etiã tutore & curatore existente soluendo,cùm maius sit in hoc præiudiciũ minoris,cùm in toto pereat ius eius, qđ nõ est in prima instantia.Hoc patet in l.j.& ij.C. si sæpius in integrũ resti.postu.vbi loquitur de tempore appellãdi quod currit minori,& dat restitutio,vt ibi. & in l.si sine. §. pen.ff.de mino.notat Bar.in d.l.fi.& Bal.in d.l.j. C. si sæpius.† & generaliter termini & prescriptiones iudiciales currunt minori & ecclesiæ salua restitutione, Tex.est in c.auditis,& ibi gl. & Panor. & in c.coram. de resti.in integ.siue etiã sint dati à iudice.Paul.in d.l. fin.C.quibus ex cau.in ij.col.& Bar. in vij. oppositi. & Bal.in d.l.ij.C.si sæpius in integ.resti.& in l.cũ notissimi.in prin.C.de præscrip.xxx. vel xl.anno. ¶ Itẽ dic ꝙ† tempus datũ seu statutũ hæredi ad cõficiendũ inuẽtariũ,currit pupillo & minori, licet pòst restituaẽ, vt tenet gl.in l.auxiliũ.in prin,in verbo,cessabit.ff.de mino. Tex.est in §. pupillus.in auth.de hæredibus & falci.Dñs meus Iaſ.in l. ꝓperandũ.§. fi. in ij.no. C.de iudiciis. ¶† Item tẽpus datũ ad opponẽdũ exceptionẽ nõ numeratę dotis,currit minori. auth. si minori. C.de tẽpo.in integ.restit.petẽdę. ¶† Item tempus datum ad petẽdũ bonorũ possessionẽ de iure prætorio, vt in §.fi.insti.de bono.pos.vt tenet Bar.in d. l, fi. vlt. col.vers.expeditus de gl.qd de pscriptione statutaria xxx.annorum.dicam infrà,in §.pe,harum cõsuetudinum. ¶ Quando verò consuetudo liget minores,vide Boëriũ in cõsue.Bituricen.tit.de præscriptionibus. §. j.in gl.an contra minorẽ. & ibi ponit quãdo præscriptio currit cõtra minorẽ. ¶ Et quid debeat exprimere minor in restitutione qñ dicit se lęsũ,qa debet dicere se læsum sui facilitate,vel dolo aduersarij,aliàs nõ ꝓcedit restitutio, secus si dicat se circunscriptum. vide Matth.de affli.in cõsti.regni Sici. quæ inci. minorum iura.in iij.not.in ij.li.& in iiij.not. ponit ꝙ in delictis eis nõ subuenit.& in vij.an minores ligẽtur cõsuetudinib.patrię,vbi dicit ꝙ sic,ꝓ tex.in l.si sine hęrede.§. Lucius.ff.de admini.tuto.& in viij.not. ponit ꝙ succurritur eis in huiusmodi petẽdis inuestituris,sed ibi de iure,sed apud nos in Gallia sunt diuersæ consuetudines,quæ ꝓuidẽt minoribus, Vt in consuetudine Parisien.in tit.*des fiedz*, arti.xxviij.& xxix.in balliuatu. Meldunẽ.minor nõ põt tenere feudũ nisi masculꝰ sit xx.annorũ,fœmina verò xv. In balliuatu Senonẽ. est titulus expressus prouidẽs minoribus, in ti.*de bail,& garde d'enfans mineurs*. vbi sunt nouę articuli quibus ꝓuidẽ minoribus,& sic de aliis, quas videre poterit vnusquisq; loco suo.Sed deficiẽtibus cõsuetudinibꝰ, aduerte ad id ꝙ hîc in hac cõsuetudine dixi. Et aduerte ẽt ꝙ idem Mat.in dicto loco,in gl. fi. dicit ꝙ minor etiam restituitur aduersus vẽditionẽ rei immobilis, etiãsi in vẽditione interuenerint solẽnitates à iure requisitæ,etiã si interuenerit decretũ iudicis,dũmodo appareat de læsione,& ibi ponit nouę requisita in talibꝰ solẽnitatibus,quæ hîc insero summariè ꝓ practica iuuenũ. ¶ Primò,ꝙ subsit causa vrgẽs. ¶ Secũdò, ꝙ debitũ pupilli nõ possit satisfieri ex bonis mobilibꝰ pupilli,& ibi ꝙ possunt vendi ꝓ alimẽtis pupilli. ¶ Tertiò,ꝙ liqueat iudici de prædictis p discussionẽ bonorũ ipsius pupilli,& sic debet apparere ex actis,imò debet pcedere inter locutoria iudicis ꝙ nõ extãt mobilia. ¶ Quartò,ꝙ vẽdaẽ res minꝰ dãnosa pupillo. ¶ Quintò,ꝙ pro paruo debito non vendatur res magna. ¶ Sextò,ꝙ interueniat subhastatio. ¶ Septimò, ꝙ interueniat tutoris & curatoris authoritas. ¶ Octauò,ꝙ interueniat decretum iudicis dicentis in decreto dictam vẽditionem esse faciendam,& ideo interponit decretum suum. ¶ Nonò,subscriptio iudicis in decreto. Allegat Fabianum iam prædicta ponentem,quem vide.

13 *Termini iudiciales.*

14 *Tempus datum hęredi ad cõficiendũ inuẽtariũ.*

15

16

Minor lesus in restitutione quid exprimere debeat.

Sed

Quæstio. SEd iuxta† nostram consuetudinem quæro: minor xxv. annis restituitur, vt hîc antè dictū est, nunqd restitutio trahetur ad fructus perceptos per dominū? nam ista quęstio est necessaria, quia secundum cōsuetudinem nostram non fit præiudicium, nisi in fructibus: & ideo si non prodesset in fructibus, nō esset opus restitutione, cùm in alio nihil ꝓdesse posset. Et ista causa esset multū vrgens ad tenēdū ꝙ dicta restitutio operari debet, quo ad fructus etiam perceptos.

18 An in generali restitutione veniāt fructus. ADuerte† ad vnam singularem doctrinam, nunquid in generali restitutione veniāt fructus. De qua per do. meum Iaſ. in l. Gallus. §. ꝙ quid si tantum in x. col. ff. de libe. & posthu. & in l. fi. in iij. col. ff. de consti. princip. satis plenè dixi suprà, in tit. *Des iustices & droicts d'icelles*. §. *Si aucun commet simple larrecin*, in gl. in tex. ibi, *s'il n'a grace du prince*. versi. limita tamen prædicta in quantum dixi.

Nota. ADuertendum est ꝙ in casu nostræ consuetudinis dominus qui facit fructus suos ratiōe inuestituræ nō petitæ, facit eos suos ea ratione: quia ex quo dominus habet proprietatem: si vtile dominiū, quod est penes vasallum, reuertatur ad dominum, cōsolidatur cū proprietate, ita ꝙ dominus dicitur participare nō ex alienare fructus, sed ex re sua propria, & ideo non tenetur tales fructus computare in sortem. Ita Panor. in c. at si clerici. de iudiciis, & in c. j. de feudis. Nam ex quo dicit Panor. in c. at si clerici. quòd si dominus habuerit feudū vasalli in manu sua, nō tenet fructus cōputare in sortē, ea ratione: quia vtile dominiū consolidatur cū proprietate, prout s̄. dixi in c. præceden. in gl. ibi, in tex. *& faire les fruicts siens*. Secundò est nunc doctrina Bal. & Ang. in l. emptor. ff. de rei vēdica. Bal. Imo. & Alex. in l. domos. ff. de leg. j. Bal. & Imol. in l. in insulam. §. fructus. ff. sol. matr. Alex. consil. cxxiij. incip. discussis hæsitationibus. in vlt. col. in j. vol. dicē tium, ꝙ vbi fructus veniunt ratione dominij trāslati, licet aliqualiter tale dominium sit resolubile, fructus perçepti nō compēsantur cum melioramentis, ꝑ gl. singu. in d. l. emptor. imò singulariter & in specie, & multū bene ad propositū si bene aduertat ad eius dicta, Frāc. Curtius, qui fuit præceptor meus, & est modernus, in cons. suo vj. inci. Præsupponitur in ciuitate Papię adesse statutum. in vlt. col. in fi. quod quidē cōsilium est post tractatū suum feudorum, dicit, quod ex quo alicuius rei trāslatū est dominiū apud aliquē, licet sub cōditione veniat restituendū, ꝙ si ex dicta re detur restitutio, talis restitutio nō extēdit ad fructus iam perceptos. Cogita ex prædictis qd dicendū sit in casu nostro, qa in hoc oppido Tholoni, vbi me retraxerā ꝓpter pestē regnantē in ciuitate Heduen. fui interrogatus hoc mense Augusti, anno Domini 1508.

19 Author habitus in Britannia. ¶Hoc† anno Domini 1519. me existēte in oppido Ysiaci episcopi. qui est locus meæ natiuitatis, vbi me retraxerā propter aliam pestem hoc anno regnantē in prædicta ciuitate Hedue. nōnullas additiones ad has meas consuetudines ex dictis Boërij, Sanxon. & Pyrrhi, quos vsque in anno Domini 1518. non videram, feci, secundum quòd videri potest in illis.

ADDITIO. Etiā hoc anno Domini 1531. me existēte in hac ciuitate Parisiē. vbi rex me vocauit in cōsiliariū parlamēti Parisiensis, inueni Matthæū de afflictis: consilia & practica causarū criminalium Hipp. de Marsiliis, & cōsilia Bertrandi, ex quibus multa addidi ad hæc nostra commentaria: & maximè ex dictis

10 Matthæi de afflictis, quæ sunt satis vtilia in practica.

ADde tamen † ꝙ quando restitutio est de iustitia, puta in casu nostro, cum iure permittente cōcedatur, & non de gratia, semp venit restitutio fructuū, tex. est in c. grauis, de resti. spol. & in l. videamus, §. in Fauiana. ff. de vsuris. Inn. & Pan. in c. venerabili. in j. nota. de off. deleg. Rom. cōs. ccccliiij. Et ista dicit & allegat Francis. Curtius antiquior qui fuit auunculus Frāciſci Curtij iunioris, in cons. lxxj. in additione quadā, quæ est in fine illius consilij, quæ incipit, Maximè cū restitutio. Quod cōsiliū pro materia restitutionis fructuū est videndū, & literis aureis signādū. †Dicitur hîc de pupillo, qd si mulier aliqua habuerit maritum furiosum, aut aliàs absentē, qui nō vult, aut nō pōt, q̄ tñ tenet facere homagiū, an mulier hoc casu princ. fructibus sui feudi? dic ꝙ nō, si fecerit, & ꝙ in hoc casu facere potest, vt tenet in terminis Io. Fab. in §. fuerat. in j. col. insti. de actio. ¶ An tutor teneatur recipere inuestituras aliorum, seu an possit, vide Boërium in consue. Bituricen. ti. de consuetudine iuris status per sonarum. §. xij. in gl. hæc consuetudo est generalis.

21

IN TEXTV IBI,

Sans estre tenu faire hommage.

ADuerte† tamen ꝙ si velit facere iuramentum fidelitatis, & præstare pro pupillo, potest, vt tenet Aluaro. quem communiter sequuntur feudistæ, in c. si minori. in tit. si de feudo defuncti fue. cōtrouer. pro hoc faciunt nota. per Bal. in c. j. §. nullę. in ti. per quos fiat inuestitura.

1 *Tutor præstare pōt pro pupillo fidelitatem.*

NAm in omni feudo semper est petēda inuestitura. per quos fiat inuest. §. nulla. & c. j. quę fuit prima cau. benefi. amitt. & c. j. quo tēpo. miles. nisi in casibus positis in d. c. j. quo tēpore. & quos suprà posui, in §. j. scilicet. Aduerte, quia in omnibus casibus in quibus requiritur inuestitura, non requiritur fidelitatis præstatio seu iuramentum.

PRimò ēm in pupillo seu impubere, † qa licet impubes teneatur petere inuestiturā, nō tamē tenetur præstare iuramentū. Ita dicit & ponit Aluaro. in c. j. §. nulla. in tit. per quos fiat inuestit. vbi ponit quosdam alios casus, quos suprà posui in §. præcedēti. Et de isto est tex. ad literā in c. j. §. si minori. in ti. si de feu. fue. cōtrouersia. & etiā eius tutor, licet teneatur petere inuestiturā, nō tamē cogitur præstare iuramētum. Ita tex. ibi. ¶ Quid operetur inuestitura, Boërius in consue. Bituricen. tit. de consuetudine feu. §. iij. ¶ Extēde primò in pupillo etiam doli capace. prout tenet Alua. in d. §. si minori. in j. col. & post eum Prępositus.

2 *Impubes non cogitur iurare.*

EXtende secūdò etiā in pupillo nō doli capace, † q̄ volēs nō admitteret, qa iuramētū debet habere comites, de qbus in c. & si Christus, de iureiurā. in auth. qđ dicitur, ꝑ gl. de nuptiis. & inter eos comites est discretio, quæ nō cadit in tali. c. ij. ext. de delic. puero. id eo nō admittit ad iurādū, si vellet, & ideo idē & multo magis dic in infante, cùm in iuramēto verba requirant, vt in §. sed neq; ī auth. de mād. principū. coll. iij. sed infans nō pōt verba ꝓferre. l. j. in prin. ff. de verb. obl. Facit tex. i c. j. quo tēpo. mi. † secº tñ est in pupillo doli capace, q̄ licet nō cōpellatur iurare, admittit tamen volens. l. qui iurasse. ff. de iureiur. & interpretā da sunt dicta Aluaroti ꝓut ea intellexit Cardi. Alex. in d. §. si minori. & ibi dicūt doct. † quòd etiam tutor pupilli licet non cogatur iurare, admittitur tamē volens. De quibus omnibus supradictis plenissimè vide Iac. de S. Georgio in tracta. suo feudorum, in verbo, qui quidem inuestiti præstiterunt iuramētum fidelitatis. in xxiij. fol. in vj. col. illius verbi. ¶ Et de his vide Boërium in consuetudi. Bituricen. tit de consuetu. feudi. §. xiij. & xvj. Et aduerte ad gloss. in l. sequitur.

3 *Pupillus nō doli capax etiam volens nō admittitur ad iuramētum.*

4

5

§. j. ff.

BIU Cujas

6 §.j.ff.de vſuca.quæ dicit † ꝙ filij Normanorum & Italorum ſunt doli capaces in xiij.anno.& vide eundem Boërium in dictis conſuetu. tit. de conſuet. iuris ſtatus perſonarum.§.xj.in gl.fi.

IN TEXTV IBI,

Faire recognoiſſance.

1 Inueſtitura qualiter ſit petẽda.

QVia in hoc §.& in §. præcedenti dicitur, † ꝙ inueſtitura eſt petenda,quæro qualiter eſt petenda? Gl.nota.in §.nulla.p quos fiat inueſtitura,ponit modum petẽdi,& dicit notabiliter,ꝙ vaſallus debet honorificè adire dominũ,& cũ curialitate & humanitate petere inueſtiturã in preſentia parium,vel aliorũ q̃ ſecũdum formam conſuetudinis & iuris feudalis debent interuenire in inueſtituris fiẽdis,prout notatur in c.j.in prin.quid ſit inueſtitura.Et in ti. q̃ teſtes ſint neceſſarij ad probãdum nouam inueſtituram feudi.

2 Forma petendæ inueſtituræ.

ET forma petendi erit talis, videlicet † vt dicat ipſe vaſallus,Domine mi peto cum omni debita reuerentia qua poſſum inueſtituram talis feudi mei q̃d à te teneo & poſſideo. & hoc ſi eſt inueſtitura feudi antiq,& ſi eſt inueſtitura feudi noui, dicat talis, Feudũ q̃d à te poſſidere debeo. & poſtea ſubiungat iſta verba,Et fidelitatem tibi facere ſum paratus,& polliceri cõtra omnem,excepto rege noſtro,qui dicitur imperator in ſuo regno, & exceptis anterioribus dominis meis.Si tamen prædicta verba de fidelitate pollicendã & præſtanda non exprimãtur ſpecialiter per vaſallum, ſed ſimpliciter uixerit, poſtulo inueſtiturã mei recti feudi,quòd hoc ſufficeret,cùm ipſa fidelitas tacitè ſubintelligat.ita tenet gl.in d.§.nulla. & tenuit Aluaro.& Cardi.Ale.in c.j.in prin.in j.queſtione.de capit.corradi.& in c.j. in prin. quæ fuit prima cauſa beneficij amit.& dixi ſ.in §. præceden. ¶ Formam fidelitatis ponit Io.Sanxon,in cõſue.Turoñ, tit. *Comment hommage ſe doibt faire à ſon ſeigneur*.arti.j, fo. lx. & lxj. Et Boërius in conſue.Bituricen.in tit.de cõſuetudine feudi & cenſ.§. iij. vbi facit differentiam inter nobilẽ & ignobilem,quomodo debeant facere homagium.

IN TEXTV IBI,

Faire hommage & ſerment.

1 Contenta in dicto iuramento.

QVæ autem contineantur in iuramento fidelitatis.tex.in c.j.de noua forma fidelitatis.dicit, † ꝙ in prædicto iuramento continentur infraſcripta.ſ.in colume,tutum,honeſtum,vtile,facile,& poſſibile. & de effectu iſtorum verborum,vide do.Iaco.de ſancto Georgio in tract.ſuo feudorum,in verbo,q̃ quidẽ inueſtiti præſtiterunt iuramentum fidelitatis.in xxiij. fo.in iij.col.illius verbi.

ADDITIO. Vide declarationẽ iſtorum per Matthæum de afflictis in ſua deciſio.cclxv.nu.4.vſque ad nu.46.¶ Iſta ſcilicet ponit Ioan. Sanxon in conſuetu. Turoñ.tit.ſupradicto,arti.j.fo.lxj.vbi prædicta exponit ſecundum tex.in c.de forma.xxij.q. v. & ibi ponit

2 † ꝙ iuramentum non poteſt præſtari per procuratorem:recipi verò ſic. Quid autem quãdo lex vel ſtatutum requirit ꝙ prius iuret ꝓpria manu, vel proprio iuramento?vide Alex.in d.l.qui bona.§.ſi alieno.ff.de dã.infec.Adde ad prædicta Pyrrhũ in cõſue. Aurelianeñ.tit.de feudis cap.lxxvij.¶ Aduerte ẽt,qm̃,vt dicit Matth,de affli.in conſti.regni Siciliæ,quę incipit,ſtatuimus.quæ eſt in xxxvij.rub.in viij.nota.ꝙ iuramẽtum perhorreſcẽtiæ,de quo in c.ſtatutũ. & de reſcriptis.in vj.debet præſtari in perſona, & non per ꝓcuratorem:cùm dicat tex.proprio iuramento , vt dicũt ibi Dominicus & Archidiaconus. & ita conſului in

Iuramẽtũ perhorreſcentiæ cui præſtari debeat.

contingentia facti pro Rege Angliæ.& vide eundem Mat.de affl.in conſti.regni Siciliæ,quę incipit,domini à vaſallis,in ij.queſ. primi notabilis.vbi ponit quo modo iuramẽtum poſſit præſtari per procuratorem.

3 Iuramentũ an poſſit præſtari per procuratorem.

AN autem † iuramentum fidelitatis poſſit præſtari per procuratorem.Bal.in l.j.in lvj.queſt.ff.de rerum diuiſi.dicit quòd non,niſi ſit vniuerſitas, per ea quæ dicit Spec.in tit.de feudis,ad finem. & intelligit ꝙ vniuerſitas præſtet iuramentum ratione feudi, nõ autem ratione iuriſdictionis, quia tunc ſinguli debẽt præſtare pſonaliter,Bal.in l.j.§.ne autem,C. de cadu. tol. vbi videtur dicere contrariũ his quæ dicit in d.l. j.ff.de rerum diui.dic tamen † ꝙ licet poſſit vaſallus 4 præſtare tale iuramentum per procuratorẽ,tamẽ dominus nõ cogitur ſuſcipere, vt tenet Paul. de Caſt.in cõſ.ſuo cccxxiiij.inci.laudatio & inueſtitura.in aliis cõſiliis antiquis,in impreſſione noua. & ita eſt cõſuetudo præpoſituræ Pariſien.ſ.ſi vaſallus dedit procuratori ſuo ſpeciale mãdatum ad hoc.ſed puto ꝙ malè dixerit in d.l.j.ff.de rerũ diuiſio.p tex.in c.j. §. ſed vtrũ. in tit.p quos fiat inueſtitura.vbi eſt tex.ad literam, ꝙ inueſtitura poteſt accipi per interpoſitã perſonã,hoc eſt per procuratorem. ¶ De materia tamen videndum eſt pleniſſimè per Iac.de S. Geor. in tract.feudorũ,in verb.qui quidẽ inueſtiti præſtiterũt iuramẽtũ fidelitatis.in iij.col.vbi dicit ꝙ opinio cõmunis eſt, † ꝙ tale iuramẽtum poſſit præſtari per procuratorẽ.& ibi po- 5 nit quãdã limitationẽ: & etiã ponit de multiplici iuramẽto. & vide etiam de multiplici iuramẽto Fraciſ. Curtium in repetitione.l.admonẽdi. ff.de iureiuran. Sed aduerte quia requiritur ſpeciale mandatum, ſecũdum Bal.in §.nulla.in j.col.in tit. per quos fiat inueſtitura. vide Boërium in conſue. Bituricen. tit. de conſue.feud.§.x.in gl.an vaſallus poſſit inueſtire.

QVod & quale iuramẽtum poſſit præſtari per procuratorem,& in quibus requiratur ꝓcuratoriũ ſpeciale,aduerte:quia Bar. in l. q̃ bona. §. ſi alieno.ff. de dam.infec.ponit de quatũor iuramentis,& ad illũ recurrendum eſt,quia planè dicit,& in hoc iuramẽto requiritur ſpeciale mandatũ,vt hîc antè dixi,& tenet Iacobinus in loco hîc antè alle.& tex.& cano.in c.fi.de iura.cal.in vj.¶ Adde quæ dicit idem Io. Sanxõ in loco hîc antè allegato,fo.lxv.in xxxvj.concluſione,† Et aduerte ꝙ iſtud homagium poteſt fieri marito ꝓ feudo vxoris,bonũ eſt tamen in receptione homagij, ꝙ 6 Homagium poteſt fieri marito pro feudo vxoris. mulier conſentiat,vt dicit Boërius in conſue. Bituricẽ.tit.de conſuetudine feud.& cenſus. §. viij.& dixi ſuprà hoc eo.ti.§.j.in gl. *A la perſonne du ſeigneur*.in additione ibi poſita.¶ Aduerte etiam quia M. Anto.Baueria in ſuo tract.de effectibus iuramẽti.arti.liiij.† ponit iſta quatuor iuramẽta quę requirũt ſpeciale mãdatum,ſcilicet in iuramẽto calũniæ, in iuramento litis deciſorio, in iuramento per quod reſpondetur poſitionibus,& in iuramento confirmatorio.& ibi addit quintum,ſcilicet in iuramento per quod quis ſe aſſerit fuiſſe in negligentia. 7 Quæ iuramenta requirãt ſpeciale mãdatum.

ADDITIO. An ſubditi vaſalli, vel etiam quicũq; alij ſubditi teneantur iurare fidelitatem domino ſuperiori,vide Matt.de affli.in conſti.regni Sici.quę inci.dñi à vaſallis,in x.quæſt.primi notabilis, in iij.lib.

IN TEXTV IBI,

Et faire les fruictz ſiens pour cauſe de ladicte recognoiſſance.

PONe ꝙ tutor nõ faciat, & quòd propter hoc dñs percipiat fructus, an hoc caſu tutor teneatur pupillo,

pillo,& qua actione? Pro huius quæstionis solutione & vera declaratione essent videnda quæ dicuntur de tutoribus testamẽtariis,datiuis,& legitimis,& cũ inquisitione datis,quorũ quidã satisdatione onerantur, alij non,secundũ nota. in §.fi.insti. de tutelis. & insti. de satisd.tuto.in prin.& nota.p Bar.in l.j.in prin.ff. rẽ pup.saluã fore.in quo licet sit diuersitas quo ad dictã satisdationem,tñ hoc semp est verũ,† ꝙ omnes &quicunq; sint tutores tenent ꝓ pupillo sic agere : & hoc quidẽ ꝓmittere vtilia.s.agere , & inutilia prætermittere.§.fi.in auth. vt hi q obliga.ha.se perhi. res mino. coll.vj.gl. ij.insti.de satisda.tuto. in prin. posset etiam in ꝓposito facere qđ dr̃ de gestione , vtrũ cœperit tutor agere negotia pupilli,an nõ : & propterea teneat, vel non,secũdum not.in l.j.in prin.in l.ita autẽ.§.gessisse.& in l.qui iussus.ff.de admini.tuto.his itaq; præsuppositis, nõ video excusationẽ tutoris, quin teneat aut actione tutelæ finita tutela,aut ex stipulatione rẽ pupilli saluam fore. Quæ stipulatio multũ importat, vt suo loco dicetur,maximè quia continet ꝓmissionẽ defensionis,de qua in l.fi.§.defensionem. C.de admini.tut.l.tutores.ff.de admini.tut. quo casu non dr̃ bene defendere qui non facit ea quæ quilibet legitimus defendens faceret.l.generaliter.ff. de admini. tuto. & non dr̃ legitimè defendere qui non facit id ad qđ pupillus tenetur, puta solutionem debiti facere, aut alterius iuris,vt puta huius iuris,secundum Bar. in d. l. generaliter.† vnde succedit quòd tutor malè administrãs,& maximè sinens consumi bona pupillaria, nedum conueniatur actione tutelæ,& rem pupilli saluã fore:sed si non sit soluendo,potest corporaliter puniri,secundum l.ob fœnus. & ibi Bart.ff.de administra. tuto. qui casus multum facit in proposito. & faciunt not.in l.j.ff.de tute.& rationibus dist.vbi tutor pupillo actione tutelæ directa,de gestis & neglectis ꝓpter dolum seu culpam tenetur reddere rationem. ex quo resolutiuè dico in hac quæstione ꝙ tenetur tutor , qa tenetur ad minus de lata culpa:cùm si ignoret, ignorat quod omnes sciunt per consuetudinem nostram, ideo est in lata culpa. l.latæ culpæ.ff.de verbo. sig. sed qua actione,tutelæ,scilicet,rem pupilli saluã fore,aut de rationibus distrahẽdis,est in hoc altercatio.sed videatur Bart.in l.j.§.pen.ff. de tute. & ratio.distrahen. dicam alibi. ¶ De multis malè administrantibus diuersimodè,vide infrà,in tit.seq.§.vj.in gl.*& sera tenue*, & ibi dixi de pluribus. & de tutore dixi infrà, in titul. *des enfans de plusieurs lictz*. §.iiij.in glos. *maintenir*.& in §.vj.in gl.in verbo , *par inuentaire*.

1 Regula Quæ teneantur tutores facere pro pupillo, & qua omitere.

1 Tutor malè administrãs, quomodo puniendus.

§. TERTIO.

LE seigneur du fied pour cause de fied & hommage à luy non faict, & pour denombrement non baillé, ne peut pretendre droict de commise.

IDem in comitatu Niuernen.§.ij.incip. *le seigneur du fied*.in tit.*des fiedz*. & in comitatu Burgundiæ. §. v. incip. *le seigneur du fied pour cause*. tit. *des fiedz*. idem in ducatu Borbonij. potest tñ impedire & ponere rẽ feudalẽ in manu sua,sed nõ facit fructus suos. ¶ Similis est etiã cõsuetudo in septena Bituricen.sed ibi dñs feudi facit sequestrari rem feudalẽ,vt dicit Boërius , tit. *des fiedz*. §.xiij.& xvj.vbi dicit istud esse , quocunq; modo feudũ sit penes aliquẽ,siue titulo lucratiuo siue oneroso.

ISta consuetudo videtur esse contra tex. in c.j. §. sed nec alia.quæ fuit prima causa beneficij amit.de iure priuatur feudo.text. in c.j.in prin.in tit. de cap.corra. sed dic ꝙ istud est de iure, ꝓut dicit Io.Fab.§.prẽiudiciales.col.ix.ver. quid dicis de vasallo.instit.de act. & Spec.in tit.de emphyteus.§.nunc aliqua.ver.lxxxv. & Do.de S.Gemi.in c.ad apostolicæ.de re iu.Alua. in d. c.j.§.sed nec est.quæ fuit prima causa benefi.amitt.faciunt quæ dicit do.Car. Flor.dictus Zabarella,in cõs. xcij.incip.nobiles viri.in iiij.col. & vide quæ dicit do. meꝰ Iasi.in l.ij.in xij.col.versi.iiij.quæro.C.de iure emphyteutico. ¶ Hæc omnia allegat Ioã.Sãxon.in cõsue. Turon.tit.*Comment hommage se doit faire à son seigneur*. arti.j.fol.lx.in fi. Et quia hîc dicit ꝙ sunt multæ causæ ex quibus vasallus priuatur feudo,inter alias est vna, † si negauerit rem esse feudalẽ,quod quomodo intelligatur & limitetur,vide Boërium in cõsue. Biturice. tit.de consue.feu.§.xiij.& xiiij. vbi amplè quando recognoscit alium,an prẽiudicet domino.Et si petat illum quem recognouit in guarẽdum,an sit audiẽdus: & quid si succubuerit in causa.

1 Negans rẽ esse feudalem priuari feudo.

ET licet hoc casu non priuet feudo in omnibus, tñ aliis casibus in quibꝰ deberet feudo priuari, non extẽditur hæc cõsuetudo, quæ solùm habet locum in suo casu. ¶ Qui autẽ † sint alij casus,ex quib. quis feudo priuat,ponit Pet.Iac.in suo tract.libellorũ,in tit.ex quib.causis feu.amitt.& Iaco. de sancto Geor.in trac. suo feudorũ.in gl. dictiq; vasalli ꝓmiserunt nõ committere feloniã.& Fran.Curt.in suo tract.feudorũ.tit. ex quib. cau.feu. amitt. ¶ Et aduerte † ꝙ ex causis ex quibꝰ filius potest exhæredari,ex eisdẽ vasallus potest feudo priuari,vt dicit Bal. in l.solo.C.de lib. causa. & do.meus Iasi.in auth.non licet,C.de liberis præter. in ij.col.Et idẽ Bal.in c.j.quib. modis feu.amittit.† Et ex quib.causis.pater potest exhæredari, ex eisdẽ etiã dñs põt ꝓprietate priuari,vt notat. Car.Alex.in c.in j. col quibus modis feudum amittatur. & Fran. de Aret. in consi.suo xiiij.in fi.vbi dicit vnum singulare,† ꝙ commissio in feudo ꝓpter iniuriã factã domino, nõ trãsit ad hæredẽ,imò requiritur ꝙ dominus fuerit conquestus in vita,quod not.vide do.meũ Iasi.in l. omnimodo. C. de inoff. testa. & ad antè dicta , vide Hippo.de Marsiliis in singulari suo xxij. ¶ Vide Boërium in cõsue.Bituricen.tit.de consue.feu.§.xv.in gl.fi.

2 Casus quibꝰ quis feudo priuatur.

3

4

5

ADde aliam causam priuandi vasallum à feudo.s.si princeps mãdauerit alicui vasallo,vt faciat aliqd qđ sit iustũ:si nõ obediat, potest illum priuare feudo. dixi in catalogo gloriæ mũdi,in v.parte, in xiiij. cõsideratione.arti.xlj.Et ideo si tẽpore guerrarũ princeps prẽcipiat vasallo vt det & reponat castrũ suum in manibus suis,ad illud custodiendũ,quod potest, vt dicit Bal.in §.quid ergo.in tit.de inuestitura de re aliena facta. & dixi in §.seq.si vasallus recusauerit, & denegauerit,potest priuari feudo, ꝓut factũ fuit in anno do. 1531.de Marchione Salutiarum, qui denegauit Regi tempore guerræ existẽtis in Italia contra Carolũ Austriacum Imperatorem, dare & reponere in manibus Regis castra Marchionatus , licet etiam vltra dispositionẽ iuris tenebatur ex tenore inuestituræ, quia fuit priuatus feudo, & multum fuit ponderatus ille tenor inuestituræ,q etiam multũ attendi debet,vt dicit Bal. in proœmio feudo.& in c.j.de duo.fratri.à cap.inue.

Feudo quo modo priuetur quis

1 Homagiũ quid.

IN TEXTV IBI,

Et hommage.

QVero † quid sit homagium? Homagium dicitur quando aliquis promittit se esse hominem ali-

1 Homagiũ quid.

BIU Cujas

cuius domini,& ſtare,& habitare vbi voluerit dominus,& ea ſeruitia exhibere ꝓut dominus voluerit, & ſuper hoc facit ſibi homagiũ, id eſt vt ſit homo ſuus. de quo in clemẽti.paſtoralis.de re iudicata.nam cenſetur pro homagio obligatus qui fidelitatẽ & obediẽtiã præſtat.vt in c.grauem.de exceſſi.præla.aliqui autẽ appellant iſtã obligationẽ homagiũ,vt in c. ex diligenti.de ſimonia.& de iſta dicã infrà,in tit. *des mainſmortes*,vbi veniet ad ꝓpoſitũ. aliqui appellãt vaſallagiũ,prout dicit ibi Hoſtien. Homagiũ autẽ frequẽter accipiť ꝓ fidelitate,& econtrà,& ꝓ vaſallagio. nã iſta verba magis moribus ciuitatũ & vtentiũ intelligũtur emanaſſe,quã à iure ſcripto,vt tenet Spec.in ti.de feu. §.ij.ver.ſecũdò quæriť. qm̃ natura quotidie noua nomina edere deproperat,vt l.ij. §. ſed quia.C. de veteri iure enucleando.¶ Vide Ioan.Sanxon.in conſue. Turon.tit. *Comment hommage ſe doit offrir.* artic.j.fol.lx.& Pyrrhum in conſue.Aurelianen.tit.de feudis.c.j.

Vaſallagium.

2 Vaſallagium Itali homagiũ Galli dicunt.

ET aduerte † ꝙ in Italia ,& alibi illud quod vocaťr vaſallagiũ,in Francia appellatur homagium, ꝓut dicit Bal.in conſilio infrà allegato.¶ Aduerte etiã, qa gl.eſt multũ notabilis ſuper rub.C.de agricol.& cenſi.libr.xj.quæ ponit diuerſa nomina colonorum.dicã infrà,in titu. *des mainſmortes*, & declarantur prædicta nomina etiam per gloſ. in dicta cle. paſtoralis. & per Spe.in tit.de feudis.§. fi. ad finem.

3 LIcet † enim diffinitio in iure ſit periculoſa,dicam tamen quid ſit homagiũ,ſed potius deſignãdo, q̃ diffiniendo. † Homagiũ enim eſt fidelitas hominis ꝓ tẽporalibus facta domino.Et dicitur,fidelitas,quia in ipſa homagij prẽſtatione iuraťr domino de obſeruãda fide.d.c. ex diligenti.de ſimonia.c.cùm clerici. de ver. ſig.c.grauem.de exceſ.prælato.c.dilecti.de maio.& obed.qd aũt ſit fidelitas dixi ſ̃.in rub. hui⁹ tituli, & hr̃ in c.j.in fin.p quos fiat inueſtitura.& in c.ego.de iureiu.& Bal.in c.quæ in eccleſiarũ.in viij. col. de cõſt. dicit,† ꝙ fidelitas eſt quædã ſubiectio præter naturã in capite liberorum. ideo in eodem c.in vij. col. dixit & firmiter tenuit,ꝙ hæc homagia ſunt odioſa. & formã iuramenti in homagio ponit Spec.in tit. de feudis. §. quoniã.in pe.& fi.col.Facit c.j.& ibi notant doc.qualiter vaſallus iuramentum præſtare debeat.

4 Homagij diffinitio.

5 Fidelitas quid.

6 In ſpiritualibus nõ fit homagium.

ET dicitur in diffinitione, *pro temporalibus*, † quia pro ſpiritualib⁹ nõ fit homagiũ, c. fi.de reg.iur.& dr̃, *domino facta*, qa homagiũ præſtaťr tanquã ſuperiori. c.grãdi.de ſupplen.negli.prẽla.li.vj.c.j.de forma fidelitatis.vel qa per homagiũ ſolũ obligaťr homo,ipſi immediato dño cui facit fidelitatẽ,nõ dño domini, ideo homo hominis mei,non eſt homo meus.Ita Spe.in d. §.qm̃.ver.xiiij.quæritur.vbi dicit, ꝙ licet rex Franciæ habeat poteſtatem in omnes de regno,nõ tm̃ baronis ſeu homo eſt homo ſuus,vt voluit Ludo. Roma. poſt Bal.in l.j.C. vnde legi.Et facit quod dr̃ de imperatore in l.bene à Zenone.C.de quæſt. præſcri.iũcta.l.deprecatio.ff. ad l. Rhodiã de iactu.facit l. nam ſocij. ff. pro ſocio.facit c.legitur,& ibi glo.in verbo, ſorores meæ. lxxxj.diſt.l.Modeſtinus.ff.de ver.ſig.Bar. in l. ſi quis à liberis.§.ſi quis à liberis.ff.de liberis agno. vbi de vaſallo.& facit quod not.Bal.in l.j.in iij.col.C.cõmunia de leg.vbi dicit ꝙ cùm vaſallus vaſalli mei nõ ſit meus vaſallus,non cogitur mihi iurare fidelitatem.dixi ſuprà in tit. *Des iuſtices.* §.iiij,incip. *Le droict d'indire*, in gl.*ſur ſ s hommes ſubiectz.*

7 Homagiũ à fidelitate quo modo differat.

DIffert autẽ homagiũ à fidelitate, † qa homagium dr̃ actus præſtationis iuramẽti cum ſua ſolẽnitate,& fit in initio:ſed fidelitas eſt obligatio permanẽs, & habẽs perſeuerãtiam & tractũ tẽporis:ſicut cõtractus quò ad relatũ verborũ tranſit in inſtãti,vt emere, ſed emptio & vẽditio perpetuò manet,vt no.Guil. de cug.ff.de iuſtitia & iure.l.ex hoc iure.facere ergo non durat in temporis tractu, ſed factum eſſe iugiter perſeuerat.C.de ac.& obli.l.ſicut.ff.commoda ti.l.in cõmodato.§.ſicut.ff.de cap. l.in bello. §.factæ. Et ſic ex his apparet quid ſit homagiũ. Quid autem ſit fidelitas,dixi hîc antè.¶Sed aduerte † quia eſt duplex:quẽdã ſuperior:vt in feudo ligio : quædam inferior, vt in feudo non ligio,vt ĩ.dicam, loquẽdo de feudo ligio.

8 Fidelitas duplex.

ET tale † nomẽ homagij ſumpſit originẽ ex cõſuetudine generali,& potius ab ea vſurpatũ eſt,ꝙ ex iure ſcripto fuerit introductũ, ꝓut voluit Spe.in ti.de feudis.§.qm̃.verſ.ſecundò quæritur.Car.in cle.paſtoralis.verſi.rurſus.de re iu.habetur in c. recolentes. de ſtatu mona.in d.c.ex diligenti. de ſimonia.

9 Homagij nomen vnde.

ET iſtud † homagium reperitur duplex, ſcilicet ligium,& non ligium.Ligiũ autem dr̃ quod fit imperatori vel regi ſupremo , nullius fidelitate excepta, & de iſto ligio habem⁹ duos tex.vnus eſt in dicta cle. paſtoralis,in §.deniq;.ibi,dum dicit, Rex ipſe noſter, & eccleſiæ Romanæ ratione regni prædicti notoriè ſubditus,homóq; ligius & vaſallus.Alius eſt tex.in ti. de quibuſdã aliis extraordinariis capitulis feudorum, quæ capitula ſunt extrauagantia,& non ſunt in corpore decimę collationis,tm̃ notabilia ſunt & vera ,& tanquã ſolẽnia capitula allegãt multi feudiſtæ,& maximè Bal.in multis locis.Textus autem talis formalis eſt,quem intendo latius explicare , & ideo nota eum.

10 Homagium duplex. 1 Ligium.

SI qs inueſtitus de feudo ligio, ꝓ quo cõtra oẽs homines fidelitatem dño debet,Lucio & Titio ex ſe deſcẽdentibus filiis, ſibi hæredibus inſtitutis vita deceſſerit,diuiſione facta ſi ad ſolum Titium feudũ peruenerit,rationabiliter placuit eũ ſolum fidelitatis ſacrameto eſſe obnoxiũ, ad quẽ ſolida feudi iura trãſierũt. Quòd ſi ab alio dño Lucius poſtea feudũ per inueſtiturã acquiſierit , pro quo ſimiliter & contra oẽs homines fidelitatẽ fecerit decedẽte Titio ſine liberis, ad quẽ deuoluatur feudũ quod ex diuiſione habuerat,an ad Lucium fratrẽ , vel dominum quæri poteſt. Et cùm placeat quem ligium hominem duorum eſſe nõ poſſe,videri poteſt feudum ad dñm pertinere , ſed rectius viſum eſt feudũ quod per inueſtiturã acquiſiuit,impedimento ei non eſſe,liceréq; ei per ſubſtitutũ acceptabilem dño priori ſeruire. Et ex illo text. ſatis apparet quid ſit feudũ ligium.†Nam feudũ ligium eſt ꝓ quo vaſallus inueſtitus de feudo , cõtra omnes homines fidelitatem domino debet: & hoc ſi quæratur, quod eſt iſtud feudũ. ¶ De iſto feudo ligio, vide quæ dicit Io.Sanxon in conſue.Turon. tit. *Comment hõmage ſe doit faire.* artic.j. in concluſione xxij. & ibi ponit plures concluſiones in materia feudali, quas vide.

11 Feudum ligiũ quid.

SEd ſi diffinitiuè quæratur,† qd eſt iſta ligietas:Dic ꝙ nihil aliud eſt, q̃ ſuprema fidelitas, ſiue ſupremũ homagium contra omnem hominem,nullo excepto.

12 Ligius quid.

¶ Et aduerte,† ꝙ omne feudũ, etiã ſi non exprimatur ligiũ, tamen eſt ligium qm̃ fideliter iuratur principi: quia ex natura prædominantis principis eſt ꝙ non excipiatur vllus homo. vt C. de legi.l. fin. & in c.j.de natura feudi,in vſibus feu.& in c.imperialem.§.fin.de prohi.feu. alie. ꝓ Fede. quãdo princeps cõcedit regalia,ſicut ſunt omnia quę pertinent ad ſtatum imperij, & tributa,& ſimilia.¶Item ſicut eſt marchio,comitatus,ducatus,& alię dignitates ſimiles,quocunq; modo vſus loquendi nominet eas. † Realitaté em̃ potius inſpicere demus , quàm nuda rerũ vocabula. vt C.de liber.præteri.l.iij.l.qm̃ indignum.C. de teſt.ſi qs aũt

13 Realitas potius inſpicienda, quàm vocabula rerum.

acci

acciperet feudū ab aliquo vasallo, etiā si de facto iuraret fidelitatē contra omnē hominē, tale feudum non est ligiū. Cōsidera eñ ꝙ tex. dicit, cōtra oēs homines fidelitatem debet. Pondera ergo verbū, debet, sed iste nō debet fidelitatē cōtra omnem hominē: ꝙa impossibile iurat, ergo feudū non est ligium: † quia impossibile iuramentū nō habet vigorē. ff. de leg. j. l. si ꝙs inq- linos. §. fi. ꝓpterea semp princeps vī excipere ad hoc, vt iuramentū nō sit iniquū. posset etiā dici ꝙ tale feudū sit ligiū, secundū ꝙd cōtra oēs alios, excepto principe: & hoc nō est nouū. Nā quędā non sunt vera simpliciter, tñ sunt vera secundū ꝙd. ff. ꝙ satis. cogantur. l. sciendū. §. creditor. verūtamen ligiū dī ꝙd ab imperatore cōceditur fidelitate præstita cōtra oēs, ꝓut dicit Ale. in cōs. suo xxx. inc. Quoniā omne datū optimū. in ij. col. in j. vo. qđ est repetitū de verbo ad verbū in cōs. ij. in v. vol. & ita etiā dicit do. meus do. Ias. in l. de pupillo. §. si plures. in iiij. col. ff. de nou. oper. nun. ex ꝙb⁹ omnibus cōcluditur ꝙ feudū ligiū dī quando homagium præstatur contra omnem hominem de mundo.

† Iuramētum impossibile non tenetur.

Vera simpliciter, Sed secundum quid.

16 Requisita ad hoc vt feudum sit ligium.

COllige † ergo ex prædictis ꝙ tria requirūtur ad hoc vt possit dici feudū ligium. Primò enim requritur ꝙ iuret fidelitatē nullius alterius fidelitate seruata, vt tenet dicta gl. in cle. pastoralis. pluries alle. & Bal. in l. vnica. §. in primo. in vlt. col. C. de ca. tol. & Bal. ibi dicit, ꝙ ille est sol⁹ & vnicus tex. faciens de eo mētionem, sed non aduertebat ad text. iam suprà alle. in tit. de extraor. capit. feudorum.

SEcūdò requiritꝰ ꝙ expressè dicatur in instrumento inuestituræ ꝙ feudū sit ligiū. Ita expressè Bal. in c. inter dilectos. in vj. col. ext. de fide instr. sed si bene aduertaꝰ, Bal. in hoc fuit sibi cōtrarius, cùm in consi. suo ccxcj. inci. Ad euidentiā præmittendū, in secūda parte, de quo suprà tetigi, & eius dicta in quibusdā posui, & maximè in hoc dicto, ꝙ dixerit feudū ligiū etiā dici si non exprimatur ligiū, cùm est ligiū, qñ fidelitas iuraꝰ principi, quia ex natura prædominātis principis est. Cogita, quia magnū quid esset, si nō esset feudū ligiū per non expressionem istius dictionis, ligium: nā per hoc videtur legem imponere verbis, & nō rebus, quod est contra l. ij. C. communia de legat.

TErtiò requiritꝰ ꝙ vasallus principaliter ꝑsonā suā, & in cōsequentiā etiā bona nō feudalia subiiciat potestati domini. ita dicit Spec. in tit. de feudis. §. qm̄. ver. xvij. & ibi ponit rōnem quā sequitꝰ Martinus Lau. in c. j. §. j. in ix. col. in ti. ꝙ feu. da. pos. Sed aduerte quia Bal. expressè tenet cōtrariū in cōs. ccxcj. in ij. parte hîc antè alle. q† est omnino videndū in pe. col. vbi dicit, ꝙ bona quæ aliàs habet, & qñ nō dantꝰ in feudū, sunt libera: sicut bona castrēsia & bona non castrēsia, quo ad onera creditorū diuisionē recipiunt. vt C. de test. mili. l. j. & ff. eo. l. si certarū. & peculia diuersi generis. l. hinc quæritꝰ. §. pōt. ff. de peculio. l. denique. §. sed vtrū. ff. de minorib. vnde ligius & nō ligius in hoc nō differunt; ꝙa omnes res sunt liberæ, quæ non sunt obnoxiæ seruituti. l. altī⁹. C. de ser. & aqua. l. certo generi. ff. de ser. ru. prædio. & istud dubiū est magnæ efficaciæ. nā scitis ꝙ isti vasalli ligij tenentꝰ seruire dño in bello sc̄dm facultatē feudorū. Pone nūc ꝙ qdā tenet feudū ligiū, ex quo posset facere decē homines ad seruiēdū Regi, ex aliis aūt bonis quæ sunt allodialia, quæ vulgariter dicimus, *de franc alleu*, pōt facere decē alios, nūqd Rex possit ipsum cogere vt seruiat eidē de viginti hominibus, an tātùm sit obligatus ad seruiendū de decē. Cogita, quia istud euenire potest quotidie in Francia.

Casus positio.

Argumentum.

ET ꝙa dī. ꝙ ligiū dī feudum qñ homagium prēstaꝰ cōtra omnem hominē, instaꝰ duobus modis: Primò, qūo possit tale homagium fieri Regi, cùm sit sub Cæsare seu Imperatore? Respōdeo, ꝙ intelligitꝰ excepta authoritas Imperatoris quando præstatur homagium Regi, qui nō est monarcha in suo regno: vt sunt plures reges q recognoscūt superiorē Imperatorem: secus autē quādo præstaꝰ homagiū Regi, qui est monarcha in suo regno, & q nullū recognoscit superiorē, puta Christianissimo Regi nostro Frāciæ. per c. venerabilem, qui filij sint legi. prout in specie dicit Bal. in d. suo cons. ccxcj. hîc antè alle. in v. col. & ideo dicēdum est ꝙ qui non recognoscit superiorē, habet feudum ligium. & in omni feudo intelligitur excepta omnis authoritas superioris. Ita tenet do. meus Ias. in tractat. feudorum, in viij. charta. in iij. col.

Aliud argumentū.

SEcūdò instaꝰ, & vī ꝙ nunquā Imperator neq; Rex possunt habere feudū ligiū, & nunquā pōt dici tale feudū, nisi qñ recognoscatꝰ à summo pontifice, eo ꝙ in quolibet iuramēto intelligitꝰ semper reseruata authoritas summi pōtificis. c. veniēs. de iureiur. & ita dicunt Martinus Lauden. & Alua. in c. j. §. j. in ix. col. in tit. qui feudū dare pos. Car. Flo. & Imo. in c. fi. de feu. Bal. in c. ad audientiam. in vlt. col. de præscrip.

Soluit.

ADistud respondetur, ꝙ veritas est in contrarium secūdum mentem omnium in locis hîc antè alle. & Andr. de Iser. in c. j. de noua forma fideli. nec obstat fundamentū præcedens, ꝙa ad illud respondet Spe. in tit. de feu. §. qm̄. in j. & ij. col. vbi dicit ꝙ licet vasallus tali feudo nullum excipiat, tamē excipit quasdā personas, puta personam summi pontificis. Et ideo hoc non obstat quin dicatur feudum ligium.

ADuerte ꝙ Bald. in l. vnica. §. j. C. de ca. tol. in pen. col. dicit, ꝙ feuda magnarū dignitatū dicunt ligia: ꝙa quātò maiores fide vasalli, tātò debēt esse legaliores; & ideo iurāt fidelitatē cōtra omnem mūdum.

17

NVnquid † autem princeps possit reuocare concessionē feudi ab eo factā sine culpa vasalli? dic ꝙ non: ita tex. & ibi Bal. in c. j. de natura feudi. Alex. in consi. xxx. in col. ij. in v. vol.

ADDITIO. Nisi esset clausula in inuestitura, saluis per omnia fidelitate, mandato, & ordinatione regia, quia hoc casu ex qualibet leui causa posset reuocare, vt dicit Matt. de affl. in consti. regni Siciliæ, quę incip. domini à vasallis. in vj. nota. in iij. lib.

18

FEudū † aūt nō ligiū, est qñ aliquis excipitꝰ iuramēto seu fidelitate: puta, facio tibi fidelitatē excepta fidelitate, qua dño meo ligio adstringor, vel quā debeo saluo cōtra talē, vel saluo ꝙ possim mihi dim ligiū facere, sc̄dm Spec. istū vltimū modū cōmunis vsus loquendi approbat, & secundū istū loquitꝰ Spe. in d. §. qm̄. Bal. in d. c. ad audientiā. de prescrip. voluit diuidere istud feudū, & dicit ꝙ est feudū ligiū, & feudū sub ligium, sed errauit, prout suprà dixi, & notat do. meus Ias. in dicto trac. feudo. in viij. charta. in xxx. col.

19 Feudi ligij & non ligij differentia.

IN communi † autem natura feudi, feudum ligium nihil distat à non ligio & simplici, sed bene discrepat ab homagio, ꝙa bene iuratur fidelitas cōtra omnē hominē. Item distat dignitate & nobilitate, vt in c. j. quis dicatꝰ dux, marchio, comes. Item forte differt in hoc, ꝙa vasallus ligius non potest dicere domino suo priori iniustè contēdenti cum alio domino meo, imò præcisè compellitur priorem dominum iuuare, quia vti iurauit, ita ius esto. cum iurauerit primo. vasallo autem non ligio adhibetur distin. in c. domino guerram. in prin. in tit. hîc finitur lex, deinde consuetudines regni incipiunt. ꝙa primo dño seruire possum de persona, secūdo de castro, sed in feudo ligio quis non potest duobus dominis seruire simul certātibus, quia

BIU Cujas

dominus potest dicere, qui non est mecũ cõtra me est, l. cælicolarũ. C. de Iudæis. facit c. j. de extraor. crimi. & q̃ quis possit esse vasallus non ligius duorũ, facit tex. in c. grandi. de suppl. neglig. præla. hinc dubitat Spec.
20 in d. §. qm̃. ver. xij. † si aliqs sit vasallus nõ ligius duorum qui moueãt inter se guerrã, quem ex eis teneatur potius adiuuare, an neminẽ ex eis, an vtrumq;, saltem per substitutum vel pecuniã. vide ibi per eum, & per Bal. in l. j. §. ne autem. in ij. col. C. de caducis toll. licet Bal. ibi non facit mentionem de Spe. & vide Roma. in cons. suo adducẽtem bona similia in pulchro casu, in cons. xlvij. incip. visis necessariis. Et adde text. principaliter in l. si quis in graui. §. si cũ omnes. vbi doc. ff. ad Silleia. & tex. in l. hæ operæ. §. fi. ff. de ope. libe. Aduerte q̃ plura in hoc dicit do. meus Ias. in trac. feudorum. in viij. charta. in xxxj. col.

21 *Feuda plura non ligia habẽs iuuare debet antiquiorẽ dominum.*

SEd aduerte † quia qñ aliqs habet plura feuda, sed nullũ est ligiũ, debet adiuuare priorẽ dominum & antiquiorẽ, est em̃ cęteris prę ferend⁹, vt in c. cõtra oẽs. in tit. hîc finit lex, deinde cõsue. regni incipiũt. vbi tex. sic ait, contra omnes debet vasallus dñm adiuuare, & cõtra fratrẽ & filiũ & patrẽ, nisi cõtra aliũ dominum antiquiorẽ, hic em̃ cæteris prę ferẽdus est. & intelligẽdum est q̃ debet adiuuare antiquiorẽ de p̃sona suo, scilicet de personali interessentia. nam ꝓpria persona est honorabilior, gratiosior, & magis accepta, tam de iure, q̃ de facto dñis suis, q̃ si mitteret substitutũ, in quo nõ ita possunt reuocari nobilitatis insignia, nec virtutis præconia, absq; eo q̃ etiã in ipsis principalibus solet esse industria maior, & experiẽtia potior: vnde citius põt occurrere & succurrere, prę cipuè in factis armorũ, in cõsiliũ, in arma sumẽdo. & naturaliter patet, q̃ si quãdo necessitas, quæ legẽ nõ habet, faciat q̃ debeat mittere substitutũ, mittet quẽ meliorem poterit primo dño, secũdo aũt dño seruiet de castro suo, id est iuxta morẽ cõsuetũ de pecunia mittet hominib⁹ operũ illius castri ꝓportione: qa semp in talib⁹ cõsuetudo inspiciẽ. & istud ꝓbatur, eo q̃ persona est q̃d indiuiduum, & ideo eã cõcernunt ambo domini, sed propriùs præfertur prior, l. in operis. ff. locati. non sic in rebus, quia prior solus, & secũdus solus, & non circa idem: nam separatorum separata debet esse ratio. ff. de calum. l. hæc actio. C. de dona. inter virum & vxorem. l. si maritus. & ponit exemplum Bal. in d. cons.

22 *Quid in feudo ligio.*

SEd nunc † videamus nunq̃d idẽ sit in feudo ligio. dic q̃ non, qa ita debet seruire primo dño q̃ nullo modo debet seruire eius aduersario. s. dño secundo. & ideo cùm nõ possit seruire secundo, debet dimittere feudũ: qa cõtra naturã est q̃ ille gaudeat beneficio, q̃ non potest seruitiũ exhibere, vt in c. j. de eo qui arma bellica deposuit. l. qui sub prætextu. C. de sac. san. eccl. & imputet sibi q̃ se adstrinxit ad istã perplexitatem p̃ iuramentũ ligium. ar. ff. de fal. l. qui duobus. nec tenet hoc casu dñs acceptare substitutũ: quia nõ debet esse author periurij. nã solùm hoc permittitur, quãdo ex incidenti prætẽr culpam suam incidit vasallus ligius in hãc necessitatem, ratione successionis, vt suprà dixi in illo tex. quem suprà posui in tit. de extraor. capi.

ADDITIO. Vide Matt. de affli. in constit. regni Sici. quæ incip. domini à vasallis, in glos. iij. in quæst. ibi posita, in tertio lib.

23 VEl potest † esse q̃s ligius vnius, & non ligius alterius, vt in c. grandi. suprà alle. in text. ibi, regi vel cuicunq; alij. & hæc sunt multũ vtilia, quia quotidie possunt euenire multis nobilibus: & potuerũt euenire non sunt multi anni in nobilib⁹ Burgũdiæ, qui habebãt feuda in ducatu Burgũdiæ sub Christianissimo Rege nostro Francię, & etiam in comitatu sub Archiduce Austriæ, qui est comes Burgũdiæ, & in materia videdũ est cõsiliũ Bal. s. alleg. s. in cons. ccxcj. in ij. vol. q̃d videas cùm cas⁹ taliũ altercationũ euenerit. ¶ Aduerte tñ, q̃ nobiles regni Frãciæ dicunt se habere priuilegium de non eũdo ad guerram in partibus remotis vltra ipsum regnum, vt dicit cancellarius Franciæ Io. Fab. in l. restituendæ. C. de aduo. diuer. iudicum.

ITem aduerte quia homagium potest alio modo dici duplex, scilicet personale, & reale, de quibus dicã plenè infrà, in rubrica, *des mainsmortes*, vbi melius erit ad propositum.

SEd quęritur, vidimus hîc antè q̃ homagiũ est fiendũ dño, & videbimus j. q̃ vasallus tenet ad multa dño, quis hoc casu dicatur dominus, an ꝓprietarius, an vsufructuarius? & sic qs tenet inuestire vasallũ, an vsufructuarius, an ꝓprietarius? vide quæ dicã infrà, in tit. seq. §. *femme mariee selon la generale coustume*, in glo. *pour en iouyr*. & vide Old. cons. ccxl. & Guid. Pa. in terminis. q. cccclxxvj. vbi etiam ponit cui debeantur vẽtæ & laudemia. sed quis debeat præstare homagiũ & fidelitatem, an vsufructuarius, an proprietarius, vide suprà, hoc eodem tit. §. j. in gl. *pour cause de deuoir*.

IN TEXTV IBI,

Denombrement.

ADuerte q̃ iste terminus quo vtit̃ statutũ, *Denombremẽt*, † sumit̃ pro recognitione quã vasallus facere debet de re quã tenet in feudũ. de qua facit mentionẽ tex. i. c. j. ver. inferiori verò. de lege Corra. in vsibus feudorũ. ibi, sed p̃ priorẽ dñm totũ bñficiũ recognoscere. & erit illa recognitio declaratio vasallo facta de rebus feudalib⁹, quã declarationẽ seu recognitionẽ statuẽtes dixerũt denõbramentũ, siue dinumerationẽ vulgari sermone rerũ feudaliũ, & infrà statuto ꝓximo declarat denõbramentũ & declarationẽ. & similiter dicimus de recognitionibus rerũ censualiũ & emphyteuticarũ à cẽsitis & emphyteuticis factis dñis directis. de quibus in l. vnica. C. de omni agro deser. li. xj. p̃ Bar. in l. cẽsualis. C. de dona. p̃ eũdẽ in l. j. §. j. ff. de cen. quæ recognitiones p̃ dictos colonos factæ, faciũt prę sumi dñium directũ ꝓ dñis, secũdũ no. ibi. sic etiã esset in hoc denõbramẽto siue recognitione. Hoc aũt denõbramentum posset accipi ꝓ inuestitura, vt puta q̃ dñs inuestiat vasallũ de re sibi denõbrata siue recognita & declarata. verũ qa nõnunquã dñi faciũt inuestiturã feudi in genere, & postea onerant vasallũ, & ei iniungunt vt declaret & denõbret, siue particulariter recognoscat, rẽ feudalẽ de qua fuit inuestit⁹ abusiuè, & sæpe omittũt vasalli in damnũ dominorũ, in quo de cõsuetudine feudorũ erat ꝓuisum in p̃dictione feudi, vt j. dicet̃, ideo statuẽtes huius cõsuetudinis rigorẽ p̃ hoc statutum abrogauerũt, & sanxerũt in his casibus feudũ nõ cõmitti, nec ꝓtercà dño aperiri. Est autem hoc denõbramentũ nostrũ ad conseruationẽ dominij directi, & ne sup re feudali inter dñm & vasallũ cõtrouersia oriatur. q̃d si fiat p̃ dictum denombramentũ siue recognitionem, decidatur: & ideo de vsu feudorũ erat rei feudalis amissio, qa nõ faciẽs illud, siue recognoscẽs & declarans rem feudalẽ, dicet̃ celare ipsam rem dño: vnde venit cõtra capitula sacramenti fidelitatis. quorũ vnũ est vtilitatem dñi ꝓcurare, & sic dederat, vnde feudum amittit. c. vasallus si feudũ. in tit. si de feu. fue. cõtro. imò si requisitus denõbramentũ dare, siue recognitionẽ & declarationẽ, nolit facere, dicitur inficiari. vnde si sciens rem esse feudalem, renuit q̃d habet facere, feudũ amittit. d. c. vasallus, si feudũ.

1 Denombremẽt quid sit.

Denombrement mutuum.

co. tit.

BIU Cujas

eo.tit.text.in c.fi.de lege corradi.vbi Ia. de bello viſu. ¶Vtrum amittatur totum feudum, an res celata ſiue negata tãtùm? eſt communis opi. q̃ res celata ſiue negata tãtùm. Vide Boërium in conſue.Bituricen.in tit. de cõſue.feud.§.xiiij.quaſi in fi.gl. ¶† Quid autem operetur iſtud denombramentum, vide quæ dixi infrà in §.ſeq.in gl. *apres ledict hommage.* in addit. ibi poſita, inci.ita etiam tenet Bal.& quid operetur inueſtitura, dixi ſuprà, §.ij.in gl. *ſans eſtre tenu.*

2 Denombrãmẽtum quid operetur.

§. QVARTO.

LE vaſſal eſt tenu apres ce qu'il a faict hõmage à ſon ſeigneur de la choſe qu'il tient en fied, de bailler audict ſeigneur dedans quarante iours apres ledict hõmage faict, ſon denombrement, & declaration de la choſe qu'il tient de fied, & en defaut dudict denõbrement non baillé dedans ledict terme, ledict ſeigneur peut mettre en ſa main ladicte choſe, & ſoubs icelle la tenir ſans faire les fruicts ſiens.

IDem in comitatu Niuernenſi in hoc eodẽ tit.§. *le uaſſal eſt tenu.* ſed aliud additur in comitatu Burgũdiæ in hoc tit.§. *le uaſſal eſt tenu.*ſ.q̃ in abſentia domini debet dare ſuo principali officiario qui tũc erit in patria, ſed licet nec hîc, nec in comitatu Niuernẽſi exprimat, idẽ eſt, & ſatis intelligit ex dictis ꝛ.in §.j.in gl.fi.idẽ eſt etiã in ducatu Borbonij. ¶Idem etiã in ſeptena Bituricen.tit.de cõſue.feud.& ibi Boërius §.xij.vbi plenè examinauit hanc materiã, & in §.xv.vbi amplè eum videre potes.

IN TEXTV IBI, Le vaſſal eſt tenu.

1 Vaſſallus ad quid teneatur domino.

POndera † ad quid teneatur vaſallus dño.Spe.ti.de feu.§ quoniam.ver.xvij.dicit, q̃ in his eſt attendẽda cõſuetudo: ad multa enim eſt obligatus.c.j. de noua forma fidelitatis, in vſibus feudorum. In primis tamen aduerte, † qa vaſallus ligius eſt ſubiectus domino quò ad perſonã, & quò ad bona, vt ꝛ.dixi in §.prẽcedenti, † & ſi ſit nõ ligius, eſt ſolùm ſubiectus ratione rei pro qua fecit homagium. habetur in c.verũ. & in c.ex tranſmiſſa.de foro compe, & c.cæterum, de iudiciis.vel etiam ratione meræ perſonalis recognitionis: quod aliquãdo fit, vt dicit Spe.in tit.de feu.§.qm̃. ver.ij.quaſi prope finẽ. nam tales ſubiecti ſunt domino ratione iuriſdictionis in prædictis omnibus. ar.l. quiſquis.C.de epiſc.& cle.¶ Et de materia vide Guil. Benedi.in ſua repe.c.Raynu.in verbo, & vxorem nomine Adelaſiam, in iiij.deciſione, de taſtamentis.

2

3

3 Adreuerentiam.

ITem † tenetur dño ad reuerentiã, ideo præſtat homagiũ genib⁹ flexis, manus ſuas tenẽs inter manus domini, fidelitatẽ iurãs: & dñs in ſignũ mutuæ fidelitatis illũ oſculatur, vt vult Spe.in d.§.quoniã.ver.primò aũt.in fi.& ideo † nõ poteſt vocare dñm in ius ſine venia, ꝓpter huiuſmodi reuerentiã. ¶ Sed aduerte, quia gl.dicit cõtrariũ in c.j.in gl.ecce q̃ in liberto. ad finẽ.de milite vaſal.q cõtu.eſt.† debet tamẽ vti vaſallus cũ domino verbis honeſtis, & cum magna reuerentia, etiã in iudicio. ¶ Et hanc reuerentiã facit eo q̃ tenet præſtare honorẽ dño in quo nõ debet eſſe moleſtus.l.pen. & fi. C. de ſtatuis & imaginibus. ¶ Et in hoc eſt aduertendum, † q̃ dominus eſt maior vaſallo: cùm ſemper minores debeãt præſtare reuerentiã maioribus, vt dicit & plenè cõprobat Luc. de Pen.in l.j. C.de præpo. ſa. cubicu.lib. xij.& ibi dicit, q̃ potiores debent minoribus meritum dilectionis impendere.

4

5

6

7 Dominus eſt maior vaſallo.

ET ex illa gl.Bal.infert, † q̃ ſubditus põt vocare in ius principẽ vel fiſcum, etiã non impetrata venia. ſed hęc illatio Bal.non eſt vera, qa vt dicit gl.in l.fi. & ibi not.Bal.C.de quad.preſcri.q̃ ſubdit⁹ † nõ põt vocare in ius principẽ vel fiſcũ ſine venia. nec obſtat gl. in d.c.j.qa nõ loquimur de principe vel fiſco. ſed ratio Bal. ſtat, qa ꝓhibitio de nõ vocãdo in ius habet locũ niſi in caſib⁹ à iure expreſſis.l.generali.ff.de in ius voc. † niſi fieret extẽſio de liberto, qui nõ vocat patronũ in ius ſine venia, ad vaſallũ, qđ arg.eſt bonũ de vno ad alium.c.j.§.item ſi delator. in tit. quæ fuit prima cauſa benefi.amit. † nũquid autẽ ꝓcuratores regij in balliuatu, & aliis iuriſdictionibus regalib. teneãt locũ fiſci, cogita: qa nũc nõ eſt ad ꝓpoſitũ, ſed alibi dicã, ad videdũ an poſſint vocari in ius ſine venia, ſunt tñ ſubrogati, & introducti ĩ locũ denũtiatorũ criminũ, & ideo dici dñt tantũmodo denũtiatores. & ad denũtiandũ crimina deputant̃ p̃ principẽ, & ſemp̃ ſubditi tenẽtur, & debẽt præſtare ſeruitiũ, honorẽ, & reuerentiã dño. l. j. C.de off.præfec.vrbi.l.potioris.C.de off.rect. prouin. Bal.in l.ſi plures.ff.de cond. inſt. & honor eſt exhibitio reuerentiæ in teſtimoniũ prælationis.Barb.in additio.ad Bal.in c.j.in tit.de feu. dato mini. valuaſori.

8

9

10 Arçu. de liberto ad vaſallum.

11 Denuntiatores.

ET aduerte q̃ iſta reuerentia quæ debetur à vaſallo dño poteſt remitti, cùm videatur deberi rõne cõtractus, ſecundum Bal.in l.j.in lij.q. ff. de rerum diui. & in c.ſi cautio.de fide inſtru. Secus in reuerentia quę debetur ratione perſonæ, vt eſt illa quæ debetur à filio patri, ab vxore marito, à iudice doctori, vt dicit Guil.Benedicti in ſua repe. c. Ray.in verbo, duas habens filias.nu.ccxxxiiij.de teſta. dixi alibi.

ADDITIO. An rex poſſit militare ſeruitium rõne feudi debitum remittere, & rem feudalem facere non feudalem, hoc eſt burgenſaticam. Andr.de Iſer.in c. j. de cõtrouerſia feudi apud pares terminanda, tenet q̃ ſic, ex quo Matt.de affl.in conſti.regni Sici.quæ incip. cõſuetudinem, in iij.lib.in viij.not.tenet q̃ etiam tale ſeruitiũ poteſt præſcribi. Ego tenui & conſului cõtrarium in vno conſiliorum meorum, Ex quo huiuſmodi ſeruitiũ militare eſt debitum reipublicæ ꝓ defenſione illius, cõtra quã non poteſt reſcribere princeps. l.fi.C.ſi contra ius vel vtili. publicam. dixi alibi.

12 Vaſall⁹ non poteſt actionẽ famoſam mouere cõtra dominum.

ITem etiã † nõ põt vaſallus famoſam actionẽ mouere cõtra dñm ad inſtar liberti, l.non debet.ff.de ope. li. cùm vt hîc antè dixi, bonũ ſit arg.ab vno ad alium.

13 Nec eum accuſare.

ITem † non poteſt dominum accuſare.l.q̃ cùm maior.§.ſi libertus.ff.de bo.libe.l.honor.§. parẽs. cum l.ſeq.& l.liberto.ff.de obſequiis libertorum.

14 Dictum notabile Bald.

ADuerte ad illud notabile dictum Bal. in c. licet cauſam. in iiij.col.de ꝓba.vbi dicit, † q̃ pro huiuſmodi honorantiis cõpetere poteſt aliquod poſſeſſorium, quia habent in ſe vtilitatem, vel ſapiunt obedientiam, in aliis autem honorantiis quæ procedũt à bonis moribus tãtùm, non datur aliquod poſſeſſoriũ, ſed ſolùm officium iudicis, vt not.in l.ſi duo patroni. in prin. ff. de iureiur. prout etiam nota.dicit Card.in proœmio feudo. in xxj. & xxij. col. & Iac. de ſancto Geor.in tracta.feu.in vj. col.de his honorantiis quomodo imploratur officium iudicis, ponit dom. meus Iaſ.in l.ſi non ſortem.§.libertus.in viij.col.ff.de cond. inde. ¶ His diebus orta fuit quæſtio & cõtentio inter

BIU Cujas

Content'o doctorũ aduocatorũ de præcedentia illorum.

duos aduocatos Heduēses de corũ præcedētia in sedēdo in ecclesia, quorũ vn⁹ dicebat se priorē ꝓmotũ, & priùs habere gradũ, & ideo debere præferri alteri, secundũ quod voluit tex.no. & ibi Bar. & alij in l.j. C. de iu. & ibidē Bar. dicit, † ꝙ in iā graduatis antiquior 15 præferri debet. & facit tex. in c. de maio. & obe. gl. no. in c.fi. xvij. dist. cū aliis alle. per Felin. in c.j. de maio. & obe. ¶ Dicebat etiā ex parte illius, ꝙ ratione maioris experiētiæ in eo existentis, cùm plus expertus esset in corũ scientia, ratione cuius se præferri prætendebant ambo, anteferri & præcedere debebat. arg. eorũ quæ dicit Panor. in c. clerici. col. ij. extr. de iudic. ꝓ quo facit l.j. C. de off. magi. offi. secundũ Alex. in l. cùm quid. ff. si certũ pet. ¶ Dicebatur & vlterius ex parte illius ꝙ erat graduatus in vtroq; iure: alter verò tātùm licentiatus in iure ciuili, ex quo erat prēferendus. arg. eorũ quæ dicit Io. An. in c. clerici. de iu. & Ioā. de turre cremata in d.c. fin. xvij. dist. & eorum etiā quæ not. Io. de Plat. & And. de Barulo, in l.j. C. de consu. And. Siculus, & Franc. de Aretio in d.c. clerici. de iudicis.

16 IN contrarium prætēdebat alter aduocatus, † eo ꝙ se dicebat nobiliorē genere, ratiōe cuius nobilitatis præferēdus veniebat, ꝓut dixi infrà, tit. *Des droicts & appartenāces à gens mariez.* §. xix. & gl. ij. in tit. *des enfans de plusieurs lictz.* §. iiij. in gl.j. & Bal. in l. obseruare. §. an teq̄. ff. de offi. ꝓcōs. & lega. vbi dicit, ꝙ nobiliores debēt prēferri, & in altiori loco sedere. ¶ Secūdò dicebat se esse aduocatū fisci in dictis loco & ciuitate, ex quo cæteris aduocatis præferri debebat. l. laudabilē. C. de aduoca. diuer. iud. ¶ Tertiò dicebat se vxoratū, & sic in 17 ciuitate alteri prēferri debere, † cū vxorati dicant habere dignitatē. dixi infrà, in rub. *des droicts & appartenāces à gēs mariez.* vers. exēplo manifestant. in additio. ibi posita. & videri pōt auth. de nup. §. deinceps. Plura alia hinc inde fuere dicta ex parte vtriusq;: sed cū nō essent multū stringentia, nullā de eis facio mentionē.

Alia contentio.

ORta fuit & alia quæstio inter quēdā aduocatū fisci in vna ꝓuincia huius ducat⁹ Burgūdię, & quē dā iudicē cācellarię eiusdē ꝓuinciæ, eo ꝙ licet aduocatus fisci sit aduocat⁹ in omnib. curiis eiusdē loci & ꝓ- 18 uincię, † tn̄ sicut Locūtenēs balliui seu prēsidis alicuius ꝓuincię prēcedit aduocatū regiū, sic & ipse locūtenēs cācellariæ voluit præcedere dictū aduocatū fiscalem, etiam extra forum & sedem curiæ ipsius cancellariæ.

Alia contentio.

ORta est similiter alia cōtentio inter aduocatū regium certi ressortus, & Locūtenen. balliui eiusdē loci in sedēdo & iurisdictione, & auditorio ipsius curiæ cācellariæ, cùm iudex cācellariæ sedet ꝓ tribunali, & suā iurisdictionē exerçet, in qua balliuus nullā habet causę cognitionē, nec de illis se intromittit, nec Locumtenens ipsius balliui pōt ibi sedere, nisi tanq̄ aduocat⁹ particularis seu simplex: vbi secùs in aduocato fisci, q. etiā ibi tanquā aduocatus fisci iura ipsius & actiones defendēdo sedet. ¶ Super qbus ortę fuerūt quæstiones & iurgia inter supradictos. Hinc sumpta occasionę ꝓ omnibus, aut saltē pluribus dubiis, quæ suprà tacta sunt, & alia, quæ circa hanc materiam insurgere possent, quendam tractatum in materia prælationis & præcedentię diuersorū, & pēnè omniū statuum cōposui, quē hīc propter eius ꝓlixitatem inserere nolui, sed alibi describetur, & impressoribus cōmunicabitur, ad quem recurrere poteris.

19 Vasallus tenetur dominum adiuuare.

ITem tenet⁹ † vasallus dominum adiuuare cōtra inimicos eius. l. si qs in graui. §. si cū esset. ff. ad Silleia. c. de forma. xxij. q. v. hī in c. ego N. de iureiu. c. cū clerici. de verbo. sig. de quo latiùs infrà dicam. ¶ Et aduerte, quia hoc casu non est expectādum ꝙ offensa sit in actu, sed etiam cùm est in potentia ad actum, vt obuietur defensioni à principio ne possit fieri, vasallus tenetur dominum adiuuare, per ea quæ dicit Bal. in l. in lege. ff. locati. in secunda lectura.

ITem ¶ tenet⁹ dñs alimēta prēstare si indigeat. ita Spe. in d. §. qm̄. ver. & not. & in fine col. p l. necare. ff. de lib. agno. c. pasce. lxxxvj. dist. hī in c.j. in prin. in tit. de notis feud. & in c. debet. si de feu. fuc. cōtrouersia. Vide quæ dixit Io. Sāxon. in cōsue. Turon. tit. *Cōment hō- mage se doit offrir.* art.j. in xx. cōclusione. ¶ Et etiā adde, qm̄, vt dicit Matt. de affl. in constit. regni Sici. quæ inci. si vasallus à dño. vasallus tenetur fideiubere ꝓ domino si sit requisitus, aliàs dicit⁹ ingratus si recusat. 20 Prędo re alimēta.

ITem † tenetur vasallus ad seruitia propter quæ tenet feudum, puta præstationem operarum, vel parcaponum, vel aliud simile. l. in rebus. ff. de rerum permutatio. Spe. in d. §. quoniam. versi. xvij. 21 Ad ser- uitia.

ITem † tenetur vasallus domino ad charitatiuū subsidium casu quo indiget, & potest dominus pro tali charitatiuo subsidio, seruitia personalia sibi debita ęstimare ad primam, & illam exigere ab homine, vel mandare ipsi vt seruiat alteri per eadem seruitia. arg. l. si libertus. aliàs, medicis libertus. de operis libe. ita Bal. in l.j. in fi. C. de ope. lib. 22 Adde *vitatiuum subsidium.*

ADDITIO. Vide Matt. de affl. in consti. regni Sici. quæ inci. si vasallus à domino. in quarto not. in iij. lib.

ET sic videtur † ꝙ vltra æstimationem seruitiorū 23 personalium sibi debitorum non possit dñs exigere ab hominibus suis charitatiuum subsidium. dicit tn̄ Bal. in c. conquerente. de offi. or. † ꝙ domini possunt 24 imponere subditis subsidia postquam bursam suam euacuauerint, sed prius debēt incipere de suo, vt vult idem Bal. & Cy. in l. neminem. C. de sacrosan. eccl. tamen de exercitu principis quādo eqtat, & de aliis impositis & subsidiis dixi s̄. in §. *le droict d'indire, imposer,* &c. in rub. *des iustices & droicts d'icelles.* vbi ad saturitatem posui de subsidiis imponendis per principes tam seculares quàm ecclesiasticos. ¶ † Nunquid autē sub- 25 diti teneantur ad custodiam castri, vel ad excubias ꝓ dño in castro faciēdas? dic ꝙ non de iure, vt tenet do. meus Ias. in l. diuortio. §. impēdia. ff. sol. matr. & Ang. in l. turres. C. de ope. pub. Tamē sunt ordinationes regiæ quò ad nos in contrarium factæ. Et ratio harum ordinationū est, qa subditi retrahunt res suas & psonas corū in castris, & fortalitiis suorum dominorū. Et aduerte † ꝙ dominus pōt custodire castrū vasallitiū 26 inuito vasallo tēpore necessitatis, & illud custodiet cū dicto suo vasallo, vt dicit Bal. in tit. de inuesti. de re alien. facta. §. quid ergo. Vide Ioan. Sanxon. in consue. Turon. tit. *des droicts de chastellenie* art.j. fo. xliij. ¶ Et vide etiam Matt. de affli. in consti. regni Siciliæ, quæ incip. violentias. in ij. nota. in vij. quæstione.

VIde amplè de hac materia qūo hodie fit feudum, ꝓ G. Bene. in sua repet. c. Rayn. in verb. & vxorem nomine Adelasiam. in iij. decis. de testa. ¶ Et quomodo etiam tenentur vasalli, & tenentes feuda in Gallia ad seruiendum domino in guerra, quando mandatur per conuocationem banni & retrobanni, an debeant ire extra territorium eorum, & an propriis stipendiis, an verò debeant stipendiari à Rege? vide eundem G. Bene. in dicto loco. nu. iiij. v. & vj. & ibi vide qūo feuda originē habuerūt & dixi supra, in rub. Et vltra hoc *Subditi* adde ꝙ subditi in iurisdictione tenent⁹ seq dñm ꝓ tri- *qualiter* ginta dies expensis propriis, l. tam collatores. §. finaut- *s quiete-* tem. C. de re mili. Amanellus in suis singularibus, art. *neantur* cix. Vide etiā Matt. de affl. in cōst. regni Sici. quæ inci. *dominum.* si vasallus à dño. in iiij. not. in fi. Adde ꝙ vasallus tenetur

netur ad multa dño,& ponit idem Mat.de affli.in deci.suis deci. cclxv.trigintaquinq; ad quæ tenet vasallus domino,quæ sunt notanda,& recurre ad eum ibi.

27 ITem etiam per consuetudinem nostram † vasallus tenet, postquam præstiterit homagiũ, dare & specificare omnes res domino ratione quarũ præstat fidelitatẽ, & homagium,& hoc infra quadraginta dies post homagium factũ secũdum hanc consuetudinem huius ducatus Burgundiæ.& dicam infrà.

IN TEXTV IBI,

Dedans quarante iours.

1 Dies interpellat pro homine. ADuerte, quia nulla alia interpellatio aut citatio †requirit, cùm dies interpellet ꝓ homine.l. optimã. C.de cõtrah.& cõmit.stip. c.potuit. de loca.gl.in c.cupiẽtes.§.si vos.in ver.contẽpserũt.in fi.de elect.in vj.Gl.in cle.ꝙa cõtingit.in ver.annis singulis. de reli. do.& in cle.in ver.exigere.de test.nam vt dicit Bar. in

2 cõs.cij. inci. charissime dñe isti. † qñ qs tenet ad factũ certũ & limitatũ tpe certo,eo ipso ꝙ illo tẽpore nõ facit,est ꝓbata negligẽtia,nisi ostẽdat de impedimento. alle. l.iij.in §.si ad diẽ.ff.de re mil.l.ij.§. si qs.ff. si quis cau.Facit text. in cle.vnica. in fi. de concess. præbend.

3 ¶ † Aduerte tñ,quia illud quod dicitur, ꝙ dies interpellat ꝓ homine,habet locũ in actibus extraiudicialibus,secus in actibus iudicialibus: ꝙa adhuc requirit in talibus monitio. ita intelligit & limitat illã regulã Fel.in c.si autem.in ij. col.de rescrip. quem videas.

LImita & amplia aliis modis,vt per do.meũ Ias. in l.vinum.in iiij.& v.col.ff.si cer.pet.aliquid de materia,per eundem in l.si ita stipulatus essem abs te.in iiij.not.ff.de ver.obl. plenissimè & melius q̃ per alium il.si ex legati causa.in iiij.col.ff.de verb.obl.quæ verba,cùm sint multũ pinguia,non trãsporto.¶ Aduerte tñ ad dictũ Bal.& Cy.in l.fi.§.præterea.C. de iure dotiũ.vbi dicũt,† ꝙ dies etiã quẽ in mora in statutis cõstituit,& interpellat ꝓ homine sicut in lege.¶Aduerte etiã,quia istud tẽpus quadraginta dierum appositũ in hac nostra consuetudine,est de forma, per do. Feli.

5 Tempus quando sit de forma. in c.cum dilecta.in ix.col.de rescrip. vbi dicit,† ꝙ qñ elapso termino legis vel statuti incurritur pœna,tempus est de forma.¶ Item aduerte, quia non potest tale tempus abbreuiari,& est continuum,licet non currat de momento in momentum. Io.Sanxon. in consuetu. Turon.tit. *Des droicts de basse iustice.* art.ij.fol.v.

IN TEXTV IBI,

Apres ledict hommage faict,son denombrement & declaration.

DIc quòd istud est iuris. ex quo enim est vasallus, tenetur specificare domino res , & ostendere res feudales.c.vasallus.si de feu.fuerit contro.inter dom. & agna. docto. maximè Ray.Bal. Aluaro.& Præpositus in c. imperialem. §. illud.de prohib.feud. alie.per Feder.dicam infrà,in fi.huius gl.

1 An vasallus teneatur edere instrumẽta feudi. SEd quæro an † vasallus teneatur edere instrumẽta feudi domino? dic ꝙ si feudũ nõ negetur, ꝙ tenet domino edere instrumẽta, dummodo dominus iuret de calumnia.arg.eorũ quæ dicit Spec,in ti.de emphyteus.§.nũc aliqua.in ver.cxl.vbi tenet † ꝙ emphyteuta tenetur edere instrumentũ rei emphyteuticæ.&vide Bal.latissimè in additio.ad Spec.in tit.de locato.in ix.col. de vasallo autem vide glo.sing.in c.j.§.illud. de prohi.feu.alie.per Fede.& in l.ij.C. quando & quibus quar.pars debe.lib.x.& Lud.Roma.in cõs.clxiij. inci. cõstitutio curiæ mercantiæ. in vlt.col.circa medium.

QVid autem † si vasallus præstitit seruitium longo tempore,& longissimo tanquam vasallus,& postea incipit seruitiũ domino denegare , & denegat sic teneri in feudũ , an teneatur rem cuius causa præstabat seruitium ostẽdere , vel an præsumatur præstitisse de omnib⁹ bonis,vel an dominus teneatur ꝓbare?Host.in summa,de feudis.§.quib.modis.vers. quid si vasallus cõfiteatur.dicit,ꝙ prẽsumitur ꝙ prẽstiterit de omnibus bonis suis.idem tenet Bal. in c.j.in j. col. de vasal.qui cõtra constitutionem Lotharij.ar. l. si fideicõmissum.§.j.ff.de iudiciis.nisi vasallus ostẽdat rẽ cuius gratia præstabat seruitium,ad quod potest cogi per dominum.arg.in l.certũ.ff.de confes.& c.longinquitate,xij.q.ij.& ff.de interro.ac l. non alienũ. dũtamen non habuit iustam causam ignorantię.arg.l. qui in alterius.ff.de reg.iur. cogitur tñ exhibere hęres instrumẽta,si appareat,& cõstiterit ꝙ habuerit.l.Titius. ff.de ac.emp.& si nõ exhibuerit , seruari poterit cõtra eum dictum Ang.in l.prætor.§.j.ff.de edendo.& Inn. in c.G.perpetuus.de fide instru.s. ꝙ poterit dominus vasallũ expellere,per Bal.in addit.ad Spe. in tit.de loca.in ix.col.& in c.j.§.illud de prohib.feu.alie.per Fede.¶Vide in hoc casu quãdo negatur feudum, Boërium in consue.Bituricen.tit.de consue.feudorum.§.xiiij.

3 Quæstio notabilis. PRædicta declarat & limitat Bal. in c. vasallus feudum qđ sciẽs abnegauit.in tit.si de feudo.fue. cõtro.nisi lis super hoc fuisset agitata cum defuncto.Nã tunc hæredes excusantur negando se habere, per tex. in l.alio.C. de in lit.iuran. Ideo pro certo,cũ videã eãdem rationẽ,quãdo lis est agitata,aut non est agitata, volo nũc tenere illud dictũ Bal.pro cõstanti , nec etiã scio si obseruaret in practica,cũ non habet cõtradicẽtem.dicit tamẽ Bal.† ꝙ in istis factis antiquis vbi non

4 Standum famæ vbi nõ sunt testes, nec instrumenta. reperiũtur testes,neq; instrumẽta,standũ erit famę & cõmuni opinioni hominũ.arg.l.si arbiter.ff. de arbit. & l.atqui natura.§.cũ me absente.ff.de neg.gest.ꝓ Bal. etiam in l.proprietatem.& in l.indicia.C.de proba.Et sic si fuerit fama seruitia prẽstita fuisse.stãdum erit famæ.& de hac q.omnes in c.vasallus si feudũ vel feudi partem,in tit.si de feu.fue.contro.maximè Bal.& Aluaro.& in c.j.& c.ij.in tit.de feudo marchiæ. & plenè per Andr.de Iser.in c.j.in tit.de contro.inter masculũ & fœminam. ¶ Quomodo fama probet in multis qñ non est alia probatio aut incerta cum aliis adminiculis,amplè do.meus Ias.in repet.l.admonẽdi.in lxxxiij. col.ff.de iureiur. dixi suprà in tit. *des iustices & droicts d'icelles,§.* ij.in gl. *& la preuue.* num.xv.

QVid autem in aliis redditibus annuis ꝙ soluunt singulis annis alicui,& nõ apparet super qua re sint cõstituti,nec apparet de instrumẽto,sed solũ appa ret ꝙ soluit ꝓ multos annos ? istã q. in specie tractauit Io.Fa.in §.prẽiudiciales.in x.col.insti.de actio.¶ †Nũquid autẽ redditus vel cẽsus ꝓbetur per librũ censua-

5 An cẽsus probetur per librũ censualem. lem,vide quę dicit Barb.in cons.viij.in ij.col.in ij.vol. vbi plenè.¶ Ego cõsului in casu emergenti ꝓ venerabilibus viris & dominis decano & capitulo Heduẽsi cõtra Curatum de Brexis. Et cõsuluit etiam scientificus & venerabilis doctor dominus Ioãnes parui Ioãnis,officialis Heduen.& canonicus in dicta ecclesia.

ADDITIO. Ista consilia sunt in ordine in consiliis meis nouiter impressis.

DE re autẽ emphyteutica,vide Spe.in ti.de emphyteus.§.nũc aliqua.ver.xl.& quatuor.vers.sequen. do.meũ Ias. in l. ij.in lxxxij.col. C.de iure emphyt. & tribus col. sequ. Et dicit Bald.in l.prætor ait. §.j. ff.de eden.† ꝙ si emphyteuta non exhibeat instrumẽtum, 6 præsumit emphyteusis extincta & finita. & do. meus

BIU Cujas

Iaſ.in præludiis feudorũ.col.xiij.ver.an autem rex. &
7 in d.l.ij.ponit etiã† nunqd princeps poſſit cogere baronem vt oſtendat titulum ſuæ poſſeſſionis.& dicit,ſi princeps faciat citari ſuum baronẽ,vt ſibi oſtẽdat iura quæ habet in caſtris quæ poſſidet, aliàs intendit ea ſibi auferre,citatio eſt ipſo iure nulla,cũ nemo cogatur oſtẽdere titulum ſuæ poſſeſſionis.l.cogi.cum ſimi.C. de petit.hære. Nam baro non cogitur oſtẽdere titulũ quem habet in caſtris.ita tenet ſimiliter Bar.poſt Andrę.de barulo in l.j.C.de cõdu.& procu.rerũ fiſca.lib. xj.& Bal.in l.ij.C.quomodo & quando iudex.

ADDITIO. Matt.de affl.in cõſti.regni Siciliæ quæ incipit,ab officialibus.in iij.not.ponit tres limitationes ad dictã.l.cogi.& dicit ſe poſuiſſe xx.in c.j.ĩ princ. in vij.not.de controuerſia inueſtituræ.¶Cogita tamẽ ad ea quę dicit Io.Fa.in §.preiudiciales.in viij.col.ibi, ſed quid ſi nihil debetur de tempore præterito. inſtit. de actionib.vbi dicit ꝙ dominus cenſualis,aut redditualis poteſt agere & concludere contra cenſatarium & redditualẽ ſuum,vt eidem litera de contractu oſtẽdatur,per l.ſicut datum.C.de li.cauſa.& l.inſtrumẽta. C.de fideic.¶ Ita etiam tenet Bal.in l. quã quiſque. §. editiones.ff.de edendo.& dixi ſuprà §.j.hoc eod.tit.in fi. vide etiam Boërium in loco hîc antè alleg. §. xij. & xvj.vbi ponit quid ſi vaſallus fregerit arreſtum ſibi fa
8 ctum per dominũ,& † quid ſi vaſallus ſtudioſè omittat aliquid in iſtis denombramentis,ſeu denõbrationibus,an priuetur re omiſſa. Et vide Oldra. in conſil. cxxj.vbi ponit, an teneatur originalem prædeceſſorũ infeudationẽ oſtendere.de his etiam Pyrrhus in conſue.Aurelian.tit.de feudis.cap. lxv.

9 Bis ſeruitia præſtãs tenetur in futurum.

ADuerte † ꝙ ſi bis quis præſtiterit ſeruitia pſonalia vt vaſallus domino,tenet etiã in futurũ, vt in c.j.§.ſi verò vaſallus. & ibi Aluaro.in tit.quid ſit inueſtitura.qđ intellige verũ, niſi vaſallus negaret declarare ꝓ qbus rebus eſſet vaſallus,vel negaret ſe eſſe vaſallũ,vel negaret inſtrumẽta ſe habere, vt ſuprà dictũ eſt.& tũc dicit Bal.in d.l.ij.C.quomodo & quãdo iudex.ꝙ ne dominus ſit iudex in ꝓpria cauſa,nõ poteſt monere vaſallum quòd ſibi oſtendat inueſtituram feudi,vel per chartam publicam, vel per breue teſtatum, ſed bene poteſt vaſallum ſic monere per pares curiæ,qui habent in hoc iuriſdictionem.c.j. in tit. de milite vaſal. qui contu.eſt. vel aliàs recurrendum eſt ad iudicem competentem.

INtellige etiã prædictã doctrinã Bar.in d.l.j. ꝓut intelligit Bal.& limitat eſſe verã ſi prætẽdat ꝓprietatẽ,aliàs ꝙ prætendũt titulũ in re aliena,quã fatẽtur alienã, coguntˇ oſtendere titulũ ſuæ poſſeſſionis, ſecũdũ eũ.alleg.c.ordinarij.de offi.ordi.in vj.no. in c. j. de reg.iur.in vj.per Archi.in c.cõtra morẽ,cẽteſima diſt. vnde ſecundũ Bal.interrogabitur vaſallus ꝓ pares curiæ ſi eſt vaſallus,& ſi fateatˇ ſe vaſallũ, mandabũt pa-
10 Vaſallũ ſe negans conuictus priuatur feudo.
res curię ꝙ oſtẽdat iura ſua.†Si aũt negauerit ſe vaſallũ,& cõuincatur de mẽdacio, priuabitur feudo ſecũdũ cõſuetudinẽ feudorũ.tex.eſt ad literam in c. vaſallus.in tit.ſi de feu. fuerit cõtrouer. inter dominum & agnatũ.quem tex.ad hoc alle.do.meus do.Iaſ.in l. qđ te,in xij.col.ff.ſi cer.pet.vbi pleniſſimè ponit materiã mẽdacis, & quibus beneficiis priuetur mendax. Feli. in c.cæterum.in vj.& vij.col.extrà,de iudiciis. quibus dictis multum ſunt addenda quæ ſcripſi ad Iaſonem meum in d.l. quod te.ſed nunc cauſa breuitatis omitto,dicturus in alio loco ſi veniat ad propoſitum. vide tñ Fel.in d.c.cæterũ.vbi ponit limitationes,quas vide cùm venerint ad propoſitum. & adde de hoc per do. meũ Iaſ.in prælu.feu.in xviij.col.& Guid.Papæ deciſ. ccccxxxvj.verſ.lxix.ſi tñ vaſallus ſe oppoſuerit ad appoſitionem manus domini, formata oppoſitiõe ſimpliciter,interim de re feudali gaudebit vaſallus, & in ſuo integro cuſtodiet.tex. in c.j.ſi de inueſti.inter domi.& vaſal.lis oriatur,& ibi Card. Alex.& Bar.in l.litibus.per illum tex.col.j. ver.ex hac litera apparet. C. de agri.& cenſi.lib.xj.& ibi Ioan.de Plat.¶ Si autẽ vaſallus præſtiterit alteri homagiũ,vel dederit denombrationem,poterit eum vocare in guarẽtigiam. Et ita eſt communis obſeruantia curiarũ:& an per hoc noceat vaſallus domino, recognoſcẽs alium dominum, vide Iacobinũ in ſuo tract.feud.in glo. dictiq; vaſalli. fo.xxxvj.¶Vide Boërium in conſue.Bituricen.titu. de conſuetudine feudorum.§.xiij.in gl. fin.

ET ſi ex prædictis bene conſideres, Bal.tenet cõtra Bart.Andr.de barulo,& Io.de Platea,in d.l.j. non tamen reſpõdet ad regulã.d.l.cogi. Et iſtam opinionẽ refert Aluaro.& ſequit in c.j.in prin.in fin.j.col.in tit. de cõtro.inueſti.Et addeˇ ꝙ dicit Bal.in l.inſtrumenta. in j.col.poſt medium. C.de fideic.† ꝙ feudatarius te- *11 Feudatarius tenetur oſtendere inſtrumẽta feudi.*
netur domino oſtẽdere inſtrumẽta feudi. dicit tamen Ioan.And.ſingulariter in addi.ad Spe.tit.de feudis.§. j.verſi. porro.circa prin. † ꝙ ſi ſucceſſor in regno, vel ducatu vult cõfirmare vaſallũ, non habet neceſſe vaſallus primam conceſſionem oſtendere.quod nota. 12

NVnquid † autem rex,& alij dñi tẽporales habeãt intentionem eorũ fundatã de iure cõmuni ſuper 13
dñio rerũ infra ſuos limites poſitarũ:& ſic an habeãt intẽtionem eorũ fundatam ſuper dñio ex hoc ſolo ꝙ res ſint ſitæ infra limites ſui regni ? Panor. in c.ſi diligenti. de prẽſcri.in ij.not.dicit,ꝙ reſpectu iuriſdictionis intẽtio eſt fundata,ſed non ſuper proprietate bonorũ & rerũ.Et ita etiã notat Io.And.in c.fi.de offi.archi.iuriſdictio enim pertinet ad ſupremã poteſtatẽ ſupremi principis,† vnde nemo poteſt iuriſdictionẽ ha- 14
bere niſi ex cõceſſione principis vel permiſſione,vt ſ. dixi in explanatione rubricæ,*Des iuſtices & droicts d'icelles.*in fi.Sed non ſic eſt in proprietate rerum,† quia 15 *Princeps dominus omnium rerum quo ad protectionem.*
licet omnia ſint principis.l.bene à Zenone.C.de quad. præſcri.tamen intelligitur quo ad ꝓtectionem.gl.no. in l.Barbarius.in gl.pe.in fi.de offi.prætoris.Feli.in d. c.ſi diligenti.in ij.col.¶Vide quæ dicit Ioã. Sanxon in conſue.Turon.tit. *des droicts de baſſe iuſtice,* art.iij.

SEd nunqd quælibet res præſumatur ad minus eſſe feudalis principis,ſi nõ probetur ꝙ ſit alterius,an verò præſumatur allodialis ? ¶† Aduerte,qa quælibet 16 *Libertas naturalis.*
res præſumitur libera,niſi ꝓbetur ſeruitus impoſita, eo ꝙ quælibet res in origine regulariter eſt liberta. l. altius.& l.ſi in ædibus.C. de ſer. & aqua.Primæuo iure naturali omnis pſona & omnis res erat libera.c.ius gentium.j.diſt.& §.ius autem gentium.ibi, iure enim naturali.inſt.de iure natura.gentium & ciuili.

RAtio rationis eſt,† qa ſeruitus regulariter nõ ha- 17 *Seruitus poſitiua.*
bet cauſam naturalẽ,ſed impoſitam,aut præſcriptam,inſti.de ſer.Bal.in c.cum omnes. in xj. col. adfi. de conſtitu.ſed ſic eſt,ꝙ feudum eſt quędam ſeruitus, vt notatur per glo.& doct.in l.ſi vſus fructus legatus. in prin.ff.de vſufru. Et Soci.in cõſ.lxvij.in x.col. verſi. hæc autem concluſio.& in conſil.clxv.col.xj.verſi.ſecundò prædicta concluſio. ergo in dubio præſumitur res allodialis ; & ſic libera, non autem feudalis.& ita tenet Bal.in c.ij.ſi de feu.fue. contro. inter dominum & agnã.& in c.j.in vlt.col.principij de contro.inueſti. & in l.libertas.ff. de ſtat.homi. & in c. ſignificauit. de reſcrip.do.Alexan.in conſi.xv.in ij.col. v. vol. & Prãc. de Curte antiquior,in conſi.lxxvj. in ij.col .cum aliis allegatis per dom.meum Iaſ. in l.ſi priuſquam.in xiij. col.ff.

BIU Cujas

col.ff.de noui operis nun.vbi dicit ꝙ ꝓ hoc facit text. & qđ ibi notat in c. j. de cõtrouersia inter masculũ & fœminã de beneficio. & illũ textũ in prima sua lectura allegat ad illud propositũ: sed in secũda sua lectura, quam audiui Papiæ, dicit ꝙ ille tex. probat totum cõtrarium. Et ad hoc eum allegauit in sui principio, qñ dicit in fine, apertis probationibus fœmina ostẽderit non esse feu. & totum contrarium dicit in fi. cogita in illo tex. ¶Etiam an & quando res præsumatur feudalis, vide Pyrrhum in consuet. Aurelia. tit. de feudis. c. j. fol. iiij. & Boërium in consuet. Biturric. tit. de consuet. feudorum. §. xiiij. in fi. gl.

LImita tñ prædictã regulã duobus modis. Primò, nisi esset fama de antiquo, saltẽ centũ annorũ, ꝙ bona sint feudalia. nihil allegat do. meus ĩ d. l. si priusquã. sed potuit allegare illud qđ dictũ est hîc antè de vasallo qui per longum tẽpus præstitit seruitiũ, & nõ apparent instrumenta, neque testes, ꝙ standum est famæ. arg. l. si arbiter. ff. de arbi. & l. at qui natura. §. cùm me absente. ff. de neg. gest. cum aliis iam suprà alleg.

LImita secũdò, nisi verba enũtiatiua, vel narratiua principis enũtiarẽt, & narrarẽt dicta bona esse in feudũ cõcessa. & istis duobus modis limitat do. Ale. in cõsi. xv. in j. & ij. col. in v. vol. refert & sequit do. meus Ias. in d. l. si priusquã. Et legẽdo dictã legẽ in secunda sua lectura quã audiui, dixit se habere illo tẽpore casũ in facto, & ꝙ intendebat tenere illã limitationẽ, licet multi alij consultantes in dicto facto & casu tenebant cõtrariũ. vide ẽt quæ voluit idem Alex. in cõsi. cxxxvj. in ij. pe. & vlt. col. in j. vol. vbi multa ad propositum.

18 *Omnis res in qua quis habet iurisdictionẽ est feudalis.*

PRo tertia limitatione adde, † ꝙ omnis res dicitur feudalis, in qua quis habet iurisdictionem, saltem ratione iurisdictionis. Et licet sint multæ terræ in ducatu Burgundiæ quæ dicuntur, *de franc alleu*, & sic ex allodialibus, tamẽ si in illis inferior à principe habeat iurisdictionem, non potest illas tenere tanquã sint ex allodialibus, sed potest princeps eas dicere feudales rõne iurisdictionis, per ea quæ dicit Iac. de S. Georg. in trac. suo feudorum. in g. dictíque vasalli, in iiij. col. vbi amplissimè tractatur materia prædicta. ¶Intellige & sublimita vt dixi. ĩ. titu. *des mainsmortes. §. un meix assis*, in fi. gl. quæ incip. *un meix.*

ITem nota, & adde dictũ Bal. in l. nec si volens. C. de
19 libera. causa. † ꝙ si rex Franciæ facit aliquã ciuitatẽ cõfiteri suã esse, & fidelitatẽ sibi iurare, cum sua nõ sit, ꝙ talis confessio & iuramentũ nõ valent. & dicit Bal. pro deo nota hoc perpetuò. dicit tñ Bal. in l. si certis
20 annis. in v. vol. C. de pactis. † ꝙ si quis cõfiteatur rẽ suã esse censualẽ quæ nõ est, præiudicat sibi in iure censi. prout dicit do. meus Ias. in l. ij. in lxxxij. col. C. de iure emphy. ¶Quando autẽ hæ recognitiones noceãt recognoscentibus, vide Ioã. Berberij in suo viatorio iuris. tit. de locato. versi. queri solet in hac materia. cũ quæstione seq. & Guid. papæ in sing. 876. incip. si homo. & dixi. ĩ. tit. *des censes*, §. iij. in additione posita ad primã gl. incip. Aduerte quia iste census &c. Et vide Ioã. Sanxon. in consuet. Turonen. tit. *des droicts de basse iustice*, art. ij. fol. v. vbi ponit quid operetur aduocamentum.

Quãdo vasallus specialiter tenetur domino res feudales manifestare.

DE hac autem materia quando vasallus teneatur specificare & ostendere res feudales domino, vide do. Iaco. de S. Georg. plenissimè in suo tracta. feudorum, in verbo, dictíque vasalli promiserũt recognoscere specificè & particulariter. & ibi ponit, & tradit materiam amplè per v. col. & vide Bal. in l. instrumenta. in j. col. C. de fideicom. per gl. in l. ij. & ibi Ioan. de Platea, col. iij. versi. no. & Luc. de Penna. C. quando & quibus quarta pars debetur. lib. x. & hoc intellige qñ fatetur se esse vasallũ, vt dictum est suprà. Spec. in t. tu. de emphyt. §. nunc aliqua. versi. lix. & versi. lxxvj. Bar. & Bal. & Alex. in addit. ad Bart. in l. Titius hæres, per illum. tex. ff. de ac. empt. & vide Host. in tit. de feudis. §. quibusdam verò. versic. quid si vasallus. & Bal. in c. j. de vasallo qui contra constitutionem Lotharij feudum alie. & c. j. §. insuper. de prohibita feudi alie. per Fed. & dicit Ang. in l. si rem. ff. de rei vendi. † ꝙ si va- 21
sallus non det declarationem, nec de ea faciat fidem, ꝙ dominus poterit illum explere. & ponit Bal. in c. j. §. fin. in vlt. col. de pace iura. firmand. & Ias. præceptor meus in præludiis feudorum. in xvij. col. in versic. ex hoc infertur.

QVid autem in emphyteuta, vide plenè per eundem & per do. meum, do. Ias. in l. ij. in lxxxij. col. C. de iure emphyt.

ET aduerte † nunquid dñs petẽdo à vasallo vel cẽ- 22
suario, vel emphyteutario ꝙ recognoscat rẽ quã tenet possit ei imponere pœnam amissionis rerum, casu quo ita nõ faciat, & impositã in casu defectus exigere. do. Iac. de S. Georg. in d. suo tractatu hîc antè alleg. in iiij. & v. col. d. gl. vbi multa multùm singularia ponit in materia impositionis dictarũ pœnarũ, quæ sæpe fiunt à iudicibus, nunquid & quando exigi possent, vide eundem ibi. ¶† Sed an vasallus præscribere 23
possit huic facultati qua mediãte dominus potest eũ compellere ad denombrationes sibi dãdas, vide suprà in §. j. in gl. *deduns l'an & iour*, & Ioan. Sanxon. in consuet. Turon. titu. *des droicts de basse iustice*, articul. ij. fol. iiij. de huiusmodi autem recognitione in reali & cõfessione, vide quæ dixi. ĩ. titu. *des censes*. §. iij. in gl. j. in additione ibi posita, vbi dixi, † quòd confessio possessoris nocet non solùm cõfitenti, sed etiam hæredibus 24
& successoribus, vt dicit Boërius in consuet. Bituricen. titul. de consuetu. feudorum. §. xij. & ibi quærit an vasallus inuestitus possit compellere dominum vt ostendat sibi feudum, & fines illius, & quam partem debeat tenere.

IN TEXTV IBI,

Peut mettre en sa main.

ADuerte quia consuetudo nostra in hoc casu satis faciliter permittit sayſamentũ, † quod est omni 1
iure prohibitum. l. vnica. vbi Bal. & Salic. C. de prohi. sequestra. pec. & notat in c. dilectus. de sequestra. pos. & fructuum. ¶Aduerte tamẽ ꝙ sunt xvij. casus in quibus permittitur sequestratio, quos ponit & describit Ioan. Sanxon in consuetu. Turonen. titu. *des droicts de basse iustice*, art. xvij. fol. xx. & amplissimè per Francis. Curtium in materia sequestrorum, in repetit. l. vnicæ. C. de prohibita sequestra. pecu. ¶ Quid autem sit manus iniectio, vide Pyrrhum in consuet. Aurelianen. ti. de feudis. cap. lxxj.

IN TEXTV IBI,

Sans faire les fruicts siens.

QVid autem faciet de fructibus, & quomodo debebit se habere erga rem feudalem impeditam, videatur per Bar. in l. prętor. in prin. ff. de bon. autho. iudic. possi. quomodo siue qua authoritate illam impediet. & non esset inutile scire, & potest dici, ꝙ illos cõseruabit vasallo, qui illos recuperabit statuto satisfacto, deductis expensis, quia aliter non dicuntur fructus, nisi qui deductis expẽsis supersunt, & nullus est casus qui hoc genus deductionis impediat, l. fundus qui. ff. famil. erciscũn. glos. nota. in verb. ædificauit in ex diuerso instit. de re. diuis. imò nec tenebitur domi-

BIU Cujas

1 Dominus nō tenetur restituere fructus ex melioramēto percep-tos.

nus † restituere fructus quos ꝑceperit ex melioramēto facto per ipsum in re feudali per eū possessa, nec etiā tenebitur de fructibus quos percipere potuisset, vasallus ex melioramēto, qđ fecisset si rem tenuisset, aut facere debuisset ipse dominus: † nā ēt malæ fidei possessor ad illos nō tenetur, tex. est no. in l. cęterum. in fi. ff. de rei vendicat. qđ est notandū, si sup̄ suo vasallo & re feudali habeat ille dñs imperiū & iurisdictionē, poterit authoritate sue iurisdictionis illā rē impedire, vt di cā in simili de cōtrouersia orta de re feudali quæ si sit per pares curiæ, debet decidi, vt habet in titulo de feudi cognitio. per totū. pro quo facit qđ habetur in l. j. in prin. in §. j. ff. de dam. infec. † vbi primū decretum poterit interponere dñs habēs imperium. qđ primū decretū intelligitur in hoc casu interponi propter cōtumaciā eius. no. in l. si finita. §. Iulianus. ff. de dam. infec. aliàs autē authoritate superioris, remediis ad hoc opportunis, de quibus dicitur. j. c. fi. ¶ Hoc autē impedimentū de quo hîc, tantū videtur esse missio quædā in possessionē ex primo decreto propter contumaciam: exēplo eius qđ dicim⁹ de eo decreto qđ interponitur pro cōtumacia in casu dāni infecti. de quo in l. si finita. §. Iulianus. ff. de dāno infecto. & cū hîc fructus tantum impediātur, restitui debēt per eū qui mittitur in possessionē: quia propter illā causam ex primo decreto nō applicātur, & sicut ibi, nec hîc applicari debent, cùm tantū propter vasalli contumaciā fiat rei feudalis missio in possessionem ex primo decreto &c. Et infra qđ tempus vasallus rē recuperabit poterit dici, vt dicitur de re in qua facta fuit missio ex primo decreto, prout no. d. l. §. Iulia. vbi Bar. amplissimè. ¶ Tamē ego credo ꝙ semper infra xxx. annos recuperabit propter statutū, ꝙ omnes præscriptiones tricennales sint, cui statuto standum est. † & licet possessio alteri acquisita ex primo decreto possit iterū repeti per contumacem satisfaciendo cōtumaciæ, aut aliàs, secundū notata ibi infra annum, tñ propter statutum nostrū credo opus esse triginta annis vnde credo infallibiliter esse verū ꝙ post triginta annos dñs poterit mitti in possessionē rei impeditę ex secūdò decreto, & illa totaliter priuabitur vasallus, secūdum no. in d. §. Iulianus. ¶ Cum ergo in rei veritate hoc impedimentū sit tantū quędam missio in possessionē ex primo decreto propter cōtumaciā vasalli, nō mirum si dñs nō faciat fructus suos,

5 † quia regulariter missus in possessionem ex primo decreto nō facit fructus suos, secūdū gl. in d. §. Iulianus. l. Fulcinius, in prin. ff. ex quib⁹ cau. in pos. ea. nisi esset nimia cōtumacia, secundū no. ibi. facit §. fi. in d. l. Fulcinius. & in certis aliis casibus de quib⁹ per gl. & Bar. in d. §. Iulianus. inter quos non est iste. faciunt no. per Bar. in l. prætor. in prin. ff. de bo. autho. iu. possi. & per hæc potest dari alia ratio, quare fidelitate non præstita, & re impedita fructus efficiuntur creditorū. i. dñi, non autē isto casu, quia in illo casu vī esse nimia cōtumacia vasalli, & multum nociua propter feudi perditionē, quia propterea prouidetur, vnde succedit quod habetur in §. fi. in d. l. Fulcinius. at in hoc secūdo casu non tantùm imminet prę̄iudicium, quādoquidē fidelitas est prę̄stita, & sic homagium factum, ideo sufficit missio ex primo decreto, ex quo fructus nō lucrātur regulariter, vt suprà dictū est. vnde merito, & optima ratione videtur hoc à statuentibus esse statutum.

ADDITIO. Adde aliam rationem quam adducit Matth. de afflict. in constit. regni Siciliæ, quæ incipit, cōtumacē. in ij. no. s. quia hoc casu habet solum tenutam & custodiam. ¶ Et hæc oīa credo esse intelligenda tam in statuto præcedēti, vbi loquitur de fidelitate nō

2 Primum decretum.

3 Possessio ex primo decreto perdita repeti potest satisfaciēdo cōtumaciæ.

prę̄stita, quàm in hoc statuto, vbi loquitur de denombramēto nō dato, vt s. primo casu fructus dño applicentur, secundo nō: primo casu propter præiudicialē cōtumaciā: secundo nō tantū præiudicialē ex natura primi decreti, si vasallus differat illa iura facere & prę̄stare contumaciā & super illis minimè vult dño respō dere, quia solū illis ex causis interponitur primū decretū, † sed si fidelitatē nolit præstare quia negat se vasallū, & se defendit actiōe præiudiciali, aut dicit, se non teneri ad denombramentū vltra id qđ iā dedit, & dñs prætendit maiorē declarationē, & super hoc se defendit, tunc ego crederē, ꝙ ex quo res est ꝑ negationē suā dubia & litigiosa, ꝙ dñs nihil poterit impedire, & ad manū suā ponere, cū nihil sit certū ꝙ ponat, & vasallus se defendat: & sic intelligēda esse puto hæc statuta, vt s. militent, & vendicent sibi locū in vasallis contumacibus, & renuētibus fidelitatē prę̄stare, & sic denombramentū dare, vt cōtra illos fieret missio in possessionē ex primo decreto ex forma statutorū, & dispositione iuris. & sic ēt intelligunt iura canonica in toto. ti. de dolo & cōtu. hinc crederē rōni esse cōsonum, ꝙ si dñs propter illas causas ex forma statuti impediret aliquā rē, vt feudalē, ꝙ illius rei possessor seu opponens, & dicens illā rem esse liberā, & se non esse vasallū, aut tātæ rei quantā petit dñs, ꝙ nō peteret illā missionē i possessionē ex primo decreto, de qua in his statutis. qñquidē nō redderet se cōtumacē, sed se defenderet, † quia primū decretū contra contumaces tantū vendicat sibi locū, iuribus supra alleg. nescio pro nūc aliā rationē diuersitatis inter hos casus, primū videlicet & scđm, vt in vno casu fructus lucret dominus, in alio nō, & qñ alia nulla esset, illa sufficeret, ꝙ hoc potuit hoc statutum facere, quia est lex. §. ex nō scripto. insti. de iure naturali, gentiū & ciui. qđ potest etiā iudex, ꝙ est lex viua, facere, cū à pari procedāt lex viua, & lex mortua. l. Ariani. C. de hære. sed lex viua (hoc est iudex) aliqua ex causa potest facere & discernere ꝙ in vno casu missus ex primo decreto fruct⁹ suos faciat d. §. fi. l. Fulcinius. vbi sic summat Bar. s. iudice hoc discernente: ergo & hoc potuit facere lex mortua, id est statutum, & statuentes hoc decernere, quibus satis visum est esse pro causa periculum & incōmodum cōtumaciæ, quod peius est in denegatiōe fidelitatis, quā in denegatione denombramēti, vt suprà dixi. ¶ Adde ꝙ si vasallus se oppoſuerit huic manus appositiōi, pēdente lite debet gaudere fructibus, per nota. c. j. §. j. in versi. in possessione. si de inuesti. feudi contro. fuerit. & c. sancimus. §. si autē. & ibi glos. in verbo, in possessione. quo tempore miles inuestit. pete. debe. Et tenet Pyrrhus in consuet. Aurel. tit. de feu. c. lxxix. & lxvj. in fi. ¶ Et de possessione feudi qūo possit priuari vasallus per dominū, & si fuerit priuatus etiam per violentiā, quomodo sit restituendus, & quando non, vide Matt. de affli. in consti. regni Siciliæ, quæ incipit, violentias.

6 Vasallus negans mouere esse feudale an dominus possit impedire.

7 Primum decretū locum habet in contumaces.

§. QVINTO.

EN choſes feodales, & mouant du fied, les heritiers ab inteſtat peuuent ſucceder comme en autres choſes, & prendre la poſſeſſion deſdictes choſes feodales ſans conſentement des ſeigneurs dudict fied: & ſans danger, excepté les

religieux:

BIU Cujas

religieux: Au regard deſquels la choſe demeure à la diſpoſitiõ du droit eſcrit.

IDem in comitatu Burgũdiæ in hoc eodẽ tit. §. *En choſes feodales*, & in comitatu Niuernen. idem niſi in his verbis, *Exceptés les religieux*, quæ non ponuntur in comitatu Niuernenſi.

Ioan. Fab. in auth. ingreſſi. C. de ſacroſan. eccl. & in §. item Seruiana. inſti. de actio. & Io. And. in c. ſignificauit. de reſcrip. Et idẽ Iõ. Fab. in proœ. inſti. & inſti. de emp. & vendi. circa prin. & deleg. patro. tute. circa fi. & de re. diui. in prin. † Dicũt ꝙ feuda hodie ſunt redacta ad ſimilitudinẽ patrimoniorũ. de quo vide plenè per Guido. papę deciſi. lix. & ibi dicit, † ꝙ in ſuccedendo non eſt differẽtia inter feuda & bona patrimonialia. & in deciſ. ccxcvij. dicit ꝙ idem eſt in legando, donando & alienando. Hinc etiam dicit idem Ioan. Fab. in d. §. item Seruiana. in ix. col. inſt. de act. † quòd feuda vendunt, ſicut & alia patrimonialia. Vide plenè per Guil. Benedicti in ſua repet. c. Ray. in verbo, duas habens filias. de teſtamentis.

1 Feuda redacta ad ſimilitudinem patrimoniorũ.

2

3

ADDITIO. Et dicit Guido papæ in conſi. xviij. in j. parte. & in conſi. clxxvj. in iij. parte. ꝙ hęc conſuetudo generalis in Francia non eſt probanda.

SEd antequam veniã ad materiam ſucceſſionis in feudis, † Quæro, an feudũ dicat obuenire iure hęreditatio, an verò alio iure. nã vĩ primò de iure feudi non venire filio iure hęreditario, per id qđ habetur in c. j. de ſucceſſio. feudi. & per notata per Bart. in l. itẽ vi dendũ. §. nũc. videamus. ff. de peti. hære. vnde dicit ibi Bar. ꝙ Dy. cõſuluit, † ꝙ ſi frater fratri fecit quittationẽ de oi eo qđ petere poſſet in hæreditate paterna, ꝙ per hoc nõ impediť petere feuda, qui non petuntur tanquã ex hæreditate paterna. cũ Bar. tenet Bal. in l. j. in ij. q. ff. de rerũ diuiſione. Alb. in l. tres fratres. ff. de pactis. Et iſtud eſt ampliandũ: & vĩ procedere etiam ſi renũtiatio ſeu quittatio fieret cũ iuramẽto, per illud qđ dicit Bal. in c. j. an agnatus vel filius. in ij. col. verſi. itẽ quęro quid ſi filius viuo patre. Iaſ. pręceptor meus in l. Gallus. §. quidam rectè. in pe. col. ff. de lib. & poſt. Idem do. meus. in auth. vnde & ſi parens. in iij. col. C. de inof. teſt. & in l. ij. in lxxxvij. col. C. de iure emphy. & Alex. in conſi. xcj. in x. col. in j. vol. dicit, † ꝙ feudum nõ eſt quid hæreditariũ: ſed intellige qñ pater acquiſiuit feudũ pro ſe & filiis ſeu liberis tantũ, ſecus qñ ꝓ ſe, filiis, & hęredibus acquiſiuit, quia tũc feudũ eſt qđ hæreditarium. Ita tenent oẽs, maximè Pau. de Ca. do. meus Iaſ. in d. auth. vnde & ſi parẽs. Alex. in cõſ. xliiij. in j. vol. & conſi. viij. in ij. col. in ij. vol. & in cõſi. xxvij. in iiij. & v. col. in v. vol. & pleniſſimè in conſi. xix. vbi recurrendum eſt, in j. ij. & iij. col. in v. vol.

4 Fundan tenuant iure hæreditario, an alio iure.

5

6 Feudum quando ſit quid hæreditarium.

ITem † intellige prædicta de iure cõmuni, ſecus aũt de cõſuetudine noſtra, & lege municipali, qa omne feudũ quocũque mõ acquiſitũ ſit hæreditarium, cũ in ſucceſſione ſit redactũ ad inſtar allodialiũ, vt hîc antè dictũ eſt: per quã conſuetudinẽ noſtrã, & legẽ municipalem ſunt ſublatæ omnes differẽtiæ quę erant in ſuccedẽdo inter bona feudalia & bona allodialia: quę quidem differẽtiæ erant multæ, vt infrà conſtare põt.

7 Conſuet. Burgũdiæ facit omne hæreditarium.

PRimò namq; ſublata eſt illa differẽtia, de qua in c. j. de natura ſucce. feudi. De qua etiã p Iac. Aluaro. in c. j. de gradibus ſuccedẽ. in feudo. & per eundem in d. c. j. de natura ſucceſ. in j. not. Nam licet aſcendentes ſuccedant deſcendentibus ſecundum formã in auth. defuncto. C. ad Tertul. † Imò nõ minus eſt debita hæreditas filiorũ parẽtibus, quã econtrà. l. nã & ſi parentibus. ff. de inoffi. teſta. † Tamen aſcendẽtes per directam lineam non ſuccedunt deſcendẽtibus in feudo, & hoc eſt ex feudi natura. d. c. j. de natura ſucce. feud. ſed cùm feuda in ſucceſſionib⁹ ad inſtar patrimonialiũ ſint redacta, dic ꝙ ẽt in feudis ſuccedant aſcendẽtes cum aliis, ſecũdum ꝙ diſpoſitum eſt in cõſuetudine ſeq. in tit. *des ſucceßions. §. ſucceßion en ligne directe ne monte point.* de qua conſuetudine ibi aliquid poſui ad conſuetudines meas.

8 defuncto.

9

SEcundò, ꝙ illud qđ dicit in §. fi. in fi. inſtit. de legit. agna. ſucceſſi. ſ. † ꝙ collaterales admittunt ad ſucceſſionẽ vſq; ad octauũ gradũ, habet locũ in feudo ſecundũ cõſuetudinẽ noſtrã, cùm feuda redacta ſunt ad inſtar pr̃imonialiũ, quo ad ſuccedẽdũ: licet ſecus eſſet ſecdm cõſuetudines feudales, vt habeť per Iac. Aluaro. in d. c. j. de natura ſucceſſio. feud. in antepenul. not.

10 Agnationis & cognationis in ſucceß. ne nulla eſſ. rẽtia.

TErtiò, † nã licet de iure cõmuni in omnib⁹ quo ad ſuccedendũ ſit ſublata differẽtia agnationis & cognationis. auth. poſt fratres. C. de legitimis hæredib⁹. tñ in feudis ſuccedũt agnati, & nõ cognati. Ita Iac. Aluaro. i c. j. de gradi. ſucced. in feudo. & in §. pe. ꝙ feud. dare poſſunt. iſta tñ differẽtia eſt hodie ſublata ꝓ hãc noſtram cõſuetudinem, quæ adæquauit feuda quo ad ſuccedẽdum allodialibus & patrimonialibus, & ideo cognati ſuccedunt. de quo conſului in cõſiliis meis.

11

12 Frater vtrinq; cõiunctus excludit conſanguineũ ex vno latere tantum.

QVartò, † quia licet in ſucceſſione allodialium & patrimonialium frater vtrinque coniunctus excludat fratrem ab vno latere tãtùm. auth. ceſſante. C. de legi. hære. de qua eſt cõſuetudo noſtra. ĩ. in tit. *Des ſucceßiõs. §. Double ligne a lieu entre freres & ſœurs germains*; tñ in feudis frater vtrinque cõiunctus non excludit fratem ex latere patris tãtùm. Bal. & Iac. Aluaro. in c. j. col. xvij. verſi. quæro an fratres. in tit. de gradi. ſucced. in feudo. ſed ex quo feuda ſunt redacta ad inſtar patrimonialium quo ad ſucceſſionẽ, per hanc noſtram conſuetudinem, dicẽdum eſt auth. ceſſante, & conſuetudinẽ noſtrã poſitã ſub tit. *des ſucceßions. §. double ligne*, habere locum hodie in hac patria in feudis. quod nota. & cogita, quia eſt not.

13 Deficientibus deſcẽdentibus ſuccedunt fratres.

QVintò, † nõ extãtibus filiis, aut aliis deſcendentibus in proximo gradu ſuccedũt fratres. §. j. inſti. de legi. agna. ſucceſſio. † tamen in feudo nouo non ſuccedit frater alteri fratri, nec etiam alij trãſuerſales. c. j. de feudo marchiæ. & dicit ibi ꝙ aliud eſt in feudo antiquo, quia ſuccedũt tranſuerſales, etiam in milleſimo gradu, ſed cùm feuda adęquantur patrimonialibus quo ad ſucceſſionem, dic ꝙ idem eſt in feudo etiã nouo ſicut in aliis rebus, & iſtud feudũ nouum dicetur acquiſitio. ideo ſuccedet frater in illo ſecũdum ꝙ diſponit conſuet. noſtra. ĩ. in tit. *des ſucceßions. §. ſucceſſion en ligne directe*, verſi. *& au regard des autres biens meubles & acqueſtz*, eſt enim acquiſitio: † quia dicitur nouum, qđ eſt de nouo acquiſitũ, & habuit initiũ in perſona illius primi inueſtiti, de cuius ſucceſſione agitur. c. j. qui teſtes ſunt neceſſarij ad probandũ inueſtiturã. & vide do. meũ Iaſ. in pręludiis feudorũ, in xxiiij. col. & Alua. in vj. diuiſione feudorũ, in præludiis. Et vide plenè per Fran. Cur. antiquum in conſi. 50. circa medium, & ponit in conſi. xlix. verſ. quarto principali fundamento, ꝙ in tali feudo nouo non ſuccedit frater fratri. quod intellige de iure, vt hîc antè dixi.

14

15 Feudum nouũ quod dicatur.

SExtò, † nã licet in bonis patrimonialibus filius naturalis ſuccedat, ſecundum auth. ſi qua illuſtris. C. ad Orfic. tamen in feudo nullo modo ſuccedit. Ita eſt text. & ibi doct. in c. j. an maritus ſuccedat vxori. quod eſt verum de iure, ſed ſecus de cõſuetudine noſtrã ducatus Burgũdiæ, per cõſuetudinẽ noſtrã generalem, ꝙ

16 Filius naturalis nõ ſuccedit in feudo.

feuda

feuda quò ad succeſſionem ſunt redacta ad inſtar patrimonialium. Cùm ergo naturalis ſuccedit matri in aliqua parte bonorum allodialium & patrimonialiũ, idem etiã erit in feudalibus bonis, cùm ſint adæquata. non credo hoc eſſe verum per nota. in §. naturales. ſi de feudo fue. contro.

SEptimò, nã licet de iure cõi in bonis allodialib⁹ & patrimonialib⁹ poſt fratres ex vtroq; latere, admittuntur frater ex vtroq; latere, vel filij eius. authẽ. poſt fratres, *la premiere*. C. de leg. hære. † tñ filij fratrũ non admittũtur ad ſucceſſionẽ in feudo nouo, in quo etiã ſunt inueſtiti duo fratres, nec vnus ẽt alteri ſuccedit, neq; inter eos habet locũ ius accreſcẽdi. Ita not. in c. j. de alie. feu. & ibi Iac. Aluar. in verſi. oppo. ℔ imò frater. Et ita etiam notãt doct. in c. j. de eo qui ſibi & ſuis hære. Imò plus ibi dicũt doct. & Fran. de Curte antiquior in conſi. xlix. in ix. col. verſi. ij. quia quoties. † ℔ quoties fratres accipiũt feudũ pro ſe & ſuis deſcendẽtibus in infinitũ de nouo, tunc non põt trãſire ad trãſuerſales & filios fratris; alle. Ang. in conſi. cvj. inci. Sacratiſſima & illuſtriſſima regina. Dic tñ per hanc noſtrã cõſuetudinẽ, per quã feuda ſunt redacta ad inſtar patrimonialiũ, filij fratrũ ſuccedẽt ℔ put in alijs bonis, & ſcdm dictã auth. poſt fratres. Et intellige ſecũdum leges noſtras municipales in feudo nouo, qa in feudo antiquo ſuccediturr iã ℔ put dictat iuris diſpoſitio, quæ redacta eſt in antiquis ad nouum modum ſuccedẽdi, ſecũdum conſuetudinẽ poſitã. J. tit. *Des ſucceßions*. in §. *Les heritages enſuyuent en ſucceßion*. quia trãſuerſales ex latere patris in gradu longinquo ſuccedunt in feudo aliquo proueniente ex latere patris, & tranſuerſales ex latere matris in gradu longinquo ſuccedunt in feudo proueniẽte antiquitus ex latere matris. Et ideo fiet recurſus ad ſimile conſuetudinis, & non ad ſimile legis: qđ an poſſit fieri nõ, eſt ſine dubio. Sed te remitto ad do. meum Iaſ. in l. de quib⁹. in iij. & iiij. col. ff. de legibus, ex quibus dictis cogita, an iſtud dictum præcedens ſit verum, quod pro certo non eſt ſine dubio. fortè dicam in illa conſuetudine, *Les heritages*.

17 *Filij fratrũ in feudo nouo non admittũtur.*

18

ADDITIO. De materia ſucceſſionis feudi in collateralibus, vide Matthæum de afflictis in conſtit. regni Siciliæ, quæ incipit, vt de ſucceſſionibus. in vj. & vij. not. in iij. lib.

OCtauò, † nã licet hæres legitimus dicatur omnis hæres veniens ab inteſtato. l. ex facto. §. fin. ff. ad Treb. & poſt deſcẽdentes dicunt trãſuerſales. de legi. agna. ſucceſſio. cũ tit. ſeq. in inſti. tñ in materia feudali hæres legitimus capitur pro filijs ſeu deſcendentibus tantùm. c. j. §. & quia vidimus. & ibi per Aluaro. de his qui feudum dare poſſunt, dicendum erit ℔ etiã in feudis iſtius ducat⁹ Burgũdię quę ſunt redacta ad inſtar patrimonialiũ, omnis hæres dicitur legitimus qui ab inteſtato eſt ſucceſſurus tanquam propinquior.

19 *Ab inteſtato venientes dicitur hæres legitimus.*

NOnò, † nã licet in materia feudali appellatione hæredũ veniant liberi maſculi tantũ deſcendentes ex maſculis, vt in c. j. §. & ſi clientulus. de alie. feu. tamẽ quia in bonis patrimonialibus veniũt omnes. l. maximum vitium. C. de libe. præteritis. ita etiã ſecundum conſuetudinem noſtrã veniãt in bonis feudalibus omnes, cùm talia ſint redacta ad ſimilitudinẽ patrimonialium. prædicta tamen ſunt reſtringenda non habere locum in dignitatibus. vt dicam infrà.

20 *Appellatione hæredũ veniunt maſculi tãtũ deſcẽdentes ex maſculis.*

DEcimò, † nã licet feuda nõ tranſeant ad hæredes qñ habent dignitatem annexã, vt in c. j. de feudo Marchiæ. & ibi per Aluarotum in ver. oppono ſubſequenter. tamẽ quia alia bona patrimonialia tranſeũt ad hæredes. l. ſi pactũ. ff. de probatio. iõ etiã trãſibunt feuda, cùm ſint redacta ad inſtar patrimonialium.

21 *Feudadignitatẽ annexam habẽtia nõ trãſeũt ad hæredes.*

ETyndecimò poteſt id dici de illo feudo de quo in c. j. de conſuet. recti feudi. quia per hoc etiã extenditur ad poſteros & hæredes poſt mortem vaſalli. ar. d. l. ſi pactum. ff. de proba.

DVodecimò, † quia in feudo ſimpliciter recepto pro ſe, ſuccedũt tantũ filij maſculi, licet in inueſtitura de nullo hęrede fiat mẽtio. c. j. quib. mo. feu. cõſt. po. & ibi per And. de Iſer. & Iaco. Aluaro. tñ quia alia bona patrimonialia ſimpliciter accepta & acquiſita ℔ ſe trãſeunt ad quoſcunq; hęredes, & in eis ſuccedũt omnes hæredes, d. l. ſi pactum. ff. de proba. ideo idem erit dicendum in feudo ſic recepto, cùm feuda in ſuccedendo ſunt redacta ad inſtar patrimonialium.

22 *Infeudo ſimpliciter accepto ſe cedũt tãtũ maſculi.*

DEcimotertiò, † nam legitimati in feudo non ſuccedũt, c. j. §. naturales. ſi de feudo defuncti cõtentio ſit inter dominũ & agnatos vaſalli. licet in aliis bonis ſuccedãt, cùm verè legitimi dicuntur, & nõ per fictionẽ. ita cõcludit Bar. qui ad hoc quotidie allegatur in l. ſi is qui pro emptore. in vj. charta. ff. de vſucap. qđ dicã infrà plenè in tit. *des ſucceßions des baſtards*, in cõſilio qđ ibi inſerui. Hinc videmus † ℔ legitimati habẽt iura fraternitatis, ſicut verè legitimi, & oẽs effectus. ita ſingulariter not. Bal. in l. eam quã. in j. col. C. de fideic. Hinc etiã eſt, † ℔ ſicut pater põt inſtituere legitimũ cũ duobus teſtibus, l. hac cõſultiſſima. §. ex imperfecto. C. de teſta. ſic etiã poteſt inſtituere legitimatum cum duobus teſtibus. Ita ſingulariter not. Bal. in c. de cauſis. in pe. col. de offi. deleg. quę vltima duo dicta dicit do. meus Iaſ. alibi nõ legiſſe. Ita dicit in l. moribus, in v. col. ff. de vulg. & pup. ſubſti. Sic ergo in hac patria ducatus Burgundiæ dicendũ erit, ℔ legitimati ſuccedunt in feudo, ſicut in aliis bonis patrimonialibus, & ideo non habebit locum dictus §. naturales. in ducatu Burgundiæ, vbi viget hæc cõſuetudo, quia feuda ſunt redacta ad inſtar patrimonialiũ. & iſtud tenet in ſpecie Guido papæ in ſuis deciſio. deci. lix. attenta eorum conſuetudine, quæ habet ℔ feuda ſunt redacta ad inſtar patrimonialium.

23 *Legitimati in feuda non ſuccedunt.*

24

25

ADDITIO. Iſtud etiam idem tenet Guido papæ in conſi. ſuo cxviij. incip. ſuper caſu. in iij. col. in j. parte, & in conſi. clxxvj. incip. pro diffinitione proceſſus. verſi. vel aliter & ſecundo, in iij. parte.

SEd aduerte quia non pono iſtud pro cõſtanti, quia audiui ℔ aliàs iudicatum fuit contrarium, & ſecũdum d. §. naturales.

DEcimoquartò, † quia in feudo maritus non ſuccedit vxori, nec econtrà deficientibus aliis propinquis, etiã ſi vir & vxor eſſent ſimul inueſtiti, vt in c. j. an maritus ſuccedat vxori, & ibi per Aluarotũ in primo notabili. & tamen quia in aliis bonis ſuccedit vxor marito, & econtra. auth. præterea. C. vnde vir & vxor, idem erit in feudo, cùm feuda ſint redacta ad inſtar patrimonialium.

26 *Maritus nõ ſuccedit vxori in feudis nec econtra.*

DEcimoquintò, per tex. huius noſtrę cõſuetudinis non habebit locum tex. in d. c. & §. mulier habẽs ſi de feudo defuncti contentio ſit. in vſibus feudo.

DEcimoſextò, videndũ eſt nũquid per hanc noſtrã conſuetudinẽ, per quã feuda ſunt redacta ad inſtar patrimonialiũ, quæ quidẽ conſuetudo viget in tota Francia, prout dicit Ioã. Fab. familiaris Francorũ in dicta auth. ingreſſi. C. de ſacroſan. eccle. fœminæ quæ ſuccedũt regulariter in patrimonialibus & allodialibus ſuccedant etiã in feudũ. Et aduertendũ eſt ℔ † regulariter fœminæ in feudo non ſuccedunt Tex. eſt in c. j. §. & quia vidimus. in titu. qui feud. dare poſſunt. Ita quòd ſi detur feudum pro ſe & filiis, non comprehenduntur.

BIU Cujas

henduntur filiæ, vt tenet Hippol. de Marsil. in singul. suo cxcj. incip. sæpius iam dixi. Bal. in l. quoties. in pe. col. C. de suis & legi. dixit hoc esse propter quinque rationes.

28 Fœminæ in feudo regulariter non succedunt.

PRima †est, quia fœminæ arma ferre non possunt: imò timida est mulier in pugnã & ferrum inspicere: dicit Euripides in Medæa, & tamen quilibet vasallus tenetur dominum in prelio existentẽ armis iuuare, vt est tex. in c. domino guerram. in ti. hîc finitur lex, deinde consuetudines regni incipiunt. igitur.

SEcunda, propter publicam honestatem quæ non patitur vt mulieres se cœtui virorum immisceant, l. j. §. sexũ. ff. de postulan. c. diffinimus. xviij. qõ. ij. Hinc dicit gl. in verb. expedire. in c. quanuis. de pœnis in vj. ꝙ periculosa est sexuũ commistio. iuxta tex. in c. vnico. de statu regularium, in sexto.

TErtiò, propter fragilitatẽ consilij, quia cùm vasallus dño suo consulere teneatur, vt est tex. in cap. de forma. xxij. quæst. v. repetito in c. j. de forma fidelitatis. in vsibus feudorũ. talis cõsilij mulier est incapax

29 Varium & mutabile semper fœmineum genus.

& imbecilis: † reperitur enim variũ & mutabile semper fœmineum genus. Verg. in iiij. Ænei. Tex. in c. forus. de verb. sig. & C. de sponsa. l. pen. vbi dicit Alex. ꝙ in muliere non est consilium. & dicit Aristo. lib. j. politico. quòd consilium mulieris est inualidum.

Leuitas mulierum.

QVartò, propter lubricitatem voti, quia incõstans & mutabilis omni hora, vnde dicit, Quid leuius fumo? flamẽ. Quid flamine? vẽtus. Quid vẽto? mulier. Quid muliere? nihil, prout dicit gl. no. in d. c. forus. de verb. sig. Et dicit tex. in stit. quib⁹ aliena. licet. ꝙ in muliere non est constantia: quæ quidem constãtia debet esse in vasallo. c. j. de noua forma fidelitatis.

QVintò, propter periculositatẽ secreti, quod retinere non potest, & ideo cùm omnia ista repugnent naturæ feudi, vt est tex. in c. j. de noua forma fidelitatis, meritò mulier tanquam incapax repellitur.

HAec aũt regula fallit & limitatur multis modis, de quibus omnibus recurrendũ est ad doct. in d. §. & quia vidim⁹. & per Iac. de S. Georgio in suo trac. feu. in gl. & Fel. fol. viiij. sed inter illas tanquam vnam plenius quàm viderim per aliquem, nihil de omnibus dictis ad propositum omittendo vltrà posse.

Mulieres feudis cõsuet. Burgundiæ succedunt in feudo.

ET primò accipio fallentiam ex consuetudine nostra inductã, s. ꝙ dicta regula fallit & limitatur, qñ ex cõsuetudine inducitur ꝙ mulieres succedũt in feudo, quia stante tali consuetudine licitè mulieres succedunt in feudis, prout dicit Io. Fab. in auth. ingressi. C. de sacrosan. eccl. & dicit Alua. in c. j. §. & quia vidimus. in tit. qui feud. dare pos. & Bal. in consi. cxliij. incip. ꝙ pro regula. in j. parte. in iij. col. & dicit Andr. de Iern. in d. §. & quia vidimus. & do. meus Ias. in l. de q̃bus. in x. col. ff. de legibus, ꝙ hęc consuetudo viget in regno Sciliæ. Et huiusmodi etiam consuetudo viget in Francia. Hinc est ꝙ dicit Io. Fab. in d. auth. ingressi.

30 †ꝙ feuda in regno Franciæ sunt redacta ad similitudinem allodialium & patrimonialium. quæ quidem consuetudo specialiter viget in hac patria Burgundiæ, virtute huius nostræ cõsuetudinis suprà positæ. Et de hac consuetudine regni Franciæ loquitur Panor. post Io. And. in c. significauit. extrà, de rescrip. †In quo etiã regno, licet feuda, aut vasalli nõ possint vendi inuitis subditis, cum interesit subditorum nõ mutare dominũ suum, sicut etiam interest libertorum nõ mutare patronum: vt notat glos. in l. inuitus. ff. fideicommis. lib. Bal. in c. ij. §. eadem. de capitulis Corradi. Tamẽ in regno Franciæ feuda hodie venduntur sicut alia bona patrimonialia.

31 Feuda in Francia venduntur.

ADDITIO. Intelige tñ dummodo nõ vendantur aut transferantur in ecclesiam, quia in Frãcia ecclesiæ non sunt capaces rerum feudaliũ sine expressa licẽtia regis. dixi. j. in tit. *des mainsmortes*. §. ix. in consi. ibi posito, in fi. vbi allegaui in additione Matt. de affl. & vide de hoc iure, qđ dr̃ius amortizationis p Guliel. Benedicti in sua repet. c. Ray. in verbo, & vxorẽ noĩe Adelasiam. in iij. decis. nu. 522. vsque ad num. 546. de testa. vbi est amplè materia. ¶Et idem de dominationibus & iurisdictionibus quæ vendi, obligari, & in iudiciũ deduci possunt, & super his transig. sine cõsensu subditorum, attenta dicti regni consuetudine. In hoc tñ imitor Bal. in c. in generali. si de feu. fue. contro. inter do. & agna. dicentẽ in specie, † ꝙ rex Frãciæ non põt alienare vnã de ciuitatibus regni sui ciuib⁹ illius inuitis. allegat Host. in c. dilecti filij. de maio. & obed. & ibi Io. Andr. & istud refert & sequit̃ do. meus Ias. in l. debitorũ pactionibus. in ij. col. C. de pact. & in l. iij. in xxiiij. col. C. de iure emphyt. Deci. Thol. 485. De effectu cuius dicam infrà, in hac quæstio. 32

ADDITIO. Vide de materia Matt. de affl. in præfatione cõsti. regni Siciliæ, in xxiiij. quæstione, vbi dicit ꝙ rex nõ potest facere alienationes dignitatem regiã lædentes, & ista sunt verba multũ prægnãtia, quæ multa importãt. & vide etiam Benedicti in sua repet. c. Rayn. in verbo, & vxorem noĩe Adelasiam. nu. 470. cum tribus seq. de testa. dixi alibi, & istud satis amplè disputauit Ignæus in quadã repetitione quã facit super l. dudum. C. de contrah. emp. Et aduerte quia stãte consuetudine, de qua suprà, poterit fœmina succedere in feudo, etiã si esset dignitas regia, vt tenet Pan. in d. c. significasti. & in c. dilecti. de arbi. & in c. ex parte de fo. compe. †Hinc est ꝙ succedunt fœminę in regno Nauarræ, vt notat Pet. Iac. in tit. de causis ex quibus vasall⁹. &c. Vide de hac materia Boërium in cõsuet. Bituri. tit. de consuet. feudi & census. §. j. in gl. magna ibi posita. ¶De hac materia quòmodo fœminę succedant in feudo, videatur etiam per G. Benedicti. in sua repet. c. Ray. in verb. duas habens filias. à nu. 4. vsque ad num. 78. de testa. vbi amplè, & multa ibi tractãtur quæ sunt extrauagantia. Et etiam vide Matthæum de afflict. in cõsti. regni Siciliæ, quæ incipit: in aliquibus in j. notabili, in iij. lib.

Alienationes dignitatẽ regiã ledentes rex nõ põt facere.

33

HAec tamen † consuetudo licet deferat feuda fœminis, etiam in dignitatibus, nõ tñ habet locum in successione regni Frãcorum. Nam licet pro eo nullum præstetur seruitiũ, cùm superiorem in talibus nõ recognoscat, vt est tex. in c. per venerabilem. qui filij sint legiti. tñ in eo nõ succedunt fœminæ, ex speciali consuetudine ipsius regni, & non extãtibus masculis alij cõsanguinei in regno secundũ prioritatẽ gradus in linea masculina exclusis fœminis succedũt. Et si cõtingeret ꝙ tota domus Franciæ moreret, & staret vnus de sanguine antiquo, etiã si esset in cẽtesimo gradu, talis iure sanguinis & antiquę consuetudinis succederet iure hæreditario, & non per electionẽ. & licet in aliis successionibus post decimum gradum nõ admittantur cõsanguinei, sed ipse fiscus, vt no. Bal. in l. j. C. vnde vir & vxor. † tamẽ in regno Franciæ fiscus non succedit, cùm nõ sit illũ fiscũ repetire, sed succedit ipse sanguis, q̃ est ppetuus, vt no. Bal. in c. j. de feudo marchiæ. ¶Hinc dicit do. & præceptor meus, dñs Ias. in l. certũ. in j. col. C. vnde legi. † ꝙ si nõ reperirent propiores, ẽt domus Borbonij, quæ est in millesimo gradu, admitterẽt, antequã fœminæ admitterẽtur. Et dicit ꝙ illa decisio est notãda, qa est magni ponderis; & pro certo dicit verũ. Et ita etiã dicit Bal. in d. c. j. de

34 Fœminæ in regno Frãciæ non succedunt.

35 Fiscus in regno Franciæ nõ succedit.

36

feudo

feudo marchiæ, suprà allegato. Vide Pyrrhum in consuetudini. Aurelianen. tit. de feudis. c. xlv.

37 Fœmina quædã fuit regina Frãciæ.

NEc habet obstare c. dilecti. de arbitris. † vbi dicitur ꝙ quædam fœmina erat regina Frãciæ, quia intelligitur ꝙ erat vxor regis, non ꝙ ad ipsam regnũ iure proprio ptineret. Talis enim potest dici regina, etiam post mortem regis, quandiu remanet vidua, vt in c. ex parte. de foro cõpetenti. vt in præallega. c. dilecti de arbitris. Et istud iam fuit deductũ semel in quæstione post mortem Ludouici Hutin, qui accepta vxore domina Ioanna de Burgundia, ipso existente rege Nauarræ, post mortem ipsius dominæ Ioannę, ex qua habuerat vnam filiã nomine Ioannã, fuit rex Francię & tũc accepit in vxorem filiã regis Aragonũ nomine Clementia. Et in secundo anno sui regni, relicta dicta Clemẽtia grauida, decessit ab humanis. Philippus aũt comes Pictauiæ frater dicti Ludou. & secũdogenitus Philippi Pulchri, habuit gubernamẽtũ & regimẽ regnorum, scilicet Frãciæ & Nauarræ. Sed postmodum dicta Clementia peperit filiũ masculũ, qui parũ vixit: & licet tunc fuisset quæstio mota per ducẽ Burgũdiæ nomine Oeudis, auunculũ Ioãnæ filię dicti regis Ludo. in primo matrimonio, qui ptendebat dictũ regnũ debere pertinere dictæ Ioan. nepti ipsius: Tamen dictus Philip. comes Pictauię, successit in regno, ex laudabili cõsuet. Francorum, vt recitat Gaguinus lib. vij. fol. 131. De qua consuetudine Francorũ meminit Bal. in l. j. ff. de sena. in lectura noua, vbi dicit ꝙ filia regis Francorũ nõ succedit in regno ex rationabili consuetudine Francorũ. † Et istud fuit expresse statutum per

38 Lex Salica quæ.

leges & cõsuetudines, quas ꝓmulgauerũt reges Frãcorũ, quas leges & cõsuetudines seu cõstitutiões vulgariter legẽ Salicã appellam⁹. In qua lege ita expresse cauetur sub rubrica de allodiis. Et dicit Alua. in c. j. §. mulier. si de feudo fuerit cõtrouer.. ꝙ in Lombarda sub tit. de capitulis Salicę, in vlt. char: fit mẽtio de hac lege: vbi etiam ipse Alua. enumerat alias leges disponentes de succes. feud. Ponit enim de lege Romanorũ de lege Lombarda, de lege Salica, de lege Barbarica, de lege Arabica, de lege Alemanorum, de lege Vandalorum, & de lege Francorum. De qua in §. receptatoribus. vbi per gl. in tit. de pace iuramento firmãda. & dicit ꝙ lege Salica cauetur, ꝙ nulla portio hæreditatis de terra Salica, quã interpretatur terrã regiã, ad mulierẽ pertineat: nos enim interpretamur legẽ Salicam, generalem cõsuetudinem quo ad successionẽ

39 ipsius regni. † Et dicitur lex Salica, hoc est lex regni Francorũ, quæ à regibus regni Francorum deriuauit. Primò videlicet à Pharamondo primo rege Francorũ nõ baptizato, prout refert Robert⁹ Gaguinus in suis chronicis, in princi. quando loquitur de origine Frãcorum, in iij. fol. in alio loco. Et quo ad aliud dicit Al-

40 Lex Salica à quo ordinata.

uaro. in fi. † ordinata fuit lex Salica à rege Pipino die sancti Ioã. Baptistæ, post magnã missam, sed ad aliud propositum. ¶ Vide etiam amplè Guil. Bened. in sua repet. c. Rayn. in verbo, duas habẽs filias. nu. 73. vsque ad nume. 76. de testa. vbi ponitur quæ sit lex Salica, & quare sic dicatur.

ADDITIO. De argumentatione ad vtramq; partẽ de huiusmodi lege Salica, vide Pyrrhũ in quodã paruo tractatu quem fecit de huiusmodi lege Salica, post commentũ consuetudinũ Aurelianẽ. Ego tamẽ semper fui in phantasia, ꝙ erremus dicendo eam legẽ Salicam, & ꝙ fuit vitium impressorum & scriptorum, & potiùs deberemus dicere ꝙ est lex Galica. & magis consonat allusioni & interpretationi verborũ dictæ legis, & miror ꝙ ita diu fuit ĩ huiusmodi errore absq; correctione. De huiusmodi iure succedendi meminit Matth. de affict. in constit. regni Siciliæ, quæ incipit, speciale. in ij. li. qđ vocat ius Francorũ. Et dicta lex Salica tantum extenditur & intelligitur in successione regni, & nõ in dignitatibus. & ideo dicit Io. Fab. in ĩsti. de legi. pa. tu. † ꝙ mulier in regno Frãciæ succedit habenti merum imperiũ, quia per alium faciet iudicare aut ipsamet iudicabit si sit cõsuetudo, nã reperitur ꝙ in multis dignitatibus regni Frãciæ mulieres successerunt: & primò si respiciamus in omnibus Paribus Frãciæ, reperiemus ꝙ multoties mulieres successerũt. 41

PRimò † in ducatu Normanniæ seu Normanorũ: nã est notoriũ ꝙ plurib⁹ diuersisq; vicibus in ipso ducatu successerũt fœminæ. Primò legitur in chronicis Franciæ, cum quib. cõcordat Vincentius in Spec. lib. xxv. c. liiij. ꝙ Ludouicus Simplex, qui regnabat anno nongẽtesimo, donauit filiæ suæ dictum ducatum in matrimoniũ cuidã † Rodulpho primo duci Christiano Normanorũ, qui tũc dicebat Damias, & ex quo duce successores ei⁹, aut maior pars successorũ fuerũt reges Angliæ, & ei⁹ successores vsi fuerũt regno 292. annis, & vsq; ad tẽpus Philippi Cõquerẽtis, qui in manus suas accepit, eo ꝙ tres fœminæ de quib⁹ dicẽ statim recusauerũt præstare homagium, & prout recitat Frontinus, Anno dñi M. cxxxv. Honoreus rex Angliæ & dux Normãnię decessit ab humanis, cui in regno & ducatu successit dña Mehault eius filia, quæ fuerat vxor imperatoris Hẽrici quarti, & tũc eius relicta, sed postmodum fuit vxor Godofredi comitis Andegauẽ. ex quibus descendit iuuenis rex Henricus dictæ Angliæ, & dux Normãniæ, & per eius matrẽ & eius medio successit in dictis regno & ducatu, qui quidem tñ Henricus habuit regẽ Estenenon sibi contradictorẽ, qui quidem Estenenon erat filius sororis suæ matris, sed inter eos concordauerunt, ita ꝙ regnũ Angliæ & ducatus Normanniæ remansit dicto Hẽrico. ¶ Secũdò † constare potest in ducatu Aquitaniæ: quia quasi illo tempore successerũt in eo fœminæ, prout legitur in chronicis Frãciæ. & cõcordat Vincentius li. xxviij. c. fi. & etiam recitat Frontinus, ꝙ sanctus Guilielmus comes Pictauen. ex se erat comes Pictauen. & ex eius vxore tenebat ducatum Aquitaniæ, ex qua habuit filiã, quæ noĩata fuit domina Alcenor, & copulata fuit matrimonio Ludou. vij. filio Ludouici le Gros, regis Francorũ † & postmodum repudio inter eos habito fuit copulata matrimonio Henrico filio regis Anglię qui postmodum fuit rex Angliæ, & dux Normanniæ. & per eius vxorem fuit dux Aquitaniæ, & prætẽ debat comitatum Pictauen. sed dictus Ludouicus vij. filius Ludouici Grossi obtinuit prædictũ comitatũ, ratione cuius & repudij supradicti initium guerrarum inter Francos & Anglos processit.

42 Mulieres successerunt in ducatu normannie.

Ludouicus Simplex

43 Rodulphus dux normãnie.

Domina Mehault.

44 Mulieres in ducatu Aquitanie successerunt.

45 Vide bellorũ causas inter Frãcos & Anglos.

TErtiò † constare potest ex ducatu Britanniæ, licet enim aliqui sustinere vellẽt ꝙ in ipso fœminæ nõ succederẽt, tamẽ post mortẽ ducis Io. Britannię, anno domini M. cccxlj. super cõtrouersia habita inter dñm Carolũ de Bloix, qui habebat in vxorẽ filiam domini Guidonis de Britannia, comitis Lemouicẽ. fratris dicti ducis, & dominũ Ioã. comitẽ de Montfort mediũ fratrem dicti ducis, fuit per arrestum parlamẽti Franciæ in ciuitate Parisien. adiudicata prouisio dicti ducatus Britanniæ seu recredẽtia dño Caro. de Bloix: ex quo clarè concluditur ꝙ successit medio suæ vxoris.

46 Mulieres in ducatu Britanniæ succedunt.

VIdemus † & secundò ꝙ rex Francorum Carolus viij. dimissa Margareta Austriaca, reconciliatis Britonibus, Annam eorum dominam vxorẽ accepit, ratione cuius habuit ducatum Britanniæ.

47 Carolus octauus.

Post

48 Ludouicus xii. Franciſcus primus.

POſt cuius † mortẽ Ludouicus duodecimus Chriſtianiſſimus rex Francorum medio dictæ dominæ Annæ, quam poſt dicti Caroli mortẽ in vxorem accepit, dictũ ducatum tenuit: nũc verò Chriſtianiſſimus rex Franciæ Franciſcus medio & ad cauſam dominæ Claudię de Frãcia ei⁹ vxoris, quę ſucceſſit eius matri.

49 Ducatus Borbonii.

QVid de ducatu Borbonij? nam Robertus filius † S. Ludouici, à quo dñi de Borbonio deſcenderũt, habuit ducatũ Borbonij pfœminã: q tñ erat adhuc comitatus, & ꝓ parte Roberti fuit ei aſſignat⁹ comitatus Claremontẽ. quẽ adhuc tenẽt illi de Borbonio. videm⁹ ẽt nũc ꝙ dñs de Mõtpẽſier, licet voluiſſet prętendere dictũ ducatũ, eo ꝙ dicebat fœminas nõ poſſe ſuccedere, fuit tñ cõueniẽs ꝓ medio pacis ꝙ acciperet in vxorẽ filiã ducis Borbonij, quę iã cõtraxerat ſpõſalia cũ dño d'Alẽçon, & fuit factum repudiũ inter eos.

50 Ducatus Aurelianẽ. gaudet lege Salica.

QVid † de ducatu Aurelianen. Carolus rex Francorum quintus expreſſe reſeruauit ducatũ Aurelianen. & ſtatuit ne fœminæ in eo ſuccederent, & vt aliqui dicunt, idem fecit de ducatu Bituricen. nec eſt iſtud mirum, quia abantiquo iſti duo ducatus ſunt cum corona, meritò in eis extendenda lex Salica.

51 Ducatus Burgũdiæ.

QVid † etiã de ducatu Burgundiæ? legit in chronicis Franciæ, ꝙ anno nongenteſimo quinquageſimo ſexto, vel circà, ſucceſſit in eo filia quę fuit copulata matrimonio Roberto fratri Hue Cappet. Item in ducatu Burgundiæ ſucceſſit Ioã. rex Frãciæ, medio eius matris, quæ fuit filia ſecũda Roberti ducis Burgũdiæ, qui poſtmodũ dictũ ducatũ vniuit coronæ regni Frãciæ, qñ eũ dedit Philippo le Hardy eius filio, pro ſe & ſuis liberis, caſu quo dictus Philippus le Hardy, nõ haberet hæredes in legitimo matrimonio procreatos qđ ex veriſimili intẽtione cõtrahentiũ debet intelligi de hẽdibus maſculis, & non fœminis. l. ex facto. §. fi. ff. ad Trebel. iuncto c. j. ver. & ſi cliẽtulus. de feu. alienatio. coll. x. & dicit & tenet Socin. in conſi. ſuo. xix. in j. col. & eſt iſtud quod dicit Cy. in l. liberti libertę ¶. C. de ope. lib. & poſt eum Henri. Bohic, in c. cum dilecti. de dona. de quæſtione quæ fuit in parlamento Frãciæ de inueſtitura feudi facta per regem cuidã militi pro ſe & hæredibus ſuis, ꝙ milite decedente ſine maſculis liberis feudũ reuertitur ad regẽ, per quã vnionẽ & inuentionẽ factã p dictũ regẽ Ioannẽ, deliberatione & cõſilio trium ſtatuũ Frãciæ, quæ fuit facta in hũc modũ, videlicet ꝙ nunquã ſepararet⁹ à corona, niſi p modum empanagij, ſucceſſit Ludouicus xj. in dicto ducatu † poſt mortẽ vltimi ducis Burgũdię nomine Caroli, qui interfectus in bello apud Nantiũ anno Domini M. cccclxxvj. de qua quidẽ vnione ſtatim latiùs dicam.

52 Caroli ducis Burgũdiæ mors

53 Comitatus Flandria.

QVantùm † ad comitatus eſt cõſiderandum ꝙ comitatus Flãdriæ eſt de Paribus Frãciæ, imò obtinet inter comites primũ locũ parerię, & tñ pluribus & diuerſis vicibus in eo ſucceſſerũt fœminę, prout eſt notorium. Legitũr enim in chronicis ꝙ Balduinus accepta vxore Margareta filia Therõ Flãdrię, poſt mortẽ Philippi fratris ſuę vxoris ſucceſſit in comitatũ, & Ferrandus poſtmodũ ſucceſſit in comitatum per Ioãnam eius vxorẽ filiã dicti Balduini, poſt mortẽ cuius Ferrandi & Ioannæ ſucceſſit Margareta ſoror dictæ Ioannæ, quæ triginta annos comitatum gubernauit.

54 Comitatus Campanię, Boloniæ, Aluerniæ.

QVantum † ad comitatum Campaniæ & Brię, Boloniæ, & Aluernię in illis & pluribus, & diuerſis vicibus ſucceſſerunt fœminæ, & de comitiſſa Campaniæ eſt gl. ordi. quam refert Cyn. in l. fi. C. de arbitris. & eſt verum ꝙ dux Burgundiæ nomine Oeudes habuit in vxorẽ dominam Ioannã de Frãcia, ex quibus eſt, & deſcendit vnus maſculus ſolus nomine Philipp. qui habuit in vxorẽ dñam Ioan. de Bolo. comitiſſam Boloniæ & Aluerniæ, filiã comitis Boloniæ: ꝙ quidẽ Philip. obiit anno Dñi M. cccxlv. ex fractura quã accepit, qui cecidit ſupra equũ, & reliquit dictã dñam Ioã. de Bolonia eius viduã cũ vno iuuene filio noĩe Philip. ꝙ quidẽ iuuenis Philip. poſt mortẽ dicti Oeudis ducis Burgũdię ei⁹ aui, ꝙ deceſſit in ciuitate Senonen. anno Dñi M. cccxlviij. ſucceſſit in ducatu Burgũdiæ, & per mortẽ dñę Ioã. de Frãcia eius auiæ, quæ deceſſit anno Dñi M. cccxlvj aut xlvij. ſucceſſit in comitatib⁹, *d'Arthois & de Bourgõgne*, & poſtmodũ, p mortẽ dñæ Ioãnæ de Bolonia eius matris, q̃ obiit anno Dñi Mcccclvj. aut lvij. ſucceſſit in comitatibus Bolonię & Aluernię.

ET eſt verũ ꝙ dicta dña Ioã. de Frãcia debebat ſuccedere in regno Nauarræ, & comitatũ Cãpaniæ, & *de Brye*, ſed in cõpenſatione ex accordo & tractatu facto cũ rege Philip. de Valoys, anno Dñi M. cccxxxvj. & xxxix. habuit comitatũ Angoliſmen. & de Mortaigne, cũ quindecim mille frãcis de redditibus annuis, quos dictus Philippus ꝓmiſit aſſignare ſup bonis hę reditagiis in regno Frãciæ. & ẽt alia vice in comitatu *d'Arthoys* ſucceſſit fœmina, ſ. Margareta vxor ſecũdi Ludouici comitis Flãdriæ & Ludouici de malle.

55 Comitatus de Vermandoys.

IDem † de comitatu *de Vermandoys*: quia in eo ſucceſſit Philippus comes Flandriæ medio eius vxoris.

56 Niuernenſis.

¶ Idem † in comitatu Niuernenſi: quia Robertus comes Flandriæ in eo ſucceſſit medio eius vxoris.

57 Rhotelin.

IDem † in comitatu *de Rothelin*, quia in eo ſucceſſit vxor primi Ludouici comitis Niuernenſis, qui erat primogenitus comitis Flandriæ nomine Roberti. & hæc refert Gaguinus in chronicis Franciæ.

58 Tholoſæ

QVid aũt † de comitatu Tholoſæ, qui eſt in tertio loco Pariũ Frãciæ iter Comites? nã in eo ſucceſſerũt fœminę, maximè vxor Alphonſi Comitis Pictauẽ. fratris S. Ludouici ſucceſſit in eo, & recitat Bar. in l. ſi cõuenerit. *le ſecõde*. §. ſi nuda. ff. de pigno. actione, ꝙ comitatus Tholoſæ fuit datus regi, & ideo p acquiſitionẽ obuenit regi; & non per vnionem ad coronã.

59 Clare monteñſis.

QVid † de comitatu Claremonten. qui ſpectat domino de Borbonio? nam in eo ſucceſſit domina Catharina vxor Ludouici comitis de Blexis filij comitis Theobal, & dominæ Alexis de Francia, & erat filia Ludouici vij.

Blexis Carnotẽſis.

QVantum ad comitatum de Blexis & Carnoten. poſt mortem comitis Theob. iuuuenis, qui fuit maculatus lepra, & filius comitis Lud. ſucceſſerũt duę amitæ, Margareta ſcilicet quæ fuit vxor Hugonis domini Doyſi, & Helizabeth, quæ fuit copulata matrimonio domino *d'Amboyſe*.

60

ET ſic inuenio ꝙ in omnibus ferè dignitatib⁹ Galliæ quò ad ſucceſſionẽ fœminarum feuda ſunt redacta ad inſtar patrimonialiũ, ſecũdum doctrinã Io. Fab. in locis hîc antè allegatis, † Exceptis tñ nũc ducatibus Aurelianen. Bituricen. & Burgũdiæ, nã in ducatu Aurelianẽ. & Bitur. nõ ſuccedit fœmina, quia ſunt de corona antiquitus, & ideo habent ius legis Salicę.

61 Mulier quæ eindo cæco Burgũ d. æ non ſuccedat.

† In ducatu Burgũdiæ rõne vnionis factæ per regem Io. cũ deliberatione triũ ſtatuũ regni Franciæ, & ideo rõne vnionis debet gaudere priuilegiis, & regi eiſdẽ regulis, cùm aliquãdo aliqua patria vnitur regno, debet regi & gubernari regulis quibus regnũ regitur & gubernatur. cùm ergo regnũ ratione coronæ regatur & gubernetur ſecũdum legem Salicã, ideo & ducatus Burgundiæ, ſecundũ doctrinã Bar. in l. ſi cõuenerit. §. ſi nuda. ff. de pig. actio. cùm res vnita alteri vtitur priuilegiis, & ſubiiciẽ regulis quibus illa res cui eſt vnita plenè per Feli. in c. trãſlato. in iij. col. extrà, de cõſti.

Etva-

BIU Cujas

62 Vnio Burgundiæ cum regno Franciæ.

ET valuit † talis vnio etiam sine cõsensu vasallorũ, tum quia fuit vniuersalis & multarũ rerũ feudaliũ, ex quo nõ requiritur cõsensus vasallorũ. arg. eorũ quæ dicit Ludo. Rom. in consi. xxvj. in fi. vbi dicit, † ꝙ in alienatione vniuersali multarũ rerum feudaliũ nõ requiritur cõsensus vasallorũ, maximè etiam quia in dicta vnione erant multa bona, & sic erat vniuersitas bonorũ, inter quę erãt aliqua feudalia, & non omnia. arg. c. ex literis. de iure pat. cum cõcordantiis, de quibus per dictum Lud. Rom. in dicto cõs. cum quo simpliciter concordat Alex. licet eũ non alleget in l. ij. in fi. princ. ff. sol. mat. Et ita videtur tenere Abb. in c. auditis. i ix. col. versic. secularibus verò. de præscrip. do. meus Ias. in l. si nõ sortem. in §. libertus. in x. col. ff. de condi. inde. vbi plura allegat, tamen etiã quia vt dicit

64 Vasallagium potest alienari inuito vasallo.

Lud. Rom. in dicto cõsilio, † alienatio vasallagij & rum feudaliũ pót fieri sine consensu vasallorum, & eis non requisitis, imò etiã inuitis, qñ ita se habet cõsuetudo. per tex. in c. j. §. ex eadem. in tit. de lege Corradi.

65 † sicut est in regno Frãciæ, in quo rex pót alienare feuda sine consensu subditorũ, cum sint redacta ad instar patrimoniorũ quò ad alienationẽ, prout suprà dixi in puncto huius quæstionis. Et dixit do. meus Ias. in l. de qbus. in xvj. col. ff. de legi. & in §. itẽ Seruiana. in xxij. col. insti. de actio. ¶ Hæc omnia hodie sunt sine dubio.

66 An masculi ex fœmina propter sexum excluſa succedant.

SEd pone, † fœmina est excluſa à succeſſione feudi, quia fœmina, nũquid filij masculi descendentes ex ea possint venire ad successionem feudi? videtur ꝙ sic. quod sic probari videtur: primò per doctrinã Angel. qui multũ singul. in l. & qui vxores. ff. de adoptio. dicit, † ꝙ si presbyter habeat filium spurium, non potest ei aliquid relinquere, si tamẽ habeat nepotem ex suo siue legitimũ, siue non, potest cum effectu relinquere ei hæreditatẽ, adoptãdo nepotem in filium si sit legitimus, vel eum arrogãdo: nam adoptione vel arrogatione facta, potest eũ instituere, & notã istud, quia est valde quotidianũ. Et illud exclamat Alex. licet de eo dubitet, in l. Gallus. §. quid si is. in fi. col. ff. de liber. & posthu. ¶ Hinc posset dubitari: pone ꝙ auꝰ habeat filium spurium, ille proculdubiò est penitus incapax, nec illi posset aliquid relinquere. auth. sed licet. C. de natura. liberis. auth. ex cõplexu. C. de incest. nuptiis. Pone ꝙ ex illo filio spurio habeat nepotem legitimũ & naturalem, an nepoti legitimo & naturali possit auus aliquid relinquere? videtur quòd sic per simile.

68 Deportati filius capax successionis.

† Nam si quis habeat filium deportatum, est penitus incapax de iure ciuili, secundum ius, nec eum posset instituere. l. j. C. de hæred. instituen. tamen nepotem ex eo potest instituere. l. j. §. pe. ff. de bono. pos. contra

69 tabu. † similiter habens filium hæreticum, non potest eum instituere. Tex. est in l. cognouimus. C. de hæreticis. tamen videtur à simili, quòd nepotẽ ex eo Christianum potest instituere, cùm cesset in eo ratio, quare non potest institui eius pater.

70 Filio incapace, nec nepos erit capax.

SEd in contrarium est veritas, & communis sententia est, † ꝙ si auus prohibeatur aliquid relinquere filio spurio, ita nihil potest relinquere nepoti, quãuis legitimo & naturali, l. fi. & ibi expressius gl. & antiqui ad hoc notant, C. de natura. liberis. Bal. in l. Gallus. §. quidam recte. in antepe. col. & expressiùs Paul. in d. l. Gallus. §. quid si is. ff. de liber. & posthu. & no. Alex. in cons. suo lxxiiij. in iij. vol. quod incipit, Circa primum dubiũ. & istam dicit esse veritatem & communem domin⁹ & præceptor meus dominus Ias. in l. hæredi. in ij. col. C. de his quibus vt indig. hęredit. auferun. ¶ Di-

71 Fœmina nõ succedẽte, nec filij.

cendum est ergo † ꝙ sicut fœmina non succedit in regno Franciæ, eo ꝙ est ita clarũ & nobile, ꝙ in eo succedere non possunt, prout dicit Bal. in c. j. tit. de feudo March. Ita nec natus ex ea. pro quo facit tex. in c. j. §. hoc autẽ notandum. qui feudũ dare possunt. & in tit. de gradi. succes. in feu. c. ij. Et not. Bal. in l. quoties. C. de suis leg. & dicit Cy. in d. auth. post fratres. la secõde. Bal. in auth. cessante. C. de legi. hęre. ꝙ si consuetudo est, † ꝙ fœmina nõ succedat in baronia, & quidẽ baro 72 habeat fratres, & nepotem ex filia prę̃mortua, & baro decedat, ꝙ non amittitur nepos ad successionẽ in baronia. Et ita tenet Iac. Aluaro. in d. §. hoc autem notãdũ. qui vtitur bonis rationibus. Facit, quia excluso antecedenti, excludũtur descendentes ex illo, vt est tex. in l. fi. C. de natura. liber. & in l. si viua matre. C. de bonis maternis. & Bal. in l. j. C. de sum. tr. † nõ enim plus 73 Causatus causãtis non virtus potest esse in causato, quàm procedat ab influẽ- est potentior. ti potentia causæ. Pro hoc facit elegans consiliũ Raphaelis Fulg. in cõsi. suo xij. vbi dicit, ꝙ mortifera radix non poterit stipitẽ vel ramum fructiferum vel virentẽ facere. cum ergo quis causatur ab infecta radice, non pót esse melioris conditionis quàm ille à quo causatur. ¶ Hinc dicit Bar. in d. l. j. §. videndũ, † ꝙ exclu- 74 Filiatus sa filia fœmina, excluditur nepos ex ea. Ita refert dñs clusa, natus Socinus in consi. suo xxxj. incip. Omnipotẽs deus ad- excluditur. sit, prosequẽdo ordinem. in ij. col. ibi, iij. probatur. & ibi, iiij. probatur. † Iniustè ergo & indebitè & sine cau- 75 Rex Angliæ sa rationabili conqueritur rex Anglię de regno Fran- conqueritur ciæ, quia sicut nõ poterat succedere Isabella vxor O- de regno doardi Regis, quæ erat filia Regis Franciæ, s. Philippi Pulchri, ita nec eius filius nomine Odoardus pót in dicto regno succedere. Ex dicto enim Philippo pulchro descenderunt tres filij masculi. qui tres successerũt in regno sigillatim, & sine liberis decesserũt, & illis in regno successit Carolꝰ de Valesio frater Philippi Pulchri, de cõsensu & approbatione duodecim Parium Franciæ, qui noluerunt dare regnum dictæ Isabellæ, nec Odoardo eius filio, & bene & iustè. † Ex 76 Bella inter quo ortæ fuerunt guerræ mortales inter reges Frãciæ glos. & & Angliæ, vt dicit gl. pragmaticę sanctionis, in proœ- cos. vide- mio, in verb. cõsanguineis. Et mortuis dictis filijs, Rex tum. Angliæ misit legatos ad Regẽ Franciæ, dicentes noie Regis: Anglorũ regno succedo iure paterno, Francorum siquidem materno vocor idem. Et cùm Rex Angliæ verbis huiusmodi & armis exequi ac defendere conaretur, prætendens regnum Franciæ, acsi iure materno fuisset delatũ, per Gallos & cõsilium Regis illis literis fuit elegantissimè responsum, in hũc modum.

Prædo regnorum qui cerneris esse duorum,
Succedunt mares huic regno, non mulieres.

77 An vna familia possit inducere consuetudinem.

SEd circa † hanc limitationẽ quæro, nunquid vna familia posit introducere consuetudinem, vt fœmina succedat in feudo, in casu in quo aliàs non succederet, vel non succedat in casu in quo aliàs succederet? Ioan. And. singulariter in additio. ad Spec. in titu. de instru. edit. §. compendiose. versic. sed nunquid dicemus. in additio. prima, quę incip. Interposuit Vbertus. dicit ꝙ sic nec plus dicit, & eius decisionẽ sequũtur Angel. & Imol. in l. iij. ff. de testa. & dicunt ꝙ alibi non reperitur. Idem tenet ibi Rapha. Cuman. in vna lectura, dicens, ꝙ est singularissimũ verbum. sed contrarium tenet in alia lectura, & etiam Angel. in l. fi. C. de testa. in ij. col. mouentur per text. in d. l. si non speciali. C. eo. titu. quia vna familia nõ habet iurisdictionem: sed inducere cõsuetudinem pertinet ad eos qui habent iurisdictionem: sed fundamentum eorum est falsum, vt tenent doctores in l. omnes populi. & maximè ibi dominus meus Ias. in d. l. in xj. col. ff. de iusti. & iur. vbi prædicta omnia dicit, & concludit quòd valet con-

BIU Cujas

let cõſuetudo inducta per vnã familiã. Sed adde dicta per Bar.in conſil.ſuo lxxj. incip.Ex facto proponitur. vbi ponit an per pactum vnius familię poſſit induci ꝙ fœminæ non ſuccedant. Et vide etiam quæ dicit notab.do.Franc.de Aret. in conſil. ſuo clxiij. incip. diligenter & maturè diſcuſſis.in vlt.col.

MVltis aliis regulis limitatur regula ſuperiùs poſita,ꝙ fœminæ in feudo nõ ſuccedũt, quas notat Frãciſ.de Curte iunior,in tract.ſuo feud.in iij.parte princip.xxij.xxiij. & xxiiij. fol. vbi ponit omnes limitationes ad dictam regulam. Et ponit Lud. Ro. in conſ.j.& in conſi.xxxv. incip.viſo inueſtituræ tenore. & clariùs in conſil.cclxiiij. vbi ponit omnes caſus in quibus fœminę ſuccedunt:quem allegat Curtius antiquus in conſ.ſuo 50.in iij.col.

IN TEXTV IBI,

Ab inteſtat.

Nota. POndera ergo,quia non intelligitur de hæredibus extraneis,qui in feudo ſuccedere non poſſunt.per doct.in c.quæ in eccleſiarum.de conſtitut. ¶ Nũquid ergo feudũ in hoc per hãc noſtrã cõſuetudinem ſit ita redactũ ad inſtar patrimonialum, ꝙ hæres extraneus ſuccederet in regno per teſtamẽtum,& non poſſit ab inteſtato.Nã cogita,ꝙ licet dicat Io.Fab.in authẽ. ingreſſi.C.de ſacroſ.eccleſ. ꝙ feuda in Gallia ſunt redacta ad inſtar patrimonialiũ,& in eis ſucceditur prout in allodialibus:tamẽ vr̃ conſuetudo noſtra iſtud tantũ diſponere in feudo,in quo ſucceditur ab inteſtato, & nõ in quo ſuccedit̃ per teſtamentũ, hoc eſt, in quo hæres extrane⁹ ſuccedere nõ potuiſſet ab inteſtato in talib⁹.Ergo cũ cõſuetudo noſtra nihil diſponat,debẽt remanere ſub diſpoſitione iuris communis,quę eſt,ꝙ ſi alienetur feudũ quod incidit in cõmiſſum,ſi adipiſcatur poſſeſſionẽ ſine cõſenſu dñi,& ideo ſi inſtituat̃ hæres extraneus in feudo,tenetur habere conſenſum domini,antequam adipiſcatur poſſeſſionem.

QVid autem in hærede qui ſuccedere potuiſſet ab inteſtato,tamen ex diſpoſitione teſtatoris ſuccedit ex teſtamẽto in feudo, cogita nũquid teneatur requirere cõſenſum domini: quia cõſuetudo ſolùm dicit de ſuccedẽtib⁹ ab inteſtato,& eſt ſtricti iuris. ¶ Per hoc aliàs dixi, ꝙ ex quo iſta conſuetudo tantũ loquit̃ qñ hæres ſuccedit in feudo,& habet feudum ab inteſtato, † ꝙ ſi pater prælegauerit vni filiorũ feudũ, aut donauerit donatione inter viuos, ꝙ non poteſt filius poſſeſſionẽ feudi apprehẽdere ſine conſenſu domini, aliàs incidit in commiſſum. Et ideo tene indiſtinctè † ꝙ in omni caſu requiritur cõſenſus dñi in apprehẽſione poſſeſſionis feudi,prętерquam in illo qui ab inteſtato ſuccedit tãquam proximus hæres,vt hîc,& in diuiſiõe tanquã cohæres,vt in §.ſeq.eo ꝙ caſus omiſſus remanet in diſpoſitione iuris communis. l. commodiſſimè.ff.de libe.& poſthu.cum vulga.

1 Poſſeſſio feudorũ nõ cõtinuatur in hæredes.

2 In apprehẽſione poſſeſſionis feudi cõſenſus domini requirendus.

3 Vaſallus non poteſt teſtari de feudo.

ADuertendũ eſt tamẽ † ꝙ diſpoſitiõe iuris feudalis vaſallus non põt teſtari de feudo. Text.eſt clarus in c.j.ibi, nulla ordinatione defuncti valente. de ſucceſſione feudi.in c.j.§.donare.qualiter olim feudũ poterat alienari.Et tenet do.Bar.Sozin⁹ in cõſi. xix.in iij.col.in j. parte. Et ideo non eſt ſine dubio quærere,

4 † nũquid iſta diſpoſitio iuris habeat adhuc hodie locum in feudis huius patriæ, ꝓpter verba hîc poſita in noſtra cõſuetudine,*En choſes feodales. Et mouuãs du fied, les heretiers ab inteſtat*, quia ſi voluiſſet ꝙ de feudo teſtari poſſet,nõ credo ꝙ poſtpoſuiſſet hæc verba,*ab inteſtat*,ſed ſolum dictũ fuiſſet, *Les heritiers*, qđ quidem verbũ, *heritiers*, debuiſſet intelligi de omnib⁹ de quibus etiã intelligi potuiſſet in allodialib⁹,cũ feuda ſint redacta ad inſtar patrimonialiũ ſeu allodialum. Cogita. ¶ Vide quæ dixit Ioan.Sanxon in conſue.Turon. tit.*De indennité de iniunction*.art.j.fol.lxviij.

IN TEXTV IBI,

Et prendre la poſſeſſion.

IStud fundatur ſuper iure cõmuni: † cum poſſeſſio non cõtinuatur in hæredes,l.cùm hęredes.ff.de acquir.poſſ.& ita tenet Bal.in c.j.quid ſit inueſti. feudi. & videtur ꝙ iſta conſuetudo faciat differentiam inter bona feudalia & allodialia in apprehẽſione poſſeſſionis bonorum quæ obueniũt hæredi per mortem defuncti.cum tex.conſuetudinis noſtrę. j̃.tit. *Des ſucceſſions*, in c.j.dicat,*Le mort ſaiſiſt le uif,le plus prochain habile*, & hîc dicit, ꝙ debet apprehendere poſſeſſionem in feudalibus,& tamẽ feuda ſunt redacta ad inſtar patrimonialium,vt ſuprà plenè dictum eſt. ¶ Tu dic ꝙ licet conſuetudo. j̃. in tit. *Des ſucceßions. §. le mort ſaiſiſt le uif*, trãsferat poſſeſſionem in hæredem,non intelligitur de poſſeſſione corporali:quia adhuc requiritur corporalis apprehẽſio, ſed ſolùm transfert poſſeſſionem iuris. Iaſ. præceptor meus in l.edicto.in iiij. col. C.de edi.diui Adri.tollend.quæ quidẽ corporalis apprehẽſio hîc requirit̃ in feudalibus, licet in illis mortuo defuncto trãsferatur iuris poſſeſſio in hæredem, quæ tribuit poſſeſſionem adipiſcendæ, ſed requiritur corporalis apprehenſio, vt pleniùs ſcripſi, & poſui in conſuet. j̃. *Des ſucceßions le mort ſaiſiſt le uif, &c.*

ADuerte tamen ad id qđ ſingulariter dicit Bal. in l.cũ antiquioribus.in vj.col.verſi.decimò,ſic. C. de iure deliber.ꝙ in bonis feudalib⁹ poſſeſſio ſine apprehenſione tranſit ad filium:qđ an ſit verum, nõ affirmo,maximè quia idem Bal.videtur refragari in c.j. in vlti.col.in tit.an mutus vel aliàs imperfec. & in c.j. quid ſit inueſtitu.& fortè melius, prout dicit domin⁹ meus Iaſ.in l.ſi ſorori.in fi.C.de iure deliber. cuius dicta in hac materia ſunt notanda.

ADDITIO. De poſſeſſione feudi quæ poteſt eſſe in ſubfeudatarios,qui apud nos dicunt̃ retrofeudatarij, vt ſunt omnes ꝙ tenẽt feuda à Comitib⁹ vel Baronibus in Frãcia,qui tenent eorũ feuda à rege,cũ primus dominus omniũ rerum feudaliũ ſit rex,vide Matthęũ de afflictis in præfat.conſtit.regni Siciliæ, quæſtione xxj.cum præcedente,vbi amplè de ſecundo aut tertio feudatario quam poſſeſſionem habeat.

IN TEXTV IBI,

Excepté les religieux.

NAm religioſus† ſiue monachus in feudo nõ ſuccedit.doc.in c.in pręſentia. de ꝓbatio.vbi plenè. Quæro iuxta prædicta,qũo ſuccedũt clerici in feudalibus?ponit do.Card.Alexã. in c.j.§.& ꝙa vidimus. in iij.col.qui feudũ dare poſſunt.& Barb.in rub. de feudis.& Alex.in conſi.x. incip.viſo inſtrumento inueſtituræ. in v.vol.vbi ponit regulam negatiuam,quã probat multis argumentis,in princ. & illam ſic probo.

1 Monachus non ſuccedit in feudo.

PRimò probo † per tex.ineuitabilẽ in cap. qui clericus.ſi de feudo fuerit controu.vbi dicit text. eo-ipſo quòd quis efficitur clericus,vel votum religionis aſſumit,eſt priuatus feudo.

2 Probat clericos nõ poſſe ſuccedere in feudis.

SEcundò facit tex.in c. j. de vaſallo milite qui arma bellica.vbi miles aſſumẽs habitum religionis priuatur feudo.

TErtiò facit tex.in tit.an mutus vel ſurdus. vbi habetur,quòd vaſallus effectus clericus feudum retinere non poteſt.

BIU Cujas

QVartò facit text.in c.j.de beneficio fœminæ.vbi ille q efficitur clericus,vel cõuersus, aut aliquo modo habitum religionis assumit, in feudum paternum non succedit:& si illud habebat, perdit ipsum.

ETisti sunt tex.multum stringentes, qui probãt ꝙ clericus in feudo succedere nõ possit.alias ratiões & infinitas ponunt doctores in locis suprà allegatis, maximè Car.in d.§.& quia vidimus. & Alex. in dicto cõsilio.& istud tenet Iaco. de Beluiso in c. si qs decesserit.si de feudo fuerit cõtrouersia.& in l.quisquis.C. de episc.& cle.& in c.j.vers.vlt.in tit. an mutus vel aliàs imperfectus.idẽ tenet Andr.de Iser.in c.j. q inuestit.fecit.& in c.j.in fi. de beneficio fœminæ. & in c. si clericus.si de feudo fuerit cõtrouer.& in c.j.de milite vasallo.idẽ tenet Hosti.in summa,tit.de feud.§. quib. mo.feu.amitt.paulo post mediũ.vers. ꝓpter religionẽ verò amittit feudũ.idẽ tenet Bal.ĩ l.qsqs.C.de episc.& cler.& in c.q clericus.si de feudo fuerit cõtrouersia.& in c.in prẽsentia.de ꝓbatio.& ĩ c.cẽterũ.de iudiciis.& in repet.l.qui se patris.in x.col.C.vnde liberi.& in authen.ingressi.C.de sacros.eccl.& in l.de quibus. ff. de legib.idẽ tenuit Aluaro.in c.si clericus.in tit.si de feu. fuerit contro.Idẽ tenuit Odofr.in d.auth. ingressi. C. de sacros.eccl.tenuit etiã Matthæus Mathesil.in summa sua feudali,tit.quib.mo.& causis feu.amit.vers.itẽ perditur feudũ per clericatũ.& in tit.qui succe.in feu. in ver.itẽ nõ succedit clericus.eandẽ opinionẽ tenuit expresse Bar.in l.si finita.§.si de vectigalibus.in ij.col. ff.de dã.infe.reprobãs expresse opi.aliorũ in d. authẽ. ingressi.idem Bart.in l.j.C.de legi. cũ quo simpliciter trãseunt cæteri.idem tenuit Ioã. Fasioli, vt refert Bal. in §.qui clericus.si de feu.fue.cõtrou.idẽ etiam tenuit Petrus de Crema,vt refert Bal.in c.j.de benefi. fœmi. idẽ tenuit Iaco.Ardizoni in summa,tit.quib.mo.feu. amit.ver.itẽ amittitur si clericus efficiatur.& ver.neq; etiã puto ꝙ clericus vetus feudũ valeat tenere seruiẽdo per aliũ.idem etiã tenuerunt C. Pet. & Iac. de Ra. in l.quisquis.C.de episc.& cle.dum dicunt,† ꝙ in feudo non admittitur seruitiũ per substitutũ.idem tenet Host.in sum.tit.de feu.§.quib.mo. versi.propter religionem.& in ti.de immu.eccl.§.inquantũ & ad quos. in antepe.col.Spe.in tit.de feu.§.quoniã super homagiis.ver.xxv.quæritur.& in tit.de instr.edi. §. compẽdiose.ver.ꝙ si homo vel ascriptitius.Raph.Cu.in cõs. clxvj. quod incip.Ioseph & Ant.

Doctores eius opinionis.

3 Seruitiũ per substitutum non admittitur in feudo.

COntrariam † tñ partẽ tenuerunt multi,scilicet ꝙ clericus in feudo succedit,maximè in clerico simplicis tõsurę,vt tenet Card.in cõs.ij.de feu.& idẽ multi tenent in aliis.tenuit j.gl.in c.j.in vers.nõ valeat. an mutus vel aliàs imperfect⁹.& gl.magis expressa in c.j. §.ex hoc.quæ incipit,nisi fortè.de beneficio fœminę.

4 Clericũ in feudo succedere posse qui doct. teneant.

5 vbi dicit,† ꝙ si clericus sit paratus seruire dño p substitutũ,debet admitti ad succedendũ in feudo. ad idẽ gl.in l.quisquis,*la premiere*, C.de episc.& cle.Istã opi. videntur tenuisse canonistæ in c.in præsentia.de ꝓba. scilicet Inno.Ioã.And.Hosti.Io.de Lig. Anto.de But. & Panor.tñ Henri.Bohic dicit, ꝙ contraria opin. seruatur.vbiq; legistæ & canonistæ cõcludere videntur, maximè canonistæ in loco hîc antè alle.& legistę in d.

6 auth.ingressi.ꝙ † si feudũ sit quæsitũ alicui,& efficiatur monachus,ꝙ feudũ trãsit ad ecclesiã.& ibidẽ Sali. dicit ꝙ istud cõmuniter tenet. istud idẽ tenẽt Laurẽ. & Archi.in c.si qua mulier.xix.q.vlt.& Marti. Laudẽ. in c.j.§.quia vidimus.in titulo,qui feu.da.pos. vbi dicit se pro hac parte consuluisse.istud idem tenet Ioan. Raynaudi in suo compendio feudorum.in c.imperialem.§.firmiter.circa xix. col. de prohibit.feu.alie. per Fed.vbi dicit† clericum admitti ad successionẽ feudi, si dominus velit,c.j.§.fi.de cap.Corradi.& poterit seruire per substitutum domino acceptabilem. 7

MOuentur omnes pluribus fundamentis. Primò per regulam communẽ, qua cauetur, ꝙ clerici, & alij prælati succedunt quemadmodum laici,l. Deo nobis. & auth.presbyteros.C.de episc.& cler.† ꝓpter enim ecclesiasticam dignitatẽ non tollitur suitas.Bal. in l.apud hostes.C.de suis & legitimis. 8 suitas nõ tollitur ꝓpter eccle. dignitatem.

SEcundò facere videtur textus in c.j.§. fin. de capitulis Corradi.

TErtiò facit, quia aliàs per clericatus seu monachatus susceptionẽ quis pateret pœnã, eo ꝙ priuaretur iure suo, & sic retraheretur à susciendo diuinam religionem,quod non est conueniens.§.sed & hoc præsenti.in auth.de sanctis.episc.coll. ix.

QVartò facit regula §.& qa vidimus.in ti.qui feu. dare possunt.vbi dr, ꝙ oẽs descẽdentes masculi in infinitum succedunt in feudo,ergo etiam clerici.

QVintò facit,quia non interest domini opponere hãc exceptionẽ,ꝙ vasallus non succedat in feudum,quia clericus,ergo non videtur audiendus:quia non solẽt audiri quorum non interest.l.j.ff. de appellatio.recipi. quid enim interest domini si clericus sit paratus sibi dare substitutum militẽ,qui meliùs sciret gerere arma q̃ ipse? arg.l.semel.C.de re milita.lib.xij. & in Vegetio,de re militari,qui dicit,plus valet armis paucitas docta, quàm multitudo indocta.

SExtò facit, quia satis est vasallũ seruire per substitutũ regulariter,c.si minori,&c. si quis decesserit. si de feudo fuerit controuersia.cap.j.§.firmiter. & ibi And.de Iser.de prohi. feudi aliena.per Fede.ergo satis est clericũ domino seruire per substitutum, & in hoc pendent leges & prophetæ.

QVid dicendum in tanta doctorũ varietate:tu teneas ꝙ cleric⁹ nõ possit succedere in feudo, imò per clericatũ amittit feudũ.& hoc est,qa non põt seruire per substitutũ.Moueor primò per text.multũ expressum ad hoc,quẽ iam superiùs allegaui, & est in c. j.§.q clericus.si de feudo defuncti contentio. per quẽ tex.probatur eo ipso ꝙ quis est effectus clericus, ipso iure & incõtinenti feudũ amittere. & ita etiã tenet gl. in d.c.j.de benefic.fœminæ.dum ęquiparat amissionẽ feudi per clericatũ, & amissionẽ per alienationẽ sine cõsensu dñi,eo quòd sicut talis alienatio inducit amissionem ipso iure,sic etiã exceptio clericatus.& ita etiã tenet Bal.in d.c.si quis clericus. si ergo amittit feudũ per clericatum ipso iure, & cùm nihil iuris habeat in feudo, non amittitur ad seruiendum per substitutum ratione status incõpatibilis cum feudo. tex. est notabilis in l.si ex causa.§. Papinia.ff.de minori. Et istud est quod tenẽt omnes,† quòd habiles ad seruiendum possunt seruire per substitutum,sed inhabiles non,vt est clericus qui accepit statum incõpatibilem.ita Bal. in c.j.de mili. vasal.qui contumax est. 9

Autoris nostri opinio.

SEcundò moueor per text.in c.j.de feudo fœminæ. iam suprà alleg.cùm tex.dicat clericum nullo modo in beneficio paterno succedere posse,† eo ꝙ est negatiua præcedens verbum denotans potentiam,quæ significat quandam impossibilitatem & necessitatem prẽcisam,l.non potest.ff.de furtis.l.nemo potest.ff.de legatis j.Bart.& omnes in l.Gallus.in princip.ff.de liberis & posthu.ergo nõ potest per se vel per substitutum seruire.& ista est veritas, ꝙ clericus in feudo non succedit,quam tenẽt omnes supradicti, & etiam Feli. in c.in præsentia.in xxij.col.extrà,de proba.& ibi Frã. de Areti.in xv. col. qui mouetur vno pulchro fundamento 10

BIU Cujas

11 Feudum non transit ad eccleſiã vaſallo monacho effecto.

mento cõtra aliquos dicẽtes, quòd † ſi vaſallus efficiat monachus, ℘ feudũ tranſit in eccleſiam, quia eccleſia hr̃ loco filij. nã vt dicit, iſta opi. eſt falſa, † quia feudum non trãſit niſi ad filios & hæredes ſanguinis. vt in c. j. qui feu. dare poſ. ſed eccleſia nõ eſt talis. licet enim ha
12 beat loco filij, iſtud tñ eſt fictè & impropriè: ergo non poteſt ſuccedere in feudo. nã licet in vno caſu ſpeciali eccleſia habeatur loco filij, non debet in cõſequentiã trahi. vt in regul. quæ à iure. de reg. iur. & iſtud probat
13 noua & fortiſſima rõne. nã † in feudo filius naturalis legitimatus qui hr̃ ad omnia pro legitimo, nõ admittitur, vt in c. j. §. ſi naturales. ſi de feu. defuncti fuerit contro. inter domi. & tamen filius taliter legitimatus excludit ſubſtitutũ, ſi pater ſuus ſit rogatus reſtituere, ſi deceſſerit ſine filiis legitimis & naturalib. ita determinat Io. And. in addit. ad Spec. ti. de ſuc. ab inteſt. §. fi. in addi. vlt. ponunt Bal. & alij in l. Gallus. §. & quid ſi tãtùm. ff. de liber. & poſthum. & l. ex facto. §. ſi quis rogatus. ff. ad Treb. ſic ergo dicendũ eſt in eccleſia, vt quãuis habeatur loco filij, vt excludat ſubſtitutũ, non tñ vt ſuccedat in feudo. & hãc ſententiã approbat gl. ſingu. in feudo nobiliori ducatus & comitatus. xxvij. q. ij. c. ſcribit nobis. quã põderat Bal. in d. l. Deo nobis. C. de epi. & cle. & fundamentũ gl. ſtat in hoc, qa feudũ non tranſit, niſi ad hęredes ſanguinis. & dicit in d. c. in præſentia, Aret. ℘ iſta eſt veriſſima, ℘ clericus nõ ſuccedit in feudo, eo ℘ à principio acquiſitionis repe ritur inhabilis, & ſic nõ poteſt ſeruire p ſubſtitutũ. & iſtam teneas tanquã veriſſimam & cõmunem, ſecundum diſpoſitionem iuris, & maximè in religioſis, de quibus loquitur cõſuetudo noſtra, vt dicit Henr. Bohic, in d. c. in præſentia. ℘ iſta opinio tenetur de facto. ¶ Limitate tamen prædictam concluſionem nouem limitationibus multùm notabilibus.

14 Clericus primæ tonſuræ ſuccedit in feudo.

PRimò, vt procedat in clerico conſtituto in ſacris: † ſecus autem quando eſſet clericus primę tonſuræ, quia ſuccedit in feudo. ita conſuluit Cald. in conſ. ij. de feu. Card. Alex. in d. §. & quia vidimus. qui feu. da. poſſ. Bal. & Aluaro. & alij in d. §. qui clericus. ſi de feu. fue. controuer.

LImitate ſecundò, vt ꝓcedat in feudo vero & proprio, pro quo debetur ſeruitium perſonale: ſecus autem in eo in quo debetur ſeruitium reale. iſta fallentia ponitur per Feli. in d. c. in præſentia. & eſt ſecũda ſua fallentia, & colligitur ex mente omnium docto. in locis ſuprà alleg.

15 Feudum ad fœminas tranſiens trãſit etiam ad moniales.

TErtiò † limitate in fœmina quæ intraſſet monaſterium, & antea habebat feudum, quia in caſu in quo feudum tranſiret ad fœminas, tranſiret etiam ad moniales. iſtam ponit Felin. in d. c. in præſentia. in ſua iij. fallentia. & Alex. in conſil. x. in v. vol. vbi plenè. ſed mihi videtur quòd iſta fallẽtia non ſit vera: quia duo ſpecialia circa vnum, & contra iuris communis regulas non poſſunt ſimul concurrere. gloſ. in l. j. C. de do. promiſ. regula eſt quòd fœmina in feudo non ſuccedat: regula eſt etiã quòd religioſus non ſuccedat: eſſet inconueniens ℘ conceſſo vno ſpeciali cõtra regulam iuris, in conſequentiam concederetur aliud ſpeciale contra aliam regulam iuris communis, maximè etiã quia per extenſiones non debet induci correctio iuris. ita gloſ. in c. cupientes. §. quòd ſi per xx. de elect. in vj. cogita ex his quæ dicit do. meus Iaſon in §. fuerat.
16 Quid demonacho ex diſpenſatione papæ comite facto. in xij. colum. inſtit. de actio.

QVartò † limitate non procedere in monacho, qui ex diſpenſatione papæ factus eſſet comes: quia ſuccederet in feudo aperto poſtquam eſt comes. ita in terminis cõſuluit Bal. in conſil. cclxxv. qđ incip. quod pro regula traditur. in ij. parte. ſed mihi videtur ℘ iſta fallentia non ſit vera: quia diſpenſatio facta circa vnum defectum, non porrigitur ad alium. l. cũ propter. & ibi not. Bar. iũcta. l. præced. ff. de legat. præſtan. eo maximè, quia diſpenſatio cũ odioſa ſit, non extenditur ad caſum habentem ſimilem rationẽ, vel etiam maiorẽ. Iaſ. præceptor meus plenè in l. ij. in xiiij. col. ff. de vulg. & pup. pleniſſimè in l. fi. in vij. col. ff. de cõſti. princi. Felin. pleniſſimè in c. poſtulaſti. in xj. col. de reſcript. ¶ Aduerte tamen, quia aut monachus factus eſt comes ad ſui inſtantiã, & tũc non tenebit feudũ, quia eſt quid cõſecutiuum ad quẽ non extenditur diſpenſatio facta ad inſtantiã diſpenſati: aut factus eſt comes motu proprio, & tũc ſecus, cùm diſpẽſatio facta motu proprio extendatur ad actus conſecutiuos. ita Panor. in c. cum in cunctis. in iiij. col. de electio. ¶ Aduerte etiam ℘ † papa poteſt diſpenſare cum monacho vt ac-
17 Monachus ex diſpenſatione papæ ducere poteſt vxorem, & effici laicus.

cipiat vxorẽ, & efficiatur laicus, ita per plura do. meus in l. fin. C. de tranſact. & in l. ſi arrogator. in ij. col. ff. de adoptio. Fel. in c. ſi quando. in iij. & iiij. col. de reſcrip. ¶ Aduerte tamen quòd papa nõ poteſt includere monialem inuitam. Oldr. conſil. xcvj.

QVintò limitate in feudo frãco & libero: quia in eo ſuccedit & monaſterium, & clerici. ita notat Bal. in c. inter dilectos. in iiij. colum. de fi. inſtru. idem Bal. in auth. niſi rogati. in vlti. col. C. ad Trebel. Barb. in rub. de feu. in iij. col. Feli. in d. c. in præſentia. in ſua prima limitatione.

SExtò limitate, quando pater vel alij agnati facerẽt aliquem in fraudem fieri clericum ad hoc vt non poſſet ſuccedere in feudo. ita in terminis limitat Iaco. de Beluiſo in c. j. de feudo fœminæ, dicens ita ſe ſępius conſuluiſſe in partibus Siciliæ.

SEptimò limitate, niſi clericus de nouo inueſtiretur à non ſciente ipſum eſſe clericum, quia poſſet feudum retinere. vt latè per Aluaro. in c. j. §. j. de feudo fœminæ.

OCtauò limitate, vt non procedat in feudo acquiſito pro ſe, & ſuis ſucceſſoribus quibuſcunq;, per illud quod dicit Bald. in l. j. in xxxiiij. q. ff. de re. diuiſi. ſed credo ℘ non ſit vera iſta limitatio. & contrariũ tenet Barb. in rub. de feu. de quo etiam vide Feli. in d. c. in præſentia. in quarta & vltima fallentia.

18 Milites Rhodienſes.

NOnò limitate, † vt non procedat in iſtis crucife-ris, qui militant cõtra infideles, qui dicũtur milites Rhodij: quia licet ſint irregulares, tamen militãt deo in armata militia cõtra infideles, & ſic non depoſuerunt arma bellica, ſed commutauerunt in melius. Ita tenet Bal. ſub dubio in conſ. clxx. incip. ad euidentiam præmittendum eſt, quòd de rebus feudalibus. in ij. parte. Tu tamen teneas contrarium, per motiua Barba. in rubri. de feudis. qui nullam de Bal. fecit mẽtionem.

ADDITIO. Et ita dicit Franciſ. Curtius in tractatu feudorum, in iij. parte, charta. 29. Præpoſitus tamen Mediolanen. qui pòſt fuit Card. Alexan. in cap. j. de milit. vaſal. quĩ arma belli. depoſuit. defendit hanc quæſtionem de militibus Hieroſolymitanis, & ſanctæ Mariæ Teutonicorum. & concludit quòd ſuccedunt: quia, vt dicit, non perdunt ſtatum, vnde poterunt honeſtè ſeruire per ſubſtitutum. l. nullus qui nexu. & l. neminem. C. de decur. lib. x. nec videtur quòd cauſa iuris ſit mutata, licet honor ſit auctus. l. falſa. §. j. ff. de condit. & demonſtra. Et ſubdit quòd ſecus eſſet ſi cauſa iuris eſſet mutata, fortè ex conſtitutionibus ipſius ordinis: qa tũc mutato ſtatu perditur feudum, argumen. l. tutelas. ff. de capitis diminutio. cùm

BIU Cujas

ergo per cõstitutiones eorum efficiũtur professi, quæ professio facit mutare causam iuris, secundum hanc consuetudinem igitur sumus in casu in quo perdent feudum, & sic minus succedunt, quia turpiùs ejcitur quàm non admittitur hospes.

DEcimò & vltimò limitate non procedere dictam regulam, vbi esset consuetudo in contrarium in aliquo loco: quia illa consuetudo specialis derogaret generali consuetudini feudorũ. generi enim per speciem derogatur. c. Obertus. de feu. cogni. cum vulga. prout est in regno Franciæ, prout dicit Io. Fab. instit. de legi. patro. tute. in princ. vbi dicit, † ℔ clerici in feudo succedunt de consuetudine regni Franciæ.

19 Clerici in Francia succedũt in feudo.

PRo vndecima limitatione pone quòd religiosi nõ succedant, nũquid canonici regulares succedãt in feudo. vide in specie plenè per do. Franc. de Curte antiquum in consi. suo lxj. & consil. lxij. & vide Bal. post gl. in l. j. C. quæ sit longa consuetudo.

ADDITIO. Vide Matth. de afflict. in constit. regni Siciliæ, quæ incipit, erroris, in primo notabili, vbi facit differẽtiam inter feudum ex quo debetur seruitiũ personale, & feudum ex quo debetur seruitium reale. tamen quicquid sit, religiosi in Francia non sunt capaces, nec in illis succedunt, licet aliquæ ecclesiæ teneant feuda, tamẽ istud est per amortizationem factã à rege, propter quã amortizationem ista seruitia personalia sunt extincta. Sed an hæc possit rex in præiudicium reipublicæ, cùm huiusmodi seruitia personalia sint introducta pro defensiõe reipublicæ, ita quòd feuda antiquitus à principe dabantur pro stipendiis tantùm, & erant personalia, vt dixi in rub. videtur ℔ non, vt dixi suprà in §. iiij. huius, ti. *le uassal est tenu*. Sed aduerte, si clerici puta, abbates aut episcopi, tenentes feuda, committant feloniam contra principem, an possint priuari feudo. vide Guiliel. Bened. in repetit. c. Rayn. in verbo, & vxorem nomine Adelasiam, nume. ccccclix. de testamen.

Ecclesiæ aliquæ in Frãcia habent feuda authoritate regia.

Authoris apologia contra calumniatorem.

HIs diebus nouissimis in mense Septẽbri, hoc anno Domini M. ccccc xxij. vidi quẽdam Parisiens. nouitiũ, nomine Cyrier, in quodã paruulo tractatu, in primogenitura iã à multis ante eũ multùm & amplè cumulata, lib. j. quæst. xxv. in fine. qui dẽte canino more cirrorum liuidorũ inconsideratè & falsè me redarguẽdo dicit supradicta me habuisse à dño Frãcisquino de Curte, asserẽdo me de verbo ad verbũ dicta prædicti dñi Franciscquini retulisse, illius nomen tacẽdo. ad qđ cum constet de contrario ex inspectione & lectura ipsius, quẽ videre volui, possum dicere ℟ responsione dictũ Esaiæ xxx. In mendacio spem suã posuit. Et pro clypeo meo dicam cum propheta Psalmo cviij. Deus laudem meam ne tacueris, quia os peccatoris & dolosi locutũ est aduersum me: lingua sua dolosa, & sermone odij circũdedit me. Et quoniã vt lipis & tonsoribus liquet, quod incidit in illud qđ habetur in c. corũ. xj. quæst. iij. priusquã intellexerit increpauit, priusquã scrutatus fuisset, reprehendit. Dicendũ est cum Isidoro lib. iij. ℔ talem qualem doctrinam suam ad caninã reduxit latrationem, nõ immeritò si cirrus dicatur more cirri liuidi, teste Martiale lib. vij. Et ostreorũ rapere liuidos cirros. Nec pro certo timui similes increpationes, sed tantùm timebã ne à lenonib⁹ dixisset me accepisse. insuper vt tãti nouitij inculpatio cesset, reminiscatur ℔ nihil adhuc legi, nec legere spero, neque etiam tertius expectet se imposterum lecturũ, quod à sua propria prodierit officina, quod si contingeret vaticinium Terẽtiani dictum asserentis, nihil dictũ esse, quin prius fuerit dictũ, falsum adinueniretur. & sibi, & cæteris sufficiat me clauam de manu Herculis extraxisse.

§. SEXTO.

EN partage & diuision des choses feodales n'est point de necessité aux parties de prendre consentement des seigneurs du fied, de prendre la possession de ce que par lesdicts partages leur aduient.

IDEM in comitatu Burgundiæ, in §. ix. incip. *en choses feodales*, & idem etiam in comitatu Niuernensi.

ADuerte primò, † ℔ diuisio rerũ feudalium non põt fieri, nisi omnes cõsentiant, nã in diuisione feudaliũ requiritur cõsensus omnium, & vno recusante diuisionẽ, impeditur diuisio: quod secus est in aliis bonis. ita Panor. in cõs. suo lxxxij. quod incip. cõditoris omnium postulato suffragio. in pe. col. in j. parte. & dicit, ℔ pro hoc est tex. sing. si bene ponderetur in §. præterea ducatus. in vers. si consortes volunt. de prohi. feu. alie. per Fede. requiritur ergo consensus aliquorum, iuncta gl. in cle. sæpe. de verb. signifi. in fi. dicam latiùs infrà de hac decisione.

1 Feuda non debent diuidi nisi omnes consentiant.

ISta consuetudo est limitatiua illius consuetudinis seq. *en alienation & transport*: quia † licet diuisio sit species alienationis, & sit alienatio. l. inter omnes. C. de præ. mino. & tradit Bal. in l. generaliter. C. de secũ. nup. vnde dr, † ℔ minor qui non potest alienare non potest ad diuisionẽ prouocare, d. l. inter omnes. & per Iac. de Aren. Cyn. Bal. in l. j. C. si aduer. trãsa. & l. iubemus, *la seconde*. C. de sacrosanc. eccl. & dicit Cy. in l. j. C. cõi diuid. & gl. in l. pen. §. si pater. ff. pro socio. & ponit Bal. in rub. C. eo. & in l. si dñs. §. fi. ff. de le. j. ℔ † diuisio habet vim emptionis, & ea ratione ꝓhibetur, quia est alienatio. & ideo cõcludunt doc. maximè Alex. in cõs. xxv. in ij. col. in v. vol. ℔ ex quo est consensus domini, ℔ fieri potest, licet aliàs esset prohibita. §. prẽterea. de prohi. feu. alie. per Fede. vide etiã quę notanter in hoc dicit Frãc. de Cur. in consi. suo lxvj. col. xviij. & consil. lxviij. col. ij. & col. viij. vbi dicit, † ℔ licet per illum §. præterea. sit prohibita diuisio, tamẽ fieri potest principe cõsentiente: & potest etiã hoc introduci consuetudine in maioribus dignitatibus, vt per plura multũ notabiliter demonstrat. † in inferioribus dicit non esse dubium ℔ diuidi possunt, etiã sine licentia principis. vt per Aluaro. in d. §. præterea. versic. not. ℔ feuda inferiora. Curtius in d. consil. in ix. col. ibi, vj. colligo. dicam latiùs infrà. ¶ Aduerte tamen quia videt ℔ alienatio non comprehẽdat diuisionem, vt notatur in l. j. C. communia vtriusq; iud. & in c. j. §. præterea ducatus. de prohi. feu. alie. per Fede. & quod notatur per Bar. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verbo. oblig. in l. & ideo eleganter. ff. de condi. fur. & in l. cùm hi. §. si vni. ff. de transact. maximè illa quæ fit gratia vberioris culturæ vel commodioris, vt diuidẽdo rem per sepes & fossata. vt not. in gl. in l. iubemus. §. œconomus. C. de sacrosan. eccle. l. si quis duas. ff. communia præd. & ita dicit Bar. in l. quemadmodum. C. de agri. & censi. lib. xj. & aduerte; quia ex diuisione nulla iura debentur. Guido papæ quæst. sua xlviij. in fine. & Pau. de Cast. in consil. cxliiij. incip. dubium. in antiquis. ¶ Ad prædicta vide Boërium in consuet. Bituricen. titul. de consuet. feudi. §. vj.

2 Diuisio est species alienationis.

3

4 Diuisio habet vim emptionis.

5 Principe consentiente diuisio feudi potest.

6

Nota

7 Quæ feuda diuidi nõ possunt Regula.

NOta ex prædictis, † ꝙ regulariter diuisio rerũ feudaliũ prohibet' qñ feudũ habet annexam dignitatẽ. tex. est ad hoc expressus in §. præterea ducatus. de phi. feu. aliena. per Feder. Et in hoc nemo discrepat.

AMplia etiã, si oẽs consentiãt. ita ꝓbat text. in d. §. præterea. in prin. iuncto versi. illud feudũ. pondeRãdo † aduersatiuã, autẽ, de cuius natura est aduersari præcedẽtibus in iure & in hoc facto. l. hoc ampliꝰ. §. de his autẽ. ff. de dã. infe. si autẽ permittitur diuisio feudi inferioris, hoc est, non habẽtis dignitatem annexam, cõsentiẽtibus cõsortibus, ergo in casu præcedẽti prohibetur diuisio, etiã cõsortibus cõsentiẽtibus. Et istud tenẽt oẽs in d. §. præterea. rationẽ assignãt ibi omnes. & Bal. maximè in auth. hoc amplꝰ. C. de fideicõ. s. ne per diuisionem diminuãtur, & ad destructionẽ deducãtur, c. licet, de voto. vnde dr, † Omne regnũ in se diuisum desolabitur. & dicit Aristot. xij. Metaphysi. entia nolũt malè disponi, nec bonũ pluralitas principũ, vnus ergo princeps. Et ait Tullius, regnum non capit duos, eo ꝙ virtus vnita fortior est seipsa dispersa, vt ait philosoph. Et istas rationes assignat Socin. consil. suo clxv. inci. visis inuestituris. in vij. col. vbi dicit istã esse communem opinionẽ omniũ in hac materia. ¶ Limita istam regulam xiiij. limitationibus.

8 Aduersatiuæ natura.

9 Diuisionis incommoda.

10 Prædictorũ limitationes.

PRimò, vt nõ ꝓcedat dicta regula, qñ † cõsuetudo alicuius loci se haberet in cõtrariũ; valeret enim & esset obseruãda talis cõsuetudo. ita tenent Bal. Aluar. & oẽs alij in d. §. præterea. Hosti. Car. & alij in c. licet. de voto. & dicit Alex. in consi. xxv. inci. attẽtis narratis in themate. in v. vol. in ij. versi. fortificantur. † ꝙ in Italia & cæteris partibus Alemanię de generali cõsuetudine ꝓmittitur diuisio. & etiã attestatur Ang. de consuetudine Italiæ, in consi. suo cclxxxvj. incip. pro clariori decisi. de qua etiã consuetudine attestatur Socin. in consi. suo clxv, incip, visis inuestituris. in vij. & viij. col. & vide quæ dicit Oldra. consi. xxxvij. incip. perlectis. & Francis. de Curte in dicto consi. lxviij.

11 Cõsuetudine in cõtrariũ existente.

12 QVid aũt sit in Gallia? nã video ꝙ in † multis dignitatibꝰ semp primogenitus succedit in principali feudo, & principali dignitate, cęteris verò dant' alia feuda, & aliæ inferiores dignitates dant' in appanagio. In † regno aũt Frãciæ nulla vnq̃ fit diuisio, sed habet primogenitus etiã viuẽte patre Delphinatum. hinc est ꝙ Delphinus dr, qui mortuo eius patre succedit in regno, sed aliis filiis dant' aliæ dignitates, qa vnus habet ducatũ Aquitaniæ, & vnus Normaniæ, & sic reges solẽt diuidere ducatus. nec vnquã fit diuisio illarũ dignitatũ, sed bene vni assignatur vna dignitas, alteri altera. ¶ Et intellige de cõsuetudine inducta & obseruata sciẽte & patiente superiore, aliàs secùs, secundũ Soci. in loco hîc antè alleg. Io. And. in addit. ad Spec. in tit. de feud. super rub. in versi. non omittam.

13 Delphinus in Frãcia quis dicatur.

ITem intellige de consuetudine obseruata in cõtradictorio iudicio: quia aliàs non prodesset consuetudo. ita dicit do. Alex. in cons. vj. incip. visa inuestitura. in v. vol. quem vide: quia est dictum multum notabile contra allegantes consuetudinem.

Cõsentiente domino.

LImita secundò prædictã conclusionẽ, nisi diuisio per consortes fieret consentiente domino feudi. probatur per text. in c. imperialẽ. in princ. de prohib. feu. alie. per Feder. vbi ita demum prohibetur alienatio, qñ fit sine cõsensu domini: si autem cõsentiat dñs, nulla est prohibitio. ergo idem dicemus, in diuisione, quæ nulla alia est ratione prohibita, nisi quia est alienatio. l. j. C. cõmunia vtriusq; iu. & eo maximè, qa tex. in d. §. præterea ducatus. venit cõtinuatiuè ad præcedẽtia. vnde sicut in præcedẽtibus ita demũ prohibetur alienatio si sit facta sine consensu dñi, ita erit in diuisione propter dictionẽ, † præterea, quæ est ibi posita, quæ est repetitiua præcedentium qualitatum. & istud tenet Alex. in consi. suo xxv, in ij. versi. fortificantur. in v. vol. Franc. Curt. in d. consi. lxvij.

14 Præterea dictionis vis.

LImita tertiò prædictã conclusionẽ non procedere in pluribꝰ castris cõcessis in feudũ comitatus, vel alterius dignitatis, quæ habẽt separatas iurisdictiões: quia in illis cadit diuisio. ita Frã. de Rampo. & Gaspar de Calde. & illud tenet in quodã cõsi. qđ est inter cõsilia Calde. in consi. iij. qđ incip. in Christi nomine, in quæstione testamẽti seu diuisionis feudorum. sed non inuenio illud consi. qđ ad istud propositum allegauit Soci. in cons. suo lxv. in viij. col. versi. iiij. respondetur. ita etiam idem Soci. tenet in cons. cclvij. in pen. col.

Iurisdictiones separatas habentia.

LImita quintò non procedere quando feudum dignitatis concederetur à principe pluribus, quia tũc aut est dicendum ꝙ concedẽs noluit esse feudum dignitatis, cùm feudũ à principio datũ pluribus, vnicuique datur pro virili. l. reos. §. cùm in tabulis. ff. de duobus reis. & l. j. C. si plures vna sentẽtia. cum notatis vtrobique. probatur ex his quæ dicit Aluaro. in c. j. de feudi alienatio. aut est dicendum concedentẽ voluisse imponere naturam diuisibilẽ, concedendo pluribus simpliciter. ita tenet idem Soci. in dicto cons. in viij. col. versi. iiij. respondetur.

Datũ pluribus.

SExtò limitatur prædicta regula in feudo comitatꝰ qđ habet vim feudi paterni & antiqui, & in omnibus & per omnia eidem assimilatur, dum tñ tale feudum paternum & antiquum iure hæreditario in infinitum transmittatur in filios & descendentes. Nam cùm tale feudũ sit diuisibile. in c. omnes. si de feu. fue. cõtrouer. Ita & aliud qđ in omnibꝰ & per omnia eidẽ assimilatur, licet aliàs sui natura esset indiuisibile: per theoricã Bart. Ia. de Aren. in l. j. ff. de legi. s. † ꝙ virtus termini ad quẽ fit æquiparãtio, transfundit' in terminum equiparatũ. Ita tenet idẽ Soc. in d. cons. in ix. col. ver. vij. vbi multa alia ad corroborationem allegauit.

Feudi antiqui & paterni vim habens.

15

SEptimò limitatur præsupponẽdo ꝙ feudũ regulariter dr diuisibile. in d. c. omnes. & sic dispositio d. §. prẽterea. est exorbitans, nedũ à regulis iuris communis, de qua in l. in hoc iudicium. §. si conueniat. ff. cõmuni diuidũ. & in l. fi. C. communi diuid. sed etiam à regulis consuetudinũ feudorũ, ergo dictus §. est strictè interpretãdus, & reducẽdus inquantũ possibile est ad cõmunes regulas, arg. l. si serui. C. de noxa. cum ibi no. & eius qđ hr in l. fi. §. in cõputatione. C. de iure delib. Et hoc præsuppositio, præsupponitur assumptum, ꝙ dictus §. præterea ducatus. est in bonis & rebꝰ propriè concessis in feudum ducatus & comitatus, ar. l. quicquid adstringendę. ff. de verb. oblig. & l. iij. §. hæc verba. ff. de neg. gest. cum vulg. Et ideo si feudũ aliqđ posset dici feudũ comitatus nõ simpliciter, sed secundum quid, tale feudũ esset diuisibile, & nõ haberet in eo locũ dispositio d. §. prætereà ducatꝰ. Ita tenet Soci. in d. cons. clxv. in ix. col. respõdetur, & non alibi legi.

Feudũ secundum quid.

OCtauò limitatur vna multũ notabili & singulari limitatione, quam posuit idem Soci. in d. cons. in x. col. versi. nonò respondetur. & dicit hoc modo præsupponendo primò rationẽ tex. in d. §. præterea ducatus. Itẽ præsupponendo ꝙ licet arguere à ratione expressa in lege. vt in l. milites agrum. ff. de re milit. & in l. his solis. C. de reuo. dona. & per Bal. post Petrum & Cyn. l. non dubium. C. de legi. ¶ Item etiã licet arguere à ratione coniecturata, vt per Bald. in l. maximu vitiũ. C. de liberis prẽteri. & in l. quãuis. C. de fideicom. & sequitur Paul. de Cast. & Cumanus in l. si verò. §. de

BIU Cujas

vero.ff.sol.mat. Ita ex oppoſito, ſicut licet arguere à rõne expreſſa ceſſante in d.§.quãuis. ita licet arguere à ratione tacita ceſſante: quia ꝙ operatur propoſitũ in ꝓpoſito, idẽ operatur oppoſitũ in oppoſito. l. ſi vt ꝓponis. C. de nup. l. ſi ex toto. in prin. ff. de leg. j. rectũ em̃ ſui iudex eſt vt obliqui, vt inquit Ariſtoteles primo Ethicorũ, quo præmiſſo ſtãte arguitur, ſi ratio finalis aſſignata in §. præterea. ceſſat, ergo ei⁹ diſpoſitio ceſſare debet. rõ em̃ aſſignata quare feudũ dignitatis nõ poſſit diuidi, tẽdit ad conſeruationẽ dignitatis cõceſſæ reſpectu ſuperiorũ, ſed ſtante cõmunione & diſcordia, & ſcãdali eminẽtibus, ſequit̃ contrarius effectus, † ꝙa potiũs feudũ diſſipatur, iuxta illud Saluſtij in Iugurtha. Concordia paruæ res creſcunt, diſcordia maximæ dilabũtur. Sicut enim vnio parit cõſeruationẽ, ita ex oppoſito diſcordia parit, diſſipationẽ & deſtructionẽ. ſi ergo adeſt diſcordia, & imminet ſcãdalũ, per quę apparet ꝙ diuiſio non operabit̃ deſtructionẽ, ergo diuiſio operabit̃ conſeruationẽ. Hinc ſticit Ambro. li. de patriarchis, ꝙ melius eſt migrare cũ gratia, quã cohabitare cũ diſcordia. & meli⁹ eſt ſine lite abire, quã cũ iurgio reſidere. & cũ natura contrariorũ ſit vt mutuò ſe expellant, vt quinto Metaphyſicæ ſcribit Ariſt. & l. vbi repugnantia. ff. de reg. iur. & in l. j. C. de furtis. † & ideo entia q̃ nolunt malè diſponi vnionẽ deſiderãt. ſed vbi mala diſpoſitio ſequeret̃ ex vnione, vnio deſiderari nõ debet, ſed potiùs diuiſio: ꝑfectior enim tunc dr̃ diuiſio quàm vnio: ex quo vnio inducit magis conſeruationem quã diuiſio, & ſic perfectioris operatiõis, vt ſcribitur ſeptimo Metaphyſicę. Ex quibus ſupradictis cõclude pro limitatione, ꝙ qñ diuiſio magis tẽderet ad cõſeruationẽ dignitatis quàm vnio, rõne diſcordiæ, vel aliàs eminẽtes ſcandali exiſtentis inter habẽtes feudũ commune, qđ feudum etiã dignitatis põt diuidi. ita per prædicta tenuit cũ multis aliis rationibus Soci. in dicto cõſilio hîc antè alleg. in verſ. nonò reſpõdetur. & in ver. x. & vlt. quæ omnia per eũ ibi dicta nota tanquã ſingularia, quæ alibi nõ ita luculeter & notãter legi. & iſtas vltimas quinq; limitationes poſuit do. Soci. in dicto cõſ. de quibus fecit ſex vltimas duas, videlicet de diſcordia & ſcãdalo eminenti exiſtente, ratione quorũ poteſt fieri diuiſio. & ad iſtud ꝓpoſitum videas omnino illud cõſilium. ¶ Aduerte, † qm̃ ſæpe ſolet euenire vt cõmunio generet diſcordiã. l. cũ pater. §. dulciſſimis. ff. de leg. ij. & exinde prouenit negligẽtia, & exinde contẽtio. l. ſancimus. §. ſinautẽ. C. de donatio. ita dicit Lucas de Pẽna in l. ij. col. iiij. C. qñ & quib. quarta pars. lib. x. † Et ſic eſt hîc vna bona mater quæ parit malũ filium, & peiorẽ nepotẽ, quia cõmunio quæ eſt bona, generat diſcordiã, & diſcordia diſſipationem. Aduerte quia ſunt alię tres bonæ matres quæ pariunt malos filios, veritas. ſ. odium, pax vitiũ, & nimia familiaritas cõtemptum. ¶ Et ideo quia quãdoq; cõmunio generat diſcordiã, non poteſt fieri per contractũ, ꝙ aliqui ſemper ſtẽt in cõmunione, vt eſt tex. in l. in hoc iudicium. §. ſi cõuenerit. ff. cõi diuid. nec etiam per teſtatorem poteſt fieri ꝙ fratres ſemper ſtẽt in communione, ſecundum Paul. de Caſt. in l. ſi non ſortem. §. ſi centum. ff. de cõdi. indebi. & ibi do. meus Iaſ. qui tenet opinionem Pauli contra Alex. ibi, vbi amplè de materia.

16 Cõcordia. Diſcordia.

17 Vnio quãdo optanda, & quãdo nõ.

18 Cõmunio ſæpe generat diſcordiam.

19 Nota bonas matres quæ malos filios generant.

Statuto permittente.

NOnò limita principaliter, vt non procedat quãdo per ſtatutum alicuius loci permitteretur talis diuiſio, dummodo tale ſtatutum eſſet factum ſciẽte & patiẽte ſuperiore, ita intelligenda ſunt quæ dicit Bal. & Aluaro. in c. j. §. item ſi fuerit. quibus modis feudũ amittatur. & ita expreſsè dicit idem Aluar. in d. §. pręterea ducatus. in verſi. quæro an ſtatutum.

Tempus immemoriale.

DEcimò limita, qñ talia feuda dignitatũ ſolita eſſent diuidi per ſpatiũ tãti tẽporis cuius initij memoria nõ ſtaret in contrariũ. ita dicit Aluaro. in c. oẽs filij. verſ. quæro qd ſi feuda dignitatis. ſi de feudo fuerit controuerſia. & ibi Card. Alex. & And. de Iſernia. mouẽtur p l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quoti. & æſti. c. ſuper quibuſdam. §. præterea. de verb. ſign. Nam tale tempus habet vim priuilegij, vt per Alexan. conſ. vj. in j. vol. & in cõſ. xxxv. in ij. col. in ij. vol. & per do. meum Iaſ. in l. de quibus, in x. col. ff. de legi. & vide ſuprà, in ti. *Des iuſtices. §. le ſeigneur haut iuſticier.* in gl. *& la preuue eſtre ſienne.* in ij. & iij. col.

Priuilegio Principũ.

VNdecimò limita, quando ex ſpeciali priuilegio principis feudum eſſet factum diuiſibile. vt tenet Aluaro. in d. c. omnes filij. in v. col. verſ. quid ſi feuda dignitatum. & in d. §. præterea ducatus. & ibi Bal. & Aluaro. & iſtud etiam tenet Socin. in conſ. ſuo clxv. in ix. col. verſic. vj. reſpondetur.

Diuiſio ad miniſtratiõ iuriſdictionis.

DVodecimò limita, vt non procedat quantum ad diuiſionem adminiſtrationis vſus, ac exercitij iuriſdictionis. ita tenet Bar. in l. inter tutores. ff. de adminiſtra. tut. Bal. Aluar. Car. Floren. in d. §. præterea ducatus. facit qđ dicit Bal. in l. communi diuidundo. in prin. ff. cõmuni diuid. in l. ſi plures. C. de condit. inſer. & Soci. in d. conſ. ¶ † Et fit iſta diuiſio adminiſtrationis, & exercitij quatuor modis, colligẽdo ex dictis doctorũ. Primus modus eſt, ꝙ vni ex cõſortibus locẽtur res feudales, & pẽſio diſtribuat̃ inter ipſos cõſortes ꝓ rata. Secundus modus eſt, ꝙ omnes conſortes locent feudum tertio cum hoc ꝙ penſio diſtribuatur inter ipſos conſortes pro rata. vt probatur in d. l. communi diuidundo. §. cum de vſufr. ff. communi diui. Tertius modus eſt, ꝙ quilibet ex conſortibus vtatur re feudali alternis temporibus, iuxta l. Lucio. §. fi. cũ l. ſeq. ff. de aqua quotidia. & æſtiua. & iſtos tres modos ponunt Bal. Aluaro. & Car. in d. §. præterea. qui procedunt qñ res feudalis reſpectu ipſius exercitij nõ recipit cõmodã diuiſionem per regiones, vt puta, ſi eſt vnum caſtrũ tantum, vt tenet Io. de Imo. in d. l. ij. §. ex his. ff. de ver. obl. ſed dat̃ alius modus qñ res feudalis poteſt cõmodè diuidi per regiones, vt ſ. diuidatur feudum quo ad exercitiũ iuriſdictionis per regiones, cautionibus interpoſitis de non ſe inuicem impediẽdo. d. l. communi diuidundo. §. cum de vſufruct. ff. commu. diui. & eſt de mente Bart. in d. l. inter tutores. & Bal. in d. §. præterea ducatus. cum hoc ꝙ ſi detur exercitium vnius caſtri vtilioris condemnabitur ad dandum alteri conſorti, quod erit conſonum & cõueniens, arg. l. ad officium. C. commu. diui.

20 Quatuor modi diuidendi exercitium iuriſdictionis.

DEcimotertiò pro limitatiõe dictæ regulæ aduerte ad ea quæ ſignanter & notanter dicit Albe. de Roſa. in ſuo dictionario, in verbo, feudum, qñ tractat quęſtionem quam vidit inter nobiles de Carreto, ponendo vnum intellectum ad d. §. præterea ducatus. & dicit † ꝙ ſuo iudicio d. §. eſt ita intelligẽdus, vt ibi ponit, ſcilicet ꝙ tãtùm intelligatur de ipſis dignitatibus & titulo dignitatum, nõ autẽ de bonis temporalibus earum, puta ciuitatibus, caſtris, & aliis locis ad ipſas dignitates pertinentibus: quia illa ſunt diuiſibilia, & diuidi poſſunt. & vide ibidem do. Alber. de Roſ. qui ſingulariter poſuit illum intellectum, quem alibi non legi, niſi per Franciſ. Cur. in d. conſ. lxviij. 21

DEcimoquartò limita; quia licet talia feuda non poſſint diuidi, tamen poteſt iudex aſſignare vni feudum comitatus, & alteri alia feuda. & hoc caſu tenet diuiſio, ex quo non ſcinditur feudum, ſed vni

inſo

insolidum adiudicatur. ita Bal.in d.§.præterea.& in l. si familię.C.fami.erc.Soci.in cons.suo cclxxviij.quod incipit,in quæstione vertenti.in j.col.

21 Regula secunda.

ALia est regula, † quòd inferiora feuda, quæ non habent dignitatem annexam,possunt diuidi. tex. est clarus in d.cap.imperialem.§.præterea ducatus.& ita dicunt omnes ibi, & in cap.j.§. omnes. si de feud. fuerit controuer.

AMplia etiam si sit feudũ iurisdictionis, dummodo nõ sit dignitas.s.comitatus,ducatus,aut marchionatus.Spec.in ti.de feudis.§.quoniã.vers. xxxiiij. vbi expresse cõcludit, † ꝙ etiã feudum iurisdictionis possit diuidi.arg.l.cõmuni diuidundo.§. cum duo. & §.cum de vsufr.ff.commu.diuid.Alex.tamen in consi. vij.in medio illius cõsilij quod incipit, in cõsultatione præmissa. in v.col.& Bal.in d. §.præterea ducatus. videntur modificare, ꝙ iurisdictio non diuidatur, sed solum vsus & commoditas. Sed tu dic ꝙ potest diuidi, & diuiditur, maxime in Gallia, & ibi est & viget cõsuetudo,quæ multùm operatur,vt suprà dixi.

23 Feudum etiã iurisdictionis diuiditur.

LImita hanc regulam sic ampliatã vna notabili limitatione,quam iam suprà in principio huius §. posueram. s. ꝙ ꝓcedat ita demum, si omnes cõsortes cõsentiant,& non aliter.probatur per tex.in d.§.præterea.per argumentum à cõtrario sensu,vt suprà dixi. & vltra supradicta reperio domi.Fel.tenuisse hãc fallentiã in duobus locis.s.in c.quæ in ecclesiarũ. in pe. col.de consti.& in c.prudẽtiam.in ij.col.de offi.deleg. Istud tenet Hipp.de Marsil.in sing.suo ix.incip.nemo cogitur.¶ Reperio tamen ꝙ multi tenuerunt contrariam opinionem:tenuit enim primò Bal.in apostil.ad d.§.præterea ducatus.& ibi And. de Iser. tenuit Frãc. Curtius in cõsi. suo lxviij.in j.ij.& iij.col.tenuit Alex. in consil.xxv.incip.attentis narratis in themate.in iij. col.& in consil.vij.suprà allega.in v. vol. tenuit etiam Soci.in cons.cclxxviij. quod incipit,in quęstione vertenti inter comitem. in ij. & iij.col.& illam opinionẽ multùm latè examinat,dicẽdo se non reperisse aliquẽ hoc dicẽtem in terminis.miror ꝙ non viderat Panor. & Alex.in locis alleg.& And.de Isernia, sed licet fuerit subtilissimus in iure, & credo ꝙ non fuerit sibi similis post Bal. & multùm & sæpissimè laudabatur à præceptore meo do. Ias.

QVicquid dicat quidã nouitius le Cyrier in suo paruulo tractatu de primogenitura,lib. j. q. xj. tertia conclusione,ampliori stylo quàm fecerit Franciscus Curtius,quæstionem prædictam examinaui, & eius materiam sumpsi ex dictis Francis. Curtij antiquioris. & Socin. cum hîc sint xij. limitationes, Frãciscus autem solùm ponat x. & ne membranas in vanum ampliùs occupem circa responsiones latrationum caninarum dicti Cyrier liuidi,recurre pro omnibus responsionibus ad dicta hîc antè per me in §. præcedenti,in fine.

§. SEPTIMO.

PArtage ou diuision de chose feodale ne preiudicie point au seigneur du fied, ains demeurera chascun homme feodal & vassal dudict seigneur pour sa part & portion, & en sera tenu vn chacun de faire son deuoir de fied enuers ledict seigneur dudict fied, & selon la nature d'iceluy.

IDem in comitatibus Burgundiæ & Niuernensi,in tit. *des fiedz, partage ou diuision.* ADuerte, quia aut sunt plures hæredes habentes plura feuda,& tunc si in diuisione adiudicatũ fuerit vni vnum feudũ,tunc ille solus tenebitur præstare iuramẽtum fidelitatis.text. est in c.omnes.in fin.si de feudo defunc. fuerit cõtrouer. aut oẽs hæredes simul illud feudũ tenẽt,& possident: & tũc aut ꝓ diuiso,aut pro indiuiso:si pro diuiso,puta quia illud diuiserũt inter se, tunc quilibet ipsorum tenebit præstare iuramẽtum fidelitatis domino, † eo ꝙ iuramentũ est quid indiuiduum.Bal.in c.j. §.j.in ij. col.de cõtrouer.inuestit.licet dicat do. meus Ias. in l. i.§.sed & si mihi.in iij.col.ff.de verb.oblig.† ꝙ iuramẽtum potest valere pro parte,& ꝓ parte non.alleg.glo. in c.petitio.de iureiuran.quia tunc in his quę sunt indiuidua quilibet hæredum tenetur insolidum.l.hęredes.§.an ea.ff.famil.ercis.l.ij.§.ex his.ff.de verb.oblig. & hãc opinionem tenuit Angel.in d.§.ex his.& idem Ang.tenuit in l.loci corpus.§.si fundus. ff.si serui.vẽdi.do. Alex.Ias.& alij.in d.§. ex his.

1 Iuramẽtũ est quid indiuiduũ.

2

AVt verò hæredes vasalli possidẽt feudum pro indiuiso,† & tũc in hoc est magna dubitatio vtrùm omnes simul teneantur præstare iuramentum fidelitatis,an verò quilibet ipsorum.& in hoc post opiniones multorum credo ꝙ quo ad præstationẽ iuramenti fidelitatis quilibet ipsorum tenetur iurare, prout tenent Aluar.Card.& alij in d.§.omnes.poterũt tamẽ ipsi hæredes eligere vnum ex eis qui iuret fidelitatẽ nomine suo,& etiã nomine aliorum:quia quando iurat nomine aliorum,omnes dicũtur iurare.argu.l.ita autem.§.gessisse.ff.de admini.tuto. & ita vult Alua.in d. c.j.§.omnes.& do.Card. Alex.post alios.

3 Hæredes feudũ pro indiuiso possidentes quomodo præstare debeãt iuramentũ.

DE seruitio † autem quod debetur ratione feudi nunquid debeat ab omnibus præstari? dic ꝙ aut illud seruitium est diuiduum,quia consistit in aliqua re diuidua, tũc quilibet vasallorum tenebitur ꝓ parte:quia ipso iure fit diuisio à lege.l.j.C.si cert.pet.& l. ea quæ in nominibus.C.famil.ercis.Si verò seruitium sit indiuiduum,puta ire ad prælium,vel exercitum cum domino,& isto casu ipsi hæredes vasalli defuncti dabunt æquè idoneum ex seipsis qui seruiat domino in prælio, seu exercitu: debet enim sufficere domino ꝙ habeat vnũ æquè idoneum sicut erat vasallus defunctus.l.iam tamen.§.si tamen plures.ff.de iudica.solui. ipsi enim plures hæredes qui successerũt vni vasallo habentur pro vno. l. cùm fundus. ff.de condit. & demonstr.& ideo debet sufficere domino quòd habeat æquè idoneum sicut erat prior.l.qui autem.§.ij.ff. de constitu.pecu.

4 Quomodo seruitiũ.

QVid autem † de vniuersitate seu communitate quæ tenet feudum ab aliquo domino:an singuli tenebũtur præstare iuramentum fidelitatis ratione illius feudi? dic ꝙ non, sed ipsa vniuersitas per syndicum suum.ratio est,quia illud feudum est vniuersitatis,non autem singularitatis,nec dicuntur singuli vasalli.l.sed si hac.§.qui manumittitur.ff.de in ius vocã. l.intantum. §. vniuersitatis.ff.de re. diui.l. ij. ff. quod cuiusque vniuersi. c. episcopus.§. qui manumittitur. xij.quæst.ij.cum vulga.Ita tenet in specie Ioan.Rayn. in c.imperialem.§. præterea ducatus. de prohibi.feu. aliena.per Federicum.

5 Vniuersitas feudũ tenẽs quomodo præstabit iuramentum.

QVid autem † econtrà si dominus decedat relictis pluribus hæredibus, an vasallus tenebitur

6 Domino plures hæredes relinquente, cui præstandũ iuramẽtũ.

BIU Cujas

præstare iuramẽtum fidelitatis omnibus illis hæredibus insolidũ.gl.in l.si vsusfructus.j.§.j.ff.de vsufr. determinat ꝙ sic.& illã gl.sequitur Bal.in l.j.in xxij.q.ff. de re.diui.& Ang.in l.loci corpus.§.si fundus.ff.si serui.vend.idẽ tenuit Ioã. de Imo.in l.ij.§.itẽ si in facto. in fi.ff. de verb. oblig. Sed contrariã opinionẽ tenent plures,maximè Bal.more solito sibi cõtrarius in c.imperialẽ. §.præterea ducatus.in vlt.col.de prohi.feu.aliena.p Fede.vbi refert vnã opinionẽ,ꝙ tale iuramentum debet præstari antiquiori ex hæredibus domini. tenẽt & plures alij allegati per Iac.de S.Georg.in tractatu suo feudorũ,in verbo, qui quidẽ inuestiti præstiterunt iuramentũ fidelitatis.in xxiij.fo.in vij.col.illius glo.vbi finaliter cõcludit,ꝙ aut vni ex pluribꝰ sit adiudicatũ totum feudũ,& tũc illi soli debet præstari iuramentũ fidelitatis,& ꝑ d.c.oẽs.in fin. aut ipsi tales hæredes domini ciusdẽ tenẽt illud feudũ, seu illã superioritatẽ feudi pro indiuiso inter se,vel pro diuiso, & tũc si vasallus agnouit illos plures dominos,habet sibi imputare,quia tenetur oẽs agnoscere, & omnibꝰ præstare iuramentũ fidelitatis. idẽ est si ab initio fuissent plures dñi illius feudi, puta ꝙa plures dñi cõcesserunt illud feudũ vasallo,& sic feudum est originatũ à pluribus dominis,& tunc vasallus tenet præstare fidelitatẽ omnibus.Aut feudũ habuit principiũ ab vno domino,deinde ille dominus decessit relictis pluribꝰ hæredibus,& tũc teneatis conclusionem quam suprà posui,scilicet,ꝙ vasallus poterit eligere vnum ex illis pluribus,& ei iurare fidelitatem nomine omnium,& tunc ista electio non pertinet ad ipsos plures hæredes eiusdem domini,sed ad vasallum.l.plerumq;.§.fi.ff.de iure dot. De hac materia vide plenissimè per do. meũ Iaſ.in l.de pupillo.§.si pluribus.ff.de no. ope.nũt. qui melius examinauit hanc materiã. Communis opinio est ꝙ tantùm vni tenetur præstare,secundum Aret.in l.ij.§.ex his.ff.de verb. oblig. & dicit ꝙ in practica sequenda est.sed tenendo primam, limita eam in feudo ligio,vt per Bal.in l.vnica,in prin.in vlt.col.C.de cad. tollen.& in §.ne autem.circa fi. in eadem l. & in præludiis feudorum,in pen.col.

IN TEXTV IBI,

Et selon la nature d'iceluy.

Plures feudorum naturæ.

DIc ꝙ plures sunt naturæ feudorũ, de quibus per Bal.Aluaro.Car.Alex.& dñm meũ Iaſ.in præludiis feudoru.vbi per oẽs ad saturitatem.Et põdera hęc verba,*selon la nature d'iceluy*, quia per hoc adhuc cõstat ꝙ sint plures naturæ feudorum in hac patria ducatus Burgũdiæ.¶ Aduerte ꝙ vna est vniuersalis natura feudoru,quæ introducitur ex tenore inuestituræ, & iste tenor inuestituræ semper inspiciendus est,quoniã diuersificat naturas feudorum, & semper sequẽdus est, vt dicit Bal.in proœ.feu.& in c.j.de duobus fratri.à c. inuestit.de quo dixi ſ.in tit. *des bastardz*. §.v.in consi. ibi posito.vers.sed nũc.& ibi plures text. ad hæc allegaui. Aduerte tamen ꝙ natura feudi accedit naturæ verborũ,& regulatur ab ea.c.j.de eo qui sibi & suis filiis.quia natura feudorũ est mobilis & accidẽtalis, vt latè habetur per dñm Frã.Curtiũ antiquiorẽ,eius cõs. 49.col.xlij.vers.imò.Bal.in cõs. xxxiij.col.j.post vers. vj.respõdemus ꝙ pacta in feudis sunt seruãda,etiam si sint cõtra naturã feudi, taliter ꝙ alienatio potest permitti per pactũ contra naturam feudorum.vnde dicit Alex.cõsi.xxx.in vlt.col.j.vol.quem refert & sequitur Alber.Brunus in cons.xxxviij.col.ij.ꝙ in feudis etiam pacta extrinsecùs admittuntur, vt dicit Francis. Cur. senior in cons.xliij. in vij.col. Imò etiam pacta insolidẽ Curt.cons.xlviij.in xviij.col. ¶† Diuersæ sunt naturæ feudorũ in Burgundia, & in comitatu Niuern. Quia ex alienatione feudorũ existentiũ in Burgundia non debẽtur laudemia,nec aliquod cõmodum pcipit dñs feudi.In comitatu verò Niuernẽ.dictus dominus percipit aliquod ius,qđ dicit quintus denarius & requintus.Nũc euenit casus ꝙ sunt plures res feudales in Burgũdia,rõne quarũ debetur feudũ dominis existentibus in comitatu Niuern.& ratione terrarum ibi existentiũ.an hoc casu debeat cõsiderari natura feudi existẽtis in Burgũdia,an verò natura rei à qua dependet?Ego semper tenui & consului in casu emergẽti ꝙ attẽditur natura feudi existentis in Burgundia,& non natura feudi à quo dependet:quia leges,statuta, & cõsuetudines Niuernen. non possunt ligare rem existẽtem in Burgũdia : quia extra territoriũ ius dicẽti non paretur.¶Sed aduerte,quia Bal.in cons. 398.col.j.in j. vol.dicit,† ꝙ feudi natura semper suũ respicit principium.Io.Fab.in suo breuiario,in l.j.C.de sum.trini.& fide catho.col.viij.vĩ innuere ꝙ in feudo attendit cõsuetudo loci à quo tenetur: cùm cẽseatur mẽbrum illius castri seu loci à quo tenetur,vt dicit ar.l.pupillus. §.territoriũ.ff.de verbo.& rerum signific.licet, vt dicit,videat facere in cõtrariũ tex.in cle.j.de rescrip.vbi mẽbra debẽt regi secundũ cõsuetudines loci vbi sunt sita,& non scđm cõsuetudinem capitis à quo dependent.¶ De iure autem, an dñs directus possit à nouo vasallo pro iure inuestituręaliquid exigere, & habere rachatum,vel laudemia, vide Boërium in cõsuetudine Bituricen.tit.de consuetudine feudi.§.v.

1 Diuersa Feudorũ in Burgũdia, & ducatu Niuernen. natura.

2 Feudum tura sum principium respicit.

ET inter alias naturas feudi est vna, quia aliud nobile,aliud rusticum. & ꝑ certo omne illud in hac patria reputatur nobile,qđ habet in se annexã iurisdictionẽ:& istud multũ cõsonat descriptioni iuris, cùm dr ꝑ Car.Alex.Aluaro.& alios in proœ.feud.† ꝙ feudum nobile dr,quod ab Imperatore, Duce, vel Marchione conceditur: & sic ab habentibus dignitatem, à quibus dependet iurisdictio, † & tale nobilitat suũ possessorem.¶Contrarium tamen tenet Lucas de Pẽna in l.cum neque.C.de incolis,libr.x.vbi dicit quòd feudum nobile non nobilitat rusticum.

3 Feudum nobile quid.

4

ET ideo videmus †ꝙ in hac patria nemo burgensis, talia feuda potest acquirere, nisi sit nobilitatus à Rege,aut licẽtiam habeat acquirendi. Et istud est ius regale quod habet in hac patria. ¶†Habẽt tñ istud priuilegiũ Heduẽses & oriundi in ciuitate Heduẽsi:quia quæcunq; feuda acquirere possunt. & vidi cõcessiões regias factas ciuibus Diuion. in quibus dicitur quòd Diuionen.possint acquirere feuda, & in hoc vtantur illa libertate & franchisia,qua soliti sunt vti Heduen, & prout Heduenses& Cabilonẽses hactenus vsi sunt. Et de hoc habuerunt aliàs arrestum in parlamento Burgundiæ Heduen.contra gubernatorem huius patriæ,qui dicebatur dominus de Baudricourt. Sed an hoc priuilegio vtantur Cabilonẽn?

5

6 Heduen. quo ad forma priuilegium.

SEd quæritur, ꝙa hîc dr quòd ciues Heduẽses ꝙ dicunt nati in ciuitate Heduẽ.vt dicit glo.in l. ciues. C.de appella.habẽt istud priuilegiũ,† an etiã gaudere debeãt isto priuilegio incolæ huius ciuitatis?ꝙ dicuntur illi qui habent domiciliũ,vt ibi perpetuò habitẽt, vel maior pars rerũ suarum, vt dicit Io. de Platea in l. ciues.C.de incol.li.x.vĩ quòd sic,† cum priuilegiũ ciuibus cõcessum trahat & extẽdatur ad incolas. vt cõcludit Bar.in trac.repræsaliarũ,in j.q.quintę quęstionis principalis.& sequit Paul.de Cast.in l.oẽs populi, ff.de iustit.& iur.vbi dicit ꝙ incola gaudebit priuilegio statuti loquentis de damno dato in territorio alicuius

7

8 Incolæ gaudent priuilegio ciuium.

cuius castri.& facit quod dicit Ang. Are. in tra. male-
9 ficiorum, in verbo, de Bononia. facit etiã† quia dispo-
situm in ciue habet locũ in incola, ratione similitu-
dinis existentis inter ciuem & incolam. vt facit tex. in
d.l. ciues. C. de app. & in l. incola. ff. ad muni. † Nam
10 sicut quis vocatur ad munera ratione originis, ita &
ratione incolatus, l. priuilegio. & l. si in patria. C. de in
co. lib. x. & facit decis. Bal. in d.l. ciues. & quæ not. per
11 doc. in l. ciues. C. de incol.† vbi in materia larga appel
latione ciuium cõtinentur incolæ. facit gl. in c. statu-
tum. §. cum verò. de rescri. in vj. quã dicit singularem
Ang. in l. in prouinciali. §. fi. ff. de noui ope. nun. & ibi
Alex. & idem in consi. xx. col. vlt. in ij. vol. facit text. in
auth. de quæstore. colla. vj. vbi nomine populariũ cõ-
tinentur habẽtes incolatum. & vide eundem Alex. in
cons. cxlij. in eodem ij. volu. & istud probatur optima
ratione: nam ciues & incolæ faciunt vnam vniuersi-
tatẽ, vt habetur in l. mortuo. ff. de fideius. ne ergo cẽ-
seantur diuerso iure, idẽ erit de incolis & ciuibus, cùm
vna & eadem res non debeat diuerso iure cẽseri. l. eũ
qui ædes. ff. de vsuca. Et per hoc credere q̃ hoc priui-
legio debeãt gaudere incolæ sicut ciues originarij. &
faciunt dicta per Soci. cons. suo cxxix. Faciunt quę di-
cit Iac. de S. Geor. in l. adoptiuum. §. patronum. ff. de
in ius voc. vbi dicit, q̃ priuilegia ciuibus competentia
etiam competunt illis qui tractari debẽt vt ciues. ¶In
contrarium faciunt quæ dicit Alex. in consi. suo cxvj.
in fi. ij. col. in vj. vol. vbi dicit, q̃ si fiat mẽtio de p̃sonis
vnius patrię, intelligitur de his quę sunt origine illius
patriæ, & plura ad hoc ibi allegat.

Quæstio. SEd iterum quæro, an si quis natus fuerit in hac ci-
uitate Heduen. ex parẽtibus qui non cõstituerunt
ibi domiciliũ, sed erant transeũtes, vel ad tempus tra-
hebant ibi morã, debeat gaudere priuilegiis huius ci-
uitatis, quæ habẽt alij nati & oriundi in hac ciuitate,
puta emere, & tenere feuda & dominia nobilia. Bar. in
l. filios. C. de muni. & ori. li. x. & Pan. in c. Rodulphus.
in ij. col. ibi, sed est dubiũ no. de rescrip. tenẽt q̃ non,
12 Ciuita- †quia ad hoc vt quis acquirat ciuilitatẽ, requiritur q̃
tis acquisi- parentes ibi cõstituerint domiciliũ. & ita tenẽt Nico.
tio. de Neapo. Bal. Ang. & Pau. de Ca. in lectura Bonon. in
l. huiusmodi. §. legatum. ff. de leg. j. Io. de Imo. Pau. de
Ca. in lectura ordinaria. & Ale. in d.c. legatũ. tenẽt cõ-
trariũ. quos sequitur & refert Fel. in d. c. Rodulphus.
in x. col. ver. quinta cõclusio. vbi dicit q̃ talis nõ solùm
est ciuis originarius ciuitatis paternæ, verùm etiã illi⁹
vbi natus & oriũdus est. & dicit se ita practicasse in fa-
cto proprio, quæ omnia nota cùm sint notanda, cùm
casus euenire potest.

Quæstio. SEd iterũ quęro, an si quis cõstituat Heduã ꝑficisci,
& ascẽdit equũ cũ vxore prẽgnãte, quę cùm Belnã
attigisset, ibi peperit filium: an iste filius sit origine ex
Hedua, an ex Belna: & cuius loci sortietur forũ ratiõe
originis. Bal. & Ang. in l. huiusmodi. §. legatũ. ff. de le-
gatis. j. formant hanc quęstionem, & dicunt per illum
tex. q̃ sortietur forum in ciuitate Heduen. propter de
13 stinationẽ, †quia res destinata ad locum dicitur esse in
loco. Contrarium tamen tenet Lancelotus Decius in
l. cætera. §. sed si parauerit. in fi. ff. de leg. j. vbi dicit q̃
dicitur origine ex Belna. & nota, quia potest euenire.

ADDITIO. Vide Mat. de affl. in dec. sua cccl xxxiiij.
vbi amplè.

§. OCTAVO.

EN alienation & transport de chose feodale commise n'a point de lieu si l'achepteur, ou celuy qui a acquise la chose feodale n'en prend la possession reale sans consentement du seigneur du fied.

EDem in comitatu Burgũdiæ. ti. *Des fiedz. §. & en autre cas d'alienation, transport, ou uendage.* Io Fab. in §. j. in fi. instit. de rerum diui. † dicit, q̃ cùm hodie de consuetudi-
1 *Feuda in Frãcia alie nari pos- sunt sine domino.* ne generali regni Franciæ feuda alienari possunt, etiã sine voluntate domini, licet dominus habeat ius reti-
nendi pro pretio, q̃ etiã feuda veniũt in generali alie-
natione, & dicit q̃ credit idẽ in mero imperio. vide ibi
per eũ. & q̃ habeat ius retinẽdi pro pretio, tenet Bal.
in c. j. §. porrò. in fi. in ti. qualiter olim feudum poterat
alienari. & etiam agnati, qui etiam præferri debẽt do-
mino. Bal. ibi. & etiam ibi Præpositus. Et quòd agnati
possint redimere, tenet Bal. in consi. suo cclxxvj. in fi.
in quinta parte, in impressione noua Mediolani. Et de-
bent præferri agnati etiam secundum consuetudinẽ
Niuernen. secundum quam dominus habet ius retẽ-
tionis apud agnatos. ¶Sed an valeat ista consuetudo,
quòd feudũ possit alienari irrequisito dño, vide Bal. in
consil. suo ix. in iiij. col. in j. vol. ¶De materia autẽ hu-
ius consuetudinis, vide Boërium in consuetudi. Bitu-
ricen. ti. de consuetudi. feu. & census. §. j. & ij. & ibi di-
cit, †q̃ non debet feudũ vendi in hominem inferioris
2 dignitatis & gradus. qui allegat Bal. & alios in c. simi-
liter. de leg. Corradi. & Pau. de Ca. cõsi. cccxxvij. inci.
Laudatio & inuestitura. vol. antiquo. vbi dicit, q̃ † feu
§ dum nobile non potest vendi in non nobilẽ. ¶Et etiã
de materia huius consuetudinis, vide multa per Mat.
de affli. in consti. regni Siciliæ, quæ incipit, constitu-
tionem diuæ memoriæ. in iij. lib. vbi posuit plura de
his quæ postea posui, & suis locis addam eum.

IN TEXTV IBI,

En alienation & transport.

QVæro primò quid sit alienatio, & qd alienatio-
1 *Alienatio quid.* nis nomine cõtineatur? † Et primò dic quòd a-
lienatio est proprij patrimonij diminutio: idem quã-
do aliquid de patrimonio nostro diminuitur, vel di-
stribuitur. Textus est in l. si sponsus. §. si maritus. ff. de
dona. inter vir. & vxo. quem notat ad hoc Bal. in l. bo-
norum. C. qui admitt. † & istud verbum, alienatio,
2 *Alienatio tripliciter accipitur Largè.* quandoque largè accipitur, quãdoq; largiùs, quãdo-
que largissimè. Largè verò quando omnem contra-
ctum & speciem distractionis cõprehendit. vt est tex.
no. in l. j. §. j. cum l. seq. & seq. ff. quæ in frau. credito. in
auth. de non alie. reb. eccle. §. alienationis. colla. ij. l. fi.
C. de rebus alie. & in c. nulli. vbi plenè ponit Io. And.
de rebus eccle. non alienan. & Bald. clarè declarat in
Largiùs. auth. hoc ius porrectum. C. de sacrosan. eccle. Largiùs
autem pro abdicatione seu extinctione quadam, vt in
Largissimè. l. proinde. ff. si cer. pe. Latissimè verò seu largissimè, vt
no. Cy. in l. j. C. de iure emphy. in prima oppositione,
vbi dicit, verbum alienationis interdũ sumitur latis-
simè, & comprehendit omnem contractum & actum
per quem dominium trãsfertur, vel ius in re cõstitui-
tur, vt d.l. fi. C. de reb. alienis non alienan.

ET aduerte etiam, quia dicit Bal. multùm singula-
3 *Alienatio quadrupliciter.* riter in c. j. §. aut si libellario. quibus modis feud.
amitt. † quòd alienatio quatuor modis sumitur: vno
modo propriissimè, quando dominium rei in perpe-
tuum transfertur. l. j. C. de fundo dota. Secundò pro-

BIU Cujas

priè, quando nõ alienatur proprietas, ſed tantùm vtile dominium aufertur. Tertiò impropriè, quãdo alienatur vſusfructus, vel alia qualitas, vel cõmoditas rei, vel ſeruitus, ſiue vſus. Quartò, quãdo pignoratur, ita ꝙ ſit ſpes luẽdi. Item aduerte ꝙ ſtrictè & propriè quãdoq; ſolam venditionem comprehẽdit, prout voluit Bar. in l. fi. C. de prædiis decuri. li. x. & ſic variè ſumit ſecundum ſubiectam materiam. Vide Boërium in loco hîc antè alleg. §. xviij. quid comprehendatur verbo venditionis & alienationis.

QVid autem ſub hoc verbo alienationis comprehendatur ad hoc vt feudatarius alienãs feudum
4 incidat in commiſſum, videndũ eſt. ſed primò dic, † ꝙ vaſallus alienans feudum ſine conſenſu domini priuatur feudo. tex. eſt in c. imperialẽ. in prin. de prohib. feu. alie. per Fede. & in c. j. tit. qualiter olim feudũ po-
5 terat alienari. † & ideo nulla eſt talis alienatio, ꝙ non poteſt præſcribi etiam longiſſimo tempore. ita tenet referendo plures, do. Bar. Soci. in conſi. ſuo lxxxvj. incip. cõſiliis. in iij. col. imò plus dicit idem Soci. in cõſi. ſuo xix. inci. adſit. in iiij. col. in j. parte. allegãdo Bal. in
6 d. c. imperialẽ. † ꝙ etiã non poteſt pignorare, imò, notarius ſcribẽs priuatur officio, & efficitur infamis, vt dicit ibi Soci. & iſtud eſt ius nouiſſimum feudorũ: vt iure antiquiſſimo aliud erat: quia in aliquibus curiis poterat vaſallus totum alienare, in aliquibus partẽ, vt eſt de hoc text. in c. j. qualiter olim feu. poterat alien. Item etiam iure antiquo dimidia pars ad contractum libelli poterat dari. Tex. in c. j. de alie. feu. & in cap. j. §. aut ſi libellario. quibus modis feu. amitt.

7 Alienationũ nomine quæ comprehẽduntur.

VIdendũ † eſt ergo quid alienationis nomine cõprehendatur: & ſic an in talibus feudum amittatur. Et primò dic, ꝙ licet diuiſio ſit alienatio, vt dixi in præce. & in §. *En partage*, ſuprà eo. tamen in diuiſione feudi ſecundum noſtram conſuetudinem ſuprà poſitam in §. *En partage*, non habet locum hæc conſuetudo in hac patria, cùm huic per illam ſpecialẽ derogetur in diuiſione. ¶ Quid autẽ ſit de iure, ſatis ſuprà dixi in dictis §§. hîc non repeto. Et vide Bar. in l. & ideo. ff. de condi. furtiua. & Guid. Papę. q. ſua ccccxj. Domi. meum Iaſ. in ſua Emphyteuſi. in xxxiij. col. verſi. ſextò quæro. vbi dicit, ꝙ ex diuiſione etiã non debetur laudemium, poſt Sali. Vide Io. Sanxon. in cõſue. Turo. ti. *De pied de fied & de partages.* in iij. artic. vbi alleg. Pau. de Caſt. in conſi. ſuo cxliiij. inci. dubium dicit idẽ eſſe in adiudicatione alicuius ibi facta à iudice occaſione

8 Alienatio feudi inter agnatos permittitur.

diuiſionis coram eo petitę, & ibi dicit, † ꝙ inter agnatos permittitur feudi alienatio, per dictũ Pau. de Caſt. conſi. ccccxxiiij. & Bal. conſi. xxxviij. in iij. parte. Et an hoc caſu comprehendatur donatio, vel permutatio, vide Boërium in loco hîc antè allegato. in §. xviij.

9 Donatio an ſub alienatione cõprehendatur.

QVid autem † de donatione, an comprehendatur ſub hoc verbo alienatio? videtur ꝙ ſic: qa alienatio eſt vnus actus per quem dominium transfertur, vt d. l. fi. C. de rebus alie. non alienan. & d. l. j. C. de fundo dota. vbi gl. ponit exemplum in emptione & donatione, ſed per donationem transfertur dominium facta traditione, vt probatur in l. cùm res. & in l. empt. C. de cõtra. emp. & vend. & in l. ſi tradita. C. de his qui à nõ domino manu. Secundò probatur per tex. in auth. de non alie. §. alienationis. colla. ij. Tertiò per l. fi. C. de liti. Quartò p tex. in d. l. fi. §. ſimiliq; modo. C. de reb. alie. non alienan. in quibus prohibita alienatione, dicitur prohibita donatio. Et hoc dicunt & firmant Cy. & Bar. in l. fi. C. de iure emphy. ¶ Hinc per hoc infertur, ꝙ cùm ſit prohibita per hanc noſtram conſuetudinem alienatio feudi ſine conſenſu domini, ꝙ etiam ſit prohibita donatio feudi, per rationes ſupradictas. ſ. ꝙ donatio & alienatio: & cùm ſit bonũ argumentũ de feudo ad emphyteuſim, & cùm dicat Bar. in l. fi. C. de iure emph. ꝙ prohibitus alienare rem emphyteuticam ſine conſenſu domini, ꝓhibetur donare: † vt p
10 gl. in d. l. fi. ideo etiam prohibitus alienare rem feudalem, prohibetur donare. Sed vide ad ſaturitatẽ ibi do. meum Iaſ. in xiiij. col. illius l. qui latiſſimè examinat illã materiam, & finaliter concludit cõtra Bar. ibi adducendo xxiiij. doct. tenentes contra eum. Et vide etiã eundem in l. voluntas. C. de fideicom. & Alex. in conſ. cxx. in j. vol. & in conſi. ix. in iiij. col. in j. vol. Sed non obſtantibus per eum dictis, teneas ꝙ non valet donatio, Tex. eſt in c. j. §. donare. quali. olim feu. poterat ali. & ibi Alua. & Car. & maximè in hac cõſuetudine, pro pter verbum, *En alienation & tranſport*, qđ eſt generaliſſimum: & cùm transferatur dominium, vt dictũ eſt, non eſt dubium ꝙ donatio cõprehẽditur ſub hoc verbo, *tranſport*. De hac quæſtione habent Niuernen. cõſuetudinẽ in §. fin. in tit. *Des fiedz*. ¶ † Nunquid autẽ
11 *An feudum hypothecari poſſit ſine conſenſu domini.* vaſallus poſſit feudum hypothecare ſine licẽtia domini, ſeu pignorare? dic ꝙ non, per tex. ad literã in c. imperialẽ. ibi, vel pignorare. de prohi. feu. alie. plenè per Soci. in conſ. xix. in ver. prædictis minimè. in prin. † In
12 ducatu Borbonij non poteſt conſtitui redditus per feudo ſine licentia dñi: & ſi fiat, poteſt dominus cogere vt tollatur redditus. † In comitatu Niuernẽ. prohibetur hypotheca, & conſtitutio redditus ſpecialis & generalis in vno nõ habente niſi vnum feudũ ab vno domino. In conſuetudine autem Aurelianen. poteſt conſtitui, & de materia vide Pyrrhum in conſue. Aurelianen. titu. *Des fiedz*. c. ij. vbi plura remiſſiuè dicit. ¶ Et licet per conſuetudinẽ noſtrã nihil ſit tactum, & dicatur ꝯ. in concluſione harũ, ꝙ de his quæ non ſunt tacta per conſuetudines noſtras, recurratur ad ius cõmune & ſcriptum. Ex quo videtur dicendũ ꝙ ſit ꝓhibitũ ne vaſallus poſſit pignorare feudum ſine licẽtia dñi, per §. imperialẽ. hîc antè alleg. & multum amplè ibi doc. & Soci. in cõſi. xix. tamẽ iſtud eſt pluſquã notorium & manifeſtiſſimum in ducatu Burgũdiæ, † ꝙ
14 omnes domini hypothecãt feuda, & cõſtituũt reddi-
15 tus annuos ſup eis ſine licẽtia dominorũ, & iſtud cõmuniter obſeruat. Neſcio qđ fieret in iudicio cõtradictorio, ſi caſus eueniret, cùm ſit dictũ in fine harũ cõſuetudinũ, ꝙ nulla alia cõſuetudo q̃ illa quæ eſt in noſtro volumine cõſuetudinũ allegari poſſit, & de reſiduo eſt ad ius ſcriptum recurrendũ. Cogita. ¶ † Gene-
15 raliter aũt an prohibita alienatione prohibeatur hypotheca, plenè infrà, in tit. *Des mainſmortes*. §. *homme de mainmorte peut uendre & aliener*, &c. ibi, limita ſextò noſtram prędictam conſuetudinem. Tu dic ꝙ ſatis eſt permiſſa hypothecatio rei feudalis in Burgũdia, cùm nulla alienatio rei feudalis ſit prohibita, niſi per eam transferatur poſſeſſio rei alienatæ, per tex. noſtre cõſuetudinis hîc: ſed ſic eſt ꝙ hypothecans feudum non transfert poſſeſſionem in creditorem, igitur.

LImitanda † videtur eſſe iſta concluſio vno modo,
16 *Quæ ignoratio ſit prohibita.* videlicet ꝙ debeat intelligi de illa hypothecatione, in qua nõ eſt ſpes luendi nõ eſt, qñ eſt hypotheca ſeu pignoratio rei facta ꝓ tãta quãtitate ꝙ nõ ſit ſpes pignorãtẽ velle redimere. Nã talis pignoratio bene dr alienatio ꝓpriè, ſed ſi pignoratio rei non eſt alienatio qñ ſubeſt ſpes luitionis, ꝓut dicit Bal. in l. volũtas. C. de fideicom. & in l. fi. C. de rebus alie. non alienan. Et ideo cùm talis pignoratio nõ ſit alienatio, non poteſt eſſe prohibita per cõſuetudinẽ noſtram. Credereẽ ſecùs in patria Niuernen. propter eorũ cõſuetudinem.

Limita

BIU Cujas

17 Pignoratio prohibita. LImita secundò, † quando pignoratio fieret p necessitatibus ratione feudi incumbētibus, puta ad subueniendum domino in guerra. Ita Bal. in l. ij. C. cōia de lega. alleg. l. cū fidei hæredis. ff. de fideic. liber. cùm dicit tex. sed necessitas alienādi ex causa necessitatis pendeat. & ibi ponit aliā limitationē. Nunquid autem ista limitatio possit extendi ad omnē alienationem cogita.

18 Fructus feudi pignorari possunt. LImitat tertiò † Io. Fab. in §. item Seruiana. in xiiij. col. Instit. de act. dicēs, q licet feudū nō possit pignorari, tñ. fructus & cōmoditas bene possunt pignorari. Et de istis duab. limitationib. fecit mētionē Ias. in l. ij. in xxiiij. col. C. de iur. emphyteut.

ADDITIO. Vide Matt. de affli. in constit. regni Sicil. quæ incip. post. Ittē. in vj. no. in j. & ij. q. & in cōstit. quæ incipit, cōstitutionē diuæ memoriæ. in iij. notab. in iij. lib.

19 Feudum pignorari potest domino. LImita quartò, † nisi vasallus pignoraret dño suo: quia tunc videtur satis consentire. Bal. in dicto c. imperialem & ibi Aluaro. & Car. Notant communiter Canonistæ in c. j. extrà, de feudis. & dicit Aluaro. ibi, in c. j. de feudo dato in vicem legis cōmisso. & Canonistæ in d. c. j. q hoc casu dominus lucrabitur fructus, quod secus esset in alio casu, quia computare debet in sortem.

20 Quæstio SEd quæro, † quid si vasallus pignorauit cū consensu vnius ex pluribus dominis sine volūtate aliorū, an in illa parte, in qua alii domini haberent partē, debeat perdere feudum? Aluaro. in d. c. imperialem. distinguit inter feudum diuiduum & indiuiduum. Et regulariter dicitur feudū diuiduum siue diuisibile præter feudum francum, & feudum habens annexam dignitatem, prout dicit Soci. cōsi. clxv. in ver. vij. respōdetur. & in versi. præterea. vide ibi per eum.

21 An vasallus possit transigere super feudo. NVnquid † autē vasallus possit super feudis trāsigere? ex dictis doctorū collige tres cōclusiones, quas collegit do. Iac. de S. Geor. in tract. suo feudorū. in verb. & cum pacto de nō alienādo. in xviij. fol. in iij. col. illius verbi.

PRima est, quòd vasallus potest transigere cum aduersario, dummodò vasallus retineat feudū. ¶ Secunda conclusio, q vasallus sine licentia domini trāsigendo potest dimittere feudum apud possessorem: quia hoc casu nō dicitur alienare. l. si pro fundo. C. de trāsact. Sed istud intellige, nisi iura vasalli essent liquida, quia tunc sine licentia domini nō potest transigendo dimittere feudum apud possessorem, quia tunc præmeretur fraus. ita Bal. in c. imperialem. de prohi. feu. alie. ¶ Tertia cōclusio, vasallus sine licētia dñi non pōt transigere, transferendo feudum in alium. Vide quæ dicit Alexan. consi. cxxix. in ij. col. in j. vol. vbi dicit, q transactio est alienatio. Idem dicit do. Iac. de S. Georg. in l. nulli. in j. lectura. ff. de transact. vbi dicit, q alienare dicitur transferens rem in alium, etiam ex causa transactionis.

22 An compromissum facere. ADDITIO. Vide Stephan. Bertrandi in consil. suo cccxxj. in j. parte. ¶ † Quid de compromisso super re feudali, an possit fieri per vasallum sine licētia dominī? dic q nō. Inn. in c. quintauallis. extrà, de iureiu. Sed per solum cōpromissum sine licentia dñi non perdit feudum, sed demum illud amitteret quādo per sentētiam arbitratorū transferretur possessio feudi in aliū. Ita dicit Aluaro. in c. j. §. si inter. de lege Corradi. & de S. Georg. in loco suprà alleg.

ADDITIO. Vide Matt. de afflictis in dicta constit. constitutionem diuæ memoriæ. in x. not. vbi de pluribus quæstionibus hîc positis.

ITem quæro † nunquid vasallus possit iuramentum deferre super feudo sine cōsensu dñi? Solus Guiliel- 23 An iuramentum deferre.
mus de Cuneo in l. iusiurandū, qđ ex cōuentione. §. j. ff. de iureiur. determinat, & dicit q nō: licet Lud. Ro. conetur ibi reprehendere. mouetur de Cuneo, † quia 24
iuramentum & transactio æquiparantur. l. ij. ff. de iureiur. Sed vasallus non pōt trāsigere, vt hîc antè dixi. igitur nec iuramentū deferre. & ideo dic vt in transactione dictum est suprà, & per Iacobinum, vbi suprà.

AN autem † possit dare feudum quod habet in em- 25 An dare feudum in emphyteusim.
phyteusim? videtur q sic, qa sicut vasallus potest alium subinfeudare, vt statim dicam, ita etiam dare in emphyteusim. Et ita tenet Io. Fa. in §. adeo. insti. locati. Sed multi tenēt cōtrariū, vt videre potes per Alua. & Car. in c. imperialē. in ti. de prohi. feudi alie. p Fede. Sed tu dic q illud potest esse verum de iure, sed de generali consuetudine regni Francię secus est de qua attestatur idem Fab. in d. §. adeo. cui credēdum est, cùm sit Gallus: & de hac habent Niuernen. consuetudinē, quæ quodammodo est limitatiua huius quæstionis.

ET de dubio † nunquid potest vasallus sine licētia 26 An aliē infeudare.
domini alium de feudo infeudare? Doctrina doctorum cōmuniter approbata, est q sic. in c. j. §. præterea. de cap. Corradi. bonus tex. in c. j. §. j. qualiter olim feu. poterat alie. Tex. expressus in c. j. §. similiter. & in §. seq. de l. Corra. ad idem text. vbi cōmuniter omnes ita concludunt in c. imperialem. in §. illud. de prohi. feudi aliena. per Fede. Canonistę communiter omnes, maximè Panor. & Feli. plenissimè in c. quæ in ecclesiarum. de const. † Et in hoc tria requirūtur & sunt 27 Tria ad hoc vt vasallus aliē infeudare possit re-
necessaria. Primum est q vasallus hoc faciat syncerè, quisita.
& sine fraude. Secundum, q subinfeudet ei qui sit similis conditionis & qualitatis cuius est ipse vasallus. debet autem subinfeudare pari vel maiori, non autem inferiori se. & ideo nota in hoc q si fuerit infeudatus de feudo ignobili à vasallo nobili, q primus dominus poterit reuocare istam subinfeudationem, nec tenebitur eam recipere si voluerit. Tertium, q subinfeudet sub eisdem pactis & conuentionibus, sub quibus ipse tenebat feudū. Ita tenet gl. magistra in c. j. §. præterea. in gl. magna, circa finem. de ca. Corradi. Primū & secundum satis probantur in c. j. in prin. qualiter olim feu. pote. alienar. Vltimū verò in c. j. §. profecto. de lege Corra. ¶ Ad prædictam regulam Feli. dat septē aut octo limitationes in d. c. quæ in ecclesiarum. in xx. col. xxviij. in ver. ij. declaratio. & in ver. iij. declaratio. & in versi. quarta. & in ver. quinta declaratio. de qua etiam limitatione quæ est ibi posita per dictum Feli. ver. quinta declaratio. ponit Iaco. de S. Geor. in tracta. suo feudorum, in verbo, & cum pacto de non alie. in j. & ij. col. quæ quidem est multum notanda. & aliam ponit in d. col. xxvij. ver. vj. declaratio. quas omnes vide ibi per eum.

AN autem † vasallus possit locare feudum? dic aut 28 An locare feudum.
locat feudum ad modicum tempus, tunc potest cùm prohibita alienatione non sit prohibita locatio ad modicū tempus. cle. j. cum ibi no. de reb. eccl. non alienā. Bar. & alij in l. cotē ferro. §. qui maximos. ff. de pub. Ias. præceptor meus in l. iij. in cxxxij. col. C. de iure emp. quod intelligitur nisi talis locatio fieret ī potentem, ita q nō esset spes redimendi vel recuperandi, vt tenet Bal. in l. manumissiones. ff. de iusti. & iure. arg. l. qui habebat. ff. de leg. iij. aut verò vasallus locat ad tempus magnum, & tūc cùm dicitur alienatio, non potest. Bart. in l. codicillis. § instituto. ff. de leg. ij. Panor. in c. ad audientiam. per illum tex. extrà de reb. eccle. non alie. Feli. in c. quæ in ecclesiarum. in xxxj. colum.

Nō poteti.

Nō ad longum tēpus.

BIU Cujas

col.de consti.vbi reprobat duas cautelas. vide Soci.in suis fallētiis,in verbo alienare prohibitus,in litera,A. vbi ponit regulam d.§.instituto. cum octo fallētiis ad illam regulam. ¶Sed an & quādo locatio dicatur alienatio,vide plenè do.meū Ias.in d.l.manumissiones.ff. de iusti.& iure.& in d.l.iij.C. de iure emphy. & in l.ex hoc iure.in vj.col.ff.de iusti.& iure. &in l. in prouinciali.§.si ego.ff.de noui oper.nun.Feli. in c. plerunq;, de rescri.Alex.consi.lxviij.inci.visis elegantissimis cōsiliis.in j.vol. de hac quæstione habent Niuernen. cōsuetudinem disponentem, ꝙ non disponitur locatio ad longum tempus, nisi post triginta annos.

AD vltimum tn dictū ponitur talis limitatio,scilicet quando in tali locatione esset dictum,ꝙ vtile dominiū nō transferat in cōductorē,quia tūc cessabit prohibitio.tenet Bal.& Imo.in l.codicillis. §. instituto.ff.de leg.ij.Feli.in d.c. quæ in ecclesiarum. in xxxj. col.de cōsti.Sed aduerte,qa Bal.illā reprobat in c.imperialē.in iij.col.de prohi.feu.alie.p Fed.tn in iudicādo esset durū recedere ab opiniōe Fel.& aliorū, quos recitat maximè cùm tractemus de excusando vasallū à pœna priuationis: nā dato ꝙ opiniones doctorū essent variæ, tn iusta dubitatio siue iusta causa haberet vasallū excusare à pœna culpæ.latè per Alexan.consi. cxix.incip.titulus quæstionis.in iiij.col.in ij. vol.dicit enim probabilis error iuris quando ius est obscurum Feli.in c.de quarta.in viij.col.de præscriptio.

ADDITIO. Vide eundem Matt. de afflictis suprà alleg.in dicta consti.quæ incipit, constitutionem diuæ memoriæ.in gl.magna.in pe.col.

29 An dare in dotē. NVnquid etiā † feudum possit dari in dotem sine cōsensu domini,vide Soci.in cons.xix.incip. pro deci,versi.verū ꝓductis.circa fi.cum ver.seq. in princ. Rota deci.cxix.inci.pater dare.in nouis.& idē Soci.in consi.suo lxxv.incip.circa præsentē.per totū.& istam quæstionem amplè examinauit idem Soci. in suis fallentiis,in litera,A,in regula,alienari prohibita in dotem dari possunt.& ibi ponit xviij.ampliatiōes ad illā regulā.& do.meus Ias.in auth.res quæ,C. communia de leg.ponit quindecim limitationes. Aduerte tamen ad duas concluſiones,quas facit Aluaro. in c. j. §. donare.qualiter olim feu.pote.alie. & vide omnes in ca. quæ in ecclesiarū,de cōst.vide doc.in c.ij.de feudis. & in c.nuper.de dona.inter vir.& vxorem.Roma.consi. cccclviij.incip.omnipotentis,circa prin.Cy.in l.volūtas. C. de fideic.& Sali.in l.fi. C.de re.alie.non alie.Et aduerte ad dicta per Alua.in dicto loco,& Feli.in d. c.

39 In dote & donatione propter nuptias æqualitas seruanda. quæ in ecclesiarū. † quia in casibus in quibus potest cōstitui dos,potest ēt cōstitui donatio ꝓpter nuptias cùm in ipsis æqualitas sit seruada,argumēto auth.dos data.C.de don.ante nupt.& auth.æqualitas.C.de pactis conuētis. & ita tenet Bal. cū quo cōmuniter trāseūt omnes,in d.c.j. i ti,qualiter olim feu.pote.alie.de hac quæstione disponit per consuetudinē Niuernen.

ALias fui interrogatus nunquid datum in assignale pro dote à muliere recepta,dicatur taliter alienatum quòd sub hac consuetudine comprehendatur. Dicebam ꝙ ex quo erat loco dotis , & ꝙ talis alienatio nō est incōmutabilis, ꝙ videbatur ꝙ sub hac consuetudine nō cōprehenderetur: ea tamen quæ dixi in tit.seq.§.xvij.in j.ij.& iij. gl. vidētur facere in contrarium:& quia per assignale transfertur dominium,nō firmo pro constanti.dixi in meo monologio,in verbo alienatio.

31 An permutare. AN autem † possit vasallus permutare feudū sine consensu domini?Spec.in tit.de feudis,§.quoniā, versi.xxxij.& Aluaro.in c.imperialem, in prin. in vlt. col.de prohibi.feu.alie.per Federicum. determinat ꝙ nō;licet videret quodāmodo obstare auth.sed & pmutare.& auth.itē sibi inuicē.C.de sacrosan.eccle.vbi res ecclesiæ quæ nō pōt alienari , pōt permutari.sed ideo hoc est,qa nō fit deterior res ecclesiæ quādo res æquè bona permutatur,& ideo tunc permittitur,sed in vasallo istud nō ꝓmittitur, qa per talē permutationē nō potest dns priuari suo directo dominio sine facto suo, iuxta l.id qd nostrū. ff.de reg. iur. ¶De hac quæstione hnt Niuernen.cōsuetudinē,& cùm casus euenisset de nobilibus viris dominis Claudio & Blasio de Rabutin fratribus,qui fecerant quandā permutationē post mortem nobilis viri Ioannis de Rabutin eorū fratris, cuius hæredes erāt,& quia erat dominus de Bourbilly , & Blasius de Rabutin eius frater erat dns du Ban, quæ terra est in comitatu Niuernen. tādem euenit ꝙ dictus Blasius volens habere terram de Bourbilly,fecit partagiū cū dicto domino Claudio eius fratre , ita quòd terram de Bourbilly,quę plus æstimatur quàm terra du Ban,remansit dicto Blasio, & terra du Ban remansit dicto Claudio.& post duos aut tres mēses iterum redierunt à dicto contractu , ita ꝙ dictus Blasius semper habuit terrā du Ban, & terra de Bourbilly remansit dicto domino Claudio , sed nulla fuit traditio rei,etiam per contractū nulla fuit clausula constituti, aut alia. & cùm hæc deuenissent ad notitiā dni de Masieres,cuius est vasallus dominus du Ban,inquietauit dictum dominum du Ban de iure laudemij,qd dicitur in comitatu Niuernen.*quint denier*, pro prima permutatione &*rére quint* , pro rescisione primi contractus. fui consultus , & dixi ꝙ dictus dominus de Masieres iniustam causam fouebat,eo maximè,ꝙ ex quo nulla fuerat traditio, ꝙ nō poterat dici alienatio , cùm maxima sit in feudalibus,† ꝙ nūquā est in cōsideratione alienatio,nisi tradita fuerit possessio,tex.est in c.imperialē.§.callidis.de prohi.feu. alie. per Fede, dicā infrà, in gl.*ne prend la possession*.& facit tex.in l.alienatum.& ibi Dy. ff. de verb. & rerum signifi.& Spe.in tit.de locato.§.j.versꝰ.xcv.†quia vt dicit verbum vendere,cum effectu est accipiendum.l.j.ff.qd quisq; iuris.c.relatū. de cleri. non resi.& verbum vendere non dicitur ante traditionem.§. venditæ. insti. de rerum diui.sic nec ēt permutatio,cùm similis sit emptioni.l.ij. C. de rerum permutatio.imò qd fortius est,†nunquā pmutatio dici potest sine traditione rei.tex. est ad literā in l.ex placito.C.de rerum permuta. ex quo minus est dubiū in hoc casu in pmutatione,quàm in vēditione,cùm licet venditio fieri possit cōsensu,nō tamen permutatio.gl. in d.l.ij.C.de rerum permu.& in §.item pretium.inst. de emp. & vend, plura alia allegaui, quæ hīc nō quadrant ad ꝓpositū,ideo ea omitto. ¶Et facit tex.quē ad hoc ibi pōderat Bal.in l.sicut re.§.qui volūtate.ff.quibus modis pig.vel hypo. soluitur. vbi dicit Bal. ꝙ qn volūtas accōmodatur alicui actui nunquā nocet nisi actus sit cōsummatus,per d. l. alienatū , & facit in argumentum, vt dicit, ꝙ abbas qui iurauit nō alienare Romano pōtifice incōsulto , nō incidit in periuriū ex simplici tractatu.Dic ergo hīc cùm non sit cōsummatus actus ꝓmutationis,eo ꝙ nō est traditio,quę requiritur in permutatione,non officit sola voluntas.

35 An constituere seruitutem. ITem† quæro an vasallus possit constituere seruitutem in re feudali sine comsensu dni?Aduerte qa cōsuetudo nostra prohibet expresse alienationem,sed sic est quòd prohibita alienatione prohibetur & cōstitutio seruitutis.l.fi.C.de rebus alie, non alienā. Ias. præceptor meus in l.de pupillo.§. sextus. in finalibus verbis. ff. de noui operis nuntia. ideo videretur quòd etiam

Quint denier.

32 Alienatio nunquā sine traditione consummata datur.

33 Nec venditio.

34 Nec permutatio.

BIU Cujas

etiam constituens seruitutem in re feudali ita debet priuari feudo, sicut si alio modo alienaret.

ADuerte tamen quia de hoc est text. in c. j. §. quid ergo. de inuesti. de re aliena facta. vbi omnes docto. cõmuniter dicunt, ꝙ vasallus potest ad suiipsius præiudicium cõstituere seruitutem, sed resoluto iure ipsius vasalli, & reuerso feudo ad dominũ, nullũ præiudiciũ affert domino talis constitutio seruitutis, vt etiam notatur per gl. in c. j. §. præterea. in gl. magna, in princip. de capitulis Corradi. Et vide etiam deci. Tho. ccccl xj. vbi tenet ꝙ talis seruitus nõ prejudicat domino, si postea reuertatur ad dominum, etiam si per lõga tẽpora possessa fuerit seruitus vasallo possidẽte. & credo hanc esse veram opinionem, secũdum quã plures consului. Sed ea retenta formo quæstionẽ, pone
36 vt in multis hodie videmus, † ꝙ quidã vasallus pro certa pecuniæ quãtitate remisit hominibus suis quoddã subsidiũ quod sibi ab hominibus suis debebatur ratione feudi, sed postmodũ euenit ꝙ reuersum fuit feudum ad dominum, an dominus teneatur stare remissioni factæ per vasallum? communis conclusio supradicta facit ꝙ non, & ita expressè determinauit Ioan. Rayn. in d. c. imperialẽ. §. habito. de prohi. feu. alie. p Federicum. & facit qđ dicũt Bal. & Cy. in l. fi. §. sed qa nostra maiestas. ad fin. C. cõmunia de le. vbi decidit, ꝙ si vasallus qui tenebat castrũ in feudũ à quodã principe alienauit quosdã de hominibus suis, deinde cõmisit feloniam per quam feudũ fuit apertum, ꝙ talis alienatio rescinditur. mouetur per conclusionẽ suprà
37 relatã, † ꝙ resoluto iure datoris, resoluitur ius accipiẽtis. & ad prædicta faciunt quæ notat Ang. in l. lex jectigali fundo. ff. de pignoribus. Prædicta etiã faciunt ad quæstionẽ, an vasallus possit liberare, vel affrãchisare hominem, vel manumittere seruum quẽ tenet in feudum. ad quæ faciunt dicta per Bart. in l. in diem. ff. de aqua pluuia arcen. & facit l. j. ad finem. ff. de superficiebus. & in l. j. §. cum prædiũ. l. si ab eo. ff. de pig. intellige tamen prædicta prout intellexit Io. Ray. in d. c. imperialem. §. habito. in iiij. col. de prohi. feu. alie. p Fede. & per Petr. de bella pertica in l. iij. ff. de seruit. & p Pet. Iac. in tit. de actione in rẽ quę datur prote quæ cecidit in cõmissum. vbi dicũt prædicti ꝙ illi sunt intelligenda quãdo feudum reuertitur ad dominum vt dñm: secus si reuerteretur ad eum vt priuatũ: qa tunc succederet regula l. ex qua persona. ff. de reg. iur. dicã plenius infrà ad illud propositum in quodã meo cõsi-
38 lio, vbi disputaui, † an de iure nobiles seu domini possint manumittere seruum sine licẽtia principis: nã in hac patria ducatus Burgundiæ fuit reperta temporibus meis quædã instructio in cartra cõputorũ, quæ expressè dicit, ꝙ non, & si manumittatur, fit & remanet homo regis in illa conditione in qua erat homo dñi manumittentis. & facit sas, quia videtur ꝙ exquo domini & barones huius patrię tenẽt in feudum & retro feudũ à principe, ꝙ requiritur consensus illius, cùm manumissio sit alienatio. l. fi. C. de re alie. nõ alie.

39 An constituere vsumfructus vel vsum. ITem quæro an † vasallus possit constituere vsumfructum, vel vsum inter vios, vel in vltima volũtate in re feudali sine cõsensu domini? gl. est no. in c. j. §. præterea. de cap. Corra. in l. magna, quę tenet ꝙ talis cõstitutio vsus fructus vel usus non valeat. & hãc opinionem sequitur Aluar. in d. c. imperialem. in prin. de prohib. feu. alie. per Fed. & post eum ibi Car. Alex. & per hoc videretur corrigtus tex. in c. j. §. quid ergo de inuesti. de re aliena fa. a. cùm idem videatur esse de cõstitutione vsus fructus, sicut de constitutione seruitutis. in quibus tenea ꝙ nõ possunt cõstitui sine cõsensu domini: † potest tamẽ vasallus vendere fructum 40
rerum feudaliũ pro tempore quo feudum remanet apud eũ, vel ad certũ tẽpus: qa ista nõ dicitur alienatio feudi. l. in ædibus. §. j. ff. de donatio. ita tenet & cõcludit Aluaro. & post eum Card. Alex. in d. c. imperialẽ. bene facit ad propositum quod dicit Bal. in c. j. circa fi. prin. de succes. feudi. vbi dicit ꝙ vasallus potest in suo testamento filiũ grauare, vt de vino quod nascitur in sua vinea feudali, det omni anno duas salmas amore Dei, quia hoc modo nõ dicitur disponere de re feudali, & nõ dicitur rem alienare qui fructus separatos alienat. l. in ædibus. §. j. ff. de donatio.

ADDITIO. An vendere fructus possit, & pro quo tempore, vide Matt. de affli. in cõst. regni Sici. quæ incipit, si quis post litem. in vj. no. & ij. q. in dicta consti. quæ incipit constitutionem diuæ memoriæ.

NVnquid autem † vasallus possit imponere pen- 41 An imponere pensionem. sionem, hoc est redditum annuum super feudo, vel emphyteuticarius super re emphyteutica, vide Io. Fab. in §. item Seruiana. in ix. col. insti. de ac. & Guido. Papæ quæstione sua clxxxiij. vbi videntur concludere quòd non, sed videtur quòd sic in quibusdam casibus per eundem, in q. ccccclxxvj.

ADDITIO. Vide eundem Matt. in dicta cõsti. quæ incipit, constitutionem diuæ memoriæ. in xj. no. ¶ An autem vasallus possit dare insolutũ. vide quæ dicit Alex. in cons. lij. in j. vol. vbi ponit, † an datio insolutum 42 Datio insolutum an sit alienatio. sit alienatio. & dicit ꝙ sic. & facit in l. ait prætor. §. permittitur. ff. de mino. l. j. & ij. C. si aduer. solutio. §. admonendi. insti. qui. alie. licet vel nõ. Facit text. in l. ꝙ si fortè. §. fin. cum l. seq. ff. de solutio. Hinc dicit Bal. in c. j. in versi. sed nunquid ex consue. de prohi. feu. aliena. per Federi. ꝙ prohibitus alienare feudũ sine consensu domini, non potest dare insolutum.

NVnquid possit † vasallus disponere in vltima vo- 43 An instituere hæredem. luntate, hæredẽ instituendo, & faciẽdo testamẽtum, vide do. meũ Ias. in l. de quibus. in xvij. col. ff. de legibus. ¶ Et an possit legare siue p omnia, siue ad pias causas, vide plenè per Feli. in c. quæ in ecclesiarum. in xv. col. de consti. vbi plenè examinat, ad quem recurrendũ est. Vide Soci. cons. xix. in ij. col. vbi not. ponit.

ADDITIO. Vide eundem Mat. in dicta consti. quæ incipit, constitutionem diuæ memoriæ. in j. not.

AN possit † vasallus renuntiare feudo inuito do- 44 An renuntiare feudo. mino, ponit Feli. in dicto loco hîc antè allegato, in dicta antepen. col. vbi ponit duas regulas cũ quinque limitationibus multùm notabili.

LImitanda sunt omnia supradicta, & maximè effe- Prædictorum limitatio. ctus nostrę cõsuetudinis, pluribus modis, de quibus p Feli. in c. quæ in ecclesiarũ. in iij. col. de const. vbi ponit nouẽ falẽtias, ad quẽ recurrẽdũ est. Ad septimam tñ declarationẽ, quã ponit pro septima limitatione, in xxxj. col. in ver. septima declaratio est vbi dicit ꝙ vasallus irrequisito dño potest alienare feudum, dãdo ipsum alteri agnato qui erat propior, & erat illi successurus post mortẽ suã: quia tunc nõ dicitur alienatio, sed potius quædã refutatio, vt plenè ibi per eũ. Et vide Aluaro. ad hæc, & Car. in c. j. §. j. per quos fiat inuestitura. Lud. Rom. in cõsi. cccl xvij. Iac. de S. Geor. in tract. suo feudorũ, in verbo, & cũ pacto de nõ alienando. in viij. col. Ioan. de Ana. in consi. suo xlvij. cum additio. Lud. Bolog. & vide quæ dicit Bal. in consi. suo xvj. in prima parte, in impressione noua. Istud etiã disponitur per consuetudinem comitatus Burgũdiæ, tit. *Des fiedz*. vbi ponit exceptiones & limitationes multas ad hanc regulam, quę ibi ponitur. & prædictas exceptiones poteris videre in locis hîc antè allegatis.

Addit

ADDITIO. Vide eundem Matthæum in dicta cõstitutione quę incipit, constitutionem diuę memorię. in j.not.ibi,item quæritur vtrum valeat cõtractus refutationis.

45 SEd quæro,† pone q̃ vnus frater det fratri suo feudum,vel pater filio, vel alius agnatus agnato, qui tamẽ est ei successurus,nunquid ille qui accipit feudũ teneatur petere inuestituram infra annũ & diem, secundum quod dicitur suprà in prima cõsuetudine huius tituli? Aluaro.Car.& alij feudistæ in c. j. §. sed etiã res.per quos fiat inuestitura.post gl.ibi,mouent difficultatem istã,& dicũt distinguẽdo, q̃ aut vnus agnatus acquirit portionẽ agnati per ius accrescendi,puta q̃a agnatus nondũ agnouerat portionẽ suã, & tũc cui venit illa portio accrescẽdi,nõ teneẽ pro illa parte petere inuestiturã: quia sufficit quòd semel fuerit inuestitus, cùm idem dicemus de augmẽto quod de principali.l.inter socerum. §. cùm inter. ff.de pact.dotali.

AVt verò isti duo agnati iam receperant inuestituram à domino de eorũ partibus, præstiterantq̃ iuramentum fidelitatis,& tunc acquirens partem cõsocij tenetur infra annũ & diem petere renouationẽ inuestituræ,iuxta c.j.quo tempore miles.aliàs incidet in pœnã §.j.suprà in hac rubrica, scilicet quia fructus perdet.Et idem dicendum est si vnus ex prædictis perdat feudum propter delictum: quia alius agnatus cui talis portio euenit,iuxta c.j.si vasallus feudo priuetur cui deferatur, debet petere renouationẽ inuestituræ infra annum & diem.

46 SVccedit † ergo ex prædictis, q̃ si agnatus habeat feudũ ab agnato, qui etiã erat successurus,tenetur petere renouationẽ inuestituræ infra annũ & diẽ,nisi habeat per ius accrescendi. Hoc dicit And. de Iser. in
47 d.§.sed etiã res.† q̃ si pater daret feudum filio emãcipato,vel frater maior natu, q̃ secũdũ aliquas cõsuetudines in Gallia succedit in toto feudo, donaret feudũ fratri suo minori,adhuc petẽda esset renouatio inuestituræ infra annũ & diẽ: q̃a cùm veniãt iure diuerso, nõ habet locũ iter eos ius accrescẽdi,vulgata.l. sed cũ patrono.ff.de bo.poss.Et per prædicta etiam sequitur Marti.Lauden.in c.j.§.j.quid sit inuestitura. Et p prædicta cùm fuissem interrogatus à quodam nobili huius balliuatus Heduen.cui pater in vita dederat sibi& fratri omnia bona sua,diuidendo inter eos, reseruando sibi vsumfrum: per quam reseruationem fuit trãslata possessio.l. quisquis. C. de dona. & inter quæ bona erant plura feuda. & quilibet filiorũ habebat: Fui interrogatus,an antè annum tales filij tenerentur petere renouationem: dixi q̃ sic. & plures tenebant cõtrarium,ita q̃ fuit opus videre liberos,& maximè Alua.Card.qui ista referunt & dicunt:& ita fuit factum. ¶Vide tamen quid dicat Boërius in consue.Bituricen. tit.*des fiedz*.§.ij.in gl.magna.

IN comitatu tamen Niuernen. si vnus ex parẽtibus det alteri quocũq; cõtractu rem feudalẽ,nõ tenetur ad ius quod dicitur *quint denier*,quod est ius dominij, quam cõsuetudinem multum põderaui pro domino barone de Ban contra dominum de Masieres in casu supradicto,quando dixi,an feudum possit permutari.

LImita secundò prædictam cnosuetudinem, & intellige habere locum quãdo specialiter alienatur feudum: secus aũt si generaliter quis alienaret omnia bona:quia tunc nõ dicitur alienasse feudum.Ita tenet Alex.in consi.xvj.in fine, in ij.vol.& in cõsi. clxviij. in pen.col.in ij.vol.& in consi.cxliij.in iij. col.in v. vol. Barba.consil.xliij.in xxvj. col. in j. vol. Roma. consil. clxvj.in ij.col.Io.Bapti.de Canalixis in repet. cap.j.de feudi cognitio.in xiiij.col.in ver.xxj.regula est vbi dicit de hoc esse casum in c.j.de capitan. qui curiã vẽdidit. ¶† Sed pone q̃ vasallus alienet partẽ feudi, & non 48 De alienante partem feudi.
totũ feudũ,an incidat ī partẽ alienatã, an verò incidat in totũ? Bal.& alij determinãt in c.j.§.callidis. de ꝓphi. feu.alie.p Fede.& c.j.in ij.col.de alie.feu. Tamẽ quicquid sit,cõclude q̃ incidat pro parte alienata tãtũ de æquitate canonicã,quæ seruãda est,secundũ Io. And. & alios in c. ij. de feudis plura vide in hoc tacta p dominum Ias.in l.fi.in xiij.q.post gl.C.de iure emphy.faciunt quæ dicit in l.ait prætor, *la seconde*, ff. de iureiu. vbi ponit notabiliter an appellatione rei veniat pars. Idẽ do.meus Ias.in l.si prius.in ix.col.ff.de noui oper. nun.Frã.de Aret.in consi.suo xiiij.inci.Viso & examinato processu.in iiij.col.Andr.Barba.in l.iiij.§. Cato. in xviij. col.ff. de verb.obli. Vide Pyrrhum in consue. Aurel. titu.*des fiedz*. c.iij.vbi quærit,si vnus dominus authorizauerit,an cadat in parte non authorizata,an in totũ.allegat Albe.in l.si duo patroni. ff. de iureiur. & in l.communis libertus.ff.de in ius vocando.

ET per prędicta posset dici, q̃ manumittens seruũ, vel alienans.seu illum affrãchisans,illũ perdit, ita q̃ debet acquiri domino,cùm cadat in cõmissum.dixi suprà,& in pluribus locis: & cõsului in facto contingenti.Non insisto.

LImitat alio modo cõsuetudinẽ nostram Iac. de S. Georg.in tracta.feudorũ, in verbo,& cũ pacto de non alienando.in fine illius commẽti,vbi dicit, quòd prædicta intelligũtur si vasallus sciẽter feudũ alienet, secus si ignorãter. Vide de hoc Bal.in c.j.in fine, de cõtro.inuestituręq.qui dicit, q̃ ille tex.est ad hoc singularis & vide Io. Bapti. de Canalixis in repe. c.j.de feudi cognitio.col.xiij.versic.xvj. regula est.hoc intellige,si scit rẽ esse feudalẽ,vt est tex.& ibi Bal.in ti.de cõtrouesia inter domi.& empt.feudi.c.vnico.† & adhuc si 49
venditor scit rẽ esse feudalẽ,& emptor ignorat:si venditæ nõ esset soluendo,res non caderet in cõmissum, sed succurret emptori ex clausula generali, si qua mihi iusta causa esse videbit.argu.l.ideo.ff.de dolo.notatur in l.fi.ff.de eo per quem fac.& in auth.hodie.C.de appel. ¶ Bar.in l.fi.in prin.ff. si quis aliquẽ testari prohibuerit.Facit quę dicũt Imol.Rom. & Alex.in l.cotem ferro.§.dis. ff.de publi. & facit multũ in hoc casu,quoniam emptor tractat de damno vitando,& dominus de lucro aptãdo.& ideo fauẽdum est emptori.l.fi.§.licẽtia.C.de iure deliber. In cõtrariũ tñ posset adduci tex.in l.plane, *la seconde*, ff.de legatis. j. cogita.

PRo alia limitat,ne adde quod dicit do. meus Ias. in l. maritus. C.de procur. vbi dicit q̃ si mulier vxorata habebat vasallos qui alienauerint feudum nõ petita ab ea licentia,on priuantur feudo,dum tamẽ petierint licentiam a eius marito. quod nota, quia posset euenire in facto ¶ Vide quæ dixi suprà, §. j. huius ti.in gl.*à la personne* in additione. Tertia limitatio.

LImitanda videtur hæc nostra cõsuetudo vno alio singulari modo, s. ni in inuestitura feudali fuerint apposita hæc verba,quæ multoties solẽt apponi, concedo tibi feudũ pro te, quibus dederis: siue pro te,& quibus iura tua dare & cõcedere volueris. quia per ista verba videtur esse cta potestas alienandi & licentia.Et istud tenẽt comm̃iter feudistæ in c. j. de feudo non habẽte propriam naturã feudi.vbi est text. quem dicunt esse fortissimum ad hoc.istud etiã tenet Bal.in l.j.in lxv. q. de rerum di sione. vbi ad hoc etiã alleg.text.in d.c.j.idem Bal. in liberti libertæque. in pe.col.C.de ope. liberto. Idem art.& Sali.in l.fin.in pe.col.C.de iure emphy.Bal. & Aluaro.in c.feudum. Quartalimitatio.

si de

si de feu.fue.cõtro. Faciũt quæ dicit Ang. in l.qui Romæ.§.duo fratres.in v.q.principali.ff.de verb.obli. & ibi Ale.& Io.de Imo.vbi dicunt,† ꝙ si in instrumento 50 diuisionis dictũ fuerit ꝙ vnus frater alteri fratri,& alter alteri bona in parte obuenta cõcessit ꝓ se, & illis quibus bona prædicta cõcedere voluerit,ꝙ ista verba idẽ ꝑportãt ac si esset data potestas alienãdi. Et de hoc dicit esse tex.in d.c.j.de feudo nõ habẽte ꝓpriã naturã feudi.Faciunt quæ dicunt Ang.& Bal.in l.cùm essent. in §.j.ff.de ser.rusti.prædio.qui mouẽtur per illũ text. & dicit Bal.ꝙ ad hoc est menti tenendus. Et ita tenet ẽt do.meus Ias.in l.fi.in iij. col. C. de iure emphyt. reprobando opinionẽ Spec.in tit.de emphy.§.nunc aliqua.versi.xciiij.quẽ etiam secutus fuerat Io.And.in apostil.ibi.Vide Philip.Decium cõsi.suo clxiiij. col.iij.

ET tenendo hãc opinionem ex textu prædicto,cõsidera vnũ singulariter dicendũ, & quod est multum notabile,ad quod pauci aduertunt,scilicet ꝙ illa verba supradicta nõ solùm importãt ꝙ per hoc sit data licentia alienãdi irrequisito domino, imò singularius & mirabilius operantur,ꝙ ille in quem erit facta talis alienatio, retinebit illam rem liberã & expeditã tanquã allodialẽ,non autem iure feudi.& illũ textum ibi ita intelligũt And.de Iser. Bal. Aluaro.Cardi.& alij.& pro certo istud est multum mirabile,& vsq; nũc nõ aduertebã,sed non credo ꝙ sit verum, nec ꝙ si casus eueniret in dubio quòd ita iudicaretur. ¶Limitãda videretur alio modo hęc consuetudo si opponeretur clausula,Saluo iure, vel reseruato iure domini, vt per Bal.in c.j.§.donare. tit. qualiter olim feudum poterat alienari.sed veritas est in cõtrarium,vt tenet per multa Philip.Decius consilio suo clx.col.iij.quem vide in proposito.

Dictum notabile.

Quinta limitatio.

ADDITIO. An si reuocauerit illam alienationem coram notario & testibus,& dixerit quòd vult eã haberi pro secreta,an de aliquo operetur illa reuocatio, vide Matth.de affli.in consti.quę incipit, instrumẽtorum robur.in octauo not.

51 Dominus nõ potest alienare vasallũ inuito eo.

SEd aduerte, ¶quia sicut vasallus nõ potest alienare rem feudalem sine licentia domini, ita etiã dominus nõ potest alienare vasallum sine cõsensu eius. gl. est in l.inuitus.ff.de fidei.liber.Bal.in c.j.§.si quis miles,in j.no.quo tẽpore miles.do.meus Ias.in l. debito rũ pactionib⁹. C.de pact.hinc dicit ibi allegãdo Host. ꝙ rex Frãcię nõ potest alienare vnã de ciuitatibus regni sui inuitis illis ciuibus.idẽ Ias.in l.iij.in xxiiij. col. C.de iure emp. imo ẽt istud est ampliandũ in alienatione necessaria.quod sic ꝓbatur:nã dicit idẽ do.me⁹ 52 Ias.in §.præiudiciales.in vj.col.insti.de actio.†ꝙ si inter duos nobiles seu principes sit cõtentio de iurisdictione alicuius castri,aut ciuitatis,& sententia feratur pro vno talis sententia nõ præiudicat populo illius castri, ẽt sciẽti causam agi,nisi citatus fuerit ad causam: & sic populus non tenetur obedire sentẽtiæ,quod esset mirabile.& adde quod dicit Panor.in c. quoniã.§. in aliis.in pe.col.extrà, vt lite nõ conteſtat.vbi dicit ꝙ non nocet domino sententia contra hominem subiectum,quãdo est lata sentẽtia de subiectione eo nõ citato:ciuitas tamen pro pace habenda potest dare tantum.Bal.in l.bene à Zenone.C.de quad.præscrip. Io. An.& Inn.in c.in nostra.de iniur.& damno dato.

ADuerte quòd contrarium obseruatur in Francia, cùm feuda sint redacta ad instar patrimoniorũ, vt in terminis tenet Guil.Benedicti in repet. c. Rayn. in verbo,duas habens filias. nu. 69.70.& 71. de testa. Vide quę dicit Io.Sanxon in consue.Turonen.in titu. *De pied de fiedz, & de peage*,art.ij.fol.lxx.& Boërium in consue.Bituricen.ti. de cõsue.feudi.§.ix.& plenissimè quomodo princeps seu rex non põt vẽdere aut donare hoies sui comitis vel Baronis eis inuitis. vide Luc. de Pen.in l.j.col.ij.C.de capi.ciuiũ cẽsi.eximien. li.xj. vide Cardinalẽ in cõsi.suo cxxxviij. ad quendã. in iiij. col.& ibi dicit, † ꝙ princeps non potest disponere de 53 rebus regni sine cõsensu maioris partis Baronum. & vide Old.in cõsi.xciiij.incip.elegãter.in fine. vide Feli.in c.ad audientiam.de præscriptio.versi. de aliis verò.Et dicit Bar.in l.si is qui.§.fi.ff.de pig. & Feli. in dicto loco,† ꝙ princeps non põt obligare iurisdictionẽ 54 quam habet in hominibus,nisi ex causa ardua.

ADDITIO. Aduerte ꝙ ea quæ statuuntur in vasallo ad perdendum ius suum in re feudali, eadẽ sunt statuta in domino ad perdendum proprietatẽ, demptis quinque,vt tenet Mat.de affli.in cõsti.regni Sici. quæ incipit,si vasallus à domino.in vij.no.& vide eundem in nono notabili.

IN TEXTV IBI,

Commise n'a point de lieu.

QVæro,quando † feudum cecidit in commissum, cui debeat applicari,an vsufructuario , an verò proprietario ? vide do. Ias. in l.iij.in xj. col. C. de iure emphy.vbi dicit ꝙ spectat ad proprietarium.& Guid. Papæ q. sua ccccl xxvj. vbi adducit rationes. & plenè per Old.cons.ccxl.vide Albe.de Rosate in l.j.in ij.col. C.de vsufru. vbi satis plenè. ¶Videmus hîc vnum casum,in quo feudum cadit in commissum. alios ponit Iac.de S. Georg. in tractatu suo feudorũ,in gl. dictiq; vasalli promiserunt non committere feloniã.& Fran. de Curte in tractatu suo feudorũ, in quarta parte, tit. ex quibus causis feudum amittatur. vbi ponit xlj. casus,ex quibus quis priuatur feudo,& feudum cadit in commissum dixit suprà in §.iij. 1 *Feudum quod in cõmissum cecidit,cuiap plicãdum.*

ADDITIO. Alios vide in constitutionibus regni Sici.in consti.quæ inci.si vasallus à domino.& aduerte ꝙ Mat. de affli. in iij.not. dicit se posuisse quinquaginta sex causas propter quas vasallus perdit feudum in §.item si fidelis.quibus modis feu.amit.& dicit etiã in xj.no.se dixisse in c.j. §.fi.qbus mo.feu.amit. ¶† Sed quæritˀ,an hęc feudi apertura fiat per sentẽtiã,an verò ipso iure:dico ꝙ feudũ cùm amittitˀ, qñq; amittitˀ ipso iure,quandoque verò per sententiã:ipso iure tunc demum amittitur,quando in casibus à iure expressis,vt in casu.cap.qui clericus.in tit.si de feu.fue.cõtro.& in aliis in iure expressis.in omnibus tamen aliis casibus in quibus feudum amittitur nõ expresso ipso iure,intelligi debet per sententiam c.j.& ibi no.in tit.de feu. sine cul.non amit.& tit.quo tẽpore miles.c.j. per quę iura colligitur,† ꝙ vasallus per qualemcunque culpã 3 nunquã ipso iure priuatur, sed tantùm per sentẽtiam per pares curiæ laudatã , nisi in casibus, à iure expressis. ¶Est autem casus non vnus de expressis in iure, in quibus feudum amittitur ipso iure. c. imperialem. §. callidis.de prohibi.feu.alie.per Fede.vbi glos.& doct. c.j.in titu.de feudo sine culpa non amit. in d. §. sancimus.in tit.quo tempore miles.& in d.tit.quibus causis feudum amittatur. Faciunt quæ habentur in §.fi. in titu.quæ fuit prima causa beneficij amitt.vbi glos. & docto. dicunt, quòd quantum ad ipsum amittitur feudum ipso iure : sed quantum ad emptorem non, sed opus est sententia , ne priuetur cuictione , quæ vt bonæfidei emptori competit.l.j.ff.de euictio. hinc est quòd diuersis actionibus agendũ est contra vasallũ,& contra emptorem, de quo infrà dicitur. sed quicquid sit,dico quòd opus sit sententia,& amittatur per sententiam 2 *An feudi apertura fiat per sentẽtiam, an ipso iure.*

tentiam.& moueor,quia regulare est ꝙ vasallus qualemcunq; culpā cōmitat,feudo priuari debet per sententiam.c.j.in tit.de feudo sine culpa nō amit.& in d. §.sancimus.in tit.quo tempore miles,in d.tit.ex ꝙbus causis feu.amit.& in plerisq; aliis locis, in quibus ille casus.s.alienationis feudi nō excipitur: ergo in hoc etiam procedere debet,ꝙa qđ non excipit à regula, sub regula stare debet.in d.§.callidis.nec in alio iuris feudorū,aut alterius loco dicitur ꝙ amittat ipso iure,sed tantùm dicit simpliciter,se carituꝝ agnoscat, aut perdet,siue amittet:ergo debet intelligi per sententiā, eo potissimè,ꝙ† quādo lex vtitur verbo,amittat,aut perdat,intelligitur per sententiam.l.si quis in tantam.C. vnde vi.auth.statuimus. C. de epis.& cle. itē amittere feudum est pœnale, & inductū in pœnā alienātis, sed pœnæ sunt molliendæ.l.interpretatione.ff.de pœnis. sed mitius est ꝙ pœna inferat per sentētiā, quàm ipso iure:ergo sic esse debet. prætereà pro hoc facit qđ habetur per gl.& Bar.in §.j.in auth.de incest.nup.col.3. in l.iubemus.ij.§.sanè.C.de sacrosan.eccle. in l.imperator.ff.de iur. fisci.in l.commissa.ff.de pub.in auth.q semel.C.quomodo & quando iudex.& in auth.nouo iure.C.de pœ.iu.qui malè iu.l.si qs maior.C.de transi. in l.in criminali.C.de iurisdi.om.iu. vbi ipse Bar. (& sequuntur cęteri) dicit,ꝙ† si lex imponit pœnam amissionis rei vel actionis,vel imponit pœnam, & dicitur ipso iure,aut per sententiam,ꝙ illi stabitur. aliàs verò si vtatur verbo præsentis tēporis, intelligitur ipso iure; si verò verbo futuri temporis, intelligatur per sententiā,nisi adiungatur dictio,mox, statim, aut alia p̄sens tempus significans, sed in dubio debet intelligi per sententiā: at in casu nostro,vbi de eo fit mentio in libello feudorū, vtitur verbo futuri temporis, maximè in d.§.callidis.(vbi est nouissima & expressiua huius casus decisio) vtitur verbo futuri tēporis amittat, & in d.§.fi.quæ fuit prima causa beneficij amit. vtitur verbo,cariturū,quod est futuri temporis. & illo codē vtitur in ti.de prohi.feu.alie.per Lotha.nec adiicit dictio,mox,aut alia p̄sentis tēporis significatiua:quare relinquitur ꝙ statur regulæ generali,de qua in d.§. j.in auth.de incest.nup. quæ magis in hoc casu statuti nostri vendicat sibi locum, vbi verba sunt dubia: nec ex eo ꝙ colligi potest tempus præsens aut futurū, ex quo innui possit ꝙ velit feudum aperiri ipso iure, vel per sententiam.Et in veritate hæc stringunt. ¶Tamen verum est quòd vasallus vendendo, vel alienādo feudum expoliauit se,& priuauit iure seu dominio quod in illo habebat: vnde fortè potest dici quòd nulla alia sententia requiratur, quæ tamē esset declaratiua priuationis dominij,si interueniat, & nō dominij priuatiua,quo iam per abdicationem est priuatus:erit ergo priuatus ipso iure,quia seipsum priuat alienando; sed erat necessaria illius priuationis declaratoria,per quā declarabitur feudum alienatum,nō quidem abdicando à vasallo, sed tantùm domino applicando; & proderit illa declaratio, nō ꝙ esset aduersus vasallum necessaria,sed aduersus alios,puta emptorem,aut alium detentorem.& hoc est quod videtur velle glos. in d.§. callidis,& pro ista decisione facit quod voluit Bal. in tit.qui feu.da.pos.in fi.in §.fi.vbi dicit, † quòd in feudis amittendis requiritur sententia priuatiua:secus in amissis,vt in venditionibus, tamē ad executionē culpæ requiritur sentencia declaratiua, habetur in Spec. de feu.& d.§.callidis.habet per Old.cons.ccliij.& potest esse ratio diuersitatis inter istā & alias culpas propter quas feudū amittitur,vt isto casu ipso iure amittatur,in aliis autē per sententiam, ea est notabilis distinctio,quam facit Bal.in d.l.imperator.ff. de iure fisci. quia in isto casu,hoc est circa rē tractat de ipsa re: vnde nō mirū si ipso iure perdat,in aliis aūt pœna interponit nō ꝓpter rē,sed ēt extra ipsam rem delictum cōmittitur: vnde debet fieri per sentētiam declaratio.

4 Amittat & perdat verba in iure quomodo intelligantur.

5 Notabile dictū Bartoli.

Nota hæc.

6

ADDITIO. Dicit tamen Bal. in c. fin.per quos fiat inuestitura.ꝙ si vasallus feudū alienauit tradēdo possessionem sine consensu domini,potest dominus propria authoritate deuestire, & spoliare eum in quē facta est alienatio,quādo maximè alienatio est notoria, prout dicit in c.ij.de feu.sine cul.nō amit. de quo per Feli.in c.Rodulphus,circa fi.de rescriptis.quos alleg. Matt.de affli.in consti.regni Sici.quę incip. pacis cultū.in ix.col.ibi, nonò licet domino feudi. & ibi ponit xxj.casus in quib⁹ licet alicui propria authoritate ius sibi dicere,qui sunt notandi.Et aduerte ad id qđ dicit Alua.in c.j.§.sancimus.in fi.in tit.quo tempore miles. ꝙ si vasallus notoriè delinquat,vt qa est proditor, vel dominū iustè pugnātem dimisit publicè in cōspectu populi.vel constat iuisse ad hostes,& ibi publicè moratum cū hostibus contra dominū,ꝙ princeps aut fiscus possunt capere feudū & inuadere propria authoritate absque sententia declaratoria. arg.l.j.C.de peti. bon.sublatis.& l.pecuniam.ff.de iure fisc.& ita etiam tenet Andr.de Iser. ¶† Quid autē si alienauerit & tradiderit,sed alienatione facta statim recuperauit, an dicatur incidisse in cōmissum? Spe.in ti.de loca.in rubr. de iure emphy.§.j.vers.xcvj.videt dicere ꝙ de æquitate nō incidat in commissum, sed de iuris rigore sic. & est text.in c.j. in prin. quid iuris sit si post alienationē feudi vasallus illud recuperauerit, vide quæ dixi in §. fin.infrà,*des censes*. & ꝙ etiā requiratur sentencia, vide Boërium in consue.Bituricen.tit.de consue. feudorū.tit. §.xvj.in j.gl. ¶Sed quanto tēpore duret ius petēdi cōmissum?Lud.Ro.sing. suo 483.Ius petēdi.dicit,ꝙ durat tantùm quinquennio.& dicit casum esse singularē in l.ij.C.de vec.& commissis.Crederem tamē ꝙ apud nos requireretur tempus xxx. annorum, cùm omnia præscriptibilia sint redacta per consuetudinem nostram ad tempus xxx.annorum.

7

Defeudo alienato, statimque recuperato.

IN TEXTV IBI,

Ne prend la possession.

DIc quòd de hoc est decisio in terminis per Bal. in cap.j.§.si libellario. in vlti. col. quibus mod.feu. amitt. vbi determinat necessariam esse traditionem: quia non dicitur alienatum nisi tradita sit possessio.l. alienatum.& ibi Dy.ff.de verb.sig.& de hoc est tex.in c.imperialem.§.callidis.& ibi sentit Bal.de prohi.feu. alie. per Federi. Aluaro. plenè qui plura ad hoc alleg. in c.j.§.fi.in xliij.conclu.quæ fuit prima cau.beneficij amitt. & in c.j.in v.col.post gl.ibi,de prohi.feu. alie.p Lotha.ibi Cardi.Alex.in consi.ij.in v.vol.dom. meus Ias.in l.fi.in xxxviij.col.C.de iure emphy. Alex. consi. xxx.incip.quoniam omne datum optimum.in vj.col. in j.vol.Bar.in consi.ij.de feu.Bal. in consi. cclxxvj.& consi.ccciij.in v.parte.

ITem intellige † adhuc consuetudinem nostram vno alio modo.s.quando talis alienatio,& possessionis traditio sunt validæ:quia si essent nullæ,tunc alienans non incideret in commissum. istud in terminis decidit Aluaro.in c.j.ad fi.princ.de alie. feu. ver. quid iuris sit si post alienationē factā vasallus. motus authoritate Bal. in l.ij.C.de epis. aud.qui ibi ita decidit. mouetur Bald. † quia verbum venditionis, absolutè prolatum non intelligitur de venditione quæ nulla est, nec illam comprehendit quæ ex defectu solennitatis

Si alienatio est nulla, alienans non incidit in commissum.

BIU Cujas

tatis nulla est l.iiij.§.cõdemnatũ.ff.de re iudic. facit l. alienationis verbo.ff.de ver.sig.& dicit Bar.in l.nõ putauit.§.non quęuis.ff.de bo.pos.cõtrata.& in l.filiũ.§. 3 si quis bona.ff.de leg.prestã.† q si statutum dicat, q si aliquis cesserit actionẽ nobili, puniatur in centum, debet intelligi de cessione ritè facta, nõ autẽ de illa quæ nulla est. Hinc etiã sequit, q cũ frustratoriũ factũ pœnã efficaciter nõ cõmittit, cùm ex nihilo nihil fit, secũdum Philosophũ, quòd ex tali alienatione nulla sequi *Ex nihilo nihil.* potest punitio: ex actu enim nullo nullus effectus seq potest. l.nõ dubiũ. C. de legi. & per hæc & alia idẽ tenuit do.me⁹ Ias. in emphyteuta alienãte nulliter sine cõsensu domini. ita tenet ĩ l.ij.§. q si in patris. in vj. co. ff. so. mat. hinc etiã facit illud quod dicit Felin. in c. cæterũ. in vij. col. extrà, de iud. q licet negans libellũ puniatur propter mendaciũ, tamen si quis negauerit libellũ ineptum non punitur. & dicit Ang. consi. clxij. incip. super pũcto supradicto. in antepe. col. q † pœna 4 priuationis quæ imponitur alienanti contra prohibitionem testatoris nõ habet locũ in alienatione nulla. fundamentũ Ang. stat in hoc, quia ad hoc vt quis incidat in pœnã, non sufficit de facto fieri. l. ea quidẽ. C. si mãcipi. ita fuerit aliena. vt hîc antè dixi. ¶ Hinc facit etiã ad regulã prędictam, scilicet, id quod est nullum. nullum potest producere effectũ. facit gl. multum no. in l. si pater. C. ne de statu defun. & in c. vt debitus. in gl. ij. in fi. de appel. quòd litis cõtestatio nulla nõ interrũpit præscriptionẽ. & q vult gl. in l. si accusatorib. in gl. fi. C. de accus. quã sequitur Bal. in c. quoniã contra falsam. extrà, de ꝓbat. in vj. col. & in c. in nomine domini. in iiij. no. ext. de testi. & facit tex. in c. proposuisti. in vers. citatus. extrà, de for. cõpe. s. quòd citatio inualida nihil operatur. faciũt & infinita alia deducta & allegata per Ias. in l. licet. in ij. col. C. de procu. facit 5 id q voluit Ioan. de Imo. in cle. gratiæ. de rescrip. † q clericus contrahens sponsalia de iure nulla, nõ perdit beneficium ecclesiasticum. quem do. meus Ias. alleg. causas vel lites. in ij. col. C. de trãsa. faciunt & infinita ad propositum allegata, quæ Felin. adducit in c. ex tenore. in iij. iiij. v. & vj. colum. extrà, de rescript. & in c. cæterum. extrà, de iudi.

ADDITIO. Ad hãc regulã adde multa notatu digna quæ ponit Matth. de affli. in constit. regni Siciliæ quę incipit, si dubitatio. in vj. no. Alciat⁹ tamẽ in hoc vnico verbo videtur voluisse hãc materiã cõclusisse p vnã distinctionẽ, cũ dicat in ij. l. de ver. & rerũ sig. col. lxxij. q distinguẽdũ est inter actus iuris, & actus facti, vt vera sit prædicta regula in actibus iuris, in actibus verò facti, vt nomẽ seruetur. Sed mihi videtur q hęc distinctio nõ est passim & indistinctè vera. cum etiam in pluribus actibus iuris actus nullus producat effectum, vt est tex. in vno casu in l. quidã. §. donationem. ff. de donatio. vbi patet quòd donatio facta contra ꝓhibitionem iuris, licet sit nulla, tamen inducit priuationem in agente, ita q applicatur fisco donatum. vt dicit l. sequens. & l. ij. ff. de his quibus vt indignis.

ET licet hęc opinio sit colorata, & multis fundamẽtis consolidari posset, tamẽ de ea dubito, eo q iura videtur esse contraria in hoc, an & quãdo sufficiat de facto fieri, ad hoc vt pœna cõmittatur. & plura in contrarium facientia possunt adduci. ¶ Primò doctri- *6 Contrarium prædictorum.* na Bal. in c. ex parte. in vij. co. de appel. vbi quærit. † an mulier quæ transit ad secundas nuptias, de facto perdat tutelã. & tenet q sic, licet nõ teneat matrimoniũ, l. eum qui. C. de adul. ¶ Secundò facit tex. in c. tua nos. extrà de iureiu. & ibi Bal. & Ia. in §. itẽ si qs postulãte, 7 in xiij. col. inst. de actionib. † q ex iuramẽto inualido contrahitur reatus periurij. ¶ Tertiò facit, † quia testis 8 deponens falsum, cuius dictum non valet, vel super eo quod est nullum, incidit in periurium. Bart. in l. si quis legatũ. ff. de fal. Ia. in repet. l. admonẽdi. in lxxviij. col. ff. de iureiur.

ADDITIO. Aduerte etiã q d in crimine falsi. maximè in instruendo falsum testem, punitur quis ex conatu, vt tenet Mat. de affli. in cõsti. regni Siciliæ, quę incipit, cõtra falsitatẽ. in iij. lib. Sed videtur q d cõtrarium tenuerit Hip. de Marsi. in cõsi. cv. ¶ Hinc etiã & quartò, † q a clericus in minoribus constitutus contrahẽs matrimoniũ nulliter, puta cũ consanguinea, priuatur 9 tamen beneficiis, ac si legitimè contraxisset. Rom. cõsi. cccclxxxiij. q d inci. dubitatur. Et vide ad propositũ quæ dicit do. meus Ias. in l. vbi pactũ. in vij. col. C. de transa. & istud probatur notabili theorica quã ponit Bar. in l. continuus. §. cũ quis. ff. de verb. oblig. scilicet, quòd q n interest illius, in cuius fauorem est actus prohibitus, ne actus etiam de facto fiat, quia ex tali contrauentione facti lædit̃, tunc pro tali actu licet nulliter celebrato, & de facto pœna imponitur. Quia sic est nunc, q d dominorũ interest, ne vasalli alienent feuda sine cõsensu suo, etiam quòd alienatio sit nulla quia si feudum sit in alium translatũ, licet nulliter, do minus saltem priuatur possessione, & difficultatẽ habebit recuperandi: ergo ex actu nullo patiũtur domini læsionẽ. & sic mihi videtur, † q d ex hac alienatione 10 nulla debeat etiã vasallus priuari feudo, maximè quã do alienaret in potentem, à quo de facili nõ posset recuperari. facit & singularis & notabilis decisio Francisc. Fe Aretio, qui consuluit contra Ange. in decis. suprà alleg. scilicet † q d alienãs contra prohibitionẽ testatoris, licet nulliter, & nõ seruata solẽnitate, incidit 11 *Dictum notãdum.* in pœnam priuationis, quia interest aliorum, quorũ fauore erat prohibita alienatio propter difficultatem recuperationis. ¶ Aduerte tamen ad vnum multũ notabile, † q d licet nemo posset venire contra factũ suũ, tamen vasallus qui alienauit feudũ sine consensu do- 12 mini & voluntate, potest ipsemet vendicare feudum, veniendo cõtra factum suum. ita est tex. & ibi doct. in c. si vasallus. de alie. pater. feudi. & Aluar. in c. j. de alie. feu. in verbo, opponitur quòd imò frater.

ADDITIO. Et etiam istud tenet Matth. de affli. in consti. regni Siciliæ. quę incipit, constitutionem diuę memoriæ. in ix. not. in iij. li. & in j. not. ponit quomodo hæres potest reuocare & venire contra factum defuncti. Et in dicto ix. not. quomodo pretiũ sit restituẽdum. dicam inf. in gl. fi. vers. sed etiam quæro.

IN TEXTV IBI, Reale.

POndera hanc dictionem: quia per hoc videtur, † q 1 *An sufficiat possessio per constitutum. vel ciuilis.* nõ sufficit possessio quæ transfertur per constitutũ. nec possessio ciuilis quæ trãsfertur dispositione. l. q squis. C. de dona. scilicet per retentionẽ vsusfruct⁹. & ita tenet Aluar. in c. j. quid iuris sit si post alienationẽ feudi vasallus illud recuperauerit. in fi. ij. col. & ita etiam tenet Baptista de sancto Blasio, in tractatu suo differentiarum: posito post feuda Aluaro. in vers. icul. cxix. incipi. vasallus vendendo feudum. & ita videtur facere ea quę dicit Gui. Papæ. in queſt. sua cj. Si qs rem emphyt. quem vide. & Iaco. de sancto Geor. in tract. suo feudo. in glo. & cum pacto de non alienando.

IN contrarium videtur facere quod dicit Paul. de castr. in l. j. §. si rem. ff. depo. vbi tenet, q † etiam per 2 fictam traditionem vasallus incidit in pœnam priuationis. & pro hoc faciunt quæ notantur in l. ab em-

BIU Cujas

ptione.ff.de pact. & istud tenet Marti. Laudē. in prædicto c.imperialē.in prin.de ꝓhi.feu.alie. per Fede.vbi dicit,ꝙ sicut vasall' alienādo vel tradēdo feudū rea liter sine licentia domini,amittit feudū. idem etiā secūdū aliquos quādo tradidisset in cōstitutū. alle.l.qđ meo.ī prin.de acquir.pos.videtur esse ratio, † qa possessio quæ traditur per constitutum, dicitur esse ficta, ꝓut notant cōmuniter doc.quod notes.Sed tu dic,ꝙ ēt per constitutū transferēdo possessionē vasallus perdit feudū,eo ꝙ licet per traditionem possessionis per constitutum iudicatur ficta traditio, tamen transfertur vera & propria possessio, vt notāter probat tex.in l.certè.§.j.ff.de precario.& no. cōmuniter doct.in d.l. quod meo. in prin. & facit pro hoc illud qđ cōsuluit Ant.de But.in cōsi.xxxiiij. incip. de iure.vbi voluit ꝙ emphyteuta,qui etiā alienās non priuatur nisi mediante traditione,priuetur tamen qñ in instrumēto vēditionis vel alienationis est appositā clausula constituti.Mouetur,quia licet cōstitutū sit ficta traditio,tamen transfertur vera & propria possessio, & vtile dominium.d.l.certè.§.j.ff.de preca.imò dicit Bal.in l.ab emptione.in vlti.q.ff.de pac.ꝙ talis possessio caderet & cōprehēderetur sub statuto mentionē faciente de possessione.& vide quę ad propositū de prędicta clausula constituti,dicit Ias.plenè in l.quoties. in iiij. col. C.de rei ven.& idē do.meus Ias.plenissimè in §. actio num.in xxiiij.& xxv.colum.instit.de act. ¶Crederem tamen propter istud verbum,*reale*,hīc positum,quòd in hoc casu requireretur corporalis apprehensio : qa aliàs in sensu vero non dicitur realis.d.l.certè.† & verba in statutis sunt sumēda in sensu vero, & non ficto. l.iij.§.hæc verba.ff.de nego.gest.

3 *Possessio per cōstitutum dicitur ficta.*

4

ETiā verba debēt secūdū sensum naturalē intelligi,nec sufficit ꝙ ciuiliter adimpleantur.tex. & gl. in l.si quis aliquid.C.de his qui veniā ætatis impetra. Et aduerte ad dictum Bart.in l. Titia. circa fin. versic. quid si do tibi fundum.ff.de verb.obl.vbi dicit,ꝙ vbi requīt corporalis traditio præcisè , nō sufficit cōstitutū.& ita tenet Decius in regula,cōtract'.ff.de reg.iur.

5 *Quando vendens dicatur transtulisse possessionem, & quādo non.*

ADuerte ad vnū ,quia aut ī instrumēto cōtinetur, † ꝙ vēdens cōstituit se pro emptore possidere, & tūc trāsfertur possessio. aut cōstituit se nomine ꝑcario ab emptore possidere, & tūc nō trāsfertur possessio,sed mutatur eius qualitas.ita Bart.in l.quod meo, ff.de acq.pos.Bal.in l.quisquis.in fi. C.de donat.& sic sunt suprà positi hi duo modi transferendi possessionē,scilicet per cōstitutū,& per retētionē vsusfructus. & intelligitur quādo vēdēs antea vsumfructū habebat.Itē etiā intellige quando vendens qui se cōstituit nomine emptoris possidere,antea possidebat,& dicit Ange.in l.quāuis.§.j.ff.de acqui.pos. ꝙ emptor qui allegat rem sibi quæsitā per pactū cōstituti, nisi alleget & probet venditorem possidere dictam rem tempore cōstituti,facilè succūbet,& ita dicit se de facto pluries obtinuisse.& facit ad propositū quod dicit do.Alexā. in consi.xcij.incip.ꝙ dominiū,in j. vol, & vide plura alleg.per do.Lud.Bologni.in cōsi.suo lxxij. incip. cor mundum crea,vt in prēsenti consultatione.in pe.col.

De accipiēte rem suā pro debito in pignus.

ADde alium modū,scilicet quando quis rem suam pro debito accepit in pignus.ita not. Angel. in l. j.in fine.ff.de rebus eorum.& no.Ange.in l.quisquis. in fin.C.de donat. ¶Sed iuxta prædicta quæro,vtrùm ille videatur apprehendisse realem possessionem, cuius receptor recepit redditus & deueria ? ꝓ decisione huius quęstionis facit l.dispēsatorem.ff.de sol.& facit quæstio Odo.de Senon.in tit, de itine.actúque priua. & etiam Henri.Bohic in c.vigilanti.in fi.de præscrip. vbi dicūt,† ꝙ capellanus seu vicarius alicuius beneficiati soluens episcopo iura spiritualia ad quæ nō tenebatur curatus,nō præiudicat domino.facit l.j.§.si tibi fundum.ff.de itine.actúq; priua.quod maximè procedit qñ dñs ignorauit receptorem hoc fecisse , & non fuit de mandato dñi, vnde talis receptor nō pōt præiudicare domino.facit l.fi.C.de acqui.pos. ¶ Sed quid de eo qui habet redditū annuum super aliqua re feudali,& se immiscet in re pignorata, seu sibi hypothecata,percipiendo fructus rei hypothecatæ pro redditu annuo:an hoc casu dicatur esse in possessiōe & habere realem possessionē,ita ꝙ præiudicet vero domino,qui est debitor?Salic.in l.creditores.C.de pig. dicit,ꝙ est differentia,an quis det licētiam creditori de ingrediendo possessionem,quo casu non datur licentia possidendi,sed in possessionem standi:aut verò qs dat licentiā de accipiendo sibi corporalem possessionem,& tunc hoc casu dat sibi licentiam possidēdi. Et crederem hoc casu ꝙ esset in possessione reali ex quo esset dubium.Sed quid de eo qui nullā habet licētiā, & ingredit rem sibi hypothecatā ꝓpria authoritate, quo casu incidit in pœnā.l.si quis in tantā.C.vnde vi. vt tenet Sali.in d.l.an hoc casu res dicatur incidisse in cōmissum?videtur ꝙ sic,ne possessor violentus sit melioris conditionis quàm verus possessor.quod esse nō debet,cùm non debeat esse melioris conditionis qui delinquit.gl.in l.si ex voluntate. C. de dona. inter vi. & vxo.l.Seruius.ff.quod vi aut clam.

6

7

SEd quæro,† aliquis vēdidit feudum,& iterum antequam fuerit inquietatus de cōmisso,redimit,an inciderit in pœnam?Bal.in l. j. §. si rem depositam.ff. depos. tenet ꝙ sic.faciunt quæ dixi infrà,in §. *Eneschange*,in tit. *Des censes*.& vide Philip. Decium in consil.suo lxxxviij.

ADuerte tamen ad doctrinā Bar.in l.cùm lex.ff.de fideius.in fi.vide Guid.Papæ deci.sua clxij.in fi.

IN TEXTV IBI,

Sans consentement.

1 *An consensus domini debeat obtineri an requisito solum sufficiat.*

ANsufficiat † requirere istum consensum, an verò sit necesse ꝙ obtineat',vide ex his quæ dicit Bart. in l.impuberibus.ff.de suspe.tuto.Bar.& Alex.in l.j.§. si plures.ff.de exerci.actio.Anto.de But. & Abb.in c. cū olim. de arbi. & Panormi.in c.cùm in veteri.de elect.vbi vidētur tenere ꝙ ex quo à statuto debet fieri, sufficit ꝙ sufficit ꝙ requiratur. ¶ Sed quoniā hoc casu requiritur huiusmodi consensus à lege , & à statuto simul, videtur ꝙ consensus expressus requiriturnec sufficit ꝙ petatur , aut tacitus consensus , ex doctrina doc.in locis hīc antè allegatis.

ADDITIO.Et dicit Mat.de affl.in consti.regni Sici.quæ inc.obseruent.in fin. non sufficere consensum eius vicarij,& maximè quia requiritur factū dñi:ideo non est arguendū à consuetudine prima huius tituli, vbi sufficit adire officiarium domini,quia ibi requirit' solum factum feudatarij & patiētia domini , hīc verò requiritur factum domini.Et quādo dominus teneatur consentire,& quando non,vide eundem Matt. in consti.regni Sici.quæ inci.si quis post litem.in vj. no. ibi,rursus quærit hīc Andreas. & an possit probari iste cōsensus per testes,ponit idem Matt.de affl.in deci.suis.deci.ccxliij. qñ maximè sufficit eōsensus dñi.s. Baronis,secus si requiratur cōsensus,quia requiritur scriptura. & ibi dicit quòd in feudis à Rege descendentibus requiritur consensus vtriusque,scilicet Regis & Baronis. ¶Quando autem licentia debeat obtineri,vide per Philip.Franc. in c. q̄ sit. de electio. in vj.

Quæ

2 Consensus requisitio ad q̃ inuenta.

QVæritur†ad quid sit inuẽta hæc domini consensus necessitas?dic q̃ hoc est, vt scilicet res feudalis non deueniat ad eũ qui domino nullo modo repe riretur esse obligat⁹:& sic ne dominus fraudet in sub tractione suorum iurium,scilicet iuramẽti fidelitatis, & obediẽtiæ,siue vinculorum rerũ feudalium : quod esset absurdum dicere.ne ergo hoc accidat,aut domi no alius eo modo obligatus quo vasallus erat,detur inuito,exigunt iura cõsensum, & statutum nostrũ in hoc mitius exigit solum cõsensum in p ossessiõis adeptione.& q̃ hæc sit ratio,facit in simili,q̃ in emphyteusi ecclesiastica voluit Bart. in l. qui Romæ. §. duo fratres.in pe.col.ff.de verbo.obliga.idem Bart. in l. j. C.de impo.lucra. descri. lib. x. facit l.voluntas. & ibi not.C.de fideic.cùm ergo vasallus sit obligatus domi no actione personali,nõ est,nec debet esse in potestate sua se priuare tali actione absq; cõsensu domini.facit l.sicut.C. de ac. & obli. & l. quis ergo casus. ff. de pec.huic tamen rationi posset respõdere,qui vellet dicere q̃ hæc nõ est bona ratio.per tex.in c.j.quali.olim feu.pote.alie.†vbi pmittitur & valet alienatio , si ille
3 qui acquisiuit,se vellet domino obligare, & illũ recognoscere , & sic deberet esse hoc casu , vt inuito dño illi se obligando valeat alienatio, & sic nõ esset bona
4 ratio:sed respondẽ , †q̃ dominus non cogitur aliquẽ acceptare in vasallũ.c.j.de prohi.feu.alie.per Fede.vel potest dici,q̃ requiritur consensus domini , vt s. eam pro pretio retineat. ꝓ quo facit talis ratio. Nam valet argumẽtum de feudo ad emphyteusim , superficiariũ cõtractũ. similis gl. est quæ dicit q̃ habent omnimodã dispositionẽ in l.j.ff.de vsufru. ex quo videtur dicẽ dum q̃ sicut emphyteuticarius domin⁹ potest retine re rem emphyteuticam pro pretio,ergo etiam poterit dominus rem feudalem.pro quo videtur esse casus in c.j.§.porrò.tit.quali.olim feu. pote.alie. ¶ Sed maius dubiũ est in casu statuti nostri,in quo si alienatur, & possessio adipiscat,est feudi apertura , & nõ est dubiũ quin dñs possit rem retinere,vt illã habeat,quo consẽsu nõ adhibito,si possessio sit adepta,erit aperta res, & sic illã habebit dominus,& sic nõ erit op⁹ disputare,an possit rem retinere.quod est de mẽte Bal.in d.§. porrò.qui sic dicit in alienatione prohibita,vt scilicet si alienetur,aperiatur domino,& præferatur isto casu agnatis.& satis soluit ibi tex.quãdo de bona aut mala
5 consuetudine facit mẽtionẽ.¶†Sed si pmittatur alienatio,aut post cõsẽsum habitũ,an dñs possit retinere, est dubiũ,quia in casu statuti nostri in quo nõ ꝓhibet alienatio,sed adeptio possessionis facta alienatione,si illi dominus non cõsentiat,non adipisceretur possessionem,& vasallus illã apud se retinebit. cogitabitis quid iuris,an dominus possit retinere adhibito consensu.Credo tamen q̃ sic,per d.§.porrò.

5 An post permissionem alienationem dominus possit rem retinere pro pretio.

ADDITIO.Non credo q̃ princeps habeat ius retentionis,quoniam etiam si retineret,non posset esse nisi ad effectum concedendi alteri. quia feuda ad principem reuersa non possunt per eum retineri , vt tenet Bal.in c.j.§.si verò.quali.olim feud. poterat alienari. sed ius retentionis sit tantum ad commodum retinẽtis,nec potest cedi,vt dixi infrà in tit.*des censes*,§.j.glo. *retenue*.igitur videtur q̃ princeps non habet ius retẽtionis in feudo ,nec etiam per huiusmodi retentionẽ faciat præiudicium cæteris vasallis qui ratione feudo
6 rum tenẽtur ad defensionem patriæ, quoniam si plura feuda adse retineret,cæteri qui remanent onerati seruitiis personalibus,magis essent onerati.

6 An sufficiat consensum domini sequi alienationem.

AN autem†iste consensus domini debeat præcedere,an verò sufficiat q̃ sequatur. Alua. & Car. in d.c.imperialem.in prin.in vj.col.de prohi.feu. alie. p Fed.& ibi alij , tenẽt q̃ sufficit q̃ talis cõsensus interueniat post alienationẽ.mouẽtur:quia cum solùm agatur de præiudicio ipsius domini. sufficit consensum (& potest)ex pòst facto interuenire.l.in concedẽ do.ff.de aqua plu.arcen. ¶Secundò,quia talis consensus tendit ad tollendum impedimentum propter q̃ erat ꝓhibita alienatio,vnde debet cessare effectus impedimenti,superueniente consensu.l.vbi lex.ff.de vsu ca. ¶Confirmari potest,†quia vbicũque actus est nul
7 lus fauore certæ personæ,eius ratificatio superueniẽs validat actũ.ita dicit Bar.in l.j.§. si filius. ff. de leg.iij. p l.filio præterito.ff.de iniusto rup.& irri. test.vbi est materia quando actus nullus possit ratificari. Ant. de But.in c.cum consuetudinis,extrà,de cõsuet.qui alle. tex.c.cũ in iure.in fi.de ele.in vj.& vide tex. de iure ciuili in l.j.§.prodest.ij.respõso.ff.quo.le.bene facit tex. in l.filius.§.fi.ff.de ꝓcu.& quod ibi Bart. & vide Maria.Soci.in consi.xv.incip.visis.ver. nec obstat si replicatur.& versi.v.cum seq.& Roma.cons.liiij.incip.visis.& Feli.in c.cum causam.in iiij.col.extrà de testi.& in c.causam quæ.in antepe.col.extrà,de testi.

ADDITIO.Videatur do.Franc.de Curt. iunior in cõsi.suo j.col.viij.circa prin.in cõsiliis positis post feu da.¶Et qñ in aliquo actu debet interuenire authoritas,an debeat interuenire in ipso actu, per canonistas in c.cum consuetudinis.de cõsue.per Bart.in l.si quis mihi bona §.iussum.ff.de acquir.hære.per Ang. & alios in §.tutor.insti.de auth.tut.dicam infrà,in prima consuetudine,tit.seq.

SEd quæro†an sufficiat tacitus consensus domini, puta q̃ dominus sit præsens & taceat,an verò requiratur q̃ expressè dicat,q̃ consentit.Aluar.in c.j.§.præterea.quibus modis feu.amit.ponit an & quando taciturnitas habeatur pro consensu.do.Iac. de S.Geor. ponit in specie hanc q.in trac.suo feudorum, in versi. & cum pacto de non alienando.in v.col.& est gl.in c. j.in prin.in ver.permissione.de prohi.feu.alie. per Lothar.qui tenet,q̃ sufficit tacitus cõsensus. quẽ teneas, quia Aluaro.& communiter doct.ibi eam sequuntur & est vera cõclusio,eo†q̃vbicunq; quis potest con-
9 tradicendo impedire actum,præsentia cum taciturnitate operatur cõsensum.gl.est communiter approbata in l.Caius.ff.de pig.act.& Bar.in l.quæ dotis,ff.sol. matri.Sed sic est q̃ dominus cõtradicendo potest impedire alienationem feudi , cùm sine cõsensu domini fieri non possit,c.imperialem.in prin.de prohi.feu.alie.per Fede.ergo stat firmè,q̃ præsentia cum taciturnitate operatur consensum.

8 An sufficiat tacitus consensus domini.

SEd an si dominus post realem possessionem adeptam per vasallum recipiat alia iura feudi,puta,fidelitatis & denõbramenti à vasallo, videatur remisisse ius commissi,vide ex his quę dicit do.meus Iaſ.in l. ij.col.j.C.de iure emphy.& consului in casu emergẽti,vt apparebit in consiliis meis.

SEd iuxta†prædicta pro complemento huius materiæ quęro an in casibus in quibus vasallus feudo priuat,requiratur sentẽtia?dic q̃ aut priuatur ꝓpter alienationẽ,& tunc nõ requirit sententia,sed priuat ipso iure.ita tenet Aluar.post Bal.in c.imperialẽ.§.callidis.de prohi.feu.alie.per Fed. secus autẽ quando priuatur propter delictum, quia tũc requiritur sentẽtia. rationem diuersitatis ibi assignant Bald.& Aluator.

10 An vasallus ipso iure priuetur feudo, an requiratur sententia.

ADuerte tamen , quia adhuc requiritur sententia declaratoria,cùm vt dicit Bald. in l. cum qui delatorem.ff.de iu. fisci. † in casibus in quibus quis priuatur ipso iure,requiratur tamen sententia decla-
11

BIU Cujas

ratoria. facit c. cum secundum. de hæ.in vj.& ita hoc tenet & dicit se obtinuisse Barb.in c.ij. de feudis. quẽ videas.Et in additionibus ad Bal.in c.j.in tit.hîc finitur lex,deinde consue. regni incipiũt.Et facit pro hoc quod dicit Feli.in c.cum nõ ab homine.de iudiciis.& in c.Rodulphus.in vers.citatus,de rescri. ¶ Aduertte tamen† si vasallus priuetur feudo ipso iure,& dominus
12 mittat executioni ante sententiã declaratoriam facti, ꝙ talis executio non est irritãda. ita Bal. in c.j. de feudo sine culpa nõ amit. & ad supradicta vide Aluar. in c.j.§.itẽ si fidelis.in iij.col.quibus mo.feu.amit.vbi etiã quærit, an vasallus priuet feudo ipso iure propter causas,de quib⁹ ibi,cõmissas. ¶ Multi tñ sunt casus ex quibus quis priuatur feudo,de quibus per tex.gl.Alua.Car.& alios in tit.quibus modis feudũ amittatur. & in tit.quæ fuit prima causa beneficij amittẽdi.quas hîc nõ insero,cùm faciliter ibi possunt inueniri. Sed aduerte,quia plures sunt alij casus in quibus vasallus priuatur feudo ipso iure,quos ponit Franc. de Curte in trac.suo feudo.in quarta parte,fo.lj.& lij.§ Quomodocunque sit,requiritur declaratio commissi, aliàs si se intromittat propria authoritate perdit ius.ita tenet Gui.Papæ quæstione sua cvij.Licet gl.Fallit tñ in casu notabili per tex.in c.ordinarij.§.ꝙ si fortè.de offi.ord. in vj.per And.Barb. in additio. ad Bal.in c. j. qualiter do.proprieta.priuetur.& per Guid.papæ, q.clxiij.& per Præpositum in c.j.quibus modis feu.amit.

13 *Venditor feudi an & quãdo teneatur emptori de euictione.*

SEd quæro† circa istum §.an vẽditor teneatur emptori de euictione?dic ꝙ si venditor non denũtiauit emptori rẽ esse feudalẽ,ꝙ tenetur toto tit. ff. de euictio.& notatur per gl.& Bal. in tit. de cõtentio. inter dominum & emptorẽ feudi.si verò denũtiauit,nõ tenetur,vel si emptor sciuit rem esse feudalem,etiã si hoc casu ipse emptor stipulatus esset de euictione.ita Bal.post gl.in c.imperialẽ in tit.de prohi.feu. alie. per Fede.& est ratio secundũ eum, quia hæc stipulatio est accessoria.vnde sicut principalis,id est ipsa vẽditio,est cõtra legẽ,& sic non tenet ita & ipsa stipulatio.l. non dubium.C.de leg.vbi notatur,maximè per do.meum
14 Ias.† ꝙ vbi non tenet principale,nec etiam accessorium.facit l.Scius & Augerius.ff.ad leg.Fal.& l.quem admodum.C.de agri.& censi.li. xj. licet gl.ibi & malè,velit ꝙ emptor sciens possit agere de euictione, si est stipulatus.per l.si fundum. sciens. C. de euicto. qa contractus de quo in d.l.si fundum.non erat cõtra legem.quia non erat super re prohibita alienari : licet esset super re aliena quæ bene potest vendi.l.rem alienam.ff.de contra.empt,ideo tenet stipulatio de euictione facta.

15 *An dominus restituere tẽeatur pretiũ emptori.*

SEd etiam† quæro,vtrum dominus sic habens rem feudalẽ per commissum debeat pretiũ emptori restituere ? Pro cuius declaratione est primitus summè notandũ,ꝙ statutũ nostrum debet intelligi de vasallo alienante & sciente rem esse feudalem, & similiter de acquirẽte. Nam non potest ligare ignorãtem,quia de hoc est tex.ad literam,& ibi Bal.not.in c.si vasall⁹.tit. si de feu.fuerit cõtro.vbi vasallus alienãs feudũ quod ignorat,nõ amittit illud,sed sibi est restituendũ & nõ domino:& isto casu ille vasallus vẽdens tenebitur emptori ignoranti ad interesse. ¶ Ad quod & quomodo, & an possit agere pretio non repetito habetur per gl. quæ tenet ꝙ sic, in c.j.de prohi.feu.alie.per Fed.licet ibi Bal.facit vnam rationem,cui tamen respondet, & stat cum gl.ibi,& sic ad restitutionẽ pretij tenetur. d. c.si vasallus.Imò fortius dicit Bal. ibi,ꝙ ille emptor ignorãs poterit feudum retinere,quousque sit sibi de suo interesse satisfactum. Adde l.si nõ sortem.§.si Stichum.ff.de cõdi.inde.& dicit ibi ꝙ dominus tenetur probare scientiam.tex.tamen in c.vnico,de cõtro. inter dominum & emp.dicit† ꝙ vasallus poterit iurare, 16
& stabitur iuramento quòd ignorabat esse feudũ,sed credebat rem esse propriam.Et quòd hoc statutũ non debeat intelligi in ignorante,facit quod multum no. dicit Bal.in d.c.vnico, per illum text. quem dicit esse singularẽ,† ꝙ in omnibus alienationibus,in quibus a 17
lienans cadit à iure suo,debet intelligi in sciente, secus in ignorante rei qualitatem pro quo alleg. tex.ff. de leg.ij.in l.fi.§.fi.qui §.est sing. secundum Corse. in sing.xxiij.in verbo, alienatio,ij.vbi similis fit distinctio.† & dicit etiam hoc casu ignorantiam iuris nocere 18 *Ignorãtia iuris in feudo nocet.*
re.quod tamẽ fallit in muliere & milite, licet ipse dicat contrarium,quia illis nõ liceat ignorare iura contractus,l.fi.C.de iur.& fac. igno. de hoc habetur per Bar.in l.qui in alterius.ff.de reg.iur.& notãter loquitur statutum in omni alienatione. quia hæc vendicãt sibi locum secundum Bal.in d.c.vnico. Erit ergo verũ ꝙ isto casu emptor recuperabit nedũ pretium,sed interesse.† Cui autem fieret restitutio domino, scilicet 19 *Cui fieri debeat restitutio fa di alien.*
an vasallo rei feudalis,habet emptor optionem restituẽdi cui voluerit. De quo vide Bal.in d.c.vnic.q multa bona circa hoc dicit,& quãdo agit dominus,ibi habetur,& infrà dicetur.& hęc procedũt quę dicta sunt de ignorantia in homine vasalli qui præsumitur ignorare.de quo in d.l.q in alterius.& in aliis nouis tenementariis:in ipso verò principali nõ procedunt, quia in facto suo nemo præsumitur habere ignorantiam.

ADuerte,quia declaratio facta per venditorẽ emptori,ꝙ vendit rem liberam,reddit emptorem in bona fide.Guido papæ.q. xxiiij. & Guil. Benedicti in sua repe.c. Ray. in verbo. & vxorem nomine Adelasiam,in v.decis. nu. 449.de testam.

20 *Resp. dec. quæst.*

AD quæstionem† ergo dicendum est, ꝙ si emptor ignorabat rem esse inalienabilẽ: & sic non participauit de fraude, quòd pretiũ debet sibi restitui. sed à quo,an ab eo qui vendidit,an verò à domino reuocante ? & pro nunc dico ꝙ debet restitui ab eo qui ei vendidit,si emptor non participauit de fraude,secundum glo.& Cy.quem nouissimi sequũtur in l. j. C.de præscrip.xxx.vel.xl.anno.similiter ab ipso domino reuocãte,si res fuit alienabilis,prout est in casu nostro, licet sit possessionis apprehẽsio prohibita,maximè si pretium sit in eius vtilitatem cõuersum,secũdũ quod vult Bar.in l.ex his.& l.si debitor.ff.quę in frau.credi. & in l.chirographis.§.eo.ff.de admi.tut. per eundem in l.emptor.ff.de rei vend.vbi tenet, ꝙ ab ipso reuocãte debet emptori bonæ fidei restitui prætium rei, quãdo vẽdens habuit potestatem vendẽdi, & nõ participauit emptor de fraude. ꝓ quo facit l.j.§.si qs in fraudem.ff.si quid in fraudẽ pa.ergo isto casu si feudũ sit aliẽabile,saltẽ alienabile sine effectu,nisi interueniat consensus,sequitur,si pretium sit conuersum in vtilitatem domini reuocãtis, & fuit emptor bonæ fidei,ꝙ habebit illud restituere.d.l.emptor.aliàs nõ,vt ibi:sed non eundo per mẽdicata suffragia,ꝙ vendẽs cogatur pretium restituere,est casus in tit.de prohi.feu. alie.ꝓ Fede.& ibi Bald.igitur.Sequitur ergo conclusio, ꝙ si emptor sit bonę fidei,ꝙ siue sit à vasallo vẽdente,siue
21 *Quæstio* à domino,pretium sibi debet restitui, per theoricam doct.in locis præ alleg.faciunt not.per Ioan.Fab.in §. item si quis in fraudem.in v.col.instit.de actio. *cio empt. rat.dominꝰ contra vasallum fidem alienantem.*

SEd videndũ† est qua actione aget dominus feudũ habere volens,vt apertum & cõmissum per dispositionem huius statuti. Et pro vera huius articuli decisione sunt menti tenenda, & reducẽda ea quæ sunt

dicta

BIU Cujas

dicta suprà in quæstione, vtrũ apertura feudi hoc casu fiat ipso iure, an per sententiam, & his præpositis cùm casus statuti non sit vnus secũdum dispositionẽ iuris, in quo feudum est ipso iure commissum, secũdũ §. callidis. sepe alleg. sequitur, ꝙ contra vasallum vno modo agi debet, & contra emptorẽ, & aliũ detẽtorẽ, alio modo. vnde si cõtra vasallũ agatur, dico, ꝙ primò poterit agi actione in rẽ, & plena rei vendicatione: & hoc quando est priuatus ipso iure, vt hoc casu. quod tenet expressè Bal. in §. porrò. tit. quæ fuit prima causa beneficij amittẽ. qui dicit, si venit priuãdus per sententiã, ꝙ debet agi condictione ob causam, at in primo casu quãdo ipso iure est priuatus, dicit ipse, quidã dicunt ꝙ dominus contra quemlibet possessorem, etiam vasallum, habet vtilẽ rei vendicationẽ. alleg. l. j. C. de dona. quæ sub modo. Iac. de Bel. in d. §. porrò. dicit ꝙ habet directã: quia directum dominium sufficit ad vendicandũ. l. si hæres. ff. ad Treb. nec posset vasallus excipere de directo dominio, qa replicabit dominus de culpa vasalli, quę culpa priuabit eum iure suo. ar. l. Papinianus §. si filius. ff. de inof. test. & l. necnõ. §. exemplo. ff. ex qui. cau. maio. Bal. tamen ibi dicit, ꝙ si agatur contra tertiũ possessorẽ, hoc est aliũ à vasallo, ꝙ ille nõ poterit excipere de vtili dominio vasalli, qa illud per culpã elisum est, & propterea illius tertij nõ interest: † & de iure tertij nemo auditur excipiẽs. l. fi. C. de seruis fugi. Bal. in c. vnico. de cõtro. feu. inter do. & empt. format istã quæstionẽ, & dicit ꝙ dñs agit cõtra emptorẽ qui emit à vasallo vendẽte bona fide: sed qua actione? dicit ꝙ agit rei vẽdicatione directa, nam semper eam sibi retinet. Alleg. c. j. de inuest. de re alie. facta. §. si verò. & habito hoc pro vero. s. ꝙ possit agi actione in rẽ cõtra vasallũ, † erit forma libelli hęc, Coram vobis dño iudice. &c. agit, dicit, & proponit Titius cõtra Seiũ, ꝙ dictus Seius tenet & possidet, & facultatẽ restituendi habet castrũ tale situ, &c. qd retroactis tẽporib. tenebat in feudũ à dicto Titio: & sic dictũ castrũ ad dictũ Seium spectabat iure vtilis dominij, vel quasi: dict' verò Seius illud vẽdidit, & tradidit Sẽpronio: & ille Sempronius possessionẽ realẽ adeptus est absq; cõsensu dicti Titij: vnde est ob hoc castrũ illud feudale Titio apertũ, qa illo cecidit dictus Seius ipso iure: agit dictus Titius actor cõtra dictũ Seiũ reum, & petit à vobis dño iudice, vt dictũ castrũ iure vtilis dominij, vel quasi, per vestrã sentẽtiã ptinere declaretur, & vt dictũ castrum dicto actori restituat sententialiter cõdemnetis, & condemnatũ ad restituendũ cõpelatur iuris remediis opportunis. † Si verò agat contra emptorẽ, erit forma libelli similis primæ, nisi ꝙ conclusio erit, Vnde cùm dictus Sempronius possessionẽ dicti castri, qd emit, aut aliàs acquisiuit à dicto Seio, sit realẽ possessionẽ adeptus absq; licentia dicti Titij: quia dictũ castrũ fuit dicto Titio apertum & cõmissum, ipso iure agit Titius contra Sempronium, & petit à vobis domino iudice, vt dictũ castrũ dicto actori iure dominij vel quasi pertinere declaretis, & dictum Semproniũ, vt illud restituat dicto Titio sentẽtialiter condemnetis, & condemnatum compellatis. ¶ Sed aduertendum est ad istos libellos, vt scilicet sciatur si agens sit directus dominus, an vtilis, vel publicianista: quia in formatione est aliqualis differentia, ꝑ quo videatur Bal. in d. c. vnico. de cõtro. inter domi. & emp. poterit & vltra actionem in rem agere actione personali, hoc est condictione ex lege, siue ex cõclusione & statuto, tam cõtra vasallum quàm contra emptorẽ. ꝑ quo facit §. callidis. suprà alleg. & c. j. de contro. inter domi. & empto. tamen hac actione agi nõ poterit cõtra aliũ possessorem, quia est actio personalis quæ nõ sequitur fundum. l. fi. de actio. emp. sed est affixa ossibus obligati. l. quis ergo casus. ff. de pecu. † erit ergo forma libelli, quãdo agetur condictione ex hoc statuto, quæ succedit loco cõdictionis ex lege, quãdo agetur contra vasallũ, Corã vobis domino iudice, &c. dicit Titius cõtra Seiũ, ꝙ cùm dict' Seius teneret in feudum tale castrũ à dicto Seio, vẽdidit illud & tradidit Sempronio, Sempronius adeptus est possessionẽ absque licentia & cõsensu dicti Titij: vnde cùm emptori hoc dictũ castrũ fuerit, & sit dicto Titio ipso iure cõmissum & apertũ, agit cõtra ipsum, vt ipsum cecidisse à iure qd habebat in dicto castro declaretis, & dictũ castrũ dicto Titio restituat, vestra sententia condemnetis. & non miremini ꝙ actor petit declarationem fieri, ꝙ res ceciderit in commissum, quãuis actio sit personalis: quia aliquãdo ita fieri potest. argu. l. quid tamen. §. si arbiter. ff. de arbit. licet contrarium teneat Bal. in l. j. §. si quis ita. de verb. obli. & malè, qd tenet Bar. per illum tex. in l. si prætor. ff. de iudi. & similis erit forma contra emptorem paucis mutatis, vt dictũ est suprà in forma libelli actionis in rem.

21 De iure tertij nemo auditur excipiens.

23 Forma libelli agẽdo contra vasallum actione in rem.

24 Forma libelli agẽdo contra emptorem eadem actione.

25 Forma libelli agẽdo condictione ex lege.

SEd iterum quæro, an executio guardię facta p seruientem regiũ manutenentẽ impetrantem in vim guardiæ, habeat vim apprehensionis possessionis realis, ẽt si nulla fieret alia apprehẽsio? Cùm casus euenisset, dixi ꝙ nõ; quoniam vt patet in textu nostro suprà descripto, opus est apprehensione reali, quæ requirit factum: † sed vbi opus est facto, non sufficiunt verba. gl. ord. in c. pastoralis. de offi. ordinarij: tex. in c. j. & ij. de sequestra. possess. & fruct. facit optimè qd dicit gl. notabi. in c. vt circa. in verbo, præstito. de elect. Hinc per prædicta dicit Alexan. in l. semel mora. in j. col. ff. sol. mat. † ꝙ quando requiritur oblatio realis, no sufficit verbalis. Cùm ergo hîc requiratur apprehensio realis, vt expressè dicit tex. videtur ꝙ nõ sufficiat manutentio per seruientem regium in vim guardiæ, imò etiam ꝙ requiratur ipsa realis apprehẽsio, & talis debet à possessorio repelli tanquam nullam habẽs possessionem realem. s. quę requiritur in hoc casu. si tamẽ talis haberet possessionẽ per aliquam ex supradictis clausulis, obtinere posset in possessorio, sed sua sentẽtia possessoria, imò etiam prouisionalis nõ executioni mittenda esset sine consensu domini, aliàs incideret in commissum, & antè non.

26 Vbi opus est facto non sufficiunt verba.

27

IN TEXTV IBI, Du seigneur.

SEd cuius domini, an immediati à quo tenet vasall' immediatus in feudũ, an mediati, qui tenet in retro feudũ à primo domino? Bal. in c. imperialẽ. §. illud. in pe. col. per illum tex. de prohi. feudi alie. ꝑ Fede. & Bar. in l. si finita. §. si de vectigalibus. in iij. quæst. ff. de dãno infecto, dicũt ꝙ qñ feudũ debet reuerti ad dñm ex eo ꝙ alienauit irrequisito dño, ꝙ tũc nõ reuertitur ad vasallũ qui infeudauit, sed ad directum dominum, & sic ad dominũ infeudãtis. ratio est quia si secundus vult alienare feudũ, debet requirere cõsensum dñi maioris, & sic directi infeudatoris, eò ꝙ ius pricipale & potestatiuum residet penes dñm directũ, & superiorem, vt tenent Bal. & Sali. post Guliel. de Cugno, in l. si permittente. C. ad Macedo. Ludo. Roma. in l. filius. ff. de acquir. hæredi. Io. de Imol. in c. potuit. xvj. col. de loca. Ale. in d. §. si de vectigalib. in xxvij. col. Facit gl. in l. fi. C. de iure emphyteu. vbi in re emphyteutica requiritur consensus primi domini directi & non immediati, & ideo dicunt Ioan. And. & Spec. in titu. de

BIU Cujas

emphyteuſ.§. nũc aliqua. ꝙ laudemia debẽtur primo domino in quo remanet ius directum,ſicut etiam appellatur ad primũ delegantem, tanquã habẽtem primũ ius.Iaſo.in l.poſſideri.in ix.& x.colũ. ff.de acquir. poſſeſ.& Ang.in l.more.ff.de juriſ. om. iudi. Practica tamen noſtra in tota Burgundia,& ferè in tota Gallia vſque ad hæc tempora obſeruauit cõtrariũ, ſcilicet ꝙ ſemper requiſitus fuit conſenſus domini immediati, & non dñi ſuperioris,à quo dominus immediatus tenet in feudũ,ex quo intereſſe principale ſpectat ad illũ dñm qui eſt immediatus,& intereſſe ſecundarium ad dñm ſuperiorẽ & mediatũ: & ideo habetur reſpectus ad intereſſe tm̃ principale,& nõ ſecundariũ,vt dicit gl.in c.quãuis pactum.de pactis,in vj. Sed à paucis annis,multi voluerũt practicare ꝙ requiratur cõſenſus vtriuſque: quia intereſſe vtriuſq; cõſideratur, maximè quando principale feudũ & primũ eſt à Rege.& dicũt de hoc eſſe inſtructionem regalem. & hoc eſſet ſecurius,ſed tamẽ non credo quòd cadat in commiſſum,ſi non fuerit conſenſus primi domini.

ADDITIO. Vide quæ dicit Matt.de affli.in prælud iis conſti.regni Siciliæ,in xxv.quæſtione,in fine,vbi ſe remittit ad dicta per And.de Iſernia,& ipſum in c. imperialẽ.in xij.notabili.de prohi.feudi alien.per Fede. Aduerte etiã quòd licet tẽporibus præteritis fuit q̃dã abuſus,quo plures vtebãtur, quãdo acquiſiuerãt aliquã rẽ feudalẽ ibãt ad perſonas officiariorũ,& offerebãt ſe præſtare fidelitatẽ,& homagiũ,& recipiebant ab officiariis dominorũ hoc caſu ſicut in petitione inueſtituræ,de qua in §.j.ſuprà hoc eo.titu.& dicebãt ſe bene agere: tamẽ ego ſemper dixi, & dico quòd errabant,& ꝙ in præſtatione huius cõſenſus eſt adeũdus dominus principalis,qui debet præſtare expreſsũ cõſenſum,nec excuſaretur ſe intromittens in poſſeſſiõe reali rei feudalis emptæ aut acquiſitæ, faciẽdo inueſtituram officiali domini in loco, & debet cũ perquirere vbicũq;, ſi ſit in regno,cũ totũ regnũ Franciæ dicatur vna prouincia.vt facit gl.in c.in Geneſi.extrà, de electio.& ſi ſit extra regnũ, aut ꝙ ignoret à quo tenet in feudũ,bonũ eſt quod obtineat literas regias,vt poſſit per eum adipiſci poſſeſſionem ſine periculo commiſſi,attẽta abſentia domini,aut ignorantia emptoris rei feudalis,cuiꝰ ſit feudalis: ſed infra annũ debet inueſtigare & facere diligentiam de prædictis,aliàs anno elapſo eſſet periculoſum ꝙ incideret in cõmiſſum.& iſta eſt practica noſtra,quæ in talibus obſeruatur.

Des droicts & appartenances à gens mariez,& la communion d'iceux.

RVBRICA IIII.

1 Matrimonium dignius aliis ſacramentis cauſa authoris loci.

MAtrimonij enim priuilegia multa ſunt. †Primò enim matrimonium dicitur dignius ſacramentum omnibus aliis,pluribus de cauſis. Primò enim propter inſtitutorem & authorem: quia Deus fuit author & inſtitutor: & fuit inſtitutum in ſtatu innocentię in paradiſo. item & ſic excellit alia ſacramenta ratione loci etiam quia inſtitutum fuit paradiſo. Alexan.in conſil.lvj. in iiij.vol.vbi ponit notabilem etymologiam huius dictionis,matrimonium,& ante peccatum, aliam verò poſt peccatum. Item ratione communitatis, quia omnes ferè gentes vtuntur eo Abbas Panor.in c.fin.in ij.col.extrà, de fri. & malefi. Et vide quæ dicit Andr. Barba.in l.j.§.ſi ſtipulanti.in viij.col.ff.de verbo.obli. Et ideo Barba.in conſil.xxvij.in j.vol.incipiente,ſcripſit doctiſſimus.dicit quòd matrimonio propter hoc magnus fauor adhibetur. Et laudes illius cõprobari poſſunt ratiõe,cõfirmari authoritate, corroborari figura, manifeſtari exemplo. ¶ Primò enim principaliter conſiderari poſſunt quatuor rationes. ¶ †Prima,ratio finis,per quam vnaquæq; res dicitur bona & laudabilis,inquãtum finis illius eſt bonus & laudabilis: multum ergo eſt laudabile matrimonium habẽs tres fines & effectus & pretioſiſſimos,& maximi fructus.

Communitatis.

2 Laudes matrimonij vnde ſumãtur.

PRimus nanq; finis eſt,qa ex matrimonio naſcitur homo,& generat̃,q̃ animal excellentiſſimũ eſt vigore ratiõis intellectiuæ ſupereminẽtis. Ex quo dicit Gene.j. Creſcite & multiplicamini,& replete terrã.& ideo etiã dicit ꝓpheta Pſal.103. Impleta eſt terra poſſeſſione tua.ex quo apparet genus humanũ cõſeruari ꝓut dicit tex.in auth.de nuptiis, in prin. quẽ allegat Frãc.de Curte in cõſ.xvj.in vij.col.& Soci.in conſ.ix. verſi.iiij.ibi,nec mirũ.& in cõſ.xxxv.in iij.col.& dicit text.in c.nuptiæ.xxxij.q.j. ꝙ nuptiæ terram replent. ¶ De laudibus matrimonij,& neceſſitate ad conſeruationem generis humani,ponit amplè Luc.de Penna, in l.mulieres.col.v.& vj.C.de incolis,lib.x.

EX quo conſiderari poteſt ſecũdus finis,qui eſt ſupplementum & ſubſidium humanę naturę indigẽtiæ,quę ſine adiutorio non poſſet ſubleuari: ad quem finem ſunt verba ſaluatoris volentis creare primã vxorem,cùm dicit Geneſis ij.non eſt bonum hominẽ eſſe ſolum: faciamus adiutorium ſimile ſibi. & habet Eccleſiaſtic.xxxvj.vbi nõ eſt ſepes,diripitur poſſeſſio: & vbi non eſt mulier,ingemiſcit egens.

TErtius finis eſt,quia per matrimonium euitantur illicita deſideria,carnalis cõcupiſcẽtia, & omnis impudicitia.ad quem effectũ ſunt verba Apoſtoli ad Corin.j.c.vij.propter fornicationem autẽ vnuſquiſq; ſuã vxorẽ habeat,& vnaquęq; virũ ſuũ. Vide Luc. de Pẽna in loco hîc antè alleg.vbi dicit,† ꝙ delicta carnalia ſunt minus punibilia,cũ procedant à natura.gl.in verbo,coniugatio.in l.j.§.ius naturale.ff.de iuſtitia & iure.& difficile eſt cõtinere: ex quo dicit ꝙ pauci ſunt continentes. Debent tamẽ hæc matrimonia fieri & cõtrahi de iure & de facto ſecũdum bonos mores,vt dicit Bal.in l.ſi pater.C.de ſponſali. Hinc dicit ibi, † ꝙ nobilis domina nubẽs indigno,puta ſuo ſeruitori,vel ſuo conſanguineo,vel affini,eſt exhæredãda.† & multũ cõſideratur honeſtas in matrimoniis, vt dicit Barba.in conſi.ſuo vj.in j.vol.vbi pleniſſimè.

3 Delicta carnalia minus punibilia.

4

5

SEcunda † ratio dicitur permanentiæ,cũ omne animal cuiuſcũq; ſpeciei ſit,per ſuam naturã mortale & corruptibile,mediante cõiũctione maris & fœminæ ſucceſſiuè conſeruatur,& fit immortale in ſpecie. Hinc Ariſto.li.ij.de anima in hæc verba ꝓtumpit: actio cm̃ quæ eſt magis cõueniens naturæ omnis viuẽtis ex his quæ ſunt perfecta,& nõ habẽt occaſionẽ,neque generãtur caſu per ſe,eſt vt agat aliud ſimile.animal enim facit animal,& plãta plantã, ita ꝙ habebat cõmunicationẽ cũ ſempiterno diuino ſecundũ ſuum poſſe. Omnia enim deſiderant hoc,& ꝓpter hoc agit omne quod agit naturaliter. ſuper quibus verbis ſubiungit cõmẽtator Auerroes, ꝙ ex quo ſolicitudine diuina nõ potuit fieri ꝙ animal viuens in mũdo perduraret,data fuit virtus mediãte qua poteſt cõſeruari in ſpecie,quę eſt cõiugatio ſeu cõiũctio maris & fœminæ: quæ quidem cõmunis eſt omniũ animãtiũ. cum quo cõcordat ſententia Lactantij Firmiani in li. j. diuinarum inſti.vbi dicit,Profectò in homine cæteriſq; animãtibꝰ diuerſitas ſexus & coitio, & generatio nullam aliam habent rationẽ,niſi vt omnia genera vinẽtiũ,quoniã ſunt cõditione mortalitatis obitura, mutua

6 Ratio permanentiæ.

tua possint successione seruari. & facit tex. in l. lege xij. tabularum. C. de legi. hæredi. vbi dicit text. q̃ per matrimonium videtur etiam introducta quædam immortalitas in hominibus, qua ratione dicitur q̃ nihil est hominibus vtilius matrimonio. §. nos. in authẽ. de restitutione fideicommissi. colla. ix.

7 Ratione causalitatis.

ALia & tertia † dicitur esse ratio causalitatis, cùm nascatur homo omnibus aliis imperãs. ¶Et ideo causa hominis cuncta animãtia quæ sub cælo sunt, vi

8 dẽtur esse creata & genita, vt fœlicitatẽ ex his conseq̃ possit: nã vt dicit tex. §. in pecudũ. versic. partus. instit. de rerũ diuisio. & in l. in pecudũ. ff. de vsuris. hominũ etenim gratia omnes fructus rerũ natura cõparauit. Hinc dicit Plinius in j. li. natura. histo. q̃ causa hominis videt̃ cuncta alia genuisse natura, ex q̃b⁹ sic creatis & genitis cõsequit̃ homo fœlicitatẽ dupliciter, cõtemplatiuè, s. politicè & ciuiliter. Et ideo dicit Alber. magnus li. j. de animalibus, q̃ homo vtramq; operationẽ exercet: aliquãdo em̃ solus est ꝓpter fœlicitatẽ cõtẽplatiõis, aliquãdo verò in ciuitate cũ multis, sine quibus acquiri ciuilis fœlicitas nõ potest, quæ q̃dẽ ci

Ciuilis fœlicitas.

uilis fœlicitas principalis est, & ad quã nõ potest puerueniri sine suis principiis: vnde primò requiritur continuatio, & societas masculi & fœminæ, ex quibus producũtur filij & generãtur, causantur familiæ, pagi, cẽturiæ & ciuitates, quæ sunt partes ex quibus cõponit̃ totalis cõgregatio, quæ esse non potest sine suis partibus cõstituentibus: vnde dicit Tullius lib. j. de offi. cũ hoc sit natura commune animantiũ, vt habeãt libidinẽ procreãdi, prima societas est in ipso cõiugio, ꝓxima in liberis, deinde domus &c. & subitò subiũgit, id autẽ est principium vrbis & seminarium reipublicæ.

9 Ratione perfectæ laudis.

QVarta † & vltima ratio dicitur perfectæ laudis: cũ ex sententia philosophi omne bonum reducatur ad honestum, vtile & delectabile, seu iucundum. & ideo dicit q̃ res inse continens prædicta dicitur perfecta. cùm ergo matrimonium faciliter possit demonstrari tale, potest dici perfectũ: nihil enim melius propter euidẽtẽ honestatẽ, nihil vberius ꝓpter fructum ꝓtiosum, nihil dulcius ꝓpter delectationẽ & cõtẽtũ.

10 Cõmoda quæ ex vxore habentur.

† Omniũ autẽ rerũ ex quibus aliquid pcipit̃ voluptatis, nihil est vxore meli⁹, nihil iucũdius, nihil amabilius: ea tibi liberos gignit, quibus bene institutis põt ferè nihil optabilius cogitari, ꝓcreatã sobolẽ nutricatur, intus dominans supellectilẽ totã studio diligentiáq; tuetur: seruat domi quod tibi foris paratũ est: victũ omnẽ ad relíquũ vitę cultũ ministrat, siue mala valetudine laboras, siue vllis aduersis reb⁹ premeris, sola semper est prẽsto fidissima cõiũx, seipsam negligit, vt te solũ expleat, id cogitat, id conatur, id spectat, vt quãmaximè tuis cõmodis voluptatibúsq; inseruiat. Quid enim bonæ vxori præter virũ aut charũ aut dulce est? Solent mulieres ita diligere viros suos, vt etiam viuere nolint si illi mortui sint. Nã & in India, vastissima barbarorũ regione, mulieres ne mortuis viris supstites sint, pyra malunt ardere q̃ viuere. Quid ad hunc amoris cumulũ addi potest? ¶Videm⁹ em̃ q̃ principaliter tribus legibus regitur & gubernat̃ generatio humana, lege diuina. s. naturali, & positiua, ex q̃b. legibus tria bona reperiuntur ex matrimonio prouenięntia.

11 Tria bona ex matrimonio procedentia.

† Primũ. s. bonũ fidei & castitatis, quod lege humana constitutũ est bonũ ꝓlis & generationis, quod lege naturali ꝓuenit: bonũ sacramenti, q̃d lege diuina prouenit. Et ideo dicit Augu. lib. de bono cõiugali, q̃ tripartitũ est nuptiarũ bonum. s. fides, proles, & sacramentum, vt habetur c. omne. trãsumptiuè. xxvij. q. ij. quæ sunt bona, de quibus Vincẽtius in epistola de origine animæ, cõiunctionis fœdus, castitatis fides, ꝓpaginis germen. & Bal. plenè in l. vnica. in prin. C. de priuilegio dotis. ¶Aduerte tñ q̃ si ambo sint ita senes q̃ nõ sit amplius spes ꝓlis, nõ dicit̃ matrimoniũ, sed cõnubiũ. c. solet. xxxj. q. ij. & illa dicit̃ cõcubina. c. is qui. c. Christiano. xxiiij. distin. Fel. in c. cùm sit. in viij. col. de foro cõpetẽti. hinc Valerius titu. de testamẽtis quę rescissa sunt. c. septilia, dicit dotẽ nõ tenere à Septilia Publio seni, cùm ambo essent ita senes q̃ nõ erat spes habẽdæ prolis, quod in muliere dicitur post quinquagesimũ annũ, vt est tex. q̃ videtur ad hoc in l. si maior. C. de legitimis hæredib. & in masculo in ætate lxxx. annorum, vt dicit Matthæus de afflict. se generasse in illa ætate. dixi infrà in ti. *Des enfans de plusieurs lictz. §. entre gens nobles*, in gl. *en aage suffisant*. vbi posui in qua ætate quis præsumatur generare.

12 Matrimonij laudes Mosis authoritate confirmat.

COnfirmãtur prædictę laudes matrimonij authoritatib. doctissimorũ hominũ. † Primò enim corroborant̃ authoritate legis Mosaicæ, vbi nõ solũ cõtinetur obseruãtia matrimonij, quando dicitur, Propter hoc relíquet homo patrẽ & matrẽ, & adhærebit vxori, & erũt duo in carne vna. imò etiã priuilegia & exẽptiones cõtinẽtur, cùm vt habeat̃ Deute. 24. c. Cùm acceperit homo nup vxorẽ, nõ ꝓcedet ad bellũ, neq; ei quippiam necessitatis iniũget̃ publicè, sed vacabit absq; culpa domi suæ, vt vno anno lætet̃ cũ vxore sua.

13 Salomonis.

† Et matrimoniũ videt̃ esse donũ dei, testãte Salomone Prouer. 19. vbi dicit̃, Domus & diuitiæ dãtur à parẽtibus, à dño autẽ ꝓpriè vxor prudẽs. †

14 Duodecim tabularum.

Videmus etenim q̃ cùm leges xij. tabularũ fuerũt ab antiqs legislatorib. cõditæ, vna fuit inter alias cõmẽdãs matrimoniũ cẽsorib⁹ & magistratib. in ciuitate Romana præpositis, cùm in vna lege diceret̃, cælibes esse nõ finito. ¶Et qui ad senectutẽ cęlibes puenerũt, mulctati sunt, vt refert Valerius li. ij. c. iiij. Et etiã Plato de leg. vt refert Lucas de Pẽna in l. mulieres. col. v. C. de icol. li. x.

Auicenna.

NOnne etiam Auicẽna rex & excellenti doctrina fulgens in sua Methaphysica, & in sua secta de summa religione multũ cõmendauit sacrũ matrimoniũ magistratib⁹ & præpositis regimini populi & gubernationi, ostẽdẽdo nihil melius ꝓ cõseruatione rei publicæ & ciuitatis quã matrimoniũ, ex quo generatio ꝓuenit & cõseruat̃ species illius cuius permanẽtia est signũ diuinę largitatis? Et generaliter, vt videmus, omnes nationes mũdi celebrant hanc festiuitatẽ cõiugalẽ festiuãter cũ lętitia, & cũ aliquo splẽdido apparatu. Nõne etia videmus quæ scripsit Apostolus j. ad

Pauli Apostoli.

Timot. c. v. cùm dicit. Volo aũt iuniores nubere, filios ꝓcreare, matres familiãs esse. Et ẽt habet̃ j. ad Corint. c. vij. q̃ præterea in matrimonio virginẽ suã iũgit, bene facit. Et ẽt ad Titũ c. ij. dicit adolescentulis, eásque hortat̃ Apostolus, vt viros suos ament, filios suos diligãt, prudẽtes, castas, sobrias, domus curã habẽtes, benignas, subditas esse viris suis. ¶Dilectio † ergo vt hîc

15 Dilectio in matrimonio Aristotelis.

dictũ est, multũ cõsiderat̃ in matrimonio, q̃a vt dicit Philo. viij. Ethico. Amicitia viri ad vxorẽ est secũdum quãdã excellẽtiam. † & hoc significatur per annulum

Annuli forma.

quo vxor à viro despõsat̃, de quo habet̃ in c. nostrates & in c. fœminæ. xxx. quæstione. v. qui quidem debet

16

esse aureus, rotũdus, ac in quarto digito positus. & q̃dem tantũ vnus aureus, q̃a sicut aurũ excellit omnia metalla, ita amor iste oẽs amores. Rotundus autẽ, vt ostẽdat̃ q̃ iste amor debet habere perpetuitatẽ, vt nũquã finiat̃ nisi ꝓ mortẽ. In quarto autẽ digito ponitur ex institutiõe ecclesiæ, vt ostendat̃ q̃ ille amor debet habere præcordialitatẽ. † Dicũt enim philosophi naturales q̃ quędã vena à corde ꝓcedit, & in quarto di-

17

BIU Cujas

gito apparet, vt etiã dicitur in c. fœminæ. xxx. q. v. ad finem. Vnus autem annullus ponitur ad ostendendũ istius amoris singularitatẽ, vir enim, & vxor p cõsummationẽ matrimonij efficiũtur vna caro. not. in l. aduersus. C. de cri. expi. hære. Cùm sint socij diuinæ & humanæ domus, vt ibidẽ, & vt dictum est, & legit Gene. ij. c. †Deus fecit mulierem de costa Adæ: & hoc vt vir magis mulierẽ diligeret, & ei inseparabilius inhæreret, cùm cognosceret eã ex se esse productã. & dicit Tho. ĩ j. parte summę. q. xcij. & gl. in c. mulierẽ. xxxiij. q. v. ℣ Deꝰ nõ de pede hominis formauit mulierẽ ne omnino videretur famula, nec de capite, ne videretur domina, sed de costa, vt videretur collateralis. Ideo vt dicitur Genesis 2. c. postquã Adã vidit vxorẽ Euã, dixit, hoc est os ex ossibꝰ meis, & caro ex carne mea: hęc vocabitur virago, quia de viro sumpta est. Quã obrem relinquet homo patrem & marẽ, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna, Matt. 19. & ad Ephe. 5. dicit enim Aristote. viij. Ethico. c. ij. viro & vxori videtur amicitia secũdũ naturã cõsistere. Viri ergo diligite vxores vestras, & nolite amari esse ad illas, prout dicit Paulus Apostolus ad Colosſ. 3. & dicit ad Ephesios 5. c. viri diligite vxores vestras, sicut & Christus ecclesiam. & ibidem dicit, viri debent vxores suas diligere sicut & corpora sua. Qui vxorẽ suã diligit, seipsum diligit. vnusquisq; vxorẽ sicut seipsum diligat: vxor autẽ timeat virũ suũ. Et habet ad Roma. 7. c. Quæ sub viro est mulier, viuẽte viro alligata est legi, si autem mortuus fuerit vir eius, soluta est à lege viri. & ad Cor. 7. dicitur, Vxori vir debitũ reddat, similiter autẽ & vxor viro. Mulier corporis sui potestatẽ non habet, sed vir, similiter autẽ & vir corporis sui potestate non habet, sed mulier: & præcipio non ego, sed dñs, vxorẽ à viro nõ discedere. & illud ad Cor. 7. alligatus es vxori, noli quærere solutionem. ex quibus multum cõsideratur, †℣ magna amicitia debet esse inter virũ & vxorẽ, cuiꝰ quidẽ amicitiæ tria sunt fundamenta. ſ. honestas, fructus. & delectatio, quæ cũ in cõiugali ſocietate reperiantur potest dici amicitia perfecta. de quibus iã suprà satis dixi. si ergo, vt dictũ est, talis amicitia in viro & vxore, & in matrimonio esse debeat, †vnde hoc ℣ hodie tot & tantæ discordiæ in matrimonio reperiũtur: tres sunt causę principales. ſ. cupiditatis, inordinationis & inæqualitatis, quas ad plenũ ponit Berna. de bustis in j. parte Rosarij, sermone. xxxiiij. litera O. & in litera P, quas ex causa non refero, non est opus quę rere, & ex deductis per Bernar. ibi, an deceat virum sapientem vxorem ducere, de qua quæstione loquitur Hieronymus in epistola cõtra Iouinianum. refert tamen Ioan. Fab. rub. instit. de nuptiis, †℣ qui vxorem ducere vult tria debet considerare.

18 *Mulier quare exco sta facta. s. Thom.*

Aristoteles

Paulus Apostolus.

19 *Amicitia inter virũ & vxorẽ, ciúsque fundamenta.*

20 *Discordiarũ tres causæ.*

21 *Vxorem ducturus tria consideret.*

ADDITIO. Ioannes Neuizani modernus, in sua sylua nuptiali hãc q̃stionẽ amplè examinauit, & fimbrias illius amplissimè dilatauit, multa mala de mulieribus dicẽdo, & ẽt multa singularia. post eum his diebus nouissimis Andr. Tiraquellus fecit xiij. leges cõnubiales, super quibus cõmẽtatus est, & ibi latissimꝰ campus de malis mulierũ, & ibi multa dicit in vituperiũ & dedecus mulierũ. Ego autẽ laudes mulierũ scripsi in Catalogo gloriæ mũdi, in ij. parte, vbi plures cõsiderationes de laudibus illarum feci. Hẽricus Agrippa etiã laudauit meretricũ, vt habet in suo libro de vanitate scientiarum, articulo de arte meretricia.

22 *Quòd bonæ.*

PRimò †enim ℣ nubat bonæ mulieri, pacificæ, & quietæ & fidelis generis. ¶ *Bonæ* dicit, quia dicitur Ecclesiæ. xxvj. mulieris bonæ beatus vir. numerus enim annorum illorum duplex. & Ecclesiasti. c. xxxvj. qui possidet mulierẽ bonã, inchoat possessionẽ. adiutoriũ secũdũ illum est, & columna vt requies, & ideo dicit, vbi non est sæpes, diripietur possessio, & vbi nõ est mulier, ingemiscit egens. & Prouerb. 8. dicit, Qui inuenit mulierẽ bonã, inuenit bonũ, & hauriet iucũditatẽ à domino: q̃ expellit mulierẽ bonã, expellit bonũ. ¶ *Pacificæ & quietæ*, qui vt dicit Prouer. 21. Melius est sedere in angulo domus solitariæ ac vilis, q̃ cũ mulliere litigiosa ĩ domo cõuiuij. Et ibidẽ. Melius est habitare in terra deserta, q̃ cum muliere rixosa & iracũda. Et Prouer. 27. dicitur, Tecta pestilentia in die frigoris, & litigiosa mulier cõparãtur. Et Eccles. 25. Nõ est caput nequius sup caput colubri, & non est ira sup iram mulieris. Cõmorari leoni & draconi placebit, q̃ habitare cum muliere nequam. Nequitia mulieris immutat faciẽ eius, & obcęcabit vultũ suũ tanquã vrsus, & quasi saccũ ostẽdet in medio proximorũ. Et sequitur, mulieris ira, irreuerentia & confusio magna. ¶ *Fidelis generis*, dicitur, quia vt plurimũ nedum labẽ sanguinis, sed etiã morum ad posteros traduci videmus.

Pacificæ

Quietæ

Fidelis generis.

SEcundò, †nubat mulieri formosę, quia vt plurimũ pueri matrizãt ĩ corpore, no tñ pulchritudine mira, sed cõpetẽti, qa plurimis vẽtis petũtur. de quibus loquit Prouer. 19. c. Mulier pulchra. ergo fatua. Et de tali loquit sæpius Eccle. 25. Si nõ ambulauerit mulier ad manũ tuã, cõfundet in cõspectu inimicorũ tuorũ. Cogita tñ qa mulier ꝓpter pulchritudinẽ facilius maritatur. notat in l. si volũtate. C. de dotis promissio. & ecõtrà difficilius nubunt, c. quẽadmodũ. de iure. imò †sponsæ de futuro propter deformitatẽ superuenientem renũtiari potest, secundum Paridem de puteo in tractatu de syndicatu, c. quia plures. col. ij. fol. xlij.

23 *Quid mediocriter formosę.*

24

TErtiò, †℣ nubat mulieri paris cõditionis. Quæ quidẽ paritas cõsideranda in tẽpore, & ideo dicitur Prouer. 5. Læteris cũ muliere adolescẽtiæ tuæ. Itẽ in agnatiõe, nã mulier si primatũ habuerit, cõtraria erit viro suo. Eccl. 25. Et in chronicis de nugis philosophorũ dicit, ℣ Cleobulus vnꝰ de septẽ sapiẽtibus, ait vxorẽ ducẽdã esse ex paribꝰ, addẽs rationẽ, & dicẽs, si eã ex maioribꝰ ceperis dños habebis cognatos. ¶ Itẽ cõsideratur paritas in diuitiis, & qa si vir pauper vxorem diuitem acceperit, nihil est ei intolerabilius, cùm dicit Iuuenalis, Intolerabilius nihil est q̃ fœmina diues. Ideo vt videmus quotidie cum multis ꝓponitur vxor, non solent interrogare, prout logici solent, quę, qualis, ℣ quanta, sed solùm interrogant quanta. ſ. bona habet in dotem. Nec interrogant per quæ, nec qualis. ſ. an sit sapiens & morigerata, quod tamẽ bonum est & melius, q̃a sapiens mulier ædificat domum, insipiens verò extructam destruet, Prouer. 14. Nam videmus ℣ qui vxores ducunt propter diuitias acquirendas in fine malè consolantur. Et ideo dicit Cato,

25 *Paris cõditionis.*

Par tẽpori Agnatio.

Diuitiæ.

Vxorem fuge ne ducas sub nomine dotis.

Et Seneca de remediis fortuitorũ. c. 21. Inueniẽs si nihil quæris nisi bonam vxorẽ. Ex quo dicitur Prouer. 19. Domus & diuitię dãtur à parentibus, à dño autem vxor prudens. in auth. vt iudices sine quoquo suffra. §. hæc autẽ omnia. colla. ij. & Luc. de Pen. in l. in sacris magna. in fi. ij. col. C. de proxi. sacro. scrinii. lib. xj. & ibi dicit ℣ multis periculis se supponit qui vxorẽ ducit. xvij. q. ij. c. nos. Et idem dicendum est in mulieribus quæ viros diuites quærunt, nõ sapiẽtes, nec morigeratos, ex quo sæpe exitus difficiles proueniunt. Et ideo Martia Catonis interrogata quare secundũ non acciperet virum, respondit se non inuenisse virum qui vellet eam propter se, sed ꝓpter sua. erat enim turpis, sed dives. Themistocles autẽ vnicæ filiæ pater, philo-

sophus

sophus apud athenienses sapiẽtissimus, interrogatus cuinam libentiùs filiã suã traderet in vxorẽ, an paupe ri,sed sciẽtia & moribus ornato:an locupleti parũ ꝓbato:respõdit, Malo hominem indigentem pecunia, quàm pecuniam indigẽtem viro.& sua responsio cõcordat cum dicto Sapien.Eccl.vij.trade filiam tuam, & grãde opus feceris,sed homini sensato da illam. Et ideo bene dicitur apud Ouid.in epistolis,epist.ix.

Quàm male inæquales veniunt ad aratra iuuenci,
Tam premitur magno coniugis empta minor.
Si qua velis apta nubere,nube pari.

Prout refert Bal.in auth.res quæ in iij.col.C.commu. de lega. ¶Aduerte tamẽ,†ꝙ honorabilia matrimonia 26
requirũt honorabilem dotem : & maior dos in vidua requiritur,quàm in virgine,vt dicit Bal. in consil.suo xcviij.polt princ.versi.in cõtrarium. lib.ij.quem allegat Boërius in consuet.Bituricen.ti.de consuetudine matrimonij.§.v.vbi dicit,†ꝙ dos dicitur magna re & 27 Dos magna quæ.
effectu de mille ducatis.Et dixi.ĩ. in tit. *Des successiõs.* §.xij.in gl.*& à laquelle doit*,versi. fin. in addit.ibi posita,quæ incipit, Aduerte quia.

DVo alia consilia dat Io.Fab. in dicta rubr. de nuptiis,quæ sunt in contractu matrimonij aduertenda,ad quæ aduerte.de vno infrà dicetur.

ITem probãtur laudes & priuilegia matrimonij plu ribus aliis authoritatibus tam philosophorum quã theologorũ,quæ ad præsens propter nimiam prolixi tatem omitto.Sed plures posuit Augustinus Dathus lib.vij.suarum orationum,in prima oratione,quæ est vulgari Italico,cum aliis tredecim orationibus seq.& 28
in epistola sua ad Patritium libr.ij.†Sed vt meliùs ad propositum condescendam,pluribus authoritatibus iuristarum & iurisperitorum probantur multa esse in troducta in fauorem matrimonij.

PRimò,†quia vt habemus,solẽnitas introducta per cõsuetudinem si omittatur,vitiat. gl.est valde singularis in auth.vt præponatur nomen imperatoris.§. si qua verò.in versi.authore Deo.quam allegat Panor. 29 Introducta in fauorẽ matrimonij.
in prœ.decretalium,in x.col.†tamen omissio solen- 30 Solennitatis omissio non vitiat matrimonium.
nitatis introductæ ex cõsuetudine patriæ in matrimo nio non vitiat matrimonium,imò etiam si omittatur ipsa consuetudo,vt not.per doc.in c.j.de sponsalibus. & ibi Feli.in iij.notabili.

SEcundo,licet†nõ sit licitũ sacerdoti reuelare con- 31 Confessio de matrimonio reuelari potest.
fessionem sibi factam,tamen potest reuelare cõfes sionem sibi factam super matrinonio,& valet,& probat talis reuelatio.gl.est singu.in c.tua nos. in verbo, constiterit.de sponsalibus.& dicit do.meus Ias.in l.patre furioso.in iij.col.ff.de his qui sunt sui vel alie.iuris ꝙ nullus canonista vnquã ponderauit ante Romanũ. in l.si non speciali.C.de test.idẽ tenet do.meus Ias. in l.j.§.huius studij.ff.de iusti.& iure.& in l. reprehendẽda C.de instit.& substit.

ADDITIO.Quia hîc fit mentio de confessione sacerdotis quę nõ potest reuelari , quia fuit ei dictũ in secreto,quid de alio cui fuit aliquid dictũ in secreto quod non potest probare,an teneatur reuelare?dic ꝙ non,vt tenet Matt.de afflictis in constit.regni Sicilię, quæ inci.domini à vasallis.in iij.nota.in iij.lib.

32 Dolus non vitiat matrimonium.

TErtiò dic,†ꝙ licet dolus dans causam contractui impediat actũ & vitiet actũ, l.& elegãter.ff.de do lo tñ si matrimoniũ dolo fuerit contractũ valet,& nõ põt rescindi per dolũ.Gl.est in c.pe.in gl.quã ibi,exclamat Panor.bis pro sing.quod metus cau.Idẽ Pano.in 33
c.ex parte.in iij.col.de rest. spo. ideo dicit ibi Innoc.† ꝙ si mulier dolo persuasit se habere amplas facultates,& ita dolo circũuenit iuuenem,vt eã acciperet in vxorem,& postea nihil reperitur habere,iste dolus nihil.officit matrimonio. ¶Facit in simili quæstio quoti diana,quã determinat Bal.de socero qui promisit instituere generum hæredem, vt caperet filiam suam in vxorem,& postea eũ decepit: quia nihil sibi reliquit in testamento:quia iste dolus nõ officit matrimonio. ita Bal.in l.cum Archimedoram. C. vt in pos. leg. Ista refert & sequitur do.meus Ias.in l.pacta nouissima.in iiij.col.& in l.pactũ quod dotali. C. de pactis. & in §. actionũ.in vij.col.insti.de actio. Si autem pater istud fecerit in contractu matrimonij, an postmodũ possit fraudare filiam secundum cõsuetudines nostras, dicã ĩ.in ti. *Des successions.§. Femme mariée.* in gl. in verbo, *s'il ne luy est expressement reserué.*

QXartò:†ꝙ licet partes possint remittere testibus 34
iuramentum, & tunc ita probant, sicut si iurassent.Tex.est in c.tuis.de testam.gloss.in l.ij.§.sed quia veremur.C.de iuramen.calum.gl.in l.j. §. j. & ibi do. meus Ias.ff.de feriis.†tamen in matrimonio, quando 35
agitur de eo dissoluendo,non potest remitti. Pano.in d.c.tuis.Spec.in ti.de teste.§.fi.vers.& not. quod not. do.meus Ias.in l.reprehendenda.C. de insti. & substi. sub condi.factis.

QVintò, †quia licet donatio facta filio in potesta- 36
te non valeat,tamen si fiat fauore & contemplatione matrimonij,valet.Per plura tenet Gui. papæ.q. sua cxlv.Fuit ẽt alia orta q.Soci.in suis fallentiis in litera,D,in verbo,dõatio facta à patre filio.in sexta fallentia,allegat.l.Põponius Philadelphus. ff.finiũ regũ do.& vide per Soci.in d.loco xj.limitationes. ¶ Vide Boërium in cõsue.Bituricẽn.ti.de consu.matrimonij. §.v.& Pyrrhum in consue.Aurelianẽn. ti. de do.inter viuos.c.j.vbi etiam ponit an debeat conferri.

AD illud quod dicitur,quòd donatio à patre facta filio in potestate non valet,vide etiam do.meum Ias.in l.frater à fratre.in lectura , & in repe.ff.de condi.inde.Feli.post Io.And.ponit in rubr. de sponsa. & matrimo.alia xxiiij.specialia,quæ fauore matrimonij inducũtur,quæ causa breuitatis non transcribo.Et dicit idem Feli.in d.rub.in fi. ꝙ archiepiscopus Florentinus in tertia parte suæ summæ.in quodam sermone incipi.vxor tua sicut vitis abundans.ponit laudes matrimonij per alium stylum.

EXemplo†manifestantur,cum Christus hũc ordi- 37 *Matrimonij laudes exẽplo manifestãtur.*
nem in tribus dignificauerit. Primò , in eo ꝙ ipse de matre coniugata,licet virgine,nasci voluit.Secundò,in eo ꝙ præsentia sua nuptias honorauit. Ioan. ij. Tertiò, quia ad honorem matrimonij in nuptiis ipsis primum miraculum fecit,vt habetur Io. 2. Et hoc recitat Bernardi.de bustis in suo rosario,in sua ij. parte, in xxiij.sermone,in j.parte illius, in litera G. ¶ Et aduerte,quia propter matrimonium quis cõsequitur dignitatem magnã,cũ magna sit nuptiarũ dignitas , vt dicit tex.in auth.de nuptiis. §. deinceps.& aduerte ẽt †ꝙ de duobus ciuibus præfertur habens liberos.tex. 38 *Liberos habẽs præfertur non habenti.*
est in l.in albo.C.de decur.lib.x.Et ista prælatio consistit in ordine sedendi,vt dicit Pet.Rauẽnas in suo cõpendio iuris,in dictis notabili.de iudi.fol.xcix.Et cõsistit etiam in honoribus assequendis, vt dicit Io. Sãxon in consuet.Turonen.tit.*De douaire de femme noble*, art.j.fol.cxcv.Et dixi in Catalogo gloriæ mundi in xj. parte,in x.considera.

TItulus sequens facit mentionẽ de pluribus termi nis tangentibus iura matrimonialia,& vt melius hæc materia huius tituli intelligatur , præsuppono quid sit dos,quid sit doharium consuetudinarium,& diuisum.Gallicè *diuim* , hoc est particulariter taxatũ,

BIU Cujas

quid sit assignale, particulare & generale. Quę sint pecuniæ dotales promissæ assignari. Quid sit fundus dotalis, quid sit proprium patrimonium mulieris. Vide quæ dicit Guido Papæ decisione sua ccxlviij. de dohario & dotalitio. De aliis dicam suis locis, & in locis vbi de eis fit mentio.

§. PRIMO.

LA femme soit qu'elle ait ou pere, ou ayeul paternel, ou non, apres la consummation du mariage, demeure en la puissance de son mari, tellemẽt qu'elle ne peut faire cõtracts entre les vifs, n'estre en iugemẽt, n'aussi par testament n'ordonnance de derniere volonté disposer de ses biens, sans la licence & authorité de son mari, si elle n'est marchande publique: Auquel cas pour faict de marchãdise seulement, elle peut faire tous contracts & obligations pour le faict de sadicte marchandise, & esdicts contracts est tenu & obligé sondict mari.

LÆC consuetudo est in comitatu Burgũdiæ, etiam in comitatu Niuernẽ. sed vltra dicit, ꝙ ex quo est in potestate mariti, est extra potestatem patris: an sit verũ de iure, dicam in gl. seq. Idem etiam in ducatu Borbonij, & in patria de Lorry. Idẽ in balliuatibus, *de Vitry en partoys, Chaumon en Bassigny*, Trecen. præpositura, Parisien. & ferè in tota Gallia.

IN TEXTV IBI,

Apres la consummation.

1 *Matrimonij initium completio, & consummatio.*

ROfredus Beneuẽtanus in libellis iuris canonici, sub titulo, de sponsa. in j. col. dicit, †ꝙ in sponsalibus dicit matrimoniũ initiari. in matrimonio, ꝑ verba de ꝑsenti dicitur cõpleri: per carnis verò copulã dicit cõsummari, ad simitudinẽ matrimonij spiritualis, qđ per electionẽ post consensum initiatur, in cõfirmatione ratificatur, in cõsecratiõe cõfirmatur. c. licet. & c. inter corporalia de translatio. episcop. Vide Lucam de Pen. in l. mulieres. in prin. C. de incolis, lib. x.

IN TEXTV IBI,

En la puissance de son mari.

1 *Quando quis dicatur esse maritus.*
2 *Vir quotupliciter accipitur.*

PRopriè †qs dicit marit⁹ post cõtractũ & ꝑfectũ matrimoniũ, & sic post cõsũmationẽ, q̃ fit ꝑ copulam carnalẽ vt tenet Lucas de Pẽna ī l. fi. ī prī. C. de ĩcolis, li. x. & in iiij. co. dicit, †ꝙ vir dicit quadrupliciter: vno modo sexu, quo nascit vt mascul⁹ sit: lege, qua marit⁹ sit: ętate, qua trãsit à iuuẽtute: animo, vt fortiss. aliquẽ dicim⁹ virũ. & idẽ dicit ī l. mulier. ī fi. C. de dign. li. xij.

3 EO enim ipso †ꝙ mulier nuptui traditur, transit in aliam familiã, vt in l. cùm in adoptiuis. C. de adoptio. Not. Guil. in l. origine. C. de municip. & origin. lib. x. Bart. in l. fin. C. de priuil. schola. li. xij. vnde dicit ibi Iaco. Rebuffi: †ꝙ si concedatur priuilegium alicui
4 pro suis descendentibus masculis & fœminis, ꝙ descẽdẽtes per lineam fœmininam ita demũ sortiãtur priuilegium si sint viduæ & nõ maritatæ, nõ aũt si ad maritũ conuolauerint, quia in aliũ se trãsferũt, & in aliã familiã. Et hoc dicit etiã ibi Bar. in d. l. fi. Contrarium tñ est veritas, vt dicit Decius in regula iuris, fœminæ. in versic. & ad supradicta. ff. de reg. iur. quẽ videas ibi, cum additione, & eũdem Decium videas in regula, in omnibus. ff. de re. iur. vers. & priuilegiũ. vbi dicit, †ꝙ priuilegium datum filio non habet locum in filia. 5

VNde dicit Aulus Gellius in noctibus atticis, †c. x. li. xiij. soror quasi seorsum nascatur, & à familia separata appellatur. vt dicit Soci. consi. xxx. versi. circa quartã. †Hinc est ꝙ mulier est de familia viri. Ias. in l. j. in iij. col. C. vnde vir & vxor. Lucas de Pen. in l. quinque. C. de re mili. li. xij. & dicit Io. Fabr. in §. j. instit. ad senatusco. Tertul. & in l. j. C. de bonis maternis. & in l. nõ sine. C. de bonis quæ libe. †ꝙ de cõsuetudine regni Frãciæ mulier transit in potestatẽ viri, non tñ per hoc eximitur à potestate patris. Et est dispositio iuris, eo ꝙ filia maritata semper remanet in potestate patris tex. est in l. filiæ licet maneat C. de coll. tex. est cum gl. in l. si vxor. C. de condi. inser. gl. in l. sicut patronus. ff. de ope. li. fungitur tñ vir corpore & substãtia vxoris, eo ꝙ sic Deus ordinauit. vnde Geñ. iij. de Eua inquiẽs sic locutus est, Multiplicabo ęrũnas tuas, & cõceptus tuos, in dolore paries filios tuos, & sub viri potestate eris, & ipse dñabitur tui. Vnde rex Assuerus cũ semel iussisset Vasti vxorẽ suã ad eum intrare, & ipsa recusauerit, aduersus eã indignatus est, præmeditans ꝙ hoc exemplo vterentur coniuges inferiorũ, & paruipẽderẽt imposterum maritos, ductus cõsilio magnatũ iussit Vasti ad eum vlterius non ingredi, & superinduxit Hester in vxorẽ, neptem Mardochei, quã ipse in filiã adoptauerat; & erat formosa valde, & incredibili pulchritudine, & omniũ oculis gratiosa & amabilis videbatur. Et iussit per cunctos populos diuulgari, omnes viros in domibus suis maiores esse, vt habetur Hester j. & ij. c. Sed pro certo video ꝙ istud præceptum nõ fuit extẽsum vsq; in hanc patriam. Et ideo possumus dicere prout de regulis cancellariæ apostolicæ, ꝙ nõ transcendit montes, aut saltẽ non fuit receptũ in obseruantia, quia post vxores nostras sumus maiores, & nõ aliàs. Sed pro certo si fuisset nobis data hæc lex, & facultas prohibendi, ne vxores nostræ ad nos ingrederentur, accipiendo formosiores, prout fecit rex Assuerus, scio quòd multi vterentur hac facultate.

6 *Soror vnde dicta.*
7
8 *Assuerus rex.*
Nota hic.

ET quia †dictũ est ꝙ mulier est subdicta viro, quo ad corpus, intellige quo ad debitũ carnis reddendũ, & per hoc nõ dicitur habere sui corporis potestatem, sed vir, & ecõtrà. c. non debet. de consangu. & affinita. † & propterea dicitur famula viri. Itẽ etiam quia tenetur ad oĩa obsequia, puta custodire res mariti, lauare pedes & caput, comesturã parare, & his similia. Odofr. in l. pro oneribus. C. de iure dotium. Pan. in c. literas, de restit. spolia. Tex. in c. hæc imago. & c. est ordo. xxxiij. q. v. Itẽ etiã est subdita viro, quia tenetur ad operãdũ marito, quia cedit lucro mariti. l. sicut patronus. ff. de ope. liberte. Et facit quod dixi in §. iiij. in gl. fi. ibi, aduerte ad id quod dicit Iacob. hoc eod. ti. Quæ †oĩa intellige, & nota prout dicit Pano. in d. c. literas de restitu. spolia. vide Barba. in consi. vj. in iij. col. in j. vol. Alex. in consi. cxxxiij. suprà alleg. Vide Boërium in consuet. Bituricen. ti. de consuetudine iuris status personarũ. §. iiij. vbi dicit ꝙ maritus potest castigare vxorem. vide plura de potestate mariti in vxorem per Lucam de Penna in l. quicunq;. in ij. & iij. col. C. de re militari. li. xij. vbi dicit, †ꝙ vxor potest in vinculis teneri à marito. & ibi etiam dicit, †ꝙ mulier nõ habet
9 *Mulier quomodo subdita viro.*
10 *Ad quæ obsequia teneatur.*
11
12
13

potesta

poteſtatē loquēdi.c.mulier debet.xxxiij.q.v. Sed hoc iure non vtūtur mulieres huius patrię,ſed illo,quo dicitur.Flere,loq,nere,ſtatuit Deus in muliere. quoniā pro certo optimè & ſemper loquūtur. vnde Plautus, Suppellex mulieris eſt clamor.de his dic latiùs vt per Io.Neuizanum Aſten.in ſua ſylua nuptiali.

14 Mulier quāiū obligata viro. ET adde† ꝙ mulier eſt in tantùm obligata marito, ꝙ etiā ſi incidat ſibi comā cauſa deuotionis inuito marito,eſt excōmunicata.Tex.eſt in c.quęcunque. 15 xxx.diſtin.†Etiā eſt intantum obligata,ꝙ non pōt facere votum,ꝙ non deponat camiſiā in lecto,quando cubat cum ſuo marito. Gl. ſing.in c.manifeſtū.xxxiij. q.v.Sed pro certo iſtæ ſunt phantaſiæ, quia ſi faciant votum,ꝙ ſingulis diebus volunt ire ad domum canonicorum,aut aliorum ſacerdotū,opus eſt *pillare la patienza*,quia motæ cauſa deuotionis vadunt,ſcilicet ad confitendum,nec eſt reprobatum pluries confiteri.

Mulierum deuotio in canonicos.

HAe tamē deuotiones etiā antiquo tempore erāt periculoſæ, ꝓut narrat Nicolaus de Lyra Leuit. 19.& habet.1.Reg. 2. c. ꝙ filij Heli ſummi ſacerdotis dormiebāt cū mulieribus,quæ purificaturæ poſt partū obſeruabāt ad oſtiū tabernaculi.Et recitat Ioſephꝰ de Iſide,in cuius tēplo Paulina decepta fuit per ſacerdotes.& idē Lyra 4.Reg.23.vbi dicit, ꝙ mulieres ſub colore honoris idoli ſe proſtituebāt,& in tali luxuria credebant ſacerdotibus.Refert etiam Philippus Bergomas in ſuo ſupplemēto chronicorū,li.xiij. de quodā ritu fratricellorū,qui mulieres decipiebāt ſub ſpecie religionis.& etiā Roſfre.Beneuētanus in ſuis libellis iuris canonici,tit.de decimis,de muliere quæ reſeruabat decimarū actum cum marito pro ſacerdote,vt refert etiam G.Bene.in ſua repet. c. Raynu. in verbo, cuidam Petro tradiderunt.nu.45.46.de teſta.

SEd ſumenda eſt noſtra conſuetūdo in ſuo caſu in hac patria,ſ.quò ad contractus, & non quò ad alia prędicta,qa cùm ſit ſtricti iuris , ſtrictè & propriè eſt 16 intelligenda.†Et ideo dic ꝙ eo qđ eſt in poteſtate mariti ido valebit donatio ei facta per patrē. intellige tñ ipſa exiſtēte in domo mariti, ſecus ſi eſſet in domo patris,quia non valeret donatio.Iſta tenet Corſetus in ſingularibus ſuis,in litera D.in §.donatio.j.& ij.

ET ad dictum Io.Fab.in §.j.inſtit.ad Tertullia.non credo ꝙ in caſu ſtatuti noſtri illud dictū ſit verū quo ad nos,quia ſtatutum enumerat omnia quæ ſunt poteſtatis,& quæ ſuę,reſeruat poteſtati.quid ergo ſeruiret patris poteſtas?Præterea eſſet dare vnū eſſe ſub poteſtate duorū,quod eſt abſurdum,nec reperitur in 17 Poteſtas ius indiuiſibile. iure.†Item quia poteſtas eſt ius indiuiſibile & incorporale.non oſtat de pluribus tutoribus,quia poſſunt eſſe diuerſarum prouinciarū & adminiſtrationū.l. ſi 18 Poteſtas patria & tutoria quomodo differant. duo.§.tres tutores.ff.de admin.tut. †& ꝓterea illa poteſtas eſt differens ab iſta.Nā illa eſt ad onus, hæc autē ad cōmodum:hæc autē habet aliquid naturalitatis illa verò totū ciuilitatis.quod eſt ex eius diffinitione, ibi,iure ciuili data &permiſſa.contra hoc tamen facit qđ vult Bal.in l.ſi inuita.C.de nup.vbi extrà hīc enumerat quæ auferuntur de poteſtate patris,& ponūtur in poteſtate viri.Bal.dat duas vtilitates patriæ poteſtatis,quæ non tolluntur per maritalem poteſtatē;inter quas ſaltē eſt illud , ꝙ nō deſinit eſſe ſua hæres patri, etiam ſtāte hoc ſtatuto,quòd cùm nihil ſuper hoc diſponat,ſequitur ꝙ hoc relinquit diſpoſitiōi iuris cōmunis,quoniam effectus ſuitatis ſunt magni, & non obſtat qđ dicitur eſſe abſurdum , eſſe ſub duorū poteſtate,quia hoc pōt diuerſis reſpectibus. Hinc dicit ipſe Bal.duplicem eſſe poteſtatem,paternam.ſ.& maritalem.& Bar.in l.ſi vxorem.C.de cōd.inſert. dicit ꝙ licet mulier ſit in poteſtate patris,tamē in his quę viro expediunt,eſt in viri poteſtate.videantur Bal. Ang. & Salice.in d.l.ſi vxorem.& vide Ale.in conſilio ſuo cxxxiij.in iiij.vol.reperio ꝙ Bal.in loco peregrino, videlicet in c.vnico,an maritus ſucce.vxo.in beneficio. 19 An vxor iraſcat in poteſtatem viri. †quærit vtrùm vxor tranſeat in poteſtatem viri.& dicit ꝙ ſic de iure Lombardorū.qualiter mulierib⁹ alienar.permiſſ.ſit.l.pe.& fi.& idem de iure canonico.c.j. §.mulier.xxxiij.q.j.& dicit ſecⁿ eſſe de iure Romano, niſi quo ad debitū carnis.alle.d.l.ſi vxorem.C. de cōdit.inſert.& inſtit.ad Tertul.§.poſtea.& l.fi.C.de ſeruis fugi.Bal.etiam in l.velles.C. de reuocā.dona.dicit ꝙ in multis eſt in poteſtate viri,& ſubdit ꝙ obſtāte illa poteſtate non poteſt ſine viri conſenſu contrahere. †Reperio ꝙ de iure ff.pater etiam filiam nuptam reti 20 net in eius poteſtate,vt eam occidere poſſit in adulterio deprehenſam:quod efficit patriā poteſtas,& nihil aliud quia ſi non habeat patriā poteſtatem, l.patri. & l.ſic eueniet.ff.de adul.non amplius habēt locū. quæ lex fortè nō procederet per ſtatutum,quia non habet pater poteſtatē in filiam,niſi dicatur ꝙ ſtatutū quod eſt ſtricti iuris,& nūquā ampliandum, non loquitur niſi in ſuo,& ſic nō reſtringet poteſtatē hoc caſu , ſed illud ius eſt correctū,& de iure auth.& de iure ff.ideo nō inſiſto.ſed etiā ego reperio ꝙ de iure C. vir habet illā poteſtatem occidendi adulterum vilem tātùm, l. Gracchus.C.de adult. ¶Sed ego quæro de noua quęſtione,ꝓ hoc ſtatutū mulier nupta trāſit in poteſtatē viri, †vtrū mortuo viro reincidat in poteſtatē patris? 21 An mulier mortuo marito redeat in poteſtatem patris. ſi verum eſt quod dicit Io.Fab.in §.j.inſtit.ad Tertull. ſ.ꝙ licet tranſeat in viri poteſtatē,tamē nō eximitur à poteſtate patris;clarum eſt ꝙ patris durat poteſtas, & reaſſumit quod erat in viro.imò fortè diceretur ꝙ ēt cum conſenſu viri per ſtatutū requiſiti in declaratis à ſtatuto requiratur authoritas patris.ſed poſito ꝙ per trāſitum in poteſtatē viri eximatur à poteſtate patris, vtrū reincidat eſt dubiū.& videtur ꝙ non,† quia cum 22 filius exiuit de poteſtate patris per emancipationem, eius filius qui remāſerat in aui poteſtate,mortuo auo nō reincidit in poteſtatem patris emāçipati.inſtit.qb. mo.ius pa.pote.ſol.§.j.ergo nec iſto caſu, cùm ſit paritas in iſtis caſib⁹,vterq; em exiuit poteſtatē patris.tamen ego credo cōtrariū.Pro hoc ego allego. §.qualiter.in auth.conſtit.quæ de digni.col.vj.†vbi qñ filius 23 exit poteſtatē patris ꝓpter dignitatē,ſi perdat dignitas,reincidit filius in poteſtatē patris. ſed in caſu nro mulier dicitur eximi ꝓpter dignitatē matrimonij,iō ſoluto matrimonio dicit reincidere in patris poteſtatē. ꝓ quo facit quod habetur in auth.ſed quanuis. C. de rei vxe.actio.vbi pater cogitur denuo dotare filiā viduā ſoluto primo matrimonio.& faciūtverba illius auth.ſingulariter ad hoc notabilia,ibi,ſed quāuis dos poteſtatis iure,quaſi dicat vt mortuo viro pater reaſſumit,aut ſaltem retinet poteſtatem ſic ratione poteſtatis.cogitabitis.¶Facit ad hoc quæſtio poſita p do. Bar.de Bellenzi.in additione c.cum eſſes.de teſta. vbi dicit,pone ꝙ clericus fecit teſtamētum cum duobus teſtibus,& demū cōtraxit matrimoniū cum vnica & virgine, & ſic amiſit hoc priuilegiū , poſito ꝙ eſſet in terris imperij,ꝙ clericus coniugatus nō retinet priuilegium clericale,niſi in duobus caſibus,de quibus in c.j.de cler.coniuga.li.vj.mortua prima vxore iſte iterū incipit eſſe clericus,& viuit clericaliter.deinde moritur nulla facta mentione de ſuo priori teſtamento, quæritur vtrum inſtituti in illo teſtamento debeāt admitti.dicit ſe credere ꝙ non,& dicit pro hoc eſſe tex. in l.quod dicitur.§.miles teſtamentū.ff.de teſta. mili.

Caſus poſitio.

In textu

IN TEXTV IBI,

Ne peut faire.

1 An contractus à muliere sine licentia viri factus valeat.

POnamus † ꝙ faciat contractum absq; licẽtia & authoritate mariti, vel ꝙ faciat testamentum, an sint ipso iure nulla? videtur ꝙ sic, quia actus factus contra legem est nullus. l. non dubium. & ibi plenè do. meus Ias. C. de legi. de qua materia vide per Felinum in c. sicut. in xiij. col. de rescrip. iudi. Alex. in cons. xxiij. incip. viso processu. in iij. vol. & maximè quia apponitur solẽnitas quæ est de forma actus. & ideo videtur esse nullus, si non seruetur solennitas. Bal. in l. j. C. qui admit. Barba. consi. xij. in iij. col. in j. vol. Soci. in consi. cxij. & repetitur in consi. clxxij. in vj. col. versi. sexta difficultas. & maximè quia apponuntur hæc verba, non põt,

2 † quæ importãt necessitatem præcisam. gl. est no. in c. j. de reg. iur. in vj. do. meus Ias. in l. Gallus. §. j. ff. de lib. & posthu. & in l. j. in prin. ff. de verb. oblig. vbi dicit ꝙ talia verba priuant potentiã, & reddunt actum in cõtrarium factum nullum. faciunt quę dicit Panor. in c. si quis. in v. col. de foro compe.

ADDITIO. Ioan. Lupus in repetit. rubr. de dona. inter virum & vxor. §. lxviij. in j. & ij. col. tenet talem contractum esse nullum ipso iure. Et aduerte ad vnũ quod dicit Matthæus de afflictis in consti. regni Siciliæ, quæ incipit, appellationum tempora. in x. nota. ꝙ licet annullatio actus sit pœna, tamen Bal. in c. super literis. de rescriptis, dicit hoc non esse verum, quãdo annullatio fit ex defectu solẽnitatis. ¶ Adde quæ dicit idem do. meus Ias. in l. quod Seruius. col. ij. ff. de con-

3 dictio. causa data. Et aduerte, † quòd vbi contractus est nullus, non est opus reuocatione. Ludo. Roma. in consi. suo clxxj. Aduerte etiam quòd in eodem libello potest peti ꝙ contractus dicatur & declaretur nullus:

4 & si sit aliquis quòd rescindatur. † & sic in integrum restitutio & rescissio possunt simul cumulari. Ita dicit Alberi. de Rosate in l. conductores. C. de locato. vbi dicit esse opinionem Innocentij, quæ obseruatur & practicatur.

SEd in hoc casu dici posset cõtractum non esse nullum ipso iure. Primò, quia lex non loquitur prohibitiuè, sed solùm loquitur nõ permissiuè, & ideo actº non est nullus, nisi expressè dicatur. ita ꝓbat tex. in l. fi. ad finem iuncta l. præceden. & ibi Salice. C. de senten. ex pericu. recitan. & do. meus Ias. in l. j. C. de summa trini. & fide catho. ¶ Tu dic quòd est nullus, vt in terminis tenet Bal. in l. ex duobº. ff. de vulga. & pupil. & Ang. in cõsi. clxx. alleg. per Io. Lupum in repetitio. rubr. de donat. inter virum & vxorem. §. lxviij. num. 5.

5 ¶ Nunquid † autem talis contractus factus non seruata solennitate sit tutus in foro conscientiæ? Videtur ꝙ non, per ea quæ dicit gl. & ibi Bal. in c. quæ in ecclesia

6 Statuta seruãda in foro conscientia. rum de constit. quæ hicit † ꝙ statuta sunt seruanda in foro conscientiæ, & do. meus Ia. in l. si post diuisionẽ. in ij. col. ff. de iuris & fac. igno. Tu tamen dic quòd est validus in foro cõscientiæ, prout dicit Panor. in c. relatum. j. in vj. col. de testibus. quem allegat dom. meus Ias. in d. l. si post diuisionem. in vlt. col. idem Ias. in l. si non sortem. in princ. ff. de cõdic. indebit. & §. sed istæ. in xxiiij. col. insti. de actio. & in gl. seq. versic. pro xj. limitatiõe. & an possit huic statuto renũtiare, vide Fel. in c. si diligenti. in vers. secundum correlarium. extrà, de foro compe. Aduerte etiã, quia videtur quòd possit cõueniri mortuo marito. per ea quæ dicit Boërius in consuet. Bituricen. ti. de consuet. iuris status personarum. §. iiij. in gl. v. quæ incipit, istud videtur. ibi, sed quid vxor contraxit.

IN TEXTV IBI,

Contracts entre les vifs.

DE materia huius articuli vide Boërium in consue. Bituricen. tit. de consuet. iuris status personarũ. §. iiij. in gl. ij. illius §. vbi multa dicit. & vide ea quę dicit in gl. istud videtur superfluũ. † vbi quærit, an si mu- 1
lier contraxit constãte matrimonio, & fuerit reuocatus cõtractus ante mortem mariti, an mortuo marito teneat. ibi vide. & Bar. & Ale. in l. cum dominus. §. filius. ff. de pecu. leg. & dixi hîc antè. Et intellige, ꝙ non valet contractus, etiam si mulier esset emancipata, vt dicit idem Boërius in supradictis consuet. tit. de consuetudine matrimonij. §. j. in fi. gl.

Consuetudinis ratio.

DIc ꝙ ista consuetudo est fauorabilis & introducta fauore mulierum propter earum imbecillitatem, vt dicit Rapha. Fulg. in cõsi. xxxix. quod incipit, ad id de quo quæritur. in vlti. col. & ista ratio videtur pro expressa in cõsuetudine nostra, cùm ista cõsuetudo nõ potest videri facta ex alia causa. arg. l. milites agrũ. ff. de re mili. ista in specie tenet Franc. de Aret. in l. mutum. in iiij. col. ff. de acquir. hæred. ita etiam dicit Bal. in l. ij. C. de adoptio. & in l. ij. C. de rescind. vendi. quæ cùm soleant vt plurimùm cõtra propria cõmoda laborare, æquum fuit inducere & rationabile, vt in cõtractibus suis adhiberetur licẽtia & authoritas mariti, & ne etiam mariti, de quorum præiudicio tractatur in contractibus mulierum, sine eorum factis ꝓ vxoribus earum tenerentur. iuxta rubrum & nigrum. C. ne vxor pro marito, vel maritus pro vxore.

2 Consuetudinis ad distractũ extensio.

EXtende hanc † consuetudinem habere locum etiã in distractu occurrẽte identitate rationis, arg. gl. vnicæ & singularis, in l. iij. §. iudicio cõtrario. ff. de cõtra iudicio tutelæ. & illam dicit vnicam ad hoc Bal. in rub. de iureiu. & Bal. Bar. & alij in auth. sacramẽta puberum. C. si aduer. vendit. † nam eadem est lex cõtractus & distractus. C. de nuptiis. l. neque. *la seconde*, faciũt quæ dicit Bar. in l. iiij. §. item Labeo. ff. de vsucap. & faciunt quæ notant doct. in d. §. iudicio contrario. & ibi Bal. dicit, † ꝙ si ex statuto soluatur gabella ex cõtractu, ita etiam ex distractu, dummodo non fiat p solutionem. hinc dicit Specu. in ti. de emphyteus. §. nũc aliqua versic. xcvj. † ꝙ sicut ex vẽditione debetur laudemium, ita etiam si ab illa discedatur de consensu partium. Io. And. in addit. ad Spec. ibi.

3 Contractus & distractus eadẽ lex.

4

5

6 Ad quæ si contractum.

EXtende secundò, † & amplia habere locum etiam in quasi contractu, ex idẽtitate rationis, cùm vt dicit Bar. in l. more. in princ. ff. de acqui. hære. † ꝙ statutum loquens in contractu mulierum habet locum etiam in additione hæreditatis, vt tenet do. Ia. in l. Barbarius Philippus. in vj. col. ff. de offi. præto. per Franc. de Aretio in d. l. more. in princi. & in l. mutum. in iiij. col. ff. de acquir. hæred.

7

8 Ad contractũ per procuratorem.

EXtende & tertiò † hanc nostrã consuetudinẽ, etiã si mulier vellet cõtrahere per ꝓcuratorẽ, puta qa constituit Titiũ procuratorẽ suũ ad contrahendũ cũ aliquo. ita videtur dicere Bar. in l. apud Iulianũ. §. fi. in fine. ff. quibus ex cau. in poss. eat. dicit tñ ibi esse cogitandum, † eo ꝙ statutum nõ extẽditur ad casum fictũ. prout notat Bal. in l. ij. C. quorũ appel. nõ recipi. Bar. in l. ij. §. voluntatẽ. ff. solu. matr. Cardinalis in c. is qui. de spõsalibus. plenè per Albertum Brunũ in suo tractatu de constitutionibus, in verbo, fingere, & fictio. ¶ Idẽ est quando mulier contrahit per procuratorẽ, ac si per se cõtraheret. & idem dicendũ est in hac nostra consuetudine quãdo cõtraheret per procuratorẽ. primò quia cadẽ solennitas debet interuenire in constitutione

9

tutione procuratoris quę debet interuenire si mulier contraheret per seipsam. istud probatur in his quę notabiliter tradit Bart. in l. ij. §. fi. ff. qui petāt tutores. &
10 in l. iij. in princ. ff. rem ratam haberi. † vbi dicit, ꝙ quādo minor pōt esse in iudicio sine authoritate tutoris, poterit etiā constituere procuratorē sine authoritate tutoris. sed qñ nō posset esse in iudicio sine tutore, nō poterit cōstituere procuratorē sine authoritate tutoris. videretur tñ ꝙ hæc rō posset euitari, dicēdo in eo qui est inhabilis de iure cōi, secus in eo qui est inhabilis ex statuto, in quo non ita de facili fit extēsio. Dic tñ ꝙ idē debemus dicere in materia statuti. Tū primō qa faciliter fieret fraus statuto, si mulier posset cōtrahere per ꝓcuratorē, iō ne fraus fiat legi statutariæ, iste casus etiā debet intelligi in statuto. arg. l. pupillus. §. j. ff. de author. tut. & l. fraus. & l. contra. ff. de legi. Tum secundò, quia hic actus fictus subrogatur loco veri, cū procurator verè contrahens representat personā mulieris, & eus noīe cōtrahitur, vt in regula, qui per aliū ff. de reg. iuris. & in l. ita autē. §. gessisse. ff. de adminiſt. tuto. † vnde sicut dispositio facta à statuto de persona vera trahitur ad fictā, quæ veram personā repręsētat. l. postulāte. in princi. & ibi Bart. ff. ad Trebel. facit l. libertum. §. senatusc. ff. de ritu nupt. ita & facilius dispositio facta de vero contractu trahitur ad fictum, q subrogatur loco veri. & ꝙ hoc sit verum tenet Bar. ex presse in terminis nostris, in l. ij. §. libertus. ff. de legat. præstan. vbi dicit ꝙ statutum prohibens vxorem cōtrahere sub pœna cum bannito, habet locum etiā in contrahente per procuratorē. faciunt quæ dicit Fran. de Aret. in l. si seruus. ff. de acquir. hæred.

11 Dispositio facta de persona vera trahitur ad fictam.

12 Ad renū tationem. EXtende quartò † & amplia prędictā nostram consuetudinem in renūtiatione ex idēritate rationis, secundū Bal. in rub. & in l. j. C. de pactis. & in l. pactū. in xxj. q. C. de coll. vbi limitat. facit l. si ad resoluendā.
13 C. de prædiis mino. † Si tamen fieret donatio mulieri posset illā repudiare sine licētia & authoritate mariti. Ita dicit & tenet Feli. in c. quæ in ecclesiarum. in xvij. col. versi. similiter cōsuluit Paulus. idē tenet do. meus Ias. in l. fin. in viij. col. ff. de constit. principum. Et istud erit pro xij. limitatione sequenti, vbi dicetur.

14 Ad quittationem. Pactum de nō petēdo. EXtende quintò, † & amplia prædictā nostram cōsuetudinem habere locū etiam in quittatione seu liberatione, seu pacto de nō petendo. Ita tenet Bar. in
15 l. si vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pac. & ibi do. Iason istud tenet contra Alex. Mouetur primò, quia pactum dicitur esse contractus, vt est gl. sing. in l. j. in princi. in gl. magna ad finem. ff. de actio. & oblig. & plenè ꝓ eū in l. iurisgentium. §. sed cum nulla. ff. de pac. † si dicat ꝙ est contractus, sed impropriè, cùm non sit vltro citróq; obligatorius. l. Labeo. §. contractum ff. de verb. sign. ergo nō habet locum in statuto, cùm statuta sint propriè intelligenda, & non extendēda ad casum impropriū. text. d. l. j. §. si is qui nauē. ff. de exercit. actio.
16 Dico ad hoc & respondeo, † ꝙ vbicunque in statuto non potest assignari nisi vnica ratio, illa habetur pro expressa. gl. est in l. quanuis. & ibi Bal. & Pau. de Cast. C. de fideicom. De qua regula plenè per do. meū Ias. in auth. quas actiones. in vij. col. C. de sacrosan. eccles. vbi etiam quærit, quid si sint duo aduocati contrarij, quia vnus dicat ꝙ nō potest assignari nisi vnica ratio, alius dicat ꝙ imò plures: quid dicendum in dubio? Et dicit ꝙ vt possit fieri extēsio præsumēdæ sunt plures. Idem do. meus Ias. in l. certi condictio. §. quoniam. in pe. col. ff. si cert. pet. & in l. j. in iij. col. C. de succes. edicto. Felin. in c. si quando. in viij. col. de rescrip. & in c. cum omnes. in xiij. col. de constit.

ET tunc dic ꝙ illo casu fit extēsio ex identitate illius rationis, † & licitum est arguere ad casum qui 17
sublata & impropria significatione continetur, vt est in auth. vt hi qui obl. phib. in prin. in verbo, ad curationem. coll. vj. & ibi Ang. not. & gl. in cle. j. in verbo, eligatur. & ibi canonistæ, de elect. do. meus Ias. in l. j. in fi. j. col. ff. de vulg. & pup. & in l. emācipata. in vlt. col. C. qui admitti. & in l. fi. in vij. col. C. de edi. diui Adri. tollen. Ale. consl. lxvij. in ij. col. in j. vol. & in cōs. xxiiij. in fi. in ij. volu. Sed huius statuti ratio non potest assignari nisi vnica, scilicet ꝓpter fragilitatē sexus, & imbecillitatem intellectus, vt notat Bal. in l. ij. C. de adoptio. & in l. ij. in xj. q. C. de rescin. vend. & Franc. de Aret. in l. mutum. in iiij. col. ff. de acquir. hære. igitur. Et ita hæc tenet etiam do. meus Ia. (quē omnino videas) in l. siue apud acta. in ij. col. C. de transact. & in l. fi. in viij. col. C. de constit. princi. Et de prædictis omnibus vide do. meum Ias. in §. omniū. insti. de actio. in princ. vbi in prin. in vj. col. quęrit, † an istud statutū seu consuetudo habeat locū in donatione causa mortis. & di- 18 Addonationē causa mortis.
cit ꝙ sic. Item extende ꝙ etiam intelligitur si fiat in re minima. Soci. in cons. cxij. & in consil. clxxij. in vj. col. licet de minimo nō sit curandum. quod & quomodo hoc sit, plenè per Corsetum in tractatu suo de potestate regia, in quæstione sua quarta, post illā, vbi fecit tractatum de minimis. ¶ Extende etiam si fit extra patriā dum tamen sit de hac patria, vt tenet in simili Bal. in consil. suo cccxxxv. lib. iiij. & Angel. Aret. in §. ex non scripto. instit. de iure naturali.

ADDITIO. Vide de hoc Hippol. de Marsil. in l. fi. nu. cxlij. de iurisd. om. iud. vbi in terminis prædicta allegat. & ibi etiā ponit an statutū liget subditū extra territorium. Boërius prædicta allegat in consuet. Bitu ricen. tit. de cōsuet. iuris status personarum. §. v. in gl. fi. & amplè per Alex. in cōsi. suo cxvj. in vj. vol. quem videas, cùm casus euenerit.

LImita † hanc nostrā consuetudinē non habere lo- 19 Datio & acceptatio pignoris mulieri nō phibita.
cum in datione, vel acceptatione pignoris, qa eo ꝙ consuetudo prohibet personā contrahere, non cōprehenditur datio vel acceptatio pignoris. ita Bart. in l. in quorū. ff. de pig. Hinc per hoc infert Cy. in l. fi. C. de rebus alie. nō alie. quem refert & sequitur do. meus Ias. in l. principalibus. ff. si cert. pet. & in l. iij. C. de iure emphy. ꝙ si duo Barones fecerūt adinuicem promissiones sub pœna, ꝙ vnus non acquireret in territorio alterius, ꝙ si vn⁹ ex mutuo dato accipiat pignus in re immobili, nō incidit in pœnā: † quia acceptio pignoris vel datio non est alienatio, maximè cùm ex eo nō 20
transfertur dominiū. & vide de hac materia plenè per eundem do. meū in l. j. §. per seruū corporaliter. ff. de acqui. poss. vbi sublimitat, nisi hypothecatio sit ꝓ tāta quantitate, ꝙ non est spes luendi. Per prędicta posset inferri ad quæstionē super qua in facto scripsi: nō- Quæstio.
quid homo manusmortuæ qui nō potest alienare māsum manusmortuæ, possit pro mutuo aut ꝓ redditu annuo hypothecare māsum? Aduerte, quia si bene videantur verba nostræ consuetudinis infrà in titu. *Des mainsmortes. §. l'homme de main morte peut uendre.* prohibetur & persona, & res alienari: ideo qa sub simplici continebitur mistum, videndum erit sub quo simplici cōtinebitur mistum. & ibi dicam plenè, sed nūc non decido, eo ꝙ sunt multi processus super illa consuetudine in hac ciuitate Heduen. Tu tamē dic, quòd etiam mulier non potest prædicta facere per hāc cōsuetudinem quæ est multum generalis, cùm dicat qđ non possit facere cōtractum, & non dicit simpliciter quòd non possit alienare & hoc est clarum.

Limita

21 Tutrix filiorũ contrahit sine consensu mariti.

LImita secũdò, † nõ habere locum prædictam nostram cõsuetudinẽ, qñ mulier esset tutrix suorum filiorũ, quia tũc posset contrahere pro illis sine licẽtia mariti, & marit⁹ esset obligatus. Ita tenet Ale. in apostil. ad Bar. in l. ob maritorũ. C. ne vxor pro marito. & alibi alle. l. pen. C. in qui. cau. pig. tacitè cõtrahatur. Et istud dictũ alibi nõ legi. Sed tñ adhuc dubito, nũquid illa lex pen. quę tantũ loquit᷑ in bonis quę administrauit mater tutrix ante matrimoniũ perfectũ, & cõsummatũ cum secũdo marito. ¶ Sed nũc an possit intelligi de contractibus qui fiũt à muliere maritata, super bonis filiorũ suorũ, quorũ est tutrix, an possint fieri sine licẽtia & authoritate mariti? & an valebit cõtract⁹ nõ seruata solẽnitate nostrę cõsuetudinis? Habeo nũc casum ꝓ quodã vicario de Beliniaco, qui petiit à quadã muliere sex grossos pro vno mortuario, quos ei ꝓ misit dicta mulier soluere ꝓ mortuario filij sui ex ei⁹ primo marito. cuius est tutrix, & marit⁹ suus opponit ꝙ promissio nõ valuit, quia nõ interuenit licẽtia sua, neq; eius authoritas. Itẽ hoc casu maritus nõ est psonaliter obligatus, vt tenet Alb. in d. l. pen. ex quo videtur, ꝙ tãtùm sint eius bona in subsidium obligata. & ideo dicit Bal. ibi, ꝙ bona mariti matris sunt tacitè hypothecata, matre existente nõ soluendo. Cogitã, quia credo ꝙ in his casibus mulier & maritus teneãtur: sed requirit᷑ in hoc authoritas mariti. & in hoc est magna limitatio ad hãc nostram consuetudinem, vt dicũt q dam propter consuetudinẽ nostram, quę habet ꝙ mulier ad secunda vota transiens non perdit tutelam. sed debet cauere maritus. & quidã sunt in hac opinione non pono pro constanti. Dicam infrà versi. & intellige. Vide d. l. pe. C. in quibus causis pignus tacitè contraha. Nicolaum Boërij in consuet. Bituricen. tit. de consue. iur. stat. pẽrso. §. fi. in fine illius tit.

Dubium.

Casus.

22 Et cõtrahit ad pias causas.

LImita tertiò † consuetudinem nostram nõ habere locum in cõtractu vel obligatiõe ad pias causas, in quibus solennitas nostrę consuetudinis non requiritur, cùm pia causa tali statuto non subiaceat. Panor. in c. relatum de testa. per illum tex. l. generali. C. de sacrosan. eccl. Bal. & Salic. in auth. cassa. C. eo. de sacrosc. eccle. Io. And. & Anto. in c. in præsentia. de proba. vbi doctores limitant. Hinc Bal. consi. suo xciij. in ij. parte dicit ꝙ stante tali statuto valet testamẽtũ ad pias causas. & Alex. in consi. cix, in iiij. col. in iiij. vol. † Et ideo idem si mulier mercatur aut contrahit in his quę cõcernunt alimenta, cùm fauor alimentorũ & causa pia æquiparantur, vt satis notat do. meus Ias. in l. j. C. de fideic. Cogita quid dicendum esset in hoc casu, & quia non pono pro cõstanti, nõ pono pro limitatione prędicta ad nostram consuetudinem. ¶ Nunquid autem possit facere vxor eleemosynam de bonis mariti, vide Host. in sum. de pœni. & remis. & alia allegata per Nico. Boërij in consuet. septenæ Bituricen. §. iiij. in glos. istud videtur superfluum.

23 Prõ alimentis.

Eleemosina.

24 Obligãs se alieno nomine.

LImita quartò, † cõsuetudinẽ nostrã nõ habere locũ qñ se obligat alieno noĩe, puta ꝓ curatorio, qa pót non seruata solẽnitate nostræ cõsuetudinis, secũdm Lud. Rom. Ale. & do. meũ Ias. in l. quæsitũ. ff. de in ius voc. per l. cõ mandato. ff. de minori. Et idẽ tenet Paul. de Cast. vbi limitat in l. cuicũq; §. §. si ab alio. ff. de insti. actio. facit qđ dicit Ang. in l. quãuis. in prin. ff. de acq. poss. & dicit se consuluisse Florẽtiæ, ꝙ si ex forma statuti, vt hîc in casu nostro, mulier non possit se obligare sine aliqua solennitate, non obstante illo statuto, si mulier constituatur procuratrix alterius. valet qcqd facit in præiudicium mãdantis, licet non teneat quo ad obligandũ mulierem, nec maritum pro ea, qui hoc casu nõ tenebitur pro muliere. & facit text. in l. sed & si quis. §. fi. ff. de instit. actio. & l. j. §. cuius autem cõditionis. ff. de exercitoria. & est ratio, quia imputet sibi dominus qui talem constituit procuratorem sibi. Et vide Bal. in l. minor autem. ff. de minoribus.

ET intellige prędicta in mandato quod ab homine in præiudiciũ ipsius mãdatis datur, qa in mãdato qđ datur à lege vel hoĩe, vbi agitur de interesse publico, dubiũ esset, puta in casu suprà posito, an mulier tutrix suorũ filiorũ habẽs mãdatũ ab homine & à lege, possit se obligare sine licẽtia sui mariti. Et aduerte, qa eadẽ prohibitio quæ fit minori in administrãdo propria, sic etiã fit in administrãdo aliena, qa nõ pót esse tutor, & sic administrare. l. fi. C. de legi. tuto. l. fi. C. de legit. hæ. 6. & l. nõ solum. §. si libertus. ff. de excus. tut. Per quæ dico & concludo, ꝙ sicut prohibetur mulier cõtrahere in rebus propriis sine licentia mariti, sic ẽt in rebus filiorum & bonis quorũ est tutrix non potest contrahere sine licentia & authoritate mariti. & ideo cogita ad secundam limitationem suprà positã.

Conclusio.

25 Contrahere potest cõtractum vtilem.

LImita quintò, † cõsuetudinem nostrã non habere locũ in cõtractib⁹ vtilibus, quia mulier pót tales cõtractus facere, nõ seruata solennitate cõsuetudinis nostræ, secũdm Bal. in l. neque tutores. C. de inuti. stipu. Faciunt quæ dicit Bal. in l. j. ff. de acqui. hære. Faciunt quę dicunt Ang. Alex. & alij in l. mutũ. ff. de acq. hęre. & dicit Pau. de Cast. ꝙ in illo casu allegato per Ange. ibi, habuit semel consulere Florẽtiæ, sed nõ potuit tãtũ cãtare ꝙ iudex voluerit pro eo ferre sententiã, quia nesciuit tunc allegare decisi. Ang. Vide quæ in simili dicit Io. Sanxon in cõsue. Turon. tit. *des succeßions des gens roturiers*, art. viij. Et ideo dicit Pau. de Cast. in cõs. cccxxiij. quod incipit, videtur dicendum, ꝙ sententia lata pro muliere non seruata forma statuti, est valida.

ET istam decisionem allegat etiã do. meus Ias. in l. nõ eo minus. C. de procu. vbi ꝓbat hoc esse verũ per theoricã notabilem, quã comprobat quinq; decisionibus, scilicet † ꝙ vbicunq; à lege vel statuto in aliquo actu requiritur certa solẽnitas fauore alicuius valet actus sine illa solennitate, quando tendit in eius fauorẽ: aliàs illud quod est introductum in eius fauorẽ, redundaret in eius damnũ. cõtra l. quod fauore. C. de legi. ¶ Hinc dicit Bal. in l. neque, C. de contrah. & cõmit. stipu. † ꝙ statutum disponens ꝙ in contractu mulierũ requirat᷑ solẽnitas, intelligitur de contractib⁹ dãnosis nõ vtilibus. faciũt ad prædicta quæ dicit idẽ do. meus Ias. in l. iusiurandũ qđ ex cõuẽtione. §. pupillus. in pe. & vlt. col. & in l. q iurasse. in j. col. ff. de iureiur. & i l. his cui bõis. in j. no. ff. de ver. obl. ¶ Sublimita tñ prædictã limitationẽ, nisi ab initio dum actus gerebatur fuerit oppositum per patrẽ aduersam in cõtrariũ, videlicet ꝙ nõ potest talem actum facere sine licẽtia mariti. Quia talis oppositio postmodum reddit actũ nullum, etiã si fuerit vtilis vxori. ita notabiliter tenet Bal. in c. j. de rescriptis. sic limitans & intelligens d. l. nõ eo minus. & de hoc videatur per Io. Lupũ in repe. rubr. de dona. inter virum & vxorem. §. lxviij. in ij. col. vbi plura ad hoc allegat, quæ vide. ¶ Et vide an cõtractus factus in vtilitatem ecclesiæ non seruatis solennitatibus valeret, per eundem do. meum Ias. in l. potuit. in ij. col. C. de iure deli. faciunt ad cõfirmationẽ prædictorum infinita quæ dicit Felin. in c. dilectus filius. ij. in v. col. in viij. conclusione. extrà, de rescrip. & idẽ Felin. in c. edoceri. in fi. vj. col. extrà, de iudi. ¶ In contrarium videntur facere quæ dicit Bart. in l. cùm hi. §. eam autem. ff. de transact. per text. in l. si fundus. ff. de re. corũ. vbi dicit, † quòd alienatio rei minoris vel ecclesiæ

26 Dissi notabile.

27

BIU Cujas

cleſiæ non poteſt fieri ſine ſolennitate, licet ſit euidés vtilitas pupilli vel eccleſiæ. facit fortiter tex. in c. j. in verſ. præſertim. de re. eccle. nō alie. in vj. vbi dicitur, ꝙ etiam ſi alienatio rei eccleſię fiat in euidentem vtilitatem vel neceſsitatem ipſius, non valet non ſeruata ſolennitate. cogita quid dicendum ex prædictis.

29 Queſtio notas ta digna. SEd iuxta prædicta quæro, † pone ꝙ maritus alicui⁹ mulieris eſt in carcere, mulier verò vt eū liberet ſe obligat alicui, vel vēdit aliquā rē ſine authoritate mariti, quā quidē authorizare nō pōt. l. qui in carcerem. cū ibi no. ff. qd̄ met. cau. an valeat talis cōtractus init⁹ per mulierē, qui eſt factus in vtilitatē mariti, eo ꝙ ex pecuniis cōtractus liberatur maritus à carceribus? vide ad hāc q. Rom. in cōſ. cccxvj. incip. circa ꝓpoſitam conſultationē. in ij. col. vbi ſatis vī tenere, ꝙ valet cōtractus nō ſeruata ſolennitate. & multa ibi adducit ꝓ corroboratione ſui conſilij, quę ſunt notāda, maximè
30 qñ ꝓbat etiā † ꝙ in probatione alienationis rei nō no cet qñ alienatur ꝓ redēptione ſuorū, vt patet in auth.
31 ſiue à me. C. ad Velle. vbi eſt tex. † ꝙ mulier quæ aliàs dotem alienare nō poterat, poteſt alienare ꝓ redemptione ſuorum. faciunt quæ dicit Bal. in conſil. ccxiij.
32 incip. occurrit dubium. in ij. vol. vbi dicit, † ꝙ filius familiās qui eſt prohibitus alienare ſine authoritate patris poteſt alienare ad redimendum ipſum patrē à carceribus. ita facit quod conſuluit Roma. in d. conſilio cccxvj. qd̄ inci. circa propoſitam conſultationem. vbi
33 conſuluit, † ꝙ ſtatutum prohibēs contrahere minorē ſine authoritate tutoris, non habet locum qñ contrahit ad redimendum ſe à captiuitate. & maximè hoc intellige eſſe verum qñ interpoſitum eſt iuramētum. ita tenet Bal. in conſ. ſuo v. in v. vol. Facit pro hoc textus multum ſingularis in l. ſi captiui. C. de epiſ. & cle. & quæ amplè dicuntur per G. Benedicti in ſua repet. c. Ray. in verbo, & vxorē nomine Adelaſiā. nu. 268. in 5. deciſ. de teſta. vbi idem dicit in illo qui non redimit animam defuncti. Ex quo in caſu emergēti dixi qd̄ filius minor xvj. annorum qui ſe obligauerat ꝓ patre infirmo excōicato, vt abſolueret, & i terra cœmiteria ta ſepeliretur, nō erat reſtituendus, quoniā ad hoc tenebatur. vt ſatis ibi declarat idē G. Bene. quē videas. Imò etiā ſi poſt mortē nō curauerit filius facere abſoluere patrē, vī ꝙ priuādus ſit hæreditate, vt ibidē dicit ſaltē quo ad vires hērditarias, & non vltrà. Vide quę in ſimili dicit Nico. Boë. in cōſue. ſeptenę Biturice. ti. de
34 iuriſ. om. iud. §. xij. in gl. ſi. quaſi in fine. vbi dicit † ꝙ iura loquētia de redēptione captiuorū, habēt locū in captuis ꝓ maleficio. & alle. tex. ſing. ꝙ ille q nō eſt dñs hoc caſu poteſt vendere rē domini, & tenetur domin⁹ habere ratum. tex. eſt in §. fi. eſt ſub. §. ſed hæc in auth. vt cum de appel. cog. & gl. in ver. debitis. coll. viij.

35 In obligatione ex delicto. SExtò limita, † hanc noſtrā conſuetudinē non habere locū in obligationibus quæ ex delicto vel quaſi deſcēdūt, quia tūc mulier adſtringitur etiā nō ſeruata ſolennitatę, ſcdm gl. in verbo, earundem. & ibi Bar. & alij in l. ſi quis in tātā. C. vnde vi. & Bar. in l. is cui bonis. ff. de ver. obl. Matt. Matheſil. in not. ſuo clxvij. facit gl. in l. ex parte. §. quanquā. ff. de in rem verſo. & ita do. meus Iaſ. in l. ſi vnus. §. pactus ne peteret. num. 33. verſ. ſextò limita. qui prædicta allegat. ff. de pactis. Vide Nico. Boër. in conſuet. ſeptenæ Bituricen. ti. de cōſuetu. iuris ſtatus perſonarum. §. iiij. in gl. nota ꝙ licet
36 vxor. vbi dicit etiam † ꝙ mulier infamis quæ eſt meretrix poteſt conueniri pro debito ciuili, ſecundum Ioā.
37 Cōtra. de Platea in l. ij. C. de exac. tribu. lib. x.

ture poteſt cum patre. SEptimò limita † hanc noſtrā conſuetudinē, quādo filia contrahit cum patre, ei remittendo, quia tūc valet cōtractus, & cōſuetudo ꝓhibēs mulierē cōtrahere ſine ſolēnitate aliqua, nō habet locū in patre ꝓpter naturalē affectū patris. ita dicit Bal. in l. pactum. in xxj. q. C. de coll. Ale. in cōſ. cvj. inci. quò ad præſens quæſitū. in fi. in j. vol. per l. Aurelianus. §. Titius teſta. ff. de lib. leg. & vide Alex. in cōſ. xxix. incip. præclarè. in pe. col. iij. vol. do. meus Iaſ. in l. trāſactione. & in l. præſes prouincię. in ij. col. C. de trāſ. & in d. l. pactum. in fi. C. de colla. vbi plenè. ſed quodāmodo vī ꝙ limitatio nō ſit tuta, per ea quæ dicit do. me⁹ Ia. in d. l. pactū. maximè in caſu noſtræ cōſuetudinis, cū cōſuetudo ponat mulierē in poteſtate mariti, quæ qdē poteſtas iſtud ſ operatur, ꝙ eſt petenda à marito licētia. itē etiam cōſuetudo poſſet illudi, quia ſæpe filiæ quittarent patres eorū, & remiſſionē facerent, quod eſſet in
Limitationes nō tutæ. prę iudicium mariti. & videtur ꝙ non ſolùm hic caſus nō ſit tutus, imò etiam omnes aliæ limitationes, cùm exceptio firmet regulā in nō ſpecificatis & exceptuatis. & de hoc dicemus infrà, *auquel cas pour faict de marchandiſe ſeulement.* De hac limitatione vide G. Benedic. in ſua repe. c. Ray. in verbo, duas habēs filias. nu. 251. vſque ad nu. 257. de teſtam. vbi tenet contrarium. Aduerte tamen quia etiam cōtractus factus per filiū cū patre poteſt reſcindi propter reuerentiam paternam, quæ videtur inducere metum, vt dicit Barba. in conſ. ſuo lx. in ij. col. in j. vol. notatur in l. j. §. quę onerandæ. ff. quarum rerum actio non datur.

OCtauò pro limitatione, vide † an mulier poſſit do- 38 Donare cum iuramento. nare cum iuramento. cogita ex his quę dicit Frā. de Aret. in conſ. liiij. incip. in cauſa magiſtri. vbi dicit, 39
† ꝙ ſtātē tali ſtatuto, ꝙ mulier non poſsit ſe obligare ſine licentia viri, poteſt donare cū iuramento. Paul. de Caſt. amplè, in l. ſi quis pro eo. ff. de fideiuſ. non pono pro conſtāti ꝙ habeat locū in hac noſtra cōſuetudine in donatione ſimplici propter cōſuetudinem eo. ti. §. vij. ſcriptā, quæ dicit ꝙ non poteſt facere contractus, ſed donatio eſt contractus. ſed in donatione iurata eſt magnum dubiū, & videretur ꝙ deberet valere, ex his quæ dicit ibi Are. ¶ Sed aduerte, † ꝙ vbi agitur de præ 40 iudicio tertij, iuramentum nihil reuelat. Alex. in cōſi. lv. incip. conſideratis. in fi. iij. col. in j. vol. Io. Fab. in l. j C. de bonis maternis. ¶ Per hanc limitationem & de- *Caſus de facto.* cisionem obtinui his diebus ꝙ mulier quæ ſe obligauerat cum iuramento ſine licētia mariti, ex quo virtute præcepti & monitionis factæ in eam de ſoluēdo in fra tempus, ꝙ cōtra eam potuit impetrari executoria in forma, de legetimè conſtat, & ꝙ ex quo fuit excōmunicata debitè virtute iuramenti, ꝙ non debuit abſolui niſi mediante ſolutione ſummæ de qua erat obligata. faciūt multa de iuramēto. ſ. quia licet lex vel ſtatutū prohibeat cōtractum fauore etiā alicuius, & etiā loquatur in perſonā. tñ ſi cōtrahat cum iuramēto validatur cōtractus. ita tenent plures, videlicet Sali. Fulgo. Pau. de Caſt. & do. meus Iaſ. in auth. ſacramēta puberū. in x. col. C. ſi aduer. vendi. & ibi quāplures alleg. do. meus qui hanc opi. tenent, qui dicunt illā eſſe cōmunem & verā. adde Ale. in conſ. ſuo cxxv. in j. vol. & in conſ. xxxvij. in vj. col. in j. vol. vbi dicit † ꝙ ſtatutum 41 ſimpliciter loquens de cōtractu, illū prohibēdo ſine certa ſolennitate, non extenditur ad cōtractum iuratum. & idē in cōſ. xxxviij. in iij. vol. Soci. in cōſ. lxxviij. in viij. col. ibi, probatur etiam quia ſtatutum. Fel. in c. ij. de ma. & obedien. aduertendū tñ quia Bal. in l. cùm non ſolùm. §. neceſſitate. in iij. col. C. de bo. quæ liber. dicit, † ꝙ præceptum guarentigiæ factum in filiū familiās ſine conſenſu patris non obligat. De hac limi- 42 tatione vide per Ioannem Lupū in repetitio. rubr. de donatio.

BIU Cujas

donatio. inter virum & vxorem. §. lxviij. in fine. ¶ An possit donare, vide Nico. Boër. in consuetu. Bituricen. tit. de cõsuet. iur. status persona. §. iiij. in gl. istud videt esse superfluum. ¶ Et aduerte, quia videtur ꝙ etiam in curia episcopi ista statuta debeãt seruari. & ideò malè fuit iudicatũ per officialem Heduen. aliter agendo, ꝙ talia statuta debeãt seruari in curia episcopi. vide eun dẽ Boërium in dictis cõsuet. tit. de iurisd. om. iudi. §. xj. in gl. j. ¶ † Et ideo per hoc põt decidi quæstio de promissionib. quas faciũt matres in maritãdo earũ filias, quia promittũt aliquid spõso vltra dotẽ, an valeat hęc promissio? vide eundẽ Boër. in sępe dictis cõsuetudin. tit. de cõsuetu. matrim. §. j. in gl. mag. col. xv. vbi dicit ꝙ nõ. Aduerte tamẽ ad practicã, ꝙ si mulier se obligauerit sine cõsensu & authoritate mariti, ꝙ maritus ꝓ sequatur cassationem instrumẽti & contractus via ordinaria. & hoc casu poterit facere cassari contractũ. sed si mulier sit obligata sub præcepto guarẽtigiæ in quacunque curia, non audietur opponens contractũ esse nullum, aut cassari debere ad impediendũ effectũ guarentigiæ. & ita seruatur in practica, contra tamen dictum Bal. in loco hîc antè alleg.

43

44 An donare causa mortis.

NOnò pro limitatione videndum est, † an possit donare causa mortis. vide quæ dicit do. meus Ia. in §. omnium. in vj. col. instit. de act. & Socin. in consi. suo cxij. repetito in cons. clxxij. in vj. col. Vide eundẽ Boërium in loco hîc antè alleg.

45 Marito diu absente contrahere potest.

DEcimò limita, † nisi marit⁹ diu peregrè abfuit, & nescitur vbi sit, quia vir sic se absentãdo facit se à prẽsentia alienum. l. si alieno. §. j. ff. de fideicom. li. & ita tenet Bal. in cons. 488. in sua j. parte. qd̃ nota. quia potest euenire casus. bonũ est ꝙ loco mariti absentis habeatur authoritas iudicis. Bal. in l. trãsactionem. C. de transac. & dicit Io. Fab. in §. fuerat. in j. col. instit. de actio. ꝙ si maritus sit absens, vel furiosus, aut aliàs nõ capax ad faciendũ homagiũ de bonis feudalibus suæ vxoris, ꝙ tamen vxor propter hoc nõ priuatur fructibus suorum bonorũ feudalium. dixi s̃. in tit. *des fiedz.* §. ij. licet fuerit mihi dictum, ꝙ istud posset esse verũ in actibus necessariis, puta si mulier cõuenitur, secùs autem in actibus voluntariis. sed ad hoc dixi p consilium Bal. loquitur in actibus voluntariis. s. in cõtractibus q̃ sunt ab initio voluntatis. l. sicut ab initio. C. de act. & obli, credo veraciter ꝙ si immineat vtilitas mulieris, vel necessitas, ꝙ possit, aliàs nõ, & ita videtur intellexisse Bal. in d. consi. & ita fuit iudicatum Belnę in magna & ardua causa, vbi ex quo nõ erat ad commodum & vtilitatem mulieris, nec esset necessitas, fuit dictum ꝙ cõtractus erat nullus, & inualidus, & sic fuit rescissus. ¶ De huiusmodi authorizatione mulieris facienda per iudicem in absentia viri vel ipso præsente & nolẽte authorizari, vide per Io. Lupum in repetit. rub. de dona. inter virum & vxo. in §. lxviij. suprà alle. Vide Cæpol. cautela ccxxxvij. Et quid quando contractus est celebratus authoritate iudicis, vide eundẽ Cæpo. cautela cccxxxiij.

46

PRo vndecima limitatione dic, † quòd si contrahit nõ obseruata solennitate istius statuti, quòd tamẽ tenetur in foro cõsciẽtiæ. ita tenet do. me⁹ Ias. in §. sed istæ. in xxxiiij. col. instit. de actio. & in auth. præterea. in ix. co. C. vnde vir & vxor. & solent multi aduocati dicere de his quæ tangunt conscientiam. me remitto ad Ias. in d. §. sed istæ. de actio. eo quòd ibi tractat materiam conscientiæ.

47 Repudiare dona ꝙ sibi.

DVodecimò limita † in donatione quæ fit mulieri absenti, quia potest eam repudiare sine licentia mariti. ita tenet Felin. in c. quę in eccles. arum. in xvij. col. de consti. dixi suprà in iiij. extensione. & ita etiam dicit & tenet do. meus Ias. in l. non solùm. §. morte. in xij. col. ff. de no. ope. nũtia. non credo hoc esse verum. Tamen etiam idem tenet Pau. de Cast. in cons. xj. inc. in causa præsenti. allega. per do. meum Ia. in l. beneficium. in vj. col. ff. de consti. princ. Et ratio est, quia ius adeundi non est in bonis nostris. l. precia rerum. ff. ad leg. Falc. ita dicit & tenet Ioan. Lupus in repet. d. rub. de dona. inter vir. & vxor. in §. xlvij. vbi ponit amplè, quòd non est par eadémque ratio lucra non capere, & quæsita perdere.

48 Maritus furiosus extitit.

DEcimotertiò limita, † nisi maritus esset furiosus, cùm cõsensus & authoritas illius interuenire nõ posset. l. qui seruum. ff. de acquir. hære. secundum Bal. in l. cùm hæres. ff. de acq. hære. & istam limitationem in simili ponit Ludo. Roma. in l. si quis mihi bona. §. si quis in bona. ff. de acquir. hæ. credo enim quòd bonum esset ꝙ haberetur authoritas iudicis, vt dicitur in limitatione sequen.

49 Maritus existens in habilis.

DEcimoquartò limita, † nisi maritus esset inhabilis, quia tunc absque eius authoritate contractus procedit, secundum Bal. in l. j. C. qui admitt. hoc casu credo bonum esse ꝙ interueniat decretum & authoritas iudicis. Bal. in l. viduæ. & in l. si furiosi. & ibi per Bal. C. de nup.

50 Maritus bannitus.

DEcimoquintò limita, † nisi maritus esset bannitus, quia tunc mulier sine eius consensu contrahere potest. ita Bal. in cons. ccccxliiij. alleg. per Bart. in apost. in l. ij. in iij. col. ff. sol. matr. & in §. voluntatem. in ij. col. eadem l. & dicit Alex. in d. l. ij. ꝙ illa apostilla non fuit Bart. & ideo etiam non est Alex. cogita, quia in quibusdam libris non est.

51 Simulat se velle authoritati.

DEcimosextò † limita etiam si mulier huic authoritati renuntiauerit: quia tũc hoc casu obligatur quod an sit verum, vide suprà in vltima ampliatione in hac glos.

52

DEcimoseptimò limita † non habere locum in casu in quo procurator constitutus per vxorem de consensu mariti contrahit, quia licet non interueniat consensus mariti in contractu, si tamen interuenit in constitutione procuratoris ad contrahẽdum, sufficit. ita per plura consuluit Alexan. in consil. suo clxxxix. in vij. volumine.

Quæstio.

SEd quęro, pone ꝙ mulier habuit maritum putatiuum, nunc verò habet legitimum, an possit vẽdere ad dandum marito putatiuo pro oneribus supportatis per eum sine licẽtia legitimi mariti? vide in specie Bal. consil. cxxx. incip. verus maritus nomine Henricus, in iiij. parte. vbi dicit ꝙ non. & an cõsuetudo quæ dicit ꝙ lucra communicantur inter virum & vxorem habet locum in matrimonio putatiuo. ita Panor. & Card. Alex. in c. significauit. de dona. inter vir. & vxo. dicam in consuetudine sequen.

DEcimooctauò limita, non habere locũ hanc consuetudinẽ, si postmodũ mulier efficiat in sua potestate, quoniam adueniẽte illo tẽpore cõtractus validabitur, & recõualesceret, ꝓ ea quæ dicit Bar. in l. cùm vir. ff. de vsucap. & Panor. in c. cùm ex officij. de præscriptio. vbi dicunt ꝙ superuenientia conualidat alienationem, quæ de iure nulla erat ꝓpter iuris defectũ in alienante tẽpore alienationis, quod tamen non est sine dubio, eo ꝙ vt dictum est antè in glo. præcedẽti, talis cõtractus est nullus, & quod ab initio nõ valet, tractu temporis non recõualescit, regula iuris vulgata, non firmatur. de reg. iur. in vj. Et vide quæ in simili dicit G. Benedicti in sua repet. c. Rayn. in verbo, matrẽ insuper cleram. num. xij. & xiij. de testa. vbi ponit

de testa.

de testamẽto & donatione factis per filiũ in potestate, an si postea efficiatur sui iuris valideñ. quæ oĩa nota.

IN TEXTV IBI,

N'estre en iugement.

1 Mulier nõ potest stare in iudicio sine viri licentia.

NAm dictũ est suprà, † ꝙ sicut mulier prohibetur cõtrahere, ita & quasi cõtrahere, ideo nõ mirũ si prohibetur stare in iudicio, cùm in iudiciis quasi cõtrahat. l. iij. §. idem scribit. & l. depositi. §. j. ff. de pec. & dicit Spe. in tit. de actore. vers. quid si iurator. † ꝙ iudicia sunt quasi contractus. facit l. omnẽ. ff. de iudic. vbi dicit, ꝙ iudicia sunt redacta ad instar contractuũ. Cui aũt magis assimilẽtur iudicia, an cõtractui, an vltimæ volũtati, dicit Bal. in l. j. vlt. col. C. de fal. cau. adie. leg. ꝙ magis assimilentur cõtractui. & idẽ in l. j. in j. no. C. de sen. quę sine cer. quãtita, idẽ Bal. in l. ab executione. in vlt. col. C. quorũ appel. nõ reci. vbi arguit de cõtractibus ad iudicia. & pone hîc etiam limitationes præcedentes. ¶ Sed an vxor possit vocare maritum in ius sine venia, vide do. Ias. in §. pœnales. col. xiiij. instit. de

3 actio. Item † an executio possit fieri in bonis dotalib⁹ vxoris inuito marito ꝑ debito vxoris, vide Alex. in l. quãuis. ff. sol. matri. qui tenet ꝙ nõ. Guid. pap. decisio. Delphi. cccxlvij. incip. Pone, vxor. distinguit. vide Bart. & Alex. in l. quinque legibus. ff. de bonis dam.

IN TEXTV IBI,

N'aussi par testament.

1 An mulier valeat ista cõsuetudo sine licẽtia viri

NVnquid autẽ † valeat ista cõsuetudo, p quã mulier ꝑhibetur testari sine licẽtia & cõsensu mariti? Pau. de Cast. in l. ex facto. in prin. ff. de vulg. & pupi. dicit ꝙ nõ: & dicit † ꝙ tale statutũ est iniquũ, & dicit

2 ꝙ illo anno cõsuluit. & sequit̃ Ale. in cõs. cl v. inci. visis & accuratè. in vlt. col. in ij. vol. & do. meus Ias. in l. non idcirco. in x. col. C. de codi. Alexã. in d. l. ex facto. dicit ꝙ tex. alle. per Pau. de Cast. nõ probat opi. suã inducẽdo eo mõ quo ipse induxit, qa nõ dicit ꝙ priceps hoc nõ possit facere, sed̃m ꝙ priceps cõcedẽdo alicui posset facere, etiã vĩ in dubio cõcedere durãte morbo. tu

3 dic ꝙ optimè ꝑbat, cũ dicit † ꝙ iniquũ reddit̃ rescriptũ principis, etiã qñ ex postfacto aufert hõi sanę mẽtis testãdi facultatẽ. cõcluſiuè Ale. & Aret. in d. l. ex facto. tenent cũ Paul. & do. meus Ias. in d. l. non idcirco. & Alex. ita cõsuluit vt suprà dictũ est. ¶ Quicquid sit, teneas consuetudinẽ nostrã esse obseruandã. Primò p

4 Regula. regulã multũ not. Alb. de Ros. in l. cunctos. in vlt. col. C. de sum. tri. & fide catho. scilicet, † ꝙ si aliquid de iure nõ valet, tñ principes faciũt de facto seruari, perinde est quo ad subditos ac si de iure valeret. hinc p hoc determinat, ꝙ si statutũ disponit ꝙ debitores vel fideiussores conuenti ad vsuras nõ possint opponere exceptionẽ ꝙ vsuræ nõ debeãtur, & si fideiussor virtute

Nota casum pulchrum. istius statuti coactus sit soluere vsuras, si eas repetat à debitore principali, non poterit debitor opponere ꝙ malè fecit soluere vsuras, quas de iure soluere nõ tenebatur, quia postquã de facto seruatur statutũ, est perinde ac si fideiussor fuisset de iure exactus. alleg. quod hĩ in c. peruenit. de fideiuss. facit gl. multùm not. in l. j. inver. noui iuris. in fi. ff. qd̃ quisque iuris. quẽ nemo alle. quæ dicit, ꝙ si aliquid obseruet̃ cõtra legẽ, nõ ptinet ad illud edictũ. & facit gl. etiam notabilis in l. qui habebat. §. j. ff. de ma. test. quæ colligit ex textu vnum

Dictum mirabile. quod est mirabile, ꝙ qñ aliquid non tenet de iure, tamẽ potest exponi etiã perinde ac si valeret. & est ista regula multùm not. & dicit do. meus Ias. in l. vbi pactum. in pen. & vlt. col. C. de transa. ꝙ est signãda, quia seruiet ad infinita. idem do. meus Ias. in l. dedi. *la prémiere.* §. si liber. in j. col. ff. de condi. ob cau.

ET maximè etiam est seruãda nr̃a hæc consuetudo, cùm sit æqua & iusta. Primò sic, qñ dr̃ ꝙ statutũ ꝑ qd̃ tollitur libera testãdi facultas homini sanæ mentis non valet, & est iniquũ: hoc non obstat, cũ in casu nr̃o statutũ non tollit facultatẽ testãdi hõi sanę mentis, ex quo disponit in mulieribus, quę ꝓpter lubricũ & fragilitatem faciliter decipiũtur. Hinc dicit opportunè Bal. in l. ij. C. de adoptio. & doc. in l. transactionẽ. C. de trãs. ꝙ hæc cõsuetudo est introducta ꝓpter fragilitatẽ mulierũ & imbecillitatem, vt dixi antè. & si dicatur ꝙ Bal. & alij de quibus suprà, loquuntur quãdo statutũ est factum super cõtractibus mulierũ: dic quòd idem est in vltima voluntate, cùm illa ratio ita dictet, & habeat locũ in testando, & disponendo in vltima volũtate sicut in cõtrahendo, vt apparet, & ideo in hoc est bonum argumẽtum de cõtractibus ad vltimas volũtates, ꝓut est doctrina Ias. in l. si diuortio. in vj. not. ff. de verb. obl. vbi dicit, quòd illud argumẽtum est bonum quando militat eadem ratio in vno sicut in alio.

Mulieres fragiles facilimè decipiuntur.

FAcit & pro nostra cõsuetudine, qa non tollit simpliciter facultatẽ testandi: si enim caueretur simpliciter quòd mulier nõ posset simpliciter testari, esset bene iniqua cõsuetudo, ꝑ text. in d. l. ex facto. Sed solũ dicit, ꝙ requiratur quædã solennitas maior, q̃ requiratur de iure cõi, & istud est propter lubricũ sexus & fragilitatẽ mulierũ. & † talia statuta requirẽtia maiorẽ solẽnitatẽ nõ sunt iniqua: ideo si statutũ disponeret

5 *Statuta maiorẽ solennitatem requirẽtia non sunt iniqua.* ꝙ requireret̃ in testamẽto quòd interuenirẽt decẽ testes, nõ esset iniquũ. Bar. in l. cunctos populos. in iij. q. principali. C. de sum. trin. & fide cath. ¶ Et si dicas, ista vidẽtur esse diuersa, quòd testamentũ requirat decem testes, & quòd requirat cõsensum alicuius, qa est maior solẽnitas, cùm videat̃ captatoria volũtas. dic quòd vbi maius est periculũ, ibi maior debet esse solẽnitas: & ideo propter maius periculũ euitãdum, non debet reputari iniquum. & ꝓpter hoc tollitur fundamentũ Alex. quod non potest ꝑ pactum, nõ potest per statutum. ¶ Sed an valeat statutũ, ꝙ captatoria volũtas habeat vim, vide Frã. de Are. in l. moribus. ff. de vulga. & pup. subst. Et ideo ex supradictis cùm ista nostra consuetudo habeat motiuũ rationis, & sic dr̃ æqua & rationabilis, secundũ Bal. in l. fi. C. de libe. præte. debet obseruari, & est valida, ęqua, & iusta. ¶ Sed pone quòd maritus noluerit dare licẽtiam, aut præstare authoritatem, licet requisitus fuerit, quid fiendum? cogita ex his quæ dixi in tit. *des iustices.* §. fi. in gl. *congé & licence.* ibi, sed iuxta prædicta quæritur.

6 An vxor possit instituere maritũ de eius licentia.

SEd quæro, † nũquid vxor possit instituere maritũ ipso authorizante & consentiente? vr̃ quòd non, per ea quæ dicit Felin. in c. causam matrimonij. in iij. col. de offi. deleg. vbi dicit, quò si statutum prohibet mulierẽ testari sine præsentia viri, nõ potest instituere virũ præsentẽ, vel alium recipientẽ ꝓ viro in præsentia viri, quia non satisfacit mẽti statuti, quæ est, vt maritus assistat, ne decipiatur. Roma. in l. j. §. fuit quęsitum. ff. ad Treb. Et si dicatur, ꝙ potest, qa alias esset cõtra reg. l. quod fauore. C. de legi. Ista em̃ cõsuetudo est introducta propter authoritatem & potestatem quã maritus habet in vxorem, & hoc ne maritus obligetur pro vxore sine sua licẽtia & authoritate, ergo si non posset testari instituto maritum cũ eius authoritate, sequeretur ꝙ illud quod est in fauorẽ mariti introductum, redundaret in eius odium. Ad hoc dic ꝙ

Ratio consuetudinis nostræ. sola ratio propter quam est introducta ista nostra cõsuetudo, est ꝓpter fragilitatẽ, & imbecillitatẽ mulierũ, vt suprà dictũ est, quæ ita de facili possunt induci

à maritis, & faciliùs quàm ab aliis, ad instituendū eos: ratione etiã reuerentiæ & timoris quę cadunt in mulieribus erga viros. plenè p Felinum, Barba. & alios in d.c. causam matrimonij. de offi. dele. c. edoceri. col. vij. de reseri. Et facit, qa vbi qs debet interponere authoritatẽ alicui contrahenti, hoc põt præterquã si ex illo cõtractu resultaret aliquid vtile ipsi authorizãti. l. j. ff. de autho. tuto. per totũ. & voluit do. Card. Flo. in cõs. cxxxj. inci. reperiretur quoddã instrumentũ. ita tenet Lud. Bolo. in cons. suo xliiij. inci. vt in præsenti cõsultatione. in prin. item vide per Bal. vnam quæstionem facientem ad propositum, in consi. xxiij. in v. parte.

ADuerte tn q qñ cõtractus fit cũ marito & vxore, ille mariti cõsensus hĩ ꝓ licentia. vt not. in l. cum pater. §. liberto. ff. de leg. ij. & in l. fi. C. de bonis quæ libe. ita tenet Io. Lupꝰ in repet. rub. de do. inter vir. & vxo. §. xliij. in iiij. col. Ita etiã tenet Claudius de aquis in l. ex facto. ff. de vulg. & pup. Bal. Ang. & Sal. in l. j. C. vnde vir & vxor. Pet. de Anc. in cõsi. cccl xxxix. vide j. hoc eo. tit. §. v. in gl. j. ver. & ideo. ¶ Et de patre authorizante filiũ q eidẽ facit donationẽ, videatis an possit, G. Bened. in sua repet. c. Raynutiꝰ. in verbo, matrẽ insuper Clerã. nu. 46. de testam. Guido. papæ. q. ccxxiij. Alex. cõs. cvj. in j. vol. vbi ponit de donatione facta patri per filiũ. Faciũt quæ dicit Socin. in cõs. suo xxiij. in ij. col. in iiij. vol. vbi tenet q pater non potest cõsentire filio sibi donãti vel seruo. idem Soci. amplè in cõsi. suo clxxij. in ij. & iij. col. vbi amplè facit distinctionẽ in cõsensu præstito generaliter, quod potest fieri: aut specialiter in fauorem patri, quod non potest.

IN TEXTV IBI,

De ses biens.

1 INtellige de bonis non quęsitis, † qa mulier põt donationem facere de bonis mobilibus, & acquestibꝰ factis cõstante matrimonio primi mariti cui voluerit. l. portionẽ. C. de donat. & in dotẽ dare, l. ante diuisionẽ. C. de iu. dot. & etiã legare. l. si quis bonorum. ff. de leg. j. tamẽ non pone pro cõstanti in hac patria cõsuetudinaria. & credo q ista indefinita equiualet vniuersali, & sic quòd intelligitur de omnibus bonis suis.

IN TEXTV IBI,

Sans la licence.

1 Licentia requisita, intelligetur de expressa.

INtellige de expressa, nõ aũt de tacita, † cùm in omni actu vbi requiritur licentia, intelligitur de expressa. ita Corse. in sing. 159. inci. quid de licentia. Hinc dicit Io. An. & est dictũ solenne in c. si abbatẽ. de ele. lib. vj. & in reg. cũ stat per eã. de reg. iur. in vj. & Bal. in l. obseruare. §. fi. in fi. de offi. proc. & leg. q vbi requiritꝰ licẽtia, nõ sufficit tacitus cõsensus. ¶ Multa in contrariũ facere videntꝰ quæ in tali statuto existẽte in Hispania, allegat & adducit Io. Lupꝰ doctor Hispanus, in sua repet. rub. de dona. inter vir. & vxor. §. lxviij. vbi etiã ponit an hoc casu talis licẽtia debeat præcedere, an sufficiat q sequatꝰ. † & ista licẽtia debet præcedere actũ, c. licet. de regularibꝰ. l. j. C. de sacrosecc. potest tn præcedere ex interuallo, vel incontinẽti. Bal. in l. j. C. qui admit. & in rub. de acq. hære. dixi amplius in hoc eod. tit. §. vij. in glo. *si ce n'est du consentement.* ver. aliquando requiritꝰ. ¶ Nũquid autẽ † licẽtia semel concessa possit reuocari? dic q qñ datꝰ illi inter quẽ & concedentem non cadit obligatio, põt reuocari, puta qñ p abbatẽ datꝰ religioso. gl. est not. in cle. j. de test. Quãdo verò est concessa alicui, cui cõcedens potest obligari, non põt reuocari. ita consuluit Ang. in cõs. cclxxxiiij. & est casus notabilis de hoc in l. j. §. prodest. ff. quorũ leg. ¶ Per prædicta in casu emergenti dixi, q nobilis & religiosa dña, dña Claudia de Rabutin, abbatissa sancti Ioãnis magni, in burgo Heduen. potuit reuocare licentiam concessam cuidam suæ religiosæ dicti sancti Ioannis per dominam Pernetam de Vienne, quondam abbatissam, de relinquẽdo sua bona post eius mortẽ cuidã suæ nepoti religiosę in dicto monasterio, quia dicta licentia sic cõcessa non generauit, nec ꝓduxit obligationem inter concedentem & illam cui fuit concessa.

2 An licentia semel cõcessa possit reuocari.

3 Viro mandante dare licentiam quid faciat mulier.

POndera ex hoc textu ibi, *licence*, q maritus est superior, cùm superioris sit dare licentiã, vt est text. in l. officium. ij. responso. ff. de re militari. l. ij. C. de cõmeatu. l. si quis decurio. C. de delato. lib. x. Oldr. cons. cxxviij. in fi. pen. col.

IN TEXTV IBI,

Et authorité.

1 Authoritas quãdo interuenire debeat.

DIc q hæc † authoritas debet esse in ipso actu, vel statim, & immediatè pòst. ita notãt doc. in c. cum cõsuetudinis. de cõsue. & in c. j. de reb. eccl. nõ alie. lib. vj. Bal. in l. nec quicquã. §. vbi decretũ. ff. de offi. proc. & leg. † Nũquid hæc authoritas possit interponi per ꝓcuratorẽ? dic q non, ita Bal. in l. j. C. qui admit. & est casus not. in l. minorũ. C. de prædiis mino. scdm vnã lecturã, quã ibi no. Bal. vbi dicit, † q tutor non põt petere interponi decretũ à iudice per ꝓcuratorẽ. nec est alia rõ, nisi qa petẽdo interponi decretũ, etiã ipse authorizat vẽdentẽ. † Et aduerte q authoritas quę debet interponi, debet exprimi formaliter p verbũ authorizo, & non sufficit eã exprimere p æquipollẽs, vt tenet Inn. in c. cũ consuetudinis. de consue. Ang. in l. si quis mihi bona. §. iussum. de acq. hære. sed Imo. licet videat istud tenere ĩ primo, post tn eũ Pau. de Cast. tenuit cõtrariũ, per l. iij. ff. de autho. tuto. cũ glo. & doctrina illorũ vr verissima: † quia etiã verbũ condẽno, vel absoluo, qd est de solẽnitate sniæ. l. præses. & l. cũ iudex. C. de sen. & interlo. om. iud. potest ꝓferri p æquipollẽs. l. in summa. ff. de re iudi. l. quid tn. §. si arbiter. ff. de arbi. l. si prætor. in princ. ff. de iudiciis. Bart. in l. legitimos. in prin. ff. de legi. tut. ¶ Et adde † q authoritas super actu futuro, & maximè in cõfuso, non põt interponi, scdm Inn. in c. ij. de fide instr. bene facit qd notat Bal. in l. nõ aliter. ff. de adoptioni. Adde tn istud qd dicũt Bal. & moderni in l. si quis mihi bona. §. iussum. ff. de acqu. hęre. † q si ex forma statuti vniuersitas non possit creare syndicũ sine authoritate balliui, ista authoritas potest sequi ex interuallo, secũdũ Cy. & Bal. licet Ang. teneat cõtrarium, sed pro decisione Bal. est tex. quẽ ibi no. Bal. in c. j. §. si quis miles. de feudo sine culpa nõ amit. quẽ tex. alle. Frã. de Are. in d. §. iussum. in v. col. & dixi infrà hoc eo. tit. §. vij. in gl. *si ce n'est du cõsentement*, versi. nunquid autẽ iste cõsensus, cum seq.

4 Quomodo exprimenda authoritas.

5

6

7

8

SEd pone q mulier velit † cõtrahere, vel in iudicio stare, vel facere vltimã volũtatẽ, & rogauit maritũ vt præstet licẽtiã & authoritatẽ, & maritus recusat sine iusta cã, qd debet facere vxor maritata? dicit Bar. in l. si cũ dotẽ. §. eo. aũt. & ibi Ale. & alij, ff. sol. mat. q statẽ statuto q mulier non posset cõtrahere sine cõsensu ꝓpinquiorũ, si cõsanguinei rogati ab ipsa muliere noluerint consentire, sed recusent absq; iusta cã, poterit ipsa sola cõtrahere. idẽ tenet & sequitꝰ Ias. in l. j. in vij. col. C. q admit. Fel. in c. cũ accessissent. in ix. col. de cõstit. Rom. cõs. suo xxxvj. inci. visa disceptatiõe. in j. col. & faciũt quæ dicit Panor. in c. tuæ fraternitatis. de cle. non resi. dicit tn do. meus Ias. in l. bonorũ. in iij. co. C. qui admit. q illis recusantibus poterit iudex supplere defectum. Panor. in consil. suo lxx. incip. Christi Iesu

eiúsque

ciúsq; piissimæ matris. in vlt. col. in ij. vol. & vide Corsetum in singular. lxix. in litera C, in verbo, consensus: Et ex prædictis cogita quid dicendum in casu nostræ consuetudinis. An si maritus det licentiam vxori suæ vendendi & emendi, possit permutare, aut aliam speciē contractus facere. vide de hoc per tex. & doct. in l. sicut. §. sed & si permiserit. ff. quib. mod. pig. solui.

9 vbi habetur, † quòd concesso vno modo alienationis, videtur concessus similis vel melior.

IN TEXTV IBI,

Si elle n'est marchande.

ET aduerte q̄ omnia quæ dicunt̄ de institore, vēdicāt sibi locū in muliere nupta, publicè mercāte, vt dicit Io. Fab. in §. j. insti. q̄d cū eo q̄ in alie. pot. Et ideo

1 Mulier obligat maritum pro mercantia de qua publicè negotiatur. aduerte † q̄ obligat maritū ꝓ illa mercātia ꝓ qua publicè negotiatur: secus si publicè mercet ꝓ vna mercātia, & in alio cōtractu vltra mercantiā se obligat, q̄a hoc casu maritus non tenetur. Facit l. in eum. §. taberne. & §. seruus. ff. de institoria ac. † q̄a institor nō obligat dominū, nisi ad id quod est prępositus. facit etiam

2 tex. in l. cuicunque. §. non tamen. ff. de insti. quæ not.

3 Mercator quis dicatur quæ requirantur. QVæro, † quis dicatur mercator? Dic q̄ ad hoc vt quis dicat̄ mercator plura requirūtur. Primò q̄ sit descriptus in matricula mercatorū. Secūdò q̄ exerceat artē, q̄a nō sufficit q̄ sit descriptus in matricula, nisi artē exerceat. Facit tex. in l. qui sub prętextu. C. de sacrosc. ecc. & in l. scriniarios. & ibi Bar. & Bal. & alij. C. de test. milit. & Bar. in l. j. C. de collegi. li. xj. & in l. pe. circa fi. ff. de test. mili. & Bal. in proœmio digestorū, in ij. col. Tertiò, dic q̄ nō sufficit q̄ artē exerceat, sed etiā requiritur q̄ maiorē partē habeat fortunarū suarū in illa negotiatione. Ita Bar. in l. semp. §. negotiatio. ff. de iure immu. & in rub. C. de nauicula. lib. xj. & Ale. cōs. cviij. in iiij. vol. & Pan. in cōsi. lxxviij. in ij. col. in j. vol. Felin. in proœmio decretalium, in xv. col. & Franc. de Aret. in consi. xxix. Geminia. in c. j. de vita & honestate cleric. in vj. Quartò, dic q̄ nō sufficit q̄ negotiationem exerceat per factores, & ministros seu institores suos, sed requirit̄ q̄ p se, Tex. & ibi Bar. in l. fi. ff. de excusatio. tut. Et ita tenet Franc. de Aret. in l. scriniarios. suprà alle. Sed an sit verū, vide Ale. in l. diē functo. ff. de offi. assesso. Quintò, dic q̄ requirit̄ q̄ plures negotiationes exerceat, non quidē vnā, † cùm ex vno actu

4 quis non iudicetur mercator, tex. est in l. j. §. j. ff. de tributo. & ideo notāter dicit cōsuetudo nostra, *marchāde publique*. Hinc dicit Bar. in l. mariti. §. quæstum. per il-

5 lum tex. ff. de adulteriis. † q̄ noīa verbalia significatiua alicuius officij, q̄d q̄s sibi assumit ꝓpria authoritate, vt mercator, hospitator, & similes, non verificātur

6 ex vno actu, sed requirūt assiduitatē. d. l. j. † Sed in his quæ sunt significatiua delicti, vt raptor, & spoliator, & similib⁹, ex vno actu verificātur. Tex. est not. in d. §. quæstū. & q̄a fallit in trib⁹ casibus, vide Bar. in proœmio fforum, in iij. col. & Pano. in c. j. in pe. col. de iudi-

7 ciis. vbi dicit, † q̄ locator rōcinorum, hoc est equorū, dicitur mercator. Et vide do. meum Ias. in l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori, in vj. col. ff. de no. ope. nuntia. & vide Bal. consi. suo cccxcv. in j. parte.

NVnquid hodie adhuc vt marit⁹ obligetur, & teneatur pro cōtractu vxoris mercatricis reqrant̄ omnia supradicta, cogita: quia posset singulis diebus cuenire, & fortè pōderari prædicta dictio, mercator.

8 An mulier pro cōtractibus mercantiæ in iudicio SEd dubitatur, † vtrū mulier de cōtractibus in causa mercātiæ gestis, & de obligationib⁹ inde sequutis, quas potest facere absque licētia mariti, possit ipsa mulier cōueniri, & in iudicio trahi absque authoritate mariti? vī q̄ nō: q̄a per hoc statutū, in fine, non pōt esse in iudicio absq; licētia mariti regulariter, & excep-

sisti possit sine licētia viri. tio quæ sequit̄ de mercātia loquit̄ tantū de cōtractibus & obligationibus quas pōt exercere absq; licētia mariti, & nihil dicit de iudicio in casu mercantiæ, sed

Quòd sic. expresse dicit q̄ maritus tenet̄: vt per hoc videat̄ velle disponere q̄ maritus debet in iudicio trahi, & nō mulier. ¶ Ego credo cōtrariū, motus primò, q̄a exceptio firmat regulā in suis casibus, & in cæteris deseruit, sed regula loquit̄ de iudicio, ergo extra suū casum eat, de iudicio loquit̄ exceptio. Secūdò, q̄a regula vult in oībus negotiis authoritatē mariti interuenire, nisi in casu excepto, in quo nō vult interuenire: sed in casu excepto non vult interuenire si cōtrahat & obliget̄, ergo etiā si sit in iudicio ꝓ illa causa. Tertiò, quia vult q̄ in casu excepto possit absq; licētia mariti cōtrahere & obligari, ergo q̄ cōtra eā possit agi: † quia obligatio est

9 Obligatio mater actionis. mater actionis. l. licet. §. ea obligatio. ff. de procu. sed si possit agi, ergo poterit in iudicio trahi: † q̄a actio est

10 ius ꝓsequēdi in iudicio. §. j. insti. de ac. si ergo exceptio est q̄ possit cōtra eā agi, ergo erit etiā eius sensus q̄ agat̄ absq; authoritate viri: q̄a aliàs exceptio esset ipsa regula, quę vult q̄ agat̄ cū authoritate viri, nisi in casu excepto: vnde vt ipsa exceptio in totū discrepet à regula, debet intelligi q̄ obligat̄ mulier, & sic cōtra eā agere sine viri authoritate. ¶ Et si dicat̄ quòd in iudicio p statutū agitur cōtra virū, ibi, *& de facto contracts*, quia vt suprà tactū, ergo habet̄ virtus institutionis & potestas maritalis, sed tñ nō desinit teneri etiā mulier quæ obligatur, vt patet in statuto: si obligat̄, ergo poterit cōtra illā agi: aliàs illa obligatio esset in sua ꝑsona inutilis, q̄d nō est dicendū: obligatio em̄ parit actionē cuius est mater, & actio ad iudiciū ꝓuocationem. d. §. j. instit. de ac. vnde pro nūc concludo q̄ mulier poterit ꝓ sua mercātia conueniri, & absq; authoritate viri, & vir etiā poterit cōueniri cōdictione ex hac cōsuetudine siue statuto, aut vtili institoria, de in rem verso, q̄d iussu, aut aliàs secundum quod infrà dicetur.

IN TEXTV IBI,

Publique.

NOn esset † fortè hîc malè dictū, q̄ publicū hîc accipiatur, vt tantū sonet quantū palā, vt scilicet dicatur mercatrix publica quę palā vēdit, & negotiatur.

1 Publicum quomodo hic accipiatur. Et si ita accipiatur, erit scd̄m no. per Bar. in l. hæredes palàm. in princ. ff. de test. verū dicetur q̄ dicet̄ mercatrix publica. i. notoria, seu mercatrix manifesta, scd̄m not. in l. palàm. ff. de ritu nup. in l. non intelligit̄. §. j. ff. de iure fisci. & si sint eadē palàm & publicè, & accipiat̄ palàm in suo ꝓprio significato, erit verū dicere q̄ illa dicatur mercatrix publica, quæ corā pluribus mercātiā exercuit. ¶ † Nā palàm est q̄d fit corā plurib⁹. l. palàm. ff. de verb. sign. imò oporteret illud dicere esse palā factū, quod fieret corā duobus, q̄a pluralis locutio

2 Palam fatū quid dicatur. duorū numero cōtenta est: sed hoc intelligitur in cōtractibus. vnde cōtractus factus corā duob⁹ testibus, dī fieri palàm, sed secus esset in hoc statuto, & similibus, quæ requirūt maiorē apparentiā & euidētiā: † nā

3 coram duobus factum non dī publicū, nec palàm. Sic videtur sentire tex. in d. l. palam. pro quo facit l. sed & si. §. de quo. ff. de institoria actio. vbi palàm factū esse oportet in publicum, & loco ex quo ab omnibus inspici posset, stare & fieri. Reperio tamen q̄ Barto. in l. sciant. C. de his qui ex publ. ratio. lib. x. dicit, publicè fieri dicitur per oppositum ad hoc quod fit occultè. † vnde occultè fieri dicitur quod fit clā, & nō cum ea solennitate quæ illi actui est necessaria, vel quæ non

4 Quid occultè.

pôt venire in notitiã eius cuius interest.l. clã possidere in prin.ff.de acq.pos.† A cõtrario illud dĩ fieri publicè,quod fit cũ ea solennitate quæ expedit actui qui geritur. vnde dicit ipse ꝙ si de consuetudine aliquid consueuit fieri publicè,vt matrimonia, & aliquis faciat corã duobus testibus, ꝙ dicitur hoc fecisse clàm,

5 *Publicè quid.*

6 †quia publice fieri non verificatur coram duobus factum,sed expedit ꝙ ab omnibus sciatur. Allegat pro hoc l.fi.ff.de ritu nup.Facit tamẽ.l.fi.§.j.C.arbit.tutel. Ego etiam reperio pro hoc glo.magis expressam in c.

7 *Publicè excõmunicatus quis.*

exceptionem.de exceptio.in antiquis.† vbi dicitur de publicè excommunicato, ꝙ est ille qui talis reputatur in ciuitate,& sua vicinia.Facit cap.fœlicis. de pœnis,in vj.& cap.ad probandum. de re iudica.

ADDITIO. Aduerte quia etiã dicitur publicè excommunicatus qui in iudicio est excõmunicatus, vt tenet Matth.de affl.in constit.regni Sicil.quæ incipit, humanitate.in vij.& in viij.not.& ibi qd dicatur publicum & notoriũ in delictis.¶Et de differentia inter palàm & publicè,vide amplè per Io.Lupũ in repet. c. per vestras.§.xxj.nu.16.de do. inter virum & vxo.

ADDITIO.Et de differẽtia inter publicũ & notoriũ,vide Mat.de affl.in cõsti.regni Sicil.quæ inci. grãdis vtilitas.in viij. no. vbi dicit ꝙ in publico inest notoriũ,& nõ ecõtrà.¶†Erit ergo in casu nro illa mercatrix publica, q̃ talis notoriè & cõiter in aliqua vicinia & patria reputat. & istud est mẽti tenẽdũ.Vnũ tñ nolo esse omissum dũ dicitur,vnicus actus non facit dici quem mercatorẽ, sed requiritur assiduitas vt dici debeat mercator.ita Bar.per illũ text.in l.mariti.§.j.ff.ad legem Iuliam de adult.Bar.in rub.de constit. pecu.

8 *Mercatrix publica.*

IN TEXTV IBI,

Auquel cas pour faict de marchandise.

1 ADuerte in hoc, † ꝙa etiã si sit mercatrix publica, si tñ cõtrahat in alio casu quã in casu mercantiæ, maritus nõ obligat,eo ꝙ limitata causa limitatũ ꝓducit effectũ. l.in agris.ff.de acq.rerũ do. ꝓ quo facit qd̃ dicit Bal.in l.fi.C.ad Macedo.& vide quę dicit in l.ex hoc edicto.ff.nautę caupo.stabula.& vide Fel.in c.cęterũ.in iiij.col.de iud.& do.meũ Ias.in l. age cum Geminiano.C.de transa.vbi tractatur plenissimè hęc regula,ꝙ limitata causa limitatũ ꝓducit effectum. Feli. in c.cũ ordinẽ. in iij. & iiij. col.de rescriptis. idem Ias. in l.sed & si plures.§.ad substitutos.ĩ ij.col.ff.de vulg. & pup.substi.idem Ias.in repet.l.admonendi.in xlvij. col.ibi,addo bene facere illud.ff.de iureiur.& adde ad prædictã regulam tex.in l.vltra modũ. C.de ac.empt. & in c.Deus qui ecclesiã.de statu monach.imò etiam si sit mercatrix in vna mercãtia,& cõtrahat in alia, nõ tenetur maritus. dixi in gl. præcedenti. Et in tractatu meo de maledictione creaturarum irrationabilium, in iij.dubio,ver.contrarium tamen mihi videtur.

IN TEXTV IBI,

Seulement.

QVæro an hæc dictio solùm,excludat omnes casus suprà positos in gl.*contracts entre les vifs*.nam ibi posui multos casus, in quibus vĩ etiã stãte hac nra cõsuetudine, ꝙ non requiritur authoritas & licentia mariti,& tñ hîc ponitur vna exceptio,†cùm dictio solùm est dictio taxatiua,nã exceptio firmat regulam in non exceptuatis.Panor.in c.qm̃ frequenter.in prin.in ij. col. & in iiij.col. vt lite non contest. Alex. consilio xxviij.incip.visis & accuratè cõsideratis.in v.col. in j. vol.do.meus Ias.in l.properandũ.in prin.in iiij.col.C. de iudiciis.Ale.consl.lix.in pe.col.in j.vol.& ideo cùm hîc tantùm sit vnus casus exceptus,in aliis videtur ꝙ regula sit firmata.item dictio solũ,nihil aliud includit præter expressa,imò excludit.l.rationes.& in authen. quod obtinet.C.de probatio.l.sed si tantum.& l. nisi hoc actum.ff.de pactis.Socin.in consl.suo cxcviij.in ij. col. Aduerte tamẽ ꝙ ex hoc sequeretur correctio iuris in multis articulis suprà positis, & tamẽ ex dictionibus taxatiuis non est arguendum,quando sequitur correctio iuris vel statuti.dom.meus Ias.in l.nemo.in iij.col.C.qui test.face.possunt.cogita.Et vide do.Philippum Decium in l.j.C.de bo.posses. contra tabulas. vbi ponit de prædictis dictionibus taxatiuis.

1 *Dictio solum,taxatiua.*

IN TEXTV IBI,

Et esdicts contracts est tenu & obligé sondict mari.

VAlet statutũ † seu cõsuetudo, ꝙ vxor teneat̃ pro marito & ecõtrà, ꝓut dicit Bar.i trac. represaliarũ.in iij.q.primæ partis qõnis princip.ꝑ text. in l.j.C. de omni agro deserto.li.xj.& ꝑ tex.in l.fi.C. de primipillo.li.xij.& ꝑ tex.in l.fi.C.in quib.cau.pig.tacitè cõtra.Ita tenet Ias.in §.actiones.in xj.col. insti. de actio. & maximè in hoc casu debet valere hæc nra cõsuetudo.† Nã sicut statutũ seu cõsuetudo pôt disponere ꝙ pr̃ teneatur ꝓ filio.gl.in rub.C.de decurio.lib. x. plenè ꝑ eundẽ do.meũ in §.actiões.in x.& xj.col. inst. de actio.ita etiã potuit disponere ꝙ maritus teneatur ꝓ vxore,& econtrà.faciunt quæ dicit Bar. in l.si quis in tantã.in iij.col.C.vnde vi.& q̃ dicit idẽ do. meus in d. §.actiones.Secũdò facit illud qd̃ dicit Bar. in l.si fideiussor.§.quædã.ibi,nota ꝙ in curia mercatorũ.ff. mãdati.vbi dicit, † ꝙ in curia mercatorũ debet iudicari de bono & æquo omissis solẽnitatibus.& ista etiã tenet do.me⁹ Ias.in l.lecta.in viij.col.ff.si cer.pet.¶Hinc est ꝙ ex bono & æquo dr̃,cùm cõsensus ambarũ partiũ fuit in cõtractu,ita ꝙ in foro cõscientiæ tenentur, licet sit omissa solẽnitas,vt dicit do.me⁹ Ias.in l.si post diuisionem.in vlt.col.C. de iur.& facti ignorantia.Et ideo esset valde iniquum & iniustũ, vt mercatores cũ ipsa deciperẽtur,si non teneret maritus,quia in mercãtia sua non seruaretur bona fides, quæ aliàs seruari debet,vt dictum est. ¶ Et aduerte ꝙ vxor præsumitur in dubio in illam causam contraxisse,vt volunt Bal.& Sali.in l.fi.C.ad Maced.& idẽ Bald.in l.Macedoniani. C.eo.tit.facit tex.& ibi Bar.in l. cum te.C.de pig. Adde aliũ casum & singularem, in quo maritus tenet ꝓ vxore,scilicet quãdo mulier fuit tutrix alicuius.ita tenet Alex.in apostil.ad Bart.in l. ob maritorum. C. ne vxor ꝓ marito.per tex.in l.penul. C. in quibus causis pignus tacitè contrahatur. Adde Hippolyt.de Marsil. sing.248.incip.conditio mulierum.circa medium.

1 *Vxor pro marito & econtra.*

2 *Pater pro filio.*

3 *Iudicare de bono & æquo.*

§. SECVNDO.

EMme mariée au Duché de Bourgongne selon la generale coustume dudict Duché, est participante auec sondict mari pour la moitié de tous meubles, & acquestz faicts constant le mariage de sondict mari, & d'icelle.

IDEM in comitatu Niuernen.sed in comitatu Burgundiæ idem tantùm quò ad nobiles,sed quò ad burgenses, & alios inferiores secus, quia tantùm participat vxor in acque

BIU Cujas

in acquestibus bonorum mobilium. idem in ducatu Borbonij. idem in patria de *Lorry*, & quasi in toto regno generalis est talis consuetudo.

ADDITIO. Idem in præpositura Parisiensi. imò qđ plus est, tam in dicta præpositura Parisiensi, quàm in pluribus aliis locis regni Frãciæ ex speciali dispositione consuetudinũ ista societas trãsit ad filios, & cõtinuatur, nisi fiat p superuiuentem actus cõtrarius societati. Et istud videtur esse iuridicũ, ex doctrina Bald. in l. mandatum. in iij. expositione. C. man. & ita tenet Io. Lupus in repe. rub. de don. inter vir. & vxo. §. lxij. in pen. col. ¶ Aduerte tamen ad vnũ, ꝙ licet huiusmodi societas quæ trãsit ad filios videatur esse quędã cõtinuatio pristinæ societatis in filios talis qualis erat inter coniuges, ita ꝙ filij videnť esse subrogati in locũ eorum patris aut matris, ex quo videtur hæc societas seu communitas esse eiusdem naturæ, cuius erat præcedẽs. & ideo ex quo pater viuente eius vxore poterat disponere de mobilib⁹ & acquestibus, videtur ꝙ etiã ipsa mortua & hac communitate cõtinuata in filios, ꝙ possit in præiudicium filiorum disponere de mobilibus & acquestibus, cùm nõ habeat plus iuris, quàm haberet eorum mater, si viueret, vt ex pluribus comprobari posset. Fuit tamẽ per curiam iudicatum contrarium in causa filiorum magistri Caroli Guedõ, aduocati Parisien. in qua dictum fuit anno domini M. ccccxxxj. in mense Decembri, ꝙ de rebus quibus inter ipsum & suos filios defectu declarationis volũtatis illius quòd non intẽdebat remanere in societate cum eis, & communione præcedente, non admitterentur alienationes in præiudicium filiorum, nisi quæ factæ fuerãt in vtilitatem societatis, & pro actibus societatis & communitatis.

Societas quomodo transeat in filios.

IN TEXTV IBI,

Femme.

1 DIc idẽ † esse in marito, quia participat in acquestis p vxorẽ, per ea quæ dicit Curtius iunior in cõsi. vj. post feuda. & Curtius antiquus in cõs. suo. xj. intellige tñ dũmodo supportet onera matrimonij, cùm vt 2 dicit Bal. in cons. ccccxxiij. in v. parte. † maritus bannitus nihil habet in rebus lucratis per vxorẽ, cùm nõ 3 Quæstio. supportet onera matrimonij. Quare est † ꝙ cõsuetudo nostra non dicit, ꝙ maritus etiã participaret in mobilibus & acquestis factis p vxorẽ, vł esse quo ad acquestus, eo ꝙ de iure acquestus facti p vxorẽ præsumunť Dubium. esse facti ex bonis mariti. l. Quintus. ff. de do. inter vir. & vxo. Sed si cõstaret de contrario, videlicet ꝙ mulier acquisiuisset ex hæreditate sibi obueniẽte, vel aliàs ex sua industria, nõ esset sine dubio in hac patria: cùm de his quæ nõ sunt scripta & determinata in cõsuetudibus nostris, recurrendũ est ad ius cõmune, vt dicet infrà in cõclusione harũ cõsuetudinũ. Sed de iure aliud est, vt dicã infrà. igitur &c. Sed istud dubium cessabit in septena Bituricen. quia illa consuetudo est sub aliis verbis, vt habetur per text. illius consuetudinis, tit. de consue. matr. §. ij. cũ dicat, ꝙ maritus & vxor sunt cõmunes in bonis mobilibus & acquestibus factis cõstante eorũ matrimonio. ¶ Isto verbo mobilibus, vtitur tex. in c. fi. de pig. & de vtroque, scilicet mobilibus & immobilibus est tex. in c. relatum, ij. de test. de iure digestorum dicũtur mouentia. vt est tex. in l. fin. ff. de requirendis reis. & ibi gl. exponit mouẽtia, id est mobilia. Idem in patria Aurelian. vt habetur in text. consuetudinum Aurelian. tit. de societate inter vir. & vxo. c. j. Idem in prædicto comitatu Niuernẽ. tit. *des droicts & appartenances à gens mariez.* §. ij. & ferè quasi in tota Gallia. sed hîc aliud est, quia tantũ disponitur de vno, ex quo est dubium an extendatur ad aliud.

PAnor. ĩ c. significauit. de don. inter virum & vxorẽ, facit mentionẽ de hac consuetudine, quã dicit esse in quibusdã locis. & ibi Præpositus, q nunc dicitur Card. Alex. dicit ꝙ talis cõsuetudo est in Francia. De hac cõsuetudine etiam quæ est in Gallia facit mẽtionem. Io. Fab. in §. j. in fi. instit. de acqui. per arrogatio. Petrus de Anc. in cons. cxiij. inci. visis & diligenter inspectis. dicit ꝙ talis consuetudo est in ciuitate Parisien. do. Frãc. de Curte antiquior consuluit super hac cõsuetudine, quam dicit esse in Burgundia. ita consuluit cum Lanceloto Decio in cons. suo xliij. inci. super contingentia facti prẽmissum nobis fuit, ꝙ in Burgũdia est cõsuetudo. & etiã de hac cõsuetudine meminit Oldra. cons. ccxlviij. quam dicit esse Parisiis. & Pet. de Anc. in cons. cij. dicit ꝙ est in ciuitate Tergesti. & vide quæ dicit Abb. Siculus cons. lxiij. & Fran. Zaba. in cõs. xiiij. & xv. & meminit etiã Nico. de vbal. de Perusio, in tracta. successionis ab intestato. in iiij. parte principali. quãdo ponit inter gradus successiõis ab intestato, vnde vir & vxor. vbi dicit ꝙ in multis mundi partibus, maximè in regno Frãciæ, viget cõsuetudo quæ est valde mulieribus fauorabilis, quæ inuitat vxorem superstitem ad successionem mariti prędefuncti: capit enim vxor de bonis mariti vltra dotem, medietatem omniũ mobiliũ & acquestorũ cõstante matrimonio, quæ cõsuetudo, vt dicit, est exorbitãs & irrationabilis, maximè existẽtibus filiis. & dicit Ioan. And. in c. ij. de do. inter vir. & vxo. ꝙ est in Frãcia. & est contra ius commune, † quia acquisita per vnũ cõiugum, acquiruntur sibi tãtummodo, & non alteri. l. ex pecunia. C. de iure dotium. Et etiam de prædicta cõsuetudine, vide in terminis do. Frã. de Crema, in singulari suo lxvij. incip. statuto Florẽtino. vbi dicit, ꝙ in tali cõsuetudine est attendenda consuetudo domicilij mariti. dicã infrà. ¶ Aduerte, quia etiam inter cõiuges potest fieri maior communitas, cùm possit fieri communitas seu societas omnium bonorũ. l. alimẽta. §. fi. ff. de alimẽtis leg. G. Benedicti in sua repe. c. Ray. in verbo, & vxorẽ nomine Adelasiam. in v. decis. nu. ccxxvij. extrà, de testa. Et adde ꝙ dicit idem Panor. & Card. in d. c. significauit. vbi dicunt ꝙ hæc cõsuetudo, s. ꝙ acquisita p alterum coniugum constãte matrimonio efficiunť cõmunia, & veniunt diuidenda soluto matrimonio, habet locum in matrimonio putatiuo, & sic declarato matrimonio nullo, bona per eum acquisita veniũt diuidenda, ac si matrimonium tenuisset. Bal. tamen in c. iurauit. de proba. videtur tenere contrarium, quando dicit ꝙ lex, exigere dotem. ff. de iudiciis, nõ habet locum in matrimonio putatiuo. & pro eo facit tex. in l. de iure. ff. ad municipa. faciũt quæ not. Bar. in l. si concubinam. in princ. ff. rerum amot. idẽ tenet Barba. in cons. suo xlvj. in xij. col. in ij. volu. vbi per multa tenet. & in c. ex literis. de pigno. Idem tenet Alexan. plenè post Romanum in l. si cum dotem. §. fi. ff. soluto matr. † vbi dicit dotem tamẽ restituendam esse, quia est fauorabile quòd dos detur mulieri, si matrimoniũ fuerit declaratum nullum, sed quo ad lucra matrimonialia, ꝓuenientia ex statuto, vel pacto vltra dotem, dicit esse secus, quia talia non lucrantur. ¶ Limita nisi alter coniugum ignorasset impedimentum, quia tũc lucra matrimonialia etiam vltra dotem acquirit. ita est tex. in l. qui contra. §. exceptis. C. de incestis & inutilibus nupt. quod intellige dummodo statim & incõtinenti, & sine vlla procrastinatione errore comperto tale matrimonium dirimatur. ita est text. in d. §. exceptis.

4 Cõsuetu. hæc irrationabilis.

5 Matrimonio declarato nullo, an mulier participet in lucro.

BIU Cujas

& satisfacere videntur dicta per Ang. & Io. de Plat. in §. si aduersus. instit. de nuptiis. quia si ignorãs vult se iuuare ex sua ignorãtia, debet illã articulare cũ qualitate eidem iuncta. † non enim sufficit adimplere vnũ ex positis in lege ad commodum legis consequendũ, quãdo plura ponuntur ad illum effectum, sed debent omnia adimpleri, vt videmus. † Sed quãdo princeps mouetur ex duab⁹ causis simul cõsideratis, altera deficiẽte cessat dispositio. probatur in c. quoniã frequẽter. in §. porro. iuncto. §. si autẽ. vt lite non contest. notat do. Abbas Panor. in cons. suo lxx. in ij. col. in ij. vol. ℔batur per multa allegata per do. meum Ias. in l. ij. de condictio. ob causam. cùm ergo text. dicat, ℭ ignorãs deceptus errore acerrimo, si errore cõperto huiusmodi conuentionẽ siue procrastinationem dirimeret, nõ sufficit ℭ sit error, & ℭ sit repertus, sed ℭ statim & incontinẽti ℭ fuerit repertus, debet huiusmodi cõuentionem siue procrastinationẽ dirimere, † cùm dictio si, faciat conditionẽ, vt dicit Bar. in l. j. in j. col. ff. de cõdi. & demonst. † sed cõditio debet adimpleri in forma specifica. Bart. & post eum do. meus Ias. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de liber. & posthu. imò ex quo est apposita à lege, non dr̃ continere leuẽ solennitatem, sed formalẽ. do. meus Ias. in l. morib⁹. §. prius. in ij. lectura. ff. de vul. & pup. imò dr̃ continere causam finalem, vt dicit ibi do. meus Ias. & ideo dicit Fel. in c. cum dilecta. in vj. col. ibi, secundũ signum. de rescrip. † vbi aliquid ponitur in lege cõditionaliter, dicitur esse de forma. † & etiam est dictio ita demũ, quę importat illud esse de forma, etiam cui renuntiari non potest Fel. in dicto c. cum dilecta. in x. col. ibi, septimum signum. ex quo sequitur, ℭ si non fuerit obseruatum, actus est nullius effectus, vt in d. c. per Felin. quia forma debet adimpleri specificè. † ideo etiam cùm sit causa finalis, si cesset huiusmodi causa finalis, cessare debet & effectus. c. cum cessante. vbi doc. de appel. imò non sufficit, ℭ dirimatur tale matrimonium ad effectum consequẽdi lucra matrimonialia, nisi statim & incontinẽti errore comperto, & sine procrastinatione, quia lex requirit illum actum, scilicet ℭ dirimatur matrimonium cum illa qualitate sine procrastinatione errore comperto: ergo non sufficit actus sine qualitate. Bart. in l. Fulcinius. §. cũ hoc. ff. quibus ex causis in poss. eatur. Panor. in c. ij. in ij. col. & Felin. in xij. col. de rescriptis. do. meus Ias. in l. nõ solum. §. fundum. ff. de noui ope. nun. & in l. si per alium. §. in eum. ff. ne quis eum qui in ius voc. est vi eximat. quoniam vt dicit ibi do. meus Ias. † sermo qualificatus cẽsetur vnum, & quid indiuiduum. & potest etiam dici, ℭ ex quo dr̃ in illo tex. ℭ dirimatur tale matrimonium sine procrastinatione ad effectum consequẽdi talia lucra: ergo sumẽdo argumẽtum à contrario sensu, propter dictionem sine, quod sumitur secundum notata in c. cũ apostolica. §. nam & in Lateranẽ. de his quæ fiunt à præla. sine cõs. cap. si fiat talis separatio, seu si dirimat cũ aliqua procrastinatione (vt sit argumentum à contrario sensu) non consequetur effectum illius legis. Item etiam cùm sit negatiua vniuersalis præposita verbo, importat necessitatẽ ad hoc vt cõsequatur effectus illius legis, secundum quod notant do. c. post gl. in c. j. de reg. iur. in vj. Panor. in c. si quis cõtra. in v. col. de fo. cõpe. & do. meus Ias. in l. j. in prin. in lectura quã audiui. ff. de verb. obl. ¶ Et per prædicta & multa alia quæ alibi ponã in meis cõsiliis, dixi ℭ licet nobilis & potẽs domina, domina comitissa de Dammartim quæ fuit copulata matrimonio cũ nobili & potente dño, dño Iacobo de la Tremoille, dño de Maulleũ, & de Boemier, ignorasset tempore contracti matrimonij impedimẽtum cõsanguinitatis existens inter eos, ℭ tamen eo ℭ ℔cessu habito contra eã super huiusmodi matrimonio, ad illud dirimendũ, vsq; ad calculũ ℔ferẽdæ sententię perseuerauit, contradicẽdo dissolutioni huiusmodi matrimonij, & ℭ errore cõperto, hoc est ℔bationibus factis super cõsanguinitate illorum sine vlla ℔crastinatione, non dirimit huiusmodi matrimoniũ: ℭ nõ debuit nec debet lucrari oĩa bona mobilia dicti quondam domini de Maulleon, eidem data in cõtractu matrimonij, in casu soluti matrimonij per mortẽ. Eò etiã, ℭ vt cõstabat per processum, solùm confessus fuit dictus dominus maritus se sciuisse quandam affinitatẽ, sed vt dicit, nõ credebat eã efficacẽ ad dirimẽdum matrimonium, & sic errauit in iure, ex quo cidẽ est ignoscendũ. l. regula. §. si filius familiàs miles. ff. de iuris & facti igno. Itẽ & quò ad fiscũ, sed quò ad dictã comitissam ℭ lucretur, non est tex. qui dicat hoc. ¶ Et ad gl. in d. l. qui contra. in verbo, fisco vendicari. C. de incest. nup. quæ voluit dicere, † ℭ quãdo à sciente datur ignorãti, remanet apud ignorantem. allegat duo iura quæ sunt contraria. Nam primò allegat text. in l. fin. ff. de leg. j. qui loquitur in his quæ relinquũtur ex testamẽto: & tex. in l. cùm hic status. §. fi. ff. de do. inter vir. & vxor. loquitur in his quę relinquuntur per donationẽ, vbi dr̃ totum contrarium eius quod dicit in d. l. fi. ff. de leg. j. & sunt multum diuersa, vt vult glo. in d. verbo, fisco vẽdicari. in secũda solutione & vlt. quæ est verior & melior. Et hoc etiam tenuit gl. in l. prę-fectus. ff. de rit. nupt. quæ hoc indistinctè tenet.

ADDITIO. Aduerte etiam ad dictum Bal. in c. iurauit. in j. col. & Fel. ibi, de probatio. ℭ nunquam habet locum pactũ de lucranda dote in matrimonio putatiuo, etiam ignorãter contracto, quando matrimonium est illicitũ, eo ℭ habet causam ℔hibitionis perpetuam. refert & sequitur Hippol. de Marsi. in singu. suo cxxix. inci. dum essem in partibus Ianuensiũ. Item etiam hoc debet esse verũ, quãdo quis scit factum & ius. s. quãdo sciuit: & factũ. s. matrimonium tenere, & donationem valere. secus autẽ in eo qui ignorauit donationem valere, vt hîc: quia putauit matrimoniũ tenere, & sic donationẽ valere, vt est glos. in d. l. cùm hic status. §. fi. ff. de dona. inter virũ & vxo. Et hoc maximè habet locũ in hoc casu, cùm non fuerit seruata forma d. l. qui contra. propter supradicta, † propter dictionem, ita demum, quæ importat formã, & data est forma, cui etiam per partes renuntiari non potest. Bar. in l. fi. in fi. ibi, quæro an ciuitas. C. de ven. reb⁹ ciuitatis. lib. xj. quem allegat Fel. in c. cum dilecta. in ix. col. ibi, septimum signum est. de rescriptis. Et quod debeant seruari contẽta in d. l. tenet gl. in verbo, comperto. & plura dixi consulendo, quæ alibi dicam.

CEssante tamen hac consuetudine dispositio iuris dictat cõtrarium, † quia soluto matrimonio dos tantùm restituitur vxori, quia omnia præsumuntur acquisita ex bonis mariti, vt l. etiã. C. de do. inter vir. & vxorem. in l. v. ff. eo. & an sit verum hoc, & quomodo, vide Bal. in l. cùm oportet. in prin. C. de bonis quæ libe. Signo. de homodeis in consil. cxxiij. quod incipit, factum sic proponitur, quædam domina Cressina. in secunda quæstione. & in consi. cxxvij. quod incipit, A. humilis. Ang. consi. cxxxvij. quod incipit, dissoluto. vbi etiam quærit & ponit quando mulier acquirit soluto matrimonio. ex his ℔ certo nescio quid voluerint domini primi inuentores harum consuetudinum, qui contra iuris dispositionem ita priuilegiauerunt mulieres, & propterea credo quòd non viderant

8 Dictio, si

9 Conditio adimplẽda in forma specifica.

10

11 Dictio ita demũ.

12 Causa cessãte cessat effectus.

13 Sermo qualificatus.

Casus facti.

14 A ſcien. ignorãti data remanet apud ignorantem.

15

16 Solui matrimonio dos tantum restituitur vxori.

Notabile dictum. rant Ioan.Fabr.in rub.institu.de nuptiis. qui dicit, ꝙ caueas scire quam partem soluto matrimonio habeat vxor, ne destruat filios primi mariti, quod pro certo sæpe contingit.

An cõsuetudo nostra locum habeat in sponsa. SEd an hæc nostra consuetudo habeat locũ in matrimonio per verba de præsenti contracto, nondũ cõsummato, hoc est in spõsa de præsenti? Bart.in l.nihil.ff.rerũ amota.tenet ꝙ sic,per d.l.nihil.& per l.cùm hic status.§.si mulier & maritus.ff.de don.inter vir.& vxo.& l.res.C.de do.inter vir.& vxo.de qua deci.Bar. in d.l.nihil.vide quæ dicit do.meus Ias.in l.non tantũ. C.de legatis.sed vt ad propositum redeam,facit quod dicit Bar.in l.cùm pater.ff.de pactis dotalibus. vbi dicit,† ꝙ appellatione vxoris venit sponsa de præsenti, non ex interpretatione,sed ex propria significatione. facit gl.in c.ij.in verbo,sic & electorũ.de transl. episco. facit multũ bene tex.in l.cum fuerit. ff.de cõdi. & demon.nã conditio debet impleri in forma specifica. & tñ dicit tex. † ꝙ si debeat legatũ vxori si matrimoniũ cõtraxerit,ꝙ eo ipso quod cõtraxit per verba de præsenti,licet matrimoniũ nondum sit consummatũ per copulam,ꝙ cõditio est impleta,ita ꝙ debetur legatũ. facit l.nuptias.ff.de reg.iur.vbi dicit,† nuptias nõ cõcubitus,sed cõsensus facit.hinc videmus ꝙ multa iura canonica appellant matrimonium vinculũ quod est inter sponsos de præsenti.patet in c. fin.de spõsa duo. in c.sufficiat.& c.cum initiatur.xxvij.q.ij.Et facit glo. in c.discretionem. de eo qui cognouit cõsanguineam vxo.suæ.† vbi etiã adulterium cõmittitur cum spõsa. hinc est tex.in l.fi.ff.de don.inter vir.& vxo.† vbi sicut prohibetur donatio inter virum & vxorem, ita etiam inter spõsum & sponsam de præsenti. & istã opinionẽ Bar.tenuit Paul.de Cast.& Alex.per multa,in l.si ante nuptias.ff.sol.matr.tenet Bal.ĩ l.deo nobis.in iiij. col. ver.sed iuxta hoc pone.C.de episc.& cle.& facit quod dicit Bal.in l.j.in ij,q. C.vnde vir & vxor.& vbi illa lex quæ loquitur de vxore,habet locum in spõsa de præsenti.idem Pau.de Cast.in d.l.nihil.& Ang.de Aret.in §.fuerat.in xx.col.insti.de acti. vbi arguit pro vtraque parte.Sed finaliter dicit istam esse tenendam. & secũdum eam anno domini M.ccccc viij.fuit iudicatum in balliuatu Diuion. in fauorẽ dominæ Antoniæ Charuot, nunc vxoris egregij ac sapiẽtissimi magistri Guidonis de Moreault vtriusq; iuris doctoris,contra hæredes hon.& sapien. viri magistri Ioannis Conroy in vtroq; iure licen.quem dicta domina Antonia despõsauerat per verba de præsenti, & fuit iudicatũ pro ea, ꝙ virtute huius cõsuetudinis haberet dimidiam partem bonorum mobilium ipsius quõdam Cõroy. Dicam latiùs in §.vj.huius tituli. Multi tamẽ tenent cõtrarium,quos refert Feli. in rubr.de sponsa.Et ibi etiã tenet Franc.de Aret.in l.si ante nuptias.ff.solu.matri. ¶Adde etiam vnum casum in quo sponsa de præsenti non traducta ad domum,non habetur ꝑ vera vxore. per do.meum Ias.in authẽ.cui relictum.in j.col.C. de indic.viduita.Et vide eundem do.in auth.præterea.in vij.col.C.vnde vir & vxor.

Legata vxori locũ habent in sponsa.

Adulterium committitur cũ sponsa.

Casus facti.

IN TEXTV IBI,

Mariee.

An consuetudo locũ habeat in muliere nullam habente dotẽ. QVid † si mulier nullam habeat dotẽ,licet sit maritata,an debeat habere istud ius? Bal.ĩ auth.dos data.C.de dona.ante nup.in lectura antiqua,dicit † ꝙ mulier quæ non dedit dotem,nõ potest petere donationem propter nuptias,quæ propriè dicitur illud ius dotalitij de quo infrà,in pluribus locis, vt dicã infrà, eo.tit.§.vj.† Nam,vt dicit,ex quo mulier non sustinet onera dotis,nõ debet ex matrimonio lucrari.l.vsuras. §.in insulã.ff.sol.mat.l.fi.ff.de excep.& facit satis dicta auth.dos data.sed quãtum ad hęc iura decisio Bal. nihil facere videtur,quia dotis cõstitutio siue ipsa causa dotis,non est sola causa quare mulier habeat ista iura siue lucra.Sed ratio huius est ratio cõmunionis, quæ communio inter ipsos cõiuges existentes,ex consuetudine & lege nostra municipali operatur, vt mulier habeat ista bona mobilia & quæstus pro media parte, sicut etiã maritus habet in bonis mulieris.Quę communio põt esse in muliere indotata,quæ potest habere mobilia & quæstus facere,in quibus erit particeps vir,& saltẽ dicetur ponere in cõmunione operas, ratione quarũ poterit habere ista iura. Pro quo facit qđ in simili voluit Bal.in l.pro oneribus.in fin.C. de iure dotium. vbi dicit ꝙ quãuis vxor non habeat dotem, ꝙ tamen vir tenetur sustinere onera matrimonij, sed non ratione dotis,quæ nulla est,sed eo ꝙ vxor operat viro.l.sicut.ff.de operis liber.Sic isto casu licet mulier sit indotata,tamen ex quo ista lucra sunt ratione matrimonij tãtùm,cùm dicat text.*Femme mariee*, ratione cuius communio est inter eos,debebit ista mulier habere ista lucra:& ita iudicarem & consulerẽ si eueniret casus.dixi eo.tit.ĵ.§.xxij.glo.j.versi.prima est. Pro certo istud quod hîc tenui,videtur esse de directo cõtra tex.ad literã in §.fin.incip.illud quoq;.in auth. de non eligendo secundò nubẽtes.colla.j.per me allegatum.ĵ.in gl.fin.in secunda limitatione: ꝓpterea non credo esse recedendũ ab opinione prima,quę est fundata in vera iuris dispositione:nam quãdoque bonus dormitat Homerus,& etiam quandoque Papinianus variauit.vt in l.manifestissimi.C.de fur.& teste Marone,non omnia possumus omnes. & vide quæ dixi infrà in hoc eo. tit. §.xxiij.in glos. *Dés le terme qu'ils ont promis de payer*.Et etiã quę dicit G.Benedicti in sua repet.c.Rayn.in verbo, & vxorẽ nomine Adelasiam. in prælud.nu.lxij.de testib,vbi tenet primam opinionẽ, per auth.sed quæ nihil ex dote conscripta prestitit.C. de pactis cõuentis.etiam,vt dicit, si fuerit fides habita de pretio per maritum,contra Guid.papæ quæstio. cclxxiiij. & cccccclxv.

Consuetudinis huius ratio.

Authoris opinio.

Correctio eiusdẽ opinionis.

Doctissimi aliquando errant.

ADDITIO. Ioan.Lupus in repet.rub.de don.inter vir.& vxo.in §.lxij.nu.24.ampliat hãc consuet. in huiusmodi societate & communitate, vt etiã habeat locum in amasio & amasia, si postea contrahant matrimonium.Et etiam ampliat, vt dicta societas duret cũ superstite & filiis alterius mortui, de quo dixi hîc antè in hoc §.in princ.huius.§.& ĵ.in tit. *Des successions.* §.v.& ĵ.hoc eodem.§.in gl. *est participante.*

IN TEXTV IBI,

Au Duché de Bourgongne.

Casus positus. POnamus ꝙ Burgundus accipiat vxorẽ in comitatu Matiscon.vbi non viget hæc cõsuetudo, & ibi sitio. cõtrahat matrimoniũ,siue per copulam carnalẽ, siue ꝙ verba de præsenti,non curo, & postmodũ adducat ipsam in ducatum Burgũdiæ,an debeat vxor sua gaudere priuilegio huius cõsuetudinis,scilicet habere dimidiã partem acquisitorum in dicta Burgũdia,& mobilium ibi existẽtium? videtur ꝙ non, † qa insp iciẽda est consuetudo loci contractus,maximè in matrimonio,prout dicit Io.And.in c.j.de spõsa.& matri. ꝑ tex. in l.si fundus.ff.de euic.facit tex.in l.j.§.in honorariis. ff.de var.& extraor.cognitio.idem tenet Bar.in l.cunctos populos.in v.col.ver.& primò quæro.C.de sum. tri. † dicẽs se intelligere locũ cõtractus non in quem collata est solutio vel traditio, sed in quo celebratus

1 Cõsuetudo loci cõtractus inspicienda.

2 Locus cõtractꝰ quis dicatur.

BIU Cujas

est cõtractus: & loquitur in quolibet contractu. & idẽ tenet Ang. quem videas in d.l.si fundus. & Bal. in c. j. de inuesti. de re aliena facta. & ad istã adduco singularem dec. Bal. in tit. de pace Cõstantiæ. ver. si qua contro. vbi dicit ꝙ si papa concedat Tusco feudũ cuiusdã castri Alemaniæ, videtur concessisse secundũ consuetudinem Alemanię non Tuscię, & ideo videtur ꝙ cõsuetudo loci in quo cõtractum est matrimonium, scilicet consuetudo vxoris est seruanda, & non cõsuetudo mariti: & maritus videtur contrahere secũdum illam consuetudinẽ quæ viget in loco vbi cõtrahit. per tex. l. exigere dotem. ff. de iudiciis.

3 *prædicta quomodo intelligenda.*

COntrariũ teneas, & melius, † & dic ꝙ supradicta loquuntur & procedũt quò ad solennitatẽ adhibendã in cõtractu, quo casu attenditur locus cõtractus, faciũt ad hoc not. per Imol. in c. cũ contingat. in xxiij. charta. de iureiu. & p Petr. de Anc. in c. ea quæ. in xvij. q. de reg. iur. in vj. & Fel. plenè in c. j. in xij. col. de spõ. vbi ponit tres cõclusiones. Sed adhuc intellige cõclusionẽ vno modo, videlicet, † si maritus cõtrahat cum aliqua in aliquo loco personaliter, secùs si non personaliter, qa tũc quo ad solennitatẽ inspicitur cõsuetudo viri, & seruãda est, cũ sit caput mulieris, c. hęc imago. xxxiij. q. v. secùs si cõtrahat p nuntiũ, vel p epistolã. iuxta c. fi. de ꝓcu. in vj. scdm Ant. in c. j. de spõsa. & matri. ¶ In cõtrariũ tñ vr facere qđ dicit Bal. in l. multũ. in pen. col. C. si quis alteri vel sibi. vbi dicit, † ꝙ si ego existẽs Ferrariæ, per nũtium vel epistolã vẽdo tibi existenti Bononiæ, cõtractus dr celebratus Bononiæ, per tex. & qđ ibi Bar. in l. si vt ꝓponis. ff. de fideiuss. facit qđ not. Bal. in l. non ideo minus. in x. col. C. de accu. & ꝙ cõsuetudo mariti in hoc casu sit seruãda, tenet in specie do. Ant. de But. in c. j. de sponsa. & matri. vbi dicit, † ꝙ si statutũ vel cõsuetudo mariti habeat, ꝙ maritus superuiuens debeat lucrari dimidium dotis, seruabitur illa cõsuetudo, vel illud statutum, licet in loco vbi fuerit cõtractũ matrimoniũ sit aliud statutum vel alia consuetudo. rõ est, quia eo ꝙ est traducta vxor in domũ mariti, est effecta de domicilio mariti, & eius domiciliũ sequi debet. l. quędã. §. iidem rescripserunt. j. & ibi Bar. ff. ad munici. & ideo cum destinatiõe matrimonij videatur esse contractũ in domicilio mariti, seruãda est cõsuetudo mariti. Et hoc est p tex. in l. exigere dotem. ff. de iudiciis. sed per l. ea quæ. *la seconde*, ff. ad munici. dicit Bal. in l. cũ quædã puella. ff. de iurisd. om. iud. ꝙ in statuto qđ facit mentionẽ de lucris inter spõsum & sponsam, attẽditur locus cõtractus: qa spõsa non est facta de domicilio sponsi, per ea quæ dicit ibi, nisi sit spõsa de præsenti, qa ex quo spõsa de præsenti facta est de domicilio spõsi, in lucris seruabit cõsuetudo sponsi, & non consuetudo loci cõtractus. Idẽ dic ꝙ quò ad solennitatẽ obseruandã post cõsummatum matrimoniũ attẽditur locus mariti, cùm vxor sequitur eius domiciliũ, vt l. quędã. §. iidẽ rescripserunt. in j. not. & ibi Bart. ff. ad munici. Bal. in consil. cccxliij. col. iij. ver. modò quæritur, & cons. ccccxij. col. iij. ver. iij. art. li. iij. Io. de Imo. in consi. lxiiij. in vlt. col. ver. sed circa prædicta. Idem Bal. in consi. ccexxij. in iiij. lib.

4 *Quando consuetudo loci mariti seruetur.*

7 *Et quãdo vxoris.*

QVid autem † si mulier duceret maritum ad locũ cõtractus, qui locus est domus mulieris, vbi nõ viget consuetudo nostra? dic ꝙ consuetudo vxoris est inspicienda. Bal. in l. fi. in ij. col. ver. modò quæro quare actor. C. si à non compe. iu. & hoc dũmodò appareat ꝙ maritus intẽdit ibi perpetuò manere & habitare. c. per not. per doctores in l. lex Cornelia. §. j. ff. de iniuriis. facit quod not. gl. in l. ij. C. de incolis. li. x. Facit tex. in l. nihil. ff. de captiuis, & istud dicit Franc. de Crema, in singulari suo lxvj.

8 *Quæstio.*

SEd quæro, pone † ꝙ maritus habeat domiciliũ in loco domicilij vxoris vbi cõtraxit matrimoniũ, & aliquãdo vitã ducat cũ ipsa vxore, aliquãdo in patria vbi viget hæc consuetudo. Vide doctrinam Fel. in hac materia, qui ꝓcedit per tres cõclusiones, in c. j. de spõ. & matri. Sed posset fieri distinctio, vbi plus moraret, & vbi maiorem partem bonorum habet. cogita. ¶ De hac materia vide Boëriũ in consuetudine septenæ Bituricen. tit. de cõsuet. matrimonij. §. iiij. in gl. j. vbi ponit tres conclusiones Fel. hîc antè allegatas.

9 *Quæstio.*

ITem quæro, pone † ꝙ aliquis Florentinus in patria ducatus accepit vxorem, & cum ea hîc contraxit, & hîc continuò moratur faciendo mercãtias hîc & Florẽtiæ per seruitores, institores & famulos, an vxor sua debeat habere dimidiam partẽ bonorum mobiliũ & acquestorum existentium Florentiæ? Pet. de Anc. cõsuluit in specie de hac consuetudine existẽti in ciuitate Parisiensi, & in Frãcia, & dicit ꝙ consuetudo ista respicit bona, & ideo cõprehendunt bona quæ sunt extra locũ consuetudinis. allegat Io. And. in additio. ad Spec. in tit. de fide instru. §. cõpendiosè. imò plus dicit, quòd etiã si testator existẽs in loco istius cõsuetudinis disponat in suo testamẽto quòd mulier habeat dimidiã partem acquisitorum & mobilium, ꝙ non extẽdit ad bona existentia extra locum consuetudinis. Item consuluit in consil. suo clxiij. incip. Visis & diligenter inspectis. quem omnino videas. Ita etiam consuluit Fran. de Curte in consil. xliij. suprà alleg. Bal. in consi. ccviij. in iij. parte, dicit quòd in dotibus lucrandis attenditur cõsuetudo domicilij mariti, etiam vbicunq; bona sint sita. Quę autem consuetudo inspici debeat, vide Guido. papæ decis. sua cclxij.

IN TEXTV IBI,

Selon la generale coustume.

QVæritur, quomodo debet fieri pũctuatio in hoc verbo, an debeat fieri sic, *Femme mariee au duché de Bourgongne, selon la generale coustume dudict duché*, ita quòd debeat intelligi quòd fiat matrimonium secundum consuetudinem ducatus: an verò debeat sic punctuari, *Femme mariee au duchè de Bourgongne*, ita ꝙ per hoc sit participãs secundum cõsuetudinem ducatus Burgundiæ, etiam si non sit dictum quòd sit maritata secundum consuetudinem ducatus Burgũdiæ.

IN hac materia dico, quòd mihi videtur quòd vtraq; litera potest esse & est vera, & vterq; sensus ex litera vtroque modo punctuata acceptus est de mente statuentium. Si enim mulier nubat, & ducatur longiùs, aut vterque. s. maritus & vxor, sunt subditi, aut forenses; aut maritus subditus & mulier forensis, aut ecõtrà. Si vterque est subditus, tunc ista punctuatio nihil operatur. Nam nubendo in ducatu, non solùm videtur velle iuris præsumptione nubere secundum leges & consuetudines ducatus, imò ipso facto secundum illas nubũt, etiam si nihil esset expressum ab ipsis aut dictum. † Nam consuetudo loci vbi contrahitur, subintrat ipsum contractum, vt secundum illam consuetudinem intelligatur esse cõtractum. Tex. est in l. circa locationes. C. locati. vbi consuetudo est declaratiua contractus. Faciunt not. in l. diuturna. in glos. j. ibi, in natali. & in l. de quibus. ff. de legi. Et facit quod signanter in hoc notauit Andr. Barba. in repetitione Ioannina in c. Rayn. de testa. vbi dicit quòd quilibet præsumitur esse talis qualis est sua patria, & dispositio statuti suæ patriæ. Alleg. Petr. de Ancha. hoc tenere in reportatis suis ad l. tres fratres. ff. de pactis, alleg.

1 *Cõsuetudo loci subintrat contractum.*

quod

BIU Cujas

quod voluit Imol.in c.potuit..ext.de loca.Dicit.se cõsuluisse apud Lucã, ꝙ quis acceperat emphyteusim ꝓ se & filiis suis,dubitatum fuit vtrũ fœminæ cõprehẽderẽtur. dicit ꝙ nõ, & allegat dictũ Archi. in c.si quis
2 suadẽte.xvij.q.iiij.q dicit,† ꝙ masculinũ isto casu non cõcipit fœmininũ ,nisi cõsuetudo patrię aliter se haberet:& sic consuetudo subintrat cõtractũ.Et ipse Barb. allegat ꝓ hoc vnã naturalẽ rationẽ,quæ est Bar.ĩ trac.
3 Patria parere nã tenãle. de guelphis & gibellinis,† quòd naturale est vt patrię pareamus.l.veluti.ff.de iusti.& iure. & per consequẽs ꝙ pareamus statutis & cõsuetudinib⁹ patriæ:ergo sequitur † ꝙ in dubio quis vĩ velle id quod vult sua patria,& sic statutum patriæ suæ.l.ꝙ si nolit. §.si mancipium.ff.de ædil.edic.Facit quod no.Bal.in l.precibus.
5 C.de impu.& aliis.substi. vbi vult, ꝙ † testat. ꝑsumitur cogitare,& velle id quod vult lex & statutũ loci in quo actum facit.Ipse Barb.allegat le x.quem dicit esse meliorẽ de corpore iuris in l.si duo. ff.de acqui.hære.
6 ꝓ quẽ tex.dicit ipse ꝙ Bal.dicit,† ꝙ faciens aliquẽ actũ videtur subiicere se statuto loquenti de illo actu. facit l.fideicõmissa.§.si verò.ff.de leg.iij.per quẽ tex.ibi colligit Bal. ꝙ quis nõ præsumit⁹ velle illud qđ nõ est cõsuetum fieri.l.fi.C. de fideicomm. facit l.cõtraxisse. &
7 ibi Dy.& Bar.ff.de ac.& obl.† vbi cõtractus debet interpretari secundũ statuta loci vbi est celebratus.facit l.si fundus.ff.de euic.l.semper in stipulationibus.ff.de reg.iur.& ibi Bar.& idẽ Bar.in l.ex ea parte. ff. de ver. obl.in l.si prius.§.j.ff.de aqua plu.arc. Soleo allegare
8 Arg. de leg. scripta ad non scriptam. pro hoc talem rationem. † Nam bonũ est argumentum de lege scripta ad legem nõ scriptã. §. ex nõ scripto.insti.de iure. nat. vt sicut ius scriptũ & lex est seruanda,sic ẽt & ius nõ scriptũ:sed in cõtrahẽdo , aut aliàs disponendo nemo regulariter põt facere quin leges in suis cõtractibus habeãt locũ. l. nemo potest.ff. de leg.j.Et ideo si legibus non põt renuntiari , sic nec cõsuetudinibus.l.ius publicũ.ff.de pact. l. si qs in cõscribẽdo.C.de pact.& de epis.& cle. & c. si diligẽti.de foro compet.ergo sequitur ꝙ in dubio partes vidẽtur disponere secundũ leges,& sic secũdũ statuta.Per quę omnia & alia quę in simili possent adduci copiosè,est dicendum quòd subditi contrahentes matrimonium in ducatu se subiiciũt statuto & cõsuetudini ducatus.
Conclusio. Erit ergo prima cõclusio in hoc quòd punctuatio nihil operatur quantùm ad vtrosque subditos.

9 Alius cõsuetudinis nostræ intellectus quo ad foreses. QVantũ verò ad nõ subditos illa punctuatio multum videtur operari.† Nã si clausula,secundum, referatur ad præcedentia,esset sensus ꝙ mulier forensis nupta forẽsis secundũ statutũ Burgũdiæ, esset particeps pro medietate mobiliũ & quęstuũ,secũdũ formã statuti.quod quando procedit,est videndũ.Et pro nunc ego credo ꝙ etiã si non contrahãt in ducatu,sed alibi,& exprimãt ꝙ hoc faciũt secundũ consuetudinẽ ducatus Burgũdiæ,nã partes possunt in contractibus suis opponere legẽ quã voluerũt.l.j.§.si conueniat.ff. depositi.& possunt facere pacta, & illa seruare tenent quæ sunt licita & iuri non cõtraria, aut repugnãtia.l. j.ff.de pact.d.l.j.§.si conueniat.ff.depositi.Si ergo hoc fecerant per pactũ,etiam secluſa cõsuetudine vbicunque seruanda , est ergo verum dicere ꝙ mulier nupta vbicũque,& multo fortius in ducatu Burgũdiæ secũdũ statuta Burgũdiæ erit particeps , & nõ solũ ex forma statuti , imò etiã ex expressa partium cõuentione: & multo forti⁹ si cõtraxerint in ipso ducatu, licet sint forẽses:quia appositio illius pacti eos in vim pacti ligaret, vt suprà dictũ est. Et punctuatio,quam facit vt
Secũda cõclusio. per hoc iungatur illa clausula, *selon*, præcedenti, facit innuere pactum esse factum.Stat ergo conclusio, quę erit secunda in hac materia, ꝙ forensis in ducatu, aut extra,poterit saltem in vim pacti cõtrahere matrimonium,sic vt hoc statutũ inter ipsos habeat locum : & sic poterit dici quando alter contrahentium esset forensis,alter subditus , quòd hoc nõ operatur statutũ, sed expressa conuentio.

SI verò clausula,*selon*,referatur ad sequẽtẽ clausulã, est participiũ,& est mai⁹ dubiũ & quãtũ ad ambos terminos,† vt s.si forẽsis & vxor cõtrahant matrimoniũ in ducatu Burgũdię, absq; pacto cõformi statuto, aut absq; eo ꝙ dicant ꝙ volũt cõtrahere secđm statutũ Burgũdiæ,est illa qõ,vtrũ forẽsis liget statuto, de quo per Bar.in l.cũctos populos.ibi,nunc veniamus.C.de sum.tri.& fide catho. Quã ẽt ibi examinauerunt Bal. & Sali.per multas qõnes,& tandẽ concludũt, ꝙ quãtum ad solẽnitatẽ inspiciẽ locus cõtractus.l.si fundus. vbi paucis verbis hoc not.Bart. ff.de euic.Facit l.ij.C. quemad.testa.aperi.† & secundũ hoc si forẽses cõtra- 11 Forẽses ligãtur statuto.
hant matrimoniũ in ducatu Burgundiæ,ligantur statuto isto,& fortius,qa si in loco originis lis oriatur de huiusmodi contractu,decidetur secundũ statuta contractus loci: & sic si forẽses cõtrahant matrimoniũ in ducatu,& in loco originis oriatur lis de obseruatione huius statuti,pro huiusmodi decisione inspiciẽ locus cõtractus.d.l.si fundus.in prin.Ita Bar.in d.l.cunctos. qui dicit debere intelligi locum cõtractus, locum vbi est celebratus cõtractus.& ita dicit sensisse Dy.Et ipse hoc ibi dicit in l.quæcunq;. ff.de act.& ob.Si ergo forenses contrahant in ducatu Burgũdiæ, ligãtur statuto:si inter ipsos de effectu huius statuti lis oriatur,iudicabitur secundũ statutũ,& decidetur,sed bene verũ est , ꝙ in huiusmodi litigio & examinatione seruabit⁹ locus iudicij.l.iij.in fi.ff. de testi. vbi quantùm ad litis ordinationem inspicitur locus iudicij , secundũ dictũ Bart.in dicto loco.fallit tamẽ in casu l.exigere dotem. ff.de iudi.de quo alibi infrà dicam.

ERit ergo in hoc tertia cõclusio , ꝙ nubẽtes in du- Tertia cõclusio.
catu Burgundiæ etiam si sunt forẽses, nubunt secundũ statuta Burgundiæ,& militabit hoc statutũ:& poterit impunè illa clausula,*selon*,iũgi sequẽtibus.verificabitur statutũ,& erit cõclusio, ꝙ forenses contrahẽtes in territorio,ligantur statuto illius. pro quo facit quod vult Bar.in d.l.cũctos populos.C.de sum.tri. & fide catho.dum dicit,† ꝙ statutũ loquẽs indefinitè, 12
habet locũ in forẽtibus residẽtib⁹ in loco statuti. d.l. ij.quẽad.test.ape.& vt hoc statutũ nostrũ,qđ loquitur indefinitè, ibi militet, nisi dicatur ꝙ obstet id qđ statutũ dicit,*femme*,& sic limitat personam:& cum dicit, *au duché*,limitat prouincias, quo casu non porrigetur ad forẽses.l.fi.ff.de testa.l.cõficiuntur. §.si miles. ff.de iure codicillo.Sed si alter sit subditus , & quidẽ si cõtrahatur matrimoniũ in ducatu, procedit quòd suprà dictũ est,quia militabit statutũ,& in hoc nullũ est dubiũ quantũ ad bona sita in territorio statuẽtium. Sed quantũ ad bona existẽtia extra ducatũ est maius dubiũ,& est illa qõ, vtrũ statutũ seu effectus statuti porrigitur extra territorium.& in hoc Bart.in d.l.cũctos populos.in v.col. ibi sæpe.& Bal. & Sali. satis prolixè ibi examinant , tandem videntur declinare ꝙ statuta permissiua facta in loco contractus non habent effectum extra territorium , quoniã permittitur id quod de iure communi nõ permittebatur, sed tantùm quibusdã ex statuto,vt in casu nostro , quod de iure cõmuni non obseruatur quod disponitur hoc statuto , sed quasi est irrationabile secundũ notata in c.j. de cõsue. & isto casu dicit Bar. ꝙ non extenditur extra territorium statuentium.facit l.ij.ff.de offi.proc.c. Romana.

BIU Cujas

versi.nec clericos.de foro competen.lib.vj.secus si esset ciuis,quod est de iure.

ADuerte ꝙ si vir esset subditus,& mulier forensis, & contrahatur matrimoniū in loco mulieris, videt ꝙ debeat obseruari in dubio locus domini. s.mariti,vt s.militare debeat hoc statutū, qa pro hoc videtur casus in l.exigere dotē.ff.de iud.vbi dicit Bar.stāte statuto ꝙ muliere mortua in matrimonio vir lucrat tertiā partē dotis:& in loco domicilij sit aliud statutū siue cōsuetudo ꝙ est inspiciēdū illud statutū siue cōsuetudo illius domicilij,& nō celebrati cōtractus tātum:erit ergo vera cōclusio, ꝙ celebrato cōtractu matrimonij in loco mulieris,in quo fortè nō erit hoc statutū,& absq; expressione huius statuti,tamen in loco domicilij mariti habebit locū hoc statutū, & poterit mulier etiam forēsis mortuo viro gaudere beneficio huius statuti.per d.l.exigere. quod est notabile. & similiter licet celebraretur cōtractus in Burgundia, & tñ vir sit forensis,& nihil sit dictum de statuto, quicquid suprà dixerim,inspicietur locus sui domicilij, & hoc propter specialitatē illius legis,exigere dotem.& erit aliquo modo contrariū conclusioni iuris quā suprà feci,quæ tamen in cæteris contractibus militabit.

Conclusio quarta.

Dubium.

SEd insurgere posset aliud dubiū, si Burgundus habēs bona ī ducatu cōtrahat matrimoniū cū Niuernen.& in loco domicilij vxoris,& fuerit dictū ꝙ contractus matrimonij regularet secdm cōsuetudinē Niuernen.an in bonis mariti existētib⁹ in ducatu Burgū diæ debeat seruari consuetudo Niuernen. dixi amplè infrà hoc eod. tit. §.xx.in gl.*& auec ce*, quæ est finalis.

IN TEXTV IBI,
Est participante.

SVnt ergo vir & vxor socij, & cōes in bonis mobilibus & acquestibus constante matrimonio factis, vt dicit Io.Fa.in auth.in donatione.C.de secun. nupt. Cy.in l. cunctos populos.in pe.col. C. de sum.tri.† & talis societas quæ est inter virū & vxorē nō est minus priuilegiata,quàm expressa societas quæ inter alios.l. rei iudicatæ.§.socero quoq;.ff.so.ma.& ibi Bal. & idē Bal.in l.si vxorē. C. de condi.insertis.& dicit Ale.cōs. lxxxvj.incip.super dictis.in v.col. † ꝙ societas omniū bonorū pōt esse inter virū &vxorē.intellige tñ prædictā cōsuetudinē nō habere locū in re donata marito, qñ donās ꝓhibuit ne vxor participaret, vt dicit Henricus bohic in c.requisisti.§.sec⁹, in prin.de test. & infrà dicet in gl.fi.ver. limita quintò. & de cōitate inter cōiuges vide §.ix.istius tituli. ¶Vide Boëriū in cōsue. Bitu.tit.de cōsue.matri.& doharij.§.ij.in gl.vbi amplè ponit de ista cōione,& in qbus locis seruet. Et etiā de cōione ponūt nouissimi in l.maritus.ij.ff.sol.mat.†Et aduerte ꝙ de iure possunt fieri affrayramenta, hoc est societates inter vir.& vxor.l.alimenta. §.fi.ff.de ali. & ciba.le.l.ex diuerso.§.itē & Proculus.ff.sol.matr.Vide in hoc G.Benedicti in repe.c.Rayn.in verbo, & vxorē noīe Adelasiam.in v.decision, extrà de test. iam suprà allegat. ¶† Et etiā quādo cōiuges faciunt & cōueniūt in cōtractu matrimonij ꝙ possint sibi inuicem donare,intelligitur dum tñ reciprocè,& seruata æqualitate. vt dicit Bal. per illum text.in l.si pater. C.de inoffi. testa.Aut per modū remunerationis,vt l.quid autem, §.si vir.ff.de do.inter vir.& vxo.† Et an talia pacta vel etiam statuta tollant dispositionem l. hac edictali.C. de secun.nup.vide Lud.Rom.consi.suo xliij.incip.ex suprà narrato.Et de prædictis omnibus vide do. Ant. de petrucia in suo tractatu & repetitione de effectib⁹ iuramenti,in secundo effectu. ¶Aduerte tamen, quia vt vides,hæc societas nō est vniuersalis omniū bonorum,& ideo non cōicantur successiones hæreditatis, legata & alia de quibus in l. nec adiecit. cum tribus sequen.ff.pro socio.

1 *Societas viri & vxoris.*

2

3

4

5

ADuerte quia hæc societas durat etiā post mortem mariti,in tantum ꝙ si mulier post mortem mariti acquirat,cōmunicari debet cum hæredibus mariti, quia antequam nubat videtur esse semper in primo matrimonio,vide per Ioā.Lupum in repe.rub. de do. inter virum & vxorem.§.lxij.nu.25.&26.

SEd quæro† de notabili quæstione,pone ꝙ maritus acquirat aliquid pro & noīe suo (non est dubiū ꝙ cōicari debet,sed tñ traditio fuit sibi facta &noīe suo) nunquid in ista acquisitione sit translatū dñium in vxorē ipso iure pro media parte,quā participat cū marito in acquisitis pro dimidia parte? ¶Videtur ꝙ sic,ꝙ tex.qui loquitur per verbū præsentis tēporis, *est participante*, indicatiui modi, quod verbū importat ipso iure.per gl.in l.in criminali.C.de iurisdom.iud.ita do. meus.Ias.in l.j.in ij.col.C.de iur. & facti igno. ideo in tali consuetudine quæ erat posita per alia verba, puta per hęc verba,ꝙ acquisita per virū & vxorē sint communia,consuluit Pet.de Anch.ꝙ mulier in talibus nō hēt dñium,nec in ipsa trāsferet in ipso iure, & cōsuluit ꝙ prefertur donatarius cui maritus donauerat acquisita per cōstante matrimonio. fundat se super verbo, sint cōia,qđ nō est præsentis tēporis indicatiui modi. ita consuluit cons.suo cij.inci.contra dictā donationē potest dici & obiici.in j.col.quē vide, & facit tex.in l. si societatē.ff.pro socio. vbi tex.dicit, ꝙ in socios vniuersorū bonorū dñium quæsitorū ab vno nō trāsit ꝓ parte in alterū ipso iure.De hac quæstione vide ꝓ Ioā. Lupū in d.repet.rub.de do.inter vir.& vxor. §.lxv.nu. 11.ver.idem videtur.¶Sed mihi videtur, ꝙ hoc adhuc nō possit stare ꝙ dominiū transferatur in vxorē, quia videretur ꝙ per hoc tolleretur effectus vnius consuetudinis sequentis,incip. *le mari constant le mariage peut disposer & ordonner*, nam si maritus de acquisitis possit disponere ad beneplacitum,ergo nō videtur ꝙ dominiū fuit translatū ipso iure in vxorē,qa illa dimidia pars quæ esset vxoris,nō posset ab se abdicari sine facto, & voluntate sua,nec re sua posset inuita priuari, qđ tñ potest maritus. ¶Sed ad hoc dic ꝙ licet etiā dominiū sit in vxorē translatū, adhuc pōt maritus alienare & disponere de acquisitis cōstante matrimonio, quod expressius apparet per dictam cōsuetudinē seq. vbi dicitur,ꝙ dicta cōsuetudo habet locū etiā si maritus & vxor acquisiuerūt simul, quo casu nō est dubiū ꝙ tūc pro dimidia parte transfertur dñium in vxorē, & tamen maritus potest disponere. quare hoc? dicam in dicta consuetudine,& videtur esse multū rigorosa cōsuetudo cōtra vxores.sed posset dici ꝙ ex quo grauantur mariti,ꝙ de acquisitis eorū vxorē habeāt dimidiā partē contra dispositionem iuris,releuantur in hoc,ꝙ ad minus in vita eorū possūt disponere de eis. ¶Videtur tñ ꝙ hoc casu dominiū ipso iure sit translatū in vxorē.per gl. reputatā singularē in l.j.§.in societate.ff.pro socio.pro qua facit tex.in l, societatem cōtraxerit. ff. eo.pro socio, & etiā sine traditione, vt tenet Azo.in summa,in iiij.col.C.pro socio.Et ita videt tenere Io. Lupus in repe.rub. de donā.inter virum & vxorem.§.lxvj.nu.24.versi.vel aliter,fortè melius.

Oppositio.

Responsio.

6 *Quæstio notabilis.*

IN TEXTV IBI,
Tous meubles.

ALia punctuatio quę hîc fit,aut fieri posset, potest facere dubiū in hac cōsuetudine,s. quando dicitur

tur, *meubles*, & hic fiat punctus, ita ꝙ comprehendantur omnia mobilia quæ possidet maritus tẽpore consummati matrimonij. quod credo verius, & hũc sensum esse verum. & statutũ nostrũ, & illa clausula quæ sequitur, *faicts constant le mariage*, non refertur ad mobilia, prout nec debet referri, † qa licet clausula finalis in fine posita debeat referri ad omnia præcedẽtia, secundũ notata in l.j.C.de libe.præteritis. & dicã infrà, tamẽ quãdo repugnat naturæ, rationi, aut contractui, ratio suadet, ꝙ debet tantũ referri ad proxima. ita tenet Alex.in cõsi. suo cxxxviij.incip. opportunè consideratis.in j.vol.facit l.fi.ff.de calum.l. Papinian⁹ exuli.ff.de mino.& l.qui in potestate.C.de in ius vocãdo. facit l.quæ bis in mense purgat.ff.de ædi. edicto. quã sic induco. dicit em̃ in prin. quę bis in mẽse purgatur. sana nõ est. in secũda clausula dicit, itẽ quę nõ purgat. & in fine dicit, nisi ꝑ ætatẽ accidat, nã illa vltima clausula, nisi per ætatẽ, nõ refertur ad primã, quæ habet, ꝙ mulier quæ bis in mense purgat sana nõ est, quia ætas nunquã facit ꝙ mulier bis in mẽse purgari debeat, sed bene potest referri ad secũdã, qa ætas iuuenilis, aut senescens facit purgationẽ mulierũ cessare. Sic isto casu illa clausula, *faicts constant le mariage*, salua ratione recti sermonis, secundũ cõmunẽ vsum loquẽdi nõ posset ad primã clausulã referri, quia ꝓprietas sermonis hoc non patitur, secundũ communem vsum loquẽdi & magis congruunt illa verba *faicts*, illi dictioni *acqueſtz*, quæ quæstus dicuntur fieri, quàm illi dictioni *meubles*, quæ præsumũtur iam facta esse à lege: & ideo quia repugnat proprietas sermonis, refertur tantùm ad proxima. l.& qui data. §.j.ff.ex quib⁹ cau. maiores. secundum Oldr.in consil. cxxxij. alleg. per do.meum Ias.in l.j.in xj.limitatione.C.de libe.præte.

1 Vnus intellectus huius consuetudinis.

ADDITIO. Faciunt quæ dicit Mat.de affli.in constit.regni Siciliæ, quæ inci.aduocatos. in xiij. not. vbi ponit regulã cum aliquibus restrictionibus, quæ sunt multũ notabiles. & vide eundẽ in consti. quæ incipit, prosequentes.in xij.no.in iij.lib. Posset etiã dici ꝙ ista clausula vltima, *cõstant le mariage*, referretur ad omnia præcedẽtia, & illa æqualiter determinaret, per regulã vulgatã, † qñ vna determinatio respicit duo determinabilia, debet illa æqualiter determinare. Bart. & do. meus Ias.in l.iam hoc iure.pen.col. ff. de vulg.& pup. & ideo fieret punctus, *meubles & acqueſtz faicts constant le mariage*, & facit illa coniunctio, &, quę prædicta facit simul copulãta & coniũcta fieri. l.reos. §.cùm in tabulis.ff.de duob.reis. l.j.& ij.C.si plures vna sent. damna. fue. notat in l.si mihi & Titio.ff.de verb. obli. & erit sensus, ꝙ mulier & vir erũt cõmunes in bonis mobilib⁹ & quęstib⁹ factis cõstãte eorũ matrimonio. & hic sensus erit bon⁹, verus & bene applaudẽs. ¶Sed oriret vnũ dubiũ, s. vtrum erit tantũ cõio inter ipsos mobiliũ factorũ cõstante matrimonio. quod vñ dicẽdum habito hoc sensu, vt de duobus copulatis idẽ iudicetur, & ideo hæc difficultas fecit me cogitare hanc punctuationẽ. qd in hoc sit dicendũ? dico ꝙ erit inter ipsos cõmunio bonorũ mobiliũ ab ipsis possessorũ à tempore cõsummati matrimonij, & cõio quęstuũ factorũ cõstante eorũ matrimonio, inter quos quæstus potuerunt comprehendi mobilia: nam & de mobilibus potest quæstus fieri sicut de immobilib⁹, nec sub nomine mobiliũ antè possessorũ, aut post acquisitorũ sub nomine quęstuũ aut mobiliũ, mobilia erũt cõmunia. Vel verius põt dici, ꝙ mobilia quæ constante matrimonio sunt acquisita, non erũt cõmunia sub illo vocabulo, *acqueſtz*, sed sub illo, *meubles*, & hæc mobilia & quęstus ponũtur vt genus & species vt mobilia sit species, quæst⁹ sit genus. & succedit regula, † ꝙ vnũ verbũ speciale additum alteri generali, restringit eius significatũ. l. sed si adiiciat. & ibi Bart. ff.pro soc. Alex.in cõs.viij.in j.col.in iij.vol.& in cõsi.lix.inci.attẽtis verbis test.in fi.in iij.vol.& melius in cõsi.lxxvij. in iiij.vol.& aduerte ad id quod dicit idẽ Alex.in cõsi. lj.in iij.vol.post Bar.in l.auia.ff.de condi.& demon. ꝙ maioris efficaciæ est clausula posita in præcedẽtibus, vt referatur ad sequẽtia, q̃ clausula posita in sequentibus, vt referatur ad præcedẽtia. refert & sequitur Mat. de affli.in consti.regni Siciliæ, quæ incip.pœnã.in xij. & vlt.no.& idẽ Mat. in cõsti. quæ inci.iurisgẽtium.in iiij.col.vbi ẽt dicit, ꝙ verba specialia in fine posita restringũt generalia. Alex.in cõs.lij.ĩ iij.vol.dicit, ꝙ qualitas in sequẽti oratione nõ refertur ad præcedentẽ. & in cõsi.xcix.in vij.vol.nu.9.dicit, ꝙ qualitas in præcedenti oratione posita, cẽsetur repetita in sequẽti. l.qui vinũ. §.cui dulcia.ff.de vi.oleo, tri.q;. leg. vbi Bart. dicit, quãdo verba diuersa se habent vt genus & species, species restringit genus, maximè quoniam cõiter sic fieri solet, vbi *meubles*, est species acquestus: & ideo sta tutũ de duobus faciens mẽtionẽ, vñ genus, s. quæstus, restringi ad alia q̃ mobilia specificata. Aduerte † ꝙ qñ vna determinatio respicit plura determinabilia, videtur ea æqualiter determinare. Bar. & do.meus Ias.in l. iam hoc iure.in pe.col.ff.de vulg.& pup. subst. & do. meus Ias.in l.Cẽturio.col.xviij.ff. eo. dicit, † ꝙ qualitas posita in fine determinat omnia præcedẽtia. & dicit Bart.in l.extat, col.ij.ff.quod meus causa, & Alexã. post Imo.in l.cũ filio.ff.de leg. j. ꝙ quando ponuntur antè duo subst̃atiua, & postea ponitur vnũ adiectiuũ, ꝙ illud dicitur venire ad determinationem vtriusque quando hoc potest fieri salua ratione recti sermonis. Vel ẽt quãdo est habile vel possibile, vt dicit Bal. in c. j.in vij.col.de off.deleg.& in l.quicũq; C. de ser.fugit. Quod hîc vñ fieri posse, cùm sit plurale: & sic põt referri illud adiectiuũ, *faicts*, positũ in textu nostræ consuetudinis, ad illa duo. s. mobilia & acquestus, tanquã ad habile & possibile advltimũ. Sed verius põt dici, ꝙ fit relatio ad proximũ, & istud colligi potest ex sequẽti §. cùm dicat, *des meubles communs, & des heritages acquis*. Et sic fiet determinatio vnius statuti per aliud qđ debet fieri secundum Bart. in l. sciendum. ff. qui satis. cog. Et ita etiam se habet consuetudo & communis obseruantia. ¶Et quia hîc dictæ nostræ consuetudinis textus dicit, *de tous meubles*, † an ẽt cõprehẽdi debeant mobilia prouenientia ex hæreditate mariti? vñ ꝙ nõ: qa licet generaliter loquatur, & qui totũ dicit nihil excludat. l. Iulianus. ff. de leg. iij. tñ quia esset in duobus correctoria iuris cõmunis, vñ ꝙ illa generalitas nõ extendatur ad illa: maximè cùm de illis sit specialis lex quæ est, s. † ꝙ hæreditas nõ cõicatur, & alia magis generalis, † ꝙ acquisita per maritũ cõstãte matrimonio sibi cõpetũt, & nõ vxori. l. ex pecunia. C. de iure dotiũ. ideo vñ ꝙ ex quo ista lex est noua licet generaliter loquat, nõ tñ dẽt tollere legẽ speciale, quæ est de hæreditate, nisi expresse de ea faciat mentionẽ, ꝑ regulã l. sciendũ. ff. q satis. cog. de qua dixi in §. ij. in gl. *quelque part*, ĩ. in ti. *des mainsmortes*. Etiã facit, quia ex quo sunt duo obstantia, sicut clausula generalis nõ obstante, ea nõ tolleret, nisi devtroq; fieret mẽtio, vt dicit Bal. in l. & si nõ lex Aelia Sẽtia. ff. de hære. inst. sic lex generalis sequẽs nõ tollet duas leges, vnã videlicet generalẽ, & aliã specialem, cùm posset habere effectũ in generali. Et faciunt ad prædicta quæ dicit Ias. in d.l.sciendũ. & in l.beneficiũ. in vj.col. ff. de consti. principũ. licet ista videant satis iuridica, & in iure fundata maximè in hac nostra

2 Regula.

Dubium.

3 Regula.

4

5 Qualitatis in fine positæ effectus.

6 Determinatio vnius statuti per aliud.

7 Hæreditas nõ communicatur

8

nostra patria quo ad bona vxoris,quæ eidē obueniūt ex hæreditate:cùm cōsuetudo tātū disponat in bonis mobilibus & acquestibus factis per maritum cōstāte matrimonio,vt dixi in prin.huius §.tamē qa,vt cōmuniter videmus,hæc cōsuetudo nostra capit cōtrariā interpretationē ex cōmuni vsu vtēdi, cū oīa bona mobilia semper & vndecunq; proueniāt,siue ex parte viri,siue ex parte vxoris,cōmunicātur,& sunt communia:crederē quòd ita iudicādum esset, cū minimè mutanda sunt quæ certam interpretationem receperūt. l.minimè.ff.de legib.& dixi in pluribus locis

9 Mobiliū appellatione quid veniat.

SEd nūc ꝓ cōplemēto huius glossæ quæro† quid veniat appellatione mobiliū?Et primò vidēdū est,an veniāt actiones.dic,† ꝙ licet actiōes seu nomina debitorū sint species inter mobilia & immobilia.l.quā Tuberonis.§.pe.ff.de pecu.l.à diuo Pio.§.in vēditione.ff. de re iu.tamē si actio cōtinet qd mobile, iudicat esse qd mobile:si verò cōprehēdat qd immobile, iudicat qd immobile.ita Ang.in §.j.in verbo, connumeráda. in auth.de nō alie.colla.ij.Ita refert & sequit do.Alex. in cōs.suo xxxj.inc.viso titulo quæstionis.in iij.col.in j.vo.qđ est repetitū in cōs.cxj.in iiij.vol.in cōs.ix. ī pe. & vlt.col.inci.Visis verbis testaměti.in j.vo. & in cōs. xxvij.inci.attētis narratis.in vlt.col.in iij.vo.& in cōs. cxxv.inci.Visis & cōsideratis.in fi.in j.vol.& in consi. xlv.inci.Habita sup his,de qbus.in iiij.col.in j.vol. & in cōs.xvj.incip.Viso ti.quæstionis.in fi.in j. vol. & in cōs.xij.in iij.col.in ij.vol.Idē Alex.in d.§.in vēditione. Car.Flo.in cōs.suo lxxij.inc.Redēptoris nostri, &c.in j.vol.Lud.Ro. ī cōs.ccccclx.in vij.col.& vide Gui.Papæ.q.ccccçxcix.Testator quidam.¶Aduerte,† ꝙ actio quæ continet genus,aut cōpetit ad genus, non computatur inter mobilia nec immobilia,sed erit species de per se.Ita tenet Lapus alleg.xcij.incip.In primis vi

10 Actiōes.

11 Pœnæ applicandæ.

12 dendum est.in fi.vbi dicit,† ꝙ consuetudo irrationabilis,& contra ius faciens mentionem de bonis mobili

13 bus & immobilibus,nō extēditur ad nomina cōtinētia genus.Quod no. Adde etiā † quòd pœnæ applicādæ nondū exactæ nō cōprehendūtur inter mobilia & immobilia.Alex.in consi.suo.cxxv.in v.col.in j.vol.

VIde ꝑ Old.in cōsi.ccxiiij. incip. factū tale est. vbi dicit ꝙ in talibus multū attendēdus est cōmunis vsus loquēdi & vtēdi.Ex quo ergo ꝑ cōsuetudines nostras tm̄ fit mētio & distinctio mobiliū & immobiliū in pluribus locis,& ꝙ communiter vtamur,ꝙ appellatione mobiliū cōtinētur ea generaliter quæ nō cū effectu & realiter,licet sint actiones & nomina debitorum,standum est apud nos huic communi vsui vtēdi.

14 Iura incorporalia.

QVid† aūt de iuribus incorporalibus? dic ꝙ propriè dicuntur esse tertia species inter mobilia & immobilia,vt in terminis tenet do.Alexan.in cōs. suo

15 lij.in j.vol.Et aduerte† ꝙ seruus rusticus qui est deputatus p̄dio.dicitur esse immobilis.Ita Pano. in c. nulli.in j.col.extrà de rebus eccle.non alie.

16 Pecuniæ destinata in emptionem prædiorum.

QVid† autē de pecunia destinata in emptionē prędiorū,an sit res mobilis vel immobilis?Dic ꝙ est immobilis,& inter immobilia cōnumeratur.per tex. in l.iij.§.quid ergo.ff.de cōtra.iu.tute. qui tex.reputatur singularis ad hoc per Ludou.Rom.in l.si ex legati causa.ff.de verb.oblig.Panorm.& Barb.in c.nulli.ext. de reb. eccl. non alie. Et ideo dicit in specie Alber. de Rosa.in ij.parte statutorum.q.ccvij.quæ incipit,Item habeo duas pulchras quæstiones.quòd stante statuto quòd marito præmoriente vxor succedat in dimidia immobilium,certè mulier habebit dimidiā mille florenorum destinatorum pro cōparatione prędiorū.alleg. ad hoc l. & si non sunt. §. quid ergo.ff.de auro & argen. leg. & l.granaria. ff. de ac. emp.Et istud idē tenet Lu.Ro.cōs.clxxxviij.incip.in hac causa mihi concessa.in fi.† vbi dicit idē esse in pecunia quæ est destinata in emptionē annui redditus, ꝑ cle.cxiui.§. cúmque annui redditus.de verb.sig.Dicunt Dyn. Bal. Rapha. & Iō. de Imo. ꝙ hoc non est verū in cōsuetudine faciente differētiam inter mobilia & immobilia.ideo in specie dicit Bal.in suis statutis,in verbo, bona. ver. statutū siue cōsuetudo.ꝙ si aliter diuidātur bona mobilia,& aliter immobilia inter virū & vxorē,ꝙ appellatione mobiliū nō cōprehēderet pecunia in emptionem prędiorū destinata:quia illa cōsuetudo est cōtra ius commune,ideo nō adaptatur ad fictionem. Et faciunt quæ dicit Lud.Bolog.in consi. suo xxxix. incip. vt in præsenti cōsultatione.in pe.col.& istam deci.tenent Bal.Cy.Ang.& do.meus Ias. qui plenè examinat in l.cætera.§. sed si parauerit. ff. de lega. j. vbi respondet ad impugnationes Rapha.& Ro.& finaliter tenet istam vltimam,per rationem hîc antè dictam.

17 Pecunia destinata in emptionem annui redditus.

ADDITIO. Vide Claudium de aquis dictū de seyssello in l.j.§.fuit quæsitum.post alios,ff.ad Trebel.qui dicit, ꝙ pecunia est res quæ seruari nō pōt nisi sit destinata in emptionē prædiorū,qa destinatum habetur pro facto,vt etiā tenet Alex.consi.cxix.in antepe. col. in iij.vol.& cōs.cvij.in iij.& iiij.col.eo.vol.¶† Quid autem de animalibus datis ad soccidā, in qbus recipiēs est obligatus ad ea nutriēdū,& reddendū de eis cōpotū,& reliqua,an cōputent inter mobilia, an inter nomina debitorū? Istud dubiū facit pro quæstione, ꝙ si quis donet mobilia & immobilia, qa nō cōtinētur in tali donatione nomina debitorū.vt dicit Guido papæ q.ccxcj. & ccccxcix. an hoc casu sub bonis mobilibus cōprehendant dicta animalia, & obligationes factæ super illis : an verò cōprehendant sub nominibus debitorū?Credo ꝙ hoc casu, scilicet in donatione, & in aliis casibus non dispositis per cōsuetudines nostras, ꝙ reputabūtur nomina debitorū, & nō mobilia simpliciter,eo ꝙ datū est animal æstimatū ea æstimatione hoc casu,quæfacit emptionem,vt plenè dixi hoc eod. tit.§.xxiij.inci.*deniers de mariage*,ibi,quando verò animal datur æstimatū, ideo non datur actio danti ad ipsum animal simpliciter,sed ad redditionē cōpoti, & reliquorū ipsius animalis, & fructuum, seu crementi eiusdem, & sic ad ius abstractum, licet solū fuerit datum ipsum animal,& nō illud ius abstractū.Sed in casu huius cōsuetudinis ex quo actio cōpetit ad mobile dicerem talia cōprehēdi sub bonis mobilibus, vt hîc antè dictū est.Et pro contraria parte posset dici,ꝙ ex quo consuetudines nostræ non faciunt nisi duas species bonorū,scilicet mobiliū & immobiliū,ꝙ istud est extēdendū in quibuscūq; casibus ex identitate rationis,& ideo nomina cōtinentia quid mobile erūt mobilia,& noīa cōtinentia quid immobile,erunt immobilia,& ideo sicut animalia bruta sunt mobile.gl.in l. j.C.de impo.lucrati.descri.li. x. Ita ad hoc potest dici, † ꝙ etiā cōsuetudo nostra in alio casu vltra dispositi in redditib⁹ annuis vēditis ad rachatū, qui inter mobilia computantur,vt patet tit.seq.§.j.& tn̄ est contra ius:& ideo tātùm erit in suo casu,& de reliquis recurremus ad ius commune. Et adde Boërium hîc in tit. de consue.matri.§.lj.in gl.j.in consue.Bituricen.

18 Animalibus datis ad soccidam.

19 Redditus annui venditi ad rachatum.

NVnquid† aūt fructus pēdētes sint mobilia? Spec. in tit.de fru. & interesse.§. j.ˢ versi. sed pone.dicit ꝙ non.& idē Flori. in l.si fur.ff. de vsufr. Nā sunt pars fundi.l.fructus pendētes.ff.de rei vendi.Spec.in tit.de deci.ad finē.l.in lege Falcidia placuit.& ibi Bar. ff. ad legē Falci.& plenius per Alexan.in l.si filius.§.j. ff. de verb.

20 Fructus pendentes.

BIU Cujas

21 Pensiones domorum.

verb.obli.†Et ideo cùm pensiones domorum (quarũ dies nondum venit) sunt fructus pendentes, secundũ Bal.in c.j.in fine principij,de pace tenenda. quẽ refert Soci.in consi.c.quod incipit, in causa Baptistæ Sarrachi.in ij.col.in j.vol.non erunt mobilia, sed inter immobilia computabuntur.

22 Redditus. Obuẽtiões Prouentus.

QVid†autem de redditibus, & obuentionibus, & prouentibus?& dic idẽ. Faciũt ea quæ dicam.ĩ.§. xvij.qui incipit,*La femme apres le trespas de son mari.* in gl.quæ incipit.*& faicts les fruictz.* † Et nunquid pisces

23 Pisces stagni.

stagni dicant fructus pendẽtes,vide Guid. papæ quæstio.xcj.in fine.& in illa quẽstione ponit de consuetudine quæ est in stagnis fiendis. Qua etiam consuetudine vtuntur Turoñ.vt habetur in consuet.eorum,tit. *Des droicts de basse iustice.*ar.vlt.& ibi Ioan.Sanxon,vbi ponit, an vendito stagno videantur etiam venditi pisces in eo existentes.

ET dic in hac materia ꝙ Bertrandus Capij in c.j.§. sciendũ.tit.de feu.cognitio. disputat hãc materiã, vbi refert varias opiniones.Nã quidã distinguunt:aut pisces sunt ĩ piscina,& cẽsent res mobiles.arg.l.funes. §.j.ff.de actio.emp.Si aũt sunt in stagno, cẽsentur res immobiles.secundũ Odo.arg.l.lõge.ff.de diuer.& tẽpo.præscri.alij indubitãter tenẽt ꝙ res sunt immobiles,ꝑ §.ferę igit̃.inst.de rerũ diui. Ipse verò post Iac.ali bi distinguit, aut pisces ponunt̃ in piscina vel stagno causa custodiæ,& cẽsent̃ res mobiles: aut verò ponũtur vt ibi fructificẽt,tũc reputant̃ res immobiles,quia cẽsent̃ esse pars fundi,sicut fructꝰ pẽdẽtes.arg.l.Quintus Mutius. ff. de reg. iur. do. verò meus Claudius de seysello dictus de acquis,nũc episcopus Laud.& Massilien.in trac.suo feu.in rub.quæ res in feu.da.pos. ĩ ij. col.ibi, sed de qbusdã dubitari põt. ponit aliã suã distinctionẽ,& dicit ꝙ qcqd sit,semp pisces sunt res mobiles vbicunq; sint. ꝓbatur in l.iij.§.Nerua filius.ff.de acquir.pos.¶Sed an cõputant̃ inter mobilia? certũ est ꝙ si concedant̃ cũ fundo, iudicat̃ de illis sicut de aliis mobilibꝰ solo cohęrẽtib.de qbꝰ satis amplè. vbi dicit, si cõcedat̃ flumẽ,vel lacus, cẽsent̃ immobilia. ꝓbat in c.j.quæ sunt regalia. Si verò sine fundo,& tũc si cõcedunt̃ certi pisces: puta q sunt nũc in lacu vel piscina, indubitãter cẽsent̃ res merè mobiles.d.§.Nerua filius & d.§.ferę.Aut verò cõcedit̃ ius piscãdi, & tũc ad certũ tẽpus,& erit res mobilis,aut imperpetuũ, & tũc erit res immobilis, vt ibi dicit de annuo redditu, & de sylua cædua & lapidicina,arg.l.diuortio.§.si fundũ.&

24 Quæstio notabilis.

§.seq.ff.sol. matri, ¶† Aduerte ad quæstionẽ sequẽtẽ, licet sit extrauagãs. Aqua tui stagni ita creuit, ꝙ plures pisces deuenerũt vsq; ad fundũ meũ,vel ad stagnũ meũ.tu vis ipsos pisces seq,& habere,quęrit̃ an possis? vĩ ꝙ nõ,ꝑ l.hoc iure.§.si aquã.ff.de aqua quoti.& ęsti. Sed tu dic,ꝙ si tu possis sine meo incommodo pisces tuos cognoscere,tu habebis:sed hoc est difficile in stagno meo,sed nõ est difficile ĩ loco meo.sicco.ff.de acq. re.do.l.naturalẽ.§.gallinarũ.ita dicit & tenet Odo.de Senõ.in trac.interdi.in ti.de aqua quoti.& æsti. quasi in fi.& quãtũ ad pisces,vide Boërium in ti.de cõsue. feu.

25 Domus non affixa solo.

§.v.¶†Quid de domo nõ affixa solo?vide gl.in §.cũ in suo.inst.de re.diui.†Quid de tegula?vide in l.quęsitũ. §.tegulã.cũ §.Papinianꝰ.ff.de fund.instru. & an possit capi ꝑ debito & vẽdi.†Et ẽt de ostio, vide Bar.in l.cętera.§.hoc senatus.ff.de leg.j.¶†Quid de pressorio?vide eundẽ Odo.de Senon.in suo trac.de interdi. tit.de vi,& vi arma.& ibi alleg.tex.in l.fundo.in princ. ff. de act.emp.quod est mobile,etiã infixũ solo.dicit tamen ꝙ pressorium magnũ infixũ solo, est quid immobile, sed paruũ portabile est mobile.dicã ĩ.in tit.*des enfans de plusieurs lictz.*§.iiij.in gl.*& à son profit.*in fin.

26 Tegula. 27 Ostium. 28 Pressorium.

ADDITIO. Ista cõsuetudo in hoc est cõtra ius cõmune,per l.Quintus.ff.de dona.inter virũ & vxo.ŝ. in prin.allegatã,sed illa lex ampliat̃ tribus ampliationibus,& limitatur nouẽ limitationibus,ꝑ Io. Neuizani in sua sylua nuptiali.in versi.non obstat quæsitum.

IN TEXTV IBI,
Et acquestz.

QVid † veniat appellatione cõquestus & acquisitorũ? dic ꝙ ea quæ acquirunt̃ ex opera, solertia, vel industria,ꝑ alterũ cõiugũ cõstãte matrimonio, vt satis notatur ex l.quæstus.ff.pro socio. dicit Panor. in cõsi.suo lxv.incip.facti cõtingen.in j.vol.† & verbum acquirere lucrari est.c.trãsmissa.& c.pastoralis.de decimis.Pet.de Anch. ĩ cõs.cij.inci.cõtra dictã donationem.in fine. ¶Iuxta prędicta quęro,† an donatio facta marito sit cõicanda inter virũ & vxorẽ,hoc est,an donatio sit acquisitio? Alex.cõs.xlix.in j.col.in j.vol.alle. Bal.in l.cùm oportet.in prin.in j.col. C.de bonis quæ libe.vbi dicit,† ꝙ donatio nõ venit cõicanda inter socios,quia nõ est acquisitio.l.nec adiecit. ff. pro socio. Tu dic ꝙ donatio,siue legatũ,siue hęreditas nõ est acquisitio,qñ aliàs erat obuẽtura marito:secus si nõ erat obuentura alio modo quàm ꝑ donationẽ, vel legatũ, vel testamentũ,& tunc talia sunt cõicanda in casu nostræ cõsuetudinis ꝓut in specie in casu consuetudinis generalis Frãciæ,dicit gl.pragmaticæ sanctionis,in ti. de cõcubinariis,in gl.in verbo, quæstus. imò qđ plus est,dicit Io.Fab.in proœmio instit.in ver. iustitiarius. † ꝙ si qs acquirat illud qđ erat sibi ex successione vẽturũ,nõ censetur cõquestus, ideo alter cõiugũ nõ habebit dimidium.Faciũt ad supradicta quæ dicit Ang. cõsi.cxij.& facit tex.& Bal.ibi,in l.coiri.cũ ll. seq.ff. ꝑ socio.& Panor.in d.cõs.lxv.Et ideo semel dixi, ꝙ cùm essent tres fratres,& vnꝰ dedit alteri fratri sua bona, ꝙ mortuis fratribus duobus,alter frater cui nihil fuerat donatum,debebat habere dimidiã partem bonorum fratris datorũ vni fratri, & vxor illius fratris cui fuerant data talia bona, quæ erat vxor sua tẽpore donationis, debebat habere dimidiã partẽ alterius dimidiæ, quia dimidia integra non erat obuentura fratri: ergo vxor sua in illã dimidia quæ nõ erat obuentura eius marito,debebat habere dimidiã datę marito, & sic de quatuor partibus debebat habere vnã vxor.Similis distinctio in casu cõtrario sit per l. si seruus cõmunis.ff.de dona.inter virum & vxorem.

1 Conquestus appellatiõe quid veniat.

2 Acquirere.

3 Donatio facta marito an cõmunicãda.

4

5 Casus fabb.

ADDITIO. Io.Lupus in repe.rub.de do.inter virũ & vxo. §.62. nu. 18.quærit qd de salariis & stipendiis quæ maritus doctor,aduocatꝰ & medicus,siue qs aliꝰ officiarius hẽt & lucrat̃, an dicant̃ acquestus. & vide tex.in l.cũ duobꝰ.§.Papin.aliàs,si inter fratres.ff.ꝑ socio.Et ẽt ibi, qd de iure patronatus acquisito ꝑ ædificationẽ alicuius ecclesiæ. Et ẽt qd de officiis, & decimis acquisitis ꝑ maritũ ex priuilegio an sint cõicãda. vide G.Benedict.in repe.c.Rayn.in verbo, & vxorem noie Adelasiã.in 5.decision.extra,de testa. vbi dicit ꝙ hæc cõsuetudo genaralis Frãciæ debet intelligi, data capacitate & habilitate amborũ:vt quia vterq; est capax bonorũ acquisitorũ: secus si alter esset incapax.& nota ibi dicta ꝑ eũ, qa poterunt tibi seruire ad multa, & ideo non est sine misterio limitatio prima quæ ponitur ĩ.quæ dicit ꝙ mulier nõ participat in feudis,qa videtur esse incapax,sed magis in specie:quia Heduẽ. & Cabillõ.& Diuion.ex priuilegio possunt acquirere feuda nobiliũ,& quę possunt tenere solũ à nobilibus. Si Heduẽ.Cabillõ. aut Diuion. accipiat in vxorẽ mulierem,

BIU Cujas

lierem,quę non sit illorum locorũ,& sit plebeia alterius loci,quæ feuda tenere nõ posset, an participet in feudis acquisitis p maritũ priuilegiatũ.cogita:quia vidi casum in facto,& fuit dictũ & consultũ, ꝙ sic, quia mulier effecta est nobilis & capax per eius maritũ.Sed vlterius quęro,pone ꝙ mulier quędã habuerit aliqua bona mobilia ex hęreditate sibi obuẽtura,an maritus debeat habere dimidiã partẽ, & an participet cũ muliere,& si emat aliquod hæreditagiũ,& cõstet ꝙ sit de bonis vxoris, an debeat esse vxoris,an cõmune? Et si sint bona mobilia nõ cõsumpta an hæredes vxoris ea recuperare possint? Ista quæstio est in facto cũ sequẽti,super qua cõsului.Sed tu dic ꝙ ex quo non sunt cõmunes omnium bonorum, ꝙ hæreditas nõ cõmunicatur,vt est tex.in l.ea quę.§.cùm specialiter.iuncta d. l.coiri.& l.nec adiecit.ff.pro socio.

Quæstionotabilis.

6 Alia quæstio.

SEd pone† ꝙ alter coniugũ vẽdat hęreditatem quã habebat,& pecuniam in aliquo hæreditagio conuertat,nũquid dicatur cõquestus? Videtur ꝙ sic, per d.l.coiri.ibi,si quod lucrũ ex vẽditione & emptione rerum. ¶Sed mihi videtur quòd cõtrarium est verius.

7 † nam res quæ subrogatur in locũ alterius, est eiusdẽ effectus cuius erat illa in cuius locũ est subrogata.l.si cum.§.qui iniuriarum.ff.si quis caut.l.filiæ.§.Titia.ff. de cõdi.& demon.& videtur esse tex.pro hac decisione in l.si donatę res.in §.si spõsus.ff.de do.inter vir.& vxo.& ibi Bal. in vtraque lectura. Mihi tame videtur esse tutius,& ita consulerem, ꝙ quando maritus emit aliqd de pecuniis sui patrimonij, quod declaret in pẽsentia iudicis, quòd vult ꝙ illa res empta de pecuniis sui patrimonij,teneat locum sui patrimonij, aliàs nõ emisset illam rem.

IN contrarium tamen videtur facere quæ dicit idem Bal.in l.ea demum.C.de colla.dicam alibi.Et ibi dicit Bal.†ꝙ ea quæ veniunt post mortẽ ex præcedenti

8 contractu,sunt cõmunicanda:secus si ex prędecẽti vltima voluntate.quę nota. quia seruient tibi ad multa.

HAec quæstio est amplè disputata per Io.Gallũ,in suis decisionibus parlameti, in j. quæstione, vbi in pulchra quæstione decidit,† ꝙ pretiũ rei hęreditariæ reputari dẽt hæreditariũ, per plures rõnes, quas

9 vide. ¶† Et de marito qui vẽdit rem immobilẽ datam

10 in dotẽ,& emit alã,an debeat tota esse vxoris,cùm sit empta ex pecunia proueniente ex re sua immobili,an verò debeat habere dimidiã tantũ,videas Alex. in cõsi.xxxviij.in ij.volu.ad quẽ recurre, si casus eueniat.& adde Bar.in l.& si instrumẽta.C. de fi.in tru. & iu.hastæ fisca.li.x. Vide ad supradicta Boërių in cõsue.Biturican.tit.de consuc.mat.& doharij.§.ij.in glo.j.col.iij.

VLterius quæro de alia quæstione, pater aliquis habens plures filias ex primo matrimonio, mediante certa dote eis constituta acquirit earum bona materna ante cõtractũ matrimonium cũ aliqua vxore,& postmodum contrahit matrimoniũ cum secũda vxore,cũ qua & constante matrimonio inter ipsum & secundam eius vxorem soluũtur omnes dotes filiarũ, an ipsa mulier debeat habere partẽ in illis bonis sic p suum maritum,ante tamẽ matrimoniũ acquisitis, ex quo de eis solutio fuerit facta cõstante eorũ matrimonio?Pluries de hac quæstiõe fui interrogatus.duæ cõsuetudines nostræ fin.inf.eo.tit. me fecerũt dubitare, & tandem cõclusi, ꝙ ex quo hic casus magis adaptari potest ad finalem,eo quòd si filię vendidissent eorum bona alteri, pater potuisset habere illa iure retractus, quo casu mulieri restituẽda esset portio pecuniarum, quòd ideo à simili hoc casu ita fieri debet,contra opinionem multorum aduocatorũ Diuioñ. qui dixerũt quòd mulier in illis debebat participare tanquã si essent acquisita constãte matrimonio, eò quòd effectus acquisitionis assumit vim à solutione quæ fit cõstante matrimonio,& effectus est cõsiderãdus,& patria sunt quòd fiat vno tẽpore,vel ꝙ effectus ad illud trahatur, seu conferatur.l.quod sponsæ.C.de donatio.ante nuptias.vbi si fiat quid expresè validum tempore actus, si effectus ad tempus inualidum cõferatur, nõ valet, sic vt tot operetur oppositũ in oppositõ,quot propositum in proposito,& par sit virtus taciti & expressi. Idẽ erit in hoc casu, cùm tacitè effectus acquisitionis fuit in tempore solutionis reductus, ad illud tempus habebitur respectus. cogitabunt posteri. ¶Sed tu dic ꝙ in hoc est aduertendum ad illud quando sit in consideratione illud quod mihi acquiritur nunc ex causa præterita. ¶De quo plenè per Ioan. Lupum in repet. rub.de donatio.inter virũ & vxorẽ.§.62.nu. 13.& nu. 24.& dicam infrà in §. ix. in verbo, *de tous debatz*, hoc eodem tit.Et per ea quæ dixi §.vj. in gl. *anciens*. versic. alij voluerunt.eod.tit.

ITem quæro,† quid si aliqd puenit marito vel vxori 11
per consolidationẽ,an sit conquestus? vide §.si cui. insti.delega.vbi dicit Io.Fab.† ꝙ illa quæ consolidan- 12
tur,non videntur acquisita illo iure quo res cui consolidantur,tenebantur, imò censentur alia à proprietate, ideo tanquam alia iudicanda sunt,& de per se,l. Mæuius.§.fundo.ff. de leg. ij. facit l.non quocunq;.§. fundus.ff.de leg.j.Et ideo dicit do.meus Iaſ.in §.si eadem.instit.de leg.in addi.ad Porcũ,in fi.ꝙ† si vxor ac- 13
quisiuit proprietatem rei ex causa onerosa, & postea cõsolidetur vsusfructus cum proprietate, ꝙ sic acquiratur ex causa lucratiua:quãuis alia regula sit, ꝙ quicquid acquirit vxor, præsumat acquirere de bonis mariti.l.Quintus.ff.de do.inter virum & vxo. nam hic vsusfructus nõ præsumitur de bonis mariti acquisitus quia sit acquisitus alio iure quàm proprietas. & vide quæ dicit Io.Fab.insti.de acquisi.per arro.in prin. Vide Boërium in loco hîc antè alleg. Et Ioan.Lupum in repe.rub.de dona.inter virũ & vxo.§.52. in 5.col. vbi amplè de materia huius §.

LImita istam cõsuetudinem vna limitatione, videlicet† ꝙ vxor habeat lucrari certã partẽ acquisitorum,tamẽ non lucrabitur aliquid in feudis. ita voluit dicere Baptista de S.Blasio,in differentiis suis positis post Aluaro.in lib.suo feudo. in xciij. differentia. Bal.in c.j.in tit.de prohi.feu.alie.per Fede. ver. an cõsuetudo. Aduerte,quia istud nõ bene adaptat ad hanc limitationem,nec credo eam esse verã:feuda enim hodie sunt redacta ad instar patrimonialiũ.plenè dixi in tit.de feu. §. *en choses feodales*. & ideo sicut vxor habet partem in allodialibus acquisitis per maritum: ita ẽt in feudis.quod intelligitur verũ, nisi natura feudi repugnaret,puta quia in eo nõ succederẽt fœminæ. Sed hæc decisio Bapti.intelligẽda est in suo casu,scilicet si ex consuetudine vxor habere deberet aliquam partẽ ex bonis mariti:puta tertiam vel quartam, tũc nõ haberet aliquid in feudo.pro certo adhuc esset illa consuetudo multùm rigorosa.cogita. 14 *Consuetudinis nostræ limitatio.*

LImita secundò hanc nostram consuetudinem nõ habere locum in muliere quę nihil de dote dedit, vt per text. in authent. non eli. secundò, nuben. §.illud quoque. qui est §. fina. colla. prima. vbi videtur text.ad literam.& in authent.sed quæ nihil. C. de pactis conuen.super dote.etiam si iuratum fuerit, quia in tali iuramento inest conditio si dos fuerit soluta, vt dicit Guido Papæ decisione sua cclxxiiij. & ex dictis per eum ibi potest solui quæstio,quę euenit quotidie,

BIU Cujas

15 tidie, † de muliere quæ dat millé in dotem, quorum quinque sortiuntur naturam mobiliũ, & sic maritus lucratur dimidiã partẽ, an si nihil fuerit solutũ, lucretᵉ maritus illam mediam partem, cogita. & ad prædictã quæst. suprà positam, vide eundem Guido. deci. sua cccclxv. & quid si moriatur maritus pendẽte termino dato ad soluendum, vide eundem Guid. Papæ deci. sua ccccxxx. contrarium tamen credo verum, quò ad hanc limitationem, per ea quæ dixi in hoc §. in gl. *mariée*. in fi. In additione tamen ibi posita tenui hanc limitationem per tex. in ea allegatum.

LImita tertio, s. quãdo mulier renuntiat lucro proueniẽti ex acquisitione facta p̃ maritũ, aut fienda, put tenẽt in specie dñi de Rota, in suis deci. in cõclusio. dñi Bernar. de bisigneto, in tit. de pac. cõclusio. ij. inci. cõsuetudo. repetita in deci. dominorũ de Rota decisionibus antiquis, deci. 842. de quo articulo meminit Nico. de vbaldis de Perusio, in tract. suo succes. ab intest. in iiij. parte principali. in fi. vbi dicit q̃ valet talis renuntiatio. Ita tenet Odo. de senoñ. in tract. suo de interdi. tit. de interdicto de precario. in fi. intellige prædicta esse vera, qñ mulier renuntiaret in cõtractu matrimonij: secus si post, qa aliàs sequeretur, q̃ hoc casu posset facere cõtractũ cũ marito suo in fauorem ipsius mariti, cõtra cõsuetudinẽ infrà scriptã, hoc eo. titi. §. vij. licet videantur facere in cõtrariũ ea quę dixi infrà §. iiij. tit. quò suprà, in gl. *ne peut*, vers. sed adhuc. vbi dixi q̃ quilibet iuri pro se introducto potest renũtiare. De hac decisione, vide Io. Lupum in repet. rub. de donatio. inter virum & vxorem. §. 47.

LImita quartò, nisi esset conuentum in contractu matrimonij, q̃ mulier de acquestibus nihil haberet lucrari, cùm talis conuentio seruanda est. Io. Fab. in l. de fideicommisso. C. de transac. Imò dicit in rubr. instit. de nup. q̃ qui ducunt vxores debẽt in hoc multum aduertere vt suprà dictũ est in rub. huius ti. Vide Boërium in consue. Bituricen. tit. de consue. matri. & doharij §. ij. in gl. j. col. iiij.

VIde de hac limitatione amplè per Io. Lupum in repet. c. per vestras. de donatio. inter virum & vxorẽ. §. lxiij. vbi dicit q̃ licet mulier contrahendo. hoc possit facere, non tamen potest hoc facere pater pro filia, nisi filia expressè consentiat. quæ nota quia sunt singularia & multum notanda.

LImita quintò hanc cõsuetudinem, quando aliquis donauit marito eo pacto ne mulier participet, secundum Henri. Bohic. in c. requisisti. §. secus. in prin. de testa. dixi suprà in glo. præce. Vide G. Benedicti in repet. c. Raynutius. in verbo, & vxorem nomine Adelasiam. in 5. decis. nu. 230. de testamentis.

LImita sextò hanc consuetudinẽ nostrã nõ habere locũ in vxore quæ fide cõiugij violata cõmisit a-
16 dulteriũ. † quia non debet habere hãc medietatẽ bonorũ, nec valeret cõsuetudo in cõtrariũ. ita est tex. ad literã in c. ex parte vest. de consue. Hispani de hoc habent legẽ, vt videre potes per Io. Lupum, in repe. rub. de donatio. inter virum & vxorẽ. §. 67. Et in eadem repetitione. §. 64. distinguit quando diuortium fuit factum inter coniuges quò ad thorum & habitationẽ. quoniam si culpa vxoris, non participat: si culpa viri, sic. & sic est septima limitatio ad dictum §. nostrum.

LImita octauo nõ habere locum in acquestibus & lucris illicitè acquisitis, quoniã talia nõ cõmunicantur. l. quod seruus. ff. de acquiren. pos. & ibi doct. Barb. in c. conquestus. in iiij. col. de fo. comp. & hæc quomodo hîc intelligi debeant ponit idem Lupus in dicta repe. in §. lxv. de donatio. inter virum & vxorẽ.

SEd quia hîc dicit cõsuetudo nostra, † q̃ mulier habet dimidiam partẽ in acquestibus, nunquid etiã teneatur ad mediã partẽ damnorũ, hoc est si maritus fuerit condẽnatus pro aliquo maleficio ad certã summã, post eius mortẽ teneatur eius vidua & relicta, soluere mediã partẽ cõdemnationis? vide quæ dicit Panor. *in* consi. suo lxv. incip. facti contingentia. in j. vol. & q̃ mulier nõ tenetur ad mediam partẽ condemnationũ pro delictis mariti, facit tex. in l. cum duobus. §. damna. in fi. ff. pro socio. & vide Anto. de But. in consi. vij. in fi. dicam infrà in §. ix. in gl. *de toutes debtes*. 17 *An mulier teneatur in mediã partem damnorũ.*

ADDITIO. Amplè per Ioan. Lupum in dicta repetitione rub. de donatio. inter virum & vxorẽ. §. 66. per totum. vbi pulchrè de huiusmodi lucro communi inter virum & vxorem.

ITem quæro, † mulier hẽt multa bona mobilia quæ dat in dotem viro inuentorizata, an si consumãtur constante matrimonio, teneantur hæredes mariti ad æstimationem? dic q̃ nõ, per Bal. secundum illum tex. in l. de his. C. de dona. inter virum & vxorem. dicam infrà in §. xxiiij. 18 *Quæstio*

SEd quæro, † maritus in cõtractu matrimonij promittit centum mulieri pro parte acquestuum, an si maritus nihil acquirat, etiã mulier debeat habere illa centum? Io. Fab. in l. de fideicõmisso. C. de transac. tenet q̃ sic. & in l. j. C. de fideicommis. 19 *Quæstio*

QVæro de quæstione multũ notabili, † pater aliquis habẽs filiũ ex prima vxore, emit aliquã terram nomine sui filij, & eidẽ tradidit, cõstãte tñ matrimonio suæ vxoris, an debeat esse pręcipua illi filio, an verò mulier debeat habere dimidiã partẽ, tanquã fuerit acquisita constante matrimonio? videretur q̃ filius debet habere hãc terrã sibi præcipuã, per tex. ad literã in l. filiæ cuius. C. fami. ercis. imò à fortiori si in casu simili filius excludat aliũ filiũ, cui magis debeᵗ. l. scripto hæredi. ff. vnde lib. q̃ huic mulieri, vt dictũ est antè, multò fortius debet hãc vxorẽ excludere. Bal. tamẽ in dicta l. filiæ. videtur facere differentiã inter filiũ emancipatũ, & in potestate: quoniã (vt dicit) si fiat filio in potestate, habet vim relicti, & ideo hoc casu reuocatᵉ post mortẽ patris, vt in §. iiij. huiᵘ tituli. & Bal. in d. l. plenè arguit ad partes, an sit donatio, vel relictũ, & concludendo, q̃ sit relictũ quãdo fit filio in potestate, prout tenet Iaco. de S. Geor. in auth. qui rem. in xviij. col. C. de sacrosan. eccle. vbi dicit q̃ est quędã donatio causa mortis. Cõcludit, q̃ nõ requiritur prẽsentia filij. in filio vero emancipato cõcludit q̃ nõ est relictũ, & ideo mulier nõ participabit, quia per contractũ inter viuos potuisset, & ideo cùmhîc exiuit patrimoniũ patris, sufficit. vt l. ij. C. de inoff. dona. idem ergo erit si mulier hoc faciat nomine filij sui, cùm nõ haberet in potestate, vt tenet Bald. ibi. & cogita, quia est pulchra quęstio quę potest euenire, & semper recurras ad Bal. ibi, ad videndum an sit contractus vel relictum. 20 *Quæstio notabilis.*

FAciunt pro hac quæstione quæ dicunt docto. in l. si tibi. §. pactus. ff. de pact. & in l. quod dicitur. ij. ff. de verbo. oblig. vbi si pater sibi & filio stipuletur, intelligitur ordine succesſiuo. Philip. Decius consil. suo ccxxix. in ij. vol. do. meus Ias. in l. ij. in antepen. col. C. de iure emphyteuti. vbi dicit quòd ius quæsitum filio ex stipulatione paterna non potest eidem tolli per patrem. Idem Marianus consil. xxv. in iiij. col. sed tamen in hoc casu tenui contrarium in casu in quo filius haberet sororem aut fratrem ex secunda vxore, quiata le acquisitum habet vim relicti, & ideo est vltima ordinatio: ideo non valet per consuetudinem nostram situatam infrà in titu. *des succeßions*, articu. v.

Sed

21 Quæstio notabilis. Sed† an si mulier de licentia sui mariti in suo testamẽto reliquerit post eius mortem cuidã omnia bona sua mobilia & immobilia ex suo latere prouenientia, cõprehendantur acquestus facti per eundem maritũ cõstante eorum matrimonio? videtur ꝙ nõ, ex quo dicti acquestus nõ possunt dici sua bona incõmutabiliter, cùm maritus adhuc possit de eis disponere, vt in §. seq. & verbum, suum, importat dominium & proprietatẽ vt p Bar. in l. j. C. de thesau. li. x. & l. Quintus. ff. de. au. & argen. lega. quod nõ habet mulier, vt dixi in gl. prẽcedent. in versi. *est participante*. saltem ꝙ posset vendicare si transferantur in alium per maritum, vt in §. sequen. qđ requiritur ad hoc vt dicatur suum, vt dicit apostil. ad Bar. in dicta l. j. C. de thesau. cogita, quia casus est in facto.

Sed quid si maritus ante matrimoniũ acquirat aliquã terrã cum pacto de retrouendẽdo infra quadrienniũ pro duabus mille libris Turon. & infra tempus rachatus, & ante finitũ tẽpus eiusdẽ, cõstãte matrimonio post primã acquisitionem cõtracto acquirat ius rachatus, & sic totam terrã, augmentãdo pretiũ de quatuor mille frãcis, an mulier habere debeat dimidiam partem illius acquestus? dixi in casu emergenti ꝙ sic, qa attenditur secunda emptio propter augmentationem pretij. tex. est ad literam in l. pacta cõuenta. §. Paulus notat. ff. de contrahenda emptio.

§. TERTIO.

LE mari constant le mariage peut disposer & ordonner par donation, vendition, permutation, & autres contracts faicts entre les vifz, des meubles estans communs, & des heritages acquis constant le mariage, soit que lesdicts acquestz soient faicts par luy & sadicte femme coniunctement, ou par l'vn d'eux.

IDem in comitatibus Burgundiæ, & Niuernen. & in patria de Lorry, & idem etiam in ducatu Borbonij: & pro ista consuetudine facit text. in l. falso. C. de commu. rerum alien. & in l. portionem. C. de donatio. Adde ꝙ similis est consuetudo in septena Bituric. quam examinat Boërius in tit. de consuetu. iuris status per-
1 son. §. v. & ibi quærit, an † si mulier ex pacto lucretur bagas, & eius maritus ipso viuẽte illas impignorauerit, an hæredes sui mariti teneantur easdem luere ad vtilitatem vxoris. Similis etiam cõsuetudo est in Hispania de cuius intellectu vide Io. Lupum in d. repet. rub. de don. inter virum & vxo. §. lxvj. nu. xxiiij. & ibi dicit, ꝙ maritus delinquendo nõ præiudicat vxori, ita ꝙ confiscatio bonorum mariti nõ extenditur ad illa, vt est tex. in l. res vxoris. C. de dona. inter vir. & vxorẽ. & in l. sed si mors. ff. eodẽ, de donatio. inter vir. & vxo.

IN TEXTV IBI,

Par donation.

1 De qua donatione intelligenda hæc cõsuetudo. QVid si nihil diceret in hac consuetudine de donatione, an tamen posset donare si diceret tantùm ꝙ posset alienare? vide Bald. in consi. suo ccxxxv. in ij. parte, vbi etiam dicit, ꝙ † non intelligitur de donatione fraudulenta, sed de donatione tantùm quę sit bene merito. arg. l. si pater. ff. quæ in frau. cre. & l. viuus. ff. si quid in frau. patro. Vide in simili quæ dicit Boërius in consue. Bituricen. ti. de consuetudiuris status persona. §. iiij. in gl. istud videtur esse superfluum.

ET aduertendum est quòd videtur quòd istud statutum, seu ista consuetudo contrarietur prẽcedẽti: quo casu videretur posse dici vltimum, & posterius derogare priori. l. pacta nouissima. C. de pac. & ibi domeus Ias. ibi, decimò procedit. alleg. Bar. in l. si certarum. §. fi. ff. de testa. mili. & etiã dicitur quòd statutum magis speciale debet attendi, vt tenet Philip. Deci. in consi. iij. in j. & ij. col. Bal. in cõsi. lxxviij. inci. duo sunt volumina. videtur enim istud specialius altero, eo ꝙ specificat maritũ posse disponere inter viuos, præcedens autem dicit maritum & vxorem esse communes in mobilibus. In cõtrarium tamen facit: nã licet istud sit posterius, restringitur tamen & distinguitur secundum statutum antiquum. notatur in l. sciẽdum. ff. qui satisda. cogan, notat idem Decius in dicto consi. iij. in ij. col. & ideo cùm statutum præcedens sit generale, limitatur tamen & restringitur per istud speciale subsequens, quod non est nouum. l. non est nouum. ff. de legi. & Decius in dicto loco. & ideo primum intelligendum cum restrictione sequenti.

2 Nota casum. ADuerte tamen, † quid si maritus dicat, dotali omnia iura & actiones, quæ & quas habeo in rebus mobilibus & acquestibus, an hoc casu videatur omnia mobilia & acquisita donare, an verò tantũ dimidiam partem, cùm cõsuetudo nostra faciat vxorem participantem in alia dimidia? videtur ꝙ solùm dimidiam partem videtur donare, † cùm testator legando
3 rem communem cum alio, videtur tantũ legare partem suam. l. serui. † cùm fundus. & l. si domus. §. fin. ff. de lega. j. & istud videtur tenere Petrus de Ancha, in consi. suo cij. vbi decidit hunc casum. † & bonũ est argumẽtum de legato ad donationem, cùm legatum sit donatio. l. legatũ. ff. de lega. ij, & dicit Petrus de Anch. ibi, quòd in casu per eum posito videtur tantùm donare partem, propter aliquas rationes, quæ non militarẽt in hoc casu. Sed credo ꝙ quicquid sit in casu nostro, licet eo quòd acquisita, dominium transeat in vxorem, vt dici in §. præceden. in gl. *est participante*. nihilominus maritus. potest disponere inter viuos: ꝙ si marit⁹ donet simpliciter, vel dicat, quę iura & quas actiones habeo, quòd videtur in totũ donare, nec est hîc bonum argumentum de legato ad donationem, cùm expresè in hoc casu quo ad effectum principalẽ differãt. ergo etiam quo ad accessoria, † cùm accessorium reguletur secundum naturã principalis. & ideo
5 crederem quòd hoc casu transfert totum, si dicat, dono per me acquisita: aut etiam si sunt nomine vxoris acquisita dicat, dono per me & vxorem meã acquisita. Et aduerte ad id quod dixi, si dicat, dono quicquid iuris habeo, an hoc casu transferatur possessio, vide Areti. & Alexand. in l. locus. ff. de acquir. posses. & domeum Ias. in l. iij. §. incertam. ff. de acquiren. possess. & quid importet hæc clausula, vide Alexan. in consi. suo xiiij. in iij. col. in ij. volu. & in consil. xxviij. in iij. col. incip. visis. in j. vol. Felin. in c. j. in vj. col. & in c. fedes. in j. colum. de rescrip. Panor. in cõsi. vj. in v. dubio. in ij. vol.

SEd iterum quæro, † maritus aliquis acquisiuit ali-
6 Casus. quam domum, & de illa domo postmodum mediam partem cum pacto de retrouendendo vendidit, post modum donat alicui omnia per eum acquisita, post quam donationẽ iterum in vim dicti pacti redemit dictam mediam partẽ domus, an illa media pars sic

BIU Cujas

sic redẽpta veniat in illa donatione sic facta? Multa dixi de re recuperata & redẽpta, ꝙ sit eadẽ cũ prima, in §.xxv.j.hoc eo.ti.quæ videnᵗ facere ꝙ sic, sed tñ veritas
6 est in contrariũ hoc casu, si dicat talẽ domũ meam dono, qa ex quo tpe donationis tantũ habet dimidiã partẽ, vt illam partẽ donare, cùm tãtũ dimidia sit sua.
7 gl.in d.§.cùm fundus. si verò dicat, dono talẽ domũ, videtur ꝙ veniat pars redẽpta.l.si ex toto.ff.de leg.j.& in hoc dic vt p Bart.Soci.in l.serui electione.d. §. cùm fundus.ff.de leg.j.vbi facit conclusiones, quas vide.

AN si maritus nomine alterius emerit prædiũ, videatur donare? dic ꝙ sic in filio, dummodo tradat, & filius possideat.l.si emãcipatis.C.si qs alteri vel sibi.Idem videtur in matre.l.mancipia.C.eo.Idem vt in quocunq; cõsanguineo: cùm ratio sanguinis faciat præsumere donationẽ.Fel. post Bald.in c, literas.in v. col.per illũ tex.de præsumptio.Barb.cõs.xlj.in pe.col. in j.vol.per l.Procula. ff. de ꝓbatio.de cuius tñ intellectu vide Alex.in l.quæ dotis.in vij.col.ff.sol.mat. & in cõsi.xlvj.in fin.in j.vol.& in cõsi.lvj.in j.vol.in aliis autem secus, etiam si haberẽt instrumenta emptionis penes se, quãdo, s.is qui emit, possidet & tenet, & non is cuius nomen accommodatũ est.l.quãuis.C.codẽ, si quis alteri vel sibi. qa hæc possessio quæ remanet penes ementem facit præsumere simulationem. l. sicut. §.superuacuum.ff.quibꝰ modis pignus vel hypotheca soluitur.dixi infrà in hoc §.in gl. *des heritages.* ita ꝙ accommodatio nominis simulata nihil operatur. d.l. quanuis. vel nisi etiam si vir qui nomen mulieris accommodauerit.l.cum propria.C.eodem.

IN TEXTV IBI,

Faicts entre les vifz.

AN si maritus condẽdo suum testamẽtum, & ipso existente infirmo in lecto, tali infirmitate ꝙ ex illa moriatur, dicat in dicto testamento, dono omnia mobilia vel acquestus donatione inter viuos, aut alio modo vendat, an talis cõtractus debeat iudicari contractus inter viuos, an verò sapiat vim vltimæ voluntatis? vide quę dixi infrà, tit. *des succeßions*, §.inci. *le testateur.*&c.in gl. *ne ordonnance de derniere uoluntẽ.*

IN TEXTV IBI,

Des meubles eſtans communs.

IOannes Fab.Porcus & alij in §.nã dotale prædium. insti.qui.aliena licet vel nõ.& l.j.C.de ser.pigno.da
1 *Maritus de rebus vxoris mobilibus dispõere potest.* to.manu.tenẽt † ꝙ maritus põt disponere de omnibꝰ bonis mobilibus vxoris suæ, & maximè quãdo dãtur æstimata.dicam j. in §. *deniers de mariage aßignez, ou promis de aßigner.* in gl. *ſont heritage.* Sed quando sunt inæstimata, vt quia maritus accipit vxorẽ cũ omnibꝰ suis bonis, quæ in dotẽ omnia dedisse vr, prout habeᵗ per doct.alleg.infrà eo.titu. §. *deniers de mariage qui ne ſont ameubliz.* vbi plura ad hoc allegantur. tunc aut est res quæ seruando seruari potest, vt seruus, & non potest alienari sine solẽnitate. authẽ.siue à me. C.ad Vell.secus est quãdo seruando seruari nõ potest. Bar. Alex.& alij post eos.l.j.ff.sol.mat. & l.j. §. sed cũ lex.C. de rei vxo.actio. Alex.in l.si æstimatis.& in l.dotalem. ff.sol.mat.cõsuetudo tamẽ nostra quæ simpliciter loquitur, intelligitur de omnibus mobilibus, & ita ob-
2 seruatur in practica, imò † etiã bagas, iocalia vxoris, & vestes potest alienare, vt tenet Ang.consil.ccxxxix.
3 † Et ideo etiã maritus põt affranchisare hominẽ suæ vxoris.Ioã.Fabr.in l.& si dotis. C. de iure dotium. Et ad istud statutum adde quod dicit Petr. de Anch. in consi.suo cij.† ꝙ etiam maritus posset alienare stante statuto in cõtrarium.& an istud statutum de iure valeat, vide Bal.in consil.suo ciij.

IN TEXTV IBI,

Des heritages acquis.

ANtiqua verò † hæreditagia vxoris, aut eidem ex
1 successione suorum parentũ obueniẽtia, aut dotalia, alienare nõ potest maritus, dixi j. in §.seq. in gl. fi.& vide Boëriũ in consue.Bituri. tit. de cõsue.iu. sta. psona.§.v.Et ibi † si maritus & vxor simul vendant in
2 eodem instrumẽto, ad quem præsumatur pretiũ venditionis peruenisse.& vide eundem in tit. de consuet. matri.§.ij.in gl.fi.inci.Aduerte ꝙ in secundo.vbi dicit secus esse de iure. & ibi quærit quid de muliere, an possit alienare per eam acquisita.

QVæro de quæstione notabili quæ euenit tẽpore meo, & erat cõtra nepotes meos. Nicolaus Rolet burgen. & ciuis Heduen. habuit in vxorẽ dominã Ioã.de Mõthelon, ex qua nullos habuit liberos, & habitauerũt simul p xxx.annos, quo tpe acquisiuerunt multa bona: videˢ dictꝰ Nicolaus vxorẽ suã esse infirmã, dedit oĩa acqsita p eos cõstante matrimonio Hugoni Rolet eiꝰ fratri: quæriᵗ an valuerit donatio? vr ꝙ sic, qa ita dictat cõsuetudo nostra, ergo ei stãdum est. *Notabilis quæstio.*

SEd aduerte, quia videtuʳ ꝙ hæc donatio tanquam frauduléta debeat reuocari, prout satis videtur facere dicta Bal.in consil.ccxxxv.in ij.parte hîc antè allegato.Et quòd sit frauduléta, sic ꝓbatur. Nã non est dubium ꝙ est facta in fraudẽ hæredũ, vt ipsi in talibus bonis non succederent, q quidẽ hęredes ex dictis bonis datis satisfeciſſent creditoribus. & ideo cùm etiã videatur esse in fraudẽ creditorum, non valet.Bal.in l. illud.in pen.col.C.de sacrosan.eccl.Item etiam, qa est facta cõiunctę personæ, cui etiã est successurus.l.data. C.de donatio.l.pen.ff. de bonis liberto.iuncto etiã ꝙ post donationẽ factã per dictum maritum eius fratri, statim mortua est dicta vxor. faciunt quæ dicit Albe. de Rosate in l.omnes.§.Lucius.ff.quę in fraudẽ credi. in fine.Nã ex hoc præsumiᵗ quòd facta fuerit in fraudem.arg.eorum quæ dicit Bar.in l.post cõtractum. ff. de donatio.& dicit dom.meus Ias.in l.de pupillo.§. si quis ipsi prætori.in vij.col.ff.de no.ope.nunt. † quòd
3 *Ex breuitate tẽporis inducitur præsumptio.* ex breuitate tẽporis inducitur præsumptio.& faciunt quæ notabiliter ponit Franc.de Curte senior & antiquus, in consi.suo liiij.in iij.col.

ADDITIO. Istud idem tenet Mat. de affli.in cõsti. regni Siciliæ, quæ incipit, constitutionẽ diuæ memoriæ.in ix.nota.¶ Et maximè etiã, qa donãs ꝓcipit fructus, & dño de eis non respondet, qa ex hoc præsumiᵗ fraudulenta.ita Bal.in additio.ad Spe.in ti. de allegatio.& disputatio.ver.præsumitur fraus.his enim concurrẽtibus cum consanguinitate, non est dubium dictam donationem esse frauduléta, & ex his resultat manifesta præsumptio fraudis.l.licet imperator.ff. de leg.j.l.si tutor.cũ ibi no.C.de pericu. tut. l. si stipulatus.ff.de vsuris. Et hoc vult Bart. in l.fi.in princi.ff.de his qui. vt indi. † vbi dicit consanguinitas coniuncta
4 cum aliis adminiculis facit prẽsumi tacitum fideicõmissum esse factũ in fraudẽ.per l.pe.ff. de bonis liberto. & per ista cõsuluit in notabili casu Paul.de Cast.in consi.suo cxciij.incip.super isto puncto occurrũt tria dubia.in cõsiliis nouis, in impressione noua.Sed aduerte, quia ex quo dixi ꝙ talis Nicolaus percipit fructus, & adhuc tenet & possidet omnia donata, ꝙ per hoc talis donatio debet dici simulata.l.sicut.§. superuacuũ.ff. quibus modis pignus vel hypotheca sol.l. is qui.ff.de acqui.hære.l.si is qui.j.§.& quod de subeun-

5 Donatio an perfecta ante traditionē.

da.C.de natur.liber.¶† An donatio ante traditionem sit perfecta,vide Pyrrhum in cōsuetu.Aurelian.tit. de dona.inter viuos.c.ij.Et quādo ex retētione possessionis rei donatæ aut venditæ præsumatur simulatio, & contra quē,vide Boërium in consuetu.Bituricē.tit.de donatio.§.ij. & in §.j.illius tituli ponit cōsuetudinem generalem dicētem quòd *donner & retenir ne vaut*, qđ est de iure.l.si quis argentum.§.sed si quidem.cum.§. sequen.C.de donatio.

6 Donatio fraudulēta reuocādi.

ET ideo nulla est.l.nuda.ff.de cōtrahē.emptio.†sed tāquam fraudulenta debet reuocari,maximè hæc cùm sit facta personę ꝓpinquæ.argumēto l.si per impressionem.C.quod metus causa.l.j.circa fi.C. de cōtrac.iudicū.l. hac edictali.vers.omniū circunscriptione.C.de secūdis nuptiis.& faciūt quę dicit Io.Petr. de Ferrariis,in forma libelli ꝓ habēte ab intestato delata.in glo.nullísq; superstitibus.in viij. col. Maximè cū

7 Donatio omniū bonorū præsumitur fraudulēta.

sit donatio omniū quasi quæsitorū. † Nā sicut donatio omniū bonorū præsumit fraudulenta.l.oēs.§.Lucius.ff.quæ in fraudē credi.ita etiā qñ quasi omnia bona donant,vt sentit Bal.in l.j.in iij.q.C.si quid in fraudē patroni.imò dicit Bal.in l.fraus.ff.de legi.† ꝙ ex vna magna alienatione presumitur fraus.& dicit Ang. in d.§.Lucius.ꝙ si quis alienat omnia bona meliora, præsumitur fecisse in fraudē.allegat tex.quē dicit singularē in l.summa cum ratione.ff.de peculio.& ista refert & sequit Alex.in cōs.suo lv.inci.consideratis verbis.in iij.col.in j.vo.Et faciūt quæ dicit Ias.in §.item si quis in fraudē.in vij.col.instit.de actio. Nūc ita est, ꝙ dictus Nicolaus donauit quasi oīa acquisita & meliora,in quib' etiā dicta sua quondā vxor habet dimidiā partē,ergo dicta donatio præsumitur fraudulēta , ergo tanquā fraudulenta debet reuocari.Alex.in consi. præalleg.¶Nec obstat in d.donatione iuramentū appositū.quia tale iuramētū vbi agit' de præiudicio tertij nō releuat.c.quāuis.de pactis,in vj.& notat in simili proposito Bar.in l.Titia Seio.§.imperator.ff.de leg. ij.& Ale.in d.cons.lv.in fi.iij.col.quod dictū nota.fuit postmodū trāsactū cū eo.quędā tamē in simili possēt adduci,quæ ponit Soci.in cōs.cviij.quæ vidētur multum facere in contrarium, sed nunc non insisto.

ADDITIO. Aduerte qa ista cōsuetudo , & quæcūque alia,permittēs alienationem aliquo casu, semper debet intelligi dūmodo cesset fraus & dolus, vt tenet Ioā.Lupus in repeti.rub.de don.inter virum & vxo.§. lxvj.nu,xxv.& facit differentiā inter alienationē quæ fit in fraudē legis (quo casu est nulla ipso iure) & alienationē quæ fit in fraudē hominis,quæ debet annullari. vt est tex.in l.si libertus.ff.de iure patro.Bal.in l.j. C.si quid in fraudē patroni. & qđ semper fraus cessare debeat,facit tex.in c.j.de renuntia. in vj. nec fraudi locus relinquēdus est.c.cùm in multis.de rescript.lib. vj.ita quòd semper intelligatur excepta.probat tex.in l.in fraudem.ff.de iure fisci.l.si pater.& ibi Ang. ff. de his quæ in fraudem creditorum.l.creditor.§. Lucius. ff.mandati.Bald.in l.cum ita.in princip. ff.de legat.ij. tex.in l.dubium non est.C.de repud.& iudic. de morib.sublat.Matthæus de afflictis in cōstitutione , quia frequenter.in j.notabili.in iij.lib.& in constitutione, quia nunquam.in x.notabili. Et aduerte quoniam vt dicit Archi.in c.quanuis.de maiori. & obedien. in vj. ꝙ id quod factum est fraudulēter videtur factum per vim & metū.quem refert & sequitur idem Matthæus de afflictis in constitutione quæ incipit,inter cætera, & ibi etiam dicit,quòd iudices in administrādo iustitiam debent cauere ne committant fraudem,maximè in ciuilibus.

IN TEXTV IBI, Constant leur mariage.

QVæro, † quid de donatione facta in contractu matrimonij per vnum ex consanguineis mariti ipsi marito,& vxori futuræ cōtemplatione matrimonij?An consummato matrimonio possit maritus vendere,aut alio modo disponere de dicta donatione facta ipsi & eius vxori contēplatione & in fauorem matrimonij?ista quæstio pluries euenit. Et ideo mihi videtur dicendū,ꝙ ex quo dictū est in contractu matrimonij,donat dictis spōso & sponsæ ꝓ seruitiis quæ ei fecerūt,& quæ sperat in futurū sibi fieri, ꝙ verba sonant ꝙ donatio sit vtriq; facta, & vterq; habet partē, & ideo dī acquestus factus per vtrūq;,qui non potest alienari per maritū,quia nō est factus constāte matrimonio,sed ante matrimoniū.Et ideo non cōprehēdit sub hac cōsuetudine.limitata enim causa limitatū ꝓducit effectū.l.in agris.ff.de acquir.rerum do. l.age.& ibi Ias.C.de trāsac.Et ideo cōsului in casu emergēti, quòd donatio facta sponso & spōsæ futuræ per auunculum sponsi,qui donauit ambobus propter seruitia quæ eidem fecerant,& quę sperabat eidem fieri p eosdem,quòd non potuit alienari per maritum , nisi pro dimidia parte,& ꝙ altera dimidia pars fuit acqsita per spōsam ante matrimoniū.Et ideo debet eidem & suis hæredibus reseruari,nec potest per maritū constante matrimonio alienari.Et ita cōsului in casu emergēti.

1 Quæstio notabilis.

ADde quòd in contrarium videtur facere text. & ibi Bart. in l. sed si plures. §. ad substitutos. ff. de vulg.& pup.substit.sed videas ibi plenè do.meum Ias. qui hāc materiam latè examinauit, & contra Bart. similiter vide Ludoui. Roma. in consilio suo clxxij. in prima colūm.

ADde Bal. in l.cum te.C.de dona. ante nuptias. & in cons.cccxvj.in iiij.vol. & credo hanc verā,quādo donatio fit contemplatione matrimonij,prout regulariter.l.cum veterū. C. de dona. ante nuptias. Secus si cōtemplatione seruitiorum vtriusq;,vt antè dictum est in primo casu. & istud videtur esse de mente docto.& scribentium in l.si tibi.& in l.si mater. C. de dona.ante nuptias.

ADuerte quia Bal. facit mētionem de hoc statuto seu cōsuetudine,& in casu consuluit , vt habetur in cōs.ccxxxv.quod incipit,statuto Tergesti.in ij.parte.& nota quæ ibi dicit.tamē istud verbum, *par donation*,positum in hac nostra consuetudine non est positum in statuto Tergesti,de quo facit mentionem Bal. & de hac consuetudine,vide Pet.de Ancha.consil.cij. quod incipit,in Christi nomine.&c. contra dictā donationem.& faciunt quæ dicit Ioan.Fab.in proœmio instit.in verbo,Iustinia.tamen dicit ꝙ cōsuetudo potest esse ꝙ possit testari vel donare,& sic non facit differētiam inter alienare acquisita per contractum, vel per vltimam volūtatem,& tamen consuetudo sequēs facit differentiam.dixi suprà in gl.j.

Alia quæstio.

ADuerte ad quæstionē, nobilis aliquis accepit in vxorē aliquā mulierē nobilē, quæ ei dedit in dotem castrū cum iurisdictione in territorio,vt videmus ꝙ cōmuniter fit,quidā homines cōmisērūt certa maleficia,ex quibus bona eorū fuerunt cōfiscata,& inter illa sunt immobilia,an maritus possit illa alienare inter viuos sine cōsensu vxoris?videretur ꝙ non, qa dependēt ex re dotali , sed quia sunt fructus iurisdictionis,& fructus spectāt ad maritū pro oneribus matrimonij.l. pro oneribus . C.de iure dotiū.dic quòd sunt acquisita,& ideo possunt alienari , vt tenet Bartol. in

l.fi.in

l.fi. in prin.ff. sol. mat.Iaco. de sancto Georgio in suo tract.feu.in verbo,de castro rubei montis,in ij.col.

ADDITIO. Dic ꝙ sunt acquestus, qa veniunt per consolidationem ad proprietatem.dixi antè,in §.ij.in gl.in verbo, *& acquestz.* ibi, item quæro.& vide Ioan. Lupum in d.repetitione rubricæ,de donatio.inter virum & vxorem.§.lxij.in v.col.suprà alleg.

IN TEXTV IBI,

Soit que lesdicts acquestz.

VIdemus hîc quid nostra cõsuetudo disponat, sed quid de iure dicendũ?pone ꝙ maritus acquisiuit aliquid pro se & sua vxore, stipulãdo pro illa,an possit iuri acquisito renuntiare?Philip. Decius in consil. lviij.vbi plenè.ad quẽ recurrendũ esset si casus eueniret in patria iuris scripti. ¶Sed quæro,maritus & vxor aliquid acquisiuerũt pro se & eorũ filiis, an intelligit̃ de eorũ filiis in illo matrimonio natis,an etiã de filiis natis in matrimonio vnius.ſ.vel mariti,vel vxoris?dixi plenè in tractatu meo clausularum. sed vide Bal. in auth.qui rem.in ij.col.ver.quęro vlterius.C.de sacrosan.eccle.Soci.in l.cùm vir vxori.ff.de cõdi.& demon. & hoc anno obtinui secundũ deci.Bal.¶ Nõ esset sine dubio dicere hanc cõsuetudinẽ nõ habere locũ si maritus ex tali alienatione vergeret ad inopiã,puta quia non haberet nisi mobilia & acquestus, & oia donare vellet,qa posset petere mulier,ꝙ vna pars dictorũ bonorũ sibi reseruaret̃ ꝓ victu & alimẽtis,ita.ſ.ne egeat. ¶Similiter etiã non esset sine dubio dicere hoc esse verum tãtum qñ est solùm tacita communitas, non expressa in cõtractu matrimonij,secus verò si sit expressa societas,& cõmunitas contẽta in contractu matrimonij,puta qa dicatur in ipso contractu matrimonij, & erũt dicti coniuges communes in omnibus bonis mobilib⁹ & acquestibus,vt aliquid vltra cõsuetudinẽ operet̃ cõuentio.vide quæ hîc antè dixi.§.ij.in gl.*participant.* sicut in simili videmus in alienatione dotis quæ est prohibita de iure,ꝙ adhuc multum operatur conuentio in ipso contractu matrimonij, ꝙ non alienabit̃,vt dixi infrà in §.seq.in gl.*ne aussi.*ibi, cautela alia.aduerte qa etiã bonũ tñ erit ꝙ non dicatur ꝙ erũt communes secundũ cõsuetudinem ducatus Burgundię,qa illa verba reducerent omnia ad consuetudinẽ.

§. QVARTO.

LE mari ne peut greuer sa femme és biens meubles & acquestz par testament, ne ordonnance de derniere volonté, n'aussi semblablement au droict de son douaire.

IDEM in comitatu Niuernen.sed nihil disponitur in comitatu Burgundiæ, sed bene disponitur quòd potest disponere inter viuos,ergo cùm vnius inclusio sit alterius exclusio; videtur ꝙ nõ possit disponere in vltima voluntate.idem etiam in ducatu Borbonij quo ad hanc consuetudinem & præceden. Idem quo ad has duas consuetudines in patria de Lorry.

SAtis enim inhumanũ esse vĩ viuos quidẽ licẽtiam habere omnia per eos acquisita per quoscunq; cõtractus inter viuos alienare,morientibus autẽ huiusmodi licentiã adimere. arg.tex.in §.j. insti. de lege Fusia cani.tollen.Videmus enim ꝙ in cõsuetudine præcedenti permissum est marito oĩa acquisita constante matrimonio alienare inter viuos,& tñ hîc ꝓhibitũ est ei ne alienet ꝓ vltimã volũtatẽ,vnde hoc cũ cõsuetudo præcedẽs sit magis fauorabilis quàm hæc præsens: cũ præcedẽs sit secundũ iuris dispositionẽ in cõpensationẽ & releuationẽ eorũ quæ inducunt̃ ꝓ cõsuetudinem præcedentẽ, quæ incipit, *Femme mariee au duchè de Bourgongne.* qa cùm de iure oĩa acquisita deberent esse marito,eo ꝙ in hoc grauabatur maritus, fuit facta cõsuetudo præcedens,ꝙ talia acqsita posset in vita alienare,ergo cùm sit secundũ iuris dispositionẽ,est fauorabilis,ergo deberet extẽdi ad vltimas volũtates:ẽt qa cõsuetudo præcedẽs vĩ esse pmissiua,eo ꝙ videbat̃ dicendũ cõtrariũ per præcedentẽ cõsuetudinẽ,quæ dicebat acquisita esse cõmunia,& sic videbat̃ non posse alienari per vnũ altero non cõsentiente, pmittitur tñ per cõsuetudinem ꝙ maritus talia possit inter viuos alienare:ergo videret̃ idẽ dicendũ in alienatione quæ fit in vltima volũtate,cùm in pmissis statutũ in cõtractibus debeat porrigi ad vltimas volũtates,arguendo affirmatiuè: sic ergo dicere debemus, permissum est marito alienare inter viuos acquisita cõstante matrimonio,ergo etiã eidẽ pmissum alienare in vltima voluntate.& ita tenet Ang.de Are.in d. §. j. insti. de lege Fus.Cani.tollen.vbi ponit satis amplè, qñ bonum sit argumentũ de contractibus ad vltimas volũtates. Io. Fab.non sentiẽs has cõsuetudines posse sustentari arguẽdo ab omni parte,cõcludit contra has cõsuetudines:& dicit,† ꝙ aut cõtractus & vltima volũtas in rationis idẽtitate cõueniunt,vt hîc,argumẽtum de vno ad aliud est bonũ de cõtractu ad vltimã voluntatẽ affirmatiuè, & de vltima volũtate ad cõtractus negatiuè, & tũc dicendũ esset ꝙ sicut permittit̃ marito alienatio acquisitorũ inter viuos,ita etiã deberet permitti in vltima volũtate:aut sicut ꝓhibetur alienatio acquisitorũ in vltima volũtate,sic non deberet esse permissa in cõtractibus inter viuos.allegat l.si seruum filij.§.eũ qui.ff.de leg.j.& ibi doct. ¶Aut discõueniunt, & tũc si sit maior ratio in vltima voluntate q̃ in contractu,† quod in dubio præsumit̃,cùm in eis fiat plenior interpretatio.l.in testamẽtis.ff.de reg.iur. arg. vt suprà,ſ.de contractu ad vltimã voluntatẽ affirmatiuè, & de vltima volũtate ad cõtractũ negatiuè. & sic etiã in hoc casu idẽ dicendũ esset,vt suprà. Aut verò minor ratio est in cõtractu, & tũc semper arguendũ est negatiuè,scilicet ꝙ si non possit in vno, non potest in alio, ergo sicut non potest maritus in vltima volũtate alienare acquisita cõstante matrimonio, ergo etiam non potest in contractu inter viuos. & ex his dicit arguẽdum contra consuetudinẽ,quæ in quibusdã locis obtinet,ꝙ quis potest dare inter viuos quidquid habet, sed in vltima volũtate non, nisi tertiã partem quæ ex idẽtitate consonat huic. Et etiã cõsonat cõsuetudinibus infrà positis in tit.*des succeßions. §. si le teſtateur diſpoſe.* & §.sequen.vbi hæc seruiunt & ibi dicam forte.

PRo sustentatione tamen nostrarũ cõsuetudinũ, ſ. huius & præceden.aduerte ad tex. multũ notabilẽ in l.viuus libertus.ff.si quid in frau. patroni.vbi libertus inter viuos potest donare merẽtib⁹ in diminutionẽ legitimæ patroni, sed tamẽ nõ potest in vltima voluntate eis legare. rationẽ diuersitatis in hoc assignat gl.notabilis in l.patronus.ff.de ꝓbatio.quę pro certo multũ facit in hoc.¶†Sed aduerte an statutum in cõtractibus extẽdatur ad vltimas volũtates, & econtrà. Vide amplissimè melius quàm per aliquẽ alium per do.meum Iaſ.in l.quæ de legato.ff.de lega.j.& est vna ratio differẽtiæ horum statutorũ seu cõsuetudinum.

1 *Argu. de cõtractibus ad vltimas voluntates quãdo procedat.*

2

3 *Statutũ in contractibus an extẽdatur ad vltimas volũtates.*

BIU Cujas

4 Ratio consuetudinis nostræ.

†Posset etiã dici, ꝙ ratio statutorũ est volũtas statuẽtiũ ꝓ ratione, cùm nõ omniũ quæ in iure sunt à iurisperitis introducta, ratio reddi potest. l. nõ omniũ. ff. de legi. vel potest dici ꝓ alia ratione ꝙ maritus inspecto quodã iure ciuili est dñs rerũ dotaliũ. l. doce ancillã. C. de rei vẽd. rõne cuius dñij põt inter viuos pro libito disponere, sed inspecto iure naturali quo dñium remanet apud mulierẽ. l. in rebus. C. de iure dot. & ꝙ actio statim sol. mat. transit cũ plenitudine ad mulierẽ. d. l. in rebus. facit vt maritus ꝑ viam vltimæ volũtatis nõ possit disponere. quæ vltima volũtas capit vires, & robur à morte disponẽtis, post cuiꝰ mortẽ dñiũ est ad mulierẽ reuersum, & sic esset verũ dicere, ꝙ is cui esset res relicta, reperiret ab alio. ſ. muliere occupatã, & sic inutile esset relictũ. inutile quidẽ quãtũ ad istã rẽ, & vt minimè noceat mulieri, sed fortè erit vtile quantũ ad honoratũ, vt. ſ. cõsequaẽ aliqd, secundũ quod dicẽ de legato rei alienæ. sed non est materia nostra, dicẽ loco opportuno. ¶ Hęc ratio inquantũ loquor de dispositiõe inter viuos, vt maritus possit disponere &c. procederet absq; dubio ĩ bonis mobilibꝰ amborũ & quæstibꝰ simpliciter, sed fortè nõ deberet ꝓcedere in bonis mobilibꝰ quæ mulier haberet in dotẽ, quę nõ sortiunt̃ naturã hæreditagiorũ, qa licet maritus inspecto iure ciuili sit quodammodo dñs: tñ illa bona dotalia maritus alienare ꝓhibet̃, scdm verã opinionẽ doct. in l. j. ff. sol. mat. vbi Bar. & Io. Fab. instit. qui aliena. licet vel non. in prin. licet gl. teneat contrarium ibi, & in l. vnica. §. at cùm lex. C. de rei vxo. actio. in authen. siue à me. C. ad Velleianum. in quo tamen sit notabilis distinctio per Bart. in d. l. j. ff. sol. mat. & in d. §. j. in auth, vt immobilia bona ante nup. donat. collatio. v.

HAbita ergo illa opinione ꝓ v era, ꝙ maritus bona mobilia vxoris & dotalia possit alienare, cùm ad illa nõ extendaẽ lex Iulia de fundo dotali: qđ tenet, Azo in summa, in tit. de fundo dota. & gl. ibi, sequitur ꝙ istius statuti est optima rõ, vt ſ. maritus possit ꝓ libito istorũ bonorũ mobiliũ, etiã si sint mulieris, imò ẽt dotalia aut quæsita inter viuos, facere alienationẽ.

Alia ratio.

POsset dari & alia ratio quare inter viuos maritus potest disponere de bonis mobilibus & quæstibꝰ, qa rõne cõmunionis quæ est inter ipsum & mulierẽ, põt totã rẽ comunẽ alienare, exẽplo fisci. l. multũ. C. de cõmuni. re. ali. l. vnica. C. de vendi. rerũ fisca. cũ priu-
5 ua. lib. x. † Dos eñ habet multa fisci priuilegia, sęcun-
6 Fiscus & fœmina paribus passibus ambulant. dũ nota. in l. j. ff. sol. mat. † imò fiscus & fœmina parib. passibus ambulãt. l. dotis. vbi gl. ff. de iure dotiũ. Est enim cã dotis cã reipublicæ & fisci. l. ij. ff. de iure dotiũ. & d. l. dotis. vbi casus. hinc se cõsequunt̃ tit. dę priuile. fisci. & de priuile. dotis. C. Et vltra rõnem supradictam quare magis pmittitur alienatio inter viuos q̃ per vltimã voluntatẽ, facit, qa re inter viuos alienata, adhuc supereſt spes ꝙ maritus aliquid superlucrabit̃ & acquiret, in quo mulier aliquid acquiret & participabit, sed post mortẽ nulla manet spes, quare nõ mirũ si ita statutũ fuerit, per text. in l. cura. §. deficientiũ. ff. de mune. & hõno. l. si defunctus. C. arbi. tut. facit illud, Sperandũ est viuis, non est spes vlla sepultis. ¶ Tñ ꝙ idem deberet disponi in vltima voluntate, etiã in re dotali in qua est maior fauor q̃ in cæteris bonis, videtur esse tex. in l. & si dotis. C. de iure dotiũ. vbi pmittit̃ viro alienatio rei dotalis mobilis per vltimam voluntatem, sicut per cõtractũ. Nã habito ꝓ vero ꝓut pluries post gl. tenetur in locis suprà alle. ꝙ maritus põt alienare res mobiles dotales, in quo si sit difficultas,
7 tñ hoc ꝓcedit absque scrupulo, † ꝙ fauore libertatis maritus potest manumittere inter viuos seruũ dotalẽ l. j. C. de ser. pigno. dato manumiſ. Etiã hoc poterit facere in vltima volũtate, & dare seruo in testamẽto fideicommissariã libertatẽ. d. l. & si dotis. vbi Bar. no. ꝙ vbi res ꝓhibita alienari põt alienari inter viuos, ꝙ ẽt poterit in vltima volũtate. Hoc idẽ tenet in simili Bar. in auth. res. ibi, quæro similiter. C. communia de leg. Cur ergo tã variè statuit̃? Ex quibus statutis põt ꝓbabiliter dici ꝙ id qđ dictũ est s̃. statuto ꝓximo de communiõe mobiliũ & quęstuũ existẽte inter virũ & vxorẽ, debet limitari & interpretari verũ esse, ꝙ mulier sit particeps bonorũ mobiliũ & quæstuũ post mortẽ mariti, & non vita comite, qa illa societas sumit tm̃ robur & vires post mortẽ mariti, cũ ipse maritꝰ in vita possit ꝓ libito de omnibꝰ his disponere, & in effectu mulierẽ priuare. Quicqd sit, dicẽdũ est has nostras cõsuetudines debere obseruari quo ad nos, cùm princeps ita velit. arg. corũ quæ dicit Alb. de Ro. in l. cũctos populos. in vlt. col. C. de sum. tri. & fide ca. Et faciũt quę dicit do. Iaſ. in l. dedi. *la premiere.* §. si liber homo. de cõdi. causa data. & in l. vbi pactum. in vij. col. C. de transſ.

IN TEXTV IBI,

Ne peut.

ADde † ꝙ vbi potẽtia deest, ibi actus est irritus, vt in c. j. de re. iur. lib. vj. notatur in l. ij. de leg. j. Bald. in l. fi. in vlt. col. C. de fideicommiſſ. & vide quæ dicit Barba. cõſ. ſuo xij. in iij. col. in j. vol. & quæ s̃. dixi ĩ prima cõsuetudine huius ti. in gl. *ne peut faire*. hinc subiicitur quæstio, si de facto maritus ꝑ dispositionẽ in vltima volũtate factã alienet bona sua mobilia & quæstus, vtrũ ei in quẽ cõferẽ dispositio aliqd acquiratur? Et vr̃ ꝙ non, per supradicta, & etiã † qa ꝓhibita alienatione ꝑ legẽ seu statutũ, ꝓhibetur dominij translatio, & iuris acquisitio. l. quædã. ff. de acqui. re. do. l. j. ff. de fundo dota. notatur in l. ea lege. C. de condict. ob causam. cùm ergo statutũ seu lex inhibeat marito ne alienet ista bona, sequit̃ ꝙ alienando nihil acquirit̃ ei in quẽ fit talis dispositio, & licet dicatur ꝙ ꝓhibita alienatione per legẽ, ꝓhibeatur etiã hæredis institutio & dispositio in vltima volũtate. l. si quis prioris. §. certũ esse. C. de secun. nup. tñ hoc absq; dubio ꝓcedit in casu huius statuti, in quo expreſsè, & nõ verbis generalibus & indeterminatis fit prohibitio per alienationes per vltimã voluntatẽ: quæ sentẽtia. ſ. vt nihil ei in quẽ cõfertur dispositio acquiratur, vera est. non enim valeret institutio in testamẽto de re aliena facta: quia testator instituendo hæredem talẽ tantum instituit in
3 Hæres tas quod. iuribus sibi cõpetentibus. † qa hæreditas est succeſſio in vniuersum ius qđ defunctus habuit tẽpore mortis. l. hæreditas. ff. de regu. iur. sed in istis iuribus nullum ius habet testator, ergo illa trãſmittit ad hæredes. non quidẽ valeret legatũ, quia esset legatũ rei alienæ, cuius cõmerciũ non hr̃, cuius rei legatũ fieri non potest. §. non solùm. institu. de leg. & ꝙ talis rei non sit commercium, patet ex prohibitiõe statuti, & legis. ¶ Facit qđ not. Bart. in l. cùm lex. ff. de fideiuſ. facit l. dotalẽ. ff. de testa. mili. & l. si prædiũ. C. de iure dotiũ. † vbi res
4 sacræ, minorũ, & dotales æquiparantur, quæ tamen omnia prohibẽtur legari, nec eorũ debetur æstimatio secundũ naturã rei alienæ legatæ. d. §. non solùm. versſ. sed si quis. Et sic debet dici de donatione causa mortis, † quæ cõparatur legato, & accedit vltimæ volun-
5 tati. l. fi. C. de don. causa mortis, cũ similibus quarum rerũ dotalium ista bona sortiũtur naturã & effectum.

Quæstio.

SEd adhuc quæritur, vtrũ mulier possit consentire quòd maritus disponat de illis iuribꝰ in vltima voluntate, & eam grauet̃? & videtur ꝙ possit, quia quilibet

1 Potentia deficiente actus ẽt irritus.

2

BIU Cujas

6 Quilibet iure suo renuntiare potest.

libet † iuri ꝑ se introducto potest renũtiare. l. si qs in conscribendo. C. de epis. & cle. & de pact. eadẽ. l. cùm ergo istud ius sit introductũ tantũ in fauorẽ mulierũ, ne grauent in suis iurib⁹, seqtur ꝙ illud poterit remittere, & illi renũtiare. præterea mulier posset illa iura nõ querelare, & sic sub dissimulatione ptransire, & sic tacitè illa nõ accipiẽdo, vel nõ querelãdo perdere, qa quilibet in re sua moderator est & arbiter. l. in re mãdata. C. mãdati. imò ipsa posset habere ꝑ derelicto, secundũ qđ hr̃ in §. pe. insti. de rerũ diui. ex quo illa perderet, ergo nõ debet etiã posse facere expresse ꝑ con-

7 Cõsensus tacitus & expressus par æquitas.

sensum expressum dispositioni mariti adhibitũ, † qa par est virtus taciti & expressi. l. cùm qd. ff. si certũ peta. ¶ Itẽ ꝑ hac parte facit qđ voluit Inno. in c. ex parte. de cõsue. vbi habet ꝙ maritus non potest etiã consentiente vxore alienare bona mulieris dotalia. qđ etiam tenet Io. Fab. insti. qui. alie. licet vel non. in prin. in fin. sui apparat⁹. quod dicit tenere Ang. vbi suprà. si ergo in his non procedãt quæ dicũtur de dote quæ alienari non potest, sequitur ꝙ poterit consentiente muliere. ¶ De materia an & qñ possit pars seu quis cõsuetudini seu legi negatiuè positæ consentiẽdo ꝙ fiat cõtrarium, renuntiare, vide Ioan. Sanxon. in consuetu. Turon. in tit. *des succeßions de gens roturiers*. art. viij.

8 ITem pro ista parte facit, † ꝙ donatio ꝓpter nuptias potest ꝑ virũ alienari, interueniente bino vel geminato cõsensu mulieris. in auth. vt immobilia añ nupt.

9 donatio. colla. v. ĩ princ. & ibi Bar. † Sed simile ius habet mulier in donatione ꝓpter nuptias, quale habet vir in dote cõstãte matrimonio. §. illud. in auth. de æquali. dotis. colla. vij. auth. donatio. C. de iure dotium. ergo sequit̃ ꝙ maritus interueniẽte bino & geminato cõsensu mulieris, poterit illa bona paraphernalia & extra dotẽ ꝓuenientia alienare in vltima volũtate. fa-

10 Greuer.

cit alia ratio, qa statutum habet vocabulũ *greuer*, † qđ sonat in iniuriam, sed volenti non fit iniuria, neq; dolus. l. cum donationi. C. de transact. quare &c.

COntraria pars potest probabilius sustentari, & vr̃ dicendũ ꝙ etiã consentiẽte muliere maritus nullo modo possit per viam vltimæ volũtatis de istis bonis disponere, quia de iure prohibetur donatio inter virũ & vxorem, l. donationes. in prin. ff. de dona. inter virum & vxorem. sed hic consensus qui adhibetur ꝑ mulierem in ista alienatione, quia maritus eã grauaret, saperet quandã alienationẽ siue donationẽ, quare non mirũ si non valet. præterea prohibet̃ omnis species contractus, & alienatio inter virũ & vxorem de consuetudine & statuto huius patriæ scripto in hac rubrica, ibi, *le mari & la femme*. vbi dicetur, nisi interueniat cõsensus ꝓpinquiorũ succedere debẽtiũ, & tũ si hoc posset fieri, esset contrauenire illi statuto &c.

ITem facit, quia lex inhibet illã speciẽ alienationis: quare succedit qđ cõtra factũ est nullũ esse ipso iure. l. nõ dubiũ. C. de leg. Et hoc qa fit in fraudẽ legis, iõ alienatio nulla. l. si libert⁹. ff. de iure patr. Bal. in l. j. C. si qd in fraudẽ patroni. in prima oppositiõe. Imò nec deberet talis cõsensus posse firmari iuramẽto. c. cùm contingat. de iureiur. cum ibi amplè notarius ꝑ doct. faciunt not. per Bar. in l. cùm lex. ff. de fideius. per Ioã. Fab. insti. qui. alie. licet vel non. in prin. vbi videtur se resoluere ꝙ disposita circa ista in dote vẽdicẽt sibi locũ in his bonis. Item in hoc maximè operat̃ fauor rei-

Respublica fauet mulieribus causa fragilitatis.

pub. quæ respublica maximè intendit circa cõseruationes iuriũ muliebriũ ꝓpter fragilitatẽ sexus mulieris. insti. qui. alie. licet vel nõ. in prin. verũ ipsa illa fragilitas impedimẽto est cõsensui prestãdo in alienatione rerũ dotaliũ, vt ibi, quare non mirũ si etiã isto casu debeat impedire ne cõsensus q posset adhiberi ꝑ mulierẽ in alienatione, isto casu faciat valere ipsam alienationẽ, iuribus s̃. allega. eo maximè ꝙ reipub. interest ne tales alienationes fiãt, ne mulieres iuribus defraudent̃, propter quod interesse nõ possunt cõsentire illi alienatiõi. gl. est in verbo, neq;. insti. qui. alie. licet vel non. in prin. facit l. j. & ibi no. ff. sol. mat. facit. l. diui. & ibi not. ff. de pact. dota. & in hac quæstione nolo aliqd cõcludere. Sed cogitabũt posteri, qui adhærebunt cui opinioni volet̃. ¶ Hæc quæstio est nũc facta, rõne cuiusdã testamẽti facti ꝑ hon. ac sapientẽ virũ magistrũ Ioã. Milot, quondã Locumtenentẽ generalẽ Heduen. q in dicto suo testamẽto seu vltima volũtate de cõsensu Mariæ Arbalestæ suæ vxoris disposuit de quibusdã acquisitis factis per eũ constãte eorũ matrimonio: an talis dispositio possit nocere prædictæ Mariæ eius relictæ, ex quo maximè disposuit inter eorum liberos? Ego tanquã aduocatus regius dicti loci, ex quo dicti eorũ liberi sunt minores & pupilli, volui fouere eorũ partes, & tenui primã opinionẽ, quæ vr̃ mihi verior, & maximè qa consuetudo quæ disponit, ꝙ acquisita ꝑ virũ constãte matrimonio cõmunicent̃, est exorbitãs & irrationabilis, maximè existẽtibus filiis. vt hoc casu, vt dixi s̃. hoc eo. ti. §. ij. in gl. j. ex quo tollit̃ fauor rei. allegatus ꝑ cõtraria parte hîc antè. Cùm etiam fauor reip. in istis cõsideret̃ tantũ circa dotẽ. vt in l. j. sol. mat. & non circa talia lucra. & ita loquunt̃ iura hîc allegata circa tales alienationes rerũ dotaliũ ꝓhibitas. Sẽper tñ mihi opponebatur ꝙ requirebat̃ binus aut geminatus cõsensus, propter tex. in d. auth. vt immobilia. hîc antè allegatũ, maximè † qa mulier præsumit̃ 11 faciliter viri seductionibus decipi. Luc. de Penna in l. quicunq;. col. v. C. de re mili. li. xij. alle. text. in d. auth. §. j. dixi j̃. hoc eodem tit. §. vij. in fi. gl. *si ce n'est*.

Cõsuetudinis nostræ limitatio.

SEd stante prima opinione vera, scilicet, ꝙ maritus possit disponere de illis bonis in vltima voluntate muliere consentiẽte, limita prædictam nostram consuetudinem in hoc casu.

12 Testator testãdo potest facere contractum donationis.

ALio modo limitari posset hæc cõsuetudo, † si testator maritus vltimã suã volũtatẽ faciẽdo in suo testamẽto faciat contractũ donationis, qđ potest fieri secđm gl. fi. à doctorib. cõmendatã in l. hæredes. §. fi. ff. de testa. per Dy. in reg. quod semel. de reg. iur. per Cy. Bal. & do. meũ Ias. in l. cùm antiquitas. C. de testa. ex quo dici potest ꝙ maritus põt condere suũ testamentũ, & in eo dicere, dono tali omnia bona mea, vel vẽdo. quod potest fieri ꝑ d. gl. ¶ De gl. & eius reprobatione, vide Geor. Nattam in repe. c. quãuis pactũ. in xvij. col. vers. circa secundã partẽ. ibi, secundò sequeretur. de pactis, in vj. vbi dicit ꝙ illa glo. non habet locum quando impediretur libera testandi facultas, vt est in donatione omnium bonorum, ex quo cogita.

ADDITIO. Cogitabam ꝙ iste contractus etiã factus in testamẽto sapiat vim vltimæ volũtatis, cùm sit reuocabilis, vt vltima voluntas, vt tenet G. Benedicti in repet. c. Ray. in verbo, testamen. ij. num. v. de testamentis. tamen Decius in consi. cxcvj. in j. parte, tenet cõtrariũ, s. ꝙ talis contractus debet ita iudicari ꝙ non põt reuocari reuocato testamẽto, & ideo si sapiat vim vltimæ volũtatis non valet ꝑ verba nostræ cõsuetudinis, quæ vtitur verbis generalibus, cùm dicat, *ne ordõnance de derniere uolõté*. Et per istam donationẽ priuabitur mulier suis iuribus. vel poterit sic fieri, talẽ instituo hæredẽ meũ, & volo eum accipere omnia bona mea quæ nũc possideo, & si sic non posset habere, ex nunc ei dono omnia bona mea, quæ donatio valebit ſecundum Dy. in dicta reg. quod semel. per d. §. fin.

BIU Cujas

crit ergo verũ dicere, ꝙ in vltima volũtate mulier fuit per maritũ ſuis iuribus priuata. Et maximè ſi ꝓcedat teſtator ad actũ traditiõis, qa eſto ꝙ donatio eſſet infirma, tñ dñs ſine cauſa volẽs trãſferre rei ſuæ dominiũ trãſfert.l.iij.§.ſubtilius.ff.de condi.cauſa data. nihil em̃ eſt tã naturale &c.§.traditæ.inſtit.de rerũ diui. & erit ſaltẽ ipſa mera liberalitas pro cauſa.l. hoc iure. ff.de dona. Imò quod fortius eſt, poterit ꝓ illũ teſtatorẽ fieri illa traditio ſub conditione.l.q̃ abſenti.ff.de dona.ſ.ſi moriat̃ &c. Vnde ſequitur ꝙ priuabitur mulier. & iſta videnẽ omnino ſumi de mente Bal. in loco peregrino, videlicet ĩ c.quis inueſtiat. de feu.da.in vicẽ legis cõmiſ.in vſi.feudo.maximè in ſimili quæſtione.vel ſi qs ita legat in ſuo teſtamẽto, & ipſemet exequat̃ legatũ in vita tradẽdo, qđ põt.l.Lucius.ff.de le.j. de quo dicam ꝯ. art. *La femme qui eſt participante*. Iſta ſtringũt, tñ ipſis nõ obſtã. dico ꝙ nullo modo põt priuari mulier iſtis iuribus ꝓ viã vltimæ volũtatis. Nã eſto ꝙ ita ſit, q̃ cõtractus, vt eſt donatio, põt fieri in teſtamẽto, tñ ſi donet in teſtamẽto omnia bona ſua, erit verũ dicere, ꝙ donatarius habebit illa titulo cõtract⁹ inter viuos facti, & nõ ex vltima volũtate: ꝓ quẽ titulũ factũ inter viuos põt maritus de omnibus his diſponere. Et eſt differẽtia dicere, priuata eſt mulier ꝓ vltimã voluntatẽ, aut priuata eſt ꝓ cõtractũ inter viuos in vltima volũtate factũ. ¶ Et ad id qđ dr̃, ꝙ poteſt teſtator donare bona ſua omnia in vltima volũtate ſine teſtamento, qa ſi fiat donatio omniũ bonorũ præſentiũ & futurorũ in teſtamẽto, nõ valet, ſicut ſi fieret ꝓ ſe, qa auſert liberã teſtãdi facultatẽ. l. ſtipulatio hoc mõ cõcepta. ff.de verb.obl. qđ tenet Bar. & Iaſ. in d.l.ſtipulatio hoc modo concepta. vñ ſi teſtator diceret, inſtituo talẽ in omnibus bonis meis ꝓut ipſa nũc poſſideo, & ſi non poſſet illa habere, vel mulier velit de ipſis aliqd habere, ex nũc tali dono &c. nõ valet talis diſpoſitio, ſecđm qđ in ſimili notat Bart. in l. ſi qs in principio teſtamenti. ff. de leg. iij. & Bal. in d.l. hæredes. §. fi. Bal. in l.j. C. de ſacroſan. eccl. in l. fi. C. de pac. l. ſancimus. & l. cùm antiquitas. C. de teſt. Ang. Imol. Lu. & Iaſ. in d. l. ſtipulatio hoc modo. in illa quæſtione quã formaui, ſi teſtator volẽs facere teſtamentũ irreuocabile, & ꝙ bona ſua ad vnũ irreuocabiliter ꝓueniant, dicat taliter, inſtituo hæredẽ meũ, & nolo hãc volũtatem reuocari poſſe, & ſi reuocari poſſit, vel non teneat, dono ei oĩa bona mea, qa talis donatio nõ valet ſecũdũ oẽs in locis præalleg. Et ſi tantũ in ipſa vltima volũtate donet, & tradat bona ſua præſentia, & ſic priuabit̃ illo modo mulier, tñ etit verũ dicere, & ſaltẽ hoc erit ꝓ viã cõtractus, & ſemp mulieri erũt ſua iura ſalua in bonis quæ ſupererũt marito, ſaltẽ futuris &c. Idẽ ſi vẽdat, qa ſaltẽ habebit iura ſua ſup ꝑtio. Et nemo eſt q̃ neget virũ poſſe oĩa ſua bona inter viuos alienare, & ſic mulieri erit ſemp ſaluũ ius cõſuetudinariũ in bonis quãtumcũq; modicis mariti: cui mulieri ſi velit virũ arguere de fraude ſibi facta, ꝓ illas diſpoſitiões, fortè cõpetent remedia iuris, vt puta actio reuocatoria, de qua in §. itẽ ſi qs in fraudẽ. iſti. de actio. & alia opportuna, vt puta de his quæ fiũt in fraudẽ creditorũ reparatoria: videt̃ em̃ ipſa mulier quaſi creditrix viri circa iſta iura.

IN TEXTV IBI,

Acqueſtz.

POne ꝙ maritus acquiſiuit hæreditatem aliàs ſibi iure ſucceſſionis obuẽturam, nunquid poterit in hoc grauare vxorem? Io. Fab. in ſpecie in terminis, in ꝓœmio inſtit. in verbo, Iuſtinian⁹, dicit ꝙ nõ. Et nota qa eſt notabile dictũ. alibi plenè dixi, nõ inſiſto. ¶ Aduerte etiã ad id quod dicit Bal. in l. iubemus. §. j. C. ad Trebel. & do. meus Iaſ. in l. ſi donatione. col. iij. C. de colla. ꝙ ſi pater rem acquiſitã dicat eſſe acquiſitã nomine ſui filij, & pecuniã fuiſſe à filio exburſatã, non ei creditur. arg. l. ſi fortè. ff. de caſtrenſ. pecul. quod nota.

IN TEXTV IBI,

Ne auſſi ſemblablement au droict de ſon douaire.

ADuerte, † quia ius dotalitij mulieris non poteſt per maritũ alienari in vltima voluntate. vide tex. in l. ſi ſocer. §. idẽ Iulianus quærit. ff. de dote prælegata. † Itẽ etiã dos mulieris ꝓ maritũ alienari nõ poteſt, maximè qñ eſt res immobilis. §. j. inſtit. q. aliena. licet vel non. & ff. de fundo dota. l. iij. & iiij. † Sinautẽ ſit res mobilis, põt alienari ſi marit⁹ ſit ſoluẽdo, aliàs nõ, l. j. C. de ſeruo pig. da. manumiſſo. Et eſt intantũ ꝓhibita alienatio rei immobilis dotalis, ꝙ ſi alienet, non trãſit dñiũ in illũ in quẽ fuit facta alienatio, etiã ſi facta fuerit cũ iuramẽto. ita Bar. in l. q ſupſtitis. in fi. ff. de acquirere. qđ intelligit̃ de iure ciuili verũ, nõ de iure canonico. & ibi notat̃. & Spe. de empt. & vẽdi. §. verũ. & intellige prędicta ſecundũ qđ dicit gl. in d. §. j. inſtit. qui. alie. licet vel nõ. vbi limitat iſtud in quatuor caſibus.

2 Maritus dotẽ alienare non poteſt.

ADDITIO. Aduerte tñ ꝙ ſi res dotales pereãt non facto mariti, ſed caſu fortuito, pereũt periculo vxoris, vt facit text. in l. quod te. ff. ſi certum peta. in l. incendiũ. C. ſi cer. pet. l. quæ fortuitis. C. de pig. actio. & ita tenet Io. Lupus in rep. rub. de dona. inter virũ & vxo. §. lxvj. nu. iij. ibi, ſi ergo maritus vtatur re communi.

4 ADde† quãdo maritus vendit rem dotalem, licet teneatur de euictione, tamen poteſt venire cõtra contractũ ſuum, vendicando rem per eum venditam. Alex. conſ. ſuo cix. in iiij. vol. & conſ. cxxiij. in iij. col. in j. vol. Ioan. Fab. inſti. quibus aliena. licet vel non.

5 Mulier rẽ dotalem de conſenſu viri alienare poteſt.

ADde vnũ ſingulare dictũ, qđ debes habere in mẽte vltra prædicta, † ꝙ licet maritus nõ poſſit alienare rẽ dotalẽ etiã cõſentiente vxore. Bart. in l. fi. ff. de iu. do. & in l. j. §. & cùm lex. C. de rei vxoriæ actio. imò plus ibi dicit, ꝙ & ꝓ virũ nõ põt hypothecari, tñ põt ꝓ vxorẽ de cõſenſu alienari, & valet alienatio. Bal. in l. j. & ibi Bar. ff. ſol. mat. & Cy. in l. ſi prædiũ. C. de iur. dotiũ. licet Bar. teneat cõtrariũ in l. æſtimatis. ff. ſol. mat. quod dicit verũ ibi Bal. niſi expediat rei dotalitiæ. & vide Bal. & Alex. in l. cũ lex. ff. de fideiuſ. & in l. dotalẽ. ff. de teſta. mili. Bal. in d.l. ſi prædiũ. C. de iur. dotiũ. in ij. q. vide ad prædicta Pet. de Ferra. in forma reſpõſionis libelli in actione hypothe. in gl. exceptionẽ excuſſionis. in fine, vbi qęrit an mulier ſibi pręiudicet cõſentiẽdo alienationi rerũ hypothecatarum pro dote.

ADDITIO. Si tñ bis conſentiat cũ iuramẽto, ſibi præiudicat, qđ adhuc intellige dũmodo ſuperſint alia bona mariti ex quib. poſſit cõſului indẽnitati mulieris, non ſolùm tẽpore contractus, ſed etiã tẽpore quo aget, aut agere poteſt. auth. ſiue à me. C. ad Velleia. gl. Dy. Bal. & Sali. in auth. ſi qua mulier. C. eo. plenè per Io. Lupũ in repe. rub. de donatio. inter virũ & vxorẽ. §. xv. ver. vnum circa iſtas donationes. nu. 9. vſq; ad nu. xij. vbi plus dicit, ꝙ idem eſt in alienandis rebus mariti pro dote obnoxiis. quod eſt ſingulare, vt ibi dicit.

ADuerte ad id quod dicit Iaco. de S. Geor. optimus practicus, in l. ſi ex lapi dicinis. in fi. ff. de iur. dotiũ, quòd ementes, adhuc debent cauere ne emãt à filia maritata habente patrem, quoniam in alienatione eius fundi dotalis, requiritur conſenſus patris. quod an ſit verũ quo ad nos, ex quo videtur quòd filia maritata

BIU Cujas

ritata sit extra potestatē patris, vt dixi suprà in j. artic. huius tituli. cogita tñ etiā ex quo semp remanet aliud interesse patris. de quo hñ in l. ij. §. ꝙ si in patris. ff. sol. ma. quod habet locū tam in filia in potestate existēte, quā in emancipata, vt dicit gl. ibi, in verbo, ꝓfecta sit. ¶ Et si maritus & vxor simul vendant, ad quem illorū præsumatur pretiū peruenisse, vide Boërium in consuet. iur. stat. personarū. §. v. & videas eū ibi plenè, vbi tenet quòd præsumitur ad maritum peruenisse.

Cautela pro locanti bus filias.

ET ideo quādo maritas filiā, sis cautus, ꝙ non possit alienare dotē, qa debes ei facere iurare ꝙ nunquàm alienabit: quia si tūc postea alienet, etiā cū iuramēto, non tenebit alienatio. Ita gl. in c. licet mulieres. de iureiu. in vj. quā gl. refert & sequitur do. meus Ias. in l. non solùm. §. morte. in vij. col. ff. de noui oper. nūt. Sed aduerte ꝙ contra illā gl. multa ponderauit Ias. in l. duobus. §. idem Pomponius in ij. col. ff. de iureiur. & in authen. sacramenta puberū. in xiiij. col. C. si aduer. vendi. & quod de hac gl. dicit Fel. in c. cū M. Ferrarien. in pe. col. ext. de constitutio. sed quia prędicta non intelliguntur in iure dotalitio, prout intelligit consuetudo nostra, ideo in eis non insisto. ¶ Aduerte etiam, quia si non esset iuramētum, posset ex alio impugnari alienatio si fieret, quòd fiat in contractu ꝓhibitio, ꝙ nunquā alienabit dotem. Nam ex quo sunt duæ prohibitiones, legis, s. & hominis, nunquam valebit alienatio, etiam in casu permisso, vt dicit Guido Papę singulari suo cxv. in fin. quod nota.

ADuerte ad vnum singulare, ꝙ si maritus & vxor vendāt simul & in eodem instrumēto, vel donēt, ꝙ vir dī totam rem vendere vel donare, vt tenet Sali. in l. si liqueat. per illam l. C. de inofficio. dona. & per l. ij. in ij. responso. C. si aduersus donatio.

6 Per dotalitium quid intelligatur.

SEd † quæro quid intelligatur ꝓ hoc dotalitio? dic vnū pro intelligētia nostrarū cōsuetudinū, ꝙ quādo maritus accipit vxorē, & habet mille ꝓ dote: & tūc aut habet maritus antiqua hæreditagia, aut nō: si habeat antiqua hæreditagia, quæ omnia dentur in assignale ꝓ dote, mortuo viro vxor capit assignalia ꝓ dote, & super illis nullū ius dotalitij accipit, hoc est nullū ius vsusfructus in medietate antiquorū hæreditagiorū mariti accipit: aut verò ꝓ dote nullū datur assignale vxori, & tūc mortuo viro vxor habet omnia bona viri tacitè obligata pro dote. Tex. est in c. ex literis. ext. de pig. Et cū hoc habet aliud ius dotalitij: qa tempore vitæ suæ remanet vsufructuaria in medietate antiquorum hæreditagiorū mariti: & istud est quod dicit consuetudo nostra, quòd maritus non potest grauare vxorem in tali iure dotalitij in vltima voluntate.

7 SEd nūquid † valeat cōsuetudo, ꝙ vxor vltra dotem habeat aliquid mortuo viro, puta vt est cōsuetudo huius patriæ, quæ dictat quòd mulier cū dote habeat vsumfructum in medietate antiquorum hereditagiorum mariti? Vide Bal. in l. quod scitis. in vltima col. C. de bo. quæ lib. & dicam infrà, in titu. ***Des succeßions. §. Entre gens nobles.***

ET est fundata hæc cōsuetudo, qa ipsa sublata maritus poterat vxori relinquere ꝓprietatē & vsumfructū omniū bonorū, quādo non habebāt liberos: si verò haberēt liberos, tūc poterat ei tantūmodo relinquere vsumfructū in media parte bonorū, secundū legē Lōgobardam, prout refert & sequitur Bar. in auth. hoc locum. C. si mulier secundò nupserit. Dicam infrà, in consuetudine sequenti, incipien. ***Femme mariee.***

8 SEd quia † hîc antè dī, ꝙ maritus in vltima voluntate non potest præiudicare in dohario seu dotalitio suæ mulieris, quid inter viuos: an verò possit alienare maritus antiqua sua hereditagia, in quibus vxor habet dohariū, siue dotalitiū, siue sit diuisum siue cōsuetudinariū, ita ꝙ non habeat vxor post mortē mariti dotalitiū in illis? Ista quæstio est in facto, & consului pro vna parte, & hîc possem inferere consiliū. post decisionē processus dicā in §. vj. huius tit. vbi melius ad propositum. ¶ Aduerte tamē quia in patria de Lorry dohariū est hereditagiū filiorum, quādo mulier est nobilis, ita ꝙ maritus non potest vendere aut alienare in præiudiciū filiorum sine consensu vxoris. Idem in comitatu Niuernen. & multis aliis locis Frāciæ, ita ꝙ si postmodum maritus hypothecauerit bona, semper remanet dohariū saluum.

SEd quia in his nostris consuetudinibus dicitur de assignali, an maritus possit alienare vel non? de illo ad ius commune recurrendū est tanquam de re dotali quæ prohibet alienari, vt dixi in princip. huius glo. sed si maritus alienauerit, an vxor cōstante matrimonio possit se facere manutenere, & obtinere in possessorio? vidi casum in facto. & quidam tenebant ꝙ non propter possessionē quæ est penes maritū. l. quæ dotis. ff. sol. matri. & per consuetudinē nostram quæ tantum dat possessionem vxori assumēdam post mortē, vt infrà eo. tit. art. xvij. & faciunt quæ dicit Alexan. in consi. cix. in iiij. col. vbi dicit ꝙ vxor constante matrimonio non potest agere pro dote alienata.

§. QVINTO.

LE mari sans procuration de sa femme peut estre en iugement en demandant, & en defendant és droicts possessoires de la femme, & en actions personnelles.

IDEM in comitatu Niuer. sed in comitatu Burgundiæ videtur ꝙ tātum possit quo ad recuperādum fructus prouenientes ex re dotali, & non aliàs in ducatu Borbonij.

ISta cōsuetudo est fundata sup l. maritus. C. de procurato. & vide Bar. in l. fin. C. de pact. conuentis. & notatur per canonistas in c. constitutis. de procu.

ADDITIO. An si eidem opponatur ꝙ non est maritus, debeat se ꝓbare maritū? Bal. in l. non vtiliter. C. de eo ꝙ pro tutore nego. gessit. & in l. id qđ pauperib. in iij. col. versi. venio ad quintum. C. de episc. & cleri. quē allegat & sequit Matt. de affl. in consti. regni Siciliæ, quæ incip. exceptionis. in ij. lib. in prin. illius constitutionis, dicit ꝙ qualitas quæ est fundamētum habilitatis personæ, deberet ꝓbari. faciūt quæ dicit Bertrādi in cōs. suo cxxxv. nu. j. in ij. parte, vbi dicit ꝙ petens se admitti vt talem, debet probare se esse talem.

ADde ꝙ nō solùm potest agere pro vxore, verum etiā † vbicūq; ꝓtestatio vel denūtiatio debet fieri vxori tātùm importat si fiat marito. l. aut qui aliter. §. sed & seruus. vbi gl. ff. qđ vi aut clā. Et ideo † emphyteuta vxoris qui priuaret iure suo si alienaret sine licentia domini, sufficit si denūtiet marito, ac si denuntiet vxori. ita tenet Ias. in l. fi. C. de iure emphy. Et ideo etiā inferri posset ad cōsuetudinem nostrā s. positā, in tit. *Des fiedz.* §. viij. † ꝙ vasallus vxoris potest alienare feudū habendo licētiam à marito. quod an sit verum cogita, qa non pono ꝓ constāti. Fel. tamē in c. cum M. Ferrari. in xvij. col. de constit. dicit, ꝙ coniuncta persona protestari non potest, & tñ maritus admittit sine

1 *Maritus agere potest pro vxore.*

BIU Cujas

mãdato, eo ꝙ coniũcta persona, vt infrà dicã, igit' &c.

4 Quid de procuratore mariti.

SEd quæro † quid in procuratore mariti, an marito absente possit cõparere pro vxore sui magistri, tãquã ꝓcurator mariti? vr ꝙ sic, qa persona procuratoris repræsentat personã dñi, & sic mariti. l. ita autem. §. gessisse. ff. de admi. tut. vbi dicit tex. gessisse enim vr qui per aliũ gessit. & sic gestũ à procuratore videtur à dño etiam propriè. vt facit tex. in l. certè. §. si procurator meus me mandãte vel ratũ habẽte precario rogauerit, ego precario habere propriè dicor. ff. de precario. qui text. est multũ not. ad hoc. sed sic est ꝙ statutũ loquens in persona vera, habet locũ in ficta quæ verã repræsentat. l. postulãte. in prin. ff. ad Trebel. ¶† Item statutũ loquẽs in persona mariti, habet locũ in persona ꝓcuratoris, etiam si sit prohibitoriũ. do. Ias. in l. j. §. item acquirimus. in vj. notab. ff. de acquir. pos. ergo & statutũ permissiuum, & maximè istud, cùm sit cõforme iuri communi posito in l. maritus. C. de procura. & ad hoc facit c. mulieres. §. Item si ꝓcuratori. de sententia excom. & l. iij. §. fi. ff. de nego. gest. & regula iuris, potest quis per alium. vbi dicit tex. & est expositio

6 Quod possum per me, possum per alium.

Dy. ibi, † ꝙ quis potest per aliũ, quod per seipsum. vnde dicit Dyn. sicut possum per meipsum litigare, ita possum per alium. l. j. §. vsus autem. ff. de procura. l. sed si vnius. §. idem Iulianus. & §. idem ait. ff. de iniur. facit regula iuris, qui per alium, de regu. iur. in vj.

ADde ad hanc reg. iur. tex. in l. etiam. §. ex præterito tempore. ff. de manu. vindict. & ibi Bar. vbi qui potest per se agere, potest cõstituere procuratorẽ. facit quod dicit Gemi. in c. fi. de iudi. in vj. vide Bald. in rub. de procur. & melius in ꝓposito, in l. iij. §. curatores. ff. qui petunt tut. in l. neque. C. de procura. & in l.

7 Patris procurator agere potest pro filio.

reos. col. x. C. de accusa. vbi dicit, † ꝙ vbi pater potest cõparere in iudicio & in cã criminali pro filio, potest constituere ꝓcuratorẽ. Idẽ voluit Corsetus in suo repertorio, in verbo, abbas. versi. iiij. vbi plura allegat. allegat tñ Benedictũ de plũbi. in l. seruos. C. qui manumitte. non poss. Et ad dictũ Bal. in l. reos. col. vj. in libro meo. C. de accusa. vbi dicit, ꝙ quando pater agit proprio nomine pro causa filij, potest cõstituere procuratorem. vbi allegat l. Lucius. ff. de appellatio. dic ꝙ ille tex. nec dictũ Bal. aliquid facit, quia ibi pater agit pro suo interesse. hîc verò maritus tanquã procurator vxoris, vt infrà dicam. Et omnes casus loquũtur in casibus quibus quis comparet pro se tanquam administrationem habẽs, vt sunt casus positi per Corsetum.

8 INcontrariũ videtur facere, † quia maritus qui habet potestatẽ agendi pro vxore, dicitur procurator vxoris. d. l. maritus. cum rub. C. de procu. & in l. fin. C.

9 Maritus dicitur procurator vxoris.

de pac. cõuen. † sed procur. ante litẽ cõtestatã non potest alium substituere. l. quod qs. C. de procu. etiam si habeat mãdatũ generale cũ libera. vt probat text. in l. tutores. C. de procu. iuncta gl. in l. mãdato generali. ff. de procu. quod quando fieri possit, vide Bart. in l. fi. ff. de diuer. & tẽpo. præscri. & doct. in c. fin. de off. deleg. ¶Credẽ ꝙ si maritus alicuius mulieris cõstituat ꝓcuratorẽ simpliciter nomine suo, ad cõparendum pro eo in iudicio in omnibus suis causis, ꝙ talis procurator non poterit cõparere in causis quas põt intentare nomine vxoris, aut quæ fuerũt intẽtatæ cõtra vxorẽ, qa ad hoc vt possit cõparere aut cõstituere ꝓcuratorẽ

10 pro vxore, requirit ꝙ constet ꝙ sit maritus, † vbi enim lex requirit actũ cum qualitate, non sufficit deducere actũ, nisi & qualitas deducatur. l. Fulcini⁹. §. cùm autem. vbi Bar. ff. qui. ex cau. in possess. & qñ tales personæ cõparentes nomine alieno comparẽt, debent istud exprimere. Bart. & Ias. in l. j. §. nũtiatio. ff. de noui ope. nuntia. cùm ergo in tali casu non sit deducta qualitas, scilicet ꝙ tãquam maritus, cùm non habeat potestatẽ nisi tanquam maritus, nec istud fuit expressum in cõstitutione procuratoris, talis procurator nõ debet admitti in iudicio in causis vxoris: secus autem si cõstituisset ꝓcuratorẽ ad comparẽdũ nomine suo tanquã maritus suæ vxoris, in omnibus causis quas intẽtare posset nomine vxoris, aut in quibus illam posset defendere. imò vr ꝙ nec etiã potest constituere procuratorem ad comparendũ pro eius vxore. Et satis in terminis tenent do. de Rota deci. 677. in antiquis, vbi dicunt, † ꝙ coniũcta ꝑsona non põt cõstituere procura- 11
torem ad cõparendũ pro persona coniuncta, etiã licet caueret de rato. Ita tenet Spe. in ti. de coniũcta ꝑsona, in j. col. ibi, licet enim. vbi dicit ꝙ licet coniũcta persona, & alij per eum nominati admittantur ad agẽdum pro aliis personis, non tñ eorum procuratores, ꝑ text. ad literam in l. iij. §. sed & si fortè. ff. iudica. solui.

EXtende hãc consuetudinẽ, vt habeat locum etiam in marito putatiuo, † cùm matrimoniũ putatiũ habeat priuilegia quæ habet verũ respectu mulieris, l. si cum dotem. §. fi. vbi gl. & Bar. ff. sol. mat. do. Ias. in §. fuerat. in ix. col. institu. de acti. teneas tñ contrariũ, cùm priuilegia circa dotẽ quæ habet verũ matrimonium habet & putatiuum, & non circa alia. l. si cõcubinã, in princi. & ibi Bar. ad hoc. ff. rerum amota. moder. in l. diuortio. ff. sol. mat. do. meus Ias. ita tenet in d. l. maritus. vbi dixit, † ꝙ maritus putatiuus in re do- 13
tali poterit agere pro vxore, sed non pro aliis rebus.

12 Quid de marito putatiuo.

EXtende secundò † vt habeat locum in sponsa per 14
verba de præsenti, secundũ Alber. de Rosa. in d. l. maritus. quem refert & sequitur dom. meus Ias. in d. l. maritus. † eo ꝙ priuilegia vxoris habẽt locũ in sponsa 15
de præsenti. l. ij. §. fin. ff. de priuileg. creditorum. faciũt quæ suprà dixi in hoc tit. in ij. §. in gl. j. vers. sed an hoc. sed aduerte quia do. meus Ias. videtur cõcludere ꝙ illud habeat tãtum locum in priuilegiis quæ veniunt ratione dotis, ideo cogita quid dicẽdum in hoc casu. Nam admittitur maritus ad agendum pro vxore sine mandato, ratione affinitatis. † affinis enim pro affine 16
admittit' sine mandato. l. sed & hæ. in prin. ff. de procu. † Sed maritus & vxor licet non sint affines ꝓpriè, sed principium affinitatis. l. non facile. §. affines. ff. de gradi. affi. gl. in l. affinitatis. C. commu. de succes. vnde idẽ 17
iudicamus de principio & causa, sicut de ipso causato. Paul. de Cast. in d. l. maritus. † sed dispositio loquẽs 18
de affine non habet locum in spõso seu sponsa. l. quod Seruius. ff. de condi. ob causam. Et faciunt quæ dicit ibi Bar. igitur &c.

16 Affinis pro affine admittitur.

ET intellige † ꝙ affines ascendentes admittuntur 19
pro affine sine mãdato, sed non collaterales, puta habens sororem meam in vxorem, non admitteretur pro me ad comparẽdum in iudicio sine mãdato tanquam affinis. ita tenet Inno. & Abb. post eũ, in c. nonnulli. §. sunt & alij. in gl. fi. de rescrip.

ET quia dictũ est, ꝙ maritus admittitur ad agendũ ratione affinitatis, dic ꝙ etiam est de coniunctis personis. l. fi. §. cùm autẽ in cõfinio. in verbo, in personas ita coniũctas, & ibi Bal. & Sali. ad hoc notant, C. de furtis. † Sed coniunctus admittitur pro coniuncto 20
sine mandato. d. l. sed & hæ. ff. de procur. igitur &c.

20 Coniũctus pro coniuncto.

ET extende † tertiò, vt habeat locum in coniunctis 21
personis etiam in linea trãsuersali vsque ad x. gradum. Spec. in tit. de coniuncta persona. Bart. in l. sed & hæ. ff. de procura. & l. ij. ff. de accusa.

QVartò † extẽde vt habeat locũ nõ solùm in cõ- 22
iunctis ratione sanguinis, sed etiã in coniunctis

22 Cõiunctis amicitia.

non

non leui amicitia. iuxta l. latæ.in l.pen.ff.de verb.sig.

23 †quia talis amicitia præpõderat cõiunctioni sanguinis.l.cum allegas.C.de castrẽsi pecu.li. xij. Et hinc refert Valerius li.4.c.7.tit.de amicitia.in prin.Contemplemur nũc amicitiæ vinculũ,potẽs, & ꝑualidũ, neq; vlla ex parte sanguinis viribus inferius:hoc ẽt certius & exploratius &c. Et dicit Iaſ.in l. apertiſſimi.iij.col.

Amicitiæ vinculum potens.

24 C.de iudi.† ꝙ ſocietas dicitur eſſe quædã fraternitas. Hinc Prouer.18.c.dicitur,Vir amicabilis ad ſocietatẽ, magis amicus erit q̃ frater.& facit tex.l.nemo.ver.qui frater nõ eſt,ſi fraterna charitate diligitur.ff.de hęred.

25 inſti.vbi dicit,† ꝙ paria ſunt ꝙ quis ſit frater,vel ꝙ diligatur vt frater.& dicit gl.in l.ij.C.in quibus cau.coloni.li.xj.quam allegat do.meus Iaſ.in l.j.in xiiij. col.

26 ver.quid de ſingulari amico.ff.de ver.obl. † ꝙ amicus ſingularis venit appellatione ſuorũ.Ita tenent. Cy.& Sali.in d.l.maritus.Guil.de cug.in d.l.ſed & hæ.Spec. tit.de aduoc.§.obiicitur.verſi.eſt etiam quartus ordo. Io.And.c.fin.de poſtula. Cyn.l.inuitus. C.de procur. Feli.in c.coram.de offi.deleg. Prædicta etiam tenet & ſequitur doctor eminens do. Iacob. de S. Georg. in l. exigendi.C.de procu.Et dicit do.meus Iaſ.in d. l. exigendi.in ij.col.Facit, quia auditur amicus cõdemnati appellãs pro eo.l.liberto.§.fi.ff.de neg.geſ. ꝙ iſta opinio poſſet in puncto iuris defendi, propter quatuor rationes quas allegat.

27 PRima eſt, † quia illud quod diſponitur inter coniunctos vel propinquos ratione affectionis habet locũ inter amicos magna amicitia iunctos, vt no.glo. c.requiſiſti.iuncta gl.c.ij.in gl.pen.in fi.de teſta.& expreſſe notat Panor.in d.c.requiſiſti.

28 Ardor liciti amoris.

SEcunda eſt,vt dicit, † qa ardor liciti amoris habet vim clauſulæ codicillaris,vt ſi in teſtamento ſit inſtituta perſona valde dilecta teſtatori, & nõ affuerint niſi quinque teſtes, talis dilectio perſonæ habet vim clauſulæ codicillaris. Ita ſingulariter dicit Bal. in l. ſi iure.per gl.ibi.C.de teſta.manumiſ.& firmat hoc Roma.conſi.ſuo clxxix.incip.Ampliſſime doctor.in pen.

29 col.& ibi plus dicit,† ꝙ ardor liciti amoris habet vim reuocationis clauſulæ derogatorię oppoſitę in primo teſtamẽto.quod multum not.ad l. ſi quis in principio teſtamẽti.ff.de leg.iij.& ita etiam tenet do. Iaſ.in l.nõ dubium,in fi.C.de teſta.

30 TErtia ratio eſt, † quia appellatione ſuorum, venit amicus ſingularis,vt iam dixi.

31 Propter amicitiam repellitur quis à teſtimonio.

QVarta eſt,quia vt dicit, † propter magnam amicitiã repellitur quis à teſtimonio, ſecundũ Spec. tit.de teſta.§.j.in prin. ſicut propter cõiunctionẽ ſanguinis.l.parẽtes. C. de teſtib. ¶De hac materia amicitiæ vide per G.Benedicti in ſua repet.c.Ray. in verbo, teſtamentũ.iij.nu.47.48.& 49. de teſta. vbi dicit ꝙ ad veram amicitiam quatuor ſunt leges traditæ, vbi hęc quaſi ponuntur vſque ad nu.53.

QVintò facit gl. notabilis in c. quam ſit. in verbo, petere. ibi, ſed pone quòd amicus eius. de electio. in vj.

32 SExtò facit illud quod dicit do. meus Iaſ. in l. cùm rem alienam.C. de leg.vbi dicit,† ꝙ ſicut legatum rei alienæ factum coniunctæ perſonæ valet,ita quando eſt factum ſingulari amico.

SEptimò facit illud quod dicit Alexan.in apoſtil.ad Bar.in l.de pupillo.§.ſi quis ipſi prætori.ff.de noui

33 ope.nuntia.vbi dicit,† ꝙ iniuria facta amico meo, videtur mihi facta.

OCtauò facit, ꝙ intereſſe ratione amicitiæ operatur ꝙ alteri ſtipulari poſſit. do. meus Iaſ.in l.j.ij. col.ff.de in litem iuran.

NOnò, ꝙ ſicut ſi conſanguineus tuus impediat ne ad te citatio perueniat, tu haberis pro citato,ita ſi amicus tuus te impediat.Ita Pan.c.quoniã frequenter.in §.porrò.in iij.col.vt lite non conteſt.

DEcimò facit gl.in verbo,amicus.in l.fundi. §. j.ff. de acqui.poſſeſ.

VNdecimò facit illa deciſio ſingularis dom. Andr. Sicu.in repe.l.cùm acutiſſimi.in xiiij. col. & ſeq. C.de fideicõ.vbi tenet & dicit, † ꝙ diſpoſitio d.l.cùm acutiſſimi.& l.cùm auus.ff.de cõdi.& demonſt.habet locum in perſona valde dilecta teſtatori. quam refert & ſequitur do.meus Iaſ. in l. exigendi. in iiij. col.& v. ſed tamẽ nõ firmat. C. de procu. ¶Et aduerte † ꝙ maxima amiciti a dicitur quæ contrahitur in ſcholis.Fel. c.quoniam.in iij.col.de offi.deleg. 34 35

EXtende† quintò,etiã ſi mulier hoc nollet:qa maritus ea inuita põt cõparere pro ea:quoniã ſi ipſa vellet agere, nõ poſſet impedita propter cõſuetudinẽ primã huius tit.Itẽ mulier nõ põt impedire quin maritus habeat prędictorũ bonorũ adminiſtrationẽ.Dixi in conſuetudinibus prędictis,& etiã exercitiũ. facit l.fi.C.de pac.conuen.ergo. etiã nõ poteſt diſſentire marito illas exercente.videtur tamen eſſe text. in cõtrarium in l.Pomponius.§.fi.ff.de procuratoribus.

36 Maritus inuita vxore poteſt agere pro ea.

PRo ſexta † extenſione videndum eſt, an filiusfamiliãs maritus poſſit abſq; mãdato pro vxore agere, & defendere,vt in eo hoc ſtatutũ, ſeu hæc cõſuetudo verificari poſſit.Clarũ eſt,† ꝙ regula eſt ĩ iure, ꝙ filiusfamiliãs non põt ſtare in iudicio abſq; cõſenſu patris. l.cùm nõ ſolũ.& per diſcurſum illius legis cũ ibi notatis.C.de bonis quę lib.l.ſi lõgius.§. filiusfamilãs.ff. de iudiciis.cũ ſimilibus:quare vẽ per regulã dicendũ, ꝙ non poſſit iſta facere. ¶Aduertatis circa hoc, quia ſecundũ qđ dicunt doctores in d. l. maritus. faciendo diſtinctionem bonorum qñ bona ſunt viri,eſſet fortè tunc verũ dicere,ꝙ non poſſet ſtare in iudicio abſque cõſenſu,per iura hîc antè allegata. Sed accipiẽdo verba ſtatuti qđ loquit̃ de bonis mulieris,vtrùm pro illis poſſit ſtare in iudicio? oportet videre an ſtet procuratorio nomine,an verò defenſorio :qa ſi defenſorio,in quacũq; cauſa vẽ ꝙ poſſit,quia hoc dicit tex. in §. publicè.in l.ſeruũ quoq;.ff.de procu.& ibi doc. vnde ſequitur ꝙ cùm hic articulus loquat̃ in ſimplici defenſione,cùm nullum exigat mandatũ,ꝙ poterit ſtare in iudicio,abſque conſenſu patris,maximè defendendo. ¶Procuratorio verò noĩe poterit ipſe ſtare in iudicio abſq; cõſenſu patris,† quia filiusfamiliãs põt dari procurator.l.filiusfamiliãs.§.ipſe quoq; filius.ff.de ꝓcur. & ager & ſtabit in iudicio noĩe alterius abſq; cõſenſu patris,ſecundũ Bar.ibi.Pro quo eſt tex. in c.qui generaliter.§.nedũ.de procu.in vj.Cui nõ obſtat gl.in l.cũ oportet.§.neceſſitatẽ.C.de bonis quæ lib.quæ vult ꝙ requiratur cõſenſus patris,quia ſecundũ Bart. illa gl. loquitur quando filiusfamiliãs agit nomine ſuo:cum verò agit nõ nomine ſuo,nõ eſt neceſſarius cõſenſus: vt cum in caſu huius ſtatuti apparẽter fiat mẽtio quãdo agit nomine vxoris pro rebus vxoris, & ſic noĩe alieno,nulli dubium ꝙ etiam ſi ageret vt procurator, & cum mandato,ꝙ patris cõſenſus nõ eſt neceſſarius. Hoc tenet Io.And.quem ſequuntur doct.in c. qui generaliter.de procu.in vj.hac ratione,quia nihil prẽiudicat patri. Ex quo ſequitur ſi præiudicaret patri, quòd patris deberet interuenire conſenſus.alleg.§. fi. in l.ille à quo,ff.ad Trebell. & c.cum mandato. in fin. extrà, de in integrum reſtitu. vnde dici poteſt quòd ſi filius ageret pro bonis vxoris, pro quibus pater haberet ſua bona obligata, quòd requiritur ratione iſta

37 De filiofamilias marito.

38 Regula iuris.

39 Filiusfamilias poteſt dari procurator.

BIU Cujas

(quia patri posset generari aliquod præiudiciũ) ipsius patris cõsensus, in quo fortè si filius ageret cum mandato, non esset dubium: quia (prout suprà dictum est) noceret aut prodesset ipsi vxori. sed si agat defensorio nomine absque mãdato, cùm nihil possit nocere vxori, nihil potest præiudicare patri, quare &c. Adde Ioã. Fab. in §. patitur. instit. de iniuriis. vbi tenet ꝙ filius in potestate potest agere pro vxore.

40 *Quid de minore xxv. annis*

MAius est dubiũ, † si maritus esset minor xxv. annis, vtrũ posset stare in iudicio pro vxore. & videtur ꝙ hoc statutũ nõ ꝓcedat in minore xxv. annis,

41 †quia minor xxv. annis nõ põt esse procurator ad iudicia. Text. est clarus in d.c. qui generaliter. de procu. in vj. l. exigẽdi. C. de procu. l. minor. ff eo. l. fi. C. de his qui ve. ęta. impe. ergo hic marit⁹ minor nõ poterit stare in iudicio procuratorio nomine. si nõ possit procuratorio noĩe stare in qualibet causa, ergo nec maritus aut alia cõiuncta persona minor absq; mãdato hoc poterit: qa tantum operatur cõiunctio psonarũ, aut copula maritalis, quantum mandatũ. d.l. maritus. & d.l.

42 *Minor non potest esse defensor.*

exigẽdi. Imò fortius, † minor nõ potest esse defensor. l. minor xxv. annis in princ. ff. de ꝓcu. maximè vbi põt in integrum restitui; vt ibi. Tamen hoc fallit qñ cõtra mulierẽ absentẽ posset peruenire ad sentẽtiã diffinitiuã. quia tũc marit⁹ minor xxv. annis posset vxorẽ defendere. argu. eius qd̃ dicit̃ de filiofamiliâs minore. de quo in d.l. exigendi. Faciunt no. in d. §. publicè. †

43 quæ dicta in filio & patre (vt mille vicibus dixi) militãt in marito & vxore, qui maritus ex statuto hẽt vxorem in potestate, sicut pater filium habet. Et nõ est dubiũ de hoc: quoniã maritus minor posset interuenire ꝓ vxore, si maritus iurauerit nõ petere restitutionẽ in integrũ, quia iuramentũ facit eũ haberi ꝓ maiore, secũdũ Bar. in d.l. minor. & per eũ in auth. sacramẽta puberũ. C. si aduer. ven. Facit quod in simili no. Bal. in patre & filio. l. j. ibi, quid si pater est minor. C. de bonis mater. vbi dicit patrẽ ẽt minorẽ admitti cũ authoritate curatorũ, qui sibi dabũtur, & cũ renũtiatione in integrũ restitutionis. alle. l. iij. ff. rem ratã haberi. Adhibeatur ergo cũ cautelis præcedẽtibus, quas dat Bar. vt detur patri curator, & de eius authoritate in iudicia stet. qd̃ verũ est secundũ Bar. ibi, si fuerit ad missus ad iuramẽtum, qa potuit nõ admitti, quia ẽt potuit in ipso iuramento decipi. d.l. minor. sed postquam fuit admissus,

Cautela.

habet̃ pro maiore. Sint ergo cauti litigãtes cũ maritis minoribus noĩe vxoris, vt eos faciãt recipi cum iuramento. Et pro hoc faciũt notata per Host. & Io. And. in c. non iniustè. de procu. & Spec. in tit. de actore. §. j. versi. quid si est minor. quod absq; dubio procedit in causis criminalib⁹, vt plenè scriptũ est in d. §. publicè. Similiter in minore comparente ad allegandum causas absentiæ vxoris, secundũ Bar. in l. pe. §. ad crimen. ff. de pub. iudiciis. & gl. in d. §. publicè.

44 *An maritus maior pro vxore minore agere possit.*

QVid econtrà, vtrùm maritus † maior possit agere noĩe vxoris minoris? Videt̃ ꝙ non, quia ipsa mulier minor nõ posset esse in iudicio ad agẽdũ, nec procuratorẽ constituere absq; curatore. l. neq; curatores. C. de ꝓcu. ergo multo minus poterit agere sine mandato. l. quia absente. C. de ꝓcu. hãc quæstionẽ formant doctores in d.l. exigẽdi. & tenẽt contrariũ, & dicunt,

45 †ꝙ imò maior põt interuenire absq; mãdato pro minore. alleg. gl. in l. tutores qui post. ff. de admi. tut. facit tex. in l. j. in prin. ff. de min. per quem tex. hoc ibi vult Ang. quia vt sæpe dixi, æquiparãtur circa ista pater &

46 filius, maritus & vxor, † sed pater minor non põt esse in iudicio pro filio siue agẽdo, siue defendẽdo. facit l. fi. C. de legi. tut. ergo nec debet posse maritus minor. hoc tamen verum, nisi periculũ esset in mora, quia tũc minor maritus admitteretur sicut pater. argu. d.l. exigendi. in fi. & l. patri. ff. de minoribus. quia necessitas facit aliquid ꝓbabile qd̃ aliàs nõ esset. l. qui potuerũt. ff. de manu. test. vnũ tñ nõ est prætermittendũ: esto ꝙ sic esset, ꝙ maritus minor xxv. annis non posset comparere defensorio nomine pro vxore, quod tamen nõ poterit opponi post litem contestatam, sicut quælibet alia exceptio dilatoria. ita Bart. eleganter per illũ text. in d.l. exigẽdi. & ibi per do. meum Ias. quæ disputatio parũ habet vtilitatis, cùm de hoc sit expressa decisio, per d.c. qui generaliter. cui iuri canonico standum est etiam in causis Cęsareis, tum quia communis opinio doct. ita tenet, tum quia in casu dubio de iure ciuili & claro de iure canonico, ipsi iuri canonico stãdum est, etiam in forò Cæsaris, vt no. in c. j. de no. ope. nunt. in c. ij. de arbi. in vj.

47 *Consuetudinem non extendimus ultra limitationes.*

LImita † prædictã cõsuetudinem, qñ supradictum est ꝙ coniunctus pro cõiuncto admittitur ad cõparẽdũ in iudicio sine mãdato, sexdecim limitationibus positis per do. meũ Ias. & Alex. in l. exigendi. C. de procu. ex quibus nota vnũ, videlicet, ꝙ nõ habet locũ si maritus cõpareat in iudicio tanquã procurator, qa si non constat de mãdato procuratorio non potest sustineri iudiciũ tanquã factum à marito. ita per plura tenet do. meus Ias. in d.l. exigẽdi. & in l. maritus. C. de procu. & istud fuit consilium Lud. Ro. consi. cccxlvj. quod incipit, primus propositæ cõsultationis articulus. quem alleg. do. meus Ias. in prædictis locis.

QVibus adde quatuor, primò ꝙ coniunctus pro cõiuncto præsenti non potest cõparere sine speciali mandato. Imo. in c. cùm M. Ferrarien. de constit. & Alex. in l. non solùm. ff. sol. matri.

SEcundò pro limitatione dic quòd coniunctus pro coniuncto non potest petere decretum iudicis interponi super contractu coniunctæ personæ. facit tex. in l. minorum. C. de prædiis minor.

TErtiò adde quòd cõiuncta persona protestari nõ potest. ita Felin. c. cùm M. Ferrarien. in xvij. col. de constitutio.

QVartò adde ꝙ coniuncta persona solutionẽ recipere non potest. Ias. in l. non solùm. j. col. ff. solut. matri. & quomodo intelligatur, vide eundem Ias. in l. filius. C. de pact. Panor. & Feli. in d.c. cùm M. Ferrariẽ. de constit. Alex. consi. iiij. in iij. col. in ij. vol.

48 *Maritus an debita vxoris exigere possit sine eius consensu.*

ET ideo dicit, † ꝙ etiam maritus nõ potest exigere debitũ vxoris sine eius cõsensu. & de hoc est text. ad literã, & in specie in l. cum maritũ tuum. C. de sol. Nec. in hoc cõsuetudo derogat huic legi, cùm vt videmus, † cõsuetudo debet interpretari secũdum ius cõmune. l. j. C. de noxali. sed ius cõmune dictat ꝙ maritus põt agere pro vxore. l. maritus. C. de proc. tñ non intelligit ꝙ possit solutionẽ recipere, imò vetat cõtrarium, ergo consuetudo dictãs ꝙ maritus possit agere pro vxore, & stare in iudicio, si nõ expresse loquat̃ ꝙ possit solutionem recipere, non poterit maritus solutionem recipere: & si hoc fieret, illa lex, maritus, per subauditũ intellectum corrigeretur, quod fieri nõ debet secundum gl. in c. cupientes. §. quòd si per viginti. in verbo, petere. de elect. in vj. & illam gl. allegat. do. meus Ias. in l. frater à fratre. in xij. col. ff. de condi. indeb. & in l. emancipata. in pen. col. C. qui admitti. & in l. pacta nouissima. in xj. colum. C. de pactis. & Barba. consil. xij. in x. colum. in j. volum. cùm enim vt dicit glo. ibi, hoc expressè reuocatum non inueniatur, antiquo iuri stabitur. Alexan. consil. lxxxviij. in ij. col. in j. vol. Et pro certo fui de hoc interrogatus à quodam,

qui

Casus facti. qui cùm vidisset vxorẽ suam à se fugisse, volebat cogere quendã debitorem suæ vxoris: debitor autẽ opponebat,& dicebat ꝙ erat paratus soluere, sed ꝙ petebat quittantiã ab vxore,quæ reperiri nõ poterat:dicebat maritus ꝙ per hanc consuetudinẽ poterat agere,& omnia alia facere quæ fienda erãt in iudicio cõtra debitorẽ in hac actione personali.Dixerunt quidã ꝙ poterat stare in iudicio,& ipsum conuenire, sed eo ꝙ non negabat debitum, & ꝙ erat paratus soluere,ꝙ requirebatur in solutione & quittãtia cõsensus vxoris suę,eo maximè ꝙ debitor requirebat per dictam l. cùm maritum.& per hoc remansit processus interruptus,& tacuit maritus.Sed tamẽ quicquid sit, veritas est in cõtrarium, quia maritus cùm possit per quemcunque contractum de bonis mobilibus disponere, potest etiam quittantiam facere per cõsuetudinẽ nostram suprà positam.

ADDITIO. Sed quæro an ista consuetudo habeat locũ etiã si maritus sit clericus primæ tõsuræ, qui habeat priuilegiũ fori?videtur ꝙ nõ,per ea quæ dicit Io. Fab.in §.si verò reus.in ij.col.inst.de satisd.de quo per Matth.de affl.in consti.regni Siciliæ,quæ incipit, edictorum. in gl. fi. Et aduerte in hoc ad ea quæ dicit idẽ Matt.in dicto loco,in xiij.no.in vij.q.

10 Quæstio. SEd quæro,† quia in procuratione fienda per vxorẽ requiritur authoritas mariti, an maritus possit ipsam authorizare, qñ cõstituit ipsum maritum procuratorem?vide per doc. maximè Ang.Imo.Ro. in l. j. §. fuit quæsitum.ff.ad Treb. & vnũ verbũ per Feli. in c. causam matrimonij.in v.col.de offi.dele.vbi dicũt ꝙ maritus nõ potest authorizare in facto proprio.facit glo. in cle.ij. de rebus ecclesiæ nõ alie. & quæ dicit Panor. in c.fi.de instit.& quod no.Bar.in l. fideiussores magistratuũ.§.tutor datus.ff.de fideiuss. tuto. dixi ample in §.j.supra in hoc eodem tit.in gl.N'*aussi par testament.*

11 Quid in paraphernalibus. SEd iterum† quæro,an hæc cõsuetudo habeat locũ in bonis paraphernalibus,quę sunt extra dotẽ?dic ꝙ vxore prohibente,maritus nõ habet aliquod exercitium.tex.est in l.hac lege.C.de pactis cõuentis.tam super dote quàm super donatione. ¶ Aduerte ꝙ si super bonis paraphernalibus sint factæ cautiones fœneratitiæ, ꝙ maritus habẽs penes se cautiones põt recipere vsuras siue arreragia, & in cõmunẽ vtilitatẽ expendere.tex.est ad literã multum singularis, & quem Bal.dicit non esse alibi.l.fi.C.de pactis conuentis.

QVæ autem sint bona paraphernalia dicam infrà, in hoc titulo,in consuetudine quę incipit,*deniers de mariage qui ne sont ameubliz.*

12 Quæstio SEd quæro de vna quæstione,† maritus circa res vxoris facit cõtractũ,& ꝓmittit ꝙ vxor habebit ratum cõtractum à se gestum:si vxor contrauenit an teneatur?tu dic,aut mulier habet iustam causam cõtraueniendi, & tunc maritus non tenetur: quia qñ quis promittit de non contrauenendo,intelligitur nisi ex legitima & iusta causa cõtraueniat, & lege permittẽte.tex.est ibi Dy. & Barto. in l. quidam cùm filium.ff. de verb.obl.tex.est in l.si libertus.ff.de ope.libe.& ibi notatur.c.quintauallis.de iurciu.Et ideo Soci.in casu emergenti,s.quando vxor noluit ratificare donationẽ factam per eius maritum,eo ꝙ post prædictam donationem habuit filiam quam antea nõ habebat,& sic si ratificasset,potuisset reuocare,ex quo noluit ratificare propter illam filiã,an maritus in aliquo teneatur.& pluribus motiuis ibi Soci.in consi.suo cccxv.incip.visa prædicta facti contingentia. in pen. & vlt.col.tenet ꝙ non,& adducit in fine consi.Pet.de Anc. in consil.suo cccxxvij.inci.visa facti narratione.in simili de tertio q. ꝓmittit obseruãtiã cõtractus minoris,qui nõ tenet,si cõtractus principalis minoris irritat ex causa pmissa,qa põt vti cadẽ defensione minoris.ad hoc l.ij.ff.de fideius.item quia est dependens à prima,ergo illa annullata, annullat & ista regula, accessoriũ.de reg.iur. in vj.c.trãslato.de cõstit. itẽ qa irritata prima,secunda remanet sine causa,& sic in effectu inefficax.l.ij.§.circa.ff.de exce. doli. nõ tamẽ inuenio illud consi.Anch.

SEd quia hic §. noster loquitur in marito, dictũ est suprà quid in sponso & sponsa,† quęri posset,quid in cõcubinario.in hoc† licet concubinatus de iure ciuili sit permissus.l.in cõcubinatu.§.fi.ff. de cõcubinis tñ absolutè respõdetur ꝙ nõ vẽdicat sibi locũ, quamuis sit par aut maior affectio,aut amicitia, sed quia de iure diuino eiiciẽda est ancilla, Genes.21.& iure canonico:quia fornicatio simplex est peccatũ mortale,cle. ad nostrã.de hæreticis.c.meretrices.& ibi Io. de turre cremata.xxxij.q. iiij. Ideo dicendum est prædicta non habere locũ in cõcubinario.& faciunt quæ dicit Bal. in auth.si quas.in ij.col.ibi,sed quęro. C.de sacrosc.eccle.vbi dicit ꝙ in honesto loco non licet collocare inhonestas personas.per l.si qua.C.de spectaculis, li. xj. & est text.ibi satis notabilis,† ꝙ in loco honesto non decet esse inhonestas personas. † & quæ sit pœna occupantis locum maioris & honestioris? dic quòd debet poni in loco viliori, vt est casus in c. præcipimus. xciij.distinct.quem ad hoc dicit esse singularem Lud. Ro.in sing.suo 394.inci.nõ debet minor.Pet. Gerard. sing.33.incip.nobiles præhonorantur.

53 *Quid in concubinario.*

54 *Concubinatus permissus.*

55

56 *Pœna occupantis locum honestioris.*

ADDITIO. Dixi in Catalogo gloriæ mundi, in j. parte, consideratione xxxix. Et dicit Iacobus Rebuffi in d. l. si qua. nota pro consuetudine quæ seruatur in villis,† ꝙ hoies & mulieres viliter viuẽtes ab honestis carreriis expellãtur,& in carreriis remotis & seorsum manere permittantur. ad quod facit l. ædificia. C. de ope.pub.& vidi in hac ciuitate ꝙ quidã cõquesti fuerunt de illis qui domos suas locabãt meretricibus,qa per curiam compellebantur exire inde, & collocabãtur in carreria remota iuxta hortalia, & in suburbiis. & talis carreria in tota Gallia vocatur bordellũ,& tamen aliquando ex tolerãtia possunt tales domus esse. l.ancillarum.§.fi.ff.de pet.hæred. quicquid tamen sit, possunt tales viles mulieres etiam de eorum propriis domibus expelli.facit l.nõ aliter.cum ibi no.ff. de vsu & habi.ex quo non est dicendum ꝙ debeant gaudere priuilegiis quibus gaudent honestæ mulieres,ideo in hoc casu non est dicendum ꝙ cõcubinarius admittatur pro concubina.

57 *Locãtes domos meretricibus.*

Bordellũ.

ADDITIO. Et quòd possint meretrices expelli à vicinia ad requestam honestarũ mulierum,videMatt. de affl.in consti.regni Siciliæ,quæ incipit,quę passim. in iij.libro.

QVæro de quæstione, pone ꝙ in contractu matrimonij fuit contractatum ꝙ maritus non poterit esse in iudicio pro iuribus & actionibus mulieri competentibus,sed ꝙ ipsa mulier tenebitur comparere,& agere,seu defendere de authoritate mariti, nõ obstãte cõsuetudine de qua hîc, cui derogant & renuntiãt quo ad hoc:an si maritus postmodum velit agere cõtra aliquem pro iuribus vxoris, & cõparere secũdum hanc consuetudinem, possit ei opponi per partem ꝙ nõ est legitima persona stãdi in iudicio, eo modo quo vult comparere? an verò etiam mulier hoc casu possit contradicere?De muliere quòd nõ possit contradicere non existente cõuentione,dixi suprà: sed existente conuentione est maius dubium,eo maximè,quia hoc casu cùm sit tantum ius introductum in fauorẽ: viri,

Quæstio.

potest

19 D. mulieribus facientibus vota visitandi sanctorum reliquias.

potest illi renũtiare.l.si quis in cõscribendo.C.de pac. vbi do.meus Ias.† & cõuentio inter virũ & mulierem facta in cõtractu matrimonij est seruãda.l. inter socerum §.cõuenit.ff.de pactis dota.quẽ tex.multũ extollit do.meus Ias.in l.lecta.in vij.col.ff.si cert.pet. & Odofr.ante eum in l.legẽ.C.de pac.& est multùm sing. & bonus ꝓ dominabus nostris, quæ volũt frequẽter ire ad visitãdũ amicos,& faciũt vota visitare ecclesias, puta sanctum Claudiũ,nostrã dominã de puteo, sanctã hostiam deDiuione,& alia loca sancta,quia debẽt hoc facere ponere in contractu matrimonij, ꝙ mariti eorũ eas conducent propriis eorũ expensis.Quę quidem cõuentio valebit, & tenebit maritus,nõ actione directa sed actiõe vtili in factũ.Sed ꝓ certo multi sunt apud nos qui etiã de facto tenẽtur hoc facere,licet nõ sit conuentum,imò etiam multo maiora. Et redeũdo ad propositum,credo ꝙ nõ obstante dicta cõuentione maritus possit agere, ita ꝙ nõ possit ei opponi per partem aduersam prædicta cõuentio: quia legem habemus in hoc,vt in hoc §.& in d.l.maritus.C. de procur. cui legi partes nõ possunt derogare, nec possunt dicere,nõ obstãte tali lege, vt dicit do. meus Ias. in l. nemo potest.in ij.col.ff.de lega.j. Alex. in consi. cj. in iiij.col.in j.vol.dicam alibi latiùs.

IN TEXTV IBI,
Sans procuration.

1 ADde† an maritus sit procurator vel curator vxoris?vide Io.Fab.in l.maritus.C.qui da.tut. vel cu.
2 pos. †Et quid si expensas fecerit litigando pro re mulieris,an recuperare possit?Io.Fab. in l. qd in vxorem. C.de neg.gest.tenet ꝙ non.Lud.Roma. in consil. suo ccccxlvj.incipiente,primus. propositę consultationis articulus. dicit ꝙ si maritus egit nomine procuratorio,cùm non haberet, nõ pót sustineri processus tanquã factus cũ marito.sed arguit ad vtranq; partẽ,tandem distinguit.Idẽ Lud,Rom.in consil. cxcix.in ix.& x.col.quærit an procurator cõstitutus per inhabilẽ ad constituendum procuratorem ad actum validetur,& accipiat potestatẽ per habilitationẽ in constituẽte superuenientẽ:puta aliquis noĩe Bertæ quã dicit suã esse vxorẽ,quę tñ verè nõ est,an si postmodũ antequã causa decidatur efficiatur vxor, valeat actus factus per eũ tanquã maritũ cùm non esset.& cõcludit ex multis ꝙ non.Et ex fundamẽtis Lud. Ro. aliàs dixi in cõtingẽtia facti,ꝙ si laicus cõstituat aliquem procuratorẽ ad adipiscendã possessionẽ alicuius beneficij antequã sit clericus,& sit capax ad obtinẽdum beneficiũ, si postmodũ efficiat clericus, talis ꝓcurator cõstitutus ante clericatũ nõ habet potestatẽ adipiscẽdi possessionẽ de beneficio sibi collato,ẽt post clericatũ, ꝙ illa habilitas quæ superuenit,venit ex facto nouo & superioris, ideo nõ prodest:vt dicit ibi Lud.Rom.maximè etiam quia in procuratorio inspicitur tẽpus quo quis cõstituitur procurator,vt facit tex.in c. si. de procuratoribus.¶Aduerte tamen ad dictũ Geminia. in c.j.§.j.in j. col.de resti.spolia. in vj. vbi dicit, ꝙ vitiũ concernens personam actoris quod repellit actorem,non repellit procuratorẽ ab eo missum,de quo dixi in cons. meo j. in iij.præsuppositio.nu. xxxj.¶Et in casu de laico constituente procuratorem ad acceptãdum beneficium, aut ad adipiscendam possessionẽ,cogita ex his quę dicit Ioannes de Selua, in tractatu de beneficio, tertia parte,quæstione vj.in prin.in j. & ij. motiuo.maximè quando allegat cõsilium Pauli de Cast.& l. j.§.fi.ff.de bon. pos. ex testamẽto militis. & dicta Pauli videntur facere contra dicta Lud.Romani,sed veritas est in tali casu, ꝙ potestas laici non trahit effectũ suum ad beneficium collatum post clericatum.

ADuerte ad multa in practica in materia procuratorij. † Primò ꝙ qui generale mandatum habe- 3 Falsus procurator quis.
ret,& gereret actum requirẽtem speciale mandatum, diceretur falsus procurator.Bal.in c.nonnulli.in j.col. de rescri.Feli.in c.ex parte decani.in iij.col.de rescrip. Et dicit idem Feli.in d.c.nonnulli.§.sunt & alij.col.x. ver.scias tamẽ.de rescri. † ꝙ requiritur procuratoriũ 4
speciale ad acceptandum beneficiũ:ex quo si quis acceptat sine speciali mãdato,dicitur falsus procurator, vt dixi in casu emergenti. Ias. in l. iij. §.si procurator. col.ij.ff.quod quisq; iuris. licet videatur dicere Bal.in l.falsus.C.de fur.ꝙ sit tantùm insufficiens.Vide in decisione Tholo.ccccclxxxvj. ¶Sed an possit validari acceptatio per ratificationẽ, dixi ꝙ sic antequam sit alteri ius quæsitum.& consului in casu emergenti.

ADDITIO. Quia hîc antè dicitur,ꝙ habens mandatum generale, si gerat actum requirẽs speciale mãdatũ dicitur falsus procurator, quid de eo qui habet mandatum cum libera, an possit ea facere quæ requirunt speciale mandatum?vide Matt. de affl. in constit. regni Siciliæ,quę incipit,si quis in posterũ.in xiij.no. & in constit.circa violentiarum.in x.no. vbi ponit,an possit iniustum vel illicitum. Adde ꝙ non intelligitur habere potestatem aut facultatem gerẽdi actum quẽ verisimiliter nõ gessisset principalis, puta exhęredare filios descendẽtes pro collateralib⁹.cùm,vt dicit Paulus de Castro,& do.meus Ias.in l.tale.§.fin.in ij. no.ff. de pac.quòd si statutum debet extendi ad id quod verisimiliter statuentes ordinassent,si de eo cogitassent: ideo etiam à simili mãdatum procuratorium cum libera debet extendi ad id quod principalis verisimiliter gessisset,si de eo cogitasset. facit quod dicit Angel. in l.obligatione generali. ff. de pignoribus. quem refert Hippol.de Marsi.in consi.suo xxj.nu.51.& 52.vbi satis amplè. Et facit quoniam quod non est verisimile,est potius falsitatis imago,quàm quod habeatur in consideratione. ¶Aduerte quòd potestas substituẽdi quem procuratorem requirit speciale mãdatum, nec sufficit quòd in verbis narratiuis fiat mentio de substituto,nisi fuerit facta mẽtio in dispositione, vt tenet Hippoly. de Marsil. in singulari 60. inci p. Titius constituit procuratorem.

SEcundò † si procurator gerit aliquẽ actum,& non 5
cõstet in actu de instrumẽto procurationis,nõ valet actus.Bar.in l.si quis inficiatus.ff. depos.& in l. qdã.ff.si cer.pe.† & in actu & in prõptu debet exhibere 6 Procuratorium vide quæst. hîc.
procuratorium,etiã si nõ interrogetur an habuit mãdatũ:aliàs actus est nullus.Bal.in rub.C.depos.in iiij. quæst.maximè in actu extraiudiciali,sed in iudicio debet excipi ꝙ nõ est procurator. ¶Et an instrumentum in quo dicitur,talis procurator,tale probet procuratorium, etiã si notarius dicat se vidisse & legisse, vide Iaco.de S.Georg.in auth.si quis in aliquo.in ij. col.de eden.C.post alios.vbi dicit ꝙ in tali casu, etiã p mille annos non præsumitur solennitas mandati.

ITem † non sufficit docere de procuratorio in pro- 7
tocollo, sed debet esse procuratorium in publicam formã redactum. Alex.in apostil. ad Bar.in d.l.si quis inficiatus.ff. depositi. Nec exemptio,nisi postea exhibeatur originale,secundum Hippol. de Marsil. singu. suo cxlij.¶Quãdo autem protocollum seu imbreuiatura non positum in mundum faciat fidem,vel nõ,vide Ant. de canario,in trac.de insinuationibus. quæst. xxiiij.vbi satis amplé.

ADDITIO. Vide Matth.de affli.in consti.regni Siciliæ

ciliæ,quæ incipit,baiulos omnes.in xiij. not. Per hæc
8 pluries dixi,† ꝙ procurationes quę fiunt in albo,vbi dimittitur album ad ponendum & describendū plura nomina procuratorum,etiam fortè incognitorum constituenti, erant reprobandæ & non recipiendæ, quia ex hoc possunt committi plures falsitates. dicā alibi pleniùs.

9 ITem†notarius qui recepit instrumentum procurationis nō potest sibi assumere authoritatem ex illo instrumento.Bal.in l.iudices.C.de fide.instr.in fi.vide Bar.in l.seruus cōis ipse.& ibi Alex.in apo.ff.de stipu. seruorum. Et aduerte ad plura de legitimāda persona procuratoris,de quibus per Hippoly.de Marsil.in l.fi quis ne quæstio.col.xj.cum seq.ff.de quæstionibus.

10 Maritus agens pro vxore cautionē præstabit de rato & de defendēdo.

SEd aduerte,quia cōsuetudo nostra habet hoc vltra ius,scilicet ꝙ maritus nō tenetur satisdare, quoniā licet sit verū†ꝙ maritus vt cōiuncta persona agit absque mandato pro vxore,tamē debet maritus præstare cautionem de rato.vt in l.maritus.C.de procu.† Item de defendendo in causa reconuentionis. vt in l. sed & hæ.in prin.ff.de procu.& ibi Bar.in l.seruū.§.ait prætor.ff.de procur.gl.est in d.l.maritus. Quod tamē ego credo nō esse necesse per hoc statutum, per quod poterit maritus agere pro vxore absque his cautionibus: cùm enim hoc nō sit expressum,sed omissum,videtur nō esse dispositum.l.cùm prætor.ff. de iudic. cùm statuentes si voluisset, hoc expressissent. Et hoc differt statutū à lege scripta. ¶Non audeo tamen pro nūc asserere,ꝙ maritus per hoc statutum non teneatur agēdo præstare has satisdationes,imò ꝙ ipsas debeat præstare,Moueor his motiuis: Primò,quia casus omissus à statuto relinquitur dispositioni iuris cōis.l. si extraneus.ff.de condi.causa data. Ergo cùm statuētes omiserunt loqui de istis cautionibus, sequitur quòd illas non remiserūt, sed dispositioni iuris communis reliquerunt,quod præsumēdum est eos voluisse,quia statuendo conati sunt non voluisse lędere ius commune minus quàm fuit possibile,& suam dispositionem restringere & non ampliare.l.iij.§.hæc verba.ff. de neg. gest.l.si serui vestri.C.de noxa.

SEcundò moueor,Nā vt suprà dixi,statutū istud cō forme iuri cōi in hoc ꝙ maritus agere potest absq; mādato pro vxore,fuit iuris cōmunis hoc disponētis quædā nouatio.si enim statuat id qđ iā de iure dispositū est,censetur fieri illius dispositionis quędā nouatio.ita Bar.in l.j.in prin.ff.ad leg. Falc.Ang.in d.l.si ita stipulatus.& Io.And.in c.j.de cōsti. in vj. Sed sic est ꝙ id notatur cū omnibus suis antiquis qualitatibus.no. l.aliā causam.cum ibi not.ff.de noua.l.si stipulatus. ff. de vsur.l.v.§.conuentionales.ff.de verb.ob. Bar.in l.si quis cùm aliter.ff.co.de ver.obl.Sequitur ergo ꝙ hoc statutum nouans ius cōmune,in hoc nouat,ꝙ ius cōmune habet ꝙ maritus agit sine mandato pro vxore, cum istis cautionibus nouat hanc dispositionē cū istis qualitatibus,eo maximè ꝙ illas expresse nō tollit, qđ si fieret,esset secus secundū Bar.in d.l. si quis cùm aliter.vnde nisi alia ratio hoc impediat, de qua fortè infrà dicet,non esset absurdū cōcludere ꝙ sit necessaria illa satisdatio, eo maximè quia ratio propter quam à iure fuit introducta hæc satisdatio,militat etiā in casu huius statuti,quę est,ꝙ licet lex det istā facultatē agēdi absq; mādato,tñ in nihilo præiudicat vxori:qa pro hoc nō dicetur vir ab vxore habere mandatum, sed à lege.l.iij.§.sed & si fortè.ff.de iudi.solui.vnde quia nō præiudicat maritus, succurrit reo cū quo litigat maritus in ista satisdatione,per quā recuperabit damna, interesse,& recōueniet &c. Quas satisdationes statutum remitteret diceretur esse iniquū, contra ius & naturalem rationem factum,& merito damnandum: vnde oporteret necessariò cōcludere,aut statutum illas satisdationes non remittere, aut maritum agendo vxori præiudicare posse,quare &c. Quia qui quid sit in expressa determinatione, in hoc differūt lex & statutum: habet enim minus scriptū statutū quàm lex, sed fortè plus intellectum.

IN TEXTV IBI,
Es droicts possessoires.

QVæro nunquid dispositio huius statuti habeat locū in actionibus realibus quantū est de iure? Videtur dicendū ꝙ sic,ꝙa l.exigēdi.C. de procur.quæ loquit de defendēdo.& l.maritus.C.eo.quæ loquitur de agēdo,loquunt vniuersaliter & indefinitè,quæ indefinita æquipollet vniuersali.l.iij.C.de insti.& subst. †& lex generaliter loquēs ;generaliter est intelligēda. 1
l.de pretio.ff.de publ.vnde Imperator in d.l.maritus. † vtitur verbo multū generali, interuenire,qđ cōprehendit omnē actionis speciē:qđ tñ intelligitur si solū vtitur verbo,actio,ꝙa † actionis verbo quantū ad hoc cōprehendit omnis species actionis in personā, in rē, mista,prætoria siue in rem, siue in pſonā.Similiter interdicta quæ sunt in rē scripta,& et quælibet alia anomala prosecutio: imò & officiū iudicis, prout ista oīa possunt sumi ex no.per gl.& doc.insti.de obl.in prin. in l.actio in personā.in l.actionis verbo.ff.de actio. & oblig.Inst.de interdi.in prin.in §.quodā. Instit.de act. in quib' oībus erit regulare. Sed fallit in certis actionibus &casibus,de quibus infrà dicetur.†Statutū verò,licet vtatur verbo multum generali, *demandant*, qđ latiorē vī habere significationē quā verbum agere, & propterea intelligitur cōprehēdere etiā omnino officium iudicis,tñ videtur habere aliquā vim restrictiuā, eo ꝙ dicit in iuribus possessoris, & actionibus realibus.†quæ iura possessoria cōmuni vsu loquendi cōsiderato,videtur tantum adaptari ad iura dicta possessoria,& postea id qđ sequitur de actionibus personalibus, in suo significato, præpositio,in, comprehendit actiones pſonales. Vnde cùm nullā faciat statutū mētionem de actionibus realibus, videtur ꝙ persecutionem illarum reliquerit sub dispositione iuris cōmunis,aut ꝙ illarum persecutionē marito interdixerit, aut minimè permiserit. Ego cogitaui ꝙ sub illis verbis, *draicts possessoires*, possit dici statuētes intellexisse velle cōprehendere actiones reales, quæ dicuntur rei vendicationes.§.appellamus.institu.de act.†quia illæ actiones dantur propriè contra nō obligatum aliqua actione personali.§.omnium.instit.de act. sed ratione rerum & possessionum apud conuentos existentium, & ratione dominij illarū possessionum rerum per actores prætensi,†quæ propriè dicuntur possessiones. secundum no.per Bar.Bal.& alios,ex illo text. in l.fin. C.de sacros.eccl.sicut vulgariter dicimus de vna terra ista est pulchra possessio : isto modo accipitur pro re possessa,secūdum Bar.in l.si rem aliquam.ff.de acqui. pos.& Bal.in l.j.C.si pig.pigno.da. sit. Vnde quia istæ rei vendicationes, siue actiones personales, vt plurimùm dātur pro istis possessionibus, videtur posse sustineri ꝙ statuētes loquātur de istis iuribus possessoriis,& sic erit verum dicere, ꝙ disponat tam de realibus quàm de personalibus, sub quibus verbis nullū dubium erit ꝙ comprehendantur omnes aliæ species quæ sub istarum diffinitione comprehendūtur in dicto §.j. Instit.de actio.cuiuscunque naturæ aut conditionis existāt,etiam interdicta & actiones mistæ,nam

De actionibus realibus.

2 Interuenire verbū.

3 Actio dicto quæ cōprehendat.

4 Demandando verbum.

5 Iura possessoria.

6 Actiones reales cui dantur.

7 Possessio quid.

†& alias

BIU Cujas

8 †& aliàs regulariter ſimplici appellatione cotinentur miſtæ, ſecundū amplè not. per Bart. & alios doctores in l. ij. in prin. ff. de ver. obl. Sed maximè in iſtis actionibus miſtis, quæ diuerſis reſpectibus aliquādo dicūtur. in rem, aliquando in perſonā, & propterea miſtæ. ¶Et ſi reperiretur verum, ꝙ ſtatuentes non intellexerunt diſponere de actionibus realibus, & ꝑ illis poſſet agere abſq; mandato. &c. Huius poteſt eſſe ratio, quia

p †duo ſunt principia in rei vēdicatione, dñium ex parte agentis, & poſſeſſio ex parte cōuenti. l. in rem actio. l. ex diuerſo. & gl. in rub. ff. de rei vendi. ſed ſic eſt ꝙ ſi maritus agat pro illis bonis mulieris, ꝙ debet eſſe pro vna ſpecie bonorū quæ poteſt habere mulier. ¶Nam mulier pōt †habere bona in triplici ſpecie, ſecundum quod no. Bart. quē ſequūtur omnes doctores in l. maritus. C. de procur. idē Bar. in l. j. ff. ad leg. Falc. ¶†Habet enim primò bona dotalia, & iſtorū bonorū maritus conſtāte matrimonio eſt dñs, & pro illis ſuo noīe actionem poteſt intentare, l. doce ancillam. C. de rei ven. vnde ſequitur, ꝙ de his nihil fuit neceſſe diſponi per ſtatutum, vt maritus poſſit vxorē defendere, quia ipſemet ſuo nomine agit, & ideo iſto caſu etiam nulla requiritur ſatiſdatio. hæc Bart. quē ſequitur do. meus Iaſ. in d. l. maritus. ¶†Habet & ſecundò mulier bona paraphernalia, quæ ſunt extra dotē, & quæ tradit vir, & de iure iſta aliquando tranſeunt in dominium viri, aliquādo ſolùm in ſuam cuſtodiam, l. ſi ego. §. dotis. ff. de iure dotium & in iſtis admittitur ad agēdum abſq; alia ſatiſdatione. Caſus eſt in l. fin. C. de pact. conuen. ¶†Habet tertiò vxor alia bona prorſus ſeparata à rebus viri: & pro iſtis admittitur maritus ad agēdū ſicut quælibet alia ꝑſona, cum ſatiſdatione iuris, d. l. maritus. Ad propoſitum noſtrum & applicando ad cōſuetudinem patrię, vxor poteſt habere bona omniū iſtarum ſpecierū. †Item ſi ipſa habeat bona immobilia, & nubat pro ſuis iuribus, & etiā ſi multa mobilia poſſideat, & ſic nubat, intelligatur omnia illa dare in dotē, ſecundum theoricam Bar. & doct. in l. mulier bona. ff. de iure dot. & Bar. in queſt. per eum diſputata, mulier habens amplū. imò quod fortius eſt ſi ſint mobilia, in dubio ſunt in diſpoſitione viri vita comite, ſecundum ſtatutū ſuprà proximè &c. Et ſi ſint mobilia æſtimata æſtimatione quæ facit emptionē, aut ſit pecunia numerata, quæ ſit promiſſa aſſignari, efficitur mariti, & aſſignalia ſunt ſua dos: ſequitur ꝙ conſtāte matrimonio, maritus, vt illorum dñs, ſuo noīe habebit actionē in rem, vnde non fuit quantum ad illam neceſſe ſtatuere ꝙ maritus poſſit agere ꝑ vxore, & ſi mulier certū quid dederit in dotē, & alia bona habeat extra dotem, ſiquidem ſint mobilia, adhuc idem: quia illorum per ſtatutum præcedens habet liberā, vt dñs, adminiſtrationem, vita comite: ſic ſuo nomine poterit vēdicare. ſi verò ſint immobilia, habebit illorum vt legitimus adminiſtrator liberā facultatem perceptionis, & hoc rōe illius poteſtatis quā in ipſam hēt de qua ſuprà ſtatuto primo i hac rubrica. & ſatis hoc ſonāt verba ſtatuti dū diſponit circa actiones poſſeſſorias & ꝑſonales: quia vtitur hac dictione, *ſes droicts* &c. id eſt ſuas actiones, quæ dictio, ſuas, denotat plenū dominium in muliere. l. Quintus. cū ibi not. ꝑ Bar. & alios, ff. de auro & arg. leg. ſed cùm mulier illa bona nō poſſit dicere ſua, ſed ſunt, inſpecto iure ciuili, mariti, d. l. doce ancillā. & rōibus ſuprà allegatis, ſequit ꝙ nulla poteſt cōpetere vxori actio realis: ideo nō fuit neceſſe de ea diſponere. nō ſic eſt de actionibus perſonalibus: quia actiones quæ ſemel ſibi cōpetierūt ſunt affixæ ſuis oſſibus. & ab ipſa ſeparari non poſſunt. l. quis ergo caſus. ff. de pecu. vnde nō mirū ſi aliud in illis ſit diſpoſitum, quia idem eſt de interdictis, quia etiā ſunt perſonalia, licet ſint in rem ſcripta. l. j. §. pe. ff. de inter. ¶Sed nonne etiā mulieri poſſunt competere actiones reales in aliis bonis quā dotalibus, ſicut actiones ꝑſonales poſſeſſoriæ, quare ēt in illis debuit diſponi realiter? oportet fateri ꝙ aut ſtatutū eſt defectiuū in eo ꝙ circa hūc caſum nō diſpoſuit: aut ꝙ intelligitur ſub illis verbis, *droicts poſſeſſoires*, aut ꝙ relinquitur diſpoſitioni iuris communis. ſic ſto. Pro nunc ſufficit dediſſe cauſam poſteris ſubtilizādi. cōmuniter tñ obſeruatur ꝙ in actionibus realibus nō admittatur maritus ſine ꝑcuratorio, cùm incluſio vnius ſit excluſio alterius. c. nōne bene dicimus. ibi per Feli. & alios. de ꝓſumpt. per quod etiā poſſet dici, ꝙ actiones miſtæ nō cōprehendant in cōſuetudine noſtra, ſed tñ cogita an ſit verū, † cùm ſub ſimplici cōtineatur miſtū. gl. in §. oīum. vbi doct. & maximè do. meus Iaſ. in v. & vj. col. inſt. de actio. & in l. ij. in prin. ff. de ver. ob. & vidi aliàs dubiū, ſed cùm talia eueniunt maritus ſe offert liti pro ſua vxore, manucapiendo pro ea, & valet, vt ſatis no. in l. ſi ſe non obtulit. ff. de re iud. & in l. Paulus. ff. de procur. vbi declaratur ꝙ ſic poteſt ſe offerre liti.

10 Mulier habet bōa triplicia.
11 Dotalia.
12 Paraphernalia.
13 Prorſus à rebus viri ſeparata.
14 Nota bene hæc.
15 Simplex continet miſtum.

SEd ſtāte hac cōſuetudine, an ſi maritus ſuper poſſeſſorio agens aut defendens noīe vxoris, & pro ea illi poſſeſſorio renūtiet, poſſit vxori ꝓiudicare, ita ꝙ per talē renuntiationem mariti vxor ſit excluſa à poſſeſſorio? videtur ꝙ non, eo ꝙ vī eſſe quædā alienatio, quæ nō poteſt fieri per maritū de rebus realibus, ſcilicet de bonis immobilibꝰ vxoris, vt dictū eſt in §. iij. huius tit. in gl. N' *auſſi ſemblablement*. & quia poſſeſſoriū eſt quid rei immobilis adiacēs, cùm rei immobilis vilis ſit & abiecta poſſeſſio: ideo videt ꝙ ſicut de petitorio rei immobilis non poteſt tranſigere, ita neq; de poſſeſſorio. Ego ſemper dixi, & adhuc dico, ꝙ ex quo poſſeſſio rerū immobiliū vxoris ſolùm habet effectū ratione perceptionis fructuū, qui ſunt in diſpoſitione mariti per cōſuetudinē tertiā ſ. eod. tit. cùm ſint mobilia de quibus maritus diſponere poteſt, ꝙ ipſe maritus renuntiare pōt poſſeſſorio tali, & ſuper eo trāſigere. arg. etiā eorum quæ dicuntur de vaſallo qui prohibetur alienare, & tñ poteſt trāſigere ſuper feudo dimittēdo feudum apud poſſeſſorē, & non aliàs, vt plenè dixi ſuprà, in §. fi. in gl. *en alienation*. verſic. nunquid autē vaſallus ſuper feudis. tit. *des fiedz*. Ad minus poteſt compromittere quo ad poſſeſſionē, & valet trāſmiſſio ſolutionis per compromiſſum. arg. eorum quæ ibi dicta ſunt. Iuncto ꝙ poſſeſſorium eſt ſolùm ꝓiudiciabile quò ad perceptionem fructuum, quæ eſt in plena diſpoſitione mariti, quia de fructibus tanquam de mobilibus plenè diſponere poſſet, etiā inuita vxore: & ideo ſuper dicto poſſeſſorio etiam diſponere inquantum tangit eius intereſſe, ſcilicet tempore quo viuit adhuc maritus. nec in hoc viuēte marito mulier contradicere poteſt, eo quòd habet petitoriū ſibi ſaluum, quod poteſt recuperare actione & iure ſibi cōpetente. Et etiam quia datur ſibi poteſtas agēdi, videtur quòd & tranſigendi: cùm cui concedatur antecedens, cōcedatur & cōſequens. Cogitate, quia ita obtinui, maximè viuente marito.

QVid † de cauſis ſpiritualibus, vtrum diſpoſitio huius ſtatuti in his procedit: dñi de Rota cōcluſione cccxxxvj. & ipſi in nouis deciſionibus, concluſ. dclxxxij. quæ inci. in cauſis. tenent ꝙ nō, & ꝙ maritus in iſtis non admittitur ad agendū pro vxore, etiā cum ſatiſdatione. c. fin. de iudi. in vj. Spec. in tit. de coniuncta perſona. verſic. quid ſi ſit ſpiritualis. Et eſt ratio, 16

†quia

BIU Cujas

17 †quia in causis spiritualibus requiritur speciale mandatum,secundū quod videtur sentire gl.in c.qui ad agendū.de iudiciis,in vj.l.patri pro filio.& l.illud.ff.de minorib.Ias.in d.l.exigēdi.in iiij.fallētia.C. de procu. & in l.maritus.in ij.col.C. eo.licet cōtrariū teneat gl. in c.cū pridē.de pactis.& do.meus Ias.in l.qui iurasse. §.si pater.p illā.l.patri.ff. de iurciu. tñ tenet ex c.accedens.& c.auditis.de procur.q in causa matrimoniali, quæ est causa spiritualis,fuit coniuncta persona,vt est pater admissus pro coniuncta,scilicet pro filio,sed forte est speciale in patre,cui multo plus ꝓmittitur quàm cōiunctæ personæ.d.l.patri.ff.de mino. qđ etiā debet ꝓcedere in marito,cuius est tanta ꝓximitas erga vxorē.arg.illius l.patri.ff.de mino.& hoc credo verū esse, vt scilicet in illis possit interuenire agēdo & defendēdo.quod tenet Ia.Fab.in §.pe.insti.de satisf.licet in cōtrarium videatur facere glo.in c.cùm M. Ferrariensis, de consti.& vide quæ dicit do.meus Ias. in l.exigendi. in ij.col.in v.fallentia.C. de procu. & aduerte q dñi de Rota deci.xxvij.in ti.de ꝓcu.& Milis in suo reperto.in versi. procurator potest esse laicus. tenet cōtra-
18 rium:& fortius †q laicus pōt esse procurator in causa beneficiali sine speciali mandato.

Principi plus obligatur subditus, quàm patri filius.

ADDITIO. Quia subditus magis obligatur principi quàm filius patri,nec pater filio,nec frater fratri, nec libertus patrono,vt dicit do.meus Ias. in l. veluti. q̄ legit cū §.huius studij.ff.de iustitia & iure.qa libertus adstringitur ad defendendū dominū ad violentiā extraiudicialē.l.si quis in graui.§.si cùm oēs.ff.ad Silleianū. & ibi gl. dicit q idē de vasallo, & sic de subdito.dixi ꝛ.in tit. *Des fiedz.* §.iiij.in gl. *le uassal est tenu.* in ver.itē tenet vasallus. ideo etiā vr q aduersus violentiam iudicialē tenetur dñm defendere, cùm cui datur quod est plus,datur etiā qđ est minus.facit tex.in c.ex parte.de decimis.in l.relegatorum. ff.de interdictis & releg.arg.auth.multo magis.C. de sacrof. eccl.gl.in c. j.xvj.q.ij.& facit quoniā quando conceditur excessus cōceditur id qđ est medium.per l. si quis dixerit.ff.de verb.& rerum signif.l.quicquid.in fi.ff.de verb.obl.l. j.§.quod dicimus.ff.de suc.edicto.bene facit l. Paulus ff.de in litem iurando.& quę dicit Mat.de affl.in cōst. quæ incipit, in causa depositi.in ij. not.in j.q.in ij.lib. Et ita etiam arguit in hac defensione iudiciali. ad extraiudicialem idem Matt.de affl.in consti. regni Sicil. quæ incipit,causas alias.in iiij.no.& in cōstit. quæ incipit,si quem nostrorū.in vij.not. ideo in casu in quo fuerat citatus rex Angliæ Romæ, vt compareret coram delegato summi pōtificis in causa matrimoniali inter Catharinam eius vxorem,cuius repudiationem prosequebatur ipse Rex,eo q fuerat olim desponsata cum fratre dicti Regis, quia prætendebat dictus Rex citationē nullam , nec Romæ tenebatur , aut poterat comparere,q quidā eius subditus tanquā illius subditus comparuit corā dicto delegato, & allegauit causas quare dictus Rex nec comparere poterat , nec tenebatur.Fuit dubitatū,an talis subditus esset habilis persona ad talia proponendū pro eius principe:& fui cōsultus,& cōsului q talis subditus admitti debebat hoc casu,tam ex prædictis,quàm etiā eo q erat causa matrimonialis in qua etiā admittitur quandoq; coniuncta persona,vt faciunt tex.in c.accedēs. & in c. auditis.de ꝓcu.& dixi hîc antè,& ideo debet multo magis subditus admitti,qui magis tenet , & est magis obligatus principi quàm cōiunctæ ꝑsonæ, & ideo cùm maior sit affectio ex præsumptione iuris,magis est admittendus quàm coniuncta persona,& non solùm ad allegandū causas absentiæ dicti sui principis , sed etiā causas nullitatis citationis , quæ nulla hoc casu dici pōt propter impossibilitatem comparēdi in loco tam longinquo à suo regno,ex multis causis i cōsilio meo deductis,& quæ sunt satis notoriæ , eo q præceptum impossibile nō ligat.tex.in l.fi.ff.quæ sen. sine appell. rescindāt.saltem est ita difficile , quod impossibile æ quiparatur,secūdum l.cùm hæres. §. j.ff.de statu libe. de quo per Matth.de affl. in cōstit. regni Siciliæ, quæ incipit,generalia iura.in iiij.no.Ita q citatio impossibilis non arctat citatum.Specu.in tit.de citatione.§.j. versi.item quòd est facta infra minus angusta tempora.quem citat idem Matt.in dictis constit.causas alias in iiij.no.& si quem nostrorum.in vij.no. ita quòd,vt dicit Bal.in l.properandum.§.& si quidem.in iij. col. C.de iudiciis. citatio minus legitimè facta habetur ꝓ nulla,& dicitur minùs legitimè facta, quando nō habet facultatem defendendi,prout dicit Oldr.in consi. xliij.incip.quæritur vtrum. per Matth. in dictis cōstitutio. allegatis. Ex quo ad minus subditus principis est admittēdus ad prædicta allegādū , cùm sit non solùm sui principis defensor, sed etiam adiutor. quoniā tenetur dominum adiuuare in quacunque violētia,vt facit tex.in c.omnes.in tit.hîc finitur lex,deinde consuetudines regni incipiūt.etiam cōtra patrem,filium, & fratrem,vt dicit text.& dixi antè. facit l. minimè.ff. de reli. & sumpti.funerum. etiam vltrò se offerēdo,vt dicit Bal.post Iaco.de Beluisio,in cap.licet.si de feudo fuerit cōtrouer.Et licet ille tex.in d.t.omnes. loquatur tantùm in vasallo,idem tamē in omni subdito erga principem,vt patet ex ibi deductis,cùm etiam omnis fidelitas debeatur principi tanquam marito reipubl.vt dicit Luc.de Penn.in l. quicúque. in iij. & iiij. colum.C. de omni agro deserto. lib.xj.vbi dicit quòd princeps est in republica.& respublica in principe. vt etiam dicit idem Matth.in constitu.regni Siciliæ.quæ incipit,pœnam eorum.in ij.notab.in vlti. quæst. Cui reipubl.omnes tenētur plus quàm libertus patrono, vasallus domino,pater filio,filius patri,cōiunctus cōiuncto,& sic de singulis.Ex quo clarum est quòd cùm sit defensor,tanquam defensor potest vltra quàm accusator,vt tenet Spec.in tit.de his qui alieno nomine in iudicio veniunt.§.j.versicu.defensor. & Barto. in l. seruum quoque.§.publicè. ff. de procur.notatur in c. veniēs.de accusatio.Qui quidem defensor est admittendus & recipiendus , si intendat quis procedere ad diffinitiuam absente,parte, etiam ad proponēdum id quod facit ad innocentiam citati , quoniam vt dicit Barto. in l.j. C.vt quæ desunt aduo.vbicunque potest procedi ad diffinitiuam absente parte, debet suppleri de innocentia partis etiam si non sit interesse reipublicæ,vt dicit idem Barto.in l.ampliorem. in princip. C.de appell.& in l.iiij. §. hoc autem. ff. de damno infecto.& in l. si non defendantur. ff. de pœnis.& in l.j. §.si quis vltro.ff. de quæstionibus. imò dicit Barto.in auth.qui semel. C. quomodo & quando iudex. quòd tenetur iudex hoc ex officio suo facere. & isto modo arguit dominus meus Iason,in l.ij.in iij.colum.C.qui testamenta facere possunt.vbi dicit , quòd iudex ex mero officio,non obstante quòd quis sit habitus pro confesso , non obstante etiam quòd sit conclusum in causa , non solùm potest , imò debet assumere informationes & probationes de innocentia absentis.dixi suprà in titulo , *Des iustices.* §. quinto, in gloss. *s'il n'a grace* , vbi posui multa singularia in materia innocentiæ. Quanto ergo magis debet iudex admittere, audire & recipere allegata & deducta pro absente per tertium comparentem,pro eo qui potest,aut tanquam

Princeps est in republica, & respublica in principe.

BIU Cujas

quam excusator, aut tanquã defensor admitti, maximè quia allegabantur causæ ad demõstrandũ ꝙ princeps citatus nõ tenet cõparere ex impossibilitate cõparendi ex multis, maximè ex eo ꝙ locus nõ erat sibi tutus, nec in psona, nec in causa, vt deduxi in iã dicto cõsilio: ex qbus tenui ꝙ citatio erat uulla, & sic ꝙ nec tenebat cõparere, nec mittere procuratorẽ, vt satis faciunt quæ etiã suprà dixi in tit. *des iustices*. §. vj. in gl. j. versi. & adde. Car. in c. fi. de rescriptis. & quæ dicit do. meus Ias. in l. ij. §. si quis in iudicio. ff. si quis cautionibus. Et sic ꝙ talis subditus debuit admitti tanquã defensor iuris ad prędictam allegãdũ, & sic, ad impediẽdum ne fieret processus cõtra principẽ suum absentẽ, & si fiat, saltẽ ꝙ sit frustratorius & nullus, cùm fiat super citatione quæ habet vitiũ: nec est legitimè facta, vt dictũ est: quoniã vt dicit Bal. in auth. si omnes. C. si vt ab hæred. se absti. si vitium est in citatione, nunquã tenet processus in cõtumacia factus, quem citat Matt. in dicta consti. causas. in iiij. no. in fi. multa alia dixi in dicto consilio quod feci Parisiis sine libris meis, ex quo aliter non insisto circa alia quæ ibi dixi, quæ non tangunt hunc articulũ, scilicet an subditus pro principe debeat admitti ad comparẽdum etiam sine cautione de rato, vt infrà dicam, & dixi in dicto consilio. Et ponam dictum consilium alibi, fortè in Catalogo gloriæ mũdi, in additionibus. in v. parte, in cõsideratione quæ loquitur de rege Angliæ.

Princeps citatus ante neatur cõparere.

ADuerte tamẽ, quia & hîc est quæstio de cõparendo in causa matrimoniali per procuratorem, & cùm sit talis quæstio ardua & grauis, nõ tenetur constituere procuratorẽ, vt notatur in c. querel. de procu. & per do. meum Ias. in d. l. ij. §. si quis in iudicio. ff. si quis cautio.

19 *De criminalibus causis.*

SEd quid erit † de actionibus criminalibus? Bar. in l. pe. §. ad crimẽ. ff. de pub. iud. dicit ꝙ ista materia est multùm profunda, & habet multas opiniones, & pauca leges. est autem ille articulus, vtrum in causis criminalibus possit interuenire procurator. qui facit ad

20 *Coniuncta persona admittitur sine mandato.*

casum nostrum, † quia coniuncta persona sic admittitur sine mandato cum cautionibus opportunis, sicut procurator admittitur cum mãdato. d. l. maritus. & d. l. exigendi. vnde dispositum in procuratore, & in quibus causis potest interuenire, in illis causis potest cõiuncta persona interuenire absque mandato, quia ea quæ in illo articulo dicuntur, huic applicabuntur. dicamus ergo sic.

12 REgulare est ꝙ † nemo absq; mandato admittitur ad agendum pro alio. d. l. exigendi. quæ fallit in multis casibus, de quibus ibi per doc. quorum casuũ vnus est in coniuncta persona, quę admittitur ad agẽdum cum cautionibus necessariis absq; mãdato. l. sed & hæ. in prin. ff. de procu. sub quo casu potest cõprehendi dispositio huius statuti. nam vir & vxor sunt cõiunctæ personæ, vt suprà dixi &c. Alius casus est specialis in marito, qui potest absq; mãdato interuenire pro vxore. d. l. maritus. qui casus speciales tãtum operantur, & talem habẽt effectũ, qualẽ habet agere per procuratorẽ. quare videtur dicẽdum, ꝙ in quibus casibus non põt interuenire procurator, in illis nõ possit coniuncta persona, aut maritus etiã interuenire, cũ à pari ꝓcedãt, & sint similia, & de similib⁹ simile debet esse iudiciũ. † cùm itaq; regulariter in causa criminali non possit interuenire procurator, secũdum not. in l. seruum quoque. §. publicè. & ibi gl. magistra. ff. de procu. sequitur ꝙ & maritus non poterit esse in iudicio pro vxore in istis causis criminalibus.

22 *Procurator in causis criminalibus interuenire non potest.*

ADDITIO. Aduerte quòd in regno Siciliæ etiam in causa criminali, maritus cõparet pro vxore secũdũ cõstitutiones regni, vt videri põt in constitutionibus regni, in constitut. quæ incip. generalia iura. & ibi per Matth. de affl. in vj. no. & And. de Isern. & ibi quid de iure. & etiam videri potest per sequentem articulum. Qui articulus quia pulcher est & frequens ex dictis doc. hîc accumulabitur, & scindetur in duas partes.

PRima erit vtrum accusator poterit cõstituere pro curatorem. Secũda erit vtrum reus. ¶ Quantum ad primum, regula est ꝙ nõ. d. §. ad crimen. & huius causam dat Bar. ibi plures rõnes. prima, quia qñ crimẽ est publicũ, accusatio cõpetit cuilibet de pupillo: & cùm causa sic spectet ad procuratorẽ, sicut ad cõstituentẽ, sequitur ꝙ non poterit cõstitui. l. licet. & ibi Bar. ff. de procu. & dicit Bar. ꝙ licet hęc ratio sit bona, tñ nõ est generalis: quia tantũ cõcludit qñ accusaret tanquam quilibet de populo, sed si accusaret prosequendo suã, vel suorum iniuriã, ista ratio cessaret, & tũc posset cõstitui procurator. d. l. licet. & d. §. ad crimẽ. vnde dãtur aliæ rationes: vna videlicet, qa si accusator reperiretur in calũnia, deberet cõdemnari in similitudine supplicij propter pœnã talionis, & etiam accusator debet detineri sicut accusatus in criminali. l. fi. C. de accu. l. j. ff. ad Turpil. sed vrgẽtior ratio est, quia quis magis diligenter aget causam suã per se, quàm per procuratorem, & causam suam quàm alienam. l. j. ff. de adulteriis. quibus rationibus concludere vidẽtur doctores, quòd non possit accusator in causa criminali constituere procuratorem, vel accusatio proponi nomine alterius per procuratorem. Sed tamẽ hoc fallit in priuatis iudiciis. l. fi. C. de iniur. & d. l. licet. §. ea. & d. §. ad crimen. Item fallit in publicis iudiciis, quando accusator prosequitur suam vel suorum iniuriam. d. l. licet in prin. & ibi Bar.

Quo ad. 1. Rorem.

Ratio.

Alia ratio nes.

QVantum verò ad reum diffusior est iste articulus: quem Bar. post gl. plenè examinat in d. §. publicè & in d. §. ad crimen. & recitat diuersas doc. opin. tam in publicis criminibus, quàm priuatis, quas hîc recitare non esset nisi tædium legentibus, & in dictis locis poterunt recurrere: sufficit solum dicere ꝯclusiones in materia.

Quid quã aditum.

VNde conclusio est cõis, † ꝙ in crimine publici iudicij, nõ potest interuenire procurator ad allegandas causas causæ, sed ad allegãdas causas absentiæ admittitur. casus est in d. §. ad crimen. & ibi Bar. cuius est summarium suprà relatũ. Et huius ratio est, quia procurator debet cõdemnari. l. j. C. de sen. & interlocutio. & nõ esset cõgruum ꝙ procurator damnaretur ad mortẽ, vel aliam pœnã. & licet Bart. dicat istam rationem nõ esse bonam, quia quod dicitur, ꝙ procurator condemnatur vel absoluitur, est verũ qñ in procuratorem potest cadere sententia, aliàs non. l. vlti. C. de iniuriis. & notatur in l. nihil. C. de procu. tamẽ videtur esse bona, quia sententia ista põt cadere in procuratorem, quia eadẽ ratione potest se obligare ad illam pœnam, qua accusator se obligat ad pœnã talionis. d. l. j. ad Turpil. & commẽtariensis punitur eadem pœna qua reus qui aufugit. l. ad commẽtariensem. C. de cust. reo. l. si quis. & ita not. ff. eo. tit. ¶ Et si dicatur, ꝙ nõ debebit puniri eadem pœna, saltem hoc erit verum dicere, † ꝙ tanto ac tali priuilegio debet gaudere procurator sicut fideiussor. vnde si fideiussor in causa criminali non exhibens reum nõ puniatur similitudine supplicij. d. l. si quis. sequitur quòd nec etiã debebit puniri procurator. & nihilominus potuerit interuenire sicut fideiussor. sed aliam dat Bar. rationẽ, quia hoc est ne iudicium reddatur illusorium. l. si prætor. in prin.

23 *Quid non.*

Ratio.

24

Alia ratio.

BIU Cujas

ĩ prin.ff.de iudic.qđ tñ esset si ꝓcurator interueniret ex parte rei,qa si videret se dãnari ad mortẽ, nũq̃ cõparet,& absens nõ põt dãnari.l. absentẽ. ff. de pœnis.

HAnc rationẽ ego tali impugno motiuo, & dico magis præsumendũ, ꝙ reus dãnatus ad mortem vel aliã pœnã corporalẽ,cõpareret illam pœnam subi turus q̃ ꝓcuratorẽ dimitteret in periculo vitæ suæ,& corporis discrimine:tum quia ꝓcuratori fidẽ falleret, qđ graue est.l.ij.ff.de constit.pec.cũ vulg. nec præsumẽdum est,†quia quilibet pręsumit̃ bonus & legalis, nisi appareat de cõtrario.†tũ quia dãnatus ad mortẽ aufugiẽs peccat,& tenetur redire,& subire supplicĩũ, aut misericordiã petere,scđm Theologos, ꝓut refert Bar.in l.relegati .ff.de pœ.no.Io.And.in c. pastoralis. §.notoriũ.de iu.in vj.plenè ꝑ Hẽ. Bohic in c.accedẽs. ij.vt lit.nõ contest.qđ cùm ita sit, melius est ei subire supplicĩũ,quàm mortale peccatũ cõmittere.c.literas. & ibi notatur,de restitutione spoliatorũ. qđ nec qđẽ dici,sed nec cogitari debet. vnde illa rõ vt nõ cogitãda,minimè est danda ad istum articulũ.Si enim Gẽtiles qui sola notabili rõe vitã agebãt in terris,etiã ipsi in causis vitæ fideiussoribus aut procuratoribus fidẽ, redeundo ad supplicĩũ,seruauerũt, meritò illud Dametæ Vergiliani potest dici,Quid facient dñi,audent cùm talia fures?ꝙ. s. fortiùs hoc facere deberẽt Christiani,quibus contrariũ faciẽtibus opponitur salutis detrimentũ.†sic eñ legũtur fecisse Damon & Pithias cum à Dionysio Syracusanorũ tyranno detinerẽtur supplicĩũ passuri,obses ꝓcurator & fideiussor ꝓ ipso supplicio remãsit ipse Damon nisi ad diẽ ipse Pithias sisteretur,qui fideliter rediens,admirãs ipse Dionysi⁹ fidem & amorẽ sociorum, petiit se tertium in amorẽ adscribi.hæc Cic.Off.iij.sic legitur etiã fecisse M. Atilius Regulus à Carthaginensibus captus,Romã rediẽs pro captiuis reddendis,dissuadẽs rationibus hoc facere,ad Carthaginenses rediit suplicio destinãdus. hæc Liuius,hæc Plutarchus in Apophtheg.esset ergo nulla hæc præsumptio, & per consequens hæc ratio. ¶Vnde aliã dat ipse Bar.rationẽ,hoc s.ita esse, ne maleficia manerẽt impunita.l.ita vulneratus.ff.ad l.Aql. quæ licet sit vera in se,qa & si procurator puniat̃, aliqualiter tñ,ex quo non est ille qui deliquit, sed dñs q̃ euitat pœnã,quæ debet tenere suum auctorẽ.l.sancimus.C.de pœnis.erit verũ dicere esse impunitũ. Sed potest respõderi,ꝙ satis punitur in eo ꝙ peccat mortaliter,pro quo supplicĩũ subibit,vt dictũ est,vel puniet̃ vt cõtumax.s.in suis bonis.Vnde non vĩ hæc ratio facilis huius ratione. ¶Aliã dat ipse Bart. & dicit, ꝙ hoc quia meliùs defendit ipse principalis suã causam quã procurator.l.j. ff. ad carb. quare &c. Sed ego credo ꝙ melior est ratio,qa reus debet personaliter cõparere, vt iudex videat per eius aspectũ qua trepidatiõe, quo vultu,& cõstãtia respõdebit:quibus omnibus faciliùs veritas indagatur,& est vera ista conclusio, vt scilicet in crimine publici iudicij nõ interueniat procurator quãdo pro crimine imponitur pœna supra relegationem:secùs si infra relegationem.Albe pro hoc in d.§. publicè.& ibi gl.facit l.j& ibi gl.ff.an per alium causę appell.& etiam gl.in d.§.ad crimen. Et hãc opinionem tenent Iaco.de Rauen.Odofre. Iac. But. Guil.de Cug.& Ray.& quasi omnes secundum Bart.in d.§.ad crimen.licet contrariam opinionem teneat Ia.de Rauẽ.quem sequitur Petrus,& citramõtani. & ipse Bar. cũ ipsis in d.§.ad crimen. mouẽtur pluribus motiuis, de quibus ibi per Bar.& tenent ꝙ siue sit crimẽ publicum,vel priuatũ,nũquàm potest interuenire ꝓcurator,quãdocunq; pœna corporalis à relegatione suprà vel infrà imponatur, nisi pœna pecuniaria impõatur.

SEd quia sit vis in dictione,vsque,posita in d.l. j. an per aliũ causæ appel.an ponatur inclusiuè,an verò exclusiuè?dicunt poni inclusiuè.videte ibi per eos,& ad d.§.publicè.respondẽt,ꝙ loquitur in eo,qui tantũ venit ad allegãdũ causas absentiæ, & nõ causãs causæ & innocẽtiæ.Quia quicquid sit omissa ista disputatione,cõmuniter tenetur opinio gl.& sequaciũ, quę est, ꝙ in causis criminalibus,siue priuatis,siue publicis,ĩ qb.imponitur pœna supra relegationẽ. nõ potest interuenire procurator. ¶Erit ergo conclusio in hoc statuto nostro,ꝙ maritus procuratorio nõie non defendet in his criminibus mulierẽ,in his verò in qbus imponet̃ pœna à relegatione infrà, & pœna pecuniaria, poterit interuenire regulariter. d.§.publicè. cũ ibi notatis.†Indistinctè tñ in omnib. criminib⁹ publicis & priuatis admittitur excusator. de cui⁹ materia videat̃ amplissimè per Bart.in d.§. ad crimen. qs,qñ,& qũo, quare,&c.debeat ille esse excusator. Et hæc, vt suprà dixi, ꝓcedunt in marito etiã,vel cõiũcta persona; sed tñ secũdũ opi.Bar.in d.§.publicè.& in d.§. ad crimen. quæ est vera cõclusio,& cõmunis,quæ facit ad verba statuti nostri,& est tertia lectura data per Bart.ad d.§. publicè.†ꝙ in omni genere causarum de mũdo, siue pecuniario,siue capitali,quod contineat pœnã supra relegationem,vel infra,vbicunq; absens põt damnari admittitur defensor absque mandato.per d.§.publicè quẽ Bar.dicit ita debere intelligi, loqui ĩ tali defensore,& non in ꝓcuratore.& ideo sic summat illũ §.†vbicunq; põt ferri sentẽtia in absentem,quęcũq; sit causa,quilibet admittetur,etiã sine mandato,ad ostendẽdum de eius innocentia.& hoc probat ex verbis tex. d.§.publicè.ibi,à quibuscunque defendi &c.

ADDITIO.Etiam admittitur sine cautione de rato,vt tenet Mat.de affl.in const.regni Sicil.quę incip. pœnã eorum,in ij.not.in ij.q.in ix.requisito.Anto.de canario in tra.de excusatore,vbi ample ponit materiã excusatoris & defensoris,& posui in dicto cõsil. meo s̃.alle. ¶Sed tñ cõtra Bar.(q loquit̃ & in procuratore,) facit titulus sub quo situat̃ & cõtinet̃ materia de qua loquimur. ꝓbat postea rõne,quia etiã hoc debet facere iudex nemine petẽte,siue hoc faciẽte,ex offici.suo. auth.qui semel.C.qũo & quãdo iudex.& l. ampliorẽ. §.pe.C.de appel.facit vltra Bar.tex.in l. properãdũ.in §.sinautẽ.ibi,eius absentia &c.C.de iudic. & hoc erit ad allegandum & probãdum innocẽtiã rei, sed tamẽ non poterit per hoc aliquid facere reo qđ noceat aut præiudicet,& ideo non audietur vt ꝓcurator qui nocet prodest.l. non solùm. ff. de procu. sed admittetur tanquam quilibet ad iudicem informandum.

ADDITIO.De huiusmodi defensore siue excusatore quomodo admittatur ad allegãdũ legitimas causas absentiæ,vide Matth.de affl.in cõstit.regni Sicilię, quæ incipit edictorũ.in xiij.not.vbi per xij.quæstiões ponit materiã excusatoris.Et in hoc aduerte,ꝙ excusator debet petere terminũ ad probandũ impedimẽtum,vt tenet idem Matth.in dicta consti.quæ incipit, pœnam eorum.in ij.not.in ij.q.in ix.requisito.

VNum tamẽ est notandum,qũo si dictum sit, ꝙ in causis in quib⁹ imponitur pœna pecuniaria, põt interuenire procurator,tamen si iudices velint,poterunt cogere reum ad comparendum, & procuratorẽ non admittere.ita Bart.in d.§.publicè.& in l.fi. C. de procur.& dicit non sufficere procuratorem specialẽ, quia veritas colligitur ex aspectu.l. de minore.§. tormenta.ff.de quæstioni.& dicit esse in arbitrio iudicis an faciat comparere principalem,vel non.

1 Quilibet præsumitur bonus.
2 Bar.
Vergil. in Bar.
3 Damon Pithias.
M Atilius Regulus.
Tertia ratio.
Quarta ratio.
Quinta ratio.
Concludit.
28 Excusatorem omnibus criminibus admittitur.
29 Defensor semper admittit̃ etiã absq; mandato.
30

BIU Cujas

ADDITIO. Aduerte an iudex in causa ciuili possit præcipere litigãti ꝙ cõpareat personaliter. Matth. de affl.in d.consti.pœnam corũ.in v.gl.vĩ tenere ꝙ non.

32 Vbi pœna pecuniaria imponitur procurator admittitur.

¶†Et hæc oĩa sunt dicta cõia in crimininib⁹ publicis & priuatis,vt in vtrisq;(si est impositа pœna pecuniaria ex statuto,vel aliàs) posset interuenire ꝓcurator sc̃dm Bar.in d.§.ad crim.in v.co.ibi,quæro,dicit hîc.ꝙ ipse dicit se tenere cõsulẽdo,& hoc seruare cõsuetudinẽ.& præterea est sciẽdũ,†ꝙ ex genere pœnæ crimẽ iudicat capitale vel nõ,sc̃dm no.per Bar.in l.publicorũ.ff. de pub.iu.in l.lege Agraria.ff.de ter.mot.in l.iij.ff. de sepul.vio.videat ibi.& subiũgit Bar.vnũ notabile verbum, ꝙ id quod dicitur,qñ est pœna pecuniaria põt interuenire ꝓcurator,hoc est verũ ex parte rei:sed an possit interuenire ex parte accusatoris,oportet aspicere distinctionẽ.l.licet.ff.de procu. scilicet si prosequatur suam vel suorum iniuriam,prout suprà tetigit.

33

34 Dictum memoriæ dignũ pro infamia euitanda.

VNum tñ qđ semper à puerilibus meis annis habui memoria,nolo hîc omittere,†ꝙ ĩ istis criminibus nõ parũ est litigare p ꝓcuratorẽ: nã clarũ est ꝙ ex istis dãnati efficiũtur ignominiosi & infames.l.j.§. j.ff.de his qui notan.infa.litigantes autẽ per procuratorem etiã condẽnati euitãt infamiã.l.furti.§.qui alieno.ff.de his qui not.infa.per quẽ tex.cõsuluit ibi Bar. & dicit esse mirabile cõsiliũ.Facit §. ex quib⁹ dã. inst. de pœ.temer.liti.sed hoc consiliũ esset salubre in illis causis in quibus admitteretur ꝓcurator,de qbus suprà dixi.Sed cautiùs iudex poterit hoc consiliũ diuertere,& per ratiões,quas suprà retuli, cogere partẽ ad comparendũ.d.l.ff.C.de procu.¶ Aliud consilium ad euitandũ infamiã sumpsi ex addit.Io.An.ad Spe.in ti. de contu.§.sequit videre.ver.si quis igitur. super verbo,cõfiteri.vbi dũ Specu.dicit,†ꝙ contumax in causa criminali videt confiteri &c.addit ipse Io.And. & dicit,ꝙ per hoc licet sñia sequatur,ꝙ tamen non erit in famis:erit ergo consilium, ꝙ reus nũquã compareat.

35

36

¶†An si aliquis commiserit delictũ ex quo irrogatur infamia,possit iudex illũ cõdemnare de dicto delicto in sua præsentia,reseruando ei famã,vide Bar.in cons. suo cxj.inci.quęritur, & in dubiũ reuocatur. in fi.vbi dicit ꝙ iudex non potest sine causa.videmus tamẽ singulis diebus quòd curia parlamenti hoc facit.

37 An maritus inuita uxore poterit procedere in iudicio stare.

VTrùm†aũt mulier poterit nolle maritũ ĩ iudicio ꝓ ipsa stare,& vtrùm marit⁹ hoc poterit ipsa nolente & inuita?tex.est ꝙ nõ in l.Pomponius.§.fi. ff.de ꝓcu.Sed tñ ego credo ꝙ hoc non procedit ex statuto vnde ego dico ꝙ hoc habet istud statutũ vltra ius,ꝙ etiã inuita muliere agit,&defendit ĩ negotiis mulieris. ¶Et moueor,quia mulier si vellet agere,nõ possit,impedita primo statuto suprà in hac rubrica, qđ habet ꝙ mulier nõ põt stare in iudicio, cùm sit in potestate viri.nisi respõderetur ꝙ simile est de filio, & tñ patre nolente consentire,filius potest agere,secundum not. in l.cùm nõ solùm.C.de bonis quæ libe.Item mulier non potest nolle ꝙ maritus habeat suarum actionum exercitum,per hoc statutum.facit l.fi.C.de pactis cõuen.ergo nec potest dissentire marito illas exercenti.

38 An mulierẽ in ius vocatam, maritꝰ authorizare cogatur.

SEd econtrà,†quid esset si mulier vocaretur ad iudiciũ,quæ ex consuetudine non est legitima persona propter potestatem maritalem, vtrũ maritus cogeret mulierẽ authorizare, & illi cõsentire:an verò cogeret iudicium suscipere? quia statutũ nostrum loquitur p verbum,potest,quod nõ importat necessitatẽ. l. sæpe audiui Cæsarẽ. ff.de offi.præsi.not. in l.iij. C. de pig. nisi diceretur ꝓut ibi expõitur,qđ potest.i.debet:poterit tñ cogi consentire,& authoritatẽ præstare omnibus illis modis qbus pater cogitur filio cõsentire, & authoritatem præstare. de qbus per gl. Bar. Bal. & omnes in l.cùm nõ solùm.in prin.C. de bõis quæ libe.

Quæstio.

SEd qñ quis emit hæreditagia vendita per decretũ post ꝓclamata facta,& decreto iudicis interposito secundũ quod dictãt ordinatiões regię,impetrat post modũ guardiã ad se faciendũ manuteneri in hæreditagiis sibi deliberatis per decretũ iudicis, quæ quidẽ guardia habet vim executionis sentẽtiæ decreti inter positi:an isto casu in hac materia possessoria maritus possit esse in iudicio ꝓ vxore?videt ꝙ sic, per tex.huius consuetudinis.vidi tamen iudicare contrariũ, eo ꝙ hæc materia possessoria est in totũ realis,cũ sit executio sententiæ realis super actione hypothecaria, & ideo requiritur procuratorium vxoris.cogita.

IN TEXTV IBI, En actions personelles.

1 Quatuor genera actionum.

DIc ꝙ†sunt quatuor genera actionũ: quædã sunt merè reales,quædã merè ꝑsonales,quædã personales in rẽ tñ scriptæ,& quædã mistæ,quas plenè examinat Ias.in rub.ff.si cert.pet.Et ex quo ꝓmittit ĩ istis casibus,vĩ esse prohibitum in aliis.ꝑ tex.in l.maritus. C. de ꝓcu. qui multùm facit in proposito.faciũt quę notantur in c.nonne bene dicimus.per Felin.& alios, de præsumptio.dixi suprà plenè.non hîc repeto.

§. SEXTO.

Femme mariée selon la generale coustume du Duché de Bourgongne, est douée apres le trespas de son mari sur la moitie des heritages anciẽs de sondict mari, dont il est mort vestu & saisy, pour en iouyr sa vie durant,&supporter la moitié de toutes charges reales à cause de sondict douaire.& sera tenue de maintenir en bon & conuenable estat les biens de sondict douaire.

IDem in comitato Niuernen. in ti. *Des douaires.* Idem in comitatu Borbonij, in titu. *des mariages & douaires.* idem in patria de Lorry. Idem in comitatu Burgundiæ, & pluribus aliis partibus Galliæ. Idem in septena Biturícen. vt habetur in consuet. dicti loci, tit. de consuetudine matrimonij.§.iiij.

1 Consuetudo Mediolani.

NAm valet†consuetudo seu statutũ,ꝙ maritus vel vxor post mortẽ alterius certũ qd lucretur,vt est Mediolani,†ꝙ vir lucrat vxore prędecedẽte in matrimonio sine liberis tertiã partẽ dotis,vt notãt Bart. & Ias.post alios in l.cũctos populos.in j.lectura, in xiiij. col.C.de sum.tri.& fide cat.& Papię,ꝙ lucrat totã dotẽ,& in ciuitate Placentiæ,prout dicit ibi Ias. & valet talia statuta propter onera matrimonij, quæ sustinet maritus.c.Rayn.de test.& Fran.Cremens.singul.155. incip.statuto cauetur.in princ.Et ꝓ certo licet multi dicãt†ꝙ Galli sunt domini suarum vxorũ, & Itali pene famuli,tamen ex hoc cõstat de contrario, cùm sint Galli effœminati.c.alius.xv.q.vj. nihil ex consuetudine lucrantur de dote vxorum suarum, & tamen Itali lucrantur,vt dictum est.& dicit Henri.Bohic in c.fin. de donat.inter virum & vxorem. †quòd valet consuetudo

Papienses. Placentini.

3 Galli domini vxorum. Itali serui.

BIU Cujas

tudo quæ habet, ꝙ mulier lucretur fructus donatiõis propter nuptias. Et vī ista cõsuetudo (de qua hîc) esse fundata in auth. de nuptiis, in §. si aũt ī dote. & posset etiã in vita relinqui per cõ tractũ inter viuos. §. si verò solũ. in auth. de nuptiis. coll. iiij. ¶ An hæc consuetudo valeat, vide Boërium in consuetu. septenæ Bituricen. ti. de consuetudine matrimonij. §. iiij. in prin. j. gl.

IN TEXTV IBI, Femme.

VIderetur esse dicendũ idem in viro, per notata ꝑ Fran. de Aret. cõsi. cxxx. & Fran. de Curte iuniorem, præceptorẽ meũ, cõsi. vj. post feuda. & dicã infrà in fi. in cõclusione harũ consuetudinũ. Sed tñ dic hoc nõ esse verũ, ꝙa vir nõ habet dohariũ in bonis antiqs suæ vxoris, ꝙa nõ est eadem rõ in viro sicut in vxore. dic vt infrà in conclusione harũ consuetudinũ, in gl. *interpretez*. in vij. conclusione. Vide eundẽ Boërium in sæpedictis consuetu. Bituricen. ti. de consuetudine matrimonij. §. iiij. in fi. j. gl. Et ibi vide quid de matrimonio declarato nullo quo ad thorum ex alia causa quàm adulterij. & dixi s̃. in §. ij. gl. j. in hoc eo. tit.

IN TEXTV IBI, Mariee.

Casus fidei.

QVæro nunquid sponsa de præsenti debeat vti & gaudere iure huiꝰ cõsuetudinis? Casus euenit in hac patria de dña Antonia Charuot, quę fuerat despõsata quondã magistro Ioãni Conroy in vtroq; iure licẽtiato, ciui Heduen. & antequã fuisset matrimoniũ cõsummatũ per copulã carnalẽ decessit dictꝰ Cõroy ab humanis, relicta dicta dña Antonia superstite, quę fuerat desponsata cũ dicto Conroy per verba de præsenti. Quæ quidẽ post mortẽ dicti Conroy habuit in maritũ egregium iuris vtriusq; doctorẽ dñm Guidonẽ de Moreaul, qui postmodũ fuit aduocatus regiꝰ in balliuatu Heduen. & ꝙa non poterat residere in dicta ciuitate Heduẽ. officiũ suum aduocatiæ mihi purè & simpliciter resignauit. Qui quidẽ habuit ꝓcessum cõtra hæredes dicti quondã Conroy, de dicto dohario seu vsufructu. Et agitatus fuit processus corã Balliuo Diuionen. seu eius Locumtenẽ. in loco Diuioñ. corã quo habuit prouisionẽ, & plures scripserũt in hac materia. Sed inter alia cõsilia ipse do. Guido, ꝙ est peritissimus in iure, scripsit duo, quę hîc postmodũ insere re volui, sed vltimum fuit signatum à quamplurimis.

SEQVITVR CONSILIVM PRIMVM.

QVia casus est pulcher ꝓ amicis, & in terminis nullibi decisꝰ, ꝙ viderim, aut recor per me legisse, vt vtar verbis gl. ij. in l. j. ff. de leg. ij. longiùs extendã neruorũ vires. Inuocato itaq; Christi nomine, In themate vno quęritur, stãte consuetudine ꝙ mulier maritata habeat in bonis & patrimonio antiquo viri prædefuncti vsumfructum quoad ipsa vixerit: quæritur quid iuris de ea quæ est maritata per verba de præsenti, quæ tamẽ nõ fuit traducta ad domum, nec carnaliter cognita.

In Lucrum annexum oneri.

AD negatiuam adduco. † cùm lucrum est annexũ oneri, & in eius consequentiam venit, infertur ꝙ delatio oneris est causa finalis delationis lucri. textus sunt in argumentũ in l. vsusfru. §. quicunq;. in l. si pẽdentes. §. si quid. ff. de vsufruc. & l. quęro. cum ibi not. in gl. fin. ff. de vsufru. leg. l. vnica. §. pro secundo. C. de cad. toll. Sed lucrum quod defertur virtute prædictæ cõsuetudinis, est ratione oneris matrimonij: sequitur igitur, ꝙ cùm in casu nostro cesset causa finalis, s. quia onus supportatum non sit causati effectus, impeditur l. iij. §. fi. cum l. seq. ff. de adimen. lega. l. Pamphilo. §. fi. ff. de lega. iij. l. cum tale. §. falsam. ff. de condi. & demõ. l. j. ff. de condi. sine causa.

SEd vt tuear dominarũ iura, prout meæ partes sunt, nego mediũ (siue mauis) minorẽ. ratio enim prędictæ cõsuetudinis nõ est ratio oneris, quia nullũ venit supportãdũ ex parte vxoris viro existẽte locuplete. di co ꝓpter l. vbi. C. de iure dotium. ꝙ si hæc inficientur asserentes honorẽ & onus vniuersæ domus ab earum pẽdere ꝓuidentia, sicq; humilius nimis, neq; cum honore multo tractari, in quorum cõpensam se credũt à prędicta cõsuetudine pręmiatas. Sed audiãt maritum & eas aluisse, & vestiisse indumentis pretiosis: quódq; se habere oportet & iocalia, & ornamẽta, testantꝰ quæ sunt scripta in l. vestis. §. muliebria. & l. argumento. §. ornamẽta. ff. de aur. & ar. leg. earum gemitibus & falsa earum lacrymula, quã vix vi extorserit (vt dicit Comicus) grauibus expẽsis (teste experiẽtia) vexare viros solitæ sunt. ita scribit Imol. in c. ex parte. col. fi. de cõsue. quanta alia onera supportãt mariti, testatur in l. si cũ dotẽ. §. sin autẽ in sęuissimo. ff. sol. mat. & ponit Pano. in consi. lxxix. in ij. volu. ne quid plura ne inhærentes prædictæ rationi contra ꝓpria cõmoda ꝙ earũ more laborent. iuxta l. si pater. C. de spõsa. videãt qđ legitur in auth. vt mulie. debi. & cre. si verò, quod difficilimũ est, supportare earũ defectus & mores, ita cõmuniter solent esse intolerabiles, vt illud rectè in ore viri esse possit qđ scribit Ouidius, Nõ honor est, sed onus. sed vt quo duceretur reuertar. cùm extet Calphurni diui na sentẽtia, Hoc omnes vno fonte necesse bibãt. Dico ergo ꝙ dicta ratio non est concludens, ergo nõ bona. d. §. falsam. & l. non est. ff. de leg.

Lacrymæ mulierum.

SIt ergo ratio in solatium viri deperditi. Acerbũ esset etenim nimis & virũ perdere & substãtiã, vt de patre legimus, cui loco solatij filię præmortuæ dos restituitur. l. mater. ff. de iure dotium. Facit qđ dicit Abbas in c. j. de sepult. vbi sacerdoti in solatium ex cõsuetudine cõceditur pro sepultura sui parochiani aliqd tẽporale. & istã esse rationẽ apud me cogitauerã, post ea reperi ꝙ eam in terminis assignat Bal. in suo tra. dotis. in xxv. speciali. quã rationem militare ꝓbatur, nã videmus iure ciuili caueri viro pręmortuo, ꝙ per annum vxor sustinet in vidua tristia signa domo, vt dicit Ouidius. tex. in l. liberorum. §. j. ff. de his qui not. infa. †ita ꝙ metu pœnæ intra illud tẽpus arcetur à matrimonio, propter sanguinem illo tẽpore turbatum, aut qui turbatus iustè creditur. Sed hæc dispositio trahit, vt nec illo pendente tempore liceat contrahere sponsalia de præsenti. G. in l. solet. illo eod. tit.

Solatiũ viri deperditi.

2 Cur mulier infra annũ luctus prohibeatur nubere.

ITem habet † locũ in spõsa de præsenti, vt debeat lugere spõsumpræmortuũ, quia vir erat. Ista sunt verba Bar. post gl. in l. vxores. illo eo. tit. Quare in themate quęsito vī superstitis vxoris potior intẽtio, ét si prę mortuus vir Attalo rege Pergamorũ ditior existeret.

3 Sponsa lugere debet spõsum præmortuum.

AD prædictam consuetudinem alia non spernẽda ratio esset, vt vir & vxor sint adinuicem socij simul diuinæ & humanæ domꝰ. l. aduersus. C. de crim. expi. hære. & l. j. ff. de ritu nuptiarum. & infortunia vnius dicantur esse communia alteri. d. §. finaut̃. quæ prædicta militant in maritata de præsenti. His enim rationibus prætor solitæ æquitati inhærens. l. quòd si Ephesi. ff. de eo quod certo loc. produxit titulũ, vnde vir & vxor. qui in taliter coniunctis non secuta aliter copula carnali habet locũ, vt tenuit originaliter Bal.

BIU Cujas

cum quo adhęret communis,in l.j.ibi,confirmant ſci licet.& do.Iaſ.C.vnde vir & vxor.in j.col.

ALia eſſet ratio, quia ſic placuit legiſlatori in honorem tranſacti matrimonij,& meritorũ vxoris. arg.l.vnum ex familia.§.fi.de leg.ij. Non autem dicas ꝓpter ſobolẽ,qa hæc eſſet ſpecialis,contra c.erit aũt. iiij.diſt.Tum & quia nõ negamus ſcribi prędictum lucrum,per ea quæ not.Bart.in l.j.col.pe.ff.ſol. mat. Et Compo.in tra.dotis.q. xxxvj. primæ partis.quicquid ſit ex tacito conſenſu populi extat inducta ꝑdicta conſuetudo,nõ abs re varia ratio aſſignatur,& ſi aliæ coloratę prodirent in medium,militarẽt in caſu noſtro. ad quem accedat ꝙ in taliter coniunctis procedit titulus rerum amotarum, iuxta l.nihil intereſt. §. vxor & nurus.& l.ſi concubina.ff.rerum amotarum.

4 MOucor ſecundò ad negatiuam, † quando verba legis poſſunt pati plura ſignificata, illud ſumimus,per qđ apparet natura ſubiectæ materiæ.l. ſi ſeruus plurium.ff.de leg.j.l.ſi vno.in prin.ff.loca.& intelligimus magis propriè.l.non aliter. ff.de leg.iij.l.cùm de lanionis.§.aſinam.ff.de fundo inſtru. †verba enim habentia intellectum naturalem, debent naturaliter intelligi.l.fi.C.de his qui ve.æta.impe. Fel. in rubr.de maio.& obe.etiam in ſtatutis.Pet.de Anc.in commẽto c.canonum.de conſti.conſ.lxxvij.ad finem.

5 *Verba naturaliter intelligenda.*

ADDITIO.Et dicit Bal.in c.ſignificauit.in medio, de appel.ꝙ verbis inhærere debemus,ẽt ſi dubia ſint. & G.Bene.in repe.c.Ray.in verbo, eidẽ impuberi. in princ.de teſt.ponit amplè qũo verbis inhærẽdum eſt, ¶Sed nemini venit in dubiũ appellatiõe mariti eũ magis venire,qui cùm intelligeret facto eſſe op⁹, verbis nõ extitit contẽtus,q̃ eũ qui ſtetit in puris finibus voluntatis,nec id cõpleuit ꝓpter qđ nubimus, iuxta id qđ dicit text.in c. j. de fri.& ma.& l.fi. C. de ſponſa.& certè reali ſeu totali perfectione hoc modo nõ poſſet dici maritata, vt ſcribit Sal.in l.Deo nobis.C.de epiſ. & cle.vide ſi tuta ſit in caſu nr̃o. ¶Reſponde ꝙ ex quo in caſu noſtro gratia mariti dilatio cõſummatiõis fuit non aut ſtetit p ipſam, nõ debebit ex ipſius bonitate conceſſa dilatio in ipſius odiũ redundare, imò habeat pro completo qđ faciendum erat, iuxta dicta per Bar. & Ale.in l.j.& fi.ff.de priua.delictis, & ex quo erãt de

6 proximo copulãdi,nec aliquid impediret, p quod eã non caperet,aſſeramus †ꝙ diſpoſitio,quæ habet locũ in exiſtente in termino,procedat,& ſi ſit in via tantũ, vt poſuit Iaſ.in repe.l.quo minus.ff.de flu.ix.co.& ꝓbat deciſio Sali.l.cũ veterũ.C. de dona. ante nuptias.

7 †ꝙ habetur pro carnaliter cognita quæ de proximo cognoſcenda eſt,facit tex.cum Bart.in l.pe.ff.de teſta. milit.text.in l.qui pœnæ.§.diuus.ff.de manu.teſt.vbi Bar.& in l.j.§.ſi in eo.ff.ad Silleia.

ACcedat vlteriùs in hãc ſiniſtrã partẽ, ꝙ vbi actus eſt præparatorius ſecundum naturã actus prępărati per actum finalẽ,ita ſit cõcluſio, ꝙ ſolũ ex illo naſcit actio.l.illud.in fi.ff.ad l.Aquil.Ang.in l.ij. ad fi. ff. de priua.deli.ſic ſe habẽt verba de præſenti, & ſubſecutio copulæ carnalis:ergo interueniẽte ſola copula, reſultat actio ad lucrũ. ¶ Tu dices in verbis de p̃ſenti actũ prępăratoriũ & prępăratũ ita reſidere,ita ꝙ vi illorũ cõpetat dictum lucrũ.Vel ſecundò crede copulã nõ eſſe de neceſſitate,ſecũdũ naturã actus finalis prępărati,ſed ſecũdũ accidẽs:vnde ex quolibet actu particulari reſultat actio,vt per Ang.ſuprà,& sũt illa verba ipſe actus præparatus.l.conſenſu.C.de repudiis.l. nuptias.de regu.iuris.Actus autẽ præparatorius ſunt verba de futuro.l.oratio.ff.de ſpõſa. facit quod habet

8 *Clande.* c.j.de clande.deſponſa.† vbi clandeſtinitas non vitiat matrimonium,ex quo de conſenſu apparet,qui ſolus (licet clàm præſtitus) ſufficit ad matrimonium.vel reſponde † quòd vbi finis habet neceſſariam conſequẽtiam ad principium,illud non inſpicimus. l.iij.§.ſcio. ff.de mino.l.damni infecti ſtipulatio.§.Sabinus.ff.de damno infecto.

PRopterea hanc primã partem indicat verbũ conſuetudinis,cuius forma ſeu cõceptio eſt attẽdẽda. l.quicquid.ff.de ver.obl.d.l.nõ aliter.l.j.§.ſi is q nauẽ. ff.de exercito.l.certa forma.C.vt in poſſeſ. legat. modò in ꝓpoſito in cõceptione verborũ dicitur mulier, quæ eſt maritata &c.quæ rem perfectã expoſtulãt.l.j. §.pen.ff.qđ quiſq; iu.Item denotãt quandam tacitam conditionem,cuius implementum ſtatuentes voluerint.l.ſi quis locuples.ff.de annuis leg. l. cum patrem familiâs.C.de cõdi.inſer. ergo ante nuptias perfectas nihil peti põt, abſurdum enim eſſet tribui quod lex non voluit.l.facta.§.ſub conditione. ff. ad Treb. cùm ergo in talibus nõ habet locum natura cõſuetudinis, ergo nec ipſa.l. quod conſtitutũ.ff. de teſta. milit. argu.l.hos accuſare.§.omnibus.ff.de accuſationibus.

VEniat in medium,† ꝙ vnaquæq; diſpoſitio debet intelligi in eo caſu,in quo cadere poteſt cũ iuris idoneitate & habilitate.l.vt gradati.§.j.ff.de mune.& honor.l.j.in prin.ff.ad l.Fal.l.j.C.de ſacroſ. eccle. l. & qui vxores.ff. de adop. in tãtùm ꝙ quantùm fieri põt iuri communi adaptetur.Aret.c.qualiter. §. ad corrigendos.de accu.vt ergo nõ lædatur ius cõmune,intelligemus de maritata cognita carnaliter.Cogita ꝙ hoc ſtatutum noſtrum videtur fauorabile.Vnde eſt extẽdibile ad caſum impropriũ,vt etiã veniat ſpõſi appellatione cuius velles maritum improprium tãtùm venire.ita do.Iaſ.in l.venia.col.ij.C.de in ius vocan.

PRocedat in mediũ qđ no.Io.And.in c.quanquam. de vſur.lib.vj.in nouel.& eo.lib. in c.j. de homicidio.c.j.de ſtatu regula.†ꝙ noĩa ſtatuti ad vnguem ſeruãda ſunt:vt ſi ſtatutum exigat factũ conſummatum, nõ ſufficiat inchoatum,vt no.in l.is qui cũ telo.C. de ſica.& l.ſi quis non dicã.C.de epiſ.& cle.verba eñ ſtatuti non debẽt intelligi in ſenſu verbi abuſiuo,ſed in ꝓprio & efficaci, non trahẽdo ad iniquũ intellectũ: l.ex facto.ff.de vul.& pup.qđ vt ita fiat, vocemus etiã ſolùm maritum, qui ſolùm matrimonium cõpleuit.

11 ¶Sed ſit pro reſponſione,†ꝙ verba ſtatuti debẽt intelligi prout vulgo exponũtur. l.Labeo.ff.de ſupellecti. leg.& quod no.in l.fi.de cõpenſationibus.l.ſtipulatio iſta.§.hæc quoq;.ff.de ver.obl.Fel.in proœmio Greg. Iaſ.l.ij.C.de ſucceſ.edi.ſed vulgo dicimus quando aliqua eſt deſponſata,talis eſt dotata,bene maritata.

ADDITIO.Ad prædicta facit quòd verba ſunt accipienda cum effectu,vt per plura demonſtrat Hipp. de Marſi.in l.is qui cum telo.nu.43. perplures col.C. ad l.Corneliam,de ſicariis.

CLaudatur hæc pars ſeq.motiuo,vbi aliquid apponitur ꝓpter aliud,debet ſumere eſſe vel nõ eſſe.l. qui res.§.mihi.& qđ ibi notat.ff. de ſolu. l. cũ ſeruus. ff.de cũdi.& demõ.l.cum teſtator.C.de teſt.manu.ſed lucrum de quo diſcutimus eſt propter matrimoniũ, qđ robur ac fomentum ab eo nõ accipit, ſed ab eo qđ principalius in diſpoſitis actib⁹ debet prędecedere.l.qđ p manus.ff.de iure codicillo.§.ante.Inſtit.de legat.pe

13 Accęſſ. diſſequa enim ſeu † acceſſoriũ ſemper veſtitur à dño principaliori.l.ſi quis pro vxore.§.fi.de dona.inter virum & vxorem.& probatur in ſuo eſſe perfecto intelligenda quælibet verborum ſignificatio. l.iiij.§.condemnatum.ff.de re iudi.l.filius.§.fi.ff.de dona.l.j.ff. ſi ager vecti.intelligemus ergo de cõiugibus omni pfectionę

BIU Cujas

ctione rationibus prædictis. & docet in statutis interpretatio nõ ampliãda. vt no. Dy. in l. j. ff. de verb. sig. & l. j. §. deiecisse. ff. de vi, & vi arma. ex quo ergo est in casu nostro defectus in pfectiõe matrimonij, inferẽs in his quæ secundum fidem assumũt effectũ, vt in auth. de testi. §. sancimus. & idem. l. ob carmen. ff. de test. l. j. ff. de vent. inspi. l. eos. C. de testibus. sequitur &c.

14 Consensus solus perficit matrimoniũ.

COntrariã partem præcedentibus credo veriorẽ, †nam taliter coniuncti etiam ante carnalẽ copulam dicuntur vir & vxor, solus enim cõsẽsus animorum facit, & sufficit ad matrimoniũ, vt latiùs cumulat Abbas in rub. de sponsa. inferens, †q̃ si legatur certum quid alicui si matrimonium cõtraxerit cum Berta, consequitur legatum sibi factum sub illa cõditione, si cum Berta contraxerit per verba de præsenti matrimonium, etiam si Berta ante consummatam copulam decedat, ergo pariformiter in casu nostro marita ta vocabitur ad lucrum consequendum, esto q̃ non fuerit copula carnalis, ex quo dicuntur maritati. & sic in eis cadunt verba consuetudinis.

16 Substãtialia matrimonij.

ET q̃ dicãtur maritati patet taliter. †ad esse matrimonij requirũtur duo substantialia, quibus interueniẽtibus verũ est matrimoniũ, materia quæ denotat cõsensum: & forma, hoc est verba seu signa illis æquiparata. gl. est ibi pulchra, quã ibi sequitur Abb. in c. tua nos. de spon. quorũ vtrũque hîc interuenit: igit̃.

PRæterea vbi duo requiruntur ad consummationẽ vnius actus, puta ad matrimoniũ, cõsẽsus & copula, ille esse debet prior in cuius persona hæc duo priº reperiuntur. l. quoties. C. de rei vẽdi. l. potior. in prin. & §. si totus. & l. idémq;. §. si tibi. & l. si prior. §. fi. ff. q̃ po. in pig. hab. sed sic est q̃ si cũ vno interuenerint verba de præsenti, cum alio postea cũ talibus verbis addita fuerit copula, adhærẽdum tamẽ est cũ primo, q̃ cũ eo fuerit matrimonium. c. j. de sponsa vbi appellatiõe maritorũ veniunt illi copulati per verba de præsenti ĩ matrimonio, ergo denotatur q̃ ad consummationẽ actus matrimonij vtrunq; non requiritur, sed sufficit alterum, vt cõsensus in matrimoniũ. nec ideo militat dictum c. pen. quod semel placuit &c. Nam taliter cõiuncti etiam tunc possent ingrediendo religionẽ resilire à matrimonio, sicq; contrahendo spiritualiter matrimonium. c. ex publico. de conuersio. coniuga. nec hoc est q̃ spirituale sit carnali fauorabilius, quia primò carnali magis fauemus, vt probant nota. per Ioã. de ana. in c. cum causa. de rapto. col. iij.

ACcedat q̃ iuris dispositio cui assentit cõsuetudo de nõ fiendis inter virũ & vxorem donationibus seu aliis cõtractibus, q̃cedit in aliter cõiunctis. tex. est in l. pe. ff. de do. inter virũ & vxorem. scribit Imol. in l. Mæuia. ff. sol. mat. & sequit̃ Ale. in l. si socer. §. Lucius. ad fi. ff. illo eo. ti. qua ergo diuersitate rationis nõ procedat in eis talis prædicta nostra cõsuetudo, cũ in eis verũ fuerit matrimoniũ? † probat Ioseph, & virginis laudãdũ matrimoniũ, quod matrimoniũ nõ fuit carnaliter cõsummatũ, & tñ verũ fuit matrimoniũ, scdm Pe. in iiij. dist. iij. & tamen si opus facto fuisset, nõ sufficissent verba. l. promissor. ff. de consti. pecu. l. j. §. hæc verba. vbi notatur. ff. quod q̃sq; iuris. l. prætor. §. si paratus. ff. de noui ope. nũ. gaudebimº ergo in casu nostro iure maritorum, & maximè, quia cùm hoc lucrũ deferatur sub cõditione, si culpa volẽtis lucrũ consequi matrimonium non sit solutũ. d. l. consensu. l. Lucius. ff. sol. matr. & Ang. l. si ab hostibus. illo eo. ti. hæc nostra maritata caret culpa? igitur. accedat gl. in l. cũ in te. C. de dona. ante nup. quæ arguit fatuos credentes ductionem ad domum esse necessariam.

17 Ioseph & mariæ matrimonium.

FAciat l. pen. C. de incest. nup. † vbi non licet mihi vxorẽ fratris ducere in cõiugem, dato q̃ cũ ea nõ interuenerit carnalis cõiũctio: quia satis fuit inter eos interuenisse verba de præsenti, vt vir & vxor sint. accedat l. generaliter. C. de secund. nup. q̃ ea quæ disposita sunt circa lucra dotalia in viro, sunt & in vxore dispo sita, & simul. tex. ĩ l. si qs incesti. C. de incest. nup. † sed statutũ q̃ præmortua vxore vir lucret̃ dotẽ, habet locũ in marito de præsenti, vxore de præsenti præmoriẽte. Bar. l. nihil. ff. rerum amo. Bar. in l. Deo nobis. C. de epis. & cle. l. non sine. C. de bonis quæ li. Pau. in l. marito. §. j. ff. sol. mat. infinitas remissiones per Alex. post Pau. de Cast. l. si donaturus. §. j. ff. de condi. causa data. Fel. latè in c. tertio loco. de præsum. gl. pragmaticę sanctionis in ver. vxorẽ. de cõcubinariis. Signorolus cõs. clv. Bal. in suo tra. dotis. in v. parte. in iij. speciali dotis & ita in practica seruari ponit Cam p. tra. suo dotis, in v. parte, quare, igitur. Signoro. cons. xlj. & cõs. xxxvij. & ita est cõmunis. ergo habebit locũ statutũ ecõuerso, vt viro præmoriẽte, spõsa de præsenti lucretur. † cum vir & vxor sint correlatiua. dicit Ro. singulari suo lj. potiùs debet in eo quã in muliere habere locũ. ¶ Præterea q̃ verba statuti loquuntur in personã, ẽt casus fictus cõtinetur coniũctè. Bart. in l. si quis id qd̃. ff. de iurisdi. iu. † qd̃ enim est ex mẽte legis, est ipsa lex, & ad illã trahi debet. no. in l. j. & iij. ff. de legi. Hinc est q̃ cui cõtingit mens legis, interdũ daf̃ actio directa. not. l. j. ff. vti possid. l. j. §. hoc interdictum eandẽ. ff. de fonte. do. in l. curatores. C. de neg. gest. Quare sequit̃, q̃ si diceremus q̃ talis spõsa diceretur fictè vxor, ex mẽte tñ cõprehẽderetur, ex quo verba cõsuetudinis sũt in personã. l. nominis. §. verbũ. ff. de verb. sig. no. Dy. c. fi. de reg. iur. in vj. q̃ per hoc fundamẽta dicentiũ verba statuti debere strictè intelligi tolluntur. Nã verba prętoris etiã extendũtur ad casum fictũ. l. j. §. deiecisse. ff. de vi & vi ar. l. j. §. lex Falcidia. ff. ad l. Falcidiã. ita & statuta, cùm vtrinq; sint stricti iuris. l. constitutionib. ff. ad municipa. † statuta enim tunc possunt interpretari cùm non habent casum legis in cõtrarium. Abb. in c. translato. de cõsti. in c. in nostra. de iniuriis. maximè si sint facta ratione personarum. d. l. vt gradatim. §. j. vbi ea esse reducenda ad ius cõmune dicitur. & Abb. d. c. in nostra. & c. causam. de rescrip. in c. cum dilectus. de consue. in c. ad audientiam. de cle. nõ resi. Pau. de Ca. in l. iij. de seruis fugit. facit tex. in l. serui. C. de noxa. & in l. fi. §. in computatione. C. de iure delib. † æquiparo statutũ & consuetudinem, cum nihil inter se differãt, nisi vt tacitum & expressum, vt dicit Pet. de Ancha. in commẽto c. canonum statuta. de cõstitutio. col. xxxv. in princ. interpretemur ergo &c.

18 Vir & vxor correlatiua.

19

20

21 Statuta quando interpretari possunt.

22 Statutũ & consuetudo æquiparantur.

FAcit q̃ vbi matrimonium nõ est, ibi nec nomẽ dotis reperiri põt. l. iij. ff. de iure dotium. l. cum te. C. de don. ante nup. sed datum quod sponsus consequit̃ habet nomẽ dotis ante aliã consummationem. casus singularis in l. ij. §. fi. cum l. seq. ff. de priuil. cred. vbi habet priuilegium prælationis in personalibus, & cum prælatione tacitam hypothecam. vt est ibi gl. in l. fi. C. qui potio. in pig. ha. Item & priuilegiũ legis Iuliæ de fundo dotali. l. lex Iulia, ff. de fundo dota. Campegius in tractatu dotis, in j. parte, quæst. ciij.

PRæterea optimè facit decisio originalis Cy. quem sequuntur scribẽtes in d. l. nõ sine. C. de bonis quę libe. † q̃ vbi agitur de fauore mulieris desponsatæ habetur pro vxore, vt vocetur ad lucrum statutariũ: secus si de earum odio tractetur. & ita pro hac parte se consuluisse scribit Petr. de Anc. in dicto commento, c. canonum statuta. col. lxxxvj. de constit.

14

BIU Cujas

FAcit quod decidit Specu.in tit.de tuto.§.nunc vi-
25 dendum.versi.quid si nondum.†vbi vult matrem
priuari tutela filij contrahendo sponsalia, sicut inte-
grè contrahendo secundas nuptias.

26 Cũ spõ-sa commit-titur adul-terium. AD prædicta adduco text.in l.si vxor.§. diui Seue-
rus.ff.de adult.†vbi cũ sponsa de præsenti cõmit
titur adulteriũ.Et est gl.c.quemadmòdum.de iureiu.
Imo.& Abbas.c.discretionẽ. de eo qui cogno. cõsan.
vxo.& Bal.in sua Margarita.Ang.in trac.maleficiorũ,
in verbo. *che hai adulterato la mia dona.* col.iiij.licet
eñ vir præsumitur,per hoc tñ non obstat quominº a-
dulteriũ cõmittatur.c.nemo.xxxij.quæst.iiij.si cõmit
tit adulteriũ ad effectũ lucri dotis ex parte viri, iuxta
ea quę Cy.& alij in l.j.C.de adult.ergo erat matrimo
nium,ergo erit etiã ad effectum lucri cõsuetudinarij.
nec dicat aliquis hîc videri agi de earum odio, qa ex
quo delicta puniũtur,dispositio censetur fauorabilis.
vt per Iason.in l.j.C.de in ius vocan.Ia.in l.si filius.ff.
si cert.pet.interest enim reipublicæ ne delicta rema-
neant impunita.l.ita vulneratus.ff.ad legem Aquil.I-
tem.& pudicitiam coli vt dicit Signoro. consi. xxxix.

27 ACcedat doctrina Bal.communis, † ꝙ l.cũ quædã
puella.ff.de iurisd.om.iud.quæ vult vxorem sorti-
ri forum viri, habet locũ in desponsata per verba de
præsenti.per tex.in l.ea quæ.ff.ad municip.

PRobat hanc partẽ delatio lucri, quæ se habet per
modum causæ finalis ad delationẽ in personis ha-
bilibus ad vtrũq; subeũdũ.Dy. in c. qui sentit. de reg.
iur.in vj.Sed ita est in proposito de sponsa,attenta sui
persona & iuris dispositiõe,quæ est maritata, ergo in
cõsequentiã est habilis ad lucrum suscipiẽdũ, ex quo
eñ cõditio statuti in ipsa requiritur existere ꝙ sit ma-
ritata.in ea remanebit effectº dispositiõis purificatæ.

28 Matri-monium quid. NEc valet in contrarium quod dicit Salic.in l.cum
te.C.de dona.ante nup. † matrimoniũ est maris
& fœminæ coniunctio.i.coniugũ actio, id est copula
carnalis.Nam sunt expositiones voluntariæ, imò dẽt
dici animorũ cõiunctio,sicq; in potẽtiori significato
quàm corporũ.Secũdum eñ suã interpretationẽ ma-
trimonium cõueniret cæteris brutis animãtibº,quod
esset absurdũ dicere.Etenim nihil Deus in sua matre
esse imperfectũ voluit,fateamúrq; ĩ ea fuisse verũ ma-
trimoniũ cum Ioseph,vt per plura comprobat Pan.in
consi.suo lxxix.in j.col.in ij.vol. tñ in copula dicendũ
29 Matri-moniũ vbi institutum est naturã statuti verificari. ¶ Addo† ꝙ matrimonium
fuit à primordio in terrestri paradiso institutũ.c. j. de
spõ.li.vj.& Gene.x.& tñ nunquã interuenit actualis
copula,secundũ Theologorum opinionem,& ꝙ cõ-
iunctio nõ intelligatur implicitè in carnali copula,te
net Tho.in iiij.sent.dist.xx.dicens, ꝙ non intelligitur
de consensu in carnalem copulam.

ADDITIO.Posset hîc considerari ꝙ matrimoniũ
per verba de præsenti tãtùm dicitur matrimoniũ ha-
bitu,& non actu.in quo est lata differẽtia, vt per plu-
ra videri põt in simili,in his quæ dicit Matt.de affl. in
consti.regni Sicil.quę incip.offic.in iiij.not.& meliùs
in constit.quæ incipit,in consutilem.in gl.j.vbi dispu
tatur de habente nomen habitu,sed non actu, an ca-
rere debeat effectu.quæ faciunt ad multa.

NOn obstãt eiusdẽ alia motiua,quibº nititur ostẽ-
dere.ꝙ quę in viro sunt,hîc cessare.qa licet deci-
sio sit cõmuniter improbata,sed tamẽ ꝙ ratio statuẽ-
tiũ nõ fuit vnica,vt probaui,vnde sequitur ꝙ vbi sunt
plures rationes idẽ inducentes,licet vna cesset,alia ta
men remanet,quæ habet obstare.l.cũ hi.§. prætor.ff.
de trãsactio.Aluaro.c.j.col.fi. in prin. qui feudũ dare
possunt.& sufficit vbi plures ratiões possunt allegari
ꝙ vna dispositione,ꝙ vna inferat ad ipsam, licet aliæ
cessent.§.affinitatis.institu.de nuptiis.Imol.c.cũ oẽs,
col.iiij.in prin.de constit.vnde cùm in casu nostro mi
litent prædictæ ratiões,satis est asserere instãtias Sa-
lice.quibus nititur tollere cõsequẽtias,iuxta c.sicut.j.
q.j.per do.Ias.in l.qui se patris.col.fi. C. vnde libe.&
ꝙ gl.in l.manumissiones.ff.de iusti.& iure.esset arenæ
semina mandare,militant enim in viro solum ꝓpter
onus cessans,quæ ratio & alię nõ procedũt in casu no
stro.teneo aũt igitur rationibus & iuribº prędictis,&
aliis quæ adduci poterãt,si res negotiũq; expostulẽt,
superstitem gaudere debere prædicta consuetudine.

ALIVD ET SECVNDVM CONSILIVM.

STat quæstio,†an desponsata per verba de
præsenti,quæ carnaliter nõ dicitur cogni
ta,dicatur vxor seu maritata, ad effectum
doharij consuetudinarij.& in terminis ꝙ
verè vxor sit, scribit Panor.in c.de clericis cõiugatis,
vbi decidit clericũ qui taliter contraxit matrimoniũ,
ipso iure priuari suis beneficiis:sed secùs si essent spõ
salia de futuro.& allegat Rotã decisio.xxj.in eisdẽ ter
minis, ꝙ verè vxor sit.loquitur Corneus in l.non sine
C.de bo.quæ lib.co.ij.vbi ita esse cõmunem attestat.
itidẽ facit Lãcelotus in l.si ante.ff.sol.mat.& pulchrè
Ang.in §.fuerat.col.xxix.cũ duabus seq.inst.de actio.
facit quod not.Præpositus c.j.an mari.succe. vxo. i v-
sibus feudorũ.iuncta cõi doctrina doc.in auth.prẽter
eà.C.vnde vir & vxor.Nã ponit ibidẽ Prępositus pro
veritate in materia feudali nõ procedere tex.in d.aut.
sed solũ in allodialibus,†& sic vult spõsum de pẽsenti
non succedere in feudo vxori, nec econtrà:sed bene ĩ
allodialib.& ex eo solo tenẽda esset cõclusio, ꝙ Ang.
scripsit in loco præallegato,& in terminis nostris i lu
cro statuti, ꝙ verè vxor sit.& decidit Aret.in suo cõsi.
cvij.col.fin.vbi intelligit doctrinã Bal.quã quidã alle-
gãt in contrariũ,in d.l.nõ sine.loqui in spõsa de futu-
ro,innuẽs esse contrariũ in sponsa de præsenti,in qua
verificãtur verba cõsuetudinis ad effectũ lucri,vt ẽ ad
literã textus in d.l.nõ sine intelligẽdo eã sanè secũdũ
doc.Cy.& Bar.ibidẽ.& inducit Ang.in loco præalle.
accedat his decisio Lapi allega.sua cxxix.sub ti. de cõ
uer.coniug.vbi lege municipali,vir prædecedẽte vxo
re tertiã bonorũ lucratur:cõtigit de assensu viri eã so-
litariã vitã eligere:vel demus ingredi monasteriũ,an
dicemus prædictũ lucrum obtinuisse viro.& elegãter
inclinat in partẽ affirmatiuã,asserens sufficere ad effe
ctũ legis municipalis,quoquo titu.vxor sit,nõ cõside
rando aliqualiter actũ carnalem.inducit.l.Deo nobis
§.nã & maritis.C.de epis.& cle.vbi si vxor solitariam
vitã elegerit,non dicit,postquã cognita fuit, sed stat i
terminis verborum,de præsenti lucretur maritus qđ
debuit legitimè ex pacto vel ex casu mortis,nã sufficit
ad verba statuti,vt sortiãtur effectum, quoquo titulo
vxor sit.Ista sunt sua verba,& legitur. xxvij.q.j.c. nec
aliqua.si superueniẽs maritus sponsam suã de prę-
senti iacẽtẽ cum altero videat,indignatur & fremit,ecce
quòd tex.vocat sponsum de præsenti maritũ, ergo nõ
negabimus verificari ipsius cõsuetudinis verba i quæ
stione quæsita.Idem legitur Gene.29. Da mihi vxorẽ
meam,cũ tẽpus pubertatis aduenerit, vt liceat mihi
congredi ad eam.Vocat ergo vxorẽ nondũ cognitã,
& cùm verba prædictæ cõsuetudinis sint simplicia &
prolata in genere,generaliter intelligenda sunt,& ad
personas generi suppositas extẽdẽda.arg. l. extra ter-

1 An desponsata dicatur vxor seu maritata.

2 Sponsus non succe-dit vxori in feudis.

ritorium

ritoriũ.ff.de iuris.omn.iud.eo maximè, qa cũ lex non militet nec distinguat, nec nos.l.iij.in fi.de euic.l.si rẽ quã mihi.§.fi.ff.de euictio. Cùm ergo de iure cõi verba certa sint, ꝙ sufficiũt verba de præsenti ad lucri effectũ, ex quo sumus certi de mẽte cõtraria, inducẽtes prędictã cõsuetudinẽ non debemus verba restringere, sed in sua figura seruare, licet lex dura videat.l. prospexit.ff.qui & à q.l.ille aut ille.§.cùm in verbis.ff. de leg.iij.& l.qcqd adstringẽdæ.ff. de ver.ob. & ipsa verba secundũ ius cõe intelligere.& satis mirũ esset ꝙ diceretur taliter per sola verba coniũcta vxor ad effectũ, vt ea prædecedẽte exportaret lucrũ legis municipalis vir suus.& est cõis opi.doc.& nõ diceretur vxor viro prędecedere.& nulla ęquitas in ipsis correlatiuis hoc suadet. Accedat tex.in c.coniũx.& in c.cõiuges.xxvij. q.ij.vbi coniũx vocatur à prima desponsationis fide, quã cõcubitu nõ agnouerat, nec fuerat cognitur⁹, nec pierat, nec mẽdax mãserat mariti cõiugis appellatio, vbi nec fuerat, nec futura erat vlla carnalis cõmistio. Ista sunt verba tex.in præalleg.c.coniunx. Et est text. eadẽ causa & qõne.c.omne.ibi, si quis sponsam de p̃senti alterius in agro oppresserit, morte moriatur, qa vxorẽ alterius violauit. Et tex.ead.quæst.in c.si qs desponsauerit.vbi, si quis desponsauerit sibi aliquã, & p̃ueniente mortis articulo eã cognoscere non potuerit tũ ipsius frater eã in vxorẽ nõ accipiat, cùm fratris sui vxor extiterit. Et idẽ tex.c.si qs despõsauerit vxorem. eadẽ qõne & causa.& in c.qui despõsatã.c. genuit. cũ duobus sequ.& dicit Archid.c.priusquã.eadẽ caus.& quęstione, ista verba, secus in sponsa de prędenti, quia solus affect⁹ facit eã vxorẽ.& in c.lex diuinæ. in fi.vbi dicit, Dic ꝙ spõsa de præsenti est coniũx. & Card.c.cũ societas.eadẽ quæstione & causa. exponẽdo verba illius tex.misteriũ nuptiale, id est maritalis affect⁹ clau datur.hęc Deci.per tex.l.cũ fuerit.ff.de cõdi.& demõ. vbi si relictũ sit Titiæ si in familia tali nupserit, sufficit vt relictũ cõsequatur, ꝙ per verba de præsenti cum aliquo illius familiæ cõtrahat, quia nupsisse dicit̃, & illi⁹ effecta est vxor.& hãc partẽ puto tenendã in iudicando & cõsulendo tan quã iuridicã & ęquitati congruã.

ADde ad hanc materiam Feli. in ru.de sponsa.col. j.Bar.cons.lxxxiij.inci.statuto cõmunis Sartiani. Bal.consi.cxxxiij.lib.ij. Feli.in proœ. decreta. col.iiij. post prin.Abb.Siculus in consil.lxxix.in ij.vol.& quę antè eod.tit.§.ij.gl.j.versi.fi.Hipp.de Marsi. in singul. suo cvj.incip.qui de proximo. ¶ Licet fuerit iudicatũ pro parte affirmatiua in balliuatu Diuionẽ. fuit tamẽ iudicatum pro parte negatiua in parlamento Parisiẽ, contra quendam nobilem spõsum de prędenti, q̃ habere volebat ratione consuet. Campaniæ bona mobilia quæ lucrantur mariti nobiles. propterea cogitãdũ est, cùm hæc duo iudicia fuerint in diuersis opinionibus, ex quo dico, ꝙ bonum est aliquando habere iudicem fauorabilem propter diuersitates opinionum.

IN TEXTV IBI,

Selon la generale coustume du duché de Bourgongne.

QVæro pone ꝙ Matiscon.vbi non viget hæc consuetudo, accipiat in vxorem Burgundã, vel Burgũdus accipiat Matiscon. & cõtrahãt matrimoniũ in patria Matiscon. & domicilium teneãt in Burgundia, quæ consuetudo sit attẽdenda satis suprà dixi in hoc ti.§. *femme mariee au duché de Bourgongne.* in gl.in verbo, *au duché de Bourgongne.*& ibi remitto ad Feli. c.ſ.de sponsa.in xij.col.qui facit tres conclusiones.

ITem quæro de vna quęstione multũ notabili, videmus hîc text.nostrum in his verbis, *selon la generale coustume*, an ista clausula, secundũ generalem cõsuetudinẽ, referatur ad hæc verba præcedẽtia, *femme mariee*, hoc est ꝙ sit necesse ꝙ sit maritata secũdum generalẽ consuetudinem ducatus Burgundiæ, & dicatur in cõtractu ꝙ maritatur secundum illã consuetudinem? an verò tantũ intelligitur ꝙ *Femme mariee est douée apres le trespas de son mari selõ la generale coustume du duché de Bourgongne*, tantũ est quærere, an sit necesse apponere hanc clausulam, *& sera ledict traicté reiglé au demourant, ou en tout, & par tout selon la generale coustume de ce duché de Bourgongne*, ad hoc vt mulier maritata in hac patria habeat priuilegia, de quib⁹ in hoc §. & in pluribus aliis huius tit. scilicet in §.ij.suprà.& in §.xiiij.& xv. an verò sufficiat quòd sit maritata in patria? Quæstio.

PRimò.† aduertendũ est ꝙ hæc dictio secundũ, capitur multis modis. aliquãdo capitur pro iuxta.l. duo.ff.de præscriptis verbis. Aliquando causaliter, & tũc denotat causam impulsiuã & nõ finalẽ. Bal.l. j. C. de epis.& cler. Nunquid autẽ stet conditionaliter? hîc iacet pũctus, & tũc dic ꝙ nõ, regulariter. tex.c.abbate sancti Siluani. de verb.signi.& facit tex.in l.si testamẽ tũ. C.de inst.& subst.& ibi no.per doc. Hinc dicit Bar. l.eum qui.§.Iulia.ff.de cõstituta pecu. per illũ tex.† ꝙ si iudex cõdemnauerit aliquẽ ad soluendum omni anno decem saccos frumenti, secundum quod antecessores sui faciebãt, dato ꝙ antecessores sui nihil soluerẽt tamen tenebitur soluere, quia hęc dictio nõ importat conditionem. Ita etiam tenẽt Ang. Franci. de Aretio, Pau.& alij in d.l.si testamentum. C.de inst.& subst.& Alex.consi.cxlv.in ij.vol.incip.Quoniam abundè. Et in simili ponit Oldr.consi.cxxj.incip.Ad primã quæstionem.in secundo dubio.& dicit Bar.in l.admonendi.in ij.col.ff.de iureiuran. ꝙ si quid debeat solui infra quindecim dies, sub pœna quarti pluris, secundũ qđ continetur in aliquo statuto, licet statutum non reperiatur, tamen vẽdicat sibi locum pœna. Plura alia adducit ad hoc propositum do.meus Ias. in d.l.admonẽdi.in lectura.in vj.vij.& viij.col.& in repe.in xj.& xij. col.& idem Iason in §.præiudiciales.instit.de actio.& in auth.si quis in aliquo.C.de edẽdo. ¶Et de materia, vide etiã Decium, in consil.suo lxiij. vbi amplè ponit, qñ relatiuum nõ reperitur, aut est falsum, quid dicendum.& dixi in consiliis meis, in cons.lxix.quod est vltimũ, quod incipit, quo ad primum dubiũ. in vlt.col. 1 *Secundũ dictio capitur multipliciter.*

¶Ex quibus apparet, † ꝙ hæc dictio secundum, nõ facit conditionem, ergo si etiã mulier sit simpliciter maritata in hac patria, & non dicatur ꝙ cõtractus matrimonij reguletur secundũ consuetudinẽ ducatus Burgundiæ, adhuc habebit priuilegia, de quib⁹ in §.suprà dicitur.& hoc est tenẽdum etiam ꝙ hæc clausula *selõ la generale coustume de ce duché*, referatur ad præcedentia, & nõ ad sequentia, quod tũc facit dubiũ, qa aliàs nõ esset dubiũ. ¶Sed ꝑ certo cã fui interrogatus, dixi contrariũ per quædã fundamẽta. Mouebat me primò consiliũ Oldr.cons.ccxxxv.incip.Factæ, vbi consuluit ꝙ quis impetrauit primũ officiũ vel beneficiũ vacãs, ad collationẽ abbatis, vel talis cõuẽtus, cuius reddit⁹ vel prouentus annui summã cẽtum librarum secũdũ taxationem decimę antiquæ non excedunt, ꝙ licet vacet beneficiũ vel officium, cuius corpus habet in redditu annuo centũ libras pro quibus nihil soluit in decima, quòd tale beneficiũ non cõprehenditur in impetratione, quia non est verificata illa clausula, secundũ taxationem decimæ antiquæ. Sic ergo videtur dicendũ, ꝙ si dicta clausula, *selon la generale coustume*, non sit 2 3 *Secundũ dictio non facit conditionem.*

BIU Cujas

verificata, ꝙ dispositio nostrarum consuetudinū nullum pōt sortiri effectū. Quia etiam videtur ꝙ sit quędam qualitas quæ adiicitur huic verbo, *Femme mariee*, & ideo non sufficit simpliciter eam esse maritatā, sed opus est ꝙ habeat qualitatē sibi adiunctā. ſ. *selon la generale coustume*, per ea quæ dicit Bar. in l. Fulcinius. §. cū hoc. ff. quibus ex causis in poss. eatur. vbi dicit, † ꝙ quando lex requirit actū cum limitatione, vel aliqua qualitate, non sufficit actus sine limitatione aut qualitate. Et idē tenet Ias. in l. non solum. §. sciendum. in j. co. ff. de no. ope. nūt. & hoc etiam, quia sequeretur, ꝙ hæc clausula de nihilo operaretur, & esset superflua, quod est cōtra l. si qñ. ij. de lega. j. Hinc dicit Bar. & alij in l. iiij. §. prætor ait ff. de dā. infec. & ī l. ij. de vsucapio. † ꝙ verba statuti debent ita interpretari ne sint frustratoria, & clausula, non solum, non debet esse sine effectu aliquid operādi, imò nec etiam syllaba. Ita dicit gl. in l. j. ff. quod metus cau. & in c. solitæ. de maio. & obed. Bal. in rub. de contrah. emp. in ix. q. & Feli. pulchrè in c. j. in iiij. & v. col. de rescrip. quid nunc dicendum? Dixi plenè suprà hoc eod. ti. §. ij. in gl. *selon la generale coustume*. ideo hîc non repeto quæ ibi dixi.

4

5

Sed ad istam regulā quæ sæpius allegatur, vide pulchram restrictionē quam ponit Alex. cōs. suo xxj. in ij. col. in v. vol. vbi dicit, ꝙ verba non debent operari nisi secūdum naturam rei actus, super quo interponuntur, per l. si stipulatus. ff. de vsuris. & in l. damni infecti stipulatio quidam. in prin. ff. de dam. infecto. Bal. in rub. C. de contrah. emp. in ix. quæstio.

IN TEXTV IBI, Est douée.

1 Dohariū quid.

QVæro † quid sit dotalitium siue dohariū, de quo hîc? apud nos dicitur, est quidā vsusfructus quē mulier habet mortuo viro in media parte bonorū antiquorū mariti, vt dixi s̄. in §. iiij. hoc eo. ti. sed de iure ꝓpriè nō video bonā significationē, magis tñ accedere vī huic verbo dotalitiū. de quo verbo facit mētionē tex. in c. plerūq;. de don. inter vir. & vxor. vbi facit differētiā inter dotē & dotalitium. in c. ex parte. de foro cōpet. Et gl. ibi exponit hoc verbū dotalitium triplici

2 Dotalitiū quid.

ter. Primò. ſ. † ꝙ dotalitiū dicit dōatio ꝓpter nuptias. & gl. ibi illā reprobat. credo tñ ꝙ sit verū, & hoc satis approbat ibi Panor. vel vt dicit gl. & magis hæc expositio cōuenit huic nostræ consuetudini, dicitur id qđ mulier lucratur de bonis viri soluto matrimonio per mortem viri ex pacto vel statuto, seu consuetudine. De alia tertia expositione non facio mentionē, quia nihil ad propositum. ¶ Sed quæro, † an istud dotalitiū

3

sit titulus lucratiuus, an verò onerosus? Dic quòd est lucratiuus, vt ex notatis ibi colligi potest.

POne ꝙ vxor se absentauit à marito, & tpe mortis nō erat cum eo, sed erat absens culpa sua, an istud ius habere debeat? Bal. in l. qđ in vxorē. C. de neg. gest. per gl. in l. ab hostib. §. si vir. ff. sol. mat. & in d. ff. si vir. & ibi Pau. de Cast. dicit, ꝙ si maritus se absētauit, nec ꝓuidit vxori de alimētis, nō debet cōsequi lucrū ex forma statuti. Idem ergo erit dicēdum in vxore, vt eadem sit ratio correlatiuorum, imò hoc casu maior est in vxore quàm in marito, vt videri pōt ex dictis Frā. de Aret. in consi. cxxx. & Francisci de Curte senioris, in consi. vj. post feuda. cogita si casus eueniat.

IN TEXTV IBI, Apres le trespas.

Post dictio quid importet.

HAec dictio post, importat actum immediatū, & non ex interuallo, vt facit tex. in l. iurisgentiū. §. quinimo. ver. idē respōsum. ibi, si post emptionē ex interuallo. ff. de pac. qm̄ si post, importasset ex interuallo, frustrà fuisset hęc dictio, ex interuallo, addita. & est similis tex. in l. duob. in prin. ff. de duob. reis. facit tex. in c. j. in prin. de resti. spolia. in vj. per quē tex. dicit ibi Geminianus, ꝙ dictio post, importat actū immediatè sequentē sine interuallo, vnde si testis dicat. Titi⁹ possedit post Semproniū, intelligitur immediatè. & ita tenet Ias. in l. post dotem, in prin. ff. sol. mat. alia allegās. vbi etiam quædam allegat pro contraria parte.

PONe † ꝙ matrimoniū fuit quo ad thorū separatū, alia causa q̄ per adulterium: an mulier possit petere doarium? Dic ꝙ non, nisi mortuo viro, vt notant doc. c. plerunque. de dote post diuortium restit.

1

QVid † si matrimoniū fuerit declaratū nullū? Dixi s̄. in hoc ti. §. *Femme mariee*. Et vide Feli. c. iurauit. de probatio. s̄. alleg. & Hypp. de Marsil. singul. suo cxxix. incip. dum essem aliàs in partibus Ianuensium.

2

SEd quia hîc dicitur, † ꝙ post mortē mariti vxor habet doharium, nunquid istud debeat esse verū, etiā si maritus fuerit mortuus ciuiliter, puta ꝙ intrauit religionē fratrū minorū, vel deportatus perpetuò? Istud pēdet ab hac qō ne, † nūquid appellatiōe mortis simpliciter cōprehēdatur mors ciuilis sicut naturalis. Et dicit Bar. in l. j. in iij. col. ff. de testa. & Alex. consil. xiij. in ij. col. in iij. vol. ꝙ qñ mors ciuilis est eiusdē effect⁹, cuius est mors naturalis, ꝙ idē dicendū est de ea sicut de naturali, puta (vt dicit) qñ qs ingreditur religionē fratrū minorum, vel est deportatus perpetuò. & istam opinionē sequuntur multi, per l. j. §. fi. ff. de cōtratab. l. actione. §. publicatione. ff. pro socio. & istā opinionē tenuerunt Dy. Cy. & Bal. in l. Deo nobis. C. de epis. & cler. Bar. & alij in l. ex parte. §. in insulam. ff. de verb. obli. Bar. in l. si cum dotem. §. fi. ff. sol. matr. Io. de Imo. & Alex. in l. ex facto. ff. ad Trebellianum.

3 An mortis appellatione cōprehendatur ciuilis.

4 Prima opinio.

COntra tamen hāc opinionem sunt quæ multum mihi obstare videtur: primū videlicet illud quod habetur in l. sed si alia. §. j. ff. de bonis damnatorū. vbi dicitur sol. mat. deportatiōe mutātis affectionē, actio de dote in patrem consolidatur, sicut per mortē naturalem. l. vnica. §. videamus. C. de rei vxo. actio. & tamē quo ad dictam actionē mors naturalis est alterius effectus, quia per illā fit incapax, & per mortē ciuilem non quod patet, quia si dicta mulier deportata fuisset sui iuris sibi soli conceditur actio, vt in fine dictæ l. & ibi not. Bar. Qua ergo ratiōe mulier sui iuris dicto casu capax est insolidū dictæ actionis, ita potuit illa existēte in patris potestate inter patrem & filiā esse cōis. In illo casu expectare mortem filiæ ante cōsolidationem non esset frustrà, cùm pater pręmori posset, & in filiā consolidari. & istud potest cōfirmari per l. quinq; legibus. ff. de bo. dam. vbi dicit secundum intellectū Dy. & Bar. † ꝙ publicata dote & sol. mat. ex delicto vxoris non lucratur maritus dotem ex pacto conuēto in casum mortis vxoris, quia verè non est mortua: secus autem si solu. matri. ex delicto eius non fuit dos publicata. & tamen primo casu mors ciuilis habet effectum mortis naturalis, & quę frustrà expectatur. ex quo semel solutum amplius solui non potest, nec maritus dotem lucrari, secundùm eos.

Secunda opinio.

5

SEcundò facit cōtra dictā opinionem. l. Statius Florus. §. Cornelio felici. ff. de iure fisci. vbi mors ciuilis quò ad bona subiecta fideicommisso est eiusdem effectus cuius est mors naturalis, quia grauatus ex eadictis bonis priuatur, & fisco applicantur ac si verè mortuus esset, & ad hæredem suum transuissent, & quanuis Bal. in l. Deo nobis. C. de epis. & cleri. dicat, quòd

quòd deportatio nihil inferat in fideicommisso, quia nihil habet cõmune cum eo, infert tamẽ in causa dilationis fideicõmissi, quam facit cessare, & ideo cessare deberet dilatio. l. à filia. §. alumno. ff. ad Trebellia.

IDem ẽt ad idẽ facit tex. in l. ex ea parte. §. in insulã. ff. de verb. obl. vbi nõ minus p̃ mortẽ ciuilẽ desinit esse debitor, & ad aliũ trãsire onus. vt l. ij. ff. de capitis dimi. & l. ij. C. ad legẽ Iul. de vi. q̃ per mortẽ naturalẽ. Nec obstat cõmodũ lõgioris dilationis, qa in casu dictarũ legũ ineſt morti naturali, qa ex quo nõ põt operari ad cõmodũ eius cuius cõtẽplatiõe fuit appoſita, nõ est in cõſideratione ad fauorẽ tertij. Et in ſimili declarant Sali. & Pau. de caſt. in l. ambiguitatẽ. C. de vſu fru. per §. alũno. in l. à filia. ff. ad Trebel. Ad prædicta Soci. in conſi. ſuo 82. inci. Circa primum huius conſultationis articulum. videtur multum inſtare, ſed tamen ſoluit hæc dubia. ad illum recurrendum eſt.

TErtiò adhuc reſtat quod facit cõtra dictã opinionẽ quã voluit ſuſtinere Soci. in loco hîc antè alle. videlicet tex. in d. l. Deo nobis. C. de epiſ. & cler. nam ibi ꝓfeſſio & mors ciuilis nõ operat̃ effectũ mortis naturalis, ex cui⁹ expectatiõe poterat maius cõmodũ capi, qa mulier ꝓfeſſa poterat habere vſum dotis ĩ caſu quo priuat̃ p̃ mortẽ naturalẽ. & notat̃ p̃ Bar. & alios ĩ auth. ſi qua mulier. C. de ſacroſan. ecc. Nã eo ꝙ morti naturali inerat maior dilatio, qua expectata monaſteriũ tardius cõueniri potuiſſet, vel hęredes mulieris ꝓfitẽtis, vbi monaſteriũ fuiſſet incapax, ad quos bõa dictæ mulieris trãſeũt ſecundũ Ioã. And. & alios in c. in præſentia. de probat. & Imo. in l. ij. circa. fi. ff. de teſta.

NEc obſtat ꝙ matrimoniũ ſoluatur, ex quo in prę dictis differt à morte naturali, vt eſt caſus in l. cùm hic ſtatus. §. ſi donator. ff. de dona. inter virum & vxo. declarãdo vt per glo. & doct. in l. res vxoris. C. de dona. inter vir. & vxo. nec ẽt poteſt dici ꝙ d. l. Deo nobis, loquatur in religione incapaci, vt ſentit Bartol. in tract. Minori. in fi. & in auth. ſi qua mulier. C. de ſacro ſanct. eccl. quia hoc eſt contra illum tex. in §. j. qui venit continuatiuè ad principium. Et contra tex. in §. ſi verò conſtante. authen. de ſanctiſſi. epiſ. colla. ix.

VNde propter hoc dominus Soci. in l. Gallus. §. & quid ſi tantũ. ff. de libe. & poſth. voluit ponere opinionẽ. ſ. ꝙ aut mors ciuilis cauſat̃ ex amiſſiõe ciuitatis & libertatis, & venit appellatiõe mortis. l. ex facto. §. ſi quis rogatus. ff. ad Trebel. d. l. res vxoris. C. de dona. inter virũ & vxorẽ. aut ex amiſſione ciuitatis tãtũ, & tunc ſecus. d. §. in inſulã. & d. §. Cornelio Felici. niſi ad effectũ q̃ cauſatur ex amiſſiõe ciuitatis. l. j. §. fi. ff. de cõtrata. & in l. ſi necem. §. ſi deportatus. ff. de bonis liberto. ſed hæc diſtinctio nõ eſt tuta, cùm videatur cõtra tex. in l. quinque legibus. ff. de bonis dãnatorũ. & cõtra l. cùm hic ſtatus. §. ſi donator. ff. de don. inter vi. & vxor. in quibus legib. ciuitas amittit̃ & libertas: & tñ nõ habet̃ p̃ mortuo. & cõtra tex. d. l. actione. §. publicatione. ff. pro ſocio. vbi ſola amiſſio ciuitatis habetur p̃ morte, etiã quo ad effectũ nõ cauſatũ ex amiſſione ciuitatis, & ſic in vtroq; membro hæc diſtinctio vacillat, propterea nõ videtur dicta opinio tuta.

Tertia opinio.

ALiæ in hac materia reperiuntur opiniones, & maximè Petri de bella pertica in d. l. Deo nobis. ſed recidit in idem cum prima, & ſic ſunt iam tres opiniones in hac materia.

6 Opinio quarta.

QVarta fuit opinio glo. in verbo, non morte. in c. ſuſceptũ. de reſcrip. in vj. & in c. placuit. ij. xvj. q. j. ſcilicet† ꝙ appellatione mortis in dubio intelligitur de morte naturali, non autem ciuili, niſi in caſib. à iure expreſſis. & ita tenet Bar. in l. ex ea parte. §. in inſulã. ff. de verb. obl. & Alex. conſ. ij. in j. & ij. col. in j. vol. Ia. in l. Gallus. §. & quid ſi tãtùm. in ij. col. ff. de libe. & poſthu. & in l. furioſum. in pen. col. C. qui teſta. facere poſſunt. & in l. j. in j. & ij. col. C. de hæred. inſtituen. & multi tenuerunt hanc opinionem, ſed reprobatur per Are. in dicto §. in inſulam.

Opinio quinta.

QVinta fuit opinio Panor. c. cùm ſis. de cõuerſio. coniugat. vbi dicit, ꝙ aut verba proferuntur ab homine, & tũc intelligitur de neturali, maximè ſi ſint prolata cõditionaliter. Bal. conſ. cxlvj. in iiij. parte. aut proferuntur à lege, & tunc poteſt cõprehẽdi mors ciuilis. ſed iſta opinio per eum ibi reprobatur.

Opinio ſexta.

SExtam opinionẽ poſui do. Ant. de But. in d. c. cùm ſis. ſ. ꝙ aut verba proferuntur in materia ſtricta, & tũc appellatione mortis intelligit̃ de naturali, & ideo in hoc ſtatuto noſtro cùm ſtrictè debeat intelligi, intelligeretur tãtùm de naturali: aut in larga materia & tunc aut proferuntur ab homine, & tunc idẽ: aut à lege, & tunc etiam comprehẽderetur mors ciuilis. ſed iſtam opinionẽm reprobat ibi Panormitanus.

ADDITIO. Aduerte ad id quod dicit Hippo. de Marſi. in ſua practica cauſarum criminaliũ, in verbo, opportunè. nu. xlviij. xlix. & l. vbi dicit, ꝙ vbi verba poſſunt verificari tam in morte ciuili quam naturali, in dubio intelligitur de naturali, & magis in ſtatutis, in quibus verba accipiuntur propriè.

DOmi. Iacobin⁹ de S. Georgio in l. ſi deceſſerit. ff. q̃ ſatiſda. cogã. dicit, ꝙ qñ mors ciuilis & naturalis tendũt ad eũdem effectũ, ꝙ æquiparantur. & ita dicit textũ ibi debere intelligi: qñ ſicut impoſſibile eſt fideiuſſori præsẽtare hominẽ mortuũ, ita ẽt ſibi impoſſibile reputatur præſentare hominẽ mortuũ ciuiliter ſcilicet deportatũ. ideo etiã in ſtatuto dicẽte, ꝙ quandiu ſupereſt maſculus, filia dotata nõ ſuccedit, ꝙ ſicut mortuo maſculo filia dotata ſuccedit, ita etiã filio ingreſſo religionẽ, & ſic mortuo ciuiliter. ita dicit in l. ſi auus tuus. col. j. C. de liberis pręteritis, & hoc quia operantur eundem effectũ, de quo plenè infrà diſcuſſi in titu. *des ſucceßions*, §. fin. ſuper text. illo, *couſtume du royaume*. ad quem recurre pro materia.

7 Mors ciuilis triplex.

QVid dicendũ in tanta varietate? dic primò antequam ponam in hac materia, ꝙ præſupponẽdũ eſt, †ꝙ triplex eſt mors ciuilis: prima reſpectu pœnali tatis, vt deportatio: quędã eſt mors ciuilis: cauſalis, vt eſt ſeruitus: cùm quis ſ. capitur ab hoſtibus: quædam mors ciuilis meritoria, vt cùm quis ingreditur monaſterium. & hoc dicit Bal. l. j. ff. de teſta.

Concluſio prædictorum.

SIc ergo ꝓ concluſione omniũ ſupradictorũ dicendum eſt ſcilicet, ꝙ quãdoq; cauſus importãs mortẽ ciuilẽ primò producit effectũ de quo agitur, etiã ſi nõ veniat appellatione mortis, & tũc ſub diſpoſitione de morte loquẽte cõprehẽderet̃ mors ciuilis. in l. j. ff. de cõtrata. & in d. §. & quid ſi tãtũ. quãuis enim nepos iuſtis caſibus ſubintret locũ filij deportati, ea ratiõe qa eſſet mortuus ciuiliter, alia tñ rõe qa fili⁹ deportatus debuiſſet eſſe in poteſtate. §. pari rõe. inſtit. q̃bus modis ius patriæ pote. ſolui. & ideo primũ locũ occupauit. Sic etiã poſſet dici in caſu noſtro, nã licet vxor nõ habeat dohariũ eius mariti, eo ꝙ mortuus ciuiliter, ſed eo ꝙ ſi per mortem talẽ ſint ei bona ablata, & amplius nõ ſunt in eius dominio, puta aut quia intrauit religionẽ fratrũ minorũ, aut qa bannitus, & bõa eius confiſcata, nũquid hoc caſu mulier debeat habere dohariũ in dictis bonis? certè in hoc nõ video dubiũ. cùm eñ dos mulieris nõ cõfiſcat̃ bonis mariti cõfiſcatis, & ideo dohariũ cõfiſcari nõ debet niſi poſt mortẽ vxoris, quo caſu vſusfructus exiſtens penes vxorẽ

BIU Cujas

consolidatur cum proprietate,& transit ad fiscum. & in hoc casu tantum operatur mors ciuilis quātū naturalis,& frustrà esset amplius expectare naturalem. Et ita dixi in casu emergenti de assignali mulieris,ꝙ bannito marito mulier debeat vti & gaudere assignali,qa nō amplius maritus sustinet onera matrimonij, ideo est locus repetitioni dotis,p tex.in l.sed si alia.§.j.ff.de bonis dāna.& p l.iij.C.de repudiis.per Bal.consi.cccLxxxviij.in j.parte. & ita dixi pro domicella Perneta vxore Gulielmi des brosses,qui fuerat bannitus.

Assignale mulieris.

ADDITIO. An bānitus habeatur pro mortuo,vide Hippoly.de Marsi.in sua practica causarum criminalium,in verbo,aggredior. nu. lxxxviij. Et etiam an foriudicatus habeatur pro mortuo,vide Matt.de affl. in consti.regni Siciliæ quæ incipit,pœnam eorum.in x. notabili. & ibi etiam ꝙ qui potest impunè occidi, habetur pro mortuo.

ET sic etiam facit sicut dicimus in casu l. si necem. §.si deportatus.ff.de bonis liber. nam quanuis patronus deportatus à successiōe liberti nō excluderetur,quia mortuus priuaretur,tamē quia quæ sunt iuris ciuilis,sicut est ius adeūdi,amisit,vt per Bar.& do. in rub.ff.de acquir.hę.& in d.l.actione.§.publicatione.ff.pro socio.quoniā & si in casu illo nō diceret societas morte finita,saltem alienatiōe omnium bonorum socij deportati diceretur extincta. vt in §. j. eadē l.& in §.item si qui.instit.pro socio. & in isto casu intelligi potest dicta l. sed si alia. in prin.& in §. j. quia licet maritus non lucretur dotem ex morte de qua in pacto,consequeretur ex diuortio contingente culpa vxoris. l. Lucius.ff.sol.matri. & l. consensu. C. de repud.& tangitur per gl.d.l.quinque legibus.

ITem etiam quantūcunq; non diceretur actio cōsolidata in patrē mortuæ filiæ,vt loquitur d.l.j.§.j. diceretur in totum ei acquisita,ex hoc quia culpa sua filia desiit esse in potestate patris, sine qua cōmunione esse nō potest.l.ij.§.ꝙ si in patris.ff.sol.mat. & quāuis aliàs in filia quę sit sui iuris actio cōsolidatur.d.l.vnic. §.videamus.C.de rei vxor.actio. hoc tñ locū nō hēt, qñ sua culpa hoc contingit,qa patri nocere nō debet. d.§.ꝙ si in patris.ver.itē si volūtate & ibi p doc.Sic ēt ꝓcedit textus in casu ecōuerso in l.insulā.in prin.c.ti. qa dato ꝙ morte patris deportati nō diceret actio in filiā cōsolidata,eo tñ ꝙ sui iuris facta esset facto patris sibi soli actio cōpeteret.d.§.videamus.sic hoc casu tātum operatur mors ciuilis quantū naturalis.Et huius cōclusionis ratio est manifesta,qa dictis casib⁹ fit tantū variatio in qualitate,quæ nō curat,vt est casus l. ꝓhibere.in prin.qđ vi aut clā.& clarius declarat Bar. in l.de pupillo.§.j.ff.de no.ope.nunt.secus si fuerit variatio in substantia,nam in hoc casu eiusdem substantię sunt mors ciuilis & naturalis,& eiusdem effectus.

Ratio conclusio.

QVandoq; verò & secundò dictus euētus importans mortē ciuilē nō potest effectū,de quo quæritur,producere,nisi tanquam casus mortis,de qua in dispositione:& tunc aut ex expectatione mortis naturalis potest idem effectus causari,aut expectata morte naturali vitiaret dispositio.primo casu aut quis fit incapax de iure ciuili tantū,aut omni iure,s.tam ciuili q̄ iure gētiū:quoniam primo modo fit incapax, si s.cōtingat ex aduersa fortuna dictus euētus,non cōprehēditur appellatione mortis,siue sit eiusdē effectus,siue non,sed naturalis mors expectatur.d.§. in insulā. & l. cùm pater.§ hereditatē.de leg.ij.& d.§.Cornelio felici.& l.res vxoris.in fi.C.de do.inter vi.& vxo.& l.sed si mors.ff.de dona.inter virū & vxor.& l.interdicit.in prin.ff.de cond.& demonstr.tum quia de casu aduerso non præsumitur cogitatum,tum per ea quæ statim dicentur in sequenti casu.

SI verò id contingat sine tristi euentu, & tunc quia non habet effectum mortis naturalis per omnia quo ad id de quo quæritur,& tunc idem.d. authen. si qua mulier.quæ loquitur in religione capaci in qua potuit professus bonis suis vti in communi, vt volūt Bar.& alij,in d.auth.si qua mulier.faciunt not. in authen.ingressi.C.de sacrosan.eccle.& in authen.idémque.C.de bonis quæ liberis.& in d.c.in præsentia. de probatio.vbi dicitur ꝙ ex professione religionis capacis non priuaretur quis statim vsufructu, sicut morte naturali priuaretur.& ratio est,quia cùm possit actus post mortem ciuilem adhuc stare in suspenso, & à vera morte effectum sumere, non est in dubio recedendum à proprietate verborum.l.non aliter.in prin. ff.de lega.iij.vbi autem mors ciuilis per omnia habet effectum mortis naturalis,si materia est odiosa, tunc idem.arg.l.cùm quidam.ff. de liber. & posthu. si verò est fauorabilis, tunc euentus concludetur sub commemoratione mortis.argu.c.cum dilecti.de donatio.

SI verò efficiatur incapax & iure ciuili & gentium, qđ cōtingit ex amissione ciuitatis & libertatis,vel bāniat,& bona eius cōfiscāt tūc statim habet ꝓ mortuo.arg.d.l.intercidit.in fi.ff.de condit.& demonstra.

SEcundo verò casu principali quādo expectata morte naturali vitiaret dispositio,& tūc aut habet per omnia effectū mortis naturalis,& tunc dispositio loquens de morte verificatur.d.l.res vxoris.in prin.& si bene aduertatur ad illam l.apponit manū ad solutio nē quæstionis nostræ:quia vt dicit cū gl. si per mortē ciuilē matrimoniū dissoluatur, vt est cùm intrauerit maritus religionem,tunc illa ciuilis mors habetur ꝓ naturali in casu nostro cùm verò deportatio & bannū non dissoluant matrimonium,vt dicit tex.d.l.res vxoris.tunc mors ciuilis in hoc casu non erit sufficiēs ad transferēdum ius doharij in vxorem:cùm enim in casu deportationis & banni nō sit solutū.si tūc donatio facta per maritū vxori cōfirmetur, frustrà expectaret mors donātis:cùm per mortē eius,ita demū cōfirmatur,si tempore mortis donās sit marit⁹, & sic diuerso tempore mortis fuerit illa qualitas:nō ergo ex quo in casu nostro semper est maritus vsq;ad tempus mortis naturalis,ideo semper eo ꝙ durat matrimoniū,nō habebit vxor ius doharij. ¶Facit ad id tex.in l.si quis sic stipuletur,versi.planè.iuncta gl.fi.ff.sol.mat. vbi probatur secūdum Pau.de ca.& alios, ꝙ stipulatio de dote reddenda p mortē vxoris cōmittit soluto matr. deportatione,vel alia seruitute vxoris.hoc autē euenit, quia si tempore soluti matrimonij per dictā mortē ciuilē nō cōmittat stipulatio,non posset committi etiā per mortē naturalē,qa nō diceretur tūc matrimoniū prius solutum solui morte vxoris,sicut actū est in stipulatione.& ratio huius dicti est, †quia vt actus non pereat recedendū est à proprietate verborū.l.quoties ff.de verb.obl.notat in l.veteribus.ff.de pact.stat ergo cōclusio,†ꝙ pactū de lucranda dote, seu alius actus q̄ cōfirmari debet in morte,verificat in morte ciuili,sic ut naturali,vt dictum est, quando aliàs actus periret. 8 9 Cōclusio

LImitatur tribus modis.primo ꝓpter immanitatē criminis,puta pactū est inter virū & vxorē de dote lucranda in euentū mortis vxoris:vxor cōmisit grauе delictū propter quod etiā posset ferri sentētia post mortē,tūc nō lucrabit marit⁹ dotē, imò perueniet ad fiscū,ita etiā ꝙ pactū infirmabit.l. cùm hic status. §. si maritus.ij.ff.de dona.inter virū & vxorē.Bal.in l.post contractum.in iij.col.versic.& prædicta vera in contractibus.

BIU Cujas

tractibus.ff.de dona.in casu nostro, pone ꝙ maritus commiserit tale crimen, ex quo post mortem possit condemnari,& fuerit deportatus & bănitus, & bona eius publicata principi,nunquid vxor accipiat doharium? Videtur per hanc decisio.ꝙ non.mihi tamẽ videtur esse contra tex.nostræ consuetudinis, quia ex quo iste vsusfructꝰ est destinatus vxori,videtur ꝙ per delictum viri non possit priuari vxor.

10 De donatione causa mortis.

QVid †autem in donatione causa mortis, vtrum confirmetur per mortem ciuilem?vide in l.si aliquis.C.de dona.causa mor.& per Bar.in d. l. post cõtractũ.& est secũda limitatio quã ꝓbat Carolus Ruynus in sua repet.d.§.& quid si tãtũ.quã sub eo audiui.

FAllit tertiò dicta cõclusio vbi de morte ciuili specialiter fuit ꝓuisum:quia sub generali dispositione loquente de morte,non veniet mors ciuilis, super qua reperietur prouisum specialiter. Casus est qui ꝓ priè hoc modo loquitur in d. c. susceptum. de rescriptis,in vj.& in simili cõsiderat Bar.in l.hoc iure. ff.de solutio.in secunda responsione data ad l. non solùm. ff.sol.matr.& per Alex.ibi.

AVt nũc sumus in casu in quo expectata morte naturali post ciuilem,nõ potest dispositio esse valida,dicta mors ciuilis non haberet effectum naturalis per omnia:& tunc aut dicta mors ciuilis causatur ex aduersa fortuna,aut ex ꝓspera:si ex aduersa fortuna, tũc actus per mortẽ ciuilẽ infirmatur.d. l. cùm hic status.§.si donator.ff.de dona.inter virũ & vxo.gl. ibi distinguit,ꝙ aut sit seruus dñi hominis priuati, & tũc ita debet intelligi §.si donator.aut sit seruus pœnæ, & tunc secus:d.l.res.C.de dona.inter virum & vxo. sed quare secus.gl. & doct.declarant in d.l.res vxoris?

AVt verò dicta mors ciuilis prouenit ex prospera fortuna,& tunc æquiparatur morti naturali. d.l. Deo nobis.& in d.§.si verò cõstãte. in auth. de sanct. epis. Nã vt suprà dictũ est, mors ciuilis habet effectũ naturalis,& postq̃ nõ põt dispositio in morte naturali effectũ habere,qa cùm pactũ de lucranda dote sit cõceptum in euentũ mortis vxoris,oportet ꝙ tẽpore mortis sit vxor.arg.l.in delictis.§.si extraneꝰ. ff.de noxa.& melius probatur in l.j.ff.de auro & argen. lega. declarando vt per Bar.in l.ex facto. in prin.ff.de vulg. & pupil.substi.& in l.si vxor.§.si quis vxorẽ,ẽt ibi no. Bar. ff.de adul.qđ esse non põt in casu d.l.Deo nobis. cùm p ꝓfessionẽ prẽcedẽtẽ semel fuerit sol.mat.& vxor desierit,& tamẽ verbũ mors,de quo ĩ dicto pacto verificatur p ꝓfessionẽ vxoris.ratio diuersitatis est qa in præcedenti casu cessat prouisio hois,ꝙ de casu aduerso cogitasse non ꝓsumitur.& legis extẽsio,ex quo non habet ꝓ omnia effectũ mortis naturalis.Et cõsequẽter in casu omisso est diuersa ratio. sed in supradicto saltẽ propter largã verborum significa.dicitur per partẽ de casu mortis ciuilis prouenientis sine tristi euẽtu in genere cogitasse.l.q iure militari. ff.de test.mili.& de eius mẽte fuisse,vt sub casu mortis cõprehendantur,eo casu quo aliter vitiaretur dispositio, qa in dubio quis non præsumitur velle facere actum nugatorium,sed validum,l.quoties.ff.de verb.obli.

SEd prædicta procedũt quando dicitur post mortẽ, sed an id quãdo dicitur post decessum, prout in casu nostræ cõsuetudinis,vbi dicitur,*apres le trespas*? dic ꝙ hoc verbum decesserit,verificatur quando quis intrat religionem incapacem.vt hîc antè dictum est de morte.Bar.in l.cùm pater.§.hęreditatem.j.ff.de legat. ij.& in l.Statius Florus.§.Cornelio felici.ff.de iu.fisci. Alexan.plenè consi.xiij.in iij.vol. vbi dicit istam esse communem.¶Aduerte, quia consuetudo nostra parificat verbum,†*deces*,& verbum,*trespas*, vt constat in §.j.suprà,*des fiedz*,vbi posito verbo,*decés*,postmodum dicit,*ledict trespas*,volens inferre, ꝙ tantùm sit verbũ, *trespas*,quantum,*decés* & propterea sicut idem dicendum est de verbo,*decés*,ac si diceretur, *mort*, idem erit de verbo,*trespas*.& istud posset ꝓbari multis rationibus.sed non est opus, propter parificationem factã à consuetudine.cogita.¶Et etiam vide de dubio, an vxor post bănum perpetuum mariti debeat habere dohariũ,& alia iura nuptialia,& an possit & debeat illũ sequi,& ex suo alimẽtari.Et an debeat reuelare maritum rebellem,vide per Mat.de affli. in constitu. regni Siciliæ,quæ incipit,pœna carere.in v.notabili.

11 Decesserit verbũ. Deces & trespas idẽ important.

¶Et ad prædicta vide do. meum Carolum Ruynum in d.§.& quid si tantùm.in j.ij.iij.iiij.v.vj.col.

SEd pone,†maritus nõ est mortuus certitudinariè, sed stetit absens lõgo tempore, & reputatur mortuus an possit habere vsumfructũ?dic ꝙ sic, qa iste vsusfructus repetit in casu restitutionis dotis. Quæ qdem dos potest illo casu restitui,cùm vir nõ sustineat onera matrimonij.l.vbi adhuc.C. de iure do. & ꝓ hãc rationem potest decidi quæstio suprà facta.& vide ad istud propositũ illud qđ dicit Bal.consi.cccIxxxviij.in j.parte,vbi etiam ponit de muliere† quæ iusto errore ducta per absentiam mariti nupsit alteri:vbi dicit, ꝙ licet matrimonium non teneat,tamẽ excusatur à crimine adulterij.ff.de adult.l.miles.§.penul. 12 13

ADDITIO. Vide alios casus in quibus quis excusatur ab adulterio per Matth.de afflict. in constit. regni Siciliæ,quæ incipit,qui coram se spectante.in iij. lib.¶Sed quia dicitur,*apres le trespas*, dic hoc esse verum in dohario,sed pro dote etiam in vita, potest possidere bona mariti,vt dicit Bald. in l.cum tibi. C. qui potio.in pign.habeant.

IN TEXTV IBI,
Sur la moitié des heritages.

INtelligę†dummodo nõ sint feudalia.tex.c.j. de inuesti.de re alie.fac.sed dic ꝙ idem in feudalibus,per ea quę suprà dixi in ti.de feudis.in §.*en choses feodales*, vbi dixi,ꝙ feuda sunt redacta ad instar allodialium.& vtrum istud intelligatur etiam si vxor nõ soluerit dotẽ,& nihil habuerit maritus de dote, cogita ex his q̃ obiici possunt ex allegatis per Iasin §. fuerat. in xxiij. col.insti.de actio.& quæ antè eodem tit. §.ij.gl.*mariée* & gl.*& acqueſtz*.versi.limita secundò. 1 *Quid de feudis.*

SEd quæro,†pone quòd ratiõe alicuius terræ antiquæ maritus habeat ius patronatus in aliqua ecclesia,an pro dimidia parte istud ius patronatus, scilicet ius præsentandi,† quod est fructus iuris patronatus.gl.fi.in c.cùm Bertoldus.de re iu.Imo. in c.consultationibus.de iure patro.imò etiam industrialis,vt dicit Pau.de citadinis, in tracta.de iure patrona.in vj. parte.artic.iij.q.xxviij.tale ius transeat ad talem relictã,quæ est doharia & vsufructuaria in medietate antiquorum hæreditagiorum pro media parte? videret quòd non,†qa ius patronatus est indiuisibile,& quid indiuiduum,vt est tex.in c.j.extrà,de iure pa.Hinc dicit Bal.in l.familię.C.communia vtriusq;iudi.ꝙ cum ius patronatus competat insolidũ,nõ venit in diuisione.& ratio est secũdum gl.& doc.†qa ius patronatus est qd incorporale,sed incorporalia diuidi non possunt.l.j.§.vsusfructus.ff.ad leg.Falci.l.Cornelia pia.ff. de iu.pat.idem Bal.& Barba.c.quanto.extrà, de iu.& istud exẽplificãt Panor.& doc.in d.c.j.de iur.pa.Cùm ergo huic dohariæ & vsufructuariæ,nõ possit cõpetere nisi media pars,videt,ne diuidat,ꝙ nihil eidẽ competere

2 *Quid in iure patronatus.*

3

4 *Ius patronatus indiuisibile.*

5 *Ius patronatus quid incorporale.*

BIU Cujas

petere possit ratione dicti doharij. quãdo autem esset vsufructuaria in totũ, adhuc est aliud dicẽdũ secundũ aliquos, vt not. per Soci. in l. Titia. §. Titia. in repet. ff. de leg. ij. in xxxix. q. & vide Rochũ de Curte in tract. de iu. patro. in ver. ipse vel is à quo causam habuit. in xxviij. q. vbi tãgit, an cum vniuersitate in dotem data transeat ius patronatus, ita ꝙ præsentatio spectet ad maritum, vel ad vxorem. & nota ibi dicta, quæ nolo transportare.

ADDITIO. Quòd præsentare possit, tenet Matt. de affl. in constit. regni Siciliæ, quæ inci. licentiam. in ij. q. primi notabilis. in iij. libro. & ibi ponit decẽ qõnes ad hanc materiam doharij. Et ibi quid sit istud doharium, & quod ius habeat in illo doharium constituto cõstante matrimonio. Et aduerte ꝙ id quod vocat constitutũ apud eos, vocat apud nos diuisum, & in multis locis Galliæ vocatur præfixum, & in aliis cõuentũ. Et etiã vide eundem Mat. in cõsti. quæ incip. mulier quæ dotarium. vbi ponit alias xij. quæstiones in materia dotarij. quæ non transporto, cùm sit in impressione.

6 *Quid de iocalibus & baguis.*

QVia videmus hîc † ꝙ mulier lucratur super antiquis hæreditagiis mariti vsumfructum in medietate mortuo marito, quæro nunquid etiã lucretur iocalia, baguas & vestes? vide Bar. in l. j. §. nec castrẽse. ff. de col. bono. Bal. plenè in l. cũ te. C. de do. ante nupt. & per Alex. de Imol. in l. in his rebus. §. seruis. ff. sol. mat. ex quibus dic, ꝙ aut vestes sunt quotidianę & necessariæ, & tunc sunt vxoris. l. vtrũ. ff. de do. inter vi. & vxo. facit l. si id quod. §. ij. versi. nó ita amare. & l. ex annuo. in prin. ff. eod. tit. & dicit Bar. in d. §. seruis. quod de hoc plureis consuluit. & vide cons. suũ incip. filius patri. in medio illius cõsi. vide Alex. cõs. suo xlij. in vj. col. in j. vol. & in consi. xlij. incip. in causa & lite vertente. in v. vol. Aut sunt pretiosæ & festiuę, & tũc mulier non lucratur, sed tenetur restituere hęredibus mariti. arg. l. si vt certo. §. interdũ. ff. cõmo. & ibi Bar. & in l. si vt mortis. §. fi. ff. de dõ. inter virũ & vxo. cũ aliis alleg. per Alex. ibi cui adde Alex. consi. xxxiij. in pe. col. in iiij. vol. ¶ Vide quæ dixi j. tit. *Des mainsmortes*, §. xij. in gl. *si se separent*. & de his iocalibus, baguis, & vestibus vide Boëriũ in cõsue. septenæ Bituri. tit. de cõsue. matr. §. iiij. in gl. j. Lucas tñ de Pẽna in l. fi. C. de incolis, lib. x. tenet ꝙ mulier lucratur talia iocalia, baguas, & vestes. alleg. plures rationes, vbi etiã tenet ꝙ maritꝰ tenetur ornare vxorẽ suã ornamẽtis, vestibus, & baguis. Et aduerte † ꝙ Veturia Roma, impetrauit à senatu Romano priuilegia multa mulieribus, & inter alia ꝙ eis liceret vti auro, & purpurea veste, aureisq; fibulis, & armilis. qđ vsq; ad hæc tempora bene obseruatum fuit, cùm reperiatur multas plus habere in iocalibus, quàm sit in residuo æstimationis bonorum mariti. honor etiam illis est adhibendus in assurgẽdo, & in via eis cedendo, vt refert Iacob. Philippus Bergomẽ. in suo supplemento chronicarum, li. v. fol. lxxvij.

7 *Priuilegia mulieribus Romanis concessa.*

8 ET aduerte, † ꝙ tales vestes pretiosæ & ornamenta pretiosa non veniunt in legato ornamẽtorũ. per Bar. in l. quãuis. ff. de au. & arg. lega. vel quæ prohibitæ sunt portari per statutũ. quod tamẽ limita & intelige, vt per Soci. cõs. suo x. in j. & ij. col. in j. vol. vbi ponit † nunquid collaria perlis munita veniant in legato omnium ornamentorum. & dicuntur collaria in vulgari modo *chaine* gallicè, quæ dicuntur collaria apud Italos, eo ꝙ collo imponuntur. & illud consilium nõ est bonũ propter multos fatuos maritos, & in numero infinito, qui vxoribus donant omnes baguas quas appetunt, quia mulieres dicũt illas debere lucrari ꝓpter consuetudinem patriæ, aut saltẽ proter infinitos

9 *Collaria quid & vnde.*

Stultorum infinitus numerus.

contractus, in quibus cõtrahũt, ꝙ mulieres post mortem mariti habebunt baguas, earũ vestes, & alia eisdem necessaria, & ad vsum earum præcipua, & ꝙ debeant lucrari vnà cũ dohario. Et aliquando sunt mulieres quæ ita sũt baguatæ & ornatæ vestibꝰ Et ornamentis, ꝙ nihil aut parum remanet hæredibus ære alieno soluto. in quo debent aduertere mariti. *Mulieres baguatæ.*

AD prædictam materiam adde distinctionem quã facit Ang. de Perusio in cons. suo cxxxiiij. incip. quidam nomine Mathone de tuderto. Pet. de Ancha. cõs. clxxxj. inci. in prædicto dubio. Ant. de But. consi. suo xxxviij. incip. Iesu Christi matris. Bal. & Feli. in c. iurauit. de proba. Lud. Roma. in consi. cxlvj. incip. ista quæstio licet vulgaris. Et in cons. clxxij. ibi quo ad vlti. in ij. col. Et vide decisio. capellæ Tholosanæ cccxxxvij. & † ibi vide quid de viro, nunquid lucretur omnia iocalia per mortem vxoris. vbi distinguit. & Angel. cons. cccxxxix. quod incip. Nicoletus de Carthagine. † & ibi vide quid de donationibus seu strenis, quæ dantur à parentibus mariti die nuptiarũ, vt est in Burgundia. & vide etiam do. meum Ias. l. sed si plures. §. ad substitutos. in iij. col. ff. de vulg. & pup. & Signo. de homodeis, in consi. xlix. & Ang. de Are. in §. fuerat. in xxij. col. versic. erit. Insti. de actio. Pau. de Castr. consil. cccxxvij. Dicit tamen decisio Tholosana cccxxxvj. ꝙ mulier nõ lucratur pretiosas, sed tãtùm quotidianas, apud nos tamen propter verba contractus, quæ vt cõmuniter loquuntur, aut indeffinitè, aut generaliter lucrantur omnes vestes, si ita fuerit conuentum in contractu matrimonij, aliàs veniunt in diuisione. 10 *Quid de strenis.*

ET quia dictum est, † ꝙ vxor mortuo marito debet habere vestes, quæro nunquid debeat vestiri vestibus lugubribus & velis expensis hæredum viri? Dic quòd sic, si de hoc est consuetudo talis in patria. Bal. Ang. & Pau. de Cast. in l. decreto. C. ex quib. cau. infa. irroga. decisio capellæ Tholosanæ cccxxxvij. suprà alleg. & Guido Papæ. q. ccxxvj. ver. quod idem dicendũ. Et ista consuetudo est in ciuitatibus & villis, sed in prædiis seu locis rusticis, & inter rusticos est consuetudo quorundam in Francia, ꝙ vxor habeat vnam vestẽ de melioribus defuncti pro sua veste funebri seu lugubri, secundum Alber. de Rosate in ij. parte statu. q. 205. post prin. per tex. in l. vestimẽtũ. ff. de au. & argẽ. lega. Item quia dictũ est ꝙ debet habere vestes. † vtrũ debeat habere vestẽ scisã nõdũ sutã, existẽtẽ penes sartorẽ? Bar. & Dy. in l. & si. nõ sunt. §. infecti. & §. fi. & in l. vestimẽtũ. ff. de au. & arg. leg. ꝑ illos tex. dicunt ꝙ sic. & ita dicit, & tenet do. meus Ias. in l. cætera. §. sed & si parauerit. in fi. ff. de leg. j. Bar. in l. in legatis. C. de leg. do. And. Barb. in consil. suo xx. incip. præclarè dicit dominica veritas. in ij. & iij. colum. in ij. volu. & idem cons. suo lvij. incip. præclarè scribitur j. Regum, in vij. & viij. col. vbi dicit per tex. in d. l. vestimẽtum, † quòd ex quo testator legat argentum factum, venit argẽtũ incœptum fieri cùm incœptum fieri habeatur pro facto. sic ex hoc infert, † quòd ex quo quis non potest obtinere plura beneficia, & per adeptionem tertij priuatur omnibus. per extrauagan. execrabilis: de præben. & digni. ꝙ tamẽ si quis constituerit procuratorẽ ad resignandum primũ, potest obtinere secundũ, cùm iam incœperit à se abdicare primum. Et per hoc cõsiliũ dixi in specie, ꝙ dñs Simon Iehannete, capellanus reuerendissimi in Christo patris dñi archiepiscopi Senonẽ. & Abbas S. Martini Heduen. qui duo beneficia cũ dispensatione obtinebat, ꝙ ex quo ante adeptionẽ tertij cõstituerat ꝓcuratorẽ ad resignãdũ vnũ, ꝙ talis acceptatio facta ꝑ eũ erat valida, nec debebat priuari benefi 11 *Casus.* 12 *De vestibus lugubribus quid.* 13 14

BIU Cujas

ri beneficiis, cùm satis diceretur renuntiasse. prodecisione cuius quæst. facit multum singulare dictũ cons. Barba. ſ. alleg. sed non teneo ꝓ firmo, quia veritas est in contrarium, & fuit iudicatũ cõtrarium. nõ insisto.

16 ET vide de hac quæst. decisio. capellæ Tholosanæ. q. 388. †vbi dicit idem esse in cõsuetudine, qua curati & rectores debeãt habere vestẽ sui parochiani, vt est in ecclesia cathedrali Hedu. vbi vicarius debet habere secũdã melioꝛẽ vestẽ canonici moriẽtis. & intellige vestẽ scissam & nondũ sutã existentem penes sartorem, per iura ſ. alleg. & mouet Cy. q. prædictã in d. l. & si non sunt §. quid ergo. & in d. l. vestimentũ. ¶ De hac consuetudine, vide etiam Boërium in cõsuetudi. septenæ Bituricen. tit. de consuetu. matrimonij. §. iiij.

17 SEd nunquid hæc consuetudo valeat, † vt est etiã ꝙ curati habeant lectũ nobiliũ, & archipresbyteri lectum curatorũ morantium in archipresbyteratu, vel ꝙ curati certum quid accipiant, & leuẽt super suis parochianis pro iure sepeliendi, vel pro mortuariis, vel pro benedictionibus nubẽtiũ? videt ꝙ sic, cùm sit laudabilis, per c. ad apostolicam. de simo. & in capi. suam eo. tit. per Abba. & Feli. vbiq;. & per Feli. in c. veniẽs. j. de testi. & Feli. vbiq;. notabile dictũ domini Hyppolyti de Marsi. Bono. sing. suo 192. inc. diuturna præstatio. & cõsuluit Rom. cõs. 344. multũ notabiliter ꝓ ecclesia, & in fauorẽ curatorũ, qui tenendus est in materia cũ aliis supradictis, & illũ alle. do. meus Iasi in l. de quibus. in xviij. col. ver. etiã valeat cõsuetudo. ff. de legib. Pau. de Cast. tũ qui semper est periculosus in suis cõsiliis in foro cõscientiæ, videtur cõsuluisse cõtrariũ. Ed aduerte ad ea quæ dicit in cõsi. ccclxiij. incip. qdã habens parochiam. vel circa quęsitũ primũ, in antiqs cõsiliis in impressione noua, vbi dicit ꝙ ad essentiã dictæ consuetudinis laudabilis quinque requiruntur.

Pau. de ca. periculos. in suis cõsiliis in foro cõscientiæ.

18 PRimò † namq; requiritur, ꝙ parochiani gratis & graranter soluerint. c. dilectus. ij. in fin. & c. tua. de simo. & c. de eulogiis. xviij. dist. & dicitur gratis dari & solui, quando non petuntur: vnde dicit Seneca, nõ satis gratis accepit munus quod petẽti donatur. intelligeistud quãdo in principio datur & soluitur, & post modum cùm consuetum est per lõgum tempus, ſaltẽ per tale cuius initij memoria non extat in cõtrarium. imò etiam possunt cogi parochiani ad soluendum illud quod consueuerunt. d. c. ad apostolicã, & ibi doc.

18 V t gratiu. Gratiæ dari quid.

19 SEcundò requiritur ꝙ parochiani soluerunt † sponte & liberaliter, & sic nulla necessitate cogẽte: cùm in necessitatib. nemo liberalis extitit. l. rẽ legatã. ff. de adi. leg. & ideo bene dicit tex. in d. c. ad apostolicã. pia deuotione fideliũ, quæ debet esse causa principalis & motiua soluẽdi, & nõ necessitas intellige vt dixi ĩ prĩci. ꝙ deuotio fideliũ debet esse causa inducẽdi cõsuetudinem laudabilẽ, quæ præsumi debet, nisi appareat de contrario, ſ. ꝙ fuerit pactum in initio, vel contractus ad hoc, qui plus noceret curatis, quàm ꝓdesset.

19 V t spõte. In necessitate nemo liberalis.

HInc & tertiò requiritur ꝙ illud quod soluitur, fuerit purè & simpliciter oblatum per parochianos nulla præcedente pactione vel pignore. j. q. ij. c. quam pio. c. tua nos. de simo. & in authen. de san. epis.

Purè & simpliciter

20 §. quia verò tale. colla. ix. & sic † curati debent primò ministrare spiritualia purè, antequam aliquid temporale, vel spes de ipso habeatur, vt d. c. ad apostolicã. circa fi. in versi. liberè conferantur. & ibi Host. qui sic dicit, ſ. vt nec exigatur præsens pecunia, nec satisdatio, nec fiat pactio. nec teneat sacerdos quasi loco pignoris sacramentũ. & sic loquuntur iura quæ dicunt consuetudinem valere in talibus, secundum Host. & Icã. And. pactio enim facit rem suspectam. vt no. l. mulier ff. ad Turpi. & l. si fœmina. C. eo. & l. non damnatos. C. ex quibus cau. infam. irrog.

ADDITIO. Dicit tamen Ant. de But. in c. cùm M. Ferrariẽ. col. xxxij. ver. venio ad sexũ notabile. de cõst. ꝙ quãdo deducitur in factũ quod erat iam debitũ, in cõcessione spiritualiũ nõ dicitur simonia. quod refert & sequitur Mat. de affli. in consti. regni Siciliæ, quæ incipit post citationem. in v. notabili. in ij. libro.

NEc etiam debent super hõc præstari iuramenta ante administrationem spiritualium, quia præsumuntur suspecta & simoniaca. c. quia sancta. lxiij. dist. c. Eleutherius. xviij. q. ij. & no. Hosti. in summa, de simo. §. qualiter cõmittatur. vers. verumtamen. & ita etiam tenent theologi S. Thomas de Aquino & alij, vt satis habetur in summa fratris Raymundi, & in summa confessorum, ti. j. q. 18. & q. xxx. & xxxiiij. & dicit Hostien. in d. §. qualiter cõmittatur. vers. quid de his q faciũt pactũ. & vers. seq. † ꝙ licet clericus consueuerit habere lectos & pannos de moriente, si tamẽ non vult sepelire corpus, nisi fiat sibi certitudo de lecto reddendo, species mali est, & dicitur simoniacus. & de prædictis semper recurrendum est ad Hostien. 21

QVartò requiritꝛ, ꝙ illud qđ soluiẽ fit certũ arbitrio parrochianorũ taxatũ. nõ eñ taxari debet ꝓ curatũ, qa illud speciẽ manifestam cupiditatis & simoniæ præbet. d. c. dilectus. ij. in fi. & not. per Hostien. in d. c. non satis. super versi. requiratur. de simonia. Arbitrio dantis.

QVintò requiritꝛ, ꝙ totus populus, vel maiori ꝑs persistat in seruando laudabilem consuetudinẽ, nam tunc poterunt cogi singulares nõ seruãtes. ¶ Sed si totus populus, vel maior pars vellet dictam cõsuetudinẽ immutare, videtur ꝙ possit: cũ nõ magis liget eos cõsuetudo q̃ statutũ: sed statutũ nõ ligat eos nisi quatenus durat, nã si volũt, possũt ipsum tollere, † qa non possunt sibi legẽ imponere à qua recedere nõ liceat. vt l. si qs in principio testamẽti. ff. de leg. iij. & tũc nõ ligabit eos amplius. iuxta not. ꝑ Io. Andr. in c. j. de his quæ fi. à ma. parte capi. & de re. iu. in Mercurialib. & iste est intellectus Pau. de Ca. ad illud c. ad apostolicã. quẽ posuit in d. cõs. sed mihi vĩ ꝙ in hoc erraut, qa bene verũ est, † ꝙ statutũ potest statim induci, & inducitur in instãti, sed cõsuetudo de qua in d. c. ad apostolicã. nõ potest induci statim per populũ, † cùm verbũ simpliciter prolatũ intelligitꝛ in ꝓprio sensu, & ꝓpriè & per ꝓtius, & nõ ꝑ posterius. l. j. §. si is qui nauẽ. ff. de exerci. l. j. §. quę imperpetuum. ff. si ager vecti. vel emphy. l. eũ qui vectigal. ff. de verb. sig. † & cõsuetudo ꝓpriè non potest induci statim per populũ, vt tenet do. Ias. in l. de quibus. x. col. in gl. in ver. iuncta. ff. de legi. ideo etiã statim & vno instanti non potest tolli, † quoniam quãdo qđ soluiẽ, debet dissolui eo iure quo ligatũ est. l. nihil tã naturale. ff. de reg. iur. & † vt oppositũ in oppositꝛ operetur qđ dispositũ in dispositꝛ, secũdũ Arist. v. Ethi. l. fi. §. fi. ff. de leg. iij. l. si vt proponis. ij. C. de nuptiis. Sic non potest induci consuetudo statim, sed ex actibus populi, ita nec statim tolli. faciunt quę in simili dicit Fel. & cõprobat per multa in c. cùm accessissent. in xiiij. col. ibi, vij. limita. de cõst. vbi dicit, † ꝙ quando priuilegium est natum ex vnico actu, potest tolli vniço actu, sed quando est inductum ex consuetudine non potest tolli vnico actu. & faciunt quæ dicit idem Feli. in dicto c. cùm accessissent. in iij. nota. vbi dicit, ꝙ † eadem solennitas quæ requiritur in construendo, requiritꝛ in destruendo. & ex dictis per Feli. ibi, si casus tibi eueniat, confunde opi. Paul. de Castr. quæ est iniqua & iniusta, vt latius dicam in quodam consilio, quia in contingentia facti consistit.

22 Vt populus nõ secus obſeruet.

23 Statutũ statim inducitur.

24

25 Consuetudo nõ potest statim induci.

26

27 Oppositum in oppositꝛ posito operari debet quod dispositũ in dispositꝛ.

28

29

Item

ITem Paul. in d. consi. soluit aliud dubium, quod est extrauagans, & nõ hîc ad propositũ, sed quia fui hodie interrogatus de vna quęstione, † nũquid videlicet parochiani qui soliti sunt soluere tantùm decimas de frumento & siligine, & nunquam soluerũt de lanis ouiũ, nec de leguminibus, aut vino, an possint nũc cogi? quia Paul. de Cast. ibi mouet vnum dubium, quod facit ad propositũ, ideo hîc volui inferere quædam ex suis dictis, & aduertendũ in l. si prius in prin. de aqua plu. ar. l. is qui vsumfructum. ff. quibus mod. vsusf. amit. c. olim. de cẽsi. vbi habetur, † ꝙ ille qui habet plenũ ius, si vtatur semiplenè per tẽpus legitimũ ad prędscribendũ, sibi præiudicat, vt nõ possit vti de cætero, nisi sicut vsus est, faciũt ad propositũ alia quę ibi alle. Paul. de Cast. & quę dicit Barb. in c. cũ cõtingat. in xxvij. co. nu. cxxv. de foro cõpe. vbi allegat tex. & ibi Bar. in l. vsum aquæ. C. de aquæ ductu. libr. xj. Quę cũ non sint de materia subiecta, omitto. ¶ Vide tamen in hac materia Boërium in consue. Bituricẽ. ti. de cõsue. prędio. §. xij. vbi etiã ponit de cõsuetudine, ꝙ nõ soluatur integra decima, & an valeat. & in d. ti. §. xiij. ponit materiã sequelæ, cui debeatur, an ecclesię prędiali, an verò parochiali, ꝙa ibi est cõsuetudo expressa ad hoc, cõsului aliàs in casu emergenti in hac patria. Et aduerte ꝙ sacerdos cui debentur decimæ potest inhibere ne ipso absente colligantur, & potest ponere custodem. ita dicit & tenet Lucas de Penna in l. ij. col. v. C. quando & quibus quarta pars debetur. libr. x.

30 *Quæstio facti.*

31

32 *An vxor habeat dimidiã in rebus alteri legatis.*

ITẽ quia supradictũ est, † ꝙ vxor habet vsumfructũ in media parte antiquorũ hæreditagiorũ mariti: an etiã habeat vsumfructũ in rebꝰ alteri legatis? vide Bar. in l. Sẽpronio. in prin. ff. de vsuf. lega. Bal. in l. quoties C. fami. erci. sed in casu nostræ cõsuetudinis clarũ est, ꝙ per vltimã volũtatem maritus non potest præiudicare huic iuri dotalitij, vt in consuetudine præcedẽti.

33 *An gabellarum emptarum reditum.*

ITem † vsufructuaria habet redditũ gabellarũ emptarum à viro. Bal. in l. j. in ij. no. C. de vsufru. dicit hoc non esse verum, per consuetudinem nostram, quæ tãtum loquitur de hæreditagiis antiquis. Quid autem in redditibus protocollorum mariti? vide Bar. in l. diuortio. §. si vir. ff. sol. mat. & adde Bal. in d. l. diuortio. §. si fundum. in j. not. & idem Bal. in l. j. in pen. col. C. de fruct. & lit. expen. Bar. in l. quędam. §. nihil. ff. de edendo. in versi. sed super hoc quæro.

34 *Quæstio*

ITem quæro, † maritus proprietarius alicuius fundi alio existẽte vsufructuario decedit vxore relicta dotata sup medietate bonorũ relictorũ per virũ, deinde moritur vsufructuarius, & sic vsusfructus reuertitur & consolidatur cum proprietate, an mulier habebit dotalitiũ in illa re? an verò veniat in totũ ad hæredes mariti? dic ꝙ veniet ad vxorẽ pro dimidia parte in qua habebit dotalitium. prout est tex. cum glo. in l. item si fundi. §. huic vicinus. & ibi gl. ff. de vsufr. & in l. locum §. proprietarius autem. ff. eo. tit. & videtur esse tex. ad literam in l. si proprietati. ff. de iu. dotium.

IN TEXTV IBI, Anciens.

1 *Hæreditagia antiqua quæ.*

QVæro, † quæ dicantur antiqua hereditagia? dic ꝙ videtur ꝙ illa dicuntur antiqua, quæ quis habet ex suis prædecessoribus, † prout dicitur feudum

2 antiquum quod est ex antecessoribus, vt dixi infrà, in tit. *des retraictz*. §. j. in gloss. *ancien*. Quidam tamen aduocati Burgundiæ voluerunt dicere quòd omnia hęreditagia quæ maritus habet ante contractum matrimonium vndecunque habeat, dicuntur quo ad hunc casum antiqua hæreditagia: quia tãtum in his nostris consuetudinibus dicũt hęreditagia esse communicãda quæ constante matrimonio sunt acquisita: ergo videntur inferre ꝙ omnia alia sunt antiqua, ita ꝙ vxor in illis habebit vsumfructũ. Et facere videtur pro hac opinione, ꝙa ex quo dicit antiqua, præsupponit omnia alia esse noua, cùm non videatur dabile mediũ inter antiquũ & nouũ, nisi dicatur ꝙ sit mistũ. † Et nouũ in hoc non potest dici, nisi illud qđ est acquisitũ constante matrimonio. cùm ita dictet consuetudo nostra suprà posita hoc eo. tit. articulo secundo. ergo omne aliud quod est ante matrimonium dicitur antiquũ, & si dicatur mistum, videtur esse comprehensum etiam sub nostra consuetudine, cùm sub simplici contineat mistum, prout dixi suprà. §. præcedenti. hoc eod. ti. gl. *ès droicts possessoires*. versi. j. in fine. ¶ Item etiam inter bona existẽtia communia inter virum & vxorẽ ratione communitatis omnium bonorum comprehendit solùm acquisita constante matrimonio, & mobilia & antiqua. Est ergo dicendum, ꝙ non intendit esse, & ꝙ si sint alia, comprehendantur sub aliqua ex illis speciebus, seu ꝙ si sint mista, ꝙ sub vno simplici comprehendantur. Ex quo ergo tale mistum continetur sub simplici, cum magis videatur esse conforme antiquo quàm nouo, propter verbum positum suprà. §. ij. scilicet, *faictz constant le mariage*. videtur ꝙ debeant dici antiqua hæreditagia.

3 *Nouum quod dicatur.*

Mistũ sub simplici comprehenditur.

ALij voluerunt dicere, quòd † etiam possunt dici acquisita facta constante matrimonio, quando maximè solutio acquisitorum fit de pecuniis communibus, hoc est constante matrimonio, & sic tẽpus acquisitionis non attendetur ad initium contractus, ꝙa requirit cõtractus vestimentũ per solutionẽ pecuniarum in ipso contractu, † eo ꝙ hoc casu contractus habuit solũ initium facti, & nõ iuris, quo casu nõ fingit retro. l. in bello. §. cõdicilli. ff. de capti. vel quoniã ista videnť esse quæsita constãte matrimonio ex prędecẽdenti tãtùm ordinatione facta ante matrimonium: & ideo vidẽtur tanquam post acquisita propter vestimẽtum quod postmodum requiritur ex impletione cõtractus, ex quo non fingit retro, argu. l. si seruus communis Mæuij. §. fi. ff. de stipu. seruo. l. quidam cùm filium. ff. de hære. instit. ¶ Faciunt ad prædicta quę in simili dicit Bal. in l. ea demum. C. de collationi. vbi dicit † ꝙ acquisita post mortẽ ex ordinatione præcedẽti in casu quo requiritur vestimẽtũ pòst ꝓ impletionẽ contractus non fingũt retro. sic in simili in hoc casu, cùm sint quæsita bona ex contractu præcedenti, qui cõtractus postmodum requirit vestimẽtũ per solutionẽ pecuniarum debitarũ ex contractu, quod fit cõstãte matrimonio, nõ inspicietur initium contractus, sed tẽpus vestimenti & impletionis, & sic tẽpus quo soluitť pecunia. & hoc est cùm cõstãte matrimonio soluitur. ¶ Ex quo multi hoc casu nõ faciũt dubiũ, & nisi hoc esset, videretur fraus adhibita in acquisitione, cũ possit esse casus vbi quis volens vxorari, & habẽs in mẽte velle vxorem ducere, tunc plura acquireret, sed tẽpus solutionis remitteret. vt postmodũ fortè ex pecuniis suæ vxoris, aut aliis acqsitis cõstãte matrimonio pecunias debitas ex tali acquisitiõe solueret, & sic vestiret contractus præcedẽtes per impletionẽ in dãnũ alterius. qđ hoc casu fieri nõ debet. arg. l. fi. ff. de stipula. seruorũ. vt tenet Bal. in d. l. ea demũ. ¶ Et facit, † qa bonũ est argumentũ de tẽpore ad locũ, vt dicit Bar. in l. ratio. §. si per vẽditorẽ. ff. de act. empti. in fi. sed sic est ꝙ quò ad locũ destinatæ solutionis considerãdus est effectus contractus quò ad forũ, & nõ locus cõtract⁹. l. contraxisse. ff. de actio. & obligatio. qer quem textũ

4

5 *Contra. Et habes solum vnum sub & nouum, nunquid gis retro.*

6

7 *Argu. ad tempore ad locum.*

dicit

dicit Io.And.in regula,in obſcuris, in mercurialibus,
8 in fi.†ꝙ vbi fuit actū de ſolutione facienda in aliquo loco,videntur patres ibi cōtraxiſſe: ſic etiā in tempore,licet cōtractus fuerit factus certo tempore, ſi tamē inter partes actum fuerit de ſolutione faciēda in alio tempore,in illo tēpore videntur partes contraxiſſe:& ſic cū illo tēpore videntur cōtraxiſſe quod eſt,aut erit tēpore cōſtantis matrimonij.videtur ex mēte & ratione legis & conſuetudinis ſimul iūctis, ꝙ hoc caſū ille caſus in illa noſtra cōſuetudine ſuprà poſita in d. §. ij. hoc titu.comprehēdatur.¶Sicut in ſimili videmus de
9 Statutū ea comprehendere dicitur quæ comprehendit mente & ratiōe. ſtatuto prohibente, †ꝙ filia dotata exiſtente filio nō ſuccedat.quod intelligitur etiā in nepte,etiam ſi ſit ex alio filio,quia illud dicitur comprehendere ſtatutum quod comprehendit mente & ratione,vt dicit Franc. Curtius in cōſ.ſuo xxiiij.in v.& vj.col.quod an ſit verū,vide infrà in concluſione harū cōſuetudinū, in gl. *qui ne fuſſent comprins*,ſed ſi contractus ab initio fuerit perfectus quò ad impletionē,nō videtur facere dubiū,argumento eorū quæ dicit Bal.in dicto loco.cùm ex cōtractu acquiratur ius ab initio qđ habet vim attractiuam & potētiam,quoniā tunc initium iuris trahit ad ſe ius,ita qđ ius eſt acquiſitū tali ante matrimonium.Et ſic hoc caſu non videtur eſſe dubiū ꝙ nō ſit acquiſitio facta cōſtāte matrimōio.facit l.ij. §. id quoque.ff.de collation.bonor.vbi hoc caſu inſpicitur initium propter fui perfectionem integralem.

10 EGo tamen†ſemper dixi.& in hac opinione inueni multos,ꝙ prædicta bona acquiſita ante matrimonium,& quę quis nō habuit ex ſuis anteceſſoribꝰ,ſed ipſemet acquiſiuit integraliter,& ſolutionē fecit ante matrimonium,quòd non ſunt antiqua: & ideo nō cōprehenduntur in hac noſtra cōſuetudine,cū cui nō cōueniūt verba diſpoſitiōis,nec ipſa diſpoſitio.l.iiij.§.toties.ff.de damn.inf.dixi infrà titu.*des ſucceßions*. §. iiij. in gl.*& ſont ſaiſis*,verſi.ſed iuxta prædicta. Nec etiam ſunt acquiſita conſtante matrimonio,quando contractus eſt perfectus ante matrimonium,& non eſt deſtinata ſolutio ad aliud tēpus q̄, qđ euenit conſtante matrimonio.& ideo hoc caſu nō cōprehēduntur in dicta noſtra conſuetudine,de qua ſuprà hoc tit.d. §. ij.quia licet ſit actus, ſcilicet quòd ſint acquiſita per maritū, nō eſt tamen qualitas ſeu limitatio requiſita in cōſuetudine,ſcilicet ꝙ conſtante matrimonio.Ex quo ſequitur deciſio Bar.in l.Fulcinius.§. cū autē. ff. quibus ex cau.in poſſeſ.eatur. dixi hīc ante hoc eodem §. in glo. *Selon la couſtume*. in fin. Sed hoc caſu non eſt hæc qualitas ſeu limitatio,ergo nō ſumus in terminis illius cōſuetudinis.Et ideo,vt videmus, in vtroque caſu ſumꝰ extra terminos cōſuetudinū, ex quo recurrēdū eſt ad
11 Omiſſa in ſtatuto remanent in diſpoſitione iuris communis. ius cōmune, vt patet infrà in cōcluſiōe harū cōſuetudinum,in dicta gl.*Qui ne fuſſent comprins*. vt dixi, †ꝙ caſus omiſſus remanet in diſpoſitione iuris cōmunis & credere melius eſſe ita dicendū in quocunque caſu eo ꝙ prædictę conſuetudines ſunt exorbitātes,& cōtra diſpoſitionē iuris communis, vt dixi in ſuis locis: ergo extra ſuos terminos non ſunt extendēdæ.Et audiui de multis ꝙ ita fuit in pluribus & diuerſis actib. deciſum & iudicatum.Dixi aliquid ſuprà eodem §. ij. in gl.*& acqueſts*.ver.vlterius quæro.

12 Dicens quid eſſe antiquum probare te netur. PRæpoſitus verò qui fuit Cardi. Alexan. in prœmio feudorum,in xiiij..col.dicit, † ꝙ ſi quis dicat aliquid eſſe antiquū,incūbit ei probatio.allegat Paul. de Caſt.in conſi.150.incip.circa præſentē cauſam. in antiquis.& dicit Signorolus de homodeis in conſilio x.quod incipit,in quæſtione vertēte inter Hugue-
13 tum,†quòd an quid ſit antiquū,eſt qualitas extrinſeca ideo non à iure præſumitur, ſed eſt probāda,& ibi ponit quomodo verba enūtiatiua prolata ſimpliciter inter partes aſſerentes quid eſſe antiquum, nō ꝓbāt: †ſecus ſi à regibus vel principibus qui habēt poteſtatem faciendi de nouo antiquū.& ibi pleniſſime ponit quando dicat feudū antiquū,& quando nouū.vbi dicit,ꝙ ſi fuerit quid antiquū.qđ fuerit acquiſitū à patre vel ab alio aſcendēte vſq; ad quartū gradū, & fuerit priuatus ꝓpter delictum tali iure antiquo,ſi poſtmodū remittatur ei,nō dicitur nouū, imò ſemper remanet antiquū.¶Ex quo dixi,ꝙ cùm ſemel quidā fuerat propter homicidiū condēnatus ad mortē,& bona eius cōfiſcata,ex quo poſtmodū fuit reſtitutus in integrum,& impetrauit gratiā à principe ꝙ bona ſua antiqua ſemper remanſerunt antiqua, ita ꝙ mulier tm̄ debuit habere vſumfructū,& non medietatem in proprietate,tanquam ſit acquiſitum de nouo quod tamē prætendebat quædā mulier.Faciunt ad prædicta quæ dicit Pau.de Caſt.in conſ.cccexxxvj.incip.ad euidentiam in conſiliis nouis,in impreſſione noua.

14 *Eſſe antiquum eſt qualitas extrinſeca. Principes poſſunt facere de nouo antiquum. Caſus facti.*

VLterius quæritur nunquid quod peruenit ad maritum ex ſucceſſione collateralium,dicatur antiquum hęreditagium,an verò acqueſtus?Nam vt dicit tex.in l.nec adiecit.ff.pro ſocio.†hęreditas proueniēs 15
cōſtante ſocietate nō dicit quæſtus, & ideo nō dēt cōmunicari inter virū & vxorē,inter quos nō eſt ſocietas vniuerſorū bonorū,ſed ſolùm acquiſitorū cōſtāte matrimonio,& mobiliū.†Et ſi fuerit acquiſitū ꝓ fratrē,non dicit antiquū,cùm illud antiquū dicatur ſtrictè quod à patre vel ab aliquo alio aſcēdente vſq; ad quartum gradū acquiſitū fuit, vt tenet Bal. in l. fi. C. de ſuis & legi.hære.& in authē.defuncto. C. ad Tert. Paul.de Caſt. in conſi. cxxxvj. in antiquis.& Oldr. in cōſ.cxxxviij.¶†Et propriè antiquū dicitur qđ à quarto gradu ſuprà acquiſitū fuit.†Et qđ acquiritur à fratre dicitur nouū,qđ eſt cōtrariū antiquo,vt facit text. in c.j.de ſucceſſio.feudi.vt etiam tenet Pau.de Caſt.in conſ.ccclix.incip.viſis & diligenter examinatis. in cō ſiliis antiqs,in impreſſione noua.¶†Ex quo videtur dicēdū ꝙ acqſitū ꝓ fratrē,ſi in eo ſuccedat frater,non dicit acquiſitū ꝓ maritū cōſtāte matrimonio, ſi in eo ſuccedat,& ſic mulier nō participabit pro medietate. Nec ēt antiquū dr̄ quò ad fratrē,& ſic mulier nō habebit dohariū ſup eo.¶†Credo tm̄ ꝙ ſi maritus ſuccederet fratri in bonis antiquis & paternis,ꝙ illa dicerent antiqua.& idē dicēdū videt de omnibus collateralib. licet qdā voluerint dicere,vt s̄. dixi,ꝙ omnia hæreditagia ad maritum pertinētia,de quibus moritur veſtitus & ſaiſitus,vndecūq; ꝓuenerint, dūmodo nō ſint acquiſita conſtāte matrimonio,debeāt reputari antiqua quò ad vxorē,ꝓpter verba poſita in cōſuetudine noſtra,ſcilicet, *dont il eſt mort ueſtu & ſaiſi*, quæ verba †videntur declarare præcedentia. ſ. *anciens heritages*, qđ nō credoverū,& cōmuniter†cōſuetudinarij tenēt ꝙ acquiſita ante matrimoniū nō dicūtur antiqua niſi ꝓueniant ab anteceſſoribus,& quòd illa verba,*dont il eſt mort ueſtu & ſaiſi*, ponuntur ad tollendū dubiū qđ fieri poſſet,an ſ.mulier deberet habere dohariū ſuper omnibus bonis antiquis quæ maritꝰ habebat tēpore cōtracti matrimonij,ita ꝙ nō poſſet alienare in præiudicium doharij vxoris,prout eſt in conſue.Niuer. tit. *des douaires*.art.j.& in conſue.Borbon. tit. *des gens mariez dotz & douaires*.art.250.in q̄bus declarat,ꝙ antiqua dicunt quæ ꝓueniūt ex prædeceſſoribus ꝓ lineā directā.quod nō eſt apud nos,cùm tātūmodo mulier habere debet dohariū ſup bonis antiquis quæ maritꝰ poſſidet tēpore mortis. Ex quibus ſemp remaneo in

Quæſtio.

16 17 *Antiquum ſtrictè quid dicatur.*

18 19 20 21 22 23

illa

BIU Cujas

2. Conclusio. illa opinione,† ꝙ mulier nō habebit doharium super prædictis bonis acquisitis per maritum ante cōtractū matrimoniū,aut de prouētis ex successiōe collateralium,dūmodo fuerint acquisita per illos collaterales.

ADDITIO. Aduerte ꝙ in regno Siciliæ, & Neapolitano doharium non cōstituitur super baronia & comitatu,& super principali membro illorum,vt est cōstitutio regni Siciliæ quæ incipit, si aliquis baro.& ibi Matth.de affli.in vj.nota.& ibi quis dicatur locus principalis aut capitalis.

IN TEXTV IBI,
Dont il est mort vestu & saisi.

Quæstio notabilis. QVæro de questione, sunt duo fratres habentes duo castra quæ sunt eorum antiqua hęreditagia, vnus illorum accepit in vxorē quādā mulierē in ducatu,quę debet dohari secundū consuetudinem nostrā, & expresse dicitur in contractu matrimonij,ꝙ habebit doharium aduenientе morte mariti secundū consuetudinem nostrā,postmodū isti duo fratres faciunt sibi adinuicem dōationes mutuas & reciprocas in euētū mortis,ita ꝙ vnus donat superstiti, & superuiuēti duas tertias omniū bonorū, ita ꝙ de illis duab⁹ tertiis partibus superstes & superuiuēs sit in possessiōe & saisina per tres dies ante mortem moriētis:euenit ꝙ ille qui habebat vxorē, ab humanis decessit nullis relictis filiis superstitibus,sed solùm relicta vxore, licet habuerit filiū post dictā donationē,qui tamē mortuus est,& ante ipsum,nūc vxor vult habere doharium sup media parte omniū bonorū:frater superstes dicit, ꝙ illa mulier debet tantùm habere doharium super tertia parte bonorum sui quondā mariti,& non super dictis duabus partibus eidē donatis :quæritur qd iuris? casus est in facto inter potētes & nobiles viros.Pōderādo ista verba,vī ꝙ maritus potuit alienare antiqua hæreditagia in præiudiciū dotalitij, & ita vxor habebit dotalitiū tātùm super bonis existētibus tempore mortis mariti,& non super bonis quæ habuit in vita. idē in comitatu Niuernen.sed aliud in patria de Lorry,quia est dotata super bonis quæ habebat tempore matrimōij cōsummati. cogita, cùm sit casus in facto, & satis deducunt hoc consuetudines præcedentes.

IN TEXTV IBI,
Pour en iouyr sa vie durant.

SEd iuxta hæc quæro,videmus ꝙ vxor mortuo marito habet doharium in dimidia parte bonorū, & hęreditagiorum antiquorum mariti,ad vtendū & fruendum pro illa dimidia parte durante eius vita, †an sit domina huius doharij,aut sit tātùm vsufructuaria?in hoc nostro casu non est dubium ꝙ est tantùm vsufructuaria,propter hæc verba,*Pour en iouyr sa vie durant.* faciūt quæ dicit Bar.in l.Titia,§.Titia.ibi, secūdò aduerte,& ibi.eo modo.ff.de leg.ij,†& ibi disputat qñ vxor relinquit domina & vsufructuaria, qd important hæc verba.vide tamē decisionem capellæ Tholosanæ quæstione cccclxij,vbi dicit,ꝙ filiis existētibus, vxor ratione vsusfructus debet tantùm habere alimenta, extraneis autem hæredibus existentibus, habet plenum vsumfructū. iuxta l.fi. ff. de vsufruct. & quod ibi not.Bar.cū pluribus aliis per eūdē ibi alleg.quę nota.

1 An mulier sit domina doharij, an tantū vsufructuaria.

2 ADde docto.maximè Bal. & alios in authen. hoc locum C.si mulier secundò nupserit. eundē Bal. in l.fi.col.j. C. de indicta viduitate tollēda. p rationes ibidem allega.Idem tenet Bar.in l.Titia cum testamēto.§.Caium Seium.in ij.col.versi. sed quęro.ff.de leg. ij.idem Bar.in consi.clxxj.quod incipit,Nicolaus sarmati.Ang.& Imo.in l.filiꝰ à patre.ff.de liber.& posth. imò fortius dicunt doctores in d.auth.hoc locum. ꝙ mulier relicta domina & vsufructuaria omniū bonorum à testatore extantibus liberis suis tenetur reddere rationem de bonis quæ habuit ex tali relicto vltra sua alimenta.Et idem tenet do.Ias.in l. si fundum sub cōditione §.si pater familiâs.ff.de leg.j. in lectura nouissima.Et dicit hoc habere locum non solùm in hęrede suo instituto, verùm etiam in substituto. & ita tenet Ludo.Roma.in consi.suo ccccxvj.

ET aduerte,†ꝙ quando mulier capit ista bona per modū doharij,seu vsusfructus. debet fieri descriptio seu inuētariū de prędictis,vt dicit & tenet Ale.in consi.suo lvij.in iij.vol.vbi amplè ponit,maximè quādo quis habet vsumfructum in rebus mobilibus, & immobilibus quam cautionem præstare debeat dicitur infrà in glo.sequen. 3 Inuentarium faciendum de dohario.

ADuerte etiam † ꝙ vsusfructus non perceptus in vita vsufructuarij non transit ad hæredes, sed ad proprietariū.§.is verò ad quem.instit. de rerum diui. Guido papæ consi.cxxx.in iij.parte.in iiij.col.¶Aduerte de vsufructuario & beneficiato qui moriūtur fructibus pendentibus ad quos debent peruenire tales fructus,videHenricū Bohic in c.j.& c.si quis sanè.de peculio clericorum.vbi plenè per Barb.& per Archidia.in c.statutum.& in c.j.de off.ord.libro sexto.¶An clericus sit vsufructuarius,an vsuarius, & quomodo possit disponere de bonis, & quomodo vsusfructuarius facit fructus suos,& à quo tēpore,vide Ale.dom. Ias.& Soci.in l.diuortio.in prin.ff.solu. matrimonio. 4

IVxta prædicta quæro,†pone quòd iste vsusfructus finitur morte,vt hîc, qd sit mulier vsufructuaria ingrediatur monasterium?iam suprà in gloss.præceden. verbo,*apres le trespas*,satis dixi ꝙ appellatione mortis simpliciter intelligitur etiam de ciuili, & quando.sed ad hanc quæstionem vide dominum Guido. papæ.q. cccclxxvij.Vtrū ꝓprietarius.in fi.& quæstione.595.l. vsufructuarius.vbi melius, Frāc. de crema.ī singulari suo cxliij.videtur tenere contrarium. considera quid dicendum ex his quæ dicta sunt in præcedenti gl. §.Vsusfructus finitur morte.

ITem quæro quia certum est ꝙ iste vsusfructus pluribus modis finitur:instit.de vsufructu.§.finitur.& ff.quibus modis vsusfructus amittatur.Spec.in tit.de pignor.§.sequitur videre & §. porrò. & in tit. quibus modis vsusfru.amitta.†& quia finitur morte vsufructuarij & ad hæredes transit.Quæro pone ꝙ habens ius proprietatis vendat illud ius cū iure, ꝙ adueniēte consolidatione vsufructuarij cum proprietate ꝙ ille vsusfructus cōsolidetur cum illa proprietate vēdita, an talis vsusfructꝰ, adueniēte morte vsufructuarij debeat consolidari cū illa proprietate vendita? an verò debeat transire ad hæredes primi vēditoris?dic ꝙ potest trāsferri talis vsufructus,per textū ad literam in l. quod nostrum non est ff.de vsufru. & quēadmodū qs vtatur.¶Vlterius quæro,qd operētur hæc verba, *dont il est mort uestu & saisi.* forte dici potest, ꝙ videntur apposita ad expositionem clariorem,vt scilicet apertius dici possit quòd habeat ius istud in media parte bonorum viri,id est in quibus habet plenum & integrum dominium siue plenam proprietatem, vt suorum bonorum dicatur decessisse vestitus,& plenè saisitus.& ista expositione habita pro vera resultabit,sensusꝙ mulier non habebit istud ius super bonis mariti,in quibus tantum actionem habebat ad rē quia illorum non est mortuus saisitus & vestitus,in quibus licet per regulam iuris,qui actionem habet.ff.de reg. iur. videatur ipsam rem habere,ac propterea mulier in illis 6 Nec ad hæredes transit.

Quæstio. Quæstio.

BIU Cujas

in illis debeat habere ius istud, tamẽ cùm statũtũ nostrum requirat virum fuisse saisitũ,& non sit,dici poterit quòd nõ habebit ĩ illis.pro quo facit,quia statutum recipit tantum verba propria,& non impropria. l.iij.§.hæc verba.ff.de neg.gest.& tamẽ impropriè maritus dicitur habere illa bona in quibus habet realẽ actionem,†propter verbũ, videtur,de quo ibi,quod verbum denotat improprietatem,secũdum notata in l.sciendum.ff. de verb.obliga.

7 Videtur verbum.

Dubium. SVper hoc occurrit vnũ notabile dubium, pone ꝙ mater mariti sup bonis sui mariti iã mortui patris istius mariti haberet istud ius, & iste maritus idémq; filius decedat relicta vxore sua, quomodo ꝓcipiet ista vxor sua istud ius. nã mater sui mariti iã istud percepit,ꝙa fuerũt bona sui mariti patris istius mariti,& sic est verũ dicere,ꝙ licet ista bona sint antiquum patrimoniũ istius mariti filij istius patris & matris, tñ solũ habeat proprietatẽ,& nõ vsumfructũ, cùm mater sua istud haberet,sed eiusdẽ rei duo insolidũ nec dñium, nec vsumfructũ possunt habere.l.si vt certo.§. si duobus vehiculũ.ff.commoda.igitur. ¶ Pro nunc dico ꝙ ista mulier vxor istius mariti eiusdémq; filij habebit vsumfructũ in bonis sui mariti defuncti statim mortua matre ipsius mariti,cũ per eius mortẽ consolidatus est cũ ipsa proprietate. & cogi debebunt hæredes ipsius mariti dictã mulierẽ pati vti frui secũdũ formã istius statuti.pro quo ego do bonũ casum in l. si dñs. ff.de vsufr.vbi si dñs nudæ proprietatis vsumfructum legauerit,quandocũque primus vsusfructus ad proprietatem accesserit, siue in vita testatoris, siue post mórtem.ante aditã hæreditatẽ,siue post,statim ad legatarium pertinet.sic ergo isto casu,in quo debet esse eadem ratio dispositionis legis & voluntatis testatoris.§.disponat.in authen.de nuptiis.colla. iiij.

Casus.

Quæstio. SEd quid de tali quæstione quæ sæpe cõtingit, quidã filiusfamiliâs nupsit,& moritur nulla bona possidẽs viuo patre suo,in cuiꝰ erat potestate,vtrũ vxor sua debeat habere istũ vsumfrũctũ sup medietate eiꝰ partis quæ marito suo in bonis sui patris erat aduentura? ¶Posset dici ꝙ sic, quia illorũ bonorũ quæ in successione patris erãt sibi debita dũ moritur saisitus & vestitus,† quia filius etiã viuo patre dr̃ quodãmodo dñs bonorũ patris.l.ĩ suis.cũ materia.ff.de liberis & posthu.in qua lege dr̃ filius creditor,pater autẽ debitor.l. Papinianus.§.qm̃ autem.ff. de inoff. test. sed creditor dr̃ possidere pignus.Bar.in l.si de eo.ff.de acquir.poss. Bal.in l.cũ notissimi.& ibi gl.in iij.col.C.de præscrip. xxx.vel xl.annorum.ergo dr̃ istorum bonorum mortuus saisitus & vestitus vsufructuarius.Circa hãc difficultatem pro nunc dico ꝙ non debebit habere istũ vsumfructũ.¶ Quid autẽ mortuo patre istius mariti si ista vxor habuerit liberos à marito suo, ꝙ sunt in potestate aui,an ista mulier mater istorũ liberorũ accipiet istud ius super bonis suorũ liberorũ ? Et videtur ꝙ sic, quia ratione de qua suprà potest dici, bona patris istorum liberorum & mariti istius mulieris erant in dominio istius mariti seu quasi,& illa dicebat quasi possidere,vt dicẽdum est, igitur. Contrarium tamẽ credo verius:quia nõ habuit ista bona vt ex patre suo eodemq; marito,scilicet ex eorum auo cuius hęredes fiũt,& in cuius potestate erãt,quia isti filij non dicuntur hæredes patris,sed aui,secundum notata in l.Gallus.ff.de lib.& posthu.& in l.verbis.ff.de vulg.& pup. ꝙ Bart.in d.l.Gallus.§.nunc de lege.ff.de lib.& posth.

8 Quæstio.

Quæstio. SEd quęro,pone ꝙ ista vsufructuaria habeat vsumfructum in aliquibꝰ censibus annuis, qui important laudemia,aut in aliqua re emphyteutica, ex qua ratione alienationis debeãtur laudemia,nũquid si res cẽsualis aut emphyteutica alienetur, debeant laudemia huic mulieri,an verò hæredibus? ¶Videt ꝙ hęredes qui sunt proprietarij debeant habere laudemia: quia sunt domini,& non ipsa mulier, quæ tãtùm potest dici vsufructuaria.l.j.§.domini.ff.ad Silleia.Itẽ ꝙa debẽtur laudemia ex inductione in possessionem quę fit ꝓ dñm.l.j.§.vlt.C.de iure emphyt.ex quo ergo hæredes sunt domini,vt dictũ est, debẽt ponere emptorem in possessionẽ,ergo & laudemia percipere debẽt. His tñ non obstantibus,dico talem mulierem debere habere laudemia,quia est vsufructuaria,vt dictum est antè,sed ad vsumfructuarium laudemia debentur, vt tenuit in terminis Alberi.de Rosate.in l.vsufructu legato.ff.de vsufruct.& in rub.C.de vsufru.domi.meus Ias.in l.iij.in ix.& xij.col. C.de iure emphyt.Oldr.cõs. ccxl.& Guido papæ.q.ccccl xxvj. & dicetur in gl. seq. ¶ Vide Boërium in sæpe nominatis consue.Bituricen. tit.de consue.feudi & census.§.ix.in gl. hæc consuetudo.Ioan.Sanxon.in cõsue.Turonen.tit. *des rachatz & uentes.* §. quinto.

1

IN TEXTV IBI,

Et supporter la moitié des charges.

ISTud est regulare,† ꝙ qui percipit fructus, subit onus collectarum.l. si pendentes.§.si quid. l. vsufructu legato. ff. de vsufru.hinc dicit do. Guido papæ. q. ccccl xxvij.† ꝙ vsufructuarius habet laudemia & vendas,secus tñ videtur dicere de commisso. vide ibi per eum.& † ꝙ vsufructuarius teneatur ad collectas, est tex.in d.§.si quid.in l.hactenus.ff.de vsufru. l. quæro. ff.de vsufr.leg.l. cùm seruus.aliàs est l. idem Iulianus. §.hæres.ff.de leg.j.& tenet do.Soci.cõsi.ccxvij.qđ incipit,circa hãc quæstionem.vbi generaliter ponit † ꝙ possessor habẽs ius in re percipiẽs fructus,tenetur ad collectas,& exẽplificat in multis maximè etiã in feudatario,vt tenet Bal.in c.j.per quos fiat inuestitura. in vsibꝰ feudo.& And.de Iser.in tit.quæ sunt regaliæ,super verbo,angariæ. Et dicit qđ est notandũ, ꝙ possessor alicuius rei, ratione cuius debet redditus aut collecta,tenet nõ solùm pro tẽpore futuro,sed etiam pro tẽpore præterito,quo nõ soluerit dictas collectas.per tex.& gl.l.imperatores.ff.de publicanis.& per gl.in c. tua nobis.& in c.pastoralis.de decimis.sed tñ dic istud non esse verũ in vsufructuario, ꝙa tenetur tãtùm pro tempore futuro,d.l.cùm seruus.§.hæres. & ibi glo.in verbo,solariũ.ff. de lega. j. & ꝙ vsufructuarius teneat ad onera & collectas,tenet Bal.cons. ccxxvij. qđ incipit,Pastucius. in quinta parte.¶Dic idem in decimis, †quia tenementarius tenetur ad decimas præteritas. ita tenet Petrus de Ancha.in c.statuto, de decimis. in vj.per c. pastoralis. de decimis.allegat Federicum de Senis consi.suo lxxiij.Contrariũ tamẽ videtur tenere idẽ de Ancha.in c.cùm homines. de decimis.& etiam contrariũ tenet Alberi.de Rosa.in l.Seiæ.§.Tyrannæ. ff. de fun.instru.& in l.inter antiquam.C.de vsufru.& Bar.Cæpola cautela.clxxv.per gl.in c.tua.de decimis. & vide Cardi.in cle. ij. de iudiciis. vbi ponit formam monitionis & excommunicationis, quæ potest fieri contra non soluentes decimas, tam pro præteritis, quàm pro futuris decimis. Intellige tamen dummodo fuerint petitæ,vt tenet Archi.c. discretioni. de decimis in vj.Notat Ant.Floren.in sua summa,in ij.parte, c. iij. §. vj. & idem tenent do.de Rota,deci.xxv. in antiquis decisionibus.

1 percipiẽs fructus subire debet onus.

2

3 Vsufructuarius tenetur ad collectas.

4

5

ADDITIO. Sed an in decimis soluẽdis debeat haberi respectus ad fructus integrales,an ad fructus qui

BIU Cujas

colligi possunt deductis impensis, vide ample in c. pastoralis. de decimis. & per Matth. de afflict. in constit. regni Siciliæ, quæ incipit, quanto cæteris. & q si debeantur, debẽtur tamen deductis inpensis tenẽt Lutherani, & est vnus ex erroribus eorũ contra dispositionem iuris, vt in dictis locis videri potest.

LImita tamen singulari in vno casu, scilicet quando tãta esset solutio collectarum, q æquiualeret perceptioni fructuum, tunc enim tenetur proprietarius ad collectas, & non vsufructuarius. Bar. & Dynus in l. his verbis. §. idem testator. ff. de legatis tertio. per gl. in l. qui concubinam. §. qui hortos. ff. de legatis iij. quem Ro. singulari suo clvij. incip. tu scis q vsufructuarius. dicit esse vnicam in mundo.

ET intellige prędicta, q vsufructuarius teneatur ad collectas, esto q dñs fuisset exemptus ratiõe priuilegij, vel alia causa, vt tenet Ang. in cõs. suo ccvj. pro
6 decisione. vbi vult, † q licet ecclesia non teneat ad collectas p suis possessionibus, tñ laicus possidens dictas possessiones, etiã ab ecclesia, non gaudet dicto priuilegio ecclesiæ. ¶ Contrariũ tñ vult Bal. in l. j. in j. col. C. de iure emphy. vbi dicit, q emphyteuta non tenet soluere collectas & tributa, nisi sit colonus priuilegiati. facit quod voluit Bar. in l. priuatæ. C. de excusa.
7 munerum. lib. x. vbi cõcludit, † q emphyteuta ecclesiæ non tenetur subire munera collectarum.

ADDITIO. Dubitatũ fuit pluries, nũquid pensionarij beneficiorũ ad certã summã teneant subire onera decimarũ papaliũ, donorũ principis, & charitatiuorum subsidiorũ. & faciebat dubiũ, q nõ, eo quòd cũ certũ qd habeãt, & nõ quotã beneficij, vident esse admodũ hæredis instituti in re certa, q nõ tenet ad onera hæreditaria. l. quoties. & ibi notat, C. de hære. insti. Et ẽt, qa omne lucrũ & augmentũ qd superuenit, aut superuenire põt in beneficio non spectat ad põsionariũ, sed ad titulatũ, ideo etiã omne damnũ & incommodũ. arg. l. si id qd post. ff. de peric. & cõmo. rei vẽdi. & facit ratio tex. ex opposito i l. si negotia absentis. ff. de nego. gest. & in l. & si cõtra. in fi. ff. de vulg. & pupil. substitu. vbi tex. clar9, q cui cõpetit augmẽtũ, cõpetit & diminutio: cùm ergo cõpetat solũ titulato augmẽtum, vr q eidẽ soli cõpetat & diminutio, ita q ad quęlibet onera quæ diminutionẽ fructuũ importãt, tenet titulatus & non põsionarius. ¶ In cõtrariũ facit, quia q sentit onus, sentire debet & commodũ, & ecõtrà, vt dicit tex. in regula, q sentit. de regulis iur. in vj. & facit text. in l. secundũ naturã incõmoda cuiusq; rei eũ seq quem sequũtur & cõmoda. ff. eo. & facit text. in regula, rationi cõgruit, vt succedat in onere q substituit in honore. Et dicit tex. in l. vnica. §. pro secũdo. in fi. C. de cadu. tol. q non ferẽdus qui lucrũ amplectitur, onus autẽ subire recusat. & dicit tex. in l. is qui in potestate, §. fi. ff. de leg. præstãdis. absurdũ esse alium habere cõmoda, & aliũ onera sustinere. faciũt & plura alia quæ possent ad hoc adduci, quę ponit Dynus in regula iuris, secundũ naturam. ff. de reg. iur. & ista videtur in se habere maximã æquitatẽ, quæ etiã multũ põderatur à Decio in cõsilio infrà allegãdo. pro quo etiã facit, eo quòd huiusmodi põsiones sunt odiosæ, cùm vnus sine seruitio habeat lucrum, & ex seruitio, ita q vnus pro debito alterius grauatur cõtra ius, vt videmus in ecclesia, quæ non debet grauari pro debito alicuius, vt est tex. in c. ij. de solutio. Eo etiam maximè, qa quãdo fit impositio pro huiusmodi oneribus habetur respectus ad valorem totius beneficij seu omniũ fructuũ, non solùm illorũ qui remanẽt penes titulatum, sed ẽt illorum qui debẽtur pensionario. & ista pensio habet per modum redditus annui, q debet sustineri p rata, vt est tex. in c. cõstitutus, de religiosis domib9. & ideo etiã cùm cõcernat vtrũque, videt q ab vtroq; supportari debeat. arg. l. primæ. ff. ad l. Rhodiam de iactu. vbi quod pro multis fit, omnium contributione fieri debet, & pro contributione facta pro socio agere potest, vt dicit ibi gl. in argu. de fideiussore soluente creditori, qui pro parte sibi contingente non agit, sed de parte contingente debitorem si soluat pro eo, agit cõtra eum. Et facit in hoc vltra æquitatem supradictam, q prædictæ decimæ & dona principum exiguuntur, leuantur, & percipiuntur super fructibus totius beneficij. Cùm ergo pensio debeatur de fructibus beneficij, videtur quòd fructus apud quoscunq; sint, siue apud titulatũ, siue personariũ sunt illi oneri affectati, ita q quilibet ex fructibus percipiẽs tenetur ad dictũ onus. & facit gl. & post eam Zabarella in cle. si beneficiorũ. de decimis. vbi etiam pensio cùm sit de fructibus beneficij, tenetur supportare partem decimæ papalis. & ita in terminis consuluit Decius ex multis aliis motiuis, quæ non transporto, in consi. suo clvj. qd est vj. in ordine quinquaginta consiliorum. qd intellige etiam si titulatus teneretur supportare omnia onera, etiam solita & insolita, quoniam intelligi debet de ordinariis & nõ extraordinariis, vt facit gl. in l. fistulas. §. fruméta. & ibi Bal. ff. de cõtrahẽda emp. d ixi alibi. ex quo fuit dictũ in parlamẽto Parisiensi anno domini 1532. in arrestis natalis domini, q Ioannes Greffier pensionarius super beneficio iurato de Ferrieres teneat deducere super sua pensione magistri Ioã. rograui id qd soluerat pro decimis leuatis à rege Franciæ pro rata põsionis. & in hoc multum fuit ponderatus communis vsus & consuetudo vtendi in talibus, quam etiam multum ponderauit Decius in consi. hîc antè allegato, cum æquitate de qua hîc antè dictũ est, ex quo ita communiter fit, & vtitur in talibus, quòd pensionarij tenentur ad contribuendum pro rata põsionis, & potest pro illa rata agere titulatus contra eum, aut retẽtionis iure vti, aut ante impositionem requirere quòd imponatur pro rata.

QVæro † quid iuris in colono, an teneatur soluere collectas? Bal. in d. l. j. tenet q non, imò si soluit, repetit ab ipso dño, nisi faciat fructus suos præstãdo omni anno certũ quid dño. Bart. in l. j. C. de anno. & tribu. libro x. & ideo pro parte faciet fructus suos, pro parte soluet. arg. l. quæ de tota. ff. de rei vendic. & hoc vr velle Bal. in l. acceptam. in iiij. col. C. de vsuris. 8 Colonus an teneatur ad collectas.

¶ Creditor autem pignoris debet præstare. licet contrarium conuenerit. text. in l. debitorem. ff. de pact. & in l. in summa. C. de pign. Bene verum est q isto casu quãtum expensum necessariò erit à debitore recuperabit, vt ibi dr. & facit text. i l. creditor. C. de pig. actio. vide Bal. in l. cum notissimi. in iiij. col. C. de præscrip. xxx. vel xl. annorum. 9 Creditor pignoris soluit collectas.

¶ Quid iuris in cõtractu emptionis? † dic q emptor soluit gabellã quãdo non fit redhibitio, vt est tex. in l. debet. §. fi. ff. de ædil. edicto. eo q dominium est in eum translatum, & percipit fructus. argu. d. l. primæ. C. de anno. & tribu. libro decimo. 10 Emptor soluit gabellam.

¶ Sed quæro, hoc anno fuerũt cõmissarij qui petierũt Casus fius finantiarũ, quod debetur de quadraginta annis in quadraginta annis christianissimo regi, ab omnibus non nobilibus qui emerunt feuda nobilia, vel ab ecclesiis quæ emerũt aliquas terras, an si ecclesia emerit aliquas terras feudales, vel etiã non nobilis, & dederit rachatum, & soluerit finantiam, si postmodum tales terræ & talia feuda redimantur in vim rachatus, vel alio modo, teneantur redimentes ad soluendum

huiusmo

huiusmodi ius finantiarum solutum per emptores, à quibus talia redimuntur? Dixi in casu emergenti hoc anno, ꝙ redimẽtes tenentur soluere. per tex. in d. l. debet. §. fi. Dicam fortè alibi, quia tale ius videt non deberi ratione rei, sed ratione personæ emẽtis, quæ non
11 est habilis. ¶ Itẽ aduerte, † ꝙ a vsufructuarius tenetur ad sumptus viæ, & ad sumptus cloacæ vel aquæductus. d. l. si pendenter. §. si quid. suprà allegato.

ADDITIO. Bertrandi in consi. suo xcvij. in tertio dubio, in iij. parte, dicit ꝙ vsufructuarius certarũ rerũ particularium non tenetur ad tallias, subsidia & debita hęreditatis, secus in vsufructuario totius vel quotę hæreditatis. & in ij. dubio illius cõsilij dicit quomodo pẽsiones & reditus præteriti temporis sint diuidendi inter hæredes & vsufructuariũ. de quo etiã vide Pet. de Ancha. in consi. cxiiij. & Salice. in l. fructus. ff. de rei vendi. Alex. in consil. lxxxj. incip. perspectis his. in ij. vol. alleg. per Bertran. in dicto loco.

ITem † an vsufructuarius possit colligere fructꝰ immaturos, vide Bal. in l. si pater. versic. sed hîc ponamus. C. de vsufru. Et vide Florianum in l. si absente. §. fina. ff. de vsufruct. & tex. in l. ex sylua. & ibi Flor. ff. de vsufruct. l. si cuius rei. cum l. sequen. ff. eo. ti. de vsufru.

IN TEXTV IBI,

Et sera tenue.

1 Vxor de dohario tenetur cauere de vtendo & fruẽdo.

MVlier † habẽs vsumfructũ in bonis mariti, quod doharium dicimus, tenetur cauere de vtendo & fruendo arbitrio boni viri, videlicet, ꝙ nullã læsionẽ ex vsu afferet proprietati. per l. vsufructu constituto. C. de vsufru. Ita tenet expresse Guido papę q. ccxlviij. in vxore quæ pro dohario cauere debet. Ad propositũ facit qđ dicit Bal. cõs. ccccclxxxiiij. in iiij. part. vbi dicit,
2 † ꝙ vsufructuarius debet cauere de reddenda ęstimatione rerũ quarum vsumfructum habet. ¶ Item etiam cauere debet vxor fructuaria in bonis quondam mariti se facturam in talibus rebus seu bonis quæ faceret in re sua, vt l. j. §. cauere. ff. vsufruct. quemadmodũ caueat. necnon etiam de restituendo res ipsas hæredibꝰ testatoris adueniente tempore restitutionis. l. illud. & ibi casus not. C. de legat.

3 An faciat fructꝰ suos ante satisfactionem.

SEd nũquid † dicta vsufructuaria facit fructus suos ante satisdationẽ prædictam? ista materia tractatur in l. vxori. ff. de vsufru. leg. & Cyn. tractat in l. j. de vsufruct. doct. tamen in d. l. vxori. dicũt ꝙ si vsufructuarius non percipiat fructus, sed proprietarius vel alius, tũc vsufructuario non debentur, si sint percepti ante præstitam cautionẽ. d. l. vxori. Si verò percepti fuerint ab ipso vsufructuario: & tunc aut hærede seu proprietario sciente & patiente, & tunc sunt vsufructuarij. l. hac edictali. §. sinautem. C. de secũd. nupt. aut percepit hærede vel proprietario ignorãte, & tunc non facit suos. Bar. d. l. vxori. ita concludit Bald. no. in consil. suo xxj. & seq. in ij. parte. vide Felin. c. sinautem. in iiij. col. de rescri. Soci. consi. suo cxxxj. incipien. in præsenti consultatione. versi. secundo iure.

HAnc materiã examinat Pyrrhus in quodã paruulo tract. de seruitutibus, posito post titulum de regu. iur. ff. vbi ponit regulam cum quinq; limitationibus. & ibi ponit, an vsufructuarius omnium bonorum teneatur ad debita & onera hæreditaria. de quo inferius scripsi, tit. *des enfans de plusieurs lictz.* in artic. iiij. in gl. *parmy ce.*

4 An cum fideiussoribus.

ITem quia dictum est, † ꝙ vxor vsufructuaria debet satisdare, quæro vtrũ intelligitur cũ fideiussoribus? Guido papæ in specie decidit ꝙ sic, ita decidit in quæstio. ccxlix. nam si ita nõ intelligitur satisdatio, scilicet cum fideiussoribus, esset aliàs frustratoria, cùm solùm haberet obligatũ quẽ per prius habebat per textum l. si creditores. ff. de priuilegiis creditorum. & l. vniuersi. C. de precibus impe. offerendis. & ibi not. per Bart. & doct. licet gl. aliter dicat in l. sancimus. C. de verbo. signi. vbi ponit de hoc verbo, cautio, simpliciter prolato, quomodo intelligitur.

5 An sufficiat satisdatio iuratoria.

SEd quæro, † nũqd si vxor nõ possit dare satisdationẽ cũ fideiussoribꝰ, an sufficiat iuratoria? gl. est in l. iiij. & ibi doct. C. de vsufru. quæ dicit, † ꝙ vsufructuarius non audietur præstando iuratoriam cautionem, prout dicit do. meus Ias. in l. j. in j. col. ff. qui satisdare cog. & in specie Guido papæ q. ccl. dicit, ꝙ si non possit vsufructuarius inuenire fideiussores, debet cõmitti alicui bono viro, qui de commoditate fructuũ respõdebit vsufructuario. l. postquam. §. imperator. ff. vt in possessio. legato. & est opinio Guil. de Cug. in d. l. iiij. quem sequitur ibi Bart. secundum quam dicit Guido papæ ꝙ vidit determinari: & crederem ita dicendum.
7 ¶† Quando autem iuratoria cautio admittatur, & qñ non, & qui sunt casus in quibus nõ admittitur iuratoria satisdatio seu cautio, vide Marcũ Antoniũ Baueriã in tract. suo de effectibus iuramenti. art. lxvij. & dom. meum Ias. in l. j. ff. qui satisda. cog. vbi ponit xxiiij. casus, in quibus non admittitur iuratoria cautio.

8 An testator possit vxori remittere cautionis præstationem.

SEd quæro † iuxta prædicta, nunquid testator possit remittere vxori ꝙ non teneatur præstare cautionem? Bal. in l. j. C. de vsufr. & l. si pro ea C. man. & l. tribus. ff. de vsufr. earũ rerum. dicit ꝙ non, sed potest grauare hæredem de recipiẽdo fideiussorem inopem ab vsufructuaria. & vide quæ dicit idem Bal. in consil. lxxxvij. quod incipit, omnes cõmuniter dicũt. in tertia parte. & vide etiam Ioan. Pet. de Ferrariis in forma libelli quo vxor agit ad dotem & vsum. & glo. in verbo, dedit & legauit. vbi ponit de omnibus supradictis in hac glo. ad saturitatem. Et vide etiam Barba. consil. lxiiij. in j. & ij. col. in ij. vol.

9 An debeat stare colono viri.

SEd quæro, † an ista vxor vsufructuaria debeat stare colono viri? Bal. in l. j. in pen. col. versic. pone maritus. C. de fru. & litium expen. Alex. in l. si filio. §. fi. ff. sol. mat. & vide l. arbores. §. quicquid. ff. de vsufru. Et vide quæ dicit Soci. in consil. suo cxxv. & Ang. consil. ccxliiij. vbi dicũt, † ꝙ mulier vsufructuaria tenet stare
10 locationi factæ per maritum. ¶ Ratio, quia mulier debet vti arbitrio boni viri, ideo stare colono. l. si pẽdẽtes. §. si qd. ff. de vsufru. sed vbi vsufructuarius non debet vti arbitrio boni viri, non debet stare colono. d. l. arbores. §. quicquid. ff. de vsufru. quod est quando est loco emptoris, vt dicit tex. vel etiam quãdo quis possidet authoritate iudicis: vel debet stare colono. l. in venditione. §. j. ff. de bonis authoritate iudic. possidẽ. vel etiam pro iure fisci tenetur stare colono. tex. in l. fi. in prin. ff. de iure fisci.

11 Consuetudinis limitatiões.

LImita hanc nostram consuetudinem, nisi maritus nubẽdo paciscatur cũ muliere, ꝙ nõ habeat istud ius vsusfructus. quod potest fieri, † cùm licet contrahentibꝰ pacta legibꝰ non improbata in suis cõtractibꝰ apponere. l. j. §. si cõueniat. ff. de positi. & facit, qa istud ius potest per pactũ non existẽte consuetudine inter viuos per maritum vxori relinqui. Textus in §. si verò solũ vsumfructũ. in auth. de nuptiis. colla. iiij. ergo vt idẽ operetur oppositum in opposito, qđ ꝓpositum in proposito, secundũ Aristote. v. Ethico. poterit illud ꝙ pactum tolli & remitti. ¶ Sed in cõtrarium facit, † qa
12 pactis priuatorum iuri publico renũtiari non potest. l. si quis in conscribẽdo. C. de pact. & l. ius publicum. ff. eo. videtur istud esse ius publicum propter consue-

BIU Cujas

tudinem nostram. ¶Quicquid sit, ego credo ꝙ potest renũtiari per mulierem, quia ius est in sui fauorẽ introductum, cui renũtiare potest, cùm etiã illud diminuere possit per consuetudinem, vt in consuetudine sequenti, incipiente, *si constitution de douaire.* in fi. Faciunt quæ dixi suprà in §.ij. huius tit. in glo. in verbo,
13 *acquests.* ibi, limita tertiò. vbi dicitur † quòd mulier potest renuntiare iuri sibi prouenienti ex statuto.

14 *Mulier transiens ad secunda vota an perdat dotarium.*

LImita secũdò nõ habere locũ si mulier trãseat ad secunda vota, † quia hoc casu perdit vsumfructũ, secundũ tex. in l. vnica. C. si mulier secũdò nupse. & licet tex. loquatur ibi in vsufructu relicto in testamẽto, tñ Bal. singulariter in d.l. vnica, in verbo, ex priore. dicit, ꝙ idẽ in eo qui est relictus ex statuto, quia si deferatur istud ius vsusfructꝰ mulieri ex statuto, intelligit nisi trãsierit ad secunda vota. ¶Ego tñ credo cõtrariũ, quia aliàs de iure si haberet totam proprietatem, illã solam perdit, retento vsufructu. l. fœminæ. vbi casus. & l. hac edictali. §. his illud. C. de secun. nup. & hoc est quod dicit tex. in d.l. vnica. in fi. & in authen. hoc locũ. ibi posita. †
15 Nubẽtes ergo secundò illũ vsumfructũ retinent, & eis remanet saluus & inuiolatus, secũdum quod in simili decidit Bal. in d.l. fœminæ. ibi, sed quid si vir. & facit, quia etiam per consuetudinem nostram per trãsitum ad secunda vota non perdit tutelam. Dicam infrà tit. *des enfans de plusieurs lictz.* §. fina.

16 *Mulier adultera perdit dotarium.*

LImita tertiò supradictã nostrã cõsuetudinẽ, † nisi vxor cõstãte matrimonio cõmittat adulteriũ. tex.
17 est ad literam in c. plerũque. extrà, de dona. inter vi. & vxo. vbi dicit text. † quòd dotẽ & dotalitium repetere nõ valebit quę cõmisit adulteriũ, aut à marito recesserit ob causam fornicationis. & est tex. in l. cõsensu. C. de repudiis. doct. in authent. vt liceat matri & auiæ. §. quia verò. colla. viij. & in authen. sed nouo iure. C. de adul. Bal. in c. tuæ. extrà, de proc. Ioan. Petr. de Ferrariis in forma libelli quo vxor agit. in verbo, vxor. & dicit glos. in d.c. plerunque. ꝙ etiam perdit bona paraphernalia. quã allegat do. meus Ias. in rubr. C. de iudi. & de illa glo. exclamat Alex. Card. consil. cxj. in ij. col.
18 Ro. singulari ccxv. incip. propter adulteriũ. † intellige prædicta dummodo vir eã accusẽt de adulterio, quia hæres non potest retinere dotem opponendo ei exceptionẽ adulterij. Spe. in tit. de dote post diuor. testi. §. fi. versic. quid si mulier. & in tit. de excep. & replica. §. dicto de dilatoriis. Alexã. in l. mora. in fin. ff. solu. matri. Bal. in l. j. §. illud. C. de rei vxo. ac. & l. rei iudicatæ. ff. solut. matr. & vide plenè Ludo. consi. xxiij. in ij. col.
19 † ꝙ sicut vxor perdit dotem propter adulterium, ita lucrũ sibi proueniens ex lege municipali. ¶Et aduerte ad id quod hæres non potest imputare vxori adulteriũ si non fuerit accusata vxor per maritũ ipso viuẽte, quia hæredes, aut filij, etiã propter feloniã patris, non possunt priuari feudo. gl. in c. fi. de dona. & ibi Io. de Imo. gl. in l. adoptiuũ. ff. de in ius voc, Bar. in l. eum qui. ff. de interdi. & relegatis. Spe. & ibi Io. and. in additio. in ti. de feudis. §. fin. per Paul. de Castr. in l. j. C. de his quibus vt indignis. Et etiã hæredes vasalli non possunt priuari feudo, si dominus feloniam commissam in vita non accusauerit, aut intentauerit, vt facit gl. in l. omnimodo. in verbo, non licebit. C. de inoffi. test. arg. l. primæ. §. fi. C. de reuo. do. l. Procula. ff. de ꝓbati. l. j. §. fi. ff. ad Silleia. ¶Vide Boërium in consue. Bitur. titul. de consuetud. matrimonij. §. iiij. quasi in fi. j. gl. & Ioan. Sanxon. in consue. Turoneñ. tit. *de douaire de femme noble.* art. j. fol. excv. vbi tenet quòd hęres potest eam per exceptionem repellere, si maritus in vita ignorauerit.

ADDITIO. An & quando debeat fieri diuortium ꝓpter adulteriũ de iure ciuili & canonico, vide Matt. de affli. in cõstit. regni Siciliæ, quæ inci. repudiũ, in iij. lib. vbi ponit duos casus in spõsis p̃ verba de præsenti, inter quos põt fieri repudiũ ex parte vnius. Vnus est, si alter cõiugum intrauerit religionẽ. Alius est, si alter corũ fornicatus fuerit, quem secundũ casum nota, qa aliàs seruiuit quibusdã in processibus existẽtibus inter desponsatos per verba de præsenti, quia ex parte sponsę semel fuit oppositũ, ꝙ à tẽpore promissionum per eum prętensarum erat fornicatus, & ideo ꝙ in facultate sponsæ erat repudiare prædictum spõsum, ex qua oppositione cõcordatum fuit inter eos, ita ꝙ repudium fuit factum de consensu vtriusque.

NVnquid † autẽ pater priuet dotæ filię suę qñ cõmisit adulterium. dos enim à patre profecta adueniente morte filiæ ad patrem redire debet. Calderi. in suis consi. tit. de do. inter virũ & vxorẽ. consi. j. in iij. col. tenet ꝙ sic. per tex. in l. si dotẽ. ibi etiã gl. C. de iure do. sed Bal. post Cy. & etiam Io. Fab. in d.l. si dotem tenuerũt contrariũ. s. ꝙ donec viuit pater, maritus non lucratur dotẽ. ita etiã tenẽt Dy. Bal. Ale. & cõmuniter omnes in l. ij. §. ꝙ si in patris. ff. sol. mat. Bar. in d.l. ij. §. volũtatẽ. & in l. si finita. §. fi. de vectigalibus. ff. de dam. infec. Sali. in l. iij. C. de bonis dãna. Ant. de But. c. plerũq;. de do. inter vir. & vxo. Canonistæ in c. super literis. in gl. iiij. de pigno. & ista est cõmunis, quam tenẽt communiter omnes. do. Raphaël Comensis in d. §. ꝙ si in patris. tenet cum gl. in d.l. si dotẽ. & cõtra cõmunẽ adhuc mouetur per text. in l. iij. §. fi. ff. rerũ amotarum. † vbi delictũ filię nocet patri. sed potest rspõderi ad illum tex. ꝙ nihil facit, quia loquitur quãdo pater agebat ad dotẽ nomine patris & filiæ, quia tũc tenetur eam defendere in actione rerũ amotarũ. & dicit ibidẽ dñs Raphaël ꝙ allegata ꝓ cõmuni nõ militant, quia qñ dr̃ ꝙ filia non põt per pactum nocere patri in dote, ergo nec per delictum, vt dr̃ d. §. ꝙ si in patris. ex quo dos videtur esse data secundũ eius naturam. arg. l. si stipulatus. ff. de vsuris. dicit ꝙ istud non est de natura dotis, sed est accidens. l. sancimus. C. de pœnis. c. quæsiuit, de his quæ fiunt à maiori parte capituli.

ITem etiã illa consequẽtia non valet, quia vt dr̃ j. q. j. c. vrgeri. ad tollendũ consequentiã, sufficit dare instantiã: sed datur sic, † quia præiudiciũ ecclesiæ fieri
22 potest per delictũ prælati, & tñ non per contractũ seu per pactũ, vt est gl. in materia fauorabili, in l. iubemus nullam. in gl. fi. C. de sacrosan. eccle. de quo per Bar. & alios, per Canonistas in c. j. de dolo & contumacia. & in regula, delictum personæ. licet opinio glos. in d.l. si dotem. non sit communis, sed contraria, tamẽ in pũcto iuris videtur mihi sustẽtabilior per supradicta. & adhuc moueor duobus fundamẽtis cõtra communẽ.
¶ † Et primò, qa in dote delictũ filiæ, hoc est adulte-
23 riũ, nocet patri. ꝓ hoc allego tex. in §. quia verò quædã mulieres. in auth. vt liceat matri & auiæ. vbi vr̃ esse tex. ꝙ qñ mulier committit adulterium, lucrum dotis defertur marito, & pater eius habebit duas partes suę substantiæ: & tertiã partem habebit monasterium in quo mittetur. ergo vult ꝙ quo ad dotẽ propter adulteriũ patri præiudicat, & iste est fortis textus. ¶Secundò allego alium textũ fortem in l. cùm pater dotẽ. ff. de pact. dota. in fi. verbo, aut sine culpa sua diuerterit, omnino dos peti non possit. põderanda sunt illa verba, sine culpa sua diuerterit, ergo si culpa sua, scilicet propter adulterium, non potest repeti dos, & sic præiudicat patri. & istos textus didici à præceptore meo Ias. ipso legente viua voce. cogita quid dicendum.

Sed

20 *An pater propter adulteriũ filiæ per. dat dotem. ei datam.*

21 *Delictũ filiæ nocet patri.*

BIU Cujas

24 An post mortẽ mariti adulterans perdat doharium.

SEd quæro,† pone ꝙ vidua post mortẽ mariti quæ habet vsum fructũ ī dimidia parte bonorũ mariti, adulterauit post mortẽ ipsi⁹ mariti, nũqd debeat priuari ipso vsufructu, & sic eius dohario? Pau.de Cast. cõs.suo cxlviij.qđ incipit,reuocat in dubiũ, & in cõsi. cxxviij. consulit ꝙ sic. & ita etiã tenuit in l.sororẽ. C. de his quib⁹ vt indignis.& in l.fideicõmissum.post gl. ibi.C.de fideicom. Alex.tamen in d. l. sororem.tenuit cõtrariũ, per vnum motiuum ad quod respõdet Pau. de cast.in d.cons.cxlviij.& vide de prædictis Iaſ.in d.l. ij.in ij.col.ff.sol.mat.& Feli.c.pastoralis. in iij. col.extrà,de iudiciis. vbi etiã quærit de illa quæ est adulterata p vim.de quo alle.ad hoc Panor. cõs.iiij.in j.volu. & ibi etiam quid in sponsa quæ aliquid dedisset sponso, an illud amittat secuta fornicatione. & ad omnia prædicta cum aliis allegatis per Feli.in d. c.pastoralis. cogita si casus eueniret,quia esset pro amico.

ADDITIO.Cogitãdo in casu emergenti tenui opinionẽ Alex.quã vidi seruari in iudicando.quia textus qui loquunt de priuatione,loquũtur in vxore quæ adulterata est cõstante matrimonio:& pœna priuationis non extendit,nisi expresse dicat,vt dixi infrà,in §. xvj.in hoc titulo,in glo. *pour le prix*. num. vj.nec post mortẽ est amplius quęstio de matrimonio,quia mors omnia soluit,igitur &c. Opinionẽ tñ Pau. de cast. tenet etiã Petr⁹ Gerardi in singulari suo xlviij. ¶Aduerte

25 etiã † ꝙ mulier committẽs adulteriũ, si habeat filios primi matrimonij,dos nõ applicat secũdo viro.gl. est in c.j.in gl.j.vt lite non contestata.Frãc.de Crema singulari suo lxxxvij.incipien.statuto cauetur.dicam infrà,in tit. *des enfans de plusieurs lictz*. in §.j.in fine.

26 Adulteriũ quomodo probetur.

SEd quomodo † ꝓbetur adulteriũ? gl.c.non oportet.lxxxvj.dist.dicit, ꝙ probatur si in balneo reperiant.¶Itẽ etiã dicit Bal.in c.tuæ.extrà,de ꝓcu.† ꝙ per

27 osculũ luxuriosum ꝓbat adulteriũ.& dicit tex.in l. & si amicis.in glo.in l.qđ ait.ff.de adul.ꝙ ex præparatoriis ꝓbatur adulteriũ.& dicit Bar.in l.ij.in prin. ff. de

28 furtis.† ꝙ adulter manifestus dr̃, si deprehendatur in domo alicuius,vbi pulchra mulier est. & Panor. in c. cũ non ab homine,in vj.col.in prin.ver. imò plus dicit Bar.de iudiciis,ꝙ non ꝓbat p vicinos dicentes, qa sum vicinus.Bal.ī l.j.C.de cad.tol.sed p testes dicẽtes, quia Berta iacuit cum Titio. Bald.in l.j.in vij. col.ver. quæro nunqd.quib.mo.feu.amitta.Et vide Alex.post Bar.in l.ij.§.fi.ff.de adult.& in l.capite quinto.vers.cir

29 ca hãc legem.ff.eodẽ tit.vbi habetur, † ꝙ inuentus in camera osculãs,vel tangens mulierẽ, præsumit adulterium commisisse.& vide in l.quod ait lex.ff.de adul. in fi.prin.& Panor.c.præterea.in j.col.extrà,de test.& in c.ex literis.& ibi Panor.extrà de præsum.

ADde qđ dicit do.Iac.de S. Georg. doctor subtilis, & summè practicus in l.j.ff.si quis ius dicẽti non obtẽperauerit.col.ij.ꝙ probatur adulteriũ manifestũ, ex quo quis est deprehensus in domo seu camera vbi est mulier formosa.quod intellige, probatis circũstãtiis, puta solus cum sola & ianuis clausis, aut aliàs de nocte,sine lumine,aut interuenit concubitus, cõplexus,ipsa confabulatio,& osculatio,de quibus in c.nec aliqua.xxvij.q.j.Et dicit ꝙ scholaris loquens cũ puella non præsumitur dicere pater noster,vt dicit Bal. in l.neque natales.in j.q.C. de proba.

ADDITIO. De indiciis in adulterio, raptu & violentia,vide per Matthæ.de afflict.in constitutio.regni Siciliæ,quæ incipit,in omnibus.in viij.not.

30 Quomodo matrimoniũ probetur.

ADuerte †tamẽ ꝙ adulterij probatio requirit probationem matrimonij,ad cuius probationem requiruntur testes omni exceptione maiores.Bald. in l. ita demum.C.de procu.& in authẽ.si dicatur.in fi. C. de testi.Bart.in l.sed hoc.ff.ad l.Iul.maiesta. Alex.in l. capite quinto.ff.de adulteriis.

SEd nunqd † possit probari per testes vidẽtes ꝑ fo- 31
ramen vnus post aliũ? gl.in c.nihilominus.in gl.fi. in verbo,simul.iij.q.ix.dicit ꝙ sic.Bart.in l.quærebat. ff.de test.mili.Ang.l. hac consultissima.in fin.prin. C. de test.Bal.in l.testiũ.in vlt.col.C.de testib.in c.cũ dilectus.extrà,de causa possessio.& ꝓprieta.& intellige hoc verũ generaliter in omnibus actibus inter viuos, † quia cortina vel paries medius non vitiat dictũ te- 32
stiũ,dũmodo testes possint videre per foramẽ, vel fissuram,vel audire voces contrahentium,quas habent notas.ita Bart.in l.ij.§.idem Labeo. ff. de aqua pluuia arcẽ.Canonistæ cõmuniter in c.ex literis. ext.de consuet.qcquid dicat ibi Panor. Alex.cõs.xxiiij.in ij.volu. in iij.col.hinc dicit Spe.in specie,in ti.de teste.§.j.vers. qd ergo si viro.ꝙ si vir & mulier erant in certa camera,& testes qui erant extra cameram deponunt qualiter vir dicit sponsæ,te accipio in vxorem meã,& vxor dicit,sum contenta, probãt, licet murus sit inter eos, & non viderunt. intellige tamen prædicta non habere locum quando testes deponunt super matrimonio ad eius separationẽ,quia paries facit ꝙ non probant. glos.fin.c.præterea.de testi.

LImita etiam non habere locum in vltima voluntate.text.& communiter docto.in l.si non speciali.C.de test.vbi plenè per Alexan. & do.meum Iaſ.

ADDITIO. Alia limitatio potest sumi ex his quæ dicit Hippolytus de Marsiliis in consil. suo xciij. vbi dicit,quòd talis dispositio statutaria debet intelligi in muliere quæ bene meruit apud maritum, & non sit indigna,ex causis ibi positis per eum.

IN TEXTV IBI,

De maintenir en bon & conuenable estat.

HOc non videbatur habere dubiũ,qa est decisum in iure,ꝙ vsufructuarius tenet ista facere,& alias impensas necessarias.text.est in l.vsuf.lega.§.qñ.l. hacten⁹.& l.æquissimũ.§.fruct.ff.de vsufr.qđ tenet Spec. in tit.de loca.§.postquã.vers.sed quærit.& sequit Ioã. And.in additio.ibi,in verbo,habitat &c. ¶Et quæ dicãtur † impẽsæ necessariæ,vtiles,& volũtariæ seu vo- 1 *Impensæ necessariæ quæ.*
luptuariæ,& de tota materia hr̃ in l.j.& per totũ.ff.de impẽ.in rebus dot.fac.habet p Bar.in l.in fundo.ff. de rei vẽ. ¶Vnũ tñ,quia vr̃ egregium dictũ, non omitto, 2 *Dictum præclarũ.*
† ꝙ mulier quæ secũdum istud statutũ haberet in suo dotalitio domũ vnã fortẽ,siue castellũ aut oppidũ,tenet ad custodiã ipsius.l.ij.ff.vsufru.quẽad.caueat. nec repetit à ꝓprietario qđ expẽdit ꝓ custodia facta tempore hostilitatis cõtra inimicos, exẽplo eius qđ dr̃ de castro dotali, cuius expẽsæ ꝓ custodia à marito factæ non minuẽt dotẽ, sed cõpensantur cũ fructibus. hoc est dictũ no.Bar.per illũ tex.in d.l.qđ dr̃.& d.l.fi. ff. de impẽ.in rebus dotalibus factis.¶Et venit notãdus ille terminus, *Bon & cõuenable estat*, in statuto positus, ꝙ ex quo dicit, *Bon & cõuenable estat*, vr̃ velle innuere, ꝙ sufficit ꝙ faciat impensas necessarias ꝓ bono statu,& non ꝓ optimo statu.quia ampliare non potest, vel in meli⁹ mutare & reponere si sit in bono statu.l. hactenus.§.fin.cũ l.seq.ff.de vsuf.¶Et ideo dicit, *maintenir*, quod idẽ est qđ tueri, quia vsufructuarius debet tueri reficiẽdo & manutenendo,non autem de nouo faciẽdo.l.vsufru.nouũ.ff.de vsufr. per quem tex. ex verbo, tueri,ibi,rectè vidẽtur & aptissimè statuentes verbo,

BIU Cujas

3 Manutenere. maintenir, vsos fuisse. ¶† Et de hoc verbo, manutenere, est tex. in cle. Romani. §. porrò. de iureiu. & manutenẽdo debet facere reparationes necessarias pro manutẽtione domus. † Cùm reparare sit idem quod reficere, vt hîc antè dixi. † differunt autem reparare & meliorare, vt per Paul. de Cast. in cons. suo clxxvij. incip. quãtum ad illa, in consiliis antiquis, in impressione noua. & satis probat tex. in d. §. fructuarius.

4 Reparare.

5 Reparare & meliorare differunt.

SEd quia dr̃ suprà in gl. *& sera tenue*, ꝙ vsufructuaria tenet cauere de vtendo & fruẽdo arbitrio boni viri, pone † ꝙ re de qua habet dotalitiũ malè vtat, nunquid priuatur dotalitio? vr̃ ꝙ sic. Et hoc probabo, primò per illud qd̃ dicit Bal. in l. diuortio. §. si fundum. ff. sol. mat. vbi dicit se cõsuluisse in contingẽtia facti † ꝙ si emphyteuta incideret arbores, & ꝓpter illã incisionẽ fundus sit factus deterior, ꝙ cadit à iure suo, & priuat̃ re emphyteutica. allegat ad hoc authẽ. q rẽ. C. de sacrosan. eccl. quæ multũ bene facit. in c. j. §. quicunq; in tit. de pace tenenda. Melius in c. qualiter dñs proprieta. feudi priuet̃. † vbi vasallus malè vtẽs re feudali, & tractãs malè feudũ, priuatur feudo. & est tex. in l. æquissimum. §. & is cui. ff. de vsuf. vbi vsufructuarius non põt incidere arbores fructiferas. & faciũt, † quia malè se gerẽs circa res in quibus non habet dominiũ directũ, sed tantum vtile, debet priuari, & etiam circa psonas. de rebus est authẽ. qui rẽ. s. alle. de psonis facit tex. & ibi Bal. in l. eum qui. C. de ꝓcu. vbi dicit, † ꝙ iudex ex suo officio remouet procuratorẽ negligentẽ circa negotiũ dñi. & dicit etiã ibi Bal. ꝙ iudex ex officio remouet ab officio exequẽdi executorẽ negligentem, & probat̃ per tex. in l. si renumerãdi. §. Maurus. ff. man. & in l. fin. C. de admi. tuto. & in l. si. vbi pup. edu. debeat. ff. & in l. nec enim. §. fi. ff. de suspe. tut. hinc etiã dicit Inn. in c. nisi cum pridẽ. §. pro graui. de supplen. negli. præla. † ꝙ licet nõ cogat̃ renuntiare suo officio, tñ ꝓpter nimiã seueritatẽ cogit̃ qs renũtiare suo episcopatui, eo ꝙ malè tractat officium suũ. Et ideo dicit Bart. in l. j. in fi. ff. de his qui sunt sui vel alie. iuris. † ꝙ sicut dñs malè tractãs seruũ priuat̃ seruo suo, sic † iudex malè administrãs officium priuatur eius officio. quod refert dom. meus Ias. in additionibus ad Porcũ, instit. de his qui sunt sui vel alieni iur. in iiij. additione. & facit text. in l. fi. ff. si quis à parente fuerit manumissus. vbi † pater malè tractans filium, cogitur illum emancipare. ¶ Et etiã facit quod habetur in c. literas. extrà, de restit. spoliato. vbi habetur, † quòd si marit⁹ malè tractauerit vxorem, fit separatio habitationis & thori inter virũ & vxorẽ. & text. in c. ea quæ, extrà, de censi. vbi dicit, † ꝙ si collectarius malè tractauerit ecclesiã in officio suo collectãdi, priuat̃ eius officio collectãdi. ¶ Et quantũ ad res, ꝙ malè vtens & malè tractãs debeat illa priuari, patet in conductore, prout in specie tenuit do. And. Sicu. in cons. suo xxxvj. inci. sapienter scripsit propheta. in vij. col. in ij. volu. vbi plus dicit, in viij. & ix. col. ꝙ etiã cõductor qui malè versatus fuerit circa vnam rem, priuatur tota cõductione, quando est vna conductio continẽs plures, quia tunc est vnus contractus & indiuiduus, in quo factus reus in vno cẽsetur esse reus in omnibus. & facit quod dicit Bal. in l. cum ciusdẽ. ff. de ædil. edicto. † ꝓ emphyteuta plurium rerum in vno contractu, qui malè versatur in vna, cadit in omnibus. ¶† Cõsidera an omnia supradicta habeant locum in vsufructuario qui malè vtitur re, an debeat priuari, cùm non dr̃ in iure ꝙ debeat priuari, sed tãtum dicit ꝙ non debet incidere arbores, aut aliàs rẽ deteriorem facere. do. meus Ias. voluit tenere ꝙ non, eo ꝙ nũquam habet locũ in pœna priuationis, nisi expresè cautum sit. tex. est in §. cum igitur. in authẽ. de non eligen. secundò nubẽ. per quẽ tex. notat ita Bal. in authen. ex testamẽto. C. de secun. nupt. Et dicit do. meus Ias. in l. diuortio. §. si fundũ. ff. sol. mat. qui solet allegare tex. in l. at si quis. §. diuus. ff. de reli. & sum. funerũ. sed ante eum allegauit Bal. in d. authẽ. ex testamẽto. in ij. col. & de hac regula vide eũdem. do. meũ Ias. in l. si quis maior. in ij. col. & in l. j. C. de transac. in l. quod te. in xij. col. ff. si certum petatur. Feli. in c. translato. in penul. col. extrà, constit. & in c. ex parte. in j. & ij. col. extrà de rescriptis. Cogita quid tenendum sit ex deductis per Barb. in d. consil. xxxvj. & per dominum meum in dicto §. si fundum.

6

7

8 Abutens feudo priuatur eo.

9 Officio malè administrantes priuandi.

10 Procurator negligens.

11 Episcopus nimis seuerus.

12

13 Iudex.

14 Pater.

15 Marit⁹.

16 Collectarius.

17 Emphyteuta.

18 Vsufructuarius.

QVia hîc antè dictũ est, ꝙ vsufructuarius non põt arbores fructiferas incidere, vide amplè p Barthol. Cæpolam in tractatu suo seruitutum rusticorũ prædiorum, in ti. de mõtibus. & ibi ponit de emphyteuta, de marito, de feudatario, & de patre habente vsumfructum in bonis sui filij, & de emptore sylvæ cũ pacto de retrouendendo. ¶ Extendi possunt prædicta ad omnes illos qui non habent ius integrum in re, ita ꝙ possunt alteri, siue in proprietate, siue in aliquo iure præiudicare iuri alterius, quoniam si hoc faciant, possunt priuari iure suo, maximè si sit dilapidatio, vt not. in c. venerabili. de offi. deleg. in c. licet Hely. de simo. in c. fi. de accusatio. Imò si habentes proprietatem præiudicant iuri alterius tenentur emendare, vt videmus in Gallia in pluribus locis, in quibus rex habet tantum ius garennæ, aut gruariæ, aut grariæ in pluribus nemoribus, in quibus habentes proprietatẽ nemorum, non possunt demolitiones facere in forestis, præiudicando dictis iuribus, aut alteri eorum, & ita fuit pluries dictum per curiam, & plures etiam habẽtes proprietatẽ in nemoribus propter huiusmodi demolitiones fuerunt condẽnati ad emendas, & ad plãtationem, & reædificationem arborũ in locis vbi demolitiones fecerant in præiudiciũ dictorum iurium, quæ sunt tria, videlicet ius garẽnæ, quod est ius venãdi, & aucupãdi, & ꝓhibendi ne alij venẽtur: ius gruariæ, hoc est ius iurisdictionis in forefactis in dictis forestis: & ius grariæ, hoc est ius capiendi partẽ fructuũ ꝓuenientiũ ex dictis nemoribus in venditione glandiũ, aut lignorũ, quę in multis locis non possunt fieri, etiã per habentes proprietatẽ sine officiariis regiis, eo ꝙ rex in illis capit partem secũdum diuersitatẽ locorum, quod non ignorant officiarij regij in suis locis.

§. SEPTIMO.

 E mari & la femme ne peuuent faire traictez & donations, cõfessions, n'autres contracts, cõstant leur mariage, par testamẽt, ne ordonnãce de derniere volunté, ne autrement au profit l'vn de l'autre, si ce n'est du consentement des prochains parens viuãs, qui doiuẽt succeder au mari, ou à la femme qui feroyent lesdicts traictez, donatiõs ou contracts, supposé que lesdicts cõtracts ayẽt esté vallez par serment, si autremẽt par traicté de mariage il n'estoit entre eux conuenu.

Inco

BIU Cujas

1 IN comitatu Niuernen. † donatio mutua
2 valet non existentibus filiis. † in ducatu Borbonij possunt vir & vxor donare mobilia & acquisita, & valebit donatio in vita donatarij, sed nō trāsit ad hæredes donatarij, & aliter ꝓhibet donatio, & alius cōtractus, & etiā dispositio in vltima voluntate inter virū & vxorē quo ad cōmodū vnius. ¶ In septena Bituric. nō possunt qd facere, siue per contractū inter viuos, siue p vltimā voluntatē, ex quo bona vnius veniūt ad aliū. Boërius in cōsue. dicti loci, tit. de consue. matrimonij & doharij. §. j.

IN TEXTV IBI,

Le mari & la femme.

ADDITIO. Idem videtur dicendum in sponso per verba de prēsenti quo ad hunc casum, vt tenet Mat. de affli. in constitu. regni Siciliæ, quæ incipit, statuimus. in. ix. quæstione. dixi suprà in alio casu, in §. vj. huius tituli, in gl. *mariee*.

QVid de amasio, an posset inter viuos donare, aut in testamēto relinquere concubinæ suæ? Videt ꝓ sic. l. affectionis. ff. de dona. Possunt em̄ & debēt filocapti seu amasij suis donare amasiis, non autē ecōtrà, in quo credendū est Cyno tāquā experto in l. vnic. C. de mulieribus quæ seruis propriis se immiscuerūt. vbi dicit, in talibus plus valere & operari donū quàm suspirium, quia ad habēdum ea requiritur donū, aut ferreum membrū, secundū eum ibi. nec pascunt verbis, cùm sepę fuerint verbo adulatorio deceptę. quod tamen intellige, nisi amasius esset miles, clericus, aut aduocatus, qa tales nō possunt donare cōcubinæ. qd̄ subintellige, nisi interueniat iuramentū, secundū Ludo. Ro. in d. l. affectionis. de quo amplè per G. Benedicti in sua repe. c. Raynu. in verbo, & vxorē nomine Adelasiam. in v. decis. nu. 156. vsq; ad nu. 164. de testa. & aliquid infrà eodem art. in gl. *donations*. nume. 14.

IN TEXTV IBI,

Ne peuuent.

QVia hîc loquitur per verbum præsentis temporis, non videtur esse prohibitorium, secūdum doctrinam Bald. in l. non dubium. C. de legib. & ideo non est contra legem, sed præter legem.

ADuerte vltrà ad id quod dixi suprà in j. §. huius ti.
1 in gl. in verbo, *ne peut*, † ꝓ licet lex, vel consuetudo seu statutū ꝓhibeat fieri actū, vel cōtractum, & nō procedat vltra annullādo, tn̄ actus est nullus. Bar. Bal. & do. meus Ias. in d. l. non dubiū. in iiij. col. C. de legi. & faciūt quæ dicit Ioan. Fab. in §. alteri, in iiij. col. Insti. de inutili. stip. & quæ etiam dixi antè in §. *le mari ne peut greuer sa femme*. in gl. ij. in verbo. *ne peut*. ¶ Vide in hoc casu eundem Boërium in sæpedictis consuet. tit. de consue. matrimonij. §. j. col. v. vbi videtur tenere ꝓ in hoc casu actus in contrarium factus est nullus.

2 BAldus in l. legis virtus. ff. de legib. dicit, † ꝓ vbicūque statutū vetat, intelligitur imponere pœnam, licet non exprimat, si istud vetitum sit delictum, & si istud non sit delictū, non imponit pœna, sed annullatur actus, vt in l. nemo martyres. C. de sacrosan. eccle. ita etiam dicit in statutis Bal. in verbo, conditio. & faciunt quæ dicit Bal. in l. si quis mihi bona. §. sed quid si mādauit. ff. de acquir. hære. ¶ Et de hac dictione potest, quomodo stet quando ponitur aut negatiuè, aut affirmatiuè, vide dominum Claudium de aquis, præceptorem meum, nunc episcopū Lauden. & Massiliē. in l. Gallus. in prin. ff. de liber. & posthu. Vide Io. Sanxon. in consuetu. Turonen. in tit. *des succeßions de gens roturiers*. articulo. viij.

Potest verbum.

ET aduerte, quia † non possunt huic statuto renūtiare, per ea quæ dicit Fel. in c. si diligenti. in versi. secundū correlariū. de foro cōpeten. † Et an hoc casu alienatione facta trāsferat dn̄ium, vide doct. in l. si ita quis. §. ea lege. de verb. obl. & in l. ea lege. C. de condi. ob causam. vbi videt cōcludere ꝓ nō, qa est ꝓhibitio legalis. per l. nō dubiū. C. de legib. Bal. verò in l. mater. C. de rei ven. dicit hoc casu cōsensum parentū esse causam nō immediatā, sed mediatā translationis dn̄ij. quod not. ¶ Sed etiā qa ex contractu nullo trāsfert dominium, vt hîc antè dictū est, & etiā possessio. l. j. §. si vir vxori. ff. de acqui. possess. † quomodo reuocabitur ista possessio. Bar. in l. scire debemus. §. fi. ff. de verbo. obl. & do. meus Ias. in §. sic itaq; in ver. in eadē gl. ibi. Insti. de ac. dicunt ꝓ aduocabitur cōdictione indebiti. vide Ioā. Sanxō. in cōsue. Turonen. tit. *des succeßions de gēs roturiers*. art. viij. in fi. Quicquid dicāt, vidi semper obtinere acquirentem, etiam ex contractu nullo, vt dixi infrà in tit. *des mainsmortes*. §. ix. in fi. Dicit tamē Alex. in l. j. §. si vir vxori. in fi. ff. de acqui. pos. ꝓ vbi ꝓhibetur ex statuto, si fiat contra formam statuti non transfertur ex illo possessio, maximè quando prohibetur quis obligāri, secundum Ange. ibi.

3 Renūtiari non potest huic statuto.

4

5

IN TEXTV IBI,

Faire traictez.

ISta cōsuetudo viget in multis locis in Italia, maximè Cumani, prout refert Signoro. de homodeis in consi. suo xlix. & fit mentio de ea in Lombarda, in tit. de his quæ à viro donantur vel relinquūtur. l. j. & etiā viget in ducatu Borbonij, & in comitatu Niuer. & in patria de Lorry, & in pluribus aliis locis Franciæ.

IN TEXTV IBI,

Donations.

ISTud etiam erat dispositum de iure. l. prima, secūda, & tertia. ff. de dona. inter virū & vxorē. † & hoc ne mutuo amore inuicem spoliētur, ne matrimonia venalia fiāt. d. l. j. cum seq. etiam ne melior in paupertatē incidat, & deterior ditior fiat. qd̄ intelligendū est quādo est donatio simplex: † secꝰ si sit donatio mutua. docto. in l. si pater puellæ. C. de inoff. test. cū talis donatio mutua nō sit vera donatio. l. cùm hic status. §. si socer, cū §. præce. & l. qd̄ autē. §. si vir vxori. & l. quæ nuptæ. ff. de dona. inter virū & vxo. Roma. in rub. ff. sol. mat. & in l. si viro. §. de viro. in xlviij. fallētia. ff. sol. ma. do. Ias. in d. l. si pater puellæ, hîc antè alleg. multū bene explicat hanc materiam. ¶ De materia donationis mutuæ vide Pyrrhum in quadā disputatione, quā facit post commētaria consuetudinū Aurelianen. quæ incipit, noto ꝓ donationis. & ibi ponit an ille titulus habeat locū in spōsa de præsenti, vbi nondum copula carnalis est sequuta, eo ꝓ nō est talis affectus, vt dicūt Ioan. de Imo. & Aret. in l. si socer. §. Lucius. ff. sol. ma. post Azo. in summa, tit. de dona. inter virū & vxorem. Plures alios casus in quibꝰ valet donatio inter virum & vxorem, ponit Ioan. Sanxon. in consue. Turo. titul. *Des donations faictes entre nobles*. artic. ij. Et vide etiam Hippo. de Marsi. in cons. cv. incip. dirigere dn̄e digneris. in iij. & iiij. col. vbi plura de reciprocatione & vicissitudine in pluribus actibus, quæ multū operātur.

1 Donatio mutua licita viro & vxori.

2

SEd quæro, † nunqd donatio mutua seu reciproca esset valida in hac patria ducatus Burgundiæ stante hac consuetudine? videretur ꝓ sic: quia consuetudo nostra recipit interpretationem à iure communi, vt dicitur in fine, seu conclusione harū consuetudinū:

3 An donatio mutua possit fieri in Burgūdia.

BIU Cujas

sed de iure cõmuni prohibita donatione inter virum & vxorẽ,non prohibet reciproca.vt dictum est suprà, igitur,&c.Et cùm casus mihi euenisset, dixi, ꝙ si fieret,ꝙ adderet in donatione,ꝙ in hoc maritus & vxor renuntiãt cõsuetudini nostræ,& ab illa volũt recedere,volẽtes in hoc redire ad ius cõmune,quod posũt, per ea quę dicit do.Ias.in l.properãdum.in prin.in pe. col.C.de iud.& in l.omnium.in iiij.col. C.de testa.& Bal.in l.circa.C.locati.quẽ vide.Ná ex quo consensus ambarũ partiũ contrarius statuto seu consuetudini, plus debet operari q̃ consuetudo,per ea quæ dicit idẽ dñs meus in l.j.§.fi.in v.col.ff.de verb.obli. Et ex quo istud statutum seu hæc nostra consuetudo in se sit cõsona iuri communi,debet secundum ius cõmune interpretari.l.ij. C.de noxa.vbi Sali. & do. Ias.in l.iij. in iiij. colu. C. de iure emphyteu.Panor.in c.causam. in vlt.col. de rescrip. cũ vulg. Vidi quẽdam magnũ aduocatũ huius patrię dicentẽ consulẽtem, ꝙ in tali cõtractu adiiciatur pœna in casu contrauentionis,cõtra hęredes:& ita fecit in quadam minuta vnius talis donationis,quam vidi,quæ erat manu sua scripta.

Quòd non. SEd mihi videtur ꝙ nullo modo hæc donatio valere põt stãte hac nostra cõsuetudine,qa si bene aduertamus ad nostram cõsuetudinem,cõsiderauit plus ius tertij,scilicet proximorum succedere debentium, q̃ alias rationes positas in d. l. ij. & iiij. de dona.inter virũ & vxorem. quæ quidẽ ratio militat ita in donatione reciproca sicut in donatione simplici, ergo idẽ ius est statuendũ.¶Et ꝙ ius proximorũ succedere debẽtium sit in consideratione,satis patet in verbis, *si ce n'est du consentement des prochains parens qui doiuẽt succeder*.prout dicit do.meus Ias.post alios, scilicet Bart. & Bal.in l.transactionẽ.C.de transact. & per eundem in l.de pupillo.ff.de noui ope.nunt.¶Item,quod plus est, cõsuetudo nostra est contra ius commune in aliquo,quia etiam tollit alios contractus,quicunq; sint, qui tamẽ fieri poterant de iure inter virum & vxorẽ. Et dicit Alex.in cons.lxxxvj.in v.vol. quãdo non sint ad vtilitatem vnius,&etiã quia dicit,ꝙ etiam per vltimam voluntatem. quod est contra ius. c. si pater. de test.in vj.l.fin.C.de insti.& substitu.dicam infrà. ergo nullam interpretationẽ recipit à iure communi. Bal. in l.maximum vitiũ.in vj.col. versi. vlterius quæritur de tali quæstione.C.de liber.præte. do. meus Ias.in l. omnes populi. in col. pen. ff. de iustitia & iure, & in authen.prẽterea.in v.col.C.vnde vir & vxor.& in authen.nouissima.in vj.col.C.de inoff.testa.Panor.in d. c.causam.in fi. de rescrip.Alex.in consi.xix.incip.viso processu.in pen.col.in j. volu. licet voluerit dicere in cons.suo xxix.incip.quoniam abundè.in pen.col.in j. vol.† ꝙ statutum seu dispositio exorbitans à iure cõmuni,recipit interpretationem à iure communi, ex quo satis est responsum ad primum argumentum suprà factum.

4 Statuta interpretãtur à iure communi.

QVantum verò ad id quod dr̃,ꝙ partes posũt redire ad ius commune renuntiando statutis & consuetudinibus,vt dicit do.meus Ias.in d.l.properãdum.C. de iudiciis. licet det aliquos casus in quibus partes hoc possunt,tn̄ finaliter dicit ꝙ istud nimis generale esset attentare ꝙ partes hoc possint. & hoc est etiã,quia iuri statutorum,maximè quando statuta loquuntur negatiuè,non potest renuntiari.ita tenet Io. And.in addit.ad Specu.in tit. de appella. in additione magna.ita do.meus Ias.in l.si quis in conscribendo.in vij.col. C.de pact.¶Item consuetudines nostræ habẽtur pro lege,quia authoritatẽ habẽt à principe,vt patet in procœmio,& in fine,ergo debent obseruari, nec

5 Statuto non potest renũtiari.

per alium q̃ per principẽ possunt tolli,aut infringi,ex quo partes non possunt facere quid contra dictas cõsuetudines,etiam cum clausula, non obstante tali cõsuetudine, quia nemo hoc facere potest qui est inferior à principe.do. meus Ias. in l. nemo potest.in ij. & iij.col.ff.de lega.j.¶Aduerte,ꝙ hæc donatio non confirmatur morte,etiam si fiat traditio rei, vt dicit Boërius in cõsue.Bituricen.tit.de consue.mat. & doharij. §.j.& hoc maximè hîc,ex quo etiam prohibetur inter eos quælibet vltima voluntas.

ET aduerte,† an clausula renuntiationis posita in vno articulo,intelligatur repetita in sequẽtib. vide Bal.in d.l.circa.in j.lectura.C.de locato & cõducto. & limita vt per Bar.in l.Gallus.§.idem credendum.ff. de liber.& posthu. 6

ET quantũ ad pœnã positã in euentũ contradictionis contra hæredes, dic ꝙ sicut non valet principale,ita nec pœna in eo apposita. ita Bal.plenè in d. l. nõ dubiũ.& ibi do.meus Ias.in antepe.& pen. col. C. de legi.& hoc est maximè in hoc casu, cùm ratio prohibendi ita militat in pœna,sicut in principali:scilicet ne fiat quid in vtilitatem vnius & præiudiciũ seu dãnum alterius & successorum. Et ideo tandem dixi ꝙ non inueniebam securum facere talem donationem.

ET intelligendũ † est etiam in remuneratoria, quæ fit ob benemerita:dum tn̄ benemerita verè ꝑbẽtur.tex.est melior de iure secũdum Ang.in l.etiam. §. ex præterito tempore versi. multa merita quæ habebit ęstimare is apud quẽ de ea re agit.ff.de manu.vindi.& probatur in l.si fortè.de castr.pec.vbi hoc voluit Bar.hoc etiam voluit glo.& ibi Bal.in l. si donatione. C. de colla.nec stabitur assertioni meritorũ,vt tenent doct. hîc antè alleg.¶Et facit illud qđ voluit glo. in l. assiduis.C.qui potio.in pig.habeantur.& tex. in l.diuersis.C.eo. quę voluit,† ꝙ nõ stetur assertioni mariti super receptione dotis, nisi probetur verè eius datio seu numeratio.Et facit etiam quod voluit do.Guil. de monte Lauduno,in cle.j.de rebus eccle. non alie. vbi voluit † ꝙ non stetur assertioni instrumẽti, ꝙ alienatio cedat:in vtilitatẽ ecclesiæ, nisi appareat vera vtilitas.facit tex.in l.iubemus.*la secõde*.C.de sacrosan.eccl. & quod ibi voluit Bal.& idem in l.ij.C. ne liceat potentiori.& quod voluit Inno.in c.grauis.de depositio. & gl.ord.c.si quos.xij.q.ij.& istud dicit & tenet in specie do.Fran.Curt.antiquus in consi.suo lxvj.incip.sapienter optimus prædixit Psalmist.in ij. col. vbi dicit etiam † ꝙ debet esse æqualitas meritorũ & rei donatæ.non enim ꝑ modico seruitio,aut bene merito debet dari donum magnũ. voluit gl.ad hoc multũ singularis in d.c.si quos.† & debent esse seruitia ad quæ vxor non tenebatur ex debito sui officij, vxor em̄ tenet seruire viro sub cuius potestate est. Si ergo fideliter,castè,& honestè se habet circa virũ, & gubernet res mariti,non dicũtur ista benemerita. ¶ Sed quæro † nunqd si mulier cõsentiat alienationi rerũ hypothecatarũ pro dote ꝑ maritũ sibi præiudicet? vide Pet. de Ferra.in ti.de forma respõsionis libelli in actione hypothecaria.in gl.in verbo, exceptionẽ excussionis. in fi.vt dicã plenius infrà tit.*des rentes uẽdues à rachat*. §.ij. ¶Et adde ꝙ etiam habet locũ quãtum ad hunc casum in sponsa de præsenti.l.fi.ff.de dona.inter virũ & vxo. dixi suprà in §.ij.inci. *Femme mariee*. in glo. *femme*.hoc eo.tit. ¶ Sed quæro, † si maritus fecerit donationem cum iuramẽto, an possit illã reuocare de iure? dicerẽ ꝙ non quãdo essemus in casu in quo valeret cũ iuramẽto.ita tenet Guil.de mõte Lauduno,in cle. Roma. de iureiu. quam allegat decisio Tholosana cccl xj. Sed

7 Donatio remuneratoria qua.

8

9

10 Aequalitas meritum & rei donata.

11

12

13 Donatio per iuramentum facta an reuocari possit.

ex quo

BIU Cujas

ex quo per consuetudinẽ nostrã nõ valet, etiam cum iuramento, credo q̃ hoc casu posset reuocare. & ideo in casu in quo valere potest, puta quãdo est reseruatũ in contractu matrimonij, q̃ possit fieri donatio, si fiat cum iuramento, non poterit reuocari.

ADuerte tamen q̃ in casu in quo maritus donare põt vxori, si donauerit, aut aliũ contractum in fauorem illius fecerit, potest illi renũtiare, imò q̃d plus est disponẽdo in aliũ specialiter de re donata vxori, videtur illã reuocare. casus est in l. si maritus. *la seconde.* C. de do. inter vir. & vxo. Ita notatur per Io. Lupum in repet. rub. de do. inter vir. & vxor. §. lxix. num. 30. quæ not. ¶ Etiã aduerte q̃ donatio facta à marito vxori habet clausulam tacitam, si vxor superuixerit. text. est in l. à marito. C. de do. inter vir. & vxor. dixi in meo monologio, in verbo, donatio.

ADDITIO. Si tamen in ea fiat mentio de hæredibus, trãsit etiã ad hęredes, arg. eorum quę dicit Bal. in l. ij. in ij. col. ver. quid enim si iste filius. & ibi Sali. C. de iure dotium. Ias. in l. nõ omnis. in iiij. col. versi. secũdò infero. ff. si cer. pe. cũ pluribus aliis, quos allegat Thomas Ferratius in cautelis suis, cautela xxx. ¶ † Item an valeat donatio facta cõcubinæ, vide Barb. in l. si diuortio. ff. de verb. obl. vbi cõcludit q̃ sic, ꝓbatis meritis & seruitiis. & Pet. de Anc. in cõsi. cclv. & suprà isto eodẽ arti. in prima glo. ¶ Item etiã quãdo hîc antè dicitur q̃ etiam hæc cõsuetudo habet locum in sponsa de præsenti, vltra dicta in gl. hîc antè allegata, vide Boërium in consue. septenæ Bituricen. tit. de consuet. mat. §. j. in vij & viij. col. Luc. de Penn. in l. meliores. col. iiij. C. de in colis. lib. x. tenet † q̃ si fiãt dona antę consummatũ matrimonium, tenent, & non reuocantur.

14 *Donatio facta concubinæ an valeat.*

15

IN TEXTV IBI, Confession.

1 PEr hoc apparet, † q̃ confessio de dote recepta facta à marito constante matrimonio, dicitur donatio, & nõ valet. sicut nec donatio per cõsuetudinẽ nostram. ¶ Quid autem de iure, an valeat cõfessio de dote recepta facta à viro constante matrimonio? Alexan. in l. si diuortio. in pe. & vlt. col. ff. de ver. obl. ponit tres opiniones. Prima fuit Bar. in d. l. & in l. Papinianus. ff. de do. inter vir. & vxo. vbi dicit, q̃ nõ valet. alle. l. j. C. de do. ante nup. & vide Bal. ibi. Facit † q̃ confessio facta inter personas, inter quas est ꝓhibita donatio, vel titulus lucratiuus, pręsumitur facta in fraudẽ legis, & sic animo donãdi. l. qui testamentũ. ff. de proba. l. cùm quis decedens. §. Titia. ff. de leg. iij. & in ꝓposito dicit Soci. in cons. suo lxvj. in iij. col. vbi amplè tractat hanc materiã consi. lxj. in iij. col. q̃ hæc opinio Bart. est magis cõmunis. pro qua multos alleg. Alex. verò consil. xxvj. in ij. col. in ij. vol. dicit q̃ talis cõfessio nõ est donatio, neque relictũ. Et ideo notantur in consuetudine nostra fuit, prohibita confessio, quia sub simplici prohibitione donationis nõ fuisset ꝓhibita cõfessio. Bal. tamẽ in cõsi. lxvij. quod incipit, punctus talis est. in v. parte. dicit, † q̃ habet vim donationis. & in consi. cclxxxj. in v. parte. dicit, q̃ quando talis confessio est facta in testamento præsente vxore, põt valere in vim donationis, aut in vim legati. Sed Alex. in d. l. si diuortio. in fi. intelligit dictam opinionem Bart. quando in confessione est apposita renuntiatio exceptionis nõ numeratæ pecuniæ: quia nõ potest videri facta cõfessio spe futurę numerationis. & dicit q̃ est opinio Imo. in l. si cõstante. ff. sol. mat. & dicit Franc. de Perusio. in consiliis Bald. in consi. lxxiij. in v. parte, † q̃ talis confessio sic facta cum renuntiatione exceptionis nõ numeratæ pecuniæ, probat verã numerationẽ. vide etiã Lud. Bolo. in cõs. xliiij. in ij. & iij. col. vbi ponit de hac materia. subdit Bar. in d. l. si diuortio. & ibi do. Ale. † si fiat cõfessio, quæ præsumatur donatio, valebit dicta confessio, si vir erat ignobilis, mulier verò nobilis. & plura ibi ponit Alex. pleniùs q̃ do. meũ Ias. in d. l. si diuortio. q̃ legit me audiẽte, vbi amplissimè disputauit.

2 *Confessio de dote dicitur donatio.*

3 *Confessio habet vim donationis*

4

5

ADDITIO. Sed quando potest opponi hæc exceptio non numeratæ dotis? dic q̃ aut præcesserũt capitula matrimonialia promissionis dotis, & postea maritus confitetur se recepisse illam dotẽ promissam, tũc nullo tempore potest opponi exceptio nõ numeratæ dotis. per tex. in l. in cõtractibus. §. illis succurrit tibi. C. de non nume. pec. & ibi Cy. & Feli. in c. si cautio. in vlt. charta. ver. fallit quintò. de fide instru. Si verò non præcesserint capitula matrimonij, & maritus cõfessus est dotem recepisse, tũc distinguitur, aut post confessionem dotis matrimoniũ non durauit vltrà bienniũ, & debet opponi exceptio nõ numeratę dotis infra annũ à die mortis mariti, vt dicit tex. in l. fi. & auth. quod locum. C. de dote cauta nõ numera. Si verò matrimonium à tempore factæ confessionis vltra duos annos durat, debet opponi exceptio nõ numeratæ dotis infra tres menses à die soluti matrimonij. Si verò matrimonium à die cõfessionis prædictæ durauit vltra decem annos, cessat exceptio nõ numeratæ dotis. dicta auth. quod locum. vt declarat Matth. de afflic. in constit. regni Sciliæ, quæ incipit, causas. in v. no. vbi ponit quid in aliis contractibus, quãdo possit opponi exceptio nõ numeratæ pecuniæ. vide do. meum Ias. in l. ij. §. creditum. ff. si cer. pet. nu. 16. & seq. & plenè in l. qui pecuniam. eod. titulo.

SEcunda fuit opinio Io. And. in addi. ad Spe. in rub. de don. inter vir. & vxo. in fi. sequendo opinionem Albe. Galleoti. cum qua opinione transit Bal. & Ang. in l. pen. §. mulier. ff. sol. mat. † q̃ aut cõfessio fuit facta ante matrimonium, & tũc pręsumitur facta spe futuræ numerationis. & ita intellexerunt. l. j. & per totum tit. C. de dote cauta non nu. † Aut fuit facta dicta confessio iam contracto, & durante matrimonio, & tunc præsumitur animo donandi. l. quod de suo. C. de don. inter vir. & vxor. Et facit quod dicit Cyn. in auth. sed iam necesse. in iiij. q. C. de dona. ante nuptias.

6

7

TErtia fuit opinio Io. de Imo. in d. l. si diuortio. s. q̃ pręsumatur facta spe futuræ numerationis. Et tenet idẽ Ro. in d. l. facit pro opinione eorũ illud quod dicit Bar. in d. l. assiduis. C. qui potio. in pign. habean. scilicet, † q̃ vbi potest præsumi alia coniectura quàm donatio, nũquã præsumit. l. cùm de indebito. in prin. ff. de probatio. l. si cum aurũ. ff. de sol. corroborat istã opinionem Alex. in d. l. si diuortio. ¶ Sed tenerem primam cũ modificationibus suprascriptis, quia vt dicit in consil. suo lxj. in iij. col. q̃ opinio Bart. suprà relata est communis, à qua non est recedendum.

8

SEd nunquid † talis confessio noceat, & cui? Bart. in auth. sed iam necesse. C. de dona. ante nupt. dicit q̃ nõ nocet creditoribus mariti, sed bene sibi, & prodest vxori. & dicit Bar. in d. auth. q̃ etiam nõ nocet creditoribus futuris. & vide de materia ad propositũ plenissimè per Frã. de Aretio in cõsi. suo lxxxvj. incip. Diligẽter & maturè põderatis his. qd̃ intellige etiã si talis confessio fuerit iurata: † quia tale iuramentũ quod est assertorium non validat cõfessionem, & tamẽ dicit q̃ iuramentũ validat donationem inter virum & vxorem. quæ est ratio diuersitatis? Areti. ibi assignat vnam, Socin. verò in consil. lxj. & lxvj. assignat aliam, quæ rationes perpetuò notandæ sunt, & quas inferã

9 *An noceat talis confessio.*

10 *Iuramentũ non validat cõfessionem.*

BIU Cujas

infrà quando disputabo, nunquid iuramentũ validet donationem inter virum & vxorẽ. Bal. verò in l. in cõtractibus. j. q. C. de non nu. pec. dicit, † ꝙ qñ confessio
11 de dote recepta fit per maritũ, in his quę consistũt põdere numero, vel mensura, nó præiudicat nisi post sua tẽpora, sed si fiat super reb⁹ immobilibus statim præiudicat, cũ in his nó habeat locũ exceptio nó numeratæ pecuniæ. & ꝙ ét facta cõfessio super dote recepta non firmetur iuramẽto, tenet etiam Lud. Ro. in consi. xliij. inci. Ex suprà narrato dubio. & in consil. ccxciij. quod incipit, præsuppositio. in secundo dubio. sed ibi
12 *Dictum notabile.* dicit vnũ notandũ, † ꝙ iurans possit cõpelli ad obseruationẽ corã iudice ecclesiastico ex quo tale est quod non vergit in dispendiũ salutis æternæ. ¶ Quid de cõfessione quã facit maritus in suo testamento, vbi cõfitetur se debere vxori centũ quæ iurat ab ea recepisse? Vide Lud. Ro. in consil. ccccxlv. inci, consultatio præsens. ibi, secundò est an cõfessio vbi amplè. Vide Boërium in sæpe nominatis consue. Bituricen. tit. de consuet. matri. & do harij. gl. j. in iij. & iiij. col.

IN TEXTV IBI,

Ne autres contracts.

MIhi videtur ꝙ hoc est contra omnẽ dispositionẽ iuris, maximè contra text. in l. si sponsus. §. circa venditionẽ, & l. sed si vir lanam. §. si duo. in fi. & l. cùm
1 *Quos cõtractus vir & vxor inter se facere possint.* hic status. §. fi. ff. de don. inter vir. & vxo. † vbi maritus & vxor possunt inuicem vnus ab altero emere & vendere. & facit tex. in l. fi. ver. itẽ quæro. ff. vt leg. nomine caucа. vbi habetur, † ꝙ maritus & vxor possunt celebrare contractũ depositi. & illum ad hoc alle. Bal. in l.
2 legatum. in fi. C. de condi. inser. ¶ Item † etiam contractum societatis, etiam omniũ bonorum vt est tex. in l. alimenta. §. fi. ff. de ali. & cib. leg. l. ex diuerso. ver. item Proculus. cum gl. ibi, & Bal. ff. sol. mat. & notat Bal. in
4 l. si vxorẽ, C. de cõdi. inser. ¶ † Item etiam contractum mutui & pignoris. l. quod aũt. §. si tibi. eo. ti. ff. de don.
5 inter vir. & vxo. ¶ Sed dic † ꝙ verum est ꝙ omnes istos contractus & alios possunt facere inuicem maritus & vxor, dummodo nó sint eis vtiles, & nó sint tituli lucratiui, & ideo bene subiũxit cõsuetudo nostra statim *au profit l'un de l'autre.* Et ꝙ possint facere tales cõtractus tenet per prædicta Alexan. consi. suo lxxxvj. in v. vol. ¶ Et aduerte ad id quod dicit Albericus de Rosa. in l. vnica. in pen. col. C. de rei vxo. act. quòd si sit vtile mulieri potest permutare cũ marito, & ibi quomodo facere põt, vide. Vide eundem Boërium in suprà nominatis consuet. tit. ſ. §. j. col. x.

6 DIc tamẽ † quòd si mulier faciat contractum non obseruata solẽnitate statuti, tenetur in foro conscientiæ. dixi suprà in hoc tit. §. j. in glo. *contracts.* versi. pro xj. limitatione. & in gl. fi.

7 *Nota casum hunc.* ITem quęro, † Pone ꝙ quidã extraneus rẽ mariti vẽdit mulieri, qđ põt fieri, qa res aliena potest vendi. l. rẽ alienã. ff. de contrah. emp. & maritus volens saltẽ mediã partẽ venire ad mulierẽ, hoc pertrãsit cõniuẽtibus oculis, & tacet tacitè cõsentiendo, vtrũ hoc possit tolerari, & an valebit talis alienatio? & vr̃ ꝙ sic, qa iste maritus vr̃ nolle illã rẽ habere, & permittere illũ extraneũ sibi habere, & sic vr̃ illam habere pro derelicto, qđ posset, secundũ §. pen. insti. de rerũ diuisio. &
8 ti. pro derelicto. ff. Ego credo ꝙ si posset percipi, † ꝙ hoc fiat in fraudẽ statuti, & ꝑximorũ succedere debẽtiũ, ꝙ non valebit. & rõ est, qa qui nó potest facere, nó potest faciẽti consentire. l. si fundus. §. si nesciẽte. ff. de pign. & licet videatur illa ratio esse vera, in cõsensu tñ
9 *Par vir.* vero idem ac in expresso: † cùm par virtus sit taciti & expressi. l. cùm quid. ff. si cer. pet. Quid fiet ergo de illa re sic alienata, quis eã aduocabit? nó quidem maritus, cùm non velit eã habere, cùm consentiẽdo ꝙ alienetur perdit dominiũ. l. quidã. ff. de euic. Facit l. cũ quidã. C. de admin. tut. vbi qui alij cõsentit sua iura perdit: nón propinqui, quia nullã actionẽ habẽt, nec realem, nec personalem. Dicendũ vr̃ ꝙ debeat applicari illi mulieri, cùm nullũ cõtradicẽtẽ sibi habeat, & cùm illã detineat, prę̃sumitur dñium esse in ea. l. siue possidetis. cũ ibi notatis, & in l. cũ res. & in l. proprietatis. C. de proba. ¶ † Sed pone ꝙ mulier vendiderit vel donauerit extraneo rẽ mariti, ipso tacẽte, vel postmodũ
19 *Casus.* vxori donat, qđ potest fieri (vt dixi) an hoc casu valeat & remaneat penes illũ, in quem fuerit alienata? Dic ꝙ sic, per rationes hîc antè dictas, nisi alienãs participauerit de fraude, † quia fraus & dolus nemini debet patrocinari. l. cum donationis. C. de donat. quo casu dici
11 *Fraus nemini patrocinari debet.* posset ꝙ fisco deberet applicari, vt bona vacãtia, secũdum naturã tituli, de bonis vacãtibus. C. li. x. notatur in l. j. in prin. & §. diuus. ff. de iure fisci. Et ad hoc faciũt quæ dicũtur per Bal. & Sal. in l. mater. C. de rei vendi. facit l. Lucius Titius. & ibi Barto. ff. de iure fisci vbi omnia scelere quæsita applicantur fisco. Hoc autem ex parte eius qui sic emit, & fraudẽ participauit, dicitur scelere quæsitũ, quia eo animo sibi applicat, vt fraudulosè alteri coniugum hoc dimittatur, & aliàs iustè debentibus auferatur. ¶ Item quæro, qui dicuntur alij contractus, & quid veniat appellatione cõtractus? vide gl. in l. vnica, §, j. in ver. cedere. C. de cadu. tollen. & Bart. in l. si intra. ff. de pact.

IN TEXTV IBI,

Constant leur mariage.

QVantùm ad confessionem de dote recepta, diç idem si ante matrimoniũ, quia effectus cõfertur in tẽpus cõstãtis matrimonij, prout dicũt doc. in l. diuortio. ff. sol. mat. vbi est materia, & hîc antè dixi in gl. *cõfeßion.* ¶ Sed quęro de quęstione quæ potest euenire *Quæstio notabilis.* quotidie, quidã maritus in cõtractu matrimonij, dicit palã & publicè in cõtractu matrimonij, & vult instrumentũ fieri, ego accipio talẽ in vxorẽ, & quia me melior est, & ipsa sim indignus & inæqualis, cõfiteor habuisse mille nomine dotis, quæ tñ nó habui, sed volo illa sibi in causa soluti matrimonij restitui, vtrũ valebit talis confessio? Bal. in l. si voluntate. C. de do. promis. in lectura noua format istã quæst. tandẽ post multa allegata dicit debere decidi secundum l. j. C. de do. ante nup. de qua habetur per Bar. in l. diuortio. ff. sol. matr. nó insisto pro nunc. poteris cogitare, &, cùm acciderit de facto, rationes vrgentiores quas adducunt, accipere. ¶ Vide Boërium in consuet. Bituricen. tit. de consuet. matrim. §. j. in viij. & ix. col.

QVantùm aũt ad donationẽ, nũquid † spõsus possit donare spõsæ & ecõtrà ante cõsummatũ matrimoniũ? dic ꝙ sic. per tex. in l. pe. ff. de do. inter vir. & vxo. & dicit Bar. in l. cũ spõsus. in prin. ff. de pub. ꝙ valet, & sufficit ad Publicianã & prę̃scriptionẽ. vide in l. si à spõso. C. de don. ante nup. in l. cũ veterũ. eo. tit. dic tñ, † ꝙ si talis donationis executio, id est dñij trãslatio
2 in tẽpus constãtis matrimonij cõferatur, nó valet. ita tex. gl. & Bal. in l. qđ sponsæ. C. de don. ante nup. Imò † etiã in cõtractu matrimonij potest fieri donatio Bal.
3 & Sali. in l. fi. C. de dona. ante nup. & in l. j. ff. de don. & Old. cõsi. v. & Ro. in l. si socer. §. Lucius. ff. sol. matr. & dicit Bal. in l. si à sponso. C. de dona. ante nup. ꝙ si fuerit facta per sponsum sponsæ cũ osculo, ꝙ non repetitur, quia osculũ datur gratia viri & nó vxoris. & dicit

idem

BIU Cujas

idem Bald.in l.si filiæ.& in l.si præsidij.C.de don.antè
4 nup.† & si fuerit facta donatio ante matrimonium, & talis donatio reuocatur, si matrimoniũ non sequatur.
5 †& intellige, & valet donatio inter sponsos de futuro, sed non inter sponsum & sponsam de præsenti. Bal.in l.cum in te.& in l.cũ te.C.de dona.ante nup.intellige qñ est iã traducta ad domũ, secꝰ si nõ fuerit traducta, quia non valet.Azo.in tit.dedona.inter vir.& vxor.& tenet Soci.cõs.lxvj.inci.frustrà.in ij.col.tñ Bal. & Cy. tenẽt contrariũ in d.l.cũ te.& l.cũ in te.& Alex.in d.§. Lucius. ¶De donis autẽ quæ fiunt sponsæ per cõsanguineos mariti, cuius sint, vide p Bal.d.l.cũ te. De huiusmodi articulo, an possint ante matrimoniũ donare vide per Io.Lupũ in repet.ru.de don.inter vir.& vxor. in §.lxix.in prin.Et cogita an sicut donatio facta constante matrimonio inter virũ & vxorẽ intelligit, si ille qui liberalitatẽ recepit, superuixerit.l. à marito. C. de don.inter vir.& vxo.l.si inter virũ. ff.de rebus dubiis. dicã. j.in gl.fi.huius §. intelligit ẽt de donatione quæ fit inter illos qui volũt cõtrahere matrimonium ante matrimoniũ cõtractũ, fauore tñ matrimonij cõtrahẽdi, aut ad hũc effectum, aliàs nõ cõtracturos, ita ꝙ intelligatur habere hãc tacitã conditionẽ, si donatarius superuixerit, qđ videtur idem dicendũ ex multis quæ colligi possunt ex dictis doc.in locis hîc antè alle.non decido, quia casus est in facto, in quo consului.

6 SEd nunqd†vir & vxor in cõtractu matrimonij possint facere, ꝙ si vnus ab humanis decedat sine liberis, ꝙ bona perueniãt ad superstitẽ? videreꝫ ꝙ non, qa
7 Hereditas non põt dari in contractu. †hæreditas non põt dari in contractu.l.hæreditas. C. de pact.conuẽtis.l.licet.& ibi do.meus Ias. C.de pact. Bar.in l.tale pactũ.§.pater ff.de pact. cũ vulgarib.Cy. tñ in l.si pater.C.de inoff.test. tenet ꝙ sic, & ibi eũ sequũtur Bal.Sal.& Pau.de Cast.& Hippo. de Marsil.in suo sing.50.inci.donatio inter virũ & vxorẽ.& multũ examinat Pau.de Cast.in d.l.si pater puellæ crederem ꝙ si fiat per verba prędicta, ꝙ valebit in vim donationis reciprocæ, sed si fieret per verba prout cõmuniter fit in hac patria, *que le suruiuant d'eux sera heritier l'un de l'autre*, qđ fieri non põt, quia hoc casu daretur hæreditas in contractu, quod fieri nõ potest: nisi dicatur ꝙ hoc fit fauore matrimonij, sicut fit in donatiõe quę fit filio in potestate fauore matrimonij, quæ valet, vt
8 dixi suprà in rub.huius tit. ¶†Quãdo dicitur, hæreditas non põt dari in cõtractu, addatur, ꝙ verũ est si fieret quis hæres vniuersaliter omniũ bonorũ alicuius, quia p hoc tolleretur libera facultas testãdi. & ista est ratio illius legis, vt dicit do.meus Ias. in l. licet inter priuatos.C.de pac. ¶Et ideo videreꝫ aliud esse dicẽdũ, si quis fieret hæres pro parte, puta in cõtractu aliquo dicatur, volo ꝙ talis post mortẽ meã sit hęres in quarta parte, vel in tali dñio, & sit tantum tertia vel quarta pars: quia hoc casu valeret talis contractus, cùm ratio legis cesset, & ideo cessare debet & lex. ¶Et hoc tenet Cy.in l.fi.C.de pact.Sed contrarium tenet Io.de Imo. in rub.de test.in fi.quod quomodo sit intelligendum, dixi in quodã cõs.quod inci. nobilis quondã Cyprianus de Rabutin.in primo dubio.& vide Ias.præcepto rem meũ in l.stipulatio hoc modo cõcepta.ff.de verb. obl.& vide etiã Boërium in consuet.Bituricen.§.j.tit. de cõsue.mat.& in §.v.in fi.gl. Sed aduerte ad ea quæ dicit idẽ Ias.in d.loco, & etiam quæ scripsit in prædicto consi.& idem Ias.in d.l. stipulatio hoc modo concepta.ff.de verb. obli.vbi dicit, ꝙ valet quando relinquitur certa res, & non quota hæreditatis.

ET facere videtur quæ dicũt Angel.& Pau.de Cast. & do.meus Ias.in l.tale pactũ.§.si pater.ff.de pact. & hoc casu nõ datur hæreditas.Sed adhuc est magnũ dubiũ quò ad nos, quia vt dicit Bar.in d.§.pater.istud *Dubium.* sapit vltimã voluntatem, & ideo si nõ sint obseruatæ solennitates, posset dici ꝙ nõ multũ operaretur: vel si esset contractus factus inter testatorẽ, & vnũ ex veris hæredibus, posset dici ꝙ nõ valeret: quia esset facta cõditio sua melior per vltimã volũtatem, quod fieri non potest, vt dicitur §. v. j. ti. *des successions*. igitur casus est in facto, & in eo consului. dicam pleniùs.

IN TEXTV IBI,

Par testament ne ordonnance de derniere volonté.

ISTud est contra iuris disposition em,† quia maritus 1
poterat instituere vxorẽ, & ecõtrà. l.fi.C.de instit.& substit.sub condi.fac.& l.fi.C.si quis ali.test.prohi.l.j.§. pen.ff.de hęre.insti.l.si ita scriptum.in prin.ff.de libe. & posthu.†Item legare maritus poterat vxori.l.vxori 2
vsumfructum.& l.vxori meæ.ff.de vsufruct.leg.l.vxori.in prin.& §.j.& l.vxorem.in prin.§.testamẽto.ff.de leg.iij.in quibus iuribus habetur, † ꝙ maritus potest 3 *Maritus legare potest vxori.*
legare vxori & vsumfructũ, & dominiũ aliquarũ rerum.& habetꝫ in c.si pater.de test. in vj. sed in hoc bene fuit consultũ, quia ex quo dispositione iuris poterat legatum fieri inter eos, ne mulieres sollicitent maritos ad legandum, & si fortè nollẽt mariti legare eis, ꝙ dimitterent maritos in infirmitate, & eis denegarẽt inseruire, nisi sibi complacerẽt in legãdo, optimè fuit dispositum ne mariti possent aliquid relinquere vxoribus in vltima voluntate. ¶Et valet statutum ꝙ maritus nõ possit legare vxori, vt per plura tenet Decius consilio suo cxcvj.incipien.in casu proposito breuiter quæritur.

TV aduerte, quia licet quidam hoc dicãt, tamẽ cõsuetudo nostra non est sic intelligẽda, vt voluerũt quidam dicere, quia vt cõstat ex verbis nostræ cõsuetudinis nõ prohibetur substitutio aut alia vltima voluntas, sed tantùm prohibẽtur si contractus siue inter viuos, siue in vltima voluntate fiant: nam bene inspiciendo hanc nostrã cõsuetudinẽ est tantùm prohibitum, ne inter virũ & vxorem per viã cõtractus donationis vel confessionis, seu per viã contractus in testamẽto celebrati inter se aliquid pagere possint ad eorum vtilitatẽ, prohibẽdo dictos contractus celebrari, etiã in testamẽto, siue in vltima voluntate: §cũ de iure 4 *Quilibet contractus in testamẽto fieri potest.*
in testamentis possit fieri quilibet contractus, vt dicit Bat.in l. hęredes palã.§.fi.in finalibꝰ verbis. ff.de testa. post Cy.in l.cum antiquitas.C.de testa.& Dy. in c.qđ semel placuit.de reg.iur.in vj.per do.meum Ias. in d.l. cùm antiquitas.C.de test.Ro.in consi.clxxj.incip.pro decisione.allegans pro hoc text.optimum in l.ex sententia.ff.de test.tute.idem tenet Bar.in l.cum quis decedẽs.§.codicillis.circa mediũ.ff.de leg.iij. quia aliud est testari aliud contrahere.l.verba contraxerũt. ff. de ver.& rerũ sig. hinc dicimus † ꝙ prohibita alienatio- 5
ne per cõtractum, nõ videtur prohibita alienatio per testamentum, vel etiam vltimã voluntatem, secũdum Alex.post Imo.in l.si ita quis. §.ea lege.ff.de verb.obl. imò bene ponderando Alex.in cons.suo clv. inci.visis & accuratè cõsideratis.in ij. vol. videtur decidere nostrum dubiũ, cùm dicat, quòd si quis prohibuerit aliquẽ bona alienare, pignorare vel permutare, vel quouis alio titulo in alium trãsferre, & si secus fecerit &c. quòd tamẽ non intelligitur prohibita hæredis, etiam extranei, institutio.† quia dictio, alia, est repetitiua si- 6 *Alia dictio.*
milium.gloss.& doct.in l.si fugitiui. C.de seruis fugit.

Sic ergo

BIU Cujas

Sic ergo capiẽda sunt verba nostræ cõsuetudinis, cùm dicat ꝙ marit' & vxor nõ possunt sibi facere donationes, cõfessiones, tractatus, neq; alios cõtractus cõstãte matrimonio p testamentũ, vel vltimã volũtatẽ, põderãda est hæc dictio, neq; alios contractus, qa intelligit̃ de similibus. s. qui fiunt inter viuos, & nõ intelligit̃ de hæredis institutione, aut de alia vltima volũtate, quæ nõ possunt dici cõtractus. & ita est intelligẽda hæc nostra cõsuetudo, seu statutũ, vt minùs lædat ius cõe quàm fieri possit, nã tãtùm prohibetur inter virũ & vxorẽ donatio, nõ autẽ alij cõtractus. dixi s̃. in gl. *ne autres contracts*. & in hoc læditur ius cõmune, vt dixi. sufficit ergo quod in hoc ius cõe lædatur, & non in alio, cùm vt dixi in prin. de iure institutio nõ prohibeat, neq; alia vltima volũtas inter virum & vxorẽ. cũ ergo statutũ seu cõsuetudo debeãt ita interpretari ꝙ minùs quàm possit, lædant ius cõmune. ita Ant. de But. in c. cùm dilectus. de cõsue. & Soci. in cons. suo cclxxiiij. in pe. col. interpretãda est hæc cõsuetudo hoc modo ne in tot lædat ius cõmune, maximè cũ tale statutũ esset odiosum ita intelligẽdo, qa tolleret liberã testandi facultatẽ. l. stipulatio hoc modo cõcepta. ff. de ver. obli. l. j. cum ibi no. C. de sacros. eccl. & ideo est restringẽdũ. l. cùm quidã. ff. de lib. & posth. l. quicquid adstringendę. ff. de ver. obl. & satis constat per verba sequentia quæ cõtinentur in hoc §. s. *si ce n'est du consentement des plus prochains parẽs uiuans qui doyuẽt succeder au mari, ou à la femme, qui seroyent lesdicts traictez, donations, cõfessions, ou contracts, supposé que lesdicts contracts ayent estez uallez par serment*, &c. in quibus verbis nõ repetuntur verba testamẽti, vel vltimę volũtatis, & sic declarando dictã institutionẽ non esse prohibitã, nec in 7 dicto statuto esse cõprehensam, cùm † quotiescunque verba ꝓpria sunt dubia, declarãtur per posteriora. l. si seruus pluriũ, §. fi. ff. de leg. j. l. si idẽ cum eodẽ. ff. de iurisd. om. iud. per Card. in cle. j. §. fi. de iure patro. Tex. tñ in l. eadẽ. ff. de duo. reis. multũ facit in cõtrarium, ꝙ si fiat mentio de contractibus in genere, ꝙ cõprehendatur testamentũ. quẽ alleg. do. meus Ias. in l. testamentum. C. de testa. & vltrà eũ facit tex. in c. cùm à nobis. ibi, siue super testamẽtis, siue quibuslibet aliis cõtractibus quæstio agitet̃. de test. dixi in meo monologio, in verbo, testamentũ. ¶ Sed posito, & non concesso, ꝙ prædicta nostra cõsuetudo ita sit interpretanda ꝙ disponat ꝙ maritus nõ põt instituere vxorẽ, & econtrà, an liget, aut ligare poterit maritũ vel vxorẽ forensem testantẽ secundũ ius cõe in patria iuris scripti, habentem bona in hac patria quo ad bona hîc existẽtia? Vi- detur ꝙ nõ, quia dicta cõsuetudo loquitur in persona, vnde persona sola inci. debet, nõ aũt debet haberi respectus ad bona. per ea quę latè congerũt scribẽtes in l. j. C. de sum. tri. & fide cath. in l. oẽs populi. ff. de iustitia & iure. in c. canonũ statuta. de consti. l. j. in fin. ff. de tut. & cur. da. ab his. l. ẽt. ff. de tut. l. neq;. C. qui de tut. in test. pos. l. fi. ff. de iurisd. om. iud. c. vt animarũ periculis. de cõsti. li. vj. hãc quæstionẽ decidit Bart. in d. l. j. C. de sum. tri. in vij. q. circa finẽ, ibi, sed posset de tali q. & in iij. q. circa fi. ver. sed circa hoc dubitatur. concludẽs 8 expresè, ꝙ † qñ verba statuti seu consuetudinis disponunt in personã (prout in casu huius nostræ cõsuetudinis) tũc si decedẽs nõ est de prouincia illius statuti seu cõsuetudinis (licet ibi habeat possessiões & bona) tale statutũ ad eũ non porrigitur, nec eũ ligat: secus si dicta statuta disponeret circa rẽ, vt puta bona cõiugis prius decedentis non deueniat ad alterũ coniugũ superstitem. hęc etiã fuit distinctio Petr. in d. l. j. vt refert ibi Cy. idẽ etiã tenuit Pet. de Anc. in d. c. canonum statuta. in xj. & xij. q. ver. quęro vlteriùs circa statuta permissiua. & in vers. sed remanet fortè dubiũ. & in vers. quæro circa prædicta de quæstione tali, cauetur statuto. accedat doctrina. Spec. in ti. de senten. prola. §. qualiter. vers. item pone quidã filandrin. & Bal. in d. l. j. in xx. col. vers. circa istã inhabilitatẽ quæro. & etiã Sali. ibi dicẽtes, † ꝙ si statutũ disponit impediẽdo psonã, 9 puta ꝙ vir non possit vxorẽ instituere, si forẽsis testatur, nõ impeditur vxorẽ instituere. per d. l. primã, ff. de tut. & cur. da. ab his. gl. est no. in d. l. etiã. ff. de tute. idẽ tenet Ioan. Calde. in cons. suo xvij. in titu. de consti. & in cõs. xxxiiij. posito sub tit. de testa. ¶ Et prædicta sunt vera, nõ solùm quo ad bona existẽtia extra territoriũ statuentiũ, verùm ẽt quo ad bona sita in territorio, vt no. Pet. de Anch. in d. c. canonũ statuta de const. in xij. q. prin. in vers. quęro vlteriùs circa ista statuta permissiua, † quia bona veniũt accessoriè ad psonas vbicunque sint, & bona accedũt personæ, non autẽ psona re- 10 bus. §. si qs ancillas. instit. de lega. l. iustissimè. in prin. ff. de ædil. edic. notat Bal. in l. prædia. in j. col. C. de fideicom. & accessoriũ regulatur secundum naturã sui principalis, non autẽ principale regulatur ab accessorio. facit text. in l. fi. ff. de consti. princ. glo. notab. in l. si patronus. §. patronũ. ff. si qd in frau. patro. notat Bart. in l. si in emptione. in j. col. ff. de contrahen. empt. Pan. in c. ex literis. in prin. extrà, de iure patronatus. & ideo æquũ est ꝙ quò ad hoc vt quis ligetur statuto, ꝙ persona inspiciatur, nec curandum est de bonis, cùm ratione bonorum nõ possit fundari iurisdictio, nec potestas statuendi in forẽsem. vt no. Cy. in l. j. C. vbi pen. tut. Inn. in c. pastoralis. de priui. bene facit l. si libertus. §. sola. ff. ad munic. præsertim quãdo statutum expressè non disponit contra forensem, ratione rerum positarum sub iurisdictione ipsius statuẽtis, quia in dubio non extenditur ad forensem. Feli. in c. postulast. extrà, de foro compe. & ita tenet Ale. ꝓ plura cons. suo xliij. inci. Alfonsus. in v. vol. & in cõsil. suo xvj. in col. j. in j. volu. ¶ Confirmantur prædicta, † quia quando intentatur actio pro obligatione personali, situs rei nõ venit inspiciendus quò ad sortiendum forum iudiciale, licet intentaretur actio ratione rei. tunc enim tantum quis sortitur forum in loco in quo res est quãdo agitur actione reali, secus autem si intentetur actio pro obligatione personali. vt no. in l. forma. ff. de cẽsi. Bar. in l. fin. C. vbi in rem actio. & dominus Abbas in c. fi. col. xviij. de foro compe. vers. quo ad primum. Conclude ergo ꝙ non debet inspici situs rei quando quęritur an quis ligetur obligatione personali descendẽte ex statuto. † cùm paria sint forum sortiri, & legibus 12 seu statutis localibus subiici. not. in c. quo iure. viij. distinctione. per Inno. in rub. extrà, de consuetu. Soci. in consil. cclxxj. in ij. col. in ij. volu. Et notatur per dominum Philip. Decium modernũ in c. quæ in ecclesiarũ. in ij. col. in ij. not. & in cap. ecclesia sanctæ Mariæ. in ij. col. vers. secundò principaliter præmitto. de cõsti. Ita fuit iudicatum in curia Romana pro domino de Vergey, contra dominum de Thalemay. sed contra istud fuit iudicatum in Flandria, vbi expresè fuit dictũ per magnum cõsilium archiducis Austriæ, comitis Flandriæ, quòd vxor domini de Vergey, non potuit eum instituere hæredem quò ad terram & seignoriam de Bourboulency, quæ est in ducatu Burgundiæ virtute huius consuetudinis.

Intellectus nostræ consuetudinis.

Disposita in persona non debent trahi ad res.

Casus fecit.

DOmini de parlamento Diuion. iudicauerunt ita, & pro certo bene, propter illa verba generalia, & *autrement au profit l'un de l'autre*. & sic non est amplius disputandũ, † cùm arestum curiæ habeat vim legis. 13

Nunquid

BIU Cujas

14 An prohibito testamẽto, prohibeatur codicillus.

NVnquid † prohibito testamẽto, prohibeatur codicillus, vide do. Iaso. quem audiui in rubr. ff. de leg. j. Dic tamẽ † q̃ appellatione testamenti venit quẽdã vltima volũtas. ita do. meus Iaſ. in l. ij. in notabilibus. ff. de leg. j. quę no. ¶ Nunquid etiã prohibeat substitutio? videretur q̃ non ex dictis Alb. in ij. parte statutorum. q. cxij. ſed videtur ipſemet tenere cõtrarium in l. ſi is q̃ ex bonis. ff. de vulg. & pup. ſubſt. & ibi vide plenè do. Iaſ. Et aduerte q̃ iſtud ſtatutũ in hoc eſt pœnale, & ſic odioſum, ex quo prohibent eſſe hæredes, aut alio modo capere per ſucceſſionem, vt dicit dom. meus Iaſ. in l. ſi is qui hæres. ff. de vulg. & pup. ſuſti.

16 NVnquid † autẽ inter ſe poſſint facere donationẽ cauſa mortis videtur q̃ ſic. quia hîc nihil dictum eſt, ex diſpoſitiõe iuris poſſunt. l. cùm hic ſtatus. §. j. ff. de dona. inter vir. & vxor. & l. iij. & l. ſi maritus. C. de dona. inter vir. & vxo. † Nã donatio cauſa mortis non eſt vltima voluntas, ſed potiùs cõtractus. Nam patet, vltima voluntas eſt huius effectus & potẽtię, vt quòd per ipſam poteſt relinqui abſenti & ignoranti. l. cùm pater. §. ij. ff. de lega. ij. ſed in don. cauſa mortis requiritur præſentia donatarij, & eius ſtipulatio. l. inter mortis. ff. de dona. cauſa mortis. Ita etiã dicit & tenet Iaç. de S. Georg. in l. cùm hi. col. ij. ff. de tranſac. & vltrà dicit vnum nota. verbũ in practica, in l. Labeo. in j. lectura. ff. de pac. q̃ quando donatarius eſt abſens, illa clauſula, ſi non valeat in vim teſtamenti, valeat in vim donationis cauſa mortis, nihil operatur. ¶ Itẽ nõ poteſt dici contractus, quia in contractibus dominiũ non tranſit apud vnum ex contrahentibus recta via, ſed requiritur traditio: & tamen in legatis ſic. l. à Titio. ff. de fur. & in donatiõe cauſa mortis. l. ij. ff. de publicia. ergo legatum & donatio cauſa mortis æquiparantur. ¶ Item in contractibus non habet locum ius accreſcendi. Bar. in l. re coniuncti. ff. de leg. iij. & tamẽ habet locũ in donatione cauſa mortis. tex. eſt in l. vnica. §. fi. C. de cadu. tollẽ. alias æquiparatione ponit do. meus Iaſ. in l. ſenium. in vj. col. cum ſeq. C. qui teſta. face. poſ. inter vltimam voluntatẽ, & donationem cauſa 18 mortis. † Ecce ergo quomodo donatio cauſa mortis, non eſt neque ſimplex contractus, neque vltima voluntas ſimplex, ſed tenet de vtroque: igitur eſt miſtũ, vt eſt tex. in l. ſi. C. de dona. cauſa mortis.

17 Donatio cauſa mortis & vltima voluntas quomodo differant.

19 An ſub ſimplici cõtineatur miſtum.

PRopterea † nunc deueniendum eſt ad illud, nunquid ſub ſimplici contineatur miſtũ. in hoc noſtro caſu conſideranda ſunt duo. Primò quòd miſtũ continetur ſub ſimplici ex interpretatiõe. Hinc dicit Bal. in l. omnes populi. in xij. col. ff. de iuſti. & iur. † q̃ ſtatutum diſponens q̃ in contractu mulieris requiratur certa ſolennitas, nõ vendicat ſibi locũ in perſona miſta. ſ. in hermaphrodito. alle. l. hoc legatum. ff. de lega. iij. & hoc ſequitur Pet. de Anch. in c. canonum ſtatuta. verſi. venio ad primum membrũ. de cõſti. ¶ Cùm hæc noſtra conſuetudo nõ recipiat interpretationem, dicendum eſt q̃ in hoc noſtro caſu non comprehenditur donatio cauſa mortis, maximè cùm videretur fieri correctio iuris per interpretationem, quæ fieri nõ debet. eſt gl. multum ſing. in c. cupiẽtes. §. quod ſi per viginti. in ver. petere. de elec. in vj. quam ad hoc alle. do. meus Iaſ. in l. de quibus. in iij. col. ff. de legi. & in auth. nouiſſima. in xj. col. C. de inoffic. teſta. Sed ſi ſub ſimplicibus verbis poſitis in conſuetudine noſtra cõprehenderetur donatio cauſa mortis, corrigeretur tex. in l. cùm hic ſtatus. §. j. ff. de dona. inter virũ & vxor. & in l. iij. & in l. ſi maritus. C. eod. titu. quæ expreſsè dicũt, quòd donatio cauſa mortis poteſt fieri inter virum & vxorem, igitur &c. ¶ Sed tamẽ reperio quòd ſtatutum prohibens mulierẽ contrahere ſine certa ſolennitate, comprehẽdit donationem cauſa mortis, ea ratione q̃ magis accedit contractui: & ideo ea ratione ſub ſimplici continetur miſtum, quando magis accedit miſtũ ſimplici deſignato, & magis præualet in illo ſimplici. ita Pet. de Anch. in facti contingentia decidit, in conſ. cccclxxxiiij. quod inci. dubium in iſta quæſtione facit. & faciũt quæ dicit do. meus Iaſ. in §. omnium. in v. & vj. col. Inſti. de actio. & idem in caſu noſtræ conſuetudinis dic donationem cauſa mortis eſſe comprehenſam, etiam ea ratione, quia ponitur aliud verbũ ſubſequens, *ne autrement au profit l'un de l'autre*. Quoquo ergo modo ſit, nõ poſſunt facere contractus, aut aliàs relinquere per vltimam voluntatem, ſeu aliàs quouiſmodo quod vergat in vtilitatem vnius. vt patet ex tex. noſtræ conſuetudinis.

ADDITIO. De articulo quando ſub ſimplici cõtineatur miſtum, vide Alciatum in quæſtionibus, de verb. & rerum ſig. col. lxx. & lxxj. vbi ponit materiam nouo ſtylo, more ſuo.

SEd quæro, an † ſicut maritus non poteſt inſtituere vxorẽ, poſſit eam alteri inſtituto ſubſtituere? vide j. in gl. ſi. ¶ Sed iterum quæro, hac cõſuetudine ſtãte, † nunquid maritus poſſit dare facultatẽ vxori diſtribuendi pecunias pro anima ipſius mariti? dic q̃ nõ, ne fiat fraus ſtatuto. ita determinat Ioã. And. in addit. ad Spec. in tit. de inſtru. edi. §. nunc verò aliqua. poſt medium, in addi. incipie. ad iſtum finem. & eſt verum q̃ eſt data facultas ſoli vxori? ſecùs, ſi alteri & vxori. ita Alex. conſi. lvij. inci. proſpectis. in iij. col. in ij. vol. quẽ refert & ſequitur do. meus Iaſ. multa ad hoc allegans, in l. captatorias. in ij. col. C. de teſt. milit. & in l. nõ dubium. in x. col. C. de legi. Alex. in l. cogi. §. hi qui ſolidum. ff. ad Trebel. idem do. meus Iaſo. in l. quæſtionẽ. C. de fideicom. Adde Ioã. Sanxon. in conſuet. Turon. tit. *des droicts de baſſe iuſtice*. art. v. fol. ix. G. Benedicti in ſua repe. c. Ray. in verbo, ſi abſque liberis. ij. de lega. & fideicom. nu. 171. de teſt.

21

22

IN TEXTV IBI,

Ne autrement au profit.

ARgumento ergo à contrario ſenſu poſſunt facere contractus non vtiles. quod etiam tenet Bal. in l. nihil. C. de cõtrahen. & commit. ſtipul. Quia prohibitio vnius actus non extendit ſe ad alium contractũ alterius rationis & ſpeciei, vt dicit Bal. in l. j. col. vj. C. de inoffi. don. vbi dicit an illa lex de inofficioſa dona. quæ eſt contractus lucratiuus, extendat ſe ad contractus non lucratiuos, vide etiam in l. vlti. C. de prædiis curialium. lib. x. & in l. ij. C. de vſucap. pro emptore. Et qui dicantur contractus lucratiui, & qui oneroſi, vide do. meum Iaſ. in §. item ſi quis. nu. xxviij. inſtitu. de actionibus.

PONe q̃ maritus in fundo ſuo vel vxoris ædificauit domum pulchram: ſoluto matrimonio morte viri vidua quæ eſt cõis in bonis, petit ab hæredibus mediã partem impenſarum factarum in ędificatione domus, vel hæredes viri petunt mediam partem impenſarum factarum in ædificio facto in ſolo vxoris: quæritur quid iuris? ¶ Videtur primò q̃ talis repetitio impenſarum poteſt fieri, vt videtur eſſe tex. in l. ſed ſi vir §. ſi vir vxori aream donauerit. ff. de donatio. inter virum & vxorem. vbi dicit text. ſi vir vxori aream donauerit, & vxor in ea inſulam ædificauerit, ea inſula ſine dubio mariti eſt, ſed eam impenſam mulierem ſeruaturam placet. ita tenet Alexan. in l. j. §. nunc videamus. ff. de no. ope. nuntia. faciunt quæ dicunt Bal.

& Lan

& Lancelo. in l. senatus. §. Marcellus. ff. de leg. j. ¶Distinguendum tamen esset inter expensas vtiles, necessarias, & voluptuosas, prout in l. in voluptuariis. ff. de impen. in re. dota. Aduerte tamẽ, quia pluries vidi ꝙ tales impensæ non repetebãtur, & cõmuniter ita obseruatur in hac patria Burgundiæ. dicã infrà in §. xiij. ¶Imò etiam si maritus nomine vxoris emerit, & possideat mulier, non tamẽ valet, nec est acquisitum mulieri. per tex. in l. cum propria. C. si quis alteri vel sibi. bene tamẽ mulier participabit pro media parte, cùm sit viro acquisitum.

IN TEXTV IBI,

L'vn de l'autre.

1 *An maritus donare possit sorori vxoris.*

QVæro, † nunquid maritus possit donare sorori vxoris, & socer nurui? de his videtur esse text. in l. iij. §. qui in eiusdem. & §. socrui à nuru. ff. de don. inter vir. & vxo. Nã in sorore vxoris est, quia nec habet vxorem in potestate, nec ipsa soror erat in potestate dictæ vxoris, & non ambæ in potestate alicuius alterius, & sic nõ cõtingunt se per potestatẽ, & per cõsequens nõ habet obstare tit. de dona. inter vir. & vxor. & idem in socero & nuru econuersõ, quia non se cõtingunt per potestatẽ. & idẽ de aliis enumeratis per glo. in d. §. socrui. ¶Et si dicatur ꝙ propter coniunctionẽ personæ censetur facta fuisse fraus legi, quasi fuerit inter posita soror ab vxore, & accõmodaret nomẽ in dicta donatione. Et sicut reuera nõ valet donatio facta p maritum vxori per se ipsum, sic etiã valere nõ debet per interpositam personã. tex. in l. iij. §. non tantùm. ff. de do. inter vir. & vxo. vbi est textus formalis ponẽs hæc verba formalia. Non tantum autem per se maritus & vxor, cæteræq; personæ donare non possunt, sed nec per alias interpositas personas. Ad idem est text. in l. si sponsus. in princi. ff. de dona. inter vir. & vxor. & facit quod no. Bar. in l. post contractum. ff. de donatio. l. pe. C. de bonis damna. & facit l. hæres meus. §. fi. ff. de cõdi. & demonst. ¶Quia ad istud posset dici ꝙ prædicta procedunt quando constat de submissione facta ab vxore, & ita loquuntur dicta iura hîc antè alle. aliàs secus, quia non se contingunt per eandem potestatem. Et in specie consuluit in hoc casu Paul. de Cast. quem omnino videas in consilio suo cxciiij. incip. super isto puncto. in cõsiliis nouis, in impressione noua. & vide Socin. in consi. suo lxvj. in ij. col. ¶†Et quid si vitricus vel nouerca donet priuigno, an de iure valeat, vide l. censualis, & ibi Bal. C. de do. vbi dicunt quòd sic, nisi in fraudem esset facta.

2 *An vitricus aut nouerca priuigno donare possit.*

3 QVid autem de socero & nuru, vide Soci. cons. lxj. in ij. col. vbi dicit † ꝙ socer non potest dare nurui & econtrà. & est tex. in l. iij. §. qui in eiusdẽ. & in l. cùm hic status. §. omnino. ff. de do. inter virum. ¶†Sed nũquid vxor possit instituere socerum? videtur ꝙ nõ, nã ex quo est prohibita donatio facta socero, sic etiã institutio, vt in hac nostra consuetudine. ¶Dic tamen ꝙ prohibitio institutionis per hanc nostram cõsuetudinem est exorbitans, & cõtra iuris dispositionẽ vt dixi suprà, eo ꝙ de iure poterant maritus & vxor se inuicẽ instituere. quod prohibitum in marito nõ extenditur ad socerum. tex. ad literam in l. si verò. §. de viro. ff. sol. mat. vbi est tex. † ꝙ lex exorbitans loquens in viro, nõ extenditur ad socerum. & ita in specie cõsuluit dom. Fran. de Curte iunior, & præceptor meus, in consilio suo vj. post feuda. in xv. col. quem ad hoc videas. & in prin. vbi tractat an statutum disponens in marito, habeat locum in vxore. & ibi plenissimè ponit materiã correlatiuorum, allegãdo plures modernos, ad quos est recurrendum cùm materia occurrerit. Vide Boërium in consuetudine septenæ Bituricen. titu. de consuetu. matri. §. j. in xvj. & xvij. col.

IN TEXTV IBI,

Si ce n'est du consentement.

ALiquando enim lex seu statutum requirit consensum, aliquando authoritatem, aliquando decretum, aliquando iussum, aliquãdo præsentiam, aliquando consilium, aliquando licentiam, aliquando mandatum, aliquando conscientiam, aliquando ratificationem.

1 *Consensus differt ab authoritate & decreto.*

QVantum ad consensum dic † ꝙ differt ab authoritate & decreto, prout est in gl. no. in c. j. in verbo, defensore. de rebus eccle. non alien. & ponit Alex. cõsi. cvj. in ij. col. quod incipit, quo ad præsens quæsitum. in j. vol. & do. meus Ias. in l. de pupillo. in iiij. col. ff. de noui ope. nuntia.

ADDITIO. Aduerte quòd quando consensus vel assensus præstatur à domino qui cõsentit, aut assentit, eius consensus, aut assensus facit: sed quãdo præstatur à nõ domino, non facit aliud, nisi quia tollit obstaculum quod esse poterat, vt tenet Matth. de afflictis in constit. regni Siciliæ, quæ incipit, circa iustitię. in viij. notabili.

2 *An consensus debeat præcedere actũ.*

NVnquid † autẽ consensus debeat præstari in ipso actu, an sufficiat ꝙ sequatur? vide notabilem distinctionem Anto. de But. in c. cùm consuetudinis. de consuet. sed tu dic pro nunc sufficere illud quod dicit Bar. in l. si quis mihi bona. §. iussum. ff. de acqui. hære. ꝙ vbi consensus requiritur ab eo qui nullũ habet interesse in cõsentiẽdo, semper videtur requiri pro forma: ideo nõ potest sequi actum, sed debet interuenire tempore actus. l. quid ergo. in prin. ff. de his q no. infa. & hoc intellige quando cõsensus requiritur à pari vel inferiori: & ideo dicit Bal. in l. j. in antepenult. col. C. qui admitti. ꝙ si ex forma statuti in contractu mulieris vel minoris requiratur ꝙ debeat interuenire cõsensus consanguineorum, debet interuenire antequã perueniretur ad extranea: quia ipse consensus est de substantia & forma cõtractus, & illa quæ sunt de forma debent interuenire in ipso actu. ita refert & sequitur do. meus Ias. in l. j. §. j. in iij. col. ff. de verbo. obliga. faciunt quæ dicit Bald. in rubr. C. de rescind. vendi. quem allegat dom. meus in l. vniuersa. in v. colum. C. de precib. impe. offe. Sed quid si à superiore præstatur consensus, id est authoritas? dicam infrà, versicul. nunquid autem.

Consensus à pari.

Consensus à superiore

AVt verò talis consensus requiritur ab aliquo pro interesse alicuius consentire debentis, tunc valet consensus, licet postea sequatur ex interuallo, etiam si actus præcedẽs sit nullus ipso iure, dummodo approbatio eius pendeat à potestate consentientis. secundũ Ant. de But. in d. c. cùm cõsuetudinis. qui allegat text. in c. cùm in iure. in fi. de electio. vide tex. de iure ciuili in l. j. §. prodest. in ij. responso. ff. quorum legatorũ. & bene facit tex. in l. filius. §. fi. ff. de proc. & quod ibi per Bart. iuncta clem. j. de procur. & pro conclusione do. Ant. vide tex. quem ibi notat Bal. in c. j. circa princ. de alien. feu. paterni, in vsibus feudorũ: & ita debemus intelligere Bal. in d. §. iussum. vide vnũ cõsi. Fed. de Senis, cõs. cclix. in ij. col. inci. præterea. & hoc vult, & est notandũ, & nota quia fortè diceres cõtrariũ. ¶Aduerte etiam ad vnũ, ꝙ cõsensus parentũ ad tollendũ metum reuerẽtialem quem vxor habet ex marito, debet præstari præsentialiter, & in præsentia parentum audientium & intelligẽtium. ita tenet Fel. & amplè in c.

eandem

causam matrimonij. de offic. deleg. vbi amplè ponitur materia reuerentialis in omnibus casibus. Vide etiam Barba. in cõs. suo lx. in ij. col. in j. vol. vbi ponit an præsentia parentum tollat metum reuerentialem. & dicit ꝙ non & ibi est pulchrum consiliũ de suceptione ordinis facta per metum.

Mihi tñ videtur ꝙ in casu nostræ cõsuetudinis requiritur consensus parentũ propter eorũ interesse, cùm dicat nostra cõsuetudo ꝙ requiritur cõsensus proximorum succedere debẽtium: ratio ergo nostræ cõsuetudinis videtur etiã esse, ne parẽtes qui succedere debent marito vel vxori, priuẽtur bonis suorũ parentum sine eorum cõsensu & voluntate. facit tex. in l. nam ita. ff. de adop. & ita tenet Bart. in l. trãsactionem. C. de trãsac. quẽ allegat & sequitur do. meus Iaſ. in l. de pupillo. in ij. col. ff. de noui ope. nun. ergo ꝑ doctrinã suprà relatã videtur ꝙ sufficere debeat ꝙ consensus parentũ sequatur, etiã ex interuallo. ¶ Tu dic, ꝙ istud non obstat, eo ꝙ hic cõsensus qui requiritur secundum cõsuetudinẽ nostram, requiritur pro forma. 3 qđ sic probatur, † nã quod cõditionaliter ponitur, est de forma. Bal. in auth. matri & auiæ. in j. col. C. quãdo 4 mulier tutelæ offi. fungi põt. & dicit, † ꝙ cõditio quæ apponitur per legẽ nunquã dicitur continere leuem solennitatẽ. & istud tenet & alle. do. meus Iaſ. in l. ij. §. ꝙ si in patris. in j. & ij. col. ff. sol. matr. & in l. Gallus. §. & qđ si tãtũ. in v. col. ff. de lib. & posth. post Bar. ibi. & in l. cùm quid. in ij. lectu. ff. si cer. pet. & in l. ij. §. j. in. ij. col. ff. de vulg. & pup. & Fel. in c. cum dilecta. in vj. col. de rescrip. sed in hac nostra cõsuetudine est dispositio disponẽs ꝙ maritus & vxor nõ possunt donare, cõtrahere &c. nisi de consensu proximorum parentum: ex quo patet ꝙ iste consensus est de forma, quia est conditionaliter positus, cùm sit dictio, nisi, posita post dispositionem contractã per verba præsentis temporis, prout tenet Bal. in l. j. ff. de cõdi. & demon. Si ergo talis cõsensus requiratur ꝑ forma, ergo debet interuenire in ipso actu, & nõ potest sequi actum. stabit ergo decisio do. Bal. vera in d. l. j. in antepen. col. C. qui admitti. quam retulit do. meus Iaſ. in loco hîc antè alle. scilicet ꝙ in hac cõsuetudine seu statuto, cõsensus requisitus dẽt interuenire in ipso actu. ¶ Et ad argumẽtum suprà factũ respondeo ꝙ causa principalis huius cõsuetudinis seu statuti non est eo ꝙ proximi parẽtes succedere debentes prætendũt interesse, sed causa est in donatione. de qua per text. in l. j. & iij. ff. de do. inter virũ & vxor. de quibus suprà dixi. ¶ Sed quid in aliis, ſ. in testamẽto, legatis & donatione, & maximè in vltimis voluntatibus, vbi videtur requiri cõsensus propinquorum succedere debentiũ propter eorũ interesse? cogita, quia si casus cueniret, esset quæstio pro amico. nã in donatione non facio dubium ꝙ nõ possit præstari consensus post actũ, in aliis verò dubitãdum est, maximè per ea quæ s̃. dicta sunt in gl. *par testament.*

Consuetudinis huius causa.

Vide quæ in hoc & similibus dicit Ioan. Lupus in repet. rub. de donat. inter virum & vxor. §. lxviij. numero xxvij. vbi dicit, quòd maritus potest ratificare factũ per eius vxorem sine eius consensu, & licẽtia, sed concorda ex dictis hæc, & quę suprà dixi. §. j. suprà eodem titu.

¶ An sufficiat præsentia consanguineorũ.

Sed quæro, † nunquid sufficiat ꝙ consanguinei sint præsentes? & an talis præsentia habeatur pro consensu? non aliter disputando dic ꝙ non, prout in specie dicit do. meus Iaſ. in l. ij. §. voluntatem. in ij. col. ff. sol. mat. videtur tamẽ quòd sufficeret sola præsentia, 6 † quia vbi requiritur volũtas, sufficit præsentia, prout facit tex. in d. §. voluntatem, quem ad hoc notãt doct.

¶ Tu dic pro respõsione, ꝙ quicquid sit, in hoc nostro statuto tenenda est opinio Bal. in d. l. ij. d. §. voluntatẽ. & in l. fi. §. necessitatẽ. C. de bon. quę lib. & in l. si sine. C. ad Velleia. dicentis, ꝙ vbi in contractu mulieris requiritur cõsensus propinquorũ, non sufficit ꝙ sint præsentes, nisi expressè cõsentiãt. ratio est, quia in statutis verba sunt accipiẽda in casu vero, & nõ in casu ficto, vt est in cõsensu sola taciturnitas, † quę hẽt vim cõsensus ficti, nisi in tribus casibus. ſ. in authoritate tutoris, quæ verbis exprimenda est. l. j. in fi. ff. de autho. tut. & in adoptiõe patris, quæ verbis vel signis interponẽda est. l. si pater naturalis. ff. de adopti. in iussu patris. l. si quis mihi bona. §. iussum. ff. de acqui. hære. Bal. in d. l. si sine, C. ad Velleianum. & hãc decisionem Bal. tenet in specie do. Alex. in cõs. cxiiij. incip. visa scripturarũ & processuum multiplicitate. in iij. col. in v. vol. Hanc etiam decisionẽ tenet Feli. in c. nonne bene dicimus. de præsumptionib. vbi ponit materiam an tacens habeatur pro consentiente. & ibi plenè.

7 Taciturnitas consensus ficti.

Contra illam decisionem Bal. quam totus mũdus tenet, pondero tex. inexcusabilem in d. l. ij. §. volũtatem. iuncto §. precedenti in versi. deniq;. iungendo tex. ibi. vbi formaliter dicit tex. nõ aliter, † ponderãdo dictiones, non aliter, quæ important cõditionẽ, si filia voluerit, & cõsenserit, secundum Bal. in auth. ingressi. in iiij. col. C. de sacrosan. eccl. & est de forma secundũ Bar. in l. fi. in fi. ibi, quęro an ciuitas. C. de vendẽ. rebus ciuitatis. lib. xi. & dicit do. meus Iaſ. in l. de pupillo. in ij. col. ff. de no. ope. nun. & Fel. c. cùm dilecta. in ix. col. ver. sic. septimum signum. de rescript. quòd talia verba important quòd sit de forma, sed sic est † quòd conditio debet impleri in forma specifica. Bart. & do. meus Iaſ. in l. Gallus. §. & quid si. in v. col. ff. de libe. & posth. † & forma debet adimpleri in casu vero & non ficto. ponit Alex. in l. j. ff. de lib. & posth. & tamen est ibi tex. in d. §. voluntatem. quòd sufficit tacita & ficta voluntas. ergo ille text. multum facit cõtra decisionem Bal. ibi, quam suprà tenui.

8 Nõ aliter.

9

10

Quicquid sit, teneo ꝙ in casu nostro sit tenenda opinio Bal. quia in casu nostro, & in cõsuetudine seu nostro statuto requiritur consensus propinquorũ ad redintegrandum personam mulieris, quæ debet actum facere propter fragilitatem sexus: ideo talis voluntas debet esse de forma, prout declarant ad aliud propositũ Bal. & Aret. in l. si quis mihi bona. §. iussum. ff. de acquir. hæredi. in l. j. §. fuit quæsitum. ff. ad Trebellia. post Anto. de But. in c. ij. ne sede vacante. sed in casu d. §. voluntatem. cum §. præceden. voluntas non requiritur ad redintegrandũ personã, sed solùm ratione sui interesse. Et ad duo fundamenta suprà facta, primò ad dictionẽ, non aliter, ꝙ illud est verum, quãdo lex vel statutũ simpliciter diceret non aliter, & nõ procederet vltrà se declarando, prout fecit Iurisconsultus in d. §. voluntatem. suprà allegato. Item ibi nõ requiritur cõsensus in vim propriæ voluntatis, sed in vim contradictionis, nimirum si sufficit tacita & ficta voluntas, & sic cõcludendum est, quòd cõsensus propinquorum in casu nostræ consuetudinis debet præstari expresse.

11 Consensus expressus quis.

Sed quando dicatur † præstitus cõsensus expresse? Dic quòd tribus modis. Primò, quando exprimitur verbis, dicendo, ego consentio. pro hoc faciũt dicta Bart. & aliorũ in l. j. ff. de vulg. & pup. & Ang. in §. si vero expressim. in auth. de hæred. & Falcidia. coll. j. ¶ Secundò quando non verbis, sed signis exterioribus demonstratur, puta quia in agendo pater filio expresse non cõsensit, sed duxit aduocatum ad se defendendum.

BIU Cujas

dendum.facit gl.no.in l.itē quia. ff.de pact.& est text. & ibi Guil.& Bal.in l.si pater.ff.de adoptio.& Bal.in ll. fi.§.necessitatem.vers.quęro an sufficiat præsentia.C. de bonis quæ liberis. ¶Tertiò dicitur expressus consensus quando ex generalitate verborū esse cōprehēditur ex mēte tacitè loquentis ꝙ cōsentit, prout facit tex.in l.prętor.in prin.& ibi Bar. ff.de noui ope.nunt. cum aliis per Soci.in istis tribus allegat.quos ponit in consi.suo cxij.incip.multū abundè & eleganter.repetito in cons. clxxij.¶Quando autē aliquid dicatur expressum,ponit do.meus Ias.in d.l.ptor.ff.de no.oper. nun.& Feli.in c.translato.de constit.in ij.col.& credo ꝙ vnus furatus fuit alteri.nescio quis illorū fuit,quia erāt contemporanei.mortuus tamē est Feli. & nō Ias. quia adhuc viuit hoc anno do. M. D. ix. Idem Ias.ponit in l.j.ff.de vulg.& pup.& in l.certum.ff.si cert.pet. & idem Feli.in c.ad aures.de rescriptis.adde quæ dicit Alex.in consi.lxxx.in v.colum.in j. vol.& in cons.suo cxxxiii.in iij.& v.col.eo.j.vol.

Iason & Felinus.

12 *An consensus præsumatur.*

SEd nunquid † talis consensus præsumatur fuisse interpositus in cōtractu mulieris ex diuturnitate tēporis? Bal.in l.j.C.qui admitti.dicit ꝙ non.& idem refert & sequitur do.meus in d.l.j.in iiij.col. & in l.sciēdum.in vij.col.in versic.cōfirmo istam.ff.de verb.obl. & vide Bal.in d.l.j.C.qui admitti.qui format quęstionem,an tales proximi sint citandi. vbi dicit quòd nō, tamen est eis denuntiandum.

13 *An præstari possit per procuratorem.*

NVnquid † autē iste consensus possit præstari per procuratorem? dic ꝙ nō; quia est de solennitate actus.vt tenet Bal.in d.l.j.C.qui admitti.& Felin.in c. cùm omnes.in xvij.col.de constit.Panor.in c.cùm parati.de appel.& do.meus Ias.in l.j.§.item acquirimus, in ij.col.de acquir.poss.& Franc.de Aret.in d.l.si quis mihi bona.§.iussum.ff. de acquir.hære. † vbi dicit idē esse in authoritate quæ habet conuenientiam cū cōsensu,qñ consensus interuenit in aliquo actu pro solēnitate: quia sicut consensus dēt interponi expressè,& verbis dēt exprimi.l.si pater naturalis. ff. de adoptio. ita & authoritas.l.iij.ff.de autho. tuto. Item etiā sicut debet interponi in ipso actu,vel incontinēti, ita & authoritas,nec valet in hoc ratificatio,prout dicit Fel.in d.c.cùm omnes.in xvij.col.&in c.cùm dilecta.in xiiij. col.de rescriptis.idem Bald.in l.j.in vlt. charta,C.qui admitti. † Et differunt hęc duo in modico: quia consensus qui præstatur à superiore, qui nullum prætendit interesse,vel à pari,quando interponitur pro solēnitate,est idem ꝙ authoritas:secùs quādo interponitur à pari,&nō pro solēnitate,vt puta ab illo qui prętendit interesse,

14 *Consensus & authoritas in quo conueniant.*

15 *In quo differant.*

16 *Authoritas potest sequi ex interuallo.*

IN casu † tamen authoritas potest sequi ex interuallo,puta qñ ex forma statuti nō potest creari decurio,siue scabinus,siue syndicus,sine authoritate iudicis,puta potestatis,vel Balliui,quia tūc illa authoritas potest sequi ex interuallo.Bal.& Angel.in d.§.iussum.

17 dixi antè.† Et ideo illa authoritas exponitur,id est cōfirmatio, cùm ad vniuersitatē spectat creare syndicū, & ad superiorem confirmare.arg.text.in §.interim.in auth.de defenso.ciuitatū.colla.iij,& dicit illud Feli.in c.edoceri.in vj.col.de rescri.Et istud videmus singulis annis in Vigoberto Heduen. & scabinis, & aliis officiariis ciuitatis, quia semper post electiones de eis factas Balliuus seu eius Locumtē.interponit eis authoritatem, ipsos confirmando in officiis eorum. & dixi suprà hoc eo.tit.§.j.in gl.& *authorité*,versi.j.

ADuerte etiā ad dictum Barb.in consil. j. col.xlvij. ver.nec etiā obstat.in j. vol. ꝙ quando requiritur consensus officialis publici,habetur pro authoritate. allegat Bal.in l.fi.§.necessitate.C.de bon.quæ liberis.

QVando † autem requiratur decretum, nunquid debeat interponi antè vel pòst? iura videntur in hoc variare.nā tex.in l.magis puto.§.illud. ff.de rebus eorum. videtur velle ꝙ decretū debeat præcedere. & ibi hoc tangit Bal.& idem tenet Archi.in c.j.de rebus eccle. non alien. in vj. ¶In contrarium videtur facere tex.in l.non enim aliter.in fin.ff.de adoptio. in verbo, subscribēdum.Bal.in c. j. §.si miles.de feudo sine culpa nō amitten. distinguit, ꝙ si præcessit causæ cognitio debita,potest prędecedere & subsequi. & etiā tetigit in d.l.fi.§.necessitate.C.de bon.quæ libe.& ista ponit Franc.de Aretio in d.§.iussum. vbi etiam ponit an decretum requirat scripturam.& an stetur notario asserenti causæ cognitionem,& etiam iudici, ponit dom. meus Ias. in l. nec quicquam. §. vbi decretum. in xij. col.ff.de offi.proconsulis. 18 *Decretū quando in personam.*

ADuerte tamen quòd si apponatur ex abrupto sine causæ cognitione, nō valet. ita tenet per plura Barb.in cons.suo xl. incip. præclarè scribitur.in v.col. in j. vol.

QVid de iussu † requisito à lege vel statuto, an debeat præcedere actum? & de mādato, quia idem sunt & à pari procedunt? Et dic ꝙ iussus debet præcedere,vt est tex.in d.l.si quis mihi bona.§.iussum.& in l.si verò non remunerādi. §. si post creditum.ff.mandati. vbi habetur ꝙ mādatum debet præcedere. Hinc dicit Bal.in l.si vxorem.C.de cōdi.inser. & in l.obseruare,§.fi.in prin.commenti.ff.de offi.proconsul.& legati.† ꝙ vbicunque statutum requirit mādatum produci à principio, ratificatio sequens nō sufficit ad cōualidādum iudiciū, quia videtur hoc requiri pro forma. & intellige si superueniat post actum cōsummatum: secus si post actum inceptum nondum consummatum.gl.est sing.secundum Ang.ibi in l.Iulianus.ff. qui satisdare cogan.& facit gl.in l.si pupillus.ff.de arbitris.Bart.tamē in l. & quia.ff.de iurisd.om.iudi.dicit, † ꝙ mandatum & iussus in vno differunt,quia mādatum finitur morte mandātis,sed iussus non. Et intellige de iussu superioris,vt est tex.in §. ad hoc, in auth. de māda.prin.coll.iij.sed de iussu priuati hoc esset falsum,vt l.qui in alien.§.si liber.ff.de acquir.hær.¶Item etiā intellige de iussu qui emanauit cum causę cognitione:secus si sine cognitione causæ, qa finitur cū iurisdictione iubentis.l.j.C.de postulando.l.fi.C.depositi.& intellige etiam de iussu priuati, quādo emanauit super eo quod iubēs tenebatur facere proprio nomine:quia nunquā finitur morte iubentis.l. fundi vēditor.in princ. de acqui. poss.& per Ang.in l.si ex stipulatione.ff.de acquiren.possess. ¶Alia est differentia, quia iussus fit his qui tenentur parere,sed mandatum etiam aliis. Bald. in l.si mandator. C.quod cum eo.& per Bart.in l.sæpe.ff.de re iudic. vbi Alex. quandoque tamen vnum ponitur pro alio.cle.j.& ibi Car.Floren. de iudiciis.& per Alex.in d.l.sæpe.& per Barto. l.ij.C. communia de lega. 19 *Iussus quando interuenire debeat.* 20 *Mandatum.* 21 *Differentia inter mandatū & iussum.*

QVid † de præsentia? dic ꝙ vbicunq; requiritur præsentia, illa nō potest suppleri per literas. per Archi.c.ij.lxv.dist.Item etiam nec potest ratificari p præsentiā sequentem,secundum Bal.in l.j. C.qui admitti. plenè per Fel.in c.causam matrimonij.in iij.& v.col. de officio delegati.quod est verum quomodocunque requiratur præsentia,siue ad solennitatē, siue ad obligandum præsentem.Bar.in l.iij.§.si pupillus.ff.de tutelis. † cùm ergo in causis fiscalibus requiratur præsentia aduocati,intantū ꝙ si sniā ferat in eius absentia est ipso iure nulla.l.si fiscꝰ alicui.& l.iij.§.diuus.ff.de iure fisci. 22 *Præsentia.* 23

BIU Cujas

fisci.& ibi gl.& doct.nũquid præsentia aduocati possit suppleri per literas ad aliquem subrogandũ in eius locum per eius literas?cogita ex his quæ dicit Archidia.in loco hîc antè allegato.& antequam fuissem aduocat⁹ regius in hoc balliuatu Heduẽ. † & fuit anno Dom.M.ccccc viij.in mense Februarij, fui subrogatus per prædecessorẽ meum do. Guidonem de Moreault iuris vtriusq; doctorẽ. & fuit facta subrogatio tantũmodo per literas suas signatas sub signo suo manuali, & substitutus per annum vel circa. postmodum mihi resignauit officiũ,virtute cuius resignationis fui prouisus eodem anno,in mense Augusti per Christianissimum regem nostrum Ludouicum xij.

24 Quo tẽpore author noster effectus sit aduocat⁹ regius Heduen.

ADDITIO. Hoc anno Domini M. ccccc xxxj. die tertia Augusti, Christianissimus rex noster Frãciscus hui⁹ nominis primus me in cõsiliariũ parlamẽti Parisiẽ.vocauit,& p ꝓmotionẽ meã ad huiusmodi officiũ cõsiliarij fuit ꝓuisus de dicto officio aduocatiõis magister Hugo Darlay iuris vtriusq; doctor, gener me⁹, q tandẽ Maio sequẽte ab humanis decessit,& in mẽse Augusti sequẽte fui ꝓuisus de officio Præsidentis in parlamẽto Prouincię me existẽte in Burgũdia,vbi sarcinulas meas cõponebã ad eas cõducẽdas Parisios, & sic hic mẽsis Augusti fuit in multis mihi ꝓpitius, qm̃ illo mense natus sum,illo mense fuit mihi collata tõsura clericalis,illo mense fui effectus doctor, & vt hîc antè dictum est,fui prouisus de multis officiis.†

25 Quæstio.

SEd quæro,† quia in sentẽtia ferenda contra fiscum requiritꝰ prẽsentia aduocati,vtrũ ista præsentia includat virtualiter cõsiliũ vel cõsensum eiusdẽ aduocati?illud dico ꝓpter multa statuta quę habem⁹,vbi requiritꝰ præsentia aduocati.s.in ordinationib⁹ regiis factis p Christianissimũ regẽ nostrũ Ludo.xij. videlicet in ordina.cxxij.vbi emẽdæ dñt taxari in prẽsentia aduocati & procuratoris regij.Itẽ in ordinatione cxxvj. vbi dicit q gratiæ & abolitiones delictorũ debẽt prẽsentari in iudicio, & legi in præsentia aduocati & ꝓcuratoris regij. Itẽ in ordinatione cxxxij. vbi ordinatũ fuit q Balliuus & Locũtenẽs non pñt facere aut instituere officiarios,puta nũtios,aut seruientes regios, nisi in præsentia aduocati & ꝓcuratoris. ¶Quęro nũc de duobus,primò.s.nũquid prẽsentia includat necessariò requisitionẽ consilij & cõsensus? ¶Secũdò, si fiãt talia sine præsentia aduocati & ꝓcuratoris,an debeãt dici nulla? ¶Ad primum dico † q hoc verbũ, præsentia,inducit & includit vt requiratꝰ cõsilium eius q debet esse præsens.& istud tenet Bal.in l. nam ita diuus. ff.de adoptio.vbi dicit vnum quod est notabile,q qñ talis præsentia seu cõsiliũ alicuius requiritur ad aliqd opponẽdum,tunc siquis velit opponere causas iustas, defertur actus.l.dotem.ff.sol.mat.sed si opponat ambages,habetꝰ pro cõsentiente.& illud videtꝰ etiã tenere Bal.in l.cùm hi, in prin.ff. de transactio.vbi dicit q in insinuatione donationis & testamẽti requiritur præsentia iudicis,ideo nõ intelligitur donatio insinuata, nec testamentum,nisi iudex admittat productionem. & istam opinionem suprà relatam tenet gl.in l.si quis mihi bona.§.si coram.in j.col.ff.de acqui. hære.& ibi Fran.de Aretio,qui prædicta adducit, & pro opinione contraria quædam etiam alia adducit, videlicet q sicut verbum,conscientia,non importat cõsiliũ, neq; cõsensum, vt ꝓbatur in l.omniũ.C. de testa. & ita tenet Bal.in rub.C.de exercito.& in l.fi.§. necessitatem. C.de bonis quæ libe. licet videatur tenere cõtrarium Ang.in d.§.iussum.suprà alle.& in §.non autem aliàs. inauthẽ. quomodo oporteat epi.per illum text. sicut ergo conscientia non importat consiliũ & cõsensum, ita nec præsentia,† cùm videãtur idem signare.& ideo tex.in l.omnium.loquitur de actu qui fit in præsentia principis. ¶ Et per illũ text. decidit Bar.in casu nostro in l.Modestinus. circa prin. ff. de don. † q insinuatio quæ debet fieri in præsentia iudicis nõ requirit q iudex eam admittat,sed sufficit sola præsentia. ¶Do.Fel. qui vidit opinionem domini sui,illã voluit impugnare in c.nõ potest.in iiij.& v.col.de re iudica.per multa quæ videre potes,sed vnum dicit quod facit ad ꝓpositum nostrum.s.q aliquãdo requiritur præsentia aliquorũ,non vt per ipsam solemnizetꝰ actus,sed vt eorũ cõsiliũ & cõsensu reguletur,vel ab eis resisti possit illicito conatui,vt est in prẽsentia aduocati & ꝓcuratoris suprà relati.& tunc non est dubium q si ista ratione se opponant,& eorum cõsilium,& cõsensum non prẽstent,non valebit actus in cõtrarium factus.& pro certo dictæ ordinationes & iurium dispositiones requirentes in hoc præsentiã aduocati & procuratoris essent parui momẽti si posset eis dici, sufficit vos esse præsentes.& ita est tenendũ in his casibus, in aliis verò vbi requiritur præsentia, vide Feli. ibi.

26 Resp̃det quæstioni.

Pro cõtrario.

27

28

ADDITIO. Sola præsentia sine consensu non prẽiudicat,vt tenet Alex.in cõsil.xx.incipiente,ponderatis his quæ in themate narrãtur.in v.col.ver.sola præsentia.in iij.vol.vbi limitat §.vẽditio.in l.sicut.ff. quibus modis pignus vel hypotheca soluitur. quem sequitur Stephanus Bertrandi in consi.suo clxvij.in iij. quæsito.in j. parte. †

SEd in prædictis casibus si actus fiat sine præsentia, nunquid erit nullus ? do.Franci.de Are. latè ponit in d.l.si qs mihi bona.§.si corã.in gl.fi.ff.de acqu.hære.ad quẽ est recurrendũ.& ad Felin.c.causam matrimonij.in iiij.& v.col.de off. deleg. † Aliquãdo requiritur cõsiliũ sapientũ:& tunc si ex forma statuti causa debeat decidi cõsilio sapiẽtis,vel cõsiliũ sapientũ debet dari,& si iudex petito cõsilio, & nõ dato fert sententiã suã,sententia est nulla ipso iure, qa cõsilium vẽ ꝓ forma & pro solenni antecedẽte actũ. & hoc tenet Bal.l.j.C.de indi.viduita.tollen.& in l.cum sententiã. in fin.C.de sentẽ.& interlo.om.iudi.vide Bart.in l.j.§. sed si plures.ver.iiij.quæro,dicit statutũ.ff. de exercit. & Bal.in rub.C.de exercitoria.& in l. j. C. ne liceat in vna eadem q; caus. ¶Sed Io.And.in additio.ad Spec.in tit.de requisitione cõsilij.§.j. refert duas opiniones:s. illã quã hîc antè dixi,quã dicit tenuisse Rofre. Oldra. & Nicol.de Matarel.in publica disputatione,aliã opinionẽ dicit tenuisse per Lamber. de Rãpo. & Guido. de Suza.q etiã publicè disputantes tenuerũt q sentẽtia lata,vt dictum est,requisito cõsilio & non dato,est nulla,sed in fine concordando dicit,videlicet q aliqñ iudex habet iurisdictionem ab illo qui cõdidit statutum, & tunc requisito consilij à statuto est de forma, & si feratur sententia sine illo consilio est nulla : nam videtur dare statutum collegam iudici,qui habet ferre sententiam, & tunc sine illo lata est nulla, & tunc isto casu procedit opinio Bal.& Old.& sequacium.

29 *Consiliũ sapientum.*

ADDITIO. Vide de huiusmodi dubio Matth. de affli.in constit.regni Sicil.quæ incipit,vt vniuersis. in vij.nota.vbi tenet hanc opinionem,quòd si à statuto requiratur consilium peritorum, si feratur sententia sine illo,est nulla.† Exemplum potest poni in ordinatione regia facta per Christianissimum regẽ nostrum Ludo.xij.in ordinatio.85. quæ incipit. *Item & à ce que nosdictz baillifz, seneschaux, & autres.* vbi ordinatum fuit per eum, quòd iudices in dandis prouisionibus & recredentiis debẽt conuocare & petere consilium, sex aut quatuor consiliariorum,qui tũc sunt collegæ,

BIU Cujas

quia debēt signare sententiam. & tunc dicendū est in hoc casu, ꝙ sententia lata in talibus sine requisitione cōsilij dictorum cōsultorum est nulla, quia dati sunt cōsultores iudici à principe per statutum suum & legem suã tanquã collegæ, à quo principe iudex habet iurisdictionem. quod potest fieri per statutū, vt dicit Bal. consi. clxx. incip. Ad euidentiam. in iij. vol.

ADuerte, qa ista ordinatio est fundata sup optima rōe iuris, quoniã iudex principalis q̄ habet iudicare causas arduas debet conuocare quatuor probos viros secum, & experimento causarum exercitatos, & legū sciētia laudatos, & iustitiæ obseruatores, vt dicit tex. in auth. de iudicibus, §. qa verò cōpetens. colla. vj.

30 NVnquid † nunc teneatur iudex sequi consiliū illorū q̄ sunt tanquã cōsultores requirendi? Vide Rapha. Cuma. consil. lv. quod incipit, Duo habentes insimul litigare. vbi notabiliter positis opinionib. cōtrariis distinguit. & ad illū recurrēdū est. ¶ Et dicit do. Iacobinus de S. Geor. excellēs doctor in practica in l. maiorē, in j. lectura. ff. de pactis, & qñ plures cōsultores fuerūt electi ex necessitate iuris, tūc iudex consiliū maioris partis insequi debet, vt est in ordinationibus
Conclusio. nostris. Imò est alia ordinatio regia, quòd minor pars cōformare se debet opinioni maioris partis. Cōcludo breuiter ꝙ in ordinatione suprà mentionata tenetur sequi consilium illorum consultorum. Dicam latiùs in dicta ordinatione, vbi melius ad propositum.

Quæstio. SEd quæro, certū est ꝙ per aliã ordinationem quæ est. 83. ordinatum est in materiis possessoriis super beneficiis ꝙ prouisiones debēt adiudicari sup titulis, nisi iudex videat & cognoscat necessariã esse probationē aliquorū factorū: iudex tunc habet omnes titulos penes se ꝓductos ab vtraq; parte ad finē prouisionis adiudicandæ, & non aliàs, nunqd possit solus sine requisitiōe cōsilij ꝓferre se nō posse adiudicare prouisionem absq; ꝓbatione aliquorū factorū, appūctādo partes ad probandū &c. & si proferat, an talis sentētia interlocutoria sit nulla? Videt ꝙ nō, qa lex regia suprà allegata dicit solū ꝙ vt recredentiæ possint meCasus fa- liùs & securiùs adiudicari, petēdi sunt consulti. In hoc
cti. enim casu non est adiudicata prouisio, neq; recredentia, igitur, quia nūc casus pēdet inter religiosos viros Io. Motin, & Pet. cadot, qui contendunt de sacristia S. Martini Heduē. & fuerūt ab vtraq; parte producti tituli in manibus iudicis ad finē adiudicationis prouisionis, q̄ iudex irrequisito cōsilio dicit prouisionē nō posse adiudicari sine ꝓbatione aliquorū factorū. dī ꝓ parte Ioan. motin, qui appellauit ad curiã parlamenti Burgūdiæ, ꝙ talis interlocutoria est nulla, qa requirebatur petitio cōsilij cōsultorum curiæ, in proferenda tali interlocutoria sentētia, quę quidē fuit omissa, igitur est nulla. nūc non decido, sed latiùs scripsi, vt videri pōt ordinationib. meis regiis, in dicta ordin. lxxxv. ¶ Aduerte tñ ad vnū, ꝙ illa ordinatio fuit facta vt securiùs iudices possent adiudicare ꝓuisiones quę sunt maximi commodi, cum dicat tex. in §. retinendæ. inst. de interdictis. ꝙ lōgè commodius est possidere, q̄ petere. quæ ratio videtur cessare in casu supradicto.

AVt verò iudex qui fert sentētiam nō habet iurisdictionem à statuente, sed à superiore, & tunc qa tale statutū inferiorū quod non potest facere consultum participem iurisdictionis, ideo valet eius sententia spreta requisitione consilij. ita tenet Ang. cōs. suo excix. hanc materiam plenè examinat dñs Franci. de Aret. in l. si quis mihi bona. §. si coram. in pen. col. ff. de
Limitatio prime cōclusionis. acqu. hær. qui limitat primam cōclusionem tribus limitationibus, quas vide, cùm veniāt ad propositum.

¶ Vltra eum limita alio modo. s. quando esset iudex in casu multum claro de iure, qa tūc non requiritur requisitio cōsilij, ꝓut dicit Bar. in l. ille aut ille. §. cū in verbis. ff. de legatis. iij. vbi dicit, † ꝙ si statutū dicat omnes 31
causas debere cōmitti consilio sapiētis, non procedit in his quæ sunt iuris, & non habēt dubiū. idem voluit Bal. in l. placet. C. de sacrosan. eccl. Alex. cons. xlij. inci. visa facti narratione. in ij. vol. vbi plura ad hoc adducit in vlt. col. vide Franci. de curte antiquum in consiliis suis, consil. lxviij. in pe. col. in materia suprà dicta pleniùs quàm per alium. vide Feli. c. ex parte. de constitu. ad quem recurredum est. ¶ Quãdo autem cōsulti sunt contrarij, quid facere debet iudex, vide Feli. in c. cum venerabilis. in xv. col. de exceptio.

ADde vnum casum vbi sententia lata sine consilio est nulla, scilicet quando episcopus destituit abbates & abbatissas sine consilio capituli, destitutio est nulla. Tex. est in c. nouit. de his quæ fiunt à præla. sine cōsensu capi. Et ita dixi in cōtingentia facti de suspēsione facta ꝓ quēdam vicarium alicuius episcopi, qui sine consensu capituli suspēderat quandã abbatissam procedēdo ad reformationem, etiam quia non poterat reformando aliam pœnam imponere, cū esset exēpta. c. periculoso. de statu reg. in vj. dixi alibi.

ADde † an quando in ferenda sententia requiritur 2 An sen-
consiliū sapientū, ab ea possit appellari? dic ꝙ sic, tentia lata
secundū Bal. in l. j. §. j. per illū tex. & in l. ex consensu. consilio sa-
in prin. per illū tex. ff. de appel. Bal. in l. ij. & in l. ex il- pientū pos-
lo. C. de appel. ita dicit & tenet Soci. in cons. suo xxiiij. ri. sit appella-
quod incip. omnipotēs Deus adsit. in j. & ij. col. & do. meus Ias. in repet. l. admonendi. in xvj. col. ff. de iureiu. vbi plus dicit, † ꝙ sentētia lata secundum consilium 33
sapientum requisitū à lege vel statuto nunquã transit in rem iudicatã. allegat Roma. cōsi. 228. quod incipit, pro plena defensione. ¶ Item si feratur sententia secūdū malū consilium alicuius, qui requiri debebat, an teneat. vide Panor. in c. cum in veteri. in pe. col. ext. de electio. & Ang. in cons. suo 186. ¶ Sed † an hoc casu si 34 An ma-
cōsulti malè consuluerint, teneantur ex consilio, ꝓut le consuli-
etiam iudex teneretur, si erratū sit in iure & in facto? tentes tene-
Dic ꝙ sic, vt tenet Philippus Decius in regula, consilij tur.
non fraudulēti. ff. de reg. iuris. post Anto. & Io. de Ana. in c. tua nos. de homicidio. & ibi ponit materiã Deci, an quis ex consilio teneatur, imò etiam dicit, † quòd 35
doctor qui consuluit per imperitiam, si lata sit sentētia, tenetur satisfacere illi contra quem lata fuit sententia. Ad quod pauci aduertunt & malè.

ITem aduerte, † ꝙ si iudex inuita parte assumpsit cō- 36
silium sapiētis, ꝙ nihilominus vtraq; pars tenetur soluere suam partē salarij sapientis. ista dicit & tenet Alb. de rosa. in l. sed & loci. §. in iudicio. vers. sed & si mensor. ff. finium regundo. † idē si assumatur aut im- 37
petretur iudex delegatus, vt dicit ibi Alb. per tex. in l. j. ff. ad legem Rho. de iactu. & c. rescriptum. §. prouisurus. de rescriptis, in vj. qui debet habere salariū à partibus. l. in sacris. §. j. C. de proximis sacros. scri. lib. xij. qđ dicit esse verū Bart. in l. si postulauerit. ff. de adult. qñ iudex petit cōsiliū qa dubitat de casu, & sic ex eius ordinatione, vel si vtraq; pars petat: secus si vna pars sentiat, & altera contradicat, aut vna pars tantùm petat, qa tunc debet esse expen. petentis. vt ibi dicit Bar.

ADuerte quia iudex potest cogere aduocatos ad consulēdum, mediante tamen mercede, vt dicit Matth. de afflictis in constitutione regni Siciliæ, quæ incipit, vt vniuersis, in prin. vj. glos. dixi suprà in titu. *des iustices*, in §. *meßiers & sergens*. in gl. in vers. an quis cogatur. †

Aliquando

.BIU Cujas

38 Licentia requisita debet præcedere.

ALiquando † requiritur licentia alicuius, & tunc secundum omnes debet præcedere, vt in c. licet. de regularibus. & l.j. C. de sacrosan. eccl. potest tamen præcedere ex interuallo sicut & incontinenti, prout Bal. in d.l.j. & in ru. C. de exercito. ¶ Aduertẽdum tamen ad vnum, † ꝙ vbi requiritur licentia, non sufficit
39 tacitus consensus, prout declarat Io. And. in c. si abbatem. de electio. quod dictum est multum notãdum. & in regula, cum stat. de reg. iuris, in vj. in Mercuriali. & ita dicit Bal. prædicta allegãdo in l. obseruat. §. fi. in fi. ff. de off. procon. & legati. Corsetus singular. 159. in verbo, licentia. & ꝙ debeat præcedere licẽtia, imò etiã verbis expressis, tenet Ludo. Roma. in l.ij. ff. sol. matri. & Lapus allega. sua lxxxvj. Barb. consil. suo xij. in xj. col. quod incipit, scribitur apud prophetã clarissimũ, bonitatem &c. & in cons. lviij. sapienter dicit Psalmi-
40 sta. in viij. col. in ij. vol. & in x. col. dicit, † ꝙ vbi requiritur licẽtia alicuius in actu ꝓficiendo, nõ potest postmodum per cõfirmationem vel ratificationẽ supplẽri, nec ratihabitio postmodum superueniẽs cõualidat actũ, nec facit valere qđ actũ est. Allegat ad hoc plura,

41 Licẽtia debet dari in scriptis.

quæ potes videre. ¶ Et aduerte, † quia licẽtia debet dari in scriptis. Bar. in l. fi. C. de eroga. mili. anno. lib. xij. & ideo non data in scriptis non valet, qa non est solẽniter cõcessa. Car. Florẽtinus in clemẽti. fin. de electio. xij. quæstione. & ideo probatur per literas. Spe. in tit. de instru. edit. §. restat. vers. sed quid produ.

42 An possit reuocari.

PEr prædicta dixi in casu emergenti, cum subditi ꝙ dicuntur *gens de poete*, non possint comparere in iudicio p ꝓcuratorẽ ab eis constitutũ sine licẽtia dñi: ꝙ si ab initio constituerũt ꝓcuratoriũ sine licẽtia dñi, virtute cuius cõparuerunt in iudicio, licet postmodũ habuerint à dño confirmationẽ ꝓcuratorij & ratihabitionẽ, etiã quod plus est authoritate iudicis authorizatã, post primã comparitionẽ factam virtute dicti ꝓcuratorij passati sine licentia domini, ꝙ ꝓcessus debet dici nullus in præiudicium dictorũ subditorũ qui ita cõparuerunt. Latiùs dicam infrà in titu. *des forestz, pasturages & riuieres.* §. vj. qui incipit, *gens de poete.*

42 NVnquid † autẽ licentia semel concessa potest reuocari? aut cadit inter superiorẽ & subditũ; inter quos. s. concedentẽ & illum cui concessa est, non cadit obligatio, puta cõcessa est p superiorẽ religioso, & tũc põt reuocari. gl. est in cle. j. de testa. Et ita dixi in casu emergẽti ꝓ nobili ac religiosa domina Claudia de rabutin, abbatissa. S. Ioã. magni, in burgo Heduen. cõtra suas religiosas, quæ habuerãt quasdã licẽtias à quondam dña Perneta de Viẽna, quondã abbatissa dicti S. Io. dixi s. in §. j. huius tit. in gl. *sans licẽce* aut cõcessa est ab eo qui potest obligari illi cui concessit, & tunc non potest reuocari. Ita cõsuluit Ang. cons. suo cclxxxiiij.
43 Per hoc dixi † ꝙ dñs habens altã iustitiam qui cõcessit alicui ædificare colũbarium in sua iustitia, non potest illam reuocare, illo etiã nondũ inceptò. dicã infrà in cõsuetudine finali huius libri. ¶ Per hoc etiã cũ certis aliis motiuis dixi, † ꝙ ex quo Heduẽ. epũs semel vni

44 Nota auaritiam episcoporũ.

vicario concesserat licentiam administrãdi sacramenta, & deseruiendi alicui ecclesiæ parochiali, non poterat amplius eã reuocare, & ideo non erat opus ꝙ singulis annis fierẽt, prout fiũt approbatiões taliũ vicariorũ, & ꝙ dicti vicarij qui semel habuerũt vnã licentiã administrandi sacramenta ab eorũ epo, seu officiariis eiusdẽ, capiãt singulis annis vnã aliã. ¶ Sed tñ credo ꝙ istud fieri possit, † cum semel approbatus possit iterum reprobari, maximè in his quæ concernũt curã animarum, vt in terminis & bene ad ꝓpositum tenet Old. cons. suo xviij. incip. circa primum articulum. Et

45 Approbatus semel, iterũ reprobari potest.

multum facit pro illis approbationibus quæ fiunt in hac diœcesi Heduen. singulis annis, qđ multis videtur durum. & illud cõsilium Oldr. refert & sequit Pet. de Anc. in c. accepimus. de ętate & qualitate. ¶ Crederem tamen istud esse intelligendum, † quòd quando quis 46
est approbatus ad vnum beneficium, ꝙ si velit habere curam & administrationem alterius, ꝙ debeat iterum examinari, sed ꝙ si fuerit approbatus semel pro vno beneficio, quòd singulis annis debeat iterum approbari, non video rationem, nisi ratione cõmoditatis sigilli, eo ꝙ de qualibet approbatione soluitur certum quid. ¶ De huiusmodi secunda approbatione aut examinatione quæ fieri potest & quãdo, vide Feli. in c. cũ venerabilis, in vlt. col. de except. qui se remittit etiam ad alia sua loca: quem videas,

DE mandato autem quando requiratur, dixi suprà quãdo tractaui de iussu. vers. qd de iussu. ideo hîc non repeto. vnũ non omitto, ꝙ in casibus in quibus est speciale mandatum sufficit ꝙ fiat mandatũ contra *Mandatũ.*
certã personã, & valet, licet non dicat super qua causa, text. est not. l. q duos. cum l. sequẽ. ff. de procu. & facit quod dicit Bar. in l. illud. §. si talis. ff. de mino. & aliqd in l.j. §. inter filiũ. ff. de falsis. licet in contrariũ videat tenere Cy. in l.j. C. etiã per procuratorem. l. sed primã opinionẽ tanquã cõmunẽ tenet Bar. in l. filius fami. in iij. col. ff. de dona. & Bal. in l. sed & si quis. §. quęsitũ, ff. si quis cautionibus. Panor. c. corã. in vlti. col. de in integrum resti. & vide ad hoc Frãc. de Aretio in d. §. iussum. in j. col. ¶ Sed quid de verbo, voluntas? dic ꝙ vbi requiritur sola voluntas alicuius, si sit presens, sufficit ꝙ non contradicat. Si verò sit absens, sufficit ꝙ ratificet, aut tacitè approbet verbo, vel facto. De ratificatione dicit tex. in l.ij. §. voluntatẽ. ff. sol. mat. De verbo vel facto, Spe. in tit. de succes. ab intestato. ver. pone ꝙ omne. Et ideo in cõtingẽtia facti dixi, ꝙ in §. filiis autem. in l. fi. C. de bo. quę libe. sufficiebat ratificatio patris, imò etiã tacita, scilicet ex quo qdã petierit vsumfructum bonorũ aduentitiorũ post bienniũ à tẽpore quo euenerãt matri in bonis, vt dicebat nõ alienatis, ꝙ ex hoc visus fuit approbasse alienata per filiã, quia volũtas requisita etiã sufficit, ꝙ fictè aut præsumptiuè interueniat. do. meus Iason in d. §. voluntatem. †

QVantum † autẽ ad verbũ, conscientia, dicit Ang. 47
d. §. iussum. ꝙ idem est dicere de conscięntia & de consensu. allegat tex. optimũ qui bene ꝓbat in auth. quomodo oportet episcopos. §. non autẽ alias. colla. j. & ita etiam ibi dicit per illum tex. sed in contrariũ videtur facere quod dicit Bal. in rubr. C. de exercitoria. & in l. fi. §. necessitatẽ. C. de bonis quæ liberis. vbi videtur dicere, quòd per ista verba quòd satis est quòd actus fiat præsente eo & sciente de cuius conscientia debet fieri, nisi lex vltrà requireret factũ & voluntatẽ. vt l.j. in text. & glo. C. de bonorũ pos. quem dicit dñs Fran. de Aretio allegatum fuisse per do. suũ, sed dicit do. Fran. ꝙ dominus suus non vidit Bal. idem tenentẽ in l. nemo. C. de senten. vbi allegat casum pro prædic. conclusione, qui optimè probat, in l. omnium. C. de testa. & ibi idem firmat, in fine commenti. & de hoc vide plenius eundem Franc. in d. loco.

PONe ꝙ mulier cõstituat procuratorẽ ad contrahẽdum cum marito in eius vtilitatem de cõsensu cõsanguineorum proximorum, qui in præsentia cõsentiunt constitutioni procuratoris seruatis solennitatibus, an sufficiat, an verò adhuc requiratur ꝙ consentiant quãdo procurator cõtrahet? ista materia tractatur per omnes in l.j. §. item acquirimus. vbi Ias. Are. & alij scribẽtes. ff. de acqui. pos. & do. meus ibi conside-

BIU Cujas

rat duos casus, quos not. Fede. de Senis in cõsi. suo cẽtesimo, inci. Abbas subiectus. ¶ Sed vlteriùs quæritur an vir & vxor, licet nõ possint donare vnus alteri, etiã cũ iuramẽto, an si donẽt cũ iuramento, & dicãt, & hoc nõ obstãte statuto tali seu cõsuetudine derogamus cũ iuramẽto, an valeat talis derogatio, & an valeat huiusmodi renũtiatio facta huic statuto cũ iuramẽto? Bart. in l. si qs ꝑ eo. in prin. in verbo, mẽbro. ff. de fideiuss. & in l. ij. in fi. C. ne fideiuss. dotiũ denẽ. & Bal. in l. ij. ix. q. C. de rescindẽda vẽditio. & in tracta. schismatis. in iiij. col. vĩ tenere ꝙ non. & dicit Bal. in d. l. ij. † ꝙ minores & mulieres facilè seducuntur quãdoque minis, quãdoq; blandiciis, & pollicitationibꝰ. vt in auth. vt immobilia ante nuptial. col. ij. colla. v. & ideo æquissimũ est huiusmodi statutũ volens in hoc consensum propinquorum. canonistæ tñ in c. cũ contingat, de iureiu. & Io. An. in additio. ad Spec. in tit. de sentẽtia. §. vt autem. vers. ad hoc, & ea quæ præmissa. videntur tenere contrarium. dixi s̃. in hoc §. in gl. *ne peuuent*. ꝙ partes non possunt apponere hanc clausulam, non obstãte. & in pluribus aliis locis, hîc non repeto.

Quæstio.

48 Mulieres facilè seducũtur.

IN TEXTV IBI,

Des prochains parens.

QVi dicantur proximiores, ponit Bar. in consil. x. incip. in nomine dñi. notanter etiã dicit ista cõsuetudo, *prochains parens*. † quia si non fuisset dictum de ꝓximioribus parentibus, sed solum diceret ꝙ requireretur consensus parentũ, sufficerẽt parentes seu cõsanguinei remotiores, prout in specie tenẽt Bart. & Bal. in l. trãsactionem. in fi. C. de transactio. Ang. cõsil. clxvij. quod incipit, Itẽ statuimus. ¶ Tu dic ꝙ veritas est in contrariũ, qa etiã si consuetudo nostra diceret, ꝙ requireret consensus parentũ seu cõsanguineorũ, essent requirendi ꝓximiores. ita tenẽt Bal. & Sali. in l. fi. per illũ text. C. de verb. signi. plenè per do. meũ Iason. in l. non solum. in prin. ff. de noui ope. nuntia. & in l. transactionem *la seconde*. C. de transactio. & in l. j. in fi. C. vnde vir & vxor. & in l. fi. in fi. C. de verb. signi.

1 Parẽtum appellatione qui veniant.

SEd quæro, pone † ꝙ maritus & vxor habẽt liberos proximiores succedere debẽtes, vtrum istorũ requratur consensus, & sufficiat? & vĩ ꝙ non, † quia q. authoritate indigent, authorizare non possunt. l. fi. C. de leg. tuto. c. indẽnitatibus. in gl. de electio. in vj. sed filius contrahendo requirit authoritatem patris. l. cum oportet. §. necessitatem. C. de bonis quę lib. igitur &c. ¶ Contrariũ tñ vĩ esse in casu statuti nostri, qa verum est dicere ꝙ filius est ꝓximus succedere debẽs, cũ sit in primo gradu succedẽdi. §. j. instit. de bon. posl. j. C. vnde liberi. † & ꝓximus est quẽ nemo præcedit. l. ꝓximus. ff. de verbo. sign. ergo verificat in eo statutum. ¶ Nec obstat argumentũ factũ pro contraria parte, qa consuetudo non requirit authoritatẽ quæ sit de substantia contractus, sed tãtum exigit consensum qui à filiosa. patri in multis actibus posset præstari, imò debet. tex. est in l. ij. §. qd̃ si in patris potestate. ff. de sol. mat. not. in l. fi. §. filius autem. C. de bonis quæ lib. inter quæ, scilicet authoritatem & consensum, est differentia, vt dixi in glo. præceden. & facit pro differentia illud qd̃ dicit Bald. in l. si quando. §. illud. C. de inoffi. test. nunc nihil decido. ideo cogitabunt posteri.

2 An in cõtractibus viri & vxoris requiratur cõsensus liberorum.

3

4 Proxim⁹ quis.

SEd pone † ꝙ non inueniat nisi vnus, qd̃ fiendũ? dic ꝙ requirẽdus est illius cõsensus. ita Bal. l. j. in prin. C. vnde vir & vxor. & do. meus in l. Stichum q. meus erit. ff. de leg. j. per tex. in §. quod autẽ. in auth. de non alienandis. colla. ij. vbi dicit text. quòd res immobilis ecclesiæ potest dari in emphyteusim æstimatione facta ꝑ architectos pręsentes. dicit ibi tex. ꝙ si ciuitas nõ habeat nisi vnũ, quòd æstimatio facta ꝑ illum sufficit ibi, aut etiam vno, si vnum solum ciuitas habeat.

5 Quid si nisi vnus parentum inueniatur.

ITem quæro, pone, † ꝙ proximus cõsanguineus sit pupillus, nũquid possit dare cõsensum cũ authoritate tutoris, & an si cõtractus sit gestus, valeat? Bal. in l. in coniunctione. ad finem. C. de nup. vĩ tenere ꝙ sic, cũ dicat ꝙ ſtãte statuto nostro, seu consuetudine si cõsanguinei proximiores mulieris sint pupilli, vĩ quòd eorũ cõsensus non satisfaciat statuto sine authoritate tutoris sui, qa aliàs dicunt̃ præsentes. l. diem ꝓferre. §. corã. ff. de arbitris. ergo vult ꝙ cum authoritate tutoris sui possint, qa tunc dicunt̃ præsentes, vt est text. in d. §. corã. ¶ Sed tu dic ꝙ veritas est in contrariũ, eo ꝙ authoritas tutoris pręstaret̃ ꝓ eo qd̃ non est in patrimonio, vel administratione ꝑsonæ pupilli, sed in ꝑstãdo cõsensum alteri meritò talis authoritas nihil facit, cũ quæ non sunt in administratione patrimonij non ſpectãt ad tutorẽ vel curatorẽ pupilli. in l. fi. ff. de curato. furiosi. & in l. seruꝰ furiosi. ff. de manumiss. & istud tenet Bal. more solito sibi contrarius in l. de pupillo. ff. de noui ope. nunt. & in l. j. circa fin. C. qui admitti. sed per aliã rationẽ. & idem Bal. in suis statu. in verbo, consanguinei. vbi etiã dicit quòd vbi requirit̃ pręsentia cõsanguineorũ, requrit̃ ꝙ sint præsentes ꝑsonaliter, nec posset ad talẽ actũ cõstituere ꝓcura. alle. dicta sua in d. l. j. C. q admitti. ¶ Aduerte quòd do. meus in d. l. de pupillo. assignat aliã rationẽ, vbi plenè per illum.

6 Quid si fit pupillus.

7 Quid si parẽtes sint absentes vt non possint vocari.

SEd pone † ꝙ parẽtes sint ita absentes vt vocari nõ possint, qd̃ fiendũ? dic ꝙ aut ille cuius cõsensus est requirẽdus, dimisit vicariũ seu Locũtenẽ. & tũc sufficit requisitio cõsensus vicarij: aut verò nõ dimisit, tũc non põt expediri actus sine eius cõsensu, ita cõcludit Feli. post multa in c. ex parte. ĩ iij. & iiij. col. ext. de cõsti. dicit tñ Ludo. Roma. cõs. 36. ꝙ cõsanguineis nõ existẽtibus ipsa cõtraheret. & dicit Bal. cõsi. ccj. qd̃ incip. in Christi nomine, in ꝓuincia Anchonitana. in j. vol. ꝙ si ꝓximiores parẽtes cõsentire debẽtes sint ita absentes ꝙ cũ difficultate vocari possint, ꝙ sufficit vocare non remotiores & seq. qd̃ nota. ¶ Aduerte tñ † ꝙ si sit impossibile habere cõsanguineos ꝓpter eorũ absentiã, aut aliã cãm, valebit actus, etiã factus sine eorũ cõsensu, cum impossibilitas excusat in hoc, vt dicit Bal. in l. turpia. §. j. ff. de legatis. j. Lud. Ro. in consi. 36. quos alleg. cum multis aliis Hipp. de Marsi. in l. j. §. præterea, in xxj. col. ff. de quæstionibus. vbi ponit materiam † ꝙ impossibilitas excusat etiã ratione pestis & absentiæ. & ibi quòd impossibilium nulla est obligatio.

8

9

ADDITIO. Aduerte ꝙ sicut impossibilitas excusat, ita etiã debet excusare difficultas, cùm impossibile & difficile æquiparentur. l. cum hæres. §. j. ff. de statu lib. vt tenet Matt. de affli. in constit. regni Siciliæ, quæ incipit, generalia. in iiij. notabili. in ij. lib. †

10 Quid si nolint consentire.

ITem pone † ꝙ parẽtes sint vocati ad cõsentiendum cõtractui mulieris, & nolint consentire, qd̃ fiẽdum? vel inter se differunt, puta qa quidã dicunt ꝙ non debent cõtrahere sic, alij dicunt contrariũ, qd̃ fiendum? Bar. in l. si cũ dotem. §. eo autẽ tempore. ff. sol. mat. dicit, ꝙ quãdo consanguinei contradicunt, ad iudicem ſpectat examinare causam contradictionis, & si iusta sit, bene quidẽ: aliàs iudex pmittet mulieri contrahere. & istud etiam refert & sequitur do. meus Ias. in l. j. vij. col. & l. bonorum. in iiij. col. C. qui admit. Paul. de Cast. l. j. C. vnde vir & vxor. Corsetus in singu. 69. in litera C, in verbo, consensus. Felin. in c. cùm accessissent. ix. col. ext. de consti. Bal. in suis statutis, in verbo, consanguinei. idem tenet Ludo. Roma. consi. 36. inci.

visa

visa disceptatione. & Panor. consil. lxv. quod incipit, Christi Iesu eiusq; pijssimæ matris. in iij. col. in ij. vol. ¶ Et aduerte, qa do. me⁹ Ias. in l. fi. in iij. col. de iudiciis.
11 dicit, † ꝙ quãdo parentes discordant in consentiẽdo, iudex debet se intromittere, secundũ Bar. & alios in d. §. eo autem tẽpore. & Pan. c. tuæ. de clericis non resi-
12 den. faciendo regulã, † ꝙ vbicunq; partes habẽtes eligere, aut aliquid simul facere discordent, iudex debet se intromittere, eligẽdo, aut aliàs actũ faciendo. quod comprobat multis decisionibus idẽ do. meus Ias. in l. iusiurandum & ad pecunias. §. qui iusiurandum. ff. de iureiu. & in l. fi. in iij. col. C. de iudiciis.

13 Si parẽtes sint fœmine.
QVid autẽ † si maritus & vxor haberẽt parẽtes solũmodo fœminas, an requiratʳ solũ cõsensus istarum fœminarũ? vẽ quòd non, † qa cõsiliũ & authori-
14 tas est ꝓpriè virorũ & non mulierũ. l. quidã decedẽs. §. Papinianus. ff. de admin. tuto. & do ratio nẽ, qa cum mulier sit inhabilis in facto suo, nõ debet authorizare in facto alieno. C. de legiti. tuto. ¶ Videreʳ tñ dicendũ cõtrariũ in casu huiꝰ statuti, eo ꝙ statutũ dicit, *prochains parẽs*, q est terminus indefinitus æquipollẽs vniuersali: & sic cõprehẽdit fœminã. no. ĩ l. j. ff. de verb. sig. & in l. quicunq;. C. de seruis fugi. ¶ Facit, qa appellatione ꝓximorũ vterq; sexus cõprehẽditʳ, etiã de ꝓprietate sermonis. vt no. Anch. cõs. 286. inc. viso facto. & idẽ de appellatione propinquorũ. Bal. consi. 334. in q. lib. iij. † Etiã qa ratio huiꝰ cõsensus est eorũ interesse propter spẽ succedẽdi, vt satis dixi, ꝙ habẽt interesse mulieres. & ideo qa hoc casu essent successurę, esset maior ratio. ¶ Et non obstat ꝙ consiliũ & authoritas est virorũ & nõ mulierũ, qa in casu isto non adhibeʳ iste consensus ad authorizandũ, sed tãtum ad consensum præstãdum. qđ est secus, vt dixi in gl. præcedenti. non obstat §. Papinianus. qa non dicit ꝙ mulierũ non sit consiliũ, sed totũ cõtrariũ, sed bene verũ est ꝙ ĩ illo casu non erat necessariũ cõsiliũ mulieris, s. matris, qa illo casu non potuit esse particeps officij, sed non ratione defectus cõsilij. ita Bar. ex tex. ibi. nec est verum ꝙ mulier sit inhabilis in facto ꝓprio, quia in omnibꝰ regulariter est legitima ꝑsona, & illarũ in multis exigitur consensus. vt est tex. in l. in coniunctione. & ibi Bal. C. de nup. & in l. j. C. de nup. facit qđ habetur in l. ij. §. qđ si in patris. & in §. voluntatem. ff. sol. matri.

15 Si cõsanguinei sint ei suspecti.
SEd pone † ꝙ consanguinei cõsentire debentes sint suspecti vxori, an adhuc vxor teneatur eorum cõsensum reqrere? Bal. in l. viduæ. C. de nup. dicit ꝙ statutum loquens de consensu ꝓpinquorũ intelligiʳ de non suspectis, & qui non procurẽt propria commoda potiùs quàm commoda illius. & ita dicit Fel. c. edoceri. in vij. & viij. col. de rescriptis. ita Bal. in suis statutis, in verbo, contrahere. facit regula de qua per Fel. in d. c. edoceri. de qua dixi infrà, in tit. *des forestz, pasturages & riuieres. §. gens de poete.* in glo. *sans paßer procuratiõ.* quæ est scilicet quòd vbi aliàs requiritur consilium alicuius, si est suspectum, omittitur.

Quæstio no tabilis.
SEd quæro de quæstione quæ potest quotidie euenire. maritus aliquis aut vxor habẽt plures parentes, tres videlicet, aut quatuor, qui sunt proximiores, & sunt ex vno latere, videlicet ex latere patris, ex quo latere nulla sunt antiqua hæreditagia, sunt tamẽ proximiores: ex latere verò matris sunt duo aut tres q nõ sunt ꝓximiores, sed tñ debẽt succedere in antiqs hæreditagiis ex illo latere materno proueniẽtibus, ꝑ tex. nostræ cõsuetudinis, inf. ti. *des succeßions. §. les heritages ensuyuent.* etiam licet sint in remotiori gradu: an si maritꝰ velit dare vxori illa antiqua hæreditagia, vel vxor marito, debeat habere consensum istorũ parentũ existentium ex latere matris, licet non sint proximiores, an verò sufficiat habere consensum aliorum parẽtum ꝓximiorum succedere debẽtium in aliis bonis quàm in dictis antiquis hæreditagiis? ¶ Videtur per tex. nostræ cõsuetudinis, ꝙ ex quo sunt isti parentes & ꝓximiores, & tales qui succedere debẽt, licet non succedant in illis antiquis hæreditagiis, tñ quia eisdẽ conueniunt verba dispositionis, ꝙ etiam cõuenire debet dispositio, cum cui conueniunt verba dispositionis, conuenit & ipsa dispositio, & econtrà. l. iij. §. quoties. ff. de damn. infect. Alex. in consil. suo xvij. in j. col. in j. vol. Barba. in cõsil. suo ij. in v. col. in j. vol. Et ideo ecõtrà, cùm parentes ex latere matris licet succedãt in illis antiquis hæreditagiis, ꝓuenientibus ex latere matris, tñ quia non sunt ꝓximi parentes, cũ sint alij proximiores, ex quo eis non cõueniunt verba dispositionis, ergo etiã nec ipsa dispositio, vt dictũ est antè. igitur, &c. Contrariã tñ partem credo de iure veriorem, videlicet ꝙ tantũ hoc casu requiriʳ & sufficit cõsensus istorũ parentũ ex latere matris attingẽtiũ quo ad bona materna in quibꝰ succedere deberẽt, & non requiritur in hac donatione consensus aliorum proximiorum non debentiũ succedere. Et hoc sic ꝓbatur. Nam vbicũq; requiriʳ actus in qualitate, non sufficit actus sine qualitate, nec qualitas sine actu. Bart. in l. Fulcinius. §. cũ hoc. ff. qbus ex causis in posʃeatur. dixi plenè sup. de hac regula in §. *femme mariée.* in glos. in hoc eo. tit. Nam aliud est esse vnum simplex, i. ꝙ dicaʳ parens, aliud esse tale, i. cum qualitate, videlicet ꝙ sit parẽs succedere debẽs, vt dicit Card. dictus Præpositus, ponẽdo prędictã regulã in c. ad id. in ij. col. ext. de spõsa. ¶ Et ratio in hoc multũ cõsiderari debet ad demonstrãdũ seu interpretandũ istud verbũ, *prochains parens qui doiuẽt succeder.* s. interesse succedere debentium de qua s̃. dixi, secundũ quam rationem debet regulari & restringi dictum, seu interpretari. Bar. in l. regula. §. si quis. ff. de iuris & facti ignorã. Faciunt dicta per dom. meum Ias. in l. Gallus. §. quid si is. in iij. col. ff. de lib. & posth. Idem do. meus Ias. in l. licet. in ij. col. C. de pac. & in l. illam. C. de coll. igitur, &c.

Quæstio no tabilis.
QVidam mercator Burgũdus me interrogauit de quæstione quę sæpe euenit. † Eius vxor in morte dedit ei quandã sum mã pecuniariã secretè, & eidẽ dixit ꝙ donabat, & ꝙ nolebat ꝙ vnquã diceret verbum, nec quòd reuelaret ꝑ quascũq; monitiões querimoniales quæ fieri possẽt. Mortua eius vxore fuit factum inuẽtariũ, & in inuẽtario non appositum, nec reuelauit talẽ summã, licet iurauerit oĩa bona quæ erãt cõmunia inter eũ & eius vxorẽ tpe eius mortis in medium adducere, & in inuẽtario ponere: postmodũ hæredes prædictæ eius vxoris impetrauerũt monitionẽ querimonialẽ, cõquerendo de his qui quondã bona prędictæ vxoris, quæ eisdẽ de iure tanquã hæredibꝰ & successoribus debẽt cõpetere, celant, detinent, occultãt, ac reuelare, & in lucem ponere denegãt, & recusant. ¶ Aduerte, quòd talis ꝓhibitio monitionis querimonialis, cùm det occasionẽ furãdi, furripiẽdi, & occultandi bona, est inductiua delicti, & ideo auferẽda, per ea quæ dicit do. meus Ias. in l. ait prætor. j. in prin. col. ij. ff. de iureiuran. De hac quæstione vide Ioã. Sanxon. in consuet. Turon. tit. *des donaiſons entre les nobles.* arti. ij. & Boërium in loco statim allegando.

PRædictus mercator zelo conscientiæ motus declarat & declarauit ꝙ eius vxor ante eius mortem fortè per mensem, eidem dedit vnam bursam in qua est magna summa pecuniarũ, sed eidẽ dedit hoc modo, ꝙ non intendebat, nec volebat ꝙ reuelaret hære-

BIU Cujas

dibus, & quòd in hoc derogabat consuetudini, erat tñ contẽtus eã ponere in lucẽ, ita ꝙ inter eos diuiderent prædictæ pecuniæ. dicũt hæredes cũ dicta bursa fuit in lucẽ posita, qđ talis mercator incidit in piuriũ, eo ꝙ iurauit omnia bona cõmunia in lucẽ posuisse, & fecisse in inuẽtario describere, qđ nõ fecit. Quid iuris? an hoc casu iste mercator inciderit in piuriũ? ¶ Et primò videndũ est an potuerit prædictas pecunias sic & eo modo eidẽ donatas in foro cõscientiæ retinere, & si nõ declarasset se habere, an fuisset tutus in foro cõscientiæ. vr̃ ꝙ sic, qa licet deficiat solẽnitas requisita in donatione. s. cõsensus parentũ, tñ quia interuenit cõsensus actũ gerentiũ, valet: nec tenet quis in foro conscietiæ & animæ. ita dicit Pan. in c. j. in fi. de restitutio. in integrum. Hinc dicit Inn. in c. qa ꝓpter. de electio.

17 & in c. si celebrato. de clerico excõmuni. ministrã. † ꝙ electus cõmuniter ab omnib⁹, si cõstet de cõsensu electiõ, est tutus in foro conscientiæ, etiã si non fuerit obseruata forma à canonibus introducta. Et dicit Pet.

18 de Anc. in regula, possessor. in j. q. de reg. iur. in vj. † ꝙ hęres ex testamẽto carẽte solẽnitatibus iuris, & habẽte cõsensum purũ testatoris, licitè tenet bona sibi relicta in foro conscietię. imò dicit do. Abb. Pan. in c. re-

19 latũ, *le premier*. in ij. col. ext. de testa. † ꝙ cõtractus mulieris factus sine fraude valet in foro conscientiæ, etiã non seruata forma statuti loquẽtis de cõsensu ꝓpinquorũ. q in terminis vr̃ decidere hũc casum. & ista tenet do. meus Ias. in l. si post diuisionẽ, in ij. & iij. col. C. de iuris & facti ignorã. & in l. si nõ sortẽ. in prin. ff. de cõdict. indeb. & in §. sed istæ. in 24. col. instit. de actionibus. ex quib⁹ videret dicẽdũ ꝙ iste maritus non deierauit prædictas pecunias retinendo, cũ habuerit iu-

20 stã cãm retinẽdi in foro conscietiæ, & maximè † quia quælibet causa, etiã iniusta, excusat à dolo gl. in l. j. in fine. ff. de abigeis. cum aliis allegatis p do. męũ Ias. in l. qui iurasse. in j. col. ff. de iureiurãdo. ¶ Et in iuramento faciũt quæ dicit Alex. in consi. 124. in j. vol. & in cons. 39. in iij. col. in iiij. vol. & ꝙ excusęt à dolo, idem Alex. in consi. 73. in fi. in iij. vol. Imò omnis causa colorata causa excusat à dolo, vt dicit idem Alex. in cõsi. 211. in iij. col. in ij. vol. intellige tñ prẽsumpto non vero, vt j.

21 dicetur. † ¶ Sed periurium non cõmittitur sine dolo. d. l. qui iurasse. & ibi do. meus Ias. & in l. videamus, in ij. col. de in litem iurand. & Feli. in c. ij. in ij. col. de rescriptis. & ideo quia † quicquid excusat à dolo excusat

22 à periurio & pœna, vt dicit do. meus in dictis locis, & in l. si quis id quod. in vij. col. ff. de iurisd. om. iud. videt dicendum hoc casu prædictum mercatorem debere excusari à periurio, & pœna negantis, seu occultantis res hæreditarias. de qua pœna dicam j. in hoc eodem tit. §. xxj. incipien. *& s'il est trouué* &c.

COntrarium tñ de iure vr̃ dicẽdum, videlicet primò ꝙ maritus non fuit, nec esset tutus in foro

23 *Statuta seruãda in foro cõscietiæ.* conscientiæ retinere tales pecunias, † quia etiã statuta in foro conscietiæ seruari debent, vt vult gl. in c. quæ in ecclesiarũ. de consti. & ibi Bal. ad hoc no. & dicit ꝙ non reperiet alibi, faciũt quæ dicit do. meus Ias. in d. l. si post diuisionẽ. in ij. col. C. de iuris & facti ignoran.

24 vbi dicit, † ꝙ etiam leges ciuiles & municipales debẽt seruari in foro conscietiæ. & facit gl. in c. ij. de constit. in vj. quã ibi notat Dominicus in antepe. col. quę glo. vr̃ esse similis gl. in d. c. quæ in ecclesiarũ. & illã gl. allegat. Fel. in c. nam concupiscentiã. de constitutio. vbi dicit quòd etiã si in lege præceptiua sit apposita alia pœna, tñ veniens contra eam adhuc peccat mortaliter. & vide quæ dicit Fel. in c. j. in x. col. de constitutio. ¶ Et ad hoc quod dr̃, quòd quælibet causa, etiam iniusta, excusat à pœna & periurio, cum periuriũ non cõmittatur sine dolo, dic esse verum à dolo præsumpto, sed non à vero dolo, vt tenet Alex. in apostil. ad Bar. in l. j. §. j. in verbo, & per hoc. ff. si quis testamento liber esse iuss. fuerit. sed qñ quis committit periurium, non est dolus præsumptus, sed verus. notat do. meus Ias. in l. j. §. nũtiatio. in viij. col. ff. de noui ope. nun. & in l. iubemus. in ij. col. C. de testamentis. igitur hoc casu iste mercator non excusabitur à periurio, & per cõsequẽs nec minus à pœna legis contra occultantes res hæreditarias, ex quo dixi quòd deberet priuari dictis pecuniis, & quòd omnes pecuniæ debent adiudicari hęredibus propter celationem & occultationem mariti. Faciunt quæ dicit Pano. in cõs. lxxiij. in ij. vol. in y. col. & dicam j. in xxj. §. huius tit. ¶ Istã opinionem tenet Boërius in consuetu. septenæ Bituricen. tit. de consue. matrimonij. §. j. in gl. j. in xiiij. col.

SEd iterum quæro, pone † quòd non reperitur nisi 25 Quæst. o. vnus ex parẽtibus qui succedere debet quo ad bona immobilia, alij verò sunt quo ad mobilia, maritus seu vxor vult alienare vel donare immobilia, an sufficiat quòd habeat consensum illius qui debet succedere in immobilibus? an verò etiam debeat habere consensum aliorũ qui non debẽt succedere in immobilibus? Ista quæstio solui potest ex deductis per Bart. in cons. suo j. incip. In nomine Domini, Amen.

IN TEXTV IBI,

Qui doiuent succeder.

ADuerte quia Bart. in l. transactionẽ. C. de transactio. dicit ꝙ aut statutũ dicit ꝙ mulieres nõ possint contrahere sine cõsensu consanguineorũ, & tunc ratio statuti est præsumptio doli & metus. per dictam l. trãsactionem. Aut verò statutum dicit sine consensu consanguineorum proximorum, vt hîc est, & tunc ratio statuti est ratio spei successionis, cùm verosimile sit quod hoc diligentius videbunt. Et ita etiam tenet do. meus Ias. in l. de pupillo. ff. de no. ope. nun. per tex. l. j. ff. de leg. tut. Et ideo videtur ꝙ sufficiebat dicere in consuet. nostra *Prochains parens*, absq; hoc ꝙ ponerẽtur verba supradicta, sed nota qa sunt magis declaratiua, & ideo non bonũ fuit ponere ea. ¶ Sed aduerte, † 1 *Præsentia consanguineorũ tollit præsumptio doli.* quia per præsentiã consanguineorũ, vt hîc vides, tollit̃ omnis præsumptio doli & metus, vt tenent omnes in d. l. transactionẽ. Item etiam tollitur metus reuerẽtialis, de quo in l. j. §. quæ onerãdæ. ff. quarum rerum actio non datur. ¶ † Adde ꝙ idem operat̃ prẽsentia iu- 2 dicis quod amicorum vel consanguineorũ, secundum Bar. in l. frater à fratre. in versi. iij. quæro quid de contractu emptionis. ff. de cõditio. indebiti. Ang. & Imol. in l. j. §. fuit quæsitũ. ff. ad Trebell. faciũt dicta per do. meũ Ias. in l. singularia. in vij. col. ff. si cert. pet. & in §. itẽ si qs in fraudẽ. in viij. col. instti. de actionib⁹. † quo- 3 niã ea quæ fiunt in iudicio sunt maioris authoritatis, q̃ quæ extra iudiciũ. & multi effectus oriunt̃ ex præsentia iudicis, de quibus per do. meum Iaso. in l. pacta nouissima. in iij. col. C. de pactis. & per eundem dominum meum in l. si conuenerit. in iij. & iiij. colu. ff. de iurisdi. om. iudi. & ponuntur septẽ effectus prouenientes ex præsentia iudicis. & ponitur octauus per eundem do. meum Ias. in l. j. §. si iusserim. ff. de acquir. pos. s. ꝙ citatio facta per nuntium in præsentia iudicis habet vim peremptorij. ¶ Hoc tamen casu, quia expresse requiritur consensus propinquorum succedere debẽtium propter eorum interesse, non sufficit authoritas iudicis. † ¶ Et ad id quod primò dictum est de præsentia consanguineorum quòd multùm ope-

retur

retur, vide eundem do. meū in l. interpositas. in ij. col. C. de transact. in l. j. in fine. C. eodem. & in §. quadrupli. in viij. col. insti. de actionibus. Intellige tamen † ꝙ
4 Non verò tollit metum. prēsentia cōsanguineorū nō tollit prēsumptionē metus, & qñ persona quæ infert metū verisimiliter pōt inferre etiā præsentibus parētibus & amicis, vt in tyrāno, idē Ang. in cōs. cclxxx. quod incipit, reperitur in quadā charta. & facit, quia fortior præsumptio tollit minorem. l. diuus. ff. de in integrū restitutio. do. meus Ias. in d. l. transactionē. in j. col. C. de transactionibus. ¶ Et notāter dī *qui doiuēt succeder*, quoniā alij quorum non interest, non posſūt impugnare, imò repellerenᵗ pfines non recipiēdi, vt facit. l. posthumus. §. si qs ex his. ff. de inoffi. test. facit gl. in c. vt circa. in verb. alicui de electio. ī vj. Lud. Ro. ī cōs. ccccxcix. & ī cōs. ccclxxx. & ccclxxxiij. & Benedicti in repe. c. Raynutius. in verbo, in eodem testamēto relinquens, nu. 114. de test. †

IN TEXTV IBI,

Supposé que lesdits contracts ayent esté vallez par serment.

1 Iuramentum an validet donationem cōiugum. SEd tamen istud est cōtra dispositionem iuris, † qª iuramētum de iure validat donationem inter virū & vxorē. ita dicit Guiliel. de Cuneo in l. sed & si possessori. §. itē si iurauero. ff. de iureiu. per Bal. & scriben. in l. Seius Augerius. ff. ad l. Falc. & l. si quis pro eo. ff. de fideiuſ. & Alex. cōsi. viij. & consi. clvij. inci. Viso instrumēto donationis. in iiij. col. in ij. vol. Frāc. de Aretio consi. lxxiiij. incip. Diligenter & maturè ponderatis. in iij. col. Roma. cons. xliij. & do. meus Ias. l. pacta quæ contra. C. de pact. vbi disputat. Sed nunquid potuit consuetudo nostra seu statutum disponere cōtra dispositionem iuris super iuramento?

Ludouicus de Soubterram. CVm essem in studio in vniuersitate Papiē. disputata fuit hæc quæstio ꝑ me, cū egregio ac nobili viro, nūc vtriusq; iuris doctore, do. Ludo. de Soubterrā, qui pro certo vir est acutissimi ingenij, nūc magnæ authoritatis, ꝑtonotarius sedis apostolicæ, prior cōmēdatarius de montēpuys, canonicꝰ Heduē. & Cabillonē. & q multò maiora meretᵉ ꝑpter eius excellētem sciētiā, & virtutū, ac morū honestatē, & fui ei cōtēporaneus. Et fuerūt mihi ꝑ eū contra cōsuetudinem nostram multa subtilia opposita, ad quæ respondi. de materia plenè ꝑ do. meū Ias. in l. fi. ff. qui satis. cog. tractaᵗ, & per eundē in auth. sacramēta puberū. in pe. & vlt. col. C. si aduer. vendi. Feli. c. ecclesia sanctæ Mariæ. ī xx. col. ext. de cōstit. & in c. ij. in xij, col. extrà, de spōsa. & matrimo. Lud. Ro. consi. xij, & cōs. cccc. Ale. cōsi. lix. inci. viso instrumento, & tit. quæstionū. in j. vol. & consi. cxxvj. incip. Et consideratis statutis. in j. vol. per Lud. Bolo. consi. xliiij, vbi plura allegat in vj. co. Soci. cons. xlvj. & pen. in j. vol. Ita etiam ponit Frā. de Curte antiquior, in consi. xliij. incip. Super cōtingentia facti

2 Statutum laicorum non potest disponere super iuramento. 3 Regū Franciæ lex. prēmissum nobis fuit ꝙ in Burgūdia. vbi dicit † ꝙ statutum laicorū non potest disponere super iuramēto. & ibi dicit ipse Curtius † ꝙ Rex Frācorum Christianissimus, qui eminet tanquā stella matutina in medio nebulæ meridionalis super omnes Reges, non potest tollere virtutem iuramenti appositi in cōtractu, ideo etiam dicit, nec statutum laicorum. & de hoc vltimo plura allegat, quæ videre potes.

ADDITIO. De huiusmodi artic. vide plura ꝑ Matt. de affli. in constitutione regni Sici. quæ incipit, diuæ memoriæ. in vij. nota. in iij. lib. vbi quędā cōsilia Alex. ibi allegat, quæ iam hīc allegaui. Et si vis videre cautelas ad faciēdum statutum per laicos, aut ordinationem principis, quòd possit tollere iuramentum, aut saltem impedire effectum iuramenti, vide Thomam Ferratium de aduocatis, in suis cautelis, cautela 16. † ¶ Dicam amplius in sequenti disputatione, prout dixi in hunc qui sequitur modum.

DIco ergo consuetudinē nostrā ducatus Burgūdiæ dictantē & clamantē maritū vxori donare non posse, nec econtrà, etiā cum iuramento, valere, & robur firmitatis obtinere posse. respondebo primò ad obiecta sua. ¶ Primò enim inquātùm pro sui initio & præsuppositione, & ad opinionem melius sustinendā adducit, & firmādo dicit, † certum esse donationem 4 inter virū & vxorē firmari iuramento, & validari, per doctrinā Iasonis ꝓceptoris nostri in l. pacta quę cōtra. C. de pact, per doctrinā Pan. & modernorū. c. cùm contingat. de iureiur. & doctrinā Pan. c. fi. de dona. inter virū & vxo. vbi per modernos dī communis opinio. & dicit se vltra Ias. in prędicto loco allegare Alex. in consil. viij. & Aret. in cons. lxxiiij. Sed ego legendo Ias. do. meum in d. l. pacta. inueni ꝙ illa cōsilia allegat, sed vltra allegata ꝑ vtrunq; allego Bar. Veroñ. in cautela cxxij. quę incip. Donatio inter vir. & vxor. Et fratrem Ang. de Clauasio in sua summa, ti. de dona. vers. ij. confirmat dicētem istam opinionē esse verissimam. Sed in isto non facio magnum fundamentū, qa vt videretur bonæ conscientiæ, voluit hanc opinionē tenere, qa ad statum suum pertinet, ea quæ ad conscientiā spectant semper & indistinctè fouere: & talis potest comparari scholari Parisien. de quo meminit Geminia. post Host. c. j. §. fin. in pen. col. de cōcessio. præben. in vj. allego vlterius Ludo. Roma. cōs. cclv. & cōs. ccxciij. in ij. dubio, vbi tenet istam opinionē, & in cōs. xliij. Alex. consi. xxxvij. in ij. vol. in ij. col. Aret. consil. iij. Quidam. omnes tenet prædictam opinionē. ¶ Sed ad istud dico ꝙ non meruit in hoc proposito ad decisionem causæ allegari, nec ex hoc potest fieri fundamentum, cùm istud non sit tutum, sed dubium, iuxta doctrinā Bar. in l. in ambiguo. ff. de rebus dubiis. quā alle. Iason in repeti. l. admonendi, in xij. col. ff. de iureiur. & Fel. in rubr. procemij decretalium, in ij. col.

Angelus de Clauasio conscientiarius author.

ET ꝙ ista opinio non sit tuta, imò qđ plus est, veritas sit in contrarium, probo nouis fundamentis, imò si bene aduertaᵗ, doctores nō fuerūt bene informati in hoc, saltē tenētes istā partem. Et primò anteq̄ veniā ad fundamēta mea, volo ꝑ illorū corroboratione respōdere ad fundamēta doctorum in hac opinione. Primò. n. Bart. q fuit verꝰ legista, voluit tenere opinionem contrariā, & illā tenuit in l. j. ff. de dona. inter virum & vxo. † eo ꝙ ista donatio est cōtra bonos mores, & per cōsequens validari nō pōt iuramēto. ꝑ tex. vulgatū c. nō est obligatoriū. de reg. iur. in vj. sed tenētes cōtrariā partē ad istud motiuū conati sunt talem qualē solutionē dare, &, vt arbitror, Bal. more suo solito somniauit hāc suam distinctionem in mōte Parnaso, dicit enim Bal. audacter in l. pactum, in xix. q. C. de pact. quem refert Bar. Veroñ. in dicta sua cautela, & post eum Ias. d. l. pacta quæ cōtra. C. de pac. † ꝙ cōtra bonos mores dupliciter consideratur. Primò contra bonos mores ciuiles, vt in casu nostro, & tūc validatur iuramento. Secūdò contra bonos mores naturales seu de iure canonico. & hoc est quādo inducitur peccatum, & tunc illo modo est intelligendum. c. non est obligatorium. Salua pace domini Bal. & omnium hanc suam distinctionem tenentium, dico illam procedere non posse, imò nullo modo veram esse. Primò non probatur iure. Erubescimus enim &c. l. illam. C. de colla. imò quod plus est, contrarium probatur, &

5

6 Contra bonos mores dupliciter consideratur.

si bene inspiciantur ipse Bal. & ipsum insequẽtes, seipsos confundũt. Primò enim inquantũ dicit ꝙ illud quod est improbũ & inhonestũ est cõtra bonos mores de iure ciuili, tale eñ non potest esse quod non sit illicitum, & per consequẽs inducit peccatũ, si inducit peccatum, ergo contra bonos mores de iure canonico, seu naturales, secundum suammet distinctionem.

Refutatio distinctionis. Probo sic. Illud quod est licitum non inducit malefi-cium. tex. l. is qui aggressorem. C. ad legem Corn. de sica. quem allegat Bar. qui nihil ignorauit, in l. decuriones. C. de infami. & eum refert & sequitur Fel. in c. quæ in ecclesiarũ. in v. col. de consti. Sequit' ergo à cõtrario sensu qđ est illicitũ inducit maleficiũ, si maleficium, nemo põt negare ꝙ non sit peccatũ. ergo cùm illud quod est improbum & inhonestũ peccatũ inducit, sequitur qđ illud est contra bonos mores de iure canonico, seu naturales. ¶ Secũdò fortiùs ꝓbatur ꝙ etiam in casu nostro est cõtra bonos mores de iure canonico. patet, nam donatio inter virũ & vxorẽ inducit ad delinquẽdum, & sic est inductiua peccati. satis bene probant, imò expresè dicũt tex. in l. j. ij. & iij. ff. de dona. inter virum & vxo. Et illos tex. ad hoc notauit Bart. in d. l. j. ergo accipiendo verba distinctionis Bal. nemo sanæ mẽtis inficiabitur illam esse cõtra bonos mores de iure canonico. Succedit ergo prædicta regula, non est obligatorium. de reg. iuris, in vj.

PRædictam adhuc distinctionẽ Bal. probo non esse verã in secundo suo membro, qñ voluit dicere, ꝙ illud est cõtra bonos mores naturales, seu de iure canonico, quod inducit peccatũ, & tale non põt firmari iuramẽto, nã nemini venit in dubium solutionẽ vsurariam inducere peccatũ. tenet do. Ias. in l. fi. C. de indicta vid. tollen. & ꝓ consequẽs est contra bonos mores naturales, & de iure canonico, & sic deberet secũdum eum succedere regula, non est obligatoriũ. & tñ est text. ad literam in cõtrarium in c. debitores. de iureiur. & sic patet ꝙ ista distinctio est falsa, & per consequens clarum est opinionem Bart. in d. l. j. non esse bene sublatam per prædictam distinctionem.

ITem ꝙ prædicta distinctio non sit vera, ꝓbatur, qa illud quod est contra bonos mores ciuiles æquiparatur illi quod est contra bonos mores naturales, quo ad obseruationẽ iuramẽti. Nam exhæredare filiũ sine causa est cõtra bonos mores ciuiles, & abdicare vxorẽ suã à se sine causa est cõtra bonos mores de iure canonico seu naturales, & tamẽ idem quo ad obseruationem iuramenti. tex. in c. quintauallis. de iureiur.

ALio modo & fortiùs confirmãdo, probo prędictã donationem esse contra bonos mores naturales, & sic inducere peccatum secundum quod tenet Pan. in c. quemadmodum. extrà, de iureiurãdo. Nam dicit rex. ꝙ ꝓpter tales donationes vnus efficitur pauper, & alter locupletior cum iactura alterius. Ita text. l. iij. ff. de dona. inter virum & vxorẽ. & istud est contra ius naturale. Ita dicit tex. in l. nam hoc natura. ff. de condictione indebiti. Et sic videm⁹ absurda ex illa donatione prouenientia esse iure naturali prohibita. Ergo si bene cõsideraẽ, ratio rationũ positarũ in dictis legibus est, qa famæ suæ, honori & vtilitati non parcant, sed amore quodã extraordinario seipsos postponant, & alios, præponant, dicunt facere contra charitatem, *Charitas.* cùm charitas illa sit & verè dr̃ bene ordinata, quæ à seipso incipit, iuxta legẽ, præses. C. de seruituti. Faciũt tex. in c. non satis. & c. est probãda. lxxxvj. distin. & in c. si non licet. xxiij. quæstione v. Si ergo cõtra charitatem est, ergo contra iustitiam, vt dicit tex. in c. vbi sana. xxiiij. quæstione. j. & dicit in c. abiit. xj. quæstio. iij. † ꝙ qui charitatis iussa spernunt, Deum vtique, qui charitas est, produnt. Per consequens clarum est præ-dictam donationem inducere peccatũ, & sic esse contra bonos mores naturales: ergo &c. 7 Charitatem spernẽs Deum prodis.

SEcundò adducũt intrepidè doctores tenẽtes præ-dictam vestram opinionem vnum fundamentum quod satis stringit, quod est, † nam pactum de futura 8 successione est contra bonos mores, & tamen validatur iuramento, c. quanuis. de pactis, in vj. & hoc probando regulam quam semper adducunt, scilicet quia tale iuramentum potest seruari sine dispendio salutis æternæ. c. cùm contingat, de iureiurando. sed ad illud dabo duas responsiones.

PRima enim responsio est, ꝙ illud quod dr̃, ꝙ pactũ de futura successione validatur iuramento, dico esse intelligendum secundum tex. allegatũ ad hoc, nã dictum doctorum debet intelligi secũdum textum quem allegãt. l. non solum. §. liberationis. ff. de lib. lega. Sed tex. in c. quãuis. de pactis, in vj. dicit, ꝙ pactum quod non vergit in detrimentũ alterius, nec in dispẽdium salutis æternæ, debet validari iuramento. Ergo clarè vides ex illo textu, quòd illud quod in detrimẽtum alterius vergit, vel in dispendiũ salutis ęternę, nõ potest validari iuramẽto, cũ limitata causa limitatum effectũ debeat ꝓducere. l. in agris. ff. de acquir. re. domi. Faciũt plenissimè dicta per do. meũ Ias. in l. age. C. de trãsact. sed nunc donatio inter virũ & vxorẽ nõ est huiusmodi, quia non potest seruari sine dispendio salutis æternæ, qa vt suprà dixi, ꝓ eã inuitatur ad delinquẽdũ. ¶ Item vergit in detrimentũ alterius, nã vt dicit tex. in d. l. iij. ff. de dona. inter virũ & vxorẽ. vergit in detrimentũ proximorum cõiunctorũ, quorum fama denigratur, & vnus illorum qui erat diues, efficitur pauper. ¶ Quæ paupertas est multũ in consideratione, cũ sit durior morte, vt dicit Bald. in l. certa forma. C. de iure fisci. lib. x. & dicit Ang. in l. cũ & filius-familias. ꝙ fordescit quis propter paupertatẽ, & talis vita est suppliciũ, & mors solatiũ. & ibi subdit ꝙ melius est mori quã indigere. hoc tenet Hipp. de Marsil. consi. lxxj. in vlt. col. ¶ Et illud docet † rerũ experien-tia, quæ est rerũ magistra. c. quã sit. de elec. in vj. & il-lud detrimentum & interesse cõsiderauit iurisconsul-tus in d. l. iij. & meritò, cùm magnũ dicatur tã ex parte illius qui de diuite effectus est pauper, † cùm vt dicit Boërius, inter omnes aduersitates fortunæ infœlicis-simum genus infortunij est fuisse fœlicem. quẽ refert gl. in c. consideranda. lxxxvj. distin. inuehendo contra illos qui liberalitate vtuntur, quòd de diuitib⁹ efficiũ-tur pauperes. ¶ Adde † alia tria genera infœliciũ esse. Nã infœlix est qui recta docet, & viuit iniquè. c. mul-ti. xl. distinc. Infœlix est qui pauca sapit, spernitq; do-ceri. xxxviij. distin. c. vltimo. Infœlix est cuius nulla sa-pientia prodest. xvj. q. j. c. reuertimini. ita dicit Lucas de Penna, l. tribuni. co. iij. C. de re mili. lib. xij. 9 Experiẽ-tia rerum magistra. 10 Boërius. 11 Infeli-ces qui.

EContrariò autẽ quis dicatur fœlix, q natus opti-timis auspiciis vitã honestè finierit. humanæ in-quit vitæ conditionẽ pręcipuè primus & vltimus dies continet, quia plurimũ interest quibus auspiciis in-choetur, & quo fine claudatur. dicit G. Benedicti in sua repet. c. Rayn. in verbo, mortuo itaque testatore. j. nu. xiiij. & xv. de testam.

QVod etiã ex parte coniunctorũ ratione eorũ fa-mæ & legis dispositione est in cõsideratiõe. † & maius est illud detrimẽtum quàm si esset detrimentũ omnium bonorum, aut maioris partis, quia quando agitur de fama, dicitur agi de graui & magna causa, cùm agatur de eo quod afficit personam, imò fortiùs 12 Fama detrimen-tum grauis.

non agi

non agitur de fama vnius solũ, sed totius progenici & prosapiæ, qđ maius est. arg. l. cognitionũ, post princi-
13 piũ. ff. de va. & extraord. cognit. † causa enim infamiæ & causa vitæ æquiparantur. l. iusta. cũ glo. ff. de manu. vindict. bona gl. in §. suspectus autẽ. versi. ob culpã. institutio. de suspe. tut. Bar. & doct. l. transigere. in j. col. ad fi. C. de transac. ergo de maiori dicitur tractari vbi tractatur de fama quã si de omnib⁹ bonis tractaretur, quia homo dẽt pluris habere famã quã omnes facultates. l. Iulianus. ff. si quis omis. cau. test. arg. l. reprehẽdenda. C. de inst. & subst. & talis crudelis est qui famã suã negligit. xij. q. j. nolo. ¶Et de huiusmodi fama quõ multũ est appetẽda & cõseruanda, & quomodo sit in æstimatione, vide G. Benedicti in sua repet. c. Rayn. in verbo, mortuo itaque testat. j. nu. 322. vsq; ad nu. 334. de testa. dixi amplè in meo Catalogo honorũ, in j. parte, in multis considerationibus. Si ergo multo fortius istud detrimentũ sit considerandũ quã bonorum, nõ erit dubiũ ꝙ sicut detrimentũ alterius in bonis impedit quominus iuramentũ operetur suũ effectũ, sic etia istud detrimentũ faciet ꝙ donatio inter virũ & vxorẽ non poterit validari iuramento.

ET licet tenentes opinionẽ contrariã voluerint tenere ꝙ istud verbũ, moribus, positũ in d. l. iij. intelligitur, id est cõsuetudine approbatũ, vt etiã voluit ibi gl. Accu. tñ expositio est mala & cõtra Bal. & Sali. qui dicũt ꝙ talis donatio est cõtra bonos mores, & iõ tex. intelligitur de bonis moribus, nõ de cõsuetudine. ¶Et facit ꝓ tollenda prædicta expositione inepta re-
14 Regula notabilis. gula multũ notabilis, †ꝙ vbicũq; lex vtit illis verbis, moribus, ẽt intelligit de cõsuetudine, qñ exprimit locus vbi sunt illi mores, sed si simpliciter vtit verbis, moribus, intelligit de bonis moribus. hoc decidit tex. in l. moribus vbi gl. id est, iure Lacedæmoniorũ. ff. de vulg. & pupil. & l. more nostrę ciuitatis. ff. de acq. hęr. ita formaliter colligit in illis iuribus. cũ ergo d. l. j. loquatur simpliciter de bonis morib⁹, qa dicit, morib⁹ apud nos receptũ est, ne valeãt donationes inter virũ & vxorẽ, & subdit ibi tex. hoc aũt receptũ est, & sic nõ refert se ad cõsuetudinẽ, sed ad ius, eo ꝙ solitariè prolatũ est igitur intelligitur moribus, id est cõtra bonos mores, & ideo dicta gl. non bene loquitur.

15 ITẽ † verba in dubio debẽt intelligi secundũ subiectã materiã. l. plenũ. §. equitij. ff. de vsu & habi. l. ex militari. ff. de testa. mili. quia vt voluit Philosophus ij. de anima, actus actiuorũ sunt in patiente bene disposito, sed subiecta materia d. l. primæ requirit ꝙ istud verbũ, moribus, intelligatur ꝓ bonis moribus: quod apparet, qa dicit ibi tex. ne mutuo amore inuicẽ spoliarẽtur donationibus. & in l. ij. eod. tit. dicitur, neque eis esset studiũ liberos educandi. & idẽ dicit l. iij. ff. eo. ex quibus verbis manifestè colligitur, ꝙ illud verbũ, moribus, ibi positũ sapit bonos mores; contra Imo. & alios d. c. cũ contingat. ¶Et licet Fede. de Senis cõs. suo
16 Causa quare donatio inter virum & vxorẽ prohibentur. cxlj. incip. punctus quæstionis cõtingat. dicat † ꝙ donatio inter dirum & vxorẽ prohibeatur, ne matrimonia essent venalia, & vt daretur causa diuortij, ꝙ ideo ex quo illa causa diuortij cessat hodie de iure canonico. c. gaudemus. de diuor. ꝙ etiã cessare debet prohibitio, cũ cessante causa cessare debet effectus. ¶Dicendum est ad hoc ꝙ licet cesset vna rõ de positis. d. l. j. ij. & iij. nõ tamen cessant aliæ rationes prohibitiuæ, & per consequens remanet prohibitio firma. l. si non lex Aelia sentia. ff. de hęre. instit. l. liberorũ. §. notantur. ff. de his qui no. infa. §. affinitatis. instit. de nup. sed sic est ꝙ aliæ rationes positæ in d. l. nõ sunt sublatæ, vt iã hîc ante dictũ est de pluribus. Itẽ etiã de aliis satis constare potest: nam † bona matrimonij quæ sunt tria, fides, 17 Matrimonij bona tria.
proles, & sacramentũ. gl. in c. fi. de cõdit. appo. possent impediri si prædictæ donationes valerent. & primò quantũ ad bonũ prolis, videretur impediri si valerent tales donationes: quia potius vacarẽt vir & vxor talibus donationibus quã educationi liberorũ, vt probatur in d. l. ij. ff. de dona. inter virum & vxorem.

ITem etiã impediretur ipsum sacramentũ matrimonij, quia si essent donationes impediret ipsum matrimoniũ, & postmodũ induci posset diuortiũ. vt d. l. j. ij. & iij. & ideo dicit Bal. in d. l. fi. C. de dona. ante nup. ꝙ per talẽ donationẽ sequitur indignatio animorũ, & exinde diuortiũ: quę omnia sunt cõtra bonos mores, & cõtra bona matrimonij: †quia matrimoniũ non est
18 Matrimonium quare institutum. institutũ libidinis causa, sed causa liberorũ procreandorum: & istud est bonum quod appellamus proles.

ITem est institutũ matrimoniũ vt sit perpetuũ, non vt sit diuortiũ: ideo appellatur sacramentum. Itẽ est institutum vt inter eos fiat fides, nõ solùm in eo quod respicit pudorem matrimonij, sed etiã vt in cunctis sit castitas, amor, & honestas, contra quod bonũ directè opponitur depauperatio. & per illum tex. refert ꝙ talis donatio, cũ sit cõtra bonos mores, nõ firmatur iuramento. & subdit etiã ibi Bal. ꝙ est dare aliã rationẽ specialem in vxore donãte, quia præsumitur decepta persuasionibus viri. & alle. dicta per se in l. j. eo. tit. ¶Et
Mulierum astutia & fraus. ita dici potest in marito, vt præsumatur deceptus fraude & persuasione vxoris, quia vt dicit Seneca in v. tragœdia, instituitur omnis fraude fœminea dolus. iuxta illud, Adã, Sanxonẽ, regẽ Dauid, & Salomonẽ fœmina decepit, quis modo tutus erit? & ideo dicit Bald. & talis donatio opponitur directò bono matrimonij. & licet Fede. de Senis in cons. suprà alleg. voluerit & dixerit ꝙ talis donatio non directè impediat bonũ matrimonij, quia semper hoc nõ cõtingit, sed solũ occasionaliter cõtingere põt, vt habetur in d. l. ij. quæ quidẽ occasiones, cũ sint remotæ, nõ debent attendi quin seruetur iuramẽtũ, qđ põt sine interitu salutis æternæ obseruari, vt no. in d. c. quanuis pactum. de pact. in vj. prout etiã voluit Ioã. de Imo. sequendo Anto. de But. d. c. cũ contingat tamen ex prædictis apparet ꝙ prædicta donatio directè opponitur bono matrimonij.

IMò etiã, & quod plus est quando solùm occasionaliter impediret bonũ matrimonij, ipsa sola occasio sufficit ad impediendũ actũ, vt dicit Bal. in c. per tuas. de probatio. & in c. quoniã. de testibus. vbi dicit Bald. quòd modica occasio impedit actum fieri. pro hoc alleg. tex. singularem in l. ergo. §. si ex die. cum sua gl. in versi. modica occasione. ff. de fideicom. liber.

QVanto ergo fortius in hoc casu nostro, eo ꝙ non solũ est modica occasio, sed magna, prout suprà dictum est. & etiã dicit Bal. in l. j. de dona. inter virũ & vxo. in suis recollectis, ꝙ si esset integer amor inter virum & vxorem, propter amorẽ se spoliarent propriis bonis, nec aliquem modum seruarent in donando.

ITem etiam quia maius studium esset circa extorquendam donationem, quàm circa educationem liberorum, vt iam dictum est.

ALtera namque † solutio ad prædictum motiuum 19 Pactum de succedendo. scilicet de futura successione: quia pactum de futura successione, quod est contra bonos mores, validatur iuramento, erit talis, ꝙ salua pace dominorum istud ita simpliciter dicentium, si bene cõsideretur illud pactum de futura successione, quod est cõtra bonos mores, scilicet affirmatiuũ: est nõ tam solum contra bonos mores, quã etiam in detrimentũ alterius: & fortius, quia incitat homines ad delinquẽdum. s. quia

BIU Cujas

inducit votū captādæ mortis. ita tex. in l. fi. C. de pact. ideo tale nō validar iuramēto, p regulā, nō est obligatoriū, sed bene pactū negatiuū quod est cōtra bonos mores, vt tenet Iaſ. in l. pactū. in ij. col. C. de colla. ſaltem nō vergit in detrimētum alterius: nā matrimonia per hæc impediri nō possunt, cū dicit tex. in c. quāuis pactū. de pac. in vj. filia dote cōtenta, & ideo cū nō habeat illas causas, phibitiuas i d. c. quāuis, & in d. c. cū contingat. ſ. quia nec vergit in detrimētū alterius. nec in dispēdiū salutis æternæ. & ita est cōis omniū opinio in l. ſtipulatio hoc modo cōcepta. & eā dicit ibi cōmunē Iaſ. post Alex. & Ang. ff. de verb. obl. & doc. in d. c. quāuis pactū. ¶ Et si cōtra ista inſtaret aliquis ꝙ vergit in detrmētū filiorū postea nascentium vel mari ti. Dic istud nō esse principale detrimentū, sed secundarium quod quidē nō est in cōſideratione. gl. not. in d. c. quāuis. de pac. in vj. quā quidem gl. dicit esse ſing. Iaſ. in l. nec quicquā. §. vbi decretū. in vj. col. ff. de offi. procō. & in l. filius familiàs. §. diui. in vj. col. ff. de leg. j. & in l. cū quid. in ij. lec. in iij. col. ver. vij. ff. ſi cert. pet. Feli. in c. humilis. in iiij. col. de maio. & obe. & in c. cū M. Ferrarien. in xiiij. col. de cōſti. ¶ Ego tñ cōtra illā gl. pondero vnā gl. contrariā nō ponderatā ab aliquo, inquātū dicit gl. in d. c. quāuis. ꝙ præiudiciū filiorū est præiudiciū ſecundariū, qđ nō venit in cōſideratione, dico ꝙ gl. in c. cū cōtingat. in gl. fi. dicit totū contrariū, quia dicit præiudiciū filiorū esse cōſiderādū: ergo ſequitur vnū de duobus: aut preiudiciū filiorum est principale præiudiciū, & tunc malè dicit gl. in d. c. quamuis. quādo exemplificat pro ſecundario: aut est præiudicium ſecundariū, & tunc vna illarū adhuc malè dicit. relinquo cogitandum. ¶ In caſu tamen nostro poſſet dici præiudiciū principale, cùm donatio poſſit taliter fieri, ꝙ nihil remanebit, & ſic erit detrimentum filiorum ſi pater aut mater erat diues, & filius ſit pauper, vt ſuprà dixi, propter text. in l. iij. ff. de dona. inter virum & vxo. cū dicit, famæ coniunctorum conſulentes. in caſu verò c. quanuis. nō ſic, quia tex. ille loquitur per ablatiuos abſolutos. ſ. filia dote contenta, qui quidem important conditionē: ergo cū quælibet cōditio habeat in ſe argumentum à cōtrario ſenſu. Bar. in l. j. in ij. col. ff. de condi. & demon. ſi non habeat dotē, nō valebit tale pactum, etiā iuramento vallatum. itē in caſu nostro etiā ſecūdarium detrimentū est in conſideratione diſpoſitionis iuris: quia ius conſideravit tale detrimentum. d. l. j. ij. & iij. ff. de dona. inter virum & vxorem.

2 Iuramētum quod ſeruandū.

ET per ſupradicta ſatis etiā est reſponſum ad capitale fundamentū, quod facit totus mundus ſ. † qđ iuramētū qđ pōt ſeruari ſine interitu ſalutis æternæ est ſeruandū. per c. cùm cōtingat. de iureiu. qa ille tex. non ſolū dicit ꝙ pōt ſeruari ſine diſpēdio ſalutis ęternæ, ſed etiā dicit tex. nec vergat in detrimentū alteri⁹. pōdero nouiter, ꝙ nō ſufficit vnū iſtorū, imò alia requirūtur, & hoc propter dictiones, nec etiā, poſitas in d. c. quæ quidem important incluſam copulatiuā, vt vult tex. quē ad hoc ponderat & no. Bar. in l. ſi quis ita
21 ſtipulatus fuerit. ff. de verb. obl. ſed † cum ad veritatē copulatiuæ requiratur vtraque pars vera, nō ergo ſufficit eſſe vnam ex iſtis, ſcilicet quod poſsit ſeruari ſine diſpendio ſalutis æternę, ſed etiam alia, ſcilicet ꝙ non vergat in detrimentum alterius, quæ quidem in caſu noſtro non eſt, vt ſuprà dixi, ergo &c.

ITem alia ratione probatur quòd non ſufficit vna illarum rationum, imò ad hoc vt habeant locū prædictæ decretales requiritur quòd ambæ ceſſent, imò vna remanente non poterit tex. ille habere locū, quia habemus text. in l. ſi non lex Aelia ſentia. & ibi Bal. ad hoc no. ff. de hære. inſti. † ꝙ quotieſcūque in lege poſitæ ſunt duæ rationes, nō ſufficit ceſſare vnam. Et iſtā regulam tradit Bar. in l. ij. in vj. col. ff. de vulg. & pupil. & ibi Iaſ. & in l. exigendi. in pe. col. C. de procu. & in l. alienam. in fi. C. de procu. 22 Regula.

ITem † vbicunque ad validitatem alicuius actus duo 23
copulatiuè requirūtur, oportet illa duo probare dicentē actum eſſe validum. tex. in l. ſi hæredi plures. ff. de cōdi. inſti. accedit dictum canoniſtarū in c. ij. per illum tex. de reſcrip. ꝙ quādo duo ſunt copulatiuè probanda, nō ſufficit alterum probare: ſed hîc duo copulatiuè requirūtur, vt patet in d. c. cum contingat. & d. c. quanuis. quia requiritur ꝙ non vergat iuramentum in detrimentū alterius: igitur, &c. ¶ Item ꝙ poſſit ſeruari ſine diſpendio ſalutis æternę. Dicens ergo actum ſuper quo interpoſitum eſt iuramentum debere valere, debet iſta probare, ſed in caſu noſtro donatiōis inter virum & vxorē non poteſt probare: quia vergit in detrimentum alterius, vt ſuprà dixi, ergo, &c. Videtur tamen ꝙ iſtæ regulæ adinuicem contrariantur, vt voluit quodāmodo ſentire do. Iaſ. in l. ij. in j. col. ff. de cōdit. ob cauſam. ¶ Sed dic ꝙ cōcordāt, quia ad impediēdum actum requirentem plura copulatiuè, ſufficit ꝙ remaneat vnū, vt actus talis impediatur, & ita loquūtur iura primę regulæ, ſed ad probādum actum valere, qui quidem pro ſui validitate plura copulatiuè requirit, opus eſt ꝙ probet omnia. & ita loquuntur iura pro ſecunda regula allegata.

DIco fortius ad c. cùm cōtingat. & realiter intelligendo illū tex. ꝙ † etiā iuramētum appoſitum in 24
contractu vel pacto quod nō eſt cōtra bonos mores, ſi tamen vergat in præiudicium alterius, non validat ipſum actum. ita text. ibi, qui non fuit factus ad aliud: ſed nō poteſt negari ꝙ donatio inter virum & vxorē vergat in alterius detrimentum: ergo.

FOrtius dico, † ꝙ etiam ſi iuramentum apponatur 25
in actu qui ſit contra bonos mores, etiā naturales ſi non vergat in alterius detrimentum, validat ipſum actum. de hoc est tex. multū no. in c. debitores, de iureiur. qui optimè probat † ꝙ ſolutio vſurarum eſt cō- 26 Solutio vſurarum validatur iuramēto.
tra bonos mores naturales: quia inducit peccatum: & tamē validatur iuramento, ſed illa potiſſima ratione, quia non vergit in alterius detrimentum. Deberet ergo ad iſtam ſolutionem ſuccedere regula, nō est obligatorium. licet non vergat in detrimentum alterius. ¶ Sed reſpōdeo notabiliter (& iſta est vera ſicut deus) †quòd ſi iuramentum cōtinet turpitudinem ex parte 27
iurantis, non poteſt quis ſe obligare ad pactum, vt in dicta regula, ſed ſic eſt in caſu noſtro qui cōtinet turpitudinem ex parte iurātis: quia vnus fit pauper, & alter locupletior, quod eſt contra ius naturale. d. l. nam hoc natura. ergo inducit peccatum, vt vult Pano. in c. quemadmodum. de iureiur. Turpitudinem enim negare nō poſſumus, cùm ſi efficiatur pauper, nemo negabit quòd non ſuccedat illud Boërij dictum ſuprà relatū, vel etiā melius, quia bene conſiderādo ex parte vtriuſque cōſideratur turpitudo, cū mutuo amore ſe ſpolient: iſtud eſt ex parte iurātis, & ſic eſt turpitudo ex parte illius. Item matrimonia diſſoluuntur, quod eſt turpe ex parte vtriuſque. Ecce ergo quomodo in hoc caſu, cùm ſit turpitudo ex parte vtriuſque, ad minus ex parte iurantis, non poteſt validari iuramento. in caſu capituli, debitores. non verſatur turpitudo niſi ex parte recipientis. & iſtam ſolutionē multum notabilem dedit do. Abbas Panorm. in c. fi. in fi. de pact. Quam quidem ſolutionem refert & ſequitur do. Felin. in c. debitores. in ij. colum. de iureiuran.

Ad illud

BIU Cujas

Respondet tertio fundamento.

AD illud fundamentũ quo dicitur, q̃ iuri publico non põt renuntiari simpliciter, & tñ cũ iuramẽto sic. & pro hoc fuit allegatũ per vos c. si diligẽti de foro cõpet. cũ Iaſ. in l. si quis in cõſcribẽdo. C. de pact. in fi. dicat Iaſ. quicquid voluerit & vos poſt eũ, quia ille tex. mihi probat contrariũ, & ſi Iaſ. cũ ſuis caſſialupis diceret adhuc decies, dicerẽ q̃ decies falſum diceret. Et ſi volueritis tenere cũ Iaſone, reſpondeatis ad c. ſi diligẽti, & ego ero cõtentus, aliàs nõ, cũ habeam tex. ita clarũ, imò dicit totũ contrariũ Bart. in l. Scius Augerius. ff. ad l. Falcid. ¶ Ad illud fundamentũ quod fit de donatione facta filio per patrem, quæ licet de iure nõ valeat, tñ validatur iuramẽto, quod non eſt admirandum: quia talis donatio neque vergit in detrimentum alterius, ſcilicet principaliter, neque tendit in diſpendium ſalutis æternę, neque eſt contra bonos mores, non mirum ſi validetur iuramento.

ITem q̃ dicta donatio etiam iuramẽto nõ firmetur, facit ratio Ang. in l. ſi quis pro eo. ff. de fideiuſ. ſcilicet q̃ eo q̃ lex reſiſtit potẽtiæ donandi, & dirigit verba ſua prohibitiua in perſonas cõiugum, eo q̃ ipſi donantes videantur peccare non obediendo præcepto ſuperioris: & ſic cum ipſa præſtatione iuramenti peccetur, talis donatio nõ firmatur iuramento, per rationem Bar. in d. l. ſi quis pro eo. ff. de fideiuſſ.

Concluſio. EX quo concludo intrepidè cũ Bar. in l. j. ff. de don. inter vir. & vxo. cũ quo tenẽt multi præalle. p̃ do. meũ Iaſ. in l. pacta quæ cõtra. C. de pact. Et iſtã opi. tenẽt longè plures & excellẽtiores doctores, & lõgè maioris authoritatis, quàm doctores tenentes aliam opi. quos alle. cũ pluribus rationibus do. Soci. cõſ. ſuo lxv. in vj. & vij. col. & etiã dicit Fran. de Curte in conſi. ſuo lxvj. q̃ iſta opi. eſt cõmunis & verior, eo q̃ verificatur ſubtilioribus modis & rationibus, & tenetur per illuſtriores doctores & præſtantiores põdere, numero, & mẽſura. tenet etiã hanc opi. quidã Io. Papi. in quodam ſuo cõſi. qđ incipit, quidã barbatuli qui neſciũt ſe nimias fabas comediſſe, niſi cũ ventre dolent. loquẽdo illis qui tenent contrariã opinionẽ. Quod quidẽ contrarium allegatur per Bartho. Veronen. in cautela ſua vj. alle. cum quodã Raynerio de monte. Et quia Bart. voluit tenere cõtrariã partẽ in l. Scius Augerius. ff. ad legẽ Falcid. quia donatio inter virũ & vxorem nõ reprobatur, neq; ratione publicæ vtilitatis, quia ſalua pace, & ratione turpitudinis, cùm inuitẽtur ad delinquendum, & ſic eſt contra bonos mores.

ITem rõne publicæ vtilitatis, cũ ſi eſſet p̃miſſa multi abſtinerent ab educatione liberorũ, & matrimonia multa diſſoluerent, vt eſt tex. in l. j. ij. & iij. ff. de do. inter virũ & vxo. ſed intereſt reipublicæ vt matrimonia maneãt & liberi procreẽt, vt ciuitas hoĩbus repleat. ita dicit tex. l. j. ff. ſol. matr. ſalua ergo pace dñi Bart. in hoc errauit. ¶ Itẽ idẽ Bar. voluit tenere illã opinionẽ in l. ſi quis p̃ eo. ff. de fideiuſ. ſed ſi bene aduertãt ad ea q̃ ſupra dixi, fundamẽta Bar. in illis duobus locis, confundũt illũ: quia licet bene cõſiderauerit, nõ tamẽ ea bene adaptauit, vt clarè colligit ex ſupradictis p̃ me.

Cõſuetudo noſtra valet. REtenta ergo iſta opinione pro vera, clarum eſt q̃ cõſuetudo noſtra ducatus Burgundiæ valet, cum ſit conſeruatiua iuris, & ſi talis contractus ratione cõſuetudinis nõ veniat annullãdus, ſaltem ratione iuris cõmunis: nec poterit nocere in hoc ſtatutũ neque cõſuetudo: cũ ea quæ exprimi non debent, ſi exprimuntur, etiam ineptè, nõ vitiãt. tex. eſt in l. j. C. de rei vxo. actio. cum infinitis per Iaſon. alleg. in l. vinum. in pen. col. ff. ſi cert. pet. & per eundem in l. edita. in ij. col. C. de eden. & p̃ Panor. in c. examinata. in vj. col. de iudi. & per eundẽ Iaſ. in d. l. ij. in iiij. col. ff. de iuriſ. om. iud.

SEd ne videar cooperiri ſacco inũdato, tenẽdo hãc noſtrã cõſuetudinem hac ſola ratione, poſita opi. cõmuni pro vera, videlicet quòd donatio inter virum & vxorem validatur iuramento, non tamen fatẽdo illam in totum, adhuc dico cõſuetudinem noſtram dictantem maritum vxori donare non poſſe, nec ecõtra cum iuramẽto valere. Et in hac materia inuenio plures opiniones: antequam tamẽ recitẽ eas volo reſpõdere ad obiectũ factum contra communẽ in articulo præcedẽti. & pro opi. quã ego tenui. Quod quidẽ fundamẽtũ dicit dominus Ludouicus de Soubterrã eſſe ſuũ, ſed parcat mihi dominatio ſua, quia (vt infrà dicã, quãdo ad illud reſpõdebo) non creuit originaliter in horto ſuo, ſed Io. de Imo. in c. debitores. de iureiur. vt infrà dicam. ſed credo bene q̃ nõ viderat adhuc Ioan. de Imol. & ideo potuit dicere ſuum.

FVndamentũ enim tale eſt. Ratio quare prohibeatur donatio inter virum & vxorẽ ponitur in l. j. ij. & iij. ff. de donat. inter virum & vxorem. Sed ſic eſt q̃ illa ratio habet locum ſiue apponatur iuramentum, ſiue non, ergo idem ius ſtatuendum eſt. Ad illud dico primò q̃ mihi videtur q̃ tale fundamẽtum nõ poteſt militare. Et probo ſic. Illa quæ ſunt penitus diuerſa & ſeparata, ſeparatam rationem habere debent, cùm ſeparatorum ſeparata debeat eſſe ratio. tex. in l. qui fundum. §. ſi fundum. ff. pro emp. ſed ſic eſt q̃ donatio inter virũ & vxorẽ ſimplex eſt penitus diuerſa & ſeparata à donatione iurata: ergo. ¶ Quòd aũt donatio inter virũ & vxorẽ ſimplex ſit penitus diuerſa & ſeparata, & ſit alia donatio quàm donatio iurata, probat. Nam vbicunque alicui rei aliquid additur vel detrahitur dicitur noua & diuerſa res à prima. tex. eſt no. in l. j. §. ſi quis ſimpliciter. & ibi Iaſon. ff. de verbo. oblig. text. & ibi Iaſon in l. ius autem ciuile. ff. de iuſtitia & iure. tex. & ibi Iaſon in l. j. §. & poſt operis. ff. de noui operis nuntia. Reſpondet obiectis.

ADDITIO. De hac regula vide Matth. de afflic. in conſti. regni Siciliæ, quæ incipit, cum circa iuſtitiæ. in viij. no. quod tamen intelligit verum, niſi per nouã additionẽ derogaretur antiquis iuribus. quod eſt notandũ, vt ibi inducit ad caſus ſingulares, qui cum ſint extra propoſitum, non inſiſto. ¶ † Sed ſic eſt q̃ donationi inter virum & vxorem additur iuramentũ, ergo dicitur diuerſa & ſeparata, ſi diuerſa & ſeparata, ergo non militat prædictũ fundamẽtum, † imò, quod plus eſt, iuramẽtum habet hoc præcipuũ, q̃ alterat actum ſuper quo interponitur vltra naturam ſuã, vt l. j. verſi. confirmaſti. C. ſi aduer. ven. l. ſi quis maior. verbo, ſoluerit. C. de tranſact. Faciunt infinita quæ hîc adduci poſſunt, q̃ actus qui ſimpliciter de per ſe non valent, & tamen cum iuramento valent.

19 Dicta corroborat. COrroboratur, † nam vbicunq; in aliquo actu ſimplici additur noua qualitas, illa qualitas facit illum penitus eſſe diuerſum & ſeparatum à primo. tex. eſt ad hoc notabilis in c. ſtatutum. de electione lib. vj. maximè iunctis ibi nota. per Io. And. vbi dicit † q̃ appellatione eccleſiarũ parochialiũ non veniunt eccleſiæ non parochiales & collegiatæ. Hinc infert Panor. in rubri. de vita & honeſtate clericorum, † quòd appellatione clericorum non veniunt exiſtentes in dignitate. de qua regula multùm ſolenni non fuit oblitus Fel. qui eam ſummoperè cõmendauit in c. licet in corrigendis. in vlti. colum. extrà, de officio ordinarij. & c. tua nos. le premier. prima col. extrà, de iureiur. vbi plenius. & dominus Abbas in c. j. extrà, de inſtitutioni. & in c. j. extrà, de iuramento calum. cũ infinitis allegatis

BIU Cujas

legatis per dom. Felin. in dictis locis, suprà allegatis.
¶Item actus iuratus est potentior quàm non iuratus: vt in terminis dicit Boërius, in consuetudine septenæ Bituricen. tit. de donatio. §. ij.

ITem ꝙ sit diuersa, patet alia ratione: nã vt dicit Ioã. de Imol. in c. debitores. de iureiur. & post eum Feli. si vna & eadẽ ratio sit in accessorio, quæ est in principali, quare nõ ita vitiatur accessoriũ sicut principale? cũ vbi sit eadẽ ratio, idẽ ius statuendũ sit, ergo in casu nostro si vna est & eadẽ rõ in accessorio. s. in iuramẽto, sicut in principali, cur nõ ita vitiatur accessoriũ sicut principale? & sic patet ꝙ istud fuit originale fundamẽtum do. Io. de Imo. ad quod quidẽ dicit ꝙ non est eadẽ rõ in accessorio. s. in iuramẽto, quæ est in principali. voluit eñ ipse Io. de Imo. & Feli. inferre, ꝙ contractus simplices q̃ fiũt inter partes absq; iuramẽto, obligãt solũ vnã partẽ ad aliã, & non obligatur promittẽs nisi soli parti cui ꝓmittit: secus in cõtractibus qui fiunt cũ iuramẽto: quia parti cui promittitur, & Deo obligat promittẽs, & licet dicãtur cõtinere turpitudinẽ respectu partis, nõ tñ possunt cõtinere turpitudinẽ ex parte Dei: & sic cũ euidenter patet aliã esse rationẽ in donatiõe simplici inter virũ & vxorẽ, & donatione iurata, nõ potest idẽ ius statuti; & per cõsequens non obstabit fundamentum domini Ludouici. quia tamẽ intentio mea est veritati adhærere, his responsionibus non obstantibus, dico fundamentũ domini Ludouici in casu nostro militare: & pro opinione mea cõtra cõmunem multum mihi seruire, & ad prædictas responsiones datas ad prædictum fundamentum respõdeo.

AD primã enim dico ꝙ nõ obstat quod dr̃, vbicũque aliquid addit alicui primo actui dicitur nouus actus & diuersus, & p cõsequẽs diuersam rationẽ habẽs: qa dico ꝙ illud est verũ qñ additur aliquid qd̃ habet in se validitatẽ: secus aũt si addatur aliquid qd̃ sit nullũ: quia certũ est ꝙ id quod nullũ est, nullũ põt ꝓducere effectũ. gl. in l. si accusatoribus. in gl. fi. C. de accus. cũ infinitis adductis p Ias. in l. licet, in ij. col. C. de ꝓcur. in l. vbi pactũ, in vij. col. C. de trãsac. in l. ij. §. ꝙ si in patris, in vij. col. ff. sol. matr. multa per Corsetũ in suo repertorio, in verbo, baptismus. sed nunc certũ est & clarũ, ꝙ iuramentũ in casu nostro appositum est nullũ & inualidũ, vt suprà satis sufficiẽter probaui, & adhuc dicã nũc in sequenti membro: ergo nõ poterit operari aliquẽ effectum, & per cõsequens non faciet actũ in quo apponit diuersum à primo simplici, & p cõsequens remanebit destructa illa regula, diuersorũ diuersa & separata dẽt esse ratio, cũ isti actus non sint diuersi, imò remanebit regula illa nostra, vbi est eadẽ ratio idẽ ius statui dẽt in suo esse & robore, imò, qd̃ plus est, † iuramẽtum semper sapit naturã actus super quo interponitur. facit tex. in l. fi. & ibi Bart. & Bal. C. de nõ numerata pec. ¶Faciunt & infinita allegata per do. Ant. Baueriã in suo singulari trac. de effectu iuramenti, in lxxij. priuilegio iuramẽti. ¶Item qd̃ plus est, †adiectio qualitatis nõ alterat substãtiã. l. ij. & l. & an eadẽ. ff. de excep. rei iudi. l. cũ corpus. ff. de acqui. rerũ do. l. senatoris filius. ff. de sena. l. j. C. de dig. lib. xij. glo. pragmaticæ sanctionis, tit. de colla. §. item placuit ipsi congregationi. in gl. in verbo, parochialibus.

AD secundam verò responsionẽ datam per Imo. & Feli. condescendens, præsuppono illud quòd voluit Bal. multum notabiliter in l. si ad excludẽdum. C. de rebus credi. † ꝙ vbicũque ex impletione iuramẽti sequeret iniustitia, vt in casu nostro, vt suprà, dixi, qñ dixi ꝙ est cõtra charitatẽ, & sic contra iustitiã, & sic in hoc est dispẽdiũ salutis æternæ, quod satis suprà probaui in casu nostro, cũ per donationẽ nostrã inducat ad delinquẽdũ, imò fortius si ex nostra donatione induceretur solũ ad delinquendũ venialiter, adhuc tale iuramentũ non est seruandũ, ita tenet Arch. in c. ij. de pac. in vj. quẽ multũ apud legistas cõmendat Bal. in c. j. §. itẽ sacramẽta. in vlt. col. de pace iura. firm. vel etiã ex ipsa impletione iuramẽti sequeret detrimẽtũ alterius, quod in casu nostro negari nõ põt, vt suprà dixi, tale iuramentũ nõ est seruandũ. imò nũc ad propositũ descẽdens, † nõ obseruãs tale iuramentũ non efficitur periurus. ita tenet Lud. Ro. in singulari suo ccccxij. & Bar. in l. si quis in principio testamenti. in vlt. col. ff. de leg. iij. cũ concordã. alle. per Ias. in §. itẽ si quis postulãte. in xiiij. col. insti. de act. qui non fuit recordatus de singulari Lud. de Ro. cum aliis etiã concordã. alle. per Feli. in c. tua nos. in ij. & iij. col. de iureiur. Si ergo non efficit periurus præstãs iuramentũ qd̃ nõ est seruandũ quia illicitum, cõsequenter patet quòd non obligatur Deo: & ideo clarè patet ꝙ responsio Ioan. de Imol. & Feli. nõ habet locum in casu nostro, cùm tale sit iuramentum quod non est seruandum, imò inualidum.

REcitato ergo isto fundamento, ad quatuor opiniones quas in materia nostra inuenio, iuxta superius promissum condescendo. Et primò inuenio ꝙ Ias. in d. l. fi. ff. qui satis. cog. pro sua prima opinione recitat & in mediũ adducit opinionem gl. in l. adigere. §. fi. ff. de iure patro. qui tenet indistinctè † ꝙ sicut papa põt remittere iuramentũ, ita lex seu statutum: quia habet vim apostolici. & illam gl. dicit esse singularem Bal. in c. ij. in pe. col. de ꝓbatio. sed salua eius pace nõ viderat gl. in d. l. fi. quæ dicit † ꝙ lex ciuilis, & sic princeps secularis potest remittere iuramẽtum. & in multis locis tenet Bal. istam opinionem. de quibus per dictum Ias. in d. l. fi. in iij. col. ¶Et vide in materia huius articuli Io. Sanxon. in consue. Turon. *Des succeßions de gens roturiers.* arti. viij. vbi amplè.

ET istam putarẽ posse defensari, primò per ea quæ dicũt docto. † ꝙ veniẽs cõtra præceptũ principis, seu superioris peccat mortaliter, vt ponũt oẽs in c. cũ cõtingat. de iureiu. † quia in omni iuramẽto intelligit excepta authoritas superioris. & pro hoc possent adduci xiiij. decisiones, quas nõ trãscribo, eo ꝙ sunt Ias. præceptoris mei, in d. l. fi. ff. qui satisd. cogã. in ij. & iij. col. ¶Et vide Feli. in c. constitutus. in vj. col. de rescriptis. & Alex. in consi. cxxiiij. in j. vol.

ITem vna alia ratione posset sustineri, quam adducit do. meus, † quia pars in cuius fauorem est prẽstitum iuramẽtum habet vim apostolici. tex. in c. j. de iureiur. cum concordan. per eum alle. Sed si pars habet vim apostolici, ergo multo fortius statutum per text. in l. fi. in fi. & ibi per Bal. C. de fideiuss. & hoc maximè quãdo est causa rationabilis, vt in casu nostro, quia tunc talia statuta valent, & vim apostolici habent. ita Bal. in l. ij. in fi. C. de indicta vidui. tollenda.

NEc obstat, vt mihi videtur, somniũ Pauli de Castro dicentis quòd illa gl. est intelligenda de iure ciuili, non de iure canonico: quod quidem est attendendum, quia dico ꝙ non potest sic intelligi, imò non est intelligenda quo ad suos, etiam de iure canonico. Et probo per vnam aliam decisionem multum notabilem, nam vt dicit Albericus de Rosa. in l. cunctos populos. in vlti. col. C. de sum. trinit. & fide catholica. † quòd si statutum disponat quòd debitores vel fideiussores ad vsuras conuenti non possint opponere exceptionem quòd vsuræ non debeantur, & fideiussor vigore huius statuti coactus est soluere, vsuras repetendo à debitore principali, non poterit debitor opponere

32

33 *A dictio qualitatis nõ alterat substãtiã.*

34 *Iuramẽtum peccatum generans nõ seruandum.*

35 *Non seruans nõ fit periurus.*

36 *Papa potest remittere iuramentum.*

37 *Et lex.*

38

39

40

41 *Decisio notabilis.*

BIU Cujas

ponere ꝙ malè fecit ſoluere vſuras, quas de iure ſoluere nō tenebat: quia poſtquā de facto ſeruatur ſtatutū per principes factū, qui ita volunt de facto ſeruari, eſt pinde quo ad ſubditos ac ſi de iure valeret. allegat illud quod habetur in c. peruenit. extra de fide iuſſ. & qđ no. Inn. in c. j. & c. ſalubriter. extrà, de vſuris, cū cōcordā. allegatis p Iaſ. in l. vbi pactū. in pe. col. C. de trāſac. & in l. dedi. j. §. ſi liber homo. ff. de condictio. ob cauſam. & dicit Albe. vt refert Iaſ. in dictis locis, ita fuiſſe iudicatū, nā vt clarè patet ex iſta deciſione, quę loquitur ēt in vſura quæ eſt de iure canonico prohibita, & ſuper qua nō poteſt ſe interponere princeps, quia inducit peccatum, & tamē vide ꝙ tale ſtatutum eſt ſeruandum, ſic ergo in caſu noſtro, licet eſſet prohibitū principi diſponere ſuper iuramēto, quia ſtatutū factū ſuper eo p principem & ſuperiorē, ſeu approbatū vel tolleratū de facto obſeruatur, & perinde eſt habēdum & reputandum quo ad ſubditos ac ſi de iure valeret.

42 Conſuetudo idem quod ſtatutum.

NEc obſtat illud quod dicit, † ꝙ ſtatutū & cōſuetudo pari paſſu ambulant, quia cōſuetudo idem eſt quod ſtatutū. Bal. in l. ij. circa fi. C. de bonis quæ liberis. cum aliis ad hoc allegatis per Iaſonē in l. de quibus. in vlt. col. ff. de legi. & in l. omnes populi. in prin. in prima lectura. ff. de iuſti. & iure. ſed ſic eſt quòd cōſuetudo non excuſat à pœna æterna, vt vult gl. not. in c. denique. iiij. diſtinctione. quā allegat Pano. in c. cum venerabilis, & reputat ſingularem de cōſuetudine. & refert & ſequitur Iaſon in l. qui iuraſſe. in ij. colum. ff. de iureiur. & in l. ait prætor. §. j. iurari in fine quartæ col. ff. de iureiuran. & in l. ſingularia. in penul. col. ff. ſi cert. petatur. & in l. j. in j. col. ff. quod quiſque iuris. ergo nec ſtatutum: & per conſequens non ſeruabitur tale ſtatutum.

43 Statutum excuſat à periurio probat.

ADiſtud reſpondeo pluribus modis. primò † ꝙ ſtatutū excuſat à periurio, & ſic à pœna ęterna, probatur ſic. nam iuſtus ſuperioris excuſat à mora. tex. eſt ſingularis in l. fi. ff. de lege cōmiſſo. quā reputat ſingularē Bal. in c. fi. in fi. de ſequeſtra. poſ. & fructuū ſed ego habeo, ꝙ quicquid excuſat à mora, excuſat à periurio. tex. in c. breui. de iureiu. Bar. in l. qđ te. & Iaſō poſt eū. ff. ſi cer. pet. & in l. j. §. & poſt operis. in iij. col. ff. de noui ope. nun. & idē Iaſ. in l. ſi quis maior. in v. col. C. de trāſac. ergo patet ꝙ cū ſtatutū quod de facto ſeruatur, vt eſt iſtud apud nos, eo ꝙ hēt in ſe iuſſum principis, qui illa mādat & iubet ſeruare per totam ſuam patriam, ꝙ tale ſtatutū excuſat à periurio, & ſic à pœna æterna. & iſta reſpōſio ſeruit tantum modo quādo noſtra conſuetudo eſſet facta per modum ſtatuti.

44 Conſuetudo excuſat à periurio.

SEd poſito pro vero, prout eſt, ꝙ non ſit ſtatutum ſed ſit vera conſuetudo, adhuc probo † ꝙ excuſat à periurio, nam eo quod iſta cōſuetudo eſt per ſuperiorem tolerata, nō ſolum excuſat à pœna temporali, verumetiam à periurio, & ſic à pœna æterna. Probatur per ea quæ refert Feli. in c. nā cōcupiſcentiā. in iiij. col.

45 de conſtitutio. † vbi religioſi comedentes carnes cōtra eorum regulas peccant mortaliter, niſi cōſuetudo tolerata per ſuperiorem ſit in contrarium, quia tunc talis cōſuetudo eos excuſat. de hoc infrà dicam in vltima opinione.

ITem quādo dicitur, ꝙ conſuetudo excuſat à pœna tēporali & nō æterna, intelligitur de conſuetudine iniqua & irrationabili, ſecus aūt de conſuetudine rationabili, quia cùm cōſuetudo noſtra ſit iuſta & rationabilis, quia per eā euitantur abſurda, de quibus in l. j. ij. & iij. ff. de do. inter virum & vxorem. Item etiam ſatis ſuprà probaui, ꝙ eſt iuſta & rationabilis, & per conſequens etiam debet excuſare à pœna æterna.

SEcunda verò opinio in hac materia eſt, † ꝙ nō poteſt ſtatutum laicorum diſponere ſuper iuramēto, cum illud ſpectat ad eccleſiam, vel ad Romanum pōtificē. c. venerabilē. de elect. cū concordā. allegatis per Iaſonem in d. l. fi. ff. qui ſatiſd. cogā. & iſtam ſic intellectam nō puto eſſe veram, ſed illā cum grano ſalis puto defenſari poſſe, bene enim verum eſt, ꝙ ſi ſuper dicto cōtractu donationis ſit appoſitū iuramentū, poſtquam eſt præſtitum, ꝙ ſtatutum nō poteſt ipſum tollere, neque princeps ſecularis, ſed ꝙ ſtatutū non poſſit facere ꝙ iuramentum appoſitum in contractu donationis habeatur pro non appoſito, & pro remiſſo, iſtud non eſt verum, imò veritas eſt in cōtrarium. facit pro hoc tex. notabilis in l. quæ ſub conditione. §. ſi qui ſub iuriſiurandi. ff. de condit. inſti. & ita debet intelligi. gl. in d. l. adigere. §. fi. de iure patro. ¶ Probatur primò argumento eorū quæ dicit Panor. in c. eccleſia ſanctæ Mariæ. in vlti. col. de conſtit. nam certū eſt † ꝙ ſtatutum laicorum nō poteſt aliquid diſponere ſuper clericos. dicit tamen ibi Panor. ꝙ ſi ſtatutum iniecerit vinculū ſuum in perſonā aliquā antequā ſit clericus, ꝙ tale ſtatutum ligat etiā poſteà effectum clericū. ſic ergo licet ſtatutū non valeat diſponens ſuper contractu iurato, quia iuramentū non eſt de his quæ ſunt in adminiſtratione laicorū, tamē ſi ſtatutū iniecerit vinculum in illo actu in quo nondū eſt appoſitū iuramētum, poteſt facere vt tale iuramentū quantū ad talem actum non habeat obſtare ſi poſtmodum apponatur, imò pro non appoſito habeatur. d. §. hîc ante allegat.

46

47 Statuta laicorū nō poſſunt diſponere de clericis.

PRobatur ſecundò hac ratione, quia princeps ſecularis vel ſtatutū laicorū etiam ſuper tali contractu iurato poteſt diſponere, nam ratione donatiōis inter virum & vxorem inuitetur ad delinquendum. faciūt tex. alleg. in l. j. ij. & iij. ff. de dona. inter virū & vxorē. Sed ſic eſt nunc ꝙ ad euitandum delicta nondum cōſummata ſed conſummanda permittuntur multa quę aliàs nō permitterent. quod ſic probatur, nā certū eſt, † ꝙ par in parem nō habet imperiū. tex. in l. ille à quo. §. tempeſtiuū. ff. ad Trebel. text. in c. innotuit. de elec. cum vulg. & tamen in crimine committēdo, vt euitetur, vel vt illi obuietur, inferior corrigit ſuperiorem. gloſſ. eſt notabilis in c. ij. de hæreticis, in vj. ¶ Secundò probatur, certū enim eſt animalia irrationabilia ſubiecta eſſe homini, vt habet Geneſis. j. Creſcite & multiplicamini, & dominamini piſcibus maris. & etiam apud pſalmiſtam. Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius. & per cōſequens videtis ꝙ non eſt licitū animali irrationali corrigere hominem. tamē habemus Numeri 22. de quo tranſumptiuè in c. nos ſi incompetenter. ij. q. vij. & in c. ſecuti ſunt. §. idem cum Balaam. ij. q. vij. & in c. cum ex iniuncto. de hæreticis. ꝙ ab aſina fuit reprehenſus Balaam propheta, ſeruulus Dei ſupremi, vt delictum per eum conſummandum euitaretur. ¶ Tertiò probatur, † quia ſacerdos poteſt reuelare delictum committendum ſibi dictum in confeſſione, ſecundū Inno. in c. omnis vtriuſq; ſexus. de pœni. & remiſſio. etiam ſi iurauerit tenere ſecretum. gl. eſt no. & ſingularis in c. nerui. xiij. diſtin. & hoc vt obuietur peccato conſummando. ¶ Item alia ſimilitudine probatur: nā certum eſt † ꝙ non eſt licitum laicis capere clericum delinquentem, ſi tamē delictum nondum ſit cōſummatum, ſed eſt delictum conſummādum, vt tale delictum euitetur, licitum eſt laico capere clericū. ita tenet dominus Franc. de Aret. in c. cum non ab homine in iij. col. de iudiciis.

48

Homini oēmnia ſubiecta.

Balaam ab aſina correptus.

49

50

ALias octo vel nouem deciſiones ad probationem iſtius aſſumpti adducere poſſem, quas cauſa breuita-

BIU Cujas

51 Recedē dū à iure vt delicta euitentur.

breuitatis omitto,& eas alibi ponam. † Si ergo licitū sit in multis recedere à regulis iuris cōis vt delicta eui tent,licitū erit in casu nostro recedere,cùm si hoc fiat delicta quæ cōmittent per tales donationes euitabū tur:nec obstat ꝙ dicitur,ꝙ iuramētū istud facit ꝙ statutum concernit periculum animarum,quia tunc sequeretur ꝙ iuramentum esset vinculum iniquitatis.

Tertia opinio.

ALiam opinionem inuenio & tertiam ordine quę est, videlicet ꝙ statutum factū directo super tali cōtractu iurato nō valet,puta in casu nostro, sed si esset factum per indirectū,puta si dicatur,quia quomodocunque fiat talis cōtractus præsumitur simulatus, tunc tenent omnes ꝙ tale statutum valeret, & ꝙ non posset talis contractus validari iuramento. probatur per gl.singularē in l.ab emptione.C.plus valere quod agitur,quàm quod simulatè cōcipitur. quam gl. dicit esse singularem Ang.ibi,& vide Iaſ.de ea in d.authen. sacramēta puberum.in vlt.col.C. si aduersus vēditionē.& idem Iaſ.in §.fuerat.in xxj. col.instit.de actio.& in l.nemo potest.post Alex.ibi.ff.de leg.j.& in l.iusiurandum quod.§.procur.ff.de iureiur. cum concordātiis alleg.per eos ibi.& per Feli.in c.ad nostram in vij. col.de iureiur.vltra quos allego Ang.in l. j. C.de dote cauta non numerata.Iaſ.in l.non dubiū.in ij.col.C.de legi.Angel.de Aretio instit.de emp.in princ. in xxxix. col.Cæpolam in tractatu de simulatione cōtra. in vij. præsumptione.Bal.in l.j.C. de oper. liberto.imò fortius tenet Bal.in l.rogasti.§.si tibi.in vlt. col. ff.si cert. pet.ꝙ qñ iuramentū apponitur super tali cōtractu,nō indiget rescisione. & idē Bald. in l. nec patronis.C.de oper.liber.ad fi.& illud dictum refert Felin. in d. c.ad nostram.multa alia ad istam gl. adducere possem, sed quia non multum ad propositum, ideo non insisto. ¶Iste est propriè casus qui ponitur per Io.San.in consue.Turo.tit. *des succeßions de gens roturiers.* arti. viij.in gl.j.in ver.ibi,hîc quæro.vsque ad finem.

Cōtra tertiam opinionem.

SEd mihi videtur quòd ista tertia opinio nō potest sustineri.primò,nam vt dicit Bal.in l.fin.in vlt.col. C.sine censu vel reliquis.qui allegat Host.& Io. And. in c.postulasti.de foro compe. illud † quod prohibitū
52 est vna via,alia non debet cōcedi.¶Item etiam† quod
53 non potest fieri directò, non potest fieri per obliquū seu indirectum. probat text. in l. verbis ciuilibus de vulg.& pupil.

ITem paria sunt vel ꝙ contractus non possit validari iuramēto,vel ꝙ sit simulatus,vt suprà dixi per gl. in d.l.ab emptione.imò,vt dixi,ista ęquipollent:† sed nō
54 refert quid ex æquipollentibus fiat.l.iij.C.de instit.& substit.¶Item sequeretur vnum aliud, quia si istud esset verū,sequeretur ꝙ lex esset imposita verbis, quod est contra l.ij.C.communia de legatis.& per ista mihi videtur quòd ista opinio non potest sustineri.

Opinio quarta.

QVarta opinio est, quæ mihi videtur vera in casu nostro scilicet ꝙ statutum nostrum seu consuetudo non tollit iuramentū,sed ratione consuetudinis potest cogi pars iurans,imò tenetur petere relaxationem à iuramēto,& sic isto casu cōsuetudo talis excusabit à pœna æterna ratione absolutionis : per consequens nō obstabit.gl.in c.de nique.iiij.distin.& sic nō tollit potestatem ecclesiæ quam habet circa iuramētum.& ista videtur mihi vera, & de facto practicatur, & illam putabam inuenisse,nisi postmodùm legissem Iasonem in d.l.fi.ff.qui satisdare cogantur.

Opinio quinta.

ALiam opinionem inuenio, quæ fuit Barto. in d. authen.sacramenta puberum.ꝙ aut verba statuti prohibent personā,vt in casu nostro,& tūc valet: aut prohibent rem,& tunc nō valet.sed quia ista communiter & ab omnibus reprobatur,ideo nō insisto. ¶Ne tamen sic sicco pede videar pertrāsire circa istam nostram cōsuetudinem,illā defensare volo duobus fundamētis,& hoc erit pro mea sexta opinione & noua, quæ si bona vobis videatur,non mihi, sed omniū bonorum largitori attribuatur.

Opinio sexta.

ERit ergo opinio ꝙ talis nostra consuetudo est valida,& iuramētum in tali donatione contra consuetudinem nostrā appositum nihil operabitur : imò de prędicto iuramēto non est necesse ꝙ absolutio aut relaxatio petatur: & hoc non ꝙ ista consuetudo istud operetur, sed ꝙ nostra cōsuetudo fuit ab antiquo tēpore tolerata per superiores iudices ecclesiasticos,qui super iuramento habent potestatē dispensandi,& propterea ratione istius tolerātiæ censetur esse dispēsatū
55 super hac nostra cōsuetudine per eos,† cum tolerātia superioris inducat dispēsationē.gl.no.in c. quia circa. de consanguini. & affinita. facit illud qđ dicit Abbas in c.cum olim.in ij.col.de cleri.coniuga.† ꝙ si constitutio papæ à principio cōmuniter nō recipiatur, ipso
56 papa sciente & tolerante, ꝙ talis tolerantia excusat à peccato.de quo per Iaſ.in l.rem non nouam.in ij.col. C.de iudi.& per istud est data alia solutio ad gl.in d.c. denique.iiij.distinctione.

55 Tolerātia superioris inducit dispēsationem.

ET quòd in tali nostra consuetudine adhuc nō requiratur absolutio à iuramento per episcopum, probo vno alio modo quasi incidēter,nam dicit Ang. in cons.suo clx.in prima parte,† ꝙ quādo contractus
57 est nullus,non est necessaria absolutio à iuramēto super eo,imò dicit Bal.in l.j.C.de oper. libe. quòd sufficit declaratio iudicis,qui declarabit contractum nullum : sed sic est quòd cōtractus donationis factus inter virum & vxorem contra nostrā cōsuetudinem est nullus.arg.l.de quibus.ff.de legi.& argum. l. non dubium.C.de legi. imò dicit Bal.in d. l. j. quòd miratur de canonistis qui reuocant istam relaxationem ad suū imperium.

ADde quòd vbi est iuramentum, nihil potest fieri contra contractum, nec probari etiam de dolo, nisi prius habita fuerit dispensatio seu relaxatio super illo,vt dicit Ioan.Milis in suo repertorio, in verbo,iuramentum relaxari.allegans Oldr.consil.cxix. & Rotam decisio.ccccclxxxiiij.

AD illud tamen quod dicit de tolerātia obstat vnū forte contrarium, quia cum consuetudo sit quid facti,per text. in c.j.de constitutio.in vj.ideo superior præsumetur illam ignorasse,& sic non poterit esse tolerantia. ¶Sed dic ꝙ eo ꝙ est consuetudo vulgata & notoria, ideo superior præsumitur eam scire.Iaſ.in l. imperium.in vij.col.ff.de iurisdictio.om.iudic. ¶Item etiam erit valida,eo ꝙ solum disponit super iuramēto præstando, & non præstito, prout in terminis tenet Dominicus de sancto Geminiano in c.quanuis.de pactis,in vj.vbi dicit,† quòd laici non possunt disponere
58 super iuramento præstito, sed bene super iuramento præstando.Et ita tenet Hippoly. de Marsil. singul.suo cxciiij.Magna est differentia.vbi multa dicit, & quod differentia est inter ius quæsitum & ius quærendum. ¶Vide Felin.in c.super his.in ij. col. de accusa. qui allegat Bal. in quodam consi. quod est xj. inter consilia Anchara. vbi tenet quòd laici non possunt statuere super iure quæsito ecclesiæ, sed bene super iure quærendo. †

NVnc venio ad riuulū nostræ cōsuetudinis, & dico ꝙ non solum est consuetudo laicorū, sed etiā est consuetudo personarū ecclesiasticarū.quæ nō solū est tolerata per episcopos & alios viros ecclesiasticos,

verùm

verũ expresse approbata: nã scitis q̃ cũ prædictæ nr̃æ cõsuetudines primò à nũc recolẽdæ, & bonæ memoriæ illustrissimo Philippo Burgũdiæ duce in scriptis redactæ, † tres status patriæ, puta status ecclesiasticus, status nobiliũ, & status plebis fuerũt cõuocati, vt patet in proœmio nostrarũ cõsuetudinũ: qui quidẽ tres status dixerũt & approbauerũt cõsuetudines nostras factas & redactas per quosdã deputatos, qui quidẽ deputati fuerãt tã à viris ecclesiasticis, quã aliis hoĩbus illius patriæ, faciẽtes alios duos status: postea serenissimus Rex Frãciæ & Cristianissimus, q̃ post ducẽ Carolũ successit in ducatu, licet cõfirmauerit, & licet adhuc cõfirment hodie singuli reges, nõ tñ sine approbatione prædictorũ virorũ ecclesiasticorũ & aliorũ, imò si cõfirmarent, non obstaret: quia qui confirmat, nihil de nouo dat. l. & quia. ff. de iurisdi. om. iud. Ecce ergo qũo ista nostra cõsuetudo nõ solũ est cõsuetudo laicorũ, sed laicorũ & ecclesiasticorũ promiscuè & simul: quę quidẽ valet, licet etiã sit super iuramẽto, maximè cùm iusta cã rationabilis sit, vt suprà dixi. ¶ Sed nũc ego habeo † q̃ cõsuetudo inducta in loco tam per laicos quã clericos est valida & seruãda, ẽt si sit inducta super his quæ nõ sunt in potestate laicorum ita est tex. in c. ad nostrã. de probationi. quem ad hoc põderat Io. de Imol. ibi, & post eũ tenet do. Ant. de But. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. in pe. col. de cõsti. quẽ postea sequitur Feli. ibi, in xxix. col. Istam tenet Alex. in cõsi. xcj. in vlt. col. in j. vol. & Franc. de Aret. in c. q̃ clericis. in vlt. col. de foro cõpe. Et ista sunt quæ mihi videtur pro responsione obiectorũ per do. meũ Ludouicũ de Soubterrã cõtra cõsuetudinẽ superius relatã, & si ista nõ sufficiant, subiicio me correctioni vestrę. ¶ Sed posito q̃ ista consuetudo debeat ẽt seruari quo ad laicos in foro seculari, nunquid debeat etiã seruari in curia ecclesiastica, etiã quo ad clericos, etiã primæ tonsurę, qui possunt vxorari, & qui gaudere debẽt priuilegio fori? Cogita ex his q̃ dicit Boërius in cõsue. Bituricen. ti. de iurisdi. om. iud. §. xj. in j. gl. Et cogita vltra dicta per eũ, q̃ hæc cõsuetudo est nõ solũ inducta p laicos, imò etiam per viros ecclesiasticos, vt dictũ est ante. igitur.

ADuerte etiã ad vnũ, q̃ ista consuetudo non videtur habere locũ nisi in casibus in quibus episcopus potest dispensare, & nõ in casibus in quibus solus papa potest super iuramẽto dispensare, vt in iuramẽto quod est inter clarissimas personas, in quo solus papa dispẽsat, & nõ episcop⁹. c. venerabilẽ. de electio. & ibi Pan. & Barba. in cons. liiij. in x. & xj. col. quia huic cõsuetudini nõ cõsensit summus põtifex, nec illã approbauit, cũ illã ignoret. c. j. de cõsti. sed solũ episcopi patriæ, qui fuerũt congregati tanquam existẽtes de vno statu ex tribus qui potuerũt consentire quo ad ea quę sunt eorũ potestatis, & non quo ad ea quæ solus summus pontifex potest.

ADuerte ẽt quia istud est iuramentũ cõfirmatoriũ cõtractus, q̃d solet validare cõtractus aliàs de iure inualidos. & istud iuramentũ habuit effectus secũdum diuersa tempora: nam primò secũdum ius digestorũ, & ẽt ius antiquũ C. si cõtractus erat inualidus, vel poterat inualidari, tale iuramẽtum non reddebat ipsum validũ, nec etiã remouebat remediũ inualidandi, quia cũ sit accessoriũ, non videbatur rationabile q̃ per ipsum confirmaretur principale: imò non valente principali, nec etiã accessoriũ valet. & ita est casus in l. non dubiũ. C. de legi. & in l. iurisgẽtiũ. §. fi. ff. de pac. & in l. si quis in quilinos. §. j. ff. de lega. j. & hoc si actus nõ valebat (vt dicebat) nec alio modo valere poterat sed si poterat quoquomodo valere, iuramentũ operabatur, vt valeret eo modo quò valere põt. l. cum pater. §. filius matrẽ. ff. de leg. ij. Secundũ fuit tempus de iure C. modernioris. & hoc iure reperit auctus & augmẽtatus effectus iuramẽti: quia si cõtractus erat validus, sed poterat inualidari priuilegio minoris ætatis p restitutionẽ in integrũ, tale iuramentũ remouebat talẽ modũ impugnandi. l. j. C. si aduersus vendit. Si autẽ erat nullus, vel alio modo poterat impugnari, nõ reperiebat hoc cautũ, & sic erat standum iuri veteri. l. non dubiũ. C. de legi. ¶ Tertiũ fuit ius authẽticorũ, de quo in auth. sacramẽta puberum. C. si aduersus ven. & hoc erat tãtũ q̃n contractus erat nullus rõne minoris ętatis, sed alio casu nõ reperiebat iure cautũ q̃ iuramẽtũ validaret. ¶ Quartũ ius † fuit ius canonicũ q̃d vult indistinctè iuramẽtũ seruari quatuor cõcurrẽtib. Primò q̃ poterit seruari sine peccato ipsius iurãtis. c. cũ contingat. de iureiu. Secũdò q̃ non sit contra vtilitatẽ publicã principaliter. c. si diligẽti. de foro compe. Tertiò, q̃ non sit contra bonos mores. c. non est obligatoriũ. de reg. iur. in vj. Quartò, q̃ non tendat ad præiudiciũ tertij. c. ij. de pac. lib. vj. Et de his vide Pau. de Cast. in l. si quis pro eo. ff. de fideiuss. vbi satis ad plenũ per eũ, vbi addit quintũ casum in quo de iure canonico non est seruandum, nec confirmat contractum. s. quando contractus est simulatus. gl. in l. am emptione. C. plus valere quod agitur. do. meus. Ias. in l. ij. in pen. & vlti. col. ff. de iureiur. in l. non dubium. in ij. col. C. de legi. l. nemo potest. in viij. col. ff. de leg. j. in §. fuerat. in xxj. col. & in §. item si quis in fraudem. in ij. col. institu. de actio. in l. ea quæ. in ij. col. C. de transac. & idẽ dic etiã si non interuenit simulatio sed falsitas. do. meus Ias. in l. si ex falsis. C. de transactio.

† tres status patriæ qui sint.

60 Iuramẽtum iure canonum quãdo seruandum.

IN TEXTV IBI,

S'autrement par traicté de mariage il n'estoit entre eux conuenu.

NVnquid ista conuentio facta in contractu matrimonij de iure valeat, vide Boërium in sæpe expressis consuet. Bituricen. tit. de consuet. matr. & doharij. §. j. in viij. & ix. col. ibi, sed si fiat pactum inter coniuges. & vide eundẽ eodẽ ti. §. v. vbi quærit, si quis maritauerit filiam suã, & promiserit non auantagiare alias filias, an valeat hæc promissio. vide ibi eundem.

SEd quæro, qualiter istud procedat? & sic est videndum qualiter per partes possit prouideri, cũ statutum istud sit prohibitiuũ & in ratione sui, † & legis ad statutũ, & iuris scripti ad nõ scriptũ, q̃d est cõsuetudo, bonum est argumentum cum à pari procedant. §. ex non scripto. insti. de iure natura. gen. & ciui. Bald. in rub. hîc finitur lex, deinde regni consuetudines incipiunt. in vsibus feudo. & dicit Bartol. & doc. in l. de quibus. ff. de legi. & in l. j. C. quæ sit longa cõsue. & est quoddam ius publicum vt lex. l. leges generales. C. de legibus. sed iure publico pacto priuati renuntiari non potest. l. ius publicum. ff. de pac. l. si quis in conscribẽdo. C. de epis. & cle. & C. de pac. l. iurisgẽtium. §. si paciscar. & in §. quia vero. aut in §. si vnus. & §. pacta. ff. de pact. & l. fin. ff. de pact. in §. quia vero. in authen. vt sine prohibi. matres &c. colla. vij. Aliquid per Bartol. in quæstione per eum disputata, incipiente, Lucanæ ciuitatis. sed amplè per eum, Bald. & Salice. in d. l. si quis in cõscribendo. sequitur, quia cũ disponatur per statutum in hoc articulo, non attingendo articulum, quia diffusus est, & satis habetur vbique per doct. tractatus: pro nunc quantumad propositum nostrũ respondeo huic obstaculo, quòd esto quod secundum distinctionem vbique factam de tali renuntiatione

1 Arg. ad ale. ge ad statutum.

Iuramentũ cõfirmato rium cõtractus.

esſemus

essemus in casibus in quibus debēt valere iure impediēte, talis renūtiatio est cōtraria iuris dispositioni, tñ ex quo lex prohibēs restringit suā prohibitionē contrariū disponendo, & sic determinādo, cū licet ita sit de iure ꝙ introduxit ꝙ nō valeāt tales actus, tamē ex quo restringēdo p istā vltimā particulā disponit posse ex cōuētione partiū valere, licet talia sint cōtra ipsius iuris sic disponētis ordinationē, qa hoc lex permittit, valebit talis permissio. allegādo pro hoc textū, & quæ ibi voluit Bal. in l. nō dubiū. C. de legi. & isto casu erit verū dicere nō obstare contrariū, quia partibus aliter volentibus cessat prohibitio dispositionis, & est verū dicere hoc potuisse fieri ex partiū cōuētione, & legis dispositione. & huic solutioni pōt applicari illa quam hēt dispositio huius statuti, de qua hīc fit mentio, quę non respicit principaliter, & in totum vtilitatē publicam, sed ēt & mulierū cōiugatarū, & aliquādo in certis casibus eorū odiū, & fauorē propinquorū, ex quo sequitur ꝙ modus in præfata distinctione declaratus potuit pacto priuatorū dispōni. ¶Sed an satis sit filiæ reseruatum, si fiat in cōtractu matrimonij pactum ꝙ matrimonium reguletur secundū dispositionē iuris scripti aut cōmunis, siue fiat talis contractus in patria iuris scripti, siue fiat in hac patria ducatus Burgūdiæ, quæ est cōsuetudinaria? quo ad hoc cōsului in casu emergēti & tenui ꝙ partes possunt recedere à statuto, & redire ad ius cōe, vt tenet do. meum Ias. in l. properandū. in princ. C. de iudi. & maximè si fiat per extraneū qui nō est de patria, qui nubat alicui de patria huius ducatus, nō est dubiū ꝙ quo ad eū valebit talis cōuentio, quia nō erat tēpore cōtractus subiectus consuetudini, ideo potuit opponere in suo contractu talē conuentionē quā voluit, maximè se reducendo ad ius cōe, ad quod erat adstrictus, & non ad consuetudinē localē, quā ignorabat: & etiam quia ex quo reducitur ad ius cōmune, in hoc est tacita reseruatio seu cōuentio, ꝙ aliter possent inter eos donare quā dictet cōsuetudo, capiēdo verba cōsuetudinis hīc ante dicta in hac gl. quæ dictant, nisi aliter sit cōuentū, quæ sunt genetalia, ideo ex quo aliter cōuentū est quā dictet cōsuetudo, scilicet ꝙ fiat scdm quod iure scripto fieri pōt, sumus in casu cōuentionis aliter quàm per cōsuetudinē, & ideo stante tali clausula valebit donatio inter virū & vxorē secūdum dispositionē iuris communis, scilicet si fuerit iuramēto vallata, aut fuerit reciproca, aut aliàs secundum quod de iure permittitur.

2. *Limitatio consuetudinis.* ISta est ergo † vna limitatio ad cōsuetudinem quam ponit ipsa cōsuetudo. s. quando conuentū est inter coniuges in contractu matrimonij ꝙ possint sibiipsis donare, Vel ꝙ possint aliter facere quàm dictet consuetudo in donādo secundū ius commune. quod satis est. ¶†Sed posset dubitari, an istud verbum, ***entre eux conuenu***, referatur tantum ad maritū & vxorē, an verò ad parentes qui debēt esse præsentes in contractu matrimonij, & si fiat ista cōuentio per maritū & vxorem tantū in contractu matrimonij absque consensu parētum succedere debentiū virtute talis conuētionis, maritus & vxor possint postea sibiipsis facere donatiōes: videretur ꝙ non, quia ratio statuti nostri seu cōsuetudinis est, ꝙ consentire debeāt parentes propter spem successionis, cū dicat tex. nostræ cōsuetudinis, ***les prochains parens qui doibuent succeder***. per ea quę dicit Bar. in l. trāsactionē. C. de trāsac. s. alleg. ergo hæc rō semper militat in contractu matrimonij. & idē est dicendum. s. ꝙ parentes in dicta conuentione fienda in cōtractu matrimonij debent consentire, aliàs videtur ꝙ talis cōuentio nō valeat. ¶Et facit, quia verba vltimò posita debent æqualiter determinare ambo capitula præcedētia, vt dicit Bar. in l. cēturio. ff. de vulg. & pup. subst. faciūt ea quæ ibi ponit do. meus Ias. col. xviij. ꝙ qualitas posita in fine quæ restringit, ad omnia superius mentionata refertur, vbi dicit ēt facere ꝙ relatiuū qualificans refertur ad omnia præcedētia, etiā ꝙ hoc nō patiūtur per regulā grammaticalē. ¶Sed veritas est in cōtrarium, quia ex quo cōsuetudo nostra est stricti iuris, & nō requirit ꝙ cōsensus cōsanguineorū præstetur in contractu matrimonij, qñ fit talis conuētio, ideo nec nos interpretari vltrà debemus, nā solum donatio ꝓhibetur inter eos constāte matrimonio, qñ aūt contrahitur matrimoniū nō est dubiū ꝙ non sunt adhuc cōiuges, & ideo nō pōt dici ꝙ sit donatio inter virū & vxorē. Nec est dicendū ꝙ hæc verba in fine posita referant ad oīa posita in principio secūdū doctrinā Bart. in l. j. C. de lib. præteri. & in l. iij. §. filius. ff. de liber. & posth. & Alex. in l. si idē cum eodē. ff. de iurisd. om. iud. quia etiā vt dicit tex. in l. ex facto. & ibi glo. & doct. ff. ad Trebel. †clausula seu dictio, eius, in fine posita nō refertur od oīa præcedētia, cū si noluerit testator ꝙ domus sua remaneat ad vsum & habitationem dñæ Agnetis vxoris ipsius testatoris toto tēpore vitæ illius ipsa remanēte in viduitate, & post mortē ipsius ad hæredes eius & successores voluit peruenire: ꝙ dictio eius, refertur ad hæredes testatoris & nō vxoris, & hoc est, quia præsumitur ꝙ verbū eius referatur ad incommodū proferentis & nō alterius, vt vidētur tenere Bar. in l. cū in testamēto. ff. de auro & argen. leg. Alex. in consi. lvj. in j. vol. repet. in consi. xxiij. in ij. vol. Hipp. de Marsi. in singulari suo xxj. Aliàs interrogatus. Cū ergo in cōtractu matrimonij sint contrahentes de quorū præiudicio agit̄, & sint ipsi cōtrahentes qui loquunt̄, intelligit̄ de cōuentione illorū, & nō alterius tertij. ¶Posset adhuc sustētari prima opinio, & dici ꝙ hæc qualitas in fine posita debeat referri ad oīa præcedētia, vt dicit do. meus Ias. in l. cēturio. col. xviij. ff. de vulg. & pup. substi. vt dictū est, etiā †quia vna determinatio respiciens plura determinabilia determinat ea æqualiter, vt dicit idem do. meus Ias. in l. iam hoc iure. in pen. col. ff. de vulg. & pupil. substit.

4 *Eius dictio.*

ADuerte etiā quia dictio, erga, appositа in contractu viri & vxoris pro se & filiis eorum, extenditur etiam ad filios vtriusque matrimonij, eo ꝙ principalis contractus recipit singularitates: Ita & etiam accessorium, vt dicit Bal. in auth. qui rem. C. de episc. & cler. quia etiam commune votum parentum concurrit, vt dicit idem Bald. in l. j. C. de priuile. dotis. in iij. col. idem etiam tenet Soci. in l. cum vir. ff. de condi. & demonstratio.

6 *Qualitas fiēda fuit conuentū.*

SEd quęro, †maritus & vxor in cōtractu matrimonij faciunt conuētionem de qua hīc quomodo debet fieri, an videlicet debeāt dicere, ꝙ possint sibi inuicem talia & talia donare & taliter, an verò sufficiat dicere, quòd possint donare sibi inuicē? Bal. in l. fin. ff. de negot. gest. in fine, dicit ꝙ sufficit ꝙ mulier habeat consensum à parētibus de testando, aut donando marito, & non est opus alia specificatione. & hoc nota, ideo etiam sufficit conuentio in genere, quòd possint donare inuicem &c. ¶Sed si maritus & vxor fecerunt donationem alicuius partis bonorum, puta tertię aut dimidiæ post eorum mortem, videtur quòd nō intelligatur hæc donatio etiā de futuris, ex dictis Bart. do. mei Ias. & Iac. de S. Georg. in l. fi. C. de pact. & iis quæ dicit Bal. in l. nulla. in prin. C. de iure dotiū. vbi etiam dicit Bal. vnum singulare, ꝙ si mulier in cōtractu matrimonij det aliquid marito, videtur dedisse in dotem,

3 *Nota.*

BIU Cujas

tem,& nõ aliàs,nisi aliàs constaret ꝙ aliquid esset datum nomine dotis,quoniã datũ vltra dotẽ nõ præsumitur esse datum nomine dotis.¶Et aduerte,qm̃ in istis est habẽda cõsideratio an maritus sit dignus tãta dote,vt dicit ibi Bal. quæ omnia intellige, nisi aliud cõstet de mẽte & volũtate cõtrahẽtiũ,vt puta,quia faciũt donationes inter eos in cõtractu matrimonij de aliqua parte bonorũ,cũ donãt ꝑ se & hæredibus, qm̃ ex quo est cõtra natutã dotis,quæ nõ est trãsitoria ad hæredes mariti,sed soluto matrimõio repetitur:ideo hoc casu non præsumitur data in dotem sed purè & simpliciter.& ita consului in contingentia facti.

7 Maritus remittere potest vxori fructus dotis.

LImita secundò†hãc nostrã consuetudinẽ, scilicet quãdo maritus remittit vxori fructꝰ suæ dotis. de quo est tex.in l.vir vsuras.ff.de dõ.inter vir.& vxo. de cuius intellectu vide do.meũ Ia.in l.de diuisione.in v. & vj.col.ff.sol.matri.& in §.fuerat.Insti.de ac.& tamẽ habemꝰ,†ꝙ remittere est donare,imò prohibitus donare prohibetur gratis remittere.Bal.& Sali.in l. j. C. de pac.Soci.cõsilio cxiiij.qđ incipit, viso testamento dominę Marianę.in ij.col. dixi suprà de hac limitatione in prin.huius §.& intellige quando eadẽ vxor tantum remittit marito vt fiat reciproca remissio. Lud. Ro.consil.ccccxvij.in antepenul.& vlt.col. quæ nota cùm sint multùm ad propositum facientia.

8

9 Et quæ obseruanda sint vxori donare possunte.

LImita tertiò istam cõsuetudinem†non habere locum in his quę eis obueniũt ex forma statuti, qa possunt donare:nam cùm aliquid ad eos peruenit ex forma statuti,si illud donãt,cum per hoc diminuitur patrimonium,quo casu solùm est prohibita donatio inter eos,scilicet ne diminuant patrimonium: potest poni exẽplum,si mulier donat marito dimidiã partẽ acquisitorum quæ sibi ex forma statuti obueniunt,& non sunt de suo patrimonio,cùm dos sit patrimoniũ. Ad prædicta faciunt quæ dicit do.Soci. in suo consil. cxiiij.in iiij.col.in j.volu.Ita in terminis tenent do.de Rota decisione Dcccliij.in antiquis.

10

LImita quartò † non habere locũ, quando mulier renuntiat marito donationem eidem factã, nõdũ per eã acceptatã:quia tũc solẽnitas quæ requiritur in cõtractibus mulierũ, scilicet cõsensus propinquorũ, non requiritur in illa renũtiatione.Ita in specie decidit do.meus Ias.in l.non solùm.§.morte.in xij. col.ff. de noui ope.nunt.& Feli.in c. quæ in eccleſiarum. in xvij.col.extrà, de constit. De aliis limitationibus dixi suprà in prin.huius consuetudinis.

11

LImita quintò†scilicet quãdo vxor donat marito vt filiam communem maritet,vel simpliciter donat,& postmodum donatum conuertat in dotẽ filiæ communis.tex.est ad literã in l.siue vxor marito.ff.de do.inter vir.& vxo.quã dicit esse singularissimã Fran. de Crema.in sing.iiij.incip.quãquã donatio.& notanter dicitur de filia cõmuni,quia si esset filia mariti tantùm ex alia vxore , quia onus dotãdi spectat ad patrẽ hoc casu,cũ tẽderet in vtilitatem mariti,non valeret.

11 Maritus an possit filio substituere vxorem.

SEd adhuc†quæro,& pro vltima limitatione, certum est ꝙ maritus nõ potest instituere vxorem.nũ quid possit instituere filium hæredẽ,& ei substituere vxorẽ?videtur ꝙ nõ , quia per hoc videtur fieri fraus legi.contra.l.scire oportet.ff.de excusa.tut.& l. fraus. & l.contra.ff.de legi.sed in specie decidit contrarium Albe.de Rosa.in secunda parte statutorũ.q.cxij. inci. statuto cauet ꝙ nullꝰ possit relinquere vxori. istud latè examinat do.meus Ias.in l.si is qui,*la premiere*. ff.de vulg.& pup.substi.per regulã illius tex. vbi habetur,

13 †ꝙ prohibitus succedere patri , non prohibetur succedere fratri,etiam ex dispositione patris : sic vxor ꝑhibita succedere per statutũ nostrum marito, non ꝑhibetur succedere filio,etiam ex dispositione mariti, †cũ quãdoq; quis cõsequitur per aliũ,qđ per seipsum consequi non potest.l. Aristo.in fi.ff.quæ res pig.obli. possunt.l.ij.& ibi notatur.ff. de admi.rerũ ad ciuita.p tinentiũ.¶Lucas de Pẽna in l.mulieres. C. de incolis, li.x. ponit xvj.casus in quibus valet donatio inter virũ & vxorẽ,quæ sunt limitatiões ad regulã prædictã. Et licet istæ prædictæ limitationes habeãt aliquã aparẽtiã, tñ mihi videtur ꝙ in hac patria virtute huius cõsuetudinis nõ habeãt locũ:& ꝙ donatio in hac patria inter virũ & vxorẽ sit tãtũ permissa in hoc casu,s. qñ conuẽtũ est inter partes , quia exceptio firmat regulam in nõ exceptuatis.Et aduerte ꝙ ista reseruatio operatur tantũ ꝙ possint facere donatiões reciprocas aut causa remunerationis,& quãdo fiũt reciprocè seruata æqualitate,aliàs non valẽt,vt tenet Anto. de Petrutia in suo tractatu de effectibus iuramẽti,ĩ secũdo effectu.Et ista inæqualitas respicit tã bona, quàm tẽpus vitæ vtriusq; præsumptiuè,ad minus ꝙ præsumat vterq;tantũ viuere:quoniã si vnus esset in infirmitate cõstitutus,tali infirmitate de qua moriatur , & faciũt tũc donationẽ reciprocã,præsumitur fraudulẽta.arg. eorũ quæ dicit Albericus de Rosa.in l.oẽs.§. Lucius. ff.quę in fraudem creditorũ.& dixi s̃.in §.iij. huius ti. in gl.*des heritages acquis.*& istud est verũ de requisitis in reciprocatione ꝙ non sit fraus.neq; dolus : qa hoc casu esset inæqualitas quæ vitiat,secundum dictũ Antõij de Petrutia. Et aduerte ꝙ ista reciprocatio nõ est bona,nec vera reciprocatio quãdo sibi ĩuicẽ faciũt donationes superuiuẽti , ita ꝙ tantum superuiuẽs lucratur,& non mortuus,quia requiritur ꝙ vterq; participet de dõatione,siue viuat,siue moriatur , aliàs nõ est vera reciprocatio,& tamẽ in Gallia abutimur huiusmodi reciprocatione.¶Dicit tamẽ ꝙ si interueniat iuramentum,ꝙ tales donationes etiam inæqualitatẽ continentes validabuntur,nisi versetur præiudicium tertij,vt pote liberorũ primi matrimonij. secũdum l. hæc edictali.C.de secũdis nuptiis.quia non valet cõtra illam l.Facit quod dicit Lud.Rom.cons. suo xliiij. incip.ex suprà narrato.Faciunt quæ dicit Soci. in cõs. xxxv.in iiij.vol.& Franc.Curt.in consi. lxxviij. & do. meus Ias.in authen.præterea.C. vnde vir & vxor. vbi quęrunt an per statutum illa lex tolli possit.& tenent ꝙ non,nisi expresè dicatur, non obstãte tali lege.qđ fit per hanc consuetudinem:nã illa lex est introducta propter iniuriam quę fit filiis primi matrimonii,quę iniuria non tollitur per hãc consuetudinem , ideo nõ cassabitur seu annullabitur donatio facta contra illã legem defectu conuentionis nõ factæ,sed ea ratione, quia nõ est sublata iniuria facta filiis primi matrimonij.sicut in simili dicitur ꝑ gl.in l.nulla.C.de iure dotium.quæ bene ponderata multum facit in hoc casu: quoniam vt dicit d.l.nulla lege ꝓhibitum est vniuersa bona dare in dotem ꝙ tamen si dederit mulier trãsiens ad secunda vota vniuersa bona in dotem. quòd reuocabit, secundum l. hac edictali. suprà alleg. quia hoc casu illa lex nõ tollit iniuriam factam filiis, sed solùm tollit illud obstaculum de donatione vniuersorũ quæ alio iure videbatur prohibita. Ex quo ista consuetudo loquitur simpliciter nõ tollit dictam legem, hac edictali,vt tenet etiam Decius in cõsilio suo. xix. quem vide. & ita etiam tenet Alciatus in j. libr. de verb.& rerum signifi. in xij.folio. sed in fol. xiij. dicit,quòd est verum,nisi sit terminus generalis , puta omni casu,in quo non video magnam rationem ex supradictis. ¶Et facit , quia ex quo est eis permissum

BIU Cujas

in vim huiusmodi reseruationis contra consuetudinē intelligitur tamen permissum secundū quod ante cōsuetudinē ex dispositione iuris erat permissum,& nō plus quoniā ex quo etiā cū iuramento nō valebat donatio inter virū & vxorē,& ꝙ hoc sit permissum hoc casu si fuerit reseruatū : intelligiē ergo ista reseruatio in casu in quo aliàs de iure valeret,ſ.qñ est reciproca, aut causa remuneratiōis,arg.l.si quādo. & ibi not.C. de inoff.test.consului in casu emergenti. ¶ Aduerte etiā,ꝙ si in talibus donationibus inęqualitatē continē tibus interueniat simpliciter iuramentū,adhuc poterunt per donātem reuocari:secus si instrumentū contineat expresse ꝙ promittit donās cū iuramento non reuocare.ita dicit & declarat Bal.in l.ij.col.ij.ver.iuxta prædicta.ff.de iure.& Ant.de Petrutia in repet.l.j. ff.de iureiur.in ij.effectu iuramenti. ¶ Intelligitur etiā ꝙ valebit per reseruationē si fuerit iuramentū appositum,aliàs nō,cùm de iure sine iuramento nō valeat, vt dictum est antè,in gl.*supposé*. quia ista cōcessio intelligitur secūdum ius,& non aliàs, vt dixi,igitur. Ex quibus & pluribus aliis in facti cōtingētia dixi,ꝙ donatio facta per nobilem virum Claudium du Boz dominū dicti loci & de Cōmunes, Guliermæ de sainct Poin eius vxori in suo testamēto,de vsufructu omniū suorum bonorum,& multa alia in vtilitatem dictę eius vxoris facta in ipso testamento dicti domini Claudij,ex quo non fuerunt iurata,nec reciproca, licet in eorum contractu matrimonij fuisset reseruatum,non valebant, nec erant alicuius effectus.

ADuerte etiā, ꝙ in casibus in quibus valet dōatio inter virū & vxorē,si fiat donatio ꝑ maritū vxori,habet in se tacitā cōditionē ex natura dōationis, ſ. si vxor superuiuat post mortē mariti donātis, ex quo si vxor donataria prēmoriat ei⁹ marito viuēte,& supstite talis dōatio resoluit,vt est casus in l.à marito. C. de dona.inter vir.& vxo.ad idē tex.in l.si inter virū.ff. de rebus dubiis.no.plenè per Philippū Deciū in cōsi. suo ccxl. ¶ Aduerte etiam quia tex.in d.l.à marito. dicit ꝙ talis donatio infirmatur si reuocet ꝑ maritū donatorem, quā reuocationem credo posse fieri etiā non interuenientibus causis,vt in l.fi.C.de reuo.dona.

15 Quæstio. FInaliter† & vltimò quæro de duabus quæstionibus:primò videlicet,pōe ꝙ ego & vxor sumus cōtinuò manentes & habitantes in ducatu Burgūdię,& ibi sunt omnia nostra bōa,nos tamē recessimus à ducatu,& iuimus in patriā iuris scripti, vbi valet donatio inter virum & vxorem cum iuramento, & ibi tales donationes fecimus,an valeant?

16 Alia quæstio. ITem,† ꝙ sumus in ducatu Burgundiæ. sed habem⁹ bona in patria iuris scripti,& in Burgundia facim⁹ donationē adinuicem de bonis existētibus extra territorium,an valeant tales donationes? ¶ Breuiter quātùm ad primum dic tales donationes nō valere, quia consuetudo nostra est fauorabilis,& in fauorē mariti & vxoris introducta,scilicet ne mutuo amore se spolient,& ideo ligat subditos existentes etiam in alieno territorio.ita Bart.in l.cunctos populos.C.de summa trini.& fide cath.& l.ex castrensi.ff.de cast.peculio. & sequitur Pet. de Ancha. in repet. c. canonum statuta. in xix.charta.de constitutio.

QVantum ad secundū dic idem,scilicet ꝙ donatio facta per maritum Burgundum vxori de bonis existentibus in alieno territorio, non valet, eo ꝙ illa nostra consuetudo est fauorabilis, & loquitur in personam,ergo extendenda est etiam ad bona extra territorium.facit l.propter litem.§.licet.ff.de excu.tu.& l. ij.C.eo.ti,vbi tutor simpliciter datus à suo iudice pupillo habenti bona in diuersis territoriis,censetur etiam datus ad bona territorij iudicis non subiecti.per plures ratiōes multùm singulares & notabiles decidit in specie ista duas quęstiones Lud.Ro.in cons.suo xxxix.quod incipit, in proposita quæstione nobilis viri.quem omnino videas.

SEd quæro,videmus† ꝙ donatio inter virū & vxorē nō valet:pone ꝙ maritus donet vxori, vel ecōtrà,an per traditionē rei perdāt possessionē. tex.est in l.j.§.si vir vxori.ff.de acqu.poss.qui dicit ꝙ sic, & pōt decidi ex his quæ dicit Iaso.in l.is cui bonis.ff.de ver. obli.& quæ antè dicta sunt eodē §.in gl.*ne peuuent*. Et quomodo ista possessio reuocetur,vide do.meum Iaſ. in §.sic itaque.Instit.de actionibus. 17 Quæstio

§. OCTAVO.

SI constitution de douaire diuis est faicte par traicté de mariage à la femme plus grande & excedante le douaire coustumier, ladicte constitution dudict douaire diuis sera ramenée & reduicte audict douaire coustumier. & si douaire diuis est constitué moindre du coustumier, la femme ne peut auoir, prendre ne demander autre douaire.

IDem in comitatu Niuerneñ.in tit.*Des douaires,& droicts d'iceux*.§.ij. in fin. Et ita ex hac nostra cōsuetudine peruenitur ad æqualitatem,pro quo facit authen.ęqualitas.C. de pact.cōuētis tā super dote quàm ante nup. donatio. facit l.lege Leonis.C.eo.tit.& Bal.in authen.dos data.C.de don. ante nup.facit l.mulier bona.ff.de iure dotiū.& optimè.l.stipulatio ista.ff.de verbo.obliga.& facit pro hac cōsuetudine,ꝙ optima ratiōe sit introducta,in simili tex.& quod ibi not.Bar.& doc.in l.j.& l.pater.& in l. si totas.C.de inoff.dona.vbi si pater† fecit in aliquem filiorum inofficiosam donationem, illa non reuocat in totum:sed inquantū est inofficiosa. ita in simili† si maritus cōstitueret doharium vltra legitimum modum vxori,illa constitutio reuocatur vsque ad legitimum modum.Quicquid sit,ista secunda ratio nō videtur aliquid facere ad materiam huiⁿ §.nec super ea fuit fundata nostra cōsuetudo,sed super authē.æqualitas.cum l.lege Leonis.hîc antè allega.text. multum notabilis pro hac cōsuetudine,in l.ex annuo.in princip.ff.de donat.inter virum & vxorem. † quòd si maritus promittit aliquid vxori vt se alat,non valet si excedat fructus dotis,& vsque ad fructus dotis reuocatur,imò etiam si iam percepisset mulier per aliquos annos doharium(*diuis*)adhuc potest reduci ad doharium consuetudinarium.argu.l.quod de bonis.§.j.ad legē Falcidiam.quatenus illa qualitas excedat facultates dotis. 1 Inofficiosa donatio patris 2 3

SEd quæro† quid dicatur doharium *diuis*? dic quòd dicitur quādo maritus pro dotalitio mulieris dat ei certum quid percipiendum, quod conuenitur inter eos in contractu matrimonij, puta pro vsufructu mediæ partis antiquorum hæreditagiorū leuabit mulier, & percipiet post-mortem mariti singulis annis fructus prouenientes ex tali terra, vel tot reditus annuos, puta viginti, aut triginta francos. & tunc 4 Doharium diuis quid.

istud

istud dicitur, *douaire diuis*.

§ Douaire coustumier quid.

DOuaire *coustumier* † verò dicitur quando maritus ab humanis decessit non constituto dohario, *diuis*, tunc relicta pro dohario consuetudinario habet vsumfructum in medietate bonorum antiquorũ mariti, vt dictum est suprà in consuetudine quæ incipit, *Femme mariée selon la generale coustume*.

6 Et vnde dicta.

VNde orta † sunt hæc verba, dohariũ *diuis*, aut dohariũ consuetudinariũ? videt esse quædã impropria locutio, cũ secũdũ iuris dispositionem ꝓprie dici potuisset, ꝙ vxor remaneret vsufructuaria ī medietate antiquorũ hereditagiorũ mariti, nisi eidẽ essent data quædã bona particularia, in qbus haberet dictũ vsumfructũ durante eius vita. Vnde ergo veniũt prędictæ interpretationes? Bal. in l. fi. nu. 54. versic. decimoquintò quæro. C. de hære. insti. dicit ꝙ sunt octo quæ interpretantur vocabula: & credo ꝙ ex vno ex illis octo hæc verba habuerũt interpretationẽ prædictã, scilicet ex intellectu communi istius patriæ & ducatus Burgundiæ, q quidẽ intellect⁹ & vsus communis patriæ præfertur cuicunq;, & omni regulæ & cõstitutioni, vt habetur in l. librorũ. §. ꝙ tamen Cassius. & ibi gl. ff. de leg. iij. & nota illa octo ex quibus interpretantur vocabula. ¶ Aduerte tamẽ qa gl. plerumque, extrà de donatio. inter vir. & vxo. videtur dicere ꝙ hoc verbum, *douaire*, quo vtimur, debeat dici dotalitium, in sua secunda expositione illius verbi, dotalitium.

IN TEXTV IBI,

Sera ramenée & reduicte.

Quæstio.

QVæro an reductio reducatur in totum ad naturã doharij consuetudinarij, an solùm ad valorem? dubiũ est, qa mulier est saisita in dohario cõsuetudinario, nõ aũt in diuiso: an hoc casu si fiat reductio, fiat etiam in omnibus qualitatibus cõcernentibus naturã

8 Reductio verbum. doharij cõsuetudinarij? Videtur quòd sic, † cùm istud verbũ reductio. videtur hoc importare, cùm in hoc ī quo grauamen est appositum fiat reductio, & ideo reductio dicitur ad pristinam naturam formæ statim ductio, & sic cùm de consuetudinario fuit factum diuisum, si excedat & fiat reductio, erit ad cõsuetudinarium, & sic non erit amplius diuisum, sed cõsuetudinarium, ideo erit cum qualitatibus cõsuetudinarij & non diuisi: cùm etiã, vt dicit tex. in l. iij. §. pe. ff. de iti. actúq; priua. reducere est ad pristinã formã ducere. Et ideo etiã in hoc reducto erit saisita, quẽadmodũ fuisset in cõsuetudinario simpliciter. ¶ In contrariũ videtur facere, quia inspiciendo verba nostrę consuetudinis nõ cõsideratur reductio nisi in eo in quo est excessum, & excessus in nostra cõsuetudine tãtũ cõsideraꝫ in maioritate valoris, ergo ne in plus adhibeaꝫ medicina. aut cura quã si dolor, nõ est dicendũ ꝙ illa reductio extendat effectũ suũ vltra dolorẽ & excessũ. ¶ Fa-

2 cit, † qa pluralitas priuationũ reqrit pluralitatẽ habituũ, & sequiꝫ & notaꝫ p do. meũ in l. de pupillo. §. si ex pluribus. ff. de noui ope. nunt. cogitent posteri. ¶ Fa-

3 cit, † quia similis morbus similem exigit medicinam. Text. est not. cum gloss. in §. si quis verò non habens filios. in authen. quibus modis nat. effi. leg. colla. vj. & in §. illud tamen à nobis. in authen. quib. mod. nat.

4 effi. sui. colla. vij. & dicunt medici, † ꝙ medicina debet esse proportionabilis dolori. Et pro quantitate peccati debet esse plagarum modus. Deutero. 25. facit tex. in ca. fælicis. §. certum. de pœnis. in vj. vide Matth. de afflic. in consti. regni Siciliæ, quæ incipit, vt delicti finis. in iij. libro. ¶ † Et pœna non debet excedere qualitatem delicti. l. rescriptum. ff. de his quibus vt indi. Iac. de sancto. Geor. in l. communis libertus. ff. de in ius vocan. Et facit vna regula Bal. in l. vnica. §. sed si vt manifestetur. C. de cad. tollen. vbi dicit. † Omne qđ decisum est ab aliquo, si ad sua initia reuertatur, taliter reuertitur qualiter emanauit ab illo. 7 Regula.

IN TEXTV IBI,

Et si le douaire diuis est constitué moindre.

QVare est ꝙ si maius dohariũ conuentionale constituatur quàm consuetudinariũ, fit reductio ad consuetudinariũ, & tñ si cõstituatur minus, nõ fit reductio ad cõsuetudinariũ? sic in hoc nõ seruaꝫ æqualitas pro mulieribus quæ grauanꝫ in hoc: nã q in vno grauaꝫ, in alio releuari debet: & ecõtrà, q in vno releuatur, in alio grauari debet. l. eũ qui. in prin. ff. de iureiu. ex quo eꝫ mulieres in hoc releuãtur, ꝙ mortuo marito habẽt dotalitiũ cõsuetudinariũ, nisi habuerit conuentũ grauantur in hoc, ꝙ si habuerint dohariũ, *diuis*, minus quã consuetudinariũ, & ꝙ non possint vlterius redire ad consuetudinariũ. & hoc est quod dicit tex. in d. authe. æqualitas. & in l. lege Leonis. C. de pac. cõuẽtis. vbi dicit, † ꝙ maior lucri pars ad minorẽ 1 reduci debet, nõ autẽ minor ad maiorẽ. & ideo dicit ibi Ba. ꝙ pactũ inęquale reducitur ad ęquale per modũ diminutionis, nõ per modũ augmẽti. Licet videatur ꝙ idẽ iuris sit de parte quo ad totũ. voluit gl. in c. meretrices. in verbo, prohibuit. xxij. q. iij. ꝙ si nõ sint antiqua hæreditagia ad quæ possit fieri reductio doharij, & ꝙ verba cõsuetudinis sint strictè intelligẽda, ꝙ si fuit dohariũ cõuẽtũ seu diuisum in casu vbi nõ est consuetudinariũ, ꝙ in totum debeat extingui cõuentum: tñ quia vbi non est antiquum, reductio fieri non potest, cũ nõ entis nullæ sint qualitates. l. eius q. §. ꝙ si stipulatus. ff. si cert. pe. & si verba huius cõsuetudinis non cõueniunt, non conueniet & dispositio. l. iiij. §. prætor. ver. toties. ff. de dam. infec. Feli. in c. nõnulli. in iij. col. de rescrip. Et sic aliud erit dicendum in dicto casu, qui non regulabitur secundum mentẽ huius cõsuetudinis, nisi à simili, ꝙ fiet reductio ad bona quæ erant acquisita ante cõtractum matrimoniũ, super quibus, aut parte illorum fuit cõstitutum dohariũ diuisum, ita ꝙ dimidiam partem illorum nõ debeat excedere, aliàs fiat reductio. Et si non sint aliqua hæreditagia, nec antiqua acquisita, & si fiat super nouis acquirẽdis, fiet etiam reductio ad dimidiam partem. argu. dictæ authen. æqualitas. hîc antè alleg. Nec ī hoc obstabit gl. in d. c. meretrices. quia Bar. tenet cõtrarium in l. an pars. ff. pro derelicto. & in l. per fundũ ad finem. ff. de ser. rustic. prædio. & do. meus Iaſ. in l. qui sine. ff. de condi. sine causa. vbi limitat d. l. quæ de tota. ff. de rei ven. in sex casibus, & dicit illã non habere locum de parte quo ad totum, ideo cùm fiat mẽtio reductionis, & sic partis, non habebit locum in totũ, & sic in extinctiõe totius, cùm maior sit ratio in vno quàm in alio. ¶ † Fui pluries interrogatus nunquid vna mulier possit habere plura doharia: pone casum, Berta in maritum Titium habuit, iste Titius ad humanis decessit relicta dicta Berta, quæ mortuo dicto Titio accepit dohariũ super hæreditagiis antiquis dicti Titij: postmodum dicta Berta iterum copulata est matrimonio cum Petro, qui quidem Petrus iterũ ab humanis decessit: dicta Berta vult iterum habere dohariũ super hæreditagiis antiquis dicti Petri: & sic de singulis, an possit? ¶ Videtur quòd non. per text. in l. dotis promissio. ff. de iure dotium. vbi dicit 2 *An mulier possit habere plura doharia.*

BIU Cujas

tex.quoniam enim vulgatū est dotis promissionē in primis nuptiis duntaxat destinari.ex quo facit regula
3 Regula. †ꝙ sermo simpliciter ꝓlatus,intelligitur de prima vice.l.boues.§.hoc sermōc.ff.de verb. sig. hinc per hoc dicit in simili Bal.in l.fin.in iij.col.C.de indicta viduit. tol.ꝙ si testator sub noīe appellatiuo relinquat vxorē dominā massariā & vsufructuariā, & cōdito testamēto antequā moriatur vxor decesserit,& sic capit testator aliam,ꝙ nō intelligitur de secūda vxore,sed solùm de prima.& istam decisionē cū regula præcedenti multū latè examinauit Ias.in l.diuortio.§.ꝙ si in anno.in iij.& iiij.col.ff.sol.mat.& in l.duobus. §. si ei q. ff.de iureiu.& Feli.in c.innouam°.in ij.col. de treuga & pace.Hinc etiā facit qđ dicit idē do. meus Ias.in l. q liberis.§.hæc verba.ff.de vulg.& pup.& in l. j. in ij.
4 & iij.col.C.de succeſſ.edicto.& in l.nō solū.ī prin. ff. de noui ope.nūt. ſ. †ꝙ sermo simpliciter prolatus intelligitur de illo actu qui fit per prius,& non per posterius.Hinc etiā dicit idē do.meus Ias.in l. si quis hæredē.in prin.C.de insti.& substi.ꝙ sufficit conditionē semel adimpleuisse. & hæc dico ad colorādū opinionē quorundam practicorum nostræ patriæ qui ita tenēt,& ita mihi plures responderūt, sed neminem inueni qui sciret mihi dare responsionem vbi se fundabant.sed solū dicebant ꝙ istud est apud eos certum,ꝙ mulier nō potest habere duo doharia. Tu dic ꝙ istud est verū,ꝙ mulier nō habet duo doharia,& nō potest habere nisi vnū ab vno marito,scilicet aut conuentū, quod dicitur,*diuis*,aut cōsuetudinariū. & istud est qđ volūt dicere isti practici.¶Sed veritas est,& nō est dubiū,†ꝙ si mulier habeat tres maritos successiuè, imò
5 Plura à pluribus ni vie. decē,à quolibet habebit dohariū,aut cōuētū, aut cōsuetudinariū:ex quo enim dicit à quolibet maritata, & maritus eius,licet sit quint° marit°,semper est maritus,& ista semper est vxor,nō est dubiū ꝙ eidē conueniūt verba dispositionis nostræ cōsuetudinis,ergo & ipsa dispositio:quia cui cōueniūt verba dispositionis,cōuenit & ipsa dispositio.l.iiij.§.toties.ff.de dam. infec.Faciunt quæ dicit Fel.in c.nōnulli.in fi.princ.in vlt.char.ext.de rescrip.Et ideo etiā ꝙ cui non conueniunt verba,nec cōuenire debet dispositio. Alex. cōs. xvij.in j.col.in j.vol.& in cōs.lv.in iij.col.in ij. volum.

ADuerte tamen,ꝙ si maritus & vxor essent ita sanes,ꝙ nō esset amplius spes prolis, ꝙ ex quo nō dicitur matrimonium,sed cōnubium,vt tenet Feli.in c.cùm sit generale.ī viij.col.ext.de foro compet. ideo quia non conueniūt eidem verba dispositionis,videretur ꝙ nec dispositio,& sic quòd non deberet habere doharium,quoniam ex quo non est matrimonium non dicitur maritata. sed non credo hoc esse verum: quia secundum communem vsum loquendi dicitur maritata,qui in hoc præfertur propriæ significationi, ideo non insisto.

§. NONO.

LA femme qui est participante pour la moitié des biens meubles & acquests communs entre son mari & elle, est tenue apres le trespas du mari de payer la moitié de tous debtes deuz par sondict mari ou par elle,& ne sont point legats & faicts funeraux reputez debtes.

¶IDEM in comitatu Niuernensi & Burgundiæ quo ad debita.

IN TEXTV IBI, Qui est.

QVare est ꝙ statuentes vtuntur hîc relatiuo, *qui*, dum dicunt,ꝙ mulier quæ participat, &c. videtur enim ꝙ debuerunt sicut fecerūt in articulo, *Fēme mariee*,qui est secundus istius tituli,dicere, *La femme en Bourgongne est tenue de payer*. vt ſ. habeatur pro cōstāti ꝙ mulier in Burgūdia ad istud onus teneatur, & propterea nō fuit opus vti relatiuo,*qui*.Rñdeo dupliciter,aut enim ad euitādū istud contrariū, & fatendo istud diceretur,ꝙ relatiuū,*qui*,nō stat hîc relatiuè sed declaratiuè,sicut est in l.j.C.de sacroſ.eccl.vbi amplè. pro huiusmodi expositione in simili recitat, quæ hîc nolo referre quia ibi amplè poterūt videri ꝑ Bar.Bal. Sali.& Ang.Si dicimus ꝙ per istud relatiuū non adiiceret qualitas generi,hęc mulierū est copula,tūc solū stat declaratiuè,quasi dicat,mulier quę est participās, prout in veritate est,nihil aliud expresso in Burgūdia tenetur ad istud onus:respondeo & dico ꝙ ista dictio *qui*,hîc posita,stat relatiuè, quia potest fieri in Burgūdia ex pacto ꝙ mulier nō sit istius communionis particeps,& sic ꝙ nō sit communio inter virū & vxorē. vnde statuentes etiā voluerunt disponere argumēto à cōtrario sensu,vt mulier quæ est particeps bonorū, sit etiā particeps æris alieni,& nō aliàs,quia si hoc remansisset indecisum,& dictū fuisset solùm,mulier tenetur in Burgūdia ad solutionem æris alieni,istud incōueniēs sæpissimè accidisset,quia mulier quæ ex pactis dotalibus nō fuisset particeps in cōmunione bonorum,reperisset se oneratam in solutione debitorū, quod fuisset iniquum secundum quod habetur in rubro & nigro,ne vxor pro marito.& ꝙ talis conuētio contra statutum possit inter virum & vxorem in contrahendo fieri,dixi suprà,d.artic.*femme mariee*.

Quæstio. Qui relatiuum.

ITem maximè,quia de iure cōi est ꝙ vxor nō teneat ad debita mariti, vt in rubro & nigro C. ne vxor ꝑ marito.Sed partes posūt recedere à statuto,& redire ad ius commune,vt tenet do.meus Ias.in l.properandum.C.de iudic.& in l.omnium.C.de testament.

1 Quæstio. SEd iterū iuxta prędicta quæro,†vtrū possit fieri pactum,ꝙ mulier sit particeps sc̄dm formā statuti supradicti,& tñ ꝙ non teneat ad solutionē debitorū secundū quod tenetur ex forma huius arti.¶Et vī ꝙ sic: cuilibet enim iuri pro se introducto licet renūtiare.l. si quis in cōscribēdo.cū vul.C.de pac.sed istud ius est principaliter introductū in fauorē alicuius consocij, ergo illi poterit renūtiari: maximè cū respub.ex hoc nullum principaliter patietur incōmodum:quo casu succedit illa vulgata distinctio,de qua in d.l. i° publicum.ff.de pac.¶Item pacta contrahentiū sunt seruanda.l.j.ff. de pac. contractus ex conuentione partium legem accipiunt.l.j.§.si conueniat.ff. depositi.

2 Societas matrimonij. QVod verò fieri non possit, facit, † quia ista est quædam societas,quæ habet ex sui natura vt lucri & damni partes sint æquales,l.si non fuerint.§.Aristo.ff.pro socio.aliàs Leonina esset societas, vt dicit ibi text.& contra æquitatē,de qua suprà locutus sum in d.ij.artic.vt ſ. qui sentit lucrum, sentire debeat & onus.¶Item regula est vera,†quòd qui acceptat emo-
3 Regula. lumētum,non potest repudiare onus annexum.l. neminem.& ibi Bar.ff.de lega.ij. l. quoniā. & ibi Bal.C. de nat.libe.sed onus debitorum soluendorum est annexū illi lucro de media parte quæstuum & mobiliū, ergo lucrum nō potest acceptari ex pacto, & damnū refuta

refutari. ¶Non obstãt cõtraria: quia primò respondet ꝙ ius dicti articuli de cõmunione respicit fauorẽ publicũ, vt mulieres facilius nubãt. ſcẽm notata in l. j. ff. ſol. mat. Sic etiã istud ne cõiuges depauperẽtur, cuius interesse respicit fauorẽ publicũ. §. j. insti. quibus alie. licet. & §. pe. instit. de his q ſui vel alieni iur. ſunt. ¶Nõ obstat ſecũdò conuẽtio partiũ, † quia pacta quæ ſunt cõtra vtilitatẽ publicã, & cõtra leges, ſunt nullius momẽti. l. pacta quæ cõtra leges. C. de pac. cũ ſimilib. & ꝙ fiat cõtra leges maximè in hac ſocietate, facit, quia partes dãni & lucri debẽt correſpõdere. d. § Ariſto. cũ l. ſeq. tex. in l. ſi cũ dotẽ. §. ſi marit. ibi, quid enim tam humanũ. ff. ſol. mat. & propterea, illud pactũ habet aliquid fraudis & doli, ex eo ꝙ eſt cõtra ęqtatẽ illã. l. nã hoc natura. ff. de condictio. indeb. & naturã ſocietatis; & ſic nõ tenet. l. iij. §. fi. ff. p ſocio. Cũ enim iſti duo articuli de cõmunione & ſolutiõe ęris alieni ſint ex bona fide iibi inuicẽ colligati, & correſpõdentes, & q habet cõmodũ ſentiat onus annexũ. d. l. nã hoc natur. ſequitur ꝙ pactio cõtraria circa hoc habet in ſe fraudẽ & dolũ. d. §. fi. quia nõ eſt ex bona fide. † & inter bonã fidẽ & malã fidẽ non eſt dare mediũ, niſi dubitaretur, ſecundũ gl. in l. iij. §. ex cõtrario. ff. de acq. poſſ. quæ dubitatio nõ facit ad hoc propoſitũ. ergo nullius eſt momẽti. d. §. fi. Hęc intelligo tã in viris, quàm in mulieribur. tñ faciet quantũ ad mulierẽ me dubitare. l. ſi mulier. ff. de pact. dota. quæ habet, † ꝙ pactũ alias illicitũ circa iura dota. ſi proũt mulieri toleratur, ſiue interueniet in cõtrahẽdo, ſiue poſt cõtractũ matrimoniũ. Ex quo poſſet dici, ꝙ in cõtrahẽdo matrimonio poſſent talia pacta prodeſſe mulieribus. per d. l. ſed nõ viro: & hoc facit fauor dotis. Sed quãtũ eſt de tali pacto poſt cõtractũ matrimonij, nullo mõvaleret obstãte articulo prẽced. qa ſaperet quandã donationẽ inter virũ & vxorẽ, niſi cũ ſolẽnitatẽ, de qua ibi. Sed qui vellet reſpõdere ad d. l. ſi mulier. poſſet dicere ꝙ loquitur in pecunia dotali, cuius fauor eſt sũmus. d. l. j. ff. ſol. mat. ſed caſus noſter eſt in aliis rebus q̃ dotalibus, ſ. cõmunicatione, quę nõ eſt ſic fauorabilis vt, dos, quare &c.

(Bonæ & malæ fidei nullum medium.

6

7 QVid autẽ † econtrà, vtrũ poſſit paciſci in contrahẽdo matrimoniũ ꝙ mulier non habeat mediã partẽ quęſtuũ & mobiliũ, & ꝙ teneatur ad mediã partẽ debitorũ? rationes in caſu prædicto aſſignatę faciũt etiã pro & contra. ¶Sed duæ rationes faciũt me dicere ꝙ non valet talis pactio. Vna quæ eſt contra dictã l. quoniã. C. de naturali. liberis. vbi Bal. dicit, ꝙ qui acceptat onus, neceſſariò tenetur acceptare emolumentũ illi annexũ, nec põt illud repudiare. cõſtat autẽ ꝙ onꝰ ſoluendi æs alienũ pro media parte eſt annexũ lucro medię partis quęſtuũ. ſ. & mobiliũ: ſed cùm onus ſoluẽdi ſit acceptatũ, nõ poterit repudiari emolumẽtũ ſi dicatur ꝙ cuilibet licet vti re ſua pro arbitrio. l. in re. C. mãdati. etiã abutendo. l. ſed ſi lege. §. cõſuluit. ff. de peti. hęre. Dic ꝙ hoc nõ licet in prędiudiciũ alterius vt iſto caſu in quo creditores habẽt dãnũ, vt patet ex ſtatuto ſequẽti. Itẽ non licet impunè, quia abutẽti fieret interdictio ſuorũ bonorũ. l. is cui bonis. ff. de ver. obl, vel fieret alia ꝓhibitio pro intereſſe reipublicę, quia expedit ne quis re ſua malè vtatur. d. §. pen. inſt. de his qui ſui vel alieni iuris ſunt. Alia, quia eſt contra æquitatẽ & diſpoſitionẽ illiꝰ edicti, ne vxor pro marito, & maritus pro vxore conueniatur. & qđ in cõtrario ſtatuto diſponit, vt à iure exorbitãs eſt à iure reſtringẽd. l. ſi ſerui veſtri. C. de noxa. l. viro atq; vxore §. ſi vero. ff. ſol. mat. cũ vul. &c. Et niſi eſſet illa communio quæ eſt inter virũ & vxorem, non procederet huius ſtatuti diſpoſitio, vt cõtra ius, ex quo ſequit ꝙ pacto priuati nõ põt in contrariũ fieri, vt ſcilicet ceſſante communione procederet diſpoſitio huius ſtatuti ex pacto, qa eſſet cõtra ius publicũ, cũ mulier etiã nõ poteſt ex pacto expreſſe renũtiare tex. eſt ad literã in l. ob maritorũ. C. ne vxor pro marito. qđ fortè ſecus eſſet in marito. ſed rẽne inæqualitatis ſeruãdę inter ipſos idẽ dicimus. Nõ video ꝙ ratio huius cõſuetudinis poſſit eſſe ex l. pro hæreditariis. C. de hæred. actionibus. nec ex l. prædia. C. de pred. & aliis reb. minor. cũ non ſit verũ ꝙ mulier ſuccedat in media parte, nec dicitur hæres, ſed portionaria. ¶Sed pone † ꝙ mulier ipſa viuente renũtiat acqueſtibus & mobilibus, etiã poſt cõtractum matrimoniũ, an poſſit: & an hoc caſu ſi moriat, hæredes ei⁹ ſint liberati à debitis: & ſi mulier nõ renũtiaue rit ipſa viuẽte, an ea mortua poſſint hoc facere eius hę redes, ad effectũ ꝙ ſint liberati à debitis? Quãtum ad primũ dic ꝙ ſic, vt ſuprà dixi in hoc tit. §. *Feme mariee ſelõ la generale couſtume.* in gl. ibi, limitã tertiò. ¶ Quãtũ ad ſecundũ dicã. ſ. hoc eod. tit. §. *Entre gens nobles, la femme, &c.* ¶Et pro ſuprà dicta quæſtione faciunt, † qa maritus & vxor ſunt ſocij diuinæ & humanæ dom⁹. l. aduerſus. C. de crim. expil. hæred. l. j. ff. de ritu nuptiarũ. Et ideo ſicut partẽ in lucro capit vxor, ſ. in acquiſitis, ita etiã particeps debet eſſe damni, cũ vt dicit tex. in l. vna. §. pro ſecũdo. in fi. C. de cad. tollen. qui capit lucrũ ſentire debet & onus. nã ex quo ſunt ſocij, & tẽpore ſocietatis contractũ eſt debitũ, debet ſolui de cõmuni. Ita eſt text. ad literã in l. omne æs alienũ. ff. pro ſocio. & ſic nihil facit l. pro hæreditariis. C. de heredi. actio. & l. j. C. ſi cer. pet. ¶Itẽ adducitur alia ratio, quia partẽ capit in debitis paſſiuè, quæ, ſ. marito debentur. l. p hãc. C. de erog. mil. ann. l. xij. ergo idẽ erit in debitis actiuè, vt qui ſentit commodum, ſentiat & onus.

8 An mulier poſſit renũtiare acqueſtibus.

9

A Duerte ad vnum quod communiter ſolet fieri in multis contractibus matrimonij. nam conuenit inter cõiuges ꝙ erũt communes in mobilibus & acqueſtis, an intelligatur ratione cõuẽtionis de acquirendis an de acquiſitis & acquirendis? ¶Tu dic ꝙ ſi ita ſimpliciter dicatur in contractu, ꝙ non eſt dubium ꝙ debeat intelligi de acquiſitis & acquirẽdis, quia ſecũdum conſuetudinẽ acqueſtus qui fiunt conſtante matrimonio ſunt communes. Vt ergo conuentio quæ fit poſtmodum de aliquo operetur, acqueſtus facti ante matrimonium, & qui fiũt conſtãte matrimonio erũt communes, cùm ita videatur inter eos conuẽtum: & nihil tam naturale quàm ea quæ placuerũt cuſtodire, & inter eos ſeruare. l. j. ff. de pact. Cogita, quia non pono pro conſtanti. & ideo vide quæ dicam infrà, hoc eod. tit. §. xv. in fine quando allegaui deciſionem Bar. in l. non impoſſibile. ff. de pact.

IN TEXTV IBI, Et acqueſtz.

1 SEd quęro, † mortuo marito, an bona relicta dicantur noua vel antiqua? Præſumptio eſt quòd ſint antiqua, & dicenti eſſe noua incũbit probatio. tex. eſt ad literam in c. j. §. fi. qui eſt §. ſi verò. de gradibus ſuccedendi in feudo. dicam infrà in §. *La femme douee.* ibi, quæro de vna quæſtione.

IN TEXTV. IBI, De tous debtes.

1 Totum quid importet.

A Duerte † quòd qui totum dicit, nihil excludit. l. Iulianus. ff. de leg. iij. ex quo tenetur ſoluere dimidiam partem debitorum: non ſolùm quæ cõtracta fuerunt conſtãte matrimonio, ſed etiã quæ contracta fuerãt per maritum ante matrimonium contractum

BIU Cujas

inter eos, eo quòd dicit, *de tous debtes deuz par fondict mari & elle.*

2 *De quibus debitis intelligatur.*

INtellige † debita, ſ. quæ ſemel exacta nunquã debẽtur, quia talia ſunt debita, & nõ illa ℔ quibus cõpetit rei vẽdicatio, ſecundũ gl. inſt. de act. in prin. in verbo, debetur. Facit gl. in l. Aurelius. §. Mæuia. ff. de lib. le. Bal. in l. cũ neceſſitatẽ. C. de fideicõ. ¶ Hinc eſt † ℔ quittatio generalis de oĩbus debitis nõ extẽditur ad res reales, & quæ vendicari poſſunt. Iaſ. in §. j. col. xvj. inſtit. de actio. & in l. ſub prætextu. in ij. col. C. de trãſactio. Alex. in cõſi. ſuo xlvj. in ij. & iij. col. in j. vol. Idẽ Alex. conſ. ſuo xii. in ij. col. in ij. vol. & in conſ. ij. in vj. col. in iiij. vol. vbi ponit quis propriè dicatur debitor.

3

SEd an hoc caſu mulier teneatur ad luitionẽ pignoris pro parte rerum hypotecatarũ ante matrimonium contractum per eius maritũ, aut patrẽ eius mariti cum marito, in quibus habebat reachatum, & ſic cum mobilibus reputarentur? dicam infrà in fi. gl. huius §. & in gl. fi. §. ſequentis.

ADDITIO. Pone ℔ quidã emit aliquod hæreditagium ante cõtractũ matrimoniũ, & tẽpus ſolutionis differt in tẽpus futurũ, quod euenit cõſtãte matrimonio futuro, ita ℔ debitũ ſoluitur cõſtãte illo matrimonio, vel poſt matrimonium etiã diſſolutũ, an eo ℔ fuit facta ſolutio cõſtãte matrimonio poſſit mulier dicere ℔ ſit acqueſtus? videtur ℔ ex quo collata eſt ſolutio ſeu deſtinata in aliud tẽpus, ℔ debet haberi reſpectus ad tẽpus ſolutionis, & non ad initium cõtractus, quoniã bonũ eſt argumẽtũ de loco ad tẽpus. l. ſi quis. ff. de auro & argẽto legat. ſed ſic eſt ℔ ſi fiat cõtractus certo loco, & deſtinetur ſolutio in aliũ, habetur reſpectus ad locũ deſtinatæ ſolutionis, & nõ ad locũ contractus. tex. eſt, & ibi notatur per gl. & doct. in l. quæro. ff. de ſolutio. ergo idẽ erit in tẽpore, cùm ſi idem ſit de loco ad tẽpus, idem etiã de tempore ad locũ. Bar. in l. miles ita. ff. de milit. teſt. allegat l. vinum. ff. ſi certum petat. facit l. datio. §. quod ſi per venditorẽ. ff. de actio. empt. facit quod dicit gl. in cl. ij. de cẽſibus vbi arguit de loco prohibito ad tẽpus. Et ſic ſi fiat cõtractus vno tẽpore, ℔ habẽdus eſt reſpectus ad tempus deſtinatæ ſolutionis. Ex quo videtur ℔ cùm ſolutio dicti acqueſtus ſit tempore cõſtãtis matrimonij deſtinata, ℔ debet haberi ℔ acquiſito. Et maximè hoc videretur habere locũ ſi fieret renouatio illius primę obligationis ex aliqua cauſa, vt in alio ſecũdo cõtractu, puta in fratre qui emit bona antiqua ſororis certo pretio eidẽ ſorori ſoluẽdo tepore quo maritabitur, ℔ ſi poſtmodũ maritetur ſoror tẽpore cõſtãtis matrimonij poſtea facti cũ aliqua vxore cũ dicto fratre, ſi ipſe frater iterum & de nouo promittit ſummã iãm conuentã in primo contractu vẽditionis factę per ſororem ex prima venditione, videtur eſſe noua vẽditio, & videtur prima renouata, ex quo habetur reſpectus ad ſecdm, quia per ſecũdum actum videtur receſſum à primo, maximè ſi aliquid addatur aut detrahatur in ſecũdo, vt facit tex. in l. pacta conuenta, verſ. Paulus. ff. de cõtrahen. emp. Quod intelligẽdũ eſt, niſi ſit dictũ in ſecundo, abſque derogatione primi cõtractus, qui remaneat in ſuo robore, & ſic ſit appoſit. illa clauſul. rato manẽte pacto, quæ tantũ importat, & hoc caſu ſi nõ ſit illi primo derogatũ. Et ℔ ſi ſit dictum ℔ maneat in ſuo eſſe ab illo principio, habẽdus eſt reſpectus, quoniã cuiuſcũque rei potiſſima pars eſt principiũ. l. j. vbi per Iacobum Butriga. ff. de origine iuris. & dicit Bar. per illum text. in l. Pomponius. *la ſeconde.* ff. de nego. geſt. ℔ initium vniuſcuiuſque actus, ſeu geſtionis actus eſt inſpiciendum, etiã ſi ſint plures, dummodò tendãt ad effectum primi. Et maximè etiã attẽdimus originem rei quãdo non alteratur origo per accidẽs. l. Iulianus. §. non ſolum ff. ad Macedo. l. ſi filius fa. *la premiere.* C. eodem. l. aſſumptio. ff. ad municipales. imò etiã idẽ ſi alteretur, dummodo accidẽs ſe referat ad originẽ: & tũc etiam origo inſpici debet quantũlibet correcta. l. cũ filius. §. hæres meus. ff. de lega. ij. dixi in alio caſu, in tit. *des cenſes.* §. iiij. in gl. j. in fi. vbi dixi an ſi antiquum hęreditagiũ detur ad reditũ annuum, debeat ſemper reputari antiquũ hęreditagiũ, anverò nouus acqueſt⁹. Ex quo cùm in hoc caſu ex tali primo tractatu ſequatur ſcdm accidens, ſcilicet, ℔ fiat ſecũdus tractatus, quia tñ primus tractatus nõ alteratur per ſecũdũ, imò etiã ſi alteratẽ ſe retulit & refert ad primũ, per clauſulã ſuprà poſitã, clarum eſt ℔ habẽdus eſt reſpectus ad originẽ, ſcilicet ad tẽpus contractus, & nõ ad illud tẽpus, quo fuit facta ſecunda obligatio de priori debito. Imò etiã ex quo finis, ſcilicet ſolutio debiti, habet neceſſariam cõſequẽtiã ad principiũ & tempus eius, maximè cauſatiuè habetur reſpectus ad initium, & non ad finem. l. iij. §. ſcio. ff. de minoribus. l. j. ff. qui potio. in pignor. habeãtur. Ex quo non dicetur eſſe talis acqueſtus qui cõmunicari debeat, cũ non ſit factus cõſtante matrimonio, ex quo in hoc eodẽ nõ cõueniũt verba diſpoſitionis. ideo nec ipſa diſpoſitio. l. iij. §. toties. ff. de dãno infecto. Et aliud conſuetudo huius patrię diſponit de tempore acqueſtus quàm debitis, quoniã acqueſtus factus tantum tempore conſtãtis matrimonij, eſt communicãdus, & omnia debita quocunque tempore ſint facta, ſunt cõmunicanda. quod poteſt eſſe, quia licet debita ſint communicanda ratione participationis mobilium & acqueſtuum, & ſic cùm ad omnia debita teneatur vxor, videtur ℔ etiam participare deberet in omnibus acqueſtibus, maximè in ℔bus eſt eadẽ ratio, ſcilicet quæ ſoluũtur tempore cõſtantis matrimonij. cùm illa ſolutio debiti pręcedẽtis ſit cauſatiuè cõſequens ad primum debitũ, ideo cùm ſit cauſatiua illius, videretur de illo iudicandum ſicut de alio. Sed hæc potuit eſſe ratio, eo quòd in hoc grauaẽ maritus ℔ vxor participet in acqueſtibus. quod eſt contra diſpoſitionem iuris. l. ex pecunia. C. de iure dotiũ. & dixi antè eodem titulo. §. ij. in gl. j. verſic. Panor. ideo videtur in alio releuari, quòd mulier teneatur ad omnia debita: & quia pręſumptio eſt quòd ex quo ſtatuẽtes grauauerunt in vno maritos huius patriæ in iſtis acqueſtibus, quòd voluerũt eos in aliis releuare. Et etiã quia illud quod debetur eſt tãtum pecunia, & ſic mobile, de quo maritus poteſt diſponere, etiã conſtante matrimonio, vt ſcribitur ſuprà iſto titu. §. iij. intãtum ℔ vxor nõ poteſt aliquid querelare. Hinc videmus ℔ conſuetudines noſtræ in ſimilibus habuerunt reſpectum ad initiũ obligationis vt in §. penultimo huius titu. vbi ſi mulier aut maritus retrahant hæreditagia prius vendita ſub ſpe reachatus contracti ante matrimoniũ, quòd vxor non poteſt aliquid querelare de pecuniis ſolutis, etiam conſtãte matrimonio pro huiuſmodi reachatu antè cõtracto, & tamen ſecus eſt in retractu qui fit ratione conſanguinitatis de hęreditagio vendito per vnum ex conſanguineis mariti, quia mulier habebit partem pecuniæ ſolutę. ratio eſt, quia initium cõtractus fit cõſtãte matrimonio, ideo inſpicit in hoc caſu: ſecus in alio, vbi initiũ debiti fit ante matrimoniũ: & eſt ſolũ quędã tuitio pignoris, aut redẽptio rei ſuæ venditæ ante matrimoniũ: & tẽpus liberationis illius veniẽs cõſtante matrimonio non eſt in cõſideratione, ſic nec hoc caſu eſſe debet ſolutio debiti facti ex acquiſitione prius facta de aliqua re, quæ

Rei cuiuſcunque potiſſima pars principium.

hoc caſu

hoc casu per solutionem pòst factã exoneratur suo onere prius constituto. & ista pluries dixi in cõtingentia facti. & etiã iam suprà dixi in §.ij. in hoc tit. in glo. *acquests*. versi. vlterius quæro de alia quæstione.

IN TEXTV IBI,

Ou par elle.

INtellige nomine suo, & ad suã vtilitatẽ, aut incommodum, aut quorũ cõmoda & incõmoda respiciũt factũ illius & non alterius, puta suorũ filiorũ primi matrimonij, quoniã licet ℔ illis debitis quę mulier facere potest etiã sine authoritate mariti. l. penul. C. in quibus causis pignus tacite contrah. sit maritus obligatus, vt tenet Alex. in apostil. ad Bar. in l. ob maritorũ. C. ne vxor pro marito. & econtrà, tamen in contingentia facti dixi, ℭ quidã reditus annui constituti per maritum & vxorem ℔ mille libris Turoñ. quæ fuerant positæ in redemptionẽ certorum hæreditagiorũ ad vtilitatẽ filiorũ vxoris ex primo matrimõio ad ℔secutionẽ dictæ vxoris matris dictorũ filiorum primi matrimonij, quæ ita induxerat maritũ, ℭ se ℔ dictis mille libris obligauerat, debebãt redimi p dictã vxorẽ & suos filios primi matrimonij, & ℭ hęredes mariti poterãt cogere dictã vxorẽ & eius liberos redimendũ prædictũ reditũ annuũ reachatabilẽ, eo ℭ videbat esse quædã tacita donatio, quã maritus facere videbat suæ vxori per indirectũ, ad vtilitatẽ filiorũ dictæ vxoris ex accõmodatiõe nominis. per l. multũ interest. C. si quis alteri vel sibi. quę quidẽ donatio sicut est directo prohibita inter virũ & vxorẽ, aut quicũque alius contractus lucratiuus, vt in §. vij. huius titu. ita per in directũ videtur esse prohibiti. l. verbis ciuilibus. ff. de vulg. & pupil. substit. Et sicut cõmoda dictarum pecuniarũ erãt penes filios primi matrimonij dictę vxoris, quorũ maritus dictæ vxoris vtiliter gesserat negotia, redimẽdo terras eorũ venditas, ℭ actione negotiorũ gestorũ tenebantur ad incommoda, & ad reddẽdũ dictũ maritũ, & eius hęredes ab huiusmodi obligatione & reditus cõstitutione indẽnes. Et in alio casu dixi ℭ mulier quæ renũtiauerat bonis mariti, secundũ consuetudinẽ infrà positã, in §. xx. nõ erat quitta & liberata ab huiusmodi debito. imò ℭ creditores nõ obstãte dicta renuntiatione poterant eã cogere ad soluẽdũ debitũ ex causa suorũ filiorũ primi matrimonij factã, licet maritus cũ ea esset obligatus & insolidũ, eo ℭ illud debitum non erat effectualiter debitũ mariti, sed erat quædã accõmodatio nominis mariti pro securitate creditorũ, quæ quidẽ nominis accõmodatio videtur in se importare quandã donationẽ, quæ prohibita est inter virum & vxorẽ, tã de iure quã de consuetudine. imò magis in viro pro vxore ℔hibetur etiã ac cõmodatio nominis, cùm inducat pręsumptionẽ donationis. vt quod directo fieri nõ potest, fieret per indirectũ. l. cũ ℔pria. C. si quis alteri vel sibi. quoniã esset facere fraudẽ legi ℔hibẽti donationẽ inter virũ & vxorẽ si esset ꝓmissa. quæ fraus euitari debet, & illi obuiandum est. l. fundo. ff. de rei vend. imò magis reprobanda, cum sit cõtra legẽ & illius interpretationem. fidei. ff. de iure fisci prout dicit Lucas de Penna in l. vnica, in fine, C. de his qui se deferunt. lib. x.

An mulier teneatur ad restitutionẽ malè acquisitorũ per maritũ

¶ Tem stante hac cõsuetudine, † nunquid mulier teneatur ad restitutionem mediæ partis rerum malè habitarum aut per concussionem, seu per furtum subtractarum? Nam vt videmus hîc per tex. nostræ consuetudinis, tenetur vxor ad debita contracta constante matrimonio: & hoc ratione participationis in mobilibus & acquestibus cum marito. Sed sic est quòd de rebus existẽtibus penes maritum ex delicto, puta quia furatus, aut quia per concussionẽ, aut aliàs indebito modo, nõ potest dici creditor. quia debitor dicitur ex quo habet creditorẽ, nemo enim in hac pecunia furto subtracta, aut per concussionẽ potest dici creditor, quia ex quo non sponte, sed ex necessitate se quitur fidẽ alienã, nõ dicitur propriè creditor. l. si tibi pecuniam. ff. si cer. pet. & ibi Bar. ergo non potest dici debitor in hoc maritus. ¶ Imò etiam, quod plus est, si esset adiudicatum contra maritum ℭ teneretur ad restitutionem ante eius mortẽ, videretur adhuc ℭ vxor non teneretur pro dimidia parte, quia in hoc ℭ quis teneretur restituere ex delicto non dicitur debitor. Dic plenius vt suprà dixi in eo. tit. §. ij. in gl. in verbo, *acquestz*. post quintam limitationem.

ADDITIO. De materia quãdo mulier teneatur ex delicto viri & econtrà, & pater ex delicto filij, & econtrà, vide amplè per Matth. de affli. in decis. regni Sicilię, quę incip. patres pro filiis, & ibi ponit, si pater soluat pœnam pecuniariam pro filio, an possit ab eo repetere. Et vide eundem Mat. in consti. quæ incipit, patarenorũ. in xj. xij. & xiij. col. vbi ponit regulã cum limitationibus, quãdo pater punitur ex delicto filij, & ecõtrà. ¶. De hac materia vide Ant. de Bu. in cõs. vij. in fi. & tex. in l. cum duobus. §. dãna. ff. pro socio. & vide. j̃. in §. seq. in gl. j. in addit. incip. aduerte quia vt suprà dictum est. ¶ Vide tamen quæ dicit in contrarium Pano. in consi. lxv. inci. in facti contingentia. in j. vol. & vide l. quod autem ex furto. cum materia quatuor legum sequentium. ff. pro socio. Et pro hac opinione vide arrestum parlamenti Burgundiæ.

§ Assignatio per maritũ liberis facta de quæstibus, an præiudicet vxori.

SEd quid † erit de assignationibus quæ fierent per maritos parentes suis liberis per modum diuisionis inter liberos, si fierent de quęstibus, vtrùm debeat in totum habere locum, vt sit per modum diuisionis partagij inter liberos traditum, siue assignatũ an debeat decretũ apud illos manere, vt mulier debeat mediam partem bonorum assignatorum deperdere? vidi aliquando cõtingere, vt scilicet pater viuens filiis suũ patrimonium diuidat & assignet. ¶ Videtur ℭ huiusmodi diuisio seu assignatio debeat valere & tenere etiam in quæstibus in præiudiciũ mulieris, quia pater viuens habet horum quæstuum dispositionẽ per statutum, suprà, *le mari* &c. Et facit, quia talis assignatio quæ fit per patrem filio per modum diuisionis sapit magis naturam cõtractus quàm vltimæ voluntatis solennitate adhibita. l. ex parte. §. fi. vbi tex. ibi, pater in filios diuisit bona. ff. famil. erciscũ. & facit natura † verbi, assignare, quod traditionem importat. l. qui officij. ff. de contrahen. emptio. facit §. fin. in l. j. ff. nau. caup. sta. l. assignare. ff. de assignandis lib. l. assignare. ff. de verb. signifi. & sic dispositionem inter viuos, secundũ notata in l. Lucius. ff. de lega. ij. & in l. legatum. ff. eod. tit. per quã maritus potest de quæstibus disponere, & in his mulier non contrariare & c. Et pro hoc videtur esse casus, imò est in d. §. fin. d. l. ex parte. vbi habetur quæstio. Pater inter filios diuisit bona, quod debet intelligi inter viuos, ex eo quod sequitur, & illam testamẽto confirmauit, qua cõfirmatione nõ fuisset opus per vltimam volũtatem, si fuisset alias vltima voluntas, quæ etiã minus solennis, valet ad huiusmodi diuisionem secundum notata in l. fi. C. famil. erciscũ. & in l. hac consultissima. C. de testa. ¶ Sed hoc inde fuit, quia multùm prodest quòd voluntas & dispositio inter viuos confirmentur morte, vt in actu & dispositione vltimæ volũtatis: vt notatur in l. hæredes palam. §. sed si no tam. ff. de testamen. Et colligitur etiã ex verbis in

6 Assignare verbum.

BIU Cujas

d.§.positis.ibi, assignauerat. per quæ & ibi dispositapatet,quia pater post illam diuisionē,& assignationēpermodum traditionis factam,passus fuerat filiū illisboni vti,& illa possidere. Ex quibus colligitur ꝙ eratdispositio inter viuos,ex quo sequit,& patet,ꝙ expositio gl.ibi,super verbo,diuisit.dū dicit, in codicillis,nō est bona,& est falsa diuinatio,& subauditio ad textum. Si ergo præcesserit talis dispositio,& assignatiointer viuos per ratiōes suprà allegatas,debebit valerein præiudiciū mulieris.& certè illius ratio patet in d.l.ex parte.inquātum non violando literā debebit, vtsimpliciter loquitur,simpliciter intelligi, in dispositione inter viuos.Facit nunc circa hunc passum cogitare, vt scilicet debeat valere talis assignatio, sed procontraria parte mouent plura iura & rationes.

PRima,ꝙ omnes legū professores teneāt,ꝙ omnesleges de huiusmodi diuisionibus per patres factisloquentes,& tractantes loquuntur,& intelligūtur illæ diuisiones sapere vltimam volūtatem patris sic diuidentis.l.filij.l.si cogitatione.l.fi.C.famil. erciſc. vbidicunt omnes per illos tex.tales dispositiones & diuisiones esse vltimas voluntates,& ex illis quantumcūque minimè solēnibus,& quibuscunq; verbis fiāt,diuidētis arbitrio robur tales diuisiones habere:&vt aliæ vltimæ voluntates subiacere Falcid. & aliis de vltimis volūtatibus disponētibus:quinimmo & aliquādo legata sapere,secūdum notata ibi, ꝙ licet sit apparētia dispositionis inter viuos,tamē lex ipsa expressèdicit,qualitercunque fiat non esse dispositionē interviuos, aut donationem, sed sit disponētis vltimū arbitrium. tex.est adliteram.in l.si filia.§.si pater. ff. familiæ erciſc.¶.Ex quibus videtur cōcludendum ꝙ talis diuisio & patris assignatio inter viuos de quæstib⁹facta,& vltimum arbitrium patris,& dispositio causamortis in quæstibus,non valebit inpręiudicium mulieris.¶ Et non obstant motiua pro contraria parte facta,quia talis diuisio inter viuos facta quātùm ad apparentiam actus qui præsentialiter geritur,habet respectū ad id quod post mortē euenit, scilicet portionis filiarum quam sunt habituręs,& sic ad tēpus mortis restringuntur.Ex quo sequitur ꝙ paria sunt,ꝙ aliqua fient aliquo tempore vel alio,sed ad illud referri.l.in his.ff.de hęred.instit.l. quod sponsæ. C. de donatio.ante nup. Tamē ego credo ꝙ posset sic inter viuosfieri,ꝙ haberet omnes qualitates contractus inter viuos.& valeret.quod nota ex antedictis.Et quantū adassignationem quæ sapit traditionem, dico ꝙ hoc estfictè & non verè,secundum Io.Fab.in l.si quis argentum.C.de dona.& in §.fin.instit.de assigna.liber.quætamē esset vera traditio,& facit cessare,&omnino excedit terminum assignationis simplicis.& nō habeaturrespectus ad petitionem successionis quę est postmortem,quæ saperet omnino traditionē inter viuos,

7 Quidvalet talis assignatio.

†dubitando ꝙ valere debeat,& ꝙ operaretur talis assignatio si fiat in solenni volūtate. vel nō. videat. Bar.Bal.& Sali.in l.quoties.C.famil.erciſc.quia si fiat permodum quotæ in solenni volūtate,habetvim institutionis,vt ibi: silverò in minus solenni volūtate fiet assignatio non per modum quotę,sed certarum rerum:si quidem certè ab intestato sint hęredes,ex quo nonrefert quali titul.bona habeāt,quæ qualiter habituri sunt:talis assignatio nō impedit, quin ęqualiter ab intestato succedant,sed operabitur vt quamlibet rē suāsibi assignatam per modum prælegati accipiant ab intestato.& vt dicit Sali.in d.l. quoties. erit vltima voluntas ab intestat.pro quo ego alleg.tex.in d. §.si pater.¶Sed quæro,voluntas codicill.an in alia videaturibi per eos.quia nihil seruit ad propositum nostrum,videatur per eos in d.l.filij.C.famil.erciſcun.& virumtalis dispositio siue assignatio habeat locū in liberisnaturalibus,dic vt per Bald.& Salic.in l.fi.C. familiæerciſcundæ.

IN TEXTV IBI,
Et ne sont point legats.

QVare est † ꝙ legata facta per maritum non capiuntur super acquisitis constante matrimonio,cùm etiam sint in bonis maritiꝰratio est,quia vt suprà eo.ti.habemus in iiij.cōsuetudine,quæ incipit.*le mari ne peut greuer*.maritus in mobilib⁹ & acquestis in quibus vxor habet dimidiam partem,non potest grauarevxorem in vltima voluntate.sed sic est ꝙ legatum estvltima volūtas,†& appellatione vltimę volūtatis cōprehenditur legatum : vt per plura ostendit do.meusIas.in l.senium.in vij.col.C.qui test.fa.pos.ergo faciēdo legatum,si legatū assumeretur super parte mulieris mulier esset grauata contra consuetudinem supradictam, maximè etiā quia vxor accipit mediam partem acquisitorum & mobilium tanquam suum virtute legis municipalis.& nō in hoc dicitur hæres,sedlegatum dicitur onus hæreditarium, quod soli hæredi est iniunctum.no.in i.pro hæreditariis.C.de hæredita.actio.per gl.& Bal.in l.j.& ij.C.ad Trebelleian.

1 Maritus nō potest le gare de acquestibus.

2

QVid autem † de legato facto de rebus mobilibus aut acquestibus, & soluto per manus testatoris,eius vita comite,an mulier poterit vendicare mediamparteꝫnam hoc potest fieri ꝙ eius vita comite per manus suas soluat legatum.l.Lucius.*la premiere*.ff.de leg.ij.& ideo videt ꝙ est dispositio inter viuos,& per traditionem videtur transire in aliā speciem, & mutarenaturā,vt dicatur donatio inter viuos secūdum gl.& Bart.in d.l.Lucius.& in l.legatum.ff.de leg.ij. nam invita soluens nō dicitur obligationē cōtrahere,sed spēfuturæ obligationis dissoluere. ideo cū maritus possit invita de talibus disponere per consuetudinem suprà positā in §. *le mari constant le mariage* &c. sequitur ergo ꝙ si fecerit vltimā voluntatem & legatum,soluēdo illud videtur mutare volūtatem,& de legato facere donationē inter viuos ? quod pōt facere nec potestmulier contradicere,vt suprà dictū est. Credo tn ꝙ sisimpliciter tradat,nihil aliud dicendo,ꝙ præsumitꝫ excausa legati,& ideo non valet,& poterit vxor vēdicare mediā partem. faciunt quæ in terminis dicit Bald.in l.ij.ibi,sed iuxta prædicta quæro.C. de iur. dot.& quæ dicunt doct.post Dyn.& alios in d.l.legatum.& in d.l.Lucius.ff.de lega.ij.nec præsumitur volūtas testatoris mutata. ideo si quis allegat testatorē mutassevoluntatem,debet probare,vt dicunt ibi docto.

3 Quid si le gatū viuēs soluerit.

SEd quæro,† quid in donatione causa mortis,numquid sit debitum ad quod teneatur vxor pro dimidia parteꝫ videtur ꝙ sic,quia nihil consuetudo nostradicit de dicta donatione causa mortis,sed solùm de legato,& iō cū non distinguat,nec nos distinguere debemus.l.de pretio.de publiciā.in rē act.mihi tn videtꝫ ꝙ vxor etiā nō teneatur ad donationes causa mortis,qa vt ꝙ dictū est in cōsuetudine quarta huius tit. quæinci.*lē mari ne peut greuer la femme*. maritus in vltimavolūtate nō potest grauare vxorē in acquisitis & mobilibus,sed si est,† ꝙ donatio causa mortis est vltimavoluntas,igit,& ꝙ sit vltima volūtas ꝓbatur,nā videmus† ꝙ qui pōt capere ex testamēto , pōt etiā capereex donatione causa mortis.l.omnibus.ff.de do. causamortis.&q; habet priuilegium in testādo,vt est miles,habet etiam priuilegium in donando causa mortis.

4 De donatione causa mortis.

5 Donatio causa mortis est vltima voluntas.

6

l. Marc.

l.Marcellus.in prin.ff.de dona.cau.mor.Item sicut in legato dominiũ transit recta via in legatarium.l.à.Titio.ff.de fur.idẽ in donatione causa mort.l.ij.ff.de publician.in rem actio. ¶ Item sicut in vltimis volũtatibus habet locum ius accrescendi.l.re coniuncti.ff.de leg.iij.ita etiã in donatione causa mortis.tex.in l.vnica.§.fi. C.de cad. tol.de quo Bar. non fuit recordatus in d.l.re coniuncti.Item quemadmodũ in vltimis voluntatibus reuocatur iuramentum continẽs quid turpe,ita in donatione causa mortis.l.quæ sub conditione.§.hoc edictum. ff. de condi. institut.Item distinctio quæ fit, an per alienationem testatoris intelligatur reuocatum legatum,an sit alienatio volũtaria,vel necessaria l.fideicommissa.§.si rem.ff.de l.iij.habet etiam locum in donatione causa mortis. dictum singulare Dy. in l. Stycũ qui meus erit.ff.de leg.j.quod dictum Bal.ibi reputat aureum:& alij sequũtur.Et istud etiam refert & sequitur Hip.de Marsilijs in singu.suo cxxxvj incip.longa profectò.¶Ex quibus supradictis æquiparationibus apparet,quòd donatio causa mortis æquiparatur vltimę voluntati.quas quidem æquiparationes posuit do.meus Ias.in l.seniũ,in vij.& viij. col.C.qui testa.facere pos.

IN TEXTV IBI,
Et faicts funeraux.

3 *Maritus sepelit vxorem expensis de dote.*

BAl.in l.quod in vxorem.C. de neg. gest. dicit,† ꝙ maritus postquam vxor est mortua,& sic finitum est matrimoniũ, nõ tenetur eam sepelire de proprio, sed de patrimonio mulieris, & de dote tenetur eã sepelire.l.sic pro rata.ff.de relig.& sumpti.fune.nam eo ꝙ est mortua,nõ tenetur amplius subire onera.† ipsa tamen existẽte in infirmitate tenetur subuenire de alimẽtis & medecinis,& omnibus necessariis. nã cùm durat matrimoniũ tenet subire onera,& si non subit, nõ potest nec ex pacto,nec ex statuto dotẽ lucrari.l. si ab hostibus.§.si vir vxor.ff.sol.mat.ideo vt sit æqualitas inter virũ & vxorẽ:†idẽ erit in vxore,quę postquã maritus est mortuus non tenetur ad expẽsas funeris, quæ debẽt extrahi de hęreditate mortui,etiam priusquã soluat creditoribus& legatariis.l.scimus.§.in cõputatione.C.de iuris deli.Sed sic est,ꝙ postquã maritus deuenit ad vltimã volũtatẽ, nõ potest amplius in media parte acquisitorũ & mobiliũ præiudicare vxori,ergo illa media pars iam est acqsita vxori,& sic non est de hæreditate, ergo super illa nõ est detrahẽda expensa funeris,cùm etiam vxor illã capiat iure societatis & cõmunitatis,& iure municipali ita dictãte,†dicẽ ꝙ si vir habeat vxorẽ indotatã,& quæ nihi habeat, tenetur eam sepelire,ne iniuria eius videatur quondã eius vxorẽ insepultam relinquere. ita est tex. in l. ꝙ si nulla.ff.de reli.& sumpti.fune. Lud. Roma. in consil. 517.in prin.& vide.l.in eum.cum multis seq.ff.de rel. & sumpt.fune.quod deduci debet ex hæred.prædicta impensa funeris.l.impensa.ff.eo.& est priuilegiata actio funeraria,vt est tex.& gl.in l.ij.ff.de priui.credi.

5 *Expensa funeris ante omnia est deducenda ab hæreditate detrahenda.*

ET ista † expensa funeris ante omnia est deducenda de hæreditate, priusquã creditoribus & legatariis aliquid soluatur.d.§.in cõputatione.† & adde ꝙ sicut expensa funeris est priuilegiata, vt ante omnia deducatur, idẽ in expen. facta in infirmitate defunct. tex.est no.in l.restituenda.C.de peti. hæred. quem ad hoc ibi no.Bal.& adde similẽ tex.in l.legatũ.C. de reli.& sump. fun. adde † quòd idẽ est in informatione testamẽti,quia expensa facta in hoc ante omnia est deducenda.Bar.in l.non ignorat.C.de fru. & lit. expen. Ant.de But.in c.j.ij.in ij.col.de ꝓba.& dicit Bar.se plu ries vidisse in facto.† qñ hęres fecit expẽsas in recolligẽdo testamẽtũ à notario, ꝙ si hæreditas nõ sit soluẽdo,tenent legatarij contribuere partẽ.p tex.in d. §.in cõputatione. & illud refert & sequit Pan. in cõs. cvij. inci.hęres q recolligit testamẽtũ.in j.vol.¶Et quę sint funeralia,ponit gl.in cle.dudũ.†de sepul.in cle.de iure ciuili,dicit sumptus funeris qcquid corporis causa erogatũ est.l.funeris.in prin.ff.de relig.& sump.fu. & vide tex.in l.at si quis.§.funer.causa.ff.de reli.& sumpti.fun.qs dicat sumptus funeris,&quõ debet arbitrari,vide in l.si qs sepulchrũ.§.sumptus funeris.ff.eo.& vide prædictas leges ad sciẽdũ q teneãtur ad sumptus funeris,& quę actio de iure cõpetat:&dicit Bar.in l.q erat.per illũ tex.ff. fami. erciscẽ. ꝙ iudex ex officio potest facere vendi de hęreditate pro sepultura defuncti. ita tenet & sequitur Paris de Puteo in tract. de syndicatu,in ver.cõcordia.charta.xxxv.Et aduerte,† q.a sepulturæ seu homini sepulto debet gloria,prout ostẽdit Inn.in c.cùm liberũ.de sepul. vbi dicit ꝙ sacerdos spoliatus corpore iam sepulto,nõ est ante omnia restituendus,vt vexatio corporis humati euitetur. dicam amplius in tracta.meo de gloria, laude & honore omniũ statuũ,in quinta cõsideratione secundæ partis.

8

9 *Sumptus funeris quid.*

10 *Sepulturæ debetur gloria.*

ADDITIO. Istud est in Catalogo gloriæ mundi, in ij.parte,in v.& vj.considerationibus. Et vide Hippoly.de Marsi.in singu.suo cxcix.incipiẽte,In iure expressum,& clarum est.

1 *An mulier teneatur ad luitionem pignoris pro dimidia.*

SEd quæro,†dicitur hîc in hoc §.ꝙ mulier quæ habet mediã partẽ in mobilibus & acquestib⁹ tenet ad mediã partẽ omniũ debitorũ,an hoc casu teneatur ad dimidiã partẽ redituũ, & assignationũ, pẽsionum, seu redituum venditorum per maritũ super omnibus bonis,in quibus marit⁹ habebat reachatũ, hoc est,an mulier teneatur ad luitionẽ pignoris pro dimidia parte?nam per consuetudinẽ nostrã infrà in tit. *des rentes uendues à reachat.* artic. j. reditus annui cum pacto de retrouendendo sunt,& inter mobilia computãtur,ita ꝙ si essent quos maritus acquisiuisset, vxor eius haberet dimidiam partẽ.ex quo ergo vxor quæ participat in mobilibus ratione illius participationis ad debita cùm in talibus participat, æquum est vt in similibus subeat onera,& supportet in quibus lucrũ percip. & audiui ꝙ ita fuit iudicatum in parlamẽto Burgundiæ nõ sunt multi anni,sed nescio inter quos,sed si hoc sit verũ,quãdo possit cogi mulier ad luendum, cogita ex his quæ dicit Bar.in l.sit vt certo.§. nunc videndum. ij. ff.cõmodati.¶ Sed aduertendum est ꝙ tex.nostræ cõsuetudinis dicit,ꝙ mulier tenetur ad debita, & non inuenio ꝙ tales reditus assignati sup re immobili sint debita,imò vr ꝙ dispositione iuris nõ sint debita quo ad mulierẽ.nã ꝓ talibus annuis reditib⁹ aget ille cui debẽt actione hypothecaria psonali,& hoc tãtũ cõtra illũ q ꝓmisit,& q se obligauit:aut actiõe hypothecaria ad rẽ,& hoc ꝓsequendo rẽ hypothecatã,nec agere poterit psonali cõtra mulierẽ,cùm nõ sit obligata.sed sic est ꝙ si ille cui debẽtur tales reditus agat hypotecaria ad rem,dicitur actio realis.Bar.in l. pignoris. C. de pigno.& sic nõ dicit in hoc casu creditor,cùm in actione reali nõ sit dare neq; creditorẽ, neq; debitorẽ. gl.est.no.in §.j.in verb.debetur. instit. de actio. Alex. in l.j.in fine,ff.si certũ peta.ergo non erit debitũ. Bal. in cons. cccclxxxv.in j. parte.& per consequens non tenebitur mulier, cùm teneatur tantùm ad debita,qa ex quo in istis reditibus hoc casu nõ cõueniant verba consuetudinis,ergo nec dispositio illius:cùm cui verba non conueniũt,nec etiam dispositio.l.iiij.§.toties. ff.de dam.infec.Alex.in cons.xvij.in j. col.in j.vol.ista

An reditus annui sint debita.

BIU Cujas

quæstio fuit decisa in parlamento Burgundię, vt dixi, ideo non plus insisto: sed dico ꝙ hoc casuaget credi tor si velit contra mulierem condictione ex statuto, per §. xj. huius tit. vt ibi videbitur.

§. DECIMO.

ET semblablement est tenu le mari de payer la moytié de tous les debtes deuz par sa femme.

DEM in comitatu Niuern̄. Hic articulus incipit à copula præcedente aduerbium similitudinis, vt Latinè solet. † quę copula coniūgit sensus dispositioni præcedē tis & sequentis. l. si stipuler. §. si in locando. ff. de verb. habetur in l. reos. §. cùm in tabulis. ff. de duo. reis. in l. j. ff. de condi. & demon. per Bar. & † natura aduerbij similitudinis est æqui parare. l. ad similitudinē. C. de epiſco. & cler. aut. similiter. C. ad leg. Falc. est ergo sensus quòd sicut mulier ex statuto præcedenti tenet ad dimidiā partē debitorum viri, sic maritus tenetur ad dimidiam partem debitorum mulieris. & † est ista similitudo directa. ¶ Similitudinum alia est contraria, alia directa. Directa est quoties assimilata simul conueniūt, vt si diceretur, Sempronius est studiosus, sicut Titius est studiosus. Contraria verò est quæ fit à contrariis, vt si diceretur, Titius est studiosus, sicut Sempronius est vagus. ita docto. per gl. in ver. dominium. ibi, superiore casu, in l. si quis posthum. §. si filiū. ff. de libe. & posth. gl. est in l. si quis. §. si duob⁹. in ver. neutri. ff. de adimen. leg. tex. in l. iij. cum gl. in pri. §. fin. ff. de acquir. rer. domi. gl. in l. sicut ff. de pignorib. glo. in l. sicut datā. C. de lib. cau. quæ gl. hîc explicata sibi cōuenit, & est directa. quod enim in vxore disponitur p statutū præcedens, istud recta similitudine disponitur hîc in marito. & dicuntur similia, cum in eis est omnimoda ratio & eadem, imò in hoc casu maio. l. non solū. §. qui primipilū. ff. de exc. tut. & licet regula sit iuris, † ꝙ nullū simile sit idē. l. qđ Nerua. ff. deposi. tamē vbi est omnimoda similitudo, possint dici cad. tex. est, & gl. no. in l. nemo potest. de duo. reis. vnde cùm in istis casibus sit omnimoda dispositionis ratio & eadē, sequitur ꝙ nō merētur dici similia, sed eadem. Ex quo potest dici, ꝙ & si non fuisset per hoc statutū aliquid dispositum de viro, ꝙ ex virtute & ratione statuti præcedentis ille articulus ad istum fuisset ampliatus, non autem vt similia, sed vt eadem, & vt æqualitas inter socios seruetur, & vt vir ad paria iudicetur. ¶ Et ꝙ fauor mulieris quæ admittit extēsionē de similibus ad similia, regula, odia. de regu. iur. in vj. cum ibi notatis, & p Bal. in l. fi. C. de in ius vocā. Et quæ ad hūc articulum attinent suprà articulo præcedenti amplissimè dixi, q̄ licet disponat quomodo mulier tenet ad debita viri, & cęter⁹ funeralia, & iste dicat quomodo vir teneatur ad debita mulieris, tamē ibi ego dixi magis quomodo teneatur vir ad funeralia vxoris. Applicentur hîc quę ibi dicta sunt, & vltrà quantum ad hoc dicatur, † ꝙ licet ratio similitudinis, de qua in hoc articulo, velit ꝙ maritus teneatur ad medietatem debitorū mulieris, & isti casus parificati & eorum similitudo debeat esse omnimoda. §. item lapilli. & gl. in verb. inuētoris. insti. de rer. diui. Et sit sensus, ꝙ licet in debitis viri non computentur impensæ funeris mariti, vt ad illas mulier non teneatur, sic erit indebitis mulieris, nō debet ista impensa funeris computari, vt maritus ad illā teneatur. Quod debet intelligi, vt dixi suprà artic. proxi. nisi aliquid de dote mulieris habeat vel ex pacto, vel alio modo, per iura quæ ibi alleg. Ex quo ad practicam nostram reducendo, dico quòd side dote mulieris aliqua pars amobilizetur, hoc est efficiatur mobilis, vt ea ratiōe maritus virtute statuti illius aliquid vltra mediam partem lucretur, ꝙ pro rata illius quod lucratur, tenetur ad funeris impensas, & cōputabitur inter debita. & erit tunc verum dicere, quòd non erit omnimoda similitudo. quod non erit mirum, † quòd licet aduerbium similitudinis referat sequētia ad præcedentia, per d. §. item lapilli. tamē non semper refert cū suis qualitatibus. hoc est si clausula sequēs habuerit aliquam clausulam limitatiuā, illa limitatio nō refertur semper ad clausulam pręcedentem. casus est ad literam in l. quæ bis. ff. de ædi. edi. Et hoc quoniā clausula limitatiua in sequente appositā, nō potest primo conuenire. facit gl. in c. secundo requiris. de appella. Bar. in l. si idem. §. fin. ff. de iurisdict. om. iud. † Etsi maritus noluerit istas impēsas pro rata facere, in hoc punietur, quia perdet lucrū quod habet ex parte dotis amobilizata, per iura sequentia. alleg. glo. in l. non oportet. C. de his quibus vt indignis. & l. fin. cum auth. hoc amplius. C. de fideicommiss. Et non obstat quòd illa iura loquuntur in lucro relicto ab eo qui ordinauit, vt scilicet nulla alia pœn. sit à iure imposita, nisi amissio illius lucri, & ꝙ isto casu est lucrū legale, quia etiam in tali lucro procedit, vt non faciēs qđ lex vult, puniatur in lucro legali, imò etiā dispositio casus est in l. sciant. C. de legi. hær. l. matres. & l. omnem. C. ad Tertullia. Et videtur esse optima ratio quare teneatur maritus soluere mediam partem debitorum mulieris & melius quā vt vxor viri, quia mulier non potest cō stāte matrimonio facere debita absque volūtate mariti, per statutū primum in hoc tit. & sic videtur accōmodare volūtatē suam vt illa soluat, per hoc statutū, imò quodammodo ipsemet videtur illa facere, quę re nuntiauit solùm, ideo in primis factis ad debita tenetur, sed hoc facit ratio suprà dicta æquissima.

1 Copulæ natura.

2 Aduerbij similitudinis natura.

3 Similitudines variæ. Directa.

Contraria.

4 Nullum simile idē.

5 Maritus tenetur ad medietatē debitorum mulieris, sicut ecōtra.

6

7 Pœnam ritis suprà dicta non facientis.

IN TEXTV IBI, De tous debtes.

INtellige de debitis validis, † quia si mulier fideiussisset pro aliquo, licet etiam dicatur debitum. Bart. Alexan. & alij in l. j. ff. si cert. pet. & Ang. & doct. in l. Blanditus. C. de fideiuss. & in l. Stichum. §. vltim. ff. de sol. tamen maritus non tenetur, cùm etiam mulier iuaretur exceptione Velleian. ff. & C. per totū, ad Velleia. intelligitur ergo consuetudo de debito quod potest exigi ab inuito, quod verè dicitur debitū. Bar. & doct. in d. l. j. ff. si cert. pet. & non de illo quod per exceptionem tolli potest. & tamē videretur hîc dicendū contrarium, cùm tex. nostræ consuetudinis loquatur generaliter, dicendo, *de tous debtes*. vnde qui totum dicit, nihil excludit. l. Iulianus. ff. de lega. iij. c. solitæ. de maio. & obe. c. si Romanorum. xix. distin.

1 De quibus debitis sit intelligēda consuetudo.

SEd tu dic, † ꝙ generalitas & vniuersalitas est intelligenda & restringenda ad actū ciuilē debito modo factū seu habilem, prout est materia vulgata in l. j. §. nūtiatio. per do. meum Ias. ff. de noui ope. nunt. & facit quod dicit Bart. in l. non putauit. §. non quæuis. ff. de cōtratab. † quòd statutum puniens cedentem actionem nobili, intelligitur de cessione ritè facta, & quæ est valida. † & statutum quod imponit gabellam super cōtractu, intelligit de cōtractu valido. Bal. in l. non dubiū. in iiij. col. C. de legib. cum infinitis ad hoc allegatis per do. Felin. in c. ex tenore. in iiij. & v. col.

2 Generalitas quo. modo restringēda.

3

4

BIU Cujas

de rescrip. & in ca. cæterum. in vij. & ix. colum. extrà, de iudic. & ponit latè do. meus Iaſ. in l. ij. §. prætor ait. in j. & ij. col. ff. qui ſatisda. cogan.

¶ Debita pro delictis an hic comprehendatur.

ITem † nunquid ſi mulier debeat aliquid ex delicto commiſſo peream, vel econtrà maritus, an dicatur debitum videlicet qd cõprehẽdat ſub hoc ſtatuto ſeu cõſuetudine? vide Alex. & do. meum Iaſ. in l. j. ff. ſi cer. pet. ¶ Aduerte, qa vt ſuprà dictum eſt maritus & vxor ſunt ſocij: † & ſocius nũquã tenet ex delicto ſocij, etiã ſi eſſent ſocij omniũ bonorũ: & cõdemnatio debet tãtùm ſolui de parte delinquẽtis, & nõ de parte alteri⁹. tex. eſt in l. ſi fratres. §. per cõtrariũ. ff. pro ſocio. Alex. conſil. ſuo lxx. in v. vol. & vide Iacobinũ de S. Georgio in l. ſi ſeruus. §. ix. eod. tit. in gl. *de tous debtes*. verſ. item ſtante.

¶ Socius nõ tenetur pro delicto ſocij.

ET intelligenda ſunt prædicta de conſuetudine huius patriæ: ſecus de iure. † quia de iure maritus nõ tenetur ꝓ vxore, nec econtrà. l. j. & p. totũ. C. ne vxor ꝓ ma. niſi in vno caſu, ſ. ſi mulier tutrix nõ reddita rõne tutelę nupſit tibi, tu obligaris ꝓ ea, caſu quo nõ eſſet ſoluendo. tex. eſt not. de quo exclamat Bal. in l. pe. C. in qui cau. pig. taci. cõtraha. vbi ſubdit Bal. † caue ti bi cũ cõtrahis matrimoniũ cũ vidua, vt facias primò ꝓ reddat rationẽ, & fiat ei quittãtia generalis. ꝓ quo facit gl. ſin. in auth. ſacramẽta. C. quãdo mu. tute. off. fun. poteſt. & vide quæ dixi in §. ij. gl. in verſi. *acqueſts*. poſt quintã limitationẽ ſ. hoc eo. tit. & in §. *la femme qui eſt participante*. in gl. in verſi. *de tous debtes*. hoc eod. tit. vbi ex prædictis ſimul collectis potes videre quomodo mulier teneatur ex delicto mariti, & econtrà.

7 De iure ſecus.

8 Pro contrahẽtibus matrimonium cum vidua.

VIdemus hîc ꝓ per hanc cõſuetudinẽ maritus tenetur ad omnia debita contracta per vxorem, & econtrà, an hoc ſit verum, etiã ſi debita ſint facta ante matrimoniũ cõtractũ? dixi in §. præcedenti, ꝓ mulier tenet ad luitionẽ pignoris ratione rei hypotecatę cũſtãte matrimonio, in quo habẽt reachatũ, vt hîc antè in §. præcedenti. ſed quid ſi maritus ante contractum matrimoniũ hypothecauerit partem ſuorũ bonorũ immobilium pro certo redditu annuo ſingulis annis ſoluẽdo in quo habet reachatum an mulier teneatur poſt eius mortem luere pignus pro dimidia parte, an verò hęredẽs in totũ debeant luere: & ſi hęredes luãt, an luitiõe facta mulier debeat habere in illis bonis, ſi ſint antiqua hæreditagia, dohariũ ſiue vſumfructum pro dimidia parte? Cogita, quia vidi caſum in facto, & multum põderaui iſtud verbum, *De tous debtes*, quod verbũ comprehẽdit etiam facta ante matrimonium, & conſtante matrimonio.

Nota.

ADuerte, quia dixi in caſu emergẽti q ita fuit deciſus, ꝓ ad debitũ contractũ ꝑ fratrẽ in ſororibus ſuis maritãdis ab eis acquirunt bona paterna ante cõtractũ matrimoniũ cum aliqua vxore, ꝓ illa vxor non tenetur ad illa debita. Et ratio eſt, quia in illis participat, cùm ſint acquiſita ante matrimoniũ, nec ſunt antiqua hęreditagia quo ad eã, & ſic nõ capiet in eis doharium. Et ideo cùm nõ ſenſiat in illis aliquod commodum, ideo videtur ꝓ non debet ſentire aliquod onus. dixi tamẽ ſuprà eo. ti. art. ij. verſi. vlterius quæro. ꝓ ſi quis emat rẽ immobilẽ ante matrimoniũ, & ſoluat conſtãte matrimonio, ꝓ mulier participabit in lucro, ſ. in acquiſitione facta ante cõtractum matrimoniũ in vno caſu, ſcilicet in patre qui acqſiuit bona materna filiæ mediãte certa dote, quam ſoluit poſtea cõſtante matrimonio ſęcundæ vxoris.

ADDITIO. Ego poſtmodum mutaui opinionem, & mihi viſum fuit quòd mulier non debet participare in illis acqueſtibus factis ante matrimonium, licet ſolutio fuerit facta conſtante matrimonio: quoniam in talibus inſpicitur tempus contractus. dixi in §. præcedenti in glo. *de tous debtes*.

§. VNDECIMO.

ET peuuent les creanciers agir cõtre les heritiers du defunct debiteur, pour le tout, lui eſtant ſeulement, ou agir contre la femme pour la moytié de la debte ſi bon leur ſemble.

IDEM in comitatu Burgundiæ quo ad ſecundum articulum, & idem in comitatu Niuernenſi. Iſta conſuetudo videtur eſſe contra omnem iuris diſpoſitionem, ſcilicet quòd vxor teneatur pro marito. vt l. j. & ij. C. ne vxor pro marito. imò conueniens vnum pro alio deberet perdere cauſam. auth. ſed omnino. C. eodem. ſed vt iam dixi, iſtud eſt eo ꝓ qui ſentit commodum &c.

IN TEXTV IBI,

Contre les heretiers.

1

ADuerte † quod non ſufficit quem probare eſſe filium ad hoc vt probetur quòd ſit hæres, ſed requiritur probatio quò ſe immiſcuerit. ita tenẽt Ioan. Fabr. & docto. ibi in l. j. C. ſi minor ab hæredi. allegat. Dyn. in l. ſi cùm dotem. §. tranſgrediamur. ff. ſolu. matrimonio.

IN TEXTV IBI,

Contre la femme.

SEd iuxta prędicta † quęro, nũquid valeat ſtatutum quod vxor teneatur pro marito, & pater pro filio, & ſic vnus pro alio teneatur tex. in l. hac diffinitione. C. de omni agro deſer. lib. xj. & in l. fin. C. de primipi. li. xij. & in l. ſatis notum. C. in qui. cau. pignus taci. cõtrahatur. videntur facere quòd ſic. Hinc dicit Bar. in tract. repræſaliarum. in iij. q. j. partis principalis, ꝓ valet ſtatutum expreſſè diſponens, ꝓ vxor teneatur pro viro. Hinc dicit Bal. in l. dot. C. de iure do. ꝓ valet ſtatutum diſponens quòd filij mercatorum teneãtur ad debita patris, etiam ſi non probentur hęredes. Imò etiam ſi conſtet ꝓ repudiauerunt expreſſè hæreditatẽ, & licet ſtatum in hoc ſecundum eum eſſet durum, tamen valẽt, quia pactum valeret. Et cum Bal. trãſit Pe. de Anch. in repetitio. c. canonũ ſtatuta. in xviij. charta, in verſi. ſed quæro vlterius, ſcriptum eſt in lege diuina. ¶ Et de quæſtione ꝓ pater teneatur pro filio, etiam in delictis quo ad pænã pecuniariam, ponit latè do. Iaſ. in §. actiones. in x. & xj. col. inſtit. de actio. & in l. ſi quis in ſuo. §. legis autem. C. de inoff. teſta. & in l. de quibus. in xiiij. col. ff. de legib. & Feli. plenè in c. ij. in ij. col. de conſti. & in c. ius generale. in penul. & vlt. col. j. diſtin. do. Iaſ. in l. j. in pen. col. ff. de in litem iur. Et Soci. in conſi. ſuo xxxj. in iiij. col. ibi, circa tertiam. in j. vol. vbi amplè.

1 Statutum quod vnus pro alio teneatur, an valeat.

ADDITIO. Et quia iſta conſuetudo videtur eſſe contra ius commune, an potuerit hoc inducere dux Burgundiæ, qui non recognoſcit imperatorem in ducatu, ſed regem Francię recognoſcit? vide Mat. de affli. in præfatione conſtitu. regni Siciliæ, in ij. & xij. quæſtionibus, vbi ponit decem cõcluſiones quomodo ſtatutum non valet contra ius commune.

Et

BIU Cujas

1 Creditores d'vn mari contra quæ agere possint, & nota bene totam hãc glo.

ET quia † iste articulus in verbis, sensu, & substantia habet plurimũ obscuritatis: cùm enim veniat continuãdo materiã statutorũ precedentium quę disponũt de debitis viri & mulieris per eosdẽ soluẽdis, & ibi sunt factę illorum similitudines, sequitur ꝙ iste articul⁹ debet disponere in verbis & sensu ꝙ creditores non possent agere cõtra hæredes viri obligati pro toto. Et similiter creditores mulieris obligatæ non possent agere contra hæredes ipsius etiam pro toto, quemadmodum dispositum fuit infrã, quòd si sunt obligati simul possit agi secundũ formã obligationis, quod tamen videtur esse sic in hoc articulo dispositũ, & colligitur ex verbis in vltima clausula, ibi, *ou agir*, quæ disponit aliquid de muliere, videtur declarare ꝙ tãtum loquitur in creditoribus viri, vt possint agere pro toto contra hæredes viri, quòd aliter sit in creditoribus mulieris, cùm de ea & de suis hæredibus nihil disponat, imò aliquid postea disponendo §. seq. videtur illum casum quantum ad hęredes mulieris in hoc non procedere. arg. l. cum prætor. ff. de iudi. ¶ Tamen ego credo ꝙ talis fuerit mens statuentiũ, vt possit etiã tota isti⁹ articuli dispositio cõuerti, & in muliere intelligi, tã in prima particula quã secũda, vt sit sensus, ꝙ creditores mulieris possint agere contra hęredes mulieris, si ipsa mulier esset obligata. Nihilomin⁹ etiã ex clausula secunda, possent etiã agere cõtra virum superstitẽ & ꝓ media parte, vt sit istorum parificatorũ omni modo similitudo, sicut in primis duob⁹ articul. & fatetur ratio, ꝙ † quãdo lex antiqua parificat aliquos casus lex nona superueniens loquẽs in vno etiã intelligitur loqui in alio. l. si qs seruo ꝓsuaserit. C. de furtis. l. ij. §. ꝓsuadere. ff. de sect. fug. cùm ergo duo prima statuta, quæ posũt dici lex antiqua, parificãt virũ & mulierẽ, istud statutũ, qđ est nouũ, debebit etiã eos parificare. ¶ Et ꝙ talis sit mens statuẽtiũ, facit ratio statuti sequẽtis, ibi, *Et si lesdicts mariez*, etiam tamẽ statutũ sequẽs verbis expressis plus declarat hunc articulũ, qualiter tn in creditoribus mariti & eius hęredibus, vt habeãt recursum cõtra mulierẽ ꝓ media parte, & nihil disponit de casu assimilato, s. de hæredib⁹ mulieris. hi enim habẽt regressũ cõtra maritũ, qa præsupponere videt ꝙ mulier ꝓ debito viri possit insolidum cõueniri, ꝙ si talis fuerit mẽs statuẽtium, quæ fortè præsumẽda est, quæritur de ratione: nullã aliã reperire scire, nisi quia nõ præsumitur ꝙ mulier cõstante matrimonio se obliget sola, sed præsumitur quòd maritus se obliget, & sic cõtra eum datur & nascitur ex obligatione actio. Nimirum si cõtra eum ꝓ toto agatur, quia cõtra obligatũ agi debet inst. de act. in prin. l. licet §. ea obligatio. ff. de ꝓcu. l. si pupilli. ff. de nego. gest. at actio quæ datur in mulierẽ nõ datur nisi in subsidiũ, quare. &c. ¶ Sed etiã ista ratio nõ cõcludit, qa etiã mulier potuit habere debita ex sua obligatione tam ante cõtractũ matrimonium quàm post, ex voluntate & licẽtia siue cõsensu mariti, cõtra quã debet attẽta ratione suprædicta agi, & nõ ecõtra virum, quod tamẽ hîc aliter dicendum est. vnde sunt hîc quatuor casus, vn⁹ in litera, s. ꝙ cõueniãtur pro toto hæredes mariti defuncti, aut mulier ꝓ dimidia parte. ¶ Secundus erit huic contrarius, & erit similitudo contraria, de qua suprà sum locutus, de qua debebit esse idem iudicium, quia contrariorũ est eadẽ disciplina. l. inter stipulantẽ. §. sacrã. ff. de ver. obl. est autẽ ꝙ muliere mortua obligata, creditores agant in totum contra suos hęredes, similiter aut ipse maritus ꝓ dimidia parte cõueniri poterit: & credo ꝙ sic, & sic esse debet in ratione huius statuti. ¶ Tertius erit ꝙ creditores agant ꝓ quota contra maritũ viuentẽ, aut pro dimidia contra hęredes mulieris mortuæ. ¶. Quartus, ꝙ creditores agãt cõtra mulierẽ obligata ꝓ toto, aut ꝓ dimidia contra hęredes mariti mortui. & omnes istos casus credo esse p rationẽ hui⁹ articuli decisos, vt sic procedere in omnibus debeat quemadmodũ hîc disponit. nõ audeo affirmare: qui ista legitis cogitate. sed inquantũ iste art. habet ꝙ mulier potest conueniri & contra eam poterũt agere viri creditores ꝓ media parte debiti, videt esse quodãmodo iuri contrarium. Nã certissima iuris est regula, † ꝙ omnis actio presupponit obligationẽ: saltẽ actio personalis, † quæ est ius persequendi in iudicio quod sibi debet. inst. de actio. in prin. quod ibi notat. † & est mater actionis. d. l. licet. §. ea oblig. ff. de proc. pro suo interesse & medietate debit. i. quod iudex est medietas, similis expositio est in §. finitur. inst. de vsuf. ibi p modũ & tẽpus in medietate tẽporis. vel erit alius effect⁹, quia illa actio cõpetit pro illa dimidia consequẽda & interesse persecutionis, qđ erit in sumptib⁹ & expen. aliis. quæ secunda expositio videt verior, vt j. patebit. ¶ Dico ergo ꝙ pro intellectu materiæ est præsupponendũ id quod in articulis præcedentibus est dictum de ratione quare viri & vxoris debita sint cõmunia, & cõmuniter soluẽda, siue sit illa ratio societatis, correitatis, participãtionis in quæsitis & mobilib⁹, aut alia, hoc incõcusse verũ est, ꝙ mulier est debitrix pro dimidia parte, & ꝙ potest cõueniri & exigi ꝓ dimidia parte † sed quia hæredes habere nõ possunt post dispositionẽ statuti, propterea cõgruum fuit ꝙ illis daret remediũ cõtra mulierẽ ꝓ illa dimidia. qđ remedium est recursus cõtra hęredes ipsi⁹ mulieris, q recursus fundat in his quæ habent p tex. gl. Bar. Bal. Sali. & nouissimos in l. j. C. de trãsac. p Bar. in l. j. §. nũc tractemus. ff. de tu. & ratio. distra. per eũdẽ Bar. l. Modestinus. ff. de solu. aliqđ p Bal. in l. j. C. cõmunia de legat. qđ tamẽ remediũ, & alia tria de iure cõmuni cõtra mulierẽ hæredib. viri totũ soluẽtibus denẽ etiã cõprehẽsis secundũ Mat. in locis s. allegatis, & cõtradicit. vnde dicitur dixisse his actibus aut supflua aut manca, siue iuris dispositioni diminutiua, istud remediũ cõcludẽdo videt alia velle. l. cũ prætor. ff. de iudi. cũ similib. ¶ Ad quorũ verã intelligẽtiã est sciẽdũ, ꝙ seruo secũdo obligato, & solidũ soluẽte cõpetunt remedia quę ponũtur in l. j. C. de transl. sunt autẽ diuisionis ordinis, diuisionis actiõis vtilis, etiã vt cõtra tamẽ ceteros fideiussores & tutores diuersimode cõpetant secũdũ not. in d. l. Modestinus. in l. j. & auth. ibi positã, vbi quãtũ ad correos videat ꝓbare Cy. Bal. C. de duo. reis. ¶ Quãtũ ad alia remedia quæ sunt cessionis & donatiõis, diuisionis cessiõis, nihil ad ꝓpositũ: ideo me remitto ad notata in legib. s. alle. sufficit habere ꝓ firmo & cõstãti, ꝙ arguit de vtili actiõe quæ succedit in subsidiũ & loco actionis, vt sit verum dicere cum mulier tenearur pro media parte ad solutionem debitorũ per maritum, & nõ sit obligata suo nomine: aut si sit per cõuentionem expressam secundum formã articuli seq. quo casu possunt conueniri soli. aut secundum formã statuti precedentis quomodo semper declaratum est, scilicet conditione ex lege: & in hoc casu sunt vir & vxor, & socij & mariti hęredes conueniãtur insolidũ: & agitur insolidum contra ipsos hęredes, quia licet p creditores nulla facta fuit cessio, æquum certè fuit illis prouidere de remedio cõpetenti. qđ est ex dispositione iuris illa vtilis actio quæ succedit loco cessionis, quæ vt de iure isto casu & similibus cõpetit, sic et de constitutione cõpetere debuit, p iura suprà all. maximè p Bar. in d. l. Modestinus. ff. de sol. & istud remedium

2 Sensus consuetudinis.

3 Nota de casibus parificandis.

Casus quatuor.

4 Regula.

5 Actio personalis, quid.

6

7 Remedium creditoribus contra mulier. rem.

BIU Cujas

diũ est ista actio recursoria, de qua suprà sum loquut⁹: cùm enim casu quo soluẽs solidum potest implorare beneficium cessionis, eo casu si soluẽs non petat sibi cedi, statim trãsiẽt in ipsum vtiles actiones ipso iure. d.l.Modestinus. ¶ Sed quid opus fuit cauere per statutum, cùm ꝓcedat ex iuris dispositione? dico ꝙ ꝓdest, secũdũ qd̃ nuper dixi, †quia dispositum à iure potest in consuetudinem reduci, vt rectè per Bar. in l. j. ff. ad legem Fal. in l. de quibus. ff. de legi. & habet istud statutum fundamẽtũ in iure, in eo ꝙ vnus ex correis habet actionem cõtra alium licet soluerit volũtariè intelligens. l. primã. & ibi not. C. de duo. reis. Vnde cùm vir & vxor sunt cõmunes & correi, secũdũ qd̃ dixi, igitur &c. & addo. etiam si esset verum dicere mulierẽ non esse primò obligatã (qd̃ tamen ostendi necesse) tñ meritò ex natura correorum datur hæredibus viri regressus cõtra mulierem, secundũ notata in d.l.j. C. de transac. Bar. in l. vt fideiussor. ff. de fideiuss. not. per Bar. in iiij. q. prin. in d.l.j. & auth. ibi posita. C. de duo. reis. posśũt tñ vltra remediũ, licet possint hæredes petere à creditorib⁹ qbus soluerint cedi sibi actiones contra mulieres, secundũ no. per Bar. in l. cùm is. ff. de fideiuss. in l. Modestin⁹. ff. de sol. cũ similibus. cùm ipsa mulier ꝓ media parte sit obligata modis suprà declaratis qa si nõ esset obligata, fortè esset secus, & esset in hoc casu remediũ huius articuli singularissimũ. vnũ est tñ remediũ, ꝙ si cessio posset isto casu ꝓcedere, ꝙ debitor fieret per creditorem ante solutionẽ sibi factã, qa post solutionẽ nõ valeret, nisi pacto de cedendo præcedẽte. casus est in d.l. Modestinus. ¶ Hinc satis apparet hoc remediũ huius statuti vtilis actionis esse summè necessariũ, cùm materia cessionis sit difficilis & intricata. de qua vide singularẽ distinctionẽ in d. l. Modestinus. †& nõ est opus quęrere qd̃ de casu cõtrario, videlicet si mulier totũ soluerit an possit ab hæredib⁹ viri p vtilẽ actionẽ medietatẽ petere p remediũ huius statuti, qa mulier nõ põt ꝓ toto debito exigi, sed tantum pro dimidia parte, secundũ qd̃ est dictũ suprà pro qua dimidia parte statutũ eã obligat, vt s̃. amplè declaraui. Tamẽ si volũtariè soluit, qd̃ põt accidere, quę ritur quid iuris? & in hoc videtur esse difficultas. & omissa illa disputatione de volũtaria obligatiõe vel necessaria, dicemus post Bar. in d.l. Modestinus. in j. col. ibi, antequã tertiũ. ꝙ cùm vir & vxor sint socij & correi, & duo correi debẽdi, vt s̃. declaraui articulo ꝓximo, & tractatur de primitiua obligatione, ex quo cõmodũ fuit cõmune, negotiũ ptinet ad vtrũq;, ꝙ tũc p creditorẽ debetur cõtra correũ debitorẽ ꝓ illa parte soluta fieri cessio soluẽdo, vt notat̃ per gl. i l. vir vxori. §. fi. ff. ad Velleia. per Bar. in l. reos. in prin. ff. de duobus reis. & à pari ꝓcedũt cessio & ista vtilis actio, secũdum notata in l.j. C. de transac. sequitur ꝙ isto casu habebit ista mulier vtilẽ actionẽ, & remediũ huius statuti cõtra hæredes. & est minor difficultas in hac actiõe vtili q̃ in cessione, qa dissoluitur obligatio, secũdũ quod declarat Bart. in d.l. Modestinus. quæ per soluentẽ volũtariũ est dissoluta, ideo cessio videt̃ impossibilis, cùm p solutionẽ fuit sublata omnis obligatio. inst. qb. modis tollit̃ oblig. ĩ prin. l. Papinian. ff. mãdati. & hoc si soluẽs soluat nomine illi⁹ cõtra quẽ petit cessionẽ. & in hoc casu nihil operetur pactũ prędecedẽs nec dispositio d.l. modestinus. ¶ Sed, qd̃ est fortius, dico, quod cessante distinctione huius statuti, erat bona ratio, & iuris dispositio, ꝙ hæredes viri soluentes totũ, & cõpulsi soluere repeterẽt medietatẽ ab ipsa vxore tã p supradicta, q̃ ex natura correorum, ex quo iure & natura eorũ est verũ dicere in casu contrario, si mulier soluat, poterit ab hæredibus viri repetere. ꝓ quo facit quod voluit Bart. in d.l.j. & auth. ibi posita. C. de duo. reis. in xxx. col. ibi, secundò quæro. † vbi quærit quid si vnus ex eis correis soluit, an repetat. & dicit, ꝙ aut duo rei obligantur ex mera liberalitate, & tũc aut sunt socij, ꝙ vnus soluẽs repetit ab alio actione pro socio: aut nõ sunt socij, & nullo modo repet. l. in lege Falcidia hoc obseruandum. ff. ad legem Falci. aut non obligantur ex mera liberalitate, & tũc aut totũ negotiũ peruenit ad soluentẽ, vt qa tota pecunia peruenit ad eũ: vel alio modo, & ille nihil repetit, nec negotiũ ptinet ad aliũ, & interdũ ab alio petit sciens ad eũ pertinere in totũ vel in partẽ. vt in l.j. C. de duo. reis. in l. nec quicquã. ff. de exer. & in l. habebat. ff. de inst. actio. & istis casibus contraria actione agit, secundum Bart. vbi suprà, ꝙ aut omnes sunt obligati ex propria conuentione, & vnus præsente alio, & tunc soluẽs repetit partem actione mandati. l. si remunerandi. §. si passus. & l. qui patitur. ff. de mãdati. l. Iulian⁹. §. j. ff. de verbo. obli. iste artic. est decisio articuli sequentis. aut vnus obligatur altero absẽte, vt fit cõmuniter, ꝙ vir se obligat absq; muliere, quãdo tamẽ ex statuti dispositione tenetur ea obliga. quã suprà articulo proximo declaraui: & tũc si sunt socij, aut sunt socij, vt sunt vir & vxor, & tamen alter ab altero repetet actione pro socio. d.l. nec quicquam. ff. de exerci. aut non sunt socij, & non habent beneficium diuisionis, & sic quia negotium non poterit expediri pro parte, & si debitũ fuerit cõtractũ in rõne rei corporalis, ita ꝙ cadit in iudiciũ cõmuni diuidũdo, & iterũ repetet per actionẽ cõmũi diuidũdo. d.l.q habebat. §. fi. ff. de ĩstit. or. act. aut fuit cõtractũ debitũ simpliciter, vt quia pecuniã. acceptã deferunt, & tunc quilibet cõuertit in suos vsus, & iterũ habet locũ cõdictio ex l.j. C. de duobus reis. si verò habebat beneficium diuisionis, & sic negotiũ poterat expediri per partẽ, & tunc habet locum actio negotiorum gestorũ. l. si cõmunes. ff. de negotiis gest. l. hæredes. §. si vnus. ff. fam. erisc. hęc est disti. Bart. quã sequuntur communiter doc. Bal. d.l. & Sali. in d. auth. idem Bar. in iisdem verbis in l. reos. in ij. col. ibi, quæro qua actione. ff. de duobus reis. ex qua poterit colligi ratio huius statuti & quæstionis suprà formatæ.

9 Si mulier totũ soluerit quid iuris.

10 Vno ex correis soluente an repetat.

IN TEXTV IBI, Obligé seulement.

ADuerte quia hoc casu si maritus & vxor essent obligati, creditores nõ possunt agere insolidum ad totũ debitũ, qa limitata causa limitatũ ꝓducit effectum, & etiã quia est tantùm permissum creditoribus agere insolidum cõtra hęredes mariti, quãdo maritus est solus obligatus. & ideo consuetudo nõ vltrà extendatur q̃ sit in ea statutum, & satis denotat cõsuetudo sequens. ¶ De dictione autem solùm, & solũmodo, quid importent, & dictione solus, & aliis dictionibus taxatiuis, vide Decium in l.j. C. de bono. poss. contra tabulas. vide suprà in §. huius tit. in gl. pen.

D. Dictiones taxatiuæ.

IN TEXTV IBI, Pour la moitié de la debte.

SEd quæro, †quæ actio detur cõtra vxorẽ mortuo marito in media parte debitorum meriti, nam nõ est dubium ꝙ nulla datur de iure C. per titul. ne vxor ꝓ marito. dic ꝙ petãt creditores ab vxore dimidiam partem debiti condictione ex lege, quæ oritur ex hac cõsuetudine, quę est lex municipalis, maximè cũ nõ exprimatur in hac cõsuetudine causa quę cadat in formam contractus vel quasi, ꝓut voluit Bar. in l. si duo.

1 Cõdictio ex lege quã do h. beat locum.

§. si quis

§. siquis iurauerit circa medium, versi. vel pone, dicit statutum. ff. de iureiu. & dicit Sec. tit. de feudis. §. v. & de instrumen. editio. §. xiij, versi. sed quo iure. de obligatio. & solutio. §. cæterū, versi. vlterius nota. † ꝙ condictio ex lege habet locū quotiescūq; ex lege inducit obligatio, nec dicitur in illa lege qua actione agat, sed sic est ꝙ hîc dicit in cōsuetudine, ꝙ mulier mortuo viro quæ participat in acquisitis & mobilibus pōt conueniri, & conuenitur pro dimidia parte debiti, & non dicit qua actione, ergo datur condictio ex hac lege. & ista condictio ex lege quæ oritur ex statuto, oritur statim ꝙ est cōditum statutum, cùm semper loquatur. l. Arriani. & ibi Bar. C. de hæret. sed quærūt multi an ista cōpetat ex legibus nouis, & quæ etiā fuerūt introductæ post digestū vetus, quare cōpositores iuris cōposuerunt eam in ff. veteri. Rofr. in libellis, ti. de condictio. ex lege, dicit, ne ideo videatur ille liber esse imperfectus, conditoréſq; illum imperfectum fecisse. licet enim nullum exemplum possit haberi de hac cōdictione in ff. veteri, tñ cùm tractauerunt in illo libro de cōdictionibus, apposuerunt & de ista. ¶ Et exempla huius condictionis ponit idem Roffre. ibi, quæ habuit à dño Ioāne, & in qb⁹ habeat locū hęc cōdictio.

2 Cōdictio ex lege habeat locum.

3 Regula.

CAnonistæ faciunt de hoc regulam dicentes, † ꝙ qñ lex inducit aliquā obligationē, & non prouidet de nomine actionis, tunc datur condictio ex lege, vt no. gl. in c. cùm liberū. de sepult. & in c. si canonici. de off. ordi. in sexto. & de hoc est tex. qui facit ad hāc regulam in l. vnica. ff. de condictio. ex lege. de qua regula vide Panor. in c. sæpe in iij. col. de resti. spolia.

4 Cōdictiō ex lege an sit actio, an officiū iudicis.

SEd quærit † ibi Panor. nunquid condictio ex lege sit actio, an officium iudicis. & facit distinctionem an detur officiū iudicis, vel actio ex obligatione quæ oritur ex lege. quā quidem distinctionē habuit à Bart. in d. l. j. ff. de condictio. ex leg. & dicit, † ꝙ aut verba legis referūtur ad partes, aut ad iudicem, aut impersonaliter. primo enim casu quando verba legis referunt ad partē, tunc oritur actio. & ita vt dicit, debet intelligi. l. ij. ff. ad legē Aquil. & l. itē veniunt. §. pridie. ff. de pet. hær. & iō cùm in casu nostræ cōsuetudinis verba dirigant & referant ad partes, qñ dicitur, *ou agir contre ſa femme pour la moitié du debte*, ideo datur actio, quæ dicitur cōdictio ex lege. idē etiā dicendū est in omnibus interdictis restitutoriis, prout dicit Bart. in d. l. j.

§

SEcundo verò casu qñ verba diriguntur ad iudicē, tu dic ꝙ gl. est in l. si soror. C. de collatio. ꝙ quādo verba legis diriguntur ad iudicem, tunc datur officiū iudicis. & idem dicit gl. in l. si res obligata. in gl. vlt. in fi. ff. de legatis. j. & illam gl. multū cōmēdat do. meus Ias. in d. l. si soror. quam legit cum l. ea demum. C. de coll. & in l. is apud quem. in prin. ij. col. C. de edēdo. & l. sancimus. in j. col. C. de iudiciis. Bart. tamen in d. l. j. ff. de condi. ex lege. & Panor. in d. c. sæpe. in iij. col. dicunt illud esse verum qñ lex procedit affirmatiuè, secus si negatiuè, qa tūc non datur officium iudicis, sed magis datur actio ei ad cuius vtilitatem verba fuerūt prolata. l. j. ff. quod metus causa. vbi prætor dicit, qd metus causa gestū est, ratū nō habebo. licet enim verba referuntur ad iudicem, tñ qa referuntur priuatiuè non parīēt officium iudicis, sed actionem parti ad cuius commodum priuatio inducitur. ¶ Et intelligit adhuc prædicta do. Panor. qñ verba legis disponunt circa factum, puta vt aliquid restituatur: si autem directè disponerent circa ius agendi, tunc datur actio: si verò referuntur verba ad iudicem affirmatiuè, tūc semper competit officium iudicis. l. j. iuncta l. quod si minor. in fi. ff. de mino. & ita intelligēda est gl. in d. l. si soror. hinc dicit Bar. in l. solent. in ij. col. ff. de alimē. & cibariis lega. † ꝙ si statutum disponat quòd iudex tale qd faciat, ex illo statuto oritur solum officium iudicis, & non cōdictio ex statuto. per quod limitatur doctrina Bart. in l. omnes populi. in vlt. quæstione. ff. de iustitia & iure dicentis, † ꝙ ex statutis oritur actio quæ dicitur condictio ex statuto. facit & adhuc regula gl. in l. cùm satis. C. de agrico. & censi. lib. xj. quam Bart. ibi, in ij. col. multum notat pro statutis dicentibus ꝙ iudex prouideat ne damna dentur iuniori, aut inferantur. cùm vigore illius statuti nulla nascatur actio, sed solùm potest officium iudicis implorari.

6

SVbdit tamen ibi Bar. ꝙ si statutū dicat, ꝙ iudex debeat tueri tales iuniores patientes, tunc oritur actio ex tali statuto. & exēplifico p l. statutas. ff. de acqui. rerum do. sed in hoc magna est differentia, qa in secundo casu verba proferūtur impersonaliter, in primo verò expressè diriguntur ad iudicē affirmatiuè. ideo stat regula firma. do. me⁹ Ia. qui semper scrutatur contra hanc regulā ponderauit duos tex. s. primò tex. in l. si pascenda pecora. C. de pactis. vbi verba legis expressè referuntur ad iudicē, & tamen datur actio. do. meus in d. l. si pascēda, dicit, ꝙ illa regula debet intelligi quando verba referuntur in futurum, puta iudex tale qd faciat, sed quando ꝓferuntur in præsenti, put in d. l. si pascenda. quando dicit, per iudicē compellit, tūc oritur actio. sed pro certo do. meus, salua eius reuerētia, somniauit illā solutionem, & nō credo quòd multum in ea cogitauerit, qa expressè tex. quē ipse allegat cōtra dictā regulam facit de directo. allegat eñ tex. in l. si tibi. C. locati. vbi tex. loquitur in futurū, & verba referūtur ad iudicē, & quod plus est personaliter, & tamen datur actio, & nō officium iudicis. Quid ergo dicendum? video satis bonā responsionē in d. l. si pascenda. quia loquitur ad iudicem impersonaliter, nimirū si datur actio, cùm quando verba referūtur ad iudicē impersonaliter datur actio. per l. statutas. ff. de acqui. rerum domi. & auth. sacramēta puberum. C. si aduersus venditionem. & ita tenet Panor. in d. c. sæpe. & Bar. in d. l. vnica. ff. de condictio. ex lege contra tamen hunc vltimum articulum distinctionis videt facere decisio domini Cardi. Florentini in cle. j. in ix. q. de re iudica. vbi dicit, † ꝙ quotiescunq; statutū vel lex dicunt talis non admittatur per iudicem ad agēdum isto casu iudex debet parte etiam non petente eum repellere. ergo est in officio iudicis repellere talē, & nū per viam actionis: & tamen loquitur impersonaliter, dirigendo verba in iudicem.

7

8

ADDITIO. De materia qñ verba constitutionis, statuti, aut legis dirigūtur ad iudicē, & ita oritur officium iudicis, qd debet parti impartiri etiam si non petat, vide per Mat. de affli. in consti. regni Siciliæ quę incipit, exceptiones. in vj. quæstione primi notabilis, in ij. lib. vbi dicit, ꝙ si non fiat per iudicem, & vltrà procedatur, actus est nullus.

ADuerte etiam ad supradictā regulam, ꝙ si plura remedia imponantur alternatiuè in iure in ciuilibus, etiā si verba dirigātur ad iudicem, officiū iudicis cessat. qa datur electio rei, ita Panor. in c. prout. in iij. col. versi. ex prædictis nota. de dolo & contuma. refert & sequitur Feli. in c. inter cæteras. in v. col. versi. vj. restrictio. de rescriptis. relinquo dubitādum de contrario facto, per l. si tibi. C. locati. qd videtur mihi multū restringere, cùm verba dirigantur ad iudicem expressè, affirmatiuè, personaliter, & in futurum.

9 Actiones quæ.

SEd quæritur † nunc, an ista actio quæ provenit ex dispositione legis sit natiua vel datiua. nā aduertē-

dum est

dum est ꝙ natiua actio dicitur quæ habet materiã suf- Qua datiua.
ficiẽtem præexistẽtem à qua oriatur: datiua verò quæ non habet materiam sufficiẽtem à qua oriatur. ita dicit Bart. in l. iurisgentiũ. versi. & ideo puto. ff. de pact. & dicit do. meus Iason in §. j. in iij. col. instit. de actio. quòd talis actio datur sine obligatione matre præãbula. quod est cõtra id quod dicitur, † quòd obligatio est mater actionis, quia illud est verum in actiõe natiua, & nõ datiua. sed aliter declarat Ange. in l. si furioso. ff. si certum peta. & ista actio quæ hîc datur contra mulierem, cùm non habeat obligationem præcedẽtẽ quæ sit eius mater præambula, dicitur datiua, & non natiua. vel potest dici aliter quòd alia erit actio quæ ex obligatione legali descendit. non insisto.

§. DVODECIMO.

ET si les creãciers agissent pour le tout contre les heritiers du mari trespassé, lesdicts heritiers auront leur recours pour leurs interests, & pour la moitié du debte à ladicte femme.

IDEM in comitatu Niuernensi. De hac actione recursoria dixi plenè in glossa prę cedenti, ibi, & quia iste articulus. hîc non repeto.

Quæstio. SEd hîc posset queri de quæstione. creditores agẽt mortua vxore contra maritum pro dimidia parte, & cõtra hęredes vxoris pro alia dimidia, an possint, & an possint hæredes vxoris opponere, & dicere ꝙ non intendũt habere communitatem cum eorũ patre ratione bonorũ, & ꝙ si casus accidat de morte patris, ꝙ intendunt facere renuntiationẽ quam potuisset eorũ mater, secundũ §. xix. incip. *Entre gens nobles*, infrà hoc co. ti. de hoc casu, an possint hæredes vxoris cõueniri cũ marito obligato, nihil dispõit cõsuetudo nostra in aliquo casu, ergo est ad ius commune recurrẽdũ. quid autẽ sit dicendũ de iure, an possit agi cõtra vnũ ex correis debẽdi, nõ tamẽ principaliter, aut cõtra hæredes vnius socij qui non erat obligatus, dixi amplè in gl. j. prędcedentis §. & videantur notata ꝑ Bar. in d. l. Modestinus. ff. de solutio. dixi etiam in d. §. *Entre gens nobles*. hîc nõ aliud dico, cùm casus sit in facto. Vide etiã statim post, in gl. sequen. ¶ Et nunquid soluens pro alio habeat actionẽ cõtra eũ ad recuperãdũ illud qđ soluit gl. i. l. si Stichũ. §. si ab alio. ff. de noua. dicit ꝙ nõ. & gl. in l. soluẽdo. ff. de nego. gest. dicit ꝙ sic. tu cõcorda vt per Bart. in d. §. si ab alio. & vide Bart. in d. l. Modestinus. ff. de solutio. & in l. reos. ff. de duobus reis.

1 Duo rei debẽdi in solidum fideiussisse præsumuntur. SEd pro hac consuetudine aduertendũ est multũ ad l. vir vxori. §. fi. ff. ad senatusc. Velleia. vbi text. & gl. dicũt, † ꝙ duo rei debendi videntur inuicem fideiubere, nisi sint socij. Si ergo sint socij vir & vxor, & sint debitores. dicuntur duo rei debendi, & quod vnus ꝑ alio soluit, ab alio repetit actione negotiorum gestorum, quæ oritur ex solutione, quia fictione iuris vnus pro alio fideiussisse videtur. Cùm ergo hæredes mariti intrent in locum vnius ex sociis qui dicuntur adinuicem fideiussisse, si soluat totum debitũ, repetit ab alio correo debendi, scilicet ab vxore, vt de hoc facit text. in l. Vranius ff. de fideiusso.

ADuerte etiam quod dicit Io. Andr. in c. fi. de foro competen. quem sequuntur ibi alij, & refert & sequitur Soci. in cons. xxvj. in v. col. quòd si quis soluat pœnam pœcuniariam pro condemnato corporaliter si nõ soluat pecuniariam, potest ab eo repeti. Et idem ponit Alex. in apostillis ad Bar. in l. nõ tãtum. ff. de appell. ¶ Aduerte, † ꝙ sicut creditores possunt agere cõtra hæredes ꝑ eorũ debito, ita etiã contra donatarios omniũ bonorũ. Ita tenet Guid. papæ quæst. sua. cv. & quæstione ccccl x. gl. & doc. in l. æris alieni, C. de dõa. 2 Creditores agere ꝓssunt cõtra donatarios omniũ bonorum.

IN TEXTV IBI,

Agissent pour le tout.

VT iam dictum est, maritus & vxor ratione societatis quæ est inter eos sunt rei debendi simul, ꝙ videntur ad inuicem fideiubere, vt facit tex. in d. l. vir vxori. §. fi. ff. ad Velleia. Ergo videretur ꝙ ab vno non potest exigi totum debitũ, nisi duobus cõcurrẽtibus, s. aut ꝙ vxor sit absẽs, aut ꝙ deuenerit ad paupertatẽ, ita ꝙ sit ita inops ꝙ ab ea nihil possit exigi. auth. hoc ita. C. de duob° reis. Et dicit ibi tex. ꝙ si ambo sint prę sentes & soluendo, & non sit conuentũ ꝙ ambo sint cõueniendi, ꝙ debent ambo conueniri. Et tamen hîc dicit, & in cõsuetudine præcedenti, ꝙ potest insolidũ vnus cõueniri, & ab eo totum exigi. ¶ Tu dic ꝙ istud est, eo ꝙ, vt dictum est, vnus pro alio fideiussisse videtur. Et ideo ne hæc consuetudo sit contraria alteri cõsuetudi nostræ, quæ est infrà in tit. *Des rentes uendues à reachat.* §. ij. incipiente, *Le creancier.* vbi est dictum, ꝙ creditor potest conuenire principalem debitorem & fideiussorem: æquũ fuit ordinare ꝙ etiam in hoc casu vnus posset conueniri pro toto debito. Sed hoc casu hæredes habebunt recursum pro quota debiti cõtra mulierẽ. per quem recursum cogent mulierẽ ad indẽnitatem illius mediæ partis per eos solutę. ¶ Sed quid sapiat hæc vulgata actio recursoria siue regressoria, quæ videtur multis incognita, & quia statutũ seu cõsuetudo vtitur verbo interest, vt scilicet ista actio cõpetat hæredibus viri contra mulierẽ pro interesse qđ haberẽt ratione solutionis istius mediæ partis, & materia interesse sit difficilis, & diffusè circa illã insudant doctores, non intendo nunc insistere, sed solùm nunc dico ꝙ statuentes accipiunt hîc, interesse, pro duplici effectu, vt scilicet intelligant etiam istã actionẽ ad interesse ratione illius mediæ partis quæ est totale interesse. & copula, &, ibi posita stat solùm declaratiuè, vt s. intelligãt istã esse actionem ad interesse, & sic dat regressus contra mulierẽ pro dicta media parte tãtũ, & nõ plus: dicerẽ ꝙ potest esse actio ad interesse, & etiã pro media parte soluta, cùm scilicet interesse in pluribus potest cõsiderari, ꝙ scilicet si interueniat hęredibus in soluẽdo plus q̃ debeant, puta quia cogantur, vt accipiant pecuniã ad vsurã, aut aliud interesse, ꝙ mulier tenetur ad tale interesse, & ad mediam partem debiti soluti, quia actio ad interesse & solutionis medię partis ponuntur vt diuersa ꝑpter dictionẽ. & cogita. Interesse quomodo hîc accipiatur.

§. DECIMOTERTIO.

ET si lesdicts mariez sont obligez ensemble, lesdicts creanciers pourront agir selon la forme de leur obligation.

IDEM in comitatu Niuernẽ. Isto enim casu non est dubium ꝙ si maritus & vxor sint obligati, quòd vnusquisque pro parte sua, scilicet pro dimidia parte debiti, põt conueniri. nam tunc virtute obligationis adinuicem factæ

BIU Cujas

factæ sunt duo rei debẽdi, ita quòd iure antiquo poterat vnus cõueniri pro toto debito: hodie verò quilibet pro parte sua, nisi in casibus de quibus in auth. hoc ita. C. de duobus reis.

1 Questio. SEd quæro de vna quæstione de qua fui interrogatus, †maritus & vxor sunt simul obligati de centũ ducatis cuidam tertio, cùm autem maritus ad mortẽ venit, vxor secũdũ formã cõsuetudinis nostrę hic positæ, renuntiat acquestibus & immobilibus, obseruãdo solẽnitates de qbus in dicta cõsuetudine seq. quæ incipit, *Entre toutes autres gẽs.* nũquid ex tali renũtiatione sit liberata etiã de debitis de quib⁹ est obligata cũ marito, an tm̃ de his qbus maritus est obligatus, ad quę virtute cõmunionis & societatis tenebat̃, licet ad ea nõ esset obligata? videret̃ dicendũ ꝙ nõ, nam ex quo est obligata ipsamet, videtur nunc cessare dispositiones cõsuetudinũ nostrarũ, dicẽtium ꝙ sit debitrix in media parte debitorũ mariti, ex quo participat in acquestibus & mobilibus, quia etiã attẽta obligatiõe sua si nõ esset cõmunis cũ marito & socia, esset tamẽ pro sua parte rea debendi. nam ex quo est obligata vxor cum marito, est adstricta ad soluendum ex necessitate, & vinculo iuris, †cũ obligatio sit iuris vinculũ quo necessitate adstringimur alicui rei soluẽdæ. si est iuris vinculum, quo necessitate adstringitur ad solvẽdum, est obligatio, si ergo est obligatio, & sit obligata vxor, ergo necessitate, & ex iuris vinculo tenet̃ ad solvẽdũ. prout dicũt text. & gl. in §. j. inst. de actio. & maximè cùm sit personaliter obligata, & sit obligatio descendens ex aliquo contractu, quæ quidem obligatio personalis sequitur personam. Spec. in tit. de emptio. & vendi. §. j. versi. sed pone. & non solùm partem patrimonij, sed acquisita per eam & maritum & mobilia, sed etiam totum patrimonium debitoris obligati personaliter est obligatum & hypothecatũ. l. si fideicommissum. §. tractatũ. & ibi gl. & Bar. ff. de iudicijs. ex quo non solùm bona acquisita per eam & maritũ eius sunt obligata ꝓ tali obligatione facta per ipsam personaliter, sed etiam totum patrimonium eius. Sequitur ergo quòd dimittendo & renuntiando parti bonorum non est liberata adhuc à dicto debito, nisi totum eius patrimonium dimittat & derelinquat.

2 Obligatio iuris vinculum.

COnsuetudo tamen nostra sequens, quæ incipit, *Entre gens nobles*, suprà allegata, videtur facere in contrarium, nam dicit quod est liberata à debitis per maritum eius & ipsam. Non enim facit differentiam an coniũctim vel diuisim, & ideo nec nos distinguere debemus. l. de pretio. ff. de publicia. in rem actio.

QVicquid sit, teneo primã, hac ratione, nã mulier quæ nõ est obligata, quæ tamen tenet̃ ꝓ dimidia parte debiti, est solùm ea ratione, quia habet dimidiã partem acquisitorũ quæ fecit maritus, & si hac ratione sola tenetur, tum etiã si nõ sit obligata, tenetur mulier quæ se obligat, non solùm illa ratione, sed quia se obligauit. Renũtiando ergo acquisitis & mobilibus nõ tollit omnem causam obligationis, quia remanet adhuc alia, scilicet quia est ipsamet obligata, & promisit, ergo si non ea ratione & causa, qa participat in acquisitis & mobilibus tenetur ad debitum, saltẽ ea
3 ratione, qa est obligata & ꝓmisit. †Nã cùm sint duæ causæ, aut plures, ad min⁹ sufficit ꝙ vna remaneat, qa quãdo reperiũtur plures rationes, licet vna tollat̃, si alia remanet firma, remanet etiam firma dispositio. Ita notãt doct. maximè do. me⁹ Ia. in l. vt liberis. in vj. col. C. de coll. & in l. i testamẽto militis. i vj. col. C. de test. mili. & in l. ij. in j. col. ff. de cõdi. ob cau. per doctrinã Bar. in l. si vẽtri. §. in bonis. post gl. ibi ff. de priuil. cred.

Ex quo ergo vxor est obligata ad dimidiam partem debitorum mariti in casu isto propter duas causas, scilicet quia est socia i acquestibus & mobilibus cũ marito, & etiam quia est cum ipso obligata, & etiam ꝓmisit soluere, cessante vna causa, scilicet quia nõ participat in acquestibus & mobilibus per eius renũtiationẽ, non tamen cessat alia, scilicet eo quòd ipsamet est obligata. ¶ †Vnum tamẽ est qd̃ me facit vacillare, 4
ꝙ si maritus & vxor vendãt simul fundum vxoris, & nescitur ad quẽ peruenerunt pecuniæ, ꝙ in dubio est præsumptio ꝙ peruenerunt semper ad maritum. Bal. in auth. si qua mulier. C. de Velleia. Ludo. Rom. in l. si cùm dotẽ. §. trãsgrediamur. ff. solu. matri. Pau. de Ca. in consi. suo xlj. incip. visis & consideratis, in consiliis antiqs, in impressione noua. Ang. Aret. §. est & aliud, in iij. col. insti. de dona. licet Bar. videatur cõtrariũ tenere in cõs. suo cxxiiij. & Bal. in l. fi. ff. de iure dotium, ex quo videtur ꝙ licet mulier sit obligata cũ marito, tamen est præsumptio ꝙ pecuniæ peruenerũt ad maritum, ideo hęredes eius in totum teneri debent; dicã latius in dicta consuetudine infrà, isto tit. §. xx.

ITẽ hîc habetur ꝙ si maritus & vxor sint simul obligati, ꝙ vterq; tenetur, quæro quid si simul acquirãt an maritus renuntiando possit præiudicare vxori? vidẽ suprà in consuetudine seu in §. iij. incip. *le mari constant le mariage*, in glo. *soit que les dictz acquestz.* in hoc eo. tit.

POsset †hîc quæri de marito qui ædificauit domũ 5
in fundo vxoris, an hæredes eius possint repetere, vel econtrà. vide per tex. in l. sed si vir. §. si vir vxori aream. ff. de dona. inter virum & vxorem. & per Alex. & Rom. in l. j. §. nunc videamus. in iiij. & v. fallen. ff. de noui ope. nunt. & dixi alibi. & ille tex. est cõtra tex. in §. ex diuerso. instit. de rerum diuisio. dixi suprà in §. vj. in gl. *ne autrement au profit l'un de l'autre.* & illa consuetudo multum vrget, ꝙ tale ædificium non cedit solo, eo ꝙ est inter eos prohibita dõatio, per rationem Alex. in d. §. nunc videamus, in quinta fallentia, & Soci. in suis fallẽtiis, in litera E, in verbo, ædificium. qñ allegãt gl. in l. si vxor filio. ff. de dona. inter virũ & vxorẽ. ¶ Sed quia maritus potest disponere de bonis mobilibus, eius vita durãte, videm⁹ cõmuniter obseruari ꝙ tales expẽsæ nõ repetũtur. & est magna limitatio ad illam consuetudinem. & hoc casu qd̃ vna via ꝓhibetur, permittitur & altera. qd̃ fieri non debet. c. tuæ. de procuratoribus. Nam maritus prohibetur aliquid dare vxori, aut aliquid facere qd̃ vergat in eius vtilitatem, & tamen videmus ꝙ si ædificauerit domum in solo vxoris, ꝙ illud ædificiũ acquiriẽ vxori. & in hoc non est dubiũ, nec repetit expen. vt videmus cõmuniter obseruari. nescio tamẽ qd fieret, si casus eueniret in facto in magna impensa, & credo ꝙ magnæ impensæ habeatur ratio & consideratio, ita ꝙ repetuntur. quia dispositio iuris est, & nihil est decisum per cõsuetudinem nostram, ideo recurrendum esset ad ius cõmũe, nec valeret dicere, ꝙ ex quo ita cõmuniter solet obseruari, non debet immutari. & dicit Alexand. in consi. xxvij. in j. vol. †quòd non est recedendum à cõ- 6
muni obseruãtia. & faciunt quę dicit Panor. in c. cùm ad sedem. de restit. spolia. & do. meus Ias. in l. rem quæ nobis. in j. notabili. ff. de acquir. possess. quia ex quo istud non est scriptum in consuetudinibus nostris, recurrendum est ad ius commune, nec has nostras consuetudines possumus per aliquam aliam consuetudinem, nisi sit scripta in hoc nostro volumine, (vt habetur infrà in fine seu conclusione harũ consuetudinũ) interpretari. igitur &c. Cogita, quia si casus eueniret in ardua

Limitatio consuetudinis nostræ.

6 Non recedendum à communi observantia.

BIU Cujas

in ardua causa, esset fortè casus ꝑ amico. ¶ Vide Boërium in consuetu. septenæ Bituricen. tit. de consuetu. matrimonij. in gl. j. ibi, sed quæro, maritus.

ADuerte tamen ad id quod dicit Bal. in l. j. ff. de rerum diuisio. in vij. & viij. q. ꝙ si vasallus construxit castrum in re feudali vel prædio, castrũ dr̃ feudale. ex quo dicto & ꝙbusdã aliis Io. Lupus sustinet quãtum potest, legem regni Hispaniæ dictantẽ ędificium factũ in re vxoris non esse repetendum. ita dicit in repetione rub. de donatio. inter vir. & vxo. §. lxij. vbi etiã dicit vnum singulare, ꝙ expensæ factæ in re subiecta restitutioni possunt repeti.

PRo interpretatione huius articuli est sciendum, quomodo vir & vxor possint simul obligari in hac patria consuetudinaria, in qua facit dubiam difficultatem ꝙ mulier nullo modo potest cõtrahere, vel quasi, esse in iudicio, testati, vel per viã vltimæ volũtatis aliquid facere sine licentia viri sui, prout amplè dictũ est suprà art. j. huius rubricæ, siue tituli, quinimò si in casu à statuto permisso, puta in casu mercãtiæ ab illo statuto excepto, ipse maritus in solidum tenetur. dico, ꝙ imò potest mulier obligari ex omni casu, cum viro, & sine viro, & potest procedere dispositio huius articuli, vt puta viro cõsentiente secundũ dispositionem illius articuli j. suprà eo. tit. quo casu ꝓcedit hoc statutum, & erit verũ dicere, ꝙ erũt duo rei & socij, vt amplè declaratũ est suprà articulo ꝓximo. ¶ Itẽ poterit esse ꝙ ante cõtractum eorũ matrimonij erũt obligati & simul ꝓ aliqua causa, & licet non sint vir & vxor, tñ erunt duo rei, vel aliàs, secundum formam suæ obligationis & negotiationis: vel fortè vnus erit proprio nomine obligatus, alius tanquã hæres obligati & correi cui successit, & sic tanquam hæres obligati succedet in obligatione cum altero, & sic reperirẽt se vir & vxor obligati simul, quo casu succedit quod hîc hr̃ in hoc articulo, ꝙ scilicet creditores poterũt agere secundum formã suę obligationis & cautionis, vtrùm velit dicere ꝙ si sint obligati insolidum, poterũt conueniri insolidum: si pro parte, conueniẽtur & ꝓ parte, & si sint correi & socij: secũdum ea quæ habentur amplè de hac materia correorũ in l. j. & auth. ibi posita. C. de duobus reis. & secundum beneficia similiter obligatis competentia, scilicet diuisionis tã in correis quàm fideiussoribus, ordinis cedendarum actionum, epistolæ diui Adriani, vtilis actionis & similium iurium, & simul obligatis competentium, conueniẽtur tamen si aut ex natura obligationis aut priuilegij cõpetentis diuisionis ordinis etiam vnus solus conueniatur hoc habet natura societatis. l. consensu. ff. de act. & obli. quæ species actionum sunt multiplices. ex quibus nascitur actio, de quibus in l. iurisgentium. ff. de pac. & per discursum. ff. de act. & obli. sed hîc datur in mulierem nullo modo obligatam, imò cõtra iuris obligationem & iuris dispositionem illius tituli, ne vxor pro marito, & ex parte creditorum etiam videt̃ fundatum iudicium, quia nemo sine actione experit̃. l. si pupilli. §. videamus. ff. de neg. gest. & tamen agunt contra mulierem, cõtra quam nulla eis cõpetit actio.

¶ Pro declaratione istius difficultatis duo sunt præmittenda, vnum quod voluit Barto. & sequuntur nouissimi, in l. iurisgentium, ver. idem puto. ff. de pact.

7 Duo actionum genera. Natiua. Datiua.

† quòd actionum duo sunt genera: vna est datiua, alia est natiua. natiua dr̃ quæ habet materiam sufficiẽtem coexistentem, à qua oriatur: datiua verò quæ non habet materiam sufficiẽtem à qua oriatur, sicut dicimus de hominibus. nam Adam dicitur datiuus, alij verò homines sunt natiui. hæc Bar. ibi, sed Angel. in l. si à furioso. ff. si cer. peta. hoc amplius declara, & dat exẽplum quãdo habet prędexistentem materiã, qñ oriatur ex obligatione aliqua harum, de quibus dicimus in l. j. per discursum illius, ff. de ac. & obli. ſ. re, verbis, consensu, & literis. & habetur siue illa obligatio à lege, siue à conuẽtione hominum deriuetur. de datiua datur exemplum, quoniam non habet materiã præexistentem vnde nascatur, sed lex dat actionẽ, vt patet in cessionario cui datur actio cõtra eum contra quem facta est cessio, & tñ non est obligatus cessionario, qui nũquam secum cõtraxit. l. ab Anastasio. & l. per diuersas. C. man. nam actio quæ est in persona cedentis, hr̃ in l. cum mota. C. de trãs. erit ergo actio de qua hîc contra mulierem nõ obligatã datiua, modo suprà declarato. vel aliter, alia erit actio quę ex obligatione legali peruenit: nam certum est ꝙ supra modos declaratos quibus cõtrahitur obligatio, cõtrahitur etiã lege. l. obligamur. ibi, lege. ff. de action. & oblig. † & est legalis obligatio quæ procedit à lege vel statuto, vt ibi declaratur. erit ergo illa actio quæ cõtra mulierẽ non obligatam cõpetit, condictio ex lege siue statuto fundata in illa legali obligatione, ex quib⁹ statutis & cõstitutionibus principũ cõpetit condictio ex lege, secundũ Bar. in l. vnica. ff. de condi. ex lege. ex illis enim inducitur obligatio statutaria vel constitutionalis, ex qua datur cõdictio ex lege: quinimò secundũ magistralem doctrinã Bar. ff. de condi. ex leg. quẽ refert & declarat Bal. in rub. C. eo. tit. oritur in casu huius statuti ꝓpter illa verba, *& peruẽt*, etiã vera actio cõtra mulierẽ pro media parte, licet nõ fuerit obligata, sed solus marit⁹: dicit: enim ꝙ hoc non est ex dispositione legis vel statuti, sed virtute statuti seu cõstitutionis orit̃ ius, † qa ſ. quadruplex est legis virtus, vt in l. legis virtus. ff. de legi. cuius ista sunt verba, Legis virtus hæc est, imperare, pmittere, vetare, & punire. & qa solũ ad statutum facit secũda virtus. ſ. permittere, quę colligitur ex illis verbis ibi, *Et peruẽt acquerir*, omissis aliis virtutibus & effectibus earũ, istam secundã legis virtutẽ amplectamur. dicit enim Bar. quãdoq; lex pmittit. aduerte aut pmittit aliqd fiendũ ab aliquo in se, vel in suo, & tunc non orit̃ ius agendi, sed efficitur ille actus sic validus & impunitus. l. in re mãdata. C. man. l. si constante. §. marit⁹. ff. sol. mat. aut pmittit ꝙ fiat aliqd in alieno, & orit̃ ius agendi. l. venditor. §. si cõstat. ff. cõmunia prędiorum, l. j. in fi. l. ij. & iij. in fi. ff. de aqua pluuia arcen. quãdoq; lex pmittit aliqd fieri, qñ non est in loco, hoc est vt loco adhæreat, & tũc aut illud venit totũ explicandũ intra personã faciẽtis, & non orit̃ ius agẽdi. ponit exemplũ in omnib⁹ legibus quæ deferũt hæreditatẽ ex testamẽto, vel ab intestato, qa hoc possum ex meipso expedire ex sola volũtate: si verò illud veniret explicãdum cum alio, tunc aut venit explicandũ propter se, & competit ius agendi. l. si lenones. C. de epis. audi. l. quidã cùm filium. ff. de verb. obl. quandoq; venit explicandum propter aliud, & tunc ius agẽdi non cõpetit. vt l. acceptam. C. de vsu. ista est distinctio. Bar. ex qua potest colligi ꝙ cùm lex in casu statuti nostri pmittit aliquid quod venit explicandũ cum alio, permittit propter se ꝙ oritur actio. quod clariùs declarat Bal. in dicta rubrica, dum dicit in secunda virtute legis, quę est permissiua, ꝙ interdum permittitur actio, & tunc oritur actio. & patet, vbicunq; lex dicit, iudicium dabo, id est actionem dabo. cùm ergo in casu statuti nostri permittitur creditoribus actio, hoc est agitur contra mulierem pro media parte verbis expressis, ibi, *& peruent agir*, sequitur quòd oritur actio ex lege. sic esset si permitteretur officium iudicis, quia

8 Obligatio legalis.

9 Quadruplex legis virtus.

Distinctio Bar. de permissione 1e 3us.

BIU Cujas

oriretur effectus litis. l. ℣ si minor. §. fin. ff. de minori. aliquãdo permittitur exceptio, tunc oriẽ exceptio. l. j. ff. ad Macedo. l. j. ff. ad Velleia. Sequitur ergo ꝑ put dicit Bart. in d. l. vnica. in ij. col. ℣ ex dispositione legis vel statuti, quod dr̃ lex noua: quia superuenit post legem duodecim tab. vel ea ratione quã posuit Bart. ibi, quã explicat lex noua in statutis & constitutionibus regũ & principum, oritur ius agendi. Item illud ius agendi est actio. Itẽ ℣ ista actio vocatur actio ex lege, ex qua est solutum istud contrariũ, & erit verũ dicere creditores non agere cõtra mulierem absq; iure, nec absq; condictione, quæ est condictio ex lege. ¶ Quia tamen suprà dixi istam actionem esse datiuã, non natiuã, nõ debet intelligi simpliciter, prout s̃. dixi: sed applicando prout ego applico ad veritatem legis permissiuã, & ad condictionem ex lege, quæritur eo casu quo lex dat actionẽ, vt in casu statuti nostri, illa actio quæ est, an scilicet sit condictio ex lege, an verò alia actio. & Bar. in d. l. vnica. col. iij. ibi, secundò principaliter est videndum. & Bal. in d. rub. ibi, quæro quando est obligationis inductiua. dixit maximè Bar. qui dicit istam materiam intricatã nimiũ & minus perfectè per gl. in l. quoties. ff. de præscriptis verb. explicatã. & per Cy. in l. ex placito. C. de re. permu. & qaista potest videri per Bar. qui multũ bene explicat, hoc solùm hîc dico, ℣ oritur actio, & dr̃ natiua, cuius dr̃ natiuum principiũ. declaro, quia si vir erat cõsensu ex empto, vendito, locato obligatus, & cõtra eũ fuit nata actio ex illo contractu, cõtra mulierẽ erit etiã exercitio legis nata illa actio. sic de aliis, re, verbis & literis, & in effectu tota illa subtilis materia & distinctio Bartoli tendit quo ad statutum nostrum ad hoc tãtùm, quia vbi habemus ius natiuum, nõ egemus datiuo. & licet regulariter in eo qui promittit, obligatur, tñ idẽ est in casu nostro, in quo lex obligationem non inducit, sed iam inductã in psoha mulieris declarat cõpetere, scilicet ℣ oritur actio ex illis contractibus, ꝑpter quod erat obligatus vir, secũdum distinctionem Bar. ¶ Et quantum ad propositũ nostrum, credo ℣ omnia supradicta procedũt, vel sit etiã ratio quare mulier possit cõueniri etiam nõ obligata, qa vir & vxor sunt duo correlatiua debendi & credendi, & socij correi ex statuto, ex quo sequitur ℣ quilibet potuit cõueniri secundũ amplè notata ꝑ Bar. & per Bal. in auth. hoc ita. C. de duobus reis. & maximè si sint socij, prout sunt vir & vxor ex statuto, quę ratio societatis & correitatis operat vt mulier ꝑ parte dimidia possit cõueniri, secundũ notata ibi; eo maximè ℣ absq; eo ℣ sint correi, si sint socij (vt vr̃ innuere statutũ) tenentur, & videtur fideiubere vnus ꝑ alio, etiam omnib⁹ clausulis renũtiationis diuisionis, & aliorũ iurium cessantibus. l. vir vxori. §. fi. ff. ad Velleia. hr̃ in l. in lege Falc. ff. ad legẽ Falci. quare non mirum si statuentes hoc statuerunt, quia mulier alias poterat his rationibus conueniri pro dimidia parte, vt amplè in d. auth. & per Bart. in l. Vranius. ff. de fideiussoribus. ¶ † Scio non esse inutile scire vtrũ in casu statuti quo mulier pro debitis viri potuit pro dimidia parte conueniri, possit iuuari beneficio Velleian. vr̃ ℣ sic, quia secundum naturã illius statuti pro obligatione aliena contradicentis prouenit si ꝑ alio fideiubeat. l. antiquæ. l. fi. C. ad Vellia. nume. l. ij. ff. de fideiuss. cũ glo. vbi cẽsetur fideiussisse pro marito, secundum supradicta, ergo. sed ℣ beneficio Velleiani quod aduersus inductũ potuit iuuari, & videtur esse casus pro hoc in l. j. C. ne vxor. pro marito. vbi iuuatur Velleiano, etiam si pro marito expresse fideiussit, & hoc esset ope exceptionis olim, l. frustra. C. ad Vellei, hodie ipso iure seruatur illæsa. §. illud quoq;. in auth. vt nulli iu. glo. no. in d. l. j. C. ne vxor ꝑ marito. & hæc est noua cõstitutio sumpta ex. d. §. illud. de qua in authẽ. si qua mulier. C. ad Velleia. quæ tenet hodie mulierem ipso iure. per quam gl. in d. l. j. & Bal. ibi solent periti tabelliones in instrumẽtis ponere, ac nouæ cõstitutionis. quod notandũ est propter nouã constitutionẽ quæ ipso iure tuetur mulierẽ. † vnde licet renũtiauerit Velleiano cũ iuramẽto, tñ si non renuntiauit beneficio nouæ constitutionis, est etiam tuta ipso iure. per quã gl. secundũ Bal. fortè contrarium est verũ, ℣ s. mulier non possit se iuuare Velleiano, tum ꝑ non est absolutũ ℣ isto casu fideiubeat, qa non omnes correi intelliguntur inuicẽ fideiubere, secundũ qd̃ notatur in d. auth. hoc amplius. Et fideiussio ista est expressa, ℣ si esset fortè aliud inductiuum, sed qa difficile esset in hac patria illam inducere, ideo pro nũc cesso, tũ quia & si sit fideiussio tacita tãtùm in isto casu est mulier, sic ipsa à lege. Et sicut amplè dicetur, ℣ ex quo constitutũ Velleianũ non extendet. casus in l. frustra. C. ad Velleia. tũ quia & si sit aliqua fideiussio, & sit verũ dicere ℣ ex aliena obligatione tueatur, & iuuari debeat Velleiano, tñ illa obligatio habet in se quandã legalẽ renuntiationẽ illius beneficij, quæ idem operatur ℣ expressa. renũtiat enim ex necessitate, nam cùm statutum velit virũ & vxorẽ esse socios & cõmunes in mobilibus & quæsitis, & hac ratione cõmunes in debitis passiuis ex quadã necessitate, ꝑ hoc statutum disponit mulierẽ teneri & videri huic beneficio renũtiasse, aut illo iuuari non posse, alias esset huius articuli dispositio frustratoria, qd̃ esse non potest: † qa lex & natura nihil operanẽ frustra. l. Labeo. ff. de carbo. edi. ¶ Similiter est videndũ in muliere, matre, & auia tutelã accipiẽtibus, qa etiã illã tacitè accipiendo se obligãt, & se obligãdo inducit legalis renuntiatio Velleiani ex necessitate legis, & susceptι officij. l. fin. C. qñ mulier tute. offi. fun. possit. Et præterea clarũ est ℣ etiã in fideiussiõe expressa, in casu quo posset fieri in hac patria, si mulier fideiubeat pro marito non potest renuntiare beneficio Velleiani. authẽ. si qua mulier. C. ad Velleia. est verũ, nisi ad ipsam pertineat aliqua vtilitas, qa si pertineat, poterit intercedere & renuntiare validè: vt ibi. Cùm ergo ad eam pertineat aliqualis vtilitas in media parte mobilium & quæstuum, non poterit illo beneficio se iuuare. Pro his videanẽ dicta Bal. in l. j. C. ad Velleia. ¶ Sed maius dubiũ est, vtrum iuuetur beneficio vt non conueniatur nisi inquãtum facere potest. Rationes prædictę faciunt ℣ non, qa est sua obligatio, tamen ratio legis, verũ. ff. pro socio. suadet contrarium. Cùm enim sunt socij, debẽt, societatis beneficio gaudere. d. l. verum. Præterea vir & vxor ad imparia non iudicãtur, secundũ supradicta, sed maritus, nisi in id qd̃ facere potest, non cõuenit, ergo nec mulier. l. maritum. ff. sol. mat. Quia hæc iura procedũt in actione mutua inter virum & vxorẽ, sed in extraneis creditoribus est secus, nihil enim ad eos de causa societatis viri & vxoris, cõtra quos non militat tale beneficium, & hoc credo verum.

10 *Quæstio notabilis.*

11 *Lex & natura nihil frustra operantur.*

Dubium.

§. DECIMOQVARTO.

LA femme mariée selon la generale coustume du Duché de Bourgongne, apres le trespas de son mari est vestue & saisie de la moitié des biens meubles & acquestz

acqueſtz demeurez du decés de ſondict feu mari.

DEM in comitatu Niuerneñ. & in comitatu Burgundiæ. Ad hoc vt iſta mulier ſit ſaiſita, & iſta poſſeſſione fruatur, tria requiruntur, quæ ex iſto textu colliguntur. ¶Primum, ꝙ mulier ſit nupta ſecũdum conſuetudinẽ Burgundię vt conſuetudo noſtra habeat effectum, ꝙa ſi eſſet nupta alio modo, expreſſa conuẽtione etiã in Burgũdia, non vteretur priuilegio conſuetudinis noſtræ, quia illo pacto potuit renuntiare. l. ſi quis in cõſcribendo. C. de pact. Et debet punctuari, *La femme mariee ſelon la generale couſtume.* ita ꝙ hæc verba, *ſelon la generale couſtume*, iungantur principalibus & primis verbis, vt ſit ſenſus, ꝙ mulier nupta ſcđm conſuetudinem ducatus Burgũdiæ &c. Et non ꝙ iungantur ſeq. vt ſ. dicatur ſecundũ conſuetudinẽ ducatus Burgundiæ eſt ſaiſita. dixi in ſimili ſuprà, §. ij. inci. *Femme mariee ſelon la generale couſtume.* & quæ ibi dicta ſunt in gl. ij. faciunt ad multos §§. huius tituli, vt ibi amplè dixi. ¶Secũdũ requiſitum eſt, ꝙ maritus ſit mortuus. colligitur in his verbis, *Apres le treſpas.* & iſta poſſeſſio continuatur de marito in vxorem, & naſcit abſq; apprehẽſione. ¶Tertium eſt, ꝙ illa bona remanſerint ex bonis mariti, ho eſt, ꝙ illorum maritus habuerit realem poſſeſſionem, quia aliàs non poſſet cõtinuari. qđ colligi põt ibi, *demeurez du decés & treſpas.* & ex quo hæc poſſeſſio continuatur de marito in vxorẽ, ꝙ mulier non eſt ſaiſita de his bonis quæ realiter erãt mariti, ſi illorũ nõ habebat poſſeſſionẽ, licet haberet dominiũ vel actionẽ ad rem: quia illa ſaiſina præſupponit poſſeſſionem in marito, ex quo ſtatutum ſeu conſuetudo inducit continuationẽ illius: quæ continuatio eſſe non poteſt, niſi eã habeat maritus, non ſic eſſet de dominio, quia poſſet continuari, ſecundũ quod habet in l. in ſuis. ff. de lib. & poſthu. ſed poſſeſſio requirit actum corporeum & inſiſtentiã in re, quæ non eſt in dicto caſu. & ideo dic quòd eo modo quo eſt ſaiſitus maritus in his bonis, illo modo eſt ſaiſita vxor, vt ſi habet maritus ius ad rem, etiã mulier habet ius ad rem, & illo iure eſt ſaiſita prout fuit maritus: † qa qui actionem habet ad rem, ipſam rem habere videtur. l. qui actionẽ. ff. de reg. iur. Simile videmus in aliã poſſeſſione ciuili quæ fit per conſtitutum, nam ſi cõſtituẽs ſit poſſeſſor, transfertur poſſeſſio in illum nomine cuius ſe conſtituit poſſidere, & non aliàs. ita tenuit Guido papæ, in c. ſi quis p literas. in glo. in verb. poſſeſſorio. & dicam infrà in §. j. in gl. in verbo. *ſaiſit*, in tit. *Des ſucceſſions.*

Intellectus huius conſuetudinis.

EX ſupradictis videtur ꝙ ſatis fuiſſet dixiſſe in cõſuetudine nra, ꝙ mulieri cõpetit media pars bonorũ, & ſatis videbat diſpoſitum in §. *Femme mariee*, qui eſt §. ſecundus huius tituli. Eo etiã ꝙ vbi intentatur conſuetudo ineſt poſſeſſorium & petitorium, vt dicit Bal. in c. cùm eccleſia. de cauſa poſſeſſionis & proprietatis. Tamen dic ꝙ ſi iſta conſuetudo non fuiſſet introducta, hæredes mariti fuiſſent in poſſeſſione & ſaiſina, per §. primum infrà, *Des ſucceſſions*, & fuiſſet difficile mulieri & dãnoſum, ꝙ priuaretur poſſeſſione, & fuiſſet aliquãdo impedita ab hæredibus in ſui iuris perceptione, & priuata commodo poſſidẽdi, quod eſt maximũ, ſecundũ §. cõmodum. inſtit. de interdi. c. j. in prin. de cõtrouerſia inueſtituræ, cũ cõcordãtiis quæ ibi allegant. & notat Bal. in c. j. de controuerſia inter dñm & fidelem. iij. col. & vulgariter ſolet dici, beatus qui tenebit, ſecundũ gl. & Bal. in c. ſi tres vel plures. de pace tenẽda. Et magis vtile q̃ius petẽdi, qa magis etiam eſt rei incumbere q̃ in perſonam agere. l. plus cautionis. & l. minus. ff. de reg. iur. & ideo ſtatuentes obuiãdo huic incommodo ſtatuerunt & ordinauerunt quòd de dictis bonis in quibus habet ius, eſſet ſaiſita.

IN TEXTV IBI,

Meubles.

VIdetur ergo † ꝙ ſi mulier turbetur in poſſeſſione bonorũ mobiliũ cõpetit eidem interdictũ vtrobi. ff. vtrobi. l. vnica. & habet eandem naturam & eandem vim in ſuo caſu, ſicut interdictum vti poſſidetis. ff. eo. l. vnica. & §. ſed hodie. inſtit. de interdi. Eſt tamẽ aliqua differentia, de qua per Bart. in d. l. vnica. & per Ioan. Fab. in §. retinendæ. inſtit. de interd. Dicit tamen Bar. † ꝙ ſi quis perdiderit poſſeſſionem rei mobilis, ꝙ nullum amplius datur interdictum, ſed recurrendum eſt ad alias actiones ciuiles. notatur in l. rem quæ nobis. & ibi per gl. ff. de acqui. poſſeſ. 2 3

ADDITIO. Aduerte ad hanc materiã, quando ſpoliatus ſua poſſeſſione ante omnia veniat reſtituẽdus, per Mat. de affli. in cõſti. regni Siciliæ quæ inci. violẽtias. in x. quæſtione, vbi ponit ſeptem caſus, in quibus ſpoliatus non eſt reſtituendus. & de materia c. reintegranda. iij. quæſt. j. vide Soci. & do. meum Iaſ. in l. rem quæ nobis. ff. de acqui. poſ. & vide Bertrãdi in cõſ. ſuo cccliij. parte j. & cõſ. lv. nu. 3. & cõſil. cccvij. nu. 9. eadẽ parte, & cõſ. cccl. nu. 5. parte ij. & quando quis eſt ſpoliatus per magiſtrum, an & quãdo veniat reſtituẽdus, ac ſi per priuatum fuiſſet ſpoliatus, conſil. cccxxx. nu. 30. parte tertia.

IVxta iſtã cõſuetudinem † quæro de vna quæſtione. Pone ꝙ poſt mortẽ mariti ſtatim vxor emat aliquẽ fundũ, vel aliquas terras, nũquid hæredes mariti debeant habere dimidiã partẽ, an dicatur totũ vxoris, & an ſit præſumptio ꝙ pecunias habuerit vxor à marito mortuo? ¶ In hoc caſu (q̃ põt ſingulis dieb⁹ euenire) inſequẽdo Ang. in cõſ. ſuo cxlj. inci. Super primo pũcto. in j. col. faciã quatuor caſus. Aut enim vxor emit fundũ cõſtante matrimonio, aut diſſoluto, & tũc diſſoluto per mortẽ mariti, aut p diuortiũ. Primo enim caſu quando vxor cõſtante matrimonio, vẽ dicendum ꝙ ſit vxoris, cũ ſuo nomine emit, & p traditionẽ recepit. Et vẽ eſſe caſus in l. & ſi de tua. C. de donatio. inter virũ vxorem. & l. ſi filij. C. eodem. & l. quanuis. & l. cũ propria. & l. multum. C. ſi quis alteri. & de ſuo ſoluiſſe præſumitur. † qui enim ſoluit pecuniã, de ſuo proprio ſoluere intelligitur etiã ſi ſit ſocius omniũ bonorum alicuius. tex. eſt in l. ij. C. pro ſocio. & ibi Bar. notat ſingulariter illum tex. vbi dicit eſſe notãdum, quia ſeruiret ad mille aureos. Et faciũt quæ in ꝓpoſito dicit do. meus Iaſ. in l. j. C. qui teſt. facere poſſunt. & Alex. in conſ. xlix. in pe. col. in j. vol. Idem ergo videtur dicendũ in vxore, quia licet ſit ſocia diuinæ & humanæ vitæ. l. aduerſus. C. de cri. expil. hære. præſumptio eſt ꝙ ſoluit de proprio. ¶ Sed tamen in hoc tene contrarium, quia non eſt dubiũ ſecũdum conſuetudinem noſtrã ſuprà poſitam, §. ij. eo. tit. ꝙ media pars eſt mariti, & præſumitur de iure quæſiuiſſe ex bonis mariti ad euitãdam ſuſpicionem turpis quæſtus. l. Quintus. ff. de do. inter virum & vxorem. gl. in c. ſicut alterius. & ibi tex. vij. q. j. & in hoc non eſt dubium. 4 *Quæſtio.* 5 *Soluens pecuniam de ſuo ſoluiſſe præſumitur.*

QVo ad ſecundum verò articulum, quando mulier emit aliquem fundum mortuo viro, & tunc ante contractum ſecũdum matrimonium cum aliquo alio viro, aut poſt. Si antè, & nunc aut infra tempus

BIU Cujas

luctus,& sic infra annum,quo tempore in primo matrimonio dicitur esse,cùm nubere non possit,in auth. de nuptiis.§.soluto.collat.iiij.ff.de repu.l.fin.C.de rei vxorię actio.l.vnica.§.exactio. in gl.in verbo,restituēdis.& tūc præsumitur de bonis viri quæsiuisse.† cùm 6
enim eadem castitas infra tempora luctus in muliere desideretur per legem quæ desideratur constāte matrimonio,vt in auth.de restitutio.& ea quę parit in xj. mēse.in rubro & nigro. sicut matrimonio constante, ne talis castitas denigret, præsumitur omne quæsitū de bonis viri, si non appareat vnde quæri ex alio potuerit.sic & quæsitū infra tempora luctus. & isto casu tenenda est opinio Iacobi de Arena in d.l.Quintus.& sic ista est bona ampliatio ad dictam l. Quintus Alex. tamē in consi.suo xlij.inci. in causa & lite vertente. in v.vol.& in cōs.xl.inci.prospectis his.in pen.col.in iiij. vol.quod est repetitum in cons.lxxxij.in iij.vol.ponit ad dictam l.vnam limitationem.aliam ponit in consi. xxiiij.inci.visis dubiis.in j.vol. & de materia illi⁹ legis vide Bart.Veron.in cautela clxiiij.inci.nota cautelam auream. Et ideo ex supradictis ad propositum redeūdo,si mulier statim mortuo marito,& post matrimonij dissolutionem per mortem mariti, quæ vidua remansit acquisiuit, præsumitur acquisiuisse de bonis mariti,maximè si infra tres aut sex menses, vel etiā si infra annum, quia tam breui tempore facta fuit emptio.Ex breuitate enim temporis inducitur præsumptio.Bar.in l.si vētri.§.corum.ff.de priuile.cred.& dicit do.meus Ias.in l.de pupillo.§.si quis ipsi prętori.ff. de noui operis nuntiatione.

SI autem mulier emat elapso tēpore luctus,quo nō ita seruari castitatem lex voluit, quod apparet, qa nubēdi dedit licentiam,nec videtur in primo matrimonio esse,tūc non est præsumendū ꝙ ex bonis mariti acquisierit,nec ꝙ illæ pecuniæ sint mariti, put tenet Accursius in d.l.Quintus.& tunc hoc casu de suo acquisiuisse præsumit,aliàs nulla mulier posset quicquam quęrere tutè,nisi ostēderet vnde originē pecunia habuit.quod non est dicendum. ¶Istud tamen adhuc intellige, nisi mortuo viro mulier remanserit in administratione bonorū viri forsan cū filiis suis pupillis per pręsumptionē huius lucri,nec mulier in delictis incurrit, nec delicto excusatur,ideo nō est mirū, si non potuit aliundè habere ex bonis quōdam mariti vel filiorum,ꝙ recurritur ad hāc coniecturam, scilicet ꝙ de suo præsumitur acquisiuisse.

7 Tempus luctus est annus.

SEd tamen quia suprà dixi,ꝙ tēpore luctus † qđ dī vnius anni,eo ꝙ lex voluit seruare castitatē prohibendo matrimoniū cōtrahi cū secūdo,& sic pręsumit 8
adhuc durare matrimoniū, † qd dicendū hodie cùm statim secūdum Apostolū mortuo viro mulier nubat in domino. Et sic videtur quòd hodie ratio prædicta cesset per dictū Apostoli,& per consequēs cessare debeat illud dictū Iac.de Arena in d.l.Quintus. Cogita.

Nota. AVt verò vxor emit post tēpora luctus, & post secūdum matrimoniū contractū,& tūc dicit Ang. de Are. quòd non inuenit istum articulū examinatū, neq; tactum,nunc autem non possum ita dicere,cùm reperiam tetigisse Bal.in consil.suo cxxxvij. in v. parte.& in isto casu consideratiō multum bene Ang. qui dicit quòd ex coniecturis iudicandum est in hoc casu, videlicet ꝙ si possint aliqua indicia vel cōiecturę sufficientes apparere, ex cuius indiciis possint iudicare ex cuius bonis citius & leuius potuerit mulier acquirere,vt quia vnus maritorum ditior erat altero, vnus mercabatur,alter non,vnus in domo pecuniam continuò retinebat,alter non,vnus prædiligebat eam, & eius gubernationi pecuniā & totum patrimoniū cōmittebat,& alter non. Ex bonis illius qui ditior erat, & qui pecuniā in domo cōtinuò retinebat,& q eā diligebat,& eius gubernationi pecuniam & totū patrimoniū cōmmittebat,præsumendū est quæsitum fuisse.sed si omnia pariter in vtroq; cōcurrant,ita ꝙ nulla præsumptio est vehemētior in vno q̄ in altero,tūc dicit Ang.ꝙ eligēda est media via,vt ex bonis vtriusque præsumatur quæsitum. Ex quo cùm præsumptiones sint pares, pariter iudicandū est de vno sicut de alio. l. Titius rogatus.ff.ad Trebel.§.cùm ergo.insti.qui manumi.non pos.l.sed & si lege.§.adeo autem. ff. de peti.hæred.& l.Nesennius.§.fi.& no. per gl. ff. de nego. gest. ¶Mihi tamen videt ꝙ si pares essent prę sumptiones ꝙ vno sicut pro alio,quòd potius iudicandū est ꝙ secūdo marito.s. pro illo cum quo est de præsenti copulata,cùm consuetudo nostra in d.§.ij.dicat,ꝙ acqsitio facta per vnum ex cōiugibus sit communis inter eos.nam ex quo constat matrimoniū esse cū secundo, & sic constat mulierem acquisiuisse,non est dubiū ꝙ iste secundus maritus debet habere dimidiā partē. Et sic non stant in firmo dicta Ang.ꝙ iudicandū est ꝙ ex bonis vtriusq; acquisierit,qa tunc hæredes primi haberēt dimidiam.ratio præsumptionis quæ est s̄. dicta per Ang.& secundus maritus haberet tātum dimidiā dimidiæ partis,& sic esset magna restrictio ad cōsuetudinem quæ dicit,quòd acquisita per vnū ex coniugibus constāte matrimonio sunt inter coniuges communicanda:secus tn̄ est qn̄ esset vna fortior alia, quia primus maritus habuisset pecunias, secūdus est pauper,quia tūc fortior præsumptio tollit aliam.l. diuus. ff.de in inte.rest. Ias. præceptor meus in l.iā hoc iure. in ij.col.ff.de vulg.& pup.& Alex.cōsi.ciij.in v.col.in j.vol.& fortior tollit minorem.l.excipiūtur.ff. ad Silleia.& facit consi.Alex.consi.lxxvij.in ij.co.in j.vol.

ADuerte † tamē ad vnum, si vir & vxor habitauerint in vna domo,& domus sit vxoris,massaritiæ ibi existētes præsumuntur esse vxoris:& si domus sit viri,massaritiæ præsumuntur esse viri.Ita tenēt Bal.& Sali.in l.ob maritorū.C.ne vxor pro marito.& Socin. refert in consi.suo cxxviij.quod incipit, iustissime iudex.in ij.col.j.vol. 9

VLtimo † verò casu quando matrimonium est solutum diuortio, tunc præsumuntur quæsita per vxorem ex bonis mariti,prout dicit gl. in l. Quintus. ff.de dona.inter virum & vxorem. 10

VIdemus in hac nostra consuetudine ꝙ mortuo marito mulier est saisita & vestita in dimidia parte bonorum acquisitorū, & mobilium relictorū per maritū,quæro,pone † ꝙ mulier realiter non acceptauit, neq; adepta est possessionē dictorum acquisitorū mobiliū,sed antequā acceptauerit moritur, nunquid transmittat ad hæredes?vī ꝙ non,per l.cum antiquioribus.C.de iure delib.†vbi hæreditas nondū adita nō transfertur ad hæredes.¶ Tu tn̄ dic quòd veritas est ꝙ hoc casu transfertur ad hæredes, qa ista dimidia pars 12
euenit vxori ex dispositione legis & titulo singulari, ergo trāsmittit ad hæredes,prout in simili casu ponūt Sal.Pau.de Cast. Alex.& Ias.in d.l. cū antiquiorib⁹. & Bal. & do.meus Ias.in l.si arrogator. in vij.col.ff.de adop.† vbi dicūt,ꝙ iura singularia,& quę titulo singulari obueniunt,transmittūtur ad hæredes,etiam ante aditionē. ¶Hinc dicunt,† quòd stante statuto,ꝙ vxore præmoriente in matrimonio,maritus lucretur dotem vel partem dotis, quòd mortua vxore si postea moriatur maritus, qui in vita aliter non acceptauit, transit ad hęredes.& dicit Alex.in consi.150.inci.viso 14

11 Andi. harium si dum acce ptatum transeat ad hære. des.

13

themate

themate. in j. col. in vol. allegãdo Bar. in repet. ſua d. l. ſi arrogator. quòd ea quæ nõ iure hæreditario ad aliquem perueniunt, tranſmittũtur ad hęredes ſine aditione. ¶ Quòd & quomodo ea quę obueniũt ex ſtatuto vel cõſuetudine tranſmittant, vide Benedicti in repe. c. Ray. in verbo, mortuo itaq; teſtatore, ſecũdo. nu. 118. de teſt. & dicã ĩ. in ti. *Des ſucceßions.* §. j. in gl. fi. vbi poſui materiã trãſmiſſionis. Ex quo ergo dicta dimidia pars acquiſitorũ & mobilium trãsfertur ad vxorẽ iure ſingulari, & non iure hæreditario, quod ſatis apparet ex his quæ dixi ſuprà in conſuetudine noſtra, in §. ij. quæ incipit, *Femme mariee au Duché de Bourgongne*, in gl. ſuper verbo, *eſt participante*, vbi ponderaui illud verbũ, *eſt participante*, tranſmittitur dicta pars ad hæredes, etiã ſine agnitione, imò ſufficiẽs agnitio videtur per ſtatutũ ſeu cõſuetudinem noſtram, cùm dicat conſuetudo, ꝙ ſtatim mortuo viro eſt ſaiſita & veſtita dicta vxor de dicta dimidia parte bonorũ. Quæ quidẽ verba habent vim ciuilis poſſeſſionis. de cuius effectu nunc non dicã, ſed dicam infrà in tit. *Des ſucceßions*, §. j. & etiam aliquid tangam in §. ſequ. vbi etiam ponũtur prædicta verba, *ueſtue & ſaiſie*, quæ quidem habẽt vim & effectum ciuilis poſſeſſionis.

5 ADuertendũ tamen † ꝙ ſi vendat ius ſuum alteri antequam adipiſcatur realem poſſeſſionem, talis emptor nõ poterit ſe dicere veſtitum & ſaiſitũ, per ea quæ dicit Bal. in rubri. de cauſſa poſſeſſionis & proprieta. & dicam infrà in §. j. in tit. *Des ſucceßions.*

§. DECIMOQVINTO.

LA femme douhee ſelon la generale couſtume du Duché de Bourgongne, eſt veſtue & ſaiſie de ſon couſtumier douaire.

1 Bona viri ſunt hypothecata pro dote.

IDEM in comitatu Niuernen. *ſoit en douaire diuiz ou couſtumier.* Idem in comitatu Burgũdiæ, *ſoit diuiz ou couſtumier*, † Bona viri ſunt tacitè hypothecata pro dote, nec propter maleficium viri ſunt confiſcãda. Textus eſt in capit. ex literis, extrà, de pignoribus. † non autẽ extenduntur hæc priuilegia ad bona paraphernalia. l. vltima. C. de pac. cõuentis tã ſuper dote. nec etiam ad donationẽ propter 3 nuptias. l. vlt. in fine. C. qui potio. ¶ Hodie † tamẽ pro dotalitio, quod eſt doharium noſtrũ, qđ glo. in c. plerũque. de dona. inter virum & vxorẽ. dicit eſſe donationẽ ꝓpter nuptias, bona mariti ſunt tacitè obligata, imò pro tali dotalitio eſt veſtita & ſaiſita mulier de bonis mariti ſtatim ipſo mortuo. quod videtur eſſe contra l. vlt. C. de pac. conuen. hîc antè alle. & l. vlt. in fi. C. qui potiores in pig. ha. capiẽdo dotalitium ſecũdum gl. in d. c. plerunque.

4 Dominiũ doharij transfertur ſine tra ditione.

ADuerte ergo, † ꝙ tranſlatio dominij & poſſeſſionis doharij, licet ſit ſuſpẽſum ſub cõditione, poteſt fieri ſine traditione. facit tex. de dominio, in l. dotis fructus. §. fi. ff. de iure dotium. & de poſſeſſione, in 5 l. qui abſenti. §. j. ff. de acqr. poſ. vbi dicit text. † ꝙ poſſeſſionis traditio fieri poteſt ſub cõditione. tenet Guido papæ deciſi. cccccxxiiij. & ibi ponit de dominio dotis aſſignatę, quomodo trãsferatur, & quomodo in tali aſſignamẽto eſt proprietaria & nõ vſufructuaria, vt dicam pleniùs in conſuetudine, infrà, quæ incipit, *Femme mariée ne prend point de douaire.*

IN TEXTV IBI,
Veſtue & ſaiſie.

ADuerte quia ex quo iſtud ius vſus fructus inhæret ſeu adhæret rei immobili, ipſa mulier ſi turbetur, poteſt intentare interdictũ vti poſſidetis vtile, ſecundu Io. Fa. §. retinendæ. inſti. de interdict. Et licet videatur tenere idem Fabri in d. §. retinendæ. ibi, ſed nũquid. ꝙ de iure non poſſit intentare hoc interdictũ hoc caſu, niſi cũ hoc habuerit realem poſſeſſionem. tamen de conſuetudine aliud eſt dicendum.

QVantum ad iſtã poſſeſſionem & ſaiſinã, de qua hîc, eſt eadem ratio quæ in articulo pręcedenti. De cuius ſaiſinæ effectu dicam ſtatim hîc, & latiùs in §. j. in tit. *des ſucceßions.* Aduerte ſolùm ꝙ quantum ad iſtũ articulum eſt vna differentia ad articulũ præcedentem, quia poſſeſſio de qua in articulo & §. præcedenti, cauſat dominiũ & proprietatem in media parte bonorum mobiliũ & acqueſtuũ ipſi mulieri, & conſolidatur proprietas & dñium, † quia dominium eſt 1 certa cauſa poſſeſſionis. Ita dicit gl. in verbo, per hãc. in §. ex his itaq;. inſti. per quas perſonas nobis acquir. tex. eſt & ibi gl. & Bal. in l. j. C. per quas pſo. nobis acqui. per quem tex. apparet ꝙ ex illa poſſeſſione de qua ibi, ſi maritus erat dñs, quæritur vxori dominiũ illorum bonorũ pro media parte, et ſi nõ erat, vſucapiẽdi cõditio: vt ibi, ſed in iſto articulo iſta poſſeſſio manet in ſuis finibus, & nõ procedit vltrà, vt ex illa quęratur mulieri dominiũ doharij, quia eſt tãtùm quidã vſus fructus qui finitur morte, ſed tãtùm quæritur fructuũ & commoditatis dominiũ. † nunquã tamen præſcriberet mulier id qđ poſſidet pro dotalitio tanquã vſufructuaria, vt per not. per Io. Fabr. in §. de his autẽ. inſtit. per quas pſo. nobis acqui. ¶ Dixi ĩ. in §. xviij. huiꝰ tit. in gl. j. verſi. ſuper quo iure. † & iſta poſſeſſio eſt ci- 3 uilis, ratione cuius poſſeſſionis mulier mortuo marito in ſuo dohario cõſuetudinario facit fructus ſuos. l. iij. §. ex contrario. iuncta glo. in verb. non multũ. ff. de acqui. poſ. Bar. in l. ſi Titio. in prin. ff. de vſufru. & Pet. & Cy. in l. certum. in ij. quæſtio. C. de rei vend.

1 *Dominiũ certa cauſa poſſeſſionis.*

2

3 *Doharij poſſeſſio certus, cuius que poſſeſſionis effectus.*

SEcũdò † ratione iſtius poſſeſſionis ciuilis põt mulier naturalem poſſeſſionẽ apprehẽdere, etiam reſiſtente illo & contradicente, quia naturalem habet. l. creditores. & ibi Bar. in verſi. & prædicta. C. de pign. 4

ET pro tertio effectu dicit Bart. in d. l. creditores. verſi. diſtingue. † ꝙ habens ciuilem poſſeſſionem excuſatur à vitio clandeſtini. alleg. text. iuncta gl. in l. cum creditor. ff. de furtis. 5

QVartò aduerte, † ꝙ mulier ratione poſſeſſionis iſtius quã habet in hoc dohario (& etiã idẽ dicas in præcedenti conſuetudine) in dimidia parte acquiſitorum & mobilium, poterit ingredi poſſeſſionẽ per violentiam, ſi eam reperiat per aliũ occupatam. l. clam poſſidere. §. qui ad nundinas. ff. de acquir. poſ. 6

QVintò, † quia ciuiliter poſſidenti datur interdictum vnde vi. l. j. §. deiicitur. ff. de vi, & vi arma. & nota in hoc hanc ciuilem poſſeſſionem, quia multum operatur. dicam latiùs de ciuili & ciuiliſſima infrà in tit. *des ſucceßions.* §. j. 7

QVæro de vna quæſtione, mulier poſt mortẽ mariti petit ab hæredibus doharium, & dimidiam partem acquiſitorum factorũ in vita eorum: maritus & vxor ſteterũt & habitauerũt p multos annos in vna domo, dicũt hæredes ſup hac domo mulier habebit tãtũmodo dotalitiũ, qa eſt antiquũ hęreditagiũ, dicit vxor ꝙ vult habere dimidiã partẽ, qa eſt acquiſitũ, qs illorũ obtinebit? dixi ſuprà in cõſue. §. ix. *la femme qui eſt participante.* ꝙ bona relicta præſumuntur potiùs antiqua, & dicenti eſſe noua incumbit onus probãdi. tex. in c. j. §. ſi verò. de ſucceſſ. fratr. vel gradib. ſucce- *Quæſtio.*

BIU Cujas

den. in feudo. & ideo cùm talis domus præsumatur esse de bonis antiquis mariti, mulier habebit tantùm dohariũm, & non dimidiã partẽ, nisi ꝓbaret illã fuisse acquisitam per maritum constãte matrimonio. ¶ Aduerte tamẽ ad vnum quod dicit Ang. in l. qui iure familiaritatis. ff. de acqui. pos. quod refert & sequit Soci. cons. suo cxxviij. in vlt. col. ꝙ si vir & vxor simul inhabitauerũt in aliqua domo, ꝙ præsumitur possedisse quilibet ꝓ dimidia parte, ergo cùm possideat vxor pro dimidia parte, trãsfertur onus probandi in hæredes, ꝙ domus sit antiquum hæreditagiũ, cùm possessionis sit commodum, & transferat onus probãdi in aduersarium. §. retinendæ. ibi, commodum autem possidendi. insti. de interdictis.

IN TEXTV IBI,

De son douaire coustumier.

1 An vxor mortuo marito sit vestita de dohario cõuento.

DIcitur hîc ꝙ vxor est vestita post mortẽ mariti de dohario suo cõsuetudinario: † quid autẽ de conuento, quod in vulgari nostro dicitur, *diuiz*, nunquid etiam dicatur saisita & vestita? videtur mihi ꝙ non sit saisita, per tex. in l. dotis. C. so. mat. vbi dicit lex, dotis actiones successores mariti sup eo qđ ei dotis nomine fuerat datũ, cõuenire debes. dicit enim tex. pòst, ꝙ vxor nullam habet facultatẽ ingrediendi possessionẽ rerum dotaliũ hęredibus mariti non assentiẽtibus sine authoritate iudicis. & vide Alexã. in cons. suo iiij. inci. videre inspectis. in ij. & iij. col. in j. vol. & Bart. in l. Pomponius. §. in dote. ff. de acqui. possess. & Cy. in l. assiduis. C. qui potiores in pignore habeantur. & Bal. in l. j. C. de seruo pignori dato manumisso. ¶ Itẽ videt ꝙ ex quo consuetudo nostra istud specialiter inducit in dotalitio cõsuetudinario, ꝙ cùm sit exorbitãs trãsferendo possessionem sine traditione & reali apprehensione solùm facta, ꝙ non debet extendi extra suos terminos, nec videatur ꝙ maior esset ratio in dotalitio consuetudinario, ꝙ mortuo marito in vxorẽ trãsferatur possessio, & de eo vxor esset saisita & vestita, q̃ de dotalitio conuento. facilior est adeptio seu apprehẽsio possessionis propria authoritate, q̃ in dotalitio consuetudinario, vbi hæredes sunt vocãdi ad diuisionem faciendã de antiquis hęreditagiis, & ideo ex quo à maioritate rationis potest etiã lex exorbitãs & correctoria extendi, cùm vt dicit Fulgosius in l. cũ de nouo. C. de legi. & in l. non sine. C. de bonis quæ liberis. & in l. de quibus. ff. de legi. quòd ex idẽtitate rationis licita est extensio, etiã in correctoriis, per tex. expressum, cui dicit non posse responderi, qui est in d. l. non sine. vbi fuit dubitatũ, nunquid lex Iulia deferens lucrum inter maritũ & vxorem ad correctionem iuris, extendatur ex identitate rationis in sponso & sponsa. & dicit ꝙ sic. ergo fiat extensio de dohario consuetudinario ad conuẽtũ non solùm ex identitate, sed etiã ex maioritate rationis, per supradicta. ¶ Et facit ꝓ hac sententia, ꝙ dotalitium conuẽtum seu diuisum, dicitur etiam cõsuetudinarium. † Nam dotalitiorũ aliud est consuetudinariũ simpliciter, aliud consuetudinarium conuentum seu diuisum, vt dicam in §. seq. in gl. *douaire coustumier*. cùm ergo sit consuetudinariũ, dicendum est ꝙ in eo habet locum istud statutum. Sed etiã dici potest quòd ex quo vtrũque debetur ex consuetudine, ꝙ in vtroq; inest possessorium & petitoriũ, ex dictis Bald. in c. cùm ecclesia. de causa possessio. & proprieta. vbi dicit, quòd vbi intentatur consuetudo inest possessorium & petitorium. ¶ Posset tamen dici hanc cõsuetudinẽ nostram non extẽdẽdam, quia qđ de vno dicitur, de alio negare videtur, ex eo qđ ꝓbet. l. cùm prætor. & l. j. ff. de iud. & vnius inclusio alterius est exclusio. c. nonne bene dicimus. de presumptio. l. maritus. C. de procu. Frãc. de Aretio cons. lxix. in ij. col. & Soci. in cons. xxv. viij. col. ¶ Et ad illud qđ dicitur de maioritate rationis, dic quòd opinio Fulgosij non est vera, & communis est in contrarium. de qua vide amplissimè do. meũ Ias. in auth. quas actiones. in vj. & vij. col. C. de sacrosan. eccle. cogita. ¶ Tamẽ dici potest insequendo primam opinionem ꝙ maior videbatur ratio dubitandi in consuetudinario, quàm in conuento: quia de conuento non potest fieri tale dubium, quod fit de consuetudinario, cùm ex quo de iure portio incerta ratione loci & quotæ non possit possideri. l. iij. §. j. & l. locus. ff. de acqui. pos. & ibi notatur per doctores. faciunt quæ dicit Alex. consil. suo cv. & cviij. in prin. in vj. volu. vbi ponit, quomodo incertitudo impedit translationem possessionis. Videbatur ꝙ tale dohariũ nõ possit possideri, & sic ꝙ mulier non esset vestita & saisita. quòd sit incerta ratiõe loci apparet, quia portio indiuisa non potest demonstrari. l. Mæuius. §. duob⁹. ff. de lega. ij. & de stipulatione seruorũ. l. seruus cõmunis sic omnium. ff. de stipul. seruo. ꝙ & incerta ratione quotæ patet: quia vsus est incertus. l. vsus pars. ff. de vsu & habitatio. ergo videbatur quòd pro medietate indiuisa non poterat possideri. de quo videatur in d. l. iij. & in l. si quis fundum. ff. de acq. pos. & in l. in summa. ff. vti possidetis. & ideo expresse ordinatum est de consuetudinario.

ADuerte tamen ad id quod dicit Decius in consil. clxxix. inci. viso elegãti. post Ang. & Paul. de Ca. in l. ij. ff. de periculo & commodo rei venditæ. qđ cõstitutum operatur in re indiuisa inter aliquos. & vide do. meũ Ias. & Claudium de aquis in l. iij. §. incertam. & in l. locus. ff. de acqui. poss.

Quæstio.

SEd quęritur, pone ꝙ in cõtractu matrimonij dicatur ꝙ mulier habebit dohariũ super medietate antiquorũ hæreditagiorũ mariti, an istud dohariũm erit cõsuetudinariũ, an verò diuisum? & vtilitas est, quia si sit diuisum, mulier nõ est saisita: si verò cõsuetudinariũ, mulier erit saisita. ꝙ autẽ sit diuisum, & nihil operet cõuentio, facit, qa debemus esse cõtẽti dispositionib⁹ legalibus circa aliquos actus. l. fi. ff. de præto. stipula. & ibi Bar. vñ etiã dicimus ꝙ debemus esse cõtẽti pœnis legalib⁹. l. si ita stipulatio. ff. de verb. obl. notat in l. fi. C. de sponsa. † & exꝑssio eorũ quæ tacitè insunt, nihil operat. l. iij. ff. de leg. j. & ibi doc. Hinc dicit Bar. in l. de quib⁹. in rep. ibi, denuo oppo. ff. de legibus. † ꝙ si consuetudo sit cõformis legi scriptæ, & nihil addat vel detrahat, ꝙ nõ agit ex ea, sed ex lege: quasi dicat, ꝙ fortior est dispositio legis. sic fit isto casu, vt cùm nihil aliud quærit à contrahẽte nisi id solũ qđ disponit cõsuetudo, ꝙ nihil operatur talis cõuentio, sed agitur ex cõsuetudine, & nõ ex cõuentione, & sic dicet dotalitiũ seu dohariũ cõsuetudinariũ, & nõ diuisum, qa etiã est fortior punitio legis q̃ hominis, vt hîc satis cõstat. & facit l. leges sacratissimæ. cũ vulg. C. de legi. & maximè, qa dispositio legis subintrat cõtractũ partium, circa id qđ disponit. l. cõtractus. l. circa. & l. legẽ. C. locati. cõtrariũ vident aliqui tenere: & mouẽtur, qa qđ aliqua lege cauet & disponitur, potest in pactũ deduci. l. qui mutuã. ff. mãd. itẽ fortius est nobis ius in promisso facto nostro, q̃ facto legis. l. si filius. §. erit. ff. de fideicõ. lib. & potius est ius quod ex cõuentiõe nobis datur quàm quod ex lege. l. si quis legatum. §. fi. & ibi gloss. ad l. Corneliam de fal. & gl. in l. si quid bello. ff. de cap. & postli. reuers. vnde dicitur, † quòd lex suum tibi, non tuum denegat auxilium. l. j. & ibi gl. C. si aduersus

2 Dotalitiorum diuisum.

BIU Cujas

uersus vẽdi.gl.in l.j.C.si per vim vel alio modo.not.in l.fi.C.qui potio.in pign.habe.no.in l.in sulã. ff.de ver. obl.& faciunt not. per Bar.& Iaſ.in l.non impoſſibile. ff.de pac.vbi dicunt,ꝙ illud quod datᷣ à lege,poteſt in pactũ deduci.& iſta deductio aliquid operabitur, qa agetur ex pacto.quod dictũ Bar.allegat Barb.in conſ. j.in j.vol.col.xv.dicit tñ Bal.in l.j.C.de ſeru.pig. da.ꝙ ſpecialis ꝓmiſſio cõtinens id qđ tacitè ineſt,non plus operatur. ¶ Eſſet in hoc videndum an de neceſſitate iſtud dohariũ debeatur,quia hoc caſu expreſsio eorũ quæ tacitè inſunt de neceſsitate nihil operatur,vt dicit Soci.in d.l.iij.ff.de leg.iij.ſecùs ſi non de neceſsitate vt ibi per eum.poſſet etiã facere ꝓ hac opinione illud qđ dicit Bal.in l.j.ff.ad l.Falci.de ſtatuto cõtinẽte id qđ ius commune,quod dat modum agendi : & ſic non eſt ampliùs ius commune.& quando ex additione vel detractione fiat noua res,vide Iaſ. in l.ius autẽ ciuile.ff.de iuſti.& iure.& in l.j.§. & poſt operis.ff.de noui operis nuntia.

§. DECIMOSEXTO.

LA femme ne peut mettre hors de ſes mains,ne bailler à autruy ſon douaire couſtumier ſans le conſentement des heritiers de ſon mari,auſquels elle eſt tenue de le preſenter & bailler,ſi auoir le veulẽt, pour le pris qu'elle en trouue d'vn autre, & en leur refuz de le prẽdre,elle en peut faire ſon profit des fruicts ſa vie durãt ſeulemẽt.

IN comitatu Niuer.mulier nõ poteſt alienare ſine cõſenſu filiorũ. Per hãc conſuetudinẽ datur modus ad priuandũ vxorem iure vſusfructus qđ habet in bonis mariti. Alios modos priuãdi quẽ vſufructu ponũt doctores in §.item finitur.Inſtit.de vſufruct.hîc ſtatim allegãdo,ſed vnum alium modũ dat Ang.in d.§. itẽ finit. ſcilicet ſi ex parua domũcula faciat domum amplam, aut ſi ædificium inchoatum per defunctũ pficiat. quẽ non credo verum,quia inducta ad augmentũ nõ operantur diminutionem,ideo aliter nõ inſiſto.¶†Ratio huius cõſuetudinis eſt,quia mulier non habet niſi vſumfructũ in bonis mariti, & reputaᷣ vſufructuaria in bonis quondã mariti,ideo nõ mirũ ſi non poſſit alienare ſine cõſenſu hæredũ apud quos eſt ꝓprietas, cũ qua poſtmodũ conſolidari debet vſusfructus,ideo ſi alienat ſine illorũ cõſenſu,amittit vſumfructũ. inſt. de vſufr.§.itẽ finitur.vbi Io.Fab.plenè, maximè qñ alienaᷣ ipſum ius vſusfructus.p l.vſusfructus.ff.de iure do.ſecus autẽ qñ alienatur ſolũ perceptio fructuũ ex vſufructu,ſeu emolumẽtum iure vtẽdi penes vſufructuarium remanẽte,quia nõ amittitur vſusfructus. l. cum in fundo.§.ꝙ ſi mulier.ff.eo.& l.arboribus. §. vſufructuarius.& ibi not.de vſufr. de qua materia plenè dixi in conſilio qđ feci in caſu emergenti, quando conſului an per ingreſſum monaſterij mulier perdiderit iſtud ius.& ibi dixi an potuerit locare commoditatẽ ſine conſenſu ꝓprietarij. & ideo non eſt mirãdum ſi iſtud inducit cõſuetudo noſtra:cũ ſit iure cautum.etiam facit in ſimili quod dr̃ de emphyteuta qui non poteſt rẽ emphyteuticã alienare niſi facta oblatione domino.c.potuit.de loca.l.fi.C. de iure emphy.

¶ Et facit quia in iudicio familiæ erciſc.poſt motã cõtrouerſiã alienationes volũtarię extraneis ſunt interdictæ.l.j.in fiC.cõi diui.ff.fami.erciſc. l. alienationes. & eſt gl.fin.in l.dudũ.C.de contrah. emp.& in cõmuni diuidundo iudicio poſt litem conteſtatam.d.l.j.

IN TEXTV IBI,

Ne peut mettre hors de ſes mains.

QVæro,† quid operantur hæc verba.text.in c.j.de immu.eccle.li.vj.vtᷣ iſtis verbis,& dicit ibi Gemi.qa iſtud verbũ eſt valde latũ,& pluſquã alia verba ibi poſita,& dicit ꝙ emptor domus prohibitus illam extra manũ ſuã ponere,non poteſt illã cõmodare, vel alij ſeorſum cõcedere,licet aliũ ibi poſſet ſecũ recipere.alleg.l. iiij.ff.de vſu & habi. & dicit iſtud eſſe dictũ Petri de bella pertica. Aduerte, qa etiã idẽ tenet Bal. poſt Cy.& Alb.de roſa.in l.fi. C.de rebus alienis non alienã.vbi dicit Alb.† ꝙ deponere eſt extra manũ ponere.p l.j.in prin.ff.depoſ.& iſtud etiam dicit Gemi.in dicto loco.ex quo videtur doc. inferre in d.l.fi. ꝙ hoc caſu ꝓhibetur locatio.ſed do.meus Iaſ.in l.manumiſſiones.ff.de iuſti.& iure. videt tenere cõtrarium poſt Bar.ibi,per l.non ſolet.ff.locati.ideo videtur ꝙ tãtùm prohibetur alienatio iuris vſusfructus, & commoditas illius,quod quo modo intelligaᷣ,dicã infrà in glo. fi.& de hac clauſula etiam ponit Spe.in tit.de emphy. §.nũc aliqua.verſi.cxvj.Per hæc verba ſi fiat hæc alienatio cõtra legem,erit ipſo iure nulla,ꝓpter hæc verba prohibitiua, *ne peut*, dixi ſuprà amplè in §. *le mary & la femme ne peuuent*.vide do.meum Iaſ.in l.q Romæ. §.cohæredes.ff.de verb.obli. ¶ Tu dic ꝙ alio caſu etiã alienatio eſt nulla,ſcilicet quãdo fit cõtra iuramentũ. Pone,† mulier iurauit non alienare doteˊ niſi ſoleˊniter,& cũ decreto,poſtmodũ alienat eam cũ iuramẽto ꝙ iſta nõ ſeruabit.gl.multũ not.& ſing. in c.licet mulieres.de iureiu.in vj.tenet pede firmo,ꝙ valet primũ iuramẽtum , & per conſequens ſecũda alienatio non valet.& ita tenet Spe.per illã gl.in tit.de empt.& vẽd. §.tertio loco.ver.quid ergo.& ver.nota generale conſilium.cũ illa gl.tenet Bar.in l.ſi quis ꝓ eo. in iij. mẽbro principali.ff.de fideiuſ.cano.in c. cùm contingat. in iij.col.de iureiu.& dicit do.Alex.in l.duobus.§. idẽ Pomponius.ff.de iureiu.ꝙ pro illa gl.eſt bonus tex.in c.intellecto. & in c.veniens.de iureiu. & in c.dilecto. verſi.niſi fortè.de præben.in vj. de qua gl. facit mentionẽ Fel.in c.cùm M.Ferrariẽ.in pe.col.de cõſti. Cõtra tñ prædictã regulã videtur facere tex.in l.duobus. §.idem Põponius.ff.de iureiu.vbi † vltimo iuramẽto ſtãdum eſt,& vltimum derogat primo. & ad idẽ facit tex.in c.tua nos.de iureiu.Lud.Rom.ponderat adhuc contra dictã gl.tex.in c.ſicut ex literis.de ſpõſa.Et pro ſolutione Imo.diſtinguit in c.cum dilecto.de præben. in vj. & in l.cùm vir. ff. de vſur. & in l. ſi æſtimatis. ff. ſol.mat. ¶ Quando valeat actus factus contra iuramẽtum,vide Boërium in conſuetudi. ſeptenæ Bituricen. tit.de donati.§.ij.& Bertrandi in conſi.ccxxvij.nu.27. in iij.parte.

TV vlterius dic,ꝙ contra hãc glo.multũ facit, † ꝙ ſi aliquis iurauit in futurũ non facere talem actũ vel contractũ,ſi poſtea facit etiã ſine iuramento,valet ſecũdus actus,licet faciens ſit periurus , quãto magis valeret ſecũdus actus ſi interueniret iuramentũ? probatur iſtud multis.Primò ex eo qđ vult gl.ſing.in c.fi. in verb.reuocatus.de ꝓcu.in vj.vbi tenet,† ꝙ ſi iurauit nõ reuocare talẽ ꝓcuratorẽ,& poſtea reuoco,valet reuocatio,licet ſim periurus.de veritate cuiˢ ponit latè Felin.in c.ex parte decani.in v.col.in verſic.d.c. extrà

1 *Ponere extra manum.*

2 *Deponere.*

3 *Nota*

4 *Vltimo iuramento ſtandum.*

5 *De actu cõtra iuramentũ facto.*

6

BIU Cujas

de rescrip.& aliquid in c.edoceri.in v.col. de rescript. & in c.si diligenti.in ix.fallen.de foro compe.vbi ponit an actus factus cõtra iuramẽtum sit validus, & an faciens incurrat periurium. ¶ Secũdò facit qđ decidit Bar.in l.oẽs populi.in iiij.q.iij.quęstionis principalis.
7 vers.circa tertiũ. qñ † primũ statutũ est iuramẽto firmatum.ff.de iusti.& iure.vbi tenet ꝙ valet secundum statutũ,per quod reuocat primũ qđ erat iuratũ, licet statuẽtes sint piuri.& latè disputat Albe.in authẽ.hoc inter liberos.C.de test.& Bal. in l.clari. C. de fideicõ. & Pan.in c.dilecto.in pe.co.de præb. ¶Tertiò facit qđ dicit Io. And.in reg.qđ semel in Mercu.& Bart. in l.si
8 qs in principio testamẽti.in vlt.col.ff.de leg.iij.† ꝙ iurãs nõ venire cõtra testamẽtũ, tñ si veniat,valet scđm testamẽtũ,licet incurrat piuriũ.gl.& Arch.in c.vltima volũtas.xij.q.ij. ¶Quartò facit qđ dicit Spe. & Io.An. in tit.de leg.§.nũc tractemus.vers. qđ si legatus reser-
9 uauit.vbi voluit,† ꝙ valet receptio in canonicũ vltra numerũ taxatũ à statuto iurato,licet canonici sciẽter recipiẽtes sint periuri.& ista sunt quæ dicit Ias.in d.§. idẽ Pomponius.cõtra dictam gl. Quæ omnia habui à do.Alex.in cõsi.xvj.inci.ponderatis narratis in testamento.in iij.vol.quod consiliũ est multũ notabile in hac materia.Et ex dictis ibi dominus meus adherẽdo prædictæ gl.illam tribus limitationibus limitauit.

Limitationes prædictorum.

PRimò videlicet,vt illa gl. ꝓcedat in casu illo, scilicet quando mulier iurauit negatiuè non alienare rem dotalẽ, ꝙ iuramẽtum conueniat in dispositione iuris cõmunis,cùm dispositione iuris cõmunis sit ꝓhibita alienatio rei dotalis sine decreto : & ideo tale iuramẽtum primũ qđ conuenit cũ dispositione iuris cõmunis facit ꝙ actus factus in contrariũ etiam cum iuramento non sit validus.ita etiam pro hoc facit tex. in c.intellecto.qui ita est intelligendus, de iureiur.

SEcundò limitat dictam gl. vt procedat quãdo ille cum quo celebratur secũdus actus sciebat talẽ secundum actum fieri cõtra iuramẽtum prius pręstitũ: secùs si ignorauit,prout in dubio præsumitur,per regulam l.verius.ff.de proba.quia tũc secũdus actus valebit,non obstãte primo iuramẽto.ita etiã limitat do. Alex.in d.consi.xvj.in iij.vol.sup.alleg.cum aliis concordantiis alleg.per do.meũ Ias.in d.§.idẽ Põponius.

TErtiò limitat non habere locum, quãdo iuramẽtum fuisset præstitũ in manibus alterius non habẽtis, nec sentiẽtis aliquod interesse:secùs si fuit præstitũ in manib⁹ patris, vel alterius habẽtis,aut prætẽdentis aliquod interesse,quia tunc secundus actus factus cõtra dictũ iuramentũ est nullus.Bal.in c.veniẽs. de iureiur.& Alex.& Ias.in locis hîc antè allegatis.

QVartò limita dictam gl.non habere locũ, quando iuramentũ est præstitum à diuersis personis: & ideo intelligenda est dicta glos. quãdo tale est præstitum ab illamet persona quæ secũdò facit secũdum iuramentũ contrarium primo iuramento.& ita intelligendus est tex.in d.§.idem Pomponius.

QVintò limita & intellige dictam gl. quãdo primum iuramentũ est licitũ:secùs si illicitũ & secundũ licitũ, quia tunc secundum valeret & tolleret primum.ita est intelligẽdus tex. in c.tua nos. de iureiur.& hæc sunt quæ dicuntur de dicta gl.per supradictos docto.tu adde eundẽ do. meũ in auth. sacramenta puberũ.in xiiij.col.C.si aduer.vendit.& in §.item si quis postulãte.in ij.col.inst.de actio. & in d. §. morte, suprà alleg.quæ oĩa nota,quia sunt notãda. Et fui interrogatus hoc anno quomodo posset impediri alienatio rei dotalis cuiusdam domicellæ quã cogebat ad hoc maritus, & licet dixerim quòd erat fiẽdum secũdum prædictam gl. tamẽ resolutiuè dixi ꝙ illud non erat tutum,nec consulebam ꝙ ita fieret, nescio tamẽ quid postea factum fuerit.

IN TEXTV IBI,

Douaire coustumier.

QVæro quid de conuẽto,nunqd idẽ sit qđ in cõ- Dohary dis
suetudinario? Aduertẽdũ est ꝙ istud ius dotali- stinctio.
tij,de quo s̃.dixi in §.vj.inci. ***femme mariee***, in glo. ***est douee***.dicitur cõsuetudinariũ & cõuentũ,sed cõsuetudinariũ dicitur genus ad duas species : s. † cõsuetudi- 1 Consue-
nariũ simpliciter,qđ est sine cõuentione ex cõsuetudi tudinariũ
ne media pars bonorũ,de quo est tex.s̃. in d.§. ***femme*** simplex.
mariee. † cõsuetudinariũ nõ simpliciter,qđ dr̃ cõuen- 2 Consue-
tũ,qđ tñ dr̃ cõsuetudinariũ,qa citra cõsuetudinẽ non tudinariũ
deberet, sed ideo trãsit in aliã speciẽ sub ipso genere, conuẽtum.
qa licet nõ possit excedere consuetudinariũ simpliciter,tñ põt fieri ex pacto minus , & cùm cõsuetudinariũ sit in media parte bonorũ ꝓ indiuiso , istud poterit fieri ẽt ex cõuentione in certa & specificata re,propterea nõ desinit esse cõsuetudinariũ,hoc est ex cõsuetudine deberi,qa nõ est incõueniẽs ꝙ id qđ lege debetur,possit ĩ pactũ deduci,& ex illo deberi.l.nõ impossibile.& l.in emptionib⁹.ff.de pac.facit l. q mutuã. ff. man.l.scđm responsũ.C.de cõtrah.& cõmit.stip.& dicit Bar.in d.l.nõ impossibile. ꝙ licet cõuentio quæ ex lege oriẽ,dr̃ legitima,si tñ etiã in pactũ deducatur,nõ desinit esse legitima,sed dr̃ legitima ꝓut si non fuisset pactũ appositũ,per l.legitima.ff.de pac.si ergo licet ex cõsuetudiñe dotalitiũ debeat matrimonio contracto, tñ potest expresse super illo pacisci, & nihilomin⁹ remanet consuetudinariũ,hoc est cõsuetudine introductum,ex quo sequitur ꝙ ista consuetudo intelligiẽ & loquiẽ de illo dotalitio diuiso & conuẽto,quia vtrunque dr̃ consuetudinariũ,imò etiã ex identitate rationis,quia in vtroq; vxor dr̃ vsufructuaria,ex quo in vno tenet ꝓsentata dño ꝓprietatis:ad similitudinem idẽ erit dicendũ in alio,cũ nulla maior sit ratio in vno q̃ in alio,imò eadẽ ratio militat in vno sicut ĩ alio,ergo idẽ ius erit statuẽdũ.l.illud.ff.ad l.Aqui.& istã partem credo veriorẽ,licet posset argui in eõtrariũ,eo ꝙ statutũ est stricti iuris.l.si serui vestri.C.de noxa.c. dilecti.de don.& est restringẽdũ, ita qđ quicqd omissũ est,est omnino omissum.l. qcquid adstringẽdæ. ff. de verb.obl.Et expressio vnius,alteri⁹ est exclusio.c. nõne bene dicimus.de præsumptio.l. cùm prætor. ff. de iudic.& in hoc vr̃ esse ratio vrgẽtissima,ex quo cõsuetudinariũ simpliciter debetur ex lege municipali,necesse fuit ꝙ lex daret prouisionẽ circa illius alienationẽ,cũ nulla in illo casu sit partiũ conuentio:sed secus est in alio,cũ ꝓcedat ex cõuentione partiũ,lex cõfidit de ipsis partib.cõtrahẽtib.ꝙ circa hoc ꝓuideat,vnde si nõ fecerint,imputẽ illis.arg.l.veterib⁹.ff.de pac.& præsumit lex ꝙ partes circa hoc ꝓuideãt, vnde nimirũ si non ꝓuideat.ex quo dicendũ vr̃ ꝙ circa illud remanet in dispositione iuris cõis,& erit verũ dicere ꝙ lex non tibi tuum,sed tibi suũ denegat auxiliũ.l. Celsus.ff.de arb.& tenẽdo hãc partẽ possit dici, ꝙ ex quo ad consuetudinariũ additur conuẽtũ,non ampliùs dr̃ consuetudinarium simpliciter, & dr̃ aliud à dotalitio consuetudinario,cùm qñ addit̃ qualitas dr̃ nouus & alius actus.facit l.ius aũt.ff.de iusti.& iure.& ibi dom. meus Ias.in l.j.§.si qs simpliciter.ff.de verb.obl.& in l.j.§.& post operis.ff.de noui ope.nunt. c. statutũ. de elec.in vj.& Panor.in rub.de vita & hone.cler.& in c. quia.de insti.& in c.j.de iura.calum.Felin.in c.licet in corrigendis.de offi.ordi.& in c.tua nos.de iureiur.

In tex

IN TEXTV IBI,

Sans le consentement.

1 QVæro,† quid si hæredes sint absentes, quid fieri debeat? Bar.in l.fin.C.de iur.emphyt.vī tenere ꝙ posit alienare.sed Bal.in c.j.in tit. de vasal. qui cōtra consti. Lotha.vī tenere contrariū. & vide quod dicit Spec.in ti.de feudis.§.xxx.seruari de consuet. Videtur tamen ꝙ ista consuetudo in hoc sit cōtra tex.in l.cùm vsusfructus.ff.de vsufru.

IN TEXTV IBI,

Des heritiers.

Heres duplex. ADuerte † ꝙ hæres sumit' dupliciter. quidam est hæres sanguinis, ali⁹ est hæres hæreditatis,vt dicit Bal.in c.j. in tit.de eo qui sibi & hære.suis masc.& fœm.inue.acce.dicā infrà latius in §.ij.in tit.*des successions.* ¶An istud intelligat' tantū de hæredibus sanguinis,cogita ex his quæ dicit Soci.in cōs.suo ccxlix.inci. materia præsentis cōsultatiiōs.& in cōs.cclvij.inci.visis inuestituris Romanorū. & intellige solū de primis

2 Sermo simplex de prima vice tantum intelligitur. hæredibus,†quoniā sermo simpliciter prolatus intelligit' de prima vice tantū.l.boues.§.hoc sermone.ff.de verb.sig.Ias.in l.diuortio.§.ꝙ in anno.ff.sol.mat. & in l.duobus.§.si ei qui.ff.de iureiu. ¶Et facit ꝙ quælibet oratio intelligitur de primo actu.Fel. in c. innouam⁹. de treuga & pace.vbi ponit regulā cū septē fallentiis.

3 ¶†Dic ꝙ vī ꝙ intelligi debeat etiā de vlterioribus hæredibus,per tex.in l.hæredis.& in l.sciēdū. ff. de verb. & rerum signif.dixi.j.in titu.*des successions.* §.v.in glo. *meilleure de l'autre.* vers. reassumendo. dico plus ꝙ facultas data Titio & hæredibus perpetuò extēdit' vsq; ad quartā generationē,per tex.& ibi Iac.de bello visu & Ang.in §.j.in auth.de restit.fideicom.colla.ix.Ias.in l.fi.in iij.col.C.de hære.insti.& in l.voluntas. C.de fideicommis.faciunt quæ dixit Alex.in cōs.lvj.in j. vol. & cons.xxiiij.in ij.vol.& in cōsi.ix.in ij. col. in ij. vol. & consului in casu arduo.

IN TEXTV IBI,

Est tenue de le presenter.

1 Præsentatio ante vel post contractū fieri debeat. NVnquid†ista præsentatio debeat fieri ante cōtractū perfectū? habēdo respectū ad ordinē scripturæ,vī ꝙ hæc præsentatio debeat fieri ante cōtractum perfectū.Nam statutū seu cōsuetudo vult,ꝙ nō possit ponere extra manus suas donec præsenrauerit hæredibus mariti,ergo videtur ꝙ præsentatio debet præcedere cōtractū.arg.l.ij.§.prius.ff.de vulg.& pup.substit. Sed ex secunda parte vī ꝙ contractus dēt esse factus, cū dicat,*pour le pris qu'elle en trouue.* ex quo vī iā fuisse prælocutum de pretio : & sic videtur tractatus perfectus,& credo ꝙ siue post siue antè,dummodo mulier quoquo mō eis denūtiauerit,ꝙ est parata ponere extra manus suas,ꝙ sufficit.Alex. tñ in addi.ad Bar.in l. vnica.C. de ven. re. fisca.cū priua.lib.xj.vī innuere ꝙ debeat denuntiare ante contractū perfectū. ¶Quādo autē aliquid confertur in volūtate alterius quomodo intelligitur,plenè per Bal.in l.in vendentis.C.de contrahen.empt.ideo non insisto nunc. Et de verbis importantibus liberam volūtatem,vide Bar.in extrauaganti,ad reprimendum.in verbo,videbitur.

2 An in iudicio, an extra. SEd an†hęc præsentatio debeat fieri in iudicio, vel sufficiat ꝙ fiat extra iudicium? Dic ꝙ sufficit extrajudicialis præsentatio.l.si decē cū petiero. ff.de verb.

3 obli.†cum(vt dicitur) petitio extraiudicialis cōstituit debitorē in mora.Facit l.amplius nō petit. ff. rem rat. haber.& quæ dicunt doctores in dictis locis, & quod voluit Bal. in l.si ex legati.ff.de verb.obl. ¶Aduerte tñ †ꝙ vbi requirit' petitio,seu interpellatio iudicialis,tñ 4 cōgruū est ꝙ fiat antè extraiudicialis.l. quidā Iberus. ff.de ser.rusti.prædio.dicā.j.in §.xxiij. ¶Itē†quęritur, 5 an sufficiat semel præsentare,vide Bar.in l.q.Romæ.§. cohæredes.ff.de ver.obl.& Ias.in l.quod te.in viij.col. ff.si cert.pet.& dicit Bar.in d.§.cohæredes. † ꝙ debet 6 expectari per duos menses post denuntiationem.Ro. cons.clxxxij.& doctores in d.§.cohæredes.

IN TEXTV IBI,

Si auoir le veulent.

EX hoc patet,ꝙ ista est facultas, sed an transeat ad hæredes istorum hæredū ? vide Boërium in cōsuet.Bituricen.tit.de cōsuet.retractus.§.iij.vbi quærit an facultas retrahendi transeat ad hæredes.sed in hoc casu adhuc aliud dici potest,ſ.ꝙ ex quo hæres hęredis mei meus est hęres.de qua materia plenè per doc.in l. fi.C.de hære. instit.& vide Bar.cons. cxiiij.incip.Andræas Martini condidit testamentum.& Ang.in cons. ccxlvj.Oldra.cons.suo xxj.ꝙ tamen hæc faculras non transit ad hæredem hæredis. facit quia sermo simpliciter prolatus intelligitur de primo : per ea quæ dixi in additione gl.præcedentis.

IN TEXTV IBI,

Pour le pris qu'elle en trouue d'vn autre.

ADuerte in simili ad id qđ dicit Bal.in l. ij. in fi.in lectura.C.de rescin.vend. † ꝙ stante statuto ꝙ in 1 vēditione præferātur cōsortes,si quis velit rē vendere pro qua inueniat xv.aut xx.cōsors.velit tātùm dare x. quia dicat hūc verū valorē rei,& nō tenetur ei vēdere pro x.& casu quo noluerit plus dare,poterit aliis vēdere.ita etiā notāt doc.p tex.in l.fi.C. de iure emphy. & ibi Ias.in vij.col. ¶Hinc per hoc dico,† ꝙ si hęredes 2 mariti nolēt dare ,p consuetudinario dohario vxoris nisi x.dicētes illū esse valorē,& mulier inueniret xv. ꝙ posset alteri vēdere,nec cogeť dare hæredib.mariti, maximè etiā propter hæc verba nostræ cōsuetudinis, *pour le pris qu'elle en trouue d'un autre.* ¶Et aduerte,quia per istud,*pour le pris*,vī quòd text⁹ noster tātū loquatur de vēditione,quod verbū cōuenit tantū emptioni & vēditioni,& non locationi,& aliis contractibus. & simili argumēto & rōne vsus est Pan.in c.j.de resti. in integ.in gl.j.in fi.ad ostendendū ꝙ dispositio illius c.non loquit' in vēditione,sed in locatione ad lōgum tēpus,ex quo vtiť verbo, cēsus, qđ cōuenit illi cōtractui,& non verbo pretij,qđ cōuenit vēditioni : & sic gñalitas illorū verborū,extra manū ponere , restringeť & restrictionē seu declarationem accipiet per illa verba,*pour le pris*,quę tantū verificabūtur & habebūt effectū in vēditione. ¶Et qñ pretiū arguit venditionē, vide Alexā.in l.Iulianus.§.offerri.ff.de ac.emp.Bal.in l.cū dotē.ver.nota hīc argumentū.C. de iure dot. Idē Alex.in l.si qs vi.ff.de acq.poss.& istud pretiū per hęredes debet incōtinenti solui:per ea quæ dicūt glo.& Bal.in l.j.C.de cōi seruo manumisso.vers.modò quęrit gl.eo ꝙ mulier coacta est vēdere dictis hæredibus. ¶Credo tñ quicquid hīc ante sit dictū, ꝙ intelligitur in oībus cōtractibus siue locationib⁹, ex quo dicit in fi.*pour en faire son profit des fruicts.* ¶†Sed pone ꝙ mu- 3 lier dixerit maius pretiū,puta qa tantū inuenit xx. & vēdere volebat pro illis xx.dici tamen ꝙ inuenit xxv. & nō vult dare pro minori hæredibus eius mariti,an per hoc debeat priuari suo dotalitio? ¶Videtur primò

BIU Cujas

dicendū ꝙ sic, ꝓ sic, per tex. in l. eū qui. aliàs est l. vbi. §. cū igit. ff. de in diē adic. & facit tex. in l. sicut. §. non vī. in fi. ff. quib. mod. pig. vel hypothec. soluit. & facit decisio Spe. in ti. de emphyteus. §. nunc aliqua. versi. xcij. & doct. in c. potuit. de locato. & quod dicit Ias. in l. fi.
4 C. de iure emphyt. in vj. col. † ꝙ denuntiatio facta per emphyteutam dño, quæ non est vera, qñ est de pluri quàm inueniat, est perinde acsi nō esset facta, & ideo si mulier dixerit hęredibus se inuenisse maius pretiū quàm fecerit, videtur ꝙ denuntiatio facta per ipsam sit nulla, & per cōsequens priuari debet suo dotalitio, si reperiatur postmodum plus dixisse.

5 *Propter negationē quis iure priuatur.* ET ex quo negauit verū valorē, & verū pretiū inuē tum, priuari dēt iure suo, † cū propter negationē quis priuat iure suo. ita facit tex. in l. si dubitetur. §. ita demū. ff. de fideiuss. cū infinitis allegat. per do. Ias. in l. quod te. in xij. col. ff. si cer. pet. vbi amplè ponit pœnā mendacis. & ibi scripsi latè ad Ias. meum. & etiā Feli. in c. cæterum. in vj. & vij. col. de iudiciis.

ADDITIO. Inter alias pœnas quas patiē mendax est, quia amplius sibi nō creditur, vt tenet Mat. de affl. in cōstit. regni Siciliæ, quę incip. spōte volētibus. in v. no. & ibi quo puniat. Et ꝙ ex eo resultāt multa mala vide eundē in constit. pessimā. in iij. not. Et ꝙ occidit animā, in cōstitutione, inter cætera. in iij. no. Et ꝙ pro ter mendaciū patronus perdit ius patronatus, in constitutione, patarenorū. in ix. no. Et de negante depositū, mutuū vel cōmodatū, vide in cōstitutione quæ incipit, regiæ maiestatis. Et qñ negatio faciat rē dubiā, vide in cōstitutione, inter multos. in ix. no. ¶ Sed tñ te neo cōtrariū, qa nō est expressum in iure, nec ꝑ cōsuetudinē dictū ꝙ isto casu mulier priuet suo dotalitio,
6 ergo nō debet priuari, † cū nunquā habeat locū pœna priuatiōis iuris, nisi tex. expresse dicat. tex. est in §. cū igitur. in authen. de nō eligēdo secundò nubentes per quē tex. ita not. Bar. in auth. ex testamēto. in ij. col. C. de secund. nupt. Ias. dicit in l. diuortio. §. si fundū. ff. sol. mat. ꝙ solet ꝓ hoc allegare text. in, at si quis. §. diuus. ff. de reli. & sumpti. fune. sed ante eū Bal. allegauit in d. auth. ex testamēto. & Alex. in l. etiā. §. j. ff. sol. mat. de qua regula latè per do. meū in l. quod te. in xij. col. ff. si cert. pe. in l. si qs maior, in ij. col. C. de trāsac. & in l. j. C. de transac. Feli. in c. trāslato. in pen. col. de cōstit. & in cap. ex parte in j. & ij. col. de rescriptis. ¶ Adde de mentiente in pretio in casu retractus, de quo Boër. in cōsue. Bitur. tit. de cōsue. retētionis rerum feuda. §. ij.

IN TEXTV IBI,

Et en leur refus.

Semel licē tiā an possit renocare. PONe ꝙ parentes † semel licentiauerūt mulierē vt vēdat, an postmodū possint morā purgare re integra? dic ꝙ sic, ꝓ tex. in l. sicut. §. si volūtate. ff. qui. mod. pig. vel hypothe. soluitur. & faciūt ad propositū quæ dicit in simili do. meus Ias. in l. fin. in vij. col. C. de iure emphy. & ex dictis do. mei Ias. ibi, in vj. & vij. col. col-
2 lige, † ꝙ si mulier fuerit semel licētiata ab hæredibus vēdere vsumfructū cui velit, pōt quandocunq; & cuicunque vēdere, & si steterit per multos dies & annos post licentiā ꝙ nō vendiderit, non tenetur iterū interpellare hæredes nisi morā purgauerint, vt dictum est.
3 quæ nota. ¶ Et aduerte, ꝙ vī † ꝙ si semel declarauerint se nolle emere, ꝙ nō possūt amplius variare, cùm talis variatio reprobetur. l. serui electione. ff. de leg. j. sic ēt si declarauerint se velle emere, possunt cogi ad emēdū, quia variatio in talibus, vt dixi, reprobat. d. l. serui electione. & l. statuliberū. ff. de leg. ij. l. apud Aufidiū. ff. de optio. legata. & quę not. Bar. & alij ibi. & Aret. & Lancelotus Decius in d. l. serui electione. in quib⁹ locis satis colligitur qūo & qñ admittat variatio. ¶ Et facit qđ dicit Bar. in l. eū qui. §. qui. iniuriarū. & ibi Ias. ff. si quis cautio. † ꝙ si tu ꝓmisisti mihi nō vēdere do- 4 *Variatio quādo permissa.*
mū tuā nisi mihi, si semel exposueris eā venalē, tu tene ris mihi eā vēdere, nec poteris variare. vt ergo contrariorū sit eadē disciplina, & dispositū in vno correlatiuorū sit in alio dispositū. l. fi. C. de cupres. lib. xij. si ego teneor tibi vēdere rem meā, & illa exposita venali dixeris te velle emere, sicut in primo casu nō possum variare, ita vī ꝙ in hoc secundo casu tu non poteris etiā variare, imò ꝙ cogi poteris ad emendū. ¶ † Quādo aūt 5 *Volo vendere. Volo emere.*
verba, volo vendere, & hæc volo emere, inducant cōtractū perfectū, vide per Bart. Aret. & Lancelotū Decium in l. serui electione. ff. de lega. j. vbi plenè ponit quando talia verba inducant dispositionem.

ET tibi etiam an qui semel elegit vnam viam possit aliam eligere & dimittere primam electam. & ibi plura quæ hīc nō transporto, dicā alibi. Aduerte tamē ꝙ quando electio datur à iure, licita est variatio. l. eum qui certarum. & ibi doct. ff. de verb. oblig.

IN TEXTV IBI,

Sa vie durant seulement.

¶ Vide Franciscū. de Crema sing. suo 134. inci. tu scis.

ADuerte tñ ꝙ videret ꝙ si alienet, debeat perdere, vt est tex. in §. finitur. insti. de vsufruct. sicut in simili dicit Bal. in l. cum oportet. §. cum autē. in fi. C. de bonis quę liberis. de patre alienāte vsumfructum quē habet in bonis filij qui perdit illum, per d. §. finitur.

§. DECIMOSEPTIMO.

A femme apres le tresp as de son mari est saisie des assignaulx à elle faicts en particulier par son mari pour les deniers de sō dot & mariage, & semblablemēt en sont vestus & saisis les heritiers: & faict ladicte femme apres le tresp as de son mari les fruicts desdicts assignaulx siens, sans compter au sort: & au regard des heritiers de ladicte femme ils comprent les fruicts en sort, s'autremēt n'est cōuenu par traicté de mariage ou d'assignal.

IN comitatu Niuernēsi & in comitatu Burgundiæ idē statuitur, & ordinatur. ¶ † Per 1 *Assignatio trāsfert solū dominium.*
assignamentū seu assignationē transfertur tantummodo de iure dominiū, & nō possessio, prout voluit Pet. de bella pertica in l. j. ff. de assigna. libertorū. ¶ Contrarium tñ adhuc videretur, scilicet ꝙ nō deberet transferri dominium: cùm verbum assigno, nō importat dominij translationē, nisi retradita. ita tenet Io. Fab. in §. item Seruiana. in pen. & vlt. col. instit. de actionibus. & in l. si quis argentū. C. de dona. sed hoc casu cùm fiat ista traditio in euentum conditionis, & sub conditione per obligationē, quæ statim facta assignatione tunc adueniente cōditione potest transferri & dominium. l. dotis fructus. §. fi. de iure dotium. ff. & possessio. l. qui absenti. §. j. ff. de acquirenda possess. ¶ Et hæc consuetudo est ex eo *Ratio consuetudinis.*
ꝙ mulier in bonis mariti habet tacitam hypothecā,

& omnia

& omnia bona hypotecata pro dote, etiam nulla facta aſſignatione particulari. l. vnica. §. & vt plenius. C. de rei vxo. ac. l. aſſiduis. C. qui potiores in pig. habeãtur. plura per Iaſ. in §. fuerat. inſti. de actio. ¶ Cum ergo ſit particularis aſſignatio vt aliquid operetur, voluerunt ſtatuẽtes, & ordinauerũt ꝙ ĩ dicto aſſignameẽto ĩ quo habet dñium, ꝙ poſſeſſio trãsferat aduenieẽte tẽpore, ſcilicet in caſu reſtitutiõis dotis. qđ quidẽ priuilegiũ, ſ. ꝙ mulier in hoc ſit ſaiſita abſq; reali traditione, eſt priuilegiũ inuentũ per cõſuetudinẽ noſtrã. ¶ Quomodo aũt mulier poſt mortẽ mariti ſit in poſſeſſione bonorũ ſibi donatorũ per maritũ, vel pro dotalibus bonis mariti, amplè Phi. Deci. in cõſi. ſuo ccxxxij. & Bal. in l. cum tibi. C. qui po. in pi. habeãtur. Quod nõ credo verum., quia poſſeſſio rei dotalis eſt penes maritũ ipſo viuente. Alex. in conſi. iiij. in iij. col. in ij. vol.

2 aſſignare verbum variè dicitur.

SEd tñ † aduerte, qa verbũ aſſignare, variis modis & ſecundũ ſubiectã materiã poteſt capi. in hoc enim caſu, ſ. in aſſignationẽ dotis, importat dñij trãſlationẽ & poſſeſſionis. dominij enim trãſlationem importat ẽt ſine traditione, adueniente tñ cõditione, vt vult gl. in auth. donationẽ. circa fi. C. de iure dotiũ. quę gl. ibi ab omnib⁹ approbatur, & ideo dicit ibi Cy. ꝙ ſpeciale eſt, † ꝙ res data mulieri in aſſignationẽ dotis aduenĩente conditione poteſt ab ea vendicari. ita refert & ſequitur Gui. papę deciſio. ccccciiij. ſi dotaliũ. & ſic ex quo habet dominium in dicto aſſignamento.

ADuerte etiã, an per hanc conſuetudinẽ ſit ſublata l. vbi adhuc. & auth. donationẽ. C. de iure dotiũ. cũ notatis in auth. qđ locũ. C. de colla. quæ diſponunt, ꝙ mulier põt repetere dotẽ etiã conſtante matrimonio. Si verò maritus vergat ad inopiã: dic ꝙ nõ, eo ꝙ cũ hîc nihil dicatur, ideo de his recurrẽdum eſt ad diſpoſitionẽ iuris cõmunis, quia tãtùm hîc loquit̃ in caſu mortis mariti. ¶ Et quomodo debeat conſtare de hac vergẽtia ad inopiam? tex. in l. ſi conſtãte. ff. ſol. mat. videtur innuere ꝙ debeat euidentiſſimè cõſtare. Sali. tamen in d. l. vbi adhuc dicit ꝙ ſufficit probare opinionẽ vlgi eſſe talem. Et intellige, quia mulier hoc caſu repetet dotem, niſi maritus vellet dare fideiuſſorem. c. per veſtras. de donatio. inter virum & vxorem. contra opinionem aliquorum.

SEd pone, pro ſua dote quam debet habere mortuo marito pro ſtatu ſuo tenẽdo, maritus aſſignat vxori aliquid, nunquid in hoc ſit proprietaria vel vſufructuaria durante eius vita? idem Guid. papæ qui plura ad hoc allegat, dicit ꝙ eſt proprietaria. iſtud dicit in deciſio. ccccxxv. Sed iuxta prætactã. quæ no. ¶ Et dr̃ eſſe in poſſeſſione ipſa viuente, vt dicit Bal. in d. l. cùm tibi. C. qui potiores in pig. habeãtur. Sed quicquid ſit hẽt tãtùm in ius aſſignali per modũ hypothecæ, eo ꝙ nunquã prę̃ſcribit: nec eius hæredes ius recuperandi, vt dixi infrà in §. proximè ſequen. ¶ Hæredes tñ ſunt tantum vſufructuarij quo ad nos, vt in hac cõſuetudine, cum computent fructus in ſortem.

IN TEXTV IBI, Par ſon mari.

INtellige verum etiam ſi maritus ſit minor, cùm minor poſſit obligare bona pro dote. l. ij. §. fi. cũ l. ſequ. ff. de rebus eorum. Ioan. Fabr. in ſuo breuiario in l. minor. C. de legi. tutela.

Quæſtio.

QVid ſi mortuo marito mulier ꝙ ſua dote, ſeu pro denariis ſui matrimonij ſibi aut eius marito pro miſſis, & nondũ ſolutis, capiat aliquã terrã in ſolutũ, & in aſſignale, an ſi hoc caſu poſt eius mortẽ eius hæredes percipiẽt fructus, an debeant cõputare in ſortẽ? Iſta quæſtio eſt in facto, & vltra id, quia poſt mortẽ eius mariti multa arreragia debebantur, pro quibus hęredes eiuſdem vxoris habuerunt certã terrã in vim conſtitutionis reditus pro ſumma per eos cõuenta ad cauſam prædictorum hæreditagiorum: an ſi perceperint fructus debeant cõputare in ſortem? Quo ad primum dubium dixi infrà in gloſſ. *& faire les fruicts ſiens.* ibi, ſed quæro de vna quæſtione. Secundo verò an de arreragiis potuerit facere arreragia? Videtur quòd nõ, eo quòd vſura non facit vſuram. clarior text. in l. fi. C. de vſuris.

4 Aſſigno verbum.

DE hoc † verbo aſſigno, ponit Bar. in l. ſi conſtante. in antepe. col. & Alexan. in xiij. col. ff. ſol. mat. Iaſ. præceptor meus in l. ſi rem tradi. in prin. ff. de ver. obli. Alex. in conſi. xl. in ij. col. in iij. vol. & dicit Bal. in c. j. in ij. col. verſic. & adde. quid ſit inueſti. † ꝙ verbum aſſigno, prolatũ à papa transfert poſſeſſionẽ. vide quæ dicit Bar. in l. cũ pater. §. pater pluribus. ff. de legat. ij. 5

6 Res aſſignata perit periculo vxoris.

Et ideo ex prædictis nota, † ꝙ ex quo per aſſignationẽ factã vxori per maritum de dote trãsfertur dominium in vxorem, ꝙ ſi res aſsignata pereat, ꝙ erit periculo mulieris. Ang. in l. ſi noxali. §. eſt aũt. ff. de peculio. † ex quo ergo in caſu noſtrę cõſuetudinis nõ transfert dominium niſi aduenĩente cõditione, ſ. morte mariti, ſi pereat ante, nõ perit periculo vxoris,, ſed mariti: & iõ bonis aſsignatis peremptis cõſultum eſt vxori in aliis bonis. Arch. in c. ſi canonici. de offic. ordin. in vj. & faciunt dicta per Alex. in conſi. xl. in iiij. patte, vbi dicit quòd verbum intelligitur ſecundum ſubiectam materiam. nota dictum conſi.

ADDITIO. De hoc verbo, aſſigno, quomodo operetur traditionem, vide do. Iaſ. in l. ſi mora. col. iij. in fin. ff. ſol. matr. & vltra eum facit text. in l. ſubſignatum. ff. de verb. ſigni. Idem tex. in l. j. §. aſſignare. ff. de lib. agnoſ. notat Ang. in l. ſi non mortis. ff. de inoffi. teſta. vbi dicit ſe conſuluiſſe. & eſt eius conſ. xcij. idẽ notat Paul. de Caſt. in l. cum quo de peculio. ff. ad l. Falci. quem refert & ſequitur Calcaneus in cõſi. lxxxj. inci. ad primum. col. iij. ver. vj. & Socin. in conſi. cvij. incip. in cauſa. in iij. vol. Barba. in cõſ. xxv. col. iiij. in iiij. vol. idem do. meus Iaſ. in l. ſi fundum per fideicõmiſſum. ff. de leg. j. Gui. papæ q. ccccxxiiij. Philippus Franeus in c. ſi beneficia. iij. no. de præbẽ. in vj. Philippus Corneus in conſ. xxvj. in j. vol. & in conſ. ccxxviij. in litera B. in iiij. vol. & dicit idem dom. meus Iaſ. in d. l. ſi fundum per fideicommiſſum. ꝙ idem verbum aliquando ſignificat concedo. de quo etiam per Felin. in cap. cùm venerabilis. in princip. de exceptio. vbi etiam de verbo tranfero. & etiam vide Socin. conſil. xciij. col. xj. in j. vol.

8 Quæſtio. Caſus poſitio.

SEd pone † ꝙ mulieri fuerũt aſſignata bona mariti pro dote, an dicta aſſignatio valeat ſi fuerit facta nõ vocatis creditoribus? pone exemplum in caſu qui euenire poteſt, mulier marito dat mille in dotem, quę ſortiuntur naturam hæreditagij, & debent per maritum aſſignãri: maritus ante aſſignationẽ, habet multos creditores, recepit mille, petit mulier vt aſſignetur aut parẽtes mulieris: maritus de facto aſſignat nõ vocatis creditoribus, an valeat dicta aſſignatio? Tu dic au re vera apparet quòd dicta mille fuerũt data marito, & tunc adhuc quo ad præiudicium creditorũ nõ valet dicta aſsignatio. Bar. in l. ſi cõſtante. in vlti. parte repetitionis, verſic. ljij. quæro. ff. ſolut. matr. Cyn. in l. vbi. in xiij. q. C. de iure dotium. & in authen. ſed iam neceſſe. C. de dona. ante nup. arg. etiam l. primæ. C. res inter alios acta. & ita etiam tenet Ioã. Pet. de Ferrariis in forma libelli quando mulier agit ad dotẽ & vſumfructum.

BIU Cujas

fructum.in gl.& vxor quondam vers. sed tamen valet quo ad præiudicium mariti, vt doctores vbi suprà.

9 Alia quæstio. SEd quæro,† mulier dedit mille pro dote quæ non fuerunt assignata:creditores faciunt executionem in bonis mariti,an mulier possit se opponere, dicẽdo ꝙ maritus vergit ad inopiam & ideo petit dotem sibi restitui,aut in bonis mariti assignari,&ita executionẽ creditorũ impedire?Tu dic ꝙ sic. & ita seruatur & tenet Bal.nouellus de dote,ĩ trac.dotiũ charta lxxxviij. in xxiiij.priui.& Io.Pet. de Ferrariis in gl. hîc antè allega.Decisio Tholo.cccxxxviij.quæ incipit, item fuit quæsitũ. ¶Et idem Bal.nouellus in xviij. priuil.charta lxxxvij.vbi dicit, ꝙ aut bona mariti sunt iã cõsignata seu assignata pro dote,& tunc mulier insurgẽdo contra creditores faciẽtes executionẽ in bonis mariti impediet executionẽ, etiã nõ proposita vergẽtia ad inopiam, ideo cauti aduocati cũ vident ꝙ creditores volunt inquietare maritũ, debent facere vt maritus assignet bona vxori pro dote.Si verò nõ sint adhuc assignata tẽpore executionis,tũc vxor habebit proponere vergentiã ad inopiam:& hoc ideo ne per creditores opponatur ꝙ nõdum est orta hypotheca vxori in bonis mariti,nisi soluto matrimonio:qa ex quo maritus vergit ad iopiã,ꝙ debet proponere, & offerre incontinẽti probare,orta est hypotheca,ex quo impedietur executio,imò quod plus est,non audiẽtur creditores offerẽtes mulieri debitũ suę dotis,vt sic habeat eis relaxare dicta pignora,vt voluit singulariter Cy. in l.cũ tibi.C.qui potiores in pig. habeãtur. & dicit Bal.nouellus in dicto xviij.& xxiiij.speciali,imò etiam,quod plus est,nõ poterit adhuc in talibus bonis fieri missio in possessionẽ bonorũ ex primo decreto, vt s. maritus tædio affectus procuret soluere creditores, ex quo p talem missionẽ cõstituitur pignus prætoriũ. per Azo. in summa C.de fundo dotali,ante finẽ,per text.in l.fi. C.de rebus alienis nõ alinã. insti.quibus alie.licet vel non.in prin.& iudex corã quo vertitur talis cõtrouersia habebit ante omnia cognoscere de tali vergẽtia,& super ea ferre inter locutoriã,prout tenet Bar.in d.l.si constante.& plenè Bal.in d.xxiiij.speciali,quem vide.

SI autem nõ appareat ꝙ realiter maritus receperit, sed solũ apparet per confessionem mariti,qui constante matrimonio cõfitetur se recepisse mille in dotem,postmodum nõ vocatis creditoribus mulier dicens dictum virum vergere ad inopiam,vel aliàs malè vti sua substãtia,facit sibi assignari bona mariti,an talis cõfessio teneat?dixi suprà in consuetudine quæ incipit,*le mari & la femme*. & ad ibi dicta me remitto,cũ dictis & allegatis in decisione Tholo. cccexl.quæ incipit,item maritus constante matrimonio.

Assignatio magni effectus. ADuerte tamen ad prædicta, ꝙ ista assignatio quæ fit per maritum vxori de dote recepta debet esse magni effectus,quia vt dicit do.meus Ias. in §.itẽ Seruiana.in vj.col.insti.de actio.† si vir & vxor contrahãt inter se matrimonium , bona viri & vxoris sunt tacitè hincinde obligata absq; eo ꝙ interueniat factum aliquod ipsorũ circa ipsam hypothecã.l.vnic.§. & vt plenius. C.de rei vxo.actio.& intãtum sunt hincinde hypothecata,ꝙdicit multũ singulariter Bal.in l.pe.C.de pig.actio.† ꝙ mortuo marito põt vxor propria authoritate absq; aliqua licẽtia iudicis remanere in detẽtione dom°,quã cũ marito viuẽte inhabitat, iure familiaritatis tanquã vxor.Idẽ ẽt dicit Bart. in l.pe.in j.no.C. de nõ nu.pecu.& idẽ Bal.in d.l.cũ tibi.C.qui potiores in pig.habeãtur. qđ facit ꝓ quæstione quã suprà dixi, nunqd mulier post mortẽ mariti sit vestita & saisita ĩdohario conuẽto, qđ dicit *diuis*, sicut in cõsuetudinario.& tenui ꝙ nõ,per l. dotis.C.sol.matr. per quẽ Ias. videtur idẽ tenere in l.ij.in iiij.col. C. de iure emphy. quod videtur esse contra superius dicta.Cogita.

IN TEXTV IBI,

Pour les deniers.

QVid si mulier nullos dederit denarios in dotem, sed omnia bona sua mobilia æstimata ad summã mille librarũ,pro quibus maritus dedit certa assignalia pro dicta summa, an mulier post mortẽ mariti sit saisita in dictis assignalibus? videtur ꝙ nõ, quia statuta sunt strictè intelligenda. ¶Sed dictio,nummus,strictè accipiẽdo capitur pro pecunia numerata, vt tenet do.meus Ias.in l.nummis.in iij.col.ff.de in litem iurã. iunctis his quæ dicit in l. singularia. in j. col.ff.si cert. pet.In quibus locis dicit,† ꝙ pecunia & nũmus capiũtur tripliciter,strictè,largè,& largissimè.† Et licet denarius & pecunia sint diuersa,tamen vnũ pro alio accipitur,& promiscuè capiũtur.clem.exiui. §.porro.& ibi Card.de verb.sig. † Cũ ergo pecunia seu denarius strictè accipiẽdo sit tantũ pecunia numerata, videtur ꝙ prædicta æstimatio non faciat,ꝙ illa bona sic strictè donata sint pecunia,seu denarius. ¶Tamen quia æstimatio facit emptionẽ,maximè in re dotali.l.si æstimatis. & l.æstimatæ.ff.sol.mat.maximè qñ est certa,ita ꝙ facit transire periculũ in maritum.doct. ibi Bar.in l.si vt certo.§.nunc videndũ.ff.cõmodati.do. meus Ias.in §.actionũ.xiiij.col.insti.de actio.Aret. consi.suo clxx. col.xj.Rom. in consi. cccxiiij. ad finem.Bart.& Alex. in l.quæro.§.fi.ff.locati.& in l. j. ff. de æstimato.actio. Bal.in l.j.C.commodati.l.j.& ibi gl.& doct.C.de iure dotium. Ex quo tamen nõ amplius bona data in dotem sint dotalia,sed ipsa æstimatione sic facta, mulier remanebit saisita pro illa summa quæ cẽsetur esse data pro dote secũdum æstimationem factam. intellige tamen dum tamẽ talis summa sit data loco dotis pro parte sortiẽte naturam hæreditagiorum: secus si simpliciter sortiatur naturam bonorum mobilium, quia hoc casu erit confusa cum bonis mariti, secũdum naturam bonorum mobilium.

Quæstio. 1 Nummus dictio. 2 Pecunia. 3 Denarius. 4

IN TEXTV IBI,

De son dot & mariage.

QVæro si mulier dederit aliquam rem in dotem, seu quandam hæreditatẽ, pro qua oportuit longo tempore cum aliquo litigare , nũquid istæ expẽsæ minuãt dotem?glo.ordinaria dicit ꝙ non quoniã videtur tacitè actum cum viro ꝙ omnes sumptus faciat de propria bursa. ita dicit gl. sing.in l.j.ff.de impensis in rebus dotalibus factis.Et ita arguit Bal.in l. j. C.de bonis maternis.sed tandem cõcludit ꝙ si maritus percipiat aliquos fructus ex re dotali , quòd debẽt compensari in expẽsis factis pro ipsa re dotali , aliàs minuitur dos pro illis. quod posset esse verũ de iure,sed ex cõsuetudine nostra,quæ facit eos participes in acquestibus seu communes , facit ꝙ nihil possit petere de talibus impensis.

QVãdo dicitur , *de son dot & mariage* , intellige hoc esse verum in dote realiter data,secus in cõfessata tantũ:quia illa nõ habet priuilegia dotis. gl.in l.assiduis.in verbo,data.C.qui potiores in pig.habeãtur. & illam reputat sing.Bald. in c.contingit.col.v.extra, de dolo & contumacia. dom. meus Iason in auth.res quæ.C.communia de legat.in penultima col.versi.ix. limita.plenè per Ioãnem Lupum in repet.rub.de donatio.inter virum & vxorem. §.xv.in princ. vbi plura ad hoc allegat.

In tertu

IN TEXTV IBI,

Et ſemblablement en ſont veſtus & ſaiſis ſes heritiers.

1 An priuilegia mulieris pro dote competentia competant eius heredibus.

AN autem † priuilegia quæ cõpetunt mulieri pro dote competant hæredibus? Bart. not. diſtinguit in l.j.ff.ſol. mat. in j.& ij.col.& ibi do.meus Iaſ.idẽ do. meus Iaſ.in l.diuortio.in vij.col.ff.ſol. matr.vbi ponit vnum priuilegium quod competit mulieri qđ nõ cõpetit hæredibus.idem do.meus Iaſ.in §.fuerat.in xiiij. & xv.col.inſtit.de action.& vidimus hîc in hac noſtra cõſuetudine ꝙ vnum priuilegiũ quod datur mulieri circa dotẽ tranſit ad hæredes,in hoc ſcilicet,ꝙ ſit priuilegiata etiã non tãtùm in petitorio,vt poſſit dos vẽdicari per mulierẽ,ſed ẽt in poſſeſſorio. quod eſt notandum. ¶In ſecundo verò caſu eſt priuilegium quod mulier habet in dote ratione perſonæ ſuæ,ſ.vt alimẽtetur,& in fauorẽ alimentorũ, quæ quidẽ alimẽta ſolum ipſi mulieri debẽtur ea ratione, quia maritus illi dare deberet, & nõ deberent eſſe melioris cõditionis hæredes mariti,imò deterioris, & ſic fructus debent percipere:vt tenẽt doct.in d.l. diuortio. & poſt Bar.& alios do.meus Iaſ.in iiij.col.ff.ſol.matr. Si ergo hæredes mariti qui tenentur alere vxorẽ non alant, ſi vxor recipiat fructus dotis,illi fructus nõ computabuntur in ſortem, ſed cõpenſantur pro alimẽtis eidẽ debitis, ſed in hæredibus vxoris ex quo eis non debentur alimenta,nõ mirũ ſi percipiant fructus dotis,ꝙ computare debent in ſortem,cùm in aliud non ſit eis licitum cõuertere,niſi cum vſura,quę omni iure eſt prohibita dicam infrà latius cùm veniet ad propoſitum.Et quãdo dictum fuit ꝙ alimenta deberentur vxori,intellige vt per dominiũ meum latè in d.l.diuortio.in princ. in v.vj.& vij.col.vbi plenè per eum.ff.ſol.mat.

2 Et an ceſſionario.

ET aduerte †an iſtud priuilegium tranſeat ad ceſſionarium:pone ꝙ mulier vendat aut donet alicui extraneo,& cedat ius quod habet in ſuo aſſignali pro dote,etiã de cõſenſu viri & mariti,ipſo viuente,aut ẽt poſt mortẽ mariti,an iſte ceſſionarius cõputet fructus in ſortẽ,an verò habeat priuilegiũ mulieris? credo in hoc ꝙ mulier ſit veſtita & ſaiſita ſuo aſſignali,& ꝙ ſit domina illius,ꝙ hoc priuilegiũ nõ ſit perſonale, cum tranſeat ad hæredes per cõſuetudinẽ noſtrã, ideo etiã trãſmittitur in ceſſionariũ.ſed in hoc ꝙ nõ computet fructus in ſortẽ,eſt priuilegiũ perſonale,cùm nõ tranſeat ad hęredes, vt hîc ante dicit:& ideo vr ꝙ ipſa mortua nõ habeat iſtud ius ceſſionarius, imò fructus p eũ recepti cõputari debebunt in ſortẽ.per not.per Bar.& Bal.in l.j. C. de priuilegio dotis.& ibi Bal. qui dicit ꝙ. iſtud eſt verũ, niſi ceſſionarius vellet agere viuẽte muliere actione directa quę remãſit penes mulierẽ cedẽtẽ.& ibi dicit Bald.ꝙ directa ab vtili in hoc differt.idẽ Bar.& Alex.in l.poſt dotẽ.in fine principij,ff.ſol. mat. diſputant hanc materiã. dicit tamen ibi Bar. ꝙ quando priuilegiũ datum doti meretur executionẽ à lege, vel homine viua muliere,ꝙ ſi tranſiret dos ad diabolũ infernalẽ,tranſiret etiam cum ſuo priuilegio.& idẽ do.meus Iaſ.in §.fuerat.in ix.col. inſti. de actionibus.

IN TEXTV IBI,

Et faire les fruicts ſiens.

1 Fructus qui dicantur.

PRimò quæro quid veniat appellatione fructuũ,pẽſionis,reditus,prouẽtus,& obuẽtionis?†& pro intellectu huius materiæ, fructꝰ propriè dicũtur qui ex re percipiuntur.l.qui ſe.& l.cùm quis mortis cauſa.ff.

2 de condictione ob cauſam. † & apellatione fructuum continẽtur penſiones quæ dicuntur fructus ciuiles,ſecundũ gl.& Bar.in l.fructus.ff.de rei vendi. & ille tex. in fine vr̃ probare ꝙ propriè ſunt fructus, ſed in l. ancillarũ.in fi.in l.mercedes.ff.de peti.hæred. penſiones vidẽtur ſeparari à fructibus.quia dicit tex.in d.l.mercedes.ꝙ ſunt loco fructuũ. cõmuniter tñ fit mẽtio de fructibꝰ.† dicũtur aũt fructus qui nõ capiũtur mediatè ex re,ſed propter rẽ cõprehendunt̃.vt in l.diuort. §. 3
nõ ſolũ.ff.ſol.ma.&in l.fructus.ff.cod.notat̃.& in l.Iulianus.§.ſi fructibus.ff.de actio.emp.& Frã.de Are. in cõſ.ſuo clx.in j. col. qđ incipit,lõga eſt iſta cõſultatio.

ADDITIO.Aduerte etiam quia pẽſio beneficij eſt in fructu,&dicitur fructus,ex quo penſionarij tenentur ad illa onera ad quæ tenentur veri dñi, vt titulati in beneficio,imò etiã tenentur pro rata ad dona principũ,& ad decimas papales,& ita fit & obſeruatur apud nos.dixi ſ. hoc eo.tit. §.vj.Et quoniã hîc fit mentio de pẽſionibus beneficiorũ, licet ſit extrauagãs vide Lud.Ro.in cõſ.cccłxxix.inci.circa primũ.vbi ponit quãdo papa poſſit imponere penſionẽ ſuper vno beneficio:& quãdo eſt iniuſta,qũo poſſit& debeat reformari. & quomodo & in quibus cauſis cõſtituatur, vide Benedicti in ſua repet.c.Rayn. in verbo, ſi abſq; liberis.ij.de fideicõm.ſubſtit.nu.32.52.53.54.& 55.de teſt.Et etiã dic ꝙ quæ nõ renaſcunt̃,nõ ſunt in fructu. d.l.diuort. §.ſi vir in fundo.ff.ſol.mat.Et dicit ibi text. ꝙ lapides in Gallia &in Aſia ſunt in fructu,quia renaſcunt̃.Et ibi Bar.& Iaſ.in l.quædã.§.j.ff.de edendo.vbi dicũt,†ꝙ non dicitur eſſe in fructu, quod nõ percipit̃ 4 Non ſunt in fructu quæ non renaſcuntur.
niſi ſemel,& nõ renaſcit̃.ex quo aliàs dixi ĩ caſu emergenti, ꝙ in ſimplici admodiatione fructuũ ex quadã ſignoria prouenientium non veniũt manuſmortuæ, cùm nõ percipiantur niſi ſemel, & nõ renaſcitur manuſmortua quæ eſt eſcheuta.cogita. & dicit Bart. in l. fundi Trebatiani.ff.de vſufru. lega. † ꝙ penſiones cõprehenduntur appellatione fructuum in volũtate teſtatoris,& ſunt ciuiles pẽſiones quæ ex cõmerciis pcipiuntur occaſione rei.l.ſi nauis.ff.de rei vend.Bal.in l.pro oneribus.C.de iure dotium.& ibi Bal.ponit qui ſint fructus induſtriales,& naturales. 5

ET ſimiliter†ſi aliquis petit fructus in libello, iſtæ 6
penſiones comprehenduntur,ſecund um Bal.qui hoc declarat in l.ſi traditio.in vlti.colum.C. de actio. emp.¶†Et ſimiliter appellatione fructuum in ſtatutis 7
comprehenduntur tales penſiones, vt tenet Alex. per plura in conſ.181.quod inci.in cauſa & lite.in pen. & vlti. col.in ij.vol.& dicit Bal. in additio ad Spec.in tit. de eo qui mittitur in poſſeſſionem cauſa rei ſeruãdæ. ver.itẽ no.in d.§.ij.† ꝙ fructus veniũt appellatiõe 8
intereſſe,dicendo ſaluari poſſe libellum quo petitur res & intereſſe, vt comprehẽdat etiã fructus. & vide Bal. in addit. ad Spec.in tit.de locato.verſi.an colonus,vbi dicit † ꝙ appellatione fructuum veniunt arbores cæ- 9 Quæ veniãt appellatiõe fructuum. Arbores cæduæ.
duæ.& idem tenet Barb.in c.ſalubriter. in fi.de vſuris. ¶Et dicit Alex.in l.diuortio.§.ſi fundum.in fi. ff. ſolu. mat.ꝙ arbor exſiccata,& vi ventorũ euulſa non eſt in fructu,& vltra ibi dicit, ꝙ habent ſyluã cæduã in fructu nõ poteſt eã extirpare,& in vineã conuertere, nec arbores põt incidere ſimplex conductor. Et dicit Bar. in l.cũ in plures.ff.locati.†ꝙ fructuũ appellatione ve- 10 Aues & ferę.
niunt aues,& ferę ſolitæ capi,qñ nullus alius fructus ex eo percipi põt.& eſt tex.in l. itẽ ſi fundi.§.aucupiorũ.& l.vſufructuariũ venari.ff. de vſufr. & dicit Spec. in tit.de decimis.§.j.ver.fi. & Bal.in l.fi.in iij.col.C.de cõdi.inſer.†ꝙ fructuũ appellatione venit palea, per l. 11 Palea.
ſi vſufructuarius meſſem.ver.ſtipulã quæ in meſſe. ff. qui.mo.vſuſ.amit.&†etiã venit pratũ.l.pratum.ff.de 12 Pratũ.
verbo.

verb.sig.etiã fœnum immaturũ cæsum.l. si absente,§. fi.ff.de vsufru.Et dicit Ioan.Pet. de Ferrariis in forma libelli,in actione reali.in gl.in verbo, simul cũ fructibus.in fi.† ϕ omne id quod ad vsum hoïs inductũ est, venit appellatiõe fructuũ,siue sint fructus naturales, vt poma,siue industriales,vt frumẽtũ,& similia,l.fructus.ff.de vsufruc.& ibi dicit, ϕ vna est fructus industrialis,& fructuum appell.venit.gl.in c.grauis.de restit.spolia.& no.Cy.in l.certũ.C.de rei vend.† & quis habitãdo domũ dicitur fructũ percipere,l. si is qui bona.§.† antichresis.ff.de pign.l. apud Iulianũ. aliàs est l.cum seruus.§.j.ff.de lega.j.l.prædiorum.ff.de vsur.& dicit Spe.in tit.de locato,§.j.versi.sed pone.† ϕ appellatione fructus nõ veniũt fructꝰ hominũ, puta partus ancillæ.l.in pecudũ.ff.de vsur.l.vetus. ff.de vsufru. sed appellatione reditus sic.l.Paulus respõdit. §.hæres.ff. de vsur. & sic generalior est appellatio reditus quàm fructus.& dicit ẽt Alex. & alij in l. diuortio.§.si vir.ff. sol.mat.& Bar.in l.fi.ff.sol.mat.& Ro. cõsi.lxx.in pen. col. † ϕ appellatione fructuum veniũt pœnæ iurisdictionales.sed Alexan.in d.§.si vir. quærit de vna qõne multũ notãda,quã hoc anno habui in facto,s.nũquid qui emit fructus iurisdictionis de anno dñi M.CCCCCIX. habebit condẽnatiões factas suo anno, quę tñ iã erãt inceptæ anno dñi M.CCCCCVIIJ.& processus erant iã in choati.Dixi solùm remissiùe ſ.tit.*des confiscations.*§.j in gl.*& appartient la confiscation.*& ad ibi dicta me remitto, ¶ Aduerte etiã,† ϕ si fuerit facta reseruatio fructuũ, debet reseruari pars laborũ,vt tenet Rapha.in l. in venditione.ff.cõmunia præ diorũ. quem allegat Io. Sanxon in consuetu. Turoñ.tit.*des droicts de baronnie.* artic.xj.Et facit pro decisione Rapha.text.in l. si à domino.§.fructus.cum l.sequẽ.ff.de pet.hæred.l.vt fundus.ff.communi diuid. notatur in l. si quis seruũ hæredis.ff.de leg.ij.Dixi ſ.in tit.*des fiedz.*§.j.in gl.*& faire les fruicts siens.*in addit.ibi posita.

QVid autẽ † veniat appellatione reditus?Bart.in l. fundi Trebatiani,ff.de vsufr.legato.dicit † ϕ fructus & reditus idem sunt,sed Spe.in tit.de locatõ. §. j. in fi.ſ.alle.dicit† ϕ appellatio reditus est generalior q̃ fructus.& idẽ tenet gl.in c.generali.in verbo,reditus. de elec.in vj.& in clem.j.in gl.in verbo fructũ .de rebꝰ eccle.non alie.& dicit Card.in cle.j.in princ.de excess. prælato.† ϕ propriè reditus includunt omnes prouẽtus promiscuè.Et aduerte ad id quod dicit gl. in §.adeò.instit.de locato, † ϕ quando reditus distinguitur à pensione, significat reditum vel fructum qui debetur in specie,non in quantitate. ¶Et aduerte ad id quod dicit gl.in c.dudum.ij.de electio.per c.postulasti.cum gl.de rescrip. † quod reditus dicuntur tenues vel exiles, qui non sufficiunt ad commodam sustẽtationem. quod vidimus contra gl.in l.j.§.exercitorem. ff.de exercito. † quæ dicit, parui aut magni reditus comprehenduntur sub nomine obuentionum.& vide in hoc Paul.de Cast.consilio suo 353.in consiliis antiquis,in impressione noua.

QVid autem † venit appellatione obuentionum? dic ϕ gl.est in l.j.§.exercitorem.ff.de exercitoria, quæ dicit ϕ obuentionum appellatione comprehenduntur parui & magni reditus.& dicit gl.notabilis in l.si vrbana.circa mediũ gl.quæ est gl.pe. ff. de condit. indeb. † ϕ omne lucrũ q̃d nõ venit appellatione fructuũ,venit appellatione obuentionũ.& ibi Ba. & doms Ias.ponit differentiã inter fructus & obuẽtiones.Panor.tñ in c.ad audientiã. de eccl.ædific.dicit, ϕ obuẽtiones dicũtur oẽs reditus, cuiuscũq; qualitatis sint.arg.c.ex trãsmissa.de renuntiatio. † & cõprehenduntur etiam decimæ appellatione obuẽtionum. Panor.in d.c. ad audientiã. Aduerte ad ea quæ dicit Bal. consi.cxviij.in fi.in j.parte.

QVid † de verbo prouentus? dic ϕ est nomen generalissimum cõprehendens omnes alios quoscunque fructus,siue reditus,siue obuentiones.Inn.in c.pastoralis.de donatio.Paul.de Cast. in dicto cõsilio cccliij.hîc antè allegato.

ADDITIO. Vide Bertran.in cõs.suo cclxxv. incip. visis apostolicis literis,in j.col.in ij. parte. vbi dicit, ϕ est verbũ generale, & pro eodem accipiũtur prouẽtus & obuentiones,& in j.& ij.col.quid de verbo reditus.

SEcundò quæro,quia hîc dicitur, ϕ mulier leuat & percipit fructus bonorũ sibi assignatorũ pro dote, & non cõputat in sortẽ, quæ est ratio? dic ϕ ratio est ϕ ex quo sunt sibi assignata talia bona, efficitur proprietaria de iure,tex.est in l.Titia.*la premiere.* §.fi.ff.de lega.ij.& in l. donatione.§.species.ff.de dona.& l.fi.ff. de vsufr.earũ rerũ quæ vsu cõsumũtur, & in l.libertis. & ibi Bar.ff.de alimen.& cibariis lega,& facit gl.posita in l.si mulier.C.de iure dotiũ. facit q̃d ĩ simili dicũt doctores in c.salubriter. de vsuris. ϕ si datus sit fundꝰ vxori in solutum pro dote mortuo marito, quia trãsit dominiũ in eam per dationem in solutũ,fructus quos percipit ex tali fundo nõ computat in sortem: secus si tantũ datus sit fundus in pignꝰ,donec restituta fuerit dos,quia tunc fructus computat in sortem, aliàs esset vsura.ita tenent omnes in d.c.salubriter,de vsuris.

SEd quæro de vna qõne,quę euenit in facto.mulier quædã post mortẽ, mariti petiit ab hæredibus vt vellẽt eidẽ restituere dotẽ,aut aliqua hæreditagia dare in solutũ ꝓ dote, eo ϕ nullũ factũ fuerat assignale: vna pars hæredũ, puta ex quinq; aut sex duo aut tres dederunt in solutũ dictę mulieri aliquã terrã quæ habebat in se plures reditus, cũ promissione ϕ facerent ratificari cæteris hæredibus,& qa erãt minores. ϕ facerẽt interponi decretũ iudicis.dicta mulier per xiiij. aut xv.annos leuauit fructus dictæ terræ ascendentes ad talẽ summã,quã dos poterat valere. Superuenerũt isti minores,qui ratificauerũt istã dationẽ in solutũ,& post ratificationẽ petierunt à dicta vxore, vt vellet restituere dictã terrã, quia fructꝰ ex ea percepti erãt sufficiẽtes ad æstimandũ dotẽ per eã prætensam.Dicebat mulier ϕ fuerat data insolutũ,ideo fructꝰ nõ debebãt cõputari in sortẽ.Dicebant dicti minores, ϕ illa datio in solutum non erat valida: quia nõ fuerat facta nisi p duos aut tres ex cohæredibus,qui nõ poterãt eis præiudicare:& q̃d plus est,q̃n ipsimet dedissent, nõ valebat talis datio in solutũ,quia nõ fuerat interpositũ decretũ iudicis,quod requirebatur, cùm esset alienatio rei immobilis. Replicabat mulier, & dicebat, ϕ isti minores ratificauerãt dationem factã p alios hæredes & istud euenit in patria iuris scripti. Finaliter in hoc casu inueni consiliũ.Bal.in cõsi.cccxxij. quod incipit, Vidua petiit restitutionẽ,in secũda parte. Et secundũ istud cõsilium consului,pauca addẽdo, nisi videlicet, an in tali datione in solutũ requireret decretũ iudicis q̃d tangam infrà ad aliud propositũ. Et quia istę casus põt sępe occurrere,recurrẽdũ est ad Bal.in dicto loco.

ET aduerte, nunquid fructus dotis cõputentur in sortẽ,vide Bal.in cons.cxxvij. quod incipit, Quoniam quicquid.in ij.parte,& in cõs. cclxix. quod incipit,in primo puncto.in quarta parte.

SEd quæro,pone† quod vxor dedit marito fundum dotalem, quem maritus alienauit de cõsensu mulieris, quæ confessa est cum marito se recepisse pretium,nuc mortuo marito dicta mulier vult petere ab hæredi

13 *In hominum vsum inducta,*
14 *Habitatio domus.*
15 *An partꝰ ancillæ.*
16 *Pœnę iurisdictionales.*
17
18
19
20 *Reditus appellatione quæ veniant.*
21 *Omnes prouentus*
22
23 *Reditus tenues qui.*
24
25 *Obuentionum appel. qu. d.*
26 *Obuentiones & fructus quomodo differant.*
27 *Decimæ*
28 *Prouentũ appell. quid.*
Ratio nonsine consuetudinis.
Quæstio.
Quæstio multum notabilis.
29 *Quæstio.*

hæredibus pretium fundi, an possit? Spe. in ti. de obli. & solu. §. j. versi. sed pone, vir & vxor. dicit ℘ non solũ ad partem pretij, sed ad totum pretium agere põt cõtra hęredes. ¶ Nec videtur sibi obstare confessio facta, quia mulier non potest licitè resistere volũtati viri, & præsumit ℘ tota pecunia peruenerat ad maritũ, ideo dicit ℘ aut tota pecunia peruenit ad maritum: aut ℘ parte, & istud cõstat. Si tota, tunc istud quod dictũ est hîc antè, est verùm. Si cõstat ℘ pro parte pecunia peruenit ad vxorẽ, tũc partem pretij tantũ petere potest. Si vero dubitetur, tunc hæredes debẽt probare pecuniã fuisse versam in vtilitatem vxoris, aliàs tenẽtur. ita facit tex. in auth. si qua mulier. C. ad Vellei. & ideo ex prędictis dic, † ℘ si fuerit venditus fundus, qui fuerat assignatus vxori pro dote, & mulier renũtiauerit iuri hypothecæ, ℘ idẽ erit dicendũ. No. bene dicta Specu. qui plura allegat. & ibi etiã Io. And. in apostil. & vide Gemi. in c. ij. de pact. in vj. plenè per Bar. in consil. suo cxxiiij. quod incipit, Pũctus quęstionis. vbi amplè tractat hanc quæstionẽ. Non est dubiũ in supradictis, ẽt si nõ constet, ℘ pecuniæ fuerint versæ in vtilitatẽ mulieris, ex hoc qđ videmus ℘ cõmuniter renũtiatur omnibus exceptionibus, etiã specialem renuntiationẽ requirẽtibus, quia per hoc videtur renuntiatũ d. auth. si qua. & huic legi nostræ municipali, maximè cùm clausula generalis renũtiationis sub his verbis est tãtę virtutis & efficaciæ quantũ si expressè & specialiter esset renuntiatũ, prout tenet Ang. in l. diuus. §. licet. ff. de iure codicillorũ. per text. multùm singularem in l. omnes. C. de præscriptio. xxx. annorum. quem ibi ad hoc notant Bal. & Ang. multùm singulariter.

SEd quæritur iuxta prædicta, maritus mortua eius vxore dedit filijs quendã reditum annuũ pro assignali per eundẽ maritum debito matri dictorũ filiorum, puta dedit eis decem libras reditus annui eidem debiti per quendam tertiũ pro ducentis libris debitis matri, isti filij ex prædicto annuo reditu tot habuerũt & leuauerunt ℘ perceperunt & habuerunt prædictas ducentas libras, an nũc possit petere redire ad reditũ annuũ principalem, & dicere filiis, vos tantum percepistis, quantum vobis erat debitum, cùm fructus in sortem per vos sint computandi, eo ℘ hæredes? videretur, ℘ sic, per tex. nostræ consuetudinis. casus est in facto in hac ciuitate nostra Heduen.

IN TEXTV IBI, Et au regard.

1 IStud est regulare de iure, † ℘ vbi personæ conditio locũ facit beneficio, ibi deficiẽte ea, beneficiũ quoq; deficit. in l. in oĩbus causis id obseruatur. ff. de reg. iur. vbi gl. exẽplificat de priuilegio qđ hẽt mulier, vt prẽferat aliis creditoribus. illud tñ nõ datur hæredi. l. sine C. de priuilegiis credito. nisi filiis prioris matrimonij. l. fi. C. qui potiores in pign. habeant. Et facit, qa mutatione psonę, quę est causa priuilegij, mutat priuilegiũ. l. j. C. de impo. lucra. descriptio. li. x. l. licitatio. §. fi. ff. de publicanis. & qđ voluit Bar. in l. Paulus. aliàs incip. per procuratorẽ. in fi. ff. de acquir. hære. Bal. super rubrica de vsuris. in iiij. q. Io. de Ana. in c. salubriter. col. viij. de vsu. ¶ Et iuxta præmissa quæritur de quęstione, Titius habuit pro vxore, siue in assignale suæ vxoris decẽ libras Turonen. de reditu annuo sibi debitas super tali domo, moritur vxor relictis aliquibus hęredibus, qui tenent illos reditus annuos tanquam assignale vxoris per decem annos & plus, & postmodum illos decem francos de reditu annuo cuidam tertio vendiderunt, qui post duos aut tres annos, quia non est solutus ille reditus, facit vendere per decretũ, & subhastari prædictam domũ pro arreragiis duorũ aut trium annorũ escheutis post dictos decem annos, & producit ad iustificandũ literas assignationis seu dicti assignalis, & cõstat iudici ℘ sunt decem anni, & hæredes tenuerũt dictũ assignale, & post dictũ tẽpus vendiderũt, an iudex possit talẽ repellere, ẽt si nõ opponatur, cùm experiatur sine actione. nã ℘ sine actione experiatur, est clarũ, quia hæredes per cõsuetudinem computãt fructus in sortẽ, si ergo perceperint istos fructus per decem annos, clarũ est ℘ extinctũ & finitũ est ius eorũ, ergo post tale tempus non habẽt actionẽ, si nõ habẽt actionẽ, ergo nec etiãm qui habet ius ab eis. Credo ℘ hoc casu possit opponi hæredi p exceptionẽ, excipiẽdo cõpensationẽ receptionis fructuũ cũ assignali, ex quo per verba consuetudinis põt dari casus replicę in contrariũ, s. quia potuit aliter cõueniri per contractũ matrimonij. ideo cùm ipso iure non tollatur illud ius, nec cõpetat, non experitur sine actione, imò hẽt semper actionem in vim primi tractatus & cõsuetudinis, quæ tñ exceptione elidi potest. faciunt quę dicũtur & notantur in l. si vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pactis.

ET aduerte, † quoniam quandoque priuilegiũ datur hæredibus quod defuncto nõ competebat: & econtrà, quandoque hæredi nõ datur quod defuncto dabatur. Sed regulariter hæres etiam priuilegio defuncti vti debet. de quibus per gl. in auth. de ecclesiasticis tit. circa principium, coll. ix.

§. DECIMOOCTAVO.

ESe mari ou ses heritiers peuuẽt auoir, & recouurer toutes & quantes fois que bon leur semble, nonobstant quelque laps de temps, l'assignal des deniers de mariage de la femme, en rendãt les deniers assignez.

IDEM in comitatu Niuernens. Quid ecõtrà, pater vxoris dedit marito in dotẽ mille, & pro quinque centũ libris dedit vnũ pratum, & vnum stagnũ, an poterit illud retrahere dando pretium marito? cogita.

VIdetur dicendum ℘ si ex conuentione partiũ dicatur, quòd datur tale quid in assignale perpetuò redimibile, seu reachatabile, quod idẽ est, eo ℘ ex quo dicitur ℘ est assignale, dando ei tale nomen, vt tot operetur oppositum in opposito, quot propositum in proposito, secundum Aristote. v. Ethicorum. & l. si vt proponis. C. de nuptiis. Et si ita sit ℘ sublato nomine sit sublatus effectus. gl. in l. j. C. de nudo iure Quiritũ tollendo. l. à nullo. vbi tex. Bal. Salic. & Alber. C. de feriis. vbi ad hoc allegat. c. Cor episcopi. lxviij. distin. & c. admonere. xxxiiij. quæstio. ij. & dicit Angel. in d. l. à nullo. quòd qui non meretur habere nomen, nõ meretur habere priuilegia nomini competentia. Ita ergò vt contrariorum eadem sit disciplina, dato & cõcesso nomine, datur & cõceditur effectus nominis, maximè adhuc quando dato nomine ponitur effectus illius nominis, etiam quem aliàs de significatione illius haberet, vt quãdo dicitur, dantur in assignale perpetuò redimibile, vt de aliquo prædicta verba operentur, & ne sint frustratoria & sine effectu. ¶ Facit, quia

Nota hãc quęstionẽ.

BIU Cujas

quia quod potest fieri per statutum seu cõsuetudinẽ, potest fieri per pactum, gl. in rub. C. de decretis decurio. lib. x. quod argumentũ affirmatiuè maximè valet. dixi infrà hoc eod. tit. artic. xxiij. in gl. j. Cum ergo hîc fiat per cõsuetudinem ꝙ assignale sit impræscriptibile, ergo etiã fieri potest per pactum seu conuentionẽ partium, maximè quoniam assignale nõ plus importat quàm hypotheca, vel pignꝰ, eo ꝙ assignale est hypotheca particularis, seu pignus particulare quod habet mulier pro sua dote, seu quod pater dat filiæ ꝓ suis pecuniis dotalibus, & in hoc mulier habet tãtùm hypothecam: sed in vxore est priuilegium tale, ꝙ fructus non cõputantur in sortem contra naturã pignoris, sed in alio retinet naturã pignoris & hypothecæ, quia semper potest recuperari per nondum luitionis, ita ꝙ hoc casu etiam de iure nulla currit præscriptio. l. nec creditores. C. de pigno. actio. Io. Franciscus Bal. in suo tractatu præscriptionũ, in vltima parte, in prima parte illius vltimæ partis, ibi, vigesimussextus. & in quarta parte quartæ partis principalis, ibi, tertiò principaliter quæro. & Philippus Corneus in cõs. xx. in j. vol. per tex. in l. cũ notissimi. §. imò. C. de præscrip. xxx. vel xl. annorum. ¶ Super quo iure est fundata nostra consuetudo, ita ꝙ videtur per hanc nostram consuetudinẽ, ꝙ hoc assignale habeat solum vim & effectum vsusfructus, cùm dicat cõsuetudo, *peuuent auoir & recouurer*, quæ verba videntur importare, ꝙ nõ est translatum dominium in accipientem, cùm verbum, recuperet, etiam capiatur pro retinere, vt facit text. in c. quoniam frequenter. §. in aliis. vt lite non contesta. iuncto verbo, habere, quod videtur importare dominium. Bart. in l. j. §. potestatis. ff. de peculio. quæ verba satis important ꝙ mulier hoc casu est tantùm vsufructuaria, & nõ proprietaria, ex quo cùm tantum sit vsufructuaria, ideo nunquam præscribere potest, quin maritus & hæredes recuperẽt, dãdo pretium & summam conuentam. Quoniam vsufructuarius nunquã præscribit. l. neque fructuarium. C. de vsufructu. Ioan. Fab. in §. de his. instit. per quas personas nobis acquiritur. Io. Frãciscus Balbus. in dicta vltima parte, in loco hîc antè alleg. dixi suprà in hoc tit. §. xv. in gl. *uestue & saisie*. ¶ Ex quo in facti contingẽtia cõsului, & obtinui per arrestum curiæ parlamẽti Burgundiæ pro domina Anna de Chastel villain comitissa de Mõtreuel, & domina dicti loci de Chastel villain & de Thil in Alseto, contra Ioan. de Maulain dominũ de Missery, ꝙ cõtra eam nulla potuit currere præscriptio in reachato de terris de Prissy, & Vyssoubz, Thil, traditis Theobaldo de Neufchastel & Bonæ de Chastel villain eius vxori, per Io. de Chastel villain, pro quatercentum quinquaginta libris Turonen. in assignale ꝓ quater mille quingentis libris Turonen. quæ eidem Bonæ restabant ad soluendum de denariis sui matrimonij, seu suæ dotis, per Bernardũ de Chastel villain promissæ per patrem dictorũ Ioãnis & Bonæ. ex quo dictæ terræ fuerant traditæ in assignale ad vtendum, fruẽdum & faciendũ fructus suos, sicut de re sua propria, donec & vsque dictæ quater mille quingentæ libræ Turonen. eisdem Theobaldo & Bonæ eius vxori fuissent datæ & traditæ, redimibiles tamen erãt dictæ terræ perpetuò, pro se & suis, quas pecunias recipiendo promiserunt, & tunc promittebant dicti de Neufchastel & Bona eius vxor pro se & suis restituere prædictas terras franchas & exoneratas ex dictis assignali & hypotheca. ¶ In quo contractu etiam ponderaui ꝙ dicti de Neufchastel nunquam fuerũt domini, sed tantùm vsufructuarij, & tenementarij dictarũ terrarum, tanquã creditores, per modũ assignalis & hypothecæ: & sic ꝙ licet essent elapsi sexaginta sex anni, ꝙ nulla cucurrerat præscriptio contra dictos de Chastel villain, & pluribus aliis motiuis & rationibus descriptis in cõsilio meo super hoc facto incipiẽte, *le cas est tel, en l'an mil cccc xxx viij.* &c. Et ibi ẽt amplè disputat, an iuri facultatis & offerẽdi præscribat apud nos.

Assignale quid importat.

ADDITIO. Cõsilium meum est xj. in ordine cõsiliorũ. ¶ Et in hoc articulo, quicquid de iure disputet, & qualitercunq; fuerit dubitatio de iure, videtur cõsuetudo nostra satis disponere, ꝙ vbicũq; hæc verba, *toutes & quantes fois*. s. toties quoties, apponuntur, ex pacto etiam contrahentiũ, ꝙ tollũt præscriptionẽ triginta annorum, & quãcunque aliam, seu quemcũque lapsum tẽporis: cùm ex quo per consuetudinẽ nostrã ius recuperabile toties quoties tollat quemcunq; lapsum tẽporis, & sic præscriptionẽ xxx. annorũ, vt infrà dixi in gl. *Non obstant quelque laps de temps*. ideo idẽ videt esse in iure recuperabili toties quoties per conuentionem, partium, cùm quod potest cõsuetudo seu statutũ, potest & pactum affirmatiuè, vt dicit dicta gl. rubric. C. de decretis decurionũ. lib. x. de qua per Philippum Decium in regula. nec ex prætorio. ff. de regu. iur. & dixi in pluribus locis. ¶ Et nunquid possit dari cautela, vt qui obligatus est ad rem vendendam, ad id perpetuò nõ teneatur? puto ꝙ sic, dummodò interpelletur ille cui vẽditio fieri debet, ꝙ emat, & sit in mora per duos mẽses, liberam potestatem vendẽdi cui vult habebit. ista est doctrina Dyn. & Bart. in l. qui Romæ. §. cohæredes. ff. de verb. oblig. & istam cautelã posuit Lud. Ro. in cons. suo clxxxij. quod incipit, in casu proposito, in fine illius consilij.

ADDITIO. Aduerte ad vnum notabile dictũ domini Iacobini de S. Geor. in l. si quis nec causam. §. res pignori. ff. si cert. peta. quod fortè faciet honorem alicui in practica, ꝙ illud quod datur in pignus est tale ꝙ fructus ex eo percepti, & qui percipi potuerunt, in sortẽ cõputari debent. l. j. & ij. C. de pignor. actio. Nec valet pactum in contrarium, quia esset pactum vsurarium. ita dicit Panor. in c. j. de vsuris. & dicit idem Iacobinus ꝙ Bal. in consi. cccc xx. in iij. vol. ponit casum de castro Calciã, quod tenebatur in pignus per quẽdam nobilem, & habebat pactũ cum principe de non computando fructus in sortẽ. & ibi determinat ꝙ nõ valet huiusmodi pactum. Et, vt dicit, licet gl. in l. j. C. de distractio. pignor. teneat contrarium, tamen reprehenditur per doctores, & nota illam decissionẽ, quia est multum notabilis, & iudices debent illam semper habere ante oculos. Quæ autem faciant præsumere contractum vsurarium, dicetur inferius titu. sequ. §. j. Et sic aduerte hîc quòd ex quo istud ius est ad hæredes transmissibile, ergo est cessibile: ex notatis per Ias. in l. j. §. vsufructuarius. ff. de noui operis nuntia. & ex his quę dicit Barba. in simili, de iure redimendi, quod est cessibile, vt dicit in consi. lj. in xxiiij. col. in j. vol. dixi infrà, in tit. *des retraicts*. §. vj. & istud est satis clarum, cùm tale assignale habeat tãtùm vim hypothecæ pro dote, vt dicã infrà, in gl. seq. & sic quia luitio pignoris iure communi competit, ideo est cessibilis.

IN TEXTV IBI,

Ou ses heritiers.

QVæro an fuerit necessaria ista expressio hæredum? videtur ꝙ ista facultas est meri facti personalis, quæ non transit ad hæredem. l. cum quis. vbi Bar. & Alex. ff. de verb. obl. dixi infrà, in §. seq. in gloss.

Larcon

La renonciation. ſed tamen, vt ibi dixi, videtur q̃ iſta expreſſio fuerit ſuperflua, per ea quæ dicit dom. meus Iaſ. in l. ij. §. item ſi in facto. in ij. col. ff. de verb. obliga. & dixi in d. gl. & in §. *Le ſeigneur cenſier.* in gl. fi. infrà, in titu. *des cenſes.*

IN TEXTV IBI,

Toutes & quantes fois.

SEd quæro an maritus qui dedit vxori aſſignale ꝓ dote, poſſit ipſum recuperare ab vxore ipſa viuẽte, dãdo ei vxori pecunias ſuæ dotis, & eidẽ reſtituendo: videreẽ q̃ non, quoniã ex quo dr̃ in textu cõſuetudinis, habere, videtur q̃ iſtud importet dominium, vt antè dixi, quod iam penes ſe habet, qa maritus eſt dn̄s rei dotalis. l. doce ancillã. C. de rei vendi. Et facit, q̃ ſi maritus cõſtãte matrimonio recuperet aſſignale ſuũ, id eſt retineat, vt ſuprà dictũ eſt, videretur in ſe facere contractũ ad vtilitatẽ mariti, q̃ de pecuniis cõmunib⁹ ſoluit debitũ ſuũ. qd̃ non poſſunt facere vir & vxor p conſuetudinẽ s̃. iſto. tit. §. vij. deſcriptã. Etiã quia & ex hoc ſequerent̃ multa inconueniẽtia. ſ. q̃ mariti in hoc poſſent defraudare ſuas vxores, ex cõfeſſione fienda p vxores quæ cõfiterent̃ aſſignale fuiſſe liberatũ & recuperatũ à marito. & fraudib⁹ obuiandũ eſt, vt eſt tex. in c. j. de renũt. in vj. nec fraudi locus relinquẽdus eſt. c. cum in multis de reſcriptis, in vj. dixi ſuprà hoc co. tit. §. iij. in glo. *des heritages.* & ſi iſta conſuetudo ita intelligeretur, videretur in hoc correcta conſuetudo ſuprà allegata, in §. vij. & euitãda eſt legũ correctio. & in hac opinione fuerũt aliquãdo aliq̃ aduocati Diuioñ. ego tñ ſemper fui opinionis cõtrariæ, quę eſt fundata expreſsè & in propriis terminis textus noſtræ cõſuetudinis, q̃ eſt clarus in hoc: & hoc optima ratione, qa aſſignale non eſt dos, ſed ſolũ hypotheca ſpecialis, & expreſſa ꝓ pecuniis dotalibus, quæ non põt plus importare quàm hypotheca tacita de iure. de qua in l. aſſiduis. C. qui potiores in pigno. habeã. & vt videmus, cõſuetudo nõ diſtinguit ex quibus pecuniis, ideo nec nos diſtinguere debemus. l. de pretio. ff. de publician. in rem actio. & à verbis claris legis non eſt recedẽdũ. l. non aliter. ff. de leg. iij. Nec obſtant illa friuola obiecta quæ adducũtur in contrariũ, ad tollendã cõſuetudinẽ, & maximè non obſtat illud q̃ maritus nõ poteſt habere illud quod iã habet, cũ, habere, importet dominiũ, & maritus eſt dn̄s rei dotalis, qm̃ aſſignale nõ eſt dos, ſed eſt hypotheca ꝓ dote, ꝓ qua bona mariti ſunt tacitè hypothecata, quę poteſt liberare ab huiuſmodi hypotheca per conſuetudinẽ noſtrã, quæ eidẽ hoc ꝓmittit, & ſufficit q̃ pecuniæ dotales remaneant ſaluę vxori, aliàs ſemp remaneret hypotheca tacita de iure. Et ideo hæc cõſuetudo nõ corrigit aliã de qua ſuprà, ſed limitat eam hoc caſu. Et ratio limitationis eſt, quoniã ex quo bona ſua ſunt hypothecata, põt luere pignus reſtituẽdo pecunias ꝓ quibus ſunt hypothecata bona ſua. Non obſtat etiã q̃ maritus ſoluit debitum ſuũ ex pecuniis cõmunibus, & ſic eſt factus tractatus inter maritum & vxorem ad vtilitatem mariti, quoniã hoc non obſtat, ex quo facit lege ſeu conſuetudine permittente, tum ex hac conſuetudine, tũ ex cõſuetudine ſuprà poſita hoc co. tit. §. iij. quæ dicitat q̃ maritus poteſt diſponere ipſo viuente, etiam per donationẽ, de bonis mobilibus: ſed pecunia eſt q̃d mobile, vt ibi dixi. Et ad inconuenientia allegata, non video q̃ aliquod inconueniens euenire poſſit, dũmodo pecuniæ dotales ſint ſaluæ. q̃ ſi nõ fiat, ſemper remanet hypotheca tacita: ex quo ſemper ſtarem cum conſuetudine, quam nollem corrigere, bene tamẽ conſulerem, quòd hoc fieret vocatis parentibus vxoris, & quòd in præſentia illorum poneret pecunias in tuto, in manibus tertij, aut quòd per parẽtes ex ſuis pecuniis dotalibus de eius conſenſu, & cum authoritate mariti acquiratur aliud hæreditagium in vtilitatem vxoris, quod erit loco dotis.

IN TEXTV IBI,

Non obſtant quelque laps de temps.

QVæro, nũquid iſta facultas quã habent hæredes de retinẽdo aſſignale datum vxori pro dote ſit ſublata ſpatio triginta annorũ, videę q̃ non, quia cõſuetudo noſtra dicit, non obſtãte quocunq; lapſu tẽporis, nã licet diſpoſitiõe iuris noſtri municipalis iſta facultas redimẽdi iſtud aſſignale ſit data hæredibus, vĩ q̃ ſit impreſcriptibilis, † cũ in his quę ſunt facultatis nulla currat præſcriptio. gl. in c. vt priuilegia. in gl. pe. de priuilegiis. Felin. in c. cum acceſſiſſent. in xj. col. de conſtitutio. & do. meus Iaſ. l. fi. in x. col. ff. de conſtitut. principũ. maximè etiam quia tollitur præſcriptio per dictam clauſulam poſitam in conſuetudine noſtra, quæ quidẽ præſcriptio tolli nõ poteſt per ſtatutum ſeu conſuetudinem, vt dicit Ang. in authen. vt de cætero non fiant commu. verſi. & no. coll. v. & Bal. in l. ij. C. de conſtitut. principum.

1 *Præſcriptio in his quæ ſunt facultatis non currit.*

ADDITIO. Vide ad hoc Matthæum de affl. in cõſtit. regni Siciliæ, quæ incipit, ſi dubitatio. in v. colum. verſ. iiij. pondero. in iij. lib. & in cõſtitutione, quadragenalem. in gl. iiij. in iij. lib.

SEd tamen videtur q̃ per hãc clauſulã non tollatur præſcriptio centũ annorum, cùm vt dicit Bal. in l. j. C. ne rei dominicæ vel tẽplorũ. & in l. j. C. de annali exceptio. in ij. col. & in l. j. C. de prę̃ſcript. xxv. annorũ. Alex. in l. j. C. de vſucapio. Bal. in c. j. §. præterea. de capitulis Corradi. Imò Ioan. And. in additio. ad Spec. in rub. de feudis. in fine. j. col. dicit, † q̃ prę̃ſcriptiõe ſummota non tollit̃ præſcriptio lõgiſſima. & iſtud ſequitur Dyn. in ſuo conſilio xliij. Barto. in l. cum ſatis. C. de agricol. & cenſi. lib. xj. Alexã. in apoſtil. ad Bal. in d. l. j. C. ne rei dominicę vel templorũ. Et ita tenet Alex. in conſi. ſuo xvj. in vij. & viij. col. quod incipit, in cauſa & lite verten. in v. volum. per gl. ſingularem in c. j. §. præterea. de capitulis Corradi. quę dicit quòd intelligitur de præſcriptione x. vel xx. annorum. Iaſ. in l. j. in viij. colũ. C. de ſeruis fugitiuis. & iſta eſt communis.

2

COntra communem tamen faciũt quæ dicit Alex. in conſi. ſuo lx. in vlt. colum. in j. vol. & quæ dicit Franc. de Aret. in conſi. ſuo xvj. in pen. col. vbi dicunt, † quòd clauſula præſcriptione ſummota, vel non obſtante præſcriptione, tollit ſolùm præſcriptionẽ centum annorum, quæ eſt prę̃ſcriptio tanti temporis cuius initij memoria non extat in contrarium. vide Felinum in rubrica, extrà. de præſcriptionibus. & ad ibi dicta recurre.

3

IN TEXTV IBI,

Et en rendant les deniers.

NOta iſtud, quia aliàs non poſſunt hęredes auferre mulieri aſſignale eidem datũ pro dote, prout tenuit Bal. in conſilio ſuo cxxxvij. in v. parte, per text. in l. ita conſtante. ff. de iure dotium. & iſti denarij debent incontinenti ſolui. per ea quæ dicit gloſſ. & Bal. in l. j. C. de cõmuni ſeruo manumiſſo. vbi dicit, quòd quando quis compellitur vendere ſtatim, & non ex interuallo, debet ſolui pretiũ, nec poteſt haberi fides de pretio. ¶ Dubium poteſt eſſe, quia quandoque ſunt hæredes in mobilibus, quãdoq; etiã in immobilibus:

an si hæredes immobilium velint redimere assignale datum vxori, possint cogere hæredes mobiliũ ad luẽdum pro parte, & ad soluendũ partẽ pecuniæ pro illa parte ꝑ qua sunt hæredes? videtur ꝙ sic, quia de iure datum nomine dotis soluto matrimonio est repetendum via actionis. & istud assignale habet tantùm vim hypothecæ pro dote. Istud non est verum, quia etiam istud assignale habet vim antiqui hæreditagij, ergo si vult hæres hæreditagiorum redimere, redimat, cùm ad hæredem mobilium non tangat.

§. DECIMONONO.

ENtre gẽs nobles la femme qui voudra demeurer quitte de payer la moitié des debtes par son mari & elle deuz au iour du trespas de sondict mari, & qui ne se voudra entremettre és biẽs de sondict mari, apres le trespas d'iceluy son mari, sera tenue si elle est au lieu ou sera trespassé, de faire la renõciation ausdicts biens de sondict mari en la presence du iuge, ou de notaire & de tesmoings, ou en presence du curé, ou du vicaire du lieu & de tesmoings, en defaut dudict iuge & de notaire, auãt que l'on tire le corps du trespassé hors de l'hostel, & s'elle n'est audict lieu, elle sera tenue de le faire dedans xxiiij. heures apres ce que le trespas de sondict mari sera venu à sa congnoissance. Et en ce faisant elle sera quitte des debtes par sondict mari & elle deuz, & auec ce ne prendra aucun douaire coustumier ou diuis sur les biẽs de sondict mari.

IDEM in comitatu Niuerneñ. sed per consuetudinẽ nostrã requiritur adhuc alia solẽnitas, vt videre potes in illis consuetudinibus. idem in patria de Lorry, vbi debet vxor dimittere clauẽ. tamen secundũ consuetudinem patriæ de Lorry, dicitur ꝙ non perdit aliquod dohariũ. & in consuetudine Niuerñ. non dicitur ꝙ perdat aliquid. dicam latius infrà. vide idem in ducatu Borbonij, vbi potes facere similem renuntiationem, sed non requiritur tanta solennitas, & non facit differẽtiam inter nobiles & ignobiles. idem etiam in comitatu Burgundiæ, vbi nullam facit differentiam.

IN TEXTV IBI,

Entre gens nobles.

1 Doctor an dicatur nobilis.

QVæro, qui dicãtur nobiles ad hoc vt sub hac nostra consuetudine comprehendãtur? † Et primò an cõprehendantur doctores? videtur ꝙ sic, quia sunt nobiles, vt dicit tex. & ibi Bar. in l. iudices. C. de dignitatibus, lib. xij. imò plus dicit Cy. in l. prouidendũ. C. de postulan. † ꝙ doctor dr̃ magis nobilis, q̃ ille q̃ est nobilis genere. Et istud refert & sequit̃ Alex. in consi. xciiij. qd̃ incipit, cõsideratis his. in ij. col. in j. vol. & facit text. in l. ij. ff. de excusa. tuto. & hoc est rõne dignitatis quã habet, vt notatur in c. quãto. de magistris. & notãt doctores in j. cõstitu. C. & in l. ex eo. ff. de testa. milit. & tenet Alex. in cons. xv. incip. viso processu. in vlt. col. in j. vol. & in cõsi. xviij. incip. viso ꝓcessu causæ. in vltimis verbis, co. j. vol. & in consilio xxiiij. inci. animaduersis his quæ in themate. in j. vol. Alexã. in l. cẽturio. in ij. col. ff. de vulg. & pupil. vbi ponit priuilegia doctoratus. & do. Cardi. Florẽt. in clemen. ij. in iiij. q. de magistris. ponit vndecim priuilegia doctorũ. † & ꝙ sit dignitas, idẽ tenet do. meus Iaſ. in l. si quis in conscribẽdo. in ij. col. C. de pact. ego autem quia sum doctor, nihil aliud contra prædicta insistendo dico.

3 Doctoratus est dignitas.

ADDITIO. Vide Matth. de afflict. in constit. regni Siciliæ, quæ incipit, constitutione præsenti. in iij. notabili, vbi dicit, ꝙ spurius tanquã infamis & vilis persona non potest doctorari, & si doctoretur, postponitur cæteris doctoribus.

4 Requisita ad hoc vt quis sit nobilis.

ADuerte tñ † ad text. multũ notabilẽ in l. nobiliores. C. de cõmer. & mercatoribus. vbi allegat tria quæ requirunt̃ ad hoc vt qs dicatur nobilis: ꝙ sit nobilis natalibus, honorũ luce cõspicuus, & diues in patrimonio. & istud est qd̃ And. Barb. ex illo tex. quẽ dicit in hoc literis aureis scribendũ, notauit in cons. suo lvij. qd̃ incip. præclarè. scribit̃ apud. in v. col. in ij. vol. Si em̃ ista tria semp requirerẽtur, ꝑ certo pauci inuenirẽtur nobiles. dicit tñ Bar. in l. j. C. de digni. lib. xij. q non recordatus fuit de illo tex. † ꝙ nobilis dr̃, qui ex eo quod habet qualitatẽ propter quã per principatũ tenentẽ, vel populũ quis vltra honestos plebeios acceptus est. & facit tex. & qd̃ not. Pau. de Ca. in l. quoties. C. vbi senato. vel clarissimi. & tradit Ioã. de Imol. in c. de multa. in fin. de præbẽdis. & refert & sequitur Soci. in cons. suo cxlvj. quod incip. eleganter & subtiliter. & positum est in consiliis Fran. de Curte, in cõs. xviij. † & doctores & alij officiarij principis, amici principis appellãtur. facit tex. in l. secũdum respõsum. C. de contrahẽ. & cõmit. stipula. & etiã parentes principis dicũtur. facit text. in l. ex diui. C. de locato & cõducto. ex quo posset per hoc dici, † ꝙ doctores, iudices & officiarij regij sunt nobiles, & inter nobiles cõputari debent, † vt est positus in officio aduocationis regiæ, q̃ ratione officij dr̃ clarissimus, & multa priuilegia tenet: & propter dictũ officiũ aduocationis fisci quis liberatur à cõditione curiali vel coartali. l. aduocatos. C. de aduocat. diuerso. iudicũ. & dicit Bart. in l. suggestionem. C. eodem, † ꝙ aduocato fisci iuramentũ debet mitti ad domum tanquã ad personã egregiã, ita tenet Ioã. de Platea in l. fi. C. de decurio. lib. x. dom. meus in l. ad egregias. ff. de iureiu. dicit, † ꝙ etiam debet mitti doctori. ex quo infertur ꝙ doctor & aduocatus fisci inter egregias personas connumerãtur. de doctore an inter nobiles connumeretur, ponit amplè Guido papæ q. 88. vbi ponit an doctores teneãtur cõtribuere i subsidiis delphinat̃. & in queſt. cccl xxxviij. & seq. vsq; ad quæst. 394. ¶ Et quo ad nos in subsidiis nostris, quę dicuntur feuagia, officiarij regij & consules non contribuũt. dixi alibi, & vide Iacob. Rebuffi. in l. actores. C. de exacto. tributorũ. lib. x. vbi apostil. ponit quid de doctore aduocato.

5 Nobilis quis.

6

7

8 Aduocatus fisci dignissimus dicitur.

9

10

11 An militia nobilitet.

QVid autem † de militia, nũquid nobilitat hominem? vide Bart. in l. ex eo. ff. de testam. militis. in l. j. xij. colum. vers. iiij. infertur. C. de dignita. lib. xij. & latè, & amplè ponit do. meus Iaſ. in l. si quis in cõscribẽdo. in j. col. C. de pactis. ꝙ militia non est dignitas. & Alex.

& Alex.in l.diem functo.in viij.col.ff.de offi. assessor. & Albe.in l.milites.C.locati.Vide Io. Sanxon.in cõsuet Turoñ.tit. *des loyaux aydes*. art.v.Vide etiã Matth. de affli.in constit.regni Siciliæ,quæ incipit, constitutione præsenti.in primo notabili.

11 VEl secũdò † ille dicitur nobilis,qui secundũ consuetudinẽ loci nobilis reputatur,secundum Bar. in d.l.j.C.de dignita.lib.xij.bene facit tex.in l.j.§.j. ff. de muneribus.& sentit Bar.in l.vnica.C.de mulieri.& in quo loco.lib.x.& Pau.de Cast.in consil.126. qđ incipit,dubitat.j.vol.consiliorũ nouorũ,in impressione noua Papiẽ.vbi dicit,† ꝙ aliqui possũt esse nobiles in vno loco qui non essent in alio,vt est Venetiis,omnes qui sunt de officiis publicis,seu de cõsilio sunt nobiles, & tñ hoc non reperitur in aliis ciuitatib⁹.¶†Item in multis ciuitatibus milites sunt nobiles,qđ non est de iure cõmuni,nisi sint milites vrbis Romæ.C.de equestri dignita.l.j.& ibi not.lib.xij.Nã non omnis militia facit quẽ nobilem,&c.Et ibi dicit Bart.in d.l.j. in j.col.C.de digni.& de tali nobilitate quę habet ex cõsuetudine loci,ponit Socin.in cõsi.suo cxlvj.suprà allegato.¶Et de nobilitate quę habetur ex cõsuetudine seu ex communi opinione,vide Lucam de Penna in l. mulieres.col.iij.vers.nonò ex cõmuni opinione.C. de digni.lib.xij.vbi etiam ponit de his qui sunt nobiles ex loco,quia ex vrbe splendida oriundi.

13 Nobiles Venetorũ.

14 Nobiles militia.

15 Nobiles genere.

VEl tertiò † dicitur nobilis, qui ex genere nobili descẽdit,quia à parẽtibus nobilibus descẽdit, eo ꝙ ex genere est nobiliũ, vt dicit And.Sic. cõs.lvij.in j. & ij.col.in ij.vol. † vbi plenè dicit qs veniat appellatione generis, & cõcludit ꝙ illi dicunt de genere alicuius,ꝙ sunt de eius cognatione in masculina linea,vt ibi per multa.& notatur in cle.ij.in prin.de sent.excõ. † ꝙ nobilis est qui ex sanguine claro descẽdit, & ideo dicit Aristo.iiij.politicorũ,† ꝙ nobilitas est virtus, & diuitiæ antiquæ,secundũ Boẽr.lib.iij.prosa.vj. de cõsolatione philosophiæ.Et dicit Arist.lib.ij.Rhetori.ꝙ nobilitas est maiorũ claritas, & honorabilitas progenierũ,quæ attendit secundũ virtutẽ generis. ¶ Sed tñ aduerte † ꝙ vera nobilitas est quæ ex virtute alicuius prouenit.& illa sola est quæ animũ moribus ornat.de qua in c.venerabilis.de præbẽ. & ibi Hosti. dicit, † ꝙ disputare de nobilitate generis est disputare de nobilitate stercoris.cõtra quẽ vide gl.in extrauagãti, execrabilis.in §.nos itaq;.in verbo,generis claritatem.de præbẽ.& dignitatib.¶†Sed quæro iuxta prędicta quę sint prærogatiuæ nobiliũ?do.And.Sic.dictus Barb.in cõs.suo 35.in prin.in ij.vol.ponit ibi quasdã prędrogatiuas:inter alias dicit,† ꝙ feuda debẽt dari & conferri nobilib⁹,& ideo cũ virtus sola sit quæ aliũ nobilitet, morib⁹ & ex sciẽtia nobilitas causetur.l.ij.§.amplius. & ibi Bar.ff.de excusa.tuto.& in l.prouidẽdum. C.de postulã.ideo vt habetur per And.Sicu.cons.5. allega. in viij.col.† nobiles & literati æquiparãtur,vbi etiam ponit aliud,† quis inter æqualiter literatos præferat, an qui ex genere claro & nobili descendit , an qui ex ignobili.Et alleg.gl.singularem in c.nũquam. lvj. distin.quæ dicit,ꝙ præferri debet ille ꝙ à parẽtibus ꝓsus alienis à virtutibus,dũ tamen ipse sit virtuosus,illi qui natus est ex bonis parẽtibus , licet etiam sit virtuosus, cuius tamẽ videmus contrarium obseruari.Et plenissimè hoc examinat Rodericus Zamoren.in suo speculo humanę vitæ.lib.j.c.vj.ideo cùm (vt suprà diximus)nobilitas sola sit vnica virtus,vt ait Iuuenal.& dicit Seneca in lib.de minoribus,Nobilitas est hominis generos⁹ animus.nã nobilitas vel bonitas cognatorũ nõ valet,nisi fuerimus nosipsi boni,vt dicit Cassiodorus in lib.epistolarũ,li. ix. epist. viij. ꝙ doctrina facilè exornat generosum,quę etiã ex obscuro nobilẽ facit.¶ Si vis videre amplissimè materiam nobilitatis, vide Bonũ de curtili Brixiẽ.in tractatu nobilitatis,vbi tractat p septẽ quęstiones.Primò ponit deriuationem nobilitatis,& qũo sumat.Secundò ponit diffinitionẽ. Tertiò ponit introductionẽ, & in quo nobilitas consistat.Quartò,qualiter consecutiuè, & in quos seu ad quos transeat. Quintò ponit nobilitatis priuilegia. Sextò,qualiter in actu practico deducatur,& quomodo ꝓbanda sit cùm de ea contẽtio insurgit. Septimò, quib⁹ ex causis,quomodo & qualiter perdatur. & latè in meo catalogo honorum,parte viij. per totum.

16 Generis appell. qui veniant.

17 Nobiles sanguine.

18 Nobilitas.

19 Vera nobilitas.

20

21 Prærogatiuæ nobilium.

22

23 Nobilis & literatus æquiparantur.

24

Seneca.

VEl quartò¶ dicitur nobilis qui ex priuilegio, vel alias habet iurisdictionem meri & misti imperij. ita Bal.cons.cxxix.in ij.col.in ij.vol. sed nihil pro hoc allegat. Sed facit pro hoc qđ amplissimè notat Lucas de Penna in l.mulieres.in ij.col.vers.iiij.ex comitatu. C.de dignit.lib.xij.& ibi notat,†ꝙ nobilitas causatur ex nouem,videlicet ex sapientia,ex alia virtute,ex dignitate,ex comitatu,baronia,vel dñio huiusmodi qđ homo in homines,& fideles cẽsetur habere,etiã si castrũ habeat vnicum,ex militia,ex nobilitate progenitorũ,ex diuitiis,maximè vetustis quæ ab antiquis ꝓgenitorib⁹ venerũt,ex loco, cũ ex vrbe splẽdida oriũdi,ex cõmuni opiniõe.& istorũ numerus est infinitus. & de qualibet nobilitatis causa vide amplè ibi. & ibi etiã ponitur nobilium proprietas , & in quo cõsistat. cogita de nobilitate generis & scientiæ ac morum, & qũo ortũ habuit.& an à regum & principum sola volũtate & concessione rectè acquiratur sola nobilitas, ponit Rodericus Zamorẽ.in suo Speculo humanę vitæ,lib.j.c.v.& in c.vj.de multiplici nobilitate, & in c. vij.de laudib⁹, præconiis & cõmendatione nobilitatis, & de illius virtutib⁹ & vtilitate,& in c.viij.de vanitate nobilitatis humanę,& de vitiis quę eã comitant, & de pluribus excessibus nobiliũ,& de falsa nominatiõe,& de illius incõmodis,laborib⁹,& periculis.quæ hîc nolo ponere,quia ibi possunt videri.¶Aduerte tñ † ꝙ feudum nobile non nobilitat rusticum. Lucas de Penna in l.cùm neque.C.de incolis,lib.x. Res enim à ꝑsona sumit cõditionem & honorẽ,non ecõtrà. l. iustissimè.ff.de ædilit. edict. Et de huiusmodi nobilitatione per feudum,vide quæ dixi in quodam meo cõsilio incipiente,his diebus.

25 Nobilis propter iurisdictionẽ.

26 Nobilitas ex nouẽ causatur.

27 Feudũ non nobilitat rusticũ.

ADDITIO. Istud cõsilium fuit mihi subtractum cũ pluribus aliis quæ non reperio, sed videatur aliud in hoc quod est lxiiij. qđ incipit,viso processu moto & agitato. in prima instantia.& videatur etiã Guido papæ quæst.cccclxxxv.quem ibi allegaui,in ij.col.& de materia nobilitatis posui in Catalogo gloriæ mundi, in viij.parte,& in xv.consideratione posui quomodo feudum nobile nobilitat hominem,sed ista est infima nobilitas, vt statim dicam. Aduerte tamen ꝙ Matthæus de afflictis in constitutione regni Siciliæ , quæ incipit,vt vniuersis,dicit ꝙ præstatio honoris nobilibus personis est ex debito, non tamẽ datur aliquod possessorium. dixi alibi.

SEd pone quòd quidam nobilis accepit quandã in vxorem quæ erat ignobilis,an comprehẽdatur in hac nostra cõsuetudine? dic ꝙ sic,† quia nobilitas viri afficit vxorem. Bart. in l.fi.C.de verb. signif. & tanto tempore quo est vidua debet gaudere hoc priuilegio l.filij.§.vidua.ff.ad municipales.

28 Nobilitas viri afficit vxorẽ.

ITem † nunquid nobilis seu qui descẽdit ex genere nobilium , & peruenit ad paupertatem comprehẽdatur in hac nostra cõsuetudine:Soci. in consilio suo

29 Nobilis pauper effectus perdit nobilitatẽ.

BIU Cujas

cxlvj.suprà alleg.dicit ꝙ talis nõ est amplius nobilis, qa nobilis dr̃ esse quibus assistũt progenitorũ virtutes & diuitię.& facit tex.in l.nobiliores.C.de cõmerciis & mercato.vbi Bal.dicit etiã † ꝙ qui est de genere nobiliũ,si exercet artes mechanicas, pdit nobilitatẽ, ideo nõ cõprehendet etiã in hoc statuto. quæ oĩa notãda,cũ possint singulis dieb⁹ euenire,ideo dicit Guido papæ,† ꝙ ꝓcuratores practicãtes in curiis q̃ sunt de genere nobili perdũt nobilitatẽ.ita dicit quæst.sua lxxxix.vide etiã quæ dicit idẽ Guido papæ quæst. sua cxcvj. ¶Sed quia quis † exercẽdo artẽ mechanicã, vt dictũ est,perdit nobilitatẽ, an perdat ita ꝙ etiã relinquendo exercitiũ artis mechanicæ dicat, & sit ignobilis?an verò tantũ perdat nobilitatẽ pro illo tpe quo exercet artẽ mechanicã?Crederẽ in hoc esse aduertẽdũ,an qs esset nobilis genere,& tũc si exerceat artem mechanicã,tãto tpe quo illã exercet, ꝙ sua nobilitas sit offuscata,sed si dimittat exercitiũ,crederẽ prędictã nobilitatẽ non esse amplius offuscatã. † Nã iura sanguinis tolli non posſũt in totũ. l.iura sanguinis. ff. de reg.iur.ió si qñq; offuscẽtur ꝑ aliquod obstaculũ, remoto illo obstaculo,iterũ sunt in suo esse generis. ¶Si verò qs esset nobilis per priuilegiũ principis, tũc crederẽ ꝙ exercẽdo artẽ mechanicã perdit priuilegiũ in totũ.& sub hac cõsideratione aliàs consului in casu emergenti.& vide Ioan.Raynaudi in suo comprehens. feudali,in tractatu de nobilitate,fol.centesimo, in vj. quæstione principali.vbi ponit qũo perdat nobilitas.

30 *Qui perdant nobilitatem.*

31

32

33 *Iura sanguinis non posſũt tolli in totum.*

ITem an si quis se nobilitare fecerit etiam pendente eius vita,& postmodum acceperit quandã vxorem, quæ tñ semper vsa est vestibus burgẽsium,& portauit caputiũ mulierum burgẽsium, & non caputium nobiliũ,licet eius maritus semper ꝑ nobili se dixerit & nominauerit,nec vllam artem mechanicam exercuerit,sed fuerit iudex & Locumte.vnius Balliuatus,aut etiã fuerit aduocatus, an debeat talis post eius mariti mortem vti hoc priuilegio,tanquam sit vxor nobilis, vel etiam priuilegio §.iiij.in tit.seq.videtur ꝙ sic,quia ex quo lex non distinguit,nec nos distinguere debemus.l.de pretio.ff.de public.in rẽ act.& ex quo accepit hominẽ nobilẽ est nobilis. vt dictum est hîc antè.

COntrariũ tñ dixi in casu emergẽti,eo ꝙ ex quo se gerebat pro burgẽsi,portãdo habitũ burgensem nũc in vsu existentẽ, noluit acceptare illã nobilitatẽ, quo ad ea quæ sunt in vtilitatẽ illius:& præsumit esse burgẽsis ex habitu,† cùm præsumat esse talis qualis ꝑ habitũ demõstratur,c.si iudex.de senten.excõ.in vj.& ibi Geminia.in tex.& ibi Bar.in l.moueor.C.si seruus exportãdus væneat.& facit singulariter text.in d.c. si iudex.ꝙ licet sit priuilegiũ introductũ in fauorẽ clerici,tñ intelligitur dummodo incedat in habitu, & si negligat portare habitũ,videtur suo priuilegio renũtiare:imò quod plus est,† plus nocet illa renuntiatio præsumptiua per non sumptionem habitus, quã expressa.arg.not.in d.c.si iudex.& in c.si diligenti.de foro competenti.iuncta gl.in l.si ignorans.ff.locati.

34 *Ex habitu qualitas persone præsumitur.*

35

ADDITIO.Dixi etiam in catalogo gloriæ mundi, in viij.parte in xvij.consideratione.

ADde etiam † ꝙ diuitiæ nobilitant hominem, & per diuitias vilitas personę tegitur.plenè ꝑ Lucã de Penna in l.mulieres.C.de dignitat.li.xij.& ibi ponit 36.priuilegia in quibus vltra plebeios priuilegiãtur,& septem in quibus est eorum deterior conditio. Et quæ dixi de nobilitate,vide.j.titu.*des enfans de plusieurs licts.* §. iiij.in j.glo.

36 *Diuitiæ nobilitant.*

ADDITIO.Credo tamen ꝙ iure inquãtum dicitur ꝙ diuitiæ nobilitẽt,ꝙ ista nobilitas sit infama:nec est multũ honestum ꝙ nobilitas acquiratur per rem, & non per virtutem.ex quo dicit Matthæus de afflic. in constit.regni Siciliæ,quę incipit,post mortem.in j. notabili,quòd illa nobilitas quæ procedit ratiõe feudi est infima,quia homo non debet nobilitari per rẽ, sed res per hominem.

IN TEXTV IBI,

Qui ne se voudra entremettre.

QVæro, mulier aliqua nobilis post mortẽ mariti renũtiauit bonis mobilibus & acquestibus mariti,vt hîc,sub conditione tamẽ ꝙ non intẽdebat per hoc præiudicare aliis suis iuribus, sibi cõcessis tã per cõsuetudinem quàm aliàs sibi acquisitis & donatis p eius maritũ constante matrimonio:postmodũ reperitur subtraxisse plura bona mobilia,an hoc casu valeat renũtiatio per eam facta,ita ꝙ dicatur renũtiasse secũdum hanc consuetudinem,& maneat renũtiatio valida sublata cõditione, an verò cõditio impediat renũtiationẽ, ita ꝙ renũtiatio sit nulla? ¶ Item si renũtiatio sit valida,cùm per eã priuetur dotalitio,an si postmodum reperiatur subtraxisse bona, ex quo certũ est quòd tenetur ad debita,ac si non renuntiasset,per cõsuetudinem secundò sequentem,an iterum recuperet doharium,& an hoc casu habere debeat dohariũ, an verò eo sit priuata?

Quæstio notabilis.

ADprimum vr̃ ꝙ ex quo iste actus renuntiationis est actus, id est effectus potẽtiæ lege municipali cõfirmatus seu cõprobat⁹,ex quo dr̃ legitimus. l. lege obuenire.ff.de verb.sign.Io.And.in regula, act⁹ legitimi.in Mercuria.in princ.† & ideo cùm act⁹ legitimi non recipiũt diẽ neq; conditionẽ,dicta regula, actus legitimi.& regula, actus legitimi.ff.de regu. iur. ꝙ ex quo hæc renũtiatio facta est sub cõditione, ꝙ est nulla,& nulli⁹ valoris:& ideo si nulla est hæc renũtiatio, sequitur ꝙ ex ea priuari non debeat dohario,cùm qđ nullum est,nullum potest producere effectum.l. non dubium.C.de legi.Hinc dicit Bal.in l.ea quidem.C.si mancipium ita fuc.aliena.ne prostitua.ꝙ frustratoriũ factum pœnam efficaciter non committit. Plenè per do. meũ Ias.in l.ij.§.quod si in patris.in vij. col.ff. sol. matr.Felin.in c.ex tenore.in v.col.de rescriptis.vbi de prædicta regula ad saturitatem.

1 *Actus legitimi non recipiũt conditionem.*

POsset dici pro contraria parte,ꝙ ex quo renuntiatio per dictã mulierẽ est facta, ꝙ suũ debet sortiri effectũ,maximè quo ad præiudiciũ mulieris.arg.c.qđ in dubiis.de renũtia. vbi renũtiatio etiã inualida producit effectũ contra renuntiantẽ, & si postmodũ fuit apposita conditio, hæc fuit cõtraria substantiæ renũtiationis,quæ nihil debuit operari,cum videatur esse quædã protestatio facto contraria,ex quo tolli debet. Panor.in c.cum M.Ferrarien.de constit.Bart.in l.non solum.§.morte.ff.de noui ope.nunt.maximè cum hęc quæ sunt per eã apposita, videntur esse facta per modum protestationis,circa ea quæ non dependent nisi ex potestate iuris.s.municipalis,& sic nostræ consuetudinis,quia de cõsuetudine nostra renuntiãs priuat dotalitio.Si ergo renuntiet cum protestatione ꝙ non intendit renuntiare dotalitio, hæc protestatio nihil operatur,imò non obstante ista protestatione, renũtiatio habebit effectum iuris.Ita Bart.in d.§.morte.in vij.col.ibi,circa quintum nota.s.circa ea quę.Item ad minus ex quo in hoc casu sumus ad tollendum obligationem iam contractam,non valet protestatio, nisi intersit consensus partis in odium cuius fit hæc renũtiatio:vt tenet idem Bar.in d.§.morte.in v.colum.ibi, sed quęro an etiam partis consensus.& sic in hoc casu valebit

valebit effectus, ſ. renũtiationis, nec aliquid operabitur hęc proteſtatio. ¶ Nec obſtat qđ dĩ ꝙ hæc renuntiatio eſt actus legitimus, & ideo nõ recipit conditionem: quia ad hæc dico ꝙ plures ſunt actus legitimi q̃ recipiũt diem & conditionẽ, vt dicit Dy. in d. regula, actus legitimi. de reg. iur. in vj. & ad illã regulã, actus legitimi, dicitur, ſcilicet quidam, vt ſint ibi nominati, de aliis autem nihil dicitur, imò ſunt plures ibi nominati per Dyn. & gl. qui recipiunt conditionem, & qui non ſunt ibi nominati. Et ideo dicit ibi Dyn. ꝙ illa regula intelligitur tantum de ibi nominatis.

ET ex his ſequit̃ deciſio ſecundi dubij, ſ. ex quo renũtiauit, & ſic p dictã renũtiationẽ priuata eſt ſuo iure dotalitij, ſed ex quo poſtmodũ ſubtraxit bona, ex quo tenet̃ ad debita nõ obſtãte dicta renũtiatione, an ad minus hoc caſu cõſequi poterit iterũ ius ſuũ dotalitij? Videret̃ ꝙ ſic, qa per ſubtractionẽ perinde eſt ac ſi nõ renũtiaſſet, cũ ad debita teneat̃, quo caſu habere debet ius dotalitij, ideo vĩ ꝙ iterũ redit ad ius ſuũ antiquũ, ita ꝙ illa renũtiatio debet haberi ac ſi facta nõ fuiſſet. ¶ Sed tñ mihi vĩ contrariũ, cũ ex quo nõ eſt dubiũ ꝙ renũtiatio facta, infecta fieri non põt. l. in bello. §. factæ. de capti. & poſtli. & ſuũ effectũ operata eſt, cũ per eã ſit priuata ſuo iure dotalitij, vt per tex. nĩæ cõſuetudinis, & licet nũc priuetur dicta mulier iure ſibi cõceſſo, ne teneret̃ ad debita, per ſubſtractionẽ per eã factã, & ſic p ſuũ delictũ, non tñ ius dotalitij recuperat, ne ex delicto ſuo cõſequat̃ commodũ, & delictum eius eidẽ patrocinetur, qđ eſſe nõ debet. l. de rebus. ff. de arbitris. facit quod in ſimili dicit Bar. in l. iij. §. ſed & ſi quis. C. cõmunia de legatis. † & etiã nemo poteſt allegare dolũ ſuum ad ſuũ cõmodum. Bar. in l. tranſactione. C. de trãſactio. ne ex delicto cõſequatur commodum, quia tũc hoc caſu per ſuum delictum de quo debet puniri, cum non obſtãte dicta renũtiatione tenetur ad mediã partem debitorum, iterũ haberet ius dotalitij quod amiſit per dictã renũtiationem. quod eſſet abſurdum & inconueniẽs, ideo fieri non debet.

2 *Nemo ex delicto ſuo commodũ conſequi debet.*

IN TEXTV IBI,

Faire la renonciation.

1 *An mulier poſſit renuntiare bonũ viro marito.*

QVæro an mulier † poſſit facere hanc renũtiationem etiam viuẽte marito? dic ꝙ ſic, vt dixi ſuprà in hoc eodem tit. §. ij. in glo. fi. ibi, limita tertiò. & hoc corroboratur, quia ꝙ mulier ſit particeps acqueſtuũ & mobiliũ, eſt tãtum de conſuetudine, & cõtra ius. l. ex pecunia. C. de iure dotiũ. & ꝙ etiã teneatur ad debita mariti eſt contra ius. C. ne vxor pro marito, & ecõtrà. & tãtum per conſuetudinem, poteſt ergo reduci ad ius commune renuntiando conſuetudini. ita tenet per plura do. meus Iaſ. in l. properandum. in prin. in pen. col. C. de iudiciis. & in l. omniũ. in iiij. col. C. de teſtam. item ſi bene videãtur conſuetudines noſtræ ſ̃. hoc eo. tit. d. §. ij. & in §. ix. incip. *la femme qui eſt participante.* iſta participatio eſt ius introductum in fauorẽ mulieris, ergo illi poteſt renũtiari. l. ſi qui in conſcribendo. & ibi Iaſ. in vij. nota. C. de pact. ſi ergo illi renuntiauerit, cùm tantùm teneatur ad debita ratione communionis. d. §. *la femme qui eſt participante.* põderando relatiuum, qui, vt ibi ponderaui, dicendum eſt quòd etiam viuente marito poteſt huic iuri communionis renũtiare, & renuntiando erit quitta & libera à debitis mariti. Cogita.

2 SEd vlterius quæritur. Pone † ꝙ mulier ipſa viuẽte non renũtiauit, ſed reliquit filios qui poſt mortem eorum matris volũt huic iuri cõmunionis & participationis renuntiare, an ſint admittendi ad huiuſmodi renũtiationẽ, ita ꝙ liberẽtur à debitis pro media parte? Vĩ primò ꝙ non, quia ꝙ hoc caſu mulier ſit particeps vel nõ, eſt in facultate ipſi⁹, cũ habeat ius ſeu facultatẽ renũtiãdi huic cõmunioni, vt in hoc §. in morte mariti. ergo multò fortius in vita. arg. eorũ quæ dicta ſunt ſuprà in hoc eo. tit. §. iiij. incip. *le mari cõſtant le mariage*, &c. † ſed facultas facti non trãſit ad hæredes. l. cũ quis. vbi Bar. & Alex. qui legit illã. l. cum l. in ſtipulationibus. ff. de verb. obl. & per Bar. in l. ſi ſtipulatus fuerim. in prin. ff. de verb. obl. & in l. ſi quis ſtipulatus. in prin. verſ. vlti. poſt gl. ff. de ſolu. ergo hoc caſu iſta facultas renuntiãdi nõ trãſibit ad hæredes. ¶ Item facit, qa ꝙ mulier poſſit huic iuri renũtiare. vĩ eſſe priuilegiũ pſonale, cũ per conſuetudinẽ noſtrã ſolũ fiat mentio de muliere. Quæ quidẽ conſuetudo eſt ſtrictè intelligẽda, & non extendẽda. l. quicquid adſtringendæ. & ibi Bar. ff. de verb. obl. ergo non trãſit ad hæredes, † cũ priuilegiũ perſonale nõ egrediatur perſonã. c. priuilegiũ. de reg. iur. in vj. ¶ Itẽ facit text. noſter hîc, cùm dicat, ꝙ iſtud eſt de voluntate mulieris, an velit eſſe quitta & libera, qui eſt ſatis clarus & apertus, ſed ſic eſt † ꝙ voluntas morte finiẽ. l. locatio. quę eſt quarta. ff. loca. ex quo not. Bart. & do. meus Iaſ. in l. cẽteſimis. & in l. inter ſtipulantẽ. §. j. ff. de verb. obli. † ꝙ declaratio volũtatis nõ trãſit ad hæredes, quia nõ egreditur perſonã. & ita etiã eſt apoſtilla ad Ferrariẽ. in ſua practica libellorũ, in forma reſpõſionis rei cõuenti. in gl. in verbo, iuſiurãdi. in apoſtil. in verb. iuramẽto. igitur in hoc caſu non trãſibit ius declarãdi ad hæredes. ¶ In contrariũ poſſet dici ꝙ etiã mortua muliere iſtud ius competere poſſit eius hæredibus ſeu filiis. ¶ † Et primò ſic, nam de pacto ad conſuetudinem bonũ eſt argumentũ, cùm quod poteſt per pactum, poteſt per conſuetudinem ſeu ſtatutũ. Gloſ. in rub. de decre. decuri. lib. x. C. do. meus Iaſ. in l. præſcriptione. in iij. col. C. ſi contra ius vel vti. publi. & in l. iubemus. in j. col. C. de iudi. ſed ſi per pactũ mulier haberet iſtud ius. ſ. ꝙ poſſet renuntiare huic iuri, trãſiret ad eius hęredes. l. ſi pactum. & ibi Alberi. ff. de probatio. ergo etiã idẽ quando ſibi competit ex conſuetudine. ¶ Secũdò ſic, ius quod competit mulieri circa huiuſmodi renũtiationem, ſibi cõpetit ex ſtatuto noſtro, ſeu noſtra conſuetudine, ergo eſt condictio ex lege. Bart. & do. meus in l. j. ff. de condi. ex lege. dicam infrà, in hoc eod. tit. §. *& peuuẽt les creanciers.* ſed condictio ex lege eſt actio perſonalis. Bart. in dicto loco. & dicam infrà, in tit. *des cenſes.* §. *le ſeigneur cenſier.* † & omnes actiones tranſeunt in hæredes actiuè & paſſiuè. l. pro hæreditariis. C. de hæredita. actio. igitur. ¶ Tertiò (vt hîc videmus) mulier in vita poteſt huic iuri participationis & communionis renuntiare: ergo facilius debet ad hæredes trãſmitti, cùm quod in vita cedi poteſt, facilius eſt ad hæredes tranſmiſſibile. quod probat do. meus Iaſ. de actionibus directis, de iure fideicommiſſi vniuerſalis, & de reſcriptis ad lites: quæ licet non ſint ceſſibilia, tamen ad hæredes trãſmittuntur, vt probat do. meus Iaſ. ſigillatim in l. j. §. fi. in iij. & iiij. colum. ff. de noui operis nuntia. facit text. in l. ſi ſtipulatus fuerim. & ibi do. meus Iaſ. in ij. nota. ff. de verbo. obligat. vbi dicit † quòd facultas eligendi tranſit ad hæredes, licet non ſit ceſſibilis. quod eſt verum, maximè cùm hæc facultas eligendi competat mulieri iure ſuo & pro ſe. ideo tranſit ad hæredes. Bart. in d. l. ſi ſtipulatus. Quia nũc ſic eſt quòd hæc facultas quæ datur huic mulieri, eſt facultas eligendi an velit vti iure communi, & ſic eſſe quitta & libera, an verò iure noſtro ſtatutario: & ſic ꝙ tãquam particeps teneatur ad mediam partem de-

3 *Facultas facti non tranſit ad hæredes.*

4 *Priuilegiũ perſonale non egreditur perſonam.*

5

6

7 *Arg. de pacto ad conſuetudinem.*

8 *Omnes actiones tranſeunt ad hæredes.*

9

BIU Cujas

bitorum, igitur transibit ad eius hæredes.

ADDITIO. Quãdo verò facultas transeat ad hæredes, vide do. meum Iaſ. in l. poſt dotem. nu. 50. & 51. ff. ſol. matr. ¶ Et ſi dicatur ꝙ quãdo ſtatuentes voluerunt quòd facultas trãſiret ad hæredes, iſtud expreſſerũt, vt hĩ in §. præcedẽti, vbi illa facultas quę datur marito, datur etiã hæredibus, qa hoc expreſſit ſtatutum, volẽs inferre quòd ſi ſtatutũ non expreſſiſſet, ꝙ non fuiſſet data illa facultas hæredibus, vt ibi dixi. Cùm ergo hîc non fuerit facta mẽtio de hæredibus, non vĩ ꝙ hæc facultas trãſeat ad hęredes. Ad hoc eſt clara reſponſio, quòd imò nõ fuit neceſſe facere mentionem de hæredibus, cùm expreſſio hæredũ ſit ſuperflua, qa ſine expreſſione hæredum trãſit obligatio actiua, & paſſiua in hæredes. l. veteris. C. de contrahen. & com. ſtipula. do. meus Iaſ. plenè in l. ij. §. itẽ ſi in facto. in ij. col. ff. de verbo. oblig. imò dicit idem do. meus in l. diuortio. §. interdum. in j. col. ff. ſolut. mat. † ꝙ ſtatutum pœnale loquens in perſona extẽditur ad hæredes. dicam infrà in tit. *des cenſes*. §. *le ſeigneur cenſier*. in gl. fin. Nihil aliud nũc dico, cùm nondũ viderim hanc quæſtionem in facto. Et ſupradicta poſui, vt dem poſteris materiã cogitandi. Credo tamen ꝙ ſi hæredes vellent facere prædictam renuntiationem, & ꝙ prædictũ ius renuntiandi haberent, quòd deberent obſeruare ſolennitates, de quibus in hoc §. ¶ Aduerte etiã pro ſolutione prædicta ad dicta in §. xvij. iſtius tit. qui incipit, *la femme apres le treſpas de ſon mari*. in glo. *& ſemblablement en ſont ueſtus*.

IN TEXTV IBI,

En la preſence du iuge.

1 *Ad multa prodeſt iudicũ præſentia.*

PRæſentia † enim iudicis multum cõfert, & maioris robotis & firmitatis ſunt quæ fiunt in iudicio, quàm quæ extra iudiciũ. per plura probat dom. meus Iaſ. in l. pacta nouiſſima. in iij. col. C. de pact. & in l. ſi conuenerit. in iij. & iiij. col. ff. de iuriſd. omnium iudicum. faciunt quæ dicit idem dominus meus in l. j. in j. col. C. de pact. & in l. ſiue apud acta. in j. colum. C. de tranſactio.

IN TEXTV IBI,

Ou de notaire & de teſmoings.

1 *Notario ſine teſtib⁹ non creditur.*

NOtanter dicit, *& de teſmoings*, † quia notario nõ creditur ſine teſtibus, vt in authẽ. de tabellioni. in princ. coll. iiij. & in authẽ. de inſtru. caute. & fide. §. ſed ſi inſtrumeta. coll. ix. gl. & docto. in l. iuriſgentiũ. §. quod ferè. ff. de pact. Alex. in conſ. xiij. quod incipit, ex his quæ in themate narrata ſunt. in iiij. col. in j. vol. quod eſt repetitum in conſi. xviij. in iiij. vol. & in cõſi. xcvj. in j. vol. intellige tamẽ niſi ſint acta iudicij, vt ibi per eum, & dom. meum Iaſ. in l. omnium. in pen. col. C. de teſtamen.

ADDITIO. Hîc ergo vides, ꝙ notarius non poteſt recipere inſtrumentum validum ſine teſtibus. ſed ad validitatem inſtrumẽti per notarium recepti duodecim requirũtur, quæ ponit Matt. de afflic. in conſtitu. quæ incipit, baiulos omnes. in j. libro in x. notabili, in octauo requiſito.

IN TEXTV IBI,

Et auec ce ne prendra.

1 QVæro † nunquid mulier quæ fecit prædictas renuntiationes capiat mediam partem acqueſtuũ factorum nomine mariti tãtùm, aut ad minus nomine mariti & vxoris? vidẽdum eſt quod dicit conſuetudo ſuprà eo. tit. §. ix. incip. *la femme qui eſt participante*. Et cùm fui interrogatus, neſciui quid reſpondere, ſed ſolùm dixi, vt mihi videbatur, ex quo nõ ſoluebat debita, ꝙ etiam non debebat habere dimidiam partem acqueſtuum, quia vt videtur per dictã conſuetudinẽ noſtram ſuprà poſitam, quæ incipit, *la femme qui eſt participante par la moitié*. &c. Mulier hac ratione tenetur ad dimidiam partem debitorum, quia habet mediam partẽ acquiſitorum, & ſic cùm nũc non ſoluat debita, quia grauantur in hoc hæredes, qui tenentur ad omnia debita, & ſic etiã quia releuatur in hoc, cũ nõ teneatur ad debita: debet in alio grauari, ſcilicet, quia non debet capere mediam partem acquiſitorum & mobilium. ¶ Videretur tamen ponderando plures cõſuetudines ſuprà poſitas, ꝙ per dictam renũtiationem non priuatur acqueſtib⁹ & bonis mobilibus, & ſic non obſtãte dicta renũtiatione debet habere mediam partem acqueſtuum & mobiliũ, quia cõſuetudo noſtra habet reſpectum ad hoc ꝙ priuetur bonis mariti, cũ dicat, *& qui ne ſe uoudra entremettre des biens de ſondict mari*. ſed ſic eſt quòd media pars acqueſtuũ & bonorum mobiliũ nõ eſt de bonis mariti, ſed vxoris. Sed cùm conſuetudo ſuprà poſita, in §. ij. quæ facit vxorem participare cũ viro in acqueſtibus & mobilibus, dicat quòd vxor *eſt participante*, & ſic loquitur per verbum præſentis temporis, vt dixi ſuprà in d. §. ij. in gl. *eſt participante*, ex quo tranſlatum eſt dominium in vxorem ſtatim acquiſitione facta, & ſic ipſo iure, ergo cùm ſint iam bona vxoris, de quib⁹ eſt ſaiſita, vt habeẽ ſuprà in §. xiiij. prædicta verba accipiendo, non ſe intromittit in bonis mariti. Item §. noſter, & ſic conſuetudo noſtra tantum videtur priuare vxorem renuntiatione, de qua in hac conſuetudine, facientem iure dotalitij, nec facit mẽtionem quòd priuetur acqueſtibus & mobilibus, ideo etiam nec nos illam prædicto iure priuare debemus, cùm vbi lex nõ diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus. l. de pretio. ff. de publicia. vbi Bart. dicit, quòd per hoc dicendum eſt, † quòd ſtatutum & conſuetudo non recipiunt extenſionem ex idẽtitate rationis. do. meus Iaſ. in l. non dubium. in viij. colũ. C. de legi. De qua materia plenè per eũdem in l. quanuis. ff. de in ius vocan. vbi amplè ponit quãdo licitum eſt diſtinguere legem ſeu ſtatutum per rationem, aut per aliud ſtatutũ, ſeu aliam legem, maximè in pœnalibus: ſed in priuatione bonorũ, † cùm nũquam pœna priuationis imponi debeat, niſi expreſſe dicatur in lege. tex. eſt in §. cũ igit. in ver. ſic. nec quælibet eſt lex aliquid tale dicens. in authen. de non eli. ſecun. nub. coll. j. Bal. in authẽ. ex teſtamẽto. C. de ſecun. nupt. in c. fi. de iure patro. & ibi Panor. Alexan. in conſil. ciij. in viij. col. in j. vol. do. meus Iaſ. in l. diuortio. §. ſi fundum. in iij. colu. ff. ſol. matr. in l. ſi quis maior. in ij. col. C. de tranſact. in l. quod te. in xij. col. ff. ſi cert. peta. vbi alleg. conſil. Alexan. hîc antè alleg. idem dominus meus in l. j. in fi. C. de trãſact. & in authen. non licet. in ij. & iij. col. C. de libe. præte. Corſet. in ſingul. ſuis in verſi. arbiter, in quadam addi. Felin. in c. ex parte. in j. & ij. col. extrà, de reſcript. & in c. tranſlato. in penulti. colu. extrà, de conſtitu. Cùm ergo, vt antè dixi, mulier in dictis bonis habeat ipſo iure dominiũ & poſſeſſionem mortuo marito, non debet illis priuari per quamcunq; renũtiationem quam faciat in bonis mariti, cùm non ſit lex quæ dicat, ponderarem libenter hæc verba in fine noſtræ conſuetudinis poſita, cum dicat, *& auec ce ne prendra aucun douaire couſtumier ou diuiz*, quæ verba videntur importare quòd iam alia bona quæ poterat capere, non tamen capiet. Cogita. ſi caſus eueniat, latius dicam, ſed

2

3 *Pœna priuationis bonorum.*

BIU Cujas

ſed tamen credo, quicquid dictum ſit, quòd priuatur acqueſtibus & mobilibus, quæ debebat habere ratione participationis. Conclud.

IN TEXTV IBI,

Ou en preſence du curé, ou du vicaire du lieu, & de teſmoings en defaut dudict iuge.

1 Deficientibus perſonis neceſſariis, recurritur ad alias.

ISTud eſt eo † ꝙ defectu perſonæ neceſſariæ ad actū, ad aliā recurritur. qđ ꝓbatur per text. in l. ij. C. quē admo. teſta. ape. vbi † teſtamentū qđ debet aperiri corā teſtib⁹, ſi ſint abſentes, poteſt aperiri corā honeſtis perſonis. etiā eſt tex. in l. ſed ſi quis ex ſignatoribus. ff. 2 quēadmodum teſta. ape. & ad hoc faciunt xij. deciſiones, ex quibus ponit ſex Ange. in l. ſi vacātia. in repet. C. de bo. vaca. li. x. & ſex ponit Iaſ. in l. ſi. in ij. col. C. de iudi. & facit gl. in c. quoniam frequenter. in §. in aliis. in verbo, neglexerat. vt lite non cōteſta. & quod dicit Iaſ. in l. cùm filius familiâs. in j. col. ff. ſi cer. pet. & in l. in prouinciali. §. ſi ego. in iij. col. ff. de no. opa. nun. & Feli. in c. ex parte. in iij. col. de conſtitutio.

§. VICESIMO.

HEntre toutes autres gens ſi la femme veut demeurer quitte & deſchargee de payer la moitié deſdicts debtes de ſon mari & d'elle, & qu'elle ne ſe vueille entremettre és biens de ſondict mari, elle ſera tenue de ſoy deſceindre, & laiſſer ſa ceincture ſur la foſſe de ſon mari, incontinent apres l'enterrement de ſondict mari, s'elle eſt au lieu ou il ſera treſpaſſé, & s'elle n'y eſt, ou qu'elle ait empeſchement legitime & notoire, tellement qu'elle ne puiſſe venir au lieu ou ſon mari eſt inhumé, dedans xxiiij. heures, elle ſera tenue de ſoy deſceindre, & faire renonciation auſdicts biens de ſon mari, au lieu auquel elle ſera, en la preſence du iuge du lieu, ou du notaire & de teſmoings, du curé, ou du vicaire dudict lieu, & de teſmoings dedans xxiiij. heures apres ce que le treſpas de ſondict mari ſera venu à ſa congnoiſſance: & en ce faiſant elle ſera quitte des debtes deuz par ſondict mari & elle: auec ce, ne prendra aucun douaire couſtumier ou diuis ſur les biēs de ſondict mari.

IN hac conſuetudine & conſuetudine precedēti, Idem in comitatu Niuernē. & ſunt quædam ſolēnitates in comitatu Niuernē. quæ non hîc: quædam etiam hîc ponūtur quæ non ſunt in conſuetudine comitatus Niuernē. & aliis locis. dicam in gl. ſi. huius §.

IN TEXTV IBI,

Entre toutes autres gens.

BAld. in l. non ignorat. C. qui acc. non poſ. in j. col. dicit, † ꝙ in dubio quis potius præſumit̄ popularis, quàm nobilis. & ratio, † ꝙa in qualitatib⁹ quæ nobis nō inſunt à natura, qualitas nō præſumit̄, niſi probetur. vt per gl. in c. ſi fortè. de elect. lib. vj. doct. in c. ſi. de præſump. & in l. ſi verò. §. qui ꝓ rei qualitate. ff. ꝙ ſatiſd. cogan. Soci. in conſi. cxlvj. quod eſt poſitum de verbo ad verbum per Franciſ. Curtium antiquiorem in conſ. xviij. quod incipit, eleganter & ſubtiliter. 1 Potius quis præſumitur plebeius, quā nobilis. 2

IN TEXTV IBI,

Deſceindre.

HIc eſt vnus modus renuntiationis iuris per hanc noſtram conſuetudinem introductus, qui fit ad inſtar illius, de quo habetur Ruth, iiij. nā antiquitus erat mos in Iſraël inter propinquos, vt ſi quando alter alteri ſuo iuri cedebat, vt eſſet firma cōceſſio, ſoluebat homo calciamētum ſuum, & dabat propinquo ſuo. hoc erat teſtimonium ceſſionis in Iſraël, vt habetur Ruth iiij.

PEr hoc videmus, † ꝙ defertur nobili potius quàm alij: quia in hac renūtiatione minor ſolennitas adhibetur per nobilē quàm per plebeium & populare, vt patet ex hac cōſuetudine & præcedenti. ¶ In multis enim aliis defertur nobili. primò, † ꝙa ei potius creditur quàm alteri. Spe. in tit. de citatione. §. ſequitur videre. verſic. vtrum autem. † Item nobilis in liga præferri debet. Inno. in c. j. de maiori. & obe. Bal. in rub. C. ꝓ ſocio. & in tit. de pace Conſtantiæ, verb. in nomine domini. & Alex. in apoſt. ad Bart. in l. j. ff. de albo ſcriben. ¶ † Item nobilis mitius quo ad pœnā corporalē punitur quàm ignobilis. Bald. in l. nemo. C. de ſumma trini. & fide cathol. & Alex. in apoſtil. ad Bart. in l. Pædius. ff. de incen. rui. naufra. intellige tamē vt per Feli. in c. paſtoralis. ī prin. de offi. deleg. † vbi ponit ſex aut ſeptem caſus in quib⁹ nobilis ita punitur ſicut ignobilis: ſcilicet in ꝓditore, in hęretico, in papa, in imperatore, in exceſſiua contumacia, in illo qui deliquit in officio ſuo. vide ibi Feli. 1 Nobili potius defertur quam plebeio. 2 3 4 5 In quib⁹ nobilis puniatur vt plebeius.

ADDITIO. De proditore, vide Hipp. de Marſi. in ſingul. xvj. vbi dicit quòd proditores ſunt odio Deo, hominibus, & iuri: ita ꝙ nobilis pro ꝓditione debet furca ſuſpēdi. allegat Bal. in c. cùm quidam. de jureiu. & etiam de proditore vide eūdem Hypp. in conſ. ſuo j. in princ. ¶ Vide Lucam de Penna in l. j. C. de dignit. lib. xij. vbi ponit † ꝙ priuilegia nobilitatis perduntur piurio, falſo teſtimonio, vel delicto. & ibi ponit multa priuilegia nobilitatis, de quibus dixi antè, §. pręceden. in gl. *entre gens nobles*. 6

ITem nobilis † ſuccedit homini ſuo moriēti ſine legitimo hærede. Bal. in l. j. C. de hæretic. qđ intelligit ibi Bald. niſi aliter teſtādo diſpoſuerit. ¶ Neſcio vnde ꝓceſſit hæc ſolēnitas, quæ vī eſſe vituperoſa & vilis. & eſt fictio quæ habetur pro vno actu, nā iſta renuntiatio facta & tacita tantum operatur quantū expreſſa. ¶ Et aduerte ꝙ ſicut poteſt induci per ſtatutum, ꝙ qui renuntiat hæreditati, vadat cum præcone per ciuitatem, ita etiam poteſt induci per hoc ſtatutū hæc ſolennitas, ſed an hoc ſit contra bonos mores: in cōſuetudinibus meis antiquis, quas magiſter Ioannes Thierry ſibi vſurpauit, allegat conſil. Alexā. in conſil. ſuo xxij. ſed parcat mihi, quia nihil Alexan. ibi, nec in ſuis cōſiliis (quod viderim, licet omnia ſua cōſilia viderim & ea apoſtillaui) dixit ꝙ faciat ad propoſitum. 7

BIU Cujas

ex quo enim non allegabã nisi vidissem prædicta allegata per dictũ Thierry, qui ad minus debebat corrigere, volui videre cõsuetudines magistri Ioannis Iofriot, q eas scripsit Dolæ, sunt xviij. anni, & in illis est allegatũ consi. ccxj. sed etiam ibi nihil dicit. sed contra hãc consuetudinem quo ad hanc solennitatem videtur facere ea quæ dicit Bal. & Salic. in l. in omni. C. qui bo. cede. pos.† q non valent statuta terrarum per quæ quis cedẽdo bonis percutiat lapidem cum natibus. & ista dicit do. meus Ias. in §. fi. instit. de actio. vbi plura allegat. & ideo cùm hæc renuntiatio videtur effectualiter esse quædam cessio bonorũ particularis, videbatur q hæc solennitas inducens quandam turpitudinem, non debuit introduci: sed cùm ratio doctorum hîc cessat, quia non nuda, sed cum aliqua honestate dimittendo solùm zonam, ideo non sumus in illo casu, igitur.

Ioannem Thierry reprehendit.

8

Consuetudinis nostræ ratio.

ET ratio huius cõsuetudinis est, ex quo enim mulier ratione communionis & societatis quam habet cum marito in media parte acquisitorũ & bonorum mobilium tenetur ad debita mariti pro dimidia parte, & sic si non habeat dictam mediam partem acquisitorum & mobilium, nõ tenebitur ad debita, per rubricam & textũ, C. ne vxor pro marito. renuntiando ergo bonis non est inconueniẽs nec inciuile quòd nõ teneatur ad debita mariti. Ex quo enim post mortem separata sunt corpora, nõ est opus nisi separatione bonorum, quæ fit per has renũtiationes, ideo amplius non sunt socij.

Quæstio.

SEd quæro de quæstione quã iam suprà tetigi isto tit. §. xiij. vir & vxor confessi sunt publico instrumento se accepisse centum ducatos à Sempronio, & qlibet se insolidũ obligauit, & facti sunt duo rei debẽdi, & quilibet omnia bona sua obligauit creditori, insuper vxor renũtiauit Velleiano, & legi antiquæ, & iuri hypothecarũ, & nouæ constitutioni, & omnibus exceptionibus etiã specialem renuntiationem requirẽtibus, & si de eis specialis mentio esset faciẽda. mortuus est nũc vir, vxor renũtiat bonis seruando formã harũ duarum consuetudinum: nunc dictus Sempronius agit cõtra vxorẽ non solũ de media parte debiti, sed etiam de toto, & quod plus est, vult adhuc petere actione hypothecaria bona mariti quę à muliere possidẽtur, & fuerunt eidẽ in dotem assignata, quid iuris in hoc casu? Spe. in tit. de oblig. & solut. in §. j. vers. sed pone, vir & vxor. ponit hãc quæstionem, & distinguit soluendo, aut tota pecunia peruenit ad maritum, licet se obligauerit, & tunc actione personali non potest fideiubere pro alio, qđ in hoc casu præsumitur feciſſe. ff. ad Macedo. l. itẽ si filiusfamiliãs. §. j. si verò pro parte ad maritum peruenit, tunc vxor pro parte tenetur. l. vir vxori. §. fi. ff. ad Velleianũ. & hoc quando constet de prædictis, sed in dubio nõ tenetur mulier nisi creditor probet illam pecuniam versam in vtilitatẽ mulieris, quia præsumitur tota pecunia ad maritũ pueniſſe. authen. si qua mulier. C. ad Velleia. & faciũt quę dicit Imol. in c. cum contingat. de iureiurãdo. & Paul. de Cast. in d. authẽ. si qua. C. ad Velleia. & in reliquis, vide ibi Spec. & Bar. in consi. cxxiij. incip. pũctus quæstionis. vbi ponit quæstionem iam suprà tactã, & Pau. de Cast. in consi. cccix. incip. Bar. in quodam consi. j. in ij. vol. consiliorum antiquorum.

IN TEXTV IBI,

Ou qu'elle ait empeschement.

1 Protestãdum de impedimento.

DE hoc tamen impedimento debet protestari coram testibus, † & nõ potest quis se excusare propter impedimẽtum, nisi de impedimento protestetur expresse, prout tenet Panor. in c. sciscitatus. in vltimo notabili. de rescrip. facit gl. notabilis in c. cupientes. §. quòd si per viginti. in verbo, propositũ, de electio. in vj. quæ vult, † q vbi quis est impeditus expedire actũ in termino, non excusatur nisi ꝓtestetur q per ipsum nõ stetit, sed propter tale impedimentum. de qua gl. facit festum do. meus Ias. in l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori. in ij. & iij. col. ff. de noui operis nuntiatio. vbi amplè tractat materiam. & in l. properãdum. §. sinautem vterque. in j. col. C. de iudiciis. & Alex. in consilio xix. incipiente, viso processu causæ vertentis. in ij. col. in j. vol. Barba. consi. xlj. in xix. col. in j. vol. Et faciunt de materia impedimenti dicta per Felin. in c. ex transmissa. de præscrip. & plenius per Philippum Francum in c. ex ratione. in xiiij. col. vbi multa ponit. de appellatio. per Francis. de Aretio in cons. clxiij. vbi quædam notabilia dicit.

2

ADDITIO. Et aduerte q non sufficit protestari de impedimẽto, sed etiam debet intimari parti, vt est tex. & ibi notatur in clem. causam. de electio. Et etiam de huiusmodi protestatione impedimenti & eius effectu, vide Cosmã Guymier in suo commento quod fecerat super pragmatica sanctione, in titulo de pacificis possessoribus.

TV autẽ †caueas ne sit impedimentum affectatum aut procuratum, quia affectatum non prodest. l. ij. §. simili modo. & ibi Bart. & alij. ff. si quis cautionibus. clement. ij. in §. illis. & ibi glo. & Cardin. de pœnis. & faciunt quæ dicit Feli. in c. fin. extrà de testibus. & Angel. Areti. in tractatu maleficiorum, in gloss. j. in iij. colum. in iij. fol. vbi plenè probant quòd affectata non prosunt.

3 Impedimẽtum affectũ nõ prodest.

ET alleganti † impedimẽtum incumbit onus probandi. Felin. in c. iij. in iij. col. extrà, de offic. deleg. †Sed quomodo probabitur tale impedimẽtum? Bart. in l. ij. §. quod diximus. ff. si quis cautionibus. dicit q probatur per iuramentum, concurrente tamẽ qualitate personæ, arbitrio iudicis. Idẽ tenet Antonius de butrio, & alij in c. querelam. extrà, de procu. Idẽ Bart. in l. quęsitum. ad finem. & ibi Imo. ff. de re iudic. do. in Alexa. & Ias. in d. §. quod diximus. ¶ Sed do. meus Ias. cõtra illam doctrinam opponit ibi de duabus legib⁹. Primò videlicet de l. illud. circa fin. de tempor. appellat. vbi vult q impedimentum debeat edoceri euidẽtissimis probationibus, ergo non potest probari per iuramentum, vt ibi dicit. igitur. ¶ Aduerte tamen, q si iudex dicat se aliis negotiis impeditum vel occupatum, etiam in terminis generalibus, licet causæ impedimenti in specie non exprimantur, illi creditur, & sufficit. ita dicit Iaco. Rebuffi. in l. vnica. C. de Metropoli berito. lib. xj.

4

5 Impedimentũ probandum & quomodo probetur.

SEcundò opponit de tex. in l. fi. circa medium. C. de Iordi. cognit. & facit tex. in c. cupiẽtes. §. quòd si per viginti. iũcta gl. in verbo, plena fides. de electio. in vj. sed dicunt quidam q ibi probatio plena non requiritur circa impedimentum, sed circa aliud.

ET ideo ex prædictis dicit ibi idem domi. meus Ias. quòd est dicendum, quòd aut impedimẽtum verisimiliter potest probari per testes: tunc non sufficit iuramentum, sed requiruntur probationes euidentex, per tex. hîc antè allegatum. & est de mente Barto. in l. si quis ex argentariis. §. finali. ff. de edendo. Aut verò tale impedimẽtum verisimiliter non potest probari per testes. & tunc si non tractatur de magno præiudicio, & concurrat qualitas personæ, tunc bene potest probari per iuramentum, per l. thesaurus.

ff. ad

ff.ad exibē. & l.fi.C.de fide instrum.& Paul.de Cast.in d. §. quod diximus. sic ergo est vna limitatio ad illud quod dicitur, ꝙ potest probari per iuramentum, scilicet quando veri similiter nō potest probari per testes.

SEcundò limita secūdum eundem dominū meum, scilicet, ꝙ non habeat locum quando ex tali impedimento oritur probanti illud actio, quia tunc debet probare per testes. l. penult. §. docere. ff. ne quis eum. & ita tenent Bal. & Roma. in d. §. quod diximus. quos allegat dominus meus ibi. sed bene verum est ꝙ concurrentibus supradictis quo ad cōsequendā exceptionem sufficit probare per iuramentū. Ita tenēt doctores hîc antè allegati in dicto loco.

TErtiò limita quando requiritur probatio alicuius impedimenti notorij, quia tunc non sufficeret iuramentū, † eo quòd notorium debet probari per testes, vt dicit Spec. in tit. de notorio crimine. §. iam. ver. obstat & hoc notorium. & versi. sequen. Et Bal. ibi in addi. vers. testis. & in Spec. eod. tit. §. j. imò ad minus p duos, vt per Abba. in c. tertio loco. de præsumptio. & per glo. ij. q. j. c. Deus omnipotens. §. fin. Ex quo ergo cùm in casu nostrę cōsuetudinis dicatur, quòd nisi habeat impedimentum legitimum & notoriū, quòd ex quo requiritur quod tale impedimētum sit notoriū, quod non sufficit quod probetur in casu nostro per iuramentum, sed requiritur ꝙ sint testes. quod nota si casus eueniat.

6 Notorium debet probari per testes.

QVartò, pro limitatione dic ꝙ licet impedimentum possit probari per iuramentum, tamen hæc probatio potest annullari per contrariam probationem. Ita tenet dom. meus Iason in sua solenni repeti. l. admonendi. in ciiij. col. ff. de iureiurand. allegans pro hoc. Innocen. in cap. quia propter. in pen. col. extrà de electio.

QVintò, pro limitatione seu responsione aduerte, quòd licet possit impedimentū probari per iuramentum, intelligitur pro vna vice tantùm, & sic semel, & non bis. tex. est no. in l. fi. ff. de bonis autho. iu. pos. secundum Bal. ibi, in lectura antiqua. & Ang. in l. veluti. §. hæc vox. & ibi Bal. in lectura antiqua, ff. de eden. & illum text. dicit ad hoc singularem Lud. Ro. in rub. ff. de arbi. ¶ Quæ autem sint quæ possint probari per iuramentum, vide quæ dixi. in tit. *des iustices*. §. v. in gl. *s'il n'a grace*, in fine. ver. item per hoc staretur dicto vnius. in additione ibi posita, quæ incipit, hîc vides vnum casum.

SExtò, pro limitatione dic ꝙ quando quis fuit semel periurus, ꝙ nō admittitur ad probandū impedimentum per iuramentum, † quia periurus perdit omnem facultatem probādi per iuramentū. tex. est in c. paruuli. xxij. q. v. & facit quod dicit Bal. in authen. & qui iurat. in primis verbis. C. de bo. auth. iudi. pos. † ꝙ qui est periurus si non pōt satisdare, perdit beneficiū: nec statur iuratorię cautioni. de qua materia qn̄ stetur iuratorię cautioni, & in quibus casibus nō admittitur iuratoria cautio, ponit amplè. do. meus Ias. in l. j. in v. col. ff. qui satisda. cog. vbi ponit xiiij. casus vbi non statur iuratoriæ cautioni. & istam limitationē ponit do. meus Ias. cum aliis tribus in d. l. ij. §. quoddiximus. ff. si quis cautio. quem vide post Alean.

7

8

IN TEXTV IBI,

Dedans xxiiii. heures.

SEd an aduersus lapsum huius tēporis possit princeps restituere: cùm ista sint positiui iuris? videtur quòd sic, per ea quæ dicit amplè Franciscus de curte iunior in suis consiliis feudalibus, consi. j. col. ix. & x. vbi per plures rationes comprobat ꝙ in his quæ sunt positiui iuris supremus princeps habet liberam potestatem disponēdi & immutandi. c. proposuit. de cōcess. præbē. notat Feli. in c. j. de cōstitutio. & in his quæ facit princeps nō oportet vlteriùs disputare. l. disputare. C. de crimi. sacrilegij. Nec princeps alicui formæ adstringitur, nec est ab eo exquirēda ratio, cur ita facit. Eccle. viij. do. meus Ias. in l. rescripta. C. de precib' impe. offe. & in eo sufficit pro ratione volūtas. Bal. in l. impetrata. C. sententiā rescindi nō posse. Feli. in c. si qn̄. in ix. col. extrà, de rescriptis. Imò venienti contra factum principis quod facit ex certa scientia, dēt imponi perpetuum silentiū, vt dicit Bal. in §. si quis autem. in verbo, non admittimus. aliàs in verbo, imperialis clementia. col. vlt. de pace Cōstantię. imò potest tollere ius quæsitū alteri, dummodo non sit cōtra ius diuinū vel naturale, sed tantùm positiuū. notatur in l. fi. C. si cōtra ius vel vtilitatē publ. l. quoties. C. de precibus impe. offe. notatur per omnes in c. quæ in ecclesiarum. extrà, de constitutio. maximè qn̄ est aliquid quod ab eo prouenit, quoniam etiā priuilegium ab eo concessum reuocare potest, vt no. glo. fi. in c. decet. de reg. iur. in vj. & Ang. in l. controuersiam. ff. de priuilegiis credi. maximè qn̄ per reuocationem talis priuilegii fit reductio ad ius commune, quoniam nō est dubium ꝙ hoc casu princeps pōt tollere ius quæsitum per priuilegium, quod est contra ius commune, ita ꝙ etiam sentiens lucrum ex tali priuilegio non potest conqueri ꝙ ex hoc rescripto ius suum lædatur. ita tenet Fran. de curte in dicto cōs. j. col. xj. vers. quarta conclusio. quem sequūtur multi, quos ibi allegat. Sed sic est ꝙ hoc casu illi qui possunt prætēdere damnū sunt creditores mariti, qui habent vxorē in vim huius cōsuetudinis obligatam pro debitis sui mariti, & sic in vim priuilegij, cùm talis cōsuetudo in hoc sit contra ius commune, per quod vxor non tenetur ad debita viri, nec ediuerso. toto tit. C. ne vxor pro marito. Tollendo ergo per principē mulieri obstaculū, quod erat in ea in vim cōsuetudinis, & reducendo eā ad ius cōmune, quod fieri pōt, vt dictum est, nec hæredes, nec creditores possunt talia rescripta impugnare, imò talia rescripta sunt magis fauorabilia si ex aliqua causa releuent mulierem ab omissione solennitatis fiendæ per nostram consuetudinem, quoniam restitutio generalis ex clausula, si qua mihi iusta causa vī, nunquā tollitur, maximè quādo inseritur in rescripto, si de tali causa vobis cōstiterit. l. j. in fi. & l. necnon. §. quod eius. ff. quibus ex causis maiores imò quotics æquitas suggerit. l. sed & si per prætorē. §. quoties. ff. eo. ti. Et quęlibet causa dicitur iusta quæ à principe approbatur, nisi à iure sit prohibita. notatur in iuribus s. alle. imò semper in principe præsumitur causa, imò sua sola voluntas habetur pro causa. Fel. in c. quę in ecclesiarum. in ij. col. & in c. postulasti. in xv. col. & in c. ad audientiam, ij. de rescriptis. do. meus Ias. in l. si testamentum. C. de test. Alex. in cons. xliiij. in fi. in j. vol. & in consil. xciiij. in pe. col. in eod. j. vol. maximè qn̄ dat restitutio ad terminum elapsum, vt no. in cle. j. & ibi per Cardi. de in integ. restit. Cùm ergo in talibus elapsus sit terminus ad faciendum prædictam renūtiationem cum solennitate hîc descripta, potest princeps illam restituere ad illud tempus, ita quòd tempus elapsum possit ita facere prædictam renuntiationem sicut potuisset in tempore præfixo & requisitō, seu introducto à consuetudine. Quod intellige verū, dummodo non se intromiserit pendēte dicto termino, qn̄ si hoc ꝓmitteretur, aperiretur via delinquēdi & fraudandi,

BIU Cujas

quæ ſemper eſt tollenda. l. in fundo. ff.de rei vendi.l. quoties.ff.de reg.iur.do.meus Iaſ.in l.ij.C.de in dicta vidui.tollen.faciunt quæ infrà dicentur in concluſione harũ conſuetudinũ,in gl.*interpretées*.ver. xxxij.cõclu. ideo videmus ꝙ cõiter tales literæ regiæ cõtinẽt clauſulam,dummodo non ſe intromiſerit in bonis,& debẽt cõtinere: quia ſe intromittendo videtur quaſi cõtrahere cũ hæredibus & creditoribus mariti, rõne cuius contractus vel quaſi cõtractus magis obligatur & adhuc multo magis ſi ſubtraxerit,celauerit,aut occultauerit bona mariti,quoniã hoc caſu priuatur iure renuntiãdi, vt habetur amplè in cõſuetudine ſequẽti, in gl.*ayent ſoubſtrait & recelé*. & in vtroque eſt triplex vinculũ legis ſ.municipalis,& quaſi cõtractus & ſubſtractio.& ideo difficilior eſt diſpenſatio principis ꝓpter duo obſtacula.arg.l.ſi nõ lex Aelia ſentia. & quæ ibi no.Bal.ff.de hære.inſtit.de quo per do. meum Iaſ. in l.fi.in vj.col.ff.de cõſt.principũ.vbi dicit, ꝙ vbi ſunt plura obſtantia,princeps dẽt de oĩbus facere mentionem:quia plura ſpecialia facilè tolerantur, & non eſt ita leuis diſpẽſatio cũ vno defectu quàm cũ pluribus, vt notant plenè doct.in l.j.in prin.vbi do.meus Iaſ. ff. de verb.obl. Et ad tollendũ obſtacula & obiecta quæ feci infrà,in tit.*des retraictz*,arti.j.in gl.j. de reſtitutione fienda contra cõſuetudines noſtras, bonũ eſſet ꝙ huiuſmodi impetrationes reſtitutionũ contra cõſuetudines noſtras impetrarentur ab ipſo principe,& nõ à cuſtodibus ſigillorũ,apponendo clauſulam, nõ obſtante tali cõſuetudine, cui in caſu prædicto derogamus.quod poteſt facere princeps, vt antè dictum eſt.

IN TEXTV IBI,

Apres que le treſpas de ſon mari ſera venu à ſa cognoiſſance.

EX quo enim hoc in caſu requiritur factũ hominis iſtud tẽpus meritò currere non debet, niſi à tempore ſcientiæ:cùm,vt dicit Bal.in l.quandiu. C.qui ad mit.†ꝙ tẽpus ſtatutũ à lege vel ſtatuto in quo requiritur factum hominis. non currit ignoranti. Plura ibi & infinita allegantur per do. Alex. in d.l.quandiu.& vide eundem do.meum Iaſ.in d.l. quandiu. licet tamẽ in hoc noſtro caſu videatur eſſe contra doctrinã Bart. in l.genero.ff.de his qui not. infam. vbi tempus à ſtatuto introductum currit etiam ignorãti. vide alle.per Alex.in dicto loco.

1 Tempus non currit ignoranti.

IN TEXTV IBI,

Par ſon mari & elle.

ECce ergo ꝙ per iſtum textũ clarè conſtat ꝙ etiã ſi mulier fuerit obligata cũ marito,ẽt ſi renũtiauerit beneficio diuiſionis, ꝙ faciẽdo huiuſmodi renũtiationẽ eſt liberata ab huiuſmodi debitis.& eſt ratio,qa qñ maritus & vxor ſimul vendunt, præſumit pretiũ ad maritũ peruenisſe.dixi ſuprà,in §.iiij.huius ti.in gl. *ne auſſi ſemblablemẽt*. ibi, additio, & ſi maritus & vxor. Sed videretur ꝙ ex quo in cõſuetudine præcedẽti, & in hac etiã ſemp dicit de debitis per maritũ & vxorẽ factis,& copulatiuè loquit, ꝙ ſi mulier fecerit debita de per ſe in caſu in quo poteſt obligari, ꝙ non cõprehenduntur in hac cõſuetudine,& in hac renuntiatione,ſcilicet quãdo contrahit tanquã tutrix pro debitis aut pro negotiis ſuorũ filiorũ primi matrimonij: qđ poteſt, vt dixi ſuprà §.j.in gl. *contracts entre les uifz*. in ſecunda limitatione. imò adhuc hoc caſu maritus eſt obligatus, vt ibi dixi, & in omni alio caſu ſi non interuenit authoritas mariti,aut ſit tacita obligatio mariti,puta quãdo mulier mercatur de conſenſu mariti, aut ſciente marito, nõ videtur huiuſmodi debitũ cõprehendi ſub hac conſuetudine. ſed cogita, quia etiã mulier aliàs non teneretur.

IN TEXTV IBI,

Et auec ce.

LIcet iſta conſuetudo in præcedẽtibus verbis vſq; ad hæc verba ſint in comitatu Niuernen. tñ hæc verba non ſunt in dicta cõſuetudine.Sed iuxta prædicta quæro,quidã Burgundus accepit in vxorem quãdam Niuernen.quæ poſt eius mariti mortẽ fecit prædictas renuntiationes,& tñ licet bona eius mariti ſint in Burgũdia, fuit dictũ in cõtractu matrimonij celebrati in patria Niuernẽ. ꝙ dictus cõtractus regularet ſecundum cõſuetudinẽ Niuernẽ. an hoc caſu debeat habere dohariũ ſuper bonis exiſtẽtibus in ducatu,attenta dicta renũtiatiõe: hoc eſt quærere,an potuerint facere partes ꝙ nõ obſtãte hac conſuetudine,conſuetudo Niuernẽ.poſſit & debeat obſeruari in bonis exiſtentibus in Burgũdia? Iſta quæſtio eſt in facto inter nobiles,& nondum eſt deciſa.Si inſpiciamus quę cõſuetudo in talibus ſit ſeruãda de iure nõ exiſtente cõuentione,an conſuetudo mariti an loci cõtractus,ſ.vxoris:dico ꝙ inſpiciẽda eſt cõſuetudo mariti.l. exigere dotẽ.ff.de iudic.vbi doctores.& Rapha.Cuma.cõſ. xxvj.& conſ.clxxij.cũ aliis alle.ꝓ do.Lancelotũ in d.l. exigere.& do.meũ Iaſ. in l.j.in j.lec. in xiij.col.cũ ſeq. C.de ſum.tri.& maximè ſeruat conſuetudo domicilij mariti in bonis mariti,vbi ſunt ſita bona, qñ conſuetudo reſpicit bona,vt eſt in caſu iſto. Et de ſimili caſu vide Pet.de Anc.in cõſ.ſuo.clxiij.& ampliat Bal. prædictã legẽ, etiã ſi in inſtrumẽto cõtractus matrimonij ſit dictũ ꝙ maritus promiſit dotẽ reſtituere tã in loco contractus,quã in loco domicilij, & alibi in quacũq; parte terrarũ.Quã ampliationẽ refert do.meus Iaſ. in d.l.j.& dicit ſe nõ alibi legiſſe.ſed videt ꝙ Pet.de Anc. in fortioribus terminis iſtud dixerit in d. cõſ.clxiij.in ij.col.ibi.Secũdò ad quæſtionẽ deſcendens. cùm dicit ꝙ teſtator præſupponit obligationẽ contractã inter eos in matrimonio cõtrahẽdo, cùm cõuẽtũ fuiſſet cũ vxore ꝙ vti poſſet conſuetudinibus & vſibus, ſtylis, & iuribus villæ Pariſien.ibi cõſeruatis, & tñ ibi dicit, eſt verũ ꝙ poteſt vti illa vxor dictis conſuetudinibus quo ad bona ſita iuxta territoriũ vbi eſt cõſuetudo,& nõ extra territoriũ:imò etiã ꝙ cum illa cõuẽtione nihil operata fuit diſpoſitio mariti teſtãtis vltra bona ſita in territorio dictarũ cõſuetudinũ. Et iſta ampliatio cũ hîc antè dictis videretur facere, ꝙ etiã in hoc caſu, ſ.in dohario,inſpiciẽda eſſet cõſuetudo loci domicilij mariti:maximè qa bona ſup quibus vxor petit dohariũ, ſunt in domicilio mariti,& ideo hoc caſu in renũtiãdo, nõ tenebit dohariũ,ſed perdet.Et faciũt multa ꝓ hac opinione quæ dicit Anc.in dicto conſi. ¶Itẽ facit in hoc caſu.Sunt duæ conſuetudines cõtrariæ,vna naturalis,quæ eſt cõſuetudo ducatus Burgundiæ quę eſt realis,& reſpicit rẽ,ſeu diſponit circa rẽ,& illa cõſuetudo tanquã realis quæ diſponit circa bona, inſpicienda eſt in bonis exiſtentibus intra territoriũ illius cõſuetudinis.Alia eſt accidentalis quæ venit ex volũtate contrahẽtium, ſ. conſuetudo Niuernẽ. ſed ſic eſt †ꝙ vbi ſunt duæ cauſæ,vna naturalis,alia accidẽtalis, præfertur naturalis.l.qui habebat.ff. de teſt. tute. do. meus Iaſ.in l.iij.in fi.ff.de offi. aſſe.igitur. ¶†Item vbicunque ſunt duæ cauſæ,vna permiſſiua,alia prohibitiua,ſemper attẽdi debet prohibitiua, & nõ permiſſiua.Ita notat Bart.in l.iij.in princip.ff.de ſuſpe.tut.per illum

Quæſtio.

Conſuetudo domicilij mariti ſeruanda.

1 Cauſa naturalis præfertur accidentali.

BIU Cujas

illum tex.dom.meus Iaſ.in l.j.§. veteres.in ij.col.ff.de acquir.poſ.& in l.ſi Ruffinus.in prin.C.de teſta. mili. ſed ſic eſt ꝙ in hoc caſu ſunt duæ cauſæ ſeu duæ conſuetudines: vna prohibitiua,& eſt illa quę eſt in domicilio mariti vbi bona ſunt ſita,& reſpicit bona, vt hîc videmus in fine huius noſtræ cõſuetudinis: alia ꝓmiſſiua,quæ eſt cõſuetudo Niuernen. quæ eſt in hoc caſu rõne obligationis initæ inter virũ & vxorẽ in contractu matrimonij,quæ eſt ꝓmiſſiua,& ideo cùm ſint duæ cõtrariæ, tenẽda eſt ꝓhibitiua. ſ. cõſuetudo noſtra,in bonis exiſtẽtibus in ducatu,cùm cõſuetudo ſit realis, per iura ꝯ.alle. ¶Et hoc eſt, qa licet ſit cõuentũ inter dictas partes ꝙ dictus tractatus in reliquis reguletur ſecundum cõſuetudinem Niuernen. tñ per hoc nõ eſt in totũ renũtiatũ huic cõſuetudini ducat⁹ Burgundiæ,nec per hoc fuit dictus quondã maritus exẽptus à cõſuetudine ducatus Burgũdiæ,quæ eſt cõſuetudo originis & domicilij vbi ſunt bona ſuper quibus petitur dohariũ.arg.l.aſſumptio.ff.ad muni.glo.in l.j. C.de muni.& ori.lib.x.& in l.ciues.C. de incol.lib.x. & ideo cùm dicta bona liganꝰ duabus cõſuetudinib⁹ cõtrarii,tenenda eſt per prædictam doctrinam prohibitiua. ¶Licet multa pro hac parte dici poſſent, ego tñ teneo ꝙ veritas ſit in cõtrarium, & ita in terminis tenet And.Sicu.dictus Bar. in conſ. ſuo iiij. in iiij.col. ibi,prætereà cùm aduertendũ ꝙ in dicto cõtractu dotali.in ij.vol.per tex. qui videtur in terminis facere in c.j.de ſpõſalibus.poſſet dici ꝙ iſte tex.loquitur de lege ſeu cõſuetudine reſpiciẽte perſonã, ſeu ipſum matrimoniũ, nõ reſpiciente bona. Sed ad hoc poſſet dici
3 ꝙ idem eſt: †qa à pari procedunt,ſortiri forũ etiã quo ad res,& ſtatutis ligari.gl.in c.quæ cõtra morem. viij.
4 diſtinct.& in c.illũ.xij.diſt.Ale.conſ.xlj.in v.vol. † ſed partes conſenſu eorum poſſunt ſortiri forũ extra territorium de quo agitur.Bar.& do.meus Iaſ.in l.fin.de iur.om.iud.ergo & ſtatutis alicuius ligari.cogita.

ADDITIO. Aduerte etiã ꝙ vbi ſunt duæ cauſæ, vna videlicet quæ prodeſt, & alia quæ nocet, ſemper attenditur illa quæ nocet.l.iij.§.fi.& ibi gl.Bart. ff. ad Silleia.l.ij.§.ſi à pupillo.ff.de vſuc.pro emp. l.cùm pater.§.Mæuio.in fi.ff.de leg.ij.quod tamen limitat Petrus Gerar.de petra ſanct.ſingulari ſuo xlij. inci.nota, quando duæ cauſæ.duabus limitationibus, vna ſcilicet qñ cum cauſa quæ prodeſt reducit nos ad ius cõe, vel qñ cum cauſa quæ prodeſt concurrit fauor validitatis actus quoniam hoc caſu ſumenda eſt cauſa quæ prodeſt.Et quando ſunt plures qualitates contrariæ, quæ attendatur, vide Alciatum in ij. lib. de verbo.& rerum ſignif.col.lxxj.& lxxij.

§. VICESIMOPRIMO.

ET s'il eſt trouué que leſdictes femmes ſoyent nobles ou autres, ayent ſoubſtrait, ou recelé aucuns des biens cõmuns entre leurs maris treſpaſſez & elles,en ce cas elles ſeront tenues de payer la moitié deſdicts debtes non obſtant ladicte renõciation. Et n'entend-on point que par ce ladicte femme demeure quitte des debtes par elles deuës auant le mariage de ſon mari treſpaſſé & d'elle.

IDem in cõſuetudine comitatus Niuernẽ. quæ iſtud idem diſponit quo ad ſolutionẽ debitorum,& in conſuetudine præcedẽti nihil dicit,ꝙ perdat doharium. ſed in hac patria ſicut perdet doharium renuntiando,vt dictum eſt in conſuetudine præcedenti, † an etiã ſi renuntiauerit,& tñ reperiatur aliquid occultaſſe, ita ꝙ teneatur ad debita per hanc noſtrã cõſuetudinẽ, an ad minus recuperet doharium quod perdiderat per renũtiationem: videtur ꝙ ſic,cũ ex quo renuntiatio per eã facta habeatur pro non facta, nec eidem prodeſt, vt hîc dicitur,ꝙ etiam debet eſſe in loco illo in quo erat ante renũtiationẽ,ne ex ſua occultatione plus puniatur quã ſtatutũ ſit. ¶Sed quicquid ſit,teneo contrariũ, & quia hoc non eſt dubium ꝙ iam per renuntiationẽ per eam factã perdit doharium, & ſi nunc recuperaret,eius delictum & fraus reportarent ei commodũ, quod non eſt dicendum, † cùm fraus & dolus nemini patrocinari debeant.dixi iam ſuprà in conſue.xix.huius tit.in gl.*qui ne ſe voudra.* quaſi in fin.

1 Quæſtio.

2 Dolus nemini patrocinari debet.

IN TEXTV IBI,

Ayant ſubſtrait & recelé.

ECce hîc quomodo mulier ſeipſam ſuo iure priuauit,ſicut in ſimili dicit in c.propoſuiſti.lxxxij.diſt. & vide multos caſus per Luc.de Pen.in l.ij.in vlt. col. C.de delatoribus.lib.x.in quibus quis ſe ſuo iure priuat,& damnum & iniuriam ex ſeipſo cõſequit. ponit nu.xlv.caſus,vel plus,in quibus quis ſeipſum grauat.

LVdouicus Rom.in ſing. ſuo clxviij. inci. ſed nunquid condictio.dicit † ꝙ licet cõdictio non detur 3
domino niſi cõtra furem.l.fi.ff. vſufruct. quemadmodum caueat.in §.ſic itaq;.inſti. de action.tñ ſi vxor amoueat res mariti,vel ecõtrà,datur condictio,ꝓ text. ſingularem & vnicum,quem dicit malè notatum, in l.ſi concubina.§.non ſolùm.ff.rerum amotarum.

ET non eſt mirandũ ſi iſta mulier quæ celauit bona mariti priuetur priuilegio ſibi cõceſſo per legem noſtram municipalem, quòd renũtiando bonis ſit liberata à debitis mariti: † ſicut in ſimili videm⁹ in hærede,qui cõficit inuentarium: quia ſi bona defuncti occultauerit,punitur in duplum.l.ſcimus.§.licentia.C.de iure deliberandi.† Et etiam hæres occultans bona defuncti perdit Falcidiam & Trebellianicã, ꝓut dicit Bart.in d.§.licentia. vbi dicit, ꝙ negans aliquas res eſſe de hęreditate defuncti,priuatur beneficio detrahendi Falcidiam,vel Trebellianicam.per text.in d. §.licentia.& per tex.in l.beneficio.ff.ad leg. Falci.vbi etiam Bal.in l.reſcriptum.ff.de his quibus vt indi. & facit in ſimili tex.multũ not.in l.ſi ſeruum.§. prætor. ff.de acquir.hære.† vbi filius occultans vnam rem de 6
hæreditate,perdit beneficiũ abſtinendi.& voluit Bal. l.Paulus.ff.ad leg. Falcidiam.

4 Hæres occultans bona defuncti quomodo puniendus.

5

ET in hoc caſu non ſolùm priuãtur rebus occultatis mulieres,ſed ĩ totũ priuant beneficio abſtinẽdi ſe à bonis acquiſitis & mobilib⁹,& à ſolutione debitorũ pro parte occultata, ſed in totũ tenent ꝓ earũ parte. ꝓ quo facit qđ notãt Bar.& Imol.in d.l.Paulus. & faciunt quæ dicit Bar.in d.l.ſcimus.§.j.in iiij.col.& quæ dicit Alex.in d.§.licẽtia.† vbi diſputat an occul- 7
tans res hæreditarias priuatur pro parte occultata,an in totum.& dicit ꝙ communis eſt opinio ꝙ priuatur in totum,quæ eſt propter §. ſancimus. in authen. de hære.& fal.& ibi gl.in verbo,forte. & expreſsè firmat gl.in eadem authentica,in §.ſi verò non faciat.in verbo,lucrari. dominus meus Iaſ. in hoc multa in ſimili adducit,inquantum dicit in l.quod te.in xij.colum.ff.

ſi cert.

BIU Cujas

si cer.pet.†ꝙ hæres qui negat rem legatam esse hæreditariam, si conuincatur, perdit beneficiũ detrahendi Falcidiã,ꝑ l.hæreditatũ.§.j.ff.ad leg. Falc. & ibi ponit multos casus, in quibus negans siue celans, siue occultans aliqd priuat beneficio,si qd̃ habeat,aut habere poterat aliàs in dicta re negata,celata, vel occultata,& vide in simili Pan.in cõs. lxxiij. in secũdo dubio, in v.col.in ij.vol. ¶Adde†ꝙ mulier tenet cũ iuramẽto patefacere bona mariti defuncti hæredibus.gl.in verbo,iurata.in l.ij.C.qñ & quibus quarta pars debet.li. x. † & concubina põt poni ad torturã.Bal.inl.j. C.de natu.lib.Iac.de S.Georg.in trac.feudorũ,in gl.dictiq; vasalli promisserunt recognoscere.in vj.col.

8 Negans rem legatã hæreditariam quomodo puniendus.

9 Mulier tenetur patefacere bona mariti defuncti.

IN TEXTV IBI,

Des biens communs.

1 Quæstio. QVæro pone,†ꝙmulier portauit in domũ mariti quædam bona mobilia, quæ ei data fuerant in dotem nunquid poterit mortuo marito, & renũtiatione per eam facta,accipere dicta bona,& si accipiat, an sit excluſa beneficio renuntiationis per eam factę? ¶Videtur ꝙ non possit accipere: qa ex quo sunt bona mobilia,statim matrimonio cõsummato sunt cõmunia, cùm mobilia inter virum & vxorẽ sint cõmunia, vt suprà eo.ti.§.ij.& licet posset dici ꝙ talia bona licet sint mobilia,quòd tñ sunt data in dotem,& sic deberent dici dotalia, quæ restitui debent vxori, tamen ex quo sunt bona de quibus maritus poterat vti & abuti pro libito voluntatis.& de quibus nõ tenetur ad periculum,non sunt dotalia,prout dicit & not. Bal.in l. in rebus.in iij.col.in prin.C.de iure dotium.

IN TEXTV IBI,

Et n'entend-on point.

Separatorum separata ratio. RAtio est in promptu, q̃a separatorũ separata debet esse ratio:nam solùm tenetur mulier ad debita mariti eo ꝙ participat de acquisitis quæ fiunt constante matrimonio:de quibus debitis factis constãte matrimonio tenetur pro media parte. si ergo habeat remedium,& priuilegiũ quo possit se tueri, ne teneatur ad debita mariti, scilicet renũciando bonis mobilibus & acquestibus,illud priuilegium tantùm extẽdi debet ad alia debita quæ debentur occasione bonorum,quibus per priuilegiũ renũciãdo liberat mulier à debitis, ex quo debita per maritum debẽtur vna ratione & debita ante matrimonium consummatũ debent alia ratione, sic illorũ debet esse separata ratio, ita ꝙ ratio priuatorum debitorum non se extendit ad secunda debita mariti,si per prædictam renũtiationẽ, licet sit liberata à debitis factis cõstante matrimonio, remaneat adhuc obligata primis creditorib⁹, quibus tenebatur ante matrimoniũ contractum cum marito.

ET aduerte,quia ista clausula quæ hîc ponitur,potius debuit poni in §.precedẽti quàm in hoc §.qa hæc verba,*par ce*,intelliguntur & referuntur ad renũtiationẽ præcedẽtem,scilicet hoc dicendo, *par ce*, scilicet per dictam renũtiationẽ,de qua superius dictum est,& non, *par ce*, scilicet per celationẽ & occultationem.quia de hoc nullum esset dubium, & ideo essent in hoc casu frustratoria verba,& illa clausula de nihilo operaretur, ideo vt non sit frustratoria dicendum est quòd refertur ad superius dicta,& nõ ad proxima, secundum notata per dominum meum in l.j. C.de liberis præteritis.in j.limitatione. quoniã, vt hîc videmus non potest referri ad proxima, ergo ad cõpossibilia. & vide notata ibi. dixi alibi de effectu clausulæ in fine positæ.

§ VICESIMOSECONDO.

LA femme ne prend point de douaire là où elle prend assignal.

STa cõsuetudo ita intelligi dẽt maritus ali quis habuit mille ducatos à sua vxore in dotẽ sortiẽtes naturã hæreditagij, non est dubiũ ꝙ debẽt assignari scd̃m cõsuetudinem nostrã ponitam j̃.eo.tit.§.xxiiij.pone ꝙ hẽt duas aut tres possessiones, seu hæreditagia : super duabus assignauit istos mille ducatos : moritᵉ maritus relicta vxore vidua,quæ petit restitutionẽ dotis, dicũt hæredes,vos habetis talia hæreditagia sup qbus fuit vobis assignata dos,capiatis ea ꝑ dote.dicit mulier,sunt antiqua hæreditagia,sup qbus ego debeo habere doharium,hoc est vsumfructũ pro dimidia parte:& reliqua dimidia pars nõ sufficit ꝑ dote,nec est assignale, ideo tenemini ꝑ reliqua dimidia parte dotis. Nã cõsuetudo nr̃a in præsenti articulo disponit,ꝙ si mulier super aliquib⁹ hęreditagiis habuerit assignale dotis,nõ põt super illis habere dohariũ,hoc est vsumfructũ mediæ partis illorũ hæreditagiorũ,ió infero vnũ, ẽt si hæredes statim & incõtinẽti mortuo marito restituerint pecunias dotis vxori,quæ fuerũt assignatæ super aliquibus hæreditagiis antiquis, quod possunt facere quotiescũq; voluerint,vt dictũ fuit s̃.in §.xviij. quòd super illis hæreditagiis mulier non habebit vsumfructum, ex quo iam fuerat factũ assignale. cogita tamẽ.

Intellectus huius consuetudinis.

ET aduerte ꝙ virtute istius assignationis mulier efficit ꝑprietaria istorũ hæreditagiorũ sup qb⁹ fuit assignata dos,& cẽsent esse loco dotis,& sic patrimoniũ mulieris:imò etiã qd̃ plus est,† si maritus assignat vxori aliquã rẽ ad alimẽta,aut ꝑ statu suo tenẽdo sibi donat vel legat,cẽsebit ꝑprietaria. tex. est no.in l.Titia.*la premiere*,§.fi.ff.de leg.ij.& in l.donationes.§.species.ff.de donat.& in l.fi.ff.de vsufr.earũ rerũ quæ vsu cõsumunt.l.libertis. & ibi tractat hãc materiã Bar.ff. de ali.& cibariis leg.facit glo.in l. si mulier.C.de iure dotium.ita tenet in specie Guid.Papæ decis.525.& in quæst. præcedẽti dicit,†ꝙ ex sola assignatione vel pro missione casu cõditionis aduenięte,fit trãslatio rei assignatæ in vxorem, etiã sine traditione. dixi s̃. §.xvij.

1

2 Sola assignatione trãsfertur res.

SEd quæro de quæstiõe,maritus habet antiqua hęreditagia,accepit quãdã mulierẽ in vxorẽ,quę dat ei mille francos sortiẽtes naturã hæreditagij,tñ nõ assignant,nec ei fit ꝑmissio de assignãdo,sed maritus dictas pecunias recipiẽdo emit fundũ. mortuo nũc marito dixit vxor ꝙ dimidiã partẽ dicti acquestus facti ꝑ maritũ dẽt habere, & ꝙ dos eius ei debet assignari sup aliis antiquis hæreditagiis:dicũt hæredes ꝙ tantũ debet habere vsumfructũ antiquorũ hæreditagiorũ, & ꝙ accipiat acquestus factos de pecunia dotali,qa sunt loco dotis,qd fiendũ? dubiũ versatur in hoc,nũquid res empta ex pecunia dotali sit dotalis. istã quæstionẽ examinat Soci.in cõs.suo ccxxiij.col.j.vers.j.& vr̃ ꝙ sic p tex.l. res quæ ex dotali.& l. si ex lapidicinis. & l.Proculus.in fi.cum ibi no.& l.fi. ff. de iure dotiũ. & hoc quãdo est empta nomine mulieris, & sic ad sui vtilitatem,aliàs nõ l.ex pecunia.C. de iure dotium.& ita intelligit Lud.Roma.in cons.ccj. quod incip. pro decisione præsentis dubitationis. ideo cùm in casu nostro dictus fundus nõ fuisset emptus nomine mulieris,nec esset in eius vtilitatẽ,dixi ꝙ mulier debebat habere dimidiã partẽ dicti acquestus, & ꝙ super aliis hæreditagiis debebat habere dotem & doharium.

Quæstio.

Idem

BIU Cujas

¶Idem dicendum est si maritus assignauit dotem super antiquis hæreditagiis, aut etiã nõ assignauit, quæ quidem hæreditagia postmodum vendidit, & alia acquisiuit. nam ne præsumatur fraus inter virum & vxorem, siue videatur esse facta donatio fraudulenta, non debet habere dicta mulier mediam partem dictorum acquestorum, sed debent dicta bona sic acquisita ex pecuniis antiquorũ hæreditagiorũ, reputari antiqua hæreditagia, alias si cõtrarium diceremus, esset in potestate viri (qui cõsuetudine nostra prohibente nihil potest donare vxori, vt cautum est antè eodem titu. §. vij.) vendere suum patrimonium antiquum, & acquirere noua, vt ex illo vxor lucretur mediam partem in acquestibus ex illa pecunia quæ prouenit ex antiquis hæreditagiis. dixi suprà eo. tit. in §. ij. qui incipit, *femme mariee*. in gl. quæ incipit, ibi, *& acquestz*.

Quæstio. SEd quæro, pone ꝙ mulier dedit fundum aliquem in dotẽ marito, & maritus vendidit ipsum de consensu mulieris pro mille ducatis, moritur nunc maritus, nunquid si inueniãtur isti mille ducati penes bona mariti, & appareat, ꝙ sint ex re dotali, debeant esse mulieris, prout fuisset res dotalis? dubiũ stat in hoc an pecunia redacta ex re dotali sit dotalis. in hoc iura sũt cõtraria, quia gl. in l. si ex lapidicinis. ff. de iure dotiũ. dicit quòd intelligit d. l. si ex lapidicinis. quando hoc agitur, scilicet ꝙ sit dotalis, & ꝙ sit vtile mulieri. Tu dic absq; aliquali superflua relatione, ꝙ veritas est, ꝙ si est vtile mulieri, licet non agatur, præsumitur esse actum: eo ꝙ est vtile mulieri. quia illa pecunia succedit in locum dotis. vt l. fi. ff. de iure dotium. & istud est ne cessariò dicendum, maximè in casu nostræ consuetudinis suprà positæ, quæ prohibet donationẽ, quia si ista præsumptio non esset, sequeretur ꝙ esset præsumptio ꝙ ista pecunia esset penes maritũ ex causa donationis, quæ prohibetur inter virum & vxorẽ. & istud tenet Ang. in l. interdũ. ff. qui potiores in pig. habeãtur. vide vnũ verbũ in singulari Lud. Rom. 612. inci. tu habes, ꝙ pecuniã redactã. vbi ponit an res empta ex pecunia dotali sit dotalis, & de re empta ex pecunia alterius, an possit per illum vendicari. per Bar. & alios in l. si vt proponis. C. de rei vendic. nõ insisto, quia nõ est præsentis speculationis.

§. VICESIMOTERTIO.

DEniers de mariage assignez ou promis d'assigner, & qui ne sont pas payez, emportent arreraiges, c'est assauoir dix pour cẽt, des le terme passé, qu'ils sont promis de payer, & s'il n'y a terme declairé, deslors que le debteur desdicts deniers sera suffisamment interpellé.

DEm in comitatu Niuernen. Idẽ in comitatu Burgundiæ quo ad nobiles, & quo ad alios, ad quinque pro centũ. ¶† Ista est quæstio iuris, nunquid sublata hac cõsuetudine dispositione iuris maritus rõne dotis promissæ non solutæ emolumentum aliquod petere possit. & videtur ꝙ non: quia qui promittit dotem nomine vxoris, tenetur ad dandum illam. l. dotale prædiũ. j. §. dotale. ff. de fundo dotali. † sed in obligationibus dãi non succedit obligatio ad interesse. l. vbi autem nõ apparet. cũ vulgarib. & l. si seruũ, in fi. ff. de verb. obli. Bart. tamen in l. insulam. §. vsuras. ff. sol. matr. tenet ꝙ sic. † ideo in hac materia puto de iure dicendũ, ꝙ præsuppositа mora in dotis solutione cõmissa, aut maritus est talis qui solitus est negotiari, & tunc vltra dotẽ promissam sibi non solutam petere potest lucrum seu interesse cessantis lucri, eo ꝙ soluta dos non est, & sic non potuit cum illa negotiãdo lucrari. probatur illud primò per tex. apertũ in l. fi. §. præterea. C. de iure dotium. vbi patet ꝙ mora cõmissa in soluẽdo dotẽ, quæ consistebat in reditibus qui percipiuntur ex publico, maritus potest vltra dotẽ ciuilis annonæ quæstũ petere, hoc est, illud qđ lucrari potuisset ex dote, si sine mora sibi soluta fuisset. & facit ꝓ hoc tex. ĩ l. ij §. fi. de eo qđ certo loco. & l. socius q in eo. ff. pro socio. & qđ dicit Bar. in l. vnica. C. de senten. quæ pro eo quod interest. vbi habetur, † ꝙ debet haberi cõsideratio lucri cessantis in consueto negotiari, qui passus est moram in repetitione debiti.

1 Quæstio iuris.

2

3

4

AVt verò † maritus nõ est solitus negotiari, & tunc potest petere vltra dotem interesse qđ prætendit ratione dãni quod sentit eo ꝙ præstat alimẽta ex proprio, vbi soluta dote præstitisset ex eadem, & tũc possunt peti vsuræ, quia petunt vt interesse, & loco interesse succedunt & ita tenẽt multi maximè Bart. in d. §. vsuras. & in l. at qui natura. §. nõ tantũ. ff. de neg. gest. & facit gl. in c. conquestus. de vsuris. & est text. ad hoc in c. salubriter. de vsuris. & ibi omnes Bal. in auth. & q iurat. C. de bon. auth. iudi. possi. & in l. fin. §. præterea. C. de iure dotium. Ang. in l. diuortio. in princi. & in l. Titia. ff. sol. matr. Panor. in consi. xxxix. incip. illud de iure quæritur. in ij. vol. Alex. in consi. xvij. quod incipit, consideratis verbis. in ij. col. in iiij. vol. & Soci. in consi. clxxvij. in ij. col. Alex. in consil. lxiij. in ij. col. in iiij. vol. Ang. de Aret. plenè in §. fuerat. insti. de actio. Petr. de Anch. in consi. cxliij. incip. in quæstione quæ vertitur. Ange. in cons. xliij. cxlij. & cxlvij. in v. volu. & cons. lvj. in iiij. vol. ¶Et in isto cons. lvj. tractat materiã, an hæredes & causam habentes possint per pactum facere ꝙ ex pecunia dotali debita mortuis vxore & marito, soluatur quid annuum per hæredes debentes pecunias dotales, & si fuerit deductum in pactũ & solutum tanquam in vim arreragiorũ pro dictis pecuniis dotalibus, debeat in sortem computari. Egotenui & teneo, ꝙ ille cõtractus est vsurarius, & ꝙ debent in sortem computari. consului in facto contingenti.

5

SEd iuxta prædicta quæritur, † nunquid valeat nostra cõsuetudo, disponẽs, ꝙ certum quid detur pro centenario? & videtur primò dicendum ꝙ non: quia quod non potest pactum, non potest consuetudo. sed sic est ꝙ licet maritus ratione interesse dotis promissæ nõ solutæ possit petere lucrum cessans, tamen quãdo quis dotem promittit, nõ potest se obligare ad certã pecuniam pro centenario singulis annis, qa est vsura. prout tenet Ioan. And. & Card. in d. c. salubriter. de vsuris. & ita cõsuluerunt Pet. de Anch. in cõs. suo cxlix. incip. in quæstione quę vertitur. & sequit Lau. de Rodulphis in tractatu vsurarum. in c. consuluit. de vsuris prout refert & sequitur Sotinus in cons. suo clxxvj. in ij. col. ergo si non potest fieri per pactum, ergo nec per consuetudinem. cùm quod nõ potest pactum, nõ potest & statutũ seu consuetudo, prout dicit gl. in rubr. C. de decre. decu. lib. x. & ibi Ioan. de Platea. & in specie tenet Ioan. de Imo. in d. §. vsuras. & Ang. de Aret. in d. §. fuerat. † vbi dicit, ꝙ cõsuetudo quæ est in ciuitate Bononiæ, quòd pro dote soluuntur septem pro centenario, nõ est bona, imò iudicantes secundam illam consuetudinem sunt excommunicati, prout dicit

6 Quæstio.

7

do. meus.

BIU Cujas

do.meus Ias.in d.§.fuerat.in iiij.& v.col. insti. de ac.p illud quod dicit Bal.in auth.ad hæc.in ij. col. C.de vsuris.vbi dicit,† ꝙ leges,statuta vel cõsuetudines quæ permittunt vsuras etiam in vno nummo,nõ sunt licitæ.per tex.in cle.ex grandi. de vsuris. imò vt dicit Bal. in rub.de vsuris.& in rub.de iudiciis. in antiquis tenere contrarium sapit hæresim.

8 *Consuetudo permittens vsuram non valet.*

COntrarium tamen & verius teneo,videlicet ꝙ valeat nostra cõsuetudo, quia vt iam dictũ est istud lucrum quod petitur,nõ petitur vt vsura,sed vt interesse,eo quòd maritus supportat onera matrimonij.

9 *Argu. de pacto ad statutũne gatiuè non valet.*

ET ad illud quod dicitur,quod nõ potest pactum, nõ potest statutũ & cõsuetudo: respõdeo † quòd illud argumẽtũ nõ habet locũ negatiuè.Bar. in l. alia. §.eleganter.ff.sol.mat.& in auth.sed omnino.C.ne vxor pro marito. prout refert & sequit̃ do. Ias. in auth. iubemus.in j.& ij.col.C. de iud. in l.præscriptione.in iij.col.C.si cõtra ius vel vtilitatẽ pub.& in l.properãdum.§. sinautẽ alterutra. in ij.col.C. de iudi. & in l.si quando. §.& generaliter.in fin. C.de inoffi.testa.& in auth.præterea.in vj.col.C. vnde vir & vxor. per dom. meum Ias.in §.quædam.in vij.col.institit.de act. & Fel. in c.j.in ij.col.de probatio.Alex.consi.xcvij.in iiij.col. in j.vol. ergo cùm istud argumentum de pacto ad statutum seu consuetudinem sit negatiuum, non tenet, vt ex prædictis.imò,quòd plus est,dicit Panor. in c. si diligenti.in j.col.de foro compe. ꝙ ista regula non est semper vera.¶Fallit in casu in quo sit aliquid turpe,& contra bonos mores.no.plenè per Decium in regula, nec ex prætorio.ff.de reg.iur.Et ibi ponit quòd etiam quandoque affirmatiuè non valet.

ADDITIO. De materia huius regulæ,vide amplè per Matt.de affli.in præfatione cõstit.regni Siciliæ, in ix.quæstione vbi ponit quinque casus,in quibus potest pactum,quod non potest statutum.

ITem,& quod fortius est, adhuc tale argumentũ affirmatiuè sumptum facit pro hac opinione,quia valet argumentum,potest fieri per pactum,ergo per statutum seu cõsuetudinẽ,d.gl.sed sic est ꝙ potest fieri p pactũ ꝙ maritus rõne dotis,promissæ non solutæ habeat decẽ pro cẽtenario,aut annuũ lucrũ, ratione interesse lucri cessantis, ergo potest fieri per statutũ seu consuetudinẽ,& ꝙ possit fieri per pactũ,ita ꝙ tale pactum valeat,probatur primò,nam video,ꝙ cùm maritus dotis fructus nõ ꝓcipit, in effectu mulieris valida est conuentio,vt vxor se suósque alat.l.iiij.in fin. ff.de pact.dotal.si quis pro vxore.§.fi. ff.de dona. inter virũ & vxorẽ.l.fi.in prin.ff.de excep. doli. igitur dicendum est,vt idem sit in hoc casu,cùm ratio diuersitatis reddi nõ possit, s. vt mulieris cõuẽtio valeat,ꝓ quã maritus dote nõ recepta vxorẽ obligat ad qd sibi dãdum, ꝙ in ipsa alimenta cõuertat, tunc etiã & valida sit cõuentio,per quam pater vxoris morosus in dote soluẽda se adstringat ad aliquid vsurarum nomine dandum marito,qui matrimonij supportauit onera,dum tamẽ vsuræ conuersæ non excedant interesse quod prętendit maritus. & istæ vsuræ nõ petuntur vt lucrũ, sed vt interesse,& vtroque iure peti potuerunt.gl.in d.c.cõquestus.& in obligationem deduci possunt.l.fin.ff.de præto.stipula.§.non solùm.institit.de verb.obl.

ITem probatur per textum multùm notabilem in l. si quis pro vxore.§.si vxor. ff.de dona. inter virũ & vxorem.vbi formaliter dicit tex. † si vxor viro dotem promiserit,& dotis vsuras,dicendũ est sine dubio peti vsuras posse,quia nõ est ista donatio,cùm pro oneribus matrimonij petãtur. & in hoc tex. notandũ est.

10 *Vsura dotis.*

11 quòd† ꝓmissio vsurarum ex dote non est titulus lucratiuus,sed titulus onerosus, ꝓpter onera matrimonij quæ supportat maritus dote non soluta: & in hoc causatur interesse mariti,quia supportat onera matrimonij,vbi facta solutione supportaret ex dote.

ITem alia ratione probatur,† quia correlatiuorũ eadem est dispositio. C. de indicta vidui.tollen.l.legẽ Iuliam.† sed pactum propter quod se obligat maritus dotem recipiens ad aliquid annum vel menstruum dandũ vxori,vt inde se alat,est validum.l.si ex annuo. & l.si id quod.§.fi.& l.si stipulata.ff.de dona.inter virum & vxorem. ergo cõtrà validum esse debet pactũ vxori promissam dotem non soluẽs, & ad aliquid eãdem adstringens,vt ex ea maritus eam possit alimentare:non enim ad alimẽtationem tenetur maritus, ex quo penes eum dos promissa nõ est.l.fi.C. ad Velleia. ¶De qua quæstione,an & qñ maritus tenetur alere vxorem,vide Cy.& alios in l. quod in vxorẽ.C.de neg. gest.per glo. & doct.in l.si cùm dotem.§.sinautem in fæuissimo.ff.sol.ma.per Inno.in c.per vestras.de don. inter virum & vxo.& Spe.in tit.qui filij sint legitimi. §.nunc dicamus de vxoris alimẽtis per Bal. in l.de diuisione.ff.sol.mat.& in l.pro oneribus.C. de iure dotium.¶Tu autem in hac materia,quæ est quodammodo extrauagans,fac nouem conclusiones.

11 *Correlatiuorum eadem dispositio.*

12 *Conclusiones pro materia, quãdo maritus alimẽtare cogatur vxorẽ, & quãdo non.*

PRima est, † si maritus acceperit mulierem absque dote, ita ꝙ nulla dos fuit promissa,& tunc maritus eã apud se statim repellere non põt,sed alimentare cogitur,ac martiali affectione tractare,vt in §.quoniã. in auth. quibus modis naturales effi. legitimi. & in auth. de nuptiis. §. si quis enim. nõ enim dotibus, sed affectu matrimonia cõtrahunt.l.fi.C.de repudiis. Ad prædicta est tex.optimus in l.pen.ff.vt in poss.leg. dicens hoc casu,etiam post mortem mariti,hanc vxorem quãdiu remãserit in viduitate ali debere ex bonis quondã mariti ad instar filiæ. Hinc per hoc posset inferri,ꝙ etiã hæc vxor stãte cõsuetudine nostra habebit vsumfructum in medietate antiquorum hæreditagiorum mariti post eius mortẽ, quod dicimus dohariũ.qđ nõ est sine dubio,vt dixi ſ.in §. ij.gl.*mariee*. Et facit etiã qđ dicitur in l.ꝙ si nulla. ff. de reli. vbi dicit tex.ꝙ si nulla dos sit,maritus tamẽ tenetur sumptus funeris vxori cõtribuere, ne iniuria eius videat quõdam vxor insepulta relinqui.Dixi in §.ix.glo.*& facits.*

SEcunda est,si maritus habens vxorem dotatã promissione,scilicet quia dos est promissa, sed nondũ soluta,tunc maritus potest eam repellere, & non aliter.l.fi.C.ad Velle.nõ enim cogitur vxorem indotatã habere.Dicit tex.in l.si donaturus.§.j.ff.de cond. causa data.¶Aduerte tamen ad id quod dicit Bal.in l. fi.in fi.C.de iure dotium.arg.l.ꝙ si nulla.ff.de reli.& sumpfunc,quem refert & sequitur Franc.de curte consi.suo lxix. in ij. col. ꝙ vxor non alimentatur propter dotẽ, sed quia sic est à marito alimentanda.

TErtia conclusio est,maritus habens vxorẽ dotatã, quę nondum tradidit dotem,licet sit promissa,est in seruitio mariti, & ei cooperando vt debet, l. sicut. ff. de operis liberto. tunc debet ei alimenta præstare, etiam vltra dotis quantitatem.argu.l.ꝙ si nulla.supra alleg. ratio est in promptu, quia ex quo maritus percipit commodum seruitij ab vxore,æquum est vt eidẽ alimenta impendat.l.in rebus.§.possunt.ff.commo.l. item si serui.§.quas impensas.ff.de ædil.edic.l.sed & si quid.j.§.sufficienter.ff.de vsufru.

QVarta conclusio est, si maritus sit ita seuerus ꝙ supportare non possit vxorem, ita ꝙ non sit in eius seruitio,quod quidem seruitium compensaretur cum dote promissa,vt hîc,tũc tenetur eam alere,licet nullam

BIU Cujas

nullam ab ea habuerit dotē, quia ex quo nō ſtetit per eā quo minus ſeruiat, ad hoc vt alimēta percipiat, ſufficit, prout in argumento tex. in l. Labeo ſcribit ſi mihi bibliothecam. ff. de cōtrah. emp. & eſt expreſſum in l. Caio. §. imperator. ff. de ali. & cibaria. leg.

4 QVinta concluſio, mulier quæ non eſt in ſeruitio viri culpa ſua, puta quia dotem promiſſam ſoluit, ex quo maritus eam non vult habere ſecū, & tunc maritus non poteſt compelli ad alimenta præſtanda, qa fruſtrà ſibi debitū fieri petit, qui quod alteri debet nō impēdit. l. ędiles. ad finē. ff. de ædil. edic. l. Iulianus. §. offerri. & l. qui pendentē. ff. de ac. emp. plenè per Socinū in cōſ. ſuo cclxxxvj. quod incip. viſa proteſtatione facta. ¶ Sed quæro quomodo probabitur ꝙ mulier non eſt in ſeruitio mariti culpa ſua vel mariti? Pet. de Anc. in conſi. ccxlvj. incip. ſuper primo quæſito. dicit
35 in ſimili, † ꝙ ſi mulier dicat ſe nō poſſe morari in domo hæredū culpa hæredū, & propter iſtā cauſam non poteſt viuere in domo hæredum, ꝙ debet probare iuſtam cauſam. & iſtud refert & ſequitur Iaſ. in l. diuortio. in viij. col. ff. ſol. mat. ſic in concluſione præcedēti,
16 † ſi mulier dicat ſe nō poſſe ſtare in ſeruitio mariti ꝓpter eius ſeueritatem, debet probare illam cauſam.

SExta cōcluſio, ſi mulier ſeorſum habitauerit à marito, nō culpa ipſius, ſed mariti, & non ſeruit marito, puta quia propter aliquod iuſtū impedimentū nō poteſt morari cū marito, & ei ſeruire, vt quia ſit furioſa, aut aliàs mente capta, tunc maritus tenetur eam alimentare ſecūdum reditus dotis. & eſt tex. in l. ſi cū dotem. §. ſinautem in ſæuiſſimo. ff. ſol. mat. ſi dotis reditus ſufficiant, ſinautē non ſufficiant, & ꝙ mulier nō poſſit ſe aliunde alere, tūc maritus de ſuo etiam tenetur eam alimentare, ſecūdum gl. in d. §. ſinautem arg. l. ꝙ ſi nulla. ff. de reli. & ſump. funerū. & l. pen. ff. vt in poſſ. legatorum.

ADDITIO. An maritus pendente lite cum vxore teneatur eam alimentare, vide Matt. de affli. in deciſ. Neapolitanis, deciſione decima, vbi dicit ꝙ quādo eſt cauſa receſſus & abſentiæ vxoris, tenetur ad alimenta lite pendente, aliàs non.

EX prædictis elicitur ſeptima cōcluſio: maritus prę ſtitit vxori nō infirmæ alimēta, cuius opera & ſeruitio vſus fuerat: nō poteſt agere ad repetitionem impenſarum, eo quòd tenetur ad expen. cauſa ipſius ſeruitij, vt ſuprà dictum eſt.

OCtaua concluſio ſi maritus fecerit impenſas vxori infirmæ, etiam vltra fructus dotis, tunc nō poteſt repetere, cùm cenſeatur feciſſe ex pietate quadā & affectione mariti. d. l. quod in vxorem. C. de neg. geſt. quod intellige, niſi mulier haberet patrē, qui videtur teneri ad alimentationē filię in illo quod eſt vltra fructus dotis, ſecūdum quod videtur innuere Soci. in dicto conſi. cclxxxvj.

NOna, quòd ſi ſocer alimentauerit in domo ſua filiam infirmam poſt proteſtationē facta per maritum, quòd volebat eam alimentare in domo, nō poteſt repetere à marito dictas expenſas, etiam vſque ad fructus dotis. Soci. in cōſil. cclxxxvj. & vide ad prædicta Ro. in conſi. ſuo cccccxvj. in princ. quod incipit, in caſu propoſitæ cōſultationis. Vnde digreſſum fecerā redeundo, hanc conſuetudinem noſtrā dico eſſe validam ex ſupradictis, ſed eam limito quatuor modis.

Conſuetudinis limitationes.

PRimò videlicet in vno caſu, quando maritus egebat pecunia, & accepit ab aliquo quem poſuit in locum ſuum, nō poteſt petere vſuram. ita Bal. in rubr. C. de vſu. & ideo intellige iſtud per rationes ſupradictas tādiu quādiu vxor eſt in domo mariti, & maritus ſupportat onera matrimonij. quia ea mortua eius hęredes non poſſunt petere arreragia: nam vſurę nō debētur ex dote niſi propter onera matrimonij, vt dixi ſuprà, & dicam infrà. Ex quo ergo ceſſat cauſa, ceſſare debet & effectus, c. cùm ceſſāte. de app. Item iſtud eſt exorbitās à iure, & ꝙ vſuræ debeātur, ex quo ergo in vno caſu permittit tanquā exorbitās, nō debet extendi. Fui interrogatus his diebus, & ita dixi, ſed qa nullæ erāt pęcuniæ, nihil ſcripſi, volui tamen videre poſt modū Bar. in l. j. in j. & ij. col. ff. ſol. mat. Iaſ. in l. diuortio. in vij. col. ff. ſol. mat. & in §. fuerat. in xiij. & xiiij. col. inſti. de act. vbi tractat materiam, quādo priuilegia quæ competunt mulieri circa dotē, competāt eius hæredibus. & ad illos eſt recurrendū. & multum pro hoc facit deciſio Bal. & eius rationes in d. rub. de vſuris. in vlt. col. Dicam alibi, & dixi iam in §. xvij.

LImita ſecūdò, qñ mulier aliquid operatur in domo, qđ poſſet ſufficere ad onera matrimonij ſupportāda. probo in ſimili ex dictis Ale. in l. poſt dotem. ff. ſol. mat. & per eundē & alios in l. ſi cùm dotem. §. ſinautē in ſæuiſſimo. ff. ſol. mat. & per doct. in l. qđ in vxorē. C. de neg. geſt. & dixi ſuprà, † ꝙ mulier poteſt 17
eiici à marito extra domū ſi nō fuerit ſoluta dos promiſſa, qa dos dat̄ ad onera matrimonij ſupportanda: fallit tñ, vt dicit Alex. & alijs in locis ſuprà alleg. quādo mulier aliquid operatur in domo mariti, qđ eſſet æquipollens fructibus dotis, ita ꝙ ſic bene ſupportātur onera matrimonij ex operatione mulieris, ſicut ſupportarent̄ ex fructibus dotis. & hoc probat̄: nam ex quo ceſſat ratio quare debent̄ vſurę, ſcilicet, vt ſupportētur onera matrimonij ex fructibus dotis, ceſſare debet & effectus. c. cùm ceſſante. de appel. cum vulg. ſed pro certo credo quòd iſta limitatio non ſit vera.

LImita tertiò niſi dictæ vſuræ deducerentus in pactum, puta quòd ſit pactum ꝙ de centum francis debētur decem frāci, tunc ratione deductionis in pactum iſtæ vſurę non poſſunt peti, & ſapiūt vſuram. ita tenet Io. An. in c. ſalubriter. de vſuris. & Soci. in conſi. ſuo clxxvj. incip. Præſens conſultatio. in ij. col. tamen prædicta limitatio non eſt vera, ex his quæ ſuprà dixi hîc: quando dixi quòd ſicut iſtud poteſt deduci in pactum, ita valet conſuetudo.

LImita quartò hanc conſuetudinē non habere locum qñ maritus per totū tēpus matrimonij durantis tacet, ꝙ non petit vſuras ſeu intereſſe dotis ſibi non ſolutæ, quia tūc ipſum ſilentium continuum inducit tacitā remiſſionem vſurarū ſeu intereſſe. Ita eſt tex. ſingularis iūcta gl. in l. vir vſuras. ff. de dona. inter virum & vxorem. Ita tenet Ro. in conſi. ſuo cccccxvij. in iiij. col. & dicit Bal. in cōſi. ſuo ccccclxxiij. quod incipit, poſt biennium à die ductionis. in iij. parte, quòd ſi non fuerunt petitæ per longum tempus, qđ dicitur decem annorum, ꝙ prę ſumitur remiſſa petitio vſurarum. alleg. l. cùm quidā. §. diuus. ff. de vſuris. ſed Lud. Ro. dicit ꝙ miratur ꝙ Bal. ignorauerit illum text. in l. vir vſuras. ſed hæc limitatio non eſt vera, prout per plura tenent Ro. in dicto conſil. & do. meus Iaſ. in §. fuerat. in v. & vj. col. inſti. de actio.

SEd an valeat conſuetudo ſeu ſtatutū † ꝙ hæredes 18
mariti poſt ſolutum matrimoniū non reſtituerint dotem vxori, quòd poſt mortem teneantur ad decem pro centenario pro vſuris? iſtam quæſtionem examinauit Panor. in c. ſalubriter. extrà, de vſuris. Paul. de Caſt. & alij in l. diuortio. in prin. in v. col. ff. ſol. mat. etiam Bal. in l. ſi. §. præterea. C. de iure dotium. vbi tenet ꝙ valet tale ſtatutū ſeu conſuetudo. ¶ Sed contrarium tenent doct. maximè Paul. & Panor. in locis hîc

antè

19 *Quando mulier repetere possit vsuras dotis.*

antè alleg.concludendo,† q̃ si mulier habet vnde se alere possit, q̃ non potest petere vsuras.de qua materia vide per Bar.in l.insulam.§.vsuras.ff.sol.matr. per do. meum Ias.in l.de quibus.in xvij.col.ff.de legi.per eũdem in l.j.in xj.col.in j.lectura,& in ij.lectura,& in ix. col.C.de sum.trin. & fide catho.qui ibi plura allegat quæ sunt notanda.

VIdemus ergo hîc vnum casum in quo est permissa vsura, nunquid sunt alij? gl.in c.conquestus.de

20 *Vsuræ omni iure prohibitæ.* vsuris.ponit quosdã?† tu autem dic pro regula, q̃ vsuræ omni iure sunt prohibitę,& vtroq; testamẽto sunt

21 prohibitæ.† vnde etiam pro redimẽda anima captiui non possunt exerceri. c. quia c. quoniam. c.super eo. de vsuris.

§ ADDITIO. Quomodo sint prohibitæ vsuræ, & quibus iuribus,& quomodo sint puniẽdi vsurarij,vide amplè Matt.de affli.in consti.regni Siciliæ,quæ incipiunt,multæ leges, & vsurariorum. & ibi an testes singulares probent quem vsurarium.Et quomodo vsurarij sint infames, notatur in l.improbũ fœnus. C. ex quibus causis infam. irrogat. & Bal. in singularibus,in verbo,alienare.in v.arti.

SEd tamen aduerte q̃ hæc regula non habet locum in pluribus casibus,in quibus vsuræ sunt permissæ,ideo in illis recipit limitationes,

22 *Vsuræ quãdo permissæ.* PRima limitatio† est in casu nostræ consuetudinis, scilicet q̃n maritus nõ recipit dotẽ sibi ꝓmissam, tunc eo q̃ sustinet onera matrimonij,potest licitè petere vsuras. c. salubriter. de vsuris. dixi suprà. & vltra prædicta aduerte ad quatuor not. quæ ponit Bernar. de bustis in prima parte rosarij, sermone xxvij. in ij. parte illius sermonis,in literis. L. M. N. O.

SEcunda limitatio est quam ponit Arch. xiiij. q.iij. c.vsura.Pet.de Anc.& Car.in c.nauiganti. de vsur. do.meus Ias.in l.j.in lectura Paduana.in xij. col.C.de

23 sum.trin.& fide cath. s.† quando scholaris habeat libros suos pignoratos sub vsuris, & dum recepisset à patre pecuniã,& vellet luere libros,sociũ rogauit q̃ talem pecuniã sibi mutuaret q̃ pro eo vsuras solueret: certè scholaris tales vsuras à socio licitè petit.

ET videtur pro alia, & tertia limitatione facere ad corroborationem præcedentis quod dicit Inno. in c.j.de vsuris.& refert do.meus.Ias.in d.l.j.& in l.nũ

24 mis.in ij.col.ff.de in litem iurando.scilicet,† q̃ si tenetis mihi soluere pecuniã ad certũ diẽ, & q̃a nõ soluis, capio ab alio tantũdẽ pecuniæ sub vsuris,tales vsuras licitè à te peto;& idẽ si fideiussor occasione debiti soluit vsuras creditori,potest repetere à principali debitore.c.peruenit.de fideiuss.& d.c.cõquestus,cum seq. & ponit idẽ Bernardin⁹ in dicto sermone, in litera O.

25 QVartò limita in casu l.curabit.C.de ac.emp.scilicet† quando venditor tradidit rem quam vendidit, ex qua emptor percipit fructus, si pretium non soluatur in tempore,licitè petũtur vsuræ propter fructus. d. l. curabit. & l.Iulianus.§. ex vendito. ff. de ac. emp.facit d.c.conquestus,& ibi doct. de vsuris. & secundum hanc consuluit pluries Soci.vt dicit, in cons. suo ij.in fine,in j. vol. Et ponit idem Bernar. in dicto sermone,in litera P.quem vide.

ADDITIO. Et istud interesse quod habet hoc casu venditor, potest alteri cedi,vt tenet Petrus Belluga in suo speculo principum, in tit. de propositionibus grauaminum.§.de vsurariis.nu.40.sed interesse quod habet maritus ratione dotis non solutæ nõ potest alteri cedi,vt ibi dicit,& dicam infrà. Et quia hîc antè feci mentionem de quodam cõsilio quod feceram in materia d. l. curabit. reperio illud mihi fuisse subtractum.sed etiam vide ad materiam dictæ l.curabit. quo modo illa lex habet locum etiã de iure canonico,Stephanum Bertrandi in consi.cix.in tertia parte. vbi satis amplè.

ET in hac lege euenit mihi casus,super quo multũ late scripsi in hac ciuitate Heduen.decessit ab humanis quidã mercator Heduẽ.qui reliquit suis hæredibus plures mercantias vsq, ad valorẽ duorum mille francorũ,quæ quidẽ mercãtiæ fuerũt venditæ per tutores & curatores hæredum,& fuerũt deliberatæ pro pretio duorũ millę frãcorum,lxxv. librarum Turon. duobus mercatoribus huius nostrę ciuitatis Heduen. tãquã vltimis appretiatorib⁹, q̃bus datus fuit terminus decem annorũ ad soluẽdũ dictos duos mille frãcos. postmodũ tutor illorũ hæredũ statim accessit ad dictos mercatores,& fecit eos obligare sibiipsi nõ hę redibus,quòd pro singulo anno darẽt dicti mercatores ipsi tutori vsque ad terminum decem annorũ pro lucro quod poterat facere ex mercantia eis vẽdita, & delibrata per ipsummet tutorẽ, certum quid annuũ. euenit q̃ dictus tutor post biẽniũ ab humanis decessit,petierũt alij tutores in locum eius subrogati dictũ quid annuum,quod singulis annis debebatur pro dictis hæredibus ratione dilationis solutionis de prædicta summa petierũt à me quid mihi videbatur. dixi q̃ ex quo per traditionem & delibrationem dictarum mercãtiarum data dilatione ad soluendum, & habita fide de pretio vsque ad terminum decem annorũ,quę fuerat facta de dictis mercatoribus, trãslatum fuerat dominium in dictos mercatores, quòd non poterant postmodum obligari ad dandũ certũ quid annuum, ea ratione qua differebat solutio,q̃a ex quo eis fuerat datus terminus ad soluendũ, nõ poterãt esse in mora, donec termino elapso:ergo rõne moræ nõ poterãt teneri ad interesse. ¶Item etiã q̃a per traditionẽ & deliberationem factã de dictis mercãtiis, & habita fide de pretio per eos,eo q̃ dilatio data fuerat ad soluendum, & sic erant effecti domini dictarum mercantiarum, amplius ex re,neq; ex pretio quod debetur ratiõe rei, quid vltra sortem exigi non poterat,aliàs contractus est vsurarius. probãtur prædicta ex dictis per Panor. in consi.lxvj.incip.duo ad claram decisionem.& facit istud quod dicitur in c.in ciuitate.per Pet.de Anch.& Io.de Ana.de vsuris & per Sali. in auth. ad hæc. C. de vsu.† q̃ dilatione data ad soluendum, nõ possunt pe- 26
ti vsuræ,siue per viam pacti,siue aliàs per plura tenuit Philippus Decius in consi. suo cxix. secundum quam opinionem consului,licet Soci.in cõsi. suo clxxvj. teneat contrarium,quẽ vide in hoc proposito, & plura in prædicto casu scripsi,quæ alibi ponam.

QVintò limita† quando princeps vel cõmunitas 27 *Veneti quo tempore à Gallorum Rege victi.*
cogit subditos ad mutuandũ pro necessitatibus reipub.puta belli,put faciebãt Veneti,qui hoc anno Domini 1509.in mense Iunij,à Christianissimo Rege Francorũ Lud.xij. in bello superati & deuicti fuerũt. Nã isto casu vsurę licitè peti possunt ad rationem xvj. pro centenario,ita tenet Alb.de Ros.in rub.C.de vsu. in j. col. referens ita audiuisse determinari in publica disputatiõe,& q̃ ita postea de facto obtinuit in collegio iudicũ Bergomi, quibus cõmissa erat ista quæstio fortè à dominis Venetis,qui solebãt istud practicare, & ratio est,† q̃a intẽtio & volũtas faciunt quẽ vsura- 28
riũ.c.cõsuluit.de vsuris. cùm ergo coactè mutuãt,ipsi nõ pascisc̃untur de vsuris,sed princeps vel ciuitas ordinat:ergo tales vsuras licitè capiũt,nec per hoc sunt vsurarij.& hæc dicit do.meus.Ias.in l.j.C.de sum.trin.in j.lectura,in xij.col.vbi dicit esse notãdum, quia quotidie

BIU Cujas

tidie euenit.qđ intellige in partibus vltramõtanis .refert & sequitur Bernard.de bustis inj.parte Rosarij,in sermone xxvij. in ij. parte illius sermonis,in litera Z.

29 SExtò limita † qñ promittit pecunia mercatori qui solitus est mercari & lucrari ad mercãtias,tunc lucrũ qđ verisimiliter potuit lucrari ex pecunia si fuisset penes ipsum,põt licitè petere,nec dicitur vsura,qa vt interesse petitur , etiã de iure canonico.ita Paul.de Cast.in l.j.C.de sum.tri.& fide cat.Panor.in c.cõquestus.& in c.nauiganti.de vsuris.Pet.de Anc.in regula, peccati venia.in vij.q.ad fi.de reg.iu.in vj.& in cle.j.§. sanè.de vsuris.Cy.in auth.ad hęc.pe.q.& ibi Bal.C.de vsur. qđ intellige qñ mercator qui solitus est lucrari habuit prę manibus mercãtiã,in qua potuisset lucrari pecuniam si fuisset ei restituta pecunia. ita notabili ter intelligit Pau.de Cast.in l.iij.§.fi.ff.de eo qđ certo loco.& est bonus tex.in l.quemadmodum §.item Labeo.ff.ad l.Aquil. & istud tenet idem do.meus Ias. in l.j.in j.lectura,in xj.col.C.de sum.tri.& fide cath.

39 SEptimò limita † nõ ꝓcedere,qñ vsuræ nõ simpliciter ꝓmittũtur:sed qñ earũ gratia se onerat per pactũ ad aliquid æquale faciendũ,hęc mutua nõ erat vsura nisi nomine.&ista est licita,qa vicẽ habet permutationis.ita dicit Sali.in l.petens.in xij.col.in iiij.q.C. de pac.subdit vnum valde singulare & notatu dignissimum post dominum suum , sufficere paritatẽ vsque ad dimidiã valoris dictarũ vsurarum.per l.ij.C. de rescin.ven.& sic dummodò pactum ex parte creditoris æquiualeat dimidio vsurarũ , sufficit. ista refert & sequitur do.meus Ias.in d.l.petens in vj.col.C.de pact. hîc facit tex.in c.ad nostram.de rebus eccle. non alie.

31 †vbi qui occasione mutui laborem subiit,in cuius cõ pensationem fructus percipit,non committit vsuras.

32 OCtauò † ꝓ limitatione aduerte ad casum in quo est ꝓmissa vsura,s.ꝙ qñ das pecuniã alicui, facias ꝙ ꝓmittat recipiẽs pecuniã dare illas pecunias tertio infrà certum tẽpus:qđ si non fecerit, ꝓmittit dare nomine pœnæ dãti pecunias viginti,possunt licitè peti, & nõ videt illa pœna adiecta in fraudẽ vsurarum.probatur ꝑ tex. in l.q res.§.q stipulat.& ibi Bar. ff. de sol. xij.q.ij.fraternitas.& c.in leg.& de arbitris. c. dilecti. in fi.& istud etiã sequũtur Io.de Imo.& Cu.in l.stipulatio ista.§.alteri.ff.de verb.obl.cũ aliis allegatis ꝑ Ias. in §.omnes.in vij.col.inst.de actionib.¶Quãdo pœna videatur esse apposita in fraudẽ vsurarũ, vide Io.Sãx. in consue.Turon.tit.*des retraicts*.art.ij. vbi ponit quatuor casus in qbus vsura est ꝓmissa.¶.Vide ẽt Guil.Bened.in repe.c.Ray.in verbo,si absq; liberis ij.de legatis & fideicom.nu.229.de ref.vbi ꝑ plura tenet ꝙ pœnæ adiectio dationi quantitatis inducit vsuram.

33 NOnò † ꝓ limitatione quæro , nũquid qñ pecunia datur pro aliquo annuo reditu sit cõtractus vsurarius? videmus quotidie fieri in partibus Burgũdiæ, nã qñ qs indiget pecunia , vadit ad virũ pecuniosum, aut ad ecclesias nostras,seu collegia,& constituit redi tus annuos ad rõnẽ vnius frãci pro xv.frãcis,vel ꝓ xx. postmodũ dant reachatũ seu tẽpus redimẽdi, ꝓ dicto reditu annuo hypothecãt aliquas terras particulariter,aut generaliter assignãt sup omnibus bonis , vel sup aliqua re particulari.Quęro nũqd tales cõtractus sint vsurarij?do.Odoffr.in l.emptione. C. plus valere qd agit. dicit ꝙ dñi Frãcigenæ nunquã cõmittũt vsurã,& gloriant in hoc,sed tñ bene emũt aliqd, & percipiũt fructus & dãt tẽpus ad redimendũ,sicut ẽt in reditibus annuis,q cõstituunt eo ꝙ multi differunt realiter vendere,sed pro certo vt dicit,est vsura , sed dicit Bal.in c.j.in vl.col.in tit.si de feudo vasallus fuerit interpellatus.ꝙ talis cõtractus est licitus,licet multi teneant ꝙ est vsura,ex quo lucrũ ex pecunia proueniẽs est certũ & infallibile.ideo cõsilium est secũdũ eum, ꝙ agatur inter partes, ꝙ ex tali pecunia prædiũ ematur.tñ subdit,caueas ne p tales cautelas animã tuã illa quees.idem Bal.in l.vnica.in viij.col.in iij.q.C.de his quę pœnę nomine. dicit ꝙ iste contractus multũ frequentatur in ciuitate Astẽ.& eum multi dubitant esse licitũ,& propter lucrũ certũ & infallibile,tandẽ concludit putare se ꝙ cõtractus sit licitus in ciuitate & regione in qua frequentatur & exercetur ꝑ bonos,graues viros,& legales mercatores.facit gl.in l.iij. §. fi.ff. de eo quod certo loco.& istud tenet Fel.in proœmio Gregoriano,in ij.co.vbi allegat vnũ cõsilium Paul.de Cast.qđ nõ inuenio.idẽ dicit & se quit do.meus Ias.in d.l.j.in ij.lect.in viij.& ix.co.C.de sum.tri.¶Ex quo in fero quo debet dici iste cõtractus licitus ĩ ducatu Burgũdiæ,eo ꝙ omnes exercẽt,& maximè ecclesiæ & collegia ecclesiarũ,quæ quotidie dãt pecũias indigẽtib⁹, dũmodo cõstituãt reditũ annuũ. qcquid dicat Bal. & alij.nõ video † ꝙ cõsuetudo excuset à pæna æterna:licet em cõsuetudo & obseruãtia excuset à pœna tẽporali,non tñ à pœna æterna.c.denique.iiij. dist. do. Ias. in l.q iurasse ff.de iureiu.in l.ait prætor. *la premiere*. §. iurari.in fi.iiij.col.ff.de iureiu.in l. singularia. in pen. col.ff.si cer.pe.& in l.j.in j.col.ff. qđ quisq ; iuris. in l. de qbus.in ij. col.ff.de legi.& dixi suprà in §.vij.huius tit.in gl.quæ incipit,*supposé*.imò videret ꝙ ista frequẽ tatio deberet magis aggrauare delictũ,† cùm nullũ sit veniale peccatũ qđ nõ fiat mortale si deducat in consuetudinẽ.ita Pan.in c.nã cõcupiscentiã,quasi in fine, de constitut.& in c.relatũ.in ij. col. ne clerici vel monachi.nõ enim est dubiũ ꝙ lucrũ ex pecunia ꝓueniẽs est certũ & infallibile:igitur etiã cogitandũ est,quia agitur de anima. & in hoc casu dicit Ioa. de Anania in c.in ciuitate.de vsuris,sequendo Florentinum,Pe. de Anc.ꝙ à talibus contractibus est abstinendũ propter dubium. & istud dicit & refert Bernardinus de bustis in prima parte Rosarij,sermone xxvij.in ij.parte illius sermonis,in litera Y.in medio vsque ad finẽ : tu dic ꝙ hodie iste cõtractus est pmissus.per tex.in extrauagãtibus Clementis quinti,& Calix.tertij, quæ incipiũt, regimini.in tit.de emp.& venditio.

34 *Consuetudo nõ excusat à pœna æterna.*

ADDITIO. Quod intellige quando assignatur super aliqua re particulari expresse ad hoc obligata , secundum mentem Martini & Calixti in dictis extrauagantibus.dixi infrà titu.*des censes*.§.fi.in glo. *d'aucune*. & in Cathalogo gloriæ mũdi.in xij.parte.in cxix. cõsideratione,ver.pro xxv.limitatione aduerte.

SEd his temporibus nostris ab anno Domini 1521. & ij.inoleuit practica per quam omnes intendunt facere declarari omnes reditus annuos emptos ad decẽ pro vno esse vsurarios cõtractus, & petuntur arreragia cõputari in sortem, & tamen , vt cõmuniter videmus,ꝙ omnes reditus annui à xxv.an.citra illo pretio emebantur,& nõ maior meliori,vnde tanta diuersitas hoc tempore quæ non fuit visa alio?Et vtrùm de iure tales contractus sint vsurarij , ex quo tali pretio emuntur?Guido Papæ consi.suo clxxx.inci. circa processum in ij.col.ibi,ex sic præsuppositis. in iij. parte, dicit quòd ex quo in quodam cõtractu assertæ venditionis,de quo ibi.non interuenit iustum pretium,scilicet centum francorũ pro quinque francis redituabilibus,ꝙ ille cõtractus est vsurarius. Et ideo percipiẽs fructus nõ facit suos.vide eundem ibi,vbi ponit quid sit iustum pretium. & idẽ Guido papæ suo 938. dixi amplè in meo monologio,in verbo,vsura.

BIU Cujas

36 DEcimò aduerte † nunquid in alio casu qui quotidie frequentatur, possit esse vsura. Aliquis habet fundum, aut domũ, aut alia bona: dat illa alicui priuato, vel etiam ecclesiæ, vt quoad vixerit teneatur eũ alere, & post eius mortẽ talia bona sint illius qui illum aluit: vel emit fruct⁹ alicuius fundi ab ecclesia ad vitã suã ꝑ mille ducatis, & superuixit tanto tẽpore ꝙ fructus percepit, qui ascendũt ad duos mille ducatos, an talis contractus sit licitus vel vsurarius? ¶ Dic ꝙ licet multos fructus ꝓceperit vltra sortẽ, tñ nõ est vsura: qa lucrũ non erat certũ. c. nauiganti. extrà, de vsuris. Inn. & alij in c. in ciuitate. extrà, de vsur. Ludo. Rom. ĩ cõs. 423. qđ incipit, ꝑ pleniori discussione. ĩ tertio dubio. nu. 6. 7. & 10. do. meus Ias. in l. de fideicõmisso. C. de trãsac. & in l. si pater puellæ. in fi. C. de inof. test. & in d. l. j. in ij. lectura, in xiiij. col. C. de sum. tri. Et aduerte ꝙ si vendo fructus ad tẽpus, † licet eĩ plus percipiat
37 emptor de fructibus, non tamen tenetur mihi aliud sarcire ratione incertitudinis, vt C. de vsu. l. si ea lege. & l. quòd si in venditione. ff. de hære. vel actio. ven.

VNdecimò † dic ꝑ limitatione vsurã esse licitã & ꝑmissam in mõte pietatis Florẽtię, Ianuæ, & Papiæ, & aliis locis, & in præstitis Venetiarum. De hoc vltimo satis suprà dixi ĩ v. limitatiõe. sed de aliis istud
38 *Mõs pietatis Florentiæ.* tenet idẽ Ias. ĩ d. l. j. in j. & ij. lec. C. de sum. trin. vbi plura alleg. idem Bernar. de bust. in d. serm. 27. in ſra Y.

DVodecimò † dic, ꝙ quãdo ecclesia accepit in pi-
39 gn⁹ à vasallo seu feudũ, qđ ab eadẽ tenet, tũc licitè ꝓcipit fructus. c. j. de feudis & c. cõquest⁹. extrà, de vsuris. vbi notatur. & hoc tẽpore vasallus nõ remanet obligatus ad seruiendũ feudũ. & dicũt quidã speciale feudo ecclesiastico, sed nõ credo, licet non reperiatur scriptũ in alio. & hoc sic probatur, aut istud est licitũ, aut illicitũ. Si licitũ, ergo idem erit dicẽdum in laico, qa est cadẽ ratio, ergo idẽ ius est statuendũ. c. translat. de constitut. c. tua. extrà, de consanguinitate. l. j. C. de libe. prętereritis. Si est illicitum, si non cõceditur laico,
40 multo min⁹ debet cõcedi clerico, cùm licet vsura respectu laicorũ sit execrãda, tñ respectu clericorum est execrabilior, vt in c. j. & ij. extrà, de vsuris. † nã & quod fortius est, multa licẽt laicis, quę clericis sunt illicita. lxxxviij. dist. c. fornicari. c. fili⁹. extrà, de test. c. j. ne cle. vel mo. Si ergo istud qđ dictũ est de feudo ecclesiastico sit licitũ, multo magis debet esse in feudo seculari, arg. c. per tuas. extrà, de donat. & istud dicit & tenet Pan. in d. c. j. extrà, de vsuris, dicens ꝙ est opinio Host. in summa de vsuris. ver. in aliquo casu vbi ponit multos casus ex supradictis, in ꝙbus est ꝑmissa vsura, & alios ẽt, quos nõ posui. sed ista rõ & decisio Host. facit cõtra quosdã q pluries mihi dixerũt volẽtes inseq lecturã Philip. quẽ refert Panor. in d. c. j. † ꝙ vsura erat
41 *Vsura an permissa sit ecclesiæ.* ꝑmissa ecclesiæ, ꝑ alimẽtatione & sustẽtatione ecclesię. sed hoc nõ est verũ: imò ẽt nõ est ꝑmissa ꝑ redemptione captiui. c. qa. & c. qm̃. extrà, de vsuris. & dixi s. Imò pl⁹ dicit Alberic. de Rosa. ĩ l. in tãtũ. §. vniuersitatis. ff. de rerũ diuisio. † ꝙ si vniuersitas dat pecuniã ad
42 vsurã, ꝙ singuli sũt vsurarij. alleg. Arch. ĩ c. ij. xlvij. dist. qđ intellige verũ in his qui cõsentiũt. Cogita, qa sunt plures canonici ĩ Burgũdia, q in prędictis nõ cogitãt.

43 SEd nunquid † idẽ sit in emphyteuticario, puta emphyteuticarius accepit pecunias mutuò à domino suo, & dat ei rem emphyteuticã in pignus, an dãs mutuum percipiẽs fructus ex re sibi pignorata, cõmittat vsuram? Host. in dicto loco dicit, ꝙ non est idẽ. vel fortè dicit, ꝙ papa esset consulendus. tu dic ꝙ non est in hoc consulẽdus papa, quia istud satis põt decidi, ẽt vt dicit Ale. in consi. cvj. in pen. col. inci. viso themate. in iiij. vol. vbi dicit, † ꝙ qñ in feudis aliquid disponitur vltra ius cõmune, & cõtra regulas iuris cõmunis, non est bonum argumentum de feudo ad emphyteusim, nec de vno ad aliud est fiẽda extensio. & dicit ita tenere Moder. in c. j. de feud. & idem dicit in consi. seq. in ij. col. sed ista decisio huius tex. est cõtra regulas iuris communis, diuini & humani, quę inhibent vsuras, ergo non debet extendi de feudo ad emphyteusim.
44 Arg. *de feudo ad emphyteusim.*

ITem põt dici pro cõtraria parte ꝙ de feudo ad emphyteusim bonũ est argumentũ. Host. in summa de feud. And. de Iser. in præludiis feudo. iij. charta. Fran. Cur. in j. parte feu. in iij. q. principali. in iij. col. vbi ponit in quo cõueniũt, tñ etiã ponit in quo differunt. & Ias. in l. j. in xj. xij. col. C. de iure emp. sed tu dic ꝙ istud nõ põt esse in hoc casu, cùm ista decisi. in feu. sit exorbitãs à iure cõmuni, & correctoria iuris cõmunis in hoc casu, in his maximè quę cõcernũt animã, ergo nõ fiet extẽsio de feudo ad emphyteusim, ꝓut voluit do. Ant. de But. in cõs. xxvj. inci. viso præd. faciũt quæ dicit Ias. in auth. quas actiones. C. de sacrosan. eccl. hũc passũ etiã examinat Bernar. de Bustis in prima parte Rosarij, in sermone xxvij. in ij. parte illi⁹ sermonis in litera V. in ij. col. vbi satis amplè. idẽ Host. in dicto loco s. alleg. dicit ꝙ quidã dicunt esse idẽ in colonia, sed dicit ꝙ nõ est verũ. tu ergo dic ꝙ nec in emphyteusi & vsufructuario, qa, vt dicit, vnũ est priuilegiũ qđ excusat ab vsura, qđ non loquit⁹ in prędictis, sed tm̃ in feudo: ergo nõ erit extẽdẽdũ, cùm si bene aduertaẽ ad rationes Pan. ĩ d. c. j. de feudis. ꝓpter quas hoc est inductũ ĩ feudo, illæ rõnes nõ possunt extẽdi in prædictis.

DEcimotertiò † non est vsura id qđ ꝓcipitur vltra 45
sortẽ, qñ nullo pacto ab initio interueniẽte, nec exactione ex post habita debitor gratis aliquid offerret, qa tũc istud recipi põt sine aliqua vsura, dũmodo ab initio mala intẽtiõe caruisset: nullã eĩ maculã oblatio suscipiẽdi ingerit, quę nõ ambiẽtis petitiõe processit. j. q. ij. c. sicut episcopũ. sed si hac intẽtione duct⁹ sum, vt aliqd mihi dares, tibi mutasse pecuniam alias nõ mutuaturus? licet in foro iudiciali nõ possim cẽseri vsurarius, vt in c. in ciuita. de vsuris, tñ in foro pœnitẽtię inducẽdus sum vt pecuniã sic receptã restituã, quia per beatum Lucam euangelistã in initio per dominũ dictũ est, mutuũ date, nihil inde sperãtes, vt in c. j. de vsuris. & in c. cõsuluit. & in c. si fœneraueris. xiiij. qųest. iij. ꝓpter qđ nescio quid dicere de nostris Heduensib. qui cùm veniũt pulli, aut capreoli, ante festũ paschatis mittũt ad suos debitores, ea sola rõne, vt veniãt manibus pendẽtibus, & cũ donis & muneribus ad iterũ dilationes petẽdas, an cõmittãt vsurã? Posset dici illud qđ dictũ est suprà, ꝙ ex quo frequẽtaẽ ꝑ bonos, & graues viros, & legales mercatores in patria, ꝙ nõ est vsura, sicut dictũ est de emptiõe reditus annui, sed tñ in foro cõsciẽtiæ intẽtio iudicat oẽs, cùm quicquid agãt homines intẽtio iudicat omnes. Bene verũ *Intentio mues tu cat.* est ꝙ si aliàs essem mutuaturus secũdariò sperãs ꝙ debitor mihi subueniet, vel me remunerabit in modico, incido in vsurã. arg. c. quid proderit. lxj. dist. & c. si. officia. lix. dist. c. cùm in offic. de test. l. sed & si l. §. consuluit. ff. de peti. hæred. c. tua. de simo. & isto casu quando est tãtùm spes remunerationis, si mihi det, ad minus non est opus restitutione, sed sufficit pœnitentia. hoc dicit Host. in summa de vsu. §. j. ver. pactione. Vide quę in hoc dicunt theologi per Bernardinũ de Bustis in sua prima parte Rosarij, sermone xxvij. in ij. parte, literis A. & B. vbi plenè examinat hunc articulum.

DEcimoquartò dic † quòd licet qui vendit plus 46
ratione dilationis ad soluendum, committat vsuram, in c.

BIU Cujas

ram,in c.in ciuitate.de vsur.illud nō est verū qñ nō est incōtinenti venditurus, & ꝑbabiliter dubitaꝫ vtrum id quod venditur sit plus vel minus solutionis tempore valiturum.Idē si certæ mensuræ ad tēpus emantur, & ꝑbabiliter dubitaꝫ vtrū solutionis tēpore plus vel minus sit in mēsura.Ita dicit Host.d. c. in ciuitate. debere intelligi,& c.cōsuluit.ita dicit in sūma de vsu. ibi,in aliquo casu.ver.quartò quis vendit.dicit tamen ꝙ clericis hoc non licet,cum sit eis turpe lucrū vilius emere & carius vendere.c.canonū.xiij.q. iiij. & c. secundum instit.ne cler. vel mona. consuluit etiam laicis ꝙ notent mentem verborum,scilicet quando non erant vendituri tempore contractus. & vide eum ibi.

47 DEcimoquintò, dic ꝙ etiā in casu licitū est aliquid accipere vltra sortē,& tñ non est vsura,† puta qñ fit ad redimēdum vexationē,id est, vt quis accipiat id qđ sibi aliàs debetur: nam vnicuique licet redimere vexationem.c.dilectus,de simo.Et istam regulam ponit Bernardinus de bustis, in prima parte Rosarij, in sermone xxvij. in secunda parte illius sermonis, in litera V.vbi ex prædicta regula infert plures casus.

PRimus est, ꝙ mutuans pecuniā rustico vt laboret possessionē eius, dummodò satisfaciat illi de fructibus possessionum,vel alio modo,nō est vsura,quia nihil præter sortē accipit.alle.hoc idem tenere dominum Laurētiū de Rodulphis in trac.suo de vsuris,qui allegat dñm Gregoriū de Ariminio idem tenentē: nā (vt dicit) quāuis dominus intendat sibi operas præstari ratione mutui à rustico,& rusticus propter mutuū impendat operas,aliàs nō exhibiturus tamē illæ operæ non cedunt lucro domini, cùm aliàs iusto pretio emat,nec propter hoc aliquid patitur ipse rusticus.

EX quo infert ad alium casum,quē ponit ipse Gregorius,ꝙ si dñs cōducat colonum ad certū tēpus pro certo pretio, & pretium tradat antequā colonus incipiat operari,postmodum verò nolente colono operari,nisi dñs mutuet ei certā summā pecuniæ, dñs mutuat vt operetur,aliàs nō mutuaturus,talis dominus non est vsurarius, qa dūtaxat recipit suū id est operas sibi debitas,& nihil extali mutuo lucratur,ideo non est vsurarius cēsendus,nec peccat,nisi ex tali mutuo de iusto pretio operarum detraheret aliqd,aut vltra operas iusto pretio emptas, alia exigeret à rustico ratione mutui,vt dicit Laurentius in dicto tractatu.

INfert & tertiò alium casum ex prædicta regula ꝙ si debes mihi x.quæ nō possum habere,& mutuo tibi alia x.hoc pacto vt de xx.postea satisfacias,non est vsura,vt tenet Host.in summa de vsuris.§. aliquo. in fi.

INfert & quarto ad casum positum in c.j.de vsuris. quem posui suprà.hîc non repeto.

INfert & quintò ad aliū casum, quē ponunt doct.in c.j.de vsuris.& ponit Host.in summa de vsuris, ſ.qñ accipis vsurā ab eo cui nocere desideras.vt xiiij.q.iiij. c.ab illo.vbi dicit Ambrosius,ab illo exige vsuras cui
48 noceremeritò desideras.† cui iure inferunt arma huic legitimè inferūtur vsuræ.quē bello vincere nō potes, ab hoc vsurā exige,quem nō sit crimen occidere.vnde dicit ꝙ infideli possum tradere pecuniā ad vsurā. dicit enim Deut. c. xxiij. non fœneraberis fratri tuo pecuniam vel aliā rē ad vsurā,sed alieno. hinc est ꝙ Iudæi dicunt,ꝙ licitè recipiunt vsuras à Christianis &malè, vt dicit Host.in loco hîc antè alleg.& iste est xij.casus.

49 DEcimoseptimò dic etiā† ex prædicta regula infe-rendo,ꝙ qñ laicus tenet iniustè possessionem ecclesiæ, & dat pignori ipsam possessionē rectori ecclesiæipsius,talis poterit ꝓcipere fructus illius vltra sortem qa nō recipit nisi qđ sibi debetur,vt dicitur in c.j. insi.de vsuris.& tenet Host.in loco hîc antè all. & dicit Bernardi. de bustis in loco hîc antè alleg. ꝙ laicus posset idē facere possessione sua ab alio iniustè detente,prout tenet gl.in d.c.j.& ibi Vldricus.&habetur in summa confessorum,lib.de vsu.quæst.xvj. & Richardus in iiij.senten.distin.xv.arti.vltimo,quæstione v.

DEcimoctauò,† quando vendo tibi rem meam tali pacto,ꝙ si soluo tibi vsque ad duos annos, res 50
reuertatur ad me:hic enim facit fructus suos. vt l. cōmissoriæ.C.de pac.inter empto.& vendi.quod est verum quando pretium est iustum: aliàs committitur vsura.c.ad nostram.de emp.& vendi. Facit ad hoc l. si fundum.C.de pac.inter empto. & vendi.

DEcimononò, † qd in pacto de retrouendēdo,di- 51
cam j̄. in tit.*des rentes uendues à reachat.* §. j. versi. sed quæro.vbi melius quadrat ad propositū,vt dixi s.

VIcesimò, † dic quando pecunia commodatur ad 52
pompam.l.iij.§.pe.& sequen.ff.commo.istud tenet Host. in summa de vsur. in loco hîc antè alleg. & plures de istis casibus continentur his versibus,quos ponit Hosti.in loco hîc antè allegato:

Feuda,fideiussor pro dote,stipendia cleri,
Venditio fructus,cui velles iure noceri,
Vendens sub dubio,pretium post tempora soluēs,
Pœna nec in fraudem lex commissoria gratis,
Dans socij pompa,plus sorte modis datur istis.

SEd quæri posset† nūqd cābia mercatorū sint vsura 53 *An cambia sint vsuraria.*
ria.vt sunt isti ꝙ habent pecunias ad banchā.Ias.in l.j.in xj.col.in j.lectura.& in ij. C. de sum. trin. & fide catholi.dicit ꝙ si sint æqualia,ꝙ sunt licita.istam q.examinauit Lau.de Rodulphis in trac.de vsuris, in iij. parte illius trac. vbi plenè examinauit.

ITerū † quæri posset de vna quæstione quā omnes Burgundi,maximè huius nostræ ciuitatis Heduen. & in balliuatu Kadrellen.& Cabillonen.sciunt, quæ est de societate seu soccida,de qua in l.si pascenda pe- 54 *Nota de societate in pecoribus.*
cora.C.de pac.nunquid scilicet valeat pactū inter dominum,& eum qui pecora pascenda suscepit, ꝙ commoda inæqualiter diuidantur. Ista est materia quę ꝑ certo est multùm periculosa in pluribus quia abutūtur & cōmittunt vsurā.In hac materia breuiter, & vt paucis absoluam, dicā aliqua pro his qui quotidie vtuntur,vt sciant quādo & quomodo sit licita talis societas seu soccida.Et in hoc est aduertendū, cùm hæc materia magis implicat,& minus bene sit declarata p doctores, & tamen est frequentissima & quotidiana. præsertim cum rusticis, qui minus iuris notitiam habent.l.quicunq;.C.qui adm.& ideo cū sit quotidiana & frequēs,tractadā est.l.legaui.in pri.ff.de liberat. legat.& iō aduerte † ꝙ societas siue negotiatio sex modis in his animalibꝰ exerceri potest.Addā fortè septi- 55 *Societas in animali bus sex modis contrahitur.*
mū in hac nostra patria, q infinitos ducit ad infernū.

PRimò † contrahitur negotiatio in animalibus,qñ 56
dominium animalium nullo modo trāsfertur, & sic animalia non communicantur sed sola custodia aliquo dato vel recepto,& tunc isto casu non est soccida,sed cōtractus locationis& cōductionis.l.si qs fundum.§.Celsus.ff.loca.vers.si qs vitulos.& l.si merces. §.qui columnam ff.loc.facit l.non solet.& l. qui mercedem.ff.co.& l.naturalis.§.at cùm do.ff.de præscrip. verbis.Et iste qui recipit custodiam talium animaliū, tenetur de periculo & damno dato ab alio, quod potui ꝑ custodiā reparari.ita tex.& Bart.in l. qui mercedē.ff.loca.Et nō sufficit tali custodi ꝙ oportet dño pel les animaliū quæ dicit mortua esse,nisi ꝑbet ipsa esse mortua,vel naturaliter,vel quia occisa sūt ab alio. ita Bal.in l.cùm ita.§.species.ff.de lega.ij.refert & sequi-

BIU Cujas

tur do.meus Iaſ.in l.quod te.in iij. col. ff. ſi certũ pet. De iſta negotiatione animalium non alio modo inſiſto,quia nihil ad propoſitum.

57 SEcundò † contrahitur negotiatio in animalibus, quãdo animalia traduntur vt dominiũ totũ in recipientem transferatur,& ad meliorandum dãtur: & tunc reſoluat cõtractus innominatus, & competit actio præſcriptis verbis.l.ſi tibi areæ.ff.de præſcr.verb. Iſte contractus non fit multoties in traditione animalium,ſed in traditione areæ,ideo non inſiſto.

58 TErtiò † quando equa vel aſina alteri datur vt cooperiatur ab equo,& non aliter ad meliorandum, tunc dicit̃ eſſe contractus innominatus. d.l. ſi tibi areæ.Nõ credo ꝙ iſtud ſit verum, quicquid dicat Ang. de Peruſio in repeti.l.ſi paſcenda.C.de pac.

SEd aduerte quia ſunt multa capitula extrauagãtia in multis libris poſt feuda,inter quę inueni vnum, quod etiã alle.do.Ang.Io.Perigly.vbi habeẽ, ſi ꝙs dederit iumẽta cooperiẽda ab equo alicuius,omnes poledri debẽt eſſe cões nati in illo anno de iumẽtis illis, & ille cui' ſunt iumẽta debet partiri poledros,& mittere illi electionẽ cui' eſt equ⁹, vtrũ velit accipere poledrũ,an partẽ pretij,ſcẽm cõuẽtionẽ.Vbi autẽ cõuẽtio nõ eſſet aliqua facta,ſeruanda eſſet loci conſuetudo.ideo in hac patria Burgundię hæc iura extrauagãtia nõ obſeruãtur, ꝙa cõſuetudo loci eſt in cõtrariũ, ꝙ apparet,ꝙa ille cuius eſt equus, nihil habet de poledro,ſed ſolùm ſcit quatũ habebit, eo ꝙ locat equũ ad cooperiẽdũ iumẽtũ. vbi autẽ de cõſuetudine non apparet,ad arbitrium boni viri recurrẽdum eſſet, maximè ad exonerationem cõſcientiæ,ne quis cum aliena iactura aliquid lucretur.iſtud enim tãquã indebitum reſtituendum eſt.l.nam hoc natura. ff. de condi.inde.

59 QVarto caſu † contrahitur negotiatio, quando animalia æſtimata traduntur, vt commodũ & incommodum ſit recipientium: & tunc reſultat cõtractus emptionis & venditionis. l. æſtimatæ. ſol. ma.in quo caſu nihil aliud petere põt niſi pretiũ, quicquid enim tunc pecuniæ acciperet,eſſet vſura.c.conſuluit. & c.in ciuitate.de vſu.niſi emptor animalium fructus recepiſſet ex animalibus emptis.& moram cõmiſiſſet non ſoluendo pretium,quia tunc venditor poſſet petere dictus fructus tãquam intereſſe.l.curabit. quam ſuprà examinaui,C.de ac.emp.quod etiã locum haberet de iure canonico.c.conqueſtus.& ibi gl.de vſuris.

60 QVinto caſu † qñ non apparet quomodo animalia ruſtico conceſſa ſunt in ratione ſocietatis,vel ſoccidæ,vel alterius cõtractus, quod facilè contingere poteſt, præſertim quãdo mortui eſſent principales cõtrahentes,& mihi in pluribus euenit, qui mihi dixerunt poſt mortẽ magiſtri Bartholomæi Mugnierij auũculi mei(cui ſucceſſi) ꝙ animalia quæ habebãt ab eo,habebant in cuſtodiã,& hoc qñ multũ excrementum erat.alij dicebãt ꝙ emerãt, & ꝙ offerebãt pretiũ qd̃ erat ratione capitalis,& hoc vt lucrarentur excremẽtũ.& ꝙa quidã famulus furatus fuerat literas obligationũ,quas non auſus fuit ponere in lucẽ,timẽs ne deprehẽderet̃,finaliter oẽs in hoc cõueniri feci, & dicebam, ꝙ attẽto ꝙ apparebat ꝙ animalia erant penes
61 eos,ꝙ cõſuetudo patriæ erat ſeruanda,†cùm illud qd̃ cõſuetũ eſt in dubio inter partes actũ videatur.l.quod ſi nolit.§.quia aſſidua.ff.de ædil.edic.l.ſi prius.§. placuit.ff.de aqua plu.arc.ex quo ergo in hac patria Burgũdiæ,maximè in hoc territorio Heduẽ. cõſueta ſunt dari animalia ad ſoccidã,ideo dicendum eſt ꝙ dicta animalia quæ tenebant,debebãt reputari eſſe apud ipſos tãquam in ſoccidã data.& ita obtinui contra multos qui tandem mecum concordauerunt.

SI tamẽ eſſemus in loco vbi de cõſuetudine nõ appareret,in dubio prę ſumeretur cõtractus innominatus.l.ij. ff. de prædictis verbis. quo caſu dicendum eſt ꝙ pretiũ animaliũ ſic datorum,ſi vẽderetur, debet eſſe cõmune.l.ſi tibi areæ.ff.de præſcrip.verbis, & idẽ in fructibus,vt dicit gl.in l.ſi paſcenda.C.de pac.& ſimiliter periculũ debet eſſe cõmune ſicut vtilitas communis.ar.l.Mutius.ff.pro ſocio.& dicã plenius infrà.

SExtus † caſus(in quo pendent leges & prophetæ) 62
eſt, qñ expreſsè facimus cõtractum ſocietatis, quã ſoccidam appellamus, & hoc eſt quãdo expreſsè animalia traduntur gratia ſocietatis contrahẽdæ de illis, vt dicit gl.in l.ſi paſcenda.C.de pac.vel etiã quãdo tacitè,quia non exprimitur ꝙ gratia ſoccidæ traduntur, ſed vt cõmunia ſint,& ſic pro parte dominium remanet apud tradẽtẽ,quia tacitè pro alia parte ratione cõmunionis in illum cui communicatur etiã ſine traditione transfert̃ dominiũ.l.j.§.in ſocietate.ff.pro ſocio. & hoc etiã modo ſocietas cõtrahitur ſiue ſoccida, put facit quod dicit Bal.in l.ſi paſcenda.C.de pactis.

ETiſto caſu conſiderantur duo caſus: primus, ſi contrahatur ſocietas in animalibus groſſioris generis,vt boum vaccarum,iumẽtorum, ſeu equorum, quorum fructus in eo anno regulariter non aſcendit ad valorem matris, vt experientia docet. Aut verò contrahitur ſuper animalibus minutis,vt porcis,capris,& mutonibus, & ſic de ſimilibus.

PRimo caſu adhuc conſiderandi ſunt tres caſus ꝙa aut talia animalia groſſioris generis cõmunicantur ſocio inæſtimata ſine alia communione terræ, ꝙa præſupponendum eſt ꝙ talis ſocietas poteſt contrahi cũ terra & ſine terra.gl.in l.cum duobus.§.ſi in coẽunda.ff. pro ſocio. ¶ Aut verò talia animalia communicantur ſocio æſtimata cum terra. ¶ Tertiò verò communicantur æſtimata vel inæſtimata cum terra.

PRimo caſu quando inæſtimata ſine terra dantur De ſoccida animaliũ groſſiorum generũ.
animalia groſſioris generis, & tunc dicendum eſt in hoc caſu ꝙ aut nullũ pactũ eſt inter ſocios de capitali aut fructu,& tũc in hoc ſunt quędã iura extrauagãtia in li.feud.in fi.x.coll.&in rub.eſt,cõſuetudo ſocietatis iumẽtorũ.in nigro verò eſt ſic.Si quis dederit iumenta iure ſocietatis,ille ꝙ accipit,debet tenere per quinque annos,ſi nihil dictũ eſt de tẽpore,&oẽs poledri debẽt eſſe cõmunes.& id quod quæſierint tẽpore triturationis.& in capite quinque annorũ ſeparat̃ ſocietas.& ille qui dedit debet habere iumẽtũ ante partem.ſed ſi ille qui accepit, dedit tertiam partẽ,ſcilicet (dicit gl.)partem pretij in emendo iumentum,tũc iumenta &omnia partienda ſunt per mediũ.& ſi amiſerit iumenta culpa ſua,quia nõ bene cuſtodierit,& coriũ oſtẽdere nõ potuerit,vel caudã,tunc debet emẽdare. ¶ Et nunquid ſufficiat ꝙ oſtẽdat coriũ? Dixi ſuprà ꝙ nõ,quia opus eſt ꝙ probet ea eſſe mortua:imò, qd̃ plus eſt,non ſufficeret probare ꝙ viſum fuit vnum iumẽtum in domo ſua mortuum, niſi probetur ꝙ illud fuerat ei datum per dominum aut ſociũ.per ea quę dicit Io.And. in c.auditis.de præſcri. vbi dicit ſe practicaſſe in ciuitate Bononiæ,& obtinuiſſe cõtra quendã bidellum habẽtem equum ad vecturam pro eũdo ad certũ locum: & ꝓbauit per comites itineris ꝙ equus quem equitabat naturaliter perierat.Nam dicit Ioan. And. ꝙ ex quo nõ probauit ꝙ fuerat ille equus quem cõduxit,quod probare debebat per ſigna, ꝙ talis probatio eum non releuat. iſta deciſio ponitur per Alex. in conſi.cxviij.& cxix.in j.vol. quos refert & ſequitur do.meus Iaſ.in l.eum qui.§.in popularibus.in pen.& vlt.

vlt.col.ff.de iureiur.& in l.non hoc.in iiij.col.C.vnde le. vbi voluit quodammodo impugnare hãc deciſionem Io.And.ſed illam defendit & tenet in l.ij.in fi.C. de bono.poſ.ſecundum tab. & vide Fel.in c.cùm Ioãnes,in iij. col. de fidẽ inſtrum. ergo in ſimili opus eſt probare per ſigna ꝙ ſit tale iumentum datum,& ꝙ ſit mortuum.

ET ſequitur in hac materia in dicto loco alia rub. conſuetudo ſocietatis vaccarum.& nigrum dicit ſic,Si quis dederit vaccã alicui vt haberet iure ſocietatis,& non dicit de tẽpore,debet eam tenere per quinque annos,& omnes vituli debent partiri per mediũ, & ille qui dedit vaccam debet eam habere pro cãpo ſaluo,ſi nihil dictũ eſt, & ille qui ſuſcepit nõ dedit de ſuo in pretio vaccæ,alioquin ſi partem pretij dedit(dicit gl.iij.per ea quæ hîc antè dixi in iumentis) omnia debent partiri per mediũ:& ſi is qui accepit, amiſerit vaccã culpa ſua,qa cuſtodiã cõmiſit, vel nõ bene cuſtodiuit,& ꝓpter hoc vacca amiſſa eſt,qa fures abſtulerũt,vel lupus eã comedit, debet etiã emendare ſuo ſocio. Satis enim videtur hæc cõſuetudo boni viri arbitrio cõſideranda, qa viri boni arbitriũ in hoc iudicio ꝓ ſocio verſat.l.in ꝓpoſita.ff. ꝓ ſoc.† & quod conſuetũ eſt,videt inter partes actũ,vt l.qđ ſi nolit.§.quia aſſidua.ff.de ædi.edic.& l.ſi prius.§.placuit.ff.de aqua plu.arcẽ.& qm̃ dictũ eſt s. ꝙ † debẽt partiri p mediũ, intelligit per numerũ,nõ per ſingula corpora,qa diuiſio quàm cõmodius fieri poteſt debet fieri.facit tex.& gl.in l.nam & ſi.§. ſi ſeruus. ff.ſi cert. pet. & ibi plenè do.meus Iaſ. qui refert Quintũ Fabiũ feciſſe cõtra regem Antiochũ, quẽ bello ſuperauerat.nã cùm ex fœdere inito dimidiã partẽ nauiũ accipere deberet, medias oẽs ſecuit,vteum tota claſſe priuaret,ſed illa fecit vafricia militari,nõ tñ fuit iuridica.& iſtud refert Valerius Maximus in li.vj.in ti.de vafrè dictis aut factis.

Q. Fabij cum Antiochofœdus.

SI verò alia ſit conſuetudo,& tunc ſi ſit æqua,debet arbitrio boni viri conueniri,& tunc quolibet iure diuino & humano ſeruãda eſt:ſi iniqua,& tunc de iure ciuili ſi obtenta fuiſſet per vnũ actum in contradictorio iudicio ſeruãda eſſet,vt dicit gl.in l.j.C.quæ ſit lon.cõſue.& gl.in l.iij.in fi.C.de epi.audien.† cùm de iure ciuili lex etiã quantũcunq; dura ſeruãda eſt.l. ꝓſpexit.ff.qui à quibus.dũmodo tantã iniquitatẽ nõ cõtineat,ꝙ abuſio potius q̃ cõſuetudo dici poſſit, vt habet in l.de quibus.ff.de legi.& in c.cùm cõſuetudinis. de cõſue.de iure autem diuino,quo rigor iuris ciuilis non attẽditur,ſed iuſtitia & ęquitas.xiiij.q.iij.c.plerique.tunc dicta cõſuetudo iniqua ſeruanda nõ eſſet,imò ad reſtitutionem tenetur qui ad damnũ ſocij conſentire vellet,cùm nõ remittitur peccatũ,niſi reſtituatur ablatum.c.peccatum de re.iur.lib. vj. & poteſt vir bonus arbitrari an ęqua vel iniqua ſit cõſuetudo,cõſiderato valore animalium communicatorũ, & opera ſocij,& fructu eorum, & ſic quis plus ponat quàm alter.vt dicit tex.in l. ſi non fuerit.ff.pro ſocio.

SI verò inter partes fiat pactum,vt in pluribus,cùm pacta pluribus modis fiant,cùm plura ſunt hominũ negotia quàm legum vocabula l.iiij.ff.de præſcri. verbis.Et vt breuibus abſoluam,regula eſt, † ꝙ pacta circa paſcenda pecora ſunt ſeruanda.l.ſi paſcenda. C. de pac. dic tamen clarius in hoc caſu, ꝙ quandoque pactum inter dictos ſocios fieri poteſt circa ipſum animal,ideſt capitale quod in ſocietate ineſtimatũ ponitur, quandoque circa fructus eiuſdem, quandoque circa tempus quo ſocietas durare debet.

Regula.

PRimò caſu quando ineſtimatum datum eſt, non videtur poſſe paciſci,ꝙ periculũ ſit alterius quàm ipſius qui ineſtimatum dedit,ꝙ regulariter ad ipſum lucrum pertineat,vt dicit Bal.in d.l.ſi paſcenda pecora.C.de pac.& vt æqualitas ſeruet in fine ſocietatis, illud animal quod pro capitali poſitũ eſt,præcipuũ debet eſſe ipſius ponẽtis.l.cũ duobus.§.ſi in coëunda ſocietate.ff.pro ſoc. quodcunque ergo aliud pactum qđ circa illud fieret,non videret æquale,& æqualitatẽ cõtinere & æquitatẽ. ſi enim ſocius perdit capitale ſuũ, ſatis eſt quod alter perdat operas ſuas, ideo conſtat ꝙ non liceret illi qui animal poſuit ineſtimatũ in ſocietate paciſci vt de primis fructibus capitale ſuũ detrahere poſſit. ¶ Quãdo autem pacta fiunt circa fructus, tunc ſiue fiant circa fœtum,vel lac, vel frumẽtum qđ ex opera boum quæri poſſet,vel equarum, tũc ſi talia pacta ſint cõformia iuſtæ conſuetudini, ſeruada ſunt: ſi de cõſuetudine non apparet, tunc conſiderato capitali,& opera alterius ſocij æqualitatem arbitrio boni viri continerent,vt ille qui plus ponit,plus ferat, & ſi æqualiter ponũt,æqualiter ferant.& debet talis ſocietas durare quinquennio, vt dictũ eſt. & ſi fiat pactum in minori,nõ videtur eſſe ſecũdum arbitriũ boni viri, vt dictum eſt.¶ Quãdo verò animal datur ęſtimatum, periculum caſus fortuiti inter ſocios eſt commune,vt dicitur in d.l.cum duobus.§.damna.ff.pro ſocio.quia dicta æſtimatio facit emptionem.arg.l.ſi æſtimatæ.ff. ſol.mat.& habetur perinde ac ſi ille qui dat dicta animalia mutuaſſet ſocio medietatẽ ſocij,& ipſe poſuiſſet aliam medietatem, & cõſequẽter ab ipſis duobus eſſent empta:& ſic nõ mirum ſi quilibet pro rata de periculo teneret,quãdo ſine culpa alterius ſociorũ tale periculũ proceſſit, illius ſolùm dolũ vel culpã cõmittentis erit periculum,per d.§. dam. nec aliter videret poſſe inter ſocios in foro cõſciẽtiæ paciſci. Et aduerte †ꝙ quotieſcunq; fit pactum,ꝙ capitale ſit ſaluum,de iure canonico in foro conſcientiæ.contractus non eſt licitus, ꝓut tenet Bernardinus de Buſtis in j. parte ſui Roſarij,ſermone xxvij.in j.parte illius ſermonis,in litera H.quem no.qui alleg.Ant.de But. in c.fi.de vſur. & intellige ſupradicta quando anima datur ſine terra.

67 Pactũ vt capitale ſit ſaluum illicitum.

68 De lucro aut fructibus.

QVid autem dicendum † eſt de lucro, ſeu de fructibus,quomodo diuidi debeãt inter ſocios,ſcilicet inter dominum dãtem dicta animalia,& colonũ ſeu paſtorem qui iure ſocietatis paſcebat:videtur primò ꝙ ex quo æſtimatio facit emptionẽ ꝓ medietate, vt dicit Bar.in l.ſi vt certo. §. nũc videndum.ff.cõmo. & Bald.videtur velle in l.j.C.commo.& Bart. de Sali. in d.§.nunc videndum.& Paul.de Caſt.in d. l. cũ duobus.§.damna.ꝙ de illa medietate quæ eſt paſtoris nullum lucrum ſentiat dominus,quia de re aliena nõ debet cõmodum reportare,cùm ex ea nullum ſubeat periculũ,nec aliquas operas & laborẽ imponit de pecunia ad quã ille paſtor tenetur minus, quia eſſet vſura, cùm ſit quoddã capitale illud pretium,quod nõ recipit diminutionẽ,imò ſtat firmum, nec eſt poſitũ in ſocietate,ſed obligatus eſt paſtor ad ſoluẽdu,ideo nõ debet ex eo aliquid cõſequi,aliàs eſſet vſura,cùm quicqd accidit ſorti, vſura eſt. nec etiã poteſt aliqd peti ex ea tanquã paſtor ſit in mora ſoluẽdi pretium.per l.curabit.C.de act.emp. quia ex quo videt tacitè cõuentum inter dominum & paſtorem vt pretium non ſoluat, quouſq; durat ſocietas,illa dilatio dicitur facta ad cõmodũ debitoris, & in eius cõmodũ debet interpretari.l.qui hoc anno.ff.de verb.obl.igitur non dicit interim eſſe in mora,meritò ratiõe morę nihil ſoluat,& ſic nõ habet locũ hoc caſu d.l.curabit.patet ergo ꝙ de medietate prædicta nihil domino debetur.de alia autem medietate quæ ibi remanſit, integrũ fructum nõ

BIU Gujas

recipit, quia ipse ponit dictam medietatē, & colonus seu pastor operas, laborē, & victū, & videt societas in illa medietate quę domino remansit, in qua dominus ponit animalia, pastor seu colonus operā & victum, quo casu lucrū cōmuniter diuiditur inter eos. l. cum duobus. §. si in coēūda. & l. si non fuerint. ff. pro socio. meritò fructum quartæ partis dictorum animaliū dominus percipiet, non autem medietatem, & sic pastor habebit tres partes lucri, videlicet duas partes ratione medietatis, quā videtur emisse propter æstimationē, & sic ratione dominij sui, & sic vnā partē, & sic medietatē alterius medietatis ratione operarū & victus, dominus autem habebit quartā solùm ratione dominij sui ꝙ sibi remansit in illa medietate. & hoc videntur sentire theologi in arctissima cōscientia cōstituti. & istud videtur tenere dñs Ang. Ioa. Perigly de Perusio in suo tract. soccidæ, cum quadā tamen distinctione, sed tamen dicit do. Pet. de Vbaldis in suo tract. de duobus fratribus, in v. parte principali, in xxiiij. quæstione illis v. partis salua meliori determinatione, submittendo se correctioni matris ecclesię, ꝙ dominus ꝙ posuit vaccas seu animalia grossa æstimata, debet habere dimidiā partē fructuū, & colonus seu pastor aliā dimidiā. istud ibi ꝓbat quatuor rationibus, quas vide, ꝙa iam hæc materia, licet sit quodāmodo extrauagās & peregrina, satis est prolixa, ad dicta in hoc ibi me remitto, eo etiā maximè, ꝙa istud apud nos obseruatur.

QVando autem animalia grossa cum terra dantur & communicantur socio siue æstimata siue inæstimata, vt puta si communico vnū par boum vel vaccarum, vt arare debeat certā quātitatem terræ: & tūc si inæstimata traduntur, totū periculū spectat ad dantem: si verò æstimata, est cōmune. l. cū duobus. §. dāna. ff. ꝓ socio. nisi pręcesserit culpa, vel dolus alterius sociorum, vt in d. §. dāna. & hoc est, ꝙa tūc ille cui tradūtur, videt emere pro medietate, vt suprà dictum est, & isto casu fructus erunt cōmunes, quia si dominus ponat terram & dimidiam partem boum, nō est mirum si habeat dimiam partē fructuū. sed qñ animalia dantur inæstimata à domino qui etiā ponit terrā, cùm in dubio omne periculū animaliū ptineat ad ipsum, potest tūc dominus paciscī vt maiorē partē fructuū terræ recipiat, cùm rusticus tantùm operas ponat nisi opera rustici & industria eius magis æstimet q̄ fructus qui venire possent simul ex bobus & terra, ꝙa tūc non solùm fructus terræ æqualibus partibus partiendi essent, sed etiam de fructibus terræ iusta ratione, & salua conscientia rusticus plus habere posset. per d. l. si non fuerint. & istud totū relinquit arbitrio boni viri.

SEd quid si terram suam dederit ad colendum pro medietate fructuū, cum hoc ꝙ mutuaret certam quantitatem pecuniæ colono, an sit vsura? Ista quæstio est latissimè examinata per do. Pet. de Vbal. in dicto trac. de duobus fratribus, in v. parte principali, in xxiij. quæstione. quam videas.

69 De societate animalium minorum.

ET ista ꝛ supradicta sunt quando tradūtur animalia grossioris generis, sed qd diccmus quando contrahitur societas super animalibus minutis? aduertendū est ante omnia ꝙ reperit in extrauagantibus suprà nominatis quædā rubr. quæ incipit, Cōsuetudo societatis caprarū. & sequitur nigrū. Si quis dederit caprā, aut pecudem iure societatis, ille qui accipit debet tenere per tres annos, & in vnoquoq; anno debet dare pro capra xij. formaticos bonos & optimos, pro pecude sex, & dimidietas caprarū & agnorū debet esse cōmunis, & medietas lanæ, & ille qui dedit caprā aut pecudem ante partem debet habere eam, & si ille qui accepit dedit tertiam, tunc omnia partienda sunt per medium, sed si ille qui accepit amiserit culpa sua, quia eam non custodierit, pecorile non bene clauserit, domino tunc emendare debet, & vt dictum est, bonos formaticos dare debet.

SEd non sic de vna pecude aut capra, ꝙa si dedit tantùm vnā pecudē, aut vnā capram tātùm, non debet mihi dare talem formaticū, qualis pōt fieri de vna pecude aut capra tātùm, sed tres aut quatuor iniūcturæ insimul mitti debēt, vt bonus formaticus inde fiat, ꝙa si dedi alicui xx. aut xl. pecudes, aut totidē capras, debet ne mittere vnā iniūcturā insimul, & facere vnum formaticū de tota iniūctura? certè nō de medietate æstimationis, ita ꝙ nō fraudet q̄ dedit, nec qui accepit, sed si agni & capreoli nati nō fuerūt de vna aliqua capra, aut pecude, nō debet dare nisi medietatē formatici, quā daret, si nati essēt agni & capreoli. ¶ Sequitur alia rubrica, quę incipit sic, Cōsuetudo societatis porcorū. & sequit nigrum: Si qs dederit porcū alicui iure societatis, & nō fuerit dictū de tēpore, tunc ille q̄ accipit, debet eum tenere per tres annos, & omnes porcelli qui nati fuerint, partiēdi sunt per mediū in vnoquoq; anno, vel si placuerit domino, & ei qui accepit tenere vsq; in capite triū annorū, debent omnia partiri per mediū, etiā porcelli nati de porcellis, & cùm porca fecit porcellos, debet domin⁹ facere adiutoriū ei q̄ accepit, & nō debet qui accepit dare tertiā, aut in cōtrariū. Et si amiserit culpa sua, quia porcile nō bene clauserit, vel custodē cū porcis non miserit, debet dño emendare, vel casū amissionis domino assignare.

HAe enim consuetudines in locis vbi vigent, cùm satis arbitrio boni viri conuenire dicantur. & ęquitatem contineant, etiam in foro cōscientiæ seruari possunt: in locis autem in quibus de consuetudine non apparet, pacta, siue circa talia animalia, siue circa fructus, sunt seruanda, vt dictum est suprà in aliis animalibus grossioris generis. Caueat tamen dominus ne paciscatur in omnibus ꝙ capitale sit saluum, quia alias esset vsura. Glos. in c. plerique. xiiij. quæst. iij. & Petr. de Vbaldis in locis hîc antè allegatis.

Casus septimus.

ALium & septimum casum addo, in quo multi errant, & qui versatur in hac patria, qui multos ducit ad inferos, qui est talis, videlicet quando quis dat bouem rustico, & semper remanēte capitali saluo, ita ꝙ nunquā moritur hinc dicitur, *Les beufz desertz*, tenetur rusticus singulo anno dare certum qd domino bouis, puta duas mensuras frumenti, vel plus vel minus. Et vidi quendam accusatum de vsura per procuratorem regium, in balliuatu Matisc̄on. qui circa hoc multū fuit ꝓsequutus tanquā vsurari⁹, & meritò, nescio tñ quid inde actū sit. Et licet hęc materia sit multum extranea & peregrina ad ꝓpositū huius consuetudinis, tamen ꝙa in dicta societate plures cōmittunt vsurā, & ꝙ disputant nunqd sit vsurarius contractus, hîc tractādo materiā libenter volui inserere. ¶ Vnum solum volo non esse obliuiscendum, ꝙ in hac materia vsurarum domini legistæ errauerunt in interpretatione istorū verborum, trientes, semisses, & besses. & sic de singulis, quando scilicet dicantur vsurę triētes, quando semisses, & qñ besses. De quibus eleganter & bene declarat Lucius Columella, in lingua Latina vir magnæ authoritatis, ī suo lib. de agricultura, lib. iiij. Refert & recitat subtilitatum princeps, dominus Bart. Soci. in sua solenni repetitione l. iij. §. item si reipub. ff. ad l. Falci. quem omnino videas: & hîc eius dicta non transporto, cùm etiam hæc consuetudo sit satis amplè dotata. Et hîc amplius nō prosequar materiam

teriam vsurarum, quia satis amplè tractant summistę, maximè Host. in tit. de vsuris. Et Bernardinus de Bustis in loco hîc antè alleg. & frater Ang. de Clauasio in sua summa, in verbo, vsura.

IN TEXTV IBI,
Assignez.

1 Res dotalis quando alienabilis

ET aduerte, † quia tunc quando pecunia est assignata super aliquo fundo, ille fundus est fund⁹ dotalis, seu res dotalis, † quæ alienari nō potest. inst. quib. alie. licet vel nō. in prin. cum vulgaribus. nisi interueniat iuramentū vt dicit Spe. in ti. de emp. & ven. §. tertio loco. vers. verū si res. & c. licet mulieres. de iureiur. in vj. & c. cū cōtingat. eod. tit. & in auth. siue à me. C. ad Velleia. & Bar. post glo. in l. si prædia. C. de iure dotiū Ale. in l. Mæuia. §. fundus. ff. sol. ma. Ias. in l. j. in iij. 3 co. in iiij. no. ff. sol. mat. † quod intellige verū, nisi præcedat iuramētū de nō alienādo: qa tūc per primū iuramētū tollit secundū. gl. in d. c. licet mulieres. do. Ias. in l. nō solū. §. morte. in vij. col. ff. de no. ope. nun. qui illā gl. reprobat & limitat. sed idē do. reprobat quodāmodo in l. duob. §. idē Pōponi⁹. ff. de iureiu. † Et intellige etiā prædicta, nisi vxor vēdat in eodē instrumēto cum viro, nā talis cōtractus nō firmabit iuramēto: vt dicit Bal. in cōs. ix. in iij. vol. quē allegat Ant. de petrutia in repet. l. primæ. ff. de iureiur. in viij. effectu iuramenti.

IN TEXTV IBI,
Ou promis d'assigner.

1 Assignare, & promittere assignare quomodo differant.

QVæritur † an sit differētia inter assignare, & promissionem de assignando? Et pōderanda est hæc dictio, *ou*, quę tantū importat quantū dictio, vel, † quę est alternatiua, & ponitur inter æqualia, seu parū distantia. l. j. ff. de rebus dubiis. Bal. in l. cōuēticulā. in iij. 3 col. C. de episc. & cle. Ias. in l. iiij. §. Cato. in j. col. ff. de verb. obl. † Ex quo videretur dicendū, ꝙ idem est assignare seu promittere de assignādo, & idem sit vendere seu promittere de vendendo. Hîc dicit Bald. in ca. 4 in causis. in j. col. de electio. † ꝙ tractatus dicitur esse principium rei, adeò ꝙ qui tractat de vēdendo dicitur 5 vendere. alle. no. in l. debitor. in prin. ff. de separa. bon. facit tex. in l. fi. C. ad legē Falcidiā. ¶ † Quicquid sit, tamē aliud est vēdere, aliud est promittere vēdere, vt dicit gl. in l. in bonæ fidei. ff. de eo quod cer. loc. vbi Ias. hoc latè examinat, probando per tres tex. & quinque 6 decisiones, quòd aliud est vendere, & aliud est promittere de vendendo. † Et ideo etiam aliud est assignare, & aliud promittere de assignando, quia ex promissione de assignādo debet solùm oriri actio personalis, & nō est nata actio hypothecaria ad rem, vt dicit Ang. in consi. suo lxxxiiij. incip. ex forma & serie, ex quo dixi, & cōsului pro nobili viro domino Claudio de Rabutin domino Despyry, quòd ex quo per tractatum factum cum illustrissimo duce de Longuavilla in casu euictionis, promiserat assignare ducentas libras turonē. annui reditus super terra & seignoria de Borbilly ꝙ postmodum dictus dux malè intentauit hypothecariam, scilicet materiā decreti, pro arreragiis escheutis ante assignationem factam per dictū dominū Despyry, & solùm poterat agere actione personali, quòd dictus dominus Claudi⁹ Despyry assignaret, & ad interesse, ex quo nō assignauerat. Plura alia dixi quæ hîc non essent ad propositum, ideo ea omitto, cùm etiam casus nondū sit decisus. Hîc tamē videmus in hoc casu contrarium, cùm ex sola promissione de assignādo oriri possit etiam actio realis, cùm promissio de assignando hîc æquiparetur assignationi factæ. Cogita.

Casus facti.

ADDITIO. Adde aliū casum, scilicet in quo promittere & dare idem sunt, scilicet in dādo pecuniam, vel aliquā aliā rem iudici ad eum corrumpendū, vel in ꝓmittēdo, qm̄ paria sunt, & tm̄ punitur ex ꝓmissione quantū ex donatione, vt ꝑ Mat. de affl. in consti. regni Siciliæ, quæ incipit, capitaneorū. in pen. co. in fi. & ibi de materia, quādo iudici potest aliquid dari & ibi ponit remissiuè, qñ dare & ꝓmittere vel vēdere vel promittere de vendendo idem sunt, & idem Matt. in cōst. apud iustitiarios. inviij. notabili in fine, vbi tamen dicit ꝙ ꝓmissio dotis non appellatur contractus dotis, nec promissio de inuestitura est inuestitura. Aduerte etiam ad id quod dicit idem Mat. in const. quæ incip. sponte valētibus. in iiij. not. ꝙ statutū loquēs de dote data, habet locum in dote ꝓmissa. Et dicit idem Mat. in constit. quæ incipit, licentiam. in x. q. j. notab. in iij. lib. vbi dohariū ex illa constitutione constituendum, habetur pro constituto, si fuerit promissum cōstituere, & ita agendum est ac si fuisset constitutū. Et dicit idem Mat. in consti. quæ incipit, quia frequēter. in iiij. notabili. in iiij. libr. ꝙ ita ponitur extorquens indebitam promissionē, sicut exactor indebiti. Et ad casum suprà positum, de quo consului, videtur quòd vbi fit solùm promissio de assignando certum reditum annuum pro quadam certa summa illa promissio assignationis seu de assignādo, videtur præsupponere reditum iam fuisse cōstitutum, & habere pro cōstituto, quia aliàs nō fieret assignatio, si non esset constitutus, cùm non entis nullę sint qualitates. l. eius qui. ff. si cer. pet. ex quo pro illo reditu annuo promisso assignari potest agi personaliter, nō tamē hypothecaria, donec fuerit facta assignatio. & ita debet intelligi arrestum latum anno Domini 1532. pro Carolo Turpin, filio Catharinæ Lescorial, contra filios fratrum dictæ Catharinæ, qui eidem Catharinæ pro sua parte & portione hæreditatis paternę promiserāt certā summam pecuniæ infra annum tunc soluendā, & in defectū solutionis promiserunt elapso termino assignare reditū annuum ad decem pro cētum. Et dubitatum fuit, ex quo non fecerant dictā assignationem, an hęredes dictæ Catharinæ, qui intentauerant personalem pro arreragiis dicti reditus annui præteritis, & vt deinceps tenerentur assignare, bene intentassent ante assignationem, & fuit dictū ꝙ sic, tam eo ꝙ ista arreragia non solùm debebātur ratione illius cōuētionis, sed ratione interesse, eo ꝙ fratres dictæ Catharinæ perceperāt fructus dictorum hæreditagiorū hæreditatis paternæ dictæ Catharinæ, & tamē non soluerāt pretiū, ex quo tenebantur ad interesse, secundum l. curabit. & l. fructus. C. de actio. emp. l. ij. C. de vsuris. & l. Iulianus §. ex vendito. ff. de act. empt. & etiam q reditus annuus præsupponebatur tūc elapso tali termino cōstitutus, cùm posset tunc cogi ad assignandū, si tamē intentassent hypothecariam, credo ꝙ fuissent expulsi, & ꝙ malè intentassent ante assignationē factā. ¶ Vide Alex. in consi. suo cxxj. incip. Viso themate supra scripto. † ꝙ 7 fructus non excipiuntur per illum cui factum fuit pactum de vendēdo, ex quo per tale pactū non transfertur dominium. quod nota quia tibi seruiet ad multa.

IN TEXTV IBI,
Et qui ne sont payez.

EVenit mihi casus. Quidam maritauit eius filiā, & in dotē ei dedit mille quingentos francos, ex quibus quingenti franci sortiuntur naturam mobilium, alij verò mille franci sortiebantur naturam hęreditagij, & debebant assignari, vt hîc dicitur: ergo impor- Casus facti.

BIU Cujas

tabant arregia ad rationem decem pro cẽtenario. pater decessit ab humanis, nõ solutis aliquibus pecuniis hæredes post decẽnium soluerũt quingentos frãcos, nõ facta mentione an soluerẽt ex his quæ importabãt arreragia, an verò ex aliis. post xij. annos dicta filia ab humanis decessit. eius hęredes s. filij, petierunt ab hæredibus dicti quondam patris earum matris mille libras cũ arreragiis de viginti duobus annis pro dictis mille francis. dicebant dicti hæredes ℔ nõ debebant de xxij. nisi pro quingentis libris, & ℔ solutio facta per ipsos debebat diminuere debitum importans arreragia potius quã aliud. Quid dicendũ? Videtur primò ℔ solutio facta intelligitur facta de pecuniis ratione quarũ bona erant hypothecata. Nam hoc probatur, † quãdo vnũ debitum est cum hypotheca, alterum sine hypotheca, solutio in dubio videtur facta ℔ credito ℔ quo bona sunt hypothecata, secũdum Bar. & doct. in l. cum ex pluribus. ff. de solutio. Et etiã istud videtur voluisse tex. in l. j. & l. illud. vbi Bal. ff. de solutioni. ¶ Itẽ qa semper debet cedere in solutũ illius crediti pro quo debentur vsuræ. l. si ex pluribus. §. fi. ff. de solutio. & ibi Bar. & doct. & in d. l. cũ ex pluribus. vbi Bar. ponit veras & notabiles cõclusiones, sed inter alias vna est quæ mihi fuit visa seruire pro vna quæ est ibi. Si verò quãtitates erãt dispares, tunc solutio cedit pro rata quantitatis sortis. l. pupilli. §. cum in eo. ff. de solu. Et ista dicit & tenet Soci. in consi. suo ccxciij. incipiente, Præsens consultatio. in j. col. Et faciunt quæ dicit Raphael Fulg. in cons. vij. incipiente, iam pluribus annis elapsis. in ij. col. & quæ dicit Ludo. Rom. in cons. xciiij. incip. visis his. in j. col. Ex quo ergo in prædicto debito sunt pecuniæ quæ important arreragia, hoc est vsuras, & rõne quarũ bona sunt hypothecata, in illis censeri & iudicari debet solutio facta in dubio.

EGo tamẽ dixi ℔ videbatur ℔ dicti quingẽti franci deberẽt censeri & presumi fuisse soluti pro primis quingẽtis francis, qui debebãt sortiri naturã mobiliũ: tum primò, qa in cõtractu matrimonij erãt primò descripti, & ratiõe ordinis scripturæ solutio facta intelligi debet primis in ordine. l. illud. & ibi Bart. & doct. ff. de solutioni. Tum secũdò, quia ista est cõmunis consuetudo, & cõmunis observantia totius patrię huius ducatus Burgũdiæ, ℔ quãdo sunt pecuniæ sortientes naturã mobiliũ in dote, quòd primò soluuntur, ideo talis cõsuetudo est obseruanda. cùm id quod consuetum est, sit attendẽdum. l. quod si nolit. §. quia assidua. ff. de ædil. edi. † & à solitis quæ quotidie fiunt bonũ est argumentum. l. certè. §. fi. in verbo, quotidie enim precario. ff. de precario. l. ij. §. meritò. ff. ne quid in loco publico. l. vt liberis. circa finẽ. ibi, vt assolet fieri. & ibi notatur, C. de colla. Nam quod consuetũ est fieri, debet obseruari. Faciunt quę per infinita dicunt doctores in plurib⁹ & diuersis locis, maximè do.me⁹ Ias. in l. certi condict. §. si nũmos. in iij. col. ff. si cer. peta. per eundem in d. l. vt liberis. in iij. col. C. de coll. Feli. in c. cum M. Ferrarien. in iij. col. in iiij. notabi. extra, de constit. & in c. ex literis. versic. vij. & vlti. extrà, de fide instrum. Feli. in c. cum omnes. x. co. extrà, de cõstitutio. Faciunt quæ dicit Alexan. consi. 27. incipien. In causa & lite vertente. & in consi. 28. & in cons. 105. incipiente, reuerende domine. in ij. volu. vbi dicit, † ℔ notarius simpliciter rogat⁹ intelligitur apponere clausulas consuetas. & in consil. j. in v. col. in fin. in v. vol.

ADDITIO. Faciunt quæ adhuc dicit Matt. de afflictis in constit. regni Siciliæ, quæ incipit, baiulos omnes. in x. notabili. intellige tamen de notario qui recipit, non de alio qui grossat, quoniam nihil potest addere. Et intellige etiã antequam instrumentum sit grossatum & incontinenti, non pòst, vt tenet Hippol. de Marsil. singu. suo cxxiij. incipiente, in iure clarum est. ¶ Et quod dicit in consi. suo cvij. incipiẽte, Pro inuestigatione prędicta. in antepe. & pe. co. in ij. vol. vbi dicit, † ℔ conuentiones & capitula facta in aliqua patria, intelliguntur facta secundum consuetudinem & communem obseruãtiam illius patriæ, quia qđ consuetum est, attendi debet, imò etiam in illicitis excusat. Faciunt quę dicit Barba. in consi. iiij. in vj. col. in ij. vol. vbi dicit, † quod si illud quod est in obseruãtia, & moribus vtentium obseruatur, est tantæ efficaciæ ℔ tollit statutum in contrariũ. ita do. meus Ias. in l. rem non nouam. in j. & ij. col. C. de iud. facit † consuetudo licitum quod aliàs esset illicitũ. per do. meũ in l. certi iuris. in ij. col. C. de iudic. imò, quod plus est, dicit in specie Alex. in cons. suo 85. inci. Ponderatis narratis. facit. in fi. in j. vol. ℔ in solutione præsumenda ex qua causa sit solutum, ℔ attendendum est id quod consuetũ est fieri, puta ℔ si consuetudo est ℔ potius soluat in vnã causam, quam in aliã, & nihil sit dictum in solutione, ℔ præsumitur in illam causam in quam consuetũ erat ita fieri. ex quo ergo cõsuetũ est in hac patria fieri solutionẽ in his primò quæ sortiuntur naturam mobilium, prædicta solutio iudicabitur facta pro his quæ sortiũtur naturã mobiliũ, & non de his quæ sortiũtur naturam immobiliũ. Nihil fuit iudicatum in casu supradicto, qa deuenerũt ad concordiã, sed si casus eueniret, esset pro amico, nisi partes inter se conuenirẽt, cùm ad prædicta posset responderi, ℔ de his quæ non sunt scripta in cõsuetudinibus nostris est recurrẽdum ad ius commune, nec põt alia consuetudo seu obseruãtia allegari, nisi sit scripta in hoc volumine cogita.

2 Argum. à consuetis fieri.

3

5

6 Cõsuetudo ex illicitis licita.

IN TEXTV IBI,

C'est à sçauoir dix pour cent.

LEx taxat in l. fi. §. præterea. C. de iure dotium. sed Bal. in cons. xciiij. in j. parte dicit, ℔ illi taxationi non est standum, sed est considerandus mos regionis, ideo dicit Bal. in d. l. fi. §. præterea. ℔ in aliquibus locis sunt statuta, quòd præstentur decẽ pro centenario, vt est in hac patria, & est satis probabile, quia secundum vsum communem mercantiæ tale lucrum affectatur. c. per vestras literas. de dona. inter virum & vxorem.

ADDITIO. Et dicit Bart. in l. in lege Falcidia. iiij. col. ff. ad legem Falci. quòd per statuta loci potest introduci tale lucrũ ad decẽ pro cẽtũ. Sed aduerte quia istud interesse ℔ petit marit⁹ in hoc casu, nõ potest ℔ maritũ alteri cedi, vt tenet Bal. in rubr. C. de vsuris in quinquagesima quæstiõe. quẽ refert Petr⁹ belluga in suo speculo principũ, i tit. de ℔positione grauaminũ. §. de vsurariis. nu. xvj. sed vt ibi dicit, sec⁹ est interesse quod debetur vẽditori feudi pro pretio eidẽ nõ soluto per emptorẽ, qui interim percipit fructus secundũ l. curabit. C. de actio. empt. quia potest alteri cedi.

IN TEXTV IBI,

Des le terme qu'ilz ont promis de payer.

SVbaudi *qu'ilz.* s. *deniers.* & non *qu'ilz.* s. *arrerages* & sic per hunc tex. constat ℔ illud tempus currit à tempore quo promissa fuerit pecuniæ solutio, & destinata fuerit solutio pecuniarũ assignatarum. aut promissarum assignari, & nõ à tẽpore quo promissa sunt arreragia solui ex dictis pecuniis. & sic istud verbum, *qu'ilz*, relatiuum, refertur ad promissionẽ solutionis

pecun

BIU Cujas

pecuniarum,& non ad promissionem solutionis arreragiorum ex dictis pecuniis prouenientium.

Casus facti. ETuenit mihi casus in facto ad consulẽdum,in quo quidam promiserat milleducatos pro dote suę filiæ,& promisit soluere quinque cẽtum in die nuptiarum,quod fecit, alios verò quinque centum debebãt soluereeius hæredes post eius decessum, an hoc casu currant arreragia statim post eius decessum, an verò requiratur interpellatio?

DIcebãt quidã q̃ à tãpore interpellationis,quia in cõtractu nõ erat assignatus terminus arreragiorũ, & sic nõ erat ꝓmissum soluere arreragia à tali tpe, qđ tẽpus solutionis nõ erat determinatũ, q̃ debebat fieri interpellatio per consuetudinẽ nostrã. ¶Dixi ego cõtrariũ,& dico q̃ illa arreragia currũt,seu currere debent à tẽpore decessus,cũ ab illo tẽpore fuerit promissum soluere dictos quingẽtos ducatos,& sic hoc verbũ,*qu'ils*,refertur ad denarios promissos,& non ad arreragia promissa. de natura cuius relatiui ponũt Bar. Bal.& Ias. qui facit regulã cũ sex limitationibus, in l. cunctos populos.in j.col.C.de sum.tri.& fide cath.

FAcit etiam hæc ratio, quia arreragia non veniunt ratione promissionis,sed quando dos certo die,ꝓmissa illo die adueniẽte nõ soluitur,& sic ratione moræ debentur dicta arreragia.ponderando igitur verba consuetudinis ibi,*qu'ils ont promis* &c.satis dilucidè patet istud relatiuum, *qu'ils*, debere referri ad pecunias dotales & non ad arreragia,quę veniunt non ratione promissionis,sed propter moram commissam in solutione dotis.quæ suo die non soluitur, & ita alias dixi in contingentia facti,& eram huius opinionis.

NVnc verò saluo meliori iudicio dico q̃ debet fieri interpellatio post decessum,ad hoc vt incipiãt currere dicta arreragia.præsupposito igitur q̃ dicta arreragia debeãtur ratione moræ factæ in nõ solutione sortis principalis,vt est satis vulgare,moueor hoc fundamẽto.† obligatio,quæ est pura ab initio non constituit quẽ in mora nisi per interpellationẽ.l. si ex legati causa.ff.de ver.obl.l.mora.in prin.ff.de vsuris.ibi, mora fieri intelligitur nõ ex re,sed ex persona,id est si interpellatus loco oportuno non soluerit &c. sic etiã in præsenti casu quãuis obligatio sit in diẽ,quia hęredes solũ obligãtur ad arreragia post decessum, adueniẽte die,id est mortuo patre ipsius filię, debet fieri interpellatio,aliàs sequeret q̃ in pũcto quo quis obligatur per euentũ diei siue cõditionis,illo eodẽ puncto cõstitueretur in mora.qđ est absurdũ.l.q̃ dicimus.ff.de solu.l. promissor Stichi.ff.de const.pecu.Cy.in l. minorum. C.in quibus causis in integ.rest. Bart. in l. quoties in diem.ff. de ver.obl. Cùm igitur hæredes incipiant obligari post decessum, & nõ fuerint in mora nec etiã testator,esset durum & contra ius, vt illo tẽpore quo incipiunt obligari,illo eodem tẽpore constituerentur in mora.nec obstat vulgata l.magnam C. de contrah. & cõmit.stip.†.vbi dies interpellat pro homine, quia sanè debet intelligi, an & quando dies fuit certa: sed obligatio in præsenti casu fuit incerta,cùm dies mortis fuerit incertus, igitur extemplo post decessum nõ incipiunt currere dicta arreragia.

1 obligatio non constituit quem in mora.

2 Dies interpellat pro homine.

ETnõ est†mirandũ si nũc mutauerim opinionẽ,cũ enim Papinian⁹ variauerit.l.manifestissimi. C. de fur.& dicit tex.in c.magnę sapiẽtię est reuocare hominẽ qđ malè locut⁹ est.xxij.q.iiij. alibi sanũ dicitur esse cõsiliũ,si qs reuocauerit qđ malè fecerit.c. cũ cessãte. de appel.alibi dicit tex.in c.qualiter & qñ.j.de accusa. Nõ pudeat vos errorẽ vestrũ corrigere, q̃ positi estis vt aliorũ corrigatis errores,alibi dicit solennis tex.§.j. in fi.vers.non erubescimus.in auth.de nup.col.iiij.nõ enim(inquit imperator)erubescimus,si quid in meliꝰ eorũ quæ statuimus prius ipsi cõpetenti ratione nec ab aliis expectare corrigatur. & ideo dicit Bald.in d.l. manifestissimi. † q̃ doctor qui malè consuluit potest consiliũ emendare,& sic variare.idẽ not.gl.in l.Labe. ff.de seruitu.rusti.prædio.ad excusationẽ doctorũ qui diuersis temporibus diuersa fecerint consilia, vel propter imbecillitatẽ memoriæ, vel propter mutationẽ opinionis, noua enim in nobis quotidie generantur phantasmata.alibi dicit tex.in c.non debet.de cõsang. & affinita. ¶ non debet reprehensibile videri, si secundum varietatem temporum statuta variantur humana, cùm etiam ipse Deus ex his quæ in veteri statuerat testamento nonnulla mutauit in nouo.

4

5 Statutæ variantur cum tẽpore

ADDITIO. De mutatione opinionis & variatione,an sit licita & permissa,& sic quærẽdum est,an l. j. C.de furtis.& c.gesta.24.distin.quę dicunt q̃ cõtraria allegãs non est audiendus,procedat in dictis aduocatorũ & doctorũ cõsulentiũ,& maximè in Bal. q̃ more suo in multis fuit sibi cõtrarius & varius. Et breuiter in hoc articulo omissa longa disputatione videat̃ do. meus Ias.in l.si ex toto.§.si ita legatum in pe.col.ff.de lega.j.& Decius in regula iuris, nemo potest mutare. in ij.col.ff.de regu.iur.& Dy.in regula,mutare. de regu.iu.in vj.& ibi tenent q̃ nõ procedit in doctoribus, quibus licitum est variare arg.l.diui fratres.ff. de iure patr.& gl.in l.quod sæpe.§.in his ff.de contrah.empt. vbi dicit q̃ Bulgarus more sapientis mutauit consiliũ. & gl.magna in l.j.ff.de periculo & comm. rei vẽditæ. in medio, vbi etiam loquitur de dicto consilio Bulgari mutato.facit l.Labeo.ff. de seruitu. rustico. prædio. vbi Bal.excusat variationem scribentiũ.& in d.l.manifestissimi.ad idẽ est gl.in c.vides.xxiij.q. vj. in versicu. opinio.& in c.disciplinam.in verbo,gladiis.xlv. distì. vbi Car. Alex.& in c.quid est hoc.quinquagesima distin.inferens q̃ leges possunt exponi diuerso modo in diuersis locis.& ita etiã tenet Luc.de Penna in l. professio.per illũ tex.C.de muneribus patrimo.lib. x. Et istud procedit tam in lecturis,quàm in cõsiliis, prout dicunt Bal.in d.l.manifestissimi.§.pe.& Car. Alex. in d.c.disciplinã.vbi dicũt,& licitũ est quãdoq; in diuersis causis,& inter diuersos cõtraria cõsilia ex superueniẽti ratione dare, sed si inter eosdẽ reuocatur primũ consiliũ,debet restitui salariũ habitũ à primo cõsilio, vt dicit Pau.de Cast.in l. de tutel. per gl.C.de in integrũ restit.minorum.iusta enim de causa, vt dicit Bal. in d.l.fi.doctor potest consulere diuersis temporibus diuersa & varia,& idem Bal.in c.ne innitaris in fin.de constitutio.vbi refert de Augustino, qui fecit librum retractationũ.Et de doctore contraria consulẽte,vide Ang.in d.l.Labeo.ff.de seruit.rustic.prædio. prout etiam fecit quãdoque Bar.vt colligitur in l.si pater. C. de insti.& substi.& in l.qui Romę.§.duo fratres.in iij. q.ff.de ver.obl.ideo se excusat Barb.q̃ mutauerit opinionem in consi.j.charta viij.lib.j.& in c.j.col. xxij.de constit.dicit tamen Ang.in d.i.Labeo.q̃ doctores debent abstinere ab ista mutatione opinionis tanquam ab igne,qa ob malignitatẽ linguarũ talis mutatio in malã partẽ accipitur,& quãdoq; nõ euitãt pœnã pręuaricationis.l.j.C.de aduo.diuerso.iudicũ.quã ad hoc alleg.Specul.in tit.de aduoca.§.j.Geminianus & Philippus Francus in c.fi.penul.col.in glos.ij.de testibus, lib.vj.& Philippus Dec.in l.precibus,in ij.colum.versicu.ij.nota.C.de impu.& aliis substi. vbi loquitur de Socin.idem tenet Alber.in l.fi.C.de postulan. & dicit Pau.de Ca.in l. fi. C. de aduoca.diuerso.iudicũ.quòd

3 Sapientia qđ reuocare maledictio.

BIU Cujas

abstinẽdũ est ab his præuaricationibus, exemplo Oldra.qui præ tristitia mortuus est.tamen do.Ias.præceptor meus in d.l.si ex legati. ponit quando consulens potest variare.& Philippus Corne.in consi.vij. incip. reparo me in prin.in iiij.vol.vbi dicit ꝙ potest doctor cõsulere pro vtraque parte quando variatur factum, &ibi se excusat.& si vnũ dicatur in lecturis,& aliud in cõsiliis,excusandus est doctor.adducitur text.in c.decretalis.xx.distinc.facit l.Papinianus.§.sed nec impuberis.ff.de inoff.testam.& ibi Bar.not.& in l.Aurelio. §.fi.ff.de libe.lega.& in l.naturaliter.§.nihil cõmune. vbi do.meus Ias.in vj.col.ff.de acquir. poss. quoniam cõtraria in diuersis causis posset allegari,vt dicit Lucas de Penna in d.l.professio. C. de muneribus patrimo.Et hæc procedũt in doctore consulente. sed quid in principe, nã in principibus variatio & incõstantia reprobatur,quia in principe tanquã in fonte iustitiæ, debet esse constans volũtas.& prncipibus cõuenit illud verbum,Semel locutus est Deus.& ꝙ scripsi scripsi. & ideo princeps debet habere vnum calamum,& vnam linguam,& nõ plures.quoniam scriptũ est,quę processerunt de labiis meis nõ faciã irrita.vnde debet esse immobilis sicut lapis angularis,& sicut polus in cælo.verba sunt Bal.in consi.cclxxix.inci.pridie enim consului.in iij.lib. & ibi concludit ꝙ quãdo princeps etiã proprio motu reuocat id quod prius fecit, fingitur circunuentus,adeò ꝙ cõtrarium probari non potest.& ita ampliare videtur id quod dicitur in c. cũ olim.de re iudic.& idem de secunda concessione alteri facta ꝙ non valeat cõtra primam,latè probat,& tenet Roma.in consi.ccxviij.incip. circa primam. & disputatur per Alex.& Lucam de Penna in locis suprà allegatis.per Deciũ in d.regula, nemo potest mutare vbi multa consilia ad hæc alleg.dicit tamen Matt. de affl. in constit.regni Siciliæ,quæ incipit, præcipimus.in j. libro, ꝙ in officiis cõcadendis & mutandis quandoq; permittitur principi variatio.Et cùm,vt hîc antè vidimus,licitum sit & permissum quãdoque mutare opiniones, protestor,secũdũ quod etiam protestatus est Matth.de afflict.in fine constitut.regni Siciliæ,ꝙ non obstent mihi propria scripta, si dum vita comite aliis rationibus videatur mihi aliud dicẽdum, quia intellectus peregrinus hominis propter varias rerũ figuras non est semper vniformis.Cuius Matthęi dicta in cõmento cõstitutionum regni Siciliæ hoc anno domini M.ccccc xxxj.me existente in hac ciuitate Paris. remissiuè ad hæc mea commẽtaria addidi. & eius opera super dictis constitutionibus nondum videram,& quædam negotia ibi agendo fui nominatus à curia parlamentali ad officium consiliarij in dicta curia, ad nominationem cuius christianissimus Rex noster me consiliarium fecit die iij. Augusti,eodem anno.

Quæstio. SEd nũquid possit maritus petere principalem sortem debitam cum arreragiis iam incursis, & pro tempore præterito escheutis?fui interrogatus de hoc casu,& videtur ꝙ non,quia vsura est pœna.l. qui sine. & ibi Bart.ff.de neg.gest.l. lecta. & ibi Alex. ff. si cert. pet.& dicit ibi do. meus Ias. † de pœna ad vsurã valet argumẽtum.gl.in d.l.lecta.in verbo,pœnę.& in l. Iulianus.§.idémque Papinianus.ff.de actio.emp.&facit tex.in l.non solum.*la seconde*,versi.vsuras.ff.de libe.legat.tamen Bar.in d.l.qui sine.Alex.& Ias.in d. l.lecta. & Roma.in consi.ccxl, faciunt & ponũt aliquas differentias,†sed in pœnis cõuentionalibus quis non potest petere & rem & pœnã, imò debet altero esse cõtentus.l.rescriptũ.§.si pacto.ff.de pactis.& ibi Bart.& alij doct.Alber.de Rosate post alios in l.j. C. de iudiciis.†videtur facere aliã differentiam inter pœnam & vsurã,quia vt dicit, pœna non põt peti cũ principali, sed vsura põt peti cũ sorte principali, vt videntur doctores innuere per tex.in d.l.j.qui nihil mihi facit,nec video ꝙ ex illo textu inferri possit ꝙ ibi fuerit petita sors,sed credo ꝙ mens & intellectus illius legis est,ꝙ iudicio cœpto super vsuris præteriti tẽporis, stipulatio vsurarũ currentiũ pòst non est perẽpta. non aliter insisto,sed teneo opinionẽ communẽ. ¶. Videtur ergo dicendum ꝙ aliud est pæna,aliud vsura, & ꝙ vsura etiã peti potest,& principale simul.& hoc est etiã iuridicũ in hoc casu,cùm hæ vsuræ de quibus hîc fit mentio,nõ sint simpliciter cõuẽtionales,imò legales,& p legẽ nostrã municipalẽ:& ideo etiã peti possunt, † cũ pœna legalis peti possit cũ principali,vt notant Bar.& Ias.in d.l.rescriptũ.§.si pact.ff. de pact. & licet dicatur ꝙ etiã aliquando hæc pœna quę de iure debeatur,deducatur in contractu matrimonij per stipulationẽ, vt solent multi facere,tñ non id inspicimus, sed id quod agitur principaliter, hoc est id ratione cuius principaliter debetur,scilicet ratione legis municipalis ita disponẽtis fauore dotis,& etiã iuris cõmunis.c.salubriter.de vsuris. quæ tñ licet deducatur vltra legẽ in cõuentionẽ per stipulationẽ,nõ desinit esse in cõsideratione:sicut videmus in simili de iudice ordinario, cui cõmissa est causa à principe, qui ꝓ hoc nõ desinit esse ordinarius.faciũt quę dicit Butrig. & Bal.in l.qui pro curatorẽ dat.in princ.ff.de proc. de veritate cuius decisionis ponit Ias.in l.j.§.& post operis.ff.de nou.ope. nunt.& in l.j.§.si quis simpliciter.ff.de verb.obl.& in l. ius autẽ ciuile. ff.de iusti.& iure.licet regula per eũdem in dictis locis posita videatur cõtradicere, & etiã huic nostræ cõclusioni,quia ex quo dispositioni legis conuentio & stipulatio interponuntur,videtur esse alterata natura dispositionis legalis,†etiã quia stipulatio interposita super aliquo actu immutat naturã illius actus.vt facit tex.in l. emptio. ff. de rescindẽ.vẽd. vbi stipulatio interposita super contractu emptionis & venditionis immutat naturã illius cõtractus. ¶ Faciunt tamen pro hac cõclusione plura,pro parte contraria per do.meum alleg.in rub.ff.de ver.obl. vbi tãdem concludit,an stipulatio interposita super aliquo actu reguletur secũdum illum actum,ideo licet in dicta vsura,seu pœna debita fauore dotis & matrimonij pro cẽtenario decem,quæ est iure debita, interponatur in cõtractu matrimonij stipulatio & promissio secundum formam nostræ legis,dicentis per ea quę do. meus Ias.ibidem allegat,dictam stipulationem regulari secundum naturam nostræ legis municipalis, ita quod & principale, & arreragia, hoc est pœna & res, simul peti possint, cùm per hanc stipulationẽ seu cõuentionem hæc pœna non desinat esse legalis.

ET aduerte,quoniã põt petere principale debitum iã eschcutũ in terminis elapsis actione hypothecaria reali,& bona hypothecata in patria iuris scripti debẽt declarari hypothecata ꝓ dictis terminis elapsis quo ad effectũ exactionis.& ꝓ aliis in futurũ debẽdis nõ possunt peti quo ad effectũ exactionis seu condẽnationis.l.j. C.de fideic.vbi tex.rotũdus.Bar.in l.ita stipũ.mihi.xiiij.col.ff.de ver.obl.Pau.de Ca.in l.j.iij.co. C. de iu. & quo ad vsuras seu arreragia põt petere bona declarari hypothecata ꝓ dictis arreragiis,tã prętéritis quã futuris, si expresse fuerit cautũ inter partes, aliàs nõ.†hypothecatæ emẽ res ꝓ principali,nõ cẽsent hypothecatæ ꝓ vsuris seu arreragiis. l.per retentionẽ. C.de vsuris.l.solutum.vbi bonus tex.iuncta gl. in §.si in sortẽ.ff.de pig.ac.l.grege.§.fi.in fi.verbis ff.de pign.

Restat

6 Argu. de pœna ad vsuram.

7 Pœna & vsura quo modo differant.

9 Pœna legalis.

10 Stipulatio mutat naturam actus.

11

BIU Cujas

12 Dubiū. REstat†nūc aliud dubiū,vtrùm principale & arreragia possint simul peti in eodē iudicio in patria iuris scripti,vbi nō viget hæc nostra cōsuetudo,ita vt actio personalis ad principale, & actio personalis ad arreragia in eodē iudicio cumulētur,sic q; vna & eadē snia possint terminari.ista quæstio est subtilis in materia cumulationis quę affert honorē aduocatis eā bene intelligētibus,secundū Bar.in l.fundum Titianū.ff.de exce.¶Et primò vī q; principale & arreragia, seu sors cū vsuris nō possint in eodē iudicio peti, & cumulari.

13 Regula. ista enim est regula in materia cumulationis,†q; quādo iudicia seu duæ actiones sic se habēt,q; snia absolutoria lata in vna pariat exceptionē rei iudicatę in alia, nō admittat cumulatio.& hāc reg.ponit Dy.in regula,nullus pluribus.de regu.iur.in vj.Bar.in l. edita. C. de edēdo.Ang.in §.si minus.insti.de actio.Sed satis li-

14 quidè cōstat†absolutoriā latā super sorte parere exceptionē rei iudicatæ in vsuris,cū arreragia sic se habeāt ad sortē,vt nō possint deberi nisi sors debeatur.igitur petitio sortis & arreragiorum non est admittenda,ita vt de istis duabus actionibus possit fieri cumulatio.

15 Præiudiciales actiones nō possunt vna in simul intentari. ITem†præiudiciales actiones non possunt simul in eodem iudicio intentari:sunt enim huius naturæ,q; vna,s.magis præiudicialis facit silere minus præiudicialē.l.vnica.C.quādo ciuil.actio.l.prætor.§.hoc edicto.vbi amplè Bart.de ista materia.ff.vi bo.rap. sed actio personalis ad sortē,& actio personalis ad arreragia sunt præiudiciales,cùm sentētia lata super sorte faciat præiudiciū in vsuris l.fundi quē.vbi Paul.de Cast. ff. de except. ergo cum supradictæ actiones sint præiudiciales,non possunt simul intentari & cumulari.

ADDITIO.Quæ autem sint exceptiones præiudiciales ponit Matth.de affl.in consti.regni Siciliæ,quæ incipit,similiter agens.in vj.notabili.vbi ponit an oēs apud eos sint correctæ,ex quo illa cōstitutio tollit exceptiōes prę iudiciales, ita q; debet simul cū principali cumulari,prout etiam fit apud nos in materia possessoria,in qua placitandū est ad omnes fines non habendo respectū ad fines non recipiendi quę impediūt litis ingressum,quæ primò deberent discuti, præterquam tamen in causa appellationis,vbi fines nō recipiendi primò sunt discutiendi:an tamē causa nullitatis sit primò discutienda,vide eundem Matt.in cōstit. regni Siciliæ, quæ incipit,dilationes. in iij.notabili. vbi amplè declarat an deserta appellatione per lapsū fatalium sit sublata nullitas,& ibi tenet quòd non.

LIcet prędicta fundamenta sint vrgentia, ita vt his motus Bart.tenuerit pro hac parte in d.l.edita.C. de edendo.& in l.ij.C.de peti.hæredit.vbi dicit in iudicio particulari non esse admittendam petitionem fundi & fructuum in eodem iudicio.

PVto tamen cōtrarium verum, scilicet q; in eodem iudicio principale & arreragia iā incursa siue escheuta peti possint, non obstantibus fundamētis supradictis.Non obstat igitur primum fundamētum,s. q; absolutoria lata &c. quoniā intelligimus admittēdam esse cumulationē & petitionem principalis cum arreragiis, si modo in eodem libello vnum principaliter,& aliud accessoriè petatur, quo casu admittitur cumulatio in eodem iudicio regula autem supradicta intelligitur & procedit quādo in diuersis iudiciis,vel in eodem iudicio in diuersis libellis æquè principaliter petuntur principale & arreragia,quo casu non admittitur cumulatio, secundum Dyn. in dicta regula, quam sequitur Pau.de Ca.in l.j.C.de iudiciis.

16 Actiōes præiudiciales sunt genere diuersa. NOn obstat fundamentum de præiudicialibus actionibus,†quia sunt diuersa genera prę iudicialium actionum.Quædā enim sunt prę iudiciales actiones ratione maioritatis, aliæ authoritatis, & tales nō possunt cumulari. & de istis loquūtur iura in contrariū alleg.Quædā autē sunt præiudiciales adinuicē, vt sunt istæ de quibus est cōtrouersia.& de istis loquitur tex.in d.l.fundi quē.ff. de except. & tales possunt cumulari in eodē iudicio,si in vno libello vnū principaliter & aliud accessoriè petatur. Et pro hac opinione facit tex.in §.sed neq;.in auth.de fideiuss.coll.j. vbi admittitur cumulatio actionis hypothecarię personalis & realis,& tñ sunt præiudiciales.gl.in l.quæ de inofficioso.ff.de inoffi. testam. vbi etiā admittitur cumulatio petitionis hęreditatis & querelæ inofficiosi testamenti,quæ tamen actiones sunt præiudiciales. igitur istis cùm non sit maior ratio, admittetur cumulatio. ¶Ex prædictis patet principale & arreragia simul peti posse in eodem iudicio,& vna sententia terminari.

SEd quia argumentū validius est reseruandū in fine secundum Specu. in tit.de alleg. & disputa. §. iiij. pro hac opinione facit tex. in terminis in d. l. j. C. de iudiciis.secundum primum intellectum gl. quæ luce clarius innuit sortem cum vsuris præteritis ante litis contestationem petitam fuisse, ergo principale & arreragia quæ habentur loco sortis & vsurarum in eodem iudicio peti possunt,secundum dictū intellectū, quem approbant Bar. Paul. de Cast. & alij doctores, cui intellectui applaudit alia glos.in d.l. fundi quem. super verbo,huiusmodi.de exceptio.quæ dicit fundū cum fructibus peti posse.

ADuerte tamen quando pœna potest peti cū principali,per doct.maximè Bal.in l.& si post tres. ff. si quis cautio. ¶Item quęro†an dominus cēsus seu re- 17 Quæstio ditus possit intētare & actionem realē & personalem simul contra principalem,aut contra eius hęredes:an debeat esse contentus vna:¶Videtur q; vtranque posset intentare,per tex.in §. sed neq;.in authen. de fideiusso.coll.j.quod intellige verum,quando illud quod venit ratione actionis personalis debet officio iudicis:& nō iure actionis,vt tenet Bal.in c.cùm dilectus. in vlti.col.de causa possessionis & proprietatis.¶Item etiam intellige,quando actio realis seu hypothecaria intētatur principaliter, & personalis accessoriè:secus si vtraque principaliter,quia esset contra tex.in l.fundi.& in l.fundum.ff.de exceptio.eo quod absolutoria lata in vna,pariat exceptionem rei iudicatæ in alia.l.si deferente.ff.quibus mod.pignus vel pypotheca.dicit Bal.in l.edita.in xxj.col.C.de edēdo. & do. meus Ias. in ix.colum.quod ita de cōsuetudine obseruatur,vbi plenè tractatur materia.¶Et intellige omnia prędicta quando intentantur coram iudice qui potest de vtraque cognoscere,scilicet corā iudice laico, cùm ecclesiasticus(cum sit in rem.l.pignoris.& ibi Bar. & Bald. C.de pigno.) cognoscere non possit. dixi infrà in §. j. titu.*Des cenſes.*§.ij.& in §.vj. in gl. *ſans ce qu'il ſoit tenu.* secus autem si vtramque intētaret coram iudice ecclesiastico, quia vt vnicuiq; sua iurisdictio tribuatur: aliàs debitus ordo non seruaretur. Debet tantùm proponere personalem, & si vtrāque proposuerit,debet vnā eligere. Et ista est noua limitatio apud nos ad dictum §.sed neque. suprà allegatum. Aliàs sequeretur inconueniens, quia per indirectum iudices ecclesiastici assumerent cognitionem causæ realis,quam non possunt de directo assumere. Et ita hac die secūda Mēsis Nouembris,anno domini M.ccccxx.dixi:erentus adhuc & fatigatus reliquiis meæ magnę infirmitatis, & nisi timuissem labores mihi nocere, cum essem adhuc debilis,&nōdū extra pericula,nec adhuc exterius

cam

BIU Cujas

cameram in qua sum,sunt quatuor mẽses,fortè maiora scripsissem,sed sufficit nunc me dedisse cęteris materiam cogitandi:si alio tempore eueniat casus,vel detur opportunitas, fortè maiora scribam. Guido papæ tamen in decisio. sua cviij.Actio personalis. tenet indistinctè admitti cumulationẽ, & dicit se obtinuisse. & vide eundem quęstione sua cxliij.An prętendens se læsum.vbi ponit an rescisio contractus, & restitutio in integrum possint cumulari cum petitorio petẽdo possessionem rei sibi restitui;ego practicaui, & super his impetraui literas regias.

ADDITIO. Vide decisionem Tholosanã cccIxix. vbi dicit quòd agens ad rescissionem contractus non est audiendus,petendo possessorium,sed vtdicit,causa nullitatis & restitutionis in integrũ possunt simul intentari,& etiam rescindens & rescissorium possunt simul intentari.

IN TEXTV IBI,
Sera suffisamment interpellée.

1 POst bienniũ † à die ductionis vxoris ad domũ mariti debẽtur vsurę marito, † quia per lapsum bienn ij cõtrahitur mora irregularis.tex. est de hoc multũ notabilis in l.fi.§.præterea.C.de iure dot.contrarium tñ videtur tenere gl.in l.de diuisione.in gl.fi.ff.so.ma. vbi voluit, † ꝙ mulier quæ dotẽ promisit,teneatur ad biennij.&licet doct.antiqui impugnẽt illã per text.in d.l.fi.§.præterea.tñ Bart.ausus est saluare illã ibi duobus modis.primò vt §.prętera.loquatur qñ extraneꝰ dat dotẽ,quia nõ cõstituitur in mora nisi elapso bien nio:secus autẽ est in ipsa muliere dãte dotẽ, ꝙa statim cõstituitur in mora à die cõtracti matrimonij,eo ꝙ recepit aliquid,&maritus sustinet onera matrimonij,iõ mulier statim est in mora,prout tenẽt cõmuniter doctores;& Alex.in consi.cxliij. inci. perspectis instrumẽtis.in v.vo.vbi dicit ꝙ est cõmunis,ꝙ siue dos fuerit promissa ab vxore, siue à patre eius,etiã si marito possit imputari aliqua negligẽtia, ꝙ sẽper sunt in mora à die quo maritus sustinet onera matrimonij;secus si ab extran. & dicit hanc esse communẽ,quã secutus est in cõsulẽdo.vide eundẽ Alex.in cõs.lj.in iij.vol. & in consi.liij.co.iij.vol. ¶Vel secũdò posito ꝙ dictus.§. præterea.loquat in muliere dãte dotẽ,potest intelligi vt ꝓcedat quo ad hoc vt mulier teneat ad vsuras maiores secundũ dispositionẽ illius legis, vt ibi per Bar. & in d.l.de diuisione.& ibi do.meus Ias.ff. sol. mat.& istam solutionem Bar.tenet Bal.iud.l. de diuisione tamen tenet contra Bar.in d.§.prętera.in pen.col.vers. reuoco in dubiũ,pone ꝙ mulier.vbi latè examinat,& per multas bonas rationes. ¶Vide hîc vnum casum in quo biennij tempus obseruatur, aliũ videas in l. cum
4 domini.ff.locati.† videlicet cum conductores domorum non apparent per biennium, possunt domus aperiri, & bona ibi inuenta describi. Plures alios vide per Dyn.in trac.de præsc.ver.est præscriptio duorum annorum,quos hîc non transporto.

SEd ad prædictas rationes respondet Romanus,& alij in d. l. de diuisione. ¶ Sed pulchrum est scire, ꝙa dicitur vsuræ debentur post biẽnium à die contracti matrimonij, † quãdo dicatur contractus matrimonij ad finem prædictum:videtur ꝙ à die traductionis vxoris ad domum mariti, & non aliàs, vt tenet Lud. Roma.in singulari suo in verbo dos.per tex. in l. vlti. §.fi.C.de iure dot. Sed Lud.Bologninus in d. §. fi.dicit ꝙ à die contracti matrimonii.

INtellige tamen prædicta quando aliàs dos nõ fuisset promissa ad diem certã, quia tunc die lapsa contrahitur mora regularis.l.magnã.cũ vulg.C.de cõtra. & cõmitt.stipulat.& ad hoc facit tex.& ibi Bal.in l.vnica.§.exactio.C.de rei.vxor.actio. & in d.§.prætera per Bal.Nam à die tali certa incipiant currere vsurę si maritus sustineat onera matrimonij. ¶ Adde † ꝙ sicut 6 dies interpellat pro homine, ita etiam iuramentum, quod est dictum singulare. ita tenet Franc. de Crema singulari suo cxxiij.incip. vbicunque est iuramẽtum.

ITem intellige, nisi aliàs interuenisset interpellatio mariti,iuxta l. si ex legati causa. cum ibi traditis. ff. de ver.obli.quia tunc à die interpellationis incipiant currere vsuræ.& sic istis duobus casibus nõ erit opus expectare biennium, & sic moram irregularem cùm habemus regularem.arg.not.in l.prouinciali.§.j.ff.de nou.ope.nunt.ista tenent Ang.de Aret.& do.Ias. in §. fuerat.instit.de actio.

ET regulare est, † ꝙ interpellatione quis in mora cõ 7 Interpelstituitur.casus est in l.si ex legati causa.ff. de verb. latio cõstiobli.l.mora.de vsuris.l.quod te.ff.si cert.pet.vbi.Ias.l. tuit in mo Titia.§.vsuras.ff.de legatis ij.facit quod notat Alex.in ra. consi. lix.inci.Christi saluatoris.vbi dicit, ꝙ si statutũ requirit in ferenda sñia consiliũ sapientis, cõsultor cõstituitur in mora per interpellationẽ, & ideo dicit ꝙ nunquã dicant stetisse per iudicẽ vel cõsultorem, nisi postquã fuerunt interpellati,& non fecerunt,& istud est verũ, siue committatur ad effectũ periculi interitus.d.l.si ex legati causa.& l.quod te.siue ad commissionem pœnæ.l.si pœnam.ff. qñ dies legati. & generaliter quo ad alios effectus ex mora resultantes: de quibus per gl.in l.mora.ff.de vsuris.l.si quis filium.§. stipulatio.ff. de collat. bonorum. ita formaliter dicit Bart.in l.stipulatio.in vj.quæstione. ff. de verb. oblig.

ET intellige † ꝙ sufficit interpellatio extraiudicia- 8 An suffi lis de constituendo quem in mora gl. est in l. qui cit interRomæ. §. cohæredes. in verbo, testato. & ibi Bar. & pellatio extraiudicia docto.ff.de verb.oblig.& in l.fideiussor obligari.§. fi. lis. in glo.fi.ff.de fideiuss.gl.in l. amplius non peti.ff.rem ratam haberi.facit tex.in l.denuntiasse. in princ. ff. de adulteriis.& ibi Bar.quam legit sub l. qui vxori.

SEd limita istud pluribus modis.primò videlicet vt procedat in his quæ debentur iure obligationis & actionis;secus in his quæ debentur officio iudicis, ꝙa requiritur monitio iudicis.tex.est de hoc singularis secũdum omnes in l.cùm postulassem. ff. de damno infecto quem Barto.ibi dicit singularem, & in d. l. si ex legati.& non sufficit interpellatio in iudicio,se requi- De his quę ritur quòd fuerit deuentum ad litis contestationem. de bentur ita intelligit Paul.de Castr.in d.l.cùm postulassem. & officio iuin d. l. si ex legati. imò etiam quod plus est, non suf- dicis. ficeret libelli oblatio.ita Bart. in l.denuntiasse.§. quid ergo.ff.ad legem Iuliam de adulter.not.Bartol.& alij in rubrica de in ius vocan. Angel. & Roma. in l. si ex legati causa.ff.de verb. obliga. facit tex.in l.si libertus à patrono.ff.de in ius vo. & istud refert & sequitur dominus meus Ias.in l.vinum.in ij.col.ff.si cer.pet. hinc plus dicit Bar.in l.vbi exigitur.§.is autem.ff.de edendo. quòd opus est expectare donec iudex faciat præceptum in conuictum.& ita dicit debere intelligi d.l. cum postulassem. Aretinus tamen dicit istud nõ iure probari,& propterea putat quòd sola interpellatio in iudicio sufficiat. ¶ Credo quòd opinio Barto. sit vera, per tex.in l.non iustam.C.ad Trebellianum. Nam hæres cogitur adire hæreditatẽ ex officio iudicis,& hæreditatem restituere, l. non est cogendus. l. si legatus seruus.ff.ad Trebell,l.& sine scriptura.C.eo.& tamen ad hoc vt hæres dicatur in mora constitutus, erit necessarium expectare quòd in cum fiat præceptum de

adeun

1 Lapsus ẽnij contrahitur mora irregularis.

3

§ Contractus matrimonij quãdo.

adeundo,nec plus censetur in mora.l.ille à quo. §.tẽpestiuum.ff.ad Trebellianum.& ita fuit de mẽte Bar. in d.l.cum postulassem.dum allegat d.l. nõ iustam. & ita mihi videtur sonare d. l. cum postulassem. & istud etiam tenuit Ang.Aret.in §.j. instit. de actio. dum dicit quòd iudex potest cogere partem ad sic faciẽdum.

Materia collationis

HAnc limitationem sublimita duobus modis. primò vt nõ procedat in materia collationis. Nam licet collatio fiat officio iudicis nobili,tamẽ interpellatur extra iudicium ad conferendum,constituitur in mora. ita Bal.in l.soror.C. de colla.allegat casum singularem in l.filius.§.fi.ff.de colla.bonorum. vbi dicit quod est mirabile.

Officio iudicis nobili.

SVblimita secũdò procedere, qñ quis tenet officio iudicis nobili, sed secus quando teneretur officio iudicis mercenario, quia sufficit interpellatio extraiudicialis.ita tenet Cy.in l.j.in iij.co.C.de alie.mutãdi iudicij causa facta.& Rom.in l.iij.in ix.co. de arbitris. & Bal.in l.iij.ff.de iurisd.om.iud.& idem do. meus Ias. in d.l.vinum.in vij.col.& in d.l.j.in v.col.ff.de iurisdi. omnium iudicum.

Creditore prius existente in mora.

SEcundò limita conclusionẽ supradictã ℣ interpellatio extraiudicialis etiã cõstituit quẽ in mora, qã nõ habẽt locũ qñ creditor prius fuit in mora, puta qa interpellatus rẽ sibi oblatã recusauit recipere sine iusta causa,quia tunc ad purgandũ morã suam,& cõstituẽdũ debitorẽ in mora, nõ sufficiet simplex interpellatio extraiudicialis,sed est necesse ℣ deueniatur ad litis contestationẽ.ita probat tex.in l.sed & si alia. ff.de consti.pecunia.quẽ reputat ad hoc singularẽ Sal.in d. l.sed & si alia.& in l.pacto.C.de pactis.nõ insisto circa istud,quia contrariũ tenuit Ale.in l.si ex legati causa.& in l.si insulam.& in l.qui Romæ.§.cohæredes.ff. de verb.oblig.& vide do.meum Ias. in d.l.vinum.

Precedẽte alia mora

TErtiò limita illud qd̃ dictũ est, ℣ interpellatio extraiudicialis cõstituit quẽ in mora, vt sit verũ qñ alia mora non præcedebat,sed si debitor prius erat in mora tũc interpellatio secũda extraiudicialis nõ solũ cõstituit eũ in mora, sed etiã purgat morã præcedẽtẽ, eo℣ interpellãdo secũdo loco vĩ remittere morã.Bar. no.in l.Acmilius Largianus.vers.ex quo no.per illum tex.ff.de mino.tñ do.meus in l.si exlegati causa.in pe. & vlt.col.ff.de verb.oblig.quã legit me audiente videtur reprehẽdere Bar.post modum saluat ipsum in hoc idem do.meus,sed nõ ita amplè videtur reprehẽdere Bar.in d.loco.ita dicit in l.cũ ꝓcurator.§.si dominus. ff.de no.ope.nun.& in d.l.vinũ.in viij.col.non insisto aliter,quia possunt semper videri scripta domini mei.

Quãdo debitor nõ potuit soluere.

QVartò limita quando debitor tempore quo facta est interpellatio non poterat soluere,tunc illa interpellatio extraiudicialis non cõstituit debitorẽ in mora gl.est multum notabilis in l.vinum. in gl.magna,circa prin.ff.si cer.pet.quem ibi notant Ang.Sali. Alex.do.meus,& alij,& idem do.meus in d.l. si ex legati causa.ff.de verb. oblig.

In eligẽte viam iudicij.

QVintò limita illud non esse verum, quando quis eligit viam iudicij,& non interpellationis, quia etiã si iudicium esset nullũ,non haberet vim interpellationis extraiudicialis ad effectum cõstituendi debitorem in mora,etiam si fuerit lis cõtestata. per d.l.amplius non peti.ff. rem ratam haberi. ex quo enim processus est nullus,nõ possumus dicere ℣ debitor fuerit interpellatus,ex quo creditor hanc viã interpellationis extraiudcialis elegit,nec etiam tãquam litem fuerit secum contestatus,quia illud non potest.l.iiij.§.cõdemnatum .ff.de re iudi.l.quoties.ff.qui satisdare cogan.l.nõ putauit.§.non quæuis.ff.de contra tabulas.

†ex quo enim actus est nullus non põt producere aliquẽ effectũ,vt patet ex hĩc antè alleg.cũ id qd̃ nullũ est,nullũ posit producere effectũ.l.non dubiũ .C. de legib⁹.& vĩ deuentũ fuisse ab regulã,quod potui,nolui.de qua in l.multũ interest. C. si quis alteri vel sibi. c.cũ super abbatia.de offi.deleg. ¶ Confirmatur per id quod dicit gl.notabilis in l.sicut.C.de peti. hære. † ℣ actus factus in iudicio,si nõ valet vt agitur, non valet vt valere potest.Vnde ex quo nõ potest valere vt interpellatio iudicialis,nõ debet valere vt interpellatio extraiudicialis,per supradicta. ¶ Mihi tamen videtur ℣ ista limitatio posit impugnari, quia certũ est de iure †℣ processus nulliter factus habet vim interpellationis extraiudicialis.Iac.de Arena in l. in minorũ. C. in quib.cau.in integrum restit.non est necessaria,quẽ refert & sequitur Bal.in c.j.in iij. col. de milite vasallo℣ contumax est.& Are.in cons.suo 150.incip. Visis diligenter.in pe.& vlt.col.& in l.si ex legati causa.vl. col. ff.de verb.obli.sicut videmus in confessione facta coram incõpetente iudice,quæ vim cõfessionis extraiudicialis habet,prout dicit Bar.in l. cũ scimus. post gl. ibi.C.de agric.& censi.lib.xj.& tenent Panor.& Feli. c.at si clerici.in prin.de iudi.& Calderi.in consil.pen. de confessis.quia est indubitatũ.Alex.in consi.xiij.incip. Ex his quæ in themate.in j.vol.& in consi.xix.incip.Ex his quæ in themate. in iiij. vol. non ausus fuit firmare istud vltimum.Cogita in prædictis,℣a fortior est prima opinio, eo quod non valet vt ago in iudiciis,non valet vt valere potest.

9 *Actus nullus nullum producit effectum.*

10

11

In præscriptione interrumpenda.

SExtò limita,quo ad constituendũ quẽ in mora sufficit interpellatio extraiudicialis, sed quo ad interrumpendam præscriptionẽ non:quia istud non reperitur iure cautũ,sed ad min⁹ requiritur citatio, libelli oblatio,vel litis contestatio.Gl. ordi. in l.cùm notissimi.C.de præscri.xxx.anno.& dic vt ibi,& per doct.in l.fi.ff.de eo per quem factum est.

12

13 *Interpellatio extraiudicialis vna habet vim perempto rij.*

INtellige secundò,quando dictũ fuit,† ℣ interpellatio constituit quem in mora,nec requirũtur plures. gl.est in l.mora.ff. de vsu.& ibi Bart. & tex. in l. Titia Seio.§.vsuras,ff.de leg.ij.& ibi Bar.Idem Bar.in l. qui Romæ.§.Seia cauit.ff.de verb.obl.Ang.& Imo.in d.l. qui Romæ.§.cohæredes.ff.de verb. obli. Can. in c. ex literis de const.Ias.l.nõ solũ.§.morte.in ij.col.de noui ope.nun.¶†Et intellige ista in extraiudiciali interpellatione, cũ vnica vim habeat perẽptorij. Gl.ordi.in c. si episcopus.xviij.dist.& in l.si tẽpora. C.de fide instr. lib.x.& in cle.j.in verbo,requisierint.de hæreticis. Et ita in terminis firmat Bar.in d.§.vsuras.&in d.l.mora. †secus autẽ in iudicialibus,quia tres requirũtur interpellationes.l.ad perẽptoriũ.cũ seq.ff.de iud.l.tres denuntiationes.C.qũo& quando iudex l.de vnoquoq;. §.j.& l.cõtumacia.ff.de re.iud.vbi Alex.plenè examinat,& ponit decẽ casus in quibus in iudicialibus suffi cit vna interpellatio,&quinque aut sex casus in quib⁹ iudex non potest facere vnã citationẽ pro omnibus. Non insisto in prædictis,quia non est præsentis speculationis,& satis amplè examinauit Alex.in dictis locis,& canonistæ in c.consuluit.de offi.deleg.

14 *Iudicialiu nõ: tres enim requiruntur*

15 *Casus quibus nõ sufficit vna interpellatio.*

SEd quando dictũ fuit suprà, † ℣ sufficit vna interpellatio in extraiudicialibus,& dic istud nõ procedere quando tractatur de præiudicio personali inferẽdo,nã tunc trinæ requiruntur interpellationes. auth. si quis ei.C.de adult.Hinc est ℣ videmus†℣ in protestatione requiritur scriptura quando tractatur de præiudicio personali inferendo.d.authen.si quis ei.Et tenent Roma.& alij in l.non solùm.§.morte.ff. de noui ope.nunt.& Sali.in d.authen.si quis ei.

16

Secundò

Secundò dic istud non procedere,†quãdo inferior
17 vult cõstituere superiorẽ in mora quia trinę requiruntur interpellationes.Casus est singularis in c.j. de supplẽ.negli.pręla.quem pro singulari allegauit Ant. de But.in c.cum causa.de offic.deleg.& in c.ex literis. & ibi Imo.de constit.& Feli.in d.c.ex literis. in v.col. vbi plura ad hoc allegat.Facit.gl.in cl.dudum. in verbo,recusauerint.de sepul.vbi dicit,ꝙ ad hoc vt ministri & vicarij medicantiũ expostulantes ab episcopo dari licentiam suo religioso audiendi confessiones in sua diœcesi,noscantur ipsum constituisse in mora,est necesse ꝙ ipsum ter interpellauerint.de qua multum bene Feli.in d.c.ex literis. Aret.in c.iij.in j. col. de accusa.& Feli. in c. scitatus. in viij. col. de rescrip. & ita tenet Rom.sing.suo cccxxix.incip.Ego dixi.Facit gl. in clem.j.ĩ verbo,requisierint.de hæreti.quæ dicit, ꝙ quando par parẽ,vt collega collegam interpella sufficit vna interpellatio,ergo videtur inferre ꝙ secus esset si inferior superiorẽ interpellet.sed contra gl.in d. cle.j.tenet gl.in d.c.cũ causa.de offi.dele. & illã sequitur Hosti.in d.c.ex literis.& ibi Anto.& idem videtur
18 voluisse in cle.j.de deci.†Nam vbi agitur de priuando quẽ iure suo,trina requiritur monitio.Gl.est in c.fi.in verbo,tertio.de vita & honesta.clerico.& in c.j.in verbo,tertiam.de milite vasallo qui cõtumax est.sed priuare quem officio est pœna.l.testamẽto Centurio. ff. de manumiss.testa.ergo ad priuandum collegam officio delegationis est necessaria trina monitio. Petrus de Anch.tenet ꝙ illa gl.est verior in d.clem.j.pro qua tenet Pau.de Leaza.ibi.& Cardi. & Imo. in c. cũ causa.de offi.deleg.& Bal. in l. qui crimen. in viij. col. C. qui accusa.non pos.& in l.nam ita diuus.ff. de adopt. & in auth. item nulla.C.de episc.& cle.& in l.fi.in iiij.
19 quæst. C.de edic.diui Adria. tollendo.

Sed istud †intellige & sublimita, nisi superior expresse denegaret, quia tunc sufficeret vnica interpellatio, ideo quod dictum est hîc antè intelligitur quando superior dissimulat consentire, quia tũc non esset satis conuicta sua contumacia & negligentia.ita notant Ioan.And.& Hostie.in d.c.j.de supplen.negli. prælato.& est gloss.in d.clemen.dudum in verbo, recusauerint.de sepult.& sequitur Alexan.in consi. suo lxxxj.incip.stãtibus verbis.in iiij.volu.vbi dicit,quòd vbicunque requiritur trina interpellatio, si in prima interpellatione dixerit interpellatus se nõ velle consentire,sufficit pro omnibus.

20 Tertiò dic†supradictam regulã dicentem sufficere vnã interpellationem,non procedere in appellãte.Nã ad hoc vt videat fuisse diligẽs in causa appellationis,vt sibi tẽpus nõ labatur,nõ sufficit semel interpellare iudicẽ,vt cãm expediat,sed debet summa openiti, propterea talis appellatio debet fieri in instantia qua petũtur apostoli.l.fi.§.illud. in ver. sũma ope.C. de tẽpo. appel. & per illũ tex. firmat ibi Sali.& Bal.in auth.si appellatione.C.eodẽ.de tẽpo. appel. & sequitur do.Feli.in d.c.ex literis. allegans Ang. in quodam cõsilio,quod est cõsiliũ cxl.quod incipit, quidã Matthæus. adde Alex.consi.xix.incip.viso processu causæ vertẽtis.in j.vol.in iij.col.& in consi.lxxxj. in iiij. vol.
21 Quartò dic†supradictã regulã dictantem sufficere vnicã interpellationem, non habere locũ in domino requirente vasallum vt vadat ad pugnam : nam vt possit priuari feudo, est necesse ꝙ ter fuerit interpellatus.gl.in c.j.§.fi.in verbo,legitima.de allodiis.& licet Bal.hanc glo.non videatur ibi sequi, tamẽ anno præcedenti cùm fuissem interrogatus à quodã nobili abaudię, qui fuerat interpellatus per edict ũclamando, *le ban*,& iterum.pro secunda vice fuerat interpellatus per literas illustrissimi ducis Sabaudię vt iret secũ in Italiã pro Christianissimo Rege Frãciæ,qui iuit ad debellãdũ Venetos(quos cũ magna victoria superauit,)ꝙ ex quo nõ fuerat ter interpellatus,ꝙ non poterat feu.priuari.& cùm ei talia dixissem, petiit à me, si istud esset scriptũ,cùm ei dixissem,ꝙ sic,me rogauit vt ei darẽ scripto,quia timebat molestari : ꝙ feci. & istud fuit in oppido Diuionensi, cùm ibi essem ad sollicitandum quendam processum in curia parlamẽti.

ADDITIO.Et quòd requiratur trina monitio,vide Matthæum de afflictis in constitutione regni Siciliæ,quæ incipit, mulier quæ dotarium. in iij. lib. Aduerte tamen ad vnum singulare quod dicit idẽ Matthæus in constitu.regni Siciliæ, quæ incipit, si vasallus à domino.in v.notabili,quòd in rege sufficit vnica interpellatio ad priuandum vasallum suo feudo. & istud dictum fuit allegatum in causa marchionis Saluciarum,quando fuit priuatus feudo marchionatus, anno domini M.ccccxxxj.

Quintò dic†supradictam regulam non procedere 22
in casu authen.statuimus.C.de epis.& cler.videlicet in iudicibus recusantibus ministrare iustitiã clericis, quia licet priuentur iurisdictione, non tamen nisi post trinam monitionem. ita tenet Fel.in d. c. ex literis.in secunda sua fallentia.de constitutio.

Sextò dic†idem in casu authen.licet.C.de episc.& 23
cler.vbi requiruntur duæ monitiones.

Septimò limita†nõ procedere in casu l.iiij.ff. de pi- 24
gno. actio. scilicet quando creditor conuenit cum debitore de pignore non vendendo.Nã nihilominus poterit vendere post tertiam denuntiationem.Ale. in d.l.qui Romæ.§.cohæredes.ff. de verb. oblig. Sed an istæ tres denuntiationes possint fieri vna voce,determinat ibi Bar. & dicam infrà.

Octauò limita † non procedere quando volo de- 25
nuntiare seu protestari ꝙ per me non stat, sed impedior per causam aduersarij mei. Nam non sufficit hoc semel,sed finito impedimento debeo ei iterũ denuntiare,si per talem nuntiationem intendo aliquid noui iuris acquirere. ita no. Bar. in l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori.per illum text.& ibi do. meus las.ff. de noui operis nuntiatione.

Nonò limita†non procedere.vbi quis tenetur de 26
leui culpa ex contractu, quia non dicitur fecisse debitam diligẽtiam si solùm semel petiit eam sibi restitui.ita dicit Feli.in d.c.ex literis.& allegat text.cum gl.in l.fi.in verbo,instantia.ff. de pignor.actio.dicant quicquid voluerint & Bar. & Imol. nec text. nec glo. in d.l.fi.dicunt aliquid quod valeat.

Decimò limita†non procedere in monitione quæ 27
fit vt quis agat vel accuset.iuxta.l.diffamari.C.de inge. manumissis. & l. si ea. C.qui accusare non poss. quia debet esse trina monitio,& nõ sufficeret vna. ita Angel.in §.si quis autem non implens.in ij.columna. versic.& ex his infero.in authenti.de hæredib. & falci.collatio.j.& in authent.de eccle.tit.§.sinautem.per illum text.collatio.ix.dicit tamẽ Felin. quòd illud est verum,nisi monitus in prima monitione dicat se nolle accusare, quia sufficit vna monitio. in cap. licet. in vltima colum. extrà,de accusatio. † sicut in simili di- 28
citur de citato qui dicit se nolle venire.per ea quæ dicit Innocen.in cap.ad petitionem.extrà,de accusat.& gloss.in cap.de illicita.xxiiij.quæstio. iij. & de hac satis suprà dixi.

Undecimò limita † non procedere in monitione 29
quæ fit ad priuationem iuris vel priuilegij, quia ad hoc,

BIU Cujas

ad hoc vt quis priuet iure suo, vel priuilegio à iure cõcesso, requiritur trina monitio. Hinc est ℣ si clericus nõ incedat in habitu & tonsura perdit priuilegiũ clericale, intelligitur post trinã admonitionẽ. Pano. in c. tuæ. de apostat. in c. in audiẽtia. & c. cũ contingit. ij. de sent. excõ. Alex. cons. viij. in iij. col. in j. vol. idem tenet Fulgo. in consi. clvj. incip. suppositio. statuto. in fine.

30 *An trés interpellationes possint fieri vno cõtextu.*

30 SEd quia † suprà diximus multos casus, in quibus etiã in extraiudicialibus actibus requiruntur tres interpellationes, quæro nũquid istę tres interpellationes poterũt fieri vno cõtextu? videtur ℣ sic per casum in cle. quanuis de appe. vbi licet appellans debeat petere apostolos instanter, instantius, & instãtissimè, tñ poterit eodẽ contextu petere instãtius & instãtissimè. Dicamus idẽ in proposito. & ita vr̃ tenere Rom. in d. l. de pupillo. §. si quis ipsi prætor. ff. de no. ope. nun. cõ℘batur, nã licet in actibus iudicialibus tres requirũtur denuntiationes. l. tres. C. quo & quãdo iudex. l. ad peremptoriũ. ff. de iudiciis. tñ vno cõtextu vna poterit fieri pro omnibus. d. l. ad perẽptoriũ. ita in proposito licet in casibus prędictis tres requirãtur interpellationes, tñ poterit vna pro omnibus fieri, dicẽdo interpello te pro tribus vicibus. & ita tenet Rom. sing. suo cccxxix. incip. ego dixi do. Ale. tenet contrariũ in d. §. si quis ipsi prætor. eo † ℣ istę interpellationes quę fiũt vno cõtextu habẽtur loco vnius, & poti⁹ quis dicitur sępius loqui quàm interpellare. ita no. Bar. & alij in l. iiij. ff. de pig. act. & ℘ illã gl. dicit Bal. in proœmio C. in pe. col. † ℣ quãdo duæ cõfessiones fiũt eodẽ instãti, nõ dicitur ibi adesse geminata cõfess. de qua loquitur Bar. in l. cùm scimus. C. de agri. & cẽsitis. lib. xj.

31 *Interpellationes plures vno contextu facta habentur pro vna.*

33 Nã istud est clarũ in iure, † ℣ plura eodẽ impetu facta pro vno reputãtur. tex. in l. fi. in fi. ff. ad legẽ Aquiliam. ita dicit & sequitur Ias. in l. qui bis idem. in ij. col. ff. de ver. oblig. Et hoc probatur pluribus rationibus.

34 PRimò, † nam si verba plura iniuriosa vno cõtextu in vnũ conferuntur, vnicũ dicitur cõuicium: secus si cum interuallo tẽporis prolata fuissent l. itẽ apud Labeonem. §. conuicium. ff. de iniuriis. & ibi Bar. gl. in l. nunquam plura. ff. de priuatis delictis.

35 FAcit secundò quod decidit Bal. in c. ex literis. in vltima col. de constit. † ℣ stante statuto quòd reus in maleficiis ter debeat citari, non sufficit vna citatio pro tribus, etiam peremptoria, sed requiruntur tres sęparatæ, diuersis temporibus factæ.

36 FAcit tertiò quod dicitur, † quia si plures res subtrahãtur, vnicũ dicitur furtum, qñ subtrahũtur vno cõtextu & tẽpore: secus si diuerso tempore subtractæ forent. l. eum qui. §. idem dicũt. ff. de furtis. & ibi Bar. inducit ad quęstionẽ statuti dicẽtis, ℣ pro primo furto fustigetur, pro secũdo auricula abscindatur, ℘ tertio suspendatur: ℣ si quis eodem tempore ter subtraxerit, non suspendetur, tanquam vnũ dicatur furtum, vt dixi suprà in tit. *Des iustices & droicts d'icelles, §. Si aucun commet.* in gl. *& s'il renchet.*

37 QVartò facit † quod dicimus, ℣ ad inducendam consuetudinem requiritur ℣ actus fiant diuerso tempore secundum Anto. de But. in c. si. de consuetu. no. in l. de quibus. ff. de legib. & prout est melior tex. de iure, qui non est solitus allegari, in l. si triẽnio. ff. de statu libe. quẽ ad hoc allegauit Ias. in l. si certis annis. in ij. col. C. de pac. & ab eo didici.

38 QVintò facit † quod dicit Bart. in l. eum qui. ff. de annuis lega. ℣ licet ex solutione x. annorũ præsumatur debitum præcessisse. l. si certis annis. C. de pactis. l. cùm de in rem vers. ff. de vsuris. tamẽ illud procedit qñ illa solutio fuisset facta de per se vnaquæque singulo anno: secus si vno cõtextu fuisset facta ℘ decem annis, vel pluribus. ita Bal. in l. ij. C. de dotis promissione. Io. Fab. in l. ij. C. de fideicom. Ias. in d. l. si certis annis. in ij. col. & in l. ij. in xlj. col. C. de iure emphy. & in lxx. col. & in l. j. in iij. col. C. de fideiçomm. Ideo etiam emphyteuta probãdo se soluisse pro tribus annis præsumitur retrò pro toto tempore soluisse, vt est gl. in l. ij. C. de iure emphyt. & est casus singularis secundum scribentes in l. quicunque. C. de apochis publicis. lib. x. Tamen illud debet intelligi quando istæ solutiones fuerunt factæ singulis annis: secus si vno contextu soluisset vno anno pro tribus, prout dicit Bal. in d. l. ij. C. de dotis promissio. & in d. l. quicũque. do. meus post alios in d. l. ij. C. de iur. emphyt.

39 SExtò facit, † quia si plures res donẽtur eodem contextu, vna erit insinuatio, si legitimam summam transcendant, tanquam vna dicetur donatio: secus si diuerso tempore donarentur. l. sancimus. §. sinautem. C. de donatio. & dictum est per omnes in l. scire debemus. ff. de verb. oblig.

40 SEptimò facit quod not. Ang. in l. patris & filij. ff. de vulg. & pupil. substi. † ℣ si testamentũ patris & filij vno contextu fiant, censebitur vnũ testametũ, & vnica tantũ erit soluenda gabella: sed si fiãt ex interuallo, duo reputabũtur testamẽta, & duplex soluetur gabella. ¶ Ideo facit † ℣ licet plures sint tractatus in vno contractu, & quilibet de per se ascendat in summam centum librarum, ℣ si fiant vno contextu in vno instrumento, quod de quolibet articulo seu de qualibet venditione non soluetur gabella tabellionario. quod an sit verum, dicitur satis in d. l. patris & filij.

41 OCtauo facit † quod dicit Barto. in l. inficiando. §. infans. in fi. ff. de furtis. vbi Bart. inducit ad quæstio. ℣ si statuto caueatur ℣ in nuptiis quibuscunque tantũ vocentur xij. personæ, ℣ si pater & filius simul duxerint vxores, ℣ nihilominus non poterunt inuitari nisi xij. personæ, quia vnicæ dicũtur nuptiæ, quia vno contextu fiunt. ¶ Ex quibus prædictis videtur tenendum cum Alex. qui tenet ℣ tres interpellationes vno contextu factæ habentur pro vna.

42 ET ad contraria respondetur. Primò ad textum in clemen. quanuis, suprà alleg. ℣ illud fuit specialiter inductum ob consuetudinem litigantium.

SEcundò ad tex. in d. l. ad peremptorium. ℣ ibi loquitur in citationibus fiendis per iudicem, quas iudex suo arbitrio potest moderare, vt ibi dicitur.

43 *Interpellatio procuratoris sufficit.*

INtellige tertiò qñ dictũ fuit suprà ℣ interpellatio cõstituit quem in mora, prædicta procedere, † siue interpellatio fiat per ipsum creditorem, siue per eius procuratorem, vel eius negotiorũ gestorem, quia sem per qui interpellatur cõstituitur in mora. l. si quis solutioni. §. mora. & ibi Bar. ff. de vsuris. gl. Bart. & scriben. in l. sequitur. §. videamus. ff. de verb. obl. l. prohibere in princ. ff. quod vi aut clam. facit quod not. Bar. per illum tex. in l. cùm satis. C. de agric. & censitis. li. xj. vbi dicit † ℣ protestatio procuratoris facit ℘ testatum incurrerẽ pœnam, sicut protestatio domini. Et istud procedit multis modis, sed alibi dicam.

44

45 *Simplex absq; causæ expressione.*

QVartò intellige † prędicta ℘ cedere etiã si simpliciter dicat, solue, nõ expressa causa, ℣ de sua causa & facto certificatus esse debet. l. qđ te ff. si cer. pe. l. mora. ff. de vsur. qđ intellige ℘ obligatione secũ celebrata: secus si pro obligatione ex facto alterius descẽdẽte, vt sui predecessoris vel ℘curateris, quia nõ sufficeret simplex interpellatio, sed est necesse ℣ debitor reddat certus de obligatione, legẽdo instrumẽtũ, vel copiã dando. tex. in clem. causam. de electio. & in l. nomen.

men.C.quæ res pigno.obl.est materia Bar.in l.nõ solũ.§.morte.in materia ꝓtestationis citatorię.ff.de noui ope. nũt.& ita tenet do.meus Ias.in d.l.quod te. in xiiij.col.ff.si cer.pet.& ibi Bar.vbi scripsi cũ Bar. quãdo dictum est ꝙ est necesse ꝙ ostendatur instrumentũ debiti,& adde Pet.de Anchar.in consi. ccclxxj. Et facit quãdo hæres præsumitur scire facta defuncti. Bar. in l.qui Romæ.§.duo fratres ff.de verb.oblig.

46 Fieri potest procuratori.

QVintò intellige† prædicta procedere, siue interpellatio fiat debitori, siue eius procuratori generali cum libera.iuxta not.per gl.& doct.in l.procuratoris.ff.de tribut.& in l.apud Celsum.§.quæsitum. de doli mali & metus excep.Bart.tractat materiam in d.§.morte in materia protestationis prohibitoriæ. Et intellige prædicta duobus interuenientibus.Prmò,s. ꝙ præsentia dñi nõ possit haberi. l. aut qui aliter. §. j. cum l.seq.ff.quod vi au clam.Io. Andr. in c. generali. de elec.in vj.Secũdò ꝙ hoc est verũ,qñ lex expresse nõ requirit ꝙ denũtiatio non veniat ad plenã notitiã domini,quia nõ sufficit ꝙ fiat procurato.gl. est singularis in clem.causam.de elect.in verb.appellatũ. Tertiò requiritur ꝙ fiat in rem:secus si in personam,ad excusandũ vitiũ,quia tunc non sufficit ꝙ fiat procuratori, nisi procurat. intimet domino.text.est in l.itẽ veniũt. §.petitam.& l.ij.ff.de peti.hære.& ita no.Bal.ibi.& idem Bal.in l.de pupillo.§.morte ff.de no.ope.nunt.

47 Tacita

SExtò intellige† ꝙ nõ est necesse ꝙ interpellatio fiat per verba expressè denotantia interpellationẽ, vt interpello.quod aliquãdo fit,prout no.in l.si ex legati causa.ff.de verb.obl.& in l.quod te.ff.si cer.pet.sed etiã sufficit ꝙ fiat tacitè,vt puta egeo illa pecunia,vellẽ vt solueres,& similia. ita no. Bar. in d. §. morte. ꝙ tñ videtur sentire do. meus Ias. in l. si ex legati causa. in vij.col.ff.de verb.oblig.& intellige vt ibi per eum.

48 Die feriato.

SEptimò intellige† etiam si interpellatio fiat die feriato pro actu qui tẽpore feriato explicari potest, puta quia soluat, quia isto casu tempus feriatũ nõ videtur obesse. arg.tex.in l.miles.§.sexaginta.ff.de adul te.Facit quod habetur in l.ij.in fi.C.de appel.& in l.j. §.nuntiatio.ff.de noui ope.nunt.

ALiis aũt multis modis cõstituitur quis in mora q̃ ꝙ interpellationẽ, puta qñ est assignata dies. Nã cõstituit quẽ in mora & interpellat ꝙ homine. l. magnã.C.de contrahen.& cõmit.stipul.imò etiam hora. Ita Bal.in l.j.ij.col.in princ. C.ne liceat tertiò prouocare.Istud nõ examino,quia plenè examinauit domi. meus Ias.in l.si ex legati causa.ĩ gl. deberes. in fi.ff.de verb. obli. vbi ponit regulã cum quatuor ampliationibus,& nouem limitationibus. Alios autem modos hîc non ponam,eo ꝙ hæc consuetudo est onerata,sed alibi,quando plenius tractabo materiam moræ.

§. VICESIMOQVARTO.

DEniers de mariage qui ne sont à meubles, & qui sont assignez ou promis d'assigner, sont heritages pour la femme, & pour ses heritiers.

¶ IDEM in comitatu Niuernensi.

IN TEXTV IBI, Deniers.

ALexan.in l.singularia.in vij.colum.& Bal.ibi.ff.si certũ pet. ponũt multa specialia esse in pecunia, quæ pro nunc omitto.¶ † Sed aduerte,quia denarius dicitur decima pars argenti,quæ decẽ valebat quã singuli offerebãt Cęsari imperatori,qñ durãte pace decẽ annis vsq; ad ortũ Christi,Cęsar fecit totũ orbẽ describi vt sciret quot ꝓuincias,quot villas,quot ciuitates, quot castra,& quot hoies haberet sub se,& qlibet solueret vnũ argenteũ,qđ decẽ valebat. Vnde dicit,Exiuit edictũ à Cæsare vt describeretur vniuersus orbis. & ibi latius per doctores theologos explicat,&etiã in legenda sanctorum,in rub. de natiui. Do. in princip.

1 Denarius quid.

SEd dic ꝙ denarius seu nũmus est fideiussor necessitatis,secundum Arist.& est vita hominis.tex.& gl. in l.aduocati.C.de aduo.diuers.iudi. Et qui habet pecuniam,habet omnem rem de mũdo,vt dicit Bal.in l. receptitia.in ij.col.C.de constit.pecu.& vt dicit Plautus relatus per Pyrrhum in suo tra.de quęstoriis magistratibus,belli neruus est pecunia.vide Cur.in repe. l. vnicæ. C. de sequestrati. pecuniæ.

ADDITIO. De laude & excellentia pecuniæ, vide quæ dixi in Catalogo gloriæ mundi,in xij.parte, liiij. considera.Et quãdo pecunia sit de rebus quę seruando seruari non possunt,vide Bertrandi in consilio suo 100.numer.13.in j. parte.

IN TEXTV IBI, Sont assignez,ou promis dassigner.

QVæro,† nunquid pecunia in emptionem prędiorum destinata sit res immobilis? dic ꝙ sic tex. in l.iij.in §.quid ergo.ff.de contra.iudi.tut. quem Ludo. Rom.dicit esse singularem in cons.suo clxxxviij. inci. in hac causa mihi commis.in fi.& in l.si ex legati causa.ff.de verb.obli.Et adde ad prædicta quæ dicit Lud. Roma.in singul.104.incip.Tu habes. vbi dicit ꝙ ipse solus notauit illum tex.in d.§.quid ergo.& vide Frãc. de Crema singu.suo 60.inci.pecunia.& quod & quãtum esse debeat causa approximata ad effectũ, vt destinatũ dicatur pars eius ad quod destinat, vide Frãc. de Aret.in consil.vj.& vide Alex.facientem materiam brocardicam in cons.suo xcvij.iucip. aliàs de facto cõsultus respondi.in iij.vol.And.Barba.in rub. de rebus eccle. non alienandi. & satis amplè dixi suprà in hoc tit.in §.ij.incip. *Femme mariee au duché de Bourgongne,* in gl.in verbo, *De tous meubles,* & hîc non repeto. aduerte tamen ꝙ ista vxor per istam assignationem efficitur proprietaria. Guido. papæ q. cccccxxv. per tex. not.in l.Titia.j.§.fi.ff.de l.ij.& l.fi.ff.de vsufr.erec.rer. quæ vsu cũsum.l.donat.in cõcub.§.species.ff. de don.

1 Denarius quid.

IN TEXTV IBI, Sont heritages.

QVæro,† quotuplex dicatur habere patrimonium vxor? dic quod habet seu habere potest bona triplicis generis. primò videlicet bona dotalia,vt ista quæ dantur marito per eius patrem,aut alium: & tũc si sint pecuniæ assignatę aut assignãdæ sunt patrimonium vxoris, & in illis bonis per prædictam assignationem est proprietaria,prout dicit Guido papę quæstione ccccxxv.

1 Mulier triplicia habere potest bona Dotalitia.

SEd quęro,pone† quòd mulier habeat amplum patrimoniũ,& multa bona, & simpliciter nubat, an videatur omnia sua bona dedisse in dotem? gl. est in l. mulier.ff.de iu.do. quæ videt tenere ꝙ sic. sed vide in hoc ibi Bar.& in disputatione sua incip.quędam mulier habens amplum patrimonium.& vide do. meum Ias.in auth.præterea.in iiij.colum.C.vnde vir& vxor. Ange.in consil.cccxxxv.Pet.de Ancha.in consi.xciiij. Panor.iu consi.xlvj.in ij.dubio,in j.vol.Alex. in cons. suo cxliiij.in j.co.in j.vol.Bal.in l.nulla.C.de iure dot. dem Alex. cons.suo cxlii ij.in v.vol.

Secundò

BIU Cujas

3 Paraphernalia. SEcũdò mulier † dicitur habere bona paraphernalia, & sunt illa quæ mulier secum defert in domũ viri l.si ego.§.dotis.ff.de iure dotium. §. si verò quasdam.gl.in verbo,proprias.in authẽt.de exhiben. reis. coll.v.& habetur in l.fi.C.de iure dotium. & de prædictis bonis paraphernalibus,vide Roma.cons.cxlv. incipien.ista quæstio.& in consi.clxxvij.incip.in prædicto dubio.& Io.de Imo.in consi.lxxxij.in fine.

ADDITIO. Amplè de his tribus generibus bonorum mulieris ponit Bertrandi in consilio suo xix. num.11.in iiij. parte, vbi ponit quomodo fructus ex illis percepti sint mariti,& plura ibi alleg. Sed an pecuniæ in capsa vxoris repertæ eius esse præsumantur, vide eundem Bertrandi in consilio clxiij.numero 1.in iij.parte.

4 Neutra. QVædam sunt † bona mulieris nec dotalia nec paraphernalia,veluti ea quæ sunt extra dotem, & extra ea quæ vxor in domum mariti inducit. l. de his.C.de dona.inter virum & vxorem.Si tamẽ de his mulier concesserit administrationem marito,efficiũtur paraphernalia,secũdũ Bart. & alios,maximè Alexan.Bald. & dominum meum Iaſ.in l. maritus. C. de

5 ꝓcurat.† sicut etiã est de bonis quæ obueniunt vxori ex hæreditate, quorum administratio datur marito, quia sunt paraphernalia, Rapha. Cuma. in consilio cciij.quod incipit,Legatarius certarũ rerum.cũ quatuor consiliis sequẽ. Et de prædictis vide do. Alexan. in consilio suo xlij.incipiẽte, Super præmisso themate.in j.co.in j.volu.& in consil.lxiij.incip.Super præmisso dubio.in iij.col.in ij.vol.per Fran.de Aret.cons. clx.per Ang.in consl.lxj.incip.Titius.& Rom.in cons. cclxxx.in ij.dubio.Et in prædictis locis disputatur ad quos fructus, & de quibus bonis tenetur fructus restituere maritus, quæ omnia nota.

6 Pecunia res dotalis dicitur. ET aduerte† quia pecunia dicitur dotalis res,& reputatur dotalis,ita ꝙ si cõuertatur in aliam rem, non dicitur venditio,sed permutatio.l.si ei.& l.sequẽ. ff.de iure dotium. & l. si mulier. ff. de pactis dota. & ideo non mirum si aliqua res ex tali pecunia ematur, dicatur res dotalis, tanquam empta ex pecunia dotali. Cogita.

7 ADuerte,† quia res mobilis æstimata,& in dotem data,etiam si fuerit cõsumpta per virum & vxorem,perinde est ac si bona viri essent consumpta,quia ista consumptio non diminuit dotem.Hinc dicit Bal. in l.æstimatæ.ff.solu. mat. quòd rustici sæpe obseruãt illam legem,quia mobilia in dotem dãt,quæ quidem appretiant & æstimãt.Sed quibus casibus æstimãtur, aut ęstimari possint bona mobilia in dotem data,ponit Socin.in consi.lvj.incip.consiliis nostris.in j. & ij. col.vbi dicit ꝙ septem casus in quibus res quæ in dotem tenentur,æstimantur.

8 SI tamen † mulier dedit omnia sua bona mobilia in dotẽ cum inuẽtario,si cõstãte matrimonio fuerint consumpta,an hæredes mariti teneantur ad ęstimationem?Bal.not.in l.de his.per illum tex.C.de donat.inter virũ & vxorem,dicit, ꝙ arrediũ quod portat mulier in domo mariti si consumetur,non repetitur,

9 Arrediũ quid. sed tantùm illud quod supereſt.†& dicitur arredium illud quod portat ea intentione vt consumatur,vt est consuetudo in pannis lineis.Ita dicit etiam Ang. in l. hac lege. C. de pact.conuentis.Intelligit tamen Ang. ibi,nisi inuita vxore cõsumantur.Et vide Franc. Cremẽ.sing.142.incip.si paraphernalia.vbi quærit in apostilla quomodo probẽtur esse consumpta,& etiã apostilla ad Bal.in d.l.de his.& vide Panor.in consl.lxxxij. in vlti.col.in ij.vol.

§. VICESIMOQVINTO.

LA femme ne participe point és heritages qui sõt racheptez par son mari constant leur mariage,lesquels heritages auront esté vẽdus ou baillez à reachepts, ou qui se peuuẽt rachepter par sondict mari, ou ses predecesseurs à reachept, & ne peut ladicte femme apres le decés de son mari, ne aussi les heritiers d'icelle femme aucune chose quereller ou demander és deniers du pris desdicts reachepts,ne semblablement és rentes,ou censes, ou autres charges reales dõt l'heritage de sondict mari seroit deschargé,& pareillement sera faict des heritages, censes, ou rentes de ladicte femme reacheptez par sondict mari,ou elle.

IN TEXTV IBI,

Ou demander és deniers du pris.

MIhi videtur ꝙ in hoc sit quædã cõpossibilitas ad §.ij.suprà hoc eo.tit.quia ibi dicitur, ꝙ mobilia & acquestus cõmunicantur inter virũ & vxorẽ. ratio est,quia sunt socij diuinæ & humanæ domus:ideo ratione societatis humanæ dom⁹ lucra inter eos cõmunicari debent.si ergo maritus habuerit pecunias,vĩ ꝙ in quẽcunq; vsum illas ponat, ꝙ debeant esse cõmunes.Ideo crederẽ ꝙ ista cõsuetudo sit quodam modo in hoc exorbitãs,quia ex quo res venditæ fuerũt alienatæ,& extra manus istius mariti positæ,ex quo reacheptat seu redimit,vĩ noua acquisitio per vẽditionẽ primò factã de tali fundo,reditu,aut censu,trãslatum est dominiũ in emptorẽ,etiam licet sit gratia redẽptiua,& pactum de non alienãdo.ita tenet gl. magna in l.j.C.de inoff.do. ꝙ satis apparet, † ꝙa potest emptor 1 in alium trãsferre dominium,non obstante gratia redẽptiua quæ erat in prima alienatione, prout not. in specie in l.qui ab enti.§.j.ff.de acquir.poss.& ibi Bar. & Alex.& idem Alexã.in l. filiusfamiliãs.§. diui.in ij. col.in iij.limitatione.& ibi Io.de Imo.ff.de legat.j.

Oppugnat consuetudinem.

Ed tamẽ Ioan. Fab.in §. si cui fundus.insti. de leg. videtur dicere vnum, quod multum facit ad ea quæ hîc antè dicta sunt.† licet enim dominiũ rei alienatæ 2 trãseat in emptorem, ita ꝙ possit in alium transferre non obstãte gratia redemptiua,vt hîc ante dixi, & tenet Alexan.in d.§.j.& in consil. x.in ij.col.in j.vol.tamen quia oblato pretio & reddito contractus rescinditur,& sic proprietas consolidatur cũ illo iure quod habebat,eò ꝙ ista proprietas quæ redimitur, videtur esse alia à iure quod maritus habebat, videtur ꝙ tanquam alia sit iudicãda,& de per se, & quia consolidatur,de nouo,videtur de ꝑ se iudicari.l.Mæuius.§.fundo.ff.de leg.ij.ergo si de per se iudicetur, videtur esse noua acquisitio,non reductio bonorũ alienatorũ,maximè quia licet rescindat virtute gratia redemptiuæ alienatio, non tamen retrò trãsfertur dominũ quod fuit translatum in emptorem,prout dicit do.Alex. in consil.x.in ij.& in iij.col.in j. vol. hîc antè alleg. ¶ De

BIU Cujas

hoc dicto Ioan. Fab. in d. §. si cui fundus. vide Io. Sanxon. in consuet. Turoneñ. tit. *de pied, de fied, & de peage*, art. iiij. qui inducit ad aliud propositum.

VIde etiã Guil. Bened. in sua repe. c. Ray. in verbo, & hortũ. nu. 16. & 17. de testa. vbi inducit, ꝙ si qs habet domũ liberã, & emat hortũ debentẽ seruitutem, si acquirat eũ etiã vt eũ iungat cum domo, non per hoc domus debebit seruitutem, & econtrà. Et de materia, an augmẽtum rei sit eiusdem naturæ cum re augmentata, vide Socin. in l. si ex toto. ff. de lega. j.

ADDITIO. Materiã augmẽti, & qũo res augmẽtata sit eiusdẽ naturæ cuius est augmẽtum, amplè p Albertũ Brunũ in suo tractatu de augmento, in ij. parte.

3 *Res recuperata mutat naturam.* ET facit pro hac opinione, † ꝙ talia bona sic recuperata videtur esse alterius naturæ quàm erãt ante primã alienationẽ. ex quo enim diu fuerũt extra familiã, licet postea fuerint recuperata virtute pacti de retrouendendo in perpetuũ appositi, siue ad tempus in prima alienatione: videret alterata qualitas bonorũ, ita vt nõ amplius dicãtur patrimonialia, & sic antiqua, & sic apud illũ qui recuperauit videtur esse ex noua causa vẽditionis, vt in simili facit tex. in l. si à me.

4 ff. ad l. Falc. † vbi res recuperata non dicitur esse apud recuperantem eo iure quo prius erat. ex quo Bart. infert ibi ad quæstionem de emphyteuta qui rem vẽditam recuperauit, vt non liberetur à pœna quã alienãdo incurrit, & ibi latè per Alexã. & faciunt quæ dicit Soci. in l. serui electione. §. cum fundus. ff. de leg. j.

5 *Defendit.* DIco tñ ꝙ quicquid sit, ista cõsuetudo est optimè inducta: cũ ita sit dicendũ de iure. † quia ex quo res est vẽdita, aut alienata cũ pacto de retrouẽdẽdo, si recuperata fuerit virtute pacti de retrouẽdendo, retinet qualitatẽ suã, & patrimonialis dr, prout ante alienationẽ dicebat, cùm illa retrouẽditio fuerit necessaria, & talis res ad suã propriã naturã rediit. l. si vnus. §. pact⁹ ne peteret. ver. qđ & in specia. ff. de pact. ibi, sed formæ suæ reddit. c. ab exordio. 35. dist. & talis res nõ transiata, sed reddita vr, vt dr in l. filio quẽ pater. ff. de liber. & posthu. facit tex. in l. volũtate. ff. quib. mo. pig. vel hypo. sol. & in simili est bonus tex. in l. peculiũ est. §. si ære alieno. ff. de pecu. vbi res peculiares dicuntur, licet totũ peculiũ ære alieno exhaustum sit, vnde ære alieno dissoluto non opus est noua cõcessione. origo em & causa prima inspicit, vt in l. qui id qđ in prin. ff. de don. in l. ij. §. paruiq; referre dicamus. ff. de priuil. credi. & specialiter in proposito adduci pót qđ dicit Bar. in l. in diẽ. ff. de aqua plu. arc. vbi inqt, † ꝙ qñ vẽ-

6 ditio est facta alicui cũ pacto de retrouẽdẽdo, vẽditor ad quẽ res vẽdita vigore dicti pacti reuertit, liberè illã recuperare debet, ideò si emptor tpe quo res apud eũ fuit, rẽ obligauit, facta retrouẽditione ius hypothecæ soluitur, scdm Bar. in d. l. in diẽ. ver. tota die cõtingit. ex quo satis vr ꝙ qñ res vẽdita cũ pacto de retrouendẽdo à vẽditore vigore dicti pacti recuperatur, vr esse in eadẽ causa & qualitate prout erat apud ipsum venditoré tẽpore venditionis, & non tanquã res de nouo acquisita iudicatur, & sic cũ fuit antiqua & patrimonialis, nõ est æquũ ꝙ mulier participet, aut marit⁹, qñ est ex parte mulieris. ¶ Facit pro prędictis dictũ Bal. in l. ab emptiõe. in princ. vers. ex hoc not. ff. de pac. & est bonus text. in l. sequitur. §. itẽ Labeo. ff. de vsucap. vbi Bar. hoc tenere videtur. & per prædicta cõsuluit Phil.

7 Deci. in cons. xxxviij. † ꝙ si quis alienauerit rẽ suã patrimonialẽ cum pacto de retrouendẽdo, & vigore illius pacti illam recuperauerit, si postea iterũ alienauerit, agnati veniãt ad retractum, cùm sit semper patrimonialis, nec fit noua acquisitio. quod nota.

IDem Philip. Decius cõsi. suo ccxxxviij. in iij. col. dicit, ꝙ res recuperata in vim pacti de retrouendẽdo dr hæreditaria, ita ꝙ comprehẽditur in fideicõmisso.

ADuerte ad vnũ, qñ aliquid peruenit ad maritum, vel vxorẽ constãte matrimonio ex causa originẽ habẽte de præterito, & ante matrimoniũ, an debeat dici lucrũ cõicandũ inter eos, dixi s. in §. ij. hui⁹ tit. gl. *& acquests*. Sed amplè vide p Io. Lupũ in repe. rub. de do. inter virũ & vxo. in §. lxij. nu. 13. & 14. vbi vr cõcludere ꝙ ea quę veniũt ex natura rei quæ habet originẽ de præterito, nõ cõicantur: secus si facto cõiugatorũ. no. ibi, & vide casus p eũ positos qui multũ faciũt pro intellectu harũ cõsuetudinũ. ¶ Quid si fuit recuperatũ p filiũ in vim rescissionis cõtractus ꝓpter deceptionẽ vltra dimidiã iusti pretij, & postmodũ vendat per filiũ, an dicat antiquũ hæreditagiũ, ita ꝙ ei⁹ cõsanguinei & ꝓximi veniãt iure retractus ad recuperãdũ, seu retrahendũ dictũ hæreditagiũ tãquã antiquũ? vide. s. §. j. ti. *des retraicts*, in gl. *ancien*. Esset in hoc dubio cõsiderãdũ ꝙ istæ rescissiones impetrant à principe, & iõ cùm impossibiles cẽsẽatur, p l. apud Iulianũ. §. fi. ff. de leg. j. videt apud nos cõpetere iure speciali, ex quo nõ sunt in cõsideratione. l. iiij. ff. de fideicõ. lib. Georgius Natã in repe. cle. sæpe. in prin. in iiij. not. de verb. sig. & nõ habet locũ apud nos. l. ij. C. de rescin. vẽ. nisi impetret à principe, ꝓpter authoritatẽ sigilli cãcellariæ ꝓcedẽtẽ à principe, quę semp apponit apud nos instrumẽtis. ideo ex quo instrumentũ est ligatũ authoritate principis, & vinculo ab eo ꝓcedẽte, æquum est ad hoc vt dissoluat, vt illius authoritas & potestas interueniat, cùm nihil tam naturale, &c. Sed cũ de facili princeps soleat istud concedere, videtur esse in cõsideratione, per ea quæ dicit Georgius Natam in dicto not. vbi amplè prosequitur illud dictũ, † ꝙ quę à principe impetrantur, impossibilia esse censentur.

Quæstio.

Impetrata à principe impossibilia censentur.

8

§. VICESIMOSEXTO.

S'Il aduient que le mari retraye par proximité de lignage l'heritage, ou rente ancienne vendue par aucuns des parens du mari, la femme dudict mari, iceluy mari trespassé, sera rembourſee de la moitié des deniers payez pour ledict retraict, ſur les biens des heritiers du mari, ou elle tiendra la moitié dudict heritage retraict. Et pareillemẽt ſera ſi l'heritage, cenſe, ou rente, vendus par aucuns des parens de la femme ſont retraicts.

IEFFERT ergo hæc consuetudo à præcedenti. † Nã illud qđ retrahit iure proximitatis nõ sortit priorẽ naturã, ita ꝙ dicatur quasi acquisitio, cũ vxor habeat dimidiã partem illius fundi retracti iure proximitatis, aut dimidiam partem pecuniæ datæ ad retrahẽdum, vt hîc vides, † & tamen in his quæ redimuntur iure reacheptus secus, quia vxor nihil habet, licet pecuniæ datæ ꝓ reacheptu sint & fuerint cõmunes, ergo dicta reacheptio non est proprie acquisitio, sed antiquæ rei

1 *Ius retrahendi & ius reacheptus quomodo differant.*

2

recupe

recuperatio. ¶Sed quæ est rō diuersitatis, & quare secus in iure reacheptus q̄ in iure retractus? Ioā. Galli in suis qōnibus per arresta. q. lx viij. ponit aliquas rōnes, & dicit q̄ in casu in quo tātùm cōpetit actio personalis, & q̄ res nō est realiter tradita, scilicet effectualiter perpetuò, hoc casu non dicitur reemere, nec emere.

ISta cōsuetudo etiā viget in patria Senonēsi, vt patet in cōsue. illius, sub tit. *des retraicts*. art. lv. Sed pone q̄ maritus & vxor in cōtractu matrimonij faciūt q̄ etiā recuperāda p̄ eos, siue in vim retractus, siue in vim iuris reachept⁹, erūt cōmunia, & p̄ acquestib⁹ inter eos cōmunicabunt, an valet talis cōuentio si simpliciter fiat, & nō dicat, non obstāte tali cōsuetudine? cōsului in casu emergēti q̄ non, etiā si diceret, nō obstāte tali cōsuetudine, qa inferior non pōt tollere legē superioris. tex. in vulgato c. cū inferior. in prin. de ma. & obe. & cōsuetudines nostrę habēt vim legis, vt infrà patet, in cōclusione & approbatione illarū, dicā fortè alibi. Istud tñ sit generale ad omnes articulos cōsuetudinis quibus partes non possunt derogare ex expresso eorū consensu, nisi expresse sit dictum q̄ partes poterunt aliud facere si sibi reseruauerunt in dicto eorum contractu matrimonij, & q̄ hoc permittat consuetudo.

IN TEXTV IBI,

La femme dudict mari.

QVærò, videmus hîc q̄ consuetudo nr̄a dat istud lucrū vxori & marito, qa si fuerint retracta hæreditagia vēdita p̄ vnū ex p̄pinquis iure proximitatis cōstante matrimonio, q̄ mulier pōt repetere dimidiā partē pecuniæ, & etiā reddēdo singula singulis, pone q̄ moriat maritus, & etiā statim mortua est antequā acceptauerit illud lucrū in illa pecunia, aut in hæreditagio retracto, nūqd trāsmittat ad hæredes, aut si moriatur ante maritū, nunquid mortuo marito hæredes eius possint petere illā dimidiā partē à marito? Dic de hoc vt dictum est ꝛ. in §. *la femme qui est participante*, in gl. fi. & cogita ex his quæ dicit Ias. in l. cum antiquioribus. in pen. col. vbi se remittit. C. de iure delibe.

Des rentes vendues à reachept, & executions d'icelles.

RVBRICA V.

ISTA rubrica cōtinet duas materias, materiā scilicet redituū venditorum cum pacto de retrouendēdo, de qua tractatur in §. j. & materiā executionū, de qua tractatur in §. ij. in fin. Quid veniat appellatione reditus & prouentus, ponit Paul. de Cast. in consil. suo cccliij. in consiliis antiquis, in impressione noua.

§. PRIMO.

REntes vendues & acheptees à reachept sortiront nature de meubles durant le temps du reachept.

1 Reditus annui an reputentur pro mobilibus an immobilibus.

QVantū ad quæstionē, †nūquid reditus annui ppetui cōputātur inter immobilia vel mobilia? †Nā nō est dubiū q̄ possidēs immobilia releuat ab onere satisdādi: sed sic est q̄ possidēs annuos redit⁹ releuat ab onere satisdādi, sed m Albe. de Ros. in l. sciendū. ff. q̄ satis. cog. maximè qa, vt dr̄ in l. iubemus nulli. in prin. vbi gl. & doc. C. de sacros. eccl. qñ p̄cipiūt ex fundo specialiter obligato. facit l. hac edictali. §. his illud. in ver. immobiliū. vbi Cy. & alij. C. de secū. nup. §. vult em̄. coll. ij. in auth. de nō alie. aut p̄mutād. reb. eccl. cle. exiui. in vers. cūq; annui reditus. de ver. sig. Et aduerte qa dicit Bal. in d. §. his illud. † q̄ si sint reditus annui q̄ non sint perpetui, sed ad modicū duraturi, inter mobilia cōputant. & ad hoc alle. tex. in l. fi. ff. quo. bono. vbi interdictum qđ dat ad immobilia non dat ad reditus modico tpe finituros. & idem tenet in l. si certis annis. C. de pact. & vide eundē Bal. in c. j. §. fi. de feud. cogni. in vsi. feud. & nota dicta ibi per eū, quæ sunt notāda. Fede. de Senis consi. xij. quod incipit, fratres prædicatores. Bal. in c. ad audientiam. de rescript. *le second* Bal. in c. domino guerram. in tit. hîc finitur lex. in vsibus feudorum. 2

TV dic breuiter, & est verū, † q̄ redit⁹ annui diu duraturi, puta qñ sunt p̄petui, inter immobilia cōputant. l. fi. §. præterea. C. de iure dot. vbi † isti redit⁹ annui ppetui appellant panes ciuiles, & inter immobilia cōputant. & vr̄ de his tex. in d. §. p̄tereà. & in l. ij. circa finē. C. de peti. bono. subla. li. x. & tex. in d. l. iubem⁹ nulli. in prin. C. de sacros. ecc. vbi lex vtit verbo, annonas ciuiles. & facit multū bñ tex. in d. cle. exiui de paradi. §. cūq;. de veb. sig. & tex. ī auth. vt hi q̄ obli. se habere phibēt res mino. in §. si verò habeat redit⁹. in gl. in verb. reditus. coll. vj. & Cyn. in d. l. hac edictali. in d. §. his illud. vbi dicit, † q̄ q̄ habet reditū annuū tanquā possessor immobiliū releuat à cautiōe de iudicio sisti, vt in auth. de nō alie. circa prin. coll. ij. Sed qñ reditus annui nō sunt lōgo tpe duraturi, tūc inter mobilia cō putātur, puta est datū tp̄s ad redimendū. facit gl. iūcto tex. in auth. de nō alie. in §. j. & gl. in cle. j. de re. eccl. nō alie. & Bal. in d. l. iubemus. vbi dicit, † q̄ p̄statio cēsus si est ad magnū tēpus vel imperpetuū, dr̄ quoddā ius immobile, abstractū & cōsideratū de per se. & vide ad p̄dicta Ang. in auth. ingressi. C. de sacros. eccl. & in d. l. sciendū. ff. q̄ satis. cog. & Cy. in d. l. si certis annis. C. de pac. & Io. An. in c. puenit. de cēsi. Bal. in rep. l. ij. in ver. sciēdū aūt. C. de ser. & aqua. & in l. litibus. & in l. si coloni. C. de agri. & cēsi. lib. xj. vide apostillā. j. & ij. quæ est ad Panor. in c. ad audientiā. *le second*. de rescri. vide Barba. in l. Stichum. §. stipulatio. ff. de verb. obli. 3 Reditus annui perpetui. 4 5 Reditus annui panes ciuiles. Annonæ ciuiles. 6 7 Census præstatio perpetua.

LImita hāc nostrā cōsuetudinē, qñ dr̄, † q̄ reditus annui perpetui inter mobilia cōputantur, qñ sunt vēditi aut empti cū pacto de retrouendendo, nisi post xxx. annos cōputādos à tpe interpositiōis pacti de retrouēdēdo, qa post tale tēp⁹ efficiunt ppetui. ita notabiliter dicit Ang. ī cōs. lv. qđ inci. Guil. & Frā. imò qđ plus est, tenuit Pe. de Anc. in cōs. cccxxxij. qđ inci. visis diligēter actis & actitatis. in ij. col. † q̄ si sit factū pactū q̄ toties quoties & qñcunq; soluat p̄tiū, teneat redimere, intelligit si infra decē annos. ita refert Ias. ī l. petens. in iiij. col. C. de pac. idem Ias. in l. si mater. in fi. C. de instit. & substi. vbi etiā plus dicit, † q̄ istud intelligit etiā si tale pactū sit iuratū. & dicit se ita cōsuluisse. 10 nondū vidi eius consilia, licet mihi pluries aliàs dixerit q̄ volebat ea ponere in lucē. & pro hac parte consuluit Signorellus de homodeis in cōsi. suo cxl. incip. casus talis. & vide Fel. in rub. de præ. in vj. col. in fi. 8 9 Pactum de retrouēdēdo quāto tempore præscribatur.

CContrariū tñ tenuerūt & verius & cōmunius Richar. & Barth. de Sali. in quibusdā cōsiliis duob⁹ quæ fecerunt. & ita etiam tenet Fabianus in tracta. de empt. & ven. in vij. q. principali. & in iij. charta. eo maximè quādo pactū est appositū de retrouendendo toties quoties, seu perpetuò, per ea quæ cōsuluit do. Alex. in cons. xlvj. in iij. col. in iij. vol. Et ita fuit iudicatū in hac ciuitate Heduen. contra magistros Ioā. Fran. & Nicolaum de mōthonolo, & fuit confirmata sentētia

BIU Cujas

11 per arreſtū curiæ parlamēti Burgūdiæ † fuit etiā iudicatū ī curia parlamēti Burgūdię ꝙ poſt xxx.annos talc ius offerēdi,ſeu talis facultas redimēdi præſcribeba tur,qñ incepta erat præſcriptio cōtra hæredes. ¶ Ratio eſt in prōptu,qa ꝙ iſtud ius non præſcribat, ex eo

12 *Facultas nō præſcribitur.* † ꝙ eſt facultas,quæ non præſcribitur.Fel.in c. cū acceſſiſſent.col.iij.de præſcri.& dixi.ꝯ.tit.fi.§.pen.ſed ex quo iſtud eſt deuentū ad hæredes non eſt amplius fa-

13 *Nec trāſit ad hæredes.* cultas,† quia facultas non trāſit ad hæredes, vt tenet Bar.in l.cū quis.& Alex. q legit illā legē cū l. in ſtipulationibus.ff.de verb.obli.dixi ſ.in ti.*des droicts & appartenances à gens mariez.* §.xix.inci. *entre gens nobles.*

14 *Iura defuncti competunt hæredibus.* in gl. *ſi la renonciation.* verſ.ſed vlterius.Cogita,† cum iura quæ competūt defuncto,competūt & hæredib⁹. dixi in dicto loco hîc antè alle.Et licentia data defuncto competit & hæredib.Bald.in l.ſicut.§.ſi debitori. ff.quibus modis pig.vel hypotheca ſoluitur,

ADDITIO. De materia huius dicti ꝓ Ang.in cōſ. ſ.alleg.vide Pet.Gerard.ſing.xviij.inci.no.diligenter. vbi reprobat Ang.& dicit,ꝙ adhuc in duobus caſibus nūquā cōtra tale pactū currit præſcriptio,ſ.qñ cōtractus præſumit vſurarius,qa eſt paruitas pretij, & tale pactū:vel qñ eſt interpoſitū iuramentū,quoniā,vt dicit,hoc caſu nūquā prēſcriptio currit inter obligatos. & dat aliā cautelā in fine,ꝙ ponat in cōtractu,ꝙ quoties præſcriptū fuerit,toties ꝓmitto retrouēdere,qñ vt dicit,hoc caſu p̄ſcriptio non patrocinaret, eò ꝙ ex deſinētia vnius alterius origo ꝓficiſcitur : & vt dicit: iſtā cautelā in ſimili tradit Bal.in l.ij.j.col.C.vt in poſ. lega.& vide dictū Pet.ibi,quoniā bene declarat prædictū conſilium Angeli,contra quem etiam conſului in caſu emergenti.& videatur conſilium meum cōſilio xj.vbi amplè dixi de hoc pacto de retrouendendo cum clauſula,toties quoties,an tunc præſcribatur.

Ioannes de Montholō. AD quæſtionē principalē, vide Boēriū in conſuet. Bituri.tit.de præſcri.§. j.in fi.j.gl.do.Io. de Montholō cōciuis & contēporaneus nr̄,vnus ex ſuprà nominatis,q hoc anno dñi milleſimo qngēteſimo viceſimo fecit quoddā Prōptuariū iuris,dicit† ꝙ fuit iudi catū in curia parlamēti Pariſiē.anno dñi M.CCCCCXVIIJ. ꝙ tale ius expirabat ſpatio xxx.annorū, & ꝙ credit ꝙ illa opinio ſit verior.& ita dicit ī d.lib.in verbo, emere. ¶ Sed credo ꝙ quicquid ſit, & quicqd dicant Ang. Pet.de Anch.Iaſ.& alij ſ. noiati,ꝙ opi.Richar. & Bar. de Sali.ſit verior,& ꝙ meli⁹ iudicauerūt dñi de parlamēto Burgū.quā Pariſ.ſ.ꝙ talis facultas data p iſta verba,toties quoties,nō p̄ſcribit ſpatio xxx.annorū inter cōtrahētes,nec etiā in hæredes , niſi integrū tēpus ſit cōpletū cōtra hīdes,quo caſu præſcribit,vt antè dixi.

An emere reditus annuos ſit vſura. SEd quæro de alia queſt.† nūqd emere reditus annuos ſup aliquo ſapiat vſurā?re perio ꝙ Iaſ.in l.cūctos populos. in xiiij.col.in j.lect.in ix. & x. col.in ij. lect.C.de ſum.tri.hāc q. tāgit,& tenet ꝙ talis contractus eſt ꝓmiſſus.plura ibi allegat,quæ nolo tranſportare,qa pauci hodie de hoc diſputāt propter frequētiā huius cōtractus.quidā Louanieñ. ſed nomen eius ignorat,ſeu non declarat, diſputauit hanc materiam, tandē cōcludit ꝙ talis contractus non eſt vſurarius,& iſtud ꝓbat rationib⁹ & authoritatibus.quantū ad rationes,ad eum me remitto,ſed dico ꝙ hāc tenēt plures alleg.per eundē Louanien.dixi alibi, hîc nō repeto, ne videar pluries & diuerſis verbis eadē repetere.

17 Pactum de retrouēdendo an ſit licitum. AN autē † iſtud pactū de retrouendēdo ſit licitum de iure ciuili?vī ꝙ ſit validum.tex.eſt in l. ij.C.de pac.inter emp.& ven.& ibi per doct.maximè per Bal. & Salic.& p Ang.in l.ad officiū.C.cōmu.diui.& facit tex.in l.ſi à te.C.de pac.inter emp.& ven.& ī l. ſi fundū.& in l.quoties. ff.de in diē addictio.& dicit Ang.in d.l.ij.† ꝙ illud pactū de retrouēdēdo eodē p̄tio qđ ap- 18
ponitur in inſtrumēto quotidie, valet & tenet:nec ex hoc ꝓbat cōtractus pignoratitius vel vſurarius.& adducit tex.in d.l.ſi à te.& in l.fi.ff.de lege cōmiſ.& in l. qui fundū.& dicit Albe.de Roſan d.l.ij.C. de pac. inter emp.& vē.p illū tex.& per tex.in d.l.q fundū.ff.de cōtrahen.emp.ꝙ † pactū de retrouendēdo conuētum 19
cū emptiōe & locatione nō reddit cōtractū vſurariū, vel illicitū ſi nō interuenerit fraus,vel ſimulatio , aut læſio ipſi⁹ vēditoris cui locat,& iō licitè p̄t fieri etiā in foro cōſciētiæ:& dicit ſe ita obtinuiſſe. & idē tenet Bal.in c.j.verſ.quæro quibuſdā pact.de feudo dato in vicē legia cōmiſſorię.in vſibus feudorū.& in conſ.ſuo xxxix.in vlt.col.in iij.parte.De iure canonico eſt text. ī c.ad noſtrā.de emp.& ven.& in c.illo vos.de pig.vbi talis cōtract⁹ ſimpliciter factus nō reprobat ſimpliciter,niſi ꝓpter dolū & fraudē emptoris. & facit gl.in c. cōqueſtus.de vſuris.in ver.magna.ibi,in ſi.nō tñ eſt vſura ſi vēdo tibi fundū.& etiā Martinus quint⁹ in extrauagāti,regimini.in prima & ſecūda,declarauit authoritate apoſtolica dictū cōtractum eſſe permiſſum. dixi ſ.amplè in tit.præced.in §. *deniers de mariage aſſignez, ou promis d'aſſigner.* nō amplius eſt hîc diſcutiēda iſta materia. ¶ Tamē vide Philip.Deci.in conſi.ſuo cixvij. vbi ponit † duo eſſe quæ faciūt præſumere cō- 20 *Quæ faciant cōtra ctum emp. & vē. præſumi vſurarium.*
tractū emptionis & vēditiōis eſſe vſuariū,ſcilicet pactum de retrouendēdo,& modicitas p̄tij. & dicit vnū notabile verbū,ꝙ † onus rei iniūctum facit illā minus valere.not.Abb.in c.in aliquibus. in ij.no. de deci. & Philip.Decius in dicto conſ.quærit,an idem ſit in dationē in ſolutū.vbi tenet ꝙ non.Adde vnū ſingulare, 21
† ꝙ ſi res ſit empta iuſto p̄tio,ſi fuerit pactū de retro- 22
uendendo ad tepus , non admittitur poſt tēpus ad rehabēdum.Si verò non ſit empta iuſto p̄tio,& ſit pactū de retrouēdēdo ad tēpus tātum,tñ imperpetuum recuperabit,etiā elapſo tēpore. ita tenet Bal. in c.j. in tit.de feudo dato in vicē legis cōmiſſoriæ.& Hoſtī.in ſumma.tit.de vſuris.§.in aliquo.verſ.x.quos refert & ſequitur Ia.de S.Geor.in l.mutuū.in j.col.ff.ſi cer.pet. ¶ Et dicit Guid.pa.conſi.ſuo clxxx.ꝙ talis contractus eſt vſurarius.dixi alibi.& ibi ponit quid ſit iuſtū p̄tiū. dixi.ꝯ.tit. *des cenſes.*§.iij.in gl.fi.dicit tñ Alex. cōſ. ſuo cix.in fi.in iij.vol.& in cōſ.xlvj.in j.col.in iij.vol.quòd pactum de retrouēdendo,& modicitas pretij non faciunt præſumere contractum vſurarium.

ADDITIO.Vide tamen Bertrandi in conſilio ſuo lxxxviij.in iij. parte, vbi dicit ꝙ pactū & pretij vilitas præſumi faciūt ꝙ contractus ſonans in venditionē,ſit non quidā contractus venditionis, ſed contractus ſimulatus,& in fraudē factus,per plura quæ ibi allegat. & dicit omnibus fidelibus eſſe conſulendū ꝙ deſiſtāt ab huiuſmodi contractibus.& in conſi.ſuo cxj. in iij. parte, dicit ꝙ etiā elapſo tēpore retrouenditionis teneat emptor retrouēdere,ſed ſi fuerit facta vēditio iuſto p̄tio nō tenetur reſtituere elapſo termino dato ad redimendū,vt dicit idē Bertran.in cōſi. cxv.in j.parte.

ADuerte etiam quia do.Iacob.de S.Geor.ſingularis doctor in practica, tenet ꝙ iſta duo ſufficiunt ad faciēdum præſumere contractum pignoratitium, ſeu vſurarium, ita ꝙ fructus in ſortem computari debeant,& ibi plures doctores allegat,& dicit quòd iſta opinio multum in practica ſeruatur,& ita dicit in l. ſi quis nec cauſam.§.res pignori.ff.ſi certū petatur.licet etiam dicat quòd Bal.in quodam conſilio per eum ibi allegato teneat quòd tertium requiratur,ſcilicet conſuetudo fœnerandi.

Sed

BIU Cujas

SEd quicquid sit, sanior est opinio pro conscientia, ꝙ sufficiant illa duo, eo ꝙ modicitas pretij facit rẽ minus valere, vt dictum est suprà imò quod plus est, fuit iudicatum in parlamento Parisiensi ꝙ modicitas pretij, quæ non excedit ad decẽ pro centum, facit rem perpetuò redimibilem, & cõtractum præsumi pignoratitium, ex quo fructus computari debẽt in sortem.

ADDITIO. Ista opinio, ꝙ sufficiant duo, s. vilitas pretij, & pactũ de retrouẽdendo est cõis, prout tenet Thomas Ferratius in suis cautelis, cautela xvij. & ibi ponit cautelã ad obuiandũ ꝙ talia nõ faciãt cẽseri cõtractũ vẽditionis vsurariũ & simulatũ, s. ꝙ faciat emere à rustico, qui excusatur ab vsuris, & cessat cõtra eũ suspicio vsurarum, vt dicit gl. singularis in l. cùm allegas. quam ibi sequitur Bal. in ij. col. C. de vsur.

23 Ius reacheptum per missum in re diuino

DIc tñ † ꝙ istud ius reacheptus est permissũ de iure diuino, vt est tex. Leuitici xxv. vbi dixit dñs filiis Israël, cũcta regio possessiõis vr̃æ sub redemptionis cõditione vẽdet'. & vide plenè p Pet. de Anc. ĩ cõsi. suo xxx. inci. dubitari solet. vbi amplè tractat an valeat emptio cẽsus & reditus ad tẽpus ppetuũ, vel ad redimẽdũ. & iõ dicit Bar. Cæpola ĩ tractatu de simulatiõe cõtractus, in iij. parte principali, in xij. prẽsumptione, ꝙ credit ꝙ istud pactũ in foro cõscientiæ sit validũ, & ꝙ sit ꝓmissum ꝙ pactũ de retrouendẽdo fiat vel ad tẽpus, vel in perpetuũ, & ꝙ ex eo nõ inducat' mala præsumptio, maximè quæ præsumat cõtractũ esse vsurariũ vel simulatũ, nã si lex ciuilis & canonica hoc permittãt, & ẽt scriptũ sit iure diuino, nõ est dicẽdũ illicitũ, ne inde iniuriarũ nascat' occasio, vnde iura nascãt'. l. meminerint. C. vnde vi. c. qualiter & qñ. j. de accu. &

24 Damnũ facere.

facit l. ij. C. de indi. vidui. tol. † & qđ fit lege ꝓmittẽte, pœnã non meretur. l. Gracchus. C. ad l. Iul. de adul. &

25 † nemo dr̃ damnũ facere, nisi qui id facit, qđ ius facere non habet, vt in l. nemo damnũ. ff. de reg. iur. istud idẽ tenet Inn. & post eũ Io. And. ĩ c. ad nr̃am. de empt. & ven. Ant. de But. in c. cõquestus. de vsur. oẽs theologiin iiij. dict. xv. Alex. de ales in iij. parte summæ, sup vij. præcepto decalogi. Arch. ĩ c. pleriq;. xiiij. q. ij. Host. & Rayn. in summa. Ang. de clauasio in angelica sua, in ver. vsura. j. §. lxvj. & vide do. Gui. pa. q. ccccxvj. An per concessionem vbi dicit hũc contractũ esse licitũ. ¶Et intellige prædicta, dũmodò talis emptor non sit consuetus fœnerari, & ꝙ non sit modicitas ptij, & ꝙ nõ sit pactũ de retrouẽdendo, cum prędictis. ita tenet Bal. in cons. suo cccclix. inci. hũc pasũ tãgit. in v. parte. & ita tenet Bernar. de bustis in j. parte sui rosarij, ĩ sermone xxvij. in j. parte illius sermo. in litera T. & in dicto sermo. in tota illa j. parte plenè examinat hũc articulũ, in qua quidẽ parte in lr̃a C. secũda quęrit an doctor requisitus an talis cõtractus sit bonus, & cõsciẽtia fieri possit, debeat respõdere ꝙ sic. & concludit finaliter ꝙ sic: aliter (vt dicit) ꝓditor est veritatis, allegãdo dictũ Ioã. Chrysostomi, de quo in c. nolite. xj. q. iij. non vidi obseruari in multis locis, qa qñ opus est dicere aliquid quod tãgit aliquẽ particulariter, etiã si sit ꝓ veritate, fingũt omnes se dormire, aut sanguinẽ narib⁹ emittere, & propterea proditores veritatis dici possunt, iuxta illud dictum, de quo est tex. in c. nolite.

26 Proditor veritatis quis.

xj. q. iij. vbi dicit tex. † qui non liberè veritatẽ pronũtiat, quam liberè pronuntiare potest, aut non defendit quod defendere conuenit, proditor est veritatis.

Dictũ notabile Odofredi.

DIcit tñ Odof. vnum verbũ qđ nolo omittere, qđ nõ dicit Bernardinus de bustis, q plenè examinauit prædictã materiã in loco s. alleg. ꝙ dñi Burgenses Frãciæ nunquã cõmitterẽt vsurã, benè tñ faciũt prædictũ contractũ de retrouendendo, ideo dicit ꝙ non sunt tuti in foro conscięntiæ. & ita dicit in l. emptione. C. plus valere quod agitur. sed intellige prout intellexit Bernardinus in loco suprà alleg.

IN TEXTV IBI,

Rentes.

QVid de re immobili, puta terra, aut seignoria vẽdita cũ pacto de redimẽdo, an cẽseat' qđ mobile? vide. j. tit. *des succeßions des baſtards.* §. v. in consilio ibi posito. vers. restat nũc aliud dubiũ. vbi dabo intellectum ad hanc cõsuetudinem, & dixi quòd non.

PLura dubia in hac materia, & plusquam in alia, in primis diebus meæ practicæ mihi euenerũt, & in aliquibus consului, in aliquibus summariè respondi. *Dubia alia qua.*

PRimum fuit mihi quæsitum, nũquid pactũ de retrouendendo adueniente tẽpore, sit ipso iure concessum: non fui lõgus, nec prolixus in respõsione, sed solùm dixi ꝙ de hoc me remittebam ad Alex. in cons. x. in j. vol. & quia casus amplius mihi nõ occurrit, me remitto ad Alex. ibi donec superueniat opportunitas, & causa amplius videndi.

SEcũdum est, quid si fructibus pẽdentibus redimo fundũ taliter venditũ, ad quẽ debeãt spectare fructus pendentes. Alex. in l. qui Romæ. in princ. in vlti. col. ff. de verb. obli. decidit hãc q. & dicit ꝙ Raph. Cuma. in l. diuortio. in prin. & l. de diuisione. ff. sol. matr. tenet vnã opi. sed reprehẽdit Cumanũ in dicto loco. & ideo dixi quòd tenenda erat opinio Alex. in d. l. qui Romæ secundũ quem consului. ¶Vide Io. Sãx. in consuet. Turoñ. tit. *des droicts de retraict.* arti. xij. vbi ponit quid in retractu, si proximior fructibus pendentibus rem retrahat. & concludit quòd in fructibus de ꝓximo recolligẽdis emptor illos habebit, nec in his potest prætendere ius ꝓximus. & de stagno, & sylua cædua percipiet pro rata tẽporis. vide Pyrrhum in consuet. Aurelianen. tit. de feudis, cap. lxxj.

TErtium est, vẽditi fuerũt quidã annui reditus cuidã ptio ducentarũ librarũ Turonen. & fuit vẽditio facta purè & simpliciter. postmodum & vẽditione cõpleta emptor fecit gr̃am vẽditori sub signo suo manuali, ꝙ dabat ei duos annos ad redimendũ dictos reditus sic vẽditos, cũ pacto ꝙ anteq̃ redimeret, aut redimere posset, teneret' soluere dicto emptori principalẽ summã cũ arreragiis quæ ꝓ tẽpore essent, & non aliàs. euenit casus ꝙ pendẽte tpe dictus emptor vẽdidit dictos reditus annuos quidã alteri. aduenięte autẽ tẽpore reacheptus venit primus venditor offerens, & realiter consignãs prædictas ducẽtas libras cũ ꝓtestatione de soluẽdo arreragia, si quę reperirent', & cũ offerrent' primo emptori dicit se nõ amplị⁹ hos dictos reditus tenere, sed illos alteri, illũ nominãdo, vẽdidisse. dubitatũ fuit nũquid illa secũda venditio facta per primũ emptorẽ impediat effectũ iuris reaceptus, ita ꝙ primus venditor non possit auocare rem per se vẽditã, an verò dictus primus venditor virtute suæ gratiæ redemptiuæ veniendo infra tempus dictæ gratiæ possit illam rem vendicare à secundo emptore.

PRo parte affirmatiua, videlicet ꝙ possit dictus vẽditor auocare rem venditã per primum emptorẽ, & illam vendicare, videtur facere regula vulgata, † ꝙ res trãsire debet cum suo onere, acceptariq; cum suis oneribus debet. doct. in l. cũ fundus. §. seruũ. ff. si cert. pet. tex. cum gl. in l. si autem. ff. de pact. l. si cõuenerit. §. si fundus. ff. de pig. actio. ¶Facit, quia aduenięte tẽpore resoluitur ius primi emptoris, vt per Alexand. in cons. x. in j. vol. qui est dator secundo venditori, ergo etiam resoluitur ius secundi emptoris, † cum resolu-

27 Regula.

28

BIU Cujas

to iure datoris, resoluit ius acceptoris. l. lex vectigali fundo. ff. de pigno. Et faciũt quæ dicit Bar. in l. in diẽ. ff. de aqua plu. arcẽ. quẽ vide. ¶ Item etiã quod fortius est, hæc res vendita primo emptor est subiecta reddi-
tioni cũ causa. s. quę retrò fingit, scilicet cũ oblatũ fue-
rit ꝓtiũ, quo casu re trãsferẽ dominiũ, vt dixi allegãdo
consiliũ Alex. cõs. x. ergo non potuit alienari nisi cum
illa causa. l. vbi autẽ. ff. de in diem adiectio. §. j. l. in diẽ.
ita Bal. no. in l. & si dotis. in fi. C. de iure dotiũ. vbi di-
cit idẽ qñ res subiacet amissioni, qa tũc non põt trãsi-
re nisi cũ sua tẽporalitate, & sua causa, ꝓut debet in-
Casus fa- telligi d. l. lex vectigali fundo. Quã quidẽ decisionem
cti. allegaui cõtra Antoniũ Chappet qui emerat aliquam
peciã terræ à Guidone Gardebois, cui fuerat donata
per quandã Pernellã relictã quondã Simonis Valot,
cũ pacto & cõditione ꝙ illã teneret alimẽtare & nu-
trire, ita ꝙ si hęredes eius Gardebois nolẽt adimplere
ꝓmissa per dictũ Gardebois, ꝙ omnia bona donata p
dictã viduã eidem Gardebois ad ipsam integraliter &
pleno iure redirẽt. Nam cùm mortuus fuisset dictus
Gardebois, hæredes eius fuerũt conuenti ad requestã
dictæ viduę ad videndũ interinari mãdatum impetra-
tum per eã in forma restitutionis in integrũ, & resci-
sionis contractus ob non satisfactionẽ ꝓmissorũ per
dictum Gardebois. qui quidẽ parentes cõsenserũt in-
terinationi purè & simpliciter, ex quo nõ est dubium
ꝙ dicta pecia terræ vendita per dictũ Gardebois eidẽ
Chappet rediit & redire debet ad dictã viduã, seu ad
habentẽ causam ab ea. fui in processu cũ eo tanquam
habens causam ab ea. tãdem cõcordauimus: sed si ca-
sus postmodũ tibi eueniat, & velis probare quomodo
donatarius non obseruauit ꝓmissa, in casu simili vi-
de Philip. Corneũ in cons. cx. vbi plenè. in j. vol. ¶ Re-
deũdo nũc ad propositum nostræ quæstionis, dico ꝙ
videt ex quo hæc res vendita primo emptori subiace-
bat redditioni cũ causa quæ retrò fingebat, ꝙ ad quẽ-
cunque vadat, debet ire cum suo onere.

29 Tacitũ non debet esse potentius, quàm expressum. COntrariã partẽ in hoc casu cõsului. Primò moue-
bar, † qa nõ debet esse maior potẽtia taciti quàm
expressi. Tex. est cũ sua materia in l. cùm quid. ff. si cer.
pet. ¶ Sed si expresè esset ꝓhibita alienatio pacto cõ-
trahẽtium, ita ꝙ in dicta gra redẽptiua esset expresè
dictũ & nominatim expresũ, ꝙ emptor alienare non
posset, si tñ contrariũ fecerit, tenebit alienatio. tex. est
cũ gl. in l. j. C. de reb⁹ alie. nõ alie. gl. & doc. in l. ea lege.
C. de cõdi. ob caus. Bar. & doct. in l. filius familiãs. §. di-
30 ui. in iiij. col. ff. de leg. j. & ibi Ias. in x. col. vbi dicit, † ꝙ
qñ res est subiecta restitutioni per viã contractus, põt
tñ effectualiter in alium alienari. & ponit Bart. in d. l.
& si dotis. C. de iure dot. ¶ Facit, qa per huiusmodi cõ-
cessionẽ gratiæ redẽptiuæ oritur solũmodo vna actio
personalis cõtra primum emptorem, quia tenet pòst
emptor venditori ad factum, loco cuius succedit tan-
tummodò obligatio ad interesse, vt dicit Alexã. in di-
cto cons. x. & Franc. de Cur. in cons. suo xij.

31 Obligatio personalis fundi possessorẽ non sequitur. SEd obligatio † personalis fundi possessorẽ non se-
quitur. l. j. §. si hęres. ff. ad Trebel. Alex. in d. cons. x.
in iij. col. ibi, secũdò probatur. Io. de monte ferrato in
d. l. filius familiãs. §. diui. & Raph. Fulg. in consil. cxiij.
inci. Domina Simona. & Aret. in cons. xxv. in ij. col. &
Barb. in cons. xxij. in v. col. in j. vol. Alex. in cons. xvij.
in j. col. in j. vol. & consil. xcij. in iiij. col. in co. j. vol. Et
facit ad prædicta text. in l. idemq; §. qui igitur. ff. pro
3 socio † vbi si pepigero ne res vendatur, certè non ob-
stante tali pacto, si vendidero, tenet talis venditio. l. in
hoc iudiciũ. §. si inter. ff. commu. diui. & in his termi-
33 nis, † ꝙ pactũ de non alienãdo, vel de retrouendendo
non impediat quominus vẽditio & dominij trãslatio
fieri possit in aliũ: notatur per doctores, maximè per
Bar. & Alex. in l. q absenti. §. j. in iij. col. ff. de acq. poss.
& per Alex. in d. cons. x. & Gui. pa. q. sua cccclxix. vbi
dicit, † ꝙ nisi primus venditor reseruauerit sibi aliq̃ 34
ius reale p gram redẽptiuã, seu pactũ de retrouenden-
do, nõ impedit dominij trãslatio in secundũ emptorẽ.
qđ est maximè in casu nostro, ex quo realiter & purè
primò fuerunt venditi reditus annui, & non facta gra
redẽptiua in ipso cõtractu, sed pòst, prout facit gl. in l.
ab emptiõe. in verbo, cogaris. ff. de pact. quẽ alleg. idẽ
Alex. in d. §. j. & ideo dicit Bal. in l. vbi autẽ. §. Marcell⁹.
ff. de in diem adiec. † ꝙ quãdo gratia redẽptiua est fa- 35
cta in cõtractu, tũc resoluto iure datoris, resoluit ius
acceptoris: secus si post contractum, quia tunc dicitur
gratia facta ex voluntate: quo casu resoluto iure da-
toris, non resoluitur ius accipientis.

ADuertendũ tñ est ad illud quod dicit Bal. in l. per
diuersas. in fi. C. manda. & Franc. de Curte anti-
quior in cons. suo liiij. in ij. col. vbi † dicit, ꝙ promissio 36 Promis-
de retrouendẽdo incõtinenti facta facit pręsumere ita sio de retro
cõuentũ fuisse per prius: & † dr incontinenti, qñ eadẽ uendendo
die & loco & corã eisdẽ testibus. & nota dicta ibi per quando di
eũ, qa sunt multũ vtilia ad faciendũ præsumere con- catur incõ-
tractũ vno contextu factũ cũ altero. Sed prædicta pro tinenti fa-
parte aduersa non fuerũt allegata, cũ casus mihi eue- cta. 37
nisset, ex quo non amplius institi. ¶ Maximè etiã facit
in casu nostro, eò ꝙ gra redẽptiua est facta sub condi-
tione. s. soluẽdo principale & arreragia, & non aliter.
quę quidẽ verba importãt conditionẽ. Bal. in authen.
ingressi. C. de sacros. eccl. Fel. in c. quæ in ecclesiarum.
in xiij. col. de cõstit. ita ꝙ in tali gratia est data forma.
Bar. in l. fin. in fi. ibi, quæro an ciuitas. C. de ven. rebus
ciuitatis. lib. xj. Lud. Rom. in consi. cccclj. inci. in pro-
posita consultatione. Ias. præceptor meus in l. de pu-
pillo. in ij. col. ff. de noui oper. nunt. & l. non solùm. §.
morte. in xiij. col. ff. de noui op. nuntia. Feli. in c. cum
dilecta. in ix. col. de rescript. Et idem do. meus Ias. in l.
ij. §. voluntatẽ. in ij. lectura Papien. ff. sol. mat. Ex quo
enim istud non adimpleuit in forma specifica, cũ non
obtulerit arreragia, sequit ꝙ non satisfecit verbis gratiæ
suæ redemptiuæ, & sic conditio seu forma per eũ non
fuit impleta, qđ tamen fieri debebat. Ias. in l. diuortio.
in ij. & iij. col. ff. solu. mat. & in l. cùm quid. in ij. lectu-
ra, in v. col. ff. si cer. pe. & in l. ij. §. pri⁹. ff. de vulg. & pu-
pilla. & in l. Gallus. §. & qd si tantũ. in v. col. ff. de libe.
& posthu. Et per hoc videtur ꝙ etiã non possit primus
venditor agere ad interesse contra primũ emptorem.
¶ Etiã ꝙ non possit cõtra secũdum emptorem, adhuc
vna alia ratione probari videtur: nam gl. habemus in
l. j. C. de inoffi. dona. & ibi Bal. qui vult ꝙ qñ ex titulo
& traditione trãstuli dominium in aliquem, licet ti-
tulus rescindatur, non tamẽ retrò trãsfertur dominiũ
in trãsferentem primò, adeò ꝙ possit agere cõtra pos-
sidentem rei vedicatione. Et etiam vr tenuisse Alexã.
in d. consil. j. Ex quo patet, † ꝙ nulla rei vendicatio 38 Rei ven-
competere potest primo venditori contra secundum dicatio nõ
emptorem, cũ translatum fuerit dominium in eũ, nec cõpetit pri-
retrò trãsferatur, sed semper apud eum remanet, licet mo vendito
contractus videatur rescindi. † Item nulla datur actio ri cõtra se-
personalis contra eundem, quia nullũ fuit pactũ cum cundũ em-
eo, igitur. & ita consuluit in prædictis do. Alex. in d. ptorem.
cons. & plenius per Fran. de Curte cons. suo. xij. inci- 39
pien. Lucius Titius. vbi ponit casum in specie. Et nota Casus fa-
dicta per eundem ibi. ¶ Quid ergo fiendum, & quo- cti.
modo succurratur primo venditori? videndum esset
consiliũ Guidonis papæ, quod alleg. in decisione sua

BIU Cujas

ccccclxix.ẽ.alle.qđ nũc tacco,cũ sit casus de facto corã balliuo Heduẽ. & sum aduocat⁹ ꝓ primo emptore qui vẽdidit,vt impediret effectũ gr̃æ redẽptiuæ.est tñ periculũ ꝓ eo quo ad animã,si istud malitiosè fecerit: si verò propter necessitatẽ alienauerit, secus est dicẽdũ.Imò etiã est magna prẽsumptio fraudis ex quo vẽdidit cuidã,qui statim eius fratri reuẽdidit, & semper possedit primus emptor, quæ oĩa de facili reddũt vẽditionẽ simulatã,ideo tanquã simulata venditio reuocaret,per ea quæ dicit Barb.in cõs.xxviij.in xxiiij. col. cũ seq.in j.vo.Cogita,qa nũc nolo aliud dicere, & ex causa.Sed si casus eueniret ꝙ primus emptor q̃ emit sub gr̃a redẽptiua,& illa nõ obstãte, alteri simpliciter vẽdiderit,iterũ primo vẽditori reuẽdiderit,nulla mẽtione habita de vẽditiõe per eũ facta tertio,an tũc habito ꝓ cõstãte ꝙ dictus secũdus emptor in vim dictæ venditionis triẽnio possederit,sit tutus in possessorio cõtra primũ vẽditorẽ,cui facta reuenditio fuit in vim dicti iuris reacheptus, an verò iste primus venditor? Possent multa de supradictis hîc allegari, quæ potes videre,& ex illis videre qđ iudicãdũ sit. ¶ Vide quæ in simili dicit Io.Sãxon in cõsue.Turon̄.art.ij.in glo. ibi habui processum corã me.in ti.*des retraicts*.Et in curia parlamenti Frãciæ,& etiã Burgundiæ semper fuit iudicatum ꝓ parte affirmatiua,secundum opini.Pau.de Cast.& cõtra opinionem Alex.ideo tene primã opin. Alex.de qua in suo cõs.x.ẽ.allegato,vbi allegat ipsum Paul. de Castr.in l.si cùm venderet.ff.de pigno.act. & ibi allegat se ita consuluisse.

ADuerte vt hæ duæ opiniones cõcordent, ꝙ vnaquæq; opinio põt esse vera,quoniã opi.Alex. tenẽtis ex dicto pacto oriri tãtum actionẽ personalẽ,potest esse vera in casu supradicto,qm̃ est simplex gr̃a redẽptiua ex gr̃a & de volũtate emptoris,quo casu nullã sapit realitatẽ,& ita sunt intelligẽda iura per Alex. alleg.sed qñ gr̃a redemptiua sapit aliquã realitatẽ, qa respicit rẽ,aut qa in cõtractu est apposita hypotheca bonorũ ꝓ obseruatione promissionis,tũc habet locũ opinio Pau.de Cast.quoniã hoc casu licet habeat aliquã personalitatẽ,est tñ in rem scripta. ¶ Aduerte tamen ꝙ qñ in pacto de retrouẽdendo est appositũ iuramentũ,tenet emptor præcisè ad reuẽdendũ,nec liberat præstãdo interesse.ita tenet Philip. Corne⁹ cõs. suo cclvj.incip.primus.in iiij.parte.Dixi etiã emptorẽ rei immobilis cum ꝓmissione de retrouendẽdo infra certum tẽpus re nõ perempta, sed existente in rerum natura,teneri præcisè ad restitutionẽ illius p̃tio oblato,consignato,& deposito penes illũ emptorẽ, aut apud iudicẽ,nec liberat præstãdo interesse,per text. ad l̃ram,qui non est alibi,nec fuit factus ad aliud,in l. ij. C.de pac.inter emptorẽ &venditorẽ.per quẽ tex.non solũ tenetur restituere ipsam rẽ,imò etiã fructus à tpe pecuniæ oblatæ,cõsignatæ & depositæ tanquã si esset vẽditor,cùm etiã hoc casu dat actio ex venditio. ideo tenet præcisè, vt est gl.not.in §.pretiũ. insti. de empt. & ven.qm̃ talis obligatio non cõtinet merũ factum,vt dicit gl.in l.certi cõdictio.in prin.in gl.iij.ff.si cer.pet. sed habet cãm bonorũ annexã.l. in cõuentionalibus. in fi.ff.de verb.oblig.& ita tenet Ias.in l.ij.§.j.in x.col. & in l.stipulationes non diuidunt.in princi.in pe.col. ff.eo.de verbo.oblig.post alios ibi. & maximè cũ hæc obligatio in effectu tãtum cõtineat quãtum rẽ restitui,cùm ad hoc teneatur promittens.d.l.ij.Ideo in ea nunquã succedit obligatio ad interesse,nisi re perempta,per tex.in l.in re furtiua.ff.de condi.furti.vt tenet Bar.lucerna iuris in d.l. stipulationes non diuidũtur. in vj.q.& ibi Alex.in viij.& x.col.versic.non obstat. l. qui Romæ.ff.de verb.obl.iam alleg.maximè cùm ista restitutio in casu prędicto sit fiẽda,& fieri debet ex dispositiõe legis:vt est tex.in d.l.ij.q nõ solùm dicit emptorem teneri,sed etiã eius hæredes,& ideo cũ ex necessitate & dispositione legis teneat,põt cogi prędisè, secũdum Ias.in d.l.stipulationes nõ diuidũtur. in xxj. col.ver.limita istã cõclusionẽ,vel etiã rẽ tradi. vt dicit Bar.in l.cui vsusfructus.ff.de vsufr.leg.& l.ex empto. ff.de act.empt.& ita tenet Socin.in cons.suo xvj.in ij. col.nu.3.& in iiij.col.nu.22.ĩ iiij.vol. in qua etiã promissione non succedit obligatio ad interesse in habẽte facultatẽ rei tradendæ,vt tenent omnes post Bar.in d.l.stipulationes non diuiduntur.in viij.quæst.Bar.in fi.ff.de verb.obl.Et cùm,vt dictum est, contineat rem restitui,si nõ fiat per illũ qui tenetur ad hoc,est in dolo,vt facit tex.ad l̃am in l.si procuratorem dedero.§. dolo autẽ facere videtur qui id quod potest restituere nõ restituit.ff.man. Et si in dolo sit, inest fraus.l.iurisgentium.§.dolo malo.in fi.ff.de pac.ne ergo videar aperire viã fraudibus, & dolis,contra l.in fundo.ff.de rei ven.nollem adhęrere opinionibus illorum qui tenuerunt contrariũ.ad hoc debent aduertere consultores,qui semper veritatem insequi debent,cùm vt dicit Soci.in consi.viij.in fin. in iij.vol.legislatores non solent iuuare actus in fraude factos,nec vt quis ex sua fraude lucrum faciat,cõuenit.ff.de pac.dotalibus.nec tunc currit præscriptio,vt dixi hîc antè in prin.huius. §.in additione ibi posita.

QVartũ fuit dubiũ. Ego & frater meus habemus quandã domũ cõmunem,quã cuidã vẽdidimus cũ pacto de retrouẽdendo infra terminũ. Postmodũ frater me⁹ me ignorãte venit ad emptorẽ cũ pecuniis petẽdo vt retrouenderet ei dictã domũ pro parte sua. dicit dictus emptor ꝙ nõ tenebat ei retrouendere nisi totã domũ,eò ꝙ ab initio non emisset partẽ.quęritur an talis emptor possit cogi ad retrouendendũ prædictã partẽ dictæ domus fratri meo absq; eo ꝙ totã domũ retrouẽdat? Totã hãc quæstionẽ inueni determinatã in plurib⁹ locis,maximè per Bal.in l.si qs aliã. in fi.ff. de sol.per Bal.in l.ij.ĩ fin.C.de pact.inter empt.& vendi.& per Bart.in l.cui vsusfructus.vers.vlt.facit ad quęstionem.ff.de vsufr.leg.vbi Alex.in apostillis allegat cõs.Bart.qđ incipit,Angelotus & Andrelous. qđ est cons.xcv.in ordine,& cũ casus mihi euenisset consului secũdum quod consuluit Bar.ibi. sed vltrà mihi petitum fuit, scilicet an vnus volens redimere totum possit,& an sit ei permissum.dixi ꝙ sic,prout dicit Alex.in d.l.cui vsusfructus. allegãdo Raphaelem in l.si mihi & Titio.ff.de verbo.obliga.Et faciunt quæ dicit Paul.de Cast.in consi.suo ccxxiij.quod incipit,in hoc processu duo sunt propter quæ.in cõsiliis antiquis, & in impressione noua Papien.

ADDITIO. Hæc materia plenissimè examinatur per Soci.in cons.suo xvj.in iij.vol.per totũ illud cons.

QVintum fuit dubium,& non sunt multi dies† ꝙ de eo fui interrogatus, s. an ius reacheptus qđ quis virtute pacti de retrouendendo habet, possit alteri cedi.Barba.in cons.suo lj.incip.Scripsit sapientiæ fons.in xxiiij.col.vers.& sic apparet. j. vol. dicit ꝙ sic. vbi dicit ꝙ sicut ius ingrediẽdi fundũ debitoris propria authoritate,potest cedi.l.j.§.vsusfructuari⁹.ff. de noui ope. nunt. vbi dicit Alexan. ꝙ non est text. in mundo qui melius faciat pro hoc, sed tamen Angel. ibi adducit text. in l.j. ff. de remissio. & idem Andr. Barb.in d.cons.adducit tex.in l.quòd si in diem.§. Iulianus.ff.de peti.hære. vbi est text. melior de iure, ꝙ interdictum vnde vi potest cedi: ita etiam istud ius

29 *An ius de retrouẽdẽdo possit alteri cedi.*

BIU Cujas

redimendi potest cedi. & dicit ꝙ Pau. de Cast. in consi. xliij. incip. Videtur dicendũ. consuluit ꝙ tale ius põt cedi, sed nõ inuenio illud cõsiliũ Pauli in cõsiliis meis nouiter impressis. ¶ Faciunt pro prædictis quæ voluit gl. singularis in l. cùm fundũ. in verbo, postea. ff. de vi & vi arma. vbi dicit Bar. ꝙ ius extraiudiciale, ꝙ qs põt incontinenti expellere inuasorẽ, potest alteri cedi. Et illã glo. reputat singularẽ Bal. in c. fi. in ij. col. de iuramen. cal. & p illã gl. dicit Bal. in c. j. §. j. de pace iura. firmãda. † ꝙ si possũ propria authoritate capere debitorẽ, vel ingredi possessionẽ, ꝙ illud ius cedere possũt.

40

41 Ius aliquem occidendi an possit cedi.

¶ Sed tñ est aduertendũ, † ꝙ si ex forma statuti, vel dispositione legis licitũ est se vindicare ꝓpria authoritate, vel occidere hominẽ, puta in casu l. Gracchus. C. ad l. Iul. de adul. nõ est licitũ cedere illud ius alteri. ita tenet Bal. i c. ad nãm. de ꝓbatio. & in c. dilectꝰ. in vlt. col. de appal. & in c. de cætero. de re iudic. & in c. ij. in iij. col. de vita & honesta. clerico. Pau. de Cast. & Alex. in l. si cũ dotẽ. §. trãsgrediamur. in vij. & viij, col. ff. sol. mat. † q̃ intellige tñ, nisi sit pater habens ius occidẽdi adulterum inuentum cum filia, quia potest mãdare filiis vt occidãt, & eisdẽ illud ius cedere. Ita Bar. multum singulariter in l. non solum. §. si mãdato. ff. de iniuriis. vers. sed quæro quãdo est secutum. ibi, certè cùm hoc sit ex priuilegio cõcesso personæ, non potest hoc mãdare alteri, nisi fortè filiis suis. ita etiam tenẽt Bal. & Sali. in dicta l. Gracchus. C. de adult.

42

SEcundò intellige, & nota istud, quia me assidente capitaneo iustitiæ Mediolani, iste casus euenit de quodã Placẽtino. qui cùm inuenisset vxorẽ adulterãtẽ, illã occidit cũ adultero, sed acclamauit, & eius famulũ vocauit, q̃ quidẽ famulus occidit adulterũ: dubitatũ fuit nũquid famulus deberet capitaliter & ad mortẽ puniri. ꝓ certo doctores Mediolanẽ. fuerũt in maxima altercatione: sed eo † ꝙ licet nõ sit licitũ habenti authoritatẽ occidẽdi aliquẽ propria authoritate, illud ius cedere, tñ ille cui cõpetit tale ius, põt secũ adhibere socios & cõplices ad istũ actũ, q̃ simul cũ eo occidãt, & nõ tenebunt de occiso, nec de auxilio præstito. Ita tenet Pau. de Cast. post Iac. But. in l. refectionis. per illũ tex. ff. cõmunia præd. quẽ refert & sequit Bar. Veronen. in tra. ser. vrba. in c. xxviij. in vlt. col. vbi dicit se ita obtinuisse, & etiam se obtinuisse in cõs. iiij. incip. visa quærela prædicta. in iij. col. quæ quidẽ verba Cæpollæ multũ mouebãt doctores ad tenendũ cũ eo. & ita omnia refert & sequit Iaſ. in l. j. §. vsufructuarius. in iij. & iiij. col. ff. de noui oper. nuntia. & l. ij. in j, col. ff. de iurisd. om. iud. & Fel. in c. quæ in ecclesiarum. in iiij. col. de constit. & per prædicta euasit prædictus famulus cum remissione senatus Mediolani, cui facta est gratia per eundem senatum.

43

ADDITIO. Quia hîc fit mentio de casibus in quibus licitum est alicui sibi ius dicere propria authoritate, vide eos amplè per Matth. de affl. in constit. regni Siciliæ, quæ incipit, pacis cultum. vbi ponit casum de adultero inuento per maritum, aut patrem.

44 Cõcludit ius redimendi posse cedi.

ET sic † concludendum est ꝙ ius redimẽdi potest cedi, per ea quæ dicit Barba. in dicto consi. quem tenui. sed mihi opponebat ꝙ ius retractus non potest cedi: ergo idẽ erat in iure reacheptus. dicã infrà, titu. *des retraicts.* §. vj. *des censes.* vbi ad propositum ponẽdo rationẽ diuersitatis, vbi multa hîc omissa de his quæ cedi possunt, dicam, quæ nunc omitto.

SExtum dubiũ fuit, pone ꝙ emptor facit pactũ de redimẽdo vẽditori, ita ꝙ possit reemere in decem annis, nũquid poterit vẽditor redimere statim qñ voluerit? mihi videbat ꝙ illud tempus erat solùm appositum gratia venditoris, ideo non debebit in eius odiũ retorqueri. l. q̃ fauore. C. de legi. ¶ Cõtrarium tñ inueni decisum per do. Guid. pa. q̃ dicit, ꝙ debet expectari vltimus annus, sed in qualibet parte vltimi anni potest retinere. ita tenet in q. sua cccccxvj. in fin. sed ꝓ certo si adhuc eueniret ille casus, nescio si tenerem illã opinionem. ¶ Sed Alex. & alij videntur tenere contrarium in l. qui Romę. in princ. ff. de verb. oblig. vide tamen Panor. & Ioan. And. in c. ad nostram. per illum tex. dicẽtes, ꝙ † si quis faciat in contractu ꝙ non possit redimere nisi intra tale tẽpus, vel nisi ante tale tẽpus, ꝙ contractus est vsurarius. sed nunc non recordor, ponã alibi si veniat in mẽtem. & vide alia quæ faciunt præsumere contractum vsurarium, per Petr. de Anchar. consi. cclvij. quæ not. ¶ Et inter alia vide ꝙ si non sit emptus reditus iusto pretio, dicitur vsurarius. Guido Pap. con. suo clxxx.

45

PRo septimo quęro, aliquis vẽdidit nemus, vel syluam cum pacto de retrouendendo, iuxta l. ij. C. de pact. inter emp. & vẽd. & l. qui fundũ. ff. de cõtrahen. emp. an iste emptor possit syluã extirpare? In hac quæstione sunt cõsiderãda verba pacti de retrouendẽdo: si enim dictũ sit, ꝙ teneatur emptor dictã syluam vel nemus retrouendere, tũc non põt extirpare, quia hoc casu non seruaret pactũ de retrouendendo: aut est dictũ de fundo simpliciter, pone ꝙ vendat terra aliqua, seu seignoria, in qua est syluа, & non fiat mẽtio in specie de syluа, & tũc aut est pactũ ad certũ tempus breue, puta v. vel vj. vel vij. vel viij. annorũ, ita ꝙ esset maior vtilitas emptoris habere ligna quàm fructus fundi ad culturã reducendi, & maius esset dãnum venditoris, & tũc non posset: aut verò pactũ est perpetuum, & tunc aut emptor sciebat, vel verò similiter scire debebat venditorem debere retroemere, vt emptor cõsequeretur maiorem vtilitatẽ antequã reuẽderet, fecit extirpare totã syluã, vt non posset & teneretur ad dãnum & interesse ipsi venditori reementi: aut emptor nesciebat nec verisimiliter scire poterat vẽditorẽ habere animũ de ꝓximo retrouẽdendo, & tũc aut venditor contradicit emptori volẽti extirpare, qa asserit se velle cito retroemere, & tũc non põt dictus emptor extirpare: aut venditor non cõtradicit, vel ignorat: & tunc hoc casu distinguendũ est vt de emphyteuta, de quo dicam infrà, in tit. de censibus. §. j. & prout distinguit Cæpolla in tractatu seruitutum rustico. prædio. tit. de montibus. q. v. & vj. vbi ponit hanc quæstionẽ, & eam expedit, vt dictum est antè.

ITem quæro, aliquis dedit reacheptum alicui pro tali tantùm, an in hoc casu hæres poterit retrahere? vide ex his quæ dicit do. meus Iaſ. in l. j. in iiij. col. ff. si quis ius dicenti non obtemperauerit.

§. SECVNDO.

LE creancier peut poursuyure son principal obligé, ou son pleige, pour tout son debte, lequel qu'il veut choisir.

1 Creditor quis dicatur.

QVæro quis † propriè dicatur creditor? Bar. Alex. & do. meus Iaſ. ponunt in l. j. pen. & vlt. col. ff. si cert. pet. & ibi ponit do. meus Iaſ. nunquid illic qui habet fideiussorem cum principali possit dici creditor, etiam quo ad fideiussorem, hoc est, nunquid fideiussor dicatur debitor. videas ibi Iaſ. in fi. princ.

In textu

IN TEXTV IBI,

Son principal obligé.

TV dic ꝙ non solùm obligatus debitorẽ principalem potest prosequi, verùm ẽt debitorẽ debitoris sui sine cessiõe, vt facit tex. in l. si pignori. ff. fam. ercis. & facit, qa cessiones in talibus ꝓmittunt, vt est tex. in l. ꝓ diuersas. ibi, ex his. C. man. consului in casu emergenti. ¶ An ista cõsuetudo habeat locum in mãdatore & sponsore, vide decis. capellæ. Tholosanæ, q. xxiij. in additione. vide etiã Pyrrhum in consuet. Aurelianen. tit. de executio. §. viij. vbi loquitur de sponsore.

ADDITIO. An verò quis ex cõmendatione alicuius teneat vt fideiussor? vĩ ꝙ non, per ea quæ dicit glo. in l. qđ venditor. ff. de dolo. Barba. in consil. viij. in iij. vol. Bar. in l. eleganter. §. fi. ff. de dolo. & in l. cùm ostẽdimus. §. fi. ff. de fideius. tuto. Alex. in l. si verò. §. qui ꝓ rei qualitate. ff. qui satisf. cog. Mat. de affli. in consti. regni Sici. quæ inci. post mundi. in ij. col. ¶ †Itẽ an cõtra creditorem possit opponi ꝙ cessit debitũ alteri, si agat post cessionẽ? cõclusiuè tene ꝙ nõ, nisi in casib⁹ positis p l. iij. C. de noua. quã adhuc limitat do. meus Ias. in l. si cũ emptore. ff. de pac. vbi amplè de materia. ¶ Et an cedens contra principalẽ videat etiã cedere contra fideiussorem, vide Spec. in tit. de cessio. ac. §. j. vers. sed nunquid. & ibi Ioan. And. qui tenet quòd sic.

MIhi videtur ꝙ domini deputati & cõmissi ad has nostras cõsuetudines faciendas potiùs habuerunt consideratioñ circa ea quæ solent communiter fieri, q̃ ad iuris dispositionem scriptã: quia vt communiter solet fieri, in omnibus cõtractibus solent apponi renuntiationes, & maximè renũtiatio beneficij diuisionis & excussionis, quo beneficio plures simul fideiubẽtes tenebant, qlibet pro parte: vel etiã qñ alĩ fideiussor erat q fideiusserat pro debitore, qa debitor erat primò cõueniẽdus. auth. præsente. C. de fideiusso. & in §. ij. in auth. de fideius. coll. j. nã fideiussor de iure habebat beneficiũ excussionis, qa s. primò excuti debebat principalis quàm fideiussor. sed cõiter renũtiatur huic beneficio: virtute cuius renũtiationis cõueniendus est & principalis, & fideiussor æqualiter, vel primò principalis vel fideiussor, sed̃m voluntatem creditoris, ꝓpter dictã renũtiationẽ. qđ idẽ est in hac patria ducatus Burgundię virtute huius cõsuetudinis quæ in hoc est cõtra iuris dispositionẽ, sed vt dico, est, quia creditores consideraverunt id quod cõiter solet fieri: s. quia renũtiatur beneficio dictæ auth. præsente. imò ita solet fieri ꝙ ꝓcurator cõstitutus ad fideiubẽdũ põt huic beneficio renũtiare. do. Ias. in l. certi cõdictio. §. si nummos. ff. si cert. pet. ¶ Sed tñ adhuc idẽ est qñ renũtiatur beneficio dictæ auth. qa reus est primò cõueniendus. ita Bal. in d. auth. præsente. in fi. dicendũ est ergo ꝙ est in totũ cõtra iuris dispositionẽ ideo dubitatũ est quare ita ordinatũ est per cõsuetudinẽ nostrã, imò etiã d. auth. præsente. habebat locum in debitore fisci. Franc. de Crema sing. suo xliij. inci. an fideiussor fisci. & Ro. sing. suo 641. inci. scis ꝙ hodie.

TV dic ꝙ olim istud ius erat prout dicta nostra cõsuetudo, vt l. iure nostro. C. de fideius. postmodũ fuit correctum per auth. præsente. C. de fideius. nõ est nunc mirandum si domini cõmissi, habẽtes potestatẽ condendi consuetudines, vidẽtes in hac patria cõmuniter obseruari ius antiquũ, correxerũt ius nouum, vt obseruaretur ius antiquum. ¶ Faciunt quæ dicit gl. in c. ij. de fideius. iuncto c. non debet. de consanguinitate & affinitate. inquantum dicitur, nõ debet reprehẽsibile videri, si secundũ varietatem temporum varientur & iura. Leges veteres inquantum possumus tollerare debemus. vt in authẽ. quibus modis natura. effi. sui. §. tribus. ibi, oportet enim. colla. vij.

ADDITIO. Aduertendũ est ad huiusmodi renũtiationes beneficiorũ de fideiussoribus, epistolæ diui Adriani, cedendarũ actionũ, nouæ cõstitutionis, & de duobus reis, & aliis huiusmodi quæ fiũt cum iuramẽto: quoniã debent renuntiãtes certiorari p notariũ de effectu illarũ clausularũ, aliàs tales renũtiationes nihil operantur. vt p plura tenet Hip. de Marsi. in tract. de fideiusso. nu. 36. & ibi ponit cautelã, ꝙ iudex interroget notariũ an sciat effectũ illarũ clausularũ: & sic nesciat, vt dicit Hipp. renũtiatio nõ est alicui⁹ effectus insequẽdo opin. Alb. de rosate, cõtra tñ opin. Alex. qui tenuit cõtrariũ, vide eundem ibi. ¶ Materiã diuisionũ plurium reorum debẽdi, vide plenè per do. meum Ias. in l. si creditores. C. de pac. vbi ponit qñ recipiendo ꝓ parte ab vno videatur renũtiasse intri petendi totum, & ibi ponit quatuor limitationes, vide eundẽ Ias. in l. ij. §. si tamen hominem. col. v. ff. de verb. obl.

EX hac ergo nostra cõsuetudine limita † d. auth. præsente. s. ꝙ non habet locum vbi viget consuetudo in contrarium. vt est in hac patria: & potest hoc fieri p statutum, & sic per consuetudinem. vt dicit Bal. in l. si mancipium. §. j. ff. de euict. & gl. ibi, prout ad hoc alle. Soci. in suis fallen. in litera E, in verb. excussio. in vlt. fallentia illius regulę. sed nõ video ꝙ gl. & Bal. ibi hoc ꝓbent. & plenè per do. meum Ias. in §. item si quis. in xv. xvj. xvij. xviij. xix. xx. col. insti. de ac. vbi dicit maximè subtilitatẽ iuris in huiusmodi excussionibus non habere locũ in Frãcia, nec etiã de iure canonico, vt ẽt tenet Guil. Benedict. in sua repe. c. Ray. in verb. si absque liberis. ij. de fideicom. substi. nu. 52. de test. ¶ Item quando est renuntiatum huic beneficio excussionis, prout tenẽt omnes in d. auth. ho c si debitor. C. de pig. & Io. Pet. de Ferrariis in forma responsionis libelli in actione hypothecaria. in gl. in verb. exceptionem excussionis. vbi ponit casus in quibus nõ est fiẽda excussio. ¶ † Aduerte, quia cõiter videmus ꝙ pro debito sim plici solent multi facere saisiri debitum debitoris. an ista saisina impediat ne postmodum possit debitor cõueniri ad soluendum debitum: & idem etiam si fecero excõmunicare debitorẽ meum, an possim adhuc petere debitum, vel illud cedere alteri? Dic ꝙ neutrũ impedit quin possim petere debitum, & cogere debitorem, vt tenet Gui. Papa sing. suo 865. & vide Bart. in l. mulier. ff. de lege commisso. qui tenet cõtrarium. de quo vide eundem Gui. Pap. sing. suo 651. in fi. vide ẽt per dom. Ias. in l. non solùm. §. morte. in xiiij. col. ff. de no. ope. nuntia.

ADuerte tamen † ꝙ licet creditor habeat optionẽ conueniendi aut principalem aut fideiussorem, si conueniat principalẽ, & fuerit cõdemnatus, licet possit adhuc conuenire fideiussorem, si velit, & ipsum cõpellere ad soluendũ virtute primę obligationis. l. etiã. & in l. reos. C. de fideius. non tñ suam sententiam obtentã contra principalẽ executioni demandare poterit contra fideiussorẽ. ita tenet Spe. de exe. sen. §. sequitur. vers. quid si sentẽtia. Alex. in cõsi. suo cxxxj. inci. in causa vertente corã prætore. in iij. col. in ij. vol. & ponit multos casus Soci. in suis fallẽ. in litera E, & in regula cxxxiij. incip. excussio anteq̃ ad fideiussorem vel principalẽ possessorem &c. vbi limitat auth. præsente. C. de fideius. & auth. hoc si debitor. C. de pign. duodecim limitationibus, ex quibus limitatur hęc cõsuetudo, & consuetudo vj. infrà tit. *des censes*.

ADDITIO. Mat. de affli. in consti. regni Sici. quæ-

1 *Limitatio auth. præsente C. de fideiusso.*

2

3

4 *Secunda limitatio eiusdem auth.*

5 *Pro præctica.*

6

inci. si dominus vasallũ. in fi. in iij. li. dicit, ꝙ istud erat
7 iure Lõgobardorũ introductũ. ¶Ex hoc infertur, † ꝙ sicut sententia lata contra principalem nõ potest executioni demãdari cõtra fideiussorẽ, sic etiã instrumẽta guarẽtigiata contra principalẽ non possunt executioni præcisè demãdari cõtra fideiussorem. imò si exceptiones habeat, potest vti illis. l. à diuo Pio. §. si sup rebus. ff. de re iu. ideo via ordinaria agendũ est contra fideiussorem, & nõ executiua. l. j. C. de execu. re iud. l. iudices. C. de iudi. l. iij. C. de dotis promissio. vbi com-
8 Ex stipulatione oritur actio. petentibus actionibus semper est agendũ. ¶Facit, ¶ qa ex stipulatione oritur actio præcedẽte iure obligationis: sed ꝙ nascatur executio, nõ inuenitur iure cautũ, hoc enim solum est attributum sententiæ: & sic ẽt instrumento guarẽtigiato in vim priuilegij. ¶Et aduertendũ est, † ꝙ si fideiussor sit vexatus vt soluat, potest
9 Pro fidefussore de soluẽdo vexato. summatim & corã eodẽ iudice (licet non sit eius proprius iudex) petere vt per ipsum reũ cõseruetur indẽnis, & sic eiusdẽ contra reum executio fiet, ne ipse cõpellatur ad soluendũ. ꝓ hoc C. de sentẽ. & interlo. om. iud. l. cum corũ. vbi est casus secũdùm vnũ intellectũ, ꝙ idẽ sit iudex. & ꝙ possit agi via executiua est casus. C. de vsuris rei iu. l. fi. & ideo vides, ne tollantur exceptiones fideiussori, nõ est incipiẽdũ cõtra eũ ab executione, sicut contra principalẽ obligatũ in vim instrumenti guarẽtigiati. Et ideo qñ dicit textus nostræ cõsuetudinis, *Le creancier peut poursuyure*, intellige scilicet via ordinaria, & non extraordinaria. Et aduerte ꝙ fideiussor propria authoritate de substãtia rei soluere potest. l. si procuratorem. §. si ignorantes. ff. mandati.

10 Limitatio aliæ ejusdẽ auth. ITem adde, & sit xiij. limitatio, † ꝙ etiã nõ habet locum d. auth. in cãpsoribus & mercatoribus, quia nõ habent beneficiũ excussionis, quãdo pro aliis fideiubent, ita notabiliter tenet Bal. in l. frustra opinaris. C. de nõ numerata pecunia. do. meus Iaſ. in l. ij. §. creditũ. in ij. col. ff. si cert. pet. idem do. meus in l. singularia. in xv. col. ff. si certum petatur.

11 Alia. ITem xiiij. † etiã non habet locũ in fideiussore indẽnitatis, qui promittit soluere illud quod nõ poterit excuti à debitore principali. p ea quæ voluit do. meus Iaſ. in l. si ego. in j. & ij. col. ff. si cer. pet.

ADDITIO. Dicit tñ Bal. in l. pe. nu. 24. vers. modo dubitat. C. de condi. inser. ꝙ si defectus solutionis cõcipiatur p verba importantia realitatẽ, puta si dicat, si soluta non fuerit talis summa, ꝙ requiritur excussio si verò defectus solutionis cõcipiatur in personam puta si nõ poterit soluere, ꝙ sufficit sola interpellatio, vt in casu emergẽti, qui euenit in parlamẽto Parisi, anno 1531. antequàm essem cõsiliarius, de quodã qui promiserat in defectum solutionis per principalẽ tali die, ꝙ promittebat soluere, dixi ꝙ requirebatur excussio, nec sufficiebat interpellatio, qa defectus solutionis erat talis qui erat respectu rei, aut saltẽ respectu rei & personæ, & hoc tenebam secundum ea quæ infrà dixi in titu. *Des censes*. §. vj. & videatur Hippol. de Marsil. in tract. de fideiussoribus. nu. 23. vbi ponit alios casus. & ita fuit dictum per curiã in illo casu. Et quid operetur promissio de seruãdo quẽ indemnẽ, vide Mat. de affli. in cõsti. regni Sici, quæ inci. cõiter. in j. no. & ibi dicit, ꝙ non videtur iudicẽ corrumpere qui promittit eum
12 seruare indemnem. ¶Dic † idẽ etiã si beneficio auth. præsente. C. de fideiussoribus. super qua fundatur hęc consuetudo, renuntiauerit. ita tenet Bal. in dicta auth. præsente. in fi. C. de fideiuss.

13 ROmanus in consi. cexlij. vbi etiam dicit, † quod nunquam deueniendum est ad capturã personæ pro debito, licet quis sit obligatus, nisi primò facta excussione bonorum. per gl. in l. iij. §. tutores. ff. de suspec. tut. per quam gl. supplet. tex. in l. j. C. qui bo. ced. poss. Intellige dũmodo habẽs bona sufficiẽtia ea offerat sua spõte, & non recuset ea dare, aut sit contumax. ita tenet Fel. in c. ꝙ ad cõsultationem. in vij. col. vers. non deuenitur ad capturam. de re iudi. vbi amplè examinat illam glossam, in d. §. tutores. hîc antè allegato.

ADDITIO. Et aduerte ꝙ antequàm pueniri possit ad capturã personæ debitoris non solùm est necessaria excussio bonorũ illius qui dicitur debitor principalis, sed ẽt fideiussoris eius, cùm & fideiussoris facultates quo ad effectũ solutionis eius debiti pro quo fideiussit, facultatibus ipsius debitoris aggregatæ cẽseantur. tex. est no. in l. si plures. §. prętera. *le second*. de fideiussoribus. ita dicit Lud. Ro. in consi. cccxx. incip. hæc istorum quinque. in prin. sed Hipp. de Marsil. in sua practica causarum criminaliũ, in §. attingam. nu. 56. & in sing. suo iij. inci. ad hoc. dicit ꝙ istud nõ est in practica. Et in dicta practica, in loco hîc antè allegato, dicit ꝙ si debitor habeat bona in alieno territorio, ꝙ illa ẽt sunt excutienda antequàm procedat ad capturam. Sed adhuc aduerte ad vnũ singulare, qđ ibi dicit, ꝙ nunquã sequestratio bonorũ, & sic apud nos guarnimentũ, in bonis alicuius potest fieri, qñ offert realiter satisdatio de iudicio sisti, de iudicato soluẽdo, & de bonis non dilapidandis. Et ibi ẽt de captura personæ quæ potest fieri cõtra debitorẽ, an possit fieri contra hæredem. multa alia de huiusmodi materia ibidẽ. Captura tñ principalis nõ liberat fideiussorem. Hipp. vbi suprà, nu. 55. ¶Ita tenet Iac. de S. Geor. in l. neq; impuberes. ff. de in ius voc. Et aduerte qa ibi dicit Iaco. † ꝙ minor xxv. annis non põt pro debito pecuniario incarcerari. Bal. in l. j. in q. pe. C. qui bo. ced. poss.

15 Minor pro debito pecuniario non incarcerandus.

ADDITIO. De filiofamiliâs, ꝙ non possit pro debito incarcerari, vide Hippo. de Marsil. in sua practica criminali, in verbo, attingã. nu. 69. ibi, qd de clerico. curia tamen Parisien. obseruat ꝙ clericus potest pro debito incarcerari. de mulière & doctore, vide eundẽ ibi nu. 63. & ibi dicit ꝙ debitore existẽte in carceribus potest petere creditor se mitti in tenutã bonorum debitoris. Aduerte etiam ad id qđ dicit Iacobinus in d. l. neq; impuberes. §. qui in ius. ꝙ incarceratus ꝓ debito pecuniario ad instantiam creditoris non põt nec debet relaxari, nisi cum expressa iudicis licẽtia, nec sufficeret consensus creditoris, qui fecerat eum incarcerari. ita etiam tenet ibi Ang. qđ est notandum pro custode carceris, qui dẽt prius q̃ relaxet habere bulletã iudicis, vt dicit ibi. † Aduerte etiã ad vnum casum in
16 Quinquennio reus nõ obligatus incarcerari potest. quo debitor est incarcerandus, etiã si nõ sit obligatus, quando scilicet vsus est quinquennio. Nec tũc admittitur ad cedẽdum bonis, sed dẽt incarcerari. gl. fi. in l. fi. C. q bonis cedere possunt. & post quadraginta dies debet dari creditoribus dilacerandus, vt ibi.

DIc tamen ꝙ excussio est fienda in multis casibus, quos ponit Ioan. Pet. de Ferrariis in forma responsionis libelli, in actione hypothecaria, in gl. exceptionem excussionis. † & primò scilicet quando creditor agit hypothecaria contra extraneum possessorem rei obligatæ, vt habetur in authẽ. hoc si debitor. C. de pig. quod quomodo intelligatur ponũt omnes, maximè Ange. in d. auth. hoc si debitor. quod solent aliquãdo obseruare executores nostri, qui subhastant, p ꝓclamata hereditagia affectata reditus annui, quæ ob defectum solutionis vendũtur per ꝓclamata subhastando, vt fit quotidie in cãcellariis cõtractuum, & in aliis iurisdictionibus, vbi interponitur decretum. nam aduerte, qa primò si creditor habeat principalẽ

17 Excussio quibus casibus fiẽda.

debit

18 Principalis debitor primo conueniendus.

debitorem, debet† de iure illũ cõuenire actione personali, & si nõ sit soluendo, potest venire ad extraneũ possessorem rei sibi obligatæ. ita gl. Bart. & doct. in d. auth. sed de consuetudine nostra potest ad libitũ cõuenire tenementarium & possessorẽ rei hypothecatæ omisso principali debitore, vt dicam infrà.

19 ITem etiam † qñ fit excussio in bonis immobilibus, debent priùs excuti mobilia. l. à Diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iudi. & de prædicta excussione me remitto ad dicta per Petrũ de Ferrariis in loco hîc antè alleg. Alias est nulla, vt tenet Feli. in c. cum dilecta. in vij. col. de rescrip. & in c. sicut. in x. col. de re iud. Bart. tñ in d. §. in venditione. dicit, ꝙ est appellandũ. vidi tñ in curia tales executiones declarari nullas. ¶ Guid. Papa. q. cccxlviij. inci. nobilis Petrus. quærit de notabili quæstione quę quotidie euenire potest, videmus hîc, ꝙ creditor habet facultatẽ conueniendi principalem debitorẽ, vel fideiussorẽ scẽm quod sibi placuerit, pone ꝙ cõuenit principalẽ, ita ꝙ post debitam perquisitionem mobiliũ fuerunt incãtata immobilia p sentẽtiam & decretũ iudicis, & dicto creditori deliberata, qui tñ de prædictis nõ accepit realẽ possessionẽ, & dicta incãtatione sic facta iterũ cõuenit fideiussorẽ & dimittit principalẽ debitorẽ, nunquid possit? dicit ibi ꝙ nõ qa ex quo per subhastationẽ librata sunt bona debitoris creditori, qui in his pro debito habet̃ loco emptoris, & vocat̃ emptor. l. ij. & iij. C. si in causam iudicati pignus captum sit. l. si eo tẽpore. C. de distrac. pig. & emerat pro eodẽ pretio ad quod ascẽdebat debitũ: postquã ergo emit, & habet ius ad rem cõsequẽdam, sicut emptor nõ audiẽ volendo pretiũ recuperare, sic nec ẽt qñ ipse creditor habet tale ius emptoris nõ potest aliqd petere à fideiussore, †cùm omnes exceptiones quæ cõpetũt reo principali, cõpetunt & fideiussori. ¶ Item & maximè, † qa creditor q in causa iudicati pignus accepit, non potest ab eo discedere, & in aliud pignus transire. l. à diuo Pio. §. si pignora. ff. de re iu. & dicit ꝙ ita fuit iudicatũ. ¶ Sed pone ꝙ principalis fuit cõuentus à creditore, & iuramẽto petit absolui, eo ꝙ dicit cõtractũ vsurariũ, an interim pendẽte illo iudicio possit creditor cõuenire fideiussorem? vide Bal. & post eum do. meũ Ias. in l. j. C. de diuer. reseri. Pau. de Cast. in cõsi. suo cccxcvij. inci. Ad primum quæsitum. in vol. cõsiliorum antiquorũ in impressione noua, dicit, ꝙ si sint duo obligati insolidum, per electionem vnius non liberatur alter, sed ita demũ si alter soluat, nam licet vnum eligat quousque sit sibi satisfactũ, habet recursum contra alterum. ff. mãda. l. si quis alicui. §. fi. etiã si sentẽtiã obtinuerit contra primum electũ. l. creditor. in prin. ff. mãda. facit ad hoc l. Stichum aut Pamphilum. §. si mãdato. ff. de sol. l. reos. & l. fin. C. de fideius. in quibus locis hoc clarè probatur.

Nota. FRanciscus de Crema sing. 54. dicit vnum verbum in hac materia, secũdũ quẽ cõsului pluribus vt ita facerẽt, nã videmus ꝙ qñ est aliqs debitor ꝑ aliqua pecunia, aut alio debito, puta de annuo reditu, solet in hac patria hypothecare quãdã particulã bonorũ, & illã ꝑ illo reditu annuo affectare, & creditores volũt istud ita fieri. postmodũ ꝛponũt generalitatẽ cũ clausula, ita ꝙ specialitas generalitati nõ deroget, nec ecõtrà. Nã plurib⁹ dixi ꝙ istud nõ est bonũ, imò ꝙ melius fieret si simpliciter fieret hypotheca generalis omniũ bonorũ, qa specialis obligatio minorẽ cõtinet vtilitatem q̃ generalis facta post specialẽ & conditionalis & subsidiaria, casu quo res specialiter obligata nõ sufficeret. casus est singularis in l. ij. C. de pig. ita tenet Frã. de Crema in d. sing. suo liij. incip. obligaui tibi domũ & vide ad hoc Alex. cõs. cxviij. circa fi. col. pe. in v. vol.

AD vnum aliud singulariſſimum aduertendũ est, qa videmus ꝙ ista bona hypothecata pro debitis aut alienis reditibus vendũtur p subhastationẽ, & decretũ iudicis, & deliberanẽ vltimo appretiatori: & pl⁹ offerẽti: pone † ꝙ fuerũt tres aut quatuor q appretiauerũt, vnus ad mille frãcos, alter ad mille ducẽtos, alter ad mille quingẽtos. moriẽ iste vltim⁹, aut aliàs nõ vult dicta bona, qa renũtiat, & est ita pauper ꝙ nõ est soluẽdo, aut aliàs nõ potest haberi recursus cõtra eũ. Quæriẽ, an cogi possit alter qui ante eũ obtulerat xij. centũ frãcos, & ad mille ducẽtos francos appretiauerat, vt pro illo pretio capiat. Bar. in l. licitatio. ff. de publicanis. dicit, † ꝙ per oblationẽ factã à secũdo nõ liberaẽ primus, ideo potest cogi talis vt capiat rem pro tali pretio: & hoc per l. Sabinus. ff. de in diẽ adiectio. ¶ Bal. verò in quodam suo consi. quod incip. quidã Titius de ariminis, tenet cõtrariũ, & dicit ꝙ primus licitator est liberatus. & istud tenet idẽ do. Fran. de Crema in sing. suo xlj. inci. tu scis ꝙ forma instrumẽti, qui pro hoc allegat tres leges. s. l. Valerianus. ff. de præto. stipul. l. stipulatus est opus. ff. de fideiu. l. cùm í plures. §. lege dicta. ff. locati. vbi † p secundũ actũ ante rẽ pfectam vr̃ recedi à primo actu. & respondet Bal. ad d. l. Sabinus. ꝙ loquit̃ in actu pfecto, & iam cõsummato, puta in vẽditione facta cum pacto adiectionis in diẽ, qa tunc creditore inuito per oblationẽ à secundo non rescinditur primus actus vẽditionis perfectæ: secus in casu nostro, vbi venditio non erat perfecta, sed erat in suspenso donec plus offerret̃ ab alio. & dicit Bal. se lucratũ fuisse centũ ducatos aureos. si tantũ scirẽ lucrari de prædicta decisione, scribere cã literis aureis. vide etiam ad propositum eundem Bal. in consi. cxcj. inci. factum super quo cõsuli postulatur. in iij. vol. vbi ponit quid importent hæc verba, plus offerenti dabitur.

Caſus notabilis. 22 23 24

ADuerte ad vnũ in hac appretiatione seu incantatione. videmus enim ꝙ qñ fiunt incãtationes aliquorũ emolumẽtorũ pro Rege, quibus venire volẽs j̃. tres menses, auditur tertiãdo, & ita se habet cõsuetudo, & cõmunis obseruãtia. sed quæro quæ summa debet tertiari, an primò oblata, vel vltima summa pro qua fit libramẽtum? Guido Papa ponit hãc q. in specie, in deci. sua. ccccxxxvj. incip. de consuetudine, vbi dicit, ꝙ prima summa debet tertiari, & ille talis q tertiabit soluet dño integrã summã ꝑ qua vltimò fuit liberamentũ factũ vnà cũ eo quòd ascẽdet tertiamentũ respectu summę primò oblatæ, & fiet sibi liberamentum, sed si ille cui primò factũ fuit liberamẽtum, velit offerre duos solidos Turoñ. pro qualibet libra respectu totalis summæ, audietur, dũmodò sit infra dictos tres mẽses, & dictis trib⁹ mẽsibus durãtibus ipsi duo cõtendentes, videlicet ille q tertiauit, & ille cui factũ fuit primũ liberamẽtũ audient̃, & nõ alij ancharire volẽtes vn⁹ supra aliũ de duob⁹ solidis ꝑ qualibet libra, & lapsis dictis trib⁹ mensibus alter ipsorũ, & non alij, audient̃ duplicare volẽdo totã summã cũ incharimẽtis j̃. alios tres mẽses, & nõ vltrà. & ibi dicit, quòd auditur plus offerens in venditione rei minoris quę vẽditur ad incantum. l. & si fine. §. j. ff. de mino.

De tertiatione rerũ incantatarum.

SEd quæro † fideiussor videṡ ꝙ debitor principalis dissipat bona, denuntiat creditori, vt agat contra debitorẽ principalem, & eum conueniat, an teneatur agere? ¶ Tu dic quòd licet secundum auth. præsente. C. de fideius. teneatur agere contra principalẽ, secus hodie per hãc nostrã consuetudinem. per ea quæ dicit Alex. in l. fideiussor creditori. in apostil. ad Bart. ff. de solu. & dominus meus Ias. in l. non solùm. §. morte.

25 Quæstio.

BIU Cujas

in xvij.col.ver.ſecunda concluſio. ff. de no.ope.nunt.

ADDITIO. Aduerte q̃ ille qui diu ſtetit.in fideiuſſione poteſt petere à debitore vt eũ liberet à fideiuſſione.tex.in l.Lucius Titius.& ibi gl.ff.manda.& vide Mat.de affli.in conſti.regni Siciliæ,quæ incipit,ſi dominus vaſallũ.in gl.ij.in iij.lib.vbi ponit plures caſus, in quibus fideiuſſor ante ſolutionem agit cõtra debitorem. Sed ſi debitor velit liberare fideiuſſorẽ,dando alium æquè idoneũ,an creditor cogi poſſit mutare fideiuſſorem?Philippus Decius.in l.ſi pater. C. de coll. tenet q̃ ſic,ex pluribus rationibus.ſed illum reprobat Pyrrhus in diſputatione quam facit ſuper d.l.ſi pater. quæ eſt poſt ſuas conſuetudines.

26 Quãdo fideiuſſor cogere poſſit principalem vt ſoluat.

SEd iterũ † quæro,principalis debitor & fideiuſſor poſſunt vterq; cõueniri ad volũtatẽ creditoris, an fideiuſſor videns debitorẽ principalẽ diſſipare bona poſſit eum conuenire de debito ẽt antequàm ſoluerit creditori?tex.glo.& Pan.in c.fi. de fideiuſſori. ponunt quatuor caſus in quibus fideiuſſor põt cogere principalẽ debitorẽ ad ſoluendũ antequàm ſoluerit. & vide aliquid per do.meũ Iaſ.in l.duobus.in ij. col.ff.de iureiurã. vbi vĩ ponere vnam cautelam pro fideiuſſore ad conueniendũ principalẽ debitorẽ antequàm ſolue
27 rit.& ponit Guido Papa q.cxvij. † vbi dicit plus,q̃ ex quo in hac patria ducatus Burgundię inſtrumẽta noſtra ſunt guarentigiata, ex quo habẽt vim ſentẽtiæ, q̃ poteſt fideiuſſor ſtatim cõuenire debitorẽ principalẽ, vt eum liberet.vide do.Gui.Papã ibi,quæ plenius de-
26 terminat.& dicit Pan.in d.c.fi.in fine,de fideiuſ.† q̃ ſi quis voluerit ire ad longinquas partes, poterit agere cõtra debitorẽ principalẽ,vt eũ liberet à fideiuſſione. arg.l.aut longa.ff.de procu.allegat.Spe.in tit.de iudiciis.§.iij.ver.quid ſi fideiuſſor.vbi ponit quid ſi interuenerit inimicitia inter principalẽ debitorem & fideiuſſorẽ an poſſit agere cõtra eũ vt eũ liberet à fideiuſ-
29 ſione.¶Sed quæro,† Titius principalis debitor eſt obligatus de centũ,& Seius pro eo de prædictis centum fideiuſſit, nũquid ſi creditor velit cõuenire fideiuſſorem pro dictis centum teneat eidem fideiuſſori facere fidem de inſtrumento principalis debiti?Tu dic quòd quando inſtrumento fideiuſſionis eſt facta mentio de principali,ſufficit.Bal.in c.fi.in v.col.de confeſſis.Bal. in auth.ſi quis in aliquo in ij.col.C.de edendo. dom. meus Iaſ.in l.ſciendum.in iiij.col.ver.in eadem gl.ibi. l.cùm de indebito.ff.de verb.obl.quem vide.¶Quid ſi teſtator in ſuo teſtamẽto dicat q̃ vult & intẽdit ſatisfieri omnibus debẽtibus recipere,ſi teſtator erat obligatus ex fideiuſſoria cauſa,quæritur an tale debitũ ſolui debeat ab hęrede,& ſi ſit ſolutum,an poſſit à debitore principali repetere?vide Iaſ.poſt Bal.ibi,in l.ſi fideiuſſor,in princ.aliàs,l.ſi cui.§.Iulia.in j.not.ff.de leg.j.

30 Quæſtio de eodem.

ADuertendum † eſt adhuc ad vnum quod non eſt omittendũ, q̃ quãdo dictum fuit ſuprà,excuſſio habet locũ qñ agitur hypothecaria contra detentores ſeu extraneos poſſeſſores rerũ,ita q̃ primò ſunt cõueniẽdi principales obligati, q̃ illud eſt verũ, qñ eſt obligatio pſonalis.d.auth.præſente.& ibi Bart. Bal.Ange. & Sali. C. de fideiuſſo. ſecus autẽ eſt ſi agat pro chargiis,oneribus,ſeu cenſibus,aut reditibus, ſeu arreragiis debitis ſup aliqua re, qa excuſſio nõ hẽt locũ , qa etiã poſſunt cõueniri poſſeſſores antequàm cõueniãtur principales debitores. l.cùm poſſeſſor.§.fi.ff.de cẽſibus.l.imperatores.& ibi doc.ff.de publica.l.prędiis. ff.de iure fiſci.& iure antiquo poterat ſecũdũ eius voluntatẽ creditor agere cõtra poſſeſſionũ obligatarum detentores.l.diſtractis.& l.pſecutione.C. de pig. & erat in eius electione an vellet agere actione perſonali contra debitorẽ principalẽ,an verò hypothecaria cõtra poſſeſſores.l.eſt in arbitrio.C.de actio. & obli. ſed iure auth. dictus creditor tenet primò excutere principalẽ debitorẽ,anteq̃ veniat ad poſſeſſores rerũ obligatarũ.auth.hoc ſi debitor.C.de pig.§.ſed neq;.de fideiuſ.coll.j.& in auth.de litigio.§.hoc ſi debitor.quæ qdẽ iura authenticorũ vident corrigere iura antiqua, qd̃ an ſit verũ,vide gl.Bal.Bar.Ang.& Sali. in l.pſecutione.C.de pign.ius tñ antiquũ quo ad nos nõ eſt ſublatum,vt eſt tex.in tit.*des cenſes*. §.vj.quæ incipit,*le ſeigneur cenſier ou rentier*.vbi dixi in principio illius §.

Alia quæſtio.

SEd quia,vt videmus,per hãc noſtram cõſuetudinẽ tollit excuſſio quo ad fideiuſſorem, cõtra diſpoſitionẽ auth.præſente.C.de fideiuſ.nunquid ẽt tollatur excuſſio quo ad principalẽ debitorẽ in reb⁹ hypothecatis,quæ ſunt apud tertiũ poſſeſſorẽ, ita q̃ poſſit agi cõtra tertiũ poſſeſſorẽ rerũ hypothecatarũ etiam non excuſſo principali,cõtra auth.hoc ſi debitor.C.de pig. Nam vĩ q̃ eſt eadẽ ratio in poſſeſſore extraneo rerum hypothecatarũ & in fideiuſſore , qa vnũquodq; fit ad maiorẽ ſecuritatẽ creditoris , ideo lex noua corrigens in fideiuſſore dẽt extẽdi ad extraneũ poſſeſſorẽ rerum hypothecatarũ,qa ſicut eſt in electione creditoris cõuenire fideiuſſorem nõ facta excuſſione cõtra debitorem principalẽ,p hanc noſtram cõſuetudinem,& cõtra auth.præſente.ita etiam vĩ q̃ creditor poſſit agere hypothecaria contra extraneum poſſeſſorem , nõ excuſſo principali debitore,cõtra d.auth.hoc ſi debitor †cùm ex identitate rõnis correctio iuris fieri poſſet, 31 Ex identitate rationis iura corrigitur teſt. ſicut tenet Fulgo.in l.cùm de nouo.C.de leg.& in l.nõ ſine.C.de bonis quæ libe.p text.quẽ dicit expreſſum, & ſecũdum eum nunquã poteſt reſponderi in d.l.non ſine.C.de bonis quæ lib. vbi fuit dubitatũ nunqd lex Iulia deferẽs lucrũ inter maritũ & vxorẽ ad correctionẽ iuris , extẽdat ex idẽtitate rõnis in ſpõſo & ſponſa. & finaliter dicit q̃ ſic ergo eſt ibi tex.q̃ in correctoriis fit extẽſio ex identitate rõnis, maximè eo q̃ lex noua corrigẽs reducit nos ad ius antiquũ.ſ.ad l.iure noſtro. C.de fideiuſ.quę lex idẽ volebat qd̃ hæc noſtra cõſuetudo.Facit gl.in c.ſtatutũ. ĩ verbo,numerãdi. de prẽb. in vj. do.Ant. de But.in c.olim tibi.de ver.ſig.Alex.in l.ſi cõſtãte.in prin.in v. col.ff.ſol.mat.do. Iaſ.in l.properandũ.in prin.in pen.col.C.de iudi.& in auth.quas actiones.in viij.col.C.de ſacroſan.ecc.vbi habet q̃ lex noua corrigẽs,quæ nos reducit ad ius antiquũ cõſuetũ,extẽdit ex identitate rõnis ẽt ad correctionẽ iuris, cùm res de facili reuertatur ad ſuã priorẽ naturã. c.ab exordio.xxxv. diſt. ¶Item etiã qa iſti duo caſus in lege antiqua æquiparant,quia creditor habeat electionem cõueniendi principalẽ debitorem,aut fideiuſſorẽ,aut principalem debitorem,vel poſſeſſionũ hypothecatarum detentorem, vt ſ. dictũ eſt. Ideo lex noſtra noua quæ reducit iura auth.ad ius antiquũ in vno ex parificatis,debet etiã reducere in alio,per ea quæ dicit gl. in l.ſi quis ſeruo perſuaſerit.C.de furtis. Et not.dom. meus Iaſ.in l.fi.in col.C.de edic.diui Adriani toll.

COntrarium mihi vĩ de iure dicendum. Primò, † quia legũ correctio non debet induci niſi expreſsè dicatur,cùm vt dicit gl. in c.cupientes. §.q̃ ſi p viginti.in verbo,patere.de reſcri.in vj. cùm enim hoc expreſsè reuocatũ non inuenitur, antiquo iuri ſtabitur. Ex quo ergo dicta noſtra cõſuetudo nõ expreſsè corrigit auth. hoc ſi debitor. ſtabitur illi. ¶Et faciunt quæ dicit Alex.in conſi.ſuo lxxxviij.in ij.col.in j. vol. qñ alleg.d.gl.vbi dicit q̃ quando in ſtatuto ſunt quædam verba,quę ſe repeterẽtur in alio inducerent correctionem iuris. quòd nõ debẽt repeti , ne inducatur

32 Lex correctio quando inducenda.

correctio

correctio iuris. ¶Facit etiã quod quicquid dicat Fulg.
33 in locis suprà alleg. † non inducí debet correctio iuris ex idẽtitate rationis, ꝑut tenet per plura do. meus Iaſ. in d. auth. quas actiones, & in auth. non licet. in ij. & iij. col. C. de lib. præte. & iſta quæſtio haberet locũ, vbi nihil aliud eſſet ſtatutum q̃. hoc quod antè dictũ eſt: ſed cùm in hac patria habemus conſuetudinẽ quę diſponit ꝙ creditor pro reditu annuo poteſt ad ſui voluntatem agere contra tenementarium, non excuſſo etiam debitore principali, vt in ti. *Des cenſes.* §. vj. inci. *Le ſeigneur cenſier ou rentier.* non eſt neceſſaria hæc diſputatio quo ad nos in hac patria.

34 Excuſſio qualiter fienda.

SEd quæro, † qualiter fiet hæc diſcuſſio debitoris principalis de iure? dic ꝙ debitore cõdemnato per ſentẽtiã, vel per præciſam obtentã fortè virtute inſtrumẽti guarẽtigiati fiat execuſſio ĩ debitorẽ ſi habeat bona, & ſi nulla bona habeat, poterit creditor habere regreſſum in hypothecaria cõtra tertios poſſeſſores bonorũ hypothecatorũ. iuxta auth. hoc ſi debitor. imò debẽt fieri ſummariæ informationes nunqd principalis debitor habeat bona mobilia vel immobilia, quæ dñt dari iudici ante libelli oblationẽ, & ipſis viſis declarabit hypothecariã cõpetere creditori cõtra tertios poſſeſſores. & iſtã formã tradit Iac. But. in d. auth. hoc ſi debitor. C. de pig. & Ang. ĩ auth. de fideiuſ. coll. j. vbi plenè ꝑ eũ de actione hypothecaria. iſtã formã tradit ẽt Guid. Papæ. q. ſua cccxxij. quæ inci. ſuprà quæſtione cviij. vbi dicit ꝙ hæc forma ſeruat' in curia parlamẽ ũ Delphinatus, & in illa tota patria. ꝑ certo nõ video iſtud obſeruari in hac patria, imò video ꝙ ſtatĩ & incõtinẽti recurrit' ad rẽ hypothecatã, ad quẽcũq, ſit: ſed iſtud vidi in reditibus annuis, chargiis, & onerib⁹ ſeu arreragiis, in qbus nõ eſt neceſſaria excuſſio, vt dictũ eſt ſuprà. & faciunt quæ dicit Guido Papæ quæſt. xlij.

ET intellige prædicta qñ agit' hypothecaria contra extraneũ poſſeſſorem, qa primò fiẽda eſt excuſſio antè q̃ deueniat' ad hypothecariã realẽ cõtra extraneũ poſſeſſorẽ: ſecus ſi cõtra ipſum principalẽ ſeu eius hæredẽ, qa põt intẽtari ꝑſonalis & hypothecaria, & ĩ eodẽ libello cumulari, qñ poſſidẽt rẽ hypothecatã, vt eſt tex. in auth. de fideiuſſ. §. ſed neq;. & facit circa fi. C. de fideiuſſo. & tenet Io. Fab. in §. item Seruiana. ibi, doct. quærunt. inſtitu. de act. & dicit Guido Papæ in q. ſua cviij. ſe ita aliàs obtinuiſſe. ¶Aduerte ẽt ad ea quæ dicit idẽ Guido Papæ q. ix. quæ multùm ſunt notanda.

35 Quæſtio.

BArt. verò † in l. Moſchis. ff. de iure fiſci. quærit de vna quæſtione, videlicet, pone ꝙ ſunt plures poſſeſſores bonorũ hypothecatorũ, an creditor poſſit eligere quẽ vult, vel debeat quẽlibet conuenire pro rata? Quidã dicũt, vt dicit, quẽlibet debere cõueniri ꝑ rata, ꝑ tex. in d. l. Moſchis. cõcluſio eſt, ꝙ põt eligere quẽ voluerit pro toto debito, ꝑut voluit gl. & Bar. in d. l. Moſchis. & iſtud obſeruat' qđ intellige verũ in debito ſimplici, rõne cui⁹ res eſt hypothecata: ſecus eſt in re hypothecata ꝑ annua penſione vel reditibus annuis. qa agendũ eſt cõtra quẽlibet poſſeſſorẽ ꝑ rata, vt in c. cõſtitutus. de religio. domibus. & iſtud tenet & ſeruat Io. Pet. de Ferrariis in forma reſpõſiõis libelli in actione hypothecaria, in gl. in verb. exceptionẽ excuſſionis & Guido Papæ. q. 432. vbi plenè ponit de hac materia. Io. Fab. in §. item ſi quis in fraudẽ. in x. col. verſ. ſed qđ ſi debitor. inſti. de actio. & ibi Ang. & Iaſ. Barb. & alij in c. ex literis. de pig. Soci. verò in conſ. ſuo lxxv. in
36 pe. col. dicit, † ꝙ quãdo quis habet plura bona hypothecata pro debito, ꝙ poteſt creditor eligere quæ bona velit qñ ſunt penes creditorẽ. Caſus eſt in l. creditoris. ff. de diſtract. pign. quod ſecus eſt qñ ſunt penes. tertiũ, qa tũc ꝑ rata ſunt hypothecata. Alle. auth. hoc ſi debitor. C. de pig. ea ꝙ, vt dictũ eſt, prius eſt conueniẽdus principalis q̃ deueniendũ ad tertiũ poſſeſſorẽ. & hoc eſſet verũ de iure. ſed ſãte cõſuetudine, de qua ĩ ti. *Des cenſes. §. le ſeigneur cenſier ou rẽtier.* quæ dat facultatẽ cõueniẽdi aut principalẽ obligãtũ, aut tenemẽtariũ, nõ credo diſtinctionẽ Soci. habere locũ ĩ hac patria, vbi viget prædicta cõſuetudo cõtra d. auth. hoc ſi debitor. ¶Aduerte etiã † quia pro paruo debito tota 37
res, quãuis magna, tenet' l. quãdiu. C. de diſtrac pig. & ibi Bar. gl. in l. pen. C. qñ decreto opus nõ eſt. quæ dicit, ꝙ creditor põt ponere manũ ad rẽ quã velit, quia poſſeſſores & detentores nõ habẽt beneficiũ diuiſionis, ſicut plures fideiuſſores: † cùm hypotheca ſit indi- 38 *Hypotheca indiuidua.*
uidua, vt l. rem hæreditariã. ff. de euicti. & l. pignoris. ff. de pig. & dicit Bal. in d. l. quandiu. C. de diſtract. pig. ꝙ hypothecaria eſt indiuidua. & illa eſt in hoc caſu opinio Bar. & gl. in l. Moſchis. ff. de iure fiſci, vt dixi antè, quam multi tenent. ¶Video tñ eã eſſe multũ exorbitantẽ, & valde eſſe cõtra tex. in terminis in d. l. Moſchis. qcquid dicant oẽs, qa ex illa aliquali interpretatione, & extenſione illius dictionis, nõ dẽt corrigi illa lex. Et ad tex. in d. l. creditoris. dico hoc eſſe verum qñ oẽs res hypothecatæ ſunt penes hypothecãtẽ, qa põt pro toto debito vnũ ex illis eligere, ſed non ſic eſt qñ plures res hypothecatæ ſunt penes plures tenementarios & diuerſos, qa oẽs ſunt cõueniendi. tex. eſt incõuincibilis in d. l. Moſchis. & ẽt d. l. creditoris. ac etiã l. ij. C. ſi vnus ex pluribus. loquuntur in multis rebus pignoratis ꝑ debito. tex. verò in d. l. Moſchis. &c. cõſtitutus. de religio. domibus. loquũtur in penſiõe ſeu reditu annuo debitis ſuper pluribus rebus, & aſſignatis, quo caſu quælibet res eſt hypothecata pro rata, vt dicit Guido Papæ dicta deciſ. cccxxxij.

ADDITIO. De materia hui⁹ l. Moſchis. vide Mat. de affli. in conſtit. regni Sici. quæ inci. ſi qs in poſterũ. in ix. col. ibi, ſed iuxta hoc quæro. vbi per multa tenet ꝙ de iure in obligatione ꝑſonali inter omnes fiẽda eſt diuiſio, niſi ſint obligati in ſolidũ. ĩ hypotheca reali de rigore quælibet res ꝑ reditu & pẽſione eſt obligata: de æquitate ſecus: & vĩ velle ſequi illã æquitatem. Et idem Mat. de affl. in cõſti. quæ inci. fratribus. in iij. no. in iij. libr. limitat dictã l. Moſchis. in trib. caſibus. Aduerte etiã ꝙ habens generalẽ hypothecã nõ debet facere ſibi ſatiſſieri de meliori, ſed de mediocri: & ſic prius ad burgenſatica bona q̃ ad feudalia debet fieri executio. qđ an ſit verum, vide Mat. de affli. in cõſtitu. quæ incip. ſi domin⁹ vaſallũ. in iiij. no. in ij. lib. ¶Quãdo autẽ ex pluribus debẽtibus reditũ ſeu cẽſum ſolutio partis vnius ꝑ ſit aut noceat alteri, vidæ quæ dicit Io. de Imo. in l. imperatores. ff. de publicanis. Bar. in l. fraudati. ff. eo. q dat differentiã inter plures hæredes, aut plures poſſeſſores. vide etiã Barb. in l. iiij. §. Cato. ff. de verb. obl. vbi ponit an cenſus ſit diuiduus, vel indiuiduus. & vide etiã Sali. in l. ꝑ hæreditariis. in fi. C. de hæredita. actio. Pau. de Caſt. conſ. ſuo cxxxv. Et de materia huius gl. vide Boërĩũ in cõſue. Bituricẽ. tit. de cõſuetudine hypothe §. j. vbi ponit q. Bar. in d. l. Moſchis. hîc antè examinatam, & tenet cum Bar.

MVlta alia ſingularia in hac materia hypothecæ quæ multum ſeruiunt ad practicam, & quę ſunt videnda, ponit Io. Pet. de Ferrariis in d. glo. exceptionem excuſſionis. & Guido Papæ quæſt. ſua cccxxxij. iam ſuprà allegata, quæ cauſa breuitatis hîc nõ inſero, ne etiã videar tranſportare dicta aliorum. & pleniſſimè ſunt poſita per do. meum Iaſ. in §. item ſi quis in fraudem creditorum. in xv. col. cum quinque ſeq.

Inſtit.

BIU Cujas

inſtit.de actio.quæ omnia ſunt notanda.

IN TEXTV IBI,

Son pleige.

1 ADde † q̃ qui fideiubet pro aliquo dicit ur malè vti ſua ſubſtantia.vt tenet Ang.in l.in p̃ſonã.§.j. ff.de pac.quem refert Ale.in l.ſi cõſtãte.col. viij.ff.ſol. mat.¶Et debitor dicit infelix.tex.in auth.de fideiuſſo. §.cognoſcũt.coll.j.& dicit infelix eo q̃ cliens eſt creditoris.l.iij.C.de nouatio.& dicit Prouer.xxij. q̃ qui mutuũ accipit,ſeruus eſt fœnerãtis. ſecundũ Io.And. in c. cùm ſint partium iura.de reg.iur.in vj.Et aduerte q̃ licet exceptiones cõpetentes principali cõpetãt ẽt fideiuſſori.l.omnes.ff.de except. tñ fallit in exceptione vſurarũ,quæ nõ cõpetit fideiuſſori,ita q̃ ſi re⁹ principalis dixerit inſtrumentũ vſurariũ corã iudice eccleſiaſtico ſuo nomine & noĩe fideiuſſoris, poſtea fuit facta inhibitio iudici ſeculari,ne p̃cederet ad capturã dicti rei,hæc inhibitio non prodeſt fideiuſſori,qa illa nõ obſtãre poterit capi,vt tenet Hipp.de Marſil.ſing. ſuo cxxv.incip.tu ſcis regulã.& iſtud idẽ tenet in trac. ſuo de fideiuſſoribus.nu.274. dixi in hoc §. Et poteſt etiã agere creditor cõtra hęredẽ fideiuſſoris,eo q̃ obligatio fideiuſſoria trãſit ad hæredes. l. iiij. ff. de fideiuſſo.l.fideiuſſoris.C.de fideiuſſo.§.fideiuſſor inſti.de fideiuſſoribus.habet in l.ex cõtractibus. & in l. ex depoſiti.ff.de actio.& oblig.quod antè nõ habet locũ in fideiuſſione quæ fit ex maleficio , vt dicit gl.in d.§.fideiuſſor.& vide Hipp.de Marſil.ſing.clix.incip. obligatio fideiuſſoria.

§. TERTIO.

MEubles n'ont point de ſuyte en hypothecque, quand ilz ſont mis hors de la puiſſance du debteur à qui eſtoyent leſdicts meubles, ſinon entant qu'ilz ſeront de plus grande valeur que la debte du creancier, qui les auroit faict prendre, non obſtant priorité ou poſteriorité d'hypothecque.

IDem in ſui principio in præpoſitura Pariſiẽ.& in Aluernia, & ferè in tota Gallia. idem in comitatibus Burgũdiæ & Niuer. ¶†Bar.in l.cùm vn⁹.in fi.principij.ff.de bo
2 Prior tẽ pore potior iure. nis autho.iud.poſſid.dicit,†q̃ qñ pignus capit authoritate iudicis,vel virtute inſtrumẽti guarentigiati (qđ habet vim ſentẽtiæ) q̃ nõ hẽt locũ regula , q̃ prior eſt
2 tẽpore potior eſt iure.& põt eſſe ratio,† quia rerũ mobilium vilis & abiecta eſt poſſeſſio.l.ſi rẽ mobilẽ.ff.de acqui.poſſ.l.peregrè.ff.eo. tit. ita q̃ facilius p̃ditur etiã ab ignorãte,d.l.ſi rem.& ibi gl.& d.l, peregrè, & gl.& doct.in l.ſi poſt acceptum.in gl.j.ff.de rei vendica.

Quomodo intelligẽda hæc conſuetudo. ISta cõſuetudo obſeruatur quaſi in toto regno Frãciæ & eſt regiſtrata in curia parlamenti Pariſiẽ.quæ ſolet eã interpretari,niſi bona mobilia deuenirent ad detentorem iure hęreditario & ſucceſſionis,quia iſto caſu poſſunt p̃ſequi mobilia.faciũt quæ dicit Io.Fab. in §.item ſi quis in fraudẽ. inſtit.de actionib. & ratio.
3 poteſt eſſe, † quia ſucceſſor intrat in locum defuncti, cùm vna & eadem perſona cenſentur,apud quem defunctum poterant proſequi, ergo idem in ſucceſſore.

ADDITIO. Iſta conſuetudo videtur limitanda in alio caſu,ſ.quando debitor per clauſulas precarij aut cõſtituti cõfitet ſe tenere bona ſua mobilia,& poſſidere nomine creditoris pro debito : qa etiã hoc caſu poteſt creditor propria authoritate facere executionem cõtra ſingularẽ ſucceſſorẽ,vt tenet Mat.de affli. in cõſti.regni Sici.quę inci.pacis cultũ.in vij.col. dixi infrà in tit.*Des cenſes*,§.fi.in gl.*contre le tenementier*.

INtelligenda tñ eſt hæc conſuetudo in generali hypotheca pignoris , qñ quis generaliter obligat oĩa ſua bona,qa tũc bene credẽ cõſuetudinẽ noſtrã habere locũ : ſecus aũt qñ eſt expreſſa hypotheca alicuius pignoris,qa tũc p̃ſequi poteſt dictũ pignus. l. debitorẽ.& l.ſi tibi notariũ. C.de pignoribus.qa hypo- 4
thecaria actio eſt in rẽ perſecutio. l.pignoris.C.de pignoribus.l.ſi fundus.§.in vẽditiõe. & l.pignoris.ff.de pig. Et pro certo ſi iſta limitatio ad cõſuetudinem eſt vera eſt mirabilis & notabilis,ſed nõ credo eã verã,qa vbi lex nõ diſtinguit,nec nos diſtinguere debemus.l. de pretio.ff.de publicia.†Itẽ tantũ operat generalitas 5
in ſuo genere, quantũ ſpecialitas in ſua ſpecie.text.& Bart.in l.j.& fi.C.quæ res pig.obl.¶De materia huius articuli vide Boëriũ in conſuetudine Bituricen. tit.de cõſue.hypothecæ.§. ij. ibi ponit limitationẽ hîc antè poſitã. †Et quomodo tot operetur generalitas in ſuo 6
genere,quot ſpecialitas in ſua ſpecie,vide Iacob.de S. Geor.in l.Imperium.in ij.lectura,in prin.ff. de iuriſdi. om.iud.Alex.in conſi.cxj.in ij.col.in vj.vol.

IN TEXTV IBI,

Quand ils ſont mis hors de la puiſſance du debteur.

NOta iſta verba,† quia iſtud nõ poteſt fieri niſi per 1
ſentẽtiã iudicis,mittẽdo creditorẽ in poſſeſſionẽ bonorũ pro menſura debiti,ſecũdùm auth. & qui iurat. C.de bonis autho.iudi. poſſi.vel virtute executionis factæ p̃ mãdatũ cãcellariæ, huius patriæ qđ quidẽ dari põt ſup inſtrumento obligatorio habẽte executionẽ paratã virtute ſigilli & ſubmiſſionis. & iſtud eſt qđ voluit dicere in d. l. cùm vnus.in fi.ff.de bonis autho.iud.poſſi. ideo ſi eſsẽt obligati debitores alio modo,ita q̃ nõ poſſet dari executio p̃ciſa cõtra eos,ſed in caſu oppoſitiõis audirent pẽdẽte p̃ceſſu,alij creditores q venirẽt & peterent audiri,collocarent ſecũdũ prioritatẽ tẽporis,ſedm regulã iuris, q̃ prior eſt tẽpo- Regula iu ris.
re potior eſt iure. de reg. iur. in vj. quam in pulchrè notat Dynus,& eam pluribus limitationibus limitat.

ET vt ſolet† fieri inſtrumentũ in hac patria,dicitur 2 inſtrumẽ tum guarentigiatũ.
guarentigiatũ virtute ſubmiſſionis,quę fit cõmuniter,ſcilicet qñ partes ſe ſubmittũt coërcitioni iuriſdictionis cãcellarię cõtractuũ virtute ſigilli cãcellarię in inſtrumento appoſiti,qđ habet executionẽ paratã. Item virtute cõfeſſionis factæ notario poſtquàm notarius monet partes ad ſoluendũ,faciendo eis præceptũ.ita dicit do.meus Iaſ.in l.errore, in pen. col.C.de iuris & fac.ignorã.& dixit me audiente in l.j.§.ſi quis int.in fi.ff.de verb. obl, & ſcripſi ſub eo in recollectis meis,ſed impreſſores non ita poſuerunt,vt retulit.

ADDITIO. Vide Albertũ Brunũ in tract.de cõſti. de certis ſtatutis,in verbo,guarẽtigiũ,primo articulo.

ADuerte q̃ executione incœpta , imploratio officij iudicis quæ fit apud nos cùm impetrat mãdatum à iudice cõtra creditorem vt cõpareat iuſtificaturus de ſuis literis obligatoriis & executorialibus auditurus dici,proponi & allegari cauſas iuſtas & rõnabiles,quare dictæ literæ nullum debeant ſortiri effectũ,aut caſſari debent & annulari, nõ impedit executionem,

BIU Cujas

tionē, nec ſuſpēdit, eo ꝙ apud nos nō ſolū nō admittitur cōtra talia oppoſitio, & ſic exceptio, nec ēt appellatio, & ſic defenſio, & ideò hoc caſu nō pōt implorari officiū iudicis. Ang. in l. planè. ff. de pet. hæred. ſi tñ coram iudice proponatur dolus in cōtractu, & iuſtificet, hoc caſu pōt implorari officiū iudicis, & tunc iudex pōt inhibere ne vlteriùs procedatur, ſecundùm Ang. in l. fi. ff. de pet. hær. Vide apoſtillā ad practicā Bal. in tit. de offi. iudicis. vide tñ quid dicat Alex. in cōſ. cxiiij. in vlt. col. in v. vol. & Hippo. de Marſi. in ſing. ſuo 88. Ita tenet Bened. de barzis in ſuo trac. de guarentigia ar. iij. in xx. dubio. & vide eum in xxj. dubio, vbi ponit an reſtitutio in integrū impetrata ſuſpēdat executionem iam inchoatam: & ibi tenet quòd non.

ADDITIO. Aduerte ad exceptiones quas poteſt reiicere iudex. ſ. malitioſas, falſas, friuolas, non releuātes, neque veriſimiles, iuri cōtrarias, calūnioſas, excluſas pòſt terminū, & videre poteris per Matt. de affli. in conſtitu. regni Sicil. quæ incip. litteras. in vj. notabili. ¶Quomodo aūt tale præceptum faciat inſtrumētum guarentigiatum, vide Boërium in ſæpe nominatis cōſue. Bituri. ti. de iuriſ. om. iud. §. xxvj. in fi. gl. & an talia inſtrumenta requirāt inſinuationē, vide eundē Boërium eodem lib. tit. de dona. §. fin. in fi.

3 ET talia† inſtrumēta poſſunt mitti executiōi cōtra debitorē nō obſtāte oppoſitione, ita ad minus ꝙ manus regia ſit munita, qđ dicitur cōiter, *La main du Roy ſuffiſamment garnie.* & tunc iſto caſu licitū erit creditori ꝑ tale inſtrumētū ponere mobilia extra manus debitoris: qb⁹ poſitis, nō ampliùs poterūt alij creditores ſe opponere, & ꝑ parte debiti reſtitutionē dictorū bonorū petere, niſi ī id qđ eſt vltra mēſurā debiti, iuxta dictā auth. & q iurat. C. de bonis auth. iudi. poſſidē.

4 *Inſtrumētū guarantigiatū an exequi poſſit cōtra hæredes.* ET nō eſt dubiū, † ꝙ iſtud poteſt fieri contra debitorem principalē, ſed nunquid poſſit etiā fieri cōtra hæredē? Bal. in l. fi. C. ſi aduerſus credito. dicit, † ꝙ inſtrumenta guarentigiata nō poſſunt exequi contra ſingularē ſucceſſorem. & idem do. meus Iaſ. in l. ij. in
5 pen. col. ff. de iureiu. † ſed cōtra hæredem poteſt mitti
6 executioni inſtrumentum habens executionē paratā.
7 prout dicit Bar. in l. poſtulāte. ff. ad Treb. vbi dicit, † ꝙ ſi ſtatutū dicit ꝙ debitor poſſit capi & incarcerari, poterunt etiam capi hæredes debitoris. & cum Bar. trāſeunt ibi Ang. & Io. de Imo. & ad prędicta vide do. meū Iaſ. in l. ij. §. itē ſi in facto. ff. de ver. obl. & in l. diuortio. §. interdum. ff. ſol. mat. Pan. in cōſ. lxxxvj. in j. & ij. col. in ij. dubio. in ij. vol. & ꝑ illud dictū Bart. infert Aret. in l. mutū. in vlt. col. ff. de acq. hær. & do. meus. Iaſ. in l. j. §. itē acquirimus. in ij. lect. in iij. col. ibi, ſeptimò facit. ff. de aqui. poſ. † ꝙ ſtatutū loquens de vera perſona trahitur ad fictam, quæ verā repræſentat. quod no.

8 ¶Aduerte tamen, † an pro debito ciuili quis poſſit incarcerari, quoniam vt dicit Io. Fab. & do. meus Iaſ. in §. fi. inſti. de actio. ꝙ nō, de conſue. regni Franciæ, niſi ſit ad hoc expreſſè obligatus. vide Boërium in cōſuetudini. Bitu. iij. gl. nota ꝙ de iure iniuriatus. tit. de iuriſdi. om. iud. Si tamen quis ſit ita obligatus, nō poteſt capi in nundinis, vt dicunt Bal. & Sal. in l. j. C. de nundinis. & quid in mercato? non videtur idem. lex tamē in auth. vt non fiant pignora. videtur tenere ꝙ idem ſit, vide Berthachinum in tract. de gabellis, in ſecunda parte octauæ partis principalis.

10 *An quis poſſit obligare ad carceres.* ET vtrum † poſſit quis ſe obligare ad carceres, vide Lucam de pen. in l. curioſi. C. de curioſis & ſtatio. vbi tenet quòd non. & vide eundem in l. cùm ſcimus. in ij. col. C. de agricol. & cenſitis. vbi dicit, quòd quis ſe poteſt obligare multis modis. dicam alibi, & dixi ſuprà tit. *des iuſtices.* §. vj. in gl. *meßiers.* verſi. Et aduerte. cum additione ibi poſita.

SEd tamē ad dictum Bar. ponit do. Soci. quandā intelligentiam in conſ. ſuo ccxciij. quod inci. preſens cōſultatio. in ij. c ol. de iſtis iuſtrumentis guarentigiatis, quæ habēt executionē paratā nihil aliud hīc dicā, cùm ſit ſufficiēter tractatū per Benedictū de Barzis in ſuo tract. de inſtrumento guarentigiato. & dicam j. in fine harum cōſuetudinū, & infrà titu. *des cenſes.* §. *le ſeigneur cenſier.* in gl. fi. Aduerte tamen † ꝙ licet nihil 11 *Exceptio nullitatis.*
poſſit opponi cōtra talia inſtrumēta, tamē poteſt opponi exceptio nullitatis, ēt proueniēs ratione falſitatis. † Imò etiā poteſt talis exceptio opponi cōtra tres 12
ſentētias cōformes, vt per plura tenet Boërius in conſuetu. Bituricen. titu. de iuriſdict. om. iud. §. xxvij. vbi pulchra gl. in hac materia. Et dicit idem eſſe quādo euidenter conſtat de iniuſtitia. Et vide Alex. in conſil. xxxiij. in fi. inci. viſo themate. in j. vol. vbi dicit, † ꝙ ex- 13
ceptio nullitatis impedit executionem ſententiæ.

ADDITIO. Quod intellige verū etiā licet ſit deſerta appellatio, vt tenet Mat. de affl. in cōſtit. regni Sicil. quæ incip. dilationes. in iij. notabili. Et qđ plus eſt ēt ſi fuerit ſentētia ſenatus & parlamēti à quo nō appellatur, vt dicit Bal. in l. fi. C. de legi. & in auth. quæ ſupplicatio. C. de precibus impera. offerē. quod intellige qñ ſentētia eſſet nulla ex defectu iuris naturalis, vel ex defectu iuriſdictionis, vt tenet Ang. in l. falſam. C. ſi ex falſis inſtrumentis, ſecus ſi ex defectu iuris poſitiui. vt tenet per plura Matth. de affli. in cōſti. regni Sici. quæ incipit, appellationū tempora. in xiij. notabili. Maximè quando prouenit ex defectu incompetentiæ iudicis. gl. in clemen. j. de ſequeſtra poſſeſſio. & fructuum. Alex. conſi. 194. in vj. vol.

ITem intellige ꝙ talia† inſtrumenta habeant execu- 14
tionem paratam in liquidis, & non in liquidandis. quod an ſit verum, vide do. meum Iaſ. in l. j. col. iiij. ff. de edendo. Vide de hoc plenè per Barbatiam in conſ. xviij. in v. col. in j. vol.

ADDITIO. Et vt dicit Albertus Brunus in tract. de conſti. in verbo, guarentigia. in viij. ar. alleg. Bal. in l. ij. C. de executio. rei iudicatæ, ꝙ obſtat exceptio, ꝙ nō eſt liquidū, nō autē exceptio pacti nudi. ¶De materia horum inſtrumentorum, vide quæ dixi infrà tit. *des cenſes.* §. vj. in glo. fin. Et aduerte poſt doctrinā in d. l. j. de quęſtione multū notabili, de qua. j. in d. §. vj. tit. *des cenſes.* † Itē poteſt opponi exceptio quæ competit 15
ex cauſa, ex qua inſtrumētum guarentigiatum habet executionem, quādo exceptio impedit dictam executionē, vt videri poteſt per Bal. in auth. præſente. C. de fideiuſ. facit quod dicit Bar. in l. eum qui ita. §. qui ita ſtipulatur. ff. de verb. obl. vbi dicit, † ꝙ quādo aliquis 16
intētat aliquod ius qualificatū, ex iſta qualitate ſemper obſtat reprehenſio, qa ipſemet ſe reppellit. † & nō 17 *Qualitas cauſæ finalis maxima.*
eſt maior qualitas in mundo q̄ illa quæ importatur ꝑ cauſam finalem, ſine qua quis non erat aliàs cōtractu rus. per tex. in l. ſi creditor. C. de fideiuſſoribus. vbi etiam idem Bal. notat, † ꝙ omne quod eſt de finali, re- 18
quirit eius repletionē, imò etiam dicit idem Bal. in l. ex his prædiis. C. de euictio. † ꝙ contra inſtrumētum 19
guarentigiatum poteſt opponi exceptio rei nō traditæ & non manutentæ. Vide Benedictum de Barzis in ſuo tracta. de guarentigia. in iij. articu. in xvj. dubio. Ex quo aliàs pluries dixi, † quòd obligatus ex aliqua 20
cauſa, puta pro admodiatione alicuius rei, ſi cauſa nō ſortiatur effectum, nec etiam obligatio, vt puta quia admodians non vſus fuerit admodiatione, aut propter impedimentum admodiātis, aut alterius quem

prohi-

BIU Cujas

prohibere potuit admodians,& non prohibuit: quo casu ẽt tenetur ad interesse lucri cessantis. l.si fundus quem.& l.si tibi alienam.cum seq.suprà alleg.

ADDITIO. Vide Decium in cons.cxix. Albertum Brunum in tract.de cõsti.in verbo,executio.vbi ẽt dicit,ꝙ nõ tollit restitutionẽ in integrũ, allegat Soci.in cons.ccxcix.col.ij.vers.secundum maiorẽ.& ibi ponit multa quæ possunt opponi cõtra talia instrumẽta.maximè exceptionẽ vsurariã,vt dicit Ale.in l.4.§.cõdemnatũ.in vj.col.ff.de re iudic. & exceptiones peremptorias, vt ibi dicit.Et ẽt admittit exceptio nõ numeratæ pecunię.Brunus in tract.de cõsti.in verbo,guarẽtigia. art.vlt.& ita ẽt tenet Mat.de affli. in constit. regni Sicil.quæ incip.causas.per.in fine,vbi amplè.& ibi dicit ꝙ exceptio qualitatis deficiẽtis in instrumẽto,per cuius instrumentũ nũquã est exclusa,secundũ Bar.in l.j. §.parui.ff.qd vi aut clã.& Alex.in cõs.iij.in ij.col.in ij. vol.Et etiã exceptio quæ prouenit ex facto aduersarij semper potest opponi, vt tenet Hippol. de Marsiliis singulari suo xcvj.incip.renuntians.

ADuerte ad hoc ꝙ caueatur ꝙ nõ producatur instrumẽtum,oportet ꝙ ex visione illius constet de vitio, quia hoc casu vitium ex tenore producti apparens omnẽ illius executionem impedit. l. fi.C.de edicto diui Adria.tollen.faciunt quæ dicit G. Benedic.in sua repe.c.Ray. in verb. & vxorem nomine Adelasiã. nu.443.& 444.in v.decis.extrà,de testamentis.

IN TEXTV IBI,

Sinon entant qu'ilz seront de plus grãde valeur.

1 ISTud est ꝓpter tex. in d.auth.& q iurat.C.de bo.author.iud.possi.† vbi licet olim creditor poterat occupare oĩa bona debitoris pro suo debito, hodie põt illa occupare,aut mitti in possessionẽ petere ꝓ mẽsura debiti declarari tãtùm. & qũo fiat ista declaratio, ponit Panor.in c.qm̃ frequenter.§.in aliis. in xiij. col. vt lite non cõtestata,hodie de cõsuetudine sufficit ꝙ executori appareat,ꝙ debitor est obligatꝰ sub sigillo,aut notario signãte mãdatũ acceptũ sub obligatiõe,& tũc ꝓ illa summa ꝓ qua apparet,põt executor facere executionẽ paratã in bonis debitoris secundũ mẽsurã illius debiti.¶Aduerte,qa † secũdus creditor põt agere cõtra primũ creditorẽ ad illud quod supereſt de pretio,vt in l.j.ff.de distrac.pig.& in l.si prior.ij.responso. ff.qui potiores in pig.habeant.& l.quærebatur. eo.de qua actione ponit Bar.in d.l.j.ff.de distract.pig.

ADDITIO. Sed si fiat executio alicuius sententiæ an debeat citari pars,vide Mat.de affli. in consti.regni Sicil.quæ incipit,dilationes, in iij.notabili. ibi,demũ And.tangit illã cõclusionẽ.vbi post longã disputationem ponit septẽ cõclusiones,& in quæstione sequẽti dicit,ꝙ est citãdus ad hoc vt videat& cognoscat si seruetur ordo iuris,de quo in l.à Diuo Pio.§.in vẽditiõe. ff.de re iudi.qui obseruandus est, aliàs ab executione potest appellari,vt dicit Bar.in d.§.in venditione.licet Feli.in c.dilecta. de rescriptis. & in c. sicut. de re iudicata,teneat ꝙ executio sit nulla, vt dixi alibi, & vide eundem Matthæum in loco hîc antè allegato.

3 VIdemus† quotidie ꝙ quãdo fit executio in bonis alicuius,faisiendo aliquam rem particularẽ, tertius se opponit, & dicit illã rem ad se pertinere,quæro qn̄ hoc fit,cui incumbat onus probãdi ad quẽ spectet illa res?dic ꝙ illi qui dicit ad se pertinere,nisi esset possessor,vt tenet Io.Fab.in l.j.C.de iure fisc.quod intellige qn̄ tenet & possider: secus si alter teneret, & tertius diceret se habere ius in possessione, quia non admittitur ad oppositionem Ioan. Fab. in dicto loco.

Materia tertij se opponentis in executione sententiæ.

SEd exordiendo materiã tertij se opponẽtis in executione siue sentẽtiæ.siue alterius rei,primò quæro quid incumbat tertio veniẽti vt admittat̃ ad docẽdum de iure suo?Secundò an tertius cõparens pro suo interesse admittatur solummodò ad contradicendũ, an verò etiã vt in se litem suscipiat? ¶Ad primum cõclude secundũ Ang.& Rapha.in l.j.ff.de appel.recipi. & Bal.in l.fi.circa medium. C. de edicto diui Adriani tollẽ.& Ant.de But.in c.cùm super.de re iudi.ꝙ si tertius intẽdit cõsequi legitimationẽ suæ personæ,vt admittatur in dicto iudicio, sufficit ꝙ summariè doceat de iure suo respectu alicuius interesse ex tribus interesse,de quibus nunc dicã non autẽ esset necesse ꝙ plenariè doceat,vt probatur in c.veniẽs,*le second*.de testibus.& in l.à diuo Pio.§.si super rebus. ff.de re iudi.& intellige prædicta in casibus in quibus tertius admittitur.† quod quomodo fiat,& quãdo debeat admitti istud consideratur,quoniam aliquando tertio dotalis defensio ptinet,vt in l.pe.ff.de re iudi. aliquãdo æquè principaliter spectat ad reũ conuentũ,sicut ad ipsum tertiũ,vt in l.principaliter,*la secõde*, C.de libera.causa. aliquando ad ipsum reum spectat defensio, sed tertij posset interesse.¶Et istud interesse potest esse triplex, propter quod quis potest admitti.†Primũ,qn̄ ex processu qui fieret cum alio fieret plenum præiudicium, iuxta d.l.pen.ff.de re iudic. Secundum quando tertio cõparenti præiudicaretur in possessione quia possessio vacans occuparetur, quàm diceret ad se spectare: vel præiudicaretur in possessione in qua actualiter incumbit.facit d.l.à diuo Pio.§.si super rebus.cum gl.ff. de re iudi.& ibi Bar.& docto. & l.ob maritorum.cum gl.C. ne vxor pro marito. Tertiũ, propter qualequale præiudicium quod resultat ex præsumptione iuris,vt in l.à sententia.ff.de appel.& in l.si duo. ff.de iureiur. prædictam conclusionẽ,ꝙ teneatur summariè probare de iure suo,probat Fel.in dicto c.veniẽs.de testibus & in d.c.cùm super.de re iudicat. & ibi p Feli. qn̄ tertius se opponens possit impedire excutionem sententiæ non insisto.

4 Quando admittitur tertius.

5 Interesse triplex propter quod admittitur.

ADDITIO.De tertio se opponente,& de authore laudato, qui dicit̃ ille qui est citatus ad causam, vide Matthæum de afflictis in decisio.xv.

Pro secũda quæstione.

AD secundum conclude secundùm Ang. de Aret. plenè tractantẽ hanc materiã in d. l. à sententia. ff.de appel.ꝙ aut tertius vult nouã instãtiã intrare seu inchoare,& potest.l.is à quo,cũ seq. ff. de rei vend.qd̃ intellige ꝓcedere dummodo nõ sit de casibus in qb⁹ sententia lata cõtra vnũ potest præiudicare tertio. de quibus in l.pe.ff.de rei.vend.qa sicut sentẽtia in dictis casibus præiudicare potest, ita etiã præiudicãt acta.c. causam quæ,j.vbi Inno.de testi.cum aliis alle. per eũdem Ang.& sic non posset inchoari noua instantia in præiudicium iam actorum: secus tn̄ extra dictos casus,qa tunc per tertiũ deberet dari nouus libellus, & lis cõtestari.¶Considerandũ est ergo,ꝙ aut comparet tertius primo iudicio expedito,& tũc nõ cogitur primus victor satisdare possessori de eum reddendo in demnem,si tertius agẽs obtineat sentẽtiã, secus si cõparet tempore quo nondũ est finitum primũ iudiciũ, quo casu satisdare debet.gl.& Inno.in d.c.cùm super. & in d.l.is à quo. Et hoc intellige verũ, si primũ iudiciũ fuerit totaliter finitũ, videlicet ꝙ executio sit facta,& sentẽtia executioni demãdata. Nam si post latã sentẽtiam pro primo statim comparet tertius, & velit impedire executionẽ sentẽtiæ vincẽtis, tunc l. à diuo

Pio.§.

Pio.§.si sup reb⁹.ff.de re iudi.habebit locū.Sed si relicto vincēte agit cōtra victū adhuc possessorē,& nōdū deiectū,tūc consuliē de cautione indēnitatis.l.à Titio. ff.de verb.obl.¶Si verò terti⁹ nolit inchoare nouā instātiā,sed inchoatæ assistere, tūc cōcludendū est cum Anto.de But.in d.c.cùm sup.q si tertius prætēdit tale ius,cuius ad eū veluti in emptore marito & debitore, primo loco & principaliter spectat defensio, tūc pōt ipse tertius tripliciter assistere. Primò assistere, ne fiat collusio.Secundò liti assistere ipsam adiuuādo.Tertiò assistere assumēdo in se litem,cùm ad eū principaliter spectet defensio,& remouēdo reum à ꝓsecutiōe litis, iurib.supradi.hoc vltimū limitat Bar.in l.si ꝓplusorio. §.j.ff.de appel.ꝓcedere qñ à principio & añ litē cōtestatā à reo cōuento cōparet,quo casu etiā adhibet cognitio summaria.ꝓut ibi Bar.& doc. in l. Titia. ff.sol. mat.vbi dicūt idē esse,si ignorās ꝓcessū cōparet post litē cōtestatā:qa tūc cōtestatio nō sibi prēiudicat,sicut nec sentētia ignorāti.Si verò tertius sciuisset dictā litē contestari,& non cōtradixisset,tūc poterit remouere reū,nec assistere.l.post litē.ff.de ꝓcu.nisi cā ista superuenerit,vel nisi reus cōsenserit, qa tūc reo inuito poterit assistere,& cām iuuare:qñ s.est tale ius cui⁹ defensio principaliter spectat ad tertiū, qa si tale ius est cuius defensio principaliter non spectat ad tertiū,sed ęquè principaliter ad vtrunq;,veluti dū est quæstio de iure subiectionis,quia æquè interest subiecti ne dñm mutet.l.inuitus.ff.de fideicō.liber. & etiā patroni vel prælati,ne perdat dñium subiecti.l.si pariter. ff. de libera.causa. tūc terti⁹ ad duplicē effectū poterit cōparere.s.assistere liti,ne fiat collusio,& cām iuuare.d.l.si suspecta.ff.de inoff.testa.eo q æquè principaliter spectat ad conuentū.¶Sed vbi & tertiò esset talis tertius, ad quē secūdariò spectet defensio, & ad reū cōuentū principaliter,vt in venditore,tūc poterit venditor assistere liti,& eā iuuare , sed non poterit quo ad tertiū effectū litem in se assumere,saltē remouēdo conuentū.Et dic prædicta ꝓcedere ex parte rei cōuenti, non autē venditoris q solùm admittitur vt simplex defensor,vel vt ꝓcurator in rē suā, & sicut defensor necessarius.l.si actor.ff.de ꝓcu.cùm allegat.p Ange.in d.l.à sentētia.& hoc etiā inuito actore , & in iudicio moto cōtra emptorē, quo casu iurabit de calūnia, & totum iudiciū in se suscipiet,non tñ admittit animo nouādi, nisi actor velit,secundum Iac.de Are.Pet.& Cy.in l.j. C.vbi in rem actio.cum aliis alleg.p eundē Ang.licet gl.in l.liberto.§.fin.ff.de neg.gest. dicat istud,etiā animo nouādi admittendū esse eum , etiā inuito actore. quam tamen gl.omnes doctores reprehendunt.

Cautela. TV tamen in practica serua cautelā , quando venditor denūtiatus comparet,& vult in se assumere causam,videlicet q actor ꝓtestet, q non intēdit neq; vult mutare iudiciū suū cōtra reum iā inceptum, nec cōuētū intēdit liberare , & semp iudiciū suū ꝓsequat cōtra emptorē & possessorē,vide gl.Bar.& doc.in d.l. si actor.illa tñ glos.pōt saluari scdm Bal.in l.ij.in fi.C. vbi in rē act.q intelligat de nouatione instantiæ, hoc est de trāslatione dominij in ipsum,tanquā in procuratorē in rem suā,& non de nouatione actionis quæ liberat reū principalē ab actione proposita. cuius effectus magnus est, quia licet fiat nouatio instātiæ,tamen fiet executio in ipsum emptorē.d.l.pe.§.sed sciētibus.ff.de re iudi.sed si nouaret actio,nunquā in emptorem posset fieri executio , quia esset liberatus per nouationem, quod est tenendum mente.

Tertius ꝓsistit reo inuito. QVod autem dictum est tertium assistere posse,& cām iuuare,intelligendū est hoc etiam ꝓcedere reo inuito,adeo q si re⁹ vellet desistere à lite, & actoris seu agentis intētionem confiteri , posset tñ tertius ꝓsequi.d.l.si pariter.in fi.Intellige etiā prædicta procedere,qñ vult venire ante sententiā , & sic pendente litē principali:idem etiā dic procedere si vellet venire post sententiā suspensam per appellationem à reo interpositā,qa etiam posset appellare à sententia , si per reum non fuit appellatū.¶Aduerte tñ q sufficit libelli oblatio,& litis cōtestatio facta per reum,quādo tertius cōparet,& prosequitur litem cœptā per reum,qa hoc modo videtur ipse tertius approbare omne id qđ actum est ab ipso reo , prosequendo litem per reū incœptā.l.iij.§.falsus.ff.rē ra.ha.Secus si tertius inchoet nouā instātiam,vel ipse appellet,quia est noua instantia.l.ita demū.C.de ꝓcu.vbi do.meus Ias. licet Hosti. in d.c.cum super.de re iudi.teneat cōtrariū,† cùm nō 6
possit tertius non suo nomine gestum ratificare,dum illud vergit in sui vtilitatem:secus tñ si in sui præiudicium,† nam quis ratum habere potest in sui præiudi- 7
cium qđ suo nomine actum non est. text. peregrinus in l.si fundus.§.j.ff.de pign.Ex quib⁹ præmissis infertur,q si reus est conuentus vt detentator,vt est colonus, & tertius vt possessor compareat ante litem cōtestatam,& velit in se assumere litem , & reum remouere,quod poterit, cùm ad eum spectet defensio : secus si comparet post litem contestatā à reo, quo casu posset suscipere litē in se,ad hoc vt reus non condemnetur ad rem restituendā,quā ipse tertius possidet,licet non possit remouere reum ad hoc vt non cōdemnetur in æstimatione,quia in ea cōdemnabit, ex quo se obtulit liti,& lis est cum eo cotestata.arg.l.nec vllā. aliàs est.l.etiam si putauit.§.non solùm.de peti.hæ.& est ratio,quia si conuentus possideret rem, & sic non spectat principaliter causa quo ad possessorem ad tertium,licet prętendat ius in re,tñ non potest remouere conuentum à defensione.d.l.is à quo.&c.Si autem reus est conuētus super iure quod ipse non possidet, sed alius in dicto reo illud ius possidet , prout est in liberto,q nō possidet in se ius patronatus , sed patronus illud possidet in liberto,tūc patronus pōt assistere liti cœptæ,& illā iuuare.idem est in subiecto ecclesię vel clerico quo ad prælatos.Sed non potest patronus vel prælatus remouere subiectum,nec in se assumere litem prædictā,per Inno.& Anto.de But.in d.c. cùm super eo. quia æquè principaliter interest ipsius subditi,sicut ipsius superioris.d.l.si pariter.

DVbitari tamē posset, † an & quādo agitur contra 8 *Dubium.*
aliquē subiectum super iure subiectionis,an prę-
iudicet superiori subiecti.Inn.in d.c.cùm super.in gl. mag.in ver.appellatiōi.dicit,aut fuit acta causa à subiecto ipso superiore ignorāte,& tūc nec ꝓcessus , nec sententia sibi præiudicat:si autem sciuisset,tūc prę-
iudicat sibi quo ad possessionē,si non appellasset à sententia,sed non quo ad proprietatē, nisi interueniat in iudicio,& cām defendat. d.l. pe. ff. de re iud. & dū lra dicit,interueniēte,suppleri debet,&defendente,scdm quosdā ibi in glo.Sed Roge. glossator exponebat ibi, interueniēte,quod idē si sciat & taceat.gl.tamē in d. l. pen.in ver.interueniente.videtur inclinare in partem Roge.& illā sequit Bar.& Ang.¶Et pro hoc facit,† qa 9
si debitor patitur creditorem disputare de iure dominij super pignore in quo habet causam à debitore , fit sibi præiudicium,vt patet in d.l. pe.ergo eodem modo si patronus patitur libertum litigare de libertate quā habuit à dicto patrono,debet sibi præiudicare.& cum hac opi.cōmuniter transeūt legistæ.Quæ omnia qualiter decidi debeāt & concordari , & dominii scię-

BIU Cujas

tia,vel ignorantia, quomodo procedat quæstio,vide Ang.de Are.in l.à sententia.ff.de appel. plenè & ad lõ-
10 gum tractantẽ & disputantẽ.cõcorda vt ibi. ¶† Quando autẽ inferior se submittit iurisdictioni alterius domini,an noceat vero dño in possessorio? vide Bar.in l. quod meo.in pen.col.ff.de acqui.poss.& Ia..in l.si cõuenerit.col. iij.ff. de iur.om. iud. Et etiã si patiatur se trahi in ius,aut exerceri iurisdictionẽ alterius in eum ignorãte domino,non præiudicat vero domino.Feli. & Aret.pleniùs in c.cæterùm.de iud.Et ita dixi in casu emergenti pro ecclesia Heduen. contra dominum de Vouldenay.Et aduerte ꝙ quando inquietatur homo in iurisdictione aut subiectione domini,dominus potest etiam agere pro eo.vt tenet Ioã.Fabri in l.cùm aliquid.C.vbi causæ fiscales.

11 ITem † nunquid publicatis testibus & attestationibus cũ principali,poterit tertius alios testes producere, non obstãte dicta publicatione? Inn.vĩ in d.c.cũ super.tenere contrariũ ꝙ nõ, sicut nõ posset reus cõuentus sup eisdẽ articulis,vt in c.fraternitatis.de testi. in vj.ratio est, ꝙa si sentẽtia cõtra reũ lata præiudicat tertio nedũ in possessorio,sed etiam in petitorio,eadẽ ratione debet prejudicare processus,vt per Inno.in d. c.causam quæ.& ea quæ in d.l.à sententia.ff.de appel. allegat & disputat ad propositũ Ang.de Aretio.

ADDITIO. Sed an tertius veniẽs possit facere articulos eosdem vel contrarios,vide Mat.de affl.in cõsti.regni Siciliæ,quæ inci.iurisperitorum.in iij.hb. in primo nota.in xj.limitatione,vbi tenet quòd sic.

12 *Tertius quando appellare possit.* QVærit etiã ibi Ang.† qñ tertius possit appellare. & cõcludit ꝙ aut dñs sciuit,vel ignorauit.Si sciuit causam agi in prima instãtia cõtra reũ conuentum ateq̃ esset conclusum in causa,tunc põt appellare, vel appellationẽ prosequi, sicuti reus & conuẽtus. Si aũt ignorauerit oẽs ꝓcessus, vel sciuit vltimã appellationẽ post cõclusionẽ in causa,ꝙa tũc non posset suas defensiones formare,poterit tertiò ꝓuocare,qđ reus facere non posset,ne ignorãtia sua sibi noceat,dũmodò appellet intra decẽ dies,vide eundẽ Ang.ibi plura allegantẽ ac ponentẽ cautelã in practica, qñ scilicet appellãs dicat,iuro ad sancta Dei euãgelia,iuxta c.pastoralis.de excep.ꝙ nup (& maximè intra decẽ dies) ad mei notitiã deuenit, ꝙ talis sentẽtia ꝓ tali cõtra talẽ, in tali forma fuit lata,quæ mihi præiudiciũ facit,saltẽ qualequale,& me grauare põt,vnde appello.Nunquid aũt appellatio vel victoria huius tertij ꝓfit ipsi principali,notat Bar.in l.si qui separatim.ff. de appel. Et an sententia lata contra conuentum, cui tertius ꝓ suo interesse assistat in iudicio,noceat illi tertio, vide eundem Ang.in d.l.à sententia.ff.de appell.

Des enfans de plusieurs lictz.

RVBRICA VI.

NAscuntur tales filij propter secundas aut tertias nuptias,quæ tñ sunt intra annum à die obitus primi mariti vxoribus prohibitæ, quia intra tempus anni mulier debet lugere primũ maritũ.l.j.& ij.C.de secũ. nup. l. decreto.C.ex quibus causis infamia irrogatur.vbi plenè.& puniebãtur vxores trãseuntes ad secũda vota ante tẽpus luctus,hodie verò mortuo viro nubat in dño, se-
1. *Ad Corinth. 7.* cundum dictum Apostoli j.ad Corinth.vij. cauẽdum tamen est,ne ita tempestiuè transeat ad secunda vota, ꝙ nõ possit verisimiliter iudicari an partus qui sequitur,sit primi an secundi mariti, & sic propter turbationem sanguinis l.liberorũ.ff.de his qui notan.infa.

Sed oẽs pœnæ introductę de iure cõtra mulieres trãseuntes ad secunda vota intra annũ luctus de iure Digestorũ & Codicis sunt sublatæ per dictum Apostoli dicentis,mortuo viro nubat in domino. de quo in c. pen.& fi.& ibi plenè Panor.de secũ.nup.per Feli.post Panor.in ecclesia sanctæ Marię.de consti.in xlj.col. cũ duabus sequentib⁹. ¶ Aduerte,ꝙ eo ꝙ videbatur aliquibus istud esse prohibitũ, in aliquibus partib⁹ fuit introducta quædam consuetudo, † ꝙ fiebat & fit, le *chariuary*, contra secundò nubentes,sed istud est reprobatum,ita ꝙ de cætero facientes tenentur actione iniuriarum,nec eos excusat consuetudo. ita tenet Io. Fabri instit. de iniuriis.in vers.iniuria.& Auffre.in addi.ad decisiões Tholosa.decisio.cxl.& facit cõtra Cabilonenses,qui habent hanc consuetudinem etiam à talibus vxoratis extorquendi quicquid possunt. sed quidam hoc anno domini 1518.fuerunt vocati in curia suprema parlamenti Burgundiæ ad requestã procuratoris generalis propter extorsiones in dicto *chariuary*, factas. Aduerte etiã quia Lucas de penna in l, mulieres.in x.& xj.col.C.de incolis,lib.x. multũ laudat & commendat mulieres post mortem primi mariti continẽtes, quæ antiquitus corona pudicitiæ coronabantur. Quid autem dicat de mulieribus ad secundas nuptias trãseuntibus,vide eundem Lucam in l.quoties.C.de priuile.schola.li. xij.

1 Le chariuary.

ADDITIO. Hæ mulieres quo ad filios mariti ex primo matrimonio dicunt nouercæ,quæ semper per falsas suggestiones inducunt maritos ad iniuriã faciẽdã sanguini ꝓprio:vt dicit Ang.in l.nõ eñ.ff.de inoff. testam.& ibi dicit Pau.de Cast.ꝙ prę̃sumunt inimicæ priuignorũ,& qđ pater facit cõtra filios suos habẽtes nouercas,præsumit facere suasionibus nouercalibus, hinc nouerca dr̃ nocens arcus,vt dicit Alb. in suo dictionario refertur per Stephanum Bertrãdi in consil. suo cccxxxvj.vlt.col.in j.parte. qui prædicta dicit.

§. PRIMO.

SI l'homme a enfans de plusieurs lictz, la derniere femme suruiuant iceluy son mari, elle demeure douhée sur la portiõ de l'hoirie de sondict mari appartenãt aux enfans qu'elle a eu de luy seulemẽt, & non pas sur la portion des enfans des autres lictz, soit en douhaire diuiz, ou coustumier.

ET in hoc plus habẽt filij primi matrimonij quàm secundi, quod non est incõueniens, ꝓut in notabili casu cõsuluit Ale. in cons.suo clviij.incip.circa primum dubium.in v.vol.vbi dicit,† ꝙ stante statuto ꝙ maritus 1 *Quòd dotẽ lucretur quando intelligendum.* lucretur dotem vxore prædecedẽte in matrimonio, non habet locũ in muliere prædecedente in secundo matrimonio superstitibus liberis ex primo matrimonio,ꝙa illa dos reseruabitur filiis primi matrimonij, & tãtum maritus habebit,quantũ vnus ex filiis primi matrimonij. & hoc dicit tenere Bart. Bald. & Sali. in l.hac edictali.C.de secun.nup. Bald.in l.j. C. de inoff. dot.& in pluribus aliis locis.si ergo idem dicendum est in casu nostro à simili,nam † quia per consuetudinem nostram suprà positã in tit. *Des droicts & appartenances à gens mariez.* §.vj.quæ incipit, *Femme mariee* 2 *De dotario lucrando.*

selon

selon la generale coustume. vxor post mortē mariti habet doharium, hoc est vsumfructū, in medietate hæreditagiorū antiquorū, qa illud nō est intelligendū in marito prædecedēte in secūdo matrimonio superstitib⁹ liberis primi matrimonij, qa tūc tātū habet vxor pro dicto lucro sibi proueniēte, quantum vnus ex filiis primi matrimonij de iure. ¶Sed cōsuetudo ad tollendum istas ambages, voluit alio modo disponere, ꝙ tantū potest habere sup bonis antiqs eius mariti, quę ꝓueniunt ad filios procreatos ex se & dicto eius marito. quod potuit facere, cùm sit æquum, vt filij primi matrimonij per secūda vota non grauentur. nā sicut mulier debet relinquere lucra filiis primi matrimonij, & illis reseruare, & earū rerū est eis alienatio inter dicta. l. generaliter. & l. fœminæ. C. de secun. nup. Frāciſ. de Crema in sing. suo 75. incip. si maritus legauit mille. & in sing. suo 83. inci. mulier trāsiens ad secunda vota. & nota singulariter dicta per eundē de Crema in sing. suo 173. quod est vltimū, quod incip. consului pridie in causa eleganti. vbi dicit, † ꝙ lucra quæ habent mulieres & mariti ex statuto & consuetudine debent reseruari filiis primi matrimonij, licet Bal. voluerit tenere contrarium, sed malè.

3 *Lucra cō iugum.*

Quæstio.

PVlchrum esset nūc videre stante hac nostra consuetudine, quæ ꝓhibet vxorem dotari super bonis filiorū primi matrimonij, nunqd ista mulier quæ virtute consuetudinis nostræ suprà positæ in titu. *des droicts & appartenances à gens mariez.* §. xiiij. dat vxori post mortē mariti mediā partē mobili ū, nunquid ista pars mobilium accipi debeat etiā super parte filiorū primi matrimonij, an verò debeat vxor tātùm habere mediā partē mobiliū quæ ꝓuenerūt ad filios ꝓcreatos in secūdo matrimonio, sicut habet tātùm vsumfructū in parte filiorū ꝓcreatorū in secūdo matrimonio. Fui interrogat⁹ in casu, ꝙ nondū euenerat à quodā bono filio, qui mihi petiit si pater eius moreretur, nunqd eius nouerca deberet habere mediā partē omniū mobiliū, an verò tātùm deberet habere mediam partem mobiliū ꝓuenientiū ad filios procreatos ex eius patre & nouerca. Et iste filius erat de illis de qb⁹ Ouidius in j. Metham. Filius ante diē patrios inquirit in annos. Absq; reuolutione librorū ei dixi, ꝙ tātum deberet habere mediā partē mobiliū ꝓuenientiū ad filios ꝓcreatos ex patre suo & nouerca. & ideo ex idētitate rōnis dispositio isti⁹ cōsuetudinis circa lucrum doharij i muliere prędecedēte añ maritū in sēdo matrimonio, habebit locū in lucro mobiliū rōne cōicationis & societatis initæ inter maritū & vxorē. Quia nondū euenit casus, non aliter disputabo, dicā alibi.

Æquitas nostræ consuetudinis.

ET aduertēdū maximè ꝙ cōsuetudo nra fundatur sup æquitate l. hac edictali. C. de secun. nup. quæ loquit gñaliter in quocūq; lucro, siue sit in mobilib⁹, siue in immobilibus. Ideo etiā extendēda erit hęc cōsuetudo in prædicto lucro bonorū mobiliū, & † etiā 4 omne lucrū qđ capit mulier sup marito, intelligit filiis primi matrimonij nō extātib⁹. qa liberi primi matrimonij faciūt deficere cōditionē, vt iā dictū est hīc antè. & tenet Pau. de Cast. in cons. suo cccl vj. inci. suprascriptus dominus. in nouis cōs. in impressione noua Papien. ¶Et pro hac cōsuetudine bñ faciūt dicta p Ludo. Ro. in cōs. suo cccc xlviij. inci. vī primò. in ij. col. 5 vbi dicit, † ꝙ mulier trāsiens ad secūda vota, habens filios ex primo matrimonio, nō potest disponere nisi de quarta parte bonorū: ergo idē in marito, cùm sint correlatiua. idē Lud. Ro. in cons. suo cccc v. incip. præ- 6 suppositis terminis. dicit, † ꝙ etiam si cōtemplatione matrimonij fuerit facta donatio vxori, ꝙ per trāsitum ad secūda vota priuat ꝓprietate illius donationis, & reseruat filiis primi matrimonij, & hoc in prin. consilij, sed finaliter tenet ꝙ etiā non priuat illa proprietate. ¶Aduerte, qa oēs pœnæ introductæ de iure ciuili in fauorem filiorū primi matrimonij non sunt sublatæ, ita ꝙ l. fœminæ. §. illud. C. de secun. nup. habet adhuc hodie locū in muliere quæ trāsit ad secūda vota, vt amplè tenet Philip. Decius in consil. suo ccxxx. vbi etiā dicit, ꝙ illa lex in illo §. habet locum in marito. & ibi plus dicit, ꝙ etiā si vnus ex filiis primi matrimonij renūtiauerit in manibus patris, aut matris successioni eorū fratrū & sororū, ꝙ si tantū cidē successio alicui⁹ fratris aut sororis ex primo matrimonio eueniat matri quæ ad secūda vota trāsit, ꝙ post mortē matris in totum acquiretur filio primi matrimonij, & nō alijs. *Nota.*

¶Aduerte etiā † ꝙ si mulier habeat filios diuersorum matrimoniorū, filij primi matrimonij accipiēt lucra ꝓuenientia ex primo matrimonio, & filij secundi lucra ꝓueniētia ex secūdo matrimonio, & sic de singulis. nota. in l. si quis priori. §. talem. C. de secun. nupt. 7 *De filiis diuersorū matrimoniorum.*

SEd iterū quæro † per l. hac edictali. C. de secund. nupt. mulier non pōt plus donare marito q̄ sit reseruatū filiis primi matrimonij. certū est de iure ꝙ mulier cōmittens adulterium perdit dotē. vulgato c. plerunq;. de dona. inter vir. & vxo. an mulier committēs adulteriū in secundo matrimonio priuet dote, ita ꝙ acquirat secūdo marito in præiudiciū filiorum primi matrimonij, an verò eis reseruari debeat illa pars quę reseruaret si mulier donaret secūdo marito? text. in l. imperator. ff. de fideicom. lib. dicit, ꝙ † istud qđ ꝓhibetur alienari per contractū, sic etiā ꝓhibet per delictū. ex quo dicit Corsetus in repe. rub. de iureiuran. ꝙ in hoc casu tantū applicabitur marito quantū mulier potuisset donare. & dicit Franci. de Crema singu. suo lxxxvij. incip. statuto cauetur. ꝙ existentibus filiis primi matrimonij propter adulterium vxoris dos non applicatur secundo marito. dixi iam suprà. 8 *Quæstio.* 9 *Prohibitū alienari contractu, nec delicto alienatur.*

DE hac l. hac edictali. C. de secun. nup. & de tribus cautelis quę possunt dari cōtra eā, vide amplè p Deciū in cōs. clxvj. videlicet ꝙ donet omnia bona sua donec viuat, vel ꝙ donet filiis nascituris, vel ꝙ reseruata legitima filiis donet residuū marito, quę tū non sunt tuta, vt ibi: vel ꝙ terti⁹ interueniat q̄ velit se obligare solēniter marito, vel ꝙ derogēt dictę legi, hac edictali, vide ibi eundem Deciū. & amplè de d. l. an possit tolli p statutum, vel consuetudinē, & quomodo, per Fran. Curtiū cons. suo 78. & per Soci. consi. suo 35. in iiij. vol. & per do. meum Ias. in auth. prætereà. C. vnde vir & vxor. vbi amplè Aduerte tamen ad vnā ex limitationibus positis per Deciū in cōsi. suprà allegato, ꝙ licet mulier nō possit plus dare secūdo marito quàm vni ex filiis primi matrimonij, potest tū dare filiis secundi matrimonij. & ita cōsuluit Bal. qui truffatur de illis qui consulerunt contrariū. cùm de hoc dicat esse tex. ad literā. d. l. hac edictali. §. his illud. & illum refert & sequitur Bertrandi in consil. suo lxiij. in j. parte. Et idem Bertrandi in cons. suo clxvj. in j. parte, dat intellectum ad illam legem, in eo quod dicit ꝙ non potest plus relinquere marito q̄ vni ex filiis primi matrimonij, quod si parum, aut nihil relinquat, debet extendi vsque ad legitimam: quod est notandum.

§. SECVNDO.

LA femme du filz qui vient demeurer auec le pere & la mere dudict filz, ou auec le pere tant

BIU Cujas

seulement, ne participe point és biens dudict pere, mais luy demeure sauue ce ce qu'elle y a apporté pour le recouurer,& l'emporter, ou l'estimation, au profit d'elle & de ses heritiers.

IDEM in comitatu Niuerneñ. alia est consuetudo, ꝙ filia, hoc est vxor filij, acquirit communitatem, nisi aliud sit conuẽtum. ¶ Quãdo autem & quomodo debeat fieri ęstimatio rerũ apportatarũ ad domũ patris mariti, vide ĩ l. plerunq; .ff. de iu. doti. vbi distinguit Iurisc̃onsultus an res fuerint æstimatæ, an non. & vĩ hæc c̃onsuetudo fundata arg. l. de bonis. ff. de libe. cau. ¶ Aduertẽdum est,† ꝙ scdm iuris regulas ad ęstimationẽ recurritur qñ id qđ præstari debet desiit extare p̃ mortẽ, vel c̃onsumptionẽ. l. itẽ si verberatũ. §. j. ff. de rei vẽd. l. si seruum. §. effectus. ff. de verb. obli. si qs ab alio. in fi. ff. de re iudic. Io. Pet. de Ferrar. in forma libelli in actione reali, in gl. & si nõ extãt. & q valor debeat attẽdi, vide eundẽ in forma libelli in cã vend. in gl. ꝑ p̃tio. & Cy. & Bar. in l. ij. C. de rescin, vẽdi. & idẽ Bart. in l. p̃tia rerũ. ff. ad leg. Falci. ¶ Et qũo testis debeat deponere, vide doc. ibi. † & debet fieri in nũmis argẽteis & nõ ęre cõtaminatis. gl. in l. ij. §. mutui. ff. si cer. pet. vbi docto. † & qñ dubitaẽ an res stet vel sit in esse, potest fieri petitio alternatiua. Bart. in l. si quando. C. vnde vi. & ibi do. Ias. Panor. in c. fi. quod me. cau. & in c. per tuas. de arb. & Bar. in l. stipulationes non diuidunt. ff. de verb. obl. si tñ sit in esse tẽpore petitionis debet peti. l. in re furtiua. ff. de cõdi. fur. & si non sit tpe executionis, iudex cõdẽnabit in æstimatione, licet res fuerit petita. l. Iulian. ff. de cõfes. ¶ Et p quos debeat fieri æstimatio, vide doc. in l. hac edictali. §. his illud. C. de secũ. nupt. vide quæ dixi s̃. in tit. *des iustices.* §. vj. in gl. *mesusaige.*

1 Sires quæ præstari debet interist, ad æstimationem recurritur.

Quæstio notabilis. SEd quæro, pater aliquis maritauit eius filiũ cuidã iuuẽculæ, quę in dotẽ habuit mille frãcos, quos pater & filius confessi fuerunt recepisse, & pater obligauit se ad restitutionem illorũ hoc modo, videlicet ꝙ promittit reddere & restituere dictos mille frãcos, & de hoc obligat omnia bona sua solũ supra partẽ omniũ bonorũ quę possent spectare & p̃tinere dicto eius filio de bonis dicti patris, & nõ vltra. Postmodũ tñ in fine obligationis pater vsus est his verbis cũ filio, videlicet obligãdo vterq; ipsorũ in solidũ omnia sua bona præsentia & futura. Quæritur de duob⁹. Primum videlicet vtrũ valeat pactum ꝙ pater non teneaẽ vltra partem filiũ contingentẽ. Secũdum, nunquid à dicto pacto sit recessum p̃ sequentẽ obligationẽ solidi persecutoriã, & omniũ bonorũ obligatiuã. Ista duo dubia in terminis disputauit Bal. & in illis consuluit, vt in cõsi. suo cccxxxix. inci. pater & filius. in ij. parte, vbi cõcludit ꝙ valet tale pactũ, & ꝙ non tollitur, neq; est ab eo recessum per sequentẽ obligationẽ solidi. Si casus mihi cueniret in patria vbi viget hæc nr̃a consuetudo, tenerem contrarium in primo casu, dummodò constaret patrem recepisse, quia ipsum dicerem esse constringẽdum in totum ad restituendũ ipsam dotẽ, cùm satis videtur sonare textus nostræ cõsuetudinis.

IN TEXTV IBI,

Ne participe point és biẽs dudict pere.

1 QVæro † nũquid ad minus filius & eius vxor debeãt habere ꝑ obsequio eorũ mercedẽ à patre? Dico ꝙ nõ, nisi fuerit conuẽtum inter eos. ita est text. in l. officio. C. de neg. gest. & ita tenet Bal. in consi. suo cccxvj. inci. in Christi nomine amẽ. in quarta parte faciũt quę dicit Soci. cõs. suo cxlij. ĩ ij. col. & in iij. ¶ Si tñ sint plures fratres simul habitãtes & cõmunes, q̃ oia cõmunia acquirãt ex opera & quæstu, & vnus fratrũ habeat filios simul operãtes, & acquirentes, faciũt illi filij partẽ cum patre, & aliis auunculis. ita vĩ tenuisse idẽ Bal. in cõs. alle. p Pet. de Vbal. in trac. de duo. fra. in iiij. parte principali, in ix. & x. q. & ita consului.

2 De plurib⁹ fratribus simul habitantibus.

ADuerte etiã † ꝙ si sint plures cõmunes in bonis, & vnus habeat filias, ꝙ debẽt dotari de bonis cõmunibus omnibus. Pau. de Cast. in cons. suo cccl. v. in impressione noua, in nouis consiliis. 3

ITem in hac cõsuetudine dic, † ꝙ si vxor sit penes filium, dos debet esse penes eũ, & tenetur pater assignare dotem vxoris ad onera matrimonij supportãda. l. si maritus. ff. fam. ercisc. Quomodo tñ sit conseruandus, ita ꝙ non possit in posterũ conueniri, ponit Bal. in consi. suo cxxix. in iiij. parte. 4

NOlo hîc relinquere quæstiones per Soci. positas in consi. suo clxij. quod incipit, considerata contingentia casus. vbi disputat de pluribus.

PRimò scilicet, † nũquid si filius lucret̃ cũ pecunia patris, quomodo lucrũ sibi, vel patri acquiraẽ? in hoc gl. est ordi. in l. cùm oportet. C. de bonis quæ lib. quæ tenet † ꝙ tale lucrũ est in totũ profectitiũ, & totum patri acquiratur. ista opi. est communis & communiter tenetur, vt tenet ibi dominus Soci. 5 De filio lucrãte cũ pecunia patris. 6

SEcundò aduertendũ est, † qñ filius cũ pecunia patris fecit lucrũ multũ excessiuũ ꝙ attribuit̃ fortunæ potiùs, q̃ pecuniæ & industriæ, an aũt sit patris, an filij, multũ singulariter disputat istũ articulũ Soci. i d. cons. Sed aduerte, qa post̃q doctores firmãt in puncto iuris lucrũ esse patris, ꝓut tenet Bar. & Sali. in l. certũ. C. fam. ercis. dicit hæc verba, ꝙ de ęquitate, ne inuidia oriaẽ inter fratres, & sic frater q lucratur ex industria, habeat lucrũ ex eius industria factũ: & non det occasio malignãdi, & negligẽdi sibi cõmissa, vel minus fideliter operãdi, dicendũ est totũ esse cõmittendũ arbitris in hoc datis, vt boni viri arbitrio hoc determinent, & medietatem lucri semp cũ opera vel industria pẽsent, cùm multoties lucrũ ꝓcedat à fortuna magis q̃ ab industria. Considerẽt etiã huius fidei creditũ, cũ ꝓpter creditũ multoties sub fide ꝓbatũ multũ fiat lucri absq; interuẽtu pecuniæ, ac etiã quantũ alij fratres fuerint operati. Ang. tñ in consi. suo cxij. incip. In Dei nomine amẽ, bona acq̃sita. multũ dicit esse cõsiderãda industriã filij. † & istud est qñ non apparet ꝙ filius negotiet̃ de mãdato patris: secus aut̃ qñ de mandato patris negotiatur, qa omne lucrũ acquiriẽ patri. Ang. in cõsi. suo lxxxv. inci. In Dei nomine amẽ. Ex themate proposito. quod allegat Soci. in consil. hîc antè alleg. & subdit Ang. † ꝙ filius non potest petere salaria laborum suorũ, quia mãdatum solet esse gratuitũ, nõ assueto eius operas locare. l. j. in fi. ff. manda. Et istud sequitur Alex. in l. illud. C. de collatio. & Bal. in authẽ. ex testamento. in x. col. C. de colla. Bar. Bal. & alij in d. l. cùm oportet. intellige prędicta, nisi aliud habeat patriæ consuetudo, prout dicit Bart. in l. j. §. nec castrense. ff. de collatio. bono. 7 8 9

ET hæc sunt † quãdo filius simpliciter negotiatur, sed quid si negotietur nomine suo proprio? licet Lud. Ro. in auth. ex testamẽto. C. de coll. voluerit tenere ꝙ tale lucrum sit filij, arg. l. idémque. §. si mãdauero. & l. si vnus ex sociis. §. j. ff. pro socio. tñ sua opinio est contra mentem omnium doctorũ. licet tamẽ loquantur quado filius negotiatur simpliciter, tamẽ 10

† quia

11 †quia in dubio quilibet præſumitur nomine proprio negotiari. l. & magis. ff. de ſolut. l. ſi ita ſtipulatus. §. Chryſogonus. ff. de ver. obl. idem erit dicendũ in hoc caſu, ideo & per alias rationes Roma. in cõſulẽdo receſſit ab illa opinione, & tenuit contrarium in conſil. ſuo cccclxix. quem allegat Soci. in d. conſ. quẽ videas omnino cùm caſus euenerit, & vide do. meũ Iaſ. in l. ſi emancipati. C. de colla.

IN TEXTV IBI,

Mais luy demeure ſauue.

1 Lucra nuptialia patri quærũtur. ADuerte† quia lucra nuptialia quærũtur patri, etiam quo ad vſumfructum, vt eſt tex. notabilis in l. j. C. de bonis quæ libe. & vide in l. ij. & iij. C. eod. ſed

2 tamẽ dic † ℘ ſi filius ſuſtineat onera matrimonij, ℘ dos debet eſſe penes filium. l. ſi maritus. ff. fami. ercis. & dixi hîc antè, verſi. item.

3 SEd mortuo † eius marito quin tãtum eſt obligatus de dote recepta, nullis relictis filiis. ſed relicto eius patre & aliis ſuis fratribus, an dicta vxor ſic maritata, quę debet repetere dotẽ, poſſit agere cõtra patrẽ, & quomodo? diſtingue vt per tex. gl. Bart. & doct. in l. ſi cũ dotẽ. §. tranſgrediamur. ff. ſol. mat. Raphaelẽ Cuma. in cõſ. xl. in ij. dubio. & nota dicta per Bald. in cõſ. cccxxix. in ij. parte ſuprà allega. & vide Ang. Areti.

4 §. eſt & aliud. inſtit. de dona. vbi dicit, †℘ ſi pater & filius in eodẽ inſtrumẽto confeſſi fuerint recepiſſe trecentũ ℔ dote vxoris filij, ℘ tota pecunia præſumitur peruenisſe ad manus patris. Adde de hac materia Frãciſcum de Curte conſ. ſuo liij. incipiente, Sæpe & frequenter. ¶ Credo tamen per hãc noſtram conſuetudinem, ℘ etiã ſi pater non ſit obligatus, ℘ etiam ſi probetur ℘ pecuniæ dotis vxoris fuerint receptæ in domo patris, & ℘ pater & filius ſimul habitabant, quòd pater tenetur per hanc conſuetudinem. Cogita. ¶ Vide de hoc quãdo præſumatur quòd pecuniæ peruenerint ad manus patris, ſi pater & filius ſemel cõtraxerint, per Boërium in conſuetu. Bituricen. de conſuetu. iur. ſtatus perſonarum. §. v. vbi idem de marito contrahente cum vxore.

IN TEXTV IBI,

Pour l'emporter.

1 An vxor vacce partum reportet. POne ℘ †dederit vaccas, & ſecum adduxerit talis fœmina, quæ tẽpore huiuſmodi habitationis fecerint partus, cuius ſint, an debeat etiã vxor huiꝰ filij ſecũ illos partꝰ reportare? Dic ℘ ex quo qualecũq; ſit, debet reſtitui, ſi ſit in rerũ natura, & ſic partꝰ cũ vaccis: vt in ſimili tenet glo. & ibi doctores in l. j. C. ſolu. matrimo. & ita etiam dixi in facti contingentia.

2 Quid de veſtibus. SEd pone † ℘ pater dederit vxori ſui filij aliquas veſtes, quotidianas ſ. & feſtiuas, quomodo ſit de illis fiẽdum? dic ℘ quotidianæ ſunt illi præcipuæ, ſed nõ feſtiuæ, prout voluit tenere Bar. in l. j. §. nec caſtrẽſe. in pen. col. verſic. vlterius quæro. ff. de coll. bonor. adde ad hanc materiam dicta per Feli. in c. iurauit. ad finem. de probatio. per Pau. de Caſt. in conſ. ſuo cccl v. ante allega. per Anto. de But. in conſ. ſuo lix. in ij. col. Roma. cõſ. ſuo cxlvj. Ancha. in conſ. ſuo clxxxj. incip. in j. dubio. ¶ Faciũt ad hãc conſuetudinẽ in argumẽtum textus in l. de bonis. ff. de liberali cauſa. vbi qui ex ſeruitute in libertatem proclamati ſunt, ſi ad domum manumiſſoris bona intuliſſent, à domo recedendo bona per eos apportata ſecum auferunt. facit l. non ſine. C. de bonis quæ liberis. facit l. ij. C. eodem. facit l. ij. C. de patria poteſtate. faciunt hîc antè dicta ex conſilio Socini.

§. TERTIO.

LE fils ou fille eſtans hors d'aage de pupillarité, tenans feu & lieu en leurs chefz, & ſeparément de leur pere, eſt reputé emancipé de ſon pere.

SI iſta conſuetudo eſſet in Gallia, & in Frãcia, vt hîc, non diſputaretur an Filij Frãcigenarum ſint in poteſtate patris, dicã infrà. ¶ Alius modus emancipationis habeẽ in ſeptena Bituricen. vt in conſuetudine dicti loci, tit. de cõſue. iuris ſtatus perſona. §. ij. & ibi plenè de materia emãcipationis per eundẽ Boërium in gl. j. Alius modus ponitur per conſuetudines Turoñ. in tit. *de emancipation.* articulo vnico. & ibi Ioan Sanxon ponit quaſdam quæſtiones practicabiles.

ET iſte modus eſt in conſuetudine Tholoſana, vt refert G. Benedicti in repe. c. Rayn. in verbo, matrem inſuper Cleram. nu. 25. de teſta. & ibi nume. 30. dicit ℘ communis reputatio non facit haberi pro tali in his in quibus requiritur habitus perſonæ quo ad actum gerendum: ideo communis reputatio ℘ quis ſit emancipatus non facit illum emãcipatum ad actũ, vbi requiritur emancipatio.

1 Filius quãdo cẽſeatur emancipatus. DE iure † filius ſeorſum habitans à patre cenſetur emãcipatus qñ diu habitauit, quod intellige, ſ. x. annis vel xx. ſcdm aliũ intellectũ, prout tex. & gl. in §. ſi filius f. inſt. de obl. quæ ex quaſi delic. naſ. & in l. j. C. de patria pote. & dicit ibi Bal. & idẽ Bal. in l. poſt mortẽ. ff. de adop. ℘ ſi filius ſ. per xx. annos vixerit ſeparatim à patre negotiãdo, preſumitur emancipatus. ideo dicit do. Iaſ. in l. fi. in ij. col. C. de verbo. ſig. † ℘ filius

2 ſeorſum habitãs à patre non dr̃ eſſe de familia patris. quam quidẽ habitationẽ à patre ſeorſum non limitauit nr̃a conſuetudo, ſed ſolùm ℘ ſeorſum habitet tenẽdo fõcũ larẽ. ¶ Et iſta emãcipatio operatur in multis propter differentias quæ ſunt inter filium in poteſtate & emãcipatũ, † qa filio in poteſtate non poteſt

3 Emancipatio ad quid proſit. fieri donatio per patrẽ, imò ſi fiat cõferri debet. auth. ex teſtamẽto. C. de colla. ſecus ſi filius ſit emãcipatus, qa valet donatio eidẽ facta per patrẽ. doc. ibi. intellige † tñ qđ dixi in filio in poteſtate, niſi in vno caſu multum ſingulari, de quo pluries fui interrogatus, ſ. quãdo pater dat in fauorẽ, & contemplatione matrimonij, prout tenet in ſpecie Guido pap. q. ſua cxlv. & ſecundũ eã opinionẽ pluries cõſului. ſed pro certo mihi vr̃ ℘ erret, & ℘ malè dicat, & ſi poſtmodũ caſus mihi cueniat, videbo ſi poterit veraciter & bene teneri cõtrarium, ſed nunc aliter non inſiſto. plures alios caſus in quibus valet talis donatio, ponit do. meus Iaſ. plenè in l. fratrer à fratre. in xvij. col. cum ſeq. vſque ad finem, in lectura. ff. de condi. indebi.

4 ITem etiã † ℔ deſt emãcipatio, qa filius in poteſtate nõ põt eſſe in iudicio ſine authoritate & licẽtia patris. l. cùm nõ ſolùm. §. neceſſitate. C. de bonis quę lib. & iudiciũ cũ eo actũ ſine licẽtia & cõſenſu patris eſt nullũ. Bal. conſ. cxciij. in iij. parte. qđ an intelligitur in minore xxv. annis, vide Guid. pap. q. ſua liiij. quę incipit, tẽpore quo aduocabã. & ibi ponit quoſdã caſus, in quibꝰ nõ requirit licẽtia & authoritas patris. & vide Ang. Are. in §. actiones. in viij. col. ver. quæro an fi-

5 Filius in poteſtate non poteſt eſſe in iudicio ſine patris conſenſu.

6 liuſſa. inſti. de actio. dicit ẽt Bal. in d. §. neceſſitate. † ℘ filius vſq; ad litis conteſtationẽ excluſiuè poteſt cõparere, nec antè requiritur cõſenſus patris, dicit tamẽ

BIU Cujas

7 idem Bal.in d.§. in iiij.col. † ꝙ præceptū guarentigiæ factum in filiūfamiliâs sine cōsensu patris non valet, ideo nō potest se obligare filiusfa. præcisè,nec in curia cancellariæ contractum apud nos,nec in curia ecclesiastica,ex quo etiam si fuerit monitus per notariū simpliciter,non poterit excommunicari per legitimè constat,quod nota.fuit tamen iudicatū in vxore contrarium per dominum officialē Heduen.vt dixi suprà in titu. *Des droicts & appartenances à gens mariez.* §. j. in glo. *contracts entre les uifs.* ibi, octauò limita.

ADDITIO. Aduerte etiam ꝙ iuramentum præstitum per filium sine consensu patris non obligat ipsum,vt dicit Hippol.de Marsi. in sing.suo xl. incip. filiusfamiliâs non potest esse in iudicio.

8 *Dictum notabile.* TV adde illud qđ dicit Bal. in l.iij. in §.sed vtrū.ff. de minorib⁹.vbi dicit,† ꝙ si filiusfa.de cōsensu patris se obligauerit,& postea sit in iudicio vigore dictę obligationis, ꝙ nō requirit cōsensus patris.qđ dictū refert & sequit do. Alex.in cōsi.suo.lxj.incip. Domini redēptoris,etiā viso ꝓcessu.in ij.col.ibi,prętерea posito.in v.vol.Et ideo dicit Pan.in c.cùm in veteri. in iij.
9 col.extrà,de electio.† ꝙ si requiratur licētia patris ad hoc vt filiusfa.possit agere, si tñ pr̄ & fili⁹ simul agāt, nō est necessaria alia licētia patris.istud idē tenet Bal. in l.si.C.ad Macedo.& in l.filiū.ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris. Alex. in l.is qui hæres.§. neq; filiusfa. in j.col.ff.de acqui.hære.& ibi plura alleg. idē Ale.in l.si cōstante.§.si vxor.in prin. ff. sol. matr.quē vide.& istud tenet Bar.in l.cùm pater.§.libertis.ff. de leg.ij.fa ciūt quę dicit Panor.in consi.suo xj.incip.Factū sic ꝓponit.in j.dubio,in ij.col.in ij. vol.& istud dictū Bar. in d.l.cùm pater.etiam allegat Pan.in cōsi.suo clx.incip.Lōga est ista cōsultatio.in x.col.versi. venio ad octauū & nonum.tenuit Ang.de Aret.in plurib⁹ locis, in §.ius autē.insti.de patria potesta.in §.pupill⁹.in tit. de inuti.stip.& insti. qui da.tuto. possunt.in prin.Idē Bal.in l.Titius.ff.qui.mo.pig.vel hypoth. soluit. ¶Ad de prędictis Boërii in cōsuetu.Bituricen.tit.de cōsue. iur.status personarum.§.ij.vbi amplè de prædictis. & Ioan.Sāxon.in tit. *De emancipation.* art.vnico,fol.ccx. & ccxj.vbi ponit prędictas limitatiōes. ¶Et vide Guil. Bened.de hoc vlt.art.quādo pater & filius simul stant in iudicio,aut simul contrahūt,ꝙ non requiritur alia licentia,in sua repe.c.Rayn.in verbo,matrem insuper Cleram.num.44.de testamentis.

ADde etiā ꝙ quādo filius non agit iure actionis, sed tātum implorat officiū iudicis, potest esse in iudicio sine licentia patris,vt dicit Guil.de Iudo, singul.97.incip.glo.est quòd licet filiusfam.

10 *In causa spirituali.* ITem etiā † non requiritur licentia & authoritas patris in causa spirituali.c.si annum quartūdecimum. & ibi Archi. & alij, de iudi.in vj.Pan.in c.ex parte. in ij.col.extrà.de resti.spoliato.& in c.cum voluntate. in fi.de senten.excommunicationis.

11 *In iudicio possessorio.* QVid autē † in iudicio possessorio,nūqd requiratᷣ cōsensus & licētia patris?vide Bal. cōsi.suo 429. incipi.In Christi nomine.in iij.parte,vbi ponit etiam
12 *In causa criminali.* qñ requiratᷣ authoritas patris, † & qd in causa criminali se defendēdo,ponit idē Bal.in cons.suo 217.inci. Verba libelli.in iij.col.in ij.parte,ibi,secundò principaliter dubitatur.& Frā.de Are.in cons.suo 138.& vide decisionē Tholosanā quęst.175,in additione,ponit qd de cōmissione impetrata per filiū, & quid de assecuramēto per eū petito, an requiratᷣ cōsensus patris.

13 *Filius maior.* ALexander verò in cons.suo lix. incip.Viso ꝓcessu causæ.in ij.col.in ij.volu. † videtur tenere ꝙ etiā in filiofamiliâs maiore. xxv. annis in agendo non requiratur consensus patris, & ibi etiam dicit ꝙ sufficit generalis consensus:scilicet ꝙ pater cōsentiat ꝙ filius possit agere,& stare in iudicio in omnib⁹ causis præsentibus & futuris, & cōsenserit requisitus à filiofa. & requiritur etiam in summariis & executiuis causis.

ADDITIO. Aduerte ad vnum,ꝙ si filius sit tutor, aut curator,aut procurator, & necessitate officij agat cōtra patrē etiā absq; veniæ impetratione,excusat, vt facit tex.in l.quæsitum.ff.de in ius vocādo. qm̄ officij necessitas in hoc, & multis aliis excusat, vt dicit Alciatus in fine primi libri,de verborū & rerū significatio.& facit vltra eum tex.in l.post legatum. §. q accusauit.vers.aduocatum fisci.ff.de his quib⁹ vt indignis hæreditas.vbi necessitas officij aduocati intentionem delatoris explanare habentis eum excusat.

14 *Filius sacerdos.* ITem etiā † filius sacerdos in agēdo nō tenet habere cōsensum patris.gl.notabilis in c.indecorū. de æta, & quali.disputat istud, s. nunquid sacerdotiū liberet filiū à patria potestate.Bar.in l.patre furioso.ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris.Panor.in d.c. cum voluntate.Guido papa quæst.sua cccIxxxij.in fine illi⁹ quæstionis.Bar.in cōs.lxj.incipi.Filiusfa.presbyter.Geminia.in c.fi.in fi.de iud.in vj.do.Ias.in l.q se patris.i iiij. col.C.vnde liberi.& in d.l.patre furioso.in fi.† vbi di- 15
cit, ꝙ dignitas simplex sacerdotalis non liberat filiū à patria potestate, pater tñ clerici non habet in bonis eius vsumfructum, † quia peculia clericorū cēsentur 16
quasi castrensia.l.sacrosanctæ.C.de episco.& clericis.

ADuerte quomodo clerici licet sint in potestate patris,tamē sine eius licētia testari possunt,vt est tex.in auth.presbyteros.C.de episc.& cle.& ponit G. Bened.in sua repe.c.Rayn. in verbo, matrem insuper Cleram.nu.17.de testa.& ibi etiā quomodo filius testari potest,aut donare causa mortis in multis casibus sine licentia patris.etiam quomodo patri donare potest de eius licentia,dixi ibi.vide Soci.consi.clxxij.

17 *Filius episcopus.* QVantum † autem ad episcopalē dignitatem secus est, qa per eam filius liberatur à patria potestate.§.palā.in auth.cōsti.quæ de digni.colla.vj. authen.sed episcopalis.C.de epis.& cle.& intellige quo ad sui fauorē & commodū,prout dicit Bald.in l.apud hostes.C.de suis & legi. ¶Istud etiā tenet Pyrrhus in consuet.Aurelianen.tit.quibus modis ius patriæ pot. soluitur.in fi.totius tit.Et Io.Sanxon in cōsuetud.Turoñ.tit.*des bailz*.art.j.in fine gl.fol.cciij. & in tit. *de emancipation.* art.vnico,fol.ccxj.vbi ponit limitationes hîc antè dictas.

18 *Religiosus.* IDem dicit† quando quis est ingressus monasteriū, vel aliter effectus est religiosus.Bal.in l.sacrosan.C. de episc.& cleri.& do.meus Ias.in d.l.patre furioso.ff. de his qui sunt sui vel alie.iuris.† Itē quādo quis ade- 19
ptus est beneficium,an liberetur,Gemini.in c.fin.§. j. de iudiciis,in vj.

20 *Militia. Doctoratus.* QVid autem † de militia,doctoratu,aut simili dignitate?dic ꝙ nō liberat à patria potestate. Bal. in l.si maritus.C.de patria potest.& habet in §. filiusfamiliâs.qui. mo. ius patriæ potesta. insti. vbi videre potes Ang.& Ioan.Fab.post tex.& gl.ponentes casus in quibus quis liberatur à patria potestate.

21 *Galli non habēt filios in potestate.* LIcet glos. in §.j. instit. de patria potesta.dicat,† ꝙ Galli & Frācigenæ nō habeāt filios in potestate, & etiā idē dicit Alex.de Britonibus & Gallis, in apostillis ad Bar.in l.qui in potestate.ff.de testam. tamen per hāc nostram consuetudinem secus est, qa ex quo ponit vnū modum liberandi filiumfamiliâs à patria potestate, ergo præsupponit eum esse in patria potestate:cùm priuatio præsupponat habitum.l.decem.ff. de verb.

de verb.obl.cum vulg.& iſtud quod dictum eſt, ꝙ filij Gallorũ & Britonum non ſunt in poteſtate parentum,tenet do.meus Iaſ.in lectura l.frater à fratre.ff.de cõdi.inde.in xj.col.& in l.fi.C.qui teſta.face. poſſunt. ¶Sed tamẽ quãtum ad Britones videtur ꝙ fuerint ſub imperio,per text.in l.ij. in §. prius.ff. de vulg.& pup. ſubſtitu. Hoc tamen anno fuit iudicatum per arreſtũ in parlamento Pariſien.quòd filij Gallorum & Frãcigenarum ſunt in poteſtate patris.

22 Iudæi. Pagani. 23 Hæretici.

QVid † autem de Iudæis & Paganis, nunquid habeãt filios in poteſtate? Bal. in l.nam ciuium. ff. de his qui ſunt ſui vel alie.iur. dicit ꝙ ſic:ſed hæretici & ſchiſmatici, non, propter crimẽ læſæ maieſtatis diuinæ.arg.auth.Gazaros.C.de hæreticis.

IN TEXTV IBI,

Et ſeparément.

ADuerte ꝙ ſufficit nedũ ꝙ filius omnino moretur ſeorſum à patre,ita ꝙ quilibet p ſe moretur, ſed etiã ſi filius principaliter alicubi habitat,& pater cum eo.qm̃ eo tunc cùm habitet pater cum filio,non cẽſet filius habitare cũ patre, neq; ſimul habitare,ſed filius principaliter & de per ſe,& pater acceſſoriè, qa nihil gerit pater,ſed ſolus filius.l.& habet.§.j.ff. de p̃cario. & quod no.Bar.in l.Sẽpronio.ff.de vſufruct.leg.vnde in tali caſu locum habet cõſuetudo,vt dicit Guil. Benedicti in repet.c.Raynutius.in verbo,matrẽ inſuper Cleram.nu.25.de teſta.allegat Pau.de Caſt.in cõſ.ſuo clxxiiij.inci.ad primum quæſitum.

IN TEXTV IBI,

Eſt reputé emancipé.

1 Filius in dubio præſumitur in poteſtate.

QVid † autem ſit in dubio,qm̃ nõ apparet de prædictis,an filius p̃ſumaẽ emãcipatus,an verò in poteſtate patris? Tex.eſt de iure in l.ſi emãcipati.C.de colla.ꝙ præſumit̃ in poteſtate.q tex.eſt melior de iure ſcdm Pau.& Alex.ibi,facit l.ſi filius.ff.de proba.Ang. in l.ſed & ſi de ſua.in gl.j.ff.de acquir.hære.Spe.in tit. de acto.§.j. verſ.ſed quid poſtquam.cum ſeq.Io. And. in regula,infamibus.de reg.iur.in vj. in Mercurialib⁹.

2 LImitat † iſtud Alex.niſi filius eſſet in quaſi poſſeſſione eſſentiæ ſui iuris,qa tunc trãsfert onus probandi in aduerſariũ.Gl.eſt in l.Titia.in gl.pen. ff. ſol. mat.& ibi Bal.& illã ſequit̃ Bar.in l.is poteſt.in vj.col. ff.de acqui.hære.cũ concordã.per Alex.in d.l. ſi emãcipati. ¶Sed iſta limitatio nõ eſt vera, & illã reprobãt Bal.& Alex.in d.l.Titia.& idẽ Alex.in apoſtil.ad Bart. in l.ſi priuſquã.in v.oppoſitione.ff.de noui ope.nunt. eo ſ.ꝙ primæuus ſtatus naturæ cõtradicit huic quaſi poſſeſſioni.l. item in poteſtate. ff. de his qui ſunt ſui vel alie.iur.ergo non releuat ab onere probãdi, iuxta gl.in l.ſicut.§.ſed ſi quæriẽ.in verb.poſſeſſorẽ.ff.ſi ſeruit. vindicet̃.nec etiã onus probãdi in aduerſariũ trãſfert,vt ibi.Poſſet iſtud ſaluari in vno caſu de iure,ſ.qm̃ filius ſeorſum habitauerit à patre per decenniũ, tunc præſumitur emancipatus,ſi hoc alleget.Ita tenet Bal. in l.poſt mortẽ.ff.de adop.in fi.& in l.ij.C.ſi aduerſus rem iudicatã. Facit text.in l.j.ibi,diu paſſus.C.de patria poteſta.Iſta tenet, refert & ſequit̃ do. meus Iaſ.in d.l.ſi emancipati.in ij.not. C. de colla.& in l.ſi priuſquam.in xiiij.col.ff. de noui operis nuntia.

ADDITIO. Aduerte in hoc,qa nõ ſtaret̃ aſſertioni patris & filij ꝙ ſit emãcipatus,vt tenet Soc. in cõſ.ſuo xxiij.in iij. col.i iiij.vol.nu. 13.& dicit nu.22.23.& 24. ꝙ conſenſus p̃ſtitus ad propriũ cõmodũ,non valet.

ET quid operetur in hoc communis reputatio, ſi probatum fuerit ꝙ tenebatur & reputabatur pro emãcipato, vide eundem G.Bened.in ſua repe.c.Ray. in verb.matrem inſuper Cleram.nu. 4. de teſt. & dixi hîc antè in prin.iſtius §.

ADuerte ꝙ in probatione honoris, aut poſſeſſionis beneficij non ſufficit probare communẽ reputationẽ,vt dicit Ægidius de bellamera,deciſ. ccccxxxij.cum ſequ.& melius in deciſ.cccccxij.Sed in impetratione beneficij ſi narretur illud eſſe curatũ electiuum,aut dignitas,ſufficit illa probare per communem reputationem,famã, ſeu opinionem,vt dicit idẽ Ægidius deci.ccclxxxix. ¶Vide Io.Sanxon.in conſue. Turon̄.tit. De *emancipation.* arti. vnico.fo.ccx. & ccxj. Lucas de Pẽna in l.quicunq;.C. de apochis publicis, li.x.ponit hunc caſum præſumptionis, ſ. filij in poteſtate,in xxj.caſu.& ibi ponit cẽtum & lxxx. caſus, in quib⁹ præſumptio habet locum,quos nota.Et de huiuſmodi reputatione verbali quomodo etiã quãdoq; operatur,vide in §.fi.inſti.de adoptio.in l.vnica. §. ſimiliq; modo.C.de latina libertate tolleda.Et de reali, ꝙ multum operatur,facit l. ſeruis vrbanis. in prin. & ij.reſponſo.ff.de leg.iij.l.ſi accepto.ff.de iure fiſci. l. ſi quis pater.ff.ad Macedonia.quos tex.allegat Bertrãdi in conſi.ſuo cxxv.in iij.parte.

Cautela mirabilis.

SEd aduerte ad mirabilẽ cautelã,quam ponit in d.l. ſi emãcipati.quæ eſt poſita per Bart.Cæpol.in ſuis cautelis,cautela ſua cxiiij.inci.qs in dubio præſumit̃. in xv.fo.& eſt doctrina Ang.in d.l.ſed & ſi de ſua.ff.de acqui. hæred. videlicet ꝙ eo † ꝙ qs ſemper præſumit̃ 3 filiusfamiliãs donec conſtare poſſit poſt centũ annos ꝙ pater eius non viuat,† qa in dubio quis p̃ſumitur 4 viuere per centum annos.l.fi.C.de ſacroſan.eccl.ꝙ in initio p̃ceſſus proteſtatio fiat cõtra aduerſariũ, dicẽdo ꝙ non intẽdit litigare cum ipſo niſi ſi & inquãtum habeat legitimã perſonã in iudicio comparendi,iuxta notata in l.inter quos.§.j.ff.de dam.infec. & poſtmodum cùm eris in fine inſtãtiæ oppone aduerſario tuo ꝙ eſt in patria poteſtate,quod præſumitur, vt antè dictũ eſt,ideo cùm non poſſit probare ſe emancipatum, quia tempus non ſemper eſt ad probãdũ, ſuccumbet in cauſa.ita tenent prædicti. Quæ quidem deciſio eſt vera,licet aliqui voluerint eam impugnare,vt ibi potes videre. ¶ Et hãc deciſionem multùm bene declaratã,vide per Hippoly.de Marſiliis in l.ſi qs nec quæſtio.col.ix.ff.de quæſtionibus.vbi videtur tenere cum Ang.Aduerte etiã ex tex.noſtræ conſuetudinis, quòd talis filius habetur pro emancipato, ſed non eſt verè emãcipatus, & ideo videtur ꝙ non habeat iura emãcipationis,† quia aliud eſt haberi pro tali,& eſſe tale, 5 vt dicit Bart.in l.ſi maritus.§.legis Iuliæ.ff. de adulteriis.plenè per do.meum Iaſ.in l.prætor ait.§. ſiue autem.ff.de noui ope.nũtia.ſi tamẽ eſſet dictum,*eſt tenu & reputé emancipé*, iſta duo verba propter geminationem operarentur veram emancipationem,per ea quę dicit ibi do.meus Iaſ.

IN TEXTV IBI,

Emancipé de ſon pere.

IVxta hãc cõſuetudinem quæro de pluribus. Primò quid ſit emancipare.Card.in cle.j.in prin.in xv.notabi.de exceſſ. præla.dicit, † ꝙ emancipare eſt libera- 1 *Emancipare quid.* re, ideo dicit tex.& ibi Bal.in l.ſi viua.§.cum verò, C. 2 *Emancipatio.* de bo. mater. † quòd emancipatio eſt libertatis conceſſio. ita etiam dicit idem Bald. in l. cùm oportet. §. cùm autẽ.C. de bonis quæ lib.† & debet fieri in ſcriptis.l.emancipatione.C.de fide inſtrum. & l. ij. C. de emancip.libe.vbi notatur. Poteſt tamen probari per teſtes, vt dicunt docto.ibi. ¶ Alios autem caſus in qui- 3

BIU Cujas

bus requiratur scriptura, ponit glo.in c.j.in verbo, in scriptis. de censi. in vj. sed etiam in protestatione in quinque casibus requiritur scriptura.per do.meū Ias. in l. non solùm.§. morte. in xj.col.ff.de noui ope.nūt. Alios ponit idem dominus meus in l.cùm proponas.
4 C.de pac.& ad omnes aduerte, † quia in omnib⁹ casibus in quibus requiritur scriptura, non admittitur probatio per testes, nisi sint quinque & rogati. Dominus meus Ias. in l.j.in xiiij.col. C. de iure emphyt.

5 An per procuratorem fieri possit.

¶ † Nunquid autem possit fieri emancipatio per procuratorem? Bart. in l.post mortem.§.fi.ff.de ado. & in l.Gallus.§.forsitā.vbi do.meus Ias.ff.de lib.& posthu. notatur in l. iubemus.circa medium, ibi, precibus à superiore oblatis.C. de emanc. vbi in omnibus concluditur quòd non.

6 ADuerte tamē † ꝙ si fiat,& nihil opponatur, ꝙ talis emācipatio etiā facta p ꝓcuratorē tenet. Bart. in d.§.fin.& Feli.in c.ij.in ij.& iij.col.de iudiciis.

7 Corā magistratu.

ET potest fieri talis † emancipatio corā magistratu, vt tenet Speculator in ti.de iur.om.iud.ver.ad huius.ibi porrò.& gl.in l.magistratū.ff.de adopt.imò coram quo iudice debeat fieri emancipatio clerici, vide Rotā decisio.clxxxvj.in nouis.& Geminia. in c.fi.§.j. in fi.primæ col.de iudic. in vj. vbi satis notāter ponit.

ET formam emancipationis ponit Specul.in tit. de natis ex libero vētre.§.fi. & instit.de emācipatio. liberorum. est tit.quibus modis ius patriæ potestatis soluitur.§.nostra.

NVnquid autem infans & absens possit emācipari,& an valeat emācipatio filio postea ratificāte? Vide hanc materiam plenè & ad longum disputatam per Frāciscum de Curte seniorem in cons. suo iiij. incip. Punctus de quo quæritur.per totum.& in consil. xix.in ij.& iij. col. vbi etiā arguendo quærit quid de legitimatione, scilicet nunquid filius infans possit legitimari. Dicam plenius infrà.

8 An quo ad vnum actum tātum.

NVnquid etiam emancipatio † possit fieri quo ad vnum actum tantùm? Vide Bar.& do.meum Ias. in l.j.§. hoc autem. ff. ad Trebel.sed contrarium eius qđ ibi tenuit, tenet in l.frater à fratre.in sua lectura, in iij.col.ff.de condi.indebi.vbi tenet ꝙ non potest fieri quo ad vnum actum donationis,& tamen in d.§. hoc autem.tenet quòd sic.

VIde Gul.Benedicti in sua repet.c. Rayn.in verbo, matrem insuper Cleram.num.27.de testā. quòd opinio Bal.in hoc est cōtra Bar. & dicit ꝙ opinio Bal. est communis & verior, quòd emancipari quis non potest quo ad vnum actum,& quo ad alium in paterna potestate remanere.

§. QVARTO.

ENtre gens nobles, la femme apres le trespas de son mari se peut, si bon luy semble, dire baliste de ses enfans, du consentement de ses parens & amis prochains paternelz de ses enfans, si par le pere n'y est autremēt pourueu,& a à son profit tous les meubles. Et faict ladicte femme tous les fruicts siens des heritages de sesdicts enfans, iusques à ce que lesdicts enfans soyent en aage suffisant, c'est assauoir, le fils de xiiij. ans, & la fille de xij. ans, parmy ce qu'elle est tenue de acquiter lesdicts enfans de tous debtes & fraiz funeraux, & alimenter lesdicts enfans, les vestir, & habiller, maintenir les heritages, bien & suffisammēt, & les rendre ausdicts enfans en bon & suffisant estat, francs & quittes de tous debtes. Et de ce faire baillera caution suffisante ladicte femme.

IN TEXTV IBI, Entre gens nobles.

AN comprehendatur mulier plebeia quæ nupsit nobili, ita ꝙ post mortē eius mariti possit gaudere priuilegio huius cōsuetudinis, an verò requiratur ꝙ sit origine nobilis, sicut eius maritus? videtur quòd sufficit ꝙ eius maritus sit nobilis, cùm vxor nobilitetur per eius maritum, vt per do.meum Ias. in l.fi.C.de verb.sig.p Pa.in c.ij.de foro cōpet. & hoc qa efficitur de familia mariti,& debet fulgere radiis mariti. l. fœminæ.ff.de senato.l.j.C.de dignit.lib.xij. dicā infrà in §.vij.in tit. *des mainsmortes*. & ideo ex quo eidem conueniūt verba dispositionis statuti, conuenit & ipsa dispositio. Et ideo ecōtrà si mulier nobilis nubat ignobili, cùm perdat nobilitātem.l.fi.C.de in colis, lib. x. Ioan.de Platea in d.l.j.de digni.lib.xij.bona gl. in d.l. fœminæ.& in l.cū te non ex senatore.C.de nupt. dixi in d.§. vij. videtur ꝙ non debeat gaudere huiusmodi priuilegio huius cōsuetudinis. Sed aduertendū quòd consuetudo nostra videtur considerare nobilitatem vtriusque, ita ꝙ ad hoc vt mulier gaudeat isto priuilegio, ꝙ requiritur ꝙ vterq; sit nobilis, cùm dicat, *entre gens nobles*, & sic videtur requirere nobilitatē amborum, sicut si esset consuetudo quæ daret priuilegiū simpliciter mulieri seu fœminæ nobili, quoniam non sufficeret ꝙ fuisset nobilitata à viro nobili per matrimonium cum eo, quia hoc casu verbum, *nobles*, adiectū illi verbo, *femme*, debet illud illustrare cū qualitate adiecta quæ requiritur in verbo cui adiungitur, secundū Bar.in l.Titius.ff.de test.milit. & Philip. Deci.in l.ius nostrū.ff.de reg.iur. ¶De materia huius cōsuetudinis, quæ videtur esse similis consuetudini septenæ Bituricen. vide Boërium in suis commentariis super prædictis consue.tit.de consuet. iur. status personarum,§.vj.xj.& xij.in quibus ponitur effectus huius consuetudinis quo ad matrem.

QVi dicātur nobiles dixi suprà. Et quæ sint prærogatiuæ nobilium, vide Barb.in cons. xxxvj. in j.col.in ij.vol. Sed quia nūc adhuc pendet quæstio inter duas mulieres huius ciuitatis, de præeminētia alterius, disputantes inter se quæ illarū præferri debeat in oblatione, non omittā ea quæ dixit Io.Fa.in §. aliā. insti.de bono. pos. Nam in casu nostro nobilior vult vt altera quæ ditior est ea, sedeat, vel offerat post eam, vel fortè pacem habeat. Nā Io.Fa.in d.§. quē sequitur Ang.dicit, † ꝙ nobilior potest agere vt minor cedat in sedendo & aliis, vt per doct.& ibi not.in l. j. C. vt digni.ordo serue.lib.xij. & dicit ibi Ioan. de Platea in l. j.in fin. Tali sede, sede, ne dicam, surge, recede. 48. distinctione. cap. sicut Neophitus. multi enim petunt anteferri ratione dignitatis & prioris ꝓmotionis, de quibus dixi in tit. de feu. suprà in §. *le uassal est tenu*.

1 Quæstio facti de præeminentia.

& tunc

& tunc aut ista præeminentia debetur aut ex iuris dispositione, prout est in vasallo seruo, & aliis qui debẽt præeminentiam domino, aut honorantiam, & tunc in illis datur possessorium: aut talis honorantia debetur ex bonis moribus: & tunc non datur possessoriũ, vt dixi ibi.

SEd nũc sumus inter duas mulieres, quæ pro certo si inspiciamus ab origine, nulla illarum est nobilis, vna tñ illarum est vxor vnius officiarij regij, altera verò est ex antiquiori domo, licet in specie de vnaquaq; nihil attendam dicere, tamen in genere dicam aliqua quæ poterunt vni illarum seruire, vt iam de his multa dixi ſ. in tit. *Des droicts & appartenances à gens mariez.* in d. §. xix. incip. *entre gens nobles la femme qui veut demeurer quitte.* vbi quædam de nobilitate dixi.

ADDITIO. Amplè de laude, gloria & honore nobiliũ posui in Catalogo gloriæ mundi, in viij. parte. & vide Matt. de affl. in constit. regni Sici. quæ inci. cõstitutione pręsenti. in iij. li. vbi dicit ꝙ officia & dignitates non debent dari vilibus & humilibus personis. & ibi ponit quatuor species hominũ, quas dicit esse viles, scilicet villanorũ, vt sunt homines manusmortuæ, angariorum, vt sunt homines corueabiles, filiorũ clericorum, & spuriorum, ita ꝙ tales nõ possunt doctorari, vt ibi dicit. & vide eundem in constitutione quæ cedente quæ incipit, diuæ iustitiæ.

1 Pro quæstionibus inter nobiles de præeminentia.

SEd vt ad propositũ redeã, dic † ꝙ cũ tales quæstiones eueniũt solis nobilibus, eorũ genealogiã & cõsuetudinẽ loci, & famã inspicimus, seu consideramus. qđ dẽt fieri sẽdm Bar. in l. j. C. de dig. li. xij. versi. iiij. infertur. & hoc est ꝙ cõsuetudo loci allegat, quia quidã sunt nobiles in vno loco, qui nõ sunt nobiles in alio, secundũ Pau. de Cast. in cons. suo cxxvj. quod incipit, dubitatur primò. in j. vol. consiliorũ nouorum, in impressione noua Papiẽ. vbi dicit Paul. † ꝙ in aliquibus locis aliqui reputant nobiles, qui in aliis nõ reputant nobiles, vt est Venetiis, vbi oẽs officiarij publici reputantur nobiles. & pro hoc facit decisio text. in c. vlt. in prin. & quę ibi notãtur ꝑ Pet. de Anch. & alios, de cõsuet. li. vj. & in l. generaliter. §. quis ergo. ff. de fideicõmiss. libert. & tex. in c. cum olim. & ibi Bal. de consuet.

3 4 †& etiam in loco Tholosæ, vbi consules ciuitatis habentur pro nobilibus: nã † ex loco sedẽdi cõsideratur nobilitas & dignitas, quæ quidem cõsuetudo assignat loca sedẽdi & stãdi, & nõ debet pręposterari, secundũ Bal. in d. c. cũ olim. in j. not. & Ang. in consi. cxj. incip.

6 Officiarij regij nobiles reputantur.

ordo consuetudinis. † ex quo ergo consuetudo in hac ciuitate Heduẽ. dat primũ locũ officiariis regiis in sedẽdo & stando, nõ est dubiũ ꝙ inter nobiles cõputari debẽt, & ꝙ sedere debeãt in altiori loco, & est propter officium regale quod habent, propter quod dici debent nobiles, & in dignitate constituti.

7 ETideo † tanquam nobiles & potentiores debent præferri, & in altiori loco sedere, prout dicit Bal. in l. obseruare. §. antequam. ff. de offi. procõ. & legati. & facit quod no. Felin. post Inno. in c. j. de maioritate & obedientia. ¶ Vide quæ dicit Io. Sanxon in consuet. Turoñ. tit. *Des droicts de chastellenie*, artic. ij. fol. xliij. Et si vis amplè videre pulchra dicta in materia nobilitatis, vide eundẽ Sanxon. in dicto lib. titu. *des donaisons entre les nobles.* arti. viij. fol. cxxxviij. cxxxix. cxl. cxlj. & cxlij. vide etiam Boërium in consue. Bituricen. tit. de cõsuet. iuris statu personarum. §. vj. vbi ponit † ꝙ melius est niti propria virtute quàm titulis maiorũ. & ibi dicit, † ꝙ iter apostolos fuerũt Paulus & Bartholomęus

9 Apostoli qui fuerunt nobiles.

nobiles, & plures remissiones de nobilitate ibidẽ ponit,, quas vide per Ioã. Sanxon. in dicto loco, fol. cxlj. vbi dicit, † ꝙ ꝙ dicit se esse nobilẽ, & nõ est, incidit in crimẽ falsi. & idẽ de doctore, & iudice, comite, & notario, vt plenè notatur ꝑ Bonũ de curtili in suo tract. nobilitatis, in ij. parte. nu. 165. Ex ꝙbus infert, † quod ignobili nõ licet quouis modo arma seu insignia solis nobilibus concessa, & inter nobiles vsitata deferre, & ibi plenissimè ꝑ eũ per duas col. ¶ Et adde etiam secũdum Bar. in l. j. in fi. C. de dig. lib. xij. ꝙ licet nobilitas transeat ad descendentes, tamẽ an transeat ad fratres? videtur ꝙ nõ, per ea quæ dicit Matth. de affli. in constit. regni Siciliæ, quæ incipiunt; intẽtiones nostræ. in ix. not. & quæ etiam incipit, prosequentes, in ix. no. in vij. quæst. illius ix. notab. in ij. lib. & quæ etiã incipit, constitutione præsenti. in iij. lib. in fi.

10 11 *Ignobili nõ licet de ferre arma*

12 *Iudex nobilis.*

ETideo etiã iudices † tanquam nobiles debẽt esse immunes à collectis. Bar. in l. medicos. C. de professo. & medicis. li. xij. Alex. in apostil. ad Bart. in l. j. C. de dig. li. xij. & de iudice ꝙ sit nobilis, est decisio Bart. in l. iudices. C. de dig. lib. xij. & † aduocatus regius inter clarissimos annumeratur: prout faciunt quæ dicit text. in l. laudabile. & l. restituendæ. C. de aduocat. diuerso. iud. & dixi ſ. in §. xix. ſ. alle. & plenissimè in meo Catalogo glorię mundi, vij. parte, xxxiij. cõsideratio. † ideo non est dubiũ, ꝙ ex quo tales inter nobiles cõputãtur, ꝙ debẽt eximi ab impositione talliarũ huius patrię, maximè de aduocato regio, qui cum officio est doctor, vt dixi ſ. in d. §. & licet officiarij huius ciuitatis Heduen. hoc anno eos imposuerint, ꝙ vsq; nũc nõ fuerat attentatum, nihil tamen ab eis exactum fuit, & sic hoc modo consuetudo non multum facit pro eis, quæ fuit vsq; nunc obseruata. quod tamẽ videtur esse contra text. in l. exactores. C. de exact. tribu. lib. x. Et aduerte ad id quod dicit Iacobus Rebuffi. in l. viris. C. de magistris sacror. scrinio. lib. xij. ꝙ si ꝙs stetit diu † quòd nõ soluerit collectas, & super hoc inquietetur, potest petere à iudice ne aliquid contra eum innouetur. quod nota pro aduocato regio & ꝓcuratore Heduen. qui si nũc inquietarẽtur de dictis collectis, possent istud petere à iudice implorando eius officiũ, ex quo sunt in diutina possessione, † quæ æquiparatur priuilegio, vt ibi dicit.

11 A *duocatus regius.*

14

15

16

ITerum ad propositũ redeundo, fortè erat quædam ex dictis mulieribus quæ erat vxor vnius officiarij, ob quod dicebat debere præferri aliis, cogita quid dicendum ex prædictis.

ADduerte autem ad id quod dicit idem Fabri in dicto §. aliam. quòd non solùm inter nobiles potest agi de præcedentia honoris, sed etiam inter priuatos.

17

SEd nunquid † possit agi actione iniuriarũ de præcedentia honoris, si vnus præcedat aliũ, qui secundum eius dignitatem non debebat illi præferri? Ioan. Fab. in d. §. aliam dicit ꝙ non per l. iniuriarum actio. §. si quis de honoribus. ff. de iniuriis. Bal. tamen tenet contrariũ in l. obseruare. §. antequã. ff. de offi. procon. imò plus dicit, ꝙ etiam licet resistere de facto armata manu, quia nemo tenetur iniuriam pati, vel parui pẽsionem proprij honoris, & maximè secundum eum si sit in quasi possessione, ratione consuetudinis existẽtis in loco, vbi autem non est consuetudo, vt dicit ibi Bal. debet superior assignare loca secundũ qualitatem personarũ. quod nota, quia plures vidi quæstiones in hac ciuitate Heduen. ¶ Hîc ponitur vnus casus in quo potest agi actione iniuriarũ. ¶ Adde tamẽ causam, † in quo nõ potest agi actione iniuriarũ, ſ. quando imperatur crimẽ testi, licet nõ probetur de cõsuetudine generali regni Franciæ, vt tenet Boërius in quodã suo

18

19

BIU Cujas

consilio posito post sua commentaria in septenæ Bituricensis consuetudines incipiente, si quis animo iniuriandi. vbi amplè ponit materiam iniuriarum.

IN TEXTV IBI,

La femme.

1 Mulier quando possit esse tutrix.

DE iure † mulieres non possunt esse tutrices. l. fœminæ. ff. de tute. l. j. C. qñ mulier tutelæ officio fungi pōt. poterat tñ impetrari à iudice speciali beneficio. d. l. fœminæ. quę est l. fi. ff. de tut. de iure verò Codicis fuit adhuc ampliata eius potestas qa si mater maior sit, & nullus tutor legitimus sit, vel datus nō sit in testamēto, vel si sit excusatus, pōt repetere tutelā filij sui, & ipsa iurabit ꝙ nō trāsibit ad secūdas nuptias, & renūtiat Velleiano sub hypotheca rerum suarū. l. ij. & iij. qñ mulier tutelæ officio fungi pōt. & est gl. no. in c. ex parte M. de appellat. † vbi dicit, ꝙ hodie tñ de iure

2 Mater præfertur omnibus tutoribus legitimis

authenticorū mater prę fertur omnibus tutoribus legitimis & datiuis, sed nō testamentariis, renuntiando simplici verbo secundis nuptiis, & nō per iuramētū, vt auth. matri & auię. C. qñ mulier tute. offi. fungi potest. hodie verò in hac patria ducatus Burgūdię etiam si nō renūtiauerit secūdis nuptiis, imò per trāsitum ad secundas nuptias non perdit, vt dicam pleniùs infrà.

3 An auo.

NVnquid † etiam præferri debeat auo paterno & materno? Bar. in l. si quis sub condit. ff. de test. tutela. in iiij. col. dicit matrem præferri debere. idem tenet in d. auth. matri & auiæ. idē tenet Ang. Aret. insti. de leg. patro. tu. Spec. in tit. de tutore. §. nunc.

4 An cæteris agnatis

ITem nūquid † præferri debeat cæteris agnatis, quibus debebat deferri legitima tutela? qa est cōsuetudo nostra, ꝛ. *des successions. §. succession en ligne directe ne monte point.* quę disponit, ꝙ mater nō succedat filio nisi in mobilibus, quæ plerūq; sunt modica, & alij agnati & cognati succedūt in hæreditagiis, ēt licet sint in gradu remotiores. & est cōtra ius cōe, vt dicā in tali cōsuetudine, & sic plus succedūt quàm mater: sed sic est ꝙ qñ cōsuetudo disponit de successione hæreditatis, vī ēt disponere de tutela. Bar. in l. j. & l. frater. C. de legi. tute. & in l. j. ff. de legi. tuto. ergo sicut tales agnati & cognati præferuntur matri in successione, ita etiā præferri debēt in tutela. tu dic ꝙ Sali. in d. auth. matri & auiæ, & in l. sicut. C. de legi. tut. tollit istud cōtrariū

5 Prælatus in successione præfertur in tutela.

dicendo † ꝙ licet sit verū regulariter, ꝙ qui præfertur in successione præferatur in tutela, hoc fallit in tutela quæ deferē matri, quia tutela non deferē eo qđ venit ad successionē, sed quia mater. ita plenè not. do. Alex. in consil. suo cx. incip. viso statuto sub rub. de tutelis quasi in fi. in iij. vol. ¶ De materia huius gl. vide Boëriū in consuetu. Bitur. tit. de consue. iur. status perso. §. vij. in gloss. regulariter mulier. & intellige dummodò sit maior xxv. annorū ætate, vt dicit in dicto loco. idem dixi in §. vj. huius tit. in gl. j.

IN TEXTV IBI,

Apres le trespas.

1

PONe ꝙ pater † sit absens, vel deportatus, vel bānitus, qui desinit habere filios in potestate, vt l. fi. & ibi doct. C. de sen. passis. nunqd isto casu mater possit habere tutelā & administrationē, & administratio bonorū filij illo casu sit committenda matri? ¶ Videtur ꝙ nō, qa cōsuetudo requirit ꝙ sit vidua, & ꝙ maritus sit mortu⁹. sed tu dic ꝙ iā de hoc satis dixi ꝛ. tit. *des droicts & appartenances à gens mariez. §. vj.* in gl. *apres le trespas.* vbi multa dixi, quæ hîc faciūt ad propositū. sed in hoc dic ꝙ Bart. in l. si quis sub cōditione. in fi. ff. de testa, tutela. & Bal. in d. §. nos autem. in fi. tenent ꝙ hoc casu admittenda est administratio. iuncta gl. in l. fi. C. de plagiariis. quæ vult, † ꝙ paria sunt non habere maritum, vel habere inutilē. & faciūt quæ dicit Ias. in l. si dari. in j. notab. ff. de verb. obli. & in l. de quibus. in ix. col. ff. de legib. Feli. tamē in c. inter cæteras. in iiij. col. de rescriptis, † dicit ꝙ arbor sicca est arbor. & Ias. in d. l. si dari. igitur, &c. cogita. ¶ Vide eundem Boërium in loco hîc antè allegato, in gl. hæc consuetudo generalis est. in fine illius gloss.

2

3

IN TEXTV IBI,

Balistę.

NOn inuenio † istum terminum in iure pro hac significatione, sed videtur ꝙ idem importat quod tutrix: est tamen fienda differentia secundum consuetudines nostras, quia balista intelligitur & capitur ꝙ tutrice & administratrice inter nobiles, & facit fructꝰ suos, & etiam mobilia. tutrix verò inter alios nō nobiles, nō facit neque mobilia, neque fructus suos, sed tenetur reddere rationem. ita tenet cōmunis vsus loquendi huius patriæ, qui adinuenit hūc terminum, & non mirū, † quia ars & natura nouas deproperat edere formas, vt ī ti. quæ fuit prima causa beneficij amittendi. §. sed quia. in vsibus feudo. † Inuenio ꝙ balista; secundū consuetudines loci *de Montargy*, seu balistæ dicuntur parentes in linea collaterali, vt sunt fratres, sorores, patrui, auunculi, amitæ & materteræ, & cognati, germani seu proximiores qui præferuntur in tutela & faciunt fructus suos administrādo. ita interpretatur hoc verbum illa consuetudo *de Montargy*.

1 Balista quid.

2

ET videmus ꝙ plura sunt vocabula ab vsu moderno introducta, ideo dicit Bal. in l. maximum vitiū. in iij. col. C. de liber. præter. † ꝙ significationes verborū sunt aut de iure naturali, vt patet. ff. de capi. dimi. l. tutelas. in prin. aut de iure gentium, vt patet in l. manumissiones. ff. de iusti. & iure. aut de iure ciuili consuetudinario. l. verbis ciuilibus. ff. de vulgari & pupil. substi. & significationes verborum vulgus adinuenit, vndè dicunt grammatici, quod ignoramus, iuxta vulgare ponamus. l. librorum. §. quod tamen Cassius. ff. de lega. iij. ideo istud vocabulum, vt videmus, est introductum à vulgaribus nostris.

Vocabula nouata inducta.

4

ADDITIO. In regno Siciliæ est similis differentia inter baiulū & tutorē, quia baiulus est tutor in feudis quaternatis, tutor verò in rebus burgensatitiis, & in feudis nō quaternatis, vt dicit Matth. de afflic. in constit. regni Siciliæ, quæ incipit, si quādo. in ij. no. in ij. li. Et in multis locis Franciæ vtūtur hoc termino, *baille*, qui idem est ꝙ balius, de quo per eundem Matthæū in cōstit. regni Siciliæ, quæ incipit, minoribus. in rub. de iure balij. & ibi in x. quæst. primi notabilis quærit an datus in regno habeat administrationē eorum quę sunt extra regnum.

IN TEXTV IBI,

Du consentement de ses parens.

DE cōsensu requisito in aliquo actu quomodo debeat præstari, satis suprà dixi in tit. *Des droicts & appartenances à gens mariez. §. vj.* inci. *Le mari & la femme.* in gl. *Si ce n'est du consentement.* Ideo solùm hîc instabo in vno solo arg. † scilicet nunquid teneatur requirere mater consensum parentum, & sequi, si nolunt parentes consentire, an mater eis inuitis & non consentientibus, sed cōtradicentibus poterit habere tutelam suorum filiorum?

1 An mater requirat consensum parentum data tutela.

DIc quòd aut nolunt consentire, quia sunt inter eos discordes: & tunc dicit do. meus Ias. in l. fin. C. de

C.de iu.ꝙ iudex debet se intromittere secūdùm Bart. in l.si cū dotem.§.eo autē tempore.ff.sol.matr. & Panor.in c.tuę.de cleri.non resident.faciendo regulam ꝙ quādo partes habētes eligere, aut aliquid simul facere,inter se discordant,iudex debet se intromittere eligendo,aut aliàs actum faciendo.probat hoc tex. in d. l.fi.facit l.item si vnus.§.principaliter.ff.de arbi.idem Ias.in l.iusiurandum & ad pecunias.§.qui iusiurandū. ff.de iureiuran. ¶Vide Ias.in l.in prouinciali.§.sed si in publico.in princ.ff.de no.ope.nunt.& quid si non cōsentiunt neque dissentiunt, vide tex.& ibi doct.in l.ij. circa medium.ff.sol.mat.

SI autē parentes in totū contradicant,& nolunt cōsentire, ad iudicem spectat examinare causam cōtradictionis,& si fuerit iusta,nō dēt esse tutrix:sinautem nō sit iusta,iudex dabit administrationē matri inuitis parētibus.faciunt quę dicit Ias.in l.j.in vij.col.& in l.bonorum.ij.in iij.col. C.qui admit. Feli. in c.cum accessissent.in ix col.de constit.Corsetus singul.69.in verbo,consensus. incip. statuto cauetur quòd nullus. iam satis dixi ſ. in d.§.vij. in glo. *Des prochains parens*, & ibi plura dixi,quæ hîc non repeto.

CVm hoc anno euenisset casus,eo ꝙ quidam parētes dicebant ꝙ mater non debebat habere tutelam suorū filiorum,eo ꝙ eis dixerat ꝙ volebat cōuolare ad secundas nuptias,dixi ꝙ ex quo statuētes prouiderunt in hoc derogando illi causæ,vt in §. fi. j. eo. ꝙ ideo nos debebamus insequi mentem eorū,& ideo illa causa non erat sufficiens ad impediendum dationem tutelæ matri.

IN TEXTV IBI,

Si par le pere n'y est autremēt pourueu.

1 2 *Tutela testamētaria aliis præferēda.* 3

ISta est tutela testamētaria quæ præferri dēt legitimæ & datiuæ,& est †qñ pater in suo testamēto, vel in codicillis testamento cōfirmatis dat tutorē filio.de qua in l.j.& per totū titulū.ff.& C.de test.tute.& quia qñ nō legitimè dātur tales tutores,cōfirmātur à iudice.tex.in l.j.ff.de cōfirmādo tutore.nūquid†aute talis tutor cōfirmatus sit testamētari⁹,aut datiuus.Bar.ponit in d.l.j.ff.de cōfirmādo tutore.†Aduerte ad ea quę quotidie fiunt per officiarios regios mortuo aliquo relictis hæredibus aliquibus, licet habuerint tutorē testamentarium, tamen conueniūtur parentes ad requestā procuratoris regij, ad videndū decerni tutorē pupillo,& etiā sit tutor testamentarius, tñ tenetur satisdare & satisdat,nec vnquā vidi cōtrariū opponere, & antequam fuissem aduocatus regius semel oppositi sed fui repulsus per omnes, qui dixerūt ꝙ in publico auditorio istud nō obseruabatur,quia tutores,quicūque sint,debent satisdare:ideo tales in hac patria possunt dici datiui,secūdum quod voluit Bar. bene ponderando verba sua in d.l.j. bene tamen verū est ꝙ cōfirmātur apud nos tales tutores testamētarij sine inquisitione,quod fieri dēt secundū tex. & Bart.in d.l.j. & etiam secum datiuum admittit,si nō fuerit curator per defunctū datus, per iudicē cū tutore qui dicit datiuus.l.si vt proponis.C.de cōfir.tut. Bar.in d.l.j.in fi.

4 SEd pone†ꝙ pater dixerit in testamēto,cōmitto filiū meū matris custodiæ, an videat eā tutricē filio suo dedisse?dic ꝙ nō.casus est singularis in l. qui aliena.§.quāquā.ff.de neg.gest.quē tex. dicit esse singula. Lud.Rom.in sing.suo 165. inci. cōmitto filiū meum,
5 &c. † Si tamen dixerit, relinquo filium sub potestate matris,relinquit eam tutricem testamentariā per hęc verba.tex.in c.ex parte,iij.& ibi Bal.in fi.de appel.do. meus Ias.in l.j.ff.de iurisd.om.iud.

ALia est† tutela legitima quę illis defertur quibus de iure deferretur hæreditas.l.j. ff. de legi. tut. & tales satisdant antequam administrent, promittendo defensionem.l.legitimos.& ibi Bart.ff.de leg.tutori.l. vlt.§.defensionem.C.de admi.tuto.imò dicit Bart.in d.l.legitimos.ꝙ vidit multas tutelas cassari,eo ꝙ talia verba non erant apposita.vide do.meum Ias.in l.prætor ait.in ij.& iij.col.ff.de no.ope.nunt. 6 *Tutela legitima.*

ALia est † tutela datiua qua hodie vtimur in tota ista patria,iungendo legitimam cū datiua,† quia vt vidimus,petūtur tutores dari pupillis mortuo patre,aut matre,aut ambobus: & tūc ad instantiā & requestam procuratoris regij citantur omnes parentes cōsanguinei corā Balliuo, qui cum inquisitione summaria quæ fit per parentes consanguineos & vicinos inter eos.præstito per eos sacramēto in manibus iudicis ꝙ magis idoneū ex eis eligent,& tunc eligūt proximiores,qui essent aliàs legitimi,quibus datur tutela p iudicē.facit text.de hoc stylo in l. iij.§.fi. ff.de admi.tuto.præstita cautione per eos cū promissionibus in forma. videtur ꝙ sint datiui, eo quòd administratio eis decernitur per iudicem,& authoritate iustitiæ accipiūt tutelam,vt in hac consuetudine,& sequentibus consuetudinibus dicitur.etiam dicitur quòd non possunt administrare nisi administratio fuerit per iudicem decreta.l.iij.§.fi.ff.de admini.tuto.qui quidem debent facere inuentarium coram iudice. l. tutor qui repertorium.& ibi Bartol.ff.de admin.tuto. ¶Vide de hac gl. Boërium in consuetudinibus Bituricen. in tit. de consuetu.iuris personarum.§.vij.in gl.hęc consuetudo videtur. 7 *Tutela datiua.* 8 *Tutores quomodo in patria Burgūdiæ petātur & confirmentur.*

DIcit tamen Io.Fabr.in l.tutores. C.de admin.tut. ꝙ sufficit de consuetudine ꝙ fiat coram notario seu greffario : & ita hodie obseruatur. ¶Ioan. Sanxon in consue.Turoñ.titu. *Des tuteurs & curateurs* .artic. ij. vbi dicit,ꝙ nō videt quomodo greffarius vel tabellio posset explicare ea quæ sunt reseruata iudici. iuxta l. instar obtinere.C.de iure fisci.li.x.& ideo dicit,ꝙ bonum est quòd iudex præcipiat.

SEd fit in præsentia procuratoris regij, & p ipsum, ita ꝙ intitulatur inuentariū nomine procuratoris regij,qui in multis nullū habet greffarium.tales tamē sunt legitimi:quia legitimus nō datur per iudicem,tñ declaratur,& eidem administratio decernitur. d.l.iij. §.fi.imò si iudex decernat legitimum tutorē, non per hoc vitiatur decretū,nec dicitur legitimus. puta si dicatur matri per hæc verba,constituit tutorē.quia impropriantur,hoc est, datam & cōstitutam declarauit, vt in specie tenet Io.de Imo.in consi.suo xcix. inci. In nomine domini,amen.in q.iij.ij.col.& tenet do.meus Ias.in l.si infanti.in iij.col.C.de iure deliber.

SEd quia videmus in hac ciuitate,ꝙ statim mortuo aliquo,si sint pupilli, officiales regij apponūt manum regiā in bonis defuncti,& de eis faciūt inuētariū & idē obseruāt dñi tēporales huius patriæ in locis in quibus habēt altā iustitiā,bassam,& mediam, hoc est merū & mistum imperiū,& infimam iurisdictionem, nunquid possint & debeant istud facere. ¶Tu dic ꝙ sic,†quia officiū iudicis est latissimum.l.j.ff.de iurisd. om.iud.c.j.& ibi gl.& doct.de offic.iudicis. & ob hoc ad ipsum spectat & pertinet seruare commoda subiectorum.c.imperialem.in princ. de prohibita feu. alie. per Fede.§.deuotos.in auth. iusiurandum quod præstat. ab his.coll. ij.c.j.& ibi do.de offi.ordi.necnō obuiare malitiis & fraudibus hominum.l.in fundo.§.fi. ff.de rei vend.c.auaritia.de elect.lib.vj.c. significante. qui matrimoniū accusare possunt. & maximè in materia 9 *Officium iudicis latissimum.*

BIU Cujas

teria pupillari. & est tex. no. lxxxvij. dist. ī c. defensiōis propriæ desolatis auxilio, & qui suis actibus adesse pro infirmitatis ætate nō possunt, exoratū pontificem decet subuenire, quia pupillis & viduis tuitionem ēt diuinitas iussit impēdi: & ideo Maximo & Ianuario q̄ se solatio parētū vel propinquorū asserūt destitutos, auxiliū ex nr̄a delegatione præstabis, vt aduersus improbitates aduersariorū suorū ꝓtecti, tuæ executiōis nisi noxia cōiūcta nō sentiāt. ¶Erit ergo tex. quo fraudes aduersus pupillos dn̄t tolli & caueri ne fiant. sanctū ergo & iustū est, vt in bonis decedētibus superstitibus pupillis se defendere nescientibus, eo ꝙ quicq̄d vidēt, ignorāt. l. j. §. fi. C. de falsa moneta. c. cū in tua. q. matrimo. accu. possunt. c. j. xxx. q. j. Secūdò inuentariū de bonis eisdē relictis fiat, ne malitiosi videntes bona indefensa attētarēt subtrahere, & furtū cōmittere, & de facto furarent, sicq̄; cōmoda subiectorū non bene seruarent. ad euitādū ergo tales malitias, & ad officiales regios habētes onus ꝓuidere incōmodis subiectorū spectat facere inuētariū de bonis decedentiū, q̄ pupillos hæredes relinquūt. Facit & in simili rō l. si quis intra prouinciā. C. de bonis proscri. ibi, ne q̄d rei priuatæ cōmodis ꝓ gratiā atq; colludiū furto subducat: & plena descriptio cōprehēdat, ꝙ spatiū, & ꝙ sit ruris ingeniū, q̄d aut incultū sit, aut colatur, quid in vineis oliuetis, aratoriis, pascuis, syluis fuerit inuentum, &c. quæ lex licet loquat in fisco, idē est tn̄ dicendū in pupillis, attēta rōne supradicta, quæ est posita in d. l. ibi,

10 Ratio legis potior dictu,

ne quid. quæ ratio est generalis. † ratio enim legis vel canonis potius debet attēdi, quā dictū legis vel canonis, vt no. per Archi. in c. vbi periculum. in prin. super verbo, ratio. de ele. in vj. & in l. cū pater. §. dulcissimis. ff. de lega. ij. & l. adigere. §. quāuis. ff. de iure patronatus. lxj. dist. c. statuimus. §. sed sciendum. & j. q. vij. c. q̄d ꝓ remedio. facit quod dicit Bar. in l. regula. §. & licet.

11 ff. de iuris & facti igno. vbi dicit, † ꝙ si lex est speciālis, ratio tamen generalis, ꝙ generaliter est intelligenda. Iaſ. de hac regula facit festū in l. Gallus. §. quid si is. in v. col. ff. de libe. & posthu. & in l. sancimus. iiij. col. C. de iudi. Gemi. in c. ij. de reſcri. in vj. idem Iaſ. in l. licet. in ij. col. C. de pact. & in l. illā. C. de colla. Alex. in cōſi. cxj. inci. ponderatis verbis. in iij. col. in j. vol. idē Alex. in conſi. lij. in ij. col. in iiij. vol. sed est cōsilium Barbatiæ positū in consiliis Alex. vbi scripsit Bar. in cōsi. lvj. in antepen. col. in ij. vol. & cōsi. lix. in xij. col. in ij. vol. Corsetus. in singul. 23. in verbo, alienatio. *le second.* incip. si res est restituenda sub conditione. sed sic est, ꝙ ratio dictæ legis, si quis intra. s̄. alleg. in ver. ne q̄d rei. ita sibi vendicat locum in pupillo sicut in fisco. idē ergo intelligi debet & extēdi in eo, cū ea quæ cōueniūt penes eandē rationem, cōuenire debent penes eandē iuris dispositionē, vt vbicūq; eadē ratio sibi vendicat locū, & ibi eadē iuris dispositio. l. illud. ff. ad l. Aquil. c. cū marthæ. §. fi. de cele. missarum. & ibi per gl. c. maiores. §. verum. de bap. cùm ergo eadem ratio sit in ꝓ-

12 pillo sicut in fisco, idem ius est statuendū, maximè † cū respublica, ecclesia, fiscus & pupillus pari passu ambulent. l. rempublicā. C. de iure reipub. lib. xj. c. j. de in

13 integrum restitutione. ¶† Imò, quod plus est, in præseruatione seu conseruatione bonorū delatorū pupillo, ipse pupillus habet maius priuilegium & maiorē furorem quàm habet fiscus in bonis sibi delatis. patet

14 *Præscriptio nō currit contra minorem.*

primò, † quoniam durante pupillari ætate non currit prescriptio contra minorem. l. sicut. C. de prescriptio. xxx. annorum. c. j. de inintegrum restitutione. & in c. auditis. de præscri. vbi gl. vbi videas ꝙ si pupillus erat vnius anni, potest excedere quadraginta annos, & tn̄ res & bona delata fisco multo minori tēpore prescribuntur. §. res fisci. instit. de vsucap. & ibi gl. Hostien. in summa de vsucapio. §. quæ verò. vers. idem pōt dici in rebus fiscalibus. Præterea † & q̄d fortius est præscri- 15
ptiones minores triginta annorū nō currūt pupillis, imò seruant ipso iure illæ si. l. fi. C. in q̄bus causis rest. in integ. non est necessaria. c. cum ex literis. vbi Inno. cum gl. pen. de in integ. resti. & tamē minores prescriptiones currūt cōtra fiscū, vt habetur in d. §. res fisci. cū ergo magis de iure sit fauendū pupillo quàm fisco, dicendū est ꝙ d. l. si quis intra. habet locū in pupillo, sicut in fisco, maximè cū ratio sit generalis, quæ vēdicat sibi locū in pupillo sicut in fisco: ideo sicut in bonis delatis fisco est faciendū inuentariū, sic ēt per eandem rationem in bonis delatis pupillo: sicut enim ratione fisci princeps potest prætēdere interesse, ita ratione pupilli, vt eius substantia integra conseruetur. † nā principis interest sub se habere subiectos locuple 16
tes. §. volumus. in auth. vt iudices sine quoquo suffragio. coll. ij. ¶Nec obstat si q̄ę sunt alia iuris remedia. videlicet dare tutores, & curatores, quoniā hoc (videlicet facere iudicē inuentarium) à iure nō prohibetur, imò potius permittitur, vt ex prædictis apparet, & potissimè, q̄a cùm debeat dari tutor vel curator idoneus interim antequam reperiatur talis sicut decet, multæ fraudes & furta plura cōmitti possent, & bona pupilli interim dilapidentur, ideo ad officiū iudicis spectat sup his prouidere, cùm pupilli & rei publicæ intersit habere plura genera defensionum, & conseruationū suorum bonorū, prout arg. probatur in l. nam reipulicæ. ff. de no. ope. nun. & in c. peruenit. de immunita. eccle. hæc omnia plenè deduxit & allegauit Gui. Pa. in decisione sua cxxxj. quæ est pen. vbi dicit ꝙ istud est tam in officiariis dominorum habentium ad hoc potestatem, quàm in officiariis principis.

17 *Tutelæ datio mixti imperij.*

SEd ad vnum est aduertendū, † nam tutelæ datio est mixti imperij. l. muto. §. tutoris. de tutelis. & ibi notatur per gl. & doct. l. nec mandante. ff. de tutor. & cura. datis ab his. c. petitio. & ibi Innocen. extrà, de procuratoribus.

18 QVæro nunc † nunquid Vigobertus Heduen. habens mistum imperium in tota ciuitate Heduē. possit dare tutores & curatores in ipsa ciuitate & cōficere inuētaria? vsque nūc nō fuit obseruatū, q̄a semper ꝓcurator regis fecit inuētaria in ipsa ciuitate Heduen. & hoc est quia fit inuētarium multoties vt post modum distribuātur bona illi qui se declarabit hęredem, si ergo nullus velit esse hęres, succedit fiscus qui, ne bona pereant tam in sui prę iudicium, scilicet principis, quàm alterius hæredis, facere debet inuentariū. ideo est quòd non facit Vigobertus Heduen. inuētarium, nec decernit tutores, sed officiales regij. & hoc etiam est, quia vt dicit gloss. in l. j. ff. de tutori. & curatorib. datis ab his. ille habet potestatem dādi curatorem cui est data potestas à lege, seu à senatusc̄sulto, vel priuilegio principis. & ponit ibi tex. & gloss. qui sint illi qui habent potestatem à lege inter quos non est defensor ciuitatis, prout est Vigobertus, imò dicit expresè glo. quòd non omnis habens merum imperium & iurisdictionem potest dare tutorē, sed cui data est potestas, vt dixi. ¶Per quam gloss. satis apparet ꝙ etiam licet episcopus Heduen. habeat omnimodam iurisdictionem in ciuitate Heduen. per præuentionem cum rege, & habeat merum imperium, quòd nō potest dare tutores, quod tamen sæpe attentauerunt eius officiales facere, sed fuit obiectum per officiarios regios, & bene, quia vt dicit d. gloss. non sequitur, habeo

BIU Cujas

beo merum imperium & omnimodam iurisdictionẽ, ergo possum dare tutores, quia tantùm possunt dare tutores qui habẽt potestatem à lege, de quibus in d.l. j.ff. de tutor. & curat. datis. vel à senatusconsulto vel principe, sed episcopus non est de illis, nec eius officiarij, igitur &c.

13 SEd quæro, †nunquid secularis possit facere inuentarium de bonis presbyteri defuncti, vbi est institutus hæres laicus: dic ℘ sic, vt tenet per plura Guid. Pap. q. sua cclxj. quod nota quia vidi altercari in hac ciuitate. ¶Et an iudex secularis possit dare curatorem clerico, vel econtrà episcopus laico, vide Io. Fab. insti. de Attiliano tuto. & in l. ℘ dicis. C. qui dare tutores vel curatores possunt. ¶Dixi infrà in §. vj. huius tit. in gl. *par inuentaire*. in fi. vbi ampliùs.

IN TEXTV IBI,

Et à son profit tous les meubles.

1 DOmini de Rota decisione sua xviij. incip. fuit dubitatũ. ponũt & quærũt †nũquid hæc cõsuetudo valeat, s. ℘ vxor marito habẽti bona mobilia succedat in bonis mobilibus & debitis & creditis, liberis existentibus. vbi cõcludũt ℘ sic. Nõ disputo aliter, qa satis ibi disputãt, sed licet quibusdã videretur ℘ nõ valeret eo ℘ hæreditas debetur filio iure naturali. l. iura sanguinis. ff. de reg. iur. l. ius agnationis. ff. de pact. l. filius. ff. de suis & legi. hære. l. scripto. ff. vnde liberi. †sed iuri naturali per cõsuetudinẽ derogari nõ potest, imò dicitur potius corruptela. de cõsuet. c. cũ tãto. xxxij. q. vij. c. flagitia. Sed Dy. in regula iuris, indultũ, de regulis iuris li. vj. dicit, ℘ verũ est ℘ ius naturale i totũ tolli nõ põt per consuetudinẽ, sed benè in parte. ipsum scilicet diminuẽdo in aliqua parte ipsius. Hinc infert, ℘ 3 †licet legitima quę est de iure naturali in totũ tolli nõ possit per cõsuetudinẽ, vel statutũ, tñ potest minui. ita etiã tenet Cynus in l. sancimus. C. de nuptiis. Infinita ad hoc allegant per decisionẽ Tholosa. ccccxxxvij. & vide Guidonẽ Pap. decisio. ccccl xxvj. in fin. Adde do. meum Ias. in l. extraneum. *la premiere*, in iij. col. C. de hære. insti. Soci. in consi. v. in j. parte. Bald. in consilio ccccvij. in j. parte. & in cõs. cxxxj. in ij. parte. & in cõsi. ccccl xv. in iij. parte. & in consi. cxl. in j. parte. & in cõs. ccccxxx. in iij. parte. Franc. de Curte in consil. suo xvj. in vj. col. ¶Dixi infrà in tit. *des mainsmortes*. §. xiij. in gl. *ne peuuent*.

2 Consuet. iuri naturali dero gare non potest.

AT tamen ex quo cõsuetudo nra non priuat filios in totum à successione & hæreditate paterna, sed solùm in parte, s. in bonis mobilibus, est valida, prout tenẽt ibi dñi de Rota. ¶Quæ aũt veniant appellatione mobiliũ, dixi ẽ. titu. *Des droicts & appartenances à gens mariez*. §. ij. in gl. *meubles*, in fi. & quia ibi dixi de pressorio, tu dic †℘ pressoriũ magnũ & importabile cedit venditiõi domus. l. granaria. ff. de act. emp. vide. l. primã. §. planè. ff. de vi & vi arma. l. lõgæ. ff. de diuersis & tẽpo. præscri. l. iij. ff. de vino, tritico, oleóq; leg. in fi. cũ instrumẽtum sit agri vbi est. l. prædiis. §. pe. ff. de leg. iij. facit l. debitor. ff. de pign. ex quo est ibi appositũ vt ibi sit perpetuò: secus si sit paruum & portabile, & nõ cohæreat fundo, vt est tex. & ibi gl. in l. fundi. ff. de actio. emp. & l. Titius. ff. de acqui. rerum dominio.

4 Pressorium.

IN TEXTV IBI,

Et faict ladicte femme tous les fruicts siens.

ISTud est cõtra tex. in l. lex quę tutores. in fi. & ibi gl. & l. fi. §. fi. & ibi gl. C. de administra. tutorum. tamen si sit in contrarium consuetudo, prout in simili dicit Paul. de Cast. in consi. suo cclxxj. incipiẽte, *super istis dubiis. in primo dubio, in nouis cõsiliis, in impressione noua*. †vbi dicit ℘ cõsuetudo quæ est Cauodistrię, quòd tutor habeat fructus omnium bonorum pupilli, est valida. 1 Consuet. Cauodistrie.

ADDITIO. Dicit tamẽ Petrus de bella pertica in auth. minoris debitor. C. qui dare tuto. pos. ℘ talis cõsuetudo est odiosa, ideo minimè extẽdenda. ¶Cõsuetudo ergo nra istud disponẽs valet. & ibi quærit Paul. an habeat mater annuas prestationes extra locũ consuetudinis nostræ, & sic extra ducatum Burgũdię existentes, vbi dicit ℘ sic, quẽ vide. Vide Boërium in cõsue. Biturice. tit. de cõsue. iur. status personarũ. §. xj. in gl. j. †Quid veniat appellatione fructuum, an veniant successiones proueniẽtes ad causam alicuius manusm or tuæ? videretur ℘ non: cùm ea quæ competũt iure speciali non sint in cõsideratione. l. iiij. ff. de fideicom. liberta. dixi infrà in §. fi. in gl. fi. tit. de succes. in additione ibi posita. Quia sic est nũc ℘ talis successio ad causam manusmortuæ est specialis, & iure speciali competit, cùm sit cõtra omnia iura successionis naturalis, credo ℘ veniant solùm fructus qui renascũtur, vt dixi ante tit. *des droicts & appartenances à gens maricz*. §. xvij. gl. *& faict les fruicts siens*. 2

SEd quæro iuxta †prædicta, si in dictis bonis sit ius patronatus, an presentatio spectet ad matrẽ nutricem & balistã, an verò ad filios? Videtur ℘ ad matrem †quia præsentatio est fructus iurispatronatus. gl. singularis in c. cùm Bertoldus. de re iudica. & Inno. in c. cõsultationibus, de iure patronatus. & dicit Paul. de Citadinis in tractatu suo, de iure patronatus in vj. parte. ar. iij. q. xxviij. ℘ est fructus industrialis: ergo cũ faciat fructus suos tutrix, vr ℘ possit præsentare. Dicit tñ Feli. in c. cùm olim. in ij. col. de maioritate & obed. † ℘ quãdo fit mentio de fructibus ad alicuius sustentationem, non venit presentatio. Ex quibus omnibus cogita, & aduerte, an pupillus possit præsentare, & quis præferatur, an tutor vel pupillus: & quando minor præsentat, an requiratr authoritas tutricis vel curatoris. vide Rochum de Curte in tractatu de iure patrona. in verbo, competentes. q. iiij. 3 Quæstio. 4 5

IN TEXTV IBI,

En aage suffisant.

ADueniente tali tempore finitur tutela. l. fin. C. quando tutores vel curatores esse desierint. insti. quibus modis tute. finitur. in princ. & ibi ponit alios modos quibus finitur. & in §. itẽ finitur. & hoc de tutela pupilli, sed quo ad alias tutelas & curatelas, quia consuetudo nostra nihil disponit, recurrendum est ad ius cõmune. ¶Et de tutela & curatela furiosi vide Borium in consuetudine septenæ Bituric. tit. de consuet. iur. sta. psona. §. viij. vbi plenè, & de curatore prodigi per Io Sanxon. in cõsue. Turon. tit. *Des tuteurs & curateurs*, art. iij. †Et hæc tutela pupilli licet finiatur pubertate, hoc est adueniente tali tempore, †tamẽ debẽt tutores adueniente tali tempore petere curatores vel monere, vel instare apud adultos vt petãt curatores, aliàs non liberantur. l. admone. C. qui pet. tut. vt dicit & tenet idem Boërius in prædictis cõsuetud. titu. eodem. §. viij. in glo. j. ita quòd si incœperint litem pendente tutela, tenẽtur prosequi. †Et idem dicit de procuratoribus fabricæ rerum ecclesiasticarum, vt finito eorum officio pendente lite alios subrogari faciant. Et idem in rectore seu curato alicuius ecclesiæ parochialis, vt ibi dicit. Tutela quando finiatur. 1 2 3

Nunquid

4 NVnquid† malitia supplet in hoc casu ætatem.gl. 5 Malitia quãdo supplet ætatem,quãdo non. in c.iuuenis.& in c.sponsam. de spõsali.dicit,†ꝙ in sponsalibus malitia supplet ætatẽ,idẽ in matrimonio.gl.in c.si pater.de testa.in vj.qđ intelligendum est de matrimonio carnali nõ spirituali, vt habet in c. ex eo ꝙ de electio. in vj.gl.iij.ibi Io. And, ergo in matri-
6 monio spirituali malitia non supplet ætatem. ¶†Prudentia & labor etiã supplẽt ætatem.Luc. de Penna in l.vnicuique.C.de proximis sacro.scrinio.lib.xij.

7 HInc ẽt videmus,†ꝙ quo ad professionẽ faciendã requiritur pubertas.gl.in c.cũ virũ.& in c.postulasti de regula. † sic etiã quo ad ætatẽ requisitã canonico ad habendũ vocẽ in capitulo, quæ est ante xiiij.
8 annũ.gl.iij.& Io.And.in d.c. ex eo. Idem etiã in ætate requisita ad finiendũ tutelã.l.indecorum. C. qñ tuto. vel curato.insti.quibus modis fi. tute.in prin.gl.istud
9 ponit in d.c.ex eo.ꝙ†sic etiã malitia nõ supplet ætatẽ requisitam in susceptione sacrorum ordinũ.no.in c.j.
10 de desponsa.impu.†Sic etiã non supplet in testamentis,vt no.l.qua ætate.per Bal.ibi.ff.de testa.& no. in c.
11 fi.de despõsa.impu. † sed bene supplet in mare vt obligetur ex iuramẽto.no.super gl.impuberes. per Philippum Frãcum in c.si pater.de testa.in vj. Item in delictis,vt no.in c.ij.de delictis puerorum.& ibi per do-
12 ctores.¶†An si tutor fecerit procuratorem, aut actorem pupillo pendẽte tutela,si finiatur tutela sit finita potestas actoris & procuratoris? dic ꝙ sic quo ad noua negotia,sed non quo ad incœpta quæ potest perficere,l.ita autem.§.fi.ff.de admini.tut. notatur per decisionem capellæ Tholosa. decis. xliij.& ibi etiam per additio.faciunt quæ habentur in dictis decisionibus, decisione xxxv.& in additione ibi posita.

VIdemus hîc ꝙ ætas sufficiẽs faciat terminũ suum quo ad liberationẽ à tutela in masculo xiiij. an-
13 no,& in fœmina in xij.†Sed quare citius finitur in fœmina quàm in masculo?gl.in l.qua ætate.ff.de test.vbi ponit ꝙ masculus non potest facere testamẽtum ante xiiij.annum,& fœmina ante xij.quærit,& ponit istud dubium,& dicit ꝙ ideo est, quia fœmina est citius sagacior & viripotens quàm masculus:vt in c.puberes, & c.fi.de desponsa.impuberum.

14 Fœmina quare citius pubescat quã masculus. ET ratio rationis est,†quia mulier citius finitur & cõsumitur,ideo citius pficitur.& rõ est naturalis, sicut naturaliter videmus in plãtis & herbis & animalibus,quæ sicut citò cõsumũtur,citò perficiũt. ita tenent Bal.& alij in d.l.qua ætate.& ideo gl.in l. ij.C.de his q veniã ætatis impetra.dicit,ꝙ ideo mulier citius perficitur, qa mala herba cito crescit. ¶Istud est verũ ꝙ mulier citius pficit post organizationẽ & formationẽ corporis in vtero,sed à tẽpore conceptus vsque ad organizationẽ masculus citius perficit: qa masculus post eius conceptionem formatur & organizatur in vtero post xl.dies. & in fœmina requiritur tempus duplicatũ, & sic requirunt lxxx.dies,vt dicit & tenet gl.Leuitici xij.& habetur v.dist.j.& c.seq.& ibi Arch. & alij sunt in alia opinione,videlicet ꝙ masculis ĩ xlv. die.de his omnibus vide Albe. in l.qui in vtero, in pe. col.ff.de statu.hom.vbi amplè per cũ. & vide suprà in rub.*des iustices*.ibi,item etiam qui percutit.

ADuerte,ꝙ licet gl.in l.hæreditatum.ff.ad l. Falci. distinguat & ponat solum quatuor ætates hominis:melior tamen est gl.in procemio sexti,in verbo,vt
15 Aetates hominis. Infantia. perfectus†quæ dicit,ꝙ sex ætates sunt hominis. Prima est infantia,quę durat vsque ad septem annos,tam in masculo quàm in fœmina.l.si infanti.& ibi gl.C.de iure deliberandi.& ibi do.Alex.in c.j. & ibi gl. de desponss.impube.lib.vj.

SEcunda † ætas est pueritia, quę durat vsque ad xij. 6 Pueritia. in fœminis,& xiiij.in masculis,vt habet in gl.j.in c.si pater.de testa.in sexto.& de pueritia habetur in c. pueri.xxij.q.v.& in l.pupillus. ff. de verb. sig.& plenè per Io.And.in rub.de delictis puerorũ,vbi ponit quot modis finiatur pueritia.

TErtia †ætas est adolescentia, quæ durat vsque ad xxv.annum,vt l.j.in fi.ff.de mino. 17 Adolescentia.

QVarta † est iuuentus , quæ durat vsque ad quinquagesimum annũ:& de hac habetur in c. iuuenis.de sponsa.& in l.non aliter.in fi.ff.de leg. iij. & ibi ponitur quot modis finiatur iuuentus. 18 Iuuẽtus.

QVinta†est senectus, quæ durat vsq; ad lxx.annũ, & de hac habetur in c.j.& ij.de renũt. in vj.& d. l.non aliter.in fi.& ibi qualiter finiatur senectus. 19 Senectus

ADDITIO. An hac ætate quis præsumatur generare? Alb.de Ros.in l.si pater.§. fi. ff. de adoptionibus, dicit,ꝙ in procreãdis filiis dr̃ senex qui est annorũ lv. quia non est in eo spes procreãdi filios : sed Matth.de affli.in constit.regni Siciliæ,quæ incipit , post mortẽ. in v.no.in iij.lib. iactat se generasse in ætate lx. annorum,Vide multos in ætate lxxx. annorum generasse, nisi dicatur,prout dicebat do. & præceptor meus do. Ias.ꝙ ad dictum Gregorij in registro , de quo per glo. xx.q.j.in summa,ꝙ puer nouennij imprægnauerat nutricem,erat addendum,ipse scilicet,vel alius.

SExta†abinde dr̃ seniũ aliarũ ætatũ terminus, vt l. 20 Senium. fi.C.de sacros.eccl.quæ est centũ annorũ, post quẽ terminũ nemo præsumit viuere,vt est tex.in d. l. fi.gl. verò in verbo,cõpleuit,in l.j.§.initium.ff.de postulãd. †ponit quot modis ætas finiat terminũ suũ,& quantũ 21 Aetas quotmodis finiat terminũ suũ. Infantiæ. ad primã quę dicitur infantilis,dic ꝙ septẽnio finitur vt suprà dixi , & ista ætas cõsideratur quo ad aditionẽ hæreditatis.l.si infanti.C.de iure deliber.Item quo ad cõtrahendũ sponsalia requiritur ætas vij.annorũ perfecta.c.literas.& c.accessit.de desponsa.impuber.licet malitia in hoc possit supplere ætatem,vt in c.iuuenis. & in c.sponsam.ꝛ.alleg. de spõsali. ¶Itẽ in delictis attenditur ista ætas.c.j.& se.de delictis puerorum.

SEcundò† est ætas quæ dicitur proxima pubertati, 22 Proxima pubertati. & in masculo est decem annorũ cum dimidio, secundum gl.in l.j. ff. de noua. & post istam ætatẽ quãta magis est propinquior pubertas, tãtomagis dicitur ætas proxima pubertati,ita intelligi debet gl.in c.cõtinebatur.de despon.impu.

TErtiò est ætas † puerilis , quæ in masculis finit in xiiij.anno,& in fœminis in xij. vt iam dixi. in ista 23 Puerilis ætate vocantur impuberes, & dicitur , seu appellatur ætas pupillaris,vt in l,pupillus.ff.de ver.sig.& in substitutionibus pupillaribus attenditur hæc ætas. l.ij.in prin.ff.de vulg.& pupill, in qua quidem ætate finitur ipsa pupillaris sustitutio,l.in pupillari. ff. de vulga.& pupil.& in aliis supradictis,in prin.cuius gl. attẽditur hæc ætas, & in quibusdam malitia supplet hãc ætatẽ, in aliis non dixi hîc antè.

QVartò est† ætas xvij.annorũ.& ista attenditur vt 24 Aetas xvij. annorum. aduocatus possit postulare in iudicio, vt in d.l.j. §.initiũ. ff.de postulan. Item vt possit esse procurator ad iudicia,vt in c.qui generali,in fi.de procur.in vj.

QVintò † est ætas xviij.annorum:vt si relinquuntur alicui alimenta vsq; ad pubertatẽ, intelligi- 25 Plena pubertas. tur durare pubertas vsq; ad xviij.annum.vt est tex. in l.Mela.in princ. ff.de ali.& cibariis legatis.Quot modis autem dicatur plena pubertas, vide per gl.in l.arrogato.ff.de ado.in verb.plena.& ista ætas attenditur quo ad susceptionem sacri ordinis,vt in c.generalem. de æta.& quali.in cle.

Sextò

16 Aetas xx. annorum.

SExtò,† est ætas xx.annorũ quo ad impetrãdũ veniã ætatis. l.ij. C.de his qui veniã ætatis impe. Itẽ quo ad hoc vt possit promoueri ad diaconatũ. d.cle.generalẽ.item quo ad hoc vt quis possit esse iudex delegatus.vt in c.cùm vicesimum.de offi.deleg. & nota.in l. quidam cõsulebant.ff.de re i udic.Item quo ad hoc vt possit esse arbiter,vt in l.cum lege.ff.de arbitris. Item vt possit esse testis in causis criminalibus. in l.in testimonium.ff.de testi.gl.in l.inuiti, *la seconde*. ff.de testi.

17 Minor ætas.

SEptimò † est ætas xxv.annorum, & tũc dicitur filiorum minor ætas. vt l. j.ff.de minori. & in c.in præsentia.de probatio. & post talẽ ætatẽ omnes dicuntur maiores.¶Et quot modis quis dicatur minor,vide gl. notabilẽ ponẽtem multos modos.xxvij. q. j.in c.ij.in prin.†& quot modis dicatur legitima ætas,vide gl.ordi.ponẽtẽ multos modos.xxij.q.j.in c. j. de pace iura. fir.si tñ in statu,lege testamentis,vel contractibus fiat mentio de legitima ætate,vel pfecta,intelligit̃ de xxv. annis,vt est tex.& ibi gl.l.vlti.C.de his.qui veniã æta.impe.† & quid si fiat mẽtio de matura ætate vel iusta, vel cùm adoleuerit, vel cũ in suam tutelã peruenerit, vide in l.cũ filio.ff.de leg.iij.quæ est notabilis ad hoc. ¶Et quid si fiat mentio de ætate adulta, vide in l. fi. & ibi gl.ff.de cri. su. ¶Quæ autẽ ætas dicatur esse idonea in beneficialibus,scilicet vt quis possit promoueri ad beneficia,vide gl.& doc. ĩ c.si eo tẽpore. de rescriptis.

28 Aetas legitima.

29 Matura. iusta. Adulta. Idonea.

30 in vj.Præpositũ in c.de his. xxviij. dist.¶†Quæ autem dicat̃ legitima ætas quo ad dignitates cõsequẽdas, vide gl.& doc.in c.cũ in cũctis.de elec.quæ nũc omitto, cùm nõ sint præsentis speculationis. ¶†Sed qs teneat̃ probare ætatẽ?dic ꝙ ille qui se fundat super ætate, vt C.de in integ.resti.l.si minorẽ.l.cum te. C.de probat. Bal.in cõsi.suo lxvj.in j.& vlt.col.in iij.vol.Cy.& Bal. in l.cum te.C.de proba.Bar.& Bal.in l.de ætate. ff. de minor. Canonistæ in c. in præsentia de proba.Luc.de Pen.in l.j.in pe.col. C.de fide instru. lib. x.& quomodo testes debeant deponere reddendo rationem, vide Iac.de S.Georg.in l.de ætate.ff.de proba.

31 Qui probabit ætatem.

IN TEXTV IBI,

Parmy ce qu'elle est tenue d'acquitter lesdicts enfans de tous debtes.

1 Vsufructuarius an teneatur ad debita.

ADuerte†quia vsufructuarius omnium bonorum tenetur ad debita, vt dicit Bar. in l.si de vsufruct. leg.Guido.Papę q.sua cccccxlj.contrarium tamen tenet Alex.in l.vsumfructum,per illum tex. ff.ad legem Falc.sequendo Pau.de Cast.in l. fi.§.finaute.C.de bonis quæ libe.& in consil.ccclxxxvij. & ita etiam tenet Paulus de montepico præceptor meus in l.Titia cum testamento.§.fin.in j. q.ff.de legat.ij. ¶Vide amplè de huiusmodi reprehensione Bar. per Guil. Benedicti in sua repet.c.Ray.in verbo,cætera bona.nu.40.de testa. vbi ponit reprehensiones Alex. sed illum tacet. Idem †dic in donatario omniũ bonorũ, qui tenetur ad debita, † cùm donatio omnium bonorum intelligatur

2 An donatarius.

3 ære alieno deducto.glos. & doct.in l.æris alieni.C.de dona.dixi ĩ.tit.præced.§. xij. Vide eundem Benedicti loco prædicto nu.46.

IN TEXTV IBI,

Et alimenter.

1 Alimenta si maiorũ, nutriri minorum.

VIdetur † ꝙ hæc consuetudo nostra abusa fuerit termino: quia alimentari est maiorũ, sed debeat dicere,*nourrir*,cùm nutriri sit minorum, vt in casu nostræ cõsuetudinis est.ita notatur hæc differentia in l.si

2 iudex.ff.de his qui sunt sui vel alie. iur. † & de iure & consuetudine tutor tenetur administrare alimenta secũdũ reditus patrimonij pupilli.vt l.j.& ij.& ibi gl.& Nicol.de Neapol.ff.vbi pupil.edu.debeat.vt l.fi.C. de ali.pupil.præstan. nec plus est expẽdendum quam in reditibus percipiatur.l.mediterraneæ ciuitatis. & ibi Io.de Plat. C.de anno.& tribu.lib.x.c. sopitæ. & c. cũ nuper.de censi. ne longi temporis victum breui hora cõsumat.c.cum apostolus.de censib.l.iij.ff. vbi pupil. edu.debeat.& debet attendi consuetudo in cibariis. Corse.in sing.suis.in ver.expen.& Bal.in rub.de consuet.in iiij.col.& Signorel.de Homodeis consil.clxix. ¶Dic tamẽ ꝙ † plura sunt quæ idem importãt,& sunt synonima:aliméta,nutrimenta,educatio,& victus.de verbo,aliméta, habetur in toto tit.de alimen. & ciba. lega.de educatione,est text.in l.fi.ff.de ali.& ciba.leg. de nutrimẽtis,in d.l.si iudex.ff. de his qui sunt sui vel alien. iur. & ibi per gl.quæ facit differentiam hîc antè positam.de verbo,victus.vide in l.in verbo,victus. ff. de verbo. signif. & de his in d.l.fi.ff. de ali. & ciba. leg.& ibi etiam de verbo,victus.

3 Synonima.

SEd quæro † quid veniat appellatione alimentorũ? dic primò quòd veniunt medicinæ.Bar.& Alex.in l.si cum dotem. §. sinautem.ff. sol.mat.& in l.legatis. ff.de ali.& ciba.leg.& in l.libertis.ij.in §.j. in j. quæst. ff.de ali.& ciba.lega.Item venit habitatio. d.l.legatis. ff.de ali.& ciba.lega. quod intelligitur verum, dummodo non sit in transactione.l.cùm hi.§.qui trãsigit. ff. de transact.

4 Alimẽtorum appele quæ veniãt

ITem † veniunt expensæ in studio pro disciplina. l. qui filiũ.ff.vbi pupil.edu.debeat.Bart.in l.de bonis. §.non solùm.ff.ad carbonia.Socin.in cons.suo clxj. in fi.& intelligitur hoc verum,quãdo debentur iure naturæ secundùm Bar.Bal. & Ang.ibi.& dicit Floria. in l.sicut impẽdia.ff.de vsufru. & quemadmodum quis. quòd est verum quando debentur iure sanguinis veri vel præsumpti.

5 Expensæ studij.

ADDITIO. Vide Matth. de afflict.in constit.regni Siciliæ,quæ incipit,comitibus,in fi.in iij.lib.

ET nũquid † pater & mater teneãtur filios alimẽtare iure naturali & sanguinis?Dy.in regula,ignorãtia.de reg.iur.in vj.dicit ꝙ sic.l.j. §.huiꝰ studij. & ibi doc.ff.de iusti.& iure.§.j.insti.de iure nat.gen.& ciui. & ibi Fabr.& doctores:maximè Præpositus in c. cùm haberet.de eo qui duxit in matri. nã ex quo simplex mater absq; eo ꝙ habeat bona mobilia filij teneatur filium alimentare,& alimentãdo expẽsas in studio facere : multò ergo fortius in hoc casu vbi habet bona filij contra iuris dispositionem.

6

ITem etiam † appellatione alimentorũ veniũt vestimenta.l.legatis alimentis .ff.de ali.& ciba.legatis.l. verbo victus.ff.de verb.sig.ergo frustrà videtur fuisse appositum verbum vestire,quod postea sequitur.

7 Vestimẽta.

MVlta priuilegia alimentorũ ponit Bar.in l.Mela. in prin.ff.de alimẽtis & ciba.leg.¶Item aduerte † ꝙ alimenta debent præstari de fructibus prouenientibus ex proprieta, nec debet ipsa proprietas vendi. Alex.cons.suo lxx.in iiij.vol.& in cons.c.in j.vol. pro quo text.in l.ius alimẽtorum.circa initium.ff.vbi pupil.educari debeat.

8 Priuilegia alimẽtorum.

ITẽ iuxta prædicta verba quæro, pone ꝙ mater nobilis nutriuit pupillũ & infantẽ p̃ xij.annos, & soluit eius debita:aut pone ꝙ nõ soluerit,tãdẽ moriẽ relictis aliis filiis pupillis ex alio marito, an iste pupillꝰ qui est nutritus per xij.annos possit,& debeat habere partẽ mobiliũ,an verò teneatur ad partem debitorũ, & sic est quærendũ,an ista consuetudo habeat locum etiam si mater moriatur ante istud tempus, & iã pro

Quæstio.

maiori

maiori parte tẽporis nutriuerit & alimẽtauerit pupillũ, & maiorẽ partẽ debitorũ persoluerit. hodie fui de hac qõne interrogatus in casu cõtingẽti, & qa nũc pẽdet ꝓcessus, dico solùm ꝙ ex quo iã fuit sibi acquisitũ ius per dationẽ & acceptationẽ tutelæ, ꝙ oĩa mobilia erunt matri, & ꝙ tenebit̃ ad debita in totũ, & ꝙ si sint alij cohæredes matris ex alio marito, q̃ velint hr̃e mediã partẽ mobiliũ tanquã cõpetentẽ dicto secũdo marito, tenebũtur ad dicta debita quę mater tenebat̃ soluere, & ipsum filiũ acquittare, & tenebuntur etiã alimentare dictũ filium, & in alia dimidia parte mobiliũ in qua dicti filij æqualiter matri succedunt, fiet cõfusio alimẽtationis, & solutio debitorum pro sua parte.

IN TEXTV IBI,

Vestir & habiller.

¶Modus alimentũ adhibendus.

ALimenta† de quibus supra, & vestimenta de quibus hîc, debẽt prẽstari filijs scdm facultates filiorũ, ꝑ patrẽ eis relictas. facit tex. in l. cùm vnus. §. alimẽtis, ff. de ali. & ciba. leg. ¶Et debẽt ita expẽdi reditus, ꝙ aliquid in fine anni supersit, secũdùm cõsiliũ iurisc̃onsulti in l. ius alimẽtorũ. ff. vbi pupil. edu. debe. Panor. [2] in c. cũ apostolus. de cẽsi.† nec plus expẽdẽdũ est quã ex reditib⁹ percipiat̃. l. mediterraneæ. & ibi Io. de Plat. C. de anno & tribu. li. x. & vide Boërũ in cõsue. Bitu. tit. de cõsue. iur. stat. perso. §. xij. in gl. tutor tenetur de iure. & ibi ponit † ꝙ in expensa fiẽda, est attendenda consuetudo loci; † & etiam quòd cõuentio facta inter prælatum & monachos de alimentis est valida.

[3] Consuetudo attendẽda.

[4]

[5] Dignitas.

ET secundũ† dignitatẽ eorũ debebãt vestiri, hoc est ꝙ meliori veste est vestiendus in xij. anno, quàm in j. ij. iij. & iiij. anno, & sic de singulis. faciũt quę dicit Alex. in consi. suo lxx. in iiij. vol. quod incipit, ponderandum est, & in consi. c. in fi. in i. vol. facit d. l. ius alimentorum, & pubertatem etiã cõtemplari, & ad propositũ aliàs legi Odof. dicentem, † ꝙ scholaris nõ debet habere ita pulchras vestes in primo anno, sicut in aliis, sed nunc nescio locũ. facit, quia cõditio personæ & qualitas est inspicienda, & consideranda. l. plenum. §. equitij. ff. de vsu & habita. faciunt quæ dicit plenè Felj. in c. causam quæ. in fi. de re iudi. & aliqua per Iaſ. in l. j. in j. col. C. de leg.

[6] Scholastiũ vestes.

[7] Quæstio.

SEd quæro iuxta prædicta, † pone ꝙ vnus aut duo ex filiis se alibi alimentauerũt, & vestiuerũt, ꝙ ita nõ fuerũt alimẽtati nec vestiti à matre: nũquid adueniẽte tpe ætatis xiiij. annorũ in masculo, & vij. in fœmina poterũt petere alimẽta prętorito ad quæ mater eis tenebatur? Iaſ. decidit istud in l. de alimentis. C. de trãsac. vbi dicit ꝙ aut alimeta debent̃ iure actionis, & tũc præterita possunt peti, aut debent̃ officio iudicis, vt in alimẽtis quę debent̃ filiis à patre, tũc nõ possunt peti pro præterito tẽpore. ¶Cũ ergo hæc alimẽta debeantur iure actionis. s. cõdictione ex lege, vel statuto, seu consuetudine nostra, & officio iudicis, quid dicẽdum? ¶Videtur per ea quæ dicit do. meus ibi de filia nupta, & dotata, quæ virtute statuti dotari debeat à patre, ꝙ licet sit ab alio dotata, ꝙ tn̄ adhuc potest petere dotẽ, cùm sit debita filiæ iure actionis per statutum seu cõsuetudinem, secũdum quod tenet Alex. in cõs. suo vij. in ij. vol. & faciũt quæ dicit idẽ do. meus in l. diuortio. in vij. col. ff. sol. mat. cogita: quia si eueniret in facto, esset dubitabilis quæstio, & pro amico.

ADDITIO. Aduerte ꝙ onus probãdi ꝙ filij fuerint alimentati ab alio, incumbit filiis: quoniã præsumitur ꝙ aliàs fuerint alimẽtati à matre quę ad hoc tenebatur, vt dicũt Bar. in l. nomina. C. arbitrium tutelæ. & Sali. in l. qd̃ plerunque. C. de alimentis pupillo prę̃standis. Et vide Mat. de affli. in decisio. suis, decisio. x. vbi dicit ꝙ si filius in hoc fecerit se debitorẽ soluẽdo, quod est debitũ ꝑ alium, qui tenebatur eum alimentare: vt no. in l. libertis quos. §. j. ff. de adi. leg.

PAul. de Cast. in cons. suo cccl xj. inci. super istis dubiis. in nouis cõs. in impressione noua. ĩ vlt. dubio, in fine illius cõsi. quærit, † nũquid tutor teneatur ali- [8] mẽtare pupillũ in domo sua, & si nõ alimẽtauerit stãte hac cõsuetudine per quã, lucrat̃ fruct⁹ bonorũ immobiliũ, debeat perdere dictos fructus? & ibi dicit ꝙ si tutor sit talis qui pupillo succederet, ꝙ melius est ꝙ alimẽtet̃ penes propinquos successores, eius successionẽ non sperantes. l. j. ff. vbi pupil. edu. debeat. l. j. & ij. C. eo. dum tn̄ eidem administret victũ & necessaria, & si hoc fecerit, vel per eũ non stetit, debet lucrari fructus vt ibi per eũ. cogita ad dicta sua propter q. & vide de alimentatione pupill. Gui. Pa. q. sua ccccxxxix.

IN TEXTV IBI,

Maintenir en bon & suffisant estat.

DE effectu† istorũ verborum dixi supra in tit. *des droicts & appartenances à gens mariez.* in §. vj. inci. *femme mariee.* in gl. *maintenir.* sed aduerte, † quia tutor [1] tenetur ad custodiam rerũ pupilli, ita ꝙ si dicat se nõ potuisse custodire, incumbit ei probatio. tex. ad literã in l. tutor secundũ dignitatẽ. §. j. ff. de admini. tut. † & si videat tutor res suas, & res pupilli in periculo, debet [3] præferre res pupilli. ita tex. ibi.

[1] Tutor tenetur ad custodiam rerum pupilli.

ISTud tn̄ limitat duabus limitationibus Lud. Ro. in sing. suo 705. inci. attende ad text. l. tutor. qd̃ habeo allegatum in consuetudinibus meis antiquis. DCCIIJ.

ET ideo non potest alienare immobilia sine tn̄ authoritate præsidis & decreto & cũ causæ cognitione, iuxta l. magis puto §. nõ possim. ff. de reb⁹ eorũ. etiã trãsigendo. l. nõ solũ. vbi gl. Io. Fab. Alber. & alij. C. de prædiis mino. etiã si res esset dubia. Iaſ. in l. mãdata. ff. de offi. eius cui mãdata est iurisdictio. nec exceptiones perẽptorias, vel renũtiare. Bal. in l. pactũ cura to. C. de pac. & idẽ do. meus in l. præses. C. de transac. & in dicta l. mãdata. in fin. dicit ꝙ ista causæ cognitio quæ requiritur in alienatione immobiliũ minoris, nõ potest alij delegari, nec etiam potest tutor aliũ cõstituere ad petendum interpositionem decreti iudicis, secundùm tex. singularẽ scdm Bal. ibi in l. minorũ. C. de prædiis minorum. Et si fiat talis alienatio, etiã datur actio personalis minori contra tutorem. l. magis puto. §. pen. ff. de rebus eorum. & ibi Albe. gl. in l. & si præses. C. de prædiis mino. & in l. eum qui. C. arbitriũ tutelæ. ¶Vide de materia huius gl. Boërium in cõsuetudine Bitur. tit. de consue. iur. stat. persona. §. xiij. in gl. & sic vr̃ ꝙ iste tutor. per hoc est dubiũ an teneatur præstare fidem de feudo, & si non fecerit, vide eundẽ Boërium in loco hîc antè alleg. in gl. hæc consuetudo est generalis.

IN TEXTV IBI,

Caution suffisante.

QVomodo† intelligatur cautio idonea sufficiens [1] prolata à lege, vel statuto, vide plenè ꝑ do. meũ. in l. iubere cauere, in j. col. ff. de iurisd. om. iud. plenissimè per oẽs in l. sancimus. C. de verb. sig. & ibi plura & infinita allegantur quæ nõ transporto, cùm hæc consuetudo sit iam satis onerata, vide ét Corset. sing. 42. inci. cautio. ¶Adde † ꝙ cautio cum fideiussoribus est [2] maior, quàm cũ pignore. vide Luc. de Penna in l. quoties. C. de dig. lib. xij. dixi alibi. ĩ. eo. ti. §. vij. in tex. ibi, *en baillant bonne & suffisante caution.*

[1] Cautio idonea quæ dicatur.

[2] Fideiussoria.

De cau

Iuratoria

DE cautione † autẽ iuratoria an possit in hoc casu præstari, vide ea quæ dicit Ias.in l.j.ff. qui satisda. cog.in v.col.in versic.viij.limita.vbi videtur tenere ꝙ non sit admittenda in hoc casu, quia in officiis administrandis, vt quia quando quis est electus in tutorem vel curatorem si non potest dare fideiussorem, nõ statur eius iuratoriæ cautioni.l.ij.C.de tu.vel cura.idem Ias.in l.j.pen.col.C.de procu.& in d.l.j.ponit xiiij.casus, in quibus admittitur iuratoria cautio.

ET aduertẽdum est quia do.meus Ias.in d.l.j. ponit xiiij.casus, in quibus non statur iuratoriæ cautioni, quæ causa breuitatis nolo hîc transportare.

4 Tutores principum.

DOminus Iacobinus de S.Geor.in trac. suo feudorũ, versi. Carolus.in princ.dicit, † ꝙ cũ principes impuberes rogãtur p tutores, ꝙ hoc casu sufficiũt fideiussores tales quales reperiri possunt.vnde dicit, ꝙ cũ dña Blancha regina Francorũ vellet esse tutrix sui filij impuberis, & dedisset quosdã fideiussores, aliq dicebãt eã repellendã pro tãto regno. sed Hubertus de Bobio tũc legẽs in studio Vercellensi, consuluit eã nõ repellẽdam, sed sufficere fideiussores quos dare poterat: alioqn sequeret ꝙ similes principes carerẽt tutore: & dicit ista esse verba Alber. de Ros.in l.de creationibus.C.de epi.audi. ¶ Tu dic ꝙ idem dicit do. Marti. Laudẽ.in trac.suo de feudalib⁹ dominorũ.in iiij. not. & ideo per hoc dico consuetudinẽ nostrã esse intelligendã in cautione sufficienti & idonea.s.cũ fideiussoribus idoneis in aliis, quàm in principibus. ¶ Intellige etiã hanc nostrã cõsuetudinem, nisi aliàs esset idonea dicta mater, qa hoc casu nõ tenetur dare fideiussorẽ. facit tex.in auth.cui relictũ.C.de indi.vidui.tollen. in versi.si persona est idonea. & ibi Paul. de Cast. & Ias. in d.l.j.ff.qui satisf.cog.& idẽ Ias.in l.diuortio.§.interdum.versi.adde ad idem.ff.sol.mat.& vide Io. Sãxon. in simili consuet.Turoñ.tit. *Des droicts de basse iustice*, art.xxiiij.& xxv. vbi plura ponit in materia iuratoriæ cautionis, quæ ponit Ias.in d.l. j. ff. qui satisd.cog.hîc antè alleg.quæ hîc non repeto.vide etiam ibidẽ eundem Sanxon.† an dans lapidem pretiosum in pignus excusetur ab onere satisfandi.& se remittit ad notata in l.promissor.§.constituto.de consti.pecu. & in c.cũ aliquibus.de senten. & re iudica. & ad supradictã decisionem faciunt quæ dicit Boërius in consuet. Bituric.tit.de consuet.retractus.§.iiij. vbi allegat Bar. in l. quicunque.C.de fun.patrimo.lib.xj.

Limitatio consuetudinis nostræ.

ADuerte etiam † ꝙ cum cautione prædicta debent quicunque sunt tutores, promittere vtilia facere, & inutilia prætermittere.§.fin.in authẽ.vt hi qui obl. perhi.perso.mino.col.vj.instit.de satisd.tuto.in princ. ¶ Non est verũ ꝙ tex.in auth.matri & auię.C.quando mu.tut.offi.fungi potest.& in §.ex his.de hære.ab intest. venien.colla.ix.faciant, dicitur iã inter nobiles & ignobiles, sed solum fit differentia in d. §. ex his. inter catholicos fidei seu Christianos & hæreticos, & non aliàs. ¶ Sed quæro, † quid si balista cautionẽ nõ tradat sufficientem, videtur ꝙ non habeat actionem, neq; faciat fructus suos, sicut in vsufructuario de iure dicitur qui nõ satisfecit.l.si vsufructus legatus sit. in prin.cũ sua gl.ff.de vsufr.l.vxori.ff.de vsufr.leg. & ibi Bar. idẽ Bar.in l.si homo.ff.de vsuc.& in l.vsufru.C.de vsufru. & in l.hac edictali.§.fi.C.de secun.nup. ¶ Et quomodo repelli possit, & qua actione vsufructuarius si non caueat, vide Bart.in l. si vir vxori.ff.de præscri. ver. etsi non cauit à principio, an perdat fructus perceptos: vide Panor.in c.fi.de pign. & ibi Ant. de But. qui ponit quatuor opi.& vide vnum verbum per Feli.in ç.sinautem.in iiij.col. de rescrip.

§. QVINTO.

ET aussi entre gens nobles, si le pere des enfans suruit la femme leur mere, il demeure baliste & legitime administrateur des corps & biens de ses enfans, & prend tous les meubles à son profit, & faict les fruicts des heritages desdicts enfans siens, iusques à ce que lesdicts enfans soyent en aage suffisant, & separez de leur pere, parmy ce, qu'il supporte les charges semblables que faict la mere declarées en l'article precedent.

1 *Pater tutor filiorũ.*

IDEM in comitatu Niuernen.non sic est in comitatu Burgundiæ, vt dicam infrà. ¶ † Istud est de iure non solùm inter nobiles, sed etiam ignobiles, vt pater tutelam filiorum suorum habeat, & administrationem non solum corporum, sed etiam bonorum.de nobilibus est text. & ibi doctores in l.fi.C.de test.mil.& in l. cum filius familiâs.ff.eo.ti.& in l.ij.ff.de test.tute. & pro ignobilibus & nobilibus simul, quia loquitur generaliter, est tex.in l.j.& per totũ.C.de bo.mater. vbi plenè notatur, & plenè per Io.Fa.Cyn.Bar.Bal.Ang.Sali. & Alex.in apostillis ad Bart.in d.l.j. C.de bonis maternis. vide Boërium in consue.septenæ Bituricen.tit.de cõsuet.iur.sta.perso.§.vj.

2 *Pater ad administrator bonorũ filij.*

ET dicit tex.in l. cùm oportet. §. non autem. & ibi Bal.C.de bo.quæ lib.† quòd pater administrationem filij actu & habitu habet, licet eam non recipiat per decretum, nec tenetur facere inuentarium. dicam infrà eod.titu.in consuet.seq.incip.*& auſsi le pere.* † & in tantùm pater habet administrationem bonorum filij, ꝙ potest filio in illis prejudicare.gl.no.& ibi doc. in l.de re filiorum.ff.de transac.† & in bonis aduentiis ex contractu patris acquiritur vtilis filio. glosſ. not.in l.si legati.ff.de pigno.& potest pater in talibus constituere procuratorem sine consensu filij. Bartol. plenè.in d.l.j.& Roma.consil.suo ccxli.in iij.col.incipiente, spectabiles domini collaterales.decisio.capellæ Tholosanæ cv.

ET quãdo pater † agit, quomodo in talibus debeat formari libellus vel nomine patris, vel nomine filij, vide Bal.in d.l.j.in ij.& vlt.col.& Felin.in c.cùm olim.in iiij.col.versi.quo autẽ nomine.de testibus. ¶ Et intellige prædicta, † ꝙ pater habet administrationem bonorũ si voluerit, secùs autẽ si noluerit: quia nõ põt cogi.tex.est,& ibi gl.& Bar.in l.fi.§. sinautem patre recusante.C.de bonis quæ liberis.Spe.in tit.de actore. §.j.versi.sed & filius.& versi.in præmissis.& versi. sed nunquid. ¶ Et aduerte, quia illa iura loquũtur quãdo patri nihil quæritur in bonis filij, secùs quando habet vsumfructum in illis, quia tam de iure quàm de consuetudine nostra habet regimẽ & administrationem, † imò, si vellet consentire quòd mater præferetur, nõ posset.tex.est in l.ij.in prin.& in l.fi.in fi. & ibi docto. C.quando mulier tut.offic.fungi potest.& tenet glos. Ioan.Fab.Cy.Bald.& alij in authen.matri & auiæ. C. quand mul.tut.offi.fungi potest.glo. est de hoc & ibi Bar.Bal.in l.qui aliena.§.quanquã.ff.de neg.gest. ¶ Et duerte, † ꝙ pater habẽs administrationem filij, potest

BIU Cujas

recipere solutionem: vt per Ioan. de Imo. in d. §. quan-
9 quam. qui allegat illum tex. ad hoc, ꝙ habens administrationem coniunctæ personæ, potest recipere solutionem. ita refert & sequitur Ias. in l. iij. in j. col. ff. solu.
10 *Quãdo mater patri præferatur.* matri. ¶ Et intellige † ꝙ pater præfertur matri quando filius est legitimus & naturalis, secùs si naturalis tantum, quia tunc mater prefertur. ita Bar. in d. auth. matri & auiæ. in ij. q. in j. col. Nã sicut videmus † ꝙ mater
11 in successione filij naturalis præfertur patri, vt instit. ad Terrullia. §. fi. sic etiam in administratione. faciunt quæ dicit Bal. in l. si qui sub cõditione. in iiij. col. versi. qd si pater. ff. de testa. tute. & Ang. Aret. inst. de legitima patrono. tutela. iniij. col. in fi. & Bal. insti. de Attilia. tuto. in §. nos autem. in iij. col. & in l. fi. & in auth. ad hæc. C. quãdo mulier tut. officio fungi potest. ¶ Vide eundem Boërium in loco hîc antè allegato.

12 *An procuratorem constituere possit sine filij consensu.* NVnquid autem † pater habens administrationẽ bonorum filij possit constituere procuratorem in causa filij sine eius consensu? vide tex. gl. & omnes in d. l. j. C. de bonis maternis. & Ang. Aret. in §. pupil. in ij. col. instit. de inutili. stipul. & §. actiones. in iij. col.
13 insti. de actio. decisio. capellæ Tholosanæ. q. cv. ¶ Item † an pater agens pro filio caueat de rato & præstet cautionẽ iudicatũ solui? vide gl. Cyn. Bar. & Alex. in l. fi. §. vbi autem. C. de bonis quæ libe. Spec. & ibi Io. And. in tit. de syndico. versi. sed quæritur. Bart. & Bal. in l. filiusf. ff. qui satisf. cog. Io. Fab. in §. eodem. Ang. Aret. in
14 §. sinautem. in iij. col. insti. de satisdat.

ITem quando † pater vendit immobilia filij, non requiritur decretũ, seu iudicis authoritas, quod requiritur in tutore, vt videt tenere Azo in summa, in rubr. C. de bonis quæ libe. ibi, nec puto ꝙ exigatur. & Bal. in l. j. ff. de rebus eorũ qui sub tutela vel cura sunt. & Ang. in l. de re filiorum ff. de transf. & tenet Bal. ibi. faciens distinctionem inter filium emancipatum & in potestate. † Credo tamen indistinctè verum ꝙ etiam pater non potest alienare sine decreto. per l. si pupill. §. si pater. ff. de rebus corũ. quæ loquitur indistinctè. & dictum Bal. & Azo. non haberet locũ in hac patria, vbi pater habet tantùm vsumfructũ vsque ad tempus ætatis legitimæ. ¶ De prædicta decisione Azonis vide Guil. Benedicti in repet. c. Ray. in verbo, duas habens filias. nume 255, de test. vbi allegat. Bal. Fulg. Paulum, & Alex. in l. præses. C. de transact.

IN TEXTV IBI,
Et legitime administrateur.

1 *Patri prodigo interdicitur administratio bonorum filij.* ADuerte tamen, † ꝙ si prodigaliter vtatur bonis filij, ꝙ sibi interdicenda est administratio. l. fi. C. de senten. passis. l. imperator. ff. ad Trebellia. & ita tenet And. Sicu. in c. venerabili. in fi. de officio delegat. Et aduerte ad gl. in §. si quis autem. inst. de suspe. tuto. & ibi doct. ꝙ † sicut tutori accusato de suspectione & dilapidatione interdicitur administratio: sic etiam interdici debet prælato dilapidatione accusato, quomodo sit intelligendum, vide Barb. in d. c. venerabili. & quæ posui in vno consilio meo, incipiente, quidam prior conuentualis. Sed quia est differentia in hoc inter tutorem & prælatũ, ex quo prælatus facit fructus suos, vt ibi dixi, ideo ita faciliter non debet sibi interdici administratio sicut tutori: ita etiam est differẽtia inter patrem nobilem qui facit fructus suos & mobilia, qui non ita de facili remouebitur sicut burgensi, aut non nobilis, qui non facit fructus suos per cõsuetudinem nostram, sed non acquirit mobilia. Et sic in simili de alio tutore ꝙ faciliùs remoueri debet, quàm pater qui facit fructus suos.

IN TEXTV IBI,
Et faict les fruicts des heritages.

1 *Pater habet vsumfructum in bonis filij.* ISTud est ex iuris dispositione † ꝙ pater habeat vsumfructũ in bonis aduẽtitiis filij. vt C. de bonis maternis. l. j. & per totum. & C. de bonis quæ libe. l. cùm oportet. sunt tamen aliqui casus positi in auth. positis in illa lege, in quibus pater non habet vsumfructum in bonis aduentitiis filij.

1 *Pater Iudeus non.* ADde † ꝙ etiã pater nõ habet vsumfructũ in bonis filiorũ Iudeorũ, ꝙ effecti sunt Christiani. tex. est in c. Iudæorũ. xxviij. q. j. qa nõ sunt istn poteate patris Iudæi, & in bonis corũ non habẽt vsumfructũ. Ale. in consi. lxxj. incip. ponderatis verbis. in ij. col. in ij. vol.

3 *Nec furiosus.* ITem † etiã in alio casu pater nõ habet vsumfructum in bonis filij. s. quãdo pater est furiosus, licet sit in eius potestate. tex. est & ibi Bar. in l. cũ hæres, vbi Paul. de Cast. Bal. & alij. ff. de acq. hær. ¶ † Itẽ nõ habet pater
4 *Francigena.* vsumfructũ in bonis filiorũ francigenarũ qui non sunt in potestate parentũ, vt dixi antè eod. tit. in §. *le fils ou fille.* Et istud tenet Alex. ist l. placet. ff. de acqui. hæred. Dixi s̃. in d. §. ¶ † Item nõ habet pater vsumfructum in rebus filio donatis per principem. l. cùm multa. & ibi doctores. C. de bonis quæ liberis. quem tex. dicit Ale. in l. qui in potestate. ff. de testa. non esse alibi.

5 *Non inducta natura principe.* INtellige etiam ꝙ pater habet vsumfructũ in bonis superueniẽtibus filio, per tex. in l. quoties. §. fi. ff. de admini. tut. vbi habetur ꝙ tutoris dati vis atque potestas trahitur etiam ad bona superuenientia eò ꝙ augmentum regulari debet secũdum naturam sui præexistentis, seu eius cui accidit. l. etiã. vbi Bart. Bal. & doct. C. de iure dot. l. inter socerũ. §. cum inter. ff. de pac. dotalibus. vt aliàs ample habetur per Albertum Brunũ in suo tractatu de augmento, in v. q. principali. in ij. & iij. col. & in nona conclusione principali.

6 *An in feudo.* NVnquid † autem pater habeat vsumfructũ in feudo filij iure patriæ potestatis. Bal. examinat hanc quæstionem in l. cùm oportet. in iiij. col. C. de bonis quæ libe. distinguendo, vt per eum.

QVicquid sit, teneo ꝙ & in feudo, & in omnibus casibus supradictis pater virtute huius cõsuetudinis habet cõmoditatẽ illius iuris, & facit fructus hæreditagiorũ suos, durãte tẽpore minoritatis, quia iste vsusfruct⁹ hîc debitus patri nõ debetur iure patriæ potestatis, sed solùm ratiõe administrationis, quod patet ex consuetudine præcedẽte, quæ tribuit istud idẽ ius matri, quæ nõ habet istũ vsumfructũ, sicut & pater, & hoc est, quia ex quo iã dictũ est eo. tit. art. iij. filij Francigenarũ non sunt in potestate parentũ. Etiã satis cõstat quia si filij essent in potestate parentũ in minori ætate, essent etiã in eadẽ potestate post minorẽ ætatẽ, post quã ætatẽ pater amplius non habet vsumfructũ, ergo sequeretur ꝙ patria potestas finiretur adueniẽte pubertate, quod nõ est dicendũ, aut ꝙ aliud operaret in minori ætate, quàm post pubertatẽ, & ideo est ꝙ dicit Bald. in d. l. cùm oportet. quòd in casibus dictis per eum ex quo pater non potest habere vsumfructũ, habet tamẽ commoditatem illius iuris. Facit l. fin. ff. de vsuf. & quemadmodum quis. & l. necessario. §. fi. ff. de peric. & cõmo. rei ven. ¶ Itẽ etiam facit tex. in l. plenum. §. quanquam. & in l. filiosa. in fi. ff. de vsu & habita. vbi habetur, † ꝙ quãdo est relictus vsus filio, pro indigentia filij tantũmodo, & qui cohæret personæ filij
7 sed illud patri ius non acquiratur, habebit tamẽ commoditatem iuris, vt per Ang. Are. in §. igitur. insti. per quas personas nobis acquiritur. ¶ De materia huius glossæ vide Boërium in consuetudine Bituricen. titu.

de con

de consuet. iur. sta. persona. §. iij. in duabus gl. ibi positis. ¶ Item aduerte, q̃ pater habens vsumfructum in bonis filij, si alienet, perdit illum, vt dicit Bal. l. cùm oportet. §. cùm autem. in fi. C. de bonis quæ liberis.

IN TEXTV IBI,
Et separez de leur pere.

Casus multũ notãdus

EVenit hoc anno magna quæstio in hac patria rõne huius cõsuetudinis. Erat enim quidã nobilis q̃ habebat solũ & vnicũ filium, qui in minori ætate ab humanis decessit, habẽs bona in cõmitatu Burgũdiæ, & sic in patria iuris scripti, quo ad hũc casum, & in ducatu Burgũdiæ, & sic extra patriã iuris scripti: sed in terminis huius cõsuetudinis, cuius filij administrationẽ habebat pater, corporis, ſ. & bonorũ: q̃a mortua erat eius mater, dubitatũ fuit, nũquid pater deberet semp haberevsumfructũ bonorũ illius? ¶ Videtur primò dicendũ q̃ pater debet habere vsumfructũ: quia ex quo semel fuit purificata qualitas, seu cõditio, ſ. quia pater habuit filium, & illius & bonorũ suorũ administratio semper durare intelligit: nec est necesse q̃ semp duret, sed solũ sufficit q̃ semel fuerit in principio actº. Facit

1 *Sufficit qualitatẽ requisitã semel extitisse, licet non duret.*

tex. in c. statutũ. de rescri. in vj. †vbi Papa non delegat causas nisi existentibus in dignitate, tñ sufficit q̃ tempore cõmissionis sit in aliqua dignitate, licet nõ duret. & facit gl. in cle. & si principalis. & ibi Pano. de rescriptis. Facit etiã †q̃ si testator instituit in hæredẽ aliquẽ & eidem substituit, si decederet sine liberis, sufficit ad vt substitutus excludatur, q̃ institutº habuerit filios, licet sint mortui, vt decidit Iaſ. in l. si quis. in ij. co. per regulam illius l. C. de inſt. & substi. etiam si momento filius instituti vixisset, vt tenet Bal. in c. j. versi. cùm esset tit. episcopũ vel abbatẽ. in vsibus feudorũ sufficit enim rem fuisse factam, licet nõ duret. gl. in l. ex facto. §. fi. ff. de vulga. & pupil. substit. Text. in l. videamus. ff. qd̃ metus causa. & ibi gl. in verbo, peruenisse. Oldr. in consi. cxj. inci. them. tale est. in j. col. & quæ dicit Ang.

2 in consi. xxxiiij. inci. Constantinus. Et quæ dicit Feli. in c. ex. parte. in tertia intelligẽtia. de fo. comp. †vbi in fauorabilibus quis potest appellari filius q̃ olim fuit: per Bar. & in l. insula. ff. de acqu. rerũ do. Et faciũt quę dicit Bar. Pau. de Cast. & Iaſ. in l. j. ff. si cert. pet. ¶ Facit multũ pro hac opinione. l. ambiguitatem. in princ. C. de vsuf. ibi, sub certo tẽpore. & ibi, siue persona de cuius ætate cõpositũ est. Nam in casu illius legis nõ prospexit ad vitã hominis, sic nec statutũ nouum seu cõsuetudo hoc casu prospexit ad vitã hominis. ¶ Et facit gl. in d. l. ambiguitatẽ. & de hoc est satis dispositio iuris in terminis, & ad literã in l. si quis. §. sin verò. C. ad Tertullia. vbi dicit text. Sin verò defuncta persona in sacris patris cõstituta decesserit, pater quidẽ vsumfructum quẽ & viuẽte filio habebat, teneat, donec viuat incorruptũ. quod intellige verum nõ extantibus aliis filiis, secundum Bal. in auth. defuncto. C. ad Tertullianum. ¶ Et credo q̃ in bonis quæ sunt in comitatu Burgundiæ, hoc verum est: & non est dubiũ, quia ibi sunt in hoc articulo in patria iuris scripti, sed in bonis quæ sunt sita in ducatu Burgundiæ ex cõsuetudine nostra, quæ ibi viget, aliud dicẽdũ est, quia in illis pater ad vsumfructum post mortẽ non admittitur. ad quod probandũ pondero cõsuetudinem nostram hîc, quãdo in ea dicitur. *Et prend tous les biens meubles à son profit, & faict les fruicts des heritages desdicts enfans siens, iusques à ce qu'ils soyent en aage suffisant, & separez de leur pere.* Et in hoc ista cõsuetudo est contraria dispositioni iuris, & ipsam alterat: & per eam dispositioni iuris cõis derogatur, quia bene intelligenti, consuetudo nostra vult q̃ pater habeat vsumfructũ in bonis filij ipso existente in minori ætate, & nõ separato ab eo. Vult ergo consuetudo nostra, si nõ sit in minori ætate, vel q̃ sit separatus à patre, q̃ pater nõ habet vsumfructũ in bonis ipsius. & istud probatur argumẽto à cõtrario sensu. Nã si pater habet vsumfructũ filij existẽtis in minori ætate, & nõ separati à patre: ergo à cõtrario sensu si nõ fuerit in minori ætate, vel si fuerit separatº à patre, nõ debet habere vsumfructũ. qd̃ quidẽ argumentũ est validũ in iure. l. §. huius rei. ff. de offi. eius cui mãdata est iurisdictio. dicã latius infrà aliqua quæ nolui inferere in cõsilio meo, & ex causa, quæ nũc volo prætermittere, & hoc sonat cõsuetudo nostra hoc modo, licet aliter de iure dicendũ videatur: & sic est nunc, q̃ filius mortuus non est amplius in minori ætate, nec de iure præsumit. imò qd̃ plus est, ad minº est separatus à

4 *Mors omnia soluit.*

patre, †q̃a mors oĩa soluit. vulgat. §. deinceps. in auth. de nuptiis. col. iiij. Quod qũo sit, vide plenè per Hipp. Marſi. in l. qui sine. ff. de quæstio. ergo habet locũ tex. nostræ cõsuetudinis, & eius consequẽtia cessat: sic de iure debet cessare eius effectus & dispositio. l. adigere. §. quãuis. ff. de iure patro. l. ita autẽ. in prin. ff. de admituto. Faciũt quæ dicit Alex. in consi. xvij. in princ. in j. vol. vbi dicit, † cui non conueniũt verba dispositionis

5 statuti, nec cõuenire intelligitur dispositio eiusdem. l. iiij. §. prætor. ver. toties. ff. de damno infec. Faciunt ad hanc regulã quæ dicit idẽ Alex. in consi. suo lvij. incip. Prospectis testamento & codicillis. in iij. col. in ij. vol. & plenissimè per Feli. in c. nõnulli in vlti. charta principij. de reſcriptis. cũ ergo mortuo filio non cõueniũt verba statuti nostri seu cõsuetudinis, quia separatus à patre ergo nec eius dispositio cõuenire debet. Imò, qd̃ plus est, videretur q̃ dictũ statutũ seu consuetudo de nihilo operaretur, aut prędicta verba in ea apposita essent superflua, nisi intelligeretur, quod nõ est dicendũ

6 *Statuta ita interpretanda.*

†imò etiam statutũ ita capiendũ est, q̃ aliquid operetur, ne sit superfluũ etiam ad correctionẽ iuris cõmunis: cum, vt dicit Iaſ. in l. senium. in iij. col. C. qui test. 7

fac † q̃ quando lex vel canon nihil operarẽtur in sensu directo, ne sint superflua, tunc licitũ est sumere argumentũ à cõtrario sensu, etiã ad corrigendũ ius commune: imò etiã nõ solũ statutũ integrũ debet aliquid operari, ne sit superfluũ, imò quælibet clausula debet de aliquo operari, nec debet esse sine effectu aliquid operandi. gl. in c. solitæ. de maiori. & obe. Bal. in rub. C. de contrah. emp. in ix. quæst. imò nullum verbũ debet esse superfluũ. Gl. in c. si Romanorum. xix. dist. in glo. iiij. & faciunt quæ dicit Iaſ. in l. in prouinciali. §. si ego. ff. de noui ope. nunt. ¶ Et q̃ ita intelligẽda sit hæc consuetudo, & ponderanda, satis cõstat ex duobus articulis simul iunctis, qui se ad inuicẽ referunt: imò dispositio primi articuli extenditur ad secundum, & similitudinem & æquiparationem inter se faciũt. vnde tam ex tacita mẽte statuentiũ quàm propter connexitatem capitulorũ, propter quæ diximus in vno dictũ, in alio censeri repetitũ: quia etiam faciũt verba secũdi articuli quando dicitur, *En supportant les charges semblables que faict la mere*, en l'article precedẽt. Et dict plus ledict article, *que la mere tiendra les heritages de ses enfans eſtãs en minorité, iusques à ce qu'ils soyent en aage suffisant.* quo casu adueniente, mater tenetur reddere hæreditagia filiis in bono & conuenienti statu. Pondero dictionem donec, quæ finitur morte vnius, prout dicit Bar. in l. fi. in vj. col. C. de contrahen. empt. Nam si bene inspiciamus, consuetudo nostra dat vsumfructum in casu limitatio, †eò q̃ dictio donec, est tẽporis limitatiua. Card. Flor. in cle. iij. §. j. de æta. & qualita. Quæ

8 *Donec.*

BIU Cujas

quidem ergo limitatū debet producere effectū, cùm limitata causa limitatū producit effectum. l. in agris. ff. de acqui. rerum do. l. age cum Gemi. & ibi plenè do. meus Ias. C. de transac. Ex quo limitat consuetudo nostra vsumfructum durāte pupillari ætate, & tempore quo non fuerit separatus filius à patre, finito illo tempore debet finiri vsusfructus.

ITem etiā quia ex textu nostrarū cōsuetudinū apparet, ꝙ iste vsusfructus datur patri tantū ratione administrationis per hāc nostrā cōsuetudinē, & nō rōne patriæ potestatis: quia, vt iā dictū est hīc antè, pater in Gallia nō habet filiū in potestate. Cessante ergo causa administrationis, vt est in casu nostro, cessare debet & effectus resultās ex administratione. per tex. in l. Titia. ff. de annuis leg. & in l. Stichus. §. Titia. ff. de ali. leg. in quibus est expressum, finito legato successiuū tractū habente, finitur & onus successiuū sibi iniunctū sic in simili vt dixi. Faciūt quæ dicit Lud. Rom. in consi. suo ccccxvij. † ꝙ exquo aliquis q̄ custodit castrū aliquod percipit aliquos fructus, si ratio custodiæ castri deficiat, ꝙ etiam deficere debet perceptio fructuū. & facit text. in l. planè. ff. de operis liber. † vbi finita causa per missionis, finita est permissio. Et facit qđ dicūt Bar. & Iac. Rebuff. in l. diurnos. C. de frumē. Alex. lib. xj. vbi dicūt, ꝙ cassato nomine officialiū, cassantur officiales.

9 *Finita causa finitur effectus.*

10

EX quo nunc cùm clarè constat non esse amplius causam administrationis, ratiōe cuius percipitur vsusfructus per patrē, eò ꝙ filius mortuus est vt dictū est (quę mors omnia soluit) & ex quo cessant verba cōsuetudinis nostrę, & sic cessare debet dispositio, ꝙ pater nō debet habere vsumfructū in bonis filij prædefuncti, vbi viget hæc nostra cōsuetudo, scilicet in ducatu Burgundiæ: vbi tamē essemus in patria iuris scripti, pater haberet vsumfructū, per text. in d. §. sinverò.

¶ Ex quo fuit iudicatum, ꝙ pater non haberet vsumfructū in bonis quæ erant sita in ducatu Burgundiæ, & propter hanc nostram cōsuetudinem: sed in bonis quæ erant in comitatu Burgundię (vbi non viget hæc consuetudo) fuit iudicatum, ꝙ haberet vsumfructum secundùm dispositiones dicti §. sin verò.

CONtra vnuquodq; obstat: & primò cōtra consuetudinē, quia, vt suprà dictū est, cōsuetudo nostra solū disponit ꝙ in hoc casu vsusfructus nō debeat patri mortuo filio, nisi per argumetū à contrario sensu, † qđ quidē argumētū nō habet locū in statutis, maximè qñ per tale argumentū deuenit ad correctionē iuris cōis. gl. in c. j. in glo. ij. de ætate & qualitate in vj. & in c. significasti. in gl. magna circa mediū. de foro competenti. cū aliis allegatis per do. meū in d. l. j. ff. de offi. eius cui māda. est iurisdic. in xj. col. vers. secūda cōclusio: † qa casus omissus remanere debet in dispositione iuris cōmunis. l. si extraneus. ff. de condi. ob causam. l. cōmodissimè. ff. de libe. & posth. & satis in proposito videt facere vna decisio Bal. in l. ij. C. de inuti. stip. † q dicit, ꝙ si statutū dicat ꝙ minor xviij. annis nō possit se obligare nisi cum certa solennitate, statutū non videtur inferre, quòd post illam ætatem possit se obligare.

11 *Argumētū à cōtrario sensu.*

12 *Omissa in statutis remanent sub iure cōmuni.*

13

ADDITIO. Hūc articulū de casu omisso, qui in dispositione iuris cōis remanet, plenè examinat Alciat° per quinq; cōclusiones in li. iij. de verb. & rerū signif. col. lij. liij. liiij. lvj. vsq; ad finē. vbi amplè. Si ergo cōsuetudo nr̄a, quæ idē eū qđ statutū, disponēs ꝙ pater habeat vsumfructū filij existētis in minore ætate, & non separati ab eo, nō debet inducere per argumētū à cōtrario sensu, ꝙ si filius fuerit mortuus, qui est casus omissus, pater nō habeat vsumfructū, quia maximè per hanc inductionē corrigeretur ius cōe positū in d. §. sin verò. ex quo ergo ille casus est omissus, debet succedere dispositio d. §. sin verò. aliàs sequeretur absurdū, ꝙ per subauditos intellectus & cōiecturas inducerētur correctio iuris: qđ est cōtra gl. multū notabilē in c. cupientes. de ele. in vj. quā allegat Alex. in consi. suo vij. inci. visis & oportune cōsideratis. in ij. col. in ij. vol. q facit etiā prædicta motiua, cū maximè dicat gl. in l. ij. in gl. fi. & ibi Bal. C. de condi. inser. † ꝙ argumentum à cōtrario sensu dicitur subauditus intellectus. & gl. in l. apud antiquos. in prin. & ibi Bal. C. de furtis. † ꝙ argumentum àcontrario sensu dicitur coniectura.

14

15

ET ad illud † qđ dictū est suprà, ꝙ statutū debet ita interpretari, ne sit frustratoriū. etiā ad correctionē iuris cōmunis, prout dicit do. meus in loco s̄. all. & in l. j. in xj. col. versi. limita istā cōclusionē, qñ statutū. & in l. in illa obligatiōe, *la premiere*, in gl. in verbo, posse. quæ est in l. hoc iure. quæ legit cū. d. l. in illa. ff. de ver. oblig. responderi pōt ꝙ illud est verū, qñ quis non pateretur damnū indebitè: sed quādo quis damnū indebitè pateretur, melius est vt sit frustratoriū, & nihil operetur. gl. est singularis & notabilis in l. fi. §. in cōputatione. & ibi Bart. & Alex. C. de iure deli. & ibi Ias. in pen. & vlt. col. & idē Ias. in auth. sacramēta puberum. C. si aduersus vendi. in viij. col. & Feli. in c. edoceri. de rescri. sed sic est ꝙ pater sentiret & pateretur dānum, quia priuaretur suo vsufructu, qđ est ei cōcessū à iure in recōpensationē iuris integri, quod pater habet iure antiquo in acquisitis per filiū: quia quicquid filius acquirebat, patri acquirebat. l. placet. ff. de acquir. hære.

16 *Arg. à contrario sensu quid dicatur.*

¶ Nec vī esse verū, ꝙ perditio seu amissio istius vsusfructus in hoc casu sit lucrū perdere, imò est pati damnū, eò ꝙ amitti illud quod est suū, & sibi debitū de iure Digestorū tā antiquo quàm C. ergo est perdere, & sic dānū sentire, cùm iste vsusfructus videatur solùm relictus patri in fauorē filij, & in grauamen patris, qui & vsumfructū & proprietatē habere debebat, per d. l. placet. si ergo nō fauore patris separetur vsusfructus à proprietate, sed ipsa proprietas separetur ab vsufructu fauore filij, dicendū est ergo ꝙ perditio istius vsusfructus per patrē est sentire damnū. ¶ Itē qñ esset perdere lucrū in hoc casu, non est dubiū, ꝙ sit idē iudicādum quod de dāno, quia istud lucrum est iam radicatum in persona patris ante mortem eius filij, & in hoc nō est dubium: quia viuēte filio iste vsusfructus est penes patrem. ergo si ei auferatur per mortē filij, si sit lucrum, perdit lucrū iam radicatū, qđ idē est, ꝙ sentire dānum. gl. est not. in l. j. §. si quis propter inundationē. in verb. per in integrū restitutionē. ff. de itine. actúq; priuato. & in l. si cū dotē. §. eo autem tēpore. in gl. j. ff. sol. matr. Ias. in l. reprehendenda. in fin. C. de insti. & substit. vbi dicit, † ꝙ perdere lucrū iam quęsitū (vt est in hoc casu) est pati damnum. ¶ Et ad hoc quod dicit gl. in l. iij. C. de iuris & facti ignoran. & ibi Ias. & alij patet responsio, quia hic vsusfructus non est apud patrem per modum hæreditatis filij, sed eò ꝙ tāquam sibi acquisitus iure dictante. d. §. sin verò. s̄. alleg. imò quod plus est dicit ibi text. in d. §. sin verò. ꝙ pater habebat illum vsumfructum. & illum tenebat, pōdera verbū habebat, & verbum tenebat, & ideo non obstat illa gl. in d. l. iij. ¶ Et faciunt ad prędicta quæ dixi in tractatu de maledictione creaturarum irrationabilium, in q. prin. in j. parte affirmatiua, in primo fundamento.

Perdere lucrum quādo habetur pro damno.

17

ITem potest aliud responderi ad prędictū motiuum, ꝙ statutum nostrum, seu cōsuetudo satis operetur. & non potest dici frustratoriū, cùm saltē ex ea oriatur condictio ex statuto. secundum Bar. in l. iij. §. si rem. ff. de lega. iij. & in l. non solum. ff. de rei vendi. & ita dicit

do. meus

do.meus Iaſ.in l.iuſtitia.in ij.col.ff.de iuſti.& iure.

8 Vſque ITem & ad illud quod dictum eſt, † ℔ in hac noſtra conſuetudine eſt dictiovſque,quę eſt limitatiua.dic ℔ ex quo illa dictio eſt limitatiua tẽporis quia eſt dictio limitatiua ad tempus,nõ limitat diſpoſitionẽ,cui nõ eſt inſertum tempus.ita Bal.per illum tex.in l.j. C. de lega.cùm ergo hæc dictio hîc appoſita ſit conditio limitatiua ad tempus, in illa diſpoſitione in qua non eſt inſertum tempus,non eſt conditio limitatiua, ſcilicet in diſpoſitione dicti §.ſin verò.ex quo ergo dicẽdum,eſt,℔ mortuo tali filio, cùm non ſit aliqua limitatio temporis ſtabitur diſpoſitioni iuris,quæ non eſt limitata per appoſitionem temporis.

COntra verò dictum §. ſin verò. poſſet dici, ℔ ille §. habet locum in loco vbi ius ſcriptum ſeruatur ratione patriæ poteſtatis,ſed ex quo patria comitatus Burgundiæ eſt pars Galliæ,in qua quidem Gallia filij non ſunt in poteſtate parẽtum, imò pater non habet vſumfructum in bonis aduentitiis filiorũ Galliæ,per ea quæ in ſpecie tenet Alex.in l.placet.ff.de acquiren. hæred.& dixi ſuprà,videretur dicendum ℔ pater virtute d.§.nõ debet habere vſumfructum,quia dicit tex. in d.§.ſin verò. vſumfructum quem pater viuẽte filio habebat,teneat donec viuat incorruptum. ſi ergo viuente filio nullum habebat vſumfructũ pater, nec etiam mortuo filio tenebit:& ideo ex prædictis cogita quid ſit dicendum tam in bonis exiſtentibus in ducatu,quàm in comitatu:& iſtud vltimum fundamẽtum circa bona exiſtentia in comitatu nõ habet locum in bonis exiſtentibus in ducatu : quia cõſuetudo noſtra ſuprà in hoc titu.in §. iij. facit mentionem de vno caſu emancipationis : ergo præſupponit patriam poteſtatem eſſe in hac patria : quia priuatio præſupponit habitum.l.decem.ff.de verbo.oblig. cogita,quia erat caſus pro amico.

§. SEXTO.

ENtre bourgeois, marchans,& autres gens non nobles,la femme apres le treſpas de ſõ mari eſt tutrice ſi bon luy ſemble & prend la tutelle par authorité de iuſtice, par laquelle iuſtice luy ſont baillez leſdicts biens par inuentaire en baillant cautiõ ſuffiſante d'en rendre cõpte & reliqua auſdicts enfans,ou à leurs hoirs, quand, il ſerõt en aage ſuffiſant, tel que deſſus. ſi par le pere n'y eſt autremẽt pourueu.

IN TEXTV IBI,

La femme.

INtellige dũmodò ſit maior xxv.annis, prout notat Io.Fab. Chriſtophorus Porcus,& Ang.Aret. inſtit. de fiduciaria tutel.& not.per doct.in auth.matri.&in auth.ſacramentũ.C.quãdo mulier offi.tut. fungi põt. nunquid autem aduenientе ætate xxv. annorũ ſtatim recuperat tutelam?†Item quid ſi aduenientе tali tempore non petierit tutorem dari filio,an ſit excuſanda? Rom.ſing.ſuo ccxxiiij.incip.Tu habes l.ſciant.

ADDITIO. Vide Stephanum Bertrandi in conſil. ſuo cccIxxxj.in ij.parte.

IN TEXTV IBI,

Eſt tutrice.

DIxi ſuprà eo.tit.§.iiij.in glo.*femme.* ℔ mater debet de iure habere tutelam filiorum. auth. matri. & auiæ.C.quando mulier tu.offic.fungi poteſt.¶ Et aduerte, † ℔ licet mater non habeat filios in poteſtate, tex.in §.fœminæ.inſti.de adopt. tamen fallit quando eſt tutrix filij ſui.tex. eſt ſing. cum gl.in c.ex parte. de app.quem ibi alle.Philip.& Iaſ.in auth. ex teſtamẽto. in v.col.in apoſtilla ibi.C. de colla. 1 *Mater tutrix filiorum.*

QVia dicitur hîc, † ℔ mater habet tutelã ſuorũ filiorũ,quid de curatela? gl. in d. authen. matri & auię.in verbo,tutelã.dicit idẽ eſſe,quia ſicut mater habet tutelã ſui filij,ita etiã curatelã habere debet.& illã gl.ſequitur Bar.in d.auth.in ij.col.verſi.venio ad gl.& in l.ſi quis ſub conditione.in iiij.col. ff. de teſta. tute. Bal.in §.nos autem.inſti.de Attilia.tuto.Spe.in tit. de cura.§.fi.verſi.ſed nunquid.¶ Vide Boërium in cõſue. Bituric.tit. de conſue.iur.ſtat.perſona.§.vj.in gl.regulariter mulier.in medio illius gl. 2 *An curatrix.*

ET hoc eſt,†quia curator largo ſumpto vocabulo, & ex larga ſignificatione dicitur tutor, & ecõtrà. Iaſ.in l.ſi tibi pecuniã.in ij.col.ff.ſi cer.pet.gl.in auth. minoris debitor.C.qui tu. dare.& ſæpe tutor pro curatore ponitur.l.pater.§.cõditionum.ff.de cõdi.&demonſt. & ideo de vno ad aliũ fiet extenſio ex idẽtitate rationis,prout tenet Iaſ.in l.j.in j.col.ff.de vul.& pup. & in l.emancipata.in vlt.col.C.qui amitti.& in l.fi.in vij.col.C.de edi.diui Adrian.tollen. ¶ Videtur in hoc eſſe tex.in cõtrariũ,in l.tutores.§.j. ff.de admit.tu.vbi diſpoſitio faciens mentionẽ de curatore non extẽditur ad tutorem. Credo ℔ in hoc caſu nõ ſit idẽ in curatela quòd in tutela propter limitationẽ ætatis, poſt quam ætatem tollitur adminiſtratio matri. 3 *Curator & tutor idẽ largè.*

ADDITIO. An autem poſſit eſſe executrix teſtamenti gl.in l.de tutela.C.de tutelis, videtur tenere ℔ non.tamen videtur eſſe caſus ℔ poſſit eſſe tutrix, in l. filio.in prin.ff.de alimẽtis legatis.l.filium. §. matri.ff. de adimendis legatis. & ita videtur tenere Dyn. in l. Titium.ff.de adminiſt.tutorum.

IN TEXTV IBI,

Et prend la tutelle par authorité de iuſtice.

FAcit l.iij.in §.fi.ff.de admini.tut. & ideo videretur † ℔ deberet dici datiua. eo ℔ per iudicẽ datur. inſti.de Attil.tu.& ff.& C.qui tutores vel curato.tamen vt habetur in d.auth.matri & auiæ, iuris diſpoſitione eſt legitima.nec per conſuetudinẽ noſtrã fit datiua,vt ſuprà dixi.†Et ideo vt hîc videmus,mater tenetur acipere tutelã filiorũ per manus iuſtitiæ.Et facit tex.in l.fi.C.arbi.tut.& ℔ ſit legitima licet tutelã capiat per decretũ iudicis,dixi ſ. in §.*entre gens nobles*,hoc eo.tit. in gl.*ſi par le pere* &c.Et faciunt quæ dicit Io.de Imol. in conſi.99.in ij.col.vbi in ſpecie ad propoſitũ.¶ Vidi multos qui dicebant iudices & officiales huius patrię errare cũ dãt tutores pupillis,eo ℔ vocãt,& cõuenire faciũt oẽs parẽtes,& cũ inquiſitione illorũ dãt eis tutores.& tamen adhuc eos cogũt ſatiſdare, quod fieri non debet,†cùm datus cum inquiſitione nõ ſatiſdat. Aduerte,quia iſta inquiſitio quę fit per iſtos officiales eſt ſummaria,ideo ex hoc inoleuit practica,℔ cogunt eos ſatiſdare.quę practica eſt bona,& approbatur per gloſ.C.de tutor.qui non ſatiſdedit.l.j.& etiamvt dicit o. Fab.in §.j.inſtit.de ſatiſda.tuto. non eſt indiſtinctè 1 *An mater ſit datiua an legitima tutrix.* 2 3 *Datus cũ inquiſitiõe nõ ſatiſdat*

BIU Cujas

verũ ꝙ datus non satisdet,& ideo sequere practicam.

Ad quæ tenetur mater pro habẽda administratiõe.

ADhuc tenetur alia tria facere antequã habeat administrationẽ,secundum Salic.in l.tutores.C. de admini.tut.scilicet.quia tenetur satisdare rem pupilli saluã fore,vt l.j. C. de tuto. vel cura. qui non satisded. & probat consuetudo nostra in his verbis,*caution suffisante.* Alia dicam infrà qñ veniet ad propositum. ¶ Et aduerte,quia ergo,vt hîc vides, interponitur decretũ iudicis,ex quo nõ potest petere salarium, quod nõ faceret si esset diffinitiua,vt tenet in specie Iaso.in l.nec quicquã.§.vbi decretũ.in ij.col.ff.de offi.proconsu.& lega.quod dicit verum esse nisi sint pauperes. Inferẽs 4 †ꝙ notarius non licitè capit salariũ à paupere pro instrumẽto quod pro eo cõficit,imò aduocatus in foro cõscientiæ peccat,si aliquid capiat à paupere.quæ nota. 5 ¶†An autem iudex secularis possit dare curatorem clerico, an verò debeat dare episcopus. Vide Paul. de Cast.in cõs.suo cccxlij.in consiliis antiquis,in impressione noua Mediolanẽsi. ¶ Aduerte†quia etiam debet renũtiare Velleiano.vt est de hoc tex.in authẽ.de hæredib.ab intestatoveniẽtibus.§.mulieribus.coll.ix.Et omni alio auxilio iuris & facti eidem cõpetenti. & est huiusmodi renuntiatio magnæ efficaciæ in omnibus contractibus mulierum,vt dicit Boërius in consuetu. septenæ Bituricen.tit.de consue.iur.status personа.§. 7 vj. in gl.regulariter mulier. vbi etiam dicit, † ꝙ licet debitor vel creditor pupilli non possit esse eius tutor, tamen fallit in matre & auia.& ibi plura allegat. vide eum,& materiam beneficij.inuentarij posui infrà,tit. *Des successions.*§.vltimo.

6 Renũtiare Velleiano.

IN TEXTV IBI,
Par inuentaire.

1 Inuentariũ coram iudice fiendum.

ISTud†inuentarium debet fieri coram iudice,secundum Bar.in l.tutor qui repertorium.in ij.col. ff. de admin.tuto.Ioan.Fab.tamen & Sali. vt dixi suprà eo. tit.§.iiij.gl.*si par le pere.*dicunt†quòd sufficit ꝙ fiat coram greffario de consuetudine. 2

ADDITIO. Adde ꝙ saltem debet fieri per manus publicas,vt dicit Mat.de affl. in const.regni Sicil.quæ incipit,minoribus,in j.q.j.not.Ita dicunt doc. in l.tutores.C.de admi.tuto. † & debet ponere in inuẽtario 3 tutor instrumẽta omniũ rerũ pupilli,debita autẽ ipsi' actiuè non debent poni. Bart.ibi in iij.ctl. Francis. de Aretio in consil.cxlviij.incip.in quæstione proposita. in j.col.Debita autẽ passiuè de quibus apparet per instrumentũ,tenetur ponere,& non aliàs.Ita Bar.in d.l. tutor.in iij.col.Bar. Cæpolla plenè in repet. sua quam 4 fecit super l.si fugitiui in xiiij.col.C.de ser.fugi. † & si omnes res pupilli nõponat in inuentario,videtur dolosè feciſse inuẽtariũ, & debet remoueri vt suspectus. Barr.in d.l.tuto.Panor.in consi.suo lxxiij. incip. circa primum dubiũ.in iij.& iiij.co.in ij.vol. vbi posuit necessaria & requisita ad validitatem iuentarij, & quomodo puniatur non conficiens inuentarium: & vide de matre quæ non confecit inuẽtarium in consi. Bar. cxv.dixi suprà,& dicam statim.& omnia ponuntur in l.fin.C.de iure delibe.vbi est recurrendum quo ad requisita in inuentario. ¶ † Et dicitur inuentarium ca- 5 *Inuentariumcaput rationum.* put omnium rationum.d.l. tutor qui repertorium. & Franc.de Curte antiquior in consi. suo lxvj. in viij. col.versic. secundum artic. vbi determinat pulchram quæstionem,videlicet nunquid possit remittere redditionem administrationis. Dicam statim.

ADde quòd tenetur de non appositis quæ sciebat esse tempore administrationis susceptæ, & debẽt etiã poni quæ de nouo inueniũtur.Bal.Cy.& Ang. in l.tutores.ij.C.de admi.tuto.& in l.fi.C.arbitriũ tutel.

ADuerte etiã, an æstimatio rerũ descriptarũ in inuentario,in eo inseri debeat,& vt dicit Sali.in d. l.fi.quę.incipit,scimus.§.finautẽ dubius.C.de iure deliberãdi.debet poni. sed do.Iacobinus de S. Georg.in d.l.fin.§.notissimũ.in fi.dicit,ꝙ cõsuluit ꝙ non est necesse ꝙ apponatur,ex quo de facili hęres posset decipi in æstimãdo.& pro hoc allegat Bal.& alios in l.fin. C. de magistratibus cõueniẽdis. ¶ Curia autẽ nostra parlamentalis Burgũdię semel ordinauit procuratori nostro regio,qui inuentaria conficit cũ greffario,ꝙ æstimationẽ huiusmodi rerũ describeret, quod & nũc de cõsuetudine apud nos obseruatur, vocatis aliquibus q in talibus se cognoscũt ad æstimationẽ huiusmodi rerũ in inuentario descriptarũ faciendã, prius tamen per eos præstito ad hoc iuramento. ¶ Aduerte, † ꝙ si 6 tutor agat nomine tutorio, debet docere de tutela & inuẽtario,licet reus non possit ipsum impugnare,† sicut in prælatis qui agunt vt prælati debent docere de institutione,vel de possessione,vt dicit Ioan. Fab. in l. non vtiliter] C.de eo qui pro tutore nego.gessit. 7

LVdo.verò Rom.in consil.suo cxviij.incip. quo ad primũ.in ij.dubio.†ponit quatuor pœnas introductas cõtra matrem quæ nõ confecit inuentariũ. Prima est, quia dolosam suspicionẽ incurrit. l. tutor qui repertoriũ.ff.de admin.tuto.l.iij.§.tutor.ff. de suspec. 9 tuto.Quæ quidẽ suspicio hæc est,†ꝙ sicut hæres inuẽtariũ non conficiens incidit in suspicionẽ furti rerum hæreditariarum,iure cõmuni ita præsumẽte,vt in authẽ.de hære.& Falc.§.sancimus.coll.j. Ita † & à simili 10 incidit tutor in suspicionẽ furti rerũ pupillariũ si inuentariũ non cõficiat.† Quæ quidẽ præsumptio cùm 11 sit iuris,est liquidissima probatio.l.si tutor.in gl.C.de pericu.tuto.l.licet imperator.ff. de lega. j. ex quo etiã tenuit Roma.in dicto cõsi. † ꝙ mater in hoc casu pos- 12 set poni ad torturã,si bona non reperiuntur. Secunda est,ꝙ in vinculis causam dicit,licet sit de iure secus. *8 Mater tenetur cõficere inuentariũ quã incurrat.*

ADDITIO. Aduerte ad hoc ꝙ etiam reprehenditur in hoc quo ad matrẽ, ꝙ in vinculis causam dicat, vt tenet Hippo. de Marsi.in practica causarum criminaliũ,in verbo,attinga.nu.64.& 65. ¶ Aduerte etiam ꝙ contra non conficientem inuentariũ pręsumitur ꝙ bona occupauit,& ꝙ fuit in dolo, vt patet in auth. de hære.& Fal.§.si quis autem,& notat Bal.in l.fin.C.de iure delibe.& ita tenet Matth.de afflic. in decisio. suis decis. xliij.quasi in fi.& in decisio.xiij.dicit,ꝙ inuentariũ probat contra tutorem.quod quomodo intelligatur,vide ibi,& quomodo admittatur probatio contra inuentarium. Tertia est, quod incurrit infamiam. Quarta est, ꝙ per pupillũ iuratur in litem cõtra eum, vt ibi per eundem Roma.plenius habetur.

HIs diebus fui interrogatus de vno casu inter filiũ primum quondã Matthęi Petit procuratoris regij in balliuatu Auxeti,natũ ex Ioanna du Breul,quæ fuit prima eius vxor,post mortem cuius habuit administrationem Henrici eius filij procreati ex eo &dicta sua vxore, nullũ tamẽ cõfecit inuentariũ. Post mortẽ cuius Ioannæ accepit in vxorem dominã Ioannetam Mignor,filiam quõdam magistri Ioannis Mignot, ex qua habuit filios: postmodũ ab humanis decessit relicto dicto primo filio ex prima eius vxore,& tribus filiis ex secunda procreatis. Petũt inter eos fieri diuisionem. dicit primò vidua ꝙ debet habere dimidiã partem mobilium omniũ existen.de quibus saisitus erat dictus quondam Matthæus eius maritus tẽpore mortis,per consuetudinẽ suprà positam, tit. *Des droicts & appartenances à gens mariez*, §. xiiij. dixit filius primæ vxoris *Casus facti.*

BIU Cujas

vxoris, ꝙ debet habere dimidiam partem dictorũ bonorũ mobilium, quę sibi spectant & pertinẽt ad causam suę quondam matris, cuius est hęres, & quòd eius quòdã pater semper habuit & possedit talia bona, nulla diuisione facta, & ꝙ tunc petit fieri diuisionẽ, & prę cipuè illã mediã partẽ sibi adiudicari. Dicit vidua: doceas quæ erãt illa bona quę erãt tẽpore mortis matris tuę, quia nũc cõstat, ꝙ pater tuus nuper maritus meus hæc omnia bona tẽpore eius mortis possidebat, ideo remãsi saisita post eius mortẽ de media parte illorum. Replicat filius & dicit, Pater meus debuit cõficere inuẽtarium & nõ fecit: quod si fecisset, clarè probassem quæ fuissent illa bona: ex quo ergo nõ cõfecit præsumitur contra eũ. Quid ergo nunc dicẽdum? Tu dic ꝙ omnis præsumptio dolosa currit contra patrẽ, & ipse pupillus effectus maior potest in litẽ iurare de communi interesse, ratione non confectionis inuentarij cõtra hæredes ipsius patris. De quo quidem communi interesse fiet confusio illius partis, cuius ipse pupillus est hęres: de aliis autem tenebũtur alij hęredes, per ea quæ dicit Roma. in d. loco. & per l. penul. C. de in litem iurando. ¶ Quicquid dicat Ludo. Rom. istud non est verum, quia tantũ iuratur in litẽ contra patrẽ de dolo ipsius, & non cõtra hęredes de dolo defuncti, vt dicit tex. gl. & doc. in d. l. penul. & in l. fi. C. de in litem iurand. & tantum contra hęredes agitur ad commune interesse, nisi in casu d. l. pen. scilicet quãdo denegat exhibere instrumenta reperta in hæreditate.

SEd videmus hîc, ꝙ mater tutrix filiorũ tenetur facere inuentariũ, & accipere administrationẽ à iudice, vt dictũ est. ponamus ꝙ nõ fecerit inuentariũ, & ꝙ pria authoritate acceperit administrationẽ bonorũ filij: quid fiendũ, qũo debet puniri? Fui interrogatus de hac quæstione me existẽte in studio Taurinẽ. à quodã scholari comitatus Burgũdię, qui petiit à me qua pœna debeat puniri mater sua quæ non fecerat inuentariũ de bonis suis. quædã tũc allegaui, sed postmodum inueni Francis. de Curte, in cons. lxvj. incip. Sapien. optimus. in xvj. col. qui cõcludit † ꝙ debet remoueri ab administratione, & priuari successione filiorum, & omni alio cõmodo, quod habere potest ex dicta tutela. Plenissimè ibi tractatur. remitto ad dicta per eum.

13 Alia pœna matrũ nõ cõficientiũ inuentarium.

14 ET non † solum priuatur prædictis iuribus propter non cõfectionem inuentarij, sed etiã si alia omiserit, quæ ponit Sali. in d. l. tutor qui repertoriũ. ff. de administra. tutorũ. & idẽ Franci. de Curte in dicto loco, scilicet si administrationẽ non agnoscat, & tutelã à iudice nõ accipiat: † quia per decretũ debet accipere administrationẽ. l. fi. C. arbi. tute. † debet iurare vtilia facere, & inutilia prætermittere. l. fi. §. sed cũ antiquitas. C. de cura. furio. Socin. consi. suo ij. in ij. col. vbi plura allegat, maximè, Bart. in d. tutor qui repertoriũ. ideo † propter illã promissionem tenetur de negligẽtia, & cõcludit ibi per multa. Et idẽ tenet Francis. de Aretio in consi. suo xxix. incip. Diligenter & maturè. in j. col. vers. hoc pręmisso. † & etiam de mala administratione tenetur, & bona sunt ad hoc obligata. l. alio. & l. fi. C. de in lit. iuran. imò cõtra eã iuratur in litẽ, vt per Aret. ibi. † Itẽ etiã debet promittere defensionẽ pro pupillo susçipere l. fi. §. omnẽ. C. de admi. tut. & ponit Ias. in l. prætor ait. in ij. & iij. col. ff. de noui ope. nun. vbi plenè Sali. verò in d. §. omnem. quem refert Curtius in dicto loco dicit, † ꝙ potest addi in matre & auia quòd fiat promissio de prædictis cum expressa hypotheca bonorum, & cum renuntiationibus de quibus antè dixi. ¶ Adde † ꝙ quando fit inuentarium, vxor defuncti tenetur patefacere bona defuncti hæredibus, etiã licet nõ fiat inuẽtariũ, & tenetur iurare. gl. in l. ij. in verbo, iurata fide. C. quãdo & quibus, quarta pars. lib. x. † Sed concubina potest poni ad torturam, vt patefaciat bona amasij. Bal. in l. j. C. de natura. libe. Iacobinus de S. Geor. in tractatu suo feudorum, in verbo, dictíque valli promiserunt recognoscere in vj. col.

15 6 Ad quæ teneatur mater tutrix filiorum.

16 17 18 19 20 21 Vxor tenetur patefacere bona mariti defuncti.

22

ET intellige † ꝙ mater tutrix tenetur cõficere inuẽtariũ, nisi cõfectio inuẽtarij fuerit ei remissa per testatorẽ, qđ fieri põt. Bar. in d. l. tutor qui repertoriũ. in iij. col. ff. de admin. tut. & per eundẽ Bar. in l. nemo potest. in v. q. ff. de leg. j. vbi Ias. in ix. col. cum seq. † dicit idẽ esse in tutore legitimo & datiuo, ꝙ testator põt eis remittere cõfectionẽ inuẽtarij. Gl. est notabilis & ordinaria in l. tutores. ij. in verbo, publicarũ. ad fin. C. de admi. tuto. sentit gl. in l. iij. §. tutores. ff. de suspe. tuto. ¶ Bal. tamẽ sentiens istud esse iniquũ, limitat. nisi testator errauerit remittẽdo ex certa causa, quæ non subsistit. † vnde iudex (nõ obstãte remissione testatoris) põt cogere tutorem ad confectionẽ inuentarij, si est de eo suspicio, ne supprimat res pupilli. arg. l. j. §. j. ff. vbi pupillus educa. debeat. & l. facultas. alias defensionis. C. de iure fisci. lib. x. Bar. tamen in d. l. nemo. † ponit hãc limitationẽ, etiã in tutore testamentario, quãdo appareret hanc remissionẽ esse contra vtilitatem pupilli, iudex non debet eam sequi. argu. l. vtilitatem. & l. in cõfirmando. ff. de confirman. tuto. Bal. in l. fi. C. arbi. tut. Ang. in consi. cxliiij. quod incidit, Reuocatur.

23 Testator potest remittere cõfectionem inuentarij

24

25

26

ET aduerte, quia do. meus in d. l. nemo potest in. x. col. dicit † ꝙ nõ sufficit ꝙ testator remittat confectionẽ inuẽtarij tutori, sed oportet expressè ꝙ vetet, & prohibeat cõfectionẽ inuentarij, prout facit tex. in d. l. fi. C. arbi. tute. quod an sit verũ, ibi disputat. vide eũdẽ. Et ad quæstionem supradictã adde Barba. in consi. suo lxiiij. incip. Clemẽtissimi. in iij. col. in ij. vol. Alex. in cõsi. suo lxij. incip. præfatos tutores. in ij. col. Card. Florẽ. in cõsi. suo lj. incip. Titius condidit testamentũ. in ij. col. in j. dubio. ¶ Vide de hac gl. Boẽriũ tit. de cõsuet. iur. status persona. §. vij. in gl. hæc consuetudo videtur probari. vide etiam Io. Sanxon. in cõsue. Turo. tit. *des tuteurs & curateurs*, arti. ij. fol. ccvij. & artic. iij. fol. ccviij. quæ dicit, ꝙ debet fieri descriptio bonorum nõ obstãte prædicta prohibitione. Maximè in Burgũdia, & in quacunque alia patria, vbi est consuetudo ꝙ maritus & vxor nõ possunt sibiipsis aliquid relinquere, aut quid inter eos facere, quod vergat inutilitatem vnius siue per cõtractum, siue per vltimam volũtatẽ, quoniã cùm hæc prohibitio vergat in vtilitatẽ vnius, non valet, & ideo officiarij non debent differre. nisi in casu in quo ordinaretur per testatorẽ, ꝙ fieret inuentarium per tutores aut curatores datos in testamẽto, prohibendo officiariis ne se intromittãt. sed hęc prohibitio nunquã mihi placuit, quia prohibitio importat aliquam præeminentiam quã non habet priuatus erga officiarios: intellige tamẽ etiã nisi in casu in quo frater aut patruus habentes bona cõmunia cũ pupillis & minoribus essent tutores aut curatores eorum, ex quo fortè ira aut tædio affecti vellent prouocare filios ad diuisionem, quoniam non tenentur facere inuentarium, vt dicit Masueri, in sua practica. in tit. de tutore & curatore. col. iiij. & v. quod an sit verum, cogita, quia non video rationem sufficientem ad impediendum huiusmodi confectionem inuentarij.

27

QVis autem † debeat facere inuentarium de bonis presbyteri defuncti in quo laicus est hæres institutus, an iudex ecclesiasticus. an iudex secularis? Vide Guid. pap. decisi. sua cclxj. vbi cõcludit, ꝙ iudex secularis: quia bona quæ erant affecta priuilegio cleri-

28 Inuentariũ bonorũ sacerdotis.

BIU Cujas

cali desinũt esse ecclesiastica,& conditionem hæredũ sequũtur,per plura iura per eũ ibi allegata. ¶Imò plus dicit G.Benedicti in sua repe.c.Ray.in verbo, & vxorẽ noïe Adelasiã.nu.132.in 2.decision.extrà, de testamentis.℣ episcopi aut eius officiales ecclesiastici non possunt facere inuẽtaria de bonis clericorũ tẽporalibus. vide eũ.¶ Aduerte quia iudex secularis dat curatorẽ clerico,vt dicit Pau.de Cast.cons.cccxlij.inci.curator.quem allegat Pyrrhus in consuet.Aurelian.tit. de feudis.c.lxxv.& dixi hîc antè in fi.præced. gl. & suprà in §.iiij.huius ti.in gl.quę inci.*si par le pere*.in fine.

Quæstio. ITem an virtute iurisdictionis spiritualis bona clerici mortui capi possint in iurisdictione temporali alicuius domini?Hæc quæstio aliàs fuit in parlamento Parisien.placita inter episcopum Niuernen. & comitem Niuernen.seu ducem Burgundiæ habentem administrationem comitis Niuern.& non fuit decisa.Et illam disputat Ioan.Galli in suis quæstionibus per arresta,in quæst. cxxviij. inci. an episcopus. quia iudex ecclesiasticus virtute iurisdictionis spiritualis in hac ciuitate Heduen.hoc non facit.non aliter insisto.

IN TEXTV IBI,

En baillant bonne & suffisante caution.

QVando autẽ & qũo tutores & curatores debeant satisdare,nõ insisto,cùm satis sit clarũ per tex. in tit.instit.& C.& ff.de satisd.tuto.caueant tamẽ magistratus & procuratores regij habẽtes ex nostra cõmuni & generali obseruãtia onus petẽdi & procurãdi vt pupillis dẽtur tutores, ne omittãt satisdationẽ tutorũ & curatorũ,aliàs in defectu eorũ possent teneri.nõ aliter insisto.¶Aduerte†℣ iste fideiussor debet tantum habere in bonis,quãtũ valẽt bona illius pro quo fideiubet,sicut fideiussor de iudicio sisti tãtũ debet habere in bonis immobilibus, ℣ ascendant ad valorẽ causæ pro qua intercedit.Lud.Ro.in l.fideiussor.ff.q satisdare cogan. † Idem in tutore qui debet tantũ habere in bonis,quantum pupillus,ad hoc vt sit idoneus tutor.§.sed & propter paupertatem.instit.de excusa.tuto.vt dicit Io.Sanxon in consuet.Turon.tit.*des droicts de basse iustice*,artic.xxiiij.fol.xxvj.¶ Et aduerte,qa cautio cum fideiussoribus est maior,quàm cũ pignore,vt dicit Lucas de Penna in l.quoties.C. de digni.lib.xij.

1 Fideiussor quantũ debeat habere in bonis.

2

ADDITIO. Aduerte etiam, quia videretur ℣ mater non teneretur dare cautionem propter amorem quem videtur habere erga filiũ,vt in simili dicit Mat. de affl.in cõstit.regni Siciliæ,quæ incipit,mulier quæ dotarium,prima.in j.not.& ij.in vj.notabili.

IN TEXTV IBI,

D'en rendre compte.

1 Mater rationem reddere debet administrationis.

QVæro † nunquid mater tutrix teneatur reddere rationẽ administrationis bonorũ filij cuius fuit tutrix?dic ℣ sic.l. hac edictali. §. is illud. C.de secũn. nup.l.ij.C. quando mulier tute. officio fungi potest l. sciant. C.de suis & legiti.Socin.in cons.suo ij.in ij.col.

2

Sic tutor.

† & nõ solũ mater tutrix tenetur reddere rationẽ, sed etiã quicũque alius tutor.Spec.in tit.de instrumento. edit.vers.omnis executor.per legẽ primam in prin.ff. de tuto.& cura.datis ab his.l.actus.ff.de admini.tut.l. tutorẽ,cũ similibus.C.arbitrium tut.l.rationes. C.de

3

admi.tut.¶† Et si sũt plures tutores vel curatores,vnº nõ potest reddere rationẽ sine altero,ne ratio diuidat, cũ simul tota reddi debeat ab omnibus,secũdum Bal. notabiliter in l.si plures.C.de condi.insertis.† & non solùm pupillo reddi debet ratio, sed etiã agnatis eius hæredibus ab intestato.l.si pater.& ibi Bal.C.commu

4 Cui reddenda ratio.

nia de succes.† nec reddi debet amplius quàm semel, si is qui reddidit, habet apocham de ratione reddita. l.semel.& ibi Bar.C.de apo.publi.lib. x. 5

SEd aduerte,†quia multa in redditione ratiõis,quę seriatim hîc ponã, requiruntur. primò † ℣ chartæ rationũ exhibeãtur,& pupillo reddãtur.l.fi.§.inter cętera.& ibi Bar.ff.de libe.lega. & l.si cui libertas.& in l.cũ seruus.ff.de cõdi.& demon.Bar.in l.ex testamento.C.de testa.manumis.Bart.in l.j.§.officio.ff.de tute. & rationibus distrahẽ. sed pleniùs Nicolaus de Neapoli. ¶ Sed quærit Bal. in l. cũ testamento.C.de testa. manumis.†pone ℣ tutor nõ inuenitur debitor in pecunia,nunq̃d saltẽ debet ostẽdere codices,& dominũ instruere antequã sit liber?Bal.dicit ibi ℣ nõ, quia licet dicatur ℣ tutor teneatur ad duo:s.ad reliqua,&ad edẽdos codices.i.libros rationũ,illa duo sunt propter vnũ.i. ppter reddenda reliqua.& ideo deficiẽte eo qđ est principale & causa alterius,q̃a nihil debet, destruetur,& subsequẽs seu accessoriũ,seu annihilabitur.Bal. tamen in principio dicit, †℣ cõditio rationũ reddendarum quatuor complectitur:scilicet codices edi,calculum poni, reliqua reddi,culpam purgari solutione eius quod debetur.quæ nota,si eueniant in facto. 6 *7 In redditione rationis requisita.* 8 9

ET adde ℣ de nouo inuenta non posita in inuenta rio saltem poni debẽt in libro rationum.l.fi.§. tali.C.de curat.furio.Spec.in tit.de instru.edit. §. dicto aliàs iuratur in litem.l.j.§.officio.ff. de tutel. & rationibus distrahen.vbi per gl.& doct.

ET ideo†dic secundò ℣ vltimum positum per Bal. in d.l.cum testamento, quòd requiritur ℣ soluatur pupillo,& reddatur quicquid soluẽdum est l.non solùm.ij.§.is quis reddere.ff.de liber.leg.facit tex.in l. cum testamento.C.de testa.manu. 10 *Reliqua solua.*

TErtiò,†℣ ostẽdat debitores pupilli fuisse idoneos tpe cõtractus initi cũ eis à tutore.l.qui sub conditione.ff.de cõditio.& demonst.¶ Aduerte ad vnũ perpetuò tenendũ, † vt tutores vel curatores nõ teneant ex contractu noïe pupilli gesto, licet malè succedat pupillo,vt faciãt cũ consensu matris pupilli & cõiunctorũ,vt dicit gl.in l.ij.in gl.magna,in verbo,pupillo. C.de his quibus vt indig.& eã ibi Pau. de Cast. reputat valde singularem.& Ias.in l.j.ante finem.C.de trãsact.& illam gl. dicit esse celebrem Boërius in cõsuet. Bituri.in tit.de consuet.iur.status personа.§.viij.in gl. hæc consuetudo videtur probari.in fi.illius gl. 11 *Nota.* 12

QVartò,†quòd ei cuius patrimonium administratum est,ratio reddatur, ostendatur & computetur.d.l.cùm seruus.suprà alleg. 13 *Ratio reddi.*

QVintò, † ℣ reddatur ratio de non gestis quæ geri debuerunt, sicut & de gestis, vt habetur l.si tibi. C. de testa. tutela.l.scire oportet.in princ.ff.de excusatio.tutorũ.l.tutores.ff.de tutelis.l.tutor qui post. & l. tutor datus.ff.de admi.tut.l.j.in prin.ff.de tute.& rationibus distrahen.l.j.& ij.C.si tutor vel cura. non appella. Soci.in cons. suo ij. in ij. col.in j.vol.& non solùm ipse tutor,sed etiam eius hęredes.l.j.in ij.& vlt. col.C.de hære.tuto. 14 *Etiam de non gestis.*

SExtò,†℣ instrumenta reddantur pupillo pro quibus potest in litem iurare contra hæredes tutoris dolo vel lata culpa restituentes.l.aduersus.& l.is qui. C.de in litem iuran. 15 *Instrumenta pupillo reddi.*

SEptimò,†℣ etiam ratio fructuum & reddituũ habeatur, secundũ qđ cõmuniter percipi potuissent. i.si sine.§.Modestinus.ij.ff.de admi.tut. gl.& Bal. in l. cum testamento.C.de testament. manumission. 16 *Ratio fructuũ & reddituum haberi.*

ET hæc septẽ requisita ponit Lud.Rom.in cons.suo 413.incip.quo ad primũ in quo quęritˉ, an hæres

17 Ratio bona fide reddi.

OCtauò † adde requiri quòd ratio reddatur plenè & bona fide, ſecundum Bald. in l. pen. vij. col. C. de condi. inſertis.

18 Primò introitus quam exitus oſtēdi.

NOnò, † ꝙ oſtendatur primò introitus, quàm exitus, ſecundum Nicolaum de Neapoli in l. ſpadonem. §. ratiocinatio. ff. de excuſ. tuto. & hæc duo addit Bertachi. de Firmo, in tract. ſuo de epiſc. lib. iiij. in vj. parte. in xxix. q. quem vide. & etiam iſtud ponit Ioan. de Plat. in l. ſ. in fi. C. de apoc. publicis, lib. x. vbi dicit,

19 † quòd hæc duo ſunt ita connexa, ꝙ confeſſio introitus non præiudicat, donec acceptet expēſa, & ecōuerſo. l. quæritur. ff. de admin. tut. gl. in l. Thais ancilla. §. libertatem. ff. de fideicom. liber.

ADDITIO. Aduerte ad vnum, ꝙ tutor qui habet reddere rationē de mobilibus contentis inuentario, non tenetur probare cōſumptionem illorum ſed ſufficit probare ꝙ tanto tēpore veriſimiliter debuerunt corrumpi tot ex illis ſupellectilibus, vt dicit Bar. in l. quod ad præſens. C. de murileg. lib. xj. & Alex. in cōſi. xlv. in iij. col. in j. vol. quos refert & ſequitur Matth. de affli. in cōſti. regni Sici. quæ incip. prædeceſſorum, in fi. in iij. lib. vbi dicit, ꝙ pecunia inter mobilia computatur. Et ibi, in iij. nota. quomodo debeat ponere rationem coram iuſticiariis finita baliſta, & quomodo tenetur librum rationum edere. Et in iiij. nota. ponit de quibus poteſt facere exitum, & quid continere debeat ille liber rationum, & ibi ꝙ non eſt credendum libris eorum in magnis quantitatibus. Et qui volunt quod eis credatur, vocātur papelardi, vt dicit Speculator in loco ibi allegato.

20 Redditio rationis per teſtatorem remitti poteſt.

ADuerte tamen, † ꝙ mater tutrix tenetur reddere rationē adminiſtrationis, & quilibet alius tutor, niſi fuerit eidem remiſſa, quod fieri poteſt. Bar. in l. Aurelio. ff. de liber. leg. ſi in tali remiſſione ſeu liberatione à redditione adminiſtrationis nō venit dolus. Bar. imò etiam tenetur ad conſignationem reliquorum. Alex. in conſi. ſuo xlv. incip. Habita ſuper his. in j. col. in j. vol. Soci. in conſi. ij. ſuprà alleg. Ex hoc fundatur prouiſio quæ in talibus adiudicatur in practica quo ad nos, ꝙ poſt redditionem cōputi, pupilli obtinent in prouiſione reliquorum, quæ debentur ex redditione rationis, & finali computo redditione rationis.

ADDITIO. Quòd ſi inueniatur fraus & dolus, punitur in duplū. l. ij. ff. de tute. & rationibus diſtrah. Et etiā aduerte ꝙ non valet conſuetudo, ꝙ non teneatur reddere rationē, vt tenet Matth. de affli. in conſtit. regni Sici. quæ inci. minoribus, in fi. in iij. lib. ſi tamen fuerit negligentia, aut minima ſimplicitas, valet remiſſio, vt dicit idem Mat. de affli. in conſti. quæ incip. obſcuritatem. in vj. notabili. in ij. libro. Et ibi quomodo illa nimia ſimplicitas differt à negligentia.

ET quòd in tali liberatione non veniant prædicta, niſi expreſsè ſit dictū, maximè de reliquorum cōſignatione, quod fieri poteſt, per Alex. in cōſ. ſuo xlvij. in iiij. col. in j. volu. quod eſt repetitum in conſi. cij. in ij. vol. dicit tamen idem Alex. in conſi. ſuo lxij. in iiij.

21 Dolus non poteſt remitti à teſtatore.

col. in iiij. vol. † quòd negligentia & culpa poteſt remitti per teſtatorem, ſed non dolus. & ideo conſuluit Pet. de Anch. in conſi. ſuo cxviij. incip. Caſus talis eſt. in ij. col. ꝙ ſi teſtator reliquit tutores, & eos abſoluit à reddenda ratione adminiſtrationis, & dānauit ſuos hæredes debere remittere ſuis tutoribus id in quo eō demnarentur ratione dictæ adminiſtrationis tutelæ malè geſtæ dolo. vel negligentia, quòd talis liberatio vel abſolutio non extenditur ad ea quæ tutores dolo geſſerunt, vel ad aliqua quæ ſunt penes ipſos tutores. & dicit eſſe caſum in l. nō ſolùm, ij. §. fi. & in l. ſi qs rationes. in prin. ff. de liber. lega. & in l. qdā decedens. ff. de adm. tut. faciūt quæ cōſuluit Ang. in cōſ. ſuo cxliiij. inci. Ad primum dico. vbi teſtator voluit, ꝙ vxor ſua adminiſtraret omnia bona ipſi⁹ eo mortuo, & de fructibus & reditibus percipiēdis ex bonis ipſius teſtatoris non teneretur dicta vxor reddere rationē, ſed ſtari voluit cōſcientiæ ſuæ, ipſius ſcilicet vxoris vſq; ad pubertatē ipſius filij, & tamē tenetur reddere rationem adminiſtrationis de eo qđ dolo, fraude, vel culpa lata geſſerit, & dicit ꝙ illa ꝓhibitio rationis reddendę adminiſtrationis importat, vt ſcrupuloſa inquiſitio non fiat. allegat l. ſi ſeruus vetitus. ff. de lega. j. l. cū tale. §. fi. de cōdi. & demonſt. ff. & l. Pōponius. ff. de neg. geſt. & etiā dicit ꝙ ea quæ ex fructibus & bonis mobilibus remanſerunt apud eam tenetur reſtituere. allegat d. l. qdā decedens. ff. de adminiſtrat. tutor. & l. Aurelio. §. Caius. ff. de libera. legata. imò etiā poſſunt peti bona immobilia & realia exiſtentia penes eam, eo ꝙ vendicari poſſunt, quia † in generali liberatione non ve- 22 Liberatio generalis.
niunt ea quæ vendicari poſſunt. ita tenet Bar. per illū tex. in l. Aurelius. §. Mæuia. ff. de libera. legata. & Alex. in conſi. ſuo xlvj. incipi. viſis & accuratè conſideratis. in ij. col. in j. vol. idem Alex. in conſil. xlvij. in iiij. & v. col. in j. volum. & in conſi. cvij. incip. circa primum. in iij. col. in ij. vol. do. meus Iaſon in l. ſub prætextu. *la ſeconde*. in ij. col. C. de tranſactio. & in §. j. in xvj. col. inſtitu. de actio. ¶ Et ad materiam ſupradictam quid veniat in tali liberatione, vide plenè do. Franciſcum de Curte in conſi. ſuo lxvj. incipi. Sapienter optimus. in vj. & vij. col. vbi multa allegat. ¶ Vide ad hanc materiā plenè per Philippum Deciū in con. ſuo clxxvij. & aduerte quòd Ioan. Sanxon in conſuetu. Turon. titu. *des tuteurs & curateurs*, artic. iij. fol. ccviij. videtur tenere ꝙ redditio rationis tutelæ nō poteſt per teſtatorem remitti. vide etiam Boërium in conſuetu. Bituricen. tit. de conſuetu. iuris ſtatus perſonarum. §. xj. in glo. ſi.

SEd quæro, † tutor aut curator in reddendo ratio- 23
nem & reliqua, exhibet plures quittātias per pupillum eidem factas, nunquid debeant admitti, & an faciant fidē pro tutore aut curatore? Bar. in l. tutores. §. ab eo. & ibi Nicolaus de Neapoli. ff. de adminiſtra. tutor. & in l. iij. §. contrarium. poſt gl. ff. de contrario iudicio tutelæ, dicunt, quòd non, niſi ſit cum iuramēto: quia aliàs talis liberatio nō nocet pupillo, aut minori, niſi ſit facta ipſis exiſtentibus in ætate legitima. & facit ad prædicta, † quia liberatio eſt donatio. Bar. 24 Liberatio eſt donatio.
in l. ſi vnus. §. pactus. in iiij. co. ff. de pactis. vbi doc. † & donare eſt perdere. l. filiusfa. ff. de dona. igitur &c. Scilicet quòd minor donare poteſt, vt tenet Bald. in l. 25
fi. C. ſi maior factus. etiam cum iuramēto, imò etiam immobilia cum decreto, vt dicit idem Bal. in l. fi. C. ſi aduer. vend. & in l. fi. C. ſi de momē. poſſeſ. ſaltem reſtituetur, vt dicit ibi Bald.

COntrarium tamen videtur dicendum per ea quę dicunt Bar. & Alex. in l. cum dominus. §. filiusfa. ff. de peculio legato. vbi dicunt, ꝙ nocet liberatio filij facta poſt mortem patris, eo quòd deuenit ad eum ca ſum à quo incipere non potuit.

IN TEXTV IBI,

Et reliqua.

VIdetur quòd iſtud verbum, reliqua, ſit ſuperfluū poſt verba præcedentia, *& rendre compte*, cùm, vt dicit text. in l. quamuis rationes. & in l. cùm ſeruus. ff. de cōd. & demō rationes reddere nihil aliud eſt quàm reliqua ſoluere, vel rationes reddere, idē eſt ꝙ reliqua reddere, niſi dicat ꝙ iſtud fuit ad maiorē expreſſionē.

BIU Cujas

1 Reliqua quæ 2 Reliquatio.

INtellige,† id est debita ex administratione,sic exponitur per gl.in l.cùm seruus. ff. de condi. & demon. & ff.de admini.tuto.l.Lucius.primo respons.†Et reliquatio est ipsa retentio reliquorum.l.qui nobilibus. ff.de admi.tuto.†& licet quidam dicãt reliqua quæ supersunt,vt Calepinus in suo dictionario,in verbo, reliquus.& facit l.prædiis.in prin. & ibi glo. ff. de lega. iij.tñ etiã dicunt non solùm cum aliqd est solutũ, sed & cùm nihil,per gl.in l.ij.C.si propter publicas pensi tatio.Et tenet tutor reddere reliqua.d. l. cùm seruus. de cõd.& demõst.& in l.cũ testamẽto.C.de testa.manumiss. vbi Bar.dicit,† ꝙappellatione reliquorũ cõtinent libri rationum.&dixi in gl.præceden.ꝙ tutor ad duo tenetur.facit l.tutorem.& ibi notatur.C.arbitriũ tutelæ.Et inquantum dixi, ꝙ appellatione reliquorũ totum continetur,facit textus ad literam in l. cùm optio.ff.de optio.legata.& in l.reliquorum.ff. de verb. sig.¶Et dic idem esse in verbo,residui,† cùm appellatione residui totum contineatur.l.ꝙ si Mæuius. ff. de hæred.instituen.l.ij. C.de hæredi. institu.

3

4

5 Residuũ.

ADDITIO.Quod facit ad quæstionem de illo qui confitetur recepisse sexagintasex pro residuo,qavidet confiteri recepisse totum,vt dicit Mat.de affli.in cõsti. regni Sici.quæ incipit,dohariæ secreti in ix. notabili. †¶Et idem de verbo,superflui,Raphael Cumanus in consi.suo cv.incip. Ant. benedicto filio. † Et idem in dictione cęterorum.l.cęterorum.ff.de verb.sig.quam licet multi dicant carere singulari,inueni tamẽ in singulari numero cęteram.in l.cancellauerat.& ibi gl.ff. de his quæ in testamento delentur. † Sic etiam in dictione amplius, totum continetur.l.j.§. hæc verba.& ibi gl.ff.si cui plusquam ꝑ l.Falc. † Sic etiã in dictione virilis.†cùm si testator instituat duos hęredes in viriles,licet sensus sit,id est æquales,tamẽ si vnus capere non possit alius totum habebit.l.virilis appellatione. ff.de verb.sign.† Idem in dictione plus,secũdum Bar. in l.seruus legatus,in prin.per illum tex. ff. de lega. j. † Imò fortiùs appellatione partis totũ cõtinetur. tex. in l.vxori.in prin.& ibi gl.& Bar.ff.de lega.iij.

6 Superfluum. 7 Cætera. 8 Amplius. 9 10 Virilis. 11 Plus. 12 Pars prototo,& econtrà.

ADDITIO.Quod intellige,vt dicit Mat.de affli.in cõsti.regni Sicil.quæ incip. fratribus, in quinto nota. in tertio lib. ¶Eodem modo contrà totum ponitur pro parte.l.Titia.& ibi not.Alex.ff.ad l.Falci.l.Lucius Titius,in verbo hæreditatem. ff. de leg.j.& ibi Bal. ad notabilem quæstionem.

ADDITIO.Vide de hoc Matt.de affl.in consti. regni Sici.quę incipit,statuimus,in fine.Et aduerte ad id quod dicit Sali.in consi.suo in nomine saluatoris nostri,de cui' ore.vbi dicit,† ꝙ si qs obligatus sit ad decẽ pro resta,liberatur in reliquis,& est obligat' ad illa de cẽ.facit quod dicit Bar.in l.centurio.in antepe.col. ff. de vulg.& pup.substi.& Bal.in l.ab Anastasio.C.mandati.Et ad prædicta vide do.meum Ias. in d. l.ij. C. de hęredi.instit.vbi ponit tres limitationes ad id quod dicit,ꝙ appellatione residui seu reliqui,totũ cõtinet.Et vide Feli.in c.ad hæc.de rescrip.¶ Aduerte tñ ꝙ tutor de reliquis quæ retinuerit tenet in duplũ.gl.in rub.ff. de tutel.& rationibus distrah.in l.j.§.cõsiderãdũ.& in l.ij.eo.tit.& etiã de malè alienatis.Spe. in tit.de instrumentorum editione.§.viso.versic.quid si aliquis res.

13

IN TEXTV IBI,

Si par le pere n'y est autrement pourueu.

DVbitari posset quid importet hæc clausula in fine posita, an referatur ad omnia suprà posita, & omnia ea æqualiter determinet, an verò ad vltimum tantùm exemplum,quia dicitur in textu nostræ consuetudinis, ꝙ post mortem mariti vxor est tutrix filiosuorum,si voluerit.& dicitur hîc in fine, *si par le pere n'y est autrement pourueu.*nunquid si pater fecerit tutorem testamẽtarium,præferri debeat matri?& sic an illa clausula referri debeat ad illum articulum, & alios sequen.an ad vltimum tantùm.

QVantum ad primum dic, ꝙ illa clausula in fine posita refertur ad illum primum articulum,quia commodè potest referri, † quia dispositione iuris tutor testamẽtarius prefertur matri,cùm mater sit legitima,cui quidem legitimæ præfertur tutela testamentaria,& ideo bene dicit, *si par le mari n'y est autrement pourueu.*& dixi s̃.hoc eo.ti.§.iiij.in gl.*si par le pere.*

1 Tutor testamentarius præfertur matri.

QVantum ad secundum, scilicet, *& prend la tutelle par authorité de iustice*, nunquid clausula in fine posita possit referri ad istum secũdum articulum, hoc est ꝙ si pater disponat ꝙ mater capiat tutelam,& bona,& administrationẽ sine authoritate iustitię,an possit?Bar.in l.legitimos.in prin.ff.de legi.tutor. dicit, ꝙ istud decretũ quod requiritur in omnibus tutoribus, & in quolibet genere tutorum.potest etiã remitti à testatore quia testator potest facere ꝙ tutor accipiat administrationẽ authoritate propria.per l.an eorum.C. de tut.& cura.datis ab his. & ita etiã tenet do. Ias. referendo Bart.in l.non dubiũ.C.de legib. Ex quo ergo clausula finalis istius consuetudinis in illo secundo articulo, quia si pater disposuerit ꝙ tutor administret propria authoritate, standum est suæ dispositioni. & sic clausula in fine posita refertur ad præcedentia.

QVantum autem ad secundum & quartum articulos,scilicet ꝙ conficiat inuentariũ, & quòd satisdabit de reddẽda ratione administrationis,dixi hîc antè,ꝙ potest prędicta remittere.igitur non est dubium quòd hæc clausula in fine nostrę consuetudinis posita referatur ad omnia præcedentia:quod regulare est l.j. C.de libe.præte.vel exhæreda.vbi do.meus plenè examinat hanc materiã,ponendo regulã cum duodecim limitationibus.adde Alex.in l.talis scriptura.§.fi.ff.de lega.j.& in consi.suo cxxxviij.in fi. in j. vol. vbi ponit xiij.limitationes.vide de hoc eundem do.Ias.in l.si qs id quod.in iij.col.ff.de iurisd.om.iud.& in l.fi.in vj.col. ff.de consti.idem Alex.in cõsi.xlviij.in j.vol. c. secundò requiris.de app.idem Ias.in l. si idem cum eodem. §.si sub vna.ff.de iurisd.om.iud.Feli.in c.causam quę.in iij.col.cum duabus sequen.de rescript.Alex.cõsi.lxvj. in ij.col.in ij.vol.& in cõs.cx.in ij.col.in iiij.vol. quod est repetitum in cons.ccxiiij.in ij.vol.infinita consilia possẽ hîc allegare quæ posui in tractatu meo clausularũ,in litera C,in §.clausula in fine,principio vel medio apposita. videre poteris ad plenũ in dicto tractatu.¶Iuxta prædicta quæro,† pater aliquis fecit testamentũ & in suo testamẽto ordinauit, ꝙ vxor sua esset tutrix suorum filiorũ,& ꝙ nõ teneatur accipere administrationẽ authoritate iustitiæ:& ꝙ nõ teneat facere inuẽtariũ,nec ꝙ teneatur dare cautionẽ &c. postmodũ dixit & ordinauit, ꝙ vult ꝙ prædictæ clausulæ in suo testamento appositę quo ad dationẽ tutelę remoueãtur, & ꝙ eas reuocat,an ꝑ hoc vxor sua sit exclusa à tutela suorũ filiorũ, quã potest habere de iure & secundum hanc consuetudinem? vide Ang. post Dy. & Bar.in l.miles.§.sexaginta.ff. de adult. vbi tenet ꝙ nõ, nisi cassando dictã clausulã ꝓhibuerit esse tutricẽ.Cogita si casus eueniat, quomodo fiet cassatio ex dictis Angeli ibi.†Itẽ simpliciter testator ordinauit vxorem suam esse tutricẽ suorum filiorum in suo testamento,

2 Quæstio notabilis.

non

nō aliàs dicēdo, an teneatur satisdare? videretur ꝙ sic. 4 Tutor testamētarius nō præfertur matri.
†quoniā licet tutor testamētarius nō teneatur satisdare notatur in l. in dubium. & in l. nō omniū C. de tuto. vel cura. qui satis non ded. & institut. de satisdat. tuto. in prin. tamē ex quo capit authoritate iustitiæ bona ꝑ
5 cōsuetudinē, & in hoc iuri derogatur, satisdat: †cū datiui, hoc est à iudice dati, non teneātur satisdare, maximè cùm dātur per inquisitionē, vt in legibus hîc antè allegatis. Idem etiā videtur si sit data in testamento.
6 ¶ †Credo tū ꝙ ex quo nihil disponit de tutela testamentaria, ꝙ si mater fuerit data tutrix suorum filiorū per patrē in testamento, ꝙ nō tenetur satisdare, vt iuribus hîc antè allegatis. & iste §. intelligitur solùm in legitima, hoc est, quando nihil est dispositum à patre: quia si pater eam faciat tutricem, satis dicitur prouidere aliter quàm per cōsuetudinem sit prouisum, & sic non est amplius locus dispositioni consuetudinis.

§. SEPTIMO.

ET aussi le pere est legitime administrateur des corps & biēs de ses enfans, & apres le trespas de sa femme prend les biens de sesdicts enfans par inuentaire, & demeure obligé de rendre les meubles & heritages à sesdicts enfans, quand ils seront en aage suffisant, & separez de leurdict pere, en faisant les fruicts siens, & main tenir lesdicts heritages en conuenable estat, & en alimentant sesdicts enfans.

IN TEXTV IBI,

Et aussi le pere est legitime administrateur.

QVando autem pater dicatur legitimus administrator, & legitimus tutor, ponit do. meus in l. si infanti. in iij. col. C. de iure deliberan.

7 Pater & mater in quibus differant quo ad tutelā filiorum.
IN multis †differūt per consuetudines nostras pater & mater habentes administrationē filiorū, quando nō sunt nobiles. primò, quia mater capit tutelam authoritate iustitiæ, pater non. Item mater tenetur reddere rationem administrationis, vt dictū est in cōsuetudine præcedenti, paterverò non, sed solùm remanet obligatus de reddendo mobilia & hæreditagia filiis suis aduenientē pubertate, & in alio, videlicet quādo erunt separati à patre. Item mater nō facit fructus hereditagiorum suos, vt in consuetudine præcedēti, pater verò sic, vt hîc. Item mater dat cautionem de reddenda ratione administrationis, pater verò non.

QVantum ad primum dic, ꝙ licet pater nō capiat
2 authoritate iustitiæ tutelā, tā nō potest administrare nisi decretū iudicis interponat: † qa in omni genere tutorum requiritur decretū iudicis in susceptione administrationis. Bar. in l. legitimos. ff. de legi. tut.

3 Pater nō reddit rationē administrationis.
QVantum † ad secundū & vltimū, videlicet nunquid pater teneat dare cautionē de reddenda ratione administrationis, & ipsam rationē reddere? dic ꝙ rationem reddere nō tenetur de iure, vt not. Doc. in l. cùm oportet. §. non autē. C. de bo. quę lib. per Bal. in l. filiæ, in vlt. col. C. fami. ercisc. & idem Bal. in l. fi. §. sin autem legata. versic. paterna reuerentia. C. de bo. quæ libe. dicit, ꝙ paterna reuerentia excusat patrem à reddenda ratione administrationis. & facit gl. no. in l. Orphanotrophos. C. de episc. & cle. Soc. in cōsilio ccliiij. in ij. col. in ver. ex quibus infero. & in cōsi. xxxiiij. vol. j. Vide Ioan. Sanxon. in consue. Turoñ. titu. *Des tuteurs & curateurs*, arti. j. fol. ccvj. Vide etiā Boërium in consue. septenæ Bituric. in tit. *des coustumes, & usages des droicts de l'estat des personnes*. §. iiij. in gl. *administration*, & vide Pet. Gerard. in suo sing. lxxxiiij. inci. executor vltimæ voluntatis. vbi dicit, quòd istud est regulare ꝙ omnis administrator teneatur reddere rationem administrationis.

ITem etiam †nō tenetur satisdare, & ibi dicit tex. pa- 4 Nec satisdat.
terna reuerentia excusante & à ratiociniis, & à cautionib. & ibi Ang. & Sali. & ideo dicit Bal. ꝑ illū tex. in d. l. cùm oportet. §. nō aūt. C. de bo. quæ lib. qa ex quo pater nō tenet reddere rationē, ꝙ nō recipiet administrationem per iudicis decretū, nec faciet inuentariū.

LImita † tamen prædictam dispositionem iuris in 5
duobus casibus. primò, quando pater administrat vt datiuus, quia tenetur rationem reddere. l. si superstite. C. de dolo. vbi Bal. in l. Aurelius. §. Titius testamēto. ff. de lib. leg. Bal. verò in d. l. si superstite. dicit, ꝙ qñ est legitimus tutor, ꝙ tenet reddere rationē. Bertachi. de Firmo in trac. suo de episc. in iiij. lib. in vj. parte, in xxix. q. dicit, ꝙ qñ administrat vt datiuus, ꝙ tenet reddere rōnē. dic ꝙ qñ licet pater administret vt datiuus, qa administrationē capere debet per decretū iudicis per consuetudinem nostram. ¶ Quicquid dictū sit hîc antè, tamē est tutor legitimus, & non administrat, & ideo tenetur reddere rationē. quod adhuc clarius apparet ex consuetudine nostra, tenetur facere inuentarium quod concernit eos qui tenentur reddere rationem, & nō fit. ad aliud notatur in l. Orphanotrophos. C. de epis. & cle. & Bal. in d. §. non autē. C. de bo. quæ libe. ex quo dicendum, ꝙ in casu nostræ cōsuetudinis pater ex quo tenetur facere inuentarium, & ꝙ non habet administrationem vt legitimus tutor, quòd tenetur reddere rationem administrationis.

SEcundò † limita ꝙ nō procedat in filio emancipa- 6
to, qa pater habens administrationem filij emancipati tenet reddere rationē. ita tenet Bal. in d. l. si superstite. & in l. licet. in fi. C. ad l. Falc. Bar. in l. litis. §. fi. ff. de neg. gest. Franc. de Aret. in l. fi. §. j. ff. de verb. obli. decisio Tholosana cv. in fi. Bertachi. de Firmo in trac. de episc. lib. iiij. in vj. parte. in q. xxxix. faciunt dicta per Soci. consi. suo ij. su prà allegato.

SEd an pater habens administrationem bonorū ad uentitiorum filij possit ante litem contestatam cōstituere procuratorem sine consensu filij? vide plenè per deci. Tholos. deci. sua cv. suprà allega.

IN TEXTV IBI,

Et heritages.

SEd an si pater alienet sua bona in quibus filius habet hypothecam pro dote matris de consensu filij, sibi præiudicet filius in hypotheca? vide Petrum Gerard. in sing. suo xxxij. incip. teneméti. vbi allegat bonos tex. qui videntur facere quòd no.

IN TEXTV IBI,

En faisant les fruicts siens.

COntraria est consuetudo in septena Bituricen. vt per Boërium in commento suarum consuetudinum tit. de consuedi. iur. stat. perso. §. iij. vbi ponitur materia harum consuetudinum.

VIdetur per istum tex. per argumentū à contrario sensu, quod est validum in iure. l. j. §. huius rei. ff. de offi.

BIU Cujas

de offi. eius cui mandata est iur. ℔ si pater nō sit tutor, ℔ nō debeat habere vsumfructum in bonis maternis filij sui. contra tex. in l. cùm oportet. C. de bo. quæ lib. credo tamen ℔ ex quo argumentū à cōtrario sensu nō habet locū in statutis, quando corrigeretur ius cōmune ℔ in hoc casu non habeat locum, vt tenet Alex. in consi. suo xvij. in ij. co. in ij. vol. do. meus Ias. in d. l. j. in xj. col. per gl. in c. j. in gl. ij. de æta. & quali. in vj. & in c. significasti. in glo. magna, circa medium. de fo. comp. & in cle. j. in verbo, obseruare. de senten. excom. facit quod dicit gl. in c. cupientes. §. quòd si per viginti. in verbo, petere. de elec. lib. vj. quæ dicit, † ℔ per subaudi tos intellectus non inducitur legum correctio, † sed argumentum à contrario sensu est subauditus intellectus. gl. in l. ij. C. de condi. inser. & venit ex coniectura. glo. in l. apud antiquos. C. de fur. & maximè in hoc casu videtur ℔ sit recurrēdum ad ius commune, cùm expressè dicatur in fine nostrarum cōsuetudinū, ℔ de casu omisso recurrēdū est ad ius commune, cùm ergo hic casus sit omissus quia nihil dictū, remanet in dispositione iuris communis. l. commodissimè. ff. de lib. & posth. l. si extraneus. ff. de cōd. ob cau. cum vulg. ¶ Sed aduerte, qa ex quo videtur, ℔ istud statutū in sensu directo nihil noui operet, cùm istud esset iam de iure statutum, ℔ pater facit fructus bonorū aduentitiorū filij suos, & ℔ est legitim⁹ administrator bonorū filij, ℔ d. l. cùm oportet. & ideo est validū argumētū à cōtrario sensu, vt tenet do. Ias. in d. l. j. in xj. col. limita istā conclusionē ad hoc, & dic, ℔ multum operatur: cùm de iure pater habens administrationē nō tenebatur ad reddi tionem rationis, tamen sic per consuetudinē, & tenetur facere inuētariū, & ideo debet reddere rationē. not. in l. orphanotrophos. C. de epis. & cle. & Bal. in l. cùm oportet. §. non autem. C. de bo. quæ lib. ¶ Item satis operatur statutū cùm detur cōdictio ex lege, vt dicit do. Ias. in d. l. j. in xij. col. cogita, si casus eueniret.

1 Arg. à contrario sensu.

2

ADDITIO. Quia pater habet tantùm vsumfructū in bonis aduentitiis filiorū, tāquam legitimus administrator, vt d. l. cùm oportet. & per hūc tex. ideo si vita comite illius nō peperit fructus, puta arreragia alicuius reditus annui, aut fructus stagni, aut fructus sint pendētes in terra, transeunt tales fructus ad filiū proprietariū, & nō ad alios suos hęredes, vt est textus in §. is verò ad quem. instit. de rerum diui. Guido pap. cons. suo clxx. in tertia parte. Ex quo dixi in casu emergenti ℔ secunda vxor aut filij secundæ vxoris mortuo patre eorum non poterant aliquid quærelare in arreragiis reddituum prouenientium ex bonis maternis filiorum primi matrimonij nondum perceptis, nec leuatis aut solutis tempore mortis eorum patris.

§. OCTAVO.

A femme qui est baliste, administratereſſe, ou tutrice de ses enfans, quand elle se marie, apres le trēspas de son mari ne pert point ladicte balisterie, administration, ou tutelle de ses enfans à elle demeurez de son mari trepassé.

COntraria cōsuetudo est in comitatu Niuer. & ferè in tota Gallia, vbi si conuolet ad secundas nuptias perdit tutelā, & melius: quia ista consuetudo nostra est cōtra dispositionem iuris, † quia de iure mulier per transitum ad secunda vota perdit tutelam filiorū suorum, ita est text. ad literam. & ibi gl. & doc. in auth. sacramē tum. C. quando mulier tutelę officio fungi po test. vbi plenè per Bar. & Bal. ¶† Idem si tantum sponsalia contraxerit. Spe. in ti. de tuto. §. nunc dicēdū. Bal. in l. pre cibus. C. de impu. & aliis substi. & Bar. in d. auth. sacramentū. C. quando mulier. & Io. Sanxon in cōsuet. Turon. titu. *des tuteurs*. arti. iij. Ita etiam tenet Boërius in consue. septenæ Bituric. ti. de consue. iur. sta. persona. §. ix. qui ponit omnia hîc antè dicta. ¶ Imò si tātùm declaret, ℔ vult transire ad secundas nuptias, debet priuari aut ad illam non debet admitti, vt tenet Matthæus de afflictis in constitutio. regni Sicilię, quæ incipit, honorem. in gl. ij. in iij. lib. de marito verò an per transitum ad secunda vota perdat lucrum dotis, vide Ludo. Roma. in cons. suo clxxxij. & cxc. & quid in tutela. quia hîc fit tantùm mentio de matre, quid in patre? credo idem ex ratione correlatiuorum.

secundò nu bens perdit tutelam filiorum.

1 Mulier.

IMò etiam quod plus est, vt dicit Bar. † si luxurietur post mortem mariti, pdit tutelā filiorū. & ideo si est in cōcubinatu alicuius non potest esse tutrix filiorū. ita Bal. in d. auth. sacramentum. † imò quod plus est, si vxor luxurietur post mortem mariti, perdit dotē, dotalitium, & omnia lucra quæ consequitur, aut consequi posset ex bonis mariti: prout per plura tenet Ias. in l. ij. in ij. col. ff. solu. matri. & Feli. in c. pastoralis. in vij. col. extrà de rescriptis. vide ad prædicta Alex. in l. sororem. C. de his qui. vt indig. † imò etiā si luxurietur non retinet domicilium viri. Ang. l. cùm quædā puella. ff. de iurisd. omnium iudicum.

3 Idem si luxuriet.

4

5

ADDITIO. Ita per plura tenet Io. Lupus in repe. rub. de don. inter virū & vxo. §. 67. nu. 41. & ibi ℔ pdit omnia sibi relicta siue in testamēto, siue per donationē. Sal. in l. fideicōmissum. C. de fideicō. imò legatari⁹ aut hæres qui cōcubuit post mortē mariti cū eius vxore, pdit legatū & hęreditatē, ibi suprà nu. 2. & 5. & in §. vlt. dictæ repetitionis. Et facit ad supradicta ℔ priuilegia quæ cōcedūtur viduis, intelligūtur de honestis & pudicis. Matt. de affl. in cōsti. regni Sici. quæ inci. lege præsenti. in ij. col. alle. Lucā de penna in l. iij. in iij. col. C. de priuilegiis scholariū lib. xij. & Bal. in l. his solis. C. de reuocā. don. ¶† Imò etiā mulier relicta tutrix in testamēto perdit de iure tutelā & administrationem bonorū filij, si ad secundas nuptias cōuolauerit. plenè ℔ Guid. pap. quęstione sua 539. Bal. verò in auth. eisdē. C. de secū. nu. in pe. co. & in l. fœmin. & ibi Bar. & Bal. C. de secun. nup. & Pau. de Cast. in l. mater. C. ad Tertul. † tenent ℔ idem est in patre transeunte ad secūda vota. Alex. in additionibus ad Bar. in d. auth. sacramē tum & Sali. in l. cùm à matribus. C. qui petant tuto. & Bar. in l. fi. §. si verò maritus. ff. qui petant tuto.

6 Quāin testamēto relicta fit tutrix.

7 Idem in patre.

SEd quare est ℔ istæ consuetudines sunt contrariæ, scilicet ℔ in vno loco vna cōsuetudo, & in alio cōtraria obseruatur? vide rationē in §. ij. in gl. fi. suprà in tit. *des confiscations*. Et de materia huius gl. vide Boërium in consuet. Bituricen. tit. de cōsue. iuris stat. persona. §. vj. in gl. regulariter mulier.

SEd quia vt hîc antè dicitur, de iure † pater perdit tutelam filij per transitū ad secunda vota, sicut mater: an sicut hîc corrigeretur in matre, ita etiam sit apud nos correctum in patre? Crederem quòdsic, cùm ratio huiusmodi correctionis iuris sit adhuc maior in matre quàm patre, argumento eorum quæ dicit Frā. Curtius iunior in consil. vj. post feuda. & Frā. de Are. in cōsi. cxxx. Nā † ratio quare iura prohibent ne mater transiens ad secunda vota habeat tutelā suorū filiorū est, quia lex præsumit quòd pro secundo viro mulier

8

9 Ratio eius.

excoria

excoriaret filios primi viri.l. lex quæ tutores. §. lex enim.C.de admi.tut.Bar.in authen.matri & auiæ.in ij. col.C.quando mulier tutelæ officio fungi potest.quę ratio nō ita militare debet in patre,propter eius stabilitatem,quæ non est in muliere. Cogita.

10 Quæstio. SEd quid † si nondum ei fuit data aut declarata administratio antequā trāsierit ad secūda vota, an ea existēte in matrimonio,possit ei dari?videt ꝙ non: qa multa facta tenēt,quæ si fiēda essent, nō pmitterētur. c.ad apostolicā.de regula do.meus Ias.in l. patre furio so in iij.col.ff.de his qui sunt sui vel alieni iuris.& in l. j.in ij.col.ff.de nouī ope.nun.& in l. certi cōdictio. §. quoniā in v.col.ff.si cer.pe. Licet enim pendēte tēpore secūdi matrimōij mulier possit esse tutrix: qa tamē penes vitricū,hoc est maritū matris, pupillus educari nō debeat.gl.in l.j.in verbo,vitricū.C.vbi pupil. educari debeat. & videret ēt ꝙ penes matrē existētē cum vitrico pupillus nō debeat educari.Ita tenet Ang.in §. eiusdē.pillū tex.in auth.de nuptiis.coll. iiij. ergo etiā illo tēpore nō debet esse tutrix.Et videret multū bene facere textus cōsuetudinis,cùm dicat.*ne pert point*.prę supponit ergo ꝙ iā habuerit,cùm priuatio præsupponat habitū.l.decē.ff.de verb.obl.cū vulg.Et verba cōsuetudinis,cùm sint cōtra dispositionē iuris cōmunis debēt intelligi in ꝓprio sensu & significato,nec debēt extendi,nec est dicendū ꝙ habeat ipso iure post mortem mariti, quia verba consuetudinum suprà positarum aliter sonant.cogita, quia vidi pluries in facto.

11 ADuerte etiam,† quia pupillus non debet educari penes tutorem, si sit sibi substitutus propter spē substitutionis. probatur in l. fin. C. vbi pupil. educa. debe.vbi repellitur substitutus ab educatione pupilli,vt substitutus suspectus. ad idem facit glo. in l. qui ventri. ff.de ventre inspi.

ITem etiam licet qui prior sit in successione, debeat esse tutor.vt in auth.sicut.C.de leg.tut.nō tū posset essē educator,vt tenet Ray.in l.amicissimos.in prin.ff. de excu.tutor.ita tenet Guido pap.in d.q.539. in fi. & de hoc vltimo vidi dubiū inter magnos nobiles de comitatu.Nunquid quidam nobilis qui erat tutor quarundam pupillarū,quibus succedere debebat,illas habere deberet penes se ad educādū? Adhuc pēdet quæstio cū multis aliis quæstionibus quæ sunt inter eos.

Quæstio, facta.

12 *Filius quando sit alendus à matre.* ADuerte etiā† ꝙ filius vsq; ad trienniū & donec lacte nutriendus est,est alēdus p matrē,tex.cū gl.in l.pe.C.de patria potesta.Ludo.Bologni.in consi.x. Et qa tantū hīc ponit ꝙ mulier transiens ad secūda vota nō pdit tutelā, nunqd ista dispositio extendat effectū suū,seu extēdatur etiā ad alios casus non expressos,ex quibus de iure mulier deberet pdere tutelā,vt sunt casus de quibus antè dixi in principio. Posset hīc argui pro & cōtrà ex cōclusionibus positis in fine harū cōsuetudinū in materia extensionis.sed cōclusiuè dico, ꝙ si luxurietur mulier post mortē, ꝙ perdit tutelam, quia de hoc casu nihil est statutum per cōsuetudinem nostram,ergo recurrendum est ad ius cōmune.

ADuerte ad dictum Bal.in l.fi.in fi.C. de bonis maternis. vbi dicit, ꝙ lucrum proueniens ex forma statuti mulieri non perditur per transitum ad secūdas nuptias. ¶Dixi suprà in tit. *des droicts & appartenances à gens mariez*.§.vj.in gl.& *sera tenue*.

Cōsuetudines an possint disponere circa successiones.

Des successions.

RVB. VII.

VAERO nunquid statuta seu consuetudines possint disponere circa successiones? vide Aluaro. *in c.j.§.& quia videmus,in viij.col.qui feud.da.pos.& ibi Bal.facit. Ray.de test.vbi non apparet de consuetudine standum,est iuri cōmuni.hinc dicunt Bar.Bal. & alij in l.cunctos populos.C.de summa trinitate.maximè Bar.in xij.col.versi.sed posset dubitari.† ꝙ consuetudo quę est in Anglia,ꝙ primogenit' succedat,valet.& Bal.in viij.co.dicit aliā esse in Francia.& Bal.in l. cū antiquiorib.C.de iure deli.dicit ꝙ talis cōsuetudo est in Francia,quādo docet ius quod habēt reges Frāciæ in regno Siciliæ.imò testator nō posset cōtra hanc cōsuetudinē disponere,vt voluit do.Ias.in l.nemo potest.in ij.col.ff.de leg.j.Bal.in l.si viua.C.de bonis mater.& dicit Bal.in c.fi.de aliena.feu.per illū tex.in c. j. de feu.marchiæ,ꝙ† valet hæc cōsuetudo ꝙ primogenitus succedat in regno.& istud tenet Io.pe.de Ferrariis in forma libelli,quo petit hęreditas ex testamēto, in gl.super ver.vallatum in v.q.& gl.pragmaticæ sanctionis in prooemio,in §.quibus.in verbo,primogenito.& faciūt quę dicit Corsetus in suo trac.de potestate regia.in q.lxxiiij.& in q.ix.& seq.& Oldr. in consilio xciij.* ¶Vide quæ in hoc dicit Io.Sanxon.in cōsue. Turon.tit.*des successions des fiedz & autres heritages*. artic.iij.vbi ponit iura primogenituræ.Vide amplè per Boërium in consue.Bituricen.tit.de test.§.vj.&ibi pariter ponit materiam anagij & primogenituræ.

1 ꝙ consuetudo quę est in Anglia, ꝙ primogenit' succedat, valet.

§. PRIMO.

LE mort saisit le vif son plus prochain heritier,habile à luy succeder.

DE materia huius consuetūdinis, vide Io. Sanxon. in consue. Turoñ. tit.*des successions des fiedz & autres heritages*, arti.ij.fol.clxvj.allegat Barb.in repe. rub. de cau.poss. & proprie. in xxij. col. vbi plura dicit de hac possessione.

ISta consuetudo est generalis in tota Frācia,& in comitatu Burgūdiæ,imò etiam in multis locis in Gallia,in quibus vtuntur iure scripto,ista consuetudo obseruatur est tamen contra l. cùm hæredes. ff. de aqui. possess.vbi est tex.glo.& doct.† quòd de iure possessio non continuatur in successorem,maximè in extraneis hęredibus,qa videt esse de iure in suis hęredibus,cùm sui hæreditatem ad quoscunque transmittant, etiam non agnitam.ita tenuit Bart.Bald.& alij in l.si fratris. C.de iure delib.& idem Barto.in l.in suis.ff.de libe.& posthum.& per gl.in l.cùm miles. ff. ex quibus causis maiores.ꝙ an sit verum,plenè examinat do.Ias. in l.si infanti.in vj.col.cū seq.C.de iure delib.ad quem si casus tibi eueniret in patria iuris scripti,recurre,nam vt dicit tex.in d.l.cùm hæredes.licet dñiū rerum hęreditariarū acquiratur hæredi,& in ipsum transeat sine actuali apprehēsione possessionis,non tū acquirit possessio sine actuali possessione facti. ¶Cōsuetudo tū nostra facit ꝙ etiā possessio continuetur in hęredē, quæ quidem consuetudo hoc potest inducere.prout tenet Cyn.in l.ea lege.in vj.q.C.de condi.ob cau. & Bal. in rubrica,de causa poss.& proprieta.& in rub.dę consue.vbi dicit Bald.quòd stante hac nostra consuetudine,non per hoc intelligitur sublatum remedium adipiscendæ possessionis executiuum,& ideo licet possessio ipso iure cōtinuetur in hęredem ac si fuisset apprehensa,tamen quia ipsa est possessio iuris pro adipiscēda actuali possessione potest intentare remedium l. fin.C.de edic.diui Adriani tollen.quod est remedium adipiscendi rem,& interdictum quorum bonorum.

1 *Possessio nō cōtinuatur in successorem.*

& istud

& iſtud tenet Alex. in cõſi. ſuo xxxvij. inci. in cauſa mota. in iij. co. in j. vol. & in d. l. cùm hæredes. in prin. ff. de acqui. poſ. & in conſ. lxxxij. in ij. vol. Barb. verò in cõſi. ſuo lviij. inc. ſapiẽter dicit pſalmiſta. in xiiij. co. cũ tribus ſequen. in ij. vol. dicit ꝙ per iſtud ſtatutũ non tollitur remediũ d. l. fi. C. de edi. diui Adria. tollen. & ibi plenè examinat hunc arti. vbi dicit, ꝙ valet tale ſtatutum, & viget in ciuitate Papien. & Mediolani. & dicit Io. de Imo. in conſi. xvj. ꝙ ſimile ſtatutũ eſt in ciuitate Imolæ. & do. Fran. de Are. in conſi. clix. in vlt. col. dicit, ꝙ tale ſtatutũ viget etiam in ciuitate Senẽ. ¶ Et valet ſtatutum noſtrũ ſeu noſtra conſuetudo, qa ſolũ diſponit, † ꝙ mortuus ſaiſit viuũ, hoc eſt ꝙ poſſeſſio defuncti continuetur in hæredẽ. quod intellige per actũ fictum inductũ à ſtatuto: prout tenent Cy. & Bal. in d. l. ea lege. C. de cond. ob cau. ſecus autem, ſi diceret expreſsè ꝙ trãsferatur poſſeſſio vel acquiratur nullo actu verò vel ficto mediante: qa talis cõſuetudo nõ valeret, vt in ſpecie dicit Fran. de Are. in l. j. in prin. in x. col. ff. de acqui. poſſ. & iſte actus fictus de ſtylo & conſuetudine generali regni Francię tantum operatur, ꝙ in dicta poſſeſſione acquiſita per talem actũ fictũ cõcluditur in interdicto recuperandę, & intẽtatur caſus nouitatis: qui quidem practicatur in tota Gallia, vt tenet in ſpecie Io. Fab. in §. fi. inſti. de hære. quali. & diffe. & Guido pap. q. ccccclij. in ij. & iij. colũ. & idem Io. Fab. in §. j. in prin. inſti. de interdi. ¶ Cõtrariũ tñ videt tenere Bal. in authen. defuncto. C. ad Tertul. Alex. in conſ. xxxvij. & domi. Iaſ. pręceptor meus in l. ſi ſorori. C. de iure deli. & dicit idẽ domi. meus in d. l. ꝙ actualis poſſeſſio per alium apprehenſa, impedit hanc fictã continuationem, quod tamen non eſt verum, vt hîc antè dixi. ¶ Et de hoc articulo an ſi fuerit per aliũ apprehenſa impediatur huiuſmodi poſſeſſio, vide p Guliel. Benedicti in ſua repet. c. Rayn. in verbo, mortuo itaque teſtatore, *le ſecond*, nu. lxxij. vſque ad nu. lxxiiij. de teſt. Nec in practica obſeruatur, imò obſeruatur doctrina Ioan. Fabr. & de practica huius caſus nouitatis in Gallia, vide Guido. pap. in d. q. ccccclij. vbi dicit ꝙ ſanctus Ludouicus fecit ſtatutũ caſus nouitatis in hãc formam, Querelæ ſuper nouis deſſaiſinis non veniũt in parlamẽto, ſed quilibet balliuus in balliuia ſua adeat locum debati, & vocatis ſecum probis viris ſe informet de ſaiſina & deſſaiſina ſine ſtrepitu & figura iudicij, & ſi inueniat ita eſſe, ſtatim loca deſſaiſiat, & ad manum regiam ponat, & inde coram ſe partibus euocatis miniſtret iuſtitiæ complemẽtum. Et ibi quomodo practicatur caſus nouitatis qui dicit in aliquibus locis arreſtũ querelæ: & quomodo in aliquibus locis pars auditur, in aliquibus verò non, vt eſt in Burgundia apud nos. vide ibidem in ſupradicta quęſtione.

2 *Mortuus ſaiſit viuũ quid dictũ*

Statutum S. Ludouici.

Ordinatio Ludouici xij.

ADuerte tamen quia anno domini 1512. Chriſtianiſſimus rex noſter quondã bonæ memoriæ Ludo. xij. fecit quandã ordinationẽ quæ eſt lj. & lij. in ordinatione ſuarũ ordinationũ, p quã ordinauit, ꝙ partes audient. ſed quo ad nos non fuit recepta in obſeruãtia, licet in curiis noſtris fuerint publicatæ, qa ſemper in illis caſibus ꝓceditur, ꝓut cõſuetũ fuerat antè. & ideo ſi non exequãtur literę caſus nouitatis ſecundũ dictã ordinationẽ, nõ erit executio annullãda, † qa ſtatutũ ꝙ nõ eſt receptũ in obſeruãtia nullas habet vires. tex. in c. j. xvj. diſt. gl. in c. j. in ver. ſtatuta. de conſti. tex. in c. fi. §. hæc & ſi legibus. iiij. diſtin. plenè per do. Iaſ. in l. rem non nouam. C. de iudi. in l. de quibus, col. viij. de legi. Feli. in c. j. de treuga & pace. Alex. conſi. vj. inci. viſo themate. col. ij. in j. vol. & in conſ. cxxxij. in j. vol. & in conſi. xliij. in ij. vol. ¶ Bonum tamen & melius eſſet in hoc, ꝙ in dicta ordinatione ſtatuitur, ꝙ executioni demãdetur per iudices loci, aut per aduocatos fieret illorũ executio. quoniã multi ſunt caſus in quibus & in poſſeſſione & in turbio ſoli ſeruiẽtes regij nõ habẽt cognitionẽ, ꝓut vidi in caſu emergẽti, vbi fuit executioni demandatum mandatũ caſus nouitatis in materia decimarũ per laicum contra curatum. & erat ſolùm probatum pro turbio citatio in materia petitoria coram iudice eccleſiaſtico, quę non generat turbium. Panor. in c. audita. de reſtitut. ſpolia. ex quo fuit dictum, malè executatum.

3 dũ dictã ordinationẽ, nõ erit executio annullãda, † qa ſtatutũ ꝙ nõ eſt receptũ in obſeruãtia nullas habet vires. tex. in c. j. xvj. diſt. gl. in c. j. in ver. ſtatuta. de conſti. tex. in c. fi. §. hæc & ſi legibus. iiij. diſtin. plenè per do. Iaſ. in l. rem non nouam. C. de iudi. in l. de quibus, col. viij. de legi. Feli. in c. j. de treuga & pace. Alex. conſi. vj. inci. viſo themate. col. ij. in j. vol. & in conſ. cxxxij. in j. vol. & in conſi. xliij. in ij. vol. ¶ Bonum tamen & melius eſſet in hoc, ꝙ in dicta ordinatione ſtatuitur, ꝙ executioni demãdetur per iudices loci, aut per aduocatos fieret illorũ executio. quoniã multi ſunt caſus in quibus & in poſſeſſione & in turbio ſoli ſeruiẽtes regij nõ habẽt cognitionẽ, ꝓut vidi in caſu emergẽti, vbi fuit executioni demandatum mandatũ caſus nouitatis in materia decimarũ per laicum contra curatum. & erat ſolùm probatum pro turbio citatio in materia petitoria coram iudice eccleſiaſtico, quę non generat turbium. Panor. in c. audita. de reſtitut. ſpolia. ex quo fuit dictum, malè executatum.

ADDITIO. Et aduerte ꝙ modus turbij eſt inſerendus & articulandus in ſpecie & probãdus, nec ſufficit generaliter dicere ſe turbatum fuiſſe, vt dicit Matt. de affl. in conſtitutio. regni Siciliæ, quæ incipit, delationis. in v. notabili in ij. lib.

ET de hac conſuetudine memoratur Bal. in l. fi. C. de manu. vbi dicit, † ꝙ mortuus aperit oculos viuẽtis ſine aliquo actu, etiam ficto. Et dicit Bal. in l. ſi fratres. C. de iure deliberandi, & ibi Corneus col. ij. ꝙ ſtatim ꝙ ſpiritus exhalat efficitur hæres, imò dicit ꝙ nõ eſt dare mediũ inter mortẽ defuncti, & eſſentiã ſui hæredis l. Iulius noſter. ff. de cõditio. & demõ. ¶ Item † Bal. poſſeſſionẽ ſic trãslatã per ſtatutũ aut cõſuetudinẽ appellat ciuiliſſimã, vt in l. fi. C. de ſacroſan. eccl. de qua per Canoniſtas in c. ij. de cõſuet. & idẽ Bal. in rub. de cau. poſ. & ꝓpriet. appellat artificialem. & dicit Io. Fa. in d. §. fi. ꝙ qui eſt in poſſeſſione ficta eſt in vera. & dicit Bal. in rub. de cau. poſſ. & proprie. ꝙ ita practicatur in ciuitate Mediolani, imò qđ plus eſt in Burgundia intẽtatur interdictũ retinẽdæ poſſeſſionis qa vidi in proceſſu illorũ des Hymbelotz cõtra relictã quõdã Gulielmi Hymbelot, ꝙ hęredes dicti quondã Guielmi, q̃ etiã erãt in quarto gradu, intẽtauerũt interdictũ retinendę cõtra viduã & Naxariũ la doue, tenentes & occupãtes bona, & contra executores teſtamẽti, quibus data erat poteſtas per teſtatorem capiẽdi propria authoritate, & illa nõ reſtituere hæredibus, donec teſtamẽtum eſſet executioni demandatũ, maximè quoad legata & donationes inter viuos, quæ erãt factæ filiis dicti Nazarij, qui etiam realiter tenebãt dicta bona, & illa acceperãt per manus executorũ: nam dicti hęredes acceperunt guardiã à balliuo Heduen. & ſeip ſos manutenere & guardiare fecerunt in poſſeſſione & ſaiſina bonorũ quondã Gulielmi Hymbelot in qua erant per conſuetudinẽ noſtrã, & obtinuerunt, & fuit lata ſentẽtia anno Domini M. ccccc vij. nã etiã vt dicit Io. Fab. in §. alteri. in iiij. col. inſti. de inuti. ſtip. ꝙ mortuus ita ſaiſit viuũ per cõſuetudinẽ, ꝙ nõ obſtãte aliqua clauſula huic conſuetudini derogatoria in teſtamẽto, etiam cum pœnæ adiectione per teſtatorẽ appoſita, eſt ſaiſitus de omnibus bonis ipſius defuncti. & ideo dicunt Io. Fab. Cyn. & Sal. in l. nulli. C. de epiſ. & cleri. & Bar. in l. alio hærede. ff. de alimen. & cibaria. & Specu. in titu. de inſtrument. edi. §. nunc verò. ꝙ † executores nõ poſſunt exẽqui niſi hæreditate adita. & ideo obtinere debent hæredes in poſſeſſorio cõtra executores, etiam ſi teſtator fecerit illos poſſeſſores rerum hæreditariarum, quod fuit iudicatum contra executores teſtamenti dicti Gulielmi Hybelot in fauorem hæredum, vt dictum eſt hîc.

4 *Mortuus aperit oculos viuẽtis.*

Caſus ſimilis.

ITem etiã fideicommiſſarij per hoc nõ poſſunt opponere contra hæredes exceptionem proprietatis, cùm ex tali ſtatuto ſeu cõſuetudine competat interdictũ. ita per plura tenet Philippus Decius in conſi. ſuo lxxxiiij. quem vide in hac materia, cùm caſus tibi occurrerit, quia eſt notabile conſilium.

Limita

BIU Cujas

Consuetudinis nostræ limitationes.

LImita supradictam nostram consuetudinem iiij. limitationibus.

Primò, vt non habeat locū in feudo contra dominum Bald. in l. cū antiquioribus. C. de iu. deli. sed bene habet locum cōtra omnes alios. Bal. in c. j. in ti. an mutus, vel surdus. in vsi. feud. & in c. j. quę sit inuestitura. do. meus Ias. in l. si soror. C. de iure deliberandi. ¶ Et ita se habet consuetudo Turoñ. vt dicit Io. Sanxon in cōmēto illarum tit. *comment hommage se doit offrir à son seigneur*, art. j. fol. lx. nam in hoc casu requirit inuestitura quæ multū operatur in Gallia, vt dicit Io. Fab. in l. quoties. C. de rei vendi. & in §. interdum. insti. de rerum diui. quem alleg. Boërius in consuetu. septenæ Bituricen. tit. de consuetu. feudi. §. iij. Dicit tamen G. Benedicti in sua repet. c. Rayn. in verbo, mortuo itaque testatore, *le second*, num. 71. de testamen. ꝙ idem in feudis in Gallia, & in Francia. & facit suprà tit. de feudis. §. *en choses feodales*.

SEcunda limitatio est, quòd licet continuetur possessio defuncti in hęredem per consuetudinem, tamen hæres potest & debet, vt dictum est hîc antè, intentare remedium l. fi. C. de edi. diui. Adriani tollen. dixi hîc antè, non repeto.

TErtiò limita, vt non habeat locum hęc nostra cōsuetudo in hæredibus venientibus ex testamēto, nisi hæres ex testamento sit de proximioribus venientib⁹ ab intēstato, potest se dicere esse in possessione ꝑ parte sua. licet enim hęc cōsuetudo nostra simpliciter dicat ꝙ mortuus saisit viuum, & nō dicit, an ex testamento, vel ab intestato: tamen cōsuetudo comitatus Burgundiæ dicit quòd mortuus *saisit le uif*, tam ex testamento, quàm ab intestato. ¶ Prędictam limitationē probo esse veram, quia tex. nostræ cōsuetudinis dicit *le mort saisit le uif le plus prochain heritier habile à luy succeder*, quod verbum *succeder*, intelligitur ab intestato, & verbum successionis comprehendit solùm causam intestati, vt in rubro & in nigro, C. communia de succes. & maximè quādo est prolatum in statuto vel cōsuetudine: quod demonstratur per id quod dicitur in l. iij. §. de illo pro socio. vbi quādo fit mentio successionis, intelligitur de hęreditate proueniente ab intestato, & non de ea quæ proueniret ex testamēto. & istud refert & sequitur dom. Soci. in cons. suo xxx. in ix. col. idem Soci. tamen in cons. suo cl. in xx. col. dicit † quòd verbum successio est generale, & comprehendit tam de iure prætorio, q̄ de iure ciuili succedentes, & etiam tam venientes ex testamēto, q̄ ab intestato, per l. fi. C. vnde legi. l. j. & ij. C. de succes. edi. quid dicendum? istud est alibi decisum per aliam consuetudinem infrà, quę incipit, *si le testateur dispose*. &c. vbi dicam.

†Successio verbum generale.

ADuerte tamen, quia si hæres ab intestato qui est saisitus per hanc consuetudinē, ita ꝙ statim mitti debeat in possessionem realem, licet reperiatur in possessione, potest adhuc ei cōpetere remēdiū aliud cōfirmatoriū primę possessionis, s. vt manuteneatur & cōfirmetur, prout dicunt Ang. & alij. in l. j. C. de Carbo. edi. & ibi do. meus Ias. qui multa ad hoc alleg. & istud est quod fit in Burgūdia, ꝙ hæres ab intestato saisitus impetrat guardiā in vim simplicis saisinæ, per quam se facit manutenere in possessione iam ꝑ eū habita, & nō solùm pōt istud facere hæres ab intestato, sed etiā ex testamēto, vt dicit do. meus in d. l. j. C. de Carbo. ędi. & dicā in cōsue. iij. & dicit ibi, ꝙ pro hoc facit text. qui non est alibi, & q̄d ibi Bar. notat in l. si quis. C. de decu. lib. x. ꝙ partes possunt petere à iudice, ꝙ confirmet contractum per eos factū, quādo dubitat ne altera pars petat contractū infringi ex aliqua causa, puta deceptionis vel simulationis. & idem Bar. in l. Iulian. §. si quis colludente. ff. de actio. empt. & istud. remediū est extraordinariū, licet Bal. in c. fi. de prohi. feu. alie. ꝑ Lotha. voluerit dicere, ꝙ sit quarta species interdictorū quæ debet addi ad §. sequēs. inst. de interdi. volēdo arguere Iurisconsultū de diminutione: q̄d nō est verū, vt dicit do. meus in d. l. j. & videt ꝙ istud sit remediū quo solent vti existentes in possessione dubitātes turbari, q̄ petunt se manuteneri faciēdo inhibitiones de non molestādo virtute manutētionis, quæ in vulgari nostro dicunt, *guarde en forme commune*, sed non est dubium, ꝙ comprehenduntur sub interdicto retinendę, est opi. Lud. Rom. & Alex. in d. l. j. C. de Carb. edi.

LImita quartò hanc nostram cōsuetudinem, vt nō habeat locum in hærede vsufructuarij. pono casum q̄ potest quotidie euenire. tu scis ꝙ in hac patria ducatus Burgūdiæ per cōsuetudinē suprà scriptam in ti. *des droicts & appartenāces à gēs mariez*. §. vj. vxor post mortē mariti habet dohariū super dimidia parte antiquorum hæreditagiorū mariti, & in illa dimidia est vsufructuaria, hæres autem mariti habet proprietatē. pone nunc ꝙ hæc mulier habēs vsumfructum supradictum decedit, nunquid eius hęredes seu successores sint saisiti illis bonis existētib⁹ in vsufructu apud prędictam vxorem, an verò hæredes mariti penes quos remansit proprietas? videretur ꝙ talis possessio continuatur in hæredes illius vxoris: q̄a ex quo est vsufructuaria, habet naturalē possessionē vsusfruct. gl. not. in l. possessio. ff. de acq. poss. l. naturaliter videtur possidere is q̄ vsumfructū habet. ff. de acqui poss. ergo illa possessio naturalis continuabitur in hæredes vsufructuarij, imò licet vsusfruct⁹ extinguatur morte vsufructuarij. §. finitur. instit. de vsufru. tñ. adhuc dicitur remansisse quasi possessio. arg. gl. in c. licet episcopus. de præben. in vj. de quo per Alex. in d. l. naturaliter, & ꝑ Angel. Aret. in §. idem placet. institu. per quas perso. no. acqui. ¶ Sed veritas est in contrariū, q̄a ex quo hæredes mariti habētes ꝓprietatē, ciuilē possessionē habēt, possent intrare possessionē illius rei, & ista nostra consuetudo cùm sit exorbitās à iure cōmuni, eo ꝙ cōtra l. cùm hæredes. ff. de acqu. pos. & tenet Alex. in cōsi. xl. in iij. col. in iij. vol. ideo debet restringi & limitari, ne quis indebitè dānū patiat⁹ per id quod legitur & notatur in l. ij. C. de noxa. ꝑ Ba. in l. omnes populi. in vj. quæst. prin. ff. de iustit. & iure & ꝑ do. meū in l. fi. §. in cōputatione. C. de iur. delib. ideo debet intelligi q̄ñ alius nō erat qui haberet ciuilē possessionē. vnde tunc non est verisimile ꝙ consuetudo voluerit ꝙ possessio naturalis, quę est penes vsufructuariū, qui quidē est extinctus ꝑ mortē ipsius vsufructuarij, transeat in hæredes ipsius vsufructuarij. cùm id non sit rationabile, ex quo ius vsusfructus nō transit ad hæredes. facit q̄d notatur in l. stipulatio ista. §. si quis ita. ff. de ver. obl. vnde quod pl⁹ est, etiā si dicta possessio naturalis trāsiret in hæredes vsufructuarij, quod nō, tamē cùm tantùm vsufructuarius naturalē habuit, sola naturalis trāsiret in hæredes. vnde sicut si finitur vsusfructus in vita vsufructuarii, licitū fuisset habentibus ciuilem possessionem vigore illius ciuilis apprehendere possessionem propria authoritate. l. clàm possidere. §. fi. ff. de acqui. poss. ita etiam hæredibus habētibus proprietatem. Et istum casum in specie consuluit Ioan. de Imo. qui multum bene examinauit in cons. suo xvj. inci. in nomine Domini, etiam viso consensu transmisso, in vlt. col.

Casus positio.

DIco plus, quòd etiā si vsufructuaria in vita alienauerit vendendo alicui rem in qua habet vsumfructū, & talis emptor etiā per xxx. annos possideat.

quòd

quòd adueniente morte istius vsufructuariæ, hęredes mariti habẽtes ius ꝓprietatis possunt se facere manu tenere in illa re vendita: quod sic probatur, eo quòd ad quemcũque transierit illa naturalis possessio, semper remansit ciuilis penes proprietarium, & dicta vsufructuaria non potuit plus iuris in alium transferre, q̃ habuerit. regula iuris trita. & cùm possessio quam dicta vsufructuaria habet tantum eius vita durante durat. Cùm enim morte finiatur vsusfructus, vt hîc antè dictum est, ergo resoluto iure datoris scilicet vsufructuariæ per mortẽ, resoluetur ius acceptoris. vulgata l. lex vectigali fundo. ff. de pig. ¶ Nec obstat ꝙ medio tẽpore fuit possessio penes aliũ, qa fuit eo modo quo erat apud vsufructuariã, cùm vsufructuaria ciuilẽ penes ꝓprietariũ existẽtẽ interuertere nõ potuerit sine facto ipsius proprietarij: aliàs sequeret vnũ inconueniẽs, ꝙ esset in facultate vsufructuarij pręiudicare ꝓprietario in suo iure, quod non est dicẽdum: quia nihil in præiudicium ꝓprietarij vsufructuarius facere potest. Et facit qa quod nõ est trãsmissibile nõ est cessibile. l. ex pluribus. ff. de admi. tu. q̃d arg. est validũ negatiuè, vt hoc casu, vt dicit do. Ias. in l. j. §. vsufructuarius. ff. de noui ope. nun. & in l. cùm secũdùm. C. de fideicõ. sed ius vsusfructus nõ potest ad hæredes transmitti, qa morte finitur. l. corruptionẽ. C. de vsufr. & §. finitur. inst. eo. ergo nec etiã reddi. Et ideo si fuerit vẽditus alteri, intelligur eo modo quo põt fieri de iure, s. viuẽte vsufructuario. Imò cùm vsufructuari⁹ dicatur ꝓcurator proprietarij. Ias. in d. §. vsufructuarius. ideo in eo habebit locum l. fi. C. de acquir. possess.

ADDITIO. Aduerte tamẽ ad vnum, ꝙ nunquam vsusfructus nisi per traditionem rei ipsius amittitur. gl. est in d. l. corruptionẽ. in verbo, altercãtibus. C. de vsufr. & notatur per Bal. in l. extraneum. C. de hæred. instit. Alex. in consi. lvj. inci. perlectis verbis. in fi. in iij. vol. Soci. in consi. suo cxxxj. in prin. col. iiij. in j. vol. Et ideo dixi in contingentia facti ꝙ donatio vsusfructus in qua non erat traditio realis, erat nulla in Frãcia, vbi viget consuetudo, ꝙ *donner & retenir ne vaut*, quòd idem videtur de iure dicendum, cùm de iure donatio sine traditione non valeat. l. si quis argentum. §. similique modo. C. de dona. de quo dicam in gl. sequ. & istud debet multo magis. obseruari in vsufruc. in quo maior requiritur traditio, vt dictum est.

QVintò limita hanc nostram consuetudinẽ, vt nõ procedat quando possessio fuit per alium medio tempore apprehensa, cùm statutum recipiat interpretationẽ à iure cõmuni. i. ij. C. de noxali. ita tenet do. Alex. in d. l. cùm hæredes. in ij. col. ff. de acq. pos. qui non ausus est ibi firmare pedem sed firmauit in consi. suo lxxxiij. quod inci. visa facti narratione. in j. col. in ij. vol. facit gl. in l. cùm miles. in prin. in gl. magna. in fi. ff. ex quibus cau. ma. vbi licet possessio defuncti cõtinuet in hæredẽ, quo ad vsucapionẽ cõplẽdam. l. nunquam. ij. §. vacuum. & l. cœptam. ff. de vsuc. illud procedit nisi possessio fuerit per alium medio tẽpore apprehẽsa, vt expresse dicit ibi gl. ¶ Facit ẽt & secundò, quia consuetudo nostra non transfert possessionẽ nisi per actũ fictum: sed sic est ꝙ per actũ fictum nõ transfertur possessio quæ est penes alium non interuenien te facto vel cõsensu illius penes quẽ est. l. iij. §. quod si seruus. ff. de acqui. pos. faciunt ad prædicta, quia actus medius impertinens impedit ratihabitationem retrotrahi. gl. in l. si indebitũ. §. j. ff. rem ra. habe. & ita tenet do. meus Ias. in l. Pomponius. §. quæsitum. ff. de acqui. pos. vbi determinat quæst. nunquid matrimoniũ medium impediat legitimationẽ filiorũ per subsequens matrimonium. & finaliter cõcludit ꝙ sic. & quòd nõ venit ad propositum nostrum, dicam alibi cùm venerit. Vide ad prędicta limitationem Bal. in auth. defuncto. C. ad Tertullia. & l. j. C. de appellatio. circa fi. Alex. consi. xxxvj. in prin. iij. col. in j. vol.

ADDITIO. Hanc limitationẽ ponit Bened. in repe. c. Rayn. in verbo, mortuo itaq; testatore, ij. nu. 72. de test. sed illã reprobat stante hac cõsuetudine, eo ꝙ hæres habilis proximus non obstãte dicta apprehensione potest intentare interdictum recuperandæ.

SExtò limita non habere locum in legitimato per rescriptum principis, cùm dicatur legitimus fictè, & hæc possessio est ficta: ideo ne duæ fictiones concurrant circa idem, non habebit locum hæc consuetudo, sed quo ad eum requiritur actualis apprehẽsio ad hoc vt obtineat in possessorio. dixi infrà in tit. j. §. *quand le prestre bastard*, in vltima gl. in consi. quod feci ex superius dictis clarè patebit.

IN TEXTV IBI,

Le mort.

QVomodo probetur mors, vide Bar. in l. si quidẽ. C. sol. ma. & in l. ij. §. si dubitetur. ff. quemad. test. ape. & Fel. plenè in c. quoniam frequenter. §. porrò. in fi. extrà, vt lite non contest. Alex. in consi. xxv. in iiij. vol. & in consi. iiij. in ij. volu. do. Ias. in l. fi. col. iiij. C. de ed. diui. Adri. tollen. vbi dicit, † ꝙ hæres scriptus 1 ostendendo testamentum satis probat mortem. dixi s̃. in procœmio, in glo. *que par mort.* Mors quomodo probetur.

IN TEXTV IBI,

Saisit.

ADuerte tamen, †ꝙ si hæres antequam naturalem 1 possessionem apprehendat, vendiderit hæreditatem sibi obuentã, & illam tradiderit per cõstitutum, & nõ aliàs, illa traditio ficta nihil operatur, ne duę fictiones circa idem cõcurrant. ita Bal. in rub. de causa poss. & ꝓprieta. & hoc tenet Bar. in cons. suo viij. in xxiij. col. in ij. vol. considera tñ qui dicant domini de Rota in suis decisionibus nouis, decis. lxiiij. Cõtrariũ tamẽ videtur tenere Guido Papa q. ccccclij. in iij. col. ET de hoc verbo est tex. in c. clericis. post medium. de immu. eccl. in vj. & est verbum Gallicanum, vt dicit Pau. de Cast. in l. qui vniuersas. §. possessionem. ff. de acqui. pos. tantum importans quantum si dicere tur, ꝙ hęres succedit in possessione defuncti. & ista est Possessio ciuilissima. ciuilis possessio seu ciuilissima prout dicunt doctores suprà alleg. in principio huius consuetudinis. 2 Possessio per constitutum ciuilis.

ALia est † ciuilis possessio quæ fit per constitutum de qua docto. in l. ab emptione. ff. de pac. & in l. quod meo. ff. de acqui. poss. & do. meus Ias. plenè in d. l. ab emptione. & in l. quoties. C. de rei vendi.

ADDITIO. Intellige tamen quãdo proceditur via ordinaria, & nõ executiua, vt cõsuluit Philippus Corneus in consi. ccxviij. incip. videtur in hac. in iij. vol. & ideo aduerte quando est constitutum cum clausula, ꝙ authoritate propria capiat possessionem, operatur etiam contra tertium possessorem, vt tenet Bal. in cons. xlvij. incip. pręclarè. col. vj. in ij. vol. vbi ponit de resolutione constituti, quid operetur in resolutione. Et de hac licentia ingrediendi propria authoritate rem ipsam, vide per moderniores post Bal. & do. meũ. Ias. in rub. C. qui admitti. & Pau. de Cast. in l. post dotem. ff. sol. mat. Imo. inc. in nostris. de concess. præben. Panor. in c. j. de immuni. eccle. Feli. in c. post cessionem. de concess. præben.

ET aduerte, ꝙ si spolietur possidens in vim clausulæ

sulę cõstituti, turbetur, aut aliàs molestetur in huiusmodi sua possessione, poterit intentare remediũ possessorium in quo constito de prædicta clausula constituti, aut etiam retentionis vsusfructus poterit obtinere. l. ex libris. C. de acquir. pos. per quẽ tex. dicit do. meus Ias. in §. item si qs in fraudẽ. in xvj. col. insti. de actio. ꝙ si creditor fecerit vt debitor constituat se possidere bona sua nomine p̃cario ipsius creditoris, si postea alienauerit debitor, poterit creditor virtute d. l. fi. recuperare possessionẽ suã. ¶ Crederẽ hoc non esse verũ in hac patria in prouisione seu recredentia, quæ primo adiudicat̃ ante plenũ possessoriũ: quæ quidem ꝓuisio adiudicatur magis probanti tenutam, vt dicit Io. Fab. in §. retinendæ. in pe. col. ibi, curia Franciæ. insti. de interdi. vbi dicit, ꝙ curia Frãciæ non seruat huiusmodi solennitates, sed tuetur in possessione illum quem possessorem naturalem reperit, seu quem reperit habere tenutam, licet appareat de proprietate aut de ampliori possessione alterius. facit c. in literis cum ibi not. de restit. spolia. ¶ Et hoc est, qa in materia possessoria non attendit̃ titulus, sed possessio recẽs. Boërius in consue. Bituricen. ti. de iurisdi. om. iud. §. iiij. in glo. fi. & vide Guid. pap. q. sua ccccxlij.

Possessio per retẽtionem vsusfructus acquisita.

ALia est ciuilis, quæ acquirit̃ per retentionẽ vsusfructus, de qua in l. qsquis. C. de dona. ¶ Ista trãslatio possessionis per retẽtionẽ vsusfructus nũquam mihi placuit, & credo ꝙ tex. in d. l. quisquis. est valde cõtrarius tex. in l. si quis argẽtũ. §. sin autẽ. C. de dona. & etiã tex. in d. l. qsquis. inducta ad vnũ effectũ, operat̃ cõtrariũ effectũ, cõtra tex. in l. legata inutiliter. ff. de adi. legat. quod est mirabile, quòd retentio operet̃ traditionem. Cogita tn̄, qa practicatur. & est tex. legis Bal. in d. l. quisquis. ponit rationem decidẽdi: sed non videtur satisfacere huic dubio, seu huic rationi dubitãdi. rationem autem huius ponit Boërius in consue. septenæ Bituricen. tit. *Des coustumes touchant donatiõs.* §. j. vbi ponit materiam, *donner & retenir ne vaut.* ¶ Et adde Ias. in l. quæ dotis. in viij. col. ff. sol. mat. vbi ponit rationem quare mentio mortis in retẽtione vsusfructus non facit donationem causa mortis: quoniam vt dicit, non fit in verbis dispositiuis, sed executiuis.

ET qa multoties hæ ciuiles possessiones in hac patria practicantur, maximè prima ciuilis quæ fit p statutũ seu cõsuetudinẽ nostrã, de qua ĩ multis nostris cõsuetudinib⁹: † quæro quos & quot effectus habeat ciuilis possessio? Guido pap. in q. sua ccclvj. ponit effectus, ex quibus posui quinque in §. xv. incip. *La femme douee selon la generale coustume*, in gl. in verbo, *Vestue & saisie des droicts & appartenances à gens mariez.*

3 Possessionis ciuilis effectus.

Impedit missionem ex beneficio Adriani.

SExtò ergo operet̃ ciuilis possessio, maximè hæc de qua in hac nostra consuetudine, quia per eã impedit̃ fieri missio, quæ fieri petitur ex beneficio diui Adriani: & ideo stantibus hæredib⁹ ab intestato si alius sit qui sit institutus in testamẽto non abolito, non cãcellato, q petat se mitti in possessionem ex edicto diui Adria. de quo in l. fi. C. de edic. diui Adria. impedietur per hæredem ab intestato qui est saisitus, & in possessione ciuili per hãc nostrã cõsuetudinem. quod intellige verum, nisi esset hæres institutus in duabus partibus bonorũ defuncti, qa talis institutus esset saisit⁹ in illis duabus partibus contra hæredes venientes ab intestato, vt dicit tex. nostrę cõsuetudinis ꝯ. in hoc tit. §. *Sile testateur dispose*, & talis possidẽs ciuiliter (vt dictũ est s̃.) allegat se esse dn̄m, & de dn̄io excipit quod incontinenti paratum se offert probare. Istud ponit gl. in l. ij. ibi, idem ergo. & hîc, cùm reus &c. in fi. j. glo. C. de edic. diui Adria. & ibi Bar.

ADde quòd simplex cõfessio de possidendo nomine alterius, tãtum operatur quãtum constitutũ, vt dicit dom. meus Ias. in l. ab emptione. in iiij. co. ibi, quæstio ergo est, & ibi Ang. ff. de pac.

SEptimò, qa per ciuilem possessionem fit translatio dominij, si vẽdens aut alio modo donãs sit dominus, aut alio modo trãsferens. l. quisquis. iuncta gl. & l. si quis argẽtum. §. si quis. C. de dona. l. quod meo. ff. de acqui. poss. quod intellige verũ, si dominus qui retinuit sibi vsumfructum, vel constituit se alio nomine possidere, possidebat tempore retẽtionis vsusfructus vel constitutionis: quia si non possideret, non posset in alium trãsferre quod non habet. l. traditio. ff. de acquir. rerum domi. l. nemo plus iuris. ff. de re. iur. Ita tenet Guid. pap. in c. si quis p literas. in gl. in verbo, possessio, in versi. & vltra istum effectum. Faciunt quædã quæ dixi suprà in tit. de feudis. §. *en alienatiõ & trãsport.* in gl. in verbo, *reale*, quasi in fine.

Transfert dominium.

VIde ad prædicta Philip. Deciũ cõs. suo ccxlviij. in causa magnifici baronis, in iij. col. & in regula, contractus. ff. de reg. iur.

ADDITIO. Et aduerte ꝙ istud debet articulari, vt tenet Bertrãdi in cõsil. suo lxxxv. in ij. col. in iij. parte. & in cõs. clxxxv. in ij. col. eadem ij. parte. ¶ Adde Frãc. de Aret. in l. interdum. in fi. ff. de acqui. pos. vbi etiã dicit, † ꝙ constitutũ non extenditur ad res futuras, nec de futuro acquisitas, licet dicatur in ipso cõtractu, qd̃ nota, quia tibi seruiet ad multa. videtur tn̄ tenere cõtrarium Bal. in rub. C. de contrah. emp. in xxj. q. quãdo ea mẽte apponeretur talis clausula vt ipsum faceret possessorẽ. & Alex. post doct. in l. iij. §. incertã. ff. de acqui. poss. ¶ Et idem Alex. de precario ꝙ trãsferat̃ ad res futuras, in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verb. obli. & ibi etiam Ioan. de Imol. in fin. Et an per constitutum transferatur naturalis, vide Alex. in cõs. xxviij. in vij. col. in ij. vol. 4

ET aduerte ꝙ constitutum translatũ post mortem non valet. Ang. in l. quãuis. ff. de acqui. pos. Philip. Decius cons. suo ccxlviij. col. ij. hîc antè allega. Alex. consil. lxxxij. in iiij. col. in ij. vol. alleg. per Decium in dicto cons. in iiij. col. & vide eundẽ in regula, contractus. ff. de reg. iur. ¶ Intellige tn̄ nisi in cõtractu diceretur, ꝙ cõstituit se nomine talis donatarij, post mortẽ & ex nũc ꝓut ex tũc possidere. qa hoc casu valet cõstitutum collatũ post mortem. ita tenet Alex. in cõs. suo lxxxiij. incip. visa facti narratiõe, col. vj. in ij. vol. & cõsului in casu emergẽti. Tamẽ etiã põt trãsferri possessio per clausulã cõstituti in successiõe ex testamẽto, & etiã in legatis, vt dixi infrà in hoc tit. §. iiij. in gl. *& sont saisiz.* Tu adde ꝙ etiam potest apponi clausula constituti in beneficialibus. facit c. cùm venissent, secũdum vnum intellectũ. de restitu. spolia. Et ideo cautela est ad euitãdum effectũ regulæ cãcellariæ xxxiiij. de publicãdis resignationibus, ꝙ resignans in constitutione procuratoris cõstituat se nomine illius in cuius fauorem resignat, possidere: qd̃ licet, vt dicit commentator illius regulæ. sed istud durum esset obseruare in practica & vsque nunc non vidi casum euenire.

ADuerte etiã quoniam clausula cõstituti & p̃carij trãsit passiuè in hæredes constituentis, maximè quando est facta mentio de hæredibus, per textum in l. cùm precario. §. j. ff. de precario. dicã statim. ita tenet Ioã. Franciscus Balbus in trac. de præscriptio. in iiij. parte quartæ partis principalis, in xj. q. quasi in fine: qd̃ est notãdum pro intellectu l. quod meo. ff. de acq. pos. Quod an sit verum, vide Mat. de affli. in const. regni Siciliæ, quæ incipit, pacis cultũ, in viij. colum. vbi

BIU Cujas

ponit,an in vim clausulæ cõstituti possum ꝓpria authoritate intrare possessionem alicuius rei etiam cõtra singularem successorem,aut vniuersalem.

LImita tamen istud,& istud intellige non esse verũ in antiquis,quia sufficit cõstitutum possidere, licet non probetur possidere constituẽtem. Hoc videtur probare Abbas Pan.in c.cum nobis.de præscri. & istud refert & sequitur do.Soci.in cons.clxxxvij. in v. col.quem vide,quia quædã bona & vtilia dicit in cõstituto.Decius in consi.suo clxix.incipien. viso elegãti.& Claudius de aquis in d.l.quod meo.ff.de acquir. pos.dicunt ꝙ in talibus non tenetur probare,quòd is à quo causam habet, erat dominus.

ITem & quãdo dr, ꝙ per constitutũ aut retẽtionem vsusfructus trãsferẽ possessio ciuilis,de qua suprà,& in l.ab emptione.ff.de pac. Limita nõ habere locũ in rebus non frãchis aut allodialib⁹, puta in emphyteuticarijs,feudalibus,vel rebus manusmortuę,qa si homo tenẽs rem in feudũ vel emphyteusim, aut in censum,vel aliàs alicui debẽtem seruitutẽ vendiderit,aut donauerit,aut alio modo trãstulerit,& in vẽditione, aut donatione interuenerit cõstitutũ,aut retẽtio vsusfructus,non trãsfert dñium,nec possessionẽ in donatariũ aut emptorẽ,donec per dñm superiorẽ ipse donatarius vel emptor fuerit inuestitus,retẽtus, & laudatus.& si concurrãt duo emptores,vel donatarij,ille præferẽ qui prius per dictum dominũ fuerit inuestitus & laudatus,licet sit posterior,quãquã clausula cõstituti aut retẽtionis vsusfructus in cõtractu alterius apposita fuerit. Ita tenet Guid. papa multũ notabiliter in q.sua xlvj.in vlt.col.& in q.lxxxj.in fi.Ita etiam tenet Gul.Bened.in sua repe,c.Rayn.in verbo,& vxorem nomine Adelasiam.nu.6.& 7.in iiij.decis. de test.

ADDITIO. Amplè quid operetur inuestitura rei feudalis, vide per Mat.de affli.in præfatione cõstit.regni Sici.in xxij.q.& in constitutione quæ incipit, circa violentiarum. vbi ponit an per illam probetur traditio possessionis. vide Hip.de Marsil.in sing.suo 521. incip. ille qui vult fundare intentionem.

ITem pro secũda limitatione dic ꝙ in cõtractu nullo,aut aliàs de iure improbato, clausula constituti, retentionis vsusfructus,aut pcarij nihil operaẽ,vt per Bar.in l.post contractum, in prin.iij.col.ff.de don.

ADde Deciũ in regula,cõtractus.ff.de reg.iur. ibi, vltima cõclusio.vbi dicit secus esse in reali quę in facto consistit:quia operatur in cõtractu nullo.Sed ꝙ ĩ cõtractu nullo,nihil operenẽ dictę clausulæ,facit,qa cassato principali cassaẽ constitutũ & pcariũ.Barbatia consi.suo xxviij.in vij.col.in j.vol.do.Ias.in l.non dubiũ.C.de legi.dixi alibi. Alex.cõsil.lxxxj.in vij.col. in iij. vol.Alb.in l.acquiritur.ff.de acqui. rerum domin.

ADuerte ad vnum singulare,ꝙ notarius de instrumẽto rogatus potest clausulã pcarij,seu cõstituti apponere in cõtractu,si cõsuetum fuerit tales clausulas apponi,quãuis de illis nõ fuerit expresse rogatus. Spe.in tit.de instru.editio.§.instrumentũ.vers.quid si cõtrah.Fel.in c.cum M.de cõsti. do.meus Ias.in l.certi cõdictio.§.si nummos.ff.si cer.pet.Secus in successore notarij,vt dicit Gul.Bñdicti in repe.c.Rayn.in verb. ĩ eodẽ testamẽto relinquẽs,nu. 50. de test.dicit tñ Ale. in cõs.suo xxviij.inci.viso præhabito, in ij.vol.ꝙ si nõ appareat de cõstituto in instrumẽto,notarius nõ potest illud apponere virtute dictiõis,&c. Et istud tenet Decius in l.cõtractus. ff. de reg.iur.vbi ponit alias limitationes ad dictum constitutum, quas vide.

Precarij clausula. ITem adde, ꝙ sicut clausula precarij operatur effectus traditionis & possessionis in personam principalẽ acquirẽtem, ita in psonã ꝓcuratoris acquirentis nomine alterius:& sicut principalis p se virtute clausulæ acquirit possessionẽ,ita etiã p suũ ꝓcuratorẽ. ita Bal.ĩ l.j.C.qñ liceat ab emp.discedere.ver.quæro,pone ꝙ vẽdidi.vbi plus dicit, ꝙ etiã si dicat,acquiro pro me,& quibusdã quorũ sum cõsors ; trãsfertur virtute illius clausulæ possessio in cõsortes , sicut in acquirẽtem.qđ nota,qa vt cõmuniter videmus,solẽt practici & notarij apponere in cõtractibus clausulã cõstituti, clausulã pcarij,& clausulã retentionis vsusfructus,an sint inuicẽ repugnãtes, & an vna præiudicet alteri an verò omnes prosint,& quæ illarũ sit vtilior,& an vtilius esset tãtùm apponere vnã illarũ.Bar. in l.interdũ. & in l.si qs ante.ff.de acquir.pos. videtur innuere † ꝙ si clausula cõstituti apponaẽ cũ clausula pcarij,ꝙ vna impedit aliã.& ita vr tenere Alex.in consi.suo cxxj.in v.vol.eò ꝙ † per cõstitutum trãsfertur ciuilis & naturalis possessio.† Et pcarium & retẽtionem vsusfructꝰ trãsfertur tãtùm ciuilis,& retinetur naturalis.ex quo sunt ergo repugnantes , quia per vnã trãsfertur naturalis,& per aliã retinetur,vr ꝙ vna impediat aliã propter repugnantiã & incompatibilitatẽ. ¶ Quo ad istas incompatibilitates in hoc casu Frã.de Are.in d.l.si qs ante.in ij.col.facit duo correlaria in hac materia, ex quibus concludit tales cõtractus sustineri posse.tenui tamen opinionem Bar.aliàs in consulẽdo, & obtinui. Georgius Natam in repet.cle.sæpe. in iij. col.de verb. sig.limitat Bar.in vno casu.

† Clausula cõstituti cũ clausula pcarij. 6 7

ETaduerte† ꝙ in contractibus in diem vel sub cõditione non requiritur traditio possessionis.Pau. de Cast.in consi.xxj.inci. ad primum,in nouis. 8 Contra Ffranciscũ

ADuerte tamẽ ꝙ si fuerit cõstitutũ sub cõditiõe, si ante euentũ cõditionis res pro qua fuit factũ cõstitutũ alteri tradita sit,illi ius quæritꝰ: probaẽ amplè per Deciũ in regula,cõtractus,ibi,sextò limitatur. ff.de reg.iu. ¶ Etiã aduerte, qa clausula pcarij habet locũ in re legata, ita ꝙ si apponaẽ per testatorẽ,eo mortuo legatarius poterit ingredi possessionẽ propria authoritate.Bal.in c.ij.de cõfirma. vtili vel inutili. quod tenet & refert G.Benedicti in sua repe.c.Rayn.de test. in verb.in eodem testamento relinquens.j.nu.159.

ADuerte tñ † ꝙ si pcariũ aut cõstitutũ fuerit collatũ in euentũ cõditionis, ꝙ non acquiritꝰ possessio ante euentũ cõditionis.Itẽ aduerte, † ꝙ cõstitutũ seu pcariũ non trãsit ad heredes,nulla facta mentione de hæredibus.l.cũ precario.§.j.ff.de pcario.Alex.cõs.suo cliiij.in j.col.in vj.vol.vbi etiã dicit,† ꝙ absenti nõ acquiritur possessio per precarium seu constitutum,nisi rt absens postea apprehendat possessionẽ:& ideo stante cõsuetudine nra,de qua hîc, possessio quæ erat penes defunctũ per constitutum aut pcarium non trãsit ad eius hæredes, nisi fuerit realis possessio. & ita limitat Ale.prędictã consuetudinem nostrã. ¶ Aduerte ꝙ sunt quidã cõtractus q fieri possunt inter absentes p nuntiũ aut epistolã,vt est donatio.l.absenti.ff.de donatio. & in l.nec ambigi.C.eod. plenè per Lu.Ro. in consil. ccxcv. & hoc casu credo possessionẽ ciuilẽ posse trãsferri in absentẽ p retẽtionem vsusfructus factã in epistola donationis,aut p alium actũ ciuilem,vt est text. in l.quædã mulier.ff.de rei ven.& ad prædicta faciunt quæ dicit Fran.de Are.in cons. suo xvij. vbi amplè. 9 10

VIde plenè per Philip.Decium in cõs. suo ccxxvj. in ij.col.ibi,secundò principaliter. etiam in casu vbi notarius stipulatus fuerat pro absente.quæ nota. & ibi etiam dicit , ꝙ constitutũ nihil operatur vbi est incertitudo ratione loci & quotæ.vide eũdem Deciũ in regula,contractus.ff.de reg. iur.

Addit

ADDITIO. Vide Soci. in cons. suo cclxij. incip. in causa magnifici Petri, in v. col. vbi dicit, quòd acquiritur possessio per notarium absenti sicut per procuratorem. quod an & quomodo sit verum, vide Matt. de afflic. in cõstit. regni Sici. quæ incipit, baiulos omnes, in xj. no. in x. q. vbi ponit diuersas opiniones. tandem facit conclusionem cum sex limitationibus.

Possessio ciuilis causat præscriptionem.

OCtauus effectus ciuilis possessionis, quia per eã causatur præscriptio, cùm sine ea præscribi non possit. c. sine possessione. de reg. iur. lib. vj. l. serui & filij. §. fi. ff. de fur. cũ vulg. nec sufficit sola naturalis. l. acquritur. §. fi. ff. de acq. rerum do. ideo dicit Bar. in l. j. in
12 prin. ff. de acqui. poss. † ꝙ possessio ciuilis est ius insistendi rei non prohibitæ possideri, apta producere ciuiles effectus: & ex tali possessione ciuili transferẽ vera possessio, vt dicit Bar. in l. ab emptione. ff. de pac. in versi. vltimò aduertas. vbi vult, ꝙ licet ex cõstituto sequatur tantum ficta traditio: possessio tamen quæ acquiritur, est vera & propria. dicit do. meus Ias. ibi, & in d. l. quoties. C. de rei vẽd. & in §. omnium. in xxiij. col. instit. de actio. vbi ponit, an talis possessio acquisita per constitutum sit propria vel impropria.

Quæstio. quotidiana.

SEd pone ꝙ mortuus reperitur possidere tempore mortis quasdam res quas donauerat in vita, cum clausula p̃carij, quis præferat in possessorio, an donatarius, an ꝓximus? vide quæ in simili dicit Lud. Rom. in cõsi. suo ccxlvj. inci. clarissime assessor. quotidie iste casus euenit & consului multis, sed nolui decipere.

Tres species possessionis.

LIcet ista possessio quę hîc trãsferẽ p consuetudinẽ nõram sit tãtũ ciuilis, cũ tres sint tãtũ species possessionis, vt dicit Bar. in l. j. in prin. ff. de acqu. pos. Bal. tñ in l. fi. C. de sacros. eccl. dicit, ꝙ est possessio ciuilissima: & est vna alia species quæ quinta dici põt, tñ qđ reprobat Guid. pa. in c. si qs p lras. in gl. verbo, possessio. ver. sed qa Bar. in d. l. j. vbi ponit prędictos octo effectus ciuilis possessionis, & nunqd sit verũ ꝙ cõsuetudo trãsfert possessionẽ, vide plenè p doc. in c. ex lris. de consue. Ang. & Imo. in l. q vniuersas, in prin. ff. de acqu. pos. Ale. i cõs. suo lxxxij. inci. visa facti narratione. in iij. vol. vbi plenè. & Alex. in cõs. s̃. alleg. in j. glos. ¶Quia hîc antè dr̃, ꝙ est quinta possessio, omitto illã
13 *Possessionum species.* materiã, sed tãtũ volo, † ꝙ etiã aduertat, ꝙ alia est possessio vacua, alia plena, alia libera, & alia pacifica. de quib⁹ p Fel. in c. cũ Ioãnes, in ix. & x. col. de fide instr.
14 † & ibi vide qñ aliquis vẽdit fundũ liberũ, q tñ est alteri obligatus, ꝙ incidit in crimẽ falsi, & etiam ꝙ vbi ꝓmittit dari fundũ simpliciter, tñ intelligit dari liber. l. si ex prædiis. & ibi Bal. C. de euic. cũ aliis allegatis p Feli. in dicto loco. in x. col. circa quæ non multũ insisto, cùm sit quodãmodo extra materiã, & qñ fundus debet dari liber, vide do. meũ Ias. in l. si pro fundo. C. de trãsa. in ij. col. ¶ Hîc antè in hac glos. vides quatuor
15 *Casus quib⁹ trãsfertur possessio.* casus, ex quib⁹ transfert possessio, scilicet † p cõsuetudinem istã in suo casu, p retentionẽ vsufructus, p cõstitutũ & precarium. Adde quintũ per traditionẽ instrumẽti, de quo per doct. in l. j. C. de don. & intellige cõtinentis ius rei donatæ, aut venditæ, non de instrumentis alienationis, vt tenẽt Alb. & alij in d. l. j. Bal. & Sali. in l. traditionib⁹. C. de pac. & ideo in terminis di-
16 cit Gul. de Cuneo in l. licet. C. de acqui. poss. col. iij. † ꝙ verba in instrumẽto alienationis rei posita, quãdo dr̃ ꝙ donãs tradit possessionẽ per traditionẽ instrumẽti, quod fit super donatione, nihil operantur. Ita tenet Ioã. de Imol. in l. ij. in prin. ff. de acqui. poss. ¶ Areti. in cons. suo lxxiiij. in iij. col. dicit, ꝙ si in instrumẽto interueniant iuramentum & stipulatio, habeantur pro traditione, & sic pro trãslatione possessionis: sed quo ad stipulationẽ de per se non est verũ, q̃a est textus ad lr̃am in cõtrariũ in l. ex stipulatione. ff. de acquir. poss. Et aduerte in hoc an verbũ promitto, simpliciter ꝓlatum, importat stipulationem tã in Latino q̃ in vulgari. vide Soci. in cõs. cclxvij. in j. & ij. col. in ij. vol. Et vide alios casus per do. Ias. in l. traditionibus. C. de pac. in quibus acquiriẽ possessio sine traditione. & ibi dicit, ꝙ per inuestituraṁ vasallus non acquirit possessionem. ¶Et aduerte † ꝙ in casibus in quib⁹ trãsferẽ do- 17
miniũ sine traditione, si rescindat contract⁹ in acquisitione dominij, non requiriẽ traditio. Ita tenet Alex. in consi. x. incip. fortasse, in ij. col. Et quando res dicatur tradita, vide Io. Petrum Ferrarien. in actione reali, in gl. iure dominij, vel quasi. in v. col.

ADDITIO. Contrariũ videtur tenere Stepha. Bertrandi in cons. suo cclxxvj. in fine. in ij. vol. vbi dicit, ꝙ vbi in cõtractu requiritur traditio, idem in resolutione. & faciunt quæ dicit Alex. in cons. cxxxvij. in ij. vol. statim allegando. ¶ Aduerte etiã † ꝙ sicut hæres vni- 18
uersalis acquirit possessionem in tota hæreditate, sic etiã hæres particularis in sua parte & portione, etiam licet sit incerta. ita dicit Lucas de Pẽna in l. ij. in ij. col. C. quãdo & quibus quarta pars debeat, lib. x. ¶ Aduerte etiam ad vnum singulare † quòd clausulę cõstituti, 19
precarij, aut retentionis vsusfructus, nihil operantur, qñ est incertitudo ratione loci, aut quotæ: puta si qs dicat, dono quartam partem omnium bonorũ meorum &c. vel dicat, dono quatuor iugera in tali meo fundo: vel dono quicqd iuris habeo in fundo. Ita tenet in terminis Philip. Deci. in cons. suo ccxxvj. & vide doctrinam Bar. in l. quæ de tota. §. incertæ. ff. de rei vendic. dixi suprà in tit. *des droicts & appartenances à gens mariez.* §. xv. in gl. *de son douaire.*

ADde etiam ꝙ per locationẽ rei emptæ, aut donatæ si venditor eam locat, ab emptore transfertur possessio in vẽditorem, vt tenet Alex. in consil. xxviij. in ij. vol. hîc antè allegato. per textũ in l. quædã mulier. ff. de rei vend. facit tex. singularis in l. si pignus. ff. de pign. act. & quæ infrà dixi, tit. *des censes*, in §. vj. in gl. *contre le tenementier.*

ADuerte tñ, ꝙ si primus venditor locator vendiderit secundo, & tradiderit realiter & cũ effectu
secũdo, qui gauisus fuerit, ꝙ videtur potior in possessorio, vt videt tenere Bal. in cõs. suo cccxxv. in ij. col. in j. vol. & ita dixi & consului in contingẽtia facti. & vide Soci. in cons. cvj. in iij. vol. vbi de possessione per locationem. Et ex antè dictis in hac glossa cõstat fuisse demonstratum iã quomodo per xij. aut xiij. modos acquiritur dominium & possessio sine vera traditione, sed ex modis qui habent vim traditionis. ¶ Adde alios xiiij. modos qui habent vim traditionis possessionis. ¶Primus, s. per traditionẽ clauiũ. per l. clauibus. ff. de contrah. empt. quod intellige, si alius non possideat, qa aliàs videret iure familiaritatis facta traditio clauium. l. q iure. ff. de acq. poss. secũdũ dominos de Rota, deci. clxviij. sequit Soci. in consi. cxxxj. in fi. in j. vol. ¶Secũdus per tactũ ferreoli, seu vectis & portæ ecclesiæ, secundùm quod dicit Guid. pap. consi. suo lxix. qđ est finale primæ partis. col. iiij. versic. j. quod intellige vt suprà, nisi alius sit possessor, vel sit alius in ipsa ecclesia, vel loco à quo expelli non possit, quia verus possessor dr̃ secundum Bald. in rub. ff. de rerum diui. col. lxj. circa medium. & in l. j. C. de officio prefecti vigilum. faciunt quæ dicit Alex. in consi. suo lxxxiij. in j. col. in ij. vol. vbi dicit ꝙ per aspectum loci non acquiritur possessio, quando alius est in possessione. & ideo ibi videtur etiam concludere quòd aliquãdo per

BIU Cujas

aſpectum poteſt acquiri poſſeſsio. ¶ Tertius per tactū anuli, vt dicit Panor. in conſ. ſuo xcix. in j. col. in j. vol. ¶ Quartus per appoſitionē cuſtodis, ſecundū Bal. in l. traditionibus. C. de pac. per l. quarundā. ff. de acq. rerū domin. vbi per Alex. & alios. vltra quos aduertēdū eſt ad id qđ dicit Alex. in conſ. ſuo ccxxxij. inci. in cauſa & lite, in iij. col. in prin. in ij. vol. ꝙ ꝑ maritū penes quē ſunt aliqua bona vxoris vltra dotalia in cuſtodiā, acquiritur poſſeſſio vxori in illis bonis, per tex. in l. ſi ego. §. dotis. ff. de iure dotium. & in l. de his. C. de dona. inter virū & vxo. iūcta l. fi. C. de pac. cōuentis. & vide ad hoc Philippū Corneū in conſ. clxxxiij. in iij. vol. ¶ Quintus eſt per appoſitionē ſigilli aut marchę, quia in aliquibus caſibus ſigillare habet vim acquiſitionis poſſeſſionis rerū ſigillatarū, vt dicit Bar. in l. quæ dotis. in fi. ff. ſol. mat. allegat l. ſi neq;. ff. de periculo & cōmodo rei vēditæ. & ibi vide Ale. qui de materia ſigilli allegat multas cottas: dixi in Catalogo gloriæ mūdi, in j. parte, in xxxviij. conſideratione. in xxxv. concluſione illius cōſiderationis, & alibi dicā. ¶ Sextus eſt ꝑ patientiā, de qua in §. interdū. inſti. de rerū diuiſione. & in l. minus inſtructus. C. de acquir. poſ. Alex. in cōſ. ix. inci. viſo proceſſu, col. fi. in prin. in vj. vol. vbi dicit ꝓcedere, qñ poſſidens pro parte ſua impleuit contractū, poſt Ang. in l. ſuper longi. circa col. pe. C. de præſcrip. lōgi temporis. vbi limitat illud qđ hī in d. l. minus inſtruct⁹. per l. Iulianus. §. offerri. ff. de ac. emp. & in l. inciuile. C. de rei vendi. facit dictū Guidon. pa. q. xv. vbi dicit impulſoria reuocāda, ſi inſtrumentum ex quo ſunt ſumpta non eſt purificatū. Et quòd in corporalibus ſufficit vnica patientia, facit l. ſi cum fundum, in fi. & ibi notatur, ff. de cōtrah. emp. poſt gl. in auth. ſacramenta puberū. in verbo, cuſtodiatur. C. ſi aduerſus venditionē. Sed in corporalibus & iuribus patiētia requiritur toties quoties fit quæſtio illius iuris, ꝑ gl. in l. corruptionē. C. de vſufru. & Alex. in l. ij. §. j. in iiij. col. de verb. obli. Et an patientia poſſidendi faciat præſumptionem dominij, eſt theorica Bar. in l. quidā in ſuo. ff. de condi. inſtit. quā reaſſumit Bal. & poſt eū Aret. vt refert do. meus Iaſ. in §. ſic itaq;. inſti. de actio. Et maximè quādo eſt diutina, operaē dominij trāſlationem. per tex. ſingularem in l. ſi filius. ff. de acq. hæred. tradunt Bar. Ang. Imola, & Romanus in l. qui in aliena. ff. de acqu. hær. & in beneficialib⁹ ꝙ præſumaē titulus ex patientia poſſidendi ad excludendā intentionem agentis, tradit Feli. in c. ſicut, col. xiiij. de re iudicata. Decius in cōſi. xxx. col. ij. & in conſi. cxviij. habetur in concordātiis, in titulo de pacificis poſſeſſoribus. vbi dixi poſt Coſmā Guymier in pragmatica ſanctione. Et videm⁹ inuiolabiliter obſeruatū apud nos, tā ex ordinationibus regiis q̄ ex pluribus conſuetudinibus patriæ, & practica vniuerſali, ꝙ ex patientia annali acquiritur poſſeſſio in omnibus tā prophanis quàm ſpiritualibus, ita ꝙ poſt annū non audiūtur ꝓſequētes poſſeſſorium, & per fines non recipiēdi, repellūtur. ¶ Septimus per verbum, aſſigno. ¶ Octauus per verbum, cōcedo. ¶ Nonus per verbū, transfero, de quib⁹ tribus dixi ſuprà in tit. *des droicts & appartenances à gens mariez.* §. xviij. in gl. *par ſon mari.* ¶ Decimus, quādo quis donat per epiſtolam, & per eandē epiſtolam cōduxit rem donatā à donatario, trāsfertur poſſeſſio in donatariū, per tex. ad lr̄am. in d. l. quædā mulier. ff. de rei ven. Ex quo idē eſt dicendū qñ in epiſtola donationis cōtinetur ꝙ donās retinet vſumfructū vita eius durāte, prout dixi in caſu emergēti. ¶ Vndecimus eſt poſitus in d. l. mulier. ſcilicet ſi donatari⁹ ſit in loco rei donatę tēpore quo recipit epiſtolā, q caſus eſt multùm notabilis & ſingularis. ¶ Duodecimus eſt in ſocietate ſeu cōmunione, in qua acquiritur dominium, & poſſeſſio ſine traditione eidē facta, vt tenet Azo in ſumma in iiij. col. C. pro ſocio. & dixi ſuprà in tit. *des droicts & appartenances à gens mariez.* §. ij. in gl. *participāt.* & infrà in hoc tit. §. v. in gl. *meilleur de l'autre.* ver. additio. aduerte ad vnum in ſocietate. Et aduerte ad id qđ dicit Ale. in cōſil. ſuo cxxxvij. inci. in cauſa & lite vertēte. in vj. col. in ij. vol. ꝙ ſicut in ſocietate trāſit dominium ſine traditione, ita in reſolutione ſocietatis: & ſic in diuiſione. ¶ Pro decimotertio caſu adde caſum, in quo non requiritur adeptio poſſeſſionis, ſcilicet in poſſeſſione beneficij in vim tituli inualidi ſeu nulli, aut incolorati, cui ſuperuenit titulus validus, aut coloratus: quia non requiritur alia poſſeſſio virtute tituli colorati, vt tenet glo. Coſmæ Guymier, in titulo de pacificis poſſeſſo. in verbo, coloratū, vbi ponit fallentiam in titulo colorato ſuperueniēte ex iure regaliæ, & illam primā doctrinā tenet Bal. in l. ij. C. de ſer. & aqua. quē nō alleg. Guymier. ¶ Pro decimoquarto caſu in quo non requiriē traditio in cōtractu inito cū principe, vt tenet Ang. in l. j. ff. de rei vend. vbi dicit ꝙ trāsfertur poſſeſſio ex parte principis ſine traditione, & hoc cōprobat do. meus Iaſ. in l. quoties, in ij. col. ver. ſecūdò infero. C. de rei ven. habere locū in priuilegio cōceſſo per principem. ſecus tamen dicit eſſe in cōtractu, quia idem vt in aliis contractibus. & ita dixi etiā in Catalogo glorię mūdi in quinta parte, in xxiij. conſideratione. in cxl. priuilegio principis.

IN TEXTV IBI,

Le plus prochain.

QVæro quis dicatur ꝓximior? dic † ꝙ in ſucceſsione ab inteſtato quatuor aut quinque gradus inueniūtur. ¶ Primus, inueniūtur liberi q̄ ſunt in primo gradu, & iſti ſunt ꝓximiores qui prę̄ferunt omnibus. & intellige ꝙ liberi ſeu deſcēdentes præferuntur omnibus aliis in ſucceſsione parentū. ¶ Secūdus gradus eſt parentū ſeu aſcēdentium. de quo dicā infrà §. *Succeßion en ligne directe.* ¶ Tertius eſt trāſuerſaliū ſeu collateraliū, de quo dicā infrà. ¶ Quo ad iſtos tres vide Boërium in cōſuetudine ſeptenæ Bituricen. tit. de cōſuetudine retractus. §. ſecūdo, vbi ponit qui dicantur proximiores quo ad ius retractus. ¶ Quartus eſt cōiugum, viri ſcilicet & vxoris, de quo C. & ff. vnde vir & vxor. & dicā infrà. ¶ Quintus eſt fiſci, de quo dicā alibi, ſcilicet infrà in tit. *Des ſucceßions des baſtardz,* vbi plenè dicam in §. j.

1 Grada in ſucceſſ. ab inteſt.

QVantum ad primū gradum ſucceſſionis reperio ſcriptū Nume. 27. vbi Moyſes referens cauſam filiarum Saphaal ad iudiciū domini, petentiū ad parētis ſucceſſionem admitti. Reſpōſum traditur à dño, Iuſtam rem poſtulant filiæ Saphaal, da eis poſſeſſionē inter cognatos patris ſui, & ei in hæreditatem ſuccedant, ſtatuens tunc legem vniuerſalem hæreditariæ ſucceſſionis filiis Iſraël, his verbis: Homo cùm mortuus fuerit abſq; filio, ad filiā eius trāſibit hæreditas: ſi filiam nō habuerit, habebit ſucceſſores fratres, &c. Ex quo per illā legem apparet quòd prima cauſa ſucceſſionis eſt filiorū & deſcendentiū. de quo plenè inſti. de hære. quæ ab inteſt. defer. per totum, vbi ponit, quomodo ſuccedūt filij, & deſcēdentes aſcendētibus. Illa tamen lex Moſaica ſeruari hodie non debet in aliis ſucceſſionibus ſecundū Io. de Imo. in conſil. ſuis, conſ. j. ¶ Redeundo nunc ad primā cauſam ſucceſſionis, ſeu ad primum gradū, ſcilicet liberorum. † Dic ꝙ hiç gradus omnes alios antecellit & prę̄ferūtur liberi omni

Lex Moyſ. de ſucceſſ.

2 Liberi mnes excludunt.

omnibus aliis cũ enim sunt liberi, excludũtur omnes alij. l. ij. C. qui admi. auth. in successione. C. de suis & legit. insti. de hære. quæ ab intesta. deferunt. §. j. & ij. §. quia igitur. in authẽ. de hære. ab intest. venien. colla. ix. cùm dicit tex. primum esse disposuimus descendẽtium successionem.

3 Liberorũ sex species. Naturales & legitimi.

ET aduerte † ꝙ liberorũ sex sunt species: quidã sunt naturales & legitimi, quidã legitimi tantùm, quidã naturales tãtùm, quidã legitimati tantùm. Horum naturaliũ & legitimorũ quidã sunt in potestate, quidã emãcipati. instit. de hæreditatibus quæ ab intesta. deferuntur. sed qa sublata est differentia patriæ potestatis & emãcipationis quo ad successionẽ nõ insisto.

Legitimi tantùm.

LEgitimorum quidam sunt legitimi, qui dicuntur adoptiui, alij arrogati, & de his dicitur. ff. & C. & insti. de adoptio. & dicuntur ex eo quòd non secundũ ius naturale, sed secũdum ius ciuile ad successionem admittuntur, vt habetur in l. si arrogator. ff. de adop. dicam infrà.

Naturales tantùm.

DE naturalibus quia alij sunt spurij, alij bastardi, alij nati ex damnato coitu, dicam infrà. & quomodo succedant, dicam infrà tit. j.

CVm ergo vt dictum fuit, primò filij seu liberi naturales & legitimi succedãt, dic ꝙ cùm ipsi in vita eorũ patris sint quasi dñi rerũ paternarũ, & post mortem eorũ patris fiat in filios quædã continuatio, vt in l. in suis. ff. de lib. & posth. l. in suis. ff. de suis & leg. l. j. §. qui sunt in potestate. ff. si qs omissa causa testa. l. nihil. C. de vsucap. pro hærede. succedũt enim tales filij patri omnibus aliis exclusis. §. j. insti. de hęred. quę ab insta. deferũtur. l. in testamento. C. de suis & legitimis

4 hæredibus. & intãtum illis succedũt, † ꝙ olim vellent nollẽt compellebantur hæreditati se immiscere. insti. de hære. quali. & diffe. §. sui autẽ. sed prætor concessit eis beneficiũ abstinẽdi si vellent. instit. de hære. quali. & diffe. §. sed & his permittit prætor. sed hodie de iure ciuili sufficit si se non immisceãt. l. j. C. si quis omissa causa test. l. fi. C. de iure delib. ibi, præsentis legis nostræ authoritate. l. j. C. si vt ab hæred. se abstineant. not. Ale. & alij in l. necessariis. ff. de acqui. hæred.

5 Legitimati.

ADuerte ad ea quæ dicit Alex. in d. l. necessariis. ff. de acqui. hære. † ꝙ necessarius habet beneficium

6 abstinẽdi. † ꝙ fallit in legitimato per oblationẽ curię, vt de hoc est vnicus textus & singularis in §. & qm̃ variè. ibi, non sinimus eos abstinere ab hæreditate patrum. in auth. qbus modis natura. efficiũtur sui colla. vij. quẽ tex. dicit ibi Ang. esse singularẽ ad hoc. & Bal. in c. per tuas. ibi multa dicit. de maiori. & obedien. & dicit Lud. Rom. in d. l. necessariis, ꝙ illũ text. didicit à quodã, q aspectu sibi videbat cathalanus cũ iret Romã, à quo multa alia singularia didicit. & istud dicit & refert do. meus Ias. in d. l. vnica. in xj. col. C. quãdo nõ petẽtium partes. & dicit Ang. in d. §. & quoniã variè. quòd iste §. intelligitur in quocunque legitimato.

7 BAld. tñ † in d. c. per tuas. & do. Alex. in d. l. necessariis. & do. meus Ias. in d. l. vnica. dicũt ꝙ ille. §. non habet locũ in legitimato per subsequẽs matrimoniũ: qa legitimatus per subsequens matrimoniũ nihil differt à veris legitimis. §. illud. in authen. qui. mo. natu. effic. legi. colla. vj. do. meus Ias. plenè in l. generaliter. §. cùm autem. C. de insti. & substi. in pe. & vlt. col.

8 TV adde † aliũ casum in quo filius non habet beneficiũ abstinendi, scilicet quãdo aliquid amouet de hæreditate patris. tex. est in l. si seruum quis. §. prętor. ff. de acqui. hæredita.

ET intellige prædicta de liberis, siue sint emãcipati, siue in potestate, siue ex masculorũ genere, siue ex fœminarũ descen. §. si qs igitur. in auth. de hæredibus ab intest. veniẽ. colla. ix. auth. in successione. C. de suis & legiti. De successione tamẽ fœminarũ pleniùs dicam, infrà in hoc tit. §. *femme mariée.*

ET quod dictum est de successione filiorũ, dic idẽ in successione nepotũ, pronepotum, & aliorũ descẽden. qui subintrat locum patris. dicam infrà in hoc tit. in *§. En toutes successions representation a lieu.* ¶ Quãtum ad alios dicam in suis locis & in articulis vbi de eis fit mentio. ¶ Sufficit † ꝙ volens venire ad successionẽ solùm probet quòd est in tertio vel quarto gradu, nec tenetur probare quòd nullus ante eũ est proximior. vide Lancelotum Decium in l. si auiæ. C. de succes. edicto. 9

IN TEXTV IBI,

Heritier habile.

BAldus in rubrica, de causa possessionis & ꝓprietatis. in fi. dicit, ꝙ tale statutũ intelligitur de vero & iusto hærede, & hoc ideo est, † qa quæcũq; dispositio etiã generalis intelligitur disponere in casu habili & superabili. Faciũt quæ dicit Ias. post Bar. in l. j. §. nuntiatio. in iij. col. ff. de noui ope. nun. vbi plenè do. me⁹. & dicit Bal. in c. itẽ cũ qs. col. j. ver. & præsertim si statutum. de resti. spoliar. & Ale. in cõs. suo xl. in ij. col. in iij. vol. qđ est repetitũ in consi. lxxxij. in ij. vol. † ꝙ statutum faciẽs mentionẽ de hærede, intelligitur de vero & iusto. Et ita intelligit consuetudo nostra, quãdo dicit, *heritier habile.* ¶ Et intelligitur hæc cõsuetudo in quocunq; gradu sit, & in quacunque linea: quia simpliciter loquitur de hærede, tam in linea descẽdente, q̃ trãsuersali, dummodo sit successor. Quod quomodo intelligatur, & quid importet istud verbũ hæres, qđ est generale, dicã statim §. proximo, in principio.

1 De quo hærede intelligenda hæc cõsuetudo.

2

ADuerte ad textũ nostræ cõsuetudinis, qui nõ solũ vtitur verbo, hæres, sed dat ei qualitatẽ habilitatis, ex quo in hoc verbo, *habile*, est aduertendũ, ꝙ ponit tãtùm ad exclusionẽ incapaciũ successionũ. ſ. bastardorũ, religiosorũ, dãnatorũ ad mortẽ, filiarũ dotatarũ per patrẽ, secundũ cõsuetudinẽ infrà positã in §. *femme mariée*, patrũ & matrũ, in antiquis hęreditagiis, quãdiu sunt ex illa cognatione, aut agnatione & non ad exclusionẽ sequentiũ in gradu exclusis primis: qm̃ oẽs sunt habiles, dũmodò sint parẽtes legitimi & naturales. sed remotiores etiã habiles ad succedendũ excludunt̃ per proximiores, quãdiu dici possunt proximiores, & isti sunt q habẽt beneficiũ huius cõsuetudinis. Nec dicendũ est ꝙ hęc dictio sit posita ad tollẽdum sequẽtes in gradu post sublationem primorum non habilium. secũdum qđ habetur in titulis. ff. & C. de his quibus vt indignis hæreditates auferũtur. qm̃ tales indignitates in Gallia non obseruãtur: sed post exclusionem præcedẽtium in talibus admittũtur sequẽtes, nisi in bonis, vbi habetur cõsuetudo, ꝙ q cõfiscat corpus, cõfiscat & bona: vt apud nos, & in multis aliis locis Frãciæ. Et ideo dicendũ est, ꝙ si primus non sit habilis, ꝙ cõsuetudo nostra saisit sequẽtem in gradu, vt dicit Bal. in c. itẽ cùm quis. de resti. spolia. Benedicti in repe. c. Rayn. in verbo, mortuo itaq; testatore. nu. 172. de testa. ex quo in facti contingẽtia dixi, ꝙ argumenta quæ fiebant per quosdam aduocatos Diuionen. contra hãc consuetudinẽ ad inducendũ, ꝙ non saisit filios fratrum ex vtroq; latere contra fratrẽ vterinũ: cùm frater vterinus sit ꝓximior, & filius fratris non est ꝓximior, nisi per repręsentationẽ introductã ex priuilegio, vt j̃. dixi in hoc eodẽ tit. §. *en toutes successions.* vbi dixi ꝙ repræsentatio est introducta

BIU Cujas

ex priuilegio in corpore iuris clauso,& ex quo in successione filius præferť nepoti.l.si libertus pręterito.§. si libertus.ff.de bonis lib.vbi text. clarus,ꝙ qñ debet vocari ꝓximior ad successionẽ,filiꝰ nepoti ex alio fratre præmortuo præferť.& facit l.ꝓximus. ff. de verb. sign.& ad idẽ est tex.in l.iubemus.in prin.iuncto §.fi. C.ad Treb.Ex quo vt dicebant prædicti aduocati, dicebať,ꝙ vbi fit mẽtio de ꝓximiore,non cõprehendiť sequẽs,licet ille sit talis q̃ soleat præcedentem repræsentare.& ibi Bal.dicit, ꝙ vbi fit mentio de filiis & de gradu,nõ cõprehenduntť nepotes, sicut in simili dť ꝙ licet quãdoq; appellatione filij cõprehẽdanť nepotes. l.filij.& l.iusta.ff.de verb.sig.tñ qñ filij vocanť cũ aliqua qualitate quę non est in nepote,nunquã appellatione filij nepos cõprehẽdiť.l.fi.C.de naturalibus lib. notat Bar.in l.liberorum.ff.de ver.sig. Alex.in cõs.iiij. inci.põderatis.in iiij.vol.Quoniã illi dñi aduocati solùm ponderabãt verbũ,*plus prochain*,& non qualitatẽ illi adiectã,quæ est eidẽ data per istud verbũ,*habile*.ex quibꝰ verbis simul iunctis cõstat ꝙ non sufficit ꝙ sit ꝓximior tãtũ,sed requiriť ꝙ sit ꝓximior habilis,quæ habilitas cõsideraťex cõsuetudinib.nostris seu dispositionibus nostris cõsuetudinariis,quæ reddunt filios fratrũ ita habiles sicut fratres , & magis filios fratres ex vtroq; latere, q̃ fratrẽ ex vno latere: quia licet frater vltimus sit ꝓximior in gradu,tñ nõ est habilis,ex quo nepos q̃ est filius fratris ex vtroq; latere est ꝓximus p repręsentationem,& habilis p duplex vinculũ,erit in vim huius cõstitutionis saisitus excluso ꝓximiore tãtùm non habili:p doctrinã Bal.in d.c. itẽ cùm qs.Nec obstat ꝙ iste filius fratris est habitꝰ in loco ꝓximioris p priuilegiũ qđ nõ extẽditť,qa ex quo illud priuilegiũ est in corpore iuris clausum,dť ius scriptũ:& ita debet de eo iudicari sicut de iure scripto aut cõmuni, vt tenet Io.And.post Host.in c.ex parte, *le premier*, super verbo,cõmunis,de decimis.vbi dicũt,ꝙ priuilegiũ in iure clausum facit ius cõmune inter nominatos. & p plura alia cõprobanť quæ ponit Feli.in c.j.in viij. col. de rescriptis.& etiã iura quæ vocãt illã repręsentationẽ aliquãdo verbo priuilegiũ,aliquãdo verbo ius,aliquãdo verbo beneficium, ex quo cùm sit ius nouissimũ,illi adhęrendũ est.¶De materia huiꝰ gl.vide Boërium in consuetudine septenę.Bituricen.tit.de test.§.vj. vbi ponit de hoc verbo , *habile* , in simili consuetu.

NOtanter dicitur *habile*,quia licet prẽlati habeant consanguineos,si tñ habeãt bona ex suis beneficiis proueniẽtia non succedũt illis,nec sunt vestiti & saisiti de illis bonis:qa nõ sunt habiles, licet sint proximi,sed successores in beneficiis.per tex.in c. relatũ. ij.de testamẽ.¶Vide Boërium in consuetudin.Bituricen.tit.de testa.§.vj.in fi.vbi ponit, an hæc consuetudo habeat locum in bonis clericorum.

Dubium. FVit maximũ dubiũ,&maxima altercatio adhuc est in successione quondã dñi Blasij Rolin ꝓtonotarij,prioris cõmendatarij prioratus Sãcti Symphoriani Heduen.quæ nondũ est decisa , de qua scripsi infrà in tit. *des succeßions des baſtardz*.in §.fi.in cõsilio qđ feci in illa materia.¶Quãdo debeat disquiri de persona an sit habilis vel non,ad hæreditatẽ vel legatũ capiẽdũ,vide Bar.in l.nõ oportet.ff.de lega.ij.& Io. Fab. in §.in extraneis.instit.de hæredũ quali.& differẽtia.vbi ponit quo tẽpore debeat esse habilis. ꝙ etiã ponit de impetrante gr̃am expectatiuã ad primũ beneficiũ vacaturũ , qui medio tẽpore non fuit habilis, an si post modũ efficiaťhabilis,possit obtinere beneficium.dixi in gl.cõcordatorũ Frã.ti.de electione.§. beneficia verò quæ in quarto mẽse.Et aduerte ad tex. in c.si eo tẽpore.de rescrip.in vj.† ꝙ si quis tẽpore quo impetrauit gratiã expectatiuã ad beneficiũ curatũ sit inhabilis,quia minor xxv. annis,licet postmodum efficiatur habilis,quia maior,non tamen prodest ei gratia sua.

Quomodo de habilitate disquirendum.

ADDITIO.Et aduerte qñ cõsideraťhabilitas,an in initio,an in fine,vide Mat.de affli.in consti.regni Sici. quę inci.vt vniuersis.in xj.not.ver.qđ si tẽpore i quo.

ADuerte ad vnũ singulare, ꝙ in successiõe furiosi, demẽtis,aut mẽte capti quicunq; etiã proximus excludiť p extraneũ q illũ ĩ vita rexit, curauit & aluit, in negligẽtia prædictorum & iure sanguinis vel aliàs succedere debẽtiũ.auth.liberi.C.de epis.audi. de quo amplè per Gul.Bened.in sua repet.c.Ray.in verbo, & vxorẽ nomine Adelasiam.nu.259.in v.decis.extrà, de testa. & consului in casu emergenti pro Helia Iullier contra parentes Philiberti de montgachot.

IN TEXTV IBI,

Succeder.

ADuerte ꝙ verbũ succedere,est verbũ generale,& cõprehendit tã de iure prætorio succedentem, q̃ iure ciuili,& tã ex testamẽto q̃ ab intestato.l.fi. C. vñ legi.l.j.& ij.C.de succes.edic. Soci.in cõs. suo cl. in xx. col.& in cõs.cclxxv.in vj.col. licet contrariũ videatur tenere in cõs.suo xxx.in ix.col.circa mediũ.Dicã alibi. †Non tñ dť succedere qui venit ad legitimam solã,vt habetur in l.quoties.C.de hære.instit.per doct.maximè Ang.dũ quærit,an sit ius accrescẽdi inter habẽtes hæreditatẽ & habẽtes legitimã.Et per Bar.in l. si quis filium.C.de inoff.testa.& in l.qui se patris.C.vnde liberi.in quibꝰ locis dicitur,† ꝙ legitima est quota bonorum non quota hęreditatis,& sic non successionis, quæ est ius vniuersum.l. hæreditas. ff. de petit. hære. Soci.in consilio prædicto.in xj. & xiiij.col.

Succedere.

1 *Ad legitimam veniũt nõ dicitur succedere.*

2

ADuerte,† qa defunctus & hęres vna & eadẽ pso. na cẽsentur.l.fi.vbi notaťper gl.& doc. C.de hæred.instit. † ita ꝙ si quis ꝓmittat guarẽtisare de facto suo tãtùm,cõprehendiť etiam factũ prædecessoris, & sicut teneť ex pśona sua,ita etiã teneť ex pśona ciꝰ cui 4 successit.Ita gl.& Bar.in l.si seruus, *la seconde*. in prin. ff.de cõdictiõe furtiua.Ale.ibi in apostillis q̃ plura ad hoc alleg.quę nota cùm pluries fuerim interrogatus.

3 *Defuncti & hęres eadem personã censentur.*

SEd quæ sit differentia inter successorem in hęreditate,& successorẽ in dignitate,vide p Barb. in cõs. viij.in xviij.col.in ij. vol. vbi dicit , ꝙ successor in dignitate consequitur ex titulo defuncti ab eius promotore.c.ad decorem.de insti.

§. SECVNDO.

NNe peut exhereder, ses vrais heritiers , qu'on ne leur laisse leur legitime , qui est par coustume reputee la tierce partie des biens du trespassé,sans charge de legats,fraiz funeraux, & des donatiõs faites en derniere volonté , sinon par aucunes des causes d'exheredation declarees en droict.

NN multis locis in Frãcia nõ potest qs instituere,sed potest exhæredare. In comitatu Burgundiæ nihil de hoc disponitur, ideo erit recurrendum ad ius commune.

Vt dictum

VT dictum est hîc antè, verbum, hæres, prolatum intelligitur de vero. Bal. in rub. de causa possessio

1 Appellatione hæredis qui veniant.

nis, in fi. & in c. item cùm quis. de resti. spo. † sed quid cõprehendat, dic ꝙ illud qđ cõprehendit appellatiõe successoris, cõprehẽditur appellatione hæredis: quod verbum successor, cõprehẽdit omnes hæredes vniuersales. l. quædã. §. is autem. ff. de eden. & ibi doctores. Bar. in l. Gallus. §. etiam si parente. ff. de lib. & posthu. Bart. in l. pater. §. mater. ff. de leg. iij. ¶ Et appellatione etiã hæredis in dubio intelligitur de vniuersali etiam extraneo. Bar. in d. §. mater. Soci. in cõs. suo ccl. incip. in causa Bonon. quæ agitatur. in j. col. & in consil. suo cclvij. in iiij. col. dicit, ꝙ verbũ hæres, de proprietate sermonis includit quẽlibet hęredẽ, & verbũ successor, quemlibet vniuersalem successorem. Imò etiam dicit in cons. suo cclxj. in pen. col. ꝙ appellatione hæredum veniunt etiam extranei. vide Pau. de Cast. in cons. suo cccl. in nouis cõsiliis, in impressione noua. Vide Panor. in c. in præsentia. de probationibus.

2 Hæres idem quod dominus.

ET aduerte, † quia verbum hæres, idẽ est quod dominus. Gl. in l. j. ff. si cert. pet. vbi dicit gl. hæres, id est herus, hoc est dominus. Hinc dicit tex. in l. itẽ Mela. §. legis Aquiliæ. ff. ad leg. Aquil. ꝙ legis Aqliæ actio hero cõpetit, hoc est dño. Et quid cõtineatur appellatione hæredis, vide tex. in l. sciendum. & in l. hæredũ. ff. de verb. sign. & doct. in locis hîc antè allegatis. ¶ Et

3 Hæres dupliciter sumitur.

aduerte † ꝙ verbũ hæres sumitur dupliciter: vno modo ꝙ hærede sanguinis, alio modo pro hærede hæreditatis, vt dicit Inn. in rub. de iure patronatus. quem refert Bal. in c. j. in tit. de eo qui sibi & hæredibus suis masc. & fœmi. inuesti. peti. & in his est differẽtia: quia in hæredibus sanguinis, nomen hæres, habet significare qualitatem successoris, & in aliis habet significare qualitatẽ successionis. ¶ Item iura sanguinis attribuuntur cuilibet successori pro virili: sed iura hęreditaria, pro hæreditaria portione. Ista sunt verba Bal. in dicto loco. ¶ Aduerte tamen ꝙ etiam hęres in certa re cum protestatione quòd non teneatur ad debita nisi pro parte, tenetur in totum, si non sint alij hæredes. vide Boërium tit. de test. §. j. gl. in suis cõsuetudinibus Bituricen.

Quæstio notabilis.

SVccedit alia notabilis quæstio quę potest euenire, vt habemus infrà, *des successions des bastardz.* princeps succedit bastardo, & sic dr eius hæres: an hoc casu si testamentũ fecerit bastardus, teneatur relinquere principi legitimã, & sic tertiam partem bonorum, posito ꝙ testari possit? De quo articulo dixi j. in dicto tit. §. ¶ Videtur primò ꝙ sic, cùm sit loco hæredis: vt tenet Bal. in l. j. in j. col. C. de bonis quæ libe. & Bar. in l. nõ intelligitur. §. cùm ex causa. ff. de iure fisci. Dixi infrà dicto tit. §. j. in gl. in verbo, succedere. ¶ Cõtrariũ tamen posset sustineri, quia verba statuti sunt propriè intelligenda. l. iij. §. hæc verba. ff. de neg. gest. Ias. in authẽ. vnde & si parẽs. in iij. co. C. de inof. testa. nec verba propriè intelligũtur, cùm aliquid habetur pro tali, vel loco talis, vt dicit Bar. in l. si maritus. §. legis Iuliæ. ad l. Iuliam de adulter. & per plura probat dns meus in l. prætor ait. §. siue autem. ff. de noui operis nuntia.

4 Haberi pro tali & esse talem differunt.

† ꝙ aliud est esse talem, & haberi loco talis: imò si aliquis habeatur loco talis, illud est impropriè esse talem, vt dicit idem do. meus Ias. in l. patris & filij. ff. de vulg. & pupil. substi. sed in statutis non est assumenda impropria significatio seu interpretatio, vt dixi in pluribus locis: igitur, &c. & hæc omnia dixi, & multò plura in casu contingente pro defensione successionis cuiusdã, qui tamen erat legitimus, licet per invidiam fuerit oppositum quòd esset bastardus, quod tamen non erat verum, imò iustificaui ipsum fuisse legitimum.

IN TEXTV IBI,

Qu'on ne leur laisse.

ADDITIO. Istum verbum, *laisse*, gallicè prolatũ, potest adaptari prolatũ aut ad vltimas volũtates, aut ad cõtractus, prout dicit Stephanus Bertrandi in cõs. suo cccl xxv. in ij. parte. sed aduerte, qa hoc verbũ hîc positum intelligitur per institutionẽ, prout ita declaratur per consuetudinẽ sequẽtem, vbi amplè dicam.

IN TEXTV IBI,

Leur legitime.

VEllem † scire quibus de iure debetur legitima. Bal. in l. maximum vitium. in vlt. col. C. de liberis

1 Legitima quibus debeatur.

præteritis, dicit ꝙ non debetur nisi veniẽtibus ab intestato ad successionem alicuius, & non debetur trãsuersalib⁹ nisi in vno casu, scilicet in casu §. ingratitudinem. in auth. de nuptiis. coll. iiij. videlicet fratri. l. fratres. C. de inoffic. testa. & ita dicit Bal. in auth. ex causa. in ij. col. C. de liber. præter. vel exhæredatis. vbi dicit, ꝙ propriè transuersales non dicuntur exhæredati, quia nemo tenetur eos instituere nisi in vno casu, vt hîc dicitur. dicam plenè de hoc in §. sequenti.

ET debetur † legitima filiis iure naturæ. i. de iure

2 Filiis iure naturali.

naturali, secũdum ꝙ filius debet succedere patri. prima distinctio. c. ius naturale. & Bal. in l. fin. §. ipsum. C. de bonis quæ libe. Dy. in regula, indultum. de reg. iur. in vj. do. meus Ias. in l. si arrogator. xix. col. ff. de adopt. † & legitima est quasi debita filio, & in ea dicit

3 Legitimæ varia nomina.

creditor filius. Alex. in cons. suo xlvj. in vj. col. in j. vol. & Soci. in cons. xxx. in x. col. ibi, xij. & in cons. suo cl. in v. col. vbi dicit, † ꝙ in hoc aliquãdo appellatur legitima, aliquando debita portio, vt in auth. nouissima. C. de inoffi. testa. aliquando simplex debitum. §. j. in authen. de trien. & semisse. aliquando debitum iure naturæ. l. si totus. C. de inoffi. dona.

4

QVo iure † autem debeatur ascẽdentibus? Bal. in dicta auth. nouissima. in j. q. C. de inoffi. testa. di-

5 Ascendẽtibus quomodo.

cit ꝙ debetur iure naturali. dicit tñ idẽ Bal. in l. j. C. de legi. hære. ꝙ debetur ratione naturali. & in §. ius naturale. insti. de iure naturali gẽtium & ciuili, ꝙ debeat iure positiuo non naturali: & ideo more solito est sibi in hoc contrarius. vide Ludo. Roma. in cõs. suo xxxij. in pe. col. vbi dicit ꝙ est debita de iure ciuili & positiuo: & ideo, vt dicit, potest in totum tolli.

IN TEXTV IBI,

La tierce partie des biens.

ADuerte † ꝙ legitima est tertia pars eius qđ pro-

1 Legitima quid.

ueniret ab intestato debita iure naturę ęre alieno deducto, & funeris impẽsa. notãt docto. in auth. nouissima, post gl. C. de inoff. testa. istud est verum de iure communi, sed per consuetudinẽ nostrã legitima est tertia pars substãtię vel patrimonij patris, vel alterius prędefuncti. & hoc põt statutũ seu cõsuetudo quę au-

2 Cõsuetudo minuere potest legitimam.

get in hoc legitimã. † nã potest consuetudo & statutũ augere & diminuere legitimam. Dynus in regula, in dultum, de reg. iur. in vj. Bar. in l. fi. in prin. ff. de bonis damnatorũ. do. Ias. præceptor meus in l. extraneũ. in iiij. col. C. de hære. insti. doc. in c. Rayn. de testa. Ludo. Ro. in cõs. suo xxxij. & maximè ꝙ possit augere, tenet Soci. in cõs. suo xciij. in ix. col. ibi, circa tertiã dubitationẽ. nã ista legitima de qua est secũdum definitionẽ Sali. in d. authen. nouissima, quod dicit do. meus Ias. posse fieri per statutum, sed de iure communi secus.

BIU Cujas

3 Sed an in totum tollere.

ET ad illud † quod dictū eſt, ꝙ legitima poteſt minui per ſtatutū,& an in totū poſſit tolli, vide do. Soci.in conſ.ſuo v.in j.col.deciſio.capellæ Tholo. deciſi.ſua ccccxxxvij.vbi dicit,ꝙ iſta eſt cōmunis opinio ꝙ pōt minui,ſed non in totū tolli.& dicit Soci.in cōſ. ſuo xxx.in j.& ij.col. ꝙ hæc opinio tanquā humanior & æquior eſt ſequēda.plura ad hoc allegās quæ videri poterūt.idē tñ Soci. in cōſ.ſuo cclxxxviij. in xj. col. dicit,ꝙ cōmunis eſt opinio,ꝙ ſtatutum poteſt tollere in totum legitimā. ¶ Credo ꝙ opinio Soci. prima eſt æquior,maximè in legitima debita filiis iure naturæ,

4 Iura ſanguinis tolli nō poſſunt.

quæ non poteſt tolli:quia iure ſanguinis debet.†quæ iura minimè tolli poſſunt.l.iura ſanguinis. ff. de reg. iur.vt plenè dicit idem Soci.in dicto conſ.xxx.ſed alia legitima quæ debetur aſcendētibus iure poſitiuo, vt dixi,poteſt in totum tolli.ſi tamē caſus eueniret,eſſet diſputabilis,& multum dubitabilis.

ADDITIO. Vide Io.Sanxon. in conſuetudinibus Turonen.tit. *des ſucceſsions des fiedz.* artic.xxvj.dixi in tit. *des mainſmortes.* §.xiij.in gl.j.

5 ET hāc † legitimā habere debemus ex re mediocri non meliori,nec viliori. Guid. pa. quæſtione 608. & Iaſ.in l.ſcimus,in ij.col.C.de inoff.teſt. & in l. filiū quem,in viij.col.C.familiæ erciſ. & dicit do.meus in
6 d.l.ſcimus. † ꝙ filius non poteſt cogi accipere hāc le-
7 gitimam in pecunia.† & hanc legitimam poteſt filius accipere propria authoritate.Idem do.Iaſ.in l.non eſt dubium.C.de leg.& in l.non amplius.§.fi.ff. de leg. j. Alexan.in conſi.ſuo lxix.in vlt.col.in j.vol.& j. codē §.ver.pen.

ET aduerte ꝙ filius poteſt in Francia ſe facere manutenere in vim guardiæ in ſua legitima ſibi de iure debita:cùm in ea ſit ſaiſitus in vim conſuetudinis generalis, quæ eſt,ꝙ mortuus ſaiſit viuum etiā contra Bar.in l.ij.C.quando & quibus quarta pars debetur, libro decimo. vt tenet Gul. Benedicti in ſua repet. c. Rayn.in verbo,mortuo itaque teſtatore, *le ſecond.*nu. 74. de teſtamentis.

IN TEXTV IBI,

Du treſpaſé.

1 In legitima attēditur tempus mortis.

NOta ergo ꝙ in † legitima quanta eſſe debeat, attenditur tēpus mortis patris defuncti, nec curat an aliis temporibus habuerit ampliores facultates. l. cùm quæritur. C.de inoff.teſta.Ita ꝙ fructus debētur à tempore mortis,auth.nouiſſima.ibi,ſequente, & ibi gl.& doct.in l.in fideicommiſſariam.ff.ad Trebel.Bal. in l.non eſt ambiguum. C.fami.erciſc.quod eſt verū, quū petit titulo vniuerſali, ſcilicet petitione hæreditatis tanquā ſit hæres in illa, ſecus ſi peteretur titulo particulari,ſeu ſingulari,vel officio iudicis,puta quia ſuper ea trāſegit,& petit trāſactionem reſcindi ex capite læſionis , hoc caſu debetur à tempore litis cōteſtatæ , quia hæres per tranſactionē fuit effectus bonæ fidei poſſeſſor:ex quo hoc caſu deueniendum eſt ad l. certum.C.de rei vend. & ad l.ex diuerſo.ff.eod. de rei ven.Et in ſuppleméto legitimæ crederem ꝙ cùm aliquid habuerit p legitima,ꝙ pro ſuppleméto nō agat titulo vniuerſali,ſed ſingulari,ſcilicet condictione ex lege.vt tenēt doctores,maximè do.Iaſ.in l.omni modo.C.de inoff.teſta.ꝙ hoc caſu deueniendum eſt ad l. certum.ſuprà alle.quoniā qui veniunt titulo ſingulari,veniūt officio iudicis mercenario,qđ facilius tollitur,vt dicit Bal.in d.l.nō eſt ambiguū.& ibi Sali.& maximè qa ſupplementū non debet niſi petatur,vt dicit idem do.meus Iaſ.in l.ſcimus.C.de inoff.teſt. & in §. bonę fidei,xxiiij.col.inſti.de actio.Et iſtud idem eſt in legitima patroni.l.etiam. §. ſi patronus. & l.ſi patronum.§.fi.ff.de bonis liber.ex quo inferendū,† ꝙ pater 2
in vita ſua non tenet dare legitimā filio quāuis dicat in euāgelio, Lucæ 15. Pater, da mihi partē ſubſtantiæ quæ me cōtingit.& ꝙ non teneatur pater,eſt tex.in l. j.§.ſi impuberi.ff.de coll.bono.Bar.i auth.ſi qua mulier.circa.fi.de ſacroſan.eccl.Bar.in l.quanquā.C.ad l. Falc.Bal.Ang.& alij,maximè Iaſ.in l.ij.in iij.col.in ij. notab.ff.de vulgar.& pupillar.ſubſtit.nam filij in vita patris habent ſolā ſpem ſuccedēdi poſt mortē patris, quæ ſpes non habet tantum ius de præſenti. ita dicit Bar.in l.is poteſt.ff.de acqu.hære.& ideo dicūt Cy.& Bar.in l.fi.ff.de lib.agnoſcē.† ꝙ pater in vita non tenet 3 Pater vi-
aſſignare legitimā filio,quia debet expectare tempus mortis,cùm filius in legitima viuo patre nullū habeat ius,contra gl.in §.ſi verò non implēs.in auth. de hæred.& Falci.† imò qđ eſt plus,etiā ſi pater vendat diſſipando bona,non poſſent petere filij ꝙ iudex cogat aſſignare legitimā,vel aliquē fundū,prout dicit Bald. in l.non poteſt.ff.de adop.ipſe tñ Bal.more ſolito ſibi cōtrarius,tenuit cōtrarium in l.ij.C.ſi in fraudem patroni.de quo per Iaſon.§. item ſi quis in fraudē. in ij. col.inſt.de actio.& in l.nam poſtea.quam legit cum l. ait prætor.§.ſed & ſi quis in fraudē. in ij.col. ff. de iureiu. & in auth.nouiſſima.C.de inof. teſta.

QVādo † autē pater amiſit omnia bona in ludo, §
nūquid filij poſſent reuocare vſq; ad legitimam tanquā cēſeatur titulus lucratiuus?ponit Bal.in l.j. in fin.C.ſi in fraudem patro.idem do.meus in d.§.ſed & ſi quis in fraudem.in ij.col. ff.de iureiu.& in l. filium quem.in vj.col.C.familiæ erciſc.

TEnendo ergo opinionē Bal.in d.l.ij.C.ſi in fraudē Prædictorum limitationes.
patro. limita hanc præcedentem concluſionem vno caſu,ſcilicet quādo pater diſſiparet bona:quia filij poſſunt petere ꝙ eis aſſignetur legitima pro alimentis,etiam in vita patris : credo quòd opinio contraria ſit verior:officium tamē iudicis in hoc multùm faceret,ſi iſta fierent iudicis officio. Pro alimentis.

LImita ſecundò,niſi pater omnia in ludo amiſiſſet: Amiſſa ludo.
quia filius poteſt reuocare amiſſa per eū in ludo illicito vſque ad legitimam:vt dicit Bald. in l.j.C.ſi in fraudem patro. antè allega.non pono pro conſtanti.

LImita tertiò , niſi pater in vita fecerit immenſam Immenſa donationem.
donationem , ita ꝙ filij ex reſiduo parū haberent pro legitima:quia tunc non inſpicitur tēpus mortis, ſed tēpus donationis.ita tex.in auth. vnde & ſi parēs. vbi doct. C.de inof.teſta.& Iaſ.in l. cùm quæritur. C. eodem, de inof.teſta.

LImita quartò , niſi pater ingrediatur monaſteriū: Abingrediente monaſterium.
qa tunc viuo patre adhuc naturaliter debetur legitima.tex.eſt reputatus ſingularis,& ibi gl.in c. cùm ſimus.de regula.per quē ita dicit Bald.in auth. ſi qua mulier,in vlt.col.& ibi Bart.C. de ſacroſan.eccleſ.per quē tenet ita ibi,non recordatus de textu canoniſtarū in c.cùm ſimus.quicquid ſit, in hoc dubitant legiſtæ. vide ad plenum per Iaſ.in d.auth.ſi qua mulier.in pe. col.C.de ſacroſan.eccle.& per Antonium Corſetum in ſing.162.in verbo,legitima. quæ nota.

LImita quintò ſupradictā concluſionem , niſi eſſet Pro delicto filij.
ſtatutum diſponēs ꝙ pater teneatur aſſignare filio legitimam pro delicto filij , quod ſtatutum valet. c.ij. & ibi docto. de deli. puerorum. Iaſon in authen. nouiſſima.in fi.ij.col. & in fin.iij. col. C. de inoffi. teſtam.& in l.cùm quæritur.C.eo.& an tempus delicti, an condemnationis ſit inſpiciendum,vide dom.meū Iaſ. ibi non multum inſiſto , quia non eſt magnæ efficaciæ apud nos.

Limita

BIU Cujas

6 Volũtas. LImita sextò prædictã conclusionem, & hîc attendũ est, † nisi pater volũtariè assignasset legitimã filio: tunc si postea augerẽtur facultates patris nõ attenderetur tẽpus mortis patris, sed tẽpus assignatæ legitimæ: nec põt petere aliquod augmentũ legitimę. ista fuit originalis cõclusio Iaco. But. in l. pactũ. C. de colla. quã pro eleganti refert & sequitur Bal. in l. ij. C. de reuocã. his quæ in frau. credi. & in l. fi. circa iij. col. C. de vsuris rei iudi. & in auth. res quę. vers. statuto cauetur. C. cõmunia de leg. sequitur Ang. in l. si proponas. §. si hæreditatẽ. ff. de inoffi. testa. & idem Ang. in l. stipulatio hoc modo cõcepta. ff. de verb. obli. ista opinio videtur esse falsa, & reprobatur cõmuniter p tex. expressum in l. si qñ. §. j. C. de inoffi. testa. vbi casus ad

7 Pactum inter patrẽ & filiũ de non querelando testamentum. literam, † ꝓ per pactum fieri non põt inter patrem & filiũ, & ꝓ filius nõ possit querelare testamentũ. rationem ibi assignant doct. & ita per illũ tex. Bal. reprobat illam opinionem. in d. l. pactum. in vlt. opinione. C. de col. & in l. quãuis. in fi. C. de fideicõ. & Ias. in d. authẽt. nouissima, in iij. col. & in d. l. si quãdo. §. j. C. de inoffi. testa. cõ alle. per eũ in d. locis. vltra quod addit pro cõfirmatione miserabilẽ decisionẽ Bal. in c. cũ M. Ferrarien. in iiij. col. de cõsti. ibi. & est argumẽtũ † ꝓ filia quæ recepit dotem ꝓ legitima promisit nihil amplius petere, ꝓ post mortẽ patris poterit filia à fratribus augmentũ petere, si excreuerint facultates illius prædefuncti, per tex. in d. c. cũ M. Ferrarien. ista est mirabilis

Casus facti. decisio, & fecit me hoc anno multũ dubitare in casu emergenti. Venerabilis & discretus vir do. Iaco. A. nuptui dedit dñam Mariã B. eius neptẽ, & filiã suæ sororis, honorabili & sapiẽti viro magistro C. in legib⁹ licẽtiatio, quã quidẽ desponsauit anno do. mccccclxxxix. Et in cõtractu matrimonij dicta domina Maria B. de authoritate sui mariti renuntiauit oĩbus bonis dicti domini Iacobi A. & successionibus ipsius & fratrum dñi Iacobi mediante certa summa quã dictus dominus Iacobus eidẽ dominæ Mariæ in dotẽ dedit, & pro eius legitima. qui quidẽ do. Iacobus tunc temporis, scilicet renũtiationis factæ per dictã dominã Mariã, non erat multũ diues, neq; potẽs: postmodũ effectus est diues & potẽs, ita ꝓ acquisiuit bona post dictã renũtiationẽ factã, excedẽtia valorem quindecim mille francorũ, & cũ cõsuetudo nostra ducatus Burgundiæ dicter ꝓ oẽs habiles ad testandũ debẽt relinquere veris hæredibus legitimã titulo institutionis, ꝙ secdm cõsuetudinẽ nostrã sunt vbicũq; sint in quocũque gradu, dũmodo sint proximiores, vt erat prędicta dña Maria, quæ erat filia sororis prædicti dñi Iacobi. & sic per repręsentationẽ secundũ cõsuetudinem nostrã debebat habere legitimã titulo institutionis. dicebatur ex parte dictæ dñæ Mariæ, ꝓ non erat instituta, licet esset hęres, & sic ꝓ testamentũ erat nullũ, & sic ꝓ debebat venire ad successionẽ p repræsentationẽ suæ matris. ¶ In oppositũ per fratrẽ dicti dñi Iacobi dicebatur, ꝓ ex quo habuerat legitimã in vita dicti domini Iacobi, seu dotẽ loco legitimę, ob quod renũtiauerat oĩbus bonis prædicti domini Iacobi, & successionibus mediante iuramẽto, cum promissione de non amplius aliquid petendo, ꝓ amplius ad prædicta bona redire nõ poterat: & sic ꝓ prędictus do. Iacobus non tenebatur eam instituere hæredem, & quòd non potest rumpere testamentum, cùm fuerit exclusa. Ex parte dictæ dominæ Mariæ, & per eius maritũ aduocatum dicebatur, ꝓ licet renuntiasset omnibus bonis cum promissione de non amplius aliquid petendo, ꝓ tamen nõ erat exclusa à petitione legitimæ bonorum super excrescentium post prædictã renuntiationem.

¶ Istam quæst. examinat Luc. de Penna in l. ij. in fin. C. de prædiis & omnibus rebus nauicularioru, li. xj. vbi tenet ꝓ potest petere augmentum dotis.

QVid dicendum? nunquid dicta domina Maria debeat habere legitimam bonorum & facultatum quæ superexcreuerunt, & an possit petere augmentũ in legitima ratione superexcrescentiæ illorũ bonorũ & facultatũ? ¶ Item etiã aliud est, quia dicta domina Maria habet fratres & sorores, qui licet non renũtiauerint, opponitur tamẽ eis ꝓ mater eorũ renuntiauerat, ex quo sunt excluſi: & sic dicta domina Maria est exclusa duplici de causa scilicet propter renũtiationẽ matris, & propter renuntiationem. ¶ Sed aduertendũ est ꝓ ex quo post dictas renũtiationes dictus quondã dominus Iacob⁹ acquisiuit plurima bona, & dicta domina Maria & eius fratres, nõ obstãtib. prædictis renuntiationibus, poterunt petere augmentum dotis p Bal. in d. c. cùm M. in iiij. col. de consti. etiam licet iurauerint non amplius aliquid petere in dictis bonis per tex. multũ notabilem in d. c. cùm M. vbi erat certa constitutio iurata de certo numero canonicorum, & quod plus erat confirmata per summum pontificem, cum clausula decreti annullatiua: & tamẽ superexcrescentibus facultatibus ecclesię, possunt nõ obstãte iuramento alij canonici addi, eo † ꝓ iuramẽtum intelli- 9
gitur de rebus sic se habẽtibus prout tũc se habent. c. 10 Iuramẽtũ non extenditur ad futura.
cũ inter. de renuntia. & dicit ibi † ꝓ iuramentum non extenditur ad futura.

ADDITIO. Aduerte & intellige de huiusmodi superexcrescentia & augmẽto, ꝓ ad illa iuramentũ filiæ non extenditur nisi expressè ad hoc renuntiauerit: & ideo consuluit G. Benedicti ꝓ quãdo fiunt tales renũtiationes, ꝓ opponatur clausula, si bona patris ẽt augmentetur: quoniã ex hoc præsumitur certiorata. ita tenet prædictus G. Benedicti in repetit. c. Ray. in verbo, duas habẽs filias, nu. 266. de testa. vbi ad hoc alleg. Ias. in auth. nouissima. C. de inoffic. test. non credo tamen ꝓ istud obseruaretur apud nos in filia dotata secundũ cõsuetudinem nostrã, sed in legitima secus. ¶ De hac clausula vide eundem Ias. in l. ꝓ Seruius. in ij. col. ff. de condi. ob causam. vbi etiam ponit quando dispositio generalis trahatur ad futura. vide Cæpollam in tractatu seruitutum vrbanorum prædiorum, tit. de furno. vbi etiam dicit, † quòd verba in dubio intelligũ- 11
tur secũdum tempus prẽsens. l. si cum meus proprius, cum ibi not. ff. si seruitus vendicetur. clemen. literas. de rescrip. Et faciunt quæ dicit Alberi. de Rosate in l. Rutilia Polla. ff. de contrahẽ. emp. † ꝓ in dubio verba 12
cõtractus intelliguntur secũdum quod apparet tempore contractus.

ADDITIO. Et etiam ꝓ iuramentum aut quælibet alia dispositio intelligatur rebus sic se habẽtibus, ponit Matt. de affl. in cõsti. regni Siciliæ, quæ incipit, authoritatem. in iiij. not. vbi dicit ꝓ iuramentum alicui præstitum intelligitur durante eo cui prẽstitum est & remanẽte in suo statu. ¶ † Et de clausula & materia il- 13
lius vide Boërium in consuet. Bituricen. tit. de testa. §. vj. col. xj. gl. illius. §.

ET facit pro hoc tex. in l. si quando. §. j. C. de inoffi. test. quem ad hoc ponderauit Bal. in l. pactũ. C. de colla. in vj. oppositione, vbi est tex. † ꝓ etiam filia per 14 Filia nõ potest renũtiare legitimæ.
pactũ non põt renũtiare legitimæ, quia iuri de futuro renuntiari non potest: legitima enim in vita patris nõ debẽt. dixi suprà. Ideo si renũtiet legitimæ, iuri de futuro renuntiatur, prout tenet Ias. in d. §. j. & hoc tenet contra Iacob. Butrig. qui tenuit expressè contrarium, dicendo quòd si pater in vita voluntariè assignauerit

BIU Cujas

legitimam, ſi poſtea augeantur facultates patris, non pōt amplius vltra petere. quam deciſionē ſecutus eſt Bal. in pluribus locis, vt dicit ibi Iaſ. Sed tamē illa deciſio. Iac. But. non. pōt in hoc caſu ſuffragari, quia dña D. mater dictæ dñæ Mariæ non habuit tēpore renūtiationis factæ per eā dotē integrā, hoc eſt aſcendentē vſq; ad legitimā, & ſic minus legitima habuit ꝓ dote: & etiā dña Maria tēpore dictæ ſuæ renūtiationis, quæ tūc iā repræſentabat eius matrē, nō habuit ꝓ ſua parte quæ eidē debebatur ab inteſtato integrā legitimā, ſed minus habuit. Ex quo ēt licet renūtiauerit, poterit tñ agere ad ſupplemētum legitimæ, & ad augmentū, prout ita intellexit Imo. in l. ſtipulatio hoc modo cōcepta. in iij. col. ff. de verb. obli. Et Iaſ. in auth. nouiſſima. in iij. col. C. de inoff. teſta. & in d. §. j. Et ideo ex ſupradictis datʒ magna limitatio ad c. quanuis. de pac. in vj. hāc deciſionē Bal. latè multū examinat Fran. Curt. antiquis, qui prædictā diſtinctionem facit in conſ. ſuo vlt. in antepē. & vlt. col. Vide eū quia multū bene examinat. Et etiam illam amplè examinat Barbatia in repet. rub. C. qui admitti ad bon. poſſeſ. poſſunt.

QVando prædicta deciſio Bald. eſſet vera in caſu ſuo, videretur adhuc ꝙ nō poſſet adaptari ad caſum præcedentē, & de nihilo operatur: quia filio fratris & ſororis nō debetur legitima, quia nulli trāſuerſali, excepto fratre primi gradus, cōpetit querela. l. fratris vel ſororis. C. de inoff. teſta. ergo à fortiori eidem dñæ Mariæ filiæ ſororis dicti dñi Iacobi, nō competit ſupplementū: quia nunquā cōpetit ſupplementū, niſi ille cui nihil relictū erat ꝓ legitima, haberet querelā inofficioſi: & nunc aliquid modicum relictū eſt. l. omnimodo. & l. ſi quis filiū, cum ibi notatis. C. de inoffi. teſta. igitur &c.

POſſet etiā dici ex aliis cauſis, ꝙ nō poteſt agere ad ſupplementū legitimę, quę dicā. ꝯ. in hoc tit. §. *femme mariee*, quando tractabo materiā, nunquid filia nō congruè dotata poſſit agere ad ſupplementū congruę dotis. Et ibi allegaui Decium conſi. cclxxvj.

IN TEXTV IBI,

Sans charge de legats & fraiz funeraux.

1 *Statutū quod quis teſtari non poſsit in præiudiciū filij an valeat.*

NVnquid † valeat ſtatutū ꝙ quis non poſſit teſtari aut legatū facere, ſeu relinquere (etiā pro anima) in præiudiciū filiorū? & ſic incidimus ad practicam, an ſcilicet iſta cōſuetudo intelligatur ēt ſi ſint legata facta ad pias cauſas & pro aīa quantum ad practicā eſt deciſum per cōſuetudinē, ꝙ etiā pro anima nō poteſt relinquere per hāc cōſuetudinē noſtrā, per hęc verba, *& fraiz funeraux*, ſed an de iure valeat, Feli. in c. eccleſia ſanctæ Mariæ, in verb. ad idē adduce, qđ no. Pet. de Anch. de cōſti. dicit ꝙ nō, allegādo tex. in c. quicunq;. 2 xvij. q. iiij. & intellige illū tex. † in legitima in qua magis fouet filiis quā eccleſiæ. Probat tex. in auth. ſi qua mulier. & ibi Bal. & Sali. C. de ſacroſ. eccle. ¶ Aduerte, 3 *Quæ dicantur relicta, ad pias cauſas.* † qñ dicatur quid eſſe relictū ad pias cauſas. vide Ioā. Sanxon. in conſue. Turon. tit. *des donaiſons faictes entre gens roturiers*, artic. j. fol. cxxj. vbi dicit, ꝙ quicquid ſit relictū pro ſalute animæ ēt ſi diuiti. Itē cū relinquitur aliquid miſerabilibus perſonis. Itē cū relinquitur piis locis. Itē qñ quid relinquitur pro redimēdis captiuis. Itē pro puellis maritādis. Itē qñ quid relinquitur pro luminaribus vel ornamētis eccleſiæ, vel fabrica, vel libris, aut aliis rebus quæ ad diuinum cultū ſpectāt. Itē qñ aliquid relinquitur ad cuſtodiā ciuitatis, aut locorum communiū vel publicorū. Itē quādo ad refectionem pontium. Itē ſi fiat legatū pio loco vel pauperibus pro reſtitutione malè ablati incerti. de quibus omnibus ad plenū videas Ioan. Sanxon. ibi: & ibi ponit multa de pia cauſa, & de fauore piæ cauſæ, vide amplè Ro. in repet. authen. ſimiliter. C. cōia de lega. & eundē Sanxon. titu. *des ſucceßions des gens roturiers*, artic. viij. quando ponit de legato facto conſanguineo pauperi.

ADuerte, qa in quantū dicit, ꝙ legitima nō dēt one rari impēſa funeris, qa legitima accipitur deducto ære alieno, & funeris impēſa. l. Papinianus. §. quarta aūt accipiet. ff. de inof. teſt. & Iaſ. in l. fi. §. in cōputatione. in iij. col. C. de iure deliber. ſed bene verum eſt, † ꝙ omne aliud grauamē dēt reiici, oīs cōditio & omnis dilatio. l. quoniā in prioribus. C. de inoffi. teſta. & ibi Iaſ. qui ampliat & extēdit duabus ampliationibus. 4 *Omne grauamen illegitime impoſitum reiiciendū.*

PRimò ſcilicet, etiā ſi cōditio adduceretur quæ eſſet merè poteſtatiua & facilis: vt puta ſi pater inſtituat filiū ſub cōditione ſi voluerit. l. iam dubitari. ff. de hære. inſti. quia talis conditio debet reiici: & ratio, † quia ſi filius moriat antequā declaret ſe velle hæredem, non traſmittit ad hæredes. l. ſi ita legatū. §. illi ſi volet. ff. de lega. j. & ſic cū ſua interſit ꝙ traſmittat: ideo tenetur, ſecundū Bal. & alios in d. l. quoniā. Imola in d. l. iam dubitari. 5

SEcundò ampliat & extēdit dictā legē, etiā ſi filius eſſet inſtitutus in alia re cū legitima, quia cōditio reiicitur vel grauamen, vſq; ad legitimā: & in reſiduo dūrat. tex. in l. ſcimus. §. cum autem. C. de inoffi. teſta.

TErtiò amplia, etiā ſi eſſet appoſita clauſula, ꝙ pater iubet filiū eſſe cōtentū tali relicto, vt tenet Iaſ. in l. ſi quando. §. generaliter, in j. col. C. de inoffi. teſta. & in l. hæres inſtituta. C. de impu. & aliis ſubſtitutio. in quibus locis multa allegat, ad quē recurrendū eſt.

IDem Iaſ. plenè examinans hanc materiam limitat iſtud octo limitationibus, quas nolo hīc trāſportare, eo ꝙ ad ſaturitatem poſuit in d. l. quoniam in prioribus, quas omnes no. C. de inoffi. teſta.

SEd quantum ad primū aduerte, † ꝙ prouiſio filij, 6 *Prouiſio non.* hoc eſt conditio in fauorem filij adiecta nō reiicitur de legitima, per l. filius matrem. C. de inoffi. teſta. & ibi Iaſ. qui ponit hanc materiam.

SEd quæro, nunquid prohibitio alienationis ſaltem reiiciatur in legitima? qa caſus eſt ſufficiēter examinatus, nō inſiſto. Et illum examinat Fran. de Aret. in conſi. ſuo xix. in ij. col. quem vide.

IN TEXTV IBI,

Des donaiſons faictes en derniere volonté.

PONe † ꝙ aliquis teſtator in ſuo teſtamēto fecit donationes inter viuos: qđ fieri pōt per ea quæ dicit Bar. in l. hæredes palā. §. fi. ff. de teſta. Faciunt quæ dicit Iaſ. in l. cum antiquitas. in ij. col. C. de teſt. in l. ij. in iiij. col. C. de bon. poſſ. ſecundum tabulas. an talis donatio debeat etiā de legitima tanquā grauamen reiici. Et iſte caſus nondū mihi euenit in facto, ideo ſolū me remitto ad dicta Bar. in l. Seia. §. fin. ff. de don. cau. mor. Et plenè per Ang. in conſi. xiiij. in j. vol. & in cōſ. lxxxj. in co. j. vol. vbi ponit ꝙ quādo donatio facta in vltima volūtate dicatur inter viuos, vel cauſa mortis. ¶ De prædicta glo. quæ eſt in d. l. hæredes palam. §. fin. quomodo reprobetur, vide per Georgium Nattan in repet. c. quāuis. in xvij. col. de pactis. in vj. & dixi infrà iſto tit. in gl. *ne ordonnance de derniere uolonté*. Sed aduerte, quia ſtante validitate contractus facti in teſtamento, ſicut ſemper poteſt reuocari teſtamentum, ita & cōtractus in eo factus. Guil. Benedicti in ſua repet. c. Raynutius. in verbo, teſtamentū. lo. ij. nu. 5. de teſta. 1 *De donaiſons inter viuos in teſtamento.*

¶ † Et

BIU Cujas

2 ¶†Et quando pater confitetur in testamẽto se esse debitorẽ alicuius, an ista cõfessio noceat hæredibus, vide Bar.in l.cum quis decedens.§. codicillis.ff.de lega. iij.Iaſ.in l.ait prætor. *la ſeconde*. §.item ſi quis.ff.de iureiur.Alex.in conſi.xlv.in ij.col.in j.vol.& conſi.xxvj. in ſecundo vol.dixi plura alibi.

3 ET quãdo†ſimpliciter dicitur, dono, per exiſtentẽ in articulo mortis nõ facta mẽtione mortis, an dicat donatio cauſa mortis vel inter viuos? Vide quę dicit Soci.in conſi.ſuo cxxx.in iij.col.in verſ.nec ſecũdo loco.in j.vol.& in conſ.cxxxv.in iij.col.in iij.vol.Nõ ampliùs inſiſto,& ex cauſa.¶Vide Ant.de But.& Barba.in c.ij.de cõſue.Alex.in l.quæ dotis.ff.ſol.mat.vide quæ dixi infrà hoc eod.tit.§. *le teſtateur*.in gl.*ne ordonnance de derniere uolonté*,in additione ad illam gl.

IN TEXTV IBI,

Sinon pour aucunes des cauſes d'exheredation declarees en droict.

ISTud probatur in auth.non licet.C.de liber. prẽteritis vel exhæredatis.& ibi per domi. Iaſ.poſt alios.

1 *Cauſe exheredationis quot.* ¶†Quæro quot ſunt cauſæ exhæredatiõis? Dic ꝙ ſunt quatuordecim, ex quibus pater põt exhæredare filiũ, quæ ponũtur particulariter in gl.ſi. in c. quintauallis. de iureiuran.& in auth.vt cum de appellatio. cognoſ. §.cauſas.coll.viij.& his verſibus continentur.

Bis ſeptem cauſis exhæres filius eſto,
Si patrem feriat, uel maledicat ei.
Carcere detruſum ſi negligit, ac furioſum,
Criminis accuſet, aut paret inſidias.
Si dederit grauia ſibi damna, nec hoſte redemit.
Teſtari prohibet, aut det arena locum.
Si prauos ſequitur, uel amat genitoris amicam:
Non orthodoxus, filia quando coit.

¶Ioannes de Platea in §.j.inſtit.de exhæreda.liberorũ ponit has xiiij.cauſas ſeriatim,& alios verſus.

Bis ſeptem cauſis filius poteſt exhæredari.
Parentes feriat, uel uerbum ſi graue dicat:
Crimen accuſet eos, ueneno ſi potat eos.
Detulit in eos furientes negligit eos.
Non fideiuſſit pro patre, uel hoſte redemit.
Teſtari prohibet patrem, uel arena ſe miſcet.
Non orthodoxus, uel filij luxurientur.

ADDITIO. Et aduerte ꝙ pro iiſdem cauſis poteſt filio alimenta denegare.gl.in l.ſi quis à liberis.§.idem iudex.in verbo,detulerat.ff.de liber.agnoſcẽ.Matt.de afflic.in conſtit.regni Siciliæ, quæ incipit, patres pro filiis.in v.notabili.

2 SEd quæro, † pone ꝙ filius cõmiſerit aliam cauſam grauiorẽ vel æquè grauem, non tñ eſt vna de illis xiiij.puta quia fuit rebellis & proditor, nũquid pater poterit ipſum exhæredare? licet Martinus Lauden.teneat ꝙ non,in l.j.§.fi.ff.de iuſtitia & iure.per tex.in d. §.cauſas.taxatiuè loquẽtẽ in illis quatuordecim cauſis,quem videtur ſequi Alex.in d.auth.non licet.C.de liber.præter.tamen idem Alexã.contrarium tenuit in conſulendo in conſi.ſuo cciij.incip.ſuper themate.in ij.& iij.col.in ij.vol.Aluaro.& alij.in c.j.§.prædictis.& §.porrò.quæ fuit prima cauſa beneficij amittendi. do.meus Iaſ.qui multos allegat,& multùm cõprobat in d.authen.non licet.Feli.in c.paſtoralis.in ij.col.de reſcriptis.

ADDITIO. Iſtud etiam tenet Hippol.de Marſil.in ſing.lxxviij.incip.pluresſunt cauſæ.vbi allegat Ange. in l.lex Cornelia.in princ.ff.de iniur.¶†Et nota qñ actũ eſt ſuprà in quatuordecim cauſis exhæredationis, ꝙ vna eſt cauſa poſita in d.§.cauſas.ſcilicet, ſi grauem iniuriã filius fecerit patri, vtrũ iſtud intelligatur ẽt in iniuria verbali.Alex.in d.conſi.cciij.hîc antè allegat. tenet ꝙ ſic.& nota dicta ſua.& faciunt quę dicit Bald. in c.veniens.in fi.per illũ tex.de iureiur.† vbi dicit, ꝙ ex iniuriis verbalibus oritur inimicitia capitalis. quẽ refert & ſequitur Iaſ.in l.procuratoribus.in finalibus verbis.C.de procurato. 4

3 *An pro iniuria verbali.*

ADDITIO. Quando iniuria dicatur atrox, ponit Matth.de afflict.in conſtit.regni Siciliæ, quæ incipit. priuſquam citatur.

ADde ꝙ ſicut ingratitudine cõmiſſa cõtra viuentẽ põt reuocari legatũ,vel adimi hæreditas; idem ſi fiat eo defuncto,qa ſi ipſe viuẽs cogitaſſet,veriſimiliter reuocaſſet legatũ,vel hæreditatẽ ademiſſet.p text. in l.iij.§.fi.cũ ſeq.ff de adimen.legatis.Et ita ẽt tenet Guil.Benedicti in ſua repet.c.Ray.in verbo,& vxorẽ nomine Adelaſiam.nu.269.in v.deciſ.extrà, de teſta.

5 *An pro turpibus nuptiis cõtractis.* ITem etiã, † quia dicitur, ſi cõtra voluntatẽ parentũ inter arenarios & mimos pſeuerauit, cùm pater nõ fuerit illius profeſſionis, nunqd ſi filius cõtrahat turpes nuptias cõtra voluntatẽ patris poterit pater eum exhæredare,p illũ tex.nã de iure Digeſtorũ iſtud poterat.l.iij.§.ſi emãcipatus.ff.de bono.poſſ.cõtra tabu.

6 *Turpes nuptiæ quæ.* †& dicuntur turpes nuptiæ qñ filius caperet in vxorẽ famulã ſuã,vel eius filiã,vel ancillã.l.humilẽ.C.de inceſtis nup.Bar.in l.ſi rogatus.§.j.per illũ tex.ff.de manumiſſis vindi.l.ſi libertã.& ibi Bar.C.de nup.ſed tñ illa cauſa non ita expreſsè enumeratur in illo §.& videretur ꝙ ſufficienter eſſet expreſſa in illis verbis ſuprà poſitis,ſ.ſi præter voluntatem patris &c.¶Aduerte tamen,quia Inno.in c.accedẽs.de procurato.tenet ꝙ propter illam cauſam nõ poteſt filius exhæredari. & illũ refert & ſequitur Alex.ad aliud tamẽ propoſitum,in l.j.in xvj.col.ff.ſol.matr.& Iaſ.in d.authẽ.non licet.mihi tamen videtur cõtrarium per illum tex.qui ſatis exprimere videtur.

7 *Cauſæ pro quibus deſcendentes exhæredant aſcendentes.* ET ſunt prędictę†cauſæ ex quibus aſcendẽtes poſſunt exhæredare deſcendentes.ſed tu dic ꝙ ſunt tantùm octo ex quibus deſcẽdentes poſſunt aſcendẽtes exhæredare,quæ ponũtur id d.§.cauſas.in fi.§.ſed hæc quidem.in auth.vt cum de appellat.cognoſci.& his verſibus comprehenduntur.

Si pater & ortho fidei conſpernet honorem.
Acuſet filium, ueneno ſi petat eum.
Coniunctam filij diligat, teſtarique artat.
Furentem negligat, captum nec hoſte redemit
Conſortis uitæ crudeliter inſidietur.

ET prædictas cauſas ponit notabiliter Io. de Plate. vbi ponit hos verſus & alios de quibus ſ. in §. j. inſtit.de exhæreda.liberorum.

8 *Quibus frater fratrem.* ET ſunt † tres ex quibus frater põt exhęredare fratrẽ,quæ ponuntur in §.ingratitudinẽ in authẽ. de nuptiis,coll.4.Prima eſt, ſ.ſi procurauit mortẽ fratris. Secunda,ſi criminalem inſcriptionẽ,i.accuſationẽ dixit contra fratrẽ.Tertia, ſi ſuæ ſubſtantiæ properauit inferre iacturam.Io.de Plat.in loco hîc antè allegato.

9 *Nota qui poſſint exhæredari ſine cauſa. Volens.* LImita † tamen hanc noſtrã cõſuetudinem, qñ dicitur ꝙ nemo verus hæres põt ſine cauſa in iure expreſſa exhæredari, ꝙ non hẽt locũ qñ exhæredatio fit voluntate hæredis: puta quia dicit pater, exhæredo filiũ volẽtẽ & cõtentũ exhæredari: vel quia filius aut alius hæres ſcribat teſtamentum in quo fuit exhæredatus,iuxta l.non putauit.§.ſi quis ſua.ff.de bonorũ poſſeſſione cõtra tabulas.quia omnes cauſæ quæ ponuntur in d.§.cauſas, procedunt inuito filio.ita Bart. Alex.& alij in l.ſi qñ.§.fi.C.de inoffic.teſta.licet gloſ. ibi latè

BIU Cujas

ibi latè diſputãs teneat contrariũ. ſed Iaſ. ibi dicit hãc opinionẽ eſſe veram. quod intellige vt per eum ibi, & per eundem in l. poſthumo. in viij. col. C. de bonorũ poſſ. cõtra tab. ſcilicet quando filius cõſentit exhæredationi ante teſtamentũ patris, vel tempore teſtamẽti: ſecus aũt ſi ſit exhæredatus ſine cauſa, aut præteritus verus hæres: quia poſtmodũ etiã ſi poſtea conſentiret, nihil tamen operatur eius conſenſus, ſecundum Ang. & Imo. in l. ſi quis poſthumos. §. j. & ibi Alex. in fine ſimpliciter ſequitur. ff. de libe. & poſthu.

10 *Tranſuerſales.* LImita ſecundò † dictã noſtrã conſuetudinem non habere locum in illis in quibus nulla dẽt de iure relinqui legitima, puta in filiis fratrũ & ſororũ: & in qbus nulla eſt cauſa in iure ad eos exhæredandũ, imò poſſunt ſine cauſa exhæredari, per l. fratris vel ſororis. C. de inoffi. teſta. & ideo nõ hẽt locũ conſuetudo nra in trãſuerſalibus niſi in fratre turpi ꝑſona inſtituta. l. fratres. C. de inoff. teſta. & iſtud eſt verũ de iure. ſed vr ꝙ conſuetudo noſtra ſequẽs deroget, cùm loquat generaliter de vnoquoq; habili ad teſtandũ, qui tenetur relinquere legitimã veris hæredibus, titulo inſtitutionis dicã ibi latiùs. ſed prædictã limitationẽ in hoc caſu ponit Bar. in d. l. fratres. C. de inoffic. teſta. & Bal. in v. qõ. & Imo. in l. filio præterito. in vij. q. ff. iniuſto rupto. Alex. & Iaſ. in authẽ. non licet. in pen. col. C. de libe. præteris. Cyn. tamen videtur tenere contrariũ in auth. ex cauſa, in ij. quæſt. C. de liber. præteritis.

11 *Nepotes.* LImita tertiò † hanc noſtram cõſuetudinem habere locum tantum in filiis primũ gradũ obtinẽtibus: quia in filiis filiorum, qui dicũtur nepotes, de iure licet debeãt ſecundũ conſilium legis Velleæ exhæredari, aut inſtitui, quia poſſent mortuo patre ſubintrare primum locum: talis tñ exhæredatio poteſt fieri ſine inſertione cauſæ. ita tenet Bal. in repet. l. pater filium. in v. col. ff. de inoff. teſt. ¶ De hoc quid ſit de iure, vide alle. per do. meum Iaſ. in authẽ. non licet. in pen. col. C. de liberis præteritis.

12 *Sola exhæredatio quæ fit mala mente prohibita.* LImita quartò † hanc noſtrã cõſuetudinem habere tantũ locũ in exhæredatione quæ fit mala mente, aĩo priuandi hæredes hæreditate, & ſic in exhæredatione odioſa: ſecus in exhęredatione facta bona mẽte ad prouiſionẽ filij. textus multũ notabilis q ponit exemplũ. l. multi nõ notę. ff. de libe. & poſth. & in l. filius matrẽ. & ibi Iaſ. C. de inoff. teſta. l. ĩ fideicõmiſſis. §. cũ Pollidius. ff. de vſur. & l. ſi ita relictum. §. Pegaſus. ff. de lega. ij. Bar. in l. cũ ex filio. in prin. ff. de vulg. & pupill. Alex. & Iaſ. in d. auth. nõ licet. Franc. de Aret. in conſi. ſuo xix. in ij. col. vbi videtur tenere ꝙ qñ prohibitio alienationis eſt fauorabilis filio, ꝙ non tollit de legitima. qui caſus eſt multũ notabilis ſi eueniret in facto. imò dicit Iaſ. in d. l. filius matrẽ. ꝙ hęc limitatio habet locum etiam quando filius eſt exhæredãdus cum expreſſione cauſæ exhæredationis. de quibus in authẽ. vt cùm de appellatio. cognoſci. §. cauſas. vt eſt hîc in hac noſtra conſuetudine. quod nota.

LImita quintò & attende ꝙ pater nõ poteſt exhæredare filium niſi expreſſa cauſa ex xiiij. caſibus, vel maiori. ꝙ iſtud eſt verũ ad hoc vt valeat teſtamentum. † quia ſi ſit facta exhæredatio filij ſine cauſa, teſtamentum non valet quo ad exhæredationem: tamen ſi probetur per hæredem ꝙ filius commiſit cauſam ingratitudinis, per quam potuit exhæredari, licet eam non expreſſerit in teſtamento, tamẽ ea probata filius repellitur, vt non poſſit etiam ab inteſtato ſuccedere. ita ſingulariter notat Angel. in §. ingratitudinem. in j. no. in auth. de nuptiis, per illũ tex. ſecundum primum intellectum glo. & ideo dicit ipſe ꝙ aduocatus hæredis ſcripti debet eſſe cautus vt ſemper probet cauſam ingratitudinis filij ſine cauſa, licet in teſtamẽto nõ ſit expreſſa quia ex probata, repellitur filius etiam ab inteſtato. & iſtud refert & ſequit do. meus Iaſ. in auth. nõ licet. in pen. col. C. de liber. præter. & in l. cũ mota. in iiij. col. C. de trãſac. vbi prædicta alleg. ¶ Contrariũ tamen & melius ſeipſum corrigendo tenuit idem do. meus Iaſ. in l. in arenã. in prin. C. de inoffic. teſta. allegando eundem Ang. tenuiſſe cõtrarium in l. j. in fi. ff. de inoffi. teſta. vbi reprobat illam gl.

13 *Exhæredatio ſine cauſæ expreſſione reddit teſtamẽtum nullum.*

TEne ꝙ neceſſaria eſt expreſſio cauſæ hodie, aliàs teſtamentum eſt nullum. auth. non licet. & auth. ex cauſa. & ibi doc. C. de libe. præte. & ideo videtur ꝙ querela in hoc caſu non cõpetat, cùm deẽ tantũ ad reſcindẽdum. l. vt liberis. verſi. reſciſſo. C. de colla. † ſed id quod eſt nullum ipſo iure reſcindi nõ poteſt. l. nam 24 & ſi ſub conditione. verſ. poſt defectum. ff. de iniuſto, rupto irritóque teſtamento: & ideo videtur † ꝙ hodie 15 *Querela inofficioſi ſublata.* querela inofficioſi ſit ſublata per iura nouiſſima. do. meus Iaſ. iſtud plenè diſputat in d. authen. ex cauſa. in xij. col. C. de liber. præter. & dicit pro intelligentia ꝙ ſunt conſiderandi tres caſus principales.

PRimò, quia aliquando exhæredatio ſit ſine inſertione alicuius cauſæ, & licet iſta valeret iure Digeſtorum & C. tñ hodie talis exhæredatio eſt ipſo iure nulla. d. authẽ. ex cauſa. vbi dicit tex. irritum eſt teſtamẽtum: quod intelligitur ipſo iure. probatur in l. j. in fi. ff. de iniuſto, rupto & irrito teſtamẽto. & probatur, eo ꝙ textus vtitur verbo præſentis temporis. gl. in l. in criminali. C. de iuriſdic. om. iud. & hoc caſu ſublata eſt querela, & nemo in hoc contradicit.

ALiquãdo & ſecundò exhæredatio fit cum inſertione cauſæ legitimæ, & quæ cauſa eſt probata per hæredem, & tunc querela eſt ſine effectu.

ALiquãdo & tertiò † exhæredatio fit cum inſertione cauſæ, ſed illa cauſa nõ probatur per hęredes, quod neceſſariò requiritur. d. auth. nõ licet. & tũc hoc caſu nõ eſt ſublata querela, prout tenuit Io. in d. auth. ex cauſa. & iſtam dicit eſſe cõmunem ibi Iaſ. in xij. col. ad quem recurrendum eſt, qui allegat Bart. & ita omnes ſcribentes in l. j. ff. de teſtam. 16 *Hæres probare tenetur cauſam exhæredationis.*

ADuerte tñ † ꝙ ſi teſtator in teſtamẽto expreſſerit plures cauſas exhæredationis. ſufficit vnã ꝓbare. tex. in §. ſi igitur omnes. in §. ſi tales. in auth. vt cùm de appel. cognoſci. Bal. in d. auth. non licet. & poſt eũ Iaſ. in vlt. col. vbi dicit vnum, † ꝙ licet in exhæredatione 18 cauſa exprimi debeat, tamẽ non eſt neceſſe inſerere locum & tempus cõmiſſæ ingratitudinis, licet hæres teneatur probare. ita conſuluit Bal. in conſ. ſuo 89. incip. Proponitur ꝙ Tuciarellus in ſuo teſtamẽto exhæredauit. in v. parte. quem refert & ſequitur Alex. in d. auth. non licet. in conſi. ſuo cciij. in iij. col. in ij. vol. incip. Super themate, & dubiis ſupraſcriptis. 17 *Probatio vnius ex pluribus ſufficit.*

COnclusionem † ſuprà dictam in qua dictum fuit teſtatorem nõ poſſe exhæredare filium ſine cauſa, ſublimita in teſtatore volente ingredi monaſteriũ, quia poteſt filium exhæredare ſine inſertione cauſæ, nec erit teſtamẽtum nullũ, ſed ſolùm filius aget ad legitimam condictione ex lege. Bar. in authẽ. ſi qua mulier. in iiij. col. C. de ſacroſan. eccl. per tex. in §. j. in verbo, quoquomodo. in auth. de monachis. colla. j. nã ſit hoc licet miliri temporalis militiæ, quanto magis militi cœleſtis militiæ. prout tenent & ſequuntur Bald. Fulg. & Pau. de Caſt. in d. authen. ſi qua mulier. cõtra Bar. tamen tenent Salic. & Iaſ. qui alleg. Ioan. Fab. tenentem contra Bar. ſ. ꝙ tale teſtamentum irritetur. & ſecundum hanc opinionem conſuluit Ludou. Roma. in conſi. 19

BIU Cujas

in consi.suo ccxxxvij.incip.opinionem hanc.& credo istam tenẽdam, quam maior pars legistarum tenet. & si eueniret in practica,non est dubium ꝙ propter generalitatem nostræ consuetudinis teneretur.

20 Propter ingratitudinẽ semel remissam non potest exhæredari filius.

ITem † aduerte ꝙ inquantum dictum est ꝙ testator potest exhæredare filiũ ex causa ingratitudinis, ꝙ si filius commiserit causam ingratitudinis tamẽ per pactum fuerit eidẽ filio remissa causa, filius amplius ex illa causa non poterit exhæredari,secundum Ange.& Pau.de Cast.in l.fi.C.de pact.& tenet Ias.in d.authen. non licet.in ij.col.C.de liber.præteri.

21 IMò plus † vbi dicit, ꝙ si filius commiserit causam ingratitudinis cõtra patrẽ,per quã possit exhæredari, si pœnitentiam viuo patre agat,vel ante cõditũ testamentum,nõ põt ex illa causa exhæredari à patre.istud tenet Alex.in l.j.in xvij.col.ff.sol. mat. ¶Probatur per simile.nã si filia peccauerit in corpus suũ,est iusta causa per quã pater põt eã priuare dote, & negare alimẽta,secundũ Speculatorẽ in tit.ꝙ filij sint legitimi.vers. sed quid si filia tua.Bal.in l.fi.C.de dotis promissione. tamen si filia agat pœnitentiã, non põt amplius dote & alimẽtis priuari.ita Spe.in d.loco.versi. quid si ipsa pœnitet. & Bal.in l.si filiã tuã.C.de inoffi.test. Ias.in l. in arenã.C.de inoffi.test.& in d.auth.non licet. suprà

22 alleg. ¶Cui adde, † ꝙ si filius pœnitentiã egerit,imò ẽt si gratũ seruitium patri fecerit, tollitur ingratitudo. ita Bal.in l.fratres.C.de inoffi.testa.quem refert & sequitur Ias. in l.ex hoc iure. in pen. col.ff.de iustitia & iure.& qđ plus est,illa reconciliatio filij erga patrem tollit ingratitudinẽ,secundũ Bar.in l.iij.§. non solùm. ff.de alimen.legatis. ¶Faciunt ad hoc quæ dicit Felin.

23 in c.eam te.in viij.col. de rescriptis. vbi dicit † ꝙ infidelitas præcedens non nocet cõuerso imò dicit emẽdatum prẽferri bono,cùm gaudium sit Angelis super vno peccatore penitentiam agente,&c.

ADDITIO. De huiusmodi reconciliatione & remissione quæ fit multis modis,vide per Matt.de affli. in constit.regni Siciliæ,quæ incipit, generalia iura.in ij.lib.in v.no.vbi dicit,ꝙ si pater exhæredauit filium, si postea reconciliauit eum,videtur esse sublata & remissa exhæredatio.Et etiam si princeps concessit filio alicuius qui commiserat crimen læsæ maiestatis, videtur ei remisisse quo ad eum.

24 Ingressus religionis non tollit ingratitudinem.

ADuerte tamen † ꝙ per ingressum monasterij, aut religionis nõ ablat causa ingratitudinis antè cõmissa.gl.est nota.in auth.de mon. in prin.in verb.maculã.Cy.& Bal.in l. Deo nobis. C.de episc. & cler.Ias. in d.authẽ. non licet.in ij.col. C.de liberis præteritis.

25 ITem † etiam pater arrogando filium non videtur ei remittere in gratitudinem.tex.est not.in l. filio quẽ

26 An furor. pater.ff.de libe.& posth.Nunquid autẽ † furor superueniens tollat ingratitudinem prius cõmissam? ponit Bar.& alij in l.ex facto.versi.vj. requiritur. ff. de vulg. & pupil.substit.do.Ias.in l.furiosum.C.qui testam.facc.possunt.

27 AD prædicta adde † ꝙ pater maledicendo filium ex causa sufficienti ad exhæredationem,non dicitur eum exhæredare,sicut nec benedicendo dicitur eũ instituere.Bal.in procœmio decreta.in vlt.col.vide Ias.in l.si pater tuus.in ij.col.C.de hære.insti.&in l.si quis in fundi vocabulo,in iij.no.ff.de leg.j. & in d. auth.non licet.vbi plura allegat,& in §. ꝓximo,in gl. *par droict.* versi.quid si pater.

Augustini dictum notabile. BArtholomẽus Veron.qui dicitur Cæpol.qui cautelis vti voluit,in hac materia quãdam cautelã adinuenit,ponendo aliquos casus,ꝙbus filius posset priuari legitima , cõtra doctrinam Augustini dicentis,si ꝙs velit Deũ instituere,& filiũ exhæredare, aliũ quærat pro cõsultore quàm Augustinũ:vt habet c.fi. xvij. quæst.iiij.ideo in suis cautelis cautela xxiiij.inci.pater volẽs excludere filium à legitima. posuit quasdã cautelas ad priuãdum filium legitima,sed pro certo nihil faciunt ad propositum,& sunt friuolæ.

Cautelæ pro priuãdo filium legitima.

PRima est, ꝙ quis vendat alicui sua bona, & ꝓmittat tradere ea post mortẽ suã,scilicet vẽdẽtis:nã tale debitũ qđ habet effectũ post mortẽ promissoris,cẽseãt æs alienũ.l.hæreditariũ.ff.de bo.author. iud.possi. & ideo erit detrahendũ antequã legitima filij. l. Papinianus.§. quarta autẽ.ff.de inoffi.testa.Ias.in auth.vnde & si parẽs.in ij.col.C.de inoffi.test. si tamẽ apparet de fraude, filius põt rescindere venditionẽ pro sua legitima.& istã cautelã ponit Bar.in d. l. hæreditariũ.& refert Soci.in cons.xciiij.in ix.col. & dicit Bart. in d.l. hæreditarium.& Ias.in d.auth.vnde & si parens. in ij. col.ꝙ ista cautela est mala,qa inducit peccatũ.& dicit Lud.Ro.in sing.suo 616.incip.quidã cardinalis. ꝙ illa doctrina Bar.volẽs inducere casum ĩ quo filius posset priuari legitima,nõ est vera,nec est tenẽda, & aduerte,quia facilè põt deprehẽdi fraus, † quia in alienatione omniũ bonorũ ẽt titulo oneroso præsumit fraus. l.oẽs.§.Lucius.ff.quæ in frau. credi. quo casu si appareat de fraude , poterit filius rescindere contractum, etiam onerosum pro sua legitima.de quo Ioã.de Plat. in §.itẽ quis.ad fi.instit.de inuti.stip. vbi plus dicit, ꝙ ẽt si pater cõfiteatur se pretiũ venditionis recepisse,ꝙ nõ sufficit quo ad præiudicium filij , nisi appareat de reali receptione.ita no.Bar.in l.per diuersas.C.mãdati.Io.de Plat.in §.itẽ quis.in fi.instit.de inuti.stip.motus per notata in auth. sed iam necesse. C.de don.ante nupt. imò , quod plus est , confessio patris facta in testamẽto, in qua cõfitetur se debitorẽ alicuius,nõ habet præiudicare filio,quo ad diminuendã eius legitimã , quia sic aperiretur via malitiis ad fraudãdũ filios legitima,secundũ Bar.in l.cũ quis decedẽs.§. codicillis.ff.de lega. iij. expresse firmant Spec.& Io.Andr.in tit.de cõfessis.§. nũc videndũ.versi. sed nunqd patris. Pan.in c.quãuis.de re iudi.cũ aliis alleg.per Ias. in l.si arrogator.in x.col.ff.de adop. & in l. ait prætor. *la seconde.*§.sed & si quis in fraudẽ. in ij. col. ff. de iureiur. Alex.in consi.xlv.in j.vol.in ij.col. & vlti. licet Ias. alleget consi.xliiij.quod non est. & idem Alex. in consi. xxvj. incip. viso & considerato themate. in j. col.in ij. vol.quem non allegauit do.meus Ias. Bart. in d.§.codicillis.limitat illam regulam duobus modis: primò, nisi illa cõfessio fieret coram notario recipiente & stipulante pro alio,vel cõfiteretur in præsentia patris.& istud tenet Pan.in cons.suo lxxxv. incip. facti contingentia.& c.in j.col.in ij.vol.Barba. in cons. suo liiij.in ij.col.in ij.vol.

Cautela secunda.

SEcundò dicit Bart.talem confessionem esse validã, quãdo iuramentũ interuenit,eò ꝙ habet effectum clausulę, valeat omni modo quo valere possit. l. cùm pater.§.filius matrẽ.ff.de lega. ij. & istam limitationẽ sequitur Ant. de But.in cons.suo xxxj.in ij.col.de qua vide Feli.in procœmio Gregoria.in vj.col.& in c.olim. in v. col. de rescriptis. ista cautela (vt iam dictum est) reprobatur per Rom.d.sing. suo 616. & dicit ipsemet Bar.in d. l. hæreditarium. quòd ædificat ad gehennã, cùm sit inductiua peccati mortalis.

Cautela secunda.

ALia & secunda cautela est, ꝙ pater instituat filium hæredẽ in omnibus bonis , & quòd alij alteri relinquat vsumfructum omnium bonorum: nam valebit talis vsusfructus relictus , & filius non poterit se grauatum dicere in legitima,vt est gl.nota.in authen.

de trien.

BIU Cujas

de trien.& ſemiſ.§.prohibemus. colla. iij. quam dicit Ang.ibi eſſe ſingularem.ſed illa gl.cõfunditur,& eius cautela,per tex.in auth.nouiſſima.C. de inoffic.teſta. per quẽ filius nõ tantũ debet habere legitimã in proprietate,ſed in proprietate & vſufructu ſimul. & ſi diceret grauamen in vſufructu,illud grauamẽ reiiceretur quo ad legitimam, per l. omnimodo.C.de inffic. teſta.& iſtud tenet gl.in auth.& in l.quoniã in prioribus.in gl.ij.ſuper verbo,grauamen.& ibi Bal. C.de in offi.teſta.cũ aliis alleg.per Iaſ.in d.auth. nouiſſima.in xiiij.col. & hoc intellige qñ nuda ꝓprietas à legitima filij minus valuerit,quàm vſusfructus: ſecus tantum, vt dicit Ang.in d.§.prohibemus.& Cæpola in d. cautela,vt voluit tenere gl.in d.auth.nouiſſima,in ſecũda ſolutione. ſed Iaſ.ibi dicit, ꝙ illa ſolutio non tenetur imò etiam dicit ibi Iaſ.ꝙ ſi filius inſtituatur in vſufructu,& alius in proprietate, ꝙ adhuc quo ad legitimã poterit dicere, ꝙ eã vult in proprietate & vſufructu, in reliqua verò parte vſusfructus ſtabit ordinationi & diſpoſitioni teſtatoris.quod nota.

30 ADuerte† ꝙ filius non cogitur accipere legitimam in pecunia,ſed poteſt dicere nolo pecuniam, ſed volo legitimã in rebus hæreditariis.Bal.Pau. de Caſt. Sali.& Iaſ.qui multa ad hoc alleg.in l.ſcimus.in ij.col. C.de inoffi.teſta.& idem Iaſ.in l.non amplius. §. fi. ff. de lega.j.quam ſub eo audiui.adde Alex.in conſi.lxix. in vlti.col.in j. vol. meliorem tamen eligere nõ poteſt pro legitima,ſed mediocrem,arbitrio iudicis.Bal.in l. filium quem.& ibi Iaſ.in viij.col.C. famil.erciſc. & in d.l. ſcimus. nec etiam rem alij legatum,ſecũdum Bal. in rub.ff.de re.diui.in j.col.& Iaſ.in d.l.ſcimus.qui dicit quòd Paul.de Caſt. non faciens mẽtionem de Bal, conſuluit contrarium.

31 *Quæſtio.* QVæro iuxta prædicta,pone† ꝙ pater in vita legitimã filio dederit, quã poſtea in ludo amiſit, vel malè diſsipauit, nunquid poſsit amplius petere legitimã?Bal.in l.ſcimus.in vj.quæſt.C.de inoffi. teſta. facit in ſimili,† ꝙ ſi pater dederit doté filię,& eam malè diſsipauit,pater nõ tenetur amplius dotare, ſecũdùm Bar.& moder.in l.ſi cùm dotem.§.j.ff.ſol.mat.Bal.Salic.& moder.in auth.quod locũ. & ibi Iaſ. in v.col.C. de colla.idẽ Iaſ.in d.l.ſcimus. & in §.fuerat. in xxix.& xxx.coll.inſti.de act.Fel.in c.quę in eccleſiarũ,in xxvj. 33 col.de conſtitu.† dicunt tamen ſecus eſſe in alimẽtis, quia etiam ſi filius amiſerit legitimam, aut filia dotẽ, tenetur pater eam alimentare,quod nota.

§. TERTIO.

VN chaſcun habile à faire teſtament & ordonnance de derniere volonté, eſt tenu de laiſſer à ſes vrais heritiers ſa vraye legitime, c'eſt à ſçauoir, la tierce partie de tous ſes biens, par droict d'inſtitution, ou autrement ledict teſtament ou ordonnance eſt nul.

1 *Prætertione teſtamentum ſit nullum.* IN multis locis in Gallia hæc conſuetudo non habet locum, cùm ius teſtandi non habeat, ſeu inſtitutio hæredis non habeat locum.¶In §.præced. dictum eſt de exhæredatione, ꝙ veri hæredes non poſſunt exhæredari ſine expreſſione alicuius cauſæ depoſitis in iure, hîc verò loquimur de prætertione,ſcilicet† ꝙ ſi veri hæredes prætereantur,teſtamentum eſt nullum.iſtud eſt verum in veris hæredibus obtinentibus primum locum de iure in linea deſcendente.

TV pro intelligentia prædictorum, & eorũ quæ in hoc §. dicuntur, præſuppone † ꝙ exhæredatio eſt triplex, ſeu exhæredatio dicitur tribus modis. Primo modo dicitur propriè & ſtrictè, quando ex verbis & mente teſtatoris filius exhæredatur, vt quando pater dicit,exhæredo filium meum,eo ꝙ me verberauit, vt ſuprà dictum eſt in §. præcedenti. & de qua debet intelligi ille §.præcedens. 2 Exhæred. datio tripl. ex. Stricta.

ADuerte ꝙ † octo requiruntur adhoc vt ſit valida. Primò,ꝙ fiat purè.Bart. l. j.§.ſed & ſi incertum.ff. 3 de vent.in poſſ.mit.Bart.in l. iij.ff.de leg.j.vide tamen quid dicat Bal.in l.ſi pater.C.de inſtit.& ſubſti.in viij. & ix.oppo.Gl.in l.j.ff.de cõdit.inſtit.& in l.iij.§.purè. ff.de libe.& poſthu.¶Secundò debet fieri nominatim. d.l.iij.§.filius. per illũ tex.ff.de liber.& poſth.¶Tertiò exhæredatio debet fieri à toto gradu,non à certa perſona.¶Quartò debet fieri ab hæreditate,nõ à re certa. gl.in d.l.iij.§.filius.ff.de lib.& poſthu. & ibi Bar.nec à quota parte valet.Bal.in l.j.in iiij.q.C.de libe. præter. ¶Quinto,ꝙ ex teſtamẽto in quo facta eſt adeatur hæreditas,quia ante aditam hæreditatem non valet.l.filium.& ibi Bar.ff.de bon.poſſ. cõtra ta.¶Sextò, ꝙ fiat de deſcendentibus,& iam natis,& non trãſuerſalibus & poſthumis.Bal.in auth.ex cauſa.in ij.col.C.de libe. præte. ¶Septimò, ꝙ inſeratur vna ex cauſis poſitis in iure auth.non licet.C.de libe.præt.dixi ſuprà.¶Octauò,ꝙ illa cauſa ſit vera,& probetur per hæredẽ, & his factis exhæredatio propriè & ſtrictè erit valida.

ALiquando & ſecundò † dicitur exhæredatio largè, 4 Larga. quando ſit nõ ex verbis,ſed ex mente teſtatoris, quãdo pater ſciens ſe habere filiũ nõ expreſsè exhæredat,ſed eum ſilẽtio præterit. & iſta eſt de qua hic §.loquitur.de qua ſtatim diſceptabimus,& iſta prętereitio dicitur largè exhæredatio.text.in l. ſi patronatus prin.in ver.ſilentio exhæredans.ff.de bo. libert.

ALiquando & tertiò † dicitur exhæredatio largiſſimè, 5 Largiſſima. quãdo nec ex mente patris,nec ex verbis filius exhæredatur.in effectu tñ reperit priuatus: vt eſt qñ pater ignorat ſe filiũ habere,& ideo eũ in teſtamẽto prætertiit,filius non eſt exhæredatus verbis, nec ex mẽte patris,ex quo pater eum ignorat,& ſic nõ dr exhæredatus ꝓpriè primo modo, nec largè ſecũdo modo,tamẽ largiſſimè dicitur exhæredatus. l. ſi inſtituta. §.fi.cum l.ſequen.ff.de inoffi.teſtam.

TV adde † ꝙ aliquãdo & quartò dicit exhæredatio impropriè, ſcilicet qñ exhæredatur filius ex verbis & mente teſtatoris, quæ non eſt ſolenniter facta, puta quando quis exhæredatur nõ ſeruatis ſolennitatibus requiſitis in exhæredatione,vt quia non fuit inſerta cauſa,quo caſu dicetur prętereitio.l.non putauit. §.non quæuis.ff.de bono.poſſeſ.contra tabu.ita tenet Iaſ.in authen.ex cauſa in iij.& xij.col.C.de liber.præteri. vel quãdo quis non eſt nominatim inſtitutus vel exhæredatus,tunc dicitur propriè prætertus,text.eſt in §.eadem.inſti.de hęredi.quæ ab inteſta.deſe.& in l. poſthumo.quem ibi notat Iaſ.in iiij.notabili.C.de bonorum poſſeſ.contra tabu. 6 Exhæredatio impropria. Prætertio.

TV adde & quintò,ꝙ aliquãdo quis effectu reperit exhæredatus,etiam licet inſtituatur vario noie,& hæreditas eſt in totũ exhauſta, puta quia pater nõ hẽt in patrimonio niſi ſeruos, & omnibus reliquit libertatem.tex.eſt in l.Papinianus.§.quarta autẽ.& ibi Bal. in ij.no.ad hoc notat. ff. de inoffic.teſta.quem ad hoc allegat Iaſ.in l.ſicut certi.in iij.col.C.de teſta.mili.

In textu

IN TEXTV IBI,
Vn chascun.

1 Quilibet.

ANdictio† quelibet, sit dictio collectiua, vel distributiua, vide Bar. in l. hoc articulo. ff. de hære. instit. Et quomodo verificatur, vide eundē Bart. in l. si ita. ff. de leg. ij. Et in quo differat ab omnis, vide eundē in l. si pluribus. ff. de legatis ij. & in l. Iulian. §. cùm plures. ff. de arbitris.

2 Testamēta clericorum non quarelantur.

NVnquid ista dictio vniuersalis comprehendat ēt clericos testantes de suo peculio quasi castrensi? vī ꝙ nō, † cùm testamētum clericorū & presbyterorū nō possit expugnari per querelā, sed dēt agi cōdictiōe ex lege ad legitimam. auth. presbyteros. C. de episc. & cler. c. quia nos. vbi Panor. de testa. imò dicit Ang. in l. j. ff. de inoffic. testa. & istud videtur tenere Iaſ. in l. fratres. in vlt. col. C. de inoffi. testa. & in l. vlt. in vlt. col. C. qui test. facere possunt. & hæc faciūt cōtra eos qui dicebāt testamentū cuiusdā presbyteri canonici Heduē. esse nullū, eo ꝙ ex quatuor nepotib⁹ suis veris suis hęredibus, tantū instituerat tres, & aliū prēterierat: quia dicebā ꝙ per hoc testamentū non erat nullū, sed tamē prætēritus condictione ex lege poterat petere legitimam. nec obstare videbat hæc cōsuetudo generaliter 3 loquēs, eo † ꝙ lex noua generaliter loquēs, aut de nouo inducens, nunquā intelligitur loqui in casu in quo p leges antiquas erat specialiter puisum. gl. est no. in l. sciendū. in prin. ff. qui satisd. cogan. quā regulā tradit Iaſ. in mille locis: maximè in auth. ex causa. in vij. col. C. de liber. prætēri. in l. j. §. sed si mihi. in iiij. col. C. de verb. obl. vbi eā didici ipso legente illū §. eandē regulam tradit in l. fratres. in ij. col. & in l. qm̄ in prioribus. in prin. ij. col. C. de inoffi. test. & in l. postquā tibi. in fi. C. de pact. & in l. iusiurandū. in fi. ff. de iureiuran. & in l. hac cōsultissima, in iij. & iiij. col. C. q testa. face. poss. Felin. in c. j. in vij. col. de rescrip. hinc dicit Panor. in c. verū. in v. col. de fo. competen. ꝙ cùm clerici habeant priuilegium speciale, non comprehenduntur in lege generaliter loquente: quod nota.

SI vellem tenere cōtrarium, quod credo verius, dicerem, ꝙ istud statutū seu ista consuetudo cōprehendit & ligat etiā clericos, per doctrinā Ioā. Andr. in regu. sine culpa. de reg. iur. lib. vj. in mercurialibus. vbi 4 dicit, † ꝙ stāte cōsuetudine ꝙ primogenitus succedat in regno, vtrū talis cōsuetudo liget secūdò genitū clericū. dicit Io. And. ꝙ sic, eo ꝙ cōsuetudo fuit inducta antequàm secūdò genitus fuisset effectus clericus. & istud dicit & allegat Barba. in cōs. suo iiij. in viij. col. in j. vol. qui plura allegat facientia ad hanc opinionē, ꝙ hæc consuetudo cōprehendat clericos. ¶Facit etiā decisio Bal. in c. cū venissent. de eo qui mit. in posses. cau. 5 rei seruā. vbi dicit, † ꝙ omnia bona etiam clericorum ligantur cōstitutionibus Regis Franciæ in regno suo. Et etiam istud videtur esse de iure nouissimo, ꝙ testamenta presbyterorum subiacēt querelæ. in auth. vt cū de appellatio. cognosci. §. sancimus itaq; colla. viij. & gl. in l. cum lege Leonina. C. de episc. & cler.

IN TEXTV IBI,
Habile.

1 Generalitas restringitur ad habilitatē.

ADucrte, ꝙ etiam si non fuisset posita hæc dictio, *habile*, tamen debet sub intelligi: cùm † omnis generalitas recipiat restrictionē de habilitate. Iaſ. in l. j. §. nuntiatio. in iij. col. ff. de noui ope. nunt. ponit Iaſ. in l. ij. §. prætor ait. in j. & ij. col. ff. qui satisd. cogā. & in l. in prouinciali. §. fi. ff. de noui. ope. nunt. & in l. si filius familias viaticum. in ij. & iij. col. ff. si cert. pet. imò dicit gl. in d. §. prętor ait. ꝙ licet illa verba generalia sint geminata, & ꝙ multa operari debeat geminatio, tamen debent intelligi de idoneis & habilibus. & facit dictū multū sing. do. Feli. in c. ex parte. *le second.* extrà, de offi. dele. in iij. col. ibi, octauò limita. vbi dicit, † ꝙ si statuto caueat, ꝙ nihil possit opponi cōtra instrumentū guarentigiatum, illud tamen non habet locū si opponatur ꝙ persona agens nō est habilis, quia semper potest opponi ꝙ nō est habilis: † cùm nūquàm exceptio 3 inhabilitatis personæ tollatur, † imò etiā contra spoliatum potest opponi ꝙ nō est habilis, vt dicit ibi Felin. ¶Ex quibus dixi, ꝙ licet sit regula cancellariæ, & pragmaticę sanctionis, quòd quicunque non violentus, sed habēs titulum coloratum beneficium ecclesiasticum sine titulo possederit, ꝙ non potest inquietari, vt habet in tit. de pacificis possessoribus. in prin. habet locū in habili, quia si fuerit inhabilis, puta talis qui non fuerit vigintiquinque annorum in beneficio curato, vel post annum nō fuerit promotus ad sacros ordines; & sic de similibus; talis non potest se iuuare beneficio dictæ regulæ. quia semper intelligitur quilibet, scilicet habilis.

4 Exceptio inhabilitatis.

IN TEXTV IBI,
A faire testament.

PRimò quæro quo iure sit introductū ius testandi. Secundò qui sint habiles ad testandum.

1 Ius testādi quo iure introductū

AD primum dico, † ꝙ est inductum de iure ciuili, vt tenet in specie Christ. Porcus §. j. in iiij. col. insti. de testa. Bar. in l. interdum. ff. de condi. inde. Dy. in reg. indultum. de regul. iur. lib. vj. Alex. in consi. suo ij. inci. visa codicilli legitimatione, & aliis. in xij. col. vers. nec ad hoc obstat. in j. vol. quod est repetitū de verbo ad verbum in cōsi. lxxxvij. in ij. vol. Panor. in cōs. lxiij. Card. Flor. in cons. suo lx. incip. Aglorus de Bononiis. in ij. col. † vbi dicit idem esse in iure succedēdi, qui est de iure ciuili, per tex. in l. j. & iij. ff. de petit. hæredit. 2 Ius succedēdi quod.

¶Quomodo testamentum sit de iure gentium, ciuili, diuino, & naturali, vide Guil. Benedicti in sua repe. c. Ray. in verbo, testamētum. *le premier*, in prin. de testa. & ibi ponuntur quatuor rationes, ex quibus vnicuique permissum est testari.

3 Qui habiles ad testādum.

AD secundum, videlicet † qui sunt habiles ad testandum. dic quòd omnes dummodo non sint prohibiti. sed Ioan. de Platea ponit plures in §. fi. instit. quibus nō est permis. facere. testa. qui continētur his versibus.

Testari nequeunt impubes, religiosus,
Filius in sacris, mortis damnatus, & obses,
Prodigus, ac stultus, dubius, seruus furiosus,
Crimine damnatus, cum muto, surdus, & ipse
Qui maiestatem læsit, sic cæcus & ipse.

¶Et hos omnes ponit Philip. Francus in repet. c. si pater. de test. in vj. in rub. De impubere vel pupillo. vide Guil. Benedicti in d. repetit. in verbo, Adiectæ impuberi. nu. 66. vsque ad finē. de filio in potestate, an possit testari, & quomodo vide in d. repe. in verbo, matrē in super Cleram. de damnatis ad mortem, vide in verbo, mortuo itaque testatore. vbi amplè.

4 An sodomita.

QVærit post hos versus, † quid de sodomita, nunquid possit testari? & dicit ꝙ non, ad similitudinem damnati de crimine, furiosi, &c. secūdum Iac. de Beluiso in authen. vt non luxu. contra natu. §. fi. colla. vj. & ibi Bartol. do. Anastasius prælatus Mediolanen. multum latè disputauit, cuius disputatio posita est in fine primi volu. consiliorum Barbatiæ. vbi per nouem rationes tenet, ꝙ testamentū sodomitæ factum etiam

ante

BIU Cujas

ante cõdemnationem non est validum, propter detestationẽ criminis: pessimũ est enim & crimen detestabile, cũ scribatur Genesis 37. c. Accusauit inquit eos Ioseph crimine pessimo. & dicit Genes. 18. & peccatũ eorum aggrauatum est nimis. facit c. clerici. de excess. præla. † vbi vocãtur filij diffidentiæ, quasi de eorũ salute est diffidendũ, vt voluit ibi gl. faciat c. Deus omnipotẽs. ij. q. j. c. flagitia. xxxij. q. vij. de pœnitẽ. dist. j. c. sed & in d. auth. vt nõ luxurientur cõtra naturã. facit l. j. §. remouet. ff. de postulan. vbi illi gẽtiles qui Iesum Christum & verum Deum non cognouerũt, tamẽ huiusmodi facinus vltimo supplicio affici voluerunt. & ideo Deus propter huiusmodi facinus mittit humano generi pestilẽtias, tempestates, & afflictiones. d. auth. vt nõ luxurientur contra naturã. c. vt clericorũ. de vita & honesta. clerico. & cũ aliis allegatis per Barb. in cõs. suo lxiiij. in iij. col. in j. vol. quod est vltimum consil. j. vol. vbi ponit multas detestationes huius criminis, allegans Paulũ ad Rom. j. dicentem: tradidit illos Deus in passiones ignominiæ. nam fœminæ eorum immutauerunt vsum naturalẽ. loquẽdo contra mulieres se exercentes viri, quæ puniuntur. l. fœdissimam, & ibi gl. C. de adulte. quæ est mirabilis lex. & Barb. ibi detestando illud vitiũ dicit, † ꝙ est sufficiens causa ad hoc, vt vxor possit dimittere virũ. & post illud cõsil. ponit disputatio Anastasij, qui multum detestatur etiã illud vitium. De detestatione huius nephandissimi vitij, ponit Bernardi. de bustis in j. parte Rosarij sermone 24. parte ij. illius sermonis litera T. vsq; in finem, vbi plura dicit. & inter alia ꝙ habet septem nomina, quę poteris per eum videre.

Crimen sodomiticum abominabile.

§ Filij diffidentiæ.

6

DE huiusmodi sodomitis an testari possint, & de detestatiõe huius criminis, ponit G. Benedicti in d. repet. c. Rayn. in verbo, mortuo itaq; testatore. j. nu. 133. vsq; ad nu. 140. de testa. & in verbo, cuidã Petro tradiderũt. nu. 52. vbi dicit, ꝙ nocte natiuitatis Christi oẽs sodomitæ perierunt. & vt quidã dicũt, illa nocte mortuus est Virgilius tanquam sodomita, quod tamẽ nolo asserere, cùm neminẽ iudicare debeamus.

ITem Ioan. de Platea post prædictos versus suprà positos quærit, quid de excõmunicato, quid de vsurario, quid de clerico: & decidit de prædictis particulariter. de oĩbus supradictis ad saturitatem ponit Philip. Francus rub. repetitionis. c. si pater. de testa. in vj. vbi plenissimè quàm aliqs alius, quẽ viderim. ¶ Item quid de Papa, Cardinalib⁹, episcopis, archiepis. abba. & monachis? Quid de imperatore, & rege? & quid de omnibus mendicantibus, cùm vbi sit plenissimè tractatum: & habeatur apud nos in impressione, me remitto, ad quem recurrendum est. Item quid de condemnato ad perpetuos carceres, vide canonistas in c. tuæ discretionis. de pœnis.

Casus facti.

SEd quia ibi loquitur quid de clericis secularibus, quæritur quid de priore, aut abbate cõmẽdatario, tenẽte beneficiũ regulare in cõmendam, an de fructibus ex suo beneficio possit testari, & sic an sit habilis ad testãdũ, cùm casus euenisset, de reuerẽdo dño Philippo Bouton iuriũ doctore priore cõmẽdatario prioratuũ S. Petri de monasterio, & S. Saturnini, cantore & canonico Heduen. qui ad mortẽ veniẽs testamentũ condidit, dixi quædã quæ nõ pono, sed videre poteris in consiliis quæ ego feci in hac materia. ¶ Et aduerte, an commendatarius faciat fructus suos, vide Rom. in cõsi. suo cccl. nu. 8. & Gemin. in cõs. xvij. & an sit verus prælatus, vide Barba. in cõs. ij. in ij. vol. & dixi. j. in tit. *des successions des bastards. §. quand le prebstre.* in consilio quod feci de successione quondam domini Blasij Rolin prioris cõmendatarij sancti Symphoriani Heduẽ. ¶ Item quæro, an bastardus sit habilis ad testandum? & quia princeps ei succedit, an si nõ relinquat legitimum, testamentum sit nullum, vide hîc antè in §. precedenti, in gl. j.

IN TEXTV IBI,

Est tenu de laisser.

DE hoc verbo relinquo, quid importet, vide infrà hoc eodem §. in gl. *par droict d'institution*, & plenè per Bart. Alex. & alios in auth. nouissima. C. de inoffi. test. & in l. Centurio. ff. de vulg. & pupil. substi. & quãdoque adaptatur ad actus inter viuos. l. cum filiofamilias. ff. de leg. j.

ADDITIO. Vide de hoc plenè per Bertrandi in consil. suo cccl xxxv. in ij. parte. vbi dicit, ꝙ hoc verbũ *laisser*, gallicum quandoque capitur pro lego, quãdoque verò pro verbo, relinquo, vt hîc: & tunc quandoque adaptatur ad actus vltimæ voluntatis, quãdoque ad contractus, vt ibi videri potest ꝙ eum. in dubio tamen vt dicit, potius adaptatur ad cõtractum, vt actus potius valeat quàm pereat.

VIde etiam amplè de hoc verbo relinquo, an trahatur ad institutionem. per G. Benedicti in sua repet. c. Ray. in verbo, in eodẽ testamento relinquens. in prin. de testa.

IN TEXTV IBI,

A ses vrais heritiers.

QVæro quid comprehendatur sub hoc verbo suis veris hæredibus. † nam verbum sui, capitur diuersimodè, id est, sui dicũtur qui sunt in potestate testatoris tempore mortis ipsius. §. j. & ij. insti. de hęred. quæ ab intestato deferuntur. alij verò extranei esse videntur. §. cæteri. insti. eodem. 1 Sui qui.

SEcundò † dicũtur sui, id est, descendentes vsque ad septimum gradũ. gl. sing. in l. si fœmina. C. ad Turpillia. in verbo, suorum. quã pro singulari allegat Bal. in c. postremo. de appella. & l. j. C. qui accus. non poss. Pet. de Anch. in repet. c. j. de constit. in fi. per sex chartas. in versic. solet dubitari, quæ contineatur appellatione suorum. vbi dicit, ꝙ illa dictio sui, ponitur etiam aliquãdo habito respectu ad agnatos & cognatos qui non sunt sui. Barba. in repetitio. l. cùm acutissimi. in lxviij. col. C. de fideicom. 2

ADDITIO. Vide ad hoc Matt. de affli. in constitu. regni Siciliæ, quæ incipit, intẽtionis nostræ. in ix. col.

TErtiò † verò modo ponitur dictio sui, ad differentiam prorsus extraneorum, qui nullo modo sunt coniuncti, & ideo dicuntur sui cõiuncti sanguine vsq; ad septimum gradũ. prout dicit Ancha. in dicto loco. qui pro hoc allegat gl. in d. l. si fœmina. & Ang. eã ibi dicit esse singularẽ & vnicam. sed adde tex. formalem in l. petitionem. C. de aduoc. diuerso. iudic. coniuncto dicto Bal. ibi dicentis per illum tex. † ꝙ appellatione suorum veniunt transuersales vsque ad quartum gradum. & illud dictum Bal. alleg. Andr. Siculus dictus Barbatia in repetitio. l. cùm acutissimi. in xiij. col. & in cxxix. col. C. de fideicommissis. facit tex. pro decisione Pet. de Ancha. in l. j. in verbo, vel in hæredes proprios iure sanguinis, vel in extraneos. C. de anno. ciuilibus, lib. x. vbi probatur, † ꝙ proprij hæredes dicuntur, qui veniunt iure sanguinis, nec restringi potest quòd ille intelligitur de descendentibus, scilicet de filiis, nepotibus, & pronepotibus, & aliis: quia non oportuisset apponere illa verba, iure sanguinis, & postea dicere, vel in extraneos. ¶ † Et verbum propriis, intelligitur de 3

4

5 Proprij hæredes quis.

6 Proprii.

de ſuis. probat tex. in c. officij. in verbo, propria. de teſta. & in c. ex præſentium. in verbo, propria authoritate. & ibi doctores exponũt, id eſt ſua. de pigno. text. in auth. de nõ alienã. §. ſi qs igitur, in verſ. propriis eorũ ſubſtãtiis. iũcto verſ. ſuę ſubſtãtiæ metũ. coll. ij. vbi ꝓbat ꝙ idẽ eſt dicere, propriis & ſuis. & in c. ſi priuatũ. xij. q. j. in verbo, proprietatẽ nobis. & in c. ſi illi. in verbo, ex reb⁹ ſuis. iuncto illo ver. ex ſuo proprio. & in c. ſine exceptione, in verſi. Epiſcopus rebus eccleſiæ tãquã cõmendatis, nõ tanquã propriis vtat. & in c. epiſcopus qui mancipium. in verſ. proprio iuri. xij. q. ij. ex quibus iurib⁹ probatur, ꝙ idem eſt dicere propriis, ꝙ ſuis. & proprij hæredes dicũtur, qui ſunt iure ſanguinis. vt ſunt cõſanguinei etiã trãſuerſales, ergo idẽ erit dicendum in dictione ſuis. ¶ Vide etiam qui dicantur ſui, & quę requirãtur de eſſentia ſuitatis, per Guil. Benedicti in ſua repet. c. Raynu. in verbo, mortuo itaque teſtatore. in ij. iij. & iiij. col. de teſta.

IN TEXTV IBI,

Sa vraye legitime.

1 Legitima iure inſtitutionis relinquẽda.

REgula eſt ergo, † ꝙ legitima debet relinqui veris hæredibus titulo inſtitutionis, vt ſuprà dictũ eſt. ¶ De materia huius regulæ vide Guil. Benedicti in ſua repet. c. Ray. in verbo, in eodẽ teſtamento relinquẽs. in prin. vſque ad nu. 54. de teſtamentis.

LImita hãc conſuetudinem noſtrã non habere locum in filiis aut aliis hæredibus bãnitis in ære & in perſona, quia ſi tales præterirẽtur, non per hoc teſtamentũ eſt nullũ, eo ꝙ filius talis habetur pro mortuo, nec fiſcus in hoc poteſt rumpere teſtamẽtum. ita Bald. in l. ſi qua pœna. ff. de his qui ſunt ſui vel alieni iur. Iaſ. in authen. non licet. in pen. col. in viij. limitatione. C. de libe. præte. vel exhære.

ET iſtam ponit Guil. Benedicti in ſua repet. in verbo, in eodẽ teſtamẽto relinquens. nu. 140. in xvij. limitatione. de teſtamentis.

SEcundò limita hãc noſtrã cõſuetudinẽ nõ habere locũ in filia dotata per patrẽ & matrẽ: aut per patrẽ, viuente matre, eò ꝙ cùm per conſuetudinem noſtrã, quæ eſt in hoc tit. infrà quæ incipit, ***femme mariée de pere & de mere***, ſit excluſa, nõ poſſet ab inteſtato patri ſuccedere extãtibus maſculis, ideo ſi prætereatur, nõ per hoc teſtamentũ eſt nullũ, ſecundũ Bal. in l. poſthumus. §. ſi quis ex his. ff. de inoffi. teſt. vbi dicit ſe ita conſuluiſſe. Lud. Ro. conſi. xiij. idem videtur mihi de iure cõcludendum. quos allegat Iaſ. in d. authẽ. in ſexta limitatione. ¶ Vide de hac limitatione per eundem Benedicti vbi ſuprà nu. 128. verſ. ex his infertur ad nouam dictæ regulæ limitationem.

TErtiò (& hîc pendent leges & prophetæ) dic hãc cõſuetudinem cũ præcedenti ſolùm habere locũ in deſcendentibus obtinẽtibus primum locum, & in trãſuerſalibus in primo gradu: ſ. in fratribus, & non in filiis fratrum, quia etiã ſi non exhæredẽtur, nec inſtituantur, ſed prætereãtur, non per hoc poſſunt impugnare teſtamẽtum, nec alio modo agere ad legitimã. ¶ Primò quantũ ad primã cõſuetudinem ad quã venit hæc ſecũda ampliatiuè cõſiderandũ eſt, ꝙ hæ duę cõſuetudines ſimul iũctæ volũt ꝙ verus hæres non poteſt exhæredari, niſi relicta legitima, aut ex vna cauſis poſitis in iure. & ſi nõ exhæredatur, debet ei relinqui legitima titulo inſtitutionis. ad hoc enim vt diſpoſitio prædicta habeat locum in aliquo, requiritur quòd verba illius cõueniãt illi, cùm cui non conueniũt verba ſtatuti, nec eius diſpoſitio. l. iiij. §. toties. ff. de damno infect. Alex. in conſi. xvij. in ij. col. in j. vol. Alex. in conſi. lvij. in iij. col. in j. vol. Sed ſic eſt ꝙ filio fratris & ſororis verba dictæ cõſuetudinis non poſſunt cõuenire, qa ſi teſtator, ſ. auũculus, vellet eos exhæredare, non poſſet, cùm non ſit cauſa in iure expreſſa ad eos exhæredandũ. l. fratris. C. de inoffi. teſt. ergo nõ cõuenit diſpoſitio iſtius cõſuetudinis talibus, ſ. quia poterũt exhæredari nõ expreſſa cauſa: cùm nulla ſit in iure quæ exprimi poſſit. quæ quidẽ exhæredatio fit, & eo modo facta dr̃ prẽteritio. l. nõ putauit. §. nõ quæuis. ff. de bonorũ poſſ. cõtra tabulas. dixi ſuprà in prin. huius cõſuetudinis. ergo iſto modo præteriri poſſunt tales, cùm talis exhæredatio ſit præteritio, ſequitur ꝙ etiã quocũq; alio modo, cùm quãdo vna via eſt permiſſũ, non videtur alia via eſſe prohibitũ. l. vltima. C. ſi mãcipium ita væneat. l. ſcire. §. ſi mater. ff. de tutoribus & curatoribus. gl. in c. tuæ. de procura.

ITem iſtud ſtatutũ generaliter loquẽs, ſeu cõſuetudo reſtringi debet ad terminos iuris cõis, & ſecundum ius cõmune debet interpretari. l. ij. C. de noxalib⁹. c. cũ dilectus. de cõſuetudine. Soci. in cõſ. ſuo xxxviij. inci. pro deciſione. in iij. col. vbi plura allegat. ſed ſic eſt, ꝙ ius cõe nõ diſponit legitimã deberi filio fratris aut ſororis, imò expreſsè dicit cõtrariũ in d. l. fratris vel ſororis. C. de inoff. teſt. ergo illud ſtatutũ, ſeu hæc cõſuetudo debet intelligi ſecundũ ius cõmune, vt procedãt tantũ dictę cõſuetudines in caſibus, in quib⁹ ſunt inſertæ cauſę in iure ad exhæredandũ: & in illis in quib. legitima debet, maximè quia hęc noſtra conſuetudo ſeu ſtatutũ vtit̃ his verbis, quib⁹ ius cõmune. & eſt recitatoria iuris cõmunis, & ſic ꝓpriè nõ eſt ſtatutũ, ex quo nihil debet addere iuri cõmuni, ſc̃dm gl. & doc. in c. j. de cõſti. in vj. Bar. & alij in l. j. in prin. ff. ad legem Falc. quẽ allegat Iaſ. in l. properandũ. §. ſinautẽ alterutra. in ij. & iij. col. C. de iudi. Et ita tenet idẽ do. meus ĩ l. hæc verba. quæ eſt iij. in iij. nota. ff. de legat. j. ¶ Ideo non obſtabit illud quod dr̃, ꝙ ſtatutum debet aliquid addere iuri cõmuni. c. cùm dilectus. de cõſuetudi. Iaſ. plenè in l. j. in iij. col. ff. ſi cer. pet. & in auth. ſacramẽta puberũ. in viij. col. C. ſi aduer. vẽdi. & quia, vt iã dictũ eſt, non eſt propriè ſtatutũ. Itẽ etiam ſufficit ꝙ nouam de nouo inducat actionẽ, prout dicit Panor. in c. cùm ad ſedem. in viij. col. de reſtitu. ſpolia. & ita eſt interpretandũ ſtatutũ, ꝙ minus lędat ius cõmune quã poſſit, ſecundũ quod dicũt docto. maximè Iaſ. in l. omnes populi, in ij. lectura, in penul. col. ff. de iuſti. & iure. vbi pleniſſimè examinat quomodo ſtatutũ debet interpretari ſecũdum ius commune. imò quod plus eſt, nõ eſt dubium ꝙ hæ duę conſuetudines licet vim habeãt ſtatuti, & poſſint dici eſſe reductæ in ſtatutũ, vt apparet ex procemio, ex quo antè fuerunt conſuetudines quæ ſunt approbatæ, nihil inducũt, imò qd̃ plus eſt, etiam cõdictionem ex ſtatuto, prout dicit ſingulariter Ang. in repet. §. ex non ſcripto. inſtit. de iure natu. gẽtium & ciuili. vbi dicit, ꝙ ſi conſuetudo redacta eſt in ſtatutum, nihil noui inducit, ideo ſuccubuit aduocatus, qui intẽtauit condictionem ex ſtatuto. Et Raphaël Cuma. in l. j. ff. ad legem Falci. iſtud refert & ſequitur do. Feli. in c. j. penul. col. extrà, de reſcript. ¶ Itẽ ſi iſtud ſtatutum, ſeu hæc conſuetudo ita intelligeretur, vt etiam procederent in filio fratris & ſororis, ſequeretur ꝙ per ſubauditos intellectus, & per interpretationẽ ſeu extenſionẽ inducereť legũ correctio, quod non eſt dicẽdum, prout dicit gl. not. in c. cupiẽtes. §. ꝙ ſi per viginti. de electio. in vj. in verbo, petere. quam allegat do. meus Iaſon in l. frater à fratre. in xij. col. in lectura. ff. de condi. indebi. & in authen. nouiſſima. in xj. col. C. de inoffi. teſtam. & in l. emancipata.

Statutum quomodo interpretãdum.

BIU Cujas

in pen.col. C.qui admit. Barba. in cõsi.xij.in xxij. col.

2 Statutũ debet addere iure cõmuni.

in j.vol.cũ enim dicũt iura & doctores,† ꝙ statutum debet ita interpretari,ꝙ addat iuri cõmuni, ergo per subauditũ intellectũ nõ debet intelligi, ita quòd iura corrigãtur per interpretationem,ex quo si ita intelligeretur,ꝙ in omnibus hęredibus in quocũque gradu sint & in filio fratris,sequeretur ꝙ per illam interpretationẽ corrigeretur d.l.fratris vel sororis.C.de inof. testa.ex quo non est sic crudè arguendum.

ITem & qđ plus est,vt videmus in fine nostrarũ cõsuetudinũ dr̃ expresse, quòd vbi cõsuetudo nr̃a nõ clarè disponit,ꝙ recurrendũ est ad ius cõe,secundum qđ põt consuetudo nr̃a interpretari.ex quo ergo hæc nr̃a consuetudo de filiis fratrũ, & aliis nihil disponit, recurrẽdũ est ad ius cõmune, & casus omissus remanet in dispositione iuris cõmunis.l.si extraneus.ff.de condi.indebi.l.commodissimè.ff.de liber.& posthu.

ITem si hæc interpretatio fieret, & ita interpretarẽtur dictæ consuetudines,sequeret vnũ aliud absurdũ,s.ꝙ plus esset priuilegiatus existẽs in quarto gradu & remotiori,q̃ in primo. & plus essent onerati ꝑprij filij & nepotes,q̃ filij fratrũ & sororũ. qa data vna ex causis in iure, possent filij & fratres & ascendẽtes exhæredari, & non filij fratrũ,& alij remotiores,cũ nulla sit causa in iure ad tales exhæredandu,imò necesse esset relinquere legitimã titulo institutionis, aut eos

3 Secus si absurdum sequeretur.

instituere.ex quo nũc sequit̃, † quòd qñ sequitur absurdũ,statutũ non debet aliquid addere iuri cõmuni, imò debet intelligi secũdum rationabilem intellectũ, ne absurditas sequat̃. l. scire oportet.§.aliud.ff.de excusa.tut.quam allegat do.meus Ias. in l.properãdum. §.sinautem alterutra.in iij.col.C.de iudiciis.

Casus facti.

ET cũ iste casus mihi euenisset in proprio facto eo quòd quondã do. Bartholomæus Munieri canonicus Heduẽ.auũculus meus testamentũ suũ fecisset, & solos magistros Antoniũ Rami,& Artusiũ de chasseneu canonicos Heduẽ.& me cũ his instituerat,prætexita Antonia Rami sorore nostra, quæ volebat impugnare testamentũ,hæc omnia scripto redegi ad defendendũ testamentum auunculi,addẽdo ea quæ dixi suprà in hoc §.in gl.in verb.*Vn chascun.* tamẽ ꝑ bono pacis nolui expellere sororẽ:sed & hoc in fauorẽ matrimonij cõtracti cum honorabili viro magistro Hugone le Vasseur, in vtroque iure Licen. & vt dictus Vasseur eam in vxorem haberet.

SItamen casus eueniret pro aliquo ad consulendũ, nolo ponere prædicta ꝑ constãti esse vera,sed forte aliud dicerẽ.maximè † qa oẽs hæredes in quocũq; gradu sint,dũmodo sint proximiores,& sint cõiuncti sanguine sunt sui,vt dixi in gl. præced. Si ergo in hoc parificãtur ꝑ consuetudinẽ nostrã,ergo dispositum in vno etiã per legẽ antiquã erit dispositũ in alio, ita ꝙ omnes causæ exhæredationis quæ locũ habẽt in filiis & nepotibus qui sunt sui,habẽt etiã locũ in aliis proximioribus,etiã si sint in quarto gradu. probat̃ ꝑ doctrinã gl.de qua in l.si quis seruo persuaserit.C.de fur. de qua dixi in pluribus locis, & infrà in fine harũ cõsuetudinum,in gl. *Interpretees*, in conclusione.

4 Hæredes omnes proximiores dicuntur sui.

QVartò fallit & limitatur ista nostra consuetudo qñ pater distribuisset oẽm substantiã suã inter liberos, qa licet non adiiciat verbũ instituo,tñ valet, per gl.in l.fi.C.famil.erciscun. sequitur Alex.in l.nam quod.§.non omnis.ff.ad Trebel.& dicit glo.in d.l. fi. ꝙ quilibet nesciret dicere,instituo hæredem, & istud tenet Angel.& Imol.in l.j.in §.si ex fundo.ff.de hære. instituen.& Imo.in l.cẽturio.ff.de vulg.& pupil.substit.vbi dicunt illam glo.esse ad hoc singularem. Istud idem tenet Ias.in auth.nouissima.in vij.col.in vj.limitatione,C.de inoffi.testam.vbi voluit plus dicere,† ꝙ verbũ distribuo, semp importat institutionẽ. allegat tex.quem põderat Bal.in l.licet.C.dę natura.liber. & Bar.in d.l.cẽturio.in ij.q.ff.de vulg. & pupil. ¶ Tu dic ꝙ Bal.& Bart.hoc non dicũt,quia etiã non est verum, cùm verbũ distribuo,sit cõmune,† sicut verbũ relinquo,quod nõ importat institutionẽ, qñ est adiectum certæ rei etiã collatũ in personã filij,prout tenet Alex. in d.§.non omnis.ff.ad Trebel.& istud tenet Alex. in cons. suo cxxxvj.in v.col.in j.vol.& Cardi.in consilio suo lx.in j.col.& cons.clxxvij.in ij.vol.quod inci.Viso processus themate.in iiij.col.vbi dicit,ꝙ ista est communis tam de iure ciuili,quàm canonico. Idem tenet Alex.in cons.suo xvij.in pen.vlti.col.inci. Ponderatis his.in iij.vol.vbi tenet, † ꝙ de iure canonico verbum relinquo, relatum ad filiũ vel filiã,etiã in certa re importat institutionẽ. & istud etiam tenet in cõsilio suo cv.inci. Viso ac diligenter considerato. in pen. col. in iiij.vol.Quando autem adducitur ad dotem, dicã infrà eo.§.gl. *par droict*, versi.sed pone.

5 Distribuo.

6 Relinquo.

7

QVintò limita prædictã nostrã cõsuetudinẽ,quãdo post tale relictũ adiecta esset clausula, ꝙ verus hæres amplius nihil petere posset,secundum Bal. in l.si adulta.C.de hære.actio.& in additio.ad Specul. in tit.de instru.edi.in versi. filia.Istud non est verũ. & cõtrarium tenet Alex.in l.nam quod.§.non omnis.ff. ad Trebel.& do.meus Ias.in authen. nouissima. in vj. col.in v.limitatione.C.de inoffi.testa.

DE huiusmodi limitatione vide Gul. Benedicti in sua repet.c.Rayn.in verbo,in eodẽ testamẽto relinquẽs.nu.60.ibi,tertiò limitabis.de testa.vbi singulariter declarat hãc limitationẽ,dicens ꝙ quæcunque clausula quæ potest poni post actũ,non potest tollere formam substantialem quæ omnino seruãda est ita ꝙ non potest quid fieri contra, præter, aut citra. vt ibi amplè per eum,& ibi plura adducit, ꝙ forma mandati diligenter obseruanda est,alias actus est nullus.

SExtò limita hanc nostrã consuetudinem,nisi pater in testamẽto,aut quilibet alius testator apponeret clausulã codicillarẽ,quia si aliquid relinquit filio aut alio hęredi,& non iure institutionis,dummodo dixerit,si nõ valeat iure testamẽti, valeat iure codicillorũ, vel etiã si filiꝰ fuerit præteritus,dũmodo illa clausula sit apposita,valebit testamentũ,& sustinebitur.Ita tenet Bart.in l.j.in v.col.ff. de iure codicil.contra glo.in authẽ.ex causa.C.de libe.præte.Bart.in cõs. xx. incip. factũ sic se habet.quidã Iaco.in iij.col.& in cõsi.cciij. incip.Factũ est tale,cęcus cõdidit testamentũ. Tenent oẽs in auth.ex causa.vbi Ias.allegat plures concordãtias.Franc.de Crema singu.suo xcj.incip.Tu scis ꝙ fideicõmissum vniuersale relictum in testamẽto fratris aut sororis,non sustinetur per clausulã codicillarem. de hoc vide Alex.in cons.suo ix.inci.visis verbis testamenti,in pen.col.in j.vol.& in consi.xxvj.incip. circa primum dubiũ.in iij.col.in j.vol. ¶ Et aduerte quia vt dicit Pau.de Cast.in cons.suo cccxxxiij.in antiqs cõsiliis,in noua impressione,in vlt.col.post Bal.in l. quoties.in vlt.col.C.de hære.insti. † ꝙ si in testamẽto apponatur clausula,ꝙ testamentũ, & omnia supradicta valeãt omni modo iure & forma quo melius valere possunt, tũc in casu in quo necessaria est institutio,intelligit̃ reliquisse titulo institutionis. ¶ Et pro hac limitatione & clausula adde bene facere tex.in l.codicillis. §.fi.ff.de lega.ij.& quod dicit Soci.in consi. suo clxiij. in pe.col.vbi dicit,ꝙ ista clausula intelligit̃ i testamẽto inter liberos,& ibi ponit aliquẽ effectũ de ea.& ita

Clausula codicillaris.

8

dicit

dicit Frāc.de Curte in consi.suo lxxv.in vij. col. Bart. ponit de hac clausula in d.l.j.in viij.q. ff.de iure codicillorū.Et istud dictū Bal.est intelligendū,quādo talis clausula referretur ad totū testamētū, quia si totū testamentū aliquo modo corrueret,bene sustineret per illā clausulā:sed si aliqua particularis dispositio in illo testaméto cōprehensa deficeret, non sustinebit per illā clausulā:prout dicit Bart.in d.l.j. ¶ Et ita intelligit hāc limitationē do.Claudius de Seysello dictus de aquis.l.nā qđ.§.non omnis.ff.ad Treb.vbi quædā allegat de hac clausula,omni meliori modo,via & forma quib⁹ de iure fieri poterit, quæ multū operatur in libello.Ias.præceptor meus in §.omniū.in xxv.col.inst. de act.Alex.cons.cxxxj.in pe.col. in j.vol. & dicit Pet. de Ancha.in cons.lxxiij.in ij.col.ꝙ hæc clausula in fine libelli importat omnē actionem & omne officiū iudicis.& do.Soci.in cons.suo cxxviij.in col.fi.& dicit idem Soci.in cōsi.suo clx.in pen.col.ꝙ per dictā clausulā omnia iura quæ ex narratione elici possunt,sunt deducta.vide Panor.in c.j.de litis contesta.Felin.in c. cùm ex officij.de præscrip.de dicta clausula vide Roma.cons.ccxciiij.Bal.in consi.ccclvij.in iij.parte.quid autem operatur in contractibus, vide do. Francis. de Aret.in consi.suo xvij.

SEptimò limita hāc nostrā conclusionem suprapositam in hac nostra cōsuetudine,secundū do.Alex. in testaméto ad pias causas. & fortiùs dicūt doctores idem esse in testaméto illius qui vult ingredi monasterium,& testatur:prout dicit Bar.in auth. si qua mulier.in iij.col.C.de sacrosan.eccl.& sequitur ibi Bal.& Paul.plenè examinat Ias.in auth.nouissima.C. de inoffi.test.& do.Claudius de Seysello,in l. inter cætera. ff.de lib.& posth.Possent adduci alię limitatiōes quæ nihil faciunt ad propositum, ideo de his me remitto ad doct.in locis præallega.

OCtauò limita non habere locū in clericis,qui nō tenētur relinquere legitimā titulo institutionis, secundū Panor.in c.quia nos.de testa. Hoc posset esse verū de iure,sed secus de cōsuetudine nostra, cùm tres status fuerint cōgregati pro cōpilatione harū cōsuetudinū,& in illis cōsensum prębuerūt,& approbauerūt,ideo credo etiā ꝙ clerici ligantur hoc statuto,seu hac cōsuetudine.dixi in plurib⁹ locis.Et idē de nobilibus,quorum testaméta non rumpūtur per præteritionem filij,vt dicit Pan.in d.c. qa nos.De clerico dixi in hoc eo.§.in gl. *Vn chascun*. ¶Hìc posset addi mille aliæ limitationes, ex deductis per G. Benedicti in sua repet.c.Ray.in verbo,in eodem testamento relinquens.de testamentis.vbi ponit materiā istius regulæ & limitationem à nu.54. vsque ad nu. 230. vbi ponit xxvij.limitationes ad prædictam regulam.

IN TEXTV IBI,

C'est à sçauoir la tierce partie.

VTrū istud sit verū,etiā si habeat plures quàm tres filios aut quatuor,ita ꝙ si haberet decē,& vni relinqueret tertiā ꝑ sua legitima, an hoc casu illud tantū possit sustineri?videret ꝙ nō, tam de iure quàm de cōsuetudine.de iure,quia dr:Quatuor aut infrà dant natis iura trientē:Semissem verò dāt natis quinq; vel vltra.de qua doctrina est tex.gl.& doc.in auth.nouissima.C.de inoff.test.& ī auth.de triēte & semisse, vnde sumitur.coll.iij.Et de cōsuetudine nostra, † qa testator non pōt vni ex suis veris hæredibus plus relinquere,quàm aliis.vt in §.v.j. *le testateur*,&c.& sic plus relinqueret illi,quàm aliis, & ideo quidā volūt intelligere hāc consuetudinē, ꝙ relinquatur filio vel vero hæredi tertia pars illius partis quā esset habiturus ab intestato,& non tertia omniū bonorum testatoris qđ tamen est de directo contra hunc text.Ideo cogita.

1 Testator non potest vni veroru hęredum plus relinquere quā aliis.

QVero,videmus ꝙ legitima debet relinqui titulo institutionis,& legitima est tertia pars omnium bonorū defuncti tēpore mortis,vt s.dictū est in præcedēti §.in gl. *la tierce partie*.nūquid † si testator relinquat vero hęredi minus legitima titulo institutionis, an verus hæres possit querelare testamentū? an verò debeat tantū agere ad supplemētū legitimæ? nā vī ꝙ solū possit agere ad supplemētū legitimæ,ꝑ tex. rotūdum & ad lām in l.omni modo.C. de inoffi.test. nec querelare poterit testamentū, illud est de iure. sed qa sunt verba annullatiua, nō recederemus in hac patria cōsuetudinaria à textu nostræ cōsuetudinis.Dicam in glo.fi.huius §.do.meus Ias.vī istud quodammodo attingere,qñ quærit nunquid hodie d.l.omnimodo, sit correcta, eo ꝙ est correcta ratio:scilicet ne testaméta expugnētur,per authē.ex causa.C.de liberis præteritis.vide eundem in d.l.omnimodo.& in l.si quis filiū. in iij.col.C.de inoffi. testa. 2

SEd quæro, † stāte dispositione iuris, & nō statutaria,infra quantū tēpus debet peti supplementū legitimæ?Tu aduerte,ꝙ qñ hæres est in totū præterit⁹, nulla parte filij relicta pro legitima, datur ei querela quæ finit⁹ quinquēnio.Text.est in l.si qs filiū. in fi. C. de inoffi.testa.& Bar.in d. l.dicit idē esse in iure agēdi ad supplementum legitimæ,cùm sit surrogatū in loco querelæ, ideo etiā finitur quinquēnio. Idē & plenius tenuit cōsulēdo in cōs.suo xiiij.incip. An ius.sed opinio Bart.cōmuniter reprobatur,prout etiā reprobauit Bal.in d.l.si quis filiū.vbi tenet contra Bart.per tria fundaméta,& ibi plenè do.meus Ias.Idē do.meus in l.si eū.§.qui iniuriarū.in iij.col.ff. si quis cautioni. & in l.certi condictio.in ix.col.ff. si cer.pet. & in §.actionū.in iij.col.insti.de actio.Alex.in cōs.suo cxxviij. incipien.Consideratis verbis instrumenti. in iiij. & v. col.vbi plenè,in j.vol.& in cons.cviij. in j.vol. ꝙ opinio Bar.est communiter damnata. 3 *Supplemētum infra quantum tēpus patendum.*

NVnquid † autē filius possit renūtiare querelæ, & si renuntiauerit,an valeat testamētum? Text. est ad literam in l.si qñ. §.& generaliter.C. de inoffi. test. Ias.in l.hæres institutus.C. de hæredi.instituē. vbi tenent ꝙ non.& consului in facto,ꝙ transactio facta super hæreditate patris erat rescindenda, ex quo filius erat deceptus in legitima, & scripsi plura in quodam consi.incip.Viso casu mihi proposito. 4 *An filius renuntiare possit querelæ.*

ADduerte etiā ad id qđ dicit do.Iacobi.de S.Geor. in l.inofficiosum. in ij.charta.ff.de inofficioso testa.vbi post multa dicit,† ꝙ si filius agnouerit relictū per patrem in suo testamento, non poterit amplius querelare de legitima sibi non relicta titulo institutionis. Et faciunt quæ dicit Guido papa in suis decisionibus decisio.sua clxxj.per text.in l.legatum.ff. de his quibus vt indig.& ibi plenè per Barto. ¶Et aduertendum etiam, † ꝙ si venientes ab intestato non impugnarent testamentum, conualidaretur & esset validum.l. filio præterito. cum ibi notatis. ff. de iniust. rup. ¶Et dicit Bar.in l. si impubes.in fin.ff.de Carbo. edict.† ꝙ tacendo per annum videtur approbare testamentum,ita ꝙ non posset amplius dicere nullum. & Ang.in l.fi.C.de bonorum poss.contra tabulas,dicit verum esse,si taceat per annum,quòd excluditur à iure contratabulandi, quod est de iure prætorio. Ex quo ius prætorium tantum durat anno,sed non à iure dicendi nullum.quod est contra Barto.in d.l.si impubes.qđ an sit verū apud nos, cùm talia remedia dē 5 6 7

BIU Cujas

iure prętorio ſint ſublata, dicam in conſiliis meis, cõſi. incipien. Quidam do. Ioan. Vide Gul. Benedicti in ſua repet. c. Raynu. in verbo, in eodẽ teſtamẽto relinquens. j. num. 84. ibi, ſeptimò limitabitis, de teſtamen.

IN TEXTV IBI,

De tous ſes biens.

1 L. gitima de quibus bonis relinquenda.

ADuerte ergo, † ꝙ legitima debet relinqui de bonis teſtatoris & ſubſtantia. Text. eſt ad literam in l. ſcimus. ibi, repletionem autem fieri ex ipſa ſubſtantia patris. C. de inoffic. teſta. dicit tamen do. meus Iaſ.

2 in d. l. ſcimus. in verſi. quærebatur. per illum tex. † ꝙ ſi pater inſtituat filiũ in re aliena, valet inſtitutio re cuicta, nec cẽſetur præteritus, cùm ſibi debeatur æſtimatio. & ibi eſt tex. etiam ſi pater ſciret rem alienam, eo ꝙ eſt de coniunctis, cui debetur legitima. l. cùm rem alienã. C. de legat. omnes in d. l. ſcimus. Bart. in l. ſuus quoque. in prin. in vlt. col. ff. de hæred. inſtit. vide in ſeq. §. gloſ. j.

3 QVid autem † ſi teſtator inſtituat verum hæredẽ in re propria pro ſua legitima, puta in dote matris? Dicit ibi do. meus Iaſ. ꝙ cenſetur præteritus. Plura allegat, vide eundem, quia vidit caſum in facto, & poſſet contingere. Vide Benedicti in repet. c. Rayn. in verbo, Alterochæ filiæ. vltrà nu. 10. 12. de teſta. ¶ Adde

4 Bonorũ appellatio. † ꝙ bonorum appellatio vniuerſitatem quandam, & non ſingulas res demonſtrat. l. bonorum. ij. ff. de verborum & rerum ſignifica. & l. propriè. ff. eodem. Et quid veniat appellatione bonorũ, vide Bart. in l. princeps bona. ff. eo. tit.

IN TEXTV IBI,

Par droict d'inſtitution.

1 Legitima titulo honorabili relinquẽda.

ISta eſt ergo concluſio, † ꝙ legitima debet relinqui titulo honorabili, puta inſtitutionis: & ſi relinqueretur alio titulo, ſ. legati. aut donationis cauſa mortis, teſtamẽtum eſſet nullũ. & iſtud tenẽt omnes indifferenter in authẽ. nouiſſima. C. de inoffic. teſta. & ita tenet gl. & ibi Ang. de Aret. & alij in §. tam autem. & in §. igitur. inſti. de inoffi. teſta.

2 Quæſtio.

SEd quęro, † Pone ꝙ teſtator in ſuo teſtamẽto dicat, Relinquo x. filio vel hæredi meo pro ſua legitima: an ſufficiat ad hoc vt nõ ſit præteritus, an verò requiratur ꝙ dicat, & in illis eũdem hæredẽ inſtituo? Bal. in authẽ. vnde & ſi parens. per illũ tex. C. de inoffi. teſta. tenet ꝙ teſtamẽtum valet. idem Bart. & Bal. in l. peto. in initio. ff. de lega. ij. & iſtud dicit idem Bal. in l. humanitatis. in iiij. col. C. de impub. & aliis ſubſti. idẽ eſſe, ſi dicatur pro ſua parte, prout de hoc vĩ facere text. in l. ſcimus. C. de inoff. teſta. ¶ Contrarium tenẽt omnes in authen. nouiſſima. in vij. & viij. colum. C. de inoff. teſta. vbi dom. meus plures allegat, tenentes iſtam ſecundam, maximè Alex. qui ita conſulendo dicit hanc eſſe de iure veriorem: allegat duo, quæ multùm ſtringunt, maximè quia eſt verbum relinquo, adiectũ certæ quotæ bonorum, quod non trahitur ad inſtitutionem: vt ibi plenè per eum.

3 Alia quæſtio.

QVid † ſi pater aut teſtator dicat: relinquo filio vel filiæ decẽ iure benedictionis, vel pro ſua benedictione, an habeatur perinde ac ſi relinqueret iure inſtitutionis? Alex. in l. nã qđ. §. fi. ff. ad Trebell. tenuit ꝙ non, & in conſ. lxx. incip. Viſo conſilio aliàs per me reddito. in iiij. col. in ij. vol. Ita etiam tenet Iaſ. in dicta authen. nouiſſima. in viij. col.

CLaudius tamen de aquis in d. l. nam quod. §. non omnis. ff. ad Trebell. tenet contrariam opinionẽ, & illam videtur etiam tenere Cardi. Flor. in conſi. ſuo lx. incip. Quaglotus de Bononia. in ij. colũ. faciunt ea quæ habentur Geneſ. xxvij. c. & recitatur in c. quàm ſit periculoſum. vij. q. j.

4 SEd pone ꝙ teſtator dicat, relinquo filiæ centũ pro dote, an ſufficiat? Hanc quæſtionem latè examinat Alex. in rub. ff. ſolu. mat. in x. col. vbi allegat Ang. ſibi cõtrarium. dicit tamen ibi Alex. ꝙ ex quo dos eſt ius vniuerſale: & ibi per Bar. ꝙ verbũ, relinquo, illi adiectum importat inſtitutionẽ, p gl. in §. ſi verò nulla. in verbo, relictis. in authẽ. de hære. & falci. coll. j. & in l. his verbis. in princ. ff. de hære. inſtituen. & dicit Iaſ. in dicta authen. nouiſſima. C. de inoff. teſt. & iſtud tenet Ang. in conſ. ſuo lxxxj. inci. Domina Maria. in ij. col. in j. parte. Et iſtud tenet Anto. de Butr. in c. Raynu. de teſta. & idem Alex. in conſi. ſuo xvij. incip. Ponderatis his. in vj. col. in iij. vol. cõtrariam partem tenuit idem Ang. in conſi. ſuo xcix. incip. Petrus de vrbe. & Alexã. illum inſequendo allegauit in conſi. ſuo lxx. in ij. vol. vbi etiam tenet iſtam ſecundã opinionem. tenet etiã in conſi. ſuo clxxvij. incip. Viſo themate. in iiij. col. in eodem ij. vol. Primam dicit eſſe communem Alexan. in dicta rubrica.

ADuerte etiam ꝙ gl. in l. deniq;. §. ſed vtrum. in fi. ff. de minoribus, dicit ꝙ cum dote debet inſtitui in duodecim imperialibus aut quinque ſolidis.

5 ITem pone † ꝙ teſtator in ſuo teſtamẽto ſimpliciter dicat, ꝙ relinquit filio centum, poſtea dicat, volo ꝙ tale teſtamẽtum meum dictetur, & fiat ad dictamẽ & conſilium ſapiẽtis, an ſapiens poſt mortem teſtatoris poſſit addere clauſulam, iure inſtitutionis, ita vt teſtamẽtum valeat? Bar. in l. illa inſtitutio. ff. de hęre. inſtit. tenet ꝙ non. ¶ Contrariũ tñ tenet Bal. in d. l. illa inſtitutio. & in l. captatorias, in quinta oppoſitione. C. de teſta. mili. & in l. humanitatis. in iiij. col. C. de impub. & aliis ſubſtit. & dicit Cardi. Florentinus in conſ. ſuo lx. in ij. col. ꝙ ex quo inſtitutio in legitima non eſt de ſubſtantia, ſed de ſolemnitate, quòd poteſt addi à ſapiente, ad cuius ſenſum debet dictari.

6 Notarius groſſus.

SEd iterũ quæro, Pone † ꝙ aliquis groſſus notarius in teſtamento ſcribit qualiter pater relinquit filio centũ iure ſubſtitutionis aut reſtitutionis, cùm deberet dicere iure inſtitutionis, an valeat teſtamẽtũ? Bal. in l. ſi cũ ante. de donatio. ante nup. dicit ſe in hoc caſu conſultum reſpondiſſe, ꝙ valet teſtamẽtum, & ſic imperitia vel groſſities notarij non habet teſtamento officere. p glo. in l. fi. C. de fideiuſſo. & iſtud dictũ Bal. ſequitur And. Sicu. in c. Rayn. in xxv. col. de teſta. Hinc dicit alibi Bal. quòd ſi groſſus notarius qui inſtrumento ſcribere debet pro ſua legitima, & ſcribat pro ſua falcidia, vel ſcribere debet, ꝙ mulier renũtiat Velleiano, ſcribit Valeriano, per ſuam groſſitiem, ꝙ talis imperitia ſeu groſſities notarij non nocet. Ita dicit in l. imperator. *la premiere*, in ij. col. ad fi. de ſtatu homi. quem refert & ſequitur do. meus Iaſ. in d. authen. nouiſſima. in viij. col. C. de inoffic. teſta. & in l. ſi tibi pecuniam. in ij. & iij. col. ff. ſi certum peta. Hinc dicunt Inno. & Hoſtien. in c. petitio. de procurato. ꝙ ſi quis dicat in inſtrumento, Titius conſtituit talem aſinum ſuum ad agendum & defendendum, vbi deberet conſtituere procuratorẽ &c. valet talis conſtitutio, & poteſt agere, & defendere. Ita dicũt & referunt do. meus Iaſ. in d. l. ſi tibi pecuniam. & in l. teſtamentũ nõ ideo. in ij. col. C. de teſta. & do. Alex. in conſi. ſuo xliij. inci. viſis his quæ continentur in proceſſu, in vj. col. in iiij. vol. quem allegauit dom. meus Iaſ. me audiente. in l. ſi quis in fundi vocabulo, in iij. notabili. ff. de legatis. j. Adde quæ dicit Fel. in c. ad audientiam, *le premier.* in iij. col.

BIU Cujas

iij.col.de rescriptis.per prędicta dixi his diebus, ꝙ licet in quodam instrumẽto donationis esset dictum & appositum verbũ, *instituit*, pro verbo, *constituit*, cũ esset dictum, *à tiltre de simple institut*, vbi debuisset dixisse, *constituit*, quòd istud non vitiabat donationem.

ADDITIO. Imò etiã aduerte, quòd etiã defectus in verbis, vbi sensus colligi potest nõ vitiat. l. eũ pater. §. cum imperfecto. ff. de lega. ij. & sensus intellectualis orationem perficit quæ in suo contractu non est. l. verbũ volo. C. de fideicommissis. vide ad hoc Benedicti in repet. c. Rayn. in verbo, cætera bona, num. 57. de testam. vbi ponit de defectu verborum, qui suppletur ex intellectu sensus.

QVæritur hîc, an si filius fuerit simpliciter institutus in legitima, vel etiam sine expressione legitimæ, possit dicere, ego volo & accepto legitimam, & repudio in residuo hæreditatẽ. Angel. in cons. lxxxiij. incip. subtiliter & elegãter, per l. j. & ij. ff. de acqui. hęred. Alexan. in consil. suo lxxv. incip. visis & diligenter prospectis. in iij. col. in j. vol. Bart. in l. ꝙa poterat. ff. ad Trebell. plenè per G. Benedicti in sua repet. c. Raynu. in verbo, si absq; liberis. ij. de vulg. substi. de testa. vbi ponit quinque limitationes à nu. 48. vsque ad nu. 62.

7 VLterius quæro, pone† ꝙ testator fecit testamentum, & in suo testamẽto reliquit filiæ centũ simpliciter, sed testamento facto dicit: ego volo ꝙ relicta per me in meo testamẽto filiæ sint eidem relicta pro legitima iure institutionis, & in illis illam hæredẽ instituo, an testamẽtum sustineri possit per talem declarationem subsequẽtem? Bal. dicit ꝙ non in l. non codicillum. C. de testa. & sequitur Barba. in c. Raynu. in xxj. col. de test. do. meus Iaſ. in d. authen. nouissima, in vij. col. C. de inoff. testa. & do. Claudius de aquis in d. l. nam quod. §. non omnis.

8 SEd an sufficit † relinquere legitimã titulo institutionis? do. Alex. in l. inter cętera. ff. de libe. & posth. & Iaſ. in auth. nouissima, in vij. col. C. de inoff. testa. tenẽt ꝙ sic; ꝓ tex. in l. si filius substituat. & ibi Bal. ad hoc notat, & dicit non esse alibi. ff. de hęre. instit. & tũc testamẽtũ annullato primo gradu institutionis incipiet à substitutis, vt ibi est textus. ille text. est multũ notabilis & peregrinus, sed nescio si obseruaretur hodie in hac patria iuris cõsuetudinarij, quo iure expressè dr, ꝙ debet relinqui titulo institutionis, † nam verba ꝓlata simpliciter, intelliguntur & debent intelligi per prius & non ꝓ posterius. ita tenet Bal. in l. j. C. de succesſo. edic. per text. in l. qui liberis. §. hæc verba. ff. de vulg. & pupil. substi. vbi substitutio pupillaris facta de hæredib⁹ testatoris, intelligitur de his qui immediatè sunt hæredes ex iudicio defuncti, & non per mediam persõnam alterius, vt est ibi tex. & ideo dicit Bart. in l.

10 hoc legatum, per illũ text. ff. de lega. iij. † ꝙ qñ verbũ potest intelligi per prius, & per posterius, semper debet intelligi per prius. & facit tex. in l. legatis. ff. de lega. ij. faciunt & alia quæ dicit Iaſ. ad conseruationem huius regulæ etiam philosophalis in d. §. hęc verba. & in l. non solùm. in prin. ff. de noui ope. nũtia. sed sic est ꝙ substitutio non est institutio simplex, sed secunda institutio, vt dicit gl. multùm notabilis in rub. ff. de vulg. & pupil. substit. & ibi omnes. ergo illud verbum institutio, positum in consuetudine nostra, intelligi non potest in substitutione, cùm non sit per prius intelligere, sed per posterius.

ITem si istud esset verũ, sequeretur vnum absurdũ, scilicet ꝙ aliquando etiã filius aut hæres haberet in legatis, & donatione causa mortis, & fideicommissis legitimam, quia substitutio in eis fieri potest. l. vnica. §. sinautem aliquid sub conditione. C. de cadu. tollen. & ita tenet do. meus Iaſ. in rubr. ff. de vulga. & pupil. substitutio. in j. col.

ITem omnis cõditio debet reiici de legitima. l. quoniam in priorib⁹. C. de inoff. test. sed substitutio est cõditionalis institutio. tex. in l. in ratione, *la premiere*. §. si filio. & §. j. & in l. qui fundũ. §. qui filium. ff. ad legem Falc. ita tenet Iaſ. in rub. ff. de vulg. & pupil. in ij. col. in ij. lect. quam legit me audiente.

SEd an hæc† legitima, seu hęc tertia pars debeat re- 11
linqui nominatim hæredibus, hoc est, an hęredes, & qui ab intestato sunt successuri, debeant in hac tertia parte nominatim institui? an verò sufficiat dicere, instituo illos qui mihi ab intestato successuri sunt in tertia parte bonorũ meorũ? tu dic ꝙ sufficit ꝙ dicat, ꝙ instituit illos qui de iure eidẽ succedere debẽt in tertia parte bonorũ suorum. & pro hoc videntur facere quæ dicit Alex. in cons. suo cxxxiiij. in vj. col. in j. vol. vbi dicit, ꝙ licet in testamẽto cæci debeãt nominatim exprimi nomina hæredum, tamen sufficiat ꝙ fiat per æquipollẽs. & facit text. in l. hac consultissima. C. qui testa. facere possunt. vbi videtur esse singulare in illo casu, ergo in cõtrarium est ius commune: imò etiam licet sit singulare in illo casu, adhuc tamen sufficit ꝙ fiat per æquipollẽs, per glo. ibi alleg. in d. l. hac cõsultissima. per Alex. in d. consi. quæ est multum not. & ꝑ do. meum Iaſ. & Frãcis. de Aret. in d. l. vbi etiam dicit, ꝙ qualitas valde notoria habetur pro designatione formali. & vide text. in l. j. & in l. nominatim. ff. de libe. & posthu. cogita, quia sustinentur tales institutiones. Filius dicit, legitima non est mihi integrè relicta, quomodo ꝓbabit, cùm sit negatiua? Dic ꝙ debet dicere, tãtum est in hæreditate, &c. & qui voluerit probare contrarium, probet, quia legatarij tenentur probare contrarium. ita dicit & tenet Guido papa in q. cxlij. in fine. quæ nota.

IN TEXTV IBI,

Autrement ledict testament ou ordonnance est nul.

1 *Aliter & alias dictiones quid important.*

ISTæ dictiones† aliter, & aliàs, faciũt vt prædicta quę apponũtur sint de forma, & sint taliter requisita, ꝙ si non obseruentur, actus est nullus. ita dicit Bart. in l. fin. in fine ibi, quæro an ciuitas. C. de vẽden. reb⁹ ciuita. li. xj. Imò hæc verba ita disponunt circa formã, ꝙ renuntiari non potest. Bar. in l. de his. per illum tex. ff. de transa. Feli. in c. cum dilecta. in ix. col. de reseri.

ADDITIO. Vbi amplè materia formæ quomodo sit in omnibus seruãda, ita ꝙ etiam nihil addi possit quod bonũ videatur, vt dicit Ambrosius in libro de paradiso. & si qd addas, videtur esse quædã præuaricatio, maximè in his quæ mãdãtur per superiorẽ, cũ fines mãdati sint diligenter obseruãdi. l. diligenter. ff. mãdati. & dicit Bal. in l. quoties. in j. & fi. col. C. de suis & legitimis hæredib⁹. ꝙ formæ nihil addi vel detrahi potest. & facit quod habetur Deuterono. in fine, dum dicit, Quod præcipio tibi, hoc facito: ne addas quicquam, nec minuas. facit gl. in c. si cui. de electio. in vj. & quæ dicit Benedicti in repet. c. Raynut. in verbo, in eodẽ testam. relinquens. nu. 67. & 68. de testamentis. ¶ Vide quæ dicit do. meus Iaſon in l. de pupillo. in ij. col. ff. de noui oper. nunt. & in l. nõ solùm. §. morte. in xiiij. colum. ff. eodem, de noui operis nũtia. & in l. ij. §. volũtatem. in ij. lectura. ff. solu. matr. nam si hæc verba non fuissent apposita, tunc si testator aliter fecisset, non per hoc fuisset testamentum nullum. ita dicit

9 *Verba simpliciter prolata quomodo intelligenda.*

BIU Cujas

Iacob.de S.Geor.in tracta.de roydis.in viij. col. ponderando ſtatuta,vel cõſuetudines, vt cognoſcatur an teſtamẽtum ſit nullũ,an verò agi poſſit ad ſupplemẽtum.Et ſic ex quo eſt hîc poſita clauſula annullatiua, non poſſunt partes renũtiare. ita in ſimili, & in pulchro caſu tenet Io.Sanxon.in conſuet. Turoñ. tit. *des ſucceßions des gens roturiers.* artic. viij. vbi amplè dixi antè,in gloſſ. *c'eſt à ſcauoir.*

VIde amplè G.Benedicti in ſua repe.c.Ray. ĩ verb. in eius teſtamẽto relinquẽs.nu.26.de teſtamẽtis. & à nu.105.vſq; ad nu.122. vbi ponit, an filius poſſit approbare teſtamentũ patris nullũ.& dicit idẽ Benedicti in dicta gl.nu. 23. ℔ iſtud decretũ irritãs nedum inficit titulum,ſed etiam poſſeſſionem,quod nota.

2 Quæſtio. SEd iuxta † hãc cõſuetudinem præcedentẽ quæro, an ſi teſtator non reliquerit integrã legitimã veris hæredibus, ita ℔ ſecundũ hãc conſuetudinẽ teſtamẽtum ſit nullũ,cætera,ſ.legata debeãt remanere firma, ſecundũ authẽ.ex cauſa.C.de liber.præte.vel exhæredatis.de iure nõ eſt dubiũ ℔ ſic,p dictã auth.ex cauſa. ¶Nec obſtat ſi dicat, ℔ ex quo conſuetudo debet addere iuri cõmuni,ſecundũ Bart.in l.iiij.§.prætor.ff.de dam.infec.in l.ij.ff.de vſucapio.per Panor.in c.cũ his. de priuilegiis.℔ debet teſtamentũ eſſe nullũ,nõ ſolũ quo ad hæredis inſtitutionẽ,ſed etiã quo ad legata,vt addat iuri cõmuni. ¶ Quia reſpõdet ℔ ſatis addit iuri cõmuni,qa addit in duobus. Primò, ℔ omnes veniẽtes ab inteſtato,ſint neceſſariò inſtituẽdi in quocunque gradu ſint, cõtra ius cõe.l.quoties.ff.de inoffi.teſta.Secũdò in hoc ℔ teſtamentũ eſt nullũ,ſi venientes ab inteſtato ſunt inſtituti in min⁹ quàm legitima his reſeruata, vbi de iure etiam filiis inſtitutis in minori portione teſtamentũ eſſet validũ, & ageretur ad ſupplemẽtum.l.omnimodo.C.de inoff.teſt.vnde hęc cõſuetudo debet recipere interpretationem paſſiuã, ſecũdũ auth.ex cauſa,ſuprà alleg.per ſupradicta. & hoc etiã vt minus lædat ius cõmune quàm poſſit,qđ fieri debet.l.ij. C.de noxa.c.dilectus.de conſuetudi. Iaſ. in l.properandũ.§.ſinautem alterutra.in iij.col.C.de iudiciis. ¶Ex quo tamen iſta cõſuetudo eſt contra ius,videtur ℔ non debeat recipere interpretationẽ à iure,p regulã multum notabilẽ quã ponit Bal. in l. maximũ vitiũ.in vj.col.C.de liberis præte. de qua Iaſ. in auth. nouiſſima.in vj.col.C.de inoffic.teſta. idem do.meus in l.omnes populi.in pen.col.ff.de iuſti.& iure.& Panor.in c.cauſam.de reſcrip.Alex.in conſi.xix.in j. vol. Et in hoc caſu noſtro eſt clarum ℔ prædicta authẽ.ex cauſa, non habet locũ in hac patria, & vbi viget hæc noſtra aut ſimilis conſuetudo,propter verbũ, † *ordõnance*, quod comprehendit omnia genera vltimarum voluntatum,quæ ſunt octo,vt in §.v.huius tit.glo. *ne ordõnance de derniere uolonté.* verſi.quot autẽ. ¶Et ſic p iſtũ.§.tollitur l.omnimodo. C.de inoff.teſta. qa nunquã apud nos agitur ad ſupplementum legitimæ, ſed omnino teſtamentũ redditur nullũ, & ſucceditur in omnib⁹ defuncto ab inteſtato. ¶Tollitur etiã d. auth. ex cauſa,qa qualiſcunq; ordinatio vltimæ voluntatis eſt nulla, ſi integra legitima non ſit relicta titulo inſtitutionis, & hoc caſu nihil operabitur quo ad nos clauſula,ſi non valeat iure teſtaméti,valeat iure codicillorum,vel alterius cuiuſlibet vltimæ volũtatis, vbi legitima non eſt relicta.ſecus verò eſſet,ſi teſtamentũ eſſet nullũ defectu ſolẽnitatis.& de hoc vĩ eſſe tex.ad lĩam in l.j.C.de codicillis.gl.tñ & doctores in d.auth. ex cauſa.maximè Iaſ. in antepen. col. dicit, ℔ ſiue ratione ſolennitatis, ſiue ratione exhæredationis, vel pręteritionis filij,etiã in poteſtate, ſemper illa clauſula habet vim fideicõmiſſi vniuerſalis, vt eſt tex.melior de iure inter cæteros,vt dicit gl.in l. generaliter. §. ex teſtaméto.ff.de fideicomm.libe.quod an ſit verum de iure,videas ibi doc.&,vt dico, illa opinio videtur eſſe contra text. ad literã in d.l.j.C.de codicillis. ¶De huiuſmodi materia,vide plenè p G. Benedicti in ſua repet.c.Raynu.in verbo,in eodem teſtaméto relinquẽs. nu.229.vſque ad nu.248.de teſtam. ¶Sed quicquid ſit quo ad nos per conſuetudinem noſtram,ſi non ſit relicta legitima integra: & ſic ſi venientes ab inteſtato ſint præteriti,ſiue in totũ,ſiue in parte legitimæ;ſemper teſtamentum,& quæcunque alia vltima voluntas eſt nullum,ſeu nulla.& in hoc non credo dubiũ,& ita quo ad nos practicatur & obſeruat, licet contrarium Alex.tenuerit in conſ.ſuo xxix.inci. Quoniam abundè. in eod. j. vol. credo quòd cùm nihil dictum ſit de legatis, quòd recurrendum eſt ad ius commune per conſuet.noſtram. Cogita.

ADDITIO. Et licet quodãmodo dubiũ ſit in annullatione teſtaméti quæ fit per prętereitionẽ ſecundũ dictã authenticã ex cauſa,quæ tñ limitatur in plurib⁹ caſib⁹, vt dicit Benedicti in loco hîc antè allegato; tñ in caſu in quo reuocatur teſtamentũ per pœnitentiã, ſeu expreſſam reuocationẽ,ſi reuocatio ſit generalis, aut indefinita,cẽſent omnia in eo contenta reuocata, ſecundũ Bal.Paul.& Iaſ.in l.omniũ.C.de teſta.Barba. in c.fi.in xij.col.de ſucceſſio.ab inteſtato.Benedicti in dicta repet.c.Rayn.in verbo,teſtamẽtum. ij. in princ. de teſtamẽtis,vbi dicit,℔ etiam hoc ita habet locum, ℔ ſi fuerint fructus percepti ante reuocationẽ, ℔ repeti poterũt.l.cum quis.ff.de condictio.ob cauſam. l. videamus.§.j.ff.de vſuris.& etiã ſi legata fuerint ſoluta poſſunt repeti,vt dicit Bal.in l.fi.C.de vſuris & fructibus lega.niſi tamẽ ſint pia legata,quoniã talia non cenſentur reuocata,vt dicit Guido pa. quæſtione ſua cc.in fine,& vide Alex.in conſi. xxij.in iij.vol. ¶ † An ius dicendi nullum ex potentia ſuitatis ad quoſcunq; hæredes trãſmittatur? Bal.in c. ſciſcitatus. de reſcrip. tenet ℔ ſic.& videndo.meum Iaſ. poſt alios in l. ſi infanti. C.de iure delibe.dixi in quodam conſi. incipiẽ. Quidam do.Ioannes.

ADde ℔ cùm querela inofficioſi teſtaméti & donationis pari paſſu ambulent.l. j. C.de inofficio. dona.& nunc per hãc l.nouam inofficioſitas teſtaméti reddat ipſum nullum: vt hîc,℔ etiam iſtud extẽdetur ad inofficioſitatem donationis,eo ℔ cùm duo per legem antiquam parificantur,ſi ſtatutum fiat nouum in vno,extẽdetur ad aliud, vt dixi amplè infrà in hoc tit.§.v.in gl. *meilleur de l'autre*,nume.64.& in quodam meo conſilio incipiente, *Veu le procez meu & pendant par deuant monſieur le Bailly d'Auxoys.* Quod tamen videtur eſſe ſecus dicendum de iure,per l.ſi mater.& l.ſi liqueat. C. de inofficio. dona. vbi videtur reuocari quatenus modus exceditur.ſed cùm conſuetudo noſtra reddat teſtamentum nullum,videtur etiam quòd reddere debeat donationem ex hoc nouo iure, cogitandum eſt in hoc.

§. QVARTO.

SI le teſtateur diſpoſe des deux parts de ſes biens, en autres perſonnes qu'en ceux que par droict, & par couſtume luy doyuent & peuuẽt ſucceder,faire le peut, & en ſont

ſaiſis

3 Ordonnance.

4 Ius dicẽdi nullum.

saisis ceux qu'il aura instituez heritiers par son testament valablement faict, & selon raison.

IN comitatu Niuernensi potest testari de omnibus mobilibus & acquisitis, de antiquis verò hæreditagiis potest tãtùm testari vsque ad quintam partem.

IN TEXTV IBI,

Des deux parts de ses biens.

1 Institutio in re aliena non valet.

ADuerte,† quia notanter, *de ses biens*, quoniã si instituat aliquẽ in re aliena, institutio non valeret, & est testamentũ nullum. facit qđ dicit Bar. in l. j. in ix. col. C. de sacros. eccl. facit c. filius. de testa. facit. l. cùm pater. §. euictis. ff. de leg. ij. facit tex. in l. sicut. §. venditionis. ff. quibus modis pignus vel hypothe. soluitur.

2 vbi dicit tex.† ꝙ qui ꝓmittit de re sua testari, sibi præiudicat, ergo per contrarium, si non cõsentit, non sibi præiudicat. de quo dicto plenè per Ias. in l. cùm proponas. & in l. de quęstione tali. col. iiij. C. de pact. & in l. si quando. §. & generaliter. in ij. col. C. de inoff. testa. & in l. cum rem alienã. C. de legatis. vbi dicit in prin-

3 Legatum sic.

cip. ij. col. in iiij. limitatione,† ꝙ bene legatũ rei alienę valet, sed non hæredis institutio. allegat Bal. in l. fi. in xviij. oppositione. C. de hæredi. instit. vide eundẽ Ias. in l. scimus. in j. col. & in l. quoniam nouella, in ij. col. C. de inoff. testa. & in authen. nouissima. in xiij. col. C. eod. de inoff. test. dixi aliqua hoc eodem tit. ẽ. §. iij. in glo. *de tous ses biens.*

ADDITIO. Vide Stephanum Bertrandi in cõsilio suo cccl vj. in iiij. dubio, in prima parte, vbi dicit, ꝙ in talibus non sufficit tacitus consensus per præsentiam aut taciturnitatem, sed requiritur expressus cõsensus.

4 Legitima quæ dicatur.

ADuertendum est † ꝙ hodie legitima hæredis est tertia pars omniũ bonorum testatoris, quæ quidem legitima est augmẽtata, vt ẽ. dixi. §. præceden. & illa tertia prohibet alienari in testamẽto per cõsuetudinem nr̃am præcedẽ. & etiã per hanc consuetudinẽ, cùm vnius inclusio alterius est exclusio. facit. c. nónne bene dicimus. de præsumpt. & cõsuetudo nostra quæ dicit tertiã partem debere relinqui, nihil dicit de fructibus, ex quo cõsuetudo nr̃a præcedẽs, & hæc corrigit ius cõmune in vno, quia vult tãtùm ꝙ possit alienare per suũ testamentũ duas partes de suis bonis, vbi plus poterit de iure communi. ex quo ergo in cæteris debet remanere ius cõe incorrectũ. l. si verò. §. de viro. ff. sol. mat. l. si seruũ. §. non dixit prætor. ff. de acqu. hære. cùm ergo nihil disponat cõsuetudo nr̃a de fructib⁹, standũ est iuri cõmuni, quo nemo negaret quẽlibet posse disponere de fructib⁹, cùm hoc prohibitũ

Rei suæ quis libet moderator.

lege nõ inueniat, vnusquisq; rei suæ moderator est & arbiter. l. in re mãdata. C. mãda. l. nemo exterus. C. de Iudæis. & maximè, qa hæc nostra cõsuetudo est odiosa, eo ꝙ vr̃ contra naturalẽ æquitatem & ciuilẽ, quib⁹ licet vnicuiq; domino disponere de reb⁹ suis, & ad libitũ frui. l. etiã. §. licet. ff. sol. mat. & cõtra dispositionẽ iuris cõmunis, qa omnes de bonis ad libitũ disponere possunt, exceptis parẽtibus lineæ ascẽden. quib. data est potestas de iure alienãdi etiã bona, & de ipsis disponendi, excepta quarta parte, quæ debet filiis iure naturæ. l. Papinianus. §. quarta. ff. de inoffic. test. l. scimus. §. repletionem. C. de inoffi. testa. Et per hoc dicit Pet. de Ancha. in cõs. suo cccl xxx. incip. In Christi nomine amen, ante determinationem. ꝙ statutũ prohibẽs mulierẽ non posse disponere de bonis vltra quartã est odiosum. Ideo cũ hæc cõsuetudo nr̃a sit odiosa, est restringenda, & intelligẽda in verbis per eã prolatis. Ex quo ergo prohibet istud statutũ, seu hæc nostra cõsuetudo cũ præcedenti, testatorem posse disponere de bonis suis vltra duas partes, & sic odiosum, & restringibile, ergo non debet extẽdi ad fructus, maximè† cùm dispositio super principali quę est strictè intelligẽda, non trahitur ad fructus & accessoria. Casus est notabilis & ibi Bar. & doct. in l. fi. ff. de condict. indeb. Cùm ergo sumus in materia stricta, dispositio super bonis & sic sup principali, nõ trahitur ad fructus: ex quo vr̃ dicendum, ꝙ testator disponens de duabus partibus suorum bonorũ, potest adhuc disponere de fructibus, nec per hoc vitiabitur testamentum. 5

COntrariam tamen opinionem teneo de iure veriorẽ, ꝙ imò non possit disponere de fructibus, nisi eo modo quo disponit de bonis. nam consuetudo nostra generaliter loquitur, ergo generaliter est intelligenda. l. j. §. & generaliter. ff. de leg. præstan.† non enim minus dicuntur bona, fructus percepti ex ipsis bonis, quàm ipsa bona, quæ à beando dicũtur. l. subsignatũ. §. bona. ff. de verbo. signi. nec enim potest dari ratio differẽtię.† Fructus enim bonorum producti ab eis debent esse eiusdem naturæ, si consideremus eos accessorios ad bona. nam vt dicit Ioan. And. in regula, accessoriũ, de regu. iur. in vj. vt refert Petrus de Anch. in j. not. accessorium ex principali productũ, vel deriuatum illius efficaciæ non debet esse, cuius est producens seu deriuãs, & hoc siue loquamur quo ad inesse productionem, siue quo ad eius conseruationem, siue quo ad eius peremptionẽ. † Ex quo ergo fructus qui producũtur à bonis sint eiusdem naturæ, quo ad conseruationem & peremptionem, cuius sunt res & bona à quibus producũtur, idem erit dicendum de fructibus, sicut de bonis à quibus ꝓducti sunt. Facit tex. singularis in l. fi. in pen. vers. ff. de requi. reis. vbi patet ꝙ dispositio illius tituli, per quã bona tam immobilia quàm mobilia absentis citati annotantur & cõseruantur, vt si veniat in annum recuperet, interpretantur per diuum Traianum quòd vẽdicat sibi locum in fructibus. Ita notat Bal. in c. j. in fine principij. de pace tenenda, in vsibus feudorum. ¶ Facit & aliud fundamentum. Nam in reliqua parte testatoris præterquã in dictis duabus partibus per consuetudines nostras præcedẽtes, & per hanc videtur esse ius constitutum veris hæredibus. Idem ergo etiam in fructibus, cùm si mihi sint prædia obligata, fructus etiã percepti, sunt mihi obligati. l. Paulus. §. j. ff. de pig. l. quanuis. cum alleg. in glo. C. in quibus cau. pig. tacitè contrahitur. ex quo patet quòd fructus percepti ex re, sunt eiusdẽ naturæ cuius est ipsa res.

6 Bona vnde dicta.

7

8 Fructus eiusdẽ naturæ cuius res à qua percipiuntur.

ITem & vlterius facit, nã cõsuetudo nostra loquitur in patrimonio testatoris, cũ dicit, in omnib⁹ bonis, & sic in re vniuersali, & ideo fructus augẽt ipsam rem vniuersalẽ. l. item veniũt. §. fructus. ff. de peti. hęre. vnde dicit Iaco. Butri. in l. iubemus. C. ad Trebel.† ꝙ fructus cẽsentur esse res hæreditaria, sicut reliquum patrimonium. Et ideo ex his potest legitima suppleri. Notat Ang. in l. centurio. vbi etiam est bonus text. ff. de vulga. & pupil. Si ergo censent esse in patrimonio, sicut alia bona, ergo idẽ ius est in eis, & verificabitur statutũ seu cõsuetudo nostra in fructibus sicut in aliis bonis. ¶ Item vt dictũ est † fructus augẽt patrimoniũ, ergo debent esse eiusdẽ naturæ cuius & ipsa res principalis. l. etiam, cum plenè not. per Bald. C. de iure dotium. Facit etiam text. cum ibi nota. per Bart. in l. si cõuenerit. ij. §. si nuda. ff. de pign. act. ¶ Confirmatur;

9 Fructus res hæreditaria.

10

BIU Cujas

nam videtur ꝙ in dote ex quo sapit vniuersitatem.l. ꝙ dr̃.ff.de impen.in rebus dotalibus.& notaᷓ plenè per Bar.in rub.ff.solu.mat.Et est põderãdum, ꝙ licet tex. in l.assiduis.C.qui potio.in pig.habeãtur.velit,ꝙ priuilegia dotis habent locũ tãtùm in dote,vt patet in fi. in verb.ad dotem tãtùm.†tñ habemus ꝙ fructus percepti ex re dotali ante matrimonium vel post,qa percepti eo constante petuntur vnà cum dote: quia sunt dos,& habent omnia priuilegia dotis:vt est tex.& ibi notant doct. maximè Pau.de Cast. & moderni in l. si marito.§.si fundũ.ff.sol.mat.& sic fructus habẽt eadẽ priuilegia,sicut ipsa res à qua descendũt.¶ Et facit pro corroboratione prædictorũ text. multũ singularis ad propositum in l.fi.C.de frumento vrbis Cõstanti.lib. x.vbi habetur,ꝙ erat deputata certa quantitas pecuniæ ad emptionẽ frumẽti tẽpore necessitatis,quã officiales non poterãt minuere,vel in aliũ vsum conuertere,sub pœna dupli:& tamen dr̃ ibi in fine,ꝙ lucrum proueniẽs ex illa pecunia continetur etiã sub eadem dispositione pœnali: ergo lucrũ ex re est eiusdem naturæ cũ re, & quo ad dispositionem seu solutionem etiam in pœnalibus.ex quo dicit Bart. singulariter in d.l.fi.per illum tex.† ꝙ si inter socios sit contracta societas ad certũ tempus,ꝙ sicut non debet diminui capitale positũ in societate,ita nec lucrũ, qa lucrũ assumit sibi naturam quã habet capitale:& pro certo hæc disputatio nõ est inutilis,quia eam disputauit Socin. de verbo ad verbum,consulendo in simili casu: & ita consuluit in cons.xciij.in vij.viij.& ix.col.licet videaᷓ quodammodo extrauagans ad hunc.§.tamen seruiet ad multa alia.¶ Aduerte etiam quia videtur ꝙ testator instituẽdo debeat dicere, instituo talem in tali & tali re, quæ sunt duæ partes omnium meorũ bonorum. Nec sufficit dicere,instituo talem in duabus partibus totius meæ hæreditatis, quia hoc casu ratione incertitudinis non transfertur possessio, nec videtur hoc casu ꝙ talis titulus tribuat aliquod ius, etiam quo ad acquisitionem possessionis: vt in simili dicit Alex.cõs. suo cviij.in vj.vol.vbi dicit,† ꝙ si vẽditor vẽdat quicquid iuris habet in tali re,ille titulus non suffragatur emptori propter incertitudinem rei, ratione loci & quotæ.Nam hîc videtur incertitudo ratiõe loci,ergo. Tu dic ꝙ hoc casu non videtur esse incertitudo neque loci neque quotæ,cùm postmodum possit certificari. & ideo talis titulus operabitur effectum, de quo hîc in hac consuetudine,per ea quæ dicit idem Alex.cõs. suo cv.in prædicto vol.

11 *Fructus dotis eiusdẽ priuilegia habent.*

12

13 *Verba quibus testator instituendo vti debet.*

PHilippus Decius plenè in consil. suo ccxxvj. in ij. col.ibi,nec obstat quòd in casu nostro.vbi dicit,ꝙ si dicaᷓ, tertia aut quarta pars talis fundi, est certitudo:secus si dicatur,tertia aut quarta pars omniũ bonorum meorum,quia talis quota non facit certitudinem.vide eundem amplè in regula contractus,ibi,iij. cõclusio prædicta.ff.de regu.iur.vbi dicit, quòd constitutum nihil operatur quando res est incerta,& iam suprà dixi in isto tit.art.j. in glo. *saisis.* versicu.aduerte quòd si precarium.

SEd pone ꝙ testator dicat,ego instituo talem in tali fundo.& illũ confinet per confinia sua,& postmodum dicat,ꝙ continet centũ iugera terræ,& cõtineat minus,aut plus,dũmodo non excedat duas partes,an possit institutus si nõ sint tot iugera, sequi vsq; ad talem numerũ:vel si sint plus,dummodò non excedant duas tertias partes,possit totum consequi,ita ꝙ hęredes non possint repetere?Dic ꝙ si præponatur numerus, habebit̃ respectus ad numerũ:si verò postponaᷓ, erit solum causa demõstrationis,& non vitiat: maximè si sint cõfines,qm̃ attendi debẽt cõfines hoc casu, nec demonstratio numeri falsa vitiat,nec minuit corpus fundi cui adiicitur.l.si fundũ sub cõditione.§.si libertus.l.si seruus legatus.§.q quinq;.ff.de lega.j.l.his verbis.§.paterfa.ff.de leg.iij,l.demõstratio falsa. ff. de cõdi.& demõ.& ibi Bar.in prin.ver.quæro quartò qd in contractibus.¶Et facit,quia designatio confinium rem designat,& quicquid est intus,includit.l. æde sacra.§.j.ff.de contrahẽ.emp.& l.si fines. C.de euict. & ita tenet Oldr.cõsulendo in consi.suo cxcvij.incip. in cõcessione cuiusdã.& multi alij,quos do.Alex. refert, & sequitur in cõsiliis suis cvj.& cvij.in vj.vol.¶Intellige tamen ꝙ in hac disputatione testamẽtaria si numerus excedat duas tertias partes quomodocunque siue præponaᷓ,siue postponatur,vitiat testamentũ:qa aliàs legitima non esset relicta,qđ fieri debet,aliàs testamẽtum esset nullum, vt in consuetudinibus prędẽtibus.¶De huiusmodi consuetudinibus, quãdo est in eis defectus in plus aut minus,vide G.Benedicti in sua repet.c.Rayn.in verbo,& hortum.nu.14. & 15.

IN TEXTV IBI,

Peuuent & doyuent.

1 *Possunt & debent.*

ISta duo † verba simul iuncta importãt necessitatẽ. c.i.in verbo,possumus & debemus.vt eccle.benefi. cle.ij.cum glo.in verbo,debent.de statu mona.facit l. prætor.in prin.ff.de eden. Alex.in cons. suo ccxxiij. in fi.in ij.vol.& hoc est quãdo ponuntur dispositiuè: secùs autem hîc,cùm tantùm sint narratiuè posita.

IN TEXTV IBI,

Et sont saisis.

LIcet em̃ iste hæres sit saisitus,tñ põt adhuc petere se manuteneri in illa saisina & possessione:ex quo hodie habemus practicã apud nos,ꝙ hęres siue ex testamẽto,siue ab intestato,statim facit se manuteneri i dicta possessione.qđ (vt dicũt quidã) dr̃ quartũ interdictũ seu remediũ possessoriũ.Dixi s̃.in hoc tit.in §. j. in iij.limitatione,vbi posui nũquid dicta consuetudo simpliciter dictãs mortuũ saisire viuũ, intelligit̃ tã de hærede ex testamẽto,q̃ ab intestato:sed illa est inutilis disputatio ꝓpter hũc §. qui disponit hæredẽ ex testamẽto saisitũ esse mortuo testatore de his quę sibi erũt relicta in testamento. ¶ Et aduerte,† qa etiã possessio põt tradi in vltima volũtate.l.Lucius.ff.de leg.ij. Bal. & post eũ Barbatia in c.ij.in iiij.col.de cõsuet.in antiquis.qđ intellige verũ in vltima volũtate valida,eo ꝙ clausulæ aptæ ad trãsferendũ possessionẽ nihil operantur in contractu nullo.dixi s̃.§.j.hoc eo.tit.in glo. *saisit.*ergo idẽ in vltima voluntate,cùm bonum sit argumentũ de cõtractibus ad vltimas voluntates.notatur in l.quæ de legato.per do.meum Iaſ.ff.de lega.j.

1 *Possessio traditi potest in vltima voluntate.*

VIde Bal.in c.j.de confirmatio. vtili vel inutili.al- legatum per Guil.Benedicti in sua repe. c. Rayn. in verb.in eodem testamento relinquens.j.num. 254. de testa. vbi dicit, ꝙ si testator apposuerit in legato precarium,legatarius poterit eo mortuo apprehẽdere possessionem propria authoritate.

INtellige etiam prædicta habere locum in instituto in re certa: quoniam licet habeatur loco legatarij, quando est datus hæres vniuersalis, tamen etiam potest propria authoritate apprehendere,prout institutus vniuersalis,vt tenet do. meus Iaſ. in l. quoties. in fine,C.de hæred.instit.vbi etiã dicit idem esse in simplici legatario,quãdo constat de voluntate testatoris. ¶Vide quæ dixi suprà in §.j.in glo. *saisit*,ibi,& aduerte ꝙ cõstitutum translatum post mortem non valet.†

Sed

2 Quæstio. SEd iuxta † prædicta quæro nunqd substitutus virtute huius consuetudinis dicatur saisitus mortuo primo hærede? videt ꝙ sic, quia substitutus est hæres, cùm dicatur secundò institutus, vt notatur in l.j.ff.de vulg.& pupil.substi.& in rub.& dicit tex.in l.in ratione.j.in §.j.& §.si filio.& l.qui fundū.§.si filium.ff.ad l.
3 Fal.† ꝙ substitutio est cōditionalis institutio: ergo adueniente tēpore conditionis substitutus dr̄ institutus: ergo debet esse saisitus per dictā consuetudinē. Tu tñ tene contrariū,† qa substitutus contingēte casu substitutionis nō dr̄ succedere hæredi defuncto, sed primo testatori. Textus in l. cohæredi. §. cùm filiæ. ff.de vulg. & pup. Et ideo cùm substitutus nō succedat vltimo hæredi defuncto,q erat saisitus p mortem primi testatoris,non dicitur,eius successor seu hæres,per cō sequens nō potest ei conuenire dispositio dictæ consuetudinis,quia cui non conueniunt verba statuti,nō conuenit & eius dispositio.l.ita autem.in princi.ff.de adminiſt.tuto.l.iiij.§.prætor.versi.toties. & ibi Bar.ff. de dam.infec.c.ad nostrā.iij.de iureiur. Alex. cōsi. suo xvij.in j.col.in j.vol.& in consil. lvij. incip.Prospectis testamento & codicillis.in iij.col.in ij. vol. Et faciunt quæ plenè dicit Feli.in c.nonnulli.in vlt. charta principij, de rescriptis. ¶Item verba debent intelligi per prius & non per posterius,vt notat Bal.per illū tex.in l.j.C. de successo. edic. & facit text.in l.qui hæredi.§.
5 cùm hæreditas.ff.de condi.& demon.vbi dicit tex.† ꝙ coditio dandi quæ debet impleri ex persona hæredis, intelligitur in eo qui per prius est hęres,non autē qui in secundo effectualiter est hæres iudicio testatoris. ¶Faciunt & alia quæ adducit do.meus Ias.in l. q liberis.§.hæc verba.in j.& ij.col.ff.de vulg.& pupil.& in l. non solùm.in prin.ff.de noui ope.nun.& in d.l.j.C.de succes.edicto.in ij. & iij. col. Ex quo ergo substitutus nō dicitur hæres per prius, sed per posterius,ideo nō comprehendetur in statuto faciente mētionē de hęre de.Facit ēt,quia sermo simpliciter prolatus intelligitur de primo,& dispositio regulariter verificat in prima vice,per tex.in l.boues.§.hoc sermone. ff.de verb. signif.& in l.dotis ꝓmissio.§.fi.vbi Bar. ff. de iure dotiū.plenè p do.Ias.in l.duobus.§.si ei qui.ff.de iureiur. & in l.diuortio.§.qd̄ in anno.in iij.col.ff.sol.mat.Feli. in c.innouamus. de treuga & pace. Ex quo ergo consuetudo nostra faciēs mentionē de hærede, est verificata in primo hærede, nō habebit locū in secūdo hærede,& in illo qui secūdariò dr̄ hæres, puta in substituto,qui dr̄ secundò institutus.Et facit pro hac parte,
6 qa si aliter esset,sequeret absurdū,† scilicet qa duæ fictiones simul cōcurrerent,qd̄ esse non pōt. Gul.in l.j. C.de dotis ꝓmissio.l.si is qui.ff.de vsuca. & l.qui sibi. ff.de sol.Bal.in l.super lōgi. quasi in fi.C.de de prēscri. longi temporis.& dicit do.meus Ias.in §.fuerat in xij.
7 col.Instit.de action.p gl.in d.l.j.† ꝙ duo specialia non possunt simul concurrere.quā multi dicūt ad hoc singularē.sed do.meus allegat vnā in l. cū post. §. gener. in verb.placuit.ff.de iure dotiū.quā ad hoc allegat Alex.in cons. suo iij.incip.Ex his quæ in themate. in iij. col.in j.vol.repetito.in consi.xcvj.in j.vol. & in consi. xix.in iiij. vol. sed sic est nunc ꝙ cōtinuatio possessionis in hæredem quæ fit per consuetudinem nostram est translatio ficta,prout dicit Aret.in l.j.ff. de acquir. poss. & vocatur talis possessio artificialis, per Bald.in rub.de causa possessionis & proprieta. in pen. colu.& per Alexan. in cons.xxiiij.in j. col. incip. attentis his. in iij.volu.& si bene ponderentur eius dicta, tenet filium obtinere debere in possessorio virtute talis statuti contra substitutū,& si talis dispositio extenderetur ad substitutū,essent duæ fictiones: vna in primo hærede alia in secūdo hærede. ¶Sed ad hoc posset dici hoc modo nō cōcurrūt simul,sed diuersis temporibus,& ideo nō sumus in prædicta regula,quæ dicit, ꝙ simul cōcurrere nō possunt,ideo dicit ꝙ vnū est speciale, ꝙ transferat possessio in hæredē per statutū,& vna est fictio. ¶Item etiam alia est fictio, ꝙ substitutus sit hęres, cùm verus hæres & ꝓpriè dicatur,qui est primò institutus:p fictionē ergo iuris substitutus pōt dici hęres, cùm vt dicit tex.in l.si filiusfamil.§.si filio. ff.quod cū eo qui in alien.potest.& in l.postulante.ff.ad Treb.nō est hæres,sed loco hæredis,ideo fictione iuris dicitur hæres,& istæ duæ fictiones simul concurrent, tamen ad hoc posset dici,ꝙ istæ duę oriuntur ex duplici fonte,quia vna à dispositione consuetudinaria, alia à dispositione iuris cōmunis,& ideo posset dici ꝙ possent simul concurrere,prout voluit dicere do.Ias.in l.quoniam in prioribus.in ij.col.C.de inoff. testam. & Feli. in c.cùm M.Ferra.in vij.col.de constitutio.vbi limitat hanc regulam tribus limitationibus.

ITem facit,† quia vbi aliquid est inductum per fictionem,vt est huiusmodi saisimentū, seu trāslatio possessionis in hæredē,standū est primis terminis ipsius dispositionis,nec aliquo modo debet fieri extensio. l. pater.§.fi.ff.de capti.facit l.lex Cornelia.cum gl. ff. de vulg.& pupil. † vbi fictio legis Corneliæ validans te- 9
stamentū principale nō extenditur ad tabulas pupillares.ita dicit Alex. in cōs.suo x.inci. videtur fortasse. in fi.iij.col.& in iiij.col.in j.vol.licet videat tenere cōtrarium per illa iura.Soci.in cons.suo cxj.in ij.col.ibi, cōfirmatur etiā.& hoc est maximè, quia fictio nō potest sortiri effectum nisi ad ea quæ secūdum naturam possibilia esse possunt.l.denique.ff.ex quib⁹ cau. maio.& Cyn. l. siue possidetis. C. de proba. impossibile est enim secūdum naturā ꝙ testator qui decessit fortè à longissimo tempore possit post mortem primi hęredis saisire substitutū, maximè quia requiritur ꝙ saisitus sit in possessione tēpore quo saisit, quod non potest esse in primo testatore,qui nō amplius est saisit⁹. & istud tenuit Alex.in terminis,ꝙ substitus non possit se dicere saisitum virtute dictæ cōsuetudinis.ita tenuit in cons.suo xl.inci.prospectis his quæ à præsuppositio.in ij.& iij.col.in iij.vol. quod est repetitum in consi.lxxxij.in ij.vol.vbi plenè examinat.& ideo consului in casu emergenti in comitatu Burgūdiæ ꝙ filiæ domini de Champdiues debebāt obtinere in possessorio aduersus dominum de Chaigni se prætendētem substitutum.& faciunt quæ dicit idem Alex. in consi. xxiiij.in iiij.vol.suprà alleg.

ET adde ad prędicta notabilē decisionē Guid.pa.q. Ccccccxij. vbi quærit,nūquid vna possessio operet effectum circa duos successiuè ponendo casum notabilē. Titius bona sua donauit Caio eius fratri in casu quo ipse decederet sine liberis, vsufructu retento, & constituit se ꝓcario nomine ipsius Caij possidere ipsa bona:& casu quo ipse Cai⁹ sine liberis decederet,ipse talia bona donauit Sēpronio, se etiā cōstituēdo ea nomine ꝓcario possidere, & vsufructu retento prout s. obiit dictus Titius donator sine liberis, & ita habuit locū donatio in personā dicti Caij,qui bona possedit: moriē deinde dictus Caius & sine liberis relicto certo hærede,& ita casus sub quo donatio fuit facta Sēpronio euenit, cōtra quem hæredem Caij egit Sempronius rei vendicatione, asserendo sic vt præmittitur donata sibi pertinere iure dominij vel quasi. quęritur postmodum,vtrum bene agat.videtur quòd insequendo prædicta debuisset dixisse, vtrum possessio

4 Substitutio est conditionalis institutio.

Verus hæres quis.

8 Inducta per fictionem nō extendenda.

Casus notabilis.

BIU Cujas

mortuo Caio ſit trãſlata penes Semproniũ. iſtud eſſet in caſu noſtro melius dubitare, quia caſus mihi nõdũ euenit, nõ aliud dico q̃ ſit dictũ p Guid.Pap. in d.q.& ideo ex dictis ibi per eum & ſupradictis, cogita quid in hoc caſu dicendũ eſſet, ſi caſus eueniret in facto, & pro certo eſſet caſus pro amico. ¶Aduerte, quia hoc anno dñi 1518. xx. die Decẽbris fuit iudicatũ in curia parlameti Burgũdiæ, q̃ ſubſtitutus non erat ſaiſitus. & hoc pro domino de Buſſy ratione proceſſus exiſtẽtis ſuper terris & ſeigneuriis de Solongey, Bouſſenay, le Fay, & pluribus aliis terris: & fuerunt repulſi ſubſtituti impetrãtes in materia guardiæ per fines nõ recipiendi, ex quo fuit iudicatũ ſecũm opinionẽ meã hîc antè poſitã, & ideo nõ erit amplius dubitandũ. Contrariũ tñ iudicauerũt dñi de parlameto Tholoſano, vt refert Gul.Benedicti in ſua repe.c.Ray.in verbo, mortuo itaque teſtatore, *le ſecond*.nu. 74.de teſtamentis.& ego in caſu emergẽti cõſului ſecũdũ opinionẽ Tholoſanã, quã credo veriorẽ, vt euitetur iuris circuitus. ¶Et dubiũ põt eſſe in fideicommiſſaria, ſed in directa ſubſtitutione mortuus ſaiſit viuũ, ſicut inſtitutiõe, vt dicit idẽ Benedi.in dicta repet. in verbo, ſi abſq; liberis. iij. de compendioſa ſubſtitutione. nu. 14.de teſta.

IN TEXTV IBI,
Ceux qu'il aura inſtituez.

NOtanter dicitur *inſtituez*, quoniã ſi eſſet legatũ, aut alia vltima voluntas, nõ eſſent ſaiſiti legatarij, ſed capere deberent p manus hęredũ. Textus in §. legatum.inſti.de lega.facit l.ij. C. eodẽ. ſed inſtitutus mittit in poſſeſſionẽ de iure.l. fi. C. de edicto diui Adriani tollen. & ideo nõ mirũ ſi p cõſuetudinẽ ſit ſaiſitus. Sed qd ſi errore notarij dicat in teſtamento, dono, lego, & per inſtitutionẽ relinquo? dic q̃ quomodo eidẽ cõſtet de volũtate teſtatoris, q̃ voluit inſtitutionẽ hæredis facere, ſemper tenenda eſt inſtitutio. quoniã quęcunq; verba legatum importãtia, vel aliũ relicti titulũ, põt teſtator diſponere & alterare q̃ inſtitutionem importẽt, vt eſt caſus in l.quoniã indignũ. C. de teſta.ibi, dum dicit, ſed quibuſlibet cõfecta ſententiis, vel ĩ quolibet loquẽdi genere formata inſtitutio valeat, ſi mõ p eã liquebit volũtatis intẽtio. cùm ergo hęc verba p inſtitutionẽ relinquo, ſatis demõſtrãt intentionẽ teſtãtis, illi ſtãdũ eſt, ita q̃ hæc verba dono & lego nihil operabunt ne error aut imbecillitas notarij noceat, cũ appareat de volũtate teſtantis. l. errore ſcribẽtis. C. de teſta. & ibi do. Iaſ. facit l. fi. C. de fideiuſ. vbi imbecilitas notarij non debet nocere partibus.

IN TEXTV IBI,
Par ſon teſtament valablement faict.

1 *Teſtamẽtũ duplex.*

LIcet † olim eſſent plura genera teſtamẽtorum, vt patet inſtit. de teſta.ordinã. tamẽ quia hodie ſunt in vſu tantummodo duo teſtameta, ſcilicet in ſcriptis & nuncupatiuum, ideo de eis tantũmodò faciã mentionem. ¶† Quantum autem ad teſtamentũ in ſcriptis requirunt plures ſolẽnitates. Primò enim requiritur q̃ ſint ſeptem teſtes, vt in l. hac cõſultiſſima. C. de teſtam. ſed gl. ibi ponit aliquos caſus, in quibus requirũ tur plures, & in quibus ſufficiunt pauciores.

2 *Ad teſtamentum in ſcriptis requiſita.*

ADDITIO. Intellige verum ad probandum volũtatem defuncti, ſed ad probandam ſolennitatẽ defuncti, id eſt, q̃ teſtamentum fuerit factum coram ſeptem teſtibus, ſufficiunt duo teſtes, vt dicit gloſſ. in c. Deus omnipotens. ij. q. j. Bal. in l. ij. C. de bon. poſ. ſecundum tabulas. quod an ſit verum, vide Matt. de affli. in cõſti. regni Siciliæ, quæ incipit, inſtrumentorum robur. in iiij. q. & dicit Hippol. de marſi. ſing. ſuo clvj. incip. nemo prudens, q̃ ſi teſtamentum ſit factum corã ſeptẽ teſtibus, & ſcriptura ſit perdita, ſufficit hoc caſu probare amiſſionem illius ſcripturæ, & cõtinentiã ipſius p duos teſtes, ad hoc vt dicat teſtamentũ eſſe plenè probatum. ita etiam tenet Gul. Benedicti in ſua repet. c. Rayn. in verbo, teſtamentum. j. nu. 92. ibi, plus dico q̃ ſi teſtamentum. de teſtamentis.

ADde alium caſum vltra gl. ſ. in teſtamento conditto ad pias cauſas, quia duo teſtes ſufficiũt. c. cùm eſſes. & c. relatum. iij. de teſt. Item in omnibus teſtamẽtis conditis in terris ſubiectis eccleſiæ, licet nõ ad pias cauſas cũ preſbytero parochiano. d. cùm eſſes. Spec. in tit. de inſtrum. editione. in §. compẽdioſe. ver. item ſi per ius canonicum. dicit idem eſſe quãdo ſunt quatuor teſtes ſine parochiano. Iaſ. in d. l. hac conſultiſſima. in ij. col. ibi plura allegat. vbi ponit caſum in peregrinis qui vadũt Romã, qui poſſunt teſtari corã duobus teſtibus. ¶Quomodo teſtamẽtum poſſit probari p duos teſtes, & quòmodo duo teſtes in eo ſufficiant, vide Gul. Benedicti in ſua repe.c. Ray. in verbo, teſtamentum j. in xij. fallentia. de teſta. ¶† Item nũquid iſte numerus poſſit tolli per ſtatutum vel conſuetudinẽ, vide Iaſ. in l. fi. C. de teſta. poſt Bar. ibi. ¶Item nunquid propter neceſſitatem, hoc eſt tẽpore peſtis, valeat teſtamentum cõditum coram duobus teſtibus? Iaſ. in d. l. fi. melius quàm viderim diſputat, & finaliter cõcludit q̃ ſic. nunquid autẽ iſte numerus ſit de forma ſubſtantiali, vide per dom. meum in l. cùm quis. in iij. col. C. de iuris & facti ignor. & in l. ij. C. de bon. poſ. ſecũdum tabulas.

Septem teſtes.

3 *An iſtenumerus poſſit tolli per ſtatutum conſuetudine.*

SEcundò † requiritur q̃ ſint rogati d. l. hac conſultiſſima. & ſic fortuiti nõ ſufficerent, & iſtud non ſolùm procedit in teſtamẽto in ſcriptis, ſed etiã in teſtamento nuncupatiuo, vt probatur in l. hæredes palam. §. in teſtamentis. ff. de teſt. §. gl. in fi. in verbo, adhibitis inſti. eodẽ. de teſt. Iaſ. in d. l. hac conſultiſſima. in j. col. regulare tamen eſt q̃ teſtes fortuiti ſufficiant, præterquã in quatuor caſibus, vt eſt gl. in §. j. in verbo, iniũgatur. in auth. de tabel. coll. iiij. allegata in §. & licet. in fi. in auth. de teſta. coll. vj. ¶Adde etiã, q̃ teſtes in matrimonio debẽt eſſe rogati. gl. in c. noſtrates. xxx. q. v. ¶Quando tamen dictũ eſt q̃ teſtes in teſtamento debent eſſe rogati, limitat tribus modis Iaſ. vno modo, ſ. in teſtameto condito à patre inter liberos. gl. eſt nota. in l. fi. ad fi. C. de codicillis. ponitur in d. l. hac cõſultiſſima. §. ex imperfecto. alias duas limitationes non pono, cùm non ſint veræ. & dicit ibi Iaſ. allegando Frãc. de Aret. in d. l. hæredes palàm. §. fi. ff. de teſta. qui illas reprobat. † & debent tales teſtes eſſe rogati à teſtatore vel à notario. glo. eſt in auth. rogati. C. de teſti. & ibi Bal. Io. Fab. in §. fi. inſti. de taſta. & iſtud latè diſputat Iaſ. in d. l. hac conſultiſſima. in j. & ij. col. & idem in l. ſciendum. in xvij. col. ff. de verb. obli. & in l. fi ita quis. in ij. lectura, in fi. ff. de vulg. & pupil. & in l. ſerui electione. quaſi in fin. ff. de lega. j. vbi dicit, † quòd ſufficit teſtes eſſe rogatos incontinenti poſt conditum teſtamentum.

Hoc limitat.

4 *Quòd teſtes ſint rogati.*

5 *A quo rogari debeant.*

6

TErtiò † requiritur q̃ teſtes ſint liberi, quia ſerui non poſſunt in teſtamento teſtes eſſe. l. qui teſtamento. §. ſeruus. ff. de teſt. niſi communi opinione reputarentur liberi. l. j. C. de teſta. ¶† Quæro iuxta prædicta habemus in hac patria quoddam genus ſeruitutis, qui dicuntur homines noſtri & villani, & ſunt hoïes manuſmortuæ & talliabiles ad volũtatem domini, nũquid tales poſſint eſſe teſtes in teſtameto? nã tex. habemus expreſſum in conſuetudinibus noſtris, qui

7 *Vi liberi.*

8 *An homines manuſmortuæ poſſint eſſe teſtes.*

BIU Cujas

qui vocat eos ſeruos, vt eſt tex. infrà tit. *des mainſmortes.* in §.viij.inci. *Et ſi une femme frãche ſe marie à un homme ſerf, & de mainmorte.* nam vt patet per illum text. homines manuſmortuæ iſtius patriæ ſunt, & poſſunt dici ſerui, ergo nõ dñt admitti in teſtes in teſtamento: & maximè, quia ſi bene cõſideretur natura iſtorũ hominum, æquiparãtur ſeruis, vt dicam in diſcurſu illius tituli, *des mainſmortes.* igitur, &c. mihi videtur ꝙ tales homines poſſunt eſſe teſtes in teſtamẽto, quia vt dicit Barto. in l. hoſtes. in iij. col. ff. de cap. & poſtli. reuerſis. hodie iura captiuitatis & ſeruitutis inter chriſtianos nõ obſeruanẽ quo ad pſonas, ſed quo ad res tantummodo, quæ bene poſſunt eſſe ſeruæ, & ideo ex hoc facta eſt noſtra cõſuetudo in tit. *des mainſmortes.* §.j. inſequẽdo dictũ Bar. q ordinauit nullos eſſe ſeruos corpore ĩ Burgũdia, ex quo data eſt eis poteſtas relinquẽdo res & hæreditagia quæ ſunt cõditionis ſeruilis, ſe dicere & noĩare francos & liberos Chriſtianiſſimi regis Frãcię nũc ducis Burgũdię, vt patet in ti. *des mainſmortes.* ĩ. in §. *homme de mainmorte peut deſauouer.* ꝑ quã conſuetudinẽ ipſam põderãdo clarè cõſtat hæreditagia eſſe tantũ ſubiecta cõditioni ſeruili, & nõ pſonas, ꝙa ſi perſonæ eſſent ſubiectæ, requireret manumiſſio, quæ nõ requiritẽ, ſed ſolùm opus eſt ꝙ ſe dicat & nominet ſeu aduohet hoĩem francũ. & ex his vr ꝙ poſſunt eſſe teſtes in teſtamẽto, & nundũ mihi euenit caſus, ſed ſi eueniret, ita dicerem per rõnes ſupradictas.

An monachi. QVid de fratribus mendicãtibus, monachis, & aliis religioſis? ponit do. meus Iaſ. in d. l. hac conſultiſſima. in ij. col. C. de teſta. Guid. Papa. q. ccccxvij.

9 Vt puberes. QVartò †requiritur ꝙ ſint puberes, & ſic maiores xiiij annis. dixi ſuprà, tit. præcedenti. §. iiij. quando quadrauit ad propoſitum qui eſſent puberes.

10 Vt maſculi. QVintò †requiritur ꝙ ſint maſculi, ꝙa mulier non põt eſſe teſtis in teſtamento. l. qui teſtamento. §. mulier. ff. de teſt. §. teſtes. & ibi gl. inſti. de teſt. gl. in c. 11 forus. ad fi. in verb. fœmina. de verb. ſig. † ſic etiã non poteſt eſſe teſtis in ſcriptura priuata trib⁹ teſtibus ſubſcribẽda. tex. eſt in l. ſcripturas, in verbo, virorũ. & ibi Bal. ad hoc notat. C. q potio. in pig. habeanẽ. in multis aliis eſt deterioris cõditionis mulier quàm maſculus, quæ nunc nolo dicere, ſed eos enumerat Spe. in tit. de procuratore. §. j. in j. ij. & iij. col. vbi ponit xxxvij. caſus in ꝙbus vir eſt melioris cõditiõis q̃ mulier. in multis ẽt eſt melioris cõditionis mulier. & ponit Spec. in dicto loco xj. caſus. & in multis partib⁹ paſſib⁹ ambulãt. & ponit Spe. in d. loco xiij. caſus, adde ad ſupradictum Iaſ. in l. hac cõſultiſſima. C. de teſt. & in l. fi. in fi. C. de codic. ¶ Alia de ſubſcriptione & chordulis ponunt in tex. in d. l. hac cõſultiſſima. vbi ampliùs videdũ eſt ꝙd dicat Pau. de Caſt. qui ponit xiij. requiſita. ¶ †Sed vt ad practicã deſcẽdamus, ponendo formã ipſius, dicamus ꝙ primò dẽt ſic fieri, prout ponit Io. Fab. Gallus pater practicę. primò eã debes ſcribere teſtamentũ ꝑ te ſi velis, ꝙ nullus ſciat quæ in eo ſcripta ſunt: in hoc dicit tex. in d. l. hac cõſultima, ſi nullũ ſcire voluerint quæ in eo ſcripta ſunt. vel ꝑ ſecretariũ tuũ ſi magis velis. ꝑut eſt tex. in auth. & nõ obſeruato, quæ eſt poſita poſt l. iubemus. C. de teſta. deinde vocabis teſtes, & dices in eorũ præſentia, ꝙ hoc vis fore teſtamentũ tuũ: & rogabis ꝙ ſint tibi teſtes: & ſi per te manu propria ſcripſeris, & hoc cõtineatur in ſchedula, non eſt opus ꝙ plus ſcribas: ſi ſcribere neſcis octauũ adhibeas qui ſubſcribat. & hoc eſt per l. cùm antiquitas. C. de teſta. quæ videtur in hoc corrigere d. l. hac conſultiſſima. poſtmodum facies ꝙ teſtes ſe ſubſcribãt in eodem teſtamento, & incontinenti, & quãdo per te ſubſcribes, erit talis ſubſcriptio: Ego talis volo eſſe huiuſmodi chartam teſtamentum meum: & ſicut in ea eſt ſcriptũ teſtatus ſum. & quando ſubſcribũt teſtes debet eſſe talis ſubſcriptio, ego talis vocatus & rogatus in teſtẽ ad teſtamẽtum talis quod hac ſchedula cõtinetur manu propria ſubſcripſi, & tali ſigno ſignaui: & iſta ſatis apparẽt in d. l. hac cõſultiſſima. C. de teſta. & in l. pen. ff. de teſt. & fiet ſic, quia recipies ſatis de pergameno, & in prima parte ſcribes totam ordinationem tuam, & plicabis in rotulo: & plicato rotulo remanebit tantũ de pergameno ꝙ ſciuerit fieri ſubſcriptiones, & quãdo fuerint factæ plicabis totam chartã, & in quadro ſicut plicantur bullæ curiæ Romanæ, & inuolues in panno ſeu linteo, & illud linteum ſuetur ita largè ꝙ poſſint poni chordæ ad latera & de ſubtus, quæ trãſibunt per linteum, & illis chordis pendebũt ſigilla, & erit bonum ſi ponãtur duo ſigilla ad quodlibet latus & de ſubtus tria. ſi nõ habeas linteum ponas in rotulo totũ, & recipe chordas, vel literas de pergameno, quas perforato pergameno ponas per vltimã ſuperficiem rotuli, & claudas cum ſigillis, & ſic de conſuetudine clauduntur atteſtationes teſtium. & hanc formã ponit de verbo ad verbum Ioã. Fab. in §. poſſunt. inſti. de teſta. & vide Specu. in tit. de inſtru. edi. §. vt autem. ver. teſtamentũ. Io. Fab. in dicto loco hîc antè allegato dicit, ꝙ quanuis non caueatur, nec ſit iure cautũ, erit tamen bonum apponere diem & locum, vt notat Azo in ſumma, de teſtamentis. ¶ Dicit tñ idem Io. Fab. in l. omnium. C. de teſta. ꝙ nõ tenet conſuetudo ꝙ creditur literis ſigillatis concernentibus teſtamentũ, & an valeat teſtamẽtum ſi nõ fuerit ſignatum. & ſigillatum ſignis & ſigillis teſtium. vide Boërium in cõſuet. ſeptenæ Bituricen. tit. de teſta. §. j. in gl. magna.

13 Teſtamẽtum nuncupatiuũ. ALiud eſt †teſtamentũ nuncupatiuum, in quo quidem dñt eſſe ſeptẽ teſtes rogati, maſculi, puberes, & debet fieri ipſis præſentibus & audientibus volũta tẽ teſtatoris. §. per nũcupationẽ. in l. hac cõſultiſſima. C. de teſta. & tale teſtamentũ obſeruatur cõmuniter. dixi ſuprà de forma c. cùm eſſes. de teſta. ꝙ habet locũ de iure canonico. Guid. Pap. q. ſua ccccxliij. dicit, ꝙ habet locum etiam in terris imperij, quando teſtator eſt in graui infirmitate cõſtitutus, & ꝙ ex illa infirmitate moritur: ſecus ſi cõualeſceret: quia tamẽ credit teſtamentum illud non valere vltra annum, quòd ſcilicet quando teſtator teſtatur corã duobus teſtibus, & curato parochiano. addit plus & dicit ꝙ vidit obſeruari ꝙ in rure, vel alibi tẽpore peſtis vbi copia teſtiũ nõ reperitur, teſtamẽta corã curato & duobus teſtibus facta valent. & ita vidi obſeruari & iudicari in iudiciis, ita in caſu emergẽti dixi ꝙ valebant. idem Guid. Pap. in dicta quæſt. ponit alias ſpecies vltimarum volũtatum in dicta quęſtione. ad quã te remitto.. Sed aduertendum ad illam de qua in l. fi. C. de teſta. qñ ruſticus teſtatur in rure vel loco campeſtri.

De ſubſcriptione teſtamẽtorum. 12 Forma teſtamẽti.

ADDITIO. De huiuſmodi fallẽtia vide plenè per Bened. in repe. c. Raynutius, in verbo, teſtamentum. j. nu. xij. in ij. fallẽtia ibi poſita de teſtamentis. & in illa tota gl. ponit xij. fallentias ſeu limitationes ad prædictam regulam, quòd requiruntur ſeptem teſtes, & ꝙ de iure canonico ſufficiant duo teſtes. vide eundem ibi num. lxij.

SEd aliud eſt dubium, an ſchedula reperta in archa teſtatoris probet teſtamentum etiam ſi nõ ſint teſtes doctores in l. fi. C. de fideicommiſ. maximè dom. meus Iaſ. in l. hac cõſultiſſima. §. ex imperfecto. C. de teſta. Gul. Benedicti plenè in repetit. c. Raynutius. in verbo, teſtamentum. j. in xij. fallentia, & in verbo,

in extre

BIU Cujas

in extremis cõſtitutus, quaſi in fi. de teſta. cõſului pluries, & dixi ꝙ valet, dummodo ſit ſcriptum, aut ſignatum, aut ſubſcriptum manu teſtatoris.

SEd quia hîc tex. noſter loquitur, qñ quis diſponit p teſtamentũ, ꝙ eſt ei pmiſſum diſponere de duabus partibus p teſtamentum, & nõ plus, nunquid autẽ ſi ipſo viuente, vel ipſo exiſtẽte in loco mortis diſpoſuerit de omnibus bonis ſuis, aut ſaltẽ ita diſpoſuerit donando inter viuos, taliter ꝙ legitima nõ ſit ſalua hæredibus, an poſſint tales hæredes reuocare illam donationẽ, tanquã ſit inofficioſa iſte caſus quotidie euenit, & fui à plurib. interrogatus, & qñ tales fiũt ſtatim ante mortẽ, & qñ fiũt cõſanguineis, & de plurib. aliis præſumptionibus, vide ſ. in tit. *des droicts & appartenances à gens mariez*. §. iiij. inci. *le mari conſtant le mariage*, in fi. & aduerte † qa donatio inofficioſa põt per hęredes reuocari, etiã ſi teſtator iurauerit. do. Iaſ. in l. ait prætor. *la premiere*, in iij. col. ff. de iureiur. † & dĩ inofficioſa qñ eſt vltra duas partes totius hæreditatis, vt eſt in teſtamento ſecundum noſtras conſuetudines.

14 Donatio inofficioſa reuocatur.

15

ADDITIO. Quando permiſſum ſit hæredibus reuocare quod prædeceſſor fecit in præiudicium eorũ, vide Matt. de affli. in conſti. regni Sici. quæ inci. cõſtitutionem diuæ memoriæ. in iij. lib. in j. & viij. notab.

IN TEXTV IBI,

Selon raiſon.

CVm ergo conſuetudo noſtra ſe referat ad ius cõmune, debet intelligi ſecũdum ius commune, & ideo teſtamentum factum debet habere omnes cõditiones quæ à iure debent eſſe in teſtamẽto, de quibus hîc antè dictum eſt in gl. præcedenti. arg. eorum quæ dicit Boërius in conſuetudi. Bituricen. titu. *des preſcriptions*. §. vj. in gl. cõſuetudo vel ſtatutum. Sed quia vt videmus de generali conſuetudine regni Franciæ obſeruatur ius canonicũ, in c. cùm eſſes, de teſta. vt dicit Io. Fab. in l. j. in prin. C. de ſacroſan. eccl. & dicit. Old. conſi. ccxlviij. verſic. ad ſecundam quæſtionem. ꝙ ita conſuetudo eſt Pariſiis, an etiam apud nos ſufficiat ꝙ hoc modo fiat teſtamentũ, cogita ex his quę dicit Boërius in prædicta conſuetudine teſtam. & de teſtam. & vlt. vol. §. j. vbi narrat. plures conſuetudines circa hoc. & vide hîc antè in prin. huius. gl.

§. QVINTO.

LE teſtateur par teſtamẽt ne ordonnance de derniere volonté ne peut faire l'vn de ſes vrais heritiers, & qui ab inteſtat luy doyuẽt ſucceder, meilleur de l'autre.

VIdetur ꝙ iſta conſuetudo cõtrarietur diſpoſitiõi iuris cõis, cùm expreſsè dicat tex. in l. parentibus. C. de inoff. teſta. & l. inter oẽs. C. fami. erciſ. ꝙ arbitriũ diuidẽdæ hæreditatis parentibus inter liberos nõ eſt adimendũ, & valet diuiſio', dum tñ aſſignet pro minori legitimam, qui quidem tex. videtur eſſe contra conſuetudinem, & etiam videtur hæc conſuetudo eſſe contra tex. §. ſi verò aliquis. cùm ſimilibus. in auth. de trẽte & ſemiſſe. coll. iij. quia aufert liberã teſtaméti factionem. ¶ Et ꝙ hæc diuiſio quæ fit per patrem inter filios ſit actus vltimæ voluntatis, & non actus inter viuos, patet, ex quo eſt tex. in d. l. parẽtibus. & in d. l. inter omnes. qui dicunt eſſe iudiciũ, ex quo magis iudicandus eſt actus vltimæ volũtatis. & facit gl. in d. l. inter omnes. in verbo, iudicij. dixi ſuprà titu. *des droicts & appartenances à gens mariez*, §. ix. in gl. *de tous debtes*. vbi ſcripſi ꝙ etiam dr̃ eſſe vltimum arbitriũ, ex quo eſt actus vltimæ voluntatis. ideo in hac patria ſubiicerẽt huic cõſuetudini, licet contrarium fuerit iudicatum in magno cõſilio regis inter dominos de Villernoult dictos de Iaulconet. Sed quid de rebus emptis per patrem nomine filij, an habeant vim donationis, an vltimæ volũtatis? Iacobi. de S. Georg. in auth. qui rem. col. xviij. C. de ſacroſan. eccl. & Bal. in l. filiæ cuius. C. fami. erciſ. videntur tenere etiam ꝙ habeat vim vltimæ voluntatis. dixi alibi ꝙ videtur habere vim donationis. ¶ † In ſecũdo verò pater non poteſt aſſignare vni ex liberis fundum integrum, excluſis aliis. de quo per Bal. in tit. de prohi. feu. alie. per Fed. in c. imperialem. & Io. Rayn. in d. c. imperialem. §. habito. in allodialibus verò poteſt plus vni dare quàm alteri, vt habetur in l. j. & ij. C. de interdi. matr. in l. cùm pater. §. cuictis. ff. de leg. ij. & Iaſ. in d. l. parentibus. C. de inoff. teſta. tamen videtur fundata ſuper æquitate, vt dicam infrà. ¶ Quia hîc antè dicitur quid in feudo, vide etiã quid in re emphyteutica, per Iaco. de S. Georg. in authẽ. qui rem. in repe. in in xviij. col. C. de ſacroſ. eccl. ¶ Aduerte quia ferè in tota Gallia obſeruatur contrarium, quia etiam melior eſt cõditio primogeniti, ꝙ debet habere auantagium, ſiue annagium, de quo Ioan. Fab. facit mentionem in §. cæterum. inſti. de legiti. agna. ſucce. vide conſuet. Turonẽ. titu. *des ſucceſſions des fiedz & autres heritages*, artic. iij. & ibi per Ioan. Sanxon. & dixi ſuprà in rubrica, de conſuetudine, ꝙ primogenitus ſuccędat. tamen tantùm importat hæc conſuetudo quantum conſuetudo quæ eſt ferè generalis in tota Francia. † ꝙ qs nõ poteſt ſimul eſſe legatarius & hæres, quia nemo põt à ſeipſo legatum conſequi. de qua per Boërium in §. vj. x. col. gl. tit. de teſta. & vlti. volunta. ¶ Iſta conſuetudo etiam habet locum in ducatu Borbonij, tit. *des ſucceſſions*, articu. ij. vt libro conſuetudinum prædictæ patriæ ſcribitur.

Auantagium.

1 2

IN TEXTV IBI,

Ne ordonnance de derniere volonté.

MVlti noſtri practici huius patrię dicunt, † ꝙ per hanc conſuetudinem ſunt prohibitæ ſubſtitutiones in Burgundia, ſed non video ꝙ per hoc ſit prohibita ſubſtitutio vulgaris, pupillaris, & aliæ: imò habeo text. in terminis noſtrarum ordinationum huius patriæ, & quæ ibi obſeruãtur, ꝙ etiam ſubſtitutiones ſunt permiſſæ, vt eſt tex. in ordinationibus parlaméti Burgundiæ, in tit. *des inuentaires, & auquel cas ils ſe doyuent faire*, §. ij. & ideo non eſt dubium quòd ſicut quis in Burgundia poteſt aliquos extraneos inſtituere in duabus partibus ſuorum bonorum, ita & ſubſtituere: & etiam ſicut poſſet omnes ſuos hæredes ab inteſtato inſtituere, ita eis ſubſtituere, & eos inuicem ſubſtituere dummodo ſicut non poteſt per inſtitutionem facere cõditionem vnius meliorem, ita nec per ſubſtitutionem: & ſi teſtator haberet pupillum, poteſt eundem inſtituere, & illi ſubſtituere extraneum in duab' partibus totius ſubſtãtię illius pupilli, ſicut poſſet ille pupillus inſtituere aliquem extraneum in illis duab' partibus, ſecundum quod dictum eſt in §. præcedẽti. ſi tamen dictus pupillus eſſet extra pubertatem, & in tali ætate quòd facere poſſet teſtamẽtum. & intellige ſic de ſingulis.

1 Subſtitutiones an in Burgũdia ſint prohibitæ.

2 Subſtitutio vulgaris grauamẽ pupilli fauor.

ADuerte tamen, † qa ſubſtitutio vulgaris vel fideicommiſſaria dicitur onus & grauamẽ hæredis. l.

cohær

cohæredi.§.cùm filię.ff.de vulg.& pupil.& substit.sed substitutio pupillaris dicitur merus fauor.& prouisio filij.d.§.cùm filiæ.ita tenet do.meus Iaſ. in authen.res quę.in ij.col.C.cómu.de leg. Quid.ergo de fideicómissaria, videlicet, instituo filium meũ,aut talẽ hęredem meum,& si decesserit sine liberis,substituo ei talẽ ? de hac pendet processus in curia parlamenti Burgundiæ inter illos de domo de Chalõ, ad causam successionis quódam domini de Grignon, cui illustrissimus princeps Orengiæ dicit se debere succedere, etiã in bonis existẽtibus in Burgũdia, virtute vnius substitutionis fideicõmissarię.nũc nõ insisto, cùm pẽdeat processus.

ADDITIO. Cùm iste casus mihi sępe euenerit,ego dixi multis & in pluribus casibus ꝙ substitutiones in Burgundia sunt validæ siue sint directæ, siue fideicõmissariæ,sicut in patria iuris scripti. Nec tollitur effectus illarum per hãc nostrã cõsuetudinem, cùm ita sit ꝙ verba cõsuetudinis sint strictè & ꝑriè intelligẽda, & per prius nõ ꝑ posterius,vt antè dixi in ti.*des droicts & appartenances à gens mariez.* §.vj.in glo.*sur la moitié.* num.24. & sumenda sunt in vero sensu. dixi suprà, in tit. *des fiedz.§.* viij.in verbo,*reale.*nu.4. & in hoc tit.in §.præcedenti.in gl.*& sont saisis.*vbi dixi ꝙ substitutiones nõ comprehẽduntur in statuto faciente mentionem de primo hęrede:quoniã substitutus,licet sit hęres primi testatoris, & illi succedat,vt est text.in l. cohęredi.§.cùm filię.ff.de vulg.& pup.& ibi do.Iaſ.tamẽ non est verus hæres & primus,sed cõditionalis, & secundus,vt suprà dixi.& ita etiam tenet idem do.Iaſ.in rub.ff.de vulg.& pup. ideo non cõprehenditur in statuto seu cõsuetudine mentionẽ faciente de vero hæredę,qui dicitur proprius & primus. Et etiam ꝙa vbi fit mẽtio de hæredę,intelligitur de illo qui est immediatè hæres.l.ꝙ liberis. §. hæc verba.ff.de vulg.& pup.& ibi do.meus Iaſ.qđ nõ est in substituto qui non est immediatè hæres, sed post mortẽ primi hæredis, vt dictũ est. Et ideo si substituto & secũdo hæredi nõ conueniant verba nostræ consuetudinis,nec etiã dispositio illius.l.iiij.§.prætor.ver.toties.de dã.infec.Alex.in cõs.xvij.in j.col.in j.vol.& cõs.lvij.in ij.vol.&maximè cùm cõsuetudo vtatur his verbis, *l'un de ses vrais heritiers,& qui ab intestat luy doyuent succeder.* quod non est in substitutis.Et etiã cùm in primo casu hæc cõsuetudo sit exorbitãs à iure,tollens in hoc dispositionẽ testatoris, ꝙ non possit disponere vni plusquã alteri:qđ vĩ esse cõtra ius,vt dixi in initio huius §. ideo satis est ꝙ intelligatur in primo & vero hęrede,& non in aliis hæredibus, ꝙ licet quodãmodo possint dici hæredes secũdariò & cõditionaliter,non tñ sunt veri hęredes: ideo cùm nulla expressè,nec tacitè de substitutionib⁹ fiat mẽtio,recurrendũ est in hoc ad id qđ ius cõmune disponit secundũ conclusionẽ nostrarũ consuetudinum.& ideo aduocati nostri deberẽt illas practicare, cùm in illis sit materia quę implet bursas aduocatorũ vt dicit do.Iaſ.in rub.ff.de vul.& pup. referẽs dictũ Alberi.magni practici Galliæ.' In comitatu Burgundiæ, & in patria iuris scripti ytuntur his substitutionibus. & consului in casu emergenti in successione illorũ de Verey,vbi erat quæstio de quadã substitutiõe fideicõmissaria, in qua cõprehendebat terra montis S.Vincentij,quæ est in patria cõsuetudinaria huius ducatus Burgundiæ,& comitatus Kadrellen.¶ Cógita tamen, quia semper dubitaui ꝙ substitutiones in hoc §. cõtinentur ꝑpter verbũ, *ne ordonnance de derniere uolonté*, qđ est generale:& ideo ꝙ tales substitutiones possunt tantùm fieri in quibus possunt fieri institutiones & legata,§.in duabus tertiis partibus, ita ꝙ semper remaneat quarta debita iure naturæ,& cum hoc fiet detractio quartæ Trebellianicæ, sc̃dm tex.& not.in c.Ray. de testa.¶Sed posset esse dubiũ,qđ in Frãcia in multis locis,vbi est cõsuetudo ferè generalis,vt in prępositura Parisiensi,Balliuatibus Melden. Senonen. Trecen. Vitry en Partoys,Carnotẽ.&in plurib⁹ aliis locis,vbi ꝑhibet institutio hæredis, an sit etiã ꝑhibita substitutio.Sũt aliquæ cõsuetudines quæ nõ solũ ꝑhibent institutiones,sed etiã substitutiones,vt est cõsuetudo Aurelianen.& in his seruãda est cõsuetudo:in illis verò vbi tãtùm institutiones hæredũ sunt ꝑhibitę,vĩ ꝙ etiã sint ꝑhibitæ substitutiones,saltẽ tales quæ depẽdent à prima institutiõe,ꝙa ꝑhibito antecedẽte vĩ & cõsequẽs esse prohibitũ,sicut cõcessõ antecedẽti, cõcedunt & ea quæ ad illud accessoriè veniũt:vt no.per do.meũ Iaſ.in l.ij.ff.de iurisd.om.iud.sed sic est, ꝙ substitutio est secũda institutio,vt dicit gl.& do. Iaſ. in d. rub.ff.de vulg. & pup. & ita etiã tenet Masueri. in sua practica,in tit. de succeſ. vlt.vol.¶ Posset tñ dici,ꝙ licet illa substitutio quæ fit in testamẽtis tollat per has cõsuetudines,non tñ tollitur illa quæ fit extra testamẽtum,vt est in l.hæredibus.ff.ad Trebell.& in l.j. §. fi.C.de caducis tollen.&facit l.ab eo.C.de fideic.& in l.j.C.de dona. causa mortis.aut in cõtractib⁹ secundũ l.quoties.C.de dona.quæ sub mod.de quib⁹ ꝑ G. Benedicti in sua repe.c.Ray.in verb.si absq; liberis.ij. de fideicõ.substi.nu.19.& 20.de testa. vbi amplè de substitutione quæ fit in cõtractib⁹,sc̃dm d.l.quoties.quæ est multũ notãda, & ad quã pauci aduertũt in practica.Imò etiã est maximè in hoc aduertendũ ad illã generalẽ cõsuetudinẽ Frãciæ quæ est in multis locis, & ferè in tota Gallia,quæ non admittit institutionẽ hęredũ,seu dicit,ꝙ institutio hæredũ non habet locum, quomodo sit intelligẽda,& vtrũ sit ita passim & indistinctè vera, ꝙ nunquã quis possit instituere hæredẽ: qđ si ita intelligat,inuenio eã maximè exorbitantem, cũ tollat liberã facultatẽ testandi.l.j.& ibi nota.C. de sacrosan.eccl.& ꝑ certo esset magna seruitus,ꝙ nemo posset instituere hæredẽ.& istud est apud nos ſpeciale in hominib.manusmortuę,qbus ꝑhibet dispositio ꝑ testamentũ,vt ĩ.in tit. *des mainsmortes.* §.xj.ꝙ si hæc cõsuetudo generalis in Francia ita passim intelligeret quo ad omnes,redderet eos seruos quo ad hoc,nisi dicatur ꝙ debet intelligi sc̃dm hãc nr̃am cõsuetudinẽ, ſ. quo ad illos qui succedere debẽt ab intestato, qm̃ institutio hęredis in vno ex illis nõ habet locũ, sed ꝙ in casu vbi aliquibus ꝑmittit donare, aut alio modo relinquere,vel disponere de aliqua parte bonorũ,ꝙ ĩ illa parte nõ possit hæres extrane⁹ instituí, dũmodo sit talis,ꝙ nõ sit successurus ab intestato.nõ credo ꝙ illę cõsuetudines ita intelligant,ꝙa etiã prohiberetur vna via,qđ alia esset permissum,qđ fieri nõ debet, vt dicit Bal.in l.fi.in vlt.col.C.sine cẽsu vel reliquis. Et faciũt quæ dicta sunt ſ.in tit.*des droicts & appartenances à gẽs mariez.* §.iiij.in gl.ex quo dici posset ꝙ substitutiones in talibus casib⁹ valeãt,& sic etiã institutiones.cogita si casus tibi eueniat in patria vbi viget talis consuetudo.¶Sed iuxta prędicta quęritur,nũquid per hęc verba,si sine liberis decesserit,si sint liberi,cẽsentur vocati ex testamẽto vel ab intestato. aliàs consuluĩ Mediolani in causa emergenti,& inserã in meis consiliis.

QVot autẽ † sint genera vltimarũ volũtatũ ponit Gui.Papa octo in quæst. sua. 543. Vltimarũ voluntatum.vbi dicit inter alia.nũ.7.† ꝙ donatio causa mortis est vltima volũtas, & hoc est quãdo est ineſſe producta:secus si antè,quia contractui æquiparatur. dom.meus Iaſ.in l.fenium.in vij.col.C.qui test.facere pos.

3 *Genera vltimarũ volũtatũ.*

4 *Donatio causa mortis.*

BIU Cujas

poſ. & in princ. illius col. ponit æquiparationes inter donationem cauſa mortis & vltimam volũtatem.

ADDITIO. Hippol. de Marſil. in ſing. ſuo cxxxvj. incip. longa profectò. dicit quòd ſicut legatũ per alienationem volũtariam legantis reuocatur ita etiã donatio cauſa mortis, ſecundum Dyn. in l. Stichum qui meus erit. ff. de leg. j. quod dictum refert Alex. in l. nõ omnis in prin. ff. ſi cer. pet. ſubdens quòd eadẽ ratione ſi ſuperueniant inimicitiæ inter donantẽ cauſa mortis & donatarium, induceretur reuocatio donationis, ſicut cõtingit in legato. l. iij. in fin. cum l. ſeq. ff. de adi. leg. dixi ſuprà, in titu. *des droicts & appartenances à gens mariez. §. ix. gl. & ne ſont point legats.*

ADde q̃ ſtipulatio facta per patrem ſtipulãdo pro ſe & filio, intelligit̃ ordine ſucceſſiuo, & eſt quædam donatio cauſa mortis, Iacobinus de S. Georg. in auth. q̃ rem. in xvij. col. C. de ſacroſ. eccl. Et de æquiparationibus de quibus hîc, & etiam quomodo donatio cauſa mortis tripliciter conſideratur, vide per G. Benedicti in ſua repe. c. Rayn. in verbo, teſtamentum. iiij. nu. 31. vſq; ad nu. 41. de teſt. Et in fine illius gl. vide quid de mortis cauſa capione an ſit vltima voluntas, & quomodo differat à mortis cauſa donatione. ¶ Aduerte quia idem do. meus Iaſ. in l. ſciendum. quæ eſt in ij. lect. ff. de leg. j. ponit vndecim æquiparationes inter vltimam volũtatem & donationem cauſa mortis. & inter alia dicit, † q̃ ſicut in vltimis voluntatibus habet locũ ius accreſcẽdi, ita in donatione cauſa mortis. l. vnica. ſi. & ibi Bart. & alij, C. de cad. tol. quanuis ſecus ſit in contractibus. l. ſi mihi & Titio. vbi Bart. & alij. ff. de verb. obl. & do. meus Iaſ. in l. re coniuncti. in ſi. ff. de leg. iij. Iſta cõſuetudo etiã habet locum in ducatu Borbonij, in tit. *des ſucceßions.*

Caſus facti. ET aduerte, quia ſi fiat mentio mortis, præſumitur donatio cauſa mortis. Bar. in l. Seia. ff. de do. cauſa mortis. Alex. in conſi. lxxxj. inci. viſo inſtrumẽto. in ij. col. in j. vol. hæc dico quia fui conſultus de quodã caſu: quidã vni ſuorũ hæredũ in ſuo teſtamento donauit quendã reditũ annuum hoc modo, dono etiam tali fratri meo tales reditus mihi debitos ſingulo anno q̃ talẽ ſuper tali hæreditate retento mihi vſufructu, & volo q̃ poſt mortẽ meã vſusfructus reuertat̃ ad ipſum pleno iure. dubitatũ fuit nunquid valuit hęc donatio? videbatur q̃ non, quia ex quo erat facta in teſtamẽto, videbat̃ eſſe vltima volũtas, ſed dixi q̃ etiã contractus põt fieri in teſtamento. l. hæredes palã. §. fi. ff. de teſta. ſed non econtrà, q̃a inſtitutio hæredis nec alia vltima voluntas poteſt fieri in cõtractu. l. tale pactũ. §. pater. in fi. ff. de pac. do. meus Iaſ. in l. licet inter priuatos. in ij. col. C. de pac. Item dicebat q̃ in prædicta donatione erat mẽtio mortis, vt s̃. dixi, ex quo ergo erat vltima voluntas, q̃ in ea non poterat fieri cõditio vnius ex hæredib⁹ melior, & alterius deterior: & ſic q̃ dicta donatio tanquã cauſa mortis nõ valebat. De dicta gl. quę eſt in l. hæredes palam. §. fi. ff. de teſta. q̃ cõtractus poſſit fieri in vltima volũtate, vide Georgium Natan in repe. c. quanuis. in xvij. col. verſ. circa ſecũdam partem. ibi, tertiò, quia ſequeretur. de pactis, in ſexto.

DIxi q̃ hæc donatio eſt donatio inter viuos, quæ poteſt fieri in vltima voluntate, vt dixi, & licet fiat mentio mortis, iſtud non impedit: quia iſta mẽtio mortis, non eſt in verbis importãtibus ſubſtantiã donationis, ſed in verbis executiuis, quo caſu illa mẽtio mortis nõ facit illã donationem præſumi cauſa mortis. prout tenet Bal. in addi. ad Spec. in tit. de inſtru. in vlt. col. in verſi. ſi quis dona. & ita dicit eſſe de mente Spe. in dicto tit. §. porro. ver. autem forma. & ita tenet Alex. in cõſ. ſuo xiiij. in ij. col. in j. vol. facit, † q̃a verba appoſita in executiuis nihil operantur, nec immutant naturã actus. tex. eſt in cle. j. ad fi. de præben. quem ibi exclamat Pan. dicens illum tex. neſcire alibi. ita refert & ſequit̃ do. Iaſ. in l. ius autẽ ciuile. in ij. col. ff. de iuſti. & iure. vbi plura ad hoc alle. ¶ Itẽ hæc mentio mortis eſt ſolùm facta cauſa demonſtrationis, & ideo non facit q̃ donatio ſit cauſa mortis. Alex. in cõſ. ſuo lxxviij. viſis. in iiij. vol. ¶ Et q̃n mentio mortis appoſita in donatione facit iudicare donationem cauſa mortis. vide G. Benedicti in repe. c. Ray. in verbo, teſtamẽtum. iiij. nu. xxiij. de teſta. vbi ponit ſeptem modos quibus indicat̃ q̃ mẽtio mortis inducat donationẽ cauſa mortis. & ibi ponit an reſeruatio vſusfructus in tempus vitæ inducat donationem cauſa mortis.

ET cùm hæc dixiſſem, licet pro hac opinione habuiſſem Alex. in d. cõſi. xiiij. ſuprà alle. tamẽ pòſt quodãmodo hæſitaui ꝓpter quoddã argumentũ cuiuſdã aduocati Heduen. qui mihi dixit, q̃ ex eo quòd, vt dictum eſt, donatio cauſa mortis eſt vltima volũtas † & in vltimis volũtatibus verba poſita in executione operantur, l. quibus diebus. §. quidã Titio ff. de cõdit. & demon. Bar. in l. j. in iij. col. ff. de cõdi. & demon. ergo iſtud verbũ appoſitum in executiuis debet aliquid operari. iſtud argumentũ nõ eſt validum, quia vt iam eſt dictum, donatio in ſua eſſentia facta nullam facit mentionem de morte, & ſic nõ eſt donatio cauſa mortis, quia dictum eſt tãtummodo, dono talem rem tali retento mihi vſufructu: iſta eſt donatio perfecta, & ſi poſtmodum apponatur dictio mortis, quia eſt in executiuis & importantibus dilationẽ, & eſt facta mẽtio per modũ dilationis, tunc non intelligimus donatum cauſa mortis, ſed inter viuos, ex quo remaneo in illa prima mea opinione. Si caſus indigeat altiori indagine, latiùs inſiſtã, ſed nũc nõ aliud dico, ſed tantũ me remitto ad Alex. in conſi. ſuo lxxviij. in iiij. vol. hîc antè alleg. ad quẽ recurrendũ eſt cùm plenè dicat. niſi fuiſſent hæc verba. videtur q̃ ſi filius acceptaſſet relictum eidem factum, nõ potuiſſet amplius querelare de legitima. ita Bart. in l. poſt legatũ. iuncta gl. ibi. ff. de his quibus vt indig. licet Ang. & Bal. videãtur tenere cõtrariũ in l. Papinianus. §. ſi cõditioni. ff. de inoffi. teſta. ¶ Aduerte tamẽ ad vnũ, † q̃ nunquã dr̃ donatio cauſa mortis, etiã licet fiat mentio mortis, & dicatur q̃ dat cauſa mortis, ſi dicatur q̃ donat irreuocabiliter. l. vbi ita donatur. ff. de dona. cauſa mortis.

VIde quatuor ſingulares limitatiões ad d. l. vbi ita donatur. quas ponit G. Benedicti in ſua repe. c. Rayn. in verbo teſtamentũ. iiij. de teſta. & in d. gl. vide materiã donationis cauſa mortis, & in fine, q̃ tribus modis ipſo iure reuocatur, quæ oĩa nota. ¶ Primò ſ. ſi donator ſuperuixerit, aut de periculo in quo erat euaſerit. l. iiij. & ibi Bar. ff. de don. cauſa mortis. Secundò, cùm donatorẽ pœnituerit. l. non omnis. & ibi Bart. & doc. ff. ſi cer. pet. quod intellige ẽt dũmodo decedẽdo reliquerit hæredem, q̃m ſi ſine hęrede moriatur, nihil operat̃ pœnitentia. Ang. Alex. & alij in l. ij. ff. de lega. j. Tertiò, ſi donatarius ante donatorem deceſſerit. §. j. inſti. de dona. vide Benedicti in loco hîc antè alleg.

ADuerte tamen, † q̃ ſi duo fecerint donationẽ adinuicem bonorum ſuorũ, videlicet præmoriens ſuperſtiti, q̃ dicitur donatio cauſa mortis, vt dicit Io. Fab. in l. j. C. de inoff. do. & ideo ſi fiat inter illos q̃ ſuccedere debent adinuicem, eſt periculoſa. Contrarium tenet Sali. in l. ſi. in iiij. col. verſi. iuxta hæc quęro. C. de pact. & etiam G. Bened. in ſua repet. c. Rayn. in verbo, teſtamentum. iiij. nu. 23. de teſta.

Additio.

6 Verba in executiuis.

7

8 Nota.

BIU Cujas

ADDITIO. Aduerte tñ ꝙ, vt videtur tenere Alex. in cõs. suo lxxxiij. in vj. col. ver. venio ad secundũ principalẽ articulũ. in ij. vol. videtur tenere ꝙ talis donatio non sit donatio causa mortis, sed potius sapit vim contractus: imò etiam videtur tenere ꝙ si sit omnium bonorum, præsentium & futurorũ, ꝙ valet. vide dicta per eum ibi. Et vide Thomam Ferratium cautela xxx. vbi ponit cautelam ad illaqueandum donatorẽ causa mortis, ne possit reuocare donationem.

Casus facti.

SEd adhuc his diebus mihi euenit casus de quodã, qui donauit duas partes, & plus, de bonis suis vni ex suis hæredibus per donationem inter viuos, in qua quidem donatione apposuit hæc verba, ꝙ nolebat ꝙ teneretur prædicta bona donata conferre cum aliis hæredibus, & illamet die qua fecit dictam donationẽ fecit testamentum, in quo instituit donatariũ cũ aliis hæredibus, approbando, ratificando, & confirmando dictam donationẽ iam per eum illa die factã. dubitatũ fuit de pluribus: Primò an dicta donatio possit dici causa mortis, ex quo in ea prohibetur collatio cũ aliis hæredibus, deductis bonis donatis. cogita ex his quæ dicit Alex. in consiliis hîc antè allegdicã j. in hoc §. in fi. ibi, sed insequendo. Et aduerte, quia præsumitur esse facta causa mortis, cùm incontinenti, eo die & loco fecerit suum testamẽtum, in quo fecit mentionem de dicta donatione. arg. eorum quæ dicit do. Frã. de Curte senior in consi. suo liij. inci. super duobus publicis. in iij. col. vbi dicit ꝙ promissio de retrouendendo incontinẽti facit præsumi ita fuisse per prius conuentũ. alleg. Bal. in l. ij. C. de ædil. actionib. & in l. per diuersas. C. mandati. † & dicitur incontinenti, quando eadẽ die & loco, & coram eisdem testibus, vt ibi. ¶ Imò dicitur vnum & idem instrumentũ, vt dicit Bal. in l. Sempronius. ff. de lega. ij. & dicitur in esse contractui principali, secundũ Bal. in l. petẽs. in vlt. charta. C. de pact. & in l. pe. §. mulier. ff. sol. mat. Alex. in cõs. xxv. inci. viso instrumento. in iiij. col. in ij. vol. ¶ Secundò, an tanquam inofficiosa poterit reuocari. cogita ex his quæ dixi in §. præcedẽti in fi. ¶ Adde ꝙ ex quo est facta per existentem in lecto, & in infirmitate de qua moritur, præsumitur fraudulẽta, & facta in fraudem hæredum, ita ꝙ debet reuocari. ita tenet Alb. de Ros. in l. omnes. §. Lucius. ff. quæ in frau. credi. facit quod dicit Anto. de But. in c. ij. de consue. vbi dicit, † ꝙ actus gestus in infirmitate, præsumitur gestus causa vltimæ volũtatis condendæ, vel causa mortis. c. j. & c. de his. de sepul.

Inconuenit fieri quid dicatur.

11

11 Donatio ab infirmo facta dicitur causa mortis

EX quo infertur, † ꝙ donatio facta ab infirmo est donatio causa mortis. & licet istud dictũ Anto. de But. videatur reprehendere Alex. in l. quæ dotis. in iij. & iiij. col. ff. sol. mat. post Io. de Imo. tñ And. Sicu. in c. ij. de consuet. in iij. col. dicit dictum Anto. esse verum in illo qui credit moriturũ ex illa infirmitate, per dictum Bal. in l. ij. C. de iure dotium. qđ præsumitur qñ facit mentionẽ mortis vt puta, quia exonerat donatarium ad facta funeralia, aut prohibet collationẽ corũ quę donat, aut alio modo facit mentionem de morte. dixi plenè in quodã cons. quod feci in materia successionis Cypriani de Rabutin, in vij. dubio. & intellige prædicta esse vera, ẽt si donet, ita vt statim fiat accipiẽtis cui conuictus imminente periculo donare videat. arg. l. ij. ff. de do. causa mortis. Et istã reprehensionem Alex. ponit G. Bened. in sua repe. c. Rayn. in verbo, testamentum, iiij. nu 22. 23. de testamentis.

TErtiò, an teneatur cõferre nõ obstãte dicta prohibitione? dic ꝙ non, per tex. expressum in auth. ex testamento. C. de colla. Quartò, an per confirmationem postea factam in vltima volũtate, dicatur vltima volũtas, & an capiat vim & effectũ ab ipsa hora donationis, & ab hora cõfirmatiõis & approbatiõis, & qd operet? ista cõfirmatio quãtũ ad cõfirmationẽ? vr ꝙ nihil operatur. per tex. in l. si donatæ. §. si sponsus alienum. ff. de dona. inter vi. vxo. & cogita. ex not. per do. meũ Ias. post Bar. & alios in l. more. in v. col. cum seq. ff. de iurisd. om. iud. ex quibus possunt decidi prædicta.

ADuerte tamen ad id quod dicit Petr. de Anch. in consi. suo xxviij. in ij. col. incip. rationes inductæ. vbi dicit, ꝙ in duabus dispositionibus successionis dispositio sumet effectum & essentiam ab illa quæ se refert ad aliam, non ab illa ad quam fit relatio.

ADDITIO. Videtur tñ ꝙ tex. in l. si donatio. C. de dona. facit in contrarium, vbi dicit ꝙ si donatio inter viuos per testamentũ confirmetur, habet vim vltimæ voluntatis: ex quo format effectũ ab illa confirmatione maximè qñ non apparet scriptura donationis, sed in hoc cogita. ꝙ si constaret de scriptura staretur illi scripturæ donationis.

SEd quia hîc antè dr, ꝓ parẽs potest expressim designare, ꝙ nõ fiat dotis & aliorũ datorũ collatio, an sit satis expressim designatũ per hæc verba, dono talia filio meo, & volo ꝙ ea capiat ante omnẽ diuisionẽ: seu sic, *ie donne mille francz à un tel, lesquels il prendra auant tout partage.* Credo ꝙ sic, cùm talia verba satis denotent mentẽ donãtis, quæ fuit, vt donata seu data essent donatario præcipua. non enim attendẽda sunt verba, sed effectus, l. iij. C. de insti. & ideo sufficit ꝙ effectus per aliqua verba cõstet de mente donãtis, quæ sint ita æquipollẽtia ꝙ per ea possit denotari effectus prohibitionis collationis, cùm nõ refert qd ex æquipollentibus fiat. l. si mater. C. de insti. & substi. facit qđ dicit Alex. in consil. suo cxxxiiij. in iiij. v. & vj. col. in j. vol. maximè in vj. col. ibi, & ad prædictorũ confirmationem. vbi dicit, ꝙ licet aliqd specificè, nominatim, vel expressè, qđ idem est, fieri debeat, tamen idem est ac si fiat per æquipollẽs. alleg. gl. in l. hac cõsultissima. in verbo, iudicia. C. qui test. facere pos. hinc dicit Bal. in auth. sed cùm testator. in ij. col. C. ad legẽ Falcid. ꝙ licet Falcidia debeat expressè prohiberi, tamẽ si dicatur per testatorẽ, volo ꝙ hæres soluat integra legata, idẽ est. & sic sufficit ꝙ prohibeatur per æquipollens, ꝓ gl. singula. in l. decem. ff. de fideicõ. libertatib. vt tenet Alex. in cõs. suo cxxxiij. in ij. col. in v. vol. vbi plura ad hoc alleg. Vide ad hoc plenè per Corsetũ in tractatu de potestate regia, q. lxxij. in ij. dubio Trebelliani, vbi amplè. Quid enim plus operantur hæc verba, nolo talia bona donata cõferri per donatariũ, quàm hæc volo ꝙ donatarius capiat data ante omnem diuisionẽ? certè nihil, cùm collatio fiat in ipsa diuisione. & de his quę veniũt in diuisione est fienda collatio. Bal. in authent. ex testamẽto. in j. col. C. de coll. cùm vt dicit † conferre est idẽ quod ponere in diuisione. & dicit idẽ Bal. in l. si emãcipati. in vlt. col. C. de colla. † ꝙ collatio fit de his quæ in communi ponũtur, vt de his fiat diuisio. cùm ergo ꝓ verba donãtis donata sint capienda ante omnem diuisionẽ, & sic in diuisione non veniant, per consequẽs nec in collatione, & illud operantur prædicta verba. & si illud non operantur, vellẽ scire quid aliud operari possent, quia non est dubium ꝙ debent de aliquo operari. l. si quãdo. ff. de leg. j. c. si Papa. de priuile. in vj. Bal. in rub. C. de cõtrah. empt. in ix. q. ¶ Sed quid si dicat, volo quòd ea habeat præcipua & ex auantagio? Nam aduertè quòd bene inuenitur in iure istud verbum, præcipua, sed verbum, *auantage*, est vulgare, & credo quòd idẽ important. & ideo videndum est an ista verba importent ꝙ sit prohibita collatio

Aequipollentia idẽ operantur.

13 Conferre.

14 Collatio

Auantage.

collatio,ita ꝙ donatarius non teneatur cõferre. videtur quòd ſic per hæc antè dicta,& ſatis videtur facere tex.in l.filiæ C.famil.erciſcun. & faciunt dicta per do. meum Iaſ.in l.prætor.ait.ff.de noui.ope.nun.vbi dicit ꝙ quando aliquid requiritur expreſſum,ſufficit quòd tacitè colligatur ex mẽte,& identitate rationis, vt ibi probat,& limitat.

ADDITIO. Aduerte tamen ꝙ vbi aliquid dẽt exprimi expreſsè, non eſt ſatisfactum' ſi fiat verbis generalibus, vt per plura comprobat Matth.de afflic.in conſti.regni Siciliæ, quæ incipit, vt de ſucceſſionibus in gl.in verbo.quolibet.in fi.intertio libro.

25 SEd quia in † impetratione beneficij ſecundi opus eſt facere mentionẽ de primo expreſsè,aliàs gratia eſt nulla.c.ſi motu proprio.de præben.in vj.ſed dubitatũ,aliàs fuit nũquid ſi in bullis apoſtolicis eſſet clauſula,ꝙ teneor obſtantiũ habeat' pro expreſſo, ſufficiat ac ſi eſſet facta mentio de primo beneficio. videbatur quibuſdam ꝙ ſic,per ea quæ dicit do. meus Iaſ. in d.l. prętor ait.in iij.col.ibi,quid autem.ſed ego dixi,& tenui contrariũ,per tex.in d.c.ſi motu proprio. de præben.in vj.vide in quodam conſilio ſuo.

SEd iterum videndum eſt,an ſi pater in vita diuidat hæreditatem ſuã,ſeu bona ſua, & vnicuique ſuorũ filiorum partem aſſignauerit, ſit vltima voluntas, an verò ſit cõtractus. dubium facit, quia ſi ſit vltima voluntas,& in ea expreſsè dixerit,ꝙ non poterit de prædictis bonis alienare,ſi poſtea alienauerit, nõ valebit alienatio,ſi verò ſit contractus;valebit.no. per doc.in l.ea lege.C.de cõdic. ob cauſam. per doc. in l. filiusfa. §.diui.ff.de leg.j.cum vulgaribus.Et etiam in caſu huius §.ſi ſit vltima voluntas,& ꝙ pars ſeu portio vnius ſit melior, q̃ alteri⁹,nõ valebit huiuſmodi diuiſio. videtur ꝙ ſit vltima volũtas,ex verbis. l. parentibus.C. de inoffi.teſta.p verbũ ibi,iudiciũ defuncti,quod magis tendit ad vltimam voluntatem, q̃ ad cõtractum.& in l.cogitatione.C.famil.erciſ.¶Et dicit Alex. in conſ. cxxiij.in pe.col.in j.vol.ꝙ verbum,diuidatur inter filios,refertur ad inſtitutionem.per l.quoties.C.famil. erciſc.gl.& ibi Bal.& Sali. eo ꝙ hæ diuiſiones fiũt cogitatione mortis, & futuræ ſucceſſionis, vt probatur clarè ex illis iuribus.

ADuerte, quia hæc conſuetudo prohibet tantùm ꝙ fiat conditio vnius ex veris hæredibus melior per vltimam voluntatem. per hoc reducendo eos ad collationem eorũ quæ habent hæredes ex vltima voluntate.Sed quid ſi faciat per cõtractum,puta per donationem,quia plus donat vni q̃ alteri, an etiã videat' eſſe prohibitum?videtur ꝙ non,quia ex quo excludit vltimã voluntatem, videtur includere contractũ.arg. c.nõne bene dicimus. de præſumptio. Sed quia videtur eſſe eadẽ ratio in vno ſicut in alio,ſ.ratione æqualitatis ſeruandæ propter quam introducta eſt collatio.l.vt liberis.C.de colla.quæ vult non ſolùm relicta in teſtamento & vltimis voluntatibus eſſe conferẽda, ſed etiam ea quæ per donationes,ẽt propter nuptias, & quomodocunque conferantur.ex quibus cõſtat, ꝙ parificat' collatio illo iure relictorũ in vltimis voluntatibus & in cõtractibus,ideo cùm antiquo iure parificatur diſpoſitum in vno iure nouo,ſ.per hanc cõſuetudinem,videtur eſſe diſpoſitum in reliquo ex parificatis iure antiquo.iſta eſt doctrina Bart.in l.Marcell⁹. §.ꝙ autẽ.ff.ad Treb.de qua dixi in glo. *meilleur de l'autre*.in ver.ad hoc eſt clara reſponſio.cum verſi.ſequ.& alia ratione,ſ.ne via malitiis aperiatur.tenet in terminis Alex.in conſ.lv.in j.vol. dicam infrà in gl. hîc antè alleg.verſi.ſed inſequendo. vbi amplè.

IN TEXTV IBI,

Ne peut faire l'vn de ſes vrais heritiers.

POne quòd teſtator faciat teſtamentum, aut aliàs vltima volũtas ſit nulla. Bal.in l.non dubiũ.in iij. no.C.de legi.dicit, † ꝙ quando lex vel ſtatutum prohibet fieri actum vel cõtractũ, licet nõ procedat vltrà annullando,tamẽ actus eſt nullus.& dicit ꝙ hoc probat tex.in d.l.non dubium.in dictis duobus locis. ſed videtur ꝙ in hoc caſu cõſuetudo noſtra nõ prohibet, ſed ſolùm nõ permittit. ex quo ſequitur deciſio Salic. in l.fi.ad fi.iuncta cum prẽcedenti,C.de ſenten.ex periculo recitandis.ꝙ † quando lex vel ſtatutum loquit' non permiſſiuè,nõ expreſsè prohibẽdo, tũc nõ intelligitur annullare actũ, niſi expreſsè dicat.ita tenet do. meus Iaſ.in d.l.nõ dubium.in j.limitatione, limitãdo ſupradictũ notabile,in iiij.& v.col.C.de legi.& ibi vide do. meũ Iaſ. qui ponit alias quatuor limitationes. Queſtio. 1 2

DE hac materia dixi ſuprà in titu. *des driocts & apartenances à gens mariez*. in §. j. & in §. *le marine peut*. & in §. *le mari & la femme ne peuuent*. quæ omnia nota.

ISta noſtra cõſuetudo loquitur generaliter, non diſtinguens inter feuda & allodialia.& tamẽ longè videtur eſſe diuerſum,quia vẽ ꝙ teſtator non poſſit vni ex filiis aſſignare feudum,vt notat Alua.in c.omnis.ſi de feudo fuerit controuerſia.& tñ teſtator põt vni ex filiis prælegare allodialia,arg.tex.in l.cùm pater. §. euictis.ff.de lega.ij.& ita dicit Cardi.Alexã. qui dicitur Præpoſitus, in c.præterea ducatus.in tit.de prohibita feu.alie.per Federicũ.videndũ eſt quid dicant doct.in l.auus.ff.de pact.vbi Ang.& ibi ponit do.meus.Iaſ.qñ prodeſt prouiſio vni hæredum facta, & quando trãſit ad hæredes,& ad dicta ibi recurrẽdum eſt.¶Quæ autem ſint ad hæredes trãſitoria ponit gl. & doct. in l.ſi pactum.ff.de proba. & ibi eſt text. dicam latiùs infrà. D. *alibi libum*.

IN TEXTV IBI,

Et qui ab inteſtat luy doyuent ſucceder.

AN legatum † factũ aut donatio cauſa mortis facta tali qui debet ſuccedere ſit valida, ſi declaret ſe nolle eſſe hæredem?videtur ꝙ nõ: quia conſuetudo non ſolùm dicit ꝙ non poteſt facere conditionem vnius ex ſuis veris hæredibus meliorẽ, imò etiã illorũ qui debẽt ſuccedere. & ideo vt illa verba de aliquo operent' ita erit dicta vltima volũtas reuocabilis in illis qui debent ſuccedere, licet effectualiter nõ ſuccedãt, qa abſtinuerũt,ſicut in veris hæredibus,qa hoc ſonãt verba cõſuetudinis. & in hoc multũ eſt ponderãdum verbũ,*doyuent*.veritas tñ eſt in cõtrariũ,eo ꝙ cõſuetudo requirit duo,ſ.ꝙ ſint veri hęredes,& ꝙ ſint tales q eidem ab inteſtato ſuccedere debẽt.& paria ſunt ꝙ q⁹ à principio non extiterit, vel ꝙ extiterit & nõ habuit effectũ,vt quia repudiauit.l. ſi quis ſub conditione.ff. de teſta.tut.do.meus Iaſ.in l.quoties.col.iij. C.de hære.inſti.& facit,quia ſi ſint filij, habẽt beneficium abſtinendi, quod nõ eſt ſublatũ per conſuetudinẽ. ideo remanet ſecundum iuris diſpoſitionẽ.de qua in §. ſui. inſti.de hæredum qualitate & differentia. ſi verò ſint collaterales,tũc ſunt extranei q poſſunt aut adire,aut repudiare,& habent tempus deliberandi,dicto tit. de hæredum qualitate & differentia. §.extranei.imò ſufficit ꝙ ſe non immiſcuerint.dixi ſuprà hoc eod.titu.§. j.in gl. *le plus prochain*. & cùm hic text.requirat copulatiuè 1 De donationis factæ ei qui ab inteſtato ſuccedere debet.

latiuè duo, videlicet ꝙ sint veri hæredes, & quòd ab intestato eidem succedere debeant, non sufficit cõcursus vnius. s. ꝙ sint tales ꝙ ab intestato succedere debeant: imò etiam requiritur ꝙ sint veri hęredes: quod non sunt in hoc casu per repudiationem, vt antè dixi. ¶Imo, quod plus est, nisi per aditionem, quoniam de iure hæres intelligitur qui per aditionẽ est hæres, & nõ aliàs, vt tenet Alex. in cõs. suo j. in iiij. col. in j. vol. Soci. in cons. xcj. inci. visa. in ij. col. in j. vol. dicam alibi amplius de filio, qui etiã non dicitur hæres nisi per aditionẽ. † ¶Si tamen fuerit filio facta donatio inter viuos, aut ei acquisitũ aliud ius ex contractu poterit acceptare & declarare se nolle esse hæredẽ. notat amplè Guil. Benedicti in sua repet. c. Ray. in verbo, si absque liberis. ij. de vul. substi. nu. 54. ibi, quintò limitatur dicta gl. de testa. ¶Imò etiã si acceptauerit donationẽ, & declaret se nolle esse hęredẽ, adhuc potest petere legitimã præter donationem, vt habetur in l. si quando. §. generaliter. in gl. C. de inof. testam. ita tenet Amanellus in suis singularibus, art. xcviij. Fran. de Aretio in consi. xvij. in viij. col. † ¶Et aduerte etiam quòd quis non potest esse legatarius & hæres de consuetudine generali Franciæ, vt dicit Boërius in consue. Bituricẽ. tit. de testa. §. vj. in gl. magna ibi, aduerte tamen.

IN TEXTV IBI, Meilleur de l'autre.

1 Nota. SEd pone † quòd testator in suo testamento dicat, & confiteatur se esse debitorẽ in certa pecunię quantitate vni ex veris hæredibus: an hæc confessio noceat veris hæredibus? Dic quòd non, per ea quæ notãtur ꝑ Bal. in l. cũ qs decedẽs. §. codicillis. ff. de leg. iij. do. me. Ias. in l. ait prætor. §. itẽ si quis. ff. de iureiur. Alex. cõs. xlv. in j. vol. & xxvj. in ij. vol. Io. Fa. tñ in l. j. C. de inof. dona. dicit valere, si probetur debitũ, per l. qui testamẽto. ff. de proba. Idẽ etiã in donatione facta in lecto mortis, per ea quæ dicta sunt in gl. præcedenti, in verbo, *ne ordonnãce*. ex dicto Ant. de But. in c. ij. de cõsue.

ADDITIO. Quomodo ista melioritas intelligatur an respectu bonorũ tantũ existentiũ in Burgundia, an verò respectu totiꝰ patrimonij, etiam si vna pars sit in patria iuris scripti? videtur dicẽdũ quòd tãtũ habetur in hoc respectus ad bona sita in Burgundia, vbi viget hæc cõsuetudo, cùm hęc consuetudo videatur respicere personas testãtis & hęredũ: secus si tantùm respiceret bona, quia etiã extẽdenda esset ad bona extra territoriũ, quo ad illum qui testatur in Burgundia, vt in simili consuluit Pet. de Anch. in cons. suo clxiij. inci. visis & diligenter inspectis. & plures alij, de quibus suprà dixi in simili casu, in §. ij. in tit. *des droicts & apparteñances à gens mariez*. in gl. *au duché de Bourgongne*. faciũt & alia quæ dixi in eo. tit. §. vij. in gl. *par testamẽt ne ordonnance de derniere uolonté*. quæ multũ faciunt pro decisione huius dubij. cõsului aliàs in casu emergẽti. †

2 Cohæres an teneatur cõferre sibi à testatore inter viuos donata. ECce ergo ꝙ testator non potest vni ex veris hæredibus plus assignare quàm alteri. ¶† Sed quia hîc antè dictum est, quòd si reliquerit vni ex hæredibus per cõtractum donationis inter viuos, etiam factũ in articulo mortis, valet: an tamen istud sic donatum, licet habeat effectum, debeat conferri cum aliis veris hæredibus, si velit donatarius cohæres cum aliis succedere? de filiis, siue sint emãcipati, siue non, tenentur cõferre etiam donationem simplicem. & inter viuos. Tenent omnes in authen. ex testamento. C. de codici. imò etiam donationem propter nuptias. d. l. vt liberis de nepotibus simul succedentibus, patruis & auunculis, conferunt & profectitia & aduentitia, quando tractatur de successione illius à quo talia aduẽtitia proue nerũt. d. l. vt liberis. in fi & hoc est quãdo nepotes succedunt simul: secus si succedant simul cũ patruis & auunculis, quia tunc tenentur conferre, secundum disposita in l. illam. C. de colla. Sed an nepotes ex filia succedentes auo cum aliis filiis fratribus eorũ matris prædefunctæ? Bal. format hanc quæstionem in l. quoniam nouella. in ij. col. C. de inoff. testa. † vbi ponit septem regulas ad cognoscendum qui teneantur conferre, quas volo hîc inserere, cum doctrina quorundã in l. si emancipati. C. de colla.

3 Regulæ de his qui conferre tenẽtur.

PRima † regula Baldi est, ꝙ nunquam habet locum collatio, qñ tractatur de successione descẽdẽtium: hoc est quãdo ascendẽtes succedũt descendẽtibus. Ista regula probatur in l. vt liberis. C. de colla. & in l. quoniã nouella. C. de inoff. testa. istã tenent omnes in d. l. si emancipati. maximè Cy. in antepe. col. Bal. in ix. col. do. meus Ias. & Alex. in d. l. si emanc. in iiij. & v. co. vbi amplissimè tractãt hanc materiã, & assignãt rationes.

4 Ascendentes descẽdẽtibus succedẽtes non conferunt.

SEd deducẽdo iura patriæ nunc ad practicam quęro: videmus ꝙ pater & mater non succedũt filio in antiquis hæreditagiis, sed solùm succedunt eis in bonis prouenientibus in eis & in acquestibus factis per eos. pone quòd filius aliquis habuerit quatercentum libras de reditu, quas acquisiuit: habet duos fratres, patrẽ & matrẽ: quilibet illorũ succedit in capita, hoc est quòd tãtum habebit pater quantũ vnus ex suis fratribus, vt habetur in §. seq. sed ante mortẽ fecit donationẽ patri de ducentis libris Turoñ. reditualibus, aut de centũ, nũquid debeat cõferre si velit succedere cũ fratribus sui filij & matre; videretur per iura hîc antè dicta, & per doctrinas doctorũ in locis hîc antè alle. quòd non tenetur ad collationẽ dictæ donationis, & maximè quia hîc cessat ratio l. vt liberis. scilicet vt æqualitas seruetur, quia iam per consuetudinẽ nostram grauatur pater, ꝙ in totũ cũ matre deberet succedere. l. iure succursum. ff. de iure dot. & tamen succedit solũ in parte cum aliis suis filiis fratribus dicti defuncti, & ideo si in vno grauatur, æquũ est vt in alio releuetur.

Quæstio.

INquantum possit dici quòd ex quo ꝑ cõsuetudinẽ nostrã sit pater successibilis filio cum aliis fratribꝰ, ꝙ in hoc illo eodem iure quo succedunt fratres succedit & ipse, ita quòd in talibus bonis sicut fratribus debetur legitima, sic etiam patri. quæ quidẽ legitima iure nostro principali, & per cõsuetudinem nostram omnibus succedentibus ab intestato, & qui per cõsuetudinẽ succedere debent, relinqui debet. & ideo cum in hoc casu fratres & pater succedũt eodem iure & æqualiter, & sicut vni debetur legitima in illis bonis, sic etiã alteri, ꝙ pater deberet conferre. dicã ꝯ. de his duabus ratiõibus. ¶Aduerte tñ qa hoc casu pater nõ succedit titulo vniuersali, sed particulari & singulari, & ideo nõ tenet cõferre. vt dicet infrà in septima regula.

ITem & maxime, quia non est dubium quòd si filius fecisset similem donationem fratri, credo ꝙ teneretur ad conferendum: vt ergo seruetur æqualitas, quæ est ratio generalis in collationibꝰ. d. l. vt liberis. videretur dicendum quòd pater deberet conferre sicut & fratres. Quicquid sit contrarium est verum, scilicet ꝙ non teneretur cõferre, vt hîc antè dictum est. & ad id qd̃ dicitur quòd si filius fecisset donationem fratri, ꝙ teneretur conferre, non est verum: † quia collaterales non faciunt collationẽm vt de his duobus articulis dicam ꝯ. in sexta regula Bal. vbi amplè.

5 Nec collaterales.

6

SEcunda regula Baldi est, † quòd nunquã habet locum collatio nisi bona quæ petuntur cõferri, processerit de bonis illius de cuius hæreditate agitur

BIU Cujas

quando requiritur fieri collatio. probatur iſta regula
7 in l.quoniã nouella.C.de inoff.teſt.vbi habet† ꝙ dos
&donatio propter nuptias cõputantur in legitimam,
quando eſt ꝓfecta de ſubſtantia eius de cuius ſucceſ-
ſione agitur.& etiã probatur in l.vt liberis.C.de coll.
Dos & dona. propter nuptias. quãdo cõputetur in legitima. vbi dicit,ꝙ dos & donatio ꝓpter nuptias debent cõ-
ferri, qñ tractat de hæreditate illius à quo eſt ꝓfecta,
& nõ aliter.& facit iſta regula ꝓ eo qđ dicit Bal.in l.j.
C.de legitimis hęredibus.ꝙ ſtatutũ ſimpliciter diſpo-
nẽs† ꝙ exiſtẽtibus maſculis fœminæ dotatæ nõ ſucce
8 dãt,intelligit in hæreditate dotãtis & nõ alterius.qđ
ſequitur & nota. dignũ reputat Alex. l.j. §.veteres.in
antepe.col.ff.de acqui.poſſeſ.cum aliis infinitis alleg.
per dominũ meum Iaſ. in d. l.vt liberis.& in d.l.quo-
niã nouella.vbi plenè examinat prędictũ ſtatutũ.dicã
etiam ĩ.hoc eod.tit.§.*Femme mariée de pere & de mere.*

9 Peculiũ caſtrẽſe & aduentitiũ non conferuntur. TErtia regula† eſt,ꝙ peculiũ caſtrenſe,vel quaſi,&
aduentitium hodie nõ conferũtur. & de peculio
caſtrenſi vel quaſi eſt tex.in l.j.§. nec caſtrẽſe.ff.de col
la.bonorum.de aduentitiis bonis eſt tex.in l.fin.C.de
10 collatio.† & ſunt aduentitia bona quæ proueniunt fi-
lio aliunde quàm à patre de cuius hæreditate agitur:
puta ſunt bona materna,quę olim acquirebantur pa-
tri in totũ:hodie verò quo ad vſumfructum tãtùm de
iure.l.cùm oportet.C.de bonis quæ liberis. ſed etiam
11 aduerte† ꝙ de conſuetudine noſtra non acquiruntur
patri quo ad vſumfructũ,niſi tãto tẽpore quo ſtetit e-
ius filius in ſua adminiſtratione tanquam tutor,& ſic
vſque ad xiiij.annũ,vt habemus in tit.*Des enfans de plu ſieurs lictz.§. & auſsi entre gens nobles.* & in §. *& auſsi le pere.*quod erit aduertendum ĩ.& dixi ibi in caſu.

12 An idẽ in emancipatis. SEd quærũt† doctores, an iſtud ſit verũ etiã in filiis
emancipatis,quòd aduẽtitia non conferant.dubiũ
facit de quæſtione l.fi.C.de colla.loquẽs de collatio-
ne aduentitiorũ,ſe refert ad l.cùm oportet.in prin. C.
de bonis quæ libe.qñ loquit in filiis in poteſtate, nec
13 in aliis põt loqui:ergo in eiſdẽ loquit d.l.fi.† cùm lex
referẽs debeat intelligi ſecũdũ legẽ ad quam ſe refert.
in authen.de filiis ante dota.inſtrumẽta natis.in prin.
confirmat per tex.in d.l.fi.vbi dicit tex.res quas patrẽ-
tibus acquirẽdas ꝓhibuim⁹.cùm relatiuũ,quas,poſi-
tũ ſine copula, ſtet reſtrictiuè.l.ea tamẽ adiectio.ff.de
lega.iij.ergo illa verba reſtringuntur ad filios in pote-
ſtate,in quibus facta fuit illa prohibitio.¶Item etiã fa
cit,quia d.l.fi. eſt correctoria , cùm videat corrigere l.
filiæ dotem C.de colla.gl.& doc.in d.l.filiæ ergo non
debet extendi ex identitate rationis.l.præcipimus. in
fi.C. de appell. imò nec ex maioritate rationis.per gl.
& doct.in auth.quas actiones.C.de ſacroſan.eccle.

TAmen contrariũ tenent doctores , maximè Ang.
& omnes moderni in d. l. fi. & poſt eos do. meus
Iaſ.moti eo quòd illa lex.fi.loquitur indiſtinctè, ergo
procedit etiam in emãcipatis.& idem tenet Cy.in d.l.
ſi emãcipati & ibi Bar.in vlt.col.& facit, quia id quòd
dicit tex.in d.l.fi.de caſtrenſi vel quaſi,procedit etiam
emancipatis,ſecundum Bar.in d.§.nec caſtrenſe.circa
principium.qui quidem text.arguit de aduentitiis ad
ſimilitudinem caſtrenſium.ergo,&c.& pro hac parte
do.Fran.de Aretio addit tex.notabilem in l. Papinia-
nus.§.idem reſpõdet inter fratres.ff.pro ſocio.vbi Iu-
14 riſconſultus ſic arguit:† emancipatus non confert ca-
ſtrenſia,quia ſi eſſet in poteſtate , nõ acquirerẽtur pa-
tri:ergo idem in aduentitiis,per eandẽ rationem. cõ-
15 Ratio collationis fiendæ. firmatur,† quia ratio quare hodie inter fratres debeat
fieri collatio,eſt ratione æqualitatis faciendę.l.vt libe
ris.C.de coll.ſed in aduentitiis non poteſt cadere inę-
qualitas,niſi ad vſumfructum,cùm etiam filius in po-
teſtate ea nõ quęrat patri quo ad proprietatẽ.d.l.cùm
oportet.& ſic ea non cõferat.d.l.fi.C.de coll. & iſtam
opinionem dicit eſſe communẽ do.meus Iaſ.in d.l.fi.
vbi amplè reſpondet,& ſoluit dubia in contrarium.

SEd tamen dic prędictam regula limitandã duabus *Regula li. mitatio. nes.* limitationibus.primò,ꝙ prima regula ꝓcedit quã
do tractatur de ſucceſſione patris vel alterius linęę pa
ternæ:ſed ſi tractatur de ſucceſſione matris , vel auiæ
maternę,à qua habita eſt dos,vel donatio propter nu
ptias:certè illa debet cõferri.ꝓ dictã l.vt liberis.de col
la.ratio eſt,qa licet donatio habita à matre vel auo ma
terno,quãuis dicatur aduentitia reſpectu patris,tamẽ
cùm nõ tractat de ſucceſſione patris ſed matris , certè
reſpectu matris dicit profectitia : ideo conferri debet
ſicut olim.& ſic l.vt liberis.nõ eſt correcta ꝓ d.l.fi. C.
de colla.allegando Richardũ Malumbre,& Alber. de
roſ.ita limitãtes in d.l.fi.& Odofr.in l.illã.C. eo.& ꝙ
talis dos ꝓfecta à matre vel linea materna dicatur pro
fectitia quando tractatur de ſucceſſione matris à qua
eſt ꝓfecta,probat tex.in d.l.vt liberis.in verbo,profe-
cta.& ibi Cy.Sali.& Alex.& facit tex.alle.per Cy.in l.
ꝓfectitia.§.fi.ff.de iure dotiũ.&in auth.de æqualitate
dotis.in fi.&in hac materia collationis dotis fac quin
que concluſiones,quas ponit Soci.in conſi.ſuo lxiij.

SEcundò limitanda venit regula noſtra,quando di-
citur,ꝙ aduentitia hodie non cõferuntur,quòd il-
lud verum eſt quo ad proprietatem,ſed tamẽ vſufru-
ctus proprietatis debet cõferri, quia debet acquiri pa
tri.d.l.cùm oportet.in prin.& ita probat tex.in d.l. fi.
à contrario ſenſu,ſecundum Rayne. Pau. Alex.& do.
meum Iaſ.in d.l.fi.& Bar.in l.pater filium.in vlt. col.
ff.de colla.dotis & Cy.in l.ſi emancipati.in iiij.quæſt.
C.de colla. Bal.tamen in auth.ex teſtamento.in ix. &
xiiij.col.& Ang.C.de colla.† dicunt illud eſſe verum, *16 De ꝓ. fructu ad. uentitiorũ.*
niſi pater permiſerit filium conniuentibus oculis per
cipere vſumfructum de bonis aduentitiis,qui de iure
debet acquiri patri.l.j.& per totũ.C.de bonis mater-
nis.quia intelligitur donare talem vſumfructum filio
adeò ꝙ mortuo patre non tenetur fratribus cõferre.l.
cùm oportet. §. ſinautẽ,vbi ſingularis tex.C.de bonis
quæ liberis.do.meus Iaſ.in d.auth. ex teſtamẽto. in j.
col.dicit quòd iſtud non eſt verũ,&quòd iſti boni pa-
tres decipiuntur & errant, cùm bene verum ſit ꝙ iſte
ſit vnus caſus ſingularis,in quo donatio inter patrem
& filium in poteſtate ſtatim valet,ſcilicet in vſufructu
aduẽtitiorum.tex.eſt in d.l.cùm oportet.& dicit,ꝙ in
hoc bene dicunt,ſed dum ſubiiciunt,ꝙ mortuo patre
filius non teneatur cõferre,malè dicũt:quia in omni-
bus caſibus in quib⁹ ſtatim valet donatio inter patrẽ
& filium in poteſtate,regulariter filius tenetur tale lu
crum conferre,vt tenent omnes in d.auth.& maximè
Alex. qui inter cætera dicit quòd donationem in dic-
to caſu tenetur filius conferre,non faciendo mentio
nem de dictis Bal.& Ang.& credo hoc eſſe verum.

SEd quomodo fiet in hac noſtra patria cõſuetudi-
naria,vbi vſusfructus debet tãtùm patri quãdo eſt
tutor & adminiſtrator bonorũ filij,& nõ aliàs,& vſq;
ad ætatẽ perfectã & legitimã, poſt quam quidẽ ætatẽ
non debetur patri vſufructus bonorũ aduentitiorũ,
an talis vſufructus ſi reperiatur donatus filio, veniat
conferẽdus poſt mortem patris?cogita ex antedictis.

ADDITIO. Aduerte ad vnam cautelam , quã po-
nit Bal.in ſua practica,in tit.de ſtatutis,quæſtione xij.
ad euitandum collationem , vt ſcilicet ille qui habuit
aliquid à patre,illud diſtrahat,antequam veniat tem-
pus collationis , ita quòd illo tempore non inueniа-
tur in bonis illius cui fuerat donatum.†

Inſequen

BIU Cujas

INsequẽdo Bal.do.meum Iaſ.& alios qui in d.l.fi.C. de colla.materiã præcedentẽ inſerunt,& tractãt aliquas quæſtiones circa diuiſionẽ frattũ habentium bona cõmunia,cùm ſint quotidianæ.& de pluribus fuerim pluries interrogatus hîc aliquas inſerere volo.

17 *Quæſtio prima principalis.*

PRimò † videlicet quæro de vna quæſtione quæ quotidie accidit. mortuo patre duo fratres remãſerũt in cõmunione: vnus eorum ex lucro laborũ ſuorũ aduẽtitiorũ multas pecunias expoſuit in cõmuni, alius non:nũquid tempore diuiſionis debet fratri illa maior impenſa computari;Bal.in d.l.fi. determinat ℔ non,per tex. in c.duo fratres. de duobus fratribus de nouo benefi.inueſti. vbi etiam Bal.idem notat Petrus de Vbaldis in tractatu ſocietatis,vbi diffuſè.Ang.in d. l.fi.fuit ſibi cõtrarius,cùm vnum dixerit in vna lectura,aliud in alia.Ale.diſtinxit vno modo.& Pau.de Cado. autem meus do.Iaſ.aliter diſtinxit, ad quem ſemper recurro,cùm caſus mihi euenit, cùm diſcipuli ſit opinionem ſui præceptoris & doctrinã inquantũ poteſt ſequi.dicit ergo,aut iſti fratres sũt ſocij omniũ bonorũ: quod quomodo ſit ponit do.meus Iaſ.in l.j.C. qui teſt.facere poſſunt.cuius doctrinã inſerã hîc pòſt, cùm ſit vtilis.dic ergo ℔ aut dicti fratres ſunt ſocij omnium bonorũ,& tunc hoc caſu tenẽda eſt opinio Bal. ſ.quòd tunc non curatur an vnus plus expẽderit altero,& an vnus plus lucreẽ altero,quia omnia ſunt ſemper cõmunia:& in diuiſione omnia æqualiter procedunt.mouetur per regulam,† ℔ quãdo ſunt plures ſocij omnium bonorum,nõ debeat attẽdi ℔ vnus faciat maiorẽ expẽſam in domo quàm alius:vel ℔ vnus plus lucreẽ quàm alter, quia in ſocietate vniuerſali hoc nõ attẽditur,ſed omnia ſunt æqualiter diuidenda. ita dicit Bal.in tractatu de duobus fratribus.in vij.co. in fine,per tex.in l.ſi ſocius pro filia.in prin.iũcta gl.ff.pro ſocio.vbi eſt melior text. de corpore iuris. idem dicit Bal.in l.ſi patruus.in vlt.col. C. communia vtriuſque iud.Pet.de Anch.in cõſi.cclxxxix.inc.in quæſt.de qua quæritur non eſt noua.& Lud.Roma.in conſil.clxxij. quod incipit,in propoſito themate. per quam regulã voluit Bal.tenere in auth.quod locum.C.de colla.† ℔ impenſa ſtudij & doctoratus mortuo patre ſi fratres ſint ſocij omnium bonorum,& communes in bonis, non debet computari alteri fratri in partem ſuam.

18 *Regula de ſocijs bonorum.*

19 *Impẽſa ſtudij pro filio.*

LImita tamẽ prędictã regulã, quãdo impẽſa nõ eſt neceſſaria,neque vtilis ipſi ſocietati, ℔ tũc imputari debet in partẽ illius rõne cuius facta fuit dicta impẽſa.probatur in l.fi.§.per cõtrariũ.& l.ideo.§.qđ ſi in alia.ff.pro ſocio.per quẽ tex. videtur Lud. Ro. in cõſ. ſuo cxlv.incip.prędentis conſultationis. reprobare illã deciſionẽ Baldi de impenſa doctoratus & ſtudij facta impẽſis cõmunibus,cùm,vt dicit, talis impẽſa nõ eſt vtilis ſocietati,ſed tantũ illi qui ſtudet poſtea cũ erit doctor,quicqd acquiret ſuũ erit propriũ,& nõ acqrit in cõmuni.tex.in l.fi.C.de inoff.teſta.iũctis hisquę tradit Bar.in l.j.§.nec caſtrenſe.in ij.col.ff.de colla.

ADDITIO. Adde quòd impenſa facta pro clerico non confertur, vt dicit Petrus Girardi in ſingul. ſuo. liiij.incip.tene menti.†

20 *Impenſe pro maritanda filia.*

PEr hanc†rationem etiam dicit Ludo.Roma.in dicto conſilio, quòd ex quo impenſa facta in maritanda vna filia alterius fratris non eſt neceſſaria aut vtilis ſocietati,ſed egredietur ſocietatem,debet computari in partem patris illius filię maritatæ,nec debet fieri de communi patrimonio. de qua quidẽ materia plenè per do.meum Iaſ.plura allegantem pro & contrà,in authẽ.quod locum.in iij.& iiij.col. C. de colla. vbi tenet quòd non eſt maritãda de cõmuni,per text. meliorem de iure,in l.ſi ſocius pro filia.iuncta glo. in prin.ff.pro ſocio.niſi expreſsè ſit conuentum, vt dicit ibi,& intelligitprędicta procedere quãdo dos daretur vni filiæ alterius fratris in quantitate, & ſic in pecunia numerata:ſecus ſi dos cõſtitueretur in aliqua ſpecie quæ ſit communis patri in aliqua domo, vel in aliquo prædio:tunc ſi alij fratres conſentiant fratri dotãti filiã ſuam de talibus cõmunibus bonis,ſibi prędiudicant, quia videnẽ conſentire animo donãdi: ſi tamen eſſet frater minor,reſtitueretur aduerſus talẽ tacitum cõſenſum.Ita dicit & tenet do.meus in dicto loco.vide etiã quę dicit in §.fuerat.in xxvj.col.inſt.de act.plenè de hac materia per Soci.in conſ.ſuo ccxcj. vbi amplè.& vĩ tenere cõtra hãc reſtrictionem.¶Sed idẽ Soci.in cõſ.ſuo iiij.in v.col.nu.xxiij.in iiij. vol. tenet cõtrariam opinionem.& in conſi.v.in eodem iiij. vol. †

VIde in tit.*des mainſmortes*, in §.xij.in gl.vj.& amplè de materia per Philipp. Decium in conſiliis lxvj.lxvij.& lxviij. vbi multum põderat taciturnitatẽ fratris dotãtis filiam de cõmuni,& non contradicentis,quoniam videntur donare alij fratres.¶Adde Pyrrhum in conſuetu.Aurelianen.tit.de ſocietate.c.iij.vbi ponit,an filia vnius debeat de communidotari.† & 21
de duobus fratribus mortuo patre ſimul habitãtibus cõmunicãtibus,an p hoc inducatur tacita ſocietas.& concludit ℔ non niſi negotientur. Et hanc materiam ſocietatis ponit etiã Iotn.Sanxon in conſu.Turonen. tit.De *communauté des biens*,art.ij.¶Aduerte etiã † ℔ in 22
ſocietate omnium bonorum non venit dos aduenien te diuiſione,ſed debet eſſe præcipua marito l.actione. §.ſi vnus.qui eſt §.fi.ff.pro ſocio.¶ Dicit tamen Ludo. Rom.in conſi.ſuo clxxij.in j.col.quòd dos vxoris redi debet de ſubſtantia mariti, & non de ſubſtãtia fratrum,niſi probetur verſa in vtilitatem fratrum. & ibi etiam dicit idem de donatione propter nuptias: † ſe- 23
cus in lucro dotis quod euenit tempore communitatis,quia debet communicari.Pet.de Vbaldis in tracta tu de duobus fratribus.in quinta parte.

AVt verò iſti fratres non ſunt ſocij omnium bonorum,nec in communione omnium bonorum, & tunc tenet do.meus Iaſ.quòd in iſta ſocietate particulari illud quod vnus frater expendit plus altero poſſit ab alio repeti,per l.ſocium qui in eo.§. fi. & l. ſi vnus. §.ſi quid.ff.pro ſocio.& iſta tenet Alex.in d. l. fi. bene conſiderando eius dicta.

SEd quia†hîc antè dixi, ℔ erat videndũ qñ dicatur cõtracta ſocietas omnium bonorũ inter fratres ſimul habitantes poſt mortẽ patris,aut habitãtes cũ patruis,vt hæc materia ſit clara practicis, illã expediã p cõcluſiones & doctrinas doctorũ cũ limitationibus. 24 *Concluſiones quando inter fratres ſimul habitantes præſumatur ſocietas.*

PRima ergo concluſio ſeu doctrina in hac materia erit, ℔ quando omnes fratres ſimul habitãtes nõ ſunt omnes maiores,ſed alter eorũ eſt pupillus, alter maior,tunc inter eos non eſt cõtracta ſocietas.l. vt in conductionibus.ff. pro ſocio. Bart. in l.ſi patruus. C. cõmunia vtriuſque iudi.Ang.in conſ.lx.inci. De pluribus fratribus.Lud.Rom.in conſi.xxviij.incip.in caſu propoſito. Do. meus Iaſ.in d. l. j. C. qui teſta. face. poſ.qui ampliat etiam ſi tractetur de vtilitate pupilli: quia ſibi valde conduceret ℔ intelligeretur contracta. Ita Bal.in l.cum oportet.in prin.in iij.col.C.de bonis quæ lib.& Alex.in conſ.ſuo xlix.in j.vol.in j.col.Lud. Rom. tamen conſuluit punctualiter contrarium. ita conſuluit in conſi.ccccliij.quod incip.Omnipotentis Dei viſa principali conſtitutione. & dicit do. Soci. in conſ.ſuo clx.inci.Dominus labia mea,&c.in præſenti conſultatione.in v.col.quæ opinio Lud.Ro.eſt ſuſten

BIU Cujas

tabilior & fortè verior, †nam pupillus poteſt ſibi ac-
25 quirere ſine tutoris authoritate.§.pupillus.inſtitu.de inuti.ſtipu.ſed quòd obligare ſe non poſſit, eſt in eius fauorem introductum, ergo aduerſus pupillũ obſeruari non debet,vt dicit tex.in l.iij.§.diuus.ff.de carbo.
25 edic.† imò etiam ſi prohibeatur per ſtatutũ ne pupillus aut minor quid ſine tali ſolẽnitate faciat, ſi tamen faciat in eius vtilitatem,ſibi acquirit,& valet actus gl. eſt quã Ang.ibi ſingulariter notat ad hoc in l. ij. ff. de accepti.& probatur in l.cùm hi. §. ſi cauſa. & ibi hoc tenet Guil.de cuneo.ff.de tranſact. ad idem gl. & Bal. in l.quęcunque.C.de bonis quę libe.& cõſuluit Ang. in conſi.ſuo vlt.inci.Statutum eſt quòd mulier. plura dixi ſuprà in tit.*Des droictz & appartenances à gens mariez.*§.j.incip.*Femme mariée, ſoit qu'elle ait pere.*in gl. in verbo,*contractz entre les uifz.*in v.limitatione,vbi quædam allegaui in oppoſitum. Ex quibus cogita quid dicendum de veritate huius deciſionis.

27 *Prima cõcluſionis limitatio.* ET ſtante prædicta deciſione Lud.Rom. in d.conſ. ccccliiij.vera, dic ergo † ꝙ concluſio & regula limitari poſſet,niſi eſſet vtile ipſi pupillo quod ſocietas fuiſſet contracta per ſupradicta.

LImita ſecũdò, niſi talis pupillus haberet tutorem qui communicaret aliis fratribus.& alijſibi communicarent:tunc intelligeretur cõtracta ſocietas.tex. eſt in l.vt incõductionibus.ff.pro ſocioBal.expreſſè in d.l.ſi patruus.in vlt.co.C.cõmunia vtriuſq; iudicij.& in l.mandatũ.in ſecunda opinione.C.mãdati.nec obſtat ſi dicatur,ꝙ tutor non poteſt authorizare niſi loqueret,per tex.in l.j.ff.de autho.tuto.& notat Dy.in l. vbi non voce.ff.de reg.iur.& Bal.in l.ſi ſine.C.ad Velleia.quia ad hoc reſpondet Bar.ꝙ illud eſt verũ in actibus expreſſis,& ꝙverbis expediuntur:ſecus in tacitis, & ꝙ factis expediuntur,vt dit Bal.in d.l. mãdatum. & ibi Barth.de Salic.in vij.oppo.& idem Bal.in d.l.ſi patruus.argumento l.fiſtulas.§.ſi fundum. de cõtrahen. empt.ita dicunt & tenẽt do.meus Iaſ.in d.l.j.C.ꝙ teſt. facere poſſunt.& Soc.in cõſ.ſuo clx.in v.col.ibi,reſpõdent etiam & aliter.& Ale,in conſi.ſuo xxxij.in v.vol. & in conſi.xxxvj.& xxxvij.cum tribus ſeq. in iiij.vol.

TErtiò limita,niſi pater in vita mandaſſet communi nomine exerceri,quia quo nomine iuſſit teſtator,eo nomine factum pręſumitur,non obſtãte quòd aliquis eſſet pupillꝰ.tex.in l.qui negotiatione.in prin. ff.de admini.tuto.quem text.allegat formaliter Bal.ita limitãs in d.l.cũ oportet.in iij.col.C. de bonis quæ libe.ita tenet do.meus Iaſon.in d.l.j.C.qui teſt.facere poſſunt.Alex.in conſ.ſuo xlix.in j.vol.repetito in cõſ. xxxvij.in iiij.vol.in j.co.Barb.in conſ.xxxvj.in xv.col. in ij.vol.& ꝙd importãt hæc verba prolata p teſtatorẽ volo quòd filius meus pupillus viuat communiter,& moretur vſque ad vigintiquinque annos cum fratre, vide Bar.in conſ.ſuo clxviij.incip.quidem habens bona communia.

QVartò limita dictam cõcluſionem procedere in pupillo,non autẽ inadulto carente curatore,per regulam l.ſi curatorẽ habẽs. C. de in integrum reſtit. minorum. ita in ſpecie limitat do. Alex. in conſil.ſuo xlix.in ij.col.in j.vol.repetito in cõſ xxxvij. in iiij.vol. vbi dicit, ꝙ maximè quo ad fructus poteſt diſponere prout maior , & ideo in illis poteſt contrahere ſocietatem.vide ibi per eum. & in conſil.ſuo xxx.in ij. vol.

QVintò pro limitatione dic , ꝙ licet pupillus non poſſet tacitè vel expreſsè ſocietatem contrahere cum fratribus aut patruis, tamen ſi aliquid ſecum cõmunicatum ſit,vel communi nomine factum,poterit pupillus quãdo pupillarem ætatem exceſſerit ratum habere,ſi fuerit bene geſtum.ita Bal. in trac. de duobus fratribus.quem perfecit poſt Bar. qui imperfectũ dimiſerat.alle.l.ſi pupilli.in prin.ff.de neg. geſt. & l.ſi pupillus.ff.de nouat. Ita tenent Alex. in dicto conſi. xlix.in j.vol.iam ſ. alleg.& Soci.in conſi.clx.in v. col. vbi dicit quòd iſta ratificatio colligitur, ex quo factus maior incipit cõmuniter exercere artẽ & proſequi.l. Iulianus,cum materia.ff. qui ſatisda. cogan. Et etiam ſi fiat diuiſio lucrorum tanquam quæſitorum in communi ſocietate, vt dicit ibi Soci.& ita etiam tenet Philippus Decius in conſi.ſuo xxj.in j.col.

SEcunda † principalis concluſio eſt qñ omnes fra- 28 *Concluſio ſecũda.*
tres ſunt maiores natu,ſed neuter eorũ negotiatur,qa ſunt nobiles & diuites,& in hoc cõcludũt doctores, ꝙ licet hęreditatẽ paternã indiuiſam poſſideãt, tamẽ inter eos non præſumitur cõtracta ſocietas, niſi expreſsè ſit dictũ.& ita tenet Bar.in d.l.ſi patruus. per tex.in l.ex parte.§.ſi filius.ff.familiæ erciſ.Alex.in cõſ. ſuo xlix.in j.vol.& in conſ. xciiij. in j.vol. incip. Viſis dubiis.quod eſt repetitum in conſilio xxij.in iiij. vol.

LImita hanc cõcluſionem duabus limitationibus. *Eius limitationes.*
Primò videlicet,niſi omnia vndecũque ſimul cõmunicata fuiſſent, qa tunc per eam communicationẽ intelligitur cõtracta ſocietas omnium bonorum. Ita tenet Bal.in l. ſi patruus.in pe.col.circa finem.C.communia vtriuſque iudi. Alex.in d.cõſ.xlix.in ij.col. in j. vol.& plures tenent in hoc cum Bal.contra Barto. de quibus p do.meum Iaſ.in d.l.j.C.qui teſta. facere poſ.

LImita ſecundo , niſi ex diuturnitate temporis, & communi vſu viuendi, & concurrente conuerſione ſanguinis aliud inducatur ,quia fratres ſunt. Ex iſtis tribus abſque aliqua negotiatione,etiam inter eos cenſebitur contracta ſocietas,per regulam l. Procula. ff.de proba.iuncta l.qui ſeruus communis.ff.de dona. inter virum & vxorem iunctis his quæ notantur in l. qui dotem.ff.ſol.matri.Ita tenet Albe.de Roſa. in d.l. j.C.qui teſta.facere poſſunt. & poſt eum Bald. & do. meus Iaſ.& Sali.in d.l. ſi patruus.

TErtia principalis†cõcluſio eſt quãdo mortuo pa- 29 *Concluſio tertia.*
tre alter ex fratribus tantùm negotiatur,alter nõ, quia tunc inter eos non eſt contracta ſocietas cũ alter nihil ponat.l.j.in fi.ff.pro ſocio.& ille qui negotiatur, magis videtur donare quàm cõtrahere; vnde quæſita p eum qui negotiatur,nõ debẽt cõmunicari alteri qui non negotiatur.Ita Barto.in d.l.ſi patruus.& d.l.cum duobus.§.ſi tunc fratres.ff.pro ſocio.Et cum Bar.trãſeunt Fulgo.& Pau.de Caſt.ſed intellige tamen in hoc Bar.quando alter frater qui nõ negotiat non poneret lucra vndecunque prouenientia in communi, ſed ea ſibi reſeruaret: ſecus autem ſi lucra vndecũq; ꝓueniẽtia, ſiue ex domo ſiue ex reditibus beneficiorũ in cõmuni poneret,quia tunc inter eos præſumeretur contracta ſocietas.Et ita tenet Bal. contra Bart. in hoc in l.ſi patruus.in vlt.col.& in tractatu de duobꝰ fratribꝰ. in viij. col. & Petrus de Anchara. & Alex. in conſiliis ſuis ſuprà alleg. & ad prædicta addendum eſt dictum Bald.in l.prætor.§.ſed& filius.per illum textũ.ff.de edẽdo.vbi dicit,quòd ſi ſunt duo fratres ſimul habitãtes mortuo patre,quorũ vnus eſt notarius, vel aduocatus,vel mercator,& lucrum ſuum ponit in communi:quòd ex hoc præſumitur & intelligitur quidam ſocialis conſenſus inter eos,& plus non dicit. ¶ Aduerte 30
etiam ad vnum in ſocietate, † quòd poſſeſſio non requiritur,nec traditio in ea trãſlatione dominij.l. j.§.j. ff.pro ſoc.& in l.ſocius.ff.ſi cer.pet. vbi latè moderni, vt dicit Pyrrhus in conſuetudi.Aurelianen. tit. de ſocietate,c.iij.&adde Iaſ.in d.l.de diuiſione.col.ij.ff.ſol.

matri.

BIU Cujas

matri. ¶Faciunt quæ dicit Bal.in l.nulla.in prin.C. de iure dotium.dixi suprà,in tit.*des droicts & appartenances à gens maiez*.§.ij.in gl.*participant*.& hoc tit.§.j.in gl. *saisit*.in additione ibi posita,vbi posui casus in quibus non requiritur traditio.†

31 Cõclusio quarta.

QVartus & vltimus †casus, seu quarta principalis conclusio, & cæteris frequentior & vtilior est, quando omnes fratres mortuo patre negotiantur simul,&in hoc fac regulam generalem† ꝙ inter omnes fratres maiores natu simul mortuo patre negotiantes præsumitur cõtracta societas,sicut in dubio præsumitur cõtractum matrimonium inter virum & mulierẽ simul habitantes.l.in concubinatu.& ibi Bart.ad hoc notat in fi.ff.de concubi.& l.in liberæ.ff.de ritu nupt. & quia est actus qui nõ potest geri citra ius & nomen societatis.arg.l.pro hæred.in prin.ff.de acquir.hæred. ita Bar.in d.l.si patruus.

32 Regula.

Regulæ intellectus.

INtellige hanc regulam vt sit societas cõtracta illius negotiationis vel mercantiæ quæ exercetur,& non omnium bonorũ,eo ꝙ actus nostri voluntarij non extenduntur vltrà qũàm gerantur.l.j.§.si quis hoc interdicto.ad finẽ,vbi Bar.hoc notat. ff. de itinere actúque priuato.ita Bart.in d.l.si patruus.Panor.in consi.lxvj. quod incipit attingam breuissimè decisionẽ huius dubij.in j.vol.Alex.in cons.lxxviij.in ij.vol.incip.discussis.Philippus Decius in consil.xxj.incip. viso puncto. Subintellige prędicta habere locũ,& esse vera in actibus vniformibus, sed quãdo omnes fratres negotiantes exercentur in eadem mercantia vel negotiatione, puta quia omnes se exercent in mercãtia pannorum, vel tenent apothecam,tũc verũ est ꝙ intelligitur contracta societas tãtùm illius negotiationis:secus autem in actibus difformibus,& varietatẽ habentibus, puta vnus est mercator,alter aduocatus aut practicus,alter ecclesiasticus,& omnia bona vndecũque proueniẽtia ex diuersis exercitiis communicãt:quia tunc ex diuersis exercitiis,& ex actibus ita promiscuis & indifferẽrentibus debet præsumi contracta societas generaliter omnium bonorum.ita tenet Bal.in d.l. si patruus. in vlt. col. & in tractatu de duobus fratribus. in viij. col.& seq.&istud sequitur do.meus Ias.in d.l.j.vbi dicit quòd sibi plus placet hæc distinctio Bal. & dicit ꝙ Lud.Rom.in cons.ccxcj.inci.cùm isti fratres comprobat plenè istud per quatuor rationes.etiam Lu.Rom. in cons. ccccl xx. quod incip. cum isti fratres lucra ex negotiationibus.& plenè de hac distinctione Bal. per And.Sicu.in cons.suo xxxvj.inci. Scribitur sapienter. in iiij.& v.co.in ij.vol.vbi maximè dicit ꝙ etiam inter nobiles qui negotiantur, si tamen vndecunque prouenientia communicant,præsumitur contracta societas. & ibi plenè per eum, ad quem recurrendum est, & ad dominum meum Ias.in d.l.j.

ADDITIO. Aduerte tamen si vnus ex sociis aliquid emat nomine proprio,an sit communicandum, vide Bertrandi in consilio suo cccl viij.num. primo,in prima parte.

ADdantur ad prędicta quę dicit Bal.in l.mãdatum in iij.opinio.C. mandati. vbi dicit quòd si morte patris finita erat societas cum alio socio contracta, iuxta l.actione.§.morte.& l.adeo.in princi.ff. pro socio. tamen si filius postea cum socio patris iisdem institoribus vtatur sicut prius,intelligitur societas cum filio renouata, quanuis filius fuisset pupillus tutorem habens, cuius patientia interuenisset, per id ꝙ habetur l.si quis mancipiis.§.si impubes. & l.in eum. §. si dominus.ff.de institor.bonustex.in l.cuicunque.§.fi.co. tit.quod dictum refert & sequitur Barbatia in c.quia in xij.co.de iu l.& in c.peruenit.in iiij.col.de emptio. & vend. Alex.cons.cxxxij.in j.col.incip.perlectis.in v. volu.faciunt & alia quæ dicuntur de huismodi continuatione seu renouatione societatis per Ioan.Lupum in repet.rub.de'don.inter virum & vxorem.§.lxij. nu. xxviij.& xxix.

ADDITIO.Sed quid si viuo patre vnus frater maior negotietur,eo ꝙ pater est senex, nunquid postmodum debeat habere salarium de sua negotiatione? videtur quòd sic, vt tenet Petr. Girardi in suo singul. lxxxiiij.incip. executor vltimæ voluntatis.†

ADuertendum est tamen, quoniam vt dixi,† societas omnium bonorum fundatur ex præsumptionibus & actibus qui non possunt fieri citra ius & nomẽ societatis,vt inquit Bar.in l.Titiũ & męuium.§.altero.ff.de admini.tuto.& in d.l.si patruus.ar.l. pro hęrede.l.Papinianus.ff.de acquir.hæred.& tales prę sumptiones vel coniecturæ sunt quãdoque graues,quandoque violentæ,quãdoque leues secundum varietatẽ casuum,vt notat Pet.de Anch.in cons.cccij. inci. Materia qua quæritur.& Ang.in consi. cxij. incip. Bona acquisita.col.j.Ad hanc enim societatẽ generalem omnium bonorum plures prę sumptiones & cõiecturę requiruntur,secundum Pet.de Ancha. vbi dicit plura esse,ex quibus videtur esse contracta talis societas. 33

34 Præsumptio pro societate omnium bonorum.

PRimò, † communicatio bonorum post mortẽ patris aut aui. Secũdò communionis cõtinuatio per xxx.annos. Tertiò, communis habitatio vtriusque familiæ.Quartò,communicatio fructuum ex possessionibus.Quintò,expensarũ sumptuũ & onerum imminentium circa res & personas ipsorum, nunquã inter eos reddita,vel inita ratio, licet factæ fuerint de obuẽtionibus in cõmuni.Ita etiam dicit idem Pet.de Anc. in consil.clxix.inci.Plura dubia. Et ita refert Philipp. Decius qui fuit præceptor meus in consi.suo xxj.in ij. col.incip.viso puncto. & ex his actibus satis præsumitur contracta societas.¶Vide Boërium in consuet.Biturícen.tit.de consuet.matri.§.iij.vbi in materia societatis allegat plura consilia doct. ex quibus plura sunt hîc allegata.¶ Et vide etiam Soci.in consil. suo iiij. in iiij.vol.vbi dicit duplicem esse societatem, expressam scilicet & tacitam, & ibi ponit plures species societatis,& vide eundem in consi.suo vj.eodem vol.

ET aduerte quia omnes prædictæ societates intelliguntur in diuisione fienda inter eos qui prętendunt habere communitatem.Sed in hac patria in qua sũt serui & homines manusmortuæ aliter & alio modo quoad dominum est considerandа communitas, cum semper & omni casu fratres etiam,siue sint pupilli,siue nõ,seu si sint cum patruis,siue non, censentur, tenentur, & reputantur communes in bonis, etiam post mortem patris,& maximè illa in qua pater eorũ erat cum patruis,nisi constet de diuisione bonorum mobilium & hæreditagiorum, & separatione foci,panis,& habitationis, vt in §. *gens de mainsmorte estans en communion*.in tit. *des mainsmortes*, ne alij actus de quibus suprà,faciunt quo ad prædictos effectus præsumere communionem esse in vna negotiatione in qua negotiantur, & separationem in illa in qua non negotiantur nisi quo ad eos tantum. ¶ De iure tamen per non diuisionem non inducitur communitas, nec societas.l.si fratres.ff.pro socio.ita dicit Pyrrhus in consue.Aurelianen.in titu.de societate,cap.iij.Et ibi dicit † quòd confectio inuentarij per fratres post mortem patris est actus contrarius societati. 35 36

Quid de societate fratrum manusmortuæ.

ET aduerte † quòd notanter dicitur suprà in regula,si simul negotiantur mortuo patre,quia si viuo

BIU Cujas

patre negotiabantur,& mercaturam etiam diuersam, aut vnam eandem exercebant, & omnia lucra simul ponebant,tamen inter eos non pręsumitur contracta societas,nec ad debitavnius alter tenetur,vel econtrà, eo ꝙ cùm viuo patre fructus aduętitiorum debebantur ipsi patri,intelliguntur tales filij negotiari pro patre,& sic non censeatur inter eos aliqua societas contracta. Ita limitat Bald.in l.cum oportet.in prin.in iij. col.C.de bonis quæ libe.& in l.certum in ij. col. & in l.filiæ.in vj.col.C.fam.ercis.& in l.ex duobus. §. fi. in lectura antiqua.ff.de nego.gest.& per Ludo.Rom. in consilio cccclxxj.incip.Lucrum autem.alleg.per. do. meum Ias.in d.l.j.C.qui testa. facere possunt.

7 Quæstio notabilis. SEd quid si vnus fratrum viuo patre negotietur circa possessiones patris,alij verò nō, & habeat alios fratres nihil negotiantes,an mortuo patre in diuisione bonorum allegat.ratione negotiationis & administrationis factæ per eum,possit petere tantum salarij quantum dedisset pater vni negotiorum gestori? Do.meus Ias.in l.illud.in v.col. quærit de hac q. post Fulgo. sed satis crudè eam determinat, & posset meliùs decidi per hîc antè dicta.

ET quando ibi disputat do. meus Iason, si vnus ex fratribus communiter negotiantibus emerit proprio nomine fundum, licet de pecunia communis negotiationis,an teneatur talem fundum communicare,vide ibi plenè per eum,& per eundem in l.j.in fine ij.col.C.de furtis.& amplissimè per do.Andr.Sicu. in dicto consi.xxxvj.in ij.vol.Pet.de Anch.in d.consi. cxlix.& in consi.cccij.suprà alleg.Philippum Decium in dicto cons.xxj.in v. col. ibi, quartò videndum est. ¶Vide de hoc Io. Sanxon in consuet. Turonen. tit. *de communauté des biens*,art.ij.fol.cxxix.ibi,hinc dicit Bal.

38 †Quid autem de duobus ementibus vnam rem,an in illa re dicantur socij : tex.in l.ij. in prin. & ibi Bart. ff. commu.diuidun,& Ias.in §.quædam.instit. de action. tenent ꝙ sic,si animo contrahędæ societatis simul emerint.vide Boërium in consuet.Bituricen.tit.de consuet.matr.§.in fine glo. ¶Et dicit do. meus Ias. in d. §. quædam,quòd etiam proprietarij possunt inter se diuidere proprietatem rei non vocato vsufructuario, sed non præiudicat vsufructuario, nisi vocetur, per tex.in l.is qui fundum.ff.de vsufru.lega.contra tamen dictum Nicolai de Neapoli qui dicit quòd non possunt diuidere eo non vocato.

QVia hîc ergo vidimus quomodo societas omnium bonorum contrahatur siue tacitè, siue expressè redeamus ad quæstiones superiùs promissas tangere,de quibus per do.meum in l.fina.C.de colla. expedita ergo prima.

39 Secūda. principalis quæstio. QVæro de quæstione† quā annectit Pau. de Cast. in d.l.fi.quam dicit de facto fuisse in ciuitate Paduæ in duobus fratribus nobilibus, quorū vnus habebat magnam familiam, scilicet vxorem, filios,nutrices & similes personas, sed gerebat totam curā rei domesticæ & familiaris,alius frater qui non habebat vxorem nec filios, nullam curā habebat de rebus familiaribus, nunquid tēpore diuisionis possit iste frater minor natu petere à maiore illam impensam vxoris,filiorū & familiæ,quas iste non habebat?do.meus in d. l. fi. post Pau. de Cast.finaliter concludit ꝙ non. dicit tamen Bald. ꝙ in rusticis est verum, quando filij illorum operantur in domo,aliàs non.

CRedo quòd in omnibus sufficit pro recompensatione dictarum impensarum cura & sollicitudo, seu administratio illius fratris habentis filios circa rē domesticam & familiarem.

SVbnectit† idem do.meus in d.l.fina. quid econtra, videlicet si duo fratres mortuo patre stant in communione bonorum paternorum,vnus frater habet filios qui tota die lucrantur, & exponunt in communi lucrum, alter frater nullos filios habet, nunquid iste frater tempore diuisionis,qui habet tot filios laborātes,habebit plus altero,quod verisimiliter lucrati sūt eius filij.Istam quæstionem examinat ibidē dominus meus Iason,& in §.sequens.in pen.& vlti.col.inst.de actio.& breuiter concludit insequendo Angel.in l.ex duobus.ff.de neg.gest.quòd debet haberi ratio operarum illorum filiorum.& ideo dicit Bal. in tractatu de duobus fratribus.in ix.col. quòd si duo fratres rustici teneant terras ad laborandum,& vnus eorum habeat duos filios laborātes,alius nullos,ꝙ fructus ex cultura percepti tempore diuisionis debent diuidi in capita,& non stirpes,& sic ille frater qui habebat duos filios habebit tres partes,& alius vnam.Et vide eundē Bal.in d.tracta.in vlt.col.vbi dicit,tales fructus percepti ex opera debent diuidi arbitrio boni viri.iuxta verisimilem operarum qualitatem. Plus dicit idem Bal. in l.j.in xj.quęst.C.pro socio.vbi dicit quòd si duo fratres mortuo patre habeant prędium commune,& cō duxerunt duo prædia ad laborandum, & vnus istorū fratrum habebat duos filios laborantes,alius nullum habebat,& ex fructibus prædiorum multa acquisiuerunt,quòd quo ad lucra prouenientia ex prædio communi medietas attribuitur proprietati, & alia æqualiter diuiditur per capita,non solum fratrum,sed filiorum,quia est natura societatis quòd diuidāt lucra per capita. De aliis verò fructibus perceptis ex prædiis conductis ad laborandum,tenet quòd lucrum diuidatur per capita fratrum & filiorum,& sic ille frater qui duos filios laborantes habebat,consequetur tres partes,& alius vnam.& istam decisionem allegat & sequitur dominus Alexan.in consi.suo cxxxij.in ij.volu. & in aliis locis allegatis per dominum meum Ias.in d.l. fin.C.de collatio.

ADuerte quia videretur ꝙ istud intelligi deberet in fructibus perceptis,sed si fiat diuisio hæreditagiorum fructibus pendentibus, videtur ꝙ cedere debeant fundo. Quia fructus pendentes pars fundi esse censentur.l.fructus penden.ff.de rei vend.dixi in pluribus locis.Credo etiam ꝙ si fiat diuisio inter fratres habētes hæreditagia seu prædia communia fructibus pendentibus iam cultiuata & seminata per fratres & eorum filios,ex quo ius est iam quæsitum filiis fratrū qui iam laborauerunt & cultiuauerunt, ꝙ sine voluntate & consensu eorum,cùm iam ius est quęsitum per dictam culturam & laborem,non potest fieri præiudicium in fructibus in quibus debent habere portionē per capita laborantium. Quoniam diuisio proprietatis non præiudicat habenti ius in fructibus. dicta l.is qui fundum.ff.de vsufruct. leg.

41 Quarta regula Baldi. QVarta regula Baldi est, † quòd donatio facta filiis in potestate,quia habet vim relicti,cùm confirmetur per mortē,non confertur,quia id quod post mortem eius,de cuius hæreditate agitur,quęritur,nō confertur. vt l.j.§.si impuberi.ff.de colla. bono. sed si est donatum emancipato tēpore emancipationis cōfertur,l.vt liberis.§.fina. C. de collation. Si verò post emancipationem hoc priùs non acto,non fit collatio nisi in duobus casibus,vt in l.illud.§.finali.C. de collatio.& hoc in simplici donatione,† sed in donatione remuneratoria non fiet collatio, quia non est mera donatio. l. Aquilius. ff. de dona. authen. vnde si parens.C.de inoff.testa.† Donatio verò propter nuptias

42 Donatio remuneratoria. 43

bene

BIU Cujas

bene confertur, vt per tex. Bal. & doct. in l. quoniam nouella. C. de inoff. test. & in l. omnimodo. §. fi. C. de inoff. testa. Ita dicit Bal. in d. l. quoniam nouella. ¶ Sed pro clariori intelligentia huius regulæ aduertendum est ad tria dubia.

Dubia tria.

PRimum vtrum donatio simplex facta filio debeat conferri. & istud diuidetur in duo dubia. Primum, vtrùm donatio facta filio in potestate debeat conferri. Secundum, vtrùm donatio facta filio emancipato debeat conferri.

SEcundum, vtrùm donatio remuneratoria debeat conferri.

44 Donatio propter nuptias.

TErtium, vtrùm donatio propter nuptias debeat cõferri. De ista non aliter insistã, quia est satis clarum, vt dixi per Bal. & doct. in l. quoniam nouella. C. de inoff. test. & in l. omnimodo. §. fi. C. de inoff. test. & etiam vndecunque procedat, dummodo procedat de bonis illius de cuius hæreditate agitur, quia semper debet conferri. do. meus Iaſ. in d. l. quoniam nouuella.

AD primum omissa disputatione doctorũ, de qua in auth. ex testamẽto. C. de colla. maximè per do. meum Iaſ. fac regulã, & communem conclusionem,

45 Regula communis.

†quòd donatio facta per patrem filio in potestate, nõ debet cõferri, quia morte confirmatur, & sic videtur ius esse quæsitum post mortẽ patris. Ista est communis conclusio, & regula doctorum in dicto loco.

LImita primò istã communẽ conclusionẽ quo ad nos, & in patria nostra consuetudinaria Burgundiæ non habere locum generaliter dictam cõmunem conclusionem, quia cum sit filius, & sit vnus de debẽtibus succedere, & de veris successoribus, quod nõ põt eidẽ aliquid relinqui plus quàm alteri, quia testator p consuetudinem nostram nõ potest plus vni relinquere quã alteri per quancunque vltimã voluntatẽ: quod tamẽ fieret si ita esset quòd talis donatio haberet vim relicti. Et ideo quomodocunque sit, semper in patria nostra cõsuetudinaria donatum filio in potestate non potest ei esse præcipuum, imò semper est ponendũ in hæreditate, & quilibet filiorũ habebit partẽ, quia aut cõfirmatur morte, & tunc quia habet vim relicti non valeret per consuetudinẽ nostrã, aut nõ confirmatur morte, & tũc reperiretur in ipsa hæreditate, ex quo erit inualida, & ideo diuidetur inter omnes hæredes.

ALias tres limitationes ponit gl. in auth. ex testam. C. de colla. ponendo tres casus, vbi donatio simplex facta filio in potestate debet conferri, vt ibi p gl.

DOminus meus Iaſ. in d. auth. ponit alias quatuor limitationes ad dictam cõclusionem, quas nõ repeto hîc, sed tãtum pono vnã, videlicet quæ est, quòd in omnibus casibus in quibus donatio facta per patrẽ filio in potestate, valet, statim in omnibus illis casibus donatio debet conferri cum fratribus, cum statim valeat, vt tenet Alex. in d. auth. in iij. col. qui autem sint casus in quibus donatio facta per patrem filio in potestate valet, ponit do. meus Iaſ. in l. frater à fratre. in litera, in xviij. co. vsque ad finem. & in repetitione, in fi. ff. de condictio. indebi. & omnes illos casus ponit Soci. in suis fallentiis, in litera D. in centesimatertia regula fallentiarum. vbi in apostil. ponuntur remissiones ad hanc materiam, ideo cum hic §. sit iam satis oneratus, non insisto. sed ad ibi dicta me remitto.

ADuertendum est tamen quòd cùm vt videmus, donatio quæ fit filio in potestate, fauore & contẽplatione matrimonij valet, vt tenet Guid. pap. in deci. sua. cxlv. debet cum fratribus conferri, per limitationem hîc ante positam.

46 DE donatione † autem quæ fit filio emancipato clarum est quòd debet cõferri, cum statim valeat. & ideo debet conferri. & ita tenet do. meus Iaſ. in d. auth. ex testamento. in v. col. vsque ad finem. vbi ponit disputa. huius quæstio. deinde facit regulã cum quatuor limitationibus. sed tu dic quòd quicquid sit semper in hac patria tenetur conferre, nisi in casu primæ limita. ſ. ꝙ nõ vult succedere, quia tunc hoc casu non tenetur conferre, & nisi fuerit expresè dictũ per donatorem quòd non vult talem donationem conferre, per text. in d. auth. ex testamento.

AD secundum † vtrùm donatio remuneratoria cõferri debeat cum fratribus, nam remuneratoria quæ fit filio in potestate per patrem statim valẽt, vt tenent doctores in auth. vnde si parens. C. de inof. testa. Bar. Soci. in cõſ. suo ccxx. inci. visa. verſ. confirmo etiã. ergo videtur quòd debeat conferri. per limitationem præcedentẽ. tu tamẽ dic cõtrarium, cùm talis donatio censetur peculium aduẽtitium, quasi quęsitum industria filij, secundum gl. in l. si donatione. C. de colla. vbi dominus meus Iaſon in iij. col. sed aduentitia hodie non conferuntur, vt in l. fin. C. de collatio. igitur.

47 Donatio remuneratoria ãn cõferri debeat.

ET dicit ibi † do. meus Iaſ. quòd tria copulatiuè requiruntur ad hoc vt dicatur donatio remuneratoria: primò quòd talia merita verè appareãt: nec in hoc staretur assertioni patris. docto. in d. l. si donatione. & do. Soci. in consi. suo ccxcv. in iij. & iiij. col. qui posuit in hac patria sex casus multum notabiles, quos hîc in seruissem, nisi hic §. iam satis fuisset oneratus, sed vide cum cùm casus tibi euenerit. 48

ADuerte, si merita nõ appareãt, an saltẽ valeat vt donatio simplex. videtur ꝙ non, quia tanquã simulata nõ trãsit possess. ĩ donatariũ. text. est singularis in l. empto. ff. de aqua plu. arcenda. Ang. in l. j. §. si pater. ff. pro donato. & in l. si donatio. C. de coll. Cępolla. cautela cxlix. licet contrarium teneat Bart. in d. §. si pater. dixi plenè in meo monologio, in verbo, donatio.

SEcũdò requiritur † ꝙ talia merita sint æquialẽtia rei donatę, hoc est ꝙ filius fecerit tale meritum patri, ꝙ si fuisset extraneus, tantũ fuisset lucratus. c. relatum. in versicu. iuxta seruitij meritum. de testa. aliàs illud donatum quod excederet meritum non esset adaduentitium, nec valeret, secundum Bal. & Salic. in l. illud. C. de sacroſ. eccl. & latè Imola in l. Aquilius Regulus. ff. de donat. ex quo reprehenditur Bal. in auth. ex testamento. in iij. col. C. de coll. quẽ sequitur Rom. in d. l. si donatione vbi dicunt, ꝙ sufficit ꝙ benemerita filij non sint infra dimidiam rei donatæ, quia illud reprehendit Alex. in d. l. si donatione. & post eum do. meus Iaſo. & idem dominus meus in l. petens. in vj. col. C. de pactis. & in auth. vnde si parens. in vlti. col. C. de inof. testam. Alexan. in consi. lv. in ij. col. in j. vol. ponit quomodo merita debent esse æquiualentia. 49

TErtiò requiritur † ꝙ talia merita seu talia seruitia non sint obsequialia ad quæ tenetur filius, quia non exigunt remunerationem. l. filia. C. de patria potestate. secundum Bal. & omnes modernos in l. filiæ cuius. C. fami. erciſc. & istis concurren. si fiat talis donatio propter benemerita, quæ dicit remuneratoria, non fiet collatio, nec veniet communicãda cum aliis fratribus. plura alia ſpecialia habet huiusmodi donatio remuneratoria, de quibus per do. meum Iaſ. in l. ex hoc iure. in xij. col. ff. de iustitia & iure. & in l. si non sortem. §. libertus. ff. de condict. indebit. ¶ Aduerte, † quia si pater dederit filio aliquid pro titulo vt promoueatur ad sacros ordines, non tenetur conferre, vt in terminis tenet Io. Fab. in l. si emancipati. in suo breuiario. C. de colla. & in §. igitur quartam. institutio. 50 51

BIU Cujas

de inoffic.testa.& rationem ibi assignat,quia non potest vendi,nec ad hæredes transmitti.

52 *Regula quintæ Baldi.* QVinta regula Baldi est,† ꝙ illud quod acquirit filius ex titulo nõ lucratiuo sed oneroso non venit in collatione.l.j.§.nec castrense.ff.de coll.bonorũ. vers.hęc enim ꝓpter onera.quia nõ videt adesse,cum tantum sibi absit de proprio quantum quęsiuit,arg.l. quia pretio.ff.de vsufrũ.& si plus valeret,istud censet ex industria.ff.ad legẽ Falcidiam.l.si hæres. & sic aduentitium:ideo nõ conferendum.ista sunt verba Baldi in d.l.quoniam nouella.in sua quinta regula.

QVo ad istã regulã aduertendũ est,quãdo filius aliquid lucratur,aut lucratur ex pecunia paterna, seu illius de cuius hæreditate agitur, & tunc hoc casu dubiũ est an tale lucrũ debeat cõferri.& tũc dicit Bar. in d.l.j.§.nec castrẽse.ff.de collat.bonorum.in iij.col. ibi, & hoc tene menti ad quęstionẽ quã vidi de facto, cõsueuit esse quęstio &c.ꝙ aut filius lucratur cũ pecunia paterna,& acquirit sine aliquo onere,vel sine opere, & tũc illud lucrũ attribuitur pecunię,& ideo tanquã ꝓfectitiũ debet cõferri & cõmunicari, sed si lucratur cũ pecunia paterna & opere suo,tunc dic ꝙ illud lucrũ quod attribuitur pecuniæ tãquã profectitiũ debet cõmunicari. ita loquitur gl.in l. cũ oportet. C. de bonis quæ libe. sed quod attribuitur personæ non cõmunicatur,quia est aduentitiũ.d.l. cum oportet in prin.& insti.per quas personas nobis acquiratur.& dicit Bart. & cõmunis consuetudo est ꝙ medietas lucri detur personæ,pecunia aliæ.C.pro socio.l.j.& de hoc vide plenè per do. Soci. in consi. clxij. & per Pan. in consi.suo xxxvj.in j.col. incipi. In Dei nomine amen. circa primum dubium. in ij. vol. dixi aliquid suprà in tit.*des enfans de plusieurs lictz.§. la femme du filz qui uient demeurer*,ideo ampliùs hîc non insisto.

53 *Sexta regula Bal.* SExta regula Bald.est,†quòd nunquam collatio fit nisi descedentibus illis de quorum hæreditate tractatur,personis expressis in iure,& non aliter.l. fi. C. communia vtriusque iudicij.

ADistam regulã aduertendũ est, quia Bar. examinat istud mẽbrũ in l.si emãcipati.in vlt.col. C. de coll.& latiùs do.meus Iaſ.in d.l.si emãcipati.in iiij.co.

54 *Extraneus nihil confert.* vbi dicit,† ꝙ si penitus extraneus succedat cũ filio nõ tenetur illi cõferre.& de hoc est gl.in d.l.si emãcipati. quã tenẽt Bar.& omnes in d.l.si emãcipati.& Bar.in l. pater filium.in vlt.col.ff.de collat.dotis. & hæc regula inspecto iure nouissimo, ẽt nostrarũ cõsuetudinũ habet vtilitatẽ,† quia extraneus succedens ex testamẽto

55 cũ filiis institutus in duabus partibus totius hęreditatis nõ cõfert.& in hoc vt dicit Ful.in d.l. si emãcipati. dicta gl.est singularis.& do. meus Iaſ. ibi dicit de hoc esse textum in §.illud in verbo,omnibus aliis in gl. in verbo,omnino.in fi.in auth.de triẽte & semisse. & ibi gl. expressè dicit quòd regula d. l. fi. C.communia vtriusq; iudicij,ꝙ extraneus nihil cõferat, nõ est hodie correcta.& idẽ tenet glo.in d.l.fi.in verbo,omnino.& sic stat cõclusio ꝙ nedũ olim,sed etiã hodie extraneus succedẽs simul cũ filio nihil tenetur cõferre.do.meus Iaſ.in d.l.si emãcipati.cõfirmat istud per vnã regulam

56 *Regula.* quæ est,† ꝙ collatio nunquam habet locũ inter alias personas nisi solùm inter descẽdentes succedentes ascendentibus & non inter alios.& istud adhuc non habet locum nisi tria copulatiuè concurrant.allegat do. meus Iason tex.in §. illud.in verbo omnino. in fin. in in auth.de triente & semisse. & ibi gl.expressè dicit ꝙ regula d.l.fi. C.communia vtriusque iudi.quod extraneus nihil conferat,non est hodie correcta.& idem tenet glo.in d.l.fi. in verbo, omnimodo. & dicit ꝙ isto modo sunt intelligendæ omnes leges loquẽtes de collatione,in tit.de coll.ff.& C.hinc est vt dicit, ꝙ inter transuersales succeden.transuersalibus nõ habet locũ coll.& ponit exemplum. sunt tres vel quatuor fratres moritur vnus,alij fratres succedũt fratri prædefuncto ab intestato,nunquid bona quę habuerunt in vita illius præmortui teneantur conferre?certè nõ, quia inter transuersales non est locus collationi quando succedunt transuersali.gl.est singularis in l. j. in gl. fi. C. de legitimis hæredi.quam sequitur Pau.de Ca. ibi.& in d.l.si emancipati.& hoc credo esse verum de iure. Nec transuersales.

SEd quid †dicẽdum erit in hac patria ducatus Burgundiæ, vbi omnes in infinitũ etiam transuersales vsq; ad decimũ gradum quando sunt proximiores tenent locum primi hæredis & filij:ita ꝙ eis debetur legitima,ac si essent filij, an si sint transuersales debeant cõferre,ex quo ꝑ consuetudinẽ habentur vt sui, quia eis debetur legitima,ita ꝙ si vni plus relinquatur quã alteri per testamentũ,testamẽtum est nullũ,etiã si sint in quarto & quinto gradu,& sic de similibus, & ideo cũ illis pręteritis cõpetat cõtratabulas,est locus collationi.gl.in l.vt liberis.in gl.fi.circa mediũ.C.de collat. cum etiã consuetudo nostra vult æqualitatẽ inter eos seruari,ac si essent filij, quæ est potissima ratio collationis fiẽdæ.Ista quæstio mihi euenit pluries.& quicquid sit,semper mihi visum fuit, ꝙ tales nõ tenent cõferre,qa licet eis debeat legitima,& efficiãtur sui; nõ tamẽ ex hoc video ꝙ efficiãtur descẽden. quod necessariò requiritur ad hoc vt teneantur conferre. & ad id quod dicitur ꝙ eis debetur legitima,est verum, ergo necessariò sequitur ꝙ inter eos sit locus collationi,nõ est verum,quia ascendentib.etiam debetur legitima. l.nam & si parentibus.ff.de inoff.testa.& tamen inter ascenden.non habet locum collatio, vt dixi in prima regula Bal.& quãdo dicit Bal.in d.l.si emancipati.† & si omnia iura percunctatus fueri, nunquam reperies ꝙ fiat collatio nisi inter eos inter quos deberet legitima:dicit do.meus Iason.in d.l.in v.col.quòd Bal.vult. loqui quo ad descenden. tantum. 57 *Quid in Burgũdia, vbi transuersalibus debetur legitima.* 58 *Quo non conferant.*

ITem etiã non sequit affirmatiuè, istis debet legitima,ergo inter eos est locus coll. sed tãtũ illa regula Bal. ꝓcedit negatiuè.ita dicit do. meus Iaſ. limitando illã regulã in d.l.si emãcipati.in viij.col.C.de collatio.

ITem etiam ad id quod dicitur, quòd talibus transuersalibus cõpetit contra tabulas,ergo inter eos est locus collationi : ad hoc dico quòd etiam non sequitur,quia ascenden.cõpetit contra tabulas ipsis prętereritis, vt dictũ est antè, & etiam in successione matris vel lineæ maternæ de iure Digestorũ & C.nõ competit bonorum possessio cõtra tabulas.l.illud.§. ad testamenta.ff.de contra tab.& tamẽ habet locũ collatio. l. illam C.de collat.† ex his patet quòd neq; inter transuersales,neq; inter ascenden.est locus collationi, sed solũ est locus collationi inter descenden. tribus concurren. scilicet primò quòd veniant ex primo capite, scilicet vnde liberi.Secundò,quòd sint in primo gradu.Tertiò,quòd succedant.tit.vniuersali, quia si succederent tit.particulari,puta acceptarent legatum,fidei commissum,vel donationẽ eis factã, & aliter nollent esse hæredes vniuersales patris, & certè nõ tenerentur conferre.ista tria latè examinat do.meus Iaſ.in d.l. si emancipati. ad quem me remitto. & de vltimo Bal.vide in d.l.quoniam nouella. ¶ Ego nunc sum in contraria opinione,& credo† ꝙ teneantur cõferre,& moueor per tex.ad literam huius nostræ consuetudinis hoc eodem §. iunctis §. ij. & iij.† vbi iure nostro municipali omnes etiam quicunque sint transuersales parisi 59 60 *Christianus supra.* 61

BIU Cujas

les parificãtur ſuis,nõ ſolum quo ad legitimã, quo ad ius dicendi teſtamentum nullũ,imò etiam quo ad collationẽ eorũ quæ in teſtamẽto,vel per quamlibet aliã vltimã volũtatem relinquuntur:cum dicat hic textus noſter,*le teſtateur par teſtament ne ordonnance* &c.ex quo textu euidẽter apparet quòd iura noſtra municipalia voluerũt,ſtatuerunt,& ordinauerunt æqualitatem ſeruari debere in quibuſcunque hęredibus,dum modo ſint in proximiori gradu,& tales qui ab inteſtato ſuccedere debent,ęquiparãdo tranſuerſales ſuis, & ſuos tranſuerſalibus. Cũ ergo illa ratio ęqualitatis ſeruãdę ſit potiſſima ratio collationis fiendæ,quę & habet locũ per cõſuetudinẽ noſtrã tam in trãſuerſalibus quã in ſuis,idẽ ius erit in vtroq; ſtatuẽdũ.l.illud.ff.ad legẽ Aquiliã. l.à Titio.in fine.ff.de verb.obli.l.his ſolis.in verbo,tacitè putamus.C.de reuocan.dona.quẽ tex.Bal.in rub.C.de nautico fœnore.dicit melioré de iure.ad hoc cõfirmaᷣ ex theorica multũ notabili, † ℔ quando in pluribus cãſibus eſt eadẽ ratio,tunc vna& eadẽ ratio numero decidit omnes caſus,nõ per extenſionẽ,vt multi credũt,imò ſicut genus comprehendit ſpecies,ſic generalis ratio cõprehẽdit diuerſas ſpecies caſuum emergentiũ,vt pulchrè dicit do.meus Iaſ.in l. j.§.item acquirimus.col.iij ff.de acquir.poſſeſsio.

61 *Theorica notabilis.*

ET ſi dicatur ℔ illa æquiparatio tranſuerſalium & ſuorũ in ratione æqualitatis ſeruãdæ,eſt tantum introducta per conſuetudinẽ noſtrã in his quę relinquũtur ex teſtamẽto,vel vltima volũtate,nõ aũt in his quę relinquũtur per donationẽ inter viuos:& ideo cũ ſit correctoria iuris cõmunis quo ad tranſuerſales,habebit tãtũ locũ in ſuo caſu expreſſo,† cũ lex correctoria iuris cõmunis debet ita interpretari,vt minᵘ lædat ius commune quã poſsit. Alex.cõſil.ſuo lxxviij.in j. vol. Et etiã idem videtur expreſſum per cõſuetudines noſtras,in cõcluſione illarũ,cùm dicatur ℔ de his quæ non ſunt ſcripta in volumine noſtrarũ conſuetudinũ ſit recurrendũ ad ius commune & ideo cum de dote, donatione propter nuptias,&donatione inter viuos, nihil ſit diſpoſitum per cõſuetudines noſtras,videtur quod de his recurrendum ſit ad ius commune.

63 *Lex correctoria quomodo interpretanda.*

AD hoc eſt clara reſpõſio per plures notabiles concluſiones,maximè † ℔ quando duo caſus parificantur vt regulæ antiquę,tũc ſtatutum diſponens aliquid in vno parificatorũ,extenditur ad reliquum. iſta fuit concluſio Bar.in l.Marcellus.§.quòd autem.ff. ad Trebel. & Angel. in l. ſi quis ſeruo. C. de furtis. facit tex.c.tranſlato.extrà,de conſt.tex.in auth. de non eligendo ſecundo nubentes.§.j.verſi.℔ vero.vbi dicitur conſtitutiones extendi ad extranea pluries aſſimilata, & in pluribus partibus iuris comparata. & ſic etiam intelligitur gl.in cle.j. de ætate & qualitate. in verbo, admittendus. Cum ergo ratione æqualitatis ſeruãdæ ſicut conferuntur relicta in vltima voluntate, ita etiã in donatione,in caſibus in quibus eſt locus collationi de iure antiquo.l.vt liberis.C.de coll. Et ſic nunc nouum ſtatutum diſponẽs collationẽ in alio caſu in his quæ relinquuntur in vltima volũtate ex eadem ratione extendetur ad ea quę relinquũtur ſiue per dotem, ſiue donationem ante nuptias, ſiue inter viuos.

64 *Statuta extẽdũtur ad parificata.*

ET facit alia multũ notabilis & ſingularis cõcluſio ſ. † ℔ quãdo duo æquiparantᷣ per legẽ antiquã in omnibus & per omnia,tũc ſtatutũ nouu corrigens in vno,intelligitur etiã corrigere in alio.&quod plus eſt etiã in materia pœnali,vt probaᷣ in c. ſi poſtquam. de cle.in vj.cũ gl.vbi docto.per Panor.in c. de multa. per gl.ibi de præben.per do.meũ Iaſ. in l. trãſigere. col. v. C.de tranſac.& in §.ex malefi ciis.col.x.inſti.de actio.

65 *Concluſio notabilis.*

EX quo ergo ſicut † collaterales & tranſuerſales nõ tenebantur iure antiquo conferre dotes, donationes propter nuptias.& donationes inter viuos, eo ℔ nõ cõferebãt relicta in teſtamẽto ſeu in vltima volũtate ratione parificationis,cũ ergo illud corrigatur eo ℔ tenẽtur cõferre relicta in teſtamẽto ratione æqualitatis ſeruãdæ,cũ illa eadem ratio habeat locũ in donationibus,extendᷣ huiuſmodi ſtatutũ etiã correctoriũ ad dotẽ,donationẽ ꝓpter nuptias,& donationẽ inter viuos,cũ ſit eadẽ ratio in vno ſicut in alio:eo etiã maximè,† quia ſtatutũ extẽditur ad caſum nõ contẽtum in ſtatuto,quando eſt eadem ratio.probaᷣ ꝑ gl.in c.omnes.in verbo,apoſtolicæ.de feriis.per gl.in cle.ij. de iudiciis iu verbo,beneficiis.Sed ſic eſt ℔ eadẽ eſt ratio quo ad collationẽ fiẽdam inter illos,inter quos debet fieri collatio in donatione,ſicut in relictis in teſtamẽto,ſeu vltima voluntate,ſcilicet vt æqualitas ſeruetur. d.l.vt liberis. C. de collationibus.igitur &c. 66 67

ET ſi dicatur ℔ ex quo ſtatutũ noſtrũ tantũ diſpoſuit de his quæ relinquũtur in vltima volũtate, & ideo videtur excluſiſſe ea quæ relinquũtur per donationẽ inter viuos,aut aliàs,cũ vnius incluſio ſit alteriᵘ excluſio. notatur in c. nonne bene dicimus. extrà, de præſumpt.¶Quia ad hoc reſpõdeo, † ℔ illa interpretatio non eſt fienda,per quã via malitiis aperitur. l. in fundo.ff.de rei vendica.l. quoties nihil. ff. de reg. iur. do.meus Iaſ.in l.ij.C. de indicta viduita. tollẽda. hinc dicit in terminis domi.Alex.cõſi.lv. inci. conſideratis verbis ſtatuti.in j.vol.℔ ſtãte ſtatuto ℔ tertia pars debeat relinqui hæredibus,tamen ne via fraudandi apertiatur,intelligi debet ſiue per vltimã voluntatem,ſiue per donationem,quia etiã ſi grauẽtur hæredes per donationẽ,reuocabitur donatio.Cum ergo ratio æqualitatis ſeruãdæ tollatur ſi fiat donatio , ac ſi relinquatᷣ per vltimã voluntatẽ,quæ quidẽ ratio æqualitatis ſeruãdæ cõſideratur in relictis ex vltima voluntate,idem erit etiã in donatione, ne per hoc via malitiis aperiatur,per quam prædicta ratio æqualitatis ſeruãdæ tollatur,quæ eſt potiſſima ratio ſtatuti noſtri , & collationis fiendæ.&ita conſului infacto contingenti.vide conſilium meum quod incipit, Nobilis quõdam vir dominus Cyprianus. in deciſione noui dubij. 68

SEptima † ergo&vltima regula Bal. eſt, ℔ nũquam tenẽt cõferre,niſi ille qui vult pro rata ſua vniuerſaliter ſuccedere,vt.ff.de colla.dotis.l.ſiue quęſtionis &iſta eſt ſeptima regula Bal. Hinc dicit do.meus Iaſ. in l.ſi emancipati.in pe.col.C. de colla.† ℔ ſuccedẽtes tit. ſingulari non tenentur cõferre.tex.eſt in l.à patre, ſecundum verum intellectũ.&in l.filiam fratribus.C. de colla.iũcta l.fi.ff.de colla.& ita tenet Alber.de Roſa.in d.l.ſi emãcipati.in ij.col.& eſt tex.in l.ex cauſa.& ibi not.Bal.C.familiæ erciſc.&hæ ſunt ſeptem regulę Bal. quas poſuit in materia collationũ, ſed etiã in hac materia poſuit xxvj.capitula quæ ſatis explicata&determinata videntur per has ſeptem regulas , & quaſi videntur eſſe quædam exempla ex vna parte ad regulas præcedentes , & quædam obiecta ex alia parte,de quibus per eum in authen.ex teſtamẽto.C.de coll.& per Bar.in l.j.§.nec caſtrenſe.ff. de colla.bonorum.ad quos de prædictis me remitto. 69 *Regula vij. Bald.* 70

SEd in hac materia collationis , an in caſu in quo quis tenebatur conferre , poſsint alij hæredes venientes ab inteſtato intentando interdictum vti poſſidetis,ſeu ſe faciẽdo manu tenere in aliqua parte eiſdem debita de iure,& ſic intentando interdictum retinendæ , poſsint petere ea quæ donatarij & hæredes ſimul prætendunt quòd conferantur , & poſsint

BIU Cujas

hæc ſimul intẽtari, ſcilicet interdictum retinẽdę, & petitio collationis de donatis, ſeu ſimul in eodẽ iudicio cumulari, & vtrum iudex ius reddere debeat, & ſup vtroque ꝓnuntiare? videtur ꝙ ſic. Cùm ex quo donatarius ſe dicebat cohæredẽ, eſt ius alteri coheredi quæſitũ tale qđ ipſe donatarius tenetur cũ eodẽ cõferre, in quo ex officio iudicis cõpelli põt, qđſemp imploratur in quocunq; iudicio. l. ſi ſoror. C. de coll. Imò nõ conferri actiones denegãtur. Et ex quo petit partẽ hæreditatis, collationẽ offerre debet. l. filię licet. C. de collationi. imò dicit Bal. in l. poſthu. C. de colla. quẽ allegat Alex. in l. vir bonus. in apoſtillis ad Bar. ff. iudiçatum ſolui. ꝙ hæc exceptio: Tu es frater, & non confers bona quæ debes cõferre, impedit proceſſum, dixi amplè in quodam meo cõſ. inci. *ueu le procez meu & pendant.*

Quæſtio. REaſſumẽdo materiã §. noſtri poſſet quæri an iſta conſuetudo habeat locum ẽt ſi teſtator relinquere t aliquibus hęredibus, ſeu filiis hęredum teſtatoris, do. meus Iaſ. & prẽceptor in l. qui liberis. §. hæc verba. in ij. co. ibi, tertiò not. ex hoc tex. ff. de vul. & pupil. dicit † ꝙ verbũ hæres, prolatũ à teſtatore intelligitur de primo hęrede, ſed ſi proferatur àlege, vel ſtatuto, intelligitur nedũ de primo, ſed etiã de omnibus in infinitũ. l. ſciendũ. & l. hæredis appellatione. ff. de verb. ſig. imò quod plº eſt, Bart. & poſt eũ do. meus Iaſ. in l. paterfamil. in j. col. ff. de vulg. & pupil. ſubſti. dicit, ꝙ etiam ſi verbũ proferatur cõditionaliter, ita ꝙ debeat impleri in forma ſpecifica, tamẽ ſi impleatur in hærede hæredis, dicitur adimpleri cõditio, etiã in forma ſpecifica. Plura ad iſtud propoſitũ adducit do. meus Iaſ. indictis locis, & in §. actionũ. in xxxj. col. inſti. de actio. Sed vide do. Alex. in conſi. ſuo xlj. in iij. col. in j. vol. pleniſſimè per do. meum Iaſ. in l. ſi. C. de hæredi. inſti. † vbi ponit an hęres hęredis mei ſit meus hęres, & quia in prędictis locis plenè examinat hanc materiã, non examino, ſed cogitent poſteri. Aduertãt tamẽ, quia tex. vltra procedit dicendo, *urays heritiers & qui ab inteſtat* &c.

71 Hæres verbum quomodo intelligendum.

72

SEd inſequẽdo materiã huius noſtri §. quia neq; per teſtamentum, neq; ꝑ vltimã vòluntatẽ teſtator poteſt facere condictionẽ vnius ex ſuis veris hæredibus meliorem, quæro de quæſtione. † Aliquis vita ſua comite, facit vni ex veris ſuis hæredibus donationẽ puram & ſimplicem, & inter viuos, & prohibet ne de huiuſmodi donatione fiat collatio, adueniente illius ſucceſſione cum aliis hæredibus, an iſta donatio ratione iſtius prohibitionis ſapiat vltimam volũtatem, an verò ſit acceſſoria ad contractum inter viuos, ita ꝙ ſit valida donatio, & ꝙ nõ debeat conferri? Nam vt dicit tex. in auth. ex teſtamento. C. de colla. ex teſtamento & ab inteſtato ceſſat dotis & aliorũ datorũ collatio, ſi hoc parens expreſſim deſignauerit. & per illum tex. ibi poteſt prohiberi collatio doris, & aliorum datorũ tam ſuccedentibus ex teſtamento, quàm ab inteſtato. ſed ille tex. nõ dicit ꝙ illa prohibitio poſſit fieri in cõtractu ſeu in donatione, ſed ſolum dicit ꝙ hoc poteſt facere parens. Eſſet ergo videndum de iure an poſſit fieri huiuſmodi prohibitio collationis datorum in cõtractu: & vlterius. ſi fiat in cõtractu, an habeat vim vltimæ voluntatis, cùm faciat mentionem de morte, & prouideat de bonis poſt mortem, ita quòd per huiuſmodi prouiſionem, cõditio vnius ex veris hęredibus ſit melior, & econtrà. Nam primò videtur quòd iſta prohibitio ſit quædam vltima volũtas, ſeu actus concernens vltimam voluntatẽ, cum videtur trahere effectum ſuum in tempus mortis, & poſt mortem, cum ſi nõ fiat huiuſmodi prohibitio, dicta donatio poſt mortem non operabitur ſuum integralem effectũ, cum licet valeat, tamẽ debebit cõferri, vt notatur in d. auth. ex teſtamento. ergo ſi fiat huiuſmodi prohibitio, iſta prohibitio faciet quòd non fiet collatio poſt mortẽ, ergo cum fiat mẽtio de morte, videtur donatio cauſa mortis, & ſic vltima voluntas. Ita videtur facere l. Seia. §. fi. ff. de dona. cauſa mortis. cum aliis allegatis per Alexan. in conſi. ſuo xiiij. in j. col. in j. volu. & in conſi. lxxxj. in ij. col. in eodem j. vol. vbi expreſsè dicit poſt Bar. & illum inſequendo in l. fi. C. de pactis, quòd quando fit donatio, & confertur poſt mortem, ſemper intelligitur eſſe donatio cauſa mortis, & ſic vltima voluntas. ¶ Deciſio Tholoſana cccclij. in prin. vbi allegat Ioan. Fab. practicum Franciæ expreſsè dicentem quòd illud quod non confertur poſt mortem per conuentionem, aut aliàs, præſumitur donatio cauſa mortis, quoniam omnis diſpoſitio iudicatur ſecundũ id tempus, in quod confertur ipſius effectus l. quod ſponſæ C. de donatio. ante nuptias. Barto. in conſi. lxxvj. ſed hoc modo per huiuſmodi prohibitionem collationis effectus cõfertur poſt mortem, quia aliàs non valeret, igitur &c. †

73 Quæſtio

ITem ſi iſtud eſſet permiſſum, ſequeretur vnũ, quòd hæc noſtra conſuetudo eſſet tantũ impoſita verbis & non rebus, & quòd nõ haberetur reſpectus ad effectum, ſed tantum ad verba, quod non eſt dicendum. l. ij. C. communia de lega. quia idem eſt quòd fiat aliquid prohibitũ tẽpore permiſſo vel prohibito, & cõferatur ad tempus permiſſum. l. in tẽpus. & ibi Bar. ff. de hęredi. inſtit. vel quod tempore licito cõferatur illius effectus ad tempus prohibitũ, vt tot operetur oppoſitum in oppoſito quot propoſitum in propoſito, ſecũdum philoſophũ quinto Ethicorum. l. ſi vt proponis. C. de nuptiis, l. ſi ex toto. ff. de legatis primo.

74

ITem prohibitũ † in termino prohibetur in vita. Do. meus Iaſ. in l. ij. in fi. ff. de iuriſ. om. iudi. Si ergo prohibeatur teſtatori facere conditionẽ vnius ex ſuis hęredibus meliorem in morte, & ſic in vltima volũtate, ergo idem erit ante, & ſic in vita. Et dicit Bal. in l. j. in j. quæſtion. C. decõtrahen. empt. quod tẽpus in quod cõfertur, nõ in quo fit mandatũ, inſpicitur, igitur, &c.

COntrarium tamẽ videtur, ſcilicet quod poſsit fieri iſta prohibitio inter viuos. & quòd licet conferatur in tempus mortis, eſt tamẽ actus inter viuos. Et ad primũ quòd poſsit fieri inter viuos, faciunt in argumẽ. text. in his noſtris cõſuetudinibus poſita ſuprà in titu. *Des droictz & appartenances à gens mariez.* in iij. & iiij. §. vbi prohibẽtur quædã in vltima voluntate quæ nõ prohibentur inter viuos. Et infrà in titu. *Des mainſmortes.* in §. x. & xj. Et faciunt quę dicũt docto. inſti. de lege Fuſia Caninia tollenda. & quæ dixi ſuprà in dicto titu. *Des droictz & appartenances à gens mariez.* §. iij. & iiij. & etiam quia quod poteſt fieri per vltimam voluntatem, poteſt fieri etiam per cõtractũ. Per plura tenet do. meus Iaſ. in l. quæ de legato. ff. de lega. primo. vbi amplè, & ideo cũ de iure iſta ꝓhibitio poſsit fieri in vltima volũtate, põt etiã fieri in cõtractu.

SEd ſic eſt nunc deueniendo ad ſecundum, quod ſi fiat in contractu inter viuos, & ſic ſit actus inter viuos, licet cõferatur in tempus mortis, nihil repugnat quin ſemper ſit actus inter viuos. l. j. C. vt actiones ab hæred. & contra hæredes. l. hæreditarium. ff. de bonis autho. indi. poſſiden. Expreſſius l. nam ſi cum moriar. ff. de condictio. indebi. do. Alexan. in dicto conſilio xiiij. in j. col. ibi, nec obſtat ſecundum eum. in primo volumine. Et faciunt multa ibi adducta per eum. ¶ Hinc dicit Oldra. conſil. ſuo cxxxix. † quòd talis conuentio. quòd vnus ſuccedat alteri in certa re,

non

non dicit vltima voluntas, sed quædã ꝓmissio ob iustã causam facta, quę etiã valet, licet fiat per verba importantia institutionem: plura alleg. & consului in facto contingenti in ardua causa. & vide. do. meum Ias. in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verbo. oblig.

76 EX quibus cõcluditur, ꝙ donatio inter viuos collata etiã in tempus mortis, nõ dicitur vltima voluntas, sic etiã licet hæc prohibitio videatur cõferre effectũ suum in tẽpus mortis, nõ dicitur donatio esse vltima voluntas, sed dicitur esse quædam clausula accessoria ad donationem inter viuos, seu donationẽ propter nuptias, vel in fauorẽ matrimonij, quæ regulabitur secundũ naturã sui principalis. regula iuris, accessoriũ. de regulis iuris, in sexto. vbi amplè per Dy. Ex quo dicitur † ꝙ iuramẽtum interpositum super cõtractu, regulatur secundum naturam ipsius cõtractus, per do. meũ Ias. in l. quod te. in viij. col. ff. si cer. peta. plenius in l. si cõuenerit. ff. de iurisd. om. iu. ¶ Quomodo iuramentũ reguletur secundum naturam contractus, aut quando sapiat, aut alteret naturã cõtractus super quo interponitur, vide amplissimè per Marcum Anto. Baueriam in suo tractatu de effectu iuramenti. arti. lxxij.

76 Iuramẽtum regulatur secũdum naturam cõtractus.

Casus facti.

PRo certo hæc quæstio non est sine dubio, & fui his diebus interrogatus de donatione cuidã fratri per alterum fratrem fienda, & quia erãt quatuor fratres qui succedere debebãt vni, qui volebat facere donationem inter viuos vni ex aliis, dixi ꝙ daret eidem duas partes omnium suorum bonorũ, & ꝙ prohiberet collationẽ, quod fecit. Sed mortuo illo fratre, quidam consuluerunt isti fratri habenti donationem ꝙ non gereret se pro hærede, quia erat dubium ꝙ teneretur conferre, & eram in contraria opinione. Dixi aliquid suprà in gl. secunda huius §. Iunge prædicta cũ his dictis, & congita in his si casus eueniat.

ADDITIO. Ego pluries fui in hac opiniõe, & semper mouebar ex ratione huius consuetudinis, quæ nõ potest esse alia, nisi vt ęqualitas seruetur inter liberos & simul succedẽtes. l. vt liberis. C. de collatio. quę qui dem illo iure antiquo, scilicet Codicis ante has cõsuetudines ita cõsideratur in contractibus lucratiuis sicut in actibus vltimæ volũtatis, ergo videtur ꝙ dipositũ in vno ex iure nouo ex illa ratione extendatur ad aliud ex illa eadem ratione, quæ ita habet locũ in vno sicut in alio, ex quo succedet illa extẽsio, de qua dixi ĩ. in cõclusione harũ cõsuetudinũ, in verbo, *interpretes.* in iij. conclusione, de qua suprà dixi in hoc §. in gl. *n'or donnance de derniere uolonté*, in fin. & de qua etiam per Alex. in cons. lxxxix. in ij. & iij. col. in vj. vol. & ita dixi in contingẽtia facti pluries, vbi semper tenui quòd huiusmodi prohibitio collationis reddit donationẽ nullam, saltem talẽ ꝙ venit in collatione. ex quo semper dixi ꝙ volens se iuuare ex dicta donatione, debet se declarare nolle esse hæredem, nisi velit conferre. †

Nota.

ADuerte tamen, quia in fratre videretur minus dubium secũdum aliquos quàm in filiis, tamen idẽ est secundum nostrã cõsuetudinem, quia omnibus hęredibus ab intestato debetur legitima titulo institutionis, aliàs testamẽtum est nullum: & sic omnes sunt sui in Burgundia, dummodo obtineant primum locũ, & sint proximiores, etiam si sint in quarto & quinto gradu, & sic de similibus. dixi suprà in §. ij. & iij.

IN TEXTV IBI,

A ses vrais heritiers, & qui luy doyuent succeder.

Casus.

EVenit casus de quadã filia habẽte patrẽ, qui secũdum cõsuetudinem nostram non succedit in antiqs hæreditagiis. vt ĩ. §. *succeßiõ en ligne directe*, succedit tñ in mobilib. & acquestis, & sic quo ad qd est hæres, quo ad qd nõ est hæres. Prædicta filia fuit maritata in comitatu Burgũdiæ, & ibi fecit suũ testamẽtũ, instituẽdo patrẽ in duabus partibus bonorũ suorũ antiquorũ existẽtiũ inducatu, & in alia tertia parte illorũ bonorũ instituit quẽdã eius cõsanguineũ, qeidẽ succedere debebat intestato, & in omnib⁹ aliis suis bonis quæ habebat, & de qbus nõ disposuerat, instituebat maritũ.

DVbitatum fuit de pluribus: Primò videlicet ex quo in dicto testamento non erat mariti authoritas, ꝙ tale testamẽtũ esset nullũ, ad minus quo ad bona existentia in ducatu, ex quo per consuetudines ducatus mulier nõ põt testari sine authoritate mariti, tamen secus est de cõsuetudine comitatus, secundũ quẽ mulier potest testari sine licẽtia & authoritate mariti.

ITem etiam si dici possit nullũ quo ad bona existentia in ducatu, ex quo non reliqt titulo institutionis tertiam partem omnium bonorũ suorũ suo vero hęredi. eo ꝙ nihil eidem reliquit de bonis mobilibus, sed videtur ea reliquisse suo marito, cùm dixerit, & in re si duo omniũ aliorũ bonorũ meorũ de quibus nõ dispono, instituo maritũ meũ: & de mobilibus existentibus in ducatu nõ disposuerat: igitur. ¶ Item etiã quia pater dicitur vnus ex hæredibus, saltẽ quo ad quid. Et ideo filia non potuit facere cõditionẽ suã meliorem quàm alterius cõsanguinei succedere debẽtis, vt hoc §. Quo ad istud vltimũ, nõ video magnũ dubiũ, & est casus de quo fit dubiũ in hoc §. nam certũ est, † ꝙ pater simpliciter non est hæres filij, sed secundũ quid, vt videmus in d. §. *succeßion en ligne directe*. sed sic est † ꝙ quãdo seu vbicunq; aliquid est tale nõ simpliciter, sed secũdum quid quo ad aliquem respectum, illud nõ dicitur propriè, sed impropriè & fictè, non autem vere. tex. & ibi Bal. in l. cùm ex ratione. ff. de excu. tut. dom. meus Ias. post Aret. in l. patris & filij. in j. nota. ff. de vulg. & pup. substit. sed sic est ꝙ statutum nostrum, seu nostra consuetudo hîc loquit de hærede simpliciter, & ergo nõ habebit locũ in herede secũdũ quid, qa verba statutorum propriè & verè capiunt & intelligũtur, & nõ impropriè & fictè. & quod verba non trahãtur ad casum fictum, vide do. meum Ias. in l. j. in ij. col. ff. de vulga. & pupil. substitu. & in l. omnes. in repetione feud. in ij. lectura, in fine. ff. de iustit. & iure. & in l. qui se patris. in xxij. col. C. vnde libe. propriè capiuntur verba statutorum nec ad sensum improprium trahuntur. Bart. in l. quicquid astringendæ. ff. de verb. obli. do. meus Ias. in d. l. qui se patris. in xxiij. co. docto. in c. in nostra. de iniu. & Cardi. Gabarel. in c. cùm dilectus xiij. q. de consuetudine. igitur videtur ꝙ per hoc tale testamentum nõ potuit nec potest dici nullum. & facit etiam, quia aliud est esse vnum simplex, id est quòd dicatur hæres simpliciter, aliud est esse tale, id est cum qualitate, videlicet quòd sit hęres in mobilibus & acquestis, vt dicit Cardi. dictus Præpositus, ponendo quandam regulam in c. ad id. in ij. col. de sponsa.

1 Pater hæres filij secũdũ quid.

2

QVantum verò ad primum casum in quo dicit, ꝙ debet esse nullum, ex quo non interuenit authoritas mariti, quo ad bona existentia in ducatu, dico ad hoc quòd ex quo de iure mulier potest testari, nec requiritur in hoc authoritas mariti si habeat patrem, vt in hoc casu, prout dixi ample in tit. *des droicts & appartenances à gens mariez*. in §. j. quantum ad hoc quòd filia maritata habens patrem remanet in potestate patris de iure, & quantum ad hoc quòd de iure mulier potest testari, dixi in §. *le mari & la femme*. quòd ex quo fecit extra ducatum Burgundiæ, & in loco

BIU Cujas

loco vbi ſecundum iuris cõmunis diſpoſitionem potuit teſtari ſine licentia mariti, quòd teſtamentum ibi factum trahit effectum ſuum ad bona ſita in ducatu, licet contrariũ ibi ſit diſpoſitum. quod nõ eſt ſine dubio, vt dixi de hoc in §. *le mari & la femme*. in tit. *des droicts & appartenances à gens mariez* in glo. in verbo, *par teſtament*. vbi ſatis amplè, & ibi feci diſtinctionẽ: aut ſtatutum loquitur in rem, aut in perſonã. poſſit in hoc facere dubium, ꝙ ex quo cõſuetudo comitatus etiam diſponit quod mulier maritata poteſt teſtari ſine licentia mariti, quòd videtur teſtata fuiſſe ſecundum ſtatuta & conſuetudines illius patriæ, & nõ ſecundum ius cõmune. & ideo ꝙ tale teſtamentũ factũ ſecundum illã conſuetudinem nõ traheret effectum ſuũ adbona ſita extra territoriũ ſtatuentiũ, ſecundum opi. Iac. de Are. de qua per Bar. in l. cunctos populos. in verſ. vij. quæro. ibi, poſtea ſuperuenit. C. de ſumma tri. & fide cath. & per Alex. in conſ. ſuo xxxj. incip. viſo tit. quæſtionis præmiſſæ. in ij. col. in j. vol. ſed tu dic ꝙ illa opi. reprobatur, vt per Bar. in dicto loco, & ibi do. meus in vlt. lect. in penul. & vlt. col. qui multũ bene explicat hãc materiã, dicit tñ ꝙ cõmunis opinio eſt pro Bar. contra Iac. de Are. & adhuc in hoc caſu facit, quia illud ſtatutũ comitatus diſponit id quod ius cõmune, & ideo eſt ius commune, & vt dicit Bar. in l. j. ff. ad legẽ Falcidiam. Alex. in l. ſi ſtipulatio ita facta fuerit. ff. de verbo. oblig. dixi in pluribus locis. igitur &c.

ET ex prædictis poteſt etiã ſolui ſecundũ dubium, ex quo videretur dicẽdum ꝙ tale teſtamentum ſit validũ, & ꝙ trahet effectũ ſuũ ad bona ſita in ducatu. quidã tñ aduocati Hedueñ. tenuerunt & nõ valet: quo ad bona ſita in ducatu, per doctrinã Alex. in apoſtil. ad Bar. in quæſtio. ſed dubitari poteſt. in d. l. cunctos populos. ¶ Aduerte ad hanc cõſuetudinẽ, ꝙa vidi ꝙ multi volentes huic cõſuetudini derogare, ordinãt in ſuo teſtamẽto ꝙ caſu quo aliqui ex ſuis hęredi. velint impugnare teſtamẽta corũ, aut aliquo modo eis cõtraue nire, ꝙ inſtituũt principem in parte cõtraueniẽtium.

Notabile dictum.

ADDITIO. Et iſtud fit per modũ adiectionis pœnæ, quæ valere videtur tam in teſtamento, codicillis, quàm fideicommiſſo, vt notant doct. in auth. hoc amplius. C. de fideicõmiſſis. & in rubrica & tit. C. de his quæ pœnæ nomine. facit inſti. de codi. §. ſi. Et faciunt quæ dicit Alex. in conſi. cxcix. incip. hodie in ij. parte. & conſil. lvij. incip. perſpectis. G. Benedicti in repet. c. Ray. in verbo, ſi abſq; liberis. art. de leg. & fideicõmiſſis. nu. 217. vſq; ad finẽ, de teſt. dicit tñ ibi idẽ Benedicti, ꝙ ſi teſtator legauerit alicui certã quãtitatẽ, quam iuſſerit dari infra certũ tẽpus, aliàs ꝙ hæres tale quid de nomine pœnę, puta decẽ aut quinque pro cẽtum, talis adiectio pœnæ nũ valet, ꝙa eſt vſura, vt tenẽt Bar. & alij in l. j. C. de his quę pœnę nomine. clariùs in l. ij. ff. eo. ti. & in l. iiij. §. fin. ff. de annuis legatis. Et faciunt dicta per eum ibi, ꝙ vbicunq; quis tenetur ad dationẽ quantitatis, ſi adiiciatur pœna eſt vſura. Et pluries dixi ꝙ contractus qui quotidie apud nos fiũt, in quibus quis promittit ſoluere certam ſummã infra certũ tempus, & ſi infra illud tẽpus non ſoluat, tenebitur ex tũc ſoluere ad rationem de centum quinque aut decem, vel quid aliud vltra ſortem principalem, ſunt vſurarij: nec tenentur ad arreragia obligati. quod crederem eſſe verũ quando origo obligationis prouenit ex pecunia: ſecus ſi ex hæreditagio quod datur alicui pro certa ſumma ſoluẽda intra certum tempus, poſt quod in defectu ſolutionis conſtituitur reditus, quoniam hoc caſu debetur ratione intereſſe fructuũ proueniẽtium ex hæreditagio arg. l. curabit. C. de act. empt. l. ij. C. de vſu. l. Iuliauus. §. ex vendito. ff. de actio. emp. gl. & doc. in c. cõqueſtus. ext. de vſu. vt dixi j. in ſimili caſu in ti. *des cenſes*. §. iiij. in gl. *parmy rendant*. & ibi feci mentionẽ de duob⁹ arreſtis curiæ parlamẽtalis Pariſien. ¶ Dixi tñ in multis ꝙ nõ obſtãte dicta pœna, poſſunt hęre des qui ſunt grauati vltra diſpoſitionẽ ſtatutariã, aut iuris cõmunis, allegare nullitatẽ ſeu inualiditatẽ corũ quæ geſta fuerũt p patrẽ aut teſtatorẽ, nec tenenẽ habere ratũ id quod eſt factũ in fraudẽ corũ, nec incidũt in aliquã pœnã. ita no. glo. in l. ſi patronus. §. patronũ. ff. ſi quid in frau. patro. & Bal. in l. j. in iiij. col. verſ. quę ro vtrum iuramentũ. C. de inoffi. dona. & faciunt quę dicit do. meus Iaſ. in §. fuerat. col. xviij. inſtit. de act. & in l. j. §. ſi quis ita, in fin. ff. de verb. obl. aliàs ſequeretur inconueniens, ꝙ per adiectionem talium pœnarum quis poſſet derogare conſuetudinibus noſtris, quod non poteſt, argu. l. nemo poteſt. ff. de lega. j.

SEd pone ꝙ relinquat hæredi hæredis, an valebit tale relictũ? videt ꝙ ſic, ꝙa† hæres hæredis mei meus eſt hæres. l. ſi. C. de hære. inſti. vbi amplè tradit materia, ꝙ hæres hæredis mei meus eſt hæres. ſed credo ꝙ hęc verba intelligi debent de primo hęrede: & ſic per prius, & non per poſterius. dixi hîc antè in §. præcedẽti, in gl. *& ſont ſaiſiz*. Aduerte tñ ꝙ† diſpoſitio teſtatoris pœnalis quo ad hæredẽ nõ extẽditur ad hæredẽ hæredis, vt de plura tenet Alex. in conſ. ſuo cxl. in vj. vol.

3 *Hæres hæredis mei meus eſt hæres.*

4

§. SEXTO.

SVcceſſion en ligne directe ne monte point, c'eſt aſçauoir que le pere ou la mere ne ſuccede point à ſon filz ou fille, ne auxenfans de ſon filz ou fille quant aux heritages anciens paternelz ou maternelz. Mais le pere ſuccedera ſeul & pour le tout es biens que ſes enfans auront eu de luy, & pareillement y ſuccedera la mere comme le pere es biens venans d'elle. Au regard des autres biens meubles & acqueſtz faicts par leſdicts enfans leurs pere & mere y ſuccederont auec leurs freres & ſeurs, & les enfans des freres & ſeurs, & non autres, ſelon la forme de droict, & en ce cas leſdicts pere & mere demeurẽt veſtuz & ſaiſiz deſdicts biens eſquels ilz ſuccederont à leurſdicts enfans.

IDEM in comitatu Burgundiæ, & in comitatu Niuernenſi, & in patria de Lorry, & Aurehanenſi, tit. *des droicts des ſucceſsions*. §. ccxlij. idem in prępoſitura Pariſienſi, artic. cxxxviij. & cxxxix. in patria Aluerniæ in tit. *des ſucceſsions*. §. ij. & iij. idem in balliuatu Meldenſi. idem in ducatu Borbonij. ¶ De ducatu Aurelianenſi habetur per Pyrrhum in dictis conſuetudi. Aurelianen. titu. *des ſucceſsions*. capite ij. & ibi ponit quomodo iſta conſuetudo eſt contra ius, & de ratione huius conſuetudinis ibi ponit.

Deſta

DE statuto Florentiæ quo mater excluditur à succeſſione filiorum extãtibus agnatis vſq; ad tertiũ gradum, vide Bart. in l. ij. §. videndum. ff. ad Tertull. & apoſtil. Alex. plura allegant. Et de ſtatuto excludente matrem propter agnatos, amplè per Guliel. Bened. in ſua repet. c. Rayn. in verbo, & vxorem nomine Adelaſiam. nu. 8. per plures col. in prælud. de teſta. extrà.

IN TEXTV IBI,

Ligne directe.

Lineæ duplex. BAld. in conſi. cclxxj. in iij. lib. dicit quòd duæ ſunt lineæ, recta ſcilicet, & inflexa, ſeu tranſuerſalis. vide per Boërium in conſuet. Bituricen. tit. de conſuet. retractus. §. ij.

IN TEXTV IBI,

Ne monte point.

ADuerte ℔ ex quo ſtatutũ priuat aſcendentes ſucceſſione deſcendẽtium eſt pœnale, & ideò odioſum, vt dicit Paul. de Caſt. in l. ſi is qui hæres ff. de vul. & pup. ſubſt. & ibi do. me° Iaſ. quod facit ad multa.†

IN TEXTV IBI,

Ne ſuccede point.

INtellige ſcilicet ab inteſtato, quoniam verbum ſuccedere, intelligitur in ſtatutis ſtrictè & propriè, ſput capitur in tit. C. de legitimis hæred. quod an ſit verũ, vide quæ dixi ſuprà in §. j. in gl. fi. hoc eo. titu. & in §. v. in glo. *prent les heritages.* in tit. ſeq. vbi dicitur ℔ verbũ ſuccedere eſt generale, & comprehendit tam ex teſtamento quàm ab inteſtato. ex quo videtur dicendum ℔ filius non poteſt in talibus antiquis hæreditagiis inſtituere patrem, aut matrem, quod crederem nimis durum. Sed cùm in talibus antiquis hæreditagiis reputantur extranei, non facio dubium ℔ poſſint inſtitui in duabus tertiis prædictorum bonorũ antiquorum, ſecundum tex. in §. iiij. huius tit.

ADDITIO. De materia huius conſuetudinis, vide Matth. de affl. in conſt. regni Siciliæ, quæ incipit vt de ſucceſſionibus. in iiij. li. vbi multa de hac materia quę faciũt ad hanc conſuetudinem.†

IN hoc §. tractatur de ſucceſſione aſcendẽte, hoc eſt quomodo aſcendentes ſuccedant deſcentibus. & in hoc iſta conſuetudo cõtrariatur in antiquis hæreditagiis paternis & maternis, his quæ ſunt à iure introducta, cùm iure ſuccurſũ ſit patri, & matri, vt filio vel filia amiſſa ſolatij loco ſuccedãt l. iure ſuccurſum eſt. ff. de iur. do. imò quod plus eſt, dicit Bal. in quo dã ſuo

1 *Conſuetudo noſtra cõtra ius naturale & humanum.* conſi. † ℔ ſtatutum per quod mater priuatur ſucceſſione filij, eſt iniquum, & contra ius humanũ & naturale, id eſt cõtra naturalem rationem, ita ℔ cùm ſit inhumanum, & contra ius naturale, non valet, nec per cõfirmationem ſuperioris validum redditur, eo† ℔ in

2 confirmatione ſtatutorum nõ intelligũtur cõfirmata niſi iuſta, ſecundum Cy. in l. j. ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. & Din. in l. legata. j. ita tenet & conſuluit ſing. Bald. in conſil. ſuo lxxxiij. incip. præmitten. in v. parte ſuorum conſ. & dicit ℔ per tale ſtatutum ius cõmune tolli non debet. dicit tamen Alber. de Roſa. in j. parte ſtatutorum q. lx. & in ij. parte. q. cx. † ℔ valet ſtatutum

3 ſeu conſuetudo, ℔ pater & mater certum quid habeãt de bonis & ſucceſſione filiorum decedẽtium. Amplè vtrum ſtatutũ per quod mater excluditur à ſucceſſione filij extantibus agnatis ſit odioſum vel fauorabile, vide per G. Benedicti vbi ſuprà, nu. 15. vſque ad nu. 35. ¶ Vide de hac cõſuetudine ea q̃ dicit Boërius in prædicta cõſuet. tit. de teſta. & vltimis volun. §. iij. vbi plenè. & plura ibi allegat, maximè Alberi. in dicto loco.

QVomodo † autem de iure ſuccedatur videndum eſt, nam in hoc conſiderandi ſunt quatuor caſus, quia quando dicitur ℔ aſcendentes ſuccedunt deſcendẽtibus, aut ſunt aſcendẽtes legitimi & naturales, aut naturales tantùm, aut legitimi tantùm, aut naturales tantùm, qui poſtmodũ effecti ſunt legitimi parentes. 4 *De ſucceſſione aſcendentium.*

PRimò caſu † dic, ℔ ſi nõ ſint aliqui deſcendẽtes qui ſint legitimi & naturales, vel legitimi tãtũ, vt adoptiui, vel tãtùm naturales, qui ſint tales qui poſſint in aliquo ſuccedere ab inteſtato, excluſis aſcendentibus quod qualiter ſit, dicam infrà in titu. *des ſucceßions des baſtardz.* tunc vocantur aſcendẽtes próximi in gradu ad ſucceſſionem ab inteſtato. vide de hoc tex. in §. j. & in §. nulla. in auth. de hære. ab inteſt. veni. & hoc ideo eſt † quãdo decedit filius ſine liberis & fratribus ex v- 6
troq; latere cõiunctis, quia tũc vocãtur parẽtes ipſius filij in gradu proximiores, tã maſculini quã fœminini ſexus, extruſis oĩbus aliis agnatis & cognatis, & ſi plures eundẽ habent gradũ, ex æquo inter eos hæreditas diuiditur, & medietatẽ quidẽ accipiãt omnes à patre aſcẽdẽtes, quãticunq; fuerint, medietatẽ verò à matre aſcẽdentes, quãtoſcũq; inueniri eos cõtigerit. caſus eſt in auth. de hęre. ab inte. veniẽti. §. cõſequens aũt. vſq; ad §. ſi verò cum aſcenden. colla. ix. in quo quidem §. ſi verò. deciditur, † ℔ ſi ſuperſint fratres ex vtroq; latere coniuncti ipſi defuncto, & ſuperſint parẽtes, vocãtur 7
fratres vel ſorores prędictæ vnà cũ parentibus in gradu proximioribus, ita vt ęquiores fiãt portiones, ſublata omni differentia ſexus & patriæ poteſtatis: & in dicto caſu vocãtur dicti fratres ad vſumfructũ illarum portionũ, quẽ pater non habebit: quare vt ipſe partẽ proprietatis cõſequetur, vt probãt dicta iura. & iſta eſt vna limitatio ad l. cùm oportet. C. de bo. quę lib. & ex illo tex. ſumpta eſt auth. defũcto. & auth. itẽ hereditas fratris. C. ad Tertull. vbi eſt materia qũo ſuccedant aſcendentes & deſcendentes cum fratribus defuncti. *Limitatio ad l. cũ oportet C. de bo. quæ liberis.*

LImita prædicta multis modis. Primò inquantum generaliter dicitur, ℔ aſcendentes ſuccedunt deſcendentibus, hoc eſſe verum, niſi aſcendentes luxuriosè viuerent, quia tunc priuantur beneficio ſuccedendi deſcend. hoc probatur arguendo à maiori, iuxta auth. multomagis. C. de ſacroſ. eccle. & in l. quanto magis. ff. de iureiu. & in c. cum in cunctis. de elec. nã ſi aſcendentes per tranſitũ ad ſecunda vota priuãtur ſucceſſione deſcendentiũ, vt ſtatim dicã quãtomagis debent priuari luxurioſe viuẽtes ne luxuria plus habeat quàm caſtitas? §. cùm igitur. in auth. de non eligen. ſecun. nuben. §. vnum quidem in auth. de reſti. & ea quę parit. in auth. iiſdem pœnis. C. de ſecun. nup.

LImita ſecundò in matre, quæ non petit tutorem dari filio pupillo infra annum, qui in pupillari ætate mortuus fuiſſet, nam tũc eſt indigna ſucceſſione eius filij, & illa debet priuari. l. ſciant. C. de legi. hære. §. fi. inſti. ad Tertull. poſuit Bar. in l. ij. §. quod ſi fortè. ff. ad Tertull. vbi dicit plus, ℔ nedum priuatur hęreditate filij delata à lege, ſed etiam delata à ſtatuto vel homine, ſi fuiſſet ſubſtituta per teſtatorem filio, quia hodie de conſuetudine mater eſt tutrix, crederem iſtud habere tantum locum quando mater non fuit requiſita ad ſurrectionem tutelæ, per conſuetudinem noſtram, de quibus. dixi ſuprà tit. proxi. per ea quæ dicit Lud. Ro. conſi. cxxviij. de quo ſuprà feci mentionem.

LImita tertiò quando parentes aſſumpſiſſent tutelam filij, & poſtea tranſiuiſſent ad ſecunda vota non petendo dari tutorem filio, nam tunc non ſuccedunt filiis ab inteſtato. textus eſt in §. ſi autem tutelam.

BIU Cujas

tutelam in auth. de nuptiis. colla. iij. & credo satis hãc pœnam esse sublatã per consuetudinem nostram, suprà positam in tit. *des rentes uendues à reachept* §. fi.

LImita quartò qñ parẽtes trãseunt ad secũda vota. l. fœminæ. §. illud. C. de secũ. nup. intelligitur hoc in bonis ad filiũ à patre puẽtis, & etiã in lucris nuptialibus, quæ mulier lucrata esset, & postea dedisset filio, quia de illis proprietas filio reseruatur, quia tunc in illis tãtũ succedit mater in vsufructu, in aliis autẽ aliũde quæsitis succedit mater etiã quo ad plenã proprietatẽ ita tenet Ang. per illũ tex. in §. hinc nobis. in auth. de nup. coll. iiij. & hęc distinctio de bonis à patre prouentis & aliunde quæsitis, fit per hanc nostram consuetudinem, sed aliter disponis, vt infrà dicam.

SEd nũquid hæc pœna sit hodie sublata per dictum Apostoli, & per consuetudinẽ ducatus Burgundię, de qua in limitatione præcedẽti feci mẽtionem? videtur ꝙ nõ, per ea quæ dicit Oldr. cons. suo xxxiij. quidã habuit vxorẽ. sed per Fran. de Aret. cons. xl. inci. quæstio supponitur in facto, qđ quidam Augetus videtur decisum, ꝙ per transitũ ad secũda vota mater nõ perdit successionẽ filij. vide etiã Romanũ consi. clxxxij. & in cons. cxc. vbi ponit an maritus per trãsitũ ad secunda vota perdat lucrũ dotis. ¶ De materia huius quartę limitationis vide amplissimè per Philip. Deci. in cõsi. suo ccxxxix. vbi dicit §. illud. habere locũ in patre de quo vide suprà in ti. *des enfans de plusieurs lictz*. §. j. vers. & aduertendum. in fi. in addi. posita.

LImita quintò prędicta etiam nõ procedere quando mater non petiit dari curatorem veniri tex. est in l. secunda. §. quod si pręgnans. ff. ad Tertullia. & voluit Bal. in l. matres. C ad Tertull. & has fallentias posuit Bologninus in addi. ad tract. Matthæi de Matheſillanis super succeſſio. ab inteſtato. in iij. folio, in j. addit. secundi articuli principalis.

ADuerte, quia hoc casu sublata & remota matre admittuntur alij qui de iure eidem succedere debent. tex. est in d. l. ij. §. fi. ff. ad Tertull.

SExtò limita quando dictũ est ꝙ ascẽdẽtes succedũt pro æquali portione secũdũ proximitatẽ gradus, & tam parẽtes masculini sexus quam fœminini, vt ex æquo hæreditas inter eos diuidatur, hoc est ꝙ medietas ad parẽtes ex linea masculina, medietas verò ex linea fœminina deueniat, hoc esse verũ in bonis aliũde quæsitis quàm à patre vel matre. qa in prouenięntibus à patre succedet pater in totum, & in prouenientibus à matre mater succedet. ita est tex. in l. quod scitis. secũdum intellectum Bar. C. de bonis quæ lib. & ita intelligit Mat. Matheſil. in loco hîc antè alleg. & ita etiã disponitur per consuetudinem nostram.

8 *Semper proximior remotiorẽ excludit.*

ET prædicta procedunt † quando sunt pares in gradu, sinautem sint dispares in gradu, tũc inter eos nulla diuisio fiet, sed succedũt in totum proximiores, & proximior excludit remotiorem in gradu, vt mater auum paternum, etiã quo ad bona quæsita à patre, & pater auum maternũ, etiã quo ad bona quæsita à matre, prout declarat gl. in §. cõsequens. in auth. de hęre. ab inteſta. veni. & authẽ. defuncto. C. ad Tertull. & ibi no. gl. iij. quam doct. sequũtur: secus autẽ est in descendente. sed de ratione diuersitatis nõ insisto, cùm satis amplè tractẽt doc. in d. authen. defuncto. & ponit do. Alex. in consi. suo cxv. incip. ser. Ant. in prin. in ij. vol. & idem Alex. in consi. suo lxxx. in j. col. in j. vol.

ISTam etiã opinionẽ sequitur Barba. in cõs. 50. incip. Deum Christũ, in v. col. in iij. vol. Corneus in cons. vij. in iij. vol. & Nicolaus de Vbaldis in trac. successio. ab inteſt. in ij. parte, col. xxxiiij. vers. sed circa prædicta quæro primò. & omnes videntur sequi opinionem. Salic. in auth. itaque. C. communia de succeſſio. & de hoc est tex. in dicto §. consequens.

EX quo ergo vt dictum est, pater & mater deberẽt succedere filiis de iure, quãdo nulli sunt alij descendentes & transuersales: & hoc iure turbato, vt in auth. defuncto. & iure succursum est patri vel matri, vt filię amissæ solatij loco succederet, ne & amissę & successionis priuationem sentiret. l. iure succursum est. ff. de iure dot. videtur ꝙ hęc consuetudo non sit iuri cõsona, sed prædicta quando dixi ꝙ pater & mater succedunt aut succedere debent filio, sunt intelligenda quando nulli sunt fratres aut sorores, sed quãdo sunt fratres cum patre & matre, statim dicam.

PAnor. in cõsi. suo lxxv. in j. vol. ponit casum in quo cõsuluit in statuto Senen. vbi multũ bene explanat hanc materiã. & quia per illud statutũ mater excluditur à succeſſione filij, quærit an per hoc sit priuata legitima debita. tenet do. meus Ias. multa allegando in l. si quan do. §. fi. in pen. & vlt. col. C. de inoffi. testa.

IN TEXTV IBI,

C'eſt aſçauoir.

ISta dictio, tãtum, importat quantum, scilicet, vel videlicet: quæ nõ solùm sunt declaratiuæ, sed etiã restrictiuæ. do. meus Ias. in l. si plurib⁹. in vltimo nota. ff. de lega j. Et idẽ de dictione, ita tamẽ, qđ in casu huius consuetudinis latiùs declaraui in quodam consilio ꝙ feci, incipiẽ. decesſit ab humanis. vbi posui verum intellectum istius articuli nostræ consuetudinis: quicquid dicant aliqui, ꝙ semper & omni casu excludunt pater & mater, auus paternus, & auia materna, ꝙ quando sit, & quomodo, ibi amplè declaraui, & vide etiam infrà isto artic. in gl. *auec leurs freres & sœurs*.

IN TEXTV IBI,

Mais le pere ſuccedera ſeul, & pour le tout.

ISta est aduersatiua sed, sine copula posita quę diuersitatem in iure & in facto ponit, secundũ gl. in l. sed & si lege. ff. de petitio. hære. do. meus Ias. in l. patris. in ij. col. ff. de vulg. & pupi. & quandoque etiam denotat idem ius, licet diuersum factum. idem do. meus Ias. in auth. quod locum. in j. col. C. de colla.

ISTud est † secundum doctrinam Bar. in l. quod scitis. C. de bo. quæ liber. & istam sententiam Barto. dicit Ludo. Rom. esse veriorem de iure ita consulendo dicit, probando tribus rationibus in consilio suo xl. incip. visis ac decisis pũcto & constitutio. in vltima col. quem no. & ita etiam consulendo tenet Bar. in consil. suo xviij. incip. in nomine Domini &c. viso testamento. istam etiam opi. dicit esse rationabiliorem Paul. de Caſt. in authen. post fratres. in j. col. C. de legi. hæred. vbi dicit ꝙ licet Bald. teneat contrarium, quòd tamen hæc magis cadit in mentẽ cuiusque. ¶ Et istud est ordine turbato, quòd pater succedat filio, quoniam Ordine turbato succedit Bulgare nato. gl. in l. nam & si parentibus. ff. de inoffi. testa.

1 *Quando pater filio succedat.*

ILlud erat iure Digestorum, ꝙ pater succedebat filio ordine turbato, & in totum excludebantur fratres defuncti. d. l. nam & si parentibus. ff. de inoffi. testa. sed iure authenticorum aliud fuit ordinatũ, scilicet, quòd patrer & mater succederent vnà cum fratribus defuncti, & illud ius indistinctè loquebatur in omnibus bonis, sed consuetudo nostra non ita indistinctè voluit illa iura habere locum, imò illa quodammodo correxit: primò. s. faciendo distinctionem bonorum. s. antiquorum

quorum hæreditagiorũ, paternorum aut maternorũ, quoniã in illis nullo modo ſuccedũt pater aut mater, cõtra diſpoſitionem iuris & antiqui & nouiſſimi. Aut verò bonorũ prouenientiũ ab eis, vt ſunt cõmuniter dotes quæ dãtur filiabus, aut donationes ante aut ꝓpter nuptias, quæ dãtur filiis, vt nomẽ domus & familiæ cõſeruent, aut maioris domus vxores inueniãt, & huiuſmodi bona ab ipſis patre aut matre proueniẽtia ne totũ perdãt, voluit conſuetudo noſtra ea reſeruare patribus & pro dote facit tex. in l. iure ſuccurſum eſt patri, vt filiæ amiſſæ ſolatij loco ſuccederet ei dos ab ipſo profecta. ff. de iure dot. quia etiã dos à patre profecta ad patrẽ redire debet l. dos à patre ꝓfecta. C. ſol. mat. nota. plenè per doct. in l. ij. & iij. ff. ſol. mat. de donatiõe nõ eſt dubiũ ꝙ aliqua donatio in Burgũdia nõ põt habere effectũ inter patrem & filiũ niſi ſapiat vim vltimę volũtatis, quia ſi fiat ſine clauſula inhibitionis collationis, tenebitur filius cõferre, aliàs nõ erit hęres. dixi ſ. in §. v. huius tit. in gl. *meilleur de l'autre*. & ſi habeat clauſulã inhibitionis collatiõis ſapiet vim vltimę voluntatis, vt dixi ſuprà in d. loco, & ideo ſi ſapiat vim vltimæ volũtatis, nõ eſt dubiũ ſi cadat in cauſam qua ſi caducitatis, ſecũdũ tex. in l. vnica. in §. in primo itaq; ordine. & in fi. C. de caducis tollẽdis, vbi eſt tex. ꝙ taliter donata ſi donatarius moriatur ante donantẽ donata & relicta per eũ ad eundẽ redeunt & maximè qñ fiunt ſub aliqua cõditione, prout exẽplificat, ſi vxorẽ ducat, prout cõmuniter fit in donationibus, quæ fiũt maſculis ſub ea cõditione, & cõſeruationis domus & familiæ, ideo in hoc ſtatuẽtes habuerũt cõſiderationẽ ad id qđ cõmuniter fieri ſolet in Burgũdia, & ad præſumptã mentẽ patrũ & matrũ facientium donationes filiis, qui præſumuntur illas facere vt per filios nomẽ domus & agnationis conſeruetur. aut vt vnus ex eorũ filiis in aliqua maiori domo, aut ditiori ponatur & alligetur, & ideo cum morte illius deficiat & ceſſet præſumpta volũtas patrũ & matrũ per mortẽ filiorũ antè patrẽ aut matrẽ, donata habẽtur pro nũ ſcriptis, & in cauſam quaſi caduci cadunt, & ideo ad illos à quibus proceſſerunt redire debẽt, & iſtud eſt æquum & iuridicũ. Nã ſicut videm⁹ ꝙ in donatione facta inter virũ & vxo. donatio cẽſetur reuocata & ꝓ nõ facta, ſi prior perſona quę liberalitatẽ accepit rebus humanis ſit exempta, vt dicit tex. in l. à marito. C. de dona. inter virũ & vxorẽ. propter pręſumptã mentẽ & volũtatẽ donãtis. ſ. viri, ꝙ vult tantũ ſuæ vxori donare: aut vxoris, ꝙ vult tãtum ſuo marito donare, & ꝙ vterq; magis vult poſt ſe ꝙ ad vnũquenq; perueniat ſi moriat quàm ad alios ſuos hæredes, ſic etiã in patre, & pręſumendũ eſt ꝙ licet voluerint & velint bona eorũ deuenire ad aliquẽ ex eorũ filiis, tñ videt ceſſare pręſumpta mens & volũtas per mortẽ illorũ, exquo nõ mirum ſi donatio non habeat effectũ quo ad hæredes illorũ, imò redeãt bona vnde proceſſerũt per modum quaſi caducitatis, aut aliàs, in hoc limitãdo ius nouiſſimũ, per qđ pater & mater ſuccedũt cũ fratribus, & redeundo in hoc ad ius cõmune antiquum, quo pater aut mater in totũ filiis ſuccedebant, ſaltem dicetur ꝙ hæc cõſuetudo noſtra in bonis quæ ab eis proueniunt limitat & reſtringit ius cõmune in illis bonis, cum etiã grauẽtur patres & matres in alio. ſ. in ſucceſſione antiquorum hęreditagiorũ, à quibus totaliter excludũtur, imò in eis ſuccedẽt, fratres, aut alij eorũ hæredes, ideo in aliis releuãtur. ſ. in proueniẽtibus ab eis, vt dictũ eſt, & tãtum remanet illud ius nouiſſimũ in mobilibus aliũde proueniẽtibus quàm à patre & matre, & in acqueſtibus in quibus ſeruatur diſpoſitio iuris, ꝓut dicit cõſuetudo noſtra in his tatũ ſeruari debere formã iuris. de qua ſuprà dictũ eſt, q̃ eſt in d. §. cõſeq. in auth. de hære. ab inteſt. veniẽtibus. & ſic ꝑ hãc noſtrã cõſuetudinẽ nõ corrigitur diſpoſitio l. iure ſuccurſũ eſt. ff. de iure dot. de qua ſuprà feci mẽtionẽ, quæ tantũ loquit in dote, quę vt dictũ eſt, ꝓuenit à patre. l. fi. C. de dotis promi. ideo meritò in illa ſuccedet pater excluſis fratribus. Et idẽ in matre qñ dos procedit ab ea, quoniã hoc caſu dicit profectitia reſpectu matris. vt dicit do. me⁹ laſ. in l. vt nemini. in ij. col. C. de coll. Cõſuetudo comitatus Burgũdię vñ aliud dictare in donationibus ab eis ꝓueniẽtib⁹, quoniã videtur ꝙ vult ꝙ in eis prout in mobilib⁹ & acqueſtibus ſuccedat ſecundũ diſpoſitionẽ iuris cõmunis, cũ ita dictet, *Succeſſion ab inteſtat ne mõte point en ligne directe, ſi ce n'eſt au regard des meubles, acqueſtz & donations faictes par le pere & mere, ou par l'un d'eux à leurs enfans, & ſucceſsion collaterale aura lieu ſelon diſpoſition de droict commun.* ¶ Quia ita conſuetudo eſt intelligẽda, ꝙ primo ponat regulã excludentẽ patrem & matrẽ in omnibus bonis indiſtinctè, & pòſt ſubiũgit exceptionẽ ſeu limitationẽ in bonis mobilibus, acqueſtib⁹ & donationibus ab eis factis: & in iſtis bonis nõ determinat qũo ſuccedãt pater & mater in illis: ex quo videndũ eſt an ſint cũ eis collaterales, hoc eſt fratres filiorũ, aut nõ: ſi enim nõ ſint, clarũ eſt ꝙ deueniẽdũ eſt ad effectũ limitationis, quæ eſt cõformis diſpoſitioni iuris antiqui. ſ. ꝙ patres & matres ſuccedãt filliis tã ordine turbato quã in bonis ab eis ꝓueniẽtibus. Aut enim sũt cũ dictis filiis colaterales, puta fratres, aut fratrũ filij, & tũ diſpoſitio iuris cõis habet locũ quæ eſt in §. conſeq. ſ. alle. & ſic in dictis bonis mobilibus, acqueſtib⁹ & donationibus ſuccedũt ſecũdũ diſpoſitionẽ iuris cõis, quæ eſt, ſ. ꝙ ſuccedãt cũ fratribus, & ſororib⁹ pro æquali, ſecundũ diſpoſitionẽ iuris cõmunis, quæ eſt in d. §. cõſeq. cũ ſit ius nouiſſimũ, cui ſtandum eſt, cũ leges poſteriores prioribus derogẽt. l. ſed & poſteriores. & ibi notatur. ff. de legi. gl. in c. j. de conſt. in vj. & ſi ita non eſſet, de nihilo operaret illa clauſula ſequẽs, *& ſucceſsion collaterale aura lieu ſelon diſpoſition de droict cõmũ*, quia ſatis clarũ eſt ꝙ per illã exceptionem ſuccedũt in totũ pater & mater in illis bonis priùs exceptuatis, quod intelligendũ non exiſtente ſucceſſore collaterali, quoniã tũc ſi ſit ſucceſſor collateralis, qui ſecundũ diſpoſitionẽ iuris cõmunis ſuccedere poteſt cũ patre & matre, non tollitur illa ſucceſſio collateralis, imò reſeruatur diſpoſitiõi iuris cõmunis. Quia cũ ita ſit ꝙ exiſtentibus fratribus defuncti cum patre & matre, ꝙ ſuccedũt cũ eis pro æquali portione, ſecũdũ diſpoſitionẽ iuris cõmunis: ideo ad d. §. recurrendum eſt ſecũdũ quem cum patre & matre ſuccedãt fratres, etiam in donationibus ab eis proueniẽtibus, quod eſt cõtra cõſuetudinẽ noſtrã, ſed iſtud importat conſuetudo comitatus bene intellecta, & ita dixi in cõtingẽtia facti. † ¶ Item quia dicitur hîc ꝙ pater ſuccedit filio, quid ſi mater & filius ſimul moriãtur, aut filius parum ſuperuixerit, an faciat locũ, ita quòd ei ſuccedat pater? vide infrà, tit. *des mainſmortes*, §. xvij. in fin.

2 *Quando pater filio ſuccedit, turbatur ordo.*

QVid ſi ſint pater & auia materna, an excludant fratres matris defunctæ, an verò, quia nihil eſt diſpoſitum de auia materna, relinquatur diſpoſitioni iuris cõmunis? vide per do. meum laſ. in l. de quibus in vi. col. ff. de legibus. Alex. in conſi. lxxx. in j. vol.

IN TEXTV IBI,

Et au regard des autres biens.

ISTud idem eſt in comitatu Campanię, quia hoc caſu pater aut mater ſuccedit in totum, fratribus & ſororibus

BIU Cujas

roribus exclusis. idē etiā in ducatu Aurelianensi, vt in tit. *des succeßions*. c. xvij. & ibi Pyrrhus. de bonis mobilibus quo ad hanc consuetudinē, vide Paul. de Cast. in consi. lxvj. in nouis. & Alex. in consi. cxxvj. in ij. vol.

1 *Quando pater cum fratribus succedat.*

IN hoc † succedunt parētes cū fratribus & sororibus secundum dispositionem iuris, quæ est in §. consequens. in authen. de hære. ab intest. venientibus. & in authen. defuncto. C. ad Tertul. hoc est videlicet, quod si filius moriatur relicto patre, fratribus, & sororibus vtrinque coniunctis, ꝙ vocantur cum ascendentibus in gradu proximis, & viriles partes, hoc quot est & quot erunt, tot fiant portiones.

SEd quid erit dicendū de acquestibus factis per patrē & matrem simul, & mortuus sit pater, ex quo media pars euenit matri virtute nostræ cōsuetudinis, & media tribus filiis, ex quibus moriuntur duo post patrem, vnus videlicet post alium, quia non est dubium ꝙ mater succedit cum fratribus sui filij in bonis mobilibus pro æquali portione, an etiam succedere debeat in bonis immobilibus acquisitis per ipsam cū patre dictorum suorum filiorum, quæ non sunt antiqua paterna, sed acquisita per eorū patrem cū matre earum? dixi in prin. huius §. ꝙ istud statutum, seu ista consuetudo est contra ius commune, ergo non est extendēda extra suos terminos, sed potius restringenda quàm amplianda: cùm ergo regula bene sit in bonis antiquis paternis & maternis, non est extendenda ad acquisita, imò in casu in quo non est dispositum per consuetudinem nostram, recurrendū est ad ius commune, de quo hîc antè dixi in glo. præcedenti.

IMò, quòd plus est, si bene aduertatur, videtur ꝙ tex. nostræ consuetudinis disponat ꝙ pater & mater succedāt in acquestibus, ibi, *& au regard des autres biens meubles & acqueſtz.* & ideo ꝙ mater etiam debeat succedere in acquestibus etiam factis per patrē constāte matrimonio, in quibus participat. igitur. Si tamen dicatur, ꝙ quando hîc fit mentio de bonis acquisitis, ꝙ debet intelligi prout tex. intelligit, scilicet de acquisitis per filios & non per matrē, ex quo nō debent comprehendi bona acquisita per patrem & matrem simul. ¶ Ad hoc potest dici ꝙ acquisita facta per patrem & matrem simul constāte matrimonio dicūtur ea bona prouenisse ex patre & matre simul, in quibus tamen succedere debet. Sed istud nō multùm me mouet, sed solùm me mouet ꝙ ex quo in hoc casu nihil est dispositū ꝑ tex. nostræ consuetudinis, quòd recurrendū est ad ius commune, qđ fieri debet, per textū in fine conclusionis harum cōsuetudinū, incipiēte, Et *il ſoit ainſi.* ibi, *& auec ce voulons & ordonnons*, quo quidem iure cōmuni mater succedet. d. l. iure succursum est. ff. de iure dot. & istud cuidā dixi causa disputandi tantùm, sed teneo ꝙ bona acquisita per patrē & matrē simul constāte eorū matrimonio mortuo patre quo ad filios sūt antiqua hæreditagia pro illa parte quę eis obuenit, & ideo in illis non succedet mater. ¶ Facit id quod dicit do. meus Ias. in prēludiis feudorum, col. xxix. post mediū, versi. aliā quoque adde. referens Bal. ita tenere in l. j. in iiij. q. ff. de rerū diuisio. vbi dicit, ꝙ illud dicitur antiquum hęreditagiū quod à successione procedit & deriuatur. pro quo facit quod voluit Ioan. Fab. in prœmio institutionū, in verbo, Iustinianus. vbi facit differētiā inter acquestus & ea quę ex successione obuenerunt. dixi suprà in tit. *des droictz & appartenances à gens mariez.* §. ij. in gl. *acqueſtz.* & facit etiam quod dicit Bal. in c. j. §. fi. de feudi cognitione, vbi dicit ꝙ filius succedens patri non acquirit, sed acquisitum capit, dicens id mente tenendum, & pulchrum ac sapidū modum loquendi esse. & ista sæpe allegaui in consulendo & scribendo, & in specie in hoc casu. ita in terminis tenet Ioan. Galli in suis quæstionibus per arresta, q. lxx. vbi dicit ita fuisse decisum. † ¶ Non insisto aliter quia non vidi magnum dubium, & si esset dubium, dixi ꝙ ex quo hæc interpretatio reducit nos ad ius antiquum, quod sequenda est, vt dicit glo. singularis in c. statutum. in verbo, numerandi. de prębendis, in vj. Soci. in cons. suo vlt. in fin.

SEd aduerte quia text. de iure dicit, ꝙ fratres vocantur cum ascendentib. proximis, hæc nostra cōsuetudo dicit & tantum facit mentionem de patre & matre. † Quæro si moriatur aliquis relicto auo tantùm, vel proauo cum fratribus vtrinque coniunctis, nunquid iste auus succedet cum dictis fratribus, an verò fratres tantùm ipso excluso? Pone sic, decessit Ioannes sine liberis, patre & matre relictis, Petro & Gulielmo fratribus vtrinque coniunctis, & Antonio eius auo, hoc est patre sui patris: an dictus auus succedet vnà cū dictis fratribus in bonis dicti Ioan. Ista quæstio est multum dubia in iure. Iacob. de Beluisio in auth. de hære. ab intestato. §. si verò. colla. ix. tenet quod frater excludit auum, per illum tex. ibi. ita etiam tenet Bal. in auth. defuncto. in xiiij. col. C. ad Tertul. & istam opinionem credo de iure veriorem quam multi tenuerunt, & illam comprobat Ludouicus Bologninus in dicto suo tractatu, in apostillis ad Matthæū. do. meus Ias. in l. de quibus. in vj. colum. ff. de legi. Alex. consil. lxxx. in j. volumine.

2 *An auus succedat cum fratribus vtrinque coniunctis.*

ADDITIO. Per opinionem Fulgosij in l. de quibus. ff. de legi. quam allegat do. meus Ias. ibi, videretur tamen dicendum ꝙ in hoc articulo si non sint pater au mater, sed sint auus aut auia à quibus bona aliqua processerint: quòd in illis debent succedere auus aut auia, ex identitate rationis, cum hîc cōsideretur à quo bona processerint, quæ quidem ratio militat in auo & auia, ideo idem esset dicendum. & ideo vidi cōsultum per aliquos nostros aduocatos in cōtingentia facti ad exclusionem cognatorum, & patruorum: & fui huius opinionis insequēdo rationem nostræ consuetudinis, quæ cōsiderat originem vnde processerūt talia bona, quę quidem ratio cùm militat in auo & auia, idem ius in eis est statuēdum, ex quo patre & matre deficientibus, de iure succedunt auus & auia tanquam existentes in secundo gradu. ne ergo in totum excludantur sed solum in casibus in quibus pater & mater excluduntur, ideo patre & matre exclusis æquū est vt proximiores post eos in locum eorum ponantur, & ita succedant nepotibus, prout successissent pater & mater secundum consuetudinē, licet de eis non fuerit facta mentio, quia fiet extensio consuetudinis nostrę ad simile, ex idētitate rationis, cùm idem sit de nepote quod de filio notatur in l. liberorum. ff. de verbo. & rerum signific. ergo idem de auo sicut de patre, maximè in casibus vbi limitat eadē ratio in auo sicut in patre, vt est hoc casu, scilicet à quo bona processerunt, & etiam quia auus est in gradu post patrem, qui est secundus gradus. l. Iurisconsultus. §. secundo gradu. ff. de gradibus. & instit. eod. tit. §. secundo gradu & xxxv. quæst. v. §. secundo gradu. Et hoc casu maximè fiet extensio de patre ad auum in hoc quòd admittātur ad successionem talium bonorum ab eis prouenientium, cum in hoc sit fauorabile duplici ratione, naturali scilicet & æquitatis, vt antè dixi. & contrarium est odiosum, ideo conuenit ampliari id quod fauorabile est, & restringi quod odiosum. regula iuris odia restringi. de regulis iuris, in sexto. †

Dictum

Frater ex vno latere ad ſuccedat cũ patre.

DIctum eſt hîc antè † ꝙ fratres vtrinq; coniuncti admittuntur cum parẽtibus, quid de fratre ex vno latere tantùm an ſuccedat fratri vnà cum patre & matre? tex. eſt in l. ſi quis vel ſi qua. C. ad Tertul. qui dicit, ꝙ ſic, ibi, ſi qs vel ſi qua matre ſuperſtite & fratre vel legitimo, vel ſola cognationis iura habẽte, inteſtatus vel inteſtata deceſſerit, nõ excludi à filij ſucceſſione matrem, ſed vnà cũ fratre mortui vel mortuæ &c. Sed qcqd ſit, tene cõtrariũ, qa illa lex corrigitur p authen. ſequẽtẽ, quæ tantùm loquit in fratribus ex vtroque latere cõiunctis, & etiã in d. auth. de hær. ab inteſtato. §. cõſequẽs. ita tenet Bal. in d. auth. & Ang. in authen. de nõ eligen. ſecundò nubentes. in prin. coll. j. ita etiã tenet Barb. in conſ. ſuo xxxvij. inci. ſcribit ſapiẽter Paralippomenon. in xxij. col. cum ſeq. in ij. vol.

VIde ẽt tex. in l. fi. C. coĩa de ſucceſ. & in l. quęcũq;. C. de bo. quæ lib. de iure ciuili frater ex vno latere præferebat patri aut matri, ſed vt dictũ eſt, fuit poſt correctũ Ego cõſului cõtra Bal. Ang. & Bar. ꝙ d. auth. non corrigit prædictã l. ſi quis. eo ꝙ licet dicat d. authen. defuncto. ꝙ ex vtroque latere cum patre & matre admittantur, non tamen excludit alios. & ideo eſt deueniẽdum ad auth. poſt fratres. C. de legi. hær. vide in conſi. meo incipien. caſus ſic proponitur.

ADDITIO. Illud conſilium eſt conſilium nouum in ordine meorum conſiliorum.

QVæro an per iſtã noſtrã conſuetudinẽ ſit ſublata lex, ſi infanti. C. de iure delib. dic ꝙ ſic, p ea quæ dicit Iaſ. in d. l. in iiij. col. licet dicãt plures hanc quæſtionem eſſe mirabilem, nõ inſiſto, quia plenè ponit.

IN TEXTV IBI,

Meubles.

INtellige de mobilibus proueniẽtibus aliũde quàm à dictis patre & matre: quoniã ſi pater fecerit donationem filiis de pluribus bonis mobilibus, in illis ſuccedant ſoli, nec ſuccedant fratres eum eis, cùm in articulo præcedente loquatur indefinitè in bonis ab eis prouenientibus, appellatione quorum bonorũ ſimpliciter comprehenduntur mobilia, & immobilia. & hic ſequens articulus intelligitur tantùm de mobilibus aliũde, videlicet ab aliqua ſucceſſione prouenientibus, & ita debent concordari hi duo articuli.

Quæſtio.

QVæro de quæſtione, qdã filius habens hæreditagiũ antiquũ, ſeu quẽdã fundũ antiquũ, quẽ vẽdidit 1 titio, qdã ex ꝓximioribus retraxit iure retractus poſt mortẽ dicti Sẽpronij dictũ fundũ: nũc pater vult habere partẽ in pretio oblato tãquam ſit mobile: ꝓximiores, vt ſunt fratres, dicũt ꝙ nõ. Bal. in l. ea demũ. C. de coll. mouet hãc quæſtionẽ in ſimili caſu, & dicit ꝙ debet reputari mobile. & cùm ſit iº ad mobilia, mobile debet reputari. l. ex facto. §. rerũ autẽ. ff. de hær. inſt. & qa hoc caſu vt in caſu Bal. iſtud ius retrahẽdi habet originẽ & cãm inter viuos, & ꝙ cõſuetudo magis accedit cõtractui q̃ vltimæ volũtati, & ex cõtractu acqrit iº ſpei ab initio, ideò initiũ inſpicit. l. ij. §. id quoq;. ff. de coll. Quicquid dicat Bal. ego credo cõtrarium in hoc caſu, eo ꝙ in huiuſmodi ſucceſſionibus an bona ſint mobilia, vel immobilia inſpicitur tẽpus mortis.

IN TEXTV IBI,

Et acqueſtz faicts par leſdicts enfans.

NOtanter ponuntur hîc verba, *acqueſtz faicts par leſdicts enfans*, qa ſi ſint acqueſtus facti per patrẽ aut matrẽ, dicũt bona paterna aut materna, in quib⁹ nõ ſuccedũt pater & mater, vt in prin. huius textus, in his verbis, *paternelz ou maternelz*. cùm conſuetudo in ſui principio excludat patrẽ aut matrẽ ab antiqs hęre ditagiis, & à bonis paternis aut maternis, qm̃ nõ oĩa antiqua hæreditagia ſunt tãtùm paterna aut materna qa aliqua poſſunt eſſe auita aut ab aliis prædeceſſoribus prouenięti a, ſed oĩa paterna & materna etiã dicũ tur antiqua, & in talibus paternis & maternis quę ab eis fuerunt acquiſita. Quoad ſucceſſionẽ filiorũ reſpectu patruorũ & aſcẽdentiũ collateraliũ nõ habebit locum §. *les heritages enſuyuent la ligne du tronc*, qui ponitur ſtatim, ex quo non ſunt prouenięti a à truco auunculorũ & materterarũ, ſed in illis ſuccedũt proximiores: vt dixi in d. §. *en prochain*. & in gl. fin.

IN TEXTV IBI,

Auec leurs freres & ſœurs.

SEd pone † ꝙ non habeat fratres nec ſorores, ſed ſolùm matrẽ, & alios collaterales vltra fratrũ filios, an mater ſuccedere debeat ĩ totis bonis mobilib⁹? iſta quæſtio clarè decidi poteſt ex his quæ hîc in prin. huius §. dixi in j. & ij. col. vbi recurrendum eſt, & ideo ex quo nihil ſtatuit vltra fratres & filios fratrũ, imò expreſsè dicitur ꝙ non extenditur hæc ſucceſſio cõſuetudinaria vltra illos, ꝙ alij caſus ſint omiſſi, de illis recurrẽdum eſt ad ius cõe, de quo dixi in prin. huius §. 1

ADDITIO. Et ita etiam tenet Bal. in l. j. in fine conmẽti. C. de ſecun. nup. & Albertus Brunus in tract. de ſtatuto p qđ filia dotata excluditur à ſucceſsione. arti. ix. quæſt. x. ibi, prædicta concluſio declaratur.

VIdetur tamen dicendũ ꝙ ex quo eſt aliud ſtatutũ generale, ſeu conſuetudo generalis ſequẽs in arti. viij. quæ loquit in omnibus antiquis hæreditagiis vbi agnati ſuccedũt & cõgnati, excluſis omnibus aliis ꝙ mater etiã excludi debeat in illis, extãtibus agnatis & cognatis. ad quæ faciunt dicta per G. Benedicti in repe. c. Ray. in verbo, & vxorẽ nomine Adelaſiam. nu. 15. vſq; ad 35. & in nu. 44. de teſt. & dixi in quodã meo cõſilio hîc antè, in ver. quid ſi ſint alleg. ¶ Et cùm caſus eueniſſet de Ioãne de Nouailles qui nullos parentes habebat, etiam in x. gradu fuit quęſtio inter matrẽ & fiſcum de ſucceſsione illius: quia fiſcus dicebat matrem eſſe excluſam per conſuetudinẽ, & ſic ꝙ ex quo nulli alij erant hęredes, ꝙ fiſcus ſuccedere debebat dictum fuit quòd mater in totum eidẽ ſuccederet, quod & fuit factum excluſo fiſco. *Caſus facti*

ADDITIO. Pro hac deciſione facit dictum Bal. in terminis, in l. j. in fine cõmẽti. C. de ſecun. nup. de quo per Albertũ Brunum in tractatu de ſtatuto excludente fœminas. art. ix. in x. quęſt. illius articuli. vbi dicit ꝙ tale ſtatutũ excludens matrẽ propter aliquos, intelligitur ſi ſint tales q̃ poſsint vel velint ſuccedere, p plura quæ ibi allegat: ex quo nõ eſt ſine dubio ꝙ mater filij manuſmortuæ qui nullos habebat parẽtes ſecũ qui ſuccedere eidẽ poſsint, potius, debeat ſuccedere filio quàm dominus manuſmortuæ, ſi reperiatur habitare cum filio in communitate tempore mortis, nec eã excludit hoc caſu hæc cõſuetudo, imò ſi ſint fratres aut ſorores, videtur ꝙ eos repellat in præiudicium domini. dicam infra, in tit. *des mainſmortes*. ¶ De materia huius conſuetudinis vide Boerium in conſuetud. ſeptenæ Biturícen. tit. de teſta. §. iij.

IN TEXTV IBI,

Et les enfans de ſes freres.

QVia dicit conſuetudo, quòd ſuccedunt fratres & filij fratrum cum patre & matre ſecundum diſpoſitionem iuris, vidimus quando ſunt tãtum fratres & aſcendentes de iure: videndum quando ſunt

BIU Cujas

aſcẽdentes fratres & filij fratrũ,qũo debeãt ſuccedere.

1 Fratrum filij an ſuccedãt cum patruis & aſcẽdentibus mortuo patruo.

†Videt ꝙ filij fratrũ excludent à ſucceſſione ſuorũ patruorũ exiſtẽtibus aſcendẽtibus fratribus patrui eorũ prædefuncti,p tex.qui videt de iure apertus in §.ſinautem defuncto.in auth.de hære.ab inteſt. venientibus. colla. ix. vbi dicit tex. ꝙ quando moritur aliquis relicto patre & fratribus & filiis fratrum,ꝙ illi filij fratrũ excludunt à fratribus & aſcendẽtibus. Caſus eſt in d. auth.§.ſinautẽ cum fratribus. vbi eſt tex. ad literam.

2 TV dic ꝙ† licet ille tex. ſit de hoc formalis, tamen veritas eſt,ꝙ ſuccedũt filij fratrũ ad illã portionẽ, ad quam pater eorũ ſucceſſiſſet de iure,caſus eſt apertus in §.hoc itaq;.in auth.vt fratrũ filij.col.ix.nec obſtat ille tex.in d.§.ſinautẽ cum fratribus.ſuprà alle.qa corrigitur p iſtũ,vt expreſsè dicit imperator in authẽ. vt fratrũ filij.Nõ enim piget ſuas leges corrigere, vbi vtilitatẽ ſubiectorum inuenire vult:& quãdo filij fratrũ ſuccedãt in ſtirpes,vel in capita,ponit gl.& doc.in authen.ceſſante.C.de legit.hæred. & Bartol.in l. poſt conſanguineos.ff.de ſuis & legi.hære.vbi ſatis amplè p eũ.ſed caſus gl.& doc.in d.auth.ceſſante.& Bart. in d.l.poſt cõſanguineos. eſt qñ ſunt plures filij fratrum pluriũ fratrũ,itaꝙ ex vno fratre ſint duo aut tres ex alio fortè vnus. ¶Sed quid qñ nõ ſunt filij fratrũ,ſed tm̃ filij vnius fratris,qui volũt ſuccedere hoc caſu cũ patre aut matre,an pater debeat habere dimidiã partẽ, an verò qlibet filiorũ faciat vnã partẽ,ita ꝙ pater tantùm ſuccedat in ſimili parte in qua vnus illorũ filiorũ fratris defuncti ad ſucceſſionem cuius veniunt? Albe. de roſ.in auth.defuncto.C.ad Tertullianũ,videt tenere ꝙ in hoc caſu filius fratris, ſeu filij fratrũ excludant de iure in totum,& ꝙ ſolus pater ſuccedet. ſed hoc nõ eſt verum,per d.authen.vt fratrum filij.& etiã videtur eſſe derogatũ per hanc conſuetudinem: quod non eſt ſine dubio:ſed poſito ꝙ ſuccedant, hîc pendent leges & prophetę:ſi ſint plures,quomodo eidẽ patruo cum patre ſuccedant,an in ſtirpes vel in capita. Et credo ꝙ ſuccedant cum eorum auo in ſtirpes:quoniam licet videantur ſuccedere in hoc caſu ex capite eorum,tamen quia diſpoſitione iuris pater filij mortui, & ſic auus iſtorum filiorum fratris debuiſſet ſuccedere in totum, in ſolatium filij amiſſi. d.l.iure ſuccurſum. vt hæc noſtra conſuetudo minus lædat ius commue quàm poſſit, dicendũ eſt ꝙ prædicti filij fratris ſuccedãt patruo pro illa parte pro qua ſucceſſiſſet eorum pater: nõ eſt tamen ſine dubio.cogitent poſteri ſi caſus eueniat.

ADuerte ad vnum ſingulare, ꝙ mater quæ ſuccedit filio cum aliis filiis debet illud reſeruare poſt mortem filiis primi matrimonij ſi tranſierit ad ſecunda vota. ita eſt text.in l.fœminæ.§.illud.C.de ſecund. nup.imò quod plus eſt,filia quæ renuntiauit bonis paternis & maternis in fauorem aliorum, non priuatur hoc iure ſuccedẽdi matri poſt eius mortẽ, quæ habuit ex ſucceſſione ſuorum filiorũ tempore quo tranſierat ad ſecunda vota. in terminis tenet Philipp. Decius in conſi. ſuo ccxxx. inci. proponitur ꝙ ex Petro Brolas, dix ſuprà in rub. *Des enfans de pluſieurs licts.*

Quæſtio. SEd quæritur,Titius & Sempronius fratres habent filios & vxores, & multa antiqua hæreditagia & mobilia. Titius relictis duobus filiis moritur & relicta vxore.moriuntur deinde duo filij relicta vxore dicti Titij matre dictorum,& filij filiorũ ſui fratris,nam vxor ſuccedit in mobilibus,&ſunt plura mobilia,pauca verò antiqua hæreditagia, filij verò fratris ſuccedunt in iſtis bonis antiquis,& ſic in hęreditagiis antiquis,mater verò in mobilibus tantùm, quis iſtorum tenebitur ad debita, an mater quæ ſucceſſit in bonis mobilibus,an verò conſanguinei,hoc eſt filij fratris ꝙ ſuccedunt in antiquis hæreditagiis:iſta quæſtio videtur deciſa per tex.in l.ex facto.*l. grande*, ver. vnde ſcio quæſitum.ff.de hære.inſti.& ex his quæ infrà allegaui in §.ſequen.ibi,ſed quæro iuxta prædicta.videtur tamen dubitãdum ꝙ ex quo creditor debet prius excutere bona mobilia,tex.in l.à diuo Pio.§. in vẽditione. ff.de re iud.ꝙ mater tenetur primò ſoluere vſq; ad valorem mobilium,& ſi mobilia non ſuffecerint, deueniendum erit ad immobilia,arg. illius tex.

PRædicta omnia habent locum in allodialibus, 3 An in feudalibus ſuccedant deſcendentes.

† Sed quæro quid dicendum de iure in bonis feudalibus,nunquid aſcendentes ſuccedant deſcendẽtibus?tex.eſt formalis ꝙ non in c.j.in prin.de natur. ſucceſſionis feudi.

ADDITIO. Vide de hac materia Præpoſitũ ibi, & etiã vide Iacobũ Ardizoni in ſua ſumma feudorum,in iij.parte in x.q.& Ioannẽ Blanchum in ſua ſumma,in iij.parte,in prin.§ Aduerte primò† ꝙ allodialis res dicitur,quę pertinet ad plenũ & directũ dominium alicuius,vt tenet Pau.de Caſt.in cõſ.ſuo clxj. & dicit Oldra.†ꝙ allodiũ,id eſt ,ppriũ,vnde dicit Bal. in c. inter 4 filiã.ſi de feudo fuerit controuer. ꝙ allodiũ eſt quædã proprietas quæ nõ recognoſcit niſi à ſolo Deo, & ideo dicitur allodialis id eſt libera, nec præſumitur res eſſe feudalis. Alex.conſ.cxxxix.in j.vol. ¶ Quæ autem ſint bona allodialia vide amplè per G. Benedicti in repet.in c.Ray.in verbo,& vxorẽ nomine Adelaſiã.in ij. deci.nu.297.vſq; ad nu.310.de teſt.dixi ſ. pleniùs. ſed quia vt videmus,aſcendẽtes in allodialibus ſuccedunt deſcendentibus & non in feudalibus,quæ eſt ratio diuerſitatis?doct.in d.c.aſſignant plures rationes.

PRima ratio† eſt, qa nõ præſumit ꝙ pater & aſcen- 6 dentes recipientes feudũ tanquã ſeniores poſſint ita bene adiuuare dñm ſicut deſcẽdẽtes iuuenes, cùm virtus in iuuenibus ſit potẽtior,q̃ in ſenibus.l.j.C. de athletis.li.x.& iſtã rationẽ tradut Iac.de Belui. & Nic. de Neapo.in d.c.j.ſed Aluarotus in §. hoc quoq; ſciẽdũ.q feudũ dare poſſunt,impugnat hãc rõnẽ,qa poſſibile eſt ꝙ aſcẽdens ſit potẽtior ad ſeruiendũ q̃ deſcendens.& ideo dicit ꝙ melior ratio quę poteſt eſſe,eſt ratio gl.in d.c j.de natu.ſucceſſ.feud.ſcilicet,† quia iſtud 7 eſt de natura feudi, quæ in iſto caſu vincit legem. ſed adhuc videtur ꝙ hæc ratio non eſſet valida, quia eſſet nunc quęrere,quare hęc natura data eſſet feudo:ideo voluit dare aliam rationem,ſ.ꝙ hoc eſt ex natura,effectu,& vi verborũ expreſſorũ,vel quæ tacitè ſubintelligũtur in inueſtitura,quia prouidetur vaſallo & hæredibus ſuis,nã in natura feudali hęres capitur pro filio. c.j.§.& ſi clientulus,de alie.feudi.Et inde videtur ꝙ ſolùm prouideatur deſcendẽtibus,vt dicit,qđ ita voluit Bal.in d.c.j.de natura ſucceſſ.feud. Iſta ratio eſt adhuc quodãmodo debilis,& laborat eo morbo quo præcedens, qa nunc eſſet reſpondendũ, quare verbũ hæres ſolùm capiatur pro filio, & non pro aſcendẽtibus. Et ideo me audiente audiui do.Frã. de Curte iunioꝛ dicentẽ ſibi plus placere primã rationẽ ſuprà aſſignatã, eo maximè qa licet quandoq;& poſſibile ſit ꝙ ſenior ſit aliquãdo potẽtior ad ſeruiendũ q̃ iuuenis,tamẽ lex adaptat ſe ad ea quæ magis cõmuniter accidũt.l. nam ad ea.ff.de legi.& hanc materiã me audiẽte, & ſub eo dicta ſua ſcribente,multũ bene explicauit,extendẽdo prędicta nõ ſolùm habere locũ in feudo ſeculari,verũ etiã in feudo eccleſiaſtico, put decidit Bal.in auth.de- 8 In tenuta feudi eccleſiaſtici ſuccedunt deſcendentes. functo.C.ad Tertullianũ.quẽ ſequitur Aluaro.& cõmuniter alij in d.c. j. de natura ſucceſſio.feud.& dicit Bald. in d. authen.defuncto.† vnum mirabilius,idem eſſe in

eſſe in emphyteuſi eccleſiaſtica, in qua ſuccedunt ſoli deſcendentes, non autem aſcendentes.

LImita prædicta non ꝓcedere qñ pater renũtiaſſet feudo in manibus dñi cũ pacto vt filiũ inueſtiret ea cõditione, vt morienti filio poſſet pater ſuccedere, qa tũc ſuccedit. Ita dicit Iac. Ardizoni in d. c. j. de natura ſucceſ. feu. arg. l. ſi pater qui. in fi. C. de eman. lib. & dicit eſſe caſum in quibuſdã capitulis extraordinariis. in §. quædã viſa. Et iſtã limitationẽ ſequit̃ Aluar. & Præpoſitus in d. c. j. Ex quo generaliter inferẽ † ꝙ aſcendẽtes poſſunt ex pacto ſuccedere in feudo, ꝓut etiã ex pacto ſuccederet quilibet extraneus. iuxta c. j. de feudo non habente propriam naturam feudi.

9 Aſcendẽ. ex pacto ſuccedunt in feudo.

10 Ex conſuetudine.

PRo ſecũda limitatione † dic idẽ ſi ꝓ cõſuetudinem fiat ꝙ in feudo ſuccedãt aſcẽdẽtes: qa poterũt ſuccedere, ꝓut eſt in hac patria ducatus Burgũdiæ, & in tota Gallia, in qua quo ad ſucceſſionẽ feuda ſunt redacta ad inſtar patrimonialiũ, vt habetur in tit. de feudis ſuprà, §. *En choſes feodales, & mouuãs de fied les heritiers ab inteſtat peuuent ſucceder comme en autres choſes.* vbi diſponitur ꝙ de cõſuetudine huius patriæ, feuda quo ad ſucceſſionẽ ſunt redacta ad inſtar patrimonialiũ, ergo ſicut pater in allodialibus in aliquibus caſibus ſuccedit filio, ita & in feudis, vt ſuprà dixi in d. §. *En choſes feodales.* & hoc eſt, qa vt videmus, iſtud poteſt fieri per pactũ, ergo etiã ꝓ ſtatutũ vel conſuetudinem, ꝓut not. Bal. in l. præſcriptione. in vij. col. C. ſi contra ius vel vtilitatẽ publicã. faciũt quę allegant̃ ꝑ do. meũ Iaſ. in d. l. præſcriptione. in iij. col. & in l. properandũ. in prin. in pen. col. C. de iudi. Felin. in c. j. in ij. col. de proba. do. meum Iaſ. in auth. iubemus. C. de iudiciis.

11 TErtiò † limita prædicta nõ habere locũ qñ filius eſſet inueſtitus contẽplatiõe patris, & amore paterno ꝓpter ſeruitia patris. ſequunt̃ & tenẽt hãc limitationẽ Alua. & alij in d. c. j. de natura ſucceſ. feu. argu. l. dedit dotẽ. ff. de colla. bono. l. auus. ff. de iure dot. l. fi. C. de vſufru. facit text. & notata in l. ſed & ſi plures. §. in arrogato. ff. de vulg. & pup. vbi parificat ꝙ aliquid ꝓueniat ad filiũ ex re patris, vel contẽplatione patris. intellige ſecũdum doctrinam Bar. in d. §. in arrogato.

EX hac limitatione poſſet inferri ad vnũ notabile, ex noſtra conſuetudine videmus ꝙ quantum ad ſucceſſionẽ aſcendentium fit diſtinctio, an bona ſint acquiſita per filium, an prouenerint ab ipſis aſcendẽtibus, qa in proueniẽtibus à patre, vel à matre ſuccedunt pater & mater ſoli reſpectiuè, in acquiſitis, ſuccedũt vnà cum fratrib⁹ in capita. pone ꝙ fuerũt quædam donata filio contemplatione patris, & amore paterno, & propter ſeruitia patris, an pater debeat in totum ſuccedere? cogita ex his quæ hic antè dicta ſunt, & quæ ponuntur per doct. in d. §. in arrogato.

12 In feudis antiquis.

QVartò limita prædicta † vt procedant in feudo nouo: ſecus autẽ in feudo antiquo, quia tũc ſuccedunt aſcẽdentes ſiue ſint per directã lineam, ſiue ꝑ trãſuerſalem, ꝓut tenet Iac. Ardizo. in ti. de ſucceſſio. feud. ſub rubricella, an aſcendẽtes ſuccedant per tex. in c. j. in tit. imperator Lotharius Eugenio papæ. in fi. ſed de hac limitatione dubitat Aluaro. in d. c. j. de natura ſucceſ. feu. dicens eam eſſe veram in aſcendente tranſuerſali, ſed non videt quomodo poſſit adaptari in aſcẽden. per lineã directã, cùm ſemper in tali feudo antiquo aſcendens ſit potior ad habendũ dictum feudum quàm deſcẽdens, quia feudum paternũ non poteſt peruenire ad filium patre ſuperexiſtẽte. quia pater prior admittitur: niſi ſaluetur, ſecundũ eũ, qñ filiꝰ primò poſſidet dictũ feudum de voluntate patris, qui emãcipaſſet ipſum filium, & feciſſet ipſum inueſtiri, dummodo omnino non refutaſſet ius ſuum: quo caſu moriente filio bene reuertit̃ ad patrẽ, ſed nõ iure ſucceſſionis, ſed antiquo iure ſuo. arg. l. filio. & l. filius. §. j. in fi. ff. de libe. & poſthu. l. ab hoſtibus. C. de captiuis. Et ideo dicit, ꝙ iſtud eſt qđ dicit, ꝙ feudũ reuertit̃ ad aſcenden. ſed non iure ſucceſſionis. ſed tu dic ꝙ ꝑ noſtram conſuetudinem, ex quo prouenit à patre, ſuccedet in eo iure ſucceſſionis, vt dicitur in hac noſtra cõſuetudine, ibi, *mais le pere ſuccedera*, &c.

SEd iuxta prædicta quæro nũquid pater in prædictis bonis viuẽte filio habeat vſumfructũ? poſt prędicta ponit hanc quæſtionem do. Franci. de Curte in tractatu feudorũ. in iij. parte, in iij. charta, verſi. quartò, circa intelligentiam huius materiæ. & aliàs in hoc caſu aliquid dixi cùm dubitatũ fuit nũquid pater habens vſumfructum in bonis aduẽtitiis filij ipſo viuẽte, habeat etiã eo mortuo. dixi ſ̃ tit. præcedẽti. §. *entre gens nobles.* & vide Bal. in l. cùm oportet. in prin. in iiij. col. quia eſt de feudo. C. de bonis quæ libe. & in l. ſi vxorem. in fi. C. de condi. inſti.

ADDITIO. Vide in hac materia Franci. Curt. iuniorem, quem ſuprà allegaui in ſuo tractatu feudorũ, in iij. parte, charta. xxx. vbi amplè ponit hanc materiã ſucceſſionis aſcendentium in feudo, & facit regulam cum quatuor limitationibus.

HEri fui interrogatus de quadam quæſtione: Quidã pater manuſmortuæ habebat tres filias, duas ſ. maritatas extra domũ, quibus dedit dotẽ: aliã in domo ſua. iſta quæ eſt in domo ſua moriẽ abſq; liberis. qa habet bona diuerſi generis: videlicet antiqua hæreditagia quæ ei competebant ad cauſam ſuorũ prædeceſſorũ ex linea materna, habet bona acquiſita per eius maritũ conſtãte matrimonio, & alia quæ fuerant in contemplatione matrimonij eidẽ à ſuo patre data: quæriẽ quomodo in eis ſuccedat? Quantũ ad ea quæ prouenerũt ex patre nõ eſt dubiũ ꝙ ſuccedit pater in totũ per cõſuetudinẽ noſtrã, ibi, *mais le pere ſuccedera.* quantũ ad acquiſita & mobilia ſuccedut aliæ ſorores in capita, cũ patre, q eas vocat, & ſic cõſequunt̃ ꝑ aliũ qđ ꝑ ſeipſas cõſequi non poſſent, vt habetur in tit. *Des mainſmortes.* §. *quand gens de mainmorte uont de uie à treſpas.* nũc eſt dubiũ de antiquis hæreditagiis, nã pater in eis non ſuccedit, vt hîc in prin. noſtrę cõſuetudinis, ergo non vocabit filias exiſtẽtes extra cõmunionem. cùm tex. cõſue. dicat, *L'un de leurs parens prochains qui leur doit ſucceder*, pater in iſtis ſuccedere non debet, vt dictũ eſt, ergo non vocabit illas. ex quo ſequit̃ ꝙ dñs manuſmortuæ in illis antiqs hæreditagiis debet ſuccedere. ſed in hoc eſt dabilis ſolutio ꝑ ea quæ dicit Iaſ. in l. huiuſmodi. §. ſi Titio & Mæuio. ff. de leg. j. vbi dicit, ꝙ ad hoc vt qs faciat partẽ alteri nõ requirit̃ ꝙ eodem iure admittat̃, ſed ſufficit ꝙ alio iure diuerſo partẽ habere vel retinere poſſit. cogita cùm caſus euenerit. vĩ etiam, ꝙ dñs manuſmortuæ in omnibus debet ſuccedere, qa ſi bene aduertat̃ ad conſuetudinẽ ſuprà allegatam, dicit, *Quand gens de mainmorte uont de uie à treſpas ſuruiuant l'un de leur prochain parent qui leur doit ſucceder, demeurant auec eux en communion.* pondera verbum, *en communion*, quia requiritur ꝙ ſint communes in bonis, aliàs non vocat alios exiſtentes extra cõmunitatẽ, ſed ſic eſt ꝙ inter patrẽ & filiũ nulla eſt cõmunio. Bal. in l. cùm oportet. ver. quæro quare fratres. C. de bonis quæ libe. & in l. certũ. in ij. col. C. fami. erciſcun. in l. cum duob⁹. in lectura ſua antiqua. ff. pro ſoc. Alex. conſ. ſuo xviij. in j. vol. Ludo. Bologninus plura allegans in conſil. ſuo vij. in j. col. igitur &c. cogita, quia eſt ſpes de litigio in bona & opulenta ſucceſſiõe.

Quæſtio.

BIU Cujas

Dubium. ¶In hac cogitatione illã decidẽdo aliud dubiũ & maius decidiẽ, qđ eſt, ſi in iſtis bonis & hæreditagiis antiquis nulli ſint fratres filij defuncti, aut eorũ filij, ſed tãtũ pater, an pr̃ in illis ſuccedat excluſo dño, an verò dñs excludat patrẽ? videreẽ ꝙ dñs patrẽ excluderet, cũ text. noſtræ conſuetudinis j. deſcriptus, tit. *des mainſmortes*. §. xiij. dicat ꝙ vn⁹ homo manumortabilis alteri ſuccedere nõ põt, niſi ipſis exiſtẽtib. in cõione & ſocietate, & ꝙ ſimul morẽt, ſed ſic eſt ꝙ pr̃ & filius nullã inter ſe hñt cõmunionẽ, vt hîc antè dixi. itẽ pater non eſt de illis q ſuccedere debẽt, cũ ſit excluſus p cõſuetudinẽ, vt hîc, & qa ſemel excluſus ſemp vr̃ excluſus.

QVicquid ſit, licet multi ſint in hac opiniõe, poſſet tñ dici ꝙ hoc caſu pater ſuccedet. Nã vt videmus hæc noſtra cõſuetudo eſt multũ cõtraria diſpoſitioni iuris, & eſt cõtra ius naturale, vt dixi in prin. & ideo tanquã odioſa & iniqua eſt ſolùm intelligẽda in ſuo caſu per eam diſpoſito: ſcilicet qñ ſunt fratres filij defuncti, aut eorũ filij, & cùm in fauorẽ tantũ illorum ſit introducta, vt dicit tex. noſtræ cõſuetudinis in illis verbis, *& non autre*, vr̃ ꝙ in alio caſu nõ expreſſo ſit ad iuris cõmunis diſpoſitionẽ recurrẽdũ, cũ caſus omiſſus remaneat in diſpoſitione iuris cõmunis. l. ſi extraneus. ff. de cõdi. ob cauſam. l. cõmodiſſimè. ff. de lib. & poſth. Cùm ergo de iure cõmuni pater in omnib⁹ caſibus ſuccedere debeat filio in ſolatiũ filij amiſſi, vt ſ. dixi, ſi excipiant aliq, remanet regula firma in aliis. & vt videmus, cũ hæc excluſio patris ſit mutata in caſib⁹ ſupradictis tantũ, vr̃ ꝙ non vltra ſuos fines progredi debeat, cùm limitata cauſa limitatũ ꝓducit effectũ. l. age cum Geminiano. & ibi do. Iaſ. C. de tranſact.

PRædicta omnia habẽt locũ in aſcendẽtib⁹ q ſuccedunt deſcendentibus legitimis & naturalibus. de ſuccedẽtibus autem legitimis tãtùm, aut naturalibus tantùm, aut legitimatis, dicam inferius ſuo loco.

IN TEXTV IBI,

Leur pere & mere y ſuccederont.

INtellige tamẽ ſcilicet ab inteſtato. Sed quid ſi filius fecerit teſtamẽtũ, & inſtituerit fauore agnationis in omnibus bonis ſuis, etiam mobilibus & acqueſtib⁹, prẽterito patre, vel matre prẽterita, an poſſit querelare teſtamentũ, & reddere illud nullũ, ſaltẽ quo ad bona mobilia & acqueſt⁹? intellige ſcdm cõſuetudines prędictas, ꝙ ex quo filius habet hęredes in quocunq; gradu, ſemp tenetur relinquere tertiã partẽ, ideo hæc quæſtio facilè quo ad nos decidi põt. Sed in comitatu Burgundiæ vbi qs teſtari põt ſcdm iuris cõis diſpoſitionẽ, hæc quæſtio nõ eſt ſine dubio, & ſup ea cõſului in caſu emergẽti, qđ cõſiliũ incipit, ſtãte cõſuetudine comitatus Burgundiæ. tñ l. cũ filiũ tuũ. C. de inof. teſt. facit ꝙ põt proponi querela inoff. teſta. & etiã text. in authen. in teſtamento. C. ad Senatuſc. Tertullianum.

IN TEXTV IBI,

Selon forme de droict.

QVæ eſt in §. conſequens. & in §. ſi verò. in authẽ. de hæredi. ab inteſta. venientibus. de qua ſuprà dixi in principio.

§. SEPTIMO.

QVand l'homme ou la femme vont de vie à treſpas delaiſſant enfans de pluſieurs licts & mariages, leſdicts enfans y ſuccederõt par teſte ſelon diſpoſition de droict eſcrit.

IDem in comitatu Niuernenſi, ſed contrarium in comitatu Burgundiæ. ¶De hac diſpoſitione eſt tex. in §. ſi quis igit. in auth. de hære. ab inteſta. venientibus. coll. ix. dic in hoc† ꝙ de iure quãtum ad bona & lucra nuptialia prouenientia à primo viro, filij primi matrimonij debent habere præcipua. l. cum aliis. in prin. C. de ſecun. nup. & hoc ſiue adeant hæreditatẽ maternã, ſiue paternã, ſiue repudient vtranq;, ſiue alterã tantũ: & hoc niſi ex cauſa ingratitudinis remoueãtur, vt in authẽ. hæres. C. de ſecun. nup. lucra verò nuptialia à ſecũdo viro proueniẽtia, filij ſecũdi matrimonij debẽt habere præcipua, d. l. cum aliis. ver. tãtummodo filij. & hoc intellige verũ, qñ adiuerũt hæreditatẽ ſecũdi viri: ſed ſi repudiauerũt, tũc filij primi & ſecundi matrimonij veniũt ad prædicta lucra, ſi omnes adiuerint hæreditatem matris. l. ſi quis prioris. §. talẽ. C. de ſecũdis nuptiis. & intellige prædicta non ſolũ in lucris nuptialibus prouenientibus facto hominis, puta ex pacto, ſed etiã ſi proueniãt ex cõſuetudine, vel ſtatuto, ſecũdum Bal. in authen. vxore. C. de ſecundis nuptiis. & ſenſit Ang. in §. hæc nos. in authen. de non eligẽdo ſecundò nubentes. colla. j. vbi prædicta dicit. alia verò bona ad matrem venientia pariter diuiduntur inter filios primi & ſecundi matrimonij ab inteſtato venientes, per d. §. ſi quis igitur. ſuprà alleg. & hoc eſt quod vult dicere textus noſtræ conſuetudinis.

1 Cõſuetudinis huius ſenſus.

INhac materia, qñ lucra nuptialia debeãt reſeruari filiis primi matrimonij, qñ ſunt à primo viro & à ſecundo viro filiis ſecundi matrimonij: quærit Fran. de Crema duas quæſtiones. prima eſt in ſing. ſuo lxxv. incip. ſi maritus legauit. videlicet ſi maritus legauit mille vxori, ſi vitam vidualẽ ſeruauerit, & quingenta caſu quo nupſerit, an poſtea mulier trãſeundo ad ſecũda vota teneatur conſeruare illa mille filiis primi matrimonij? cõcludit ꝙ nõ, qa ſunt ꝓpria ipſius vxoris. ita tenet Bal. in l. j. C. de ſecũ. nup. q dicit ſe cõſuluiſſe in pſona dñi Malateſte de Arimino, & p hoc effectus fuit ſuus ſeruitor. ¶De materia huius cõſuetudinis, vide Boërium in cõſu. ſeptenæ Bituri. ti. đe teſt. §. ij. in gl. & ibi qũo filij ſecũdi matrimonij ſuccedãt matri ĩ lucris ſibi obuẽtis ex cõſuetudine, ſtatuto, vel pacto.

ALia eſt quæſtio: dr̃ ꝙ mulier trãſiens ad ſecundas nuptias perdit omnia lucra pcepta à marito, ſaltẽ quo ad dominiũ, quia debent reſeruari filiis primi matrimonij. l. fœminæ. & l. generaliter. C. de ſecun. nup. pone† ꝙ multa donata fuerũt vxori contẽplatiõe primi mariti, poſtea illo mortuo illa mulier tranſit ad ſecũda vota, nũquid pdat dicta donaria & lucra, & debeãt cõſeruari filiis primi matrimonij? Hanc quæſtionẽ determinat Fran. de Crema in notabili ſuo lxxxiij. inci. mulier trãſiens ad ſecũda vota. vbi cõcludit poſt Lud. Ro. quẽ dicit ita cõſuluiſſe, ꝙ nõ. per tres ratiões quas allegat. ¶Sed iuxta prędicta quæro quid ſi maritus relinquit vxori mille ſi vitã vidualẽ ſeruauerit, aut caſtè, vel honeſtè vixerit, an ſi mulier trãſierit ad ſecũda vota, pdat illud ius, ſeu illud relictũ? Alex. ĩ l. mulier. §. cùm proponeretur. in iij. & iiij. col. ff. ad Trebel. vbi amplè. Et dixi in clauſulis meis: hîc non repeto.

2 Alia quæſtio.

QVæro, † nunquid pater poſſit prouidere aliquo modo ꝙ filij maſculi ex ſecundo matrimonio non ſuccedãt cum liberis primi matrimonij? iſta quæſtio poſſet contingere quãdo liberi primi matrimonij ſunt nati ex nobili, alij verò ſunt nati ex ſecũdo ignobili

3 Quæſtio.

BIU Cujas

bili diſtinguendum eſt de iure, ꝙ aut ſumus in bonis feudalibus, aut in allodialibus. in feudalibus nō poſſet. c. j. §. & quia videmus. qui feudū dare poſſunt. c. j. in prin. de ſucceſſ. feud. c. j. de grad. ſucceſ. in feudo. c. j. de natura ſucceſ. feud. in allodialibus pater poteſt emancipare liberos primi matrimonij, & eis dare omnia bona ſua, ſalua tamen legitima filiorum ſecundi matrimonij, vt habetur in l. j. & ij. l. ſi totas. & l. ſi liqueat. C. de inoff. dona. & ita dicit Alua. in c. ſi filij. in fi. in titu. ſi de feudo fuerit controuer. ſed per dicta in conſuetudine, *en toutes choſes feodales*. in tit. de feudis. dic eſſe idem in bonis feudalibus.

SEd pone ꝙ pater qui accepit ſecundā vxorem fecit pactum cum ea, ꝙ filij nati ex ea, vt hîc antè dictū eſt, non ſuccedāt in feudis cū filiis primi matrimonij, an poſtmodum poterunt poſtea mutare voluntatē, & per cōtrarium pactum paciſci ꝙ ſuccedant vnà cum liberis primi matrimonij? Iaco. Alua. in c. ſi filij. ſi de feudo fue. cōtrou. tenet ꝙ ſic, per nota. in c. ſi facta. in gl. ſi de feudo fue. cōtrouer. alleg. etiam l. ſi pro patre. §. verſum. ff. de in rē verſo. ita tenet Iac. de S. Georg. in tractatu feudor. in gl. & vnus ex dictis vaſallis habēs. quæ eſt gloſſ. ſi. vbi quædam ponit de matrimonio ad morganaticā contracto, hoc eſt de pacto ꝙ filij nati ex ſecunda vxore non ſuccedant in bonis feudalibus cum filiis primi matrimonij.

IN TEXTV IBI,

Selon diſpoſition de droict eſcript.

PEr hanc conſuetudinem iuncta præcedente in his verbis, *ſelō la forme de droict*. & in §. v. in ti. *des fiedz*. & concluſione harum conſuetudinum, quæ ſe refert ad ius ſcriptum, vbi nihil eſt diſpoſitū in contrarium, inſerēda ſunt plura. Primò, ꝙ patria ducatus Burgundiæ eſt patria iuris ſcripti in his quæ non ſunt diſpoſita expreſsè & ſpecialiter in conſuetudinibus patrię. Secūdò, ꝙ ex quo approbant hæ noſtræ conſuetudines ius ſcriptū, & ſe illi referūt, ꝙ conſuetudines noſtræ in minus intēdunt corrigere ius cōmune q̄ fieri poſſit, imò ſecundū illud in dubiis ſunt interpretādę, vt dixi in pluribus & diuerſis locis. Tertiò ꝙ per hanc cōſuetudinem iura diſponentia de filiis primi matrimonij remanēt in ſuo eſſe, & illis ſtādum eſt quo ad bona patrum & matrū reſpectu filiorum, quæ cōſuetudo indubitāter demōſtrat ꝙ l. hac edictali. C. de ſecūdis nupt. non eſt ſublata per quācunque conſuetudinē generalem. de quo dixi in §. vij. in gl. *ſi autrement*. verſi. ſed adhuc quæro. ſuprà tit. *des droicts & appartenances à gens mariez*.

§. OCTAVO.

TEs heritages enſuyuent en ſucceſſion la ligne du tronc de laquelle ils ſont iſſus, c'eſt aſçauoir que les heritages procedans du coſté & ligne paternel retournent aux heritiers du defunct du coſté paternel, & ceux du coſté & ligne maternel retournent aux heritiers du defunct du coſté maternel, ſoit en prochain ou loingtain degré.

IDEM in comitatu Burgun. & Niuerneñ. idē in patria de Lorry & Aurelia. art. ccl. idem in patria Aluerniæ, tit. *des ſucceßions*. §. iiij. v. & vj. imò in illis non habet locum §. *double ligne*. de quo dicā j. §. xj. Idem in ſeptena Bituricen. & vide de materia huius conſuetudinis Boërium tit. de teſt. §. ij. in prædictis conſue. & Pyrrhum in conſuetudinibus Aurelianen. ſūb titulo de ſucceſſionibus. c. x.

IN TEXTV IBI,

La ligne du tronc.

HOc eſt dicere ſecundū verum ſenſum iſtorū verborū, ꝙ ſequuntur lineam trūci, à qua exierunt: intellige ſ. linea, & non à quo, ſcilicet trunco, & ſic hîc fit differentia inter lineā & truncū, quoniā ex trunco deſcēdit linea, & ex linea deſcendūt ſeu exeunt bona. Et aduerte ꝙ hæc cōſuetudo eſt vera ſtātibus parentibus ex vtraq; linea, ſed ſi deficiāt parētes ex latere patris, ſuccedūt in totū parentes ex latere matris ſecundum gradus prærogatiuā. & hoc ſatis colligit à ſimili alterius noſtræ conſuetudinis, quæ eſt infrà in tit. *des retraicts*. §. iiij. vbi ſi deficiāt parentes ex illo latere ex quo hęreditagiū antiquum proceſſit, alij admittūtur, & à pari ꝓcedunt ius ſuccedēdi & ius retrahendi. dixi ibi, & conſului in caſu emergenti, etiam in feudis, cùm ſint redacta ad inſtar patrimonialium.

AD declarationem huius ſtatuti ſeu cōſuetudinis Bal. ponit vnum caſum multum notabilē, ſuper quo conſuluit in conſi. ſuo ciiij. in ij. parte & vide Io. de Imo. in conſi. ſuo cxiiij. vbi ponit ſimile ſtatutū eſſe in ciuitate Lucana.

ET dicit Pau. de Caſt. in auth. poſt fratres. *la premiere*, C. de legit. hæredi. ꝙ hęc ſucceſſio prælatiua eſt extraordinaria, & cōtra naturā vniuerſalis ſucceſſionis, quæ eſt vt pariter in omnibus vocentur. & facit cēſeri defunctum habere plura patrimonia, quod eſt regulare contra omnia iura præterquā in milite, cùm nullus dicatur habere niſi vnū patrimoniū. l. iuriſperitos. ff. de excuſa. tut. & facit ſeparationē bonorū iam cōiunctorum, contra l. ſed & ſi plures. §. ſi filio. ff. de vulg. & pup. Et ideo tractās de ſucceſſione fratrū qñ non ſunt coniūcti ex vtroq; latere, ſed ſolùm ex vno, dicit ꝙ ſimul ad ſucceſſionē admittūtur, & cū eis admittūtur filij fratrū & ſorores. quod dicit eſſe verum in bonis acquiſitis per pſonā defunctā aliūde q̄ ex latere patris, aut matris: ſecus ſi haberet aliqua bona acquiſita à patre, vel ex eius latere, qa in illis prę ferretur frater, aut filius fratris ex latere patris tātùm coniunctus, & econuersò, per tex. in l. de emancipatis. C. de legi. hære. de quo tex. facit mentionē Lud. Bologn. in cōſ. ſuo lxix. in j. col. vbi dicit, † ꝙ fratres cōſanguinei præferūtur in bonis paternis, & vterini in bonis maternis: & etiam alij vlteriores. quem vide pro hac cōſuetudine. Et intellige hāc conſuetudinē, ſiue tractetur de ſucceſſione deſcēdentium ſiue aſcendentiū, vt ſuprà dixi in præcedēti §. Et tenet Matth. Matthęſil. & Bolog. in apoſtil. ad Matth. in tractatu ſucceſſionum ab inteſtato. in iiij. fol. in j. col. ibi, aut ſuperſunt parentes ſecundi, aut tertij gradus.

1 *De ſucceßione fratrum.*

IN TEXTV IBI,

Sont iſſus.

EVenit dubium de hæreditagio dato ad reditum annuum cum iure reuertendi ad dominum in defectum ſolutionis, an ſemper quo ad dantem debeat dici tale quod dicatur exiſſe & proceſſiſſe à trunco

BIU Cujas

ſuo,ita ꝙ hæredes ex illo trũco in illo ſucedãt,an verò dicat acqueſt⁹,ita ꝙ priores in gradu ſuccedãt, aut ꝙ hæeredes tã ex illo latere q̃ ex alio ſimul in eo ſuccedãt? vr̃ dicendũ ꝙ hæredes ex illo trũco à quo exiit & ꝓceſſit ſuccedãt:cùm non ſit ex hoc mutata natura antiqua & originalis illius ex huiuſmodi datione ad reditũ,qm̃ licet titulus actionis ad cõſequendũ prędictũ reditũ annuũ ſit nouatus,tn̄ cauſa debiti eſt ſemp hæreditagiũ, quę quidẽ cauſa non titulus actionis reſpiciẽda eſt,vt eſt tex.in l.tutor. ff.de fideiuſ.Nã etiam quod nouatũ eſt,non à nouatione, ſed ab origine cõſiderat,maximè qñ nouatũ etiã per accidẽs alterando naturã originalis ſe refert ad originẽ,vt eſt tex.in l.cũ filius.§.hęres meus.ff.de lega.ij.nec enim,vt dicit tex. in totũ falſum vr̃, qđ veritatis primordio adiuuatur. & facit text. in l.filiusfa.prima.in fi.C.ad Macedo.vbi tex.dicit, ꝙ potiùs origo obligationis q̃ titulus conſiderãdus eſt:maximè cùm in totum non deficiat ſubſtãtia obligationis originalis,ſed remanet vſq; ad debitũ reditum annuum, ſeu debitũ reditus annui hypothecatũ, & ſic nõ vr̃ quid eſſe nouatũ de præcedẽti natura originali rei,vt facit tex.in ſimili in l.ſi ex p̃tio. C.ſi cer.pet.facit etiã tex.pro hac deciſiõe.in l. qui id quod.ff.de dona.vbi eſt tex.multum notabilis ad hoc ꝙ nouatio prioris rei originalis non mutat ſubſtantiã & effectũ illius rei originalis, qm̃ vt ibi conſtat, quia donator non poteſt conueniri, niſi inquãtum facere poteſt, & non inſolidũ. qđ idẽ voluit iuriſconſultus, etiã ſi donatio fuerit mutata & nouata per cõſtitutũ ex ſtipulatione,qm̃ licet ex illo titulo agi poſſit,tamẽ illud ſemper eſt ſecundum originalẽ naturã ipſius rei originalis,ſcilicet cum ea natura quæ erat priùs in donatione inquantũ facere poteſt,& nõ in ſolidũ. Et facit, qm̃ id qđ ex originali re venit, etiã ſi eſſent nũmi, ipſa res originalis cẽſetur.vt facit tex.in l.ſi ex lapidicinis.ff.de iure dotium. vbi qđ prouenit ex re dotali, cenſet eſſe de dote. Sic ergo hoc caſu cùm iſte reditus annuus ꝓueniat ex ipſo antiquo hæreditagio, cenſet eſſe de ipſo,ex quo maximè in totũ omne ius à ſe non abdicauit,ſed quodãmodo cũ directo dominio adhuc ius ad ſe reuertẽdi illud vtile dominium qđ trãſtulit quodãmodo,cùm illud voluerit in ſuo primo eſſe reſolui debere in caſu defect⁹ ſolutionis dicti annui reditus,& voluit illud dominiũ vtile certo caſu eſſe cõſolidandũ cum dominio directo qđ penes ſe remãſit. Et etiã ſi non fuiſſet illud ius retentũ,quia etiã prima cauſa originalis quo ad ius ſuccedendi remanere debet,ex quo nõ poteſt dici acqueſtus,cùm non ſit neq; ex opera,neq; ex ſolertia,neq; ex induſtria alicui⁹,ſed ex ipſa re originali acqueſtus annui, alter non, vt dr̃, vt dictum eſt ſ̃.in §.ij.in glo. *acqueſtz* in tit. *des droicts & appartenances*.& dicit Bal.in conſ.ciij.in j.lib.& nõ id quod originaliter venit ex trũco ſucceſſionis, ſicut in ſimili dicit Io.Fab.in procemio inſtitutionũ,in verbo,Iuſtinianus. ꝙ ſi qs acquirat illud qđ erat ex ſucceſſione ſibi venturũ, non cẽſetur cõqueſtus:nã ſemper inſpicitur origo vnde procedit.Ad minus nõ põt eſſe quin non ſit dictus annuus reditus in locũ dicti hæreditagij ſubrogatus, ex quo ſapere debet naturã illius.l.ſi eum.§.qui iniuriarum.& ibi dom.meus Iaſ. ff.ſi quis cau.c.eccleſia.vt lite pendente.facit tex. in l. ſi donatæ res.§.ſi ſponſus. ff. de dona. inter virum & vxorem.l.filiæ.§.Titia vxor.ff.de condit.& demon.ex quo Bal.in d.§.ſi ſponſus. in antiqua & noua lectura, & in conſ.xc.col.vj.ver.& prædicta ſunt vera. libr. iij. tenet ex illis iuribus,ꝙ ſi alter coniugum vendat hæreditagiũ quod habebat, & pecuniã illius in alio hæreditagio cõuertat,non dr̃ inter eos cõqueſtus,qa acquiſitio quæ fit de ſecũdo ſubrogat in locũ primi hæreditagij.Multò fortius hoc caſu,cùm ſit in arido,hoc eſt in caſu in quo in totũ fuit extincta prima ſubſtantia:quid in viridi? hoc eſt in caſu vbi clarè & notoriè ſine dũbio remanet prima cauſa,& prima ſubſtãtia,ex quo non eſt dubiũ ꝙ debet ſecundũ hæreditagium in locũ primi ſubrogari, & naturã illius ſemper ſapere debet. Ex quibus indubitãter credo verũ ꝙ hoc caſu cùm cõqueſtus non ſit,& ſi ſit,eſt ſubrogatus in locũ primi,cuius ſubſtantiã & naturã retinet,ꝙ debet tanquã retinẽs naturã hæreditagij à trũco paterno ꝓueniẽtis ſeu ꝓcedẽtis hęredib.paternis adiudicari.& faciũt verba cõſuetudinis,*iſſus*,quę determinãt & reſpiciũt originẽ rei.& ita dixi in contingẽtia facti in conſuetudine Flandren.quæ vtitur verbo, procedens,

DIc hanc noſtram conſuetudinem habere locum tã in feudalibus quàm in allodialib⁹, per ea quæ dicta ſunt ſuprà in tit.de feudis.§.*en choſes feodales*.ver. vij.† Aduerte tamen ꝙ de iure frater vterinus tantùm nõ ſuccedit in feudo.ita tenet Aluar.in c.j.§. hoc quo que ſciẽdum.qui feu.dare poſſunt.in vſibus feudorũ, Martinus Laudẽ.in d.ti.§.& qa videmus.Ang.in cõſi. cvj.inci.Sãctiſſima & illuſtriſſima regina ſed ſecus de conſuetudine noſtra,cùm fœminæ in feudo ſuccedãt, vt ſuprà dixi in tit.de feu. §. v.

2 Frater vterinus non ſucce. dit in feudo.

SEd quæro iuxta prędicta.videm⁹ hîc ꝙ hęredes ex linea materna habẽt bona materna,& ex linea paterna hñt bona paterna.Pone ꝙ pauca ſint bona materna,& plura paterna, nulla ſint aut mobilia, aut acquiſita,plura verò debita:qũo debeãt ſolui debita? An verò hæredes ex linea materna debeãt ſoluere debita pro media parte,an verò ꝓ portione hęreditaria?Cogita,qa hæc quęſtio põt euenire.Sed ꝓ deciſiõe eſt recurrendũ ad tex. in l.ex facto.*la grande*, ver.vnde ſcio quæſitũ.ff.de hære.inſti.& vide ampliſſimè Matheſil. & Lu.Bolog.in apoſtil.in tractatu ſucceſſionis ab inteſtato.in xxxix.col.ver.tertiò dubitari põt.Et vide ad plenũ Iac.de S.Georg.in tract.de Roydis.in vj.& vij. col.poſt Pau.de caſt.in l.peculiũ.*la ſeconde*.§.põt autẽ. ff.de pec.Guli.tii de Cuneo in d.l.quæritur.§. põt. ff. de pec.quẽ ibi refert & ſequit Ang.& Alex.i cõſ.xxxj. inci.viſo titulo quæſtionis.in pe.col.ver.& ad oſtẽdẽdum.in j. vol. dicit, ꝙ qñ eſt vnũ patrimoniũ,debita ſolui debẽt ꝓ rata bonorũ.Et illos ſequit Albertus in tractatu de ſtatutis excludẽtibus fœminas.in vj.q. xj. art.principalis.Quia hęc nr̃a cõſuetudo fundatur ſup l.de emãcipatis.§.exceptis.C.de legi. hæred. qui quidem.§.tãtummodo loquitur in fratribus & filiis fratrum.Pro intellectu dicti §.dic ꝙ etiam habet locũ in bonis proueniẽtibus ab auo paterno, vel auia paterna quo ad cõſanguineos tantũ,& quo ad vterinos tãtùm.Intellige etiã de bonis proueniẽtib⁹ ab auo materno,vel auia materna, propter idẽtitatem rationis. Ita tenent docto.in d.§.exceptis. ꝓ quo optimè facit tex.in l.ij.C.de bonis mater. & in l. quod ſcitis.verſi. ſinautẽ.C.de bonis quæ libe.& iam ſuprà dixi, de intellectu d. l. quod ſcitis, vide Raph.Cu.in conſil.ſuo ccxxij.inci.qualiter admittatur auus paternus. Quæſtio.

SEd quæro nũquid dictus §. qui loquitur in fratribus & filiis fratrũ & aliis aſcẽdentib⁹,habeat locũ in aliis trãſuerſalibus vlterioribus in gradu:puta ſi qs decederet relicto patruo,id eſt fratre patris,& relicto auunculo,id eſt fratre matris, qui pariter ſuccedunt, quia ſunt in pari gradu, nunquid patruus præferetur in bonis habitis à patre, & auunculus in bonis prouenientibus à matre? Barto.in authen. itaque. C. commu

BIU Cujas

commu. de succes. dicit q̃ non habet locũ in aliis trãsuersalibus vlterioribus in gradũ. & istud etiam tenet Matt. Mathesil. in d. suo tractatu successionis ab intestato. dum loquit de fratribus & filiis fratrũ in inter medio. Pau. de Cast. in d. authẽ. post fratres. & Sali. in d. auth. itaq;. versi. quęro ab extra. idem tenet Mathes. quantũ ad bona pueniẽtia ex trãsuersalibus ascenden. in d. suo tract. in xxviij. col. versi. secũdò dubitari solet. & in præcedẽ. col. dicit se cõsuluisse de his quæ antè dixi, & consulunt in cons. suo xlix. suprà alleg. sed fundat se in dicto cõsilio super quibusdã statutis quæ nõ cõcordãt neq; dispositioni iuris, neq; dispositioni nostræ cõsuetudinis: ideo non aliter insisto, sed in casu nostro dico q̃ licet de iure prædicta successio prælatiua habeat tãtùm locũ in fratribus & filiis fratrũ, & non in transuersalibus in gradu tanquã extraordinaria, tamẽ de cõsuetudine nostra extẽditur ad quoscunq; , per hæc verba ibidem posita, *Soit en prochain ou loingtain.* quæ quidẽ debent de aliquo operari. l. si quando. ff. de lega. j. cum vulga.

IN TEXTV IBI,

Du costé maternel.

ADuerte, qa ꝓcedentes ex linea paterna seu sexu masculino dicunt agnati. notat insti. de legitima agnatorũ succes. facit l. si filius. ff. de suis & legitimis hære. q verò iũguntꝰ p lineã fœmininã dicunt cognati. ff. & C. vnde cognati. sed tñ omnis agnatus est ẽt cognatus, & non econtrà, l. inter agnatos. ff. vnde legiti. hinc ex cõmuni vsu loquendi oẽs agnati & cognati in vulgari Gallicano vocantur *cousins*. Et qui dicãtur ex linea paterna, & an patruus dicatur ex linea paterna, vide Albertum Brunum in tractatu de statutis excludentibus fœminas. in xix. q. xij. articuli principalis.

IN TEXTV IBI,

En prochain.

Quæstio notabilis. SVper hac nostra cõsuetudine euenit quædã quæstio multũ notabilis. Ex Sempronio descenderunt Ioannes & Petrus: ex Petro Philippus: ex Ioanne Titius: hic Titius habet parẽtes ex latere matris in tertio gradu, & ex latere patris in quarto gradu, qui tñ descenderũt ex dicto Philippo, & non ex dicto Ioanne: mortuus est Sempronius: mortuus est Ioãnes: q̃ quidem in vita sua acquisierat multa bona & hæreditagia: mortuus est tandẽ Titius & eius filius relictis suis parẽtibus ex latere patris in quarto gradu, & relictis aliis ex latere matris in tertio gradu: dicũt hæredes ex latere patris q̃ p hanc nostrã cõsuetudinẽ debẽt succedere in omnibus bonis ꝓueniẽtibus ex dicto Ioãne, etiã si dictus Ioãnes illa acquisiuisset: quia ex quo agitur de successione Titij eius filij, sunt quo ad eum bona seu antiqua hæreditagia, licet sint in vlteriori gradu. Dicũt hæredes ex parte matris, qui sunt in tertio gradu, q̃ licet bona Ioãnis patris Titij, de cuiꝰ successiõe agitur, sint antiqua hæreditagia quo ad Titiũ, tñ nõ sunt bona ꝓuenientia ex trũco consanguineorũ seu parentũ ex latere patris, qa trũcus omnium est Sẽpronius, & non dictus Ioãnes, & sic si parẽtes ex latere patris velint succedere in bonis prouenientibus ex Sẽpronio, æquũ est, qa ꝓueniunt ex illo trunco ex quo descẽderũt, sed nõ pñt succedere in bonis descẽdẽtibus tñ ex trũco Ioãnis, qa nõ ex illo trũco descẽderũt. Casus est in facto. & prædictã nr̃am cõsuetudinẽ dic ꝓcedere, & habere locũ in bonis quæ ꝓuenerũt ex linea ascẽdentiũ: secus autẽ si aliqua bona peruenerũt ad vnũ ex cõsanguineis ex transuersalibꝰ, qa quãuis talia bona sint ex latere paterno, si tñ moriat, in talibus bonis succedant ꝓximiores in capita scdm gradus prærogatiuã, & non veniãt talia ad cõsanguineos ex latere patris. Istud notabiliter tenuit Ang. in §. si plures. versi. sed dò dubitari solet. insti. de leg. agna. suc. ꝓbat p tex. in l. qd scitis. §. sinautẽ. C. de bonis quę libe. vbi dicit tex. ex matre, vel eius linea. s. ascendẽ. vt ꝓbat in l. ij. C. de bo. mater. ꝓbat ẽt, qa ante Iustinianũ bona quæ acquirebant filiofamiliãs, & trãsuersalibus sibi coniũctis ex linea materna, patri acquirebant pleno iure, licet secꝰ esset in linea ascẽd. d. l. ij. C. de bo. mat. & not. gl. in l. cũ oportet. ĩ prin. C. de bo. quæ lib. Itẽ ꝓbat, qa dicit q̃ est rõ dr̃iæ, qa bona ascẽdentium sunt quasi debita descendẽtib. l. ij. cũ similib. C. de bo. quæ lib. secꝰ in trãsuersalib. l. j. & seq. ff. de inoff. test. l. fratres. C. de inof. test. & cũ casus mihi occurrisset, ita dixi, nescio tñ qd fuerit iudicatũ. Et ita tenet G. Bene. in sua rep. c. Ray. ĩ verb. & vxo. noie Adelasiã. nu. 500. 165. de test. Ista consuetudo vr̃ cõtrariari cõsuetudini ꝯ. positæ, ibi, *double ligne*. & eas concordãdo dic nõ habere locũ in fratrib. vtrinq; coniũctis, & eorũ filiis, vt iura iurib. cõcordẽt. & vide Io. Fab. in auth. itaq; mortuo. in suo breuiario. C. cõmunia de succe. q̃ ponit intellectũ harũ cõsuetudinũ. ¶ Et aduerte q̃ sequẽs. §. positus ꝯ. in hoc eo. ti. ibi, *double ligne*, vr̃ impedire inclusionẽ fratrũ ex vtroq; latere, ne s. in hoc §. includant. qd fieri põt de vo. [illegible] & eorũ quæ dicũt Alb. de Ros. & Io. de Imo. in l. cùm in testamẽto. §. q̃ tres. ff. de hære. insti. vbi dicũt, † q̃ scriptura specialis sequẽs restringit præcedentẽ generalẽ, vt non includat illud quod erat apta includere: & sic non corrigit, sed impedit inclusionem, secundũ Bal. & Ang. ibi , qd nota. 1

IN TEXTV IBI,

Loingtain degré.

ANisti existentes in gradu remotiori, qui debent succedere in antiquis hæreditagiis, possint se dicere saisitos in vim cõsuetudinis ꝯ. positæ, videlicet *le mort saisit le uif*, &c. §. j. vr̃ q̃ nõ, qa licet sint habiles ad succedẽdũ, non tñ sunt ꝓximiores: qd requirit, p tex. nostræ cõsuetudinis. ideo cũ non cõueniãt istis verba dispositionis, nec ẽt dispositio. l. iiij. §. toties. ff. de dã. infec. maximè qa aliud est esse vnũ simplex, & aliud cũ qualitate, vt dicit Card. Alex. in c. ad id. ĩ ij. col. de spõsa. & hoc cũ ista successio sit extraordinaria: & contra naturã vniuersalis successionis , vt dixi in prin. huius §. vr̃ q̃ etiã alia cõsuetudo quæ est suprà posita in §. j. quæ est etiã contra dispositionẽ iuris , vt ibi dixi, trahat effectũ suũ, & extẽdat ad hãc successionẽ, ne plura specialia circa idẽ concurrãt. ¶ Et facit qa ex quo hîc est verbũ, *retournent*, qd est cõmune & nõ directũ, non trahit ad hoc q̃ sint hæredes, sed vr̃ q̃ sint loco legatarij, vt hr̃ satis p Bar. in l. centurio. in pe. & fi. col. ff. de vulg. & pup. subst. & etiã cùm fratres sint hæredes & cognati in re certa, habent tales cognati & agnati loco legatariorũ. arg. l. quoties. C. de hære. insti. ¶ Et etiã dicit Pau. de Cast. in d. l. peculiũ. §. põt. ff. de pecu. q̃ nõ sunt hæredes nisi sint ꝓximiores, alij aũt nõ ꝓximiores non sunt hæredes, sed capiũt in vim cõsuetudinis. Ex quo debent capere p manus hæredũ , & ideo non sunt saisiti. Cogita, qa posset dici ꝓ cõtraria parte, q̃ nec etiã hęredes proximiores, & q̃ in omnib. aliis succedũt, non erunt saisiti de prædictis antiquis hæreditagiis. Nã licet sint ꝓximiores, nõ tñ sunt habiles: ergo nemo erit saisitus. Sed ad hoc dico q̃ istud non est inconueniens: igitur, &c. Et cogitaui q̃ in aliis duobꝰ casibꝰ vbi videbat esse dubiũ de proximitate & habi-

Quæstio.

BIU Cujas

litate,expreſsè eſt diſpoſitũ de ſaiſina.ſ.cod.ti.vt in §. *ſi le teſtateur.* & in §. *ſucceßion en ligne directe.* & tñ hîc nihil eſt diſpoſitũ,licet non poſſit cõprehẽdi ſub primo. Ergo vr̃ cùm talis caſus ſit omiſſus, ꝙ remãſit in diſpoſitione iuris cõmunis.arg. l. cõmodiſſimè. ff. de libe.& poſthu.& diſpoſitio iuris communis non trãſfert poſſeſſionem in hæredes.l.cùm hæredes.ff.de acqui. poſ. dixi ſ. in prin. primi articuli huius tituli, & plenè dixi in conſi.quod feci in caſu occurrente.

ADDITIO. Illud conſilium eſt xxxij.in ordine, & incipit,ſtãte conſuetudine ducatus Burgũdiæ. ſed videtur ꝙ prima opinio ſit verior,& etiã magis practicatur,quòd tales ſint ſaiſiti tanquam hæredes habiles & proximiores,ex prædictis.

SEd nũquid per hæc verba, *en prochain ou loingtain degré*, excludantur fratres vterini quo ad hæreditagia paterna per agnatos exiſtẽtes in remotiori gradu?vr̃ ꝙ nõ,p tex.in §.amotis.ver.toties igit̃ dicimus. inſti.de ſeruili cogna.p regulã ibi poſitam, quæ eſt ꝙ ſemper fratres præferunt̃ quibuſcunq; agnatis & cognatis.Et facit etiã text.in §. j. in prin.inſtit.de ſucceſ. cogna.& hoc interpretãdo conſuetudinẽ nr̃am ſcd̃m ius cõmune,quæ quidẽ ita debet interpretari. l. ij. C. de noxa.c.cum dilectus. de cõſuetudine. & interpretationẽ à iure cõmuni recipere debet.do.me° Iaſ.plenè in auth.nouiſſima.col.vj.C.de inof.teſta.Alex.cõſ. ſuo xix.& conſi.xxix.in j.volu.Imò debet eſſe iuſta & rationabilis,vt dicit Alex.conſ.lxxx.in iij.col.in j.vol. & ita vt prauus ſenſus excludat̃,vt dicit Bal.in l.quęcũq;.in antepe.col.C.de ſeruis fugit.& in l.oẽs populi.in xiiij.col.ff.de iuſti.& iur.¶Et minus debet lædere ius cõmune q̃ poſſit.l.qd̃ verò.ff.de legi.l.ſi verò.§. de viro.ff.ſol.mat.Soci.conſ.ſuo xxxj.in j.vol. Et ideo dicit idẽ Iaſ.in l.oẽs populi.in ij.lec.col.pe.ff.de iuſt.& iur.& in l.fi.§.in cõputatione.in fi.C.de iure de lib. † ꝙ correctio iuris cõmunis non debet induci per ſtatutũ,niſi quatenus in eo expreſsè dr̃.Cùm ergo diſpoſitiõe iuris cõmunis paterna paternis,& materna maternis tm̃ ſint qñ fratres ſuccedũt fratri habẽti diuerſa bona ſ.paterna & materna,hoc eſt qd̃ frater cõſanguineus ſuccedit in totũ in hæreditagiis paternis, & vterin° in bonis maternis.l.de emãcipatis.§.exceptis. C.de legi.hære. & in omnib° aliis caſib° poſt fratres, hoc eſt qñ nulli ſuperſunt fratres,videlicet ꝙ bona cognatorũ ad cognatos,& bona agnatorũ ad agnatos,etiã ſi lõgiſſimo gradu ſunt,vt dicit tex.i d.§.fi.hîc antè alleg.Ideo vr̃ ꝙ hęc cõſuetudo debeat intelligi ſecundum prędicta iura,& nõ vltrà.& facit,qa cùm expreſsè nõ reuocet, quare nõ ſtare ꝓhibet.arg.l. ſancimus. C.de teſt.& l.præcipimus.in fi.C.de appel.& facit gl. in c.cupiẽtes.§.ꝙ ſi per viginti.in verb.petere.de ele.i vj.Et cùm vr̃ illud eſſe valde durũ & abſurdũ, ꝙ p illa verba generalia excluderent̃ fratres ex vno latere tm̃, & præferrent̃ illis cognati in tertio,quarto,aut quinto gradu,& ideo non eſt fienda talis interpretatio ex illis verbis generalib.cũ ſtatuta ita debeãt interpretari,ne ſequatur abſurdum.l.ſcire oportet,§.aliud.ff.de exc.tu.Iaſ.in l.ꝓperandũ.§.ſinautẽ. col. iij. C. de iud.

ET ſi dicat̃,ꝙ cõſuetudo ſeu ſtatutũ debet aliqd̃ addere vltra ius cõmune,Bar. in l.dies.§.prætor ait. ff.de dã.infec. do.Iaſ.in l.j.col.iij.ff.ſi cer.pe.Ale.conſ. ſuo xlix.in fi.in j.vol.ad hoc põt dici,ꝙ ſufficit ꝙ iſtud ſtatutũ,qd̃ eſt hîc poſitũ, introducat actionẽ de nouo ex hoc ſtatuto in his quæ ſunt diſpoſita quo ad caſus q̃ ita pñt de iure adaptari.argu.eorũ quæ dicit Pan. in c.cùm ad ſedẽ.col.viij.de reſti.ſpoli. Vel etiam dici poteſt, ꝙ ſatis iſtud operatur,ſi poſt fratres ſunt alij cognati vlteriores in gradu agnatis, quoniã hoc caſu etiam tollitur in vno diſpoſitio iuris communis, quæ habet ꝙ priores in gradu præferuntur, ſublata differentia agnationis & cognationis,vt habetur in tit. de legitima agnatorum ſucceſſio.in prin.ibi,non tamen omnibus.facit §.ſi verò neque.in auth.de hære.ab inte.coll.ix.& auth.poſt fratres.C.de leg.hær. Priores in gradu præferuntur.

ADDITIO. Vide etiã, dici põt ꝙ hoc multũ operat̃, qa per hãc conſuetudinẽ fit extẽſio huius ſucceſſionis extraordinariæ vltra fratres & fratrũ filios: qd̃ fieri non deberet,vt ſ. dixi in j.gl.ver.quæro.cùm per cã inter cognatos & agnatos in infinitũ ſeruetur hæc cõſuetudo,ex qua multa corriguntur,vt antè dictum eſt,& dicã j. in §.x.in glo. *en pareil degré*.Et fiat extenſio ad fratres:per huiuſmodi interpretationẽ priuant̃ fratres ſub hac generalitate verborũ iuribus ſuis eiſdẽ per ius cõceſſis,qd̃ non eſt,cũ ſub generalitate verborũ alieni iuris priuatio,& lucri debiti perceptio nõ cõprehendãtur in loco publico teſt.militis.l.ex facto. ĩ prin.ff.de vulg.& pup.Et ideo ſufficit ꝙ in caſu prædicto tutor cognatos &agnatos tantùm corrigat ius cõmune,non ꝙ in caſu ita clare tollat ius alterius. ſicut in ſimili dicit Bart.in l.Gallus.§.etiã.ff.de libe. & poſth.Pau.de Caſt.in conſ.clxxxviij.& alij quos allegat Georgius Natan in repet. c. quãuis pactũ.in fi. de pactis,in vj. ¶Vel etiã põt dici ꝙ vtilius eſt, ꝙ tale ſtatutũ nihil addat iuri cõmuni,& ꝙ ſolũ ſit recitatoriũ iuris cõis, q̃ ꝙ ex eo ita intelligẽdo qs indebitè dãnũ patiatur.iſta ꝓbat gl.in l.fi.§.in cõputatione.in gl.magna ad finẽ.C.de iure delib.do.Iaſ.ibi,& in l.properãdũ.§.ſinautẽ.col.ij. C. de iud. Item in auth.ſacraméta puberum.coll.vij.C.ſi aduerſus vẽditio.& in l. cauſas vel lites.col.ij.C.de trãſact.& in l.j.col.iij.ff.ſi certum peta.& hoc caſu etiã ſtatutũ generaliter loquẽs debet reſtringi.Alex.conſ.ſuo lij.in j.vol.ſcilicet ne quis indebitè dãnum patiatur.Ex tunc ex hac interpretatione generali frater vterinus indebite dãnũ pateretur, cùm excluderetur à ſucceſſione ſibi debita de iure, vt in locis ſuprà alleg.igitur &c. ¶Vel etiã dico ꝙ ex quo conſuetudo noſtra vocat eos hæredes, cùm dicat, *retournent aux heretiers*, ꝙ ex quo habẽt nomen, habent etiam & effectũ, qa dato nomine,datur & effectus, vt dicit Ang.in l.à nullo.C.de feriis.& ibi Bal.Sali.& Albe.de roſa.facit tex.in c.corepiſcopi.lxviij.diſt.& in c. admonere.xxiij.q.ij.& ideo cùm ſint hæredes habiles per conſuetudinem,& proximiores in hac ſucceſſione,cùm nemo eos præcedat per conſuetudinẽ, eo ꝙ habilitas conſideratur alio reſpectu, vt dixi ſuprà in §.j.huius tit.in verb. *habile*. ideo erunt ſaiſiti: nã omnes alij quo ad illa bona ſunt excluſi:ergo non faciũt gradũ,vt dixi j. in tit. *des mainſmortes*. §.xvij.in glo. & ſic conſtat eos eſſe hæredes per cõſuetudinem & habiles reſpectu habilitatis cõſuetudinis, & proximiores in ſuo caſu:ideo in eis habebit locum cõſuetudo, de qua ſuprà in §. j. huius tituli:ita ꝙ erunt ſaiſiti. & iſtud ſemper mihi viſum fuit ſecurius.

ET licet hoc caſu etiã conſuetudo noſtra ſit correctoria iuris † cõmunis,tamẽ debet interpretari ſecundum ius cõmune, qd̃ eſt poſt illud ius correctum introductũ.ſ.ſecundũ §.amotis. ver.toties. ſuprà alle. ſecundũ quem §. omnia iura dicentia ꝙ bona materna maternis,& paterna paternis deferantur in ſucceſſione cognatorũ & agnatorũ,habent locum poſt fratres,ſ.in cognatis,& agnatis,etiam ſi lõgiſſimo gradu ſint,vt dicit tex.quæ verba tãtùm intelliguntur in cognatis & agnatis poſt fratres,per illum text.ſecũdum quẽ tex,etiam debent intelligi verba generalia noſtrę

2 Correctio iuris.

1 Hæc conſuetudo quomodo interpretanda.

BIU Cujas

cõsuetudinis,in his verbis,*ſ.ſoit en prochain ou loingtain degré.* & nõ est inconueniẽs ꝙ etiã statutũ seu consuetudo derogãs iuri cõi secundũ illud ius in aliquo interpretetur,vt in minus lædat q̃ possit, vt tenet Alex. in l.nã qđ.§.non omnis.ff.ad Trebel.in l.inter cætera. ff.de libe.& posth.Et ita tenet Ias.in d.authẽ. nouissima.col.vj.contra tamen Bal.C.de inof. test. Idem etiã tenet Alex.in consi.suo xxix.in pen.col.in j.vol.

3 *Verbis generalibus non debet corrigi ius.*

4 *Regula.*

ET facit, † qa per verba generalia nõ est fiẽda correctio dispositionis iuris, maximè specialis, vt est in casu dicti §.cũ quę speciali annotatiõe notanť,maiorẽ firmitatẽ habẽt, & ideo generali reuocatione nõ reuocanť,p ea quæ dicit gl.not.in l.sciendũ.ff.q̃ satisd. cogã.vbi habetur,† ꝙ qñ lex generaliter loquitur,aut aliquid disponit generaliter,nunquã tamen intelligitur disponere in casu speciali.de qua regula vide Sali. in l.in testamẽtis.C.de testa.Ias. in l.j.§. sed si mihi. ff. de verb.obl.& in l.postquam liti.in fi.C.de pact. dixi in §. ij.in gl. *quelque part que ſe ſoit.* ℣.tit. *des mainſmortes.* cùm etiam videmus ꝙ illa verba generalia nõ tollũt alium casum specialem iã specialiter exceptuatũ, scilicet in fratribus ex vtroq; latere coniunctis, vt dixi hîc antè in fi.gl.ordinariæ.Ergo &c.

ADDITIO. Et dicit Bal.in l.filiũ quẽ habẽtem. in xiij.col.ver.& opponitur.C.fami.ercis.ꝙ id quod antè est specialiter prouisum nõ tollitur per generalem prouisionẽ.& istud multis iuribus & decisionib. cõprobatur per Matt.de affl.in cõsti.regni Sici.quę inci. quæ ad decus.in vlt. col.facit dictũ Bal.in l.Titia.§.fi. ff.de leg.ij.ꝙ per generalia verba testatoris nõ est verisimile testatorem à speciali prouisione recessisse. de quo per Matth. de afflict.in d. constitu. regni Siciliæ, quæ incipit,qui iustitiam.in fine.

5 FAcit qđ in casu multũ notabili dicit Barba.consil. lviij.col.v.in j.vol.vbi dicit,† ꝙ id quod euenit ex lege,aut legis dispositione nõ potest tolli, nisi nominatim exprimať.per l.fi.C.de indicta viduit. tollẽ.quẽ textũ ad hoc allegat Lud.Rom.in repet.in auth.similiter. C. ad legẽ Falc. Cùm ergo in ꝓposito agatur de hæreditate fratris tollẽda fratri,quæ est ei de iure debita.d.§.amotis.& aut.post fratres.s̃.allegatis, nõ est dubiũ ꝙ debuit per verba specialia tolli,quoniã vt dicit ibi Barba.debitum futurum per legem non potest remitti per verba generalia.dixi infrà hoc eo.tit.§.xij. in gl.Ne *les deſcendans d'elle.*in fine,in additione ibi posita,incipiente,quod dicatur.

ET iã cõstat ꝙ illa generalitas huius §. nõ est vniuersaliter vera, imò iã recipit instantiã per cõsuetudinẽ nostrã in §.xj.hoc eo.tit. Ex quo sequit ꝙ cùm instantia sit data,nõ hẽt locũ cõsequentia vniuersalis, qa ad tollendã consequentiã sufficit dare instantiã.gl. in c.sicut vrgeri.j.q.gl.in l.manumissiones.in verb. genera.ff.de iust.& iure.gl.in l.iij.§.incertã.in verbo,Titius.ff.de acq.pos.gl.in l.illud.C.de coll.gl.in l.j. C.de præscri.lõgi tẽp.& in l.j.C.de ser.fugi.in c.fi.in verbo, quãuis.de procu.in vj.regula.Aristot.viij.topicorũ.Et ideo nõ est dubiũ ꝙ si iã patiať vnã limitationẽ,ꝙ etiã aliã pati nõ possit,quæ est de iure, vt dictũ est.igiť &c.

IMò etiam ex quo hîc hoc casu est tãtum indefinita, & tex.nostræ consuetudinis indefinitè loquatur, & non generaliter,nec vniuersaliter,non cõprehenditur ille casus specialis,de quo,vt dixi, specialiter est prouisum in simili materia.arg. text.in l.cùm in testamento §.qui res.& eorum quæ dicit Bar.ibi,ff.de hæred.inst. vbi dicit, † ꝙ indefinita non comprehendit casum de quo specialiter est prouisum. Cum ergo in illo §. etiã sit expresè decisum ꝙ cognati in bonis cognatorum

6 *Indefinita casum ſpecialem non comprehendit.*

præferãtur agnatis,etiã priotibus in gradu, exceptis fratribus,& indefinitè seu generaliter disponat in illo casu generali nõ facta mentione de.d.§.specialiter disponẽte,dicendũ est ꝙ illa generalis dispositio nõ tollit illũ casum specialẽ,ibi in d.§. specialiter positũ. Et ita vt dictũ est,dictus §.amotis.instit.de seruil. cogna. interpretatur & declarat similia verba, ẽt si lõgissimo gradu sint quæ idẽ important quãtum hæc verba, videlicet, *ſoit en prochain ou loingtain degré.* ideo tali interpretationi in hoc casu standũ sit.† Cùm statuta recipiant interpretationem legis & nõ hominis,vt dicit Bal.in l.omnes populi.col.ix. ff. de iustitia & iure do. meus Ias.in l.quanuis.ff.de in ius vocãdo. & vt ibi dicit,talis interpretatio est necessaria.

7 *Statuta legis nõ hominis recipiũt interpretationẽ.*

ITem ẽt aduertendũ est, quicquid velint dicere quidã arguẽtes de vniuersalitate & generalitate,qa istę §.nõ continet generalitatẽ,nec vniuersalitatẽ,sed solũ indefinitè loquitur,† quę indefinita nõ æquiualet vni uersali in statutis,vt tenet Bal.in l.fi.§.in cõputatione. C.de iure delib.& p Oldr.cõs.clxxij. Bart.in l.q ædificiũ.ff.de serui.vrba.prædiorũ.Maximè ꝙ ex tali equiparatione sequeretur absurditas seu iniquitas,vt dicit Bart.in l. oẽs populi.in vj. qõ. principali, in iij.quæst. illius sextæ quæstiõis principalis.ff. de iustitia & iure.

8 *Indefinita nõ æquipollet vniuersali in statutis.*

ADDITIO. Facit,quia lex ita dẽt intelligi ne contineat absurdũ.l.scire oportet.§.aliud.ff. de execu.tut. Et absurdũ dicit alienũ à iure.l.Pomponius. ff.de neg. gest.l.aliud.§.absurdũ. ff.de re.iur. ¶ Cùm ergo in hoc casu sequeretur absurditas & iniquitas,vt dictũ est,eo ꝙ cõtra regulã vniuersalẽ successionis remotior præferretur posteriori vltra quàm sit de iure dispositum, vt dixi,& sic in odiosis,quia contra dispositionẽ iuris suprà alle.& auth.post fratres. suprà etiam allegatam. † Cùm in odiosis indefinita non æquipolleat vniuersali,vt dicit Bar.in l.ij.in fi.ff.de lib.& posthu.

9 *Nec in odioſis.*

ITem etiã si esset vniuersalis, & ꝙ hæc indefinita æquipolleret vniuersali,quod non credo,adhuc non cõprehẽderet fratres defuncti ad succedẽdũ cũ agnatis,† eo ꝙ vniuersalitas nõ prędicať de pluribus differẽtibus specie,sed solùm numero,vt in simili dicit Bal. in c.quãto.in pe.col.de iudiciis.vbi dicit,† ꝙ in cõcessione oĩs iurisdictionis nõ continet merũ imperiũ, eo ꝙ merũ imperiũ nõ cõtinetur sub noĩe iurisdictionis. Sic ergo hoc casu,licet vniuersalis posset prædicari de plurib⁹ differẽtib⁹ numero inter agnatos & cognatos q̃ sunt eiusdẽ speciei,aut inter plures fratres q̃ sũt eiusdẽ speciei,licet numero differẽtes,tñ non de pluribus differẽtibus specie,vt inter agnatos & fratres,q̃ differũt nõ solũ numero,sed ẽt specie: qa alia est species & successio fratris,alia agnati,nõ solùm ꝓpter diuersitatem numeri gradus, sed ẽt propter diuersitatẽ speciei successionis. de qua in locis hîc antè alleg. igitur, &c.

10

11 *Vniuerſalis dequibus prædicetur.*

ITem etiam aduertendũ est,ꝙ si voluissent statuẽtes hũc §.seu articulũ loq̃ generaliter seu vniuersaliter, apposuissent dictionẽ vniuersalẽ seu generalẽ.s. dicendo,*toutes ſucceßions*,hoc pacto,*les heritages enſuyuent en toutes ſucceßions*, &c. prout fecerunt in pluribus aliis articulis,maximè in §.x.huius tit. Et quod fortius est, licet dictus articulus seu §. x. loquatur generaliter & vniuersaliter per dictionẽ vniuersalem,restringitur tñ ad successiones collaterales in suo casu, ita ꝙ nõ cõprehendit successiones descẽdentium,per hæc verba, *en toutes ſucceßions.* licet sint generalia ex rationibus supradictis, scilicet ne quis damnũ indebitè pateret.

12 *Verba generalia reſtringenda, nec tertio præiudicent.*

FAcit ẽt, † quia verba generalia debẽt restringi ne præiudicẽt iuri tertij.no.in c.cùm olim. de cõsue. Io.Fab.in suo breuiario.in l.si qñ.C.de inoffi. testam.

BIU Cujas

ET faciũt etiã rationes de quibus aliàs honorabilis & ſapiẽs vir, magiſter Pet. Bonifidelis amplè fecit mentionẽ in quodã ſuo conſi. ab eo facto ſuper prędicto §. qđ inſerui in meis commentariis infrà: quæ rõnes multũ faciũt in hoc caſu, & videnť à fortiori hunc caſum decidere, qm̃ ex quo verba generalia nõ cõprehendũt caſum, ex quo quis damnũ indebitè pateretť, vt dictũ eſt ſ. multo minus verba indefinita: igiť, &c.

EX quibus videtur dicendum ꝙ per hanc noſtram conſuetudinem in ſucceſſione fratris vterini, aut conſanguinei non ſunt præferẽdi agnati, aut cognati fratribus vterinis, aut conſanguineis, ſed ſolùm ꝙ in ſucceſſione cognati quo ad bona prouenientia ex latere matris præferuntur cognati, etiam ſi longiſſimo gradu ſint quàm agnati, & econtrariò.

ADDITIO. Et hæc interpretatio dubia vr̃ tenẽda, cũ per illã lædatur minus ius cõmune, vt dicit Alb. de Roſ. in ſuis ſtatutis, in j. parte. q. cliiij. inci. Ioã. And. in nouella. Et iſta interpretatio potiùs eſt ſumẽda quàm alia: qm̃ mẽs ſtatuti debet cõſiderari ſicut mẽs teſtatoris. l. ſi ita fuerit. ff. de manumiſ. teſtameto. l. Labeo. ff. de ſtatu lib. l. qui filiũ. in fi. ff. ad Trebel. Sed generalis mens teſtatoris interpretatur & reſtringiť potiùs ad id qđ ius cõmune diſponit quàm ad aliud: qm̃ quis præſumiť velle id qđ ius diſponit, qua quidẽ diſpoſitione frater præfertur, vt dictũ eſt antè: ergo idẽ in cõiecturata mẽte ſtatuti, quæ ita eſt capienda, vt potiùs verba reſtringantur, quàm quis indebitè offendať. notatur in l. adigere. §. quãuis. ff. de iure patro. l. ij. C. de noxa. per Imo. in l. ſi verò. §. de viro. verſi. circa principiũ. ff. ſolu. mat. facit l. ſcire oportet. §. aliud. ff. de excu. tuto. imò dicit ibi Bal. ꝙ quotieſcunq; ex verbis ſimpliciter prolatis, præfertur iniquũ æquo, tunc recedimus à verbis, & ſtamus mẽti: & hoc caſu mẽs præferenda eſt verbis. l. ſi quis filiũ. C. de libe. præte. ibi, vbi manifeſtus ſenſus eſt, nuſq̃ interpretatio verborũ tantũ valet vt mẽs, &c. & bonus tex. in l. qm̃ indignũ. C. de reſta. ibi, reflexis verbis, &c. & Lud. Rom. in cõſ. ſuo clxxix. incip. ampliſſime doctor. in iij. col. quod intelligendũ non ſolùm qm̃ mens eſt in lege expreſſa, ſed etiam qm̃ in lege non eſt expreſſa, dũmodo illa mẽs vel ratio præfinita, ſit naturalis, & naturaliter p ſimilẽ rationem poſſit imaginari. l. ſcire oportet. §. ſufficit. ibi, & ipſa naturali iuſtitia. ff. de excu. tut. ad idẽ l. mulier. iũcta gl. ff. ſol. matr. vbi cõiecturatur mẽs cõtra ipſius verba. Ad idẽ in c. intelligentia. de verb. ſigni. ij. q. j. c. marcion. l. ſcire leges. ff. de legi. nã vt inquit notanter Bal. in d. l. ſcire oportet. ſicut homo cõſtat nõ ſolũ ex anima, ſed corpore, ita lex ex mẽte ſeu rõne & verbis, & verba ſe habẽt vt corpus & ſuperficies, rõ autem ſe habet ſicut ſpiritus & anima. & hæc magis debet attẽdi q̃ ſuperficies verborũ. d. l. ſcire oportet, cũ ſimilibus. Ad coniecturandũ verò rationem vbi nõ eſt expreſſa, debemus cõſiderare qua ratione fuiſſet motus vir ſapiẽs, cùm talis præſumatur legiſlator. nã lex debet eſſe rationabilis. iiij. diſtin. c. erit autem lex. & dixi antè, & bonũ eſt arg. à tacita mente ſtatuti. l. milites agrũ. ff. de re mili. nã mẽs & ratio idẽ eſt, ſiue in homine idem eſt mẽs & ratio, ſecundũ Bal. in d. l. maximũ vitium. C. de libe. præter. facit gl. in l. tale pactũ. §. fi. ff. de pac. Cogitẽt poſteri quid voluerim, & ſi bene dixero, accipiãt dicta mea, ſinautem malè, me ſapiẽtiorem reddãt ex rationibus, motiuis & reſponſionibus eorum ad meas rationes ſuprà deductas.

ET licet hæc opinio videatur verior in puncto iuris, neſcio tamen ſi in iudicando obſeruaretur: eo quòd multi aduocati Diuionen. dicunt ſe cõtrarium cõtuliſſe, & communiter in practica obſeruatur quòd fratres vterini & conſanguinei excludũtur in tali caſu, etiã per remotiſſimos in gradu, ex quo à practica recedi non debet, & minimè mutãda ſunt quæ certã interpretationẽ habuerũt & receperunt. dixi ſuprà in rub. *des confiſcations*. §. j. verſi. pro hac ſecunda parte.

AD hoc tamen poſſet adhuc dici ꝙ illud debet intelligi quãdo interpretatio eſt declarata per ſententias iudicum, & eſt obſeruata in iudicio contradictorio. Non aliud dico, niſi ꝙ cogitent poſteri, eo ꝙ nunc ſuper his ſunt de nouo quidã proceſſus in breui moturi inter magnates, in quibus erit quæſtio & de magno, & fortè latiùs ſcribam & inſudabo.

ADDITIO. Ego conſului in multis caſibus emergentibus, & ſemper tenui contra communem practicam, cùm opinio illa contra practicam mihi viſa fuit verior in iure & ſuſtentabilior, & vnũ ex cõſiliis meis eſt poſitum in conſi. xxxij. quod incipit, ſtante cõſuetudine ducatus Burgundiæ.

QVid de acqueſtibus factis per matrẽ cuiuſdam filiæ quæ deceſſit relictis duabus ſororibus ſuæ matris, & duobus ſuis fratribus cõſanguineis tãtùm, quis iſtorũ debeat ſuccedere in iſtis acqueſtibꝰ factis per matrẽ? Non eſt dubiũ ꝙ ſorores matris ſuccedãt in antiquis hæreditagiis per cõſuetudinẽ noſtram. Et licet quidã aduocati voluerint tenere ꝙ idẽ in acqueſtibus factis per dictã matrẽ, eo ꝙ ſunt antiqua hæreditagia quo ad filiam, ego tamẽ dixi & dico, ꝙ ex quo non exierũt à trunco, à quo ſuccedere debent in antiquis hæreditagiis, qui truncus diciť eſſe pater & mater matris, & ſuarum ſororum, ꝙ nõ habebit locũ tex. noſtræ cõſuetudinis, & ideo ꝙ recurrẽdum eſt ad ius cõmune, quo diſponitur ꝙ proximiores in gradu ſuccedant. Cogita, quia dicta in primo commentario videntur facere pro opinione dictorum aduocatorum, ſed vide gl. ſequentes, & concorda omnia. Queſtio.

§. NONO.

S'Ils ſont pluſieurs enfans de pluſieurs licts, freres ou ſœurs, qui viennent à la ſucceſſion de leurs oncles, ou tantes, ou autres en ligne collateral, ils ſuccedent par ligne, non pas par teſte.

IDem in comitatu Niuer. ¶ Iſtud eſt de iure cõmuni, † cũ filij fratrũ, quos patrueles vocamus ſuccedant in ſtirpes, non autem in capita, ſecundũ communem ſententiã, prout eſt gl. cõmuniter approbata in auth. ceſſante. C. de leg. hær. & iſta eſt cõmunis, quã tenent Iac. de Beluiſo, & Ang. in §. reliquũ. poſt gl. ibi, in auth. de hęr. ab inteſt. venien. colla. ix. Bar. in l. poſt cõſanguineos. §. agnati. ff. de ſuis & legi. & licet Azo voluerit tenere cõtrariũ, ſcilicet ꝙ ſuccedãt in capita. ita tenet in d. auth. ceſſante. & in §. itẽ iure nouiſſimo. ver. itẽ illud in ſumma. de legi. hær. & illud Iac. But. in d. auth. ceſſante. & Bal. ibi dicit ꝙ hæc videtur magis amica literæ & naturæ, ſed tamen conſulendo tenent contrarium. idem tenuit Hoſtiẽ. in ſumma in tit. de ſucceſ. ab inteſtat. §. viſo. ver. ij. quid ſi fratrum. ſed tamen quicquid ſit, teneas primã opinionẽ de iure, quam etiã tenet noſtra conſuetudo illã approbando. Et licet hoc ſit ſatis clarum quãdo filij fratrũ ſuccedũt patruis & eorũ auunculis, tamen magis dubium videtur quando ſuccedũt ſimul, † Patrueles in ſtirpes ſuccedunt.

BIU Cujas

simul, nec supereſt aliquis de secũdo vel tertio gradu qui ipſos poſſit excludere, ſed tamen adhuc idẽ eſt, vt tenet Bar. in d.l. poſt cõſanguineos. §. agnati. in fi. ff. de ſuis & legi. & hoc per rationẽ generalẽ quã ponit tex. in d. §. reliquũ. & ita etiã conſulẽdo tenuit in cõſi. ſuo clxxiij. inci. ſuper hæreditate dñę Nolc. ¶ Quicquid aliàs dixerim, nec Bar. in dictis locis, nec text. in §. reliquũ. loquunt de ſucceſſione fratrũ ex vno latere tantùm, qũo ſuccedant vni adinuicẽ, ſed bene loquuntur qũo filij fratrũ ſuccedant fratribus, nec etiã ita intellexerã, ut erat in prima impreſſione, cùm eſſet error impreſſoris. Sed videtur ꝙ per hanc noſtrã cõſuetudinẽ in his verbis, *ou autres en ligne collateral*, ꝙ ſi fratres ex vno latere ſuccedant fratri ex vno latere, ꝙ ſuccedant in ſtirpes & nõ in capita, hoc eſt ꝙ ſi frater aliqs aut ſoror habeat fratrem vnũ ex latere matris, & duos aut tres ex latere patris, ꝙ tantũ habebit vnus frater ex latere matris, quãtum duo aut tres ex latere patris. Et hoc ꝓpter verba generalia cõſuetudinis noſtræ, quæ ſunt hęc verba, *ou autres en ligne collateral*. Et multi tenebant hanc opinio. pro Lazaro Ioffriot filio Antonij Ioffriot, ꝙ tãtum deberet habere in ſucceſſione Pierrotæ Broichot quondã vxoris honorabilis & ſciẽtifici magiſtri Claudij du chaſteau Locũtenen. generalis in balliuatibus Heduen. & Mõtiſſinerij, ſororis dicti Lazari ex latere matris, quãtũ Gilbertus & Petrus Broichot eius fratres ex latere patris. fundabãt ſe ſolùm ex text. noſtræ conſuetudinis, & ex ſupradictis hîc antè, ſed dixi quòd prædicta hîc antè non bene probant.

Nota.

Caſus falſi.

ET ideo videndũ eſt quid de iure, & qũo hęc noſtra cõſuetudo ſit intelligẽda. Nã prima regula eſt iuris veteris, † ꝙ omnes trãſuerſales veniunt in capita, vt in l. lege duodecim tabularũ. C. de legi. hær. imò prædicta regula non reperietur correcta vel modificata, qñ filij fratrum veniũt cũ aſcendẽtibus trãſuerſalibus in gradu proximis, vel cũ recta linea aſcendẽte, vt dicit Bal. in auth. ceſſante. in ij. col. ibi, nã regula iuris. C. de legi. hære. ex quo ibi dicit, ꝙ ſi aliqui veniãt ſoli & per ſe, tunc quia ſunt pari agnatione, licet numero diſpari, ideo quot capita, tot portiones. quia non eſt rõ quare in natura pari, ſed multiplicatio quęlibet nõ debeat deferre partem ſuã pari modo: † nã in natura pari nulla eſt naturalis prælatio. Cùm ergo in hac ſucceſſione quilibet fratrũ ſuccedat per ſe, nec ſint aliqui ꝙ veniãt ex pſona alterius, ideo nõ in ſtirpes, ſed in capita, & pari iure ſuccedẽt: vt ſit locus regulæ de qua ſuprà dictũ eſt, quæ etiã vt ibi per Bal. in vlteriori gradu extenditur, igitur, &c. & ideo dicit Sali. in auth. itaq;. C. communia de ſucceſſio. † ꝙ in bonis quæſitis à fratre vel ſorore omnes pariter ſuccedent. & facit tex. ad literam in l. j. C. de legi. hære. vbi eſt tex. † ꝙ in ſucceſſionibus quæ deferuntur proximioribus frater & ſoror pariter admittũtur, licet nõ ſint nati ex eadẽ matre, & pari iure (vt dicit ibi gl. in d.l.j.) ſuccedent, & ſic non in ſtirpes, ſed per capita. Et intellige prædicta in bonis acquiſitis: † ſecus aũt in bonis prouenientibus ex latere: qm̃ in his ſuccedit frater vterinus excluſis fratribus cõſanguineis, vt eſt tex. in l. de emãcipatis. §. exceptis. C. de legi. hære. † & ecõtrà fratres cõſanguinei ſuccedunt in bonis prouenientibus à patre, argumento illius tex. licet de illis nihil dicat: ſed tñ eſt eadem rõ, vt dicit Ang. de Aret. in ſua materia teſtamentorum, in gl. nolẽs inteſtatus decedere. in viij. col. vbi dicit ꝙ per dictum §. exceptis limitari debet ille §. reliquum. in hoc, vt ibi per eum.

1 Regula.

3 Nulla prælatio in pari natura.

4 De ſucceſſione fratrum in bonis acquiſitis.

5

6 In bonis matris.

7 In bonis patris.

NVnc reſtat reſpondere ad textum noſtrę conſuetudinis, quæ videtur generaliter loqui, ſaltẽ indefinitè: & ideo videtur comprehendere omnes alios caſus in ſucceſſione collaterali. Cũ ergo ſucceſſio fratrũ ſit ſucceſſio collateralis, vt habetur in locis ſupradictis, videtur ꝙ etiam hæc verba cõprehendant prædictã ſucceſſionẽ: quoniã indefinita æquipollet vniuerſali. l. ſi pluribus. ff. de leg. ij. quod qũo ſit ponit Iaſ. in l. ij ff. de lib. & poſth. † & vniuerſalis diſpoſitio ſeu generalis comprehẽdit omnes caſus & includit, licet maior ratio in vno caſu quàm in alio videatur. tex. no. in l. j. §. quod aũt. ff. de aleato. facit tex. in l. fin. §. vxori. ff. de auro & arg. leg. in l. j. §. generaliter. ff. de leg. præſtan. facit l. Mæuius. §. cũ qui. & ibi Bart. ff. de leg. ij. & in l. Titia. §. Lucius. ff. eo. tit. Floria. in l. ſi ſeruus ſeruũ. §. inquit. ff. ad l. Aquil. & in l. doli clauſula. ff. de verb. obl.. Philip. Decius in conſ. ſuo v. in ij. col. in prin. & in conſi. lxj. in j. col. Ex quo videretur ꝙ hæc vniuerſalitas debeat etiam comprehẽdere prædictũ caſum, etiã ſi eſſet priuilegiatus: † cùm diſpoſitio generalis cõprehendat ẽt caſus priuilegiatos, vt tenet Bal. in l. in fraudem. in fi. ff. de teſta. militis. Philip. Decius in conſilio prædicto lxj. ¶ De huiuſmodi generalitate, quid comprehendat, vide amplè Baſculotũ in arbore diuidui & indiuidui, in declarati, tertiæ cellulæ. Cùm ergo hoc caſu per cõſuetudinẽ aut alias non reperiãtur fratres priuilegati, videtur ꝙ ſuccedere debent ſecundũ formam & tenorem noſtræ cõſuetudinis. & ex his motiuis plures aduocati huius patrię tenent hanc opinionem, etiã in omnibus caſibus, quicũque ſint, vbi poteſt adaptari cõſuetudo: † quoniam vbi nulla fit exceptio per legem, nec fieri etiam debet per hominẽ, vel iudicem, vt dicit Bal. in loco hîc antè allegato.

8 Diſpoſitio generalis omnes caſus comprehendit.

9 Etiã priuilegiato.

10

LIcet ad prædicta mihi videatur reſponſio clara. Primò ꝙ in textu noſtræ cõſuetudinis nõ eſt vniuerſalis nec generalis diſpoſitio, vt cuilibet intuẽti patet: & licet ſit indefinita, tamẽ non ęquipollet vniuerſali cùm per hoc fieret correctio iuris, quæ eſt odioſa: & in odioſis indefinita non æquipollet vniuerſali, vt tenet Iaſ. in d.l.ij. ff de lib. & poſthu. Item etiã iſta generalitas ſi generalitas eſſet, nõ eſſet niſi in caſib⁹ priuilegiatis, cùm nũquam fiat mentio de ſucceſſione in ſtirpes, niſi vbi quis prætendit priuilegium, vt no. per Bal. & Salic. in d. auth. itaque. C. cõmunia de ſucceſſionibus. & d. auth. poſt fratres. C. de leg. hær. quoniã dicit Ang. de Aret. in d. tract. de teſtam. in gl. in verbo, nolẽs inteſtatus. in vij. & viij. col. ꝙ qñ filij fratrũ aut cum patruis veniunt, aut aliàs ſuccedũt iure ſpeciali, & ex priuilegio iuris nouiſſimi, eo ꝙ patrui dicuntur eſſe in gradu proximiori, & tamen cum eis ſuccedũt, quod facere non deberẽt ſecundũ regulam generalẽ ſucceſſionis: ꝙ qui prior eſt in gradu potior eſt in iure ſuccedẽdi. & ideo hæc diſpoſitio priuilegiata vltra ius cõe, vt dicit, licet hoc ſit quodãmodo dubium in caſu prædicto qñ ſuccedũt ſimul cũ patruis & eorũ auunculis, tñ maius eſt dubium qñ ſuccedũt ſoli, filij fratrũ, nec ſupereſt aliquis de ſecundo vel tertio gradu qui ipſos poſſit excludere: tñ adhuc hoc caſu ſuccedũt in ſtirpes per rationẽ generalem, quã ponit text. in d. §. reliquũ. verſ. huius. & ibi, in ſuorũ parentum iure ſuccedãt. & per §. ſi verò nec fratres. à cõtrario ſenſu. qui tex. videtur multũ declarare prædictã materiã, vt dicit Ang. in d. tract. Et iſte erit caſus, qui comprehendetur ſub his verbis, *ou autres*, vel etiam quãdo ſuccedũt plures filij fratrũ vni filio fratris, vt cõſuetudo noſtra de aliquo operetur, & extẽdatur ad ſimilia aut minora expreſſis, nõ ad maiora, qđ fieri nõ debet, quoniã iſta eſt regula, † ꝙ diſpoſitio, quantũcunq; generalis, nunquam extẽditur ad maiora expreſſis. Feli. plenè &

Regula.

Regula.

11

nè & amplissimè in c. sedes. de rescriptis. hic enim casus esset de maioribus, cùm esset in casu claro, vbi nũquã est quæstio de successione in stirpes, nec est verisimile ꝙ ad talem casum de quo nunquã est dubiũ, imò est clarum, disponentes cogitauerunt. & ideo non est referẽda illa dispositio, quãtumcunq; esset generalis. Ias. in l. Titius. §. Lucius. ff. de liberis & posth.

CVm ergo talis successio per stirpes sit priuilegiata & specialis, vt dictum est, nõ debet extendi & multiplicari, † & in dubio à communi regula non est recedendum. per gl. in l. omnis diffinitio. ff. de reg. iur. & in rub. de reg. iur. in vj. Decius in d. consi. v. in ij. col. maximè cùm per hoc, & per talẽ interpretationẽ induceretur correctio iuris, quod nõ est dicendũ, vt per gl. in c. cupientes. §. ꝙ si per viginti. in gl. petere. de elect. in vj. vbi per subauditos intellectus, interpretationes seu subauditiones non sunt corrigẽda iura: de qua gl. Ias. in l. frater à fratre. in xij. col. in lectura. ff. de cõdict. indeb. & in auth. nouissima. in xj. col. C. de inoffi. testa. in l. emancipatã. in pen. col. C. qui admitti. Barba. in consi. xij. in x. col. in vol.

12 *A communi regula in dubio nõ recedẽdum.*

13

ITem, & quod plus est, ista dispositio nostrę cõsuetudinis quæ indefinitè loquitur, nõ est generalis, eo ꝙ est affirmatiua, † quoniã indefinita affirmatiuè ꝓlata nõ æquipollet vniuersali. l. si seruitus. ff. de seruitu. vrba. prædio. Bar. in d. l. si pluribus. ff. de leg. ij. Philippus Decius in cõsi. suo iij. in iiij. col. Et ad id quod dicitur, ꝙ dispositio generalis cõprehendit etiã actus priuilegiatos, dicit Bal. hoc esse verũ, nisi in casu in quo infringeretur priuilegiũ qđ est mente tenendũ. & ita etiam dicit intelligendum idem Decius in cons. v. Imò,

14 *In definita affirmatiuè.*

15 quod plus est, † quantumcunq; tex. generaliter loquatur, nunquam intelligitur comprehẽdere casum specialem, in quo specialiter est de iure prouisum gl. in l. sciendum. ff. qui satisd. cog. & Philip. Decius in d. cõs. v. Ias. in l. postquam liti. C. de pact. dixi infrà in §. seq. igitur ex prædictis videtur ꝙ hæc verba nostræ consuetudinis non possunt comprehendere prædictum casum. Cogita quia casus est in facto.

ALia ratione consuetudo prædicta in hoc casu nihil operatur, cùm Lazarus Ioffriot non sit frater Petri & Gilberti Broichot, & ex quo nõ sunt inter se fratres venientes ad successionẽ prædictam, verba cõsuetudinis illis non cõueniunt, & per consequens nec dispositio illius. facit tex. in l. iiij. §. prætor ait. vers. toties. ff. de dam. infe. Alex. in cõs. xvij. in j. vol. Barba. in cõsi. ij. in v. col. in j. vol. Et facit, quia vbi requiritur actus cũ qualitate non sufficit actus, nisi & qualitas, & econtrà. Bar. in l. Fulcinius. §. cũ hoc. ff. quibus ex causis in poss. eatur. Ias. in l. non solùm. §. sciendum. ff. de noui ope. nun. & dixi in pluribus locis.

16 *Quid in feudis.*

SEd nunquid prædicta † habeant locum in feudis? vĩ ꝙ non, quia succedere debent in capita, per ea quæ dicit Bal. in auth. cessante. C. de legiti. hære. & assignat rationẽ: nam sicut seruitiũ feudi diuiditur per capita ita & debet diuidi successio, arguẽdo à proportione cõmodi & incõmodi. l. secundũ naturam. ff. de reg. iur. & istud idẽ tenuit Iaco. Ardizo. in summa sua, in tit. de succes. feudi. & idem Cald. in l. ij. C. de suis & legitimis. dicens ibi ꝙ ita cõmuniter tenetur & ꝓ hac opinione adducuntur duo textus multum stringẽtes. primò tex. in c. j. §. his verò deficientibus. de successione fratrum, vel gradi. succedentium in feudo. vbi text. dicit ꝙ deficientibus descendentibus, admittũtur fratres, & filij fratrum, vlteriorésq; &c. & facit text. in c. decedẽti militi. in tit. de capitulis extraordinariis. qui titulus communiter non habetur, quia Iac. Ardizoni collegit titulos & capitula extraordinaria, & etiã Aluarotus post feuda, & tamen ille tex. nõ reperitur, sed verba illius tex. refert Bal. in §. & qa vidimus. in j. col. qui feudum dare possunt.

ADDITIO. De hac materia successionis feudorũ, quomodo in eis succedat collateralis, vide Matth. de affli. in cõsti. regni Siciliæ, quæ incipit, vt de successionibus. in xj. not. vbi ponit quinque quæstiones, in iij. lib. & vide etiã Iac. Ardizoni in summa feudorũ, in iij. parte, in ix. qõ. & etiã vide Franc. Curt. in tractatu suo feudorũ à certo tempore impresso, in iij. parte, charta xxxj. vbi amplè. & vide etiam Io. Blanchum in summa feudorum, in iij. parte.

17

SEd tu dic, ꝙ veritas † est in cõtrariũ, scilicet ꝙ succedũt in stirpes. & ita tenet Bal. more solito sibi cõtrarius in c. j. in prin. de successio. feudi. pro qua opinione facit tex. d. §. & qa vidimus. in fine. & idẽ Bal. in c. j. de succes. fratrum, vel gradi. succedẽtium in feudo. vbi refert se ita consuluisse. & ita consuluit in consilio ccxciij. incip. Primò dicã de bonis feudalibus. in nouiter impressis. idem Bal. in §. hoc ẽt. insti. de legitima agnat. successio. & in additio. ad Spec. in tit. de succes. ab intest. j. col. antè Bal. tenuit hanc opinionẽ And. de Iser. in d. c. j. de succes. fratrum vel gradi. succeden. in feudo. & ibi Aluaro. post eum & Cardi. Idem Aluaro. & Cardi. in d. c. j. de succ. feudi. Io. Fab. in §. cæterum. insti. de legi. agna. succes. dicit hanc esse communem opinionẽ. Matthæus Mathesil. in tractatu suo successionum. & ibi Lud. Bologninus in apostillis, in iij. art. prin. dicunt hanc esse communem. Alex. consuluit, & consulendo tenuit hanc opinionẽ. Ita consuluit in cõsil. suo lv. inci. Prospectis his quæ in themate. vbi sunt duo consilia quæ sunt simul interiuncta. sed credo ꝙ vltimum fuit potiùs consiliũ Barbatiæ. Istud idem tenuit Franc. de Aret. in consil. suo clxiiij. incip. Et maturè. in j. & ij. col. Idem tenet Alex. in consil. suo xxix. in j. col. in v. vol. Idem tenet Raphael Fulgo. in consil. suo xij. incip. De quo quæritur. Idem tenet Iaco. de S. Georgio in sua inuestitura feudali. in gl. in verbo, præsentes & recipientes pro se & eorum filiis. vbi respõdet ad fundamenta in contrarium adducta. Primò ad tex. in c. j. §. his verò deficientibus. dicit, quòd ille tex. non meretur allegari, quia non dicit quòd succedant in capita vel stirpes, sed simpliciter dixit ꝙ succedunt: vnde debemus sanè intelligere, vt habeat interpretationem de iure corũ, & sic vt succedant eo modo quo succedunt de iure communi, quia regula est ꝙ casus omissus relinquitur dispositioni iuris communis. l. si extraneus. ff. de cõdict. ob cau. l. commodissimè. ff. de lib. & posth. ad tex. in d. §. præcedenti, dicit quòd illud capitulum reperitur in paucis libris, & est apocryphum, id est non allegabile. & ita etiam respõdet do. Frãc. Curtius iunior, præceptor meus, in trac. suo feudorũ, in tertia parte princip. in xxxj. fol. versi. iiij. circa istam materiam. vbi respondet ad arg. Bal. in dicta authen. cessante.

Regula.

ET finaliter limitat prædictã opinionem nõ procedere quãdo non tractatur de successione auunculi vel patrui aliorum collateraliũ, prout dicit probari in d. auth. cessante. & in §. sed neq; fratres. in authẽ. de hære. ab inte. venien. coll. ix. & dicit ita tenere Bart. in d. l. post consanguineos. §. j. ff. de suis & legi. & pulchriùs per Ioan. de Lig. in cle. plures. de iure patro.

CRedo quòd text. noster sit corruptus, & quòd in principio illud verbum, *licts*, quod est appositum in pluribus, & quasi in omnibus, sit corruptè appositum, & debeat tantùm esse, aut debeat dici, *s'ils*

Corrigit textum.

BIU Cujas

s'ils ſont pluſieurs enfans de pluſieurs freres ou ſœurs qui uiennent, &c. quia ſi diceremus ꝙ illud verbum, *lictz* deberet apponi, & diceremꝰ, *s'ils ſont pluſieurs enfans de pluſieurs lictz freres ou ſœurs*, non poſſet ſtare litera, imò in totũ cõtraria iuri, & nõ poſſet verè dici caſus ĩ quo nõ violaretur in totũ ius. Et ponendo caſum ſecundũ qđ ſtaret illud verbũ, *lictz*, clarè cõſtat ꝙ eſt ſuperfluè & corruptè appoſitũ. Pone caſum: Ioãna Muſnier habuit duos maritos: primũ videlicet Ioannẽ Ramy, ex quo tres filios habuit, & ſecundũ Ant. de Chaſſeneu, ex quo ꝑcreati ſunt duo, videlicet venerabilis, & diſcretus vir magiſter Artuſius de Chaſſeneu, ſanctæ ſedis apoſtolicæ protonotarius, canonicus Heduẽ. & ego. Cùm aũt deceſſiſſent dicta Ioãna mater nr̃a & patres prędictorũ, tandẽ deceſſit venerabilis ac diſcretus vir magiſter Bartholomęus Muſnierij canonicus Heduen. auunculus noſter, & frater dictæ Ioãnæ matris ſupranominatorũ, ad ſucceſſionẽ cuius venimus oẽs. Nã nõ eſt dubiũ, ꝙ ſi iſte tex. fuiſſet cũ verbo, *lictz*, duo ex ſecũdo marito tantũ importaſsẽt quãtũ tres ex primo: & tñ nõ eſt æquũ, quia oẽs ſucceſſimus ꝑ capita, hoc eſt tantũ vnus noſtrũm importauit, quantũ alter: & ſi aliàs fieret, eſſet contra diſpoſitionem iuris cõis: nec eramus in diuerſis lineis, ſed in vna quo ad illũ: iõ in illa linea, cùm ſint plures, ſuccedunt in capita. ſed ſublato illo verbo, *lictz*, ponaẽ caſus q ſeruit literæ, & ſecundũ quẽ dẽt intelligi hęc noſtra conſuetudo. Retento caſu hîc antè poſito, ponaẽ ꝙ auunculus noſter habuerit aliũ fratrẽ, ex quo natus fuerit vnus filius tãtùm. Iſte ſolus veniet ad ſucceſſionẽ auunculi noſtri cum aliis quinq; filiis ſororis dicti auunculi, & tãtum importabit ipſe ſolus quãtum alij quinq;, quia faciet vnã lineã, & illa linea ſuccedet in media parte, etiam licet ſit tãtùm vnus & in alia linea ſint plures, vt dicũt iura hîc antè alleg. in hac noſtra conſuetudine.

Caſus.

IN TEXTV IBI, Qui viennent.

NOtanter dicitur *qui uiennent*, quia nõ omnes filij fratrũ aut ſororũ ſuccedunt patruis, aut auunculis, cùm primò præferãtur filij fratrũ, aut ſororum ex vtroq; latere cõiunctarum, vt habetur in §. *double*. hoc eo. tit. ĩ. qui eſt conformis diſpoſitioni iuris cõmunis auth. ceſſante. C. de legiti. hæredib. vt ibi dixi.

§. DECIMO.

EN toutes ſucceſſions repreſentation a lieu quand la perſonne repreſẽtée eſt au pareil degré auec celuy de ligne & brãche, auec lequel il ſuccede, & autrement non. Et c'eſt ce qu'on dit en Bourgongne, que ce qui eſchoit au pere, eſchoit au fils.

IN comitatu Búrgundiæ repræſentatio in ſucceſſione collaterali habet locũ ſecundum diſpoſitionem iuris, & non vltra, & ſic ſecundum auth. poſt fratres. C. de legi. hære. Idẽ in comitatu Niuernẽſi, niſi quo ad mobilia & acqueſtus, quia in illis ſuccedũt ꝓximiores. In præpoſitura Pariſien. repræſentatio hẽt locũ in linea directa. In patria Aurelianẽ. & de Lorry. repræſentatio nõ habeẽ locũ, niſi de cõſenſu ſuccedentiũ, & ſic prætendentium intereſſe. In patria verò Aluerniæ repræſentatio habet locum in ſucceſſione vſque in infinitũ.

IVxta prædicta quæro, † nũquid filius repræſentans perſonã patris veniat ad ſucceſſionẽ eius aui ex ꝑſona ſua? an verò veniat repræſentãdo perſonã patris? Nã Bar. in l. ſi auus. in fi. C. de libe. præte. dicit ꝙ ſuccedit ex perſona ſua, & nõ patris, & ideo non vĩ ſuccedere per repræſentationẽ. & iſtud tenet Ale. in cõſi. ſuo iiij. in iiij. col. in iiij. vol. vbi dicit, ꝙ ex ꝓpria perſona ſuccedit, & nõ ex ꝑſona patris, ſed ſolùm in gradu. idẽ Alex. in cõſ. xx. inci. viſo proceſſu cauſæ. in iij. col. in j. vol. & dicit Bal. in l. fin. in iiij. col. C. de pact. ꝙ nepos natus ex filia mortua matre ſua ſuccedit auo paterno ex ꝓpria ꝑſona ſua, & nõ per repræſentationẽ matris. & etiam dicit Bar. in l. ij. ff. de libe. & poſth. 1

EX quo videtur dicendũ, † ꝙ ſi eſſet ſtatutũ ꝙ primogenitus ſuccederet in regno, ꝙ filius primogeniti non deberet excludere ſecundogenitũ: quod tamen contrarium eſt verius, vt dicit & tenet Io. Fabr. in §. cùm filius filiáve. inſti. de hære. quæ ab inteſt. vbi vĩ eſſe tex. pro hac noſtra conſuet. & contra opinionem prędictam. quia tex. eſt ibi, ꝙ nepos ſuccedit in locum patris ſui. & dicit Io. Fab. ꝙ nepos repræſentat perſonã patris ſui. Et ideo ſicut ſi pater viueret, excluderet ſecũdogenitũ, ita eius filius. & hęc multùm latè explicauit in notabili propoſito Franc. de Aret. ſubtilitatũ princeps, in conſ. ſuo clxiiij. incip. & maturè. ¶ De hac materia, quãdo nepos excludat patruum, vide Boëriũ in conſuet. Bituricen. tit. de teſta. §. ij. 2

LAncelo. Decius videtur in hoc ponderare cõtrarietatem Bar. in l. Gallus. §. & quid ſi tantũ. in pen. col. ff. de libe. & poſthu. quia vt dicit Lancelo. Decius in d. §. videtur ꝙ Barto. ibi dicat, ꝙ nepos ſuccedit per repræſentationem patris, & nõ ex perſona ſua, ex quo videtur quòd Bart. ſit ſibi contrarius.

ITem Ioã. Fab. in d. §. cùm filius. dicit ꝙ prædicta repræſentatio habet locũ in filiis filiorum vel filiarũ: & ſic in nepotibus, nõ autẽ in ꝓnepotibus, puta vt dicit, † ſi auus habeat nepotẽ, & ex alio nepote defuncto ꝓnepotẽ, ꝙ pronepos nõ ſuccedit cũ nepote, † qa repręſentatio nõ extenditur vltra perſonas nepotum. ita eſt tex. in §. huiuſmodi. in auth. de hær. ab inteſt. venien. coll. ix. Et ſic ideo videẽ ꝙ ille pronepos excluditur. & ita tenet Spec. in tit. de ſuc. ab inteſt. ver. quid ſi aliqd. Sed tñ idẽ Io. Fab. in §. fi. inſti. de hæred. quæ ab inte. defe. dicit, ꝙ hoc eſt verũ, qñ pronepotes veniũt ad ſucceſſionẽ patruorũ cũ aſcendẽtibus, ſecus autem eſt qñ pronepotes ſuccedẽtes aſcendẽtibus ſint in pari gradu, vel etiã quãdo ſuccedũt collateralibus, vt ibi per eũ. Per hanc deciſionẽ Io. Fab. aliàs dubitaui quodãmodo de caſu emergẽti. Quidã reliquit filios fratrũ & ſororũ, ex quibus erant nõ ſolùm filij, imò ex vna ſorore reliquerat filios filiorum ſororis, ex alia ſorore erant pronepotes, hoc eſt filij nepotum. omnes iſti nepotes & filij fratris prætendebãt ſucceſſionem iſtius patrui ſeu auunculi in ſtirpes ex vna ſorore. neptis dicebat ꝙ ſcla debebat admitti, & excludere proneptẽ, quia veniebãt omnes per repræſentationem filij fratris, aut ſororis defuncti, de cuius ſucceſſione agebaẽ. Et ex quo nõ erat perſona repræſentata per proneptẽ in pari gradu cum illis cum quibꝰ ſuccedere debebat proneptis, quia erat neptis eius proneptis, mater erat repræſentata per eam, & tñ non erat in pari gradu cũ aliis filiis fratrum dicti defuncti. videbatur quòd non debebat admitti. fuit tamen dictum & concluſum ꝙ etiam iſta proneptis ſuccederet vnà cum nepte, quæ erat proximior in vna linea, & ꝙ in illa linea perſona repræſen

3 *Pronepos non ſuccedit cum nepote.*

4

Caſus ſpecialis.

BIU Cujas

repræſentata p proneptẽ erat neptis, quæ erat in pari gradu cũ dicta nepte cũ qua ſuccedebat proneptis. Et hoc fuit maximè, qa omnes alij filij & nepotes aliorũ fratrũ & ſororũ cõſentiebant ꝙ dicta proneptis in ſua ſtirpe admitteretur. Et videtur ꝙ hoc eſt ſecundũ tex. noſtræ cõſuetudinis, & hoc eſt quod dicit noſtra cõſuetudo, *quand la perſonne repreſentée eſt au pareil degré auec celuy de branche, auec lequel il ſuccede, & autrement non*, quia qñ nõ eſt in pari gradu, non eſt locus repræſentationi, & ideo qñ dicitur, ꝙ hæc repræſentatio nõ habet locũ niſi in ſucceſſione aſcendentiũ, vt in auth. ceſſante. & in authẽt. poſt fratres. C. de legi. hæred. Et

5 †ꝙ non extendatur hæc repræſentatio vltra nepotes, vt tenet Nicol. de Vbaldis in trac. ſuo ſucceſſionũ ab inteſtato. in iij. parte principali, in iij. col. per d. authẽt. poſt fratres. & ita videtur ibi tenere Pau. de Caſt. inducendo ad vnam notabilem quæſtionẽ de filio primogenito qui ſuccedere dẽt in regno. Iſtud eſt ſecundum conſuetudinẽ noſtrã quę aliter diſponit. Et ideo bene verũ eſt, † ꝙ nepos repræſentat perſonã patris, & ſuccedit loco patris, vel filij, qñ tractatur de ſucceſſione patrui vel auunculi, ſeu amitæ vel materteræ, nam tũc filius vel nepos ſuccedit loco patris, & ſimul & ſemel admittitur cũ aliis patruis æqualiter. ¶ Quantũ autẽ ad alios tranſuerſales filius vel nepos non ſuccedũt in locũ patris præmortui, imò excludunt per patruos q viuũt. tex. eſt in d. auth. poſt fratres. & ibi Bar. & Cyn. in d. auth. ceſſante. in fi. & Bal. in l. iij. C. de legi. hæred. Io. Fab. in d. §. cùm filius. quod verũ eſt de iure, ſed ſecus per conſuetudinẽ, quæ aliter diſponere videtur, ẽt in ſucceſſione collateraliũ, cùm dicat, *en toutes ſucceßions*. Sed quæ eſt ratio diuerſitatis, ꝙ qñ tractatur de hæreditate deſcẽdentiũ filius & nepos, & deinceps æqualiter ſuccedũt cum patruis. d. §. cùm filius. ſecus quando tractat de ſucceſſione aliorũ collateralium, vt hîc antè dixi. Nico. de Neapo. in §. j. inſtit. de legit. agna. ſuc. & Io. Fab. in d. §. cæterùm. inſti. de legi. agna. ſuc. dicit ꝙ hoc eſt, qa ita nõ debeat ſucceſſio trãſuerſaliũ ſicut aſcendentiũ. Sed dicit Iaſ. in l. ſi auiæ frater. C. de ſucc. edic. in ij. col. ꝙ hęc ratio nõ eſt bona, & errant prædicti in fundamento, quia qñ dicitur ꝙ filius vel nepos ſuccedit in locũ patris præmortui. d. §. cùm filius intelligitur ꝙ ſuccedit in locũ, hoc eſt in gradũ, ac ſi eſſet in eo gradu in quo erat pater, ſed nõ ſuccedit ex perſona patris nepos: ergo dato ꝙ ſubintret locũ patris nõ ſuccedit vt pater, ſed vt nepos. ita declarat. Bar. in l. j. §. ſi ſit nepos. in j. col. ff. de collatio. dotis & in l. j. §. ſi filius. ff. de coniun. cum eman. libe.

6 Repræſentatio nõ extenditur vltra nepotes.

ET ideo dicit Iaſ. poſt Bal. & Sali. in l. ſi auus. C. de lib. præte. ꝙ aliquãdo quis ſuccedit in loco alterius remotiuè. id eſt remoto eo q̃ erat in primo gradu alius ſuccedit, & tũc iſte qui ſuccedit, non ſuccedit ex perſona primi, ſed ex ſua. & hoc eſt quod dicit text. & ibi Bar. in d. l. ſi auus. Aliquãdo quis ſuccedit loco alterius per tranſmiſſionẽ, quia primus tranſmittit ad ſecundũ: & tũc neceſſe eſt ꝙ ſuccedat ex perſona primi. l. qui in alterius. ff. de reg. iur. facit l. Caius. ff. de manumiſ. & ideo ex prædictis cogita, † ꝙ repræſentatio nõ habet locũ in linea aſcendente, cùm repræſentatio ſit tantùm qñ quis ſuccedit ex perſona alterius, & nõ ex ſua, ſed aſcendentes ſuccedunt deſcendẽtibus ex perſona propria, & nõ per modũ repræſentationis. & ita fuit iudicatũ in parlamento Burgundiæ, vt mihi dixit magiſter Ioannes Baillet, iurium doctor, & poſtmodũ inueni conſilium cuiuſdam magni aduocati defuncti qui in hoc caſu conſuluit quod ſequitur, & fuit conſilium magiſtri Petri bo ni fidelis Diuionenſis.

7 Repræſentatio nõ habet locũ in aſcendẽ.

Caſus ex prædictis arbore ſequitur.

SCipio deceſſit ab humanis relictis Paulo & Caio filiis ſuis naturalibus & legitimis, & reliquit Iuliã proneptem ex Lucretia, & neptẽ Eufroniæ, eiuſdẽ Scipionis filiæ, ac ſororis dictorũ Pauli & Caij, inter quos, ſcilicet inter ipſum Paulũ & Caiũ & Iuliã vertitur quæſtio de bonis hęreditatis ipſius Scipionis. Ipſam enim Iuliã præfati Paulus & Caius excludere volũt, vti diſtet nimiũ gradu remoto ac diſtãti ipſi Scipioni, eamq; hæreditatẽ duo prælibati fratres ab hoc ex integro ſibi ipſis cuilibet ꝙ medietate ſpectare credẽtes: Præfata Iulia in contrariũ dicens, & tenens locũ auiæ, ſeu Eufroniæ, id eſt, gradum ipſius in ſucceſſione dicti Scipionis, videlicet aſſerens deberi tertiam partem hęreditatis ipſius Scipionis, an ſibi nõ nocet perſona Lucretiæ ipſius Iuliæ matris, quæ ſit vita functa: vnde quæritur quid iuris?

Poſitio caſus.

IN primis ſatis coloratè poſſet dici ſupradictã Iuliã præfati Scipionis (de cuius ſucceſſione agitur) proneptẽ, ab ipſa ſucceſſione eſſe repulſam, tanquàm ſibi attinentẽ in tertio cõſanguinitatis gradu, ad illamq; ſupradictos Paulũ & Caiũ (qui ſunt in primo conſanguinitatis gradu ipſius Scipionis) eſſe admittẽdos pro tota hęreditate: †nã vt iura volũt, in quacunq; ſucceſſione, ſiue ab inteſtato, ſiue ex teſtamẽto delata, liberi primum locũ obtinẽt. l. vt inteſtato. meliùs in auth. in ſucceſſione. C. de ſuis & legi. lib. † & edictũ prætorij hẽt locũ in eo qui eſt gradu proximior. l. j. C. de ſucce. edic. ¶ Item in ſucceſſionibus cõſideratur gradus prærogatiua. quæ ſemper ſalua remanet. auth. poſt fratres C. de legi. hære. Cùm itaq; prædicti Paulus & Caius ſint proximiores ipſi Scipioni eorum patri, quàm ſit dicta Iulia, ſequitur quòd in illius ſucceſſione veniũt præferendi.

1 Liberi omnibus ſuccedunt in ſucceſſione primum locum obtinent.

SEcundò, pro hac parte multũ facit cõſuetudo ducatus Burgũdiæ in iſto articulo poſita, dum dicit, *En toutes ſucceßions, &c. Puis que doncques Iulia par repreſentation de ſa mere Lucreſſe ne ſeroit attenãt à Scipion ſon grãd ayeul (de la ſucceßion duquel lon traicte) en ſi prochain degré comme ſont Paulus & Caius ſes enfans, ains faudroit par neceßité pour paruenir à ce que ladicte Iulia repreſentaſt Eufronia ſon ayeule maternelle, que ſeroit en toute apparance double repreſentation. Il s'enſuit dõcques que ladicte Iulia ne faict à recepuoir à ce: du moins qu'elle ne peut quereller ne pretẽdre aucune portion ou droict, ſoit petitoire ou poſſeſſoire, es biens de la ſucceſſion dudict Scipion.*

TErtiò, *lon peut raiſonnablement alleguer à ce propos une autre couſtume dudict duché eſcripte au preſent tiltre, article premier, faiſant moult au propos dictant par exprés que le mort ſaiſit le uif. &c. Or eſt il que ladicte Iulia attenant audict Scipion ſon grand ayeul, ou proaue au troiſieme degré de conſanguinité, n'eſt, & ne ſe peut dire ſi prochaine de luy que ſont leſdicts Paulus & Caius enfans dudict Scipion, & conſequemment attenans à luy au premier degré de conſanguinité, parquoy on peut neceſſairemẽt inferer que ladicte Iulia ne ſe peut dire ne maintenir en facon quelcõque eſtre ſaiſie des biens dudict Scipion ſon proaue.*

QVartò, *Toutes les couſtumes eſcriptes & redigées par eſcript au liure couſtumier du duché du Bourgongne, en la rubrique des ſucceßions*, loquuntur promiſcuè tam de ſucceſſione directa quàm collaterali. *parquoy faut bien dire que la couſtume deſſus alleguée, commenceant, En toutes ſucceßions, &c. eſt eſcripte audict liure en ladicte rubrique, & alieu, & doit eſtre entendue tant en ſucceßion directe que collateralle.*

Quintò,

BIU Cujas

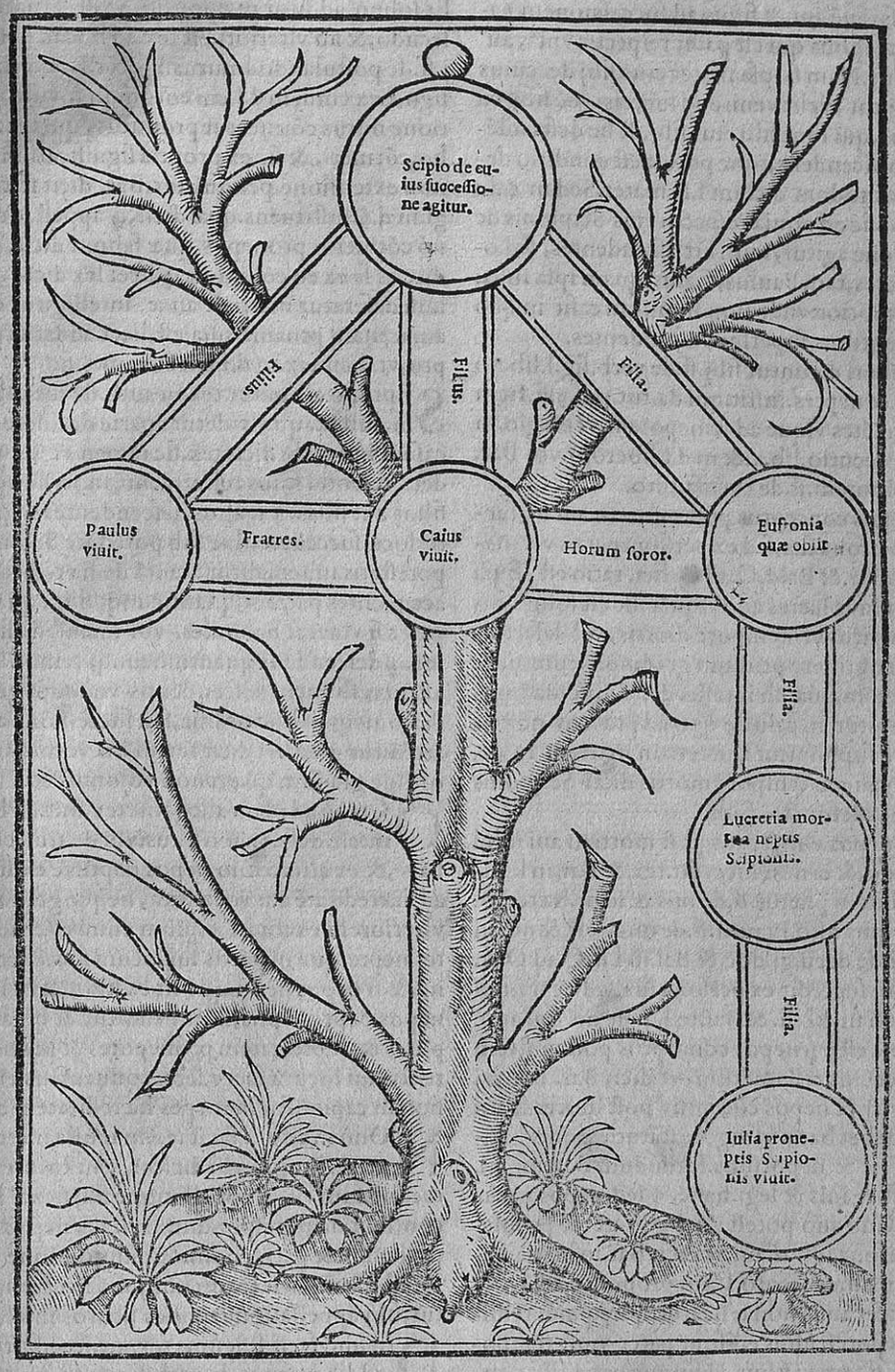

QVintò, *ladicte couſtume commencant, En toutes ſucceſſions, &c. parle generalemẽt, & par mots uniuerſels, en toutes, &c. & eſt inſcripte, poſee & articulee au milieu des couſtumes eſtans de ladicte, & ſoubs ladicte rubrique.* ergo *elle ſe doit referer à toutes leſdictes couſtumes, parlans tant de ſucceſsion directe que collaterale.*

SExtò, *en ladicte couſtume ſont nommeemẽt poſez & inſcripts ces mots, De ſa ligne & branche, &c. parquoy elle parle clairement & apparemment, tant en ſucceſsion directe que collaterale, ueu & conſideré que ſelon l'entendemẽt d'aucuns, ces mots, de ſa ligne, s'entendent en directe ligne: & ces mots, branche, en ligne collaterale.*

ADde † quòd verbum ſimpliciter prolatum intelligitur de prima vice tantùm. text. in l. boues. §. hoc ſermone. ff. de verb. ſig. l. dotis promiſſio. verſic. fi. ff. de iure dotium. do. meus Iaſ. plenè in l. diuortio. §. quòd in anno. in iij. co. ff. ſolut. matri. & in l. duobus. §. ei qui. ff. de iureiur. & Felin. in c. innouamus. in ij. col. de treuga & pace. ideo hoc verbum, *repreſentation*, poſitum in noſtra conſuetudine debet intelligi de prima & non de ſecunda.

SVpradictis tamen & aliis non obſtantibus putaré intrepidè prędictam Iuliam locum & gradum Eufroniæ eius auiæ tenere, & conſequenter in ipſius Scipionis proaui ſui in ſtirpes vnà cum prædictis Paulo & Caio patruis magnis ipſius Iuliæ hæreditate admittendam. ad quod ſic dicendum me vrgent multùm & ſtringunt ſequentia.

PRimò, † quòd in ſucceſſione deſcendentiũ deſcendentes aſcendentibus præferuntur. l. ſi matre. C. de ſuis & legi. liber. vbi eſt caſus quòd nepos præfertur: quanquàm autem morientis filius ſit ei in primo gradu, nepos autem in ſecũdo, §. j. & ij. inſti. de gradi. † Ea ratione quia in ſucceſſionibus ab inteſtato potior eſt cauſa deſcendentium, in quocunque gradu conſiſtat, quàm aſcendentium, vel collateralium. inſt. de hęred. quę ab inteſta. defe. circa princip. & in authẽ. de litig. in prin. ¶ Aduerte quia parum aut nihil facit ad iſtum

4 *In ſucceſſione deſcendentes præferuntur.*

§

caſum

caſu l.ſi matre.hîc alleg.quia loquitur quando nepos venit ad ſucceſsionẽ aui,& filius ad ſucceſsionem patris, viua matre ipſius qui eſt pater reſpectu vni⁹, au⁹ reſpectu alterius.Nam ſi ipſa mater eius filij de cuius ſucceſsione agitur, velit venire ad ſucceſsionẽ filij cũ eius nepotibus,qui ſunt filij eius filij,& ſic deſcendẽtes,ipſa autem aſcendens,tunc potior eſt conditio deſcendẽtium,ſecundum dictam l.ſi mater.Sed in caſu iſtius cõſilij nõ ſic eſt: quia reſpectu eius Scipionis de cuius ſucceſsione agitur, nulli ſũt aſcendentes, ſed omnes decendẽtes,tam Paulus,Caius,quam ipſa Iulia: licet gradu remotior; vnde non ſumus in caſu in quo cum deſcendentibus ſuperſunt aſcendentes.

6 *Liberi qui dicantur.*

SEcũdò † liberi dicuntur filij.ff.de verb.ſig.l.libero rum.Item & neptes.inſtit.qui da.tut.poſ.§.ſi.Item omnes deſcendẽtes vſque ad trinepotem,vt eſt glo.in l.neque.C.de decurio.lib.x.& in d.l.liberorũ.vbi Bar. & in l.ij.§.qui autem.ff.de excuſa.tuto.

7 *Suus hæres.*

TErtiò † nepos conceptus poſt mortem aui nõ ſuccedit ex perſona ſua,ſed ex perſona patris vel matris,l.ſi.vbi gl.Bar.& Bald.C.ad Orfici. ratio eſt, quia

8 nunquam fuit ſuus hæres auo †,quia ille eſt ſolus ſuus hæres qui reperitur vel tempore mortis, vel deſertionis teſtamenti obtinere primum gradum.§.cum autẽ. inſtit. de hæredita.quæ ab inteſta. defer. quemadmodũ præſupponitur in caſu de quo ad præſens quæritur,in quo præſupponitur Lucretiam matrem Iuliæ, & Euſroniam auiam tempore mortis dicti Scipionis filij proaui,vita defunctas fuiſſe.

9 *De nepote poſt mortem aui cõceptο.*

QVartò † nepos conceptus poſt mortem aui nihil attinet auo,& ei non ſuccedit.tex.& Bar.in l. Titius.aliàs eſt l.item prætor.ff.de ſuis & legit.hæred.& per Bal.in l.ſi quis filio.in prin.ff.de iniu.teſt.& no. in l.j.§.in filiis.ff.de decu.gl.doc.& Bal.in l.ſi.C.ad Orfi.

10 †℣ eo caſu non ſuccedit ex perſona ſua,ſed ex trãſmiſſione.dicit Bart. in d.l. ſi. & Bal.in l. j. de his qui ante

11 aper.tab. ¶Hinc eſt† ℣ nepos conceptus poſt mortem aui non rumpit eius teſtamẽtum, vt dicit Bar. in l. nã

12 ad ea.ff.de legi.† & nepos cõceptus poſt mortem aui banniti,non debet banniri vigore ſtatuti,℣ quis banniatur cum filiis & nepotibus.ſecundùm Bart.in d.l.

13 item prætor.ff.de ſuis & legi.hære. † ſed nepos natus vel cõceptus viuo auo poteſt vti dignitate & priuilegio aui,ex perſona ipſius aui,vt dicit Bar.in l.emancipatum.§.ſi quis.ff.de ſenato.Ita in propoſito &c.

14 *Auus quando teneatur relinquere nepoti.*

QVintò † licet auus non teneatur quicquam relinquere nepoti ſi filius eiúſque pater viuit tempore mortis aui,ſi tamen filius,idémque pater illo tempore reperiretur mortuus:ipſe auus teneret relinquere nepoti ſecundum Bal.in l.pe.C. de adop. hinc iure

15 *Nepos quãdo rũpat teſtamentum.* deciſum eſſe legitur,†℣ ſi nepos ex filio vel filia præteritur, qui per mortem patris viuo auo cœpit primum locum tenere, rumpit teſtamentum,vt eſt caſus

16 in l.ſi auus.C.de lib.præte. † mortuo itaque patre viuente auo nepos incipit tenere locum patris, & efficitur ſuus hæres,adeò ℣ hoc caſu præteritione nepotis tanquam agnatione poſthumi rumperetur teſtamentum aui.d.l.ſi auus.§.poſthumorum. inſt. de exhæreda.libe.& l.poſthumorum.ff. de iniuſto rup.

17 SExtò facit † , nam appellatione nepotum veniunt pronepotes,& idẽ de ꝓnepte appellatione neptis, vt dicit Bar.in l.Gallus.§.inſtituens.& §. idem creden dũ.ff.de lib.& poſth.in l.cui eorum.§.j.ff. de poſtulãdo.& in l.liberorum.vlt.col.ff.deverb.ſig.per Bal.in l. j. C.de ſucceſ.edic.& per Alex.in d.§.inſtituẽs. qui infinita ad hoc allegat. & ibi voluit expreſſe Bar. ℣ appellatione nepotis cõtineretur pronepos.& abnepos & ſimiles,nam verè quilibet eſt † nepos. i. natus poſt. 18 Et ſolùm additur præpoſitio, vt decernatur primus à ſecũdo,& ab vlteriori.eſt tex.ad hoc in l.cui eorum.§. j.ff.de poſtulando.l.nurus.l.ſocer.l.generi.ff. de verb. ſign. Lex enim in d.l.cui eorum.in fi.vult,† ℣ appellatione nurus cõtineatur pronurus. qui tex. vtitur verbo,cõtineri, & ſic ex propria ſignificatione vocabuli, 19 non extenſione.per quẽ tex.Bar, dicit ſe reprehẽdiſſe gl.in d.§.inſtituens.quæ dicit,℣ appellatione nepotis nõ cõtinetur pronepos,quæ falſum dicit, per illu tex. dicens ſe ex eo cõſuluiſſe ℣ licet lex dicat ℣ tutela ſolùm deferatur matri & auiæ, intelligitur etiã de proauia.† nam proauia auia eſt,licet addatur præpoſitio, 20 pro,vt dicit tex.in d.l.cui eorum.§.fi.

Nepos vnde dicatur. *Textus ampli.*

SEptimò allegatur tex.in auth.de hær.ab inteſt. veni.coll.ix. quæ videtur apertè decidere præſentem caſum in §.j.vbi dicit tex.ſic tamen vt ſi quem horum deſcendentiu filios relinquentẽ mori cõtigerit, illius filios aut filias, aut alios deſcendentes in proprij parẽtis locũ ſuccedere,ſiue ſub poteſtate defuncti,ſiue ſuę poteſtatis inueniantur: tantã de hæreditate morientis accipientes partem,quanticunq; ſint, quantã eorum pater ſi viueret habuiſſet. vbi manifeſtiſſimè decidit tex.℣ deſcendens quantumcunq; remotiſſimus venit ad ſucceſſionem deſcendentis vnà cum gradu immediato,neq; in hoc ordine,ſeu ſucceſſione aſcendentiũ attẽditur grad⁹:vt dicit tex.in his verbis,In hoc enim ordine gradum quæri non volumus &c.

Textus ampliſſ.

OCtauò ad idem allegatur tex.inſt.de hær.quæ ab inteſt.defe.§.cùm filius.vbi dicitur,cùm filius filiáve,& ex altero filio nepos neptíſve exiſtunt,pariter ad hæreditatẽ aui vocantur, neque gradu proximior vlteriorem excludit.æquum enim eſſe videtur nepotes neptéſque in patris ſui locum ſuccedere.Pari ratione,& ſi nepos neptíſque ſit ex filio, & ex nepote pronepos & proneptis,ſimul vocãtur.& quia placuit nepotes & neptes, item pronepotes & proneptes in parentis ſui locum ſuccedere. conueniens eſſe viſum eſt non in capita,ſed in ſtirpes hæreditatem diuidi,&c.

NOnò multum facit tex.in l.iuſta interpretatione. de verb.ſig.ff.vbi dicitur, † iuſta interpretatione 21 recipiẽdum eſt,vt appellatione filij ſicuti filiamfamil. contineri ſæpe reſpondimus, ita & nepos videatur cõprehendi:& patris nomine auus quoque demõſtrati 22 intelligatur.facit tex.in l.filij.ff.de verb.ſig.† vbi dicitur,filij appellatione omnes liberos intelligimus.

Liberorum appellatione lex duodecim tabularum comprehẽdit.

DEcimò facit ſolennis tex.iuriſconſulti Calliſtrati in l.liberorum.de verb.ſig.† vbi dicitur, liberorũ 23 appellatione nepotes & pronepotes cęteriq; q ex his deſcendun,continentur.hos enim omnes liberorum appellatione lex duodecim tabularum comprehẽdit. nec viſum fuit Papyrio iuriſconſulto quẽ ſine liberis deceſſiſſe qui nepotem reliquit,& natura nos docet filiorum appellatione omnes qui ex nobis deſcendunt cõtineri,nec enim dulciori nomine poſſumus nepotes noſtros nominare quàm filios appellare: etenim idcirco filios filiaſue concipimus atque edimus,vt ex prole eorum earúmve diuturnitatis memoriá in æuũ relinquamus,vt dicit tex.in dicta l.liberorum.

Filius vnde dicatur.

VNdecimò † facit,quia filius dicitur à philos,quod 24 eſt amor,& ſæpenumero nepotes plus diligimus quàm filios,meritò ſecundum alluſionem vocabuli filij appellatione comprehenduntur nepotes. ex quo probabiliter infertur, quòd de propria ſignificatione verbi cõprehenduntur nepotes.† & omnes leges quę 25 dicunt filiorum appellatione nepotes non contineri, loquuntur ſecundum communem vſum loquendi,vt

dicit

BIU Cujas

dicit gl.in §.fi.insti.qui da.tut.pos.& in auth.de nō eli gen.secundò nuben.§.cum igitur.coll. j. ita dicit Bar. 26 in d.l. liberorū.in iiij.col.†vel pōt dici filiū deriuari à filo,qa per eū filū ordo generationis cōseruetur in po steris,vt probat in tex.d.l.liberorum.vt dicit ibi Bart.

27 Patris appel.auus comprehendit. DVodecimò†facit,nam ex benigna interpretatione mos & cōsuetudo huius verbi,pater,est ꝙ cōprehendat auum vel proauum,& alios ascēdentes.d. l.cui eorū.§.j.idem ergo de filio dicendum est,vt com prehendat quoscunque descēdentes,vt correlatiuorū eadem sit natura & disciplina.l.j.C.de lati.lib. tollen. &quòd ita fieri debeat,est tex.in d.l.liberorū.pro quo multum facit,quia in diuersis locis sacræ scripturę A-

Adā pater noster. Christus filius Dauid. dam appellatur parēs noster,& tamē non est tritauus sed longè superior in gradu: sic etiā Christus dicitur filius Dauid,& tamen non fuit eius trinepos,sed lon-

28 gè inferior.facit l.quique.ff.de in ius vocā. vbi dicitur †quòd appellatioue parentis veniūt omnes ascendē- tes & descendentes.per d.l.liberorum.vbi Bar. & po- nit.gl.in cle.j.de bapti.Host.in c.fi.de pœnis.& tex.in l.filij. & in l.iusta.ff.de verb.sig. quinimo gl. multum elegans ad propositum inst.de succes.libe.in §.multis autem aliis casibus.ver.quintum gradum,expresse fir mat pedem.His quæ superiùs dicta sunt, addo quòd omnia ista sunt scripta ex Pan.qui ita dicit in c.nam &

29 Matris appella. que. rex.de ver.sig.†sed aduerte,quia in odiosis appellatio ne matris non cōtinetur amita vel auia.ad hoc est tex. notab.quem ibi ponderat Bal.in l.lege Iulia in princ. ff.de ritu nup.sed in cōtrarium est tex.in l.iiij. ff. de in ius voc.hæc ille.sed potest dici quòd ibi est odium ra tionabile.ita dicitur in addi.ad Pan.in d.c.nam & rex.

SEd ne diutius intendamus argumētationibus aut legationibus similitudinarie inferri vidētibus pro

Decisio casus nostri Graduum succes. diuisio. decisione præsentis casus allegatur decisio Bar.& alio rū post Dy.in tract.suo succes.ab intest. vbi incōtinēti post prin.sic inquiūt,gradus successionū in hos gradᵒ diuiduntur,superiores,inferiores,& trāsuersales.inst. de gradi.§.j.& insti.de succes.quæ ab intesta.§.j.

CIrca primum gradum sciendum est secūdùm eos

30 †ꝙ si quis ab intestato moriēs habet liberos,succedunt liberi exclusis parentibus & transuersalibus, & succedunt æqualiter & indistinctè hodie, licet o- lim secus,siue sint sui iuris, siue emancipati, masculi vel fœminæ.insti.de hære.quæ ab intest.defe.§.j. & in auth.eod.§.j.& intelligas liberos vsque ad infinitum. ff.de verb.sign.l.liberorum.qui ideo vocantur liberi, ꝙ si ex vno filio præmortuo sit nepos, vel pronepos vnà cum alio defuncti filio vocantur. insti. de hæred. quæ ab intesta.defe.§.cum filius.quod ita debet intel ligi secundum præfatos docto.ꝙ nepos vel pronepos vnus vel plures tantum accipiant de hæreditate aui vel proaui quantum acciperet eius pater si viueret. est tex.in auth.de hær.quæ ab intesta.defer.§.j.versic. tamen.coll. viij.

SVbsequenter ad idem est clara & indubitabilis de cisio,ad præsentē casum scripta & firmata per Sal. in authen.in successione.C.de suis & legiti.liber.in fi.

31 Quæstio verbis. vbi quærit de tali quęstione.†Titius relicto fi lio ex filia præmortua reliquit proneptem,an prone- ptis succedat cum filio?& respondet quòd aut neptis mater huius proneptis viuit, & tunc illa est impedi- mento pronepti,si adeat,quod potest:aut tunc nō vi- uebat tempore mortis Titij, sed solùm erat superstes filius,& ista proneptis ex filia, & tunc succedit. casus videtur in corpore quòd in hac linea descendentium gradus non curetur,sed loco sui parentis admittatur proneptis cum priore in gradu.§.j.versi. sic tamen.in auth.de hære.quæ ab intest.defe. licet in linea collate ralium hoc priuilegium cōpetat filio fratris tantùm, & nō vlteriori gradu.in eo autē §.si igit. versi. si verò. ad idē est decisio Ang.Are.insti.de inoff.test.in gl. su- per verbo,nolēs intestatus decedere.vbi format quę- stionem seq.†aliquis moriē superstite vno suo filio, & 32 Alia quæstio. duobus nepotibus ex altero filio iam præmortuo, & quatuor nepotibus ex alio filio præmortuo, an isti o- mnes succedāt patri auo & proauo?& decidit ꝙ sic,& succedēt in stirpes,nō in capita.ꝑ tex.in d.§. cùm filiꝰ. insti.de hær.quæ ab intesta.defer.vnde fiēt de hęredi- tate defuncti tres partes,quarū vnā habebit filius,aliā duo nepotes, aliā verò ipsi quatuor ꝑ nepotes. addēs ꝙ isto casu sublata est omnis differētia sexus & patriæ potestatis:& etiam sublata ista differentia, an isti con iungantur defuncto per masculum,an per fœminam.

EX quibus dictis indubitabiliter relinquitur deci- sio præsentis casus,quę in se videtur habere dubij colorem, vt ex superiùs deductis & allegatis ad ocu- lum videri potest.

NEc obstat primum argumētum suprà formatum 33 pro contraria parte,†ꝙ scilicet in successionibus ab intestato attendit priorit as,& posterioritas gradꝰ, & ꝙ in gradu priores posterioribus præferūtur, quia ostendet illud verū esse in successione collateralium, non autē lineæ directæ,in qua nō attenditur prioritas gradus,quicunque ex ipsa linea directa descendens in successione cuiuscunq; ascenden. obtinet iure suo, & ex persona sua locum primi sui parentis,qui si viueret 34 Gradus in descen. nō curatur. veniret ad successionē defuncti, & ad quā ex eo venit pronepos vel proneptis in locum sui aui, vt suprà di- ctum est, & dicetur in se quen.†in linea enim desce- nden.gradus non curatur, sed in locum primi parentis quicunque iure suo & ex propria persona admittitur.

NOn obstat consuetudo suprà allegata quæ inci- pit,*en toutes successions* &c. quia illa recte intelle- 35 Repræ- sentatio in quibus ha bet locum. cta loquitur tantùm in successionibus collateralium, & nō in succes.descendētiū quę dicuntur directę.& ꝙ ista sit veritas, venit cōsiderandum,†ꝙ repræsentatio de iure non habet locum vltra filios fratrū.auth.post fratres.C.de legi.hær.vbi habetur ꝙ filij fratrū repræ sentant fratres defunctos in successione fratrum sine liberis defunctorum,quæ est collateralis,& hæc est ve ra repræsentatio,quia sunt in gradu remotiori, & tñ iuris repræsentatione succedut cum aliis in gradu ꝓ- ximiori. & vltra illum casum iuris,dicta consuetudo addit ꝙ in omni casu successionis collateralis repræ- sentatio habet locum vnica solu persona repręsenta- ta,tam in cognatis germanis quam in aliis collaterali bus etiam remotionibus,vt videbitur in casibus illis, semper filius repræsentat personam patris.& hoc no- tat finis dictæ cōsuetudinis.dū dicit, *Et c'est ce que l'on dict en Bourgongne, que ce qui eschoit an pere* &c. per re- præsentationem in successionibus collateralibus,quę de iure communi non admittuntur.

VEr ùm quando†nepos vel pronepos succedit auo 35 Nepos auo ex prò pria perso na succedit non patri. vel proauo paterno,vel materno,non succedit ex persona patris sui,sed ex persona propria:quo casu nō est repræsentatio,sed ex propria persona ad hæredita- tē admissio,vt firmat Bar.in l.si auus.C.de lib. præte. vbi ipse notat ex illo tex.quòd licet nepos ex persona patris sui succedat, & sic non per repræsentationem, quod dicit apparere ex eo quòd si ex persona patris nepos succederet,non rumperet testamentum aui,in quo ipse reperitur præteritus, & filius idémque pater institutus.contra casum l.Gallus.in prin.& §.nunc de lege.ff.de libe.& posth.&.d.l.si auus. quod ergo dicit

BIU Cujas

tex. nepos ſuccedit in locum patris, intellige ſecũdum Bar. hoc eſt in gradu, quia ſicut filius tenebat primũ gradũ, item nũc tenet nepos filio ſubducto de medio ex perſona tamẽ ſua ſuccedit, vt dicit formaliter & in propriis terminis Bar. in d.l.ſi auus. & idem voluit in l.j.§.ſi ſic. circa prin. ff. de colla. do. & in l.j.§.ſi filias. ff. de cõiungen. cum emanci. lib. Adde Bal. in d.l.ſi auus. vbi ipſe opponit ℔ nepos non rumpit teſtamentũ aui ꝙa vt ibi dicit tex. ſuccedit in locũ patris ſui, ſed ille ꝙ ſuccedit in locum alterius vtitur eo iure quo vti poterat ille. l. qui quadringenta. §. ſi hæres. ff. ad Trebel. ſed filius non poterat dicere teſtamentum nullum, ꝙa inſtitutus, ergo nec nepos in locum eius ſuccedẽs. Soluit ℔ nepos non ſuccedit in locũ alterius. ſed ex perſona ꝓpria, remoto obſtaculo qđ ſibi videbat obſtare. l. Gallus. §. & quid ſi tãtùm. ff. de libe. & poſth. quem-
37 admodum nos dicimus ſecundum eum, † ℔ quando moritur habens præbendam, ſuccedit ſequẽs in locũ eius, non tamen ex primi præbendati facto obligatur quia ex perſona propria ſuccedit, vt no. Imo. in c. ſi. ne præ. vi. ſuas.

ADdatur Sal. in d.l.ſi auus. idem dicens, ℔ qui ſuccedit alicui per remotionem ſeu priuationem, vt filius qui ſuccedit in locũ patris auo ſuo, amoto obſtaculo, ſ. patre ſuo, qđ ei habeat obſtare nõ dicitur ſuccedere ex perſona patris, ſed ex perſona ſua. idem voluit Alex. in d.l.ſi auus. & ibi Salicetus, qui exponit tex. dicentem ℔ nepos incipit tenere primũ locum, id eſt efficitur ſuus hæres auo. nõ autem intelligas ℔ ſuccedat in locum patris per repræſentationem, quia ſi ita eſſet non rumperetur teſtamentũ. d.§. ſi hæres. ad Trebel.

NEc obſtat conſuetudo ſupra allegata, *le mort ſaiſit le uif* &c. quia vltra ſuperius dicta poteſt dici † ℔
38 Prone pos. pronepos mortuis ſuis patre & auo incipit tenere primum locũ in ſucceſſione proaui. eſt tex. in l. ſed & ſi in condi. §. nepotes. ff. de hære. inſti. vbi Bart. & alij. hinc eſt ℔ eo caſu pronepos debet inſtitui vel exhæredari, alioquin rumperet teſtamẽtum proaui ipſo iure vel per contra tab. l.j.§. filium. ff. de contra tab. & d. §. idem credendum. in d.l. Gallus. facit quod dicit Albe. in l. ſi qua pœna. ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iuris. dũ exponit tex. ibi dicentẽ ℔ nepos in locum filij auo ſuccedit. i. ℔ ille ꝙ erat nepos auo mortuo patre ſuo incipit eſſe filius, & tenere locũ filij ſui ſeu primi gradus ad auũ. per tex. in d.§. nepotes. hinc decidunt Alb. Bal.
39 Filius banniti ſuccedit auo. & alij in d.l. ſi qua pœna. per dictũ tex. † ℔ filius exbãniti (qui ꝓ mortuo habetur. l. actione. §. publicatione. ff. pro ſocio, & l.j.§. qui filium. ff. de contra tab. ibi, deportatos enim loco mortuorum habendos) in locũ patris ſui exbanniti ſuccedit, & intrat illico iura ſuitatis ad auum, quo fit vt bona aui non confiſcantur.

AD quod multum bene facit tex. in l. cùm ita. §. in
40 fideicommiſſo. ff. de leg. ij. † vbi ad fideicommiſſum factum familiæ admittuntur primò nominati, poſteà verò proximiores in gradu, niſi poſteriores fuerint vocati. & gl. ibi ſuper verbo, proximiores, quærit an ad tale fideicommiſſum pariter admittantur frater & filij alterius fratris. & videtur quòd non, ex quo lex vult illos ad fideicommiſſum præferri qui ſunt proximiores in gradu, ſed ſic eſt quòd frater eſt in ꝓximiori gradu quàm ſit filius fratris, ergo debet illi prę ferri. nec obſtat auth. ceſſante. C. de legi. hęre. quæ admittit filios fratris cum altero fratre ad ſucceſſionem patrui: quia illa auth. loquitur quando frater & filius fratris veniunt ex legis diſpoſitione, tunc enim admittuntur ex diſpoſitione hominis, euitatur correctio iuris communis, vt in caſu noſtro, tunc debet ſtrictiſſimè interpretari, & ſi ſtrictè interpretãdo lædere. ius cõmune, tunc largiſſimè debet interpretari, vt eſt tex. in d.c. cum dilectus de conſuetudine. vbi in ſtatuto vel cõſuetudine, de qua ibi, verbũ electio accipitur largiſſimè ꝓ cõfirmatione, ne lædatur ius cõmune. faciut no. per Bar. in l. non dubium. C. de legi. vbi dicit, † ℔ ſi verba vel 41
ſenſus proprius alicuius ſtatuti vel diſpoſitionis cõtineãt abſurditatẽ tunc recedẽdũ eſt ab illa. l. ſcire oportet. §. aliud. ff. de excu. tut. ¶ Ad qđ facit notabile dictũ Bal. ꝓ illũ tex. ꝙ eſt bonus ad hoc, in l.j. C. de pac. pign. vbi dicit, † ℔ actus vel diſpoſitio debet dici potius ſu- 42
perflua, q̃ iuri contraria. vnde cùm dicta cõſuetudo læderet & corrigeret ius comnune in duobus caſibus, ſi intelligeret loqui in ſucceſſione aſcendẽtiũ, debet ſtricte intelligi, quãtũcunq; generaliter loquat, & reſtringi ad ſucceſſiones collateraliũ, vt minus lædat ius cõ-
quàm ſit poſſibile, per ſuperiùs dicta, nam † vbi in ma- 43 Verba in materia exorbitãte
teria exorbitante verba largè & ſtrictè accipi poſſunt, ſtrictè accipiẽda ſunt. l. ſi furioſi. C. de nup. & c. Rodul-
phus. de reſcri. vbi multũ notabiliter dicit Pa. in j. col. quomodo
in verſ. & ex hoc tene mẽti, per illũ tex. † ℔ vbi vnum accipiẽda
verbũ põt capi in genere ſuo non in certa ſpecie illius 44
generis, ſi ſumus in materia odioſa, debet capi in ſua ſpecie, & non in genere. verba itaq; conſuetudinis dicẽtis, *en toutes ſucceßions* &c. ex quo poſſunt capi in genere loquendo de omni ſucceſſione tã aſcendentiu q̃ collateraliũ, & etiã in certa ſpecie illi⁹, ergo ſcilicet in ſucceſſione collateraliũ tãtum debẽt intelligi & capi in iſta ſpecie, & non in genere: cùm ſumus in materia correctoria iuris cõmunis, quę eſt odioſa, vt l. vnica. C. de inoff. do. c. cùm expediat. cũ ſimilib. de elect. in vj.

ET ℔ talis conſuetudo generaliter intellecta corrigeret ius cõmune nõ ſolùm in vno, ſed in duobus ſi intelligat habere etiã locũ in ſucceſ. aſcẽdentiũ, probatur, nam in primis clarũ eſt ℔ corrigit ius cõmune in quantũ vult repræſentationẽ habere locũ in omni ſucceſ. in qua repræſentatus eſt in pari gradu ad illum cum quo repræſentãs vult ſuccedere, & ſic aperte admittit repræſentationem in ſucceſſione tranſuerſaliũ vltra fratrum filios, & ibi non ageretur de ſucceſſione patrui & auũculi, ſed etiam vlterius in gradu quod eſt contra diſpoſitionem iuris cõmunis, ꝙa in ſucceſ. collateraliũ vltra prędictos fratrum filios qui prior eſt in gradu ad defunctũ potior eſt in ſucceſſ. vnde patruus vel auunculus præfertur in ſucceſ. filij fratris alterius fratris, ꝙ eſſent fratres patrueles defuncto, ꝙa ipſe eſt potior in gradu. l. auunculo. vbi caſus. C. cõmunia de ſucceſſ. & volunt doc. in auth. itaq; eo. tit. in auth. poſt fratres. & in corpore vnde ſumit. C. de legi. hære. corrigeret etiã & læderet dicta cõſuetudo generaliter intellecta in ſucceſ. aſcendentiũ ius cõmune in eo ℔ nõ admitteret, ſed excluderet eos qui de iure cõmuni debẽt venire ad ſucceſſionẽ aſcendentiũ, vt ſunt omnes deſcendẽtes per vnã lineã, quantũcunq; ſint remotiores in gradu deſcendentibus per illam lineã, vt eſt tex. in d.§.j. in auth. de hær. quæ ab inteſt. & in §.j. inſti. eo.

ET ſi dicta conſuetudo ita generaliter, vt verba prima facie ſentire videntur, intellecta, vocaret nõ vocatos à iure cõmuni, ſed expulſos, & excluderet vocatos ab ipſa lege, quod eſſet abſurdiſſimũ dicere, quare venit reſtringenda dicta conſuetudo ad ſucceſſionẽ tranſuerſalium tantum, & ſic non accipiẽda in genere ſed in ſpecie, cùm ſit contra ius, per ſupradicta. quibus accedit l. quod verò contra. ff. de legi. cum ſimilibus. quantũcunq; ergo dicta cõſuetudo loquatur in omni ſucceſſione, debet illa generalitas reſtringi ad habilitatem & idoneitatẽ, ne ſequatur correctio iuris. d. l. ſi

quando

BIU Cujas

qñ.in prin.ff.de inof.teſt.& l. vt gradatim. §. & ſi lex. ff.de muneribus & honorib.ſcribitur plenè per Bar.& alios in l.j.§.nũtiatio.ff.de no.ope.nũt. & ponũt ſcribẽtes oẽs in l.j.C.de ſacroſan.eccle. ¶Quòd ita debeat intelligi dicta conſuetudo, & reſtringi quãtumcunq; generaliter loquatur,vltra prædicta facit,† quia ſtatuta vel cõſuetudines quãtũcunq; generaliter loquantur,recipiũt interpretationẽ reſtrictiuã,ne aliquis dãnũ patiatur,aut afficiatur iniuria. l. ij.iũcta gl.vbi Albe.Bart.& doc.C.de noxa.actio.Bart. in l.oẽs populi. ff.de iuſti.& iure.idẽ Bar.in l.fin.ad fi.C.in quib⁹ cauſis reſti.in integ.nõ eſt neceſſaria.in l.proſpexit.ff.q& à quibus.in l.non eſt dubium.C.de legi.Ioan.de Imo. in l.ſi verò.§.de viro.ff.ſol.mat.facit.l.quæſitum. ff.de reſti.& in l.adigere.§.quamuis.ff.de iure patro. Sed ſi dicta cõſuetudo non reſtringeretur, & intelligeretur generaliter,dicta Iulia indebitè afficeretur iniuria, & pateretur damnum,& remoueretur ab hæreditate & ſucceſſione ſuorũ parentum aſcendentium, ad quam tamen vocatur de iure ab inteſtato.d.§.j.in authen.de hær.quæ ab inteſta.defe.quę dicitur ſibi debita. l.fi.§. pe.C.de codi.Accur. & doc.in l. iij. C. de iuris & fac. ignо.adeò ꝙ talis hæreditas dicitur legitima,vt l.lege obuenire.ff.de verb.ſig. ſed etiam appellatur iuſta ex quo quis ad illã de iure vocatur. l. j.§.de illo.vbi text. ff.pro ſocio. ¶Quare relinquitur clariſſimè cõcludendũ ex prædictis, ꝙ dicta cõſuetudo quãtuncũque generaliter loquatur,non debet extẽdi ad hæreditatem Scipionis aſcẽdentis, ſed reſtringi ad ſucceſſiones collateraliũ, ne dicta Iulia indebitè dãno afficiatur ſi generaliter intelligeretur de omni ſucceſſione etiã aſcẽdentium. ¶ Et ꝙ dicta conſuetudo ita debeat intelligi & limitari,vt.ſ.minus lædatur ius commune,hoc expreſſe vult tex.in fine dictarũ cõſuetudinũ deſcriptus, quo cauetur expreſſius,in modum qui ſequitur, *Et ſ'aucuns cas aduenoyent, qui ne fuſſent cõprins eſdictes couſtumes par nous approuuées,comme dit eſt, ou que par icelles ne ſe puiſſe decider,nous uoulons & ordonnõs qu'on y procede,& qu'on y face ſelon diſpoſitiõ de droict eſcript &c.& auec ce uoulons & ordonnons que leſdictes couſtumes ainſi par nous authorizées ne ſoyent interpretées par aucũs faictz ou uſages qu'on pourroit propoſer & alleguer ſur icelles,& qu'à iceux faictz ou uſages alleguez pour l'interpretation d'icelles,les parties ne ſoyent aucunement receuës,mais ſoyẽt reboutées par fin de non receuoir, & que icelles couſtumes par nous ainſi authorizées, ſoyent declarées & interpretées ſelon droict eſcript,& non autrement*, &c. Modò clarum eſt,vt ſuprà fuit oſtenſum ad oculum, ꝙ dicta conſuetudo intellecta generaliter tam in ſucceſsione directa quam collaterali eſſet correctiua iuris cõis in duobus ſupradictis, ſequitur ergo neceſſariò ꝙ ſolũ venit intelligenda in ſucceſſione collaterali, & non directa.

45 *Statuta reſtrictiuè interpretãtur.*

concludit.

QVantum ad ſecundũ, quo ſuperiùs dicebatur ꝙ dicta cõſuetudo eſt poſita & ſcripta in medio cõſuetudinum poſitarũ ſub d.tit.*des ſucceſſions*. quare ad omnes illas,tã antè quã poſt eã ſcriptas, debet referri &c.reſpõdetur† ꝙ quęſtio illa qua quæri ſolet an clauſula,ſeu qualitas poſita in aliqua diſpoſitione habẽte ſub ſe plura capitula referri debeat ad ꝓxima vel prędcẽtia,vel ſequẽtia,vel ad omnia, non eſt ſicco paſſu terminãda:in deciſione enim illius varij varia dicunt, quinimo gloſſæ gloſſis,doctores doctoribus obſtant: quẽadmodũ diffusè multũ & variis in locis vtriuſque iuris tactũ reperitur,quorũ allegationes magis tædio ſæ q̃ vtiles eſſe videntur.illud tñ videtur fateri oẽs, & ꝙ ſi aliqua clauſula alicuius qualitatis ponitur inter vnũ capitulũ tãtũ,tunc ad illud ſolũ refertur.ſi autem ponitur inter plura capitula, tunc refertur ad omnia, ſecundũ doctrinã Iuriſcõſulti in l.j. §. filius inter medias.ff.de lib.& poſth.quod venit intelligẽdũ ſanè,videlicet ſi non eſt ratio quare magis trahatur ad vnum quã ad reliquũ.l.j.C.de lib.præte. ſi enim ſubeſſet ratio vel cauſa quare clauſula nõ poſſet referri ad quædã,ad illa nõ referretur, & cauſæ poſſunt eſſe multæ, ſecundũ Bar.& alios in l.talis ſcriptura.§.fi.ff.de leg.j. & in l.prætor.ij.§.critque hæc differẽtia.ff.vi bo.ra.& inter alias illa eſt iuſta cauſa qñ id ad quod quæritur referri eſt exorbitãs à iure cõmuni,ſecundũ gl.in d.§. fi.& Bar.in locis ſuprà alle.allegãtes Spe.in ti. de inſt. cõcep.§.nũc autẽ.ver.excep.l.vxori.§.vxori. ff. de leg. iij.cùm itaq; dicta conſuetudo eſſet pluſquã exorbitãs à iure cõmuni, ſi referretur ad conſuetudines loquẽtes de ſucceſſione directa,vt ſuprà clarè oſtenſum eſt, ſequitur neceſſariò ꝙ ſolùm debet referri ad illas cõſuetudines quæ de ſucceſſionibus trãſuerſaliũ loquũtur,quẽadmodũ loquitur conſuetudo immediatè illa prędcedẽs,quę incipit,*ſ'ils ſõt enfans de pluſieurs licts*,&c.

46 *Clauſula inter plura capitula poſita ad quæ referenda ſit.*

NEc obſtat cùm dicebatur,ꝙ ſæpe dicta conſuetudo loquitur tã in ſucceſſione directa quã collaterali in his verbis in ea deſcriptis, *de ſa ligne & branche*,& ꝙ iſtud verbũ,*de ſa ligne*, refertur & verificatur ſolùm in linea directa,& iſtud verbũ, *de ſa branche*,in linea collaterali,&c.quia ſalua dicẽtiũ pace,iſtud verbum, *de ſa ligne*, põt ita æquè verificari & inficiari in linea collaterali quẽadmodum in linea directa,vt clarè decidit Io.And.in arbore conſanguinitatis, †vbi dicit ꝙ eſt triplex linea graduum,aſcẽdentium,deſcẽdẽtium, & collateralium,ſecundum gl.in rub.de ſuc.edict.C. quæ vult† ꝙ in duobus cõſiſtat edictũ ſucceſſorium principaliter: primò,quando eſt ſucceſsio de capite in caput: ſecundò,quãdo de gradu in gradum. † Eſt autem gradus dinumeratio perſonarum in vna linea exiſtentiũ ſeu conſiſtentium,per ſuperius & inferius,vel ex latere.l.Iuriſconſultus.§. gradibus. ff. de gradi. † Caput autẽ nihil aliud eſt quàm digreſſio ab vna linea ad alteram lineam,vt de linea deſcendentiũ in lineã cognatorum. ¶ Item ex alio clarè videri põt, †ꝙ ſæpenumero in dictis conſuetudinibus linea ponitur pro gradu collaterali:& ꝙ ita ſit,eſt conſuetudo volens, *Que les heritages enſuyuent en ſucceſſion la ligne du tronc*.vt habetur.§.viij.ſuprà eodem.

47 *Triplex linea graduum.*

48

49 *Gradus quid.*

50 *Caput.*

51 *Linea.*

EX qbus verbis & iuribus ſuprà alleg.clarè cõſtat, ꝙ hęc verba,*de ſa ligne*, verificãt in gradu collaterali:& cõſequẽter ꝙ cõſuetudo ſuprà ſæpius allegata verificat in ſucceſſione collaterali, & in ea venit ſolũmodò intelligẽda,& nõ in directa. Pręterea eſt alia cõſuetudo immediatè præcedẽs ſupradictã cõſuetudinẽ expreſsè volẽs, *Que ſ'ils ſont enfans de pluſieurs licts freres & ſœurs,qu'ils uiennent à la ſucceſſion de leurs oncles,ou autres en ligne collateral,ils ſuccederõt par ligne,& non pas par teſte*, ex quibus intrepidè relinquitur ꝙ dicta verba,*de ſa ligne*,verificãtur in ſucceſſione collateralium.

ET pro vno efficaciſſimo fundamento hac in parte diligenter ponderatur,quòd per tractatum matrimonium auiæ dictæ proneptis ſæpe dictus Scipio, ipſius proneptis proauus, expreſſè nominatim reſeruauit ſucceſſionem ſuam dictæ auiæ filiæ ſuę,necnon quaſcunque ſucceſſiones,tam directas quàm collaterales ſibi tunc & in futurum obtingentes.

OMiſsis itaque quibuſcunque aliis prolixioribus argumẽtationibus & allegationibus,quæ ad reuolutionem librorum facilè in medium adduci poſſent, ego ex ſuperiùs dictis dico, ꝙ dicta conſuetudo quæ incipit,*en toutes ſucceſſions*, loquitur & habet lo-

BIU Cujas

cum in ſucceſſione collaterali tantùm, in qua habet locum repreſentatio, non autē loquitur in ſucceſſione directa deſcendentium, in quibus nō habet locum repræſentatio, quia in talibus ſuccedentes ſuccedunt ex iuribus & perſonis eorum propriis, & nō ex fictione, vel repræſentatione aliarum perſonarum, vt ſuprà dictū eſt. Et in propriis terminis legi clariſſimum doctorē & præceptorem meum do. Anſel. de Marēchiis ita decidiſſe, & prædictam conſuetudinem ita intelleXiſſe in auth. in ſucceſſione. C. de ſuis & legi. hæred.

Concluſio caſus principalis. COncluditur itaque ſupradictā Iuliā dicti Scipionis, pneptē, ad illius ſucceſſionē pro tertia parte vnà cū dictis Paulo & Caio eſſe admittēdam, illiúſq, tertiæ partis eſſe ſaiſitam vigore cōſuetudinis, quę eſt prima in ordinatione ſub d. ru. *Des ſucceßions.* volentis per modū eiuſdē regulæ generalis, *que le mort ſaiſit le uif*, &c. Quæ qdem cōſuetudo ſub forma dictæ regulę generalis tradita venit referēda ad quaſcūque cōſuetudines ſub d. ru. *des ſucceßions*, poſitas & deſcriptas ex multū elegāti theorica Bar. in l. prętor. *ta fecōde* §. erit- que hæc differētia. ff. vi bo. rap. expreſsiùs volens, † ꝙ

52 *De ſtatuto permodū regulæ procedēte.* vbi vna lex, conſuetudo, vel ſtatutū procedit per modū regulæ, intelligitur in omnibus aliis ſequētibus repetita. arg. l. regula. circa fi. ff. de iur. & fac. igno. & l. de vnoquoque. ff. de re iudica. vbi ponitur regula, ꝙ in vnoquoq; negotio debet pars citari. poſtea ſuperuenit lex ij. aliàs j. C. de ſent. ex pericu. recit. quæ tradit formā qualiter ſit formāda ſeu ferēda ſentētia, & non repetit de citatione partis, intelligitur tamē repetitū, quia in alia lege per modum regulæ eſt ſtatutum, per quod dicit Old. determinaſſe quęſtionē. dicebat primum ſtatutum ꝙ iudex debeat ferre ſententiam cum conſilio ſapientum, deinde aliud ſtatutum dicebat ꝙ in quibuſcūque caſibus iudex debeat procedere ſummariè: certè intelligitur repetitū ꝙ iudex debet procedere ſummariè cum cōſilio ſapientū, quia illud primum ſtatutū procedit per modum regulæ. Idē voluit Bar. in l. j. §. ij. ad l. Fal. & in l. oēs populi. in iij. q. vj. ar. prin. ff. de iuſti. & iure. Bald. in l. j. C. ne liceat ter. prouo. eſt bona gl. in cle. ſæpe. ſuper verbo, non obſtantibus. de verb. ſig. & in cl. j. in ver. curam. vbi Ant. & Imo. de ſupplen. negli. præla. cū multis aliis cōmuniter alleg. per Alex. in d. §. erit- que hæc differētia. quæ omnia cum venia & correctione quorumcūque dixero.

PRædicta de repræſentatione non habēt locum in iure patronatus, quia nepos non ſuccedit in locū patris præmortui. tex. eſt in l. ſi libertus præterito. §. j. ff. de bon. liber. & in l. duobus. ff. de ope. libe. Rationem diuerſitatis ponit do. meus Iaſ. in d. l. ſi auiæ frater. C. de ſucceſ. edic. in ij. col.

IOannes Fab. in d. §. cæterum. inſti. de legi. agna. ſucceſſione. induxit hanc materiam de repræſentatio-

53 *Quæſtio de repræſentatione filiæ.* ne ad duas quæſtiones. †Primò videlicet filia de cōſuetudine non ſuccedit in baronia, imò maſculus etiā ſecūdogenitus eā excludit, pone ꝙ quidā baro habuit duos filios, quorū primogenit⁹ in vita patris moritur relicta filia, moritur baro relicto filio ſecundogenito ſuperſtite & filia primogeniti, maſculus ille ſecundogenitus vult excludere filiam à baronia, dicendo, vos non debetis plus habere quā ſi eſſetis filia patris mei, qa eſtis neptis, ſed ſi eſſetis filia, ego vos excluderem, ergo multo fortiùs vos neptē. dicit neptis, ego repræſento perſonā patris mei, qui te excluderet ſi viueret, ergo ego te excludā. & cōcludit ꝙ mulier non ſuccedet extātibus maſculis, licet repræſentet perſonā eius

54 *Alia quæſtio.* patris, qui pater filiū maſculū ſecundogenitū excluſiſſet. †Secundò induxit ad aliā quæſtionē. in regno Frāciæ in pluribus locis maſculus primogenitus habet Enagiū inter nobiles, & ſi vnus ſit maſculus, habet E- Enagium. nagiū, quauis habeat ſorores antiquiores & primogenitas: modò aliqs nobilis habuit fratrē primogenitū q moritur in vita patris relicta vnica filia: nūquid illa habebit Enagiū, vel filius maſculus etiā ſecūdogenitus ſuperſtes? dicit ꝙ cōmuniter tenetur, & de cōſuetudine in Frācia obſeruat', ꝙ filia repellitur ab Enagio, crederē hoc eſſe verū, ſi ius nōdū eſſet quęſitū filio primogenito, qa ſcilicet mortuus eſt ante patrē: ſecus ſi ius Enagij eſſet iam quęſitū, per ea quæ dicit do. Iaſ. in l. maximū vitium. in ij. col. C. de libe. præte. vbi tractat materiā nunquid nepos præferatur patruo in regno.

IVxta prędicta † poſſet quæri de multum notabili 55 *Quæſtio notabilis.* quæſtione: videmus hîc quòd per repræſentationē filius fratris admittitur ſimul cum alio fratre, nunqd iſtud habet locū in fideicōmiſſo relicto familiæ? an filius fratris ſimul admittatur cum alio fratre per auth. ceſſante. C. de legi. hęr. quæ vult ꝙ filius fratris admittatur cum alio fratre, & per hanc cōſuetudinem quæ dicit, ꝙ in ſucceſſionib⁹ filius repreſentat perſonā patris pręmortui? gl. in l. cū ita. §. in fideicōmiſſo. ff. de lega. ij. dicit, & vult, ꝙ in tali fideicōmiſſo filius fratris ſimul admittitur cum alio fratre. per. d. auth. ceſſante. quam gl. ſequutus eſt Bal. cōſulendo in cōſ. ſuo cccclxxxviij. in iij. parte, incipiente, caſus talis eſt, qdā Titius deceſſit. in impreſſione noua. licet tamen voluerit impugnare illā in d. §. in fideicōmiſſo. & hanc glo. ſequutus eſt Alex. in conſi. ſuo lxxxviij. in j. vol. quod repetitum eſt in conſ. cxxxvij. in eo. j. vol. & conſi. ſuo xxvj. in ij. vol. incipi. videtur fortaſſe. in iiij. & v. col. in ij. vol. ſed idem Alex. ſibi contrarius tenuit contra gl. in conſ. ſuo cciiij. incip. conſideratis. in iij. col. in ij. vol. & in conſil. iiij. in iij. vol. incip. ponderatis. quam qdem opinionem Alex. in dictis duobus cōſ. vlti. allegat. videtur ſequi do. meus Iaſ. in l. ij. in ij. co. C. de ſucceſ. edict. allegando quoſdam alios. ¶ Iſtam ſecundam opinionem ſequutus eſt Soci. in conſi. ſuo eclij. col. ij. in fine. Et facit, quoniam quando teſtator vocat filios ſuos, intelligitur eos appellare qui primum locū occupant, & ſecūdo loco nepotes: vt pulchrè Alex. in d. conſ. lxxxviij. quoniam in hoc etiam attenditur mens & affectio teſtatoris, quæ prædominātur in ſubſtitutionibus. l. cum virum. C. de fideicom. Alex. conſi. xcj. col. j. & xciiij. col. ij. in j. vol. quæ colligitur ex hoc ꝙ non tanta verſatur dulcedo in nepotibus quāta in filiis nobis appropinquātibus magis, vt dicit Ang. cōſ. ſuo cxviij. incip. quia pro nepote. circa fi. Et quando verſatur dubium, an teſtator voluerit duos aut vnum vocare, attendimus quatenus eorum ſit teſtatori maiori dilectione coniunctus. l. ſi ſeruus. ff. de lega. j. Barbatia conſil. ij. in vj. col. in ij. vol. ergo non nepos. l. Iuriſcon. §. ij. & iij. gradu. ff. de gradi. affinitatis. l. proximus. ff. de verb. & rerum ſig. ¶ Et pro hac parte dicitur eſſe caſus in l. peto. §. fratre. ff. de leg. ij. hanc dicit eſſe communem do. meus Iaſ. in l. Gallus. §. quidam rectè col. iij. in verſi. j. concluſio. ff. de lib. & poſt. dicens notatu dignum, quia vtile & practicabile, quòd vbi teſtator inſtituit aliquē, & eius liberos, quòd primò admittuntur filij, deinde nepotes. alle. Ang. ita cōſuluiſſe conſi. xxxviij. idem Alex. conſ. ccxxj. in ij. vol. Et pro filiis ad excluſionem nepotum ex prędefuncto filio facit regula Philippi, quæ habet ꝙ vbi aliquid dicitur de duobus, de vno per prius, de altero per poſterius, intelligere debemus de eo quod ſit per prius. hāc refert & ſequitur Signorol. cōſ. xxix. & eſt quod dicit Bar. ī l. hoc legatū. ff. de leg. iij. & eſt tex. in l. legatis. ff. de leg.

BIU Cujas

de leg.ij.qđ verbum ſemper debet intelligi per prius, & ſunt referēda verba ad perſonam magis immediatam,& magis proximam ipſi teſtatori. ¶Et facit regula quam ponit Bal.in l.j.C.de ſucceſ. edict. ꝙ verbum ſimpliciter prolatum & in materia indifferenti,intelligendum & accipiendum eſt per prius, excluſo poſteriore.& idem vult in l.vt vim.ff.de iuſti.& iure.vbi ſtatutum loquens de offenſo,verificatur in immediatè offenſo.clarior eſt ad id eiuſdem deciſio in d.l.omnia. §. in fideicom. ff.de leg.ij.vbi grauatus reſtituere fratrib.teſtatoris, ſi viuo teſtante moritur vnus ex illis relictis liberis,illi non venient cum aliis fratribus, ſed erunt excluſi ratione affectionis præſumptæ teſtātis,qui iudicatur prædilexiſſe fratres filiis fratrum, & verba ſubſtitutionis intelligi debent per prius,hoc eſt ſecundùm prioritatem gradus. idem Cuma.conſi. vij.incip.mulier inſtituit maritum. Aret.conſil.clxiij. incip. diligenter & maturè.

56 Fideicō miſſarius dicitur ſuc ceſſor.

TV dic † ꝙ ex quo qui venit ad bona alicuius per fideicommiſſum dicitur ſucceſſor, cùm habeatur loco hæredis.l.qui quadringenta.& l.poſtulante.ff.ad Treb. cùm in eū iura defuncti actiuè & paſſiuè tranſeant.l.j.in prin.& l.reſtituta. & l. facta. ff. ad Treb. vt per hoc tenet Soci. conſil.ſuo ccxlix. incipi. Materia
57 præſentis conſultationis.in ix.col.in ij.vo.† & ſecundum conſuetudinem noſtram in omni ſucceſſione repræſentatio habet locum:quia dicit text.noſtræ conſuetudinis, *En toutes ſucceßions*, nam qui totum dicit, nihil excludit.l.Iulianus.ff.de leg. iij. c. ſolitæ. de maio. & obe. ꝙ in tali fideicommiſſo in hac patria filius repræſentabit perſonam patris, & ſic obſeruatur hîc illa gl.in d.§.in fideicommiſſo,quæ eſt vera, quicquid dicant Bal.& alij. ¶Ego conſului in caſu emergenti ꝙ in ſubſtitutione fideicommiſſaria facta per materterā filiæ ſororis,& eius liberis in comitatu Burgundiæ,ꝙ cùm dicta filia ſororis ſubſtituta deceſſiſſet ante conditionis euentum,ita quòd ſubſtitutio debuit habere locum in liberis illius, ꝙ ex quo erant filij ex vno latere,& ex altero filij filiorum,ꝙ ſimul deberēt admitti ad prædictam ſubſtitutionem fideicommiſſariam, eo quòd in dicto comitatu Burgundiæ eſt conſuetudo quòd in ſucceſſione collaterali repræſentatio habet locum,prout de iure: ſed de iure filij fratrum repreſentant fratres in ſucceſſione collaterali.auth.poſt fratres.C.de legi.hær. Ergo cùm illo caſu liberi ſeu filiæ ſororis reperirētur ſubſtitutæ,& ſic ſuccedere materteræ primæ teſtatrici,non matri, vt amplè cōſului: ideo illo caſu ita admitti debuerunt filij liberorū dictæ filiæ ſororis primò ſubſtitutæ,ſicut liberi illius etiam ſubſtituti,& in hoc etiam ſeruatur gl.in d.§.in fideicommiſſo.Secus autem dicerem in caſu in quo eſſemus in ſucceſſione aſcendentium,quoniā hoc caſu tenenda eſſet opinio ſuprà relata. quoniam de iure in illis non habet locum repræſentatio, vt dictum eſt in conſilio hîc antè poſito. & in hoc caſu non habet locum illa glo. nec eſt vera hoc caſu tam in patria iuris ſcripti quàm in patria vbi habet locum repræſentatio tantùm ſecundum iuris communis diſpoſitionem:ſecus verò vbi repræſentatio habet locum in omni ſucceſſione,vt in hac patria,quoniam ſemper habet locū prædicta gl.vt antè dixi. ¶ Quid autem in donatione facta per matrem filio primogenito,& in defectum illius ſecundogenito nato ex matrimonio tūc exiſtente inter matrem donantem & eius maritum viuentē, & ſtipulantem pro ſuis liberis, & eorum hæredibus? an ſi primogenitus moriatur ante donantem relictis filiis præferendus ſit in tali donatione ſecundo genitus?an verò filij primogeniti? conſului in caſu emergenti conſilio incipiente, Nobilis & potens domina, &c.Sed de differentia in relicto conditionali alicui in ſpe ex vltima voluntate, aut ex contractu, videatur Old.conſi.ccxxiiij.incipi.iſtæ ſunt allegationes, in vj. col.poſt princi.vbi dicit quòd relictum ſub conditione ex contractu tranſmittitur etiam ſi ante conditionis euentum moriatur ille cui debetur.§.ex conditionali.inſt.de ver.obl.l.is cui.ff.de actio.& ob. quod ſecus eſt in relicto ex vltima voluntate.d. l. vnica. §. ſin autem ſub conditione. C.de cadu.toll.Et quoniam in defectum ſecūdogeniti res donata deuenire debebat ad filiam, poterit interim ſecundogenitus alienare in tertium, & ſi alienauerit,an filia quæ eſt poſt eum, & cui eſt donatum in defectum illius, poterit vendicare,conſului etiam in dicto conſilio.

SEd poſſet†hîc quæri, ſi pater & filius vocantur ſi- 58
mul,an veniant ſine ordine ſucceſſiuo? an verò ſimultaneè?Alex.& alij poſt Bar.& Bal.in l.cum quidā. C.de verb.ſigni.do.Claudius de Seiſſello,dictus de aquis,nunc epiſcopus Laudenſis & Maſſilienſis,ponit hanc materiam multùm ample in l.Gallus.§. quidam rectè.in iij.col.ff.de lib.& poſth.

IN TEXTV IBI,

Repreſentation.

ADuerte etiam quòd ſi iure repreſentationis,ergo per priuilegium,in corpore tamē iuris clauſum, quod non eſt eiuſdem effectus ac ſi eſſet de iure communi.& iſtud priuilegium eſt in §.ſi autem defuncto. ibi,huiuſmodi priuilegium.in auth.de hære. ab inteſta.venien.colla.viij.quod, vt dicit Benedicti in repetit.c.Raynut.in verbo,& vxorem nomine Adelaſiam. in prælud.nu. 66. de teſta. ſcire prodeſt ad multa,maximè quia non extēditur priuilegium vltra ius commune.& faciliùs tollitur priuilegium quàm ius commune.& idem Benedicti in eodem loco,num.625.dicit quòd talis repræſentatio eſt ſtricti iuris, veluti ex priuilegio,in corpore tamen iuris clauſo,& ideo non venit extendenda. & quomodo cognoſcatur priuilegium in corpore iuris clauſum,ponit Bal.in l. j. C. de petit.hære.vel melius dicitur omne id quod eſt ſupra, contra,vel præter ius commune. idem Bal. in l.j.pen. col.verſi.vnde quæritur.C.de fur.iuncta ſua doctrina in l.j.C.de theſauris,lib.x.& Bar. in l. nulla. ff. de leg. in verſ.oppo.de l.ſi vna.vel id quod addit vel detrahit iuri communi.l.ius ciuile.ff.de iuſti. & iure. & Bal. in Margarita ſua,in verbo,priuilegium. Aduerte tamen quòd priuilegium inſitum in corpore iuris,regulatur vt ius cōmune, vt not. Gemi.in c.ignorantia.xxxviij. diſt.Feli.in c.j.in viij.co.ibi,fallit iij. & c. cum ordinē, in pen.col.extrà,de reſcript.imò dicit do. meus laſ. in l.j.in fin.col.ff.de conſtit.princip.& in l. ſicut certi. in pen.col. C. de teſta. mili. quòd per clauſulam, quantumcunque generalem, non obſtante, non tollitur priuilegium in corpore iuris clauſum, per gl.in auth. qua in prouincia.vbi de crimine agi oportet.C.& adde Ioan.de Imol.in conſi.ſuo cvij.

IN TEXTV IBI,

En pareil degré.

ADDITIO. Aduerte tamen ꝙ iſta paritas gradus non tātùm inſpicitur ratione proximitatis ſimplicis, ſed etiam ratione proximitatis cum habilitate, quoniam licet frater ex vno latere videatur proximior,& in pari gradu cum fratribus ex vtroque latere, non tamen eſt habilis,ſtantibus fratribus ex vtroque late-

BIU Cujás

re,aut.defuncto.C.ad Tertu.& authen.ceſſante.C.de ſuis & legitim. & etiam per conſuetudinem ſequentem,quæ incipit,*double ligne*, quæ reddit fratres ex vno latere inhabiles, ſtantibus fratribus ex vtroq; latere aut filiis fratrum.Et ſic videretur quòd eſſet quodammodo contrarietas inter has tres conſuetudines, quoniam præcedens quæ incipit, *les heritages*, determinat ꝙ omnia hæreditagia ex trũco paterno prouenientia competunt hæredibus ex illo trunco,ſiue ſint in proximiori gradu, ſiue in remotiſſimo, & tamen conſuetudo ſequens vult quòd fratres ex vtroque latere ſuccedant fratribus in omnibus bonis,& ſic iam excludit fratres vterinos tantùm à bonis maternis,& conſanguineos tantùm à bonis paternis, etiam quæ deuenerunt ad fratres. Et hoc in caſu quando ſuccedunt fratres adinuicẽ, ſed quando ſuccedunt filij fratrum de per ſe,quia conſeruantur bona materna, & nihil in illo textu deciditur quãdo filij ſuccedunt patruis cũ patruo,vtrùm patruus hoc caſu excludatur à bonis maternis quæ habuerat frater,qui eſt frater patris filiorum volentium ſuccedere illi ex vtroque latere, nam non eſt excluſus hic patruus per conſuetudinem ſequentem, cùm conſuetudo ſequens tantùm det omnia bona fratribus ex vtroq; latere ad inuicem ſuccedentibus alteri fratri,vt patet in j.artic.illius cõſuetudinis.Et quo ad ſecũdum articulum,qui eſt ibi, *& auſſi a lieu*,loquitur tantùm quando eſt quæſtio de filiis fratrum inter eos, ita quòd non eſt aliquis patruus,cùm dicat, *entre les enfans deſdicts freres & ſœurs*, cum dictio inter,includat tantùm in ſua oratione cõprehenſos,& excludit non comprehenſos, tanquam ſit dictio, cùm ſit terminus habens reſpectum ad nominatos, vt tenet Albe. de Roſa in authen.quod ius. C.de pro. vbi ponit dictiones incluſiuas & excluſiuas.Et illo caſu ſecundo remanent ſalua bona materna vnicuique: & ſic non eſt quæſtio de omnibus bonis, prout in j. articu.& ita eſt intelligenda illa conſuetudo, ſuper intellectu cuius aliàs dubitaui, vt infrà videri poteſt.Sed quando eſt quæſtio de ſucceſſione filiorum fratris ex vtroque latere tantùm ex vno latere,verbum nullum, in illa conſuetudine, & ſic ille caſus videtur eſſe omiſſus,ita quòd non excluditur quòd conſuetudinibus præcedentibus, ſaltem per illum text. non impeditur incluſio in dictis conſuetudinibus, ſcilicet octaua, quæ incipit, *les heritages*, & in hac conſuetudine. & quia ibi non eſt comprehenſus, & ſic omiſſus, remanet in aliis diſpoſitionibus iuris.quod videtur eſſe duplex, ſcilicet quòd dicitur ius ſcriptum, de quo in d.authen, ceſſante & defuncto, ſuprà alleg. & authen. itaque mortuo.C.communia de ſucceſſ. de quibus dicam in conſuetudine ſequen.Ex quibus deciſionibus iuris iuncta authen. poſt fratres.j. C.de legi.hære.videtur, quòd filij fratrum ex vtroque latere ſunt in pari gradu cum fratribus, & ſic quòd idem iudicandum eſt de hoc caſu omiſſo, ꝙd de primo, ſed in hoc aduerſatur cõſuetudo ſuprà mentionata,quæ incipit, *les heritages enſuyuent*, & hæc conſuetudo quæ admittit repræſentationem cum eiſdem quando ſunt in pari gradu. ſed videtur quòd paritas gradus ſit cum patruo ex vno latere tantùm,quo ad bona quæ proueniunt ex ſuo latere,propter conſuetudinem quæ vult hæreditagia redire ad truncum vnde proceſſerunt,quę eſt octaua huius tit. Et ideo quòd in illis patruus etiam in vno latere ſuccedere debet cum filiis fratrum ex vtroq; latere, quia aliàs per caſum non expreſsè contentum in conſuetudine corrigeretur præcedens octaua conſuetudo, & ſic duæ conſuetudines corrigerentur per caſum omiſſum,& ſic per ſubauditionem,quod non eſt dicendũ, imò potiùs vna conſuetudo debet interpretari per aliam,vt ſcilicet hæ conſuetudines comprehendant illum caſum omiſſum, quia vna conſuetudo debet per aliam interpretari, vt dicit Bart.in extrauagan.ad reprimendum.in verbo, non obſtan.Roma.in conſilio. cccxcix.incipien.præſens conſultatio.& Alex.in cõſi. lxxx.in j.vol.dicam infrà. Et videtur quòd text.in d. conſuet.viij.generaliter diſponat in omnibus caſibus vbi eſt quæſtio de ſucceſſione bonorum ex diuerſis truncis,& quòd nec hæc conſuetudo, nec conſuetudo ſequens corrigant illam, ſed impediunt incluſionem in illo in caſibus per eos expreſſis, ex doctrina Io.de Imol.in l.cum teſtamento.§.qui tres. ff. de hæred.inſti.de qua dixi in d.conſuet.viij.in glo.*prochain.* in fi.illius glo.Ex quo ſemper fui in hac opinione, ꝙ patruus ex vno latere ſuccedet cum filiis fratrum ex vtroq; latere quo ad bona prouenientia ex ſuo latere, & ſic hæ tres conſuetudines debent intelligi, & vna per alias interpretari, ne implicent in ſe contrarietatem,& vnaquæq; ſit vera & habeat effectum.Et ideo non ſine cauſa conſuetudo voluit relinquere illũ caſum, nec de illo voluit facere mentionem, cùm non potuiſſet illũ aliter decidere quàm hoc modo: aliter reſtrinxiſſet illam conſuetudinem octauam in duobus caſibus,& hanc in vno,& ſi multę fuiſſent correctiones,& ſufficit vna correctio quæ fit ad conſuetudinem.per §.ſequentem,inquantũ diſponit quòd bona ex vno trunco prouenientia non truncant nec redeunt ad illum truncum vnde proceſſerunt, quando eſt quæſtio de ſucceſſione fratrum ex vtroque latere propter duplex vinculum.

VT cognoſcatur paritas aut imparitas gradus, & quomodo vna perſona repræſentatur per aliam, vt non recurratur alibi, arborem iuris ciuilis hîc addere volui.

Arbor

ARBOR CIVILIS.

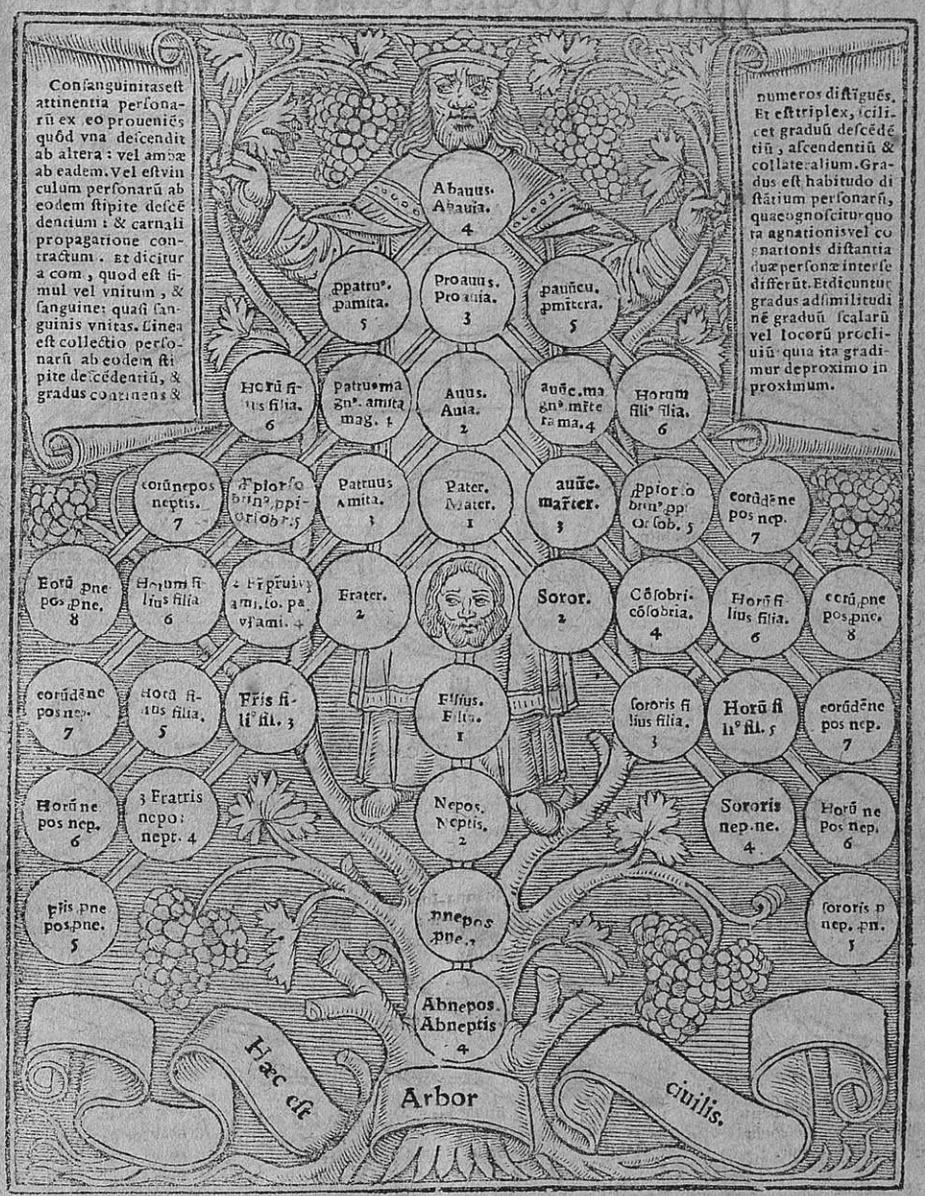

IN TEXTV IBI, En toutes succeſsions.

HAec verba non sunt sine magno misterio, sed quicquid dicant plures, ꝙ hæc repræsentatio sit tantùm in prima linea, & sic ꝙ tātùm potest esse vnica repræsentatio, & non plures: dico ꝙ possunt esse in vna succeſsione plures repræsentationes: & dicuntur hòc casu plures repręsentationes respectu plurium succedentium vni. Imò etiam vsque ad septimum gradū semper repræsentatio habebit locū, si casus dari posset. & istud dixi & tenui in casu qui euenit in facto, vbi erāt tres repræsentationes, ideo arborem illius hîc etiam nouissimè inserere curaui, ne ampliùs super hoc fiat dubium, aut dubitent qui se fundabant super istis verbis, *ligne & brāche*, positis in textu, quæ crudè intelligūt, vt in gl. sequēte patet, quę incipit, iste terminus.

1 An repræsentatio sit locus in succeſs. ex testamento.

VTrùm istud habeat locum etiā in succeſsione ex testamento, sicut in succeſsione ab intestato, hoc est, † si Titius fuerit institutus in aliqua parte per quēdam extraneū, aut substitutus, si moriatur ante testatorē, aut ante euentum conditionis, an istud ius trāsmittatur ad hæredes, videlicet primò ad filios, qui repræsentant personam patris, & vtrùm hoc casu sit locus repræsentationi? videtur ꝙ sic, quia verbū succeſsionis adaptatur & comprehendit tā succeſsionem ex testamēto q̄ ab intestato. l. fi. C. vnde leg. l. j. & ij. C. de succ. edicto. Soci. in cons. suo 150. & dixi suprà in hoc tit. §. j. in verbo, succedere. & maximè propter hāc generalitatem quæ hîc ponitur, cùm dicat, *toutes succeſsions*, cùm qui totum dicit, nihil excludit. l. Iulianus. ff. de leg. iij. dixi hîc antè. Item vtrùm istud sit verum etiā si filius nō sit hęres patris, sed succeſsioni patris renūtiauerit, an etiam in alia succeſsione collaterali, in qua deberet succedere per repræsentationē patris succedere debeat, an verò excludat à succeſsione collateralium, in qua succedere debeat per repræsentationem? videretur ꝙ non, per ea quæ dixi in §. *femme mariée*, infrà hoc eo. tit. in gl. *tant qu'il y a filz*. & per ea quæ dicit do. meus Iaſ. in auth. vnde si parens. in iij. col. C. de inof. teſt. Sed quia qñ succedit cū patruis, aut auūculis, videret succedere ex pſona patris, hoc posset esse verū: secus si succedat cū filiis patrui aut auūculi, cùm succedat ex persona sua. consului in casu emergenti.

BIU Cujas

Typus verò dicti caſus eſt talis.

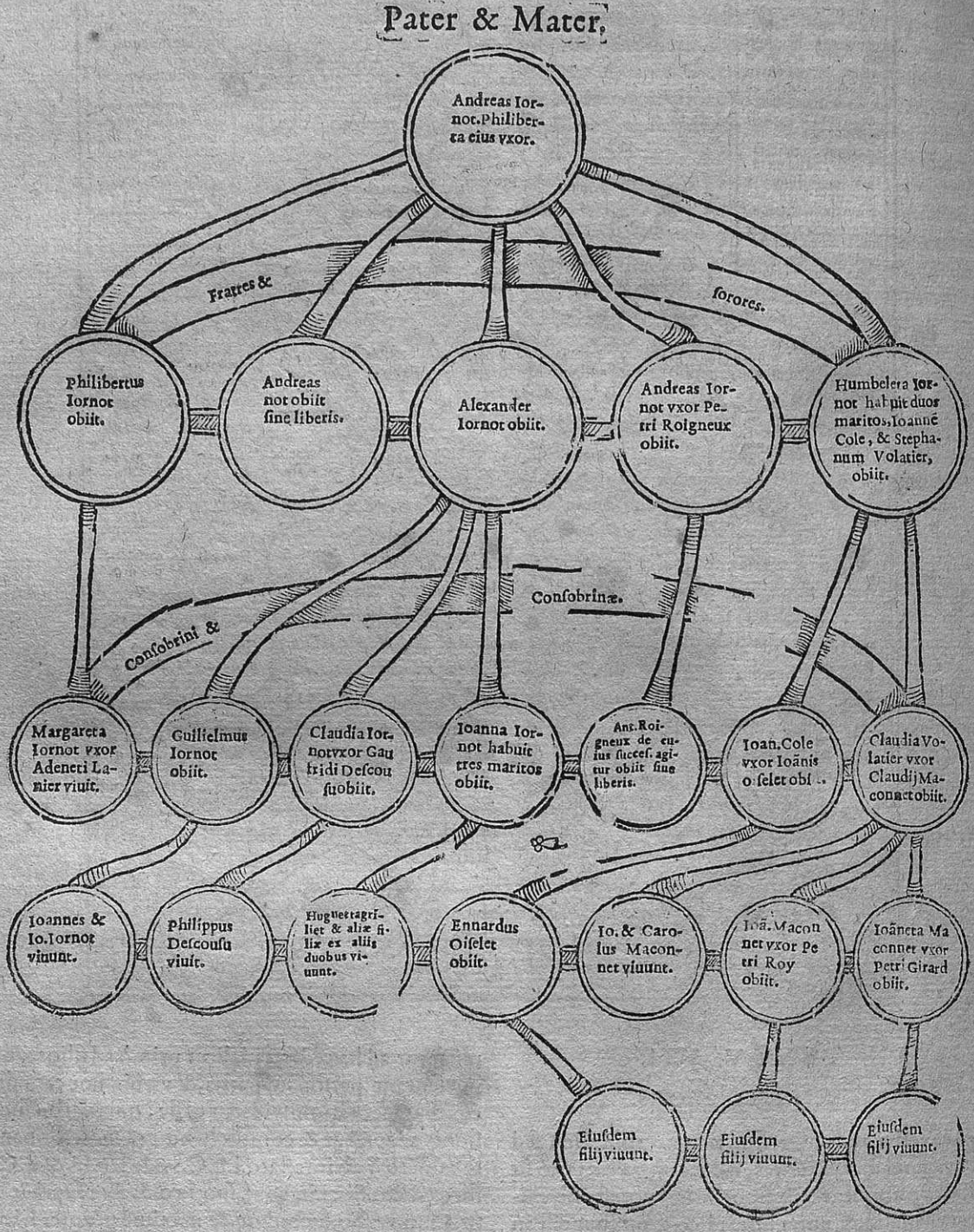

BIU Cujas

IN TEXTV IBI,
De ligne & branche.

ISte terminus, *branche*, tantum importat in vulgari noſtro quantum in iure terminus, linea. Ideo ſic intelligẽdum eſt, *ligne & branche ligne*, ſcilicet, & hoc eſt id eſt, *branche*. Cùm iure noſtro non ſit dabilis dictio brancha, in eo non poteſt capi niſi pro illo ad quem poteſt adaptari, & qui eſt præcedenti ſimilis & æqualis, cùm ſi caperetur pro minori quàm linea, & ſic pro partibus lineæ, non poſſet hoc importare dictio &, quæ potiùs augmentat quàm diminuit. l. ea tamẽ adiectio. ff. de legat. iij. do. meus Iaſ. in l. ij. col. v. C. de ſuc ceſ. edicto. & ſi hîc caperetur pro alio quàm pro linea, non poſſet eſſe niſi per modum acceſſorij ad lineam, ſed nunquam dictio, &, venit acceſſoriè, ſed principaliter, vt dicit Bar. in l. iij. col. iij. ff. de leg. j. Alex. in apoſtillis ad Bart. poſt ipſum in l. j. ff. ſi pendente appellatione mors interuenerit. vt ergo verbũ iſtud, *branche*, ſit idem & æquè principale ſicut linea, dicendum eſt ꝙ dictio, &, hîc capitur pro id eſt, quod etiam ſit in iure quando cadit inter duo, quorum vnum de neceſſitate ineſt alteri. vt dicit Bar. in l. j. ff. de pac. quoniam aliàs niſi ita eſſet, ſequerentur etiam inconuenientia, de quibus ſuprà, & cùm, *branche*, inſit in linea, & ſit idem quod aliud, dicẽdum eſt quòd hæc dictio, &, hîc ponitur pro id eſt, prout etiam ſit in l. ſi in venditione. ff. de cuictio. in c. cupientes. in prin. de elec. in vj. per Archi. & per eundem in c. j. xxj. q. j. & in l. j. ff. de tranſ. & §. cum autem. inſtitu. de tutelis. & in pluribus aliis locis. ¶ Ex quo concludendum eſt quòd hæc repræſentatio ſemper habet locum dummodo perſona repræſentata ſit in pari gradu de linea cum quo ſuccedit, abſque eo quòd fiat vis in hoc verbo, *branche*, quod non eſt aliud niſi linea, & ita dixi pluries. Et ꝙ ita ſit, ſi aliqui velint dicere ꝙ brancha ſit idem quod ſtirps, ſecundum quod dicitur quòd ſuccedendum ſit aut in capita, aut in ſtirpes, vt in authen. ceſſante. C. de legi. hære. tamen linea capitur per conſuetudines noſtras pro ſtirpe, vt eſt textus ad literam in articulo nono huius tituli ſuprà, incip. *s'il y a pluſieurs enfans* &c. qui quidẽ textus indubitãter facit ꝙ linea capitur pro ſtirpe, & ſic, *branche*, &, *ligne*, idem ſunt hoc caſu.

ADDITIO. Aduerte, quoniam vnuſquiſque ex fratribus propriam lineam facit, & frater licet ſit collateralis, & ſic de latere patris, non tamen eſt de latere nec de linea fratris, vt dicit Nellus de ſancto Geminiano in tractatu bannitorum. in ix. quæſtione primi temporis, circa finem. Et etiam aduerte quomodo linea dupliciter accipiatur: Vno modo in qua eſt mater reſpectu patris vel aui, & ſic collaterales hoc caſu dicuntur de eadem linea. Alio modo intelligatur de linea quæ à matre vel à patre procedit, & tunc non veniunt collaterales, & ſic in materia ſtricta, vt eſt ſtatutaria, & conſuetudinaria, debet ita intelligi, vt dicit ibi Nellus & Soci. in conſi. xxxiij. incip. circa præſentem conſultationem. col. vj. lib. iij. Et hoc confirmatur, quia linea propriè intelligitur illa quæ eſt recta ſurſum & deorſum, vt no. Bal. in conſ. cclxxiij. incip. teſtamento cauetur. lib. iij. alleg. l. qui liberis. §. hæc verba. ff. de vulg. & pup. ſubſti. facit textus in l. Iuriſconſultus. §. parentes. ff. de gradi. cog. & tradit Soci. in loco hîc ante alleg. & ibi dicit, quòd licet auus & proauus maternus ſint de linea materna. C. de bonis mater. deſcendentes tamen ab auo & proauo non dicũtur de linea materna. allegat. Bartol. in conſi. lvj. incipiente, in quæſtione prædicta. refert & ſequitur Decius in conſil. ſuo cccl xxix. incipiente, requiſitus pro conſi. in iij. vol. Et an patruus dicatur de linea paterna, vide Albertum Brunum in tracta. de ſtatu. excluden. fœminas. in xxix. quæſtione xij. articuli principalis.

IN TEXTV IBI,
Que ce qui eſchoit au pere.

NAm iſtud eſt de iure † ꝙ ſi nepos vocatur ex perſona patris, debet ad illam portionem vocari ad quam vocaretur pater ſi viueret. Textus eſt optimus in l. ſi viua matre. C. de bonis maternis. ad idem text. optimus in l. diuo Marco. C. de quæſtio. & in l. tria prędia. ff. de ſer. ruſtico. prædio. & quod notat Bal. in l. j. C. de cõdi. inſer. ita tenet Soci. conſil. ſuo ccxlj. in viij. col. † Stante ergo conſuetudine ꝙ primogenitus ſuccedat in regno, ſi moriatur relicto nepote & eius fratre: quia ſi primogenitus viueret, ſuccederet in regno: ideo nepos ſuccedet excluſo patruo. De qua quęſtione latè doctores in infinitis locis, maximè Ioan. And. in additio. ad Spec. in rub. de feudis. & Old. in conſil. ſuo ccxxiiij. vbi probat per multa ꝙ nepos præfertur. Bal. in l. cum antiquitas. C. de teſta. dicit, ſoluat Apollo. ſed vt dicunt multi, hæc quæſtio fuit deciſa, vt dicit Alex. in cõſ. ſuo iiij. in iiij. vol. Ponit hanc quęſtionem Antonius in tractatu de poteſtate regia. quæſt. ix. & ſeq. & quęſt. lxxiij. fuit aliàs hæc quæſtio deciſa etiam iudicio gladiatorio, vt refert do. meus Iaſ. in l. maximum vitium. C. de liberis pręteritis. Mihi multùm placent motiua & rationes Oldr. in dicto conſil. ccxxiiij. & idem Oldra. tenuit in conſil. xciiij. ſed meliùs in alio. & plura conſilia allegat do. meus Iaſ. in d. l. maximum vitium. quem vide.

BIU Cujas

In alio caſu emergenti in materia huius conſuetudinis, quæ eſt ſcabroſa & difficilis, multis ſcripſi & conſului, prout patet ſub hac figura.

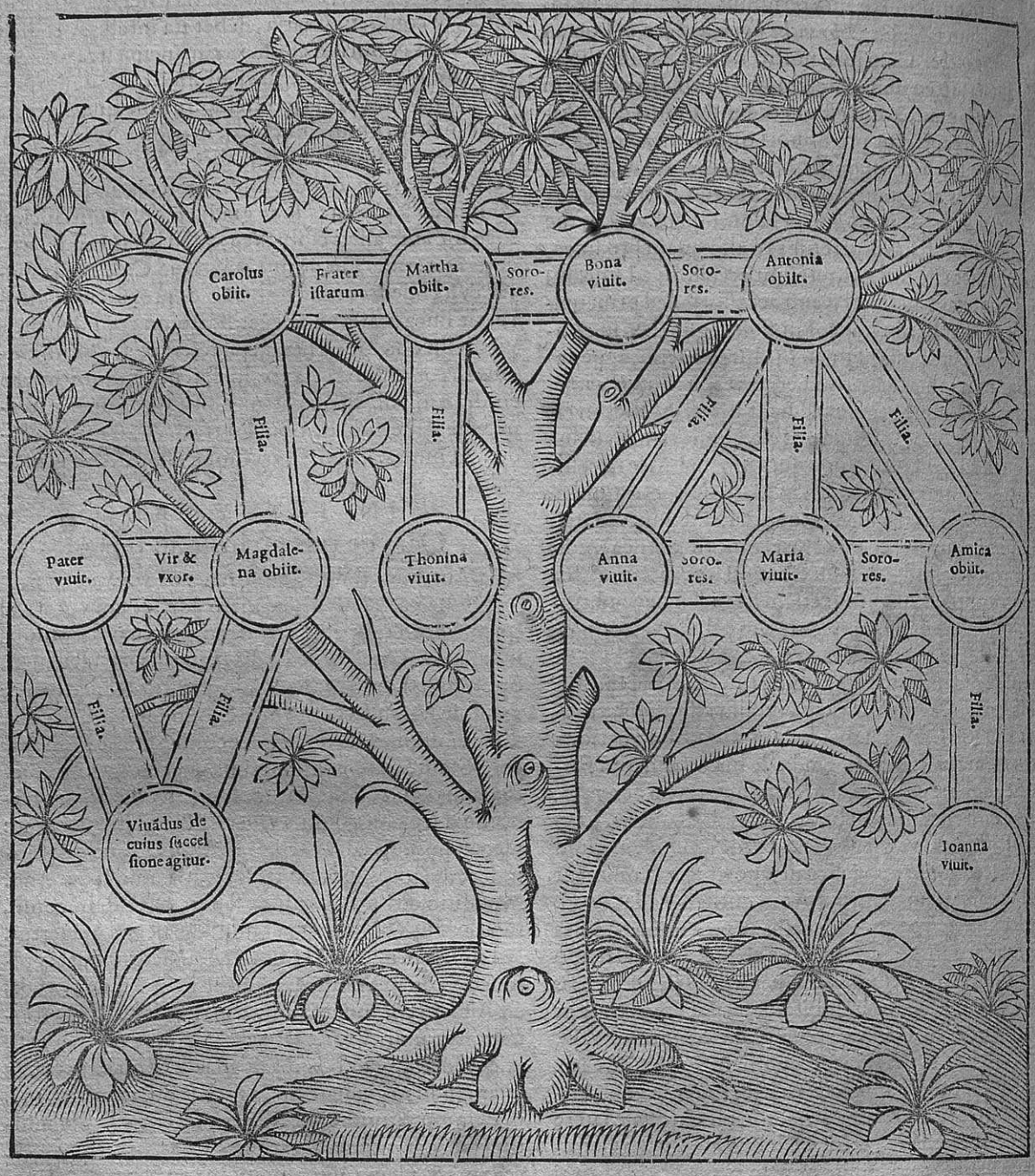

SEQVITVR CASVS EX ARBORE PRAECEDENTI.

Caſus facti.

IVANDVS quidam filius cuiuſdam Magdalenæ, quæ fuit filia cuiuſdam Caroli, qui ab humanis deceſſit relicto eius patre tantùm ex vna. relictis etiam ex latere matris Bona ſorore dicti Caroli, patris dictæ Magdalenę & aui dicti Viuandi, & etiam Anna & Maria filiabus legitimis & naturalibus quondā Antoniæ ſororis dicti Caroli, ac etiam Ioanna filia Amicæ, quæ quidem Amica erat filia dictæ quondam Antoniæ, & relicta etiam Thonina filia Marthæ ſororis dictarum Bonæ, Antoniæ & Caroli. ¶ Queſitū fuit quomodo tales ſuccedere debebant dicto Viuādo quo ad patrem. in hoc caſu dico ꝙ ſuccedit quo ad bona mobilia & acqueſt⁹ & bona proueniētia ex parte patris ſuccedit in his bonis quę ſunt in ducatu Burgūdiæ, in his verò quę ſunt in comitatu, & patria iuris ſcripti ſuccedit pater in totū, cùm iure ſuccurſum ſit patri & matri vt filio vel filiæ amiſſę ſolatij loco ſuccedāt. l. iure ſuccurſum eſt. ff. de iure dotiū. & quo ad vſumfructū, vtrùm debeat habere filio mortuo, licet de iure videat ꝙ ſic, vt eſt tex. in l. ſi quis. §. ſin vero. C. ad Tertu. tamen per conſuetudinem noſtram ducatus Burgūdię pater amittit vſumfructum filio exiſtēte extra pūbertatem, vel ſeparato ab eo, vt eſt conſuetudo ſuprà in titul. *Des enfans de pluſieurs lictz*, in §. *Et auſſi entre gens nobles*. & in hoc non eſt dubium, cùm per mortem ſit ſeparatus à patre: igitur pater perdit vſumfructum, & quia ibi dixi non repeto ea quæ in conſilio dixeram.

Reſponſio ad caſus quæſtionē.

Et quia

BIU Cujas

ET quia maior difficultas pendet in alio articulo, videlicet an dicta Ioanna filia Amicæ succedat cũ dictis Maria & Anna sororibus dictæ Amicæ matris dictæ Ioannæ. & videtur primò quòd non, quia de iure in successione collateralium † non admittitur repræsentatio vltra filios fratrum aut sororum. l. auunculo. C. communia de succes. volunt doct. in auth. itaque. eodem tit. & in authen. post fratres. & in corpore vnde sumitur. C. de legi. hære. & ita crederem esse de iure communi: & sic in bonis existentibus in comitatu Burgundiæ dicta Ioanna excludetur, cùm in comitatu in successione collaterali succedatur per eorum consuetudinem secundùm dispositionem iuris.

1 Repræsentatio collateralium.

SEd quantum ad bona existentia extra comitatum, & in ducatu Burgundiæ & patria consuetudinaria dico hanc Ioannam debere admitti per textum consuetudinis nostræ, ponderando illa verba quæ sunt generalia, & ideò cùm hoc casu dicta Ioanna repræsentet Amicam eius matrem, quæ erat in pari gradu cum Maria & Anna, debet cum illis succedere, per textum nostræ consuetudinis ad literam, quoniam aliàs de nihilo seruiret nobis dicta consuetudo in his verbis generalibus, quia tantùm debet intelligi & intelligitur in successione collaterali, & non directa. & quòd intelligatur in successione collaterali, patet, quoniam repræsentatio de iure non habet locum vltra filios fratrum, dicta authen. post fratres. C. de legi. hære. vbi dicit textus, † quòd filij fratrum repræsentant fratres defunctos in successione fratrum sine liberis defunctorum, quæ est collateralis. & hæc est vera pręsentatio, quia sunt in gradu remotiori, & tamen iuris repręsentatione succedunt cũ aliis in gradu proximiori, & vltra illum casum iuris consuetudo nostra addit, quòd in omni casu successionis collateralis repræsentatio habet locum tam in cognatis germanis quàm in aliis collateralibus etiam remotioribus, vt videlicet in casibus illis semper filius aut filia repræsentet personam patris, aut matris. & hoc notat finis huius consuetudinis, dum dicit, *Et c'est ce qu'on dit en Bourgongne, que ce qui eschoit au pere, eschoit au filz*, per repræsentationem, & sic dicta consuetudo addit ad ius, quia admittit repræsentationem in successionibus, quæ de iure communi non admittuntur.

2 Repræsentatio vera.

ET si dicatur quòd illud est verum vnica solùm persona repręsentata, sed in hoc casu sunt duæ personæ repræsentatæ, scilicet Amica, quæ veniret ad successionem illius Viuandi si viueret per repręsentationem Antoniæ suæ matris, & tunc est alia, quia, dicta Ioanna vult per aliam repræsentationem succedere dicto Viuando in locum matris. & sic videatur tantum debere intelligi de vna. l. boues. §. hoc sermone, ff. de verb. signi. plenè per dominum meum Iason. in l. diuortio. ff. quòd in anno. sol. mat. l. duobus. §. si ei qui. ff. de iureiu. Felinus in c. innouamus. de treuga & pace. cum ergo in hac successione sit vna repræsentatio, quia Maria & Anna quæ sunt priores in gradu, veniunt ad successionem prædicti Viuandi per repræsentationem, videtur quòd alia & secunda repræsentatio non debeat esse. ad hoc est clara responsio, quæ etiam datur per textum nostræ consuetudinis, cùm dicit, *En toutes*, quo casu non solùm vna sed etiam plures admitti debent, per verba ipsius consuetudinis subsequentia, *Quand la personne representée est en pareil degré auec celuy de ligne & branche auec lequel il succede*, nam dicta Ioanna succedit cum Anna & Maria in tertia parte bonorum dicti Viuandi, quæ est in pari gradu cum Amica repręsentata, & sic habent locum verba dispositionis, & conueniunt huic casui, ergo etiam debet conuenire dispositio huius consuetudinis. l. iiij. §. toties. ff. de damno infe. & hoc est etiam ex verbis dictæ consuetudinis, *Ce qui eschoit au pere* &c. ¶ Ex quibus verbis coniecturatur & consuetudo voluit intelligere etiam de pluribus repræsentationibus, per illa verba, quæ alias fuissent frustratoria, nec de aliquo seruirent, imò viderentur superflua, cùm aliàs non possent facere dubium, nisi in secunda repræsentatione, ex quo voluerunt statuentes quòd dispositio etiam multiplicetur cum casuum multiplicatione, quæ contingere potest secundum Barto. in l. qui bona. §. fina. cum lege sequen. ff. de dam. infect. & faciunt dicta per Anto. de But. in conclusio. xxx. in j. dubio. Et maximè ex dictis verbis aptus ad casuum multiplicationem, ex quibus toleratur etiam infinitas, l. si ita stipulatus fuero à Seio, ff. de fideiusso, l. in annalibus. C. de lega. l. si duo. in fin. ff. de arbi. quæ iura allegat Bar. in dicto §. fin. suprà allega.

ITem etiam Antonius de Butrio in consi. xxx. satis videtur restingere illam regulam, quando solùm loquitur simpliciter, secus si indefinite, cum æquipolleat vniuersali: multò ergo fortius quando loquitur generaliter, † quoniam generalitas generaliter intelligi debet. 3

ET quòd ita sit, quòd dicta Ioanna succedat dicto Viuando cum dictis Maria & Anna, & non cum aliis, patet: quia aliæ nihil quærunt, nec quærere seu prætendere possunt in tertia parte bonorum dicti Viuandi, quæ tertia sic remanet dictis Marię & Annę: & hoc casu non succedit illa Ioanna in sua parte illius partis cum Bona, quia si cum ea succederet, excluderet eam in illa parte, & eidem Bonæ acquireretur, quod non est dicendum, ex quo hoc casu dicta Ioanna consequitur per dictas Mariam & Annam quod per se ipsam consequi non posset si esset successiua dicto Viuando cum dicta Bona & Antonia. & hoc est, quia prædictis Maria & Anna solis existentibus succedant cum eis per repręsentationem Antoniæ matris illorum & Amicæ matris dictæ Ioannæ, quod non est absurdum, sicut in simili videmus de filio emancipato propter alium nepotem in potestate, consequiturvt ei per patruum emancipatum conferri debeat, quod non consequitur si dolus esset, per Bar. & dom. meum Ias. in l. si emancipati. in iij. col. cum sequen. C. de colla. vbi multa ponit quæ quis consequitur ex persona alterius quæ ex sua consequi non posset. & faciunt etiam quæ dicit idem do. meus Ias. in l. j. in ix. col. ff. de acquir. posse. per l. qui patri. ff. de acquirenda hæreditate.

EX quibus dixi prædictam Ioannã debere admitti ad prædictam successionem cum dictis Maria & Anna, vt dictum est antè. cogitãdum est, quia non est sine dubio, & si casus adhuc eueniret in facto in successione magna & opulenta fortè latius insudarem.

Ex typo

Ex typo ſequente etiam orta eſt quæſtio ſubſequens, in qua ſcripſi & iterum, vt inferiùs patebit.

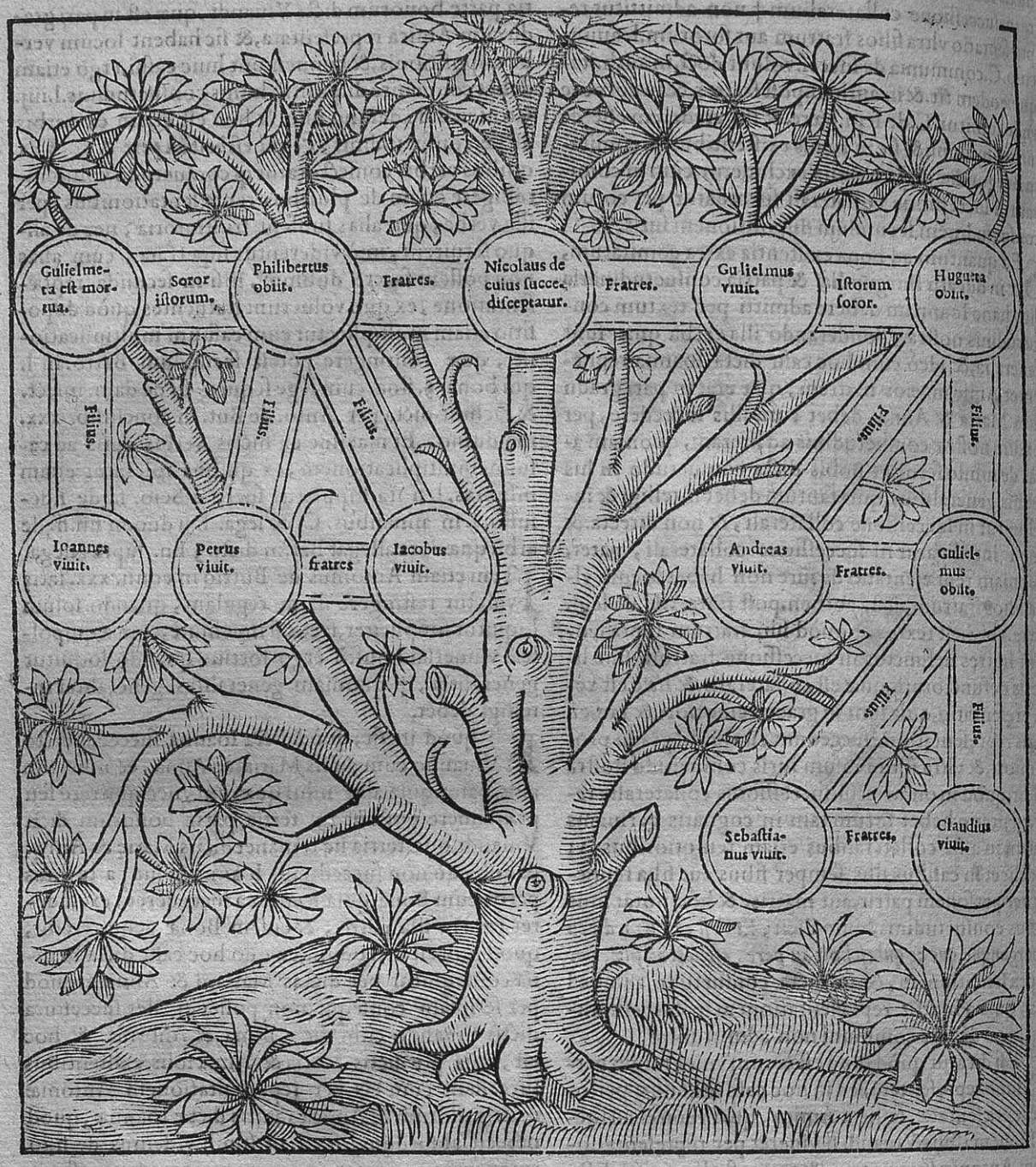

SCripſi etiam & tenui in ſimili caſu in ſucceſſione domini Nicolai Deſſertor Heduen. qui ab humanis deceſſit relicto Gulielmo Deſſertor, ſuo fratre, relictis filiis Philiberti Deſſertor, & filiis Gulielmetæ Deſſertor: & etiam quondam Hugueta eius ſoror habuerat duos filios, Andream ſcilicet & Gulielmum Bricard: qui quidem Gulielmus ab humanis deceſſerat, relictis Sebaſtiano Bricard, & quibuſdam aliis fratribus dicti Sebaſtiani. quæſitū fuit & dubitatū nunquid dictus Sebaſtianus cum ſuis fratribus repræſenter perſonam Gulielmi Bricard ſui patris ad ſuccedendum cum Andrea Bricard. dixi & tenui quòd ſic, per motiua ſupradicta, eo quòd perſona repræſentata, ſcilicet Gulielmus Bricard, eſt in pari gradu cū Andrea Bricard, cum quo ſuccedunt dicti Sebaſtianus & eius fratres in ſucceſſione dicti domini Nicolai in quarta parte totius illius ſucceſſionis, quæ quidē quarta pars inter eos diuidetur.

Euenit

Euenit mihi alius caſus hîc figuratus, in quo conſului quod repræſentatio ita habuit locum, quòd exiſtens in quarto gradu non fuit excluſus per exiſtentem in ſecundo gradu, hoc modo videlicet,

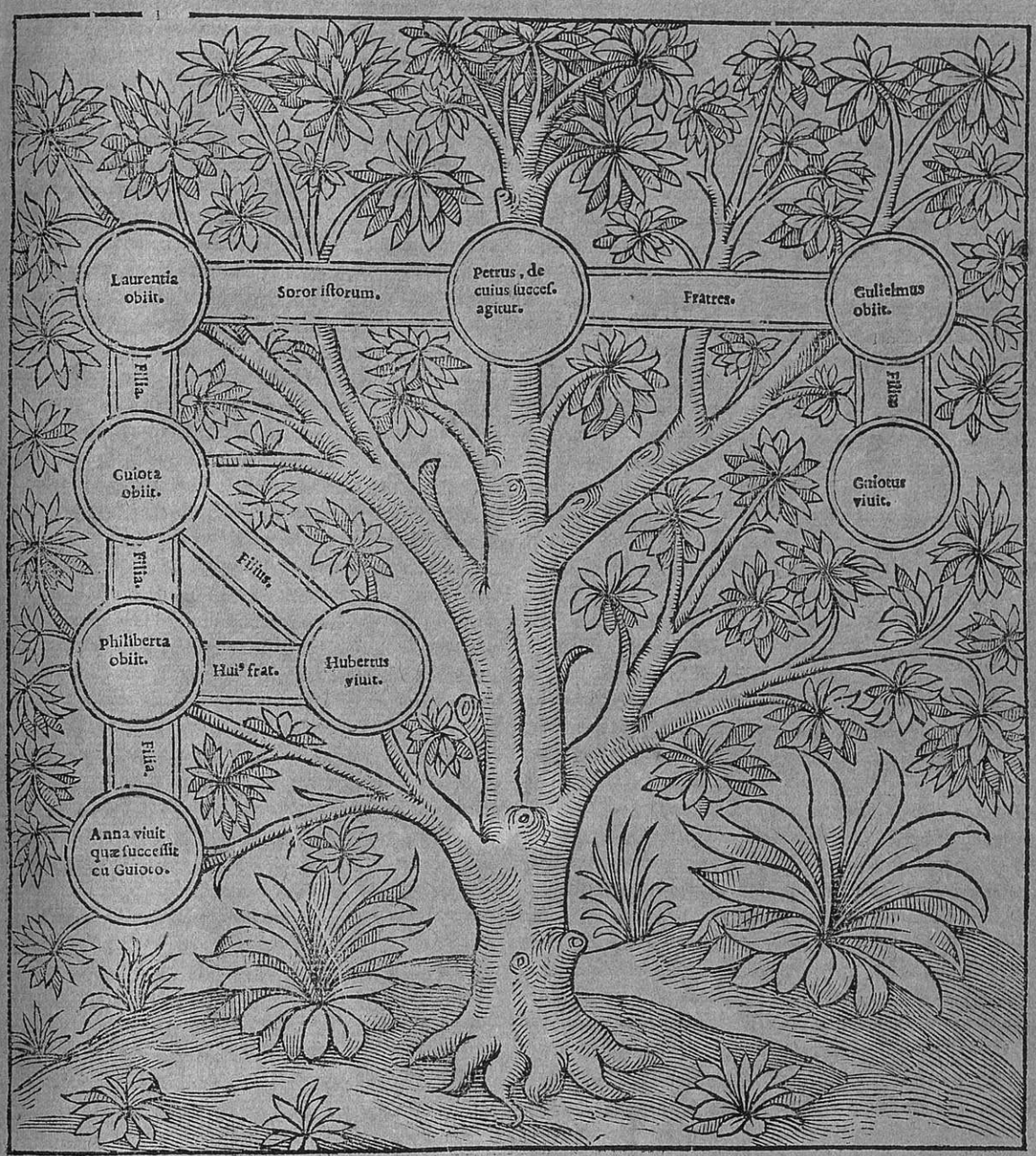

Et ita obtinui per arreſtum curiæ parlamenti in caſu ſupradicto, & talis eſt caſus.

MAgiſter Petrus Boutillier habebat Gulielmum Boutillier eius fratrẽ, ex quo deſcenderat Guiotus Boutillier, habuerat & Laurentiam eius ſororem, ex qua deſcenderat Guiota Iaquier, & ex dicta Guiota Humbertus Languet, & Philiberta Viguier: ex dicta Philiberta deſcenderat Anna Vautrillier: nũc agitur de ſucceſſione prædicti Magiſtri Petri, & ſunt ſuperſtites ex prædictis dicti Guiotus filius Gulielmi, Humbertus Languet filius Guiotæ, & Anna Vaultrillier filia Philibertæ, & proneptis Laurentiæ. Ego dixi & tenui quòd iſta Anna repræſentabat Philibertam, quæ erat in pari gradu cum Humberto Languet: & ꝙ ipſe Humbertus repræſentabat Guiotam quæ erat in pari gradu cum dicto Guioto, & ſic ꝙ debebat ſuccedere dicta Anna prædicto Magiſtro Petro, & ita fuit dictum per arreſtum dictæ curiæ.

Ex abun

Ex abundanti vt clarius hæc materia ſucceſſionis demonſtretur, & intelligatur, arborem ſequentem ſuper appoſitis & figuratis addere volui.

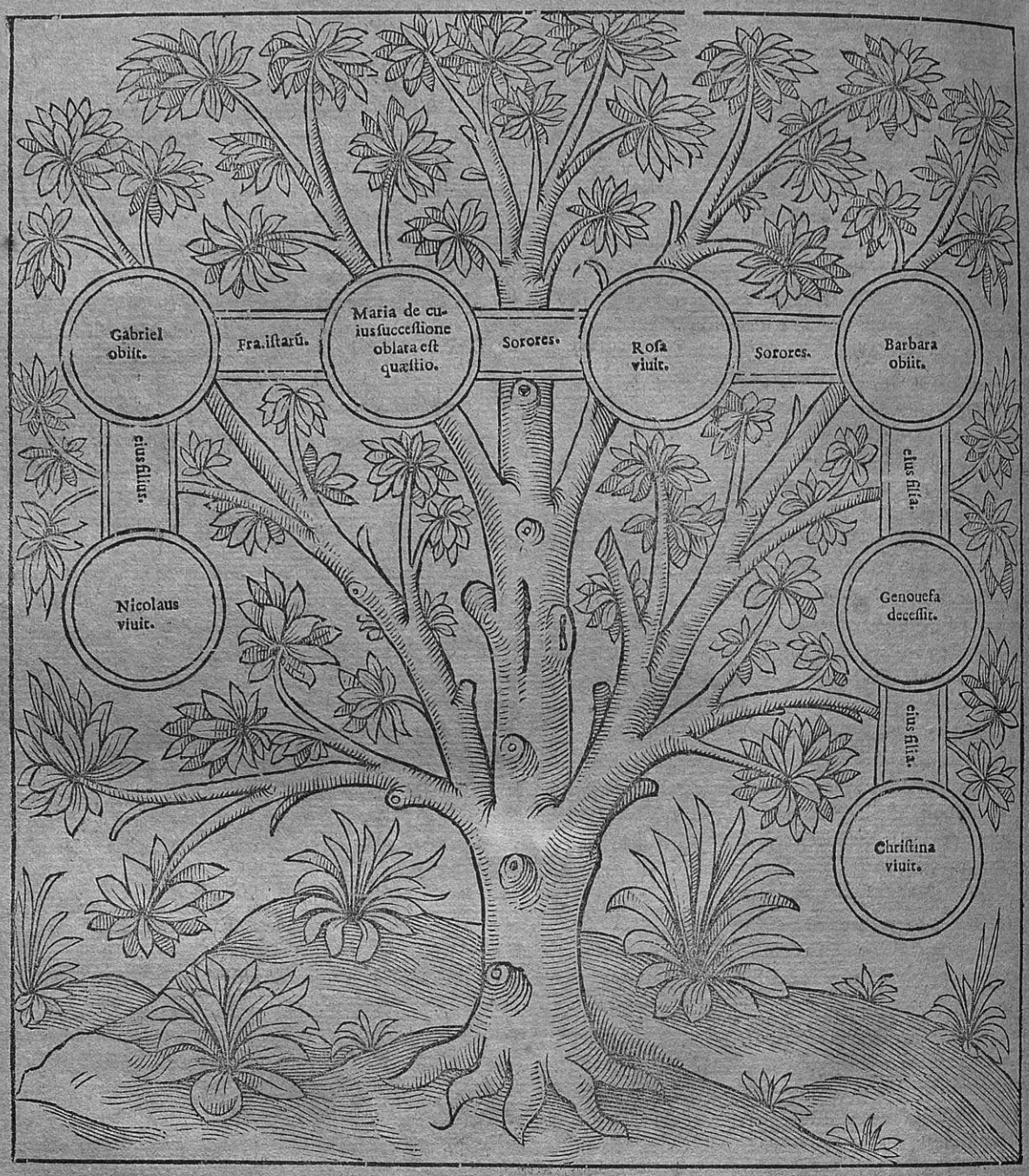

EX prædicta figura ſumitur iſte caſus, ſcilicet an præfata Chriſtina proneptis dictarum Mariæ & Roſæ ſororum ipſius Barbaræ auiæ eiuſdem Chriſtinę poſsit & debeat venire ad ſucceſsionẽ prẽnominatæ Mariæ decedentis ſine liberis, vnà cũ Nicolao filio prædicti Gabrielis. In hoc (vt paucis dicam) nõ eſt dubium, vt hîc antè dixi, cùm perſona repræſentata quæ eſt Genouefa, eſt in pari gradu cum ipſo Nicolao, cum quo ſuccederet prælibata Genouefa ſi viueret.

IN TEXTV IBI,

Eſchoit au fils.

ISTud eſt propter identitatẽ quæ eſt inter patrẽ & filium, cùm pater & filius eadem perſona cẽſentur. l. fi. C. de impu. & aliis ſubſti. ita q̃ filius viuo patre dominus paternę hęreditatis quodãmodo cenſetur ſeu exiſtimatur. l. in ſuis. ff. de liber. & poſth. vt tenet Hyppo. de Marſi. ſing. ſuo clx. & dicit Philoſophus v. & vj. Ethicorũ, q̃ filius eſt aliquid patris, imò eſt pars eius. cui concordat tex. in l. cum ſcimus. C. de agri. & cenſi. lib. xj. vbi habetur q̃ filius eſt portio paterni corporis. ad minus dicitur ſimilis patri, quoniã, vt habetur Eccleſia. 30. Mortuus eſt pater eius, & quaſi nõ mortuus, reliquit enim filiũ ſimilẽ ſibi poſt ſe in vita. In filio enim, licet portio ſit diuerſa in nouo homine ꝓpter nouã & diuerſam animã, remanſit tñ vna caro & corpus patris, & hoc negari non põt: qm̃, vt dicũt naturales, pater prębet formã in ꝓcreationẽ filij, & mater prębet materiã, ſecũdũ Philoſophũ ij. de generatione animaliũ. & cum forma dat eſſe rei & ſubſtantiã. l. adeo. §. inſula. ff. de acqui. rerũ dominio. l. Iulianus. §. ſi quis rem. ff. ad exhibendum. ideo quia pater prębet formã, quę nobilior eſt, filius cũ eo cenſetur eſſe idẽ. Anima tamẽ filij nõ eſt anima patris: quoniã, vt dicit Bal. in l. ſiquidem

BIU Cujas

siquidem. in fi.C.de exceptio.sciētia patris nō est sciē tia filij,& in titulo de notis feudorū.in fi.dicit ꝙ conscientia filij nō est conscientia patris defuncti aut viuē tis,& in patre & filio nō esse eundē intellectū,vt dicit Bal.in l.fi.§.sed & si quis.in fi.C. comunia de leg. Ista tñ idētitas ex multis cōprobatur, prout amplè ponit Benedicti in sua rep.c.Ray.in verbo,mortuo itaq; testatore,ij.nu.20.vsq; ad nu.55. de test. vbi etiā dicit ꝙ est talis idētitas ꝙ nō dicitur quis liberè relaxatus de carcere qñ cogitur relinquere filium pro obside. alle. consi.Mariani Soci.consi.liij.incip. magnifice capitanee.dixi in consi.liij.incip. ex facto hīc antè deducto. nu.5.vbi dixi ꝙ filius est portio corporis paterni.& in consi.lxvij.nu.31.¶Et aduerte etiam,ꝙ pōderanda est hīc nostra cōsuetudo in his verbis,quæ introducit & approbat transmissionē iuriū cōpetentiū patri in filiū etiā ipso patre mortuo,transmissione quadā legali seu cōsuetudinaria,qualis est trāsmissio hęreditatum quę sola iuris authoritate fit, & est illa de qua hīc nostra cōsuetudo loquit' & intelligi debet,& sic fit tā iuris authoritate quā in vim huius consuetudinis,per quā videtur ampliari etiā ad nepotes,imò etiāvltrà,vt visum est suprà in pluribus casibus. Et huius transmissionis tres sunt species,quas licet Bal.vno modo tractet in l. iij.C.de hær.insti.& alio modo in l.cū antiquioribus. in viij.q.C.de iure delib.tñ alio stylo eam examinauit G.Benedicti in repe.c.Ray.in verb.mortuo itaque testatore.secūdo.à nu.105.vsq; ad nu.189.de test.& hoc insequēdo doctrinā Bar.in l.vētre.ff.de acqu. hære.& quia dicta Benedicti in omnibus non habēt locū quo ad nos,& in hac patria ex multis consuetudinibus nostris,& etiā in Gallia,ideo eius theoricā assumēdo videndū est de prima transmissione quæ fit iure suitatis in vim cuius filius trāsmittit ad quoscūq; hæreditatē sibi delatā, siue sciat siue ignoret,antequā etiā adeat. l.apud hostes.C.de suis & legi.hære.l.ex militari. §.fi. secundū Bar.ff.de test.mili.Lud.Ro.in cons.lviij.inci. visis narratis in puncto.facit l.Lucius.ff.de iure fisci.l. qui in alie.§.interdum filijsine aditione.ff.de acq.hęr. tex.recenter ponderatus in l.cū qui nouissimus. ff.ad Treb.cū plurib⁹ aliis iuribus, quos allegat Pyrrhus in suo paruo trac. de suitate & hæreditate trāsmittenda pfictionē.Prędictā regulā ampliat multis modis.¶Primò,vt habeat locū etiā si filius nō sit in potestate patris tēpore mortis,sed etiā si sit extra potestatē patris odio patris,vt tenet Barb.in rub.de peculio cler. & dicit Pyrrhus in d.trac.in vij.ꝙ hodie emancipati transmittūt,cū hodie succedāt ad similitudinē suorū sublata differēti a suitatis & emācipationis. l. meminimus. C.de leg.hær.§.nullā verò.in auth.de hær.ab inte.venię.¶Secūdò ampliat vt nō solū hęc trāsmissio fit quo ad ius,sed ét quo ad possessionē,vbi est cōsuetudo generalis ꝙ mortuus saisit viuū,qm etiā hoc casu fit trāsmissio possessionis,vt dicit Benedicti in loco s̄.alle. & dixi s̄.in §.j.huius ti.Intellige tñ istud,nisi alius sit in possessione ante mortē per aliquē actū, put amplè tractat Alex.in cōsi.suo lxxxiij.in ij.vol.¶Tertiò ampliat in supplemento legitimæ de iure,de quo ibi p eū: sed qa supplemētū legitimę nō est in practica quo ad nos cū si legitima nō fuerit integrè relicta,est locus querelę,cū testamētū sit nullū p cōsuetudines nostras,vt in §.ij.s̄.eo.tit.& in patria vbi non est similis cōsuetudo recurre ad Benedictum ibi.Et vltra eū ad dubium, an istud habeat locū etiā in morte ciuilis patris,s.ingrediendo monasterium,an filius possit petere legitimā, & impugnare testamentū,ac si pater mortuus esset.videt ꝙ sic, per tex.& gl. cū qua trāseunt antiqui patres in c.cum simus.de regularibus.licet Bar.teneat cōtrariū in auth.si qua mulier.C.de sacrosc.eccl. de veritate cuius vide Feli.in c.in præsentia.in xxiij.& xxiiij. col. ver.viij.quæritur.de ꝓba.& post eū Pyrrhus in d. tra. de suitate.q.iiij.¶Quartò ampliat etiā si fili⁹ fuerit hęres institut⁹ sub cōditione casuali vel potestatiua,quo niā antequā adimpleueri t cōditionē,si moriatur,trāsmittit illā hęreditatem ad quoscunq; hæredes,saltem quo ad legitimam.l.quoniā in prioribus.& ibi Sal. & Pau.de Cast.post Bal.C.de de inoffi.test.¶Quintò ampliat habere locū in relicto pro dote quando nupserit etiā si moriatur antequā nubat.Alex.in consi.lv. inci. viso titulo quęstiōis.in iiij.co.in ij.vol.& in cōs.cxxxj. inci.trāsmissum est.in j.vol.¶Sextò ampliat in facultate sc̄dotandi de bonis paternis restitutioni subiectis, quam habet filia secūdū terminos auth.res quæ.C.cō munia de leg.vt tenet Pau.de Cast.in d.auth.res quæ. ¶Septimò ampliat in quarta Trebellianica,quę nō agnita per filiū trāsmittit'.l.quanquā.C.ad l.Fal.quia in Burgudia non vtunt' substitutionibus,licet vti possent vt s̄.dixi in §.v.huius tit.ideo parū seruiet hęc amplia tio quo ad Burgūdos.¶ Octauò ampliat in fideicommisso vniuersali filio relicto,vt eo moriente transmittatur etiā ante aditā hæreditatem,secundū Bar.&doc in l.cum filio.in v.q.ff.de lega.j.& probatur in l.cum. quidam ita in testamento.ff.ad Trebell.Et per consequens ius seu facultas cogēdi hæredē adire,& filio fideicōmissa.hæreditatē restituere,sine quibus fideicōmissum esset inutile,trāsmittitur. & vide eundū Benedicti in dicta repet.in verbo,si absque liberis. secūdo. in materia substitutionis fideicommissariæ.versicu.& hæc substitutio fideicommissaria.nu.62. dixi in consilio hīc antè per me alle.¶Nonò ampliat in fideicommisso particulari seu legato.& in hoc nonvidetur esse dubium,quoniā illud trāsmittitur ad quoscūq; hæredes.cū mortuo testatore illico rectavia dominium rei legatæ transeat in legatarium, ideo moriēte legatario priusquā ei tradatur, ipsum transmittit ad quoscūque hæredes l.cum quædam.*la seconde*.ff.de leg.ij.l.quę legata.ff.de reg.iuris.¶Decimò ampliari potest in fideicōmisso etiā conditionali,& quod adhuc est in spe,secundū gl.solitariam in l.is cui sub conditione.ff. de actio.& obli.quod an sit verum, vide eundē Benedicti in loco hīc antè alle.& etiam dixi in d.consi.liij.hīc antè alleg. ¶ Vndecimò ampliari posset in substitutione vulgari & pupillari, quæ cùm non multum sint apud nos practicabiles,ideo me remitto ad ea quæ dicit Benedicti in casu dispositiōis iuris scripti, in loco hīc antè allegato,in materia vulgaris & pupillaris substitutionis,tñ quia omnis vltima volūtas apud nos est valida quo ad extraneos in duabus partibus omniū bonorum, credo ꝙ in tali casu nō extēderetur ad alium casum nō cōtentū in verbis substitutionis,ne fiat præiudiciū veris hæredibus,ex quo hoc casu non fieret trāsmissio.¶ Duodecimò ampliari potest in substitutione quæ fit in donatione,secūdum l.quoties.C.de do.quę sub modo.quæ etiam transmittitur ad hæredes, sc̄dm Bal.in d.l.quoties. in fi. hæc ampliatio potest extendi & ampliari in omnibus cōtractibus in quibus habet locū l.cū auus.ff.de condi.&demon.l.cum acutissimi. C.de fideicō.l.generaliter §.cum autem.C.de insti. & substi.vt in terminis tenet Soci.in d.l.cū auus. in lxvj. col.& dixi in d.consi.liij.versi.decimotertiò facit. hīc antè allegato.& in versi.decimò dixi,& etiam duodecimò quod pactum donationis appositum in personā alicuius est transitorium ad hæredem.vide quæ ibi dixi,quæ non repeto.¶Decimotertiò ampliat Benedicti in legi

in legitima ſeu quarta quæ filio debetur arrogato ex cõſtitutione diui Pij, quę nõ agnita in quoſcunq; hęredes trãſmittitur. ſecundũ Bar. in repe. l. ſi arrogator. in v. oppoſitione. ff. de adop. quẽ ibi ſequitur Bal. in ij. oppoſitione. & poſt Alex. do. meus Iaſ. qui plenè examinat in d. l. ſi arrogator. & in l. emancipata. C. qui admit. & vide etiã Pyrrhũ in d. tract. de ſuitate. in iij. q. ¶ Decimoquartò ꝓ ampliatione inſurgit dubiũ quid de iure introducto per cõſuetudinẽ, vel ſtatutũ. quia ſuprà diſputaui in tit. *des droicts & appartenances à gens mariez*. §. xiiij. in gl. fi. & in §. xij. huius tituli, in glo. *ou enfans maſles*. non inſiſto. & etiã examinat Benedicti in d. verbo, mortuo itaq; teſtatore. num. 228. ¶ Decimoquartò poſſet eſſe dubiũ de iure, quid in iure, accreſcẽdi, an trãſmittatur, & licet de iure non ſit trãſmiſſibile de per ſe, vt dicit Ang. in l. ex facto. ff. de hære. inſtit. tñ iũctum cũ ſubſtitutione vulgari trãſmittitur. l. qui ex duabus. ff. de acq. hære. vel quãdo veriſimiliter cognoſcitur ius ſibi obuẽturũ, ſaltẽ in parte, vt quãdo eſt inſtitutus in re certa, & illã accepiſſet priuſquã deceſſerit, cùm ius accreſcẽdi ſit hoc caſu trãſmiſſibile ad hęredes ſimul portione adita. l. hęc ſcriptura. §. fi. ff. de cõdi. & demon. Et de hoc iure accreſcẽdi, qũo ſit trãſmiſſibile, dixi in conſi. lxij. & in cõſ. lxvij. ¶ Decimoſextò habet locũ tranſmiſſio etiã in his quæ competũt iure ſpeciali, vt eſt in reſti. in inte. quæ ad hæredes etiã maiores ex beneficio minorũ trãſmittũ. tex. eſt in l. nõ ſolũ. ff. de minori. ¶ Decimoſeptimò vltra Benedicti dic ꝓ ius dicẽdi nullũ tranſmittitur ad hæredes, ſecundũ Bal. in c. ſciſcitatus. in pe. col. de reſcriptis. per tex. in l. ij. ſecũdo reſponſo. C. de hær. inſti. & ita tenet Iaſ. in l. emãcipata in ij. lectu. in fi. C. qui admit. licet videatur tenere cõtrariũ in d. l. ſi arrogator. in v. co. ff. de adop. & in l. ſcimus. §. fi. C. de inoffi. teſta. & in l. cum mota. in iiij. col. C. de tranſac. & vide eundẽ amplè in l. ſi infanti. in vij. col. C. de iure deli. & non dubitarem apud nos propter generalitatem huius cõſuetudinis *ce qui eſchoit au pere, eſchoit au fils*. ¶ Decimooctauò amplia in querela inofficioſæ donationis non præparata, quæ ita tranſmittitur ſicut querela inofficioſi teſtamẽti, ſecundũ Bal. in l. j. in pe. col. de inoff. dona. quẽ ſequitur idem do. meus Iaſ. in d. l. emancipata. hîc antè allegata in fine ſecundæ lecturæ. ¶ Hæc regula generalis limitatur tribus modis per eũdem Benedicti in d. loco, in verbo, mortuo itaq; teſtatore. ſ. alleg. ¶ Primò ſcilicet, vt nõ habeat locũ in bonorũ poſſeſſione ſecũdũ tabulas, quã filius non agnitã non trãſmittit, ſecundũ Alc. in d. l. emãcipata in pe. col. ver. non obſtat text. in d. §. C. qui admit. vbi dicit hoc eſſe ſubtile, ſed quia huiuſmodi bonorũ poſſeſſio apud nos non eſt in practica, cùm omnis hæres ſecundum cõſuetudines noſtras ſit ſaiſitus, ideo huiuſmodi limitatio non videtur eſſe alicuius effectus, & ideo credo ꝓ cõſuetudo noſtra vt operetur vltra ius commune, illud operatur ꝓ omne id quod euenire poteſt patri ſiue in petitorio ſiue in poſſeſſorio euenit filio & in eum tranſmittitur, licet non fuerit agnitum. ¶ Secũdò limitatur, niſi mortuo patre fuiſſet filio hęredi ſtatutus termin⁹ à ſuperiore ad deliberandum an velit eſſe hęres patris, vel nõ, quoniam eo tunc ſi decedat filius intra terminum ſibi datũ ad deliberandum, cenſetur eſſe tãquam extraneus, ita ꝓ non tranſmittit ex potentia ſuitatis ad quoſcũque, niſi reſiduum temporis dati à iudice, ſecundum Bar. in l. ex militari. §. fi. in fi. ff. de teſta. milit. per text. in l. cum antiquioribus. C. de iure delib. Sed aduerte, quoniam ille textus eſt aliter intelligẽdus & cum grano ſalis, ſcilicet quando ſumus in caſu vbi habet locũ ius deliberandi, quod nõ eſt apud nos, niſi in caſu in quo nullus reperitur ſimplex, ſed cum beneficio inuentarij, quod debet impetrari intra annum à die mortis. Nec video ꝓ hæres inſtitutus poſſit priuari iure ſibi quæſito in vim inſtitutiõis. niſi poſt xxx. annos, & licet induci poſſit conſuetudine aut ſtatuto ꝓ hęres inſtitutus debeat intra certum tempus adire hæreditatem ſibi delatam ex teſtamento, alias poſt tempus erit excluſus, ſecũdũ Bar. in l. ſciendum. ff. de ſuis & legi. hære. & Ang. in §. eadem habetur. inſt. de hær. quæ ab inteſtato deferuntur. non tamen credo idem quãdo eſt ſibi ſtatutus terminus à iudice quo adeat, quia iudex non poteſt eum priuare iure ſuo niſi poſt triginta annos: imò ẽt princeps non poſſet tollere ius alteri quæſitũ. l. fi. C. ſi cõtra ius vel vtilitatẽ publicam. multo minus iudex qui ſi nõ directò, nec etiam per indirectum: cùm etiã tale tempus xxx. annorum introductum ad priuandũ quẽ iure ſuo non poſſit iudex abbreuiare, cùm ſit determinatum à iure noſtro municipali & conſuetudine, ꝓ omnes præſcriptiones ſunt reductę ad xxx. annos, & in determinatis à ſuperiore non habet poteſtatem inferior & hanc opinionem tenet Pyrrhus in ſuis diſputationibus poſitis poſt ſuas cõſuetudines, in diſputatione ſuper titulo, de ſucceſſorio edicto. C. vbi concludit reſolutiuè ꝓ ſolùm poteſt ſtatui tempus vt detur interim curator bonis, per quem ſatisfiet interim creditoribus, & non aliàs. ¶ Tertiò limitatur prædicta regula quando filius primum locum ſuitatis tenens, cui hæreditas eſt delata, abſtinuit ſeu eam repudiauit in vita ſua, quia eo tũc eam non tranſmitteret ad hæredẽ, ne plus iuris in alium transferret quàm in ſe habeat ſecũdum Bar. & communiter docto. in d. l. ventre. ff. de acqui. hær. & in l. fi. ff. de teſta. milit. ita dicit Benedicti in d. loco, in verbo, mortuo itaque teſtatore. qui tamẽ dicit ꝓ filius in vita ſua, qui ſemel hęreditate patris abſtinuit reuocare poteſt abſtentionem ſuam, dummodo intra terminum, & ꝓ res ſit integra. textus eſt ſolẽnis in l. fi. C. de repu. vel abſti. hęreditate. de quo textu ibi facit magnum feſtum declarando & limitando tribus modis. ¶ Alia & ſecunda ſpecies trãſmiſſionis, quæ fit non ratione ſuitatis, ſed ſolùm ratione ſanguinis beneficio l. vnicæ. C. de his qui ante apertas tabulas. nã ſi moriatur aliquis deſcendens, quiſque ſit, hæreditate aſcendentis non adita, nec repudiata, illam trãſmittit ad quoſcunque deſcendentes. hæc in multis diſcordat à præcedenti, & in aliquibus concordat, vt declarat Benedicti in dicto verb. mortuo itaque teſtatore. à nume. 152. vſque ad num. 159. poſt do. meum Iaſ. in d. l. emancipata. in ij. lect. vbi ponit has tres ſpecies trãſmiſſionis. & de hac facit mentionem Bart. in d. l. ventre. ibi, quintus caſus. & doctores in dicta l. j. C. de his qui ante apertas tabulas. & ad Pyrrhum in d. tractatu de ſuitate. in viij. quæſtione. ad quæ loca recurrẽdum eſt ſi ſit quæſtio in patria iuris ſcripti: ſed quo ad nos in Burgundia & in Gallia vbi eſt conſuetudo quòd mortuus ſaiſit tam ex teſtamento quàm ab inteſtato; vel etiam vbi eſt conſuetudo quòd inſtitutio hæredis nõ habet locum, illa tranſmiſſio nihil operatur: quoniam in caſu vbi eſt conſuetudo quòd mortuus ſaiſit viuum ex teſtamento, ſtatim mortuo teſtatore tranſfertur hęreditas ad inſtitutum, qui eam nõ aliter aditam tranſmittit, dummodo ſit delata ante mortem inſtituti. quia aliàs caderet in caducitatem, ſecundum tex. in l. vnica. C. de cadu. tollend. in caſu verò vbi inſtitutio hæredis non habet locum, vt eſt in multis locis in Francia, etiam hæc tranſmiſſio nihil operatur, quoniam ſicut non prodeſſet inſtitutio, ita nec eius hæ

BIU Cujas

eius hæredi, cùm non possit plus iuris in aliũ trãsferre quàm qđ ipse habeat. Sed tñ semp mihi visum fuit ꝙ illa cõsuetudo generalis est aliter intelligẽda, vt dixi suprà hoc eo. tit. in §. v. huius tit. in gl. *ne ordonnance.* in additione ibi posita. vbi dixi, ꝙ debet intelligi in casu vbi sunt hæredes ab intestato, ꝙ institutio hæredũ inter eos nõ habet locũ, ne plꝰ relinquatur vni quàm alteri, & inter eos seruet æqualitas: sed ꝙ vnusquisq; non possit aliquẽ extrancũ qui eidẽ ab intestato succedere non debet, hæredẽ instituere in illis portionibus in quibus potest alio modo disponere secundum illas cõsuetudines, per donationes, aut aliàs, nõ videtur ꝙ non sit cõprehensum sub huiusmodi cõsuetudine generali, quia si vna via vni permittitur, cur nõ aliaꝰ argumẽto eorũ quæ dicũtur de lege Fusia Caninia tolleda de quo dixi in §. iiij. in gl. j. in tit. *des droicts & appartenances à gens mariez.* & ideo hoc casu posset habere locũ hæc trãsmissio secũda. ¶ Tertia species trãsmissionis est quę fit beneficio l. cum antiquioribus. C. de iure deliberan. de qua Bart. in d. l. vẽtre. ibi septimus casus. & per Ias. in d. l. emancipata. & in d. l. cũ antiquioribus. vbi dicit, ꝙ habet locũ tã in successione quæ obuenit de iure ciuili, quàm de iure prætorio, & nõ solũ ꝓcedit in hærede directo, iure directo succedẽte, imò etiã in succedẽte via substitutionis. ꝓput est de vulgari casus in l. cohæredi. & de pupillari in l. paterfamiliâs primis tabulis. & vtrobiq; Bart. & docto. ff. de vulg. & pup. substi. sed etiam in fideicõmissario vniuersali, cui fideicõmissaria hæreditas est restituẽda, per gl. in l. cũ filio. in verb. retenturũ. ff. de leg. j. quem sequuntur ibi Bart. & Ang. & Bal. in l. filiũ quem habentem. C. famiercisc. & Ias. in d. l. cum antiquioribus. & Benedicti in loco hîc antè allegato. vbi ponit in quo hæc tertia species trãsmissionis est plenior, & vtitur quo ad quid ꝙ sint duæ præcedentes, & quibus duæ prꝫcedentes sint vtiliores. ¶ Visum tamen mihi fuit ꝙ iste textus nõ loquitur de istis tribus transmissionibus, & ꝙ ista nostra consuetudo sit generalior: quia hæc nostra cõsuetudo & hæreditatẽ iam delatam, & deferẽdam patri si viueret, quæ eo mortuo filio defertur per repræsentationẽ quæ eadem persona in hoc censetur cum patre iã defuncto, & ista est maior, quia etiam priuilegiata, cõtra regulas iuris in pluribus, vt dixi, & tamẽ eodẽ modo etiam in saisina ciuili filius admittitur, prout pater admissus fuisset si vixisset, ideo maior est huiusmodi repꝫsentatio quàm trãsmissio. ¶ Sed qa huiusmodi verba videntur importare idẽ quod dictũ Pauli dicentis, Si filiꝰ, ergo hꝫres. de quo meminit gl. in l. necessariis. ff. de acquir. hære. Quæri potest nunquid filius statim mortuo patre teneatur effectualiter creditoribus, & statim sit fundata intẽtio cteditorũ cõtra eũ, nisi probet se abstinuisse ab hꝫreditate. gl. in d. l. necessariis. tenet ꝙ gl. in c. j. de solutio. distinguit an fecerit inuentariũ necne. quãuis ille textus in d. c. j. videatur in his verbis, sicut filiꝰ debita patris soluere tenetur, ita prꝫlatus debita prædecessoris pro ecclesiæ necessitate cõtracta, facere pro opinione affirmatiua quã recitat gl. in d. l. necessariis. allegando §. sui. insti. de hæredi. quæ ab intestato deferuntur. Bar. verò in d. l. necessariis. tenet opinionem gl. imò plus, ꝙ etiã nisi constet de immissione filij in hæreditate non tenetur ad debita. & istud etiam tenet Pyrrhꝰ in tractatu de suitate. in v. q. vbi ponit doctrinam Bar. in d. l. necessariis. & vltra eũ faciunt quæ dicit Alexan. in cons. j. in iiij. col. in j. vol. & Lud. Rom. in consi. cliij. in prin. & Socin. in consi. xcj. in ij. col. in j. vol. vbi hꝫres dicitur per additionẽ, & non alias: imò est probãda aditio, vt dicit Roma. in dicto loco. & vide Ale. in l. nõ hoc. in ij. col. C. vnde leg. faciũt quæ dicit Aret. in consi. cxxxvj. in princ. & quia istud est clarũ apud nos, ꝙ requiritur aditio seu immissio, cùm habeat beneficium abstinendi, nõ aliter insisto. dicit tamen Lud. Rom. in d. l. necessariis, ꝙ legitimatus nõ habet beneficium abstinendi. per text. in §. quoniam. in auth. quibus mo dis naturales efficiũtur legitimi. quem dicit se didicisse à diabolo.

§. VNDECIMO.

Double ligne a lieu entre freres & sœurs germains, au regard de tous leurs biens, & ausi a lieu entre les enfans desdicts freres & sœurs germains, sauf le droict des heritiers maternels desdicts enfans, & non plus auant.

IDem in comitatu Niuernẽsi, & in comitatu Burgundiæ seruatur dispositio iuris, vt hîc: & contrarium obseruatur in patria Aluerniæ. idem in comit. Borbonij.

ISta consuetudo cõuenit dispositioni iuris, vt habet in auth. cessante. C. de legi. hære. & in authen. defuncto. C. ad Tertul. & vide Ioã. Fabr. in suo breuiario, in auth. itaque mortuo. C. cõmunia de succes. vbi ponit quomodo fratres succedant simul, siue sint vterini cõsanguinei, siue sint vtrinque coniũcti. & videtur contrariari consuetudini suprà positæ in §. viij. & videtur ꝙ hæc verba, *sauf le droict*, &c. etiam videantur importare distinctionem illorũ verborũ *au regard de tous les biens.* dicam infrà, in gl. fi.

IN TEXTV IBI,

Et ausi a lieu entre les enfans desdicts freres.

ET intellige siue quando est quæstio ꝙ fratres succedãt alteri fratri, siue ꝙ vnus succedat alteri, siue ꝙ filij fratrum succedant patruo, aut alteri filio fratris, siue ꝙ vnus filius fratris debeat succedere fratri, aut alteri filio fratris, & essent alij proximiores, puta patruꝰ ex vno latere. quod videtur esse contra doctrinã Bart. in l. post consanguineos. §. legitima. ff. de suis & leg. & Alexan. in consi. suo clxvj. in v. volu. & Pau. de Cast. in consi. cccl viij. ¶ Sed hoc est, quia istud operantur hæc verba nostræ cõsuetudinis, quæ sunt satis clara, vt cõsuetudo nostra aliquid operetur, & aliquid addat iuri communi: secundum Bart. in l. ij. ff. de vsucap. Et maximè inter filios fratrũ, ꝙ vnus succedat alteri. faciũt hæc verba, *Et ausi entre les enfans desdicts freres:* quæ nõ possent esse magis clara ex quo in facti contingentia consului filium sororis ex duplici vinculo præferri debere filio sororis paterno ex vno latere tantùm, dicta tamen in fine huius gl. videntur contrariari huic decisioni. Cogita.

QVæro quid in filiis filiorũ fratrum? cõsului in casu emergẽti, decessit ab humanis quidã Ioannes N. filius dominæ Claudiæ, filiæ domini Ludouici, qui quidẽ Ludouicus habebat quinque sorores, quę quidem omnes descẽderunt à quodam Gulielmo, sed ex duabus matribus, videlicet Henriota, & Ludouica, ex domina Alba prima vxore dicti quondam Guliel mi, & dictus Ludouicus; Bona & Aliza ex domina Eusancia secunda vxore dicti quondam domini Gui-

BIU Cujas

lielmi.dictus Ludouicus auus dicti Ioannis, & Claudia eius filia mater dicti Ioannis ab humanis deceſſerunt relicto dicto Ioanne, qui quidem poſtmodum ab humanis deceſsit, relictis dictis Bona & Aliza ſororibus germanis dicti quondã Ludouici, aui dicti Ioannis defuncti, & Henriota, Margarita & Aliza ſororibus conſanguineis, ſcilicet ex latere patris tãtùm dicti quondam Ludouici, aui dicti Ioannis.

Queſtio. MOdò quæritur quis ſuccedere debeat huic Ioanni, & quõ? vr primò dicendum ꝙ dicta Bona & Aliza ſuccedere debeãt in totũ eidẽ Ioãni, †cũ duplici vinculo iungãtur: & ſic prę ferri debẽt his qui ſunt eidẽ Ioãni iuncti vno vinculo tãtùm, per tex.in d. auth. ceſſante. & in d.auth.defuncto. ſ. alleg. & per hanc noſtrã conſuetudinẽ, nã vt dicit tex.in §. ſi igit defunct⁹. in auth.de hær.ab inteſta.venię. & gl.ibi in ver.natos. col.ix. †potiores ergo ſunt qui duplici iure vtũtur quã qui vno. & ideo reliquis præponũtur. text.in §. ſi verò neque fratres. in auth. de hær. ab inteſt. venię, ibi, vt viciniores gradu ipſi reliquis præponãtur. ¶ Per iſtũ tex. ſatis ꝓbat regula quę habet, †ꝙ duo vincula ſunt vno fortiora. de quo ſatis amplè in rep. Iaſ. in l. re cõiuncti. col.iiij.in vlt.not.ff.de leg.iij.vbi etiam ponit †ꝙ duæ rationes vincunt vnam, & duo iura vnum.

1 *Duplici vinculo iũcti præferũtur iuncto vno vinculo.*

2

3 *Regula.*

4

NAm etiã dicit tex.in d.authẽ. ceſſante. ſuper quo fundata eſt cõſuetudo nr̃a, ꝙ ceſſante ſucceſſione deſcẽdẽtiũ, primò vocãtur fratres ex vtroq; latere, aut filij fratrũ. qđ vr etiã extẽdendũ ad nepotes, licet text. tantùm dicat in filiis fratrũ, ꝓ ea quæ dicit Bart.in l.liberorũ. in vj.col.verſi.remanet ergo in hoc ius cõe. ff. de verb. & rerũ ſignif. vbi dicit, †ꝙ qñ benoficiũ aliqđ cõceditur per ſtatutũ filiis, quod iam eſt introductum diſpoſitione iuris communis, trãſit ad nepotes: ſed ſic eſt ꝙ per conſuetudinẽ noſtrã, quę idẽ operatur quod ſtatutum, conceditur ꝙ *double ligne ait lieu entre enfans de freres & ſœurs germains.* quod iam diſpoſitione iuris diſponebatur. per dictam authen. ceſſante igitur.

5

ET iſtud tenuit in ſpecie Bologni. in addit. ad Matheſil. in tractatu ſucceſſionum ab inteſt. in iij art. principali, in ix.fol.ver.vera hæc eſt deciſio do.authoris. in fi. ꝙ hęc eſt veritas, allegando Iac. de Beluiſo.

6 Authen. ceſſante. SEd quicquid ſit, tenui contrariũ eſſe verius; ſ. ꝙ d. auth. ceſſante. nõ habet locũ in vlterioribꝰ, hoc eſt in nepotibꝰ q̃ ſunt vltra filios fratrũ. & hoc tenuit gl. multum notabilis in auth. poſt fratres. C. de legi. hær. vbi dicit Pau. de Caſt. ꝙ ſi quis decedat ſine aſcendentibus & deſcendentibus in directa linea, & ſinę fratribus aut filiis fratrũ relictis patruis ſeu etiã fratribus aut ſororibus aui aut proaui, licet alter ex ipſis ſit ipſi auo vel proauo vtriq; cõiũctus, alter ex vno tãtùm, admittũtur tamẽ pariter nõ facto delectu duplicitatis vinculi: ſunt enim in eodẽ gradu, licet ſint duplici vinculo: ſed id non curatur vltra fratres germanos, eorúmque filios. allegat Bart. in l. poſt cõſanguineos. §. hęc hæreditas. ff. de ſuis & leg. & iſtud eſt magis clarũ ꝓ cõſuetudinẽ noſtrã, quæ dicit, ꝙ nõ vlteriùs extẽditꝰ duplicitas vinculorũ, vt patet ꝓ hæc verba, *& non plus auãt*, quæ quidẽ verba declarãt cõſuetudinẽ noſtrã per ea quæ dicit Pan. in c. prudentiam. de offi. dele. & Ioã. And. in mercurialibus. iu c. accuſatus. de hæreti. in vj. nã prędicta verba reſpectu nominatorũ in ipſo articulo ſtant incluſiuè. l. cũ vltra. C. de nõ numera. pecu. per l. ſi vltra. C. de fideiuſſ. & reſpectu non nominatorum excluſiuè. l. j. ff. de inoff. teſt. & etiam facit, †quia incluſio aliquorũ eſt aliorũ excluſio. l. cùm prætor. ff. de iudi. c. nonne bene dicimus. extrà, de præſumptio. do. meus Iaſ. in l. j. in iij. col. ff. de legi. & Alexan. in l. j. in fi. in iiij. col. ff. de libe. & poſthu. ¶ Nam ex quo hæc noſtra cõſuetudo eſt in hoc limitata, quia nõ procedit vltra fratrũ filios, limitatũ producere debet effectũ. l. in agris. de acquir. rerum domi. & Iaſ. in l. age cũ Geminiano. C. de tranſ. & in l. ius ciuile. in iij. col. ff. de iuſti. & iure. & ſic cùm in hoc ſimus in nepote, & in filiis fratrũ, omnes prædictæ ſorores ſuccedant & in capita ſimul, cùm ſint pares, & in pari gradu, & hoc in oĩbus bonis quæ eidẽ Ioãni obuenerãt ex latere paterno incipiẽte à ſtipite originario, hoc eſt à dicto Guilielmo abauo vſq; ad perſonã ipſius quondã Ioãnis defuncti de cuius ſucceſſione agit̃: & hoc eſt quod vult noſtra conſuetudo rectè intellecta, & hoc nõ facta differẽtia, nec habito reſpectu ad hoc ꝙ aliquæ ipſarũ ſint ab vtroq; latere cõiũctæ, & hoc maximè in caſu iſto in bonis prouenientibus à trunco principali dicti Guilielmi, eo ꝙ oẽs ſuprà nominatæ ab illo deſcendũt: quantũ autẽ ad alia bona, exceptis bonis maternis, vndecũque prouenerint, idẽ eſt dicendũ, per ea maximè quæ dicit Pau. de Ca. in d. auth. poſt fratres. vbi vult ꝙ agnativel cognati poſt fratrũ filios ſuccedãt, nõ facta diſtinctione qualitatis bonorũ: & hoc intãtũverũ eſt, ꝙ etiã procedit in bonis quæ ipſi Ioãni eſſent quæſita ex aliquo ſuo tranſuerſali ex linea ſua materna: nã licet Hẽriota, Margarita, & Aliza nõ ſint cõiunctæ niſi ex latere paterno, tñ admittẽtur ad alia & huiuſmodi bõa, & ſic quæſita: quia licet dicatur, materna maternis, & paterna paternis, vt ſ. dictũ eſt in hoc ti. §. *les heritages enſuyuent*, & c. hoc tamen verum eſt in linea directa. ita pulchrè Ang. in §. ſi plures. verſi. ſecundò dubitari ſolet. inſt. de legit. agna. ſucceſ. vbi dicit, ꝙ non reperitur iure cautum ꝙ illud habeat locũ in bonis quæſitis ex trãſuerſalibus. & probat per tria motiua, de quibus ſuprà dixi in d. §. les heritages. in fi. ¶ Ex quibus ſupradictis tenui prędictas quinque ſorores debere venire ad ſucceſſionem dicti Ioannis in capita in omnibus prouenientibus à d. Guilie. & aliis paternis, & in bonis etiam maternis à linea tranſuerſali ſibi obuentis.

7 Incluſio vnius, excluſio eſt alterius

INtellige tamen quãdo ſunt tantum vlteriores poſt fratrũ filios, quia ſi filius fratris haberet alium filiũ fratris, & ex filio fratris aut ſororis mortuæ filiũ aut filiam, ſuccederet dicto filio fratris ſuæ matris aut ſui patris cum alio filio fratris per repræſentationẽ, quæ etiam hoc caſu haberet locum in omnibus bonis prę ter materna illius filij fratris ſui patris aut matris quę competere deberent fratribus maternis dicti ſiij fratris defuncti, eo ꝙ repræſentatio habet locum in omnibus ſucceſſionibus, vt ſuprà dictum eſt. iſte caſus ſæpe euenit, & ita dixi pluries contra multos qui tenuerunt contrarium, ſed iſta eſt veritas.

QVantũ autẽ ad alia bona materna, aduertendũ eſt ꝙ ſunt in triplici numero. Primò ſunt bona matris dicti quondã Ludouici, qui fuit auus dicti Ioãnis quæ erat abauia dicti Ioannis, & ſunt bona Euſancię, quæ fuit ſecũda vxor dicti quondã Guil. & mater Bonæ & Alizæ. Secũdò ſunt bona vxoris dicti quondam Ludouici, quæ fuit auia ipſius Ioannis. Et tertiò ſunt bona dñæ Claudiæ filiæ dicti Ludouici, matris dicti Ioãnis. quãtùm ad bona quę ſunt ex linea materna, ſcilicet ex linea Euſanciæ, nõ eſt dubium ꝙ dña Bona & Aliza debẽt in his ſuccedere, excluſis aliis, per tex. noſtræ cõſuetudins in §. *les heritages enſuyuent*, &c. *ſoit en prochain, ou en loingtain degré.* Idẽ dicendũ eſt de bonis Claudiæ, quæ habuit à quõdã Ludouico ex latere materno, hoc eſt ex ipſa domina Euſancia eius Claudiæ auia, quantũ autẽ ad bona auiæ ipſius Ioãnis, vxoris ſcilicet dicti quondam Ludouici, conſuluerunt ꝙ tan

quam

quam proximiores Bona & Aliza debẽt in illis succedere, quia dicũtur esse de trunco materno, ex quo dixi & dico ℘ in talibus neque Bona & Aliza, nec alię tres sorores debẽt in istis succedere, sed parẽtes illius vxoris quondam domini Ludouici, in quocũque sint gradu, per tex. ad literam in §. *les heritages enſuyuent* &c. ſ. eod. tit. ibi, *ſoit en prochain, ou en loingtain degrẽ*.

SEquitur ergo ex prædictis quòd, *double ligne*, vltra filios fratrum non consideratur tam de iure quàm de consuetudine.

Respondet obiecta. 8 Appellatione filiorum comprehendi nepotes, quomodo intelligendum.

ET ad obiecta in contrarium facilis est responsio: primò ad illud quod dictum est, ℘ Bar. in d. l. liberorum. v. col. ff. de verb. signi. † dicit, ℘ appellatione filiorũ continentur nepotes in statutis, qñ per statutũ disponit id quod iã erat de iure cõmuni introductũ: ad istud dico ℘ istud crederẽ esse verum, qñ ius cõmune dispoſuisset idẽ esse in illo casu in nepote sicut in filio, quia tunc si statutũ disponeret postmodũ id quod iã erat dispositũ de iure cõmuni in filio, licet de nepote nullã fecisset mentionẽ, ℘ tunc statutũ deberet extẽdi & interpretari vt etiam intelligeretur in nepote. Sed quando non est statutum de iure communi de nepote, imò est expresè decisum in cõtrariũ, ℘ nepotes in hoc casu non cõprehendantur, hoc casu statutũ nõ facit ℘ appellatione filiorũ contineantur nepotes, & maximè quia per hoc sequeret correctio iuris: ex quo sequitur ℘ tunc appellatione filiorũ nepotes nõ con-
9 tinentur. nam vt dicit Bar. in d. l. liberorũ. in v. col. † illud quod dicitur, ℘ appellatione filiorũ continentur nepotes, istud est ex interpretatione extensiua, quod satis bene probat text. in l. iusta in interpretatione. ff. de verb. & rerũ signifi. sed iniquũ esset ℘ per interpretationẽ tolleret succeſſio illis quib' debetur ex lege & dispositione iuris, scilicet authẽ. post fratres. C. de legit. hæredib. & ita in simili arguit Alex. in apo. ad Bar. in l. Lucius, *la ſeconde*. ff. de hære. insti. imò etiam si hoc esset verum in hoc statutò, sequeretur ℘ per subauditionẽ & interpretationẽ corrigerẽtur iura, de quibus suprà, quod est contra gl. multũ notab. in c. cupientes §. ℘ si per viginti. in ver. petere. de elect. in vj. quam alleg. Ias. in l. frater à fratre. in xij. col. in lect. ff. de condi. inde. & in authẽ. nouissima. in xj. col. C. de inoff. testa. & in l. emancipata. in pen. col. C. qui admit. Barb. cõſi. xij. in x. col. in j. vol. nam ex quo in hoc est cõsuetudo quæ scripturã limitat, ita vt non extẽdatur vltra filios fratrum, per verba in ea posita, *& non plus auant*, cũ sua limitatione debet intelligi, nec potest ampliùs restringi, aut ampliari, per ea quæ dicit Franc. Cur. antiquus in consi. suo xiij. in iiij. col. & consi. xxxv. in x. col. imò etiam qñ talia verba nõ essent in consuetudine nostra
10 Mens statuti non præsumitur contra dispositionem iuris. idem esset dicendum, cùm † mens statuti nunquã præsumitur contra iuris dispositionẽ. l. ij. C. de cõdi. inser. l. fi. C. de sentẽ. pas. l. Titia. §. idem respõdit. ff. de verb. oblig. & Franciſ. Curt. antiquus consi. suo xxvij. in iij. col. & ideo etiam si in consuetudine nostra non essent talia verba, *& non plus auant*, quantum ad nepotes relictum esset & omissum per consuetudinem nostram, ex quo recurrẽdum est ad iuris communis dispositionem. l. si extraneus. ff. de cond. ob cau. l. si cum dotẽ. in prin. ff. ſol. mat. l. commodiſſimè. ff. de liber. & posthu. Or sic est nunc ℘ de iuris communis dispositione nepotes non comprehẽderentur, vt suprà dictum est in prin. per gl. & doc. in d. authen. post fratres. & Iaco. de Beluiſo in §. si verò neque fratres. in authen. de hære. ab inteſta. venienti. & Nico. de Vbal. in suo tracta. ſucceſſionũ ab inteſta. in tertia parte principali. in iij. col. igitur. &c. ¶ Imò expresè in hoc casu authen. vnde ſumitur dispositio authen. ceſſante. excludit vltra filios, cùm dicat, huiusmodi verò priuilegium in hoc ordine cognationis solis præbemus fratrũ masculorũ & fœminarũ filiis, aut filiabus, vt in suorũ parentũ iura succedant. nulli alij omnino personæ ex hoc ordine venienti, hoc ius largimur. & sic ibi ius tantum disponit quantum consuetudo.

QVid dicendũ ad Bologninũ in addi. ad Matthæũ Matheſil. quem ſ. alleg. dicentem, ℘ veritas est ℘ concludatur vltra nepotes, prout tenet Iac. de Beluiſo. dico ℘ corruptè eum allegauit, & ℘ debuit eũ allegare pro opinione contraria: & ita eũ alleg. Paul. de Caſt. in d. auth. post fratres. vbi doct. istud tenent post gl. Quæ quidẽ cùm cæteris melius intelligat, tenenda est, prout dicit Bart. in consi. suo quod incipit, Andriſiolus. & dicit idem Bar. in l. vt vim. ff. de iust. & iure. ℘ authoritas gl. est maior cæteris. & Bald. in l. cùm hæreditas. C. depoſ. dicit † ℘ authoritas gl. omnes alias antecellit. & idem Panor. in c. j. de const. plura per Ias. de authoritate gl. & per do. meum Claudiũ de aquis, in repet. l. vt vim. in antepenul. col. ff. de iusti. & iure. quæ hîc non transporto, cùm non sint necessaria.

11 *Gloſſæ authoritas magna.*

LImita † hunc §. cũ d. authen. ceſſante. nõ habere locũ in feudalibus. Bal. & Aluaro. in c. j. in fi. de ſucceſſio. fratrũ, & gra. ſucceden. in feud. Alex. conſi. ix. ad finẽ. in v. vol. Iacob. de S. Georgio in suo tractatu feudorũ, in gl. pro ſe & eorum filiis. Franc. Curt. in tract. feudorum. in iij. parte principali. in xxxij. cha. verſi. vj. quæro. sed licet istud sit verum de iure, crederem contrariũ esse de consuetudine nostra, per tex. nostræ consuetudinis, & ea quæ ibi dixi in §. *en choſes feodales*. suprà titu. de feudis. vbi dixi ℘ feuda in regno Franciæ sunt redacta ad instar patrimonialium.

12 *Authen ceſſante.*

LImitatur tñ supradicta nostra cõsuetudo, quando tractatur de ſucceſſione deſcendentiũ, vt puta, Titius habuit duas vxores: ex prima Mæuiũ & Semproniũ fratres cõsanguineos & vterinos, ex secũda habuit filiã Corneliã. Mæuius deceſſit relicta Alexia eius filia, quæ demũ obiit, & de eius ſucceſſiõe agitur inter filios Sẽpronij, volẽtes tanquã cõiuncti defunctæ duplici vinculo excludere filios Corneliæ coniunctæ ex vno parente tantũmodo, scilicet ex parte patris. dubitatũ fuit quid iuris? & videbatur per tex. huius consuetudinis ℘ filij Sempronij debẽt excludere filios Corneliæ, propter duplex vinculũ consideratũ in cõsuetudine nostra generaliter, & sine distinctione. & ideo ita intelligẽdũ erat arg. l. de pretio. ff. de publicia. in rem act. & gl. in ru. C. etiã ob chirog. pecu. Sed cùm casus veniſſet in facto in parlamẽto Burgũdię, fuit decisum cõtrariũ, ad vtilitatẽ honorabilis ac sapiẽntis viri magiſtri Philip. le Lieure aduocantis & patrocinantis in d. curia, eo ℘ duplex vinculum non consideratur in ſucceſſione deſcendentiũ, sed tãtummodo gradus, vt in terminis voluit Bar. l. poſt consanguineos. §. legitima. ff. de suis & legi. hær. p §. ſin verò neque fratris. in ver. secundũ gradus prærogatiuam. in auth. de hæred. ab inteſt. venient. col. ix. idem soluit Bal. in auth. ceſſante. C. de legi. hære. Pau. de Caſt. in auth. poſt fratres. eo. tit. Alex. in apoſt. ad Bar. in d. §. legitima. & facit in §. huiusmodi verò priuilegium. in auth. de hæredi. ab inte. venient. vbi dicit tex. ℘ est priuilegium fratribus & eorũ filiis coniunctis duplici vinculo, siue parente vt prę ferantur in ſucceſſione fratrsi mortui aliis coniunctis vno vinculo tantummodo: si ergo est priuilegiũ, nõ est vltra casum extendenda. l. qđ verò cõtra. & l. ius singulare. ff. de legi. Et sic ista consuetudo procedet quãdo agitur de ſucceſſione aſcẽdentium, non de

Consuetudinis limitatio.

BIU Cujas

ſcendentiũ, vi in caſu prędicto, quia cùm ſit dubia, venit declarãda ſecũdũ ius cõe. l. ij. C. de noxalibus, cum ſimilibus. & expreſſe ita cauetur infrà, in fine harũ cõſuetudinũ. & ſi dicatur q̃ ita intelligẽdo iſtã cõſuetudinẽ, nihil ad ius cõe addet, contra doctrinam Bart. & doc. in l. ij. ff. de vſuca. dic q̃ hoc non videretur nouũ, cùm habeamus plures cõſuetudines quæ nihil addũt ad ius cõe. Et iõ meliùs vt cõſuetudo ſit nulla, q̃ ſit iuri cõtraria, vt dicit Bal. in l. j. per illũ tex. C. de pac. pign. ¶ Adde Alex. in cõſ. ſuo clxvj. in v. vol. vbi vĩ alio modo limitare hãc noſtrã cõſue. de qua ſ̃. dixi in gl. ij. Sed qũo hoc caſu ſuccedãt filij fratrũ filio fratris, an in capita, aut ſtirpes? dic q̃ in ſtirpes, vt tenet cõſuetudo noſtra ſuprà poſita in hoc tit. §. ix. inci. *s'ils ſont pluſieurs*, in his verbis, *ou autres*. & eſt etiam de iure, vt ibi dixi.

IN TEXTV IBI,

Sauf le droict des heritiers maternels deſdicts enfans.

ISta conſuetudo in his videtur in ſe implicare cõtra rietatẽ in generalitate ſui diſpoſiti, & in hac limitatione. Nam ſi duplex vinculũ habeat locũ in filiis fratrũ in omnibus bonis, quomodo poteſt habere locũ prędicta limitatio in filiis fratrũ in bõis maternis, quę ſecundũ illam debẽt illis remanere ſalua? & adhuc me magis facit dubitare illud verbũ, *tous*, cùm qui totũ dicit, nihil excludat. l. Iulianus. ff. de leg. iij. Cogitet alter & ſoluat. ¶ Cogitãdo ſolutionẽ iſtius dubij nihil aliud dicere poſſum, niſi q̃ eſt error. Et poſt hæc verba *maternels*, debent poni hæc verba, *ou paternels*. & hoc modo bene ſtabit conſuetudo, & poterit habere locum, aliàs de nihilo operarentur talia verba.

QVicquid ſit, hæc verba huius conſuetudinis poſſunt ſtare, & vidi caſum in terminis de duobus filiis duorũ fratrũ, quorũ vnus habebat fratres ex latere materno, qui mortuus eſt relicto filio fratris ſui patris, & relictis ſuis fratribus vterinis. Nam filius fratris ſui patris ſucceſſit in omnibus bonis præterquã in bonis maternis, in quibus ſui fratres vterini ſucceſſerũt. Et ita dixi in caſu emergenti, propter hæc verba huius cõſuetudinis, quæ non ſunt fruſtratoria, nec implicant contrarietatem, quicquid aliàs ego dixerim.

ET ſic hoc modo eſt dabilis aliusintellectus ad hãc conſuetudinẽ, ſ. q̃ hæc cũſuetudo habet duos articulos diuerſos & ſeparatos, qui ſunt diuerſi & in iure & in facto, vt videri põt, quoniã primus eſt cõtẽtus in his verbis, *double ligne a lieu entre freres & ſœurs germains au regard de tous leurs biens*. ſecundus verò eſt contentus in his verbis ſequẽ. Et *auſſi a lieu entre les enfans deſdicts freres & ſœurs germains, ſauf le droict des heritiers maternels deſdicts enfans, & non plus auant*. & hic ſecũdus caſus loquitur tãtùm quando eſt quæſtio de ſucceſſione filiorum fratrũ inter eos, vt ſatis denotatur perdictionem, inter, quæ includit nominatos, & excludit alios. & in hoc caſu voluit q̃ duplex vinculũ habeat locũ cũ reſtrictione tantũ §. viij. inci. *les heritages enſuyuent*. per hãc clauſulã, *ſauf le droict des heritiers*. quo caſu non eſt quæſtio de omnibus bonis, prout in primo. & ſic etiã vĩ q̃ per hãc conſuetudinẽ nõ ſit cõprehenſus caſus, qñ filij fratrũ ſuccedũt cũ patruis, ex quo in hoc caſu non impedietur incluſio illius in d. §. *les heritages enſuyuẽt*. qui quidem §. eſt generalis, cõprehẽdens oẽs caſus in quibus eſt quæſtio de ſucceſſione bonorũ ꝓuenientiũ ex diuerſis trũcis. & quia hic §. ſequẽs ponit caſum ſpecialẽ in quo nõ trũcant, ſ. in ſucceſſione fratrũ ex vtroq; latere, in illo caſu impeditur incluſio generalis in d. §. vt dixi ſ̃. in d. §. *les heritages*. in gl. *en prochain*. in fine. & in §. præcedenti. in gl. *en pareil degré*. ex quo ergo alius caſus, ſ. quãdo filij fratrũ ſuccedũt cum patruis, non eſt ſpecialiter cõprehẽſus poſt regulã generalẽ illius §. *les heritages enſuyuent*. remanebit cõprehẽſus ſub illa generalitate, per interpretationẽ iſtorũ. ſtatutorũ in eodẽ volumine: ne vnũ cõtrarietẽ alteri. & ita debet fieri interpretatio de plurib⁹ ſtatutis in eodẽ volumine cõtẽtis, ita q̃ vnũ debet interpretari ꝑ aliud vt dicit Bar. in extrau. ad reprimẽdũ. in verb. nõ obſtã. Ro. in cõſi. cccxcix. inci. vt præſens conſultatio. Alex. in conſi. lxxx. in iij. col. in j. vol. & in cõſi. cxlj. in iij. col. in ij. vol. ex quo non remanebit ille caſus tanquãomiſſus ſub diſpoſitione iuris cõmunis, quia ſatis eſt cõprehẽſus in cõſuetud. noſtris. cõtra opin. tamen aliquorũ aduocatorum & Diuionen. & Pariſien. pro opinione quorum videtur facere conſi. Alex. in conſi. clxv. inci. ſuper propoſita quæſtione. in v. vol. ſed ibi non habẽt ſimilem conſuetudinem prout habemus.

IN TEXTV IBI,

Et non plus auant.

ET fundant hæc verba in auth. de hære. ab inteſta. veniẽtibus. §. ſi igit' defunctus. in verſ. huiuſmodi verò priuilegiũ in hoc ordine cognationis ſolis præbemus, &c. de quo videri põt Bar. in l. ij. §. legitima. ff. de ſuis & legiti. & videat' Alex. in cõſil. ſuo clxv. incip. ſuper propoſita qõne. in v. vol. hîc antè alleg. qui allegat conſiliũ Pau. de Caſt. quẽ videas in dicto conſilio.

QVid operetur hæc dictio, & non vltrà, videatur amplè per Guil. Benedicti in ſua repet. c. Ray. in verbo, Alterochæ filiæ. de teſtamentis. vide tamen caſum hîc antè poſitum, vbi prædicta ſucceſſio vltrà extendatur propter repræſentationem, quæ habet locũ in omnibus ſucceſſionibus.

§. DVODECIMO.

FEmme marice de pere & de mere par mariage diuis, viuãs ſes pere & mere, & à laquelle eſt conſtitué dot & mariage diuis par leſdicts pere & mere, ou par ledict pere ſeulement, viuant ladicte mere, ne retourne point à la ſucceſſion deſdicts pere & mere, ne les deſcendans d'elle, tant qu'il y ait fils ou enfans maſles deſcendans dudict fils, s'il ne luy eſt expreſſement reſerué par ledict traicté. Et n'entend-on point par ce priuer la femme de ſucceſſion collaterale, ne d'autre donation que ſes pere ou mere luy voudront faire, ſans tiltre de hoirie.

IDem in comitatu Niuernenſi, & Burgundiæ. idem in patria Aluerniæ. Idem in ducatu Borbonij. ¶ Hi enim qui talia per cõſuetudinem introduxerunt, naturæ accuſatores dicuntur. l. maximum vitium. C. de lib. prẽter. Si enim vitiũ eſt mulieres naſci, id potiùs patri quàm matri adſcribendum eſt. l. lege xij. tabularum. C. de legiti. hæred. imò expedit vt mulieres naſcantur, ad hoc vt alios maſculos poſsint concipere. Sed pro certo

Accuſatores naturæ.

certo credendū est hæc dispositā esse nō propter odiū mulierū, sed potius ꝓpter fauorē masculorū. † videt enim honor domus & familiæ magis cōseruari si hereditas veniat ad masculos quàm si ad fœminas. Ad hoc bene facit tex. in §. quod ad fœminas. instit. de legiti. agna. succes. ibi, qđ nō ita constitutū erat, quia cōmodius videbat ita iura cōstitui, vt plerunq; hæreditates ad masculos confluerent. Et ideo vī ꝙ mens statuētiū fuit fauere agnatis, vt agnationi salua sit dignitas. l. ab omnibus. circa princ. ff. de leg. j. l. j. §. si seruus. ff. de vētre inspiciē. l. super statu. C. de quæstio. † Constat autē ꝙ per diuitias familiæ conseruātur, & honestas perit propter inopiā. l. j. ff. de custo. reorū. in auth. de defen. ciui. in prin. §. j. coll. iij. & l. si creditores. ff. de priuile. credit. l. pietatis. C. de suspec. tut. † imò egestate sordentibus vita est suppliciū, & mors solatiū. l. quis. C. ad l. Iuli. maie. † familia enim propriè cōsistit in agnatis. l. pronūtiatio. ff. de verb. signi. & ideo dicit Soci. in cōsi. suo xxx. in iij. col. † ꝙ statuta excludentia à successione fœminas dotatas existentibus masculis, sunt introducta in fauorē agnationis & familię. Et dicit Frā. de Curte in cōsi. suo xl. in v. col. inci. Dominus labia &c. vim præsentis. † ꝙ talia statuta quę excludūt fœminas propter masculos, censentur moueri ratione agnationis conseruandæ, † quæ per masculos conseruatur, nō per fœminas, cùm trāseant in alienā familiā. l. cū in adoptiuis. C. de adop. & Soc. in d. consi. suo xxx. & dicit Socin. in consi. suo xxxj. ꝙ licet hæc ratio sit omissa à statuto, tñ debet haberi pro expressa. Idē tenet Ludo. Rom. in consi. suo xvj. inci. Viso themate consultationis. in ij. col. & in consil. xxxij. Et plura ad hoc alleg. Franc. de Curte senior in consil. suo lxxx. in iij. & iiij. col. vbi plenè & ad satiuritatem. Barb. verò in consi. suo xiij. & in consi. xiiij. & in consi. iiij. in j. vol. multū bene explicauit hanc rationē huius statuti, disputando an sit rationabile, vel irrationabile. Et licet Bal. in l. iij. C. si penden. appella. mors interue. in fi. dicat, † ꝙ talia statuta sunt cōtra naturalē rationē. & idē Bal. in l. intestato. ff. de legi. tut. dicat, † ꝙ tale statutū per quod filia dotata non succedit. nō est rationabile. & ita etiam dicit in c. j. de feud. cognitio. & ideo dicit Bar. in l. j. C. de sum. tri. & fide ca. in vj. q. † ꝙ tale statutum tanquā odiosum & irrationabile nō debet extendi ad bona alibi sita. & Frā. de Curte in cons. xliiij. inci. Statuto seu consuetudine. in xij. col. cum sequē. † dicit talem consuetudinem restringēdam ad personas mentionatas, nec extendendam, cùm sit odiosa & irrationabilis. quod tenēt multi doctores allegati per eundem Curtium in d. consi. lxxx. in ij. col.

ADDITIO. Matt. de afflic. in d. constit. regni Siciliæ, quæ incipit, in aliquibus. in ij. no. in iij. lib. dicit ꝙ tale statutū est cōtra oīa iura, vt ibi declarat. & in iij. q. dicit ꝙ tale statutū est odiosum. Albe. Bru. in tract. de statu. excludēte fœminas à successione, quærit de multis. Primò, & in j. art. an talia statuta valeant. & est fol. ij. Secundò verò, & est fol. iiij. quærit de origine horū statutorū. Et tertiò eodē fol. iiij. quærit qua ratiōe sint facta talia statuta. Quartò verò, fol. v. quærit an talia statuta sint fauorabilia aut odiosa. ¶ Tamē Barb. in dictis consiliis, maximè in consi. iiij. ſ. allegat. † dicit illud esse fauorabile duplici de causa. Primò ratione cuiusdam recompensationis, & ex cōsuetudine modernorū temporum, ex qua cōsuetudine probabiliter sequitur coniectura mētis, & ratio statuentis. l. si seruus pluriū. §. fi. ff. de lega. j. Est enim cōsuetudo moderna, vt superstites agnati subeāt onera defunctorū ad propulsandū iniurias actiuè & passiuè & ad similia multa onera, & incōmoda. Est ergò æquū vt ibi collocentur cōmoda prouenientia ex agnatione vbi collocātur incōmoda. l. j. §. fi. ff. de aqua pluuia arcen. hæc ratio nō multū militat, nisi in feudis, in quib⁹ mulieres sunt incapaces, quia in allodialibus & aliis negotiis possent fœminæ subire onera aut per se aut p alios, ideo prædicta nō mihi videntur multū seruire. ¶ Secūda ratio est, quæ suprà dicta est, ſ. propter publicā vtilitatē, quę expostulat facultates suas singulis agnationib⁹ cōseruari, vt familiarū salua sit dignitas, & honor. d. l. j. §. si seruus. cū aliis ſ. alleg. quia maiores diuitię necessarię sunt masculis ad agnationē, & honestatē familiæ cōseruādā. l. Titia cū testamēto. §. Lucius. ff. de lega. ij. & ibi Bal. dicit hāc esse rationē taliū statutorū. Et etiā dicit Alex. in consi. suo xx. in ij. col. & in consi. suo lx. in j. col. inci. Stat statutum. Et ideo dicit August. de ciuitate Dei lib. iij. † ꝙ per diuitias in familiis decus & honor conseruatur. Et apud Iuuenalē Satyricū præclarè scribitur, *Haud facile emergunt quorum uirtutibus obstat Res angusta domi.* Et ideo hac ratione debet dici dicta consuetudo rationabilis, maximè etiā † quia honores & munera publica potioribus & honestioribus indicenda sunt. l. honores. ff. de decu. † interest enim reipublicæ per ditiores & digniores regi, non per pauperes & abiectos. d. l. honores & in auth. de defen. ciuita. in prin. & §. j. & constat honores & munera publicorum gerendorū officiorū ad virilem sexum pertinere. l. fœminæ. ff. de reg. iur. Igitur prædicta ratio fuit bene cōiecturata, maximè etiā quia istud est de iure diuino & lege Mosaica, vt excluderētur sorores ad succedendū existentibus masculis, vt habetur num. 27. homo cùm mortuus fuerit absq; filio, ad filiā eius trāsibit hęreditas, ergo si habeat filiū, nō transibit hęreditas ad filiā. De hoc textu facit mentionem Iaſ. in l. qui se patris. in quinta col. C. vnde liberi. vbi quærit an hodie in successionibus illa lex Mosaica seruetur. Intellige tamē prædictam esse rationabilem quando mulier seu filia est dotata, prout est in casu nostræ cōsuetudinis, vt dicit & tenet Ioannes de Imola in l. Titio centum. §. j. ff. ff. de cond. & demonst. & doctores suprà alleg. in pluribus locis, maximè Barba. in dictis cōsiliis, & Franc. de Curte in locis suprà alleg. † Et ideo dicit Bal. in c. j. de feudi cognitione. ꝙ statutum disponens ꝙ filia nō succedit, sed sit dote contenta, stātibus masculis agnatis, tenet. Et idem voluit in l. cum lege Leonina. C. de epiſc. & cler. idem Bal. in cōsi. suo, quod incipit, Mart. Io. de Florētia. quod est positum inter consilia Ange. nu. 68. & Barb. in c. sicut consuetudo. in xvj. colum. de proba. & plenè per eum in rub. de succes. ab intest. vbi tenuit † ꝙ illa l. maximum vitium. C. de liberis præteritis. tenet indistinctè, & statuta terrarum in contrarium sunt abusiua.

1 Ratio quare hæreditas potius ad masculos quā fœminas deueniat.

2

3 Egestatis incōmoda.

4

5 Nota de statuto excludente.

6

7

8

9

10

11 Quod ita statuta sint fauorabilia.

IN TEXTV IBI, Femme.

QVæro † quid de vno filio qui habuit viuente patre donationem propter nuptias? videtur quod sit idem, quia correlatiuorum est eadem ratio. Dic ꝙ non est verum, quia non est eadem ratio in vno sicut in alio, vt tenet in specie do. meus Iaſ. in ru. de acquir. posſeſſ. ff. in fine.

1 De filio qui habuit bona propter nupt.

ITem quid † de nepte maritata per auum? vide Bald. in consi. suo xxx. incip. Præsuppositio statuto quòd filia à patre dotata in j. volum. in ij. col. & vide Francis. de Curte in consi. suo xxxiiij. in v. & vj. colum. vbi dicit quòd idem est in filia fratris quæ est neptis, dotata ab auo. quod an sit verum, dicam infrà in cōclusione

2 De nepte.

13 Augustinus. Iuuenalis.

14

15

Mosaica lex excludit fœminas a successione.

16

l. maximū vitium.

BIU Cujas

harum conſuetudinum,in gl. *qu'ils ne fuſſent comprins.*

IN TEXTV IBI,
Mariee.

1 De deſpõſata tãtũ.

QVæro quid ſi † fuerit deſponſata ? Bald. poſt Iac. de Rauen.& Petr.in l.non ſine. C. de bo. quæ libe.quærit hãc quæſtionem,& dicit, aut ſtatutũ dicit, mulier dotata non ſuccedat, & tunc intelligitur ſiue ſit maritata,ſiue non, ſiue ſit dotata in teſtamẽto patris,ſiue antè: aut ſtatutum dicit ꝙ mulier maritata & & dotata,& tunc non ſufficit ꝙ ſit deſponſata, ſed requiritur quòd ſit maritata. Et ita etiam videtur tenere Socin.conſi.ſuo xxx.in ix. col.

ADDITIO. Et intellige ꝙ ſufficit quòd ſemel ſit dotata,quoniã ſi perdat dotem,non tenetur iterũ frater poſt mortẽ patris dotare,aut dare dotẽ,vt videtur tenere Mat.de affl.in conſt. regni Siciliæ,quæ incipit, fratribus.in ij.quæſt.j.nota.in iij.lib.Et de ſupradicta deciſ.ꝙ etiam non ſufficit ꝙ ſit deſponſata per verba de præſenti,ex quo tex.dicit,maritata, vide Hippoly. de Marſil.in conſi.ſuo lxj.in ij.col.vbi plura ad hoc al leg.Plenè de hoc artic.vide Albe.Bru.in ſuo tracta.de ſtatuto excludente fœminas.in vj.artic.principali, in iiij.art.illius vj.& in vij.quæſt.dicti iiij.art.vbi amplè. & ꝙ non ſufficit quòd ſit dotata ſimpliciter, niſi ſit maritata,vide eundem Albertum in xviij.q.illius iiij. artic.quæ eſt in vj.artic.principali.

ET quia ibi dicit Bal.ꝙ ſi ſtatutũ ſeu cõſuetudo diceret ſimpliciter ꝙ ſit dotata,intelligitur ꝙ ſit dotata tẽpore mortis dotare debẽtis.Ita tenet Bar.in l.q pupillã.ff.de adul.& in l.cũ plures.§.fi.ff.de adm. tut. Idem Bar.in l.Titio centũ.§.fi.ff. de condi. & demon. Faciũt quæ dicit Felin.in rubr.proœmij Decret. in iij. col.qñ dicit,quæ dicatur dotata,de quo dicã infrà eo. gl.*viuans ſes pere.*& ſufficit ꝙ ſit dotata in teſtamento, vt per Soc.in cõſ.ſuo xcij.incip.circa primũ.in iij.col.

2 De ingrediente monaſterium.

ITem † quæro, pone ꝙ aliqua filia ingrediatur monaſterium,an ei debeat conſtitui dos, ad hoc vt ſit
3 excluſa à ſucceſſione patris?dic quòd ſic, † & an illud quod offertur ſupra altare dicatur eſſe loco dotis?dic ꝙ non.prædicta dicit Feli.in c.eccleſia ſanctæ Mariæ. in xxvij. col.de conſtitu.

ADDITIO.Vide amplè Geor. Natan. in repeti. c. quanuis.de pac.in vj.in xij.q. ij. quæſtionis principalis.& Mat.de affl.in conſt.regni Siciliæ, quæ incipit, in aliquibus.in vj.quæſt.iiij.nota.in iij.lib. & vide Alber.Bru.in vj.arti.principali,in v.quæſt.iiij.arti. illius vj.principalis,

4 Sponſa de futuro.

PRædicta † quæ dicta ſunt de ſponſa poſſent intelligi de ſponſa de futuro, quia non dicitur maritata, quod requiritur,eo ꝙ ſtatutum ſeu conſuetudo dicit, *Femme mariee.* prout dicit etiam Pan. in rub. de ſpon.

5 De præſenti.

& matrimoniis.† ſed quid de ſpõſa de præſenti, nunquid ſi ſit dotata,excludatur à ſucceſſione ? multa dicta ſunt ſ. in tit. *Des droicts & appartenances à gens mariez.*in §.vj.qui incipit, *Femme mariee ſelon la generale couſtume.*vbi quæſitũ eſt an ſponſa de præſenti debeat gaudere priuilegio illius conſuetudinis.Et cõcluſum eſt ꝙ ſic,& ibi poſita & allegata ſunt plura cõſilia quę nunc omitto,Socin.in conſi.ſuo lxiij.in v.col.verſ.itẽ quia dicit aliquid in ſpecie.cogita tamẽ ex his quæ dicta ſunt ſupra in d.§. *Femme mariee.* ¶ Videmus † vt in pluribus(ne dicam omnibus)locis filiæ ſine conſenſu patris & matris ſe maritant,& accipiunt maritos. An hoc caſu poſt matrimonium cõſummatum poſſit pater tali filiæ ſic maritatę ſine voluntate & cõſenſu ſuo dotem conſtituere,ad finem & effectum ꝙ ſit excluſa

6 Non de ſi latibus nubẽtibus citra voluntatẽ patris.

in vim huiuſmodi conſtitutionis dotis?Videtur ꝙ ſic, cùm à fortiori in tali caſu videretur ꝙ pater poſſet eã exhęredare,vt dicit & tenet Pau.de Caſt.in l. ſi filiam. C.de inoffi.teſt.quem alle.Decius in regula, nuptias, ff.de reg.iur.vbi dicit,ꝙ valeret ſtatutũ per quod pœna filiis contrahentibus matrimoniũ ſine conſenſu patris imponeretur,ſecũdũ Bal.in l.omnẽ.C. ad Tertull.& faciunt quæ dicit Bar.in l.edicimus.C.de murile.lib.xj.in fi. & quæ dicit idem Bal.in rub. de conſuetu.ergo hoc caſu multò fortius dotem conſtituere & eidẽ conſtituendo repellere eam à ſua ſucceſſione poteſt.Credo † ꝙ licet ſeipſam maritauerit, & ſit matrimonium conſummatũ,etiam ſine conſenſu patris, 7
ꝙ poteſt petere dotem.gl.in c.fi.xxxij.q.ij.in gl. j. ver. nunquid ergo. & xxxvj. quæſt.j.in c.de raptoribus.† 8
nec eſt verum ꝙ hoc caſu poſſit exhęredari,vt per plura tenet Pet.de Anc.in conſ.ſuo xx.Alex.in conſ.xcvij. in j.vol. Decius in d.regula nuptias. ¶ † Sed veniendo, ad propoſitum, ſi etiam iam ſit maritata filia ſine cõſenſu patris,poteſt eidem pater conſtituere dotem,& eidem dare pro ſua parte & portione quid, & iubere eam eſſe contentam,ſecundum formã conſuetudinũ, quia aliàs ex ſuo actu illicito & prohibito conſequeretur commodum,quod non eſt dicẽdum: imò vt dicit Bal.in l.fi.col.iij.quem ſequitur do.meus.Iaſ.in vj. col.C.de pac.quòd ad hoc vt filia dotata excludatur à ſucceſſione,ſufficit quòd eidem offeratur dos.

ADDITIO. Vide Guil. Benedicti in repe.c.Rayn. in verbo,duas habens filias.nu.168.de teſt.& ibi plura tractat de materia huius ſtatuti ſeu conſuetudinis. Et quid de filia quæ non vult dotari vt non excludatur,vide Albertum Brunum in dicto ſuo tractatu,de ſtatuto,excludẽte fœminas. in xij. quæſt.iiij.art.illius vj.arti.principalis.& dicam infrà in glo.*par leſdicts pere & mere.*

ADde quæ dicit Iaſ.in l.ij.§. quod ſi in patris poteſtate.col.vj. ff. ſolu. matr.vbi quærit an filia quæ nupſit ſine conſenſu patris exhæredari poſſit. Et dixi alibi in meo Catalogo gloriæ mundi,in vltima parte in conſideratione quæ de præceptis iuris tractat.

ADuerte ad vnum, ꝙ iuſtitiarij debent ponere ad manum ſuam pupillas, & facere inhibitiones ne copulentur in matrimonium,vt dicit Io.Fa. in l. cum de nuptiis.C.de nup.quod nota.

IN TEXTV IBI,
De pere & de mere.

ADuerte,quia officium patris eſt dotare filiam.dixi infrà hoc cod. §.in gl.*ne retourne point.*ſed plenè per G.Benedicti in ſua repet.c.Rayn.in verbo,dotem quam ei dederat.in princ. de teſta. vbi etiam dicit, ꝙ pater tenetur & cogi poteſt aſſignare filiæ nubenti donationem propter nuptias.& ibi, quomodo pater poteſt cogi ad dotandum. Et ibi quid de patre naturali,& in fine quid de patruo:an teneatur dotare neptẽ, quid de matre, vel auo materno, quid de filio:an teneatur dotare matrem,& an frater ſororem,quid etiã de clerico beneficiato,an teneatur dotare ſororem de fructibus ſui beneficij.vbi dicit ꝙ ſic.de ſupradictis dixi infrà.in gl.ſuprà alleg.

ADDITIO. Sunt aliquæ conſuetudines quæ dicunt, quòd debet dotari à patre & matre, & tunc ſi dotatur ab vno tantùm, non eſt excluſa à ſucceſſione alterius, etiam licet renuntiauerit,vt tenet Decius in d. l. pactum. in iiij. colum. in iiij. limitatione. C. de colla.& amplè per Alber.Brun.in tractatu ſuo iiij.iiij. artic. vj. articuli principalis. Et quid de maritata ab

auo,

BIU Cujas

auo,patruo,& aliis,vide ibidem,& per Matth.de affl. in const.quæ incipit,vt de successionibus.in iij.quæst. xj.notab.in iij.lib.

IN TEXTV IBI,

Viuans ses pere & mere.

1 Tempore mortis debet esse dotata.

NOta ergo† q requiritur quòd sit dotata tempore mortis eorum.Bart.in cons.xxxj.incip.In nomine domini.& si tempore mortis non reperitur dotata venit ad successionem.ita tenet Soc.in cons. ccxcvj. & Bal.consi.cxcvj.in iij.parte.vide Alex.in consi. xiij. in iij.vol. vbi plenè.

ADDITIO. Vide Ias. in l. fin. in vj. col. C.de pact. Corneū in consi. clxxj. in litera C, & D, in iij. parte. plenissimè per Albe.Bru.in tractatu de statuto excludente fœminas.in inj.arti.vj.arti.principalis.in xvj.q. illius iiij.articuli.

2 SEd pone† q testator in suo testamento dicat, volo q filia mea habeat dotē,vel partē de iure sibi proueniētē:an intelligitur excluſa, intantū q dando sibi dotē intelligitur excluſa à successione?vide Ias.in l. omnes populi in j.lect.in ij.col.ff.de iusti. & iure. adde

3 †an si pater dotauit filiam in testamēto,an filij teneātur eam alimētare de suo donec nubat?vide Nicol.de Nea.in l.qui filium.ff.vbi pupillus educari debeat.

4 ADde etiam† si pater dicat in suo testamento,volo q filia mea habeat cētum pro sua dote cùm erit nubilis ætatis,an possit petere ante tempus? Ias. in l. extraneum.in iiij.col.C.de hære.instit.& Bal. in cons. cxcvj.in iij.parte.Et aduerte quia(vt dicit Ias.in l.ij.in iij.col.C.de instit.& substi. in verbo,conditio.)potest petere post tres annos pubertatis.

IN TEXTV IBI,

Et à laquelle est constitué dot & mariage.

QVare hîc dicit,*dot & mariage*?vtrùm ista duo verba sint diuersa,an verò dictio, *mariage*, idem sonet quod verbum,*dot*?Nā vtrumq; de per se est verbū iuris,quoniā dos est terminus legalis.de quo habetur per Bar.in rub.ff.sol.mat.in iij.q.vbi dicit, q est quod dā ius vniuersale.Et dicit Decius in cons.cvj.in j.vol. q dotare significat effectū iuris.Et verbū,*mariage*, est propriè terminus vulgaris ex vulgo introductus, & sumptus ab actu principali qui fit: ratione cuius dos cōstituitur,& quasi videtur vnū & eundē effectū importare.& sic dictio, &, posita inter ista duo exponet pro id est,secundū Bar.in l.j.ff.de pact.& nō secūdum quod capit Ias.in l.ij.in v.col.C.de success. edicto.scilicet augmētatiuè.quia nō posset in hoc casu dari augmētatio,nisi diceretur q dos intelligatur quo ad mobilia,& maritagium quo ad immobilia,quod fieri nō potest,cùm per hoc tolleretur effectus istius dictionis dos,cùm dicatur quoddam ius vniuersale,vt dictū est quod non est dicendum per huiusmodi interpretationem satis friuolam nec iuri consonam, igitur &c.

IN pluribus casib⁹ vidi multos rusticos, q cùm suas filias maritant, nunquā faciunt contractū de cōstitutione dotis.Postmodū vidi post aliquod tēpus, volebāt filiæ venire ad successionē,opponebāt fratres q sorores eorū fuerunt maritatæ per patrē & matrē, & viuētibus patre & matre,sed semper eos interrogaui, poteritis probare q fuerit eis constituta dos diuisa,& q fuerint maritatæ per maritagiū diuisum, hoc est q habuerint dotē diuisam?certè paucos vidi q hoc possent probare, ex quo nō est dubiū q nō sunt excluſæ à successione patris & matris,etiā existētib⁹ masculis.

†nāvt videmus,hęc cōsuetudo nostra seu statutū multas qualitates requirit ad hoc vt filia sit excluſa à successione patris & matris.Primò requiritur q sit maritata.Secūdò q sit maritata viuēte patre & matre.Tertiò q sit dotata à patre & matre,vel à patre viuēte matre,& ideo ad hoc vt quis possit iuuare fede dicta cōsuetudine vel statuto,debet deducere & probare qualitates ab eo requisitas:secundū Bar.in l.j.ff. de cond. ex lege.no.Io.And.in c.j.de homicid.in vj. Bal. in l.hi qui ad ciuilia.C.de appell.Ang.in l.fideicō.§.tractatū ff. de iud. sed consuetudo nostra requirit filiam esse dotatā, ergo nisi probetur q filia ēt maritata à patre, & matre sit dotata,& habuerit dotē diuisam,non habebit locum dictū statutum, seu dicta cōsuetudo nostra.facit† quia qñ lex vnū præsupponit, & aliud decidit,non habet locum decisio,nisi probetur præsuppositū.gl.est no.in l.mancipia.in verbo,aduocandū.quā ad hoc ponderāt Iac.But.& Fulg.C. de ser. fug. Sed in casu nostro,& in nostra consuetudine præsupponitur filiā esse dotatā, & decidit cōsuetudo eam excludi superexistētibus masculis, ergo nō habet locū dispositio dictæ cōsuetudinis,nisi probetur q filia fuerit dotata,prout requirit & præsupponit consuetudo.& ita dicit & tenet Soc.in consi.suo lxiij.in iiij.col.vers.capiendo etiā secundā viā.& Alex.in cons.suo xiij. in v. & vj.col.in iij.vol. ¶Istud est iuridicū,† cùm quod nō

5 potest fieri per pactum non potest etiam fieri per statutum.sed hic est, † q non potest fieri per pactum q

4 filia renuntiet successioni patris,aut hęreditati paternæ,si nō habuerit aliquid vt tenet Petrus de Anch.in consi.xxxix.inci.Pro clariori decisione.& facit tex.in c.quāuis pactū.de pac.in vj.cum dicat dote contenta. Et ita tenet,& per multa comprobat Ant.de Petru.in repetit.l.j.ff. de iureiu. quādo ponit effectus iuramēti,in quinto effectu iuramēti,ibi,ad vnū tamē aduertendu est.quem vide.Et ideo cùm talis renūtiatio fieri non possit per pactū nisi filia dote contēta,æquum est vt idem sit per statutum:† cùm quod nō potest fie

5 ri per pactū,nec etiam per statutum.glo.est in rub.C. de decre.decu. lib. x.Ias. in l.præscriptione.colum.iij. C.si contra ius vel vtilitatem publicam.Feli.in c.j.de proba. &c. Et ex istis oritur practica quæ includit q plures filiæ dotatæ non congrue impetrant reſcripta. de quibus ponit practicam Anton.de Petru. in dicto loco hîc antè allegato. quare vide eundem.

VIde Guil.Benedicti in c.Rayn.in verbo,duas habens filias.nu.204.de testa.vbi dicit, q filiæ propter enormissimam læsionem restituuntur, & cōtractus rescinditur.dicit tamen nu. 149. q post renūtiationem pēdente processu rescissionis contractus non admittitur ad petendum prouisionem pro alimentis.

SEd pone† q fuerit dotata vno nummo,an sufficiat 6 De dotata nummo. ad excludēdum eam à successione?Bal.in c. si proponente.de reſcrip.dicit q sic,& ita etiam tenet & refert Ias.in auth.qui rem.in v.col.C.de sacrosan.eccle. nunc autem non examino de his nummis, cùm Ias. in d.auth.qui rem.dicat aliquid,vbi nummis curatur. & plura per do.Ant.Corsetum in tract.suo de potesta te regia. post quartam quæstionem, vbi fecit tractatum de nummis.

ADuerte, † quia maior dos in vidua requiritur, 7 quàm in virgine.† Et dicitur magna, quæ est de 8 mille florenis.vide Boërium in consuetu.septenæ Biturícen.titu.de consuetud.matri.§. v. & facit id quod Lucius Apuleius non minus eleganter quàm veraciter dicit in libro de magia, in secundo. Virgo formosa & si sit oppidò pauper, tamen abundè dotata est,

Lucius Apuleius de virginitate.

1 Requisita ad hoc vt filia excludatur.

affert quippe ad maritū noua animi indolē, pulchritudinis gratiā, floris rudimētū. Ipſa virginitatis cōmendatio iure meritoq; omnib⁹ acceptiſſima eſt maritis. Nā quodcūq; aliud in dotē acceperis, potes cū libuerit, ne ſis beneficio obſtrict⁹, oē vt acceperas, retribuere, pecuniā remanere, māncipia reſtituere, domo demigrare, prēdiis cedere. Sola virginitas accepta eſt, reddi nequit, ſola apud maritū ex rebus dotalib⁹ remanet. Vidua aūt talis nuptiis venit, talis diuortio digredit⁹, nihilo affert impoſſibile, ſed venit iā alio præflorata.

IN TEXTV IBI,
Conſtituer.

EX hoc textu cōſtat ꝙ ſufficit ꝙ ſit cōſtituta, & ſic promiſſa, licet nondū fuerit ſoluta, vt tenet Matt. de affli. in conſt. reg. Siciliæ, quæ incipit, vt de ſucceſſio. in j. q. x. notabilis, vbi patificat in hoc promiſſionem & ſolutionem. in d. conſt. in iij. q. x. notab. ponit caſum de duobus, quorū vnus dat filiā ſuam filio alterius, & alter dat filium ſuum filię alterius, an vtraq; filia ſit à ſucceſſione patrum excluſa? & diſtinguit, aut dos eſt vtrique cōſtituta, & tunc vtraque eſt excluſa, aut non eſt conſtituta, & non eſt excluſa. Et intellige etiam dummodo ſit apta ad matrimoniū contrahendum, quia aliàs talis conſtitutio nihil operaretur, vt tenet Albe. Brunus in tractatu de ſtatuto excludente fœminas. in iij. & iiij. q. iiij. art. vj. articuli principalis. quem vide. & tamē aduerte ad ea quæ dicit in vltima quæſt. illius iiij. artic. ꝙ quādo ſunt plures qualitates, omnes debent concurrere, vt hīc, ſcilicet ꝙ ſit maritata, & quod dotetur à patre & matre, vel à patre viua matre, vt in xxvij. q. x. articuli principalis.

IN TEXTV IBI,
Par leſdicts pere & mere.

1 Quòd dotetur à patre & matre.

ADuerte, † quia ad hoc vt ſit excluſa, requiritur ꝙ ſit dotata per patrem & matrem, & tale ius dotandi non tranſit ad hæredes propter hæc verba, *Par leſdicts pere & mere*, prout in ſpecie tenet Iaſ. in l. cùm mota. in v. col. C. de tranſa. ſecus ſi conſuetudo diceret ſimpliciter ꝙ filia dotata ſtantibus maſculis non ſuccedat. & ibi plenè per do. meum.

ADDITIO. Vide in hoc Mat. de affl. in conſt. regni Siciliæ, quæ incipit, in aliquibus. in v. not. in iij. li. vbi ponit xv. quęſtiones in hac materia. & in loco hīc antè allegato tenet ꝙ requiritur ꝙ ad hoc vt excludatur à ſucceſſione alicuius ꝙ ſit dotata de bonis illius. ita etiam tenet Alber. Brunus in tractatu de ſtatuto excludente fœminas. in xlj. q. viij. art. principalis. dixi in conſiliis meis. in conſilio vltimo.

2 An inuita dotari poſſit.

ITem † an ſufficiat ꝙ pater offerat, etiam ſi filia nolit accipere dotem? vide ex his quæ dicit do. meus in l. ſi. in vj. co. C. de pac. vbi dicit, ꝙ ſi ſtatutū dicat, ꝙ debeat dotari à patribus, nō ſufficit ꝙ offerant, niſi velit dotē. & intellige ꝙ ſit dotata à patre & matre, vel à patre viuēte matre de bonis corū: ſecus ſi de bonis aliorū, puta auūculi, vel alicuius alterius, prout dicit Iaſ. in l. quoniā nouella. in ij. col. C. de inof. teſta. & in l. vt liberis. in ij. col. C. de coll. Barba. in conſi. xxxviij. in j. vol. in prin. quæ nota. faciunt quæ dicit Alex. in conſ. ſuo xiij. in vj. col. in iij. vol. Franc. de Cręma, ſingu. ſuo clxviij. incip. ſtatuto cauetur, quòd filia dotata.

ADDITIO. Si tamen cōſuetudo diceret, ꝙ etiā ſit excluſa à ſucceſſiōe patris, licet à patre aut matre ſit dotata, vt eſt cōſue. Borbonij & Aluerniæ, valet, vt dicit Bal. in l. j. C. de legi. hær. vt refert & ſequitur Geor. Natā in repe. c. quāuis pactū. in xvj. q. verſi. vj. de pact. in vj. & Iaſ. in l. vt liberis. in ij. col. C. de coll. vbi dicit, ꝙ ſi ſtatutū ſpecificet pſonas à quarū ſucceſſione mulier dotata excluderet, puta qa diceret, mulier dotata non ſuccedet patri vel tali: tunc ſi eſſet dotata ab vno iſtorū, ſufficit, vt ab omniū illorū ſucceſſiōe excluderetur. alle. Pau. de Ca. cōſ. cccxxxix. ita limitantē deciſionē ſupradictā. & vide Phi. Corneū cōſ. cxxiij. col. j. & cōſ. cccxxiij. in iij. parte. & cōſi. xlij. in v. col. in eadē iij. parte, in qbus alle. Bal. & Pet. de Anc. ita cōſuluiſſe. & in ſimili cōſuetudine Borbonij cōſului in cōſ. lv. & ad hoc etiā plura alle. idē Alb. Bru. in loco hīc antè alleg. ſ. in d. xvj. q. viij art. princip. verſ. niſi ſtatutū vltrà procedat. & in finē quærit ſi reperiat⁹ dotata, & neſcitur à quo, qūo præſumēdū ſit à quo ſit dotata. Aduerte tn ꝙ idē ſi mādato patris aut eius cōtēplatione fuit dotata, vt tenet idē Alber. Bru. in d. tract. in j. q. iiij. art. vj. articul. principalis, in iij. col. illius quæſtionis.

3 Dos bene merita dotem excludat.

SEd pone † ꝙ pater dederat filiæ dotem tanquam benemeritæ, an ſit excluſa? videtur ꝙ non, quia talis dos eſt aduentitia. Iaſ. l. filiæ dotem. in j. col. C. de coll. ſed iſtud ſtatutum non intelligitur quando filia habuit dotem aduentitiam, vt tenet Iaſ. in l. quoniam nouella. in ij. col. C. de inofficioſi. teſtamen.

IN TEXTV IBI,
Viuant ladicte mere.

1 SEd quid † ſi mortua matre pater collocauerit in matrimonio filiam ſuam, & eidem dotem dederit, an in dubio pater videatur ipſam filiam dotaſſe de bonis paternis, an verò de bonis maternis? an de cōmunibus? Dic ꝙ de bonis maternis. tex. eſt in l. fi. C. de dotis ꝓmiſſio. & ibi Bar, Bal. Sali. & Iaſ. in auth. res quæ. C. communia de leg. & in l. j. col. iiij. ff. ſolut. matri. & per prædicta ita tenuit Io. Sanxon. in conſuet. Turoñ. titu. *des douaires de femme noble*. art. j. in fi.

VIde tamen cōtrarium amplè. per G. Benedicti in ſua repet. c. Rayn. in verbo, dotem quam ei dederat nu. 21. & 22. de teſt. vbi dicit, ꝙ requiritur expreſſa renuntiatio bonorum maternorum.

ADDITIO. Ita etiam tenet Pet. Gerard. in ſingul. ſuo lxxj. & vide Alber. Brun. in ſuo tractatu de ſtatuto excludente fœminas. ¶ Sed adhuc eſt aliud dubium, ſi pater maritauerit filiam viuente matre, & in abſentia matris renūtiauerit filia ſucceſſioni matris, an noceat filiæ & eius hæredibus talis renuntiatio quo ad bona materna, ex quo mater non conſenſit? per conſuetudinem noſtram non requiritur conſenſus matris. ſed de iure credo ꝙ requireretur conſenſus illius ſucceſſioni cuius renuntiat, per tex. in l. fi. C. de pactis vide deciſionem Tholoſanam cccclviij.

IN TEXTV IBI,
Ne retourne point à la ſucceſſion.

SEd iuxta prædicta primò quęro quid ſi filia nō fuerit legitimè dotata, an poſſit agere ad ſupplementū dotis? Aduerte † ꝙ dos ſuccedit loco legitimæ. l. quoniam nouella. C. de inofficioſi. teſta. Alex. conſi. ſuo cxxxj. incip. tranſmiſſum eſt ad me nuper cōſilium. in j. vol. & in conſi. vij. in iij. col. in ij. vol. vbi etiam dicitur, † ꝙ ſuccedit loco alimentorum, vt notant Cy. & Bal. in l. mater. C. de iure dotiū. & idem Ale. in conſi. ſuo lxix. in j. vol. in ij. co. vbi videtur tenere, † ꝙ filia quę nō eſt bene dotata poteſt agere ad ſupplementū dotis, ſicut poſſe agere ad ſupplementum legitimæ. & ita conſului diecndo, † ꝙ dos non poterat cōſtitui minus legitima, per ea quæ dicunt Alex. in conſiliis ſuprà alleg. Ang. in conſ. cccclvij. inci. do. Gre. & in ſpecie ita dicit Bal.

1 Dos bona legitima ſuccedit.

2 Et loco alimentorū.

3 Et loco

4

Bal.in l.fi .in ij.col.C.de dotis promissio.& Bar.in l. si
5 filius.ff.de leg. iij. dicit tamen ibi Alex. † ℘ si statutũ dicat, quòd filia debeat esse contenta dote data à patre,℘ nõ potest agere ad supplementũ legitimæ. Hæc quæstio est plusquam amplissimè disputata per Soci. cõs.suo cl.inci. Dominus labia mea. qđ quidem cõsilium est positum per Alex. in addit. in lec. suis super tit.de excep. ff. post eius lectu & in fine illius consilij ponit quinquaginta doct. asserentes ℘ dos nõ debet esse minus legitima, & ℘ filiæ possunt agere ad supplementũ.Alios tenentes opinione contrarias ponit quos si casus euenerit in magna materia potes videre.& vide etiam quæ dicit Fran. de Curte in cons.suo xvj.in vij.col.ibi,& in aliis cõsului.quæ omnia nota.

ADDITIO. Vide Mat. de affl.in consti. regni Sici. quæ incipit,in aliquibus.in viij.col.in iij.libro.

6 Nota casus quãdo filia sit excluſa à legitima.

SEd vt meliùs sciatur† nunquid filia quæ est excluſa per statutum vel cõsuetudinem extantibus masculis, sit excluſa à legitima, seu supplemento legitimæ: & si sit dotata,an possit petere supplementũ congruę dotis, considerandi sunt quatuor casus, secundum quos diuersa possunt esse statuta, seu consuetudines.

7 Casus primus.

PRimus † est, quando statutum simpliciter diceret filiã debere excludi extantibus masculis,nec mãdaret eã dotari,& decedit pater intestatus filia nõ dotata:tunc isto casu filia non est excluſa à legitima, vt tenet Cy.& post eũ Sali.in l.sancimus.ad fi.C. de nu. alle.tex.in l.si quãdo.§.& generaliter.C.de inof. test.

8 Renũtiatio filij nõ includit legitimam.

†vbi filius qui simpliciter renuntiat, vel facit pactũ, in dubio non dicitur renuntiare legitimæ. & illã decisionem Cy.alle.do. meus Iaſ. in auth. nouissima in pe.col.C.de inof.testa.eundem Cy.alleg.Bal.in cons. ccccxxvj.inci.antiquũ ciuitatis statutu.in iij.parte,di cẽdo istud per d.§.& generaliter.& p notata per Gul. de Cun.in l.generaliter.ff.de transac. vbi vult ℘ renũtiatio filij nõ includit legitimã, nisi de ea expresse dicatur.& prędicta etiã tenet Sali.in d.auth.nouissima, in pe.quæsti one.Imò dico ℘ nõ valeret talis renũtiatio neq; p pactũ,neq; per statutũ,vt tenet Ant.de Petru.in rep.l.j. ff.de iurei.in quito effectu iuramẽti, qñ ponit effectus iuramẽti.& dixi antè in gl.præcedenti.

ADDITIO. Vide ad saturitatẽ Alber. Bru. in trac. de statuto excludente fœmina,in ix.arti.principali,in j.q.illius nom articuli, vbi amplissime tractat hãc materiam,& allegat infinitos doct. tandem eam concludit sub distinctione duorum membrorum.

SEd hæc opinio corroboratur per gl.in l.precibus. 9
in gl.fi.C.de impu.& aliis substi.per quam dicit ibi Ang.& alij.†℘ filiꝰ p fideicõmissum grauatus a patre,in dubio nõ cẽsetur grauatus restituere legitimã, etiam in casibus in quibus potuisset in ea grauari. & idem voluit Oldr.in cõs.cvij.inci.quidam Põtius.do. Iaſ.in d.auth.nouissima.in vlt.co.dicit,℘ Alex.in hoc est sibi cõtrarius,qa cons.suo vij.in ij.vol.ẽ.alle.tenet hanc opinionem,& tamen in l Gallus.§.& quid si tãtum.in xv.col.ad fi.& sequ.ff.de lib.& posthu.dicit ℘ fuit pluries requisitus,& quòd nunquam voluit consulere pro illa parte,& quòd contrarium putat verũ, per rationes Bar.& aliorum in d. §.& quid si tantùm.

EThæc sic, si filia talis quæ sit excluſa per statutũ prætereatur,non potest dicere testamentũ nullũ, ergo non videtur quòd ei legitima debeatur,qa prætheritio eius annullaret testamẽtũ,vt dicit Bar. in d. §. & quid si tantum.nam vt tenent omnes,nõ potest cõ tratabulare testamẽtum, ergo eius prætheritio nõ annullabit testamentũ.& isto modo arguit Pau. de Ca. in consil.ccxiij.incip. si dicta domina.in consiliis antiquis,in impressione noua.& in consi.v.in consi.nouis, in impressione noua, quod incipit, super eo de quo quæritur.tali enim filiæ in testamento prætheritę nulla debetur legitima,vt expresse vult Bal. in l.maximum vitium.C.de libe.præter.& ideo dicit Bal. in l. sancimus.C.de nup.℘ stãte tali statuto quòd filia excludatur per masculum, si fiat ei relictũ pro dote sub conditione,valet tale relictum,nec tollitur,cùm tale relictum non sit loco legitimæ, quia tunc tolleretur cõditio,quia ex quo nihil ei debetur,si dos ei constituatur,non est loco legitimæ.secus autem esset quando statutũ diceret, ℘ filia dotata excludatur à successione existente masculo,quia tunc si fiet legatũ pro dote in testamento sub cõditione,nõ valeret,quia illa dos habetur loco legitimæ,& quod plus est, etiã requiritur ℘ sit dotata tempore mortis.Ita dicit Bar.in l.Titio cẽtum.§.Titio genero.ff.de cond. & demonst. & ita cõcordãt Bar.& Bal.Pau.de Cast.in consi.suo v. incip.Super eo de quo quæritur.in consiliis nouis,in impressione noua.infert etiam ex prædictis Alex.in l. si emancipati. C.de coll.℘ cùm legitima filiæ non debeatur,sic excluſa statuto non tenebitur conferre. Ex quo concludunt doctores ℘ stante tali statuto, tollitur legitima filiæ, & ideo repellitur ad dicendum de nullitate testamenti.Et istud tenet do.meus Iaſo.in l. Gallus.§.& quid si tantùm.qui plura alleg. ff.de libe. & posth.Et tenendo istam secundam partem respondeo ad fundamẽta pro parte contraria.Primò nõ obstat tex.in d.l.si quãdo ꝙa respondetur duobꝰ modis.

PRimò prout respondet Raphael Cuma.in cõs.suo clxxxviij incipi. Spectabilis miles. scilicet ℘ ille tex. loquitur in filio agnoscẽte legatum post mortem patris,& sic post ius iam ꝙsitum filio,sed tale statutum tendit ad impediendum ius quærẽdum,cùm viuente patre legitima, cùm esset,non sit debita filię,& ideo etiã simpliciter pactũ demõstrãdo factum viuẽte patre excluderet filium à legitima debenda.c.quanuis pactum.de pactis, in vj. habetur per Bar. in l.j.§. qui habebat.ff.de bon.pos.contra tab.in iij.quæst.

SEcundò respõdeo† quòd legitima filij dum est vni 10
ta cũ reliquo patrimonio patris non consideratur separatim & diuisim à reliquo patrimonio,sed taquã pars eius. Et hinc est ℘ si filius simpliciter repudiat hæreditatem,non potest petere legitimam,prout tenet Cy.in l.hæres instituta.C.de impube.& alis substit.†nec etiam filius repudiando hæreditatẽ põt ab 11
illa legitimã separare,vt per doc.post.Bar.in l.quia poterat. ff. ad Trebel. & ideo si excluditur simpliciter à successione, intelligitur etiam excluſa à legitima,ne vna res diuerso iure censeatur.ar.l.eum qui ędes.ff.de vsuca. Pro certo ista responsio non videtur mihi suffragari, nec tollere fundamenta partis aduersæ, & si statutũ vigeret in hac patria, nollẽ consulere pro hac parte, & quantum ad primã responsionem vbi dicit, quòd aliud est in d.l.si quãdo.§.j.quia ibi filius renũtiat iuri iam quæsito, hic verò per illud statutum renuntiatur iuri quærendo,quod potest fieri, vt habetur in d.c. quanuis pactum. ad hoc dico.℘ illud fundamentũ non videt multùm stringere, nec militare.

NAm licet legitima non sit debita filio, est tamen quasi debita filio.do.meus Iaſo.in l.si arrogator. in xviij. col. ff. de adopt. & in ea dicitur filius creditor.Alexan. in cons. suo xlvj.in vj.col.in iij.vol.Soci. in consi.suo xxx.in x.col.ibi,duodecimò.& in consil. suo cv.in v.colu. vbi dicit, quòd etiam dicitur debita portio filij,& etiam simplex debitum iure naturæ. §. j. in authen. de trien. & semis. coll. iij.& in l.si totas.

BIU Cujas

C.de inoffi.dona.non valet argumentum quod ſit de pacto per d.c.quanuis pactum. quia dictum doctoris debet intelligi ſecūdū legē quam allegat: prout dicit Bar.in l.Aurelius.§.liberationis.ff.de libe. legata. ſed ille tex. loquitur quādo filia dote cōtenta fecit pactū, ꝙ tunc non amplius poteſt redire ad bona paterna. ſed non inuenio ꝙ ſit text.in mundo qui dicat ꝙ filia aut filius poſſint renūtiare omnibus bonis paternis, niſi habeant legitimā, & ſi renūtiant omnibus bonis cum pacto,non credo ꝙ ſint excluſi à legitima.

ET quantū ad ſecundā reſpōſionē nihil facit, quia nō eſt verū ꝙ filius repudiando hęreditatē ſimpliciter nō poſſit petere legitimā,imò poteſt,quicqd dicat Cy.in d.l.hæres inſtituta.vt tenent ibi Bal.& Sali. Ale.& do.Iaſ.& Lud.in l.j.ff.de acqui. hær. qui quidē ſe fundat in hoc,ꝙ nunquā intelligit renūtiatū legitimæ,etiam per generalē renuntiationē,niſi ſpecialiter de ea fiat mentio,igitur non valet illa ſecunda reſpon ſio.¶Pro certo iſtud mihi videtur multū iniquū,ꝙ ſta tutū in totū poſſit tollere legitimā.de quo per Cy. in l.ſancimus.C.de nup.per Bar.in l.Titio centū.§.Titio cētum.ff.de cōdi. & demon.& ideo dicit Soc.in conſi.ſuo xxx.inci.quanuis ex his quę ſuprà narrata ſunt. in j.col.ꝙ opinio,ꝙ per ſtatutū non poſſit in totū tolli legitima eſt humanior & benignior, ſecundū quā iudicarem ſi caſus mihi eueniret.& in conſi.ſuo cl.inci. Dominus labia mea aperiat.in j.col. multos doct. allegat in hoc dubio,vbi poſtmodum ita taliter diſputa uit materiā, ꝙ vix poſſet melius diſputari. & quātum ad hūc caſum,recurrendum ad eum in d.cōſ.maximè in viij.ix.x.xj.xij.vſque ad xx.col.vbi ita ample diſputat hanc materiā, ꝙ difficile eſt addere, & dicit ꝙ tot doctores conſuluerunt pro vtraque parte,ꝙ neſcit in quā partem inclinare.Hunc tamē caſum aliter nō diſputo eo quòd non eſt caſus noſtræ conſuetudinis.

St statum non poteſt in totū tollere legitimam

12 Caſus ſecundus.

SEcundus caſus† principalis eſt,quoniam ſtatutum filias ſimpliciter non excludit,ſed filias dotatas,ꝙ vltra procedendo dicit,ꝙ vult eas eſſe contentas quacunque dote,ita quòd amplius petere nō poſſint.Do. meus Iaſ.in l.hęres inſtituta.C.de impu.& aliis ſubſt. & in l.ſi quādo.§.& generaliter.in ij.nota.C.de inoffi.teſt.dicit,nota caſum quotidianum, ꝙ ſi pater reliquit aliqd filio ꝓ ſua legitima,& mortuo patre filius ſimpliciter acceptauit illud relictū,& fecit quittationem generalē hæredibus,ꝓ hoc non ꝓhibetur petere ſupplementū legitimæ,imò ſi pater in tali relicto apposuit clauſulam,ꝙ iubet eū eſſe contentū,ita ꝙ non poſſit plus habere,vel petere occaſione legitimæ, vel alia qualibet rōne,tū filius ſimpliciter acceptans pōt petere ſupplemētum legitimæ.tex.eſt not.in §. cæterùm.in auth. vt cùm de appel.cog.coll. viij. Plura ad hoc alle.idē do.meus in d.l.ſi quādo.§.& generaliter. & in l.omnimodo.in j.col.C.de inoff.teſt. Bal. tamen in auth.res quæ.in iij.col.verſ.quęro,ſtatuto cauetur. C. communia de lega. dicit, quòd etiam ſtante dicto ſtatuto non poteſt filia agere ad ſupplementum congruæ dotis,etiam licet ſtatutum ſit iniquum & rigoroſum.per l.proſpexit.ff.qui & à quibus.& dicit ꝙ ita ſeruatur conſuetudo.Et ita etiam tenet in l.ſi.verſ.ſed pone quòd iſta filia non eſt congruè dotata.C.de dotis promiſ.Et iſtud videtur tenere Alex.in l.Gallus.§. & quid ſi tantum.ff.de libe.& poſth.pro certo.Et iſta opinio mihi videtur eſſe contra tex.in d.§. & generaliter,& deciſionē doctorū ſuprà alleg.propterea ſi caſus eueniret,neſcio ſi conſulerem ſecundum opinionem Bal.& Alex.Sed quia iſtud ſtatutum ſeu hæc cōſuetudo non viget in hac patria, non aliter inſiſto.

TErtius caſus † in quo pendēt leges & prophetæ, quia conſuetudo huius patriæ eſt,ſ.quando ſtatutum ſeu conſuetudo vult filias dotatas excludi exiſtētibus maſculis nō vltrà procedēdo. & hic eſt caſus noſtræ conſuetudinis. Et tunc iſto caſu videnda & diſcutienda ſunt duo dubia:Primū,vtrùm filia nō legitimè dotata poſſit petere ſupplementū legitimæ.Secundū vtrùm ſaltē poſſit petere ſupplementū cōgruæ dotis.

13 Caſus tertius.

Dubia.

AD primum in hoc caſu reperiuntur varię opiniones doct.Bal.verò in l.Gallus.§. & quid ſi tantū. ff.de libe.& poſth.ſentit & tenet,ꝙ excluſus à ſucceſſione,dicit excluſus à legitima,cùm legitima ſit quota ſucceſſionis.l.Papinianus.§.quarta autē.ff.de inof. teſt.hęc enim verba,*ne retourne point à la ſucceßion*,quę ſunt indefinita,videntur ęquipollere vniuerſali.iuxta l.ſi pluribus.cum ibi no.per Bar.ff.de lega. ij.à qua vniuerſali negatiua nihil excipi ſolet.l.legitimos. §. an ergo.ff.de legi.tut.Et iſtud etiā ſequi videtur Io. de Imo.in d.l.Gallus.§.& quid ſi tantum.Et hanc opi.videtur tenere Bar.in l.j.§.ſi pater.ff.de coniūg. cum emancipat.libe.& in l.j.§.ſciendū.ff.de ſuis & legi. vbi dicit,† ꝙ filia excluſa à ſtatuto nō eſt ſua.idem do.Iaſ. in l.ſi emancipati.in ix.col.C.de coll.& in l.ſi arrogator.in viij.col.ff.de adop. ex quo ergo nō poteſt querelare teſtamentū,quia nō eſt ſua,nō admittit ad petitionem legitimæ:qa ſuus poteſt querelare & rūpere teſtamentū quando eſt prętereritus.l.omnimodo.& l.ſi quis filium. C.de inof.teſt. ſed filia ſic excluſa per ſtatutum nō poteſt querelare teſtamentū, ſecūdum magis cōmunem ind.§.& quid ſi tantum.& Bal.in l.maximū vitiū. C.de lib.præte.Igitur etiā ex quo, vt dictū eſt,nō eſt ſua,ergo eſt ad inſtar extranei redacta,ſed extraneo nulla debet legitima,igitur nec ſupplementū legitimæ.iſtā etiā opi.tenet Bar.in l.Titio centū.§.Titio genero.ff.de cōdi.& demon.Iſtud idē vult Pau.de Caſt.& Bal.in auth.res quæ.C.cōmunia.de leg.idē etiā vult Bal.in l.ſcimus.in fi.prin.C.de inof.teſt.¶Cōfirmatur:tot operat oppoſitū in oppoſito,quot ꝓpoſitū in propoſito.l.ſi vt ꝓponis.C.de nu.† Sed vbicūque lex admittit aliquē ad ſucceſſionē,cenſet vocare, arg.l.ſi defenſor.§.qui interrogatus.ff.de interrog.actio.ergo eodē modo qñ excludit dicit inſolidū excludere.bene facit tex.in l.j.C.de natura.lib.† nā qñ tex. aliquem excludit à ſucceſſione excludit in totū etiā à legitima,vt patet in filio qui ꝓpter emācipationē excluditur à legitima à lege xij.tabularū.§. emancipati. inſt.de hær.quę ab inte.defe.ergo idē in ſtatuto quod recipit interpretationē à iure cōmuni,vt per Bar.in l. oēs populi.ff.de iuſti.& iure.Soci. in cōſ.cl.ſuprà alle. allegat viginti docto.& vltra,ꝙ tenuerūt hāc opi.¶Et licet dicta plurium doctorum in pluribus locis ſuaſerunt hanc partem,& in illam videantur inclinare.

14 Filia excluſa à ſtatuto non eſt ſua.

15

16

ADDITIO. Adde quòd filia dotata eſt intantum excluſa quod non poteſt dicere teſtamētum nullum, etiā ſi ſit prætерita,vt tenet Georg. Natan in repet. c. quāuis pactū.de pa.in vj.in xiiij.q.iiij.quęſtionis principalis.& in xv.quæſtio. dicit quòd nec etiā poteſt venire de iure prætorio petendo bonorum poſſ. contra tab. quod latè & amplè diſputat.

IN contrarium tamen tenent plures doct.famoſiſſimi, qui ſunt quinquaginta & vltra, quos refert dictus Soci.in d.conſi. qui pro hac parte conſuluerunt. & ſecundum hanc aſſerit pluries fuiſſe iudicatum in pluribus caſibus.

ET vlterius dicit, ꝙ pro hac parte ſuadet humana ratio,& ꝙ pro hac opinione, ꝙ non excludatur à petitione ſupplementi legitimæ,facit, quia ſtatutum

mandans

mandans filias dotari non potest intelligi minus legitima, prout tenēt Sali. & Raphael Cuma. in auth. res quæ. C. cōmunia de leg. Alex. refert multos in consil. lxvj. in j. vol. & in cons. vij. in ij. vol. & in cons. lxxxiij. in iiij. vol. qui alleg. Bal. & Ang. in quibusdā consiliis. idem tenuit Benedictus Capra in cōsi. lxxvj. idē tenet Fran. de Aret. in cons. suo xvij col. xij. ¶ Et istud videtur satis tenere do. meus Ias. in l. qui se patris. in iij. co.
18 C. vnde liberi. quando dicit, † ꝙ filiæ exclusæ à statuto non sunt suæ, ꝙ hoc non est verū quando debēt dotari, qa dos succedit tunc loco legitimæ. l. quoniā nouella. vbi Sali. C. de inof. test. Si ergo succedit loco legitimę, & decisum est, quia vbi legitima debetur, ꝙ si non sit relicta integrè, ꝙ potest agi ad supplemētū legitimæ. l. omnimodo. & l. scimus. C. de inof. test. ergo nō est dubiū ꝙ si dos nō sit vsq; ad legitimā, ꝙ poterit agere filia ad supplementū legitimæ. Ex quo cùm debent dotari per statutum, nō dicūtur exhæredatę, sed remanēt suæ, prout dicit Ang. & ibi ad hoc notat tex. in l. Papin. §. si quis mortis. ff. de inoff. test. Et pro certo quicquid sit, ita mihi videtur dicēdum in foro cōscientiæ, & ita iudicare, iunctis his quæ statim dicam in arti. seq. ¶ In hac opi. remansit Io. Sanxon in cōsue. Turon. ti. *des successions des fiedz.* arti. xxvj. col. viij. & ix. & idē tenuit Alex. in cons. suo lxxxviij. col. iij. imò etiam dicit ibi ꝙ in isto supplemento dotis vsq; ad legitimam possunt peti fructus percepti ex legitima.

19 Incongruè dotata agit ad supplementum.

AD secundum verò cāsum, † an scilicet filia non congruè dotata possit agere ad supplementum congruæ dotis? Reperio Bal. in l. scimus. in fi. principij. C. de inoff. test. & in l. si defunctus in vlt. col. C. de suis & legit. li. qui dicit, ꝙ filia incongruè dotata pōt. agere ad supplemētum cōgruæ dotis. Pau. de Cast. in cons. suo cccc. inci. visis & pōderatis omnibus. in cōsiliis nouis, in impressione noua, dicit, ꝙ aut est dotata à patre, & tūc nō posset agere ad supplementū cōgruæ dotis, quia non creditur ꝙ pater eam incōgruè dotauerit propter paternā affectionē. præsumitur em̄ quòd pater bonum consilium accipiat pro filia. l. nec
20 in ea. ff. de adult. † Et fatuus est filius, qui aliud consilium petit q̄ patris, cùm meliorē amicū inuenire non possit quàm patrem gl. in l. quidam cùm filium familiâs. ff. de hæred. instit. vt tenet Alex. cons. suo xxxiij. in iiij. vol. Francis. de Curte, in cons. suo xliiij. inci. statuto seu consuetudine. in xj. col. ibi, ad tertium argumentū. Ista etiam tenet Decius in consi. clxxxj. col. ij.

VIde in hoc G. Benedicti in sua repe. c. Ray. in verbo, duas habens filias nu. 252. & 253. de test. vide eundem in d. rep. in verbo, Ray. de clera. in fi. illius gl. dixi suprà in rub. *des iustices.* versi. item qa dictum est. ¶ Vide Philip. Decium in consi. suo xxxv. in fi. & in d.
21 Dos immensa an reuocari possit. consi. ponit quid econtrà † si pater constituat maiorem dotem filiæ q̄ liceat, an possit reuocare, & si non reuocauerit, an eius hæredes possint reuocare eo modo quo reuocarēt inofficiosam donationē? & cōcludit ꝙ nō. Crederē in casu suo verū esse, sed si esset immēsa, ita ꝙ esset vltra duas partes totius hæreditatis, crederem contrariū, per ea quæ dicit Alex. cons. suo lv. in j. vol. & dixi in pluribus locis de donatione immensa. & facit tex. ad literam C. de inoffi. dotibus.

ADDITIO. An saltem possit restitui si dedit nimis magnam dotem, vide Mat. de affl. in const. regni Sici. quæ incipit, obscuritatem. in viij. not. in iij. lib. vbi tenet quòd sic, per l. siue generalis. ff. de iure do. & gl. in l. vnica. C. si aduersus dotem. & idem in restitutione dotis, in qua quis læditur potest restitui. Aduerte tamen quòd sicut pater posset reuocare vsque ad legitimam: posset etiam hęres. vt tenet idem Mat. in const. quæ incipit, constitutionē diuæ memoriæ. in j. & viij. nota. in iij. lib. Et in eadē constitutione, in glos. vij. dicit ꝙ donatio quæ reuocat̄ ꝓpter superueniētiā liberorum, reuocatur, vsq; ad legitimā tantùm. credo hoc esse verū per hæredē, sed videtur ꝙ per donantē possit in totum reuocari, per tex. in l. si vnquam. C. de reuocan. dona. q videt̄ expressus ad hoc, cùm dicat, totum quicquid largitus fuerat reuertatur. & dicere contrarium est contra tex. ad literam, qui non potest cauillari, cùm qui totum dicit, nihil excludat. l. Iulianus. ff. de lega. iij. c. cum Marthæ de celebra. missarum.

AVt verò est dotata à fratribus, vel aliis agnatis, & tunc si non sit cōgruè dotata, potest agere ad supplementū congruę dotis. Imò etiā restituit̄ si sit decepta vltra dimidiā iusti pretij, vt dicit Geor. Natā in repet. c. quānis. in ix. col. ibi, sextò limita. de pactis, in vj. Et istud de patre dic esse verum, nisi dos esset incongrua in magno excessu, ita quòd dolus patris possit redargui re ipsa, arg. l. vnde & si Neruæ. ff. pro socio. sæpe enim parētes malignè se habent erga filios. prout dicit Pau. de Cast. in cōs. suo ex. inci. Super primò quę sito. circa septimū dubiū cōsultatiōis. sed ꝓ certo hęc distinctio nō est bona inquantū facit differentiā in filia dotata à patre, vel ab aliis, quia in hoc quod dicit, ꝙ filia dotata à patre non possit cōqueri de incōgruitate dotis, videtur esse contra id ꝙ voluit Bal. in l. fi. C. de dotis promissio. & in locis hīc antè allegatis.

ET contra ea quæ alle. G. Bened. in sua repe. c. Ray. in verbo, duas habēs filias. nu. 263. & 264. de test. vbi plenè concludit quòd vbi est minor ætas, & enormissima læsio, aut dolus, seu metus patris, si ignoraue rit tempore contractus damnum, ꝙ ex contractu seu renuntiatione etiā iurata restituitur. alleg. Pau. de Ca. ita tenere in consi. clxxvij. incip. contra superius consulta. Panor. in consi. xij. incip. casus talis est. in prima parte. vbi dicit secus esse si sciuisset damnum. Fel. in c. in præsentia. in iiij. colum. extrà de probatio. Petr. de Anch. in cons. lxxxij. incip. visis diligenter. Bal. in rub. C. de rerum permutatio.

ADDITIO. Vide pulchram quæstionem per Mat. de affli. in constitutione regni Sici. quæ incipit, fratribus. in iiij. not. in iij. libro.

22 *In dotis cōgruitate quæ cōsideranda sint.*

ET aduertendum est † ꝙ arbitrium boni viri in hac congruitate dotis debet multum versari, videlicet quòd debeat haberi consideratio ad multa in arbitrando congruā dotem. Primò, ad quantitatem patrimonij patris. hoc probatur per l. si filię. ff. de leg. iij. l. quæro. cum seq. l. cùm post. §. gener. ff. de iure dotiū. Secundò, ad numerum liberorum. Tertiò, ad qualitatem personę ipsius patris. & sic etiam filiæ. d. §. gener. & d. l. quæro. & intantum debet attendi cōditio personæ, quòd etiam si legitima non sufficeret secundū conditionem & nobilitatem personæ, ad hoc vt ipsa dos sit congrua, potest & debet excedere ipsam legitimam, vt notabiliter probat tex. in auth. de restit. & ea quæ parit. in §. quamobrem. colla. iiij.

ET eodem modo potest dici, si cōsuetudo patrię, & maximè familię patris & suorū maiorū esset ab antiquo vt dos fœminarū dictæ domus esset excessiua legitimæ. nā tūc sine dubio non diceret̄ dos cōgrua si nō excederet legitimā, dūmodo suppetant facultates patris. arg. l. imperatores. ff. de cōtrahē. emptio. l. nūmis. ff. de leg. iij. & l. qđ si nolit. §. qa assidua. ff. de ędil. edic. & l. Titianus. ff. quod cum eo. cum similibus. cōmuniter tamen mos regionis regulatur in plus vel minus, prout se habet conditio personarum, & vires patrimonij

trimonij paterni,& numerus liberorum.& in his debet versari arbitrium boni viri,non curando an commensuretur cum legitima, vel non.ex quo ergo patet ꝙ vltra mensuram legitimæ poterit arbitrari, per supradicta,maximè per tex.multum notabilē in d.§. quamobrem.prędicta dicit Bal. nouellus in suo tract. de dote.in xxxj.charta,cū vij.aut viij.col.seq.vbi multum bene explicat hanc materiam de cōgruitate dotis.considerans finaliter ꝙ etiam cōgruitas dotis potest æstimari & taxari habito respectu ad alimēta quę per patrem huic filiæ debebātur.quasi talis dos succedat loco alimētorum. sed istud non multum placet Caro. Ruino præceptori meo suptilissimo in repeti. §.& quid si tantum.suprà alle.quam sub eo scripsi,eo ꝙ sequeretur quòd sicut filia diues non debet ali. l. si quis à liberis.§.sed & si filius.ff.de liberis agnosc. ita non deberet dotari,contra l.fi.C.de dotis promissio. & etiam potest impugnari illud dictum per ea quę dicit Alex.in l.j.ff.sol.matri.

23 Quod tēpus attēdēdum ad dotis congruitatē.

SVbdit ibidē Bal.Nouellus de dote in xxxij.charta, †ꝙ etiā si tempore quo pater dotauit filiam nō erat multū diues,adeo ꝙ scdm illud tempus dos illa erat tunc cōpetens,& tēpore mortis fuerūt satis auctæ facultates patris,poterit dicta filia petere supplemētū cōgruæ dotis ,inspectis facultatibus patris quæ erant tēpore mortis:quia statutū volens ꝙ filia dotata à patre stantibus masculis non succedat,intelligitur de cōgruēter dotata. & ista qualitas debet esse tēpore mortis eius de cui⁹ hæreditate agitur.arg.l.in delictis.§. si extraneus.ff.de noxalib⁹.istā quæstionē iā examinaui, & vidi in facto in casu de quo dixi antè eo. tit. §.ij.incip.*l'on ne peut exhereder*.in gl.in verbo,*du trespasse*.

ADDITIO. Aduerte etiā ꝙ in hac cōgruitate dotis multa sunt cōsideranda,quæ ponit Mat.de affli.in cōsti.regni Sici.quæ incip.in aliquibus.in xij.q.in iij. lib.vidi & audiui multos habentes cōsiderationē etiā ad id quod euenire potest in patre dotāte filiā,ad impediendum ne restitutio postmodū habeat locū,per l. diuortio.ff.de neg.gest.per l.si quis domū.§.j.ff. locati.& de hoc arti.quādo inspicitur id quod euenire potest,vide eundē Mat.in consti.regni Siciliæ,quæ incipit,clementiæ.in v.nota.in iij.q.vbi ponit an sit inspiciendum id quod euenire potest,sed non crederem in hoc esse inspiciendū.dicam alibi.Et de huiusmodi restitutione filiarum,vide Decium in cōs.cclxxij.vidi tamen multoties obseruari ꝙ quando filiæ sunt dotatæ à patre & matre,aut patre viuēte matre,ꝙ non audiūtur ad petendum supplementum dotis.

SEd aduerte,quia Bal.nouellus de dote, allegat cōsilium Pau.de Cast.in cons.suo cxxxj.inci.licet ista do.Lisa.in prin. sed nō loquitur propriè in hoc casu, qa loquit' in casu,scilicet qn filia nupserit viuente patre sine dote.nam scdm eum post mortē patris dos taxari debebit iuxta mēsurā bonorū tēpore mortis , qa cùm p mortē patris incœpit habere actionē cōtra hęredes,debet secundū tempus mortis dotari.d.l.in delictis.§.si extraneus.ff. de noxa. sed aduerte ꝙ opinio dom.Bal.nouelli in dicto loco,& aliorū sequaciū,non videt' vera,& quā etiā tenet expressè Bal.in authē.res quæ.versi.quæro,statuto cauetur.C.cōmunia de legatis.,p qua opinione facit, qa dos à patre est debita tēpore matrimōnij,ideo illud tēpus tātùm debet attēdi. & quia pater eo tēpore dotādo filiā cōgruè semel fuit liberatus,ideo obligatio semel extincta nō debet reuiuiscì.l.cùm res.§.areā.ff.de sol. sed legitima est debita tēpore mortis.l.j.§.si impuberi.ff.de coll.bonorū. męritò in eius taxatione tempus mortis debet attendi.

SEd quia hîc antè dictū est,ꝙ si filia nupserit viuēte patre sine dote,ꝙ dos debet taxari secūdum tēpus mortis,†aduerte ꝙ si filia præ rubore virginali nō auderet petere se maritari & dotari, & pater esset negligens,vel fortè expressè retinēs, vt aliquādo cōtingit, vel fortè noluerit dotare decenter & congruè,secundū qualitatē suæ personæ & vires sui patrimonij,certè poterit cogi ad id explendū, & quidē præcisè multa indicta,vel pignoribus captis,etiā si opus erit, ponendo ipsum in carceribus:& hoc filia petēte à prætore,implorando eius officium.l.qui liberos.ff.de rit. nup.& l.fi.C.de dotis promissio. ¶Facit,quia sicut pater potest cogi ad præstandum alimenta filio.l.si quis à liberis.§.si quis ex his.ff.de liber.agno.ita etiā tenetur dotare filiā,cùm dos loco alimentorum succedat. & prædictam requisitionem potest facere filia cōtra patrem honesto modo,cupiendo maritari, dicendo, volo mater fieri,volo filios procreare , prout similis locutio ponitur in c.j.ad finem,de frigi.& malefi.

24 Pater cogi potest vt dotet filiam.

ET si filia † præ rubore pudicitiæ non auderet per seipsam comparere corā iudice, tunc possunt cōsanguinei & cognati in hoc casu sine alio mādato cōparere coram iudice,& petere talē patrem debere cogi ad maritandum,& congruè dotandum dictam filiā suam,cum ratione coniugij aliàs possūt cognati adire prætorem,vt in l.si cum dotē.§. sinautē in sæuissimo. ff.rol.matri.& ita dicit& tenet Bal.nouellus in tractatu suo de dote,in xxiiij.charta,in fi.xvij.priuilegij. 25

ET aduerte ꝙ in eadē charta,in xviij.priuilegio dicit plus,†ꝙ etiā si filia nō auderet adire prætorē & cognati nollent etiam pro ea adire,potest & debet iudex , etiam illa nō petēte,impartiri officium suū in cogendo patrē constituere dotē congruā filiæ.tex.est ad literā &multū notabilis in l.iij.post prin.ff.de iure do.sed pro certo hoc non inuenio in illa l.nec in aliis seq.nisi dicas l.v.post initiū,versic.sed & si proponas. facere pro hoc.postmodum dicit , quod istud est speciale contra regulā,de qua in l.iij.§.cum autē.ff.de dā. infe.aliud speciale ibi ponit, sed quia nihil ad ꝓpositū,nō refero.¶De materia autē quādo pater teneatur dotare filiam suam,aut quādo auus neptē,aut quādo frater sororē,vide allegata per decisionē Tholosanā. cclxxxix.& Steph.Aufrerij ibi,in additione per eū posita.vbi plenè.& adde Bald.in l.fi.§.j.ff.de his quæ in frau.cred.vbi ponit an pater implicitus oneribus debitorum teneatur dotare filiam. 26

ET etiā amplissimè vltra loca s̄.alle.vide G. Benedicti in sua repe.c.Rayn.in verbo,dotē quā ei dederat.nu.xij.vsq; ad nu.xliij.de test.vbi ponit omnia ista,& plura alia in materia dotis,quā pater tenet' dare filiæ non solū vna vice,sed etiam secunda,& etiā si fuit deperdita non culpa mulieris,& nō solū si sit maritata de consensu patris , sed etiam si eo inuito , imò etiam si maritus eam acceperit sine dote , quoniā adhuc poterit cogere patrem vt ei dotem det,& in fine illius glo.vide quomodo patruus seu auus maternus neptē,mater filiam,filius aut filia matrem,fratre sororem dotare teneatur.

ADDITIO. Vide ad hoc Matt. de affl. in constit. regni Siciliæ quę inci.fratribus.in iij.q.j.notab.in iij. lib.Et in hoc aduerte quòd si soror petat legitimā,aut dotē,est interim alimētāda,vt tenet idē Mat. decis. xj.

27 Casus vltimus.

QVartus†& vltimus casus est,quando pater reliquit in testamento filiæ exclusæ statuto , minus tamen legitima,an ad supplementum legitimę agere possit , etiam in casibus in quibus suprà conclusum est quòd legitima in totum sit sublata vel diminuta?

Salic.

BIU Cujas

Sal.in d.auth.nouissima.in fi.ver.scias quòd si statutũ. C.de inof.test.tenet ꝙ sic:quia sicut statutum nõ prohibet illã succedere ex testamento,ita nũc supplementũ ex causa testati petere.&quia iste casus est omissus. Itẽ qa causa testati &intestati cõtrariant.l.generaliter. C.de condi.insti.plures alias rõnes alle.Carolus Ruinus in d.§.& qd si tãtùm,in lxxj.col.pro hac parte,sed finaliter tenet cõtrariũ p rationes & iura allegata per eũ,quæ nõ refero,qa nõ est casus nostrę cõsuetudinis, ad eũ me remitto,& adde Bal.cõs.cccclxv.in iij.parte.

28 SEd quæro†quid si legatum fuerit factum filiæ nõ ascendens ad congruã dotẽ,& illud acceptet filia, an ex hoc videatur renũtiasse iuri petẽdi supplementum congruæ dotis?Pau.de Cast.cõs.cxxxj.suprà alleg. quod incipit,licet ista domina Lisa.tenet ꝙ non. pro quo facit quod not.Imol.& Pau.de Cast.& Alex. in l.quod de bonis.§.cum fideicõmissum.ff.ad legem
29 Falcidiam.& plus subdit Paul.in dicto cõsilio,†quòd à supplemento etiam non excludetur per generalem quittationem.quæ omnia sunt notanda.

ADde etiam quòd per quittationem generalem de omnibus his quæ sibi debentur,ista quittatio nõ extẽdet ad res reales.Ias.in §.j.in xvj.col.inst.de actio.

Quæstio. SEd quæro nunquid filia sic dotata,quæ excluditur à successione patris, cõputetur in numero liberorũ,ad augendũ cæteris legitimã?vide do.meum Ias.in auth.nouissima.in xiij.& xiiij.col.C.de inof.testa.

ADDITIO.Vide Pau.de Cast.in consi.clj.Rapha. Comensem in consil.xlv.in fin.& aliquid consi. cxix. pen.col.Benedictum Caprã in cons.xxxj.col.ij.& cõs. lxviij.col.j.Philip.Corneum in consi.cl.in j.volum.& consi.ccciij.col.ij.in litera F, in j.vol.& vt consului in casu emergenti consilio liij.in fine.

30 Quæstio nouabilis. VLterius quæritur,†pone ꝙ reperientur duæ filię cum vno filio masculo, quarũ vna est dotata,altera indotata.filia dotata est pręterita in testamento,an testamentum sit ipso iure nullum,hoc est vtrũ ab intestato dicat prædicto casu filia dotata exclusa,an verò succedat ab intestato beneficio filiæ indotatæ? Et vĩ primò ꝙ bñficio filię indotatę filia dotata succedat.p l.ij.§.si sit cõsanguinea.ff.ad Tertul.pquẽ tex.in simili voluit Bar.in l.j.§.si filium.ff.de bo.poss.cõtra tab. ꝙ soror vtrinque coniuncta exclusa à fratre cõsanguineo ex forma statuti beneficio matris cũ ea succedat excluso fratre ex patre tantũ.& idẽ vult Bal.in l.si quis filiũ.ad finẽ.C.de inof.testa.Pet. de Anch. in c. canonũ statuta circa fi.versi.inter cõsilia quę habeo &c.de
31 constit.& ibi refert fuisse cõsultũ per collegiũ Perusinũ,† ꝙ mater quę excludebatur à patruo ex forma statuti beneficio sororis vtrinque cõiunctæ, quã patruus nõ excludebat,succedere possit cũ sorore patruo excluso.per dictũ §.si sit cõsanguinea.quod cõsiliũ habetur inter cõsilia Ange.in consi.ccx.inci.statutũ suprà-
32 Incluſus adſe trahit excluſum. dictũ.& ideo dicit Bal.in l.quicunque.in iiij.col.C.de ser.fugi.† ꝙ auus maternus per statutum a patruo exclusus succedet vnà cum auia eius beneficio,†quia in
33 clusus trahit ad se excluſum,& nõ econtrà:& ꝙ in terminis expressę quęstionis filia dotata beneficio alterius non dotatæ excludat agnatum transuersalem,tenet Philip.Corneus in l.fi.in vlt.col.C.ad Tertul.vbi refert consuluisse per d.§.si sit consanguinea,suprà alleg.& per dictum Bal.in d.l. quicunque.supra alleg.

SEd veritas est in contrariũ,prout tenet Pau.de Ca. in l.illam.C.de colla.& facit quod voluit Bart.o.in l.ij.§. videndum.ff.ad Tertul. dum vult quòd portio excluſi applicetur illi cuius contẽplatione fuit exclusus per l. ij. ff. de collatio. bon. cùm ergo filia dotata excluditur cõtemplatione masculi,eius portio illi soli defertur & applicatur.ita tenet do.Carolus Ruinus in repeti.d.§.& quid si tantum.in lviij.col.suprà allegata.

ADuerte etiam,quòd si vna sororum renuntiauerit,si habeat fratrem aut sororem,intelligitur renuntiasse in fauorem fratris,vt dicit decis.Tholosa.in decisione ccccl viij.in fi.

DIctum est hîc antè,† quòd si filia fuerit incõgruè 34 De ea quæ renuntiauit succeſſioni patris cum iuramẽto. dotata,ꝙ potest agere ad supplementum legitimæ,si dos non sit vsque ad legitimã, eo quòd non dicitur renuntiatum legitimæ nisi specialiter fiat de ea mentio,per tex.in d.l.si quando.§.& generaliter. C. de inoff.test.vtrum hoc sit verum etiam si filia dotata renuntiauerit cũ iuramento successioni patris & matris? videretur quòd sic, † quia vbi non valet principale,nec iuramentum, quod est accessorium, potest 35 extendi vltra actum principalem.per ea quæ dicit do. Ias.in l.non dubium.C de legibus. & per multa quæ tenet idem domi.meus Ias.in l.sed & si quis.§.quæsitum.in pen.col.ff.si quis cautionibus.idem tamẽ do. meus videtur tenere contrarium in d.§.& generaliter vbi dicit,† quòd iuramentum habet vim expressam. 36 Iuramẽtum habet vim expreſſam. id tenet in l.sub prætextu. *la secõde*.inij.col.C.de transac.& in l. si cõuenerit.in iij.col.ff.de iurisd.om.iud. & plenius quàm alibi in l.sancimus.C.de testam.vbi dicit,quòd iuramentũ in generali renuntiatione habet vim expressi.cogita etiam,quia videtur dicere cõtrarium in authen.vnde & si parens.in ij.col.C.de inoffi.testa.

SEd posito†quòd filia renuntiauerit cum iuramen- 37 to,an saltem si sit læsa enormiter poterit petere relaxationem à iuramento?Pet.de Anch.in c. canonum statuta.in xj.arti.principali,in ver.quid dices de iuramento.de constitu.dicit se cõsulũisse in ciuitate Senarum in pulchro casu,vbi dicit quòd cõsuluit quod sic.ita dicit & refert do.meus Ias.plene in auth.sacramenta puberũ.in ix.& x.col.C. si aduersus venditionẽ.vbi plures doct.allegat pro vtraque parte.ad ibi dicta me remitto.& vide eundẽ in l.ait prætor.§. si minor. in prin.ff.de iureiu. Aduerte tamẽ ꝙ idem Pet.de Anch.sibi cõtrarius cõsuluit cõtrariũ,vbi habet in cõsi.suo cccexxxiij.quod incipit,postquam ista domina.

COnsideraui vnum,quod in casu nostrę consuetudinis si filia fuerit dotata à patre, & quòd adhuc renuntiauerit cum iuramento, ꝙ ex quo sũt duo quę obstãt,quòd non poterit talis filia relaxationem à iuramẽto petere,per ea quæ dicit do.meus Ias.in l. fi. in vij.col.ff.de consti.prin.vbi dicit,quòd quando sunt duo obstantia,princeps non potest illis derogare,per regulam non obst. & dicit ꝙ requiritur ꝙ fiat mentio de vtroque in specie, & vnicuique derogetur.per tex. multum singulariẽ.in l.si.nõ lex Aelia Sentia.ff.de hære. insti.quem Bal.ibi multũ notat.quod an sit verũ, cogita. ¶ Aduerte,quia videmus ꝙ hodie hæ institutiones practicãtur, nam cùm filia dicit se fuisse læsam vltra dimidiam iusti pretij,impetrat restitutionem,secundum l.ij.C.de rescinden.venditio.relaxatione habita de iuramento.& ita fit & practicatur.Imo etiam non debet filia certiorari de beneficio.l. pactũ quod dotali.C.de collatio.vt tenet Guido papa decisio. sua ccxxvij.Idem tenet Gul.Benedicti in sua repe.c.Ray. in verbo,duas habens filias.nu.cclx.de testa.

ADDITIO. Quod mihi videtur esse cõtra id quod dicit apostilla.Pan.in.c.si diligẽti.in verb.Ant.Frã. de foro compe.licet videatur dicere quod opinio cõtraria sit cõis in practica.Et idem Benedicti eodem loco, nu.cclxv.

nu.cclxv.dicit ꝙ læsio enormissima nihil operat qñ filia est certiorata.qđ non credo verũ qa nunquã maximus excessus est sublatꝰ,vt tenet Deciꝰ in cõs.ccciij. Imò iuramentum nihil operat qñ est enormissima lęsio,vt tenet Philipp.Corneus cons.clxvj.inci.circa. & cclxxxix.incip.in præsenti.Nec est hoc casu necessaria absolutio à iuramento.vt ibi per eum.& vide in consi. cclviij.incip. quãquã.in litera E,F,& H,in iiij.parte.idem vbi est dolus aduersarij.idem Corneus in consi. clxj.in litera H,&P.in iij.parte.Sed qñ subest enormis læsio,an insit dolus,vide eundẽ Corneũ cõs.ccxxxvj. in litera H,& in consi.ccxciij.in iij.partę.Et vide etiã Steph.Ber.in cõs.suo ccxxxvj.inj.parte.vbi dicit,ꝙ in enormissima lęsione præsumit dolus:& paria sunt adesse dolũ ex ꝓposito,vel re ipsa,& his casibꝰ dat restitutio in integrũ.Et aduerte etiã ꝙ qñ est enormissima læsio datur restitutio post quadriẽniũ,vt tenet Soci.in cons.cclxvj.nu.24.in ij.vol.& etiã in tali casu nõ sunt ꝓbandę minæ si interfuerint.idem Soci.in cons. cclxiij.nu.iiij.in ij.vol.Et de huiusmodi restitutionibꝰ mulierũ,quomodo restitui debent in talibus renũtiationibus,vide per Mat.de afflic. in consti. regni Sicil. quæ inci.obscuritatẽ.in ij.lib. Et quomodo aduersus sententiã mulieres restituuntur,tã rationedoliq̃ rõne falsę causæ,& ꝙ interim sentẽtia non potest mandari executioni,ponit ibi Mat.in iiij.notabi.in j.q.& ibi in ix.q.ponit ꝙ datur restitutio in integrũ mulieri,& minori etiã post cõclusionẽ in causa.& in x.& xj.q.ꝙ restitutio prodest aduersario.& qñ minor possit restitui cõtra minorẽ,vide ibi in x.q.Aduerte tñ ꝙ ponderando tex.in l.Lucius §.fi.ff.ad Treb. etiã in transactione non dicit enormissima læsio nisi excedat quadruplũ. Sed aduerte ꝙ videt iste excessus esse in arbitrio iudicis,ex his quæ dicit Bertran.in consi.ccxxxvj.in ij.parte.¶Aduerte etiam ꝙ si sit geminata renuntiatio,non restituitur,vt dicit Philipp.Deci.in consi.ccxvj, quod intelligerẽ,nisi princeps dispensaret cõtra vtranq;, & ꝙ de vtraque fieret mẽtio,quoniã videtur ea facilitate qua fuit inducta ad primò renuntiandũ,eadem facilitate præsumitur inducta ad secundò renũtiandum,& ideo cautius fiet si in rescripto fiat mẽtio de vtraque, & super vtraq; obtineatur rescissio per principem,& dispensatio.¶Aduerte etiã ꝙ vbi geminata est renuntiatio,nunquam restituitur etiam ex enormissimalęsione,vt tenet Deci.in cons.suo ccxvj.in fi.Sed in casu in quo fit rescisio cõtractus ex enormissima lęsione an debeãtur fructus?videtur ꝙ sic,pęr tex.in l.quòd si minor.§.restitutio,ff.de mino.& ꝑ tex.in l.videamus. ij.§.in Fauiana.ff.de vsur.& per ea quæ dicit do.meus Iasi.in l.fi.in vij.col.ff.de constit.prin. dixi in tit. *des iustices.*§.vj.in gl.*s'il n'a grace.*Sed aduerte ad tex. & doctrinam doctorũ,Bar.& aliorum in l.ex diuerso. ff.de rei vendi,& in l.certum.& ibi Bal.C.de rei ven,quod propter titulum videtur esse bonæ fidei possessor, ex quo excusatur vsque ad litis contestationẽ,quod obseruatur in Gallia,& crederẽ hoc esse verũ, nisi cõstaret de dolo ex proposito,quia per hoc nunquã posset dici bonæ fidei possessor.¶Et quando vltra consuetudinem interuenit renuntiatio filiæ,vide Bart.in l.fi.ff. ad Tertul.& in l.qui pupillam.ff.ad l.Iuliã de adul.& in l.si auus.C.de lib.præte.Old.consi.cxxxv. Plenissimè de hac renuntiatione,cum iuramento ꝑ G. Benedicti in d.sua solenni repeti.c.Rayn.in verbo,duas habẽs filias.nu.ccxlvij.vsq; ad fi.illius gl. de testamen.

ADDITIO.Et quando renũtiatio matris nocet filiis,si mater pręmoriatur,vide Bar.Pau.de Ca.&Imo. in l.quæ superstitis.ff.de acqui.hære.Bertrandi consi. lxxvij.in iij.parte.dixi in consil.xlvij.in iij.dubio. & ibi tenui contra Barto.& alios.& vide Guid.pap. deci. sua ccxxviij.statim allegand.in gl.sequen.

38 Ques. SEd iterum quæro,†quòd filia sic dotata per patrẽ, & pater postmodũ instituat eam in legitima: an ista dos computari debeat in legitimam?Iasi.in authen. præterea.in vij.col.C.vnde vir & vxor.dicit quòd sic. intellige prædicta quando non extaret tale statutũ:secus quando extaret,quia credo tũc quòd si filia fuerit dotata, & adhuc pater instituat eã in legitima, quòd dos nõ imputabitur in legitimam. quod satis videtur probari per ea quæ dicit Iasi.in l.si emãcipati.in vij. & viij.col.& in l.filiæ.C.de collatio.post Alexan.in d.l.si emancipati.vbi dicit,ꝙ si stãte tali statuto filia dotata fuerit instituta cum fratre,non tenetur conferre dotẽ. Aduerte quia duo sunt penitus diuersa & separata,& de vno ad aliud non infertur,& quælibet decisio patet, & est vera.

ITem quæro,quia dicitur hîc antè in hoc §.quòd filia dotata &c.nõ venit ad successionem patris,an istud intelligatur etiam in feudo &emphyteusi?Aduerte,† quia si filia renũtiauit expresè hæreditati patris, 39 Quid in feudo & empiry. nõ dicitur renuntiasse feudo, nisi expresè etiã fecerit mentionẽ de feudo & emphyteusi,prout dicit Cardi. Alex.& Aluaro.in c.j. de eo qui finem fecit agnat.sed statuta & consuetudines recipiũt interpretationẽ à iure cõmuni,& si non cõprehendãtur feuda & emphyteusis in expressa renũtiatione,multo minus in tacita quæ fit per consuetudinẽ nostrã. & istud tenet Fran. de Curte,quẽ audiui cũ legebat §.rursus.in c. j. quibꝰ modis feudũ amittatur. Iasi. in l.Gallus.§.quidã rectè in pe.col.ff.de li.& posth.& in l.si nõ sortẽ.§.libertus. in pen.& vlt.col.ff.de cõdi.indeb.& in auth.vnde & si parẽs.in iij.col.C.de inoff.test.vbi dicit,† ꝙ renuntiãs 40 hæreditati paternę nõ dicitur renũtiasse feudo & emphyteusi.¶Teneo pro firmo ꝙ etiam secũdum cõsuetudinem nostram dicitur renũtiasse feudo & emphyteusi.& ita practicatur,secundũ quod ita consulendo tenuit Petr.de Anc.in cõsi.cccxxxiij.in primo dubio vbi disputat hanc quæstionem in emphyteusi.

SEd quæro,pone† ꝙ pater dotauit filiam,vt dictum 41 Quæst. est,& cum hoc adhuc filia renuntiauit successioni patris & fratrum , an pater postmodũ eam instituere possit in testamento?Fel.in c.si diligenti.in penul.col. extrà,de foro cõpe.&do.meus Iasi.in l.fin.in vij.col.in fi.cum sequ.C.de pac.tenent ꝙ sic.allegãt Bal. ita tenentẽ in e.ad nostram,*le second.* in iij.co.de iureiur.facit tex.in c.ij.de renũ.& ita dicit do.Iasi.in d.l.fi.in iiij. col.& in x.not.& plenè not.idẽ Iasi.in l.stipulatio hoc modo concepta.in vij.col.versic.in ij.& adhuc fortiùs amplia.ff.de verb.obl.In contrarium videntur facere quæ dicit dom.meus Iasi.in l.nemo potest.in ij. col.ff. de lega.j.eo quòd videtur ius esse acquisitum filio.sed respondẽ per ea quę dicit idem dom.meus Iasi.in d. l. fi.C.de pac,vbi plenè.

ADDITIO.Intellige tamen hanc consuetudinem si sit filius vtriusque,sed si esset filius ex secũdo matrimonio,& ex alia vxore quàm prima,licet fuissent tempore constantis matrimonij maritatę & dotatę quędam filiæ viuente quodam filio masculo,si postmodum moriatur dictus filius,& mater etiam moriatur, & pater conuolauerit ad secũdas nuptias,& habuerit filium masculũ natum in secũdo matrimonio,hic filius non excludit sorores priùs maritatas à successione matris earum.ita tenet Bald.in l.j.C.de legi.hæred. & Pau.de Ca. in consi.viij.& xcij.in nouis.quos refert & sequitur Pyrrhus in consuetudinibus Aurelianen.

in tit.

BIU Cujas

in tit. de succeſsionibus.c.x.quod nota,quia pluries vidi occurrere.& vide Albertū in trac. de ſtatutis exclu.fœminas.in xxxiij.quæſt.xij.artic. principalis.dixi ꝯ.in gl.*tant qu'il y a fils*.Intellige etiā de bonis exiſtentib⁹ extra territorium huius conſuetudinis,vt per plura tenet Alber.Brunus in tractatu de ſtatuto excludē re fœminas.in xxv.q octaui articuli.eo ꝙ vt vides per tex.hīc poſitum,priuatur à ſucceſſione,quod eſt qd in tellectuale.& vide Ioannem Campezium in tractatu ſuo de ſtatu.exclu.fœminas.q.xlix.& quòd in ſtatuto attendatur an ſit domicilij patris,an bonorum illius, vel an domicilij patris vel filiæ,quæſt.l.articu.vj.

IN TEXTV IBI,

Ne les deſcendans d'elle.

HAec verba videntur ſuperflua,quia vt dicit Ang. in §.neque illo.in auth.de triente & ſemiſſe. col. iiij.quòd nepos vocatur ex perſona patris in ea portione,in qua vocaretur pater,ſi viueret.Hinc vt dicit, facit ad ſtatutum,†ꝙ filia dotata non ſuccedat, ꝙ nepos ex ea quę fuit dotata non ſuccedet.intellige quando iam fuit dotata mater ſcđm cōſuetudinem noſtrā, ſ.dando filiæ dotē diuiſam:quia tunc nepos ex ea non amplius ſuccedet,ſi fuiſſet ita dotata ꝙ fuiſſet excluſa à ſucceſſione,etiam excluditur eius nepos.faciūt quæ dicit Alua.& Card.Alex.in c.j.§.hoc autem notandū. qui feudum dare poſſunt.†ꝙ ſicut fœmina non ſuccedit in feudo,ita nec nepos ex ea.dixi plenè in tit.de feudis, ſuprà in §. *en choſes feodales*. quaſi in fi. primæ glo. verſi. ſed in contrarium eſt veritas. & ad prædicta faciunt quæ dicit Bal.in l.fi.C.de in ius vocan.vbi dicit, ꝙ ex quo neptis repræſentat pſonā quę excludebatur debet etiā excludi.ita etiam tenet do.Soci. in cōſ. ſuo xxxj.in ij.col.verſi.tertio probatur.allegat Bart.ita tenere in l.ij.§.videndum eſt.ff.ad Tertul.

1 Nepos ex filia dotata an ſuccedat.

2

ADDITIO. Vide Mat.de affl.in conſti.regni Sicil. quæ inci.in aliquibus.in iiij.quæſt.in iij.li.¶Sed quid ſi filia renuntiet,an filij eius poſſint venire?Guido pa. deciſione ſua ccxxviij.nu 2.diſtinguit ſecundum Bar. in l.qui ſuperſtitis.ff.de acq. hæred.

ALex.in conſi.ſuo lxxv.in pe.col.in j. vol. & etiam Ang.in conſi.cccij.& Aret.in conſ.clvij.& cxliij. Gul.Benedicti in ſua repe.c.Ray.in verb.duas habens vxores.nu.ccxxxvj.de teſt.Pau.de Caſt.in l.qui ſuperſtitis.ff.de acqui.hære.facit differēt iam,an filia ſuperuiuat patri,an nō:qm vt dicit,ſi moriat ante patrē,nō nocet eius renūtiatio filiis.dixi plenè in §.*en toutes ſucceßions repreſentation a lieu*. q eſt in ordine decimus. ſ. hoc eo.tit.¶Sed qd†ſi p patrē aut matrē alicuius neptis fuit renūtiatū ſucceſſioni aui, an ſi pater aut mater moriant ante auū,nepos ſit excluſus à ſucceſſione aui,& an talis renūtiatio præiudicet nepoti?vide Ale. & alios in l.pactū qđ dotali.C.de coll.& in l.pactū.C. de pac.& ponit Ale.in l.ſi actionē. C.de pac. an ſi vn⁹ ex fratribus maritauit ſororē,quę ei ceſſit oīa ſua iura an debeat ad ſui cōmodū pro omnibus aliis fratribus.

3 An nepos præiudicet renuntiatio patris.

Quomodo fieri debeat renūtiatio.

SEd pone ꝙ frater & ſoror æqualiter ſuccedēt:puta quia ſoror nō fuit dotata per patrem & matrē, ſed frater vult facere poſt aditā hæreditatē ꝙ ſoror excludatur ab hæreditate,ei cōſtituendo dotem,quomodo debet fieri?do.meus Iaſ.poſt Pau.de Caſt.in l.ſicut.C. de repu.hære.dicit,ꝙ non ſufficit quòd filia dicat,repudio hæreditatem,ſed opus eſt ꝙ renūtiet hæreditati paternæ,ſeu omni iuri quod habet in hæreditate patris.Et ideo dicat notarius,ꝙ filia renuntiat omni iuri quod habet in hæreditate patris, & omne ius qđ habet donat fratri mediante dote &c. ¶Pone ꝙ dicatur in contractu matrimonij,ꝙ pater dat filiæ ſuæ in dotē mille ꝓ iuribus patris & matris vniuerſis, præſentibus & futuris,& ſint tātùm aliæ filiæ,an per hoc ſit excluſa dicta filia?Vel ꝙ vnus ex filiis renuntiet mediante ſumma mille librarū pro appanagio omnibus iuribus patris & matris,præſentibus & futuris,an per hoc ſit renūtiatū futuræ ſucceſſioni patris & matris: hoc eſt quęrere,†an talia verba,renūtio omnibus iuribus patris & matris,præſentib⁹ & futuris, importēt renuntiationē futuræ hęreditatis?Iſtud dubiū ſæpe euenit in patria Matiſc. vbi notarij ſolent tantū prædicta verba apponere.Et iſta quæſtio fuit in facto ꝓ honeſtiſſimo ac ſapienti viro magiſtro Petro Pallebo, ꝙ mediante ſumma duarū mille librarum renūtiauit omnibus iuribus paternis & maternis, præſentibus & futuris:dubitatū fuit poſtmodū poſt mortē ſuorū patris & matris,an eſſet excluſus à ſucceſſiōe eorū patris & matris ab inteſtato,aut ex teſtamēto:†qa etiā renūtiās expreſsè ſucceſſioni futuræ,nō intelligitur renuntiare ſucceſſioni ex teſtamēto,vt dicit Bal.in l.fi.co.iij. C.de pac.dixi ꝯ.in gl. fi.in addi.ſed quia hoc ęaſu non expreſsè renuntiatū eſt futuræ ſucceſſioni, ſed ſolùm per verba generalia, de quibus ſuprà. Addita tñ poſt prædictam renuntiationem clauſula,*reſerué ſucceßion collaterale & loyalle eſcheute*. An iſta renuntiatio generalis comprehendat ſucceſſionē ab inteſtato?Bar. ſoluit iſtud dubiū in terminis,in l.qui Romæ.§.duo fratres.in prima ſolutiōe primæ oppoſitionis.& in vj. q. ff.de ver.obl.†in generali renuntiatione omnium iuriū patris & matris quæ cōpetūt,& cōpetere poſſunt, ꝙ nō importat renūtiationē ſucceſſionis ab inteſtato qa illa verba cōpetere poſſunt,ſeu quę qs ſperat habere,quæ ſunt de futuro,intelliguntꝰ ex aliqua cauſa ſub ſiſtente de præſenti, nō ſi ex noua cauſa, vt tenet etiā Philip.Decius in conſi.ſuo ccxxx. vel non ex diſpoſitione legis,& ideo cùm(vt dicit idē Bar.in d.§.duo fratres.in prima ſolutione primæ oppoſitionis)ſucceſſio ab inteſtato nō debeatur ex cauſa ſub ſiſtēte de præſenti,non cōprehenditur in renuntiatione generali,ꝓ iura per eum ibi allegata.facit id quod dicit And.Barb. in cōſ.ſuo xlviij.in v.col.in j.vol.vbi dicit,†ꝙ id quod euenit ex lege,vel legis diſpoſitione, nō pōt tolli niſi nominatim exprimat.l.fi.C.de indicta vidu.tol.quem tex.ad hoc alleg.Lud.in rep.auth.ſimiliter.C. ad legē Fal.& ad hoc Barba.in d.loco allegat plura iura.

4 Caſus facti.

5 De renūtiante ceßioni ex teſtamēto.

6 Generalis renuntiatio.

7

ADDITIO. Ad hoc faciunt quæ dicit Hip.de Mar. in cōſ.ſuo lxxvj.in fi.ꝙ ea quæ veniūt ex cauſa de futuro nō cōprehēduntꝰ in generali ꝓmiſſione,qa ſemper intelligiꝫ clauſula,rebus ſic ſtantibus.faciunt quę dicit Boërius in conſuetudine Bituricē.tit.de teſta.§.vj. col.ix. magnæ gloſſæ. Cùm ergo in propoſito agatur de hæreditate tollēda ſeu ſucceſſione patris debita ab inteſtato filio legis diſpoſitione.l.ſcripto hęredi.ff.vn de legi.§.j.inſt.de hær.qua.& diffe.& §.j.inſti. de hęr. quæ ab inteſta.defe.nō eſt dubiū ꝙ debet ꝓ verba ſpecialia tolli.& ſic cōcludit ibi Barb.ꝙ illud debet tolli ſpecialiter,quia debitū futurum per legem nō poteſt tolli per illa verba,remiſit omne ius quod habere ſperat,quod tantum eſt dicere,renūtio omnibus iuribus patris & matris,præſentibus & futuris, vt clarè patet ex dictis Barb.ibi.¶Et ſi dicatur quòd filius nullū habebat ius tūc in bonis patris,ad hoc reſpōderi poteſt, ꝙ imò ius querelandi habebat contra patrem,ex quo pater eidem aſſignabat partem, vt habitaret ſeorſum ab eo,vt dicit Ange.in l.quidam cùm filium.in ij.col. ff.de verbo.obli.vel etiam quia pater eius fecerat immenſam donationem alteri filio,ex quo poterat alius querelare contra patrem, vt daret ei pro alimentis.

Dubium.

vt dicit

vt dicit gl.in §.ſi quis verò non implēs.in auth.de hęre.& Falcid. col. j. dixi ſuprà eodem ti. *Des ſucceßions.* §.ij.in gl. *du treſpaßé.* Sed in caſu ꝓpoſito qa appoſita fuit hæc clauſula, *Reſerué ſucceßion collaterale*, videbat ꝙ hæc exceptio debeat firmare regulā, & ſit de regula, ita ꝙ per eam ampliet & cōprehendat illa quæ aliàs non comprehenderet, per ea quæ dicit do.Iaſ.in l. nummis.col.iij.ff.de in litem iurando. Quia adhuc tñ prædicta nō obſtāt, quia Alex. videt tenere contrariū in conſi.ſuo xxviij.in pen.col.in j.vol.cùm dicat, † ꝙ exceptio non facit ꝙ regula extēdatur vltrà quàm de ſui natura debeat. cogita ex dictis per doctores allegatis.conſului in caſu emergenti, vbi tenui contrarium.

8 Exceptio firmat regulam.

IN TEXTV IBI,

Tant qu'il y a fils.

SI etiam hæc conſuetudo loqueret in plurali, & nō eſſet niſi vnus, adhuc eſſet excluſa fœmina: ita Bal. in l.j.C.de condi.inſertis.do.meus Iaſ.in authē.ſi qua mulier.in ix.col.C. de ſacroſ.eccl. Et vide Geor.Nattam in repe. c.quanuis pactū.in iiij.q.iij.quęſt.principalis .de pact.in vj. Alb.Brunū in tract.de ſtatutis exclu. fœminas, in xij.arti.in xiij.q.illius xij.art. ¶ Aduerte ꝙ aut ſtatutū excludit fœminas dotatas ſimpliciter & tunc iſto caſu fœminæ dotatę ꝓpter ſuperexiſtētiā maſculorū ſunt perpetuò excluſæ, adeo ꝙ licet poſtea moriatur filius maſculus ſine filiis maſculis, tamē fœminæ dotatæ non reintegrantur ad partem à qua propter maſculos ſunt excluſæ, vt tenet Bal.in auth.ſed & ſi quis.ver.& per hoc infertur.C.de ſecundis nup.vbi dicit, †ꝙ ſi ſtatutū diſponit, ꝙ filia dotata non ſuccedat, ſi ſupereſt filius maſculus cum filia, qui poſtea deceſſerit ſine prole, ꝙ propterea non reintegratur filia ad hæreditatem paternā. idem etiam voluit in l.in quibus.C.de ſecūdis nup.vbi dicit, ꝙ ſi filia dotata excluditur ab hęreditate propter filium maſculum, ſufficit ad ipſam excludendam ꝙ filius maſculus poſt mortē patris vixerit. ita dicit do.meus Iaſ.plura alia allegando in l.ſi arrogator.in ix.col.ff.de adop.& in l.ſi quis. in ij.col.C.de inſtit.& dicit Bal.in §.quinetiam.in tit. epiſc.vel abbatem. ꝙ ſufficit ſi vno momento vixerit. & deci. Tholo.459.vbi de hac materia.

1 Nota de fil. dotata excluſa ſimpliciter

ADDITIO. Et vide Albertum Brunum hoc tenētem in ſuo tracta. de ſtatutis exclu.fœminas.in fin.vij. quæſt.xij.artic. principalis. ¶Sed ſi ſtatutum ſeu conſuetudo loquatur temporaliter, ſeu per dictiones temporales, tunc ſecus, puta per dictiones, donec, quādiu, quouſque, quia tunc finito tempore in ea deſignato, aut aduenięte cauſa, filia tunc etiā dotata ſuccedet. ſi ergo nulli ſupereſſent maſculi aut deſcendētes ex eis, filia etiam dotata ſuccederet. ita dicit & tenet do.Soci.in conſi.ſuo v.in j.vol.plenius Pet.de Anch.in conſi.ſuo ccxx.inci.hæc quæſtio iam vulga.

ADDITIO. Idem do.meus Iaſ.in l. ſi quis poſthu. §.ſi filiū. ff. de lib. & poſth.& Soci.conſi.lxiij.& xcij. cclxiiij. Ego tñ tenui & cōſului contrariū in caſu conſuetudinis Borbonien.quæ idē importat quod noſtra in his verbis.conſiliū eſt lv.quod incipit, ſtante cōſuetudine ducatus Borbonij.& vide ad hanc materiā Alber.Brunum in tractatu, de ſtatu.exclu.fœminas.arti. x.q.v. ¶Et hoc eſt, †quia hæc conſuetudo debet etiam intelligi hoc modo, ſi ſuperſint maſculi, ꝓut dicit Barba. in conſ.ſuo ij.in antepen.& pen.col.in j.vol.

2 De excluſa cum conditione.

BAr.amplè in l.fi.ff.ad Tertul.ad quē omnes recurrunt.Panor.in conſi.xcij.in fi.in ij.vol.in Aluernia verò conſuetudo loquitur temporaliter, & ex hoc & etiam quia in contractu matrimonij do.Annæ de Beaufort fuerant appoſita verba temporalia in dotatione, fuit magna quæſt. poſt mortē Iaco.de Beaufort fratris dictæ Annæ dotatæ per Ludouī.eius patrem, ſed qa poſt dicta verba tēporalia appoſita in ipſa dotatione fuerat appoſita clauſula renuntiationis generalis, & poſtmodum reſeruatio de ſuccedēdo ipſi Ludouico patri in caſu quo decederet ſine liberis maſculis, aut eorū maſculi ſine maſculis, qđ nō euenerat qa ſup uixerat Iacob.Dalotz, q de bonis ſuis diſpoſuerat per donationes in fauorē Iacobi de Mōtboiſsier.fuit magna altercatio inter do.Vicecomitem de Turania, & do.de Rochebaron, qui deſponſauerant filias dictæ Annæ ex vna, & dictum do.Iacobū comitem de Laix, ſed tandē fuit facta cōcordia inter eos in vrbe de Rione, vbi fuerunt vocati plures valentiſsimi doctores, & fui vocatus ꝓ parte dicti do.de Montboiſsier interarbitros ipſius do.de Montechauderon cōſiliario Pariſien.& pluribus aliis, & tandem licet prædicta reſeruatio nō potuiſſet impediuiſſe alienationes poſtea factas, tñ dicti Vicecomes & Rochebarō habuerūt certum quid, vt inter eos maior foueretur concordia.

ADDITIO. Barto.in d.l.fi.ad Tertul. quærit an dicta filia poſsit petere à filio cautionem de non diſsipādo aut dilapidando bona, ac de hæreditate retinenda & conſeruanda, ſed nō ſoluit, & dicit ſolum, cogitabis. Bal.vero in l.ſi quis filium.C.de inoff.teſta.co.iiij. verſi.tertio quæritur.decidit ꝙ ſic per l.imperatores. ff.ad Trebel.& l.inter omnes.ff.q ſatiſ.cog.& ita tenet Ioan.de Imol.in l.ei qui.col.fi.ff.de hær. inſti. Et vide amplè Mat.de affli.in conſti.regni Sici.quæ inci. in aliquibus.in viij.quæſtione, in iij.lib.& Albertum Brunum in trac.de ſtatutis excluden.fœminas.artic.x.

INtellige etiam dummodo filius maſculus effectualiter ſit hæres, prout dicit Bar.in l.ij. §. ſed & ſi ſint ſui.ff.ad Tertul.do.Alex.in conſi.ſuo xx.in ij.col.in j. vol.Franc.de Are.in cōſi.ſuo clxj.quod incipit, in præſenti conſultatione videndum eſt.in antepe.& pe.col. quos refert & ſequitur do.meus Iaſ.in l.ſi quis hæredē. in ij.col.C. de inſtit.& ſubſtit.vbi plura ad hoc allegat, maximè in apoſtillis ſuis.

ADDITIO. Vide Io.Campeziū in tract.de ſtatuto exclu.fœminas.quæſt.xxiiij.vbi dicit, ꝙ debet intelligi de filio ſucceſsibili.& vide eundem & Matt. de affli.in cōſti.regni Sici.quæ incipit, in aliquibus. in j.& ij.quæſt.iiij.not.in iij.li.& Georgium Nattam in dicta repe.c.quāuis pac.in vij.q.ij.q.principalis.de pac. in vj. & Albertum Brunum in trac.de ſtatutis exclu.fœminas. in xij.arti.in v.q.vbi amplè.& vide ad hoc vj. vij.& viij.quæſt.illius xij.artic.& in x. q. quid de filio hermaphrodito, & ibi etiā quid de monſtruoſis & prodigioſis. ¶†Sed pone ꝙ ſit tātùm frater vterinus, an in omnibus excludat ſororem? dic ꝙ ſi ſtatutū loqueretur ſimpliciter, eſſet dubiū, per ea quæ dicit Soci.in cōſi.j.in j.vol.quæ cum non faciant ad propoſitū noſtrę conſuetudinis, non refero. ſed cùm ſtatutum dicat, ꝙ debet dotari à patre & matre, vel à patre viuente matre, debet intelligi de filio ex vtroque parente, quia aliàs non dicerentur conuenire verba conſuetudinis, ideo nec diſpoſitio ipſius. cum enim non conueniunt verba, nec eius diſpoſitio .l.iiij.§. toties.ff. de dā.infe. ¶Hanc q. vide amplè diſputatam per Socinum conſil. ſuo ccxlj.in viij.col.cum tribus ſequ.

An frater vterinus excludat ſororem.

ADDITIO. Et per Geor.Nattam in repe.c. quanuis pactum.in x.quæſt.tertiæ quæſt.principalis. de pactis, in vj. Et quando appellatione fratris veniat tantùm vterinus, vide Soci.in conſi.ſuo j.in j.vol. & Mat. de affl.in conſti. regni Siciliæ, quæ incipit, frattribus.

in j.not.

BIU Cujas

in j.not.& Alber.Brunum in dicto tractatu, in xviij.q. xij.articuli principalis.& in xxxiij.quęstio.Et aduerte ad hāc consuetudinē ꝙ intantum hoc ius acquiritur masculis,ꝙ si sint duo fratres, & vnus repudiet, sua portio accrescit alteri fratri,& non sorori exclusæ, vt tenet Albertus Brunus in suo iij.vol. in lra L. in verbo,accrescere.& amplè in suo tra.de statutis exclu.fœminas,in iij.quæst.xiij.art.principalis .in vij.col.illius quæstionis. vbi tñ dicit ꝙ non per modū iuris accrescendi,sed per modū exclusionis,eo ꝙ filia est ab illo iure exclusa.¶† Sed iuxta prædicta quæro nunqd hæc nostra cōsuetudo habebit locum in filiis masculis legitimatis tātùm?videretur ꝙ sic,cùm vt dicit Bal.in l. eam quam.in viij.col.& in l.cùm acutissimi.vbi etiam Pau.de Cast.C.de fideicom.& ibi do.meus Ias.qui dicit hoc esse verum in legitimatis per subsequens matrimoniū,qui perinde censentur ac si essent verè legitimi.ita etiam tenet per multa do.meus Ias.in l.generaliter.§.cùm autē.in pen.& vlt.col.C.de insti.faciunt quæ dicit dom.meus Ias.in l.vnica.in xj.& xij.col. C. quando non petētium partes. & in l. qui se patris. in xxij.col.C.vnde lib.de hac quæstione plenè per Philippum Decium in cons.suo cl.& Franciscū Curtium in cons.xiij.& xxxv. vbi videntur tenere contrarium. non insisto,quia dicam in materia legitimatorū, quā titulo sequen.§. v.amplè tractabo in quibusdā consiliis.& per do.meū Ias.in repet.l.si is qui pro emptore. in lxij.col.ff. de vsuca.

4 An legitimatus tantùm.

ADDITIO. Vide de hoc eundem Philippum Decium in consi.cccxcij.in ij. col.

5 An arrogatus.

ITem † adde ꝙ ista nostra cōsuetudo non habet locum in filiis arrogatis, ꝙa non sunt verè filij.ita cōsuluit Ioan.de Ana.in consi. suo xxvij.incip.Viso casu mihi proposito.& do.meus Ias.in l.generaliter.§.cùm autem.in v.col.C. de insti.Phil.Decius consi.ij.

ADDITIO. Vide Geor.Natan in repet. c.quanuis pactum.in j.ij.& iij.q.tertiæ quęstionis principalis.de pactis,in vj.vbi ponit quid de naturalibus tātùm, de legitimatis,& de adoptiuis.& Ioannē Campezium in suo iā dicto tractatu,de statutis exclu.fœminas.quæstione xxxix.& in quæstiōe xl.de adoptiuo & arrogato.& Albertum Brunum de arrogato in suo tract. de statutis exclu.fœminas.in xij.art.in j.quæstione:de emancipato,in ij.de naturali,in iij.q.de legitimato, in iiij.q.¶ Sed† quæro,pone ꝙ talis filius masculis sit clericus seu sacerdos,an etiam excludere debeat sororē? de clerico simplicis tōsurę videret ꝙ sic,ꝙa adhuc potest in eo agnatio conseruari, cū vxorē ducere possit. c.j.de clericis coniu.etiā nisi sit subdiaconus.c.j. & ij. ꝙ clerici vel vouētes.sed cùm sunt subdiaconi,ex quo amplius non possunt cōtrahere matrimoniū, & ideo nullā generationē habere possunt, dico ꝙ possunt de iure:quia id possumus, quod de iure possumus. ergo videtur cessare ratio nostræ cōsuetudinis, de qua suprà. Panor.tñ in c.constitutus.de in integrū resti. dicit,ꝙ stāte tali statuto, ꝙ etiam clericus masculus excludit sororem. Et ita tenet do. Feli. in c.ecclesia sanctæ Mariæ.in xxij.col.de cōsti.vbi plures allegat istud tenentes, quos videre potes.

6 An sacerdos.

ADDITIO. Vide amplè per Albertum Brunum in suo trac.de statutis exclu.fœmina.in xij.art.in xj.q.& Geor. Natan in repe.c.quanuis pactum.in xvj. q. tertię quęstionis principalis.de pactis,in sexto. Quod intellige esse verum, nisi sit frater minor ordinis S. Frā. Bal.in auth. ingressi. C. de sacrosan.eccle.& ita tenet Nic.de Vbaldis in tracta. suo succes.clericorum. in ij. col.idem videtur dicendū de omnibus aliis religiosis per tex.consuetudinis infrà positæ,in hoc tit.§. *au regard des religieux.* vbi dr̄,ꝙ religiosi † non succedunt: ergo filia dotata eos excludet.Et de clerico,vide Bal. in cons. suo xxx.inci.pręsuppositō statuto,ꝙ filia à patre dotata.in ij.col.in j.vol.¶ Sed pone† ꝙ pr̄ & mater habeāt tātùm vnicā filiā, & eidem in dotem dederint omnia eorū bona,an per superuenientiā liberorū reuocetur illa dotatio,per l. si vnquā. C. de reuoc. don. vide Boërium plura ad hoc allegantē in cōsue. septenæ Bituricen.ti.de cōsue.matr.§.j.in gl.j.in pe.col.vbi nihil cōcludit.sed tu dic sēdm mentem doct.in d. l. si vnquā.ꝙ talis donatio reuocatur pro parte cōtingēte filio nascituro,quæ eidem competiisset, ac si iam natus fuisset ante contractum matrimonium.

7 An religiosus.

ADDITIO. Hīc antè dictū est de filia exclusa per hāc nostram consuetudinem tandiu quandiu masculi viuūt: quid de exclusa per testamentū patris mediāte certa summa pro dote in fauorē filiorū masculorū, & quādiu viuunt? videretur idem esse,cùm de statuto ad testatorē,& ecōtrà sit bonū argumentū.notat do. Ias. in l.seruo legato.§.si testator.ff.de leg.j. & in l. nemo potest.in ij.lec.nu.ix.ff.eo.& in l.quæ de legato.ff.eo. de leg.j.sed quia testator non potest facere ꝙ vno tēpore vnus sit hæres,& alio tēpore alius,vt est tex.in l. ei qui soluēdo.ff.de hær.insti.& in l.& si fine.§. sed ꝙ Papinia.ff. de mino. vt etiam ex illis iurib⁹ tenuit do. meus Ias.in d.l.si quis posth.§.si quis filium.ff.de libe. & posth.ideo dicerē aliud esse dicēdum.¶ Sed quid de filia exclusa per donationē patris factā filio masculo sub consideratione cōseruationis nominis,armorum & honoris domus apposita in præfatione donationis,in qua donat tantum filio suo pro se & hæredib⁹ dicti filij masculis,numerata certa summa ꝓ dote dictæ filię,an data validate dictæ donatiōis si filia postmodū acceptādo illā dotem renūciauit sub prædicta consideratione,imò etiā simpliciter, & filius post acceptā hæreditatem patris relictis filiabus tātùm,& nō hæredibus masculis:an dicta filia quæ sine dote contenta renūtiauit, possit nunc redire ad diuisionē bonorū suorū patris & matris cum filiabus dicti filij? Et ī hoc est aduertēdū,ꝙ licet homo vel testator nō possit facere per testamentū ꝙ vnus sit vno tēpore hæres, & alio nō,tñ fieri potest ꝙ donatio vno tempore valeat,& alio nō.l.si rerū tuarū. C.de dona.quę sub modo,vel cōditione,vel certo tēpore conficiūtur.Et ideo siue dicta verba ponātur in præfatione donationis:ex quo denotāt causam finalem.l.fi.ff.de hære.inst.& restringūt & limitāt.Bar.& Bal.in l.cùm hi.ff.de trāsact. & declarāt mentē donatoris seu donantis vt dictū est suprà in proœmio huius vol.in j.gl. Et etiā causa impulsiua satis denotatur ex illis verbis,pro cōseruatione agnationis,secundum tex.in §.item vetustas.insti. de legitima agna.succes.dixi suprà in hoc §.in gl. siue etiam apponantur in dispositione pro causa impulsiua & finali,ꝙ cessantib⁹ illis causis cessare debebat effectus.c.cùm cessante,cum vulg. de appel. & sicut cū causa conseruatiua durat,semper dicitur durare effectus.c.infames.§.affinitates.iij.q.vij.& c.constat.j.q.j. ita vt oppositū idem operetur in opposito,quod propositum in ꝓposito. secūdum Aristot.v. Ethicorū. & l.si vt ꝓponis.ij.C.de nupt.ideo ꝙa causa cōseruatiua donationis cessante,cessare debet & effectus. Et etiā quia restricta ac limitata ad masculos tātùm pro conseruatione domus,ideo limitatū producere debet effectū. l. in agris. ff. de acqui.rer.domi.l. age cum Geminiano.& ibi do.meus Ias.C.de trans.Et quia etiā in contractibus verba non extēduntur.l.veteribus.ff.de

BIU Cujas

pact.ita ℭ appellatione liberorū non veniūt nepotes, nec maſculinum in cōtractibus cōcipit fœmininū, vt tenet do.Iaſ. in d.l.veteribus.poſt Bart.& in l. liberorū.in vij.col.ff.de verb.& rerum ſig.& idem Iaſ.in l. ſi quis id qđ.ff.de iuriſ.om.iud. maximè quādo fit propter maſculos,ex rationibus ſupradictis, quoniā etiā licet ſit donatio,in qua latior ſit interpretatio quàm in teſtamentis,& quæ fauorabilior eſt c. cum dilecti. de don.vt dicit do. meus Iaſ.in d.l. ſi quis id quod, in vj. col.ibi,quartò tu limita propter dictionē, maſculos, in d cta donatione poſita, quæ nunquā trahit ad fœminas,vt ꝑ plura tenet idē do. meus Iaſ.in d. l. ſi quis id quod.in v.col.in xj.limita.ex qua redditur intentio contrahentium clara, & nō obſcura,neque ambigua, ſecundū quam loquitur tex.in d. l. veteribus.& in claris non eſt opus cōiecturis.l.cōtinuus.ff.de verb.obl. & vt dicit idem Iaſ.in d.xj.limita. etiam hoc caſu non fieret extenſio ad pias cauſas,& in fauorabilibus,multominus hoc caſu vbi eſt odioſa ex parte filiæ, vt dixi ſ.in hoc ſ.in prin.&ceſſat fauor agnationis:ideo multomagis donatio remanebit in ſuo eſſe ſine extēſione ita ℭ nō extendetur ad hæredes dicti filij maſculi,niſi ſint maſculi,qm̄ de fœminis non cantat donatio,imò per expreſſam admiſſionē maſculorū cenſent filię excluſæ. Et etiam conſiderādum eſt ℭ verba importātia diſpoſitionē donationis habēt tractū ſucceſſiuum ad filios maſculos donatarij,ex quo requiriť implementū conditionis ſeu qualitatis.aduerte in ea vt in ſimili faciunt quæ dicit Alex.in conſi. liij. in vj.vol.Ex quo in caſu contingenti dixi ℭ filia illo caſu debebat admitti ad ſucceſſionem patris & matris prout feciſſet ante donationem, cum filiabus tamen dicti filij pro illa portione cum qua admiſſa fuiſſet cum filio.

IN TEXTV IBI,

Ou enfans maſles deſcēdans dudict fils.

1 *Nepos excludit amitā dotatā.*

ISTud dicit Bal.& poſt eū Pau. de Caſt.in l.venia. C. de in ius voc. vbi dicit, † ℭ ſi maſculus excludat ſororem dotatam,ℭ etiam nepos maſculus ex maſculo ſororem excludet.Idem Bal.amplè in l.maximum vitium.in iij.& iiij.col.C.de libe. præte.

ADDITIO.Vide Geor.Natan in c.quanuis pactū.

2 *An neptis.*

in xj.q.iij.quæſt.principalis.de pac.in vj. ¶† Sed qđ ſi ſit neptis ex filio,an excludat amitā,hoc eſt ſororē patris?videretℭ non,quia vnius incluſio alterius eſt excluſio.c.nōne bene dicimus.de prēſum.Item facit deciſio Pet.de Anc.in repe.c.canonum ſtatuta.in xiiij.q. principali.ver.dicto de filiis & nepotibus.de cōſti.vbi

3 decidit,ℭ† ſtatutū loquēs de fratre nō comprehendit ſororem,quando cōprehendendo,fœmina remotior excluderet ꝓximiorē. & adducit not.ꝑ Dy.in l.j.ff. de verb.ſig.& tex.in l.aſſiduis.C.qui po.id pign.habe.(q tex.ſolet allegari,ℭ nō debet diſcooperiri altare S.Petri ad cooperiendum altare S.Pauli)ergo cùm in caſu remotiori fœmina excluderet proximiorem,quia neptis excluderet filiam,nō eſt dicendum ℭ ſub verbis, *enfans masles deſcendans dudict fils*,comprehendatur neptis,eo maximè quia ſequeretur abſurdum,ex quo valet argumentum ab abſurdo,ne ſcilicet inconueniens ſequatur,ſiue loquamur in cōtractibus, ſiue in teſtamentis,ſiue in ſtatutis.l.nam & abſurdum. ff.de bo.liber.l.ſcire oportet.§.aliud.ff.de excu.tut.l.furti.§. pactus.& ibi Bar.ff.de his qui not.infa.c.dudum.§. j. de præben.lib.vj.Bart.in l.omnes populi.ver.iuxta prædicta quæro.ff.de iuſti.&iur.ſed ſic eſt ℭ ſtatutum videretur prętuliſſe neptem propriis filiis, & eas feciſſe melioris conditionis quàm filios nam vt vult tex. l. ſi

Arg.ab ab ſurdo.

viua matre.C.de bo.mater.nō eſt credendum teſtatorem plus voluiſſe diligere neptē ex filio quàm ꝓprias filias,& eas eſſe deterioris cōditionis quàm neptes.vbi tex.loquitur de filiis & nepotib⁹,ſed ſic eſt ℭ bonū eſt argumentū de ſtatutis ad vltimas volūtates,& cōtrà.Iaſ.in l.nō ſolū.§.morte.in xxj.col.ff.de noui ope. nū.ſi ergo ſit credēdū ita dilexiſſe filias ꝓprias quàm neptes,idē erit in ſtatuto. ¶Dico in hoc,† ℭ ſi filⁱ⁹ ad- 4 *Neptis quādo excludat amitā.*
iuerit hæreditatem poſt mortem patris, ℭ etiam ſi nō habet filiū ſed filiā, ℭ illa quæ eſt neptis reſpectu aui defuncti excludet amitam dotatam.ita tenet in ſpecie Cy.in l.j.C.de adul.& hoc eſt,quia nō eſt amplius hę reditagiū,aut patrimoniū aui, ſed patris. ita refert & ſequitur do.Fran.de Curte antiquus in conſi.xliij.in ix.col.& in conſ.lxiij.in xiij.col.cum ſeq.col.allegādo practicū Papien.ita tenere in forma libelli quo agitur pro legato rei ſingularis.ver.quęritur,ſi ſtatuto caueatur.& multū bene explicat hāc materiā Fran.de Curte in dictis cōſiliis.& etiā Fran.de Curte iunior & nepos alterius in conſ.ſuo xj.poſt feuda,ibi,tertiò princi.vbi ponit alium caſum ſimilē.† ſed ſi moriatur pater relicta filia nepte ex filio,illa neptis nō excludit amitā ſuam. ita tenet Pau.de Ca.in conſ.ſuo xlvij.inci. proponitur in caſtro.in conſ.antiquis,in impreſſione noua. Et iſtā etiam diſtinctionē facit Iaſ.in d.l. venia. in ij.co.in fi.C.de in ius vocan.vide de hac quæſtione Frā.de Are.in conſ.ſuo clix in j.& ij.dubio. & cōſ.clx. in j.col.& aliquid in conſ.ſequen.& ſequen.in vj.col. Alex.in conſ.xiij.iiij.dubio.in pe. col.in iij.vol.quod incipit,circa primum dubium quo quæritur. 5

ADDITIO. Adde Soci. in conſi. cliij.& Geor.Natan in repet.c.quanuis pactum.in xiij. quæſtione tertiæ quæſtionis principalis.de pac.in vj.

SEd nunc quæro de multum notabili & ardua quęſtione in iure,quæ ſi eueniret,eſſet pro amico.pone† quòd pater aliquis habeat filium & filiā, & ex filio prędicto neptē,dotat filiā ſecūdū hāc noſtrā cōſuetudinē,poſtmodū moritur ipſe pater,moritur& filius ante aditam hæreditatem patris ſui, videmus per hāc noſtrā cōſuetudinē ℭ mortuo patre filius ſuccedit in tota hęreditate,eo ℭ eius ſoror eſt dotata.Quęro nūquid dictus filius tranſmiſerit hæreditatem patris nō agnitam ad filiam ſuam,quę tota ſibi debetur virtute ſtatuti ſeu cōſuetudinis,ita ℭ filia ſuccedat in totum, an verò eius amita ſuccedat cū ea? nō eſt dubiū ℭ ſi filius adiuiſſet, ℭ ex quo eſſet propriū patrimoniū filij per additionē,ℭ in totū ſuccederet eius filia, ꝑ §. cùm filius.inſti.de hæ.quę ab inte.defe.& dixi hīc antè.ſed quia dicitur ℭ filius nunquam adiuit hæreditatē,dubium ſtat in hoc, nunquid ad filiam ſuam trāſmittat. dom.meus Iaſo.qui(vt credo) nihil ignorauit, mouet hanc quæſtionem in l.emancipata.in ij.col.C.qui admi.ſed illā nō decidit.illā etiā mouet in l.ſi arrogator. in vij.col.ff.de adop.& ibi eam plenè examinat, & dicit ℭ quātum ad partem hæreditatis quæ ſibi defertur de iure cōmuni,tranſmittit ad filiā ex potētia ſuitatis,ſecundum communem ſententiā, & in illa parte ſuccedit filia ſine dubio, ſed ſtat difficultas in alia parte,nunquid in ea filius dicatur ſuus,ita ℭ trāſmittat ad hæredes ex potentia ſuitatis,etiam licet nō fuerit agnita. In hac materia ſubtili, & ardua quæſtione ſunt duę opiniones,vna eſt Sali.in l.j.C.de adul.qui tenet quòd hæc pars media nō eſt tranſmiſſa ad neptē, ex quo non eſt agnita per filiū,& in ea ſuccedit ſoror, mouetur tribus fundamētis. Animaduertit tñ primò Iaſ.ℭ in hoc caſu, ſcilicet in hac tranſmiſſione, ceſſat ratio finalis ſtatuti,ſeu noſtrę cōſuetudinis,quæ fuit, quòd

Opiniones duę.

Prima.

BIU Cujas

q̃ masculus excludit fœminas dotatas fauore agnationis, vt bona conseruentur in linea masculina. l. j. §. pen. ff. de ven. insp. vt ibi per eum.

SI ergo defuit ratio, causa finalis statuti cesset. iō primò videt q̃ in hoc casu debeat cessare ipsa cōsuetudo seu statutū, prout etiā dicit Soci. in cōsi. suo cxcvj. in fi. j. col. & fi. ij. col. ver. tertiò principaliter ꝓbatur, nec est dicendū q̃ hęc parua filia neptis ex persona patris masculi subintret eius locū. d. §. cùm filius. insti. de hære. quæ ab intesta. defer. & non ex ꝑsona patris succedit, sed bene eius loco ponit, sed postea ex sua persona succedit, ex quo cōsideratur qualitas ipsius filię & neptis, & non ipsius patris, prout dicit Bar. in l. j. §. si filius. ff. de coniun. cum emanc. lib. idem Bar. in l. j. §. si sint. ff. de colla. bono. & alibi plenè docto. prout dicit idem do. meus in l. qui se patris. C. vnde lib. Si ergo cōsiderentur dictæ neptis qualitates vt dictum est, non reperiet habere qualitates cōsuetudinis, propter quas possit excludere eius amitam filiam. si ergo nō cōueniant verba nostræ consuetudinis, nec eius dispositio conuenire debet. & istud primum fundamentū satis militat etiam pro quæstione præcedenti, prout dixi.

NVnc pro opinione Sali. & aliorū sequaciū restat videre fundamenta. Et primò pro eius opinione
7 facit, † q̃a q̃n aliqua portio cōtra ius cōmune deferet ex iure speciali, ità demū habet locū ius speciale cōtra ius cōmune, si portio sit expressè acceptata, aliàs non. l. emācipata. C. q̃ admi. l. j. §. ibidē. ff. de coll. bono. sed sic est in ꝓposito q̃ dictus filiꝰ nō acceptauit neq; agnouit dictā portionē sibi delatā de iure speciali, igitur &c. ¶ Secundò, quia lex statuit q̃ descendētes trāsmittant hęreditatē patris nō agnitā, nec aditā, ne fraudentur debita portione. quātum ad illā quæ deferet de iure cōmuni, & in ista ne fraudētur habet locū trāsmissio, ergo cùm cesset ratio fraudationis in alia parte statutaria, cōsequēter debet cessare transmissio. tamē illud est leue fundamentū, vt dicit do. Ias. ¶ Vltimò mouetur Sali. q̃a q̃n filius transmittit, ex potentia suitatis trāsmittit, nō tanquā aditā. sed adeundā. d. l. vnica. C. de his q̃ ante apertas tab. & est melior tex. de iure in l. si quis filiū. in prin. ff. de acqui. hære. si ergo portio statutaria transmittit tanquā adeunda, & neptis nō reperiat illius qualitatis ꝑ quā excluderet amitā, ergo adire poterit, & per cōsequens videt dicēdū q̃ non succedat. ¶ Hanc eandē sententiā tenet Lud. Ro. in l. vētre. ff. de acqui. hære. per duo fundamenta, quæ ponit do. meus Ias. in d. l. si arrogator. istud idem tenet Soci. in consi. suo cxvj. in vj. col. ver. tertiò hæc opinio. & ver. quartò hæc opinio. Alex. in consil. suo xx. in j. vol. cōsulēdo arguit pro hac parte, pro qua adducit nouē fundamēta, quibus tñ nō obstātibus tenet cōtrariā partē per alia nouē fundamenta, & finaliter respōdet ad no
Secūda opinio. uē prima fundamēta. Fran. de Are. tenet hanc contrariā partē, in d. l. vētre. in xiiij. col. ff. de acqui. hæredit. videlicet q̃ transmittit in totū, & hoc si non est dubiū q̃ filius illius q̃ moritꝰ apud hostes, non est ꝓpriè suus sed fictè. ita dicit tex. not. in l. lege Cornelia. in fi. ff. de testa. & sic hæreditas sibi defertur ex lege Cornel. de iure speciali, & tamen ista ficta suitas operatur transmissionē. l. apud hostes. C. de suis & legi. liber. præter. ea vt dicit, ꝓ ista cōclusione est casus notabilis & fortè singularis in l. j. §. idē Iulianus ait. ff. de coll. bono. tā in j. q̃ in ij. responso. vbi dicitur, q̃ si post petitas cōtra tabulas ab emācipato præterito filius suus institutus decessit, trāsmittit hæreditatē ad hæredē suum, & tamen filio instituto cōseruatur portio per edictū prętoris expugnato testamento. l. is qui in potestati. ff. de leg. præstan. do. Ias. etiam tenet hanc opi. eo q̃ cōmunis sententia est q̃ filius suus trāsmittit ex potētia suitatis hæreditatē patris, ergo sicut trāsmittit illā partē quæ defertur ex iure cōmuni, ita debet trāsmittere etiā partē quæ defertur iure statutario, ne alias sequat absurdū, q̃ iste filius ꝓ parte dicat suus, & quo ad partem non, & sic in parte transmittat, in parte nō, cōtra cōmuniter notata in l. j. & ij. ff. de acqui. hære. † & quia 8
eadem res nō debet diuerso iure censeri. l. eum qui ædes. ff. de vsucapio. & ita per istud fundamentum tenuit Bal. in cōs. suo inci. factū proponit sub hac forma & Lud. Ro. in d. l. ventre. refert & etiam tenet Soci. in consi. suo cxcvj. in ij. col. vbi plenè hanc q. examinat. hanc partē credo veriorem de iure, & in practica seruaret. alia fundamēta ponit do. Ias. in d. l. si arrogator. & Alex. & Soci. in dictis consiliis. hîc aliter nō refero, cùm satis poterunt videri cùm casus euenerit.

ADDITIO. Adde quòd etiam contra Sali. & pro hac opinione vltima tenet Geor. Natan in repe. c. quā uis pactum. in viij. quæst. iij. quæstionis principalis. de pactis, in vj.

ITem † quia hic fœmina excluditur propter filios tā 9 An pæ-
tùm masculos, quęro nūquid frater patris possit ex- truus excludat filiā dotatā.
cludere istam filiā sic dotatā? cogita, q̃a nisi essent verba hîc posita, videretur q̃ sic. & ad propositū faciunt quædā dicta ꝑ do. meū Ias. in l. j. in iij. col. C. de succes. edict. Hanc quæstionē etiā plenè examinat G. Bened. in sua repe. c. Ray. in verbo, mortuo itaq; testatore. ij. nu. 118. & 119. detesta. & ibi abundè de materia trāsmissionis & suitatis. ¶ Aduerte, † q̃a si nō sint filij, aut 10 Filia do-
ex eo filio descendētes, & fuerit simpliciter dotata nō tata nō est
est exclusa, nisi renuntiauerit expressè futuræ succes- exclusa sit
sioni simpliciter ad vtilitatē suorū patris & matris, & non sint filij.
suorum hæredum, quia ista renuntiatio excludet etiā filiam renuntiantem, ne succedat cum aliis filiabus.

ADDITIO. Aduerte quòd contrarium tenuit Decius in l. pactū quod dotali. ī iiij. col. in iiij. limitatione dicti c. quāuis. C. de colla. quoniam ex quo renuntiauit filio viuente, pręsumitur renuntiasse propter filium. ¶ Sed an sufficiat q̃ dicat, q̃ dotem dictus pater dedit dictæ filię pro omnibus suis iuribus paternis & maternis, reseruata successione collaterali? dixi q̃ nō, & cōsului. & vide quæ dixi hîc antè, in additione glossæ præcedentis.

ADde tamen, q̃ si soror fuerit maritata à fratre, & fecerit pactū de non petendo hæreditatem pater nam ipsi fratri, intelligitur de portione spectante ipsi fratri: vnde ab aliis fratribus poterit petere portionē sibi contingentem. Ita dicit Bal. in l. si actionem. C. de pac. dicit tamen Iac. de sancto Geor. post eum in d. l. q̃ si soror maritatur ab vno fratre, & simpliciter renuntiet hæreditati paternæ: tunc portio sua tanquā deficiēs accrescit omnibus fratribus, q̃n talis renuntiatio est facta ante aditā hęreditatē per sororē. Secus si iam adiuisset hæreditatē, & renūtiasset hæreditati paternę vni ex fratribus, qui maritauit eam. Nā tunc nō haberet locū ius accrescēdi, ꝑ regulā l. j. §. fi. ff. de vsufru. accrescēdo, & iō omne emolumētū q̃d ptinebat ad istā sororē, acquiritꝰ illi fratri cui renuntiauit, scđm Pau. de Cast. in d. l. si actionem. & in l. planè. §. si duobus. ff. de leg. j. Io. And. in additio. ad Spec. in tit. de testa. in additio. magna. Et dicit ipse Iacobinus optimus practicus, quòd talia sunt notanda, quia sunt quotidiana.

ADDITIO. Aduerte tamen ad vnum, quòd frater minor admittens sororem exclusam per statutum nō restituit. Bald. in l. nō pro numero. in lectura antiqua. C. ad Orficianū. Soci. in consi. ccvij. allegatus per Al-

BIU Cujas

bertū Brunū in trac.de ſtat.exclu. fœminas.arti.xij.in vij.q.illius xij.art. ¶Aduerte ēt ꝙ hęc conſuetudo habet locū etiā ſi naſcat filius poſthumus poſt mortē patris, vt tenet in terminis Mat.de affli.in cōſti.regni Sici.quę inci.vt de ſucceſſionib.in iiij.not.ibi, iuxta hoc quæro.& in quęſtione ſequēti ponit qđ ſi naſcat filia. & ibi cōcludit ꝙ cōceptus habet ꝓ iam nato. de quo articulo. plenè per Gul.Benedi.in repe.c.Ray. in verbo,& ſobolē quam geſtabat in vtero. de teſtamentis.

IN TEXTV IBI,

S'il ne luy eſt expreſſement reſerué.

QVæro nunquid iſta reſeruatio ſeu pactū qđ facit pater cum filia, ꝙ ſuccedet cum aliis, poſſit validari p cōſuetudinē, ita ꝙ ſi pater fecerit talē reſeruationē, ſi taliter adſtrictus ꝙ ampliꝰ teſtari nō poſſit in præiudicium ipſius filiæ: Bal.in l. cùm Archimedorā. C.vt in poſ.lega.tenet ꝙ ſic, p tex.in c.filij nati. & ibi expreſsè Car.Alex.ſi de feu.fue.contro.inter dominū & agn.idē tenuit Bal.in l.pactū.in ij. opp.C. de colla. & in l.de quibus.in ij.col.verſ.itē nō valet pactū ff.de legi. ¶Cōtrariū tñ tenet idē Bal.in l.ij.in iij.col.C.quę ſit longa cōſue.& Alex.in l.pactū.in j.col.C. de colla. & do.Iaſ.in d.l.pactū in ij.col.& in iiij. limi. idē Alex. in apoſtil.ad Bal. in d.l.cum Archimedorā. do. Iaſ. in d.l.de quibus.in xvij.col.ver.& an cōſuetudine poſſit validari.ff.de leg.idem etiā tenet.do.meus Iaſ.in l.pactū.in ij.col.C.de pac.ex quibus vidimꝰ ꝙ licet hodie in pluribus locis, maximè in hac patria ducatꝰ Burgū diæ plures in cōtractibus matrimonij,& fauore ſeu cōtemplatione matrimonij faciāt pacta, & cōueniāt inter eos, ꝙ ſuccedāt ſibi adinuicē, & ꝙ pater aut alius ꝓmittit dare hæreditatē vni, vel aliquē inſtituere, ꝙ talis cōuentio non valet: † qa hæreditas per pactū dari non poteſt.l.hæreditas.C.de pac.conuen.tā ſup dote. nec p cōtractū.l.tale pactū.§.fi.ff.de pac.Iaſ. in l. licet inter priuatos.in ij.col.C.de pac.Io. de Imo. in ru. de teſt.in pe.& vlt.col.vbi dicit, ꝙ etiā quota hæreditatis in cōtractu dari nō poteſt.Sed aduerte, qa pactū de futura ſucceſſione ſingulari & particulari valet, vt dicit Lācelo.Decius in l. pactū qđ dotali. C. de pac. & cōſuluit Alc.in iij.parte cōſiliorū, cōſ.xxviij.inci.ponderatis verbis cōuentionū.alle.p G.Bened.in ſua rep. c.Ray.in verbo, duas habens.nu.ccxvij.de teſtamētis.

1 Hæreditas non poteſt dari per pactū.

ADDITIO. Aduerte, qa videtur quòd iſti boni patres notoriè errent in hoc, cùm contra tex.ad literam in d.l.fi.C.de pac.qui loquit in hæreditate & ſucceſſione ſingulari & particulari, vt ibi patet in his verbis pactaq; inter eos inita pro aduētura hæreditate. quibus ſpecialiter declarabatur, ſi ille mortuus fuerit. & paulopoſt, qa adhuc ſuperſtite eo de cuius hęreditate ſperabat, & iterū ibi, cōpoſita ſunt, ſi ille mortuus fuerit. ¶Dicit tamen idē do.meus Iaſ.in d.l.licet inter priuatos.† quòd ſi duo fratres habent bona cōmunia, ꝙ poſſunt ſibi inuicem donare in contractu poſt mortē imò talis donatio non indiget inſinuatione.

2

ADuerte in hoc ꝙ in duobus caſibus valet pactum de futura ſucceſſione, & poteſt quis fieri hęres in contractu in duobus caſibus, ſocietatis ſcilicet, & matrimonij, vt tenet Gul.Benedicti in c.Rayn. in verbo, & vxorem nomine Adelaſiam.nu.clx.de teſta.

ADDITIO. Aduerte ꝙ iſtud eſt ſanè intelligendū ſcilicet in caſu matrimonij, ſecūdum l.cùm hęreditas. C.de pac.conuen.ſcilicet quādo bona ſunt titulo dotis obligata, & non ſub ſimplici pacto, ꝙ vltra dotē in illis ſuccedunt: & in caſu ſocietatis quando inter ſocios eſt conuentum quòd hęreditates eiſdē obuenientes veniāt in cōmunione, ſecūdū tex.in l.iij.§.de illo.ff. ꝓ ſocio.qui tex.ſunt ad hoc intelligendi. ¶ Et aduerte ad ſupradicta, † ꝙ tale pactū reſeruatiōis eſt ita efficax, ꝙ etiā prętextu ingratitudinis nō pōt reuocari, vt dicit Fran. de Are.in l.de quæſtione tali.in ij.col.C.de pac. qđ eſt notādū ſi ſit verū, dicā ſtatim.Phil.Deciꝰ in cōſ. ſuo clxxxiiij.quærit an valeat pactū de nō auantagiando filiū vltra fœminā.vide ea quæ ibi dicit, & Boēriū in cōſuetud.Bituricen.tit.de conſue.matr. & doharij. §.v.col.iij.& eundem Decium cōſ.ſuo ccxxv.in ij.vol. vbi ponit de pacto, quòd ſuccedat quis in certa re.

2 Pactum reſeruationis efficax.

DE hoc dubio vide Gul.Bened.in ſua repet.c.Ray. in verb.duas habēs.nu.147. de teſt.ibi, ſecūdò fallit.vbi ponit regulā, ꝙ pactū de ſuccedendo nō valet, cū nouē fallētiis.& de pacto de cōſeruanda hæred.nu. 218.Et de hęreditate certo modo diuidēda, nu.235.vbi plenè & nu.237.ponit de pacto de non ſuccedendo quod dicit nō valere ex quinq; aut ſex cauſis.& ibi ponit ſeptē fallētias ad illā regulā,& inter alias multū bene explicat illā, quādo quis renūtiat ſucceſſioni cum iuramēto.quod quomodo intelligatur,& quid importet, plenè ibi. & etiā vide Georgium Natan in repetit. c.quanuis.in xvij.col.cum ſeq.de pactis in vj.

ADuerte ꝙ cùm hæc noſtra cōſuetudo habeat vim legis, eo ꝙ cōfirmata & approbata à ſuperiore, ꝙ ēt ſi eſſet cōtra legē, ꝙ debet obſeruari ꝓ lege, qñ princeps facit de facto obſeruari. ꝓ quo facit regula, quā prodit Alb.in l.cunctos populos.in vlt.col.C.de ſum. trini.& fide catho.vbi dicit, † ꝙ ſi aliqd de iure nō valet, tñ princeps facit de facto obſeruari, eſt ꝓinde, quo ad ſubditos ac ſi de iure valeret.vbi p hoc determinat ꝙ ſi ſtatutū diſponit ꝙ debitores vel fideiuſſores cōuenti ad vſuras non poſſint opponere exceptionē, ꝙ vſuræ nō debeātur,& fideiuſſor vigore iſtius ſtatuti coactus eſt ſoluere vſuras, ſi eas repetet à debitore principali, nō poterit debitor opponere ꝙ malè fecit ſoluere vſuras, quas de iure ſoluere nō tenebat, qa poſtquā de facto ſeruatur ſtatutū, perinde eſt ac ſi fideiuſſor fuiſſet de iure exactus.iſtā regulā tradit Iaſ.in l.vbi pactū. in vij.co.C.de trāſac.& in l.dedi.*la premiere*.§.ſi liber homo.ff.de cōd.ob cauſam.&dicit Iaſ.in d.l.vbi pactū. ꝙ hæc regula eſt ſignāda, qa ſeruiet ad multa. licet ergo de iure poſſit dici talis reſeruatio. ſeu tale pactum fieri nō poſſe per pactum conuentum inter partes, vt l.pactum quod dotali.C.de coll.& l. pactum.& l.fi.C. de pac.& ita tenet Bal.per illum tex.in conſ.ſuo cccxl.in prima parte, in impreſſione noua Mediolanenſi & ſicut non poteſt fieri per pactū, ita videretur ꝙ nec per ſtatutum & cōſuetudinem, per gl.in rub.C.de decre. decu.lib.x.qa ad hoc dicitur ꝙ ex quo hæc conſuetudo ſeu ſtatutū de facto obſeruatur, & ꝙ princeps ita facit obſeruari, ꝙ habetur pro lege, ita ꝙ nihil poteſt opponi in cōtrarium. Poſſet etiam dici. ꝙ nō valet argumentum doctorum dicentiū, ꝙ talis reſeruatio nō poteſt fieri per pactū, ergo nec per ſtatutū vel cōſuetudinem: qa vt dicit Pan.in c.ſi diligēti.in j.col. de foro cōpe.tale argumētum non eſt ſemper verum, maximè nō procedit negatiuè, ꝓut tenet Iaſ.in l.præſcriptione.in iij.co.C.ſi cōtra ius vel vtili.pub.& in auth. iubemus.in j.col.C.de iud.Feli.in c.j.in ij.col.de proba.ex quibus prædictis teneo hāc reſeruationem validam hac noſtra conſuetudine, ita ꝙ nihil poteſt opponi contra eam, quicquid dicam ſupranominati alij.

Arg.de pacto ad ſtatutum.

5 Nota pulchrā quæſtionem de patre reſeruante filiæ ſucceſſionem cum filiis.

SEd ſemel fui interrogatus, pone † ꝙ in cōtractu matrimonij maritando filiā reſeruauerit ꝙ filia ſuccedet cum aliis fratribus, an ſi poſtmodum voluerit facere teſtamentū, poſſit præiudicare filiæ in illa parte re-

ſoeua

seruata? Videtur dicendū ꝙ non. & ꝓbo sic: primò per tex. in l. si constante. ver. exceptis. C. de dona. ante nuptias. quē tex. dicit ibi Bal. esse solennem ad hoc, ꝙ ius quęsitū re vel spe ex tuo facto, nō tñ ex tua dispositione, sed ex dispositione legis vel statuti, non pōt aliquo modo ꝑ te mihi auferri. sed sic est ꝙ hæc pars quæ est filiæ reseruata est acquisita ꝑ filiā ex facto patris, non ex sua dispositione, sed legis municipalis, ergo nō potest eidem filiæ per patrem auferri. ita allegat ad hoc illū tex. Franc. de Aretio in consil. suo lxxiij. in v. col. versi. pro ista conclusione. Facit tex. in l. si post mortē. §. fi. ff. de bono. pos. cōtra tab. quē allegat do. Ias. in l. fi.
6 in v. col. C. de pac. † quòd ius mihi quęsitum ex persona tua non potes mihi auferre, ergo minus quādo est quæsitum ex dispositione statuti seu consuetudinis.

ADDITIO. Aduerte ad id quod dicit gl. in l. item Labeo. §. j. ff. fami. erciſc. & Bald. in l. terminato. C. de fructi. & litiū expen. & Mat. de affl. in cōsti. regni Sici. quæ inci. similiter agēs. in ix. not. vbi dicūt ꝙ reseruatio operat effectū cōseruatiuū, ac si tēpore reseruationis actus fuisset factus. facit l. prætor. §. si cōtrouersia. ff. de dā. infec. & gl. in l. j. §. si qs argētū. ff. depositi. & l. itē Pōponius. §. fi. ff. de rei vend. Et quæ dicit idē Mat. in dictis cōstitutionibus, in cōstitutione quæ inci. exceptiones. in ij. lib. in iij. not. Imò etiā dicit Are. in d. l. fi. ꝙ tale pactū prætextu ingratitudinis nō est reuocabile. Faciūt & plura alia quæ ad illud ꝓpositū adduci possent, quæ ponit idem do. Ias. in d. l. fi. in v. col. Vide decisionē Tholos. cccliij. vbi amplissimè, & meliùs q̄ alibi. cùm fuissem interrogatus in studio, dixi ꝙ bonū esset ꝙ filia faceret vt in contractu matrimonij in illa parte reseruata pater cōstitueret se possidere precario nomine filiæ, cui illa pars est reseruata: ꝙa per illā cōstitutionē precarij trāsfertur dominiū & possessio. notatur in l. quanuis. §. si conductor. & in l. quod meo. in prin. ff. de acqui. pos. Bal. in l. j. in ij. col. C. quādo liceat ab emptio. discē. & in l. quędā. post gl. ibi, ff. de rei vēd. do. meus Ias. in l. quoties. in iiij. col. C. de rei vend. & in §. omnium. in xxiiij. col. & in xxv. insti. de actio.

Disputatio pulchra & vtilis.

CVm hæc dixissem me existente in studio Ticinen. quidā socius meus vir peritus pro certo, nūc doctor, noīe Philibertus Florete Locūtenēs in balliuatu Matisconē. quædam cōtra hæc dicta & scripta mea in hoc passu opposuit, volēdo sustinere prędictā cōstitutionē p̄carij de nihilo operari: primò sic, nā ista reseruatio est pactū de succedēdo affirmatiuè, qđ à iure est reprobatū, ꝙa cōtra bonos mores. notāt Bar. & alij in l. fi. C. de pac. cōuē. & in l. pactū. C. de coll. si ergo non valeret act⁹ principalis, s. ipsa reseruatio, ergo nec ipsū cōstitutū, ꝓut dicit Bal. in l. ex testamēto. C. de fideic. idē Bal. sub dubio, in c. ij. ante fi. de feu. da. in vicē legis cōmis. Alex. in cōsi. suo lxxxj. in vij. col. in iij. vol. inci. lecto & discusso. Alb. de rosate in l. acquirit. ff. de acqui. re. do. Faciunt quæ dicit do. meus Ias. in l. nō dubiū. in antepen. & pen. col. C. de legi. & in §. fuerat. in xviij. co. inst. de actio. & in l. certi cōdictio. §. si nūmos. in vij. col. ff. si cer. pet. faciunt quæ dicit idem do. meus Ias. præceptor meus in l. j. §. si quis ita. in finalibus ver
7 bis. ff. de verb. obl. † vbi tenet ꝙ si non valet principalis contractus, ideo nec constitutū, nec precariū in eo appositum. ex quo voluit tenere prædictus do. Philibertus ꝙ principalis cōtractus nō valebat, scilicet reseruatio de succedēdo cum aliis, sic precariū in eo appositū nō valeat, iūcto ꝙ clausula cōstituti seu precarij non trāsfert dominiū nisi præcesserit titulus habilis ad transferendū dominiū, vulgata l. traditionibus. cum ibi not. C. de pact. sed sic est ꝙ in casu nostro ista reseruatio nō est titulus habilis ad trāsferendum dominium, imò reprobatus à iure, vt dixi suprà in locis hîc antè alleg. nec pōt validari statuto vel cōsuetudine, vt tenent aliqui, vt dictū est suprà, igitur &c. Itē videt ꝙ ista reseruatio sit titulus lucratiuus donationis, quæ inter patrē & filiū est ꝓhibita. l. donationes. C. de dona. inter virū & vxo. ratione eīs patriæ potestatis.

SEd dixi ꝙ hæc fundamenta non multū obstabant, ꝙa ad primū, istud est præsupponere ꝙ cōsuetudo non possit validare talē reseruationē, qđ non est verū, vt antè dixi. ex quo ergo de iure talis reseruatio attēta cōsuetudine est valida, igitur constitutū seu precariū in ea appositū operabitur suū effectū. ¶ Et quantū ad hoc quod dicit, ꝙ est donatio quæ non valet inter patrē & filium, dic ꝙ istud nō arguit de necessitate: quia posset filia emācipari. Itē talis donatio facta in cōtractu matrimonij & cōtemplatione matrimonij valet, ꝓut tenet Guid. Pap. deci. sua cxlv. ex quo supradicta fundamenta nō vrgēt, & maximè in tali casu possent pater & mater facere donationes filię, vt est tex. nostrę cōsuetudinis in fine. ¶ Adducebat prædictus do. Philibertus socius & cōtēporaneus meus aliud fūdamētū: s. ꝙa dicebat ꝙ pr̄ nō potuit sibi imponere legem quo min⁹ volūtas eius esset ambulatoria vsq; ad mortē, & posset liberè testari. l. stipulatio hoc modo cōcepta. & ibi ꝑ doc. ff. de verb. obl. & in dubio est præsumēdū ꝙ pater voluit & intellexit dictā reseruationē facere ab intestato, nō autē ex testamēto, vt res potius valeat q̄ pereat. l. quoties. cū simil. ff. de reb. dubiis. sequetet eīm ex tali reseruatiōe ꝙ pater nō posset testari, nec disponere ēt de eo qđ post dictā reseruationē & cōstitutionē acquisiuit, saltē pro parte ad dictā filiā cōtingente, cùm dicta legitima seu hæreditas intelligiē debita secundū quantitatem patrimonij defuncti, qđ habebat tēpore mortis. tex. in l. cùm quæritur. C. de inof. test.
8 sed † idē iuris est de parte quo ad partem, sicut de toto quo ad totū. l. quæ de tota. ff. de rei vēd. confirmabat ꝑ dictū Bar. in l. hæredes mei. §. cùm ita. ff. ad Treb. qđ refert & sequit Ias. in l. ex facto. xiiij. col. ff. de vulg. & pup. substi. s. † ꝙ volūtas testatoris censet esse con-
9 formis dispositioni iuris. sed sic est ꝙ dispositio legis est, ꝙ quis possit liberè testari, vt dictū est, igitur videtur esse dicēdum ꝙ sit intelligēda prædicta reseruatio ab intestato, cùm ipsa filia iā habuerit dotē, quæ succedit loco legitimæ. do. meus Ias. in auth. nouissima. in pen. & vlt. col. C. de inoff. test. per plura per eum ibi alleg.

AD hoc dico, ꝙ licet verum sit ꝙ aliquis non possit imponere legē sibi, à qua recedere nō possit, verū est ex sua dispositione in vltima volūtate, sed in cōtractu etiā pōt: ꝙa licet fuit ab initio voluntatis, ex post facto tñ fit necessitatis. l. sicut initio. C. de actio. & obl. & nūc hæc reseruatio habet vim pacti, qđ ꝑ cōsuetudinē pōt validari, vt dixi suprà. igitur, &c. ¶ Item hæc reseruatio non tollit in totū facultatē testandi, sed solùm in parte reseruata, ex quo nō sequitur ꝙ non valet talis reseruatio, cùm habeat pater alia bona vnde
10 possit testari. ¶ Et faciunt in simili, † ꝙ si quis fecerit donationem omnium bonorum, prę̄sentiū & futurorū, dempta aliquali parte, ꝙ propter talem partem reseruatā valet talis donatio, quia non tollitur omnino libera testandi facultas, cùm habeat aliquā partem in qua testari possit. ita tenēt omnes, maximè do. Alex. & Ias. in l. stipulatio hoc modo cōcepta. ff. de verb. oblig. ¶ Et quomodo debeat fieri talis reseruatio, & an dici debeat de sua, & an poterit disponere ī vita & in morte: an verò in morte tantùm: & si in vita disponat, an prima, an secunda sit nulla, vide Philippum Decium

BIU Cujas

in conſilio cclj.in ij.vol.

ADuerte, qm̃ ſi fiant in Aluernia tales reſeruationes in cõtractu matrimonij non amplius in prę iudiciũ filiæ poterit pater diſponere per vltimã voluntatẽ,ſed bene p contractũ inter viuos,& p donationẽ. In patria verò iuris ſcripti ſi fiant tales reſeruationes, habẽt vim pacti conſeruãdæ hæreditatis, qđ eſt validũ de iure,& eſt huiꝰ effectus q̃ tollit,ſeu remouet obſtaculũ qđ poteſt eſſe in vim renũtiationis, & ſic hoc caſu habilitatur ad hoc qđ poterit poſtmodũ ſuccedere in illa parte,in qua ſucceſſiſſet ſi non renũtiaſſet, vt dicũt Bar.& Bal.in l.fi.C.de pac.& in pluribus aliis locis,vt ſ̃.dixi,allegatis, ex quo ſi ante mortẽ diſponat, valebit diſpoſitio:qa ſucceſſio intelligit̃ de bonis quæ reperiunt̃ tẽpore mortis.¶Et ideo non eſt hîc eadẽ rõ de parte quo ad partem, ſicut de toto quo ad totũ,ex quo nõ ꝓcedit regula l.quæ de tota.ff.de rei vẽd. ꝓut eſt gl.in cle.ſi vna.in ver.defenſor.de reb.eccl.nõ alie. gl.in l.qui hominẽ.in prin.ff.de ſol.Iaſ.q̃ hanc regulã plenè examinat ampliãdo & limitãdo in l.qui ſine. ff. de cõdi.ſine cauſa.licet Cuma.& Ale.in l.ſerui electione.ff.de lega. j. voluerint aliqd dicere de prædicta gl. ſeu limitatione.Et ex ſupradictis videt̃ mihi q̃ nõ obſtãt fundamẽta adducta p prædictũ do. Philibertũ,de qbus ſ̃.feci mentionẽ.ad quædã alia. nõ inſiſto, cùm nõ multũ vrgeãt. Ex quibus teneo q̃ tantũ hæc verba operãt̃, q̃ iſta filia in parte reſeruata ſuccedet patri cũ aliis filiis.ſicut ergo ſuccedunt alij filij,ita & ipſa filia: ex quo poſſet dici q̃ ſi tantũ pater relinqueret aliis filiis legitimã,q̃ etiã teneꝰ tãtũ reſeruare prædictæ filiæ legitimã. Sed cogita in hoc ex his quæ dicta ſunt hîc antè.¶De hac quæſt.vide Boë.in cõſue.ſeptenæ Biturice.ti.de cõſue.mat.§.v.in gl.& vide Phi.Deci.in cõſi. clxxxiiij.ſ̃.alle.in prin.huius gl. de pacto facto cũ patre de non auantagiando filiũ vltra fœminam. de quo

11 *Pactum patrũ cum filia de ſuccedendo.*

etiã per Decium in l.pactum.C.de coll.¶Sed†ſi pater dotauerit filiã ſecundum formã huius conſuetudinis, nulla facta reſeruatione in contractu matrimonij, an poſtmodum poſſit facere pactum cum ea non obſtãte dicta conſuetudine,q̃ eidẽ ſuccedet:vide Iaco.de ſancto Geor.in l.fi.in vlt. col.C.de pac.q tenet quòd non.

SEd aduerte,q̃ ſi pater filiæ reſeruauerit q̃ ſuccedat ſibi & fratribus, deficiẽtibus maſculis,nõ valet in vim inſtitutionis.l.filiusfamiliãs.§. vt qs hæredẽ.ff.de lega. j. ſed valebit in vim fideicõmiſſi. tex. eſt in l.qui filiũ.in l.Scæuola.& in l.ex facto.in prin.ff.ad Trebel.

ADDITIO. De huiuſmodi reſeruatione & ſuo effectu vide Albertum Brunum in ſuo trac.de ſtatut.exclu.fœminas.artic.iiij.vj.articuli principalis. in xiij. quæſtione illius iiij.articuli.

12 *Quæſtio*

SEd pone† q̃ pater & mater dotãdo filiã reſeruauerũt ei q̃ ſuccedet cum aliis,reportãdo dotẽ à patre & matre datã,an patre tm̃ moriente,aut matre tãtum poſſit venire filia ad ſucceſſionem illius defuncti, an debeat expectare q̃ ambo moriantur,ad hoc vt poſſit venire ad ſucceſſionem reportando,vt dictum eſt.

ADuertendũ eſt quòd eſt conſiderandum quomodo fit hæc reſeruatio,qa aut dr̃,quòd poſt mortẽ patris & matris veniet filia ad ſucceſſionem eorum,& tunc quia eſt copula,&,ad eius veritatẽ requirit̃ concurſus omnium copulatorũ.§.pen. inſti. de hær.inſti. & tũc requiritur q̃ pater & mater ſint mortui ad hoc vt filia poſſit venire ad ſucceſſionem eorũ, reportando:aut verò loquitur per verba alternatiua,ſic dicendo, filia veniet ad ſucceſſionẽ poſt mortem patris aut matris,& tunc hoc caſu ſi vnus illorum morietur,ve-

13 niet filia ad ſucceſſionem,eo q̃ † ad veritatem diſiunctiuæ aut alternatiuæ ſufficit alterã partem eſſe verã, iuribus ſuprà allegatis,cum ibi notatis per doc.

AVt verò alio modo fuit facta dicta reſeruatio:puta filia talis dotata veniet ad ſucceſsionẽ noſtrã reportando poſt mortẽ cuiuſlibet noſtrũ, & tunc qa eſt verbũ cuiuſlibet,quod licet attribuat inſolidũ, vt not.Bar.in l.hoc articulo.ff.de hær. inſti.nõ ſufficit q̃ vnꝰ illorũ ſit mortuus,ſed reqritur cõcurſus omnium diſtributorum,eo q̃ dictio,*qu'ils*,eſt diſtributiua ſimplex, & natura iſtorũ eſt vt reqratur cõcurſus omniũ ad quos refert̃,aliàs eſſet falſa oratio. l. nõ diſtinguemus.§.cùm plures.ff.de arb.l.ſi creditores.C. de pact. & l.ſi pluribꝰ. ff.de leg.ij.Si tñ diceretur in cõtractu p patrem & matrẽ,ſi qs ex nobis moriatur, volumus q̃ filia noſtra dotata veniat ad ſucceſsionem reportãdo, tũc poſt mortẽ vnius veniet filia ad ſucceſſionẽ illius: †qa dictio,ſi qs,eſt dictio diſtributiua,nõ reqrẽs cõcurſũ omniũ diſtributiuorũ,ſed verificat̃ in vno,vt ꝓbatur ĩ l.ſi neceſſerias.§.ſi annua.in fi.ff.de pig.act. Ita dicit Bar.in d.l.hoc articulo ex cuius dictis poſſunt ſimiles quæſtiones decidi. ¶† Sed quæro qd econtrà ſi pater reſeruauerit filiæ q̃ ſuccedat, ſed eã ſimpliciter dotauerit,taliter q̃ ſit excluſa p cõſuetudinẽ noſtram, an poterit poſt modũ pater eã reuocare ſeu reappellare ad ſucceſſionẽ ſuã? Ale.in cõſi.ſuo xxix.inci.Pręclarè,ſubtiliter.in iij.vol.videtur innuere q̃ ſic. ¶ Credo q̃ poſſet eã inſtituere hæredẽ in duabus partibus totius hæreditatis: cùm etiã poſſet inſtituere extraneũ, vt ſuprà hoc eodẽ art.iiij.nec tunc eſt de veris hæredibus,cùm ſit excluſa, ſed pro extranea:& ideo põt illã inſtituere de per ſe in aliqua parte, ſed q̃ ſimpliciter poſſit eã reappellare,dicendo,volo q̃ nõ obſtante tali cõſuetudine veniat ad ſucceſſionem meam cum filio, quod non poſſit,qa ius eſt acquiſitum filio per cõſuetudinem,cui inferior nõ poteſt derogare, vt dicit Iaſ. in l.nemo poteſt.ff.de leg.j.& dixi in pluribus locis.

14 *Dictio. ſi qua.*

15 *Quæſtio.*

ADuerte,qa ſtãte ſtatuto ſeu conſuetudine ſimpliciter diſponente,q̃ filia dotata exiſtente maſculo nõ ſuccedat,q̃ patre in prę iudiciũ filij nõ poterit dotãdo filiã eidẽ reſeruare ius ſuccedẽdi, cùm aliàs ſit hoc ꝓhibitum,vt tenet G.Benedicti in ſua repe.c.Rayn.in verbo,duas habẽs filias. nu. 219.de teſt.Si ſit dictũ in ſtatuto aut cõſuetudine q̃ nõ poſſit illã inſtituere,nec etiã ſuccedendi ius per pactũ reſeruare. & ideo notãter fuerunt appoſita prædicta verba, *s'il ne luy eſt expreſſement reſerué*.¶Vide in hoc Boërium in cõſue. Bituricen.tit.de teſt.§.vj.in x.col.glo.magnæ. Adde q̃ ſi hoc caſu inſtituat̃ hæres in aliqua parte,q̃ nõ tenebitur cõferre cũ fratre dotẽ,& alia ſibi donata, vt tenet in terminis Iaſ.in l.ſi emãcipati.in vij.col.C.de coll.eo q̃ licet ſit de deſcẽdentibus,& in primo gradu,tamen eſt tanquã extranea, cùm ſit per cõſuetudinẽ excluſa. ¶Aduerte tamẽ quia etiã eidẽ relinquere prohibetur titulo hæreditario,& ideo nõ valeret inſtitutio,ſed alio modo poſſet ei relinquere,eidẽ donãdo ſine titulo inſtitutionis,cùm hoc dictet cõſuetudo.¶†Et de effectu huiuſmodi reappelli ſeu reuocationis, quomodo fieri poſſit,& in quo caſu,vide Iaco. de ſancto Georg. in l.fi.in vlt.col.C.de pac.& per Georgiũ Natan in repe.c.quãuis pactum.iiij.col.ver.limita hanc decret.de pac.in vj.& conſului plenè in caſu emergenti.in conſ. inci. *Noble ſeigneur Helie de Poignac*.in quo indiſtinctè tenui q̃in caſu in quo filia aut ſoror eſt ſolùm excluſa per pactum & nõ per ſtatutũ, etiã ad cõmodum contrahentis & aliorum,quòd cõtrahens poteſt illi pacto renuntiare,& illam reappellare ſine cõſenſu aliorũ,in fauorem quorum etiã contrahens ſtipulatus fuerat.

16 *Effectus reappellationis ad ſucceſſum.*

Addit

ADDITIO. Consilij de quo hîc antè facta est mentio, nu. 28. & ad hoc vide etiam Alex. in consi. cciiij. in vij. vol. & decisio. Tholo. cccclij. & ita fuit dictum per arrestum curiæ parlamentalis Parisien. anno domini 1531. in mense Martio.

ADuerte etiam q̃ frater cui est acquisitum ius in præiudicium creditorum, potest reuocare sororẽ dotatam. Bal. in l. maximum vitium, in iiij. col. ibi, sed pone q̃ frater. C. de lib. præte. vel exhære.

IN TEXTV IBI,

Et n'entend on point priuer la femme de succession collaterale.

NAm etiam si istud consuetudo nostra non disponeret, adhuc per renuntiationẽ factã cũ dispositione statuti seu nostræ cõsuetudinis nõ diceret renũtiare, nec esse exclusa à successione collateraliũ, & sic fratrũ suorũ. p ea quæ dicit Ias. in l. eius qui. §. q̃ si stipulatus. in v. col. ff. si cer. pet. vbi plura ad hoc alleg & allegat Alex. Fran. de Are. & Lud. Ro. q̃ ita consuluerunt. † Et ideo dicit, si vis facere, q̃ filia non succedat fratribus, fac q̃ renũtiet successioni fraternæ cũ iuramẽto. idẽ tenet idẽ do. meus in l. qm̃ nouella. in ij. col. C. de inof. test. idẽ tenet in §. actionũ. inst. de actio. vbi idẽ etiã tenet idẽ do. meus. in l. j. §. veteres. iij. col. ff. de acqui. pos. p gl. ibi, quæ dicit, † q̃ hęreditas postquã est adita nõ dicit amplius hæreditas, nisi largè & impropriè, eo q̃ vnit cũ patrimonio hęredis, & totũ sit vnitũ patrimoniũ hęredis. l. sed & si plures. §. filio. ff. de vul. & pup. l. j. §. præterea. ff. de separa. facit tex. in l. q̃ Titij testamentum. ff. de his quibus vt indi. melior text. de iure insti. de hære. qualita. & diffe. in prin. & inst. q̃bus ex caus. manumit. licet vel nõ. §. j. cũ aliis alle. p doc. in dictis locis. ¶ Ex quibus iuribus cõsuluerũt doctores, † q̃ filia exclusa à successione patris, nõ tamẽ excluditur à successione fratris, etiã si frater nõ habeat in suo patrimonio nisi bona paterna. ita cõsuluit Ro. in cõs. suo clxviij. in primo dubio. vbi loquit in renuntiatione facta. idẽ cõsuluit Fran. de Areti. in cõs. suo clxj. in ij. col. vbi dicit, † q̃ etiã si frater nõdum successerit patri, sed transmiserit ius adeũdi ad hæredes, soror quæ est exclusa ab hæreditate paterna, poterit succedendo patri ex iure transmisso adire hæreditatẽ paternã. Et idẽ ẽt tãgit in cõsilio immediatè sequẽti, ĩ v. col. vbi loquit de renũtiatione. de q̃b⁹ cõsiliis facit mentionẽ ipse Are. in d. l. j. §. veteres. vbi dicit se aliàs consuluisse. & istud etiã tenet idẽ Ias. in l. venia. in fi. ij. col. cũ sequ. C. de in ius voc. vbi alleg. Bal. in c. j. §. cum esset. in titulo, episcopũ vel abbatẽ. & vide cõcordan. p Alex. in cõsi. suo xxix. in iij. col. in j. vol. vbi dicit hoc esse verum, nisi statutum diceret, q̃ etiã filia dotata nõ succedat patri, matri & fratribus, q̃a tunc hoc casu indistinctè excluderetur, etiã si ab illis nõ esset dotata. vt dicit Bal. in d. l. j. C. de legi. hær. allegans tria cõsilia Pau. de Ca. idem tenet Ludo. Roma. in consi. suo ccclxxxv. in j. dubio. Et ad prædicta vide Guid. papam decisio. ccxxxj.

ADDITIO. Vide quid in hoc dicat Mat. de affl. in cõsti. regni Sic. quæ inci. in aliquibus. in ix. q. iiij. nota. in iij. lib. ¶ Aduerte ad hîc ante dicta, q̃a est quæstio de pacto de futura successione facto p filiã cũ patre mediãte dote sibi cõstituta. † An valeat hęc renũtiatio ẽt si filia mediãte prædicta dote constituta renũtiauerit successioni fraternæ. & videt tenere quidã q̃ nõ, & q̃ decreta. seu c. quãuis pactũ. de pac. in vj. nõ habeat locũ in alio casu q̃ in filia renũtiãte patri in fauorem sui patris, & suorum filiorũ, sed q̃ non extenditur ad successionẽ fratrũ, imò etiã si fuerit factũ pactũ fratri, q̃d videt tenere aliqui. sed veritas est in cõtrariũ, vt tenet per plura G eor. Natta in repe. c. quãuis pactũ. in xj. & xij. col. de pac. in vj. Vide etiã deci. Tholo. ccccl vij. ccccl viij. vbi quæritur de prædictis quæstionibus.

SEd quæro an ista superiùs dicta procedant quãdo bona de quibus agitur, & quæ de patre puenissẽt ad fratrẽ, fuissent subiecta restitutioni fideicõmissarię, q̃a ista filia esset substituta p fideicõmisũ à patre? non videt dubitãdũ quin tunc ipsa soror excluderet, si venit ex substitutione fideicõmissaria, cùm p illã succederet patri, l. cohæredi. §. cùm filiæ. ff. de vulg. & pup. bene faciunt notata in l. si is qui. ff. de vulga. & pupil. & not. per moder. in l. j. C. de pac. in glo. magna, in iij. opposit. Et hęc dicit & tenet do. Claudius de Seysello dictus de aquis, post Ias. Are. & Alex. in d. §. veteres.

IN TEXTV IBI,

Collaterale.

ADuerte q̃a verbũ, *collaterale*, cõprehendit masculos & fœminas. nota. in cle. j. de ele. scdm Pet. de Anc. in consi. suo cxij. incip. superstite. in ij. col. *Collaterale.*

ITem quæro an valeat pactũ factũ inter fratres diuidentes hæreditatem, q̃ vno ex eis superstite, vel extantibus filiis masculis ex eis, fœminæ nõ succedant? Vide Bar. in consl xxij. & nihil aliud nunc dico, cùm video processum in breui super hoc casu moturum.

IN TEXTV IBI,

Ne d'autre donation que ses pere & mere luy voudront faire.

IStud idem disponitur per consuetudinẽ Aruerniæ: quia si fuerit pactum cum filia quòd non succedet, poterit tamen pater ei donare.

IN TEXTV IBI,

Sans titre de hoirie.

QVæro nunquid per hęc verba, *par titre de hoirie*, sit sublata donatio causa mortis? Nam videmus hîc, † q̃ pater in suo testamẽto nõ potest p viã institutionis relinquere filiæ dotatæ, nisi sit expressè reseruatũ, p quoddã argumẽtũ à cõtrario sensu: sed bene põt donare. nũq̃d autẽ possit donare causa mortis? videt q̃ non, per regulã l. j. §. j. ff. de tute. ratio. distrahendis. quæ habet, † q̃ qui nõ potest testari, nec potest donare causa mortis. sicut ergo filiæ dotatæ non põt relinqui p testamẽtũ, ita nec p donationẽ causa mortis. & ille tex. est ad hoc singularis, secundũ Imo. in l. ij. ff. de leg. j. & scdm Bal. in c. cum omnes. in xvij. col. de cõsti. Confirmatur per tex. in l. discretis. in versi. neq; mortis causa donatione. C. qui test. facere possunt. ¶ Item facit, quia vt hîc apparet, prohibetur relinquere filię dotatæ in vltima voluntate, sed donatio causa mortis est vltima volũtas. l. fi. C. de dona. causa mortis. vbi text. æquiparat per omnia donationẽ causa mortis, & vltimã voluntatẽ. ¶ Facit & tertiò, † q̃a legatũ & fideicõmissũ, seu donatio causa mortis æquiparantur. l. j. & l. legatum. ff. de leg. j. † & qui non potest testari, non potest legare, aut fideicommittere: ergo etiam nõ debet posse donare causa mortis. ad hoc facit tex. in d. l. discretis. C. qui test. facere possunt. qui hæc tria æquiparat. ¶ Facit & quartò, quia in multis æquiparantur vltima voluntas & donatio causa mortis: primò videlicet q̃a videmus q̃ qui põt capere ex testamento, potest etiã capere ex donatione causa mortis, & ecõtrà. l. Marcellus. in prin. ff. de dona. cau. mor. vt ergo tãtũ

1 Hæreditas adita nõ plus dicitur hæreditas.

2 De renũtiante successioni fraternæ.

1 Regula.

2 Legatũ, fideicõmissum & donatio causa mortis æquiparantur.

BIU Cujas

operetur oppoſitum in oppoſito, quātū ꝓpoſitum in ꝓpoſito. l. ſi vt ꝓponis. C. de nup. q non pōt capere ex teſtamēto, nec ex donatione cauſa mortis, & q nō habet priuilegiū in teſtādo, nec ēt in donādo cauſa mortis. ex quo dicēdū eſt, ꝙ ſicut filia dotata, cui nō eſt reſeruatū in cōtractu matrimonij, nō poteſt capere quæ ei relinquunt̄ p patrē in teſtamēto, ita nec in donatione cauſa mortis. & ſicut pater non habet priuilegium in relinquēdo eidē filiæ in teſtamento, ita nec in donatione cauſa mortis. ¶ Itē quemadmodū in legato dñiū tranſit in legatariū recta via. l. à Tit. in fi. ff. de furtis. ita in donatione cau. mor. l. ij. in prin. ff. de pub. & quēadmodū in vltimis volūtatib. habet locū ius accreſcēdi. l. re cōiūcti. ff. de leg. iij. ita ēt in don. ca. mor. tex. eſt in l. vnica. §. fi. C. de cad. toll. ¶ Itē quēadmodū reiicit̄ in vltimis volūtatibus iuramētū q̄d turpe cōtinēs, ita in dona. cau. mor. l. quę ſub cōdi. §. hoc edictū. ff. de cōdi. inſti. ¶ Itē diſtinctio quæ fit, an ꝓ alienationē teſtatoris intelligat̄ reuocatū legatū, an ſit alienatio volūtaria, vel neceſſaria. l. fideicōmiſſa. §. ſi rē. ff. de leg. iij. habet etiā locū in donatione cau. mor. dictū fuit ſingulare Dy. in l. Stichū q meus erit. ff. de leg. j. q̄d dictū Bal. ibi reputat aureū. & ita ēt dicit Iaſ. in l. q poſt. in ij. col. C. de leg. & l. fœminæ. in vij. col. cū ſeq. C. q teſta. face. poſ. vbi ex prædictis arguit, ꝙ ſicut filius nō poteſt teſtari etiā cū cōſenſu patris, ita etiā nō poterit donare cau. mor. ¶ Itē q̄d plus eſt, dicit Soci. in conſ. ſuo xix. in
5 iiij. col. † cui data eſt poteſtas ſimpliciter donādi, non pōt donare cauſa mortis: imò ꝙ de ipſa don. cau. mor. fiat mentio. l. filiusfa. & ibi Io. de Imo. ff. de don. multo ergo minus qñ eſt prohibitū donare in teſtamēto, cùm ſatis videatur excluſa donatio cauſa mortis.

MIhi tamen videt̄ in hoc caſu, ꝙ ſi pater dederit filiæ dotatæ aliq̄d ꝓ donationē cauſa mortis, ꝙ filia poterit capere nō obſtāte hac noſtra cōſuetudine: quia primò ſi bene inſpiciamus verba noſtræ conſuetudinis, ꝓhibēt tantūmodo relinquere titulo inſtitutionis, † cùm verbū, hæres, tantummodo referatur ad inſtitutionem, aut aliàs ad eū cui de iure defert̄ hæreditas ab inteſtato, quia hæreditas dari nō poteſt in donatione cauſa mortis. l. licet. C. de pac. vbi gl. & do. Iaſ. & Bar. in l. hæreditas. C. de pac. conuentis. & do. Iaſ. in l. iij. quæ legitur per eum cum l. j. C. de codicillis.

6 Hæres verbum.

SI ergo filiæ det̄ aliq̄d de bonis patris in dona. cauſa mortis, nō pōt dicere filia ſe habere aliq̄d de hæreditate patris: qa ad hoc vt hæreditas aut aliquid de hę reditate det̄, requirit̄ ꝙ ſit in teſtamento, & titulo inſtitutionis, nec pōt dari aliquid ꝙ ſit titulo hæreditatis, imò requirit̄ ꝙ in teſtamēto detur. Idem notāt Bal. & Ang. in d. l. licet. & ideo notat̄ ꝙ ſi qs dicat in inſtrumento, dono tibi hęreditatem meā, ꝙ nō valet iſta donatio, ꝓut tenet do. Iaſ. in d. l. licet. in iij. & iiij. col. & in l. fin. in vlt. col. C. de pac. maximè quando datur hæreditas, aut aliquid de hæreditate tanquam ius ſuccedēdi, prout dicit ibi do. meus Iaſ. in d. l. licet. in iiij. col.

7 ET ad iura ſuprà allegata poteſt reſpōderi: † Primò ad regulā l. j. §. j. ff. de tut. & rat. diſtra. vbi dicit̄, ꝙ qui non poteſt teſtari, nō poteſt donare cauſa mortis: ꝙ illa regula eſt vera, qñ quis prohibetur teſtari, ſeu relinquere per teſtamentum ex defectu naturæ, vt eſt in pupillo propter imbecillitatē intellectus: eodē modo in eo q eſt ſurdus & mutus à natura. l. diſcretis. C. qui teſt. face. poſ. ſecus in eo qui ꝓhibet̄ teſtari ꝓpter diſpoſitionē legalem, vt eſt in filiofamiliās. Et in iſto patre in hoc caſu, qñ vult relinquere filię dotatę in ſuo teſtamēto. ita tenet & reſpōdet do. meus in d. l. ſeniū. in viij. col. C. qui teſta. facere poſſunt. & in l. fi. in iiij. col. C. eo. tit. Ex quo infert do. meus Iaſ. in d. l. ſenium. † ꝙ filius in his in quibus pater nō habet vſumfructū poteſt dare cauſa mortis, etiam ſine cōſenſu patris. Ex quo apparet ꝙ illa regula l. j. in §. j. ſuprà alleg. non eſt vera omnino, ſed ſolum in caſu ante dicto. 8

AD alia fundamenta in quibus dixi donationē cauſa mortis æquiparari vltimæ voluntati, dic quòd iſta eſt communis ſententia, ꝙ donatio cauſa mortis poſtquam eſt in eſſe deducta cenſetur vltima volūtas, patet, qa non habet effectū niſi poſt mortē donātis, nimirū ſi tunc regulatur regulis vltimarū voluntatū. & ita omnia ſupradicta procedunt & intelligenda ſunt.

9 Donatio cauſa mortis æquiparatur cōtractibus.

¶ † Sed donatio cauſa mortis prout in eſſe deducit̄, æquiparatur cōtractibus. patet, quia requiritur præſentia donatarij, & eius ſtipulatio. l. inter mortis. ff. de donatione cau. mor. & tamen eſt ſecus in vltimis volūtatibus quia poſſunt fieri abſenti & ignoranti. l. cùm pater. §. ſurdo. ff. de leg. ij. Iſta eſt doctrina gl. in l. ij. in prin. ff. de dote præle. plenè ſcribitur in l. ij. ff. de leg. j. ¶ Item non ſequitur, donatio cauſa mortis habet vim vltimę volūtatis, ergo eſt vltima volūtas, ꝓut dicit Iaſ. in d. l. licet. in iiij. col. C. de pac. aliquid habet vim teſtamēti, nō ſequit̄ ꝙ ſit verè teſtamentū: cùm aliud ſit eſſe tale & haberi pro tali. l. mercis, cū ſimilibus. ff. de verb. ſig. ¶ Itē hîc arguit̄ à ſimili, q̄d quidē argumētum eſt ſubauditus intellectus, ꝓut colligit̄ ex verbis do. mei Iaſ. in l. de quibus. in iij. col. ff. de leg. Ex quo dicit, † ꝙ in conſuetudine nō eſt ſumendū argumētum à ſimili ad corrigendū legē ſcriptā, & maximè qa ſtatutum debet ita interpretari vt lædat minus ius cōmune q̄ poſſit. l. quod verò. ff. de legi. l. ſi verò. §. de viro. ff. ſol. mat. l. ij. C. de noxa. Soci. cōſi. xxxj. in j. col. in j. vol. & ideo dicit do. meus Iaſ. in l. omnes populi. in ij. lectu. in pen. col. ff. de iuſti. & iu. ꝙ correctio iuris cōmunis nō debet induci ꝓ ſtatutū, niſi quaten⁹ in eo expreſsè dicit̄. l. ſancimus. C. de teſt. l. præcipimus. in fi. C. de appell. ex quo ſ. vt dictū eſt hîc in hoc §. in gl. in ver. *ne retour ne point à la ſucceſſion.* in finalibus verbis, etiam de iure pōt pater talē filiā inſtituere, ergo ex quo per conſuetudinē ſeu ſtatutū nō corrigit̄ in hoc ius, nō debet extendi correctio, ꝓ argumentū à ſimili, ꝓ ea quę hîc antè dixi. De hoc tn argumento à ſimili, vide Iaſ. in l. creditori. in ij. col. ff. de no. ope. nun. & dicit Iaſ. in l. ij. in iiij. col. ff. de iureiur. † ꝙ ad hoc vt poſſit fieri extenſio virtute æquiparationi, oportet ꝙ æquiparatio ſit in illa materia de qua agitur, aliàs non valet argumentū à ſimili. allegat gl. in c. j. in verbo, declaramus. ne clerici vel mona. in vj. & in c. licet canon. in verbo, parochialis. de ele. in vj. Faciunt & alia allegata per eum in dicto loco. ¶ Ad prædictum argumentum à ſimili, adde quæ dicit Felinus in c. tranſlato. poſt Panor. ibi, de cōſti. & Panor. in rubri. procemij decreta. in c. quoniam frequenter. in §. fin. in pen. col. vt lite non conteſt. vbi dicit, quòd valet argumentum à ſimili, dummodo ſimilitudo ſit in ratione. ſed aduerte quia debet eſſe omnimoda in iure in ratione. Panor. in c. cùm dilectus. in iij. col. vt lite non conteſta.

10 De extenſione virtute æquiparationi.

ADuerte etiam quia nō eſſet ſine magno dubio an pater per hæc verba poſſit in teſtamēto legare filiæ, vel in codicillis relinquere, vel alio modo, dūmodo non ſit titulo inſtitutionis: quia videtur ꝙ ſic, per verba noſtræ conſuetudinis, ibi, *à tiltre de hoirie.* quæ ſunt ſtrictè interpretanda, & non extendenda, per ea quæ dicta ſunt ſuperius. non inſiſto aliter.

PRo complemento huius cōſuetudinis, quæ habet materias multum notabiles, quæro nunquid effectus huius cōſuetudinis extendatur ad bona ſita extra ducatum

BIU Cujas

ducatum Burgundiæ, in quibus nō habet locū hęc cō suetudo, nec viget? Fran. de Zabar. in specie consuluit talē cōsuetudinē porrigere effectū extra territorium. ita consuluit in cons. suo xliij. posito sub rub. de testa. q̄ incipit, Statuto Ferrariēsi cauet. in cōsiliis Io. Cal. vbi vult, q̄ si statutum Ferrariēse excludat filias fœminas ab hæreditate vel successione patris dotātis, & cō tingat q̄ totum patrimoniū, vel maior pars patrimonij ipsius defuncti sit extra territoriū Ferrariæ, q̄ tale statutū excludit eas etiam à patrimonio existēte extra territoriū statuentium, si tales filiæ erant subiectę statuētibus: quia statutū priuādo eas statuerit in personā priuādam & subiectā statuēti illo iure intellectuali, s. hæreditate, operat' q̄ illæ filiæ aliqua bona cōsequi nō possunt, nec extra nec intra territoriū statuentiū: quia filiæ nulla bona capere possunt nisi vt hęredes, vnde si priuātur potētia consequēdi vniuersale sub quo particularia continent, videnť etiā priuatę potētia consequēdi omnia particularia inclusa sub vno. l. si quis cū totum. in prin. §. fi. ff. de excep. rei iud. & Bal. satis inclinat in hanc partē in repetitione magna l. cūctos popu los. in xij. col. versi. v. quærit, statutū. C. de sum. trin. & istud maximè q̄n filia est nupta in loco vbi viget præsens cōsuetudo, qa tūc illi legi obedire debet: secº si nō esset subiecta ratione originis vel incolatus, prout vo luit dicere Alex. in consi. suo xvj. in ij. col. in j. vol. qui cū hac vltima adiunctione videtur quodāmodo adhærere huic decisioni. ¶ Ex quo ergo p consuetudinē nostrā priuant' filię successiōe, quę q̄dē cōsuetudo disponit in psonas, vt dicendū q̄ hæc cōsuetudo extenditur ad bona sita extra ducatum Burgundiæ. Alex. tñ in d. consi. tenet contrariū, & dicit q̄ magis cōis opinio est in contrariū. Ita etiam tenet in cons. suo cxxviij. incip. consideratis verbis instrumēti. in j. col. in j. vol. qui nō facit ibi mentionē de decisi. Fran. de Rāponibus, licet bene faciat mētionē in cons. xvj. Quid dicendū? Socin. subtilitatū princeps hāc materiam plenè examinauit, q̄ non facit mentionē de prędictis doctoribus, & multum amplè distinguit, ideo ad eum me remitto, donec casus eueniat: ita plenè examinauit in consi. xxxvj.

ADDITIO. Vide etiam plenè per Georgiū Natan in repet. c. quāuis pactum in ix. quæst. iiij. quæstionis principalis. de pac. in vj.

VIdetur istud per hæc verba, *sans tiltre de hoirie*, esse contra dispositionē iuris, nisi intelligat', *sans tiltre de hoirie*, ex testamēto, quia de iure si renūtiasset successioni & hæreditati patris, intelligit' ab intestato, & nō ex testamēto: quia successioni ex testamēto, etiā per iuramentū renūtiari nō potest, cùm hoc esset auferre testamēti factionem homini sanæ mētis, q̄d est cōtra naturalē ęquitatē, & bonos mores. ex q̄bus dicit Bal. in l. fi. col. iij. C. de pac. q̄ generales renūtiationes mulierū non referūtur ad ea quæ ipsis relinquuntur per testamentū, & ideo vī q̄ sicut nō potest fieri per pactū, ita nec p statutū, per gl. vulgarē in rub. C. de decretis decurionū. lib. x. de qua per Feli. in c. j. de probatio. in ij. col. Sed aduerte, quia talis regula nō ꝓcedit negatiuè vt dicit Ias. in l. præscriptione. col. iij. C. si cōtra ius vel vtilitatem pub. in auth. iubemus. in j. col. de iud. Alex. consil. [illegible] lxxix. in j. vol. col. iiij. Si non esset consuetudo, et[illegible] filia renūtiasset, tamē pater posset eam in test[illegible] vocare, & illam instituere hæredem.

Succession ex testamē to renūtiari nō potest.

ADD[illegible] Et ita etiā tenet Matt. de affl. in consti. regni Siciliæ, quæ incipit, in aliquibus. in vj. q. iiij. no. in iij. li. & Decius in l. pactū q̄d dotali. in iij. col. in j. limitatione ad c. quanuis pactū. C. de colla. ¶ Vide Boërium in consuet. Bituricen. §. vj. in x. col. magnæ glo.

VIdetur tamē q̄ tale statutū in hoc nō valeat, quia eo non obstante poterit pater filiā excluſam à statuto instituere hæredem, vt dicit G. Benedicti in sua rep. c. Ray. in verbo, duas habens filias. nu. 181. de testa. & decisio Tholosana cccclvj. vbi amplè.

§. DECIMOTERTIO.

SI aucūs se veulent porter pour heritiers par benefice d'inuentaire, ils sont tenus de l'impetrer du prince.

ADuerte quia in regno Franciæ quando impetrat' istud priuilegiū, de se gerēdo hæredē beneficio inuētarij, cōsueuit in mādato regio apponi ista clausula, *pourueu qu'il n'y ait autre qui se porte heritier simplement.* ¶ Sed quæro de duobus: primò si hæc clausula non apponatur, an debeat haberi pro apposita vel nō apposita? Secūdò si fit apposita vel nō apposita, & habeat' ꝓ apposita, an extraneus vel etiā cōsanguineº virtute talis clausulæ possit excludere priorē in gradu, si velit simpliciter se gerere hæredē? ¶ Ad primū dico q̄ cùm hæc clausula sic de cōsuetudine apponi soleat, debet haberi pro apposita, etiam si sit omissa. Faciūt quæ dicit tex. & ibi Anto. de But. ad hoc notat in c. accepimus. de æta. & quali. & in c. cùm M. Ferrarien. de consti. † q̄ clausulæ solitę apponi in bullis Apostolicis subintelligūtur in eis quanuis non sint scriptæ. Ita refert & sequitur Ias. in l. iij. in viij. col. C. de iure emphyteu. & in l. certi condictio. §. si nummos. in iij. col. ff. si cert. pet. Idem domi. meus in l. vt liberis. in ij. col. C. de colla. Alex. in consi. xxvij. & in consi. cvij. in pen. col. in ij. vol. Et dicit plus Panor. in c. ex parte. ij. in fi. de officio deleg. & in c. ij. in iij. not. de rescrip. † quòd rescriptum impetratum contra cōsuetudinem principis est falsum. Recordor alias audiuisse à quodam venerabili & discreto viro domino Ioanne Saulnier, consiliario regio in parlamento Burgundiæ, quòd ita fuerat decisum per arrestum parlamenti Burgundię, & postmodum post eius mortem vidi consuetudines eiusdem, in quibus erat scriptum in margine, nota quòd in regno Franciæ quando impetratur istud priuilegium de se gerēdo hæredem per beneficium inuentarij, consueuit in mandato regio appōi ista clausula, *pourueu qu'il n'y ait autre qui se porte heritier simplemēt.* ¶ Quid si nō apponat' ista clausula? Ego vidi decidi per arrestum parlamenti Burgundiæ, q̄ ista clausula habetur pro apposita, † nam clausula in literis apponi consueta semper intelligitur. ad hoc c. causam. de rescriptis. c. ij. & c. cum oporteat. de accusa. Panorm. in c. accepimus. in v. not. de æta. & qualitate, † & si literæ iudicis aliquid vltra aliquam cōsuetudinem contineant, præsumūtur erroneæ, nec eis est credendum. l. præcipimus. C. de cano. largitio. titulorum li. x. & est lex similis quæ ita summatur. ista sunt verba quæ reperi in margine consuetudinum dicti magistri Ioannis Saulnier. credo quòd superiùs dicta bene fecissent ad propositum in hac materia.

De clausulis in rescriptis apponi solitis.

MIhi videtur quòd si hæc clausula per principem apponatur, quòd debet habere & operari effectum, ne sit frustratoria, vt verba de aliquo operentur l. si quando. ff. de legat. i. cap. si papa. de priuileg. in vj. notat Iason in l. ait prætor. j. in princi. ff. de iureiuran. vbi dicit, † q̄ nedum clausula, imò nulla dictio, nulla

Nihil debet esse otiosū in rescriptis.

BIU Cujas

syllaba debet esse sine effectu aliquid operãdi. gl. in c. solitæ. in verbo, tanquã. ad finẽ. de maiori. & obe. imò adhuc istud nõ est sine dubio, qa in hoc lædit ius tertij. s. prioris in gradu, qa deberet esse hæres cũ hoc beneficio à iure eidẽ cõcesso, qui quidẽ prior in gradu excludit à beneficio iuris eidẽ cõcesso virtute huius clausulæ, præter omnẽ dispositionẽ iuris, quæ de ea nullã facit mentionẽ, & ideo posset succedere illud, ad quod allegatur gl. not. in l. fi. §. in cõputatione. in gl. magna, ad fi. & ibi Bar. in fi. C. de iure deliber. & ibi Ias. & in l. causas vel lites. in ij. col. C. de transac. & in auth. sacra mẽta puberũ. in viij. co. C. si aduersus vẽditionem. s. ꝙ
6 potiùs debemus intelligere, †ꝙ verba statuti seu rescripti sint superflua & frustratoria, quàm tollatur ius alicuius. vt ergo ius prioris in gradu non sit læsum, qui debet succedere cum beneficio inuentarij, si voluerit, quod quidem beneficium est ei à iure concessum, nec etiam priuetur suo beneficio, & iure sibi concesso, potiùs debet illa clausula esse superflua & frustratoria, quàm quòd operetur effectum. Cogita.

SInautẽ dicta clausula nõ fuerit apposita, multò minus ex prædictis debet illa clausula subaudiri, ne p subauditiones iura corrigant, qđ fieri nõ debet, ꝑ gl. in c. cupiẽtes. §. ꝙ si per viginti. de elec. in vj. quã Ias. allegat in l. frater à fratre. in xij. col. ff. de condi. indebi. in auth. nouissima. in xj. col. C. de inoff. test. in l. emãcipata. in pe. col. C. qui admi. Bar. in cõs. xij. in j. co. in j. vol. Imò & adhuc fortiùs, qa si verba in rescriptis apposita debeãt potiùs esse superflua, quàm qđ ius tertij lædat, multo fortiùs verba nõ debẽt subaudiri ad lędẽdũ ius alicuius: cùm turpiùs eiicitur quàm nõ admittitur hospes. prout dicit tex. in c. quemadmodum. de iureiur.

AD secundũ dubiũ suprà quęsitũ, scilicet an virtutẽ huius clausulæ extraneus aut remotior in gradu possit excludere priorẽ in gradu, qui vult se gerere hæredẽ beneficio inuẽtarij à iure sibi cõcesso? quantũ ad extraneũ aut remotiorẽ in gradu, vĩ ꝙ hęc clausula nihil debet operari, qa dicit clausula, *pourueu qu'il n'y ait autre.* põdera hãc dictionẽ, *autre*, quæ est repetitiua similiũ, prout dicit gl. in l. si fugitiui. & ibi Ale. in apostillis. C. de seruis fugiti. Felin. in c. sedes. in vlt. col. de rescrip. Ias. in l. quicunq; C. qui admit. ex quo ergo est repetitiua similiũ, requiritur ꝙ quivoluerit excludere adeũtẽ hæreditatẽ beneficio inuẽtarij sit in simili gradu cũ eo, ex quo põt intelligi tantũ, ꝙ si sint plures in vno gradu, q debeãt esse hęredes, si aliqui voluerĩt impetrare beneficiũ inuẽtarij, alij verò voluerint esse hæredes simpliciter, isti q volũt esse hæredes simpliciter virtute dictæ clausulæ excludẽt alios, q etiã de iure deberent esse hęredes. & in hoc satis operat̃ ista clausula: cùm etiã sufficit ꝙ clausula de aliquo modico operet̃, vt minus infringant̃ iura quàm fieri possit, prout dicit Panor. in c. ex conquestione. in iij. col. de resti. spol. & ideo ex prædictis videtur ꝙ extraneus aut remotior in gradu nõ excluderet priorem virtute huius clausulæ.

CRedo tamen ꝙ cõtrarium obseruatur in toto regno Franciæ, & ideo durum esset recedere ab hac communi obseruantia, cùm, vt dicit Pan. in c. cùm ad
7 sedem. in ix. col. de restit. spol. †minimè sunt mutanda quæ certã interpretationem semper habuerũt. l. minimè. ff. de legi. nec facilè discedi debet ab eo qđ diu æquũ visum est, arg. l. in rebus. ff. de consti. prin. & quia aliàs ic practicatũ extitit, notat Lap⁹ allegatione sua lij. à qua practica recedi non debet. l. cùm de interpretatione. ff. de legibus. & dicit Alex. in consil. suo xxvij. inci. viso libello. in iiij. col. ꝙ nõ est recedendũ à communi obseruãtia. & Ias. in l. rẽ quę nobis. in j. not. ff. de acqu. pos. ꝙ minimè mutãda sunt quæ in practica certã legẽ habuerũt. interrogaui plures practicos & aduocatos antiquos an viderit istud practicare in extraneo: dixerũt mihi ꝙ nõ, sed ꝙ bene in cõsanguineo remotiori in gradu: ꝓpterea si cueniret casus in extraneo, cogita qd esset dicendũ ex prędictis. ¶ Vide postmodũ quædã & plura impetrata rescripta à principe, quæ tñ dicunt, *Pourueu que s'il y a autre du lignage du defunt qui se ueuille porter heritier.* ex quo dicerẽ ꝙ tãtùm consanguinei excludũt talẽ, & nõ extranei: & ista est veritas.

IN TEXTV IBI,

Si aucuns se veulent porter pour heritiers.

QVia hic textus loquit̃ pluraliter de pluribus volẽtibus se gerere hęredes beneficio inuẽtarij, idẽ erit dicendũ si vnus tantũ se velit gerere pro hęrede beneficio, qa pluralitas etiã verificari põt in vno, vt dicit Bar. in l. ait prætor. §. negotia sic accipe. ff. de neg. gest. licet videret̃ dicẽdũ ꝙ pluralitas in vno verificari non posset. per tex. in l. j. ff. de optio. legata. de quo art. ꝫ. di xi in rub. *des iustices & droicts d'icelles.* vers. contrariam partẽ in casu nro. & etiã põderãda sunt hæc verba ad aliud, ꝙ ex quo statuẽtes seu hãc cõsuetudinẽ introducẽtes habuerũt in cõsideratione, ꝙ istud beneficiũ põt pluribus cõcedi, si à pluribus impetret̃ ꝓ vna & eadẽ successione: qm̃ oibus ꝓ sua parte & portione concedendũ est, scđm qđ vĩ velle tex. in l. scimus. in prin. ver. cũ igit̃. ibi, siue ex asse, siue ex parte. C. de iu. deli. & sic ꝙ vĩ surrogatũ illud ius in locũ additionis simplicis hęreditatis ꝓpter timorẽ onerositatis, & sic ꝙ si sint plures hæredes vni⁹ defuncti, & vnus illorũ hæredũ beneficiũ hmõi simpliciter impetrauerit, nõ faciẽdo mẽtionẽ de aliis cohæredibus, non ꝑ hoc intelligit princeps iuri aliorũ petere debẽtiũ eorũ partes & portiões derogare, aut prędiudiciũ afferre, ita ꝙ si velint postmodũ simile beneficiũ impetrare, ꝙ nõ debeat eis cõcedi: qa princeps nõ prędsumit̃ rescriptũ in prędiudiciũ, & in iniuriã tertij cõcedere. l. ij. §. merito. ff. ne qd in loco publico. Nec præsumit̃ velle qđ cõcedere vltra qđ ius cõmune disponit. Ias. in l. iustitia. ff. de iust. & iur. Ex quo vĩ ꝙ vni cõcedendo nõ præiudicat cęteris, nisi inquãtũ constat, aut cõstare potest postmodũ de eorũ repudiatione & refutatione tacita, aut expressa. & ideo ad hoc vocant̃, videlicet ad vidẽdũ interinari literas principis cõtinẽtes beneficiũ inuẽtarij, vel ad dicendũ cõtrà, aut contradicendũ hmõi interinationi seu integrationi. & si nollẽt consentire, certũ est ꝙ aut debẽt, aut posśũt simile beneficiũ impetrare ꝓ eorũ parte & portione, qđ possunt: eo ꝙ ius in hoc nõ acquirit̃ fisco seu principi, nisi post declarationẽ ꝙ voluit impetrare beneficiũ inuẽtarij, eo ꝙ habẽt hæreditatẽ suspectam, vt satis innuit Ias. in d. l. scimus. in fine principij. Et quia ne alteri ꝑ alterũ iniqua conditio afferatur, qđ fieri nõ debet secundum clausulam iuris. ff. de regul. iur. per declarationẽ ex pluribus hęredibus, seu ꝓximioribus ad succedendũ habilibus nõ acquirit̃ principi seu fisco portio alterius nõ declarãtis, qui antequã priuẽtur eorũ iure, necesse est vt eorũ animũ non adeundi declarent, & antè simile beneficiũ est eis cõcessum per consuetudinẽ nostrã, iõ illud impetrare po[illegible] incipe, q nõ põt pl⁹ vni quàm alteri deneg[illegible] volint impetrare, portio eorũ tanquã nõ pet[illegible]escit pe tẽti, secũdũ etiã tenorẽ dictarũ literarũ regiarũ, q̃ hoc importãt, vel etiã si velint esse hęredes simpliciter hoc declarãdo, portio omniũ eis accrescit, secũdum tenorẽ clausulæ positæ in dictis literis, de qua in præcedẽti

Autre.

gloss.

BIU Cujas

gl. Nec in hoc videt ꝙ vnus possit esse hæres ꝑ parte simpliciter, & alius beneficio inuētarij, vt infrà dicam. Sed redeūdo vnde digressi sumus, si nullus se gerat vt hęres aut simile beneficiū inuētarij impetrauerit, etiā si pro parte tantū impetrauerit, aliis repudiātibus, aut tacētib⁹, acquiritur totū per ius accrescēdi vt tenet in terminis Ias. in d. l. vnica. col. iiij. C. qñ non petentium partes, & c. vbi dicit, ꝙ in hoc decretū iudicis interpositū sup parte, trahitur ad totū per ius accrescēdi qđ ſ. ꝓcedit etiā in iure fisco cōpetente, vt tenet Ale. in l. j. ff. de reg. iur. & Lu. Ro. in l. j. ff. de acqui. hęre. cōtra gl. in l. ea sola. ff. de reg. iur. & Lu. Ro. in l. j. ff. de acq. hær. & in d. l. vnica. Et ideo cùm, vt dicit, sit p ius accrescēdi, intellige, ſ. qñ habet locū ius accrescendi, ſ. quando nulli sunt qui partes eorū petāt, & qñ succedūt eodē iure, & data paritate gradus. Et sic cùm videat ꝙ succedēs simpliciter, & succedēs p rescriptū principis in forma beneficij inuētarij, nō succedāt eodē iure, eo ꝙ succedēs simpliciter dicitur succedere ex legitima successione, & sic de iure ciuili, vt satis vidētur innuere & declarare tex. & doc. in d. l. vnica. Et succedens beneficio inuētarij vī succedere de iure prætorio, ꝙa tale ius est annale. d. l. scimus. etiā quia rescripta principū sunt annalia ex stylo Frācię, qui stylus ius prętorium est, vt dicit Bal. in l. certū. col. iij. C. vnde legiti. & de iure canonico. c. plerunq;. de rescri. & quæ annalia sunt vidē tur esse iuris prætorij. Bar. in l. v. in princ. ff. de verbo. obl. & in l. j. in prin. ff. de bon. pos. & in l. fi. ff. de pœnis & in l. ij. §. fi. ff. pro emptore. Et etiā quia hæres beneficio nō fit in pari gradu quàm hęres simplex: quia p eū excludit etiā ex dispositione literarū principis, & quia hæres simpliciter est ꝑ prius hæres, & ali⁹ improprius vt. j. dixi in tit. *des retraicts*. §. j. in gl. *son heritage*. si essēt plures hæredes, quorū vterq; de per se impetrasset beneficiū inuentarij, si aliqui illorū vellent vti quo ad se dicto beneficio, & quo ad partē aliquorū se dicere hæredes simplices, ꝙ non possent, quia hoc casu cū sit in parte hęres simplex, vī ꝙ tenet in totū simpliciter adire, scđm l. j. & ij. ff. de acqui. hære. & l. quidā elogio. C. de iure deli. & ne vna & eadē res diuerso iure censeat, qđ esse non debet. l. eū qui ædes. ff. de vsuc. quæ ratio vī esse Are. in d. l. j. ff. de acqui. hær. ad hoc ꝙ vnus non pōt. adire pro parte, & pro parte nō. Et etiā facit, quia hęres in parte, nullo dato sibi cohęrede æqualiter succedēte in paritate gradus, & per eundē modū, est hæres in totū. l. si quis priore. ff. ad Treb. l. j. §. si ex fundo. ff. de hæred. insti. Et videt tenere Ias. in l. quoties. in ij. limita. C. de hæred. institu. & tā ex volūtate principis, cùm semel ius est quæsitū per declarationē se nolētis primò succedere simpliciter, sed cū beneficio inuentarij declaratur imparitas gradus, cùm prędeferat hęredes simplices aliis, ergo alij sunt posteriores, quàm etiā ex eo ꝙ hæres simplex est propri⁹ hæres, & hæres beneficio inuētarij improprius, & sic p fictionē, cui fictioni & improprietati præfert veritas & ꝑprietas, vt no. per Bar. in l. si is qui ꝑ emptore. ff. de vsuc. & facit l. fi. ff. de proba. Et ita dixi in contingētia facti debere fieri licet quidā tenuerint contrariū, eo ꝙ in hoc est fauor defuncti, ſ. ꝙ ad min⁹ habet hæredē simpliciter in parte, & etiā fauor creditorū, quia ad minus ꝑ illa parte satisfactū erit in totū. arg. l. cū hæreditate patris. ff. de acqui. vel omittē. hære. & etiā id qđ introductū est in fauorem istorū hæredum beneficio inuētarij trahitur in eorū odium, & ne etiā scilicet actus agentiū operētur vltra eorum voluntatē in hoc ꝙ actus istius gerētis se pro hærede simpliciter in parte operabit in eius odium in aliis partibus: sed illa iura non tollunt iura specialia in additione hæreditatis simpliciter pro parte quæ trahitur ad totum, iuribus supradictis.

IN TEXTV IBI,

Par benefice d'inuentaire.

INuentarium † est descriptio omnium bonorum defuncti, facta coram iudice citatis quorū interest, ex forma tradita in l. fi. quæ incipit, scimus. C. de iure delibe. Et aduerte, quia in inuētario faciēdo est sumptus plerūque maxim⁹, & qui hæreditatis portionē exhauriat. vnde dicit Bart. in l. mediterraneæ. C. de anno. & tributis, lib. x. ꝙ † non est faciēdum inuentariū quando plus sumptus fieret quàm vtilitatis afferret. ita dicit Pyrrhus in consuet. Aurelia. tit. de successionibus. c. xviij. vbi est consuetudo ꝙ hæres simpliciter præfertur hæredi cum inuentario. 1 *Inuentarij quid.* 2

SEd quæritur † an qui semel adiuit, poterit repudiare? vel si aliquis repudiauerit hęreditatem alicuius an possit postmodū illam agnoscere? Io. Petrus de Ferrariis in forma libelli quo petit hæreditas. in gl. purè instituit. dicit ꝙ non. l. suus. & l. sicut. C. de repud. hæred. nisi fuerit filius, † qui post repudiationem adhuc admittetur ad eundum vsque ad triēnium, si res sint in eodem statu. l. fi. C. de repu. hære. vel nisi hæres fuerit minor xxv. annis, ꝙa beneficio restitutionis in integrum adit, etiam si res non sint in eodem statu. d. l. fi. vel nisi alius cohæres repudiet partē suam, quo casu ille qui priùs hæreditatem adiuerit, poterit partem suam ac cohæredis eius repudiare. vt in l. cum hæreditate patris. & sequen. ff. de acquir. hæred. 3 *Semel adiēs an possit repudiare, an non.* 4

ADDITIO. Vide tñ Benedicti in repet. c. Rayn. in verbo, mortuo itaq; testatore. ij. nu. 127. vsque ad nu. 140. de testam. vbi ponit casus in quibus filius potest reuocare abstensionem hæreditatis factam per eum.

HIc tractatur de inuentario, de quo in l. scimus. §. sinautē dubius est. C. de iure delibe. ibi enim tātummodo inuētariū ab ipso conficiatur. & de quo in §. si verò expressim. in auth. de hæred. & Falcid. coll. j. vbi plenè doctores, maximè Ang. in d. §. qui ponit ordinem qui debet obseruari in confectione inuentarij. & de illius forma ponit Bart. in d. l. scimus. §. cùm igitur. do. abbas Panorm. ponit requisita in confectione inuentarij, in consi. suo lxxiiij. in iij. col. incipien. circa primum dubium. in ij. vol. & do. meus ponit nouem requisita in confectione inuētarij. Dicunt tamen Bal. Paul. de Cast. & do. meus Ias. in d. l. scimus. in princip. quòd tot solennitates non obseruantur, sed sufficit ꝙ fiat secundum cōsuetudinem notariorum. & dixi amplè suprà, titu. *des enfans de plusieurs licts*. §. vj. in gl. *Par inuentaire*.

ET aduertendum est ꝙ septem vtilitates resultant ex confectione inuentarij, quas ponit do. meus in d. l. scimus. §. & si præfatam. in j. & ij. col. C. de iure delibe. aliam vtilitatem ponit Ias. ex decisione quæstionis positæ per eum in d. l. §. in computatione. in iij. co. ibi: sed in tertia parte glo. ¶ Aduerte quia istas septem vtilitates posuit Ioan. Sanxon in suis consuet. Turon. tit. *des droicts de moyenne iustice*. artic. vj. fol. xxxiiij. quas habuit à Iasone, vt dicit. *Vtilitates inuentarij.*

ITem & maximè, quia principalis vtilitas est eo † ꝙ non conficiens inuētarium tenetur creditoribus & legatariis etiam vltra vires hæreditarias, vt ibi per eū. aduertendum tamen quòd sunt plures casus in quibus hæres etiam non cōficiens inuentarium non tenetur vltra vires hæreditarias. & ponit dom. meus Ias. septem in d. §. & si præfatam. quos videre poteris per te, cum sint clarè positi. ¶ Adde in ecclesia ꝙ instituta *Principalis vtilitas.* 5

idem

idem eſt,quia nõ tenetur vltra vires hęreditarias,imò quod plus eſt,iſtud videtur eſſe generale de iure canonico.Felin.in cùm M.Ferrarien.in xviij.col.de conſtit.Adde alium,quando hæres dolo inductus adiuit hæreditatem.Bal.in l.fi.ff.de dolo.

ADde alium, quando teſtator dicit quòd volebat omnia ſolui de bonis ſuis,ita Bar.in l. vnica.C.de his quæ ponæ nomine in teſtamento relin.

ADde aliũ,ꝙ ſi relictũ ſit eccleſiæ,eccleſia non poteſt petere vltra vires hæreditarias. Bar. in l. j. C. de ſacroſ.eccle.ratio,quia eccleſia debet viuere ſecundum forum conſcientiæ.c.nouit.de iudiciis.

ADde alium in inſtituto grauato, vt omnia bona diſtribuat inter pauperes.Ioan. And. in addit. ad Spec.in tit.de inſtru.editione.§.inter aliqua. in addit. quæ incipit,Iacobus de Arena.

ADde aliũ in marito, & aliis qui non poſſunt exigi niſi quatenus facere poſſunt.iſtũ caſum ponit Vitalis de Campanis in tractatu ſuo clauſularũ,in xxiiij. charta,in clauſula,nihil nouari inuẽtarij confectione pendente.in xiiij.col.illius clauſulæ,qui quidẽ multũ elegãter & notabiliter poſuit materiã inuentariorũ.

6 Inuentariorũ fluxes ſpecies.

ADuertendum†ꝙ in xv.col. ibi dicit, ꝙ multiplex eſt ſpecies inuentariorũ:eſt enim quoddã inuentariũ qđ fit de bonis cõfiſcatis. de quo in l. ſi qs posthac.& in l.ſi quis intra.C.de bonis proſcrip.& in l. fi. C.de bonis vacãtibus.lib.x. ¶ Itẽ aliud eſt inuentariũ qđ fit ab epiſcopo in caſu l.nulli.C.de epiſ.& cle.Item aliud qđ fit ꝑ curatorẽ datũ vẽtri. de quo habetur de vẽtre in poſſeſſio.mittẽdo.l.j.§.pe.& notatur de cura. bonis dãdo.l.j.ff.itẽ aliud qđ fit ꝑ curatorẽ datũ bonis de quo in d.§.pe.& in l.j.ff.de cura.bonis dãdo.Nũqd aũt curator datus liti teneat cõficere inuẽtariũ? dic ꝙ nõ de cõſuetudine. vt no.gl.in l.de creationibus.C.de epiſc.audiẽ.& in l.actor.& ibi Bar.ff.rẽ ratã haberi. & notatur in deciſionibus capellæ Tholoſ.q.ccxlvij. Itẽ aliud eſt qđ fit à creditoribus de bonis debitoris. de quo.ff.de bonis authori.iudi.poſſidẽ.l.fi.circa mediũ. Itẽ aliud qđ fit per curatorẽ adulti, vel tutorẽ pupilli de quo in l.tutor qui repertoriũ.ff.de adminiſt.tut. & in l.tutores.C.eo.de admi.tut.Et iſtud differt ab inuẽ

7 tario hæredis.de quo in hoc §.†quia contra inuentariũ factũ per hæredẽ admittit probatio in contrariũ. l.fi.§.licẽtia.C.de iure delibe.vbi eſt mirabilis modus per tex.gl.& doct.probandi negatiuã de quo etiã per Iaſ.in §.item ſi quis in fraudẽ.in xvj.col.inſt.de act.& per Alex.in conſi.xxj.incip.viſo ꝓceſſu.in iij.col. in j.

8 vol.†ſed contra inuentariũ qđ fit per curatorẽ adulti vel tutorẽ pupilli nõ admittitur probatio in cõtrariũ. notatur in l. fi.C.arbi.tutelę.Itẽ differũt,quia in inuẽtario qđ fit per hæredẽ non inferũtur tenores inſtrumentorũ ſed ſolùm deſignãtur, ſed in inuẽtario tutoris ſic.l.chirographis.ff.de admini.tut.cum gl.de quo inuẽtario tutoris dixi ſ.in ti.*des enfans de plusieurs licts. §. Entre bourgeois marchans.*in gl.*Par inuentaire.* & vide Vitalem in loco hîc antè allegato,in xvj.col.

9 Hæres interim dum inuẽtariũ conficit nõ eſt inquietandus.

ET aduertendum eſt, † ꝙ donec hæres intendit inuentario non debet inquietari à quibuſcunque creditoribus, ſiue conueniatur vt hæres, ſiue tãquam alius,prout dicit Cy.in d.l.fi.§.donec.C. de iure deliberan.licet aliqui dicant,quòd habet priuilegium illius.§.donec.quando conuenitur vt hæres, & non aliàs:per l.de eo.§.fi.ff.ad exhibendũ.Tu dic ꝙ ille §.habet tantum locum quando conuenitur vt hæres,& iſtam tenent omnes in d.§.donec.

LImita ergo prædictum §.donec in tribus caſibus, in quibus etiam conuenitur pendẽte confectione inuentarij.Primò fallit ſi non cõuenitur vt hæres,ſed vt ſimplex poſſeſſor,fortè reali iudicio, quod intentari poteſt contra quemlibet poſſeſſorem,etiam nõ hæredem.ff.de re iudic.l.Neſennius.§.fundum.

SEcundò fallit ſi vexatur pro legatis ad pias cauſas factis, quæ non requirũt dilationem,vt legata alimentorum pauperibus relicta qui moriãtur interim fame,vt tenent Cy.Bal. & alij in d.§.donec.

TErtiò fallit in reſtitutione malè ablatorũ,vel vſurarum,quibus nõ reſtitutis anima teſtatoris affligeretur pœnis.Ita Cy.& Bal.in d.§.donec.

QVartò fallit in his quæ ſunt relicta pro funere faciẽdo, quia ante confectionem inuẽtarij debent extrahi de hæreditate.Cy.& Bal.in d.§.donec.

QVintò limita ſi ipſe alios inquietat vt hęres,quia illa dilatione pendẽte poterit cõueniri vt hæres pudefactus ab eo arg.optimũ.ff.de iudiciis.l.ij.§.legatis.& in auth.& conſequẽter.C.de ſen.& interlo.om. iud.Ita tenet Vitalis in dicta clauſula,in j.col.vbi ſublimitando hãc limitationẽ dici hoc eſſe verũ niſi alios cõueniret neceſſitate cõpulſus,eo ꝙ dilatio eſt periculũ allatura,vt qa debitores hęreditarij cũ pecunia fugiunt.†& hoc eſt qa vbicũq; mora ſiue dilatio eſt periculũ allatura,recedit à regulis iuris cõis, & remittit iuris diſpoſitio,etiã ꝓhibitiua, vt tenuit ꝓ multa Iaſ. in l.de pup.§.ſi quis riuos.ff.de no.ope.nun. ¶ Aduerte tamen ad dictũ Bal.& Iaſonis poſt Bal.in l.debitori tuo.C.de pac.ꝙ ſi creditor adeat hęreditatẽ debitoris cũ beneficio inuẽtarij,poteſt citatis citãdis implorare officium iudicis,vt ſibi aſſignet aliquã rem hæreditariam pro ſuo credito,de qua poſſit liberè diſponere.

10 Dimmu ꝓriculũ allatura.

SExtò limita,niſi eſſet in cõmodato facto defuncto, ſecũdum Pau.de Caſt.in d.l.j.§.hęc ſtipulatio,xij. col.ff.ſi cui plus quã per legẽ Fal.& ita refert & ſequitur deciſio capellæ Tholoſanæ,quæſtione cclviij.

11 ET aduerte,†ꝙ iſta exceptio, ꝙ qui eſt infra tẽpus conficiendi inuẽtarium impedit litis conteſtationem,vt apparet ex tex.in d.§.donec.cùm dicat ꝙ quãdo quis eſt infra tempus conficiendi inuẽtarij,nõ poteſt inquietari,quiã per hoc impedit proceſſum,vt dicit do.Vitalis in dicto loco,& Iaſ.in §.licẽtia.in d.l.fi. vbi legit §.donec.cum §.illo.ita etiam tenet Gui.pap. deciſio.ccccclxxj.in iij.col.ibi,vtrum hęc exceptio.& deciſio capell.Tholoſanæ q.cclviij. ¶ Et limita etiam prædicta in ſupradictis caſibus quos ponit Angel. in tractatu ſuo inuentarij, ſcilicet pro reſtitutione malè ablatorum,pro funere faciendo,quando alios inquietat.Item ſi inquietetur actione reali quę datur contra poſſeſſorem, hoc caſu non dicatur inquietari vt hæres,cùm ſequatur poſſeſſorem.l.Neſennius. §. fundũ. ff.de re iudicata.

PEr hoc aliàs dixi, ꝙ exceptio, ſcilicet ꝙ triennalis poſſeſſor ſine lite non poteſt inquietari in petitorio & poſſeſſorio, per regulã pragmaticæ ſanctionis, in tit.de pacificis poſſeſſoribus. in prin. impedit litis ingreſſum ſeu proceſſum, propter illud verbum, inquietari ſeu moleſtari.

Exceptiones impedientes litis ingreſſum.

QVæ autem ſint exceptiones impedientes litis ingreſſum,ponunt Bar.& Alex.in apoſtil.in l. amplius.ff.rem ratã haberi.Iaſ.in l.ait prętor.*la ſeconde* in ij.col.ff.de iureiur.Ang.de Aret.in tit. de exceptio. §. appellãtur.in xvij.co.ponit.aliquas regulas ad cognoſcendum quando exceptiones impediunt litis ingreſſum. Et illas vide per deciſio. capell. Tholoſ. q. lxvij. ¶ Aduerte etiã quia talis exceptio poteſt opponi poſt ſententiam in executione illius.deciſio.Thol.cccxxj. quod intellige verum vt ibi in additione.

Modum

MOdum autem opponendi tales exceptiones ponit Ias. multum singulariter in d.l. ait prætor. in fi.ij.col.ff.de iureiur. Vide etiam Panor. in c. olim. ij. in penul. col. de resti. spoliat. An exceptio inopiæ & paupertatis impediat litis ingressum.

ET ideo ex quo dicta exceptio, ꝙ qui est infra tẽpus conficiendi inuentariũ, impedit litis ingressũ. Et
11 per hæc tota die practicatur † ꝙ executio instrumẽtorũ non fit contra hæredes infra tẽpus conficiendi inuentariũ. tenet Bald. in d.l.fi.§.& si præfatã. & Ias. in d.
Quæstio. §. licẽtia. Vitalis in dicto loco. ¶ Iuxta prædicta quæro nunquid instrumẽta guarentigiata hoc est, quæ habent executionẽ paratã, in hac patria ducatus Burgundiæ virtute sigilli cancellariæ, vel in ecclesiastica virtute monitionis factę in instrumẽto per quandã clausulã solitam apponi per notarios curiæ ecclesiasticæ, quę est, monit' fuit, possint mitti executioni ad requestam & instantiam hæredis creditoris, vel cõtra hęredem debitoris, ita & eo modo quo contra principalẽ debitorem, vel quo ad instantiam principalis creditoris? ¶ Videtur primò ꝙ sicut possũt mitti executioni contra principalem debitorem, ita etiã contra hæredem, per ea quæ dicit Bar. in l. postulante. ff. ad Tre-
13 bel. † ꝙ si statutũ dicit, ꝙ debitor possit capi & incarcerari, poterit etiam capi hæres debitoris, & incarcerari hæres promissoris, quia statutum debet recipere interpretationem à iure communi, per regulam d. l.
14 postulante. quæ vult, † ꝙ dispositio loquẽs de aliquo habet locũ in eius hærede. arg. gl. in l. si quis seruo. C. de fur. & dicit Paul. de Cast. in d.l. postulante. quando statutũ loquit' de debitore descripto in instrumẽto, ꝙ fit extensio ad hæredem, qui eadem persona reputatur. Et ad prædictum tex. & doctrinam Bar. faciũt quę dicit Ias. in l.ij.§.item si in facto. in j. notab. in fi.ij.col. ff. de verb. oblig. & in §. fuerat. in xiij. col. inst. de actio. in l. diuortio. §. interdum. ff. sol. mat. Panor. in cõs. suo lxxxvj. in ij. col. in ij. vol. Socin. consi. ccxciij. in ij. col.

SI ergo hæres debitoris possit carcerari pro debito, multo fortius instrumentum guarentigiatum potest mitti executioni cõtra hæredes debitoris, & maximè quia vt dicit Ioan. de Imol. in d.l. postulante. idẽ est in promissore.

CONtrarium tamen est verum in hoc casu nostro, quia per nostra instrumenta non potest quis excommunicari præcisè, nec nostra instrumenta habẽt executionem paratam, nisi ex pacto & consensu partium se obligantium, scilicet quando se submittũt iurisdictioni cancellariæ, vel quando consentiunt in eis fieri præceptum, quo casu non potest fieri executio contra hæredem sicut contra debitorem. per ea quæ dicit Ias. in l. si decesserit. in ij. col. ff. qui satisda. cogã. vbi dicit aliud esse in statuto, aliud in pacto. & rationes diuersitatis ibi assignat.

ET dicit Ias. in l. certi cõdictio. §. quoniam. in v. col.
15 Instrumẽta guarentigiata ff. si cer. pet. † ꝙ instrumentum guarentigiatum habet executionem paratam contra principalem debitorem, non contra tertium possessorem.

ET etiam quando executioni demandatur, habet executionem paratam ad instantiam principalis creditoris, & non alterius, quomodocunque eius interfit. Ita etiam tenet idem do. meus in l. si quis nec causam. in ix. col. ff. si cert. pet. per doctrinã Bal. in l. si pro te. C. de dotis promissione.

ET ideo videmus ꝙ talia nostra instrumenta de cõsuetudine & practica solent continere oppositionem quando mittuntur executioni contra hæredes, aut ad petitionem hæredis, quæ practica est obseruãda. l. minimè. ff. de legi. & dicit Panor. in c. cum ad sedem. in ix. col. de resti. spolia. Infinita alia circa confectionẽ inuentarij ponit Vitalis in dicto loco, vbi tractauit per quinque folia. & do. meus Ias. post alios in d.l. fin. C. de iure deliberan. quæ materia cùm sit amplè ibi discussa, non amplius insisto.

ADuertendũ † solùm ad vnum, quis debeat facere
16 Inuẽtarium bonorum cleric. inuentarium de bonis presbyteri defuncti vbi est hęres laicus institutus, an iudex secularis, vel ecclesiasticus? Vide Gui. pap. q. cclxj. vbi dicit ꝙ debet fieri per curiã secularem, quia mutatione personæ bona quæ erant affecta priuilegio clericali desinunt esse ecclesiastica, & conditionem hæredũ sequuntur. Casus est singularis in l. Paulus respondit, per procuratorem. in §. j. ff. de acqui. hære. Et istud voluit dicere Spec. in tit. de cleri. coniugatis. §. j. versi. ad huiusmodi. ibi dum dicit, aliàs nõ tenetur ecclesiasticus, quia mutata persona mutatur status rei &c. vide ibi per eum.

IN TEXTV IBI,

Ils sont tenus de l'impetrer du prince.

NOn video vnde hæc consuetudo procedat, cùm
1 † frustra precibus implorat', quod iure cõmuni conceditur. l. vnica. C. de thesau. lib. x. Ias. in l. de pupillo. §. si is cui opus. ff. de noui oper. nunt. gl. in c. fin. de decimis. ¶ Et aduerte † ꝙ ea quæ à principe impetrant'
2 Nota. censentur impossibilia. l. apud Iulianũ. §. fi. ff. de leg. j. & ideo cùm tanquã iure speciali competant, non sunt ĩ cõsideratione. l. iiij. de fideicõ. liberta. notatur plenè p Geor. Natã in repet. clem. sæpe. de verb. sig. in prin.
3 in iiij. not. vbi etiam ponit, † ꝙ ea quæ princeps faciliter concedere solitus est, non sunt impossibilia. vide eundem ibi. & dixi alibi ad aliud propositum.

ADDITIO. Sed quicquid sit, qualitercunque faciliter concedatur à principe, nõ tamen ita faciliter impetratur à principe si simpliciter à iudice impetrãtur: quæ potuit esse causa admonendi tres status patrię ad cõsentiendum huiusmodi articulo: in quo scilicet consentiunt, quòd id quod eisdem de iure simpliciter cõpetebat, sibi princeps reseruare, vt tolleretur huiusmodi facilitas aditionis hæreditatis p huiusmodi beneficium inuẽtarij, quæ videtur quodammodo esse & defuncto & hæredi opprobriosa, & creditoribus dãnosa. Nec per hæc dicendum est ꝙ istud ius sit ita reseruatũ principi, ꝙ possit sibi applicare absque quòd teneatur concedere petenti, quoniã etiam de iure potest impetrari à principe, ita ꝙ princeps nõ potest denegare. d.l. scimus. §. & hoc quidam. C. de iure delibe. secũdum quem tex. iam erat in altercatione an deberet à principe impetrari. ¶ Et aduerte etiã ꝙ aliquando precibus imploratur, quod iure communi cõceditur, vt c. quia in causis. de procu. ca. ex tuarum. de vsu & author. pallij. c. ij. de do. vt p plura corroborat Luc. de Penna in l. omnes. col. iij. C. de castrensi. omniũ palat. peculio. lib. xij. vbi ponit plures rationes, ex quib' hæc cõsuetudo non potest dici superflua, nec frustratoria. ¶ Et etiã aduerte, † quia in his quæ iure cõmuni
4 Quæstio. disponuntur põt princeps mandare sine causę cognitione: & hoc quia solet plus teneri qđ specialiter pollicetur quàm quod generali expressione conceditur. xxiij. dist. c. quanquã. & ita dicit Luc. de Pen. in l. iij. C. de mãcipiis & colonis patrimo. lib. xj. ¶ Item etiã quæri posset vtrum istud beneficiũ principis sit perpetuũ vel annale, hoc est quærere, an debeat impetrari infra annũ, an verò etiã possit impetrari post annũ vsq; ad xxx. annos à tempore mortis illius de cuius successione agitur. tex. in d.l. scimus. §. similiq; modo. cũ l. seq.

videtur

videtur tenere ꝙ qñ res ſunt pręſentes, & poſt xxx. dies debet inchoari, & finiri poſt lx. & ſic ſunt tres menſes. Si verò ſint abſentes, infra annũ debet finiri: & ſi impetretur à principe, iſtud debet eſſe infra annũ, & pro anno tantùm. ita dicit tex. in d. l. ſcimus. §. ſinautẽ à locis. C. de iure delibe. Et ideo quia cõſuetudo noſtra nihil diſponit de tẽpore, eſt recurrẽdũ ad diſpoſitionem iuris. & ideo ſi impetratur poſt illud tempus, debet etiã impetrari ꝙ releuetur de tẽpore elapſo. & ita ſemper vidi fieri, practicari, & communiter obſeruari.

§. DECIMOQVARTO ET VLTIMO.

AV regard des gens de religion profez, qui pretendent venir à ſucceſſion de pere & de mere, & autres collateraux, la choſe demeure en telle vſance qu'elle a peu eſtre par cy deuant. Et pource qu'on veut dire que par ordonnance & couſtume du royaume, gens de religion profez ne peuuent ſucceder à pere ne à mere, à autres collateraux, & q̃ les religieux de l'ordre de Ciſteaux dient auoir priuilege & vſance au cõtraire, on s'en informera, pour veuë l'informatiõ en eſtre ordonné par mõdict ſeigneur ainſi qu'il appartiẽdra.

IN balliuatu de Chaulmont & Baſſigny ſuccedunt parentes clericis ſecularibus, non autem religioſis, nec religioſi ipſis. idem in balliuatu Melden.

1 AN autẽ †valeat ſtatutũ ſeu conſuetudo, ꝙ ingredientes monaſteriũ nõ ſuccedãt, vide per Iaſ. in l. fi. in vij. col. C. de pact. vbi plenè diſputat hãc materiam, & per Felin. in c. eccleſia ſanctæ Mariæ. in xxvj. col. de conſtitutio. & quia nolo impugnare conſuetudinem ſeu ſtatutum, nihil aliud dico. ¶ Aduerte etiam, ꝙ conſuetudo nõ poteſt facere ꝙ monachus poſſit teſtari. Bal. in authẽ. ingreſsi. in j. col. C. de ſacroſ. eccleſ. Idẽ ergo de canonico regulari cùm prohibita in monacho cenſentur ꝓhibita in canonico regulari. gl. j. in l. j. C. quæ ſit longa conſuetudo.

QVantum ad hanc materiã, quid de iure dicendũ ſit? do. Nicol. de Vbaldis in tractatu ſuo ſucceſſionũ clericorũ tam regulariũ quam ſecularium, dicit

2 *Religioſi duplices.* †ꝙ duplices ſunt religioſi, quidã mendicãtes, quidam non mẽdicantes. de mendicãtibus dicit plenè, ſcilicet de fratribus minorib⁹ qui ſunt fratres ordinis ſancti Franciæ, de quibus etiam vide Roma. conſi. cclxviij. ¶ De prædicatoribus & fratribus ſanctę Auguſtini, an poſsint habere immobilia, Roma. conſi. cxxxv. nu. 6

NVnquid autẽ ſuccedant, ponit Abb. in conſil. ſuo xxvij. in ij. volu. De prædictis mendicantibus, & aliis nõ mendicãtibus, cùm plenè ponat Nico. in d. loco, non aliter inſiſto, ſed cùm dubiũ in prædictis euenerit, ad eum recurrendum eſt. ¶ Vide etiam Lucam de Penna in l. certa forma. C. de iure fiſci. lib. x. & ibi an ſi mendicãtes fuerint ſpoliati, poſsint officio iudicis reſtitui & reintegrari. & ibi etiam quid de excommunicato ſpoliato.

DE Carmelitis, an poſsint habere proprium, ponit Ang. in conſi. xcj. incip. ſancta Carmelitarũ religio. De quibuſcunq; verò religioſis, quemcunque ordinem profitentibus. videatis Feli. in c. in pręſentia. de proba. & per G. Benedicti in ſua repet. c. Rayn. in verbo, mortuo itaque teſtatore. j. nu. 247. vſque ad num. 303. de teſtamen.

IN TEXTV IBI, Religieux profez.

INtellige ſcilicet expreſsè, quia analogũ per ſe poſitum ſtat in ſuo famoſiori ſignificato. l. j. §. q in perpetuum ff. ſi ager vectigalis vel emphyteuticari⁹ petatur. facit c. pen. de ſent. excõ. ſed quia in hoc caſu cõſideratur an quis ſit religioſus, aut nõ, ita ꝙ debeat aut poſsit religionẽ, crederẽ ꝙ etiã intelligi debeat in profeſſo tacitè poſt annũ probationis à tẽpore aſſumptionis habitus profeſſorũ, cùm tales in genere religioni obligentur. c. conſtitutionẽ, & ibi notatur. de regularibus, in vj. faciunt notata in cle. eos. eo. tit. Et videtur ꝙ tacitè profeſſus concurrentibus illis de quibus per Panor. in c. ad noſtrã. de regularibus. habetur pro religioſo. & eſt taliter obligatus, ꝙ non poteſt amplius redire ad mundum, ex quo nõ eſt amplius ſucceſſibilis actiuè & paſſiuè. Et intellige etiam ꝙ religioſi non ſuccedunt etiam ſi conuentum & religionem reliquerint apoſtatando, vt tenet Lud. Rom. in co. conſi. cclxviij. incip. in caſu propoſito. ita tenet Benedicti in repet. c. Rayn. in verbo, in eodem teſtamento relinquens. nu. 124. & in verbo, & vxorem nomine Adelaſiã. nu. 225. vſque ad nu. 227. de teſta. Aduerte tamen, quoniam vt dicit Bar. in l. cùm hæredes. §. fi. ff. de acquir. poſſ. conuerſi ſunt liberi, & ſuccedunt. Et tamen conuerſa nubere non poteſt, vt videtur de hoc eſſe gl. in l. mulieri & Titio in verbo, proderit. ff. de condi. & demõ. quod quomodo intelligitur, vide Panorm. in c. conſulta. de regula & tranſeunt. ad religio.

IN TEXTV IBI, Couſtume du royaume.

ET ſic videmus, ꝙ hæc patria tanquam inferior & dependens à regno Franciæ, ſubiicitur & regi debet legibus ſuperioris: quod fieri debet, cũ patria inferior regi debeat legibus ſuperioris. §. fi. vbi doc. notant, & ibi tex. inſti. de ſatiſd. & eſt gl. ordinaria. in l. ex ea. ff. de poſtulan. tenet Io. And. in addit. Spec. in rub. de treuga & pace. j. quæſt. & Bal. in l. cuncto populos. C. de ſumma trini. Guil. de Cug. in l. ingenuum. ff. de ſtatu hominum. Ioan. Bapti. & moderni in repetitio. l. omnes populi. in j. quæſt. principali, in primis chartis. ff. de iuſti. & iu. facit c. cum olim. de conſue. & c. de his. xij. diſtin. vbi dicitur, ꝙ eccleſię inferiores debent gubernari ſecundum ius & conſuetu. eccleſię ſuperioris de quo latè per Socin. in conſi. vij.

ET aduerte ꝙ tẽpore quo hæ conſuetudines fuerũt in ſcriptis redactæ, nondum conſtabat de conſuetudine generali Francię, quæ habet, ꝙ religioſi nõ ſuccedunt: cùm tunc conſuetudines in regno Frãciæ, nec approbatæ erãt à principe, nec in ſcriptis redactæ. ſed cùm hodie de his notoriè conſtet, tenendum eſt pro firmo, ꝙ religioſi etiam apud nos non ſuccedãt parẽtibus, etiam patri aut matri, nec aliis quibuſcũque, & quod nunc non eſt opus alia informatione.

EX quo dixi in contingentia facti, quòd venerabiles viri abbas & cõuentus S. Stephani Diuionen. de ordi

de ordine canonicorũ regulariũ S. Augu. impetrantes in materia guardiæ & saisinæ, & frater Droynus Gastereaul adiũctus ad cãm successionis quondã honorabili viri magistri Io. Gastereaul eius fratris, repellendi erãt ꝑ fines nõ recipiẽdi in prædicta materia cõtra ꝓximos parentes illius defuncti, maximè ex quo primò quo ad dictos abbatẽ & cõuentũ, verba cõsuetudinis nostræ suprà descriptæ in j. art. huius tit. quę dicũt, *Le mort saisist le uif, le plus prochain habile à luy succeder*, non illis cõueniunt: quia nõ sunt proximi, ergo nec eis cõuenit dispositio. l. iiij. §. toties. ff. de dã. infec. Etiã quia recta via & sine medio possessio ꝑ dictos abbatem & conuentũ prætẽsa non potest trãsire in ipsos, sed tantũ medio dicti fratris Droyni religiosi, & sic essent duo specialia circa vnũ & idẽ, quę nõ cõcurrũt simul circa idẽ, vt notatur in l. j. C. de dotis promissione: maximè in possessione ciuili à statuto seu cõsuetudine introducta, vt dicit Bal. in rub. de causa possess. & proprietatis. & in hoc casu etiã opus fuit facto, s. additione dicti fratris per licẽtiam expressam abbatis, etiam facto ipsius abbatis post. cùm ex quo per alium, & non per se non sufficit nuda voluntas, vt dicit gl. fi. in simili, in l. si solus hæres. §. fi. ff. de acquir. vel omit. hæreditate.

NEc eisdẽ suffragari põt dispositio iuris cõmunis, quia possessio non transfertur ex dispositione iuris, nisi per apprehensionẽ facti, vt est tex. in l. cùm hæredes. ff. de acqui. pos. Nec etiam dictũ Bal. in auth. licẽtia. in ij. col. C. de epis. & cle. qui dicit ꝙ quãdo moritur prælatus, trãsfert ciuilis possessio in ecclesiã, quia nõ credo hoc esse verũ, eo ꝙ ecclesia nõ habetur loco filij nisi ꝑ fictionẽ & repræsentationẽ, quæ nõ põt cadere cũ alia fictione, vt dictũ est, vel etiã quia si sit vera doctrina Bal. in suo casu eo ꝙ ibi succedit per se ecclesia, & non per aliũ. ex quo sufficit nuda volũtas: secus vbi succeditur per aliũ. & hoc casus vt dictũ est suprà.

NEc etiã ipse frater Droynus põt dicere se saisitũ, nec prętẽdere aliqđ possessoriũ in successione dicti Gastereaul eius fratris, eo ꝙ hoc casu haberet possessionẽ ciuilẽ sine animo, ꝙ esse nõ põt. l. iij. §. in amittẽda. ff. de acq. vel amittẽ. poss. cùm sit religiosus, & sic nõ habẽs velle neq; nolle. tex. in c. si religios⁹. de elec. in vj. & c. fi. de sepul. eo. lib. Et certũ est eos nihil habere aut possidere, vt est tex. in c. nõ dicatis. xij. q. j. & cũ nõ habeãt ꝓpria, & renũtient seculo, cẽsentur mortui vt in auth. ingressi. vbi gl. j. quæ his verbis vtitur, C. de sacros. eccl. Et iste animus nõ põt declarari, nisi expressa licẽtia abbati, quę debuit præcedere actũ manutentionis & guardiæ. Nec potuit intẽtare actione de ꝓ se. notat⁹ in c. licet. de regulari. in c. in præsentia. de ꝓba. Feli. in c. causam. co. ti. & notat⁹ in l. j. C. de sacros. eccl. Corsetus in singul. 159. in ver. licentia. & debuit eẽ expressa, nec sufficit tacitus cõsensus, ꝓut declarat Io. And. in c. si abbatem. de elec. in vj. & dixi ꝛ. in titu. *des droictz & appartenances à gens mariez*. art. vij. in gl. *si ce n'est du consentement*. versi. aliquando requiritur licẽtia &c. quæ bene faciũt ad istud, vbi etiã dixi, ꝙ debet dari in scriptis, de qua expressa licẽtia non constabat in discursu ꝓcessus, nec in scriptis, ex quo nõ sufficit illa cõparitio facta per dictos abbatem & conuentũ cũ dicto fratre Droyno, quia nõ sit idem in licentia sicut in authoritate & cõsensu. de quibus ibi dixi, & habetur per G. Benedicti in sua repet. c. Raynut. in verbo, matrem insuper Cleram. nu. 44. de testa. quam suprà allegaui in §. iij. in gl. in tit. *des enfans de plusieurs licts*.

PRo repulsiõe etiã doctorũ abbatis & cõuẽt⁹, & religiosi, multũ mouebat ex hac cõsuetudine, quę in totũ se cõformat in hoc in qib⁹ religiosis cõsuetudini generali Frãcię, de qua tũc nõ cõstabat, nisi ꝙ ita dicebat⁹ apud illos ꝙ cõsuetudine nr̃as cõpilauerũt, prętẽr quã in religiosi ordinis Cisterciẽ. ꝙ tũc dicebãt se habere priuilegiũ in contrariũ, de ꝙbus tũc fuit ordinatũ, ꝙ super his fierẽt informationes, vt tãdẽ ordinaret⁹ per principem super hoc, prout iuris esset & rationis.

ADDITIO. In hoc enim ꝙ hæc nostra consuetudo se refert consuetudini Franciæ, standũ est in omnibus illi consuetudini, cùm omnia quæ sunt in termino ad quẽ fit relatio cum qualitatibus suis censentur esse in termino referente. l. à filio. §. pater. ff. de alimẽ. & cibariis leg. & per Bar. in l. sanctio legũ. ff. de pœn. & in l. si ita scripsero. ff. de cõdi. & demonst. & facit regula quæ habet, ꝙ omnes interpretatiões quas recipit lex interpretata, recipit etiam lex interpretans. in auth. de filiis ante dotalia instrumẽta natis. in princ. & in l. nihil. & ibi Bar. ff. de coniungendis cum emancip. liberis. Soc. in consi. cclxxxviij. in ij. col. in ij. vol.

OR nũc cùm de generali cõsuet. Frãciæ constet ex cõsuetudinibus regni Frãciæ de nouo approbatis ꝑ principẽ, & in scriptis redactis, ex quo sunt notoriæ, nõ est amplius hæsitandũ ꝙ hęc cõsuetudo oẽs religiosos excludit à successione parentũ, prętẽr quã Cisterciẽses, de ꝙbus nihil adhuc est dispositũ, cùm etiã adhuc de priuilegio eorũdem nõ cõstiterit. Et sic nũc apud nos ꝓ firmo haberi debet, ꝙ cõsuetudo generalis Frãcię ad quã fit relatio ꝑ nostrã, est obseruãda, etiã in Cisterciẽ. donec cõstiterit principi de eorũ priuilegio & ordinatione super hac ꝑ principẽ facta, de qua generali cõsuetudine etiã faciũt ample mentionẽ Masuerius in sua practica. G. Benedicti in loco hîc antè allegato. & Nicol. Boërij in consue. Bituric. tit. de testamentis. in fi. Et dicit expressè idem G. Bened. ꝙ in regno Frãciæ nõ habet locũ dispositio d. auth. ingressi. C. de sacros. eccl. nec l. fi. C. de epis. & cle. Imò per ingressum religionis habentur pro mortuis, ita quod eis succeditur, ac si mortui essent, vt dicunt supranominati G. Benedicti & Masuerius. Et Benedicti in dicta repet. in dicto verbo. & vxorem. nu. 223.

ET si etiã ita esset ꝙ religiosi succederent in regno Frãciæ, & cõsequẽter ecclesiæ vbi religiosi essent, esset annihilatio tẽporalitatis in reipublica, cùm semp religiosi ad se traherẽt oĩa tẽporalia, nec aliquid ab eis haberet⁹, quia succederẽt laicis, & laici eis nõ succederat, sed eorũ abbates, & sic ecclesiæ, & cõuentus, ideo nulla æqualitas obseruaret⁹, & attraheret successiuè ad se ecclesia oĩa tẽporalia, qđ esset in grande præiudiciũ seu detrimentũ reipublicæ. Ex quo sunt ordinationes in regno circa admortisationes, seu admortisamenta, ꝙ s. tẽporalia ad hoĩes mortuos, quibus laici nõ succedũt, non transferãtur sine licẽtia & permissione principis. Ex quo gentes regię in talibus successionibus vbi sunt temporalia, quæ hoc modo deuenirẽt ad ecclesias, debẽt insurgere, & illis cõtradicere, nisi cõstet de expressa licẽtia & permissione principis, quia alias sequerẽt⁹ incõueniẽtia in republica, de quibus hîc antè.

¶ Nec etiã in hoc eisdem suffragari posset, ꝙ si ecclesia nõ est capax aliorum, saltẽ religiosus eius vita comite: quia in hoc sequeret⁹ aliud inconueniẽs, ꝙ eius vita comite esset dns & possessor, & sic haberet proprium, qđ est cõtra substantiã regulę monachalis, & contra iura præallegata, & finaliter semp post mortẽ illius deueniretur ad primũ inconueniens, ꝙ eidẽ religioso succederet abbas, & sic deueniret successio ad ecclesiam, cõtra interesse reipublicæ, de quo suprà. Ex quo cùm monachi & religiosi sint mortui mũdo, ita ꝙ eis nõ succedit⁹ per laicos eius parẽtes, etiã illis succedere nõ debent.

Quic

QVicquid ſit, cõſuetudo eſt ferè generalis in toto regno, ꝙ religioſi nõ ſuccedũt ſuis parentibus. & hanc cõſuetudinẽ allegauit & approbauit princeps, ſ. dux Burgundię in eius patria tãquã exiſtẽte de regno, vt hîc videmus. ¶ Videtur ꝙ hęc cõſuetudo nõ valeat, per gl. in c. prẽſens. xx. q. iij. in verbo, in locũ. in fi. quoniã vĩ eſſe cõtra libertatẽ eccleſiaſticã, ſ. cõtra auth. ingreſſi. C. de ſacroſ. eccl. & cõtra l. fi. C. de epiſc. & cler. & aliis pluribus modis poſſet impugnari. Maſuerius tñ in ſua practica, in tit. de ſucceſ. teſt. & vltimis volũ. §. itẽ per cõſuet. regni facit mentionẽ de hac cõſuetudine generali Frãciæ, vbi dicit † monachos in Francia haberi pro mortuis, ita ꝙ nec per profeſſionẽ eorum bona eccleſię dedicãtur tacitè, quę à ſucceſſione parẽtũ ante ingreſſum religionis habuerãt, vel acquiſierãt & per profeſſionẽ aliis accreſcũt parentibus in gradu parẽtelę ꝓximioribus, & de iure ꝓximioribus de iure ſuccedere debentibus. facit l. ſi quis preſbyter. C. de epiſ. & cler. ſi epiſcopi aliter prius nõ diſpoſuerint, aut expreſſè bona illa nõ dedicauerint, quia fingũtur poſt quã ſemel profeſſi fuerint, nunquã fuiſſe hæredes, aut bona habuiſſe. † Nec poſſet papa diſpẽſare vt monach⁹ ſuccedat in tẽporalibus, etiã ſi talis monachus factus eſſet epiſcopus, vt dicit ipſe Maſuerius. Et ſic in regno Frãciæ non habet locũ diſpoſitio dictæ auth. ingreſſi. C. de ſacroſ. eccl. nec etiam l. fi. C. de epiſc. & cleri.

1 Monachi habentur pro mortuis.

ET talis conſuetudo contra prædictas leges diu in regno Franciæ obſeruata in foro conſcientiæ eſt tenẽda, ita ꝙ ẽt denegantes partagiũ religioſis in foro cõſcientiæ non peccãt, & quia ſic viuere cõſuetũ eſt in Francia. faciũt quę in ſimili dicit Card. Zabar. in c. cũ ad monaſteriũ. de ſtatu mona. † vbi loquit̃ de religioſis comedẽtibus carnes cõtra eorũ regulã ex vſu immemoriali in monaſterio: & ẽt de monialibus, quę de clauſuris conſtitutionẽ non receperũt, quia ſi vſu immemoriali in monaſterio fuerit obſeruatũ, nõ peccãt. ita etiam tenet Feli. in c. nam concupiſcentiam. col. iij. in j. fallentia. de conſti. quoniã videntur prædictas cõſtitutiones non recepiſſe. Ex quo ergo Galli & Francigenę non receperũt prędictas leges, ſ. auth. ingreſſi. & l. fi. ſ. alle. non ligant eos, quia non fuerunt per eos receptæ in obſeruãtia, & ideo non ligant, vt tenet gl. nota. in c. j. de treuga & pace. & ibi plenè Felin. & Iaſ. in l. rem nõ nouã. col. j. C. de iudi. & in l. de quibus. in viij. col. ff. de legi. Alex. in conſi. vj. in ij. col. in j. vol. & in conſi. cxxxij. eodem j. vol. & in conſi. xviij. in ij. vol.

3 De religioſis carnes cõtra regulam comedentibus.

¶ Et etiam † quia cùm ſint leges Romanæ ſeu Romanorum imperatorum, nõ ligant Gallos, cùm nũquam à Gallis fuerint receptæ, imò eas exteras leges appellant prout etiam ſummi pontifices eas ita appellant. c. de accuſationibus. iij. q. v.

4 Leges Romanæ à Gallis non receptæ.

ADDITIO. Vide de hoc plenè per Matth. de affl. in prefatione conſtit. regni Siciliæ. in xx. q. Sed an abbas poſſit monachũ ſui monaſterij diſpenſare ad ſuccedendũ ſuis parentibus, & de bonis diſponẽdũ, vide Bertrandi in conſi. xlj. in iij. parte. ¶ Et eſt talis conſuetudo tolerata per ſummos põtifices, & totũ clerũ, qui tanto tempore quo vſi fuerunt non contradixerũt. ex quo ſatis ad euitandũ peccatũ ſecundũ gl. in c. gratia. de reſcrip. lib. vj. in ver. de iure. pro qua facit text. in c. quod tranſlationem. de offi. ordin. & gl. in c. quoniam vt ait ſcriptura. de vita & honeſt. clerico. & in c. vir autem. de ſecund. nupt. de qua tolerantia, quid operetur vide Iaſ. in l. omnes populi. in ij. lec. in x. col. ff. de iuſti. & iure. & in d. l. rem nõ nouam. in ij. col. & gl. in c. qđ ſuper. de conſangui. dicit ꝙ inducit diſpenſationẽ. cõtra tñ Panor. in c. cum iamdudũ. & ibi text. de prębен.

Tolerãtia quid operatur

ET videtur hæc conſuetudo ſatis eſſe fundata iure diuino, Deut. xviij. vbi dicitur, Nõ habebũt ſacerdotes & Leuitę, & omnes qui de eadẽ tribu ſũt, partẽ & hæreditatem cum reliquo Iſrael, quia ſacrificia domini & oblationes ei⁹ (id eſt bona eccleſiaſtica) comedent, & nihil accipiant de poſſeſsione fratrum ſuorũ: dominus enim ipſe eſt hæreditas eorum.

ET hanc conſuetudinẽ generalẽ ſatis approbãt domini de Rota deciſione ſua. j. in tit. de conſuetu. in antiquis. inci. ſuppoſito de cõſuetudine. vbi dicũt, † ꝙ ſi conſuetudo excludat à bonis paternis profeſſum, ſi exinde apoſtatando exeat monaſteriũ, & de facto matrimonium contrahat, adhuc remanet ad ſuccedẽdũ, inhabilis virtute conſuetudinis. ex quo præſupponũt talem conſuetudinem valere. cũ quibus ſine alio fundamento tranſit Felin. in c. eccleſia ſanctæ Mariæ. in xxvj. colum. de conſti. verſi. vj. quæro. idem tenet Pet. Iaco. in tit. de cauſis ex quibus vaſal. debet amit. feud. verſi. & ſi quęſtio ſit, an monachus. Nec talis conſuetudo eſt contra libertatẽ eccleſiæ, quia nihil eccleſiæ aufertur, ſed eidem non defertur. cum bona tempore conſuetudinis adhuc eccleſię quęſita non erant, vt dicit Bar. in conſi. ſuo xxv. incip. quidã colla. Pauli. dixi. infrà in tit. *Des ſucceſsions des baſtards.* § .v. in gl. j. in fi. vbi dixi ꝙ princeps poteſt ſtatuere ſuper iure quærendo eccleſiæ, non ſuper iure quæſito.

Des ſucceſsions des baſtards.
RVBRICA VIII.

AN baſtardi † poſsint fieri ſucceſsibiles per conſuetudinem ſeu ſtatutum vide Aluar. in c. j. §. & quia videmus. in viij. colum. qui feud. dare poſſunt. in vſibus feudo. & vide Bal. in l. j. C. de iure aureorum annulo. qui dicit ꝙ ſic. & Calde. in conſi. iiij. incip. an valeat. ſub rub. de conſtitu. & do. Abbas in c. per venerabilem. in viij. quæſt. qui filij ſint legiti. qui tenent quòd ſic. Petrus de Anchara. in regula, poſſeſſor. de reg. iur. lib. vj. tenet contrarium. & etiam primam opinionem tenet Bart. in l. hæredibus. §. Titius. ff. ad Trebel. vide Barba. in conſi. xxxiiij. in antepen. & pen. col. in ij. vol. & Card. Alex. in c. cum haberet de eo qui duxit in matrimoniũ quã polluit per adulterium. pleniſſimè per Pau. de Caſt. in conſi. ccccxv. incip. viſo puncto. in j. ij. & iij. colum. & per totum in cõſiliis nouis, in impreſſione noua. notatur plenè per aliquos in l. teſtamenti factio. in iij. iiij. v. & vj. col. ff. de teſtamen. ¶ Vide Boërium in conſuet. ſeptenæ Bituricen. titu. de teſta. §. vij. dicit tamen Lucas de Penna in l. mulieres. colum. vj. C. de incolis lib. x. † quòd fornicatio in minus punitur quàm alia crimina, quia natura humana facilè labitur ad delicta carnalia, & vt dicit, quia difficile eſt continere, & pauci ſunt continentes.

1 Baſtardi ſucceſsibiles ſunt ſtatuto.

2 Fornicatio.

ET aduerte † quòd baſtardus aut naturalis idem eſt vt dicit glo. in rubr. ff. de concubinis. quam alleg. Alex. in conſil. cxxviij. in penult. colum. ibi, & baſtardus & naturalis. in j. volu. Et aduerte † ꝙ ſeptem ſunt genera filiorum: quidam ſunt legitimi & naturales, quidam legitimi & ciuiles, quidam legitimi & ſpirituales, quidam naturales tantùm, quidam naturales ſed ex poſt facto & naturales & legitimi, quidam ſpirituales tantum, quidam neque naturales neque legitimi, vt ſunt ſpurij, inceſtuoſi, vel ex damnato coitu ſecundum legem humanam nati. & quæ differentia ſit inter ſpurios natos, & manſeres, ponit omnia prædicta Hoſtien. in ſumma, qui filij ſint legitimi. in

3 Baſtardus & naturalis.

4 Filiorum genera.

princ.

BIU Cujas

princi.glo.tamen in §.j.instit. de adop. ponit tantùm quinque genera filiorum.

§. PRIMO.

SI vn bastard, ou bastarde va de vie à trespas sans hoirs legitimes de son corps, mõseigneur le Duc luy succede en tous ses biens, quelque part qu'ils soyẽt assis, ou soyẽt en lieu de mainmorte, ou autrement, en payant & supportant par mondict seigneur les charges reales des heritages,& payant les debtes, & en demeure saisy mondict seigneur, lequel est tenu de mettre hors de ses mains les heritages de la mainmorte dedans l'an & iour apres le trespas dudict bastard ou bastarde.

1 Spurius. spurio non succedit.

BAld. in l.certum. in v. col. C.vnde legitimi,& vnde cogn.dicit, † quòd spurio seu bastardo filius spurius non succedit, sed fiscus.& dicit tex.in l. spurius. ff.vnde cognati, ℔ spurio iure consanguinitatis & agnationis non succeditur ab intestato, sed bene iure cognationis seu proximitatis mater aut frater ex eadem matre ei succedit,ex quo bonorũ possessionẽ vnde cognati petere põt.facit l.hac parte.ff.eo. vnde cognati.& dicit Bar.in l.fin.in j.col.ff.de his quibus vt indignis.℔ eo modo quo succedunt spurij parentibus, eo modo succedunt illis parentes, allegans Azonem istud dicentem in summa C.de legitimis hæredibus.refert & sequitur Alexan.in consi.cl.incip.viso themate supra scripto.in j.& ij.col.in ij.volu.vbi dicit,† ℔ sicut spurius non succedit patri. authen. ex complexu. C. de secun.nupt.& in l.j.C. de naturali. liber. ita nec ecõtrà pater potest succedere filio spurio.ita Iasi.in §.pœnales.in x.colum.insti.de actio.

2 Pater nõ succedit filio spurio.

Quæstio.

CVm ergo vt dictum est, de iure parentes spurio non succedant, succedet fiscus. sed quæro nunquid tutor spurij pupilli excludet fiscum?ponit Bald. in l.nutritoribus.C.com.de succes.℔ sic, sed Bart. ibi tenet contrariũ. non insisto cùm nihil possit seruire.

Quæstio.

QVæro, plures sunt domini barones, & alij episcopi, q̃ dicũt se habere omnimodam iurisdictionẽ in aliquibus locis in Burgundia cũ Duce seu principe per præuentionẽ,ita quòd si præueniant,dicunt se vti posse eadẽ potestate qua princeps,vt est episcopus Heduẽsis in aliquibus locis ciuitatis Heduensis, nũquid si moriatur ibi in illis locis spurius sine filio legitimo & naturali, si tales præueniant in occupando bona spurij,debeant illi succedere? ¶Dic breuiter ℔ nõ,quia exceptio preuẽtionis iurisdictionis nõ habet locũ in fisco successore,vt tenet Ang.in l.cũ quædã puella.in prin.ff.de iurisd.om.iud.quem alleg.Martinus de Laude in tractatu suo de fisco.versi.cxj.

IN TEXTV IBI,

Succede.

Fiscus hæres.

DIc ℔ in hoc fiscus est loco hæredis, nõ filiorum: prout tenet Bal.in l.j.in j. col. C. de bonis liberto. & Bart. in l. non intelligitur.§.cum ex causa.ff.de iure fisci.& in l.inter eos.§.fi.ff.de fideiussor. & Martinus de Laude in tractatu suo de fisco. versi. lxxxvj. Sed an intelligatur istud verbum tam ex testamento quàm ab intestato,vide infrà eo.ti.§.fi.vbi plenè.

ADDITIO. Aduerte ℔ succedere hîc ponitur impropriæ, & tantũ est dicere, ℔ ponitur in locũ hæredis,cùm verè nõ sit hæres,secundũ quod dicit gl.in l. si hæreditas.§.qui filiũ.ff.de testam. tutela. & similes expositiones vide per Matth.de afflict. in const.regni Siciliæ quæ incipit,post mortem.in v.not.in iij.lib.

SEd quia vt hîc dicitur,est hæres fiscus,& hæres habet ius deliberandi,vt l.cum antiquioribus. C.de iure deliberan. nunquid etiam fiscus seu procurator regius,qui loco fisci hodie habetur, habeat ius deliberandi, & ita ad eum transmittatur sicut ad hæredẽ? Cyn.in addi.in l.si quis mihi bona.§.si quis planè. ff. de acquiren.hære.quem ibi allegat & sequitur Bal.& tenet quòd sic,quod nota.

IN TEXTV IBI,

En payant & supportant par mondict seigneur les charges reales.

PEr hoc apparet ℔ hæreditas transit in fiscum cum suo onere,† & ideo fiscus succedens priuato præstat onera quæ priuatus præstabat. l. fiscus. ff.de iure fisci.ex quo dicit Spec.in tit.de feudis.§.ij.ver. xxiiij. quæritur.† ℔ si rex succedat alicui suo feudatario,qui tenebatur facere homagiũ suo subdito & feudatario, ℔ etiã rex Franciæ tenetur illi suo feudatario facere homagium pro illo feudo in quo successit, quia res transit cum suo onere.l.ij.C.de prædi.nauicul. lib.xj. c.recolentes.extrà,de statu monach.c. cùm non sit,de decimis.Spec.in d.§.ij.versi.ix.quæritur.in fi.

1 Res trãsit in fiscũ cum suo onere.

2

NVnquid autem transeat hæreditas in fiscũ cum onere legatorum?text.est & ibi Bar.in l.si seruus plurium.§.si quis.ff.de legat. j. vbi habetur quòd sic. quod intellige vt ℘ Iasi. in d. §.si quis ante.& in l.eam quam.C.de fideicommissis.

¶Aduerte etiã quia publicatio fit cũ sua causa. Alex. consi.xxxiij. incip.Opportunè consideratis.in j. vol.

ADDITIO. Quomodo res transeat cum suo onere & sua causa,vide Matth.de afflict.in constitu.regni Siciliæ quæ incipit,hac edictali.in ij.not.in iij. lib. ad quem recurre in hoc articulo.

IN TEXTV IBI,

Et payant les debtes.

FIscus enim† succedens tenetur creditoribus, cùm per aditionem hæreditatis videatur quasi contrahere cum creditoribus,vt dicit Bart.in l.j.C.de bonis vacan.lib.x. ¶ Quomodo autem successor, siue sit vniuersalis,siue generalis,siue singularis,siue indignitate,siue in bonis, teneatur ad debita prædecessoris, vide Lucam de Pẽna in l.ij.C.de fundis rei priuatę in iij.iiij.& v. col. lib.xj.

1

SEd an princeps teneatur, & sit obligatus ex suo contractu?dom.meus Iason in l. ciuitas.in iij. col. ff.si cer.pet.& in l.j.ff.de pactis.& in l.j.ff.de constitu. princip.& in l.si testamentũ.C.de testamen.Feli.in c. quæ in ecclesiarum.in xxj. col. de constitut. Barb. in consi.j.in iiij.colum.in j.volum. & in xliiij. colum. & Iacob.de sanc.Geor.in sua inuesti.in verbo princeps.

Quæstio.

SEd quæro quid si creditores cum debitore principali habeant fideiussorem, nunquid cùm vident principalem debitorem non esse soluendo, vt puta quia bona sunt confiscata, vel nolunt agere contra fiscum, quia difficilis conuentionis, an possint prius

BIU Cujas

excuti fideiuſſorem de iure? vide quid dicat text. in l. non rectè. coniuncta authentica ſua. C. de fideiuſſoribus. do. meus Iaſ. in l. ſi ego. in vij. col. ff. ſi certũ peta. Martinus de Laude in tracta. de fiſco. §. ccxxx. ſed credo quòd apud nos, & ſecundum noſtram conſuetudinem, quæ eſt ſuprà in titulo, *des rentes uendues à reachept. §. le creancier.* creditor poſſet pro libito conuenire vel fiſcum, vel fideiuſſorem.

IN TEXTV IBI,

Et en demeure ſaiſi.

1 BArt. in l. j. §. an bona. ff. de iure fiſci. dicit, † ℔ quãdo fiſco defertur hæreditas, bona nõ acquiruntur ſine aditione, vt per tex. & glo. ibi: ſecus autẽ quando applicãtur fiſco per cõfiſcationẽ quæ fit ipſo iure, vel per ſententiã, quia tunc acquiruntur fiſco ſine aditione. l. quiſquis. C. ad legem Iuliã maieſta. & facit l. commiſſa. ff. de publica. gl. in l. cum duobus. §. idẽ reſpõdit ff. pro ſocio. quam allegat Martinus de laude in dicto tracta. §. cclxvj. & dicit idem Martinus in d. tracta. §. xxij. ℔ quando fiſcus eſt hæres ex teſtamẽto ℔ nõ acquirit ſine aditione: ſecus quãdo ab inteſtato. Tu dic ℔ per conſuetudinẽ noſtrã, ex quo dicit tex. ſuccedit, ℔ ſiue ab inteſtato, ſiue ex teſtamento, ℔ ſemper eſt ſaiſitus defuncto illo cui ſuccedit, vt dictum eſt ſuprà titu. præceden. §. j.

ADDITIO. Quando dominium rerũ quæ acquiruntur fiſco, & etiã poſſeſsio tranferantur ſine traditione, vide Matt. de affl. in cõſtit. regni Siciliæ quæ incipit, ſi dubitatio. in v. & vj. col. ibi quinto pondero. vbi facit duas concluſiones, in iij. libro.

IN TEXTV IBI,

Lequel eſt tenu de mettre hors.

FAciunt quæ dicit tex. & gl. in §. ſi verò contigerit. in auth. de alienatio. & emphyt. coll. ix. & Sali. in l. ſi quis preſbyter. C. de epiſc. & cleri. vbi quærunt, an confiſcata re emphyteutica fiſcus teneatur ad petitionem domini illam vendere priuato. & vide Ioan. de Platea in l. fundi. in fin. C. de fundis patrimonia. li. xj. vbi remittit ad d. §. ſi verò contigerit. in auth. de alienat. & emphyt. coll. 9. & c. fœlicis. de pœnis.

ADuerte etiam ℔ ſi feudum fuerit principi commiſſum, nõ debet princeps illud retinere, ſed debet alium nobilẽ de illo feudo inueſtire, vt dicit And. de Barulo in l. murileguli. C. de murileg. lib. xj. quod tamen intellige in paruis feudis, & non in dignitatibus ducalibus, & aliis magnis feudis, vt amplè tenet G. Benedicti in ſua repeti. c. Ray. in verbo, & vxorem nomine Adelaſiam. nu. 295. 296. 297. & 298. in v. deciſ. extrà, de teſta.

§. SECVNDO.

SI les enfans legitimes du baſtard, où les enfans d'iceux enfans, ou autres deſcendans du baſtard vont de vie à treſpas ſans hoirs legitimes de ſon corps, mõdict ſeigneur aura ſeulement les heritages procedãs du tronc du pere baſtard, ou grand pere baſtard, ou de la mere ou grand' mere baſtarde, & les autres heritiers collateraux auront le ſurplus des biens.

IAdimus hîc antè quòd nemo poteſt ſuccedere ſpurio ſeu naturali præter filium legitimũ & naturalem, de iure tamen videtur † ℔ etiam frater naturalis poſſit ſuccedere fratri. l. ſi is qui ex bonis. ff. de vulg. & pupil. & ibi Bar. no. glo. in §. fi. in authen. qui. mo. nat. effi. ſui. colla. vij. Spe. in tit. de ſucceſ. ab inteſta. verſi. quid ſi pater. quia nullum eſt vitium in fratre. & ponit Alex. in conſi. ſuo lxxiiij. in ij. vol.

1 Frater naturalis ſuccedit fratri.

IN TEXTV IBI,

Les heritages procedans du tronc du pere baſtard.

POne ℔ filius ipſo viuẽte vẽdat hæreditagia patris baſtardi, & ea cõuertat in mobilibus, puta in pecunia: poſtmodũ moritur abſque filiis, ſuperſtite tamen matre, quæ in eis ſuccedere debet cũ aliis hæredibus, nunquid mater ſuccedet in illis mobilibus, ſeu in illis pecuniis quę prouenerunt ex hæreditagiis patris baſtardi vẽditis, an verò ſuccedet princeps? ¶ Videtur primò, ℔ princeps ſuccedat, quia † pretiũ ſuccedit loco rei. gl. eſt in l. Labeo & Sabinus. §. j. ff. de ver. ſig. no. Bar. in l. is qui à debitore. ff. quæ in frau. credi. & in rub. ff. ſol. mat. Iaſ. in l. ſi eũ ſeruum. in iij. col. ff. ſi cer. pe. vbi infert ad mirabilem deciſionẽ. ſi ergo pretium loco rei ſuccedat, & in eius locũ ſubrogetur, debet ſapere naturã illius rei in cuius locũ ſubrogatur. l. ſi eum. §. qui iniuriarũ. ff. ſi quis cau. qui tota die ad hoc allegatur, ſed non bene probat. melius ℔bat tex. in c. eccleſia. extrà, vt lit. pen. plura tamen ad prędictã regulam alleg. do. meus Iaſ. in d. §. qui iniuriarum.

1 Pretium ſuccedit loco rei.

SI ergo dictæ pecuniæ ſuccedãt loco hæreditagiorum, & in eorũ locum ſubrogentur, & ſint de natura hæreditagiorũ, videtur ℔ vadant ad principem, & ℔ in eis princeps ſuccedat, ergo idẽ erit dicendũ in pecuniis quæ prouenerunt ẽx venditione dictorum hæreditagiorũ. non pono hanc quæſtionem ſine myſterio, quia vidi eam in facto, & in ea conſului.

CVm enim quidam Petrus des Pierres baſtardus reliquiſſet filiam vnicam legitimã & naturalem, haberétq; dictus des Pieres multa hæreditagia ab eius vxore in contemplatione matrimonij eidẽ donata, eo defuncto Ioanna Banlon mater dictæ filię quõdam des Pierres habuit in maritum Matthæũ Petit, ℔ quidẽ Matthæus de authoritate tutorum & curatorũ dictæ filiæ quondam Petri des pierres ab eadem emit omnia ſua bona paterna, mobilia & immobilia pretio ſex viginti francorũ: tandẽ dicta filia ab humanis deceſſit nullis relictis hęredibus, ſuperſtite tamẽ matre, quæ tãdẽ mortua eſt, relicto eius filio legitimo & naturalis Hẽrico Petit filio etiã dicti Matthęi. dictus verò Matthæus poſtmodum accepit in vxorẽ Ioannam Mygnot, & conſtante eorũ matrimonio impetrauit à principe dictus Matthęus Petit ſucceſſionẽ dictę filiæ quõdã Petri des pierres, deinde mortuꝰ eſt dictꝰ Matthęus, ℔ tẽpore ſuę vitæ erat procurator Regis in baliuatu Auxeti, relictis ſcilicet tribꝰ filiis ex dicta ſecũda vxore, & dicto Henrico Petit ex prima vxore, quæ fuerat mater filiæ Petri des pierres. dicebat nũc ſecũda vxor Matthęi Petit ℔ bona prędictæ filiæ Petri des pierres, quę proceſſerãt à dicto Petro des pierres, erãt principis, & ℔ in eis ſuccedere debebat princeps: & ió cũ eius maritus Matthæus illa acquiſiuiſſet cõſtãte eorũ matrimonio, ℔ de illis bonis debebat habere dimidiã partẽ virtute cõſuetudinis noſtræ ſupra poſitę, ti. *des droicts & appartenances à gens mariez. §. ij.* & quòd alia dimidia pars debebat diuidi inter filios dicti Matthæi.

BIU Cujas

Matthei ꝑ equali portione. dicebat Hericus Petit filius dicti Matthæi ex prima vxore eius, quæ iã fuerat Petri des pierres, ꝙ bona prædictę filię Petri des pierres fuerãt acquisita cõstãte matrimonio ei⁹ matris, & ideo ꝙ tãquã hæres matris debebat habere dimidiã partem dictorũ bonorũ seu hæreditagiorũ quondam Petri des pierres. itẽ, & quod plus est, sex viginti frãci qui erant filiæ Petri des pierres debiti, debebãt eidem spectare, cùm in eis tanquã mobilibus successisset ei⁹ mater. quid dicendum? cogitat ex prædictis. ¶ Dixi tamen quòd secunda acquisitio nõ valebat, imò prima, & ꝙ filia potuit vendere omnia bona sua: & ideo dictus Henricus debebat habere mediam partẽ hęreditagiorũ quondã Petri des pierres, cùm fuerint acquisita cõstante matrimonio eius matris cum dicto Matthæo, sed ꝙ ad summã sex viginti frãcorũ, ꝙ secunda vxor debebat habere dimidiã partẽ, quia illa pecunia quæ succederet loco rei fuerat impetrata à principe per Matthæũ Petit, qui quidẽ princeps succedere debebat, vt dictum est, quia fuit vendita hæreditas patris, quę est quid vniuersale: & in vniuersalibus pretiũ succedit loco rei, vt dictum est. & faciunt pro decisione huius quæstionis quæ dicit Alexan. consi. xlix inc. viso processu. prima consideratione. in iij. volum.

§. TERTIO.

E bastard ou bastarde ne vient ab intestat à la succelsion de pere ne de mere.

ISta consuetudo est vniuersalis in toto regno Francię, & cõformis iuri, vt hîc pòst dicetur. ¶ Quid autem de iure, an bastardi & illegitimi succedant parentibus, & quomodo? dic ꝙ in hoc est distinguẽdũ, quia aut sunt naturales tãtùm, hoc † est, nati ex concubina vnica retẽta in domo, vel aliàs indubitato affectu cõiuncta, & inter solutũ & solutã, vt notat in rub. ff. de cõcu. & in l. fi. per Bart. ff. de cõcu. † & isti sunt naturales, seu vocãtur naturales tantũ, qa natura eos genuit, nõ honestas cõiugij. xxxij. q. iiij. in ca. liberi dicti sunt. ibi, naturales autẽ filij dicuntur ingenuarũ cõcubinarũ filij, quos sola natura genuit, non honestas cõiugij, & appellantur isti bastardi, vt per gl. in rub. ff. de cõcubi. prout dicit Alex. in cõs. suo cxxviij. in pen. col. in j. vol. ¶ Itẽ possunt etiã appellari spurij isti nati in cõcubinatu, prout dicit gl. in c. nisi cũ pridẽ. §. sanè. extrà, de renũ. sed ꝑpriè sunt naturales, vt tenuit Io. And. in addi. ad Spe. in tit. qui filij sint legi. circa princ. in ver. quæstionem de statuto. licet dicat secundum cõmunem vsum loquendi eos appellari naturales qui sunt ex soluto & soluta. & ita refert & sequit Anto. de But. in c. per venerabilẽ. in pen. charta, extrà, qui filij sint legiti. quod dicit esse bene notandum ad statuta quæ faciunt mentionem de naturalibus.

1 *Naturales qui.*

2 *Naturales vnde habiti.*

Bastardi.

ET an † isti nati succedãt parẽtibus est videndũ, quia aut loquimur de parentibus per lineã masculinã, hoc est de patre & auo, seu aliis ascẽdẽtibus: aut per lineã fœmininam. primo casu extãt descẽdẽtes legitimi & naturales, vel legitimi tãtũ, vt sunt adoptiui, & tũc tales filij naturales nõ succedũt. §. cõsideremus. in auth. de triẽte & semisse. coll. iij. auth. licet. C. de nat. libe. in auth. quib. mo. nat. effi. sui. coll. vij. aut nõ extãt descẽdẽtes, & tũc aut extat vxor defuncti legitima, & sic nouerca filiorũ naturaliũ, & idẽ est vt nõ succedãt in aliquo: debẽt tñ ali ab his ꝙ veniunt ad successionẽ boni viri arbitrio, siue sint fratres, siue extranei, secundum Bal. in auth. licet. C. de natu. libe. & not. in c. cùm haberet, extrà, de eo ꝙ duxit in matr. q̃ pollu. per adulte. intellige qñ est filius natus in cõcubinatu, vbi plura requiruntur, vt dicit Bal. in d. auth. aut verò nõ extant descendẽtes, nec vxor, & tunc succedũt vnà cùm corũ matre in duabus vnciis. hoc est in duabus partibus hæreditatis, quę in duodecim vncias diuiditur. §. hæreditas plerũque. insti. de hær. quali. & diffe. prædicta, probantur in d. §. cõsideremus. & in d. auth. licet.

3 *An succedant parẽtibus.*

ADDITIO. Et aduerte quòd multa requiruntur ad licitum concubinatum, quæ rarò in vnum conueniunt. Bal. in consi. cclxij. in j. parte.

DE hac successione bastardorũ, vide amplè per G. Benedicti in repet. c. Ray. in verbo, & vxorem nomine Adelasiam. nu. 114. vsque ad nu. 164. in v. decisi. extrà, de test. vbi multa singulari adducit.

VTrùm istud sit verum de iure canonico, vide per Ant. de But. & Abba. in c. lator. qui filij sint legit. & per Hostien. ibi. & per Abba. in c. tanta. eo. ti. & per Nico. de Vbaldis in tracta. successionum. in xiij. col. ibi, circa secundam speciem liberorum.

AVt verò quęrimus an succedãt naturales ascendẽtibus per lineã fœmininã, hoc est matrẽ, & tunc succedũt matri. §. vulgo quæsitos. institu. de succe. cognat. l. si qua illustris. C. ad Orficianũ. §. nouissimè. & ibi gl. institu. ad Orficianũ. ¶ Sed quoniã hoc est verũ de iure, quæro nũquid tollat hæc consuetudo ius cõmune? videretur ꝙ nõ quo ad illũ casum specialẽ. si in naturalibus tm̃, quoniã licet statutũ debet aliquid vltra ius commune addere. no. per Ias. in l. oẽs populi. in pe. col. ff. de iusti. & iu. tamẽ debet interpretari secundũ ius cõmune. l. ij. C. de nox. c. cũ dilectus. de cõsuet. ita vt minus lædat ius cõmune quàm possit. ita Ias. in dicto loco. & dicit Pa. in c. causam. in vlt. col. ꝙ sufficit ꝙ inducat nouum remediũ agẽdi. & ideò cùm hic casus in naturalibus tm̃ quo ad matrẽ videatur esse specialis, videretur etiã ꝙ ꝑ hãc cõsuetudinẽ generaliter loquentẽ nõ cõprehenderetur hic casus, per regulam Sal. in l. in testamentis. C. de test. de qua dixi in tit. *des mainsmortes.* §. ij. in gl. *quelque part que ce soit.* & s̃. in tit. *des confiscations.* §. j. in gl. fi. in quadã additione. & ꝙ solùm intelligeretur hæc consuetudo in casibus in quibus de iure bastardi nõ succedũt, vt fiat interpretatio secundũ ius cõmune, secundũ d. l. ij. C. de noxa. Eo tñ quia hîc loquitur de bastardis simpliciter, & idem est quod naturalis, vt dixi in rubrica, credo ꝙ etiam comprehendat naturales, & hunc casum hîc antè dictum. ¶ Sed fui interrogatus de dubio seq. Matisconenses vtuntur iure scripto, dicunt tamen ꝙ in quibusdã locis qui sunt de electione Hedu. vtuntur consuetudinibus ducatus Burgundię in tribus, scilicet in successionib⁹, matrimoniis, & retractibus: an si hoc casu eueniat ꝙ aliqua mulier habeat filios naturales tantùm in illis locis debeat seruari hæc consuetudo? dixi in casu emergenti quòd non: quia ex quo hæc consuetudo est priuatiua iuris concessi legitimo per dispositionem iuris communis, non extendetur extra ducatum Burgundiæ, argumento eorum quæ dicit Bartol. in l. cunctos populos. in vij. q. princip. C. de summa trinit. & fide cathol. multa alia dixi in casu emergẽti, in quo consului, quæ hîc non repeto breuitatis causa.

Dubium.

AVt verò † sunt spurij, non tñ ex damnato coitu de iure ciuili nati, & isti non succedunt patri, aut aliis descendentibus. l. hac parte. & l. si spurius. ff. vnde cogna. imò nec valeret statutũ ꝙ tales succederẽt patri ex testamento, vel ab intestato. Bar. in l. testamenti factio. ff. de testa. Nicol. de Vbaldis in tract. successionum ab intest. in xiiij. col. ibi, succedit tertia species liberorum. matri verò tales spurij succedunt, per l. j. §.

4 *Spurii non ex damnato coitu nati.*

BIU Cujas

ſed ſi vulgò.ff.ad ſenatuſcon.Orficia.§.nouiſſimè. Inſti.ad Orfi.etiã ſi extarent legitimi,vt tenet Ang.in §. fi.in auth.quibus mo.natu.effi.ſui.colla.vij.& hoc verum,niſi mater eſſet illuſtris, quia tũc nõ veniũt ſpurij vnà cum legitimis,ſed ſi legitimi non extarent ſuccederent tales ſpurij etiam matri illuſtri, vt videtur probari ex text.in l. ſi qua illuſtris. C.ad Orficia. & videtur ſentire glo.in d.§.nouiſſimè.

ADDITIO. Quomodo ſpurij ſuccedunt matri,vide Matth.de Affl.in conſtit.regni Siciliæ quæ incipit, ſicut accepimus.in ij.not.

5 Spurij nati ex coitu damnato.

AVt ſunt † ſpurij ex damnato coitu nati,vt ſunt adulterini,ſacrilegi,nepharij,inceſtuoſi,&ſimiles, & iſti ſunt abominabiles, & exoſi omni iure, & propterea dicitur in c.ſi gens Anglorum.lvj.diſt.ꝙ diuulgatum eſt tales inceſtuoſos & adulterinos nec bello ſeculari eſſe fortes,nec in fide ſtabiles,nec honorabiles hominibus,nec Deo amabiles,ſicut ſunt gẽtes Hiſpaniæ,& Prouincię,& populi Burgundię,prout etiã dicit Frã.Cur.in cõſ.xxvj.in vj.col.in verſi.nõ ſunt. & in conſ.xvj.in vj.col.& dicit Azo in ſumma,C.ex qb. cau.infa.irrog. † ꝙ ſpurij ſunt infames infamia facti: de quibus p Dy.in reg.infamibus.de reg.iur.in vj. & per Nico.de Vbaldis in dicto ſuo tract.ſucceſſionum. in xxj.col.ibi,ſequit̃ quarta ſpecies. ꝓut refert Alexã. cõſ.cxxviij.in pe.col.in j.vol.laſ.in l. fratres.in fi.C.de inof.teſta.tales patri nõ ſuccedũt.vt in auth. qui.mo. natural.effi.le.co.vj.& in §.vltima ſiqdẽ.in auth. qui. mo.nat.effi.ſui.col.vij.l.qui contra.& l.ſi quis incẽſti, & in auth.ex complexu.C.de inceſt.& inuti.nupt.

6 Spurij infames.

ADDITIO. An ſint ita infames ꝙ nõ admittantur ad teſtimoniũ,vide Mat.de Affl.in conſt. regni Siciliæ quę incipit,ſicut accepimus.in iij.no.& de infamia taliũ baſtardorũ vide amplè quæ dixi in catalogo gloriæ mundi,in xj.parte,in xv. conſideratione, vbi poſui quomodo legitimi ſunt præferendi baſtardis.

ADuerte, ꝙa licet doctoratus nõ ſit dignitas, ita ꝙ infami & excõmunicato conferri poſſit. Bal.in l. j.C.de ſumma trini. † tamen doctoratus ſpurio conferri non poteſt.Card.Alex.in prooemio decreti,Car. Zabare.in clẽ.ij.de magiſtris. ſecus dicit in legitimo. vide apoſtil.ad Salic.in l.j.C.de ſum.trini.

7

8 Chriſtus vnde deſcẽderit.

ADuerte tamẽ, † quia licet dictũ ſit ſuprà ꝙ adulterini ſint abominabiles omni iure,ꝙ dñs noſter Ieſus Chriſtus non ſolùm ex alienigenis commixtionibus,ſed etiam adulterinis naſci voluit. Iudas enim patriarcha cõcubuit cũ Thamar nuru ſua:ex illo concubinatu nati ſunt Phares & Zarã,ex quo Phares deſcendit origo Chriſti.c. dñs noſter Ieſus Chriſtus.lvj.

9 Illegitimi acutiores ingenio

diſt.legitur Gen.38. videmus † enim ſemper iſtos naturales & illegitimos ſeu ſpurios eſſe acutiores ingenio,& perſpicaciores legitimis, cùm ſciẽtiæ ſeculares humanæ ſeruituti deſeruientes fuerũt inuẽtę ab illegitimis & adulterinis:nam vt vidimus Ge.4.Lamech habuit duas vxores,nomẽ vni Ada,& nomẽ alteri Sella,genuitq; Ada Iabel qui fuit pr̃ habitãtiũ in tẽtoriis atq; paſtorũ,& fuit pr̃ canentium cythara & organo. Sella verò genuit Tubalchain,qui fuit malleator in cuncta opera æris & ferri:nec eſt dicendũ ꝙ potuit habere duas vxores, quia dicitur Geneſ.2. Relinquet homo patrem & matrẽ,& adhærebit vxoris ſuæ,& erũt duo in carne vna.Salomõ, qui etiã natus eſt ex ea quæ fuit Vriæ & ex adulterio,vt habetur 2.Reg.c.xj. & tamẽ ſapiẽtior cęteris,vt habetur 3.Regũ iij.c.Nõne etiã Romulus qui vrbẽ Romanã cõdidit,& Alexãder rex potẽtiſſimus orbiſq; dominator, & Hercules qui tam grãdia ac fortia peregit ? atque quam plures nobiles habẽtur qui in adulterio fuerũt geniti.ſimiliter & Iephte,qui tot tãtáq; laudabilia egit pro populo Iſrael,fuit filius meretricis.Iudicũ,11. ¶ Voluerunt & aliqui dicere Bar.fuiſſe expoſitũ,ex dictis ſuis in l. quidã cũ filiũ. ff. de verb.ob.ſed mihi videtur ꝙ iſtud nõ bene aperit,prout dicit Felin.in c.inter cæteras.in prin.ext.de reſcri.qui quidẽ fuit inter doctores ſcientiæ noſtræ excellẽtiſſimus.nũc ætate noſtra habemus pręceptorẽ Iaſo.qui cæteros in ſcientia legali excellit. ¶ Adde † ꝙ talib⁹ nihil põt relinqui,ſiue p inſtitutionẽ ſiue p legatũ,ſiue ẽt p donationẽ inter viuos,vt p plura tenet Calcane⁹ in cõſ.ſuo 58.inc. reperit facta donatio,imò ẽt nec emere à patre.qd̃ an ſit verũ,vide do.Iaſo.in l.ſi is qui ex bonis. ff.de vulg. & pup. ſub.

Magnus. Hercules. Iephte. Barto.

Iaſon. 10

VIde G.Bene.in ſua repet.c.Ray.in ver. & vxorem nomine Adelaſiã.nu.129.in v.deciſ.de teſt.vbi dicit,ꝙ filius ſpurius non põt aliquid capere à patre ex contractu lucratiuo aut oneroſo per ſe aut interpoſitam perſonã,ſecundũ gl.Cy.Bart.Bal.& Sali.in l.j. C. de naturalibus liberis.licet,vt ibi dicit, gl.in l.qui teſtamentũ.in verb.modũ.ff.de proba.teneat contrariũ in cõtractu oneroſo: ſed tñ malè, vt ibi per eundẽ Benedicti, quod tñ intellige in bonis iam patri acquiſitis purè,& abſolutè,& in eum trãſlatis.Secus ſi cũ bona patri cõceduntur,& acquirũtur,fiat pactũ ꝙ ſpurij ſuccedãt in eis,quia valet.Bal.in l.ij.C.de iure emphyteu.& idẽ Benedicti vbi ſuprà. & dixi in cõſiliis meis, conſil.incip.nobilis quondam vir do.Cyprianus,&c.

ET intellige † ꝙ naturales nõ ſolùm excludũtur à ſucceſſione parẽtũ,ſed etiã ab alimẽtis.in authen. qui.mo.na.effi.ſui.§.vltima ſi quidẽ.ibi,neq; alendus à parẽtib⁹.auth.licet. C.de nat.libe.auth. ex cõplexu. C.de inceſt.nup.no.in c.per venerabilẽ.extrà qui filij ſint legi.& iſta ſunt de iure ciuili.ſed de iure canonico ſecus,ꝙa ſpurij & naturales alimẽtari debẽt à parẽtibus.c.cũ haberet.extrà, de eo ꝙ duxit in matri.quã polluit per adulter.Soci.in cõſ.ſuo clxj.incipien.pro deciſione præſentis conſultationis.in ij.col.& loquitur ibi Socin.in natis ex damnato coitu.ex quo videtur confundi limitatio Bal.in d.authen.ex complexu. prout etiam dicit Nicolaus de Vbaldis in tractatu ſuo ſucceſſionum.in v.charta,in xvij.col.

11 Naturales alendi debeant alimentari à parẽtibus.

AMpliat ibidẽ Nicolaus de Vbaldis ꝙ ſicut parentes tenentur alere filios ſpurios, ita etiã nepotes & pronepotes,& deinceps ex filiis deſcendentes.arg. l.fi.C.de natu.libe.& in auth.quib.mo.natu. effic.ſui. §.ſi quis igitur habens filios.colla.vij.

AMpliat ſecundò,ꝙ ſicut parẽtes tenẽtur ipſos naturales & ſpurios alere dũ viuũt, ita poterunt eis donare vel legare pro alimentis, ex ratione d.ca.cùm haberet.tenet Bar.in auth.ex cõplexu.C.de ince. & inuti.nup.Ro.cõſ.ſuo xliij.in ij.dubio. ¶ Intellige tamẽ dũmodo nõ relinquãt vnã magnã partẽ hęreditatis pro alimẽtis, quod tranſcẽderet modũ alimẽtorũ, attẽta quãtitate facultatũ,& qualitate perſonarũ,quæ in his attendi debet.l.ſi quis à liberis.§.deniq;. ff.de liber.agno. quo caſu tunc tantum valebit vſq; ad modum alimentorũ, & nõ vltrà.ff.de exercito.l.Lucius. nec tale relictum tranſibit ad hæredes ſpurij, quia nõ legatur nec donatur proprietas,ſed tãtùm vſus ratione alimentorum,qui cũ vita finitur.ff. de tranſactio.l. cum hi.§.modus.ff.de vſuf.l.dominus fructuario.§.ſi. & quatenus excedit modũ alimentorũ,ſtatim hæredibus applicatur.Bal.in l.eam quam. C.de fideicom.

12 A ſpuria dotari poſſit.

ET aduerte † quòd ſicut pater poteſt donare filio ſpurio pro alimentis, ita filiam ſpuriam dotare poteſt.arg.l.j.ff.ſol.mat.l.cum poſt.§. gener.ff.de iure dotium

BIU Cujas

dotium.& valet argumẽtum de alimentis ad dotem. Bart. & Alex.in apostil.in l. fi.in ij.col.ff.de his qui.vt indi. Nic. de Vbaldis in dicto loco. & Pan. in cons. suo 50.in ij.vol.& in cons.suo cxl.in ij.vol.dummodo tamen non excedat modum,vt dicit ibi Pan.& etiam prædicta tenet Præpositus qui fait Card.Alex.in vsibus feudo.in c.j.§.similiter.de capit.corradi.

ADDITIO. An dictum ca.cũ haberet.habeat locũ de iure ciuili?Alex.in cons.lxxiij.in iij.vol.tenet ℣ nõ, sed cõtrarium tenet Matth.de affl.in consti.regni Siciliæ quæ incipit,doariæ secreti.in v.notabili.

13 SEd iuxta † prædicta quæro, nunquid patre dotãte possit talis dos filiæ spuriæ per patrem data per hæredes patris repeti?Bartol.in l.fi.§.si à socero.ff.de his quæ in frau.cred.dicit ℣ hæredes non possunt reuocare à viro, quia habet dotem ex titulo oneroso:secus si ad filiam sit reuersa, quia tunc poterunt reuocare ab ea.secundum quod consuluit in consi.suo cxix.incip. Dominus Dominicus magistri Theobaldi. qui videbatur sibi contrarius:sed illum concordauit Nico. de Perusio in dicto tra.in xvij.col.cum seq.

14 BArba.in ca.j.de constit.in vj.q.quærit † nunquid principes possint dotare filias suas spurias de plenitudine potestatis.vbi cõcludit ℣ sic,quantũ ad modum alimentorum,hoc est,dummodo dederint in dotem eatenus quatenus sufficit ad alimenta,per iura supradicta.Dicit tamẽ ℣ ẽt si princeps tyrannus cognouerit virginẽ per suam tyranniã,ex qua habuit filiam spuriã, ℣ ẽt vltra modũ potest illã dotare.per ea quæ dicit Bal.in l.eam quam.C.de fideicommiss.¶ Et idem Barb.quærit ibi nunquid seculares de plenitudine potestatis possint donare magna existẽtia in regnis suis, amasiis eorum, & concubinis, sed vt dicit, quia res est periculosa, non decidit,nec ego decidam.

15 *An pater possit relinquere ne poti ex spurio.*

SEd quia vidimus hîc antè † ℣ pater non potest relinquere filio spurio & naturali nunquid autẽ possit relinquere filio spurij,qui quidem est legitimus & naturalis,qui dicitur nepos suus?Bart.in consi.cxviij. inc.ædititi?.corneti.in ij.col. tenet ℣ sic. quia vt dicit

16 † pœna patris nocet filio tantũ in his quæ descendũt ex persona patris:secus in aliis quæ aliunde obuenerint,vt dicit tex.in l.ij.ff.de interdi.& relega.ad idẽ facit tex.in l.emãcipatũ in fi.&quod ibi no.ff.de senato.

ADDITIO. Quomodo pœna patris noceat filio, vide regulam negatiuam cum xij. limitationibus per Matth.de affl.in cõsti.regni Siciliæ quæ incip.Patarenorũ.in gl.quæ incipit,super ipsorũ. ¶ Sed iste nepos institutus ab auo non capit à suo patre,ergo & maximè,quia hoc casu videtur nepos institutus occasionaliter propter alium,sed principaliter propterse.argumen.text.in l.socium qui in eo.ff.pro socio.pluribus aliis regulis probat hanc conclusionem Bart. in dicto loco.& Ia.in l.Gallus.§.quid si is.in iij.col.ff.de lib.& posth.facit aliam distinctionem Alex.in consi.suo 74. in iij.volu.plenè examinat Rapha. Fulg.in consil.suo xxiij.in col.cum seq.& ista quæstio deciditur per tex. & glo.in l.fi.C.de nat.libe.vide supradictos doctores cùm casus euenerit.

17 *Bastardi an decẽtur de parentela patris.*

IVxta prædicta quæro, vidimus hîc antè ℣ bastardi non succedunt patri,& matri, quæro † nunquid ad minus possint dici de genere, seu agnatione, familia, vel domo patris,vt sic gaudeant priuilegiis & prærogatiuis illorum qui sunt de genere,familia,domo,vel agnatione?ista quæstio est latissimè disputata per doct. in l.fi.C.de verb.signi.& in l.cum legitimæ.ff.de statu homi.& plenè no.per Nico.de Vbaldis in suo tra. successio ab intesta.vbi dicit,quòd non sunt de genere,nec de agnatione,nec de familia, prout ibi concludit.& ideo dicit Pet.de Anc. † ℣ etiam non sunt nobiles,nec retinent nobilitatem.ita tenuit in consil.cccxcix.incipiente,visis diligenter iuribus.in ij.col.& sicut bastardus non est nobilis, sic etiam nepotes legitimi & naturales ex bastardo descendentes,quia nulla consequentia potest esse legitima ex illicito nascendi principio,& radice corrupta,vt dicit text.j.q.j.cap. principatus. ℣ ex infecta radice fructus non producitur,& nõ bono peragũtur exitu,quę malo sunt inchoata principio.dixi suprà.& dicit Bal.in l.cùm legitimæ nuptię.ff.de statu homi.quòd bastardus non est de parentela nobilium,quia sordes non mouẽtur inter principes,plus dicit ibi, † ℣ bastardus non potest portare nobilium insignia,licet ex communi vsu habeatur in contrarium. Et ideo etiam tenent doctores ℣ bastardi, vt dictum est, non sunt de domo. tenent Ioan.And.in addi.ad Specu.in tit. qui filij sint legiti. super rub.& Bart.in l.tutelas.ff.de capi.diminu. Bald. in ca.nonnulli.§.j.de rescriptis.Barba.in consilio suo xxvij.in xxj.col.in j.vol.Ant.de But.in consil.suo liij. inci.Iesu Christi & matris eius,&c.videtur primò dictum spurium. Pan.in c.in præsentia.& ibi Bald.& in c.per tuas.de proba.& Felin.in d.ca.in præsentia.in x. col. Cardi.Alex.in c.per venerabilem. in iiij.& v. col. extrà,qui filij sint legi.& ibi quærit † an appellatione filij,vel nepotis, vel liberorum contineantur bastardi,& naturales,& quid in testamẽto, in contractibus, in sententia,in statuto,in priuilegio, vide Bart. in l.ex facto.§.si quis rogatus.ff.ad Trebc.& ibi plenè per Io. de Imo. Feli. in d. ca. in præsentia. do. meum Ias. in §.pœnales.in x.col.instit.de actio.ponit tamen Card. Alex.in d.ca.per venerabilem.sed casus in quibus veniunt bastardi appellatione liberorum, quos videre poteris.

18 *An retineant nobilitatem patrũ.*

19 *An arma nobilitũ deferre debeant.*

20

ADuertendũ est † ℣ licet dictum sit ℣ bastardi nõ possint portare insignia domus, tamen videmus quòd in hac patria,& in tota Gallia bastardi reputantur nobiles,& portant nomen & arma domus,sed tamen cum aliquali differentia, scilicet superaddendo quandam barram per transuersum,quę incipit à sinistris & ducitur ad dextram:verbi gratia,arma nobilis & potent.viri domini Francisci Rolin balliui Heduẽ. sunt tres claues aureę in campo azureo,si enim de domo sua esset aliquis bastardus portaret illa arma cum vna barra quæ inciperet à sinistris,& tenderet ad dextram,quæ denotaret illũ esse bastardum,& hoc bene, ne sordes computentur per errorem inter principes, &† sunt hæc arma ad cognoscendum familias & personas,vt dicit Barto.in tractatu de armis.

21 *Quomodo arma eorũ ab aliis distinguenda.*

22

ADde etiam ad prædicta quæ dixi in Catologo gloriæ mundi in xxxviij. cõsideratione,in xxiij. cõclusione,vbi dixi quomodo bastardi portant arma domus,& de legitimatis,an portent plena,vide ibi in lxxvij.conclusione,& in xlj.cõclusione, ℣ arma sunt adinuẽta ad cognoscẽdas familias.Et aduerte ℣ delẽs arma alicuius turbat eius possessionem.Matt. de affl. in cõstit.regni Siciliæ quæ incipit,priuilegia & instrumenta.in ij.lib.in ij.not.& vide quæ dixi in Catologo gloriæ mundi,in j.parte in d. consideratione. in xxix. & xlix.cõclusionibus. ¶ Aduerte,quia Io.Sanxon in consuet.Turon.tit.*des droicts de chastelenie*.art. j. ponit hæc antedicta de bastardis.& ex doctrina Bart. in tract.de insig.& armis facit in materia armorũ vij. cõclusiones.& quis color in armis dicatur esse nobilior vide ibi per v.cõclusio.Et de materia armorum, vide etiã Bonũ de curtili in suo tract.nobilitatis,in ij. par-

BIU Cujas

te.nu.168.cum decem seq.Et quæ hîc antè relata sunt de bastardis, etiam ponit idem Bonus de Curtili eodem tract.in iiij.parte.nu.4.cum quatuor sequen.

ADuerte tamẽ quia quãdo illa barra incipit à dextris,& tẽdit ad siniſtrã,nõ ſemper deſignat genus
23 illud infectum,prout † eſt videre in armis illorum de Borbonio,q̃ ſunt de ſanguine regio,ſeu de ꝓſapia regali,& ex ꝓſapia ſancti Ludouici regis,cũ ex dicto Ludouico deſcẽdit Robertus eiꝰ filiꝰ comes Claromõtanus,agri Belluacẽſis, & dñs de Borbonio qui habuit in vxorem dominam Beatricem de Borbonio,ex quibus deſcendit Ludouicus de Borbonio eorum filius, qui fuit primus dux de Borbonio,& ex dicto Ludouico & Maria filia comitis de Hainault eius vxore deſcẽdit Petrꝰ de Borbonio eius filius,ex quo Petro & Iſabella ſorore Philippi de Valois regis Francorum deſcendit dux Ludouicus, qui dictus fuit, *Le bon duc*,ex quo & Anna Delphina comitiſſa de foreſts eius vxore deſcendit Ioannes de Borbonio dux,ex quo & Maria de Berry eius vxore deſcendit Carolus de Borbonio dux, & ex eo & Agnete de Burgundia eius vxore deſcenderunt Ioannes de Borbonio dux, qui habuit in vxorem Ioannam filiam Caroli regis Frãcorũ ſeptimi,& ſororem Ludouici regis Francorum vndecimi qui fuit dux de Borbonio, & Petrus eius frater, qui poſt mortẽ dicti Ioannis fuit dux, & habuit in vxorẽ dominam Annam de Francia, filiam Ludouici regis Francorũ vndecimi,& ſororẽ regis Caroli octaui. Ex quibus ſcilicet Petro & Anna, deſcendit Suſanna de Borbon filia quę nũc viuit,& etiã dicta Anna,& copulata eſt matrimonio cum Carolo de Montpenſier,qui poſt mortẽ dicti Petri prætẽdebat ducatum ad ſe ſpectare,eo ꝙ fœminæ in eo non ſuccedunt,ſed pro concordia & amore pacis fuit factũ matrimoniũ inter dictũ de Mõtpenſier & dictã do.Suſannã. ¶ Aduertendũ tamẽ eſt ꝙ Beatrix de Borbonio ſucceſſit in dominio de Borbonio medio cuius Robertus filius ſancti Ludouici habuit dominiũ de Borbonio.dixi ſuprà ti. *des fiedz.*§.v.in gl.j.ver.qd de ducatu Borbonij.Et oẽs iſti de Borbonio habẽt iſtã barrã ſuper tribus liliis Francię,quę ẽt incipit à dextris & tẽdit ad ſiniſtrã,& tñ nõ ſunt de ſanguine reprobato, imò ſunt de vera proſapia regali,vt dixi in alio loco. ¶ †Sed ꝓpriè non debet
24 dici barra,ſed bẽda,quæ in armoria debet eſſe ſine pẽdẽte nec tactura in parte ſuperiori,& ẽt inferiori, hoc eſt non debet tãgere partem ſuperiorẽ, nec inferiorẽ.

Borbonia domus deſcendit ex proſapia regali.

24 Quomodo ſit bendæ.

LIcet ſit dictũ ſupertus ꝙ filij ſpurij non poſſunt eſſe hæredes,Cæpolla tamẽ in cautelis ſuis, cautela xxxvij.incipiẽte,nũc videamus cautelas,in v.fo.ponit multas cautelas ad inſtituendũ filiũ ſpuriũ.quas allegat do.Claudiꝰ de Aquis in l.Gallus.§.inſtituẽs. ff.de lib.& poſt. vbi quærit an ſpurius poſſit inſtitui hæres ſub cõditione,ſi legitimetur. vide eas. Et cogita ex il-
25 lis in caſu emergẽti quid fiendũ. ¶ Et † ꝙ ex cõſuetudine in Gallia tales retineant nobilitatem,& portẽt nomen & arma domus,vide Gui.pa.deciſ.ſua cccclxxx. & ideo in hoc conſuetudo generalis Franciæ derogat iuri,ſed apud nos neſcio ſi caſus cueniret quid fieret, cũ non poſſint allegari cõſuetudines, niſi ſint ſcriptæ in hoc libro,& in non diſpoſitis per noſtras conſuetudines recurrimus ad iuris diſpoſitionem, vt infrà in concluſione harum conſuetudinum videre poteris.

IN TEXTV IBI, Ab inteſtat.

QVæro quid ex teſtamento,puta,ſi pater inſtituat filium ſpurium, an poſſit ſuccedere? dixi ſuprà ꝙ nõ,per l.j.C.de nat.lib.quare ergo hîc dicit, *ab inteſtat*, cùm vnius incluſio alterius ſit excluſio.ca.nõne bene dicimus.de prę ſumptio.Bal.tñ in l.Lucius.& poſt eũ Alex.& do.Claudius de Aquis.ff.de vulg.& pup.ſubſti.tenent † quòd ſicut filius naturalis poteſt hæres in totũ inſtitui nõ exiſtẽte legitimo, ita etiã ſi fuerit legi 1
timus qui effectualiter nõ ſit hęres,puta qua renũtiauerit, aut aliàs fuerit excluſus.Et ideo dicit Lud.Ro. in conſ.ſuo xiiij.inc.ad primũ quæſitũ. ꝙ ſicut pater põt totã ſuã ſubſtantiã filius naturalibus relinquere, quãdo non ſunt legitimi & naturales.auth.licet.C.de nat.lib.& in auth.vnde ſumitur. & dicit idẽ ſi nõ ſint niſi filiæ quæ renũtiauerint ſucceſſioni patris, poteſt pater relinquere totã ſubſtantiam filio naturali.& ſic ex prædictis patet ꝙ pater poteſt relinquere filio naturali ex teſtamento,ſcilicet eum inſtituẽdo intellige ſcilicet non extantibus legitimis & naturalibus:

VIdetur in hoc tenere contrarium Iaſ.in l.j.in xvj. col.C.quando non petentium partes,&c.G.Benedicti in ſua repe.c.Ray.in verbo, & vxorẽ nomine Adelaſiã, nu.205.& 206.de teſt.vbi dicit ꝙ legitimatus non poterit in plus patri ſuccedere, nec poteſt ei plus relinqui quàm vni de legitimè natis cui minus relinquitur: Ita ꝙ filia dotata excludit eum,niſi in id quod poteſt aſcendere vſque ad dotem dictæ filiæ.

ADDITIO. Aduerte ꝙ licet pater non poſſit inſtituere baſtardũ,tamẽ poteſt inſtituere filiũ eius, & ſic nepotẽ ſuũ legitimũ.ita tenet Alex.in l.Gallus.§.quid ſi is,in finali col.ff.de lib.& poſt.Iaſ.in l.hæreditas. C. de his qbus vt indignis.& ita etiam tenet Benedicti in repe.c.Ray.in verbo,cõdidit.ij.nu.15.de teſt.dummodo,vt dicit,non habeat liberos. ¶ Quia hîc antè dictũ eſt ꝙ filius ſpurius nõ ſuccedit, an ſit indiſtinctè verũ etiam ſi fuerit legitimatus,tu aduerte pro intelligentia quòd pluribus modis ſpurius legitimatur.

Quibus modis ſpurius legitimetur.

PRimò † enim legitimatur ſpurius ſeu baſtardus per ſubſequẽs matrimonium.§.fi.inſti.de nuptiis. 2
in auth.qui.mo.na.effi.ſui.§.primus ita.colla.vij.cap. tanta.qui filij ſint legi.& tales dicũtur ſui.§.ij.inſti.de hære.quæ ab inteſtato deferuntur.& tales non ſolum ſunt legitimati quo ad matrimonium contrahendũ, & iura legitimorum quo ad ipſos ſuſcipiũt,ſed etiam quo ad aſcendentes,& deſcendentes,& tranſuerſales, ſecundum Ang.in conſ.ſuo xvij.incip.comes Brandiſus.in ij.col.ibi,primus modus eſt,in conſi.ſuo xx.incipien.Simon de Quarrata.plura ibi allegat, & dicit plus,ꝙ etiã ſiue ſuperſint alij legitimi & naturales tẽpore quo cõtrahitur matrimoniũ,ſiue nõ, vt dictis iuribus,& in auth.quib.mo.na.effi.legi.§.ſi verò ſolum modo.& hic modus eſt potentior cæteris.Hinc eſt ꝙ † talis legitimatus habet iura ſuitatis, & dicitur vere 3
legitimus,vt per Bart.in l.ſi is qui ꝓ emptore.in xiiij. col.& ibi do.meus Iaſ.in ſua repet.ff.de vſucapio.idẽ do.meus Iaſ.in l.moribus. in v.col.ff.de vulg.& pup. & in l.qui ſe patris.in iiij.col.C.vnde libe. & in l. hac conſultiſſima. in §.ex imperfecto.in j.col. C.de teſta. Alexan.in conſi.xvij.in v.col.in j.vol.do.tamen meus Ia.in l.vnica.in ix.col.C.quando non petentium partes.& in l.generaliter.in pen.col.C.de inſti.& ſubſtit. dicit † quòd eſt verum in legitimato per ſubſequens 4
matrimonium: ſecus in aliis, prout infrà dicam,quia alij non habent beneficium abſtinendi. §.& quoniã variè in d.auth.quibus mod.natu.effi.ſui. prout dicit Ludo.Ro.in l. neceſſariis.ff.de acqui.hæred.& dicit ſe dediciſſe illum tex.à quodam viro qui eſt aſpectu videbatur ſibi Catelanus dum iret Romã, à quo multa alia didicit.& iſtud refert do.meus Iaſo.in d.l.vnica.

2 Per ſubſequẽs matrimoniũ.

3 Et tales ſunt ſui.

4 Habẽs beneficium abſtinendi.

in xj.

BIU Cujas

in xj.col. C.quando non petētium partes. ¶Item etiã vt videmus, legitimi nõ succedunt in feudo.§. naturales.si de feudo fuerit cõtrouersia. Et † q̃ legitimi per subsequens matrimonium succedunt in feudo,Iac.de Beluiso & Bal.in d.§.naturales.& Host.& Io. And. in c.lator.qui filij sint leg.Alex.in l.ex facto.§.si quis rogatus.vbi dicit ita communiter teneri.ff.ad Treb. Ias. in l.generaliter.§.cum autem.in pe. col. C.de insti.& substit. ¶†Itẽ etiã ibi dicit, q̃ tales legitimati admittũ tur ad episcopatum,eo q̃ matrimonium subsequens abstergit omnẽ maculã præcedentem. & dicit textus in §.dubitatum.in auth.de incestis nuptiis.colla. ij. q̃ per matrimonium subsequens perinde cẽsentur ac si ab initio matrimonium fuisset contractũ. & ideo, vt dictũ est,admittũtur ad episcopatũ,glo.in c.innotuit. in verbo,cõiugata.de electio. ¶†Item etiã admittuntur ad emphyteusim ecclesiasticã.Ioã.de Imo.in l. qđ dicitur.in antepe.col.ff.de verb.obl.& Pet. de Anch. in consi.ccxlj.incipiente,ex tenore priuilegij.

5 Succedũt in feudo.

6 Admittũtur ad episcopatum.

7 Et ad emphyteusim ecclesiasticam.

8 Rumpũt testamentum.

IMò etiam†tales legitimati rumpunt testamentum cõditũ, put dixit Ias. in d. l. q se patris.& in rub.C. de posthumis hæredibus instituẽdis.& ideo hic.§.nõ habet locũ in istis bastardis sic legitimatis, qa succedũt patri & matri,&aliis parẽtibus,sicut filij legitimi &naturales.§.ij.inst.de hęr.quę ab intestato deferunt.

ADDITIO. Aduerte ad vnum singulare, quod si filius naturalis moriatur antequam pater contrahat matrimonium cum matre sua, non tamen legitimatur nepos ex illo filio naturali, nec transibit in potestatem aui, vt dicit Hippolit. de Marsiliis in singulari suo cxxj.incipiẽ.credo te scire. & qui potest hoc modo legitimari, nunquam potest legitimari per rescriptum principis, vt tenet Hippo.sing.suo cxxx.& Pet. Girardi singul.60.incip.legitimatio non pendet.

9 Per oblationem curiæ.

SEcũdus † modus legitimãdi est per oblationẽ curiæ.& aduerte quia aut filius seipsum offert curiæ patre defuncto,& tũc legitimus efficitur.in auth.qui. mo.na.effi.sui.§.j.& §.si quis igitur.coll.vij.& hoc intelligitur quãdo non supererit legitima proles, nã aliter nõ posset se offerre.in auth.qui.mo.na. effi.legitimi.§.si quis verò non habens coll. vj.aut pater offert filium,& tũc dicit idẽ.§.primus,vsque ad §. tribus.in auth.qui.mo.nat.effi.sui.& de istis ponitur per doct.

10 Modus offerẽdi se curiæ.

in c.per tuas. extrà,qui filij sint legi. † & fiebat in hũc modum.Cùm curia seruientibus indigeret,paucis ad eam accedentibus,fuit constitutum,vt darentur talia priuilegia ad officiũ curiæ venientibus,quia remittebatur macula per peccatũ libidinis cõtracta,& efficiebantur legitimi tales oblati,sicut remittuntur peccata euntibus vltra mare.hi autem † offerri possunt per patrẽ,etiã si alij legitimi sint:sed ipsi nõ possunt seipsos offerre aliis legitimis existentibus,nisi illi consentiant.d.§.si quis verò nõ habens,in auth.qui.mo.nat. effi.legi.& prædicta legitimatio nihil valet inquantũ filij cõtradicũt oblationi factæ per patrẽ.§.& generaliter.in auth.qui mo.na.effi.sui.Sed hodie ẽt talis legitimatio non est in vsu.prout dicit Ang.in §.j.in auth. qui.mo.na.effi.sui. & nõ mirũ. qa etiã si fieret talis oblatio hodie,non valeret nisi per curiales acceptetur, cùm non sufficiat simplex oblatio,secundum.Ang.in §.item scriptus.in auth.quib.mo.nat.effi.sui.& nõ mirum si hodie nõ sit in vsu,cũ hodie non sit penuria curialium sicut olim,propter quã penuriã fuit inuentus dictus modus legitimandi,vt melius inuenirẽtur qui deseruirent.sed pro certo hodie tot sunt, q̃ quasi omnes currunt ad illam,de miseris quorum me refero ad Æneam Syluium in quodam suo paruo & singulari tractatu,de miseriis curialium.

11

Hæc oblatio quòd nõ sit hodie in vsu.

ADDITIO. Et sicut per oblationẽ curiæ tẽporali, ita etiã per oblationẽ curiæ spirituali & ecclesiasticę, cùm etiam spurius per ingressum religionis efficiatur legitimus,vt dicit Guli.de Cugno in l.j.C.de sacrosa. eccle.& alij quos allegat,refert & sequitur Hippo. de Marsi.in tract.de fideiuss.nu.123.

12 De horum successionibus.

QVomodo autẽ †& qualiter legitimati hoc modo succedant parẽtibus, videndũ est.& dic q̃ patri ab intestato,& ex testamento, & ex vltima voluntate succedũt.l.quoniam desideria.C.de natura. lib.quinimo talis nõ habet beneficiũ abstinẽdi.§.& quoniam variè.in auth.q.mo.na.effi.sui.Quomodo aut illis succedatur,vide tex.in d. §. & quoniã variè cognoscẽdu, & in vers.si verò.& in §. generaliter. vsq; ad §. tribus. in auth.q.mo.na effi.sui.Car.Alex. in c.per venerabilẽ.§. qđ verò in ix.col.extrà, q̃ filij sint legitimi. † vbi dicit idẽ esse in filia illegitima quæ copulatur matrimonio officiali curiæ ciuitatis de qua est oriunda,vel ciuitatis metropolitanæ,quia est legitimata, & succedit cũ legitimis.tex.in l.si quis seu liber. vers. si filiã. C.de natu.libe.& in d.§.& quoniã varie.gl.in §.fi.insti.de nup.& iste est tertius modus legitimandi.

13

14 Per nominationẽ

QVartus †ergo modus legitimãdi est, s.nominãdo filiũ naturalẽ legitimũ,quia per hoc efficitur legitimatus:& hoc dupliciter, aut nominãdo ipsum in testamẽto seu vltima volũtate,seu in instrumẽto.primo casu,aut illũ instituẽdo hęredẽ,aut nõ:si instituẽdo hæredẽ,tunc per hoc censetur legitimatus.auth.si quis.C.de nat.lib.Bal.tamẽ videtur hoc limitare in c. innotuit.extrà,de elect.in iij.col. verum esse quando pater nominat filiũ cũ adiectione suũ, quasi tũc velit eũ dicere in potestate,& per cõsequẽs legitimu.Et vide plenè de hoc modo per Card.Alex.in d.c.per tuas. extrà,q̃ filij sint legi.& vide etiã Pan.in c. fi.in iij.col. extrà,de mutuis pet.& Ias.in l.neq; ꝓfessio.in ij.col. C.de test.¶Aut nominat simpliciter, & tũc dic,q̃ aut est filius quẽ pater habet ex concubina, quam possit habere in vxorẽ,& nominat legitimum in testamẽto, ipsum instituendo,quia iste actus est solũ proportionabilis filio legitimo.† Et aduerte,vt dixi,quia requiritur vt per aliquẽ modum nominationũ filius legitimetur, q̃ concubina sit matrimonio digna,secũdum Ang.in §. sed & aliud.in auth.quibus mod.natu.effi. legi.colla.vj.prout tenere videtur Cardi.Alex.in cap. tanta.extrà,qui filij sint legi. ¶† Item intelligitur dũmodo concubina sit viua:secus si esset mortua,prout no.in d.c.per tuas. p do.Car.eo q̃ fictio legitimationis non adaptatur ad impossibile.secundum not.in c. is qui.extrà.de spõsali.Et per Bar.in l.si is qui pro emptore.ff.de vsuc. Vtrum autem si hæc concubina sit mortua,per hoc impediatur legitimatio per nominationem.vide per doct.maximè per Card.in c.per tuas. extrà,q̃ filij sint legiti. ¶ Aut verò hæc nominatio de filiis fit in publico instrumẽto,vel subscriptiõe testiũ, & tũc iam nominatus est legitimus.vt in §.ad hęc.in auth.vt liceat matri & auiæ. q̃ alij etiã non nominati, nec pro nuptiarũ fide alia probatio requiritur, dummodo instrumentũ sit conscriptũ manibus trium fide dignorum.d.§.ad hæc.hìc ante allegato. ¶ De quo vide etiam G.Benedicti in sua repe.c.Ray.in verbo,& vxorem nomine Adelesiam. nume. 204.extrà,de test.

15

16

AVt verò nec in testamento, ipsum scilicet instituendo,nec in instrumento publico, sed alio modo dicit pater filium qui est naturalis velle succedere, & postmodum princeps illud approbat per mortẽ patris,quia licet hic non nominauerit filiũ legitimũ, ta-

BIU Cujas

men eſt legitimatus. per tex. in §. ſi verò ſolùmodo. in auth. qui. mo. nat. effi. leg. & dicit Ang. in d. conſ. xvij. ℔ prædicta non procedunt niſi plura concurrant, videlicet primò ℔ non poſſit matrimoniũ cõtrahere cũ muliere ex qua ſuſcepit filiũ naturalẽ, vel nõ poſſit honeſtè. ſecũdò ℔ nulli legitimi ſuperſint, ℔ nõ poterit legitimare filiũ per reſcriptũ principis, qa fortè multũ diſtabat, vel nõ poterat atriũ principis intrare, vel ẽt forſitã ignorabat. ¶ Itẽ ℔ talis ſit legitimat⁹ poſt mortẽ patris oſtẽdit principi teſtamẽtu, aſſerẽs ſe velle iura legitimorũ cõſequi. hæc habẽtur bene intuenti in §. ſi verò ſolùmodo naturaliũ filiorũ. in auth. qui. mo. na. effi. legi. coll. vj. iũcto §. ſi verò is. in auth. q. mo. na. effi. ſui. coll. vij. & oẽs prædicti ſuccedũt actiuè & paſſiuè, vt legitimi per reſcriptũ, ſecũdũ Azo. in ſumma, in ti. q. mo. na. effi. ſui. §. in ſucceſ. & de hoc modo plenè ꝑ do. Car. in d. c. ꝑ tuas. & in c. per venerabilẽ. in §. qđ autẽ. de prædictis facit quinq; modos. ſ. in vj. vij. & ix. col. & iſtum modum ponit Ang. in d. conſi. xvij.

17 *Per cõtractũ matrimonij cũ legitimo.* QVintus† modus eſt, ſ. ſi marito legitimo & nõ naturali copulatur vxor naturalis ſortitur cõditionẽ mariti, & efficitur legitima, ſecundũ Ang. in auth. qui. mo. na. effi. ſui. in §. ℔ verò. Refert & ſequitur Decius in l. ij. col. ij. ff. de reg. iu. & Bonus de Curtili in ſuo tract. nobilitatis, in iij. parte, nu. 191.

ADDITIO. Quod intelligitur Alciatus in l. ſpecioſas. in gl. vtriuſq; ſexus. ff. de verb. & reru ſig. vt eas dignitates cõſequi poſſit fœmina naturalis nupta viro legitimo quas aliæ legitimo cõcubitu ortæ ex mariti ꝑſona habẽt. ſecũdũ l. ſi qs. C. de naturalib' libe. in fi.

18 *Per reſcriptum principis.* SExtus† mod⁹ legitimãdi (& hîc pendent leges, qa hic ſolus eſt in vſu cum primo) eſt per reſcriptum principis, puta quando pater deficiente legitima ꝑſona offert preces principi, petẽdo filios ſuos reſtitui naturæ, & antiquæ ingenuitati, & iuri legitimo, & eũ fieri legitimũ: & princeps eos admittat, ſecundũ Ang. in d. cõſ. ad hãc aũt nõ venitur extãtibus legitimis, niſi dicatur nõ obſtãte lege: nec etiam niſi cũ muliere poſſit cõtrahi matrimoniũ, aut ſi pater honeſtè, quia nõ poſſit, quia viuit fortè meretricio more: oportet autẽ tali legitimationi filios conſentire à principio, vel ex poſt facto. d. ti. quib. mo. na. effi. ſui. §. illud tamen. & §. generaliter. quinimo dicit Ang. ibi, forſitan ſufficit non contradicere expreſsè. allegat pro hoc gl. in tit. quib. mo. na. effi. legi. colla. vj. in §. licet igitur.

ET nota ℔ nõ impeditur ratificatio legitimationis etiã ſi fiat poſt mortẽ eius de cuius facto agitur, vt dicit Alex. in cõſ. ſuo cxxxix. inci. elegãter fuit conſultũ. in vlt. col. in j. vol. Aduerte tamen ad hoc ℔ hîc antè dictum eſt, ℔ ſufficit ℔ filius non contradicat.

COntrariũ tenet Lud. Ro. in ſing. ſuo 594. incip. tu ſcis ℔ ego dixi. & faciũt quæ dicit ipſe Lu. Ro. in l. quæ dotis. ff. ſol. ma. in xxij. col. vbi dicitur,† ℔ licet certo reſpectu legitimatio ſit damnoſa filio, quia perdit libertatẽ, & nõ eſt ampli⁹ ſui iuris, tamẽ attẽta vtilitate quę reſultat ex recuperatione iuris naturalium, præſumitur potius conſentire, quã diſſentire. Et allegat Lu. Ro. in ſing. ſuo ſupradicto gl. in l. in adoptionibus. in verb. nõ cõtradicendo. ff. de adopt. quã dicit eſſe ſingularẽ ad hoc. Do. tñ Iaſ. præceptor meus in l. ij. §. voluntatem. in j. col. ff. ſo. ma. dicit ℔ ſibi videtur ℔ illa gl. dicat cõtrariũ. ꝑ opinione Lu. Ro. faciunt quæ dicit Bar. in l. fi. C. de emã. lib. vbi dicit, ℔ filius infans põt legitimari. De qua q. an ſit verũ vide Iaſ. in l. poſthumo. in j. col. C. de bon. poſ. cõtra tab. & in l. cã quã. in v. col. C. de fideicom. Ange. de Aret. in prin. inſti. de legi. pa. tutel. Barb. in conſ. xxxiiij. per totum in ij. vol. vbi pluſquam ampliſſimè diſputauit hanc materiam. & dicit ibi dom. Barb. in iij. vol. quòd quatuor requiruntur in legitimatione quæ fit per reſcriptum.

19 *Legitimatio dãmoſa filio.*

AQuo† autẽ debet hęc legitimatio impetrari? tex. eſt in §. ſi quis ſane non habens filio. in auth. qui. mo. nat. effi. leg. qui dicit, debet ab imperatore impetrari precibus eidẽ per patrẽ oblatis. & facit, quia eſt reſtitutio nataliũ, quæ debet ab imperatore impetrari. l. j. C. de nat. reſti. † ſicut enim imperator reſtituere nõ põt natalibus, ita etiam famæ. l. j. §. de qua. ff. de poſtu. Notat Inno. in c. cũ te. de re iudi. Ita etiã creare tabelliones, vt c. cũ P. tabellio. per Inn. & alios, extra, de fide inſtrumẽto. Ita Barb. in cõſi. xxxiij. in xxv. col. in ij. volu. ¶ Et aduerte ad id qđ dixi, precibus per patrem oblatis, videtur ℔ pater debet preces principi offerre. & videtur facere tex. in §. illud tamen in verſic. ſit igitur licentia. in auth. quib. mo. na. effi. ſui. colla. vij. vbi Bar. & Sal. in auth. itẽ ſi quis. C. de natu. libe. & Alex. in l. Gallus. §. & quid ſi tantùm. in vlt. col. ff. de lib. & poſthu. dixi hîc antè ℔ ſufficit in talibus ratificatio. ¶ Sed aduerte, quia hic paſſus eſt vtilis, ℔ impetratio & conceſſio legitimationis valet & tenet, dũmodo pater & filius conſentiãt, vel ante impetrationẽ, vel tẽpore impetrationis, vel poſt: quia in materia legitimationis ſufficit ratũ habere. Et legitimatio poteſt ratificari, iuribus hîc antè allegatis, per tex. maximè in d. §. generaliter. vbi Iac. de Beluſo, in auth. qb. mo. na. effi. ſui. col. vij. Idẽ tenet Rozillus in tractatu legitimationũ, in ſecundo libello, ſub rubrica de cauſa materiali vel ſubiectiua. verſ. vlterius quæro an abſentes vel ignorantes poſſint peti à principe legitimari. & ſub rubrica de cauſa formali, verſ. vlterius vidi dubitari. vbi concludit ſufficere ℔ conſtet de voluntate patris. per tex. in d. §. generaliter. & per text. in §. ſi quis igitur ex qualibet. eod. ti. ibi, vt vel ſi nõ pater offer. idem tenet Pau. de Caſt. ſecũdum antiquam impreſſionẽ in conſ. 224. inci. Dicendũ eſt. idẽ tenet Ang. in conſi. lxix. inc. Arbiter & arbitrator. Idem Ang. in d. conſ. xvij. Bar. & alij in d. l. Gallus. §. & ſi forſitan. ff. de liberis & poſth. Anto. in d. c. per venerabilem. in xxix. col.

20 *Impetratio ab quo fienda.*

22 *Anna Fr. dota poſſit legitimare.*

NVnquid aũt† res Frãciæ poſſit legitimare? dic ℔ ſic, quia vt dicit And. de Iſernia in c. j. in tit. de vaſallo decrepitæ ætatis. † ℔ rex in regno ſuo tantam habet poteſtatem vel maiorẽ quàm imperator in imperio, cùm imperator non tranſmittat imperium ad hæredem, ſed Rex regnum ſuũ. c. licet. extrà, de voto. ira dicit And. de Iſernia in d. c. j. in fi. ibi, excepto imperatore vel Rege. Et dicit Bald. ſingulariter in titulo de prohibita feud. alie. per Feder. in vlti. colum. quod rex Frãciæ eſt tanquam ſtella matutina in medio nebulæ meridionalis eminentis, & qui quo ad ſubditos ſuos eſt tanquam quidam corporalis Deus, & eſt lex animata in regno ſuo. Bal. in l. hoc amplius. verſic. quæro an filij Regis. C. de fideicommiſſis.

23 *Frãcia Regis laudes.*

ADDITIO. De laude, excellentia, & honore regum, dixi amplè in Catalogo gloriæ mundi, in quinta parte, & ibi de laude Regis Francię in xxx. & xxxj. conſiderationibus. ¶ Aduerte,† quia rex ſeu princeps eſt in terris ſicut Deus eſt in cælo. in auth. de inſtru. cautela. in princ. & in auth. conſtit. quæ de dign. §. illud. quos tex. allegat Luc. de Pen. in l. contra publicam. in v. col. de re militari. lib. xij. C.

24 *Princeps Deus in terris.*

ET dicit Bal. in l. exemplo. C. de proba.† quòd Rex in regno ſuo dicitur imperator regni, qui poteſt per ſe iudicare, & ſcripturã ſuo ſigillo ad probandum roborare, cũ habeat ſupremam iuriſdictionem in ſuo regno. & ita tenet Franci. Curt. in conſil. ſuo xlix. in xxxiij.

25 *Rex dicitur Imperator regni.*

BIU Cujas

xxxiij.& xxxiiij.col.ibi,nonò ostenditur.& tenet & sequitur Anto. Corsetus in apostillis ad Pan.in cap.quæ in ecclesiarũ in ij.col.in apostilla quæ incipit,ciuitas non recognoscens superiorẽ.extrà,de const. maximè cùm in tẽporalibus non recognoscat superiorẽ. c.per venerabilẽ.extrà,qui filij sint legitimi.gl.pragmaticæ sanctionis,in proœmio,in j.& ij.gl.ex quo ergo nõ recognoscit superiorẽ,potest exercere ea quæ sunt imperij.ita Alex.in consi.ij. in iiij.col.in j.vol.quod est repetitum in consi.lxxxviij.in ij.vol.& faciunt quæ dicit Fel.in d.c.quæ in ecclesiarum.in xij. col.extrà, de constitutio. ¶Faciunt ad prædicta quæ notanter dicit Oldra.in cõsi.suo lxix. inci. cõsueuit dubitari. vbi disputat nunquid oẽs reges sunt subiecti imperatori.& ibi vide quomodo reges de iure antiquo& nouo sunt approbati ante imperatorẽ. Et ꝙ rex eandem habeat potestatẽ in regno suo,& maiorẽ q̃ habeat imperator in imperio, tenet Cardi. Alex.in c. j.quæ sunt regalia. in vsibus feudorum & dicit Soci. in consi.suo lxvij. in j.col.in consi. suo.clxv. in ij. col. ꝙ quilibet rex in suo regno est monarcha,& tantã aut maiorẽ potestatẽ habet in suo regno, quãtam imperator in imperio suo. maximè istud est dicẽdũ de rege nostro Frãcorũ, qui inter cæteros est excellentissimus.c.excellentissimus.xj.q.iij.& etiã glorioſissimus dicitur.c.hęc quippe.iij.q.vj.& etiã quilibet illustris.c.nouit.extrà,de iudi.& c.nouit.extra,de appel.Ita dicit Alu.in c. j. in vj. col. in tit.quis dicatur dux,marchio. ¶Et ad propositũ,ꝙ rex possit legitimare, faciunt quę dixit Alexã.in cõs.suo lxvj.in prin.in j.vol. qđ est repetitum in cõsi. suo cxcv.in ij.vol.& dicit do.Alex.in cõsi. j. in vij. co. in v.vo.† ꝙ reges duces,& alij principes qui sunt perpetui,habent iura imperij, ita quòd possunt derogare cum clausula non obstãte.quod not.quia dicit Bal. in consi.suo ccxviij.in iij.parte,in cõsiliis nouiter impressis,quòd amplius de persona quidem Regis Frãcoru nil aliud dici potest,quàm quod dicitur de polo antartico, & dicit quòd super omnes reges Christianorum obtinet coronam libertatis & glorię:&ibi, & in cons. præcedenti disputat ab iniusta sententia Regis Francorum possit supplicari ad papam.

26

27 Duces an possint legitimare.

QVid autem† de ducibus,an in suo ducatu possint legitimare?Plures doctores tenuerũt ꝙ sic,&cõsuluerũt de duce Mediolani,vt per Fel.in c.quæ in ecclesiarũ.in xij.co.extrà,de cõsti.per Alex.in consi.ij.in iiij.col.in j.vol.per Barb.in cons. xxxiiij. in xxv.col.ij. vol.per Frã.de Aret.in cõs.suo xlviij. in xxxiij. col.supra alle.idẽ Alex. in cõs.xv.in ij. col.in v. vol. ẽt cõsuluit.Et ita per plura cõsuluit Paulus de Cast. in consi. suo cxcvj.in cõsiliis nouis,in impressione noua,quod incipit,super primo dubio. ¶Hæc quæstio fuit aliàs in parlamẽto Burgundiæ,nunquid dux Burgũdię potuit legitimare filiã naturalẽ nobilis &potẽtis viri domini de Coluches.& plures itali cõsuluerũt,& ex aliquib.cõsilia vidi.Nihil aliud dico,cùm scio ea in breui fore in lucẽ,& dicã latius in fine huiꝰ tit.in cõs.ver. & primò videndum.Tamen ꝙ dux aut alius princeps recognoscens aliquẽ in superiorẽ, puta dux Burgundiæ qui regẽ Franciæ recognoscebat in superiorem, nõ potuit legitimare cõtra dispositionẽ iuris communis,quæ est lex sui superioris,cùm inferior non possit præiudicare legi sui superioris, & sic cõtra §. naturales.si de feudo fuer.cõtr. nõ potuit legitimare.Pau.de Ca.in cõs.196.in iij.co.in nouis cõsiliis, in impressione noua. ¶Et istud est clarũ,† ꝙ legitimatio est de reseruatis supremo principi, secũdũ Ant. & oẽs in c.per venerabilẽ,extrà, q̃ filij sint legi. Albe. de ros. in l. imperium.in x.col.ff.de iurisdi.om.iud. & cano. in ca.cũ P.tabellio.extrà,de fide instr.&in generali cõcessione ducatus & comitatus non transeunt specialiter reseruata principi.sed requiritur specialis concessio.l. j. in prin. ff. de off. eius cui mandata est iurisd.Bal. & doct. per tex.ibi,in proposito in c.qđ translationẽ,extrà,de offi.dele.Pau.de Ca.in consi.ccxxv. inci. super primo dubio. in j.col.& probat tex.cum gl. in §.fi.in auth.q. mo.nat.effi. sui. coll. vij. sed nõ est aliquis princeps q̃ sit supremus in tota Gallia nisi Christianissimus Rex, qui in tẽporalibus superiorẽ nõ recognoscit.c. per venerabilem,qui filij sint legi.& est imperator in suo regno,ideo leges vt imperator tollere põt,&contra eas dispensare,cùm habeat iura imperij.sed in his quæ tãgunt commodu aut incommodũ ducis Burgũdiæ,puta vt in §.huius tituli, scilicet ꝙ bastardo succedatur cõtra d.§.quia est tantùm præiudicium ipsius, & hoc credo verum.Nõ est opus nunc istud disputare: cùm Christianissimus rex Franciæ sit dux Burgundiæ. Dixi antè de eo,vide. ¶Credo ego ꝙ dux Burgundiæ tãquam dux assumpsit sibi hanc potestatem in ducatu de facto,& quia legitimabat in comitatu Burgũdię,in quo non recognoscit superiorẽ, visum erat multis ꝙ etiã poterat in ducatu,& à fortiori,sed errabant,quia in ducatu recognoscebat superiorem, scilicet Regem Franciæ,& in comitatu non recognoscit superiorem. Sed dubium esset nunc an legitimatio facta in comitatu de persona ibi subiecta trahat effectum suum ad bona existentia in ducatu: dixi alibi, & quia non est præsentis speculationis, non insisto.

DVbium aliud erat in dicta causa, videlicet nunquid legitimatio poterat reiterari, eo quòd dux Burgundiæ legitimauerat,& post eum rex Frãciæ,tanquam superior,an saltem si non valuit legitimatio ducis,potuit valere legitimatio Regis Frãciæ.de hac materia satis ample fuit disputatum per doctores consulentes in illa materia,& plene ponit Francis. Curt. in consi.suo lxxxij. inci. super memorata facti narratione.in xj.xij.xiij.col.vbi ample disputat materiã. Non insisto.Paulus de Cast.in consi.suo ccxxvij.incip. viso testamento.circa fi.quem Decius in regula, quoties. ff.de reg.iur.allegat, & dicit quòd quis potest se tueri ex pluribus legitimationibus. Et aduerte quod actus reiterabiles & non reiterabiles ponit Lucas de penna in l.j.col.iij.C.de consulibus,& non spargendis ab his pecuniis.lib.xij.

ET facta fuerũt hæc dubia,eo, ꝙ dicta filia sic legitimata volebat succedere in feudis, cõtra §. naturales.si de feudo fuerit cõtrouersia inter do. & agnat.

28 Legitimatio reseruata supremo principi.

QVomodo† autem tales sic legitimati succedant? dic ꝙ in nullo à veris legitimis differunt.text.est in §.illud.§.sit igitur licentia.in auth. q. mo.nat. effi. leg.col.vj. Omnibus ergo descendẽtibus ex latere ad nascuntur,& omnibus illis actiue & passiuè efficiuntur legitimi successores,vt tenet Ang. in d. cons. xvij. Vide Bal.in l.si te parens.C.de suis & leg.& plene dicam infrà in consilio posito in fine huius tit.Non possunt tamen habere ex testamento vel aliàs plus quàm vni filiorum fuerit datum,qui minus habuit.§.&quoniam.in auth.quib.mo.natura. effi.sui. col.vij.Bal.in consi.suo ccvj.in iij.parte. do. meus Ias. in l. vnica. in xj.& xij.col.C.quãdo non pet.partes.& licet dicatur ꝙ legitimati non differant à veris legitimis. Franciscus Curtius in consi.lxxiij.in xv.col.ponit multas differẽtias.Adde aliã,† ꝙ licet legitimat' nõ debeat amplius appellari bastard': vt vult Bar. & est de mẽte gl. in l.imperialis.C.de nup.tũ est minus dign' legitimo

29 Legitimatio reseruata supremo principi nõ differt à veris legitimatis.

30

BIU Cujas

Ita Bal.in c.per tuas.extrà, de maiori. & obedien.

QVid autem debeat exprimere petens legitimari, ponit ampliſſimè Cardi. Alex. in c. per venerabilem.in §.℣ verò.in x. xj.cum ſeq.col.extrà, qui filij ſint legitimi.& quę ſpecies illegitimitatis debeat exprimi,ponit Feli.in c.poſtulaſti.in iiij. col.extrà,de reſcript.Dicit tamen Iaſ.in l.præſcriptione.in pe.col.C. ſi contra ius vel vtilitatem publicã.℣ petens ſe legitimari tanquã natum ex ſoluto & ſoluta,cùm natus ſit ex adulterino cõplexu,non vitiatur per hoc legitimatio.vbi allegat Angelum iſtud tenentem.

3 ANnautem † habens poteſtatem legitimandi ſpurium,poſſit legitimare ſpurium & inceſtuoſum? do. meus.Iaſ.poſt alios in l.ij. in iij. iiij.& v.col. ff. de verb.obl.Feli.in ca.at ſi clerici. §. de adulteriis in iiij. col.extrà,de iudiciis.& ponit Iaſ.in d.l.ij.in v. col. an comes Palatinus habens poteſtatem legitimandi ſpurios,poſſit legitimare ſpurias, allegans Signorolu de homodeis in conſi. ſuo clxxxvj. qui conſuluit per ſex fundamenta ℣non.Idẽ do.meus in l. Gallus.in xj.co. ff.de libe. & poſthu. & in l. ſi quis id quod.in ij.colũ. ff.de iur.om.iudi. ¶De legitimato autẽ a comite,probatur per Alex. in conſi.lxxvij.in v. col.in j. vol.& in conſi.xciiij. in iij. col.in j. vol. ¶Dominus meus Iaſ. poſt Alex.& alios ponit plura circa materiam legitimationis,in l.Gallus.§. & quid ſi tantùm. ff. de lib.& poſth.vbi tria principaliter examinat.

PRimum videlicet nunquid legitimatio trahatur retrò,vbi plenè per eum. & per eundem in l. ij.in v.col.ff.de vulg.& pup.

SEcundum,an legitimati auferant hęreditatem venientibus ab inteſto. Vide quæ dicit Barba.conſi. xxvij.in xxj.col. & xxvij.in j.vol.

TErtium,an in legitimatione naturaliũ requiritur citatio aliorũ legitimorum & agnatorũ. de quo etiã per eundẽ in l.publicati.in fi.C.de teſt.vide Fran. de Cur.in cõſ.ſuo lxv. in xv.col. vbi plenè diſtinguit. & faciunt quæ dicit in conſi.xvj.in ij.col.& in conſil. xvij.& in conſi. lxxiij. in xxx. col. vbi dicit, ℣ in vita patris non eſt neceſſaria citatio agnatorum.

NVnquid autem poſsit legitimari ℣s pro parte,& pro parte nõ,vide Barb.in cõſi.j. in xxxvij.co.in j.vol.& vide do.meum in l.j.in xij.co.verſi.pro hac eadem parte.C.de iure emphy. & in l. pactum.in ij.col. C.de colla.& Alex.in conſi. xxv.inci. Circa primum. in iij.col.in j.vol.vbi dicit ℣ poteſt legitimari filius ℣ in nihilo ſuccedat, vel in hoc ℣ placuerit patri,licet contrarium videtur tenere Feli.in ca. poſtulaſti.in xj. col.extrà.de reſcriptis.

CVm caſus euenerit tibi ad impugnandum legitimationem,vide quæ dicit pleniſſimè Fran. Cur. conſi. ſuo lxxiij. vbi ponit decẽ quæ poſſunt opponi cõtra legitimationẽ,quæ ſunt multũ notãda. ¶† in tota Gallia videtur vnũ eſſe quod eſt in obſeruantia, ℣ etiã legitimati per principẽ non ſolent ſuccedere. ſed videtur ℣ legitimatio eis tantũ prodeſſe debeat quo ad iura principis,ſcilicet ne princeps eidem ſuccedat. Et maximè in Burgũdia, vbi viſæ fuerũt prædictæ legitimationes habere tãtùm effectũ vt operẽtur cõtra ius principis,de quo in iſto titulo,& nõ aliàs.Cogita.

32. Legitimatio quid ſit in Gallia.

IN TEXTV IBI,

De pere & de mere.

QVid econtrà,an ſicut filius ſpurius non ſuccedit patri,ita etiam pater ſpurij eidem non ſuccedit ſiue ex teſtamento ſiue ab inteſtato ? Azo in titu.de hæred.inſtit.dicit ℣ ſicut pater filio ſpurio relinquere non poteſt,ſic nec econuerſo ſpurius patri cùm indignior ſit filio.&ita ẽt dicit C.de legitimis hęredib⁹. quem ſequitur Bar.in l.fi.ff.de his quibus vt indi. laſ. in §.pœnales,in xij.col.inſtit. de actio. Gul. Bened. in ſua repet.c.Raynut.in verb. & vxorem nomine Adelaſium.nu.133.in v.deciſ. de teſtamentis.

§. QVARTO.

SI vn baſtard forfaict corps & biens par crime par luy commis ,ſes biens ſont au ſeigneur haut iuſticier,ſoubz lequel ils ſont aſſis.

SIcut ergo domino habẽti altam iuſtitiam applicantur bona delinquentis,quæ confiſcari debẽt quãdo eſt legitimus & naturalis qui delinquit,ita etiam quãdo eſt naturalis tantùm ſeu baſtardus. Maior tamen eſſet ratio ℣ hæc bona baſtardi confiſcata fiſco , hoc eſt regi & principi ſupremo applicarentur,quia etiam ſi non delinquat,iã in illis ſuccedere debet,vt in hoc tit.§. j. & etiam de iure confiſcationes ad principẽ ſpectare debent,vt dixi ſuprà,*des confiſcations.*§.j.ibi,*& appartient la confiſcation.* & ideo cùm ſpecialia circa idem concurrant,deberẽt potiùs hæc bona applicari principi quàm baroni habenti altam iuſtitiam.

FVi interrogatus ſemel de quodam caſu multũ notabili. Aliquis cõmiſit crimen læſæ maieſtatis,ob quod fuit condemnatus ad mortem,& bona eius cõfiſcata:quæritur nunquid debeant applicari domino habenti altam iuſtitiã, an verò ſupremo principi, in perſonam cuius cõmiſit crimẽ læſæ maieſtatis , vel ſi bona eius ſint feudalia , an ad dominum feudi redire debeãt,an ad fiſcũ?Spe.in tit.de feudis.§.quoniã.verſ. xl.quæritur,ecce.P.tenẽs.vbiponit plures opiniones, ſed quia caſus eſt in facto,ex quo conſului, non decido,& etiam hunc caſum decidit Guido papa in quæſtio ſua cccxlj.quã allegaui ſuprà in tit. *des confiſcatiõs* §.j.ibi,*& appartient la confiſcation.* Audiui ℣ aliàs fuit iudicatum ℣ talia bona debent applicari principi in cuius perſonã delictum fuit commiſſum.&vide Henricum Bohic in c.in quibuſdam,extrà de priuileg. *Caſus.*

ADDITIO. Quantum tamen ad feuda videtur ℣ domino feudi debent applicari,vt tenet Matt.de affl. in conſti.regni Siciliæ,quæ incipit,ſi quando contingit.in v.not. in iij.lib.ſed quicquid ſit,crederem idem in feudis apud nos,cùm ſint redacta ad inſtar patrimoniorum,vt ſuprà dixi, & cõprobaui in pluribus,in ti. *des fiedz.*§.incip.*en choſes feodales.*

DE bonis verò preſbyteri delinquẽtis , cui debeãt confiſcari,vide gl.& doc.in c.quia diuerſitatem. in verbo,præter.extrà,de conceſ.præben.

PEr iſtum §. ſatis denotatur ℣ bona baſtardi eius vita comite per ipſum baſtardum poſſunt per quancunque ſpeciem alienationis alienari, etiam inuito principe. Nunquid autem de his poſſit teſtari, dixi infrà in §.finali.

§. QVINTO.

QVand le preſtre baſtard va de vie à treſpas, mondict ſeigneur le Duc prend les heritages dudict preſtre baſtard, & au regard des biens meubles ils ſont,

BIU Cujas

& demeurẽt à leurs prelats ou ordinaires, qui les ont accoustumé d'auoir.

VOmodo succedatur presbytero legitimo, non hîc insisto, quia plenè examinauit do. Nicolaus de Vbaldis in tractatu successionum ab intestato clericorum regulariũ & secularium, ibi, finita tantùm successione, ibi, secundũ mẽbrum fuit, quomodo succedatur ipsis clericis, vbi plenè distinguit vsque ad finem sui tractatus.

AD quem autem spectat probare an defectus sit presbyter, vel nõ, cùm disputatur de eius successione, vide ex iis quæ dicit idem do. Nicolaus in tra. suo successionum ab intestato, in fin. vbi dicit ℣ si per curiam secularẽ negetur defunctum fuisse clericũ, debet plenè probari presbyteratus, nec sufficit probare ipsum fuisse in possessione presbyteratus.

NVnquid autem ista consuetudo seu statutum sit contra libertatẽ ecclesiasticã? videtur ℣ sic, per tex. in c. nouerit. & in c. graue. extrà, de sentẽ. excõ. nã ex quo tales bastardi sunt clerici & presbyteri, sicut sunt exẽpti à iurisdictiõe tẽporali, ista statuta principis eos non ligãt, vt ibi: ita etiã nec eorũ bona, cũ cleri ci in eorũ bonis sint etiã priuilegiati. † & bona clerico

1 Bona clericorũ gaudens priuilegiis ecclesiarum.

tũ gaudeãt priuilegio ecclesiarũ, vt dicit gl. in c. ex literis. extrà, de pig. & cõtra hãc consuetudinẽ ex tex. in cap. sancto. extrà, de succes. ab intestato. dic tñ ℣ istud nõ est vniuersaliter verũ, prout dicit Pan. in c. si diligẽti. circa finẽ, de præscr. vbi dicit post Ant. de Butrio ℣ nisi sit iure expressum, vel subsit omnino cadẽ ratio, non gaudebut bona clericorũ eodẽ priuilegio, eũ bonis ecclesiarũ. hoc etiã tenet Pan. in c. j. de pignoribus. plenè per Feli. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. extrà, de cõsti. Et aduerte qa vt dicit idẽ Feli. in d. c. in xxvij. col. ibi, secũd' casus. saluãs opinionẽ Bar. † quãdo statutũ seu cõsuetudo est promiscuè inducta tã per clericos quàm per laicos, ligat etiã clericos, nec dicitur cõtra libertatẽ ecclesiasticã, vt tenet Bal. in c. cùm venissent. in pe. col. extrà, de eo qui mittitur in possessiõ nẽ causa rei seruãdæ. istud idẽ tenet Alex. in consi. suo xcvij. in vlt. col. in j. vol. ¶ Ex quo dixi ℣ cũ hæ nostræ cõsuetudines sint factæ & approbatę per viros ecclesiasticos, cùm tres status patriæ fuerint ad hoc cõgregati, quòd consuetudo nostra suprà posita in titu. *Des droicts & appartenan.* §. *Le mari & la femme.* in eo quod disponit in iuramento valet. & idẽ dicendũ est de hac consuetudine. Fran. de Are. ponit aliqualẽ doctrinam in c. qđ clericis in iij. & iiij. col. extrà de foro comp. quando scilicet statuta laicorũ ligent clericos. & ponit Feli. in d. c. ecclesia. dicit etiã Fran. Curti. in consi.

2 Nota.

3 suo xxvij. in xj. col. † ℣ clericus in patrimonialibus cẽsetur vt laicus. cogita tamen quia hæc consuetudo videtur cõtra tex. in l. si quis presbyter. C. de episc. & cleri. ¶ Dicerẽ quòd ex quo hæc bona sunt bastardo, qui ex quo est presbyter etiam erat bastardus quo tẽpore iam erant affectata principi, ℣ per presbyteratũ superuenientẽ princeps non debet perdere ius suum qđ antea habebat in bastardũ, vt tenet Are. in d. c. qđ clericis, in fin. & hoc satis voluit intelligere Bal. in c. cùm venissent. in pe. co. ext. de eo qui mittitur in pos. causa rei seruandæ. vbi dicit, ℣ valet consuetudo seu statutũ regis Franciæ, seu ordinatio super bonis clericorum in forma: eo ℣ omnes res in Francia sunt de territorio Regis Franciæ: & ideo dicit ℣ in actionib' realibus etiã inter clericos iudicatur in francia secũdum constitutionem Regis. & dicit ℣ hoc etiã est ius commune: quia de hoc dicit esse tex. in d. c. cùm venissent. vbi iudicatur inter clericos secundum consuetudinem populi, quã summus põtifex approbat. & istud tenet Guido papa in quæstio. sua lxxix. per alia iura. Bal. in d. l. si quis presbyter. in j. col. C. de epi. & cleri. qui dicit, pone † ℣ sacerdos aliquis habebat filiũ spu- 4
rium, & relinquat ille sacerdos fratri cũ cautione secreta de restituendo tali spurio presbyteri, & si non capaci, cùm non hæc hæreditas debeat auferri ab eo tãquam indigno, cui debeat applicari, an fisco ecclesiæ, an fisco principis secularis? Bal. ibi concludit ℣ fisco principis secularis: quia bona auferuntur de manu hę redis qui est laicus, & cui erat ius quæsitũ, ideo applicari debẽt fisco principis secularis. Dicerẽ etiam ℣ ex quo hæc consuetudo disponit de iure quærẽdo, & nõ dum ecclesię quęsitũ, ℣ princeps secularis potuit disponere. arg. eorũ quæ dicit Hyp. de Marsi. in sing. suo cxciij. incip. magna est differẽtia. vbi dicit, † licet laici 5
non possint statuere super iure quęsito ecclesiæ. tamẽ possunt statuere super iure quærendo. Et nota istud ad multa, & dixi suprà, ti. *des droicts & appartenances à gens mariez.* §. vij. in glo. *supposé.* vers. ad illud tamen.

IN TEXTV IBI, Prend les heritages.

EX hoc dubitari posset an hoc sit verum etiam si moriatur testamento condito: † & sic quæro an 1 An presbyter bastardus testari possit? & videt dicendũ ℣ non, quia textus nostræ consuetudinis loquitur indistinctè nõ facta mẽtione si decesserit ab intestato, vel testamẽto condito, ergo videtur ℣ etiam indistinctè debet intelligi, cùm vbi lex nõ distinguit, nec nos distinguere debem'. l. de prætio. ff. de publi. in rẽ actio.

bastardus possit testari.

ITem etiã princeps succedit bastardo, vt dixit tex. in §. j. huius tituli, quòd verbum simpliciter prolatum intelligitur tã ex testamẽto quã ab intestato, dixi in §. j. in gl. fi. suprà, tit. præcedenti: ergo generaliter debet intelligi. Soci. consi. cl. in xx. col.

CONtrariũ tamẽ videtur dicẽdũ. & hoc sic probatur: nã edictũ de testamentis est ꝓhibitoriũ, ita ℣ qlibet põt testari q nõ reperitur ꝓhibitus, vt patet C. de test. & q test. fa. pos. & Host. eo. tit. per totũ: & idem cùm nõ reperiatur prohibitus testari, videtur ei permissum ℣ testari possit. facit l. ab ea parte. ff. de prob. & ℣ sit edictũ ꝓhibitorium tenet Philip. Frãc' in rub. de testa. in vj. & in repe. c. si pater. in ij. col. ibi, circa tertium principale. vbi enumerat oẽs, & latè disputat materias illorũ q nõ possunt testari. & ista est generalis cõsuetudo in tota Frãcia, ꝓ qua fuit latũ arrestũ in parlamẽto Parisiẽsi cõtra procuratorẽ regiũ ꝓ quodã Luca de Mailleno anno M. cccxxvij. Et ideo cum nõ reperitur ꝓhibitũ expressè per cõsuetudinẽ nostrã, nõ dicetur ℣ ꝑ hæc verba ita generalia reperiatur ꝓhibitus testari: imò ẽt statutũ hoc ꝓhibẽs expresè nõ valet, imò esset iniquũ. Pau. de Ca. & alij in l. ex facto. in prin. ff. de vul. & pup. Alex. in cõs. clv. incip. visis & accuratè. in vlt. col. in ij. vol. Ias. in l. non idcirco. in j. col. C. de codici. & ideo si non possit expresse dispoui, ℣ nõ possit testari, multo minus sumetur ex interpretatione super prædictis verbis, cùm statuta debeãt ita intelligi & interpretari, ℣ non sequat' absurdũ. l. scire oportet. §. illud. ff. de excu. tut. Ias. in l. properandũ. §. sinautẽ alterutra. C. de iudi. & dicit Felinus in ca. cognoscẽtes. in vj. col. extrà, de cõsti. quòd verba generalia ita debẽt intelligi, ne sequatur absurdũ, sed absurdũ esset ita interpretari istud statutum vt dictũ est, igitur. eo etiã quia quod nõ potest fieri in specie, nõ potest fieri in genere. facit tex. in c. tua. de decimis. & in l. oblig.

BIU Cujas

l. obligatione generali.ff.de pig. pro qua regula plura allegaui in tractatu meo de maledictione creaturarum irrationabilium.in quarto præſuppoſito principali.ibi, contrà,imò teneo. ſed ſic eſt ꝙ per ſtatutum nõ poſſit in ſpecie determinari,ꝙ baſtardus teſtari nõ poſſit ſi ſit ſanæ mentis,vt dictum eſt,& ideo etiã non fiet ꝓ prædicta verba in textu noſtro poſita, licet ſint indiſtinctè prolata,interpretatio,ꝙ per hoc ſit ꝓhibitus teſtari,& ſic ꝙ princeps capiat bona qua reliquit alicui per ſuum teſtamentum.

Succedo verbum. ITem & ad id quod dicitur, ꝙ verbum, ſuccedit,eſt verbum generale comprehendens tam ex teſtamẽto quã ab inteſtato, contrarium tenet Soci. in conſil. ſuo lxxx.in ix. col. vbi videtur tenere ꝙ ſolùm cõprehendit ab inteſtato, hoc probando ex rubro & nigro. C.cõmunia de ſucceſ. vbi verbum,ſucceſſio,comprehẽdit ſolùm cauſam ab inteſtato,ergo fortius ſi ſtatutum hoc exprimat, nõ continetur cauſa teſtati. per id qđ legitur & notat in l. iij.§. de illo.ff.ꝓ ſocio. vbi qñ fit mẽtio ſucceſſiõis, intelligit de hereditate ꝓueniẽte ab inteſtato,&non de ea quę ꝓuenit ex teſtamẽto.

ITem & facit,quia in vtroque §.dicitur,quando baſtardus decedit ſimpliciter,quod verbum, decedit, ſimpliciter prolatum intelligitur ab inteſtato,vt probatur in l.in delictis.§.ſi extraneus.ff. de noxa. quem ad hoc allegat Soci.in dicto conſi.xxx.in ix.col.

ITem ad dictũ Soci.in conſil.cl. in xx.col. quod etiã dicit in conſ. ſuo cclxxvj. in vj. col. reſpondendum eſt vt per eundem Soci.in conſi.ſuo xxx.in x. col. ibi, decimoquintò.ꝙ ex quo eſt verbũ generale, quod ciuiliter eſt intelligendum.l.ſi cui.ff.de ſeruit. l. pen.ff. ad exhi.& vt minus corrigat ius cõmune, quod fieret vt dictũ eſt hîc antè: igitur. & prædicta ſcripſi in caſu meo proprio cùm fuit mihi oppoſitũ ꝙ quondã auunculus meus cui ſucceſſeram,eſſet baſtardus, quod nõ erat verũ,imò probaui ipſum eſſe legitimũ. Vide Boerium in conſue.ſeptenæ Biturice.tit.de teſt.§. vltimo.

IN TEXTV IBI,

Et au regard des biens meubles.

ADuerte,quia penes prælatum mortuo presbytero,vel penes eccleſiam mortuo prælato transfertur ciuilis poſſeſſio,& ſic habet locum. §. j. ſuprà *des ſucceſſions*.ita tenet Bal.in auth.licentiam,in ij. col.C. de epiſ.& cle. ¶ Sed iuxta prædicta quæritur de caſu multum notabili qui euenit de facto, de quo conſului vt hîc pòſt patet.

Propoſitio caſus. FActum tale eſt.Reuerendiſſimus quondam pater dominus Ioãnes Rolin,Cardinalis presbyter tituli ſancti Stephani in Cælio mõte, epiſcopus Heduen. habuit ex Anna de Goix,tunc ſoluta, ex nephario & inceſtuoſo coitu duos ſpurios, Petrum ſcilicet & Sebaſtianum Rolin.Qui quidem Petrus fuit presbyter, prior de Borro regulari,& Archidiaconus Heduẽ. ꝓtonotarius ſanctæ ſedis apoſtolicæ:& ad ſui ſupplicationem anno domini milleſimo quadringẽteſimo ſexageſimo quarto,per Philippum tunc ducem Burgũ dię legitimatus.Cuius legitimationis tenor ſequitur.

Copia legitimatiõis. PHilippe par la grace de Dieu Duc de Bourgongne,de Lothier, de Brabant, & de Lembourg, Comte de Flandres,d'Artoys, de Bourgongne, Palatin de Haynault,de Hollande, de Zelande, & de Namur,Marquis du ſainct Empire, Seigneur de Frize,de Salins,& de Malines.

¶ *Scauoir faiſons à tous preſens & aduenir, que l'humble ſupplication de Pierre Rolin protonotaire du ſainct ſiege apoſtolique fils illegitime de meßire Iean Rolin, Cardinal & Eueſque d'Autum,engendré au corps de damoyſelle Anne de Goix,non mariee. Lequel Pierre eſt un ieune fils bien moriginé,de bonne vie & conuerſation, & à grand' uolonté de bien faire, & apprendre ſcience & de demeurer ſoubz nous,s'il nous plaiſt iceluy legitimer, & ſur ledict default de ſa natiuité impartir noſtre grace. Nous, attendu les choſes deſſuſdictes, de grace ſpeciale & certaine ſcience auons ledict Pierre Rolin ſuppliant legitimé & legitimons, & ledict defaut de ſa natiuité aboliſſons,& effacons par ces preſentes & luy auons ottroyé & ottroyons de noſtre dicte grace qu'il puiſſe comme perſonne legitime ſucceder, & uenir à toutes ſucceßions quelconques, tant directes que collaterales, qui luy competent & competeront,& pourront competer & appartenir cy apres, & retenir pour luy, ſes hoirs & ſucceſſeurs à touſiours,tous les biens qui luy aduiendront deſdictes ſucceßions ou autrement,qu'il a acquis & acquerra. Et que il peut faire teſtament & ordonner de ſes biens par teſtamẽt ou autrement comme bon luy ſemblera, & ſoit receu aux eſtatz,honneurs,offices,& quelconques faicts legitimes ſeculiers,& reputé doreſnauant pour perſonne legitime ainſi comme s'il eſtoit nay en loyal mariage. Et qu'apres ſon treſpas nonobſtant ladicte baſtardie,ſes plus prochains de lignage ſuccedens à luy, & à ſes heritages, poſſeßions & autres biens acquis & à acquerir,ainſi & par la maniere (& non autrement) qu'ilz ſeroyent ou pourroyent faire,s'il fuſt nay & procree en loyal mariage, ſans qu'à cauſe de ladicte baſtardie nous, ou nos ſucceſſeurs y puißions demander ou reclamer aucuns droicts, au temps aduenir, nonobſtant quelconques droicts,couſtumes ſtatutz,uſages ou obſeruances à ce contraires. Moyennant toutesfois & parmy ce que ledict ſuppliant ſera tenu de rendre & payer pour nous la ſomme de cent eſcuz d'or, du pris de quaranteneuf gros de noſtre monnoye de Flandres la piece,ou autre monnoye à la ualue, à noſtre amé & feal ſecretaire & commis à receuoir generalement tous les deniers appliquez à noſtre eſpargne,maiſtre Triſtan Ianezone,qui ſera tenu d'en faire compte & recepte à noſtre proffit. Si donnons en mandement à nos amez & feaux les gens de nos comptes à Dijon, que ladicte ſomme de cent eſcuz,tels que dicts ſont, ou autre monnoye à la ualue, premierement payee ainſi que dict eſt,dont il apparoiſtra par lettres de recepte dudict maiſtre Triſtan faites & ſignees comme il appartient en tel cas, ils enregiſtrent ces preſentes ainſi qu'il eſt accouſtumé,& icelles uerifient,interinent & accompliſſent de poinct en poinct,ſelon leur forme & teneur.* ¶ *Mandons auſſi à nos ballifz de Dijon, Autun, Chalon,& à tous nos autres baillifz &c.que de noſtre preſente grace & legitimation, ils facent, ſouffrent & laiſſent ledict Pierre Rolin ſuppliant,ſes hoirs & ſucceſſeurs, plainement & paiſiblement iouyr & uſer, & contre la teneur d'icelles ne les contraingnent, moleſtent, ou empeſchent ou ſouffrent eſtre contraincts,moleſtez ou empeſchez doreſnauant en aucune maniere. & affin que ce ſoit choſe ferme & eſtablie à touſiours,nous auons faict mettre noſtre ſcel ſecret à ces preſentes, ſauf en autre choſe noſtre droict, & l'autruy en toutes. Donnees en noſtre ville de L'iſle, le xii. iour du mois de Iuing,l'an de grace M.cccclxiiii.*

¶ Et in plica illius legitimationis, *Par mon ſeigneur le Duc,l'Eueſque de Tournay,le ſeigneur de Croy,Comte de Pourray,meßire Pierre, Comte de Gonx, Pierre Bladelin, maiſtre Iean Iaquelin,& autres preſens,ainſi ſigné* I. Milet.

ET etiam eſt ſcriptum in eadem plica, expedita & regiſtrata in camera computorum domini Ducis Burgundiæ Diuioni,virtute præſentium, & mediãte ſumma centum ſcutorum auri arbitrata per dominũ ducem pro ſumma huiuſmodi legitimationis, & ſoluta magiſtro Triſtanno Ianezone generali receptori parci

parsimoniæ ipsius domini ducis, prout constat per literam receptæ dicti magistri Tristãni. Quæ quidem litera receptæ cum copia præsentium retinetur & ponitur in loco ad hoc in dicta camera ordinato. Scriptũ in eadẽ camera, die xxiiij. mensis Aprilis, anno dñi M. cccclxiiij. post Pascha. sic signatum. I. le Vbatier.

¶ Item quædam attachia secretarij dictę legitimationi attachiata, cuius tenor sequitur.

¶ *Ie Tristan Ianezone, secretaire & commis à receuoir generalemẽt tous les deniers appliquez à l'espargne de mon seigneur le Duc de Bourgongne & de Brabant, confesse auoir receu de Pierre Rolin protonatoire du sainct siege apostolique, fils illegitime de tresreuerend pere en Dieu messire Iean Rolin, Cardinal & Euesque d'Autun, la somme de cent escuz d'or de quarante neuf gros monnoye de Flãdres la piece, qu'il deuoit à mondict seigneur pour la finance de sa legitimatiõ, que mondict seigneur luy a presentement aduouée, cõme peut apparoir par lettres patentes de mondict seigneur sur ce faites, seellées en las de soye, & cire uerd. Donnees le xii. iour de Iuing, L'an M. cccclxiiii. pour cõuertir icelle somme en faict de ladite espargne. De laquelle somme de cent escuz d'or dudit pris de xlix gros de Flãdres la piece ie suis content. Tesmoin mon seing manuel cy mis, auec le signet de Pierre Bladelin garde dudict espargne, Le xiiii. iour de Iuing, L'an M. cccclxiiii. ainsi signé. T. Ianezone.* ¶ Collatio huiꝰ trãscripti cum literis originalibus signatis & sigillatis vt suprà, facta fuit in camera computorum domini ducis Burgundię Diuioni, xxiiij. mensis Aprilis anno do. M. cccclxv. post Pascha. sic signatum. I. le Vbatier.

DIctus verò Sebastianus Rolin fuit secularius & legitimatus anno do. M. cccclxiiij. per Philippum ducẽ Burgũdiæ, cuius legitimationis tenor sequitur.

Copia alterius legitimationis.

PHilippe par la grace de Dieu Duc de Bourgongne, &c. Scauoir faisons à tous presens & aduenir que l'humble supplication de Bastien Rolin fils illegitime de tresreuerend pere en Dieu, messire Iean Rolin, Cardinal & Euesque d'Autun, engendré au cerps de damoyselle Anne de Goix, non mariée. Lequel Bastien est un ieune fils bien moriginé, de bonne uie & conuersation, & a grand uolonté de bien faire, & apprendre science & de demeurer soubz nous, s'il nous plaist iceluy legitimer, & sur ledict default de sa natiuité impartir nostre grace. Nous attendu les choses dessusdictes, de grace speciale & certaine science auons ledict Bastien suppliant legitimé & legitimons, & ledict defaut de sa natiuité abolissons, & effacons par ces presentes, & luy auons ottroyé & ottroyons de nostre grace qu'il puisse comme personne legitime succeder & uenir à toutes successions quelcõques, tant directes que collacterales, qui luy competent, & competeront, & pourrõt competer & appartenir cy apres, & retenir pour luy, ses hoirs & successeurs à tousiours, tous les biens qui luy aduiendront desdictes successions ou autrement, qu'il a acquis & acquerra. Et qu'il peut faire testamẽt & ordonner de ses biens par testament, ou autrement comme bon luy semblera, & soit receu aux estatz, honneurs, offices, & quelconques faicts legitimes seculiers, & reputé doresnauant pour personne legitime ainsi comme s'il estoit nay en loyal mariage. Et qu'apres son trespas nonobstant ladicte bastardie, ses plus prochains de lignage succedent à luy, & à ses heritages possessions & autres biens acquis & à acquerir, ainsi & par la maniere (& non autrement) qu'ilz feroyent ou pourroyent faire, si il fut nay & procrée en loyal mariage, sans qu'a cause de ladicte bastardie nous ou nos successeurs y puissions demander ou reclamer aucuns droicts, au temps aduenir, nonobstant quelconques droicts, coustumes statuz, usages ou obseruances à ce contraires. Moyennant toutesfois & parmy ce que ledict suppliant sera tenu de rendre & payer pour nous la somme de cent escuz d'or, du pris de quarãte neuf gros de nostre mõnoye de Flãdres la piece ou autre mõnoye à la ualue, à nostre amé & feal secretaire & cõmis à receuoir generalemẽt tous les deniers appliquez à nostre espargne, maistre Tristan Ianezone, qui sera tenu d'en faire cõpte & recepte à nostre proffit. Si dõnõs en mãdemẽt à nos amez & feaux les gẽs de nos cõptes à Diion, que ladicte somme de cẽt escuz tels que dicts sont, ou autre mõnoye à la ualue, premieremẽt payée ainsi que dict est, dõt il apparoistra par lettres de recepte dudict maistre Tristã faictes & signées cõme il appartiẽt en tel cas, ils enregistrẽt ces presentes ainsi qu'il est accoustumé, & icelles uerifient, interinẽt & accomplissent de poinct en poinct, si lon leur forme & teneur. ¶ *Mãdons aussi à nos baillifz de Diion, Autun, Chalon, & à tous nos autres baillifz, iusticiers, & officiers, presens & aduenir, ou a leurs lieutenans, & à chacun deux si comme à luy appartiendra, que de nostre presente grace & legitimation, ils facent, souffrent & laissent ledict Bastien Rolin suppliãt, ses hoirs & successeurs, plainement & paisiblement iouyr & user, & contre la tencur d'icelles ne les contraignent, molestent, ou empeschent ou souffrent estre contraincts, molestez ou empeschez doresnauant en aucune maniere. & affin que ce soit chose ferme & establie à tousiours, nous auons faict mettre nostre seel secret à ses presentes, sauf en autre chose nostre droict, & l'autry en toutes. Données en nostre ville, de Lisle, le xii. iour du mois de Iuing, l'an de grace M. cccclxiiii. & en marge au dessus, Par mon seigneur le Duc, l'Euesque de Tournay, le seigneur de Croy, messire Pierre, seigneur de Gonx, Pierre Bladelin, maistre Iean Iaquelin, & autres presẽs. ainsi signé. I. Milet. Et au dessoubs en la marge.*

¶ Expedita & registrata in camera computorum domini ducis Burgundiæ, Diuioni, mediãte summa cẽtum scutorum auri, per dictum dominum ducem arbitrata, solutáque magistro Tristanno Ianezone, receptori generali parsimoniæ ipsius domini ducis, prout constat per literam receptæ dicti receptoris. quæ quidem litera cum copia præsentium retinetur, & ponitur in loco ad hoc in dicta camera ordinato. Scriptũ in eadem camera, iij. mensis Augusti, anno do. M. cccclxiiij. Ainsi signe. I. le Vbatier.

HAbuit etiam dictus Cardin. ex Alexia Regnier tunc soluta, Blasiũ Rolin spurium, qui postmodum fuit protonotarius apostolicus, presbiter, prior commendatarius sancti Symphoriani, curatꝰ de Braceio, quod est beneficium regulare dependens à dicto prioratu, curatus sancti Ioãnis de Iusia, seu sancti Aemyliani, & decanus ecclesiæ collegiatæ sanctorũ Andochij, Titij & Felicis de Sede loco: quæ quidem duo vltima beneficia sunt de omnimoda prouisione episcopi Heduen. qui quidem Blasius anno 1494. ipsa iã adepto ordinem presbiteratus illum tamen tacendo, legitimatus fuit à Carolo D.G. Francor. rege, & duce Burgun. cuius legitimationis tenor sequitur.

CArolus Dei gratia Francorum rex ad futuram rei memoriam. Regię liberalitatis elementiam ad illos libenter extendimus qui virtutum adiuti suffragiis dignè sibi vendicant præmia meritorum. Notum igitur facimus vniuersis præsentibus & futuris, qꝰ licet magister Blasius Rolin, commendatarius sancti Symphoriani extra muros Heduen. decretorum doctor, ex quondã bonæ memoriæ Io. Rolin, Cardinalis Hed. vulgariter dicto. & Alexia Regnier muliere tunc soluta copula illicita originem traxerit, ad imitanda tamen proborum vestigia sit etiã intentus, qꝰ in ipso merita supplent & virtutes originis huiusmodi defectus prout verídico relato didicimus, nos dictũ Blasium eius supplicationi nobis super hoc factæ benignè

BIU Cujas

gnè annuentes, de noſtræ regiæ poteſtatis plenitudine, certa ſcientia & gratia ſpeciali legitimauimus ac legitimamus, necnon legitimationis titulo decoram⁹ per præſentes, ipſumque in iudicio & extra deinceps pro legitimo reputari & haberi volumus, præſentes concedentes eidem, & cum eo diſpenſantes vt ipſe bona mobilia & immobilia quæcunque acquirere, & iam acquiſita poſſidere, ac de eiſdem inter viuos in teſtamento & alias diſponere ad ſuæ libitum voluntatis, ad ſucceſſionem quoque parentum & cõſanguineorum ſuorum, ac aliorum quorumlibet ex teſtamẽto vel ab inteſtato ſuccedere valeat, dummodo de eorum voluntate proceſſerit, niſi alteri ius foret iam quæſitum: inſuper ꝙ ad quoſcunque honores, officia & actus legitimos admittatur, ac ſi eſſet de legitimo matrimonio procreatus, quódque tota eius poſteritas de legitimo matrimonio procreata ſeu ꝓcreanda in bonis ſuis quibuſcunque eidem iure hęreditario ſuccedant, & ſuccedere valeant, niſi aliud quam defectus natalium præfatus repugnet prædicto defectui, quẽ ꝓrſus abolemus iure, cõſuetudine, lege, ſtatuto, edicto, vſu generali vel reali regni noſtri ab hoc cõtrariis, nõ obſtantibus ꝙbuſcunque, abſque eo tñ ꝙ idẽ Blaſius aut ſui ſucceſſores vlla ob hoc finãtiã nobis aut ſucceſſoribus noſtris quomodolibet ſoluere teneãt. Quã qdẽ ſummã, quotquot eſtimari vel arbitrari poſſit ſeu poſſet, eidẽ Blaſio nõnulloru noſtroru ſpecialiũ ſeruitorũ, cõſanguineorúmq; ſuorũ, q ſuper hoc nos inſtãter requiſierunt, intuitu donauimus & ꝙttauimas, donamúſq; & ꝙttam⁹ p præſentes manu noſtra ſignatas. Quocirca dilectis & fidelib⁹ gẽtibus cõputoru noſtroru Diuiõ generaliũ omniu finãtiarũ noſtrarũ, ordinariatũ & extraordinariarum, patriæ & ducat⁹ noſtri Burg. balliuo Hed. cæteríſq; iuſtitiariis & officiariis noſtris, aut eoru Locũte. præſentib⁹ & futuris, & eorũ cuilibet ꝓut ad eu pmnuerit p hæc ſcripta damus in mãdatis quatenus præfatu Blaſiu noſtris præſentibus legitimatione, cõceſſione, gratia, quittãtia, dono, & aliis præmiſſis vti & gaudere faciãt & pmittãt abſq; impedimẽto: qd ſi forſan illatũ foret, tollãt & reparẽt indilate viſis præſentibus; ꝙbus vt ꝓpetuæ firmitatis robur obtineãt, noſtrũ fecimus apponi ſigillũ, noſtro in aliis & in omnibus quolibet alieno iure ſemper ſaluo. Datũ Lugduni menſe Apri. anno 1494. & regni noſtri 11. Sic ſig. Charles. ¶Et in plica illius legitimationis p regẽ ſigñ. Primaudaye, & etiã eſt ſcriptũ in eadẽ plica, viſa. Itẽ etiã eſt ſcriptum, Lecta & publicata in camera cõputorum domini noſtri regis Diuioni, & ibidẽ virtute præſentiũ literarũ p dom.nos dictorũ cõputorum formã & tenorẽ dictarũ literarũ abſque finantia expedita, & regiſtrata, quarũ qdẽ literaru & hmõi expeditionis copia vt aſſuetũ eſt in præfata camera collationata, & in camera retinetur, & ponitur in loco ad hoc ordinato. Scriptũ in eadẽ camera 24. die Martij anno 1494. ante paſcha. Sic ſig. Regnault. & eſt ſcriptũ & ſignatu cõtẽtor, Villebreſme. ¶Dicta verò Alexia Regnier poſtmodũ fuit mrimonio copulata cũ Frãciſco Cotinet, ex qua deſcẽdit Ioãna eius filia nata in vero & legitimo mrimonio, quæ quidẽ fuit mrimonio copulata cũ hono. & ſapiẽ. viro Ant. Garnier locũtenẽ. generali balliui Heduen. q quidẽ matrimonio cõſtãte tres filios legitimos & naturales habuerũt, videlicet Ioãnẽ, Blaſiu, & Annã garnier, q ſunt minores annis. ¶Dictus aut Blaſius prior cõmendatarius S. Symphoriani ex Nazaria Iaquelin, quæ tũc erat mrimonio copulata cum Thoma Boquini habuit Barbarã filiã eius ſpuriam, quæ poſtmodum fuit ad ſuipſius Barbaræ ſupplicationẽ per Chriſtianiſſimum regem Ludo. xij, legitimata, cuius legitimationis tenor ſequitur.

LVdouicus D.G. Frãcorũ rex ad ꝑpetuã rerũ memoriã. Illegitimæ gẽtis quos vitæ decorat honeſtas, naturæ vitiũ minime decolorat: cũ decor virtutis abſtergat improbæ maculã genituræ, & pudicitia moru, pudor originis aboletur. Notũ igitur facimus vniuerſis præſentib⁹ & futuris, ꝙ licet dilecta noſtra Barbara Rolin filia naturalis magiſtri Blaſij Rolin ꝓtonotarij, preſbiteri, prioris ſancti Symphoriani, & Lazaræ Iaqueline ſolutæ ex illicita copula traxit originẽ: talibus tñ virtutu donis & morũ venuſtate coruſcat, qđ in ipſa ſupplẽt virtutes & merita id qđ ori⁹ odioſus adiecit: ideo ꝙ ſuper defectu natalíu huiuſmodi quã patitur, gratiã quã à nobis humiliter poſtulauit. debet obtinere. Hinc eſt ꝙ nos his attentis de noſtra regię poteſtatis plenitudine, authoritate, & ſpeciali gratia eãdẽ Barbarã legitimauim⁹ & legitimamus, ac legitimationis titulo decoramus & dotamus ꝓ præſentes, volentes vt ipſa deinceps in iudicio & extra ꝓ legitima habeatur, ac eidẽ cõcedẽtes, ac cũ ea diſpenſantes, vt quãquã ipſa de coitu prędicto traxerit originẽ, bona mobilia & immobilia acquirere, & iã acqſita retinere & pacifice poſſit & valeat, ac de his diſponere inter viuos, inteſtamẽto, & aliàs ad ſuæ libitu volũtatis, ad ſucceſſionẽ quoque patris & matris, cæterorúmque parẽtu & amicorũ ſuorũ, ac aliorũ quorũlibet teſtamẽto vel ab inteſtato, & dũmodo de eorũ ꝓceſſerit voluntate, & niſi iã alteri ius foret queſitũ, & ad quoſcũque honores & act⁹ legitimos admittatur, ac ſi eſſet de legitimo matrimonio ꝓcreata, quódque etiã ſi liberi ſi quos habet, aut in futurũ habeat, totáque eius poſteritas de legitimo matrimonio ꝓcreata & ꝓcreãda in bonis ſuis ꝙbuſcũque iure hæreditario ſuccedat & ſuccedere valeat: niſi aliud q̃ defectus natalíu repugnet prædicto defectui, quẽ ꝓrſus abolem⁹ iure, conſtitutione, ſtatuto, vſu generali vel locali, regni noſtri ad hæc cõtrariis nõ obſtãtibus ꝙbuſcũque, ſoluẽdo tñ nobis ꝓ hac vice dũtaxat finãtiã moderata: quocirca dilectis & fidelibus gẽtibus cõputorũ noſtrorũ Diuionẽ. balliuo Heduẽ. ſeu eius locutenẽti, cæteríſque iuſtitiariis & officiariis noſtris aut eorũ locũtenẽ. præſentib⁹ & futuris, ſeu eorũ cuilibet, prout ad eũ pertinuerit, præſentiũ tenore mãdamus, quatenus prędictã Barbarã, & eius poſteritatẽ noſtris pręſentibus legitimatione, conceſſione, & gratia vti, gaudere pacifice faciat & permittat abſque quouis impedimẽto: qđ ſi illatũ foret id reparẽt & ad ſtatũ priſtinu reducãt, ſeu reduci faciant indilatè: quod vt firmũ & ſtabile in perpetuũ perſeueret, his pręſentibus noſtrũ duximus apponi ſigillũ: ſaluo in cæteris iure noſtro, & in omnibus quolibet alieno. Datu Bleſiis in menſe Octobris anno 1509. & regni noſtri 12.

Tenor legitimationis.

PEr regem magiſtro Claudio de Seiſel magiſtro requeſtarum ordinario hoſpitij, & aliis præſentibus ſubſig. des Laudes regiſtrata in camera cõputorũ domini noſtri regis Diuionen. & ibi expedita mediante finãtia ſex ſcutorũ aurcorũ cugni regis per dominos computorum taxata & arbitrata, habita prius informatione ſuper facultatibus dictæ barbaræ: quę quidẽ ſumma ſoluta fuit Gualtero Damas receptori ad hoc cõmiſſo, vt conſtat per literam receptæ dicti receptoris: quæ literæ cũ dicta informatione retentæ ſunt & poſitæ in ſacco in eadẽ camera ad hoc ordinato. ſcriptum in eadẽ camera die xxvj. Februarij, anno 1509. ſic ſign. Noblet le mareſchal.

BIU Cujas

IE Gaultier Damas cõmis à receuoir les deniers uenans des amortissemens, affranchissemẽs, anoblissemens, legitimations, francs fiedz, & nouueaux acquestz és pays de Bourgongne, cõfesse auoir eu & receu de Barbe Rolin fille naturelle de maistre Blaise Rolin protonotaire & prieur de sainct Symphorien d'Autun, la somme de six escuz d'or, à laquelle somme par messieurs les gẽs des cõptes du Roy nostre sire à Dijõ, apres deuë informatiõ faicte sur la faculté & cheuãce de ladicte Barbe Rolin, a esté taxé & arbitré la finance deuë au Roy nostredict sire, à cause de la legitimation faicte par iceluy seigneur à icelle Barbe, ainsi qu'il est bien aulõg declaré és lettres patẽtes dudict seigneur données à Bloys, au mois d'Octobre dernier passé. de laquelle somme de six escuz d'or ie suis content, & en quitte ladicte Barbe Rolin & tous autres, tesmoin mon signe manuel cy mis le xv. *iour du moys de Feburier, l'an* M.ccccclx. *ainsi signé.* G. *damas.*

COllation à esté faite à l'original des lettres cy dessus transcriptes estãs en la chãbre des comptes du Roy nostre sire à Dijon le xxvi. *iour de Feburier l'an* M ccccclx. *par nous ainsi signé, Noblet fremiet.* Quæ quidẽ legitimatio cùm fuisset dicto quondam Blasio præsentata, & per quendã eius capellanũ lecta in præsentia triũ aut quatuor capellanorum seu seruitorũ dicti quondã Blasij, post lecturã clausulę, dũmodo de eorũ processerit voluntate, & interpretationẽ verborũ illius clausulæ, dicit, & attestatus est dictus quondã Blasius pater dictæ Barbaræ ꝙ talis erat sua voluntas, ꝙ dicta Barbara in omnibus bonis suis eisdem succederet.

DIctus verò Blasius eius vita comite multa bona habuit, fuit enim spatio xxv. annorum & vltrà prior cõmendatarius sancti Symphoriani Heduẽ. valoris mille francorũ, & vltrà fuit curatus de Draceyo, quod est beneficiũ regulare depẽdens à dicto priorato, spatio decẽ annorũ: & vltra curatus sancti Aemyliani, & decanus ecclesiæ collegiatæ sanctorũ Andochij, Thircij & Felicis de Sedeloco, quæ quidem beneficia sunt de omnimoda prouisione episcopi Heduẽ. & reuerendissimus quondã Ioan. Rolin Cardinalis eius pater eidem dedit, cessit, transportauit & donauit anno domini M.cccc. summam duodecim centũ librarum turonen. eidem tunc debitarum per quondam Nicolaum Bastardum de la haye.

DEfuncto autem dicto Francisco Cotinet primo marito dictæ Alexiæ Regnier, matris dicti Blasij & dictæ Ioannæ Cotinet, dicta Alexia fuit matrimonio copulata cum nobili viro Nicolao Bastardo de la haye: q cõstãte matrimonio inter ipsum & dictam Alexiam emit & acquisiuit terram & seignoriã de Marigny in territorio Belnen. pretio & summa duorum mille cẽtum librarum turo. cum pacto de retrouendendo: tãdem mortuus est & ab humanis decessit dictus Bastardus de la haye relicta dicta Alexia eius vidua portionaria pro dimidia parte mobiliũ & acquisitorum secũdum consuetudinem ducatus Burgundiæ: cui tanquam bastardo in hæreditagiis successit princeps: à quo seu eius officiariis dictus quõdã Blasius emit successionem & hæreditatem dicti Bastardi. postmodum verò dicta terra de Marigny fuit virtute pacti de retrouẽdẽdo reempta à dicto Blasio: q prædictã terrã & seignoriã retrouendidit, & pecunias integraliter recepit, s. summã duarũ mille librarũ & cẽtũ turo. de qua summa nullũ cõputum reddidit dictæ Alexiæ seu eius hæredibus: licet dimidia pars eidẽ cõpetiisset, tãquã fuisset acquestus factus per dictũ quõdam Bastardum de la haye eius maritũ cõstãte matr.

ACquisiuit etiã dictus Bastardus eius vita comite plura bona, tã feudalia quàm allodialia, & inter alia terram seu seignoriã sancti Symphoriani Heduensis pretio & summa tredecim centũ librarum turonen. cũ pacto de retrouendendo, tãdẽ anno do. M. ccccc x. dictus Sebastianus ab humanis decessit relictis Ludouica de Mõtreu eius vidua, Ioanne, Petro, Barbara, & Ioanna suis filiis legitimis & naturalibus, natis in vero & legitimo matrimonio ex dictis Sebastiano Rolin & Ludouica de Mõtreu. eodẽ anno mortuus est dictus Petrus Rolin prior de Baro regulari, archidiaconus Heduen. & curatus de Brauz: post cuius mortẽ dictus quõdam Blasius beneficio inuẽtarij se gessit pro hærede, & illo die quo literæ regales cõtinentes beneficiũ inuentarij interinabantur, & quasi illa hora per Locũtenentem balliuatus Heduẽ. dictus Blasius morte subitanea & inexcogitata ab humanis decessit, ab interinatione tamẽ quarũ literarũ regiarũ procurator reuerendi domini episcopi Heduen. appellauit.

NVnc mortuo dicto Blasio prædicta Barbara à balliuo Heduen. mandatum guardiæ in forma simplicis saisinæ impetrauit, virtute cuius se manu tenere fecit in omnibus bonis quæ habebat dictus quondam Blasius, & de quibus mortuꝰ est vestitus & saisitus. huic guardiæ & executioni illius se oppoſuerunt dictus Ioannes, Petrus, Barbara & Ioanna filij legitimi & naturales dicti quõdam Sebastiani Rolin, fratris dicti quondam Blasij ex parte patris tantùm.

SEcũdò oppoſuit se honorabilis ac sapiẽs vir magister Antoniꝰ garnier nomine tutoris Ioãnis, Blasię & Annę garnier suorũ filiorũ in corpore dictę quõdã Ioãnę Cotinet sororis legitimę & naturalis dicti quõdã Blasij, ꝓcreatorũ in vero & legitimo matrimonio, & tãꝙ manucapiẽs ꝓ eiꝰ filiis, cũ sint minores annis.

TErtiò se oppoſuit reuerẽdꝰ in Christo pater, & dominꝰ dominꝰ Iacobus Hurault, miseratione diuina & sãctę sedis gratia episcopꝰ Hed. tãquã prælatus.

QVartò se oppoſuit reuerẽdus pater dominus Petrus de Marcilly, qui eidem Blasio in prioratus sancti Symphoriani succeſſit tanquam prior & succeſſor in beneficio.

QVintò se oppoſuit honorabilis ac sapiẽs vir procurator regius in balliuatibus Heduen. & Montiſſinerij, petens hæreditagia & immobilia Christianiſſimo regi adiudicari, cùm hæreditagia presbyteri bastardi in quibus succedere debet tãquam princeps virtute consuetudinis huius ducatus Burgundiæ. & cum sim aduocatus regius in dictis balliuatibus pro debito officij volẽs iura regis tueri, vt melius veritas huius materiæ eluceſcat, de iuribus omnium prædictorum quo ad fieri posset hæc scribenda censui.

CHRISTI NOMINE INVOCATO.

HAT primò quãtũ ad dictã Barbarã videndum est an habeat, aut habere possit aliquod iꝰ in prædictis bonis, siue in petitorio, siue in possessor. siue in totũ, siue in parte. & videt ꝙ sic ꝙa ex quo legitimata, succedere debet patri ex testamẽto & ab intestato. l. si te parẽs. vbi Bal. C. de suis & leg. liber. & ad illã successionem ex testamẽto vel ab intestato, quã habent veri filij & naturales, admittuntur legitimati. §. reliqui. in auth. quib. mod. na. effi. sui. colla. vij. vbi dicit text. semel enim eos efficientes legitimos, damus habere etiam successione illas quas habent hi qui ab initio legitimi sunt. & facit tex. in §. dubitatum, in auth. de incest. nup. colla. ij.

COrroboratur istud pluribus rationibus: primò ꝙa legitimatus dicit verè legitimus, vt dicit Bar. in l. si is

BIU Cujas

in l.ſi is qui ℘ emptore.in xiiij.col.ff. de vſuc.& ideo
2 Legitimatio eſt veritas. dicit† ℘ legitimatio eſt veritas,& non fictio.iſtud idē tenet Bal.in l.eā quā.in xiij.col.C.de fideic.& in l. nu per.C.de nat.li.Alex.conſi.ij.in v.col. ibi comprobatur.in j. vol. quod eſt repetitum in conſi. lxxxviij. in ij.vol.Et quòd ſit verè legitimus probatur.

2 Legitimum eſſe eſt iuris. PRimò, quia † aliquem eſſe legitimum vel illegitimum eſt iuris. non enim hoc ab ipſa natura dicebatur.§.liceat.in auth.quib.mod.nat.effi.leg.colla.vj. §.naturales.& §.quid in auth.quib.mod.natu.effi.ſui. colla.vij.ſed ſic eſt ℘ lex inanimata diſponens circa ea quæ ſunt iuris veritatem induxit, nō autem fictionē, vt probatur in l.ſi vnus.§.pactus.ff.de pac.ibi,nō tollitur ipſo iure,ſicut ſtipulatio per ſtipulationē, ℘a in ſtipulatione partis ius videtur eſſe,ergo idē ē dicendū

Princeps lex animata. quando princeps diſponit vel legitimat, quia ipſe eſt lex animata.in auth.de conſuli.in fi.hinc dicit Iaſ.in l. j.in ij.col.C.de bono.poſſeſ.cōtra tab.& in l.hac conſultiſſima.§.ex imperfecto.in j.col.C.de teſt. ℘a filius legitimatus dicitur verè legitimus. facit & ad corroborationē alia ratio,℘a omne legitimū eſt iuris.l.legitima.ff.de pac.§.liceat.in auth.quib.mod.nat. efficiūtur legi.ſed ea quæ ſunt iuris,quæ per legē inanimatā inducuntur,verè inducūtur & non fictè, vt dictū eſt, ergo idem quando per principem qui eſt lex animata.ita videtur arguere Curt.in conſ.ſuo xiij.in vij.col.

Legitimati ſunt ſui. SEcundò probatur,quia legitimati dicuntur ſui, vt eſt tex.in rub.auth.quib.mo.nat. effi. ſui. & in §. j. in ver.ſuorum iura nanciſcuntur. inſtit. de hære. quæ ab inteſt.deferū.& in §.liceat igitur,ibi,& ſuos de cętero & ſub poteſtate habere.in auth.quib.mod.natura.effi.legi.ex quo dicit Iaſ.in l.hac conſultiſſima.§.ex imperfecto.in j.col.quòd legitimatus dicitur ſuus,ſecundum Bal.& in l.eam quam.in ij.col.C. de fideicō. & idē Iaſ.in l.moribus.in v.col.ff.de vulg.& pup.dicit quòd habet iura ſuitatis. idē tamen in l. qui ſe patris. in iiij.col.C. vnde lib.dicit ſe alibi non legiſſe, niſi in Bal.quòd legitimatus dicatur ſuus.& in dicta rub.ſed miror quòd non viderit tex.in d.§.liceat.aut non pon derauerit ad hoc,

TErtiò facit text.multū not,in §. ſit igitur licentia. in ver. nihil à legitimis filiis differen. & tex. in §. & quoniam variè.in ver. nihil diſſimilis legitimis. in auth.qui.mo.na.effi.ſui. vbi ſunt tex.quòd legitimati in nullo differant à legitimis:cùm ergo in nullo differāt,& ex quo in omnibus & per omnia cōparatio facta eſſe dicitur:ergo quicquid inuenitur ſtatutū in legitimo,attribuitur legitimato.l.j.& ibi Bar. & Iaſ. ff. de leg.j.l.ij.C.cōmunia de leg.& maximè in hoc ponderāda eſt dictio vniuerſalis negatiua poſita in dictis iuribus, quæ debet vniuerſaliter verificari; aliàs oratio redderetur falſa.l.ſi is qui ducenta. §. vtrum. ff. de reb.dub.Bar.& Bal.in l.j.C. qūo & quando iudex. in prin. Alex.in apoſt.ad Bar.in l. legitimos. §. in legitimis.ff.de legi.tu.Iaſ.in l,naturaliter. §. nihil cōmune. in iiij.col.ff.de acqu.poſſ.¶ Aduerte tamē quia contra hanc regulam videtur eſſe tex.in c. licet vniuerſis. de teſtibus in fi.ibi, nulla cauſa iudicio vnius teſtis decidi poteſt.& tamen ſunt multi caſus in quibus ſufficit vnus teſtis.non inſiſto,quia extra propoſitum.

Habent legitimam in allodialibus. QVartò facit, ℘a ſicut legitimis in bonis allodialibus debetur legitima,ita etiam legitimatis. Bal. not.in c.de cauſis.in pen.col.de offi.dele.Ioā. And. in addit. ad Spec. in tit. de ſucceſ.ab inteſta.circa finem. Bened.de Plumbino in diſpu.ſua quæ incipit, ſtatuto Piſano cauetur.in j.& ij.dubio.

QVintò facit, quia ſicut videmus ℘ filius præteritus rūpit teſtamentū,ita & legitimatus quando reperitur præteritus.ita eſt text. in §. generaliter. in auth. qui.mo.na.effi.ſui.iuncta l.filius à patre.§.j.& ibi hoc not.Bal.ff.de lib.& poſth.cū infinitis cōcordātiis alle gatis:qui hoc plenè diſputauit.quos alle. Iaſ. in rubr. C.de poſthu.hær.inſti.& in l. qui ſe patris. in iiij.col. C.vnde lib.& idē Iaſ.in rub.ff.de libe.& poſth. Frā.de Curte tractat plenè hāc materiam in cōſi.ſuo xxxv.in iij.col.ibi.& dicit Pet.de Anc.in conſi.ſuo ccxcij.inci. in ſucceſſione ab inteſtato.& conſ.Curtij incipit, ſtatuto ſeu in capitulis Ianuis.idē Curt. in conſ. ſuo xiij. in iiij.col.ibi adde ℘ pater legando.quod incipit, ſtatuto Ianuæ cauetur. vbi plura ad corroborationem præmiſſorum alle.Rapha.Fulg.in conſ.ſuo lxv.in fin.

Rumpunt teſtamentum.

SExtò facit,nā etiā ſentētia arbitratoris quæ laudauit quod Titius toto tempore vitæ ſuæ daret & ſolueret cētum florenos Sēpronio & eius filiis ſuis legitimis & naturalibus, intelligitur etiā in legitimatis, prout conſuluit Ange.in conſi.ſuo lxxj. quod incipit, arbiter & arbitrator.de quo per Curtium in conſ.ſuo xxv.hîc antè alle.

SEptimo facit, quia ſicut pater poteſt diſponere cū filio de bonis ſuis corā duobus teſtibus.l. hac conſultiſſima.§.ex imperfecto.C. de teſta.ita etiā cū filio legitimato.ita Bal.in c.de cauſis.de offi.dele.ita extendit Iaſ.in d.l.hac conſultiſſima.C.de teſt.in d.§.ex imperfecto.& in l.moribus.in v.col. ff. de vulga. & pup. & dicit ſe alibi non legiſſe.

OCtauò facit,† ℘a excludēs fœminas à ſucceſſione parentum extātibus maſculis cōprehendit legitimatum, ita quòd legitimatus excludit fœminā dotatā.iſtud eſt dictum Bal.in l.cùm acutiſſimi.in ij.co. C.de fideic.vbi Iaſ.iſtud tenuit. iſtud tenet idem Bar. in l.eam quam.in vj.col.in fi.verſ.item fuit quæſitum à me.& in x.col.verſi. ſed pone ſtatutum. C. de fideicom.& iſta alleg.Phil.Decius in conſ.ſuo 50.in princ. Paul.de Caſt. in l. ſed ſi hac. §. patronum ff. de in ius voc. quem alleg. Curtius in conſilio ſuo xxxv. in ij. col. Franc. de Are. in l. vt liberis. C. de colla. & in l. Gallus.§.ſi eius.ad ſi. ff. de liber. & poſthu. multi tamen tenent contrarium & melius, & communis eſt in contrarium:quia multi tenēt iſtam vltimam. idem tenet Pau.de Caſt.in conſi.cxcvj.in conſiliis nouis,in impreſſione noua,inci. ſuper primo dubio. in iij. col. tenuit idē Paul.de Caſt.in conſ.ſuo cclij.inci. quæſtio iſta determinatur. in conſiliis nouis, in impreſſione noua idē tenet idē Pau.in l.fi.C. de his ℘ veniam æta. impetraue.& in d.l. cùm acutiſſimi. iſtā etiam tenuit Benedi.de Plumbino in ſua diſputatione quę incipit, ſtatuto Piſano.idem etiā tenuit Fran.Cur.in conſ.ſuo xiij.inci.ſtatuto Ianuæ.& in conſ.xvj. incip. clarus vir Iacobus.in iij.& iiij.col.& in conſ.xxxv.in v.col. & in conſ. lxxiij. inci. ſuper memorata facti narratione. in xix.col.ibi,tranſeamus modo. ibi multa de prædictis allegat idem tenuit Phil.Decius in d.cōſi.ſuo 50.inci. viſo eleganti conſilio. vbi dicūt omnes iſtā eſſe communem.do.Soci.in cōſ.ſuo.cclvj.in pe.col.ver. ſed reſtat nūc videre quid de filiabus. Non aliter inſiſto ℘a non eſt de dubiis principalibus huius conſultationis.

NOnò facit illud ℘d dicit Iaſ.in authē. ſi qua mulier.in pe.col.ibi,pulchrū dubiū eſt.C.de ſac.ecc. vbi tenet ℘ illa auth. habet locum in legitimatis.

Succedunt agnatis. DEcimò facit, quia legitimati nō ſolum ſuccedunt patri,ſed etiam in hæreditatibus agnatarum iure agnationis ſicut faciunt legitimi & naturales ſuccedunt Anton.de Butr. in ca. per venerabilem. qui filij ſint legiti. quando tractat an legitimatus habeatur pro leg.

BIU Cujas

pro legitimo quo ad agnatos. Bar. & Bal. in l. communiũ. C. de nat. lib. Ang. in §. filiũ. in auth. qui. modis natura. effi. sui. per illũ tex. & ibi tenet indistinctè ꝙ legitimati succedũt agnatis. istud etiam tractauit Pan. in cõs. suo lxxxviij. incip. in q. quæ vertitur inter Iulianũ. in ij. col. & Marti. Lauden. in quæstione per eũ disputata. quæ incipit, Augerius. in xx. co. per tex. in §. quapropter hoc à nobis. in auth. quib. mod. nat. effi. sui.

4 VNdecimò facit, † quia per restitutionem factã natalibus efficit nouꝰ homo, sicut per restitutionẽ factã de pœna. l. intercidit. ff. de cõd. & demonst. Itẽ p manumissionẽ. ff. de adi. leg. l. si seruus. §. j. ff. de sol. l. qui res. §. areã. igit efficit legitimus verè & non fictè.

5 DVodecimò facit, † quia libertos facere ingenuos, & illegitimos legitimare, paria & similia iudicãtur, & de vno ad aliud procedit argumẽtatio: sed princeps restituẽdo natalibus verè facit libertũ ingenuũ. l. quæritur. ff. de nata. restit. no. glos. in l. manumissiones. in pen. gl. ff. de iustitia & iure. ergo &c.

DEcimotertiò facit, quia si per fictionem efficitur legitimus. interim retrò traheretur. l. si quis exhæredato. §. pen. ff. de iniust. rup. & irri. test. l. retro. ff. de cap. sed legitimatio retrò nõ trahitur. not. doc. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de lib. & posthu. l. fi. C. de sent. pas. igitur. Hęc tria fundamenta cũ tribus aliis facit Bened. de plumbino in disputa. sua incip. statuto Pisano. in j. dubio. in ij. col.

DEcimoquartò facit, quia plus est esse legitimatũ quàm adoptatum: quia legitimatus habet naturalia primordia, quę non habet adoptatus, secundum Bal. in l. si te parens. C. de suis & legi. Item † fauorabilior est legitimatio quàm adoptio, secundum Bald. in l. neq; absens circa fi. ff. de adop. ergo arguendo à maiori & fortiori. auth. multò magis. C. de sacrosan. eccl. cum per adoptionem efficiatur filius verè legitimus, ergo fortius per legitimationem.

6 *Legitimatio fauorabilior adoptione.*

DEcimoquintò facit, quia vt dicit Bal. ĩ l. imperialis. C. de nup. arg. illius tex. in §. j. ibi, nam omni mascula, spurius legitimatus non debet amplius, vocari spuriꝰ, ac perinde est ac si esset legitimè cõceptus.

7 *Spurio nest naturalis legitimitas.*

DEcimosextò facit quod notabiliter dicit Bal. in l. manumissiones. ff. de iust. & iu. ij. opi. per text. & gl. vbi dicit † quòd nullus est adeo spurius quin ei insit legitimitas naturalis: & cum legitimatur est legitimus non factus, sed natus. i. non de nouo factus, sed detectus. & imperator seu princeps legitimando remouet nubeculam quę dicebatur spurietas. Bal. tamẽ videtur tenere contrarium in addit. ad Spe. in titu. de succes. ab intesta. circa finem.

ET hoc maximè quia dicta Barbara est legitimata seu dispẽsata cum clausula motu proprio, ex quo est fauorabilis, & extẽditur, & est amplianda, vt dicit Anto. de But. in c. at si clerici. §. de adulteriis. in v. col. extrà, de iud. facit c. olim, & ibi Inno. extrà, de verbo. sig. Card. Alex. in c. per venerabilem. in §. quod vero. in xj. col. extrà, qui filij sint legi.

ET ideo cum ex supradictis sit dicta Barbara, & reputetur pro vera legitima, ita ꝙ succedere possit ab intestato & ex testamento: ex quo dictus quòdam Blasius eius pater declarauit volũtatem suam esse dictam Barbaram filiam suam legitimatã debere succedere in omnibus bonis suis, corã tribus, aut quatuor testibus: ꝙ talis declaratio habeat vim testamenti, cũ vt dicit Bal. in c. de causis. in pen. col. extrà, de offi. de

8 leg. † quòd sicut pater potest instituere filium legitimum & naturalem corã duobus testibus, & est tex. in l. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. de test. ita etiã legitimatũ, vt tenet etiã do. meus. Iason in d. §. ex imperfecto. sequit ꝙ dicta Barbara possit & debeat succedere in oĩbus bonis dicti quòdã Blasij eiꝰ patris: & ideo tanquã proxima & habilis videt ꝙ possit facere se manuteneri in omnibus bonis de quibus mortuꝰ est vestitus & saisitus dictus quondã Blasius eius pater, virtute nostrę cõsuetudinis positę in ti. *des successions.* §. j.

COntrariam tamen partem credo de iure veriorẽ, scilicet ꝙ dicta filia non habeat ius in dicta hæreditate, nec in possessorio, nec in petitorio, & primò ad id quod dicitur quòd est verè legitima, dico quòd nõ est verum, quod probo multis rationibus.

9 *Verè legitimi qui*

PRimò quia filij dicũtur † verè legitimi qui ex iustis nuptiis sunt procreati. l. filiũ eum diffinimus. ff. de qui sunt sui vel alie. iu. §. legitimi. in auth. qui. mo. na. effi. sui. c. liberi dicti sunt. xxxij. quæst. iiij. sed in bastardo legitimato non interuenerunt nuptiæ, igitur, &c.

10 SEcundò facit, † quia diuersitas nominum inducit diuersitatem effectuum. l. si idem. C. de codic. c. ad audientiam. & ibi Panor. in ij. no. de deci. l. à nullo. C. de feriis. sed verus filius appellatur legitimus, iste autem legitimatus, vt not. gl. instit. de adopt. in prin. & l. cum legitimæ. in gl. j. in fi. ff. de sta. homi. & l. fin. C. de municip. lib. x. igitur &c.

TErtiò probatur, à quo remouetur antecedens remouetur & consequens l. seruius. §. fi. ff. de riuis. sed ad principem secularem nõ spectat disponere super matrimonio. c. lator. c. per venerabilem. extrà, qui fil. sint legi. cum ergo non possit matrimonium legitimare, ergo nec filios qui ex interdicto matrimonio sunt procreati legitimatos facere.

QVartò, quia vna & eadem res non debet diuersò iure censeri. l. eum qui ædes. ff. de vsuca. l. Titiæ si nupserit. ff. de condi. & demon. sed legitimatus à principe, licet quoad successiones in allodialibus & in aliquibus possit dici legitimus, in aliquibus tamen non censetur legitimus, cum princeps nõ possit quoad omnia legitimare. §. naturales. si de feu. fue. contro.

11 PRo quinto fundamẽto, istud patet, † quia legitimatus à principe non potest dici legitimus quoad dignitates ecclesiasticas, vt not. doct. in c. per venerabilẽ. extrà, qui fi. sint legiti. Prædicta dicit Bened. de Plũbino in disputa. sua incip. statuto Pisano. in iij. col. & do. Andr. Barba. in consi. suo xxvij. in xxj. col. in j. vol. & Fran. de Curte. in consi. suo xiij.

SExtò facit ꝙ corroboratione prædicti quarti fundamenti tex. in c. naturales. si de feudo fuerit controuersia. vbi legitimatus nõ dicitur legitimus quoad feuda. dicam latius infra ad propositum suum.

SEptimò. legitimatus non dicitur legitimus quoad emphyteusim ecclesiasticam secũdum Bal. in l. generaliter. §. fi. C. de insti. & substi. quia nõ sunt verè legitimi. gl. in c. innotuit. de elect. idem Bald. & melius quàm alibi in c. quæ in ecclesiarum. in xviij. co. & seq. de const. idem in addi. ad Spe. in tit. de loca. in x. col. ver. emphyteusis ecclesiastica. Io. de Imo. in l. quod dicitur in antep. col. ff. de ver. obli. Alex. in l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Trebel. & in consil. suo xciiij. in iij.

12 col. ibi, pro hoc adducit. in j. vol. vbi dicit † ꝙ naturales non admittuntur in emphyteusi ecclesiastica propter nobilitatem ecclesiæ cõcedentis, quæ taliter natos abhorret, cum haberi non possunt sine peccato mortali. idem tenet idem Alex. in cõs. cxxviij. in j. col. in j. vol. Idem tenet Pet. de Anch. in consi. suo cccvj. incip. in Christi nomine, circa primum quæsitum.

OCtauò facit, quia statutum excludens filiam dotatam extantibus filiis masculis descendẽtibus,

BIU Cujas

non cõprehendit legitimatũ, vt dixi ſuprà, per ea quę tenuerunt Frãciſ. de Curte in conſ. xiij. & cxxv. & Philip. Decius in conſ. ſuo 50. quem ſ. in opi. præcedenti alle. cõtra Bal. in l. cum acutiſſimi. C. de fideic. & iſtud etiam tenet Rapha. Fulg. in conſi. xij. per totum.

NOnò facit, quia etiam legitimatus non eſt legitimus, cùm vt dicit Alex. in conſi. xciiij. in iij. col. in j. vol. legitimati ſunt infames, vt no. Azo. in ſumma C. ex quib. cau. infa. irroga. & idem Ale. in conſi. xxv. in j. vol. & tamen legitimi non ſunt infames.

DEcimò facit, quia habemus tex. in l. ſi vnquã. C. de reuo. dona. ꝙ per ſuperuenientiã liberorũ legitimorũ reuocatur donatio, & tamẽ non reuocatur per ſuperueniẽtiam naturalium, etiam ſi poſtea legitimãtur. ita no. Bal. in l. ij. ad fi. C. ſi quid in frau. patro. do. meus Iaſ. in l. Gallus. §. & qd ſi tantum. in xvij. col. ff. de lib. & poſth. & in l. cum acutiſſimi. in j. col. C. de fideicom. & in rub. C. de poſth. hære. inſti. Mart. Lauden. in q. per eum diſputata, incip. Augerius. in ij. col. Franciſ. de Cur. in conſ. ſuo lxxiij. in xxxj. col. & Sali. in l. ſi totas. C. de reuoc. dona. tamen Bar. Soci. in cõſ. ſuo cxxvj. conſuluit tenendo contra Bal. & Sali. & ad rationes eorum reſpondet. non inſiſto.

VNdecimò facit illud quod dicit Sal. per illũ text. in l. fi. C. de his qui veniã æta. impe. Alex. in l. ex facto. §. ſi quis rogatus. ff. ad Treb. & in conſ. lx. incip. viſa legitimatione. in ij. col. in ij. vol. vbi dicunt quòd ſi, ſit relictum alicui aliquid pro ſe & filiis legitimis & naturalibus, non comprehenduntur legitimati.

13 *Tanquã legitimus.*

DVodecimò facit illud qđ not. gl. in c. innotuit. in ver. cõiug. de elec. vbi dicit † ꝙ legitimatus nõ dr̃ legitimus, ſed tãquã legitimus: illa dictio, tãquàm, de notat improprietatẽ. gl. in c. ſolitæ. de maior. & obed. Bar. in l. ſi vero. §. itẽ qcquid. ff. ſol. matr. do. meus Iaſ. in l. j. in ij. col. ibi gl. in ver. tanquam. C. de hære. inſti.

DEcimotertiò facit illud quod dicit Sali. in l. etiã, per illum tex. C. de appel. ꝙ imago repręſentata, prout eſt in legitimatione, nõ eſt eſſentialiter ipſa res & ideo dicit ibi Bal. ꝙ legitimat⁹ eſt ſimiliis ei qui accepit vſum togę. l. ſed ſi accepto. ff. de iu. fiſ. & dicit idẽ Bal. in c. j. in v. col. de cõſt. quem refert & ſequitur do.

14 *Legitimatio ſimilis alchimiæ.*

meus Iaſ. in l. cũ acutiſſimi. C. de fideic. ꝙ † legitimatio eſt ſimilis alchimiæ, quæ facit apparere quod non eſt: & ideo legitimat⁹ figurã legitimi gerit, ſed nõ habet eandem ſubſtantiã. & dicit Bal. in c. fi. in ij. col. de tranſla. epiſc. ꝙ legitimatus aſſimilatur homini medicato à morbo: in quo ſemp remanẽt aliquę cicatrices. ita dicit Fran. Cur. in conſi. lxxiij. in xxvj. & ſeq. col.

DEcimoquartò facit, quia etiã legitimatus nõ cõprehenditur in conſuetudine, quæ habet ꝙ primogenitus in regno præferatur in ſucceſſione, cũ cõſuetudo illa reſpiciat naturalem veritatem, & non fictionem, quę eſt in legitimato. ita tenet per multa do. meus Iaſ. in l. quoties. in x. col. C. de rei vendi. Ant. de But. in c. tanta. qui filij ſint legitimi.

DEcimoquintò facit quia vt dicit do. meus Iaſ. in l. p̃tor ait §. ſiue autẽ. ff. de noui operis nun. aliud eſt eſſe legitimũ, aliud haberi pro legitimo. prout no. Sali. in d. l. etiã per illũ tex. C. de appel. & ibi plura dicit ad propoſitũ, exẽplificãdo in pluribus. Et ideo ex quo viſum eſt ꝙ legitimatus non eſt ſimpliciter legitimus, ſed ſecun dũ quid, non dicitur poſtea legitimus ſed impropriè, per ea quæ dicit do. meus Iaſ. in l. patris & filij. in primo notabili. ff. de vulg. & pupil. ſubſt.

DEcimoſextò facit, quia ex quo quis eſt natus ſpurius, nõ poteſt verè deſinere eſſe ſpuri⁹, ſicut qui ſemel fuit hæres, nõ poteſt deſinere eſſe hæres. l. ſed ſi ſine. §. ſed quod Papi. ff. de mino. gl. in l. in ſubſtitutione. ff. de vul. & pup. & facit quia ſemel facta, infecta fieri non poſſunt. l. in bello. §. factæ. ff. de capi. & poſtli. reuer. imò Deus hoc ſolo priuatur, vt dicit do. meus Iaſ. in l. j. §. ſi vir vxori. in ij. lectu. quam audiui ſub eo. ff. de acq. poſ. ſi ergo quis fuerit ſemel ſpurius, ex quo adhuc dici debet talis, ne duo contraria ſimul commorentur, & ſint in eodem ſubiecto, contra l. j. C. de fur. & c. ſollicitudinẽ. de appell. ſi dicatur legitimus, debet intelligi per fictionem, & nõ per veritatem. ita dicit Andr. Barb. in conſi. ſuo xxvij. in xxij. col.

Facta infecta reddi nõ poſſunt.

DEcimoſeptimò † facit, quia ex ſeparatis non fit illatio. l. eum actum. ff. de neg. geſt. ſed filius legitimus naturalis eſt ſeparatus à filio legitimato, qũa vt dicit Bal. in c. tibi. in fin. ſi de feudo fue. controuer. ꝙ triplex eſt genus hominum: primò legitimorũ, ſecundò illegitimorum, tertiò legitimatorum. & iſtud refert Curtius in conſi. xiij. in ij. col. ergo ſequitur ꝙ diſpoſitio faciens mentionem de filio legitimo & naturali non comprehendit legitimatum.

15

DEcimooctauò facit, quia reſtitutio principis & poſtliminij ſeu poteſtas legitimandi æquiparantur. l. ſi quis filio exhæredato. §. quatenus. & ibi doct. ff. de iniu. rup. & irri. teſt. no. doc. in l. Gallus. §. & quid ſi tãtũ. ff. de lib. & poſthu. ſed vis poſtliminij conſiſtit in fictione. l. poſtliminiũ. ff. de captiuis. & not. in l. ſi is qui ꝑ emptore. ff. de vſuc. ergo ita legitimatio quę fit per reſtitutionẽ nataliũ: dictũ eſt enim ꝙ legitimatio fingit retrò, & reducit ac ſi eſſet legitim⁹, & fingit medio tempore nõ fuiſſe ſpuriũ nec illegitimũ. l. fi. ff. de nata. reſti. §. illud. in auth. qui. mo. nat. effi. ſui. nam legitimatio dr̃ quædã reſtitutio primis natalib⁹, in quibus natura erat cõmunis, & omnes legitimi naſcebãtur. in auth. qui. mod. natu. effi. legiti. §. liceat. & iſtud fundamentum facit And. Sicu. in d. conſi. xxvij.

DEcimonono facit, quia iſtud videtur ſatis ꝓbari per tex. multũ vrgẽtes: primò per tex. in §. filium. in auth. quib. mod. natu. effi. ſui. vbi dicit tex. ꝙ legitimatus eſt cognatus velut ex quadam machinatione. & tex. in §. generaliter. eo. tit. vbi dicit text. ſiue per aliam quamlibet machinationem. ergo conſtat ꝙ non eſt verè legitimus, ſed per quandam machinationem, & ſic per fictionem. ad idẽ eſt tex. in l. qui in prouincia. §. diuus. in fi. ff. de ritu nup. ibi, perinde ac ſi legitimè nati fuiſſent. facit tex. in authen. de inceſt. nup. §. ſi verò coll. ij. ad idem eſt text. in c. cum inter. qui filij ſint legiti. vbi tex. dicit, legitimi habeantur, ergo non ſunt verè legitimi, quia tex. dixiſſet, legitimi ſunt. & facit tex. in l. ij. C. de iure aureo. annulo. in verbo. imaginem non ſtatim legitimatis præſtat.

Textus.

VIceſimò & vltimò probatur authoritatibus multorum, qui ita tenuerũt, ſcilicet quòd legitimati non ſunt verè legitimi, ſed per fictionem: primò per Iacob. de Beluiſo in §. tribus. in auth. quib. mod. natu. effi. legi. & adducit tex. in l. j. §. ſi quis filium. ff. ſi tabulæ teſta. nullæ extabunt. idem tenet Iacob. Butri. in proœmio. C. idem tenet Bal. in l. eam quam. C. de fideicom. & in l. quoties. C. de rei vend. & in c. j. in vlt. col. de conſti. & in additio. ad Spec. in tit. de ſucceſſio. ab inteſtato. ad fi. l. fi. C. de his qui veniam ætatis impetrauerunt. & in l. Gallus. §. ſi eius. ad fi. ff. de libe. & poſth. & in l. ſi ita quis. §. cui. ff. de leg. ij. Barb. in conſ. ſuo xxvij. in xxj. & ſeq. col. in j. vol. Soci. in conſi. cclvj. in fi. maximè quando eſt ſimpliciter diſpenſatũ cum eo ad ſuccedẽdũ, vt eſt in caſu noſtro: & dicã latiùs ſ.

Authoritates.

QVid dicendum ad text. in §. ſit igitur licentia. in verbo, nihil à legitimis filiis differentes. & ad alios

lios text. alle. ī in tertio fundamēto primę partis primi dubij, And. Bar. in cōs. xxvij. in xxij. col. ibi, decimò facit in j. vol. dicit ꝙ ex quo in nihilo sunt dissimiles à veris filiis, ergo sunt similes, †sed nullū simile est idē. Bar. in l. quod Nerua. in ij. col. ff. depositi. Feli. in c. capitulū sanctæ crucis. in iij. col. de rescri. ¶ Et do. meus Ias. in l. qui libe ris. ff. de vulg. & pupp. sub. & G. Bene. in repe. c. Ray. in verbo, mortuo itaq; testatore. ij. nu. xxxvij. & xxxviij. de testa. vbi ponit de idētitate patris & filij: & in diuinis & in naturalibus an illa dētitas sit omnino identitas, an verò similitudo. & ibi dicatur similiiudo.

16 Nullum simile idē.

PLus doctores in hoc distinguūt, sed reperio ꝙ Bened. de Plūbino in sua disputa. inci. statuto Pisano. fecit vnā notabilē distinctionē, quā recitat & approbat Frā. de Cur. in cōs. suo lxxiij. inci. super memorata facti narratione. in xxij. col. & dicit, ꝙ aut quærimus an legitimatus sit verè legitimus vera & originaria legitimatione, quæ ex matrimonio (qđ est facti) procedit, secundū l. filiū diffinimus. ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris. & dicendū est ꝙ nō, secundū. l. qui in prouincia. §. diuus. ff. de ritu nup. & ideo cōcludit etiā idē Benedictus ꝙ licet appellet natos ex matrimonio putatiuo legitimos. c. ex tenore. qui filij sint legitimi. tamen istud intelligitur fictè, nō verè, prout not. gl. in §. si verò hæc nostra lex. in auth. de incestis nup. nam ex quo ad istā & originariā legitimationē requiritur matrimoniū, quod est facti. d. l. filiū. iuncta l. consilio. §. fi. ff. de cura. furio. & i ūcta l. Paul. cū gl. ff. de stat. homi. & ea quæ sunt facti nō possunt per principem induci, nisi mediante fictione. arg. l. in bello. §. factæ. ff. de captiuis. Bar. in d. l. si is qui pro emptore. & per fictionē viæ veritatis non delētur. l. in rebus. C. de iure dotiū. gl. in c. susceptum. de rescrip. lib. vj. in verbo, nō morte. cùm ergo ab imperatore seu alio principe habente eandem potestatē remoueatur antecedens, scilicet dispositio super matrimonio, vt dictū est, pari modo remouetur cōsequens, scilicet propria & vera legitimatio, quæ resultat ex matrimonio. & isto modo malè loquitur Bar. in d. l. si is qui ꝓ emptore. cū suis sequacibus. ¶ Aut verò loquimur de alia legitimatione in genere, qñ inhabilitas procedit de iure ciuili, vt in l. si cōtra. cū gl. C. de incestis nup. & toto tit. de iure do. & in l. j. C. si rector prouinciæ. & tūc princeps legitimando confert verā legitimationē, & sic debet intelligi Bart. in d. l. si is qui pro emptore. ¶ Ratio, quia princeps natos ex matrimonio interdicto de iure ciuili verè facit legitimos, ac si legitimi concepti fuissent. l. imperialis vers. itaq;. & versi. nā omni macula. C. de nupt. d. l. qui in prouincia. §. diuus. ff. de ritu nup. secus si vitiū legitimatiōis introduceret de iure diuino vel canonico, vt est in casu nostro, in quo nati sunt dicti Blasi⁹ pater d. Barbaræ & Barbara eius filia, vt dicā latiùs infrà, q sunt ambo spurij ex nephario coitu. Et isto casu princeps secularis habēs potestatē legitimādi nō facit eos legitimos verè, sed fictè, cū quo ad oīa non sint legitimi, vt dixi, imò & qđ fortius est, cū simpliciter nō sint legitimati, sed tantū cum d. Barbara est dispēsatū quo ad ius succedēdi: ex quo non pōt dici verà legitima, vt tenet Soci. in consi. suo ccxlvj. in fi. dicā latius. ¶ Soci. in consil. suo ccxxvj. in ij. col. dat aliam distinctionem dicendo ꝙ legitimatus à tēpore legitimationis, vt ex tunc, dicitur verè legitimus, vt tenet Bal. in l. eā quam C. de fideicom. dicens, ꝙ extremum tēporis quo legitimatur est verū, licet quo ad extremū tēporis necessitatis, si traheretur retro, diceret fictè legitimus. vnde dicit Io. And. in reg. sine culpa. de reg. iur. in vj. ꝙ iura quæ dicūt ꝙ legitimati nō differūt à legitimis. intelligi debēt vt ex nūc tēpore legitimationis. do. meus Ias in plurib⁹ locis, videlicet in l. vnica. in xj. & xij. col. C. qñ nó petētiū partes, & in l. generāliter. §. cū autē. in vj. col. C. de insti. & substi. dicit ꝙ legitimati⁹ per subsequēs matrimoniū nihil differūt à veris legitimis: sec⁹ in aliis. hinc dicit ibi ꝙ tales succedūt in emphyteusi ecclesiastica, & in feudo. ꝙ an sit verū, dicā lati⁹. sed ad ꝓpositū nostrū, melior est distinctio Bened. de Plūbino, ex qua satis cōstat Barbarā filiā d. Blasij Rolin nō esse vere legitimā, cui esset vitiū de iure canonico, imò de iure diuino, cū adulteriū cōmissum fuit cū dicta Iaquelina, ex quo tunc erat ꝺopulata cū d. Thoma. ¶ Et maxime facit adhuc distinctio Soci. in d. cons. ccxlj. in fi. ex quo solū est cum ea dispēsatū de iure succedēdi. ¶ Et in hoc est aduertēdū quia tenor dispēsationis est cōsiderādus. & facit tex. in l. ad probationē. C. de proba, & in l. sancimus. C. de fideius. dicit enim text. legitimationis ꝙ d. filia poterit succedere dicto quōdam eius patri, dūmodo de eius processerit volūtate, de qua quidem voluntate non apparet. dicam statim latius.

EX superius dictis primò vidēdū est an dicta Barbara legitimata possit virtute nostræ consuetudinis, quę est in tit. *des succeßions*. §. j. se saisitam & in possessione omniū bonorum (de quibus pater eius mortuus est vestitus & saisitus, sicut si esset filius legitimus & naturalis) dicere, & se manutenere facere.

IN hoc omissis supradictis, & pro intelligētia huius est aduertendū ꝙ dicta nostra cōsuetudo supradicta est cōtra l. cū hæredes. ff. de acq. poss. nā vt dicit tex. in d. l. cū hæredes. licet dominiū rerū hæreditariarū acquiratur, nō tñ possessio hæredi sit in ipsum trāsit sine actuali apprehēsione facti, dicit tñ Cy. in l. ea lege. in vj. q. C. de condict. ob cau. & Bal. in rub. de causa possessio. & proprieta. ꝙ consuetudo pōt inducere ꝙ possessio. cōtinuet in hæredē & dicit etiā Andr. Barba. in cons. lviij. incip. sapiēter dicit Psalmista. in xiiij. col. cū tribus sequentibus, ꝙ talis cōsuetudo. seu tale statutum viget in ciuitate Papien. & Mediolani, vt dicit Io. de Imol. in cons. xvj. quòd viget etiā in ciuitate Imolę. & dicit Franc. de Aretio in consi. clix. in vlt. col. quòd tale statutum viget etiam in ciuitate Tuderti: & talis possessio est iuris. vt tenēt omnes in d. l. cum hæredes. & Aretin. in l. j. ff. de acquiren. possess. imò dicit Bal. & Cy. in d. l. ea lege. C. de condi. ob causam. quòd quando dicitur, quòd mortu⁹ saisit viuum, hoc est possessio deficientium continuatur in hæredem, intelligēdum est per actum fictum, seu per apprehensionem factam & inductam à statuto. imò dici. Franc. de Aret. in d. l. j. in x. col. ff. de acqui. poss. quòd si consuetudo nostra diceret, quòd transferatur possessio nullo actu vel ficto mediante, talis cōsuetudo non valeret. Ex quo ergo talis possessio quæ tranfertur virtute huius cōsuetudinis est ficta, & per actum fictum transfertur, & vt iam suprà cōclusum est, dicta Barbara est legitima tātum, & sic proxima nō verè, sed fictè, non potest se dicere vestitam & saisitā in bonis quondā sui patris legitimati, ne duæ fictiones circa vnū, & idem concurrāt, cōtra gl. in rub. C. de dotis promissio. & Bal. in l. super longi. in vlt. col. quasi. in fi. C. de prescrip. lon. temp. & licet illa gl. allegetur aliquando pro singulari ad hoc habet tamē sociā in l. cum post. §. gener. in verbo, placuit. ff. de iure dotiū. quam gl. allegauit pro consocia Alex. in cōsil. suo xiij. in xii j. col. incip. Ex his quæ in themate. in j. vol. repetito in consil. xcvj. in j. vol. & in consil. xix. in iiij. vol. & do. meus Ias. in §. fuerat. in xij. col. Inst. de actio. nec est extēdendum beneficiū prin-

Not. quādo principis legitimatio sit vera vel ficta.

Mortuus saisit vnū quomodo intelligendum.

BIU Cujas

cipis legitimantis, ꝙ comprehendat etiam cõſuetudo noſtra legitimatũ in hoc, qa ex quo contineret in hoc plura ſpecialia, imò nõ ſolum duo, ſed etiam tria ſcilicet quia iſta filia legitimata repræſentaret verè perſonam legitimi, quod non eſt verè, ſed fictè tantũ repræſentat. ¶ Item pater illius repreſentaret perſonam veri & legitimi patris, quod nõ eſt dicẽdum, cum pater & filius ſint correlatiua, ex quo filius alicuius legitimat⁹ quo ad eũ nõ poteſt dici verè legitimus filius, ſic nec pater legitimatus quo ad filiũ legitimatũ poteſt dici verè pater legitimus. ¶ Item & tertiũ, ſcilicet ex poſſeſſione ficta haberet idem ius ac ſi eſſet verè filius legitimus, & ideo cum plura ſpecialia in hoc cõcurrerẽt, nõ eſt ita interpretãdũ priuilegiũ principis, ꝙ omnia cõprehendat. Faciunt quæ pleniſſimè dicũt Bal. & do. meus Iaſ. in l. fi. in vj. col. ff. de conſti. prin. Ex quo dicit do. meus Iaſ. in d. l. fin. iij. col. cũ ſeq. † ꝙ vbi cõcurrunt duo ſpecialia in aliqua materia, vel plura obſtãtia, nõ ſufficit ꝙ princeps ponat clauſulã, nõ obſtãte, quia illa clauſula ſufficit quando vnũ tãtum obſtat, ſed quãdo ſunt duo vel plura obſtãtia, tunc non ſufficit clauſula non obſtante, ſed requiritur ꝙ vnicuique in ſpecie derogetur, & in dubio nõ præſumitur derogatũ. Ita probat tex. valde ſolẽnis in l. ſi nõ lex Aelia Sentia. ff. de hær. inſtit. Iſtãmet regulã not. Bal. in l. eã quam. C. de fideicom. & in l. j. in pe. col. C. de fur. & Ioan. An. in c. j. de filiis preſbyt. in vj. in nouella. Feli. in c. nonnulli. xxv. col. in verſi. quinta concluſio. de reſcrip. & Alex. in conſi lxij. in iij. col. in j. vol.

Pater & filius correlatiua.

17

18 *Cõſue. correctiua iuris cõmunis non extendenda.*

ITem † cum dicta noſtra conſuetudo ſi correctiua & exorbitans à iure cõmuni, cõtra l. cum hærede. ff. de acqui. poſſ. non debet extẽdi etiam ex idẽtitate rationis, vt in ſimili voluit Bal. in l. ij. §. creditũ. ff. ſi cert. pet. Facit quod no. Bal. in l. fi. verſi, vlt. quærò. C. communia vtriuſ. iud. Bal. in l. poſt dotem. ff. ſol. mat. & ſic licet legitimati ſint ſimiles veris legitimis. ita ꝙ ſuccedãt patri, vt ſuprà dixi, & no. in l. ſi te parẽs. C. de ſuis & legi. tamẽ iſtud eſt intelligendũ quo ad ea quę ſunt iuris cõmunis, & non in his quę ſunt correctoria vel exorbitantia à iure, nã ex quo talis cõſuetudo ſeu ſtatutum eſt exorbitans à iure communi, vt dictum eſt, non extẽdetur ex ſimilitudine rationis, vt tenet Anto. de But. in conſi. ſuo xxvj. incip. viſo lega.

NEc obſtat id quod poſſet dici ad primum fundamentũ, quia ex quo hæ duæ fictiones procedũt ex diuerſo fonte, cũ vna procedit ex conſuetudine ſeu ſtatuto, altera verò ex priuilegio principis, ꝙ poſſunt concurrere ſimul, vt tenet Cardi. in cle. quod circa. in xx. q. de elect. & in cle. ij. in viij. q. vt lite pen. Feli. in c. cum M. ferratiẽ. in vij. col. de cõſti. do. meus in l. quoniam in prioribus. in ij. col. C. de inoff. teſt. ¶ Quia ad hoc dico ꝙ adhuc remanet tertiũ ſpeciale ſeu tertia fictio, quia ſicut legitimatus per reſcriptũ principis nõ dicitur verè filius legitim⁹, vt ſuprà dixi, ſic pater etiã legitimatus, q aliàs nullos hęredes habuiſſet ab inteſtato de agnatione propter illegitimitatẽ, vt habetur in §. in tit. *Des ſucceßions des baſtardz.* ex quo princeps huic tamquam baſtardo ſucceſsiſſet in immobilibus, & prẽlatus in mobilibus, ſed nũc per fictionem habet hæredẽ ex teſtamẽto & ab inteſtato, quod nõ poteſt eſſe niſi per fictionẽ, cũ pater & filius ſint correlatiua, & ſtatutũ in vno habet locũ in alio. l. ſi. C. de indicta viduitate tollen. vbi do. meus Iaſ. ergo cũ tot ſint obſtantia, neceſſe fuit de omnibus facere ſpecialem mẽtionẽ. vt dictum eſt, quod nõ fuit factum, cũ in legitimatione ipſius tãtum dictum ſit, quodq; tota eius poſteritas de legitimo matrimonio ꝓcreata ſeu procreã da in bonis ſuis quibuſcunque eidẽ iure hæreditario ſuccedãt & ſuccedere valeãt. ecce ergo quomodo non eſt expreſſum aliud obſtaculũ ſeu alia fictio quę eſt in d. Barbara, ſ. quia licet ſit de eius poſteritate. nõ tñ eſt de legitimo matrimonio verè ſed fictè, igit̃. ¶ Itẽ hęc duo ſpãlia nõ procedũt ex eodẽ fonte. ſ. es lege, vnũ videlicet ex lege mortua, aliud ex lege viua, ſed ſemp eſt lex, qa princeps eſt lex animata in terris. tex. in aut. de cõſulibus. §. fi. coll. iij. & ió cũ hęc duo ſpecialia ſemp ꝓcedant ex lege, dicũt ꝓcedere ex eodẽ fonte. cogita,

ITẽ & ꝙ nec ex teſtamẽto, nec ab inteſtato ſuccedat, patet. primò ab inteſtato nõ ſuccedit, qa fuit legitimata ſub plurib⁹ modificationib⁹: primò ſcilicet ſub clauſula, dummodo de eorum proceſſerit voluntate.

PRo intelligentia cuius clauſulæ † aduerte ꝙ hæ dictiones, dummodo dũ tum tãtummodo, & ſimiles faciunt cõditionem. c. fi. de trãſlatio. epiſt. c. ex tenore. & ibi Ioan. And, & Card. de authorit. & vſu pallij. quę iura allegat Io. And. poſt gl. ibi, in verbo, retinere. inc. cum non poteſt, de præben. lib. vj. l. dummodo. cum gl. ff. de procu. l. ij. §. ſiue ipſe venditor. ff. de hære. vel act. vendita. & eſt de mente Bar. in l. j. verſi. ſed principaliter quæro. ff. de condi. & demon. Bal. in c. dudum. ij. de elec. Anto. de But. & alij in c. verum. de cõditio appo. ex quo ergo dicta verba important conditionẽ (vt dixi) dicuntur eſſe de forma. Bald. in auth. matri & auiæ. in j. col. ibi, quidam tamẽ dicunt. C. quando mulier tuto. off. fungi poteſt. Do. meus Iaſ. in l. ij §. ꝙ ſi in patris. in j. & ij lect. ff. ſol. mat. & in l. Gallus. §. & quid ſi tãtum. in v. col. poſt Bart. ibi. ff. de lib. & poſth. & in l. cum quid. in ij. lect. ff. ſi cert. pet. in vj. col. & in l. ii. §. prius. in ij. col. ff. de vulg. & pup. ſubſti. cum ergo forma ſit ſeruanda, & opus ſit ꝙ cõditio exiſtat. l. prætor. in prin. ff. de coll. ad hoc vt dicta filia ſuccedere poſsit d. Blaſio eius patri, opus eſt ꝙ conſtet de eius voluntate, & quòd ius non eſſet alteri iam quæſitũ. Quia nũc conſtat de eius voluntate, imò videtur quòd ex quo dicta legitimatio fuit facta ad ſupplicationem ipſius filiæ & non patris, quòd pater ſit ignarus, cum ignorantia potius præſumatur quàm ſcientia, imò dicit Bar. in l. ſuper ſeruis. C. qui milit. poſ. lib. xj. & in l. ſi cui. §. fi. ff. de accuſ. quòd ignorantia ſtatim probatur, quia ſcientia non probatur.

19 *Dũmodo. Tantummodo.*

SIc ergo ex quo non apparet de mente & voluntate dicti Blaſij, quòd voluerit ꝙ ei ſuccedere debeat ab inteſtato vel ex teſtamẽto, defuit cõditio, & ſic forma illius, ex quo actus nõ ſeruata forma eſt nullus. c. cum dilecta. vbi Feli. de reſcriptis.

ADDITIO. De huiuſmodi impugnatione legitimationum ponit Bertrãdi in ſuo conſil. cxij. in ij. parte, vbi conſuluit in caſu nobilis dominæ Ioannæ de monte acuto, vxoris tũc nobilis viris Hugonis de Rabutim, domini Deſpiry. & conſuluit contra eam ex multis. & inter alia ſe fundat primò ex quadã falſa latinitate, ſed in hoc errat in facto, cum in vero originali legitimationis nulla ſit falſa latinitas. & fuit caſus deciſus in Burgundia contra eam, pro qua multi ſcripſerunt, videlicet dominus Lancelotus Decius Stephanus Thyard, Cadrel. qui poſtea fuit præſidens in parlamento comitatus Burgũdiæ. & etiã ſcripſit dominus & prẽceptor meus do. Iaſ. & multi alij, & de falſa cauſa in infantibus appoſita, quãdo dicitur propter honeſtatem vitæ, morum. vltra Ancha. in conſil. cxlij. infrà allegat, videatur Barba. in conſi. xxxiiij. in ij. vol. & dixi in conſi. meo xxxix. †

ITẽ & quod fortius eſt, in legitimatione patris dicitur ſeu apponit̃ hæc clauſula quodque tota eius

poſteritas

posteritas de legitimo matrimonio procreata,in bonis suis quibuscunque eidem hæreditario iure succedãt.Et põderãda.sunt hęcverba,de legitimo matrimonio,quæ non cõprehendunt legitimatũ.prout tenuit Bart.de Salic.in sua disputatione quæ incipit,Mediolanẽ.quidã,& Fran. Cur. in cõsi. suo xiij.in vij.col.& ideo ne plus extẽdat dictæ legitimationes,quã sit de mẽte principis,dicẽdũ est ꝙ prædicta filia legitimata huic patri legitimato nõ poterit succedere ab intestato,nec in hoc aliquid operãtur dictæ clausulæ, ex certa sciẽtia, & motu proprio,& de plenitudine potestatis,quę sunt appositæ in legitimatione seu dispẽtione d.Barbaræ: quia dictæ clausulæ non operantur aliqd vltra intentionem scribentis, † imò gratia contra intentionem principis non valet, qui in dubio nõ vult alteri præiudicare, vbi non est certificatus de iure illius.Pan.in c.causam.ij.in ij.de testi.Facit glo.in cle.si Romanus.in verbo,validam, de præb.Io.And.in c.si motu ꝓprio.de præbẽ. in vj.Domini de Rota in suis cõclusionibus,cõclusione cxj.& cxij.in nouis.Panor. in c.cũ nostris.in iiij.col.de cõcess. præbẽ.& in c.cũ olim.de re iud.in vij.col.versi.cum autem impediatur collatio.& in c.ad aures.circa iij.col.versic.& hæc ꝓcedunt.de rescrip. vbi dicit formaliter †quòd motus proprius principis non firmat gratiam contra voluntatem,nec in præiudicium tertij.

20 Gratia cõtra intẽtionẽ principis non valet.

21

ET ideo etiã non obstant illa verba posita in legitimatiõe,ac si esset de legitimo matrimonio ꝓcreata,quia illa verba intelliguntur non extãtibus aliis legitimis agnatis & cognatis,quia priuilegia cõtra i⁹ & in præiudiciũ tertij tendẽtia strictissimè interpretant. c.olim.j.& ibi doct.de verb.sig.gl.in l.fi.§.in cõputatione.& ibi Bal.C.de iure delib.in specie Frã.de Cur. in d.suo consil.xiij.in vlt.col.ex quo ergo sunt alij cognati de quibus non est facta mẽtio in legitimatione, quod fieri debebat,imò citari debebãt,vt statim diceẽt igitur talis legitimata non admittetur ad successionẽ dicti sui patris legitimati in præiudicium suorum cognatorum.

ITẽ maximè qa vt dixi hîc antè in legitimatiõe dictę filię nõ fuit facta mẽtio agnatorũ & cognatorũ, de quibus erat nõ solũ faciẽda mẽtio, imò etiã erãt citãdi.& ꝙ de eis esset fiẽda mẽtio,tenet expresse Iaco.de Beluiso in §.quoniã.& in auth.quib.mo.nat.effi.sui. vbi dicit †ꝙ si pater facit legitimari naturalẽ tãtũ, & habet alios agnatos successores, ꝙ debet fieri de his mẽtio.aliàs si hoc nõ foret expressũ principi.nõ valeret legitimatio in ꝓiudiciũ ipsorũ agnatorũ.idẽ tenet Pau.de Cast.in cõs.suo ccxxv.inci.super eo solo. Alex. in cõs.lxvij.& in cõs.xciiij.in j.vol.& ita dicit & tenet Marti. Laudẽ. in trac. suo legitimationũ.in xv.& xvj. col.& in col.xix.allegans Ant.de But.in d.c.per venerabilẽ.in xvij.col.ita etiã tenet Rosellus in trac.suo de legitimatione,in quęst.sua lxxvj.col.lv. do. meus Iaso. in l.Gallus.in §.& quid si tãtũ.xv.col.ff.de li.& posth.

22 In impetratione legitimat. mẽtio agnatorum fienda.

QVòd autem essent citandi,satis probabitur, nam vt constat per legitimationem ipsius filiæ, dicta filia ad sui supplicationẽ fuit legitimata,& nõ ad supplicationem patris,ex quo non est dubiũ ꝙ per suam legitimationem nõ excluduntur venientes ab intestato,& sic agnati seu cognati deficiẽtibus legitimis & naturalibus,vt est tex.& ibi Ang.in vl.no. in §.si quis igitur primo.in aut.qui.mo.natu.effi.sui. Et ita tenẽt omnes,maximè dominus meus in d.l.Gallus.§.& qd si tantum.in xv.col.ff.de lib.& post.ibi,secũdò limita istam cõclusionem.ista est cõmunis,à qua nemo discrepat,vt dicit Socin. in consilio ccxxvj. in ij. colum.

† ¶ Item in Burgundia omnes agnati & cognati, dum modo sint proximiores,pro suis& legitimis ꝙ cõsuetudinẽ nostrã habẽtur,& reputantur, eo ꝙ omnibus debetur legitima,vt est tex. nostræ cõsuetudinis in §. *Vn chascun habile a faire testament.* in tit. *des successions.* Et ideo ex quo eis debetur legitima ex testamento,& si aliquis legitimaretur,præiudicium eis in hoc fieret nõ est dubiũ qui in tali legitimatione debeãt cõsentire:per ea quæ not.Bal.in auth.præterea.C.de natu. li. & in l.nã ita diuus.in j.q.ff.de adop.& in l.ij.in xj.co. C.de serui.& aqua.vbi dicit,†ꝙ bastardi non possunt legitimari existentibus legitimis,nisi eis consentiẽtibus.Et assignat rationẽ, quia eis præiudicaret in successione, nã ista ratio militaret in hoc casu scilicet in agnatis & cognatis huius patriæ,qui pro suis & legitimis reputãtur,& eis præiudicaretur,igitur &c.¶ Facit tex.in l.ij.in fi.iuncta.l.pen.& fi.ff.de nata.rest. Nã dicit in d.l.ij.in fi.† ꝙ liberto natalibus restituto patronus non succedit,ideo princeps nõ solet natalibus restituere nisi patrono consentiente,& inuito patrono & nõ cõsentiente nõ potest restitui.d.l.pe. & fi.qa patrono debetur legitima nõ extãtibus filiis,qua priuari nõ potest.Et ideo cũ sit idem in agnatis & cognatis quibus per consuetudinẽ nostrã per regem approbatam debetur legitima non extantibus filiis, dicẽdũ est ꝙ legitimari non potest bastardus seu naturalis in præiudicium eorum ipsis non citatis & non consentientibus,per illam l.fi. facit quod dicit in simili Pan. in c.cum olim.de re iudic.& sentit Ioan.de Imol.in c. nisi cum pridem.§.personæ verò.de renun.

23 In Burgũ. omnes agnati & cognati habentur pro suis.

2

25

IMò etiam si prædicta filia fuisset ad supplicationẽ patris & instantiam legitimata,adhuc hoc casu nõ præiudicat agnatis & cognatis,quibus legitima debetur ex testamento ipsis non citatis & non consentientibus,quia vt cõstat ex verbis ipsius legitimationis,dicta filia quo ad honores bene est legitimata,sed non quo ad ius succedendi ex testamento vel ab intestato sed tantum est cum ea dispensatũ vt succedere possit patri,& aliis cognatis,dummodo de eorũ processerit voluntate,nã ex quo non in hoc est legitimata simpliciter,sed cum conditione,non dicitur propriè legitimatio,sed dispẽsatio,vt dicit Anto.in c. per venerabilẽ.in iij.co.vers.item requiritur ꝙ simpliciter.qui filij sint legi.& sequitur ibi do. Cardi. Alc.arg.c.j.de filiis natis ex matri.ad morga.cõtra & hoc not.Pau.de Ca. in rub.de iure aur.annulo.& in l.si ab eo. C. de legit. hæred.& in l.solet.ff.de iurisd.om.iudd.& in l.pactum vbi Alex.C.de colla.& Cæpolla in cautela cxiij. inci. cautela quam sæpe dedi parentibus.in xiiij.fol.

ADDITIO. Vide Decium in l.pactũ.nu.xv. C. de coll.† ¶ Et ideo in hoc casu semper requiritur citatio agnatorũ & cognatorum ,qui aliquod præiudicium prætendere possent,vt tenet Pet.de Anc.in consi.suo ccxlij.incip.Ex tenore priuilegij. † quia ergo est dispensatio,requirit causæ cognitionem,vt not. in c. de multa.de præb.cũ c.ad monasteriũ.vbi notat.Io.And. in nouella de statu mona.Pet.de Anch.in d.consi.sed vt dicatur aliquid factum causa cognita,requiritur citatio illorũ qui lædi possunt.l.nã ita diuus.ff.de adop. in l.in causæ.§. causa cognita.ff.de minor. c.j.de causa pos.& proprieta.Socin.in consil.suo ccxlvj. in iij. col. ibi primò cõsiderando quod aliud est. Cum ergo hîc tractetur in tali legitimatione de præiudicio cognatorum & aliorum legitimorũ,cum eis de iure debeatur legitima,imò non possunt exhæredari,seu prẽteriri,nisi eis relinquatur legitima,per cõsuetudinẽ ducatus Burg. non est dubiũ ꝙ nõ debuit legitimari, nec

26 Dispensatio requirit causæ cognitionẽ

potuit in præiudicium agnatorum ipſis non citatis.

ET maximè etiã pater impetrãdo legitimationẽ ꝑ dicta filia nõ potuiſſet dictis cognatis præiudicare, cũ tex.noſtræ cõſuetudinis prohibẽs veros hæredes exhęredari poſſe abſq; eo ꝙ relinquatur legitima, loquitur per negatiuã quæ ponitur ante verbum poteſt, cũ dicat tex.in §.in tex.*des ſucceßions.* in libro noſtrarũ cõſuetudinum,*l'on ne peut exhereder ſes vrais heritiers.* Ex quo inducitur omnis neceſſitas, & priuatio omnis potẽtiæ.gl.in c.j.de reg.iur.in vj.Bar.& doc.in l.Gallus.in prin.ff.de lib.& poſth.in l.fi. ff. de ſer. in l. cum lex.ff.de fideiuſ.Bal.in l.j.in vlt.col.C.qui admit. Ex quo ergo per legẽ id fieri debebat per dictũ Blaſiũ patrem dictæ filiæ,nec fieri poterat aliter,quia teneba tur ad factum negatiuũ per cõſuetudinem Burgũdię, debuit curare & facere id per legẽ vel hominem fieri. Ita colligitur ex doctrina Bar.in l.ſi ita quis.§.ea lege. in verſi.procedo vlterius.ff.de verb.obl.in ſimili materia,& quaſi in terminis Fran.Cur.in cõſi.ſuo lxxiij. in xxxij.col.ibi ſeptimò principaliter. ex quibus ſatis conſtat, ꝙ dicta legitimatio quæ fuit facta ad ſupplicationẽ dictę Barbarę,nõ potuit præiudicare dictis filiis mag. Ant. Garnier,qui ſunt filij Ioãnæ Cõtinet,na ti ex legitimo & vero matrimonio ex dicto Garnier & d.Ioãna,quæ erat ſoror dicti quondã Blaſij Rolin, na ta ex Alexia Regnier in vero & legitimo matrimõio.

ET ſi dicatur ꝙ prædicta ꝓcedunt qñ non cõſtaret de volũtate dicti quondã Blaſij patris dictæ Barbarę & ab inteſtato. ſecus autẽ in hoc caſu,prout dixi poſitione caſus, & in prima parte, cũ d. Blaſio fuiſſet lecta & interpretata dicta legitimatio,& clauſula dũmodo de eorũ ꝓceſſerit voluntate,dicit & declarauit ꝙ ita intẽdebat,& ꝙ volebat ꝙ ei ſuccederet in omni bus ſuis bonis,in præſentia pluriũ perſonarũ fide dignarũ,ꝙ ſufficere videt,quia vt iã dictũ eſt,ſicut per §.
27 ex imperfecto,in l.hac cõſultiſſima.C.de teſt.† quando pater teſtatur inter filios legitimos& naturales nõ requiritur aliqua ſolẽnitas,imò defectu ſolẽnitatis omiſſæ nõ vitiatur teſtamentũ inter liberos. ita etiã qñ teſtatur inter legitimatos.Et poteſt pater corã duob' teſtibus inſtituere filium etiã legitimatũ,vt dicit Bal. in c.de cauſis,in pe.col.de offi.dele.& do. meus Iaſ.in d.§.ex imperfecto. ¶Et videtur ꝙ talia verba tantũ im portãt quatum ſi dixiſſet,inſtituo eam,ſicut tantũ eſt dicere,volo legare,quantũ lego,vt tenẽt Bar. & Ang. in l.ſerui electione.ff.de leg. j. Multa tamen ſunt quæ faciũt in contrariũ, de quibus per Phili. Deciũ in cõſ.
28 ſuo clix.in ij.col. vbi ponit† ꝙ talia verba declaratiua voluntatis nõ important inſtitutionem,etiã (vt dicit) quo ad pias cauſas,ergo adhuc minus hoc caſu.

Teſtamentum inter legitimos non requirit ſolennitatem.

Volo legare, & lego idem important.

SEd ad hoc reſpõdeo,ꝙ adhuc iſtud nõ põt prodeſſe,nec ꝓ hoc ſuccedit dicto quondã Blaſio eius patri,quia ille §.intelligitur qñ non eſt defectus ex parte patris teſtãtis,ne duo ſpecialia ſimul cõcurrant,cõtra gl.in l.j.C.de dotis ꝓmiſ.& in l.cũ poſt.§.gener.ff. de iure do.Et ita dicit do.meus Iaſ.in d. l.hac conſultiſſima.§.ex imperfecto.in ij.col. Sed in hoc caſu eſt defectus ex parte patris,cũ etiã legitimatus cum dicta clauſula, ꝙ tota eius poſteritas de legitimo matrimonio ꝓcreata eidẽ ſuccedere poſſit, nã etiã ſi hæc filia Barbara eidẽ ſuccederet,multũ extẽderetur ſua legitimatio,qđ fieri nõ põt.vt ſtatim amplius dicã, igitur &c.

ITem quia dictus Blaſius habens adminiſtrationem de bonis proueniẽtibus ex beneficiis in quibus habebat adminiſtrationẽ,etiã ſi teſtatus fuiſſet ſecundũ
29 *An clericus de bonis ex be-* ius cõmune,adhuc nõ valuiſſet teſtamentũ,† quia clericus habens adminiſtrationẽ in beneficio nõ põt teſtari de bonis proueniẽtibus ex fructibus beneficiorũ.gl.ord.in c.præſenti.in verbo,reſeruari.de offi.ord. *neficio pre* in vj.quã gl.ſequitur Alex.in l. diuort.in ij.col.ff.ſolu. *cepiu teſta* matr.Ioan.de Ana.in c.fi.ne pręla.vices ſuas. ſequunt *ri poſſit.* doct.allegati per Pan.in rep.c.cum eſſes.de teſt. Barb. in c.requiſiſti.de teſt.& in c.fi.de peculi.cle.ex quo ad minus quæ dicta ſunt pro parte dictæ filiæ nõ poſſent habere locũ in bonis proueniẽtibus in fructibus ſuorũ beneficiorum.Non pono iſtud pro cõſtãti,quoniã inſtà dicã latiùs, † quia credo ꝙ quicquid dicant do- 30 ctores, clericus ſecularis etiã prælatus poteſt de fructibus ex ſuo beneficio perceptis teſtari de cõſuetudine generali, de qua per Philippum Frãcum in repeti. d.c.cũ eſſes.in xxv.col.& ſeq.de teſta.in vj.vt infrà dicam ad aliam quæſtionem,quam incidenter tangam.

ITem etiam & quod plus eſt,quando prędicta ceſſarent,adhuc dicta Barbara eidẽ Blaſio ſiue ex teſtamento,ſiue ab inteſtato ſuccedere non poteſt, ſiue in poſſeſſorio, ſiue in petitorio, quia ſua legitimatio eſt ſurreptitia & obreptitia ex ſuggeſta falſitate in pluribus. ¶ Primò qa princeps in ſua legitimatione narrat quòd attẽtis virtutum donis, & venuſtate morũ quibus coruſcat ipſa Barbara,ꝙ in ipſa virtutes & merita ſupplent id quod ortus odioſus adducit,gratiã legitimationis debet obtinere. & tamẽ iſtud nõ poteſt eſſe verũ,quia illo tempore quo fuit legitimata erat in infantia,ſed prędicta nõ poſſunt cadere in infante:cum talis ætas quod videt ignorat,&neq; ſcire,neq; diſcernere talis eſtas aliquid poteſt.l.j.C.de falſa mone.l.pupillus.C.de acqu.hær.Ex hac falſa cauſa qua mouetur princeps ad cõcedẽdũ dictam diſpẽſationem,videtur diſpẽſatio vitiari,vt in c.quod circa. de conſangui. & affinit.Nã vt tibi dicit Iaon.And.in nouella, † vbicũ- 31 que diſpenſatio eſt neceſſaria, oportet ꝙ oſtendatur non ſuſpecta,vt patet in eo quod legitur & not.in c.j. de reſcri.& in c.ij.de ſchiſma.Surreptitia autẽ non eſt ſine ſuſpitione.c.dudũ.ij.de electio.§.inſuper.& præſumitur princeps circunuentus.c.cũ olim.de re iudi. Cum ergo in reſcripto legitimationis ſiue diſpẽſationis dictæ filiæ dicatur prædictam filiam quæ erat infans ſupplicaſſe,& ꝙ in eã non cadant merita & virtutes,nec apparet ꝙ eius nomine alius impetrauerit, hæc ſua diſpenſatio redditur de falſitate ſuſpecta, & cõceſſa ob falſam cauſam, ergo nulla:ſicut ſentẽtia & aliæ diſpoſitiones vitiantur ex defectu cauſæ finalis.l. qui teſtamento.ff.de excu.tuto.l.fi.ff.de hære. inſti.c. ex parte Aſtenſis.& quod ibi not.in nouella.de cõceſ. præb.Et ita in terminis tenet Pet. de Anch. in cõſilio ſuo ccxlj.incip.Ex tenore priuilegij.in ij.col.

ITem etiã dicta diſpenſatio implicat in ſe contrarietatem, quia dicit dicta filia ſe fuiſſe procreatam ex Nazaria Iaquelin & Blaſio Rolin, protonotario ſanctæ ſedis apoſtolicæ & preſbytero, & tñ dicit ſe tantum eſſe naturalẽ,quod non eſt verũ,nam filius preſbyteri dicit ſpurius. Ita dicit Bar. in l. fi. in j.col.ff.de
32 *Inceſtuoſus.* his qui.vt indig.& dicit Bal.in l.ij.C.de epiſc.& cler.† ꝙ natus ex clerico in ſacris dicitur inceſtuoſus.quem 33 Alex.in apoſtil.ad Bart.in d.l.fin.allegat.† ſed ſic eſt ꝙ tales inceſtuoſi & ſpurij non merentur legitimari per reſcriptum principis,vt in auth. qui. mo. natura. efficiantur legiti.circa finem.& ita tenet Pet.de Anch. in d.conſi.ccxlj.in prin.igitur cum falſum expreſſerit,& ſe dixerit naturalem cum ſit ſpuria & inceſtuoſa,non debet eidem prodeſſe dicta ſua diſpenſatio.

ITem etiam dicta Barbara in ſua ſupplicatione dicit ſe eſſe natam ex Nazaria Iaquelin ſoluta tũc, & tamen nõ eſt verũ,quia dicta Nazaria erat tũc deſponſata &

BIU Cujas

sata & copulata matrimonio cū Thoma Bouquin, ex quo dicta filia est adulterina, qđ nō exposuit in sua supplicatione, & ideo dicta dispēsatio est surreptitia, vt tenet in terminis Pet.de Anch.in cōs.suo ccccxxvij.incip.Circa primum quæsitū.in j.col.& Bal.in l.prescriptione.C.si cōtra ius vel vtili.publicā.imò ex quo est spuria & incestuosa, ex duplici vitio cùm tanquā filia clerici incestuosa, & tanquā nata ex cōiūcta, adulterina, & sic ex vtroq; modo spuria, quæ dicit duplicata, nō valet sua legitimatio, cū hęc tacuerit: nō enim sic faciliter dispēsatur in duplici, sicut in simplici.facit tex. in c.si motu ꝓprio.de præbē.in vj.& clc.j.co.ti.c.j. de fil.presby.li.vj.& difficilius rūpitur funiculus duplex quā simplex.c.j. de treuga & pace. imò qñ sunt plura obstātia, nō sufficit clausula, nō obstan. sed requiritꝫ vnicuiq; derogeť in specie, & in dubio nō præsumitť derogatū.do.meus Ias.in l.fin.in viij.col.ff.de constit. principū.dixi suprà amplè, & hoc verū quicquid dixerit Ang.in consil.suo cciij.incip.quidā Bartho.quem allegat do.meus in d.l.præscriptione.in pe.co.C.si cōtra ius vel vtilitatē publicā.Præpositus dictus Cardi. Alex.in c.per venerabilē.§.quod autē.in xxiiij.co.qui filij sint legiti.nā tales adulterini nō possūt legitimari per rescriptū principis, nisi cū clausula derogatoria.vt in d.auth.qui.mo.natu. effi. legitimi. coll. vj. & dicit Pet.de Anc.in d.loco ꝙ nō solùm requiritur expressio illius qualitatis, sed etiam derogatio illius legis.

ITem etiā dicta filia Barbara nō exposuit in sua legitimatione seu dispēsatione dictū Blasiū fuisse alias legitimatū, & natū fuisse ex nephario coitu.s.ex.d.Io. Rolin Cardi.& episco.ꝙ si expressum vel expositum principi fuisset, nō ita de facili dispēsasset cū dicta filia & ideo in hoc videť vitiosa dicta legitimatio, ꝓ notata ꝙ tex.Panor.& doc.in c.postulasti.in j.nota. de rescri. Alex.cōsi.cxiiij.inci.Ponderatis his quæ narrantur in themate.in ij.col.in j.vol.do.meus Ias.in l. j. in ij. col. C.si cōtra ius vel vtilitatē publicam.nō est enim præsumendū ꝙ princeps ita de leui cōcessisset, si fuisset ei
34 narratū & expositū ꝙ iam dictus Blasius eius pater similē gratiā ab eo habuerat, & ꝙ erat legitimatus. †qa princeps nō præsumitur velle vltra id quod ius disponit, & præsumitur voluntas principis talis qualis esse debet, vt dicit do.meus Ias.in l.iustitia.ff.de iusti.& iu. sed sic est ꝙ de iure in materia restringibili, puta in materia legitimationis spuriorū, quos iura abhorrent.§. fi.cum gl.in auth.qui.mo.nat.effi.sui. c. si gēs Anglorū. lvj. distin. dispositio debet restingi ad primā vicē, & primā dispositionem.Alex.in consi.xlj.inci.Breuiter.in iiij.vol.do.meus Ias.in l.diuortio.§.qđ si in anno.ff.sol.matr.& in l.duobus.§.si ei qui.ff.de iureiur.

ET hoc satis videtur esse de mente principis, qui intelligere præsumitť, nec velle ꝙ legitimatus succedat legitimato, cùm in legitimatione ipsiꝰ patris sit apposita hæc clausula, quodq; tota eius posteritas de legitimo matrimonio procreata siue procreāda &c. ꝓ quę verba nō cōprehēdunť legitimati, vtꝫ. dixi, igitur &c. aliàs vī dare princeps materiam delinquēdi, cùm si semper de vno ad sequentē successiuè fieret legiti-
35 Vitium naturale refrenādū. matio, vnde iura nascuntur aut proueniūt, nasceretur occasio delinquendi, quod fieri nō debet, †nā vitium naturale debet refrenari, & nō ampliari, vt dicit Card. Alex.in c.per venerabilem.§.quod verò.in col.vj.xx. quęst.extra, q filij sint legitimi.& dicit Bal.in suis statutis, in verbo, spuriꝰ.in v.§.tales incestuosos ac iniuriosos refrenandos, cum ex illis crimina oriantur.

EX quibus omnibus supradictis constat dictā Barbara non potuisse, nec posse succedere dicto quōdam Blasio ex testamento vel ab intestato, ac si fuisset legitima, aut debitè legitimata, imò debet excludi à prædicta successione in possessorio, siue in petitorio.

ITem & quod plus est, non est dubium quando prædicta omnia cessarent, adhuc dicta filia non succederet in feudis, cùm non sit expressè dictum ꝙ posset succedere ad quæcunque bona, etiam feudalia, vt tenet Philip. Decius in consi. suo lxxvj. in j. & ij. col.

NVnquid ad minus debeat dotari, aut aliquid habere pro alimētis de iure ciuili? vī ꝙ sic, cū sit naturalis, & ideo tanquā naturalis debet alimētari. aut. licet. C.de natū.lib.Et dicit etiā Bar.in l.si quis à liberis.§.vtrū.ff.de libe.agnosc.ꝙ debet alimētari, imò dicit idē Bar.in l.vxor.§.pater naturalis.ff.de leg.iij.† ꝙ 36 Filia naturalis dotanda.
filia naturalis est dotāda.& ita tenet do.meus Ias.in §. fuerat.in xxiiij.col.instit.de act.maximè qñ filia nō habet vnde se alat aut doteť, vt dicit Bar.in d.§.pater naturalis.tñ qa vt ex supradictis cōstat, & apparet, ꝙ est spuria, & ex nephario coitu, nō debet ali neq; dotari à patre, & per cōsequens nihil habere poterit de iure ciuili, vt est tex.in aut.ex cōplexu.C.de incestis nuptiis.

DE iure tn canonico videť secꝰ, quia vt dicit tex. in c.cū haberet.de eo qui duxit in matrimoniū quā polluit per adulteriū.vbi gl.fi.& dicit Bal.in l.fi.§. si à socero.ff.quæ in fraudē credi.† ꝙ de æquitate canoni- 37 Spurius de iure canonis, alimētari debet.
ca pater pōt dōare spurio vt habeat ꝓ alimētis, & pōt eidē legare vt pro alimētis habeat, vt dicit Cy.in l.nō etiam.C.de admi.tut.& Imo.in l.Lucius.§.j.ff.de leg. ij.ꝙ spuria debet dotari.¶ Quādo autem pater possit donare filio spurio, & qñ non, & quo, vide amplè per Calcaneū in cōs.suo lx.& in cōsil.lviij. Et si pater donauerit filio spurio, cui applicetur, vide in l.j. C.de natu.libe.de cuius intellectu vide Phil.Corneū in l.hæreditas.C.de his quib.vt indig.& ꝙ nō sit sublata lex illa in cōcubina, & in spuriis ex concubina, tenet Azo in summa eo.tit.Alb.& Odofr.in d.l.j.& Bar.in cons. cxix.incip.do.Dominicus.† Gui.pap.q.sua cclxxx.qui dicit ꝙ vidit iudicari ꝙ nō, & consului in casu emergenti in consi. inci. Nobilis quōdam vir Cypria. &c.

IMÒ plus dicit Marti.Lauden.in tit. apud iudicē vel domi.quæst.feud.in c.j.& Cardi.Alex.in c.j.§.similiter.de capi.corradi.† ꝙ stante statuto vel dispositio- 38
ne, ꝙ vasalli teneantur pro maritanda filia domini, ꝙ etiā imponi possunt ꝓ maritāda filia spuria, quod est notādum, cùm filia spuria debet alimētari, & per consequens dotari, cùm bonum argumentum sit de alimentis ad dotem, prout tenent dicti doctores.

ECce nunc ꝙ iura ciuilia & canonica sunt contraria in hoc, sed vt dicit gl.in d.c.cùm haberet.de eo *Aequitas rigori præferenda.*
qui duxit in matrimoniū.in fi.quòd ex quo dispositio iuris ciuilis est rigorosa, & fuit hoc dispositū de rigore iuris ciuilis, ꝙ videtur inductū in detestationē criminis.Dispositio verò canonica est inducta de æquitate canonica, quæ vigorē sumit à iure naturali, à quo educatio filiorū est.prima distin. c. ius naturale. & ex instinctu naturæ procedit quòd dispositio canonica præfertur dispositioni iuris ciuilis, & hoc etiā est, qa de iure ciuili æquitas præfertur rigori. l. placuit. vbi docto.C.de iudic.c. j. de transac. & hæc etiam tenent Cardi.Floren.& Alex. in d. c. cum haberet. & docto. ibi, ideo videtur ꝙ dicta Barbara ad minus de bonis dicti quondam sui patris debet dotari.

SEd quid habebit pro dote, & quomodo debeat dotari, cùm de iure ciuili naturalibus tātum duæ vnciæ ex substantia debeantur.tex.in auth.licet.C.de naturali.liberis.& hoc pro alimentis, cùm ibi dicat.tex. huiusmodi enim naturales filios pasci boni viri arbi-

BIU Cujas

39 Arg. de alimentis ad dotem.

trio eſt neceſſe.†Et de alimentis ad dotē ſit bonū argumētū, vt dicit Card. Alex. in d.§. ſimiliter. & de iure canonico idē ſit in natis ex dānato coitu, ꝙ quidē ius canonicū de ęquitate procedēs præfertur iuri ciuili. d. c. cū haberet. & ibi gl. & doc. ¶ Dicendū eſt quòd prædicta Barbara ad minus ꝓ ſua dote habebit duas vncias ex ſubſtātia tota dicti quondā Blaſij ſui patris, & erit illa dos loco ſuorū alimentorū in vita filij poſt mortē, aut ipſius dos erit agnatorū quib⁹ poteſt relinqui. ita tenet Marti. Laudē. in trac. ſuo legitimationū. in. xxij. col. ibi, an pater poſsit filiam ſpuriam dotare.

SEcundò vidēdum eſt an dicti Ioan. Barbara, Pierrota, Petrus, & alij filij legitimi & naturales dicti quondam Sebaſtiani Rolin eorum patris legitimati habeant iuſtā cauſam ſe opponendi executioni guardiæ in bonis dicti quondam Blaſij.

40 An duces poſsint legitimare.

ET primò†vidēdū eſt de legitimatione dicti quondā Sebaſtiani eorum patris, quæ fuit facta p Philippū ducē Burgūdiæ, an ſit valida, hoc eſt, primò an dux Burgundiæ habuerit poteſtatē legitimandi. certū eſt ꝙ dux Burgundiæ recognoſcebat chriſtianiſſimū regem Francorū in ſuperiorem, cùm eſſet de paribus Franciæ, & primus inter pares Francię, & ideo aduertendū eſt cùm quęritur an duces poſſint legitimare, & habeāt poteſtatē legitimandi. Pau. de Ca. in conſi. ſuo cxcvj. in cōſiliis nouis, in impreſſione noua. incip. Super j. dubio. conſuluit in hac materia de duce Mediolani. Fran. de Arc. in cōſil. xlviij. in xxxiij. col. Barb. in conſ. xxiiij. in xxv. col. in ij. vol. Felin. in c. quæ in eccleſiarum. in xij. col. de conſtit. Alex. in conſi. ij. in iiij. col. in j. volu. ſed concludendo in hoc dico, ꝙ aut dux Burgundiæ habuit ex priuilegio chriſtianiſſimi regis Francorū, & tunc nō eſt dubiū ꝙ potuit, quia iſtud licet ſit reſeruatū principi, potuit tamen cōcedere rex Franciæ licet hæc ſint reſeruata. c. quod trāſlationem. de offi. deleg. ſed quia non apparet de priuilegio, cùm nunquā fuerit, nō eſt amplius diſceptandū, vt credo, nec iſta poteſtas legitimādi venit in generali cōceſſione ducatus. ita tenet Pau. de Caſt. in d. cōſi. cxcvj. nā vt dicit, duces perpetui ex ſua poteſtate ordinaria quo ad bōa ſita in eorū territorio etiā ſi ſuperiorē recognoſcāt, poſſunt legitimare, hoc eſt habilitare ſiue diſpēſare, ſecundū Ant. de But. in c. per venerabilē. qui filij

41 ſunt legitimi. & dicūt domini de Rota deciſiōe ſua. cc.

ITem ꝙ†inferior à papa vel imperatore nō pōt legitimare quod ad hæreditates, aut alia. Pau. in d. conſ. dicit, ꝙ aut domini tēporales ſeu ſeculares & perpetui volūt legitimare non obſtāte aliquo impedimēto à lege vel cōſuetudine ipſius ducatus vel comitatus, & ſic poſſunt, vt habetur in c. per venerabilē. §. in ſup. qui filij ſint legiti. & tunc per hæc poſſet dici ꝙ dux Burgūdiæ potuit legitimare quo ad hūc. §. fi. quo ad præiudicium ſuiipſius, inquantū dicitur in iſto. §. ꝙ in bonis preſbyteri baſtardi ſuccedit princeps in hæreditagiis: aut volunt legitimare non obſtante impedimento introducto à iure ciuili, ſcilicet ꝙ legitimati præferantur agnatis & cognatis, & aliis ab inteſtato venientibus, & tunc non poſſunt legitimare cōtra tale impedimentū, nec etiā in iuriſdictione & territorio eorū habilitare. ita tenet Cardi. Alex. in c. per venerabilem. §. quod autem. in col. cxj. qui filij ſint legitimi.

EX quibus ſupradictis concludēdo ꝙ legitimatio facta per Philip. ducē Burgundiæ non eſt tantæ efficaciæ ꝙ per illam dictus quondā Sebaſtia. Rolin ſuccēſſiſſet, ſi nunc eſſet viuus, d. Blaſio in præiudicium agnatorum & cognatorum, ſed tantū in prędiudicium ipſius ducis ſeu tenētis ducatum. ſ. quia eidē Blaſio d. Sebaſtia. ſuccedere potuiſſet in hęreditagiis in prędiudiciū ipſius principis, qui ſuccedere debet, ꝓ tex. i hoc §. fi. itellige p̄dicta, niſi aliud obſtaret, put ſtatim dicā. dixi de prædicto dubio alibi plenius. ſ. in §. prędcdēti.

SEd quis iſtorum præferri debeat? nō eſt dubium ꝙ nullus iſtorū excludit agnatos & cognatos, ſed an dicta Barbara nō extātibus aliis agnatis & cognatis excludere deberet dictos Ioannē, & Petrum, & alios filios dicti quondam Sebaſtiani, qui veniunt tantum per repræſentationem, & non alias, per conſuetudinē noſtram, an verò deberent excludere dictam Barbarā? vidimus hîc antè legitimationem dictæ Barbaræ eſſe ſurreptitiam in pluribus. & legitimationē dicti Sebaſtiani viribus carere propter defectum poteſtatis legitimātis: & credo ꝙ quando dicta legitimatio non fuiſſet ſurreptitia, quia in nullo deficiebat quo ad legitimantem, quia, vt conſtat, fuit chriſtianiſſimus Ludouicus xij. Francorū rex & dux Burgundiæ, qui prædictā Barbarā legitimauit, qui poteſtatem legitimandi ſatis habere dicitur in ſuo regno, & in hoc non eſt dubiū, maximè quo ad tēporalia, & hoc non eundo per mēdicata ſuffragia, eſt tex. ad literā. in d. c. per venerabilem, qui filij ſint legi. in §. inſuper. vbi expreſſe hoc tenet Ant. de But. per illū tex. Et hoc maxime quia de facto imperatorem non recognoſcit, nec aliquem ſuperiorē in temporalibus. Et maximè legitimando diſpēſatitiā legitimationem facere poteſt, hoc eſt diſpenſare ꝙ nō obſtāte vitio illegitimi. ꝙ talis ſuccedat, vel habeat alia iura legitimationis, quæ legitimis dantur & deferuntur. Ita tenet Cardi. Alex. in d. c. per venerabilem. §. quod autem. in cxj. col. qui filij ſint legiti. ſed fortius dico ꝙ rex Francię eſt monarcha in ſuo regno. Plenè dixi in §. ij. eod. tit. *Des ſucceßions des baſtardz*, in verſic. nunquid autem rex Franciæ, igitur &c.

Rex Franciæ monarcha in ſuo regno.

SEd iterum incidēter hîc quęro, an hęc legitimatio, quæ eſt per chriſtianiſſimū regem noſtrū facta de prædicta Barbara ſit, & præſumatur facta tanquā per regē, an verò tanquā per ducem? In hoc credo ex quo ducatus Burgundię peruenit ad regem nō tanquā ad Ludo. ſed tanquā habentem coronā regni, ꝙ tunc nō teneat ducatū de per ſe, non ꝙ dicatur dux Burgūdię, ſed veniat ſub corona, ex quo deberet regi regulis & legibus coronæ, quia addita fuit hæc patria regno acceſſione, ita ꝙ eſt vnum regnū cum primo, & tuc quādo princeps quid facit in hac patria, non dicitur facere tanquam dux, ſed tāquam rex, & ideo deberet regi regulis & legibus regni Frāciæ, & iiſdē regulis & priuilegiis quib⁹ regnū regię eſſet gubernāda, quia regnū eſt quid vniuerſale. Ita not. Bart. in l. ſi conuenerit. §. ſi nuda. ff. de pig. actio. ſecus quando prouincia non additur acceſſorię, puta ducatus Mediolanen. quem nūc chriſtianiſſimus rex Franciæ tenet, quia nō tenet tanquam rex, ſed tanquam Lud. Aurelianen. qui de iure per ſucceſſionem huic ducatui tanquā proximior ſuccedere debebat, & ideo illa patria non debet regi nec gubernari legibus & regulis regni Frācię, ex quo adhuc in literis regiis quæ ſunt in ducatu Mediolanen. & quæ ſtatutum ducatus Mediolani tangunt, non dicitur ſimpliciter, Ludouicus Dei gratia Francorū rex, ſed cum additione, dux Mediolani &c. Et ideo ſemper dicitur in literis regiis illius patriæ, Ludouicus Dei gratia Francorū rex, dux Mediolani, imò ſigillat ibi rex in cera rubea, quod nō facit in ducatu Burgūdiæ, quia ſimpliciter dicit, *Loys par la grace de Dieu roy de France*, nec aliquid aliud additur, & ſigillatur, *de cire iaulne*, quæ dicit cera crocea. Et ideo non eſt dubiū ꝙ ea quæ facit in ducatu Burgundiæ, facit tanquam rex, non

Regnum quid vniuerſale.

42 Ducatus Burgũdiæ nõ plus ducatus.

rex,non tanquam dux,nec debet dici rex Frãciæ dux Burgundiæ,† cùm non amplius sit ducatus, sed nunc cùm sit addita regno accessoriè,perdidit nomẽ ducatus,& continetur sub appellatione regni Franciæ, & ideo cum hæc Barbara sit legitimata à rege,sua legitimatio est maioris authoritatis quàm legitimatio dicti quondam Sebastiani. & intellige prædicta si non esset surreptitia, sed ex quo est surreptitia nullius est efficaciæ & momenti,vt dictum est hîc antè.

SEqueretur ergo ℔ ad ea quę cõpetere possunt regi aut principi,seu duci Burgũdiæ ex successione dicti quondã Blasij,cũ fuisset presbyter bastardus.ſ.quo ad hæreditagia,℔ potius deberet pręferri quondã Sebastianus Rolin,si viueret:& sic nũc eius filij,quã dicta Barbara,cũ sua legitimatio sit surreptitia,quæ si esset valida,in allodialibus esset nociua principi,cũ legitimatio ex parte cõcedẽtis est fauorabilis cũ tractatur de præiudicio cõcedẽtis, quo casu latè interpretatur. Notat Lapus in c.fi.de filiis presbyter.in vj. Anto. de But.& Pan.in c.at si clerici.de adulteriis.Cardi. Alex. c.per venerabilem.qui filij sint legiti.in ij.col. ex quo sequitur ℔ si dicta Barbara fuisset debitè legitimata, ℔ in hoc successisset.Ex quo ergo non est debitè legitimata,quòd alij filij dicti quondam Sebastiani succedere debent in his quæ competunt principi tantum & non aliàs,nihil tangendo de agnatis.

SEd tamen videtur adhuc dicèndum quòd sicut dicta Barbara non potest aliquo modo prætendere successionẽ dicti quondã Blasij sui patris,ita nec min⁹ possunt filij dicti quondã Sebastiani nã vt dictũ est,supradictus Sebastia.fuit filius spurius reuerendi do.Io. Rolin Cardi.natus ex Anna de Goix, & dictus Blasi⁹ ex Alexia Regnier,licet enim sint ex eodẽ patre,tamẽ sunt ex duabus cõcubinis,ex quo adinuicẽ succedere nõ possunt,licet ambo legitimati.Glo. est multũ not. in l.hac parte.ff.vnde cognati.quã ad hoc alleg. Ang. de Are.in tractatu suo.de testamẽtis. in glo. in verbo, intestatus decedere.in ix.col.Matth. Mathesilanus in suo trac.successionũ ab intestato.in iij.col.Idẽ Ang.in §.j.insti.de inoffi.testa.Ex quo ergo pater dicti Ioan. Rolin & aliorũ huic Bla.succedere nõ potuisset, ideo nec ipsi eius filij ab eo descẽdentes,& si dicat℔ isti nõ sunt huiusmodi,nec succedunt aut succedere intelligunt per repræsentationẽ sui patris,sed tanquã existẽtes de eius posteritate in legitimo matrimonio ℔creata,ex quo succedere possunt dicto Blasio,virtute clausulæ in sua legitimatione appositę,quodq́ue tota eius posteritas de legitimo matrimonio ℔creata siue procreãda in bonis suis qbuscũq; ei iure hęreditario succedãt & succedere valeãt. Et si hoc casu nõ succedunt ex psona patris,sed ex sua,cũ pater sit sublatus de medio,& sic solum subintrant locum patris, hoc est gradũ,ita ℔ succedũt aut succedere possunt æqualiter cũ aliis patruis.Io.Fa.in §.cęterũ. insti. de legitima agna. succes.& §.cũ filius.institit.de hęr.quæ ab intest. defe.

AD hoc dico & respondeo ℔ istud non potest esse in hac patria ducatus Burgundię,cum in eo. succedatur ℔ repræsentationem, vt est tex. in §. *en toutes successions.*supra tit.*Des successions.* ¶ Item hoc non potest esse verum,nec habere locũ, etiã quia quãdo dicitur ℔ filius subintrat gradum patris,istud debet intelligi quando pater faciebat gradum,aut facere potuit, cum priuatio præsupponit habitũ.l.decem. ff. de ver. obli.Cùm ergo pater nõ habuit gradũ,quomodo filij possunt subintrare gradũ, qui nuquã fuit in esse,nec in rerum naturaꝫ etiam quia excluso antecedẽti,excluduntur descendentes ex illo,vt est tex. in l. fin. C. de natu.libe.qui tex.est multum expressus, vbi si filij naturales excludunt à successione,filij filiorũ naturalium,& alij descendẽtes etiã si sint legitimi & naturales excludũtur.Hinc per illũ tex.dicit Bal.& do.meus Ias.in l.Galius.§.quidã rectè.ff.de lib.& posth. † ℔ sicut pater prohibetur aliquid relinquere filio spurio, ita nepoti,quamuis legitimo & naturali. Istud tenet Pau.de ca.in l.Gall⁹.§.quid si is.ff.de hb.& posth.not. Ale.in cõs.suo lxxiiij.in iij.vol.quod incipit,Circa primũ dubium.Et istam dicit esse veritatem do. & pręceptor meus do.Ias.veritatis amator,in l.hęreditas.in ij. col.C.de his qbus vt indig.Faciunt quæ dixi suprà in tit.*des fiedz.§.en choſes feodales*, in quæst. nunquid fœmina succedat in feudo.vbi dixi ℔ sicut nõ succedit in regno Frãciæ,ita nec masculi ex ea descẽdẽtes.& dicit Bal.in l.j.C.de sum.tri.& fide cath.† ℔ nõ pl⁹ virtutis potest esse in causato, quã ℔cedat ab influẽti potẽtia causæ.& ideo dicit Raphael Fulg. in consi. suo xij. ℔ mortifera radix non potest stipitem vel ramum fructiferum vel virentẽ facere.Facit tex.in §. ex diuerso. in auth.de hære.ab intest.& ita etiam tenet Lud.Bolog. in addi. ad Mathesilanum, in trac. suo successionum ab intest.in lj.col.Ex quo ergo dicti Io.Barbara,& alij filij dicti quondã Sebastiani Rolin causantur ab infecta radice,& quæ admitti non posset ad successionem dicti quondã Blasij,etiã si ambo viuerẽt, non possunt esse melioris cõditionis quàm dict⁹ Sebastianus à quo causantur. Ex his ergo supradictis excluſa est dicta Barbara, & pariter dicti filij quõdã Sebastiani Rolin.

EX quo nunc videndũ est an filij dictæ quondam Ioanę Regnier sororis legitimę & naturalis dicti quondam Blasij se debitè,& iustè opposuerunt, ita ℔ iustam causam habuerunt seipsos opponendi contra dictam Barbaram & filios dicti quõdam Sebastani,& taliter ℔ possint obtinere in possessorio cõtra dictam Barbaram & filios dicti quondam Sebastiani Rolin.

ET videtur ℔ sic, quia vt dicit tex. legitimationis dicti quondam Blasij,dictus Blasius fuit legitimatus à Christianissimo rege Frãcorum cum clausula de qua suprà dictũ est sępe, quodq́; tota ei⁹ posteritas de legitimo matrimonio procreata seu procreãda in bonis suis quibuscunq; eidẽ iure hæreditario succedãt, & succedere valeant,nisi aliud quàm defectus naturaliũ prefatus repugnet prædicto defectui, quẽ prorsus abolemus iure,consuetudine,lege,statuto,edicto,vsu generali vel locali regni nostri ad hoc cõtrariis,nõ obstan.quibuscũq;.Nã non est dubiũ ℔ existẽtes de eius posteritate in legitimo matrimonio procreati possunt & debent venire ad successionem dicti quondã Blasij. Sed sic est ℔ filij dictæ quondã Ioanę Regnier sunt de eius posteritate,cùm in successionibus & substitutionibus cõprehẽdãt tam nati ex linea fœminina quàm masculina.l.generaliter.C.de instit.& substi.l.cum acutissimi. C.de fideicõmissis.Philippus Francus in repetitio.c.si pater.in quinquagesima col.de testa.in vj.

ITem† posteritas & genus idẽ sunt, vt dicit Alexan. in addi.ad Bart.in l.j.ff.de iure immuni.† sed appellatione generis continetur & frater.l.cum qui. de interdi.& releg.& Philip.Franc.in d.c.si pater. in j. col. Si ergo frater,ergo & filij fratrum,cum filiis per reprę sentationem eadem iura consignantur in successionibus quæ & patri,vt suprà dictu est,ergo cùm cõtineatur frater seu ex eo descendẽtes,ergo & ipsa soror seu ex ea descendentes.† cũ appellatione fratris continetur soror,l.Lucius.§.quæsitum.ff.de leg.iij.l. tres fratres.vbi do.meus Ias.plene. ff. de pac. Et ponderanda sunt hæc verba,eidem iure hæreditario succedãt,quę

43 An pater posſitre linquere nepoti ex ſpurio.

44

45

46 Posteritas & genus idem.

47

BIU Cujas

48 cõprehendunt tã ex teſtamento quã ab inteſtato † hæreditatis appellatiõe iidẽ cõtinẽt quod ſucceſſionis s.l. quædã.§.is autem.ff.de edẽ.Bar. in l.pater.§.mater.ff. de leg.iij.Soci.in cõſ.ſuo ccl.in pe.col.ſed qñ fit mẽtio ſimpliciter de ſucceſſore,aut ꝙ talis ſuccedat, potius debet intelligi de ſucceſſione ab inteſtato quã ex teſta mẽto,vt probatur ex rub.iũcto nigro. C.cõmunia de ſucceſ.Soci.in cõſi.ſuo xxx.in ix.col.ad minus ſi cauſa teſtati cõprehẽdat,nõ eſt dicẽdũ ꝙ etiã cauſa inteſtati nõ ſit cõprehenſa,imò potiũs cõprehendit quã cauſa teſtati.Ex quo videt dicendũ ꝙ dicti cognati deberẽt præferri aliis præcedẽtibus.ſ.dict. Barbarę & filiis dicti quondã Sebaſtia.Rolin, & ſic ꝙ ſunt proximiores habiles ad ſuccedendũ,ex quo ſunt ſaiſiti de bonis de quibus mortuus eſt veſtitus & ſaiſitus dictus quondã Blaſius eorum auunculus,ex quo cõtra prædictos deberent obtinere in poſſeſſorio & etiam in petitorio.

VNum eſt quod multum obſtat inter alia, quia in poſitione caſus dictũ eſt, dictus quõdã Blaſius tẽpore ſuę legitimationis factæ erat clericus,& in ſacris prior cõmẽdatarius ſancti Symphoriani ,ex quo iam prẽlato ius erat quæſitũ in bonis mobilibus, cũ dicat tex.noſtrę cõſuetudinis ꝙ baſtardo preſbytero decedẽti ſuccedit plat⁹ in mobilib⁹ & princeps in immobilibus. nã ꝑ cõſuetudinẽ noſtrã ius acquirit prælato in bonis mobilib⁹ defuncti preſbyteri,tale ꝙ declarat eius hæres habilis & ꝓximus ad ei ſuccedẽdũ in mobilibus,& ideo cũ ꝑ cõſuetudinẽ noſtrã ſuccedere debeat in talibus,eidẽ debet ad minus ex teſtamẽto legitima,cũ verò hæredi debet legitima titulo.inſtitutionis vt dicit textuſmet noſtrę cõſuetudinis in tit.*des ſucceßions.*§.iij.qui inci.*Vn chaſcun habile à faire teſtament.*

EX quo ergo cũ ſi eſſet baſtardus ſimpliciter tempore mortis,ſucceſſiſſet prælatus, nũc verò ſuper legitimatione excluderetur prẽlatus,aut eccleſia,quę eidem ſuccedere debet, ſequeretur ꝙ talis excluſio eſſet prælato aut eccleſiæ præiudicialis ipſo non citato & nõ cõſentiẽte,quod videtur fieri nõ poſſe. arg.text. in l.ij.§.fi.iuncta.l.pe.& fi.ff.de nata.reſtituẽdis.nã dicitur in d.l.ij. ꝙ liberto natalibus reſtituto patronus nõ ſuccedit, ideo princeps nõ ſolet natalib⁹ reſtituere niſi patrono cõſentiente,& inuito patrono,& nõ cõſentiente non poteſt reſtitui.d.l.pe.& fi.quia patrono debet legitima nõ exiſtentibus filiis,ſic etiã debet prẽlato legitima, ad minus in bonis preſbyteri baſtardi, ex quo dicendu eſt ꝙ non potuit legitimari in prẽiudicium ipſius prẽlati, eo nõ citato & non cõſentiẽte.

49 An laicus clericũ legitimare poſſit.

ITem etiam † quod fortius eſt dictus Blaſius nõ potuit legitimari à rege,cùm princeps ſecularis nõ poſſit legitimare clericũ baſtardum. quod probatur primò,quia legitimatio eſt volũtariæ iuriſdictionis,ꝓut tenẽt doc.in c.per venerabilem. ext. qui filij ſunt legi. vbi Ant.de But.in iiij.col.Pan.in iij.col.Anto. de Roſellis in trac.de legitimatione.in ij.libello.col.iiij. Signorolus de homodeis in conſi.ſuo.cxxxj.inci. Factũ ſic ſe habet.in v.col.ꝑ tex.in §.& generaliter. in auth. quibus mo.natu.effi.ſui.Raph.Cuma.in conſ.clxviij. inci.Reuerẽdus pater in pe.col. in prin. quæ in clericum exerceri nõ poteſt, quia clerici etiam in minoribus iuriſdictioni laicorũ non ſubſunt.c.ij.de fo.cõpe. c.cum non ab homine.de iud.c.nullus clericus.xj.q.j. imò in contrariũ non valet conſuetudo. c. clerici ext. de iu.& hoc etiam habet locũ in iuriſdictione voluntaria,prout tradit Pet.de anc.in conſi.ſuo cccxxj.inci. Primum dubiũ non eſt vanum.vbi dicit ꝙ regula quę ponitur in l.fi.ff.de iuriſ.om.iudi. habet etiam locum in voluntaria iuriſdictione.per tex.in cle.ne Romani. §.porro.de elect.& idẽ tradit Alex.in cõſ. lxvij. incip. Cõſideratis.in vlt.col.in j. vol. & facit qa actus voluntariæ iuriſdictionis debẽt fieri corã iudice cõpetenti. l.j.& l.fi.C.de emãci.lib.j.ſecundum diui.C.de dona. ergo ſequit ꝙ laicus clericum legitimare non poteſt.

COnfirmatur,† quia legitimatio arrogationi æquiꝑatur. Bal. in l. j. in iiij.col.verſ.item quæro.C. de iure aureo.annulo.alleg.l.iubem⁹.C.de natu. libe. tradit Ro.cõſ.cxciiij.incip. in propoſita.in iiij.dubio. vnde ſicut decretũ non põt princeps ſecularis interponere inter non ſubditos, ita vẽ in legitimatione.& ita arguit Bald.in d.l.j. C. de iure aureo. annulo.facit ad hoc,qa authoritas quę debet præſtari clerico in bonis eccleſiaſticis,debet præſtari per iudicẽ eccleſiaſticũ,& nõ ſecularẽ,† vnde tutor datus à iudice ſeculari nõ haberet poteſtatẽ in bonis ſpiritualib⁹,vel eccleſiaſticis,nec poſſet integrare ꝑſonã pupilli clerici,vt no. Petr.de anch.in c.fi.de iudi.in vj. per gl. ibi, in verbo, eiuſdẽ.& ſequũtur ibi Dominicus de S.Geminiano,& Philipp.Franc.de Peru.ad minus vt dicit Bal. in l. generaliter.in fi.C.de epiſc.& cleri.& ideo cùm iſta legitimatio reſpiciat ꝑſonã, † qa legitimatus reſtituit̃ natalibus & famę,vt no.Bal.in d.l.j. C.de iure aureo.annulo.& habilitatur ad honores & dignitates, iſta nõ videnť poſſe fieri in perſonã dicti Blaſij à principe,qui nõ habuit authoritatẽ in ꝑſonã eius tanquã ſit ꝑſona eccleſiaſtica,& maximè vt ſit legitimat⁹ quo ad bona eccleſiaſtica,hoc eſt ad bona quæ dict⁹ Blaſius habuit & habet,quæ ꝓuenerũt ex beneficiis ſuis, quę eccleſiaſtica dicunť,ita ꝙ prælatus in illis ſuccedere debet. Et quod princeps ſecularis nõ habeat poteſtatẽ legitimãdi clericũ,tenet Ant.de But.in c.per venerabilem. in iiij.col.q ſi filij ſint legi.† vbi cõcludit ꝙ act⁹ legitimationis nõ põt in nõ ſubditũ exerceri,per illũ tex.& idẽ Bal.in d.l.j.C.de iure aureo.annulo.col.ij.dicẽs ꝙ licet legitimatio ſit voluntariæ iuriſdictionis, non tñ poteſt fieri de non ſubiectis.& idẽ Bal.in l.qui in prouincia.§.diuus.ff.de ritu nup. nec in tali caſu habet locum prorogatio,cũ legitimatio ſit de reſeruatis principi,vt dicit Anto.de Butr.in d.c. per venerabilem.in iiij.col.ver.ij.actus legitimationis.per illũ tex. in verbo,inſuper.& idem Panor.ibi,in iij.col.& latiùs in vj. col.vbi inducit illũ text. in §.inſuper.& idẽ tenet Pet. de Anch.in conſil.cccxxj.ſupra alleg.† ſed ſic eſt ꝙ in reſeruatis principi non poteſt fieri prorogatio. tradit Ant.de But.in c.j.ij.& in pe.col.de offi.deleg.ergo ſequitur ex prædictis ꝙ chriſtianiſſimus rex Fraciæ,qui dicitur imperator in ſuo regno & monarcha, tanquã princeps ſecularis non potuit legitimare dictum Blaſium clericum,cùm nõ eſſet ſuæ iuriſdictionis, maximè in bonis eccleſiaſticis, hoc eſt prouenientibus ex beneficio , ex quo cùm prælatus in illis ſuccedere debeat , non eſt dubium ꝙ non poteſt dicta legitimatio ſic facta prælato præiudicium afferre. & iſta videtur eſſe concluſio Philippi Decij in conſi. ſuo cl. qui ad plura motiua pro parte contraria facta reſpondet.

50 Tutor dat⁹ à laico nõ habet poteſtatẽ in bonis eccleſiaſticis.

51 Reſcripta prorogatiua non ſunt priuilegiãda.

52

53

54 Reſcripta prorogatiua non ſunt priuilegiãda.

INaliis verò patrimonialibus quæ nõ ſunt bona eccleſiaſtica,ſed patrimonialia, nunquid valet legitimatio? videtur ꝙ ſic,ꝑ ea quæ dicit Bal. in l. eã quam. in vij.col. C. de fideicom. verſic. conſueuit eſſe quæſtio. & Raphael Cuman. in conſi. clxviij. cùm reſpiciat in hoc bona quæ ſunt ſub rege, & ideo dicit Bal. in c.cum veniſſent.in penult.colum. extrà, de eo qui mittitur in poſſeſſionem cauſa rei ſeruãdæ. quod rex Franciæ poteſt ordinare ſuper bonis clericorum in Francia, cum omnes res in Francia ſint de territorio regis Franciæ, & ideo dicit quòd in actionibus realibus etiam

BIU Cujas

bus etiam inter clericos iudicat in Francia secundum consuetudinē regni. ¶ Posset dici ꝙ adhuc hæc legitimatio quæ fit de clerico ꝑ principem secularē quo ad ius succedēdi sit valida, nā licet princeps nō possit habere iurisdictionē in clericū, vt dictū est, si tamē sit in eo aliquod obstaculū introductū ꝑ suam legē, pōt illud obstaculū remouere, etiā in prēiudiciū tertij. istud probat in l. quæris. de nata. restituen. ff. eo maximè ꝙa hoc casu tollit quoddā obstaculū datū à lege, qđ pōt: vt p plura tenet Frāc. de Cur. in cōs. suo feudali, cōsil. j. in x. & xj. col. ¶ Et ꝙ sit valida quo ad bona maximè in quibus princeps succedere debet, hac ratione probatur, nā aut sūt bona immobilia, aut mobilia: si immobilia, & tunc etiā ꝑ cōsuetudinē nostrā sunt bona quę cōpetūt & spectāt principi de quo legitimauit illa legitimatio q̄ est donū principis. Bal. in l. j. C. de iu. aur. annulo. in j. col. & in l. ij. circa fi. si quid in fraudē patro. vbi alle. tex. in auth. itē si quis. C. de nat. li. siue beneficiū, cū sit actus cuiusdā facultatis. Calderinus in cōs. iij. circa fi. in tit. qui filij sint legi. debet in ꝓiudiciū ipsius principis latè interpretari, & largissima in-
55 terpretatio est fiēda cōtra cōcedētē. † no. Inno. in c. dilecti. de donatio. & ideo si princeps cōcedat bona vacātia, vī cōcedere cū instrumētis, māncipiis, & omnib⁹ ptinētiis eorū. vt dicit Bal. ī l. bñficiū. ff. de cōstitutio. principū. & ibi do. meus Ias. & plura ꝑ Feli. in c. cām. in ix. & x. col. de reseri. ita ꝙ teneat legitimatio in prę iudiciū ipsius principis, q̄ si nō legitimasset dictū Blasium, illi in dictis bonis patrimonialibus succesisset, per tex. consuetudinis ducatus Burgundię in hoc §. fi.

ET si dicatur ꝙ istud ius. s. ꝙ presbytero sacerdoti succedat princeps in bonis immobilibus, seu hæreditagiis, est ius fisci, cū fiscus in hoc sit successor, ex quo non reperit dignus q̄ talia bona iure successorio habere possit, & ió ex quo expresè princeps de hoc
56 Princeps nō præsumitur velle derogare iuri fisci. nō fecit mētionē, ꝙ nō vī ꝑ hoc præiudicare fisco, † cū princeps in dubio non præsumat velle derogare iuri fisci, nisi in tātū quātū expressam fecerit mentionē. c. super eo. de offi. deleg. Alex. in cōs. suo lxxxvj. in fi. in j. vol. allegans Anto. de But. in c. vt debitus. de appel. ex quo ergo princeps in sua legitimatione nō expresè fecit mētionem de iure cōpetenti fisco, per talē cōsuetudinē, videtur ꝙ hæc legitimatio non fisco prēiudiciabilis & sic ipsi principi. ¶ Ad hoc pōt respōderi, ꝙ de hoc satis expressam fecit mentionē cum dixerit iure, consuetudine, statuto, vsu generali, vel locali regni nostri ad hoc cōtrariis, non obstātibus quibuscunq;.

AVt verò sunt bona mobilia, & in hoc idem videtur, quia vt dicit Panor. in c. cum dilecti, extrà, de iure patro. quē refert & sequitur Franc. de Curte an-
57 De bonis patrimo. clerici. tiquior in consi. suo xxvij. in xj. col. in fi. † ꝙ clericus in bonis patrimonialibus cēsetur vt laicus. idem voluit idem Panor. in c. constitutus. de religi. domibus. post Ant. & Io. de Imol. in cle. j. vt lite pendente. nō distinguens, an sint mobilia aut immobilia, ex quo nec etiā nos distinguere debemus. arg. l. de pretio. ff. de publi-
58 cia. † & maximè cùm in bonis patrimonialibus nō succedat nec ecclesia, nec prēlatus, nec illa futuro successori reseruentur, imò in illis succedunt parentes consanguinei, vt est text. & ibi docto. in c. relatum. ij. de test. & doct. in c. j. de success. ab intest. vbi habetur. xij. q. iij. c. quicunque, vt statim infrà dicam. ex quo ergo in talibus, princeps secularis habet potestatē, cum in illis clerici nō gaudeant priuilegiis eisdem concessis, imò subsunt imperatori seu principi, & in eis iudicari debet secundum constitutiones & ordinationes principis, vt dictum est suprà, non est dubiū quòd in talibus valebit & tenebit legitimatio principis secularis, licet legitimatus sit clericus.

EX his ergo antedictis videtur quòd legitimatio dicti quōdam Blasij, quo ad bona patrimonialia sit valida, & sit præiudiciabilis & principi legitimāti, & prælato seu ecclesiæ, qui in hoc nō potuerūt cōtradicere, cū nullū prætendere possunt dānū aut interesse, cū vt dixi & statim dicā, in illis nō successissent nec succedere possent. Sed videndū est quæ sunt illa quę sunt patrimonialia, & mihi videt ꝙ duodecim centū frāci, eidē quondā Blasio donati ꝑ quondā do. Cardinalem eius patrē, sint & debeāt cōputari inter bona patrimonialia, nā nō sunt bona ex beneficiis dicti quondā Blasij prouenientia. & hoc satis vī esse clarū, cū essent eidē quondā reuerēdo Cardinali debita ꝑ Nicolaū Bastardum de la Haye, qui nūquā tenuit dicta beneficia, quę tenuit dictus quondā Blasius. cum ergo clarū sit ꝙ dictus Blasius habuit dictas xij. centū libras ab alio, quā à suo beneficio, non est deueniendum ad cōiecturas, cum in incertis & non certis locus sit coniecturis.

ITem alia sunt bona patrimonialia, seu bona quæ certissimè cōstat nō esse ex fructibus suorū bñficiorū. s. ex duobus mille & cētū libris quę prouenerūt ex terra & seignoria de Marigny, quæ fuit redēpta ꝑ eū, tāquā habēs ius à christianissimo rege, q̄ succedere debebat dicto quondam Nicolao, dicto bastardo de la Haye, ex q̄bus mille & quinquaginta librę cōpetebāt & spectabāt Alexiæ Regnier, matri dicti quondā Blasij, eo ꝙ dicta terra fuerat acquisita ꝑ dictū quondam bastardū de la Haye, eius maritū cōstāte matrimonio inter ipsos, ex quo ꝑ cōsuetudinē nostrā ducatus Burgūdiæ, dimidia pars dictæ Alexiæ cōpetebat & spectabat, & postmodū iure successionis dictæ quondā Ioānæ Cōtinet, eius filiæ legitimæ & naturali, & sic nūc dictis eius filiis, q̄ sunt cognati & ꝓximiores legitimi & naturales: qui in talibus, videlicet in dictis xij. cētū libris habēt ius succedēdi. vt satis facit gl. in auth. licē tiā. C. de epi. & cle. in mille & ꝛo. libris habēt ius querelandi & petendi tam dicto quondam Blasio si viueret, quàm nunc hæredibus eius seu successoribus.

ET in his bonis patrimonialibus non succedūt, nec succedere possunt, aut saltem ius nō habent neq; prælatus, neque ecclesia, neque successor in beneficio cùm vt dixi in bonis patrimonialibus clerici succedāt primo descēdētes, si sint, & post eos collaterales agnati seu cognati, etiā vsq; a decimum gradū, & maximè quādo sunt clerici seculares, vt est tex. in §. si quis autem. in auth. de eccle. titu. colla. ix. xij. q. v. c. fi. Dy. in tract. successio. ab intest. in vlt. col. de cleri. & c. Matth. mathesil. in tracta. suo succes. in xlij. col. & Nico. de vbal. in tracta. de succes. clerico. tam regulariū & secularium. in x. & xj. col. per no. in c. j. de successio. ab intestato. & ꝑ not. ꝑ Inno. in c. cum tibi. de verb. sig. & in auth. de eccle. titu. §. presbyteros. & in d. auth. licentiam. inde sumpta, C. de episc. & cleri.

ET in istis bonis patrimonialibus, & aliūde quæsitis, non debet haberi ratio expēsarum, sed tantum expensæ debent deduci & detrahi de bonis ecclesiæ, quia cum seruiat ecclesiæ, ab illa debet alimenta percipere. c. cum secundum. de præb. ita tenet Ioan. de Imol. c. in officiis. in vj. col. de testa.

IN aliis autē bonis prouenientibus ex fructibus fuorum beneficiorum, quis succedere debeat: dic ꝙ ex quo plura beneficia habebat, videlicet prioratum S. Symphoriani, in loco cuius post eius mortē est vnus tantū ordinādus, videretur ꝙ bona quæsita ex fructibus illius beneficij reseruantur futuro successori, &

quòd

ꝙ in bonis ſucceſſor in beneficio ſuccedere debet, ſeu bona illa illi debent reſeruari.c.relatum.*de ſecond*, extrà,de teſta.

IN aliis autē beneficiis, puta in beneficio curato S. Ioānis de Luzia S. Aemiliani, & in decanatu ſanctorum Andochij,& Fœlicis de Sedoloco, quæ habet & habuit à ſolo epiſcopo,ſuccedit ſolus epiſcopus,& bona ex fructibus illorū beneficiorum quæſita ſunt epiſcopo,& in illis ſuccedere debet.ita facit text.in d. c.relatū,& ibi in terminis Henri.Bohic.arg.eorū quæ not.in c.vnico.§.pen.& ſi.vt eccl.benefi.debet tamen inter eos fieri diuiſio ꝑ congruam æſtimationē, vt in ſimili dr̄ in c.cum in officiis,& in c.requiſiſti.de teſta.

EX his ergo videtur,ꝙ cum prioratus S. Symphoriani Heduē.ſit multum pinguis, & valoris mille librarum,& beneficium curatum.S.Ioannis de Luzia cum decanatu de Sedoloco ſit valorię ſeu reditus ſinglo anno ducentarum libratum,ꝙ epiſcopus de duodecim centum libris, debebit habere ducētas libras, facta diuiſione ſecundum congram æſtimationem.

EST aduertēdum ꝙ habebat aliud beneficium. ſ.de Draceyo, quod eſt valoris ſex viginti librarū. Turonē.ſingulo anno, quod quidē beneficiū eſt beneficiū regulare,ſpectās ad præſentationē prioris S.Symphoriani,& ad inſtitutionē epiſcopi Heduen. quis in bonis ꝓuenientibus ex fructibus talis beneficij ſuccedere debeat,an ſucceſſor prior, an verò prælat⁹? videt ꝙ inter eos de his eſt fienda diuiſio æqualiter, arg.c. cū in officiis.& c. requiſiſti de teſta. & ita videtur tenere Henri.Bohic.in d,c.relatū,ibi,aut ab epiſcopo & congregatione.& tunc diuidunt inter ſe. ſed tu dic ꝙ ex quo in talibus beneficiis ſimplicibus,ex priuilegio & conſuetudine regularibus,illius ordinis epiſcopus non ſuccedit,quod priuilegium vidi, ꝙ prior & conuentus S. Symphoriani ſuccedant in talibus.

MIhi tamen videtur dicēdum, ꝙ etiā omnia bona ex fructibus dicti prioratus prouenientia ſint & cōpetant epiſcopo, & nō reſeruent futuro ſucceſſori. Nam vt dictum eſt in principio in poſitione caſus,dictus quondam do.Blaſius tenebat dictum prioratum S.Symphoriani in cōmēdā.&ideo cū vt dicit Lud.Ro. in cōſi.ſuo eccl. inci. in caſu ꝓpoſitę cōſultationis. in ij.col.& in vtilitatē cōmendatarij fuit facta cōmenda, vt in caſu hodierno oēs fiunt cōmendæ, vt dicit idē Lud.& conſtat etiā ex his verbis in literis apoſtolicis appoſitis,& de reſiduis illi⁹ fructib⁹ reditib⁹.& ꝓuenientibus iuribus, & obuenientibus liberè diſponere & ordinare,prout veri ipſius priores diſponere potuerunt. quādo datur beneficium prælaturæ in cōmādā ad vtilitatē cōmendatarij.fructus ſeu bona prouenientia ex fructibus non reſeruantur futuro prelato, ſed cōmēdatarius facit fructus ſuos ad inſtar depoſitarij, ad cuius gratiam ſeu vtilitatē factū eſt depoſitu,& ex depoſita re fructus perceptos ſibi lucrifacit, niſi poſt moram,poſtquam perceptos dare debet deponēti.caſus eſt in l.die ſpanſaliorum.§.qui pecuniam.ff.depoſiti.& ita dicit debere intelligi glo c. nemo deinceps. de electio. in vj.& hoc cōſilium allegat etiam Dominicus de ſancto Geminia.in conſi.ſuo xvij.

Cōmendæ fiunt in vtilitatem cōmēdatarij

SED nunc ex quo bona non reſeruantur futuro ſucceſſori,cùm non dicatur prælatus, vt vult gloſſ.in d.c.nemo deinceps. de ele.in vj. ergo ei ſuccedit epiſcopus,cùm ꝑ conſuetudinē noſtrā.baſtardo ſacerdoti ſuccedit epiſcopus ſeu prælatus.¶Sed quicquid dicat Lud.Ro. mihi videtur, ꝙ veritas eſt in contrariū, videlicet quòd licet dictus prior tenuiſſet& habuiſſet prioratū in cōmendā,quod nihilominus bona prouenientia ex fructibus dicti prioratus debēt futuro ſucceſſori reſeruari:& hoc,quia non videtur ꝙ cōmendatarius poſſit dici magis priuilegiatus, quàm ꝓprius intitulatus:qui cēſetur in morte potius vſuarius quā dominus. vt tenet Nico. de Vbaldis in tract. ſuo ſucceſ.ab inteſtato cleri.regula.& ſecu.in xij. col. Et hoc ratione probatur.Nā vt cōſtat ex tenore bullæ apoſtolicæ dictus quondā do.Blaſius ꝓtonotarius non erat cōmendatarius ad minus tēporalis, de quo loquit gl. in d.c. nemo,imò ꝑpetuus obtinēs iura veri prioris dicti prioratus,ergo vt dicit,dicetur prælatus.& iura loquētia in vero prælato habuerunt locū in dicto cōmendatario,nec in hoc caſu habebit locum gl.in d.c. nemo nec Do.de B.Gemi.& Fed.de ſeruis in tracta.de pmutatione.q.xv.vbi dicit,† ꝙ finita cōmēda bñficiū nō dicit vacare ꝑ mortē cōmendatarij, qa cōmēda nō facit eū prælatū,quia illa iura habēt locū in cōmēdatario,tēporali,& nō perpetuo.& ꝙ iſte do.Blaſius ꝓtonotarius fuerit cōmēdatarius ꝑpetuus,& ꝙ pro vero priore habeat, ita ꝙ omnia iura loquētia de ꝓlato habeāt locū in eo,demōſtratur ad oculū ex tenore eius bullæ apoſtolicæ nā vt dicit text.in l.ſancimus.ibi, niſi pacti tenor reclamauerit.C.de fideiuſ.& in l.ad probationem,C.de proba.in verſi.tenor deſignat.& in c. tenor.& in c.recepimus,de priuileg.c.ex tenore.de teſtamen.c.ex tenore.de foro cōpe.†& verborum tenor ſeu ſeries demōſtrat omnis diſpoſitionis naturam & ſubſtātiam. facit, quia vis verborum & tenor inueſtituræ ſequendus,vt dicit Bal.in prooemio feudo. & in c.j.de duobus fratribus à cap.inueſtitis.

GOVerbo⁹ tenor demōſtrat diſpoſitionis naturam

ADDITIO.De huiuſmodi tenore inueſtituræ,quo modo ſit tenendus & ſeruandus,vide Matt. de affli.in cōſti.regni Sicilię quę incipit,probationum defectus. in fi. in ij.lib. † ¶ Or ſic eſt nunc quòd dictus Blaſius protonotarius habuit vera iura veri prioris,& illā poteſtatem quam habere debet, aut poteſt verus prælatus, igitur &c. & ꝙ iura veri prioris habuerit patet, cùm dicatur in principio bullæ apoſtolicæ vacationis incommodo deplorare noſcūtur.ex quibus verbis cōſtat quòd papa prouidet vacationi illius beneficij,ergo non dicebatur amplius vacare,& ſic dictum beneficium non poterat dici vacans, tempore quo dictus Blaſius tenebat in commēdam,quod eſt cōtra naturā cōmendatarij tēporaliter,vt habet in d.c.nemo deinceps.de electione. & Federicus de Senis in dicto trac.

ITem dicitur in dictis literis apoſtolicis ſeu bullis commendæ,ſeu hæc verba ponunt. Nos de gubernatione vtili & idonea eidem monaſterio &c.Ex quibus verbis apparet, quòd dictus quondam dominus protonotarius erat gubernator dicti prioratus.

ITem etiam dicitur in dictis literis apoſtolicis ſeu bullis cōmendæ,& de reſiduis illius monaſterij ſeu prioratus fructibus,reditibus, & prouenientibus iuribus & obuentibus vniuerſis,liberè diſponere & ordinare,prout veris ipſius prioratus priores diſponere potuerūt, curam & adminiſtrationem dicti prioratus ſibi in ſpiritualibus & tēporalibus plenariè committendo,ac faciēdam ſibi à cōuentu obedientiā ac reuerentiā debitas & deuotas,& ſeruitia & iura ab eis ſibi debita exhiberi.Ex quibus verbis, ſi bene ponderantur,ſequitur quòd in eo habent locum omnia iura loquētia de vero priore & prælato,& quòd omnia iura loquentia de prælatis veris,habēt locum in iſto commēdatario,quem papa fecit verum prelatū.facit quod voluit Bar.in l.ſi is qui pro emptore.ff.de vſuc.& in l. ſi maritus in magiſtratu.§.legis.ff.de adul.& in l.iij.§. ſi emancipatus.ff.de contra tab.&quod voluit Bal.in l.ſi quis.

l.si quis.C.de natu.lib.& in l.ciues.C. de appell.& in l.Ruffinus.C.de testa.mili.& in l.siue possidetis.C.de proba.& in l.ex ratione ff.de excu.tut.& in l.ij. C. de iure aure.annulo.& per prædicta ita tenuit in terminis And.Sic.in cõs.suo ij.in ij.vol.inc. sapiẽter & præclarè scribitur.vbi quo ad fructus nõ facit dubiũ, imò ℔ plus etiã dicit, ℔ hoc habet locũ quo ad iurisdictionẽ, quia vt ibi dicit, commẽdatarius abbas sub verbis prædictis, dicit verus prælatus, etiã quoad iurisdictionẽ, quod est multum notandũ. Et hoc cõprobat, quia vt dicit, nõ est dubiũ ℔ cõmendatarius, sub verbis prę dictis dicitur verus prælatus, quo ad fructus, ita ℔ liberè de his disponere possit, idem erit quo ad iurisdictionẽ, cũ iurisdictio cõnumeret inter fructus prælaturæ & beneficij, p id quod voluit gl. quã doct. cõmuniter reputant sing. in c. cũ olim, de ma. & obe. qui vo

61 Collatio ben. si. fructus.

luit † ℔ collatio beneficij cõnumeretur inter fructus prælaturæ, ergo sequit ℔ multò fortius cõnumeretur inter fructus exercere iurisdictionem arg. eius quod voluit gl. sing. in l. de iure. ff. ad munici. & ideo dicitur verus prẽlatus. ¶ Facit quia dicit in bullis cõmendæ ℔ papa cõmittit ei curã & administrationem dicti prioratus, in temporalibus & spiritualibus plenariè, ver-

62 Plenarie verbũ quid importes.

bum plenariè alterat dispositionem: & videtur facere cõmendatariũ verum prẽlatum dicti prioratus, † verbum enim plenariè, importat plenã, liberã, & absolutam administrationẽ. vnde dicit gl. valde sing. c. ij. xj. disti. ℔ iurisdictio episcoporum est semiplena, sed certum est ℔ iurisdictio papæ est absoluta. c. cũcta p mũdum, ix. q. iij. ergo apparet ℔ significatum teneat illud verbũ plenariè. & adducit quod voluit tex. in c. prẽter ea. de offi. dele. vbi verbum plenariè, importat liberã potestatẽ, & sic cũ habeat plenariã administratrionẽ in spiritualibus & temporalibus, sequitur ℔ est verus prẽlatus. Et ideo cũ sit prælatus, quia non est dubiũ ℔ bona prouenientia ex fructibus dicti prioratus debẽt reseruari futuro successori, per iura hic antè alle. cõtra Lud. Ro. in d. cons. qui in hoc satis malè locutus est. & quando gl. in d. c. deinceps. dicit ℔ cõmendatarius nõ est prælatus, intelligitur de tẽporali cõmendatario, & nõ de perpetuo. vt dicit Sicu. in d. cõsi. ¶ Ex quibus cõcludẽdo dico ℔ episcopus non succedit nisi in bonis prouenientibus ex fructibus aliorũ beneficiorum, quę tenebat dictus prior, & nõ in bonis prouenientibus ex fructibus dicti prioratus. cùm talia reseruent futuro successori. Audiui tamen transactionẽ esse inter episcopum Geduen. & religiosos sancti Sympho. talem, ℔ episcopus nõ succedit dictis religiosis beneficiatis, seu habẽtibus beneficia regularia dependentia à dicto prioratu, sed illã non vidi, & ideo posset visa illa trãsactione dubitari, an deberet episcop⁹ succedere in bonis ꝓueniẽtibus ex cura de Draceyo, quã tenebat dictus quondã Blasius, qđ quidẽ beneficiũ est regulare, dependẽs à dicto prioratu, an verò prior dicti prioratus, nihil dico cũ nõ viderim trãsactionẽ. quicquid sit tñ in hoc casu scio quòd episcopus successit pro rata.

REstat nunc aliud dubiũ, quia episcopus seu alius prẽlatus ordinarius succedit dicto Blasio in mobilibus, nũquid succedãt quilibet in parte sua, & pro rata in terris, & seignoriis S. Sympho. de Beba, & de Masieres emptis p dictũ quondã Blasiũ, à nobili & potẽti viro. do. Frãcisco Rolin, Balliuo Heduẽ. eo maximè qa fuerũt tales terrę & seignorię emptæ cũ pacto de retrouẽdẽdo, videret ℔ sic. qa habem⁹ tex. nr̃æ cõsuetudinis in tit. *des rẽtes uẽdues à reachet*, §. j. q dicit ℔ *rẽtes uẽdues à reachet sont meubles*, ex quo ergo hic est pactũ de retrouendendo, debet inter mobilia cõputari.

SEd credo ℔ in hoc casu nõ habeat locũ text. dictæ consuetudinis quia cõsuetudo cum sit stricti iuris non deberet extendi, nec verba illius interpretari.

SEd sic est ℔ lex nostrę consuetudinis loquitur tantum in reditibus vẽditis, & non in terris & seignoriis, quæ sunt multum diuersa. nam tex. dictę consuetudinis posset habere locum, quando essent vẽditi reditus simpliciter super aliqua terra, puta si dictus Blasius emisset cèntum libras Turoneu. super dictis terris cum pacto de retrouendendo ipsas terras, ad hoc hypothecando & affectando, tunc hoc casu inter immobilia cõputarent, sed secus est in hoc casu cum realiter dictas terras & seignorias quæ sunt immobilia vẽdiderit, nec est dicendũ quòd pactũ de retrouẽdendo appositum, poruerit alterare & mutare naturã illarũ rerum, cum sit natura illius rei & naturalis ℔ sit immobilis, naturalia eñ mutari nõ possunt. §. sed natura

63 Ars imitatur naturam in quantum potest.

lia. insti. de iur. natu. † & ars imitat naturã in quantũ pòt. §. minorẽ. insti. de adop. sed sic est ℔ natura fieri nõ potest, ℔ terra seu seignoria simpliciter sit res mobilis, cũ sua natura habeat & territorium & iurisdictionem, ex quo cum habeat territorium nõ pòt fieri mobile: ergo nec ars istud facere pòt. qđ secus est in reditib⁹ annuis simpliciter venditis super aliqua terra, quia vr̃ esse quoddã ius abstractum, & non ipsa res, & ideo disputant doc. de iure, an reditus annui perpetui inter mobilia vel immobilia cõputentur, sed nõ disputãt, an pactum de retrouendendo appositum in vẽditione rei immobilis, faciat illã mobilẽ, non credo etiã ℔ hoc possit fieri, cum (vt dictum est) ars imitetur naturam, & ideo cum de natura rei sit ℔ res sit immobilis, quæ nõ potest mutari per ipsam naturam, ideo nec per artem, & ideo in dictis terris & seignoriis & dominis acquisitis uon succedet prælatus tanquam in re mobili, cum non sit res mobilis imò immobilis.

SEd nunc videndũ est, an saltem succedet prælatus ℔ eidẽ succedere debet, ex eo ℔ dicat illas terras & seignorias fuisse acquisitas ex bonis prouenientibus ex fructibus beneficiorum. & quid præsumendum est videlicet ℔ fuerint acquisitæ, ex bonis ꝓueniẽtibus ex fructibus suorũ beneficiorũ, an verò ex suo patrimonio? Videt dicendũ quo ad bona acquisita ex fructib⁹ prouenientibus ex beneficio, ℔ in eis succedit ecclesia per nota. p doct. in d. c. relatum. *le second*, de test. vnde facit tex. in c. sacerdotes. xij. quæst. iiij. ℔ acquisita de bonis ecclesię pòt vẽdicare. & facit tex. in c. j. xij. q. iij. vbi indistincte dicit text⁹ de quolibet clerico, ℔ quęcunque acquisierit de bonis ecclesiæ, debet ecclesiæ conferre, aliàs punitur, vt ibi not. & faciunt quæ not. in c. episcopus. x. q. ij. & xij. q. vlt. c. fixum. & quæ not. in c. inquirendum extrà de pecu. cle. & faciunt quæ no. in c. clericus. in c. duo sunt genera xij. q. j. & c. quia tua in fi. eadẽ causa & quæst. & not. Archi. in c. statutũ. §. accessorem. de rescriptis li. vj. Io. de lig. in clemẽti. gratiæ. de rescriptis in clem. & hãc partẽ tenet Panor. in repe. c. cùm esses. in viij. col. de testa. per plura iura quæ ibi ad propositum adducit: vbi plus dicit ℔ de dictis bonis non potest clericus testari, qñ sunt bona prouenientia ex beneficio, ex quo habet administrationẽ, imò qđ plus est, etiã Pan. ibi videtur idem tenere esse in nõ habẽte administrationẽ, qđ cum nõ sit ad ꝓpositũ, non insisto: sed ex quo sumus in casu in quo dictus quondam Blasius habebat administrationẽ, & videtur esse de iure ℔ bona prouenientia ex fructibus suorũ beneficiorũ reseruari debẽt ecclesiæ, imò de illis non posset testari, & sic ℔ quæsita in talibus bonis etiã futuro successori reseruari debent vt dictum est.

Istud

ISTud videtur esse de iure, sed tñ videtur esse aliud de cõsuetudine huius ducatus Burgũdię, qa hæ nostrę cõsuetudines fuerunt factæ, in scriptis redactę, & post modũ approbatæ, ꝑ tres status huiꝰ patriæ. s. per nobiles, ecclesiasticos, & plebeios, & postmodũ post talẽ ap ꝓbationẽ fuerũt cõfirmatę à principibꝰ, & eis data fuit vis & authoritas legis, ita ꝙ pro lege habent, quę vsque nũc fuerũt obseruatę, tã in bonis seculariũ, quã ecclesiasticorũ: maximè clericorũ seculariũ, & nõ regulariũ: ita ꝙ vsq; nunc obseruatũ est ꝙ in illis succedunt parentes & cõsanguinei proximiores & habiles ad succedẽdũ. Et sunt saisiti de bonis relictis per viros ecclesiasticos, ac si essent relicti per seculares, vt videmus. ex quo ergo idẽ dicendũ est ꝙ cõsuetudo nostra ducatus Burgundię in tit. *des succeßions*. in §. j. habebit locũ in bonis ecclesiasticorũ. ita quod ꝓximiores habiles ad succedẽdũ, sunt saisiti post eorũ mortẽ de omnibus relictis per eos, & esset nimis larga restrictio ad dictũ §. j. in tit. *des succeßions*. dicere ꝙ dicta cõsuetudo tantũ intelligitur de bonis laicorũ, cùm hæc cõsuetudo fuerit facta tam ꝑ clericos q̃ laicos, & sic eo ꝙ promiscuè fuit facta, debet ligare & laicos & clericos etiã in his quæ nõ sunt in potestate laicorũ, Frã. de Aret. in c. quod clericis. in vlt. co. de fo. compe. Feli. post Ant. de But. in c. ecclesia sanctę Marię, xxix. col. ext. de constit. Alex. in consi. suo xcj. in j. volu. Et quia multi practici dicunt istam esse communem obseruantiam ita ꝙ (vt dicunt) vident obseruari quod clerici habẽtes administrationem de bonis ꝓuenientibus à fructibus beneficiorũ, in quibus habent administrationem testẽtur, videretur ꝙ etiã iura cõsuetudinaria in successione ab intestato seruarẽt, & seruari debeãt in successionibus eorũ, sicut in successione ex testamento, hoc est, ꝙ sicut de bonis ꝓuenientibus ex fructibus taliũ beneficiorũ possunt testari sicut de aliis bonis ꝓuenientibus ex suo patrimonio, vt his diebus vidi obseruari in reuerẽdo do. Phili. de Bouton priore S. Germani & S. Saturni de Bosco, & priore prioratus S. Petri de monasterio, qui testatus est de omnibꝰ suis bonis, maxime ex beneficiis suis prouenientibus, non dimittendo, nec relinquẽdo pro rata successoribus in beneficiis, secũdum text. in c. relatu. le. ij. ex. de testa. ꝙ etiam in talibus debent succedere eorum consanguinei habiles ad succedendum, sicut succedunt in bonis prouenientibus ex patrimonio. & hoc non est hinc dubio an potuerit dictus prior sancti Petri de monasterio & sanctorum Germani & Saturnini testari de fructibus ex dictis prioratibus, in quibus erat tantũ cõmendatarius. dixi s̃. quòd prior seu prẽlatus cõmendatarius ita facit fructus suos, ꝙ non reseruãtur futuro successori, ergo de his potuit testari. ¶ Sed aduerte, quia prę latus habens administrationẽ in vita, æquiparat vsufructuario, ergo disponere potest de fructibus ex suis beneficiis perceptis, vt tenet gl. in c. prẽsenti, in rer. reseruari. de offi. or. & ita se habet cõmunis cõsuetudo & cõmunis obseruãtia, de qua Inn. in c. cũ in officiis. ꝑ illa gl. ext. de test. & Hugu. in c. epiſ xij. q. v. & Phili. Frãcus in repet. c. cum esses. in xxv. col. xxvj. & seq. de testa in vj. & licet consuetudo generalis prædicta approbet, videlicet ꝙ prælati seculares de fructibus ex suis beneficiis perceptis testari possint, nõ propterea sequitur quòd si non testati fuerint, quòd proximiores eius succedant ab intestato, imò deciditur totum contrarium, vt dicit gl. in d. c. præsenti. per tex. in d. c. relatum. le. ij. extrà de testa. ex quo non credo ꝙ dicta nostra consuetudo in §. j. in tit. *des succeßions*, habeat locum in bonis prouenientibus ex fructibus beneficiorum, in quibus clerici & beneficiati habent administrationẽ, & in beneficiis in quibꝰ habẽt successorẽ, qui de iure succedere debet ab intestato, secundum c. relatum. le. ij. ext. de test. quia licet consanguinei possent dici tali viro ecclesiastico proximi & proximiores, non tamen in talibus bonis prouenientibus ex talibus beneficiis possunt dici habiles ab intestato, cũ expresse dicant iura superius allegata, ꝙ in illis consanguinei nõ sunt habiles ad succedẽdũ ab intestato, imò ecclesia & successores in beneficio, & sic cũ nõ simꝰ in terminis illiꝰ cõsuetudinis, nõ debet habere locũ illa cõsuetudo: nec sequit, possunt de illis testari, ergo in illis ab intestato succedut cõsanguinei ꝓximiores, quia in morte & post vitã tales reputãt vsuarij, & sic trãseunt ad successores, vt dicit gl. in d. c. præsen. in gl. reseruari. & Imo. Philip. Francus & alij in locis hîc antè alle. ¶ Vide Boërium in cõsuetudine septenæ Bitu. ti. de test. §. vj. in fi. vbi loquit de hac generali in cõsue. quam maxime dicit esse generalem in regno Frãciæ.

NEc obstat ꝙ dicta cõsuetudo fuit facta à laicis & viris ecclesiasticis simul ergo debet ligare viros ecclesiasticos, verũ est in illis bonis in quibus cõsanguinei proximi sunt habiles, quia consuetudo debet intelligi secundũ ius cõmune. l. ij. C. de noxa. c. cũ dilectus. de cõsuetu. ergo cum de iure cõmuni cõsanguinei nõ sunt habiles in talibus bonis, nõ fiet extensio vltra & cõtra dispositionem iuris, cùm cõsuetudines nostræ debeãt interpretari tantũmodo secũdũ dispositionẽ iuris, & nõ vltrà, nec cõtrà, nec præter, vt habetur in fine seu cõclusione nostrarũ cõsuetudinum. & multũ esset hęc cõsuetudo cõtra libertatẽ ecclesiasticã si fieret talis interpretatio seu extẽsio, vt haberet locũ etiã in talibus bonis, ex quo nõ valeret, cũ talia bona prouenientia ex talibus beneficiis sint priuilegiata, nec sint de iurisdictiõe principis laici, licet alia sint vt dixi in pluribus locis, & habetur per Bal. in c. cùm venissent, ext. de eo q mitti. in poss. causa rei seruãdæ.

QVo ad acquisita verò ex aliis bonis quæ habebat, aut habere poterat, puta ex donatione, legato, vel alio modo ex suis parẽtibus aut propinquis, in hoc casu, vt §. dixi, in talibus succedent proximi & propinqui consanguinei ipso extante legitimo, vt §. dixi, & probatur in d. c. relatu. & in c. j. de successione ab intestato. & ideo etiã in bonis acquisitis ex talibus bonis patrimonialibus succedũt, aut succedere debẽt eius consanguinei proximiores, qn certu est ꝙ ex bonis patrimonialibus acquisiuit. facit c. quicũq;, xij. q. iiij. & notatur in d. c. inquirendum. ext. de peculio clericor. & in c. sint manifestæ. xij. q. j. Philippus Francus in repet. c. cùm esses. in xxvj. col. de testa. in sexto, sed quia in casu nostro non est certum quòd ex talibus acquisiuerit, sed solùm aduertendum est quòd verificetur per processum, quòd dictus Blasius habuerit dicta bona, de quibus suprà: scilicet duodecim centum libras Turonen. ex donatione eidem facta per reuerẽdissimum quondam dominum Ioannem Rolin eius patrem, & vigenti vnum centum libras ex reacheptu terræ, *& se gneuriede Mariguy*, & tunc dictus quõdam Blasius fuerit in culpa, ita permixtim vtendo rebus ecclesię & propriis, vt in c. sint manifestæ. xij. quę stione j. illa bona præsumuntur acquisita tam ex suis bonis patrimonialibus, quã ex bonis ecclesiæ, & ideo debent diuidi inter ecclesiam & cognatos clerici, qui in talibus successissent, vt dictum est. & hæc intellige quando facultas dictorum bonorum patiebatur illam acquisitionem, iuxta notab. per Inno. in c. cum in officiis. extrà, de testam. & facit quod in simili notat

gl. in

BIU Cujas

gl.in l.cum oportet.C. de bonis quæ libe. & Spec. in titu.de accusatio.§.j.vers.quid sit de peculio.& ita tenet Panor.in dicta repetitione.c.cum esses. in x. col. de testa. & in his debet arbitrari iudex quantum sit patrimonium clerici,& quot sint eius reditus,& quã tum potuerit lucrari de artificio, & quot sint bona & reditus ecclesiæ, vt de his plenè notat̃ per Imolam in d.c.cum in officiis.& Philippũ Francum in repet.d.c. cum esses.in xxvij.col.de testamẽtis.cum ergo dictus quondam Blasius habuerit duodecim centũ libras ex donatione sui patris, & mille libras & quinquaginta quas tenebatur dare & restituere dictæ quondã Alexiæ eius matri,& sic per consequens Ioãnæ Continet eius sorori, matri filiorũ dicti magistri Antonij Garnier,qui ius habebãt in dictis mille frãcis & quinquaginta,præsumitur acquisitio facta de dictis mille frãcis & quinquaginta, primò vt tollat̃ sinistra suspicio cõtra eum,ne videret̃ velle retinuisse id quod nõ erat suum,sed alienũ. Et postmodũ reliqua acquisita præsumantur pro medio fuisse acquisita,tã de bonis scilicet ecclesiæ quàm de duodecim centum libris,& ꝙ in dubio præsumendũ sit quod acquisita fuerint ex dictis mille libris & quinquaginta, quæ fuerunt p dictũ Blasium acquisita, probatur nam vt dictũ est hîc antè,illa spectabãt, & pertinebãt primò dictæ quondã Alexiæ Regnier,cum sit certũ ꝙ tempore acquisitionis dictæ terræ,& seignoriæ p bastardũ de la Haye dicta quondam Alexia erat eius vxor, ex quo cũ constante matrimonio fuerit facta acquisita, media pars spectabat ad eam,& ideo cum fuerit post mortem dicti bastardi eius mariti redempta, & reachepta, licet rex illi successerit,& sic dictus quondã Blasius ex iure regio per eum empto, dimidia pars pretij tantum regi spectabat. & altera dimidia dictæ Alexiæ , & sic ex duobus mille & centum francis qui fuerunt dati pro reacheptu dictæ terræ,mille & quinquaginta debebãt competere & spectare dictæ Alexiæ,& p consequens Ioã.Cõtinet matri dictorũ filiorũ.& sic illi mille francis & quinquaginta,quoad dictũ Blas. erãt alterius,& nõ ptinebant sibiipsi,imò iniustè erãt apud ipsum,& iniusto titulo detinebat,&ideò cũ appareãt dicti filij, qui satis docẽt illas pecunias quę eisdẽ cõperebãt fuisse penes illũ,nec videat̃ iniustè acquisiuisse pro ecclesia,potiùs sunt præsumẽda talia acquisita fuisse ex illis bonis,quàm ex aliis. Et ideò talib⁹ repetẽtibus debẽt dari & restitui , & primò & principaliter adiudicari, iuxta notata p Panor.in d.c.relatum.*le second*,in fi.ex. de test. & hoc maximè in ecclesia quæ sicut proprias res amittere non debet , ita rapacitatis ardore alienas
Gregorius. inuadere nõ debet,vt dicit Greg.in registro, & ne ecclesia quæ cultrix iustitiæ esse debet aliqd faciat , aut fieri patiatur cõtra iustitiã.de alie.feu.c.j.§.j.in vsibus feudorum.& ibi Aluar.& in hoc casu ecclesia locupletaretur cum aliena iactura,quod ius naturale nõ permittit.l.nam & natura.ff.de condictio.indebiti.

DE reliquis autem acquisitis , quæ excedunt dictã summã dicendum est ꝙ præsumuntur acquisita ex aliis bonis propriis sibi donatis,quàm ex bonis ecclesiæ,& sic fiet diuisio pro media parte,& quo ad hæredes dicti quondã Blasij pro media parte, & quo ad ecclesiã pro alia media parte,vt dixi, licet videatur dicendũ ꝙ debet haberi ratio redituum beneficij & patrimonij,& debet dari pro rata portio hæredibus.per no.in c.j.xij.q.iiij. alia autẽ portio quæ debet dari ecclesiæ,debet diuidi inter plures ecclesias vt ei plus detur à qua maiores reditus percipiebat,quia quãdo nõ cõstat ex quib⁹ reditibus,debet præsumi ex reditibus cuiusliber,vt vult textus & Panor.in d.c.relatũ.in vl. col.in gl.fi.de testa.¶ Aduertant tñ ecclesiastici , quia text.in d.c.relatum.*le second*.de testa. non loquitur de bonis acquisitis per ecclesiam. Et multum differunt, & ad textũ in c.j.de successione ab inte.dicit tex.cum gl.ꝙ si fuerint acquisita intuitu pſonæ spectãt,& tradant̃ in ius alterius cui deficiunt,si nõ habeãt consanguineos & agnatos,cogitandũ est.Sed cui incumbat onus ꝓbãdi,an hæredi qđ sint bona ꝓueniẽtia aliũde q̃ ex bñficiis,an verò prælato : in hoc casu credere ꝙ hęredes tenẽtur ꝓbare,ꝙ habuit bona propria aliũ de q̃ ex bñficiis,& hæc ꝓbatio,præsumptio erit quòd acquisitio fuit facta ex illis.ita tenet per multa Soc.in consi.suo ccxvj. incip. accuratè profectò & diligẽter, in j.col.& ibi ponit etiam quando habet plura beneficia,quomodo sit pręsumẽdum ex fructibus cuius beneficij acquisierit.recurre ad eum,si casus euenerit.

SEd dicere possent officiarij regij , qui se opposuerunt prædictæ gardiæ,quod quęcunque dicta sunt pro filia scilicet pro dicta Barbara impubere , in materia gardiæ habent locum in allodialibus, & non in feudalibus,vt sunt acquisita per dictum quondã Blasium,quia in eis non succedunt naturales etiam legitimati,vt est textus in c.primo,§.naturales. si de feudo fuerit controuersia.in vsibus feudorũ.Et quia hæc materia fuit aliàs latis disputata in casu emergenti,& multi consuluerunt,nõ insisto.Sed quod plus,imo etiã si dicta filia fuisset bene legitimata , & instituta in omnibus bonis etiam si fuisset legitimatam,expressè ad feuda cũ clausula non obstante. §. naturales. si de feudo fuerit controuersia. adhuc in terra seignoria sancti Simphoriani,quæ est de feudo ecclesiæ,scilicet prioratus sancti Simphoriani,non potuisset dicta filia succedere,qa vt dicit Bal.in l.generaliter.§.fi.C.de insti.& substi.& Fran.Cur.in cõsi.xiij.in fi.ij.col.† princeps nõ pót legitimare quo ad emphyteusim ecclesiasticã. & bonum est argumẽtum de emphyteusi ecclesiastica,ad feudum ecclesiasticũ,p ea quæ not.Spec.in ti. de feudis,§.quoniam.vers.xl.vbi dicit ꝙ feudum & emphyteusis sunt eiusdem conditionis & naturæ , de qua materia per do.meum Ias.in l.j.x.xj.& xij.col. C. iure emphy.& quia non multum vrget,ex quo vt dictum est , dicta legitimatio dictæ Barbaræ non valet, nec ex ea succedere possit,etiam in allodialibus vt dixi suprà,multo ergo minus in feudalibus, & emphyteuticis ecclesiasticis, non amplius insisto.

64 *Princeps non legitimat quoad emphyt. ecclesiasticam.*

SEd ad quos debeant pertinere hæc bona feudalia, an ad proximos cognatos,in quantum ex pecuniis eorũ,seu propriis pecuniis dicti Blasij fuerunt acquisita,an verò ad principẽ seu dominũ feudi? videret̃ ꝙ ad regẽ competere deberẽt,quia vt dicit Azo in rubrica,quib.mo.nat.effi.legiti.& Alex.in cons.suo ij.in iij. col.in j.volu.† naturales etiã legitimati sunt infames: & dominus cõcedẽs aliquã rẽ alicui in feudũ dr̃ ei cõcedere dignitatẽ: cũ vt dicit Alua. in c. quis dicat̃ dux comes §.j.in proœmio feudorũ.† feudatarius dicitur id est fidelis,vel valuasor dicitur , quasi dign⁹ stare ad valuas domini,& eas intrare ꝓpter beneficiũ quòd à domino accepit.Et ideo cùm tales sint infames,& portæ dignitatum infamibus non pateant.l.ij.C.de dign. li.xij.ideo nõ possunt tenere feuda prædicta.dicit Alua.in locis hîc antè allegatis.& do.meus Ias.in proœmio feudo.in x.col. in vsibus feudo.

65

66 *Feudatarius Valuasor.*

ITem† nemo potest tenere in toto regno Franciæ,& maximè in ducatu Burgũdiæ feudũ,nisi sit nobilis. & istud obseruatur notoriè in toto regno. Sed bastardi,& naturales,non sunt nobiles,vt dicit Bal.in l. humilem

67 *In Francia soli nobiles possunt tenere feuda.*

BIU Cujas

humilem.C.de incest.nup.Aluaro.in c.j. §. cæteri. in
68 iij.col.qui dicatur dux marchio comes.†nec per legitimationem eis datur nobilitas, cùm sit præeminentia,quæ à principe conceditur.& dicitur feudum anti quum quod est nobile, hoc est sunt multi anni quòd est factum vt sunt terrę & seignoriæ debebat,nec nouum feudum dicitur nobile, quia nemo ictu oculi fit nobilis,no.gl.in l.stemmata.ff.de gradi. nisi per principem,& ideo cum in hac patria ducatus Burgundiæ feuda non dantur nisi nobilibus,talia feuda dāt & cō cedunt dignitatem, cum vt dicit Bald.in c.cum dilectus.in vj.col.ex.de fide instru.do.meus Ias. in proœmio feudo.in xxxv.col. feudum nobile nobilitat possessorem,quod non potest facere in hoc casu,cum nō habuerit licētiam à principe acquirendi feuda. Cum ergo tales bastardi,etiam legitimati, sint infames, & sic eis non pateant portæ dignitatū,no possunt tenere nec acquirere feuda,imò si tales acquisierint, tunc ex quo est apud indignos, debet ab eis auferri & fisco applicari,argumento eorum quæ suprà dicta sunt.

ITem etiam adhuc sicut requiritur, ꝙ legitimatus ad hoc vt in feudis succedat,quod expresse fiat mētio,vt tenet Philip.Decius in cons.suo lxxvj.Ita etiam quando legitimatur, vt quis ei succedere possit, nec sufficit generalis & vniuersalis, cum talia feuda non comprehendat,vt tenetDecius in dicto loco,allegans Signorolum de homodeis in quodam consilio.

NIhil aliud dico, sed transeo ad aliud dubium, an scilicet dictus magister Antonius Garnier nomine suorum filiorum,& tutorio nomine illorum filiorum,qui prætendunt hæreditatem eis delatam,potuerit propria authoritate occupare omnia bona dicti quondā reuerēdi do.Blasij Rolin, & illa occupando inciderit in pœnā l.si quis in tantā.C.vnde vi.& in l.extat.ff.qđ metus causa.Ioan.de Imol.in c.cū in officiis.in vj.col.post.Ant.de But.ex.de testa.prosequitur examinat hanc materiam. Et facit duos casus principales.Vnus est & primus, qui est in terminis nostris,
69 Casus. † quando scilicet decessit prælatus seu clericus secularis ab intestato, & tunc dicit quòd si hæres clerici vel prælati occupat ea quę constat fuisse clerici & prę lati,clarum est quòd potuit, & nullam pœnam incurrit. Aut occupat illa quæ constat esse ecclesiæ, vel de quibus est dubium an fuerint ecclesiæ,& tunc nō potest occupare, aliàs cadit in constitutionē l. si quis in tantam. C. vnde vir.& in edictum diui Marci,de quo in l.extat.ff.quod metus causa. ¶ Sed nunc iacent hîc leges atque prophetę,quæ bona dicātur esse ecclesię,
Not. quæ bona dicā tur eccle siæ quæ le gic & quæ præla ti. & quæ clerici,& quæ prælati,nam si sint aliqua bona quæ competant ecclesiæ,puta calices,ornamēta,litteræ,redditus ecclesiæ,aut alia mobilia expresse, & specialiter pertinentia ad ipsam ecclesiam,túc in hoc casu intelligitur dictū Imolæ:si verò sint aliqua bona, puta pecuniæ,vel alia supellectilia quæ ad ornamentum suæ personæ fuerunt empta ex pecuniis proueniētibus ex fructibus suorum beneficiorum iam perceptis,vel alia acquisita ex talibus pecuniis,tunc sunt illius clerici,& fuerunt illius prælati, ita quòd effecti sunt domini,& per consequens ad hęredem spectant, quēadmodū si essent de bonis suis patrimonialibus, & in hoc casu nō incidunt in constitutionē.d.l.si quis in tantam.nec in aliis pœnis supradictis.& hoc est,qa in talibus filij dicti Antonij videntur esse hæredes, etiam ab intestato, cùm vt dictum sit,supradictus Blasius protonotarius,erat commendatarius ad vtilitatē suiipsius, ita quòd fructus fecit suos taliter quòd futuro successori reseruari non debent,vt dicit Ludoui. Roma,in d.cons.cccl.incip.in casu propositæ consultationis.& posset responderi ad id quod dicunt doct. post tex.& glo.in c.relatum,& in c.cùm in officiis.de testa. & in c. fi. de peculio clerico. vbi Imo. & alij, ꝙ textus in iure dicentes quòd prælatus successor in beneficio succedit ab intestato prælato in bonis ecclesię vel in bonis acquisitis intuitu ecclesię,nō dicūt quòd succedunt in fructibus suorum beneficiorum iam receptis,quia tales nō sunt bona ecclesiæ nec acquisita intuitu ecclesię,sed sunt bona clerici & prę lati qui effectus fuit dominus dictorum fructuū perceptorum, vt dicit Ioan.& Lau.in c.duo sunt.xij.q.j. facit c. peruenit.extrà,de fide inst. ¶ Si verū sit,est magna limitatio ad prædicta iura,sed credo verum sic, cùm vt iam antè dixi in tex.in c.relatū.tex.in d.c.j.de successio.ab intestato.non dicāt quòd bona acquisita ex fructibus beneficiorum acquirātur futuro successori in beneficio,imò dicit text.in d.c. relatum.ꝙ bona acquisita p ecclesiam reseruantur futuro successori.& tex.in d.c. j.de successio.ab intestat.dicit ꝙ si sint acquisita p clericum & intuitu eius personæ, si de illis nō disposuit in vita,ꝙ altari cui deseruit sanctificentur, & in ius eius tradantur,nisi habuerit cōsanguineos &agnatos, quia tales succedunt ab intestato, & admittuntur ad successionem,& nō ecclesia,vt est textus in c.vltimo. xij.q.vlti.& xij.q.iij.c.quicunque.& §. si quis episcopus,in authen.de ecclesia.titu.& gl. expresse in d.c.j. & cōmuniter omnes illam sequuntur. cum ergo in successione dicti quondā Blasij non sint aliqua bona quæ possint dici res ecclesiæ,sed solùm quędam mobilia intuitu eius personæ acquisita, & alia bona immobilia non intuitu ecclesiæ empta,nec de rebus ecclesiæ empta,sed de suis propriis pecuniis & maximè de pecuniis supradictis,scilicet de duodecim centum libris eidē donatis, & de pecuniis habitis ex reachepto de Marigny, licet dictus magister Antonius prædicta bona occupauerit, non incidit in aliquā pœnā.

AVt verò dictus prælatus decessit ab humanis cōdito testamento,& tunc quia nihil ad propositū, dic vt per Ioan.de Imol.in c.cum in officiis, §.allegat. in titu.de testa. Et prædicta mihi visa fuere scribenda in ꝓdicto casu sine salario,ex quo si quid minus bene dictum, parcendum est, cum si pecuniæ pro præmio & salario fuissent,fortè latius insudassem.sed tantùm hæc pro studio camerario & extraordinario paucis diebus in hanc formam redegi.

SEd prosequendo materiam huius §. quæro, Pone ꝙ presbyter delinquat, cui debeāt bona eius quæ veniunt confiscāda applicari:vide gl.& doc. in c.quia diuersitatem.in verbo,præter.de concessio.præbend.

Des mainsmortes.

RVBRICA IX.

HOstiensis in summa titu. de natis ex libero ventre.versi.fi. & Cy. in authen. sed episcopalis dignitas.C.de episc.& cle. quærit quid dicatur manusmortua.& vide Gui.pa.q.sua cclxj.

QVAERITVR† primò quo iure fuit inuenta seruitus?Tex.in c.fexto die. xxvj. distin. quo iure dicit quòd inuenta fuit ꝓpter ebrietatem. Barth.Cæpol. in tractatu suo seruitutum, in princ.in ij. & iij. col. dicit, quòd potest dici quòd fuit inuenta diuerso iure diuersis respectibus. vide eum. ¶ Et quia hîc dicit Des *mainsmortes*, aduerte quia vt dicit Specu. in titu.de feudis. §. ij.versicu. ij. quæritur.ista vocabula magis moribus ciuitatum & vtētium intelliguntur emanasse, quàm à iure scripto, quoniam

† Seruitus. inuenta.

quoniam natura quotidie noua nomina edere deprocerat.l.ij.§.sed quia diuinæ.C.de vete.iure enuc. † Et ideo aduerte, quia plura sunt nomina colonorum & seruientium. Nam quidam sunt adscriptitij, quidam sunt censiti,quidam perpetui,quidam conditionales, quidam inquilini,quidam originales, quidam simplices,quidam rusticani,quidam liberi.

2 Nomina diuersa colonorũ seruientium.

ET de his omnibus ponit gl.in rub.C.de agrico. & censi.lib.xj.Sed aduerte, † quia adscriptitij sunt q̃ per scripturã solo adscripti sunt,id est,cõscripti, quasi adscriptitij,id est ad solum per scripturã adstricti.Sed dic q̃ ad hoc † q̃ qs sit adscriptitius, plura requirũt. Primò q̃ publica scriptura interueniat,in qua scriptura hoc cõtineatur, q̃ expressim promittat dño soli,q̃ nũquã à solo recedet, nec pũcto quidẽ à solo separari debet.vt C.de agrico.& cẽsi.l.cũ scimus.§.j.& l.colonos nunquã.lib.xj. ¶ Secundò,q̃ interueniat secundò alia scriptura post illã scripturam, in qua confiteatur, vel deponat se adscriptitiũ esse, quæ cõfessio interueniat sine omni necessitate.& tunc ex vtroq; genere obligationis,i.primæ scripturæ & secũdę,s.cõfessionis, talem eũ esse appareat qualẽ inter acta deposuit,vt in prædicta l.cũ scimus.§.j.nec enim sola scriptura sufficit,nec sola cõfessio, nec aliud adminiculum,nisi illa duo prædicta interueniã,vt in prædicta l.cùm scimus. ex quo cùm plura desiderẽtur ad constitutionẽ alicuius actus,si vnũ tantũ interuenerit,non sufficit.l.Fulcinius.§.cũ aũt. ff.ex quibus causis in possessio.eatur. ¶ † Ex quo apparet q̃ adscriptitius nõ est seruus,cùm vt dicit tex.in l.nec si volens.C.de libera. causa.quòd scribens se seruum cùm esset liber multum præiudicium sibi generat.facit text.in l.liberi, & l.interrogatam.C.de libera.causa.eod.titul.hîc antè allegato.

3 Adscriptitij.

4 Requisita ad hoc vt quis sit adscriptitius.

5 Quòd adscriptitius non sit seruus.

PAter etiã aliis modis q̃ adscriptitius nõ est seruus, imò est liber,quia vt cõstat, seruus vendi põt sine peculio & cũ peculio.l.quoties.ff.de cõtrah.emp.l.ne diutius.C.de agric.& censi.lib.xj.adscriptitius autem nunquã vẽditur sine terra.l.ij.C.de agri.& cẽsi. ¶ Item quis põt esse adscriptitiꝰ sine peculio, & tñ adscriptitius nunquã est sine terra.d.l.cũ scimus.& l.ij.C.de agri.& censi.Hinc est q̃ dicitur adscriptus glebæ,ita q̃ nunquã à terra etiã puncto recedet.d.l.colonos.C.de agri.& censi.Itẽ adscriptitius testatur,vt facit tex.in l. si quis presbyter.C.de episc.& cleri.seruus aũt nullo modo potest testari.§.seruus.instit.qui testa.face.possunt.ex quo dico q̃ isti homines manusmortuę huius nostræ patrię,potius assimilentur in hoc seruis quàm adscriptitiis, quia etiã testari nõ possunt,vt infrà hoc co.ti.§. *L'homme de mainmorte ne peut disposer.* tu dic q̃ etiam adscriptitius,de his quæ habet à domino testari non potest,sed tantùm de suo,vt habetur & not.in prędicta l.si quis presbyter. inter viuos etiam nõ alienat adscriptitius.l.pe.C.in quibus causis colo.dominos,&c.lib.xj.quod tamẽ facit homo manusmortuæ, prout infrà dicetur in hoc tit.§. *L'homme de mainmorte peut uẽdre.* vbi plenè. ¶ De his adscriptitiis ponit G.Benedicti in sua repet.c.Ray.in verbo,& vxorem nomine Adelasiam.num.436.& seq.in v.decisi.de testa.vbi ponit etiam de aliis colonis infrà positis.

Adscriptus glebæ.

6 Sensiti qui.

ALij coloni † sunt cẽsiti,qui dicuntur quasi censibus adscripti:constituuntur vt adscriptitij, scilicet gemina scriptura interueniente, licet quidam dicant,q̃ vnica scriptura sufficiat,in qua scriptura requiritur q̃ obligetur ad certũ cẽsum præstandũ.† & differunt cẽsitus & adscriptitius,quia cẽsitus tenetur ad certũ censum præstandũ,adscriptitius autẽ ad incertũ,puta tertiã vel quartã partẽ fructuũ ex fundo prouenientiũ,quæ dicũtur de censito.probantur per l.ij. C.in quibus causis colo.li.xj.& per l.iij.C.de appari. magi.mili.lib.xij.& l.oẽs omnino.C.de agri.& censi. lib.xj.& l.quicunq;.C.de re mili.in quibus iuribus, maximè in d.l.ij.probatur q̃ in hoc casu requiritur scriptura.Et an tales possint testari:videtur † q̃ nullo modo possunt testari. per l.vlt.C.in qb. cau.colo. l.quẽ admodũ.C.de agri.& censi.lib.xj.& in d.l.ne diutius. & sic idem sunt cẽsiti,quod cẽsibus adscripti. Et ideo posset dici q̃ de terra,quam laborãt ad censum,quòd nullo modo possunt testari. Alij dicunt q̃ possunt inter suos testari, qui scilicet sunt de sua familia, inter extraneos non.l.cognouimus. C. de hæreti.& manichę.l.si quis.C.de incest.& inutili.nuptiis.

7

8 An possint testari.

SEcundũ prædicta videtur q̃ quilibet quid recipit terrã ad certum quid præstãdum,q̃ possit dicit colonus cẽsitus.i.cẽsibus adscriptus,ex quo nõ amplius posset testari.Sed dic quòd hoc non est verũ, quia ad hoc vt quis fiat colonus censitus,requiritur q̃ sit scriptura geminata,vt dictũ est in adscriptitio,alias nõ dicitur colonus cẽsitus,sed tm̃ erit censuarius,aut cẽsua lis,q̃ put infrà dicetur,qui differt ab hoc colono cẽsito.

Censuarius.

Censualis.

9 Coloni perpetui.

TErtiò † dic,alij sunt coloni perpetui,de quibus loquitur tex.in l.vnica.C.de mẽdicãtibꝰ vali.lib. xj. Mirabilis pro certo est hęc seruitus.Nã cũ olim essent statuti certi reditꝰ,ex publico designati, tẽpore famis q̃ miseris,& debilibus personis,quidã validi erant,& bene sani,& fortes in mẽbris,simulabant miseriã corporũ & dementiã,& debilitatẽ,& partẽ redituũ perci piebãt,aliàs verũ panẽ debilibus,&miseris auferebãt, diminuendo præbendã, aut aliàs victũ veris miseris, quos tales Io.de Plat.in rub.C.de medican.validis,appellat spalnados, gatiatos,& goliardos,siue truãdos, in vulgari galiaffos appellat.Si tales reperiebãtur,aut in lucem proderentur,per aliquẽ tali inquisitori qui hanc simulationẽ in publicũ deduxerat,si etãt liberi qui talia fingebant, in suo perpetuo habebat colonatu,si erant serui,primus dñs eis carebat,& delatori assignabãtur,& hi differũt à seruis,quia hi seruiunt perpetuò, & non eius filij, serui verò, & eius liberi sunt perpetuò.l.diffinimus.C.de agrico.& censi.lib.xj. Et ideo vt tales truandi cuitẽtur,debet rector prouinciæ quærere cõditiones personarũ in ciuitate existentiũ, & quos inuenit agriculatores, vel ad officia aptos,ad illa eos exercẽda remittere debet, & eorũ segniciẽ ad meliorẽ mutare vitã, vt in auth.de quæstore.§.volumus. cũ pluribꝰ.§§.seq.col.vj.qui tex. loquitur de his qui solùm sunt vagabundi,&nullã debilitatẽ habent, licet simulent.Hoc enim christianissimus rex Francorum Ludouicus duodecimus, suo tẽpore ad practicã deduxit. Videns enim multos in suo regno esse tales truãdos,ipsos pluries per prouincias interpellare fecit,vt se exercerẽt quibusdã artificiis,quod si non per eos esset factum, prouideret postmodũ.Vidẽs autem tales nolle à sua lasciuia, & truandia dicedere, nec se velle exercere ad aliqua artificia,plures iussit mittendos, & ducendos suis propriis expensis & stipendiis, cuidam nautæ seu capitaneo maritimo nomine Preiehan,ad puppim trahendam, quod vulgariter dicitur, *mener en galee pour tirer la rame*,& sic pluribus spanaldis,galiaffis, & truãdis, prouinciã seu regnũ suũ purgauit,quod pro certo,plusquam ęquissimè & sanctissimè factũ credo.plures tales men dicantes seu truãdi his diebus currunt,qui se simulant debilitatos in corpore,& sub colore petendi eleemosinam furantur,& bursas seu crumenas scindunt,& vt dixerunt quidam capti in carceribus huius ciuitatis q̃ talibus delictis,

Nomina mendicantium validorum.

sunt plures qui se inuicem intelligunt, cùm tamen capiuntur per nos, capi aut cognosci possunt, acriter puniuntur. Et etiam his diebus fuerunt quinque aut sex fustigati, per hanc ciuitatem Heduen. & alius ad mortem condemnatus, propter plures reiterationes.

10 *Coloni conditionales.* QVartò dic, † ꝙ sunt alij coloni qui dicũtur conditionales, qui propriè sunt coloni, colonarię conditionis, qui scilicet præcedẽte promissione in scriptis vel sine scriptis, perpetuo iure colonos se esse in fundo promittãt, vt postea per xxx. annos in fundo permaneãt. Facit tex. in l. cùm satis. §. cùm aũt. C. de agri. & censi. ¶ Hodie verò per hãc nostrã consuetudinem, aut quis moratur in loco, & promittit esse hominẽ, & statim efficietur huiusmodi conditionis: aut verò non præcessit promissio, & tunc requiritur annus, vt infrà hoc eodem tit. §. *L'homme franc qui ua demeurer.* Primò & secundò sunt aliquæ differentiæ inter adscriptitium & conditionalem, quas non curo referre.

11 *Coloni simplices.* QVintò dic, † ꝙ alij sunt coloni qui sunt simplices, qui aut sunt partiarij aut nummis colunt, & tunc cùm tales nulla conditione teneantur, non insisto. dico tamen quòd sunt qui colunt terram alicuius, aut certa mercede constituta, aut certa parte fructuum, prout facit tex. in l. cùm in plures. §. messem. ff. locati & condu. & idem de inquilinis simplicibus.

12 *Inquilinus simplex.* SExtò dic, † ꝙ ẽt sicut dictũ est ꝙ sunt coloni cõditionales, ita ẽt sunt inquilini cõditionales, qui parũ differũt à colonis cõditionalibus. † Sed tu dic ꝙ est

13 *Inquilini conditionales.* differentia: ꝙa propriè colonus conditionalis est, ꝙ cũ sua familia in fundo inhabitat, sicut superiꝰ dictũ est, nec à fundo recedere põt. Inquilinus verò cõditionalis est ille qui colens fundũ alibi inhabitat. Dicit enim tex. in l. diffinimus. C. de agri. & cẽsi. quòd licet in nomine differãt, tñ penè illorũ est eadẽ cõditio, ideo dicit penè, ꝙa inquilinus cõditionalis se præscriptione. xxx. annorũ defendit, ꝙa cũ alibi habitet, nõ põt dici quòd eius agnatio vel cognatio in fundo remaneat. l. cum ꝙ. C. de fun. rei priuatæ. l. oẽs. C. de prescript. xxx. vel. xl. annorum. quod non est in colono, qui ex quo eiꝰ agnatio vel cognatio in fundo remanet, nõ põt se præscriptione defendere, vt l. cũ scimus. §. vlt. C. de agri. & cẽsi. li. xj. ¶ Quãdo aũt colonus possit prescribere, vide Bal. in l. malè agitur. C. de prescr. xxx. vel xl. an-

14 *Colonus & inquilinus quomodo differãt* norũ. & ibi apostil. Alex. † Dic ꝙ inquilinus dicitur ꝙ conduxit domũ vt ibi perpetuò moretur, & stetit per xxx. annos dicit cõditionalis, colonus verò ꝙ fundum conducit, vt dictũ est. Facit ad hãc differentiã l. rem pignoris. ff. de acqui. poss. Faciunt quę dicit Ias. in §. item seruiana. iiij. col. post Aretinum insti. de act.

15 *Originarij.* SEptimò dic, † ꝙ sunt alij coloni ꝙ dicũtur originarij, ꝙ ex aliquibꝰ cõditionibꝰ nati sunt, & ꝓpriè est ꝙ nõ ex se, sed ꝙa rõne suæ originis, id est suorũ prædecessorũ, à ꝙbus habet originẽ, vẽdicat aliquis ius in eo tale qđ habebat in suos prædecessores. de istis originariis loqꝫ tex. in d. l. cũ scimꝰ. circa finẽ. vbi dicit, ꝙ in rure nati. & in l. cũ satis. §. cũ aũt. C. de agri. & cẽsi. li. xj. & ĩ l. mulier. & in l. originarios. & in l. quẽadmodũ. C. co. & in l. edicimꝰ. C. de murilegulis, li. xj. Dicã. ꝯ. in hoc ti. §. iij. incip. *en lieu & condition de mainmorte.*

NVnquid aũt requiritur quòd sint nati in fundo, vel alibi, faciunt text. in d. l. cùm scimus. & in d. l. cùm satis. Dicam infrà in d. §. Hos suprà nominatos ponit Io. de Plat. in l. fi. C. de agri. & censi. lib. xj.

16 *Villani.* OCtauò dic, † ꝙ sunt alij ꝙ dicuntur villani: & isti aut sunt reddẽtes, aut manẽtes, aut angarij, aut ꝓangarij, aut homines aliorũ, aut recõmẽdati. Rofredꝰ in libellis suis in iure ciuili, fol. cxv. in titu. *des villains,* ita eos nominat: sed poterunt hominibus huius patriæ in aliquibus adaptari cum his quæ statim dicam.

17 *Reddentes.* DIcit enim † primò Rofredus in dicto loco, & hęc sit pro nona specie seruientium, quòd reddentes sunt qui nihil aliud domino faciunt, nisi quòd reddũt gallinas, vel spallas porci, vel porcum, vel agnum, vel libram piperis, vel ceræ, vel aliquid tale in paschate dñi, vel in natiuitati dñi, & hos reditus quidã præstãt pro prædiis quæ habent à dominis, & est contractus, do vt des. Quidam præstãt pro personis, & nulla prædia habent à dñis, vt dicit Rofredus in dicto loco ꝙ de his vidit in pluribus partibus, & nullum aliud seruitium præstant, nihil tamen pro prædictis allegat.

18 *Manentes.* MAnẽtes † sunt qui in solo alieno manẽt in villis quibus nec liberis suis inuito dño licet recedere, sicut (vt dicit Rofredus) sunt multi & Bononiæ, & in villis Neapoli. Isti manentes præstant aliquos credo certos reditus, & faciũt certa seruitia. ¶ Item etiam vt dicit, manentes sunt qui xxx. annis in solo alicuius supersederũt, & dñs soli eos pro manentibus haber, & manentia seruitia, vel reditus, vel opera, vel collectas, & pro maritanda filia, & pro aliis, sicut dictum est suprà de iustitiariis, in tit. *Des iustices.* §. *Le droict de indire.* ab illis per triginta annos receperunt, & scientibus & patientibus ipsis: potest dici secundũ consuetudinem nostram si steterint & manserint per annũ, per tex. nostræ consuetudinis, in hoc ti. §. vj. inc. *L'hõme franc.* vbi dicitur, † quòd si homo francus manse- 19
serit in loco manusmortuæ per annum, efficitur illius conditionis, & tenetur ad illa seruitia & onera ad quę alij tenentur, puta ad corueas, tallias, & alias operas. dicit etiam Rofredus quòd si tales manserit alibi voluntate domini, si tamen semper retinuit seruitia manentia sunt manẽtes. & posset dici in hac patria quòd omnes qui ratione foci & loci soluunt aliquid dño, sunt manentes, puta in pluribus locis debẽtur census ratione foci & loci. Gallinæ, corueatæ, & alia huiusmodi. De prædictis etiam nihil allegat Rofredus.

20 *Angarij.* ANgarij † sunt qui seruitium faciunt propriis expensis, puta tot operas in septimana: & dicit Rofredus ꝙ vulgariter in multis partibus dicitur angaria. Et tales villani qui faciunt operas cum persona & suis expen. vulgariter vocantur angarij, & quòd faciãt suis expensis, est arg. ff. de oper. libe. l. suo victu. vnde dicitur in passione domini, Et angariauerunt quendam Simonem Cyrenæum.

21 *Perangarij.* PErangarij † sunt qui faciunt operas suis expensis, & etiam soluunt reditus patrimonij. De istis habemus in l. ij. §. ad parangariam. C. de epis. & cler. & habemus per docto. in l. neminem. C. de sacro. eccl. Et de angariis habetur in tit. quemadmo. ciuilia munera indicuntur. C. l. j. lib. xj. & ff. de mune. & hono. l. munerum. §. Patrimoniorum. & quod ibi dicit de angaria, intelligas de perangaria. De his præstationibꝰ, quę propriè in vulgari nostro dicuntur corueatæ, dicam ꝯ. in hoc tit. §. xviij. inci. *Gens de condition mainmortable.*

ADDITIO. De his vide per Matthæum de Affl. in constitutio. regni Siciliæ, quæ incipit, erroris. in iij. li. vbi ponit an tales possint clericari sine licentia suorũ dominorum, prout est de hoc consuetudo Niuernen.

22 *Homines aliorũ.* HOmines † aliorũ dicũtur vulgariter homines feudi, qui non sunt reddentes aliquid, nec sunt manentes, nec angarij, nec perangarij, sed sunt fideles & vassalli, & tales nihil præstãt, nisi quantũ re vera vasalli, de quibus suprà dictum est tit. de feudis, per totum.

23 *Recommendati.* REcõmendati † sunt qui veniũt de aliquibus partibus, & habitare volũt in ciuitate aliqua, eligũt patronum

tronum dñi ciuitatis,& se esse suos recõmendatos,vt habeant defensionẽ dñij,& eidẽ singulis annis seruiãt in paschate,& natali,s.dãdo gallinas,vel librã piperis, vel quid aliud.&dicit Rofredus ℘ de istis multi inueniũtur apud Neapolim in villis eorũ, & Bononię,isti nihil de iure debent conferre,sed Neapolitani ab illis multa exigũt,& ferè oĩa quę dñi exigũt à vasallis, put dicit Rofredus in loco hîc antè allegato. De vasallis nihil hîc dico,cùm ad plenum dixi suprà in tit.de feu.

24 Homines de mãsata.

NOnò dic,† ℘ sunt alij homines,qui dicuntur homines de mansata,qñ scilicet dñs dat alicui mansum cũ diuersis possessionibus,& propter hoc ille facit se hominem domini,& ad certum seruitium tenetur.& talis homo de mansata qui est ratione possessionum, persona tamen eius erit libera secundum consuetudinem regni Franciæ, si dimissa mansata aliò se transferet,prout dicit Spec.in tit.de feudis.§.quoniã.

25 Manusmortuæ.

ver.xix.quæritur.ibi,est autem mansata, † & propriè sunt homines huiꝰ patrię qui dicũtur manusmortuæ, prout dicitur in §.j.huius tit.quia nulli in hac patria sunt serui corpore,prout nec homines de mãsata, qui sunt tantũ serui ratione possessionum,& dimittendo possessionẽ efficiuntur liberi,vt habetur.ĩ.in §.*L'homme de mainmorte peut desauouer son seigneur*.de natura istorum infrà prosequendo titulum dicam amplius.

ET aduerte ℘ in prosecutione huius tituli videbimus de hominibus subiectis quadruplici subiectione, aut quia sunt iustitiabiles, aut talliabiles,aut manumortabiles, aut corueabiles, aut sunt subiecti vna subiectione,aut ex tribus,aut ex duabus, aut ex vna tantùm, de quibus omnibus dicam infrà in hoc tit.§.*gens de condition mainmortable*.

§. PRIMO.

AV duché de Bourgongne n'y a nuls hommes serfs de corps.

VIde hoc ℘ in comitatu Niuer.sunt serui corpore, cùm sit rubrica in eorũ cõsuetudinibus,*des seruitudes corporelles*.& tamen est propinqua huic patrię,& etiam est comitatus dependens à ducatu.ratio est in promptu,secundum quod dici potest,quia vna patria potest esse magis priuilegiata quàm alia. nam de iure possunt esse serui,qui aut fiunt,aut nascuntur, secundum qđ habetur in §.serui.insti.de iure personarũ.& tamen vt dicit Bart.in l.hostes.in iij.col.ff.de captiuis & postli.reuersis.secundum mores moderni tẽporis, & consuetudinis antiquitus obseruatæ inter christianos quantum ad personas hominum,non obseruantur iura captiuitatis & postliminij, vel venduntur,nec habentur serui captiui,sed quantũ ad res, sic.cui consuetudini(vt dicit)standũ est, & hãc cõsuetudinẽ obseruãt Burgundi tanquã veri christiani,† qui ẽt fuerũt

1 Burgundi primi Christiani Galliæ.

primi christiani totius Galliæ,imò rex Clodoueꝰ fuit christianus hortatu & persuasione Clotildis eius vxoris,quæ erat neptis Gaudobaldi Burgundionũ regis,

2 Burgun disalsati.

vt refert Guaguinus in suis historiis,† qui cum essent primò christiani,& eis in baptismate sal in ore apponeret,dicebantur per Gallos salsati,qđ nomen hac de causa vsq; nũc retinuerũt, cũ ꝓ Gallos dicãtur & appellẽtur,*Bourguignons salez*. ¶ Vel etiã dici põt † ℘ ex

3 Differentia locorũ an inducat minuram.

differẽtia locorũ põt quandoq; discrimẽ induci. gl.in l.superuacuã. C. de tẽp.in inte.resti.petendę.quod tñ dicit ibi tex.esse absurdũ.vide l.ideóque.ff.de eo quod certo loco.& ff.de offi.procon.& leg.l.j.& ij.vide Bal. & Sali.in d.l.superuacuã.qui non soluunt cõtrarium, sed resident in hoc, ℘ diuersitas locorum non debet inducere diuersitatem iurium. Tu dic ℘ sicut medicus obseruat tempora & loca, ita etiam Iurisconsultus.dixi suprà in tit.*des confiscations*.§.ij.in fi.

MIhi videtur ℘ hæc consuetudo cõtrariatur consuetudini sequẽti,in §.*L'homme de mainmorte peut desauouer son seigneur*.quia vt videmus per illã consuetudinem semper homo manusmortuæ est manusmortuæ,& seruus corpore,nisi renuntiauerit domino, & petierit se esse francum hominem principis. priuatio enim præsuponit habitum.l.decem.ff.de verbo.obli. l.si decem.ff.de sol.c.addissoluendũ.de desponsa. impuberum.c.cum accessissent.de constitutio.cum vulgarib.ex quo ergo est seruus ante desauohamentum, quod patet,quia efficitur liber per tale desauohamentum,dicendum est ℘ videtur ℘ hæc consuetudo non sit vera. ¶ Tu dic quòd est verum,℘ nullus est homo seruꝰ corpore perpetuò & incõmutabiliter, sed bene est seruus corpore spatiũ tẽporis, s. pro tempore quo tenet hęreditagia existentia in loco manusmortuę,eo ℘ pręstat operas personales,&in multis assimilant seruis,vt inferius suis locis opportuniùs dicetur.Io.Fab. in §.fi.insti.de donatio.dicit,℘ homines talliabiles ad voluntatẽ nõ sunt serui quo ad personã,qa possunt liberè discedere,bonis tamẽ dimissis.& dicit ℘ videtur quoddam genꝰ seruitutis, ℘ nõ possunt recedere nisi bona dimittãt.l.ij.C.de donatio. dixi plenè infrà in §. *L'une des seigneuries n'aquiert point sur l'autre*.in glo.in verbo,*Va demeurer en autre lieu de mainmorte*.

ADDITIO. Sed quia sunt diuersę cõsuetudines in regno Frãciæ,ita ℘ sunt aliquæ quibus cauetur, ℘ homines eorũ vbicunq; accedãt,sunt quolibet anno talliabiles in certa summa,vt in patria Niuernen.in qua domini volunt prætendere ℘ possunt quolibet anno imponere talliã super suos subditos,& in quẽlibet illorum vsque ad quinque solidos, vbicunque sint, an illa consuetudo extendatur ad eorũ subditos existentes extra eorum territorium? tenui & consului in patria nostra quòd non,scilicet quòd homines serui existentes in ducatu Burgundiæ, & ibi manentes, non possunt talliari secundum consuetudinem patrię Niuernen. quia consuetudo non comprehendit subditos extra territorium,prout nec statutũ, vt tenet Rochus de Curte,in repet.c.fin.in cxxviij.col.versic.viij quæro.de consuetudin. de quo per Hippol.de Marsi. in repet.l.fi.nu.242.de iurisd.om.iud.

§. SECVNDO.

L'Homme de mainmorte ne peut prescrire franchise & liberté contre son seigneur, par quelque laps de temps,qu'il face demeurance & residẽce hors du lieu de mainmorte quelque part que ce soit.

IDẽ in comitatu Burgun.Si nulli sunt serui corpore in Burgundia, vt in §.præceden. dictum est,& solùm sint serui ratione possessionum, ex quo possunt dici de mansata,& ideo dimittẽdo possessionem efficiuntur liberi, vt dictum est in rubrica.quomodo possit stare hęc nostra consuetudo?Mihi videtur ℘ debet solùm intelligi quando homo manusmortuæ tenet hæreditagia existentia in loco manusmortuæ,quia per quemcunque lapsum temporis non potest præscribere libertatem, cùm sit seruus ratione possessionum & hæreditagio-

BIU Cujas

rum. ex quo ergo semper tenet hæreditagia seruilis conditionis, licet non moretur in loco seruilis condi tionis, sed franco, non potest præscribere libertatem.

IN TEXTV IBI,

L'homme de mainmorte.

1 Filij manusmortuæ loco franconatt sunt liberi.

NOtanter † dicit, L'*homme de mainmorte*, quia per hoc nõ prohibetur quin filij nati ex homine ma nusmortuæ, dummodo sint nati in loco franco, qui ibidẽ accepit vxorẽ francã, possint tempore effici frãci, & præscribere libertatẽ: imò credo ꝙ tales statim & incontinẽti ꝙ sunt nati ex ventre libero, & in loco franco, sunt liberi, cùm filius in Burgũdia non sequatur conditionẽ seruilẽ patris, nisi sit natus in loco ser uili, vt dicitur in cõsuetudine sequẽti, ibi, *en lieu & cõ dition de mainmorte*. & multũ põderanda sunt illa verba. & faciunt pro hoc casu multa quæ dixi in §. sequẽ.

2 Talliabilis an se præscriptio. tueri possit

QVæro † quid de homine talliabili, an possit se præscriptione xxx. vel xl. annorũ à tali tallia tueri? & pone casum quem ponit Guid. Pap. q. 316. incip. sed iuxta præcedentem quæstionem. Titius recognouit se esse hominẽ talliabilem alicuius, postmodũ ex eo natus est Sempronius, qui ignorauit dictum Titium eius patrẽ recognouisse se esse hominẽ talliabilem, sicut probabiliter potuit ignorare, postquã eam recognitionem nõ fecit, l. fi. in fi. ff. pro socio. l. qui in alterius. ff. de reg. iur. qui quidem Sempronius fuit in quasi possessione libertatis spatio xl. annorũ absque eo, quod dictum seruitiũ, vel aliquã talliam soluerit, & pro homine franco, & libero, & non talliabili se gessit, an dici debeat liber & francus à tali talliabili conditione? tex. in l. ij. cum gl. super verbo, bona fide. C. de præscri. longi temporis, quæ pro libertate. videtur facere ꝙ sic, & ibi hoc tenet Azo q. iij. in summa. ita tenet Gui. Pa. d. quæstio. sua cccxvj. vbi dicit, ꝙ ex hoc talliabilis potest parificari huiusmodi adscriptitio, qui acquirit libertatem spatio xl. annorum, vt per glo. in l. omnes. C. de præscrip. xxx. vel xl. annorũ. quã Bal. & Angel. ibi approbant. ꝙ tamen videtur tenere contrarium Rofredus in libellis suis in iure ciuili, in titulo de conditionalibus colonis, vbi dicit, quòd ser ui seu coloni conditionales possunt acquirere liber tatem præscriptione, & tales possunt æquiparari illis qui sunt serui, & homines manusmortuæ, secundum quod dicitur in hoc cod. tit. §. L'*homme franc qui ua demeurer. le second*. de hac consuetudine vide Cynum in l. j. in ij. quæstione. C. vbi causa status agi debet. vide Pau. de Cast. in l. si is qui pro emptore. §. si seruus. ff. de vsucap. vbi ponit quando dominus amittit seu per dit possessionem serui existentis in fuga.

IN TEXTV IBI,

Ne peut prescrire.

DVbitari posset an hoc sit verum in homine ma nusmortuę, qui est tantùm homo manusmortuę per habitationem vnius anni in loco manusmortuæ, de quo in §. vj. huius tituli incipiente, L *homme franc*. & videretur quod non, ex his quæ dicit Alex. in con si. suo xxxiiij. in v. volum. vbi concludit, † quod licet

1 Ciuis origine & ratione incolatus.

ciuis origine non possit sua voluntate se liberare, & ei renuntiare, nõ tamen sic est in ciue ratione incola tus & domicilij, quia potest se liberare, se & sua trans ferendo in alium locum. l. incola. *la seconde*, & l. domi cilium. & l. nihil. ff. ad muni. cogita, quia verba nostrę consuetudinis sunt satis generalia.

IN TEXTV IBI,

Par quelque laps de temps.

QVæro nunquid † per hæc verba, nõ obstãte præ scriptione, vel præscriptione semota, tollat præ scriptio xl. annorũ, de qua in l. oẽs. C. de præscrip. xxx. vel xl. annorũ. vbi dicitur, ꝙ adscriptitius põt præscri bere libertatẽ spatio xl. annorũ. & ibi glo. Bal. & Ang. in l. si quis decurio. C. de decu. li. x. dicit ad tex. ibi, nul la præscriptione, subaudiendũ esse, nisi sit præscriptio xl. annorũ, vt C. vbi decurio, vel coarta. l. si quis coar talis. & d. l. oẽs. C. de præscri. xxx. vel xl. annorũ. & hoc est notabile, secundũ eundem, ꝙ statutis dictantibus, ꝙ institutionis dotium nulla currat præscriptio, intel ligatur enim nisi sit præscriptio xl. annorũ, vt in d. gl. & ibidem Ang. in l. cùm satis. C. de agri. & censi. li. xj. in tex. ibi, quicunque emerit. dicit, præscriptione ta men xl. annorũ liberatur. secundum glo. ibi, quod est notandũ, secundum eundem Ang. ad quæstionẽ, dicit statutum, † ꝙ instrumenta dotalia executioni deman dentur, nulla præscriptione obstante, quantumcun que anni effluxerunt, ꝙ non obstantibus his verbis obstabit præscriptio xl. annorum. pro quo facit l. j. C. de coarta. lib. xij. & quod notatur in l. si quis decurio. iij. C. de decur. li. x. & hæc dicit Vitalis de Cãpanis in tractatu suo clausularum, in v. fol. ver. clausula, nulla præscriptione obstante. sed volui videre Angelum in dictis locis, qui nihil dicit, bene verum est ꝙ Ioannes de Platea in d. l. si quis decurio. & in d. l. cum satis. hoc tenet, melius tamen in d. l. si quis decurio. tenet prædicta. ¶ Aduertẽdum tamen est ad ea quæ dicit in d. l. si quis decurio. vbi dicit † ꝙ si lex aut statutum dicat, quòd actiones sint perpetuæ, ita quòd non præscribã tur, quòd tunc præscribi possunt spatio quadraginta annorum, prout dicit d. l. omnes. C. de præscrip. xxx. vel xl. annorum. sed si dicatur, nulla præscriptione ob stante, ꝙ etiam præscribi non possunt spatio quadra ginta annorum, & tunc cessabit dispositio l. omnes. suprà allegatæ cum opinionibus Ang. & aliorũ. ¶ Ad de Io. Fab. Franciscum Balbum in tractatu suo de præ scri. in v. parte v. partis principalis, colũ. xxvj. & lxxvij. ibi, nonò quæro, vbi plenè.

1 Non obstãte præscriptione, clausula hac a vel. la. præscri. xl. annor.

2

3

4

ET ad hoc vide Angel. in l. j. C. ne rei dominicæ vel templorũ. vbi plus dicit, † ꝙ etiã statutũ dicat, ꝙ nulla præscriptione obstãte, vel præscriptione submo ta, ꝙ per hoc nõ excluditur præscriptio centũ annorũ. Idẽ Lud. Rom. in l. j. ff. de vsu. & hoc per tex. in l. j. C. ne rei dominicæ vel tẽplo. Nam vt dixit Alex. in cõsi. suo lv. in fi. in j. vol. si statutũ dicat, † ꝙ instrumenta possint executioni demandari, nulla temporis præ scriptione obstante, non poterunt tamen mitti exe cutioni post tempus centum annorum. Vide ad præ dicta Bald. in l. omnes. C. de præscrip. xxx. vel xl. anno rum. & in c. j. §. præterea. in tit. de capitulis Conradi. Alex. in l. nemo potest. in fi. de leg. j. Ang. in l. nõ solũ. ff. de vsucap. Gui. Pa. q. sua cccix. Faciunt quæ plenè dicit Alex. in consi. xvj. incip. In causa & lite vertente. in vij. col. in v. volu. Et facit text. multum singularis, quem omnes allegant, in auth. vt de cætero non fiant cõmutationes. in §. j. cum gl. in verbo, præscriptione. coll. v. & vide adhuc Ias. in l. j. in viij. colũ. C. de seruis fugit. Vide Franc. de Aret. in consi. suo xv. in pen. col.

5 An præscrip. centũ annorum.

6

ADuerte, † quia quãdo lex cõmunis prohibet præ scriptionem, tollit etiã præscriptionẽ tanti tem poris, cuius initij memoria non extat in contrarium. Panormi. in c. cùm ex officij, extrà, de præscript. Ioan. And. in c. cùm instantia. extrà, de censi. Panor. in c. su per eo. extrà, de parochiis. Si verò statutum vel pa ctum tolleret præscriptionem in materia præscripti bili, non tollit hanc præscriptionem tanti tẽporis, cu ius ini-

7 Lex communis tollit omnem præscri. statutum non.

BIU Cujas

ius initij mem oria nõ extat in contrariũ. Bal. in l. j. C. ne rei dominicæ vel tẽplo. Bal. in l. oẽs. C. de prẽscrip. xxx. vel xl. annorũ. Feli. in d. c. cùm ex officij in prin. de præscrip. Florianus in terminis in l. hæc autẽ iura. ff. de serui. vrba. prædio. credo q̃ in hoc casu sumus in casu præscriptibili, cùm de iure, homo talliabilis à tali cõditione præscriptione possit liberari. Guid. pa. q. cccxvj. dixi s̃. in tit. *Des iustices & droicts d'icelles.* §. *Le droict de indire.* in gl. *nouuelle cheualerie.* Faciunt quæ in-
8 frà dicentur,† ex quo per præscriptionem tanti temporis cuius initij memoria non extat in contrarium, tolletur cõditio seruitutis,& frãchisia acquiri posset.

ADDITIO. Aduerte tamen q̃ ex quo cõsuetudines nostræ habent vim legis, vt patet in conclusione & approbatione facta per principẽ, quod in casibus in quibus prohibet præscriptionẽ, idẽ est ac si prohiberetur per ius cõmune, cùm ibi sit lex, vt tenet Franciscus Balbus in suo tractatu de præscri. in v. parte v. partis principalis. in iiij. quæst. ibi, si verò prohibitio fiat per statutũ. dic idem quod in prohibitione legis, quia statutum est lex in loco. ca. ius ciuile. j. distinc. Et aduerte maximè q̃ quãdo afficitur res, hoc est q̃ præscriptio introducitur ratione rei quæ non est apta ad præscribendũ, etiã tollitur præscriptio centenaria, & tanti tẽporis &c. de qua quæstione amplè per Frãciscũ Balbũ in dicto tractatu, in dicta quinta parte quinta partis principalis, in ix. q. vbi plures allegat, quos vide. Et vide etiã Matth. de afflic. in constit. regni Siciliæ, quæ incipit, cum satis. in ij. notabili, vbi videtur tenere q̃ talis præscriptio tanti temporis nõ tollitur.

9 *Præscriptio an possit tolli statuto.*

NVnquid au tem †per statutum possit fieri, q̃ nulla præscriptione possit seruus adscriptitius, aut aliàs seruus liber fieri, contra l. omnes. C. de præscrip. xxx. vel xl. annorũ. vbi habet q̃ persona possit vti præscriptione xl. annorũ, cũ glo. quæ est ibi, quæ dicit q̃ seruus adscriptitius potest fieri liber prẽscriptione xl. annorũ. Ang. in l. j. C. ne rei dominicæ vel tẽplo. dicit,
10 q̃ valet statutũ q̃ nulla præscriptio opponatur,† imò licet princeps nõ possit facere q̃ prẽscriptio non currat, nisi cu clausula, nõ obstãte tali lege, vt habetur in authẽ. quas actiones. C. de sacros. eccl. tamen lex municipalis, siue statutũ potest hoc facere sine prædicta clausula, secũdũ Bal. in d. auth. quas actiones. Et istud per multa tenet Vitalis de Campanis in dicto trac. in
11 *An pacto.* loco hîc antè alle. vbi etiam quærit,† an sicut per statutũ potest tolli præscriptio, ita etiã per pactũ possit tolli. De quo amplissimè per Felin. in rub. de præscri. in v. & vj. col. vi di scriptum in quibusdã consuetudinibus meis, quas aliàs in studio scripsi, quas sibi vsurpauerũt Io. Thierry, & Hugo descousu, q̃ aliàs fuit iudicatũ in parlamento Belnen. & confirmatũ in Francia, q̃ homo manusmortuæ potest præscribere franchisiã, seu libertatẽ si moretur, aut manserit in loco franco per triginta annos, tã per se quàm per suos prædecessores, & dicitur q̃ fuit iudicatũ in causa hæredum Ioannis Iulliot pro successione Ioannis Hardi contra dominũ du Lux, anno do. M. cccc xxvij. Quicquid sit, nõ credo q̃ ita fuerit iudicatũ, quia istud est contra hãc consuetudinẽ, quæ omnino seruanda est, cùm ha-
12 *Franchisia.* beatur pro lege.† Ideo ex prædictis apparet q̃ spatio triginta annorũ non potest præscribi frãchisia. ¶ Item & maximè, quia non erat in potestate domini agere contra hominem manusmortuæ de successione quæ nondum euenerat, ergo non valenti agere nõ potuit currere præscriptio contra dominũ, qui non habebat causam agendi in manumortua. ¶ Facit l. j. §. si quis autem propter inundationẽ. ff. de itinere actúque priuato. facit l. cùm notissimi. §. illud. C. de præscri. xxx. vel xl. annorum. dixi amplè infrà in tit. *des censes.* §. ij.

CRederem † si homo manusmortuæ steterit, aut 13
manserit per se, aut suos prædecessores in loco franco per xxx. annos, nulla hæreditagia manusmortuæ tenendo per se, aut suos negotiatores & familiares, quòd præscripsit franchisiam seu libertatem: secus si tenuerit hæreditagia manusmortuæ per alterum, quia etiam qui steterit per xl. annos in loco frãco, quòd adhuc non potest dici præscripsisse franchisiam. Facit ad prædicta l. cùm scimus. §. j. C. de agric. & censi. lib. xj. & quæ dicit Roftedus in libellis suis su per iure ciuili, in tit. de conditionalibus colonis.

IN TEXTV IBI,

Hors du lieu de mainmorte.

QVid si steterit † per quadraginta annos in loco 1
manusmortuæ, & nulla onera monusmortuæ præstiterit domino, puta quia ibi fuerit tentus & reputatus liber & francus, an hoc casu præscripserit libertatẽ contra dominũ? Dixi aliàs in contingentia facti scribendo pro amico, & ponderabã hanc consuetudinẽ in illis verbis, *hors du lieu de mainmorte*, quòd ex quo nihil erat dispositũ quando morabatur tãquã liber & francus in loco manusmortuæ, q̃ iste casus remanebat in dispositione iuris cõmunis, cùm esset omissus à cõsuetudine nostra, tã per l. commodissimè. ff. de lib. & posth. & per l. si extraneus, de condi. indeb. quàm quia scriptum est in fine nostrarum consuetudinum in conclusione, ibi, *& outre plus:* quàm q̃ de casibus nõ expressis in cõsuetudinibus nostris recurrẽdũ est ad ius commune. Or nũc est † q̃ de iure cõmu- 2 *Libertas præscribitur xl. annis.*
ni libertas præscribi potest per xl. annos. l. omnes. vbi glo. & doct. C. de præscrip. xxx. vel xl. annorum. Gui. Pa. q. cccxvj. dixi s̃. in glo. præcedenti. ¶ Item pondera oĩa §. iiij. in hoc titulo incipiẽ. *Vn meix aßis*, vbi habetur,† q̃ mansus manusmortuæ potest per vsantiã effi 3
ci liber, ergo & homo existens in eo, aliàs consuetudo prima quæ vult, q̃ nulli sunt serui corpore in Burgundia, non esset vera: & dicebã q̃ si esset ita q̃ talis homo qui moratur per triginta aut quadraginta annos in loco & manso manusmortuæ, non præscriberet libertatem, nũquam ille §. iiij. haberet locũ, & illa consuetudo in hoc esset frustratoria, & corrigeretur: quod nõ est dicendũ, quia aliàs sequeretur q̃ per extensionem & subauditionẽ quæ fieret ad hãc consuetudinẽ corrigeretur ille §. iiij. in illo articulo quo ad vsantiã. & iura sic nõ debent corrigi. glo. in c. cupientes. §. quòd si per viginti. de elec. in vj. do. meus Iaf. in l. emancipata. C. qui admi. & in auth. nouissima. in xj. colũ. C. de inoffi. testa. Barba. cõsi. xij. in x. col. in j. vol.

ITem quod de vno dicitur, de alio negari videtur. l. maritus. vbi doctores. C. de procur. c. susceptum. de rescrip. Et dicit Bal. in l. ij. circa mediũ, C. de sacrosan. eccle. quòd vno reprobato reliqua confirmantur. Et dicit etiam text. in l. tribunus. in §. fi. ff. de test. mili. Cùm ergo hîc negetur seu prohibeatur præscriptio in vno casu, scilicet quãdo moratur extra locum manusmortuæ, ergo est permissa in aliis casibus, scilicet quando moratur in loco. Faciunt plura quæ dicit Feli. in c. nónne bene dicimus. de præsumpt. & do. meus Iaf. in l. si quis. ff. de vulg. & pupill. substit.

IN TEXTV IBI,

Quelque part que ce soit.

DIc quòd ista consuetudo non habet locum, si ho- 1 *Romam fugientes sunt liberi.*
mo manusmortuæ manserit Romę, † ex quo ad

BIU Cujas

eam confugientes sunt liberi.in authen.vt liber decæ tero.§.fi.coll.vj.& l.in orbe.& ibi gl.& doct.ff.de statu hominum.Et ita etiam tenet do.meus Ias.in l.Barbarius.in j.col.ibi,pondera primò. ff. de offic. præto.
2 post Fulgo. & Albericum ibi. † Idem est in ciuitate Tholosana & Bituricen. quia serui ad eam confugientes non possunt prosequi à dominis, secundum consuetudines earum,imò ibi sunt liberi.

3 Quæstio. IVxta prædicta quæro.† Quidam seruus manusmortuæ terræ castri canini (qui sunt serui sequelæ, ita quòd prosequi possunt etiã si morentur in loco franco vsque ad quinque solidos singulo anno) iuit ad ciuitatem Romanam,vel ad ciuitatẽ Bituricen. vel Tholosanam,& ibi mansit per multos annos,tandem moritur habens bona in dictis locis, scilicet in loco manusmortuæ,& in loco mansionis,& alibi in alio loco franco,quis succedet illi,& quomodo?Non est dubiũ ꝙ in bonis existẽtibus in loco manusmortuæ, ꝙ dominus succedit si non habeat alios parentes in sua cõmunione.¶Quantum ad alia bona, quæ sunt in loco habente immunitatem,& priuilegium franchisiæ distinguendum esset,an illa immunitas scilicet priuilegium,sit introductum de iure ciuili, vt est in ciuitate Romana,& tunc hîc dicitur,*quelque part que ce soit.* an hæc verba videantur comprehendere locum immunem seu priuilegiatum de iure,etiam licet non dicatur,non obstãte tali lege.Cogita ex his quę dicit Bal. in authentica,quas actiones.C.de sacrosan. eccle.

COgita tamen,quia vt dicit gl. quæ ad hoc allegatur in l.sciẽdũ.ff.qui satisd.cog. & ibi Ias. in prin. iiij.col.& in l.j.§.sed si mihi.in iiij.col.ff.de verb. obli.
4 Regula. & in l.postquam.in fi. C.de pact. † licet lex generaliter loquatur,non tamẽ intelligitur loqui in materia, in qua habemus legem particularem & specialem. Et istã eandem regulã tradit idẽ do.meus in l. fratres. in ij.col.C.de inoffi.testa.& in l.iusiurandũ.in fi.ff.de iureiurã.& in l.hac cõsultissima.in iij.& iiij.col.C.qui test.facere pos.Feli.in c.j.in vij.col.de reseri.Et ita tra-
5 dit,per l.in testamentis.vbi Sali.C.de test.¶† Hinc est ꝙ cum clerici priuilegiũ specificũ & particulare, seu speciale habeãt,lex quantũcunq; generaliter loquẽs non cõprehendit eos.Sic ergo ex quo ciuitas Romana habet priuilegiũ speciale in hoc introductũ de iure,licet lex noua particularis generaliter loquatur,nõ tñ videtur comprehendere illũ locũ specialiter priuilegiatũ,licet dicat generaliter, *quelque part que ce soit.*

DIcerem idem esse in incolis huius nostræ ciuitatis Heduen.ex quo ciues illius reputantur liberi,& etiã iuribus nobiliũ vtũtur,cùm feuda tenere & acquirere possunt,prout ꝛ.dixi in tit.*des fiedz* §.vij.in gl.in verb.*& selon la nature d'iceluy*.vbi etiã dixi, ꝙ incolæ gaudẽt priuilegiis ciuiũ.Et vt habetur in fine harũ consuetudinum in conclusione, princeps non intendit per has cõsuetudines præiudicare illis qui habent priuilegiũ speciale in contrarium. Ex quo dicendum est ꝙ hæc verba non excludunt illos qui ad nostrã ciuitatẽ Heduen.confugiunt, & ibi per longũ tẽpus acquirunt incolatũ,& consului in casu emergẽti.

AVt verò istud priuilegium est introductũ per cõsuetudinem loci particularis:puta in ciuitate Bituricen.& Tholo.& tunc arguendo in quem,s.cõprehendendo vtrunque locum priuilegiatũ,videtur primò dicẽdum ꝙ dominus possit accipere bona sui hominis,etiã existentia in loco priuilegiato, in quo etiã
6 Seruus fugitiuus acquirit domino. decessit prædictus homo manusmortuæ. † nã seruus in fuga existens ea quæ acquirit,acquirit domino. l.j. §.per seruũ qui in fuga est.ff.de acquir. poss.l. arboribus.§.de illo.circa fi.ff.de vsufru. † & idẽ in monacho 7
qui ratione monasticæ obedientiæ,etiam si fugitiuus sit,acquirit monasterio.vt est bonus tex.in c.quanto. de offi.ord.& in c.ab bates.xviij.q.ij.& est gl. in c.j.de infanti.& langui.expo.ponit Innoc. in c.cum olim.ij. de priuilegiis.do.Abbas in c.fi.de regularib⁹.† idẽ er- 8
go dicendũ est in homine manusmortuæ, vt id qđ acquirit etiã extra territorium dño acquirat. & facit ad propositum cõsuetudo nostra in fi. *quelque part que ce soit.* quia ex hoc semper reputatur homo manusmortuæ,quo ad dominũ censendus est tãquam fugitiuus. Secundò,quia habemus,vt dictũ est,cõsuetudinẽ Burgundiæ,vt in tit.isto, §.xv.quæ dicit,ꝙ dominus capit in loco franco & mobilia,& hereditagia,nam ex quo simpliciter dicit in loco frãco,intelligitur quocũque sit ille locus frãcus,siue ex originali statu sui,cùm † ab 9
initio omnes res cẽserentur liberæ, vt j. dicam §. *Vn meix aßis*,& c.siue per priuilegiũ,vt ante dictũ est quia ex quo indefinitè loquitur,quę equipollet vniuersali, etiam in statutis maximè qñ non est maior ratio in vno quàm in alio, vt tenet Bart.in l.qui ædificiũ.ff.de serui.vrba.prędio.cùm ergo cõsuetudo nostra quo ad effectũ sit vniuersaliter intelligenda, comprehendet etiam casum priuilegiatum,vt est tex.valde notabilis, quã ibi Bal.not.in l.in fraudẽ.§.fi.ff.de testa.milit.quidam doctores aduocati in hac ciuitate Heduen.renuerunt hanc opinionem,& dixerunt mihi se ita in facto consuluisse,sed non vidi consilia eorum.

EGo teneo contrarium,videlicet † ꝙ dominus ma- 10
nusmortuæ non possit capere bona existentia in loco franco,quomodocunqne sit priuilegiatus,dummodo ille locus sit extra territorium ducatus Burgundiæ. pluribus rationibus.

PRimò,quia dispositio nostræ consuetudinis huius Casus.
ducatus Burgundiæ, non potest extendere effectũ suum extra territorium suũ, vt est bonus casus in l.ex ea causa.ff.de postu.per quem tex.ita in notabili casu dicit Bart.in l.j.in xj.col.C.de sum.trin.& fide catho. & ideo in casu nostro emergenti, cùm quidam terræ castri Canini habitasset per xl.annos & vltrà,tam per se,quàm per suos prędecessores,extra dictum locum, dixi & consului quòd statutum consuetudinarium illius loci,non poterat extendere effectum suum extra suum territoriũ.legibus vulgarib.scilicet, l. extra territorium,quæ est.l.fi.ff. de iurisd.om.iud.l. j. cũ ibino. per doctores.C.de summa trini.c. vt animarum periculis.de constit.in vj.c.à nobis.de sententia excom.in antiquis.virtus enim & potentia causæ efficientis inspicienda est,vt possit agere in passum,& in suscipientem materiam,nec potest causa finita producere effectum infinitum,sed sicut limitatur potentia causæ,sic effectus debet etiam limitari.ff.de adopt. l.si arrogator.ff.de tuto.& cura.datis ab his.l. pupillo. de excu. tuto.l.iurisperitos.§.cùm oriũdus. facit multum sing. tex.in l.cùm vnus.§.is qui.ff.de bo.autho. iudi. possi. vbi tex.facit † ꝙ dispositio generalis non extenditur 11
ab bona sita extra territorium. facit quod notatur in l.non solùm.§. & qui in testamento. ff. de excusa. tut. sed potentia & authoritas consuetudinis, seu statuti huius patriæ,non se extendit vltra proprios fasces. l. duumuirum.C.de decur. lib.x. ergo nec effectus eius vltrà protrahetur,nam extra territorium suum quilibet rex censetur vt priuatus, & ad instar priuati habetur,& tũc lex eius,vel consuetudo suæ gentis non se protendit ad loca quæ non sunt suæ ditionis, ita dicit Lapus Abbas in consil. suo xxxvj. quod situatur immediatè post allegationem xcj.in suis allegationibus.

Item

12 Libertati in interpretationibus fauiendum.

ITem etiã aduertendũ eſt, † ꝙ in interpretatione alicuius diſpoſitionis dubiæ, ea interpretatio facienda eſt quæ fauet libertati, cùm ſit omnibus rebus inæſtimabilis libertas, & fauorabilior. l. libertas. ff. de regu.
13 iuris. † cùm libertas dicatur pia cauſa. & † bonum ſit
14 argumentum de libertate ad piam cauſam. notat Bar. in l. proximè. ad fi. ff. de his quæ in teſt. delen. & in l. ſi vnus. C. de teſta. & eſt tex. in l. j. circa finẽ, ibi, ad hanc pietatis rationem. C. de ſeruo pig. dato manumiſſo. vbi Bald. ad hoc notat. ita etiam ad prædicta allegat Iaſ. dicta iura in d. l. ſi vnus. vbi plenè. C. de teſta. & in l. quidã exiſtimauerunt. in iiij. col. ff. ſi cert. pet. & in l. j. §. ſi quis ita. in v. col. ibi, circa illud. ff. de verbo. obli. & in l. ſi ſtipulatus eſſem abs te. in iiij. col. ibi, in quæſtione Bar. ff. de verb. obl. & in l. ſi priuſquam. in xvij. col. ff. de noui operis nun. & in l. j. in iij. col. C. de procu. & in l. dedi. *la premiere*. §. idẽ erit. ff. de cõdic. ob cauſam. & in l. captatorias. in pe. col. C. de teſta. mil. † &
15 Similiter & piæ cauſæ. in dubio fauẽdũ eſt piæ cauſæ. l. ſi pars. ff. de inoffi. teſta. & pro ea fienda eſt interpretatio tã in iudicando, quàm in conſulendo. c. fi. de re iudi. l. ſunt perſonæ. ff. de reli. & ſump. funerũ. Iaſ. in l. centurio. in xvij. col. ff. de vulg. & pupil. vt ergo faueatur libertati, interpretãdæ ſunt noſtræ cõſuetudines, vt nõ ſe extendant ad locũ illum priuilegiatũ, ſeu ad quemcũque locũ exiſtentem extra territorium huius ducatus Burgundię.
¶ Sicut videmus ꝙ etiam in multis aliis fauetur liber
16 tati. † Nam ſi ſeruo moueatur quæſtio ſuper cauſa ſtatus ſeu libertatis, lite pendente pro libero habebitur. l. ordinata. in prin. ff. de libera. cauſa. l. ſi is qui. §. ſi ſeruus. ff. de vſucap. l. lite ordinata. C. de liber. cauſa.

ADDITIO. Vide Matt. de affl. in cõſtit. regni Siciliæ, quæ incipit, probationũ defectus. in viij. & ix. not.
17 Confeſſio contra libertatem non valet. in ij. lib. ¶ † Item etiam ſi fiat confeſſio contra libertatẽ, non valet, quia facta contra naturã, id eſt contra naturalẽ ſtatũ hominis introducta fuit, & ideo vt merè odioſa venit reſtringẽda. regula, odia reſtringi. de re-
18 gulis iuris. in vj. † Item fauore libertatis quis põt licitè venire cõtra propriũ factũ ſuũ, vt notatur p Bal. in l. j. C. de libera. cauſa. qđ aliàs regulariter de iure non licet. l. poſt mortem. per illũ tex. cũ ibi no. ff. de adop.

19 Contra libertatem non poteſt præſcribi vllo tempore. ITem etiam † intantum fauet ius libertati, vt poſſit præſcribi, vt dicam infrà ſtatim: nec tamẽ contra libertatem vllo tempore præſcribi poteſt etiã per mille annos: videlicet vt homo liber ſeruus fiat, vel in ſeruitutem redigatur ex tempore. l. fin. C. de long. temp. præſcrip. quę pro libertate. iuncta gl. in l. ij. C. de inge. manumiſ. quæ de mille annis facit mentionem. & eſt
20 ratio, † quia præſcriptio ſine poſſeſſione nõ procedit. ſed liber homo non poteſt poſſideri, igitur. etiam dicam latius infrà §. *L'homme franc qui ua demeurer*, qui eſt §. vj. qui videtur ſtatuere contrarium in hac patria. & faciunt quæ dicit Martinus de Fano in ſuo tractatu, de homuſia. in ij. quæſtione.

21 Libertas contra ſeruitutẽ præſcribitur. ET licet † vt hîc antè dicitur, non poſſit præſcribi contra libertatẽ, tamẽ de iure communi libertas aduerſus ſeruitutem præſcribitur ſpatio xx. annorũ, etiam ſine titulo, vt eſt text. valde notabilis in l. ij. C. de præſcrip. longi tẽporis, quæ pro libertate cõpetit. quẽ cõmendat Panor. in c. licet in fin. de cõiug. ſeruo.
22 † & ad illã præſcribendã ſufficit ſolũmodo negligentia nõ petentis. vt in l. ſi is qui pro emptore. §. ſi ſeruº. ff. de vſucap. l. j. C. de longi tẽporis præſcript. quæ pro
23 liberta. † imò ad præſcribendũ libertatẽ ſeu liberationem ab aliquo iure, non requiritur poſſeſſio, vel quaſi, prout dicit Barto. in l. ſicut. in fi. in verſi. ſed ad præſcribendũ. C. de præſcrip. xxx. vel xl. annorum. & vide Bar. in l. ſi ædes. ff. de ſerui. vrba. prædio. & in l. j. C. de ſerui. & aqua. ergo hæc noſtra conſuetudo eſt contra ius commune, ſic ergo eſt interpretanda, vt minus lædat ius cõmune quàm fieri poteſt. faci ũt quæ dicit Alex. in l. fi. §. in cõputatione. & ibi do. meus Iaſ. C. de iure delibe. cum vulgarib. ſatis ergo eſt ꝙ hæc conſuetudo operetur in territorio huius conſuetudinis, hoc eſt in patria huius ducatus Burgundiæ, nec extra territorium extendatur. ¶ Et ideo ex prædictis dicerem, quòd ſi aliquis haberet bona extra territorium ducatus Burgundiæ, ꝙ etiam poſt viginti annos dominus non poſſet capere in illo loco: ſi verò haberet in ducatu Burgundiæ poſt quadraginta annos, ſi ſemper ſtetiſſet in libertate, tã per ſe quàm per ſuos prędeceſſores, poſſet præſcribere libertatem: intellige dimittendo hæreditagia, quia licet non fecerit renuntiationem cum ſolennitate, de qua infrà in §. incipi. *L'homme de mainmorte*. tamen ex diuturnitate temporis præſumitur: vt dicam in d. §. ix. vbi ad plenum dicetur.

ET ideo cùm ſemel euenìſſet caſus in hac ciuitate Heduen. de quodam, qui ex quo eius auus erat origine de loco caſtri Canini, qui quidem receſſerat à quadraginta annis à dicto loco, dimittendo hæreditagia & iura ad locum de Voulenay prope Belnam, qui quidem locus de Voulenay eſt francus, liber, & immunis ab omnibus ſeruitutibus, præſtationibus, & ab omni ſeruitute, & in illo loco dictus eius auus mãſerit, in quo quidem loco natus fuerat ipſe qui inquietabatur, & eius pater, qui quidem inquietabatur à quodam domino illius terræ de caſtro Canino ſuper eo ꝙ dicebat, ꝙ homines illius loci erant ita ſerui, ꝙ poſteri in infinitum ad quemcunque locum ſe transferãt, ſinguli tenebũtur dare & ſoluere domino quinque ſolidos: tamẽ quia negligentia domini nõ fuerãt ſoluti prædicti quinque ſolidi à quadraginta annis citra, fuit dictum conſulendo, ꝙ talis præſcripſerat libertatem contra dominum: & ꝙ præſumptio erat, ꝙ ſe aduohauerat hominem francum principis cum ſolennitate de qua in d. §. ix. infrà eod. titu. quæ quidem ſolennitas præſumi debebat ex diuturnitate temporis, tamen nihil fuit deciſum per ſententiam, ſed per compromiſſum. quæ nota, cùm caſus euenerit. Caſus.

FAciunt ad deciſionẽ ſupradictę quæſtionis, † quia 24
ex quo quis manſit in aliquo loco per multos annos, puta per decem, aut pone per triginta, dicitur ibi conſtituiſſe domicilium. glo. in l. ij. C. de incolis, lib. x. Panor. & Aret. in c. ꝙ clericis. in ij. col. de foro compe. plenè per Feli. in c. dilectus filius. ij. de reſcrip. pleniſſimè per Marianum Soci. in c. fi. de foro compet. in iij. iiij. v. & vj. colum. non aliter diſputo. ſed ſic eſt quòd locus domicilij potius inſpicitur, quàm locus originis, ita quòd ſi ſit alia conſuetudo in loco originis, & alia in loco domicilij, inſpicitur conſuetudo domicilij. ita tenet do. meus Iaſ. in l. ſi arrogator. in xvij. colum. ff. de adopt. cùm ergo conſuetudo ſit in ciuitate Bituricen. quòd habitans ibi ſit liber, attendenda eſt prædicta conſuetudo quo ad eum, maximè quo ad bona ibi exiſtentia. & iſtam partem tenuerũt plures aduocati Heduen. quorum opinionem credo eſſe verio rem, quicquid ſit ſcriptum hîc antè. ſi caſus eueniret eſſet quæſtio pro amico.

ET per prædicta etiam dixi, quòd mulier ſerua quę Nota.
exiuit à patria Niuernen. & fuit nupta in ducatu Burgundiæ homini franco, licet ab humanis deceſſerit ſine liberis in domo eius mariti, quòd dominus originis non potuit, nec poteſt venire ad locum francũ virtute conſuetudinis noſtræ, & ibi capere ſucceſſio-

BIU Cujas

nẽ illius mulieris: quia conſuetudo Niuern. nõ habet locũ extra ſuũ territoriũ, vt, dictũ eſt antè, & effecta eſt illa mulier frãca per cõſuetudinẽ, vbi bona eius ſunt ſita quæ ſunt franca, ideo non erit locus manuſmortuæ. Quis ergo illi mulieri ſuccedet? parentes eius ei non ſuccedunt, qui ſunt in patria Niuern. qui ſeruus non ſuccedit frãnco. crederem, ꝙ ſi non habeat parentes francos in Burgundia, aut alibi, quòd ſuccedet vir, per text. C. vnde vir & vxor. & poſt eum fiſcus.

IN conſuetudinibus meis antiquis eſt allegatus Parpaille, qui fuit pręceptor meus Taurini, & allegatur in l.j. C. de ſeru. fugi. ſcio quòd non eſt impreſſus: & tamen eum allegat Ioannes Thierry qui nũquam eum vidit, nec audiuit, nec eius dicta legit, cùm ſic adhuc ſtudẽs in vniuerſitate Valentina, vt ipſe dicit in ſua epiſtola, in fi. & licet eundem Parpaille audiuerim, tamen nolui eum allegare, cùm non habeam, nec illum audiuerim ſuper d.l.j. C. de ſer. fugit.

§. TERTIO.

EN lieu & cõditiõ de mainmorte l'enfant enſuit la condition du pere, & non pas de la mere.

IDẽ in comitatu Burgũdiæ, & in multis locis regni Franciæ eſt hæc cõſuetudo, vt dicit Rofredus in loco infrà alleg. Cõtrarium eſt in comitatu Campaniæ, quia partus ſequitur ventrem, niſi vnus illorum ſit nobilis, quo caſu filius ſequitur conditionem illius.

MArtinus de Fano multũ ſingulariter & ampliſſimè hãc materiã diſputauit, in tractatu ſuo, de homuſia. in iiij. q. & illũ refert Gui. pa. & allegat in deciſionibus ſuis. q. ſua cccxij. & dicit Rofredus in libellis ſuis ſuper iure ciuili, fol. cxv. in tit. de originariis colonis, † ꝙ de cõſuetudine regni ſi homo meꝰ accipiat fœminam tuã, & naſcitur filius, ꝙ talis natus ex talia tua fœmina, erit homo meus. ꝓbant hæc multa iura ꝓ eũ in dicto loco inducta, poſt quorũ iurium allegationẽ Martinus de Fano in loco hîc antè allegato cõcludit, † ꝙ filius mei hoïs natꝰ, & cõceptꝰ, antequã pater exiſteret meꝰ homo, ex hoc ſolo ꝙ pater ſuus meꝰ eſt, nõ debet meꝰ cẽſeri filius. arg. l.ij. C. de libe. & eorũ libe. ſi verò natus eſt filiꝰ ex hoïe iã facto meo ſcdm cõſuetudinen, meus homo eſt, & fortunã paternã agnoſcit. dicã. j̃. §. v. & vj. † ſed ſcdm diſpoſitionem iuris diſtinguendũ eſt, an natꝰ ſit ex matre libera, an verò ex matre quę eſt fœmina alterius. ſi ex matre libera, & filius liber erit, vt in l. fi. C. de agric. & cenſi. lib. xj. Si verò ex matre quæ eſt tua fœmina, iura plus fauent dño pr̃is, quã dño matris. l. ne diutius. C. de agri. & cenſi. & ita cõcludit multũ notabiliter Martinꝰ de Fano, in dicto loco poſt longam iuriũ diſputationẽ, quæ omitto, cũ habeantur ſatis apud nos. Vide etiam ad prædicta quę dicit Lud. Rom. in conſ. ſuo cccl vj. vbi videtur dicere quædam, quæ faciunt contra hanc conſuetudinem.

1 2 3

2 Filius mei hominis an ſit meus.

QVomodo autem de iure partus ſequatur conditionem patris vel matris, vide Ioan. de Plat. in l. cos. C. de decurio. libr. x. ¶ Sed quia hîc in tex. dicitur, *en lieu & condition de mainmorte*. quid ſi in alio loco, puta in loco frãco naſcitur filius ex plebeio, & ex muliere nobili, an erit iſte filius nobilis, an plebeius tantũ? dicam infrà in §. *la femme de mainmorte*. vbi tractabitur, an nobilitas trahatur ex parte matris.

De nato ex patre plebeio et matre nobili.

ADDITIO. Vide in hoc Matth. de affl. in conſtit. regni Sicilię, quę incipit, diuinę iuſtitiæ. in iij. li. in fi. vide etiam amplè Benedicti in repetitio. c. Rayn. in verbo Raynutius de Clera.

QVia ẽt hîc dicit, ꝙ partus ſequit cõditione patris: dic tñ † ꝙ in animalibus fœtus ſequitur matrẽ, nõ patrẽ. l. idẽ Põponius. §. idẽ ſcribit. ij. ff. de rei vend. ¶ Quæro, in curia mea ſemp cõuerſat gallus Philippi de cãpo florido, & gallina vna alba quæ eſt honorabilis viri Antonij chappet ꝓcuratoris regij, quę fecit ibi ouũ, qđ fuit & ouiſauit ibi gallina nigra, quæ eſt Leonardi Regnault, ex quo natus eſt pullus in curia mea, quæritꝰ cuius ſit pullꝰ, an mihi cõpetat, an verò Philippo de cãpo florido dño galli, an Antonio chappet dño gallinę, quæ ouũ fecit, an Leonardo regnault dño gallinæ, quæ ouũ ouiſauit & fouit. Signorolus de homodeis in conſ. clxviij. tetigit hãc qõnem, & concludit, ꝙ Leonardo dño gallinę quæ ibidẽ ouũ ouiſauit, & fouit. & licet elegãs & multũ ſubtile cõſiliũ in hoc caſu fecit, neſcio tamẽ quid intẽdebat ſuper hoc tẽpus occupando, cũ conſilia nõ fiant niſi in his quæ in facto eueniunt, & vbi eſt pro labore præmiũ. Vidi poſtmodum Boërium allegantem illud conſilium in conſue. ſeptenę Bituricen. ti. de cõſue. prędio. §. v. in fine gl. fi.

4 Fœtus ſequitur matrem. Quæſtio curioſa de pullo.

IN TEXTV IBI,

En lieu.

¶ Vide tex. in l. cum ſatis. ibi, ſancimus, vt & ipſa ſemel in fundo nata, &c. C. de agri. & cenſi. lib. xj.

MEritò etiã dicitur, *en lieu & condition de mainmorte*. qnia ſi libera mulier nubat homini ſeruo, aut manuſmortuæ, in loco tñ frãco cõmoranti, partus efficitur liber. qa iſta cõſuetudo requirit duo copulatiuè, videlicet, † ꝙ iſta mulier nubat homini manuſmortuę, & ꝙ ille homo ſit in dicto loco manuſmortuę: qa tũc cõtra iuris diſpoſitionẽ ſequit pr̃m, vbi de iure ſequi deberet vẽtrẽ. & hoc eſt, qa mulier nõ ignorat mariti cõditionẽ, & ideo vr̃ ſe illi adaptare, cũ maritus ſit in loco manuſmortuæ cõmorans, & nõ põt ignorare mariti cõditionẽ. Sed vbi mulier ignorat vinculũ ſeruitutis, eiꝰ ignorãtia facit partũ liberũ. c. fi. de clãdeſti. deſponſat. ¶ Sicut † vt vidimus ſi preſbyter in loco in quo ignoratur ꝙ ſit ſacerdos, nubat mulieri eiꝰ ſacerdotium ignoranti, liberi nati ex illo matrimonio erũt legitimi, propter ignorantiã alterius coniugum, quia contraxerunt in facie matris eccleſiæ. facit tex. in c. ex tenore. qui filij ſint legitimi. ibi tamen glo. videtur arguere in contrarium, ſed vide quæ dicit ibi. ¶ Fui interrogatus à dño de Alomna, qui ſucceſſionem petebat cuiuſdam filiæ, quę erat filia ſui hominis, & cuiuſdam mulieris liberæ, quę acceperat eũ in ciuitate Heduen. ꝓ homine franco, & ſemper eũ reputauit liberę cõditionis, ex quo dixi ꝙ eius filia non poterat ſequi cõditionẽ patris ſed ſolũ matris. poſſet tñ dici ꝙ ipſe & ſua poſteritas ſunt manuſmortuæ vſq; in infinitum. facit in argumentũ. l. cũ ſcimus. §. illud. C. de agric. & cẽſi. li. xj. & C. de murile. l. fi. lib. xj. pro opinione tamen pręced. facit ius cõe. l. fi. C. de libe. cauſa. l. partũ ancillæ. C. de rei ven. l. mulier. & l. ne diutiꝰ. C. de agri. & cẽſi. Spe. in ti. de feu. §. ij. verſ. v. cogita cùm caſus euenerit. ¶ Audiui à quibuſdã ꝙ fuit iudicatũ contrariũ, ſ. ꝙ ẽt pro nepos natus in loco franco, vbi eius pater & auus nati fuerant ex homine manuſmortuæ, qui ibidẽ acceperat vxorem frãcã, debebat reputari manuſmortuæ. Sed dixi ꝙ non erat verum, nec quod poſſibile erat ꝙ talis pronepos natus in loco franco, in quo eius pr̃ & auus erãt, eſſet talis cõditionis cuius erat ꝓauus: qa licet ſua origo eſſet nata in loco manuſmortuæ, nõ tñ iſta origo deſcẽdebat ad ꝓnepotes, cũ nati eſſent in loco frãco, & ex hominibus liberæ cõditionis, quia filiꝰ manuſmortuæ nõ ſeqtur cõditionẽ patris de iure, qñ pater

1 De nato ex ſeruo et libera ſeruo.

2 De filio preſbyteri coniugati.

Caſus ſi.

pater est seruus: sed tantùm istud de consuetudine. Et ideo cõsuetudo debet intelligi prout sonat, s. qñ natus re est in loco manusmortuæ, & nõ in loco fiãco, vt hic antè dixi. ¶ Sed ex motiuis præcedentibus, videtur † ꝙ si nascatur etiam in loco franco, ex muliere tamẽ seruа, sicut ex homine seruo, & sic ex patre & matre manusmortuæ, ꝙ debeat reputari seruus, ex quo ad minꝰ debet sequi vẽtrẽ, p rõnes hîc antè dictas: & hoc cùm sit casus omissus, remanet in dispositione iuris cõmunis, vt dixi in infinitis locis: & dispositiõe iuris cõmunis partus sequitur ventrem. dixi hîc ante in j. glo. sed hoc casus an erit seruus domino manusmortuæ patris, an verò domino matris. cogita ex his quæ dixi hîc antè in j. gl. huius §.

3 Natus ex seruo & serua in loco franco quẽ sequatur.

§. QVARTO.

VN meix assis en lieu de mainmorte, & entre meix mainmortable, est reputé de semblable condition que les autres mainmortables dudict lieu, s'il n'y a tiltre ou vsance au contraire.

IN TEXTV IBI, Vn meix.

1 Mansus quis.

QVis dicatur mansus, vide Bar. in l. si ita. in fi. ff. de auro & argento lega. vbi dicit, † ꝙ mansus dicitur quãtum quis cũ vno pari boum laborare potest, vt in c. j. de censi. & habetur de hoc termino in c. j. §. si quis de manso. si de inuestit. fue. controuer. in vsibus feu. si tamen legetur mansus, & aliquid sit additum, an veniat in legato, vide ibi.

2 Deeo quod est intra fines territorij.

Ista consuetudo est introducta, eo ꝙ illud † quod est intra fines alicuiꝰ territorij, præsumitur esse de finibus illius territorij, cuiꝰ sunt fines, vt vult Bal. in rub. C. de contrah. empt. in xxij. q. per l. res sacra. §. si. ff. de cõtrah. empt. accedat quod dicit Pau. de Cast. in l. j. ff. de acqui. pos. vbi dicit, † ꝙ loca quæ sunt intra fines, præsumũtur esse cõmunitatis cuiꝰ sunt fines. accedat etiam ad hoc, nã ille q fundat se in toro territorio, siue in tota curia, fundat se in qualibet parte territorij siue curiæ. quia idẽ iuris est de toto quo ad totũ, qđ est de parte quo ad partẽ. l. quæ de tota. ff. de rei vẽd. & in c. si diligẽti. de præscriptio. per quem tex. dicit ibi Host. † quòd communitas & domini temporales fundãt intẽtionem suam de iure communi, quo ad res sitas intra limites suæ terræ. faciũt not. p Io. Andr. in c. j. in fi. de offi. archi. ista. dicit Soci. in cõsi. suo lxxxvj. in ij. col. quod est repetitum in consi. suo clxvj. dic tamẽ in his esse habendam considerationem sequentem.

4

De finibus priuatorũ.

NAm aliquando designant fines in rebus seu prædiis priuatorũ, & tunc de natura filiũ est includere quicqd est intra fines. & ita loquit Bal. in dicta rub. C. de contrah. empt. ex quo in dubio res inclusæ intra fines præsumũtur esse illius naturæ cuius est ipsa res.

De finibus dominorũ.

ALiquando & secundò res sunt intra fines territorij alicuius domini vel castri, nec possidentur per aliquem, nec apparet cuius sint, & tunc dominus illiꝰ territorij habet intentionem suam fundatam, ꝙ sunt illius domini, & eius cõditionis & naturæ, cuius sunt es ipsius territorij. & ita est intelligendum dictum Pan. de Cast. in l. j. ff. de acqui. possel. nescio tamen si istud in casu istius consuetudinis posset intrepidè affirmari, cùm mirabile sit quòd vna res libera (cum omnis res præsumatur libera) præsumptione iudicetur serua. Et sic cùm hîc duæ sint præsumptiones, videretur ex quo prima est fortior, scilicet ꝙ omnis res præsumatur libera, eo ꝙ prouenit ex originali statu rei, prout dicit Ias. in l. si priusquam. in ix. col. in prima lectu. & in ij. lectu. in xiij. col. ff. de nou. ope. nũ tia. quòd aliam præsumptionem tollet: † cùm fortior præsumptio tollat aliã. ita do. meus in l. iam hoc iure, in ij. col. ff. de vulg. & pupi. Alex. cõsi. ciij. in v. col. in j. vol. Nisi esset hæc nostra cõsuetudo, quæ tollit primam præsumptionem, crederem ꝙ potius illi standum est præsumptioni supradictæ: eo tamen quia nostra cõsuetudine corroboratur, standum est huic præsumptioni.

Omnis res præsumitur liberæ.

5

ALiquando & tertiò res sunt sitæ infra fines alicuius territorij, & præsumũtur esse illius cuius sunt fines quò ad iurisdictionem, non autem quò ad dominium rerum particularium. & ita loquitur Hosten. in d. c. si diligenti. quem ibi ita declarat Panor. vbi amplè Henri. Bohic. qui facit duo membra inter dominos temporales & ecclesiasticos.

ALiquando & quartò prædia sunt sita intra fines territorij cuiusdam domini, & possidentur per aliquas personas particulares, etiam non subditas, & non habitantes in territorio dicti domini, & tũc hoc casu dominus non habet intentionẽ fundatã quò ad dominiũ rerũ particulariũ, quę per alios possidentur. ita tenet in terminis Panor. in d. c. si diligenti. bene tamen respectu iurisdictionis habet intẽtionem fundatam. probat per multa Socin. in cons. suo cxxvij. in iij. col. quod est repetitum in consi. clxxxij.

ALiquando & quintò & vltimò sunt aliqui homines tenentes & possidẽtes prædia in territorio alicuius domini: & dominus petit ꝙ illa recognoscant tenere in feudum, vel in emphyteusim, vel in censum, vel quòd sint tributaria, vel quòd sint manusmortuę, aut aliàs, & tunc hoc casu vidẽdum est quid dicendũ. Nam primò insequendo consuetudinem nostram, si omnes homines alicuius territorij teneant prædia eorum tributaria, & manusmortuæ cõditionis præter vnũ, aut duos, vel tres, & tunc dominus illius territorij habebit intentionem suam fundatã contra istos duos aut tres, quòd eorum prædia & hæreditagia erunt illius conditionis cuius sunt alia. ita est intelligẽda hęc nostra cõsuetudo. facere videtur tex. in l. ij. C. in quibus cau. coloni. lib. xj. Et istud videtur tenere Ioan Fabri in suo breuiario in l. ij. C. de sum. trinit. & fide cath. in iij. col. ibi, sed tu potes dicere quòd quilibet. vbi dicit, † quòd quilibet qui habet territorium limitatũ ab aliqno est fundatus de iure cõmuni infra metas eiusdem, ad exercendum in qualibet parte eius, quod in toto vniuersaliter exercet. ff. de verbo. sign. l. pupillus. §. territorium. ff. ad municip. l. qui ex vico. l. forma. §. si quis veniã. ff. de censi. l. ius dandi. ff. de tutor. & curat. da. ab his. l. duumuirum. C. de decur. lib. x. imò plus dicit, quòd omnia censentur teneri à domino territorij. secundũ Specul. in tit. de emphyteus. §. nunc aliqa. versicu. lxxxvj. & in §. fin. quibus mod. feud. amita. & videtur satis expressum in cap. quo iure. viij. distinct. ¶ Aut verò nulli homines soluunt censum, aut tributum, vel sunt cõditionis manusmortuæ: & ideò si dominus vilit eos cogere vt se tales recognoscant, non potest. & ideo dicit Hostien. in c. nimis. extrà, de iure iuran. † quòd etiam si quis possidet prædia inter regium & prouinciam alicuius domini, non potest adstringi ad fidelitatem, quia non præsumitur feudatarius, nisi probetur. nam secundò cùm iure primæuo naturali omnis persona & omnis res præsumitur esse libera. c. ius gentium. j. distin. facit quod not glos. in c.

6

7

BIU Cujas

quanquam.de censi.lib.vj.Et ideo dicit Panor. in d.c.
8 nimis.†quòd reges,duces & alij domini temporales non habent intentionem suam fundatam super singularibus rebus situatis & extantibus in eorum dominio,nisi aliter probent.

Casus facti. ADDITIO.Vide in hoc Bertran.in consi.ij. num. x.in iij.parte. Ex quo cùm semel fuissent vocati tenétes in feudum in hoc bailliuatu Heduen. quod vulgò dicitur,*le ban & arriereban pour faire les monstres*,ex quo tenebam, & teneo terram & seignoriam de Prelay, fuit mihi dictum per dominum bailliuum, ꝙ ego tenebar præstare fidelitatem, ex quo erat iurisdictio in dicta terra,quia tamen vt ei dixi, omnis res præsumitur allodialis, & etiam prædecessores mei tenuerant illam terram tanquam allodialem, quod dicitur vulgariter, *de franc alleu*, dixi quòd ad principem spectabat probare talem terram esse feudalem, & non mihi incumbebat onus probandi ipsam esse allodialem,qa habebam præsumptionē pro me,quæ ex originali statu prouenit.& faciunt quę dicit do.Ias.in l.si prius,in xiij.col.in j.lect.& in ij.lect.ff.de noui ope.nunt. & in l.ex hoc iure.in ij.col. ff. de iustit.& iure. &ideo dicit
9 Bal.in c.cęterum.in finalibus verbis,de iudic.† ꝙ nulla res præsumitur esse feudalis,nisi probetur.Faciunt & alia quæ adduxit ad notabilem quæstionē, de qua in hoc vlt.artic.Iacobi. de sancto Georgio in tractatu suo feudorum, in sua inuestitura, in ver. dictique vasalli promiserunt.in iiij.col.vbi plenè.quæ omnia nota,quia sunt notãda.¶De materia huius gl. vide Boërium in consuetudine Bituricen.tit.de cõsue.reten.rerum feu.§.vlt.in gl.an rex,& alij domini temporales. Vide Benedicti amplè in sua repe. c. Raynu.in verbo, & vxorem nomine Adelasiam. in ij. conclusione, seu decis.nu.20.21.22.& seq.num.de testa.

10 Castrũ quãdo præsumatur feudale. SEd tamen idem Iacob.in dicto tracta.in ver. de castro rubrimontis. in iij.col.dicit,† ꝙ si in castro sit iurisdictio annexa,ratione iurisdictionis præsumitur feudale.crederem hoc esse verum, nisi hoc esset præscriptum per tamen tempus,cuius initij memoria nó extat in contrariũ. Quo † quidē tempore præscribũtur etiam reservata principi. dixi plene suprà in tit.*des iustices & droicts d'icelles.§.le seigneur haut iusticier.* in gl.*& la preuue estre sienne.*

Quæstio. QVæro, pone quòd quidam rusticus capiat à domino quendam mansum,sub aliquibus chargiis & oneribus designatis:post quarum specificationem dicit in literis conuentionis,ꝙ soluendo dictas chargias,dictus rusticus tenebit mansum, *franchement & quittement, sans autre charge ou seruitude quelconque.* an per hoc ille mansus sit liber à manumortua, licet sit
Casus facti. situatus inter alios mãsos manusmortuæ.Casus est in facto inter dominum Calonne, & de Villiers, contra Antonium guinet:& dixi ꝙ illa clausula generalis tollit quascũq; alias seruitutes non specificatas, nec designatas,& ideo cùm non sit dictum in principio,ꝙ teneret illum mansum ad manummortuam, ꝙ per illã clausulam generalem sublata est manusmortua,qa sumus in casu in quo est titulus in contrariũ,& ideo talis non reputabitur.plura dixi quæ ibi dicam.

IN TEXTV IBI,

De mainmorte.

DIc idem in fundo decimali, vt videtur facere tex. in c.j.de præscri.in vj.& in c.ij.de resti.sponlia.in vj.licet in cõtrarium videatur facere notabile Panor.
1 in c.cùm in tua.de deci.vbi dicit,ꝙ † præscribens decimas omnium prædiorum parrochiæ excepto vno, præscriptio non extenditur ad illud prædium. & Innoc.in c.tua.de deci.& hoc quia tantum præscriptum quantum possessum.quod extendit Panor.in exercẽte vnum actum iurisdictionalem,an videatur acquire re vniuersalem iurisdictionem, qđ suprà dixi in rub. *des iustices* in fi.j. gl. in addit.ibi posita incip. aduerte quia iudex.dixi amplius in casu emergenti.

IN TEXTV IBI,

S'il n'y a tiltre.

1 De habit. te titulum exceptio. nis.

POne quòd † aliquis homo moratur in aliquo loco manusmortuæ,& habeat titulum exemptionis seu franchisiæ domino, quòd ipse & omnia bona sua sunt franca, an intelligitur tam de futuris quàm de præsentibus?Fui interrogatus & inueni consiliũ Bartol.multum ad propositu, in consilio suo lix.incipiẽ. commune.& illud postea inueni allegatũ per Barbatiam consilio suo lj.in vij.col.in ij.volu.vbi allegat ad soluti. quæst.videlicet,an qui potest tenere quęcúque animalia in pascuis,possit tenere etiam futura animalia.& vide cum ibi plenè.vide etiam Gud. pap. quæst. sua.cccclxxxix.nu.1.& 3.Iste casus fuit mihi propositus de quodã qui fuit manumissus, & tempore manumissionis possidebat vnũ mansum,an si postea acquisierit alium mansum seruilis conditionis efficiatur in parte seruus,& in parte liber,an verò in totum liber, an in totum seruus. cogita ex his dictis per docto.in locis hìc antè allegatis. & per ea quæ dixi in §.vj. huius titu.in glos. *& sa posterité à naistre.*in fin. & vide quæ trahantur ad futura per do.meum Las.in l.ij.§.illud quoque.ff.quod quisque iur.de quo feci mentionem.in §.j.supra de confiscationibus.quando dubitaui,an confiscatio trahatur ad futura.

IN TEXTV IBI,

Ou vsance au contraire.

QVomodo potest stare hæc consuetudo cũ secunda huius titu.cùm hîc dicat,quòd mansus ratione cuius homo in Burgundia est seruus,& nó ratione personæ,vt suprà §.j.potest vsantia effici liber &francus,& tamen in illa secunda consuetudine dicitur, ꝙ homo manusmortuæ non potest præscribere libertatem contra dominũ.cur tam varie? & quomodo talia possint concordari?dixi aliqua in §.ij. eodem titu. sed non mihi satisfaciũt,& vt dixi,iste §.multum facit, ꝙ si homo manusmortuæ steterit per triginta annos in loco manusmortuæ, non præstando seruitia, ꝙ præscribit libertatem,dixi in d. §.hìc non repeto.

§. QVINTO.

'Homme franc qui va demeurer en lieu de mainmorte, & il prend meix,& deuient par cõuention homme de ladicte condition, il demeure incontinent homme mainmortable pour luy,& sa posterité à naistre.

IDem in comitatu Burgundiæ, & in comitatu Niuernensi.

IN TEXTV IBI,

L'homme franc.

QVi dicantur franci homines? Guido papa in de- 1
cisio.suis q.sua.cccxiij.dicit, † quòd franci homines

BIU Cujas

mines dicũtur dupliciter, vno modo qui liberi sunt à præstatione alicuius homagij, sic quòd tali cõditione nunquam fuerint adstricti. infra. de inge. in prin. vel si sint adstricti, sed pacto seu remissione, aut principis rescripto, vel præscriptione fuerunt à tali conditione liberati, pacto scilicet & remissione, vt habetur infra. de liberti. in §. j. & in §. multis. Principis rescripto, vt habetur in l. j. & ij. C. de iure aurco. annulo. & de nata. resti. Præscriptiõe, s. vt per tex. in l. ij. C. de lon. tem. præscrip. quæ pro liber. & dixi suprà in §. ij. huius tit.

ALio modo dicuntur Franci, qui recognoscunt se homines alicui? nulla causa adiecta, & homagiũ simplex faciunt alicui bannereto, vel militi, vel alteri nobili, siue se adstringendo ad aliquod seruitium. & de istis hominibus videtur loqui Martinus de Fano in tract. suo de ho. & homagiis. in ij. quæstione.

2 Francus. VErbum† enim francum idem est quod liberum, prout dicit glos. nota pragmaticæ sanctionis in proœmio, in verbo, francorum, quæ multũ bene explanat, vnde dicti sunt Franci,† seu. vnde dicta est Frãcia, ex quo ibi dicit, ꝙ Frãci dicti sunt liberi, qa nolue runt subiici imperatori, nec eidem tributa soluere. vel aliàs dicũtur Frãci. eo ꝙ Valẽtinianus imperator eos francos appellauit, id est feroces & fortes. vnde Isidorus etymo. lib. ix. † Roma graues generat, Græca leues, Africa versipelles, Gallia natura fortes, ingenuóque acres, prout latius ponit gl. hîc antè allegata.

3 Frãci vnde dicti.

4 Isidorus.

IN TEXTV IBI,

Demeurer.

INtellige quòd sufficit quòd ibi continuè conuersetur cultiuando mansum quem accepit, etiam si teneat focum & larem in loco franco. faciunt quæ dicit Felin. in c. dilectus. ij. in vij. col. de rescrip. & in c. quoniam. de offi. ordinarij. dixi in meo monologio, in litera. H, ante A.

IN TEXTV IBI,

Meix.

QVis dicatur mansus vide in c. j. de censi. & in §. si quis de manso. de controuer. inuesti. in vsibus feud. dixi suprà §. præced. non repeto.

IN TEXTV IBI,

Et deuient par conuention homme mainmortable.

VIdemus hîc quòd ex consuetudine nostra quis efficitur homo manusmortuæ per pactum seu cõuentionem. Quæro† quid de iure, nunquid homo frãcus seu liber possit fieri seruus per pactum seu conuẽtionem? Marti. de Fano, in dicto tracta. de ho. in j. q. disputat hanc quæst. ad partes. Ideo non aliter dispuo. & vide Guid. pap. q. sua cccxv. vbi quærit an si homo confiteatur & recognoscat se esse hominẽ talliabilem, an talis simplex cõfessio præiudicet: & quid operetur iuramentum, vide ibi. & idem Guido papa in quẽst. sua cccxiiij. videtur satis concludere ꝙ quis potest fieri seruus pacto & conuentione. Specu. in tit. de feudis. §. quoniam super homagiis & fidelitatis. Io Fabri in §. pen. instit. de iure persona.

1 Liber an possit fieri seruus pacto.

AD DATIO. Aduerte ꝙ in recognitione personali requiritur causa, in reali non. & quando talis conuentio valeat, vide Mat. de affl. in consti. regni Sici. quę incip. probationum defectus. in j. notabili. in ij. libro.

VIde amplè de materia huiusmodi per Gul. Benedicti in sua repe. c. Raynutius. in verbo, & vxorem nomine Adelasiã. in v. decis. nu. 392. cum multis sequentib. de testa. vbi amplissimè quomodo ꝓbetur talis seruitus, aut per simplicem scripturam, aut per recognitionem, seu per confessionem.

QVid autem† si quis sine causa adiecta simpliciter promittat mihi esse homo meus, nunquid valet talis promissio cum effectu? † nam pacta & conuẽtiones sine causa non valent. text. & do. Ias. in l. creditori tuo. C. de pactis. hanc quæstionem examinat Speu. in tit. de feud. §. quoniã. versi. iiij. quæritur. vbi cõcludit, quòd etiã talis promissio valet sine causa, quia causa promissionis seruitiorũ intelligitur esse homagium. per text. tamen nostræ consuetudinis ad hoc vt fiat homo manusmortuæ per conuentionem duo alia requiruntur, videlicet quòd in loco manusmortuæ residentiam faciat, & quòd ibi capiat mansum. & ideo non credo ꝙ si quis fieret simpliciter homo manusmortuæ, per simplicem conuentionem & promissionẽ absque causa, quòd talis promissio valeret. & ideo etiam dicit tex. in l. ij. C. de agrico. & censi. lib. xj. † ꝙ adscriptitius sine gleba, pacto acquiri non potest. Ita etiam homo manusmortuæ sine manso.

2

3 Pacta sine causa non valẽt.

4

IN TEXTV IBI,

Et sa posterité.

ISTud videtur esse cõtra tex. in l. trãsactione matris. C. de transact. vbi dicit tex. † ꝙ transactio matris super statu non nocet eius filiis. & ideo dicit Bal. in d. l. & Salic. † ꝙ licet quis se recognoscat in vasallũ alicuius, istud non prejudicat filiis. facit l. iij. §. pen. ff. de iureiur. ¶ De recognitione quę fit per aliquem de aliqua re, an præiudicet hæredibus suis, vide Iacobi. de sancto Georgio, in tracta. feudorum in sua inuestitura, in verbo, dictique vasalli promiserunt recognoscere. in viij. col. ibi, subsequenter est quærendum vtrum. & in tota illa gl. recurre ad eum. quo ad materiam recognitionis, quid importat recognitio. vide ad propositum huius §. quæ dicá in §. sequen. in glo. in his verbis, *Et sa posterité à naistre*. Adde Guid. pap. quæst. sua ccxcv.

1

2

§. SEXTO.

L'Homme franc qui va demeurer en lieu de mainmorte & tient feu & lieu par an & iour continuellement, & paye en son chef au seigneur dudict lieu des debuoirs que font les autres hõmes dudict lieu, demeure pour luy, & sa posterité à naistre de ladicte condition dudict lieu de mainmorte.

IN TEXTV IBI,

Par an & iour.

QVæro nunquid ex longinquitate temporis quis homo alterius efficiatur? videtur primò quòd sic. l. eum qui. C. de fund. patrimo. lib. xij. & l. cùm satis. §. cum autem. C. de agrico. & censi. lib. xj. vbi dicitur, † quòd stans per triginta annos in fundo efficitur colonus. & dicit text. in l. ij. C. de agrico. & censi. quòd licet adscriptitius sine gleba pacto effici nõ possit, tamen potest præscribi spatio temporis. † & multa sunt quæ licet fieri non possint pacto, tamen acquiri possunt

1 Præscribũtur quæ pacto fieri nõ possunt.

2

poſſunt præſcriptione,vt dicit Specu.in tit.de feud.§. quoniam.verſic.iij. quæritur.& Marti. de Fano in dicto tracta.in ij.quæſt. vbi licet in contrarium arguat, tamẽ finaliter cõcludit,† q̃ ſpatio triginta vel quadraginta annorũ poteſt quis effici homo alterius,nõ autem,vt dicit ſpatio decem vel viginti annorũ:qa vt dicit,in tali præſcriptiõe requiritur titulus.l.diutina.C. de præſcrip.longi tẽpo.decẽ vel viginti annorũ.ſed in homine libero non poteſt titulus interuenire:quia eius nullum eſt commerciũ. ff. contrah. empt.l.ſi emptio.§.j.& ij.inſtit.de inut. ſtip.ex quo ergo ſpatio decem vel viginti annorũ nõ poteſt q̃s liber fieri ſeruus, mirandũ eſt de hac noſtra cõſuetudine,quæ indicit q̃ ſpatio vnius anni q̃s poſſit fieri homo manuſmortuę.

4 Requiſita vt quis efficiatur homo manuſmortuæ.

ADuerte,† quia non ſolùm ſpatio temporis efficitur ſeruus & homo manuſmortuæ ſed plura alia requirũtur,ſcilicet q̃ habitauerit per annum in loco manuſmortuæ.Itẽ q̃ ibi teneat focũ & larẽ per annũ & diẽ cõtinuè,& q̃ in ſuo capite&ſuo nomine ſoluat debita dño manuſmortuę:quę ſoluũt alij homines dicti loci:his cõcurrẽtibus efficit homo manuſmortuę.

Caſus facti.

ET ideo dixi quòd licet do minus Symon de aygne preſbyter de yſſiaco,epiſcopi homo liber & liberæ conditionis habitauerit etiã per triginta annos in loco qui dicitur, *ſainct Aemilian*, qui eſt locus manuſmortuæ,& ibi tenuerit focum & larem,tamẽ qa nullas terras ibi poſſidebat,nec debita ſoluit domino,ſed tantùm ibi erat nunquam vicarius cuiuſdam capellæ fundatæ à dominis Deſpyri dominis dicti loci ſancti Aemiliani,dominus illi non poterat nec debebat ſuccedere,ſed eius parentes,ſiue in bonis mobilibus exiſtentibus in dicto loco ſancti Aemiliani, ſiue in quibuſcũque aliis bonis mobilib⁹ vel immobilibus, exiſtẽtibus in loco franco.quia ibi plura copulatiuè requirũtur,ſcilicet quòd ſoluat debita aſſueta domino, quod non faciebat dictus dominus Simõ:ex quo nulla hęreditagia habebat,&ſic non tenebat locu ex quo potuiſſet ſoluere debita domino in ſuo capite, quod requirit textus conſuetudinis bene ponderatus.

IN TEXTV IBI,

Et paye en ſon chef.

1 Nota de locatore.

QVid†de locatiore qui tenet aliquã domũ titulo locati,vel quandã terrã ab homine manuſmortuæ & in cõtractu locationis eſt appoſitũ, q̃tãto tẽpore quo tenebit dictam domum & terrã , ſoluet debita ſeruitia domino,ſiue ſint perſonalia,ſiue realia,& ſoluit talia debita nõ ſolùm per annum, verum etiã per decem,& xx.annos:an per hoc efficiatur ſeruus & homo manuſmortuæ? ¶ Videtur quòd ſic,per tex.huius noſtræ cõſuetudinis.Dico tamen quòd non.primo enim nõ ſufficit tẽp⁹ xx.annorũ,ſed plura requiruntur, de quibus in tex.noſtræ cõſuetud.vnũ videlicet q̃ ſoluat debita in ſuo capite,& ſic cùm nõ in ſuo capite,ſed alterius ſoluit,videt q̃ per hoc nõ efficitur homo manuſmortuæ. ¶ Aduerte tamẽ,† q̃etiã qui habet domũ conductam dicitur habitare, vt habetur j̃.in tit.*des foreſtz & paſturages*. §. vj. incip.*les habitans*. in gloſſ.j. & quomodo debeat intelligi verbũ,*Demeurer*,ſuprà poſitum,an ſecundum diſpoſitionem iuris,an verò ſecũdum quòd idiotę intelligũt,vide Bal.in c.j.in prin. de ſucceſſio.feudi.& Alexan.in conſ.ſuo lxxxv.col.iij. in iiij.vol.quos allegat Boëtius in conſue. Bituricen tit. de iuriſd.omn.iud.§.xxvj.in fi.glo. vltimæ, vbi ponit quomodo verba prolata à ſtatutis vel cõſuetudinibus debeãt intelligi,an ſecundum diſpoſitionem iuris,an verò ſecundum quod idiotæ intelligunt.

2 Habitare an dicatur conductor domus.

ITem quid de illo qui venit ad capiendũ vxorem manuſmortuæ,in domo patris vxoris,& ibi moratur p duos aut tres annos cũ ſua vxore , & patre vxoris,nõ tamen ſe intromittit de negotiis domus, niſi tanquã famulus:frater tamen vxoris ſuæ aſſociauit dictum talem,ſeu affraternizauit in bonis ſuis aduẽtitiis iam eidem & vxori illius obuẽtis,exiſtentibus in dicto loco manuſmortuo,an ex quo cũ patre ſuæ vxoris & etiã fratre tenuit focũ & larem,dicatur,aut dici poſſit homo manuſmortuæ,ita q̃ domin⁹ illi⁹ loci manuſmortuæ eidẽ ſuccedat,aut ſuccedere debeat etiã in bonis exiſtẽtib us in loco franco, eò maximè, quia illa bona vbi pater ſuæ vxoris habitabat,& ſe tenebat,erãt bona matris dictæ vxoris, & fratris illius vxoris , quæ iã eidem obuenerãt per mortem matris,gubernabat tamen ea pater prout ſi mater illorũ vixiſſet?In hoc caſu non eſt dubiũ q̃ licet pater adminiſtret & gubernet omnia exiſtentia in domo,tamen quia nõ eſt dominus bonorum maternorũ,vt ſunt omnia immobilia dictorum ſuorum filiorũ,quæ prouenerũt ex matre illorum defuncta,cùm ſolùm dicitur habere adminiſtrationẽ ſeu vſumfructum bonorum aduentitiorũ ſuorum filiorũ quoruncunque,q̃ filij ſunt domini,& penes eos dicit⁹ eſſe ꝓprietas, penes verò patrẽ ſolùm vſufructus.l.j.& ij.C.de bonis maternis.l.cũ oportet. C.de bonis quæ lib.imò hodie iure noſtro municipali pater habet ſolum vſumfructum,filio exiſtẽte in minori ætate ſeu pupillari ætate : vt eſt tex.in §. *Et auſſi entre gens nobles* & in §.*entre bourgeois*. ſuprà in tit. *des enfans de pluſieurs licts*.& ibi dixi,q̃ poſt pupillarẽ ætatẽ non amplius habet vſumfructu , imò filij ſunt veri ꝓprietarij & vſufructuarij.& ſi patet habeat adminiſtrationẽ,non tamẽ per hoc eſt dominus dictorum bonorum aduentiorum:& ideo nõ dicebatur pater illorum facere caput,& ſic ſoluere in ſuo capite,cùm filia eſſet extra pupillarem ætatẽ,& ſic viri potens, & quę iam contraxerat & cõſummauerat matrimonium , & ideo eius maritus dicebatur facere caput,& ſic onera quæ ſoluebantur ex illa domo,ſoluebantur pro dimidia parte,pro tali qui ibi acceperat vxorem,& ſic per annum ſic ſtando effectus fuit homo manuſmortuæ: ſecus autẽ ſi bona immobilia,ex quo prætenditur ſeruitus,proueniſſent ex latere patris , quia patre viuẽte filius non dicitur dominus bonorum patris,& ſic nõ facit caput.quod intellige verum , niſi pater ipſe (vt communiter fieri ſolet) aſſociaret filiã ſuam,aut eius talem maritum francum in aliqua parte ſuorum bonorum,quia ratione illius patris dicitur facere caput: & ſic poſt annum efficeretur homo manuſmortuæ. & ita dixi in contingentia facti.

IN TEXTV IBI,

Et à ſa poſterité à naiſtre.

DIcit enim Spe.in tit.de feudis.§. quoniã.ver. v. qa ibi,in hac quæſtione dicit Martinus de Fano,qui allegat Martinũ de Fano dicentẽ in ſuo tracta. q.iiij.q̃ filius hominis mei,natus & conceptus antequã ei⁹ pater fuerit homo meus,nõ eſt homo meus.ar.l.ij C.de liber.& eorũ liberis & c.cũ redemptor.xij. q.ij. Sed ſi eſt natus ex homine iam facto meo,ſecundum cõmunem vſum homo meus eſt, & paternã fortunã agnoſcit.Et ideo bene dicit tex. noſtræ conſuetudinis,*Et ſa poſterité à naiſtre*.Dicit tamen diſtinguendum ſecundum ius quãdo natus eſt ex matre libera, vel ex homine meo & tua fœmina.dixi ſuprà in §.*En lieu & condition de mainmorte*.dicit tamẽ Iacobinus de S.Georgio, in tracta.ſuo de homagiis in ij.col.ibi, ſecũdò quæro: quòd

BIU Cujas

quòd ad pleniorem declarationem huius materię faciendi sint quinque casus.

1 Casus pro declaratione quando aliquis dicatur homo alterius.

PRimum casus † est si quando aliquis fecit mihi homagium, & in emendam alicuius iniuriæ cõstituit se hominẽ meum, & hoc casu filius eius nõ erit homo meus, † quia delictum patris nõ debet nocere filio. Ex quo dicitur, filius non portabit iniquitatem patris. vt toto titu. C. ne filius ꝓ parte. & facit l. sancimus. C. de pœnis. & c. quæsiuit. de his quæ fiunt à maiori parte capituli. Si enim propter delictũ patris filiꝰ nõ debet perdere bona, cùm sit speciale in casu. l. quisquis. C. ad legem Iuliam maiest. vbi filius portat iniquitatem patris, multominus debet perdere statum & dignitatem suam. §. in auth. vt nulli iudi. collatio. ix.

2

3 SEcundus casus † est, ꝙ non solùm in emendam iniuriæ fecit se hominem meum, sed etiã se subiecit mihi & bona sua, quo casu videtur mihi ea tradidisse, & in meo dominio trãstulisse, & iterũ postea à me recepisse. l. qsquis. C. de donat. & hoc casu si velit abstinere ab illis bonis, nõ tenebitur ipse filiꝰ mihi prẽstare homagiũ, nec erit mihi subditꝰ, sed si agnoscat illa bona, tenebitur prout alij homines cõditionis illius loci, vbi sunt bona, quia illa bona transeunt cũ suo onere. arg. l. via constitui. §. si fundus. ff. de serui. rusti. prædi. dicit enim Iacobinus, ꝙ hoc casu dominus vendicabit illa bona ratione directi dominij. Et si ipse excipiat, quòd pater suus erat vtilis dominꝰ, replicabit dominꝰ, ꝙ si velit habere illa bona, debet supportare onus ad quod pater erat adstrictus. l. ij. C. sine censu vel reli. Ex quo ergo videmꝰ multos in istis locis manusmortuæ, tenere hæreditagia in loco manusmortuæ absque solutione census, cùm omnia alia hæreditagia sint censualia, possumus vendicare hęreditagia, vt hîc ante dictum est. quod vidi in practica.

4

4 TErtius casus † est, quando quis constituit se hominem meum, quia dedi sibi aliqua bona in feudum vel in emphyteusim, vt debeã eum defendere, & tunc persona principaliter adstringitur, & bona dicuntur interuenire gratia cuiusdam remunerationis. l. si remunerandi. ff. mãdati. vnde quia verisimiliter ita voluit prouidere filiis suis, sicut sibi. l. si pactu. ff. de proba. Et ideo hoc casu filius tenebitur ad homagiu, quãtumcũq; velit refutare illa bona. nam quemadmodũ possum producere filio meo, paciscendo vel stipulãdo. l. & hæredi. § nos autem. & §. Iulianus. & l. auus. ff. de pac. ita possum sibi prouidere constituendo me hominẽ alicuius potentis, ita vt ego & filij mei ab eo defendamur. † magnũ est enim ius patriæ potestatis, qa videmus ꝙ propter necessitatem pater potest vendere filium. l. ij. C. de patri. qui filios distraxerunt.

5 Ius patriæ potestatis.

6 ITem † pater potest filium impuberem sub potestate tutorum ponere. l. j. ff. de tutelis. † Item etiam potest filium constituere sub potestate & dominio alicuius domini vt ab eo defendatur.

7

8

9 Taxatiuæ dictiones.

QVartus casus † est vt dicit, est quando aliquis cõstituit se hominem meum cum dictione duntaxat, vel cum dictione, solùm, ex isto casu filius nõ tenetur mihi præstare homagium. † quia istæ dictiones taxatiuæ sunt exclusiuæ cæterorum. Ad hoc alleg. pulchrum tex. in l. nõ solùm. §. tale. ff. de libe. lega. habet in l. qui in futurum. §. si ex altera. & in l. iurisgen. §. pactorum. ff. de pac. & ita expresse determinat Io. Rayn. in c. imperialem. §. fi. in antepe. charta. versi. quæro videmus. de prohib. feudi alienatio. per Federicum.

10

10 QVintus casus est †, quando quidã simpliciter constituit se hominem meum ligium, nihilo sibi dato, & tunc si non liquet nobis de causa quare factum fuit illud homagium, quia nulla est causa expressa, in dubio præsumitur ita fecisse, vt defendatur à domino suo, vt sic eius liberi sint adstricti ad homagiũ, vt etiã ipsi defendãtur ab ipso domino, & vt res potiꝰ valeat quàm pereat. l. quoties. ff. de rebꝰ dubiis. & c. inter dilectos. §. cæterum. de fide instru. Aduerte etiam ad id quod dicit Bal. in l. j. C. de patri. qui filios distraxerũt. ꝙ per homagium patris filius non fit homo alterius. intellige hoc esse verũ, nisi filius possideat rem ratiõe cuius debetur homagiũ. qa tunc erit homo illius cuius res prout & erat eius pater. ¶ Item prędicta omnia intellige, quando scilicet pater factus est homo alicuius scilicet per pactum & conuentionẽ, quia tũc hoc casu filius non obligatur per recognitionẽ patris sim pliciter factus, nisi possideat rem ratione cuius factus est pater homo, ex quo satis est enucleatus hic §. in his verbis, *& sa posterité*. vt dixi, *a nistre*, vt in §. præced.

11 Originarij.

ADuerte † ꝙ tales filij qui sunt serui, post eorũ patres dicuntur originarij, de quibus satis ampiè dixi in rub. huius tituli.

§. SEPTIMO.

LA femme de mainmorte qui se marie à l'homme franc, est franche.

IDem in comitatu Niuernen. & in comitatu Burgũdiæ, & in pluribus locis in Frãcia. ¶ Bar. l. fi. C. de ver. sig. dicit, † ꝙ mulier popularis, nupta in domo nobilis, dicit nobilis. & ibi do. meus Iaſ. Et notatur per Pan. in c. ij. de fo. compe. & hoc est, quia efficit de familia mariti, † & debet mulier fulgere radiis mariti. l. fœminę. ff. de senato. l. j. C. de digni. lib. xij. l. mulieres. C. de incolis. lib. x. † Et hunc honorẽ retinet etiã mulier soluto matrimonio, cùm remanet vidua. c. licet. §. mulier. de sepul. li. vj. l. filius. §. vidua. ff. ad munici. c. de vxore. de sepul. c. ex parte. de foro cõpe. Barba. in consi. vj. in v. coll. in j. vol. Ioan. de Platea in d. l. mulieres. C. de inco. & in l. origine. C. de munici. & origi. lib. x. De hac materia vide plene per Bonum de Curtili in suo tractatu nobilitas, in iij. parte. nu. clxxxiiij. Et ibi dicit vnum singulare ꝙ mulier naturalis tantùm, si nupta sit viro legitimo & naturali efficitur legitima. tenet Deciꝰ in l. ij. col. ij. in prin. ff. de reg. iu. & dixi suprà tit. proximè præcedẽti. §. iij. in gl. ab intesta. versi. quintus modus. † contrariò verò nobilis mulier nubẽs ignobili viro perdit nobilitatem. l. fin. C. de incolis, lib. x. Ioã. de Platea in l. j. in prin. C. de digni. lib. ij. glo. in l. fœminæ. ff. de senato. & in l. cùm te non ex senatore. C. de nup. dicit tamen Bal. in l. cùm quędam puella. ff. de iurisdom. iud. ꝙ non ex toto nobilitatem perdit, quia in aliquibus retinet. Fel. tãgit in c. nouit. in j. col. de iudic. Nec † nobilitas filiorũ consideratur ex parte matris. Bal. in l. fi. C. de seruis fugi. domi. meus Iaſ. in l. j. in prin. ff. de verb. oblig. Petrus de Anch. cõs. cccclxxxix. incipiente, visis diligẽter iuribus. Bonꝰ de Curtili in suo trac. nobilitatis, in quarta parte, nu. xxiij. cũ quatuor sequen.

1 Mulier nubens nobili efficitur nobilis.

2

3

4 Mulier nobilis ignobili nubens perdit nobilitatem.

5

ET ideo cùm anno domini 1505. fuerint imposita feuagia in ciuitate Heduensi, & super hominibus huius ciuitatis Heduẽsis, quo tempore viuebat quõdam honorabilis ac vir sapiens magister Petrus Seurre in vtroque iure licentiatus, aduocatus regius in hoc bailliuatu Heduensi & Montissinerij, ex quo tanquam officiario regio non poterat imponi in hac ciuitate Heduen. prout ita consuetum est fieri: Quæ quidem

quidem fuerunt exacta & leuata anno do. 1506. quo tẽpore ab humanis decessit dictus Seurre, primus maritus Pernetæ Languet, nũc vxoris meæ, ꝙ tali tẽpore ex quo erat adhuc vidua, non poterãt feuagia exigi ab ea, quia tempore impositionis viuebat adhuc quõdã eius maritus, qui gaudebat priuilegio ne imponi posset, & tẽpore exactiõis erat adhuc vidua. Ex quo sustinui in processu quòd post impositionis tempus, & exactionis non potuit dicta Perneta inquietari de prædictis feuagiis. Et ita obtinui contra Heduen. sed fui in anno sequẽti aduocatus regius in hac ciuitate Heduen. & ideo immunitatem quam habebat quondã magister Petrus Seurre habui, & illa vsus sum prout mei prædecessores in tali officio vsi fuerant.

SEd hîc videmus quòd mulier manusmortuę efficitur franca, si nupserit homini franco, sed nunquid hoc possit nocere ꝙ vxorem manusmortuæ acceperit? Dic ꝙ nõ, vt per tex. in l. si liber. C. de liberali cau. & in l. fin. C. de agrico. & cen. & l. ex ingenuo. C. de agricol. & mancipiis dominicis. & l. ancillæ. C. communia de successio. & ita dicit & tenet Spec. in titu. de feudis. §. quoniam. versi. xx. quæritur. & Martinus de Fano, in tract. de homag. in vltima quæstione in fine.

§. OCTAVO.

IT si vne femme frãche se marie à vn hõme serf & de mainmorte, viuant son mari elle est tenue & reputée de mainmorte, & apres le decés de son mari elle se peut departir du lieu de mainmorte, & aller demeurer en lieu franc s'elle veut, & demeure franche comme elle estoit au parauãt ce qu'elle vinst demeurer audict lieu de mainmorte, en delaissant dedãs l'an & le iour apres le trespas de son mari le miex, & tous les heritages de son mari estans audict lieu de mainmorte.

IN TEXTV IBI,

Apres le decés.

1 LIcet vxor † transeat in domicilium mariti. l. exigere dotem. ff. de iudic. l. cùm quædam puella. ff. de iurisd. om. iud. tamen originem naturalẽ quæ inseparabilis est, non amittit. arg. l. cùm in adoptiuis. in pen. col. C. de adopti. per plura tenet Bal. in consil. suo cxxxix. in v. parte. & ideo bene ordinauerunt & statuerunt statuentes, quòd hoc casu mulier possit redire ad priorem originem.

2 Homagium debetur ratione matrimonij.

PRæpositus nũc Cardinalis Alexãdrinus in procemio feudorũ, in xxj. col. † dicit, ꝙ quis tenetur ad homagium ratione matrimonij, quia vxor hominis mei efficitur mea fœmina, ex quo sequitur sorte viri. l. fœminæ. ff. de senato. l. fi. §. item rescripserunt. ff. ad municip. & l. mulieres. c. de dign. lib. xij. cum simili b°. & istud idẽ tenet Iacobi. de S. Georg. in trac. de ho
3 magiis, in v. col. ibi † Item probatur secundũ quosdã homagium ratione matrimonij dicũt tamen ꝙ Spec. in tit. de feud. §. quoniam. versi. xx. quærit. determinat contrarium. multũ bene determinauit hanc quæstionem Martinus de Fano in tract. suo de homag. in vlti. q. qui omnia dicta per Specu. in d. §. ponit.

ET hoc † quia licet mulieres splendeant fulgore viri. in auth. de cõsulibus. §. si verò. colla. iiij. & C. de 4
nup. l. fi. non tamen debent eius infortunio affi. l. res vxoris. C. de donatio. inter virũ & vxo. de consuetud. c. ex parte. ex. de pigno. c. ex literis. & ideo est tex. in l. sed si mors sit insecuta. ff. de donatio. inter vir. & vxo. † ꝙ ex periculo viri nihil vitij mulieri accidere potest, tamẽ quia per consuetudinẽ quis efficitur manusmor 5
tuæ, ratiõe hęreditagiorũ quę tenet ĩ loco manusmortuæ, ex quo vxor est in loco manusmortuæ cum eius marito, ex quo sunt communes in bonis, est æquum quòd tanto tempore quo steterit cum eius marito, & ibi domicilium cum eo habuerit, quòd sit illius conditionis cuius est maritus, cùm quis per cõsuetudinẽ nostrã efficiatur homo manusmortuę, propter habitationem in loco & domiciliũ, vt dictũ est in §. *l'homme franc.* primo & secũdo. & mulier sequit̃ domiciliũ mariti. l. cùm quædã puella, cum no. per doc. ff. de iurisdi. om. iud. Nimirũ ergo si post mortẽ mariti dimittendo hæreditagia, & sic domiciliũ, iterũ redeat ad priorẽ statũ suũ, vt est tex. nostræ cõsuetudinis. Et hæc quæ hîc dicũtur per textũ nostræ cõsuetudinis in princip. erãt olim introducta per legem Lõgobardam, vt habetur in gl. in l. fi. C. de agric. & censi. vt etiã ibi notatur per Io. de Platea, quod tamen de iure erat contrarium, p d. l. fi. C. de agrico. & cẽsi. & pro ratione huius consuetudinis facit tex. in l. ingenuæ. & l. edicimus. C. de murile. lib. xj. & quæ dicit Bald. in l. cùm quædam puella. ff. de iurisdi. om. iudi. Dicam in fine.

QVæro de vna quæstione. Pone quòd mulier fran Quæstio.
ca nubẽs cum homine manusmortuæ fecerat pa
ctum cum marito in cõtractu matrimonij, ꝙ nihil habebit in bonis mobilib° & acquestibus, quod est cõtra consuetudinẽ positam supra in tit. *des droicts & appartenances à gens mariez §. Femme mariee au duche de Bourgogne.* Postmodum moriẽ dicta mulier, cui succedit dns, an habebit medietatẽ mobiliũ, & acqsitorum non obstan. prædicta conuentione? Henri. Bohic in c. requisisti. in fi. de testã. tenet ꝙ sic, eo solùm qa partes in præiudicium dñi nõ possunt renũtiare legi vel consuetudini. arg. l. quos prohibet. ff. de postulan. ¶ Ego tenco † totum contrarium, eo ꝙ tempore contra- 6
ctus nullum est ius quæsitum domino, scilicet tẽpore renuntiationis, ergo possunt renũtiare. l. pen. C. de pactis. §. si verò. in authen. de hæred. & fal. col. j auth. sed cùm testator. C. ad legem Falci. quod quidẽ tempus inspicimus in contractibus, & ideo nullũ est præiudicium. nec obstat c. re quisisti. & c. tũa nobis. de testa. qa illud fauore animæ & ecclesiæ, vt ibi dicitur.

IN TEXTV IBI,

En delaissant.

ISTud est æquũ, † vt videmus ꝙ tex. nostrę cõsuetudi- 1
nis in prin. huius tit. §. j. In hac patria nulli sunt serui corpore, sed solùm serui, ex quo tenẽt bona seruilis cõditiõis, & tenẽt focũ & larẽ in d. loco. si ergo sit mulier solũ homagiaria rõne hæreditagiorũ existẽtiũ in loco manusmortuę, æquũ est, vt dimittẽdo hæreditagia iterũ redeat ad priorẽ suum statũ: cùm res de facili reuertitur ad suã priorẽ naturã, & etiã † qa si impositũ sit aliquod onus, & incertũ ratione aliquis rei, dimittendo rem debet esse immunis à tali onere: secus autẽ 2 Decimæ rationi impositæ.
si onus sit certum. Faciũt quæ dicit Bar. in l. is cũ quo. ff. de aqua plu. arcen. Lub. Ro. in d. l. is cũ quo. vidẽs ꝙ Io. de Imo. ponderauerat Io And. & Bar. esse contrarios, volens postmodum eos concordare dicit concordiã

Ioan. de

Io. de Imo. esse falsam. quia vt dicit Bar. in d.l. quãdo est impositum onus ratiõe rei, certũ est quòd quis nõ potest renũciare, & credo quòd nõ liberetur. per tex. in l. quicunque. C. de fund. patrimo. lib. xj. Io. And. in additio. ad Spec. in tit. de emphyteusi. §. nunc aliqua. versi. cxxviij. dicit quòd potest renuntiare rei, & cedẽdo liberatur. Et istud videtur tenere Alb. de Ros. in l. & si fortè. §. etiam de seruitute. ff. si serui. vendicetur. vbi dicit, nota quòd hanc seruitutẽ non debet homo, sed res, & ideo relinquendo rem, liberatur à seruitute. & multum facit pro hac constitutione, ꝙ personæ nõ sunt seruilis conditionis, sed res, ex quo relinquendo res, liberant homines manusmortuę à seruitute. ¶ †Et pòst subdit, ꝙ est argumentũ ꝙ emphyteuta & vasall' rẽ relinquendo possunt se liberare. De quo dicit ipse Alb. in l. cùm fructuarius. ff. de vsufru. & in l. sicut ab initio. C. de actio. & obl. & in l. ij. in pe. col. ibi, item quæro nunquid. C. de iure emphyt. Io. de Imol. in d.l. is cum quo. voluit concordare Bar. & Io. And. dicendo ꝙ quædã est obligatio realis, ex eo ꝙ sequitur possessorem: tamen trahit originem ab obligatiõe personali voluntariè cõtracta, vt est videre in accipiente in emphyteusim tũc fiscalem pro certa mercede. De quo casu loquitur d.l. quicõque. & gl. in l. j. C. de fund. patrimo. lib. xj. & tũc procedit opinio Bart. aliquãdo est onus reale impositum per superiorem à principio, vt in censu & tributo, & tunc procedit opi. Io. And. Et id eo dicit ipse Ioan. Andr. in dicta additione, secus in tributis quorũ onus est reale, vt l. imperatores. ff. de publicanis. Sed vt dicit Iudo. Rom. in d.l. hæc distinctio Io. de Imo. est falsa, & ideo dicit ꝙ debem' sic dicere, † ꝙ aut quis vult cedere prædio, ad euitandam solutionem collectæ, eo, ꝙ est pauper, & hoc casu est de necessitate fidenda ipsa cessio, eo ꝙ excusatur pauper ab exactione collectarum. l. iij. in gl. fi. C. de annonis & tribu. lib. xij. & bene facit l. fin. C. eod. tit. Et ideo facit illud vulgatissimum, *La ou il n'y a rien le Roy perd son droict.* pro quo facit l. nam is. vbi dicitur ꝙ inanis est actio, quã cõmunis inopia excludit. ff. de dolo malo.

4 Nota quãdo quis relinquere possit rem propter quam obligatus est.

AVt quis vult cedere prædio ad euitandum collectã, & prædium transfert in aliũ idoneũ ad solutionẽ collectarũ. & hoc potest, vt voluit Bar. in l. incola. *la seconde*, ff. ad municip. & aliàs si illud prędium nõ est idoneum, tenetur ipse trãsferens ad solutionẽ collectarũ, licet ipse non possideat: quia nõ potuit ex sua cessiõe fisco obesse, vt patet. & est tex. notabilis in authen. sed & periculum. C. sine censu vel reliquis.

AVt vult quis cedere prædio in alium transferendo, & tunc aut fiscus illud occupando magis lucratur, q̃ si ille cedẽs toto tempore vitę suę collectam soluisset, & tunc hoc est clarum ꝙ potest per cessionẽ euitari collecta, vt in fi. dictæ l. is cum quo. ff. de aqua plu. arcen. suprà alleg. aut fiscus tantũ non consequetur, & tunc dicit ꝙ ꝓpter cessionẽ de prædio factã, qs à solutione collectę non liberet. Dicit pro hoc esse casum mirabilẽ, quẽ nemo allegauit in l. ꝓpter honorẽ. C. qui bon. cede. pos. facit l. hi qui. C. de rescin. vend.

TV aduerte quòd omnes tex. & omnia iura suprà alleg. loquuntur in emphyteusi, censu, tributo, & collecta quę debentur fisco, & sic principi, & maximè in d.l. quicunque. vbi se fundat Bar. & alij. Sed non video quòd aliquid particulariter tangant quid in emphyteusi, vel censu, vel reditu, qui debetur priuato, aut alicui domino inferiori.

EX quo dic, ꝙ cùm nulla seruitus in hac patria sit personalis sed realis, ꝙ semper quilibet cẽsuarius, emphyteuta, aut cuiusuis alterius cõditionis, cedẽdo rei ratione cuius debetur census, ꝙ liberari debet ab onere, dummodo soluat vsq; ad tẽpus cessionis. faciũt ineuitabiliter tex. d.l. cùm fructuarius. & ibi Bar. ff. de vsufru. & in l. & si fortè. §. etiam. ff. si seruitus vendicet. Et ideo dicit Alb. de Ros. in d.l. ij. in fi. pen. col. C. de iure emphy. ꝙ emphyteuta cùm teneatur ad certã pẽsionẽ, se liberare potest cedẽdo rei. & in hoc multũ operatur cõsuetudo, & communis obseruãtia locorũ.

Casus.

ET ideo cùm semel casus nihil euenisset in facto in causa illorum de Iespinasse, contra eorum domiuum, qui dicebatur dominus de Mauleurier, qui prętẽdebat ab eis decẽ solidos singulis annis, à quolibet tenẽte logiã in quodam castro de Iespinasse, in censum siue seruitiũ, eo ꝙ dicebat eos esse obligatos particulariter pro tali seruitio seu cẽsu ratione prædictarum logiarũ, dixi ꝙ debebant renuntiare seu cedere domino illas logias, ne amplius soluerent prædictum censum, ad quod dicebam eos debere admitti, attẽta communi obseruantia, quæ erat in dicto loco, & locis circunuicinis, attento etiã ꝙ prædecessores prædicti domini, coegerant & compulerant dictos habitantes ad ita se obligandum per vim & oppressiones, & metu oppressionum non fuerant ansi contradicere.

ITem & quod plus, erant prædictæ logiæ eis datæ tempore guerrarum Burgundiæ. & hoc pro tuitione & cõseruatione rerum & corporum, quòd ex quo nunc cessabat causa impositionis dictorum census & seruitij, debuit etiam cassare impositum, quia guerra cessauit. ¶ Item castrum est dirutum, ita quòd amplius logiæ seu cellulæ ibidem existentes, de nihilo prodessent dictis habitãtib'. & ad hoc plura allegaui ad propositum facientia, quæ ponit Ludo. Rom. in con. suo cccxvij. vbi plenè eum videas. Et cùm peteretur à dicto domino appunctuari per iudicẽ, ꝙ prouisio ei adiudicaretur tempore processus, eo ꝙ dicebat esse de reditibus ordinariis domini, ex quo secundum ordinationes regias ꝓuisio debebatur adiudicari. Dixi & opposui in contrariũ pro dictis habitantibus, ꝙ attenta renuntiatione & cessione rei quæ debebat admitti, secundum ius & cõmunem obseruantiam illius loci, & aliorũ locorũ circumuicinorũ: quæ quidem fuit plenissimè comprobata: & ꝙ etiam nõ erant reditus ordinarij, sed extraordinarij per vim, & metum, & oppressionem impositi, quòd nulla prouisio adiudicari debeat domino. Et ita fuit iudicatum per honorabilẽ virum Anto. Garnier, Locumtenentem generalẽ balliuatus Heduen. de cõsilio nobis ac sapientis viri domini Ludouici Debusseul, iuris vtriusque doctoris. A qua quidem sentẽtia fuit per domicellam de Chãgy, relictam domini de Maleurier appellatum. Et nunc pendet processus in curia parlamenti Burgundiæ, nescio quid adiudicabitur. Plura alia fuerunt pro parte dictorum habitantium allegata, quæ nunc omitto.

IVxta hanc nostram cõsuetudinem quæro, quia hîc dicitur quòd mulier relinquendo hęreditagia & locum mariti, non amplius manusmortuæ erit: nunquid † ad minus habebit eius vita durante dohariũ, hoc est medietatem vsusfructus bonorum antiquorum & hęreditagiorum mariti? Cogita, quia mihi videtur quòd non. & reperi postmodum scriptũ in cõsuetudinibus quõdam magistri Reginaldi Lambert, qui erat peritissimus in iure, ꝙ tempore suo ita fuerat iudicatum & decisum, ꝙ solùm mulier habet medietatem mobilium & acquisitorum, non existentium in loco manusmortuæ. nihil ad hoc allegat.

¶ Nota.

ET aduerte, quia nimirum si remaneat franca & libera, quia mulier post mortem mariti non debet affici

BIU Cujas

affici infortunio mariti l.res vxoris.C.de donatio.inter virum & vxorem.c.ex parte.de conſuetudine.c.ex literis.de pignoribus.dicit tamen tex.in l.ingenuę.C. de murilegu. lib. xij. perdit ſplendorem generis quæ nubit minori. & eo. tit.l. edicimus. dicit quòd perdit natiuum decus.Bal.in l.cùm quædam puella.ff.de iuriſdictione omnium iudicum.

§. NONO.

L'Homme de mainmorte peut deſauouer ſon ſeigneur, & ſoy aduouer hõme franc de mondict ſeigneur le Duc, & ſe doit faire ledict deſaueu, par homme de mainmorte en la perſonne de ſon ſeigneur, s'il le peut apprehender, & en quelque lieu que trouuer le pourra, & ſi trouuer ny apprehender ne peut ſondict ſeigneur, à ſa perſonne, il le fera au domicile de ſon ſeigneur, ou à la perſonne du chaſtelain, ou iuge du ſeigneur du lieu dont il eſt mainmortable. & doit auoir ledict hõme auec luy vn ſergent de monſeigneur le Duc, garny de mandement de deſaueu du Bailly, ou du bailliage, au quel eſt aſſis ledict lieu mainmortable, duquel ledict homme eſt extraict. & en faiſant ledict deſaueu, ledict homme doit renoncer à ſon meix, & autres biẽs meubles, & heritages qu'il a ſoubs ledict ſeigneur au lieu de mainmorte, leſquels en ce cas ſont & demeurent au ſeigneur de la mainmorte.

IDem in comitatu Burgundiæ. & hæc cõſuetudo eſt in Francia, vt dicit Spec. in loco ſtatim allegan.

CArdinalis Alex.in proœmio feudorũ dicit, homagiũ ſeu ſeruitus finit multis modis. vno modo ſcilicet renuntiatione ſeu refutatione.& cõcludit, † ꝙ in hominibus qui tenet ad homagiũ, hoc eſt, qui ſunt ſerui aliquo modo ratione rei tãtùm, ꝙ tales poſſunt fieri liberi renuntiando rei, ſeu cedendo rem domino. dixi ſatis in præcedenti §. Or nũc nulli homines in Burgundia ſunt ſerui corpore, ſed tãtùm ratione rei, nõ eſt mirũ ſi dimittẽdo rẽ efficiant liberi.& iõ tales poterunt dici de mãſata, eo ꝙ rõne poſſeſſionũ ſunt tales, pſona tñ eorum eſt libera, ſi dimiſſo manſo alibi ſe trãsferãt. ita dicit Card. in dicto loco in xxiiij. col.& dicit Spec.in tit.de feudis.§. quoniam.verſ.xix. ꝙ de cõſuetudine regni Franciæ talis dimittẽdo mãſum efficitur liber, & liberatur à tali conditione. vide etiam ad hoc Ioan.Fabri in §.fi.inſtit. de dona.

1 *Homagio quomodo quis liberetur.*

2 SEd aduertẽdum, † qa vt dicit Bar.in l.is cum quo. ff.de aqua pluuia arcẽd. & notat Cardinalis in dicto loco hic antè allegato. quãdo quis eſt homo alterius, ita ꝙ tenet ei præſtare cenſum, vel reditũ ratione poſſeſſionis: ex obligatione tñ pſonali traxit originẽ obligatio realis, ꝙ in hoc non liberatur cedendo rem, & renunciando, per l.quicunq;. ſuprà in præced.§.alleg. ¶ Sed pone ꝙ qs ſit effectus homo manuſmortuę, & ſit obligatus ad certum cenſum & ſeruitiũ ratione rei ſeu manſi quod tenet, promiſſione tñ vel cõuẽtione interueniẽte, vt eſt ſupradictũ in hoc titulo, §. *l'hõme franc.* j. an hoc caſu poſſit etiã cũ ſolennitate de qua hîc, ſe facere iterũ liberũ renũtiãdo rei? Videret ex prędictis ꝙ non, eo ꝙ obligatio realis traxit originem, vt videtur, ex perſonali obligatione, ratione obligationis & cõuentionis per quã ſtatim efficitur homo conditionis illius loci vbi mãſum capit. ¶ Sed tu dic quòd etiã poteſt fieri & fit liber ſeruata ſolennitate de qua hîc. quia vbi lex nõ diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus. l. de pretio. ff. de publicia. in rem actio. igitur.

IN TEXTV IBI,

Et ſoy aduouer.

INtellige hoc † ꝙ ſit de minore ad maius, ſed ſi Dux aut Rex haberet homines eorũ manuſmortue, non poſſunt ipſi homines cõſeq; libertatẽ ex deſauohamẽto, ſed ſolùm ex volũtate principis, quia in vim huius aduocatiõis ſeu aduohamẽti ſeruiẽs Ducis aut Regis, remittit hominem de inferiori ad ſuperiorẽ, quod nõ poteſt fieri de maiori ad min⁹. arg. eorum quæ dixi ſ. in tit. *des aduez.* vbi nõ fiet remiſſio de maiori ad minorem. Et ideo homines abbatiæ & monaſterij ſancti Martini Heduen. cùm ſint homines regis, eo ꝙ dicta abbatia eſt de fundatiõe regali, nõ poſſunt ſe aduohare homines ducis, & nũc homines regis. qa eſſet reincidere in idẽ, qđ fieri nõ debet. ¶ Et facit, † qa iſte terminus aduohare tãtũ eſt qđ ad ſe vocare. qđ ppriè dicitur aduocare, id eſt ad ſe vocare. vt dicit tex. & gl. in l. mãcipia. C. de ſeruis fugitiuis. vbi dicit ꝙ talis aduocatio nõ poſſet fieri de vno ad aliũ. Ideo multominus de ſuperiori ad inferiorẽ, & ſic ẽt de vno ad aliũ. † Sed ꝙ de inferiori ad ſuperiorẽ fieri poſſit, facit quod dicit Lucas de Penna in l. vna. col. xvj. C. vt nemo ad patrociniũ ſuſpiciat. lib. xj. qđ baro, vel comes nõ poteſt inhibere ſubditis, ne reclament aut reclamare poſſint ad ſuperiorẽ. Et de hoc iure dicũt præfati abbas & cõuentus ſancti Martini eſſe in poſſeſſione & gaudentia, dixi infrà hoc eodem §. in gl. *leſquels en ce cas.*

1 *A maiori ad minorem non poteſt fieri aduocatio.*

2 *Aduohare quid Aduocare.*

IN TEXTV IBI,

Et ſe doit faire ledict deſaueu.

ADuerte, quia hæc eſt ſolennitas extrinſeca, † quæ non præſumitur l, quęcunque. §. fi. ff. de publicia, volebã aliàs dicere ꝙ veritas erit in contrarium, ſcilicet ꝙ ſolennitas extrinſeca præſumebatur: per tex. cũ gl. in c. ea noſcitur. extrà, de his quæ fiũt à prælato ſine cõſen. capituli. vbi habetur, † ꝙ in geſtis à prælato præſumitur interueniſſe conſenſus capituli facit tex, in l. fi. C. de fideiuſſoribus. quem allegat Bal. in rub. de fi. inſtru. C. in iij. col. vbi dicit, † ꝙ ſolẽnitas quæ eſt de his quæ ſolẽt fieri, præſumit. & ad tex. in d. l. quæcũq;. §. fi. ff. de publiciana. reſpondebã ꝙ ille caſus erat ſpecialis fauore minoris, ſicut in l. cùm oſtẽdimus. §. fi. ff. de fideiuſſo. vbi ſtipulatio præſumit fauore minoris, & hęc dixi in circulis cùm legeret l. ſciẽdũ. per do. laſ. ff. de verb. oblig. inſequendo tamen veſtigia prædeceſſorum meorum dico, quòd talis ſolennitas non præſumitur. facit l. ſi ita ſtipulatus. §. Chriſogonus. ff. de ver. oblig. & ideo per hoc reprobatur gl. in l. actor. ff. rem ratam haberi. quæ tenet, quòd in dubio præſumitur decretum iudicis interceſſiſſe. & illam reprehẽdit Barto.

1 *Solẽnitas extrinſeca non præſumitur.*

2

BIU Cujas

Barto.ex quo ergo dic,quòd si reperiatur hãc refutationem seu renuntiationẽ factam fuisse,& non reperiatur q̃ seruiẽs seu apparitor habeat mãdatũ à balliuo vel à balliuatu,ex quo est solẽnitas extrinseca,non præsumet̃ ex solẽnitas,si expressè de ea nõ appareat. 4 Regula. sicut in simili videmus,† quòd si reperiatur instrumẽtum trãsactionis,& in eo non contineatur quod datũ est vel retentũ ex causa transactionis, non valet,quia est solennitas extrinseca, quæ non præsumitur. C. de transactionibus.Et aduerte ad prædicta, quia ex quo aliqua qualitas vel solennitas extrinseca requiritur in aliquo actu: ad validitatẽ illius nõ sufficit q̃ pars illã in contractu apponat:nec illi standum est, quia videtur esse apposita in modum confessionis,per verba enuntiatiua,quæ non probant qualitatem,sine qua aliàs actus esset inualidus.hanc regulã ponit do.meus Ias.in l.si donatione.in pen.col.C.de colla.debet ergo apponi per notarium aliàs facientem actum.

PEr illam ergo regulam reprobatur etiã glo.in c.ea noscitur,suprà alleg.& illam reprehendit Bal.in l. actor.in vlti.col.ff.rem ratam haberi.illam etiã reprehendit Soci.in cons.suo xxviij.in v.col.in j.vol.quem nota.intellige tamen, nisi notarius faceret mentionẽ de tali consensu in suo instrumento,qui quidẽ potuit interuenire tempore confectionis instrumẽti.per gl. in l.j.C.de fide instru.& iur.hastæ fiscalis.li.x.per quã infert plura do.meus Ias.in d.l.sciendũ.in v.col.ff.de ver.obli.cui addo,si notarius dicat in suo instrumẽto, sanus mente,licet infirmus corpore, q̃ adhuc ei non credit.ita do.meus Ias.in l.sanũ mente.C.de transact. ¶ Itẽ etiã si notarius dicat in actis, Titius nuntius publicus retulit ex speciali commissione se citasse: q̃ per hoc nõ probatur cõmissionẽ præcessisse:ita dicit do. meus in §.quadrupli.in iij.col.insti.de actio.Sed quæro, pone q̃ episcopus in suis literis dicit se instituisse talem in beneficio, ad præsentationem talis patroni, an per hoc probetur præsentatio & stetur in hoc?do. meus Ias.in repeti.l.admonendi.in v.col.ff.de iureiu. allegan.Ludo.Roma.in d.l.sciendum. & dominos de Rota decisi.cccciiij. tu dic. q̃ est in decisio.ccccxxiij. in impressione noua.dicit quòd sic.

SI ergo notarius qui facit instrumentũ de prædicta renuntiatione,aut seruiens qui facit suã relationẽ, dicat in suo instrumẽto,vel in suis expletis,oia supradicta in textu nostræ consuetudinis,standũ est illi:sed si non dixerit,& in instrumento non apposuerit prędictas solennitates,interuenisse non præsumuntur.

INtellige prædicta primò nisi post talẽ renuntiationem sic factã intercesserit diuturnitas tẽporis:quia propter diuturnitatem solẽnitas extrinseca præsumitur præcessisse, per textum quem ad hoc doctores reputant singularẽ in l.si filius.C.de peti.hær.facit tex. in l.qui in aliena.in prin.in ver.sed & si nõ adierit.vbi Ang.& alij.ff.de acqui.hęre.Host.Io.And.& communiter canonistæ in ca.Albericus.de testi.& dicit Alex. in l.sciendum, suprà alleg. q̃ ista est communis.istam etiam dicit esse cõmunem Soc.in cons.suo clxxxvij.in iiij.col.à qua non est in iudicando, & in consulendo recedendũ.do.meus Ias.in d.l.sciendum.in vj.col.vbi illam corroborat, & confirmat nouem notabilibus decisionibus.faciunt quæ dicit Alex.in cõs.cxiij.in ij. & iij.col.in j.vol.faciunt etiam quę dicit idẽ do.meus in l.si certis annis.in iij.col.C.de pac.faciũt etiã quæ dicit idem do.meus Ias.in l.cum aliquis.in fi.ij.col.C. de iure delibe.vbi dicit,† q̃ in antiquis & ex antiquite solennitas extrinseca probatur per verba enuntiatiua. & istud tenet Alexander in consil.xj.incipi.viso themate, in vltim.colum.in j.volum.dom.meus Ias. in l.ex his verbis.in ij.col.ibi,quartò.stringit.C.de testa.militis.

§ Solennitas extrinseca quomodo in antiquis probetur.

VNum dicit singulare verbum Alexã.in d.l.sciendum,& in d.l.qui in aliena.in prin.ff.de acqu.hæredi.& in cons.j.inci.ponderatis his de quibus in themate.in pe.col.in iiij.vol.qui alle.ad hoc Bal.in l.j.C. de rebus alie.non alienan.& in l.ij.C.si ex falsis instrumen.& in l.qui fundum.ff.de vsucapio.† quod etiam 6 tẽpus mille annorũ non facit præsumere solẽnitatem mãdati requisiti.& Soci.in cons.suo cclxiij.istud dicit & tenet in fi.ij.col.do.meus Ias.in d.l.sciendũ.in viij. col.dicit,q̃ illud dictum est contra text. ad literam in d.l.si filius.cogita,quia authoritas Alex.est magna.

ET ista est vna limitatio ad regulam suprà positam, scilicet q̃ solẽnitas extrinseca non præsumitur,scilicet q̃ fallit,nisi elapsum sit longũ tempus,vt dixi,de quo etiam per Soci.in cons.cclxiij.in ij.col. & in cons. cccixx.vbi dicit,† q̃ professio,seu licentia transeundi 7 de vno monasterio ad aliud,præsumitur ex diuturnitate tẽporis.Vidi tamen in curia parlamenti Burgundiæ q̃ non fuit adhibita præsumptio pro religioso,et per lx.annos fuisset professus,imò succubuit,quia nõ probauit se professum fuisse.credo q̃ hoc fuit,† quia 8 Professio in professione requiritur scriptura.xx.q.j.cap.vidua. xxvij.q.j.c.oẽs.Spe.in tit.de regula.licet Abb.teneat contrarium in c.nuper nobis.de testi.& in his in quibus requiritur scriptura,non probatur solennitatem interuenisse ex diuturnitate tẽporis,nisi probetur per scripturam.Ita tenet Feli.in c.j.in prin.de litis cõtest. & apostilla.ibi ad Panorm.qui allegat Paul.de Castr. in cons.lj.in suis consiliis primò impressis. requirit scripturã.

PLures alias limitationes ad prædictam regulã ponit do.meus Ias.in d.l.sciendum.in v.vj.vij.& viij. col.vbi ponit vndecim limitationes.Quantum autem ad quintam limitationem positam per eum, in qua dicit,q̃ etiam nunquam præsumitur solẽnitas extrinseca:Dic † q̃ aliquando præsumitur ratione probitatis 9 personæ egregiæ actũ exercentis,secundum Pan.in c. nisi essent viri prouidi.in j.not.per illum text.de præben.Facit tex.in l.si à bonæ fidei possessore. per illum tex.ff.de rei vendi.Faciunt quæ dicit Felin.vltra alleg. per do.meum Ias.in c.j.in prin.de litis contest.& quæ dicta sunt amplè per eundem dominũ meum in auth. iubemus.in ij.& iij.col.C.de iud. vbi dicit multa quæ sunt introducta propter legalitatem personæ.Prædicta omnia ponit Feli.in c.super his.in fi.de accusatio. per do.meum Ias.in repe.l.admonendi.in lxvij.col.ff. de iureiur. per And.Sicu.in ca.insinuante.in j.col.de offic. deleg.contra quem tamen videntur facere quæ dicit idem do.meus in l.qui iurisdictioni præest.in pe. & vlt.col.ff.de iurisdi.om.iudi.

QVantum ad sextam limitationẽ domini mei, inquantum dicit q̃ præsumitur pro iudice faciente actum iudicialem, vel interponente decretum, quia pro eo præsumitur solẽnitas extrinseca,vt est tex.in l. ab ea parte.ff.de probatio.cũ aliis alleg.per eum. Addeeum in rub.C.qui admitti.in ij.& iij.col.vbi multa allegat.¶ Quid autẽ si iudex dicat,ego ex causa necessariæ absentiæ delego talem causam quæ est meri imperij,an ei credatur de absentia necessaria?vide eundẽ do.meum in l.si donatione.in vlt.col.C.de collatio.& quia dicitur in iudice faciente actum iudicialem,quid dicendum in eo qui facit actum extraiudicialem?vide Panor.in ca.conquerente.in fi.de offi.deleg.Prædicta succinctè posui, quia non multum ad propositum,ideo nec alia tangere intendo.

Q

IN TEXTV IBI,

A l'homme de mainmorte.

1 An desauhamentum fieri possit per procur.

QVæro, nunquid † hoc facere possit per procuratorē habētem speciale mandatū ad hoc? videtur ꝙ nō, cùm verba statuti sint propriè intelligenda, nec ab illis est recedendum. l. iij. §. hæc verba. ff. de nego. gest. cùm sit stricti iuris. l. j. §. si is qui nauē. versi. in re dubia. ff. de exer. Bar. in l. quicquid adstringendæ. ff. de verb. obl. ¶ Contrariū tamē videtur per gl. in c. vt circa. in fi. in ver. p propriū. de elec. in vj. † vbi si quis teneatur iurare per propriū iuramentū, admittitur pro curator habens speciale mandatū. Et ex conclusione Gemi. Pet. de Anch. & Phili. Franci, super d. gl. pōt dici, ꝙ ex quo in hoc tex. nō dicitur in ꝓpria persona, ꝙ hæc facere pōt per ꝓcuratorē habētē speciale mādatū. Sed tex. in c. fi. de offi. deleg. in vj. & gl. in clem. j. in verb. publicè. de vita & honesta. clem. Et Io. And. in c. sicut dignū. in gl. quæ incipit, nota quod suprà. de homicidio. videtur tenere & facere ꝙ etiā nō admittitur procurator specialis, cùm vbi quis tenetur ad aliquid

2 neatur iurare per propriū iuramentū, admittitur pro curator habens speciale mandatū. Et ex conclusione Gemi. Pet. de Anch. & Phili. Franci, super d. gl. pōt dici, ꝙ ex quo in hoc tex. nō dicitur in ꝓpria persona, ꝙ hæc facere pōt per ꝓcuratorē habētē speciale mādatū. Sed tex. in c. fi. de offi. deleg. in vj. & gl. in clem. j. in verb. publicè. de vita & honesta. clem. Et Io. And. in c. sicut dignū. in gl. quæ incipit, nota quod suprà. de homicidio. videtur tenere & facere ꝙ etiā nō admittitur procurator specialis, cùm vbi quis tenetur ad aliquid

3 personaliter, vel † vbi verba statuti dicunt ꝙ aliquis faciat aliquid in persona, nunquam verificātur, si fiat per alium, etiam cum speciali mandato. & pluries dixi quòd non sufficit procuratorium speciale. Cogita.

ADDITIO. Et ideo ēt videtur ꝙ cùm tutor habeat liberū & plenum mandatū, vt dicit Bar. in l. neq;. in fi. C. de procuratoribus. ꝙ habet vim specialis mandati, vt notatur in l. iusiurādū quod ex cōuentione. §. ꝓcurator. ff. de iureiur. ꝙ talē renuntiationem cū desauhamento facere possit pro pupillo, maximè si sit vtilis pupillo. argumēto eorum quæ dicūt doctores, maximè Ang. in l. mutū. ff. de acqui. hæred. licet videatur ꝙ tex. in l. fundus. ff. de rebus eorū, qui sub tutel. vel cura sunt, faciat in contrariū, per ea quę ex illo textu dicit Bar. in l. cùm hi. §. cùm aūt. ff. de transac. dixi suprà in tit. *des droicts & appartenances à gens mariez*. §. j. in gl. *contracts entre les uifz*. versi. limita quintò. vbi dictū est ꝙ contractus facti ad vtilitatē minoris non requirunt

4 aliquam solennitatem. ¶ Aduerte, † quia imò sufficit cùm text. hîc non dicat quòd homo manusmortuæ debeat facere desauhamentum in propria persona, sed tantùm dicit, quòd debeat facere in personam domini si reperiri possit. Et ideo ex quo non dicitur ꝙ debeat facere in propria persona procurator specialis sufficiet, per doctrinam Gemi. hîc antè allegati. & ideo non est amplius cogitandum, quia quicquid dixerim, sufficit procuratorium speciale.

IN TEXTV IBI,

En quelque lieu que apprehender le pourra.

5 Quæ diligētia sufficiat ad ipsum dominum inueniendum.

HOdie, die decima mēsis Augu. anno do. 1521. curé. fui à quodā interrogatus, † in quo loco sufficit facere diligentiā de ipsum dñm inueniendo? Licet videretur dicēdū ꝙ debeat perquiri per omnia loca totius patriæ, vbi cōsuetudo nostra habet locū in locis maximè in quib⁹ verisimiliter cōuersatur, per ea quæ dixi in ti. *des fiedz*. §. j. in gl. *s'il est au pais*. tamen conclusiuè dixi & tenui, ꝙ sufficiat ꝙ cum perquirat in toto balliuatu, & in locis ipsius balliuat⁹, vbi verisimiliter cōuersatur, quia cōsuetudo nīa hoc denotat, cū dicat ꝙ talis homo debet habere mādatū balliuat⁹, in quo res & loc⁹ manusmortabilis situat⁹, & in quo ipse nat⁹ est & originē sumpsit, cū vno nūtio seu seruiēte dicti balliuatus. Or sic est ꝙ de vno balliuatu ad aliū nō fit prorogatio iurisdictiōis: Nec seruiēs vnius balliuatus potest exequi mandatum sui balliuatus in alio balliuatu. Ergo cùm non haberet talis seruiens alibi iurisdictionem, bene prospexit consuetudo nostra, quando ita ordinauit & constituit, quòd tale desauhamētum fieret per ipsum hominem supradictæ conditionis vnà cum seruiente illius balliuatus, vbi locus manusmortuæ est situatus. Ex quo sequitur, quòd nō est vltrà inquirēdum, † cùm extra suum territorium ius 2 dicenti non paretur. l. fi. ff. de iurisd. om. iud. cum vulg. Et sic satis potest cognosci, quòd non erat magna difficultas, quia illa verba generalia, scilicet, *en quelque lieu*, debent restringi secundum subiectam materiam, & ne absurdum sequatur, & per verba postea sequentia, & secundum naturam illorum.

IN TEXTV IBI,

Lesquels en ce cas sont, &c.

DIc tamen † quòd si debeatur aliquid domino, pri- 1 Prius quā fiat adoucatio reddā ratiō admini. strationis.
mò debet solui. l. imperator. ff. de libe. eau. vbi dicit tex. quòd † quis non potest consequi libertatem, nisi prius rationes administrationis quam (cùm esset in seruitute) gessisset, reddiderit. facit. l. fi. in princi. C. quib. ad liber. procla. nō licet. Et aduerte quoniam vt 2 dicit Io. Fab. in §. fi. in fi. inst. de donatio. sicut est aperta via domino manusmortuæ per mortem, ita per renuntiationem omnium, † quia, vt dicit, spoliatio omnium bonorum est similis morti. & dicit ibi Ioā. Fab. † quòd homines talliabiles ad voluntatem sunt serui, sed nō quo ad personam, quia possunt liberè recedere à loco, bonis tñ dimissis, ex quo videtur esse quoddam genus seruitutis, cùm non possint recedere. l. iij. C. de domesticis. lib. xij. Quæ quidem perdit l. j. C. de inge. manu. & quòd bona quę habet sub priori domino perdat, facit tex. in l. certa. C. de iure fisci. li. x. & in l. j. C. de inge. manumiss.

ABbas & cōuent⁹ S. Marti. Heduē. dicūt & asserūt, ꝙ hoēs corū manusmortuæ sunt ita adscripti, ꝙ non possunt se desauohare secundū hāc cōsuetudinē, qa vt dicūt, dicta abbatia est de fundatione regali, & ideo cū essent homines Regis seu Ducis, nō possunt illū desauohare, & si ita fieret, diminueretur fundatio principis. nō vidi casū euenire in facto, nec dubiū in facto, sed si eueniret, nō credo ꝙ ꝓ eis iudicaret cōtra hāc cōsuetudinē, quæ est approbata p tres status huⁱ⁹ patriæ, in qbus cōnumerantur viri ecclesiastici. ¶ Hoc anno do. 1521 euenit casus in facto ꝓ dictis abbate & cōuētu S. Marti. cōtra Frāciſ. Robelin ciuē Heduē. natū & oriundū ex loco de Thil supra arrotū, qui quidē locus est de manumortua prædictorū dominorū religiosorū S. Marti. cōtra quē tanquā Balliuus & iudex dicti S. Marti. scripsi ad impugnandū quoddā desauohamentū, per cū factū prædicto anno. Et mihi ex parte prædictorū venerabiliū religiosorū, fuerūt ostensa & exhibita arresta, in tali casū per eos obtenta. Et mouebar vltra prius per eos allegata, quòd sunt in tali iure per priuilegium à christianissimis regibus Francię, & ducibus Burgundiæ eis concessum, ꝙ homines eorum non possunt se desauohare. Et ad hanc consuetudinem respondebam, ꝙ in fine harū, videlicet in conclusione dicitur expresè & declaratur, ꝙ dux Burgūdiæ Philip. has consuetudines approbando, non intēdebat derogare, aut præiudicare, his ꝙ habebāt priuilegiū in cōtrariū, vt ibi videri pōt. Et etiā quia tūc dux Burgundiæ nō habebat potestatem derogādi iuribus Regis, & his qui habebāt ius à rege, de quo vsi fuerūt per tempus immemoriale. † & quia inferior nō derogat iuribus superioris, & habēntibus priuilegiū à superiore. igitur, &c. Casus est in facto supradicto. dicam amplius pro sustentatione iurium prædictorū dominorum

Casus.

BIU Cujas

norum religiosorum visis dictis sententiis.

Si istud esset verũ, & quòd obseruaretur, videretur etiam dicendũ, quòd nec etiam abbas & conuentus possent manumittere seu affrãchisare seruos suos sine licentia principis. Et de hoc est quædam ordinatio regalis, quæ multum consonat opinioni Io. Fab. in
6 §. sed si gregis. inst. de rerum diui. quæ dicit, † quòd prælati & doctores ecclesiarũ nõ possunt manumittere, seu affranchisare seruos suos, & maximè quo ad nos sine licentia principis, secundum quandam ordinationem seu instructionem regalem, de qua infrà, in consilio sequenti, & hîc apposito dicam: cùm in casu emergenti consuluerim pro dicta decisione Io. Fab. & pro prædicta ordinatione seu instructione regali, & tamen fuit iudicatum in contrarium.

SEQVITVR CONSILIVM IN QVO CONSVLVI.

6 Casus positio.

Reuerendus † quondam dñs Ioãnes Rolin, protonotarius sanctæ sedis apostolicæ, cõmendatarius & administrator perpetuus, monasterij S. Marti. Heduen. qui postmodum fuit episcopus Heduen. anno do. 1483. manumisit discretum virum do. Henricum Poichin presbyterum, cui quidem manumissioni consensit capitulum, seu conuentus S. Martini, cuius quidẽ manumissionis & præstationis consensus, sequitur tenor: videlicet,

NOus Iean Rolin protonotaire du sainct siege apostolique, commendataire & administrateur perpetuel, du monastere de sainct Martin d'Autun.

¶ A tous ceux qui ces presentes lettres uerront & orrõt salut. Scauoir faisons qu'auiourd'huy date de cestes, est uenu à nostre personne meßire Henry Poichin prestre, fils de Guiot Poichin, iadis natifz de Verriere sous Roßillõ, disant & affermant estre nostre homme à cause de nostredict monastere, serf de serue cõdition, taillable, de poursuitte, & de mainmorte, selon la condition & nature des autres serfs et de serue condition de nostre terre de Moruãt. Au moyen de laquelle seruitude il perd son aduancement tant en benefices qu'autrement, nous priant & requerant à ioinctes mains, que le uoulußions affranchir ou exempter de ladicte seruitude. Laquelle requeste ainsi ouye, Nous ledict abbé considerant außi & entendant la saincte escriture, qui dict que du commencement du monde, toutes personnes naissoyent franches, & que par le droict du ciel toutes estoyent cõmunes, & que seruitude a esté introduicte par droict des gens. Cõsiderant außi que nostre Seigneur Iesus Christ sauueur de toute humaine creature, uoulut descendre & prendre chair humaine au uẽtre de la benoiste uierge Marie, & souffrir mort & passiõ pour deliurer & racheter toutes humaines creatures des seruitudes, & liens de l'ennemy d'enfer, esquels tout le monde estoit encheut pour la desobeissance & peché d'Adãle premier hõme, & nous restablir tous à liberté & franchise. Et pour ce nous pour la consideration des choses dessusdictes, en pitié & aumosne, & affin que ledict meßire Henry Poichin puisse estre auancé & mieux pouruu en saincte eglise, et pour plusieurs autres causes, et raisons à ce nous mouuans de bon gré, pure, franche, & liberale uolonté, pour nous et nos successeurs Abbez aduenir audit monastere, iceluy meßire Henry Poichin, auons affranchy & manumis, & par ses presentes affrãchissons, & manumettons de tout bien & charge de seruitude, coruees, tailles, mainsmortes, questz, actions, exactiõs, & autres seruitudes quelconques, en quoy ledict meßire Henry est, & pourroit estre tenu à nous & à nosdicts successeurs aduenir en quelque maniere que ce soit. Et par ces presentes le deliurons, exemptons, & manumettons de toute subiection de mainmorte, à nous & à nosdicts successeurs competãs & appartenans, ou qui pourroyent competer & appartenir, tant sur luy que sur ses biens au tẽps auenir, sans retenir sur lesdicts biẽs, aucune actiõ, succession, escheute ou mainmorte, à cause de luy et autres droits de seigneurie quelcõques. Et auec ce auõs uoulu & consentu, uoulõs & consentõs par cesdictes presentes, que ledit meßire Henry desmaintenant pour desormais iouysse & use de toutes libertez & franchises. Et qu'il puisse disposer, uendre, donner, & aliener de ses biens, acquis & à acquerir hors de nostredicte terre, tout ainsi & par la maniere que personnes franches peuuent & doyuẽt faire, & qu'usent les citoyens de Rome, de Paris, & d'Autun. Et tout ainsi & par la forme & maniere, que s'il fust franchement né, & touſiours demeuré en liberté & franchise. ¶ Et pour ce promettons nous ledict Abbé, en bonne foy par nostre serment pour nous & nosdicts successeurs, & sous l'expresse obligation des biens temporels de nostredict monastere presens & aduenir quelconques, ce present affranchissement & manumißiõ, & toutes autres choses cy dessus escrites, & narrees & diuisees, en icelle maniere auoir et tenir perpetuellement fermes & stables, uallables, & aggreables sans corrom pre: et contre icelles, aucunes d'icelles, ou la teneur de ces presentes lettres non iamais uenir, faire de ce ne consentir uenir par nous, ne par autres en iugemẽt, ne dehors en quelque maniere que ce soit, en renoncant quant à ce à toutes actions, exceptions, deceptions, barats fraudes, cautelles, cauillatiõs, & autres allegations, qui tant de droict que de coustume cõtre ces presentes pourroyent estre dictes, proposees, ou alleguees: ou autrement obijcees, & mesmement au droict disant generale renontiation non ualoir, si la speciale ne precede, en tesmoing desquelles choses nous auons faict mettre & seeller ces presentes de nostre seel Abbatial en telle maniere accoustumee mettre cy mis le 17. iour du mois d'Auril apres Pasques, l'an 1423. Presens uenerable & discrette personne maistre Iean de la Rochette doyen d'Aualõ, et chanoine d'Autun, meßire Iean Bridaut curé de sainct Forgeu, & Clement Chanot prestre & Iean Richard chastelain de Roßillon, & autres tesmoings à ce appellez & requis, & seelle à cire uerde à double queuë.

Deinde sequitur tenor præstationis consensus per capitulum.

NOus Loys de Montiournault, grand prieur de l'Abbaye de sainct Martin d'Autun, tout le conuent dudict lieu pource assemble au son de la cloche, comme il est de coustume de faire en tel cas, Scauoir faisons à tous ceux qui ces presentes lettres uerront & orront, que nous de nos certaines sciences pures, franches & liberalles uolontez, ueuës les lettres d'affranchissement de meßire Henry Poichin prestre fils de feu Guiot Poichin iadis natif de la Verriere, sous Roußillon nostre homme à cause de ladicte abbaye, ausquelles ces nos presentes sont attachees, icelles lettres d'affranchissement, manumißion, et tout le contenu en icelles auons louees, ratifiees, consentues, & affermees, & approuuees, et par ces presentes louons, ratifions, consentons, affermons, et approuuõs de poinct en poinct, selon la forme & teneur, & y donnons nostre consentement. Et entant que mestier est, & nous touche ledict meßire Henry affranchissons, & manumettons selon la forme & teneur desdictes lettres d'affranchissement, & promettons par nous & par nos successeurs en bonne foy par nos sermens, & sous le meu de nostre religion, et sous l'obligation des biens tẽporels dudict conuent ledict affranchissement, ratification, & consentement, & de toutes les choses contenues esdictes lettres, auoir & tenir perpetuellement fermes, stables, & aggreables sans corrompre & non iamais uenir à l'encontre faire, dire, ne consentir uenir par nous, ne par autres en iugement ne dehors taisiblement n'en apert, ne par quelque autre uoye ou maniere que ce soit: en renoncant quant à ce à toutes actions, exceptions, deceptions, baratz, fraudes, cautelles, cauillatiõs, et allegations tant de fuict com-

BIU Cujas

me de droict & de coustume, qui contre ces presentes pourroyent estre dictes, ou alleguees ou autrement obiicees: & mesmement au droict disant generale renuntiation nō ualoir si la speciale ne precede. En tesmoing de ce nous auons faict seeller ces presentes de nostre seel conuentuel, cy mis le 17. iour d'Auril apres Pasques. L'an mil cccc.iiij.uingts & iij. Presens uenerable et religieuse personne frere Pierre Cothinon, prieur de S.Roch, meßire Clement Chaulmier prestre, et Barthelemy Bordeau de la commaille, tesmoings à ce requis les an & iour que dessus. est signé & seellé à cire uerde à double queuë.

OR nunc decessit ab humanis dictus quōdam do. Io.Rolin sunt x. anni. Nunc verò anno domini 1511.decessit ab humanis dictus Poichin taliter manumissus, Reuerendiss. in Christo patre domino Tristando de Salezar archiepiscopo Senonen. existente abbate S. Marti. Heduen. qui quidem manutenere se fecit in omnibus bonis dicti quodam Poichin, cui quidem se opposuerunt consanguinei dicti Poichin.

QVæritur nunc, an dicta manumissio sit valida, ita quòd reuocari non possit per reuerendissimum do.Tristandum de Salezar nunc abbatem commendatarium.S.Martini Heduen.an verò nulla, ita quòd contra consanguineos dicti quondam do.Hérici Poichin presbyteri manumissi, per quondam reuerendum do. Io. Rolin tunc abbatem commendatarium S.Martini Heduen. possit ipse dominus Tristandus tanquam dominus manusmortuæ, non obstante dicta manumissione obtinere in possessorio.

CHRISTI INVOCATO SVFFRAGIO.

ANtequam ad articulum principalem con descendam, Videndum est primò an dictus quondam Ioannes Rolin abbas cōmendatarius, fuerit talis qui habuerit potestatem alienandi, & sic an dictus Rolin fuerit verus abbas & verus prælatus? & videtur primò quòd non prout dicit gl.in c.nemo deinceps.in verbo, commēdare.de elect.vbi dicit gl. † commendatarius non est prælatus, sed procurator.& ideo dicit Federi.de Senis in tract.permutationū.q.xl. † ℘ finita commenda nō dicitur vacare ecclesia per mortē cōmendatarij, quia cōmenda non facit cōmendatariū prælatū, ideo dicitur vacare per mortē prælati, qui fuit abbas illius abbatiæ, & sic durat antiqua vacatio, † quia quādiu non est prouisum ecclesiæ de prælato, ecclesia dicitur vacare, vt per gl.in cle.j.vt lite pendente. ex quo infert, ℘ si beneficiū cōmendatū tēpore cōmendationis vacabat in curia, ℘ cessante cōmenda beneficiu vacabit in curia.arg.dictæ cle.† & penes talē cōmendatarium non est neque proprietas, neque quasi possessio iuris monasterij, sed solumodo detentio, † quia commendatarius non est nisi depositarius, vt l.cōmendare.ff. de verb.sig.l.Lucius.ff.depositi.c. j. depo.xxij. q. ij. c. ne quis arbitretur. sed certū est penes depositariū nō esse neq; proprietatē, neque possessionē, sed solummodo detētionē.gl.in c.si cōstiterit.de accusa. ex qua ratione dicit glo.in d.c.nemo deinceps. & in c.qui plures.xxj.q.† talē nō dici verū prælatū ecclesiæ, sed procuratorē cū legitima administratione. c. cū nobis. de electi. c.is cui. de elec. lib. vj. & ideo tenetur reddere rationē suæ administrationis .arg.x.q.iij.c.j. voluit Archid.in d.c.is cui.† & facit, quia commendatarius ad nutū cōmendantis remoueri potest, licet cōcessio beneficiorū conferens ius in re sit perpetua. c. sanctorū. lxx.distin.c.j.de capellis monacho. lib. vj. gl. in c.pastoralis.vij.q.j.& quòd cōmendatarius non sit verus prælatus tenet Dominicus in d.c. j. cùm ergo non sit verus prælatus, videretur ℘ non potuit dictus do. Io. Rolin manumittere dictū presbyterum cùm manumissio sit alienatio.l.fi.C.de rebus ecclesiæ nō alienā.

1 Cōmendatarius nō dicitur prælatus

2

3 Vacare quando dicatur ecclesia.

4

5 Commendat. dicitur solum depositarius.

6

7 Commēda. remoueri potest.

SEd credo ℘ hæc parum aut nihil obstare possint huic manumissioni, cùm omnia iura superius alleguntur in cōmendatario tēporali, quæ non vendicant sibi locū in dicto dño Ioanne Rolin, qui erat cōmendatarius perpetuus.& qualis fuerit eius potestas poterit demonstrari, & apertius ex bullis apostolicis. Primò enim sunt hæc verba in bullis apposita, vacationis incommodo deplorare noscuntur. ex quibus verbis apparet, ℘ papa prouidet vacationi ipsius monasterij, ergo nō dicitur amplius vacare, & si monasteriū eo tempore non dicebatur vacās, postmodum dicitur, vt gubernatorū vtilium fulciantur præsidio. & iterū, nos de gubernatore vtili & idoneo eidem monasterio.ex quibus verbis apparet ℘ dictus do.Io.Rolin erat gubernator dicti monasterij. & postea dicitur & de reditibus illius monasterij, fructibus, reditibus & prouentibus, iuribus & obuentionibus vniuersis, liberè disponere & ordinare, prout veri ipsius monasterij abbates disponere potuerunt, curam & administrationē dicti monasterij sibi in spiritualibus & temporalibus plenariè cōmittendo, ac faciendā sibi à conuentu obedientiam & reuerentiā debitās & deuotas, & seruitia & iura ab eis debita exhiberi. modò si ponerētur prædicta verba, ℘ de residuo fructuu & redituu possit disponere vt veri abbates, sequitur ℘ oia iura loquētia de veris abbatibus habent locū in dicto domino Ioāne Rolin cōmendatario, quia censendus erat verus abbas, & omnia iura loquētia de veris abbatibus habere debēt locū in tali cōmendatario, quē papa fecit verū abbatē. facit qđ voluit Bart. in l. si is q pro emptore. ff. de vsu ca. & in l. si maritus sit in magistratu. §. legis Iuliæ. ff. de adulte. faciunt & infinita alia quæ in simili adducit Andr. Sicul. in consi. suo ij. in ij. vol. videtur tamen quodammodo tenere Dominicus de S.Gemi. in consilio suo xvij. ℘ istud debeat intelligi quo ad dispositionem fructuum tantùm.

SEd quia in his non consistit vis & effectus huius consultationis, sed solùm, an dicta manumissio fuerit valida, an verò nulla. Et primò est tex. qui videtur facere ℘ non est valida, in c.nulli. de rebus eccle. non alienā. vbi dicit tex. ℘ nulli alienare licet rem immobilem ecclesiæ, siue agrū, siue rusticum mancipiū. vbi dicit tex. de seruis, ponderando illū tex. prout ponderat ibi Panor. † ℘ seruus rusticus inter immobilia cōputatur. ¶ Et ideo Hēricus Bohic in d.c.nulli. in prin. decidendo an liceat res ecclesiæ alienare, dicit aut de immobilibus aut de mobilib. loquēdum est. si de immolib. tūc aut quæris de seruis ecclesiæ, † & tūc quæris, an prælatus possit alienare seruos manumittēdo, & tunc aut sunt benemeriti, & tunc potest, licet nihil contulissent: vt in c.si quos de seruis. xij.q.ij. † Et sunt benemeriti quando aliquod insigne seruitium fecerunt ecclesiæ, vt dicit ibi gl. & intellige vt dicitur de consensu superioris. xj.q.ij.c.placuit. de natis ex libero ventre. c. vnico. & notant Bernar. Inno. & Hostien. in c. consensus. de reb. eccle. non alie. & hoc scilicet in non exemptis, sed in exemptis de consensu & authoritate summi pontificis, vt dicam infrà.

8 Res eccl. non alienanda.

9 Seruitia ecclesiæ quando possint manumitti.

10

AVt verò tales serui non sunt benemeriti, & tunc dat duplū æstimationis serui, aut aliquid de proprio, & pōt. aliàs non, vt hîc antè dictū est, eo maximè quādo manumittitur nō vt promoueatur vt hîc, cùm

iam

BIU Cujas

iam esset promotus, imò fortius est tex. in terminis de manumissione serui ecclesiæ, quæ nō potest fieri nisi per illū qui etiā ex ꝓprio cōtulerit aliquid, vt est tex. in c. episcopi. de rebus ecclesiæ nō alien. vbi dicit tex. episcopi qui nihil ex proprio ecclesiæ Christi cōferūt liberos ex famulis ecclesiæ ad condēnationē suā facere nō præsumant. Impiū est enim vt qui res suas ecclesiæ nō attulerit, damnū inferat. imò dicit tex. in fi. tales igitur liberos successor episcopus absque aliqua oppositione ad ius ecclesię reuocabit. Et est idem tex. in c. & si illi. xij. q. ij. imò dicit Io. Fab. in §. sed si gregis. instit. de rerum diui. ꝙ rectores seu prælati ecclesiarum, non possunt affranchisare seruos ecclesiarū.

POnderandum est ergo, ꝙ ad validitatē actus manumissionis serui ecclesiæ requiritur qualitas. ex quo sequitur, ꝙ dato actu sine qualitate nō valet act⁹, cùm vt dicit Bar. in l. Fulcinius. §. cum hoc. ff. quib. ex causis in possess. ea quando lex requirit actum cum limitatione seu qualitate, actus de per se nō valet sine qualitate, seu limitatione. quē ad hoc allegat do. Ias. in l. nō solùm. §. sciendum. in j. col. ff. de noui ope. nuntia. Panor. in c. ij. in ij. col. & ibi Feli. xij. col. de rescriptis. sed sic est ꝙ non constat quòd talis fuerit benemeritus, aut ꝙ prælatus dederit aliquid de proprio ecclesiæ, aut duplum æstimationis illius serui: ergo cùm talia sint facti, quæ non præsumuntur nisi probentur. l. in bello. §. factæ. ff. de captiuis & postli. dicā infrà, non est dicendum quòd de prædictis constet.

ET sic cùm ex his cōstat, ꝙ manumissio serui simpliciter nō est ꝑmissa, ex quo in casu nostro sum⁹ in casu non ꝑmisso de iure, maximè etiā cùm nō fuerit cū debitis solennitatibus à sacris canonibus requisitis celebrata, quod requiritur, vt traditur xij. quæ. ij. in summa. & c. sine exceptione. & per totū. & c. j. de rebus ecclesię nō alienā. li. vj. & c. nulli. de rebus ecclesiæ non alienand. est nulla. & facit, quia ad validitatē alienationis rei ecclesiasticæ exigitur veritas causę, & solēnitas formæ. xij. quæst. ij. c. sicut ecclesia. §. his omnibus. vnde existētia alterius nō sufficeret, vt traditur in dictis iuribus. notat Archi. x. q. ij. c. hoc ius. & doc. in d. c. j. de reb⁹ eccle. nō alienā. & clari⁹ infrà dicetur.

SEd in prædicta manumissione neutrū prædictorū interuenit: nō necessitas aut vtilitas monasterij, nō solēnitas: ergo prædicta alienatio seu manumissio nō valuit. † Probatur, nam præsuppositio alienationis verbo cōprehenditur mancipiorum manumissio. l. fi. C. de rebus alienis nō alienā. facit tex. in materia in c. nulli. de rebus ecclesiæ nō alienan. Sed ad validitatē alienationis rei ecclesiasticæ, in primis requirit aut exigē tia, quę duplex est, necessaria s. aut vtilis, vnde nec necessaria nec vtilis fuit in hoc casu, ergo nō debebat valere. notatur in c. nulli. de rebus ecclesię nō alienā. & in c. cū apostolica. de his quæ fiūt à prælat. & in c. tua. eo. tit. & in c. j. & ij. de rebus ecclesiæ non alienā. xij. q. ij. c. sine exceptione. & in clemē. j. de rebus ecclesię nō alienā. † vbi est expressum, ꝙ requirit ꝙ subsit vtilitas vel necessitas monasterij, ad hoc vt possit fieri manumissio. & est tex. in terminis, ꝙ ex manumissione serui ecclesiæ, infertur damnū ecclesiæ. in d. c. episcopi. de rebus ecclesię nō alienā. ibi, impiū est em̄ vt qui res suas ecclesię nō attulerit, dānū inferat. reddēdo rationē quare ꝙhibetur prælatis ne præsumāt manumittere seruū ecclesiæ, nisi de proprio aliqd erogaret ecclesiæ. Vñ posito ꝙ oēs debitæ solēnitates à sacris canonibus requisitæ, in dicta manumissione interuenissent, ex quo tamē nō probatur ꝙ subesset vtilitas vel necessitas, talis alienatio non videtur valuisse, vt not. glo. in c. quę in ecclesiarū. de cōst. gl. in c. j. de in integ. resti. & in c. j. ne sede vacante. & tenēt doc. in c. nulli. de rebus eccle. non alienā. & in c. cū apostolica. de his quæ fiūt à prælato sine cōsensu capituli. Io. An. in d. c. quę in ecclesiarū. & dicit Barba. in cōs. suo xl. in j. & ij. col. in j. vol. ꝙ ista est cōmunis à qua in iudicādo non est recedendum, s. ꝙ requiratur ꝙ sit vtilitas ecclesiæ, & ꝙ sit euidēs. ¶ Quòd autē nō interuenit necessitas aut vtilitas ecclesiæ manumittendo dictū seruū, non apparet, & facta nō præsumuntur nisi probentur. l. in bello. §. factæ. ff. de capti. de consecratione dist. ij. c. solennitatē. l. asseueratio. C. de nō numerata pecunia. c. cùm in iure peritus. de offi. deleg. cū similibus. igitur.

CVm ergo non interuenerit necessitas aut vtilitas, vt patet ex supradictis, nō sumus in casu permisso, etiā si solennitates fuerint obseruatæ: ꝙ si non, vt statim dicā, dicta alienatio est nulla, cùm talia ita sint necessaria vt dictis iurib⁹, & xij. q. ij. c. liberti. §. pro remuneratione. & c. quicūq; suffragio. & notatur ꝑ Io. And. in additio. ad Spec. in tit. de rebus ecclesiæ nō alienā. super reb. & in l. iubem⁹. & ibi Bar. C. de sacrosan. eccle. ꝙ dicta manumissio aliter facta, est nullius valoris & momenti. secundū doct. in d. c. nulli. & in c. cùm apostolic. vbi Io. de Imo. hoc tenet, & etiam gl. in d. c. j. in pe. gl. de in integ. resti. & ibi Io. de Imo. & Panor. & etiā tenet gl. ij. in c. pe. de rebus eccle. non alienā. vbi Panor. Archi. Io. And. in c. ij. de rebus eccle. nō alienā. in vj. vbi est bonus tex. qui videtur velle, quòd copulatiuè requiratur ꝙ alienatio sit facta in casu ꝑmisso, & cum debita forma iuris: ergo si alterū prædictorum deficiat, ipso iure non tenet: † cùm ad veritatē copulatiuæ requiratur concursus vtriusq; copulati. l. si hæredi plures. ff. de hære. instit. cum vulg. Ad idem facit gl. in d. c. quæ in ecclesiarum. de constitutio. & in d. c. j. ne sede vacāte. & Host. in c. ad nostram. de rebus eccl. nō alienā. & in sua summa. & ad gl. in summa xij. q. j. & in c. sine exceptione. cum opinione Damasceni dicendū est ꝙ illa gl. cū illa opinione debet intelligi prout intelligunt doctores, † ꝙ quando ecclesia est lęsa, ex contractu facto in casu permisso, & solennitatibus, ꝙ tūc ecclesia debet restitui. sed hīc fuit facta alienatio in casu nō permisso, ergo contractus est nullus, ex quo non requiritur restitutio. Ita in terminis tenet Soc. in cons. suo xxix. inc. viso quodam instrumēto. in iij. col. dicens dictas opiniones ita debere concordari, tenendo communem & indubitatam conclusionem, quòd contractus rei ecclesiasticæ, in casu non permisso, & sic vno ex prædictis deficiente, sit nullus.

MVltò ergo fortius in hoc casu debet dici dicta manumissio nulla & nullius valoris, cùm sit in casu nō permisso, nec sit necessitas aut vtilitas, verū etiam solennitates à iure requisitæ nullo modo obseruatæ fuerunt. quod cùm ita sit, vt dicam infrà, non est dubium quòd prælatus debet obtinere in possessorio, quādo scilicet tales alienationes fiunt in casu nō permisso, & solennitatibus non obseruatis: imò in terminis de seruo ecclesię manumisso non data aliqua re de proprio matrimonio manumittētis, prælatus successor reuocabit quo ad proprietatem & possessionem, vt in terminis tenet Archi. in c. at si illi. xij. quæstio. ij. Bald. in l. iubemus. ij. in fi. prin. C. de sacrosanct. eccle. Socin. in cons. xxix. suprà allegato in ij. col. ¶ Et facit, † quia in rebus ecclesiæ ex actu nullo, hoc est ex contractu inutili non transfertur possessio. vt tenent Bar. Ias. præceptor meus, & alij. in l. j. §. si vir vxori. ff. de acqui. poss. Et quòd ita sit, quòd solennitates non fuerint obseruatæ, clarè constat, cùm, vt dicit Hostiē.

11 *Alienatio comprehendit serui manumiss.*

12 *Vtilitas ecclesiæ.*

13 *Copulatiuæ veritas.*

14 *Ecclesia læsa restituenda.*

15

BIU Cujas

16 Requisita in alienatione rerum eccle.

in summa de rebus ecclesiæ non alienandis. † plures solennitates in alienatione rei ecclesiasticæ requiruntur, quæ si omissæ fuerunt, contractus super ea factus est nullus, vt statim dicam.

17 Causæ cognitio.

PRimò, enim requiritur, † ꝙ interueniat causæ cognitio, an scilicet expediat ecclesiæ seu monasterio talem manumissionem fieri, argumento notatorũ per Innocentiũ in c.fi.vt ecclesiastica beneficia.& per Archidiaconũ xvij.q.iiij.in c.in venditionib.qđ ꝓbatur maximè in casu.nã non omni casu est ꝓmissa manumissio serui ecclesię.vt c.episcopi.de reb.eccle.non alienã.c.at si illi.xij.q.ij.Host.in summa de reb⁹ eccl. nõ alienã.§.ij. cũ ergo in quibusdã casibus sit ꝓmissa dicta manumissio, causę cognitio exigit, vt cognoscat, an sit ille casus in qua est permissa dicta manumissio. sed prædicta causæ cognitio nõ interuenit, igitur, &c.

18 Interuẽtio tractatus.

ET ꝙ nõ interuenit, satis constat, † qa dicta manumissio fuit facta nullo præcedente tractatu, ꝙ quidem precedere debebat, ad hoc vt dicta manumissio valeret, & possit dici esse facta, solennitatibus obseruatis, prout dicit Io.And.in c.j.de his quæ fiũt à prælat. de quo remittit ad not.in c.j.de rebus ecclesiæ non alienan.lib.vj.Et quod plus aduertendum est quòd ex quo tales monachi illius abbatię S.Martini Heduensis sunt monachi nigri, & ordinis sancti Benedicti, requiritur tractatus, non solùm vnius diei, sed duorum dierum, prout expresè voluit Io. Andr.in additio.ad Speculatorẽ in titu.de loca.§.ij.versi.& scias.allegando constitutiones Benedicti.& sequitur Ioan.de Imo. in.d.c.jde his quæ fiunt à præla.sine consensu capituli.

19 † & quòd interueni re debeat tractatus in alienatione rei ecclesiasticæ, tenet Alexan.de Imol.in cons.suo xliij.inci.viso instrumẽto.in j.col.in iiij.vol.Alex.no. in d.cap.cùm apostolica.& in c.tua.de his quæ fiunt à prælat.& xij.q.ij.c.sine exceptione.& c.ij.de rebus ec-

20 cle.nõ alienan.in sexto, cum ibi notatis. † ꝙ quidẽ tractatus præcedere debet cum magna deliberatione & maturitate.d.c.sine exceptione.& Bal.in cõsi.suo ccc-

21 lxxviij.in iij.parte.† qui quidem nunquam præsumitur interuenisse.c.j. de rebus ecclesiæ non alienan.in sexto.& ibi not.Soci.in cons.xxix.in vj.col.

22 Consensus capituli aut conuẽtus.

ITem etiam † non interuenit consensus monachorũ debitè, nec eo modo quo præstari deberet, ꝙ quidẽ requiritur, vt est tex.apertus in clemen.j. de rebus eccle.non alienan.ibi, dum dicit, cõuentus sui. maximè cùm conuentus sit regularium.notat Panor.in c.nisi cùm pridẽ.de præben. maximè quia dicit sui.Et probatur optimè in ç.j.de his quæ fiunt à prælat.sine cõsen.cap.vbi etiam hoc tenent Inno.& Panor.in c.edoceri.de rescrip.facit tex.& quod ibi not.Io.de Imo.in c.j.de rebus eccle.nõ alienã.& hoc idẽ expresè voluit Spe.in tit.de locato.§.ij.in versi.& scias.vbi in forma alienationis ponit tractatũ & cõsensum cõuentus. &

23 ibi Io.And.in ãddi.† Quẽ quidẽ cõsensum præstando debẽt oẽs monachi adesse, & esse præsentes: nec sufficit quòd dicãt totũ capitulũ cõsentit; sed requirit, & est necesse exprimere omnia nomina monachorũ, in huiusmodi consensu, vt tenet in terminis Archi.xij.q. ij.c.sine exceptione.in fi.quod non fuit factum in cõsensu præstito per cõuentũ, seu monachos cõuentus, vt suprà videri potest, igitur nulla est præstatio cõsen-

24 sus.† Paria eñ sunt aliquid nõ fieri, vel non fuisse factũ legitimè.l.quoties.& ibi doctor. ff.qui satisd. cog. facit qđ dicit Bal.in c. Nicolao. de appel. ꝙ paria sint nõ cõparere, vel nõ cõparere legitime.facit ad prædicta l. nulla.ff.de autho.tut.l.quanuis.§. si conuenerit. vbi Bar.no.ff.ad Velleia.& in l.nõ putauit.§.nõ quæ-

uis.ff.de bon.poss.cõtratab.& facit tex.& ibi Bal.in l. si aut nullum. C. de legi.hære. vbi dicit † ꝙ nihil & inualidum æquiparantur. faciunt dicta per do.meum Ias.in l.j.in prin.in ix.col.ff.de noui ope. nunt. & in l. ij.in iiij.col.C.de succes.edicto.igitur.

25 Nihil & inualidum æquiparantur.

ITem etiam † non interuenit authoritas superioris quæ requiritur.c.abbatibus.xij.q.ij.& xvij.q.iiij.In no.in c.ij.de transact.notat in cle.ij. de rescrip. Archi. xij.q.ij.alienationes.notat in c.nulli.de reb⁹ eccle. nõ alie.puta in hoc monasterio exẽpto authoritate summi põtificis, vt in terminis tenet Alex. in cõs. suo xliij. in iiij.vol.qđ incipit, viso instrumẽto & Bal.in cõs.suo cccl xxviij.in iij.par.Quinimò ex quo prędictus quõdam dñs Ioannes abbas cõmendatarius, in sua installatione iurauit de nõ alienãdo incõsulto summo põtifice: ꝓut soliti sunt iurare omnes tales prouisi à summo pontifice, & hoc sicut omnes commendatarij, ꝓpter clausulam in bullis cõmendatariorum appositã, s.alienatione quorumcunque immobilium, & mobilium pretiosorum eidem interdicta. & sic præstant iuramentum administrare secũdum tenorẽ bullæ apostolicæ, ex quo non potuit alienare, hoc est manumittere dictũ seruũ sine licentia summi põtificis, sedm Io. And. quem sequitur Ioan.de Imo.& Ant. de But.in c. pastoralis.de his quæ fiũt à præla.Io.An.& Henri.Bohic in c.tua.de eccle.ædifican.probatur in c.aduersus. de immunit.eccle.faciunt no.per gl.in cle. j. de rebus eccle.nõ alienã.ita tenet Soci.in consi.suo xxix.suprà alleg.& Bal.in d.cõs.cccl xxviij. ¶Et credo, † ꝙ de hoc in terminis, maximè ꝙ de alienatione fiẽda per abbatem exemptũ, requiratur authoritas summi põtificis, est tex.qui nõ potest cauillari.in c.ij. de reb⁹ eccle. nõ alienã.in sexto, vbi tex.ponit solennitates quæ de iure requiruntur in alienatione rei ecclesiasticæ, quę qdem authoritas nec tractatus, nec cõsensus capituli, debitè non interuenerunt in huiusmodi manumissione, quæ est alienatio rei, quæ inter immobiles cõputatur, nec instrumentũ faciens mẽtionẽ de his, ꝓbat illas interuenisse.Barb.cõsi.xl.in v.col.in j.vol. igitur.

26 Authoritas superioris requiritur.

27

QVare cùm prædictæ solẽnitates nõ interuenerũt, imò penitus defecerunt, sequit ꝙ contractus fuit ipso iure nullus, tam ex regula generali quæ vult, † ꝙ deficiẽte forma deficiat actus.c. quia propter.de ele. j.q.j.detrahe.ca.maiores.de baptis.l.cùm hi.§.prætor. & l.de his.ff.de transac.no.in ca.cùm dilecta.de reser. q̃ etiã quia in terminis ita annullãt iura alienationes aliter factas.c.j.& ij.de rebus eccle.non alienan.in vj. c.j.de his quæ fiunt à præla.imò etiam quando dicta alienatio, & sic manumissio dicti præbyteri esset facta in casu permisso, & ex causa vrgentissima & necessaria, scilicet quia aut talis Poichin fuisset bene merit⁹, aut dictus quondam Rolin dedisset duplum æstimationis, quod requirebatur, ex quo non fuit, vt ordinaretur, cùm iam esset ordinatus, vt dicit Henri.Bohic. in d.ca.nulli.quod cùm non probetur, vt dixi, tamen quia dictæ solennitates sunt omissæ, contractus est nullus. clem.j.de rebus eccle. non alienan.vbi duo copulatiuè requiruntur, vt suprà dixi.& not.in c.nulli. Feli.in c.causam quæ.in v.col.de iudiciis.

28 Regula

VIdeo † contra hîc antè scripta Goffre. & Inno. conãtes hanc manumissionẽ sustinere, & dicentes, amice, prædicta quæ dixisti sunt vera, & habent locum de mera iuris dispositione, & nulla existente cõsuetudine, quia tunc stante tali cõsuetudine, qđ nõ obseruantur solennitates, valebit alienatio sine dictis solennitatibus, cùm consuetudo alicuius loci particularis, inferioris ab ecclesiis cathedralibus tales solen-

29 An statutum aliquis ecclesiæ illius civitatis valeat.

nitates

nitates loci tollere possit: & standū est consuetudini loci quantum ad dictas solennitates. ita dicit & tenet ipse bonus pater Goffre. in c. nulli. de rebus eccle. non alienan. & dicit idem Inno. quòd standum est consuetudini quæ seruatur in illa ecclesia cui⁹ res alienatur, dūmodo non sit præterita, & non sit grauosa ecclesię, aliàs nō teneret. vt c. j. de cōsue. c. cum causa. de re iud. isti duo patres voluerūt me turbare in hac manumissione, sed faciliter ad oculum demonstrabitur quòd dicta eorum parum proderunt dicto presbytero nulliter manumisso, quòd dicta illorum non faciant valere dictam manumissionem, nec illi robur & effectum dare potuerunt.

PRimò, quia non cōstat ꝙ in dicto loco S. Martini sit consuetudo, ꝙ tales solennitates in alienatione rei ecclesiasticę, & maximè in manumissione serui ecclesiæ non obseruantur. Quæ quidem cùm sint facti, & in facto consistant. c. j. de consti. in vj. probanda est: † cùm facta non præsumātur, nisi probentur. l. in bello. §. factę. ff. de capti. & postlimi. reuer. Dixi suprà, nec alicui † attestanti in loco esse consuetudinē creditur, etiam si esset doctor, imò etiam si gl. vt dicit Bal. in l. si quis. §. j. ff. de pig. in lectura antiqua, & in l. consentaneum. C. quomodo & quādo iudex. in vj. col. in v. oppositi. imo non resultat ex tali assertione præsumptio quæ sit potens ad transferendū onus probandi in aduersarium. ita tenet Alex. in l. post dotem. in xxiij. col. ff. sol. mat. Plures doctores tenent hanc contra Bar. in l. de quibus. in xl. col. ff. de legibus. quā dicit esse verā do. meus Ias. in d. l. de quib⁹. & quod plus est, non credo quòd sit cōsuetudo, maximè quòd non requiratur authoritas superioris, cùm plures viderim manumissiones, etiam factas per dictum Rolin, in quibus interuenerunt & authoritas superioris, scilicet summi Pontificis, & etiam Christianissimi regis.

30 Facta non præsumuntur.

31

ITem ad hoc vt talis consuetudo possit esse valida, requiritur quòd sit obtenta in contradictorio iudicio. l. cùm de consuetudine. ff. de legi. vbi est tex. ad literam. & glo. in c. cum causa de re iud. Bal. in l. de quibus. post gl. ibi. ff. de leg. & gl. in ver. consuetudinem. in c. frustra. viij. distin. quod tamen nullo modo fuit factum, igitur, &c.

ITem & quod plus est, adhuc talis cōsuetudo in hac patria ducatus Burgundiæ, non potest allegari, vbi sunt bona, & persona quæ prætēdit se fuisse manumissam, cùm vt constat in consuetudinibus huius patrię, in fin. vbi tres status patriæ ad consuetudines nostras in scriptis redigendas cōuocati, voluerūt & consenserunt quòd oēs alię cōsuetudines quæ non reperirētur in libro nr̄arum cōsuetudinū essent abolitæ, & nullas haberēt vires, imò in his quæ emergerēt ad iuris cōis dispositionē recurrēdū esset, sublatis dictis cōsuetudinib⁹ & remotis. Quę qdē cōsuetudines, cū sint mixtæ, & tā per viros ecclesiasticos approbatæ, q̄ per laicos, ligant etiā clericos, & ecclesiasticas personas. Fel. in c. cum causa. de re iud. & in ca. ecclesia sanctæ Mariæ. in xxix. col. de consti. post Io. de Imo. in c. peruenit. de fideiuss. Alex. in cons. xcj. in vlt. col. in j. vol. Fran. de Are. in c. ꝙ clericis. in vlt. col. de foro competenti.

ITem & quod plus est, quando prædicta omnia cessarent, adhuc non nocet obstaculum factum de opinione prædictorum, cùm cōmunis conclusio & opinio sit omniū scribentiū, quòd † cōsuetudo alicuius ecclesiæ in alienationibus rerū ecclesiasticatū, nō possit tollere solennitates introductas de iure canonico, & sic solennitates introductas per c. sine exceptione. xij. q. ij. & per c. j. & ij. de rebus eccle. non alienan. ita est tex. cum glo. in c. cùm causa. de re iudi. & in c. ij. de consuetu. not. in c. quæ in ecclesiarū. de cōstitutio. Panor. & Imo. in c. nulli. extrà, de rebus ecclesiæ non alienan. Host. in d. c. nulli. & in summa. per c. primum, de rebus eccle. non alienan. Ioan. And. in d. c. nulli. vbi omnes concludunt quòd solennitatem introductam de iure canonico non potest tollere cōsuetudo: secus autē de solennitate introducta per auth. hoc ius porrectum. C. de sacrosanct. eccl. ¶ Et quòd non possit tollere solennitatem introductam de iure canonico, est, quia aliàs esset grauosa ecclesiæ & contra vtilitatem ipsius, ex quo prædictā opinionem Goffre. reprobat etiam Archi. in c. in venditionibus. xvij. q. iiij. & in ca. nemini. super ver. monasterio. xvj. q. vij. dum se remittit ad nota. in d. c. in venditionibus. ¶ Dominus verò meus do. Ias. in l. de quibus. in xlj. col. ff. de legi. quærit nunquid consuetudo alicuius ecclesiæ possit inducere, quòd in alienationibus rei ecclesiasticæ immobilibus non requiratur authoritas superioris, & licet per quædam videatur allegare quòd sic, scilicet gl. in l. diu turna. ff. de legi. & in rub. C. quæ sit longa cōsuetudo. in gl. ibi, tamen concludendo tenet quòd non, prout tenent Bar. & Sali. in auth. hoc ius porrectū. in fi. C. de sacrosan. eccle. sed dicit quòd Paul. de Castr. in d. l. de quibus. concordando distinguit, vt ibi per eū. concludendo tamen & communē insequendo, dicit & tenet † ꝙ solēnitates introductas in alienationib⁹ reru ecclesię, per d. auth. hoc ius porrectū. potest consuetudo tollere & diminuere, patet vt dicit, quia ecclesia omnes non admisit, sed solēnitates introductas per c. sine exceptione. xij. q. ij. non pōt consuetudo clericorū tollere. ita vt dicit, cōmuniter concludūt doc. post Inno. in d. c. nulli. de rebus eccle. nō alienā. firmat Imo. in c. j. in vij. col. de his quę fiūt à prælat. Panor. in c. cum in officiis. de testa. Fede. de Senis in cons. suo cxxxvij. prędictam etiam opinionem contra Goffre. tenet Henri. Bohic in d. c. nulli. in iij. col. & in c. cęterū de donatio. quæ quidem opi. cùm sit communis, sequenda est, nec est ab illa discendendum, & illā sequi debemus, quia præsumitur vera, in iudicando non est discedendu, cū testimonio plurimorū doctorū comprobetur. l. j. versi. sanè. & ibi Bal. ff. de officio quæsto. & Anto. de But. in ca. nouimus. de verb. sign. & dicit Alex. in cons. suo xcv. inci. visis processibus circa lites. in ij. vol. † quòd à cōmuni opinione in iudicādo non est recedendum, imò præsumitur per imperitiam iudicare qui inhæret singulari opinioni, relicta communi sententia, secundum Bal. in l. j. per illum text. ff. de senatoribus.

32 Solennitates introductæ iure canone. nō possunt tolli consuet.

33 Introductæ ꝙ aut. hoc ius possunt tolli.

34 A communi opinione non discedendū

SEd hoc verum † quo ad diminuendū solennitates de iure canonico introductas, quo verò ad augmētandū, consuetudo potest addere solēnitatibus introductis de iure canonico. ita dicit Sali. in d. auth. hoc ius porrectū. in prin. & in fi. C. de sacrosanct. eccles̄iis. Io. de Imo. post Io. And. in c. nulli. de rebus eccle. non alienā. ex quo cū in dicto loco sit consuetudo ꝙ in talibus manumissionib⁹ necessaria sit authoritas Christianissimi regis, tāquā patroni dicti monasterij. cū nō fuerit obseruata, ꝙ adhuc magis debet dici dicta manumissio nulla. iustū enim & æquū est, vt illi⁹ authoritas intersit, ne ius suū patronat⁹ diminuatur: qđ fieret si rot fierent manumissiones, imò qđ plus est, videtur ꝓpter hoc esse homo regis, ita ꝙ ei succedere debeat, cùm sit instructio pro iure regio reperta in camera cō putorum, quæ est huiusmodi. *Si aucun homme de condition serue d'aucuns seigneurs, religieux ou autres se font racheter de leurs dicts seigneurs, & nō pas du Roy, ces hommes ou femmes sont & demeurent enuers le Roy de telle cō-*

35 Consuetudo addere potest solennitatibus à iure introductis: non autem detrahere.

BIU Cujas

dition qu'ils eſtoyent enuers leurs ſeigneurs, iuſques à ce que ils ſoyent racheptez du Roy noſtre ſeigneur. Et ideo per hoc videbatur quòd manumiſſio talis erat nulla, tamen non redibat ius in abbatẽ, & cõuentũ S. Martini. ſed acquiſitũ fuerat Regi. Et iõ in hoc inſurrexit procurator regius in balliuatu Diuionẽſi, q̃ ſe oppoſuit prætendẽdo dictam ſucceſſionẽ competere Regi: ſed ex parte abbatis opponebantur plura. Primò fuit oppoſitũ ꝙ oẽs terrę S. Marti. erãt amortizatæ. † Et ideo per hoc nullum ius amplius competebat Regi, cùm per talem amortizationẽ fiant res quæ erant feudales, aut aliàs aliquo iugo ſeruitutis ſubiectæ, allodiales. & pro certo quidã practici Gallię in hoc grauauerũt eccleſias regni, inquantũ adinuenerunt hoc, † ꝙ eccleſię non poſſunt habere res immobiles in regno ſine amortizatione, vt dicit Petrus Iacobi. de Aureliaco in ſuis libellis, in tit. de cauſis ex q̃b. vaſſall⁹ quãtũ eſt de iure amittere debeat feudũ. in vj. fol. in xxvj. col. ibi, quidã verò ſpretis iuribus. ſed q̃quid ſit hoc iure vti mur, ꝙ eccleſia aliq̃d q̃ ſit feudale acquirere nõ poſſit ſine amortizatione. Et hæc erat reſpõſio Abbatis, tã ad id q̃ dictũ eſt, q̃ ẽt, q̃a dicebat ꝓcurator regius, ꝙ ex quo prælatus & abbas S. Martini tenẽt plura bona feudalia, imò quaſi oĩa, ꝙ ratione dictorũ feudorũ ſunt ſubiecta Regi: † cũ ẽt eccleſia tenẽs aliquid in feudum à principe eidẽ ſubiicitur, vt tenẽt textus in c. ſolitæ. §. verum. ibi, quod autem ſequitur. de maiorit. & obedient & in c. verum. de foro competenti.

56 *Amortizatio efficit res feudales allodiales.*

37

38

ADuerte etiam, quia de iure epiſcopi poſſunt habere ſeruos, & illos manumittere. vt in l. j. C. de his qui in eccleſiis manumittuntur. cùm ibi imperator ſcribat epiſcopo Protogenen. quòd ſeruos ſuos manumittere poſſet. & dicit tex. in l. qui religioſa. C. eod. ibi, clericis autem amplius concedimus. quòd clerici poſſunt dare libertatem ſuis ſeruis.

IMò etiam omnia bona tẽporalia clericorũ & eccleſiarum in regno Franciæ, ſunt ſubiecta & ſubiiciuntur regi, vt tenet Bald. in c. cùm veniſſent, de eo qui mitti. in poſſeſ. cauſa rei ſeruandę. Et ideo rex ſuper illis poteſt facere leges & ordinationes quibus ligantur dicta bona, vt tenet Bald. in dicto loco.

CVm ergo ex ſupradictis ſtat firma & indubitata cõcluſio, quòd dicta manumiſſio ſit nulla, tam ex defectu cauſæ, & quia non in caſu permiſſo, quàm ex defectu formæ, & ſic quia ſolennitates non fuerunt obſeruatæ, ſequitur neceſſariò dicendum, quòd prætendentes ius virtute dictę manumiſſionis nullũ conſequi poſſunt, cùm ex actu nullo nullus ſequi poſſit effectus. l. non dubium. vbi do. meus Iaſ. C. de legi. idem Iaſ. in l. ij. §. quod ſi in patris. in vj. col. ff. ſol. mat. & in l. cauſas. in fi. ij. col. C. de tranſactio.

ITẽ & maximè q̃ plus eſt, non reperietur ꝙ dictus Poichin, ſuas ſcripturas manumiſſionis huic domino abbati præſenti, inſinuauerit infra annum à tempore ſuę promotionis, quod facere debebat, prout eſt tex. ad literam in c. longinquitate. xij. q. ij. vbi dicit, ꝙ ſi non inſinuauit, quòd eius chartulæ manumiſſionis ſunt inanes & vacuæ: & quòd perpetuò ſunt redditi ſerui. quæ omnia important ipſo iure, elapſo ſcilicet anno. Or nunc eſt, quòd eſt annus elapſus, imò ſunt pluſquam ſeptem aut octo, igitur reddit⁹ fuit ſeruus perpetuò & in illa origine in qua erat.

EX quo parentes dicti Poichini manumiſſi, nõ poſſunt virtute dictę manumiſſionis obtinere in poſſeſſorio contra dictum dominum Abbatem ſucceſſorem, aut ſaltem contra procuratorem regium, quod non decido ad quem ſcilicet iſtorum ius competat.

ET iſta dixi, & conſului in caſu emergenti, ſed non potui tm̃ clamare, quin dictus Poichini obtinuerit contra dictũ ꝓcuratorẽ regiũ, & prædictũ dñm̃ reuerendiſſimũ abbatẽ S. Martini, maximè in poſſeſſorio. quia ex quo conſtabat de manumiſſione & conſenſu monachorũ, dicta manumiſſio operata fuit effectum in poſſeſſorio, nec habuerũt iudices reſpectum ad prædicta, neſcio quid eſſet in petitorio. Vidi etiã ꝙ curia parlamenti Burgundiæ in cauſa Arthauldi Bouthier, qui emerat pratum quoddam à priore Anziaci, nullis ſeruatis ſolennitatibus, adiudicauit gaudentiã dicto Bouthier de dicto prato, contra procuratorem regium, eo quòd appunctuauit, quòd pẽdente ꝓceſſu cõtra eũ gauderet de prædicto prato, & ſic nõ habuit reſpectum ad ſuperius dicta. Et hoc eſt, quia curia Frãciæ reſpicit in poſſeſſorio ſolum gaudentiam facti. vt dicit Io. Fab. §. retinendæ. inſti. de interdi. col. penul. & dixi ſuprà, in tit. *des ſucceßions.* §. j. in glo. *ſaiſit.*

§. DECIMO.

L'Homme de mainmorte peut vendre & aliener ſon heritage aſſis en lieu de mainmorte aux gens de la ſeigneurie & condition dont il eſt. Et ne les peut vendre à homme de franche condition, ne d'autre ſeigneurie, ſi ce n'eſt du conſentement du ſeigneur de la mainmorte, & n'entend-on point preiudicier à ceux qui ont les lieux particuliers par cours ou vſage du contraire.

ISte §. poſſet diuidi in duas partes principales, ſecundum quòd ponit duas regulas principales, vel in quatuor, ſecundũ quòd ponit duas regulas, & duas exceptiones. ponit ergo vt videmus duas regulas: vnam permiſſiuam, aliam prohibitiuam: ad prohibitiuam ponit duas exceptiones.

REgula permiſſiua † eſt, quòd homo manuſmortuæ, poteſt vendere, & alienare hęreditagium ſeu manſum ſuum ſitum in loco manuſmortuæ, hominibus illius conditionis cuius eſt hæreditagiũ ſeu manſum, & durat prima pars in qua ponitur regula affirmatiua vſque ad verſiculum, *& ne les peut.* 1 *Prima regu. tex.*

REgula prohibitiua † eſt quòd non poteſt vendere homini franco, vel homini alterius loci, quàm illius loci mẽſurati. facit pro vtraq; regu. tex. in l. quoties. C. de agric. & mancip. dñi. li. xj. & ibi Io. de Platea ibi, alij autem. vbi habetur † quòd ſi quis ex colonis principis vult vendere agrum ſuum, requirendi ſunt alij qui ſunt de ſimili origine ſeu iure, nec admitterentur alij ad emendum, quia potius inter colonos debet fieri venditio fundi colonarij, quàm inter extraneos. & facit tex. in l. j. C. non licere habita. metrocomię. li. xj. vbi dicitur, † quòd metrocomi, id eſt illi qui ſunt poſiti in quadam villa menſurata, prohibentur tranſferre eorum poſſeſſiones quocunq; alienationis titulo in alios, quàm in homines illius loci menſurati. & in hoc homines manuſmortuæ aſſimilantur hominib⁹ metrocomis. † q̃ ꝓpriè ſunt q̃ de vno loco mittuntur ad alium locũ menſuratum, aſſignando eis locum ſeu villam, à qua non audeant recedere, prout faciebant Romani quando ſubiugabant aliquã terram eis

2 *Secũda.*

4

5 *Metrocomi.*

inimi

inimicam, potiores & meliores homines illi⁹ loci seu terræ ablatis sibi bonis suis, transmittebāt ad aliū locū, quē sibi assignabāt, scđm ꝙ notat in l.certa forma. C.de iure fisci. lib.x. & in l.vnica.in prin. de Latina liber.rolleda.& in l.fi.C. de exacto.tributo.li.x. & tales ꝙ ibi mittebātur, poterāt vēdere terrā eis assignatam, hominib⁹ illi⁹ terræ & loci,& nō extraneis, & prędictā trāsmissionē practicauit,& ad effectū deduxit christianissimus rex Francorū Ludouicus xj.cùm accepisset ciuitatē Atrebatē.ibi misit Parisiē.assignādo eis terrā,& in loco Atrebati accepit homines potētes & meliores,quos trāsmisit in Galliā & Frāciā,eis in plurib⁹ villis & ciuitatibus assignando possessiones tales:quoniā nō poterāt vēdere prędictas possessiones hominibus alterius cōditionis, aut alterius loci.sed credo ꝙ prędictę trāsmissiones nō fuerūt vtiles, ꝓpterea bene dicit Io.de Plat.in dicta rubrica,nō licere habitato.ꝙ talis trāsmissio sublata fuit,quia generabat scādalū,& ciuile bellum. Vidi adhuc in Italia in ciuitate Mediol. vbi fui assessor capitanei iustitię Mediolani,†ꝙ nemo potest emere hæreditagia aut domū in dicta ciuitate, nisi sit originarius ciuis illius loci,seu illius ciuitatis. ex quo cùm semel dixissem, me velle habere quandā possessionē in dicto loco per donum principis, mihi fuit dictū ꝓ aliquos ex maiorib⁹ ciuitatis,ꝙ opus erat impetrare priuilegiū ciuitatis ad illas possessiones tenendas vltra annū,quia tū nō multum curabam,non inquisiui vlterius.& de hoc statuto Mediolan.loquitur And.Sicul.in consi.suo xiiij. in vij.col.in ij.vol.

6 Mediolanen. consuetudo.

QVantū ad secundā regulā quæ est ibi, *Et ne peut*, pone ꝙ vendiderit aut alienauerit, an alienatio sit nulla?dic ꝙ nō,imò alienatio poterit reuocari dño petēte.faciūt quæ dicit Bar.& pòst eum do.Claudi⁹ de aquis in l.si quis ita.§.ea lege.in vj.col. ff.de ver. obli. vbi dicit,† ꝙ ꝓhibitio alienatiōis per statutū vel legē impedit dñij trāslationē.plura ibi.p Alex.& do.Claudiū de aquis.& dicit tex.i l.j.C.nō.lice.habita.ꝙ sicut de facto processit,de facto rescindet. ¶Tu dic ꝙ tenet alienatio donec sit persona reuocare volēs, s.domin⁹, vt tenet Bal. in consi. suo clxxiiij. in v.parte. in ij. col. Sed aduertendū,quia ex quo statutū non priuat eos amissione rei,tenetur reuocare volēs restituere ꝓtiū, & potest res retineri,donec restituat prętiū.ita in terminis Bal.in l.fi.§.fi.ibi,& hoc facit ad statutū. C.cōmunia de leg. per l.si non sortē.§.si centū.ff.de cōdic. indeb. ¶Vide Aluaro.in c.j.§.notandū.in ij.de his qui feud.dare possunt. ꝙ qui petit rescindi contractū, tenetur restituere pretiū, nisi cōtractus iam fuerit de se reuocatus ex lapsu tēporis.quod nota.In hoc,an prohibitio alienationis impediat dominij trāslationem, considerandi sunt tres casus,quos infrà dicam.

7 Prohibitio alienationis quā do impediat dominij translationem.

SEd quæro,†an valeat tale statutū, ꝙ tales res non possint alienari nisi in subditos. Bar.in l.filiusfa.§. diui.in iij.colū.ff.de leg.j.monet hanc quæstionem,& facit duo membra.Primum videlicet,nūquid hoc statutum valeat respectu non subditorum laicorum?Secundum videlicet, an valeat respectu ecclesiarum, & an comprehendat clericos & ecclesias.

8 An valeat nostra cōsuetudo.

AD primū cōcludit & tenet ꝙ sic,ꝓ text.in l. vnica. C.nō licere habitat.metroc.li.xj.s.alle.& p l. dudum.C.de contrahen.empt.& dicit ꝙ ita disputando tenuit Ordra. Ita etiam tenet Bar.in l.fi. C. de sacrosc. eccl.& in l.filiusfamiliās.§.diui.ff. de leg.j. Istam partem secutus est Bal.in l.ea lege.C.de cōdi.ob causam. & in l.ij.de iurisdom.iud.& in c.clerici.de iudi.& in l.si in emptione.§.omnium.ff.de contrah.empt.& in d.l. dudum. C. de cōtrah.empt. Istam partē sequitur Pet. de Anch.in commento.c.canonū statuta. vers. quæro vlterius statutū Perusij.de constit.Barba.in cons.xiiij. in xiij.colū.in j.volu. Fortificatur hæc opinio plurib⁹ rationibus per eundem Barba.in repet.rubr.de rebus eccle.non aliē. Fabianus de mōte S. Sabini, in tract. de emptio.& vend.in iij.q.principali.vers.xxj.quæro. ponit amplè Ioā. de monte ferrato in repe.§.diui.in l. filiusfam.in xxvj.col.ff.de leg.j.Ioan. And.in addit.ad Spec.in tit.de rerum permut.super rub. dicit hoc esse verum, tamē si apponatur pœna amissionis rei, ꝙ nō valet,nisi esset statutū supremi principis:quia per statutum inferioris, nō potest tolli dominium à priuato etiam ex causa. Vide quæ dicit do.Claudius de aquis d.l.filiusfamiliās.§.diui.in v.col.

STat ergo conclusio ex prædictis,ꝙ valet istud statutū,seu hæc consuetudo,ꝙ homo manusmortuæ non possit alienare hæreditagia manusmortuæ, nisi in homines illius conditionis illius loci vbi sunt sita hæredit agia.vt hîc antè dictum est.

AMplia ꝙ ex quo alienatio est prohibita, ꝙ etiam homo manusmortuæ super talibus hæreditagiis contra hominē francū,hoc est inhabilē ad tenendum talia hæreditagia,nō poterit iuramentū iudiciale deferre sine consensu domini.Probatur in l. iusiurandū quod ex cōuentione.§.tutor.quā ad hoc videtur sumare Bar. ff. de iureiur. Et idē Bart. in l. eum qui.§. si libertus.ff.de iureiur.imò talis homo manusmortuæ contra francū non posset rem in iudicio deducere,ità ꝙ sententia præiudicaret domino in fauorē cuius sit hæc consuetudo.per tex.in l.ait prætor.in princ.quod notat Bar.ff.de iure delibe.Spec.in ti.de actore.ver.itē ꝙ est tutor.& in ver.qd de clericis. Et si fiat talis alienatio,impedit dominij translationē,eo ꝙ est prohibitio facta à lege.l.quędā.ff.de acqui.re.do. dicit tamen Ioā.de Imo.in l.si ita quis.§.ea lege. in iij.col.ibi,circa iij.ff.de verb.oblig.ꝙ sunt in hoc considerādi tres casus,qa aut prohibetur alienatio simpliciter,aut in certas personas,aut in certum genus personarum.primo casu scilicet quādo prohibetur alienatio,tunc nō impeditur dominij trāslatio titulo vniuersali.Et ideo nō prohibetur hæredis institutio.l.j.C. de fundo dota.

AVt verò fit prohibitio in certas personas, vel in certum genus personarum,& licet Io.de Imo.faciat duo membra,dico idē esse, prout ipse etiam fatetur pòst,& tunc dic ꝙ aut per cōtractum fit prohibitio,& tunc non impedit dominij translationem, per tex.in d.§.ea lege.fallit tamen in duobus casibus.primus quando alienatio esset irreuocabilis.vnde impeditur manumissio, & dedicatio in factū. l. ea quidem. cum ibi not.C. si mancipium ita fuerit alienatum.

9 An maritus posſit manumittere seruū dotalem.

ADuerte † ad hoc, quia cùm semel mihi euenisset casus, nunquid maritus possit manumittere seu affrāchisare seruum dotalem,dixi ꝙ sic per decisionē Io.Fab.in l.si dotis.& ibi tex.C.de iure dotiū. sed mihi videtur ꝙ posset sustineri contrarium.& ita tenui per hîc antè dicta,maximè per tex.in l.fin.C.de rebus alien.non alien. vbi habetur ꝙ appellatione alienationis continetur manumissio: sed maritus nō potest alienare res dotales. institut.quibus alienare licet. in princ.& talis seruus cōputatur inter immobilia.Ioā. de Platea in l.fi.in vlti.col.C.de agric. & censi. lib. xj. dicam latiùs infrà.

FAllit secundò,quando stipulator retinuit aliquod ius in eo.l.ij.C.de iure empyt.& est casus singularis in l.ij.si creditor.§.fi.ff.de distractio.pigno. vt dicit ibi litera nullam esse venditionem,& ita tenet Fabianus de monte S.Sabini in quarta quęstione principali

BIU Cujas

in xxiiij.col.illius quęstionis.ista est vera, quicquid dicat gl.in l.ea lege.C.de condi.ob causam.& dicit Ioā. de Imo.in d.§.ea lege.in ij.not.ꝙ prædicta verba,nullā esse vēditionē,vidit in libris Pādectarū.Alias quinque limitationes ponit ad hanc cōclusionem Ioānes de mōte ferrato in d.repet.§.diui.in xxxj.& xxxiij.col. vbi amplissimè tractat hanc materiam. non aliter hīc insisto.sed si materia tibi euenerit, recurras ad eum.

AVt verò fit alienatio nis prohibitio per legē & testatorē,& tūc dic ꝙ impeditur dn̄ij translatio tituloꝝ vniuersali,adeo ꝙ nec per hæredis institutionē, nec per successionē ab intestato poterūt deuenire res prohibitæ alienari ad tales personas,vel ad tale genus personarū,quia fieret cōtra prohibitionē.l. codicillis §.matre.ff.de lega.ij.vnde p hoc est notoriū, † ꝙ etiā
10 si homo manusmortuæ haberet hęredes,qui nō essēt suæ cōditionis,& illius cui⁹ sunt hæreditagia, nō possent illi succedere neq; ex testamēto,neq; ab ītestato.

11 An prohibitio alienationis impediat translat. possessionis

QVia hīc dicitur,ꝙ † hæc prohibitio impedit dominij trāslationē,nūquid impediat translationē possessionis?Bal.in l.ij.ff.de iurisd.om.iud.dicit ꝙ tale statutū nō procedit in nuda possessione facti tantùm, limitando dictum statutum non habere in ea locū.& mouetur per tex.in l.j.§.si vir vxori.ff.de acquir. poss. Tamen possessio iuris transfertur, vt tenet in d.l.ij.& Lud.Ro.in l.j.§.si vir vxori.ff.de acqui.poss.Dominicus de sancto Gemi.in c.fi.in vlt.col.vt lite pendēte.in vj.dicit per illū tex.ibi, etiā possessiōis attētatio. ꝙ sicut tex.ibi prohibet collationē fieri, ex quo nō valet, ita etiā possessionis assecutio.& dicit ꝙ ita tenent domini de Rota decisione sua cccxxiiij. quam allegat Frācis.de Aret.in d.l.j.§.si vir.in ij.col.ff.de acqui.pos.
12 vbi dicit, † ꝙ si lex vel canon impediat translationē dominij,eo modo impedit translationē & acquisitionē possessionis.videtur tamē dicendū ꝙ non impedit trāslatio & acquisitio possessionis in hoc casu nostræ consuetudinis,sed nec etiam dominij translatio.

13 Dominō contradicente valet alienatio.

CVm ex† quo ad hoc vt hæc alienatio dicatur inualida,seu nulla requiritur cōtradictio dn̄i.antequā ergo contradicat,non est contractus seu alienatio nulla,& ideo ex causa legitima antequā dominus contradicat,potest transferri dominiū, sicut in simili dicimus in l.Sabin⁹.ff.de in diē adic.& in l.ij. in prin. ff.de lege cōmissoria.Et ita videtur tenere Frāc.de Aret.in d.§.si vir.Ex quo dicit esse causam propter quā contra emphyteutā non potest tertius opponere ꝙ ipse ceciderat à iure suo,quia verè nō cecidit,nisi dominus declaret se velle,vnde non potest à tertio excludi,ex his quæ no.Bar.in l.ij.ff.de exce.rei iudi.ex quo enim consensus dn̄i requiritur in prædicta alienatione,vt hīc antè dixi,cōtemplatione domini tantum sit prohibita alienatio,admittetur tamē dominus ad reuocandum hāc alienationē, vt tenet Bart.in l.peto.§. fratre.ff.de lega.ij.& faciūt quæ plenè dicit Soci.cōsi. suo v.in ij.col.ver.xij.Considera tamen quia text. nostræ consuetudinis dicit,ꝙ ad hoc vt valeat talis alienatio,requiritur ꝙ cōsensus domini interueniat,ergo debet probari hæc qualitas seu limitatio.s. ꝙ domin⁹ consensit huic alienationi, vt videtur esse positio illi⁹
14 Nisi dictio. in quē alienata est.† quia dictio nisi,posita post negatiuā in lege,semper ponit ne lex sit incerta.l. Stichus. §.Titia.ff.de ali. & cibariis legatis l.si eū.§.q iniuriarū.ff.si quis cautionibus.& ibi Albe.in viij. & x.col.q multum amplè posuit de natura illius dictionis nisi. per Iaſ. post Barto.in l.actione. C. de transact. cogita quid dicendum.ergo ex quo dictus consensus domini requiritur ad perfectionē actus,ꝙ debet esse simul cū ipso actu,& actus cū qualitate,secundū quod dicit Bar.in l.Fulcinius.§.cū hoc.ff.ex quibus causis in possessionē eatur.Iaſ.in l.nō solū.§.sciēdum.in j.col.ff. de noui oper.nunt.ergo sequitur ꝙ per talē alienationē impeditur trāslatio.Quid de possessione?& dic vt antè dixi,ex quo fac vnā limitationē quòd ſ.per tale statutū impediatur dominij translatio, tamen non impeditur acquisitio possessionis, quæ est facti. ¶ De hac possessionis translatione non obstante tali statuto Lacobinus de S.Georgio in l.si tibi pecuniā.ff. si certum petatur,transit cum Bal.in d. l. ij. ff.de iurisd.om.iud.

Limitationes nostre consuetudinum.

LImita secundò hanc consuetudinem nostrā non habere locum quando alienatio fuit facta in hominem francum,qui erat frācus tēpore alienationis, sed postmodū effectus est cōditionis illius cui⁹ sunt hæreditagia:puta quia habilitatus fuit per aliud statutū.Pono casum qui mihi in facto euenit, Quædam Titia mulier donauit omnia sua bona cuidā Sēpronio,q quidē erat frācus tēpore donationis, & postmodū illā desponsauit,& iuit ad morandū cū ea in loco manusmortuæ,vbi stetit cū ea p annū & vltrà,&postmodū mortua est dicta Titia eius vxor, dn̄s illius loci ignorās donationē prius fuisse factā vult occupare omnia:hæreditagia illius tūc existentia in loco manusmortuæ.dicit nūc talis Sempronius donatarius, talia bona fuerunt mihi donata per dictā Titiā ante matrimoniū.Et licet essem frācus tēpore donationis, ego tn̄ effectus sum homo cōditionis, ita vt nūc sim habilis ad tenendū prædicta hæreditagia. Replicat dn̄s & dicit,ꝙ requiritur ꝙ fuerit habilis tēpore cōtractus. Pro donatario facit qđ dicit Bar.in l. murileguli.C.de murileg.lib.xj.vbi dicit,† ꝙ ſtāte statuto ꝙ res nō possit alienari in forēses,si illa res deferat forēsi ex aliquo
15 titulo,& ipse sit effectus ciuis, & sic illius cōditionis quæ potest acquirere tales res,ꝙ illā poterit cōsequi. & istud tenet & sequit Frāc.de Aret. & post eu Claudius de aquis in d.l.si ita quis. §. ea lege.in iiij. col. ff. de verb.oblig.¶ In contrariū,& ꝓ dn̄o tamē facere vi
16 detur tex.in l.j.C.de cōtrario iud.& in l.fi.C.si maior factus sine decreto.vbi est expressum † ꝙ alienatio facta illi qui præest iuri reddēdo, vel p minorē sine decreto,nō censetur reconualescere, eo ipso ꝙ superuenit inhabilitatis cessatio, puta quia minor ætas defecit, vel tēpus officij,sed necesse est ostendere de ratihabitione verbis vel signis,vel de taciturnitate quinquennali post lapsum tēpus officij, vel minoris ætatis. ad
17 idē facit l.si minor.ff.de seruis exportā.† vbi manumissio nulla ꝓpter respectū personæ minoris ætatis,non cēsetur recōualidata ob hoc ꝙ cesset inhabilitas,quia deficit minor ætas. Ad hoc facit tex.in c. si eo tēpore. de rescrip.li.vj.† vbi cōcessio per principē facta nulliter,eo ꝙ inhabili ꝓpter defectū ætatis, non reconualescit eo solo ꝙ inhabilitas cessat, vt quia superuenit maior ætas.Facit tex.multū notabilis in l. inter stipulātē.§.sacram.& in l.cōtinuus.§.cùm quis. ff. de verb. oblig.& insti.de inuti.stip.§.idē iuris. vbi est expressum † ꝙ stipulatio ab initio nulla propter inhabilitatē rei ab initio in ea deductæ, cuius nō est cōmerciū, nō recōualescit propter cessationē inhabilitatis facto superioris,& sic siue in casu nostro inhabilitas in hoc casu cōsideret ex parte psonæ, siue ex parte rei,nūquā reconualescere videt alienatio facta ab initio inhabili ex inhabilitate cessante.Et facit,quia vt dicit tex.in d.§.cū quis.ꝙ stipulatio æstimare debet factū præteritū.Hinc est † ꝙ notissima est regula,ꝙ in cōtractib⁹ inspicimus tēpus quo cōtrahimus.l.nō omne. ff.de reg. iur.l.fi.ff.de stipu.seruo.l.filius fa.ff.de verb.obli.Facit

18

19

20 Regula.

regula

21 Regula. regula, † ꝙ ab initio non valuit, tractu tẽporis non cõualescit. c. nõ firmat. de reg. iur. in vj. l. qđ ab initio. ff. de re. iu. do. Claudius de aquis mẽtione habita de his contractibus dicit, ꝙ si statutum imponat pœnã amissionis rei, ꝙ dictũ Bar. nõ est verũ. Et dicit hãc esse opinionẽ Frãciſci. de Are. ipse verò dicit vltra Aret. ſ. ꝙ si nõ imponat pœna amissionis rei, dũmodo annullet contractũ factũ cõtra prohibitionẽ, vel ꝙ plus simpliciter prohibeat, ꝙ idem est. Mouet p ea quæ dicit Alexã. post Pe. & Cy. in l. si rẽ meã. ff. de verb. oblig. vbi dicit,
22 † ꝙ ita demũ valebit talis cõtractus illo inhabili effecto habili si cõtractus est factus sub illa conditione, licet Raphael Cuma. tenuerit etiã ꝙ non valet sub illa cõditione. Dicit etiã in l. fi. in pe. col. ff. de reg. catonia.
23 † ꝙ ita demũ valebit talis alienatio si inhabilis efficiat habilis ante traditionẽ. ¶ Tu dic ꝙ ex quo in casu non imponit pœna amissionis rei, nec annullat contract⁹, nec prohibetur simpliciter, sed cũ limitatiõe, ſ. nisi dñs cõsentiat, ꝙ si inhabilis efficiatur postmodũ habilis, tenebit, & valebit alienatio, nec poterit inualidari p dominũ. Et cùm casus euenisset ita obtinui, allegãdo doctrinã Bart. ego tñ dubitabã multũ, ꝙ ea q̃ hîc antè allegaui, allegarẽtur in cõtrariũ. & in casu nostro multũ faciebat, quia p aliud nostrũ statutũ, seu per aliã nostrã consuetudinẽ, iste frãc⁹ seu homo liberæ cõditionis, poterat ita comprehẽdi etiã per alienationẽ, ꝙ in eũ poterat fieri alienatio, quia donatio ei facta, fuit facta fauore matrimonij, vt iret ad manendũ & habitãdũ in loco: ex quo poterat comprehẽdi, ꝙ efficeret illius conditionis, ſcđm ꝙ cauetur in vna nostra cõsuetudine suprà posita in hoc titulo, quæ incipit, *L'hõme frãc.* le. ij. & sic ex quo per dispositionẽ illi⁹ nostrę cõsuetudinis posset in futurũ cõprehẽdi esse similis cõditiõis, valere debet alienatio in eũ facta tali modo, vt dictũ est. ¶ Secũdò q̃a vt dicit Pet. de Anch. in c. canonũ statuta. ver. quæro vlterius statutũ. de cõsti. †
24 quãdo ex dispositione alterius statuti, potest comprehẽdi inhabilis, ita ꝙ fiat quoquo modo habilis, ꝙ tale statutũ non comprehẽdit eũ. Et ideo dicit ꝙ ex quo dictat statutũ Perusij, ꝙ forensis nõ possit acquirere possessionem Perusij, alio statuto eiusdẽ municipij cauetur, ꝙ quarta pars bonorũ homicidę debeat applicari proximiori consanguineo occisi: ꝙ si talis consanguine⁹ sit forẽsis, poterit acquirere quartã bonorũ in rebus immobilibus. & dicit se vidisse in facti contingentia. Bar. cõsulentẽ. & postmodũ refert se vidisse & habuisse similẽ quæstionẽ Teruisij. Statuto Teruisino cauebatur, ꝙ forẽsis nõ possit acquirere immobilia. Aliud statutũ dictabat, ꝙ vxore prędecedẽte in matrimonio vir lucretur dotem: modò vxor Teruisina prædeceſſit marito forensi, fuit dubitatũ vtrũ ille maritus forẽsis possit lucrari dotẽ cõsistentẽ in immobilibus. & dicit se consuluisse ꝙ sic. Et idem voluit in c. statutũ. §. cùm
25 autẽ. de reſcri. lib. vj. mouetur, † quia statutũ debet in dubio intelligi, vt non deroget alteri. Alleg. Bar. in l. j. §. & parui. ff. qđ vi aut clã. ita Barb. in repet. rub. de rebus eccl. nõ alienã. in quarta limitatiõe. Cogita si sint vera quæ hîc antè dicta sunt. ¶ Ad prædicta vide quæ dicit Boërius in consuetudine septenæ Bituricen. tit.
26 de consue. feudi. §. xxj. vbi dicit, † ꝙ si fiat præceptum ne vendatur res extraneo, si vendatur alicui extraneo qui velit effici de iurisdictione domini facientis præceptum, valebit venditio facta in eum.

LImita tertiò prædictam nostram consuetudinem non habere locũ in alienatione quæ fit in hominem francum cum hac conditione vt illam vendat, & capiat sibi pretium: quia tunc poterit. Facit pro hoc quod dicit Io. de Imo. in l. apud Iulianũ. §. fi. ff. de leg. j. † ꝙ licet mẽdicãtes nõ possint acquirere immobilia, si tñ eis relinquãtur, possunt vendere. Et ita etiã tenet 27
Bal. in l. cũ quæstio. C. de lega. alleg. gl. singularẽ in c. j. de religi. do. lib. vj. imò vĩ plus dicendũ, ꝙ etiã si dñs velit habere talia hæreditagia, ꝙ tenet dare æstimationẽ: cùm vt dicit Bal. in auth. si qua mulier. C. de sacroſ. eccl. canonistæ in c. in præsentia. de renun. Bat. in l. filiusfa. §. si qd alicui. ff. de le. j. † ꝙ si legeret fundus non 28
allibrato in ciuitate, vbi viget statutũ, ꝙ non allibrat⁹ nõ possit acqrere immobilia, ꝙ ei debebit æstimatio: per illũ tex. Ita voluit Bald. in d. §. si quid alicui. in l. filiusfamil. ff. de leg. j. vbi ponit exemplũ ad illũ tex. relinquitur fund⁹ alicui forensi, stante statuto ꝙ forẽsis acquirere nõ potest immobilia. Ita etiã tenuit Alber. in tractatu suo statutorum in ij. parte. q. ij. in j. col.

LImita quartò non habere locũ in alienatione necessaria, puta in datione in solutũ creditori, si debitore exacto in iudiciũ fiat. Ita facit text. & ibi plenè Alberi. de Rosa. in l. alienatiões. ff. famil. erciſc. alleg. ibi ea q̃ dicit in quæstionibus statutorũ, maximè q̃n fit à prouocato ad iudiciũ, & indicis authoritate. Idẽ Alber. in l. senatus. in princ. ff. de leg. j. Credo etiam ꝙ habeat locũ in alienatione necessaria, quia vt videm⁹, quando dicimus, ꝙ princeps non potest alienare subditos suos eis inuitis & sine eorũ consensu, per gl. in l. inuitus. ff. de fideicom. liber. Ias. in l. debitorũ pactionibus. C. de pact. & in l. ij. in xxiij. colũ. C. de iure emphyt. intelligitur etiam in alienatiõe necessaria. quod patet, quia vt dicit Bal. in l. ij. arg. illius tex. C. de libe. quod si inter duos nobiles sit cõtentio de iurisdictione alicuius castri, & sententia feratur pro vno, ꝙ non nocet populo illius castri, etiam (quod est longe præclarius) sciẽti causam de se agi, nisi citatus fuerit: quia eius interest pro suo consensu præstando: sicut in cõsuetudine nostra interest domini pro præstando consensum. ¶ Item facit quod dictũ est suprà in ampliatione huius regulæ, † ꝙ prohibita alienatione alicuius rei 29
sine consensu domini, nõ potest res in iudiciũ deduci sine eius consensu l. ait prætor. in prin. & ibi Bar. ff. de iure deliber. † imò super ea non potest deferri iuramẽtum iudiciale. l. iusiurandum quod ex cõuentione. & 30
quod dicit ibi Bart. ff. de iureiur. Et ideo videm⁹ quotidie, cùm isti rustici huius patriæ q̃ sunt homines manusmortuæ, cum cedunt bonis propter eorũ debita, creditores nõ accipiunt bona, & hæreditagia existẽtia in loco manusmortuę, sed domini loci manusmortuæ, quod est iuridicum. Et hoc quia in cessione bonorum non veniunt bona prohibita alienari, vt dicit Ias. in §. fi. in pen. col. insti. de actio. & cessio bonorum habet vim mortis, vt faciũt ea quæ dicit Io. Fab. insti. de dona. in fi. dixi suprà in hoc eodem tit. §. xvj. in gl. *& la mainmorte a lieu.* Et sic etiam hæc consuetudo habet locum in alienatione necessaria, de quo tamen etiam videri possunt ea quæ dicuntur per Soci. in cõsi. suo xxv. in ij. col. in iij. volu. ¶ Quando † statutum facit 3 *Datio in solutum an cõprehẽdatur appel. vẽditionis.*
mentionem de venditione, an comprehẽdat dationẽ in solutum? vide Philippum Decium in cõsil. suo clx. & cõsi. clxviij. & ad dicta per eum ibi recurre. & Lud. Bolognium consil. suo. xxv. in iiij. col. vbi † facit dif- 32
ferentiam inter dationem in solutum voluntariam & necessariam. quoniam, vt dicit, voluntaria habetur p venditione. dicit etiam Ioan. de Montholono contẽporaneus & conciuis noster Heduen. in suo promptuario, in verbo vendere & venditio. in glos. vendidisti. † quòd si verbum venditio simpliciter proferatur, seu si simpliciter prohibeatur, intelligitur prohi- 33
bitus

Datio in solutum.

bitus omnis alius contractus : secus si ꝓhibeatur vẽditio cum pretio, hoc est mentione facta de pretio, quia tunc intelligitur solùm prohibita venditio. Ita dicit sentire Panor.in c.ex parte, in fi.de postulan. & in c.j.in j.not.de his quæ fiunt à prælato sine consen. c.& in c.fi.in vlt.not.de accu.& facit text. in l.fi. C. de prædiis curialium.lib.x.

34 *De diuisione mãsi manusmortuæ.*

QVid†autem in diuisione, nunquid possint diuidere mansum manusmortuæ inuito domino? Videtur ꝙ non.l.cõmuni diuidundo.in prin. ff. cõmuni diui. Videt tñ in contrariũ per ea quæ dicã infrà in ti. *Des retraicts.§.En uendition.* vbi dixi ꝙ ex quo est alienatio necessaria non venit appellatione alienationis.

LImita quintò prædictã nostrã consuetudinem nõ habere locũ,si homo manusmortuę locauerit hęreditagia sua existẽtia in loco manusmortuę, †qa sub verbo vẽditionis & alienationis nõ cõprehẽditur locatio.Tex.est no.in l.codicillis.§.instituto.ff.de leg.ij. imò plus dicit gl.in verbo,extitisse.†ꝙ ꝓhibitus alienare põt locare in cẽtũ,vel mille annos.Ias.in l.manumissiones.ff.de iustitia & iure. dicit,† ꝙ si fiat locatio vltra decẽ annos,ꝙ trãsfertur vtile dominiũ,per l.j.§. q in ppetuũ.ff.si ager.vecti:vel emphy. peta.per Bart. & doct. in d.§. instituto. ff.de le. ij. reprobata gl.ibi. Vide ad hoc eundẽ Ias.in l. ex hoc iure.in vj.col. ff. de iustitia & iure.in l.in ꝓuiciali.§.si ergo.ff.de noui ope. nun.in l.iij.in cxxxij.col.C.de iure emphy.Felin. in c. quæ in ecclesiarũ.in xxxj.col.de cõsti.& in c. plerũq;. de rescriptis.Imò plus dicit Ias.in d.l.manumissiones.

35

36

37 *Locatio an comprehendatur appel.alienationis.*

38 †ꝙ locatio ad nouẽ annos cũ pacto de reuocando est alienatio, ꝑ text.in §. neq; illud iuncto.§. emphyteusin.in auth.de non alienã. Ad hoc vide Alex.in consi. lxviij.in j.vol.quod est repetitũ in cõsi.clxv.in ij.volu. Et quia ibi facit mentionem de quodam cõsilio Aretini,dic ꝙ est eius consilium in ordine cxj.incip. Cõsideratis diligenter.And.Barba.in repetit.rubricæ,de rebus eccle. non alien. in v.vj. & vij. col. Hanc quæstionem latè disputauit,non insisto.

39 ADuerte tñ ad dictum Bar.in l.si domus. §.fi.ff. de leg.j.†ꝙ si fiat locatio ad longũ tempus cũ pacto ꝙ dñiũ nõ trãseat in conductorẽ,valet talis locatio,& nõ est alienatio.vide etiã quæ dicit Fabianus de mõte sancti Sabini in tractatu suo de emp.& vend. in iiij.q. prin.vers.circa tertium.ibi notanter determinat.

ADDITIO. Vide Matt.de affl.in constit.regni Siciliæ,quæ incipit,post litem.in vj.no.in j.& ij.q.vbi ponit,an prohibitus alienare possit vendere fructus rei prohibitæ alienari aliquo tempore, & quo tempore.

40 *Pignoratio seu hypothecatio an cõprehendatur appel. alienationis.*

LImita sextò prædictã nostrã cõsuetudinẽ non habere locũ in datione pignoris,seu hypothecatiõe rei,†quia nõ cõprehenditur sub verbo vẽditionis. ita Bart.in l.in quorũ.ff. de pig. maximè quia cõsuetudo nostra loquitur in personã quæ prohibetur vẽdere:& iõ si fiat vẽditio valet:vt tenet ibi Bar.& Ias.in l.principalibus in iij.& iiij col.ff.si cert.pet.¶Item etiã Bar. facit aliã distinctionem, ꝙ si res est tantũ hypothecata † ꝙ nõ est spes luitionis,& tunc appellatione vẽditionis cõprehenditur hypothecatio, seu datio pignoris:aut est spes luendi,& tunc secus.Prædicta ꝓcedũt in verbo venditionis,& hęc ꝓcedũt in consuetudine. vbi est verbũ venditionis etiam prolatũ negatiuè, qđ est fortius,prout Spec.in tit.de empt.& venditione.§. nunc dicẽdum.lo.ij.versi.sed pone statutum.& ibi sequitur Io.And.tex.in l.fi.C. de rebus alien. non alienan.dicit,†ꝙ appellatione alienationis comprehẽditur pignoratio : & sic prohibita alienatione prohibet hypothecatio, seu pignoris datio. & glos.ibi exponit d.l.in quorũ.ff.de pig.& soluit. Et dicit ꝙ lex fina. loquitur in prohibitione facta à testatore vel lege:sed l. in quorũ.loquitur in prohibitiõe facta à iudice.Istud est diuinare ad textũ,& cõtra textũ in l.seruus hac lege.ff.de manumiss.tit.generali,†vbi prohibitio alienationis facta à lege,testatore, iudice, & contrahẽte,iisdẽ passibus ambulant. Nicolaus de Neap. in d.l.seruꝰ hac lege.& Bald.in l.ea lege.C.de condi.ob cau.dicũt quòd illa æquiparatio loquitur illo casu tantùm.

41

42

43

ITem aliud est dicere,ꝙ prohibita alienatiõe sit ꝓhibita pignoris datio & hypotecatio,seu reditꝰ cõstitutio:aliud est dicere ꝙ prohibita venditione talia comprehendantur, cùm aliud sub verbo venditionis contineatur,vt tenent doct.in locis suprà allegatis.& istud est multum ponderandum in hac consuetudine nostra,quæ in regula negatiua prohibet tantùm venditionem,& non alienationem.

Casus sancti.

CVm mihi casus euenisset in facto,pro venerabilibus religiosis abbate & conuentu sancti Martini Heduẽ. contra dominos de Coluches, qui quidẽ abbas & cõuentus emerant octo frãcos annui reditus à Petro & Philiberto Parisot *de Nyon soubs Coluches*,qui quidẽ assignauerant dictos octo francos super pluribus hæreditagiis,quæ dicti domini de Coluches dicebant esse in loco manusmortuæ, & ideo ꝙ nõ poterãt hypothecari per consuetudinem nostrã, dicebatur ꝑ dictos abbatem & conuẽtũ in cõtrariũ,ꝙ illa loca & hæreditagia hypothecata erant in loco frãco & quod plus est ꝙ etiã si essent in loco manusmortuæ, ꝙ non ꝑ hoc debebãt collocari super dictis hæreditagiis ꝓ eorũ reditu annuo.& ad cõsuetudinem respondendo dicebã pro eis,ꝙ cõsuetudo nostra est strictè interpretãda,vt dicit Bal.in l.fi.C.de rebus alienis.etiã in specie verba in statutis & cõsuetudinibus debent ꝓpriè intelligi nõ interpretatiuè aut impropriè.Bar.in l.quid adstringendæ.ff.de verb.oblig. sed appellatione alienationis propriè non venit hypotecatio,sed interpretatiue.quod probatur,primò per tex.in rub.de nõ alienã.aut permut.reb.eccles.aut in special. hipothe. dand.&c.vbi ꝓpriè appellatione alienatiõis nõ venit obligatio pignoris,qa aliàs superfluo fuisset apposita illa verba, qđ nõ est dicẽdũ.c.si Romanorũ.xix.dist. ¶Secũdò ꝓbatur per tex.in auth.de nõ alienãdis coll. ij.§.nos igit.in versic. nec per specialis pignoris occasionẽ tradent creditoribus.& posteà subdit in j.§.alienatiõis aũt nomẽ generalius ideo posuimꝰ,vt inhiberemus & vẽditionẽ,& donationẽ,cõmutationẽ, & in perpetuu extẽsam emphyteusim,quę nõ ꝓcul ab alienatiõe cõsistit.q tex.probat mirabiliter ꝙ de generali significato alienatio nõ cõprehẽdit pignoris obligationẽ,iũcto dicto vers.hîc antè alleg.nec ꝑ speciale, & nõ video ad illũ textũ bonũ responsum. ¶Tertiò facit tex.multũ notab.in l.iij.C.de his q veniã ætatis impetra.in ver.alienationẽ,sed etiã hypothecã. nec obstat ꝙ in fine tex.vtitur disiunctiua vel : quia nihilominꝰ nõ ꝓpter hoc receditur à ꝓprio significato vocabuli, vt probatur in princ.illiꝰ legis.& illũ tex.†allegat Sali.in l.fi.C.de rebus alienis nõ alienan.¶Quartò facit tex.in l.alienatũ.ff.de verb.signifi. † vbi alienatũ non propriè dicitur, qđ adhuc in domino venditoris manet.sed per obligationẽ pignoris remanet dñs rei pignoratæ,vt est glossa quæ allegat ad hoc iura ĩ l.sciẽdũ.§.creditor.ff.qui satisd.cogã.& faciũt quę ibidẽ dicit Ias.in d.l.sciendũ. §. possessor. ff. qui satisd.cogan. Quintò facit tex. in c.abbatibus.xij. q.ij.vbi alienare & obligare ponuntur vt diuersa. ¶Et licet prædicta procedant in pignore conuentionali,vt mihi dictum

44

45

fuit, ta

fuit, tamẽ videretur ꝙ nõ habeant locũ in pignore iudiciali: tñ Albericus de Rosa. in d. l. fi. C. de rebus alie. nõ alie. vr̃ tenere ꝙ idẽ sit: quia vt dicit. si statutũ sit in ciuitate, ꝙ non forẽsis nõ possit acquirere immobilia subdito, tñ creditor nõ subditus alicuius subditi põt petere se mitti in possessionẽ rerũ immobiliũ illi⁹ debitoris subditi, & sibi in causam adiudicati assignari. ¶Ex quibus apparet, ꝙ appellationẽ alienationis non cõprehendit̃ de ꝓprio significato & stricto hypothecatio: sed de impropriissimo & largissimo ex interpretatione, prout dici Iacobus de Beluiso in auth. de non alienã. §. nos igit̃. qui dicit ꝙ ita debet intelligi l. fi. C. de rebus alie. nõ alienã. & istud dicit Fabian⁹ de mõte S. Sabini in tractatu de emp. & vẽd. in iiij. q. principali, in xvij. col. illius qõnis. ibi, circa iiij. vbi dicit ꝙ in statutis in qbus directè fit interpretatio, appellatiõe alienationis nõ cõtinetur pignoratio. & ita etiã tenet Frã ciscus de Aret. in consi. suo cxxiiij. in ij. col. & per prędicta tenui & scripsi, ꝙ per cõsuetudinẽ nostram dicti abbas & cõuẽtus nõ poterãt excludi à prędicto reditu prætẽso per eos super bonis dictorũ Parisor. ¶Idẽ etiã quia ista cõstitutio redit⁹ super tahibus hæreditagiis, erat solùm alienatio reditus seu fruct⁹ proueniẽtis ex eis, quæ quidẽ alienatiõe prohibita est permissa. l. codicillis. §. instituto. ff. de lega. ij. & etiã quia vr̃ solũ cõprehẽdere partẽ fructuũ ex re prouenientiũ, quos per missum est alienare etiã alienatione ꝓhibita. l. in ædibus. §. ex rebus. ff. de don. not. Bal. in c. j. in prin. de suc ces. feudi. & in c. j. §. donare. qualiter olim feudũ poterat alienari. nõ soluo prædicta nũc, quia nondũ est finitus processus, sed tñ And. Barba. in repe. rubricę, de rebus eccl. nõ alie. in xv. col. post prædicta videtur adducere quandã solutionẽ ad prędicta, quã videas, & si casus mihi eueniret, scio in iudicando quid dicerem.

45 Donatio an comprehendatur appellatione alienationis.

VTrum autẽ †possit donare. vide Bal. in consi. suo ccxxxv. in ij. parte, vbi dicit quædam quæ faciũt in proposito. sed istud deciditur in dubio, videlicet an sub verbo alienationis cõprehẽdatur donatio. & semper dixi in pluribus casibus mihi consultis ꝙ sic, per ea q̃ dixi in §. fin. in gl. q̃ incipit, *en alienation*. ibi, quid autem in donatiõe. in tit. *des fiedz*. Vide Bal. in terminis in l. voluntas. C. de fideicom. Alexan. consi. lxxvij. col. ij. in v. vol. Lud. Bologni. consi. xxj. in pen. col. vbi dicunt idem in permutatione.

PLures alias limitatiões ponit And. Barb. in d. rub. ad quem te remitto. & vide Fabianũ in dicta quæstiõe quarta principali, ver. xxij. vbi plura ponit, quid veniat appellatione alienationis. quasdam limitationes addit Ioannes de monte ferrato in repet. d. §. diui. col. xxv. cum tribus sequentibus columnis.

¶Adde an alienatione prohibita sit prohibitum compromissum, vide Philip. Decium in consi. suo ccc.

46 Semel facta alienabilis, semper sunt alienabilia.

SEptimò limita† non habere locũ in re q̃ semel fuit facta alienabilis in hominẽ frãcũ, puta quia iã fuit alienata sunt plures anni per hominẽ manusmortuæ homini frãco, q illã tenuit & possedit per multos annos, quia ex quo semel facta est alienabilis, semper est alienabilis. l. pater filiũ. §. quindecim. ff. de lega. iij. faciunt quæ dicit Philip. Decius in cõsi. suo. lxxxviij. in pen. & vlt. col. nõ pono pro cõstanti. ideo non insisto.

EX quibus pro octaua limitatione, dic hanc nostrã cõsuetudinẽ nõ habere locũ, quãdo mulier alicuius territorij nubẽdo dat omnia sua bona immobilia in dotem, quæ non est capax aut habilis propter prohibitionem statuti. & hanc limitationẽ probat sic. cõstitutiones municipales potius æquiparãtur legibus loquentibus de vltimis voluntatibus, quàm de cõtractibus. l. seruus hac lege. ff. de manumis. gl. in l. j. C. de his quibus vt indig. quã ad hoc ibi põderauit Bar. allegat enim modernos post Bal. & Nicolaũ de Matarellis in l. pe. C. de verb. sig. & Bal. in tit. de pace constãtiæ, in verbo, nos Romanorũ. & in l. ea demũ. C. de colla. Lud. Ro. in cõsi. lxv. inci. viso themate proposito & in l. iiij. §. Cato. ff. de verb. oblig. & in cõsi. cxxiij. incip. circa primũ. & in cõsi. cxc. incip. vt prędentatio. Pet. de Anch. in cõsi. clxij. inci. visis & diligẽter consideratis. in ij. colũ. sed in causa dotis bona possunt alienari nõ obstãte ꝓhibitione testatoris, prout firmat Bar. & alij in l. filius familiãs. §. diui. hîc antè allega. ergo in casu isti⁹ statuti poterit fieri alienatio taliũ bonorũ in casu dotis. alias limitationes non tango, quia credo eas nõ obseruari in hac nostra consuetudine. ¶† An si res cẽ- 47
sualis aut emphyteutica detur in dotẽ debeantur laudemia, vide Boërium in cõsuetudine septenæ Bituric. ti. de cõsue. feudorũ. §. xx. Guid. Pap. decis. 48. num. 2. Tamen de consuetudine Franciæ in pluribus locis, vt est in prædicta septẽa, & in pluribus aliis, debentur laudemia ex re data in dotem.

PRo cõplemẽto dico, ꝙ statutũ disponẽs †ꝙ alienatio nõ possit fieri in homines alterius cõditiõis, habet locũ in muliere originaria, & oriunda ex loco vbi sunt dicta bona ꝓhibita alienari, quæ tñ alibi nupsit, s. extra territoriũ illius loci: quia licet retineat domiciliũ originis, & nõ dicat̃ forẽsis, secũdũ Bar. in l. fi. §. iidẽ reseripserũt. ff. ad munici. censetur tñ non subdita cùm ipsi collecta seu alia munera ꝑsonalia imponi nõ possint. l. reseripto. §. fi. ff. de mune. & hono. ita tenet Ioãnes de mõte ferrato ĩ dicta rep. §. diui. ĩ xxviij. col. 48

SEd quia talia hæreditagia alienari non possunt, an possint prędcribi, vide Alexã. in consil. j. in vj. col. in iiij. vol. vide Soci. in suis fallentiis, in verbo, alienare. in v. charta, vbi plenè.

ADDITIO. Faciunt ad hanc materiam quæ dicit Panor. in c. cùm nõ liceat. col. ij. & iij. versi. & circa istã primã partẽ. de præscriptio. vbi distinguit. quã distinctionẽ amplè examinat Io. Frãciscus Bal. in tract. præscrip. in v. parte iiij. partis princip. in iiij. q. ad quem recurre. Ego tñ consulendo tenui cõtrariũ, & adhuc teneo: ex quo est actus contra legẽ, q̃ cùm semper sit in viridi obseruãtia, semper facit actum nullũ, ideo talis nullitas actus, & etiã mala fides acquirẽtis, qui semp scit, aut scire debet rẽ esse prohibitã alienari in homines suæ cõditionis, impediũt præscriptionẽ inchoari. Et facit ꝓ hoc tex. ineuitabilis in l. fi in emptione. §. j. ff. de cõtrah. emp. per. Io. Francis. Balbum s̃. alleg. ibi, quas verò vel mores ciuitatis cõmercio exerceãt, earũ nulla vẽditio est, & cũ in cõmercio non existãt moribus ciuitatis nõ præscribũtur. Cùm ergo hæreditagia manusmortuæ moribus nostris in cõmercio hominũ francorum non existant, videtur ꝙ sint prohibita alienari, vt sic eadem ratio de parte quo ad partẽ, sicut de toto quo ad totum. Et ista nõ sunt sine dubio, ex quo in fine huius cõsuetudinis videtur esse permissa præscriptio, per hæc verba, *ou usage au contraire*. Et sine illis verbis tales res non essent præscriptibiles: sed cùm expressa consuetudo in hoc approbet præscriptionẽ, non est amplius hęsitandum. & tenendum est pro firmo ꝙ prędcriptio in talibus habet locũ probata vsantia. sed crederem ꝙ non sufficeret vsantia vnius, sed requiritur vsantia plurium in loco.

AD secundum superius dictum quod tangit Bart. videlicet, †nunquid istud statutum nostrum seu consuetudo comprehendat eccleſiam, seu eccleſiasticas personas, ita quòd in eis non possit fieri alienatio taliũ 49 An consuetudo ista comprehendat eccleſiam.

BIU Cujas

taliū hæreditagiorū existentiū in loco manusmortuę. dicit Bar.in d.§.diui. ꝙ nō cōprehendit ecclesias, nec ecclesiasticas personas.allegat Oldr.in sua disputatione,eò ꝙ vt dicit,est contra libertatē ecclesiasticā.vt in auth.cassa.C.de sacrosanc.eccle.& si realiter non attingit an tale statutū cōprehendat ecclesias & ecclesiasticas personas,sed solùm attingit an valeat.sed tu dic ꝙ tale statutū non cōprehēdit ecclesias seu ecclesiasticas psonas,vt tenet Bar.in l.fi. C.de sacro.eccl. & in l.dudū. C.de contrahē.emp.& in l.fi.C.de sacrosanc.eccle. & in l. fi.C.de exacto.tribu.lib.x.Io.And.in c. fi.de immuni. ecclesiarū.lib.vj.Panor.in c.relatū.de testā.Felin. in c. quæ in ecclesiarum.in vxij.col.de constit.& in xxv.& xxvj.col.Panor.in consi.suo.xxvj.inci.casus,quidā officialis,& in consi.cxj.incip.Saluatoris Iesu Christi in iij.col.in ij.vol.Federicus de Senis in cons. suo lxxxvj. incip.statuto ciuitatis Perusinæ,& arguūt omnes,eo ꝙ contra libertatē ecclesiasticā.Ioan.And.in d.c. fi.de immuni.ecclesia.eo ꝙ est cōtra priuilegia ecclesiis indulta per summos pontifices & imperatores.& faciūt quæ dicit Inno.in c.nouerit.de senten.excom.sed cōcessum est in priuilegiū ecclesiæ ꝙ possit emere, & ex solo contractu absq; traditiōe acquirat dominiū.l.fi. C.de sacrosanc.eccle.ergo statutū in contrariū non valet. ita etiā tenet Pet.de Ench.in consi.suo.cliiij.incip.Optimis rationibus.& Ang.in d.§.diui.dicēs ꝙ hoc hodie est decisum per c.fi.& ibi per Io.And.de immuni.

50 eccle.in vj. ¶ Aduerte, † ꝙ etiam illa statuta dicuntur contra libertatē ecclesiasticā,quæ auferūt ecclesiis id quod est eis cōcessum de iure cōmuni, quod difficilē tollitur quàm speciale.l.eī militis.§.militia missus.ff. de milita. testa. vide de hoc rationem per Lancelotū Deciū in l.ij.§.j.in fi.ff.de iud.& est gl.in c.si super gratia.de offi.de leg.lib.vj.Iaſ.in l.centurio.in iiij. colu.ff. de vulg.& pupil.substi.¶Et ꝙ ita statutū dicatur contra libertatē ecclesiasticā,quando aufertur ecclesiis id quod est eis cōcessum de iure communi, tenet Imola in c.nouerit.de sentē.excom. Raphael in authē. cassa. C.de sacrosanc.eccl. Alex.in consi.xvij.in iiij.vol.Bald.in consi.suo clxxiiij.in v.vol.Fac in hoc casu tres conclusiones.Prima est † ꝙ statutū laicorum prohibēs alienationē fieri posse specialiter in personas ecclesiasticas seu in ecclesiā nō valet,& est cōtra libertatem ecclesiasticā.ita loquuntur omnia iura allegata ad hoc, &omnes doct.disputantes hanc materiam,de quibus antè dixi.¶Fallit & limitatur, nisi illa ꝓhibitio fieret fauore filiorum, vt quia disponeret ꝙ pater nō posset testari nisi pro tali parte etiam in piam causam,& hoc scilicet fauore filiorū, quia etiamsi testator disponeret ī ecclesia,nō teneret illa dispositio.Ita decidit Pet. de Anch.in consi.xxv. inci. Videtur prima facie dicēdum.vbi satis amplè prosequitur istud.Idē consulendo tenuit Panor.in consi.suo lxiij.inci.Stāte quadam consti.vbi in terminis illius statuti consuluit.

51 Conclusiones quæ statuta sint contra libertatem ecclesiæ.

52 SEcunda cōclusio † est, ꝙ statutu prohibens generaliter alienationē certo casu fieri,valet,& comprehendit ecclesiam.Ita tenet Fede.de Senis in consi.suo. xxv.& istud est qđ voluit dicere Bar. in d.l.diui. Et ꝙ multū prolixè examinauit, & tenuit And. Sicul.in d. repet.rub.in ver.accedo nūc ad secundū. in xxxij. col. de rebus.eccle.non alie. vbi probat tale statutū valere per xxv.rationes multum subtiles. Idem Barba. in con.suo.xiiij.in vj.col.cum seq.in ij.vol.

53 TErtia conclusio,† ꝙ statutū seu cōsuetudo mixta, clericorum scilicet & laicorum,ligat ecclesiam & ecclesiasticas personas.Et ideo in hoc casu erit valida nostra cōsuetudo,cùm sit mixta laicorū scilicet simul & clericorum,ideo comprehendit ecclesias & ecclesiasticas personas,prout dicit And.Sicul.in d.repet.in xxv.col.vbi dicit,ꝙ ista est responsio & doctrina omnium doct.in dicta authen. cassa. & in c.ecclesia sanctæ Mariæ.de constitutio.

EX quibus omnibus conclude indubitāter,ꝙ si homo manusmortuæ alienauerit hæreditagia existētia in loco manusmortuæ,ecclesiæ vel presbytero, ꝙ domin⁹ poterit compellere ecclesiam & personā ecclesiasticam ad ponendum illa hæreditagia extra manus suas intra annum,prout posset quemlibet alium.

54 Census res non potest alienari in ecclesiam sine authoritate domini.

FOrtius dico,& in hoc attende,quia pluries fui interrogatus,ꝙ tenēs aliquā rem censualē in cēsum ab aliquo dño,non potest illā rem alienare in ecclesiā sine authoritate superioris dñi cēsualis.Idē dic in feudo.Et ideo dicit in specie Henricus Bohic in c.ex literis.in fi.ij.col.de consuet. ꝙ in regno Franciæ quādo ecclesia tales res acquisiuit, tenetur intra annū à die monitionis ei factæ ponere eā extra manū suā.& dicit ꝙ hæc notat Astēsis in li.vj.tit.xxx.de immuni.eccles. art.vj.quod nota,quia ex hoc videm⁹ ꝙ ecclesiæ solēt impetrare à principe ad mortissamenta vsq; ad certā summam,vt inde possint acquirere & feuda,& res cēsuales.sed credo ꝙ ista admortissamēta non præiudicāt nisi principi, & non aliis dominis habētibus feudum seu cēsum,quia priuilegiū principis intelligitur esse concessum sine præiudicio tertij.Tex.gl.& Bar.in l.ii.§.merito.& §.si quis à principe.ff.de locis & itine. publi.Feli.Panor.& alij.in c.super.eo.de offi.dele.Iaſ. in l.fi.in iiij.col.ff.de constit. prin. Alex.in consi.ij.in vij.col.in j.vol.¶De isto iure in pluribus locis est consuetudo in Francia,vt in patria Turon. vt dicit Io.Sāxon in consuet.Turo.tit.*de indemnité & de conionction.* §.j.& si alienetur feudum in ecclesia, quomodo intra annū debeat reuocari, vide Barba. in c.cū M.Petra.de consti.c.ex tenore.c.plerumque.c. dilecta. de rescriptis. quem Pyrrhus in consuetudinibus Aurelianē. tit. de feu.c.iiij. allegat.¶Et vide eundem Pyrrhum in dictis consuetudinibus in tit. de successionibus. ca.xiiij.vbi ponit an valeat tale statutum, quòd extraneus non possit acquirere immobilia prout Mediolani. & allegat Barba.in rub.de rebus eccl.non aliē.plures. & vide Alber. Brunum in tracta. de constitu. decretis,& consuetudinibus.in verbo,forensis.

Admortissamenta.

SEd quęro,†videmus quotidie ꝙ multi sunt homines manusmortuæ, qui promouentur ad sacerdotiū,ex quo statim efficiūtur liberi.c. ex antiquis. liij. distin.c.ex seruorū. & ibi gl.& doct. de seruis ordi. an talibus possint vēdi hæreditagia manusmortuæ,& an dominus poterit eos cogere ad ponendum illa hæreditagia extra manus suas.Cogita, quia licet sint seruo origine,tamen per presbyteratum seu sacerdotium efficiuntur franci & liberi. Et ideo sequitur illud quod dixi suprà post limitationes. Quicquid sit, dico idem esse in personis ecclesiasticis;†quia secundum cōsuetudinem nostram, sacerdotium non liberat à conditione seruili,vt infrà dicam.¶Ioan. Fab.instit. quibus modis ius patr.potesta.solui.quęrit,nunquid†si moriatur pater manusmortuę habens bona in loco manusmortuæ,relicto vnico filio sacerdote, an ille filius ei succedere debeat, an verò dominus. Et dicit quòd filius etiam in illis bonis,quia licet per sacerdotium sit extra potestatem domini, tamen istud est quo ad sui præiudicium, & non quo ad suam commoditatem & vtilitatem.

55

56

Quæstio.

57

EX quo aduertendum est, quòd nō est sine dubio, an domini debeant dictis presbyteris succedere,

in his

in his maximè quæ sunt acquisita per eos extra locũ manusmortuæ,& in loco franco:quia ex quo sunt liberi & franci,dicerem quòd non vidi tamẽ obseruari contrarium,& hoc est,quia de hoc cõsuetudo nostra in hoc titulo infrà, *Le seigneur prend la succession du prestre*, quæ pro certo mihi videtur esse contra libertatem ecclesiasticam, vt ibi dicam.

IN TEXTV IBI,

Et ne les peut.

Quæstio. QVæro,quia in hoc §.sunt duæ clausulæ, seu duæ orationes, scilicet prima affirmatiua, secũda scilicet negatiua,ibi,*& ne les peut*, & in prima ponuntur duo verba,scilicet, *uendre & aliener*,in secũda verò ponitur tantùm verbũ,*uendre*,an istud verbũ,*aliener*,positũ in prima,sit & videatur repetitũ in secũda clausula?Dubiũ est,quia magna est differẽtia inter verbum, *aliener*,& verbũ,*uendre*.& plura cõprehendit, *aliener*, quàm verbũ,*uendre*.Dico ꝙ ex quo sunt duę oratiõcs quæ regũt à diuersis verbis,ꝙ verbũ positũ in prima nõ censetur repetitũ in secunda:per doctrinã Bar.in l. prætor.§.crit; hæc differentia.ff.vi bono.rapto.&de materia ponit quædam Ias.in l.transigere.C.de transac.& maximè,qa secũda conclusio est odiosa,cùm sit contra iuris cõmunis dispositionem,vt dixi hìc antè. prima verò est fauorabilis, cùm sit quodãmodo iuri cõsona,in hoc scilicet quòd permittit alienationem.

ADDITIO. Vides hìc vnũ casum in quo prohibetur alienatio bonorũ suorũ.Adde aliũ in administratore reipublicæ,qui nõ potest alienare bona sua antequã reddiderit rationẽ,& reliqua,vt tenet Luc.de Pẽ. in l.vtilitas.C.de primipilo.lib.xij.&notatur in l.satis notũ.C.in quibus causis pignus tacitè contraha. Itẽ in iudiciis vniuersalibus,qñ quæstio est mota,ꝓhibet alienatio,vt dicit Bar.in l.alienationes.ff. famil.ercisc. & in iudiciis post litem contestatam, & quãdo possit ꝓhiberi alienatio per statutũ,vide Matth. de afflic.in constit.regni Sicilię, quæ incipit,si quando cõtingit. in vij.not.in iij.lib. § Aduerte tamen,ꝙ si fiat talis venditio in hominẽ alterius conditionis,& tradatur possessio,in cum transfertur possessio. Ita in terminis tenet Bald.in l.ij.in fi.ff.de iurisd.om.iud. quem refert & sequitur Alex.in consi.suo ciij.in fi.in vj.volu. † Quia nullius tituli etiam ex statuto proueniens,non impedit acquisitionem possessionis, vt ibi dicit idem Alexan.in prædicto consi. dixi alibi in simili casu.

IN TEXTV IBI,

A homme de franche condition.

1 PONe ꝙ non inuenit aliquem illius cõditionis qui velit emere,an poterit tunc alteri vendere?videtur ꝙ sic per ea quæ tenet Bar. in l.qui Romæ. §.cohæredes. ff.de verb. oblig. Contrarium tamen tenet Ioan. de Ana.in consil.suo xlvij.Et vide Oppizoni in repet. §.diui.in l.filius familiâs.ff.de lega.j.

IN TEXTV IBI,

Et n'entend on point.

CONsuetudo ergo particularis loci,in illo loco derogat cõsuetudini generali.Bal.in l. & in prouinciali,ad finẽ,C.de seruit.dicit tũ ibi, ꝙ hoc est maximè qñ est fauor ecclesiæ.Bart.in l.sed & si lege.§.de eo.in fi.ff.de petit.hæred.& Bal.in c.j.§.notãdũ. in tit.q feudare pos.& Bar.in l.nemo.§.tẽporalis.ff.de reg.iur.dicũt,† ꝙ cõsuetudo posterior tollit priorẽ,intellige qñ est præscripta,quia præscripta intelligitur per nõ præscriptam.Bal.in c.j.in j.col.de feud.cognitio.Io. And. tamen in cap.cum ecclesia vulterana. de electio. dicit hoc esse verum in petitorio,non in possessorio.

1 *Consuetudo posterior quando tollat priorẽ.*

NVnquid ista cõsuetudo particularis in aliquo loco possit probari per testes singulares? Vide Alex.in consil.lxxij.incip. visis & optimè discussis.in pe. col.in ij.vol.Faciunt dicta Bald.in l.j. in iij. col. C. de test.vide eundem Alex.consi.lxxij. in ij.col.in j.vol.

QVomodo sit istud ꝙ ista vsantia particularis alicuius loci operetur effectum contra hanc consuetudinem:cùm in fine nostrarũ consuetudinũ dicitur,ꝙ aliæ vsantiæ particulares non possint proponi & allegari contra has consuetudines, & hoc expressè voluit & ordinauit princeps. Cogita.

Quæstio. SEd iterum quęro,quid si tempore quo fuerunt factæ hæ consuetudines, non erat aliqua vsantia in quodam loco,sed postmodum superuenit,& ita durauit ꝙ est præscripta,an etiam habeat vim cõtra hanc nostram consuetudinẽ? & sic est quærere, an sit opus probare ꝙ illa vsantia fuerit in loco particulari,antequam hæ cõsuetudines fuissent in scriptis redactæ & confirmatę per principem.

Cõsuetudinis huius intellectus. NOn credo ꝙ hic sit intellectus huius cõsuetudinis,& ꝙ sic debeat intelligi,scilicet, ꝙ per hanc derogetur locis particularibus, quæ habẽt vsantiã in contrariũ.sed credo ꝙ sic intelligatur:ꝙ si sint loca aliqua quorũ vnũ habeat super alios vsantiã, hoc est ꝙ homines vnius loci manusmortuæ vel etiã franci,habeant vsantiã in alio loco manusmortuę, ꝙ possint acquirere talia hæreditagia,etiã licet nõ sint illius cõditiõis,sed alterius,aut frãci aut liberi,vt videtur in plurib locis,maximè in loco de Vitello,qlicet sint frãci & liberi.& nõ illius cõditionis cuius sint homines de Posange,tamẽ ibi possunt habere & acquirere hęreditagia,licet ille locus sit locus manusmortuæ.

ET inquantũ dicit, *par cours*, credo ꝙ intelligat ꝙ homines vniꝰ terræ manusmortuæ, possunt habere hæreditagia in alio loco manusmortuę propter cõnexitatẽ loci,& etiã homines illius terrę possint habere hæreditagia in alio loco, & hoc est in ꝙbusdã locis particularibus propter cõnexionẽ loci.Quæ quidẽ vr istud operari,& istud verbum *par cours*,videt istud sonare,cùm sit ꝙ homines diuersarũ iurisdictionũ & diuersorũ territoriorũ,qa aliàs de iure ꝓhibẽtur habere aliquod ius vnus scilicet super alium tamẽ ꝓpter cõnexitatẽ & proximatẽ loci vt simul se adiuuent, permittitur eis vnus super alium habere, sicut videmꝰ in tit. *Des forestz, pasturages & riuieres.* in §. *Les habitans d'une ville*,vbi ad plenum declarabitur iste terminus.

IN TEXTV IBI,

Par cours.

ADuertendũ est ad quos referatur iste terminus, *par cours*, nã requiritur ꝙ in vtroq; possit verificari: scilicet ꝙ vterq; sit manusmortuæ,ideo videt ꝙ tantùm referri debeat ad id quod dicitur,*ou d'autre seigneurie*, quoniã in hominibꝰ frãcis ad respectũ seruorum non potest esse par,seu æqualis cursus, ita ꝙ vnꝰ cõcurrat supra aliũ,hoc est, ꝙ si vnus ex vna terra possit tenere terrã manusmortuę in casu prohibito, ita alius in alio.Et ideo videtur reddẽdo singula singulis, aut adoptando prædicata subiectis,vt talia sint subiecta, qualia ꝓdicata demõstrãt, qđ esse debet, vt facit tex.in l.stipulatio ista habere licere.§.hi q sunt.vbi.Ia. ff.de verb.oblig.scilicet ꝙ quoad homines francos,ꝙ possint istud ius habere ex vsantia in cõtrarium, quæ potest introduci, ita quòd propter vicinitatem homines franci possunt acquirere hæreditagia manusmortuæ con-

tuæ contra regulã huius §.ex quo fines alteri⁹ domini ꝙ vnus supra aliũ potest acquirere hæreditagia alterius domini,in vim iuris paris seu æqualis cursus, & sic pari modo seu æquali,cõcurrent in emptione huiusmodi hæreditagiorum. Et ideo debent aduertere aduocati,quando in talibus scribunt & articulant,vt vtantur verbis magis aptis ad casum secundum distinctionem,& diuersitatem supradictam, sed multi non aduertentes ponunt vnum pro alio, & potius ex errore eorũ quàm aliàs:nec in hoc eos excusare potuit communis vsus loquendi quorundam,cùm sit notorie erroneus,vt patet ex hac consuetudine.

§. VNDECIMO.

L'Homme de mainmorte ne peut disposer de ses biens meubles & heritages, par testament ne ordonnance de derniere volonté, sans le contentement de son seigneur.

¶Idem in comitatu Burgundiæ, & Niuernensi, & in pluribus locis Franciæ.

IN TEXTV IBI,
Ne peut disposer.

ET sic isti serui non dicũtur intestabiles,nec dicunt mori ab intestato. Quę autẽ sit differẽtia inter intestabilis & intestatus,ponit Bal.in c.j.§.j.in iij.col.de succes.feu.† & ideo est casus de episcopo Heduen.qui dicit se debere succedere omnib⁹ clericis & presbyteris beneficiatis in sua diœcesi,q moriũtur ab intestato:& hoc iure vtitur per doctrinam in c.relatum.ij.de testã.& in ɔ.cùm in officiis.co.tamodò cùm ab humanis decessit quidam presbyter curatus qui erat manusmortuæ,testamẽto non condito,&dubitatũ fuerit an in isto casu episcopus ei succedere debeat,an verò dominus manusmortuæ. Dixi ꝙ videtur ꝙ ex quo erat presbyter & beneficiatus,& ꝙ mortu⁹ est testamẽto non cõdito,q intentio episcopi est fundata &c.¶Ego tamen credo totum contrariũ,cùm hîc sit tex.ad literam,ꝙ homo manusmortuæ non potest testari, ergo semper moreretur testamẽto non condito, & per cõsequẽs semper succederet episcopus,& tñ est tex.ad literam qui videtur facere in cõtrariũ in §.xx.incip. *Le seigneur de la mainmorte*,infrà in hoc eodem tit. ¶Istud iacet in hoc articulo,an qui nõ potest facere testamẽtũ,dicatur mori intestat⁹,de quo satis in terminis huius quæstionis per Io.Fab.& Io.de Plat.in §.j.in prin. insti.de hęre.quę ab intesta.deferũtur.de qua materia an & quando intestabilis comprehendatur sub verbo intestatus.Bart.in l.j.ff.de suis & legi.Alex. in l.generaliter.in prin.in ij.iij.& iiij.col.C.de insti.& substitu. & in consi.cxv.in ij.vol.dicã alibi plenius.Bal.in margarita,in verbo,intestatus.& idem Bal. in d.c.j.§.j.iij. col.de succe. feudi,in vsib⁹ feudo.hîc antè alleg. Vide Boërium in consuet.Bituricen.tit.de testa.§.iij.in gl. in versic.sed quæro de quæstione multum singulari.¶Et de huiusmodi cõsuetudine,quę est odiosa,appellatione intestati non cõtinetur intestabilis.G.Benedicti in simili casu,in sua repe.c. Rayn.in verbo, & vxorẽ nomine Adelasiã.in prælud.nu.16.17.18. & 19.de testa.

EX hoc patet,† ꝙ serui huius patriæ qui dicuntur homines manusmortuæ nõ sunt adscriptitij,cùm adscriptitius testari possit. facit in l.si quis presbyter. C.de episc.& cler.dixi in rub.hui⁹ tit.sed ad quęstionẽ huius §.videlicet an seruus testari possit,vide Spec. in tit.de feu.§.quoniã.versi.xix. quæritur vbi post suã disputationẽ dicit,ꝙ consuetudo in hoc vniuersiusq; regionis seruanda est. & istud etiã dicit in ver. xxvij. Martinus de Fano,disputat etiam quæstionem in tractatu suo de homusia.in viij.quæstione.

HAec enim consuetudo videtur procedere contiuatiuè ad prędecedẽtẽ,quia dicitur in prędecẽti ꝙ homo manusmortuæ non potest alienare mansum manusmortuæ,& super hoc doct.disputant,nunquid prohibitus alienare possit hæredem instituere, vt habetur per docto. in l.si ita quis. §. ea lege maximè per do.Claudiũ de aquis post Alex.ff. de verb.oblig. & p Barba.in repe.rub.de reb.eccle.non alie.sed illa disputatio doctorum est hîc apud nos per consuetudinem nostram decisa,ideo non est amplius insistendum.

PONe† ꝙ homo manusmortuæ videns ꝙ de bonis suis non potest testari,quãdo est in lecto ęgritudinis,facit donationẽ de bonis suis aliquib⁹ ex suis parẽtib⁹, ne manusmortua sit aperta dño, & ne bona eius veniant ad dominũ iure manusmortuę,an talis donatio poterit inualidari:Ioã. Per.de Ferrariis mouet hãc quæst.in forma libelli pro hęreditate ab intestato delata,in gl.nullisq; superstitib⁹.in viij.col.illius gl.possent hîc adduci ea quæ dixi.ɔ.in tit. *Des droicts & appart.à gens.*in §. *Le mari constant le mariage.* in glosibi, *Et des heritages.* Vide de hoc text. in l.j.in prin.& in l. viuus.ff.si quid in fraudẽ patro. & vide Anto. de But. & ibi Barb.in c.ij.de consuetudine,qui dicũt, ꝙ actus factus per aliquem cõstitutum in infirmitate, de qua ipse moritur,dicitur actus vltimæ voluntatis. *Quæstio.*

VIde G. Benedicti in sua repe.c. Rayn.in verbo,& vxorẽ nomine Adelasiã.in v.decis.nu.394. extrà, de testa.vbi dicit,ꝙ tales non possunt disponere maxime donãdo.l.j.vbi Ioã.de Plat.& doct.C.non licere habitato.metroco. loca sua ad alios transferre. lib.xj. vide quæ dixi in meo monologio, in verbo,donatio. vbi dixi ꝙ donatio facta per infirmũ ex peste qui statim moritur non valet, & est actus vltimæ volũtatis.

ADduerte tamen ad tex.in d.l. viuus. suprà allega. quòd tales homines manusmortuæ non possunt donare nisi bene merentibus, æquiparando eos libertis,cùm tamen adhuc sint deteriores conditionis, & ideo si donent alicui tanquam benemerito, probãda sunt illa benemerita,aliàs donatio est nulla tanquam simulata. Ang.in l.j.§. si pater.ff.pro dona.& consului in casu emergenti.

IN TEXTV IBI,
Par testament ne ordonnance.

PONe † quòd pater emat aliquid nomine filij,& eidem tradat eo viuo,an hoc casu valeat, & sic præcipuum filio? vide text. in l.filiæ cuius. & ibi Bald. C. famil.erciscun.& quæ dixi supra in titu. *Des droicts & appartenances à gens mariez.* in §. *Femme mariee selon la generale.* in glo.*acquestz.* & quid de diuisione quã pater faciet inter liberos assignando eorũ cuilibet suam partem,vide in titu. *Des droicts & appartenances à gens mariez*,in §. *La femme qui est participante.*& ex ibi dictis cogita quid dicendum esset in hoc casu, si pater sic faceret intellige quo ad extraneos,& in præiudicium domini,quia quo ad suos,aut alios secum manentes, & quia aliàs eidem de iure succedere debent, vel secundum consuetudinem, potest testari. argumen. l.si quis presbyter. C. de episco. & cleric. & ita tenet Ioan.

1 *Intestabilis & intestatus an differant.*

2 *Manusmortuæ homines non sunt adscriptitij.*

BIU Cujas

Ioan.Fab.in §.seruitus autem est constitutio. instit. de iure personarũ.

IN TEXTV IBI,

Sans consentement de son seigneur.

Quæstio notabilis. QVæro de quæstione multum notabili. Quidam homo manusmortuæ & eius vxor in contractu inter viuos,& pacto inter eos inito faciũt se adiuuicẽ hæredes hoc modo:scilicet ꝙ volũt ꝙ vnus sit hæres alterius superuiuẽtis, casu quo nõ habeãt filios ex ꝓprio corpore natos.in prẽsentia eorũ domini cõsẽtiẽtis,& prestãtis cõsensum:an si postmodũ vnus illorũ moriatur,sit aliter hęres?dixi in casu emergẽti† ꝙ cùm hæreditas in cõtractu dari nõ possit. Bar.in l. tale pactũ.§.fi.ff.de pactis.& pacto inter viuos ꝙs fieri hęres nõ põt.l.hæreditas.C.de pactis cõuẽtis.Ias.in d.l. tale pactũ.& in l.licet inter priuatos.C.de pactis.Ioan. de Imo.in rub.de testa.in pe.& vlt.col. vbi dicit idẽ si in donatione inter viuos aliquis dat partẽ hęreditatis,ꝙ talis cõtractus non valet.¶† Si tamẽ fiat quis hæres in cõtractu in certa re,secus, vt cõsului in casu emergẽti in successione nobilis viri Cypriani de Rabutin,cõsilio incipiẽ.(vt iã suprà dictũ est.) Nobilis quondã vir dominus Cyprianus de Rabutin.allegando Old.cõs. suo cxxxix.vbi multa pulchra dicit.& istã opinionem sequuntur multi,quos allegat Ias.in l. stipulatio hoc modo concepta.ff.de verb.oblig.

1 *Hæreditas non potest dari pacto.*

2

ADDITIO Cõsilium suprà allegatũ est in ordine meorum consi.xxxix.& incipit, factum tale est nobilis quondam vir.

NEc in hoc facit,seu aliquid operatur consensus domini:quia iste consensus domini non potuit supplere defectum solennitatis testamenti,& defectũ contractus ratione personæ,cũ inter virũ & vxorẽ de iure & cõsuetudine sint ꝓhibiti tales cõtractus: imò solus princeps superior põt tales defectus supplere confirmãdo aut aliàs cõsentiendo. doct. maximè An. Pa.& Bal.in c.j.de trãsact.Ias.in l.& quia.quã legit. cũ l.more.in vij.col.ff.de iur.om.iud.& ideo dominꝰ est hæres,& aperta manusmortua domino.

EGo nũc credo contrariũ,& ꝙ cõsensus domini in hoc facit valere tale pactũ,sicut dicimus de eo cui succeditur.qđ de eius voluntate põt fieri pactũ de futura successione,vt dicit Ias.in l.fi.in vij.limitatione. C. de pact.¶ Sed quid in casu,qui sæpe euenit,vbi vna filia vnius domus exit extra domũ patris,& in locum illius ponitur altera,quæ remanet in societate, an hoc casu reputabitur filia cõmunis,& ita illi succedatur sicut si esset vera filia naturalis & legitima? aut an succedat talis filia in domo alterius recepta patri & matri alterius filiæ,in cuius locũ est posita?¶ Videtur ꝙ nõ,quia licet sit cõmunis in bonis per huiusmodi associationẽ,quæ fit ponendo eã in locũ alterius, nõ tamẽ est propriè de proximis parẽtibus,ex quo eidẽ nõ conueniunt ea quæ sunt necessaria ad hoc vt ꝙs succedat alteri.ideo videtur in ea deficere ius succedẽdi quo ad illos cũ quibus est in cõmunione, & quo ad suos ꝓximos parẽtes, quia nõ est in societate cũ eis: ex quo videtur ꝙ si in dicta domo vbi est, sint aliqui parẽtes,cùm debuisset succedere filia in locum cuius est posita,ꝙ hęc illis nõ succederet,nec illi succedũt, existẽtes in cõmunitate cũ ea,nec eius parẽtes:& sic ꝙ in his est aperta domino manusmortua,eo ꝙ si nõ valuit expresse pactum de succedendo alicui,cui nõ succeditur de iure,vt hîc antè dictũ est, multominus tacitè,saltem nec tacitè,cũ par sit virtus taciti & expressi.l.cũ quid.ff.si cer.pet. ¶ Sed quicquid sit,ego credo ꝙ quo ad ius filiationis,scilicet quo ad patrem & matrem alterius filiæ in cuius locũ est posita,aut ius fraternizationis,in locũ cuius sororis est posita, ex consensu & volũtate alterius,quę exiit domum,& aliorũ proximorũ parẽtũ filiæ exeũtis,ꝙ talis filia quæ in lo cũ illius est posita, habet iura & filiationis & fraternizationis ex conuentione & tractatu inter eos facto, per l.quidam cùm filium.ff.de verb.oblig. ita ꝙ sicut filia naturalis & legitima si semper in domo remansisset,illis successisset, & dominũ manusmortuæ excluisset,ita etiã hæc filia in locum illius posita, illis succedere debet.Eo etiã ꝙ qui in locum alterius ponitur habet illa & eadẽ iura quæ habebat ille in cuius locum ponitur,vt dicit Ale.post alios,in l.qui quadringenta.ff.ad Trebel.& idem Alex.& do. meus Ias. in l. in prouincia.ĩ.§.j.ff.de operis noui nũt. Ex quo enim dicta filia est in locum alterius posita, quid operaretur hoc,nisi ꝙ illa iura quæ habebat altera filia in cuius locum ista est posita,fuit in locũ suũ trãslata? quoniam illa positio, seu traductio in locum alterius nõ debet esse frustratoria:eo etiã quia surrogatum sapit naturã illius in cuius locum surrogatur. vulgata. l. si eũ.§.qui iniuriarũ.ff.si quis cautionibus. aliàs sequeretur ꝙ altera filia remaneret indotata.cogitate, quia nõ est sine dubio,& consului ample in casu emergẽti, hîc tñ nõ firmo,sed materiã cogitadi habebũt posteri.

§. DVODECIMO.

CEns de mainmorte estans communs en biens s'ils se separent & diuisent, ils ne se peuuent reunir, ne remettre ensemble sans le consentement du seigneur du lieu de la mainmorte.& s'entend la separation entre gens de mainmorte,quád ils ont party & diuisé leurs meubles & heritages,& qu'ils sont separez d'vn feu & d'vn pain, & font demeurãce separée chascun en son chief.

ISta consuetudo etiam obseruatur in comitatu Burgundiæ,& in comitatu Niuernen.imò in comitatu Niuernen. vno separato omnes dicuntur separati.

IN TEXTV IBI,

S'ils se separent & diuisent.

De vestibus quotidianis & festiuis. QVæro, an in hac diuisione veniant vestes quotidianæ, & festiuæ, & quomodo in talibus debeat fieri?dic quòd quotidianæ sunt omnibus habentibus præcipuæ,sed festiuæ sunt diuidendæ. habebit tamen quilibet suas festiuas si voluerit,sed debent æstimari,non quantum constiterunt, sed quãtum tempore diuisionis valebunt.ita in simili Bart.in l.j. §.sed nec castrense.in penult.col.vers. vlterius quæro,pone quòd pater.ff.de coll.bono.& ita tenet Pau. de Ca.in cons.suo cccl v. incip. Ad primum videtur in impressione noua.vbi etiam dicit, †quòd dotes filiarum alicuius ex sociis debent super communitate solui & accipi,per plura per eum alleg.& allegat Bal.in trac.suo de duobus fratribus,ante finẽ, in duobus locis. Vide amplè Decium in cons.suo lxvj. lxvij. & lxviij. vbi de materia.idem tenet Soci.in cõs.suo ccxiij.in v.col.ibi, circa aliam dubitationem,† si tamẽ vnus ex sociis acceperit vxorẽ,& ex ea habuerit dotẽ,ante omnia de-

1

2

BIU Cujas

bet deduci de societate,& detrahi de bonis cõmunibus táquã æs alienũ.ita tenet Spe.in tit.de iudi.in iiij. parte.in §.sequitur. versic. quid si à communione. & Soc.in d.consi.ccxiij.in v. col. hîc antè alle. ¶ De materia communionis & diuisionis bonorum communium dixi suprà in titu.*des succeßions.§. Le testateur par testament.* in glo. *meilleur de l'autre.* versic.insequendo. quod dicit esse verum Bald.in consi.suo cccIxxxvij.in iij. vol. si probetur dotem fuisse versam in vtilitatem communem,aliàs non.

IN TEXTV IBI,
Ne se peuuent reunir. & remettre.

NAm hoc est, eò ꝙ statim diuisione facta, ius est acquisitum domino, ex quo amplius nõ sunt in communione, & ideo sine eius consensu seipsos reunire non possunt. facit in simili quod dicit Ang. in l. 1 iurisgentium.§.adeò. ff. de pactis. vbi dicit, † ꝙ si ex contractu debeatur gabella fisco, contrahentes non possunt recedere à contractu in præiudicium fisci,cui debetur gabella vel laudemium.arg.l.insulam. §.fi.& l.si mulier diuerterit.ff.sol. mat.faciunt quæ dicit Iac. de S. Georgio in tractatu suo de roydis siue operis in 2 Nota. ix.col.vbi dicit,pone† ꝙ domini terrarũ per cõsuetudinẽ vel statutum ex venditione habeant aliquod ius ventæ seu laudemij, duo homines alicuius dominij celebrauerunt contractum venditionis,deinde ex interuallo recesserunt ab illo, an possint in præiudiciũ domini?cõcludit per multa ꝙ non,quia per venditionem ius est iam quæsitum domino.faciunt quæ dicit Io.Fab.in §.j.in prin.insti.de emp.& vendi.

Quæstio. LImitantur tamen prædicta vna limitatione, scilicet nisi post contractũ celebratum inter partes,ipsæ partes incontinenti per pactum resoluerent ipsum contractũ.quia tũc per hoc nõ potest prætendere dominus ius fuisse ibi quæsitũ ex primo contractu arg. l.plerique.ff.de ritu nup.& dicit Pau.de Cast.in d.l.iurisgentiũ §.adeò.ff.de pact.ꝙ dicerentur incontinenti resoluere, quando resoluunt antequã diuertant ad extraneos actus.facit optimè tex.cum gl.in l. duos. §. fi.ff.de duobus reis.vel dicerẽtur incontinenti fecisse iuxta ea quæ habentur in l.in bonæ fidei.C.de pactis. faciunt quæ dicit dom.meus Iasin l.lecta.ff.si certum petatur.in x. & xj.col. vbi plenè.

SEd quæro, quid si post factã diuisionem & executã,denuò cõmuniter & pro indiuiso possideant omnia eorum bona,an censeatur inter eos inducta recommunio sicut prius?videtur ꝙ sic,per tex.in l.itaq; ff.pro socio.& pro certo hoc verum est in hominibus liberæ conditionis,vt dicit Lud.Ro.in cõsi. suo cccc-xviij.incip.in eo quod quæritur, sed per consuetudinem secus in hominibus manusmortuæ,& seruilis cõditionis. credo tamẽ ꝙ si fuerint per xxx.annos, ꝙ est inter eos communio in petitorio, & per annũ in possessorio.per ea quæ dixi suprà in §.j.& in tit. *des succes-sions.*in duobus aut tribus locis.

ITem quia tex.dicit, *reunir & remettre*, quæro an sicut qui semel fuerint in cõmuni si se separarunt nũquã possunt se reunire,ita etiam si qui primò nunquã fuerũt in cõmunione possint se in cõmunione ponere sine licentia domini?videtur ꝙ nõ,cùm à pari iudicentur actus cuiusque confectio atque resolutio.l. ab emptione.ff.de pactis.l.si ad resoluẽdam.C.deprẽdiis minorũ.Lud.Rom.in dicto consilio 418.alle.l.nuptię ff.de ritu nupt.& l.si vt proponis.C.de nupt. credo tamen ꝙ cùm statutum nostrum sit exorbitans in hoc à iure communi, quòd non extendetur in casu non expresso,& quòd casus omissus remanebit in dispositione iuris communis.

EX quo etiam dixi, ꝙ licet aliquando fiat aliqua separatio bonorum mobilium aut acquestuũ,puta quiavnus habet bona mobilia & acquestus separatim à suis fratribus,& cõmunibus in bonis, si tamen non sit separatio bonorum etiam immobiliũ, secundum text.nostræ cõsuetudinis,ꝙ si vnus ex illis habeat do miciliũ separatũ,& facit acquisitiones separatas, imò etiam fuerit facta separatio mobilium tantùm,& habeat aut postposuerit aliquem ex suis parentibus,qui eidem succedere debent,eundem tanquã parentem & propinquum mittendo,ꝙ per hoc videtur eũdem secum reunire, & iterum secum associare: quod potest hoc casu, eo ꝙ ad hoc vt sit prohibitus reunire, requiritur separatio mobiliũ & immobilium,quæ non interuenit in hoc casu.consului pluries.

IN TEXTV IBI,
Et s'entend separation.

DEhoc verbo,intelligitur, qualiter debeat capi in statuto,vide Alberi.in suis statutis in prima parte,quęst.xij.Vide Iasin l.j.§ item acquirimus.in v.no. ff. de acquir. possess. vbi quandoque importat veritatem,quandoque fictionem. Intelligi. & verũ.

Quæstio. QVæro de quæstione de qua fui interrogatꝰ. Quidam ab humanis decessit relicto filio quondã cũ matre superstite,fecit diuisionem bonorum mobiliũ cum matre:immobilia autẽ ipse& eius mater dederũt in solutũ creditoribus quondã sui patris, & mariti eius matris, & separatim habitauerunt. nunc moritur mater,petit filius successionẽ illius.dicit dominus manusmortuæ ꝙ locus est manusmortuæ, eo ꝙ non sunt cõmunes in bonis,& ꝙ diuiserunt eorũ bona,& separatim morãtur.replicatur ex parte filij ꝙ consuetudo quantum ad diuisionẽ & separationẽ dicit plura esse requisita copulatiuè ad hoc vt dicatur separatio, scilicet ꝙ fiat diuisio bonorũ mobilium & hæreditagiorũ nã non fuit facta diuisio hęreditagiorũ, ergo nõ conueniunt verba cõsuetudinis,per cõsequens nec dispositio illius.replicatur ex parte domini,ꝙ illa consuetudo debet intelligi quando sunt bona mobilia & immobilia,quę veniunt in diuisione,sed hîc cùm nõ sint immobilia,cùm sint data in solutũ,igitur de illis non fiet diuisio,cùm priuatio præsupponat habitum.l.decem.ff.de verb.obl. cum vulg. cogita, quia dixi quòd erat aperta manusmortua domino.

VTrum hęc clausula, *& s'entend separation*, intelligatur etiã in §.sequenti,hoc est dicere,ꝙ si homines manusmortuæ nõ simul morantur:sed sit vnus qui faciat habitationẽ separatã, non tñ in suo capite, sed vt mercenarius,an dicatur simul morari cũ suis parentibꝰ,ita ꝙ ei succedat si moriatur ab intestato? hoc quotidie videmus euenire in pluribus qui vadunt ad famulãdũ, vel etiã qui deseruiunt in beneficiis tãquã vicarij,ex quo tales ibi faciũt habitationẽ separatã,an sit aperta manusmortua domino in talibꝰ.ex quo cõstat eos habere animum redeũdi,cùm sint ibi ad tempus,etiãsi per decenniũ ibi manerent,nõ cõtrahũt domiciliũ,secundum Fel.in c.dilectus.ij.extrà, de rescri. & Barba.in c. quòd clericis.in viij.col. extrà, de foro compet. Item ex quo semel fuerunt in communione bonorum & habitationis, adhuc præsumuntur esse, nisi constet eos esse separatos, quod non potest esse quo ad bona,nisi diuiserint quo ad habitationẽ, & nisi quilibet faciat habitationem separatam in suo capite, vt dicit hic text. quod non facit mercenarius aut

vicarius

vicarius alicuius beneficij, igitur cogita. dicam infrà plenè in §. sequen. in casu emergenti.

ADuerte, licet hîc dicatur & ponatur exẽplum in illo qui tanquam vicarius aut mercenarius seruiuit in aliquo loco, non dicitur à suis parentibus separatus ratione habitationis & domicilij. Tamen idẽ mihi videtur dicẽdũ etiam in illo qui alio loco frãco moratur, & ibi habet domũ propriã quã emit, aut aliàs, & ibi tenet focum & larẽ separatũ ab aliis suis parẽtibus, quia etiã hoc casu nõ dicitur ita separat⁹, nisi fuerit facta realis separatio bonorũ, ꝙ nõ debeãt eidẽ succedere proximi parẽtes: cùm licet ibi habeat domiciliũ ratione incolatus, tamẽ nõ per hoc amisit domiciliũ originis, qđ est hîc in cõsideratione, ita ꝙ qs nõ dicitur perdere illud, nisi per illã separationẽ bonorum, aut per expressam renuntiationem, quæ non interuenit hoc casu. Et nõ est inconueniens ꝙ quis habeat plura domicilia, vt dixi infrà in §. seq. in gl. *sinon.*

IN TEXTV IBI,

Qui sont separez.

Quæstio QVæro de quæstione. Pone ꝙ pater aliquis habet filium, & filiã quam maritauit dote ei data, ita ꝙ fuit exclusa aut virtute statuti vel virtute pacti, vel aliàs, quia pater iussit eã esse tacitã. & cõtentã, ita ꝙ amplius nihil petere possit: & illã dotem acceptauit, erat tamen adhuc in domo cum fratre, mortuo patre dicti frater & soror se volunt reunire sine consensu domini, an possint? ¶ Videtur ꝙ sic. quia textus nostræ consuetudinis expressè ponit plura requisita quæ copulatiuè requiruntur, ad hoc vt dicantur separati seu diuisi. nam primò consuetudo dicit ꝙ homines separati & diuisi nõ possunt se vnire sine cõsensu domini. & postmodũ ponit declarationẽ istius separationis, declarando ꝙ separatio in hoc casu intelligitur pluribus interuenientibus, quæ quidẽ conplatiuè sunt posita, ex quo requiritur concursus omniũ copulatorũ. l. si hæredi plures. ff. de hæred. instit. §. si plures. Instit. eod. l. si quis ita stipulatus fuerit x. aureos. ff. de verb. obli. maximè quia istæ copulatiuæ ponũtur circa plures orationes respectu certi dispositi in diuiduo, ꝓut dicit Bar. & Ias. in l. j. in princ. in iij. & iiij. col. ff. de iustitia & iure. Or nunc ponuntur istæ copulatiuæ respectu certi dispositi. s. ad denotandũ qd dicatur separare & diuidere, ergo omniũ copulatiuè ad id requiritur cõcursus. plura ibidẽ dominus meus allegat ad propositũ. Sed vide Fel. in c. ij. in x. col. extrà, de rescriptis, & in specie quasi videtur decidere Alex. in cons. suo xlviij. incip. rub. de vacatiõe patris & filij &c. visis & optimè digestis. in j. vol. quod est repetitum in cõs. ccxiiij. in ij. vol. vbi dicit, ꝙ si requiratur habitatio patris & filij, & communio per copulatiuam, ꝙ requiritur concursus vtriusque. ex quo ad finem separationis requiratur diuisio bonorũ & habitationis, nõ sufficeret in casu nostræ consuetudinis vnum illorum. Cùm ergo in casu nostro non sit diuisio habitationis non sumus in casu nostræ consuetudinis. Et ideo hoc casu se reunire possunt sine consensu domini.

§. DECIMOTERTIO.

Ens de mainmorte ne peuuent succeder l'vn à l'autre sinõ eux demeurans ensemble, & estans en communion de biens.

IDem in comitatu Burgundiæ & in comitatu Niuernen. ¶ In comitatu verò Campanię est diuersitas hominum manusmortuæ, quia aliqui sunt quibus parentes succedũt, aliqui quibus dominus in mobilib⁹ & hæreditagiis, aliqui ꝙbus dominus in mobilibus, aliqui in hæreditagiis tantum. & iõ qualiter dominus debet probare cuius istarũ conditionũ seu specierum sint eorũ homines, vt habetur titu. ij. & iij. inij. v. & vj.

LIcet ergo simul habitẽt, si tñ nõ sint cõmunes in bonis, vnus nõ succedit alteri, vt tenet Iaco. de S. Geor. in tract. suo de roydis, seu operis. in viij. col. ibi, qd de tali casu. vbi ponit casum multũ notabilẽ, vide licet stãte hac cõsuetudine seu statuto, si pater habeat filiũ & filiã, & filia cõtẽta, vel aliàs per pactũ sit exclusa à successione, si moriatur pater relicto filio, deinde filius relicta sorore, qui semper habitauit cum eo: ex quo nõ sunt in bonis cõmunes, nõ succedit soror fratri. quod nota, qa est hîc copulatiua, cuius vtriusq; copulati requiritur cõcursus. dixi hîc antè. §. pxi. in fi. & multũ in hoc casu facit decisio Alex. hîc in consuetu. præceden. alle. s. in cõs. xlviij. in j. vol. repetito in cons. ccxiiij. in ij. vol. vbi dicit ꝙ si requiratur habitatio & cõmunio per copulã, requiritur concursus vtriusque ad verificationem depositi. faciunt ea quæ dicit Ias. in l. j. in prin. in iij. & iiij. col. ff. de iust. & iu.

SEd an hæc consuetudo habeat locũ in filio vel filia seorsum habitante à patre, ita ꝙ etiã sit exclusus filius vel filia à successione, vel etiã à legitima? videtur ꝙ hæc cõsuetudo nõ habeat locũ in filio, & ꝙ si haberet locũ in filio, nũquã filius succederet, † qa inter patrẽ & filiũ nulla est cõmunitas, vt dicit Bal. in l. cùm oportet. ver. quęro. C. de bonis quæ lib. dixi suprà in tit. *des successions.* §. vj. in gl. pen. ergo nũquã fili⁹ succederet patri suo manusmortuę, licet etiã habitaret cũ patre. cũ illa pars copulatiuę. s. *& estans en communion des biens,* nõ posset in filio verificari. ergo sequitur ꝙ hęc cõsuetudo in filio nõ habet locũ, quia cùm nõ cõueniãt verba dispositionis, nec etiam dispositio. tex. in l. iiij. §. toties. ff. de dã. infe. Alex. in cõs. xvij. in j. col. in j. vol. Barb. in cõs. ij. v. col. in j. vol. ¶ Sed sic est ꝙ in filio hęc verba nõ cõueniũt, scilicet, *& estans en communion des biens.* cùm inter patrẽ & filiũ nulla sit communitas, ergo nec vlla dispositio. ¶ Itẽ ẽt sequeretur ꝙ si haberet locũ in filio, ꝙ nũquã fili⁹ excluderetur per habitationẽ: quia habitatio patris est habitatio filij, vt dicit Bal. in l. j. §. illud. C. cõmu. de manu & Ias. in l. filius paciscendo. in j. col. C. de pac. Alex. in cõs. xlviij. in ij. col. in j. vol. & ibi multa dicit Alex. quæ multum faciunt ad corroborationem vel impugnationem huius nostræ consuetudinis. ¶ † Item aduerte, quia dicitur ꝙ inter patrem & filium nulla est cõmunitas, imò videtur ꝙ sic, cùm dicatur ꝙ æstimum patris censetur ęstimũ filij. gl. est nota. in l. ij. C. qui ætat. vel profess. se excus. lib. x. Ias. in l. filius. & Fel. in c. afferte. in ij. col. ext. de præsum. & Alex. in d. cons. xlviij. in ij. col. & do. Fel. in c. j. de magistris. ex quo videtur ꝙ quo ad hoc hæc clausula, *& estans en communion de biens,* potest in in filio verificari, ex quo si sit cõmunio. ergo põt esse diuisio. & satis ad hoc faciunt dicta Alex. in dicto cons. xlviij. hîc antè alle. ¶ Item si hoc esset verũ, ꝙ filia seorsum habitãs à patre esset exclusa in totũ tã à successione quàm à legitima, sic statutũ qđ non põt directò in totũ tollere legitimã filiis, Bal. in l. j. C. de summa tri. & fide catho. Alber. de Rosate in l. quoniam in prioribus. C. de inofficio. test. Soci. in cons. suo xxx. in col. j. tolleret per indirectũ. & sic qđ non potest fieri directò, fieret per indirectum, contra tex. in c. tuæ de procur. gl. in c. j. de consan. & affini. de qua regula dixi in trac. meo de maledictione creaturarum irratio-

1 *Inter patrẽ & filiũ nulla communitas.*

BIU Cujas

3 *Legitima nõ videtur tolli statuto.*

nabilitũ.in iiij.principali dubio,ibi tertiò ad hanc partem accedat. ¶ †Item nunquam videtur tolli legitima per statutum,nisi expresse de ea fit mẽtio.Sali.in l.sancimus C.de nup.Frã.de curte in cons.suo xxxix.in iij. & iiij. col. sed hîc nulla est facta mentio de legitima, ergo filia & filius etiam seorsum habitãtes à patre, & nõ existentes in cõmunione,saltem non excludẽtur à legitima.& faciunt quæ dicit Soc.in cõs.suo ccxxx.in ij.col.versi.cõfirmatur hoc idẽ.vbi posuit an dispositio excludens à successione, excludat etiã à legitima.

ET multum sunt ponderanda verba huius consue. quando dicit,*ne peuuent succeder*.quoniam per hæc verba videtur esse sublata legitima, cùm ex quo non possint filij succedere, ergo nec hęreditatis petitionẽ intentare, sine qua hęreditas peti non potest.l.j.& iij. ff.de peti.hære.sed ipsa hæreditatis petitio tolli potest cùm sit iure ciuili inducta.l.item veniunt.§.cum autẽ. ff.de peti.hære.ergo sublta via per quã venitur ad bona, tolluntur & ipsa bona. sublato enim medio, sine quo ad extremũ peruenìri non potest, & ipsum extremũ in effectu sublatũ esse vr. Nã sublata querela per quam peruenitur ad hæreditatis petitionem,ipsa hæreditatis petitio sublata esse videtur.l.sancimus.§.vlt. C.de inof.test.& sublato iure restitutionis,per qđ venitur ad rescissoriã,& ipsa rescissoria sublata videtur. l.in honorariis.§.sed cũ rescissa.ff.de actio.& oblig.& etiã sublato iure offerendi per quod venitur ad pignoratitiã,sublata videtur ipsa pignoratitia.l. cum notissimi.C.de præscri.xxx.vel xl.annorũ.& notatur in l.si finita.§.posteaquã autem.ff.de dã.infe.Et ex his vidẽt quidã tenere ꝙ etiã legitima potest tolli in totum. de qua materia dixi remissiuè suprà ĩ tit.*des succeßiõs*.§.ij. gl.*la tierce partie des biens*.Sed magis ad saturitatẽ vide Pau.de Cast.& Ias.in auth.nouissima.C.de inof. testa. Dy.in regula,indultũ.de reg.iu.in vj.Bal.& Sal. in d.l. sancimus.C.de nup.Bal.in l.cũ lege.C.de epis.& cler. Bal.in l.j.§.ius naturale.ff.de iusti.& iure.Ang. in l.ꝙ de bonis.§.fi.ff.ad legẽ Fal.Fede.de Se.in cons.lxxv.& in cons.cclxxv.Lu.Ro.cõs.ccxxxij.& in cõs.xxxij.Pau. de Cast.in consi.lxxvj.& in consi.ccxxxij.Oldr.in cõs. clxx.Albe.de Rosa.in trac.statutorũ,in ij.parte.q.ciiij. Pau.de Cast. post alios in l. Titio centum.§. Titio genero.ff.de cõdi.& demon.eundem Pau.in cõs.lxxvij. inci.pro clariori responsione.vbi dicũt,ꝙ quãdo quis à successione alicuius excluditur,etiam eidem nõ debetur legitima etiã si sit de descendentibus.quæ decisio est ad literã,ad clarè inducendũ per tex. huius cõsuetudinis,ꝙ etiã dictis filiis cum sint excluſi à successione non debetur legitima, licet expresse non fuerit dictũ ꝙ sint excluſi à legitima:cùm vt dicit Benedicti in loco hîc statim allegãdo,nu.50.habet locũ etiã in filiis,ex quo approbat statuta etiã in foro conscientiæ, deferẽtia omnẽ successionẽ primogenito,& priuantia alios filios legitima,quæ cùm habeãt aliquã rationẽ, scilicet fauoris &conseruationis domus,tamẽ nõ mihi placent,& mihi videtur multũ iniqua,licet vnus ex filiis illo casu hæreditatẽ paternã,accipiat, multò magis debet statutũ huiusmodi iniquum cẽseri,in quo filius in totũ excluditur,& hęreditas perueniret ad extraneũ in totũ,& ideo quicquid sit,credo ꝙ huiusmodi statutũ ita intelligendo esset iniquissimum. Et ideo cùm multi sint tenẽtes opinionẽ cõtrariam videlicet ꝙ legitima in totũ tolli potest,vt Richar.malumbræ, de quo per Cy.in l.sancimus.C.de nupt.cũ quo transeunt & sequuntur communiter citramontani, quos Itali vocant vltramontanos in d.l.sancimus. & etiam Alb.de Rosat.in suis statutis.q.ciiij.Bald.in l.cunctos populos.C.de sum.trini.& fide cath.& in l. cum lege. C.de epis.& cle.in d.l.sancimus.Ant.de But.in c.Ray. de test.decis. Tholosana q.ccccxxxvij. & plures hinc inde alle.Soci.in consi.suo cl.in j.& ij.col.in j.vol. vbi videtur cõcludere ꝙ cũ aliqua rationabili causa potest in totũ tolli,puta ingratitudinis,vel familiæ cõseruãdæ,& agnationis, secundũ Bal.in d.l.cũ lege.& Io. de Imo.in d.l.Titio centũ.§.Titio genero.ff. de condi. & demõ.& in hac opinio.videtur esse Decius in cõs. suo cvj.in vlt.col.& in cons.xix.in pe.& vlt. col. in ij.vol. Et cùm in hoc casu nõ sit causa rationabilis, cùm non sit quæstio de conseruãda familia & agnatione,nec sit ratio aliqua quę possit esse valida, ꝙ extraneus admittatur ante filios saltẽ in legitima, non video hãc consuetudinẽ esse iustã & rationabilẽ : si intelligatur etiã in filio,ꝙ nihil habuit à patre pro legitima, ita ꝙ hoc casu nõ obstã.dicta consuetudine si nihil habuit à patre,puta dotẽ aut donationẽ propter nuptias, poterit petere legitimã,& in ea se facere manutenere in Gallia,vt dixi suprà in ti. *des succeßions*.in §.ij.in gl.*la tierce partie deses biens*.Quicquid adhuc sit,non credo ꝙ causa conseruationis familiæ, & agnationis sit legitima, & sufficiẽs ad tollendum in totũ legitimã iure naturæ debitã:quoniam iura naturalia per iura ciuilia immutari non possunt.† Quid dicendũ, cogita.Ang.ta- 4
men in cons.suo cv.inci.statuto cauetur ꝙ si aliquis.in fi.dicit,ꝙ quando dicitur,† ꝙ qñ quis est successurus 5
ab intestato alicui,si non relinquatur ei legitima, potest illam petere. & hoc casu videtur ꝙ per statutum tolli nõ possit:sed qñ nõ est successurus, tũc ei legitima non debetur.exemplũ ponit in filio deportato.sic ergo videtur idẽ dicẽdũ in isto filio,qui nõ est successurus ab intestato,per istud statutum,ergo etiam non debetur legitima. hęc nõ mihi satisfaciunt ad omnia supradicta. si casus eueniat in facto, & sint pecuniæ pro salario, fortè latius insistã. communis obseruãtia tamẽ in hoc multũ operatur,quæ etiã tam in filio & filia quàm in aliis ita obseruat, secũdũ quã interpretabitur hæc consuetudo,vt dicit Soc. in consi. suo cxj. in iij.col. ¶ Credo quicquid dicatur de obseruãtia, ꝙ *Nota.* filius aut filia seorsum habitans à patre,& habens separationẽ diuisam,vel ẽt habeat bona alibi nõ cõmunia cũ patre,si petat successionẽ in totũ, ꝙ malè agit, si verò petat legitimã sibi iure naturæ debitã, optimè agit,cùm hęc cõsuetudo eos solùm excludat à successione, & nõ à legitima. & ideo quo ad hoc recurrẽdũ est ad ius cõmune.&istud est verissimũ de iure.qđ intellige verũ dũmodo nõ habuerit legitimã viuẽte patre,puta ĩ filia quę viuẽte patre fuerit maritata,& habuerit dotẽ quę habetur loco legitimæ, ꝓut suprà dixi tit.*des succeßions*.§.xij.in gl. *ne retourne point*. versi.j.

IN cõtrariũ faciũt quæ dicit G.Be.in sua rep. c.Ray. in verbo,& vxorẽ nomine Adelas. in præludiis nu. 45.& 46.ext.de test.vbi tenet ꝙ excluſus à successione ꝑstatutũ,aut cõsuetudinẽ,est etiã excluſus à legitima: dicit tñ idẽ ibidẽ nu.64.ꝙ stãte tali cõsuetudine liberi nõ excludũt,sed solùm alij parẽtes,quoniã vt dicit, cũ successiones sint de iure positiuo, vt dicit Bal. in l. meminimus.C.de legi.hær. consuetudo in eis multũ potest,nisi reperiat ꝙ ꝓhibita derogare iure communi.

IN TEXTV IBI,

Sinon eux demeurans ensemble.

HAec dictio † (*sinon*)tantum importat quãtum ni- 1
si.¶Quæro quando dicantur simul morari? vide Bart.in l. Quintus. ff. de annu. lega. Alexan. plenè in consi.suo lxxvj.cũ seq. vbi plures in hac materia consuluerunt.

BIU Cujas

ſuluerunt. in iiij. vol. ad quos recurrendum eſt, cùm caſus euenerit, & communiter do. Iaſ. pręceptor meus in l.j. C. de tranſactio.

ADDITIO. Aduerte ꝙ talis cõmoratio de qua in hac cõſuetudine debet eſſe corporalis, vt facit tex. in ſimili in c.fi. de clericis non reſid. & vide in hoc Mat. de affl. in conſti. regni Siciliæ quæ incipit, vt participatio. in ij. co. dicit tamẽ Albe. Brunus in tracta. de cõſti. in verbo, forenſis. verſi. ſtatutũ. ꝙ forenſis non fundat, ꝙ filia nupta extra locum originis non mutat primum domilium. alle. Bar. in l. fi. §. pen. col. i. ff. ad municipales. ¶ Sed quæro, † quid de clerico reſidente in beneficio, vel in beneficio deſeruiẽte tanquã vicario, aut alicui nobili aut prẽlato ſeruiente, qui tamen non diuiſit bona cũ cõſanguineis vel parentibus, an dicatur ſeorſum habitare an ſemper cũ ipſis habere domiciliũ? cogita ex his quę dicit Fel. in c. dilectus filius. ij. extrà, de reſcri. dicã ſtatim in caſu emergẽti. Iſta quæſtio de qua hîc, fuit deciſa per curiam ſupremam parlamenti Burgundiæ, contra dominum balliuum Cadrellen. prętendentem manuſmortuam cuiuſdam vicarij mortui in loco beneficij. & hoc fuit anno M.cccccxx. in arreſtis pronuntiatis in natiuitate domini.

2 Quæſtio.

AQuerte tamen, quia in curato videtur ꝙ faciat habitationẽ ſeparatã in ſuo capite, quod requiritur, vt dicitur in §. prædcedenti. quod tamen non facit vicarius, qui eſt in beneficio vt mercenarius & famulus, & cùm tales non poſſint dici facere habitationẽ in ſuo capite, non ſunt diuiſi, & ideo ſuccedunt adinuicem. dixi hîc antè in §. prædcedenti in gl. *& s'entend.*

Caſus.

HOdiè fui interrogatus de caſu qui ſæpe euenit. Quidã preſbyter manuſmortuę ad cauſam terrę Perreciaci venit ad habitandũ in loco de Montmort, qui eſt etiã manuſmortuæ, & ſtetit in cõmendataria S. Antonij de Tholona, tãquã admodiator, ſunt decẽ aut quindecim anni, ſed fuerũt plures & diuerſæ admodiationes, tandem ibi mortuus habẽs plura bona mobilia: ſed nunquã diuiſionẽ fecit cum fratribus & nepotibus, multa bona etiã immobilia, ſaltẽ terras & poſſeſſiones in dicto loco vbi morabatur, acquiſiuit. Nũc dominus de Clugny, tanquã prior Perreciaci dicit ſe eidẽ debere ſuccedere. Dominus de Montmort, dominus dicti loci vbi mortuus eſt, petit bona exiſtẽtia penes ſe: dicũt hęredes ꝙ debẽt eſſe hæredes, eo ꝙ nunquã fuit facta diuiſio inter eos, & ꝙ dicũtur ſemper ſimul morari, ex quo nõ pdidit, nec amiſit domiciliũ originis, per illã ſolã habitationẽ, quã fecit talis in dicto loco tãquã admodiator. quid iuris? Videtur primò dicendũ ꝙ in hoc caſu locꝰ ſit manuimortuæ, & ꝙ manuſmortua eſt aperta domino, quoniã ex quo talis moratus fuit in dicto loco manuſmortuę, & ſeorſum à ſuis parentibus, videtur ꝙ nõ habeat quæ ſunt requiſita per cõſuetudinẽ, quia requiritur (vt hîc videmus) ad hoc vt vnꝰ ſuccedat alteri, ꝙ morẽtur ſimul. cõſtat enim ꝙ morabatur alibi, ex quo maximè ibi ſtetit per decẽ annos, & cõtinuè cõuerſatus fuit, rõe cuius cõuerſationis & habitationis acquiſiuit domiciliũ. facit tex. in l.j. C. de incol. lib. x. maximè qñ ſtetit p decenniũ. facit qđ dicit Bar. in d.l. lex Cornelia. §. domũ. ff. de iniur. & Bal. in l.j. C. de inco. lib. x. vbi dicit, † ꝙ ad acquirendũ incolatũ ſeu domiciliũ per incolatũ ſufficit decenniũ. no. gl. in l. hæres abſens. ff. de iud. & ideo ꝙ ex quo ſtetit per decenniũ alibi, ꝙ nõ dicitur ampliùs morari cũ ſuis parẽtibus: & ideo nõ eſt locus conſuetudini. faciũt quę dicit Fel. in d. c. dilectus filius. ij. in vij. co. ibi, ad domiciliũ ſortiendũ, extrà, de reſcri. & ſic videtur ꝙ ex quo ſtetit in dicto loco de Montmort per decẽniũ, ꝙ ibi acquiſiuit domiciliũ, & ſic ꝙ non ampliùs dicitur morari cu ſuis parentibus, ex quo dominus illius loci de Mõtmort, vbi mortuus eſt, debet habere ea quæ ſunt penes ſe, per tex. noſtræ cõſuetudinis ĩ hoc eo. ti. art. x. & domin⁹ originis debet habere alia bona. ¶ Dico tñ ad vtrũque ꝙ nullus prædictorũ dominorũ debet aliquid habere in ſucceſſione dicti prędicti preſbyteri. quãtu enim ad dominũ loci vbi mortu⁹ eſt, audiui ꝙ ille locus eſt nõ manuſmortuæ: & ꝙ homines de Tholono poſſident ibi terras, & poſſeſſiones tãquam exiſtentes in loco de Labergement, quẽ tenent & reputãt francũ quo ad eos, & illo vtuntur, & audiui ꝙ aliàs fuit lata ſentẽtia, & ideo ex quo cõmẽdataria S. Antonij eſt ibi poſita, dicẽdũ eſt ꝙ non eſt mortuus in loco manuſmortuæ. Sed etiã prædictis ceſſantibus dico, ꝙ per hoc nullus iſtorum dominorũ poteſt excludere parentes, etiam licet ſteterit & habitauerit extra domũ ſuę originis per decẽ, quindecim, aut viginti annos, cùm ibi nõ ſtetit animo continuò habitandi, ſed tanquã mercenarius, & ſic animo recedẽdi mercede finita, & ideo cùm ibi ſteterit per tẽpus determinatũ ſine declaratione animi, nec actu ſignificatiuo ꝙ ibi velit ppetuò manere, non dicitur acquiſiuiſſe incolatũ ſeu domiciliũ per incolatũ. ita Bal. in l. eſt verum. C. de incolis, lib. x. & Ang. in l. hæres abſens. §. j. ff. de iud. per l. ex facto. §. fi. ff. de hęred. inſti. & l. nihil. ff. de capti. & hoc tenet Maria. in c. fi. extrà, de foro compe. & Fel. in d. c. dilectus filius. & Fel. & Maria. in dictis locis ſatis reſpõdẽt ad iura quæ dicunt, ꝙ per incolatum per decenniũ acquiritur domiciliũ, quia ſoluunt ꝙ in aliquo caſu põt eſſe. ſed nõ eſt incõueniens ꝙ quis habeat plura domicilia, & qđ prævaleat, ponũt ibi amplè, & etiã aliis modis ſoluũt quæ in mediũ adducta cu fuiſſet quæſtio; ſed poſſunt ibi videri etiã, ideo non repeto, & quia in cõſilio meo ſcripſi, ne videar bis occupaſſe mẽbranas, nõ inſiſto. ſed omnia videri poſſunt per Maria. in d. c. fi. qui multa in hoc dicit, quæ ſunt neceſſariò videnda, cùm ſimilis caſus occurrit. Et ex prædictis concluſiue dixi ꝙ † cùm mercenarius ſeu admodiator videatur morari in loco ſuæ admodiationis ad tempus determinatum ſecundum ſuã admodiationem, ꝙ non dicitur ibi acquirere domiciliũ per incolatum, etiã per decenniu. in hoc caſu multũ iuuant ꝙ illas poſſeſſiones ibi acquiſierat, nec antiquas quas in loco originis habebat alienauerat, imò ſemper illas communes tenuerat. in ſimili caſu de vicario in beneficio, ſeu admodiatore in beneficio, ſeu aliis rebus fuit iudicatum in Burgundia, vt audiui & dixi ſuprà proximo §. in gl. *& s'entẽd*, & ideo non eſt à iudicato recedendum.

3 Quantũ tempus requiratur ad acquirendũ domicilium per incolatum.

4 Mercenarius non acquirat domicilium per incolatũ.

ADDITIO. Aduerte ꝙ preſbyter beneficiatus, nõ dicitur habere domiciliũ in beneficio, quod tenere facit per vicariũ, ſi habeat aliud beneficiũ in quo reſideat. p plura tenet Bertran. in cõſi. ſuo cj. in iij. parte.

IN TEXTV IBI,

Et eſtans en communion des biens.

ADde quòd † appellatione communium in bonis continentur ſolùm & comprehenduntur illi qui ſunt in omnibus bonis communes, non autem qui ſunt in certis bonis communes: adeo ꝙ ſtatuto loquẽte de cõmunibus in bonis, ſolùm cõprehendũtur illi q ſunt in omnibus bonis cõmunes. ita tenet Alex. conſi. ſuo xl. incip. inſpectis verbis ſtatuti. in ij. vol. Et aduerte, ꝙ † per cõmunicationẽ fructuum non cẽſentur aliqui contrahere ſocietatem vel communionem. Alexan. in addi. ad Bar. in l. ſi patruus. C. communia

1 Quid dicantur cõmunes in bonis.

2

BIU Cujas

vtriusque iudi.idē Alex.in consi.suo xxiij. incip. visis dubiis.in j. vol. quem vide ibi.

§. DECIMOQVARTO.

LE seigneur demeure saisi des biens de son homme mainmortable, quand le cas de la mainmorte aduient.

IDem in comitatu Campaniæ. ¶ Ista est possessio ciuilis de qua ad plenū dictū est in §. *le mort saisist le uif.* in tit. suprà *des successions*, & potest dominus dicere se vestitum & in possessione post mortem sui hominis. & per hoc videtur ꝙ tenetur tanquā successor ad omnia debita sui hominis, de quo dicam infrà in §. sequ. De hac saisina vide G. Benedicti in sua repet. c. Ray. in verbo, & vxorem nomine Adelasiam. inv. decis. nu. 388. de test. dicit tamen ibi nu. 389. ꝙ subditus nō potest intentare casum nouitatis contra dominū in his quæ ritè gerit in vim suæ iurisdictionis. ¶ Quid in admodiatore alicui⁹ terræ, ꝙ habet omnes fructus & emoluměta à domino, an possit dicere se saisitū cōtra quoscunq; ? videtur qđ non, eò ꝙ nō pōt dicere se saisitū nisi ex iure cesso: & ió videtur ꝙ hęc possessio nō transeat in ipsum, vt dixi suprà ti. *des successiōs.* §. j. in gl. *saisist*, in prin. & etiā quia videtur esse solùm locator, qui non possidet quo ad extraneos, vt dixi infrà tit. *des censes.* §. vj. inci. *le seigneur censier.* in gl. *contre le tenementier*, &c. vidi tamen in quibusdā ꝙ tales admodiatores in talibus casib⁹ se fecerūt manutenere, sed bonū esset ꝙ ī eorū admodiatione apponeret, ꝙ quo ad oēs fruct⁹ pcipiēdos, dominus cōstituit procuratorē specialē, & in rem suam.

De admodiatore terræ alicuius

VIdetur tamē quia ex quo est admodiator, ꝙ habet aliquod ius in fructibus, saltē custodiam ꝙ plus ad vtilitatem suā, ideo in vim huius iuris & custodiæ videtur habere generale mandatū. sicut in simili dicimus de vsufructuario, vt per do. meum Ia. in l. j. §. vsufructuarius. ff. de no. ope. nun. Cogita.

ADuerte tamen quoniā ex quo domini terrarum, percipiunt successiones suorū hominum manusmortuę, ꝙ similiter princeps in casu simili debet habere ius successionis in vim manusmortuæ, super dominis habētib⁹ talia iura, vt dicit Gui. pa. q. sua cclxij. ad qđ deberent aduertere domini terrarū. ¶ Aduerte etiā ꝙ si sit quæstio de libertate, aut seruitute in qua quis prætendit se liberum, & aliquis dominus prætendit eum seruum, ꝙ prouisio seu reuerētia maximè in casu dubio, debet potius adiudicari prætendenti se liberū, quàm domino prætendenti eum seruum, per tex. qui multū faciūt in l. lite ordinata. C. de libe. causa. & in l. ordinata. ff. eo. cum etiā libertati sit fauēdū. dixi suprà in §. ij. huius tit. in gl. *quelque part que ce soit.* ¶ Dixi etiā in quodā consi. quod feci, quod est nu. 54. & incipit, ex narratis. in consi. lxvj. inci. aliqua terra. nu. 54.

IN TEXTV IBI,

Saisi.

HIc patet quòd dominus potest propria authorita te bona sui hominis capere, cùm habeat possessionem ciuilem, vt tenet Francis. de Aret. in consi. suo xxj. inci. si diligenter. & tenet Spe. in tit. de acto. §. j. & Bal. in l. certa forma. C. vt in possessionē legato. tenentes ꝙ possidens naturaliter & ciuiliter potest propria authoritate quemlibet possidentē & detentorē deiicere, maximè ex quo habet iurisdictionē in subditum quo casu potest sibi ius dicere propria authoritate, vt dicit Bal. in l. ij. in verbo, conquere. C. vnde vi. de quo dicit Bal. in d. l. ij. Vide Mat. de affl. in consti. regni Siciliæ, quæ incipit, pacis cultū. in nota. ibi, secundò licet. & vide eundē ibi in ver. xix. Aduerte tamen ꝙ Bar. in l. j. §. necessariò. ff. si mulier vētris nomine tenet cōtra Bal. & Spec. in locis suprà alleg. sed Alex. ibi alleg. Lud. Ro. in l. peregrè. §. quibus explicitis. ff. de acqui. pos. eos cōcordantē. Et facit pro hac opinione ꝙ posset propria authoritate, qa tex. in §. sequēs, vtitur verbo prætendere, quod idem est quod capere, quod importat propria authoritate, vt dicit Decius in regula iuris, non videtur quisquā. ff. de re. iur. & dixi suprà in tit. *des iustices.* §. ij. in gl. pe. Sed tamen prędicta hæc intellige tantū habere posse locū, quādo bona sunt certa & liquida: hoc est qñ sunt de perse, & nō sunt cū aliis cōmunia: quoniā ratione communionis requiritur voluntas omniū, & sic tam illorū qui ad huiusmodi bona succedere deberēt defuncto, vt sunt proximi parētes, quā illorū, qui possunt habere cōmunitatē & societatē eū defuncto, prout videtur facere tex. in l. j. §. si alter ex hęredibus. ff. quorū legatorū. Et etiā intellige prædictā nō apparēte cōtradictore resistente. quoniā vt dicūt Bar. & Sali. in l. creditores. C. de pig. licet aliquādo sit data facultas alicui per pactū ꝙ possit bona debitoris ꝑpria authoritate pro mēsura debiti occupare & accipere, illud tñ intelligēdū qñ debitum est liquidū, & ꝙ nō fiat ei resistētia, quoniā tūc adeūd⁹ est iudex. Et cùm euenisset casus in curia domi. de Lēcoux, prętēdētis sibi cōperere i⁹ & facultatē capiēdi bona suorū hominū mortalia, seu manusmortuæ, post eorū mortē ꝑpria authoritate, q post mortē cuiusdā sui hominis occuperauerat, & acceperat bona illi⁹ ꝑpria authoritate, p ei⁹ officiarios nullo iuris ordine seruato, imò nō obstāte oppositiōe formata tā p illos q prętēdebāt se esse hæredes, quā p cōmunes in bonis cū dicto suo homine eo viuente, quā ēt per eius vxorē, quę prætēdebat medietatē mobiliū: ex quo dicti prętēdētes se esse hęredes, & cōmunes in bonis, q impetrauerāt literas regias in forma remedij c. reinte granda. iij. q. j. licet expulsi fuissent primò, & in prima instantia per balliuū Bituri. tā ratione & in vim dictæ cōsuetudinis prætēsę per dictū dominū, quàm etiā eo ꝙ vt dicebat dictus iudex, cōstabat per ꝑcessum ꝙ dicta bona sibi cōpetebāt, & sic ꝙ ēt licet non potuisset illa ꝑpria authoritate capere, tñ qa eidē erāt statim & incōtinēti restituēda, per exceptionē doli debebāt repelli: cū dolo faciebāt petere qđ statim erant restituēdi. l. dolo. ff. de exceptio. doli. l. in cōdēnatione. §. dolo. ff. de reg. iur. quæ regula ēt habet locū in possessoriis, qñ incōtinēti ꝑbatur de iure illā exceptionē opponētis vt ibi gl. & in l. si de vi & possessione. ff. de iudiciis. & voluit Ang. in l. ille à quo. §. si de testamento. ff. ad Treb. & Mat. de affl. in cōsti. regni Sici. quę incip. circa violētiarū. in ix. not. vbi dicit, dicta gl. habet tantū locum in interdicto adipiscēdæ possessionis, secundum Bar. in l. j. C. quorū legato. & ꝑ dicta gl. facit dictum Bal. in l. meminerint. C. vnde vi. vbi dicit ꝙ exceptio, dolo facis petere, non habet locū, qñ possessio est statim restituēda, tamē per curiā anno do. 1531. fuit dictū malè iudicatū, & bene appellatū, & cōdēnatus dictus dominus de Lēcoux, ad restitutionem eorū quæ propria authoritate occupare siue capere fecerat, & eius officiarij, ad expēsas, dāna & interesse, tū qa erat quæstio de vi, de qua primò erat iudicādū d. l. si de vi. ff. de iudi. nec obstabat illa consuetudo quæ non erat bene probata, imò etiam si probata fuisset, debet intelligi

in casu

in casu rationabili, vt sit rationabilis, scilicet si bona fuissent separata, & de per se, & ꝙ nō erat interesse tertij resistētis. imò in Gallia, & in omni casu adeūd⁹ est iudex ꝓ iure nouo habēdo, nec est permissa facultas alicui sibi dicere ius ꝓpria authoritate, qđ etiā ꝓhibitū est de iure, iuribus vulgatis, de quibus p Matt. de affl. in d. constit. pacis cultu. suprà allegata. vbi amplè quomodo sit semper adeundus iudex.

§. DECIMOQVINTO.

LE seigneur, quand escheute & succession a lieu, prend les heritages estans en sa seigneurie mainmortable, sans pour raison d'iceux payer les debtes de son homme mainmortable. Et s'il prend les meubles estās en ladicte mainmorte, & dehors, & les heritages estans en lieu franc demeurez de ladicte escheute, il est tenu de payer sur iceux les fraiz funeraux de sondict homme, & apres ce se payera de ce que sondict homme luy debuoit au temps de son trespas. Et au surplus payera les autres hebtes de sondict hōme tāt & si auāt que lesdicts meubles estans au lieu de ladicte mainmorte, & dehors, & les heritages en lieu franc se pourront estē dre, ou les abandonner aux creanciers.

IN TEXTV IBI,

Mainmortable.

Casus. EVenit casus de quodam domino, qui quidem habuit hæreditagia sui hominis manusmortuæ existentia in loco manusmortuę & illa tenuit & portauit per quatuor aut quinque annos, sed illa postmodum dedit ad reditum cuidam pro summa quatuor frācorum annuatim soluendorum, quæ erat summa debita super prædicto hæreditagio antequam ad manus suas deueniisset, non facta mentione de seruitute manusmortuæ & aliis seruitutibus: an istę aliæ seruitutes de quibus non est facta mentio, censeantur in ista donatione ad reditum repetitæ? an verò videantur prædicta hęreditagia esse liberata ab illis aliis seruitutibus? videtur ꝙ ex quo illa hæreditagia deuenerunt ad manus domini, & illa tenuerit, ꝙ liberata sint ab omni seruitute. eo ꝙ res sua nemini serui. l. vti frui. ff. si vsusfruct. peta. l. cùm in fundo. ff. de iure do. in l. quicquid. ff. communia prædiorum. l. qui ædes. & l. qui binas. & l. in re communi. ff. de seruitutibus. Soc. in cōsi. j. in ij. col. in iiij. vol. Odof. de Senon. in tracta. de interdic. ti. de interdic. quo. bon. & Decius in reg. neque pignus. ff. de reg. iu. & Fel. in c. inter dilectos. de fide instr. Soc. in suis fallentiis, & ibi addi. do. Iaf. in §. sic itaque. col. iiij. insti. de actio. ex quo simpliciter dederit alij ad reditum, videtur illa dedisse eo modo quo in non expressis in cōtractu: & imputandum est illi, quare non magis expressit, vel apertius legē dixerit. l. veteribus. ff. de pactis. ¶ Istam quæst. satis aperte declarat Guido pa. quęstio. sua 575. Emphyteuta potest. vbi distinguit aut res sua peruenit iure ordinario, quia cecidit in cōmissum, & tunc seruitus antè imposita extinguitur, aut iure emptionis, aut donationis, & tunc secus.

IN TEXTV IBI,

Sans pour raison d'iceux.

ADuerte, quia ex hoc patet inequitabilis declaratio quæst. suprà eodē tit. factæ in §. *l'homme de mainmorte peut uendre.* in vers. limita sextò prædictā nostrā consuetudinē. † quia ex hoc patet ꝙ hæreditagia exi- 1 *Nota.*
stentia in loco manusmortuę, nō possut hypothecari, seu dari in pignus pro debito hominis manusmortuæ in præiudiciu domini: quia ea potest dominus vendicare etiā absque solutione debitorū cōtractorū p hominē manusmortuæ aduenientę casu manusmortuæ.

IN TEXTV IBI,

Et les heritage estans en lieu franc.

QVæro de vna multū notabili quęstione. Quidam homo meus habitat in territorio meo, habet tamen debitorē suū in alieno territorio alicuius domini. s. manusmortuæ, moritur ille homo me⁹ absq; liberis, ita ꝙ est aperta manusmortua, nuquid succedere debeā in illo debito, an verò dominus manusmortuę vbi est nomē debitoris obligatū? ¶ Ista quæstio potest singulis diebus euenire: ideo insisto, & dico ꝙ videtur primò ꝙ illud nomē debitoris spectare debeat domino illius loci vbi est debitor, nō domino vbi habitat ille homo cui dominus successit. primò p theoricā Bar. Bal. & aliorū in l. cūctos populos. C. de sum. tri. vbi dicūt, †ꝙ quādo confiscatio bonorū fit non iure communi, sed iure speciali, talis confiscatio nō extēditur ad bona sita in alieno territorio. ista theorica probatur per multos quos recitat Alb. de Rosa. in materia statutorū. in iij. parte. in ij. col. Io. And. in addi. ad Spec. in tit. de accu. §. sequitur. in quadā addi. inci. fœlices Nicolai. Anto. de But. in c. postulasti. extrà, de fo. compe. sed sic est ꝙ dominus terrę nō succedit homini suo de iure communi, cùm multę sint personæ quę in successione excludunt fiscū. l. j. C. vnde vir & vxor. & patet ex his quę habētur in l. j. C. de bon. vacan. lib. x. & in l. j. C. de hære. decu. & etiā multi sunt qui præferuntur patrono de iure, quoniam tantum debet habere certam partem: vt habetur de successio. lib. insti. & ff. ergo hæc successio est de iure speciali, scilicet per has nostras consuetudines, ergo non debet extēdi extra territorium, & per consequens non debet succedere dominus illius loci vbi habitat ille homo. *Quæstio notabilis.* *Theorica Barto. & Bald. 1*

SEcundò † pro hac opinio. facit theorica Bal. in l. ex facto proponebatur. ff. de hęre. insti. vbi dicit ꝙ si aliquis habeat bona in diuersis territoriis, quorū territoriū quodlibet habet bursam fiscalē distinctā & separatā, & ille cōmittat tale delictū ꝓpter quod bona sua vbicūque sita veniāt cōfiscāda, vnusquisque fiscus capiet bona quę sūt in suo territorio, & vn⁹ nō impediet se de bonis sitis in alieno territorio, sed ęqua portione quilibet ipsorū occupabit bona sui territorij. & sic cùm fiscus habeatur loco hæredis. l. tutoris. C. ad l. Iul. de vi pub. vel priua. & l. recusare. §. si fisco. ff. ad Treb. & l. non intelligitur. §. cùm ex causa. ff. de iure fisci. quilibet ipsorum aget contra debitores in suo territorio, & sic præfati fisci qui sunt diuersorum territoriorū dicūtur succedere in diuersis hæreditatibus. sicut in simili habemus in l. si certarū. §. j. ff. de test. mili. non autem dicētur cohæredes vnius & eiusdem hæreditatis. quod probatur, quia si alter ipsoru repudia- *2 Alia theorica Bald.*

BIU Cujas

ret,portio sua nõ accresceret alteri fisco alterius territorij,iuxta no.per eundẽ Bal.in l. iurisperitos. §. cum oriundus.ff.de excu.tu.nã fiscus propriè nõ est hæres. ita not.Bar.in l.quoties ff.de noua.not.in l.inter eos.§. fi.ff.de fideiuss.sic etiã dicendum est in ꝓpõsito, ꝙ dominus terræ qui succedit homini habitanti in territorio suo,nulliter debeat succedere quantum ad nomẽ debitoris existentis in alieno territorio.

De tutoribus administrationẽ diuisam habẽtibus.

TErtiò pro hac opin.facit, quia si sunt duo tutores qui habeant administrationẽ diuisam, puta quia vni fuit assignata administratio bonorum existẽtium in territorio comitatus Burgundiæ,alteri verò in territorio ducatus Burgũdiæ,vnus nõ debet se intromittere de administratione alterius. l. inter tutores.ff. de admi.tut.l.quæro.ff.de sol.vnde in ꝓpõsito videtur ꝙ dominus terræ qui succedit homini suo, nõ debeat se intromittere de nomine debitorũ illius, q habitabat in aliquo alieno territorio. ¶ Corroboratur ista sentẽtia,quia si tutores habeant administrationẽ diuisam, & contingat aliquẽ habitantẽ in comitatu,vbi vni ex tutoribus est assignata administratio,esse, debitorem pupilli, respectu bonorum existentium in territorio ducatus Burgundiæ, vbi alter tutor habet administrationem, tamen potestas conueniendi illum debitorẽ spectabit ad tutorem habentem administrationẽ bonorum pupilli in territorio comitatus existentium. l. tutores.§.hæres.ff.de admi.tut.& ista sunt fundamenta Iac. de S.Georg.in tract.de roydis seu operis.in iiij. & v.col.vbi tenet contrarium.Prædictis non obstãtibus,& ad prædicta fundamenta respondendo, quicquid sit,mihi videtur ꝙ iste casus non habet in se difficultatem,sed est decisus per textum nostræ consuetudinis sequentis.Sed ex fundamentis Iacobini poterit insurgi quæstio magis dubitabilis,de qua dicam in §.seq.eo ꝙ magis quadrat ad propositum.

ITem etiam prędicta fundamenta, non videntur mihi facere ad propositam quæstionem, sed tantũ faciũt ad dubiũ,an manusmortua aperta in illo loco trahat effectum suum ad bona sita alibi:quod satis est decisum per tex.nostræ consuetudinis. j.§.seq.inc. *L'une des seigneuries.*&c.sed pro solutione prædicta, an scilicet nomẽ debitoris sit de loco vbi est debitũ, an verò de loco vbi est creditor,dixi suprà plenè in tit.*des confiscations*,in §.j.in gl.& *appartient.*

IN TEXTV IBI,
Et sur iceux les frais funeraux.

LIcet hîc nihil dicatur, credo etiam quod si homo manusmortuæ non habet neque mobilia, neque hæreditagia in alio loco quàm manusmortuæ, ꝙ dominus manusmortuæ capiens hæreditagia,etiã in loco manusmortuę tamen tenetur ad eũdem hominem suum sepeliri faciẽdũ, & in terra sancta inhumãdum, secundum ritum & morẽ,& ad onera cõsueta quæ facerent,aut facere tenerentur eius hæredes,si dicta bona acciperent iure successionis. Aliàs esset quid inhumanũ ꝙ bona illius haberet domin⁹, & denegaret eidem gratiã,hoc est,sepulturã. & credo ꝙ consuetudo nostra sit in hoc diminuta,& si non esset in hoc diminuta,&ꝙ ita crudè deberet intelligi,esset iniquissima. Sed cùm sit diminuta in hoc, & nihil disponat, ideo recurrendum est ad ius commune si sit, & si non sit, ad rationem & æquitatẽ naturalem,quæ allegari potest vbi deficit ius.c.frustra.viij.distinct.& c.sana quippe.ix.distin.& c.vt quis.de elect.in vj.& gl.in c. ex eo. de elect.in vj.quoniam,vt dicit, lex est omne quod ratione constitit.c.consuetudo.j.distin.hinc,vt dicit Seneca ad Lucilium epistola. xxxviij. Si vis omnia tibi subiicere,subiicias te rationi.de quibus ꝑ Ias.in l. dedi.j.§.si liber.ff.de cõdi.ob causam.& in l.quoties.col. vj.& vij.C.de rei vendi.& in l.illam.C.de collat.& ibi per plures rationes probatur,ꝙ ratio naturalis sequẽda est,vbi deficeret lex.imò restringitur lex generalis, per rationem naturalem,secundùm Abb.in c. proposuit de appel.Ex quibus decisionibus ibidem positis, quas nõ transporto,putarem dicendum,ꝙ ratione naturali dominus qui quodam iure speciali colligit id, quod si parentes colligerent, tenerentur ad obsequia funeralia defuncti super dictis bonis: cùm hæres teneatur ad expensas funerales, quæ deduci debent ex hæreditate.l.impensa.ff.de religio.& sumpt.fune.notatur in l.scimus.§. in computatione.C. de iure deliberan. multomagis dominus manusmortuæ, qui in hoc casu loco hæredis est:imò excludit hæredem sanguinis,qui eundẽ præcedere deberet, nõ mirum si ad tales expensas funeris teneatur,ad quas teneretur iure sanguinis,cùm ex quo in locum illius videatur esse subrogatus seu positus, naturam illius sapere debet. iuribus vulgatis.s.l.si eum qui.§. qui iniuriarum. ff. si quis cautio.&c.ecclesia sanctæ Marię.extrà,vt lite pẽdente. imò cùm hæreditas teneatur ad funerales expensas,& ex illa deduci debent ad quoscunque vadat, cùm ipsa res sit ad hoc onerata, vt dictum est,transit ad quemcunque cum suo onere. dixi suprà in titulo, *des successions des bastardz.*§.j.in gl.*en payant & supportant.* Et maximè in hoc debet multum operari fauor religionis sepulturæ,quæ est multũ priuilegiata:sitq; illi multũ fauendũ,vt dicit tex.in l.sunt personæ. in fi. ff.de religio.& sumptibus funerum. quæ cõcernit interesse reipublicæ.quoniã vt dicit Bal.in l.fi.C. de nego.gest.nõ minus expedit reipublicæ mortuos humari,quàm viuentes conseruari. dixi in catalogo gloriæ mundi in ij.parte.in v.cõsideratione. Et ideo cùm interfit reipublicæ,vt mortui inhumentur,debent cogi ad hoc qui magis tenentur,sed vt dictũ est, cùm hæreditas defuncti sit ad hoc onerata, ex quo ex ea primò debet deduci impẽsa funeralis, cogendi sunt ad hoc q hæreditatẽ capiut, vt sunt prædicti domini in hoc casu qui habẽtur loco fisci,& sic vt hæredes,aut saltẽ loco hæredis huic successores dicuntur.vt dicit Alex.in consi.lxxxviij.in iij.col.in iij. vol. saltẽ est loco extranei hæredis,vt dicit Pan.in consi.xxix. incip. in quæstione præsenti.in ij.col.in ij.vol.ex quo debet facere prout fecissent hæredes extranei, qui etiã ad hoc tenerentur. Et si dicatur ex parte dominorũ, ꝙ hæreditagia eorũ capiũt tãquã sint ad eos reuersa per mortem suorũ hominũ,qui erãt tãtũ coloni, ad minus nõ negabunt,ꝙ si hoc esset verũ,ꝙ ex quo colebant hæreditagia dominorũ,ꝙ erãt de eorũ familia, ideo tãquã familiares debẽt ab eis sepeliri,vt facit tex.in arg.in l.familiaria.ff.de religio.&sumpti.funerũ.in qua impensa funeris cõtinẽtur ea de quib⁹ in l. funeris sumptus. ff.eo.de religio.& sumptibus funerũ.& etiã ea quę ex cõsuetudine generali totius patriæ. primò cùm in dubio quis videtur velle id quod patria sua.l.quod si nolit.§.si mancipiũ.ff.de ędil.edic. Et respectu loci, cùm vt dicit Bald.in l.precibus C. de impu. & aliis subst. quis præsumitur velle id quod statutũ & cõsuetudo loci vult, & præsumitur quis velle id qđ est consuetũ fieri.dixi suprà in titu.*des droicts & appartenances à gens mariez.*§.ij.in gl.*selon la generale coustume.* vbi etiã dixi, ꝙ bonũ est arg.de lege scripta ad nõ scriptã.& dicitur nõ scripta,quando est quid cõsuetum fieri in loco qđ non reperitur iure scriptum, & ideo tenetur dominus ad

nus ad ea quæ cõsueta sunt fieri in loco vbi fit sepultura,ex quo tenetur ad sepulturam,scilicet quia tenetur eidẽ facere administrare sacramenta, quę sunt prę ambula,vt corpus Christi,& extremã vnctionẽ,& eo mortuo & defuncto debet eum ducere facere ad ecclesiã cum processionibus , & sepeliri in cœmiteriis, vbi homines talis cõditionis & stat⁹ solẽt sepeliri , & eidẽ debẽt fieri orationes & suffragia, secundũ qđ solitũ est fieri similibus in loco vbi mortuus est. Quoniã pro omnibus mortuis debent fieri suffragia,quia debent sepeliri cũ psalmis & canticis ecclesiasticis. c. qui diuina.xiij.q.ij.Et ita tenetur dominus ad hoc ius sepulturæ , ꝙ si pro illo debeatur aliquod ius curato in vim laudabilis cõsuetudinis,de qua in c. ad aposto licæ.ext. de his quæ fiunt à prælato sine consensu capituli. poterit dominus cogi ad istud ius per curatũ, prout potuissent hæredes defuncti, si hęredes habuisset.Et vt dixi inspicienda est conditio & status personę,iuxta tex.in l.plenum.§.equitij.ff.de vsu & habita. de quo per Feli.in c.causam quæ.col.xij. de rescri. per Corsetũ singul.55.in verbo,cõditio personæ. Et ꝙ ad hoc teneatur dominus etiã suadet æquitas , vt ex quo percipit bona ad hoc subiecta,æquũ est vt subeat onera illorũ, quæ quidẽ æquitas vbi proditũ non est ius, semper debet procedere.c.j.de trãsactio. l. quod si Ephesi.ff.de eo quod certo loco.gl.fi.in c.pastoralis.de causa possessio. & proprieta. Et ita dixi in facti contingentia, sed domini hoc recusant facere & malè.

IN TEXTV IBI,
Et au surplus.

SEd qualiter isti domini tenebuntur ad æs alienum & ad debita:cogita,ex his quæ dicit Bal. in l.ex facto proponebatur.in iij.col.ff.de hære.instit.& hoc est de iure:sed cõsuetudo nostra hîc disponit, quomodo solui debeant debita sed an soluere debeat dominus manusmortuæ,capiẽs mobilia & hæreditagia in loco franco etiã illa debita quæ sunt facta in territorio alterius domini manusmortuæ, vbi ille dominus capit hæreditagia ibi existẽtia, an verò dominus illius territorij:Dicit tñ Bal.ꝙ ille dñs territorij capientis hæreditagia ibi existẽtia,soluet debita ibi cõtracta.qđ not.

HIc videmus ꝙ aduenięte casu manusmortuæ, dominus capit hęreditagia hominis sui manusmortuæ existentia in loco manusmortuæ,an possit ea retinere,& suo patrimonio applicare extiguẽdo mansum sui hominis,&focũ & larẽ ipsius?Quo ad hæreditagia cẽsualia & reditualia antiquitus existẽtia in loco frãco,clarũ est ꝙ tenetur ea ponere extra manus suas intra annũ & diẽ,à die obitus sui hominis, vt est de hoc consuetudo hoc eo.ti.§.xix.Sed ibi nihil dicit,nec hîc nec toto hoc tit.de hæreditagiis existẽtib⁹ in loco manusmortuæ.ideo est videndũ qđ de illis. Et videtur ꝙ cũ sibi spectẽt & pertineãt,ita ꝙ etiã sit saisitus,vt habetur in §.prędedẽti,&illa dominus capit,qđ est intelligendũ propria authoritate,vt dixi in §. præcedenti. in gl.fi. potest ad libitũ disponere : cùm rei suæ quilibet sit moderator & arbiter.l.in re mãdata.C.mandati.Imò cùm sit illorũ dominus,nõ tenetur illa alienare,nec vendere si nolit,nec ad hoc potest cogi.l. inuitũ.C.de cõtrah.empt.notatur in l.nec emere.C. de iure delib. Ex quo maximè videtur ꝙ hæc hæreditagia habuerunt originem à domino qui videtur ea dedisse ea cõditione,& ideo videtur reuerti ad dominũ,& sic ad priorẽ corũ naturam , qui quidem regressus fauorabilis est,cùm res de facili reuertatur ad priorẽ naturã.l.si vnus.§.pactus.ff.de pac. Et quia §. xix. includit tantũ hæreditagia existentia in loco frãco,aliis cẽsuẽlia & reditualia,ideo videtur alia excludere: cùm vni⁹ inclusio sit alterius exclusio.c.nõne bene dicimus.extrà,de prẽsum.l.cùm prętor.de iudiciis.Iaſ.in l.j.in iij. col.ff.de leg.ij.& quia hic casus de huiusmodi hæreditagiis est omissus per cõsuetudinẽ, ideo remãsit in dispositione iuris cõmunis.l.si extraneus.ff.de cõdi.ob causam.l.cõmodissimè.ff.de lib.& posth. quę quidem est,ꝙ imò cogitur cõtrahere & vẽdere.d.l.inuitũ.Ego go tamen semper fui in contraria opinione,scilicet ꝙ domini tenentur iterũ ponere extra manus suas dicta hæreditagia manusmortuæ, tã pro cõseruatione suorũ iurium sibi debitorũ,quàm aliorũ qui possent prętendere interesse, vt est in Gallia princeps supremus, qui habet tallã ordinariã super omnes tenentẽ focũ &larẽ,etiam licet sint sub ducibus,comitibus,& aliis principibus,in Burgũdia habet ex cõsuetudine ius pcipiẽdi quoddã munus per modũ mutui extraordinarij,quod nũc fit ordinariũ:& fit de triẽnio in trienniũ quod dicitur ius fouagiorũ,hoc est tallia quæ cõceditur per tres status patriæ,& imponitur postmodũ per focũ & larẽ , quæ iura hoc casu diminui possent, si omnibus dominis permitterent retinere omnia hęreditagia manusmortuæ ad seipsos venientia. Et est etiam interesse omniũ subditorũ,quoniã ex quo sunt multi tenẽtes focũ & larem,cõceditur magna summa , quæ postmodũ inponeretur super paucis , ita ꝙ reperiretur talis locus vbi erãt centũ homines tenẽtes focũ & larẽ,& nũc tãtũ sunt lxxx. per suppressionẽ mãsorum manusmortuæ,qui erãt penes dominos,qui nõ subiiciũtur talibus talliis,aut fouagiis,seu collectis, ratione quorũ interesse põt princeps ad euitãdũ huiusmodi inconueniẽtia,quæ possent generare scãdalũ in populo,si videret se ita suppressũ a dominis, cogere dominos tales manusmortuę,ad ponẽdu hęreditagia manusmortuæ quę ad eos deuenerãt , extra manus suas, & dare aliis qui eadẽ teneãt sub oneribus cõsuetis,tã ad subueniẽdũ huiusmodi indẽnitati reipublicę,& sic regis,quàm aliis subditis.imò credo ꝙ officiales regij non debẽt ꝓmittere,ꝙ domini tẽporales exigãt focos & domos suorũ locorũ , & demaniis seu patrimoniis eorũ appropriẽt, quoniã istud est in præiudiciũ principis : aut saltẽ eos cogere debẽt ad talem tallã quam solueret,aut soluere cõsueuerat qui talẽ focũ & larem tenebat, eo ꝙ cũ talia onera debeãtur ratione foci & laris sequũtur focũ & larẽ.arg.l.fi.C. sine cẽsu vel reliquis.Hinc in simili videmus,ꝙ ex quo feuda sunt obnoxia & affectata reip.ꝙ rex nõ potest retinere feudũ sibi cõfiscatũ,nec suo patrimonio applicare sed tenetur illud alteri concedere.vt tenet Bal. in c. j. in prin. qualiter olim feudũ poterat alienar. dixi suprà in tit. *des confiscations.*§.iij.in gl.*sont au seigneur.*qđ video fundatũ optima rõe,tũ qa in hoc debilitaretur vis reipublicę,quę habetur ꝓ defensione fiẽda, cũ data fuerint olim ꝓ stipẽdiis nobiliũ.dixi suprà in rub.*des fiedz.* & sic vidimus cũ quęstio est de inuasione subitanea patriæ aut principis,statim cõuocãtur nobiles feudatarij,& fit ꝓclama quod dicitur,*bã & arrierebã.*& tenẽtur cõparere in armis,& defẽdere rẽpublicã,cui princeps nõ põt præiudicare ,quia est ꝓ vtilitate publica, cõtra quã princeps nõ põt rescribere.toto ti.in rubro & nigro,maximè in l.fi.C.si cõtra ius vel vtilitatẽ publicã,& ẽt omne rescriptũ seu priuilegiũ intelligitur, seu intelligi debet sine pręiudicio tertij.l.ij.§.si qs nemine.& §.merito.ff.ne qd in loc.public. & in hoc fieret præiudiciũ aliis vasallis q in hoc essent debiliores si supprimeret aliquos ponẽdo feuda, aliquorum va-

ſallorũ ad manũ ſuã, qui tenebantur cũ aliis deſeruire & rẽpublicã defendere, quod eſt onus quod imponitur ratione reip. & ꝑ republica, quod non poteſt tollere princeps: quoniã etiã ſicut nec vaſallus pôt qđ facere in feudo in præiudiciũ domini, ita nec dominus in præiudicium vaſalli: & ad paria iudicãtur, vt in c.j. de forma fidelitatis. In hoc tamẽ Mat. de affl. in conſt. regni Sic. quæ incipit, vaſallus à domino. in vij. no. dicit ꝙ hoc non habet locũ in principe. tñ mihi videtur ꝙ quo ad alienationẽ videtur idẽ eſſe obſeruãdũ, eo ꝙ ſicut ꝑhibetur vaſallus alienare feudũ ſine cõſenſu domini, ita etiã nõ poteſt alienare dominus vaſallũ ſine eius cõſenſu. quod habet locũ etiã in principe. dixi ſuprà in ti. *des fiedz*. §. v. in gl. j. ideo hoc caſu videtur idẽ dicẽdũ. Ex quibus etiã in caſu dixi, ꝙ rex nõ poteſt remittere ſeruitiũ militare, qđ debetur ratione feudi ꝑ defenſione reipu. & quòd nõ obſtante remiſſione facta per principẽ, poſſunt alij vaſalli inſtare contra tales remiſſiones, & ſuffocationes feudorũ quæ fiũt per quaſdã admortizationes. dixi ſuprà in tit. *des fiedz*. §. iiij. in gl. j. vbi multũ cõſideraui intereſſe aliorũ vaſallorũ, ſicut in hoc caſu in ſuffocatione & extinctione focorũ hominũ manuſmortuæ, eſt multũ cõſiderãdũ intereſſe aliorũ ſubditorũ, quod poteſt eſſe in multis tã ſcilicet, vt dixi, in talliis & fouagiis, quã etiã in corueatis, vbi debẽt ad placitũ ad quid faciẽdũ, puta ſi deberẽt oẽs ſubditi ire ad ligna ꝑ calefaciẽdo dominũ, quoniã ſi pauci ſint, plus onerabũtur, & ideo poſſunt alij remanẽtes ꝑ eorũ intereſſe inſtare cõtra dominũ vt hæreditagia manuſmortuæ ad ſe reuerſa ponat in manus ſimiliũ perſonarũ habiliũ, & taliter, & eo modo quo erant, ſcilicet ꝙ non extinguatur focus & lar, hoc eſt ignis & domus. Aut ſaltẽ ꝙ pro illis ſoluat tallias & fouagia, ꝑut ſoluebãt homines manuſmortuæ quãdo illa tenebãt, & ꝑut ſoluerent ſi tenerent. Et ꝑ hoc facit, quoniã etiã ſi domini vellent directò remittere talibus tenẽtibus mãſos eorũ manuſmortuæ corueatas nõ poſſunt in preiudiciũ aliorũ, vt dicã infrà in §. xviij. in hoc eo. ti. in gl. *taillables haut & bas*. ergo nec per indirectũ. & ibi poſui quãdo immunitas conceſſa alicui noceat cæteris tenentibus ad idẽ onus. Et credo hoc caſu parentes qui alias ceſſante manumortua eis ſucceſſiſſent pro ſimili pretio eſſe præferẽdos. arg. gl. in l. ij. §. permittitur. ff. de aqua quoti. & æſtiua. de qua dixi infrà in tit. *des cenſes*. §. v. in gl. *ſans plus eſtre tenu*. prout etiã in ſimili de feudo ad dominium reuerſo idẽ dicit Mat. de affl. in conſti. regni Siciliæ quæ incipit, vt de ſucceſſionibus, in xvij. nota. in iij lib. quã tamẽ gl. & §. limitat ibi idẽ Matthæus duobus modis, prout etiam dixi in loco hîc antè alleg.

§. DECIMOSEXTO.

'Vne des ſeigneuries mainmortes n'acquiert point ſur l'autre. qu'eſt à entendre que ſi vn hõme ou vne femme de mainmorte va demeurer en autre lieu de mainmorte q̃ de ſon ſeigneur, & la mainmorte a lieu, chaſcun ſeigneur prend, & a ce qui eſt en ſa ſeigneurie mainmortable, tant en meubles, qu'en heritages: & ce qui eſt en franc lieu tant meubles que heritages, eſt au ſeigneur duquel ſeigneur mainmortable il eſt homme ou femme originellement.

1 Seruus pluriũ dominorum.

EX hoc colligitur † ꝙ iſte homo eſt homo manuſmortuę ſeruꝰ pluriũ dominorũ de iure: quod non eſt inconueniens & hoc caſu dicitur habere plura domicilia, quod non eſt inconueniens. Marianus in c. fi. in vj. col. de foro compet. & quod iſtorum præualeat, idẽ Maria. in vij. col. vbi plenè. & quomodo quis poteſt eſſe pluriũ conditionũ reſpectu pluriũ dicã alibi, & etiã quæ incõueniẽtia poſſunt euenire, quãdo quis eſt homo pluriũ, reſpectu diuerſorum iuriũ, puta quãdo eſt cenſatarius vni, & alteri feudatarius, & alteri reditualis, & alteri manuſmortuæ, quæ cauſa iſtorum ſit potior, cogita ſecundum caſus exigentes.

IN TEXTV IBI,

Va demeurer en autre lieu de mainmorte.

Queſtio notabilis.

QVæro de quæſtione, hîc videmus, ꝙ ſi homo manuſmortuæ acquirat bona in alio loco manuſmortuæ, ꝙ illa bona ſunt de iuriſdictione illius domini vbi ſunt acquiſita, ita ꝙ ſi habeat locũ manuſmortua, ꝙ dominꝰ illius loci vbi ſunt bona, ſuccedet in illis. † quæro nunc, Aliquis eſt homo manuſmortuę nobilis & potentis do. Fráciſci Rolin balliui Heduẽ. qui acquirit multa bona in loco manuſmortuæ abbatis & cõuentus S. Martini Heduen. nunc affranchiſatur, & manumittitur per dominũ ſuũ originalẽ, an illa manumiſſio trahatur ad bona exiſtentia extra territoriũ manumittẽtis, & effectũ ſuum porrigat ad bona exiſtentia in alio loco manuſmortuæ, ita ꝙ ſi moriatur, hæredes eius eidem ſuccedãt, tã in bonis exiſtẽtibus in alio loco manuſmortuæ, quàm domini originalis, qui manumiſit, quàm etiã in bonis exiſtẽtibus in loco manuſmortuæ illius domini qui nõ manumiſit: & ſic an ſufficiat tm̃ manumiſſio domini originalis, an verò omniũ dominorum vbi bona ſunt ſita, ad minus illius domini vbi fuit ad habitandũ, & ibi acquiſiuit bona? & ſic eſt quærere, an manumiſſio alicuius domini extẽdat & porrigat effectũ ſuum ad bona ſita extra ſuũ territoriũ, quæ tenebat & poſſidebat eius homo manumiſſus? ¶ Videtur primò dicendũ ꝙ non, qa extra territoriũ ius dicenti nõ pareꝭ. l. fi. ff. de iur. om. iud. & d. l. habet locũ etiã in iuriſdictione voluntaria. Phili. Decius in cõſ. ſuo. cl. in ij. co. & faciũt multa quę dixi ſuprà in ti. *des confiſcations*. §. j. in gl. & *appartient*. & ibi ſatis amplè deducitur, ꝙ ſi perſona quę eſt principalis habilitata ſit, ſunt & habilitata bona tãquã acceſſoria. & etiã faciũt dicta per Io. de Imo. & Pan. in c. cũ olim. extrà, de cleri. coniug. & dixi plenè in quodã cõſilio qđ feci in materia beneficiali. Sed nunc in hoc caſu ſi aliquis manumittatur per dominũ originalẽ, nõ habilitatur perſona. cũ in Burgũdia nulli ſint ſerui corpore. §. j. ſuprà hoc eo. titu. ex quo ergo dicendu eſt ꝙ ex quo iſta manumiſſio reſpicit rẽ, & nõ perſonam cùm priuatio præſupponat habitum. l. decẽ. ff. de ver. ob. c. ad diſſoluendũ ext. de deſponſ. impu. cùm ſi pſona nõ ſit ſeruilis cõditionis, vt dicit tex. in dicto loco, igitur non poteſt manumitti: ergo habilitatur res, & non perſona. ſi habilitatur res, non eſt dubium ꝙ iſta manumiſſio domini originalis non trahit effectum ſuum ad bona ſita extra ſuã poteſtatem. quia l. fi. ff. de iuriſ. om. iu. habet locũ quãdo quis etiam excedit iuriſdictionem ſuam in re, vt dicũt Alber. de Roſate, & do. meus Ia. in d. l. fi. ideo vnuſquiſque dominorũ ſub quo ſunt bona debet conſentire manumiſſioni. faciũt

quæ dixi

quæ dixi in dicto consilio quod hîc inserere volui.

NVnquid dispensatio† ad beneficia incompatibilia, & ad beneficiũ regulare de persona seculari facta per legatũ de latere in prouincia sibi decreta, & de pſona sibi subiecta ratione originis, hoc est existẽte origine de prouincia sibi decreta, extẽdat effectum suũ ad beneficia sita extra prouinciam decretã dicto legato, sic extra territorium dicti dispensantis.

3 *An dispensatio legati extẽdatur extra prouinciã sibi decretam.*

ET videtur primò dicendũ ꝙ sic:† cùm dispensatio sit actus iurisdictionalis, prout tenet Ant. de But. in c. at si clerici. §. de adulterijs. in vers. ex parte personæ. extrà, de iudiciis. & dicũt Pet. de Anc. & Gemi. in c. cùm ex eo. de elec. in vj. ꝙ est iurisdictionis. & faciũt quæ dicit Lud. Ro. in consi. cccxxv. in fi. iij. col. vbi dicit, ꝙ dispẽsatio est de lege iurisdictionis. siue ergo dicamus ꝙ sit volũtarię iurisdictionis, qđ videtur, cùm in ea nõ requiratur citatio alicuius, vt tenent Io. And. Inno. & alij in c. veniẽs. de fili. presbyte. trahit effectũ suũ ad beneficium sitũ extra territoriũ, cùm actus iurisdictionis voluntariæ in personã subditã trahat effectũ suũ ad res sitas extra territoriũ, exercentis actũ iurisdictionis voluntariæ in personã sibi subditã ratione originis. l. magis puto. §. illud. ff. de rebus eo. q sub tut. vel cura. vbi per Alb. de Rosa. qui ita tenet per illum tex. dicentẽ† ꝙ decretũ interpositũ per iudicẽ originis super alienatione rei minoris, extẽditur ad res sitas extra territoriũ iudicis interponẽtis decretũ, qa persona subdita tanquã dignior & principalior trahit ad se res illius. & facit quod dicit Inn. & alij post eum in c. per venerabilẽ. qui filij sint legiti.† ꝙ si episcopus dispenset illegitimũ ad ordinẽ clericatus suscipiendũ, poterit etiã sic dispensatus suscipere ordinem clericalem & promoueri in alia diœcesi, & sic effectus illius dispensationis trahit effectum suum extra territoriũ dispensantis. Et facit quod dicit Inno. in c. pastoralis. extrà, de priuile. & Bal. in auth. hoc ius porrectum. C. de sacros. eccle. & in l. j. C. de cõtrah. emp.† ꝙ consensus episcopi diœcesani alicuius ecclesiæ datus in alienatione rei ecclesiasticę, trahit effectũ suum ad res & possessiones etiam sitas in alia diœcesi, & extra territoriũ illius episcopi diœcesani præstantis consensum.

4

5 *An consensus episcopi super alienatiõe rerum eccl.*

6

7 †Incorporalia enim vbique suũ effectum extendunt: vt dicit Alber. de Rosa. in l. fi. ff. de iurisd. om. iud. per tex. in l. fi. C. de præscrip. longi temporis.

SIue etiã dicamus, ꝙ sit iurisdictionis cõtentioſę, in hoc casu vellẽt aliqui dicere ꝙ ex quo est facta ab inferiori à principe, scilicet à legato, habente potestatem à summo pontifice iure speciali, vt infrà latius dicã, ex quo in ea requiritur causæ cognitio, imò si fiat talis dispẽsatio sine causa, nõ valet. prout tenet Inno. in c. dudũ. ij. paulò ante fi. de electione. quẽ sequitur Feli. in c. postulasti. xv. col. de rescrip. vbi dicit esse notandum perpetuò in foro contentioſo, ad infringendas mille dispensationes quas faciũt legati super incõpatibilibus cum personis indignis, puta non sublimibus, vel literatis. Et idẽ Fel. in c. ad audientiam, ij. in v. col. de reseri. ¶ Videtur etiam ꝙ effectum suum trahat extra territoriũ dispensantis cùm vt dicit tex. in c. postulasti. de foro compe.† sententia priuationis beneficij trahit effectũ suum ad beneficiũ sitũ extra territorium iudicis proferentis sententiam. Et facit tex. in l. propter litẽ. in §. j. de excusa. tu.† vbi tutor simpliciter datus per sententiã iudicis pupillo habenti bona in diuersis territoriis, censetur datus etiã ad bona territorij iudicis non subiecti, & sic extra territorium iudicis dãtis tutorẽ. & ratio illius est, quia sententia dirigitur principaliter in personã, in cuius consequentiã veniunt etiã bona alterius territorij. l. si fideicõmissum §. tractatum est. ff. de iudiciis.

8 *An sententia priuationis beneficiorum.*

9

ET facit pro hac sententia l. cùm vnus. §. is qui. cũ gl. ff. de bo. auth. iudi. pos. l. à diuo Pio. §. j. ff. de re iudic.† vbi sententia iudicis cõtra condemnatum promulgata trahitur etiam ad bona alterius territorij: & hoc ex quo sententia in illis locis magis afficit personã quàm rem, ex quo hoc casu extendit effectũ suum etiã ad bona existẽtia in alieno territorio: vt tenet Ludo. Ro. in consi. suo xxxix. per iura hîc antè alleg. & p tex. in l. ex ea. cum gl. ff. de postulan. & per tex. in c. postulasti. extrà, de fo. cõpe. & tamen nulli dubium est ꝙ prolatio sententiæ, seu sententia est cõtentioſæ iurisdictionis, cùm in ea requiratur citatio partis. notatur in l. prolatam. C. de senten. cùm ergo non videatur esse ratio diuersa in hoc casu, s. in huiusmodi dispensatione, quæ videtur respicere personam inhabilem, scilicet illam habilitando: idẽ dicendum ꝙ etiam effectũ suum trahat extra territorium dispensantis.

10 *Sententia iudicis contra condemnatũ.*

ET facit mirabilis decisio Ioan. de Imo. & Panor. in c. cùm olim. extrà, de cleri. coniu. per illum tex. vbi dicunt,† ꝙ vbi agitur de habilitate personæ, si sit habilitata in vno loco, intelligitur etiam habilitata in alio loco, vbi etiã alias reputaretur inhabilis: cum tex. ibi dicat,† ꝙ natus in sacerdotio apud Græcos, nedũ apud illos reputatur legitimus, verũ etiam apud Latinos: & tamen si apud Latinos natus esset, omnino illegitimus natus esset. vt notatur in dicto loco, & illegitimus reputaretur.

11 *An habilitatio per ſonæ.*

12

CVm ergo habilitas personę in vno loco trahat effectũ suũ ad aliũ locũ etiã non subiectũ, videtur ꝙ iste talis Gallus habilitatus in Gallia & Frãcia, sit etiã habilitatus effectualiter extra locũ subditũ habilitãti, cùm maximè fuerit fact⁹ habilis ex potestate summi põtificis vniuersalẽ iurisdictionẽ habentis in toto orbe. ix. q. iij. in c. cũcta per mũdũ. q tales dispensationes satis approbat, cũ ad hoc potestatẽ dederit. Ideo ẽt intelligitur vbique habilitata pſona, ex potestate summi põtificis habilitata, & maximè quo ad loca existẽtia sub sua iurisdictione, vt sunt beneficia existẽtia in Sabaudia, per doctrinam Io. de Imo. in d. c. cùm olim.

ITẽ & vlterius facit, quia licet dicatur ꝙ dispẽsationes sunt odioſę. c. j. in fi. de fil. presbyt. in vj. etiã dicit gl. in c. ordinarij. in verbo, dispẽsationes. de officio ordinarij. in vj. ꝙ iste est vn⁹ casus scilicet in dispẽsatione vbi beneficiũ principis strictè interpretatur, etiã si neminẽ lædat, nisi ius cõmune. dicã latiùs infrà: tamẽ ẽt videtur ꝙ dispensatio facta de persona trahere debet effectũ suũ extra territoriũ,† cùm statuta quę sunt strictè intelligẽda, Bar. in l. quicquid adstrigẽdæ. in fi. ff. de verb. oblig. recipiant interpretationem etiam in rebus existentibus extra territorium statuentium, vt tenet Bar. in l. j. in vij. q. principali. C. de sum. tri. & fide catho. allegãs tex. in l. omniũ. in fi. C. de testam. & plures alias rationes quę faciũt ad corroborationẽ illius. ergo idẽ in dispensatione: cùm nõ videatur maior ratio in vno quàm in alio. & sic ex prędictis videtur dicẽdũ, ꝙ talis dispẽsatio facta à legato de persona sibi subiecta, trahat effectum suũ extra prouinciam decretã dicto legato. ¶ Hanc opinionẽ primam sequuti fuerũt multi consulẽtes, qui consuluerũt in hac materia, quorũ quidẽ consilia videre adhuc non potui. & inter alios hãc tenuit opi. Phil. Decius. qui in hoc casu consuluit, vt videre poteris in cõs. suo ccvij. quod fuit impressũ anno 1519. Ego tamẽ consului & tenui contrariũ, & fuit in hac opinione Ioannes parui Ioãnis officialis & canonicus Heduẽ. & archi. Fleuignei doctor egregius,

13 *Statuta.*

egregius, & multi alij qui hanc opinionem primam tenuerant, mutauerunt eorum opinionem post visionem eorum quæ scripseram, & tandem obtinuit ille pro quo scripseram.

COntrariam tamen partem credo de iure esse veriorem in casu mihi proposito, videlicet ꝙ dicta dispensatio facta à legato de persona sibi subiecta, dispensando secularē sibi subiectum ad vnam regularē commendam, & ad duo incompatibilia non trahat effectum suum ad secundum beneficium regulare, existens extra suam prouinciam decretam dicto legato.

ET primò pro clariori intelligentia prēsupponēda est potestas dicti legati, habentis facultatē dispensandi cum seculari ad vnum beneficiū regulare in cō mendā, & ad duo incōpatibilia, quæ quidem potestas fuit sibi data his verbis, Alex. episc. &c. dilecto filio Georgio tituli S. Sixti presbytero cardinali Rothomagen. in regno Franciæ nostro & Apostolicæ sedis legato, salutē & apostolicā benedictionē. Cùm nos hodie te in regno Franciæ, pro nonnullis magnis & arduis vniuersalis ecclesiæ, & totius reipublicæ Christianæ negotiis legatum nostrum de latere &c.

EX quibus verbis satis cōstat & apparet, ꝙ sua potestas nō extenditur extra regnum Franciæ, & ꝙ habet potestatē in regno, imò etiam illā exercere nō potuisset extra regnū & limites extēdēdo, cū in facultate sibi data sint hæc verba, in eodē regno & limitibus
14 Regula. tuę legationis existētdo. † Cùm ergo sit regula ꝙ extra territorium ius dicēti non paretur. l. fi. ff. de iu. om. iu. c. vt animarū. de consti. in vj. Quę quidē lex habet locū siue quis exerceat iurisdictionem suā in personam non sibi subiectā, siue in re, siue in loco, siue tēpore, prout dicit Albe. de Ros. & post eum Ias. in d. l. fin.

ADDITIO. Imò vt dicit Lapus allegatio. sua xcj. in pe. col. quilibet res extra suū territoriū censetur ad instar priuati. Et hoc casu si dict⁹ legatus excederet suā iurisdictionē re, scilicet dispēsando quoad beneficia sita extra suam prouinciā, non est ei parendū. licet etiā dici posset ꝙ dispēsatio est iurisdictionis voluntariæ, cùm etiā d. l. fi. locū habeat in iurisdictione voluntaria: vt dicit & tenet Ale. in consi. suo lxvij. in vlt. col. in j. vol. quod incipit, Consideratis. Facit tex. in clemē. ne Romani, §. porro. de elec. & tenet Phili. Decius modernus doctor in consi. suo cl. in ij. col. Et facit multū in proposito quod dicit Gemi. in c. cum ex ea. de elec.
15 in vj. not. ex gl. ibi, in verbo, subiectus. † ꝙ episcopus originis vel domicilij non vtitur iurisdictione voluntaria, in cōcernentibus beneficium alibi situm: prout dicit Ias. in d. l. fi. in j. col. de iurisd. om. iu. Quæ quidem decisio Gemi. videtur indubitāter apponere manum ad solutionem, & determinationem huius dubij, cùm
16 dicat Gemin. ꝙ † qñ debet fieri dispensatio personæ respectu rei per personam detentæ, non episcopus habens personam subiectā ratione originis, sed ille qui habet subiectam rem debet dispensare. vnde præsupposito ꝙ episcopus dispensare possit super beneficio simplici, si haberes beneficium simplex, videtur sufficere dispensatio episcopi habentis subiectum secundum beneficium, quia secūdum beneficium est illud quod inducit impedimentum primi. & illam decisionem refert & sequitur Feli. in c. dilectus filius. in iiij. col. ix. conclusione. extrà, de rescriptis.

DVm ergo in hoc nostro casu debeat fieri dispensatio personæ, respectu rei in vtraque dispensatione, in dispensatione s. ad duo incōpatibilia, qa impedimentū non prouenit ex parte personæ, sed ex parte rei, cùm secundum benefic. um sit illud quod inducat impedimētū primi, & nō persona detinēs, vt dicit Gemi. in dicto loco. cùm vt dicūt tex. gl. & doc. in c. de multa. de præb. & in extrauaganti, execrabilis. vacat primum per adeptionē secundi. ergo secundū beneficiū est quod dat impedimentum, & nō persona. Et in dispēsatione de seculari ad beneficiū regulare, cùm p huiūsmodi dispensationē alteretur & mutetur natura ipsius beneficij, & nō persona dispēsata: de beneficio enim regulari & titulato fit beneficium seculare sine titulo: cùm sit dispensatus talis secularis ad. tenēdum beneficiū regulare in commendā. non est enim dicendū ꝙ talis secularis per hanc dispensationem sit effectus regularis nisi fictitiè, quæ fictio in talibus nō admittitur. c. vt clerici. de regularibus. dicēdum est ergo ꝙ alterata est natura beneficij, & mutata est natura illius, cùm de regulari factū sit beneficium seculare, & de beneficio titulato factū est beneficium cōmēdatiuum, nō debuit talis dispēsari ad beneficium existens extra prouinciā legati per dictum legatū, licet dispensatus esset origine de prouincia decreta dicto legato, sed debuit dispēsari ab habente potestatē dispensandi super huiusmodi beneficio, scilicet à summo pontifice, qui solus hanc potestatem habet, igitur &c.

ADDITIO. Si vis amplè videre ea quæ spectant ad solum summum pōtificem. vide Ioan. de Selua in suo trac. de beneficio, in ij. parte. q. iij. vbi ponit etiam ea quæ spectāt ad legatum de latere. Philip. Dec. in cons. ccvij. suprà allegato, tenet in hoc casu, ꝙ dispensatio ad duo incompatibilia fit respectu personę tantùm & non respectu rei. sed vt hìc antè dictū est, clarè cōstat de contrario, quoniam inhabilitas vnius beneficij nō prouenit respectu personæ, sed respectu alteri⁹ beneficii, & sic persona est inhabilis, non respectu suiipsius sed respectu rei. Et ideo dicerem standum in hac opinione contra Decium.

HInc videmus, † ꝙ legitimatus ab imperatore nō succedit in bonis existentibus in terris ecclesiæ: nec legitimatus à summo pontifice succedit in bonis existētibus in terris imperij. † Or licet legitimatio sit volūtariæ iurisdictionis. Ant. Rosellus in trac. legitimationis, in secundo libello. Signo. de homodeis cōs. cxxx. incip. factū sic se habet. per tex. in §. & generaliter in auth. qui. mo. nat. effi. sui. coll. vij. Cuma. in cōs. clxviij. incip. reuerendus pater. in pe. col. tñ ex quo dispēsatur persona respectu rei, nō trahit effectū suū extra territoriū dispēsantis. ita cōmuniter tenent doc. in c. p venerabilē. qui filij sint legi. tñ licet sit quædā altercatio inter doctores de legitimatione facta p summum pontificē, cùm vniuersalē iurisdictionē habeat in toto orbe. ix. q. iij. c. cūcta per mundū. tamen nullū est dubium in legitimatione facta ab vno inferiori à principe vel ciuitate, quia talis sic legitimatus nō succedet in bonis existentibus in alieno territorio, prout tenent Inno. & Cardi. Alex. in d. c. per venerabilem.

17 Legitimatio iurisdictionis voluntaria.

18

NEc obstat si dicatur, ꝙ collatio huiusmodi secundi beneficij regularis facta est per collatorē non subiectū dicto legato, qui in hoc, cùm illi tātùm fieret præiudiciū ratione extensionis dispensationis per dictū legatum factæ ad beneficiū situ extra prouinciam dicto legato decretā, videtur seu visus est prorogasse iurisdictionē dicti legati, quod facere potuit, cùm (vt dixi) dispensatio sit voluntariæ iurisdictionis. In qua quidem iurisdictione voluntaria habet locū prorogatio. l. j. vbi Bal. C. de emanci. lib. Bal. in l. repetita. C. de epis. & cle. Ant. de Bu. in c. pen. & gl. in pen. col. de offi. deleg. in versi. iiij. quid in iurisdictione voluntaria. Ang. in l. est receptum. ff. de iur. om. iud.

Quia ad

QVia ad hoc dico ꝙ in hoc casu non potuit fieri prorogatio, cùm potestas dispensandi in talibus casibus, scilicet super incompatibilitate beneficiorũ, non competat, nec sit data dicto legato iure ordinario, imò est de reseruatis summo pontifici, vt tenẽt domini de Rota, decisione sua cclxxxvj. in nouis. Tenent Pan. & alij in c. de multa. de præbendis. Nec etiã data est potestas dicto legato iure ordinario ꝙ possit dispensare seculare ad beneficium regulare, cùm per hoc immutetur substantialis natura rei, quod potest solus papa. Spec. in tit. de legato. §. nunc ostendẽdum. in ix. col. ver. xlij. De natura enim substantiali beneficij regularis est ꝙ conferat regularibus. c. fi. §. præcipimus. de statu monachorũ. c. cùm de beneficio. de præbẽdis in vj. & ideo cùm si secularis teneat beneficium regulare sit contra ius, legatus de latere sua ordinaria potestate illud tollere non potest, maximè cũ videatur etiã non solùm per summos pontifices, verùm etiam ex cõcilio generali statutũ, cùm vt habetur in c. in noua. xvj. q. vij. fuit statutum & ordinatũ, † ꝙ in vno eodémque officio non debeat esse dispar professio, cùm sit scriptum lege diuina, Deutero. xxij. Non arabis in boue simul & asino, id est, homines diuersæ professionis in vno officio simul nõ sociabis. Et ideo cùm seculares sint inhabiles ad tenendũ beneficiũ regulare, legatus de latere sua ordinaria potestate illos habiles facere non potest. Spec. in tit. de lega. §. supereſt. versi. sed nunquid. Alex. in apostil. ad Bar. in l. fi. ff. de pœn. Cùm ergo facultas dispẽsandi super talibus sit de reseruatis summo pontifici, non potest in illis fieri prorogatio. Ant. de but. in c. pe. & gl. de offi. deleg. Decius modernus in consi. cl. in iij. col. ¶ Et facit, quia cũ summus pontifex dicto legato facultatẽ dispensandi dederit in casibus supradictis in regno Franciæ tantùm, in aliis locis videtur sibi reseruasse illam potestatem. ex quo ergo sibi reseruauit illã potestatẽ, non potest fieri prorogatio, id est, extensio iurisdictionis ad illũ locũ sibi reseruatum. Inn. in c. inter dilectos. de excessibus prælatorũ. Alex. in apostil. ad Bar. in l. ij. ff. de iudi. Et facit etiã, quia cùm potestas legati sit in prædictis extraordinaria, non ordinaria, non est ampliãda, sed restringenda. gl. in cle. ij. de officio ordinarij, in verbo, volumus. Philip. Decius in consi. cxxviij. in ij. col.

Natura beneficij regularis.

19

FVit tamen mihi (postquã iã prædicta scripseram) dictũ, ꝙ collator erat subiectus origine dicto legato: & sic ꝙ potuit inter ipsum & dispẽsatũ fieri prorogatio de bñficio existẽte extra iurisdictionem legati. Sed tamẽ, vt dixi, ex quo prædicta sunt de reseruatis principi, nõ habet locũ prorogatio, maximè qa si talis ꝓrogatio fieret, esset facta in præiudiciũ superioris, scilicet summi pontificis, cùm ad neminẽ spectet dispensare super talibus nisi ad principem. Cùm ergo ex priuilegio Apostolico dictus legatus habuerit potestatẽ & facultatem dispensandi in regno Franciæ, si fieret prorogatio illius iurisdictionis, hoc est extẽsio extra regnũ Franciæ, esset in præiudiciũ superioris, cùm inferior extenderet suã facultatẽ extra locum sibi limitatũ, & ideo talis prorogatio fieri non potest, cùm istud esset in præiudicium superioris, cùm iurisdictio sua limitata extẽderet extra suã intẽtionẽ, & in plꝰ lederetur ius cõmune, quã suæ intẽtionis esset. Et ideo talis ꝓrogatio nõ valeret. Ita Bal. in l. ij. vers. sed nũquid ciuitas. C. de oper. lib. & ẽt potestas extraordinaria extenderetur, qđ fieri nõ debet, vt dixi hîc antè.

ITem si dicatur, ex quo in iurisdictione attenditur initiũ & non finis, hoc est ꝙ attẽditur, seu attẽdi debet in persona cuius deberet principiari & initiari iurisdictio. vt no. doctores in l. more. ff. de iurisd. om. iu. & notat Pau. de Ca. in l. j. §. qui mandatã. ff. de off. eius cui mãdata est iurisdictio. Et sic ex quo iurisdictio huiusmodi beneficij principiatur in persona subiecta dicto legato, ꝙ & potuit prouidere de dicto beneficio, & sic per consequens ꝙ eius dispensatio trahitur ad beneficiũ situm extra suam prouinciam, cũ habẽs potestatẽ cõferendi fit extẽsio de personis sibi subiectis in personis cuius habet iurisdictionem principalẽ. Ergo cùm iurisdictio illius collatoris habentis potestatẽ super dicto beneficio principietur, & sit in sui principio de iurisdictione dicti legati, videt ꝙ fiet extẽsio etiã ad rẽ existentẽ finaliter in territorio alterius † qa nõ finis in iurisdictione inspicitur, sed initium. Ponit quasdam decisiones ad hoc do. meus Ias. in d. l. more. & in l. si ideo. C. de his quibus vt indig.

20 *In iurisdictione inspicitur initium non finis.*

SEd quia hęc nõ multũ faciũt ad ꝓpositũ, nõ multũ insisto, cũ hoc possit tantũ intelligi in prouisione, quæ possit fieri de beneficio per legatũ ex sua ordinaria ptãte, non autẽ in hoc casu q omnino est dissimilis, qa hîc agitur de iure cõcesso per legatũ, qđ nõ sibi cõpetit neque spectat sua ordinaria potestate, sed solùm ex priuilegio apostolico, de his quæ sunt supremo principi reseruata in signum supremę potestatis, quę nõ ꝓgãtur, vt dictũ est, nec extẽdũ, vt dicit gl. in d. cle. ij. maximè cũ istud in præiudiciũ sit superioris, cũ eius potestas extẽderetur vltra eiꝰ volũtatẽ: qđ fieri nõ debet, cùm actus agentiũ vltra eorũ volũtatẽ operari nõ debẽt. vulg. l. nõ omnis. ff. si certũ petatur.

Dispẽsationes plus quã odiosæ.

ET maximè istud esset minus quàm iuridicũ, ꝙ dispensationes quæ sunt plusquã odiosæ, cùm etiã si tãtũ ius cõmune lædãt, & nõ sint in præiudiciũ alterius, tamẽ debẽt strictè interpretari vt dictũ est suprà: maximè cũ talis dispẽsatio fiat ab inferiore, qui ex pmissione summi põtificis dispẽsat cõtra legẽ, cui aliàs ipse subest. nã hoc casu etiã in materia fauorabili nõ potest extendi. Ita tenet Fel. in c. postulasti. in xij. col. extrà, de rescrip. allegãs quendã Modernũ magnę authoritatis, q mouetur per tex. in c. quod dilectio. extrà, de cõsan. & affi. vbi dispensatio in materia fauorabili facta ꝑ legatũ de latere, strictè interpretatur, maximè quia si fieret hæc interpretatio, videretur ꝙ legatus vteretur omni noplenitudine potestatis quã habet cõcedens, quod non præsumitur cõcessum, vt dicit Inno. in c. dudũ. ij. ad fi. ibi, itẽ si papa. de cle. † nam dispẽsando quẽ ad duo incõpatibilia sine causa, est vti plenitudine potestatis: vt dicit Fel. in dicto loco, qđ non debet facere papa. si ergo faciat legatus sine causa, vt est videre in hoc casu, & velit extendere extra suã prouinciã, esset nimis infringere ius cõmune, qđ non potest legatus in talibus, vt suprà dictũ est, igitur &c.

21 *Dispensatio ad duo incompatibilia sine causa.*

ITem dico ꝙ hoc non obstat, quia licet collator sit de ꝓuincia sibi decreta, tamẽ in hoc nõ est vis: quia in talibus non attẽditur locus, vnde est is ad quẽ spectat beneficij collatio, sed locus vbi situ est beneficiũ: vt dicit tex. in cle. j. & ij. de supplẽ. negli. prælato. quos ad hoc alleg. Lud. Ro. in consi. suo cccljx. in ij. col.

ADDITIO. Illud consiliũ cũ vno alio refert & sequitur Feli. in c. postulasti. in fi. extrà, de fo. cõpe. quæ consilia vide cùm multum faciant ad propositũ. Cum ergo huiusmodi beneficiũ sit situ extra prouinciã decretam dicto legato, & illud conferre non posset dictus legatus, ergo nec super eo disponere potest.

ET faciunt † pro hac opinione, quia legatus non potest exercere potestatem suam extra prouinciã sibi decretam, prout tenet Spec. in titu. de legato. §. nunc videndum. qđ faceret, si effectus suæ potestatis

22 *Legati potestas.*

trahe

traheretur extra suam prouinciam,cùm effectus in omnibus sit inspiciendus.notatur in c.nuper. de bigamis.& Spec.in tit.de calumnia.in fine.

ITem facit,quia vt dictũ est, potestas dispẽsandi ad duo incõpatibilia, & ꝙ secularis possit habere beneficiũ regulare, licet illa dispẽsatio fiat in personam dispẽsati, tamẽ videtur effectualiter inspicere locum: & sic aut beneficiũ regulare, aut secũdũ respectu primi,vt suprà dixi, & iõ si tale beneficiũ sit extra territoriũ dispensantis, non cõprehendetur in dispẽsatione:cùm vt dicit Alb. de Rosa. in d. l.fi.de iurisdom.iu.

23 Indulgẽtiæ. †ꝙ indulgẽtiæ datæ per episcopũ suis subditis pro opere quod fit extra suã diœcesim,nõ prosunt etiã suis subditis,licet dare indulgentias sit volũtariæ iurisdictionis,cùm licet detur personis, tamẽ ꝙa principaliter inspiciunt loca,nõ prosunt etiã subditis.Sic etiam hæc persona sic habilitata ad tenendũ beneficiũ regulare,tamẽ quia ista habilitatio in hoc principaliter videt inspicere beneficiũ seu locũ, ꝓ ea quæ suprà dixi, videtur ꝙ trahere non possit effectũ suum extra suum territorium,hoc est,extra territorium dispensantis.

24 Habilitatio personæ. ET facit†quod dicit Bar.in l.j. C. de sacrosanct. eccle. in vij.q.ibi,quæritur an talis persona. ꝙ si habilitetur ꝑsona inhabilis ad aliquẽ actum faciẽdũ, quæ aliàs de iure erat inhabilis, si talis habilitatio fiat ab inferiori à principe, non trahit effectum suũ ad res sitas extra territorium.†Et ideo legitimatio facta ab inferiori à principe,vel ab vna ciuitate non extenditur ad bona sita extra territorium illius ciuitatis. Ita Barto. ibi,& Inno.in d.c.per venerabilem.

25 Legitimatio. ADDITIO.Ita etiã tenet Bal.in suis statutis in verbo authoritas.in fine.& Io.de Imo.& Pan.in d.c.cùm olim.satis respondent ad doctrinã Bar.in d.l.j. in ver. ibi,septimò suprà ꝓ parte cõtraria alleg.quę nõ multũ obstant,vt cõstat ex distinctio.doctorũ ibi.plura alia fundamenta possent fieri de doctrina Bar. in dicto loco,quæ pro certo omnibus bene consideratis, non multum stringunt in decisione huiusmodi dubij.

FAcit etiã pro hac mea opinione illud quod dicit Ant. de But. in c. per inquisitionẽ in fi.de electio. quem refert Feli.in c.postulasti.in ij.col.de fo.compe.

26 vbi dicit,†ꝙ legatus non potest habilitare, ita vt habilitatio operetur alibi. & ideo vt dicit ibi Feli. † habilitatio beneficij facta ratione loci læsi non operatur effectum vltra illum locum.

27 Habilitatio beneficij.

REstat nunc respondere ad alia fundamenta pro parte cõtraria adducta, scilicet ad l. magis puto. §.illud.& l.propter litẽ.§.j.& l.cùm vnus.§. is qui. & c.postulasti. Dico†ꝙ illa iura nihil faciũt ad propositũ,cùm illud faciant potestate ordinaria, quæ est multũ fauorabilis,nõ autẽ sic debet esse in potestate concessa dicto legato,quæ est delegata in his duobus casibus, in facultate dispensandi ad duo incompatibilia, & dispensatione pro seculari ad regularẽ. Et sic cùm hæc potestas seu facultas sit odiosa, cùm sit cõtra ius & priuilegiata nõ debet extẽdi extra limites sui priuilegij,& sic nõ debet extẽdere effectũ suũ extra limites suę potestatis,vt in c.statutũ.in fi.extrà,de priuilegiis. & Soci.in suis fallẽti.in verbo, iurisdictio voluntaria, in cxj.regula.& dicit gl.multũ notabilis in c.cum ordinem.extrà,de rescri.quã ad hoc notat ibi Feli. ꝙ limitata causa priuilegij, facit priuilegiũ nõ posse trahi extra limites suos,cùm dicat gl.iuncto tex.†ꝙ priuilegiũ ordini Cisterciẽ. cõcessum super decimis nõ extenditur ad res ąquisitas post concilium, cùm priuilegiũ sit limitatũ ad decimas super rebus quas tũc habebant tẽpore cõcilij.facit regula vulgaris,ꝙ limitata causa &c.l.in agris.ff.de acqui.rerum domin.quã regulam extollit Feli.in d.c.cùm ordinẽ.& in c. cæterum.in iiij.col.extrà,de rescriptis.& do.meus Iaſi.in l. age cum Geminiano. C. de transac.

28 Respondet obiectus ad legẽ, magis puto.

ADDITIO. Facit,quia priuilegiũ non trahitur ad res pòst acquisitas.c.cùm capella. extrà, de priuile. de quo arg.vide amplè Mat.de affl.in constit.regni.Sici. quæ incipit, circa violẽtiarum. vbi ponit quid in priuilegiis & præscriptione.Et quid in contractibus, vide eundem Matt.in consti.regni Siciliæ,quæ incipit, dignum,in v.not. in iij. lib.

ITem etiã†potest dici, ꝙ in illis casibus principaliter sentẽtia seu decretũ tãgit personã,& nõ rẽ,& ideo persona tanquam dignior trahit ad se rẽ. & idem dicẽdũ est de c.postulasti,quia sententia magis afficit personã quàm rem:vt in omnibus similibꝰ dicit Lud. Ro.in cõs.suo xxxix.vbi dicit esse hãc rationẽ prędictorũ,cũ ergo in talibꝰ sentẽtia seu decretũ nõ fiat respectu rei principaliter, nõ est mirũ si trahat effectum suum extra territoriũ proferẽtis,seu exercẽtis talẽ actum. qđ secus est in casu nostro. nõ enim ratiõe talis aut talis beneficij ꝙs dispẽsatur ad duo incõpatibilia, sed dispẽsatur,eo ꝙ secundum est incõpatibile cũ primo, quia non persona dat impedimentũ ad tenendũ tale beneficiũ,sed secundũ est impedimentũ respectu primi,dicit Gemin.in d.c.cùm ex eo.de cle.in vj. quæ decisio pro certo decidit hũc casum in terminis, iunctis his quæ supradicta sunt.non sic est in aliis casibꝰ. quando enim datur tutor,non datur respectu rei, sed respectu personæ: & quando interponitur decretum in alienatione,nõ fit ꝙ res de per se sit nõ alienabilis, sed ex quo est in manibus pupilli,ꝙ ꝓhibetur alienare.Item quando profertur sententia priuationis beneficij,nõ respectu beneficij,ꝙ beneficium sit impedimentum propter quod debeat illo priuari tenẽs, sed persona quæ tale qđ commisit, ex quo priuari debet beneficio. & istã sunt plusquam clarissima quæ euidenter apparent & demonstratur ad oculum.

29

30

ADecisionẽ†Inno.in d.c. ꝓ venerabilẽ. ꝙ episcopus dispensans illegitimũ potest vbique promoueri,nõ est dubiũ ꝙ respicit solũ personã, & nõ fit respectu rei:vt in hoc casu nostro,qđ satis clarũ est.† ad tex.& decisionẽ Io.de Imo.in c.cũ olim extrà,de cler. cõiug.ille tex.non nocet,ꝙa ille talis natus in sacerdotio apud Græcos,est approbatus legitimus ꝓ summũ põtificẽ habentẽ potestatẽ,& vniuersalẽ iurisdictionẽ in toto orbe,vt suprà dixi.sed nõ est sic in legato,cùm non habeat nisi in sua ꝓuincia ꝓ priuilegiũ.Nã eandẽ potestatẽ habet papa apud Latinos, imò maiorẽ quã habeat in hoc apud Græcos.ergo si talẽ apud Græcos habilẽ reputauit, non est dubiũ ꝙ etiã reputari debet habilis apud Latinos,quod non est sic in legato. non enim habet legatus in Frãcia aliquã potestatem extra Franciã,& sic in Sabaudia,ergo licet reputet aliquem legitimũ & habilẽ ibi,scilicet in Frãcia,nõ sequitur ꝙ aliæ suę iurisdictioni non subiecti illũ reputẽt habilẽ. Si enim illi de Sabaudia reputarent talẽ habilitatum à legato Franciæ habilẽ in Sabaudia, approbarent iurisdictionẽ legati in eorũ patria in hoc casu,scilicet in huiusmodi dispensatione ad duo incompatibilia, lædendo ius commune vltra voluntatẽ summi pontificis,& prorogarent iurisdictionẽ in his quę sunt reseruata summo pontifici.quod fieri non potest, vt suprà dixi,& etiã in hoc fieret ꝓgatio in his quę summus pontifex sibi reseruauit, qđ non potest, vt suprà dixi, & in præiudiciũ supremæ potestatis,cùm vltra intentionẽ suã,quod fieri non põt,vt suprà dixi, igitur &c.

31 Respondet decisioni Inno.

32 Ad Ioã. de Imol.

Et ad

Ad aliam decisionem Inno.

ET ad decisionem Inn.in c.pastoralis.extrà de priuilegiis.& Bal.in auth.hoc ius porrectũ. C.de sacrosan.eccle.& in l.j.C.de contrah. emp. hæc decisio est multum notabilis in hac materia,maximè ex quo mihi fuit relatum,quòd collator est de prouincia decreta dicto legato.sed tñ videtur contra.l.si prædium. C.de prædiis minor. & ideo in hoc vacillauerunt Io. And. Panor. & Henricus Bohic, qui multas opiniones recitauerunt.sed tamẽ aliud est hîc in casu nostro cùm si ibi sufficiat authoritas episcopi,vbi ecclesia est sita quæ alienat rem,etiam existentem in aliena diœcesi,est,quia episcopus diœcesanus ecclesiæ habet curam illius ecclesiæ cum sua dote.x.q.j.c.regenda.& c. decretum.eo. ideo ipsius principaliter interest ecclesiam non depauperari,& ideo non episcopus prædij, sed ipse visitat & procurat. facit c. fin. de censibus. & ideo non est mirãdum si in hoc casu sufficeret authoritas diœcesani,& tamen adhuc licet ex prædictis videretur dicendum,ꝙ si collator esset immediatè subiectus summo pontifici, & ꝙ in alienationibus fiendis per dictum collatorem requireretur authoritas summi pontificis,ꝙ etiam iste legatus in Francia tantum potuisset dare authoritatem alienandi res existentes extra suam prouinciam, & sic apponere manum ad res existentes extra suam prouinciam, & sic videtur quòd idem sit dicendum in hoc casu.

TAmen adhuc in hoc casu aliud est,& est ratio penitus diuersa, quia in casu nostro non cõpetit facultas legato dispẽsãdi ad duo incõpatibilia, vt dixi: nec dispensandi seculare de beneficio regulari,vt dixi suprà, sicut cõpetit diœcesano ordinario potestate interponere authoritatẽ in alienatione rei ecclesiæ factæ per inferiorẽ.c.abbatibus.xij.q.ij.c.in venditionibus.xvij.q.iij.imò prędicta cõpetunt dicto legato iure speciali,scilicet ex priuilegio sibi cõcesso à summo pontifice,quæ non extendere debent effectum suum extra limites dicti legati,ne absurda supradicta sequãtur, quia fieret ꝓrogatio de reseruatis sũmo põtifici.

ITem quia voluntas summi põtificis extẽderetur vltra eius velle,& sic facultas dispẽsandi in talib⁹ quę est odiosa,extẽderet effectũ suũ cõtra omnia iura mũdi volentia dispẽsationes nõ debere extẽdi, etiã si tãtùm ius cõmune lædant,vt suprà dixi.Or nunc est ꝙ istæ dispensationes lædunt ius commune, igitur &c

ITem in illa decisione videntur Henricus Bohic,& alij plures tenere cõtra Inno.cũ authoritas vtriusq; requiratur.Itẽ etiã illa res sita in alio loco est accessoria ad ecclesiã sitã & diœcesim,non autẽ sic est in hoc casu,cùm vnaquæque ecclesia sit principaliter de per se consideranda, & sic cùm sit de per se considerandũ tale beneficium habens suam administrationem distinctam,cura illius spectat ad diœcesanum, vbi situ est.faciunt tex.& doctores in clemen. quia regulares. §.eodem.de supplenda negligentia prælatorum,cum his quæ dicit Henri.Bohic.in d.c.pastoralis.

ET ita dico & consulo ego Bartho. de Chassaneu Iurium doctor, aduocatus regius in balliuatibus Heduen.& Montissinerij, salue saniori cõsilio. & ita obtinuit ille pro quo consului contra opiniones multorum qui contrarium consuluerunt.

Finis cõsilii.

AD quæstionẽ tamen suprapositã redeundo ad ꝓpositũ,videret adhuc insistẽdum,& posset dici,ꝙ etiam ista manumissio domini originalis facta de seruo,trahat effectũ suũ ad bona sita extra suũ locũ,& in alio loco manusmortuæ,cùm etiã videatur quodammodo respicere habilitatẽ psonę in his quæ sunt ordinata per consuetudines,puta in successione,in alienatione rerũ manusmortuæ,in præscriptione libertatis, in rei vnione,in testificatione,& in aliis actibus in qbus homines manusmortuæ vltra francos onerãtur, & in illis actibus videtur etiã ꝙ persona sit subiecta seruituti,cùm semper textus nostri loquãtur in personã & in rẽ,quia semper dicitur, *l'homme de mainmorte*, vel *gens de condition* &c. quæ verba potius denotãt psonã esse subiectã oneri, quàm res, ad minus ꝙ sicut res est subiecta,ꝙ ẽt persona est subiecta, & ideo si psona tãquã subiecta est habilitata, illa habilitatio trahet effectũ suũ etiã extra territoriũ,maximè cùm seruus origine alicuius domini nõ possit fieri seruus alterius domini habitatione aut pacto,qn remaneat prima seruitutis macula.qa quãdo dicitur ꝙ aliquis põt fieri seruus alicui⁹ habitatione tẽporis, aut pactione, intelligitur de homine franco,vt satis colligit ex tex. nostrarũ cõsuetudinũ,eo.tit.§.v.& vj. Et ad §.j. huius tit.vbi dicitur,ꝙ nulli sunt homines serui corpore in Burgundia,respõderi potest ꝙ illud est verũ, ꝙ incõmutabiliter & perpetuò nulli sunt serui corpore, qa dimittẽdo bona possunt esse & fieri liberi sine alio facto domini,vt dicit Io.Fa.in §.fi.insti.de don. sed tantũ quãtũ inhęrẽt rei & tenẽt,& possidẽt res,sunt serui corpore, aliàs viderentur in hoc titulo multi articuli cõtrarij,de quib⁹ suprà dixi. ¶ Nõdũ vidi euenire casum in facto,sed si eueniret, credo ꝙ multi essent huius opinionis,ꝙ sufficeret manumissio seu affrãchisatio domini originalis,& multũ faciunt quę dicta sunt in dicto cõsilio.in prima parte, maximè quia domin⁹ originis manumittẽdo seruũ suũ manumittit ordinaria potestate,& ideo trahit effectũ suũ ad res & bona sita extra territoriũ.d.l.magis puto.§.illud. ff. de reb⁹ eorum.d.l.cum vnus d.c.postulasti. suprà allega.

EX quo spoliatio seu cessio bonorũ habet vim mortis,& est similis morti,vt dicit Io.Fab.in §.fi.insti. de don.ideo videtur ꝙ cùm p huiusmodi desauohamentũ quis sit spoliatus omnibus bonis existentibus in locis manusmortuæ, ꝙ ideo in omnibus locis est aperta manusmortua dominis, ideo ꝙ habet locũ effectus huius consuetudinis.

Quæstio.

SEd quæro,qd si homo meus manusmortuæ, vadat ad morãdũ in loco franco,& ibi plura bona acquirat,& ẽt plura bona acquirat in alio loco manusmortuæ,nõ tñ ibi habitat.neque est homo manusmortuę illius loci, sed solùm ibi acquisiuit bona: cuius sunt hęc bona an dñi originis,an domini illius loci vbi sũt bona cui⁹ nõ est homo neque origine, neque habitatione?videt ꝙ nõ sint domini originis,qa capit tãtùm bona in loco fr̃co existẽtia,& in loco originis. videtur ẽt ꝙ nõ sint illius dñi vbi sunt bona, qa cõsuetudo nostra nõ cõsiderat acquisitionẽ bonoru in hominẽ manusmortuę,nisi sit homo aut origine,aut habitatione. iste quo ad illũ dominũ vbi tãtú acqsiuit bona nõ est hmõi,igitur.qa ex quo ei non cõueniũt verba huius nostrę cõsuetudinis,ergo nec dispositio.tex. in l.iiij.§.toties.ff.de dã.infec.Alex.in cõs.vxij.in j.co. in j.vol.¶ Hęc quęstio, nõ sunt multi dies euenit in facto in successione cuiusdam hominis dñi Dalonne & de Villiers,q est dominus originis,dicebat ꝙ oĩa bona vbicũque essent,deberẽt ad ipsum spectare,cũ semper habitauerat in loco franco.nõ est dubiũ ꝙ iste casus nõ est decisus p cõsuetudinẽ,iõ remanet in dispositione iuris cõmunis.l.cõmodissimè.ff.de li.& posth. l.si extrane⁹.ff.de cõdi.ob causam. sed etiã dispositione iuris videtur dicendũ per motiua in quæst.tacta.in §.prẽce.quòd quilibet dominus acciperet id quod esset penes eũ,sed tamẽ communiter tenetur contrariũ.

Et ita

Et ita iudicatum fuit per curiam, ꝙ si vadat ad habitandum, ꝙ dominus vbi bona acquisiuit nihil habet nisi ibi habitauerit, sed dominus originalis illa capiet, etiam si sint in loco manusmortuæ. quod nota.

Alia quæstio.

SEd fortior insurgit quæstio. Pone ꝙ homo meus manusmortuæ origine, vadit ad habitandū in alio loco manusmortuæ, & ibi acquirit bona, acquirit etiam in alio loco manusmortuæ in quo non habitat, nec etiam est homo origine: ad quē spectent bona existētia in tertio loco, an ad dominū illius loci vbi sunt sita, an ad dominum habitationis, an ad dominum originis? ¶ Quantum autem ad dominū loci vbi sunt sita, & situata bona immobilia & mobilia, videtur ꝙ nullo modo ad dominum loci, vbi sunt sita & situata spectēt, quia cōsuetudo nostra cōsiderat solū quo ad acquisitionē ꝙ sit homo aut habitatiōe, aut origine: quātū ad illum dominū nō est huiusmodi, igitur &c. Quātū ad dominū loci originis, videtur ꝙ ad ipsum nō spectēt, quia consuetudo nostra tantū loquitur & disponit, ꝙ capiat bona quę sunt in suo loco manusmortuæ, & in loco frāco: ista nō sunt hmōi, igitur &c.

QVid dicendum in hoc casu? cōmunis vsus & practica habet, ꝙ quilibet dominus capit ea quæ sunt in suo territorio, etiam licet ibi non habitauerit, nec sit homo illius loci origine. & facit, quia dominus loci originis succedens per statutum non capit nisi ea quæ sunt in suo territorio, ita etiam dominus habitationis, ergo ad illū tertium dicuntur pertinere, & hoc est quantum ad bona immobilia & mobilia.

SEd quid de nominibus debitorū? Barthol. de Sali. in l. cunctos populos. C. de sum. trin. & fide catho. dicit, † ꝙ actiones personales inhærēt personæ creditoris, adeo ꝙ ab eius persona euelli non possunt. l. iij. & ibi bona gl. ff. pro socio. l. quis ergo casus. ff. de pecu. & dicit Soci. in consi. suo xxxvj. in iiij. col. per illud dictū Bartho. de Sal. † ꝙ actiones & nomina etiam extrà cōtracta, non dicūtur bona extra territorium sita, cùm nō occupent locum, nec circumscribantur, sed sunt iura personæ creditoris cohærentia, & eius ossibus affixa. d. l. iij. & d. l. quis ergo casus. facit l. j. §. hæres. ff. ad Treb. & etiā talia bona cēsentur esse intra territoriū, vbi est persona, licet vere non sint in loco, seu non circuscribantur loco, vt l. Caius. ff. de lega. ij. & l. fi. C. de præscrip. lōgi tēpo. Tamen adhærere ossibus creditoris intelliguntur, & sic in loco in quo creditor est defunctus vidētur fuisse, & ex isto fundamēto Iacobi. de S. Georgio in tractatu de roydis, in iiij. & in v. col. videtur concludere, † ꝙ nomina debitorū spectāt ad dominū loci, vbi mortuus est seruus creditor, & nō ad dominū loci vbi sunt debitores. videtur tamē facere aliquā differentiā, an dicta nomina cōpetāt ꝓ re immobili, & tūc sit verū illud qđ dicit; an ꝓ re immobili, & tunc secus, quia ex quo coierunt in territoriū, secus est dicendū: scripsi in his duabus quęstionibus & cōsului. Et quia casus non sunt decisi, nō aliud hīc infero, sed videbuntur cōsilia, cùm tēpus affuerit.

33 Actiones & nomina adhærent personæ creditoris.

34

35

LApus allegatione sua xcij. inci. in Christi nomine Amen, in primis videndum est. in fine, dicit ꝙ nomina debitorum ad illum locum pertinent, vbi actio de iure & de facto fieri potest, quia si ibi est collata solutio, & ibi reperitur debitor. l. ex facto. §. rerum autem. ff. de hær. instit. l. quæro. ff. de solutio. contra opinionē illorum qui dicunt nomina debitorum non debere esse localia, sed esse vbique locorum, per l. si fideicommissum. §. tractatum. ff. de iudi. Cùm iura incorporalia vbique videantur esse. l. fi. C de longi temporis præscripto. l. ad hoc. ff. de lega. ij. in gl. ibi, in principio.

IN TEXTV IBI,

Et la mainmorte a lieu.

QVæro † quando dicatur habere locū manusmortua? Primò dic ꝙ habet locum quando moritur aliquis homo manusmortuæ nullis relictis filiis aut liberis in potestate illius, aut nullis hæredibus habitātibus cum dicto defuncto, & nullam communionem habentibus in bonis vt dictum est. Idē dic si renuntiauerint bonis suis, vt dicit Ioan. Fabri in §. fi. insti. de donationibus. Idem si bona hominis manusmortuæ confiscantur, vt §. fi. suprà de confiscationibus.

1 Manusmortua quando habeat locū.

IN TEXTV IBI,

Tant en meubles.

ANistud sit verum, siue sint ibi perpetuò mansura siue non? Bal. in c. j. in prin. de pace tenenda. per illum tex. quem dicit esse singularem ad hoc, dicit † ꝙ mobilia cēsentur esse de territorio loci vbi reperiuntur: qđ est cōtra illud qđ dicit Bal. in l. mercatores. C. de cōmerciis & merca. vbi dicit, † ꝙ bona mobilia cōcernunt personā, & non locū vbi sita sunt. de quo per Alex. in cōsi. suo xxxj. in j. vol. & idē Alex. in cōsi. suo xvj. in iij. col. in j. vol. dicit, † ꝙ mobilia quæ non sunt ibi perpetuo mansura, sed ad tempus, puta mercātiæ, non censentur esse res illius territorij vbi reperiūtur, per l. si ita legatum est. ff. de leg. iij. l. debitor. ff. de pig. l. ex facto. §. rerū. ff. de hær. insti. secus si ibi sint perpetuò mansura. Credo illud esse verū de iure, sed de consuetudine non credo ꝙ ad hunc effectū fieret hęc distinctio. ¶ Dixi in casu emergenti, ꝙ licet quidam homo manusmortuæ habuisset multa bona & debita tā in loco originis, quàm in loco habitationis, tamen ex quo dominus habitationis vbi mortuus est dictus homo erat debitor illius hominis ꝙ domin' originis succedet in illo debito per dominū loci manusmortuę vbi mortuus est, quia ex quo dominus est francus, dicitur esse debitum in loco franco debitum. & faciunt quę dixi in §. xv. in gl. ij. & §. j. in ti. *des confiscations.* vbi posui quomodo sit accipiendum nomen debitoris, & cuius territorij, an territorij creditoris, an debitoris.

1 Mobilia cuius loci censeantur.

2

3

IN TEXTV IBI,

Homme ou femme originellement.

ISTud est, quia † causa originalis præfertur accidentali. l. qui habet. ff. de tutelis. l. filio quem pater. ff. de libe. & posth. Barb. consi. xxvij. in vj. col. in j. vol. Faciūt quæ dicit Ioan. de Imo. in consi. suo xxv. vbi sunt duo consilia in vno, vbi videtur quodāmodo limitare prę dictā regulam. & etiā Iaſ. in l. si arrogator. in xvij. col. ff. de adop. vbi contra hāc regulam adducit gl. multū notabilem in c. statutum. §. cum verò. in verbo, vnam dictam. de rescriptis in vj. quæ dicit † ꝙ vbi reperitur locus originis & domicilij, semper haberi debet respectus ad locum domicilij, & non originis. de qua gl. ibi Iaſ. & Fran. de Aretio in consi. suo lxxvij. incip. Ratio scribēdi. distingue tamen vt per Marianum in c. fi. in v, vj. vij. col. extra, de foro competenti.

1 Originalis causa accidentali præfertur.

2 An locus originis an domicilij sit præferendus.

ADuerte tamen ad textum multum notabilem in l. libertus. §. præscriptio. ff. ad municipales. vbi habetur † quòd præfertur locus originis. & no. & vide dominum meum Iason. in dicto loco. & in l. iiij. ff. de offic. assess. ¶ Fui hodie interrogatus de quæstione tali. mulier aliqua franca fuit maritata in loco manusmortuæ, & stetit solùm cum eius marito per sex menses, tandem mortua est, quæ habet bona in loco franco.

Quæstio.

Quæritur,

BIU Cujas

Quæritur,an dñs talis loci manusmortuę,eidē in bonis existentibus in loco frāco succedere debeat?videtur quòd nō,per consuetudinē nostrā,quia ex quo ille dñs loci in quo mortua est, nō est dñs originis,non eidē succedere debet.qm̄ vbi non cōueniūt verba,nec etiā cōuenit dispositio.l.iij.§.hæc aūt.ff.de neg.gest.l. iiij.§.tories.ff.de dā.infec.dixi alibi.Ego tn̄ dixi ꝙ dñs illius loci vbi dicta mulier incœpit esse manusmortuæ,& sic vbi manusmortua originē habuit,succedet dictæ mulieri etiā in bonis existentibus in loco frāco, & cùm fuerit maritata homini seruo, est serua. Et sic seruitus habet originē in loco vbi fuit coniugata,ex quo dñs illius loci succedit etiā in bonis existentibus in loco frāco.Itē consuetudo nr̄a debet intelligi in casu,in quo potest esse homo manusmortuæ origine & domicilio:vt satis videri pōt.sed hīc est alius casus nō decisus per consuetudinē.econtrario deuenendū est ad alias quę dictant ꝙ dñs manusmortuæ succedit in totū homini suo,cū nō habeat aliū dñm prætendentē ius. Sed in hoc videretur obstare illud quod dictū est est in glo. *& les heritages*,suprà hoc eo.§.vbi dicitur ꝙ vnusquisq; dñorum capit quod in suo territorio est, ita quòd si vnus repudiat, non accrescit alteri.

Quæstio. SEd quæro,Pater aliqs manusmortuę venit ad morandū in loco de Prelay, qui est etiā terra manusmortuæ:& ibi accepit vxorē,ex qua habet liberos. vnus ex istis liberis efficitur sacerdos,& vadit ad morā dū & habitandū in loco frāco, vbi acquirit plura bona,an hæc bona sint,& in eis succedat dñs manusmortuæ originalis sui patris, an verò dominus originalis illius loci de Prelay, in cuius terra natus & cōceptus est dictus sacerdos?Habui hanc quæstionē in proprio meo facto, sed tamen huic successi, tanquā dominus originis filij,& non patris. Ex quo nihil aliud dico,si casus eueniat pro amico,scio quid sim dicturus.

§. DECIMOSEPTIMO.

QVand gens de mainmorte vōt de vie à trespas, suruiuant l'vn de leur parēt prochain qui leur doit succeder demeurant auec eux en cōmunion,les autres qui semblablemēt pour raison doyuēt estre leurs hoirs, & leurs doyuent succeder viennent à leur succession, auec celuy qui demeure auec eux par le moyen d'iceluy.

1 Cas⁹ *quibus quis cō sequitur p aliū quod per seipsū cōsequi nō potest.*

IT sic quis † consequitur per alium quod per seipsum consequi non potest:sicut videmus de filio adoptiuo, q̄ cū de iure Digestorum non succedat patri naturali ab intestato, si sit institutus potest intentare contra tabulas alio committente edictum, prout est ibi text.in l. non putauit.§.in adoptionem. ff.de contratab.quem ad hoc ponderauit Bart.in l.si emancipati.in vlti.col. C.de colla.& dom.Ias.allegat in l.Gallus.§. & quid si tantū.in ix.col.ff.de lib.& posthu.& ideo etiam videmus quòd nepos emancipatus propter alium nepotē in potestate consequitur vt ei per patruum emancipatum conferri debeat, quod non consequeretur, si solus esset emancipatus,per Bart.& do.Ias.in d.l.si emancipati.in iij. & iiij.col. vbi multa ponit quæ quis consequitur ex persona alterius quæ ex sua consequi non posset. Faciunt quæ dicit idem dom. meus in l.j.in ix.colu.ff.de acqu. posse.per l.qui patri.ff.de acquir.hære.de qua per Ias.in l.si emācipari.in iij.col. C.qui admit.ad bon.& idem Ias.in l. posthumo.in fi. ij.col.C.de bon.poss.contratab.facit text.in l.illud.§. j.ff.de bonor.possess.contratab. ¶ Simile est in legato, vbi non capax capit propter capacem. notat gl.in l.si duo.ff.si quis cau.& facit pro hac consuetudine text. in l.cùm scimus.§.illud quoque.C.de agri.& censi.li. xj.qui textus multum facit pro ratione huius consuetudinis.facit quia inclusus trahit ad se exclusum, dixi suprà in ti.*des succeßions.§*.xij.in glos.*ne retourne point.* versi.vlterius quæritur.Et facit etiam tex. in l.Aristo. in fi.ff.quæ res pig.& in l.ij.& ibi no.ff.de admini.tut. dixi suprà tit.*des droicts & appartenances à gens mariez.* §.vij.in gl.fi.verb.sed adhuc.

Quæstio notabilis. SEd quæro de vna quæstione. Moritur aliquis qui habet aliquem ex suis parēribus in communione cum ipso,qui cùm moritur,habet alios in eodem gradu,qui per seipsos eidē succedere non possent,sed solùm succedunt medio illius qui est in communione, qui dicit se nolle esse hæredem,nec velle succedere:an alij possint eidem succedere, non obstāte eo ꝙ dictus existēs in cōmunione non vult vti iure suo?¶ Videtur ꝙ sic,per tex.in l.si post mortē.§.fi.ff.de bono.pos. cōtrata.vbi dicit text.cùm enim semel beneficio aliorū fuerint ad id beneficium admissi,iā nō curāt,petāt illi necne bonorum possessionē contratabulas.Et ita videtur tenere Ias.in l.posthumo.in iij.co.C.de bo.pos. cōtratab.vbi dicit,ꝙ ex quo institutus beneficio præteriti potest contratabulare testamētum, non tamen posset præteritus approbare testamentū,ita ꝙ impediat institutū contratabulare. In contrariū facit,quia tex.in l.nonnunquā. ff. de lega. præstandis.facit, † ꝙ 2 quando non priuilegiatus cōsequeretur priuilegium ratione priuilegiati,si priuilegiatus non vult vti iure suo,non priuilegiatus non poterit vti.& ideo institutus qui beneficio præteriti cōtratabulat, tenetur solū ad legata coniunctis, si præteritus velit contratabulare,aliàs eo abstinente tenetur ad legata omnibus,vt est tex.in d.l.nonnunquam. qui text.ad hoc allegatur per Ias.in d.l.posthumo.in iij.col.ideo aliter non decido,sed relinquo cogitandum de responsione ad illū text.si teneatur contrarium,quod credo verius.

Quæstio notabilis. ¶ Tem his diebus fui interrogatus de quadā quæstione multum notabili. Erāt tres fratres in vna domo, quorum vnus habebat filiam, & filium,filia se maritauit extra domū patris,& à domo recessit sine licentia sui patris,vel omnib⁹ bonis paternis,maternis,fraternis & sororinis renūtiauit: moritur pater istius filiæ,moriūtur & fratres illius patris,relictis tamen filiis & filiabus,moritur & frater illius filiæ,dicunt filij fratrū patris dicti filij mortui,nos debemus succedere isti filio,quia sumus in communione cū eo,& semper habitauimus cum eo.dicit eius soror, ego medio vestro licet nō habitauerim cū eo, tamē debeo ei succedere, quia fui vocata p vos, & sic,cū sim vocata per vos,debeo ei succedere, & vos oēs excludere.dicunt alij cōsanguinei qui sunt fratres patrueles, istud esset verum si esses in pari gradu nobiscum, sed ex quo nō es in pari gradu,sed diuerso, imò tali ex quo si te vocaremus,essemus excluſi,nō potes per nos vocari, qa p hoc priuilegiū nr̄m & i⁹ nr̄m esset nobis dānosum. ¶ Quid dicendum? Tu ex prædictis collige tria dubia. Primum, nunquid soror vocetur per istos fratres patrueles.Secundum,nunquid ad minus isti fratres patrueles succedere debeant ea sorore exclusa,an ipsa, & pro qua parte.Tertium,an sit in hoc casu manusmor-

BIU Cujas

tua aperta domino in successione huius fratris? & istud resultat ex solutione aliorum.

AD primum videtur dicēdū ꝙ isti fratres patrueles vocāt ad succedendū prędictā sororem, quantum ad successionē fratris sui prædefuncti: intellige etiam siue sint patrui, siue filij patruorum, quia iidem, cùm nullos alios ante se habeāt, & veniant per repræsentationem, vt suprà dictum est in ti. *Des successions*. §. x. & ꝙ dicti patrui seu eius filij vocēt sororē defuncti existentem extra communionē, satis cōstare potest. nam statutū seu cōsuetudo nostra requirit tria copulatiuè, ad hoc vt vnus ex parētibus vocet alium. primū ꝙ vocans sit cōmunis in bonis cū defuncto, & ꝙ sit de proximis parentibus. Tertiò, quòd sit de illis qui ei succedere debent. nam cùm filia sit cognita, licet sit de proximis parētibus, non est tñ de illis qui succedere debēt, ergo alij sunt de illis, quia vno gradu excluso, sequitur alius qui subintrat locū primi, & dicitur proximus in gradu. cùm ergo cōcurrāt in patruis seu filiis eorū, nō existētibus patruis, nō est dubium ꝙ ista filia vocabitur per eos, & statutū suum sortietur effectum.

QVicquid sit teneo contrariū, & dico quòd oīa requisita in statuto non sunt in patruis seu eorū filiis. Primò, qa de iure ciuili nō est dubiū, † ꝙ ꝓximus est ille quē nemo præcedit. tex. in l. ꝓxim⁹. ff. de verb. sign. sed isti patrui siue filij eorū nō sunt proximi, qa soror eos antecedit in gradu, cùm sit de iure ciuili in secūdo gradu cū fratre, patru⁹, in tertio, fratres patrueles in quarto. ¶ Itē nō sunt tales qui succedere debēt cum sorore, quia ex quo soror præcedit eos in gradu, debet succedere & non ipsi: ex quo cùm eis non cōueniant verba statuti, ergo nec dispositio illius. l. iiij. §. to ties. ff. de dam. infec. Alex. in cons. xvij. in j. col. in j. vo. Barb. in cons. ij. in v. col. in j. vol. cum similibus.

3 *Proxim⁹ quis dicatur.*

NEc obstāt adducta in cōtrarium per quendā qui voluit dicere, ꝙ istud verbū, *prochain*. positū in statuto seu cōsuetudine nostra, debet intelligi secundū communem vsum loquēdi, eo quòd verba statuti debēt intelligi scđm cōmunē vsum loquēdi, † cū cōmunis vsus loquēdi sit præferēd⁹ omni regulæ, seu omni cōstitutioni. gl. no. in l. librorū appellatiōe. §. ꝙ tñ Cassius. in verbo, non cōtinebuntur. ff. de leg. iij. pro qua gl. facit tex. in l. semper in stipulationib⁹. l. j. ff de reg. iu. Bar. in rub. ff. de noui ope. nunt. cū vulg. sed de communi vsu loquendi istud verbū, *prochain*, nō intelligitur de illo qui alios antecedit in gradu, sed de illo qui est cōsanguine⁹ vel affinis, dato ꝙ sit remotior in gradu, vt est videre p ipsum vsum: igitur est verū dicere ꝙ ista qualitas vēdicat sibi locum in istis patruis & fratribus patruelibus, attento communi vsu loquendi.

4 *Vsus loquēdi præferēdus omni regulæ.*

ITem proximus est qui est primus post repudiationem alterius præcedentis, vt dicit tex. in l. post consanguineos. §. interdum. in fin. ff. de suis & legi. hæred. sed sic est quòd nulla est melior repudiatio quàm illa quæ fit per renuntiationem in casu prædicto: cùm ex quo se ponit per renuntiationē extra communionē, videtur repudiare successionem aliorum existentium in communione: ergo per hāc repudiationem sequēs est proximus, ex quo in eo habent locum verba consuetudinis vt in isto. Cogita, quia non est sine magno misterio in filia renuntiante.

AD primū respōdeo, & dico ꝙ nō est verū, ꝙ communis vsus loquendi sit de illo qui nō est proximior, sed etiā remotior, dummodo sit consanguineus vel affinis, quia per hoc esset interpretari consuetudinem nostram, quod non est permissum, imò prohibitum, nisi secundū dispositionē iuris, & tūc dispositio iuris est in contrarium, vt dictū est, igitur non est permissa talis interpretatio, & maximè quia cōmunis vs⁹ loquēdi est extrinsecus intellect⁹, put dicit Iac. Butriga. in ꝓœmio fforum. & in l. j. in aliquib. lecturis. ff. de fide instru. ex quo dicit do. meus Ias. in rubr. ff. de noui ope. nun. in iiij. col. † ꝙ si in statutis esset clausula, ꝙ statuta intelligerētur nullo extrinsec⁹ addito, vel ꝙ statuta ꝓpriè intelligerētur abq; aliqua interpretatione, nisi secūdū iuris dispositionē, ꝙ cōmunis vs⁹ loquēdi nō præferet significationi verborū appositorū in illis statutis. Ex quo ergo statuta nra nullo modo possunt interpretari nisi scđm dispositionē iuris, & dispositio iuris est, quòd ꝓximus ille est quē nemo antecedit in gradu, nō est dicēdū ꝙ hic cōis vsus loquēdi præferat significationi hoc casu, maximè, qa, vt dixi, nō reperiet⁹ talis cōis vsus loquēdi apud peritos, qđ requirit, cū periti cōdiderint statuta nostra. ita Feli. in proœ Drecretaliū. in v. col. & ex dictis Feli. ibi cōsiderādum est quomodo communis vsus loquendi possit probari, & quòd q eū allegat, probare debet, vt ibi per eum.

5 *Commūnis vsus loquēdi quādo nō præferatur.*

ITē nō obstat illud qđ dicit idē aduocatus, quòd licet patrui & fratres patrueles nō sint tales, q succedere possunt ab intestato prędicto filio eorū fratris, & de iure, ꝙ tñ impropriādū est verbū, vt succedere possint scilicet ex statuto, & non ex dispositione iuris.

Succedere verbum.

BReuiter vt oīa fundamēta per eū adducta tollantur, necessariū est dicere quòd istud verbū, succedere, intelligitur aut ex testamēto, aut ab intestato. ex testamēto nō pōt dici, qa homo manusmortuę nō pōt testari de bonis suis: ergo dicit⁹ ab intestato. qa omne verbū intelligit⁹ p prius, & nō per posterius. do. meus Ia. post Bal. in l. j. in ij. & iij. co. C. de succe. edict. & tūc nō est dubiū ꝙ istud verbū, succedere, s. ab intestato intelligi debet scđm dispositionē iuris, nisi reperiat⁹ statutū in cōtrariū in hoc dispositioni iuris, qđ non inuenitur in nro libro cōsuetudinū seu statutorū, nec est fięda aliqua interpretatio, nisi scđm dispositionē iuris, vt habemus in fine nostrarū cōsuetudinū. sed de iure non reperietur cautū, quòd patrui & fratres patrueles sint proximi ad succedendū de iure existente sorore defuncti, cùm soror præcedat, igitur est proxima, ex quo succedere debet. si ergo sit ꝓxima quæ succedere debeat scđm dispositionē legis, & sit exclusa per statutum nrm, seu consuetudinē, non est dubiū quòd isti patrui seu fratres patrueles nō sunt proximi, q succedere debent, ergo eis nō conueniunt verba statuti, ex quo nec debet cōuenire dispositio, & sic stabit cōclusio quòd nō vocabūt patrui seu fratres patrueles sororem, quia nō sunt proximi succedere debentes cū ea.

EX prædictis patet solutio secundi dubij, quòd ex quo isti patrui non sunt proximi parentes qui succedere debēt mortuo, quòd non succedūt isti defuncto, sed excluduntur, & per consequens solutio etiam tertij dubij, quòd dño in successione huius est aperta manusmortua exclusis patruis fratribus patruelibus, & sorore defuncti. & audiui quosdam aduocatos vidisse in facto. Ad aliud dubium suprapositum de repudiatione quæ videtur facta per renuntiationem præcedentem cogitabis, quia non est sine dubio.

SEd tenēdo ꝙ ista filia vocet⁹, dic duo, primò ꝙ per hoc patrui ipsa vocata nō debent excludi, licet sit prior in gradu, eo quòd vt dicit Bar. per illū tex. in l. si post mortē. §. fi. ff. de bon. pos. contratab. & in l. amicissimos. §. fi. ff. de excu. tut. † beneficio mihi cōperēti ex iure alterius non possum vti contra eum. ex quo ergo hæc soror erat exclusa per statutū, qa nō erat in communione cū fratre, & nūquam fuisset admissa ad hæredita

6

reditatē fratris nisi medio illorū, nō est dicēdū quòd possit vti illo beneficio cōtra eos. § Multum obstat in hoc successoriū edictū, quia primò vocant priores in gradu, post quos admittunt sequentes, & nō antè, nisi dicat q̄ ex quo aliud obstat, s. statutū q̄d vult, quòd isti vocātes succedūt vnà cū illis vocatis, vt videt elici ex statuto, ex illis verbis, *uiennēt à succeßions auec celuy*. pō derāda sunt hæc verba, *auec celuy*, quòd ille q̄ vocat alios succedat simul cū vocatis. & fuit ita prioritas gradus offuscata p statutū. & si dicat q̄ inferatur iniuria huic filię, eo q̄ sequētes ī gradu admittāt cū ea, videt q̄ imò est summa ęqtas, q̄ benefaciēti benefaciam⁹. l. sed & si lege. §. cōsuluit. ff. de pet. hær. ex quo ergo statutū vidēs quòd ista filia habuit istud beneficiu à patruis, voluit quòd in aliquo patrui recōpensarent, & ideo illos vocat ad successionē defuncti vnà cū filia, & sic nō erit successoriū iuris, s. in quo cōsideret prioritas grad⁹, vt prædixi, sed erit successoriū edictū ipsius statuti, vbi talis prioritas nō videtur considerari, sed tantū cōmunio. pro certo ista est truffa, & est mirabile successorium edictū, q̄d nūquā fuit excogitatū à stantibus, & ēt quia essent plura specialia quæ circa vnū cōcurrerēt, quod est ꝓhibitū de iure. gl. in l. j. C. de dotis promiss. esset enim vnū speciale quòd ille qui non est proximus succederet. Itē quòd admitteretur remotior in pari gradu cū proximo. Itē ex omnib⁹ supradictis esset nimia interpretatio verborum, quæ est prohibita in statutis. do. meus Ias. in l. nō dubium. C. de legi. fuit tamen dictum per dictum aduocatum, ex quo videt sequi absurditas & iniquitas, eo quòd priuatur quis successione quæ sibi cōpetit secundū dispositionem, videtur quòd ista interpretatio sit permissa, prout videtur tenere Alex. consi. suo lij. in j. volum.

Benefacienti benefaciendum.

Nimia interpretatio vitanda.

SEd pro certo quicquid dictū est, ex quo in fine nostrarum consuetudinum prohibitū est cōsuetudines nostras interpretari nisi secundum dispositionem iuris tollentur illæ interpretationes & impropriationes quæ sunt contra omnem iuris dispositionem.

REstat nunc videre pro qua parte & portione admittetur filia ad succedendū cum patruis & filiis patruorum, si casus esset quòd admitteretur, tangit in fine sui consilij, sed ex quo non teneo quòd admittatur, nec quòd patrui nec filij patruorum succedāt illi defuncto, sed dominus manumortuæ, non insisto. ne tamen videar occultator alienæ laudis hīc post insero opinionem illius aduocati, quam videas.

CIrca casum mihi transmissum duo vertuntur dubia. primum est nunquid filia maritata & separata à domino virtute communionis patruorum suorum, vocetur ad hæreditatem fratris sui mortui. Secundum est & quidem difficile pro qua portione admittetur si vocata sit per patruos.

QVo ad primū mihi videt quòd nulli dubiū, quin ista filia vocetur, & nō repellat per patruos suos ad hæreditatem fratris sui mortui licet separata. moueor primò, quia oēs qualitates requisitæ in statuto nostro, in illo artic. *Quand gens de mainmorte*. in titu. *des mainsmortes*. verificantur & habent locū in patruis istius filiæ, igitur cū oīa requisita à statuto concurrāt, nulli dubium quin locus sit statuto. & quòd requisita à statuto concurrant patet, quia est verū dicere quòd isti patrui sunt cōmunes in bonis cum fratre sororis. Itē sunt proximi istius defuncti. Item sunt de illis qui debent succedere. Igitur cùm ista cōcurrāt, nec plura requirūtur à statuto, nulli dubium quin statutum suū sortietur effectum. nec mirū quòd ista filia possit per alios, quod per seipsam non posset. quia sic videm⁹ in casu l. illud. in §. j. ff. de bono. poss. contratab. vbi filius qui est institutus nunquā posset habere bonorū poss. cōtratabulas, nisi beneficio posthumi nati, vel nascituri prēteriti, qui quidem posthumus prætēritus aperit edictū huic filio instituto. sic in simili ista filia quæ erat penitus incognita per statutū, eo quòd nō erat in cōmunione, virtute cōmunionis patruorū suorū admittet ad hæreditatē fratris sui prædefuncti, quia statutū vidēs quòd erat valde iniquū, & nequaquā consonum, imò iuri cōtrariū, quòd illi q̄ erant successuri ab intestato priuarētur hæreditate proximorū suorum, ob id quòd non erant communes in bonis, illud restrinxit & limitauit, vt haberet locū in omnino separatis tm̄, ita quòd nulli proximi reperirētur, quòd tūc statutū vires suas obtineret, secus verò vbi aliqui proximi reperirentur cōmunes in bonis, quia virtute cōmunionis istorum proximorum alij proximi qui erāt successuri ab intestato vocarētur. Igitur dato quòd istud non esset de iure, cùm statutum expresse concedat illis illud beneficium, non recedemus, à verbis ipsius statuti, cùm in claris non sit opus coniecturis.

ITē cū statuta nr̄a debeāt intelligi ꝓut iacēt, & ad literā, vt cauetur in fine statutorū, imò dico fortī⁹, q̄ isti patrui nō possent in præiudiciū istius filiæ repudiare istā hęreditatē, & facere q̄ esset loc⁹ manusmortuæ. moueor per vnā notabilē & cōem decisionē doctorū quā ponunt in l. posthumo. maximè do. meus do. Ias. may. in iij. col. post medium. C. de bo. pos. contratab. vbi dicit, q̄ cōmunis opinio doctorū est, † q̄ filius prætēritus non posset approbare testamentū in quo ipse est prætēritus in præiudicium filij instituti, & sic facere q̄ alius institutus non possit contratabulare. mouetur p tex. notabilē ad literā in l. si post mortē. §. fi. ff. de bo. pos. cōtratab. vbi dicit tex. ad literā, cū eñ semel beneficio aliorū fuerint ad id beneficiū admissi, iā nō curāt, petāt illi necne bonorū possessionē cōtratab. Nō obstat modò si diceret q̄ imò nō est verum, q̄ oēs qualitates requisitæ à statuto cōcurrāt in istis patruis, & sic q̄ nō sit loc⁹ statuto, sed manumortuæ, q̄a licet vna ex trib⁹ qualitatib⁹ requisitis cōcurrat in illis, scilicet cōio bonorū, tñ aliæ duæ in illis deficiunt: qa isti patrui nō sunt ꝓximi, prout requirit statutum propter istā sororē quæ illos antecedit vno gradu. illi enim dicuntur proximi, quos nemo antecedit. text. in l. proximus. ff. de verb. sig. vbi dicit text. quòd proximus est ille quem nemo antecedit, igitur, &c.

7 Decisio notabilis.

ITē deficit in eis alia qualitas: qa nō erāt successuri ab intestato huic defuncto, ꝓut requrit statutū. & si diceretur quòd statutū nō vtitur isto vocabulo ab intestato, dicēdum est q̄ satis intelligitur, eo q̄ in statutis verba debent capi propriè, & strictè. l. iij. §. hæc verba. cum vulgaribus. ff. de nego. gest. † sed verbum succedere, propriè & strictè capiendo intelligitur ab intestato, vt in titulo de legitim. hæred. C. igitur. &c.

Proximi qui.

8 Succedere.

ET istis non obstantibus dico quòd istud verbum, *prochain*, redactū in statuto debet intelligi secundum communem vsum loquendi. nā verba statuti debent intelligi secundum communem vsum loquēdi. communis enim loquendi vsus est præferēdus omni regulæ, omniq; constitutioni. gl. est no. in l. librorum appellatione. §. quod tamen Cassius, in verbo, nō continebuntur. ff. de lega. iij. pro qua gl. bene facit text. in l. semper in stipulationibus. *la premiere*. ff. de regu. iur. Bar. in rub. ff. de noui ope. nunt. Et idem Bart. in l. Labeo. ff. de supellectili lega. do. Ias. in l. ij. §. appellata. in fi. ff. si cer. peta. cum vul. Sed † de communi vsu loquēdi istud verbum, *prochain*, non intelligitur de illo

Cōmunis vsus loquēdi.

9 Prochain quis dicatur.

BIU Cujas

quia alios antecedit in gradu, sed de illo qui est consanguineus vel affinis, dato quòd sit remotior in gradu, vt est videre per ipsum: igitur est verũ dicere quòd ista qualitas vendicat sibi locum in istis patruis attento communi vsu loquendi.

SEcundò non obstat quod dicitur de verbo, succedere, quod intelligit ab intestato ꝓpriè, sed in statutis verba debẽt capi ꝓpriè. igitur, &c. Quia respondeo ꝙ illud qđ dicit, ꝙ in statutis verba debent interpretari strictè & propriè, est verũ qñ per talẽ interpretationẽ minus recederetur à iure cõmuni: si verò recederemus à iure cõmuni capiẽdo verba ꝓpriè, tũc largo modo & impropriè debẽt capi, vt reuertamur ad iº cõmune. argumẽto eius quod notat Alex. in l. si constante. in iij. col. post princ. ff. sol. mat. est quasi decisio do. Abbatis, in c. dilectus. ij. col. de cõsuet. sed sic est ꝙ si caperemus istud verbũ succedere, propriè, vt intelligatur ab intestato, esset locº manuimortuæ, & sic corrigeretur ius cõmune in duobus, scilicet in successione & libertate, igitur, &c. ¶ Itẽ & secũdò istud statutũ cũ sit dubiũ, debet intelligi secundũ præcedẽs statutũ, quo cauetur, quòd qui sunt cõmunes in bonis, & simul habitãtes, possunt sibi adinuicẽ succedere, aliàs secus: igitur verbũ succedere in statuto posteriori positũ, debet intelligi de successione quæ defertur à statuto, propter cõmunionẽ bonorũ, & habitationẽ cõ-
10 munem, nó aũt de illa quæ defertur ab intestato, † qa statutũ posterius recipit interpretationẽ declaratiuã per aliud præcedens, ne in eodẽ statuto reperiant cõtrarietates. ita no. Bal. in l. fi. C. per quas perso. no. acq. sed in eo. ti. *des mainsmortes*, est vnus articulus, *que gens de mainmorte ne peuuẽt succeder l'un à l'autre, sinon aux demeurans ensemble & en cõmunion des biens*. igitur verbũ succedere, positum in posteriori articulo ipsius statuti, debet intelligi secundũ præcedẽs statutũ, vt intelligatur verbũ succedere, ex statuto ꝓpter cõmunionẽ, ne videantur statuta contraria: quod profectò esset, si intelligeremus verbũ, *succeder*, ab intestato: quia vnde nó esset locus statuto sed manuimortuæ, esset sublatum præcedẽs statutũ, quod non esset dicendum. † Itẽ
11 verba dubia accipiũt intellectũ à præcedentibus, vt l. si seruus plurium. & l. q filiabº. ff. de leg. j. Abb. in c. ex multa. de voto. ¶ Itẽ verba sequentia debẽt intelligi ꝑ præcedẽtia, & scđm qualitatẽ verborũ præcedentiu. arg. c. quod sedes. de reseri. & l. fi. §. cui dulcia. ff. de vino triti. oleóq; lega. ¶ † Item qñ aliquod verbũ dubiũ reperitur in statuto, sicut est istud verbũ succedere, qđ potest intelligi propriè, videlicet ab intestato, vt dixi, & impropriè, videlicet ex statuto & testamento, licet regula sit quòd in statutis verba debent capi propriè. vt l. non aliter. ff. de leg. iij. & l. j. §. si is qui nauem. ff. de exerci. ver. in re igitur dubia. & in d. l. iij. §. hæc verba. ff. de neg. gest. tamen istud fallit, si de mente disponentis aliud appareat, vt d. l. non aliter. ff. de leg. iij.

12 Verba dubia in statuto quòmodo intelligenda.

ADDITIO. Et faciunt ad hoc quæ dicit Mat. de afflic. in cõsti. regni Siciliæ quę incipit, post citationẽ. in ij. not. in ij. li. Et quomodo in tabulis possit apparere de mente statuentium vltra proprietatẽ verbũ, vide ibidem eundem Matthæũ, vbi etiã ponderat absurditatem, vel iniquitatem. ¶ Sed sic est quòd de mẽte disponentis dicitur satis apparere, si capiendo propriam significationẽ, talis significatio induceret iniquitatẽ & absurditatẽ, tunc certè non est talis significatio propria capienda, sed impropria, etiam in statutis. ista est nota. decisio Bart. in repet. l. oẽs populi. in xx. col. in fi. & prin. seq. ff. de iusti. & iu. & sic est quòd si acciperemus propriã significationẽ istius vocabuli, succedere, quod intelligitur propriè ab intestato, resultaret maxima iniquitas: quia esset locus manuimortuę, & priuarentur consanguinei hæreditate istius prędefuncti, quod est de directo contra dicta iura, quia hæreditas debetur proximis & consanguineis secũdum gradus prærogatiuam, per totum tit. C. de legi. hær. & habetur in tit. de hære. quæ. ab intesta. defe. in Insti.

ITem capiendo talem significationem corrigerentur duo iura, scilicet ius successionis, & ius libertatis, quod non est in dubio dicendum. per l. præcipimus. C. de appel.

ITem dato † ꝙ statutũ debeat interpretari secũdũ ius cõmune, scđm Alb. in c. causam. de reseriptis. & per Bar. in d. repe. l. oẽs populi. in xx. col. in prin. tñ istud limitat Bald. notan. in l. maximum vitiũ. in vj. col. C. de lib. præte. esse verũ, nisi appareret quòd per talem interpretationẽ corrigatur ius cõmune: sed sic est quòd si interpretaremur istud verbum succedere, secũdum ius cõmune, corrigeretur ipsum ius in duobus, vt dixi, scilicet in successione & in libertate, igitur, &c.

13 Interpretatio statu torũ quomodo facienda.

ITẽ † in statutis debet accipi illa interpretatio quæ
14 nos reducit ad ius cõe, etiã si talis interpretatio sit impropria. arg. eorum quæ not. Alex. in l. si constante, in iij. col. post prin. ff. sol. matr. ¶ Ex istis videtur quòd prima difficultas sit penitus sublata, & sic quòd talis filia vocetur ad hæreditatem fratris sui, virtute communionis patruorum suorum per statutum.

QVo ad secundũ videtur primò dicendũ, ꝙ ista filia postquam fuit vocata, ꝙ debeat excludere patruos suos: quia est in proximiori gradu, puta in secundo, patrui verò in tertio, sed successoriũ edictũ deferẽ omnibus proximis, secundũ tñ gradus prærogatiuã, ita quòd proximiores in gradu excludũt posteriores, vt no. in l. j. & per totũ tit. C. de succes. edi. & latissimè per doc. in l. qui se patris. C. vnde lib. ¶ Or istis nõ obstãtibº puto, ꝙ imò ista filia nõ excludat patruos suos. moueor, † qa beneficio mihi cõpetẽti ex iure alterius
15 nõ possũ vti cõtra eũ. d. l. si post mortẽ. §. fi. ff. de bon. pos. contratab. & ibi latè Bar. l. amicissimos. §. fi. & ibi Bar. in pulchro casu. ff. de excu. tut. sed sic est ꝙ ista filia erat penitus excluſa per statutum, eo quòd non erat in cõmunione cũ fratre, & nunquã fuisset admissa ad hęreditatẽ fratris sui, nisi beneficio istorũ patruorũ, igitur, &c. ¶ Nec obstat qđ dicitur de successorio edicto, quia dico illud habere verũ, nisi aliud obstaret, sed sic est ꝙ obstat statutũ, qđ vult ꝙ isti vocãtes succedant vnà cũ illis vocatis, vt clare elicitur ex statuto in illis verbis, *uiennent à succeßion auec celuy*, põdera verbum, *auec celuy*, vult ergo statutum per ista verba, *auec celuy*, quòd ille qui vocat alios succedat simul cum vocatis, & fuit ista prioritas gradº offuscata per statutũ. ¶ Nec dicẽdũ est ꝙ aliqua iniuria inferatur huic filiæ, imò est summa æquitas ꝙ beneficiẽti & nos benefaciamº. l. sed & si. § cõsuluit. ff. de pet. hære. igitur statutum vidẽs ꝙ ista filia habuit istud beneficiu à patruis, voluit ꝙ patrui in aliquo recõpensarentur, & illos vocat ad hęreditatẽ istius defuncti simul cum ista filia, & sic non erit successoriũ edictũ iuris, in quo consideratur prioritas gradus vt prædixi, sed erit successorium edictũ ipsius statuti, vbi talis prioritas non cõsideratẽ, sed tantùmodo cùm statutũ illius expresse cõcedat istam facultatem succedendi simul cũ vocatis, vt dixi.

¶ Restat postremũ dubiũ, ꝑ qua parte & portione admittatur talis filia: cùm statutũ nõ assignet illi portionem. In hoc dubio dico, quòd cũ statutũ illã admittat virtute communionis patruorũ, nec sibi assignat partem, quòd intelligitur illam vocare pro virili parte & *Dubium.*

portio

portione. Moueor in simili, quia videmus q̃ in dubio plures intelliguntur viriliter obligari, & viriliter stipulari: vnde si plures stipulẽtur summã vnã, intelligũtur stipulari viriliter: & sic pro ęqualibus portionib⁹. l. reos. §. cùm in tabulis. ff. de duobus reis, sic etiam est dicendũ in casu nr̃o. ¶ Itẽ qñ lex vocat aliquos ad successionẽ, in dubio vocat eos pariter & æqualiter. l. cũ ibi no. C. cõia de succes. p ea quę not. in §. si plures sũt grad⁹. inst. de leg. agna. succes. igitur, &c. ¶ Itẽ & tertiò, quia videmus q̃ si plures cõdẽnantur vna sentẽtia, nõ cẽsentur in dubio cõdẽnati insolidũ, sed tm̃ pro virilibus partib⁹, dato quod quilibet teneret insolidũ. l. Paulus. *la seconde*, cũ ibi nota. per Bart. ff. de re iud. & l. j. C. si plu. vna senten. &c. & sic etiam videtur dicendũ in statuto, cũ nullã faciat mẽtionẽ de portionibus, & illos admittat ad successionem: in dubio est dicendũ per prædicta, quòd vult illos admitti pro virilibus portionibus. Ita videtur mihi dicẽdum per prædicta, salua tamen opinione melius & sanius intelligentis.

IN TEXTV IBI,

Les autres.

Alij dictio ADuerte q̃ista dictio alij, est repetitiua similiũ. gl. in l. si fugitiui. C. de ser. fugi. dixi suprà ti. *des iusticces & droicts d'icelles*. §. vij. ver. & aduerte. Ergo intelligendũ est, q̃ tales q̃ vocantur per alios sunt homines manusmortuę, & nõ frãci aut liberę cõditionis, vt posset esse in sorore hominis manusmortuæ nupta homini franco, aut aliàs. In Cãpania tñ licet habeant cõsuetudinẽ, q̃ seruus nõ succedit frãco nec ecõtrà, si vnus vocet alios in successione hominis manusmortuæ vocat etiã frãcos, & ita practicat, vt vidi in pluribus processibus, licet videatur cõtra illã cõsuetudinẽ. Cogita

Casus. si casus euenerit, quia nõ est sine dubio. ¶ Euenit casus hodie ex quadã muliere quæ decessit ab humanis, & in mortis articulo habuit filiũ qui superuixit tm̃ per dimidiã horã, & bene p̃batur q̃ illo die dicta mulier habuit filiũ qui fuit baptizatus, sed quis eorũ superuixerit nõ probatur, & ideo dñs manusmortuæ dicit q̃ debet dictæ mr̃i succedere. Pater verò dicti filij dicit q̃ debet succedere eius filio in mobilibus, & cõsanguinei dicti filij existẽtes in cõmunione cũ eo in hęreditagiis, & sic volunt expellere dñm manusmortuæ. Bar. in l. q̃ de pariter mortuis. ff. de reb. dub. dicit q̃ in dubio præsumitur filius primò mortuus, & ideo incũbit hæredibus probare cõtrariũ. & de materia p̃bationis huius articuli, & quid præsumendũ sit, vide amplè in cõsi. meis, cons. inci. nobilis dominus. Ant. de Bufful.

§. DECIMOOCTAVO.

GEns de cõdition mainmortables, taillables haut & bas, corueables à volonté, iusticiables en toutes iustices, ne sõt point receus en tesmoignage pour leur seigneur, duql ils sõt hõmes & subiects des dessusdictes cõdictiõs, ou de trois, ou de deux d'icelles.

GOnsuetudo tamen comitatus Niuernen. habet, *Que gens de seruile condition sont receus & admis en tesmoignage en tout cas, & tãt pour leur seigneur, comme contre leur seigneur excepté en matiere criminelle contre leur seigneur: & en matiere de franchise pretendue par aucun des hommes de condition contre le seigneur.*

IN TEXTV IBI,

Mainmortables.

VT dictum est in rubrica, consuetudo nostra facit mẽtionẽ de quatuor cõditionib⁹ hominis subiecti, quare autẽ subiecti, quia dñs habet in eis iurisdictionẽ tm̃, de quib⁹ per gl. & doc. in l. idonei. ff. de testi. canonizata iiij. q. iij. cap. si testes. §. idonei. & facit l. eos, quæ est l. iiij. C. de testi. canonizata iiij. q. iij. d. c. si testes. ver. item eos. Et ideo videtur ibi dicere Alb. de Rosa. † quòd si rex habeat causam, quòd nullus de regno possit testificari pro eo, tenet tamen oppositũ cũ Cyno, qui tenuit contrarium in d. l. & in l. etiã. C. eo. vbi dicit, quòd istud quod dicitur in d. l. idonei. nõ habet locum in rege, duce & comite, quia hoc esset durum & inconueniens, quia sequeretur maximum absurdum quòd tales principes & dñi persæpe de iure suo probare non possent, facit l. qm̃. in fi. C. de hæreti. ¶ Et ad l. idonei. respondẽt oẽs quòd loquitur in subdito ratione dñicæ, vel patriæ potestatis, non autẽ iurisdictionis tm̃. & ita dicit Cy. tenere Pet. in d. l. eos. & Bar. in d. l. idonei. remittendo se ad no. per Cy. in d. l. eos idẽ tenet Spe. & Io. And. in tit. de teste. §. j. ver. nũquid ergo socer. & ver. nunquid vasallus. & ita etiam tenet Ant. de Butr. in c. in literis. de testi. & ita refert & sequitur Alex. in cons. suo lxxxviij. inci. qm̃ omne datũ optimũ. in iij. col. in v. vol. vbi dicit, q̃ ita de cõsuetudine obseruatur. ¶ De vasallo autẽ ponit Spe. in loco hîc antè allega. & Albe. de Rosa. in l. idonei. ff. de testi. ¶ Sed quomodo famulus possit esse testis p̃ dño suo, & in quib⁹ casibus, vide plenè in deci. Tholo. decisi. iiij. vbi plenè per Auffre. quem vide. ¶ Sed an dñs pro subdito possit esse testis, vide Bar. in d. l. idonei. & no. in c. causam quæ. de off. dele. ¶ Quid autẽ de adscriptitiis. vide Io. Fab. in §. testes autem. inst. de testa. Et de seruitoribus vide Pan. in c. in literis. de testi. ¶ Et an p̃hibit⁹ testificari in causa sui subditi cõtra Titiũ possit p̃ illo deponere. vide Bar. in l. in legibus. ff. de testi.

Dominus an possit testari pro subdito.

ET ideo clarè patet quòd cõsuetudo nostra habuit hũc respectum, q̃ subditus ratione iurisdictionis tantùm non sit prohibitus testificari pro domino, quia in fine dicit, quòd sit subditus ex duabus conditionibus de prædictis hîc enumeratis.

AVt verò † sunt subiecti, quia talliabiles ad voluntatem. Ioan. Fab. in l. si quis testibus. C. de testib. videtur tenere quòd homines nostri corpore, aut talliabiles ad voluntatem, non possint esse testes pro eorum dominis. tu dic hoc esse verum, quando sunt adhuc subiecti in alia conditione, vt dicit consuetudo. Et aduertendum, quia consuetudo nostra dicit tal liabiles, *haut & bas*. quod quidem homines sunt in hac patria tailliabiles, & horum duplex est conditio: quia alij sunt talliabiles ad voluntatem, alij abõmati.

1 Talliabiles ad voluntatem.

LIcet enim, † vt dicitur, & sonat vocabulum, dñs possit talliare homines suos ad voluntatem, non potest tamen vltra modum consuetum. facit l. j. & ibi Io. de Pla. C. in qui. cau. colo. censi. lib. x. & in l. cùm satis. §. caueat. de agri. & censi. lib. xj. C. & dicit Roffr. in libellis suis super iure ciuili. in titu. de offi. iudi. quòd subuenitur censito & vasallo si dominus exigit vltrà quàm debeat exigere, quòd ad hoc vt possit tale officium implorari, requiruntur duo. Primò, quòd sit censitus vel aliàs subiectus, hoc est talliabilis. Secundò, quòd exigatur aliquid vltrà quàm sit consuetum.

3

ET dicuntur † talliabiles, qui ita se recognouerũt, quibus propterea imponi potest tallia, quia ad eã se adstrinxerunt, & sic dicitur talia alludendo etymo

4 Talliabiles qui.

BIU Cujas

logię vocabuli, vt sic nomẽ sit cõsonans rei, & horum hominũ modus seu vsus potius morib⁹ & ex vsu anti quo quàm alio iure naturali vel gentiũ fuit introductus & adinuẽtus, & talis modus fulcitur iure positiuo ꝓpter pactiones & stipulationes quæ interueniũt, quib⁹ mediantibus quis pót obligare personã, & cõditionẽ deteriorẽ facere. l.cũ scimus. C.de agri. & cẽsi. lib.xj. ita tenet Gul.de mõte Lauduno, & Zabarel.in cle.pastoralis.§.rursus. de re iudi. vbi loquũtur in genere de subiectione & de obligatione personæ. quos refert & sequitur Guido Papa quæst. sua cccxiiij.

5 Qui dicũtur abõmati.

ABommati † sunt q oẽs de vno villagio debẽt certam summã determinatã & taxatam domino, & ꝑ ipsos de villagio cuilibet imponitur portio secundũ magnitudinem prædiorũ: quia illi qui possident magna prædia plus debent portare, quã illi qui possidẽt minora. l.pro locis. C.de anno. & trib. li.x. & dicit ibi Io.de Pla. ꝙ magnitudo cõsideratur respectu fructuũ qui ex illis locis percipiuntur. l.fi. C.de allu. ff.de eui. l.j. ff.de censi. l.cùm possessor, ibi, pro modo prędiorũ. & huius conditionis sunt homines de Auxeyo iuxta ciuitatem Heduen. qui sunt subditi venerabilibus viris dominis decano & capitulo Heduensi in omni iustitia, & cũ hoc debẽt taliã abõmatã. ¶ Quæsitũ fuit, & adhuc nũc dubitatur, nũquid possint esse testes pro ꝓcuratore dictorũ dn̄orũ in loco Dauxei. Dixi ꝙ ex quo de quatuor cõditionibus hîc antè in cõsuetudine nr̃a nominatis, nõ erat nisi vna, s.qa sũt iusticiabiles, ꝙ poterãt esse testes, quia licet sint talliabiles, non tñ sunt ad voluntatẽ, qđ requirit cõsuetudo nostra, cùm dicit, *haut & bas*, sed abommati ideo possunt & debẽt esse testes, & edictũ de testibus est prohibitoriũ, ideo non est extendendum extra suos proprios terminos.

6 Quomodo soluant tallias.

SEd quæro † in prædictis abõmatis an licet soluens nõ possit cõueniri pro se, an poterit cõueniri ꝓ aliis, q nõ soluerũt. Tu dic, ꝙ si talis talia imponat villagio similiter ꝓ rebus abõmatis, ꝙ tũc illud qđ non pót soluere vn⁹, soluet totũ villagiũ, quia ad hoc totũ villagiũ remanet obligatũ. l.proponebatur. ff. de iudi. l. sicut mancipium. ff. quod cuiusq; vniuersi. no. & quod per vnũ non soluitur, alij cogentur soluere: sed eis assignabitur possessio pro qua soluitur. l.iiij. C.de agri. & censi. li.xj. & C.de exacto. tribu. l.fi. secundum Bar. in l.semel. C.de apochis pub. lib.x. si verò cuilibet de vniuersitate imponatur, vnus pro alio non tenetur ipso iure. l. legatorum. in princ. ff.de leg.ij. & l.j. circa princ. C.vt nullus ex vican. pro alienis debitis teneatur. li.xij. sed propter defectum non soluentium posset fieri superindictũ nouum, & sic per consequẽs alij grauarent. vt no. in rubro & nigro. C.de superindi. li.x. & ita loquit gl. in l.semel. C.de apo. pub. li.x. & ita etiam debet intelligi. l. actores. C. de exac. trib. libr.x. ¶ Sed an singuli ꝓ toto debito vniuersitatis vel collegij possint cõueniri, vide Alber. de rosi. in l.j. in fi. ff. qđ cuiusq; vniuersitatis no. vbi ẽt ponit quomodo sit cõsulendũ creditoribus vniuersitatis, qñ nihil habẽt in cõmuni. & vide quæ dixi suprà titu. *des iustices*, §.iiij. in glo. *sur les hommes*. ver. sed iterum. dicit tamen Albe. in d.l. ꝙ pro debito vniuersitatis non pót fieri executio realis, aut personalis contra singulares personas.

Manusmortuæ qui.

ALij sunt homines manusmortuę, & sunt hi quib⁹ de consuetudine nostra domini succedunt, quãdo moriuntur sine liberis vel parentibus existẽtibus in communione cum eis. de quibus dicam infrà in hoc tit. §. *le seigneur prend la succeßion de mainmorte*.

IN TEXTV IBI,

Taillables haut & bas.

HIc antè vidimus ꝙ domini in hac patria habent aliquos homines quos talliare possunt. nã istud ius est ius regale: tit. quæ sunt regalia, in vsibus feudorum. † Sed quæro nũquid istud ius sit de re iure licitũ, hoc est, nunquid princeps seu alius habẽs ius principis in hoc possit exigere tallias ab hominib⁹ suis. Bal. in l. neminẽ. C.de sacrof. eccl. dicit quòd principes debent se primò præmunire de eorũ marsupio, & si marsupium eorum non sufficiat, possunt subditis imponere collectam. idem Bald. in c. conquerente. ad finẽ, de offi. ordi. dixi suprà in titu. *des iustices & droicts d'icelles*, §. *le droict d'indire & imposer*. in j.glo.

7 An liceat Principib⁹ talliare subditos.

ADuertendũ tñ ad dictum Alber. in l. de quibus. in pe. charta. ff.de legi. vbi tenet, quòd † nedũ principes à vassallis feuda tenentibus, sed etiã ab aliis suis subditis possunt exigere collectã pro defensione suæ patriæ. & dicit Ang. in consi. ccvj. incip. inter ordinamenta. quòd princeps, seu habẽs alia iura regalia propter necessitates publicas patrię, potest à subditis suis etiam inuitis exigere præstantias. & ideo vt videmus in hac patria, † cùm Christianissimus rex noster Frãciæ in ducatu Burgundiæ nullas tallias exigat, tamen de triennio in trienniũ pro necessitatibus suis exigit præstantias, quæ dicũtur in vulgari nostro, *emprunts*.

8

9

SEd quę † possit esse causa quare principes & duces Burgũdię, & nũc reges Frãciæ, qui sunt duces, nullas exigãt tallias in Burgundia? nã vt videmus, hæc patria est talliabilis subditis & feudatariis principis, cũ omnes habeant subditos suos talliabiles, & si iterum talliarentur duplici onere grauarentur, quod non debet fieri. l.nauis onustæ. §.cùm aũt. ff.ad leg. Rhod.de iactu. l. Titia cum testamento §.qui inuita. ff.de leg.ij. & ideo dicũt And.de Isernia, & Alua. in c.j. in tit. quæ sunt rega. in vsibus feu. quod allegat Iac.de S.Georg. in tract. homagiorum. in x.col. quòd licet imperator vel rex possit imponere subditis suis superindictum subsistente publica necessitate. l.j. C.de superindi. li.x. tamen vt subditi teneantur dñis suis in simili causa præstare indictum, certè imperator vel rex non potest à subditis illorum dominorum exigere superindictũ, ne ipsi homines duplici onere grauẽtur. Et ideo vt videm⁹ princeps ducatus Burgũdiæ, tallias ordinarias in Burgũdia non exigit, cùm debeantur dominis, sed cũ præstantiæ non debeantur dominis, nec fieri possint per dn̄os super suis subditis, ideo duces Burgundiæ possunt illas facere, sed debẽt fieri pro defensione patriæ, & publica necessitate, & sic cum cã, alias princeps peccat, vt tenet And. in rubrica, quę sunt regalia.

10

11 Quæstio

CIrca hanc † materiã talliarum quęro de vna quęstione. videmus ꝙ licet Christianissimus rex Frãcię qui est dux Burgundiæ, in ducatu Burgundię prout in aliis ducatibus & comitatibus sui regni nullas exigit tallias, tamen de tribus annis in tribus annis præstantias quæ dicuntur *emprunts*, exigit, an ad tales præstantias teneantur nobiles huius patriæ? † aduertendum est ꝙ hæ præstantiæ dicuntur in vulgari nostro *fouages*. ideo dicuntur à foco, hoc est, ꝙ quilibet tenens focũ & laré tenetur ad has prędstantias. Et ideo si tenent focũ & laré, videtur ꝙ teneãtur ad dictas prędstãtias. Nã † si imponat onus patrimoniale, tenentur etiam nobiles pro his quæ possident, & etiam si imponatur collecta pro rebus, tenentur nobiles pro his rebus quæ sunt in illo loco, prout tenet Alber. in rub. ff. de mune. & honori. circa xj. char. ibi, sed quæro nunqd nobiles excusantur à munerib⁹. ¶ Mouetur primò per tex. in l. & qui originen. in §.j. vers. cæteri. & per l. rescripto. §. fi. ff.de munerib. & honorib. Secũdò mouetur

12 Præstantiæ. Fouages.

13 Nobiles quando teneãtur ad collectas.

BIU Cujas

uetur,quia nobiles tenẽtur ad onera personalia.§.pe. in auth.de defenso.ciuita.ergo multo magis debẽt teneri ad munera patrimonialia, qa persona est dignior cũctis rebus.l.sancimus.C.de sacrosanct.eccl. Tertiò facit,quia nobiles circa cõmoda &honores cõmunitatis participant,quia adęquati sunt nobiles plebeis. l.ij.§.deinde cùm post.ff. de orig.iur.Cũ ergo participãt in cõmodis, dignum est & iustũ quod etiam participent in oneribus & incommodis.l.secundũ naturã.ff.de regu.iur.†Et tñ aduerte quòd doctores legẽtes gaudẽt immunitate,quòd ad prædicta munera nõ tenent.l.medicos. C.de ꝓfesso.& medi.li.x.ex quo videretur dicendũ,† quòd nobiles genere deberẽt etiã prædicta immunitate gaudere.l. ꝓximos.C.de proxi. sacro.scrinio.lib.xij.¶ Dic tñ quòd non sequitur:quia priuilegia debent esse suis limitibus contenta.licet ergo concedatur à iure immunitas doctori legenti,non tñ sequitur quòd eodẽ priuilegio debeãt gaudere nobiles.ex quo videt dicẽdũ,ꝙ si fiat collecta ꝙ nobiles teneantur ad contribuendũ, putarẽ hoc esse verum, quando nobiles possident allodialia,quia credo quòd pro illis possunt collectari,secus autẽ si possident feudalia,vel de pertinẽtiis feudaliũ,ex quo in illis iam in pluribus grauantur erga principem: vt dixi in titu.de feudis.§. *le uaſſal eſt tenu*.in gl.j.ne ergo duplici onere grauentur,non tenentur ad aliquod onus ratione bonorum feudalium.ita videtur tenere Iac.de S.Geor.in tract.homagiorũ,in pen.col. vbi videtur etiam facere quandã distinctionẽ,& ponere quandãt heoricam,qñ nobiles volunt se prætendere immunes à prẹstatione collectarũ, aut scilicet præscriptione vel consuetudine,& ipse dicit quòd cõsuetudo patriæ multũ in hoc facit.cùm ergo de consuetudine huius patriæ nobiles non teneãtur ad prædictas collectas,nõ aliter insisto. & dixi aliqua s̃.ti.*des enfans de pluſieurs licts*.§.iiij.in gl. j.in prin.Et vide etiam Alb.de Ros.in rub.ff.de mun. & hono.in vij.col.ver.sed pone ꝙ aliquis habet homines censuales.Concludit etiam ibi Iacobi. de S.Geor. quòd cõsuetudine potest induci, ꝙ domini terrarum possint cogere subditos suos vt veniant ad faciendum custodiam in eorum castro nocturnam,vel diurnam, licet de iure videatur quodammodo impugnare.

14 *An doctores legẽtes teneantur ad collectas.*

15

ITem dictũ est hîc antè,ꝙ † sunt aliqui dñi qui habent aliquos suos subditos qui eis sunt talliabiles, alij ad volutatẽ,alij abommati,puta qa oẽs de vno villagio tenẽtur singulis annis ad quinquaginta libras, dns concedit immunitatem vni ex illis qui tenentur singulis annis ad certã talliã ratione prędiorũ in eorũ villagio existẽtiũ,an illa immunitas seu exceptio prẹiudicet aliis,ita ꝙ teneantur insolidũ soluere illã quãtitatem de quinquaginta,an verò ipse dns terræ tantominus capiet à dictis hominibus suis?Bald.in l.si vnus.§.sed si generaliter.ff.de pac.& Ang.in d.l.si vn⁹. §.itẽ si pactus.dicũt ꝙ talis immunitas seu exemptio nõ præiudicabit cæteris. Et istud tenet Spec.in tit.de censibus.§.nũc dicẽdum.vers.qd si vniuersitas.Henricus Bohic in c. pastoralis.de priuilegiis.melius istud examinatur per Pan.in c.accedẽtes.in pe.col.de præscriptio.Et vide Feli.in d.c.accedẽtes.in pe.& vlt.col. qui ponit nouem conclusiones. mihi tamen plus placet doctrina Pan.qui distinguit, quia quando dicitur quòd quando onus imminet pluribus non insolidũ, sed pro virili portione,& tunc aut incũbit ex contractu,aut vltima voluntate,aut ex dispositione iuris cõmunis,aut ex consuetudine. ¶ Primò casu vno exempto per creditorem,alij tenẽtur pro virili portione,& non insolidum. faciunt dicta Spe.in loco hîc antè allegato. facit l.j.C.si plures vna sententia.secus autẽ si fuissent obligati insolidũ.vt l.fi.ff.de duobus reis.no. Bar.in l.ab omnib⁹ l.ff.de lega.j.facit tex.in l.vnica.C. vt nullus ex vicaneis ꝑ alienis vicaneor.debi.teneat. lib.xj.vbi text.dicit ꝙ exigere onera ab vno pro facto alterius est cõtra naturalẽ æquitatẽ. ¶ Secundo verò casu principali quãdo ex vltima voluntate,tunc exemptio concessa vni aggrauat alios, ita ꝙ alij aliquando tenebuntur insolidũ.tex.est in d.l.ab omnib⁹. in prin. ff.de lega.j. ¶Tertio casu principali quãdo ex dispositione iuris diicit Panor.† ꝙ solus Imperator in tẽporalibus,& Papa in spiritualibus, possunt immunitatẽ & exemptionẽ in præiudicium aliorum cõcedere: alij verò inferiores qui non habẽt iura imperialia,licet possint concedere in præiudicium ipsorũ concedentium,tamẽ in præiudicium aliorũ hoc facere nõ possunt,per not.per gl.in l.vacuatis.C.de decu.lib.x.per Bar.in l.ij.ff.de iure immunitatis.cùm ergo Christianissimus Rex Franciæ habeat iura imperij,cùm nullũ in temporalibus recognoscat superiorem.c.per venerabilem.extrà qui filij sunt legitimi.si concedat exemptionem alicui,ista cõcessio erit in præiudicium aliorum,& non in præiudicium ipsius.nam rex habet iura imperij.quia sicut in omni iuramento intelligitur excepta persona imperatoris.§.fi.de pace iura.firman. & dicit ibi Bal.quòd idem est in rege.

16 *Nota.*

17 *Immunitatem in præiudicium alterius quis concedere valeat.*

ADuerte ad ea quę dicit And.de Isernia in c.j.in ti. de vasallo decrepitæ æta.de quo memini in ti.*des ſucceßions des baſtardz*.§.iij.in gl.*ab inteſtat*. quandò disputaui, an rex Franciæ possit legitimare. & faciunt quæ dicit Corsetus in apostillis ad Panor.in c.quæ in ecclesiarum.in ij.col.de constitutio.

SI verò virtute statuti sint obligati, puta qa statuto cauetur, ꝙ ciuitatenses teneãtur soluere salarium potestati ciuitatis,tũc si vna villa eximat ab illa obligatione,reliqui vero ciuitatenses tenebuntur soluere integrum salarium.ita tenet Bart.in l.ab omnibus.in prin.ff.de lega.j.plenè per And.Siculũ dictum Barbatiã in cõs.suo xiij.inc.sapiẽter scripsit Plato in Timęo. in ij.vol.vbi plenè examinat per duas col.per Ang de Aretio §.sed nostra in ij.col.insti.de succes.liber.

QVarto casu principali quando tenentur virtute consuetudinis,dicit Pano.in d.c.accedẽtes.quòd idem est sicut si erant obligati ex contractu.alleg.not. per Ioan.And.in additio.ad Spe.in præallegato tit.de censibus. §.nunc dicendum.vbi dicit, quòd si virtute consuetudinis forenses qui veniunt ad habitandum in ciuitate, sunt immunes ab omnibus oneribus per statutum nouiter conditum, non poterit fieri quòd obligentur ad onera eis inuitis:per not.per Bart.in l. quod semel.ff.de decre.ab ordine faciendis. Et istam distinctionem refert & sequitur Iacob.de S.Georg.in tracta.suo de homagiis.in xij.col.

Diſtinctio Panormi.

VLterius quæritur,dictũ est hîc antè,ꝙ multi sunt dñi qui habẽt homines eorum talliabiles,& imponitur tallia per æs & libram.Pone nũc quòd quidam dns vel baro habet quosdam homines qui consueuerunt soluere annuatim eidem certam quantitatẽ pecuniarum,puta centum,& illa centũ cõsueuerunt homines soluere per æs & libram. modò cõtingit quòd dominus dictim de bonis immobilibus descriptis in æstimo acquirit,pro quibus soluebatur illa pensio.

Quæſtio

QVæritur nunc,an ipse dns pro rebus acquisitis à suis hominibus teneatur contribuere in omnibus,vel saltem tantominus accipere de illa pensione quam possent supportare de onere collectæ dicta prædia per eum acquisita.Iacobinus in tractatu de roydis

BIU Cujas

seu operis,in xij.col.cum sequẽti.decidit hãc quęstionem per decisiones Io.And.in c.non minus.extrà de immun.ecclesia.vbi dicit, ꝙ si dux,marchio, vel comes recipiat ab aliqua communitate certam pensionem,puta centum annua, & postmodum eximat aliquam personam de illa cõmunitate ab onere prædicto, debebit tantominus percipere de illa pensione quantum potuisset illa persona exẽpta dare.& ad decisionem Io.de Imol.in l.ab omnibus. ff.de leg.j.satis respõdet,ex qua decisione Io.And.cõcludit,ꝙ dñs terræ debet tantominus percipere quantũ possunt supportare prædia per eum acquisita,qa suo facto fuit diminutũ æstimũ popularium. vnde sicut quãdo cõcedit immunitatem vni vel duobus,tantominus debet percipere,ita & isto casu,cũ culpa sui fuit diminutum æstimũ.dicit tñ se dixisse in quæstiõe facti ꝙ secus esset si prædia emphyteutica quæ tenebãtur ab illo dño cecidissent in cõmissum propter non solutũ canonẽ, vel alia ratione,tunc dñs terræ non deberet tantominus percipere de annua pensione,quia culpa emphyteuticorum vtile dñium fuit consolidatũ cum directo,iuxta l.ij.C.de iure emphy.non pono hoc ꝓ constanti,quia credo ꝙ veritas est in contrarium,cùm res transeat cum suo onere etiam in fiscum,dixi suprà.

IN TEXTV IBI,
Corueables à volonté.

EX hoc infero,ꝙ si habeant homines corueabiles, non tñ ab voluntatẽ,sed ad certas corueas limitatas,ꝙ non sunt à testimonio repellendi, cùm tex.tantùm loquatur de corueatis ad voluntatẽ.Mat.de affli. vocat hos angarios,& perangarios,& hos dicit à testimonio repellendos.& idem dicit de villanis qui dicũtur illi,qui in rure habitant, & faciunt opera ruralia. ita dicit in consti.regni Sici.in cõsti.quæ incipit,prosequentes.in vj.& vij.not.in ij.libr.Sed redeundo ad nostros corueabiles seu angarios, an tales debeant admitti ad testimonium ferendum?dic quòd sic.

Villani qui dicantur.

18 *Corueabiles.* AVt verò † sunt corueabiles tantùm, vel etiã cum aliis duabus conditionibus, vel cum vna ex prædictis.& iuxta prędicta quæro de quinque.

19 *Coruata quid.* PRimò videlicet, † qd dicat coruata?tu dic ꝙ nihil aliud videt nisi vna opera coadiuuãs,ideo coruata dicit de coadiuuo.& est ꝓpriè coadiuuatio diurna,id est vna operatio diurna.l.j.ff.de ope.lib.vbi dicit, † ꝙ

20 *Opera quid.* opera est vnum diurnũ officium,& intellige artificialiter, hoc est respectu diei artificialis.l.ij.ff.de annuis leg.iuncta l.ij.§.fi.cum ibi not.per gl.ff.de verbo.sign.

21 † qui obligatur ad operã siue coruatam, tenetur eam præstare de die,& non de nocte,vt iuribus ꝛ.alle.nisi tñ obligatus reperiret,ad præstandũ de nocte,qm̃ tũc hoc facere teneretur, iũcta l.si pri⁹. in prin.ff.de aqua plu.arcenda.Ita dicere videt Bart.satis expresse in l.si nõ sortẽ. §.libertus.ff.de condi.indebi.in j. q. Ita dicit Guido papa quæstione sua.ccccl xxij. vbi etiam dicit, quòd harũ coruatarũ,† aliæ sunt officiales, quæ sine

22 *Coruatæ officiales.* doctrina alterius sciuntur, vt est arare, fodere, secare blada,falcare, fœna recolligere & sic de similibus. Et istæ sunt merè personales, quia à persona duntaxat præstantur.Quæ sunt de iure prohibitæ,& ideo videtur esse odiosæ vt dicit Gul.Bened.in sua repe.c.Rayn. in verbo,condidit.j.num.xxvj.de test.

23 *Artificiales.* ALiæ sunt † artificiales, quæ cũ doctrina alterius sciuntur,vt est scribere,pingere,ædificia cõstruere,& sic de similibus. Et istæ etiã sunt merè personales.hoc probatur in l.legatis seruis. §.si ex officio de leg.iij. ¶De diuisionibus operarum vide Io.Fab.insti. de acqui.per arrogationem.in prin.ibi,scire debes. & in l.si non sortem.§.libertus.ff.de condi.indebi.

ET iam de his diuisionibus operarũ vide Iac. de S. Geor.in l.liberti libertęq;. C.de ope.lib.vbi dicit, ꝙ quædam sunt officiales seu obsequiales: & istæ debent personæ,vt seruire in mẽsa,associare per ciuitatem,assurgere venienti,&c. Aliæ sunt fabriles,& artificiales,inter quas facit differentiam, & iubẽte patrono, libertus inuitus tenetur alteri præstare.licet non possit cogi ad se obligãdum alteri. quod an sit verum vide infrà in ver. Quartò quæro.Et pro istis dñs propter necessitatem suam potest exigere pecuniam ab hominibus suis, & conuertere ipsas operas ad pecuniam, sed si nõ subsistẽte sua necessitate vellet cogere homines suos ad sibi præstandũ pecuniã in recõpensationem talium coruearum, hoc facere nõ posset de iure, imò tanquam malè tractãs suos subditos posset priuari feudo:vt dicunt Bal.& Pau.in l.j.C.de ope.li. alleg.per eundem Iacobi.in loco suprà citato.

24 *Reales.* ALiæ sunt † operæ seu coruatæ quę ab animalibus & pro animalibus fiunt,vt est ducere blada per asinos vel boues,charreare molas molendinorum, vel materias pro ædificio castri vel fortalitij, & tales videntur merè reales, quia à rebus hoc est animalibus præstantur.

25 *Mixta.* ALiæ sunt † quę ab hominibus & suis animalibus præstantur insimul,vt ꝙ homo habens animalia, ipse animalibus suis teneatur dominum adiuuare, & tales dici possunt mixtæ,sicut diximus in simili in materia munerũ, l.munerũ.in prin.§.mixta.ff.de mu.& hon.Ita dicit do.Gui.pa.in d.sua q.472.qui dicit se recollegisse ex his quæ not.per Azo.in tit.de ope.lib. & per Cy.in l.liberti.C.eo.& in gl.in l.si non sortẽ.§.libertus.ff.de cond.indeb.& quæ ibi notantur per Bar.

QVãtum ad hos homines corueabiles sunt in hac patria diuersarum conditionum. Et inter alios sunt quidam in terra & seignoria de faulinis, quæ est iuxta ysiacum episcopi,distans à dicto loco per vnam leucã,vbi sunt qui sunt ita corueabiles,ꝙ de trib⁹ dictis debẽt vnã dño,& si sint tres homines in domo,vn⁹ debet cõtinuè seruire & facere operas dño,& de trib⁹ gerbis debent vnã dño. Concluſiue dominus percipit tertiam partem omnium fructuum prouenientiũ ex operibus suorum hominum.Et dicuntur in vulgari nostro ad conditionẽ,*de parcerant*,nescio aliud intel ligere, nec istum terminum scirem alio modo interpretari,nisi quod dicatur quòd sint coloni partiarij. *Parcerant.*

36 *Sumptibus cuius præstanda sunt opera.* SEcũdò quæro, † cuius sumptibus debeãt præstari operæ,an sumptibus dñi,an verò sumptibus hominis & subditi.Bal.in l.liberti.in fi.iij.col.C.de ope.libert.distinguit,aut operæ præstantur ex curialitate,& tunc subditus & homo debet habere recõpensationẽ in alimẽtis.argu.l.in rebus.§.possunt.ff.cõmoda. Aut verò operæ præstantur ex necessitate, & tunc debent præstari sumptib⁹ & expẽsis ipsius hominis & subditi.l.suo victu.ff.de ope.liber.& istã distinctionẽ refert & sequitur Iac. de S.Georgio in tract.de roydis. in iij. col.ibi,cuius autem expen.dicit tamen Bal.in d. loco, & Iacobi.vbi suprà,quòd multũ attẽdi debet consuetudo quæ in hoc multũ operatur.ita etiam dicit Gui. papa quæstione sua ccxvij. Alb.verò de Rosa.in d.l. liberti.in ij.col.dicit,quòd operarum quędam sunt certæ,quædam incertæ.operæ certę prętantur patrono: incertæ præstantur victu liberti.quod tamen non firmat,eo quòd cũ libertus in operis certis scit quid debeat operari,& ideo potest sibi prouidere de victu,in incertis non sic. dicit etiam quòd Iacob. de Arena,

BIU Cujas

& alij moderni tenent ꝙ libertus ſuper ſuo ſumptu facit operas. tu dic in hoc multum operari cõſuetudinem quæ attẽdenda eſt, vt dicit Gui. pa. in d. q. ccxvij. & faciunt quæ dicit Hoſtien. in ſumma tit. de cẽſibus. §. quibus cenſus ſoluendus ſit. in iij. colũ. faciunt etiã ad prædicta quæ dicit Iaſ. in l. ſi non ſortẽ. §. libertus. in x. colum. ff. de condict. indeb. vbi etiam quærit an vaſalli teneantur ire ad exercitũ ſumptibus domini.

27 An quis cogi poſſit præſtare operas extra territorium.

TErtiò quæro, † an dominus poſſit cogere hominem ſuum, vt vadat ad faciendũ operas extra territorium & iuriſdictionem ipſius domini? Iaco. de ſancto Georg. in d. tract. de roydis, in ij. col. dicit ſe pluries conſuluiſſe quòd non. quia in promiſſione operarum tacitè intelligitur quòd preſtentur in loco ſeu territorio, vbi conſueuit habitare homo & ſubditus ſuus. allegat tex. quem dicit optimum in l. quod niſi. cum l. ſeq. ff. de oper. liberto.

ADDITIO. Vide Matt. de afflict. in conſtit. regni Sicil. quę incip. quia frequenter. in iiij. not. in iij. lib. & ibi ponit, ꝙ ſi ſubditus deneget præſtare talia ſeruitia ꝙ poteſt per dominum incarcerari. quod non credo verum quo ad nos, quia tenetur via ordinaria & per iudicem compellere ſubditum ad hoc, aliàs eſt vis. vt eſt text. not. in l. creditores. ff. ad l. Iulia. de vi priuata.

28 ¶Adde ad prædicta duo. vnum videlicet † ꝙ ſi homo debens tres coruatas ſeu operas vadit ad certum locũ pro præſtando, & prædictas corueas faciendo, & tam in eundo quàm redeundo exponit vnu diem, ꝙ talis dies computabitur in numero coruatarum quas facere debet. per l. quod niſi. §. ex prouincia. ff. de ope. libe. ita tenet Gui. pa. q. ſua ccvij. in ij. artic.

29 ITem adde, † ꝙ ſi homo & ſubditus præſtãdo operas deſtruat inſtrumẽta ſua arabilia, puta ligones, vel aratrũ, dominus non tenetur ad refectionem. gl. eſt notabilis in l. quoniam liberi. in fi. C. de teſti. quæ alleg. tex. in l. ij. ff. ad legem Rhodiam de iactu. Ita tenet Iacob. de S. Geor. in tract. ſuo de roydis, in iij. col. & Iaſ. in d. §. libertus. in xj. col.

30 QVartò quæro, † de quæſtione quæ ſæpe euenire poteſt. Homo meus qui tenebatur mihi ſingulis annis præſtare vnam operam ſeu corueatam, deceſſit relictis tribus filiis, qui etiam ſunt homines mei, & ſe diuiſerũt, ita ꝙ diuiſim & ſeparatim habitant, vtrum quilibet ipſorum fratrum inſolidũ mihi tenebitur ad vnam operam? an verò quilibet eorũ teneatur ℔ virili, an verò pro hæreditaria portiõe? Guido papa format hanc quæſtionẽ in quæſtione ſua ccccl xxij. & ſe remittit ad Martinũ de Fano, in tract. ſuo de homuſia. Spec. iſtud latè examinat in tit. de feudis. §. quoniã ſuper homagiis. in xvij. q. ampliſſimè Iacob. de ſancto Georgio in d. ſuo trac. de roydis. in j. ij. & iij. col. vbi finaliter concludit, ꝙ aut operæ debentur ratione alicuius manſi, ſeu ratione aliquorum prædiorum, puta quia certæ operæ ſunt aſſignatæ ſuper ipſo mãſo vel ſuper prædiis, & tunc ille ad quem tranſeunt prædia tenebitur ad illas operas. aut operæ debentur ratione homagij ſeu ratione perſonæ obligatæ ad homagiũ, & tunc quilibet filiorum tenebitur inſolidum, quãdo habitant diuiſim & ſeparatim, & an operę debeantur ratione prædiorum, vel ratione homagij, deprehendi poteſt ex viſione conſignamentorum quę ſunt in manibus dominorum vel receptorum.

ADuerte etiam ad vnum quod dicit Iaſ. in §. item Seruiana. in xxj. col. inſtit. de acti. quòd dominus in caſu neceſſitatis poteſt exigere pretium loco operarum ſeu corueatarum, & in illo caſu operę incertæ tranſeunt ad extraneos.

QVintò quæro, † an ſi homo meus debet duas vel tres operas vel corueas, vtrum me iubente poſſit cogi eas præſtare alteri? Cõclude ꝙ ſic, per l. ſi nõ ſortẽ. §. libertus. in fi. ff. de cõdi. indeb. & ibi Iaſ. in x. col. vbi plenè per eũ. & per Iaco. in trac. de roydis, in prin. Cõtrariũ fuit iudicatũ in curia parlamẽti inter hoies de Brangiis, & dominã de Lugny, qui cùm plures homines qui tenebãtur ad corueas, cùm ſuas corueas & ſufficiẽter per vnã partẽ ſuorũ hominũ feciſſet facere, ꝙ valebat, ꝙ adhuc alia pars faceret ſuis officiariis, imò aliquando cõpellebat illos qui iam fecerant: fuit dictum ꝙ nõ tenerentur ad corueas niſi pro antiquis hæreditagiis, & ſi viginti homines ſufficiebẽt vno anno, nõ poterat cõpellere triginta illo anno, ſed expectandũ erat pro alio anno, nec poterat aliis cedere ius dictarũ coruearũ. ¶Et quia dicit tex. prædictæ noſtræ cõſuetudinis, *Corueables à uolonté*. intellige, quia dicta volũtas ſit iuſta, licita, & ordinata. † Cũ omnis generalis & indeterminata conceſſio debet referri ad iuſta & licita. p ea quæ dicit Ioan. Fab. in §. pretiũ. inſtit. de empt. & vend. ibi, & hæc procedũt. facit glo. in l. pen. ff. de receptis arbitris. in verbo, imperare. & quando ſunt exceſſiuæ, debet recurri ad arbitriũ boni viri, & ſic ap iudicẽ, vt in ſimili dicitur de ℔ curatione ad voluntatẽ, vt not. in c. quãto. in gl. in verbo, indulgem⁹, de cenſi. & faciũt quæ dicit Bart. in l. Thais. §. ſororẽ. ff. de fideicom. liber. & vide Feli. in c. j. col. xvj. de conſtitutio. & per Iaſ. in §. in bonę fidei. in v. vj. & vij. colũ. inſtit. de actio. ¶Sed in terminis & in ℔ poſito quales debeãt fieri huiuſmodi coruatę, videatur tex. in l. ei⁹. cum quatuor legibus ſequentibus. ff. de operis libertorum. vbi etiã tangitur per gl. de operis certis & incertis. & in dictis legibus ſatis declaratur quę ſint cõſideranda in præſtatione dictarum corueatarũ. ¶Vide plenè per G. Benedicti in ſua repet. c. Rayn. in verbo, condidit. j. num. 21. vſque ad 25. de teſtamen. & intellige ꝙ ſine turpitudine & periculo vitæ præſtari poſſit. l. hæ demum. ff. de oper. liber.

ET ideo vt dicit Bonus de curtili in ſuo tract. nobilitatis, in iij. parte. nu. 113. per l. interdum. ff. de oper. liber. ſi homo manuſmortuæ efficiatur doctor, aut etiam notarius principis, nõ tenetur ad prędictas corueas. notatur in l. nec patronis. C. de oper. liberto. ꝙ dignitas ſuperueniens liberat à præſtatione operæ ſeruilis. & idem Bal. in l. quiſquis. in fin. verſ. vlti. C. de epiſ. & cler. ꝙ dignitas ſuperueniens quandoque facit & operatur, vt quis ſe excuſare poſſit ab eo quod promiſit. ¶Hinc per hoc videretur dicendum, ꝙ comes ſubditus duci ſi efficiatur rex, ꝙ excuſatur, ab homagio & fidelitate, ſed tamen vt dicit Bal. in l. procurator. C. de edendo. dignitas ſuperueniens, non operatur in his quæ iam ordinata erant. dicam alibi.

ADDITIO. Aduerte etiam ꝙ homines literati nõ ſunt exempti à debitis obſequiis & iuſtitiis exhibẽdis domino tẽporali. Panor. in c. pe. de cle. coniug. Et facit, quia dignitas ſuperueniens nõ liberat ſeruũ à ſeruitute. l. non ideo minus. & l. nõ mutãt. C. de liberali cauſa. etiam ſi dominus ſcripſerit ſeruo, vt habenti dignitatẽ. l. iubemus. C. de liberali cauſa. intellige ergo tantum prædicta in operis perſonalibus, quæ honeſtè fieri non poſſunt à conſtituto in dignitate.

ADde † an ſi homo meus ceſſauerit à præſtatione operarũ mihi debitarũ per duos vel tres annos, poſſim agere contra eum ad ipſas operas? Vide Bar. in l. ſtipulationes non diuiduntur. ff. de verbo. obliga. & do. meum Iaſ. in l. in ſtipulationibus. ſuper §. operarũ. quem legit ſimul cum d. l. ff. eod. & Iacob. de S. Geor.

31 Quæſtio.

32

33

BIU Cujas

in tract.de roydis.in prin.vbi concludit,q̃ ad æstimationẽ operarũ præteritarũ agendum est,& nõ ad ipsas operas.intellige qñ fuerũt necessariæ,& petitæ fuerũt tẽpore debito,&per hominẽ fuerũt recusatę,quia tũc potest agi ad pretiũ seu æstimationẽ illarũ : aliàs verò si aliquis haberet ducẽtos homines debẽtes sibi corueas,& sufficiãt ei centũ corueæ, nõ potest petere ab aliis æstimationẽ illarũ,sed tãtũ debet illos reseruare in sequẽti anno ad subleuandũ & supportandũ alios, qui anno præcedenti fecerãt corueas. ita fuit iudicatum in curia parlamenti Burgundię,anno domini M. ccccc vij.pro hominibus de Brãgiis, contra dominam dicti loci. & ideo dic q̃ dictę corueatæ, seu operę debentur,si domin⁹ indigeat & operari faciat,& ꝑ mẽsura seu qualitate rei requirentis operam,& nõ aliàs.

IN TEXTV IBI,

Iusticiables en toutes iustices.

HIc patet ergo q̃ homines subditi ratione iurisdictionis repellũtur à testimonio pro dominis eorum,vt dixi in j.gl.huius §.dicit tamẽ Panor.in c. ij.vt lite non contestata. q̃ subditus in causa domini admittitur.quod est notandum,vbi nõ esset hæc cõsuetudo,prout in multis locis in Frãcia. Et in casu huius consuetudinis requiritur quòd sint.

34 Iustitiabiles. AVt verò sunt † iustitiabiles in omni iustitia,& tũc dñs habet potestatẽ coercẽdi eos,& pœnas & mulctas eis imponendi,vt patet ex not.per Bar.in l.Põpo. scribit,si vni.ff.de re iudi. & in l.j.ff. si quis ius dicenti nõ obtẽpera.& vbi Bar.& Ias.† pœnæ enim & mulctę sunt cõmoda iurisdictionis.no.Bar.in l.fi.ff.sol.ma.& Lud.Ro.in cõsi.suo.lxx.inci.Visis themate & q.in iiij. col.in vlt.dubio.& videm⁹ ex hoc q̃ in hac patria dñi habẽtes iurisdictionẽ solẽt habere vtilitatẽ ratiõe defectuũ quos committut & faciũt subditi, scilicet pro qualibet cõtumacia simplici vij.solid.cum dimidio.de qua vtilitate facit mẽtionem Io.Fab. in l.cunctos populos.in viij.col.C.de sum,tri. & fide cath. & faciunt quæ notant Cyn.Bald.& Sali.in l.j.C.de requi.reis.& quæ dicit Bald.in l.j.C.de fructi. & litiũ expen. in iij. col.vbi dicit,q̃ bona domini sunt fructus iurisdictionis.faciunt quę dicit Azo in sum.C.de pœnis.Et dicit Albe.de Rosa.in l.si verò negotium.in iiij.col.ff. solu. mat.q̃ tales condẽnationes sunt in fructu iurisdictionis,ideo non immeritò si non faciat fidẽ pro domino.

35 Mulctæ cõmoda iurisdictiõis. SEd quæro nũquid dñs habẽs merũ & mixtũ imperium,& infimã iurisdictionẽ in subditũ suũ, q̃ dicit tũc iustitiabilis in oi iustitia,an possit homini & subdito suo imponere pœnã mortis,& cõfiscationẽ bonorũ,si qualitas delicti hoc exposcat?Raphael Ful.in cõs. suo j.inci.illustris dñs Comes Papiæ.cõsuluit in facto emergẽti q̃ sic.Iaco.de S.Geor.in trac. suo de roydis, in iij.col.alle,vltra Fulg.gl.quã dicit optimã,in l. vnica.C.ne sine iussu prin.cer.iud.liceat cõfiscare. Et aduerte q̃ sicut abbas potest vẽdicare monachũ suũ, ita dominus hominem suũ.Ange.& Bal.in l.j.§. per hãc. ff.de rei vendi. & Alber.ibi ponit de modo formandi libellũ,vbi dicit,q̃ potest aliquis peti tãquã suus subiectus in genere,non declarando causas subiectionis. in processu tamẽ declarari oportet,vt not.per Innoc. in c.cùm inter vos. de re iud.Et ita etiã dicit in l.si rẽ. ff.de rei vendica.& de medio concludendi ponit etiã Iacob.de S.Geor.in loco hîc antè allegato.

ET sic videmus de his quatuor conditionibus,& aliqui aliquando reperiuntur habere has quatuor conditiones,aliquãdo reliquas dimissa manumortua, & illi dicuntur liberi,quia succedunt adinuicem, nec succedit dominus nisi in defectu hæredum,quia tunc sunt bona vacantia, aliquando dominus non habet iurisdictionem etiam in illis conditionibus manusmortuæ,secundum diuersa loca,prout practicè poterit practicans conspicere.

Quæstio. SEd qa hîc dicitur in hac patria homines talliabiles ad volũtatẽ, quod dicitur *haut & bas*, an dñs aliqs imponẽs hãc talliã singulis annis, possit illã imponere etiã clericis primæ tonsuræ ? Ista quæstio nũc vẽtilatur in bailliuatu Auxeti,inter venerabiles dominos abbatem & conuentũ Reomen. quod dicitur *montier sainct Iehan*, contra aliquos ex suis hominibus prætẽdentes se exemptos, ex eo q̃ vt dicũt, sunt clerici primæ tõsuræ.De qua materia vide Specul.in tit. de cle. cõiu.§.j. & vide quæ dicit Abbas antiqu⁹ in c.ex parte.de cle.coniu.Bald.in marguarita,in verbo clericus. Bertha.de Firmo in suo sing.tract.de episc.in vij. parte principali,in iiij.col.versi.item verum nisi sit cõiugatus.Scripsi plenè in cõtingentia facti,sed quia tunc erat quæstio de possessorio,ex quo iustificabãt homines dicti loci q̃ ita vsi fuerant, non potui obtinere in possessorio. Dicam latiùs in consi. quod feci in materia,quod ponam in consiliis meis.

IN TEXTV IBI,

Ne sont point receus en tesmoignage.

VIdes hîc hos angarios,hoc est corueabiles,& talliabiles,& iustitiabiles, & manusmortuæ nõ esse admittendos in testimonium ꝑ eorũ dominis. Alios multos à testimonio repellẽdos ponit Matth. de affli. in cõstit.regni Siciliæ,quæ incipit,mores dissolutæ.in iij.lib.vbi ponit xlij. casus,in quibus repellitur testis à testimonio. Et inquantũ ponit de famulo, qui non admittitur, limita in duobus casibus vt ꝑ Hippolyt. de Marsi. in sing. v.incip. regula est q̃ familiares. Sed pone q̃ fuerunt recepti & examinati,an faciãt aliquã ꝓbationẽ?videtur q̃ sic,quoniã vt dicit Bal.in l.maritus.in prin.vers.vlterius quæro.ff. de quæst. testis qui nõ debuit exanimari,examinatus facit indiciu.& dicit idẽ Bal.in c.j.de cõf. ffis,circa prin.q̃ minor q̃ rõne ætatis non debet examinari,examinatus facit indiciũ solẽne.& ad hoc faciunt plura alia, q̃ ꝑ Hipp.de Marsiliis in sing.suo 198.incip.testis qui nõ habet.vbi tãdẽ cõcludit q̃ si antequã examinet,nõ fuerit oppositũ de inhabilitate testis,si examinet,valet eius dictũ:sec⁹ si fuerit oppositum antequã examinet,ꝑ put cõtingit, sed tñ in casu huius cõsuetudinis,& in oibus aliis vbi ius ꝓhibet testimoniũ aliquorũ negatiuè,crederẽq̃ etiã si nõ fuerit oppositũ nisi generaliter,ꝑ put fit cõmuniter,q̃ etiã iudex nõ debet stare dicto taliũ testiũ sic ꝓhibitorũ negatiuè.Et de materia,qñ ꝓbatio quę nõ debet admitti,si admittat̃ valeat, vide eudẽ Hippolytum in con.j.suo xxij.nu.24.& Ias. in l.si posthum⁹.§. si quis ita.ff.de lib.& posth. ¶Hæc consuetudo tamen videtur esse limitanda,& restringẽda in casu,vbi aliàs probatio haberi non posset ad eruendã veritatem,per text.in l.serui responso.ff.de testi. faciunt ad hoc quæ dixi ſ. in tit.*des iustices*. §. v.in gl. *s'il n'a grace du prince*. nu.173.&174.vbi dicit,q̃ vbi aliàs probatio est difficilis,admittuntur testes,qui aliàs non admittũtur.& illud cõprobat ex multis Hipp. de Marsil.in cons.suo v.nu.21.& in consi.xxvij.nu.10.& in cons.xliij.nu.8. & in cons.lxj.nu.25.& in consi.cxv.nu.10.& in consi. cxxvij.num.35.quod tñ intellige secundũ quod dicit Hippoly in consi.cij.nu.7.nisi testis deponat super eo quod fecit,quoniam nũquam eidem creditur, etiam licet probatio sit difficilis,aliàs admitti non deberet.

In textu

IN TEXTV IBI,

Pour le seigneur.

INtellige etiam si dominus eorum non sit in causa principalis persona, sed tantùm habet commodũ, aut affectionem.arg.eorum quæ dicit Ias.in l. dictantibus.in ij.col.C. de testa.vbi dicit, ꝙ in casu testis nõ admittitur, si causa eum principaliter tangat.idem si habeat commodum aut affectionem,vt de procuratore,aduocato,proxeneta,fideiussore,& similibus. Cogita cùm casus euenerit.

§. DECIMONONO.

LE seigneur de mainmorte qui a prins les biens de son homme de mainmorte, redeuable ou sensable à autruy, qu'il auoit en lieu franc, en son viuant est tenu le mettre hors de ses mains, dedans l'an & le iour apres le trespas de sondict homme de mainmorte.

Censualis domini privilegia.

VNde hoc ꝙ dominus qui non potest dici seruilis cõditiõis, sed frãcus, hæreditagia sui hominis in loco frãco existẽtia nõ põt tenere in manibus suis, sed ea debet extra manus suas ponere intra annũ si sint censualia, ꝙa dominus censualis per consuetudinem nostram non cogitur habere aliũ nisi sibi obligatum,vt in tit. *Des succeßions.*§.ij.Nam dominus censualis est multũ priuilegiatus in hoc,ꝙ nihil potest in re censuali fieri in sui præiudiciũ expresse.d. §.ij. ergo nec etiam tacitè.

IN TEXTV IBI,

Redeuable ou censable.

FAcit ad hoc quod habetur in ca. pen.de decimis. ibi,committantur aliis excolendæ.& faciunt quæ dixi suprà tit.*Des bastards.* §.j.in gl.fi.

IN TEXTV IBI,

En lieu franc.

1 Quæstio.

QVæro†an dominus capiat bona sui hominis manusmortuæ existẽtia in ecclesia?Ista quęstio pluribus & diuersis vicibus euenit in Burgũdia,& audiui nobilem & potẽtem virum do.Fran.Rolin balliuũ huius balliuatus Heduen. dicentẽ se aliàs obtinuisse ꝙ sic.cõtra do.Ioan. d'Amboise episcopum Lingonẽ. in causa cuiusdam sui hominis presbyteri,qui erat homo manusmortuę,ad causam loci & terrę de Sauoisy, & erat vicarius loci,qui multas pecunias abscõderat in ecclesia, quæ postmodum reuelatæ per quendam cõsanguineum dicti presbyteri, dictum fuit ꝙ ex quo erant pecuniæ dicti presbyteri cui succedere debebat dominus, ꝙ etiam in his quæ erant in ecclesia succedere debebat.Et faciunt quæ dicit Alex.in consil. suo cxj.incipien.Ponderatis verbis.in j.col.in j.volum.vbi dicit,ꝙ licet ecclesia sit exempta seu locꝰ ecclesiæ, tamen semper remanet de territorio. Et ideo(vt dicit) iudex secularis punit delictũ commissum in ecclesia secundum legem suam. illud cõsilium Alex. ad plura alia induxit, quæ nunc omitto, maximè ad ceruum, vel aprum,qui capiuntur in ecclesia, an dominus secularis debeat habere ius suum,sicut si caperentur in alio loco suæ iurisdictionis.Cogita ex ante dictis.

§. VICESIMO.

LE seigneur prend la succession du prestre de mainmorte en meubles & en heritages, s'il n'y a parens qui luy doyuent succeder, demeurans en communion auec luy.

Quæstio.

IDem in comitatu Burgũdiæ, in tit. *Des mainsmortes* vbi seruatur ista cõsuetudo.Et an hæc cõsuetudo sit contra libertatẽ ecclesiasticã, & hoc potuerũt statuere statuentes.Dixi ſ. in tit.*Des succeßions des bastards.*§. *quandle prestre bastard.* ¶ Sed quæro, episcopus Heduen.habet ex cõsuetudine obseruata in toto ducatu Burgundiæ,ꝙ succedit omnibus presbyteris suis beneficiatis decedẽtibꝰ ab intestato,an si quis presbyter manusmortuæ beneficiatus moriatur testamento nõ cõdito,sit episcopus hæres?an verò dominus manusmortuæ?Dixi ſ. in §.xj.incip.*L'homme de mainmorte.*sed pro episcopo est tex.in fi.harum consuetudinũ, in his verbis: *Et auec ce declarons que nous n'entendons point soubs ombre desdictes coustumes deroguer aucunement ne preiudicier, en autres choses à nos droicts, n'auſsi aux droicts de nos subiects qui ont & peuuent auoir par priuilege de nous,ou de nos predeceſseurs,& desquels ils sont en iouyſsance & poſsesseurs paisibles.* Cum ergo episcopus Heduẽ.sit vsus tanto tẽpore &c. videtur ꝙ hæc consuetudo nõ debeat in beneficiatis habere locũ, ne sit cõtra priuilegiũ episcopi, cùm tantũ tẽpus habet vim priuilegij &c.sed solùm debeat intelligi in simplicibꝰ presbyteris,iuncto eo ꝙ hæc cõsuetudo in beneficiatis videtur esse cõtra libertatẽ ecclesiasticã, si esset p̃latus,& sic contra c.relatũ,ij.de testa. Audiui in presbytero curato fuisse iudicatum contra episcopũ Lingonen.pro domino manusmortuæ secundũ hãc consuet.in curia parlamenti Burgũdiæ. Nõ aliter insisto, cùm non fuerim rogatus scribere pro episcopis. ¶De qua consuetudine meminit Ioã.Fab.in §.cum aliquis. instit.de testa.vbi dicit,ꝙ testamentum hoc casu probatur per duos testes.& Gui.pa.in cons.ccxliiij.quod est in iij. vol. quia alle. Cy. in authen. sed episcopalis dignitas. C. de epiſ. & cler. & in l. voluntariæ. de excu. tut.& Inno.in c.accedentibus de priui.

HOc tamen ius quod prætendit episcopus Heduẽ. habere ex consuetudine,fuit limitatũ & declaratum per supremã curiam parlamẽti Burgũdiæ, in casu in quo beneficiatus nõ haberet proximos parẽtes, sed tantum est intelligenda, & potest habere locũ p̃dicta consuetudo,quando beneficiatus est albinus,in quo casu potest prætẽdere ius albinagij per principẽ. quoniã si sit sacerdos,episcopus in mobilibus dicit se debere succedere,si verò habeat parentes proximos, clarum est ꝙ debẽt succedere de iure.tex.est in c.j. de succedo.ab intesta. & facit c.relatũ. *le second.* de testã. ¶Et faciũt dicta per G.Benedicti in sua repe. c. Rayn. in verbo,& vxorem nomine Adelasiã in p̃lud. nu.13. & 18.de testa.vbi dicit hãc cõsuetudinẽ esse odiosam, & cõtra iuris dispositionẽ.c.quicunq;. xvij. q.iiij. vbi parẽtes præferũtur ecclesiæ in bonis aliũde quæsitis. Et facit quod dicit Panor. in ca.quia diuersitatem. de concessio.præbend.in fin.vbi dicit, † ꝙ clerico decedente sine cõsanguineis, ecclesia vbi fuit intitulatus, succedit:Loco cuius ecclesiæ episcopus prætendit se habere ius.Et ideo non est dicendum ꝙ etiã excludat parentes,cùm dispositio iuris sit in contrarium.& dixi suprà in tit. *Des succeßions des bastards.* §. v. in consi.

1 Ecclesia succedit clerico sine cõsanguineis decedenti.

ibi po

BIU Cujas

ibi posito quasi in fi. Et ita fuit dictū in causa hæredū quondā decani. Belnē. de corrobeuf. Nec etiā talis cōsuetudo quā dicūt episcopus Heduē. & alij ꝓtendētes habere ius super suis beneficiatis, pōt allegari in Burgūdia in vim cōsuetudinis, cùm nō sit scripta in libro nostro. Et iō cùm dispositio iuris sit in cōtrariū, existē tib⁹ ꝓximis parētibus nihil operatur illa cōsuetudo.

ET de hac etiā decisione est tex. in authen. licentiā. C. de epis. & cler. & intelligo hoc tātū procedere posse in bonis mobilib⁹, quia in mobilibus officiarij nō patiuntur ꝙ ecclesia succedat, vt dicit G. Benedicti in repet. c. Raynutius. in verb. & vxorē nomine Adelasiā. in v. decis. num. 271. 272. extrà, de testa. vbi ponit quomodo hoc casu sit probandus clericatus, seu illa qualitas, in vim cuius ponitur successio. quæ nota.

2 Quæstio. HOstiensis in summa, in tit. de natis ex libero ventre, seu de agricolis, in fi. †quærit: consuetudo est in aliquibus castris & locis, ꝙ si rusticus decedat sine filio, vel descendētibus, dñs totū occupat iure peculij, an valeat ipsa consuetudo? & dicit ꝙ si præscripta sit, seruāda est, quia & Iudęi propter loci cōsuetudinem, habēt sub suo dominio Christianos. vt notat ipse de Iudęis, in rub. de seruis Iudæorum & Saracenorū. Potest enim (vt dicit) dñs allegare ꝙ ab initio hoc pacto fuerit sic natus, ad qđ ꝓbandū inducit cōsuetudinē, † q̄ optima est legū & dubiorū interpres. de cōsuetudine. c. cū dilectus. & in l. cū de in rē verso. ff. de vsur. & dicit tex. expresse in l. si de interpretatione. ff. de legi. & faciunt quæ notat idē Hosti. in summa, de censi. §. qs cēsus. Et ad hoc in Leui. xxv. c. vbi dicitur, Terra. quoque non vēdetur in perpetuū, quia mea est, & vos aduenę, & coloni mei estis. Et dicit frater Ioānes in summa cōfessorū, in tit. de successio. ab intest. q. cxxj. Quid si sit de cōsuetudine terræ ꝙ mortuo homine sine filio dominus totū accipiat. Et dicit ibi talē cōsuetudinem esse seruandā, in sequendo opinio. Host. & prædicta refert, & sequit Gui. pa. q. sua cclxj. & dicit Bal. in l. j. C. de hęre. decur. naui. cohar. militum. ꝙ nobiles habētes homines succedūt ipsis decedētib⁹ sine legitimo hærede, quia cuius ipsi sunt, ei⁹ oīa sua esse recognoscāt. l. fi. C. in quib. cau. colo. do. accus. poss. lib. xj. dictū est suprà antè eo. tit. §. xv. sed hîc latius extēdit, quia etiā loquitur de homine suo sacerdote. Dicā in fi. Aduerte etiā quoniā vt dicit Io. Fab. instit. quib. mod. ius patriæ potestatis soluitur. ꝙ mortuo subdito sine hærede succedit dominus terræ iure manusmortuæ.

3 Cōsuetu. legum interpres.

IN TEXTV IBI,

Demeurans en communion auec luy.

Quæstio. QVæro, pone ꝙ pater aliquis habeat filium legitimum & naturalē, qui tamen non habitat secum, sed seorsum & separatim, an succedat patri, an verò dominus? Videtur per textū nostrū ꝙ non succedat, eo ꝙ est partitus, diuisus, & separat⁹ à patre. Et ita tenet cōmunis practica huius patriæ. sed mirandū in hoc casu ꝙ per istud statutū filius priuetur legitima in totū, quod videtur esse cōtra dispositionem iuris, & contra communē omnium tenentiū filiū non posse priuari legitima per statutū in totū, vt tenet Bald. in l. j. C. de sum. trin. Alde. de Rosa. in l. quoniam in prioribus. C. de inoffic. testa. Salice. in l. sancimus. C. de nup. de quo per Soci. in consi. xxx. in j. col. ¶ Et ideo cùm euenisset Casus. casus sequens, de quo fui interrogatus, videlicet cùm essent tres fratres manusmortuæ existentes in cōmunione, qui omnes habuerunt liberos, vnus tamē illorū habuit tantū duas filias, q̄ fuerunt maritatæ extra domū, & ibi steterūt per multos annos, antequā eorū pater ab humanis decessisset: mortui sunt tādem tres fratres relictis filiis duorū aliorū fratrum in communione, & mortuus est vltimo loco pater dictarū duarum filiarum, quæ sunt extra cōmunionē, & quæ non morantur in cōmunione cum patre, volunt succedere patri: dicunt consanguinei filij fratrum ꝙ ipsi succedunt, & non dictæ filiæ: dicunt dictæ filiæ ꝙ vocantur per eos. Et posset hîc poni disceptatio, de qua dixi suprà eo. in §. xvij. incip. *Quand gens de mainmorte uont de uie à trespas.* ibi, Idē his diebus fui interrogatus. vsque ad finem. Sed vlterius potest dici, ꝙ ex quo istæ sunt filiæ legitimæ, & naturales, quibus debetur legitima, ꝙ non pōt eis tolli legitima per statuta seu cōsuetudines nostras, cùm legitima in totū tolli non possit per statutū, vt tenent communiter docto. maximè Bal. in l. j. C. de sum. trin. & fide catho. Socin. in dicto consil. xxx. ¶ Ego dicerem in hoc casu, ꝙ licet dicatur ꝙ non existentes in cōmunione, & non simul habitātes non simul succedant, ꝙ tamen si filius aut filia nō habitēt cum parte, ꝙ licet non succedant vniuersaliter patri, tamen debent habere legitimam. Et ꝙ hoc sit verum probo: nam licet consuetudines nostræ dicant, ꝙ habitatio separata excludat filiū aut filiam à successione patris, non per hoc excludetur filius vel filia à legitima, ex quo specialiter de legitima non facit mentionem, prout dicit Salic. in l. sancimus. C. de nupt. alleg. l. si qñ. C. de inof. test. Et ita tenet Francis. de Curt. senior in consi. xxxix. incip. Visis diligenter & animaduersis. in iij. & iiij. col. vbi dicit, ꝙ si statutum excludat filiam simpliciter à successione patris, si non specialiter excludat eam à legitima, non dicitur exclusa à legitima, ergo idem erit in hoc casu. dixi suprà, in §. xiij. inci. *Gens de mainmorte ne peuuent succeder.* nihil vlterius insisto, cùm sim circa alia impeditus quæ mihi maius lucrum afferent. Aduerte tamen ad dicta per Franc. de Aretio in cōs. suo xix. ij. col. vbi prohibitio alienationis non extenditur ad legitimam.

SEd pone ꝙ pater aliquis manusmortuæ habet filiū sacerdotē, nūquid succedere debeat patri? vide Io. Fab. instit. quib. mo. ius patriæ pote, solui. in prin. & Iacob. de S. Geor. in trac. de roydis, in iiij. col. imò dic ꝙ etiā dominus succedit homini suo manusmortuæ, etiā si sit clericus, presbyter, vel in dignitate constitutus. & hoc tā de iure, vt in c. ex antiquis. iiij. dist. in gl. in verbo, peculij. faciunt quæ notat Inno. Hostien. & Ioā. And. in c. seruorum. de seruis non ordi. & in c. j. de succes. ab intesta. vbi tex. gl. & doc. de cōsuetudine habemus hîc in hac consuetudine, & non est mirū si hîc disponatur super bonis clerici, quia de consuetudine regni Frāciæ omnes res sunt de territorio regis, vt ibi dicit Bal. in c. cùm venissent. in iij. col. de eo qui mitti. in possessio. causa rei seruandæ. dixi latius suprà titu. *Des successions des bastards.* §. fi. Dixi in casu emergenti, quòd si pater habet filium sacerdotem habitantem seorsum à patre, & in quodam beneficio deseruientē, quòd si moriatur filius talis, licet nullam communionem cum patre habeat, vt dixi pluries, tamen pater & eius fratres eidem succedent, & non dominus. Quia licet non habeat communionem cum eis existentem in esse, habet tamen naturalem à qua non fuit facta aliqua separatio. vide antè in §. xiij.

Filius sacerdos an succedat patri manusmortuæ.

ADDITIO. In comitatu Niuernen. est consuetudo quæ dictat ꝙ homines seruilis conditionis non possunt facere eorum filios clericos, nec presbyteros sine expresso consensu dominorum, & si faciant, sunt emendabiles arbitrariè, imò quod plus est, dictat consuetudo Niuernen. quòd possunt cogi per dominos ad

BIU Cujas

nos ad defaciendū, vt vtar verbis cōsuetudinis, *à deffaire*, id quod fecerūt sine dicto cōgedio & licen. quantū ad simplices clericos, qđ non est possibile sine degradatione, qa per tonsurā clericalem imprimitur caracter, qui nō debet ita de facili tolli, & hīc inuenio cōsuetudinē satis irrationabilem. idem videtur esse in regno Siciliæ, & Neapolitano, vt in constit. regni Sicilię, quę incipit, adscriptitios & errores. in iij. li. & ibi Matthæus de afflictis ponit quid de iure dicendū.

§. VICESIMOPRIMO.

ES lieux où on a accoustumé prendre feur mariage, le seigneur de la mainmorte prend pour le feur mariage de la femme main mortable, les heritages qu'elle a soubs luy, & au lieu de sa mainmorte, ou autant vaillant qu'elle emporte en mariage, au choix de ladicte femme.

RAtio huius cōsuetudinis, quia ex quo ista mulier se transfert extra locū, dñs perdit mulierē suā, & ideo sicut per mortē occuparet omnia bona sua, vt dictū est, ita etiā quando perdit eā. idem dic esse si in loco dñi se maritaret homini alterius cōditionis, quia semper his casibus dominus perdit suam mulierē, cū sequatur cōditionē mariti, & omnia quę habet mulier, pręsumūtur esse illius domini cui⁹ est mulier. l. fi. C. in quibus causis coloni dominos accusa. possūt. li. xj. in l. j. C. de hęred. decurio. nisi tamen homo alterius cōditionis vellet esse illius cōditiōis cuius est mulier, & manere erga vxorem: quia tunc non erit locus consuetudini, *de feur mariage*. arg. l. j. C. de impo. lucra. descript. lib. x.' & l. murileguli. cum ibi not. C. de murileg. lib. xj.

Quæstio. QVæro de quæstiōe quæ quotidie euenit: sit permutatio de vna filia ad aliā in aliquo loco, puta aliquis capit filiā in vna domo, & dat sororem suā in illa domo, & sunt ambo in loco manusmortuæ, nūqd in hoc casu sit locus consuetudini, *de feur mariage*? tu dic ꝙ ex quo nihil perdit, qa loco suæ fœminæ habet aliā, ꝙ nō, & ita communiter obseruatur. sed plus audiui, ꝙ si fœmina nūc manusmortuæ, quæ ex permutatione est trāslata in aliū locū manusmortuæ, moriatur ibi sine filiis, ꝙ manusmortua nō est aperta alicui domino. & practici mihi dixerunt ꝙ ita obseruatur, nescio vnde hoc, nondum tamen vidi in facto.

NEscio tamen quæ ratio possit eos mouere, nisi ꝙ vna est subrogata in locum alterius, & ideo vna quæq; sapit naturā illius in cui⁹ locū subrogat. Notat plene per Ias. in l. si eū. §. q iniuriarū. ff. si quis cau. sed hoc casu nulla pōt esse subrogatio, imò solū est permutatio iuris vnius mulieris ad aliā. ex qua permutatiōe vnaquæq; perdit rē quā habebat in loco suæ originis. Et ideo est locus huic iuri *de feur mariage*, cùm illa persona quæ erat illius dñi sit alterius, & econtrà. ex quo sequitur effectus alienatiōis. Et ideo habebit locū dispositio huius §. cū permutatio sit alienatio. l. fi. C. de rebus alien. non alien. ex quo dixi ꝙ adueniēte morte vni⁹ post matrimoniū cōsummatū aperta est manusmortua illi domino q est dominus mariti, cùm sit effecta illius cōditionis cuius & maritus per matrimonium. vt dixi 3. in pluribus locis, igitur &c. dicā alibi plenè per ea quæ consului in casu emergenti.

IN TEXTV IBI,

Au choix de ladicte femme.

ADuertendū est, ꝙ hīc est alternatiua, & ideo meritò si ponat in electione mulieris, cùm sit in hoc debitrix talis iuris. † & iō cū in alternatiuis sit electio debitoris. l. plerūq;. §. fi. ff. de iure dot. l. si in emptiōe. §. pe. ff. de cōtrah. emp. materia plenè tractatur in l. Lucio. in gl. i. ff. de leg. ij. & ibi Bar. notabiliter faciēs distinctionē. Bal. in l. qui duos. ff. de leg. ij. & Io. de Imo. in l. planè. §. pe. ff. de lega. j. Dy. in regula, in alternatiuis. de reg. iur. in vj. Et in hac materia in cōtractibus, limitāda est regula prædicta, nisi alternatiua esset adiecta in fauorē creditoris. Istud voluit singulariter Bar. post Guil. de cu. in l. quāuis. in prin. p illū tex. ff. de pignorat. act. Et ꝓpterea infert ibi Bar. ꝙ si ꝓmisisti mihi soluere centū in paschate, vel dare pignus sufficiēs, ꝙ ego possum præcisè te cogere ad soluendū: qa illud de dādis pignoribus fuit adiectū in fauorē mei creditoris, vnde electio nō debet esse debitoris, qa aliàs illud qđ esset appositū in meū fauorē, redūdaret in meā læsionē, qđ esset cōtra illā l. quāuis. & cōtra l. qđ fauore. C. de legi. ¶ Et ex his pōt decidi q̄stio quam decidit Ias. in §. huic autē. in iij. col. insti. de acti. de illo, † q promisit alicui ꝙ possit accipere vnū aut duo plaustra lignorū de nemore suo, vtrū sit in electione ꝓmissoris impedire ne secūdū capiat? Et hæc possunt etiā fundari sup eo, ꝙ ex quo ista permissio est beneficiū seu gratia, an in beneficiis seu gratiis alternatiuis sit electio debitoris. De quo p Ang. in d. §. huic autē. & Bar. in d. l. Lucio. Bal. & Imol. in l. q duos. q allegāt tex. in l. ij. C. de castrēsia. li. xij. quē Ias. in d. §. huic autē. dicit esse mirabilē, & fecisse ei maximū honorem. † Et ibi ponit Ias. an vtrūq; sit in obligatione, & an vtrūq; possit peti, & vsq; ad quantū tēpus possit eligere ille qui habet electionē q̄n nō est statut⁹ terminus. vbi dicit ꝙ etiam post sententiā, & in ipsa executione. Et quia hoc casu admitteretur libellus domini petētis aut hæreditagia sua sibi adiudicari, aut tantū eidē sibi dari quantum fuerit eidē datum in matrimonio, vt videtur tenere in similibus Ias. in l. stipulationū quædā. §. qui illud aut illud. ff. de verb. oblig. in fine illius §. allegādo Specu. in tit. de libelli oblatio. §. sequitur. versi. quid si libellus. Et quia Ioan. Fab. & Ioan. de Platea, & Ang. † ponunt sex alternatiuas, videlicet alternatiuam rerū, & ista huius §. est huiusmodi, quia debentur hæreditagia, aut tantum quantum maritata importat à domo. Alternatiuam personarum, seu inter personas positā quæ quidem propriè, quandoque tamē resoluetur in coniunctam, de qua per tex. & gl. in l. cùm quidam. C. de verb. signif. Alteram & tertiam alternatiuam temporis, de qua in l. si stipulatus fuero decem, aut xv. ff. de verbo. obliga. & in l. si ita relictum. §. fi. ff. de leg. ij. Quartam locorum, vt in l. iij. §. qui Stichum. ff. de leg. ij. Quintum locorum & rerū simul. d. l. iij. §. perinde. ff. de lega. ij. Sextam rerum, personarum, & locorum. Et in omnibus his alternatiuis, aut in plurib⁹ aliis q̄ possunt esse, si electio sit creditoris, quod sæpe fit in plurib⁹ iuribus debitis vni alternatiuè, vt in domino censuali, qui habet ius aut retinēdi, aut laudemia habendi, tenetur vnū eligere, nec potest alternatiuè cōcludere. l. vbi autē non apparet. §. qui illud. & quod vbi Bar. ff. de ver. obli. l. Stichum aut Pamphilum. in princ. ff. de ver. oblig. † Et vnum simpliciter petendo videtur vnum eligere. l. si is qui. ff. de legatis ij. faciunt quæ dicit do. meus Ias. in d. l. stipulationum quædam.

1 *In alternatiuis est electio debitoris.*

2 *An idem sit in beneficiis.*

3 *Electionē habens vsque ad quantum tēpus possit elegere.*

4 *Alternatiuæ sex: Rerum. Personarum, Temporis, Locorum, Locorū & rerū simul. Rerū personarum & loco.*

5

§. qui

6 §.qui illud aut illud.ff.de verb.obli.† vbi ponit an valeat libellus,peto talē rē corā vobis dño iudice,aut vestro locū tenente,&ibi vtrū admittat' ista alternatiua. & licet Raphael Comensis in consi. lxiij. inci. Vicari' quidā. consuluerit ꝙ non,ita ꝙ processus inde factus corruat,quoniā libellus est incertus ratione personæ iudicis ad quē fit relatio. tamen Ias.ibi tenet cōtrariū, per tex.ad literā quem dicit pro hoc facere,in c.cōstitutus. de in integrū restit. vbi dicit admitti talē libellū,peto talē venditionē nullam, vel me restitui ad redimendū rem vēditam inquantū venditio teneret. &
7 ille tex.quotidie allegatur ad hoc, † ꝙ quādo quis ꝓbabiliter dubitat de iure sibi cōpetēte,potest alternatiuè plura remedia in libello concludere. Et sequitur ibi Abbas in vlti.col.in princ. Idem Abbas in ca.cùm olim.*le second*.in x.notab.per illū tex. de priuile.& tenet Io.Fab.Ang.& alij in §. sed iſtæ.insti.de actio. etiā tenet Gui. pap.in quæst.sua. 143. vbi dicit indistinctè admitti hanc alternatiuam, peto talem contractum rescindi,&si rescindatur,peto in integrum restitui.de qua decisione dixi ſ.in tit. *Des droicts & appartenances a gens mariez*.§.vicesimotertio,in gl.*dés le terme*.

§. VIGESIMOSECVNDO.

GEns de mainmorte, qui s'absentent de la seigneurie de mainmorte, peuuent retourner à leurs heritages,& les recouurer dedans dix ans, durant lequel temps de dix ans, le seigneur peut mettre desseruеurs esdicts heritages, & faire les fruicts siens, & iceux dix ans passez lesdicts heritages demeurent au seigneur, pour en disposer dés-lors en auant ainsi que bon luy semblera.

ADuerte,quia de iure quādo prędia deserta per peregrinatores alicui assignantur, antiqui domini per edicta vocātur,qui intra sex menses venientes prædia recuperāt,& debita cuncta persoluunt,sed per dictū tempus si cōtumaces extiterint,is cui facta est assignatio perpetuò possidebit,& soluet tributa futura,non præterita. est tex.& ibi doct.maximè Io.de Platea in l.locorum domini.C.de omni agro deser.lib.xj.sed si non fuerit citatus,habet biēnium ad recuperandū.l.qui agros. C. eo.de omni agro deser.lib.xj.& ideo dicit Ioā. de Platea,† ꝙ in prædiis tributariis ꝑsumitur obliuio possessionis,& animus desinendi possidere per bienniū, vt vult gl.fi.in l.licet.C.de acquir.poss.secus autem in aliis quæ non sunt tributaria.l.cłā possidere.§. qui ad nundinas.ff.de acquiren.possess.nisi tamē diuturnitas temporis vt decem annorū illud induceret, vt not.gl. magna in fi.in l.j.C.de seruis fugit.& l.furtum.§.fundi.ff.de vsucap.& d.l.licet.ex quo ergo per consuetudinem nostram imponitur tempus x.annorum,nō est disputandum an talia prædia sint tributaria, vel non, quia quomodocunque sit,semper est statutum tēpus x.annorum ad hoc vt priuētur illi coloni, & dicit ibi Ioā de Platea† ꝙ aliud est agrum derelinquere, aliud deserere.qui enim ipsum derelinquit,ipsum ex pœnitentia nō reuocat l.j. ff. pro derelicto. sed qui deserit, reuocat intra bienniū, si sit tributariū de iure: sed de cōsuetudine intra decēniū,vt hîc antè dictū est. ¶Sed si ꝙdominus manusmortuæ nullos percepit fructus ꝑ decenniū,an ante decenniū volens recuperare teneatur ad tributa præterita?dic ꝙ sic.secus si domin' fructus perceperit,aut tributa ab alio exegerit,quia non est æquū, *d'un sac prendre deux moultures*. Vide de hac cōsuetudine Io.Fab.in §.fi.in fi. instit.de donatio. vbi dicit, † ꝙ homines talliabiles ad voluntatem possunt recedere bonis dimissis. & non sunt amplius serui.& dixi suprà hoc co.tit.§. nono.in j.gl.

1 *Obliuio possessiōis*

2 *Der linquere agrū & deserere differunt.*

ADuerte etiam,quia dominus manusmortuæ potest cogere hominē suæ manusmortuæ, aut quēcunque alium colonum, vt terras suas colat,vt in suo dominio maneat,relinquendo terras alienas, vt dicit Lucas de Penna in l.ij.C.de sensi.lib.xj.quod intellige verum,nisi sit vsantia generalis in contrariū in vim *de par cours*, ꝙ homines vnius terræ & dominij possunt habere terras in alieno dominio ꝓpinquo, quæ vsantia in similibus habet locum in manumortua. §. iiij.suprà hoc eodem titulo.

ADDITIO. In regno Siciliæ & Neapolitano habent aliam cōsuetudinem,quia possunt eos reuocare intra tres menses si sint in prouincia, & si extra prouinciam intra sex menses, vt habetur in cōstitutione regni Siciliæ,quæ incipit, quisquis in iij.libr. Et ibi Matthæus de afflic. ponit priuilegia rusticitatis, & etiam in quibus sunt deterioris conditionis.& etiam posui priuilegia rusticitatis in Catalogo gloriæ mundi.in xj.parte.in xxxvij. consideratione.

IN TEXTV IBI, Demeurent au seigneur.

Quæstio.

QVæro, an si post decennium antè quàm tamen dominus dispoſuerit de hæreditagiis existentibus adhuc in manu sua homo mausmortuæ redierit, possit se iterum intromittere in dictis hæreditagiis,& illa vt priùs habuerat,tenere: & si se intromiserit, an tertius possit eum expellere,volens soluere canonem, aut saltem possit dominus eum expellere?

ADuertendum primò quòd ex quo iterum est paratus soluere canonem, quòd tertius non potest ei opponere de canone non soluto,nisi constiterit de voluntate domini,qui declarauerit ꝙ vult dicta hæreditagia cecidisse in cōmissum, & quòd vult ea remanere sua.ita vidētur velle in simili,de emphyteuta cessante soluere canonem per triēnium,Bar.Bal. & Salice.in l.j.C. de iure emphyteu.& Ias.in ij. cōlū. vbi etiam tenet,† quòd propter canonem non solutū post triennium res emphyteutica non reuertitur ad dominum ipso iure,sed ita demum si dominus voluerit, & voluntatem suam declarauerit. & ita videtur tenere glosſ.parua in l.secūda.ff.si ager vectigal. vel emphyteu.plura ad prædicta allegat dominus meus Ias. ibi. ¶Et videtur multum facere text.in cap. potuit. extrà, de locato. sic inducendo, † nam quotiescunque quis priuatur ipso iure suo,non admittitur ad purgationē moræ.iuxta not.in l.fin.in summa.ff.de verbo. oblig. & in l.& si post tres.ff. si quis cautio. Sed sic est quòd vbi quis priuatur iure suo per cessationem solutionis canonis potest purgare moram, vt est text.in dicto c. potuit.extrà,de locato. ergo quādo quis priuatur iure suo,propter cessationem solutionis pensionis non intelligitur ipso iure,sed si dominus voluerit. ita etiā tenet Bald.in l.solennibus. C.de rei vendicat. Panormi.in consilio clxxiij.incipiētē,in causa quæ vertitur. & Alexan.in consilio clxxiij.incipien.viso themate & scripturis.

Quomodo cessans soluere canonē, perdat rem emphy.

scripturis.in ij.vol.ex quo ergo purgauit morã, antequam dominus declarauerit voluntatẽ suã,videtur ꝙ dominus non possit eũ expellere mora purgata. ¶Credo ergo ꝙ veritas sit in contrarium,ex quo tex.nostræ consuetu.dicit, *Demeurent au seigneur*, quæ sunt verba præsentis temporis,ex quo priuatur ipse iure,nec requiritur sententia,secundũ gl.in l.amissiõe. §. qui deficiunt.ff.de capitis diminutiõe. & maximè quia dicit text. *pour en disposer dés lors en auant*, quæ verba satis denotant ꝙ non requiritur sententia, imò ipso iure priuatur iure, & ideo non poterit purgare moram.

SEd iterũ quæro,an talis homo manusmortuæ, qui fuit ꝑ decẽ annos extra locũ manusmortuæ,& stetit in loco frãco,si hæreditagia ei⁹ sint alteri data post decẽ annos efficiat̃ liber & frãcus,ex quo amplius nõ habet hæreditagia manusmortuę?Si dicat̃ ꝙ nõ est cõtra tex.in §.j.ſ.in princ.huius tit.vbi dicitur,ꝙ in Burgũdia nulli sunt serui corpore.vr̃ ergo ꝙ sunt serui ratione rei. cùm ergo talis nõ habeat aliquã rẽ manusmortuæ,videtur ꝙ nõ debeat dici seruus, & per consequens francus.si dicatur ꝙ sic,ergo sequitur ꝙ prę scribitur libertas contra §.secundum.ſ. hoc eod.titu.

Des retraicts.

RVBRICA. X.

1 *Ius retractus pro tomiseos.*

ESTud ius retractus † dicitur ius protomiseos,id est ius congrui, ꝑut dicit And. de Barulo in l.prædia. C. de locatio. prædio. ciuiliũ.lib.xj.super quo iure Federicus cõstitutione nouã edidit quæ incipit, sancimus amodo in omni prouincia,& in omni ciuitate,ꝙ si qs fortè ex parẽtela cõmunẽ agrũ habeat. quam quidẽ constitutionẽ cõmẽtati sunt Matth. de afflict. Neapol. & Bal. de Perusio.de quibus in hoc tit.suis locis opportunis faciã mẽtionẽ,nec laudẽ eorũ occultabo , ne par furi videar.¶Et vtrũ sit permissum,ponit quædã Roma.in consi.suo xxij.dicã infrà.¶Sed aduerte,† ꝙ triplex est retractus.Quidã cõsuetudinarius,vt hîc,& de quo fit mẽtio in c.cõstitutus.de in integ.rest.& in l.dudũ. C. de cõtrah.emp.& in c.Titius.si de feudo defuncti fuerit controuer.& in l.j.ff.de priuileg.creditorũ. & in l. imperatores.cũ gl.&ibi Bart.ff.de pact.& in l.milites prohibẽtur.ff.de re milit.in c.j.in prin.de aliena.feudi paterni.& in c.j.§.porrò.qualiter olim feudũ poterat alienari¶Alius est legalis,de quibus in multis casibus vt infrà dicetur,scilicet in dño census,in emphyteuta, in fisco & in prędiis metrophicis,de quibus dixi iã in hac rub.in prima expositione.¶Tertius est conuẽtionalis,de quo in l.ij.& l.si à te.& ibi doct.C. de pac.inter empt.& vẽdi.de quo dixi ſ. tit. *des rentes uendues à reachapt*.§.j. & in quodã cõsilio quod feci sup hac re.

2 *Retractus triplex consuetudinarius.*

Legalis.

Conuẽtionalis.

ET ex hac cõsuetudine nostra,vt infrà videbimus, est hîc vnus casus,vbi quis præfertur in emptione alicuius rei. nã hic cõsanguineus præferẽ cæteris. ali⁹ est in §.xvj.incipien. *la femme ne peut mettre hors de ses mains*.ſ.in tit.*Des droicts & appartenances à gens mariez*. alius est in casu l.j.C.de metalla.libr. xj. vbi princeps præferẽ in emptione metallorũ. & dicit ibi Bar.ꝙ per illã legẽ colonus debet potius vẽdere fructus domino quam alteri.&ita etiã tenet Lud.Ro.in l.j.ff.sol.matr. ¶Sic etiã est alius casus in fisco vendente rẽ cõmunẽ cũ priuato,quia socius præferẽ.l.ij.C.de communi.re. aliena.l.vnica.C.de vẽdi.rerũ fisca.cũ priuato.lib.x.& ibi dicit Alex.in apostil.ꝙ fiscus debet prius requirere sociũ. ¶Item hæres emphyteutæ debet præferri in renouatiõe inuestituræ,vel cõmissionis emphyteusis. Dixi infrà in tit. *Des censes*.§.fi.in gl. fi. ¶Alius est in l. congruit.& in l.prædia.C. de locatione prædiorũ ciuiliũ.lib.xj. vbi præfertur colonus in talibus prædiis. ¶Item metrocomi præferuntur in prædiis metrocomis,vt per tex.in l.j.C.nõ lic.habita.lib.xj.& facit tex. in l.quemadmodũ.C.de agrico.& censi.lib.xj. ¶Item est alius casus in c.ex rescripto.de locato.

§. PRIMO.

QVand l'homme ou femme a vendu son heritage ancien, le plus prochain du lignage du costé dont meut l'heritage, le peut reacheter dedans l'an & iour en rendant le pris,& les fraiz raisonnables.

DE hac consuetudine & glo.j. vide Boërium in consuet.septenæ Biturice.tit.de consuetudine retractus.§.j.vbi ponit super quo sit fundata.

ISta consuetudo est quasi generalis in tota Gallia.¶Super hac consuetudine generali regni Frãcię cõsuluit in pulchro casu Lud. Bolog.in cõs.suo xxv. q. dicit in iiij.col. ꝙ est magis secũdũ ius cõe quàm cõtra ius. †nã licet de iure cõi regulariter quis nõ cõpellatur emere vel vendere,nisi ad votũ suũ.l.nec emere.C.de iure delibe.tñ rõne consanguinitatis & cõiunctionis lex cõis vult ꝙ magis vẽdatur propinquis,quàm extraneis iusto prętio.l.ad officiũ.& ibi Bal.C.cõmuni diuidũ.Et voluit Salic.in l.dudũ.C.de contrah.emp. Et voluit Bal.in l. ij.in fi.C.de rescin.vendi.vbi dicit hoc esse verũ, dum tamen det iustũ pretiũ.& idẽ voluit etiã Ludo.Rom. in l.j.in ij. col. ff. in ius voca. vt eãt.vbi ponit priuilegia cõiunctionis.& est bonus tex.in l.j. ff.de priuileg. credi.vbi cõiunctus præfertur extraneo licitatori pignoris.& ideo valet hæc cõsuetudo, contra d.l.dudũ. C.de contrah. empt. Et ꝙ valeat probatur per textũ in d.l.dudum.cùm dicit, nisi specialiter, vnde dicit ꝙ istud ius prohibi tũ est generaliter,nisi specialiter, vel specialis loci consuetudo hoc permittat. Ergo ex quo est consuetudo,seruãda est.&ita tenet Bal.ibi,& Host. in c.constitutus.de resti.in integ.& Bal.in l.j.C. communi diuidun.vbi dicit,ꝙ etiam per pactũ potest cõmitti istud ius. l.qui Romæ.§.cohæredes.ff.de verbo. oblig.l.iiij.§.vbi verò.ff.de pig.actio. Ergo etiam potest per consuetudinem & præscriptionẽ, cum æquiparantur,secundum Bald. in l. j. C. de serui. & aqua. & quod potest pactum , potest & cõsuetudo , seu statutum.Facit gl.in rub.C.de decretis decurio.lib.x.

1 *Iure communi nemo cogitur emere nec vendere.*

ADDITIO. De materia quando quis cogatur vẽdere,vide Ias.in d.l.nec emere. vide etiam quæstionẽ Tholosa.cccxlvj.vbi quis potest cogi ad vendendum victualia,maximè frumentum tempore caristiæ.

ET videtur esse fundata hæc cõsuetudo de iure diuino,cùm vt habetur Hie. xxxij. cap. vbi dicitur. eme agrum , tibi enim competit ex propinquitate vt emas.vt habetur Leuit.xxv.c. vbi dicitur:Si attenuatus fuerit frater tuus , & vendiderit possessiunculam suam, & voluerit propinquus eius , potest redimere quod ille vendiderat.etiam habetur Ruth.iiij.ca.nam nostra interest habere res maiorũ & prædecessorum nostrorum,secundum gl.in l.j.in verbo,& reipublicæ interest.ff.solut.matr. quæ alleg. l.libertus qui soluẽdo.ff.de bonis liber.& l.j.§.si quis in fraudem.& in §.

Consuetudo nostra fundatur lege diuina.

BIU Cujas

& aliàs videam⁹. ff. si quid in frau. patroni. & in l. si in emptione. ff. de minori. qui text. est multum notabilis ad hoc ꝙ minor in hoc restituitur. & text. in c. constitutus. de in integ. resti. Et illam affectionem seu interesse considerauit Barba. in consi. suo xiij. in ij. col. in j. vol. allegando d. l. si in emptione.

ADuerte, quia etiam filij in honorem & memoriã patrũ, & suorũ prædecessorũ tenentur cõseruare hæreditatẽ, & illius lares paterni dulces videri debẽt, exẽplo Naboth, de quo habetur iij. Reg. c. pe. qui cùm à rege Achab, vt vineã, quã iuxta palatiũ habebat, accepta meliori, aut pretio iustiori, ei vẽderet, accersit⁹ fuisset, respondit, propitius sit mihi dominus, ne dem hæreditatem patrum meorũ tibi. & de his vide G. Benedicti in repet. c. Ray. in verbo, in eodẽ testamẽto relinquens. nu. 33. & 34. de test. ¶ Vide ad hoc Io. Sãxon. in consuet. Turon. tit. *des retraicts.* §. j. in gl. j. vbi etiã ponit an currat minori, & an minor in hoc restituat. Aduerte tamen quia oportet agnatos esse aduisatos, quia istud tempus labitur silentio. Boëtius in prædictis consuet. tit. de consuet. retractus. §. j. ¶ Et ꝙ minor restitui possit, vt videtur esse tex. ad literam in d. cap. constitutus. de in integrum restitutio.

ADde ꝙ vsque ad hæc tempora non viderã in hac patria impetrari restitutionem in integrũ in tali casu, etiã in minore, sed his diebus domicella Claudia Martin impetrauit vnam à custode sigillorũ pro rege in vrbe Diuionen. in fauorem suorũ filiorum minorũ, contra venerabiles viros dominos decanũ & capitulum ecclesiæ Heduen. Hinc scribens pro ecclesia, dixi videri primò dicendũ, ꝙ talis restitutio in integrum dari nec concedi possit, saltem per simplicem custodem sigillorum. & mouebar his rationibus.

PRimò eo ꝙ consuetudines nostræ ducatus Burgũdię sunt approbatę à Christianissimo rege nostro, & illas iurauit obseruare pro legibus, & fuerunt factę in conuocatione triũ statuum patriæ, & de consensu illorũ, & sic trãsierunt in vim pragmaticæ, ex quo nõ potest illis derogari per quãcunq; clausulam quę apponi possit. notatur per gl. in authẽ. qua in prouincia. in verbo, omni priuilegio. C. vbi de crimine agi oportet. iuncta gl. in l. iubemus nulli. & auth. sed & permutare. C. de sacrosecc. Et ex quo etiam sunt confirmatæ per principem, non possunt tolli, nec illis derogari cum clausula, non obstante. † Cùm clausula, non obstante, non possit tollere consuetudinem seu dispositionem confirmatam per principem, vt tenet Felin. in c. constitutus. col. iij. de rescriptis. Faciunt quæ dicit Alex. in consi. cxxv. in x. col. in j. vol.

2 *Clausula nõ obstãte.*

ADDITIO. Adde Matth. de affli. in constit. regni Siciliæ, quæ incipit, clementiæ. in ij. notab. Et aduerte ad vnum, ꝙ si princeps iurat seruare statuta patriæ, ꝙ per tale iuramentũ dicitur confirmare statuta & consuetudines patriæ, vt tenet Hippol. de Marsiliis singulari suo l. xxj. incip. iuramentũ. ¶ Et etiam quia cõsuetudines nostræ sunt iuratæ ꝑ principẽ, qui iurauit in introitu & aduentu patriæ seruare statuta, priuilegia nostra, & consuetudines, ideo non prę̃sumitur tollere etiam per clausulam non obstan. plenissimè per Iaſ. in l. fi. C. si contra ius vel vtili. publicam. & Ro. consi. vij. Eo etiam ꝙ elapso anno est acquisitũ ius emptori antiqui hæreditagij incõmutabiliter, ideo nõ potest tolli per principem. notatur per doc. in d. l. fi. C. si contra ius vel vtili. publicam. Et sic non potest princeps, nisi tamẽ ex plenitudine potestatis hoc faciat, quod an facere possit, non insisto ex doctrina doctorum in d. l. fi.

3 † tamẽ plenitudo potestatis nunquã prę̃sumitur, nisi expresse dicatur. notatur per Iaſ. in l. quanquam. colũ. ij. C. de testa. milit. & ibi dicit, † princeps debet rarò vti hac clausula. alleg. Bald. in l. ij. C. de communiũ rerum aliena. & † ꝙ populus Romanus nunquam vsus fuit, nec hæc forma reperitur in iure ciuili. vt dicit Bald. in tit. de pace Constantiæ. in xxvij. col. 4 5

ADDITIO. Faciunt plura quæ in simili adducit Matt. de affl. in consti. regni Scicil. quę incip. instrumẽtorũ robur. in xij. q. j. not. vbi quærit an princeps possit dispẽsare cõtra suas cõstitutiones, etiã iuri cõmuni cõtrarias, & reducere partes ad ius cõmune, quãdo est iam ius quæsitũ parti, & in præiudiciũ partis cùm ius est quæsitũ. & ibi per multas bonas rationes tenet ꝙ non, nisi ex graui & rationabili causa, quem vide cùm casus euenerit de rescripto principis contra suas constitutiões post ius quę̃sitũ parti. Sed tamẽ in hoc casu videtur tenere in alio loco ꝙ possit restituere minorẽ, vt habetur in constitutione quæ incip. minorẽ iura. quæ est in ij. lib. in j. not. ex quo ibi quærit intra quod tempus minor debeat petere talem restitutionem. *Plenitudo potestatis non præsumitur.*

ET ideo multo min⁹ poterit custos sigillorũ hanc in integrũ restitutionẽ cõtra consuetudinem nostram concedere, qui non potest esse nisi legatus, nõ à rege, sed à cãcellario tantũ, † qui quæstor dicitur, aut perfectus prętorio simpliciter. † Cũ etiã ipse cancellarius, hoc est præfectus prætorio, nõ potest vti hac clausula, non obstan. quia peculare est solius principis esse supra leges. no. Ang. & Imo. & Iaſ. in l. nemo potest. ff. de lega. j. qui quidem ibi tenet in col. ij. † ꝙ præfectus prętorio, qui æquiparatur regibus, nõ potest vti clausula non obstan. imò põt sol⁹ princeps non recognoscens superiorem, vt est Christianissimus rex noster c. per venerabilẽ. qui filij sint legi. Et solus in hac patria potest vti hac clausula, non obstan. dicit tamẽ text. & gl. fi. in l. j. ff. de off. præfecti præto. † ꝙ perfectus prætorio, & sic cancellarius potest restituere in integrũ. † Cardinalis tamen, qui æquiparat regib. secundũ gl. in d. l. j. etiam si sit legatus de latere, non potest vti tali clausula, vt notatur per Iaſ. in d. l. nemo potest. & in l. omnes populi. in j. lectura. ff. de iustit. & iure. & per Corse. in apostil. ad Panor. in c. j. in j. nota. de rescrip. & ibi Feli. quoniam vt ibi † dicit, omnia tendentia ad violationem iuris sunt prohibita legato. 6 7 *Cancellarius est qui olim præfectus prætorio.* 8 *Præfectus prætorio æquiparatur regibus.* 9 10 *Cardinales æquiparantur regibus.* 11

ET si dicatur pro parte dictæ restitutionis ꝙ princeps potest hoc ex plenitudine potestatis, † cùm etiam princeps possit tollere dominiũ alteri ex plenitudine potestatis. not. per Iaſ. in d. l. fin. C. si contra ius vel vti. pub. Et eo ꝙ est apposita clausula in dicto rescripto, non obstante consuet. ducatus Burgun. dictante in cõtrarium, quæ habet vim clausulæ, de plenitudine potestatis, vt tenet Iaſ. in d. l. quanquam. in ij. col. C. de testa. militis. 12

ET ꝙ ex quo est commissa custodia sigillorum alicui, videtur ei princeps dedisse talem potestatem quã habet cancellarius, cùm vt dicit Bald. in c. scripta. de fide instrumento. in fi. ꝙ omnia quæ consueuerunt committi cancellario imperatoris, videntur & præsumuntur commissa ei cui imperator committit sigillum suum tanquam propriæ personæ.

AD hoc est facilis responsio: primò vt satis constat ex ordiuationibus regiis, & ex potestate & commissione quã habent prædicti custodes sigillorum, non habent eãdem potestatem quã cãcellarius, imò limitatam in his solùm quæ concernunt mandata iustitiæ, & non priuilegiorum, aut derogationis illorum, quoniam ad solum principem superiorẽ spectat derogare per eum concessis aut confirmatis: ergo multo *Solus princeps derogare potest.*

go multo fortius,cũ nõ est verisimile ꝙ tales custodes sigillorum ꝑ quantũcunq; generalẽ & liberã administrationẽ quã habeãt aut habere possint,etiã in derogãdo iuri, possint iuri speciali ꝑ principẽ iurato,& qđ trãsit in cõtractũ, & in pragmaticã,derogare, quia ex hoc sequeret illicitũ,qđ nũquã esset cõcedẽdũ, vt aliquid illicitũ fiat.argu.l.si ꝓcurator. post medium, in verbo,qm̃ nihil de hoc mandasse vr̃.& ibi doc.ad hoc notãt.ff.de cõdi.indeb. Nam huic cõsuetudini iuratæ derogãdo vr̃ facere incidere principẽ in piuriũ,& sic in pœnã,ex quo nõ extenditur,nec extẽdi põt eius po testas,licet sit generalis.no. per Albe.de Rosa.in l.iij. §.si procurator.ff.quod quisq; iuris.& per Ias.in l.iusiurandũ quod ex conuẽtione.§. ꝓcurator.in ij.col.ff. de iureiu.& etiam quia,vt dictũ est,cãcellarius etiã talem clausulã non obstante apponere non potest hoc casu,igitur nec custos sigillorũ.Et quoniã,vt dixi,plura obstãtia,videlicet,quia cõsuetudo trãsit in pragmaticam,& est iurata & cõfirmata per principẽ,non sufficit vna clausula, nõ obstãte:sed requiruntur plures, scilicet nõ obstan.tali consuetudine iurata confirmata per nos,& consensu per nos prẽstito de non illi derogando.arg.eorum quæ not.Bal.in l.si non lex Ælia Sentia.ff.de hære.instit.quem alle.Ias.in l.fi.in vij.col. & in l.j.in iiij.col.ff.de constit.principum.

ET etiã qa talis restitutio in integrũ est cõtra solitum stylũ restitutionis in integ.eo ꝙ dicit,nõ obstãte cõsuetudine ducatus Burgũdiæ, qđ nõ est solitũ fieri:cùm vt dicit do.Ant.de But.& Panor.in c.qđ super his.de fide instru. † literæ cõtra stylũ curiæ impetratæ sunt suspectæ de falso,per tex.ibi, in c.cũ teneamur.de præben.faciunt plura alia quæ dicit Feli.in c. ex parte.versi. stylus curiæ.de rescrip.c.quã graui.de crimine falsi.facit c.porrecta. de confirmatio.vtili vel inuti Ex quibus dixi prędictã restitutionem in integ. etiã fauorę minoris ętatis impetratã nõ esse interinãdã.Nescio qd tandẽ sit,quia sub iudice lis est:& consului amplè in prædicto casu.Facit ẽt,quia ex quo minores tractãt de lucro captãdo,& nõ de dãno vitãdo, quòd non sunt restituendi,vt tenet Pau.de Castr.in l. fi.C.in quib.cau.in integ.restit.non est necessaria.

13 Litera contra stylum curiæ Impetratæ suspectæ.

ADDITIO.Ex quo ad text.in d.c.constitutus.de in integ.resti.est facilis responsio, quoniam ibi illud ius retractus solũ cõpetebat ex quadã consuetudine simplici,quæ nõ habebat vim legis,prout hæc nostra cõsuetudo, saltẽ nõ habebat vim pragmaticæ, nec iuramẽto firmata erat prout est nostra cõsuetudo,quæ est maioris roboris,& efficaciæ, quã simplex cõsuetudo. Et licet vt in fi.harũ consuetudinũ, & in conclusione dicatur,ꝙ habet vim legis,ideo potest cõtra illam rescribere princeps, prout faceret cõtra legẽ cũ clausula non obstan.vt notatur in l.fi.C.si contra ius vel vtilitatẽ publicã.& ibi per Ias. post alios.& per Feli.in c. quæ in ecclesiarum. de constitu. tamen quia est facta cum consilio curiæ,& procerũ,vt habetur in fine harum cõsuetudinem,ideo requiritur clausula expressa non obstan.faciens mẽtionem de huiusmodi consuetudine,vt dicit Archi.in c.j.de cõsti. in vj. & post eum Bal.in l.humanum.C.de legi. dixi infrà in d.conclusione,in gl.in verbo,*en grand nombre.*

14 Ratiõe vicinitatis considerat. interesse.

ADuerte,† quia interesse ratiõe vicinitatis cõsideratur,ꝓut dicit gl.in d.l.si in emptione.ff.de minorib.xxv.ann.quæ alleg.l.si cui fundus.ff.de leg.ij.& dicit Bal.in l.si fundũ. C.de rei vẽd.ꝙ in cõdẽnatione fructuũ habeẽ rõ vicinitatis loci.Facit tex.in l.hoc iure.§.si aqua.ff.de aqua quoti.& æstiua.vbi alueus fluminis recedẽtis ratione vicinitatis acquirit proximo vicino.Multò ergo fortius si habeatur cõsideratio ratione cõsanguinitatis & affinitatis.nec est mirandũ si quis primò cõpellat vẽdere cõsanguineo quã extraneo,quia multa specialia sunt introducta fauore cõsanguinitatis quæ nõ sunt in extraneo, de quibus aliqua ꝑ Feli.in c.literas.in pe.col.de præsump.ꝑ Lud.Rom. in l.j.in ij.colũ.ff.in ius voca. vt eant. & per Matth. de afflic.plenissimè per quatuor columnas &vltrà,in cõmento constitutionis Feder. super iure protomiseos. super rubrica illius constitutionis nouiter editæ.

COmmunio etiam & connexitas multum operantur,vt patet per ea quæ dicit Ias.in l.j. C. de transac. & in l.si quando.C.de inoff.testa.Faciũt quæ dicit Feli.in c.j.de præscri. Quia non multum ad propositũ non insisto,ne propriam materiam derelinquam.

Cõmunio & connexitas.

IN TEXTV IBI,

L'homme ou femme.

QVæro quid † si ecclesia emat, vel si clericus vendat aut emat,an habeat locum ius retractus? primò quando res ecclesiæ venduntur, vel quando ecclesia emit,videtur ꝙ nõ habeat locũ ius retractus, quia lex ciuilis,vel laicorũ cõsuetudo nihil potest disponere de reb.ecclesiæ vt in c. quæ in ecclesiarũ. & in c.ecclesia S.Mariæ.de constit.¶Tu dic ꝙ si ecclesia emat, ꝙ etiam consanguineus proximus habebit ius retractus quia istud est approbatũ per ecclesiasticos, qui fuerũt vocati quãdo hæ nostræ cõsuetudines fuerunt in scriptis redactæ, cùm vt apparet in initio seu procœmio, tres status huius patriæ fuerunt cõuocati.Sed an possit fieri per statutũ ꝙ istud ius non cõpeteret clericis? Philip.Decius in consil.suo cclxxv.in iij.& iiij. col. tenet ꝙ sic.¶Item ex quo statuitur in regno Francię per principem super hæreditagiis,tale statutum ligat etiã terras & hæreditagia ecclesiæ, cùm omnes res sint de territorio principis in regno Franciæ, prout dicit Bal. in c.cùm venissent.in iij.colu.de eo qui mitti.in poss. causa rei seruandæ.

1 Ius retractus an habeat locum in reb⁹ ab ecclesia emptis,seu vẽditis.

SEcundò verò quando clericus emit vel vendit pro seipso,& nõ pro ecclesia,videtur adhuc ꝙ idem sit ꝙ in ecclesia.Ex quo ius quod est in rebus ecclesię est in bonis clericorũ,vt notat Inno.in c.fi.de vita & hone.cler.¶Itẽ quia laici nihil possunt disponere contra personas ecclesiasticas.xcv.dist.c.bene quidẽ.& doct. in c.fi.de vita & honesta.cler.& in c.ecclesia S.Mariæ. de constit.facit doctrina Hostiẽ.in c.fi. de solutio. vbi dicit,†ꝙ lex municipalis etiã fauẽs clericis, vel ecclesiasticis personis non continet personas ecclesiasticas nisi sit approbata per papam.d.c.bene quidẽ.& c.quę in ecclesiarum.de cõstit.secus in legibus imperialibus quia illę ligant,etiam si nõ sint approbatæ per papam dummodo sint fauorabiles ecclesiis.x.distinc.c.j.& ij. xxxvij.distin.c.si quid.de priuilegiis.c.ij.de noui oper. nunt.c.j.& hoc firmat Cyn.in l.j.circa fi.C.quæ sit lõga consuetu.vbi concludit,ꝙ consuetudo papæ nõ ligat clericos.Et hoc videtur tenere Innoc.in c.auditis. de in integrum restitutio.

2 Lex municip.nõ cõtinet clericos.

IN contrarium tamen ꝙ clerici ligentur hac consuetudine,& si emant,ꝙ cõsanguineus habebit res emptas per eos iure retractus,probatur,quia hęc consuetudo non est inimica canonibus, ergo est etiam seruanda quo ad clericos,vt dicit gl.in c.cæterum.de appellatio.quia etiam appellatione ciuis veniunt clerici vt not.Barto.in l.j.ff. ad municip. ¶Item etiam facit, †quia lex municipalis disponens per verba generalia, non infringens ecclesiasticam libertatem, stringit ecclesiasticas personas. Ita dicit Barto. in l. j. C. de 3

BIU Cujas

summa trini.& fide cathol.per c.cùm venissent. de eo qui mit.in possess.causa rei seruã.& per c.cũ causam de re iud. ¶ Itẽ & in hoc casu allegatur decisio in terminis in c.cõstitutus.de restitutio.in integrũ. vbi consuetudo ciuitatis super iure congrui,seu retractus cõprehendit etiam clericos illius ciuitatis.& hoc videtur tenere Cy.in l.neque.C.de hæredi.instit.quem refert ibi Bal.Io.de Imol.tamen & Panor.in d.c.constitutus. intelligunt hoc esse verũ,quando ius congrui seu retractus respicit cõmodũ clericorũ.alle.Io.de Imol.qđ not.Io.And.in c.dilecti.de foro cõpe.& in c.fi.de offi. 4 deleg.lib.vj.Et sic videtur sentire Io.de Imol. † quòd clericus possit ab illo petere ius cõgrui seu retractus, sed ab eo peti non possit. Et pro hoc facit quod notat 5 gl.in c.nouit.super verbo,quicunq;,de iudiciis. † vbi ecclesia potest inducere legẽ cùm pro ipsa faciat, sed eam in se recipere non teneatur.x.dist.c.lege.Sed pro certo isto modo clericus nõ seruarèt æqualitatẽ quæ seruari debet,iuxta ea quę habẽtur in l.fi.C.de fructi. & litium expen.& esset contra illud præceptum, patere legem quam tu ipse tuleris.Dicit tamen gl.in ca. intelleximus.de noui.ope.nunt.† ℣ leges quę canonibus non contradicunt, tanquam canones sunt seruãdæ, & intelliguntur à papa confirmatę.d.c.bene quidem.& ibi Bar.& tenet Fede.de Senis cons.xcvij.

7 Clericus ligatur iure congrui.

EX quo cõcludendo sequitur, † ℣ clericus ligatur iure congrui seu retractus,cùm tale ius non sit cõtra canones,imò permissum.vt in d.c.cõstitut⁹.& hoc cõmuniter sequuntur doctores, maxime hoc esse debet,quia clerici subsunt principi quo ad tẽporalia.authen.presbyteros.C.de episc.& cle.maxime in regno Franciæ,cùm omnes in regno Franciæ sint de territorio principis,vt tenet Bal.in c.cũ venissent.in iij.co.de eo qui mitti.in possess.causa rei seruandæ.Et prędictas quæstiones voluit examinare Mat.de Affli.in d.tract. de iure protomiseos, in §.j.& in §.vlt.vbi amplissimè de ecclesia, & personis ecclesiasticis,an in eis habeat locũ istud ius congrui seu retractus.& dicit Bal.de vbaldis in commento de iure protomiseos,in iij.co.℣ consuluit isto anno contra clericum. Satis facit cõtra ecclesiã & clericũ cõsilium Bald. ccc.in j.parte in impressione noua.Quando statuta laicorum seruẽtur in curia ecclesiastica⁹, vide Boërium in consuetudin. Bituri.tit.de iurisd.om.iud.§.xj.in gl.j.

Quæstio.

ITem quæro de quæstione quam vidi de facto. Pater habens filium minorẽ etiam in ætate sex aut septẽ annorũ,vẽdidit aliquod hęreditagium antiquũ suorũ parentũ, quidam ex consanguineis existentes in pari gradu cum patre emerunt illud hæreditagiũ, post dictam emptionẽ pater nomine filij impetrauit à principe literas regias, per quas princeps illũ fecit habilem ad acquirendu:& illũ emancipat pater in vim dictarũ literarum, dando ei in præmiũ emancipationis certã summã pecuniarũ, postmodum ex illa pecunia sic eidem data,in præmiũ emãcipationis vult retrahere nomine dicti filij dictũ hæreditagiũ sic emptũ à consanguineis etiã existentibus in pari gradu cum patre, an possit?Et credo ℣ non.nã talis infans est minor septẽnio,vt est in casu posito, & ideo de iure cõtrahere nõ potest, quia non multum à furioso distat.§. pupillus. instit.de inuti.stipulatio. ¶ Et maximè si sit infans qui fari non possit etiam ad sui vtilitatem. l. mulier.& ibi doct.ff.de verb.oblig.l.seruum.ff.rem pupilli saluam fore.Ang.& alij in d.§.pupillus.in vlt.col.

8 An filius minor possit retrahere rem per patrẽ venditam.

IMò facit tex.in l.si venditor.§.sed & si pupillus.ibi, vel filio quem in potestate habet. & ibi,quia nõ est emptio,ff.de in diem adiectio.vbi est tex.† ℣ filiusfanon potest emere fundũ à patẽtibus venditũ. & ratio est, quia pater & filius eadẽ persona censentur.l.fi. C. de impube.& aliis substitutio.§.ei verò qui tuo iuri. instit.de inuti.stipulat.¶ De maiore verò an possit rem venditã per patrẽ retrahere, satis ample per Hẽricum Bohic.in c. constitutus.de in integ.restitu.&per Lud. Bolog.in cons.suo xliij.vbi tenent ℣ sic,sed in minore in casu credo alias esse incapacitates, quia s.ex quo pater seu mater vẽdiderunt,si filius,acquirat, videtur acquirere patri aut matri , eo maximè , quia pecunia prouenit ex patre,qui donauit in prẽmiũ emãcipationis,in qua pater succederet per consuetudinẽ nostrã, suprà in ti.*Des successions.*§.vj.vbi pater & mater succedunt filio in bonis prouenientibus ex eis,nec prodest habilitatio facta per principẽ, cùm sit facta post vẽditionẽ facta,& sic in præiudiciũ alterius proximi, quo casu nõ tenet rescriptum principis.l.ij.§.meritò.ff. ne quid in loco publico.nec potest rescriptũ principis in præiudiciũ tertij retrotrahi.Alex.cons.xxxv.in iij.vo. nec etiã capacitas superueniens prodest,quæ considerari debet tẽpore vẽditionis,vt dicit tex.nostrarũ cõsuetudinum infrà.§.v.incip.*ledict an & iour à compter.* &c.nõ autẽ illa quæ superuenit, aut superuenire põt pẽdente anno,secundũ Bar.in l.vsusfructus.in fi.ff.de stipula.seruorũ.vbi dicit,† ℣ si quis sit inhabilis tempore electionis,nõ iuuatur ex habilitate quæ superuenit antequã administret.& Feli.in c.post cessionẽ.col. j.de proba.dicit,℣ habilitas personę debet cõsiderari tẽpore quo act⁹ incipit,& personę applicat.idẽ & amplius in c.cum dilectus.de accu.vbi decidit per multa † ℣ capacitas personæ cõsiderat eo tẽpore quo dispositio sortitur effectũ, & ideo cũ tẽpore vẽditionis dictus minor nõ fuerit ęapax,nõ potuit postmodũ fieri capax ad effectum retrahẽdi,maximè in hoc casu per priuilegium principis in præiudicium tertij:aliàs hoc casu sequeretur absurdũ,& statuta debent intelligi in capace & habili,vt dicit Bal.in l.j.§.fi.ff.quod cuiusq; vniuer.nomine.& hoc casu si capacitas superueniens pendente anno repellet proximos,cõsuetudo esset in pendenti,& depẽderet à voluntate tertij, qui vellet se efficere capacẽ,quod fieri non debet:cũ statutũ debet sortiri effectu à tẽpore ordinato,nõ aut esse in pẽdẽti. ita Bar.in l.ij.ff.de in diẽ adiec. Ale.amplè in additio. ad Bar.in l.fi.ff.de regula Catoniana.Itẽ etiam capacitas superueniens nihil operatur post ius alteri quæsitũ.tex.& ibi Bar.in l.fi.§.qđ si fortè.C.de epis.& cle.& fuit statim à tẽpore vẽditionis alteri capaci ius quęsitũ, & ille tũc minor excluſus cũ nõ esset ęapax:& sic cùm semel excluſus per admissionẽ alterius in perpetuũ excluditur , licet postea sit sublatũ impedimẽtũ.l. quãdiu.l.ij.ff.de acq.hære.l.æquissimũ.ff.de bo.poss. secundũ tabu.l.Titius.ff.de testa. militis. ¶ Faciunt ad prædicta l.si filiusfa.ff.de verb.obli.l.quæ legata.ff.de regu.iur.l.si alienũ.§.in extraneis.ff.de hæredib. instit. ęa cùm in initio sit alteri ius quæsitũ.nõ poterit istud quæri de cætero.arg.l.vsusfructus.ff.de stipu.seruo.

ALia est incapacitas quæ reddit filium inhabilem ad retrahendum rem venditam per patrem,scilicet si fuerit ingratus , vt tenet G. Benedicti in sua repet.c.Rayn.in verbo,in eodem testamento relinquẽs. ij.nu.27.de testamen.

IN TEXTV IBI, Vendu.

INtellige quòd vendiderit & tradiderit,quia si venditionem fecit à qua statim discessum est,non haberet locũ ius retractus , vt dicit Io.Fab.in §.j.in princ. instit.

BIU Cujas

insti. de emptio. & vẽd. dicam. j. in §. fi. in ti. *des censes.* videtur tamẽ ꝙ per solã vẽditionẽ sit cõpleta vẽditio. insti. de empt. & vẽdit. §. j. facit l. quidã. ff. de fideicommiss. libert. ff. de in rẽ vers. l. si pro patre. §. idẽ quęrit. & l. j. §. si rem. ff. depos. quæ omnia allegat Io. Fab. in dicto loco. ¶ Quid si dederit in solutum? dic idem, vt per Philip. Decium in cons. suo clx. col. x. idem tamen Decius cõs. clxvij. tenet ꝙ in casu c. ad nostrã. de emptio. & vendi. † datio in solutũ non sit venditio, nec idẽ iudicatur de vno sicut de alio. Cogita in casib⁹ emergẽtibus ex dictis suis quid dicendu. vide text. in l. si prædium. C. de euictio. ibi, nã huiusmodi contractus vicẽ venditionis optinet. & ibi Io. Fab. qui dicit, † ꝙ sicut proximior potest de consuetudine rem venditam retrahere, ita in solutũ datam. arg. l. eleganter. in prin. ff. de pign. actio. Sed cùm verba statuti seu cõsuetudinis sint strictè intelligẽda. Bart. in l. quicquid astringẽdæ. ff. de verb. obli. videretur aliud dicendũ in hac nostra consuetudine, quæ videtur esse contra dispositionem iuris, vt dixi suprà in prin. vide Lud. Bolog. in cõsi. suo xxv. qui dicit hoc esse verũ in datione in solutum voluntaria. ¶ Itẽ aduerte, † quòd si detur vna species inæstimata pro alia æstimata, dicitur venditio, ita ꝙ habet locum hæc consuetudo, vt dicit idem Bologninus in prædicto cons. col. iij. & ideo hoc casu habet locum in permutatione, vt ibidem dicit.

1 Datio in solutũ an sit venditio.

2

3 An si detur res inæstimata pro alia æstimata sit venditio.

ADDITIO. De huiusmodi materia æstimationis, quãdo faciat emptionem, vide Bal. & alios, & Ias. in l. ex cõuentione. C. de pactis. vbi facit regulam cũ quatuor limitationibus. eundẽ Bal. in l. si inter virum. C. de iure do. vide Bar. amplè, & post eum Alex. in l. si vt certo. §. nunc videndum. ff. cõmodati. vide text. multũ notabilẽ in l. fi. ff. quibus ex causis in posse. eatur. vbi ponit quatuor casus quos assimulat emptori: & inter alios, qñ est quæstio inter aliquos de aliqua re quę est in lite, si detur vni æstimata habetur pro empta, maximè quando datur authoritate iudicis & vocata parte, quia aliàs si pars esset absens, requireret licitatio, secundum Bal. in l. ordo. C. de executio. rei iudicatæ. Et maximè habetur ꝑ empta quãdo ita datur ꝙ nõ ipsa res restituatur, sed pretiũ, vt tenet Bar. in d. l. fi vt certo. §. nunc videndũ. & ibi Alex. ff. commodati. Soci. in cons. lvij. inci. stantibus. vers. tertius casus. & in consi. ix. inci. prosequendo ordinem. vers. viij. & vers. xij. & in cons. cclxxxix. inci. difficultas non parua. in prin. in ij. vol. Aret. in cons. lxxxiiij. & idem Socin. in suis fallentiis, in regula cxlj. vers. æstimatio. Bertrãdi in cõsi. cclxij. in iij. parte. ¶ Itẽ † intellige de vera venditione, non de nulla, vt tenet Boërius in cõsue. Bituricen. tit. de consuet. feudorũ. §. xviij. per ea quæ ibi dicit in glo. quasi in fi. ¶ Quid si dimittatur penes possidentem ex causa transactionis aliquo dato vel recepto? dic ꝙ nõ est alienatio, vt dixi infrà tit. *des censes.* §. j. in gl. in verbo, *retenue.* in additione ibi posita, & ti. *des fiedz.* suprà posito. §. fi. in gl. *en alienation.*

4

ADDITIO. Vide in hoc Bertran. in cons. suo cccxxj. in j. parte. Dicit tamen Philip. Decius in consil. ccc. ꝙ prohibita alienatione prohibetur & compromissum.

5 ¶ † Quid in donatione? dic quòd si est mutua, quòd sic, quia dicitur venditio. Guido Papa singular. suo Dcccclxxviij. ibi, si duo donent sibi. & idem in donatione ob causam. idem Guido pap. q. xlviij. quoniam ex ea debetur laudemium.

QVid si detur ad reditũ annuum? vide infrà in titu. *des censes,* §. iiij. in gl. ibi, in verbo, *fur heritage,* in fi. vbi allegatur Io: Fab. in §. j. instit. de emptio. & venditione. ¶ Quid si venditio annulletur, seu declaretur nulla? Io. Fab. in l. ij. C. quando liceat ab emptione discedere, dicit quòd si declaretur nulla ex causa de præterito, quòd non debentur laudemia: secus si ex causa de futuro.

IN TEXTV IBI,

Son heritage.

Dictio suũ quomodo intelligenda.

ADuerte quia ista dictio, suũ, debet intelligi de illo qui est verus dñs, & q habet verũ dominium, cũ verba in statutis debeant capi propriè & in proprio significato, & non fictè seu improprie. l. si quis aliquid dari. C. de his q veniã ætatis impetra. vbi dicit, ꝙ verba debent intelligi naturaliter, & nõ ciuiliter. Et ideo aliàs volui dicere † ꝙ hæres beneficio inuẽtarij, si vendat rẽ hæreditariã in vim beneficij, inuẽtarij nõ vt ꝑpriã, eius ꝑximus nõ debet habere eã in vim hui⁹ retractus: quia nõ dicitur propriè dñs, sed improprie, ex quo non est simpliciter hęres, sed cum adiectione. per ea quæ dicit Franc. de Aret. & post eum Ias. in l. patris & filij. in j. not. ff. de vulg. & pupi. Et sic etiã quia non est hæres naturalis, sed ciuilis. ¶ Itẽ † in multis differt à simplici, vt nota. in l. scimus. §. & si præfatam. C. de iu. delibe. vbi Ias. ponit septem casus in quibus differt à simplici. si ergo differunt in aliquibus, non sequitur quòd vnus sit alius: cùm si sit dissimilitudo in aliquibus, & similitudo in aliquibus, ergo non est idẽtitas, cũ † nullũ simile sit idẽ. Bar. in l. quod Nerua. ff. depo. ergo si sit similitudo, ergo est improprietas, cùm vt dicit idẽ Ias. in l. de quibus. ff. de legi. † similitudo est subauditus intellectus, & ideo per impropriationem. ¶ Itẽ aliud est vnũ simplex, ahud cu qualitate, vt dicit Præpositus in c. ad id. de sponsa. vt ibi. ¶ Itẽ ex doctrina Bart. in d. l. scimus. §. & si præfata. est differentia an hæres beneficio inuẽtarij vẽdat rẽ vt hęres, an simpliciter vt propriã. ex quo videtur innuere, † ꝙ si vendat vt hæres, quòd non est propria, & ideo non videtur ꝙ sit dñs. & illam distin. Bart. sequuntur ibi omnes. ¶ Itẽ glossator Accur. in d. l. fi. §. in cõputatione. in gl. confundantur. † vocat eũ quasi hæredem, ergo nõ est ver⁹ hæres, cũ dictio, quasi, denotet improprietatẽ. l. ait prætor. §. itẽ. & ibi gl. ff. ex quib. cau. ma. & dicit etiam Bal. in d. l. fi. §. eo. † quòd hæres beneficio inuẽtarij nõ habet merũ nomẽ hæredis, sed bene habet vtilitatem & effectũ, & satis probat eo ꝙ non repellitur à vendicãdo rem propriã alienatã per defunctũ, ex eo ꝙ hæres non possit venire cõtra factum defuncti, sed ex eo ꝙ intantum cõsequitur ex bonis defuncti. & sic ex regula, ex qua persona quis sentit lucru, &c. nõ est idem esse talem, & haberi pro tali. Bar. in l. si maritus. §. legis Iuliæ. ff. de adult. Ias. in l. prætor ait. §. siue autem. ff. de no. ope. nun. vbi dicit, ꝙ aliud est esse dominum, aliud loco domini. alleg. l. interdum fur. §. qui tutelam. ff. de fur. l. qui fundũ. §. si tutor. ff. pro emptore. ¶ Item istud ius quod quis habet ex beneficio inuẽtarij est ius speciale apud nos, cũ à principe impetretur: vt suprà tit. *Des succeßions.* §. fi. ergo nõ ita solidum nec firmu sicut ius veri hæredis. Est tamẽ quæd. apostol. ad Bal. in impressione noua, in d. §. & si præfatam. quæ tenet ꝙ est verus dominus. & videtur pro hac opinione facere dictũ Bart. in l. debitori. in princ. C. de pact. vbi dicit, ꝙ actio quam hæres beneficio inuẽtarij habet cõtra defunctu, est extincta ipso iure, sed propter beneficium inuentarij durat effectus, &c. consului amplè in casu emergenti pendente in curia parlamenti Burgundiæ.

1

2

3 Nullum simile idẽ.

4

6 Dictio quasi.

7

EX hoc patet † quòd non habet locum ius cõgrui, seu retractus in rebus mobilibus, nisi sint affixæ domui, prout dicam infra.

8

BIU Cujas

9 Ius retractus an habeat locū in vēditione fructuū pendētium

SEd iuxta hoc † quæro, an habeat locū si vēdantur fructus pendētes? videtur ℘ sic, quia fructus pendētes inter immobilia cōputātur, cùm pars fundi esse cēsentur. l. fructus. ff. de rei vendi. Bar. in l. ij. §. prædiū. ff. de pig. idē Bar. in l. si filiusfami. sub conditione. §. cū fundū. ff. de verb. obli. Angel. in cons. cccxxxj. inc. pro cōsultatione. intātū etiā ℘ actio quæ datur ad fundū, scilicet rei vēdicatio, datur ad fructus, sed hīc dicitur de hæreditagiis, ergo idē dicēdum de fructib⁹ pēdentibus in eis. Bal. in c. j. in vlt. col. de pace tenen. dicit, ℘

10 † si fructus sint pendētes, puta si vendatur frumentū in herba, vel nondū secatū à terra, vel vinū existens in vua, tunc iudicandū est de eis ac de fundo, & inter res immobiles cōputantur. si autē sint separati à solo, licet nōdum sint de spica excussi, vel de vuis nondū sit expressum vinū, idē dicēdum est prout de mobilibus, & tunc in hoc non habet locum ius retractus.

11 Quæstio

ITē † quærit Bal. de pulchra quæstione in l. ea demū. C. de colla. stāte hac cōsuetudine ponam⁹ ℘ inter aliquos post mortē sint bona mobilia ad vnū, immobilia ad aliū, modò euenit ℘ aliqs Sēpronius emit quēdā fundū Titij, quē ꝓximior pōt retrahere, sed tñ ipso viuente Sēpronio nō retraxit, sed eo mortuo retrahit, & offert pretiū, an istud debeat iudicari mobile, an verò immobile? Bal. dicit ℘ debet iudicari mobile, per tex. in l. ij. §. id quoque. ff. de colla. bono. eo ℘ istud ius retrahēdi habet originē, & causam inter viuos, vnde consuetudo talis magis accedit contractui quàm vltimæ voluntati. nota ea quæ ibi dicit, quia quotidie in infinitis casibus euenire possunt.

An in pedagiis vendit.

ITem quæro, quid si vēdantur in pretium pedagia, guidagia, salmagia, & gabellæ, an in istis habeat locū ius retract⁹? videt⁹ ℘ sic, quia ista veniūt ratione immobiliū, vt patet ex no. per Bal. in c. ij. de feu. cogni. in vsi. feu. & in c. j. quæ sint regalia. istæ enim gabellæ solu untur ratione soli publici ex trāseuntibus. vt in c. super. de verb. sign. & in l. j. ff. de publicanis. & soluūtur pro securitate itinerū, secundum Bal. in d. c. j. quæ sint rega. vbi dicit referendo Odofr. in authē. habita. C. ne

12 filius pro patre. † quòd soluēs pedagia nō pōt capi ꝓ represaliis. facit quod dicit idē Bal. in c. j. §. conuenti-

13 cula. de pa. iur. firman. † ℘ colligēs pedagia debet tenere itinera tuta, aliàs tenet⁹ de robaria, vel exhibere malefactorem. & idem dicit ipse in c. j. in vij. co. de his qui feu. da. pos. prædicta dicit Matth. de afflict. in commen. suo super iure protomiseos, in gl. tota hæc lex. in iij. col. cuius verba hīc inserui.

ADDITIO. Vide etiam Guid. pap. q. cccxiij. & dixi suprà in ti. *des iustices.* §. iiij. gl. *indire & imposer.* versicu. adde Bal. in titulo.

14 An in venditione vsusfructus.

QVærit vlterius idem Matth. † an istud ius congrui seu retractus habeat locum, si vēdatur vsusfructus fundi. & dicit ℘ sic, quia vsusfruct⁹ pars fundi est, & consequenter est res immobilis. vt in l. iiij. ff. de vsufru. gl. in l. nō quocunq;. §. fundus. in verb. aberit. ff. de lega. j. & ff. de leg. ij. l. cum filius. §. dominus. & l. quā tuberonis. §. in peculio. ff. de pecu. & in hoc casu concurrit consanguineus cū proprietario. argu. eorū quæ dicit Guil. de Cu. in l. imperatores. ff. de pact. & facit l. fi. C. de iure emphyt. ista dicit Matt. de afflic. in dicto suo commēto super iure protomiseos, in gl. quæ incipit, tota hæc lex in iij. col.

QVid autē si vsufructuarius acquirat proprietatē, an consanguineus præferatur illi? Bal. in l. si maritus. C. de inoffi. testa. Pau. de Cast. in cōs. clxxxix. inci. videtur dicendum dictam dominam. ¶ Vide Boërium in cōsuet. Bituric. tit. de consuet. retract⁹. §. iij. & Frāc. de Crema sing. suo lviij. incip. testator legauit. ¶ Item quid si vendatur vsus, habitatio, vel vsusfructus? Alex. in cons. lij. in j parte, in fine.

15 QVæro vlteriꝰ, † aliquis habet in domo sua vnam magnā columnā affixā, vel habet statuā, & vult illā vēdere, an habeat locū ius retractus? videtur quòd sic, qa ista omnia sunt immobilia, eo quòd affixa sunt terræ. l. datio. ff. de actio. empt. l. rerum mixtura. ff. de vsuc. l. in fideicōmi. §. pe. ff. de vsuris. maximè si perpetuò ad vsum ædificij sunt deputata. vt in l. fundi. in prin. & in §. Labeo. ff. de actio. empt. ¶ Contrarium tñ videretur verius quādo sunt separatæ ab ædificio. nā tunc tanquā res mobiles dicūtur & iudicantur. per id quod not. gl. in d. l. fundi. & ideo nō habet locum ius retractus quādo separantur à domo, & venduntur separatim. ita dicit Matth. de affl. in dicto loco, in vj. col. Vide Pyrrhum in cōsuetudine Aurelian. tit. de retractu vēditionis. c. xxiiij. Vide etiam Albericum de Rosate in l. j. §. si quis de naui. ff. de vi & vi armata. vbi dicit quòd mobilia solo affixa censentur vt immobilia, ex quo dicit quòd vendita vinea videtur venditum torcular solo affixum.

16 Retractus an pro parte fieri possit.

ITem quæro, vtrum † proximior possit rē retrahere pro parte? & videretur esse dicendum quòd sic, quia cui permittitur quod plus est, à fortiori quod est minus: sed proximiori permittitur totum fundum redimere, ergo à fortiori partem: cùm etiā habeamus regulam, quòd idem iuris est de parte quo ad partem, sicut de toto quo ad totum. l. quæ de tota. ff. de rei vendicatio. cum similibus.

CONtrarium tamen credo verum, quoniā emptio & venditio fuit contracta vno pretio, quia nō tenetur reuendere nisi totum reuēdat. l. quod autē. §. fi. ff. de in diē adic. Nō enim est verisimile emptorē partē vnā velle, si aliā non haberet, cùm res nō afferat tātam vtilitatem in parte respectu partis, quātam cum toto respectu toti⁹. Præterea si res posset pro parte redimi, sequeretur ℘ quis inuitus in cōmunione stare cogeretur. cōtra l. si non sortē. §. si cētum. ff. de condi. indeb. l. fi. C. commu. diui. imò non valet pactum factū in cōtrarium. l. in hoc iudicio. §. si centum. ff. commu. diui. facit etiā, quia consuetudines & statuta sunt stricti iuris, secundū Bart. in l. constitutionibus. ff. ad munici. Bar. in rep. l. Cæsar, si est Bar. in viij. q. ff. de publicanis. voluit Bal. in l. j. C. de succes. edicto. licet aliquādo statuta sint bonæfidei, quādo sunt interposita super aliqua materia quæ est bonæfidei, puta sup contractu bonę fidei illū approbando, vt voluit Bal. in c. j. de constit. qui idem dicit esse in officio iudicis. Si ergo statuta & cōsuetudines regulariter sunt stricti iuris, ista consuetudo quæ loquitur in toto, non erit in parte extendenda, cùm sit odiosa: quia cōtra ius commune, & sic restringēda. l. cum quidā filium. ff. de lib. & posthu. c. odia. de reg. iur. in vj. & ℘ res empta vno pretio non possit pro parte redimi, voluit Bart. in terminis, in l. cui vsusfructus. in fi. ff. de vsufru. lega. idem Bar. in l. si quis aliam. ff. de sol. Bal. in l. ij. C. de pact. inter empt. & vendi. appositis. & quòd res nō possit pro parte redimi, fuit pronūtiatum arrestum in parlamēto Burgundiæ ad vtilitatem greffarij, cōtra Ioannem Mongin. ¶ Vide Boërium in consuetu. Bituricen. ti. de consuetudine retractus. §. vlti. in fine, & post eundem Boërium vide Ioan. Sanxon. in consuetud. Turon. tit. *des retraicts.* artic. xxij. fol. xcix. & Pyrrhum in consuet. Aurelian. ti. de retrahendis venditionibus. capite xxx. vbi est consuetudo talis quòd retractus non pro parte, sed insolidum fit.

In tex

IN TEXTV IBI,

Ancien.

1 Antiquũ hæreditagium quid dicatur.

QVæro, † quid dicatur antiquum hæreditagium? dic ꝙ dicitur illud quod est acquisitũ ab aliquo ex anteceſſoribus noſtris: ſicut dicitur feudum antiquum eſſe, quod eſt acquiſitum ab aliquo ex anteceſſoribus. Ita tenẽt & dicunt omnes, maximè Bal. Alua. Præpoſitus, & Iaſ. in proœmio feudorũ, in ſexta diuiſione feudorũ. Et quomodo iſtud poſſit probari, vide Philip. Decium in conſ. ſuo lxxxviij. in j. & ij. col. vbi notabiliter. ¶ Si in ſtatuto eſſet verbum patrimoniale, non comprehenderetur acquiſitum à patruo, vel aliis tranſuerſalibus. vt tenet Philip. Decius in conſi. cclxxv. in vlt. co. Et quid dicatur antiquum, dixi ſuprà in tit. *Des droicts & appartenances à gens mariez.* §. vj. in gl. *anciens.*

ITẽ quæro, pater aliquis & eius vxor conſtãte eorũ matrimonio acquirũt aliquã domũ, moritur pater relictis pluribus filiis & filiabus, & maximè relicta quadã filia maritata, quæ fuit dotata viuẽte pre & matre, & renuntiatis bonis paternis, & maternis, relicta etiã eius vxore quæ tanquã tutrix, vendidit dictã domũ ſic acquiſitã: nũc quia iſta domus fuit vẽdita nomine dictæ vxoris & ſuorũ filiorũ, ius eſt acquiſitum in illa domo ꝑ dimidia parte, vult nũc altera filia quæ renuntiauit bonis paternis, retrahere dictã domũ, an poſſit illã retrahere pro dimidia parte tãtùm, an verò in totũ? Iſta quæſtio eſt in facto, & quo ad mediã partem non eſt dubium ꝙ illud dicitur antiquum hæreditagium quo ad filios. ex quo ergo nomine illorum fuit vendita, nõ eſt dubium quòd pro illa media parte retrahere potuit tãquã proxima, & proximior, quo ad totam domum ex quo cõmodè diuidi non poſſet, videtur adhuc quòd competat ius retractus. cogita ex his quæ dicit Pet. de Anch. in conſ. ſuo clx.

Quæſtio.

SEd quæro, aliquis cõſanguineus meus proximior, emit à me quoddam antiquum hæreditagium, nõ eſt dubiũ ꝙ eſt acquiſitũ: quia eſt cõtractus emptionis fact⁹ in vita prædeceſſoris, imò vxor haberet dimidiã partem, ſi eſſet acquiſitum cõſtante matrimonio: vult poſtmodũ talis cõſanguineus vẽdere alicui extraneo, an vnus de conſanguineis habeat in illo hæreditagio ius retractus? videretur vt dictũ eſt ꝙ nõ, quia dicitur eſſe nouum acquiſitum factum per illum conſanguineum qui vendit. ¶ Tu dic ꝙ etiam ſi trãſiret per mille manus, ꝙ ſemper cõſanguineus ſi veniret intra annũ, debet habere ius retractus: & poteſt vendicare ab vltimo emptore. Nam bene verum eſt, ꝙ ſi ille cõſanguineus qui emit ab anteceſſore tenuiſſet in manib⁹ ſuis, ex quo erat proximior, non potuiſſet ab eo vẽdicari. Sed ex quo iterũ vẽdidit extraneo, poterit alius cõſanguineus virtute iuris retractus redimere, etiam ſi per mille manus trãſiret. argu. gl. in l. ij. C. de reſcin. ven. & in l. minor. in prin. ff. de euic. & in l. in cauſæ. in fi. ff. de mino. per quas. ita tenet Ludo. Bolog. in conſi. ſuo xxv. in iiij. col. ¶ Vide Boërium in conſuet. Bituri. tit. de conſuet. retractus. §. j. in gl. ij.

Nota.

ITem etiã aduerte. quòd ſi quis vẽdiderit hæreditagium antiquũ cũ pacto de retrouẽdendo, & vigore dicti pacti illud recuperauerit, ſi poſt recuperationẽ ſic factã iterũ vendiderit, agnat⁹ in hac ſecunda vẽditione habebit ius retractus, cũ res recuperata virtute dicti pacti qñ eſt neceſſaria rei vẽdicatio, dicitur eadẽ res, & retinet priorẽ naturã. dixi ſ̃. in §. xxv. in ci. *la femme ne participe point aux heritages.* in ti. *des droicts & appartenãces à gens mariez.* & tenet Philippus Decius per plura in conſi. ſuo lxxxviij. ¶ Sed quid ſi recuperauerit filius per reſciſſionem, eo quòd fuerat pater deceptus vltra dimidiam iuſti pretij, & hoc poſt annum à tempore venditionis, an ſit iterum antiquum hæreditagium? cõſului in caſu emergenti, & tenui quòd non, eo quòd poſt primam venditionem ex quo fuit annus elapſus, exiit extra familiam, ita quòd ſemel extinctum eſt ius retractus quo ad illos de illa agnatione, & maximè hoc caſu: cùm ſi recuperetur per hæredem, eo quòd deceptus vltra dimidiam non eſt neceſſaria rei vendicatio, ſed voluntaria, ex quo erat in facultate emptoris ſupplere verum valorem, & non reſtituere hæreditagium. tex. gl. & docto. in l. ij. C. de reſcindenda vend. amplè dixi & conſului in caſu emergenti conſi. incip. ex proceſſu moto, &c.

IN TEXTV IBI,

Le plus prochain.

SEd quid † ſi ſint plures ꝓximiores, q ſint in eodẽ gradu, & velint retrahere oẽs rem indiuiſibilem, puta camerã vnã quę eſt indiuiſibilis, quid fiendũ? dic ꝙ iſtud inter proximiores eſt ſorte dirimendum quis admittatur. arg. not. per Bar. in l. ſi duobus. C. commu nia de leg. & per Feli. in c. capitulũ ſanctæ crucis. col. xviij. de reſcriptis. & ita tenet Io. Sanxon in conſuetu. Turonen. tit. *des retraicts.* art. vij. & arti. v. 1

ET ſic iſte numerus ſingularis comprehendit pluralem, vt in ſimili dicitur de primo currẽte in bra uio, ꝙ qui primò ingreſſus fuerit caſtrum habeat tantum. Nam ſi plures ſimul ingreſſi fuerint, habebunt præmium omnes. idem ſi detur præmium occidenti hominem talem, nam ſi plures eum occidant, habebunt omnes præmium, vt habetur per G. Benedicti in ſua repet. c. Raynutius in verbo, & vxorem nomine Adelaſiam. in v. deciſi. nu. 47. 48. & 49. extrà de teſtamentis.

ADuerte quòd etiam ſi dictũ fuiſſet ſimpliciter, ꝙ conſanguineus venditoris haberet rem vẽditam iure retractus, ꝙ nihilominus adhuc intelligeretur de proximiori. per Bal. Sal. & Iaſ. in l. fi. C. de verb. ſignifi. pleniſſimè hoc diſputat Iaſ. in l. non ſolum. in prin. ff. de no. ope. nunt. aliquid per eundẽ in l. j. in fi. C. vnde vir & vxo. & in l. tranſactione, l. ij. C. de tranſac. ¶ Nũquid autem filius poſſit retrahere rem alienatam per patrẽ: quia Henric. Bohic. plenè diſputauit hãc materiam in c. conſtitutus. de in integ. reſti. non aliter inſiſto. vbi concludit quòd ſic iſtud etiam tenet Lud. Bolog. in conſi. ſuo xiiij. ¶ Sed quæro, † an ipſe homo q vendidit retrahere poſſit, ſi nullus alius veniat intra tempus debitum ad retrahendum? videtur quòd ſic, quia nullus eſt magis ꝓximus ſibi, modò cõſuetudo loquitur de proximo, ergo retrahet. argu. l. iij. de contrahen. & commit. ſtipu. ¶ Contrarium tamen eſt verius, vt l. poſt mortẽ. ff. de adopt. faciunt not. in c. noſti. de elect. & l. j. C. ne fiſcus rem quam vendid. li. x. & l. ratas. C. de reſcin. vendi. & l. cum pater. §. libertis. ff. de legat. ij. & l. ſi mandauero. ff. mandat. & ita tenet Rayn. de Marliano in ſuo tract. de retractu. ¶ Item aduerte, † quòd ſi cum antiquo hæreditagio in vna venditione ſint mobilia & acquiſita, omnia veniũt in retractu per conſuetudinem Aurelianen. & quid de iure, vide Pyrrhum in conſuetu. Aurelian. ti. de retractu vendi. c. xxiiij. dixi in gl. præced. ¶ Item ſi filius vendiderit rem patris, & ei ſuccedat, an poſſit retrahere. vide Boërium in loco hîc antè alleg. titu. de conſuet. retrac. §. iij. in fi. gl. 2 *An ipſemet vẽdẽs retrahere poſſit rem venditam.* 3

SEd pone ꝙ † ſunt duo fratres, quorũ vnus eſt maior natu, alter minor, & ſimul volunt habere ius retractus: dicit tñ maior natu, ego debeo habere, quia ex 4

BIU Cujas

quo sum maior natu, sum præferendus. Io. Fab. in §. si plures sunt gradus. insti. de leg. agna. succes. soluit dubia quæ in proprietate gradus solui possunt, & dicit fratres consanguinei simul admittuntur, sed ex vtroque latere præfertur his qui sunt ex vno latere tantũ. vide eundem ibi qui dicit, quòd primò admittuntur illi, ex parte quorum deuenerunt bona vendita. quod dicetur infrà, vbi de hoc est cõsuetudo, & hîc. ¶ Quãdo proximiores sunt pares, quis eorũ præferatur, vide Alex. cons. xxvij. in iij. dubio. in vj. vol. vbi dicit, ꝙ si vnus est magis coniunctus seu proximior, ille præfertur, si verò sunt pares, sed vnus sit coniunctus & consors, præfertur, aliàs pariter admittuntur, nisi vnus præoccupasset litem contestando, quia tunc melior est conditio sua, & præfertur cæteris. Paul. de Castr. in cons. cccxxxiij. incipi. In Christi nomine, in hoc passu duo sunt. & mouetur, † quia tale ius redimendi rem alienatam est indiuiduũ. no. Bar. in l. cũ vsusfructus. ff. de vsufr. lega. & per consequẽs acquiritur cuilibet insolidũ. l. ij. ff. de verb. obl. & per consequẽs debet esse locus præoccupationi per litis contestationẽ. l. si pluribus. ff. de leg. j. l. ex duobus. la ij. ff. de duobus reis.

5 *Ius retractus est indiuiduum.*

6 *An bastardus habeat ius retractus.*

SEd quæro † an bastardi veniãt ad ius retract⁹ virtute huius statuti? dic ꝙ non: quia bastardi nõ habent iura sanguinis, secundum Bar. in l. fi. C. de verbo. signifi. nec possunt dici agnati vel cognati. l. spuri⁹. ff. vnde cognati. nec appellatiõe cõiunctorũ veniunt bastardi, secundũ Io. And. & Inn. in c. nulli. de rescriptis. nec arma domus possunt portare, secundũ Bal. in l. generaliter. C. de insti. & substi. dixi s̃. titu. *Des successions des bastards. §. Le bastard ou bastarde*, in j. gl. Matt. de affi. tamen in commento constitutionis super iure prothomiseos in j. §. in penul. col. limitat hoc duobus modis.

PRimò nisi sint legitimati, quoniã legitimatio tollit oẽm maculã, & oẽm defenctũ. §. si quis verò filios. in auth. quib. mod. naturales efficiũtur legitimi. & in §. si quis verò. in d. auth. colla. vj. dixi plenè s̃. in tit. *Des successions des bastards*, in §. iij. cuius initium est, *Le bastard ou bastarde*, in fine. Ias. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de liber. & posthu.

SEcundò limitat, nisi aliàs se haberet cõmunis vsus loquẽdi, qui in regione versetur, ꝙ bastardi portãt arma dom⁹, & cognominãtur cognomine dom⁹ suorum parẽtũ, seu vocãt de casata. puta † in regno Frãciæ bastardi gloriãtur in hoc, ꝙ vocẽtur bastardi talis domus, & portãt arma dom⁹. vnde dicit ꝙ apud Tuscos bastardi sunt de domo, & hoc est, vt dicit, quia cõmunis vsus loquendi præfertur propriæ significationi. l. cùm de lanionis. §. asinã. ff. de fundo instructo instrumentóque leg. l. librorum. §. quod tamẽ Cassius. ff. de leg. iij. non credo quòd secundùm hanc limitationem obtineret bastardus ius retractus in iudicando. Cogita quid fiendum, si casus eueniret.

7 *Bastardi in Francia sunt de familia.*

PLenè de hac quæstione per Philippum Decium in consi. suo cclxxv. in iiij. & v. col. vbi tenet quòd nõ. Et eius opinionem credo veriorem, quã tenerem in iudicando, etiam in legitimatis. ¶ Quòd bastardi in Francia sint de domo & familia, & ꝙ cognominentur sub cognomine domus, tenet Gui. pa. deci. cccccclxxx. Aduerte quia Boërius in suis consuet. Bituricen. ti. de consuet. retractus. §. j. in glo. fi. videtur tenere quòd etiam naturalis admittatur ad istud ius, & etiam adoptiuus, intellige de naturali, nisi sit feudum, vt tenet Io. Sanxon. in consuet. Turon. tit. *des retraicts*. §. j.

8 *An legitimi nati ex bastardis.*

SEd quid † de legitimis & naturalib⁹ natis ex parẽtibus bastardis, an habeant ius retractus tanquam cõsanguinei? dic ꝙ nõ, quia nulla cõsequentia dicitur legitima ex causa corrupta siue ex illegitimo nascẽdi principio, vt in l. fi. C. de natu rali. libe. Et ita tenet per plura Matt. de affl. in loco hîc antè allegato, in xij. col. faciunt quæ dixi in tit. de feudis, suprà §. v. inci. *En choses feodales*. in j. gl. quando dixi, an sicut fœmina excluditur à successione feudi, ita eius filij masculi debeant excludi. Et ibi concluſi quòd sic.

9 SEd quæro, † sunt plures venientes per ordinẽ, primus non vult redimere rem venditam, quid fiendum sit per alium? Cyn. in l. manifestissimi. C. de fur. dicit quòd vltimus debet instare, vt præcedens vtatur iure suo, & petere à iudice vt præfigatur sibi tẽpus ad vtendũ iure suo, intra quod si non vsus fuerit primus, poterit secundus redimere rem venditam iure retractus. arg. l. pe. ff. de cura. bonis dãdo. ita dicit Alber. de Rosa. in j. pag. suorum statutorum quæst. sua xc. Istud tamen non videtur mihi tutum, vt dicam ꝯ. in §. sequen. Vide Io. Sanxon. in consuet. Turon. titu. *Des retraicts*. art. v. in gl. ibi, oritur & alia quæstio.

10 NEc potest † primus facere per pactũ cum emptore quòd non retraher: & si fecerit tale pactũ non nocet secundo in gradu. ita tenet Cy. ibi. ita etiã tenet Matt. de affl. in dicto suo commento, in §. j. in x. col. vbi ad plenum. nam si vnus ex parentibus nolit vti tali iure, accrescit volentibus vti. arg. l. si ex pluribus. ff. de legi. hære. & l. pen. C. quando non petentium partes. ita dicit Matthæus in loco hîc antè allegato.

11 *Quæstio*

SEd quæro, † proximus quidã in priori loco accepit ab emptore ne retraheret, viginti francos, vel quid aliud, secundus vidẽs ꝙ proximus non retrahit, vult retrahere, an teneat̃ soluere emptori illos viginti frãcos datos proximiori ne retraheret? videtur ꝙ sic, quia ex quo retinuit rem venditam, & pro illo iure soluerit dictam summã, videtur ꝙ debeat recuperare ab alio retrahente. argumento text. in l. emptor. ff. de rei vendicatio. & l. cum autẽ. §. Iulianus. & §. fi. cum l. seq. ff. de ædil. edict. ¶ Teneo contrarium, quia ex quo habemus cõsuetudinem nostram infrà, ꝙ proximus non potest cedere alicui ius retractus in præiudicium remotioris in totum, sic nec in parte, cùm idem sit de toto quo ad totum, sicut de parte quo ad partem. l. quæ de tota. ff. de rei vendica.

CAutius ageret si retraheretur à primo emptore, & iterum eidem venderet, sed esset fraus, cui est obniandum, & si fieret statim venditio, præsumeretur fraudulenta ex breuitate tẽporis. Ias. in l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori. ff. de noui ope. nunt. & dixi suprà in titu. *des droicts & appartenances à gens mariez*. §. iij. in gl. *des heritages*. Vide Boërium in dictis consuet. tit. de consuet. retractus. §. iiij.

12 SEd quæro, † an agnatione proximioris excludatur ille qui erat proximior tempore contractus initi, hoc est tempore venditionis factæ, qui tamen nondũ petierat ius retractus? videtur ꝙ sic, quia huic proximiori nondum erat ius quæsitum, cùm nondum cœperat agere. §. quòd si facto testamento. insti. tu. de legit. agnato. successio. ¶ † Et ideo si nascatur aliquis proximior ipsi venditori qui ante eius natiuitatẽ habet alium proximiorem, quæritur quis istorum præferatur? videtur quòd ille qui erat proximior eo tempore quo ius retrahẽdi defertur. l. j. §. proximus. ff. vnde cognati. facit pro hac parte, l. si filius familias. ff. de verb. oblig. dixi suprà in hoc eod. §. in glo. *L'homme ou femme*. versic. Item quæro de quæstione. Et adde quæ notantur xvij. q. j. in principio, maximè si post mortẽ venditoris sit filius natus, quia non dicitur vnquam fuisse in patris potestate. l. j. ff. de colla. dotis. l. si pater. ff.

13

ter.ff.de suis & legi.l.fi.ff.de assigna.liberto. Quidam dicere vellẽt ꝙ neuter retrahet ꝓpter perplexitatẽ.l. si Titius.ff.de verb.obl.Alij dicerẽt ꝙ is qui prius agere cœpit.d.l.si Titius & Seius.ff.eod.l.si verò.ff.de pecu.l.quoties.C.de rei vendi.¶ Videt ꝙ imò filius, qa vix fieri pót quin esset conceptus : & ideo quo ad sui commoda habetur pro iam nato.l.qui in vtero.l.pen. ff.de statu homi. † Et etiam dicitur proximior qui in ventre est.l.j.§.si quis proximior.ff.vnde cogn. & sic haberet prædictum ius.facit l. post consanguineos.§. proximum.& l.si vino.ff.de suis & legi.& l.fi.ff.vnde cogna.etiam si proximior iam retractasset per supradicta.

14 Proximior dicitur etiã ille qui est in ventre.

SEd maius est dubiũ,si appareat filium tẽpore venditionis nondũ fuisse cõceptum.argu.l.j.§.si quis proximior.ff.vnde cog.& l.Titi⁹.ff.de suis & legi.hære.quo casu fortè venit dicendũ esse locũ præuẽtioni retractando.d.l.Titius & Seius. & l.si verò.& l.quoties.s̃.alleg.hîc tamen nihil cõcluſiuè dico, sed tantũ causa dandi materiam cæteris cogitandi. consului in casu emergenti,nihil nũc dico,& ex causa.vnum verbum dicit Boërius in consuet.Bituricen.ti.de consue. retractus.§.ij.¶Intellige scilicet dũmodo aliàs sit habilis ad succedendũ, quoniam si esset monachus, aut aliàs inhabilis ad succedendũ, non haberet ius retractus.vt dicit G.Bened.in repet.c.Raynu. in gl.& vxorem nomine Adelasiam.in prælud.nu.220.de testam.

IN TEXTV IBI,

Dont meut l'heritage.

1 Proximitas respectu cuius attendi debeat.

QVæro † an rectè sentiant qui dicunt non debere haberi respectũ in retractu quo ad proximitatẽ ad vẽditorẽ, scilicet vt intelligatur cũ loquitur de ꝓximiore, ꝙ non sit ꝓximior vẽditori, sed intelligitur de proximiore illius à quo originaliter ꝓcessit hæreditagium.verbi gratia.Titius dñs fundi Tusculani decessit relictis duobus filiis,Męuio,scilicet & Sempronio,qui sibi successerunt,& prętertim ipse Sẽpronius in dicto fundo Tusculano.Sempronius deinde decessit relictis etiam duobus filiis,scilicet Petro & Ioãne, qui Ioannes sibi successit in dicto fundo Tusculano. tandem dictus Ioãnes vendidit cuidã extraneo dictũ fundũ,ad cuius retractũ concurrunt dicti Petrus frater dicti Ioannis,& ipse Mæuius ipsorum fratrum patruus,nũquid in hoc casu debeat præferri dictus Męuius,& an sit proximior?videtur ꝙ sic.quia est proximior Titij à quo primordialiter fundus ꝓcessit, quia illius filius,& hoc videntur determinare illa verba, *Le plus prochain du lignage du costé dont meut l'heritage.* Et multum facit ratio propter quã fuit introducta hæc cõsuetudo , quia interest nostra habere res maiorum nostrorum.de qua suprà dixi in j.glo.huius §.

COntrarium tñ est verũ , scilicet quòd proximitas debet attendi,& cõsiderari ad illũ à quo mouetur fundus per venditionẽ,& sic ad venditorem,nec verba aliter sonãt,imò hæc verba solùm fuerunt apposita propter hoc, quia pót esse quæstio inter duos proximiores,ex quibus vn⁹ nõ esset ex latere , ex quo ꝓcessit fundus.verbi gratia,Ioannes de quo suprà , habet alium fratrẽ ex latere matris,quę nihil attingebat Sẽpronio & Titio, quod tñ faciebat Petrus , qui erat frater Ioãnis ex latere patris,ex quo voluit consuetudo,ꝙ in hoc præferretur ille qui erat ex latere illius à quo primordialiter descendit,& proximior tamẽ vẽditoris dũmodo esset ex latere à quo primordialiter processit fundus. ¶ Et facit,quoniã ex quo ad Ioannem peruenit , nõ amplius dicitur ex bonis Sẽpronij per aditionem (quæ semper est in Burgundia statim mortuo defuncto) nec hęreditas,vt tenet Ias.in l.cius. §.ꝙ si stipulatus.ff.si cert.petat.& in l.j.§ veteres.ff.de acquir.poss.Sed dicitur nunc esse ex bonis & in bonis Ioannis .Idẽ Ias.in l.re cõiuncti.ff. de leg.iij. vbi dicit, quòd aliud est hæreditas,& aliud sunt bona. Et ideo cùm sit de bonis ipsius Ioannis,& vendat,debet considerari proximitas illius qui vendit, habendo respectum ad lineam , ex qua dicitur antiquum hæreditagium immediatè & non mediatè , quoniam inspicimus causam immediatam.

Quæstio.

IN TEXTV IBI,

Le peut racheter.

ANista facultas transeat ad hęredes,vide Boërium in consuet. Bituricen.tit.de consuet.retractus. §. iij.Et an facultas transeat ad hæredes , vide quæ dixi infrà.§.fi.huius libri ante conclusionẽ,in gl.fi. Et hæres venditoris potest retrahere. Ioannes Sanxon.in consuet.Turon.tit.*des retraicts*.§.vj.fol.xcij.

1 Rachatus qua actiõe agat, & coram quo iudice.

QVæro qua † actione , an personali , an reali , an mixta?& hoc seruit ad videndum quis in hac materia est iudex, an iudex loci vbi res est situata , an iudex contractus , an verò iudex vbi persona à qua debet fieri retractus,habeat domicilium,& sic iudex domicilij personæ debentis facere transportum rei sibi venditæ proximo in vim huius consuetudinis. Et videtur primò quòd actione personali:quoniam vt certum est † omnes condictiones sunt personales.§.appellamus.insti.de actio. Spec.in titu.de primo & secundo decreto.§.v.versic.sed nunquid missus.sed ista actio quæ competit proximiori est condictio ex consuetudine, quia non est cautum quo genere actionis agatur , sicut declarat Ioan.Fab.in §.ex non scripto.in iij.colu.ibi,circa quartum.instit.de iure natura.gentium,& ciuili.Specul.in tit.de feu.§.fi.circa medium. Guid.pap.decisione sua cclvij.ibi , sed nónne in casu proposito.Et facit text.& ibi Bar.in l.vnica.ff.de condi.ex lege. ¶ Secundò facit, † quoniam per actiones personales petimus id quod nobis debetur,& sic agimus ad id quod nõ est nostrũ,sed nobis debitũ. Ias.in §.quædã.in iiij.col.circa finẽ.insti.de actio.cũ ergo ꝓximior agat ad id quod nõ est propter cõtractũ vẽditionis factũ cũ emptore , sed petat id qđ ibi debetur, est dicenda personalis.¶Tertiò facit,quia constat emptorẽ esse obligatũ ipsi proximiori ad rem restituendam,& licet non ex cõtractu, tamen ex quasi contractu,ex quo nascitur actio personalis mediãte obligatione. §. itẽ si inter aliquos. instit.de obl.quæ ex quasi contractu nascũtur. iuncta l.iij. §. est autem. & ibi gl. magistralis.ff.ad exhi.nec pót dici realis,cùm † actiones reales præsupponunt dominiũ, vel quasi ex parte agentis.l.in rẽ.ff.de rei vendi.quod non habet proximior,sed emptor ratione vẽditiõis,igitur,&c.& ideo non erit iudex situationis rei cùm nõ sit realis , nec etiam iudex loci vbi cõtractus fuit celebratus,eo quòd agitur ad rescissionẽ & resolutionẽ contractus : vt tenent singulariter Bald.& Paul.de Cast.in l.ij.C.vbi & apud quos restitutio in integrum peti possit.vbi dicit ꝙ primo anno quo fuit Paduæ,respondit doctori.† & ideo erit iudex loci domicilij cùm sit generalis & ordinarius.cle.j.vbi gl.in verbo , subditos de foro cõpe. Imò etiam si sit absens , poterit citari corã eo quòd est semper ordinarius. Pan.in c.fi.in xiij.col.de foro compe.ibi, secundo casu principali. Pau.de Cast.in l.fi.C. vbi in rem actio.Dicam latiùs infra.§.xj.

2 Cõdictiones omnes personales.

3

4 Actiones reales præsupponunt dominium.

5 Quod coram iudice domicilij.

SEd an proxim⁹ debeat p se facere?an verò requiratur procuratorium speciale ad petendũ huiusmodi ius ? videtur ꝙ sufficit ꝙ sit procurator tm̃ generalis,

BIU Cujas

cùm persona procuratoris personam domini repræsentet.l.ita autẽ.§.gessisse.ff.de admi.tu.dixi supra tit. *des droicts & appartenances à gens mariez.* §. v. in princ. Quidã tamẽ dicere voluerũt,ꝙ requiritur procuratorium speciale, ex quo est quæstio de paciscẽdo in genere,& de faciẽdo actus obligatorios ex parte vtriusq;: qđ fieri nõ põt sine mandato speciali.text.est in c.qui ad agendũ.§. ꝓcurator.de procu.in vj.Ias.in l.trãsigere.C.de transac.Bal.in l.mandatum.in ij.col.C.mãda. Spec. in tit.de empt.& vendi.Et si requiratur specialitas,tũc persona,res,& causa sunt exprimendę,vt dicit Bar.in l.si quis mihi bona. §.sed vtrũ.ff.de acq.hære. & in l.filiusfa.ff.de dona.& in l.j.§.inter filiũ.ff.de falsis.Ex quo etiam videtur ꝙ persona cõiuncta pro cõiuncta nõ admittetur etiam cũ cautione de rato.Ias.in in l.exigendi.C.de ꝓcu.Et in hoc casu ratificatio post annũ nihil operaretur. ex quo actus debet fieri intra annũ.per tex.in l.bonorũ.ff.rem ratã habe.l.fi.ff. quis ordo in bonorũ possessione seruetur.c.nõ solent.ij.q. vj.Alex.consi.cxxxv.in ij.vol.Bald.in l.j.in xiij.col.C. qui admitti.& ibi Bar.& Bal.in l.fi.C.ad Macedonianũ.¶Aduerte ad vnum quod dicit Bal.cons.cccl xxxv. inci.visis omnibus.in iiij.vol.& Decius in cõs.suo iij.

6 † quòd si cõsuetudo vel statutum dat specialẽ iurisdictionem, vel iudicẽ in aliquibus causis, exclusis quibuscunque aliis iudicibus, ꝙ etiam videtur exclusus habẽs iurisdictionem ordinariã & generalem:de quo vide Boërium in consuet.Bituri.tit.de iurisd.om.iudi. §.ij.in gl.fi.quasi in fi.Ex quo videtur dicendũ,ꝙ apud nos in causis cõcernẽtibus sigillũ cãcellariæ balliuus sit exclusus, quod non est verum, per l.iij.ff.de offic. præsid.& in his cùm sint pares, est locus præuẽtioni. Et cùm iurisdictio cancellariæ videatur esse quædam iurisdictio delegata ad causas concernentes sigillum, potest conueniri per ordinarium,per tex.secundũ cõmunem intellectum,& ibi Pano.& Card.Alex.in c.vt debitus honor.de appellatio.vide Aret.in c.cæterum. col.iij.de iudiciis.faciunt ad prædicta quæ dicit Paris de puteo in trac.de syndicatu,in litera A,in verbo,arbitrium.fol.xxij.Nota quòd ita aliàs allegaui in proposito,& faciunt ad prædicta contra iudicẽ cancellariæ quę dicit Boërius in consuet.Bituric.tit.de iurisd. om.iud.§.v.in gl.licet de consuetudine.

IN TEXTV IBI,
Dedans l'an & iour.

Terminus hic à iure inductus.

DOminus meus Ias.in l.ij.in xxix.colum.C.de iure emphyt.dicit hunc terminum vnius anni esse inductum à iure.per tex.in c.si Titius. si de feudo fuerit cõtrouersia.per quem dicit Bal.notandũ esse & tenẽdũ menti,pro agnatis proximioribus,seu pro consortibus,qui habẽt ex dispositione iuris,legis,vel ex forma statuti potestatẽ reuocãdi alienata per alios agnatos vel consortes, quia perdũt ius suũ, nisi illud intra annũ cõsequantur, cùm alioquin silentio contractus confirmetur. Faciunt quæ dicit idem Ias.in l. prætor. §.si aliquando.in iiij.col.ff.de noui oper.nunt.& ideo dicit Bald.in d.§.& refert Ias.in dictis locis,ꝙ oportet parẽtes esse sagaces & bene aduisatos,ne patiãtur labi tempus anni.Philippus Decius in cons.suo cclxxv. in fi.idem Ias.in l.petẽs.in iiij.col.vbi addit alios text. C.de pac.Feli.in c.quæ in ecclesiarũ.in xxij. colum.de

1 *Silẽtium annale.* consti. † Nam annale silentium habet vim refutationis,scientia scilicet mediante.tex.in §.porro.qualiter olim feudũ poterat alie.& in l.ij.ff.quis ordo in bon. pos.seruc.& in l.j.§.largiùs.ff.de succes.edicto.& text. in l.iiij.C.qui admit.Facit text.in d.c.si Titius.vbi est casus similis ad propositũ. & in l.j.C.de anna.excep.

ADDITIO. Aduerte, quoniam ex quo hîc assignatur certus terminus ad hoc faciendum, post terminũ videtur esse prohibitum, vt tenet Matth. de afflict.in constit.regni Siciliæ,quę incipit,pœnam eorum.in ij. not. in iij.q.in viij. requisito.in ij.li.& istud docet in pluribus.Et aduerte,quia vt dicit idem Matth.in constit.regni Siciliæ,quæ incipit,prędecessorum.in iij.li. dicit,quòd hic terminus vnius anni constituitur à iure in multis casibus. ¶ Et quiadicitur scientia,videndum est an istud tempus currat à die scientiæ tantùm, an à die contractus.Dicam infrà in §.v.incip. *ledict an & iour est à compter.*

SEd quæro,quidam cõsanguineus habens facultatẽ redimendi, vltima die comparet, & præsentat pecunias emptori, qui quidem emptor recusauit recipere, an poterit facere citare de nocte corã iudice ad recipiendum dictas pecunias,& ad faciendum eidem transportũ in vim iuris retractus ? retractãt omnes in l.non minorem.C.de transa.qui actus fieri possint de nocte.Quantũ ad hunc casum licet videatur ꝙ citatio de nocte fieri non possit regulariter,vt not.in d.l.non minorem:credo tamen ꝙ hoc casu fieri possit.nã licet citatio die feriata fieri nõ possit.l.more.ff.de iurisd.om. iudi.tamẽ hoc fallit quando res esset tempore peritura.l.j.& ij.cum ibi no.ff.de fer.Faciunt notata in c.cõsuluit.de offi.deleg.& in simili tenuit Salic.in d.l.non minorem.in solutione quæ debet fieri circa diẽ, quia potest offerri pecunia de nocte,& operabitur illa oblatio interruptionem præscriptionis statutariæ, aut ex pacto.† Et facit,quia quando periculum est in mo-

2 *Propter periculũ,à regulis iuris cõmunis recedi-tur.* ra,receditur à regulis iuris communis,vt per plura tenet Ias.in l.de pupillo.§.si quis riuos.ff.de noui oper. nunt.& in l.si priusquam.in vlti.col.ff.cod.tit.faciunt quæ dicit Felin.in c.ex parte.in iij.col.& in fi.de offic. deleg.Faciunt quæ dicit idem Ias.in l.ij. in v.col.ff.de iurisd.om.iud.

SEd quęro,aliquis vendit aliquam rem extraneo,& lapsum est tempus redimẽdi, post tempus lapsum emptor vocauit proximum vt veniret ad redimendũ: nunquid possit postmodum ei opponere quòd tẽpus redimendi est lapsum?Barth.Veronen.in cautelis suis cautela sua lxxxviij. quæ incipit, si petens se mitti.dicit quòd non.& refert Ias.in l.de pupillo. §.seruo.in j. col.ff.de noui ope.nunt. qui dicit quòd istud est verum & notatu dignum.

SEd an istud tempus currat minori? vide Guid.pa.q. sua cclvij.ibi,sed an illud tẽpus.Dicit tamen Alex. in cons.suo xxiiij.in fi.in iiij.vol. † quòd tale tempus, *Tempus hoc an currat minori* à statuto vel lege municipali præfixum, non potest consensu partium prorogari. quod not. ¶ Istud idem tenet Io.Sanxon in consuet.Turon.titu. *Des retraicts.* art.j.vbi prædicta alleg.Et quomodo currat istud tempus,vide Boërium.in loco hic antè alleg.tit.de consu. retractus.§.j.

ITem aduerte ꝙ ex quo est præscriptio annalis, quæ est inducta à statuto seu consuetudine,quòd nisi in hoc casu proximus retrahere volens cõtestatus fuerit litem,sed solùm aut extraiudicialiter interpellauerit, aut etiam conuenerit emptorem, & non prosecutus fuerit,& steterit absq; alia prosecutione per annum, quòd hæc præscriptio annalis statutaria non erit perpetuata,sed solùm interrupta:& sic si currat aliud tãtum tempus quantum erat ab initio,absq; eo ꝙ fuerit prosecutus ius suum retractus,& exclusus erit à dicto iure per ea quæ dicit Bald.in l.sicut.in j.& ij.col.C.de præscriptio.xxx. vel xl.annorum. Bald. & Alexand.

in l.si

in l.si seruũ. §. sequitur de eo viderc.ff.de verb.oblig. vbi dicit de interpell ationc extraiudiciali,an interrũpat præscriptionem statutariam. Et vide do. meũ Ias. in §.pœnales.in xxj.& xxij.col.insti.de act.

ADDITIO.Vide Mat.de affli.in constitu. regni Siciliæ,quæ incipit,minorum iura.in j.not. & etiam de quæstione præcedenti vide Bar.& Sali. in d.l. sicut in rem.vbi est materia.& ita dixi pluries in contingentia facti de multis qui intentauerãt ius retractus,& ante litem contestatã dimiserant prosequutionem per annum integrum,quòd ius eorum retractus amiserunt. Ex quibus semel dixi,quòd cùm quidam interpellasset emptorem hæreditagij antiqui, & pecunias præsentasset, & consignasset in manibus notarij recipiẽtis instrumentum de interpellatione & cõsignatione, ex quo non fuerat prosecutus ius suum nisi post tres aut quatuor annos à tempore interpellationis, quòd nõ debebat audiri. Et aduerte etiam,quia vt dicit Ias. 4 præceptor meus in l.fi.ff.eo per quem factum erit.† ℣ per interpellationem extraiudicialem non interrumpitur præscriptio statutaria.Et idem do.meus Ias.in d. §.pœnales.in xxij.col.

CRedo tamen ℣ si fuerit in processu, & sic habuerit actionem nouam subrogatam in locũ primæ, per vocationem emptoris in ius ℣ erit perpetuata,secundum tex.singularem in l.quòd debitori.ff.de donatio.causa mortis.de quo per do.meum Ias.in l.certi cõdictio. in fin.viij.col. ff.si cer.peta.Sed credo ℣ hoc tantùm casu esset,quando post annum elapsum cõsentiret emptor quòd consanguineus adhuc posset retrahere,quia tunc facta postmodum oblatione intra illum secundum annum illa actio esset perpetuata.

Casus. FVi interrogatus de casu sequenti. Quidã tam nomine suo q̃ fratris se fortẽ faciẽdo pro ea promittendo facere ratificari venditionẽ per eum facta,vendidit aliquod hæreditagium antiquũ pro pretio trecẽtarũ librarũ Turonen. frater verò nomine cuius in parte fuerat venditũ,ratificat dictã vẽditionẽ mediãte summa quinquaginta librarũ Turon. an cõsanguine9 retrahẽs dictũ antiquũ hęreditagiũ,teneatur restituere dictã summã quinquaginta librarũ Turon.cum dictis trecentis libris?¶Credo ℣ nõ,nã non est dubium ℣ primus venditor frater se fortem fecit pro fratre, & promisit facere ratificari contractũ vẽditionis per iuramentũ per eum prẽstitũ,ex quo tenet præcise.gl.est in l.si pecuniã.§.si seruum.in verbo,necesse.ff.de cõdi. causa data.de qua per do.meum Ias.§.item si quis postulãte.col.ij.insti. de actio. Et ideo ex quo iurauit tenetur præcisè ratificari facere. si ergo frater ratificaue rit etiam licet q̃d vltrà habuerit, est in cõsideratione. Item etiã ex quo vẽditio fuit facta per fratrẽ nomine fratris,& sequuta est ratificatio,retrotrahitur & maximè ratihabitio negotiorum ad illud tẽpus reducit seu refertur in quo contracta sunt.l.donationes.C.de dona.inter virum & vxorẽ.facit regula ratihabitionẽ.de reg.iur.in vj.vide infrà hoc eod. titu.§.v. ¶De hac dictiõe infrà,an sit exclusiua vel inclusiua,vide in c. j. de clericis coniuga. & in ca.pia.de exceptio.& quę notãtur & dicuntur per Alb.de Rosate in auth. hoc ius.C. de ,pcur.vbi ponit dictiones exclusiuas & inclusiuas.

IN TEXTV IBI,

En rendant.

ADuerte quia debet offerre, & in eius recusationem debet pretiũ consignare, & deponere in manibus iustitiæ.vt l.acceptam. vbi Cy. Ioan. Fab. Bald. Ang.& Sali.C.de vsu.& l. si rem alienam.§. fin. & ibi Bar.& Alex.in additio.ff.de pig. & l. si obsignatione. & ibi doc.C. de solu.& dicit Io. Fab.in §.ex non scripto.in ij.col.ver.circa quartũ.insti.de iure naturali.℣ quæritˉ domino & proximiori ius in re vẽdita,p oblationẽ & consignationẽ pretij.sed tu dic,℣ in hoc casu ex quo proximior vult aliquod ius cõsequi,debet offerre,consignare,& deponere.& qũo fieri debeat,vide Ias.in l.si ita quis promiserit.§.Seia cauit.in tertia parte.ff.de verb.obl. ¶Et si realiter offerat, consignet, & deponat,& immediatè recuperat,videtur renuntiasse depositioni & cõsignationi,& dicit Io.Fa.in d.l.acceptam.alle.l.debitor.ff.de vsu.& l.j.C.qui potio.in pig. habeantur.& l.si priusquam.C.de distra.pign.& dicit Ang.de Perusio in d.l.j.℣ si recuperetur pecunia quæ depositа est, est perinde ac si non fuisset cõsignata.Et aduerte quòd consuetudo loquitur per gerundium, quando dicit, *en rendant*, quòd idem est quòd reddendo, & tamen gerundium importat necessitatẽ, prout ample docto.in rub.C.de edendo. & ibi Ias.post alios &etiam importat conditionem.Bar.in l.j.in vlt.col.ff. de condi.& demon. & in l.si tu ex parte. ff. de acquir. hære.debet illud necessariò & in forma specifica adimpleri,aliàs si sit defectus in pretio,nõ habet proximus actionẽ:cùm statuta sint stricti iuris,& qui cadit à syllaba,cadit à toto.ideo caueãt retrahere volẽtes,ne deficiat in cõsignatione sortis principalis etiam in modico, quia non obseruarent formam, ex quo actus esset nullus. ¶De materia huiusmodi oblationis, plenè dixi in consilio statim allegando in gl.seq.

IN TEXTV IBI,

Le pris.

INtellige quòd illud pretium sit de pecunia vsuali, quoniam si esset declamata, oblatio & consignatio non esset valida, & etiam si pecunia esset falsa.notant doct.post.gl.in l.oẽs.in verbo,nõ habẽt.C.de hęretic. Bar. Bal.& Ale.in apostil. ad Bar. in l.elegãter. §. q reprobos.ff.de pig.actio.Io.Fab.in §.item pretium.inst. de empt. & vendit.& ibi Ange. Are. ¶De cursu verò monetæ declamatæ in Francia siue sit debilis,siue nõ, vide Io.Fab.in authen.hoc nisi debitor. C.de solutio. ¶De materia huius gl.vide Boërium in consue. septenæ Bituricen.tit.de consue.retentionis. in §.iij. in gl. fi.Et de mentione in pretio vide eundem in d.tit.§.ij. ¶Vide etiã eũdẽ Boerũ in d.tit.§.iiij.vbi dicit, ℣ quãdo pretium est certum & liquidatũ, tenetur cõsignare realiter id quod certum & liquidatũ est:si verò sit incertum, & nondum liquidatum, sufficit cõsignare, & offerre soluere residuũ quod liquidabitur,per text. multum singularẽ & peculiarẽ in hoc apud practicos Galliæ in l. statuliber rationẽ.ff.de statuliber. & istud nota,quia seruiet ibi ad multa,maximè ad illam oblationem generalem quæ communiter fit in talibus cõsignationibus,quia nihil operatur, nisi quãdo pretiũ non est certũ. & ita pluries dixi in contingentia facti.

QVæro,quid†veniat appellatione pretij?dic ℣ cõtinetur quicquid datum est, etiam si nõ sit pecunia. ff.de contrahend.emp.l. fundi partem dimidiam. & ibi Bald.qui plura ad hoc allegat.l.tenetur.§.j.ff.de action.empt.facit text.in l. debet.ff.de ædili. edicto.l. in tantũ.cum duabus legibus sequentibus.ff.de liberali causa. l. si venditor. ff. de seruis exportand. facit text.in l. si non fuerit. §. j. ff.pro socio.& in l.si ea pactione.C.de vsu,& in l.pen. ff. de hæredi. vel action. vendita.tamen hîc non continetur datum proxenetę, ex quo datur non ex voluntate venditoris, sed emptoris.facit text.in l.ij. ff.de proxene. imò dicit Albe.

1 *Pretij appellatione quid veniat.*

BIU Cujas

de Rosa.in d.l.fundi partem. quòd preces quæ quandoque fuerunt circa venditionem sunt pars pretij.j.q.

Vulgare dictum. j.c.sunt nonnulli.& dicitur concordare illud qđ vulgariter dicitur,nulla res carior est, quàm quæ præcibus,aliàs,pretio empta est. & pro hoc l. si sterilis. §.si tibi.ff.de act.em.l. cum duobus. ff.pro soc. ¶Et ideo aliàs dixi, ꝙ pretiũ datum etiam non scriptum, vel si quid sit solutum pro vinis, quæ communiter esse solent in vẽditionibus,ꝙ debet solui & reddi, & sic offerri.vide infrà eod.tit.in gl.fi.&cõsului in casu emergenti.vide etiam Boërium in prædictis consue. titu. de consue.retentionis rerum feudalium.§.ij.

Quæstio. SEcundò quęro iuxta prędicta,multi faciunt in cõtractu vẽditionis apponere certũ pretiũ,&residuũ valoris rei etiã æstimatũ ad certã summã donant emptori.quæritꝫ quomodo cõsanguine⁹ poterit isto modo redimere:cùm† in donatione non habeat locũ ius retractus,ergo ex quo videtꝫ ꝙ vna pars rei est donata, videtꝫ ꝙ in illa parte nõ habeat locũ ius retract⁹. dicit tñ Panor.in c.fi.in iij.col.de alie. mutãd.iudicij.quòd quando pars rei venditꝫ,& pars donatꝫ,ꝙ præsumitur contractus simulatus. ¶Ex prædictis hîc antè dictis videretur ꝙ hæc clausula,& quod pl⁹ valet,dono,apposita in contractu sit pars pretij,per l.fundi partem. ff.de contrah.empt.& per dictum Albe.ibi.

3 Clausula & quod plus valet. NVnquid†autẽ hæc clausula, & quod plus valet, dono, impediat rescissionem contractus, in quo quis est deceptus vltra dimidiam iusti pretij?Bar.& alij in l.si quis cùm aliter.ff.de verb.oblig.vide Pan. in c.cùm causam.de empt.&vend.vbi dicit,ꝙ quãdo dicitur,quod plus valet dono,siue in parua, siue in magna quantitate,quòd tunc impeditur rescissio cõtractus.Et dicit etiam Alex. in consi. cxxv. incip. visis & consideratis statutis.in vij. col.in j.vol. quod etiam si sciẽter donet,impedit rescissionem cõtractus. ex quo dicit ꝙ cautela est,ꝙ in contractu apponatur ex certa scientia,sciens talem rem valere plus,donat illud pl⁹. & dicit Bal.ita dixisse in l.ij.in vij. quæst.C. de rescinden.venditione.de hac quæstione vide Bal.in commẽto constitutionis super iure protomiseos,in finalibus verbis,vbi dicit, quòd quãdo est data certa quantitas pretij,& reliqua est donata, quòd videtur ꝙ pro rata pretij recepti debeat solui.ita videtur not.gl.in l.pen. ff.de ædili.edi.& videtur in l. si quod ex Pamphila. & in l.qui solidum.§.j.ff.de leg.ij.

ADDITIO. De huiusmodi maiori valentia,in contractu venditionis an donari possit,vt propter hoc cõtractus non præsumatur illicitus.vide Bertrãdi in cõs. suo clxvij.in j.parte,quasi in fi. & dicit idem Bertrandi in consi.suo cclxxxiij.in ij.parte,ꝙ minor valẽtia etiã in excessu dupli,potest irreuocabiliter donari per minorem,& valet nisi in hoc quod appareret eum pl⁹ donare,q̃ crederet.Et etiam idem Bertrandi in consi. suo lxix. eadem parte,ij. dicit ꝙ illa maior valentia in contractu permutationis,etiã si in triplo excedat,potest donari.dicit tñ idem Bertrandi in consi. ccxxxvj. in ij.parte,quòd hæc clausula,quod plus valet,donat, facit præsumere contractum simulatum.

4 Fructus an peti possint in retractu. SEd an retrahẽs†possit petere fructus rei emptæ ab emptore?Io Fab.in §.actionum.in ij.col.ibi,Et ista faciunt secundum eum ad quæstionẽ. instit.de actio. dicit quòd non, nisi à tempore litis contestatæ, cùm fructus non veniant in actione stricti iuris nisi à tempore litis contestatæ:& condictio ex consuetudine est stricti iuris.Et hoc verum, vt fructus : sed vt interesse seu partem rei sic,saltem à tempore moræ.vide plenè Alb.de Rosate in prima parte suorum statutorum quæstione sua xcvij.Guid pap. quæstione sua cclvij.ibi,sed nónne in casu proposito. ¶Dic hoc esse verum, nisi retrahens esset in mora prosequendi, & discontinuata esset instantia ex mora & negligentia retrahentis.vt dicit Pyrrhus in consue.Aurelianen.ti.de retractu venditionis. capite xxxj.

QVia dicitur, † *En rendant le pris*, an sit necessaria consignatio.vide ex his quæ notantur in l. si à te. C.de pac. inter empto. & vendito. & in l.ij.§.fi. C.de iure emphy.vbi doct.ponũt,maximè do.meus Ias. in lxxxv.& sequenti col.quando sufficit sola oblatio ad euitãdum pœnam. ¶Faciunt ad materiã quæ notãtur per omnes in l.acceptã.C.de vsu. vbi Alex.in apostillis ad Bar.quærit,an sufficiat pecuniã offerre in sacculo.vide ad hoc Bar.in l.cùm seruus.ff. de condi. & demonstr. Alex.in consi.cij.in iij.col.in j.vol.Romanum consi.cccx.& cij.in fi.dixi aliàs & consului in casu emergẽti,qui nõdum est decisus. ¶Adde† etiã ꝙ sufficit offerre de nocte,dummodo sit vltimũ tempus,seu vltima nox anni,qui habet annũ integrũ. ita dicit Sali.in l.non minorem.C.de trãsact.& dixi plura de hac materia oblationis in cõs.meo inci.quia casus.& vide Boërium in locis hîc antè alle.tit. de cõsue. retẽtionis feudorũ. §. iij. ¶† Et aduerte etiã qa si nesciatur verũ pretiũ,sufficit offerre certas pecunias,& offerre perficere si maiori pretio reperiatur rem fuisse emptam. vide Boërium in loco hîc antè alleg.tit.de consue.retractus.§.iiij.¶Aduerte tamen quòd oblatio generalis nihil operatur, vt dixi in d. cons. & vide Iac. de sancto Georgio in l. quidam existimauerũt. in fi.ff.si cer.pet.

1 An requiratur cõsignatio pecuniæ.

6 Potest offerre noctẽ.

7

ADuerte † tamẽ ad suprà dicta,quia ex stylo & cõsuetudine pecuniæ realiter consignãtur,& deponũtur penes curiã,imò remanent penes curiã,& ita se habet cõmunis vsus,stylus,& consuetudo quę in hoc ita obseruãtur.dixi in gl.præcedẽti.sola oblatio tamẽ sufficit ad cõstituendũ quẽ in mora.Alex.in cõs.cxxx. inci.in causa strazarolorũ. in iiij.col. in iiij. vol. & debet esse prædicta oblatio realis, quia verbalis nõ prodest,vt dicit ibi.Alex.& in cõs.seq.in vlt.col.& in cõsi. xxj.inci.viso processu satis longo. in pen. col.in j. vol. Barb.in cõsi.xxxvj.in xviij.col.& seq.in 2. vol. Roma. cõsi.clxiij.in fine.& ad superius dicta vide Frã.de Aretio cõsi.lxiij.Anch.cõ.cccxxxj.&Alex.in cõsi.cvj. col. vij.versi.non obstat.& consi.xcviij.col. pen.in iij. vol.

8

SEd quæro † quale sit istud pretiũ quod debet reddi & restitui,an verò istud pretium secũdum valorem rei,an verò pretiũ quod inuenit venditor ab emptore?pone casum.Sempronius aliquis vendidit rem pro xv.vel xx.consanguineus petit illã iure retractus, & offert decẽ pro valore,dicendo esse verũ valorẽ rei, dicit emptor ego inuenio viginti, ego volo tãtum,qđ iuris? Bal.in l.ij. C. de rescinden. venditio. in lectura, dicit hunc cõsanguineum debere dare pretium quod vẽditor habuit ab emptore. sed videtur dicere cõtrarium in l.ad officiũ.C.cõmuni diuidun. do. meus Ias. in l. iij.in vij. col.ver. & propterea per hunc tex.C.de iure emphy.Dicam latius infrà in §.huius tituli.

9 Quale pretium requiratur.

ADDITIO. Vide Matth.de afflictis in constitu. regni Siciliæ, quæ incipit, subiectorum nostrorum.in iij.nota.in iij.libro.

IN TEXTV IBI,

Les fraiz raisonnables.

NAm istud est æquum,† quòd sumptus reficiat, si qui facti sunt in re empta. facit text.in l. intra vtile.§. fin. ff. de mino. Et ideo dicit Alberi.de Rosa. in d.§. fin. qui incipit, vendentibus. quòd ille textus facit,

1 Expen. in re emptæ facta ẽte reficiẽda

BIU Cujas

facit, quòd si res vendita extra agnationem possit recuperari per proximiorem agnatum ex cõsuetudine, & emptor in re empta fecit expensas vtiles & necessarias, ꝙ volens recuperare tenetur eas refundere. Ita etiam dicit in prima parte suorum statutorũ, quæstione sua xcvj. Et sicut minor repetit iure speciali contra ius commune, & refundit expensas vt in d.§.fi.sic & ille qui vult recuperare ex cõsuetudine vel statuto, recuperat contra ius cõmune. l.dudũ. C. de contrah. empt. faciũt ad prædicta l.si sine hærede.§. interposito.ver.item respondit.ff.de administr.tuto.l.penul.in prin.ff.locati. † si tamen iste emptor in fraudem volẽtis recuperare faceret nimis magnas expẽsas, & onerosas, tunc secus esset.l.si seruos.ff.de pign.actio.l.sed an vltro.§.j.ff.de neg.gest.l. in fundo.ff.de rei vendic. & in l.imperatores. ff. de in diem adiectione. Et ideo dicit Albericus in dicto loco, ꝙ putat cautum & vtile volenti recuperare, si denuntiet emptori ꝙ nullas faciat expensas, quoniã eas recuperare intẽdit.arg.eorũ quæ ipse notauit in l.si fundi. C.de rei ven. ¶Vide etiã ad prædicta Ioan.de Platea in l.excellentia.C.de eroga.milita.anno.lib.xij.vbi dicit, † ꝙ tales expensæ qñ sunt magnæ, debent probari per scripturam, vel alio legitimo modo, per illũ tex. secus autem si sint paruę, quia statur iuramento, secundum Bar.in l.j.§. officio. ff.de tutel. & ratio. distrahendis. ¶Et quomodo probẽtur expensæ per iuramentum, vide do.meum Iaſ.in l.fi.§.in cõputatiõe.in ij.col.C.de iure delibe.& in repeti.l.admonẽdi.in xlviij.col.ff. de iureiur. Alexan.in cõſ.xlv.in ij.co.in j. vol. † Si autẽ interuenerit mediator seu proxeneta, cui emptor aliquid dederit, non tenetur soluere ꝓximus.per tex.in l.debet.ff. ædil.edic. & l.ij.ff.de proxenetis. Ang. Aret.in §.in duplũ. in pe. col.insti.de actio.& in l.j.§.videamus.ff.devsu.vbi ponit materiam quãdo teneatur proximus ad expensas. ¶Et nũquid ille à quo res vẽdicatur, teneatur fructus restituere: vide Guid.pa. decisione cclvj.in ij.col. ¶Vide quæ dixi suprà tit. *Des rentes uendues à reachept.* §.j. ibi, secundũ est in additione. ¶† Quid de expensa quæ fit ex communi vsu patriæ, quæ fit in bibendo, vt sunt vina quę soluuntur per emptorẽ, an proximus teneatur soluere. Nam apud eos licet nihil dicatur, nec sit aliquid scriptũ in cõsuetudinibus nostris, tñ cõmuniter solent emptores, & vẽditores aliquarũ rerũ semp apponere vina, & solent emptores soluere talia vina. Et ideo cùm cõtractus simpliciter factus intelligatur secundum cõsuetudinem, licet vina non sint apposita in instrumento, tamen quia de cõsuetudine solui solẽt p emptorẽ, tenetur consanguineus retrahere volẽs illa soluere. arg. nota. per Bar. in l. nemo est qui nesciat. ff.de duobus reis. vbi dicit quòd contractus simpliciter celebratus, intelligitur secundum cõsuetudinem. faciũt infinita allegata per do.meum Iaſ.in l. certi cõditio.§.si nummos.col.iij.ff.si certum peta. Barba. in consi.suo lxvj.col.iij. & in c.cùm M. Ferrarien. in xvj. charta, col.lxj.de constitu.& ibi Feli.in iij. col.& in c. ex literis.col. vij. de fide instrumen. Et ideo licet pretium tale non sit in instrumento, debet tamen solui: quia plus valet quod agitur &c.l.j. C.pl⁹ valere quod agitur. ¶Idem etiam si sit aliud pretium re vera, quod non est positum in instrumento. Sali.in l.fin.& ibi do. meus Iaſ. C.de iure emphyt. consului in casu emergẽti. ¶Dic etiam ꝙ aggeres & fossata sunt impensæ necessariæ. Ioan. Sanxon in consue. Turon. tit. *Des droicts de retraict*, artic. xiiij.

ITem quæro an parens proximus qui petit rem vẽditã ab emptore sibi restitui iure retract⁹, † debeat soluere instrumentũ emptiõis. Albe. de Rosa. in l. dissolutæ. C. de condi. ex lege, dicit ꝙ expẽsę instrumentorum & chartarum spectant ad ipsum, & de iure emptor tenetur soluere instrumentum emptionis, quia istud instrumentum ad prohibitionem iurium suorũ stare debet penes ipsum emptorem. vt in c. j. de probatio. ex quo videtur ꝙ retrahẽs non tenetur illas soluere, eo ꝙ ad ipsum emptorẽ spectãt. Faciunt ad prædicta quæ dicit Bartho. Veronen. in tractatu de simulatione contractuum, in sexta præsumptione.

TAmen aduerte, quia ex quo hîc de consuetudine nostra tenetur facere cessionem seu transportum de iure suo acquisito per emptionem: & cedẽdo seu transportando tradit literas emptionis, tenetur coniunctus soluere illas chartas seu instrumentum. ¶Et aduerte quòd retrahens tenetur soluere, & ab eo petendæ sunt, & non à venditore. facit tex. in l. Titius. *La premiere*. ff. de actio. empt. vbi loquitur in euincẽte. vide Pyrrhum in consue. Aurelianen. tit. de feudis, c. v. vide pariter Boërium in consue. Biturice tit. de cõs. feudorum, & census. §. iij. & dixi infrà in tit. sequen. §. j. in gl. longa. in additione ibi posita. & in tit. de consue. retractus. §. quarto. vbi ponit quas expensas & sumptus possit repetere. & vide ibi quid in datis proxenetæ, seu mediatori.

§. SECVNDO.

SI vn autre du lignage dont procede ledict heritage vendu, & qui ne soit point le plus prochain au reachepteur, & veut reachepter ledict heritage vendu dedans l'an & le iour, le plus prochain dudict lignage le peut retraire & reachepter de luy, ou de l'achepteur, dedans le premier an & iour.

ISta consuetudo est quasi generalis in tota Gallia. videtur tamen in aliquibus contrariari cõsuetudo Niuernen. & multæ aliæ consuetudines, cùm dicunt ꝙ in venditione facta vni ex consanguineis etiam in vlteriori gradu non est locus iuri retractus.

COncludit Io. Fab. in §. si plures. insti. de leg. agnato. successio. † quòd proximior semper præfertur. potest etiam tamen remotior retrahere si primus non retrahat, & potest remotior interpellare proximiorẽ vt retrahat, vel declaret animum suum, an velit retrahere: qui si recusauerit, sequens non habet annum integrum computandum à repudiatione, sed residuũ anni. argumento l.fi. C. qui admit. ne in infinitũ tempus extendatur. l. fideicommissa. §. si quis decem. ff. de leg. ij. l. qui bona. §. fi. ff. de dam. infect. & l. fi. C. de sacrosan. eccles. cum similibus. Vide quæ in hoc dicit Gul. Bened. in sua repe. c. Ray. in verbo, & vxorem nomine Adelasiam. in prælud. nu. 156. & in v. decis. num. 45. vbi dicit quòd in consuetudine Parisiensi præfertur qui primò citari fecit. ¶ De materia huius §. & quando sunt in eodem gradu, quis præferatur: vide Boërium in consue. prædictis, titul. de consue. retractus. §. ij. vbi amplè ponit quis dicatur proximior, & quomodo remotior potest interpellare proximiorem. dixi suprà §. primo huius tit. in glos. *Le plus prochain*. Et an remotior post repudiationem proximioris, habeat tantum residuum temporis, vel integrum annum. ¶ Et aduerte ad ea quæ ibi dicit idem Boërius, quòd dictum Ioan. Fab. debet intelligi quando

fratres

4 *Proxenetæ data nõ repetũtur.*

5 *Expen. in soluẽdo vinum.*

6 *An instrumentũ emptionis.*

1 *Proximiore recusante retrahere, locus est remotiori.*

BIU Cujas

fratres simul veniunt, secus si vni primò fuisset deliberata, quia tunc alij non admitterentur.

ADuerte tamen quod ista interpellatio non videtur esse alicuius effectus: quia ex quo proximiori datur annus ad retrahendum, per beneficium quod à cõsuetudine vim legis habente sibi datur, non est illi auferendũ. regula iuris, indultum. de reg. iu. in vj. nec credo quòd talis terminus possit per iudicem abbreuiari, nec eidem possit per iudicem præfigi minus tẽpus: quia hoc casu inferior tolleret legem superioris. & quicquid dicant alij, ego semper fui in hac opinione. sed in hoc ꝓuideat sibi remotior quòd offerat ante annum non expectata oblatione proximioris. & hoc casu anno elapso si proximior non superueniat, ius est acquisitum remotiori qui obtulit.

Quæstio. SEd pone quòd vnus consanguineus vult retrahere, puta remotior, & citare facit emptorem ad recipiendum pretium, offert pecunias, cõsignat & deponit, prout solitũ est ante annum, oritur quæstio inter eos, eo quòd ille qui emit, allegat ꝙ non emit: interim labitur tempus vniꝰ anni, an istud tempus currat isti consanguineo? Bal. Sali. & Pau. de Cast. in l. contra maiores. C. de inoff. testa. ex notatis per eos videntur ibi tenere ꝙ nõ, eo ꝙ non habet scientiam certam & firmã ante exitũ cõtrouersiæ. & Bal. ibi in specie q̃rit de hac quæstione quam decidit. vide eum. Vide etiam Guid. pap. q. sua cclvij. in prin. ¶Vide Boërium in cõsue. Bituric. tit de consue. retractus. §. primo, in gl. j. & §. tertiò. in glos. magna. vbi dicit quòd proximior agnatus qui recepit venditionem pro se & alio agnato remotiori, præiudicat sibi in iure prioritatis retractꝰ.

Quæstio. ¶Sed iterum quæro, an si Semproniꝰ emerit antiquũ hæreditagium à Mæuio, & possederit per sex menses, & postmodum eidem Sempronio moueatur quæstio per Titium, super ꝓprietate aut possessione dicti fundi, ita quòd necesse fuerit fecisse expẽsas: an si cõsanguineus velit retrahere, teneatur ad tales expẽsas? Ioã. Sãxon in consuetu. Turonen. *Des retraicts.* artic. v. fol. xcij. mouet hanc quæstionem, vbi tenet quòd sic.

§. TERTIO.

SI l'heritage est vendu à vn du lignage, qui ne soit du costé dont il est mouuant, ou que ce soit vendu à l'vn du lignage, & du costé mesme dõt il est parti, s'il y a plus prochain parent que l'achepteur, & du costé dont est mouuant ledict heritage, il le peut reachepter dedans ledict premier an & iour, en rendant le pris & les fraiz raisonnables.

ISta consuetudo viget etiam in multis locis Franciæ, & maximè in comitatu Niuernensi. ¶Ioannes Fabr. in §. ita demum. instit. de hæred. quę ab intesta. deferun. dicit, † quod si res sit vendita alicui de genere in remotiori gradu, quòd proximior potest retrahere virtute consuetudinis. & dicit ꝙ ille §. facit ad hoc. Et dicit etiã istud esse expressum in feudis. §. Titius. si de feudo defuncti conuentio sit. facit l. vnum ex familia. §. j. ff. de leg. ij. cum ibi no. Et faciunt ad prædicta quæ dicit Petr. de Anch. in consi. suo cccl xxj. quòd incipit, Ante omnia videndum est, cum sequenti consi. ¶Boërius in consue. Biturícen. tit. de consu. retractus §. iij. allegat Petr. de Anch. hîc allegatum, & not. Io. Fab. vide allegata per eum.

SEd quæro an iste secundus † emptor, seu cõsanguineus qui est proximꝰ in gradu, qui retrahit ab alio remotiori, qui iam retraxerat ante annũ, teneatur soluere cõsanguineo remotiori à quo retrahit ante annũ & diem expensas factas per eum in retrahẽdo, scilicet in instrumentis, & chartis confectis super primo iure, an verò tantum expensas factas per primum emptorẽ? nam proximꝰ cõsanguineus habuit annum ad retrahendum de iure in quo non potuit prę̃iudicare remotiori in totum ipsum auferẽdo, ergo nec in parte illiꝰ commodi quod habebat. ex quo in facto dixi, ꝙ cùm remotior nõ interpellauerat proximiorem, sed absq; interpellatione ante annũ retraxerat rem venditã per consanguineum, quòd consanguineus proximior veniens ante annum non tenetur soluere expen. factas in dicto tractatu per ipsum remotiorem. facit l. si quis domum. §. idem quærit. ff. locati. & in l. quibus diebus. §. j. ff. de cond. & demon. quia dicit text. in d. §. idẽ quærit. hoc euenire posse perspicere debuit. quod not. dixit tamen mihi quidam quòd istud erat contra textum nostræ consuetudinis. Cogita. *2 Quæstio.*

QVia hîc dicitur, *si l'heritage est uendu à un du lignage qui ne soit du costé dont il est mouuant.* Aduerte ꝙ si fiat venditio alicuius fundi proximiori, quòd alij remotiores non possunt petere ius retractus. ¶Primò quia in hoc casu ratio statuti cessat, quę est vt nõ exeat extra agnationem. nam ex quo est in manu proximi de agnatione, non habet locum dicta consuetudo. & hanc dicunt Alberi. de rosate, & alij esse rationem huius consuetudinis seu statuti. ita dicunt in l. ad officium. in fi. C. communi diuidundo. ¶Secũdò, † quia non dicitur alienari, quãdo transfertur in proximum cõsanguineum. quod patet. videmus quòd si testator prohibuit rem alienari, dando sorori, non videtur alienare. l. cum voluntas. C. de fideicom. l. vnum ex familia. §. ij. ff. de leg. ij. l. peto. §. fratre. ff. de leg. ij. gl. in c. apostolica, in verbo, alienare. extrà, de his quæ fiunt à prælato sine consensu &c. 3

§. QVARTO.

SI l'heritage vẽdu n'est retraict par parent du lignage dont il est mouuant, l'vn des parens de quelque costé que ce soit, le peut retraire dedans l'an & iour, si ledict heritage est vendu à homme qui ne soit du lignage.

IDem in comitatu Niuernen. & in multis locis Franciæ. Ioan. Fab. in §. si plures. insti. de legi. agnato. succes. in fin. dicit, quòd ille §. inducitur ad quæstionem. De † consuetudine proximus potest retrahere rem venditam à suo proximo extraneæ personæ: pone quòd sunt plures qui veniunt ad retractum, qui sunt eiusdem gradus, quidam tamen attinent ex parte patris, aliqui ex parte matris, quis eorum præferetur? dicit quòd si sint plures in quibus sit eadem ratio, omnes admittuntur, vt si sint eiusdem gradus, & qui æquè ad successionem admitterentur, & in hoc vtrinque coniunctus excluderet fratrem ex vno latere tantùm. Et si nulli sint vtrinque coniuncti, tunc agnati in quæsitis ex parte patris, cognati in quæsitis ex parte matris. l. *1 Quid si plures eiusdem gradus retrahere volũt.*

de eman

de emancipatis.C.de leg.hær.vltra fratres & fratrum filios succedũt proximiores pro æquali portione.authẽ.post fratres.C.cõmunia de succes.sic dicit esse seruandum in tractatu de iure:sed dicit quòd de consuetudine si sint æquales,vt fratres cõsanguinei,vel ex eis descendentes,ꝙ æqualiter admittent.si non sint coniuncti cõsanguinei,tunc illi qui attinent ex parte illi⁹ à quo bona deuenerunt vendenti admittẽtur. Si verò nulli sunt attinẽtes ex illo latere,alij ex alio latere nõ veniũt ad prædictũ ius.Et dicit ꝙ ita seruatur de consuetudine. Tu tamen hîc vides ꝙ in hoc vltimo casu consuetudo nostra est in contrarium, quia si non sint ex parte illius à quo deuenerũt bona,admittuntur alij qui non sunt ex illa parte,dummodo sint parentes.& in hoc casu proximi etiam præferuntur cæteris.

PEr hanc consuetudinem quæ post agnatos in bonis agnatorum admittit cognatos,& ecõtrà,dicerem ꝙ cùm ius retractus & ius succedendi quo ad ꝓximitatẽ æquiparentur, ita ꝙ cõsuetudo suprà posita in tit.*Des successions.*§.viij.ex identitate rationis istius habet tantùm locũ quando sunt parentes ex latere patris quo ad bona paterna,& sic in bonis maternis qm̃ si deficiant parẽtes ex vno latere, admittunt alij ex alio latere,in omnib⁹ bonis vndecunq; prouenientib⁹.

ADDITIO. Albericus de Rosate sup statutis quæstione xcviij.in prima parte dicit, ꝙ si maritus vendat fundum vxoris, ꝙ nec consanguinei mariti veniunt ad retractum, quia non est fundus eorum antiquus, nec consanguinei vxoris,quia vxor non vendidit. sed non credo istud verum,eo ꝙ maritus vendens fundũ vxoris,non potest vendere nisi nomine vxoris,& ideo si venditio teneat,consanguinei vxoris venient ad retractum.& ita consului contra Albericum,in casu vbi mulier ratificauerat venditionem,cùm venditio assumat effectum à ratificatione, vt dixi in §. sequenti, in gl.prima.vbi etiam dixi quòd actus non est primi gerentis, sed ratificantis.

§. QVINTO.

LEdict an & iour est à compter dés le iour de la venditiõ de l'heritage vendu,sans auoir regard à quelque reachept,qui soit donné par l'achepteur.

IDem ferè in tota Gallia quoad ius reachatus, quia non impedit ius retractus. In comitatu tamen Niuernẽ.currit tempus à tempore adeptæ possessionis, & à tempore reachatus passati,si sit reachatus.¶Quid de iure?vide Boërium in consuetu.Bituric.tit.de consuetudine retractus.§.j.in gl.j. & quæ dixi infrà in gl. fi. ¶Sed quęro,pone ꝙ vẽditione facta mouet quęstio inter emptorẽ & venditorẽ,quæ longo tẽpore durat: an interim currat tempus ꝓximioris: vide eundẽ Boërium in eod.lib.eo.tit.& §.& gl. quibus suprà,vbi videtur concludere, ꝙ non,secundum Cy. in l. contra minores.C.de inoff.testa.& dixi in §. ij. huius tit.

Quæstio.

QVis dicatur annus, dixi suprà in tit. *Des fiedz.*§. j.Sed quæro quid dicatur dies, & quando incipiat?Io. Fab. in §.j.insti. de empt.& vendi.in prin. dicit † ꝙ post perfectam vẽditionem & traditionem secutam ius retractus competit proximiori,non obstãte pacto & tractatu de retrouendendo. si tamen venditio esset conditionalis,computatur à die euẽtus cõditionis.l.cùm notissimi.§.illud. C. de præscrip. xxx. vel xl. anno. ¶Ita tenet Albericus de Rosate in suis statutis,quæstione xcviij.in fin. in prima parte. ¶Faciunt quæ dicit Gulielmus de Cug. in l. j. ff.quando actio de peculio est annalis. per illum text. & per l. Caius testamento. ff.de excusa.tuto.& facit l. bouem, §.si sub conditione.ff.de ædili.edi.Et ita facit Bald. in commento constitutionis super iure protomiseos,in iiij.col.in contrarium allegat quædam Guid pap. in q.sua cclvij.vbi plenè per eum. Et contra hanc consuetudinem est consuetudo Niuernẽ. quæ dicit tempus incipere à die reachatus passati, & non antè. & plenè per Matth.de affli. suo commento constitutionis super iure protomiseos, in gl.licet enim supradictis.in septima col.

1 A quo die cõputetur ille annus.

SEd quæro. Maritus aliquis vendidit die nona mẽsis Februarij fundum seu antiquum hęreditagium suæ vxoris,se fortem faciendo pro sua vxore,promittendo ratificari facere per eius vxorem,vxor postmodum noluit ratificare,nisi mediante summa quinquaginta librarum Turon̄.an ista summa debeat restitui per consanguineum retrahentem,& an tempus currat à tempore primæ venditionis aut ratificationis? ¶Quo ad primu dixi in j.§.huius tit.in gl. *De dans l'an.* sed adhuc videtur aliud esse in vxore, quia in illo casu tenuit venditio, cùm res aliena vendi possit. l.rem alienatam. ff. de contrah.empt. in hoc verò casu non tenuit prima venditio.§.j.instit.quibus alie.licet, vel non. & notatur ibi amplè per doctores. ¶Imò etiam maritus vendendo rem mulieris, licet teneatur de euictione,tamen poterit ipsa rem per eum venditã vẽdicare,veniendo contra factum suum, vt tenet Alex. consi.suo cix.in iiij. vol.dixi alibi.

Quæstio.

ET ideo videtur quòd ratificatio sit illa, quæ dat robur contractui in hoc casu mediante iuramento mulieris.vt tenent Ang & Porcus in d. §. j. & dixi suprà in §.xiij.incip.*Deniers de mariage aßignez* in glo. fin.in titu. *Des droicts & appartenances à gens mariez.* cùm ergo ex hac ratificatione mediante iuramento oriatur actio,& ius acquiratur emptori, & non alàs, dicitur negotium perfici ex isto secundo actu, & non ex primo. ergo consanguineus debet cõsequi ius suũ retractus ex secundo cõtractu,& nõ ex primo.quia etiam hæc ratificatio facit ꝙ negotium ratificãtis dicitur,& non primi vẽdentis.vt tenet Spe.in tit.de iudiciis.§.ij.ver.ratihabitione.de iudiciis.& Bar.in l.si pecuniam.C.de neg.gestis.¶Quod satis etiam apparere potest ex eo, quod faciendo quod in se est etiã si pœna fuerit apposita,tamen debet excusari promittẽs factum alienum,quoniam sufficit ꝙ procuret,& non sit in mora.per plura tenet Decius in cons.suo cccxiiij.in iij.col.& ideo actus non est actus gerentis, sed ratificãtis.¶Ideo in casu emergenti, dixi quod cõsanguineus volens habere ius retractus,qui non cõsignauit prædictam summã quinquaginta librarum , datam secũdariò pro ratificatione,non sufficienter consignauit. sed tamen Guido papa finaliter concludit ꝙ istud est de iure melius,per textum quem dicit bene facere inducendo suo modo in l.ij.§.biduum.ff.quando appellandum sit.¶Cùm ista quæstio mihi in facto secundo euenisset,in quo maritus vendiderat nomine vxoris, promittendo illam ratificari facere,dixi quòd ex quo † ratihabitio negotiorum reducitur seu refertur ad tempus in quo cõtracta sunt.l.donationes.*La premiere.*C.de donatio.inter virum & vxorem. & eo ꝙ † ratihabitio retrotrahitur,& mandato comparatur.c.ratihabitionem. de regu.iur. in vj. quòd erat inspiciendum tempus contractæ vẽditionis,& non ratificationis. Sed ex quo in hoc casu maritus non potest vendere

2 Ratihabitio mandato æquiparatur.

3

dere rem immobilem vxoris suæ sine eius consensu qui debet interuenire in ipso actu certo tempore, scilicet tempore venditionis, ratihabitio sequens non retrotrahitur vt actū cōfirmet. vt in l. quid ergo. ff. de his qui notan. infa. vbi Bar. & dixi plura in tit. *Des droicts & appartenances à gens mariez.* §. viij. in gl. *Si ce n'est du consentement.* ꝙ hoc casu ex quo ratihabitio non retrotrahitur, ꝙ dicta venditio habebit effectū à ratificatione, non à primo contractu. Et idem dixi in casu simili, quando mulier vēdit rem suam immobilem sine authoritate sui mariti, quia tempus currit à tempore authoritatis interpositæ, & non à tempore venditionis, quia venditio fuit nulla sine authoritate.

EO etiam quia licētia & authoritas mariti videtur esse data pro forma contractus. in §. j. suprà tit. *des droicts & apparten. à gens mariez.* ergo cùm non interuenerit forma, ratihabitio sequens non facit recōualescere actum nullū. vt tenet per plura Barba. in cōsi. xlij. in viij. col. in j. vol. Et aduerte ad vnū qđ dicit Decius in regula, semper qui non prohibet. ff. de reg. iur. in fin. ibi, quartò regula principalis. quòd actus null⁹ nō potest ratificari, vt valeat à tēpore, quo nulliter factus fuit, sed bene pōt ratificari, vt valeat ex nunc tēpore ratificationis: ergo inspiciēdū est tēpus authoritatis interpositę. Sed videretur ꝙ hoc casu si nulla est venditio, ergo & authoritas sequens, quæ non interuenit in ipso contractu, nihil operabitur.

VLteriùs facit pro hac secunda opinione, quòd ex quo omnibus integris manētibus cōuentum est de augendo pretio in ratificatione, quòd recessum est à priore contractu, & noua emptio interceſſisse videtur, vt dicit tex. l. pacta conuenta. ver. Paulus notat. ff. de contrah. emp. Et ideo petens ius retractus, debet petere id quod est in ista secūda ratificatione, dummodo fiat antequā sit ius acquisitum cōsanguineo, quod est ex requisitione iuris retractus. ¶ Facit pro hac vltima opinione qđ dicit Luc. de pen. in l. ij. col. ij. C. de iure fisc. lib. x. ꝙ quotiescunq; ex cōsensu alicuius pēdet vt aliquid valeat, si eius consensus accedat tacitus vel expressus, dūmodo tale sit quod à iure nō reprobetur: quod prius factum sit, etiam si primò nō valeat, tamē modo quasi ex nouo cōsensu valere incipit, vt ex nūc non ex tunc valet. l. obseruare. §. fi. ff. de officio ꝓcon. l. sed & si. ff. ad Trebel. l. cùm hic status. §. si maritus. ff. de dona. inter virum & vxo. l. ij. C. cōmunia vtriusque iudicij. & præcedens consensus ad hunc vltimum trahitur. l. per fundum. ff. de ser. rusti. prædiorum. Ex quo cùm contractus de quibus hîc, suum effectū & vigorem capiāt à ratificatione & cōsensu mariti aut vxoris respectiuè, dicēdū est ꝙ habebit respectus ad cōtractū vltimū, & non ad primū. Cogita, quia ita tenui & cōsului, licet quidam voluerint tenere contrarium.

4 *An à die scientiæ an pēditionis.*

SEd an istud † tempus vnius anni currat à die venditionis factæ, an à die scientiæ, an à die denuntiationis? Tu aduerte ꝙ cōsuetudo comitatus Burgūdię, & Niuernen. declarant tēpus. s. à die possessionis adeptæ: & bene, qa non dicit alienatū nisi tradita possessione. dixi suprà de feud. §. *en alienation* Mat. de afflic. in cōmēto cōstitutionis super iure ꝓmiseos, in §. vt intra triginta dies. plenissimè examinat hāc materiā.

5 *Tempus fauorabile currit ignoranti.*

¶ Videtur tn ꝙ currat etiā ignoranti, † quia tēpus prefixum in fauorē alicuius currit etiā ignoranti. gl. in c. statutum. de præben. in vj. Panor. in c. quia diuersitatem. extrà, de cōcessio. præben. ibi, nota tertiò. Et etiā quia illud tempus est cōtinuum, ideo videtur currere ignoranti. Bar. in l. genero. ff. de his qui not. infa. do. meus Ias. in §. rursus. in xiiij. col. insti. de actio. Et facit, quia hæc consuetudo est ius non scriptum, & cōtra ius: vt hîc antè dixi, in §. j. huius tit. non imeritò si currat ignoranti. argumento l. mariti. §. quinquennium. ff. de adult. Et ista est veritas in practica. Et istam opinionem tenet Boëtius in suo commento cōsue. Bituricen tit. *Des retraicts.* §. j. in gl. fi. & Ioan. Sanxon in consuet. Turon. in tit. *Des retraicts.* §. j. q. viij.

COntrariū tamen ꝙ non currat nisi à tēpore scientiæ, videtur facere gl. in c. j. qualiter olim feudum poterat alienari. super verbo, per refutationem. Et videtur bonus tex. in c. j. quo tēpore miles. & ibi gl. in verbo, annum, quæ est notabilis. Nā ex quo istud tēpus tacitè inducit quandam tacitam refutationē, non currit ignoranti, vt in §. porrò in tit. qualiter olim feu. pote. alienari. in vsibus feudorū. facit l. annus. ff. de calum. Facit quia is qui nescit, experiendi potestatē non habet. d. l. annus. in fi. & ij. q. vj. biduum. & ff. de ædil. edic. l. cùm sex menses. & quando tēpus statutū à lege vel statuto currat ignoranti, vel non, vide Iaso. in l. quandiu. post Alex. in iij. col. C. qui admitti. eundem Alex. in consi. suo xiiij. in ij. col. in ij. vol.

ET licet hîc dicatur tantū à die vēditionis computari terminū, intelligi debet scilicet scientiæ, & ita interpretari. arg. tex. in l. iij. §. si quis hæredi. ff. de statu libe. & ita dicit Bar. in d. l. genero. in vlt. col.

ADDITIO. Quomodo & in pœnis & in contractibus ignorantia excuset, vide Alcia. in trac. de verb. & rerum sign. quasi in fi. j. lib. Cogita tamen ad dictum Boerij in loco hîc ante alleg. titu. de consue. retentio. §. j. vbi dicit quòd oportet agnatos esse aduisatos ne patiantur labi tempus, vt iam suprà dixi hoc eod. tit. §. j. in gl. in prin.

ADuerte ꝙ non sufficit scire factum, nisi sciat eius modum & quantitatem, aliàs, qualitatem. plena enim scientia requiritur, & ꝙ facti series non ignoretur. vnde si parentes sciant factam esse venditionem, & ignorent de certo pretio, non currit tale tempus vnius anni, quia sine pretio contractus venditionis esse non potest. Notat Cy. in l. j. C. de contrah. empt. §. pretium. Instit. de empt. & ven. quia debet certificari de pretio ille cui competit ius retractus. arg. l. fi. C. de iure emphy. quia eo ꝙ non habet notitiam eorum quæ sunt de substantia, non dicitur sciuisse, sed ignorasse. l. multum. ff. de cond. & demonst. l. si quis extraneus. §. fi. ff. de acq. hęr. Idem si proximus sciret factam esse venditionem, sed ignorat esse perfectam.

6 *Perfectio vēditionis triplex.*

ET aduerte † quòd triplex est perfectio. Prima est quoad cōuentionē, hoc fit cùm cōtractus à partibus est absolutus siue conditionaliter, ita ꝙ nō liceat pœnitere. l. sicut ab initio. C. de actio. & obli. Secunda est perfectio quo ad dationē & obligationē, quæ etiā rei periculum ad se trahit. ff. de periculo & cōmo. rei vend. l. necessariò. Tertia est perfectio quo ad agnitionē, quo ad rei traditionem, & pretij numerationē. & ista est postrema & finalis perfectio: & plus dicitur pfectio quàm aliæ supradictæ. quia id est perfectum qđ ex omnibus eius partibus constat esse perfectū. ff. de ori. iur. l. j. & ff. de pac. l. ab emptione. & l. j. & ij. C. quādo non liceat ab emptione discedere. Rebus ergo integris existentibus aut nondū perfectis, nō incipit currere tempus vnius anni ex antè dictis. Cōsidera ergo ꝙ requiritur vera scientia facti, scilicet cōtractus perfecti. ¶ Adde † quòd perfectum non est quod in vsu esse non potest, & pluribus modis aliis dicitur. Ex quo notarius dans instrumentum non perfectum non dicitur falsarius. de his omnibus vide Lucam de pen. in l. j. vt nemo ad suum patrocinium, lib. xj. C. 7

Sed

8 Scientia facti duplex. Vera.

SEd quæro † qualiter probabitur ista scientia facti? dic ꝙ duplex est scientia, quędam est vera, quędam est præsumpta. Vera scientia est ad quam peruenitur per sensum corporis. & ista dicitur vera scientia, quæ dicit infallibilis notitia, & veritas quæ p sensum acquiritur, secundū Bal. in l. scire leges. ff. de legi. vbi dicit ꝙ scientia est infallibilis notitia veritatis, & scientia consistit in medulla rationis, & nō in cortice scripturarum. j. q. ij. ca. marchion. Faciunt quæ dicit Bart. in l. admonendi. ff. de iureiur. allegans l. qui testamento. in fi. ff. de testam. & l. testium. C. de testibus.

9 Præsumpta.

ALia est † scientia facti præsumpta quæ aliquando sumitur ex consanguinitate. l. octaui. ff. vnde cog. l. de tutela. C. de in integ. resti. mino. Aliquando ex vicinitate. l. si vicinis. C. de nup. & in l. filiū eū. ff. de his qui sunt sui vel alie. iu. Aliquando ex eo quod publicè scit, vel publicè scitur. secundū gl. l. si tutor. C. de peri. tut. & in auth. qui semel. C. quomodo & quādo iudex. Aliquando ex fama, siue ex eo quod publicè dicitur, vt in l. cùm quidam. §. quod dicitur. ff. de acqui. hęr. & ibi Bar. in l. is potest. ff. de acqui. hære.

10

11 Gradus inter scientiā & ignorantiam.

SEd aduerte, † quia scientiæ veræ terminus oppositus est inscitia siue ignorātia, † inter quæ extrema, scilicet scientiam & ignorantiā sunt gradus intermedij. Primus gradus est dubietas, quę per inuestigationē causatur. Hæc quidem nō est species, sed est quoddam medium, per quod peruenitur ad inuestigādum. gl. est in l. j. C. de procu. & in rub. de iuris & facti igno. & in l. de statu. ff. de testa. & in l. ij. C. qui ad libe. procla. non licet. † dubitans tamē magis cōparatur ignoranti q̄ scienti, secundū qđ dicit Bar. in l. fi. in §. j. C. de fur. plenissimè per do. meum Ias. in l. quādiu. in ij. col. C. qui admi. per eundem in l. iij. §. genera. ff. de acqui. pos. in l. error. in prin. C. de iuris & facti ignor. in l. si p errorem. in fi. ij. col. ff. de iurisdi. omnium iudicum.

11 Dubietas.

13 Suspicio.

SEcūdus gradus est † suspicio, per quā animus incipit adhærere: p tex. in l. in lege aquilia si deletū. ibi, ad suspicionē iudicem adducam. ff. ad legē aquil. & in l. absentem. ff. de pœnis. ibi, suspicionibus cōdemnari. & in l. iij. §. eiusdem. ibi, q̄d aut credas, &c. ff. de testi. & hoc tangit Bart. in l. fin. ff. de quæstionibus.

14 Opinio.

TErtius gradus est † qui dicitur opinio, per quam animus iudicis maximè adhęret, & nihil deest nisi confessio partis, vt habetur in tex. in l. j. post principium. ff. de quæstioni. ibi, dum dicit, ad quæstionem tunc deuenitur cùm suspectus est reus. Ita dicit Bar. in l. admonēdi. in iiij. col. ff. de iureiur. Et sic opinio dicitur illa quæ nō per sensum, sed per ꝓbationes, & media cōcludendi acquiritur: † & vocatur vehemēs opinio, seu credulitas, scđm Bar. in l. pater. ff. de acqui. hære. & de opinione est textus in l. j. ff. de intetro. actio. vbi pro hoc dat intellectū ad. l. ij. §. qđ obseruari. C. de iura. calum. vbi est verbū credit, quod ita exponitur.

15 Vehemēs opinio. Credulitas.

ADDITIO. De huiusmodi credulitate potest testis deponere etiam in alio casu, vt dicit Hippolytus de Marsiliis in singulari suo xix. incip. tu scis clarum esse in iure. Et aduerte quòd hæc vehemens opinio consona veritati idem operatur quod certitudo, secundū gl. in l. si quis extraneus. §. sciendum. in gl. fi. & ibi Bal. ff. de acquir. hære. de qua Hippolytus de Marsiliis in consi. liij. nume. 15.

16

SEd an † possit peti istud ius retractus tempore fructuum colligendorum? Vide quæ dicit Alex. in l. qui Romæ. in princip. in vltima col. ff. de verbo. obliga. Vide Guid pap. decisione sua cclvij. in j. col. vide etiam quæ dixi suprà tit. *des rentes uendues à reachept.* §. j. ibi, secundum est.

SEd an quis possit purgare moram post breue tempus? vide Alex. in consi. suo xxiiij. incip. inspecto processu. in pen. col. in iiij. vol. & in d. cons. dicit in fin. ꝙ tale tēpus à statuto præfixū, vel lege municipali nō pōt cōsensu partiū ꝓrogari. & plura ad hoc allegat.

IN TEXTV IBI,

Sans auoir regard.

ISTud non videtur esse iuridicum, ex quo donec sit tempus reachatus transactū, nō videtur esse res vēdita extra familiam, & agnationē cōmutabiliter, & incōmutabiliter. Et ideo videt ꝙ non sumus in casu rationis huius cōsuetudinis, vt antiquū hęreditagiū nō exeat familiā & agnationem. & hac prædicta ratione videmus ꝙ in multis locis Franciæ non currit tale tēpus nisi post tempus reachatus. Cur tā variè, & quare secus hîc & secus alibi? Credo ꝙ statuentes nostri habuerunt respectū ad id quod cōmuniter practicatur, & solet fieri in hac patria, scilicet ꝙ perficitur vt communiter contractus, & cōtractu perfecto datur gratia redemptiua, quæ cùm non sit de contractu, nec in eo apponatur, non videtur impedire perfectionem contractus, vt videtur tenere Alex. consi. suo x. in j. vol. Et Francis. Curtius cōsi. suo xij. & dixi suprà tit. *Des rentes uendues à reachept.* §. j. ver. tertium est &c. Et ideo contractu perfecto est ius petendi acquisitum consanguineo, ex quo non est expectandum tempus reachatus.

Gratia redemptiua.

SEd iterum quæro, an si sim in processu contra consanguineū meum de fundo, quem dico ad me spectare, & cōsanguineus vendat, an si succumbam, possim venire ad ius retractus etiam post lapsum anni? videtur quòd sic, ex his quæ dicit Ioan. Fab. in §. qui autem. insti. de execu. tut.

Quæstio

SEd si ius reachatus retinuit, vendat postmodū illud, an tunc cōsanguineus habebit ius retractus in illo iure sic vēdito? videtur ꝙ sic, quia ex quo venditor sibi retinuerat ius reachatus, seu ius redimēdi, res nō erat incommutabiliter apud emptorē, & sic non erat incōmutabiliter extra familiā, ex quo erat spes ꝙ ad familiā redire posset ī vim iuris redimēdi retenti. Cùm ergo nūc in vim vēditionis huius iuris, res vēdita exit extra familiā, videt ꝙ vnus ex cōsanguineis potest retrahere illud ius sic venditum, ac si vnus ex proximis iam retraxisset qui iterū vēderet. ¶ Ego tamē dixi cōtrarium, eo ꝙ tale ius redimendi non impedit retractum, ergo cùm sic fuerit amissum pro parētibus tale ius, non habent amplius recursum si vēdatur post annum à tempore primæ venditionis.

§. SEXTO.

LE parent ne peut vendre ne aliener à autruy le droict de retraict de l'heritage, s'il n'est du lignage.

IDEM dicunt consuetudines comitatuū Burgundiæ, Niuer. & in consuetudinibus Aluerniæ tit. *Des droicts cu retenue.* §. xij. & dicit consuetudo bailliuatus de Chaulmont en Bassigny, *Qu'on ne peut faire paction ou conuention au preiudice du prochain lignagier.* Alio modo limitatur & intelligitur in consuetudinibus ducatus Aurelianen. vt habetur in titu. *Des manieres de retraict lignagier.* §. cclxxvj. & sequen. Et istud quod hîc dicitur est de iure, quia vt dicunt Alber. de Rosate & alij in l. ad officium C. commun. diui. in fin. quod cessaret

cessaret ratio statuti & consuetudinis, si cederetur illud ius tertio. Et ita etiam ibi Bal. & Sali. in d. l. ad officium. Idem tenet do. meus Ias. in l. j. §. fi. in iiij. col. ff. de noui ope. nunt. & Barba. in consi. lj. in xxiiij. col. in j. vol. allegat Pau. de Cast. in quodam consilio. sed aduerte, quia est cõsilium nouũ in prima parte cõsiliorum nouorum in impressiõe noua, quod plenè ponit diuersitatem inter hęc duo. † Et quia non est cessibile an sit trãsmissibile? Vide do. meum Ias. in d. §. fi. in iiij. col. & Mat. de affli. in commento constitutionis super iure protomiseos, in §. vt intra triginta dies. in ix. col. ¶ Sed aduerte, quia vt textus nostrę consuetudinis dicit, qđ est cessibile in cõsanguineos, iõ etiã erit transmissibile, qa tũc hoc casu nõ cessat ratio statuti seu cõ suetudinis. Et vide ad supradicta Roma. in cons. ccccc-lxxxiiij. incip. Hoc ꝙ vicinus. ¶ Barba. in dicto consi. lj. in j. vol. in xxiiij. col. quærit, † qđ de iure redimendi, qđ datur alicui virtute pacti de retrouendẽdo, an tale ius possit cedi alicui? & cõcludit ꝙ sic. probat per tex. in l. j. §. vsufructuari⁹. ff. de noui oper. nunt. vbi habẽs ius ingrediendi in fundum debitoris propria authoritate, potest illud cedere. & ibi Bart. dicit illum text. melius ad hoc facere, quàm text. de mundo. Plura ad hoc allegat quæ multum faciunt, quem videas.

1 An ius retractus sit transmißible.

2 Ius redimẽdi an sit ceßibile.

NVnquid † autem istud ius possit cedi fisco? Dic quòd non, quia istud est priuilegium concessum contra ius commune consanguineo, quod quidẽ non potest cedi fisco per priuatum. Ista est glo. in l. res quę in controuersia. §. lites. ff. de iure fisci. Ita dicit Fran. lucas de Parma, in lxxxij. priuilegio fisci.

3 An fisco posßit cedi.

§. SEPTIMO.

SI le parent qui reachepte l'heritage vendu, vend l'heritage reachepté par proximité à autre qui ne soit du lignage, le plus prochain, ou autres parens successiuement, comme dessus, le peuuent reachepter, en maniere que dessus est dicte.

IDem in comitatu Niuernen. & ferè in omnibus locis Franciæ, vbi vigent consuetudines retractus. ¶ † Nam ius retractus competens coniuncto vel consanguineo, adeo est fauorabile, quòd etiam si transiret per mille manus, potest vendicari ab vltimo emptore. arg. gl. in l. ij. C. de rescinden. venditione. & in l. minor. in princip. ff. de euiç. & in l. in causæ. in fine. ff. de minori. ex quo vt antè dictum est in præcedenti §. nõ potest cedi extraneo. Ita dicit Ludouicus Bologninus in consilio suo xxv. in v. col. quem videas.

1 Ius retractus quàm fauorabile sit.

IN TEXTV IBI,

Vendu.

INtellige in venditione vera, & non nulla, scilicet qa non interuenerit pretium, aut aliàs, vt videre poterit ex his quæ dicit Boëtius in consue. septenæ Bituricen tit. de consue. feudorum. §. xviij.

§. OCTAVO.

SEmblablement retraict a lieu en vendition de rentes & censes, & aussi si vn homme baille son heritage ancien à cense, ou rente annuelle & perpetuelle, en payant les rentes & censes, & autres pris & charges tels qui seront.

IDem in comitatu Niuernen. & ferè in omnibus locis Franciæ vbi vigent cõsuetudines retractus. ¶ Vide Boërium in consuet. septenæ Bituricen. tit. de consuetu. retractus. §. j. in gl. j.

IN TEXTV IBI,

Rentes & censes.

ISTud videtur esse in reditibus perpetuis nõ emptis ad tempus, quia reditus empti cum pacto de retrouendendo inter mobilia computantur, vt suprà in tit. *Des rentes uendues à reachept*, vbi plenè dixi, quando reditus annui computantur inter immobilia. & ponit Matth. de affli. in commento cõstitutionis super iure protomiseos, in gl. tota hęc lex. in iij. col. & hoc etiam dicit tex. nostræ cõsuetudinis, & ibi quęrit, an habeat locum in re emphyteutica & feudali? vbi concludit ꝙ sic. dicam infrà, quando dicam ꝙ etiam proximus parens præfertur domino censuali & feudali.

IN TEXTV IBI,

Et aussi si vn.

SEd quęro de quæstione multum notabili. Maritus & vxor dederunt eorum hæreditagium ad reditũ, vel vendiderunt certum reditum super eorum hæreditagiis pro certo pretio, & se insolidũ obligauerunt, ac omnia bona sua, hoc acto ꝙ essent duo rei debẽdi. auth. de duobus reis. coll. vij. venit, vn⁹ de genere vẽditoris, & offert pretium, & vendicat solidos reditus, venit & alius de genere alterius, & sibi vendicat etiã offerẽdo pretium, quæritur quis eorum admittiẽ⁹ primus an ambo? Io. Fab. in §. fi. in vlt. col. insti. de duob⁹ reis. mouet istam quęstionem, & dicit esse notabilem. Quæstio.

ET cùm semel hęc quęstio disputaretur inter quosdam aduocatos Heduẽ. dicebam quod ex quo omnia bona mariti & vxoris erant insolidum obligata, quòd vnusquisq; ex parentibus admitteretur pro media parte, nec est cõtra cõsuetudinẽ, quia reditus potest diuidi, hoc est quòd quilibet illorum habebit dimidiam partem redituum, intellige prædicta si vxor habet hæreditagiũ antiquũ, puta quia habebat hæreditagia, aut pecunias datas in dotem sortiẽtes naturã hæreditagij, & etiã maritus habeat antiqua hęreditagia nõ admitteret⁹ ad retrahendũ, sed parẽtes alterius. & dixi & hoc cõtra Io. Fab. & quia dixi me non legisse alibi hãc quæstionem, dixit mihi quidam aduocat⁹ ꝙ Albe. de Rosa. in j. parte statutorum, q. xcviij. decidit hanc quæstionẽ. & dicit quòd neuter admittitur, sed parcat mihi authoritas, quia credo ꝙ multũ erret. cogita si casus eueniat. ¶ Hæc cogitatio est facilis, quia essent consideranda quæ hîc antè dicta sunt, & si vterque haberet bona antiqua, quòd parẽtes vniuscuiusque admitterentur pro rata: contra Alber. si verò vnus tantùm haberet antiqua hęreditagia, parentes illius admitterentur. ¶ Sed iterum quæro, pone ꝙ quis vendidit reditum annuum, super suo fundo antiquo seu hæreditagio, qui intra annum non fuerit retract⁹ per parentes proximos, postmodum venditor vẽdidit prędictum fundum, seu antiquum hęreditagium emptori annui redit⁹, & pretio dicti annui reditus cõputato cum certa alia summa: an si parentes illi⁹ velint Quæstio.

prædict

BIU Cujas

prædictũ fundum retrahere, possint etiam retrahere reditum annuum, an verò prædictus reditus annuus, qui fuerat emptus antè debeat remanere emptori? Bald. in l. si vendidisset. C. si antiquior credit pignus vend. dicit quòd licet res sua nemini seruiat. l. in re cõmuni. ff. de serui. vrbanorũ. præ. l. vti frui. ff. si vsusfruct. cum vulg. & sic quod ex quo habebat seruitutem factus est dominus, videtur quòd seruitus sit extincta, tamen hoc casu quia non est factus dominus incommutabiliter, remanet seruitus & hypotheca. Qui dã aduocatus mihi semel dixit, quod ex quo erat augmentatio pretij in vẽditione, quòd nõ erat ampliùs habendus respectus ad primam venditionem, sed ad secundam, & sic quòd secunda venditio fundi comprehendebat totum, in quo erat ius retractus tam ex duobus francis annui reditus primò vẽditis, quàm in fundo, per l. pacta conuenta. versi. Paulus notat. ff. de contrahen. emp. sed ille text. nihil. facit, quia sunt duæ venditiones duarum rerum, vna scilicet annui reditus duorum francorum, & altera fundi, nec vna habet aliquid in alia, ex quo tempus anni quo ad reditum annuum erat transactum. quòd retrahendo fundum postea vẽditum, non erat locus iuri retractus, quo ad dictos duos francos annui reditus.

Res sua nemini seruit.

CONtra etiam dicta Bald. in d. l. si vendidisset. suprà allega. videntur facere dicta Bal. more solito sibi contrarij in l. si maritus. C. de inoffic. testamen. quem suprà alleg. vbi † si habẽs vsumfructum emat proprietatem, & consanguineus retrahat proprietatem, retrahit etiam vsumfructum. Sed Pau. de Ca. veritatis amator in lecturis, licet fuerit satis periculosus in cõsiliis. tenet contra Bal. ibi, & etiam Cy. tenet ꝙ vsusfructus reuiuiscit, nec extinguitur cum proprietate recuperata per consanguineum, maximè in vim nostræ consuetudinis, quæ non transfert ius in consanguineum, sed solùm facultatem retrahendi, quod adhuc est minus quàm si rescinderet contractum, quo casu, vt dicit Bal. in d. l. si maritus. non confundetur vsusfructus, quando rescissio non extenditur vltra rem venditam.

1 Contrarius Paul. de Cast. veritatis amator.

ET facit contra Bal. doctrina Alb. de Rosa. in l. dominus. ff. de vsufru. vbi dicit, † ꝙ si reuocatio contractus habet causam præcedentem veram, vel præsumptam de iure, reuocato iure proprietatis non extinguitur vsusfructus. per d. l. si maritus. vt est etiam hoc casu, vbi habet causam præcedentem præsumptam ex iure nostro municipali. & ideo reuocata proprietate non extinguitur vsusfructus, aut non habet causam præcedentem de iure veram vel præsumptam & tunc hoc casu reuocata proprietate reuocatur & vsusfructus.

2 Reuocatio contractus an extinguat vsumfructũ.

ET hanc opin. cõtra Bal. in casu statuti de quo hîc, tenet Ang. in d. l. si maritus. in fi. Vel etiã secundũ Salice. in. d. l. si maritus. eo quòd rescissio contractus est soluto pretio & mediante solutione pretij, cùm tantum sit pretium de proprietate solutum, ideo tantummodo retrahetur proprietas, cùm si non fuerit vẽditus vsusfructus, ergo non potest de eo reddi pretiũ, & sic non habent locum verba consuetudinis in vsufructu, per consequens nec consuetudo, ex quo semper remanebit vsusfructus, licet retrahatur proprietas, vt tenet Salice. in dicta. l. si maritus. in fin. Et opinio. contra Bal. dicit æquiorem & tenendam Boërius in cõsuetudi. Bituricen. §. iiij. versi. quæritur, vnus habet. ¶ Aliam solutionem ad id quod dicitur, ꝙ res sua nemini seruit, ponit Guido papa decis. sua 575. emphyteuta potest. quam suprà retuli in ti. *des mainsmortes.* §. xv. in glo. addita in verbo, *mainmortable.*

§. NONO.

EN vẽdition d'heritage ancien vendu par decret, retraction a lieu comme en autre venditiõ, en la maniere dessusdicte dedans l'an & le iour à compter du iour de l'interposition du decret.

IDem in patria Turonẽ. ¶ In comitatu Burgundiæ est consuetudo contraria quo ad parentes, qui non habent ius retractus in hoc casu. quo ad dominum autem censualem & dominũ fundi secus, quia dominus habet ius prælationis, aut capit laudemia ad eius voluntatem.

QVid in hac patria, an si vendãtur per decretũ res cẽsuales, & dominus sit opponẽs in subhastatione, an possit habere prælationis ius, aut laudemiorũ? ista quęstio est in hac ciuitate Heduẽ. & videtur ꝙ habeat ius laudemiorũ, qa ex quo est vẽditio, seu alienatio, dominus in prædictis debet habere laudemiũ. per tex. in l. fi. C. de iu. emphy. & per cõsuetudines nostras in tit. seq. dicã ibi forte latiùs, qa credo ꝙ quæstio ista in hac ciuitate Heduẽ. his diebus terminabitur. tñ aduertẽdum est ad id qđ decidit Alb. de Rosa. in d. l. fi. in pe. col. ibi, quęrit ẽt & Ias. in d. l. fi. in xij. col. in ij. q. ibi, ista decisio est multum singularis. multa ꝑ vna parte adduxi, quæ hîc nõ infero, & ex causa. dixi tñ si dominus nõ sit emptor, licet sit opponẽs, ꝙ si vendatur res per decretũ, ꝙ habebit dominus ius laudemij, imò qđ plus est, & in hoc pẽdẽt leges & prophetæ, † si res alienata per decretũ redimatur iure retractus ab emptore per cõsanguineũ, ꝙ adhuc ab isto cõsanguineo debet solui laudemiũ domino cẽsuali. & ꝙ sit verũ, ꝑbatur: nã si res adiudicetur per iudicẽ alicui, adhuc dominus põt eã retinere secundũ additionẽ Petri Iacobi in tit. de actione in rẽ ꝑ re emphy. quæ cecidit in cõmissum. in j. addi. si ergo seruetur in hoc ius ꝑ dño cẽsuali, cur nõ etiã ius retẽtionis & laudemij à pari procedũt quo ad voluntatẽ. do. Albe. de Rosa. in j. parte statutorũ. q. cxv. dicit, ꝙ ꝓximus retrahẽs ab emptore extraneo debet adhuc soluere laudemiũ. facit qa est noua vẽditio. l. si seruꝰ. §. cũ igitur. ff. de euictioni. Alb. in dicto loco facit quãdam distinctionem, sed quo ad nos non facit ad cõsuetudinẽ nostrã. idẽ Alb. in l. si duobus. §. sed quæriẽ. C. cõmunia de lega. sed quo ad nos dicẽdũ est, ꝙ nõ debetur laudemium, ex quo nõ dicitur ꝑ consuetudines, ꝙ ex omni vẽditione rei cẽsualis debeatur laudemiũ, sed dicit solũ, an debeaꝫ laudemiũ, vel nõ, & qũo inspiciẽdus est vsus patrię & regionis. cùm ergo ex vsu patriæ non debeatur in tali casu, & ita obseruatũ est, nõ est recurrẽdũ ad ius cõmune, eo ꝙ in hoc disponit approbando vsum & obseruantiã patrię in suis locis. Audiui in aliqbus locis obseruãtiã esse, ꝙ media tñ laudemia soluũtur. nõ vidi illã obseruãtiã ꝑbatã, ideo non insisto. Boërius in cõsue. Bituri. tit. de cõsuc. retractus. §. v. dicit, ꝙ de consuetudine obseruaꝫ opi. Alb. vbi plus dicit, † ꝙ etiã laudemia debẽtur dño, si ꝓximior quittauit ius suũ emptori mediãte pecunia. Idẽ ẽt si emptor suppleat iustũ ptiũ, qa ex suppletiõe debẽt laudemia.

1 Laudemium à retrahẽte solucndum.

SEd videtur facere in cõtrariũ quod dicit do. meus Ias. in d. l. fi. in xj. col. vbi dicitur, † ꝙ ex alienatione necessaria nõ debetur laudemiũ, prout etiã dicit Bart. & Alber. in l. & ideo. in prin. ff. de condi. furti. ¶ Sed

Laudemia quando debẽtur & quãdo nõ.

2 Ius retractus an & quando habeat locum in insolutũ datione.

BIU Cujas

alienatio quæ fit ex adiudicatione est necessaria, vt est tex. in l. si pignori. quasi in fi. ff. fam. erciscū. igitur &c. ¶Itē plus videtur facere istud qđ dicit idē Iaso. in d. l. fi. in x. col. ibi, sed antequā veniā ad quæstiones. vbi dicit, † ꝙ qñ secūd⁹ emphyteuta emit à primo de cōsensu dñi, nō reqritur alia reuocatio, nec debet solui laudemium. & ita Io. de Ana. consuluit in cons. xc. & Pe. de Anch. in cons. lxiij. inci. motiua iudicis. ex quo ergo erat dñs in processu, si cōsensit interpositioni decreti per iudicē in vltimū appretiatorē, videtur ꝙ non debeat habere laudemiū. Cogita in hoc, qa ad hoc dico, ꝙ hoc est verū, qñ alienatio esset necessaria ex parte emptoris, seu illius in quē possessio rei trāsfertur p titulū, puta in diuisione. nā ille q cogitur diuidere, ex quo ei adiudicatur vna pars, tūc in casu cùm necessariò teneatur habere illā, per textū ex illo titulo, nō solui laudemiū: secus autē in vēditione rei cēsualis, quæ vēdetur propter nō solutū canonē, quia ille qui emit nō est emptor necessarius, etiāsi esset qui caperet in solutū, adhuc tenetur soluere laudemium. idē ergo fortius in proximo q retrahit, qa nō est emptor necessarius, secus est in diuisione, vt infrà dicā plenius, quādo dicā an in diuisione habeat locum ius retractus.

5 Sed quæro, † pone ꝙ aliqua res detur in solutū creditori, an in hoc casu habeat locū ius retractus? videtur ꝙ nō, qa ex quo cōsuetudo loquitur in emptione & vēditione, non debet extēdi ad alios contractus. & ita tenet Spe. in terminis in ti. de emp. & vend. §. ij. inci. nūc dicendū est. in v. col. versi. sed pone, statutum est in aliquo loco. ita tenet Phili. Decius in cons. xviij. in ij. col. Iaso. in l. j. iiij. col. ff. de rerū permuta. Alber. in l. j. ff. de fund. dot. & in l. peto. § prædium. ff. de leg. ij. & in j. parte statutorum, quæst. sua lxxxviij. Guid. papa. quæstione sua cclvij. in fi.

Videtur in hoc casu fiēda consideratio, an hæc datio in solutū fit volūtariè, aut fit necessariò. si fiat necessariò, puta in casu subhastationis rerū pignoratarū seu hypothecatarū, tūc videtur ꝙ de iure non habeat locū ius retractus: ꝑ ea quæ nota. cōsuluit Rom. in consi. suo cvij. inci. circa id de quo quæritur ex quo dicit Alb. de Ros. in ij. parte statutorū in quęstio. ccvj.
6 & Bal. in c. j. in fi. in tit. de alie. feud. † ꝙ statuta loquētia de vēditione vēdicāt sibi locū in datiōe in solutū. ita etiā tenet Io. Fab. in l. si prædiū. C. de euictio. & idē etiā tenet Pau. de Ca. in cons. suo incipi. in Christi nomine, amē. super primo videtur dicēdū, quod refert & sequitur do. Lud. Bologni. in consi. suo xxv. in iiij. col. ¶ Sed aduerte, quia credo istud esse de iure, secus de cōsuetudine nostra, qa idē in alienatione necessaria, vt hīc in hoc tex. nostræ consuetudinis. sed potest dici ꝙ istud debet intelligi qñ dat̄ res in solutū æstimata: ꝑ ea quæ dicit Pau. de Cast. in. l. j. C. de re. permu. & ꝑ
7 Bal. ibi, & Sali. vbi plus dicit † ꝙ qñ in cōtractu interuenit species nō æstimata ex vna parte, & ex alia species æstimata, ꝙ est cōtractus emptionis & venditionis. per l. pretij causa. C. de rescinden. vendit. ita per plura Lud. Bolog. in d. cōs. xxv. & pleniùs in cōsi. xxj.

Et ibi respōdet & dat solutionē ad doctrinā Spec. & Io. And. in dicto loco hīc antè alle. qa ibi Spec. loquitur qñ nō interuenit in datione in solutū neque pretiū, neque species æstimata, quæ habetur loco pretij, vt ibi dicit, & eū videas: secus autē vbi interuenit pretiū, puta qñ datur aliqua res alicui creditori in solutū ꝑ tali sūma, nā in hoc casu est pretium: ex quo est emptio, vt ibi p eū. faciūt ad hāc quæstionē quæ dicit Ale. in cōs. lij. in j. vol. & Bal. in cōs. ccc. in j. parte Raphael Cu. in cōs. xxix. in fi. inci. qdā Florētinus. Ale. q plenè disputat in cōs. suo lij. in j. vol. Ful. in cons. cxxxiiij. in ij. col. plura alia alle. Bol. in d. cōs. xxj. in fi. in specie decidit hāc quæstionē Io. de Plat. in l. j. C. de fun. patrimo. lib. xj. faciūt quę dicit Frā. de Aret. in cons. xxxij. col. ij. versi. nec obstat. & in cons. ccxxiiij. vers. cōcedo æquiparationē. † nā qcquid dicitur, aut statuitur in
8 emptione, habet locū in datione in solutū. Cy. Bal. & Sali. in l. libera. C. de senten. plus dicit Bal. in l. à diuo Pio. §. si pignora. ff. de re iud. & ibi Ale. ꝙ sicut nō valet emptio & vēditio sine pretio. instit. de empt. & vēdit. §. pretiū. ita etiā datio in solutū. faciūt ad prædicta quæ dicit Pau. de Ca. in cōs. clx. in nouis cōsiliis. Io. de Imo. in cōs. viij. in vlt. col. versi. circa tempus. ¶ Aduerte, quia Io. Sanxon in consue. Turo. tit. *des retraicts*, arti. xxiiij. vbi est cōtraria cōsuetudo, allegat dictū Spe. & stat cū eo, & cū Luc. de Pēna in l. fi. col. ij. C. de prædi. curia. lib. x. ex quo est consuetudo pro eis.

9 An in permutatione

Quid autem in permutatione, † an in ea habeat locum ius retractus? Ale. in consi. suo lxxvij. in ij. col. in v. volu. alleg. Bal. in l. j. C. de re. permu. in versi. scias. vbi dicit † ꝙ statutū loquēs in permutatione nō
10 cōprehēdit venditionē, qa statuta sunt stricti iuris, licet cōtract⁹ permutationis & vēditionis sint similes. l. fi. ff. de rerū permu. l. ij. C. de rerū permu. ergo idē erit dicēdū ecōtrario: cùm eadem videatur esse ratio in vno sicut in alio. dicit tamē ꝙ illud nō est verū, quādo statutū prohibet venditionē contra ius cōmune, quia tunc statutū prohibēs venditionem cōtra ius cōmune cōprehendit etiā permutationē. ita dicit esse gl. singularē ad hoc in l. fin. C. de prædiis curi. li. x. & ita tenet Bal. in auth. ei qui. circa vltimā chartā. C. de bo. autho. iudi. possi. cum aliis per eū ibidē alle. Sed sic est ꝙ in casu nostrarū cōsuetudinū prohibetur venditio in extraneos, nisi requisitis parentibus contra ius cōmune, scilicet contra l. dudū. C. de contrah. emp. ergo statutū seu consuetudo nostra prohibens venditionē in hoc casu, etiā comprehendit permutationē. Istud est magnū fundamentū. sed tamen Mat. de affl. in cōmento constitutionis super iure protomiseos, in gl. Licet enim supradicta multū vrgeant pro hac opi. tamē veritas est in contrariū in permutatione. & hoc probatur. † decuriones prohibentur vendere res immobiles
11 eorū: sed permutare & donare possunt. l. iij. C. de prędi. curia. lib. x. plura alia fundamenta ad hāc partē adducit Mat. de affl. in dicto suo commento super iurē protomiseos. in gl. licet enim. in iiij. col. ibi, ñonò notat ex tex. ex quibus tenet ꝙ nō habet locū ius retractus in permutatione, quia nō est emptio. & ita etiam tenet Io. de platea in l. fi. in ij. col. C. de prædi. curia. li. x. prædicta dic esse vera, nisi interueniret fraus, put tenēt oēs hīc antè alle. maximè Lud. Bolo. in cōs. xxv. vbi plenè. ¶ Vide quæ dixi infrà §. fi. in gl. *font eschange*.

12 An in donatione.

Sed quid † in donatione, an in ea habeat locum ius retractus? Alex. in d. consi. lxxvj. in v. vol. dicit idem esse in donatione sicut in permutatione. Sed Federi. in sua constit. super iure congrui seu protomiseos, dicit prædictū ius retractus nō habere locum in donatione inter viuos, causa mortis &c. vbi dicit, causa verò dotis, vel donationis propter nuptias, vel simplicis donationis, vel donatio. causa mortis, vel ex testamento, vel ex permutatione. vel ex transactione, parētes & extranei omnes possunt alienare. & de singulis istud est iuridicum. de permutatione, quod dictum est de donatione simplici, facit, quia † prohibita venditione non est prohibita donatio. facit text. in l. j. C. de fun. patrimo. li. xj. quē alle. Bal. ibi. facit text. in l. fi. C. de prædi. curia. li. x. & ita etiam tenent Cy. & Bal. in l.
13

volun

voluntas.C.de fideicō.& ita tenet Matt.de affli.in dicto commento,in §.licet enim.in iiij.col.vbi idem dicit in dona.causa mortis.¶Adde ℣ Benedict⁹ de Plūbi.in l.si vsumfructu.ff.de libe.cau.dicit ℣ etiam prædictū ius retractus habet locum etiam si donetur, vel in dotem detur,per illum tex.

14 An in transactione. QVid† in transactione an habeat locum ius retractus?Matt.in dicto loco, in viij. col. dicit ℣ non, 15 quod patet,quia† sub nomine venditionis non comprehenditur trāsactio. sicut in simili dicimus,℣ licet feudū nō possit alienari sine consensu domini, tamen de eo potest fieri trāsactio. c. si vasallus de suo feudo. in tit.si de feu. fue. controuer. vide tamen ibi And. de Iser.in pe.co.& vide prædicta in c.j. de cōtrouersia inter vasallum & alium de beneficio.& per Spec. in tit. de arbi.§.restat.versi.sed nunquid vasallus.

ADDITIO.Vide Ioan.Sanxon.in consuetu.Turonen.in ti.*des retraicts* in xxiiij.arti. Sed vltra eū, tu dic ℣ remissio rei existentis in lite, ex causa transactionis nō est alienatio.tex. est & ibi doctores maximè Iaſ. in l.si pro fundo.C.de transact.dixi in ti.*des censes*. §.j. in gl.*retenue*.Et facit,quoniā vt dicit Bart.in l.j. C. de rescinden.venditione.&in l.si quis cum aliter.ff.de verbo.obli.remedium d.l.ij.non habet locum in transactione.Et an ex ea debeantur laudemia,vide Bertrandi,in consi.cccxxj.nu.ij. in prima parte.

16 An in compensatione. ITem quærit Matt.in d.viij.col.quid † in compensatione an habeat locū ius retractus seu cōgrui?& dicit ℣ aut præcedit aliquis contractus in quo habuit locum ius retractus, & in partē pretij vult debitū compensare,& tunc habet locum ius retractus seu cōgrui vtilis tantum. aut nullus contractus præcessit,tūc nō 17 habet locum ius retractus, † quia compensare est donare,vt in l.Iulianus ait.ff.de condi. & demonst. not. doct.in l.si fundū.§.Titio fudu.ff.de leg.j.& in l.dedisse.ff.de verb.sign.¶Aliàs in casu emergenti dixi ℣ habens aliquos reditus emptos per eum,aut eius prædecessorem super hęreditagio,si postmodū acquirat hęreditagiū pro aliqua summa,ita ℣ non amplius tenea tur ad reditum,℣ in illa emptione nouа hæreditagij, habet locū ius retractus ex hac noua venditione, quę cōprehendet etiā reditus ante emptos : quia illi reditus dati seu cōpensati dātur loco pretij, quod sufficit. vt dixi antè,in gl.*le prix*. §.j. huius tit. & istud secundū pactum hîc appositū,℣ reditus prius empti sint extincti ratione huius vēditionis,est loco pretij.l.fundi partem dimidiam.ff.de contrah.emp.ita ℣ est noua venditio.l.pacta conuenta.versi.Paulus.ff. de contrahen. empt.& ibi per docto.¶De huiusmodi l.pacta conuēta.versi. Paulus. vide ample per Albert. Brunū in suo tract.de augmento rebúsque additis.in iiij.conclusione subalterna tertiæ conclusionis principalis vbi copiosè multa adducit, quæ faciunt ad huiusmodi materiam.Et dicit Bal.in arg. d. l. fundi partē dimidiam. ℣ qui petit restitui aduersus seu contra contractum, videtur petere restitui contra pactum vel clausulam 18 appositam in contractu. & vt dicit Io. Fab. in §. pretium,in prin.insti.de emp.& vendi.† ℣ illud quod ℟ mittitur in contractu de satisfaciendo cū pretio est loco pretij.& ideo si emo rē mihi hypothecatā pro minori pretio,ratione hypothecę cum pacto ℣ sit extincta, illud pactum est loco pretij. ita etiam dicit Ioan. Fab.in §.item pretium.insti. eo. vbi vltra dicit ℣ si sit actū in vendendo rem quòd satisfacias creditoribus, quòd si pretium non sit certum,non debentur ventæ, neque laudemia:secus ergo si pretiū sit certum. arg. eorum quæ dicit in d.§.pretium.

ITem quæritur† quid in diuisione an habeat locum ius retractus:puta si vni venit in parte vna domus, 19 An in diuisione. Casus. an habeat locum ius retractus ? Posset poni casus qui posset euenire in facto. Sut plures cōsanguinei simul in cōmunione qui veniunt ad diuisionē,fortè sunt in quarto gradu cū duobus fratribus. Istis cōsanguineis in partē datur dom⁹ antiqua, veniūt cōsanguinei istorū duorum fratrū qui non erat in communione, sunt tamen proximiores,& petūt illā domū iure retractus, nunquid debeant habere?¶ Videtur ℣ sic, quia diuisio vicem emptionis obtinet.C.communia vtriusque iudi.l.diuisionē.cum l.vj.ff.cōmuni diui. nam† & qui 20 prohibetur alienare,prohibetur cōmuni diuidūdo agere.ff.de castren.pecu.l. ex castrensi. dicunt aliqui ℣ eo procurāte est alienatio, secus si socius ℟ uocat arg. l.ij.C.de fundo dotali.& l.cū in fundo. §. si fundū. ff. de iu.do.& l.inter oēs.C.de prēd.mino.sed hoc nō est verū, qa regulariter nemo cogitur stare in cōmunione.l.fi.in fi. C.de litigio.ff.de cōd.inde.l.si nō sortē.§. si centū.l.iubemus nulli.j.responso.C.de sacros. eccl.

ITem quia per diuisionē aliquid obuenit alicui, qui dicitur habere partē suam quā primò in communi possidebat,iuxta notata in l. ij. ff. cōmunia prædiorū. †& sic diuisio nō est alienatio,quod patet etiā,qa feu 21 dū nō pōt alienari &c. Sed diuidi sic, nisi feudū marchiæ,vel ducatus §.præterea ducatus de prohib.feud. aliena.℣ Feder.facit.l.j.§.j.ff.de reb⁹ eorum.l. sed & si. §.pe.ff.de pet.hēr.& vide Lud.Ro.in cons.suo clxxxij. qui dicit,℣ de diuisione soluitur gabella, stāte statuto ℣ de omni alienatione soluatur gabella. ¶ Vide quæ dixi suprà tit.*des fiefs*.§.fi.in glo. *en alienation*. versi.videndū est.& in additione ibi posita. vide etiam Guid. pap. quæst. xlviij. Et an ex diuisione debeatur laudemiu,vide quę dixi.ĵ.tit.sequē.§.fi. & Boëriū in cōsue. Bituricen.titu.de consue.feudi & cēsus.§.vj.in gl.magna.vide do.Iaſ.in l.fi.col.xij.C. de iure emphy.

ITem quęritur vlterius,quid si alienatur res per ali- *Quæstio* quē ex cōsanguineis alicui emptori, quæ quidē res sit cēsualis,si ℟ximus postea retrahat, an iste emptor à quo retrahitur, & ℟ximus retrahēs teneātur soluere laudemia de ℟ximo?vide quæ dixi hîc antè in principio huius §. de emptore vide Alber. de Rosate in l. si duobus.§.sed quia nostra maiestas.C.cōmu. de leg. & in parte suorum statutorum.q.cxv.

§. DECIMO.

AV reachept& retractiō des heritages, soyent cēsables ou feodaux vendus, le lignagier sera preferé au seigneur feodal, ou cēsier, toutes & quātesfois que l'vn des lignagiers a faict diligence d'auoir la retraicte de l'heritage vēdu, le vendeur & l'achepteur ne peuuent faire conuention ensemble, pour empescher ladicte retraicte au preiudice du lignagier.

ISta consuetudo est in comitatu Niuernensi,& ferè in omnibus locis Franciæ,vbi vigent consuetudines retractus.

IDem in consuetudinibus quasi totius Franciæ scilicet ducatus Aurelia. in titu. *des retraicts*. §. cclxxxvij. & in ducatu Aluerniæ titu. *de retraict ou*

BIU Cujas

retenue.§.xv.Et vide de hoc articulo in consuetudinibus vicecomitatus & prępositurę Parisien.in tit.*de retraict lignagier.* §. clxxxiij.& §. clxxxv. & in consuetudinibus Bituricen.in tit.*du retraict lignagier.*§. vlt. Idē in consuetudinibus balliuatus Melden. in tit.*de retraict.*§. cxiiij. Et quantum ad vltimū articulū ꝙ non potest fieri pactio in præiudiciu proximi.idē in consuetudinibus balliuatus de Chaulmont en Bassigny. Idem in consuetudinibus Turonē. & vide Io. Sāxon. in suo commēto super dictis consue. tit. *comme homage se doit offrir à son seigneur.*c.fi. in fine. vbi videtur tenere cōtrariū stante consuetudine nostra,& Turon. in locis vbi viget talis consuetudo.

IN TEXTV IBI,
Au seigneur feodal.

1 *Ius reachatus cōpetit domino feudi.*

PEr istum textū pondero duo. † Primum, ꝙ etiam ius reachatus & retentionis cōpetit domino feudali per cōsuetudinē. ad quod multi non aduertut. & etiā videtur ꝙ istud sit de iure,p tex.in §.porrò.in tit. qualiter olim feudū poterat alienari.tamē Ias. in l.iij. in iiij.co.ibi,iuxta supradictu nota.C. de iure emphy. voluit tenere contrariū, videlicet ꝙ dominus præfertur cōsanguineo.Et ita tenet etiā Albe.de Ros. in l.imperator Antonin°.ff.de pac.Sed licet illud posset sustineri in emphyteusi,non tamē idē est in feudo & cēsu. & aduerte,quia tex.in d.§.porrò. nihil facit ꝙ de iure communi habeat dominus feudi, sed tantùm allegat quandā consuetudinem quę tunc erat, quam non approbat. Dicam alibi.

DIcit tamē G.Benedicti in sua repet. c.Ray. in verbo & vxo.nomine Adelas.in v.decis.nu 296. ext. de test.ꝙ in ciuitate Caturcēsi est cōsuetudo,ꝙ domini feudales nō habēt ius prælationis.qa ēt nō possunt retinere feuda:eo ꝙ tenētur alios inuestire: vt ibi amplè ēt de principe, qa nō potest retinere feudu sibi cō fiscatū.Sed videtur ꝙ iste textus non probet ꝙ ius retētionis cōpetat domino,sed solu ius reachatus & retractionis,quæ sunt diuersa, licet videatur ꝙ nunquā potest alio modo intelligi iste tex.nisi quòd dominus non præfertur in iure retētionis habenti ius retractus aut reachatus.ergo à contrario si nō sint qhabeāt tale ius retractus aut reachat°, videt ꝙ dominus sit admittēdus in iure qđ sibi cōpetere potest, qđ non pōt esse aliud nisi ius retentionis. ¶Et quātū ad hoc† ꝙ dominus habet ius retentionis an istud si à tēpore contractus,an à tēpore denūtiationis & notificationis, & intra qđ tēpus ,an intra annu, an verò intra xl. dies ? Nā neutrū istorū video decisum, neque per dispositionē iuris, neque per cōsuetudinē, nisi arguamus à simili, quod potest esse in vtroque.Nā primò potest esse consuetudo, ꝙ intra annum possit quis retinere.§.Titius. si de feudo defuncti cōtentio sit. & §. porrò. qualiter olim feudū poterat alienari. Sed hic expresse nihil decliditur p cōsuetudinē nostrā,† nisi dicamus, ꝙ in hoc §.ius retractionis & retractus seu reachatus æquiparātur.Ex quò ergo ius retractus est vnius anni, ideo etiā videretur idem esse in iure reachatus,quod melius diceretur ius retentionis.Sed in hoc dic,ꝙ hîc in hoc §. non parificantur ius retētionis & ius retractus:sed tātū parificātur ius feudi & ius cēsualis. ideo tēpus determinatū in iure retentionis census,extēdetur ad retētionē iuris feudalis.vt dixi in fine harū consuetudinū in conclusione,in gl.*interpretees.*vers.decima conclusio. & ideo etiam curret tale tēpus à tempore denuntiationis.Cùm ergo in Burgundia tēpus iuris retētionis in censu,sit quadraginta dierū post denūtiationem,idem erit in tēpore iuris retētionis in feudo.

2 *Ius retentionis à quo tēpore competat domino.*

3 *Ius retentionis & retractus an æquiparentur.*

SEcundò,† ꝙ in prędicto iure retentionis dominus feudi prędferri debeat domino cēsuali posito ꝙ sit res feudalis & cēsualis vni.quod an possit esse, dicam infrà,in titu.*des censses.*§. iij.inci. *on peut mettre censse sur censse* & hoc hîc probatur ex ordine literę seu scripturæ,quoniam vt dicit Bal.in l.aduersus.C. de furt. † ꝙ qui prior est in ordine scripturæ præsumitur prior in tempore.& Bal.in l.j.C.de impu.& aliis subst.quòd in dubio datur regula ex ordine verborū, & vide Fel. in c.cum dilecta.in iij.col.in vers.ordo scripturę.extrà de rescrip.vbi plura allegat ad hāc materiam.Dicit tñ vnum post Bal.in l.j. C. de edicto diui Adria. tol. ꝙ si vna res non potest competere nisi vni , & sint plures nominati,ille primus nominatus erit præferēdus.Cogita.¶Et de materia ordinis scripturæ,vide do.meum Ias.in l.ij.§.prius.ff.de vulga.& pupil.substitu. in pen. col.& Francis.Are.in consi. clij. Pan. in c. dilectus filius.extrà de præbendis.

4 *Feudalis cēsuali præfertur in retentione.*

5 *Ordo scripturæ.*

ADuerte tamē ad tex.in c.decernimus,extrà,de iudi.vbi nō attēditur ordo scripturæ.Et vide Bal.in l.fi.C.de hær.insti.& in l.j.in iiij.oppo.C. de his quæ pœnæ nomine.vbi dicit, † ꝙ potius ordo intellectus debet attendi,quàm ordo scripturæ.Cogita.¶† An ex vēditione rei feudalis debeātur laudemia domino,de cōsuetudine nostra nihil disponitur,ergo ad ius commune recurrendū est,vt in fine cōclusionū istarum cō suetudinū dicitur,& etiā quia casus omissus remanet in dispositione iuris cōmunis.l.cōmodissimè.ff.de lib. & posth.l.si extraneus.ff.de condict.ob causam.Quid ergo dicēdū est de iure?an dominꝰ debeat habere laudemia?dic ꝙ nō,vt videre potes per Boēriū in cōsuet. Bituricen.tit.de consue.feudi.§.v. valeret tamen consuetudo ꝙ aliquis dominus exigeret pro inuestitura rei feudalis.posset etiā argui ꝙ hic , cùm ex re emphyteutica debeantur : & de emphyteusi ad feudum bonum est argumentum.plenè per Ias.in l.j.col.xj.C.de iure emphyteu.dixi in prin.huius gl.

6 *Ordo intellectus.*

7 *Laudemia an ex vendatione rei feudalis.*

QVæro de quęstione quę euenit his diebus in hac ciuitate Heduē.Aliquis vēdidit quādā domū antiqua extraneo,antequā cōsanguineus vēditoris peteret dictā domū sibi dari iure retractus, ille extraneus emptor iterū reuēdidit primo vēditori cōsanguineo, post quā reuēditionē iterū primo venditori factā per extraneū,consanguineus fecit citare extraneū q priùs emerat,petendo prædictā domū sibi trāsferri iure retractus:dicit extraneus,nō amplùs sum dominus, ego iterū reuēdidi primo vēditori:agas cū eo.quæritur an hęc secūda reuēditio possit impedire & tollere ius retractus quod fuit acquisitū cōsanguineo per primā vēditionē factā?dictū fuit per aliquos ꝙ dictus extraneus,& primus vēditor teneretur iurare,an ista secunda vēditio nō fuisset facta in fraudē iuris retractus, & iuramēto præstito si cessaret fraus,ꝙ ex quo ratio cōsuetudinis cessat(quæ est vt bona antiqua exeāt familiā & agnationē,)quòd cessare debet cōsuetudo, cùm cessante causa,cessare debet & lex. c.cùm cessante. de appel.& ideo nullū erat ius retractus,quia redierat ad illū q est ī pari gradu,imò potiori gradu. hæc quæstio fuit in terminis facta per do. Alber.de Rosa. in prima parte suorū statutorū. in lxxxvij.q.vbi dicit,† ꝙ si antequā fuerit oblatū pretiū emptori p illos de agnatione primus vēditor redemerit, ꝙ sit potior cōditio ipsius redimētis.p l.fi. C. de rerū pmu. per l.qđ dicitur, §.sed si impēsis.ff.de impēsis in reb.dota. factis. l.fi.ff. rerū amota.l.si mulier.ff.sol.mat.l.ex hoc edic.§.si qs. ff.de aliena.iudicij mutandi causa facta. si verò agnati

Quæstio.

8 *Venditor quālo præferatur agnatis.*

præuen

præuenerunt,pretiũ emptori offerendo,tũc nõ est licitũ venditori redimere,quia præuẽtus est.alle.in arg. l.si quis postea.ff.de iud.l.si post mortẽ.§. fi.ff. de bono.possess.contratab.l.insulã in fi.ff.sol.mat.l. stipulatio.ff.de iure do.l.filio.ff.de lib.& posthu.l.si vnus. §. quod in specie.ff.de pac.l.is qui.ff.de cessio. bonor.& l.quẽ pœnitet.& ff.de in ius voc.l.quãuis.& hãc quęstionẽ allegaui,ex quo cessauit processus.¶ De hac recuperatione quid operetur,& quãdo debeat fieri, vide per Philip.Decium consi.suo clx.in fi.vbi dicit, ꝙ debet fieri ante litem motam, vel antè quã aliquis ex proximioribus obtulerit pretiũ, vide Boërium in cõsuetu.Bituricen.tit.de consuetudine retractus allegãtem Alber.hîc per me allegatum.

IN TEXTV IBI, Fait diligence.

Quæstio notabilis.

QVæritur de quæstione quæ euenit inter nobiles & potẽtes viros.Quidã nobilis & potens vir vẽdidit venerabilibus dominis decano,& capitulo Heduẽ.quater centũ libras annui & perpetui reditus,cũ pacto de retrouendendo ad annũ tantùm, quas assignauit in genere super omnibus suis bonis,& cũ hoc fuerunt plures rustici qui fuerũt fideiussores & principales,& quilibet illorũ in solidũ vẽdidit super omnibus suis bonis &c. Et cùm tandẽ hoc deuenisset ad notitiam cuiusdã consanguinei prædicti nobilis venditoris,venit ad hanc ciuitatẽ Heduẽ. & ibi applicuit die xx.Februarij,& die sequenti quę fuit xxij. de mane in capitulo prædictorũ venerabiliũ expressè pro huiusmodi negotio cõgregato, petiit transportũ sibi fieri,offerendo & consignando pecunias pro summa debita, sed ante huiusmodi requisitionẽ per eũ factã in ipso capitulo,& in introitu,& initio quidã ex canonicis rogauit dictos dominos de capitulo,vt ꝑ & nomine nobilis vẽditoris eidẽ vellẽt dare, & prorogare terminũ redimendi dictas quatuor centũ libras ad decenniũ:quod & fecerũt. Quæritur an ista prorogatio termini,seu datio de nouo ad redimendũ intra decenniũ noceat alteri retrahenti in vim iuris retractus?videtur ꝙ nõ,quia ex quo dictus consanguineus fecerat suã diligẽtiã, emptor & venditor nõ poterũt quid facere in præiudiciũ predicti iuris. Or sic est nũc, ꝙ satis fecisse dicitur suã diligentiã, cùm à loco Cabilonen. vbi morabatur, huc & ad hãc nostrã ciuitatem Heduen. applicauerat & venerat pro huiusmodi negotio,& sic iã facto suã volũtatem declarauerat, quod magis est quàm verbo, vt dicit Ias.in l.de quibus.col. viij.ff.de legi.†vbi dicit non esse differentia,an declaretur volũtas verbis an factis, ꝑ illũ tex.& per tex. in l.Paulus.ff.rẽ ratã haberi.ita vt dicit ꝙ fortior est appellatio quæ interponit ad papã facto, quam verbo. puta arripiẽdo iter ad papã.c.dilecti.& c.vt debit⁹,de appel.hinc dicit,† ꝙ facta sunt fortiora ad declarãdũ voluntatem,quàm verba,quæ sæpe proferuntur contra intentionẽ proferentis.in c. dilecti. de appel. & in c.æstimã.xj.q.iij.secundũ Pan.in consi. ccxxiij. incip. Illud de iure quæritur.in pe.col.in prin.& facit tex.in l.si tñ.§.ei qui seruum vinctũ.ff.de ædili.edic. & dicit Bar.& post eũ Ias.in l.de pupillo. §. si qs ipsi prætori. ff.de no.ope.nun.ꝙ etiã vbi requiritur factũ, scilicet in nũtiatione noui operis ad impediẽdũ ne qd postea fiat in appellatione vt impediatur postmodũ, & quæ facta fuerint post tãquã attẽtata reuocẽtur, sufficit arreptio itineris.per plura iura ibi per eum allegata. Ex quo videtur dicẽdũ ꝙ etiã hoc casu prædictus dominus volẽs retrahere,satis,& ad sufficientiã videtur fecisse diligentiã per arreptionẽ itineris ad actũ faciẽdũ, & deueniẽdũ,ita vt post huiusmodi diligentiã venditor & emptor nõ possint quid amplius facere in prę-iudiciũ iuris retractus. Et multũ faciebat in hoc casu pro retrahente,ꝙ vẽditor & retrahẽs sunt de balliuatu Cabilonen.& dictus retrahens ad huiusmodi actũ faciẽdum,à loco Cabilonẽ.secum adduxerat Locumtenen. ipsius balliuatus Cabilonẽ. Ex quo satis videbatur facta protestatio corã iudice partiũ. ꝙ arripiebat iter ad huiusmodi negotium.quod multum operatur,vt dicunt Bart.& Ias.in d.§.si quis ipsi prætori. ff.de noui operis nuntiatio.

¹Voluntatem declarari verbo aut facto an differãt

²

EGo tñ crederẽ dicẽdum, ꝙ ille nobilis in hoc casu nõ debeat habere ius retractus,nisi sub cõditione reachatus.Primò, quoniã vt cõstat,dicti dñi venerabiles dederũt prædicto venditori ius reachat⁹, antequã dictus cõsanguineus petiisset illud trãsportũ sibi fieri: & sic nõ est eidẽ ius q̃situ̇.vt tenet Alb.de Ros.in j.parte suorũ statutorũ,q.lxxxvij.de qua dixi in gl.prędẽti.Ex quo venditor & emptor potuerunt inter eos facere quicquid voluerint,imò etiã posset cogi consanguineus singulis annis dare reachatũ vẽditori soluendo arreragia debita propter infallibilẽ obseruãtiã & modũ cõsuetũ & solitũ fieri infallẽter, à tẽpore cuius initij memoria nõ extat in contrariũ in dicto capitulo Heduẽ.ſ.ꝙ inæternũ & perpetuò datur reachatus vẽdẽtibus reditum annuũ dictis venerabilibus.Et istud vsque nũc,& vsque ad hæc tẽpora,sine aliqua difficultate apud d.capitulũ fuit obseruatum.Ex quo nobiles patriæ facilius audẽt eisdẽ venerabilibus vendere reditus annuos. Et ideo qa quod solitũ est fieri per eos debuit obseruari.arg. corũ quæ de solitis dicũtur, vt per Ia.in l.certi cõdictio.§.si nũmos.ff.si cer.pet. Et facit,†qa frequẽtia actus facit ꝙ actus irreuocabilis sit reuocabilis.l.si olei.in fi.C.locati.Io.de Imo.in l.si finita.in prin.ff.de dam.infe.sic ergo hîc in capitulo,licet cõtract⁹ vẽditiõis redituũ post annũ ad reachatũ, sit in patria cõsuetudinariũ,& de iure irreuocabilis:tamẽ frequẽtia actus in prædicto capitulo facit ꝙ semper sit reuocabilis, soluendo principale & arreragia. quæ frequẽtia actus obligat dictos dominos de capitulo,ergo & illos ad quos trãsit res,cùm res trãseat cũ suo onere, nec plus iuris in aliũ quis trãsferre potest, quàm habeat,iurib⁹ vulgatis.& ideo cũ istud sit in obseruãtia in hoc loco,& morib⁹ vtẽtiũ obseruetur, est tãtę efficacię ꝙ tolleret statutũ in contrariũ. Ita tenet per multa Ias.in l.rẽ nõ nouã.in j.& ij. col.C. de iudiciis.& sic cũ dicatur ꝙ post annũ primũ reachatus,vẽditor sit excluſus,ita ꝙ emptor possit semper retinere rẽ venditã,intellige nisi aliud sit de cõsuetudine introductũ, scilicet ꝙ etiã semper sit consuetũ in loco fieri trãsportũ de re empta,nõ obstãte lapsu reachatus.Cũ sicut ea quæ de consuetudine & cõmuni obseruantia præsumũtur esse apposita, ita etiã omnia intelligũtur excepta,quæ de cõsuetudine solẽt esse & fieri. Ias.in l. iij.in viij.col. C. de iure emphyt. In ꝓposito facit vna singularis decisio Bal.in addi.ad Spe.in rub. de locat. quã alle.& sequitur Ias.in d. §. si nũmos. ꝙ locatio in emphyteusim simpliciter facta per pręlatũ,tamẽ censetur facta in tertiã generationẽ,si erat ita cõsuetũ.sic etiã emptio reditus annui per illos de capitulo simpliciter facta intelligatur cũ reachatu perpetuo, cùm ita sit cõsuetũ fieri.Multa alia hîc dici possent quæ omitto, cùm nõ fuerim alio modo cõsultus, & sub iudicelis est.Vnũ tamẽ nolo hîc omittere quod iã suprà dixi, † ꝙ annuus reditus venditus non iusto pretio etiã post lapsum tẽpus reachatus est ꝑpetuò reachatabilis

³Frequentia actus.

⁴

BIU Cujas

& redimibilis.ita tenet Iaco.de S.Geor.in l.mutuum. in j.col.ff.si cer.pet.dixi suprà in tit. *des rentes uendues à reachept.* §. j.in additione in ci.tamẽ vide Phili. Deciũ.

IN TEXTV IBI,

Le vendeur & l'achepteur.

1 ECce ergo ℘† nõ possunt facere emptor & venditor per pactũ, ℘ consanguineus nõ habeat ius retractus.†Imò etiã nõ possunt facere partes, ℘ proximus habeat maiꝰ tẽpus quàm anni,& diei, quod quidẽ tẽpus partes prorogare nõ possunt, ad instar temporis instantiæ causæ,vt tenet Alex.in cõs.xxiiij. in fi. in j.vo.multominus diminuere,ex his quę notãtur in regula indultum,& ibi per Dyn. de regu. iuris, in vj.

2 *Quæstio notabilis.* SEd quæro † quid de quæstione multũ vtili. Quidã vendidit domum cum pacto vt nonꝰ trãseat dominium in emptorẽ,nisi quousq; sit solutum pretiũ, an interim consanguineus proximus possit domum petere iure congrui seu retractus? Matt. de affli. in dicto suo commento.§. licet enim. in vj. col. quærit de hac quæstione,& dicit ℘ videtur quòd sic. nam licet text. in l.cum manu sata-§.nemo.ff.de contrah.empt.dicat ℘ per dictum pactum desinit esse venditio,& ℘ transit in alium cõtractum, scilicet pignoratitium vel cõmodatitium,vt dicit gl.tamen hoc est verum,quando illud vltimum pactum potest transfundere præcedentem contractum in aliquem validum contractum sed quando per hoc pactum annullatur primus contractus,nec fit transfusio in aliquem,tunc annullatur pactum,& remanet primus contractus. Martinus dicit ℘ hoc habuit à quodam domino Ioanne de Bentiuolis, qui allegabat quoddam consilium Pau.de Ca. quod dicit se non vidisse,qui quidem Pau. consuluit, ℘ si fiat donatio causa mortis vxori, præsentiũ & futurorum,cum iuramento & pacto,℘ non possit reuocari donatio, ℘ si illud pactũ facit illam donationem inter viuos, ℘ ex quo tolleret liberã testãdi facultatẽ, ℘ non conuerteretur in donationẽ inter viuos,sed remanebit donatio causa mortis,&tolletur pactum, & remanet pactũ nullũ.Licet Martinus nõ alleget illud consiliũ,est tamen consiliũ Pauli lxxvj. quod incipit, notandũ est ℘ præfatum statutum, in consiliis nouis, in impressione noua.sic ergo in casu isto de quo quæritur,nõ potest resultare aliquis cõtractus validus,remanente dicto pacto,meritò cõtractus erit perfectus, vt consanguineus possit petere dictã domum iure retractus, non obstante dicto pacto. ¶ Facit ad hoc qđ voluit Ang.in quodã suo cõs. ij. ad illud propositũ de venditione facta pacto apposito ℘ nõ transeat dominiũ.& quod not.idẽ Ang.in l.iuri ſgentium.§.sed cùm

3 nulla.ff.de pac.vbi dicit,† ℘ cõtrahentes non possunt facere ℘ vera stipulatio non sit stipulatio, licet possunt facere vt habeat effectũ nudi pacti. & sic non possunt facere ℘ vera emptio nõ sit emptio,licet possunt aliquid diminuere de eius effectu. & sic patet ℘ hoc casu habebit locũ ius retractus. & licet videatur quodammodo dictum Bal.in rub.C.de contra emp. in cõtrariũ,tamen Matth.ibidẽ plenè respondet,cõcludendo ℘ non obstante dicto pacto,proximus habebit domũ iure retractus.alias,vt dicit,esset aperta via fraudibus.nam qui vellet fraudare proximũ iure retractus, emeret cũ dicto pacto, & secretò postea solueret pretium,& sic nũquã proximus haberet ius retractus:qđ nõ est confitendũ, cùm semper fraudibus sit resistendũ,ne aliquibus fraudes prosint. l.ij.C.qui milita.nõ possunt.lib.xij.cum vulg.& ibi per eum.

Quæstio. ITem quæro, pone ℘ quidam vendidit domum iusto pretio,prout declarabit Titius, vel quãti pretij Titius æstimauerit.secundum quod not.in l.fi. C.de cõtrah.emp.an istud pactũ tacitè impediat ius retractus. si Titius sit mortuus antequam declarauerit? videtur primò ℘ nõ impediat ius retractꝰ,imò ℘ cõsanguineꝰ habebit ius retractus:quia valet venditio pro decẽ, & quãti plus valet.vt l.hæc venditio.§. fi.ff. de contrah. emp.¶ Contrarium tamẽ videtur verius de rigore iuris.nã iste cõtractus nõ est contractus emptionis, sed est innominatus, ex quo oritur actio præscriptis verbis,& sic nõ habet locũ ius cõgrui.℘ hoc facit qđ dicit Bal.in l.cõtractus.C.de fide instr.nu.15.ibi,quęro de secunda perfectione. vbi dicit, ℘ ex quo pretium non est specificè declaratum,non est venditio.& dicit ℘ ita dicit Azo in summa,inst.locati.& dicit ℘ hoc dictum non est alibi.ex quo ergo pretium nõ est specificè declaratum,non est venditio.vt in §.pretium.insti. de emptio.& venditio.& in l.fi.C.de rescinden. vendi tione.& iste contractus resoluitur in contractũ innominatum hoc modo, do tibi rem hanc,vt pretiũ eius mihi iustũ dones,&sic cõtra eum cui res data est,agere possum ad illud pretiũ actione præscriptis verbis, vt dicunt Azo & Bal.ita tenet etia Lud.Ro.in l.sciendũ.in tertia charta.ff.de verb.obl.sed ipse multũ miratur de Bal.qui non allegauit ad propositũ gl.in l. si vt certo.§.nũc videamus.in verbo, locato. ff. cõmodati. tex.in l.si tibi polienda.ff.de præscript.verbis insti.de locato.§.& quæ suprà diximus. ver. qua de causa. vbi decidit,†℘ si res sit locata pro mercede (quæ postmodũ inter cõtrahentes iusta fuerit declarata)iste cõ- 4
tractus nõ erit locatio,sed cõtractus innominatꝰ, do vt des, & ideo ad pretiũ declarandum agitur præscriptis verbis.& ideo cõcludit Mat.de affli.in dicto loco suprà allegato,℘ non habebit locum ius retractus.

LIcet istud possit esse verum de iure,tamen de consuetudine nostra videtur ℘ etiam in tali cõtractu habeat locum ius retractus.nã habemus consuetudinẽ hîc antè positã dictantẽ ℘ si aliquis dederit hæreditagium suum antiquum alicui,vt singulis annis ei det certum quid annuũ, habebit locum ius retractus,ita ℘ proximus dãdo illud annuum habebit rem datam hoc modo,& tamen est cõtractus innominatus do vt des,vt in §. viij. ergo sicut statuitur & disponitur per consuetudinem nostrã,℘ ius retractus habeat locum in tali contractu innominato do vt des,idem propter similitudinem erit dicendum in omnibus contractibus innominatis do vt des, prout est in hoc casu nostro, † cùm cõsuetudo loci ꝓcedẽs in certo casu pro- 5
cedit ad casum similem ex identitate rationis etiã cõtra ius cõmune, multò ergo fortiùs in hoc casu, cùm non sit contra ius commune,sed præter.& faciunt ad propositum quæ dicit Fulg.in l.de quibus. ff. de legi. de quibus do.meus Iasꝰ.in d.l.in iij.col. ibi solus Fulg. hic.& hæc materia posset multum amplè disputari,& esset casus pro amico si euenerit in facto,sed reuertẽdum esset in hoc fundamento ad do. meum Iasꝰ. in dicto loco,quem nunc aliter uon decido,ne fortè in casu emergenti mihi præiudicare possit.

IN TEXTV IBI,

Au preiudice du lignagier.

BEne tamẽ potest facere in præiudiciũ sui, & etiam 1 *Nota.*
aduerte,†℘ emptor antequam proximus petierit ius retractus, potest dare licentiam venditori de retrahendo, quia est dominus hei sibi venditæ,& potest facere in re sua quicquid vult. l. in re mandata.C. mandati.l.etiam.§.licet.ff.fol. mat. de qua regula per

do.meum

do.meum Ias.in l.j.in fi.C.qui testa.facere possunt.&
2 C.ne fiscus vel respu.† & facit etiã quia proximus nõ habet ius in re vẽdita nisi à tẽpore petitionis & oblationis pretij,sed post oblationem factam,& receptionem petitã,non potest emptor venditori terminũ dare,siue reachatum ad habendum suam rem, quia per petitionem ius est quæsitum petenti in re, taliter etiã ꝙ constituitur in mora.l.qui decem.in princ.ff.de sol. & sic in præiudicium retrahentis non potest aliquid emptor facere l.electio.§.si absente.ff.de noxa.c. à nobis.cum ibi no.de simonia.

Quæstio. SEd quæro,pone ꝙ consanguineus proximus dedit licentiã suo consanguineo vendendi cui velit,an iste talis qui dedit talem licẽtiã possit postea agere iure retractus contra emptorẽ?videtur ꝙ sic, quia nondum competebat ius retractus ante venditionem,ergo ei iuri quod nondum competebat renuntiari non potuit.l.in repudiãda.l.q superstitis.ff. de acqui. hær. l.si ita scriptũ.§.si sub conditione.ff.de leg. ij. l. spem. C.quæ res pigno.obl.possunt. itẽ quia cũ emptore nihil actum est,ergo emptor nihil potest accipere de pacto facto:cum res inter alios acta &c.& credo hoc ẽsse verũ cum venditore.licet Mat.de affl. teneat cõtrarium in suo cõmento,in gl.i.in xiij. col. eo ꝙ pactum factum venditori prodest etiã emptori.ff.de pac.l.si tibi decẽ.§.pactum.& l.idẽ in duobus.§.personale.& l. iurisgentium.§.pactorũ.ff.de pac. cogita si casus eueniret.¶
3 †Item quæro,si proximus dicit emptori, ꝙ nolebat retrahere,an si iste emptor iterum vendat alicui alteri, an tunc iste proximior possit habere ius retractus, licet primo emptori renuntiasset?Iac. Rebuf. in l.vnicuique.in fi.C.de proximis sacrorum scrinio.lib. xij.post argumenta hincinde concludit ꝙ sic.

§. VNDECIMO.

LE lignagier qui veut faire la retraicte dudict heritage vendu, peut agir cõtre l'achepteur,ou detenteur dudict heritage.

IN TEXTV IBI, Contre l'achepteur.

IN hoc datur proximo condictio ex lege, quæ quidẽ est personalis.§.sic itaque discretis.inst. de actio. & cõcluditur in hac actione cõtra emptorẽ hoc modo, videlicet, ꝙ est verũ quòd Titi⁹ à tẽpore vnius anni,seu ab anno citrà,vendidit ei talẽ domum pro centũ scutis.Itẽ ꝙ talis domus est antiqua,& antiquũ dicti Titij hæreditagium.Itẽ ꝙ consuetudine cauetur,ꝙ proximus rẽ antiquam venditã per consanguineum potest intra annum retrahere,offerendo pretiũ & fructus rationabiles.Item quòd talis est proximus cõsanguineus Titij.Itẽ ꝙ verum pretiũ vẽditionis est summa centũ scutorũ. Item ꝙ illud pretium offert realiter,& de facto consignat, seu deponit offerendo eidẽ emptori dare & soluere sumptus rationabiles,quos fecit dictus emptor in emptione dictæ rei,ex quo petit, & requirit ꝙ dicta rẽ emptã per eũ velit dictus Titius eidẽ retradere,accipiẽdo pretiũ & sumptus, & de eadẽ eidẽ facere transportũ seu cessionẽ virtute dicti iuris retractus sibi cõpetentis ex consuetudine.Et ita in terminis tenet Ioan.Fab.in §.ex nõ scripto.in iiij. col. ibi,circa quartũ.insti.de iure naturali,gentiũ,& ciuili.

Modus cõcludẽdi cõtra emptorem.

Quæstio SEd quæro an iudex cancellariæ nostrę huius ducatus Burgũdiæ,sit iudex cõpetens in hoc, quãdo instrumentum vẽditionis & emptionis est receptũ sub sigillo cancellarię,quia aliàs nõ esset iudex cõpetens. & hoc est clarũ:sed cùm tale instrumentũ est receptũ sub sigillo, an consanguineus possit petere ius retractus coram iudice cancellarię,& ibi prosequi?nam satis dixi suprà in hoc eo.titu.§.j. in glo. *peut racheter.* ꝙ hæc actio cõtra emptorẽ est personalis,quę cõpetit ex quasi cõtractu & cõdictione ex lege.Et cũ hoc casu agatur ad dissolutionẽ cõtract⁹ ꝙ iudex cõtractus non est iudex,vt dicit Bal.& Pau.de Ca.in l. ij.C. vbi & apud quẽ.contratiũ tñ vidi aliquãdo obseruare, quod nõ mihi videbatur iuridicũ. ¶ Per istã decisionẽ aliàs volui dicere,ꝙ qñ debitor in vim alicuius contractus impetrabat mandatũ contra debitorẽ ad iudicialiter exhibendũ,& exhiberi videndũ literas obligatorias, & ad audiẽdum dici,proponi,& allegari causas, propter quas dictæ literæ obligatoriæ,debent cassari,annullari,aut cõtractus rescindi, ꝙ hoc casu creditor nõ potest obtinere promissionẽ debiti per eum prætensi, contra eius debitorem, quæ solet adiudicari creditoribus in vim sigilli cancellariæ,secundũ ordinationes regias,eo ꝙ cùm tali casu agatur ad dissolutionẽ contractus,videtur esse sublata potestas iudicis cancellariæ. ¶ Ego tñ vidi contrarium iudicare pro Ioanne de la Barre mercatore Diuionen.cõtra Benignũ de cyre, etiam mercatorem dicti loci. Et ita iudicauit nobilis & sapiens vir magister Andræas Brocard,tunc Locũtenẽs cancellariæ in dicto loco Diuionẽ.& nũc Consiliarius in parlamento Burgundiæ.& istud fuit factũ de consilio nobilium ac sapientum virorũ magistrorum Iacobi Arbaleste,Ioannis de Loysie aduocatorũ fiscalium in prædicto parlamento:& Philip. le lieure, & ita etiã cũ prædictis me subscripsi & subsignaui, & hoc quia competit ius per modum agendi,multomagis per modum excipiendi,per regulas iuris. *Regula.*

IN TEXTV IBI, Ou detenteur.

ISta est decisio†quęstionis.Sẽpronius aliquis extraneus emit à cõsanguineo meo antiquum hæreditagiũ,post modum illud vendidit ante annum,an possem illud retrahere ab illo secundo emptore virtute iuris retractus?videtur primò quod nõ, quia à primo emptore non possum retrahere,cùm non habeat.trãsportum enim mihi facere non potest de illa re,quam non habet,nec illam retradere. arg.l.ij.§.si mulier. ff. ad Tertul.qui enim sine re vadit,nulla res sibi cadit.l. hodie. ff. de capi. diminutione. non enim à secundo emptore videtur,quia secundus venditor nõ mihi cõiungitur,nec est meus consanguineus, igitur. ¶ Item videtur mihi imputandum ex quo non retraxi à primo.arg.l.ij.§.si quis ff.si quis cautio.ex quo etiam res non est integra.arg.l.ꝙ si minor.§.Scæuola. ff. de mino. ¶ Sed tamen dic contrarium esse verum, quia ex quo in tali re ante annum est conditio,ꝙ possit retrahi per proximiorem,ad quẽcunque vadat, trãsit cum illa cõditione.arg.tex.in l.via.§.si fundus. ff. de seruit. rusti.prædio.imò etiam transit cum suis priuilegiis.c. cùm non sit.extrà,de deci.c. ex literis. extrà, de priui. Et etiã alienatio fit cũ sua causa.l.alienatio. ff. de contrah.emp.l.emptorem.ff.de actio.empti.facit in simili.l.sed vbi.ff.de mino.facit text.in l.minor.ff. de euic. vbi agitur ad restitutionẽ cõtra secundum emptorẽ. Et intellige prædicta ꝙ recuperabit à secundo emptore pro pretio pro quo primus emptor emit,& nõ pretium qd vendidit.facit tex.in l.postliminium. §. si is q emerat.ff.de capti.& postlimi.reuersis. ¶ Et ideo non est verum id quod dicit Mat.de affl.in trac.de iure ,p-

BIU Cujas

tomi.in const.Feder.§. licet enim. ibi, sextò nota. vbi dicit, ꝙ si primus emptor donauit tertio, ꝙ non potest aduocari ab isto tertio. Vide Boerium in consuetudine septenæ Bituricen.tit. de consuetudine retractus. §. ij. vbi ponit de materia huius §.

2 Actione qua cõtra detẽtorem agendum.

Sed qua† actione aget contra detentorem, hoc est secundum emptorem? tex.in l.minor.ff.de euictio. ibi.facit ꝙ sicut proponit restitutionẽ in integrũ contra primum, ita contra secũdum. & ideo videtur ꝙ sicut consanguineo seu proximiori datur condictio ex lege contra primum emptorem, sic etiam contra detentorem. crederem tamen dicendum ꝙ ista actio sit

3 personalis in rem scripta. & hoc probo. † actio enim in rem scripta semper concomitatur rei possessorem sicut actio realis.l.iij.§.est autem ff.ad exhi. & ibi gl.l. metum.§.fi.ff.quod met.cau.l.j.§.fi.ff.de interdic.Ias. in §.quædam.inst.de actio. sed ista est huiusmodi. qa datur cõtra possessorẽ seu detentorẽ, nõ quia possidet simpliciter, sed qa per cõsuetudinem est obligatus ex possessione, ergo est in rem scripta, nec est dicẽda personalis mera, † qa tales ꝑsonales actiones nõ egrediũ

4 tur ꝑsonã.l.actionũ genera.ff.de actio.& obl. hinc dicũtur sequi personã, sicut lepra leprosum. Ias.in §.omniũ in princ.insti. de actio. Cùm ergo hæc egrediatur ꝑsonã, & detur cõtra possessorẽ rei, dicit in rẽ scripta, & nõ merè ꝑsonalis, sed tñ illa que dat cõtra emptorem, dicitur merè personalis, vt dicit in gl. præcedẽti.

Quæstio. Sed iuxta prędicta posset quæri, quid de iure retractus, an si qs dederit ius retractus alicui de re ei vẽdita si eã trãsferat alteri, an possit primus vẽditor agere cõtra secũdũ emptorẽ, qui nihil eidẽ primo vẽdito ri ꝑmisit? iam suprà dixi in tit. *des rentes uendues à reachept.*§.j.in gl.*rentes*.ibi, tertiũ est vẽditio, dixi aliquid, sed iste tex. mihi videtur facere cõtra opinionẽ Alex. in consi.x.& Frãci.Curtij in consi.xij.& in casu emergenti propter illũ tex.in d.l.minor.dixi ꝙ etiã poterat agere primus venditor contra secundum emptorem.

§. DVODECIMO.

POurce que souuent aduient, qu'aucuns pour frauder le parẽt & le lignagier, de son droict de retractiõ de la chose trãsportée par son parent, font eschange, & apres reacheptent l'eschãge, si la fraude est trouuée par preuue suffisante, ou par le serment des contrahans, qu'ils sont tenus à en iurer, si la partie s'en rapporte à leurs sermens, ledict parent ou lignagier aura la retraction s'il la veut auoir selon la coustume.

IDem in comitatu Niuernensi, & in multis locis Franciæ. Quia sæpè hæ fraudes fiunt, ideo de his tractandum est, vt illis obuiari possit, & vt euitentur: cùm vt dicit text. in l.ij.C.qui milita.non possunt. lib. xij. semper fraudibus est resistendum, imò cõditori legum fraudes multum displicent. C.de repudiis.l.iij.

IN TEXTV IBI,

Font eschange.

3 Quæstio. VIdes hîc† ꝙ in permutatione nõ habet locum ius retractus. quod an sit verũ de iure, vide Luc. de Pen.& Io.de Platea in l.fi.C.de prædiis curia.lib.x. Et per eũdem de Platea in l.j.co.xj.C. de fundis patrim. lib.xj.quos alle.Boërius in consuetudi.Bituric.tit. de consue.feudorum.§.xviij.in gl.pro hac consuetudine. ¶Sed† quid si vendatur per permutantẽ res ꝑmutata, 2 an in ea sit locus retractui? Idem Boërius in dicto lib. tit.de consuetudine retractus.§.j.vbi tenet ꝙ non, & ibi allegat Alberi. de Rosate ad primam quęstionem hîc ante positam.& vide Ludo.Bolo.in cõsi.suo xxv. & dixi plenè in §.ix.huius tituli suprà posito.

IN TEXTV IBI,

Et apres reacheptent l'eschange.

ISta est præsumptio simulationis cõtractus, quando statim res permutata retrouenditur permutanti, de qua simulatione multùm amplissimè do.Lud. Bol. in cõs.suo xxv.in ij.col.vbi in casu emergenti super consuetudine generali Franciæ consuluit.& quibus præsumptionibus præsumantur contractus simulati, ponit ibi plures Lud.Bolo.amplissimè per Bart.Cæpolã in tracta.suo de simulatione contractuum vbi ponit xxvj. præsumptiones simulationis. & inter alias ponit hanc simulationem in xxv.præsumptione, vide ét Bar.in cõs.suo lxv.inc.Petrus Nicolæ. vbi satis amplè. ¶In hoc casu tantum, quando dicitur ꝙ non est permutatio, licet partes fecerint permutationem, tenentur iurare, & non in alio, eo quod consuetudines sunt stricti iuris.Ias.in l.fi. C. de indicta viduita. tollen. Et ideo cùm hæc consuetudo sit cõtra ius, † quia habens 1 instrumẽtum nõ tenetur iurare.c.ij. de probatio. † & qui fraudẽ dicit, fraudem probare debet.vt in gl.seq. dixi in casu, ꝙ cùm semel quædã res immobilis fuisset vẽdita, cuius petebatur ius retractus per proximũ, quæ tamen antequã proximus eam petiisset retrahi, fuit recuperata per venditorẽ in vim pacti de retrouendendo, quod ex quo dicebatur per proximũ ꝙ illa recuperatio fuerat facta in fraudẽ, ꝙ neque vẽditor neque emptor tenebantur iurare in vim huius cõsuetudinis. quia ille casus erat diuersus à consuetudine ista, quæ non erat extendenda vltra ꝺsuum casum.

Cõtractus simulati.

Instrumẽtum habẽs nõ tenetur iurare.

2

IN TEXTV IBI,

Si la faute est trouuée.

NAm qui fraudẽ dicit, fraudẽ probare debet.Spec. in tit.de appella.§.nũc tractemus.vers.sed secundũ præmissa.& idem Spe.in ti.de donatio.§.j.vers.itẽ pone aliquis.ꝑ l.quoties. §.qui dolo.ff.de ꝓba. ¶ Adde† ꝙ in ccxxiij. casibus positis per Lucã de Penna in 1 l.quemadmodũ.C.de agri.& censi.lib.xj. præsumitur fraus, dolus, & malitia, quæ nota, cùm sint multũ singularia.& ibi plenè quomodo nõ ꝓsumat, & quomodo præsumatur esse extra malitiã aliàs præsumptam.

Fraus quãdo ꝓsumatur.

ADuerte tamen† quia contractus simulati probãtur per cõiecturas, indicia, & præsumptiones, cũ huiusmodi simulationes occultè fiãt, & alter de altero cõfidat. ita habetur in l.non omnes.§.à barbaris.ff. de re militari.& in c.illo vos. de pigno. c. ad nostram. extrà, de emp.& vendi.& no.gl.in l.j.ff.de proba.& in l.qui ex liberis.in princ.ff.de bono.poss.secundũ tabulas.per Inn.in c.cũ in officij.extrà, de testa. & per Ale. de Imo.in consil.suo lvij.in v.vol.cum aliis alleg. plenissimè per do.Ludo.Bolo.in consi.suo xxv. in ij. col. & probatio per coniecturas dicitur euidentissima ꝓbatio.l.si tutor.cum ibi not.in gl.C. de periculo tuto. l.licet imperator.ff.de lega.j. Ioan.de Anania in consi. xl.incip.visis statutis.Fel.in rubrica de probat.in j.co. & Lud.Bolo.in d.cons.xxvj.Soci.cõs.xviij.col.ix.& in consi.

2 *Contractus simulatiquomodo probentur.*

BIU Cujas

cons.cclxiiij.col.ij.vers.sed ad præmissa. ¶ De hac simulatione contractuū in hoc casu vide per Io.Sanxon. in consue.Turonē.ti.*des retraicts*.art.xxiiij.fol.cj.& cij.Et etiā Alciatū in l.si qs maior.C.de trāsac.vbi ponit xvj. cōiecturas, ex q̄bus ꝓbatur & coniecturatur fraus in alienationib⁹ & in instrumētis.dixi aliqua in cōs.xxv. inci.ex multis.& in cons.xxxiij.nu.5.& in cons.xxxix. nu.54.vbi dixi, ꝙ donatio ex cedens maiorē quātitatē respectu donātis,& donatarij est fraudulēta,& qa Alciat⁹ in dicto loco addit decē cōiecturas ex se, quas reperio vtiles in practica post alias sex,quæ sunt cōmunes,ideo hīc illas decē inferere volui. ¶ Prima ergo cōiectura,seu primus casus ex Alciato, est quādo in alienatione legitimæ solennitates minus obseruatæ proponūtur.l.si qs.C.de rescindenda venditione. vel cōmunis stylus neglectus.notatur per Feli.in c.ij. in vij. col.extrà,de rescrip. insolitæq; clausulæ addūtur. c. q̄ graui.de crimine falsi.l.cōstitutionibus.in fi.ff.ad municipales. quādo & minimæ cautelæ fraudis meditationē arguūt,secūdū gl.in l.si quis sub cōditione ff.de cōditio.instit.de qua per Feli.in d.c.ij.in vij.col.extrà, de rescrip.& in c.causam quæ in fi.de test.& per Ias.in l.testamentū nō ideo.C.de test.Barb.in cons.j. in xlij. col.in j.vol.dixi suprà in princ.& in cōs.xxv. suprà alleg.vers.vij.ex eo. ¶ Secūdus,quādo in alienatione aliqua ex causa celebrata,sentētiam partes mutassent,& aliū titulū prætexuissent,præsumit⁹ ex variatiōe fraus. gl.in c.j.vt ecclesiastica beneficia. quod & in bigama muliere sancitū est constitutam semel dotē renuente, vt est tex.in auth.de nuptiis.§.de augmētis.iuncta gl. in verbo, vitricū. ¶ Tertius quādo alienatio facta sub nomine vēditionis esset nullo pretio corporaliter interueniēte.l.j.§.si mutuā.in fi. & §. quid si in lite. ff. si quid in fraudem patroni.vel modico numerato.l.per diuersas.& ibi Bar.in ij.q.C.mandati.de qua vide Ias. in §.fuerat.in xvij.col.insti.de actio.Ro.in cōs.lxxxvj. col.ij.in fi.& seq.Pau.in l.fi.pe.col.de aliena.mutandi iudicij causa facta.Et adhuc adde vnū singulare,quod dicit do.meus Ias.in l.si arrogator.in ix.col.ff.de adoptio. ꝙ nō valet confessio partis de debitis in fraudē legitimæ,nisi constet de reali numeratione.idē etiam in casu supradicto,quando interuenisset pretium, sed deinde perfecto contractu restitutum fuisset.l.qui sic. ff.de solutio.vbi dicit tex.qui sic soluit.vbi recuperet, non liberatur,quemadmodū non alienātur nūmi qui sic dantur vt recipiātur. ¶ Quartus, quando alienatio mixtim titulo donationis venditionisque celebrata fuisset,vt sicut tali casu cessio actionum est nulla, annullantque contrahentes ius suum.l.ab Anastasio.C. mandati.ita in aliis contractibus saltem si fraudis suspicio oriatur. ¶ Quintus,quoties alienatio cōdemnationē haberet ex voluntate alienantis resultoriā. arg. l.si ita quis.in fi.de leg.ij. Guli.de Cuneo,Bald. & Cy. in l.si tibi.in prin.ff.de pac. idem si collata esset reuocatio in alicuius voluntatem,qui alias suspectus esset, puta matris vel coniuncti.arg.l.si quis integris, in fi. ff.qui & à quibus. ¶ Sextus,quādo alienatio inter personas prohibitas celebrata est.l.q̄ testamētū.ff. de proba.tūc enim nec cōfessioni quidē iuratæ standū esset. l.cùm quis decedēs.§.pe.ff.de leg.iij. ¶ Septimus,quādo ante alienationē aliqua verba quis effutisset, vnde dolus argui posset.Bar.in l.si ventri.§.fi. ff. de priuile. creditorum. ¶ Octauus,si alienatio priuatis chirographis celebrata apparet suspecta.l.non intelligit.§.tacita autem fideicommissa.ff.de iure fisci. tū quia clādestina,tum quia anticipata,seu(vt veteres dicunt) repetita die fierī potuit l.j.ff.de fide instru.interimque chirographū penes alienantem esset.l.scripturas,& auth. si quis.C.qui potiores in pigno. habeantur. ¶ Nonus quādo alienationis instrumentū eo tēpore exhibetur quo & notari⁹ & testis in eo descriptis in humanis esse desierūt, vel qui superstites sunt magna amicitia ei iunguntur,cui id instrumentū bonū est,vt tenet Curtius in consi.suo liij.in vj.col.vbi dicit, ꝙ instrumentū diu occultatum prę̄sumitur simulatū,secundū Bal. in l.fraus.ff.de legi.allegando Iacobū de Arena ita tenere in l.si filiofamil.ff.fol.mat. Alciatus alleg.cōs.lvj. quod nō inuenio.sed pro hac præsumptione adducta per Alciatū facit dictū Bald. in loco hīc antè allegato, & dictū Ias.in l.sub prætextu.col. ij. C. de transactio. vbi dicit, ꝙ relatio instrumentorū est mala & malam præsumptionē inducit. ¶ Decimus, vt dicit Alciatus, quando ex qualitate personæ vel rei natura alienatio seu promissio suspecta est. qualitas enim personarum præsertim inspiciēda est.l.cū hi.§. sed & personarū. ff. de trāsactio.vt cū qs humilis,& deploratę vitę obligationē exhiberet minoris summæ quā sit verisimile eā speraturū fuisse.l.si quis ex argentariis.§.j.ff.de edendo.alle.idē Alciatus Curtiū in d.cons.lvj.in fi.sed non inuenio ꝙ aliq̄d dicat. ¶ Adde vndecimū casum quando nō reperitur protocollū:quoniā tunc instrumenta reddūtur suspecta, vt dicit Bal.in l.Cassius.ff.de senatoribus.pro qua opinione dicit Iac.de S. Geor. in l.fi. nu.28.C.de edicto diui Adri.tollē.ita vidisse iudicari. dixi in cons.lxiij.vers.& ꝙ reperiatur suspecta. ¶ Duodecimus, quādo instrumēta sunt recepta à notario nō fideli & malè famato,quoniam in talibus diminuitur de fide instrumenti,vt dicit Bal.in l.iubemus. in fi. C. de proba. dixi in dict.cōs.lxiij.hīc antè alleg. ¶ Aduerte,ꝙ si in venditione apponatur clausula, Et q̄d plus valet,donat, præsumitur fraus & simulatio. Bertran. cōsi.ccxxxvj.in ij.parte.Aduerte etiam ad id quod dicit idē Alcia.in d.l.si quis maior.in ix.casu,ꝙ prę̄sumitur fraus,etiā si alienatio priuatis chirographis appareat.q̄d idem est si fiat cora notario & duobus testibus multū domesticis,per ea quę dicū Arg.& Pau.de Ca. in l.in tacitis ff.de leg.j.q̄d nota.qa est multū singulare. ¶ Et aduerte etiā,ꝙ † simulatio seu fraus ꝓbatur ex his quæ gesta fuerūt ante contractū,vel in ipso cōtractu,nō autē ex his quæ post cōtractū fiūt, aut gerūntur.ita tenet Bal.in l.j.versi.x.quæro si seruus. ff. si q̄d in fraudē patroni.& Bart.Veron. in cautela sua clxxj. Ias.in §.itē si quis in fraudē.insti. de actio.in euidētialibus.versi. vltrà præmitto. ¶ Dixi in casu emergenti, ꝙ idem dicendum est si fiat incontinenti post,scilicet quando eodem die,& coram eisdem personis,vel etiā die seq.per ea quæ dicit Fran.Curtius senior in consi. suo hiij. & per multa alia quæ hīc non repeto.

Probatio per coniecturas.

4 Ex gestis antè vel in contractu.

ITem etiam contractus simulati† ꝓbātur per testes, & istis testibus creditur contra instrumētum, secūdum gl.in §.si verò tale.in auth.de fide instru.coll.vj. & in l.illicitas.§.veritas.ff.de offi.prę̄si.licet aliter dicat l. generaliter.C.de non nu.pecu.tamen Iac.But. ibi, & Bal.in l.j.C.plus valere q̄d agitur.tenent † simulationem instrumenti posse ꝓbari per testes. faciunt quæ dicit Imo.in c.ad nostrā de emptio.& vēd.facit l.multum.C.si quis alteri vel sibi.& l.nō est.C. de dona. inter virum & vxo.& in l.si filij.eo.ti. ¶ Intellige prædicta duobus modis,primò nisi cōtractus sit in scriptis, ita ꝙ scriptura esset de substātia ipsius contractus,qa tunc non posset probari contrarium,nisi per contrariam scripturā.vt notatur in d.l.generaliter.C.de non numera.pecunia.† nam ea solennitas quæ requiritur in actu gerendo & perficiendo,eadem requiritur in a-

5 Per testes

6

7

BIU Cujas

ctu destruẽdo.auth.ecõtra.C. de repudiis. sicut enim in perfectione illius contractus requiritur scriptura, ita in destructione.¶ Et qualiter prædicta intelligantur,vide Ias.in l.sciendũ.i n iiij.col.ff.de verb. obli.vbi dicit hoc esse verũ, quando quis vult probare contra tenorem instrumenti: secus si contra solennitatem, vel præsumptionem, quia sufficiunt testes.

9 *Probatio contra præsumptionẽ iuris.*

SEcundò†intellige si ex scriptura resultaret ꝓsumptio iuris & de iure,quia contra talẽ non admittitur probatio in contrarium.vt notatur in c.is qui.extrà,de sponsa. vbi Panor. dicit hoc verũ esse indirectè sed non directè, quia indirectè potest admitti probatio in co ntrarium.

ADDITIO.Aduerte ꝙ habens probationẽ per scripturã potest probare per testes,vt dicit Mat.de affl.in cõst.regni.Sicil. quæ inci.cordi nobis est. in xiiij. not.

ITem& qđ plus est licet,probatio nõ debeat admitti,tamen si admittitur,valebit,vt dicit Inn. in c.fraternitatis. de testib. & de isto dicto facit festũ Lu. Ro. l.certi condictio.§.qm̃.ff.si certum pet.& hoc est,quia probatio quæ non debet admitti,si admittatur,valet. do.meus Ias.in d.§.quoniã.in v.col.& Ale.in ij.col. & idem do.meus Ias.in l.j.ff.de noui.oper.nuntia.

10 *Probatio per confessionem partis.*

SEd adhuc†prędicta intellige,nisi admitteretur ꝓbatio per cõfessionẽ partis:quia hoc casu etiã si esset præsumptio iuris & de iure, cõtra quam non admittitur probatio in cõtrariũ: admittitur tamẽ cõfessio partis.ita Pan.in d.c.is qui.Ias.in l.admonendi, in lec.in xviij.co.ff.de iureiurãdo.& in l.cũ te.C. de trãsactio.& Fel.in c.quoniã contra falsam.in xiiij.col. extrà,de probat.de qua dicã statim.Et dicit idẽ Fel. in c. vltra tertiam.in fi.extrà de testi.ꝙ post elapsas oẽs dilationes potest quis probare per confessiones aduersarij,quæ possunt fieri in quacunque parte iudicij.

11 ET aduerte, † quia ex quo cõtrahentes habent instrumentum pro se, habẽt præsumptionẽ pro eis, ex quo onus probãdi transferunt in proximum,quia præsumitur pro instrumento.l.cũ precibus.C.de proba.Ias.in l.post diuisionem.in principio.C.de iuris & facti ignorantia.& in repetitione l.admonendi.in lvj. col.ff.de iureiur.& in l.sciendum.in iiij.not.ff. de ver. obl. & ideo dicit ibi dominus meus Ias. in iiij. col. ꝙ

12 *Quot testes requirantur ad reprobationem instrumenti.*

†ex quo quis habet præsumptionem pro se,volẽs probare contrarium, debet probare per tres testes idoneos,aut per duos multum excellentes. allegat Spec. ita dicentem in tit.de proba.§.fi.vers.vlt.no.¶Et dicit Hippo.de Mars.in singulari suo lxj.incip.dictũ, seu testimoniũ.†ꝙ instrumẽtũ nõ potest reprobari nisi per tres testes.alleg.Io.de Imo.in c.cum Ioãnes.extrà, de fide instru.& Alex.in consi.suo xciij.incip.in causa & lite.in v.vol.Et dicit idẽ Hipp.singulari suo lvj.incip. ad validitatem. ꝙ ad valitudinem instrumenti requiruntur testes, nisi in casu quando fit in publico , quo casu non requiruntur testes.

13

EX quo ergo videtur ꝙ ad probandũ cõtra instrumentum tres testes requirantur,aut duo excellẽtes imò quod plus est,dicit gl.in verbo, adiiciatur. in d.§.si verò tale.in auth.de fide instrumen. in §. restat. vers.sed pone.dicit ꝙ duo sufficiũt ꝓ l. vbi numerus.

14 ff.de test.inde est † ꝙ dicitur, ꝙ si ego probo per instrumentũ Titiũ contraxisse mecũ Neapoli , & tu probas per duos testes ꝙ eodem die fuisset Romæ, prævalent isti duo testes instrumento.Idem tenet Bal. in l.in exercendis. C. de fide instrumen.

15 *De vno teste.*

QVid autem de vno teste an sufficeret? Dic † ꝙ vnus testis facit semiplenam probationem, secundum gl.in l.admonendi.ff.de iureiu.& in l. in bonęfidei.C.de rebus credi.& iureiurando. † Et ideo si esset vnus testis de veritate, & duo de fama, ꝙ cõtractus in 16
veritate fuit de vendendo , licet dicat de permutatione, ꝓbata esset semiplenè ipsa simulatio , vt dicit Bal. in simili in c.j.de controuer.inuesti.& Lud. in d.l.admonẽdi.vt no.gl.in c.j. de appellat.& in l.ij.vbi Bar.ff. de excusa.tut.& Spe.in ti.de test.§. restat.vers.quinto.

ITem si testes dicant † ꝙ præcessit tractatus de ven- 17
dendo,& postea incontinenti secuta fuit permutatio,tractatus enim præcedens facit præsumere contra permutationẽ incõtinenti secutã, & illã fuisse factam in fraudem iuris retractus, secundum quod in simili notant Hostiensis & Ant.de But.in c. ad nostram. extrà de emptio.Bal.in l.multum.C. si quis alteri vel sibi.Gulielmus de Lauduno in clement.ex grandi.in §. cæterum.de vsuris.faciũt ea quæ dicit plenissimè Bar. Veronẽ in tractatu suo,in prima præsumptione fraudis vel simulationis contractus.& ponit Mat. de affl. in dicto commento,in gl.nisi quis,in iiij. col. & ibidẽ domi.Matthæus ponit plures alios modos cognoscẽdi fraudem,de quibus vide in locis allegatis per eum, maximè in illa quæ est, quando quis habet domum habentem vnum introitum & duo latera , si vendat medietatem domus retentis duobus lateribus , quia propter domus indiuiduitatem quæ non habet nisi vnum introitum , & ad illas partes laterales non habẽtur introitus nisi per ianuã,quę vẽditur,signũ est ꝙ fuit facta venditio in fraudem iuris retractus. ibidem adducit fundamenta Petri de Ancharan.in consi. suo clx.incipien.pręsupponitur in themate.quem videas.

IN TEXTV IBI,
Par preuue suffisante.

QVia pluribus† modis præsumitur fraus , de quibus per Bar.in l.post contractum. & ibi per Ioã. de Imo.& alios.ff.de dona.& in l.omnes.§.Lucius. ff. quæ in fraudem credi.& per Bar.in l.si pupillus. ff.de autho. tuto.& suprà dixi , an vna ex illis præsumptionibus sit sufficiens probatio , ad hoc vt sit locus huic consuetudini. Cogita ex his quæ dixi suprà in titu.*des iustices.§. l'amende de simple rescousse.*in fi. illius articuli. & hîc antè in gl. præcedenti. 1 *Fraus quãdo præsumatur.*

IN TEXTV IBI,
Ou par le serment des contrahans.

ECce quomodo consuetudo nostra dat consiliũ de ferendi iuramentũ,quia credit nullum suæ salutis esse immemorem.l.fi.C.ad legem Iuliam repetun. *Modus vnus probãdi fraudẽ permutationis.*

ISte est vnus modus probandi contractũ fuisse factũ in fraudẽ iuris retractus,videlicet ꝙ proximus possit exigere iuramentũ à venditore & emptore,an contractus permutationis aut donationis fuerit in fraudẽ iuris retractus simulatè cõceptus.Et si ipsi iurauerint timen.eorũ consciẽn.& periurium ꝙ in veritate inter eos agebatur de vendẽdo , sed vt fraudarent proximũ in iure retractus,fecerũt contractũ permutationis. isto modo probata est fraus,† qa nulla melior est probatio quàm per cõfessionem partis aduersæ. l. qui de inofficioso.in fi.ff.de inoffi.test. c. quoniã per confessionẽ.extrà, de priuileg. & alibi dicitur ꝙ tantũ valet probatio per confessionem partis,quantum per testẽ, vt in d.l.qui de inoffi.& in l.Titia.ff.sol.matr. & l.ij.in fi.C.de in ius vocan.& in l.cum te. C. de trãsactio. & in l.si de possessione. C. de transac. Et not. Andr. de Isernia in c.j.in fin.de milite vasal. qui contumax est. in cap.j.quot testes sunt necessarij. in vsibus feudorũ. † imò quando pars confitetur, non sunt necessarij testes *Probatio per confessionem partis.*

BIU Cujas

testes, secundum Andræam in dicto loco, vt habetur xiiij. & xv. & ibi, qd adhuc egemus testibus? ꝑ quo est tex. in l. illã. ibi, quid opus est testibus. C. de donat. nã confessio partis est ita sufficiẽs probatio, ꝙ licet contra præsumptionẽ iuris & de iure probatio nõ admittatur, tñ admittitur cõfessio partis. dixi in præcedenti gl. Et ita tenet Bar. in auth. sed iam necesse. C. de dona. antè nuptias. Ias. in l. cũ te. C. de transac. vbi plenè. & in l. si priusquã. in xiij. col. ff. de noui ope. nunt. & in l. si duo patroni. §. idẽ Iulianus. in ij. col. ff. de iureiur. in c. quoniã contra falsam. in xiij. col. extrà, de probatio.

ADDITIO. Et faciũt quæ dicit G. Bened. in repet. c. Ray. in verbo, si absque li. ij. de fideicommiss. subst. nu. 50. de testa. vbi dicit, ꝙ si constet de veritate facti per confessionem partis, quæ est melior probatio, etiam nõ habetur respectus ad incertitudinẽ libelli, aut nullitatẽ processus, quæ ad sententiã ꝓcedatur maximè per curias parlamẽtales, quæ plꝰ habẽt respectũ ad veritatẽ facti, quàm ad formalitates. Imò plꝰ dicit Matt. de affl. in consti. regni Sici. quę incip. in causa deposi-siti, ꝙ si quis recognouit signaturã suã, vel schedulã facta in scriptis, habet vim instrumenti publici, ita ꝙ super ea in vim confessionis potest condẽnari, ita dicit idem Matthæus in d. constitutio. in iij. q. in ij. libro.

3 Confessio in præsentia partis facta.

ET istud † intellige de confessione partis quæ fit in præsentia partis quæ acceptauit, quia cõfessio facta in absentia partis non acceptata, non præiudicat. Bar. in l. certũ. §. si quis absente. ff. de confessis. vbi plenè. de qua materia vide per Fel. in c. si cautio. ĩ iiij. & v. col. extrà, de fide instr. Et per Pan. cũ apostil. in c. mulieres. in fi. extrà, de iureiu. Ias. hãc materiã plenè examinat in repet. l. admonẽdi. in lviij. col. cũ seq. ff. de iureiu. Et de cõfessione in præsentia partis nõ acceptata ꝑ partẽ, per cũdẽ in dicta rep. in lx. col. & in l. postquã liti. C. de pact. Aliàs scripsi consulendo, non insisto.

4 ADuertendum † est tamen, ꝙ licet confessio facta in absentia partis nõ inducat obligationem, nec sufficiat ad obligationem inducendam, tamen est potens ad probationem faciendam, vt not. Cyn. in l. nec quicquam. §. vbi decretum. ff. de offi. proconsul. & legati. & in l. generaliter. C. de non nume. pecunia. per l. Publia. in fi. ff. depositi. & no. gl. in l. cũ de indebito. in fi. ff. de ꝓba. Ex quo ergo non hîc disceptatur de validitate iuris agendi ex confessione extraiudiciali, & in absentia, sed solum de ꝓbatione actus, sufficit ad probandum contractum fuisse simulatum, confessio extraiudicialis partium, scilicet contrahentium, facta in absentia proximi, cùm illa vim probationis habeat,

5 quæ solum in proximo requiritur, & maximè † quia confessio facta in absentia partis est valida, qñ tendit ad declarationem actus qui erat ambiguus, secũdum Bar. in l. cùm quis decedens. §. codicillis. ff. de leg. iij.

ADDITIO. Imò etiam aduerte ꝙ post omnes dilationes potest probare per confessionem aduersarij, vt tenet Hippol. de Marsi. in singulari suo 110. incip. communis doctorum.

ITem ex his quæ dicit quis extra iudicium parte absente inducitur vera ꝓbatio causa sui, vt dicit gl. in l. Fulcinius. §. qd sit autẽ. ff. quibus ex cau. in possessionẽ eatur. Faciunt quæ dicit Barba. consi. xj. in xiij. col. in j. vol. & glo. in §. aliæ. instr. de actioni. vbi dicit, ꝙ in his quæ depẽdent ex voluntate nostra, statur dicto nostro plenè cũ iuramento. Ex quo sequitur, ꝙ si partes iurauerint esse contractum vẽditionis, ꝙ illa est plena probatio: sed si dixerint extra iudiciũ absque iuramẽto, est semiplenè probatũ. † qa ad minus confessio ex traiudicialis facit semiplenã probationẽ. Ias. in d. repeti. l. admonẽdi. in lviij. col. ¶ Aduerte etiam, quia vt dicit Matt. de affl. in dicto cõmento in §. nisi quis. in iij. col. cõfessio extraiudicialis trãsfert onus probãdi cõtrariũ in cõfitentẽ, & consequenter inducit probationẽ, vt dicit Bald. in l. cum falsa. C. de iuris & facti igno. plures alios effectus cõfessionis extraiudicialis ponũt doc. suprà allegg. & Pan. & Feli. in c. at si clerici. in prin. extrà de iudicijs. ¶ Si tamen talis cõfessio fuerit iudicialis, valet etiam sine causa expressa. Pau. de Ca. in l. j. C. de cõfessis, vbi dicit ꝙ habet vim condemnationis vel absolutionis. ¶ Quæro, † an si iuramẽtũ fuerit præ- 7 An valeat iuramentum sine tactura euãgeliorum valeat? videtur ꝙ non, per gl. in auth. iusiurandũ quod præstatur, colla. ij. ca. hortamur. iij. q. ix. & c. fi. de iuramen. cal. eo ꝙ tale iuramentũ videtur esse delatũ à iure. faciunt quæ dicit Ias. in auth. sacramẽta puberũ. in iij. col. C. si aduersus vendit. Et facit, † qa propriè iuramentũ dicitur quãdo 8 tangũtur sacræ scripturæ. Bal. in l. pe. §. is de præsentibus. C. de reb. credi. Iac. de S. Geor. in d. auth. sacramenta puberũ. in j. col. C. si aduersus venditionẽ. dicit ꝙ valet etiã iuramentum si iuretur super alio libro, vt tenet Ias. in d. auth. propter consuetudinẽ quæ hoc approbare potest. Et vide per Pan. & alios in c. fi. de iuramen. cal. & per Io. de Imo. in c. cũ contingat. extrà, de iureiu. † Et an valeat iuramentum in fide corporis, aut 9 in manibus notarij, vel ꝑ dæmonẽ, vel aliàs, vide Gui. pa. cons. suo xxxj. in vij. viij. ix. & x. col. vbi tenet ꝙ sic. Et de huiusmodi materia poteris videre Lucã de Penna in l. iij. de vendendis rebus ciuitatis. col. iij. lib. xj. C. vbi multa succinctè comprehendit.

ADDITIO. Vide Mat. de afflic. in consti. regni Sicil. quæ incip. puritatẽ. in iij. not. vbi dicit ꝙ in iuramento præstando per officiarios iustitiæ, requiritur tactura euãgeliorum. idẽ in iuramento testis coram iudice, vt dicit idẽ Mat. in constitutione, eo qui sciẽter. in iij. lib. sed quomodocũque iuretur, est periurus, vt ibi dicit. Aduerte etiã ꝙ in Francia obseruatur ex consuetudine generali, propter reuerentiã fidei ne violetur, ꝙ promissio sub fide tantũ operatur quantũ iuramentũ, & ideo vt videmus ꝙ pactũ filiæ mediante dote de non succedendo cũ iuramento est validũ. c. quãuis pactũ. de pactis, in vj. in Francia obseruatur, ꝙ idẽ si fiat pactũ cũ promissione sub fide in manu notarij de non contraueniendo. & ideo iudicatum fuit per curiã parlamẽtalẽ anno 1531. in mẽse Martio, & dictũ per arrestũ curiæ ꝙ renuntiatio facta per Mariam du Breullat successioni patris & matris mediante dote sibi constituta erat valida, licet expressè nõ iurasset: sed tãtum ꝓmisisset per fidẽ ꝓpter hoc præstitã in manibus notariorũ non cõtrauenire ꝑ hęc aut similia verba, *promettant par leur foy donnee es mains des notaires* &c.

SEd quæro, pone ꝙ proximus detulit iuramentum Quæstio emptori & venditori, an cõtractus inter eos factus & passatus sit simulatus, & venditor fatetur simulationẽ, emptor verò nõ, & non appareat aliud de simulatione, an valeat confessio venditoris? Dic ꝙ si aliud nõ sit in fauorẽ emptoris in cõtrariũ, illa confessio faciet semiplenã probationẽ, & tũc habebit locũ iuramentũ suppletiuum. iuxta notata in l. in bonæfidei. C. de reb. cre. & iureiur. & in l. admonendi. ff. de iureiur. ¶ Potest tamen opponi in contrarium contra cõfessionem vẽditoris: puta quia factus est inimicus venditor, vel qd aliud ad repulsandũ ipsum iuramentũ, ꝙ diminuat de fide ipsius venditoris. Nam si contrariæ probationes adducantur, extenuant fidẽ ipsius vẽditoris. not. gl. in l. j. C. qui & aduersus quos. ita tenet Mat. de affl. in dicto commento. §. nisi quis. in fi.

6 Cõfessio extraiudicialis.

Nunquid

NVnquid autem si iuratū fuerit per contrahentes contractū nō esse simulatū, an proximus adhuc post delationē iuramenti posset probare cōtrarium?

10 Excepcio iurisiurandi.

¶ Videtur primò ꝙ non, † quia exceptio iusiurādi est exceptio litis finitę, & ideo impedit litis ingressum. c. j. de litis contest. in vj. no. do. meus Ias. in l. ait pretor. la ij. cum qua legit. l. nā & postea. ff. de iureiu. vbi dominus meus ponit practicam proponendi dictas exceptiones, ad finem impediendi litis ingressum.

ADDITIO. Mat. de affl. in consti. regni Sic. quę incip. exceptiones. in ij. lib. j. nota. dicit ꝙ istæ exceptiones proponuntur per fines nō audiendi, hoc est ꝙ dici debet, tu nō debes audiri, quod tantū est, ꝙ illis denegat audiētia, quod quādo fit, & quomodo, videri potest per eundē Mat. in consti. violētias. in ij. not. in j. q. versi. quint° casus. De exceptione tua nō interest quomodo impedit litis ingressum. vide Aufrer. in decisione Tholos. decis. lxviij. ibi. v. regula, & ꝙ exceptio partiū sit exceptio litis finitę, & impediat litis ingressum vide Hyppolytū de Marsiliis in consi. suo cvij. col. ij.

11 Iuramētum habet vim diffinitiuæ.

¶ † Item iuramentū habet vim diffinitiuæ. vt in l. ij. ff. de iureiu. & ibi notatur. & in l. si duo patroni. §. item si iurauero. ff. de iureiurando. sed sic est † ꝙ sententia

12 prętextu instrumentorū de nouo repertorū nō retractatur. l. sub specie. C. de re iudicata, ergo neq; etiā ex depositione testiū, aut quauis alia ꝓbatione: cùm in exercendis litibus eandē vim habent testes & instrumenta. vulgata l. in exercendis litibus. C. de fide instr.

ADDITIO. Aduerte ꝙ sublata probatione, & exclusa nō tollitur ꝓbatio, quæ potest fieri per instrumentū, vt tenet Mat. de affl. in consti. regni Sicilię quę inci. exceptiones. in vj. q. ij. not. in ij. lib. & in constitu. quæ incip. in pecuniariis. in vij. not. in ij. lib.

13 Et vim probationis.

¶ Item iuramētū † habet vim probationis, vt notatur in l. non erit. §. dato. ff. de iureiu. † imò causa iureiurādo decisa retractari nō pōt. l. j. C. de iureiu. nū quid autē iuramentū sit propriè probatio, nō aliter insisto cùm ponat Ias. in l. iij. §. iurari. in iiij. col. ff. de iureiur. & in §. quadrupli. in vj. col. instit. de actio. & in l. fi. §.

15 licentia. C. de iure delibe. ¶ † Dic prædicta esse vera in iuramento voluntario & iudiciali, secus autē in iuramēto necessario: quia tūc pōt ꝓbari cōtrariū in l. admonēdi. ff. de iureiur. & d. l. j. de iureiu. nā ex quo lex seu statutū nostrū, vel cōsuetudo cōpellit emptorē & venditorē ad iurandum, videtur ꝙ proximus poterit probare contrariū. ego dicerē ꝙ ex quo hoc iuramentū nostræ consuetudinis habet vim probationis, quia dicit, ꝙ si fraus fuerit probata p testes vel iuramentū, quomodo dicit ꝙ iuramentū est ꝓbatio. ergo ex quo est probatū de veritate contractus per veram probationem, quòd non est ampliùs vltrà quærendum.

ET maximè quia ex quo proximus non cogitur deferre iuramētum cōtrahentibus, nisi ex sua voluntate, ideo videtur volūtariū, ex quo nihil vlteriùs quærendū est, per ea quæ antè dixi. Et ideo dicit And. de

16 Nota. Isernia in c. j. §. sacramentum. ij. in additione. de consuetudine recti feudi, in vsib. feud. † ꝙ prætextu periurij nō retractatur negotiū decisum ex sacramēto, sed periurus scienter puniri debet de periurio, quando periurium est alij nociuum. c. quicunque. vj. q. j.

ADDITIO. Videtur tamen dicendū ꝙ si probata fuerit fraus & simulatio sufficiēter, & postmodū deferatur iuramentū reo, licet iurauerit aliter esse quàm probatū fuerit, nō est sublatus effectus verę probationis per iuramentū, quod habet vim probationis. l. nō exit. §. dato, suprà alle. & ibi Alex. & alij fictè tantum. tñ Bal. in l. iij. C. de probationibus. non extinguit aliā probationē verā & sufficientē, cùm inducta ad vnum effectū non operētur contrariū. l. legata inutiliter. ff. de adim. leg. & ficta seu pręsumpta probatio nō tollit verā. Imò per oppositū vera probatio extinguit præsumptā, vt est tex. in l. fi. ff. de probatio. ex quo maximè consuetudo loquitur alternatiuè, sufficit ꝙ actor habeat vnā ex ꝓbatiōibus alternatiuè mētionatis in cōsuetudine: cū ad veritatē alternatiuè sufficiat alterā partē esse verā. l. si is qui ducēta. §. vtrum. ff. de reb. dub. l. cū quidā. & ibi notatur. C. de verb. sig. nec hoc casu de alio operabitur iuramentū, quàm ad docēdū de periurio iurātis: vt tenet Ale. in d. l. aliàs. quā legit cū §. procurator. qui est in l. iusiurādū quod ex cōuētione. ff. de iureiu. super ver. nec multū interest. vbi dicit, itē nota ꝙ si probatur vel iudicatur veritatē aliter se habere, quàm iuratū fuerit, videtur doctū de periurio. & ideo cauere debēt rei si videāt actorē habere facultatē probādi, aut iā fecerint ꝓbationē, ne iurent, imò hoc casu recusare possent iuramētum ex quo per probationē factā aut fiēdā potest detegi periuriū. Bal. & post eū Ias. in l. manifestę turpitudinis. ff. de iureiu. & Alex. in d. aliàs, quā legit cū d. §. procurator. vbi dicit, ꝙ vbicūque potest probabiliter reus timere, ne p quandā cōsequētiā suū periuriū arguatur, nō cogitur iurare. Et ideo si procurator simplex qui nō habet speciale mādatū ad deferendū, iuramētū, vel generale cū libera, vel nō, est ꝓcurator in rē suā, deferat iuramentū, nō cogitur reus iurare, cùm talis delatio nō sit valida. d. §. ꝓcurator. & solū operabitur, qa docetur de periurio rei, vt dictū est, ex quo maximè cōstat de veritate in cōtrariū, p ꝓbationē quæ nō est extincta p illā delationē iuramenti, & ita dixi in contigentia facti.

DE iuramento autē quod ex consuetudine vel statuto defertur alicui qui ad hoc cogitur ex forma statuti, an possit probari contrarium, scripsi suprà in tit. *des iustices & droicts d'icelles*, in §. *Meßiers & sergens.* in gl. *sont creuz par leurs sermens.*

17 Periurus quādo puniatur de periurio.

SEd pone † ꝙ cōtrariū eius quod cōtrahentes iurauerāt, reperitur, an possent puniri de piurio? And. de Isernia in d. c. sacramentū. *le second*, hanc materiam plenè explicat, & qa quotidie versatur in curiis, ideo subnectā hīc eius dicta. & dicit ꝙ secundū vtrāque cōmunē opinionē nō punitur de periurio. prima est, qa aut iuratur super cōtractu seruando & implendo, aut de iuramento ad obligationē contrahentiū faciendo aliquid, & tunc si nō facit, est periurus. facit textus, & ibi Bar. in l. fi. ff. de crimi. stelli. nō tamē est infamis in illo casu qñ de præterito vel prēsenti iurat: secus autē si de futuro ꝓmittit, quia tūc est periurus & infamis. l. Lucius. ff. de his qui notātur infamia. l. si quis maior. C. de transact. vbi plenè per do. meum Iasonem.

AVt iuratur super lite decidenda, vt in hoc casu nostro, & in d. §. sacramentum. vbi cogitur iurare se inuestiuisse vel non: & tunc hoc casu non punitur de periurio, sed solū Deum habet vltorē. l. ij. C. de rebus credi. & iureiur.

ADDITIO. Aduerte ꝙ quo ad partē quæ iuramētū detulit parti aduersæ, istud est indubitatū apud curiā parlamētalē Parisi. quę ita iudicauit anno 1512. die x. Octob. & hoc iuridicū est, qñ iureiurādo delato nō aliud quæritur, quā an iuratū sit, vel non, remissa quæstione an debeatur, quasi ꝓbatū sit iureiurādo. & facit tex. in l. nā & posteaquā. ff. de iureiur. & in l. j. C. de reb. credi. vbi causa decisa iureiurando à parte delato & prēstito, prætextu piurij retractari nō pōt: imò qd pl° est, ēt si pars oppōat, iudex nō debet admittere, cū iudex id agere debeat ne de iureiurādo cuiusquā quę

ratur

ratur.l.aduersus.vbi tex.ad literam.ff.de excep. Et sic cùm per transactionē sit remissa actio, vt dicit text. in d.l.nam & posteaquā.ideo nec etiā reipublicæ cōpetit accusatio, quoniā vbicūq; nō nascitur parti actio ciuilis,nec etiā reipublicæ cōpetit actio criminalis, vt per plura tenet Hyppo.de Marsi. in consi. liij. nu. xij. vbi plura alle.& vide ad hoc Sali.in l.si abducta.in vlt.co. C.de fur.& Bar.in consi.suo centesimo, inci. audiui à do.Cy.& hoc est indubitatū quoad partē. Istud tamē arrestū fuit anno D.M.ccccc). declaratū habere tantū locū quo ad fiscū in casu,in quo ex actu super quo iuratū est,nō resultat delictū publicū, sed tātū priuatū, qđ est in omni casu,vbi est tātū quæstio de restitutione alicuius rei: cùm denegatio restitutionis reiicit furtū.dixi suprà in tit.*des iustices & droicts d'icelles*. §. v. in gl.j.quoniā ex quo hoc casu nō admittitur pars, ideo nec fiscus:cùm in delictis priuatis vbi pars nō admittitur,nec ēt fiscꝰ, vt dictū est antè. Sed in casu in quo ex actu super quo iuratur,resultaret delictū publicū, ex quo in hoc respublica læderetur, tūc si de cōtrario appareat,potest fiscus rōe illius delicti,quod oritur ꝓpter qui non solùm delictū publicū, sed etiā periuriū. arg. l.vim passam.§.præscriptione.ff.ad l.Iuliā de adult.Ex quo anno Do.M.ccccexxxj.in mēse Octobris fuit iudicatum per curiā,ꝙ licet Ioannes Fleuret,seruiēs regius fuerit remissus & absolutus cōtra Michaelem le Bretō,super eo quod inquietabatur p eū de periurio, eo ꝙ iurauerat se nō habuisse à dicto Michaele le Bretō,quādā obligationē de summa octo librarū & decē solidorū,ad executandū Ioannē Faulcōnier pro dicta summa quā debebat dicto le Bretō:Ex quo constabat de cōtrario per informationes,& ideo ex quo tanquā seruiēs regius in hoc decoxerat in officio, & malè versatus fuerat,fuit dictū ꝙ fiscus admitteretur ad prosequendū dictā decoctionem, seu malam versationem in officio cū dicto periurio, quod quidem periurium ratione dictæ decoctionis nō est extinctum, prout in simili dicitur de adulterio, quod ratione incestus cōiuncti cū eo,nō extinguitur prescriptione quinq; annorū. quod tamē secꝰ esset si adulterū esset de per se: vt in d.§.præscriptione.cū ibi nota. Et hoc modo cōcordāda sunt dicta duo arresta, quæ aliàs viderentur sibiipsis esse cōtraria quoad fiscū,cùm vno casu fiscus fuerit admissus,alio nō. sed pro certo declaratio p secūdū arrestū facta est valde subtilis,ideo in dubio stādū esset primo.In alio etiam videbantur dicta duo arresta contrariari, eo ꝙ primò pars agēs ꝓpter periurio fuit condemnata ad omnia dāna,expen. & interesse: & tñ in secundo arresto fuit tantùm condemnata ad certa dāna & interesse à tēpore exhibitionis cuiusdā prætē sæ transactionis p dictū Fleuret:ex quo transegerat cū dicto le Bretō, non poterat aliquid prætendere cōtra dictum le Breton de præteritis ante trāsactionem, ex quo fuit tantum condēnatus dictus le Bretō de damno & interesse post transactionem inter eos factam.

SEcunda est opinio,aut iuratur de prēterito,vel ptē senti, vt rem meam esse vel fuisse, & solum Deum habet vltorem,& nō punitur, licet efficiatur infamis. Albericus de Rosa.in d.l.j.fi.de crim. stelliona.

AVt de futuro implēdo, & tunc punitur de periurio:& tunc qđ plus est,efficit infamis.d.l.Lucius. & l.si qs maior,hīc antè alle.nā qñ super lite deciden. ratio est,qa cōsiderandū est ad qd agitur,qñ iudex vel pars defert in iudicio ob litē dirimendā ad hunc effectū defert,vt cōstat per suū sacramentū de veritate eius rei de qua est lis,& vt secundū suū iuramētū ad li-
18 tis decisionē ꝓcedatur. Et ideo dicit ibi And. † ꝙ idē in teste reprobato vel periuro excipiēdo,quia non est infamis:licet videatur tenere contrariū do. meus Ias. in §.item si quis postulante.in xiij.col.instit.de actio.

ET aduerte† ꝙ nemo conqueri potest de periurio, nisi is cuius interest,cū sit priuatū delictū, nisi iudex reperiat piuriū corā se factū, vt dicit Andreas de Isernia in d.§.sacramentum.in addit.in fi.Et dicit Ale. in apostil.ad Bar.in d.l.fi.ff.de crimi. stelliona.† ꝙ iudex secularis potest declarare quem esse periurum.Et vide Pan.in c.cū sit generale,extrà, de foro cōpe. vbi tractat corā quo iudice sit disputandū de crimine periurij.Et vide quæ dicit Gui.pap.quæst.sua clxxviij.De periurio per totam quæst.

19 *Quis cōqueri possit de periurio.*

20 *Periurus quapœna puniatur.*

SEd qua† pœna puniatur periurus?dic primò,aut loquimur in eo q Deū blasphemat,& sāctos,& dicit aliquod verbū maledictū in contēptū Dei,vel sanctorū,siue sit verū,siue falsum, quādo habet ex cōsuetudine blasphemādi,puniri debet pœna §.j.in fi.inauth. vt nō luxuriētur cōtra naturam.collat. vj. plenè p Ias. in l.iij.§. fi. ff. de iureiur. aut loquimur in iurante per Deū,vel sacras scripturas,vel aliter,& periurante,hoc est falsum iurāte:& dic† ꝙ aut iurauit per iracundiam, & excusatur. notatur in l. ij. C. de rebus credi.facit l. quod calore.ff.de reg.iuris. facit ad calorem iracūdiæ quod dicit do.Ias.in l.filiā tuā.C.de inoffi.test. & Feli. in c.dilecti filij.extrà,de exce.in vij. col. vbi calor iracūdiæ excusat.quod quomodo sit intelligendū, ponit Ias.in l.si duo patroni.in j.col.ff. de iureiu.

21

22 *Periurus ex iracundia.*

ADDITIO.Et etiā vide Mat.de affl.in consti.regni Sici.quæ incip.blasphemāte.in iiij.dubitatione, in iij. lib. vbi ponit quomodo punitur per mēdaciū Deum blasphemās.Et de materia periurij,vide amplè p eundē Mat.in constit.regni Sici.quæ incip. eos qui scienter.& in rub. & ipsa cōstitutione, & in fine illius ponit quomodo periurus in vno, nō admittitur in aliis. & in cōstitutione quę incipit,blasphemātibꝰ.in j.dubitatione.dicit ꝙ ampliùs periuro nō creditur. Et dic idē in mētiēte,vt dicit idē Mat.in cōsti.quæ incip.spōte violātibus.in v.not.vbi ponit pœnas mendacij.

Deliberatio.

AVt deliberatè quis iurauit,& tūc aut nullius prę iudiciū respicit, aut respicit præiudicium tertij. primo casu,puta quando iurauit, nunquam comedere carnes:si posteą comedat,an puniatur.gl.in l. ij. C. de rebus credi.dicit,ꝙ nō, hoc modo exemplificādo. quam docto.sequuntur.Et istud est verum, & cōmunis est opinio.licet Ang.in auth.scænicas nō solùm fideiuss.coll.v. teneat ꝙ etiam isto casu debeat per iudicem extraordinariè puniri.

SEcundo verò casu qñ iurat in præiudiciū tertij,tūc debet puniri extraordinariò arbitrio iudicis.d.l. fi. cū gl.ff.de cri.stelliona.& poterit iudex eū facere fusti gari,vt in d.l.si duo.§.si qs iurauerit.vel faceremitrari, vel poni ad carhenā.prędicta intelligit do.meus Ias.in d.§.si qs iurauerit.in ij.col.quātū ad pœnā criminalē.

23 *Periurii pœna in foro conscientiæ.*

QVid autem † fieri debeat in foro conscientiæ, & quæ pœna sit periuro?textus est in c.quicunque. vj.quæst. j. vbi dicit, ꝙ debet ieiunare p quinquaginta dies.& dicit tex.in c.prædicandum.xxij.quæst.j.† ꝙ pœnitentia periurij est velut homicidij.

24

25 *Pœnæ cīuiles. Priuatio omnis actionis iuris.*

CIuiliter† autē agendo do. meus Ias.in d. §. si quis iurauerit. in ij. col. inuenit septem pœnas. ¶ Prima est,ꝙ aliquis iuret in contractu compromissō, vel transactione,& postea non obseruat iuramentum,cadit in pœnas l. si quis maior.C.de transact. quia ipso iure priuatur ab omni iuris actione, vt plenè per do. meū Iason.in d.l.si quis maior. per Alex.in consi. suo lxxvj.in v.vol.vbi dicit, ꝙ illa lex intelligitur in quocunque

BIU Cujas

cunque alio contractu. faciũt quæ tenet idem domi. meus in d.l.in iij.colũ.& in l.quod te.in viij. col. ff. si certum petatur.

26 *Infamia iuris & facti.* SEcunda ¶pœna est, quia est infamis in facto & iure.c.infames.vj.quæst.j.notant Bar. & Angel. in l. Lucius.ff.de his qui no.infa.do.meus in d.l.si quis maior.in v.col.ideo dicit Cicero lib.ij.de legibus,periurij pœna diuina exitium,humana dedecus.

27 *Priuatio dignitatum.* TErtia pœna est quæ sequitur ex præcedenti, quia ex quo est infamis, † non amplius admittitur ad aliquam dignitatem.l.quoties.C.de dig.lib.xij.& potest priuari dignitate iam obtẽcta. Felinus c. ex parte. j.nu.2.& seq.de rescript.Bal.in l.ij.C.de rebus cre.infamibus enim portæ dignitatum non pateant. dicit tex.in regula iuris lib.vj.

28 *Repulsio à testificando.* QVarta † etiam pœna sequitur, quia periurus amplius non admittitur ad testimonium.c.paruuli. xxij.q.v.c.quicunque fratres.vj.q.j.c.testimoniũ. c.sicut de testibus.c.literas.de præsumptio.cum aliis allegatis per dominum meum in d.§.si quis iurauerit.faciunt quæ dicit idẽ do.meus in repe.l. admonendi. in xxvj col.ff. de iureiuran. facit gl. l. Lucius. in fi. ff. de his qui not.infa.hinc dicit do. Alex.in consi.suo cxxxiij.in vj.col.in j.vol.† ꝙ periurus in vno non admittitur in aliis. Intellige prædicta etiã si nõdũ sit per sententiam condẽnatus:secundũ Bal. in l. si vteris. C. de fide instru. vtrum istud procedat etiã si egerit pœnitẽtiam de suo delicto.do.meus Ias.in d.§.si quis iurauerit.& plenius in l.in arenã.C.de inoff.test.Imò nõ statur cautioni iuratoriæ illius qui est periurus, vt dicit Ias.in l.j.ff.qui sanũ.cogan.Ioa.Sanxon in consue.Turonen.tit.*des droicts de bassse iusticæ.* arti. xxiij.fol.xxvj.

29

30 *Ab agẽdo repulsio* QVinta † pœna est, quia periurus ab agendo repellitur.glo.est in d.c.paruuli.xxij.quæst.v.quod sanè intellige & limita,vt per gl.& doct. in c. dilecti filij.de fo.cõpe. vt dicit dominus me⁹ in dicto §. si quis iurauerit.& dicit Ant.de But.in c.dilecti.in ij. col. de exceptio. † ꝙ exceptio periurij est exceptio litis finitæ:ita quòd impedit litis ingressum, quod esset multum notabile, si esset verum.

3 *Exceptio periurij.*

ADDITIO. Aduerte ꝙ omnis exceptio,per quam altera trium personarum, scilicet iudicis, actoris, vel rei,vel horum per quos litigant, remouetur à limine iudicij, impedit litis ingressum, seu processum causæ principalis:imò quando vna ex tribus prędictis personis funditus est inhabilis,hęc exceptio reddit iudicium retro nullum, & nõ præcluditur via tali exceptioni,quin semper possit opponi, vt tenet Matth. de affl.in consti.regni Sici.quæ incipit, dilationes. in ix. not. Et quomodo opponẽs exceptiones impedientes litis ingressum debet offerre incontinenti eas probare,vide Matth.de affl. in consti.quæ incipit, exceptiones.in ij.not.in ij. lib.

32 *Priuatio beneficiorũ legũ & canonum.* SExta † pœna periurij est,qa periurus perdit omnia bñficia legũ,& canonũ,& statutorũ,qbus cauetur ꝙ credi debeat iuramento alicuius.tex. est in dicto c. paruuli.Bal.in auth.ei qui.C. de bonis authoritate iudicis possiden.Pan.in c.quęstioni.de appellatio. cum aliis alleg.per Ias.in dicto §.si quis iurauerit.

33 *Beneficiati à beneficio remotio.* SEptima † pœna est, quia clericus beneficiatus propter periuriũ remouetur à beneficio.c.ij. & ibi doctores,de rescriptis. & dicit Bald. ꝙ illud clariùs alibi non habetur,sed dicit do.meus in dicto.§.si quis iurauerit.ꝙ similis est tex.in c.cum quidam.& in c.querelã. extrà,de iureiur. † vbi dicitur idem esse in episcopo, qui propter periurium priuari debet episcopatu. notat gl.in c.fi.de iureiur.in vj.Bal.in l. ij. C. de iure-

34

iur.& dicit Bal.in d.c. cùm quidam. † ꝙ etiam doctor propter periurium potest deponi à doctoratu.

35

36 *Collationis beneficij annullatio* OCtaua † pœna est,quia collatio beneficij ecclesiastici facta periuro,est mero iure nulla.secundum Fede.de senis cõsi.50.inci.an colla. allegantẽ Hosti.in c.cũ inter.de excessibus prælatorum.cum aliis allegatis per do.meum in d.§. si quis iurauerit. Et istud etiã tenet Aufre.in Decisio.Tholos.q.xvij.vbi ponit præd. pœnas.do.meus in d.§.Zabarella in d.c.querelam. de iureiur.& Imo.in c.auditis.ad finem,de elec.tenent ꝙ non est nulla ipso iure.

37 *Periura dicitur falsarius.* NOna † pœna periurij est, quia periurus potest dici falsarius,cùm falsum committat.tex. & glo. in c.illud.extrà,de excess.prælatorum.

38 DEcima † pœna, quia tenẽtur ad satisfactionẽ damni illati parti ex eorũ periurio. & ad illud potest agi contra eos.l.qui nomine.ff.de fal.secundũ Pan. & Ioan.Andr.in c.j.de falsis.& tenet do.meus Ias.in §.item si quis postulante.in xij.col.insti.de actio.

VNdecima,qa apud Aegyptios pœna capitis mulctabãtur periuri.vt refert Diodorus Sicul.li.j. relatus ꝙ Gu. Bened.in sua repe.c.Rayn.in verbo,testamentu.iij.nu.xlv.de testamentis. Et de vinculo iuramenti, quod est maximè obseruandũ præcipuè apud principes,vide apud eundem ibi,nu.42.43,& 44.

ADDITIO. Mulctantur etiã imò puniũtur pœna corporali, scilicet amputationis manus apud Neapolitanos,vt habetur in constit.regni Siciliæ quæ incip. eos qui scienter.& ibi per Matt. de affli.post Andr.de Iser.qui illas constitutiones Siciliæ cõmutauerunt in iij.lib.vbi est materia periurij.ibi,in viij.q.ibi, octauò quæro,quid potest opponere reus.& ibi ponit multa quæ excusare possunt à periurio.

39 *De teste periuro.* ET prędicta intellige de parte periurante,qd † autẽ de teste periuro?Ias.in d. §. in fi. ponit qualiter sit puniẽdus.& Fel.in c.cõstitutus.in viij.col.extrà, de rescriptis.Sed aduerte ꝙ testis dicẽs falsum in causa criminali,venit puniẽdus illa pœna, qua puniri deberet pars,si verũ esset dictũ testis.Ias.in d. §. si quis iurauerit.in fi.& in l.& si legibus.in fi.C. si contra ius vel vtilitatem publicã.& in §.itẽ si quis postulante.in xiij. col.insti.de act.Ex quo anno Do. M. ccccxv. in curia parlamẽti Burgũdię, fuit ad mortẽ cõdemnatus quidam,qui in causa capitali ad suggestionem cuiusdam dixerat falsum testimonium, qđ pro certo iuridicum fuit,& plusquam meritorium vt cæteris cedat in exẽplum,qui tale delictũ ausi sunt perpetrare.

ADDITIO. Vide de pœna falsi testis in materia criminali,& aliis materiis ꝙ Hipp.de Marsi.in sua practica causarũ criminaliũ,in verbo.supest. nu. xvj. ¶ Hoc anno 1532.christianissimus rex noster Frãc.prim⁹, propter frequentiã huiusmodi delicti falsitatis testiũ, & notariorũ fecit ordinationẽ seu cõstitutionẽ, per quã cõstituit & ordinauit oẽs falsos testes & notarios passim & indistinctè ad mortẽ cõdẽnãdos, siue sit in causa ciuili,siue in causa criminali,siue in parua causa,siue magna,nõ habita distinctiõe ad magnitudinẽ delicti,vel paruitatẽ,nec ẽt habita distinctione ad vtilitatẽ,& paruitatẽ ꝓsonę aut nõ: secũdũ ꝙ de iure habebatur,& fuit publicata in mẽse Aprili, in curia parlamẽti Parisiensis.Et quia intẽdo hmõi ordinationẽ seu constitutionẽ cõmentari seu glossare,non hîc insisto.

IN TEXTV IBI,
Qui seront tenus à en iurer.

INtellige dummodo deferens non assumpserit in se onus probandi per testes, & exclusus fuerit, quia hoc

hoc casu etiam est exclusus à probatione per iuramẽtum.l.in contractibus.§.illo.C. de non nu. pecun. ita etiam tenet do.meus Ias.in l.ait prætor.§.iurari.in iij. col.ff.de iureiur. cùm dicat ℔ præclusa via omni probationi,nõ postea admittitur iuramentũ.& ibi ponit, an iuramentũ sit vera probatio.& idem Ias.in §. quadrupli.in vj.col.insti. de actio. Item etiam intellige ℔ tales contrahentes tenebuntur iurare vel scilicet referre iuramentum deferenti.per l.manifestæ turpitudinis. ff. de iureiur. dic tamen ℔ in hoc casu non admittitur dilatio , quia coguntur præciſè iurare, cũ sit de facto eorum. notatur in d. l. manifestæ turpitudinis. quia etiam hîc dicitur ℔ tenebuntur iurare contrahentes in odium fraudis commissæ per eos.

Des Censes.

RVBRICA XI.

DIfferunt contractus censualis, emphyteuticarius,præcarię,liuellarius,cõductionis & locationis , prout expressè ponit Ias. in sua emphyteusi in l.j.C. de iure emphyte.

1 *Contractus cẽsualis quis.*

¶Dicendũ est tamen† ℔ contractus censualis est propriè , quãdo quis vẽdit vel alienat ius qđ habet in re, vt si sit directò dominus,vẽdit directũ, vel si habet vtile,vẽdit illud vtile dominiũ,& sic ius qđ habet, puta pro centũ,cũ hoc quod sibi præstetur annuus census, puta duorũ denariorũ. Ita est tex.in c.cõstitutus. extrà,de relig.domi.Bart.in l.j.§.j.ff.de publica. & in hoc differt à concessione in emphyteusim , vel in superficiẽ,vel in libellum , in quibus cõcedẽs non trãsfert ius quod habet in re.& ita declarat Inno.in c. ad audientiã.in ij.col.extrà,de rebus ecclesię non alienã. vbi subiunxit fortius,℔† nisi instrumẽto dicatur, cõcedo tibi rẽ in emphyteusim pro annuo censu,& omne ius quod habeo in illa re.iste non esset contractus emphyteuticus,sed cõtractus censualis.Et illa verba, cõcedo in emphyteusim starẽt impropriè, quod ipse reputat multũ notandũ,maximè propter effectum sequen.videlicet,quia † emphyteuta ecclesiæ si cessat per bienniũ soluere , cadit à iure suo, auth. qui rẽ.C. de sacros. eccle.c.potuit.extrà,de locato.emphyteuta autem priuatur per trienniũ.l.ij.& ibi doct.C. de iure emphy.†tamẽ si censualis staret, nedum per trienniũ, sed etiã per mille annos,℔ non solueret,non tamẽ caderet à suo iure.tex.est iuncta gl.in d.c.constitutus.& idem tenet Io.Fab.in §.adeò , in pe.col.insti. de locat.

2 *Differentia inter emphyteutam & cẽsitarium.*

3

4

¶Et hoc est,quia ponitur natura contractus rei cẽsualis,non emphyteutæ,† & ad iudicandum qualitatem contractus nõ inspicitur sonus verborũ , sed effectus rei, † quia verba potius deseruiunt naturæ cõtractus, quàm natura verbis,vt dicit Philip.Decius consi. suo clx.col.ij.& consi.clxiiij.col.iij. ¶ Et facit , quia verba debent deseruire intẽtioni.l. in conditionibus primũ locum.ff.de conditio.& demonstratio. Plura per Benedict.in repeti.c.Ray.in verbo,eidem impuberi succederent.nu.18.de test.amplissimè per Deciũ in cons. cccl xxiiij.in ij.col.Aduerte tamẽ ℔ defectus verborũ suppletur per sensum,vt dicit Benedicti in dicta repetitione,in verbo,cætera bona. nu. 57. de testamentis.

5

6 *Verba cõtractus.*

7 ET aduerte,†quia in dubio præsumitur potius cõtractus censualis,quàm emphyteuticus,prout dicit dom.meus Ias.in sua emphyteusi.in xxxv.col.quę est xij.col.in l.ij.C.de iure emphy.Socin. in consi.suo cclxvj.in iij. col. Dicam latiùs infrà. Hostien. verò in summa,in titulo de causa possessio.& proprieta. §. fi. in fi.ponit quid propriè sit census.& nota ℔ aliquando denotat subiectionẽ,aliquando exceptionem, aliquando protectionem.Feli.in c.ad audientiam.in vij. col.de præscriptio.

§. PRIMO.

AV regard des censes qu'on dict porter lots,retenue , & amẽde, on ne declare point estre de coustume generale pour la diuersité des vsages , qui sont en diuers lieux , esquels plusieurs seigneurs & autres ont cẽses , lesquels vseront desdictes censes, & desdicts lots , retenue , seigneurie , & amẽde ainsi qu'ils ont par cy deuãt vsé.

1 *Census quo tempore resoluãtur in Frãcia.*

DE generali† cõsuetudine totius regni Frãciç,omnes census dominorũ soluuntur in Martio, in die Annuntiationis beatæ Mariæ virginis. sunt tamen quædã loca particularia,quæ ex conuentione aut aliàs,ex vsantia habent alium terminum.concluſiuè vt dicit tex.nostræ consuetudinis,insequendę sunt consuetudines etiam particulares,si sint prout dicit Bal.in rub. de consuetudine.in iiij.col.

IN TEXTV IBI,

Lots.

1 *Ventæ & audemiũ idem.*

NOta ergo ex tex.nostro , † ℔ census aliqui in hac patria sunt ex quibus debetur laudemiũ,nam vt dicit Ioan.Fab.in §.j.insti.de emp.& vendi.& cõstitutione regni Frãcię debẽtur vẽtæ domino cẽsuali quãdo res cẽsualis vẽditur,vocãtur ventæ alicubi,& alicubi laudemiũ.Et in his attẽdit cõsuetudo, scilicet quãtũ solui debeat.arg.l.domini prædiorum. & ibi Io. de pla.de agri.& cẽsi.lib.xj.C.& tenet Bal. in rub. de cõsuetudine,extrà.†ex quo ergo licet de iure laudemiũ sit quinquagesima pars pretij,per tex.in l.iij.C.de iure emphy.tamẽ quãtũ sit hodie in hac patria, attẽdendæ sunt consuetudines & vsantię locales,secũdũ quas soluẽdũ est laudemium.¶†Et debentur ista laudemia ab emptore,vt dicit gl.in d.l.iij.& ibi Ias.col.xj. vers.j. quæro.C.de iure emphy.& vide Boërium in consuet. septenæ Bituric.in tit.de consue. feudi & cẽsus. §. iiij. Et de materiã huius gl.vide eundẽ Boëriũ. in d. tit. §. xviij.vbi allegat Io.Fab.hîc per me allegatũ. Stephanus Bertrandi in cõsi.suo cccxxj.in j.parte. & in cons. iij.in iij.parte.dicit,℔ laudemia debentur ad causam trãsportus seu alienationis dominij vtilis quod habet emphyteuta in re emphyteuticaria , & pro labore seu pœna,quam assumit dominus directus pro inuestitura emphyteutę,& missione & possessione eiusdẽ,cùm omnis labor optat prẽmiũ,& ideo cũ dns retineat dominiũ directũ,vt dictũ est,videtur ℔ cẽsatari° habeat tãtũ vtile dominiũ apud nos.¶Et aduerte, qa ista consuetudo est satis cruda,& quia cõmuniter in Burgundia ista laudemia capiũtur ex vẽditiõe : intellige istud habere locũ ex vera vẽditione,& nõ ex nulla, vt dicit idem Boërius in loco hîc antè alleg.§. xviij. Cui adde Io.Fab.in l.ij.C.quãdo liceat ab emptione discedere. qui facit differentiã an contractus resoluatur ex causa de præterito an ex causa de præsenti, vel futuro. Et etiã adde id quod dicit Bertrãdi in cõs.suo xlv.in j.parte.vbi dicit , ℔ laudemiũ habitũ ex prima venditione aduenięte casu resolutionis cõtractus,non debet perdominum retineri,sed debet restitui ex secunda.

2 *Laudemiũ quid*

3

ET aduerte ad id quod dicit Bart.in l.si vir vxori.§. cuidam.ff.de condi. & demon. & do. meus Ias. in l.fructus.

BIU Cujas

l.fructus.in vlt.col.ff.solut.mat.& in l.cùm quædã.§. 4 quoties.ff.de iurisd.om.iudi.† ℘ vbi de aliquo contractu soluitur ab emptore de pretio rei venditæ tãtum pro libra,si fundus fuerit venditus centum, & in proxenetis & proclamatibus fuerint expensæ viginti libræ, quòd gabella tantùm debet solui de octoginta, quomodo sit intelligendũ,ponit Bar.in d.§. cuidam, qui est cum l.sed si hoc.

Quæstio. SEd quæro,pone ℘ sint plures domini cẽsuales,qui ratione cẽsus eisdẽ debiti debẽt habere laudemia: vnus tamẽ habet de quatuor partibus vnã,alius duas alius aliã;quomodo debeant diuidere laudemia ex dicto censu prouenientia? Dic ℘ quilibet dominus habebit laudemia, & alia iura census pro illa parte, pro qua habet ius in re censuali.facit tex. in §. illud expeditu.insti.de socie.l.si vsus.§.fi.ff. vsufru. quẽadmodũ caueat.facit l.si fundꝰ.§.si duo.ff.de pig.& §. seruꝰ. insti.de stip.ser.l.q pecuniã.ff.de statulib.l.si plures sint. ff.de vul.& pupil.l.vtrum.§.fi.& ibi no.ff.de reb.dub.

5 Laudemia an debeãtur proprietario an vsufru. ¶Itẽ quẽro,† an laudemia debeantur proprietario,an vsufructuario? vide suprà,in ti.*des droicts & appartenances à gẽs mariez* in §.*femme mariee selon l. generale coustume*.in gl.in verbo,*pour en iouyr sa vie durãt*. Alb.de Ros. in l.vsufructu leg.ff.de vsufruct.Old.cõsi.ccxl.& Gui. pa.q.cccclxxvij.dicit ℘ vsufruct.alleg.tex. l. vsufructu *6 Quæstio* leg.in j.resp.ff.de vsufr.¶Item quæro,† an si frater vẽdat fratri partem suam rei censualis quam habet indiuisam cum dicto fratre,an debeatur laudemium domino? videtur ℘ non,per ea quæ dicit Bal.in l. voluntas. 7 C.de fideicom.vbi dicit,† ℘ si frater vendat fratri rem emphyteuticã,non est seruãda solẽnitas quæ debet seruari in vẽditione rei emphyteuticæ:quia nõ requiritur consensus domini.& ad propositũ de laudemio.vide Ang.de Clauasio in sua summa, in ver. emphyteusis.ibi,tertius casus est prope finem. qui sequitur opi.Bar.in l.& ideo.ff.de condict.fur. alleg. in hoc 8 §.in gl.*retenue* in fi.¶Itẽ an si† dominus retinuerit,debeat habere laudemia?dic ℘ non, vt tenet Boërius in tit.de consue.retentionis rerum feuda.§.ij.in gl. ij.

9 Ius laudemiorum est ius reale. QVia† istud ius concomitatur rẽ,& debetur à possidente rẽ & tenementario,seu ab illo qui illã tenuit & possedit,dicitur ius reale.Et ideo etiã inter ecclesiasticas personas, iudex secularis debet esse iudex in hac causa petitionis ventæ & laudemiorũ:quia oẽs res sunt de territorio regis,& valet cõsuetudo ℘ de rebus etiã clerici agat coram iudice seculari, vt tenet Bal. per illũ tex.in c.cum venissent.extrà,de eo qui mit.in *Quæstio.* pos.cau.rei ser.¶ Sed quæro, an saltẽ possit agi coram iudice ecclesiastico cõtra tenementariũ & emptorem rei cẽsualis ad exhibẽdu acquestus rei cẽsualis,an post modum possit cognosci & probari quãtũ pro laudemiis sit petendũ?dixi semel ℘ nõ quia ex quo dicta actio est præparatoria ad actionem in rẽ, sicut iudex secularis debet esse iudex causę illius realis,& sic etiam debet esse iudex causæ præparantis.prout dicit Felin. in.c. super literis.in xj.colũ. ibi, tertiò facit quod no. Car. extrà, de reseri. na ista causa exhibitionis literarum ad prædictũ effectũ est de dependentia seu connexis à causa reali, quæ potest dari contra tenemẽtariũ, ex quo tẽditur ad præparãdas probatiões ad ius reale.qd debetur per tenemẽtariũ,ergo dicitur depẽ- 10 dens à iure reali,cũ † præparatoriũ dicatur de dependẽte & cõnexis ipsius præparãdi. & probatur in l.or 11 dinarij.in vers.ab eodẽ iudice.C.de rei vendi.† vbi ille q fuit iudex in præparatorio, id est in possessorio, debet esse iudex in petitorio, seu in causa proprietatis. quia præparatoriũ & præparatum dicũtur ad inuicẽ continentia seu connexa.Et quia exhibitio scripturæ semper petitur,vel incidenter in causa principali, vel ad præparationẽ alterius,prout declarat Bal. in l. j. in vlt.col.C. de edẽ. semper exhibitio scripturæ videtur de dependentibus ab ipso principali.Alex.in cõsi.lviij. in fi.j.vol.repetito in consi.cxcvij.in ij. vol. & ideo cũ iudex secularis debeat esse iudex causæ principalis,debet etiã esse iudex causæ connexæ & dependẽtis. & facit tex.in l.vbi cœptũ.ff.de iudi.quia† vbi cœptum est 12 iudicium,ibi finiri debet. ne ergo sequatur vnum inconueniẽs,scilicet ℘ aut derogetur d. l. vbi cœptum. aut iudex ecclesiasticus cognoscat de actione reali, quod facere non potest,debet hæc causa inchoari coram iudice seculari,cùm coram eo debeat finiri.

NVnquid autem iudex ecclesiasticus cognoscere possit de arreragiis? dixi alibi, sed aduerte ad id quod dicitur in quodam libro,qui dicitur,Stylus parlamenti,in quarta parte, arti. xlix. vbi dicitur, ℘ fuit latum,† ℘ quæstio arreragiorũ est personalis: & ideo 13 *Arrera giorũ qua stio est personalis.* cognoscere potest iudex ecclesiasticus. contrariũ fuit iudicatũ anno Do. M. cclxxxv. vt habetur per Ioan. Galli in quæstionibus per arresta,quæstione quinquagesima,vbi plenè disputatur materia.¶Aduerte, quoniam istud est clarũ,† ℘ hypothecaria est realis etiam 14 *Hypothecaria est realis.* si agatur ex conuentione, quia ex illa nuda conuentione causatur ius reale, ita ℘ sicut prælati in regno Franciæ nõ possunt cognoscere de reali,sic nec de hypothecaria.ita tenet Ioan.Fab.in §.item Seruiana.col. ix.insti. de actionib.

ADuerte etiã† ℘ si vendatur res censualis sub gra- 15 tia redemptiua,non debentur laudemia. Io. Fab. in l.fi.C.communia de reg.quod intellige quãdo gratia redemptiua est tẽporalis, secus si generalis & perpetua,vt dicit Ioan.Sanxon in consue. Turonen. titu. *de pied de fied & de parage*.ar.v.fo.lxxj. & Boërius in cõsuet.Bituric.tit.de consue.feu.§.xviij.& vide infrà hoc hoc eo tit.§.vij.qui est fina.in glo.j.in versic. fina.

AN consuetudine particulari aliquorũ locorum in Burgundia,possit introduci ℘ talia abõmata importent laudemium,aut ius retẽtionis? videtur ℘ sic, quia per pactum & conuẽtionem fieri potest,sicut videmus in emphyteusi quę fit ex cõuentione partium illius naturæ.l.j.C.de iure emphyte.ergo idem in tallia. Tamen quo ad nos nulla alia cõsuetudo potest istud introducere nisi sit cẽsus ex quo est prohibitum per cõsuetudinẽ, cùm nõ possint aliæ cõsuetudines allegari quæ nõ sint descriptę in hoc vol. sed recurrendu est ad ius cõmune. dixi plenè in meo monologio.

IN TEXTV IBI, Seigneurie.

QVid importat hoc verbũ, *seigneurie*, & quid vult dicere cõsuetudo nostra, quæ dicit ℘ census importat dominiũ? nã nullum dominiũ remanet penes dominũ censualem,imò omne ius quod habet dominus censualis trãsfertur in censuariu,vt dixi in rub.igitur videtur ℘ istud verbũ sit superfluum.dic prædicta esse vera de iure,sed de consuetudine secus.

AN verò† solutio census seu præstatio inducat pro 1 *census solutio inducit subiectionem.* prietatem subiectionis,aut quasi possessionis? Tu dic breuiter,quòd si vna ecclesia soluat censum alteri ecclesiæ certo loco, & aliquo tempore certo & determinato, quo plures ecclesiæ soluunt censum in signum subiectionis, quòd ex hoc dicitur ex præstatione census illius ecclesiæ probata quasi possessio subiectionis. ita Panorm. in c. fin. in j. colum.extrà, *Casus fa-* de causa possessio. ex quo dixi cùm casus euenisset *ch.*

de curato

BIU Cujas

de curato de Brexis,q̃ renuebat soluere quandã præstationem annuã eccleſiæ Heduẽ.q̃ ex quo ꝓducebãt libri cẽſuales cõtra ipſum,q̃ debebãt facere fidẽ,eo q̃ erat eccleſiæ cathedrali Heduen.ſubditus: quod ſatis conſtabat,eo q̃ tenebatur eidem eccleſiæ ſoluere ius quod dicitur crucum,certo tempore,& certo loco,vt aliæ eccleſiæ.ampliſſimè ſcripſi cõſulendo pro eccleſia,non hîc inſiſto. ¶ Aduerte † quòd dominus cenſus
2 in Francia retinet dominium,vt dicit Io.Fab.§.adeò. inſtitu.de loca. & Boërius in conſuet.Bituricen.tit.de conſuetudine feudo.§.xxiiij.

IN TEXTV IBI,

Retenu.

1 Retẽtionis ius. IStud † ius retentionis,eſt ius quod habet dominus cenſualis:q̃ ſi vẽdatur,poteſt eã retinere ꝓ pretio.l. fina.§.ſed nec hac occaſione.C.de iure emphy.& hoc iure prælationis,quod dictus dñs habet in re cenſuali.intellige tamen quòd poterit eã retinere pro ſe, nõ tamẽ pro aliquo cui cedere vellet,quia hoc ius prælationis cedi nõ poteſt.tenet G.pa.q.ſua cccxj. ¶ Prouinciales tamen habent conſtitutionẽ cõtrariam,per quam diſpõitur, quòd tale ius prælationis poteſt per dominum cedi & tranſportari in alium:quod intelligerem verum in feudis,quando venderet aut cederet capaci & habili,quia non eſſet ſine dubio ſi dominus cederet ius prælationis ſeu retentionis feudi nobilis alicui non nobili,& ſic non capaci,q̃ expellere poſſit nobilẽ emptorẽ feudi,& ſic capacẽ ad tenendũ feudũ, niſi eſſet princeps,qui etiã cederet incapaci,quẽ ſciebat incapacẽ,qm̃ videt cũ eo diſpenſare:p l.quidã cõſulebãt.ff.de re iudic.ſed hoc nõ affirmo,ſed cogitandum eſſet,ſi caſus eueniret. ¶ Idem Gui.pap.deciſ.ſua
2 xlvij.vbi dicit,quòd † non habet locũ ius retentionis in donatione,vide quæ dixi infrà,§.fi.in gl.j.huius tituli. ¶ Et intellige etiã q̃ habeat huiuſmodi ius retentionis ſeu prælationis niſi alia iura ſequẽtia & futura receperit,ſ.cẽſum futurũ, & alia iura, quia p hoc renuntiaſſe videtur huic iuri.vt facit tex.in l.poſt diẽ.ff. de lege cõmiſ.per quẽ textũ ita tenet gl.in l.ij. in verbo,expellere.C.de iure emphy.&ibi do.Iaſ.q̃ tenet,q̃ ſi dominus emphyteuticarius habeat ius cõmiſſi per non ſolutionẽ canonis per trienniũ,ſi tñ recipiat iura futura,videtur illi iuri renũtiaſſe.& ita tenẽt ibi multi,quos refert & ſequitur do.meus nu.124.Quod intellige verum in vero dño:ſed an in hoc tutor aut adminiſtrator poſſit domino præiudicare, cogita ex his quæ dicit Feli.in c.fi.de præſcript.Et quid in receptore qui habet ſolùm poteſtatem recipiendi reditus, an poſſit in hoc præiudicare dño?videtur quòd non, per ea quæ dicit Henri.Bohic in c.vigilanti.in fi.de præſcript.vbi dicit,quòd vicarius non poteſt quid facere in præiudicium domini ſeu rectoris. ¶ Et nunquid res cenſualis poſſit ſine conſenſu domini alienari. idem Boërius vt ſuprà §.xxiij.& idem eo.lib.de conſuet.retentionis rerum feudalium.§.j.vbi ponit quædam ex dictis in hac glo.& ponit certos caſus in quib.nõ habet locum ius retentionis.ti.de cõſue.retractus.in gl. de iure tamen.§.iij. tenet quòd tale ius non põt cedi.

POſſunt tamen facere contrahentes inter ſe, q̃ dñs non habebit rem cenſualem iure prælationis, puta ſi vendatur res inter eos, ſi dñs laudauerit, prout tenet Guid.pap.q.ſua xlviij.& cccxj.& ponit Bart.in l.quod ſæpe.§.ſi quis amico.ff. de contrahen. empt. prout alleg.Guid.papa.in dicto loco, ſed ibi nihil dicit. & ideo dicit Pet.Iac.de Aureliaco in ſuis libellis, in tit.de actione in rem quæ pro re emphy. quæ cecidit in commiſſum.in x.col.ibi,quid ſi dominus directus:† q̃ ſi dominus directus vendiderit ius prælationis & retentionis alicui tertio, & ius laudemij quod ipſe habet,q̃ ille emptor non poterit retinere rẽ ſicut dominus directus:imò quod plus eſt,ſemper remanet pignoris obligatio,nec hoc caſu euaneſcit,quia iſtud ius prælationis eſt ius ſpeciale, ergo in ſuis terminis tenendum,ſcilicet quòd habeat locum in ipſo dominio directo, & non in aliis,licet cauſam habeat ab eo: quia cùm tale ius retinendi ſit odioſum,ergo reſtringendum & non ampliandum.

3 *Ius prælationis & retentionis cedi non poteſt.*

SEd pone † quòd ſint duo dñi directi cẽſuales,quo- 4 *Caſus.*
rum vnus vult retinere rem cenſualem venditam iure prælationis,alter verò nõ: ſed vult inueſtire emptorẽ,quid fiendũ:videtur q̃ quilibet vtetur iure ſuo. arg.l.j.§.ſi alter ex hæredibus.ff. quorum legatorum. Alb.de Roſa.mouet notabiliter hanc quæſtionem in fortioribus terminis,in l.per fundum.in iij.col. verſi. vltimò facit.ff.de ſerui.ruſti.prædio.vbi dicit,Pone q̃ quis tenet in emphyteuſim quẽdã molendina à quodam capitulo pro octaua parte, & à quibuſdã nobilibus pro ſeptẽ partibus:iſte vẽdidit molẽdina cũ conſenſu capituli,& nobiliũ, excepto vno qui vult partẽ ſuã,quã ẽt habet ꝓ diuiſo, retinere, an poſſit:Dicit q̃ ſic,per d.l.nec poſſunt alij conſortes impedire ius retentionis iſti ꝓ parte,nec eſt ſiẽda alia æſtimatio pretij.& nota qa dicit,q̃ euenit in facto, ſed credo q̃ adhuc eueniet intra paucos dies. ¶ Hãc quæſtionẽ examinat Io.Berberij in ſuo viatorio iuris,ti.de loca.verſic.quæritur etiã ecõtrariò.vide do.Io.Sanxon.in cõſuetu.Turonen.ti.*comme hommage ſe doit offrir à ſon ſeigneur*.artic.fi.in ij.col.& in fi.tit.*des retraicts*. xxij.arti. vbi alle.Boëriũ, qui examinat in conſu.Bituricen.tit. de conſue.retentionis rerum feudalium.§.j.& in tit. de conſuet.retractus.

IN cõtrarium tñ videtur facere l. q̃ ſi vno.§.Celſus. ff.de in diem adie.per quem tex.ita tenet Guid.pap. q.ſua cccxj.in fi.& ideo etiã per illum tex. dicit in q. ſua cccccviij.quòd ſi aliquis emat vnũ tenemẽtũ plurium rerũ,ĩ quo ſunt quã plures & diuerſæ poſſeſſiones de cẽſu & emphyteuſi pluriũ diuerſorũ dñorum mouẽtes,qđ quidẽ tenementũ emit vno pretio,& alter dominorum cẽſualium vult aliquam rem, quæ de ſuo cenſu mouetur, retinere iure prælationis, quòd nõ põt,quia oĩm rerum eſt vna vẽditio de facto de omnibus rebus inſimul facta.l.ſcire debemus. cum ibi not.ff.de verb.obli.Ex quo ergo ſi talis dñs retineret, videretur eſſe præiudiciabile cẽſuario vẽdenti, & etiã emptori:cùm in hoc caſu nõ cogeretur emptor alias res in ipſo tenemẽto recipere,niſi omnes haberet.l.ſi quis duos.ff.de contrahen.emp.& ideo ibi concludit Gui.pa.† q̃ dñs nõ põt habere illud ius retẽtionis ſeu 5 *Quæſtio de facto.*
prælationis,qñ per eum prẽiudicaretur cenſuario ſeu emphyteuticario vẽdenti.l.fi.C.de iure emphy. ¶ Iſta quæſtio eſt nunc in ciuitate Heduen.inter nobilẽ virum dñm Dygornay,& nobilem & ſapientẽ virũ magiſtrũ Ioannẽ Milot Locũtenentẽ generalẽ horũ balliuatuum Heduen.& Mõtiſſinerij. Cùm ita ſit quòd prædict⁹ magiſter Ioãnes Milot emerit hoc anno terram & ſeignoriam de Vergoncey, in qua ſunt plures partes feudales diuerſorũ dominorũ, & inter alias eſt quẽdã parua pars quę eſt de feudo dñi Dygornay,quã vult habere iure retentionis, an ſit audiẽdus? ¶ Multa opponit cõtra eũ prædictus Locũtenẽs,& maximè ſupradicta. opponit etiam q̃ ſunt ſex menſes q̃ emptio ſeu acquiſitio dictæ terræ de Vergoncey fuit ei denũtiata, & quòd debuit venire intra quadraginta dies

BIU Cujas

vt j.§.iij.qui in hoc etiã per cõsuetudinẽ nostrã videtur æquiparari,per §.x.inci. *au reachat & retraction.* ſ. tit.j. Ad minus ꝙ tãtum debet habere duos menſes à tẽpore denuntiationis de iure:cùm tantũ habeat cenſualis dñs:vt notant doct.maximè Bar.Ang.Imo.Pau. de Caſt.Alex.in l.qui Romæ.§.cohæredes. ff.de verb. obli.deciſiones doc.in dicto loco nihil ad propoſitũ. quia tantũ loquuntur de eo qui nõ poteſt vẽdere niſi tali:qa debet interpellari, & debet expectari poſt interpellationẽ per duos menſes.& tex.in l.fi.C.de iure emphy.vbi tex.loquitur de duobus menſibus. dic ꝙ ille tex.loquitur in re emphyteutica, & non in feudali,in qua aliud ſpecificè deciſum eſt, ſcilicet in §.porrò.qualiter olim feudũ poterat alienari.in quo eſt annus quo ad dominũ feudi.imò dicit Præpoſitus Mediolanen.dictus Cardinalis Alexãdrinus in d.§.porrò.ꝙ ſtante ſtatuto ꝙ vaſallus poſſit alienare feudũ,vt ſuprà in ti.*des fiedz.§.en alienation & trãſport.* quòd dñs habebit ius redimendi ſecundũ d.§.porrò. ſecundum quẽ datur tempus vnius anni,igitur.&c. ¶ Poſſet dici quòd cùm nec verè,nec expreſsè ſit ſtatutum tẽpus in feudis,imò ſolũ quodãmodo fit mentio in d.§.porrò. de tempore nõ diſpoſitiuè, ſed exceptiuè ad regulam præcedẽtẽ,ꝙ in hoc caſu bonũ erit argumentũ de emphyteuſi ad feudũ.de quo argumento ſatis amplè per do.meũ Iaſ.in l.j.in xj.& xij.col.C.de iure emphy. Et ideo cùm in emphyteuſi ſint tantũ duo menſes,ꝙ etiã idẽ erit dicẽdũ in feudo. dixi plus ꝙ in Burgũdia dñs feudi habet tantũ quadraginta dies ad retinendũ ſeu redimendum rem feudalẽ venditam.Qui quidẽ quadraginta dies currũt à tẽpore renũtiationis,& nõ antè.Et hoc probo ſic.vbi duo caſus parificãt vi regulæ antiquæ,tũc ſtatutũ diſponẽs aliquid in vno parificatorum,extẽditur ad reliquũ.iſta fuit cõcluſio Bar.in l. Marcellus.§.ꝙ autem.ff.ad Trebel.& Ang.in l. ſi quis ſeruo.C.de fur.dicã plenè in fine harũ cõſuetudinum. ibi, decima concluſio eſt. ſed ſic eſt quòd dominus feudi & dñs cẽſualis,quo ad vnum caſum, ſcilicet ius retẽtionis,æquiparãtur,vt in §.*en reachat & retraction.* ſuprà *des retraicts.*ergo etiam in tempore ſtatuto ad dictum ius retentionis in vno per nouum ſtatutum fiet extenſio ad alium, ſed ſic eſt quòd in dño cẽſuali ſunt ſtatuti quadraginta dies, per cõſuetudinem noſtram poſt denuntiationem,vt infrà eod.ti.§.iiij. Ergo idem erit dicendũ in domino feudi,qui tãtùm debebit habere quadraginta dies. ¶ Multũ facit in cõtrarium, id quod dicitur infrà in fine harũ conſuetudinum quòd in his quæ nõ ſunt diſpoſita per has noſtras cõſuetudines recurrendum eſt ad ius cõmune. Sed poteſt dici ꝙ ſatis ſtatutũ eſt & ordinatũ tẽpus per has noſtras cõſuetudines,ſecundũ prædictã regulã:igitur,&c.cogita quia non eſt ſine dubio.Dixi etiã ꝙ adhuc videbatur quòd cùm non erat ius retractus in dicta terra & ſeignoria de Vergoncey,ex quo eſt de franco allodio, & non eſt locus principalis feudalis, qui quidem inſpiciendus eſt,vt tenent Guli.de Cug.Bal.& Albe.de Roſa.in l.j.ff.de offi.præfecti auguſta.& Phili.Francus in c.cõmiſſa.de cle.vbi dicũt,† ꝙ ille dicitur poſſidere beneficium qui poſſidet eccleſiã, & ſic locũ principalem,non autẽ ille qui poſſidet poſſeſſiones, ſeu depẽdentia ab eccleſia principali.quod nec etiã debet eſſe in dependentibus & acceſſoriis ſeu mẽbris illius terræ. Et ideo ſemel etiam dixi, quòd cùm eſſet eccleſia principalis in comitatu Burgundiæ, & annexa cum omnibus parochianis in ducatu noſtro,quòd talis eccleſia non erat ſubiecta nominationibus,in vim pragmaticæ ſanctionis. ¶ Aduerte ad cautelã, ad euitandum quòd nõ habeat dñs ius retẽtionis,& inter duos litigetur ſuper re cẽſuali,& tandẽ fiat tranſactio vt res apud aliquem remaneat dando certã pecuniæ ſummã alteri,tunc hoc caſu nõ erit ius retẽtionis,quia dimiſſio rei exiſtentis penes aduerſarium ex cauſa tranſactiõis aliquo dato vel recepto nullã inducit trãſlationem dñij,vel alienationẽ.vt eſt text.vnicus & ſing.in l.ſi ꝓfundo.& ibi doc.maximè Bar.C.de tranſac.iuncta gl.in l.pe.C.pro empt.& vide in hoc Io.Sanxon.in conſue.Turo.ti.*cõme hõmage ſe doit offrir à ſon ſeigneur.* artic.fi.fo.lxviij.dixi ſuprà ti.*des fiedz.*§.fi.in gl.*en alienation & tranſport.*ibi, nunquid autem vaſallus poſſit ſuper feudis tranſigere.dixi etiã ſuprà tit.*des retraicts.* §.ix.vbi dixi quòd in tranſactione non habet locum ius retractus.

ITem etiam nõ habet locũ ius prẽlationis ex remiſſione ſeu diuiſione quę fit inter ſocios,vel cohęredes,de re cõmuni,nec etiam laudemium debetur, ſecundum Bart.in l.& ideo.ff.de condi.furti.& Alex.in conſi.x.inci.videtur fortaſſe.in ij.col.in j.vol. Gui.pa. quæſtio.xlvij.dixi in §.fi.huius tit.& §.ix.ſuprà *des retraicts.*quaſi in fi.

ADDITIO. Aduerte quòd in iure ſunt alia iura retentionis, vnũ de quo habetur in l.j.C.etiam ob chirographariã pecuniã. & ibi Albericus fecit pulchram diſtinctionẽ,quã vide.Aliud de quo in l.fi.C.commoda.& in l.in rebus.§.poſſunt.ff.cõmodati.vbi commodatarius poteſt retinere cõmodatum propter impenſas in re cõmodata factas,non tamen prætextu debiti poteſt retinere: vt dicit tex.in d.l.fin. Aliud eſt de quo in l.ſi non ſortem.§.ſi centum.ff.de condi.indebi.Aliud eſt de quo in l.j.§.quòd autem.ff.de ſuperficiebus.& in l.cùm dominus.ff.de reg.iur.Bal.in l.cùm & ſoluta.C.de condi.indebiti.

IN TEXTV IBI, Amende.

SEd quæro,quæ ſit iſta emenda? dic ꝙ videtur ꝙ ſit arbitraria.per ea quę dicit Bar.in l.j.ff.de iure deliberan.Ex quo tamẽ nõ eſt ſtatuta à iure nec determinata,videt, quòd mitior debeat imponi, cũ in pœnis mitiorẽ pœnam adiudicare debemus.l.interpretatione pœnæ.ff.de pœnis.quę quidẽ mitior eſt de ſeptem ſolidis in hac patria.Tu dic ſecundùm tex.noſtræ conſuetudinis, ſeruandam eſſe conſuetudinem loci vbi eſt talis cenſus, ratione cuius debetur emenda.

ITem quæro,pone † ꝙ cẽſuarius vult ſoluere pro viginti annis ſimul,vt euitet emendã,an poſſit? dic vt per Iaſ.in l.ij.xlj.col. C.de iure emphyte.& adde quæ dicam infrà in §.ij.ſuper gl.j.nu.30.verſi.dixi ſuprà. 1 *Quæſtio.*

ITẽ quæro de caſu q mihi euenit in facto. Ego prætendebã quendã annuũ reditũ ſiue cẽſum mihi deberi p tenementarios cuiuſdã fundi, alter pretẽdebat etiã ſibi deberi, & quilibet nĩm dicebat ſe emiſſe illũ cenſum à quodã qui prius habebat. proponebam me eſſe priorẽ cui facta fuerat vẽditio,& dicebã me eſſe in poſſeſſione perceptionis illius cenſus,& probabã per quandã confeſſionẽ,quã mihi fecerat tenementarius, per quã cõſtabat ſe feciſſe cõputum mecum, de dicto cenſu ꝓ octo,aut nouẽ annis,de quibus ſe obligabat, & promittebat ſoluere.Poſtmodũ probabã quòd hoc anno 1510. ipſe mihi ſoluerat sũmã mihi cõfeſſatã & ꝓmiſſam ꝓ dictis nouẽ annis effluxis. Ex aduerſa parte proponitur, ꝙ licet fuiſſet ſecundus emptor,tamẽ erat prior in poſſeſſione, & ſic cui fuerat res tradita, & ſic quòd debebat optinere, per l.quoties.C.de rei vendi.& iuſtificabat quòd antequam mihi fuiſſet facta con *Caſus.*

6 *Poßidere beneficiũ quid dicatur.*

Cautela.

BIU Cujas

cta confessio de receptis, quòd iam actualiter & realiter dictum censum habuerat à dicto tenementario, & sic quòd videbat q̃ deberet obtinere. per ea quæ plenè tradit do. And. Sic. in cons. viij. in xxiij. xxiiij. & xxv. col. in ij. vol. † vbi per actualem solutionem pensionis acquiritur quasi possessio, & non per cõfessionem de recepto. sed tamen quia paria sunt soluere aut promittere soluere. l. fi. C. de cadu. toll. en. ex quo dictus tenementarius non solùm confessus est me recepisse, imò, quod plus est, mecum computum fecit, & promisit soluere, à die computi facti incepit possidere, & ideo non video quare non debeam obtinere. nõ video adhuc mihi moueri processum, sed si moueatur, scribã amplè pro iuribus meis cõseruandis. ¶ Aduerte, quia in contractibus in quibus ius quæritur ex solo titulo, vt in duobus quibus fuit diuersis temporibus hypothecata eadem res, cùm ex sola cõuentione ius hypothecæ absq; traditione possessionis transferatur. l. j. ff. de pig. actio. ideo est præferendus is cui primò res est hypothecata, nõ cui prius fuerit tradita: vt per docto. in c. qui prior. de regu. iur. & l. potior. & l. qui balneum. ff. qui po. in pig. habe. & ita tenent Cy. Bal. Sali. & Pau. de Cast. in l. quoties. C. de rei vend. de qua materia vide Io. Sãxon. in consu. Turonen. ti. *des hypothecques, & comment elles se diuisent.* art. ij. fo. cxxj.

Quæstio. SEd iterũ quæro, quomodo potero probare ad habendum laudemium, quòd talis emptor emit à tali, talem rem mihi censualẽ? dic quòd debet peti vt exhibeatur instrumentum emptionis & venditionis, & cogetur emptor per iudicem ad exhibendum & edendum, vt dicit Bal. in l. j. §. editiones. in iiij. col. ibi, ecce quartũ exẽplũ. ff. de edẽ. & ita practicat in curiis nr̃is. ¶ Adde Spec. in ti. de emphy. §. nunc aliqua. versi. cxlj. intellige dũmodo cõstet q̃ illa res sic vẽdita sit cẽsualis, qđ nõ præsumit, quia omnis res præsumit libera. dixi suprà. §. iiij. ti. *Des mainsmortes.* in gl. j. & in §. iiij. ti. *des fiedz.* in gl. *apres ledict hõmage.* ibi, sed nunquid quælibet res. & ideo cùm sit præsumptio contra prætendentem esse censualem, tenetur probare saltẽ per tres testes: vt dicit do. meus Ias. in l. sciẽdum. col. iiij. ibi, in eadem ibi, an admittatur. ff. de verb. obl. Aduerte tamen † quia qualitas proposita in libello tribuens iurisdictionem iudici, non debet probari ante litẽ contestatam. Lap. allegatione sua lix. & lxvj.

ADDITIO. Contrarium tenet Bar. in l. præscriptione. C. si contra ius vel vtilita. publicam. & Imola in c. super literis de rescriptis. de quo per Matt. de afflic. in in çonstit. regni Siciliæ quæ incipit, capitaneorum. in iij. notabili.

PONe quòd pluribus dominis debetur census per plures censuarios ex vna re censuali, & vnus çensuarius soluit vni domino partem suam, & non alteri, an emẽda debeatur integraliter, an pro parte? de hoc videtur casus in c. suam de pœnis. vbi dicit quòd obligatus ad certam quantitatem certo die sub pœna soluẽda, si partem intra terminum soluit, ad pœnam integram nõ tenetur. & ibi plenè ponit quæ sit obligatio diuidua. & indiuidua. de qua materia plenè p̃ scribentes ibi, & in l. stipulationes non diuiduntur. & in l. iiij. §. Cato. vbi do. meus Ias. ff. de verbo. oblig. & l. in executione. ff. eod. l. ij. §. ex his. cum duobus sequentibus. ff. de verb. oblig. ¶ Et si debeo partem ab vno soluente, an aliis non soluentibus præiudicetur soluenti. gl. in c. si. in gl. magna, circa finem. de locato & conducto. & si vnus non est soluendo, an alij soluẽtes teneantur? videtur quòd non. argumento l. iij. in fine. ff. de alimen. & cibariis legatis.

IN TEXTV IBI,

Qui en ont par cy deuant vsé.

IN hoc ostenditur q̃ istud ius quod dñi cẽsuales habent in re censuali percipiendi laudemium, seignoriã, ius retentionis, & emendã, istud habeãt ex cõsuetudine præscripta, seu ex præscriptiõe: & ideo cõsiderãs cõsuetudo q̃ tm̃ præscriptũ quantũ possessum. l. j. §. Iulianus. j. ff. de itinere actúq; priua. & ibi notat gl. quam Bar. ibi in §. si quis hoc interdicto. dicit semper notandam. faciunt plura quę dicit do. meus Ias. in l. de quibus. in vij. col. ff. de legi. in l. non dubium in ij. col. C. de legi. Barba. in l. j. in §. si stipulanti. in xij. col. ff. de verb. obli. Feli. in c. auditis, de præscrip. do. meus Ias. in l. iij. in fin. principij, C. de iure emphy. ponit ad ad hanc regulam aliquas limitationes adde eundem dominum in l. ij. in ij. col. & in l. imperium. in xj. col. ff. de iur. om. iud. voluit quòd in hoc vterentur domini locorum particularium, prout hactenus vsi fuerãt, & non aliter. quod iuridicum est.

§. SECVNDO.

ET semblablemẽt se fera au regard des coustumes, bledz, vins, & autres choses.

SOlẽt in Burgũdia multũ vsitari hæ annuæ præstationes bladorũ, vini & aliarũ rerũ maximè granorũ: & dicunt (coustuma) ex quo materiã annuę prestationis amplectẽs, † Primò quæro, an annua pẽsio possit imponi super re, quæ nõ est potẽs ad supportandũ pensionẽ: & quid fiendũ si fuerit imposita sup re quę est diminuta, ita quòd nõ potest amplius supportare? dic q̃ p̃mittẽs certũ annuũ reditũ, vel pẽsionẽ super aliqua re quę nõ pót supportare reditũ seu pẽsionẽ, q̃ cõstituẽs pẽsionẽ debet supplere sup alia re, per l. Lucius Titius. ff de alimentis & cibariis legatis. & tenet Ioan. Fab. in l. si quis argentum. in prin. C. de dona. & dicit Guid. pap. q. sua viij. quòd ita fuit concluſum. 1 *Annua præstatio.*

INtellige prędicta in eo q̃ dicit nẽ quã onerat reditu, aut pensione, esse sufficientẽ mediante pecunia, aut alia re: secꝰ verò si alicui daret aliqua res mediãte pẽsione tali, anno quolibet super ea præstanda, q̃m hoc casu si nõ possit supportare pensionem, aut quia casmate perit, aut alio modo fuerit deteriorata, poterit renuntiari domino. text. in l. j. C. de iure emphyt.

ET aduerte † quòd annua præstatio cõstituitur per contractum inter viuos, & hoc modo acquiritur per quemcunque contractum de iure approbatum, & per vltimam voluntatem, vt infrà dicam. 2

SEd an † acquirat̃ annua præstatio ex diuturnitate temporis? ista quæstio amplissimè tractatur p̃ Bar. in l. cùm de in rem verso. ff. de vsuris. per doctores in l. j. C. de fideicommi. per Alex. & doct. in l. si certis annis. C. de pact. vbi amplissimè per dom. meum Ias. qui procedit per regulas & limitationes. 3 *An noua præstatio ex diuturnitate temporis acquiratur.*

SEd vt hæc materia, quæ est multum vsitata in Gallia, & in Burgundia pleniſſimè discutiatur, intendo prius discutere doctrinam Bart. in d. l. cùm de in rẽ verso. ff. de vsur. post illam etiam nõ omittam doctrinam magistri & præceptoris mei domini Iasonis, in hac materia dispersam in multis locis.

DIco ergo sic, quando quæritur an ex diuturnitate temporis acquiratur annua præstatio, quòd aut quis fundat intentionem suam ex temporis cursu, cuius initij memoria non extat in contrarium, & tunc sufficit. l. ex hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quotidiana & æstiua. l. j. in fi. ff. de aqua plu. arcen. facit text.

BIU Cujas

& quæ ibi notantur in c.j.de præscrip.in vj.Panor.expresse & in specie in cons.suo vij.inci.Iesu Christi saluatoris.in secundo dubio.in v.col.in ij.vol.& in cõsi. suo xxvj.incip.in quæstione quæ ad præsens vertitur. in iij.col.in ij.vol.alle.Io.And.in c.peruenit.de censibus.vbi Henricus Bohic,& Pan.post alios.Et faciunt ad corroborationẽ,quia tali tẽpore probato,probatũ est dñium.do.Ias.in §.omnium .in xiiij.col.insti.de actio.† & habet tale tẽp⁹ vim priuilegij & cõcessionis, ẽt in his quę sunt principi reseruata.c.sup quibusdã.§. præterea.de verb.sig.do.Ias.in l.de quibus.in x.col.ff. de legi.Alex.in cons.xxxv.in ij.vol.Soci.in cõs.cxxvij. in pe.col.& consi.cclx.pe.faciunt quæ dicit Panor.in cons.xx.in j.volu.& Ludo.Bolog.in consil.suo lxxvij.

4 *Temporis immemorialis vis.*

5 † imò non est necessaria tituli allegatio in hoc tempore.Alex.in cõs.suo vj.in ij.col.in j.vol.& in cons.cxxv.

6 & sequenti,in ij.vol.† nec etiã requiritur in præscriptione tãti temporis scientia eius contra quem præscribitur.do.meus Ias.in l.imperium.in viij.col.ff.de

7 iurisdi.om.iud.† imò probata præscriptione tanti tẽporis,an admittitur probatio in contrarium.Felin.in c.cum nobis.in iij.col.de præscrip. & Barba.in cons. xlj.in xj.col.in j.vol.

8 *Præscriptio temporis immemorialis quomodo probetur.*

SEd nunc † stat difficultas, quomodo probabitur tanti temporis præscriptio?gl. istud determinat in cap.j.de præscriptio.in vj.in verbo, memoria.& vide quæ dicit Franc.de Are.in consi.clxvj.& in consil.suo xxxvj.Pan.in c.cum nobis & ibi Feli.in v.col.de præscrip.vbi ponit multos modos.

AVt verò quis fundat intentionẽ suam ex minori tẽpore, & tunc distingue,aut est tempus xxx.vel xl.anno.aut decẽ,aut triũ annorũ. Primo casu quantũ ad tẽpus xxx.vel xl.annorũ,in hoc aduerte:videtur in hoc ꝙ idẽ sit ꝙ in præscriptione tãti tẽporis,† ꝙa post

9 *Malefidei præsumptio quando tollatur*

tale tẽpus nõ põt allegari præsumptio malæfidei, vt dicit Bar.notabiliter in l.fi.C.vnde vi.tex.in c.placuit. ij.ver.ꝙ si mala fide.xvj.q.iij.do.Ias.in l.clàm possidere.§.qui ad nundinas.in ij.col.ff.de acqui. poss.Feli.in c.si diligenti.in ij.col.versi.idem Imo.de præscrip.faciunt quæ dicit Pano.in cons.lxxxix.in ij.col.in j.vol.

10 Barb.in cons.xlj.in xiiij.col.in j.vol.† vbi dicit hoc esse verũ quãdo est solum præsumpta mala fides: quia tunc tẽpus xxx. annorũ tollit illã præsumptã malam fidẽ:secus vbi appareret de vera mala fide, quia tunc hæc præsumptio nõ tollit veritatẽ.¶Dicerẽ in hoc casu nostro ꝙ in casib⁹ nõ prohibitis à iure, puta in his prẽstationib⁹ annuis bladi,vini,pecunię & aliarũ prẽstationũ annuarũ quæ soluũtur,sufficit tẽpus xxx.annorũ,tã per prędicta,quàm etiam per consuetudinem nr̃ã, quę reducit oẽs præscriptiones ad tẽpus xxx.annorum,dummodo sint de his quæ præscribi possunt, vt est in prædictis casibus, nec requirit titulũ,ex quo in prędictis casibus dicerem non esse necesse allegare titulum.dicam fortè latiùs infrà in fi.¶Faciunt ad præ dicta quę dixi de præsumptione bonę fidei,quæ dicit Barba.cõsi.50.in xiij.col.in j.vol. Aduertendũ tamen est ad ea quæ dicit Soci.in cõsi.suo cclxvj.in iiij.col.& consi.suo.cxxij.in pe.col.& ad supradicta faciunt quæ dicit Alex. consi.cc.in ij.col. in ij.vol. & consi.lxxj.in ij.col.in j.vol.do.meus Ias.in §.sed istæ. in xxj. col.insti.de actio.& scripsi ad Ale. meum in d.cõsi.lxxj.Bar. tamen in hoc casu videtur dicere hoc esse verum,quo ad liberationem inducendã.sed nõ quo ad obligatio-

11 *Obligatio nõ inducitur per tempus.*

nem:† quia vt videtur cuidã,nũquã per tẽpus obligatio inducitur.l.creditor. C. de vsu.l.operis.ff. de ope. lib.l.fin.& l.obligationum ferè.§.placet.ff.de actio.& oblig.scd̃m Cy.in l.si certis annis.C.de pact.intellige tñ prædicta vera per se.sed † quia per tempus xxx. annorũ præsumitur omnis negligentia,quæ quidẽ negligentia cũ tẽpore xxx.annorũ est potens ad acquirẽdũ ius,vt iura volũt,ff.& C.de prescri.& inst.de vsuca.sic etiã dicendũ est ꝙ prædictio annua cũ tẽpore obligationẽ inducit.secundũ Hosti.Goffre.Vincen.& Hẽricũ Bohic in c.peruenit.extrà, de censibus. & Archi.in c.seruitiũ.xviij.q.ij.in glo.fi.sicut etiã videmus† quòd patiẽtia cũ tẽpore obligationẽ inducit.l.si quis diutur no.ff.si seruitus vendice.& multo fortius in hac præscriptione xxx.annorũ,cõtra quã nõ põt opponi mala fides,vt dictũ est hîc antè.nec etiã p consuetudinẽ nostram,vlterius quid quærẽdũ est in his quæ præscribi possunt, quia in talibus præscriptio xxx.annorum est verus titul⁹.cùm ergo in prẽstationibus annuis sit dabilis præscriptio,& sint de his quę præscribi possunt, nõ est hæsitãdũ,ꝙ alia causa seu alius titulus requiratur in præstatiõe annua post triginta annos.quãtũ aũt ad liberationẽ inducẽdã qñ ius cõmune nõ resistit,nõ facio dubiũ, put tenet Bart.in d.l.cùm de in rẽ verso. per l.omnes.& l.sicut.C.de præscri.xxx. vel xl.annorum. si verò ius commune resistat, tunc secus.l.cõperit.C.de præscri.xxx.vel xl.anno.dicam latiùs infrà.

11 *Negligentia præsumptio.*

De præscri. minore xxx. annorum.

AVt verò loquitur de præscriptione minoris tẽporis, quàm scilicet tãti tẽporis triginta annorũ, & sic de alia minori,& tunc in hoc dic,aut est præscriptio trium annorũ,de qua in l.j. C.de fideicom.& tũc hæc prẽstatio nihil facit,nisi sit titulus allegatus cum fauore vltimæ voluntatis,vt latiùs infrà dicã:aut verò loquimur de præscriptione decẽnali: & tunc quando quis fundat intentionẽ suam ex illa præscriptione solùm nõ allegãdo titulũ, nihil facit.ista est cõmunis in l.cùm de in rẽ verso.ff.de vsu.& in l.si certis.C.de pac. & hoc quantum ad obligationem inducendã,quantũ verò ad liberationẽ inducendã tunc aut ius cõmune resistit,vt dictum est,& tunc non inducitur:aut nõ resistit,& tũc ex solo cursu tẽporis põt induci liberatio, secundũ diuersas naturas actionũ:quia quædã tollun tur minori tempore,quædã maiori.l.sicut.& l.oẽs.C. de præscri.xxx. vel xl.anno. & l.cũ sex.ff.de ædil.edic. & quod notat in l.j.ff.de diuer.& tẽpo.præscr. Tu dic ꝙ hodie per cõsuetudinem nostrã nõ sufficit tempus x.annorũ,aut aliud maius ad inducendã liberationẽ, quia oẽs prẽscriptiones minores xxx.annorum, sunt redactæ ad præscriptionem xxx.annorum,vt infrà dicam in fine harum consuetudinum.§.pen.vbi videtur decisum quòd præscriptiones trium annorum, & decem,sunt sublatæ per consuetudinem nostram.

AVt verò & secundariè principaliter quis fundat intentionem ex titulo & præstatione decennali, & tũc distingue,quia aut ille titulus est inualidus,aut legitimus. Primo casu qñ quis fundat intentionẽ suã ex titulo inhabili & præstatione, videndũ est an præstatio sequẽs cõfirmet titulũ inualidũ. Bar.in d.l.cùm de in rẽ verso.distinguit,an titulus sit inualid⁹ fauore præstãtis,an fauore eius cui præstat.& vide ibi p eum.

ET quomodo habẽs huiusmodi titulũ inualidum non debeat illũ occultare,& caueant aduocati ne consulant quòd occultetur: aliàs ædificant ad gehennam, vide Gulielm.Benedict.in sua repetitione c. Raynu.in verbo,& vxorem nomine Alelasiam.decis. 5.num.442.& 443.extrà, de testam.vbi dicit quòd periculosum est quandoque producere titulum, quia vitium ex tenore producti apparens omnem executionem impedit, vt ibi.

AVt titulus prẽcedens est inhabilis authoritate iuris publici, puta propter solennitatis defectum, vel quia

BIU Cujas

vel quia ius ei non aſſiſtit, & tunc loquimur de inducenda obligatione, aut de inducenda liberatione.

¶ Primo caſu aut ibi verſatur fauor vltimæ volũtatis, vel alimentorum, aut ſimilis, & tunc per præſtationẽ triũ annorũ cõfirmatur l.j. C.de fideicõ. & nota quia Bar.in d.l.cùm de in rem verſo.extẽdit dictã.l.j.vt ꝓcedat in aliis caſibus habẽtibus ſimilem fauorẽ,vt eſt cauſa dotis,vel ad diem refectionis. Idem tenent alij, videlicet Bald.& Alex.& do.Iaſ.in l.ſi certis annis.C. de pac.licet videatur tenere contrarium. Ang.in d.l.ſi certis annis.in repetitione extẽdit dictam l.primam, in legato facto ꝓ redẽptione captiuorũ, vel aliis piis cauſis.do.meus Iaſ.ibi cõfirmat quibuſdã rationibus, ſubiũgens † ꝙ ſicut ſufficit præſtatio triẽnalis ad inducendã obligationẽ in caſu fauorabili.d.l.j. ita ſufficit ad inducendã liberationẽ in caſu odio vſurarum.l. aduerſus.iuncta glo.ij.in fin.& ibi Bal.C.de vſuris.

14 *Triennalis præſtatio.*

ITẽ dicit ꝙ gl.in c.cũ eccleſia ſutrina. ĩ verbo,ipſorũ.de cauſa poſſeſſio.& proprieta. per illã l.primã,
15 dicit,† ꝙ q triennio poſſedit rẽ,præſumit̃ ius habere. ſed dicit ꝙ illa gl.poterat allegare meliorẽ tex.ĩ c.j.§.ſi verò vaſallus.in ti.qd ſit inue.vbi ꝓ poſſeſſionẽ triẽna lẽ præſumit̃ ius feudale. & etiã quicũq; nõ violẽtus, ſed habẽs coloratũ titulũ pacificè,& ſine lite prælaturã,dignitatẽ,beneficiũ,vel officiũ triẽnio ꝓximo poſſedit,vel in futurũ poſſidebit,nõ põt poſtea in petitorio vel poſſeſſorio,à quocũq; ẽt rõne iuris nouiter impetrati,moleſtari, ꝓut eſt tex. ad literã in pragmatica ſanctione,in ti.de pacificis poſſeſſorib⁹.& ibi gl.multũ notabilis,in verbo,triẽnio,quæ allegat p̃dictã legẽ
16 primã.Et ideo dicit tex.in cle.j.de ſequeſtra.† ꝙ triennalis poſſeſſio pacifica impedit ſequeſtrationem.

DOminus tñ meus Iaſ.in d.l.ſi certis annis.limitat illã legẽ primã, C.de fideicõ.octo limitationib⁹, quas hîc nõ tranſporto,cùm amplè per eũ ponantur.

ADuerte tamen ad id quod dicit Bal.in l.non idcir co. C. de iuris & facti igno. ꝙ ſi quis ſoluit per multos annos cenſum,non tñ per hoc probatur cenſuarius.Et vide dicta Bal.ibi,quæ non tranſporto.

17 *Vide de ſolutione triennali.*

AVt verò loquimur de inducenda liberatione, & tunc Bar.diſtinguit:dic vt per eum. † Aduerte tñ quòd qui tribus annis proximis oſtendit ſe ſoluiſſe, præſumitur vſque retro poſtea ſemper ſoluiſſe.tex.eſt no.in l.quicunq;. quẽ Bar.reputat ibi ſingularem.C. de apochis publi.li.x.& illam l.ad hoc reputat aureã Bal.in c.literæ.ad finẽ,de dilatio.gl.in l.ij. & ibi Salic. & alij,C.de iure emphy.do.me⁹ Iaſ.in d.l.ſi certis annis.C.de pact.Vide Boërium in cõſue.Bituricen.ti.de præſcripti.§.iiij.in glo.& ſic erit tutus pro præteritis. & etiam Io.Sanxon.in conſue. Turonen.tit.*des cenſes & rente cenſiere*.arti.ij.in fi.fo.cxv.

AVt verò allegatur verus titulus & legitimus, & probatur: & in hoc non eſt dubium. Tenent oẽs in d.l.cùm de in rem verſo.& in d.l.ſi certis annis.

AVt verò allegatur titulus, non tamen probatur, ſed tantum præſtatio decennalis,an ex hoc ſit ſufficiẽter probatũ ad obtinendũ in talibus præſtationibus annuis:& hîc pendent leges & prophetæ,ideo eſt aduertendũ plenius. Nam primò videtur quòd probata præſtatione decẽnali præſumẽdus eſt titulus, ita ꝙ debitor poſſit in futurũ compelli ad dictam p̃eſtationem annuã.Ita tenent oẽs in d.l.ſi certis annis.C. de pac.Faciunt ad hanc cõmunem concluſionẽ multa.Primò tex.in l.ſi filius.C.de peti.hære. quẽ Bar.dicit ibi eſſe ſingularem, & neſcire alibi de poſſeſſione decennali quæ in filio facit præſumi iuſſum patris, & aditionem,& ecõtrà.tex.eſt in l.qui in aliena.in prin. de acquir.hære. ex quibus iuribus conſuluit Alex.in conſ.cv.in iiij.vol.inci.Viſo & diligenter conſiderato themate,in pen.col. Et ad prædictã concluſionem faciunt quæ dicit Pan.in c.ſi.de cau.poſſ.& proprie. Faciunt ad hoc plura quæ dicit do.meus Iaſ.in l.ſciendum,in vij. & viij.col.ff.de verb.oblig. vbi plura dicit quæ præſumuntur ex p̃eſtatione decennali.

BArto. † verò diſtinguendo in d.l.cùm de in rem verſo.in hoc caſu an præſumat̃ titulus ex præſtatione decẽnali,dicit,aut ius cõe reſiſtit,& non præſumitur titulus.l.cõperit.C de præſcri.xxx.vel xl.anno. c.j.de præſcri.in vj.puta in decimis, ſi vnus epiſcopus colligeret in epiſcopatu alieno.vt in d.c.j. vel ſi laicus poſſideret decimas,quod eſt cõtra ius cõe,tũc hoc caſu ex diuturnitate tẽporis non præſumeretur titulus. And.Sicu.limitauit hãc ſingularẽ doctrinã Bart.nã vt dicit Barb.in cõſ.ſuo.xxxv.inci.Sapiẽter ſcribit Parali pomenon.in vij.col.ibi,& ſi quiſpiã dixit. in ij.vol.qñ Bar.voluit dicere † ꝙ per eaſdẽ regulas,& ex eiſdẽ cauſis ex quib⁹ inducitur p̃eſcriptio,eodẽ modo inducitur præſumptio tituli, quæ ſolet acquiri ex diuturno tẽpore,& ideo ſicut in rebus ſpiritualib⁹ (vt ſunt decimæ) laicus eſt incapax,nõ præſumit̃ præſcribere:eodẽ modo non præſumatur p̃eſumptio tituli,quia(vt dicit)hoc eſt verum,qñ actus eſt omni tẽpore informis, & tunc ſit vera doctrina Bart.vt ſicut nõ præſcribitur ex tẽpore diuturno, de cuius initio non extat memoria,ita & eodem modo non præſumatur conceſſio tituli.ſed vbi actus non eſt informis omni tempore,ſed variatur ex tempore, tunc iudicatur ſecundum tempus ſibi congruens:quia actus actiuorum ſunt in patiẽte bene diſpoſito.plura ibi adduxit multum ſingularia, ꝙ in beneficialibus & diuturnitate tẽporis inducitur præſumptio tituli.¶ Aut ius cõmune non reſiſtit,& tunc quæritur vtrũ præſumatur cõtra facientem,vt puta contra ſoluentẽ,aut contra patientẽ.Primo caſu ſcilicet contra ſoluentẽ p̃æſumitur titulus: vt eſt tex.in d.l.cũ de in rẽ verſo. & iſte eſt caſus q̃ pl⁹ practicatur,q̃ quicunq; alius,ex quo videndũ eſt quæ diuturnitas tẽporis faciat præſumere titulum allegatum,quia nõ præſumeretur etiam probata præſtatione decennali,niſi eſſet allegatus per agentẽ, prout tenet Iaſ.in d.l.ſi certis annis.in iiij.col. C.de pact.per l. ſi adulterium cum inceſt.§.iidem pollioni.ff.de adul. Faciunt quæ dicit Bart.in l.cũ quid.in vlt.col.ff.ſi cert.pet.& per illũ text.plura ibidem in ij. lec.in v.vol.do. Iaſ.ponit,quæ nõ p̃eſumuntur niſi allegentur,& etiã Feli.in c.cùm ordinem.in xj.& xij.col.de reſcriptis.Faciunt quæ dicit Alex.in cõſ.inci. Viſo themate.in vlti. col.in j.vol.Et dicit Guid.pap.in q. ſua ccccviij.quòd cauſa debet allegari vera & ſufficiens in ſpecie, quæ probatur per præſtationem annuam. Caueat tamen aduocatus aut alius ne hoc faciat:quia multi aduocati, aut alij perdunt animam allegando cauſam quam non vident,nec probare ſcientes niſi probãdo p̃eſtationem annuam fuiſſe factã per longum tẽpus.ita dicit Albe.de Roſa.poſt Odofredum in d.l. ſi certis annis & intellige quòd allegetur in libello,alias nõ ſufficeret poſtea probari, ſecundum Salic.in d.l.ſi certis annis.in pen.col.do.meus Iaſ.in ij.limitatione.

18 *Quando præſumatur titulus ex præſtatione decennali.*

19 *Regulæ.*

Caſus primus.

SEd quæro quod tempus requiratur,an decẽ annorum, an verò xl.vel xxx.?videtur per ea quæ dicit Bar.in d.l.cùm de in rem verſo.quòd ſufficit præſtatio decennalis,& ſic ſufficit tempus decem annorum, & iſta videtur eſſe ſententia legiſtarum.Canoniſtæ verò videntur tenere quòd requiritur tempus xl.anno. de hac diſputatione quid dicẽdũ de iure, vide per Guid.

BIU Cujas

papæ in q.ſua cccevij.& ſeq.& vide Bal.in l.ſolent.§. non verò in totum.ff.de offic.procon.& legati.

20 Omnes præſcript. vniformes

SEd ſtãte cõſuetudine ducatus Burgũdiæ quæ eſt ĩ. in fin.dictãte, † ꝙ oẽs præſcriptiones ſunt vniformes,& redactæ ad præſcriptionem xxx.annorum,an hodie in hac patria requiraꝫ allegatio prę̃ſtationis annuę per xxx.annos,an verò ſufficiat præſtatio decẽnalis cũ allegatione tituli ſeu cauſæ? Et hæc quæſtio eſt multũ neceſſaria,maximè ꝙa in Burgũdia frequenter his prę̃ſtatiõibꝰ annuis vtimur, videlicet cẽſu,reditu, coſtuma,tallia,vel reddebentia,tachia vel tertia,de q̃bus s̃.dixi.¶Et aduertẽdũ eſt,q̃a vt videmꝰ Bar.in d.l. cùm de in rem verſo.dicit,ꝙ ex eiſdẽ cauſis ex quibus inducit̃ præſcriptio,ex illis inducit̃ præſumptio tituli.De qua regula And.Sic.dictꝰ Barb.in cõſ.ſuo xxxv. in vij.col.in ij.vol.s̃.allegato.Sed nõ inducit̃ præſcriptio in Burgũdia,niſi ſpatio xxx.anno.per cõſuetudinẽ nr̃am,ergo etiã minori tẽpore nõ inducet̃ prę̃ſumptio tituli: quæ ſi nõ inducat̃ p̃ probationes præſtationis annuæ,cũ diuturnitate tẽporis, nõ poterit agi, vt cogatur debitor in futurũ,igit̃,&c.Sic ergo ex quo Bar. nõ facit differẽtiã inter inductionẽ præſcriptiõis, & præſumptionẽ tituli,dicendũ eſt ꝙ ſicut in Burgũdia præſcriptio nõ inducitur minori ſpatio xxx.anno. ſic.dicẽdum erit in inductione præſumptionis tituli. Cogita,quia neſcio ſi caſus eſſet pro amico,an poſſet teneri cõtrariũ.¶Cogitauerã cautelã,videlicet ꝙ intẽtetur cõdictio ex l.cùm de in rẽ verſo.ff.de vſu. vel l.ſi certis annis.C.de pac.ſed dictum Bar.in loco hîc antè allegato me reddidit dubium in hoc, & quòd iſtud non eſſet tutum, niſi ſit tempus xxx.annorum.

21 Quid in eccleſia.

REgulã hîc antè enucleatã extẽdũt q̃dã,vt ẽt locũ habeat in eccleſia, quantũ ad res tẽporales, ſc̃dm Sali.in vij.q.in illa l.cùm de in rẽ verſo, per rationem, † quia eccleſia vtitur iure cõi,niſi appareat de contrario.gl.in c.peruenit.de cẽſibus.facit tex.in c.j.de alie. feudi.Et ita tenet do.Iaſ.in d.l.ſi certis annis.quòd intelligitur,ſed tamen do.And.Sicu.in conſ.ſuo ix.inci. Sapienter doctiſſimus.in xv.col.in ij.vol.

ADDITIO.Non tamen habet locum quando ſit in piam cauſam:vt tenet Hippol.de Marſil.in ſingul.ſuo cxcij.incip.diuturna præſtatio.

22 In fiſco quid.

QVid autẽ in fiſco?do.meus. Iaſ.in d.l.ſi certis annis.dicit,† ꝙ ſicut habet locũ in eccleſia, ita in fiſco:cùm fiſcus & eccleſia æquiparentur.l.fi.C.de ſacroſan.eccle.¶ Item quia prę̃ſumitur ſpeciale in fiſco, niſi lex ſpecialiter dicat.gl.in l.item veniunt. in princ. ff.de peti.hære.& in l.j.C.de peti.hære.

In ruſtico & mulie re.

TErtiò extendit do.Iaſ.dictã l. cùm de in rem verſo.in ruſtico & muliere,& in hoc allegat Alex.ita tenentẽ in cõſ.cxxiij.in iiij.vol.& vide do.Iaſ.in l.ij.C. de fideicõ.Spec.tñ in §.nunc dicendũ.verſi.quid dices de reſti.ſpoliato.tenet contrariũ,& cũ eo tenet And. Sicu.in conſ.ſuo ix.in xv.colu.in ij.volu.hoc eſt, quia præſumitur violentia facta ruſtico per dominum ita tenet Guido pap.q. ſua.cccevij.num.2.verſic. Specul. verò in tit.de reſtit.ſpoliat.

PRo quarta extẽſione d.l.cũ de in rẽ verſo.aduerte ad mirabilẽ deciſionẽ Sali.in l.filiæ cuiꝰ.in ij.q. C. fami.erciſc.vbi dicit,† ꝙ ſi filius mortuo pr̃e dicat certũ fundũ ſibi fuiſſe à patre donatũ,eo ꝙ per decenniũ viuo patre & patiente,poſſedit de fructibꝰ p̃ libito voluntatis diſponendo,hoc modo probabitur donatio. iſta extẽſio nõ multũ facit:quia ſumus in caſu ſoluẽtis aliquid annuũ,& nõ in caſu patientis,de quo dicã infrà.Item etiã l.cùm de in rem verſo.non habet locum quando allegatur donatio,vt dicam infrà.

23

QVomodo † autẽ præſumatur donatio,ponitur in l.Procula.ff.de probat.quod eſt tribus concurren.vt per Alex.conſ.xlvj.in fi.in j.vol.& in l.quæ dotis.in vij.col.ff.ſol.ma.& in conſi.lvj.in iiij.vol.Feli.in c.literas.de præſum.Roma.conſ.cxliij.¶ Supradictam regulam limita pluribus limitationibus.

24 Præſumptio donationis.

Predicte regule limitationes.

PRimò limita d.l.cùm de in rem verſo. non habere locum,quando præſtatio eſſet inæqualis:quia vno anno vnum par caponum,alio anno par gallinarum, alio anno par anſerum,quia tũc illa præſtatio diuturna nihil operatur. per gl.in l.Scio.§.medico.ff.de annuis leg.quam ad hoc allegant Bal.Ang.in l.malè agitur.in ij.col.& in l.omnes.in ij.col.C.de præſcri.xxx. vel xl.anno. ¶ Vide plenè per Barto.in l.ſolent.§.non verò.ff.de offi. proconſu. & legati.

SEcũdò limita nõ habere locũ qñ pro multis annis fuiſſet facta vna ſolutio plurimu præſtationũ annuarũ,quia tũc p̃batio illius præſtationis nõ inducit præſumptionẽ tituli.ita limitat Io.Fab.in l.j. C.de fideicõ.in ſuo breuiario.Cy.in d.l.ſi certis annis. in vj. q.do.meus.Iaſ.in l.ij.in xlj.col.C.de iure emphy.& in lxx.co.vbi amplè.& in d.l.ſi certis annis.in ij.co.C.de pac.¶De his duabus limitationibus vide Gul. Bened. in repe.c.Rayn.in verbo,ſi abſque liberis moreretur. ij.nu.81.vſque ad num.190.vbi ponit effectus prę̃ſtationis annalis.de teſtamen.

LImita tertiò vbi agitur de præiudicio tertij, tunc requiruntur xxx.anni.ita videtur text.ſingularis cum gl.in d.c.peruenit.& ibi canoniſtæ maximè Imo. in vj.col.ſequitur do.Alex.in conſ.j.in iiij.vol.cum aliis alleg.per do.meum in d.l.ſi certis annis.in v.limitatione.vbi allegat eundem Alexan.tenentem in hoc contrarium,& prædicta reprobantem in l.qui in aliena.in prin.in iiij.col.ff.de acqui.hære.

LImita quartò prædicta vbi agitur de obligando aliquẽ ad ſeruitiũ perſonale: puta ad ius vaſallagij vel ſubiectionis, tũc requiruntur xxx.anni,ſc̃dm Bar. poſt antiquos in l.litibus.C.de agri.& cenſi.lib.xj.& in d.l.cùm de in rem verſo.in fi.& in d.l.ſolent.& Bal. in d.l.ſi certis annis.& Anto.de But.in d.c.peruenit.

LImita quintò prædictam l.non habere locum in eccleſiaſticis & generaliter in ſpiritualibus,vt tenet Bal.in c. ex parte.in j.col.de reſtit.ſpolia.& in ca. contingit.in xiij.co.de dolo & contu.& do.meus Iaſ. in d.l.ſi certis annis.

LImita ſextò nõ habere locum quãdo allegatur titulus donationis,quia talẽ titulum nõ probat ex præſtatione decennali, nec præſumitur, cùm habeat iuris præſumptionẽ in cõtrariũ, † ꝙ nemo præſumitur donare & ſic iactare ſuũ.l.cùm de indebito. §.fi.ff. de proba.& ita limitat Bal.in l.fi.C.ne de ſtatu defuncto.per gl.in l.ſolent.§.fi.ff.de off.procõ.& legati. Supradictas limitationes cum aliis excepta prima,ponit do. meus Iaſ.in d.l. ſi certis annis.& in §.præiudiciales.in xiij.xiiij.& xv.col.inſti.de actio.

25 Nemo præſumitur iactare ſuũ.

Si neſciatur cauſa quomodo agẽdum.

SEd vna limitatione generali limita non habere locũ in Burgundia,minori tẽpore xxx.anno.vt dictũ eſt,propter conſuetudinem ſequen.in fine noſtrarum conſuetudinum,quod an verum,latiùs dicam ibi.

DIctum eſt hîc antè, ꝙ cauſa debet proponi, & ex illa cauſa propoſita agetur,quæ probabitur probata præſtatione diuturna.Ioan.Fab.vltrà procedendo in §.præiudiciales.in ix.col.inſtit.de actio. quærit, pone quòd nullã cauſam ſcio, niſi quia ego & prædeceſſores cõſueuimus recipere ab antiquo,qua actione agam:nam,vt dicit, ſi falſa cauſa ſupponatur, videtur eſſe periculoſum animæ,prout etiam dicunt Odoffre. & Alberi.

BIU Cujas

& Alberi.in d.l.ſi certis annis.quia vt dicit quomodo poterit actor ſalua conſciẽtia iurare cauſam quã non credit vel nõ ſcit?& ideo dicit,q; ſi cauſam neſcias verã,eſt aduertendum, aut quis agit ad annuum cẽſum, vel ſeruitiũ.quod dicit deberi ratione certæ rei immobilis,quę ad hoc eſt effecta,ſicut ad canonẽ vel cẽſum. vel alia:aut verò non dicitur rem ad hoc effectam.

PRimo caſu quando agitur de reditu annuo tantũ, & dicit quòd credit quòd poteſt agi ex conſuetudine,& ſufficit proponere quòd iſta præſtare cõſueuit ratione talis rei,maximè ſi ponatur tẽpus de cuius initio non extat memoria in contrariũ.imò etiã ſufficeret longũ tẽpus de iure canonico, vt dicit idẽ etiã de iure ciuili,vt l.litibus.C.de agric. & cenſi.lib.xj.idem etiam de cõſuetudine, quia præſcriptione xxx.annorum acquiritur ius:quia omnis præſcriptio eſt ad hoc tẽpus per noſtrã conſuetudinẽ redacta.etiã prædicta tenet glo.in c.fi.de conſuetudine.& Inno.in eũ eccleſia Sutrina.de cauſa poſſeſſio.& proprieta.nec obſtat c.peruenit.de cenſibus.& alia iura quæ dicũt cauſam requiri,quia ſatis ſufficiens eſt cauſa cõſuetudo.Item res pro qua præſtatur,habetur pro cauſa.& dicit ſe dehoc ſcripſiſſe in d.l.ſi certis annis.idem videtur dicẽdum,ſi nõ dicã rem effectã,quia etiã ſufficiens eſt cauſa cõſuetudo.Caueat tñ aduocat⁹ ne dicat, q; ratione certę rei tibi ſoluerit,olim datę ad cẽſum,vel emphyteuſim,quia oportet te probare præſtationes, & q; ratione illius ſoluerit, & ideo ſi hoc non poteſt probari,ſolùm alleganda eſt præſtatio diuturna,nec facienda eſt mentio de aliqua ratione cuius præſtetur.

Cõſuetudo ſufficiens cauſa.

ET prædicta intellige in petitorio, ſed quid in poſſeſſorio?Petr.Iac.in tit.ſuper penſione ſeu reditu libellus,in ver.itẽ credo.dicit† q; in acquirendo quaſi poſſeſſionẽ annuæ præſtationis ſufficiunt duo anni. & illum allegat Guid.pa.q. ſua cccvij.in fi. Lud.Ro. in conſil.ſuo cccxj.in fi.dicit textum eſſe iuris ciuilis. vbi ex duabus ſeu tribus quietis ſolutionibus acquiritur poſſeſſorium, licet ibi videatur cõcludere quòd ſufficiat vna ſolutio.cogita.

26

27 An agi poſſit poſſeſſorio pro annua præſtatione.

SEd quæritur † nunquid poſſit agi poſſeſſorio pro annua præſtatione?Io.Fab.hanc quæſtionẽ determinat in d.§.præiudiciales.in ix. col.inſt.de actio.& vĩ cõcludere,q; vbi præſtatio annua prę ſtat rationẽ certæ rei,q; debet poſſeſſoriũ, ſed qñ debetur ſimpliciter,tũc nõ poteſt agi poſſeſſorio.Legiſtæ & canoniſtæ in hoc contrariantur,vt dicit ibi:quia canoniſtę tenẽt quòd agatur poſſeſſorio,legiſtæ verò non.ſed vt dicit opinio canoniſtarum ſeruatur in curiis. de hoc vide eundem Io.Fab.in §.retinendæ. in v.& vj.col.inſti.de interdictis. & plenè per deciſionem capellę Tholoſanæ quæſtione ſua lix.& Ludo. Roma.in d.conſil.ſuo cccj.Philip.Deci.in conſ.ſuo cxxxvj.in ij.col.

28 An interdicto recuperãdæ.

NVnquid autem †pro annua penſione ſeu prę ſtatione poſſit agi interdicto recuperandæ, contra ſucceſſorẽ illius q; cõſuetus erat ſoluere præſtationẽ annuã?Gui.pa.hãc materiã multũ bene explicauit in quęſt.ſua dcxxix.& licet ibi proponat q; illud interdictũ fuit intẽtatũ corã officiali Viẽnæ, tñ nõ poſſet intentari ſimul interdictũ corã officiali Heduen.ex quo non poteſt cognoſcere de actione reali aut realitatem tangente:vt eſt hoc interdictum,quod eſt in rem ſcriptum, licet ſit perſonale,non eſt tamen ſine dubio,ex quo dicitur quòd ſi ſoluatur annua præſtatio ſimpliciter,ſtylo curiarum Franciæ poteſt intentari interdictũ poſſeſſoriũ:quia hoc caſu nõ eſt in rem ſcriptum, ſed merè perſonale, igitur cogita quid dicendum.de conſuetudine tamen & cõmuni vſu non intentantur interdicta in Gallia,niſi coram iudicibus laicis & officiariis regiis,ex quo vocantur leges regiæ.

ET aduerte,† quia licet de iure annua præſtatio nõ ſit ſeruitus,nec realis,qa nõ debetur à prædio,nec perſonalis,qa nõ debet à pſona pſonæ.arg.l. Caius.ff. de annuis lega.ideóq; nõ cauſet ius in re,nec tertium poſſeſſorẽ ſingulatẽ vt poſſit agi cõtra eũ, innuit l.ſi. §.ſi.ff.de cõtrahẽ.empt.l.fundi Trebatiani.ff.de vſufr. leg.& ſic non ſequitur fundum.l.liberto.in prin.ff.de annuis leg.Alex.in conſ.ſuo.x.in iij.col.in j.vol.& cõſi.xvij.in ij.col.in j.vol.& conſ.xcij.in iiij.col.in j.vol.

29 Annua præſtatio non eſt ſeruitus.

¶ Tñ de cõſuetudine & vſu Burgundiæ ſi ſit certa res aſſignata ſiue obligata pro reſtitutione, vt cõiter fit, creat ius in re,& adhæret adeò q; ſequitur rẽ & fundi poſſeſſorẽ,quod eſt valde æquum. arg.l.imperatores. ff.de pub.ita vt etiã teneat poſſeſſor ad onera præterita,& hoc dicit in ſpecie conſuetudo noſtra infrà ibi, *le ſeigneur cenſier ourentier*,& ibi dicam ampliſſimè.

ITem quia dictũ eſt ſuprà, q; allegato titulo,& probata præſtatione diuturna præſumitur cauſa ſeu titulus allegatus:quæro quæ ſit hæc præſumptio,& an tollat probationem in contrarium? Cy.in d.l.ſi certis annis in x.q.& Paul.de Caſt.& Bal.in l.ij. C.de dotis promiſſio.& Io.And.in c.fi.de cauſa poſſeſ.& propri. & do.Alex.in conſ.cxiij.in iij.col.in j.vol.dicũt quòd eſt præſumptio iuris tantũ,& non iuris & de iure, ex quo poteſt probari contrariũ:probando q; ſolutũ fuit per errorem,vel ex mala cauſa,vt oſtendit Cy.per plures rationes in d.l.ſi certis. C.de pact. Et ita tenet Iaſ. in d.l.ſi certis annis.in iiij.colu.Et ideo aduerte quòd volẽs probare cõtrariũ,tenet ꝓbare p euidentiſſimas ꝓbationes,de quib⁹ per Spec.in tit.de probatio.§.fi.p Iaſ.in l.ſciendum.in xiiij.col.ff.de verb.obli.ibi,in eadẽ gl.ibi,item an admittatur probatio in contrarium.

DIxi ſuprà in §.j.huius tituli,q; nõ ſoluẽs in termino tenetur ad emendã.Quæro,pone † q; Sempronio⁹ debet ſingulis annis duos denarios de cẽſu, quos debet ſoluere in feſto ſancti Martini, vel Annũtiationis noſtrę dominę,quæ eſt in Martio,ſub pœna emẽdæ duoru ſolidorũ:nunc vult ſoluere pro centum annis,dando ducentos denarios ſimul,an dominus cẽſus poſſit cogi ad recipiendum? dixi iam in §.j.ſuprà hoc eo.tit.in glo.in verbo,*amende*.Sed vt clariùs decidatur,dico quòd quantum ad præſtationem annuam vel penſionem, quòd videtur quòd ſic. per text.in l. quod in diem.ff.de ſol.l.eum qui Kalendis.§.quoties. ff.de verb.oblig.l.quod quis. ff. de actio.& oblig.Sed quantum ad cenſum vel emphyteuſim videtur quòd non,quia ex quo habet emendam dominus cenſus,ſi non ſoluatur in termino, videtur appoſitum tempus in fauorem creditorum.Et idem etiam in emphyteuta,quia ſi ceſſauerit per triẽnium à ſolutione canonis, cadit à iure ſuo.Et ita tenet Bar.in l.eum qui rogatus. ff.de annuis lega. & notant doct.in l.qui Romæ.ff.de verb.obl.& in l.ſtipulatio iſta.§.inter certã.ff.de verb. oblig.Spe.iſtud tenet in tit.de emphy.§.nunc aliqua. verſi.xlij.& ſeq.& ibi Ioan.And.in addi. concludunt in emphyteuta quòd dominus non cogitur recipere ſolutionem tot annorum.& Cyn.tenet in d.l.ij.C.de iure emphy.cum pluribus aliis alleg.per dom.meum Iaſ.in d.l.ij.in xlij.col.C.de iure emphy.vbi hanc concluſionẽ limitat primò ex doctrina Bar.in d.l.eũ qui.vbi dicit,quòd ſi dominus prætenderet aliquod intereſſe ex tali ſolutione plurium annorũ,q; emphyteuta admitteretur ad ſoluendũ pro plurib⁹ annis,ſi vellet etiam ſoluere intereſſe quod poſſet prætendere dominus.ſi enim dominus prætendat intereſſe ad pro-

30 *Quæſtio*

BIU Cujas

bandum recognitionem dominij, faciet emphyteuta dño instrumentum. in quo eum recognoscet in dominum. quod multũ notandum dicit ad obseruãtiam practicę, vt pro multis annis solui possit. do. meus Ias. in d.l.ij. dicit hanc limitationem non esse generalẽ, & solùm procedit qñ per istam solutionem tot annorũ factam ante tempus, non posset prætẽdere aliud interesse, puta quia pẽsio soluenda esset in vino & frumẽto, & sua interest quòd soluat suo tempore, quia fortè erit carius vno anno, quàm alio: vel etiã, quia, vt dixi, si nõ soluat certo die, habebit emendã, tũc, vt dicit, indistinctè tenẽdũ est, ℔ solutio nõ potest fieri pro multis annis. mouet vltrà ℔ vnã singularẽ doctrinã Gul. de Cug. in l. plures apochis. quã Bal. ibi ad finẽ cõmẽdat, in fi. C. de fid. instru. vbi vult, † ℔ ille qui debet recipere vinũ vel bladũ ad tẽpus, non cogitur recipere ante tẽpus nec aliquid aliud qđ cursu tẽporis deteriorari possit. & illã doctrinã sequitur & cõmendat Ang. in l. si Titius. ff. quæ res pig. oblig. possunt. & fuit doctrina ordinaria gl. in d.l. stipulatio. §. inter certam. in gl. j. ff. de verb. obl. & in l. in annalibus. C. de legat.

Nota pro practicæ obseruãtia

31

SEcundò limitat do Ias. dictã cõclusionẽ ex doctrina Bar. in l. statuliberis. §. fi. ff. de statuli. vt nõ ℔cedat in tribus annis datis emphyteutę, qa emphyteuta potest soluere saltem pro tribus annis futuris, per tex. in l. placuit. C. de fundis patrimonialibus, lib. xj.

SVbsequenter dicit do. Ias. videndum ad prædictam conclusionem illud quod dicit Bar. in l. si cũ præfinitione. ff. quando dies legati cedit. vbi per illũ text. singulariter voluit, ℔ † si testator relinquit alicui vnã

32 corbem frumenti annuatim vsque ad decem annos, ℔ hæres potest primo anno soluere ℔ toto tempore decẽ annorũ. quæ decisio videt facere cõtra conclusionẽ prædictã. Sed dñs meus videns eã cõtra prædictã conclusionem, dicit, ℔ non est vera. & contra Bart. tenet Bal. in d.l. in annalibus. C. de lega. & facit regula Bald. posita in d.l. plures apochis. C. de fide instrumẽto. in fi. vbi dicit, quòd quis nõ tenetur recipere ante tempus illud quod cursu temporis posset deteriorari.

TV dic hoc esse verum quando tempus esset appositum in fauorem creditoris, vt in casu Bal. in d.l. plures apochis. & in casu cõclusionis supradictæ. sed quando tempus esset appositum in fauorem debitoris, vt est in casu Bar. in d.l. si cum præfinitione. vbi tẽpus censetur appositum in fauorem ipsius hæredis, causa cum exonerandi, ideo non mirum si potest soluere vno anno pro pluribus.

33 *Quæstio.*

SEd iterũ † quæro, pone quòd quis fuit negligens in solutione pẽsionis ℔ xxx. vel xl. annos, & dñs negligens petere, an talis erit tutus præscriptione contra dñm census? dominus Gui. pa. in q. sua cccvj. vbi videtur tenere opinio. Martini in l. cùm notissimi. §. fi. C. de præscri. xxx. vel xl. anno. Salic. verò dicit indistinctè annuas præstationes præscribi spatio xxx. anno. ¶ De hac materia vide Io. Sanxon. in consuet. Turon. titu. *De prescription en coustume.* art. ij. vbi facit tres census, & etiã Boërium in consue. Bituricen. tit. de præscri. §. iiij. fo. liiij. & lv. & Pyrrhum in consue. Aurelia. tit. de laudemiis. c. x. Et quomodo census debetur aliquando in signũ subiectionis, & aliquando in signũ assumptæ solius protectionis, vide Boërium in loco hîc antè allegato, tit. de consue. feudorum. §. xvij.

Quãdo & cõtra quẽ dominũ census præscribi possit.

SEd aduerte, quia videtur dicendum quòd census contra dominũ non præscribatur, quia præstatur in signum subiectionis, seu recognitionis superioritatis, honoris, & dignitatis, vt in c. omnis anima. & ibi docto. de cẽsibus. & tenet Bal. in l. itẽ si verberatũ. §. si quis. in ij. nota. ff. de rei vendica. do. meus Ias. in præludiis feudorum, in xiij. col.

BReuiter dic, ℔ vbi subiectio non est præscriptibilis contra dominum, vt est in principe, per l. comperit. C. de præscri. xxx. vel xl. anno. ita nec census eidem debitus, per doctrinã Pan. & Feli. in c. ad audientiam. in vj. co. ibi, inquantũ abbas. de præscri. Sed cùm subiectio in priuato sit præscriptibilis, ideo & census, vt tenet ibidem Pan. & Feli. & ideo expressè dicit glo. in c. tua de decimis. quã alleg. Feli. in loco hîc ante allegato, ℔ d.l. cõperit. nõ ℔cedit censu debito priuato. Et ideo loquẽdo de cẽsu priuato teneo indistinctè, ℔ potest prę̃scribi per tempus xxx. annorũ, quia non dicit in illis, debet ratione subiectionis, aut superioritatis, sed solũ debetur principi habenti superioritatẽ. & ita tenet Raphael Fulgo. in cõsi. suo clxvj. in ij. col. inci. in quæstione quæ vertitur. Et ideo nũc aduerte in hoc cẽsu priuato: quia aut quæritur, an cẽsuarius acquisierit directũ dñim, quod de cõsuetudine remanet penes dñm census, vt dictũ est suprà, & tunc dic ℔ nõ, quia sine possessione nõ currit præscriptio. l. malè agitur. & ibi notat, de præscrip. xxx. vel xl. anno. C. nisi cẽsuarius interuertisset possessionẽ dñi, tunc enim ab illo tempore incipit præscribere xxx. annis. ¶ Qualiter autẽ interuertat possessionẽ, ponit Cy. in l. j. C. cõmunia de vsucapio. & Alber. de Rosa, qui dicit, † ℔ si

34 *Interuertere possessionem.*

colonus dñm ad fundum reuertentẽ nõ admittat, interuertit possessionẽ: sic etiã si cẽsuarius deneget dño petenti solutionẽ, & tunc interuertit possessionem, & præscribit. faciunt quæ dicit Spec. in tit. de emphyt. §. nunc aliqua. vers. xliij. in fi. & hunc vltimũ casum ponit Iac. de Arena, in l. cõperit. C. de prę̃scriptio. xxx. vel xl. anno. arg. l. si quis rẽ. ff. de acqui. pos. l. j. §. quæsitũ. ff. quorum lega. l. colonus. & l. cùm fundum. ff. de vi & vi armata. & ita etiam tenet Alb. de Rosa. in d.l. malè agitur. in ij. col. & in d.l. comperit. vbi dicit Alb. quòd census debitus priuato præscribitur. & ideo si fuerit interuersa possessio domini, præscribitur tantùm ius soluendi spatio xxx. annorum. Et idẽ intellige in colono ecclesiæ. auth. quas actiones. C. de sacrosan. eccle. Spe. in tit. de emphyt. §. nunc aliqua. vers. xij.

SEd quæro, dicitur hîc in fi. ℔ qñ censuarius nõ interuertit possessionẽ, ℔ non præscribit directum dominiũ, sed tantũ ius non soluẽdi: quæro de duobus, primò an præscribatur in totũ ius non soluẽdi in perpetuum, an verò tantùm sit præscriptum pro annis elapsis per xxx. annos, hoc est ℔ possit petere reliquũ. istud disputãt & determinãt doct. in l. cùm notissimi. §. in his. C. de præscri. xxx. vel xl. anno. de quo per Gui. do. pap. in q. sua ccccvj. & per decisionẽ capellæ Tholosanæ in decisione sua cccxliij. ego iudicarem in hac patria, quòd sufficiat vna præscriptio pro omnibus, quicquid dicant plures.

SEcundò, quia vt dicitur in prima consuetudine, ℔ cẽsus habet alia iura, s. i⁹ retẽtionis, & i⁹ laudemiorum, & ius dñij, nũquid præscripto iure non soluendi per tempus quadraginta annorũ sint præscripta alia iura, s. ius retẽtionis, vel percipiẽdi laudemia, dictũ est hîc antè, quòd dominium quod remanet penes dñm de cõsuetudine, non præscribitur per non solutionẽ, nisi censuarius interuerterit possessionẽ. idem ergo erit dicendum in aliis, quia si nunquam tali tẽpore ius retentionis, aut percipiendi laudemia fuerit domino denegatum per censuarium, nunquid tale ius præscribitur, credo quòd aut tale ius euenit, & dñs ignorauit se esse dominum, & sua negligentia non petiit, & tũc dicitur esse præscriptum, vel etiam petiit, sed ei fuit

dene

denegatū, aut tali tempore non euenit, & tunc credo ℔ non sit præscriptum, quia ex quo nondū euenit in rerū natura non potuit præscribi: † cū nō valēti agere non currat præscriptio. l. j. §. si quis autem ꝓpter inūdationē. ff. de itinere actúq; priuato. etiam licet ꝑscriptum sit ius non soluēdi, † quia præscriptio nunquam extenditur extra suum artic. l. j. §. si quis hoc interdicto. & ibi Bart. ff. de itinere actúque priuato. Et ideo tantum præscriptum quantum possessum. Feli in ca. auditis. vj. col. de præscri. Iaſ. in l. de quibus. in vij. col. ff. de legi. & in l. iij. in fi. princ. in ij. lect. ff. de acqui. poſ. vbi ponit tres limitationes ad hoc. vide eundem Iason. in l. imperium. in xj. col. & in l. ij. in ij. col. ff. de iuriſd. om. iud. Barba. in l. j. §. si ſtipulanti. in xj. & xij. co. ff. de verb. oblig. & faciunt etiam quæ dixi ſuprà in ti. *Des iuſtices & droicts d'icelles. §. le droict d'indire.* in gl. in verbo, *nouuelle cheualerie.* ibi, ſed iuxta iſtam noſtram conſuetudinem. vbi dixi ℔ nunquam tollitur lex vel, ſtatutum, vel ius per non vſum, quando caſus non accidit. & ibi per plura comprobaui, & in caſu emergenti allegaui pro barone *de la moute ſainct Iean*, contra ſuos homines, vt ibi.

35 Præſcripto non valenti agere non currit.

36 Tantum præſcriptū quātū poſſeſſum.

ET aduerte quia videtur ℔ huic iuri retinendi non præſcribitur, cùm competat domino per modum facultatis, cui nō præſcribitur ante oblationē & præſentationem iurium. ſecundum Bald. Bar. & Salic. in l. cùm notiſſimi. §. j. C. de præſcrip. xxx. vel xl. annorum.

Quæſtio de facto.

NVnc ſuccedit alia quæſtio ſuper qua conſului, & quæ ſæpe accidit de facto. Titius vēdidit Philippo vnū francū de reditu annuo, quē aſſignauit ſuper duobus iugeribus terræ, ipſa hypothecādo & affectādo perpetuò, ꝓ dicto frāco de annuo reditu: poſtmodū dictus Titius vendidit Sēpronio dicta duo iugera terræ frāca & libera ab omnibus chargiis, ſeruitutib⁹, & annuis præſtationibus: qui quidē Sempronius illa tenuit & poſſedit ſpatio xxx. anno. & plus, franca & libera, & abſq; ℔ fuerit ſolutus dictus francus, ſeu ipſa præſtatio annua vnius frāci per ipſum Sempronium, nec ℔ fuerit ei petitū, & ſemper ita bona fide poſſedit per dictū tēpus: quo quidē tempore xxx. anno. dictus Titius primus vēditor dictæ annuæ præſtationis vni⁹ franci, & eius hæredes ſoluerūt dictam penſionē ſeu reditū illius franci venditū eidē Philippo: nunc euenit ℔ poſt iſtud tēpus hæredes dicti Titij denegāt ſoluere eidē Philippo, ſeu eius hæredibus prædictā penſionem ſeu reditum annuū: ex quo ipſe Philippus ſeu eius hęredes, videns ℔ per literas conſtitutionis reditus dicta duo iugera ſunt hypothecata, & dictū eſt in contractu venditionis, ℔ in defectum ſolutionis dicti annui reditus, ipſe Philippus poterit recurrere ad dicta duo iugera, impetrat mandatū in curia cācellartæ Belnę, vbi caſus fuit, & in quo loco ſolent vti mādato, *de recours*, in formam *de recours*, virtute cuius facit leuare fructus illorū duorum iugerū, pro tribus terminis vltimatè elapſis: dictus verò Sēpronius tenens & poſſidens dicta duo iugera, bona fide franca & libera ſe opponit executioni hui⁹ mandati, & dicit ℔ ex quo tenuit & poſſedit bona fide dicta duo iugera per xxx. annos franca & libera, eſt tuus præſcriptione contra omnes quoſcunque. ¶ Quæritur quid iuris? Caſus eſt in facto in cancellaria Belnæ, & pro vna parte cōſului ad requeſtam cuiuſdam amici mei. Et videtur primò ℔ dict⁹ Sempronius ſit tutus præſcriptione. quia primò eſt tex. noſtrę conſuetudinis, quo dicitur, quòd omnes res præſcriptibiles præſcribuntur in hac patria ſpatio xxx. annorū. Facit l. omnes. & l. ſicut. C. de præſcri. xxx. vel xl. annorū. Sed ſic eſt ℔ iſta eſt annua penſio, ſeu annuus reditus debitus ex cōtractu, qui quidē præſcribi poteſt, & ſufficit vna prę ſcriptio. l. cùm notiſſimi. §. in his. per Bar. & Bald. C. de prę ſcri. xxx. vel xl. anno. Io. And. Abb. & Feli. in c. auditis. in fi. verſic. vlt. dum tangit. de præſcriptio. dixi hîc antè. Alexā. & alij in l. de pupillo. §. ſi pluribus. ff. de no. ope. nun. Deciſio capellæ Tholoſanæ, q. cccxliij.

ITem iſta duo iugera dicuntur pignus pro dicta pēſione annua ſeu annuo reditu, quod poteſt prę ſcribi & extingui per præſcriptionem, vt dicit Paul. de Caſt. in conſi. ſuo x. in prin. in cōſiliis antiquis, in impreſſione noua Mediolani. Imò in terminis dicit Ioā. Fab. in l. j. C. de bonis maternis, quòd hoc caſu currit præſcriptio, ſed datur reſtitutio.

EX quo ergo dict⁹ Sēpronius franca & libera poſſedit illa duo iugera, & tenuit ꝓ xxx. annos, videtur præſcripſiſſe per cōſuetudinem noſtram: imò poſt tale tēpus nō poteſt allegari mala fides, ꝓut dicit Bar. multū notabiliter in l. fi. in fi. C. vnde vi. & eſt text. in c. placuit. ij. verſi. ℔ ſi mala fide. xvj. q. iij. Iaſ. in l. clam poſſidere. §. qui ad nundinas. ff. de acqui. poſſ. Felin. in c. vigilanti. in fi. de præſcri. † ℔ ſi ille qui excipit in cauſa ciuili eſt in poſſeſſiōe libertatis, & exceptio ſua reddit dubiam intentionē actoris, ℔ ſtandum eſt pro libertate. Ex quo ergo dictus Sempronius eſt in poſſeſſione libertatis, & excipit, videtur ℔ ſtandū ſit ꝓ hac libertate. Henricus Bohic optimus canoniſta, tangit hanc quæſtionē, & mouet in c. vigilāti. de præſ. Et etiā Spec. in tit. de emphyteuſ. §. nūc aliqua. verſ. xliij. quęritur. & tit. de præſcri. verſi. pone, colonus. vbi videtur declinare in hanc partem, tenendo ℔ talis Semproni⁹ ſit tutus prę ſcriptione longiſſima contra Brixienſem, Vincen. & Tancre. qui tenuerunt contrarium. 37

DIcunt tamen Spec. Io. Fab. & Bohic, ℔ talis contra quem præſcriptū eſt, reſtitueretur de æquitate ex generali clauſula, ſi qua mihi iuſta cauſa videbit. l. j. ff. ex quib. cau. maio. in integ. Et ideo videtur bonū eſſe in hoc caſu literas regias in integrū reſtitutionis impetrari, tñ ſuper dictis literis regiis, & ſuper interinatione illarū fieret nouus ꝓceſſus. In ſupradicto caſu tenui & conſului, ℔ nulla currit præſcriptio contra dictū Philippum de dicto frāco, ita ℔ nō poterit hoc modo recurrere ad rem in defectū ſolutionis. nā (vt cōſtabat ex proceſſu) dictus Phili. & ſui hæredes ſemper fuerūt ſolūti de dicto frāco ſingulis annis à dicto Titio, & ſuis hæredib⁹, & ſolùm fuit ceſſatum à ſolutione à duobus annis, ex quo non poterat dictus Philippus, nec eius hæredes ad rem recurrere defectu ſolutionis, vt cantabant literæ aſſignationis, quia vt cātant literę, non poterat ad rem recurrere, niſi in defectum ſolutionis, & ſic actio realis ad rem nō erat adhuc nata, ex quo contra eum non poterat præſcribi.

QVomodo enim poterat præſcribi actio realis ad rem, cùm nondum erat nata? ex quo ſequitur ℔ cùm non valenti agere non currat præſcriptio l. j. §. ſi quis autem propter inundationem. ff. de itinere actúque priuato. l. j. in fin. C. de annali exceptione. Et ideo dicit Bal. in l. j. in iiij. oppoſitione. C. de bonis maternis, † quòd ſi quis impediatur rem in iudiciū deducere, non currit contra eum præſcriptio. Et dicit Bald. in l. in rebus. in ij. col. C. de iure dotium. quòd impoſſibile & præpoſterum eſt priùs præſcriptionē currere, quàm poſſe agere. conſiderando quòd non poſſet agere, cōtingit pluribus modis. primò, quia actio nō eſt nata ſiue creata: & tūc non currit prę ſcriptio. cùm ergo actio quam habebat dictus Philippus, quia poterat recurrere ad rem defectu ſolutionis, nondum

38 Præſcriptio contra impeditum rē in iudicium deducere non currit.

BIU Cujas

fuerat creata siue nata pendente dicto tempore, quia semper eidē fuit satisfactū, & non fuit defectus solutionis, sequitur dicendū ꝙ contra eum ad dictā actionem non potuit currere præscriptio. Itē facit ad præscriptionem, quæ nō currit nisi à die qua quis actionē mouere potest. c. quia diuersitatē. de cōcessio. præbēd. eo maximè, quando impedimentū contingit antequā inchoata esset præscriptio, quia de iure agere non potuit. Bar. in l. senatus. ff. de offi. præsidis. & tenet Barb. in cōsi. viij. in iij. col. & consi. xlj. col. xv. versi. & si quispiam. Quod est verū, etiā si impedimentū proueniat culpa nō valētis agere, per tex. in l. cōtra minores. C. de inoffi. testa. licet Rom. in consi. suo ix. contrariū tenere videatur. sed sic est ꝙ in hoc casu dictus Philipp. nō potuit vsque ad denegationē solutionis ad rem recurrere, & experiri actiōe recursus: ergo hactenꝰ præscriptio ad dictā actionē nō habuit locū contra eum.

ET si aliquis diceret, dictus Philippus egisse potuit ad rē, cùm vt dicit tex. nostræ cōsuetudinis, eo. tit. *Des censes.* in §. pe. ibi, *Le seigneur censier ou rentier.* vbi dicit, ꝙ dñs cēsualis vel reditus, pōt agere ad rē ꝓ arreragiis sibi debitis: ergo ex quo Sēproniꝰ tenebat rē sibi hypothecatā, debebat eidē petere singulis annis arreragia: seu propter cōuenire tenementariū ꝓ arreragiis, & ideo ex quo agere poterat cōtra Semproniū tenemētariū, vī ꝙ sit præscripta dicta actio recursus: cùm vt dicat Alber. de Rosa. in d. l. senatus. ff. de offic. præsi. in fi. ij. col. ꝙ qñ occurrit impedimentū eius cōtra quē currit præscriptio, & ita est impedimētū actionis, siue ius agēdi. vt est tex. in d. l. senatus. tūc siue sit inchoata præscriptio, siue inchoetur, nū quā currit cōtra impeditum agere. d. l. j. C. de anna. exceptio. si verò impediat cōmodè agere, sed non prorsus, tūc currit inchoata & inchoāda, sed datur restitutio. vt in d. l. senatus. & in l. ij. §. pe. ff. de iudi. Ex quo ergo hic Philippus licet cōmodè egisse non potuisset, tamē videt ꝙ aliquo modo potuisset cōpellere tenemētariū aut ad soluendū, aut ad faciēdum recognitionem de nouo. & sic videtur ꝙ contra eum currit præscriptio.

ADhoc tripliciter respondeo, & oīa vidētur in idē reincidere. Primò videlicet ꝙ ex quo facta est solutio debiti principalis, nō potest creditor intentare actionē hypothecariā contra tertiū possessorē. l. soluitur. cū l. sequē. ff. quib. mo. pignus vel hypotheca solui. quia eatenꝰ extinguitur actio hypothecaria, quatenus solutum est. gl. in l. intelligere. C. de luitio. pigno.

SEcūdò dico & respondeo, & si bene videat tex. nostræ cōsuetudinis, dicit ꝙ potest agere cōtra tenementariū pro arreragiis debitis, sed nō apparet ꝙ aliquo tempore fuerit Titius, aut eius hæredes, in mora soluēdi, ex quo nō potest dicere ꝙ potuisset agere pro arreragiis debitis. ¶Itē vt dicit Feli. in c. ex transmissa.
39 in pen. col. in fi. de præscrip. † sicut impedito agere nō currit præscriptio, ita nec illi q si ageret, repelleretur exceptione, allegando Pet. de Ancha. in consi. v. quod dicit esse nouum & pulchrum. Si ergo cùm solutione eius quod debetur, tollat obligatio, ex quo dictꝰ Philippus semper fuit solutus, nullam actionē habebat, & sic si egisset, fuisset repulsus hac exceptione, scilicet quòd ei fuit solutum quod ei debebatur.

ITem & tertiò dico, ꝙ in hoc casu non potest imputari creditori quare non petierit suum annuū redi-
40 *Quandō negligētia non possit allegari.* tum à possessore hypothecę, † quia negligētia nō potest allegari contra aliquem, quando eius diligētia nihil sibi profuisset. Tex. est in l. fi. versi. sed quid noceat. ff. quis ordo in bon. poss. seruetur. quē tex. ad hoc no. Pau. de Cast. in l. j. §. fi. ff. si quis cautio. Sed in casu nostro nō profuisset creditori agere cōtra possessorē hypothecę, vt patet ex superiùs dictis, igit' &c. Nec etiam valet si dicatur, ꝙ creditor debebat aliquādo ad cōseruationē iuris sui nō accipere solutionē sibi oblatā, vt dictū est, sed petere debitū suū à possessore hypothecæ: quia ad hoc dico, † ꝙ creditor inuitꝰ tenetur acci- 41
pere solutionem factā nomine debitoris, à quocūque sibi offeratur solutio. Est tex. quem ibi ad hoc not. Iaſ. in l. tale pactum. §. post diuisionem. ff. de pactis.

ET pro corroboratione huius meę opinionis facit, quia præscriptio est introducta partim in fauorē possidentis, partim in odiū negligētis, sed hic Sēpronius nō pōt dici possessor huius actionis & iuris, cùm semper Philip. receperit, ex quo etiā non pōt dici negligens. Et ideo cùm hæc duo essent propter quæ est introducta præscriptio. ca. placuit. §. præscriptionum. xvj. q. iij. facit quod no. Bar. in l. j. ff. de vsucap. Dyn. in regula possessor. de reg. iur. lib. vj. Bart. in l. nemo potest. ff. de leg. j. cessare debet præscriptio. Iaſ. in l. fin. in prin. ff. de eo per quem factum est. in l. fi. ad finem. C. de annali excep. imò etiam quod plus est, ex quo si diceretur ꝙ dictus Sēproniꝰ fuit possessor, tamē ex quo Philippus non fuit negligens, non currit præscriptio, cùm & ibi concurrant duę rationes, nō sufficit cessatio vnius. §. affinitatis. institu. de nupt. ex quo dicit in specie Feli. in c. vigilanti. in iij. col. de præscrip. ꝙ non sufficit ad præscribendū possessio præscribentis & fauor, sed requiritur odium negligētis, vt ibi per eum.

CVm ergo in hoc casu dictus Phili. de aliqua negligētia notari non potest, ergo deficit fundamentū super quo fundata est præscriptio, meritò non debuit cōtra eā currere. facit qđ in simili legitur & notatur in l. j. ff. quod vi aut clā. quis em̄ eū incusare potuit, cùm non egerit hypothecaria? cùm si voluisset agere non potuisset, vt suprà sufficienter demonstratum est.

COnstat ergo clarissimè ꝙ præscriptio iuris communis nō habet obstare dicto Philippo, maximè cùm tex. in l. j. C. si aduersus credi. ponderet & fundet se super diuturno silentio creditoris hypothecariam intentantis, & sic respicit illum qui potuit proclamare, & negligentia siluit, quæ verba adaptari non possunt ad eum qui proclamare non potuit. † non enim 42 *Non dicitur silere qui non potest loqui.*
potest dici silere qui non potest loqui, eius enim proprie est silere, qui loqui potest, sicut in simili dicit tex. quòd eius est nolle, qui potest & velle. l. eius. ff. de regul. iur. & ille dicitur intestatus, qui potuit condere testamentum. l. j. ff. de suis & legitimis.

ET ꝙ contra creditorem habentem hypothecariā iusta causa impeditum non currat præscriptio, est casus secundum vnum intellectum, l. cùm postulassem. §. fi. ff. de dam. infe. & no. gl. in d. l. C. si aduersus creditorem. & in terminis hoc casu videtur tenere Alex. in consi. suo lviij. in fi. in v. vol.

ADuerte tamen ꝙ contra Alex. videtur tenere Io. Franc. Balbus in tract. præscrip. in iij. q. iiij. partis principalis. ¶Et sicut in talibus nō obstat præscriptio iuris communis, ita nec statutaria: cùm statutū reduci debeat, quātum fieri potest, ad terminos iuris cōmunis. vt l. ij. C. de noxa. acti. & c. cùm dilectꝰ de consuet. no. Inno. in c. causam. de præscrip. Bar. in l. omnes populi. ff. de iust. & iu. & ita in terminis tenuit & cōsuluit Pan. in consi. suo. xxij. in ij. col. vbi plenè disputat hāc materiam, ad quem recurre, & dicit in terminis Soci. in consi. suo cxxj. in ij. col. ꝙ etiā præscriptio statutaria non currit contra non valentem agere. & sequitur Felin. in ca. ex transmissa. de præscrip. Bal. in auth. nisi tricennale. circa prin. C. de bonis maternis.

Ad con

AD confirmationē tamē & vltra superius allegata, cùm in terminis propriis cōsuluissem pro Ioāne Patin, qui prætendebat talē reditū sibi deberi, nō obstan. prædicto tēporis lapsu, dixi vltra Panor. confirmando prædictā meam opinionē, ꝙ verū erat ꝙ nulla currebat prę̄scriptio pluribus aliis nouis fundamētis. Primò, qa vt hīc videm⁹ in hoc casu nostro, agit hypothecaria reali ad cōfirmationē iuris realis. Sed sic est ꝙ ad confirmationē iuris realis non refert à quo soluaē, aut quō, aut cui⁹ noīe solutio fiat. tex. est in l. qui fundū. ff. quēadmo. seruit. amit. & in l. forma. §. si cū ego. ff. de censibus. per quos tex. istam theoricā tradit Iaſ. in l. ij. in xxiij. col. in q. xxv. C. de iure emphyt. vbi per eam infert, ꝙ si quis extraneus soluat canoñ emphyteuticum suo nomine, tñ per illam solutionem verus emphyteuta retinet ius suū, nec potest dominus directus cum expellere post trienniū, quasi ipse non soluerit: ergo in casu proposito ad confirmationem iuris hypothecarię quod est ius reale. §. item seruiana. insti. de actio. & dixi suprà, sufficit solutio facta per principalem debitorem, & tantum debet operari, ac si ipse possessor. & dominus hypothecæ soluisset.

SEcundò facit tex. in l. fi. C. de anna. excep. vbi interruptio præscriptionis in actione personali, prodest & valet respectu actionis hypothecariæ, sed in casu nostro semper fuit interruptio præscriptiōis in actione personali: imò etiā semper fuit impedita ne intraret per realem solutionem principalis, vt dictum est suprà, ergo interim non currebat præscriptio in actione hypothecaria.

43 *Præscriptio annui reditus quādo incipiat currere.*

TErtiò pro hac †sentētia facit, quia præscriptio super annuo reditu nō incipit currere, nisi ab eo tēpore quo cessatum est in solutione. l. cùm notissimi. §. in his. C. de præscrip. xxx. vel. xl. anno. ponūt moderni in l. fi. Stichū. §. stipulatio. ff. de verb. ob. sed nō dicitur cessatū in solutione, qñ aliquis etiā nō principalis soluit. l. soluēdo. ff. de neg. gest. l. solutionē. ff. de solu. cùm igitur principalis debitor solueret, non potuit terti⁹ possessor hypothecę prę̄scribere liberationē à prę̄statiōe annui reditus. accedat ꝙ solutio simpliciter facta per principalem debitorē, in dubio censetur facta nomine omnium qui conueniri possent, vt sic omnes liberentur. l. Modestinus. & ibi plenè notatur, ff. de solutio. instit. quib. mod. tolli. oblig. in princi.

QVartò pro ista parte, ꝙ nulla possit obiici præscriptio per istū possessorē hypothecæ bene fa-
44 cit, †quia licet ad præscriptionē rerum corporaliū nō requiratur sciētia aduersarij, currit tñ talis prę̄scriptio contra ignorantes. l. fi. C. de lōgi tēpo. præscri. l. sicut C. de præscri. xxx. vel xl. anno. tamen ad prę̄scriptionē incorporaliū, vt sunt iura, institu. de reb⁹ corpo. & incorpo. in prin. requiritur scientia aduersarij, aliàs prę̄scriptio ipso iure nō curret. l. ij. vbi gl. & late Bal. C. de serui. & aqua. Bar. in l. j. §. denique. ff. de aqua pluuia arcenda. Iaſ. in l. imperiū. col. xij. ff. de iurisd. om. iud. ergo ad præscribendū ius libertatis contra constitutionem hypothecę requiritur scientia creditoris, vt scilicet sciat quis velit prę̄scribere istud ius cōtra eum. sed in casu nostro creditor istud ignorabat, quia nesciebat debitorē principalem alienasse rem hypothecatā, prout de iure præsumitur. l. veriùs. ff. de proba. & est talis ignorantia probabilis, cùm sit de facto alieno. l. fi. ff. pro socio. Iaſ. plenè post glo. in l. si res obligata. ff. de lega. j. igitur pendente tali ignorantia non currit præscriptio libertatis contra eum.

ET ad dictum Spec. Henrici Bohic, & Ioā. Fab. suprà alleg. dico ꝙ nō est opus restitutione in integrum, & sic nō est opus impetrare literas regias. primò, quia frustra precibus imploratur, quod iure cōmuni conceditur. l. vnica. C. de thesau. lib. x. l. quæ sub cōditione. §. fi. ff. de condi. insti. & licet sic est, † ꝙ cōtra impeditū impedimento facti currat prę̄scriptio, & opus sit restitutione in integrū ex clausula generali, si qua mihi iusta causa videbitur. l. & Attilicin⁹. ff. de seruit. rustic. prædio. tñ contra impeditū impedimēto iuris, nullo modo currit præscriptio, sicq; nulla restitutione opus est. ista est doctrina Bart. in d. l. & Attilicinus. refert, & sequitur Phil. Deci⁹ in c. ex ratione. col. ij. de appel. Or sic est, ꝙ præfatus actor impediebatur agere contra tertium possessorem impedimēto iuris, quia pro tempore quo soluebatur suum debitum annuum, non cōpetebat sibi actio cōtra tertiū possessorem, vt superiùs conclusum est, & non habere actionē est impedimentū iuris, cùm nemo sine actione experitur. l. si pupilli. §. videamus. ff. de neg. gest. l. si Titius. vbi plene per Iaſ. ff. de verb. obli. igitur iste actor ipso iure & sine literis regiis tutus est.

45 *Impedimētū iuris nō impedit præscri. facti sic.*

ITem quia in illa decisione Specul. emptor ꝙ emit à colono fundū conductū nō tenebatur aliqua actione ad pēsionē soluendā dño: nā fundus nō erat hypothecatus dño pro pēsione. nemini enim res sua obligari potest. l. neq; pignus. ff. de reg. iur. l. ex sextante. §. Latinus Largus. ff. de exceptio. rei iudica. & sic pensio ratione fundi cōducti debebatur per primum colonū tantummodo actione personali descendente ex contractu locationis, sed actio personalis nō sequitur singularem successorem, & sic istum emptorem. l. fi. in fi. ff. de contrah. empt. l. j. §. si hęres. ff. ad Treb. & sic nullo modo tenebatur iste emptor domino fundi. vnde solutio ipsius pensionis facta per venditorem, nō potuit impedire præscriptionem ipsius fundi initiandi, & complendam per emptorem istum nouum possessorem, qui ad ipsam pensionem non tenebatur, nec ad eam soluendam cogi poterat aliqua actione.

SEd in casu de quo agit, emptor seu nouus tenemētari⁹ poterat ad solutionē annui debiti, ꝓ quo erāt obligata prædia, cōpelli per actionē hypothecariam, quæ cùm sit realis, sequitur rem quocūq; vadat & cōseruatur per solutionē factam per principalem debitorē, vt suprà probatū est. cùm ergo isti casus sint diuersi & multū differentes, de vno ad aliū nō infertur. l. Papinianus exuli. ff. de mino. l. inter stipulantē. §. sacrā. versi. sed hæc diuersa sunt. ff. de ver. obl. ¶Item in casu speciali dominus nō impediebatur agere rei vēdicatione cōtra emptorē, licet pensio sibi solueret per primum colonū, quia istæ actiones tendūt ad diuersa, ergo vna impedit aliā. l. si domus. ff. de seruit. vrbanorū prædio. nimirum si currit præscriptio cōtra dominū, qui potuit agere & reuocare rem suam ab isto emptore, licet ꝓpter eius iustā ignorātiā restituatur in integrū. iuxta gl. l. j. C. de patri. potesta. Bar. l. j. §. si quis autē ꝓpter inūdationē. ff. de iti. actúq; priua. cū similib⁹. sed in casu nostro creditor non potuit aliquo modo agere contra possessorē hypothecæ, quia diu fuit sibi solutio facta per principalē debitorē iuribus suprà alleg. ideo ipso iure non currit præscriptio, & sic nō est op⁹ literis regiis ad eam reuocandū, †quia quod nul- 46
lū est, retractari nō potest. l. nā & si sub conditione. in prin. ff. de iniusto rup. cū vulgari. ¶Ad minus qñ actus est nullus, debet pronuntiari super nullitate, vt tenet Bar. in l. j. C. de thesauris, lib. x. & in l. quæ sub conditione. ff. de condit. instit. Roma. consil. xc. Vide ad hoc Matth. de affl. in constit. regni Sicilię, quæ incipit, fratribus. in vij. no. in tertio libro. ¶Dicit tamē Philipp⁹ Francus

BIU Cujas

Francus in c.j.de supplenda negligentia prælatorum, in vj.quod id quod est nullum,potest retractari.

Ex quibus omnibus supradictis concludo,prescriptionem nõ cucurrisse in casu supradicto.& huic meę opinioni plures fuerũt aduocati adhærentes,dicẽtes etiã nullas literas regias debere impetrari. si tñ casus eueniret in facto meo, ego impetrarẽ literas regias.& secundũ hanc meã opinionẽ quam primò solꝰ attentaui, contrà tñ opinionẽ multorũ fuit iudicatũ, velut per nobilẽ & egregiũ iuris vtriusq; doctorẽ,do. Iacobum Arbalestę,& primũ aduocatum fiscalẽ parlamenti Burgundiæ,& Locumtenentem generalẽ cãcellariæ Burgundiæ pro dicto Patin, & ex hoc meo cõsilio habui vnam filhetã optimi vini de chassaigne.

IN TEXTV IBI,

Bledz,vins,& autres choses.

1 An tempore sterilitatis census diminui debeat.

QVæritur † primò an si fuerit sterilitas in vno anno,debeat diminui census seu pensio in conductore?dic ꝙ sic.l.ex cõducto.§.vis maior.ff.locati. dixi infrà in fine nostrarũ consuetudinũ post conclusionẽ illarũ in taxatione literarũ cãcellariæ.ibi, duodecima erit qõ.vsq; ad finẽ totiꝰ gl.Sed de cẽsatario, vide per Iaſ.in l.j.in vlt.nota.C.de iure emphy.in iij.& iiij.col. & in dictis locis quæ dicaẽ sterilitas.& in c.propter. ꝑ Pan.de locato.& de tributario, vide in l.quicuque.C.

2 Sterilitas futura quo modo dignoscenda.

de fun.patri.li.x.¶Aduerte etiã † quãdo cognosci põt an in anno sequenti erit sterilitas.Nã Macrobius in saturnalibus dicit,Cùm ea est anni temperies serena,sit solstitiũ verò hymbricum,fructus optime proueniũt. Et Lucas de Penna in l.ij.C.de agrico. & censitis,col. iij.lib.xj.dicit ꝙ interuertitur hoc rusticũ vetus canticũ,Hiberno puluere,verno luto,grãdia farra,Camille metes.dicit etiã se audiuisse viru fide dignũ dicentẽ,ꝙ si die xv.Nouẽbris,q̃ est quartus post festũ beati Martini,in aurora,cùm lignũ tauri occidit,aër est turbidꝰ paratus ad imbres & pluuias,nõ est bonũ serere fruges,nã vt plurimũ eo anno centesimo die cõtinuo vel interpollato futuræ sunt pluuiæ siue niues, ita ꝙ sata inundatione aquarũ & niuiũ corrũpuntur,vbi autem aër est lucidus & serenus tunc bonu est.Nã per continuũ ipsum diẽ vel iterpollatu aër sine pluuiis erit,ita-

Bernardus

que satæ segetes coalescẽt.vnde Bernardus super canticũ Salomonis,ꝑsequẽs illud.Imber abiit & recessit. imber qui mudatiõe facta operiebat terrã, culturásq; impediebat,vel sata necabat,vel seri vetabat. is inquã imber excurrit,abiit,& recessit.ideo dicitur prouerb. xxviij.In imbre vehementi paratur fames.& agricolæ nouerunt segetibus præbere quasdam oportunitates vt nascantur,vt habeẽ xxvj.q.v.c.nec miru.§.nec ideo. &c.non licet.Ex quo iusta ratione,opportuno fauore sunt agricolæ cõfouendi,& dicit idem Lucas in dicto loco,vbi multùm cõmẽdat agriculturã. Quicquid sit,

Causa superior sterilitatis Deus.

ego firmiter credo,ꝙ sterilitas seminũ,interitus,peco rũ & animaliũ,proueniat ã volutate diuina, tanquã à superiori causa.& hoc propter peccata gentium,patet Iohelis primo, qñ propter peccata populi dicit, Dissipata sunt horrea,dissipatæ sunt apothecę,cõfusum est triticum,ingemuit animal,mugierũt greges armenti: qua nõ sunt pascua eis,sed & greges pecorũ disperierunt.Et Aggæi primo. Ponite corda vestra super vias vestras,dicit dominus,seminastis multũ,& collegistis parũ,& comedistis,& nõ estis saturati, bibistis, & nõ estis inebriati.& j. Respexistis ad amplius,& ecce factũ est minꝰ,& intulistis in domũ, & exsufflaui illud. propter hoc,inquit super vos ꝓhibiti sunt cęli ne darent rorẽ,& terra prohibita est,ne daret germẽ suum,

Aggei 1.

& vocaui siccitatẽ super terrã,& super mõtes,& super triticũ,vinum,& oleũ,& quæcunque profert humus, & super homines & iumenta,& super omnem laborẽ manuũ vestrarũ.& ij.c.dicitur,Percussi vos vento, & erugine,& omnia opera manuum vestrarũ, & nõ fuit qui reuerteretur ad me.Hæc etiam proueniũt ex constellatione cælorũ,qui diuersimodè influunt,secundũ ꝙ deo seruimus vel nõ.vnde Leuitici xxvj. dicitur, Si nõ feceritis mãdata mea,dabo vobis cęlũ desuper ferreũ,& terram æneã,& cõsumetur in cassum labor vester.Si autẽ in præceptis meis ambulaueritis,dabo vobis temporibus suis pluuiam, & terra gignet germen suum.Et ex his constat ꝙ semina non veniũt nec sunt consideranda vt veniant à casu,vt dicit Lucas de Penna,sed ex dispositione diuina, secundũ merita aut demerita nostra.dixi amplè in tractatu meo de maledictione creaturarum irrationabilium,in vlti. parte.

Leuit. 26.

§. TERTIO.

ON ne peut mettre cense sur cense, au preiudice du premier seigneur censier. & s'il aduient que l'on y vende rente,le seigneur censier a la retenue de ladicte rente, si auoir la veut, en rendant le prix de la vente deladicte rente, & les fraix raisonnables dedans l'an & iour, apres ce que l'achept de ladicte rente sera denoncé par l'achepteur de ladicte rente au cas que le seigneur censier n'aura consenti à ladicte rente

IDem in comitatu Niuernen. & in comitatu Burgũdiæ. Idem in ducatu Borbonij,in j.art.quantum ad primum articulum.

IN TEXTV IBI,

Cense sur cense.

SEruitus seruitutis † esse non potest.text.in l.j. ff. de vsu,& vsufr.legato.& Bar.ibi,in fine plures ratiões assignat,quę sunt multũ subtiles.& etiam Alb.de Ros. qui nihil addit ad dicta Bar.¶Et sicut seruitus seruitutis esse non potest,nec talis inuenitur,ita † etiã nõ inuenitur vtile dñium vtilis dñij, quia duo insolidũ possidere non possunt, nec duo dñi directi aut vtiles esse possunt.notatur in l.vt si certo. §. si duobus vehiculũ. ff.cõmodati.vide quæ in simili dicit Io.Sãxõ in cõsue. Turon.in tit.*de pied de fied*.art.v. fol. lxx.& lxxij.

1

2

ET ideo dicit Felin.in c.licet causam. in viij. col. de proba.post Bal.† ꝙ homines mei nõ possunt se facere cẽsuales alterius sine cõsensu meo.alle.Bal.& Hostiẽ.in dicto loco.sic etiã dominus nõ potest absq; cõsensu subditorũ illos alienare,& in aliũ transferre.plenè per do.Feli.in c.j.in j.not.in vers.ij.declara.de probatio.per Iaſ.in l.debitorum pactionibus.C.de pac.& hoc est,† quia eadem res duplici onere nõ debet affici quod intellige eodẽ onere simili,puta, censu, quia q- libet haberet directum dominium,quod est contra

3

4 Omnes omnino in pẽdem.

l.si vt certo.§.si duobus vehiculum.ff.commodati. & in hoc est vnum speciale in censu.aliud speciale est de cõsuetudine,quia remanet dominus directus & cẽsuarius vtilis,vt dicit in cõtractu emphyteutico,vt in l.j. & ij.C.

& ij.C.de iure emphy. Io. Fab.insti.locati.§. adeò.qđ est contra ius,quia qui dat ad cẽsum, transfert dominium directũ & vtile in ceusuariũ,vt c.constitutus. de religio.domibus. ¶Tertium speciale dictum est in §. præcedenti,quia si non soluet censuarius in die statuta,soluit emendã domino de vij.solidis, & hoc est introductum in loco pœnæ cessationis per triennium, qui emphyteuta dicitur.l.ij. C.de iure emphy. ¶Quartum,quia dominus potest pro suo casu non soluto siue authoritate,siue mãdato iudicis capere fructus rei cẽsualis,vel bona censuarij quousque fuerit persolutus.quod regulariter est cõtra ius.arg. C. ne qs in sua causa,per totũ.& not.per Cy.in l.ea quidẽ.C.de accu. l.fi.C.de exhiben.reis. Quintum & vltimum de laudemio & retentione,dictum est in §.præcedenti.

QVid autẽ si censuarius vendat ius suum quod habet in censu,& facit alterũ dñum cẽsus,quis habeat iura censualia,an primus,an iste secundus?est hîc tex.q̃ non valet talis secundus cẽsus.sed de iure Ioan. Fab.in §.adeo in ij.col.insti. de locato. mouet hãc q̃stionẽ,qui consuetudinẽ regni Frãciæ alle. Sali.& Iaſ. in l.iij.in iiij.co.C.de iure emph.¶Aduerte,qa iste cẽsus q̃ ponitur aut cõstituitur super aliũ cẽsum, videt constitui per modum recognitionis,& ideo dubitandum est,quid operẽtur tales recognitiones,an scilicet præiudicẽt priori domino? & dicendũ est q̃ nõ. p̃ tex. nostrũ hîc.secundò an præiudicent recognoscẽtibus? vt dixi suprà in pluribus locis, maximè in §.iiij. in gl. *apres ledict hommage faict.* tit. *des fiedz.*in additione ibi posita. Et aduerte etiã q̃ nõ sufficit vnica recognitio, sed requirũtur duæ.qđ fallit in tribus casibus, vt dicit Guid.pa.in sing.Dcccl xxvj.incip.si homo se recognoscit.Et ad vltimũ qđ dicit in reali sufficere vnicam recognitionẽ, dicit tñ hoc esse verũ si à domino rei fiat: secus si nõ fiat à dño rei.& dicit q̃ debet cõstare recognoscẽtem fuisse dominũ rei tempore recognitionis. quod nota perpetuò,quia vidi in facto.Aduerte etiam si fuit antiquus census,& ab initio positus,q̃ fuit sublatus præscriptione,nũquid si imponatur nouiter illa impositio seu recognitio,ita q̃ præiudicet domino cẽsus nunc existẽtis in esse?vide ex his quæ dicit Panor. in c.significauit.de censi.De materia præcedenti,vide Boërium in consuet. Bituricen.tit.de consuet. feudo.§. xij.vbi dicit, † q̃ confessio possessoris seu detentoris prodest etiam parte absente, & non solũmodo nocet confitenti,sed etiam successoribus, vt tenet Frãcis. de Aretio consi.suo xxxvj. col.ij & plures alij per eundẽ Boërium ibi alleg.Materiam recognitionum, & quid operetur,vide per G.Benedi. in sua repe.c.Raynut.in verbo,& vxorẽ nomine Adelasiam in v.decis.nu.445. 446.447.448.& 450.de testa.vbi ponit quo ꝓbat etiã si cõstet solùm per declarationẽ factam per vẽditorẽ, vendendo rem quã dicit esse oneratã alicui tali censu.

De censu super censu constituto.

IN TEXTV IBI,

Au preiudice du premier seigneur.

1 FAcit pro hoc tex.in l.per colonũ. C. de agri.& cẽsi lib.xj.Et sic patet,† q̃ si censatarius vendat rem censualẽ retẽto iure census, q̃ laudemia debẽtur primo domino,& nõ secũdo,vt tenet Boërius in consue. Bituric.in tit.de consuet.feudorum.§.xxiij. ¶Et etiam aduerte q̃ si vendatur census aut reditus super re quæ non potest supportare reditũ aut censum,tenetur vẽdens satisfacere de residuo.l. Lucius Titius. ff. de alimẽtis & cibariis legatis,vt tenet Ioan.Fab.in suo breuiario,in l.si quis argentum.in prin.C.de donatio.relatus per Guid pap. quæst.sua viij.

QVia hîc dicitur q̃ non potest esse census super censu in præiudiciũ primi domini censualis, an per hoc si ponatur census super re iam censuali,sit extinctus secũdus census,an verò translatus in simplicẽ reditum?an verò valeat vt census in præiudiciũ cõstituentis,& nõ primi domini censualis?Nã videtur primò q̃ possit talis cõstituens censum esse plurium dominorum censatarius,cùm etiã quis possit esse seruus plurium.l.proinde.l.cõmunis seruus.& l.si seruus cõmunis.ff.de stipu.ser.Et ideo videtur q̃ hoc casu, si sit aliquod ius in quo non prẽiudicetur primo domino, q̃ poterit istud consequi secundus dominus censualis & videtur satis facere tex.nostræ cõsuetudinis. ¶Crederem in hoc casu contrarium, & dicerem q̃ secund9 census confunditur quo ad iura cẽsualia, & mutat in naturam simplicis reditus: quia aliàs sequeretur vnũ inconueniens, scilicet, q̃ duo essent domini directi insolidum:contra l.si vt certo.§.si duobus vehiculum. ff.commo.quoniam vt habemus suprà in j.§.huius ti. census in Burgundia habet istud speciale,q̃ importat dominium directum, vt dictum est hîc antè:semper fui in hac opinione. & multũ facit opinio Bal.de qua per Felin in d.c.licet causam. in viij.col. hîc antè allegata.de probationibus. *Nota.*

SEd iuxta prædicta quæro, vnde hoc q̃ vna & eadẽ res possit esse diuersę naturę,qualitatis,seu speciei, etiã nõ solùm respectu vnius,sed etiã respectu pluriũ? Nam vna & eadẽ res non debet diuerso iure censeri.l. is qui ædes.ff.de vsuca. & tamen videmus contrariũ, quia vna res potest esse censualis vni,reditualis alteri, talliabilis alij,etiã alij corueabilis,& vni alteri manusmortuæ,an hoc esse possit?& quæ sunt cõditiões quę simul possunt concurrere circa vnam & eandem rem? nam q̃ sit feudalis vni, & q̃ debeat alteri seruitutem, siue in specie manusmortuæ,siue corueatarũ,siue talliarũ,siue ratione census,siue ratione redit9, istud videtur esse dubiũ.tamen dixi s̃.in tit.*des fiedz.* in §.fin. inci.*en alienation & transport.*vbi dixi, an vasallus possit constituere seruitutem super re feudali in præiudiciũ primi domini.Cogita super istis,& maximè in manumortua,quæ nõ potest alienari in hominẽ alterius conditionis,an possit super ea constitui reditus, aut census,aut coruea,aut tallia,satis dixi in tit. *des mainsmortes.*§.x.incip. *l'homme de mainmorte peut uendre.* *Quæstio.*

IN TEXTV IBI,

Et s'il aduient que l'on y vende rente.

POne q̃ quidã cõsanguineus† tenet aliquã rem censualẽ,& vendit reditum annuũ super ea,proximus parẽs, vult habere dictũ reditũ annuũ iure retractus per tex.nostræ consuet. s̃. in tit.præce. *Des retraicts.*§. viij.inci. *semblablement retraicte.* &c. dñs etiã censualis nõ vult cõsentire q̃ res sua cẽsualis oneretur reditu,ex quo prædictũ reditũ annuũ vult habere pro retẽtione virtute huius cõsuetudinis, quis istorũ prefertur? ¶Videtur q̃ istud sit decisum per tex.nostræ consuet. s̃.tit.proxi.§.x. inci. *au reachept & retraction.* vbi decidit q̃ proximus in retrahendo hæreditagia cẽsualia aut feudalia† præfertur dño censuali seu feudi. ¶Videt2 tamen contrariũ esse dicendũ, imò scilicet q̃ domin9 præferatur proximo,quantũ ad reditum annuum cõstitutum super sua re censuali, quia cõsuetudo nostra suprà posita quæ dicit,proximus præfertur domino, est exorbitãs à iure cõmuni, vt tenẽt doc. ferè omnes in l.imperator.*la seconde*, ff. de pac. dominus debet p̃ferri proximiori.ita tenet Iaſ.in l.iij.in iiij.col. C.de iure emphy.ideo extra suos terminos nõ est extẽdenda: cùm sta

1 in retractione reditus annui vẽditi quis præferatur an dominus an cõsanguineus.

BIU Cujas

cùm statutũ corrigens ius cõmune extẽdi nõ debeat. plenè per Iaſ. in l. omnes populi. ij. lect. in pen. col. ff. de iuſti. & iu. & iõ pleniſſime examinans hãc materiã in d. l. in xx. col. ibi, quartò quæro vtrũ ſtatuta recipiãt interpretationẽ. dicit ℔ cùm ſtatuta ſint ſtricti iuris. l.
3 cõſtitutionibus. ff. ad munici. † & in his quæ ſunt ſtricti iuris caſus nõ expreſſus habetur ℔ omiſſo. l. quicquid adſtringẽdæ. ff. de verb. obli. & caſus omiſſus relinquitur diſpoſitioni iuris. l. ſi cũ dotẽ. in prin. ff. ſol. mat. l. cõmodiſſimè. ff. de li. & poſth. l. ſi extrane⁹. ff. de cõdi. cauſ. dat. cauſ. nõ ſecut. ex quo cùm in ſupradicta conſuetudine tantùm ſit dictũ, ℔ in vẽditione hæreditatis proximus præfertur domino cenſuali, non fiet extenſio ad reditũ annuũ ſuper re cẽſuali, cùm ille caſus videatur eſſe omiſſus, ideo relinquendus eſt ſub diſpoſitione iuris cõmunis. cùm ergo de iure cõmuni dominus præferri debeat proximo, vt tenẽt doc. in d. l. imperator. dicendũ videtur in hoc caſu dominũ prę-
ferri debere proximo. ¶ Item facit, nam dicta conſue-
tudo ſuprà poſita, ℔ cõſanguineus præferatur domino, loquitur in retentione rei & generali alienatione: hîc verò loqtur in caſu ſpeciali, vbi expreſsè & ſpecialiter deciditur, ne dominus habeat rem ſuam cenſualem hypothecatam alteri, quod emere poſſit reditum
4 *Generi per ſpeciem derogatur.* conſtitutũ de nouo ſuper re cenſuali. † Et cùm generi per ſpeciẽ derogetur. iuxta l. ſanctio legũ. ff. de pœnis. l. vxorem. §. fœliciſſimo. ff. de lega. iij. igitur &c.

QVicquid ſit, credo ℔ etiã conſanguineus præferatur. & primò ſic, nã vt vidimus ſ̃. in tit. *Des retraicts.* hæreditagia antiqua, & cõſtitutio redit⁹ annui ſuper illis parificãtur in iure retract⁹: vt habetur in d.
5 tit. §. *ſemblablement retraict a lieu.* ſed ſic eſt † ℔ in iure retract⁹, conſanguineus præferẽ domino. tex. eſt. in d. tit. *des retraicts.* §. *au reachept & retraction d'heritage.*

NEc eſt verũ, ℔ ſi contra ius hæc cõſuetudo, ℔ cõſanguineus præferatur dño, imò eſt ſecundũ ius:
6 † quia in antiquo ſeu paterno feudo cõſanguineus ꝑfertur dño. tex. eſt ad literã in c. j. §. porro. in tit. qualiter olim feudũ poterat alienari. vbi dicit tex. in prohibendo autẽ vel redimendo potior erat ℔ximi agnati, quãdomini cõditio, ſi tñ feudũ erat paternũ. & ibi cõſideratur illa ratio ℔pter quã ius retractus eſt introductũ, quia ſcilicet intereſt noſtra habere res minorũ noſtrorũ. dixi ſ̃. in tit. *des retraicts.* §. j. ¶ Aduerte, ℔ idem dicendũ eſt in quacũque alia ſeruitute impoſita ſuper re cenſuali, ratione ſuprà poſita. videtur tn ℔ alia ſeruitus quàm reditus annui nõ poſſit imponi p habentẽ vtile dominiũ inuito dño directo. arg. eorũ quæ dicit. Bal. in tit. de inueſti. de re aliena facta. §. quid ergo. vbi videt eſſe text. & hoc exẽplo vſufructuarij, de quo in l. ſed & ſi quid. §. fi. ff. de vſufr. ita etiã vr tenere Ioã. Sãxon in cõſue. Turon. ti. *De pied de fied, & de parages.* ar. v. in fi. ¶ Item quid ſi detur per dominũ vtilẽ hæreditagiũ alicui ad reditũ annuũ, an hoc caſu debeãtur laudemia domino habenti cenſum ſuper tali hæreditagio? vide infrà §. iiij. in gl. j. in additione ici poſita.

7 De pactis inter dominum cẽſualem & cenſatarium.

ITem quæro nunquid † poſſit fieri pactum inter dominum cenſualem & cenſatariũ ℔ nulla chargia ſeu nullus reditus imponi poſſit per cẽſatarium, & ſi imponatur an ſic valeat: Hãc quęſtionem de facto habui in proprio caſu cõtra Nicolaũ eſperon ciuem Heduẽ. Et licet videretur dicendũ, quòd onus impoſitum ſeu reditus valeat, vt per tex. noſtræ conſuetudinis hîc, eo maximè, quia vt conſtat, dominus prę-
fertur in hypothecaria, cùm ſit prior, per totum. ff. & C. qui potio. in pign. habean. vt tamẽ clariùs hæc materia habeatur, videndum eſt an de iure pactum de non alienãdo impediat dominij tranſlationem. Vide Boërium in conſuetu. Bituricen. tit. de conſuet. feudorum. §. xxiij. vbi per eum amplè.

ET in hac materia illam expediendo videtur primò dicendum ℔ impediat dominij tranſlationẽ, pluribus rationibus. Primò ſic. † Prohibitio facta à lege, teſtatore, ſeu contrahente æquiparantur. l. ille ſeruus. §. ſi. ff. qui & à qui. manumiſſi. l. fi. C. de re. alie. non alie. Sicut ergo prohibitio teſtatoris de non alienando 8
impedit dominij tranſlationem. Bart. in l. filius familias. §. diui. ff. de leg. j. ita illam impediet ſi fuerit à contrahente facta.

SEcundò moueor per tex. qui videtur multum formalis in d. l. ſi. C. de re alien. non alie. vbi dicitur, ℔ ſiue lex, ſiue teſtator alienationem inhibuerit, ſiue pacto contrahentium iſtud amiſerit, nõ ſolùm dominij tranſlatio inhibetur, ſed etiam pignoris nexus penitus aboletur.

TErtiò pro hac parte adducitur tex. in l. fin. C. de pac. inter. emp. & vend. tripliciter inducẽdo. Primò, quia dicitur, ℔ ſi quis pacificatur vt nouo dño nõ liceat in loco vẽdito, vel alio modo ſibi cõceſſo monumentũ conſtituere, tale pactũ eſt ſeruandũ, & immutilatũ, & firmũ debet permanere. cùm ergo debeat tale pactũ immutilatũ manere, ergo impedit dominij trãſlatio. & ſi dicatur ℔ ille text. loquitur de alienatione quę non poteſt retractari: non mirum ergo ſi impeditur dominij tranſlatio, vt dicam ſtatim, per tex. in l. ea quidem. C. ſi manci. ita fuerit alien. ne proſtitua. quia dico ℔ ille tex. in d. l. fin. loquitur etiã de alienatione quæ poſſet retractari, vt quando fuit pactum de non alienãdo fundum. iſtud patet ex verbis illius tex. dũ dicit, multum enim eius intereſt, ne ei vicinus quem nollet aggregetur. iuncta gl. ſuper ver. aggregetur.

SEcundò inducitur ille tex. ad probationẽ huius opinionis, in fi. dũ dat rationem deciſionis illius text. & dicit, cùm enim vẽditor nõ alia lege ius ſuũ trãſferre paſſus eſt niſi talis fretus cõuentione, quomodo ferendum eſt eũ aliquam captionẽ exvaria legũ pati interpretatione? quæ quidẽ ratio cùm ſit generalior dicto, ſecundum eam extenditur diſpoſitio. l. nomen. §. fi. ff de leg. iij. l. regula. §. pen. ff. de iur. & facti ignorã.

TErtiò inducitur ille tex. nã apud veteres fuit dubitatũ, an pactũ de quo ibi, eſſet validũ vel ne? & ibi imperator ſtatuit ℔ huiuſmodi pactũ maneat firmũ & ſtabile, ſicut valet pactũ de nõ alienãdo, ne quis ſortiatur vicinũ quẽ nollet habere. ſicut ergo in caſu illo, de quo apud veteres erat dubitatio, pactum impedit dominij tranſlationem, ita & in caſu in quo ſit pactum de non alienando, alias non bene argueretur de pacto de non alienando ad pactum de quo ibi.

QVartò & vltimò pro hac parte adduco text. in l. ea lege. C. de condic. ob cau. in ver. ne alteruter eorum prorſus alienaret. & ſic ibi per pactũ impeditur dominij tranſlatio. & ſolutio quam ibi tradit glo. ad illum text. non videtur militare, quia per eam deſtruitur ille tex.

VEritas tamẽ eſt in cõtrarium, ſcilicet † ℔ pactũ de 9 *Pactum de nõ alienando an impediat dominij tranſlationem.*
nõ alienando appoſitũ in cõtractu non impedit dominij tranſlationem. & iſta eſt cõcluſio quã omnes tenent. ita tenẽt Bar. Bal. in l. ea lege. C. de cõd. ob cau. Bar. Are. & alij in l. qui abſent. §. j. ff. de acqui. vel ami. poſſeſ. Pau. de Caſt. in l. fi. C. de pac. inter empto. Bart. Ale. do. Iaſ. & do. Claudius de aquis pręceptores mei, in l. ſi quis ita ſtipulatus. §. ea lege. ff. de verb. obl. Ale. in conſ. ſuo x. in j. volum. Fran. de Curte in conſil. xij. incip. Titius. Raph. Fulg. in conſi. ccxiij. incip. domina Simona.

BIU Cujas

Simona. & pro hac conclusione est text. in d.§.ea lege.& in l. si sterilis.§.si tibi.ff.de actio.empt.vbi datur actio ex stipulatu,vel ex vendito ad interesse.

QVantum autem & quale sit tale interesse, dicunt doc.in d.l.ea lege.C. de condic. ob causam, post gl.ibi quæ est æstimatio rei.Cuma.verò post in d.§.ea lege. & rectiùs ꝙ interesse extrinsecum, & si petatur, debet probari.& potest interesse, puta ꝙa ille qui stipulatus est non alienari in certã personam, hæc alteri promiserat sub pœna.vt in l.liber homo.§.fi.ff.de ver. obl.Bene tamen verum est ꝙ cessante interesse,ageretur ad rem cõdictione ob causam, & si res non posset præstari,daretur æstimatio.ita procedit tex.cum gl.in d. l. ea lege. vt tenet & firmat do. Claudius de aquis post alios in d.l.ea lege.in iiij. col.

Conclusio. STat ergo conclusio,quòd pactum de non alienando appositum in contractu non impedit dominij translationem.¶Amplia prædictam conclusionem etiam si sit apposita pœna in prohibitione alienationis ne fiat. ita dicit Bal.in l.vnica.in pen. col.in fi. C. de his quæ pœnæ nomi.

10 Cõclusionis limitationes. Pactũ principis. HAnc conclusionẽ ab omnibus approbatã limita xij.†limitationib⁹. Primò nõ habere locũ in cõtractu principis,vel alteri⁹ habẽtis potestatẽ legis cõdẽdę,quia talis cõtractus,habet vim legis.l.pen.C.de dona.inter vir.& vxo.l.Cęsar.ff.de publi.Et ideo cum ꝓhibitio facta à lege impediat dñij trãslationẽ, ita vr idẽ esse in cõtractu principis,q habet vim legis.istud tenet do.Claudius de aquis in d.l.ea lege in vj.col.qui dicit istud esse de authoritate Cy.Bal.& Sali.in l.ea lege.C.de cõdi.ob cau.vbi formãt q.de eo qui habebat castrum allodiale,& dedit alteri cũ pacto, vt neminẽ recognosceret.in qua quęstione cõcludunt,ꝙ tale pactũ non impedit quominus possit directũ dominium in alium transferri recognoscendo, quia iste inferior licet non recognosceret de facto,tamen de iure recognoscere debebat l.deprecatio.ff.ad legem Rhodiam de iactu.præsupponunt ergo ꝙ si esset pactũ supremi principis, impediret alienationẽ.¶Sed dicit aduertẽdũ,ꝙ idẽ est in alio principe, qui de facto neminẽ recognoscit,per ea quæ dicit Bart.in l.hostes.ff.de capt. & in l.j.§.de qua re.ff.de postu. & Cano.in ca.cùm te. de re iudi.cum concordan.alleg.per Alex.in l.à Titio. in iij.col.ff.de ver.obl.Idẽ videtur esse in ciuitate quæ potest statuere,vel alio principe inferiore recognoscẽte superiorẽ, si sint de illis qui possunt statuere. de qbus per Bal.in l.omnes populi.in j.q. principali.ff. de iusti.& iu.quia contractus talium habent etiã vim legis.&notabiliter dicit Bar.in l.ciuitas.in j.col.ff.si cert.pet.& in l.iiij.§.actor.ff.de re iudi.dicit tñ do.Claudi⁹ in d.l.ea lege, ꝙ aliqui in hoc vltimo tenent cõtrariũ. Ego autem in omnibus tenebo contrariũ,quod mihi videtur verius.attamẽ ad superiorẽ limitationẽ facit quod dicit notabiliter Ang.in l.officiũ.ff.de rei vend.

11 Dominium non probatur solo instrumento contractus. †ꝙlicet per solum instrumentum contractus non ꝓbetur dominiũ sine aliis adminiculis,tamen istud fallit in instrumento continente donationem principis: quia transfert dominium ad libitum volũtatis absq; alia traditione.& hãc limitationẽ tenuit Barba.in ca. Raynal.in xxiiij.charta.de testa.Sed breuiter(vt dixi) teneo cõtrariũ,quia vt dicit Bald.in c.j.§.inuestitura. de no.forma.fideli.in vsibus feudo. † qñ contrahitur cũ principe seruãdũ est ius cõmune, ita vt post cõtractum celebratum obligatur princeps ad tradendũ, & ante traditionẽ nõ acquiritur dominiũ,nec possessio. vnde l.omnes.& l.bene à Zenone.C.de quadriẽ.præscriptio.debent intelligi interueniente traditione.

12 ET ad illud†quod dicitur,cõtractus à principe celebrat⁹ habet vim legis, dic hoc ꝓcedere qñ talis cõtractus fieret animo condendi legẽ,&adhibita forma quæ requiritur in lege condẽda.ita dicit Bal.in l.j.C. ne filius ꝓ patre. & ita alle. Ias. in l. ciuitas.in iiij.col. ff.si cert.pet.& iõ dicit Bald.in d.c.j.§.inuestitura.ꝙ si princeps alicui cõcedat aut donet aliquid p gratiã, ꝙ tũc transfertur dñium absq; traditiõe:quia ista est natura collationis gratiosæ,vt ibi per eũ.quicquid sit, si casus eueniret ꝓ principe, ego credo ꝙ prima opinio seruaretur,licet hæc secũda mihi videt meli⁹ iuridica.

13 Contractus principis habet vim legis. *14*

SEcũdo limita prædictã cõclusionẽ non habere locũ, † si in tali pacto apponeretur iuramentũ, istud operaret ꝙ ꝙs posset præcisè cogi ad factũ.glo.in l.si pecuniã.in ver.necesse habeas.ff.de cõd.ob cau.notat per Canoñ. in ca.p tuas. de iureiur. Ias.plenè.in d.l.si pecuniã,& in l.si cõuenerit.in ij.col.ff.de iur. om.iud. & in l.cũ q.§.si iurauero.ff.de iureiu.& in §. item si qs postulãte.in ij.col.instit.de actio.& ideo dicit Felin.in c.j.in iiij.col.de iud.ꝙ l.si cõuenerit.ff.de iurisd.om.iudic.† non habet locũ quando interpositũ est iuramẽtũ,quia non potest pœnitere,qui ꝓmisit,cũ iuramẽto tenetur:scilicet pręcisè.& dicit Alex.in consi.xij.in ij. col.in ij.vol.quia vbi iuramẽtum est appositum , non potest opponi aliqua exceptio, quia præcisè tenetur.

15 Pactum cum iuramento.

FAcit etiã tex.in c.dilecto.de iureiu.& no.per gl.in c.licet mulieres,de iureiu.li.vj.quę vult,†ꝙ si mulier iurauit nõ alienare fundũ dotalẽ, alienatio postmodũ per eam facta est nulla, licet super ea fuerit iuramentũ interpositũ, & hoc virtute pacti præcedẽtis iuramento firmati.pro qua quidẽ gl.(licet nõ sit multũ ad propositũ) faciunt quæ dicit Ias.in l.nõ solùm.§. morte.in vij.col.ff.de no.ope.nunt.vbi etiã approbat, & limitat vno casu idem Ias.in d. §.itẽ si quis postulãte.in ij.col.insti.de actio.& in auth.sacramenta puberum.in x.colum.C.si aduer.vendi.de prædicta gl.vide multa alle.per.Felin.in c.cùm M. Ferrarien sis.in pen. col.de constit.Idem tamen Ias.in l.duobus.§.itẽ Pomponius.in ij.col.ff.de iureiu.illam reprobat.

16 *17*

FAcit etiam ad prædictã limitationem,†quia iuramentum regulariter alterat naturã contractus super quo interponitur.auth.sacramẽta puberum. C.si aduer.vendi.c.cũ contingat.de iureiu.c.quãuis pactũ. de pac.lib.vj.& semper aliquid addit actui,super quo interponit, per plura quæ dicit Ias.in l.si conuenerit. in iij.col.ff.de iurid.om.iudi.

18

FAcit vlteriùs,† quia iuramẽtũ habet vim iudicij. l. qui iurasse.in fi.ff.de iureiur.sed pactum de non alienando factum in iudicio,impedit dominij translationem.secundum Bal.in l.fi.C.de pac.inter empto.& vendi.ergo idem erit quando iuramẽtum apponetur.

19 Iuramenti vis.

COntrariũ tñ credo de iure dicendũ.†Primò,quia iuramentũ appositũ in contractu regulatur secũdũ naturã illius cõtractus.l.fi. cũ simi.C. de nõ num. pe.Ias.in l.qđ te.in viij.col.ff.si cert.peta. Sed sic est ꝙ de natura huius pacti non est ꝙ impediatur dominij translatio:ergo regulãdo iuramẽtũ secundũ naturam illius pacti,nõ impedietur dominij trãslatio. ¶† Item iuramentũ interpositũ super cõtractu tendit ad illum cõfirmãdũ,& vt illi det robur(si fortè esset inualidus) sed cõfirmatio quæ interponitur in aliqua dispositione illam validat,sed vires illius non extendit l. Aurelius.§.testamento. ff.de libe.lega. per quẽ tex.ita not. Bald.in l. iij.C.si aduer.rem iudi.& in l.nominatiões. C.de appel.& dicit Ias.in l.more.in vj.col.ff.de iurisd. om.iud. † quòd de natura confirmationis est adhibere robur actui,non autem illum extendere.

20 *21*

22 Confirmationis natura.

Addit

BIU Cujas

ADDITIO. De materia confirmationis cuius roboris & effectus sit, vltra Ias. in d.l. more. videat Matt. de affl. in cõstit. regni Siciliæ, quæ incipit, de quæstionibus quas. in ij. not. Et quid operetur cõfirmatio, vide eundẽ Matt. de affl. in consti. quæ incipit, si quando. in viij. nota. vbi dicit, ℔ tria operat, & inter alia ℔ dat robur actui. Et in consti. quæ incipit, dignũ. in iiij. not. in iij. lib. ponit quando dicatur esse facta ex certa scientia: intellige tamen dũmodo actus non sit falsus, quia confirmatio non operatur supplementum defectus ratiõe falsitatis, vt dicit Hippo. de Marsi. in sing. suo clxiij. incip. crimen falsi. Et idem Hippoly. in sing. suo 196. incip. confirmatio superioris, dicit ℔ si confirmatio fiat in actibus validis & inualidis, extenditur tãtum ad actus validos. Pro quo etiam est tex. loquẽs de iuramẽto, in c. pen. de iureiu. & ideo dicit Ias. in l.
23 j. §. & post operis. iniij. col. ff. de no. oper. nũtiat. † ℔ iuramentũ circa vnum non extenditur ad alium, etiam expresso consensu partium, per illum text. in d.c. pen. idem Ias. in l. scire debemus. in j. nota. ff. de verb. obli. in l. Gallus. §. idem credendum. in iij. col. ff. de libe. & posth. & in §. fuerat. in xiij. col. insti. de actio.

SEd si diceretur quòd huiusmodi pactum virtute iuramenti impediret dominij translationem, vires ipsius pacti extenderentur vltra naturam ipsius pacti: quem effectum non potest operari iuramentum, vt hîc antè dictum est.

NEc obstant fundamenta in contrarium adducta. Primò non obstat illud quod dicitur, quòd iuramentũ istud operatur, ℔ quis cogitur præcisè ad factũ, ita ℔ non est aliquod interesse. quia ad hoc dico, quia bene verũ est ℔ præcisè cogitur ad factũ primordiale, sed ad factum accidentale non. probatur in simili in l. item veniunt. §. item prædiximus. ff. de peti. hære. glo. nota. in l. certi condic. in prin. in gl. magna. circa fi. ff. si cert. pet. nam si promittatur factum, primordialis natura est ad factum: sed casu quo non fiat bene accidẽtaliter succedit obligatio ad interesse. ita in simili arguit Ias. in d.l. si pecuniam. in viij. col. ff. de condic. ob caus. sic ergo à contrario (vt cõtrariorum sit eadem disciplina) si promittatur nõ alienare, primordialis natura est ad non alienandum. Si tamen alienaretur accidentaliter succedit obligatio ad interesse.

SEcundò non obstat illud fundamentum dictæ gl. in c. licet mulieres. de iureiur. quia ideo ibi pactum de non alienando fundum dotalẽ impedit alienationem, quia habet concursum iuris communis, cùm de iure communi fundus dotalis alienari non possit. l. j. in §. & cùm lex Iulia. C. de rei vxo. act. non est ergo mirum si impediatur alienatio. §. sancimus. in auth. de aliena. & emphy. colla. ix.

TErtiò non obstat illud quod dictum est, ℔ iuramentum alterat naturam cõtractus, quia per hoc tamen vires illius non extendit, vt satis probaui.

NOn obstat & quartò ℔ iuramentum habet vim iudicij, prout dicit Bal. quia Bal. ibi loquitur quãdo fuit factũ in iudicio, & iudice interponente suam authoritatem, & decernente irritum & inane, si quid cõtrà factum fuerit. non autem loquitur quãdo simpliciter fuit factum de non alienando cum iuramẽto. & ita tenent Ioã. de Imo. in c. cùm contingat. in xxvj. charta. de iureiu. Aret. & do. Claudius de aquis in d.l. ea lege. allegantes ita tenere Spec. in titu. de empt. & vend. §. tertio loco. versi. quid ergo. Archidia. & Ioan. And. in c. si à sede. de rescrip. in vj.

TErtiò limita prædictam conclusionem non habe-
24 re locum, † quando prohibetur res alienari ex dispositione contrahentium, quæ tamẽ ex dispositione iuris communis est prohibita alienari. nam tunc concurrente ista duplici prohibitione, non poterit fieri alienatio in casibus aliàs à iure permissis, & sic impedietur translatio dominij. §. sanctissimus. in auth. de alien. & emphyt. colla. ix.

QVartò † limita non habere locum, quando pactũ fieret in iudicio iudice interponente decretum seu authoritatẽ, & decernente irritum & inane, si quid contrà factum fuerit. Ita limitat Bal. in l. fi. C. de pact. inter empt. & vend. ratio est, quia cùm iudex huic pacto de non alienando authoritatem suam interposuerit, censetur ipse prohibuisse. arg. l. j. in §. omnia. C. de vete. iure enuclean. & c. si apostolicæ. de præbẽdis, li. vj. Ideo talis prohibitio impedit dominij trãslationẽ. l. si sciens. ff. de contrah. empt. Bart. in l. filius fa. §. diui. ff. de leg. j. ¶ Confirmari posset prædicta limitatio, † qa 26
actus facti in iudicio sunt maioris roboris & authoritatis, quàm illi qui fiunt extra iudicium. l. cùm ostẽdimus. §. fi. ff. de fideiuss. tuto. l. cum pro quo. ff. de in ius vocan. faciunt quæ pleniſſimè dicit Ias. in l. pacta nouissima. in iij. col. C. de pac. & in l. si conuenerit. in iij. & iiij. col. ff. de iurisd. om. iud.

QVintò † limita, nisi dicatur in pacto, ℔ nullo modo possit alienari: quia hæc conditio impediet dominij translationem, cùm habet vim decreti irritãtis. ita dicit Imol. cle. j. in viij. col. de caus. posses. & p- prietatis. refert & sequitur Felin. in c. at si clerici. §. de adulteriis. in iij. col. de iud. quæ quidem clausula istud importat, ℔ quicquid fit postmodũ sit nullũ, & nulli⁹ valoris: imo non pót talis actus cõfirmari. facit in argumen. tex. & glo. in c. quorundam. in fin. gl. de elec. quia ex quo text. ibi dicit, quòd si electus fuerit quis à minori parte in illo c. & in c. indemnitatibus. de electio. quòd talis electio est nulla, ita quòd electus non potest præstare cõsensum electioni de se factæ. & cùm dicit tex. si quid attentatum in contrariũ, omnino sit irritum & inane, ex quo dicit gl. fin. quòd si etiam cõfirmatio sequeretur, nihil operaretur, quia † dicit irri- 28
tũ & inane, ecce ergo quomodo clausula decreti irritantis operatur, ℔ quicquid fit postmodum nulli⁹ est valoris. & sic si apponat dictio nullo modo, cùm habeat vim decreti, quicquid fiet postmodũ erit nullũ, & nullius valoris, ex quo si nulla fuerit alienatio, non potest ex ea transferri dominiũ, cùm ex eo quod nullum est, nullus potest produci effectus. l. nõ dubium. C. de legi. l. si cum nullum. ff. de legi. hæred. cum vulg. cogita si istud sit verum, quia nunc non pono pro cõstanti, sed solùm dixi ne dimitteretur. idem ergo posset dici de aliis dictionibus, de quibus per Felin. in d. c. ac si clerici. §. de adulteriis. de iudic.

SExtò † limita non habere locum in pacto de retro- 29
uendendo, quod impedit dominij translationem, secundum Pau. de Cast. in l. si cùm venditor. ff. de pig. actio. per illum text. vbi dicit, quòd venditor cui fuit factum pactum de retrouendendo, potest dictam rem vendicare à quocũque possessore illi oblato pretio, etiam si primus emptor vendidisset rem alteri nondum sibi oblato pretio, qa intelligitur cum sua causa. l. lex vectigali. ff. de pigno. Sed aduertendum, quia istud dictum Pauli impugnat Alexã. in consi. suo. x. in j. volum. per ea quæ not. Bar. in l. filius fam. §. diui. ff. de leg. j. & in l. ea lege. C. de condi. ob causam. de prædicta materia satis & ad plenum consuluit etiam Franciscus Curtius antiquus, in consi. suo xij. & consului in casu emergenti, vt suprà dixi in titu. *Des rentes uendues à reachept.* §. j. ibi, tertium est, venditi fuerunt &c.

¶Nec

25 De pacto in vendicatione facto.

27 Clausula decreti irritantis.

29 Pactum de retrouendendo.

¶Nec obstat ad propositum tex.in d.l.si cùm vẽditor. quia loquitur in creditore alienãte pignus,q nó trãsferebat dominium in accipientẽ,sed duntaxat ius pignoris.istud patet ex tenore pacti initi inter creditorẽ,vendentem, & emptorem,dum fuit dictum, quòd liceret debitori oblato pretio rem suam vendicare.& ita respondit Fulg.in d.l.si cùm venditor.& Alexan.in dicto cons.x.& quod Curtius cons.xij.Ias.in l.ab emptione.in iij.& iiij.col.ff.de pac.

Pactũ post cõtractum appositum.

SVblimita hanc prædictam limitationẽ, nisi pactũ fuisset appositũ post cõtractũ:quia vt dicit Bal.in l. vbi autẽ.§.sed & Marcellus.ff.de in diẽ addictione. q aut pactũ de retrouendendo fuit appositũ in obligatione primi contractus,& tunc resoluto iure datoris, &c.d.l.lex vectigali.vt hîc antè dictum est.aut fuit appositum post obligationẽ primi contractus,& tũc tenet pignoris cõstitutio seu alienatio.Bal.verò in l.& si dotis.in fi.C.de iure do.facit aliquam differẽtiam, an res sit subiecta amissioni in casu alienationis,an vero redditioni, & quædam dicit quæ nunc non refero, cùm de illis habeam necesse agere in proprio casu.

30 Pactum factum cũ verbis resolutiuis cõtractus.

SEptimò † limita prædictã cõclusionem nõ habere locum, qñ dictũ fuit quòd eo casu quo deuentum fuerat ad aliquẽ actum alienationis,res sit inepta, vel vẽditio seu donatio habeatur pro nõ facta,quia istud pactũ resolutiuum habet vim pacti legis cõmissoriæ, ex quo trãsfertur dominiũ ipso iure.l. cõmissoriæ. C. de pac.inter empto.& vendi.per glo.notabilẽ in l.j.in verbo,mortis.ff.de dona. causa mor.ita limitat Bal.in l.ea lege.C.de cõdi.ob causam.Alex.& alij in d.l. qui absenti.§.j.ff.de acqui.vel amit.poss.& fuit priùs limitatio Ia.But.in l. traditionib°.C.de pac.& Cyn.in.l.fi. C.de rebus alie.non alie.¶ Hęc limitatio patitur eandem sublimationem quã præcedẽs,sed quia ista limitatio est vera,quãdo pactum tale fuit factum incõtinenti, secus si ex interuallo.gl.est reputata singularis in l.ab emptiõe.ff. de pactis.quã ibi cõmẽdauit Fulg. Ang.& Pau.qui dicunt illã gl.esse singularẽ,& menti tenẽdam perpetuò,quia declarat totã materiam tituli.ff.de lege commisso.& de in diem addictio.ita dicit Ias.in d.l.ab emptione.in iij.colu.ff.de pact. vbi dicit, quòd vltra prædicta Bal.in l.ij.in ij.notabili.C.communia de legatis.& in l.traditionibus.in pe.col.& ibi Salic.C.de pac.notat illam gl.

ITẽ Ias.in d.l.intelligit prędictã limitationẽ,scilicet quando fit per verba quæ directò cõcernunt resolutionẽ contractus,puta quia dicitur,sit inempta, vel sit infecta, tunc ipso iure operantur resolutionem,vt est gl.in d.l.ab emptione.sec° si essent verba obliqua, puta q res ad me reuertatur,vel mihi restituatur,tunc non trãsfertur dominiũ ipso iure,si pactum fuit incõtinenti appositum producit actionẽ personalem, nec habet vim pacti legis commissoriæ.gl.est notabilis & melior de iure.l.j.& ibi Bar.in vlt.col.ff. de dona.Bal. Sali.& Pau.de Cast.in d.l.ab emptio.Bal.in l.j.C.quãdo lice.ab emptio.discedere.& in d.l.ij.in ij.notab.C. communia de leg.& in d.l.traditionibus.

IDem dicit Ias.esse in pacto de retrouendendo,quod est vt solent vsurarij facere, quia est quo fit per verba obliqua non impeditur dominij trãslatio,& ideo, vt dicit,reprehenditur doctrina Pauli in l.si cùm venderet.ff.de pigno.actio.per Alex.in dicto cõsi.x.suprà alleg.in j.vol.& Franciscum Curtium in consilio xij. vbi plenè.

31 OCtauò † limita quando fuit factũ appositum de non alienãdo:& in casu alienationis fuit cõuentũ, q liceat dictã rem capere propria authoritate,tunc tale pactũ impediet dominij trãslationẽ.& ita videtur tenere Bar.in l.iij.C.de pig. quod sic probatur.nã per pactũ initũ inter aliquos q liceat capere rem propria authoritate,cẽsetur ipsa res hypothecata,vt dicit Bal. in l.iij.C.de pign.allegat text.in l.si creditor.§.fi.ff.de distra.pig.qui tamen textus nõ loquitur de pacto inuadendi rem propria authoritate,sed de pacto vendẽdi ipsam, tunc sic:qñ in re prohibita alienari quis reseruauit ius hypothecæ per pactũ,impeditur trãslatio dominij.l.si creditor.§.fi.ff.de distractio.pig.ergo,&c. dicam statim quid hæc operantur in practica,in limitatione sequen.aduertendum tamen, quia videtur q Panor.voluerit tenere contrarium,in c. verum.in pe. col.de foro competenti.

32 Reseruato iure in re prohibita alienari.

NOnò † limita,& hîc aduertendũ est, quia pendẽt leges & prophetæ in hac limitatione & practica nostra,quãdo videlicet is qui prohibet rẽ alienari,aliquod ius sibi reseruat in re quã prohibet alienari, nã tunc prohibitio facta per eum impedit translationem dominij.l.si creditor.§.fi.ff.de distractio.pig. tenendo q ibi sit litera negatiua,& dicatur nullã esse pignoris vẽditionẽ vt pactioni stetur.per quẽ tex.ita dicit Bar. in d.l.filiusfa.in §.diui.& in l.ea lege.C.de condi.ob causam.& in l.si quis ita stipulat°.§.ea lege.ff.de verb. ob.& in l.qui absenti.in §.j.ff.de acqui.possess.dñs tamen Claudius de aquis in d.l.si quis ita.§.ea lege.dicit q Bal.& Sali.in d.l.ea lege.videntur tenere contrarium.sed tamen quia hæc est communis,nó est ab illa recedendum,& illã teneo verissimam,quã tenent omnes suprà nominati.& dicit do.Claudius in d.§.ea lege.q à tali opinione tanquã à cõmuni non est recedẽdum,& illam tenet & sequitur. eandem etiam tenent Alex.& alij in d.l.filiusfa.§.diui.ff.de leg.j.& Alex.in in l.qui Romæ. §.cohæredes.ff.de verb.obli.

Sublimitatio.

TEnendo ergo hanc cõmunem conclusionẽ quam omnes tenent,sublimita hanc limitationẽ tãtum procedere in hypotheca speciali,& nõ in generali hypotheca.ita sublimitat & intelligit Io.de Imo.in d.l.si quis ita.§.ea lege.ff.de verb.obl.& in d.l.qui absenti. §.j.& ibi Fran.de Aret.subtilitatũ princeps, qui suprà nominati dicunt Bart.istud sentire in d.l.filiusfam.§. diui.& in d.§.ea lege.dũ requirit specialẽ hypothecã. Pau.tamen de Cast.in d.l.qui absenti.§.j. tenet cõtrariũ,dicens quòd cùm hodie notarij in instrumẽtis apponãt hypothecã generalẽ bonorũ,impediretur semper alienatio appositio pacto de non alienando.¶ Pro cuius cõclusione facit,† quia regulariter idẽ operatur 33 *Regula.* generalis hypotheca quod specialis,vt notatur in l. q generaliter.ff.qui potiores in pign.habean.& in l.si is qui.ff.de iure fisc.facit regula quæ ponit in l.si duo.in prin.ff.de admi.tut.& per Bar.in l. sed si quis,§.quæsitũ.si quis cautio. q tantũ valet genus quo ad genus, quantum species quo ad speciem.Franci.de Aret.in d. l.qui absenti.§.j.respondet ad dicta motiua, tenendo cõtrarium:& dicit q non est verum, q tantum valeat genus quo ad genus,quantum species quo ad speciẽ, vt patet per tex.in c. qui ad agendum.de procura.lib. vj.præterea vt dicit,reperitur q licet alienatio irreuocabilis impediatur per hypothecam specialem,nõ tamen per generalẽ.l.j. cum gl.C.de necess.seruis hære. insti.l.pignori.& quod ibi notatur.ff.de hære.insti.& hanc opinionem expressè seruat Io.de Imol.in d.l.ea lege & in illam videtur inclinare do.Claud.de aquis in d.§.ea lege.eãdem tenet Alex.in l.si filio.§.fi vir.ff. sol.mat.eo q vt dicit d.l.si creditor.§.fin.ff.de distrac. pignor.si exorbitat à iure communi, ideo non debet extendi ad generalem hypothecam.hanc etiam tenet

BIU Cujas

Franc.de Aret.in d.l.qui absenti.§.j. ¶ Mihi tamen videtur ℔ opinio Paul.de Cast.sit verior,& illā videtur sequi Alex.sibi cōtrarius in d.l.qui absenti.§.j.vbi dicit,℔ opinio cōtraria est dubitabilis,eo ℔ d.l.si creditor.§.fi.loquit indistinctè,igitur, &c.& facit,quia ratio d.l.si creditor.in §.fi.secundū doc.est ista, quia is q̄ facit pactum de non alienando,ius hypothecæ in dicta re sibi reseruauit:quę quidē ratio habet locū,qñ in genere fuit cōtracta hypotheca in omnibus bonis illius qui promittit non alienare:similiter habet ius in expresse prohibita alienari.l.fi.C.quæ res pigno.obl. pos.igitur ex rationis identitate debet extendi dispositio d.l.si creditor.in §.fi.dato,non tamen cōcesso, ℔ loquatur in casu,in quo specialiter res prohibita alienari fuerit hypothecata,quia idem operatur genus vt dictum est.Item quis sibi prouidet de hypotheca generali,quia sibi magis cōsultum esse voluit,quàm ꝑuidendo dūtaxat de hypotheca speciali,inducta ergo ad commodum,non debēt ad damnum seu illius incommodum trahi.l.quod fauore.C.de legib.Inducta enim ad vnum effectum non debent operari contrarium.l.legata inutiliter. ff.de adimen.lega.

Seigneurs fonciers. HÆc limitatio multū facit in practica, quia vt videmus quotidie in hac patria, multi sunt qui dicuntur dñi directi in vulgari,*seigneurs fonciers*,hoc est dant eorū terras ad reditum & censum, illas expresse affectando pro dicto censu & reditu,nam tunc in hoc casu si apponatur pactū ℔ non possunt censatarij aut redituales apponere, onus aut alium reditum super dicta re, tunc ista casu impeditur dominij translatio, valet impositio oneris in tali re, in præiudicium dicti domini censatarij.& ita hoc casu retentio hypothecę ad rem hunc causat effectum.

ADde ℔ sicut retentio hypothecæ ad rem causat prædictū effectū,ita & multo fortiùs ius dominij directi retēti in re.hoc sentit Bar.in d. l.filiusfa.§. diui. allegat C.de iure emphy.quē refert Franc.de Aret.in d.l.qui absenti.§.j.de acqui.pos.dicit tñ ℔ illud videt esse verū in illo cōtractu emphyteutico,& in cōtractu feudi, in quibus hoc specialiter cauetur:secus fortè si venderetur vtile dominium,retēto directo, quo casu resultat cōtractus superficiei,secundū Bal.in c.j.§.aut si libellario.ff.quib.mod.feud.amitt.Bal.tamen valde notabiliter dicit idem esse in quocunq; contractu,vt in c.j.§.hoc quoq;.de successione feu.quem videas.Et dicit Aretinus ℔ credit quòd bene arguitur à fortiori, de iure hypothecæ,ad ius dominij.Et ideo aduertentum esse videtur in contractu censuali huius nostræ patriæ, qui de consuetudine est huius naturæ, quòd dominium directum remanet penes dominum cēsus contrarius commune,vt est tex.in §.j.eod.tit. quòd si in tali contractu census apponatur tale pactū de quo suprà,quòd impediet dominij translationem.

IDem Aretinus in d.l.qui absenti. §.j. dicit illud esse addendū ad hāc materiā,videlicet, ℔ ista hypotheca retenta in re non solū operat nullitatē alienationis ex pacto de nō alienando, sed etiā manus iniectionē, id est, ℔ rē alienatā paciscēs, occupare possit propria authoritate.Ita dicit gl.singularis in auth. vt non fiāt commu.eccl.§.j.colla.v.& illam alleg.Bal.in c.j.§.hoc quoq;.de succes.feu.& Ang.in l.nemo. ff.de pactis. & in l.si ita quis.§.ea lege. ff.de verb.obl.tamen Fran.de Aretio non sequitur illam gl.per duas rationes quæ multum vrgent,& credo quòd bene dicat,&ideo credo quòd opus est quòd expresse dicatur quòd possit propria authoritate ad rem recurrere,& illam apprehendere,per l.iij.cum ibi notatis C.de pigno.

ET prædicta limitatio multum vrgebat cōtra me in causa quam habeo contra Nicolaū Esperō, de quatuor francis annui reditus super domo Simonini Droyn.Nam illa domus fuit data eidē Simonino,per patrē dicti Nicolai ad reditū annuū, cum pacto de nō ipsam onerando aliquo reditu annuo aut censu. Et tamen postmodū venerabilis & discretus vir dominꝰ Bartholomæꝰ Munieri,olim canonicus Heduen.auūculus meus, cui successi,emit quatuor francos annui reditus super dicta domo,quos petebā. Opponebant mihi prędicta per dictū Esperō,videlicet ℔ eius pater dederat domum (de qua erat disceptatio) dicto Simonino cum hoc ℔ illam hypothecare,onerare,aut affectare non posset sine voluntate & licentia dicti sui patris,& suorum successorum. ¶ Sed respōdebam quòd prædicta mihi nō obstabant,propter plures rationes, quia (vt fatetur) ipse Nicolaus Esperon dictus Droynus,postmodum dedit partem Hugoni Maillard cum onere soluendi partem reditus. Quod quidem ratificauit & approbauit dictus quondam Ioannes Eperon pater dicti Nicolai: A quo Hugone Maillard, auunculus meus habuit duos frācos cum dimidio annui reditus. ¶ Itē & quod plus est,dictus Ioannes iterum & de nouo approbando dictam venditionem factam Hugoni Maillard per dictum Droynum, emit à dicto Hugone Maillard, vnū francum annui reditus super dicta parte domus, quam tenet dictus Hugo Maillard, cōsensit etiam dictus Ioānes Esperon alienationi factæ, cùm expresse consenserit quòd dictus Droynus leuaret & perciperet tres francos cū dimidio annui reditus à dicto Hugone Maillard,qui partē domus tenebat,in quibusdā reditibus fui subrogatus per literas meas,cùm dictus Droynus vēdiderit auūculo meo duos francos cum dimidio de illis tribus cum dimidio,& sic in illis cùm res sit facta alienabilis semper remanet alienabilis.Dicam statim & quātum ad residuum, ex quo dictus reditus annuus fuit constitutus per Hugonem Maillard dicto quondam magistro Bartholomæo à quo ius habeo,debet illa alienatio remanere firma & valida, & ideo debeo collocari in illis quatuor francis, quia ex quo semel dicta domus fuit hypothecata dicto Ioanni Esperon,sciēte & patiente & non contradicente, vt apparet ex scripturis dicti Nicolai Esperon qui prædicta fatetur. *Casus.*

EX quo pro sustentatione & corroboratione iurium meorū dico pro decima limitatione. ℔ etiā si fuerit pactum appositum in contractu, in quo quis habet ius hypothecæ in re, ℔ res non possit alienari aut aliàs affectari, si tamen semel fuerit facta alienabilis, & teneat illa alienatio, semper poterit alienari, † cùm res prohibita alienari,semel legitimè alienata, 34 potest semper legitimè, & in quemcunq; alienari nō obstante prohibitione alienationis.Ita Bar.per illum tex.in l.pater.§.quindecim.ff.de leg.iij.Bald. in cons. lvij.incip. Item insti.in ij.col.in ij.parte suorum cons. Omnes in d.§.diui.& in d.§.ea lege.Philip.Decius in cons.suo lxxxviij.in fi.ij.col. *Limitatio decima.*

VNdecimo † limita supradictā cōclusionem,nisi in 35 cōtractu venditionis vel donationis vēdatur res ad tēpus certum vel incertum, hoc modo, trado tibi hāc rē retinendā per te,quo ad dominiū & possessionem quousque eā alienaueris: nā dominium & possessio potest cōcedi ad tēpus certum vel incertū, quo finito reuertitur dominiū ipso iure ad cōcedentem.l.fi. & ibi notatur,C.de leg.Istud videtur approbare Ang. in cons.suo cccv.per l.fi.cum sua gl.C.de lega. Franc. de Aretio hanc materiam multum disputat in d.l.qui absen

absenti.§.j.ff.de acqui.possess.in iij.col.ad quem recurrendum est.

Quæstio. ET posset induci ad quæstionē. Videmus in hac ciuitate Heduen. ꝙ venerabiles dñi decanus & capitulū ecclesiæ Heduen. dant pluribus plures domos pro se & suis descēden.in linea descend.an ipsis mortuis sine descenden.in dicta linea, dominiū dictarum domorum transeat aut trāsferatur in ecclesiā ipso iure?an verò si accipiens prædictā domum, eam alienauerit in alium,qui nō est de sua linea descēden.ecclesia teneatur agere,aut rei vēdicatione, aut qua actiōe contra tenētem virtute alienationis eidem factæ?Cogita ex prædictis ex his quæ dicit Francis.de Aretio in loco hîc antè alle.nihil scribam nunc, nisi videam casum euenire.tex.tamen in l.j.§.j.ff.de stipula.seruo.videtur facere quòd est agendum rei vendicatione.

36 DVodecimò †& vltimò limita prædictā cōclusionem nisi cum pacto de non alienādo, apponatur pactū de præstando aliquid pro alimentis, tunc enim fauore alimētorum si fiat alienatio,transfertur dominium ipso iure,per l.j.C.de dona. quæ sub modo. Ita dicit Aret.in d.§.j.vbi dicit dominum suum reprehendisse hanc fallaciam,cùm illa lex non probet.

IN TEXTV IBI,

A la retenue de ladicte rente.

QVid de censu secundò vēdito,an etiā habeat primus dominus istud ius retentionis super censu secundò posito,sicut si haberet de reditu?Credo ex dictis suprà in hoc §.in gl.*au preiudice du seigneur.*ꝙ ex quo ad primum dominum non est census, ꝙ idē erit, quod de reditu.¶ Vide Boërium in consue.Bituricen.ti.de consue.feudorum.§.xxij.vbi facit differentiā inter rem censualem,& feudalem,vide Ioan.Sanxon.in consuetu.Turonē.tit.*de pied de fied*,articu.v.¶ De hoc iure retentionis quod dominus directus habet, vide Ioan.Fab.in §.adeo.instit.de loca.in j.col.ibi, & hanc partem credo veram.

IN TEXTV IBI,

Si auoir la veut.

1 PEt hoc†notatur ꝙ facultas retinēdi cēsum pro eodē pretio cōpetit dño per modum facultatis, ideo non præscribitur ante præsentationē, vel oblationē, quæ debet fieri per hanc nostram cōsuet.Faciunt quæ dicit Bal.Bar.& Sali.in l.cùm notissimi.§.j.C.de præcri.xxx.vel xl.anno.Dicā alibi latiùs.¶ Aduerte,quia contra dominum in facultate retinendi non potest præscribi ante denuntiationem. per ea quæ dicit Io. Sanxon ti.*Comment hōmage se soit offrir*, arti.fi.in prin. fol.lxviij.alle.Guid.pa.q.ccccxj.dominus directus.vide in §.sequen.in gl.iij.Alex.consi.xxvij.vj.vol.

IN TEXTV IBI,

En rendant le prix.

QVid si mentiatur in pretio & in denuntiatione? vide Boërium in consuet.Bituricen.tit.de consuetudine retentionis rerum feudalium.§.ij.

IN TEXTV IBI,

Apres ce que l'achept de ladite rente sera denoncé.

COnstat ergo quòd hæc denuntiatio fit ad effectū aliquid inducendi vlterius, & tunc hoc casu non sufficit scientia.l.denuntiasse. ff.de adulteriis. Ex quo ergo hęc nostra cōsuetudo requirit denuntiationem, sine dubio est necessaria scientia,scientia scilicet facti, & forma ipsius,& cæterorum quæ habēt factum substantiale.l.si quis inficiatus. ff.depositi.ca.causam. de electio.l.j.§.fi.& l.quæro.ff.de actio.empti.Facit clemen.fi. vt lite pendente. & videtur hæc consuetudo esse fundata super tex.in l.fi.C.de iure emphyt.

§. QVARTO.

T si on met rente sur l'heritage qui est censé, & apres on vend ledict heritage, le seigneur censier a la retenue, si bon luy semble dudict heritage vendu, en rendant le prix du vendage dedans quarante iours apres ce que ledict vendage luy sera denoncé par l'achepteur. Et ce faict, se peut acquitter de ladicte rēte, dedans l'an apres ladicte retenue, parmy rendant pour chacun franc de rente, s'il est en bonne ville, vingt frācz & en plat pays, quinze francz, au cas que ledict seigneur censier n'auroit cōsenti à ladicte rente.

HIc §.venit continuatiuè ad præcedentem articulum, & videtur esse vna materia diuisa & distincta per paragraphos, per hanc dictionem, & si,quæ videtur hîc continuatiuè poni, non est magni effectus, non insisto.

IN TEXTV IBI,

Sur l'heritage.

QVæritur †an annua præstatio possit super re assignari,& sic sit illa res hypothecata, puta si dicatur,vēdo tibi decem annua,vel lego super tali fundo. Et aduerte quia aut vēditio seu legatum est super re, vel ex re, & tunc nō est dubiū quin cōtrahatur hypotheca in illa re,& in aliis rebus testatoris legantis vel venditoris vendentis.arg.l.j.C.communia de legatis. Et sic debet intelligi l.Seia.ff.de dote prælegata.idem est si dicatur,relinquo decē super tali fundo, quātum si diceretur.obligo fundum pro decē annis. Bart.in l. fundus quem.ff.de annuis legatis.& in l.codicil.§.instit.vbi tex.ff.de lega.ij.ponit latè & notabiliter Ioan. Fab.in §.item Seruiana.in vlt.colum.instit.de actio.& per ista verba fundus est obligatus obligatione reali, quæ sequitur fundum,ad quemcunq; fundus peruenīat.ita tenet & dicit Spec.in tit.de locato.§.nunc aliqua. versic.lxxxvj.& versic.cxviij. & refert Iason in l. ij.in xxxvj.col.C.de iure emphyt. idem etiam si dicatur,ſuppono † talem rem pro tali reditu annuo,quia etiam contrahitur obligatio realis:cùm supponere sit obligare.ff.de rebus eorum qui sub tutela vel cura sunt,in fine rubricæ.& sic hoc casu obligatio semper sequitur rem.pro qua opinione facit in argumentum §.omnes.institu.de noxalibus actio.idem etiam si dicatur,promitto tibi decē annua, & ea tibi assigno super tali fundo,quia hęc videtur esse mens contrahentium illum fundum obligare,& quæcunq; verba sufficiunt.l.fi.C.quę res pignori obli.possunt.& facit,ne vxor pro marito. C.l.cum te. † nam verbum assigno, transfert dominium.Io. Fab.in l.si quis argentum.C.

1 Quæstio.

2 Suppone-re.

3 Assigno.

BIU Cujas

de dona.l.generali.§.hęredis.ff.de vsufr.legato. idem etiam si quis confiteatur se debere ratione certæ rei. ita videtur notare doctores in c.cùm clerici.de pac. & in c.tua.de decimis.Spec.in ti. de emphyt.§.nunc aliqua versic.lxxxvj. Aduerte quia bonum est vti verbo assignare, secundū Io.Fab.in d.§.itē Seruiana.in vlti. col.instit.de actionibus.Dixi suprà in ti.*Des droicts & appartenāces à gens mariez.*§.xvij.in gl. *par son mary.*& in §.ix.in gl. *De tous debtes.* ¶ An datio hæreditagij ad reditum sit venditio,ita quòd ex ea debeantur laudemia domino? vide Io.Fab.in §.j.instit.de emptione & venditione.& Alber.de Rosate in l.ij.§.mutuum.col. iij.ff. si certum petatur. & in suis statutis quæstione clxxxviij.& consului in casu emergenti.

IN TEXTV IBI,

Si bon luy semble.

ISud ergo videtur esse per modum facultatis,& ideo nunquam huic iuri præscribitur nisi post denūtiationem.Sed si hæc facultas alicui competeret in vim contractus & reseruationis in contractu, adhuc minus esset pręscriptibilis,vt de facultate dixi & consului in casu emergenti.Vide consiliū meum xj.& consil. lxxvj.vbi magis amplè.

IN TEXTV IBI,

Dedans quarante iours.

¶Vtrum idem sit quo ad tempus in domino feudi,dixi in §.j.hoc eo.tit.in gl.in verbo, *retenue.*

1 *Quæstio.* QVæro,pone †℘ dominus cēsus fuit præsens quādo res fuit vendita,an sit necessaria denuntiatio taliter quòd nō currat hoc tempus quadraginta dierum,nisi à tempore denuntiationis?Bart.in l.denuntiasse.ff.de adulteriis.& Pano.in c.si venditori.de emptio.& vendi.dicunt, ℘ quādo fit denuntiatio ad aliquid faciendum,non sufficit sola scientia:secus si fiat solùm ad finē scientiæ.ex quo ergo in hac nostra consuetudine fit denuntiatio ad aliquid faciendum, non sufficeret præsentia & scientia domini,ita ℘ non currit tempus nisi à tempore denuntiationis. de qua doctrina Bart.vide Iaſ.in l.ij.§.fi.ff.solu.matr. ¶ Item an dominus possit purgare moram,vide Boërium in cōsue.Bituri.ti.de consue.retentionis rerum feudalium. §.ij.in gl.ij.aduerte etiam quia huic facultati retinendi,ante oblationem & præsentationem potest renuntiari, vt dicit idem Boërius in loco hîc antè allegato. §.j.dixi in §.præced.in gl.pen.

ADDITIO. An istud tempus currat in minori, an saltem sit restituendus : vide ex his quæ dixi suprà in titu.*Des iustices.*§.viij.in gl.*& iour.*& suprà in ti.*des retraicts.*§.j.in gl.j.

IN TEXTV IBI,

Sera denoncé.

HÆc denuntiatio debet fieri cum tenore emptionis rei, aliàs dominus non tenetur credere emptori,secundum tex.notabilem in clemen.causam.de electio.in clemen.quam Bar.allegat in l.grege.§.cum pignori.ff.de pign. & in l.qui in alterius.ff.de regul.

1 *Denuntiatio quomodo fienda.* iuris.per quem tex.omnes decidunt,†℘ vbicunq; est fienda denuntiatio,seu intimatio,semper est fienda in scriptis,& cum tenore instrumenti rei denuntiatæ.de quo quidem instrumēto debet fieri lectura, & dari co

2 pia.tex.est ibi,q plus dicit †℘ intimatio,denuntiatio, seu notificatio aliter facta est nulla.faciunt quæ dicit Soc.in consi.suo xxiiij.in ix.col.versi.iij.principaliter probatur.in j.vol.Alex.in cons.xcv.inci.visis processibus.in v. col.in ij.vol.Imò dicit gl.in d.clemen.causam.in verbo, porrecto. † quòd debet dari copia ex- 3
pēsis intimātis,aliàs sequitur intimatio nulla.tex. ibi, qui multum fuit aliàs pōderatus ad hoc,† ℘ insinua- 4 *De insinuatione mandatorum apostolicorum.*
tiones mandatorum apostolicorum in forma c.mandatum,cum duobus sequen. de rescriptis.& secundū formam datam per concordata,non valent,nisi dimittantur realiter & cum effectu ordinario copiæ mādatorum seu bullarum apostolicarum. Et idem erit dicendum de literis nominationū,& graduum, & aliis necessariis pro graduatis simplicibus &nominatis.Et licet Specu.in tit.de procurato.§.fi.vers.in summa.teneat quòd prædicta sunt vera, quando petitur per illum cui fit intimatio, causa intimationis,& non aliàs. cui videtur assentire Sali.in l.j.in xij.q.C.de act. & oblig.& in l.iij.C.de nouatio.tamen opinio Bart. est in l.j.in princip.C.de noui oper.nuntia.in versi.xj.quæro.qui tenet cōtrarium, videlicet quòd semper tenor instrumenti, & copia illius est dimittenda etiam expensis intimātis,aliàs intimatio est nulla.d.clem.causam.Et ita fuit iudicatū,& maximè in talib⁹ debet fieri talis denūtiatio seu intimatio, qñ aliquid ex parte denuntiantis est faciendum, aut quando denuntiatio est de substātia,vt in casu in quo per statutum requiritur,vt in terminis nostræ consuetudinis tenet.Alex. in cons.xxvij.in vj.vol.vbi videtur concludere, quòd in terminis huius cōsuetudinis requiritur denuntiatio,nec sufficit scientia.In dubio tamen videtur,quòd hæc denuntiato fit causa certiorationis, & ideo sufficit scientia.Idem Alex.in his sibi contrarius, in cons. suo cxxxviij.in j.col.in vij.vol.vide tamē apud nos iudicatum fuisse,quod requiratur expressa denuntiatio, ex quo in casu in quo dominus cēsualis erat opponēs in materia decreti, & sciebat alienationē fuisse factā, non fuit excluſus à iure retentionis,per duos aut tres annos post interpositionem decreti,eo quòd non fuerat sibi denuntiatum expressè per emptorem. Et ista est practica apud nos, à qua non est recedendum.

IN TEXTV IBI,

Et de faict.

ECce hîc vt videmus, ℘ iste qui emit reditū super re censuali,cogitur vendere illum reditum,quod est contra legem, nec emere. C.de iure deliber.Iaſ.in d.l.post gl.& Alber.de Rosate ponit aliquos casus,in quibus etiam cogitur vēdere rem suam.Bart.etiam in l.fi.C.de fideicom.libe.vide Specu.in tit. de executio. senten.in rubri.Hostien.in c.j.de rerū permutatione. Bal.& Ang.in l.si pendentes.§.si quid cloacarij.ff. de vsufru.quia nō multū hîc ad propositum,non insisto.

IN TEXTV IBI,

Parmy rendant.

QVomodo autem † æstimentur reditus?Textus in 1 *Æstimatio reditū*
l.si quis argentum. §.in reditibus autem.C.de donat.æstimat ad quindecim annos, videtur quòd æstimentur ad viginti annos.prout est glos.in authē.de non alienā.§.si verò alicuius. colla.ij.glo.in auth.perpetua.in verbo,iusta.C.de sacrosanc.eccles.& Ludou. Roma.in consil.suo ccccxxiij. incipien. Pro pleniori discussione.in prin.& si non sit iustum pretium, contractus dicitur vsurarius.ita tenet Guid.pap.in consi. clxxx.in iij. parte.in ij. & iij.col.¶ Et quid sit iustum pretium in talibus, vide eundē singulari suo 938. qñ dicatur.vbi amplè.videtur etiam quòd fiat æstimatio rei ad reditū xxx.annorum, maximè qñ ecclesia vendit pro redēptione captiuorū, quia iustū pretium rei dicitur quantum res valet ad xxx.annos.vt in §.sancimus. in auth.de alie.& emphy.coll.ix.Sed quando alienat

BIU Cujas

lienat certum reditū quē habet extra prouinciā ipsius ecclesiæ, iustū pretiū est quantū ascēdit reditus xxxv. anno. §. sancimus. in auth. de ecclesia. tit. Ad gl. in d. §. si verò alicuius. est dicendū ꝙ illa gl. dicit qñ ecclesia dat in emphyteusim aliquod p̄tiosum prædiū magni valoris, reditus verò nullius aut modici, tunc emphyteuticus redit⁹ debetur statim ita & taliter, ꝙ ipse reditus in xx. annos collecti faciant æstimationē rei. Iustum † etiā pretiū rei dici potest quādo res fuit subhastata in loco publico alta voce, & nō fuit repertū nisi tantum. Bar. in l. j. C. de prædiis curialium & decurio. lib. x. & Ang. in l. in lege Falcidia hoc esse seruandū. §. corpora. ff. ad legē. Fal. Bar. & doct. in l. pretia rerū. ff. ad legē Falci. vbi videtur ꝙ res tm̄ valet quātum vēdi potest. ergo videtur quòd in casu non debeat æstimari talis reditus, imò quòd dñs tenebatur tātum dare, quantum soluerat ille qui talem reditum emerat super re censuali. ¶ Quomodo autem res æstimari possit seu valor, ponit Panor. in c. cum causa. de testibus.

2 Iustum pretium.

ADDITIO. Die xxvij. Martij, anno M.cccccxxx. me existente in palatio & auditorio Parisien. datum fuit arrestū, per quod fuit dictum ꝙ emptio cuiusdam reditus bladi, reduceretur ad pretiū ad ratā xv. pro vno. Ex quo arresto duo notaui, vnū ꝙ redit⁹ granorū debet reduci ad pretium propter varietatem valoris granorum, maximè quādo talis reditus est emptus in pecunia, & hoc vt redit⁹ sit certus & determinat⁹. Aliud notaui, ꝙ pretium emptionis reditus annui debet reduci ad xv. pro vno. Quod tamen est intelligendum, quando emptio reditus annui prouenit originaliter ex primo, sec⁹ si ex hæreditagio vēdito, aut penes cōstituentē reditū annuū, pro certo pretio dimisso: pro quo cōstituitur reditus annu⁹, quia hoc casu habetur pro interesse perceptionis fructuū rei meæ, quos percipit qui debet reditū annuum, secūdum l. curabit. C. de actio. empt. de quo suprà dixi in ti. *des droicts & appartenances à gens mariez.* §. xxiij. in j. gl. versi. iiij. limita. Et in arrestis Pentecostes, in anno M.ccccxxij. fuit dictum ad vtilitatem Caroli Turpin, filij Catharinæ Bosceual, ꝙ reditus annuus constitutus ad rationē de decē pro centū, pro cccxxv. libris Turon̄. quas ipsa Catharina habuerat in diuisione bonorum paternorum, pro certa portione suorum hęreditagiorum paternorum quæ remanserant penes fratres, non reduceretur ad xv. pro vno, imò ꝙ ex quo erat talis reditus annu⁹ cōstitutus pro interesse suo, ratione perceptionis fructuum suorū hæreditagiorū quos percipiebāt fratres, ꝙ solueretur in totū ad rationē de decē pro centum. arg. d. l. curabit. & l. fruct⁹. C. de actio. empti. l. ij. C. de vsu. & l. Iulianus. §. ex vendito. ff. de act. emp. & glo. & docto. in c. conquestus. de vsuris. Nec est in hoc fienda differentia, an in contractu in quo datur aut dimittitur hęreditagiū, fiat primū æstimatio illius ad pretiū, & pro pretio cōstituatur reditus, puta talis ꝑ sua parte taliū hæreditagiorū habebit trecētum: pro quibus in casu defectus solutionis tali tempore, cstōituit aut assignat seu promittit assignare tot reditus redimibiles pro dicto pretio. aut verò assignat, aut promittit assignare ꝑ tali hæreditagio, aut sua parte taliū bonorum, tot reditus annuos redimibiles pro tali summa quæ veniat, aut ascēdat ad decē pro centū. prout quidam voluerūt facere talē differentiā, quoniam, in his est consideranda origo & causa obligationis, potius quàm titulus actionis. l. si filius famil. j. C. ad Maced. l. tutor. ff. de fideiuss. cū aliis suprà per me alleg. ad aliud propositum in ti. *Des successions.* §. *les heritages.* in gl. *sont issus*, prout nec fuit in dicto casu, in quo in eodem contractu constabat, ꝙ ex quo dicta Catharina pauca aut nulla habuit hęreditagia paterna, fuit sibi ꝑ missa certa summa soluenda in festo sancti Ioannis sequētis, & in defectū solutiōis, fuit sibi promissum assignare eidem reditū annuū ad decē pro cētum: sed fuit habita cōsideratio ad causam & originem obligationis, quæ prouenichat ex hæreditagio dictę Catharinæ, ꝙ tunc remansit penes fratres, qui percipiebāt fructus ex eis, & tamen nō soluebāt pretium pro quo remanebāt dicta hæreditagia, qui quidem fructus & loco eorū interesse, veniunt in iudicio familiæ erciscūdæ etiā temporis præteriti. l. nō solū. ff. familiæ erciscē. Aduerte tamen ad aliud arrestum latum die xix. Februarij, anno M.ccccxxxj. plantādo causas in palatio, quod videtur huic contrariari, ex quo certi annui reditus bladi fuerunt reducti ad xv. pro vno, & tm̄ proponebatur pro parte cuiusdam Huault secretarij regis, ꝙ licet cōtractus cōtineret ꝙ ille annu⁹ reditus esset empt⁹ ex pecunia numerata, tamen in rei veritate prouenerat ex partagio quorundā hęreditagiorū prouenientium ex hęreditate eorū cōmuni, ex quo inspicienda erat obligatio: quod factum proposuerat post didicita testificata & ad illud petebat admitti ad probandū, ad quod non fuit admissus, sed repulsus, nō quia probatum nō prodesset, quoniam in hoc videretur cōtrariari alteri suprà mentionato: sed quia visum fuit calumniosum, ex quo detegebatur per eū fictio & simulatio contractus qui aliud dictabat, & quòd præsumebatur subornatio testium, ex quo propositum fuerat post didicita testificata, & in hoc cōcordanda sunt dicta duo arresta, & ita intelligenda, ne videantur cōtrariari. ¶ Aduerte tamen quia etiam quādoque lucrum de decem pro centenario consideratur de iure. capi. per vestras literas. de dona. inter vir. & vxo. & etiam de consuetudine nostra in casu suprà posito, in ti. *Des droicts & appartenances à gens mariez.* §. *deniers de mariage.* & ibi est gl. in verbo. *C'est assauoir dix pour cent.* ex quo pretium iustum æstimationis reditus cōsideratur secundū nos secundum diuersos respectus, & ibi allegaui tex. in dicto c. per vestras literas. hîc antè allegatum.

1 Regula. Decem pro centum.

IN TEXTV IBI,

En plat pays.

VIdetur per hanc nostram consuetudinem quòd dispositio auth. nullum credentem agricolę. coll. iiij. sit apud nos correcta, & sic quòd etiam potest vltra siliquam pro solido quis emere reditum super terris agricolarum. Aduerte tamen quia ille textus loquitur in creditore dāte pecunias mutuò ad vsuram, & non in emente reditum annuum.

§. QVINTO.

LE seigneur censier peut recourir aux heritages mouuans de cense par faute de tenemētier, & de cense à luy non payee, & d'iceux leuer les fruicts, profits & emolumens, & les appliquer à son profit iusques à ce qu'il soit payé de sa cense, & des arrerages d'icelle, & si dedans dix ans luy qui

BIU Cujas

tenoit parauant lesdicts heritages à cẽse,vient,& qu'il demande lesdicts heritages censaux,ledict seigneur censier sera tenu de les luy remettre, & deliurer, s'il a esté satisfaict des arrerages par la reception des fruicts, ou sinõ parmy ce que auãt œuure il sera satisfaict desdits heritages,& lesdicts dix ans passez, lesdicts heritages demourront audict seigneur censier, & les pourra bailler & acenser à tel qui luy plaira, sans plus estre tenu de les remettre ou bailler à celuy qui les tenoit à cense de luy par auant, s'il ne luy plaist.

¶ Idem in comitatu Niuernen.& in pluribus aliis locis Franciæ.

IN TEXTV IBI,

Peut recourir.

ANistud sit mero iure & propria authoritate, an verò aditi debeat iudex. vide gl.in l.de pupillo.§. si is cui.ff.de noui ope.nun.quam allegat Iaſ. in repe. 1 Regula. l.admonẽdi.col.v.ff.de iureiur.vbi facit regulam, † ꝙ quotiescunq; lex cõcedit alicui aliquod beneficiũ vel remediũ,& de adeundo iudice nihil dicit,intelligitur mero iure. Cogita ex dictis doctorum in d.§.si is cui.

ADDITIO. Vide in terminis in emphyteuta per Matth.de afflict.in constitu.regni Sicilię, quæ incipit, pacis cultum.in viij.col.ibi, quintò licet.& ibi ponit quid de locatore.& in illa constitutione ponit xxj.casus,in quibus licet alicui ius sibi dicere propria authoritate. quod tamen intellige prout suprà dixi in tit.*Des mainsmortes*.§.xiiij.

IN TEXTV IBI,

Aux heritages mouuans de cense.

AN si dominus ignorauerit quòd sunt hęreditagia de suo censu mouentia, possit cogere cẽsatarium vt ei ostendat, & si nolit ostendere, an omnia præsumantur esse talia? & quid econtrà. vide Spec.titul.de emphy.§.nunc aliqua.vers.lx.lxij.& lxiij.& Ioan.Pet. de Ferra.in forma libel. ad ficti præstationem. & ibi, quid si censatarius nolit demonstrare,quid sit fiendũ. & etiam vide Ioan.Berberij in suo viatorio iuris, titulo de locato.vbi etiam ponit quid operantur recognitiones quę fiunt per rusticos.

IN TEXTV IBI,

Par faute de tenementier & de cense.

Quæstio. QVæro,an sufficiat quòd steterit per decem annos absq; solutione,an verò requiratur cũ hoc quòd nullus sit tenementarius?põdera, quia tex.duo copulatiuè requirit:ideo requiritur concursus vtriusq; copulati,ad hoc vt dñs possit leuare fructus:cùm ad veritatem copulatiuæ, &c.§. si plures.institu.de hæred. instit.& l.si hæredi plures.ff.de condit.instit.& in hoc differt natura huius cẽsus,à censu de iure, & secundũ iuris dispositionem introducto. nam licet de iure habeamus tex.in l.ij.C.de iure emphy.ꝙ si emphyteuta non soluat canonem per triennium cadit à iure suo, † secus tamen est in cẽsuario, quia per nõ solutionem nunquam cadit à iure suo de iure.c.constitutus.& ibi docto.de religiosis domib.sed hîc dicitur,ꝙ si censuarius non soluat censum,vel pensionem,& nullus fuerit tenementarius rei censualis,potest dominus cẽsus ad rẽ recurrere:quia res censualis pro censu est hypothecata,quæ quidem hypotheca trãsit cum re & eam afficit.l.si prædium. & ibi Bal.C.de euic.& est ius acquisitum in re per hypothecam.l.eos.C.de pigno.§. item Seruiana.instit.de actio. & ideo deficiente solutione & tenementario,ad rẽ recurrere potest,& actio hypothecaria est realis, & ideo dari debet ad rẽ,& in hoc est,quia de consuetudine dominus census retinet dominium directum,transferendo solum dominium vtile in censuarium,ratione cuius dominij directi potest ad rem recurrere, deficiente solutione pensionis quæ debetur per dominum vtilem.

ET licet de iure annua præstatio non sit aut realis, quia nõ debetur à prædio, aut personalis,quia nõ debetur à persona personæ, argumẽ.l.Caius.ff.de annuis leg.ideóque non causat ius in re, nec obligat tertium possessorem singularem,vt possit agi cõtra eum immediatè.l.fi.§.j.ff.de contrahen.emptio.cum similibus.tamen istud fallit de cõsuetudine nostra vt hîc, & in consuetudine sequenti, vbi latius dicam & melius ad propositum.

IN TEXTV IBI,

Et de cense à luy non payee.

DIc ꝙ probatur † solutio cẽsus retro, si probetur soluisse per tres annos vltimos.l.quicunque.C. de apo.publicis.lib.x.quod intellige quando solutiones fuerunt factæ per se singulo anno, secus si semel pro tribus.Bal.in l.ij.C.de dotis promiss. Ita tenet Iaſ. qui multum extollit illam l.quicunq;.in l.ij.in lxix.& lxx.col.C.de iure emphy.nam vt dicit ibi do.meus etiam dñs recipiendo solutionem non poterit amplius expellere censatarium. ¶ † Sed quæro, an per solutionem triennalem pensionis debitæ ratione census, & receptionem per dominum census, præsumantur soluta fuisse laudemia? ¶ Sed quæritur † quis probabit solutionem, an censatarius soluisse, an dominus sibi non fuisse solutum? Bar.in l.ij. C.de iure emphy.& Panor.in c.potuit.de locato. Aduerte tamen, quia hoc casu videtur esse de intentione domini quòd censatarius non soluerit.

1 Solutio census præsumitur retro.

2 Quæstio.

3

VIdemus in practica quo ad nos,ꝙ si subditus,aut cẽsatarius non soluat debitũ, quòd domini solẽt facere ponere ad manum eorum fructus hæreditagij cẽsatarij,aut aliàs reditualis,& illos,vt sępe videmus, faciunt leuare & recolligere. An ex hoc subditus possit se dicere turbatũ,& intentare casum nouitatis cõtra dominum talem? Dic ꝙ si ritè fuerit processum ad appositionem talis manus,ꝙ subditus non potest intentare casum nouitatis. G. Benedicti in sua repetit.c. Ray.in verbo,& vxorem.nu.95.de testa.Secus si iniustè & iuris ordine non seruato.c. cõquerente.de resti. spoliato.Ratio est, quia si non ritè processum fuerit, non dicitur iustè possidere, quia authore iudice non possidet.notant Alex.& alij in l.iustè.ff.de acq.possess.

IN TEXTV IBI,

Et les appliquer à son profit.

ADuerte tamen quòd si colonus cẽsuarius aut emphyteuticarius soluat cẽsum,aut reditum,seu pẽsionem,non solùm eidem res non potest auferri, imò nec census,aut reditus seu pensio augmẽtari.per text. in l.fi.C.de alluuio.& in l.j.C.in quibus causis colo-

ni.

ni.lib.xj.Bened.in repet.c.Ray.in verbo,& vxorē nomine Alelasiam.in v.decisi.num.422. & 423 extrà de testam.

IN TEXTV IBI,

Et les dix ans passez.

DE isto tempore decennali quid operetur, vide Io. Sanxon.in consu.Turonen.tit. *Des droicts de basse iustice.art.xxxij.fol.xxx.& xxxj.*

1 *Præscriptio prædij tributarij.* PRædium † tributarium præscribitur spatio duorū annorū,quādo relinquitur incultū & desertum.l. qui agros.C.de omni agro deserto.lib.xj.nam eo ipso ꝙ quis negligit per biēniū,perditur ciuilis possessio, & naturalis,& etiā dominiū, si agri sint tributarij nō de iure,sed ex forma statutorū vel consuetudinis.Bal. in c.j.de præscriptio.nec est dominium directum, sed vtile,quod tali tempore præscribitur. prædicta dicit Feli.in rub.de præscriptio.in v.col.versic.fallit nonò. cùm ex hac cōsuetudine nostra fundi cēsuales sint tributarij ratione census & pēsionis debitæ ex consuetudiñe,æquum est vt per negligentiam præscribatur certo tempore.argu.d.l. qui agros. † cōsuetudo tamē nostra loco biennij voluit esse decēnium,quod est iudicium : † cùm tale tēpus dicatur longum tēpus.gl.

2 *Decennium longum tēpus.*

3 est in l.si filiusfa.C.de petitio.hære.Bal.in rub.de prę scri.longi temporis.& in rubrica quæ sit longa consuetudo.C.Fel.in c.cæterum.de rescrip.Ias.in l.j.in iij. col.C.de fideicom.& idem Feli.in c.vigilanti.in v.col. de præscriptionibus.

4 ADuerte etiam † ꝙ si dominus post decem annos effluxos & transactos receperit solutionem pro vno anno,non poterit amplius expellere dictum censatarium,licet possit agere pro pensionibus annorum præteritorum.ita Spec.in tit.de locato.§.nunc aliqua. versi.xvij. Ias.in l.ij.in lxx.colu.C.de iure emphy.ibi, tertiò aduertite.

SEd quæro,pone ꝙ pendente tēpore decennali cēsatarius nō apparet, sed aliquis procurator pro eo qui soluit semper cēsum, an post decē annos dñs possit adhuc recurrere ad rē censualem,dicendo censatariū esse,ex quo diu stetit,illū esse mortuū,& sic ex quo non apparēt hæredes;res cēsualis debet ad eū redire, nec vult accipere cēsum à procuratore,procurator aūt vult stare in possessione donec certificatus sit de morte,quid iuris?Bal.in auth.qui rem.in fi.C.de sacrosan. eccl.Ias.in l.ij.in xlviij.col.cum seq.C.de iure emphy. quærit de simili quæstione in emphyt.ecclesiæ, q habet rem ab ecclesia in emphyteusim pro se & suis.sed hic casus noster non est similis,nam hīc nō consideratur cessatio pensionis,ex quo nō cessatur à solutione pensionis,non credo quòd dñs post decēnium possit rem censualem dare alteri, etiā si nō appareat cēsatarius,sed solùm eius procurator qui nomine censatarij soluit pensionem. Cogita si casus eueniret, ex his quæ dicit dominus meus in loco hīc antè allegato.

ADuerte tamen ad prædicta, quia videtur ꝙ hæc nostra consuetudo sit cōtra dispositionem iuris, quia communis est post gl.per doct.in c.constitutus. de religio.domib.quòd censatarius cessans etiam per mille annos non cadit à iure suo.& ita tenet Io.Fab.in §.adeo.instit.de locato.& Io.de Imo.in c.ad audientiam.de reb.eccle.non alie.

5 *Differentia inter emphyteutā, & censuarium.* ET in hoc † differūt cōtractus emphyteuticus à cēsuali,quia in emphyteutico si cessauerit per triennium cadit à iure suo.l.fi. C. de iure emphyt.secus de iure in censuario,qui non cadit in cōmissum.d.c.constitutus.vbi gl.alia videtur esse differentia,quia dominus census transfert omne dominium scilicet directu & vtile,emphyteuticarius tātùm vtile habet, domin⁹ emphyteutæ directū.notant doct.in l.j.C.de iure emphyt.Io.tamen Fab.in §.adeo.insti.de locato.dicit, ꝙ scit ꝙ de consuetudine cēsatarius cadit à iure suo per cessationem solutionis.Item etiam ille qui recipit cēsum dicitur dominus directus,& recipit laudemia vt dictum est antè.¶ Vide Boërium in consuetudine.Bituricen.tit.de consuet.feudorum.§.xxiiij.

SEd quid † si dicatur in contractu, ꝙ talis dedit talē rem tali ad censum & emphyteusim,an sit contractus emphyteuticus, & sic per cessationem triennalē excludetur à iure suo,an verò sit cōtractus cēsualis,& sic per cessationē decennalē excludetur à iure suo?Io. Fab.in d.§.adeo.quærit de hac quæstione, vide pleni⁹ per Ias.in l.ij.in xxxv.col.C.de iure emphyt. vbi semp dicūt,quòd potius est præsumendū quòd sit cōtract⁹ cēsualis,quàm emphyteuticus.Soci.in cōs.suo cclxvj. in x.col.¶ † An istud sit verum etiam in censatario fisci,vel ecclesiæ?in fisco videtur quòd nō, quia de iure habet biennium in locatione,& triennium inter priuatos. l.qui agros. vt hīc antè dictum est. C.de omni agro deserto.Et ideo cùm princeps huius patrię dicat in fine harum consuetudinū,ꝙ non intendit per contenta in dictis consuetudinibus præiudicare suis iuribus.Credo ꝙ quo ad censuarios principis nō habeat locum iste.§.Et aduerte,† quia ecclesia de iure censatarium non soluentem potest expellere post biennium. auth.qui rem.C.de sacrosan.eccle.& de iure canonico statim.x.q.ij.c.casellas.§.qui rem.An istud ius sit sublatum per hanc consuetudinē quo ad censatarios ecclesię,an verò semper remaneat ecclesia in suo iure? Credo per ea quæ dixi in §.j.in gl. *L'homme & femme, supra, Des retraicts.* quòd ecclesia ligatur hac nostra cō suetudine contra ius. ¶ Ad vltimam quæstionem gl. vide Boërium in consuetu.Bituric.tit.de consuet.feudorum.§.xxiiij.

6 *Quæstio.*

7 *Censatarius fisci.*

8 *Ecclesia.*

IN TEXTV IBI,

Demourront au seigneur censier.

SEd quæro,an hoc casu cēsatarius sit priuatus ipso iure suo fundo censuali,an verò requiratur sententia?videtur quòd sic,cùm loquatur per verbum futuri temporis.faciunt quæ in simili notat Ias.in l.ij.in ij. & iij.col.C.de iure emphyteu.vbi plura dicit in simili quæ faciunt ad propositum.vide eundem ibi.

1 *Quæstio.*

SEd pone ꝙ censatarius ante illud tēpus imposuerit seruitutem,aut aliud onus super re censuali,an si hoc casu res cēsualis reuersa fuerit ad dominum teneatur dominus cēsus ad illa onera per cēsatariū imposita?Bal.in l.iij.C.de serui.& aqua.dicit quòd in re emphyteutica dñs non tenetur,quem sequitur Ias.in l.fi.col.xxxiiij.ibi,octauò quæro.C.de iure emphyte. cùm emphyteuta & censualis æquiparentur,vt tenet ibidem dominus meus Ias.colu.xxxviij.ibi, decimooctauò quæro.Philippus Decius consilio suo cxxxix. incipien.primò non videtur dubitādum.col.iiij.in ij. vol.alleg.Alex.in quatuor consiliis, & Bal.in consil. cclxxj.in j.vol.& Soci.in consi.lxxxv.incip.viso processu.col.penu. ¶ Aliter tamen in re censuali dispositum est per consuetudinem nostram, vt in §.præcedenti habetur.

POne quòd dñs aliquis dedit aliquam rem Titio ad censum, cùm hoc quòd eidem domino solueret singulis annis decem corbes frumenti,& Sempronio duos:talis Titius stetit per decem annos absque eo ꝙ soluerit dictum censum, dimittendo rem censualem

Quæstio.

BIU Cujas

inculta & desertam,ex quo res reuersa est ad dñm,an teneatur dominus soluere Sẽpronio dictos duos corbes frumenti? ¶Istam quęstionem originaliter format Guilielmus de Cug.in l.adoptiuũ. §. patronũ.ff.de in ius vocan.vbi arguit ad partes.Et finaliter cõcludit ꝙ dominus imperpetuũ tenebitur illi Sẽpronio ad prædictos duos corbes frumenti. p illũ textũ,& tex.in l.j. C.si mancipiũ ita fuerit alie.in quib⁹ dicitur, ꝙ si res ad me redeat,debeo seruare conuentionẽ quã volebã seruari per aliũ,cũ quo super ea re cõtraxi. Et cum eo tenet Ang.in d.§.patronũ.& ibi Alex.& Ias.post Pau. de Cast.Ias.tamẽ in l.ij.in xlij.col.vers.xxiij.quęro.C. de iure emphy. dicit ꝙ veritas huius quæstionis pendet ab his quæ ponunt Bar.Ang.& Imol.in l.qui Romæ.§.Flauius.ff.de ver.obl.& latè Bart.in l.cùm à socero.C.de iure dotiũ. & in aliis locis per eũ allegatis ibi in quibus tangitur,an per pactũ sit ius tertio irreuocabiliter acquisitũ, an verò possit reuocari:quia si per tale pactum supradictum sit ius illi Sempronio ir reuocabiliter acquisitum, non est dubium quòd dominus ad quem res est reuersa, tenetur perpetuò illi Sempronio.Si verò tale ius sit reuocabile,tunc secùs.

ADDITIO. Aduerte etiã quòd habẽs fundũ non potest per inuestituram nouam præiudicare agnatis, quibus competebat ius per antiquam inuestiturã, vt tenet Matth.de affl.in constit.regni Siciliæ, quæ incipit, cùm circa iustitiæ.in viij.not. ¶ De reseruatione iuris quæ fit tertio.vide Ale.in cons.suo xxviij.col.iij. in j.vol.Felin.in c.inter monasterium.col.iij.de re iudic.vbi allegat illud consilium Alex. quod est repetitum in consi.xxxj.in ij.vol. dicam infrà.

Quæst. ADuertendũ est etiam,an si acquiro tertio aliquod seruitium ei præstandũ per aliũ, an possim postmodũ reuocare?videtur ꝙ sic, p tex.in l.iij.& ibi Bart. ff.de seruis exportan.per l.j.& ibi Bal. C.si mancipiũ ita fuc.alienatũ. & refert Ias.in d.l.ij.in xciij.col. C. de iure emphy.de qua via brocardica plenè idẽ Ias.in d.l. ij.in xcviij.col.¶ Et adde, † an impetrãs beneficiũ vel priuilegium in quo continetur fauor tertij, possit renuntiare illi priuilegio inuito illo?vide Panor.in c.ex cõquestione.in iiij.col.de restitutione spoliato. Et vide per Feli.in rubr.de rescrip.& in c.ex tenore.post Panor.in j.not.de rescrip.& distinguit plenè Panor.in d. c.ex conquestione.Adde etiam quę dicit Ias.in l.si arrogator.in antepe.col.ff.de adop.vbi dicit ꝙ si dilatio data est vni ad probandum,certu est ꝙ est cõmunis vtrique parti,nunquid ille cui data est possit renuntiare,vt alter non vtatur? ¶ Aduerte, quia vt cõmuniter videmus, cùm venditores vendunt, vt plurimum in dictis venditionibus vendẽdo dicunt, prædia per eos teneri vel esse onerata tali cẽsu,vel reditu annuo à tali vel tali domino.Quid operetur talis mẽtio, & si stipuletur vẽditor ab emptore ꝙ soluet prędicta onera, an talis stipulatio prosit domino census? Ista quæst.fuit aliàs decisa in ciuitate nostra Heduẽ.per dictum Spe. in tit.de emphy.§.nunc aliqua.ver.lx.& lxiiij.& istam quæst.etiam examinat Io.Berberij in suo viatorio, ti. de locato.ver.quæritur etiam de alia. ¶ In cõtrarium tamen videbãtur facere ea quæ hîc antè dicta sunt, & ita fuit iudicatum in hac dicta ciuitate pro Petro Huguem,cõtra nepotes magistri Antonij Quartier. Fuit tamen postea dictum per curiã parlamenti Burgũdiæ contrarium in supradicto casu,quia cum dictis verbis alio modo constabat de constitutione reditus, & de solutione facta per aliquot annos.

Quæstio

VIde etiam de hac quæstione per G.Benedicti in sua repet.c.Ray.in verbo,& vxorẽ nomine Adelasiam.in v.decis.nu.445.& sequen.extrà, de testa.vbi plenè.& ibi etiam de materia recognitionis, & quid operetur.

IN TEXTV IBI,

Sans plus estre tenu.

BArt.in l.j.§.permittitur.ff.de aqua quotidiana.dicit istud non esse idem, quãdo emphyteusis finita est per generationẽ,puta qa data fuit ab ecclesia certa res in emphyteusim cuidam vsq; ad tertiã generationem,ꝙ si finita est illa generatio, ꝙ descẽden.possunt petere eis confirmari, & de facili impetrabunt,& est iniuria si nõ fit refirmatio. Et ideo posset appellari de iure canonico ad superiorem, vt cogat ꝙ refirmatio fiat.de hocin c.bonæ memoriæ.de postu. prælato.vbi gl.allegat hũc tex.& est text.in l.nullius.C.de decu.li. x.sed secùs est in hoc casu,qa hic cẽsatarius amisit sua negligẽtia seu culpa.ex quo debet sibi imputari. cùm † dãmnũ qđ quis sua culpa sentit, sibi debet imputari.de qua doctrina Bart.in d.§.permittitur. multi doctores tam consulendo, quàm aliàs fecerũt magnum festum.Et circa eam multũ insudauerũt,maxime Ale. in cons.suo lxxx.in vj.colu.in j.volu.Ias.in l.ij.in xxix. col.C.de iure emph.vbi dicit,† ꝙ talis facultas seu potentia petẽdi refirmationẽ præscribitur anno.do.Frã. Curt.plenissimè,vbi adducit multos tenuisse contra Bar.Ro.cõs.lxx.inci.visis themate.in ij.col. & in cons. xxij.in ij.col.& in cõs.ccxij.inci. quo ad primum.in ij. col.Alex.in cons.x.in iij.vol.Io.de Imol.in cons.xxvij. inci.viso quodam instrumento.in ij.co.ibi,in contrarium facit.& in cons.xxxviij.inci.in casu præmisso.in ij.col.& in cons.lxviij.in ij.col.

1 Dãnũ alicui sua culpa provenies sibi imputatur.

ADDITIO. De hac materia vide Matth.de affli.in constitu.regni Sicilię,quæ incipit,sicut accepimus.in viij.not.vbi limitat illam doctrinam duobus modis, vno modo scilicet si filius non sit hæres patris. Alio modo,nisi antequam filius petiisset, iam alteri locata fuisset.Quid de iure esset dicendum in censatario vagabundo,vide Io.Berberij in dicto suo viatorio.tit.de locato.versic.quæro etiam de quotidiana quæstione. vbi per eundem plenè.

§. SEXTO.

LE seigneur censier ou rentier d'aucune chose peut adresser,& a son action pour les arrerages à luy deuz de la cense ou rente contre l'assignal,& contre le tenemẽtier, d'iceluy,sans ce qu'il soit tenu de discuter l'action personnelle contre le principal obligé,ou ses hoirs,s'il ne luy plaist.

ISTud erat de iure Codicis. l. persecutione pignoris omissa, debitoris actione personali cõuenire creditor vrgeri nõ põt.C.de pig.de iure tñ authenticorum nõ poterat agi hypothecaria,donec fuisset discussa actio personalis contra principalẽ debitorẽ.auth.hoc si debitor.C. eo.de pig.sed hodie iure nouissimo,& lege nostra municipali,idẽ est quod iure Codicis. Et ideo redimus p hãc consuetudinẽ nostrã in hoc ad ius antiquũ. Et ideo aduerte ꝙ authẽtica, hoc si debitor.C.de pigno,

limita

limitatur hîc per cõsuetudinẽ nostram. De qua limitatiõe & pluribus aliis, vide do. Socinum in suis fallétiis, in litera, E, in regula, executio. cxxxiij. vbi ponit duodecim limitationes ad dictam authẽ. hoc si debitor. & ad authenticã, prẽsente. C. de fideiuſ. ¶Et materiam excussionis quando & quomodo fieri debeat, vide do. meum Iaſ. in §. item si quis in fraudem. in xv. xvj. xvij. xviij. xix. & xx. col. institu. de actio. vbi plenè. & nota quia potest quotidie euenire in casu, scilicet quando quis est obligatus pro vno debito, pro quo eius bona sunt hypothecata in genere sine constitutione reditus. Et vide hoc casu per And. Barb. in consi. suo xxviij. in j. vol. ¶De materia huius cõsuetudinis vide Boërium in consue. Bituricen. tit. de consue. hypothecæ. §. j. vbi dicit, ꝙ hæc consuetudo non habet locum in sola obligatione personali.

IN TEXTV IBI,

D'aucune choſe.

CRedo quòd per ista verba, *D'aucune choſe.* ista cõsuetudo tantum intelligatur de hypotheca speciali, nõ de hypotheca quæ habet omnia bona hypothecata ꝓ aliquo reditu annuo. Cùm etiã de iure authen. hoc si debitor. C. de pig. super qua videtur fundata hæc consuetudo, non videtur habere locum in hypotheca generali, vt videtur tenere Bar. in l. si creditor. §. quæritur. ff. de distractio. pig. vbi videtur tenere ꝙ hypotheca generalis non impedit dominij translationẽ: ita ꝙ prius est agendũ contra principalem debitorem, quàm contra tertiũ possessorem, quando est tantum hypotheca generalis, ita ꝙ illa præposteratio ordinis in hoc casu vitiat processum, & reddit ꝓcessum retro nullum, quando est oppositum ante litem contestatã. vt per plura tenet Barba. in d. consi. xxviij. in vij. & viij. col. in j. vol. Et facit, quia dictio aliqua, seu alicuius rei, est diminutiua seu moderatiua. gl. est singularis in cle. vnica, super verbo, aut earum parte, de foro compe. & ibi Abb. & in c. relatum. ij. de test.

ADDITIO. Et quòd dictio aliqua sit diminutiua, tenet Bertran. in consi. suo centesimo, in prima parte. nu. 8. Et aduerte, quia etiam videtur ꝙ constitutio seu emptio annui reditꝰ, assignata generaliter super omnibus bonis non specificatis, aliquibus in contractu, non videtur bona, nec de iure approbata, sed tantùm in casu in quo certa bona sunt expressa in contractu emptionis annui reditus, pro securitate illius affectata seu pro solutione obligata, vt satis faciunt textus ad literam in extrauagantibus regimini. j. & ij. de emptio & venditio. Quoniam ante huiusmodi extrauagantes erat dubium, an tales contractus emptionis annui reditus essent validi an vsurarij, & per illas extrauagantes permittũtur cum illis qualitatibus, ideo sine illis non videntur approbari, imò reprobari: cùm vnius inclusio alterius sit exclusio. dixi in meo monologio, in verbo, vsura. & in meo Catalogo glorię mũdi, in finali parte, in xcix. consideratione, versicu. pro xxv. limitatione aduerte.

IN TEXTV IBI,

Et a ſon action.

AN hæc actio descendens ex statuto sit bonæ fidei vel stricti iuris? Vide Bal. in rub. de constitu. col. iij. Et an sit ciuilis, vel prætoria, vide do. meum Iaſ. in §. sed istæ. col. vj. & ibi quæ vtilitas proueniat ex ista inuestigatione. & dicit Alex. in l. si constante. ff. solut. mat. col. x. † ꝙ exceptio excussionis est de apicibus iuris, & tamen potest opponi coram arbitro.

1 Exce. excuſſionis.

IN TEXTV IBI,

Contre l'aſſignal.

IN hoc intẽtatur actio hypothecaria realis, q̃ multum practicatur in hac patria Burgũdiæ, maximè in cancellaria, eo maximè, quia venduntur hæreditagia affectata reditibus pro arreragiis, debitis subhastationibus primò factis, & decreto iudicis interposito traduntur & deliberãtur vltimo appretiatori, & concluditur in libello ꝙ soluere cogatur tantũ ꝓ arreragiis escheutis, & in his quæ cedent lite pendẽte: ꝙ cogat in futurũ soluere. Quã practicã ponit Io. Fab. in §. p̃iudiciales. in vij. viij. & ix. col. insti. de actio. vbi ponit quomodo in talibus sit agendũ & cõcludendũ, & licet aliqua dixerim amplissimè in tractatu pignorũ de nostra subhastatione, tamen in gl. seq. aliqua dicam. *Actio hypothecaria realis.*

SEd tamen † quæro an annua præstatio sit seruitus? videtur ꝙ non realis, quia non debetur prędio, nec personalis, quia nõ debetur à persona personæ. arg. l. Caius. ff. de annuis lega. Ideóque nõ causat ius in re, nec obligat tertium possessorẽ singularẽ, vt possit agi cõtra eum immediatè. l. fi. §. fi. ff. de contrahen. emp. l. fundi Trebatiani. ff. de vsufru. leg. † & sic nõ sequitur fundum. l. liberto. ff. de auro & argen. leg. & istud videtur esse de iure. Tamen de consuetudine & vsu Burgundiæ, si sit certa res assignata siue obligata pro reditu, vt cõmuniter fit, creatur ius in re, & adhæret rei, adeo ꝙ sequitur rem & fundi possessorem, quod est æquũ & iuridicum. arg. l. imperatores. ff. de publican. 1 Quæstio. 2

ET ista est prima limitatio ad id quod dictum est, quòd annua præstatio non sequitur fundum, & fundi possessorem, quæ probatur per hanc nostram consuetudinem. *Annua præstatio non sequitur fundũ.*

SEcundò limita non habere locũ in alimentis præstandis. l. hactenus. ff. de vsufruct. vbi tex. æquiparat tributum & alimenta, & dicit ea esse onera fundi. facit l. ij. ff. de ali. & ciba. leg. *Alimenta.*

TErtiò limita in tributis, quia sequũtur fundum. l. fin. C. sine censu vel reliquis. facit d. l. hactenus. cum ibi notatis. Vide Boërium in hoc in consue. Bituricen. tit. de consue. hypothecæ. §. j.

QVartò fallit in decimis. argumento, l. munerum. §. patrimoniorum. ff. de mune. & hono. faciunt quæ dicit Soci. in consi. ccxxvij. col. j. per tex. in c. cùm non sit. & ibi Inno. & doct. de decimis. vbi dicit, † ꝙ decimæ prædiales debentur à possessoribus percipien. fructus. facit. c. si quis laicus. xvj. q. j. 3 *Decimæ.*

QVintò fallit, si ex vetustate tãti tẽporis ꝙ de contrario memoria non sit præstatio annua non fuit soluta super aliquo fundo, quia tunc adhæret rei immobili ex vetustate quę vicem legis obtinet. arg. l. j. in fi. & l. sequen. ff. de aqua pluuia arcẽd. idem dic si non ex vetustate, sed solùm per triginta annos: quia omnes præscriptiones de consuetudine sunt redactæ ad hæc tempora, & in hoc casu erit similis seruituti, quia sicut seruitus fundi sequitur fundi possessorẽ, & hæc. l. penult. ff. de serui. l. via. §. si fundus. ff. de serui. rusti. prædio. l. j. ff. cõmunia prædio. l. traditio. §. j. ff. de acquiren. rer. domin. secus tamen esset etiam si ex vetustate, vel per triginta annos percepissem, siue prædecessores mei ab aliquo & suis prædecessoribus, annuam pensionem nulla re designata, vel fundo designato, quia tunc illa obligatio esset personalis. argumento l. fi. §. fi. ff. de contrahen. emptio. Aduerte etiam quia Cyn. in l. si quis argentum. in secunda oppositione. C. de donatio. † dicit quòd reditus importat ius reale, annua præstatio ius personale. 4

BIU Cujas

5 Reditus & census differunt.

ET reditus † non tantum importat quantum census: quia habens reditum nō dicitur dominus directus, nec habet laudemium, nec retentionē, nec alia priuilegia quæ habet dominus census, vt suprà eodē tit. dixi in §. j. & licet census supra censum non possit imponi, tamen reditus supra reditum imponi potest, tamē primus reditus prius soluitur. & in hoc qa prior est tēpore, ideo potior est in iure, & in hypotheca, & in hoc vt videmus quotidie, versat curia cancellariæ huius ducatus Burgundiæ, in collatione creditorum habētium reditum in re, quia qui prior est tempore, potior est in iure. l. si fundus. §. si duo. ff. de pignoribus.

SI autem pluribus simul cōstituuntur eodem momento, puta in vna verborum cōceptione, tūc cuilibet datur pro dimidia re: si verò diuersis momentis, tunc cuilibet insolidum. d. §. si duo. & l. idémque. §. si tibi. ff. qui potio. in pigno. habean. De hac regula cùm plenè examinat per Bart. in l. si & iure. ff. qui potio. in pigno. habe. & per Dy. in regula, qui prior. cum apostillis & additionibus ibi, de reg. iur. in vj. nō vlterius

6 Quæstio. me extendo. ¶ Sed quæro, † aliquis cēsatarius diu soluit cēsum alicui, an teneatur illi ignoranti pro qua rē sibi soluerit, ostendere rē pro qua soluit, & quā ab eo tenet? Spec. ti. de emphyteusi. §. nūc aliqua. ver. ix. q̄rit de hac q̄stione, & concluſiuè tenet ꝙ non. & vide eūdem versi. lxj. lxij. & lxiij. quomodo sit fiendum, quādo censatarius dicit, ostēdas mihi rē super qua ego debeo censum, aliàs non soluam ampliùs, & vide in §. p̄cedenti. in gl. j. ibi, *Aux heritages mouuans.* Aduerte ad vnum verbum Alex. in consi. cxiij. in iiij. vol. in fine.

SEd an per istam consuetudinem, quæ dat facultatē recurrendi ad assignale, ordo l. à diuo. Pio. §. in vēditione. ff. de re iudi. sit sublatus, ita etiā ꝙ cōtra tenementariū non sit primò incipiendū à mobilibus? Credo ꝙ in hoc sufficit, ꝙ ista consuetudo tollat in aliquo ius commune, quoniā sufficit ꝙ tollatur. authen. hoc si debitor. C. de pig. Ita ꝙ hoc casu, etiam si fiat executio contra tenementarium, ꝙ incipi debeat à mobilibus, aliàs actus erit nullus. Fel. in c. cùm dilecta. in vj. co. de rescrip. Alex. consi. col. iij. in ij. vol. Io. de Imol. in d. §. in venditione. Item hæc consuetudo tollit obstaculū iuris, quòd erat, ꝙ primò erat conueniēdus debitor principalis, vt satis declarant verba sequentia in textu ibi, *Sans ce qu'il soit tenu*, &c.

IN TEXTV IBI,

Contre le tementier.

ADuerte quia differentia est inter detinere, & possidere, & habere. vt est tex. & ibi doct. in l. stipulatio ista habere licere. §. hi quoque. ff. de verb. oblig. & in l. possessio. §. qui in aliena. ff. de acquir. pos. † & hoc

1 Tenementarius qui verbū tenemētarius, deriuatur & procedit à verbo teneo, quod quandoq; significat habitare seu morari. vt Vergilius iiij. Georg. Quæ gurgitis huius Ima tenes. Hîc verò credere capiendū illud verbū pro detētore. de quo vide quomodo differūt in §. j. inst. de ver. obl. Vbi practicam Papiē. in sua practica, in forma interrogationū fiend. reo cōuento actione reali. in glo. vel etiā detētator, & in gl. prima, an dictus. Et vide etiam

Detētator. quomodo detentator capiatur, per Alex. cōsi. suo. lj. in vlt. col. in j. vol. ¶ Et aduerte ad id quod dicit Felin. in

2 Possidere rubrica procemij decreta. in ij. col. † ꝙ ex cōmuni vsu loquendi possidere accipitur pro detinere, qđ an cōprehendat locatorem. vide Alexan. in dicto consilio 51. Et vide eundem Papien. in forma libelli in actione reali, in gl. tenet & possidet. & in apostilla. Et vide Barba. in rubr. de fide instrumentorum in x. colum.

ADDITIO. Et sic vides hîc ꝙ hoc casu datur actio contra singularem successorem. Sed quid in obligatione quæ in vim pacti potest executioni demandari contra debitorē, an si interim alienat bona, possit fieri executio contra singularem successorem? vide Mat. de affli. in cōstitu. regni Siciliæ, quæ incipit, pacis cultum. in vij. col. vbi dicit, quòd si in instrumēto apponatur clausula precarij aut constituti, per debitorem cōstituentem se possidere bona sua pro debito, ꝙ creditor poterit etiam propria authoritate executionem facere cōtra singularē successorē, quod est multū notandū. & esset hoc casu magna limitatio ad cōsuetudinem nostrā suprà posita in tit. *Des rentes uendues à reachat & executions.* §. iij. qui incipit, *Meubles n'ont point de suyte en hypotheques.* quoniam videtur ꝙ ille. §. non habet locum quando debitor constituit se tenere bona sua, nomine creditoris pro debito. dixi ibi.

ADuerte quia Gui. pa. in consi. suo iij. in j. vol. dicit ꝙ actio realis potest intentari contra locatorem, quia ipsa datur etiam contra tenentem seu detinentē. l. officiū. in fi. ff. de rei ven. facit dictū Inno. in ca. quoniā. vt lite nō cōtestat. & c. cùm sup. in medio magnæ gl. extrà de iudi. & Petrus de ferrariis in forma interrogatoriorum. in verbo, detentor. ¶ Adde † an locator

3 Locator an detur possessor. possidet. Feli. in c. inter dilectos. col. viij. de fide instrumento. vbi dicit, ꝙ inter contrahentes per locationē probatur possessio, sed non inter extraneos. & vide tex. multum singularē in l. si pignore. §. si post distractum. ff. de pig act. vbi per locationē retinetur possessio. Adde Alex. consi. suo xxviij. in ij. vol. vbi etiam allegat l. quædam mulier. ff. de rei vend. Si tamen locator aut colonus tradat possessionem quam habet ab emptore alteri, an præiudicet domino? vide Bald. in consi. cccxxv. in j. parte. ¶ Et an teneatur soluere tributa, vide Alex. in consi. iij. in v. vol. alleg. per Pyrrhum in consue. Aurelianen. tit. de feudis. c. iij.

ET adde Alex. in consi. cxxiij. in ij. col. in j. vol. & vide Bal. in l. j. communia de vsucap. quomodo verbum possidere simpliciter prolatum accipiatur. crederem hoc casu quòd intelligatur contra tenemētarium habentem aliquod dominium, quodcunque sit, siue vtile, siue directum, quod est pluribus modis, † idem etiam intellige in vsufructuario qui habet dominium, vt satis probat do. Ias. in l. j. §. fi. ff. de no. ope. nunt. Et etiam in illo qui possidet, ex quo etiam comprehenditur vsufructuarius, vt notat Bar. in l. de pupillo. §. Sextus. ff. de noui ope. nunt.

4 Vsufructuarius.

SEd quia † tenemētarius tenetur etiā pro omnibus arreragiis escheutis, etiā præteriti tēporis, vt notatur in l. imperator. ff. de publica. & in c. tua nobis. & c. pastoralis. extrà de decimis. dixi suprà in tit. *Des droicts & appartenances à gens mariez.* §. *La femme apres le trespas.* in gl. statim alleganda, an etiam vsufructuarius ad tempus, puta mulier pro iure dotalitio, vel pater pro tempore administrationis filij vsque ad temp° pubertatis teneant & possint cogi etiam pro arreragiis escheutis, & præteriti tēporis? ¶ Quātū ad mulierē, credo ꝙ tenetur solū pro tēpore pro quo habet vsumfructū. Et si cōueniatur in totū, quod pōt facere creditor, habet recursum contra hęredes mariti. suprà tit. *Des droicts & appartenances à gens mariez.* in §. *La femme apres le trespas de son mary.* Et idem de patre: dixi suprà in tit. *Des enfans de plusieurs licts.* §. *Et aussi le pere est legitime administrateur.* Sed plenè in d. §. *La femme apres le trespas.* in. glo. *Et supporter la moitié.* &c.

5

†Sed aduerte an tenementarius tenetur soluere decimas præteritas? vide suprà titulo, *Des droicts & appartenances*

6

partenances à gens mariez. §. vj. in gl. Et *supporter la moitié des charges.* versi. primo, in additione ibi posita, incipiente, dic idem.

ADDITIO. Vide Matthæum de afflictis in decisi. suis decisio. xcv.

ET aduerte, quia in hoc intentatur hypothecaria, cùm datur cõtra possessorem, & ideo est in rem. l. pignoris. & ibi Bar. & Bal. C. de pign. l. pignoris. & ibi Bar. ff. de pig. & idem Bart. in §. ne autem tertij. in proœmio digestorum. & do. meus Ias. post alios, in §. item Seruiana. instit de actionibus. † Ex quo sequitur, ℣ iudex loci rei, hoc est vbi res est sita, debet esse iudex, hoc est si dominus census agat cõtra assignale vel tenementarium, iudex loci vbi res est sita, dicitur iudex competens, & poterit procedere vsque ad primũ decretum, & etiam iudex domicilij personæ tenemẽtarij dicitur iudex competens: ita quod est in arbitrio actoris eligere quẽ velit. ita est tex. Bar. & Bal. & Paul. de Cast. in l. fi. C. vbi in rem actio. qui ita intelligit illam legem. nam iudex domicilij est potissima causa iurisdictionis. Bal. in l. j. C. si à non competẽ. iudice ex quo & pluribus aliis motiuis, dixi ℣ de re sita extrà balliuatũ Heduẽ. potest quis agere contra tenemẽtarium habentem domicilium in bailliuatu Heduen. pro arreragiis escheutis, non inficiando tamen quòd posset etiam conueniri coram iudice loci vbi res est sita vt procedatur contra eũ si sit absens vsque ad primum decretum. Et ideo cùm sit realis, non potest iudex ecclesiasticus cognoscere. Ioã. Fab. in §. item Serniana. in ix. col. inst. de actio. & dixi s̃. in §. j. huius tit. in gl. *Lots.* versi. nunquid autem. in additione ibi posita incip. aduerte quoniam.

7 Iudex competens.

ET aduerte ℣ in huiusmodi ꝓsecutione, etiam cõtra tenementarium est secunda forma executionis, de qua in l. à diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iudi. & si non seruatur in executione, est nulla. vt tenet Feli. in c. cùm dilecta. in vj. col. versi. secũdum signum. de rescriptis. & in c. quo ad consultationem. in x. col. de re iudi. & Soci. in consi. suo clviij. incip. visis processu, sententiis, & consiliis. versi. secunda ratio est. in secunda parte. licet Bart. videatur in d. §. in venditione. tenere contrarium, cùm dicat ℣ potest appellari, sed de communi stylo & practica Franciæ obseruatur ℣ est nulla, ab ea tamen est appellandum.

8 Cẽsus an possit diuidi.

ET si sint plures possessores † huius rei hypothecatæ, omnes sunt cõueniendi. ita tenet Bar. in l. Moschis. ff. de iure fisci. nisi sit ipsemet debitor: quia hoc casu creditoris arbitrio permittitur, ex pignorib⁹ sibi obligatis, quibus velit distractis ad suum cõmodum peruenire. tex. in l. creditoris. ff. de distra. pig. Soci. cõsi. lxxv. in penult. col. vide suprà in tit. *Des rentes uendues à reachat.* §. ij. quasi in fine, vbi dixi. ¶ An census diuidi possit. vide Bar. in l. fraudati. ff. de publi. Barb. in l. iiij. §. Cato. ff. de verb. obl. & Pyrrhũ in consuc. Aurelianen. tit. de laudemiis. c. xv. fol. xxxiiij. s̃. in gl. hîc per me allegata. & ibi per illam consuetudinem diuiduus est idem etiam per consuetudinem Pictauen. art. xliij. lxxxiiij. & lxxxv. potest etiam fieri diuiduus ex facto, & tacita voluntate creditoris, si partem ab vno accipiat pro parte, & persona sua. l. si creditores. & ibi doct. C. de pac. & facit l. fi. C. de remissio. pig.

SEd aduerte quia cùm † intentatur hypothecaria contra possessorem, debet probari dominium debitoris tempore cõtractus, hoc est probare quòd hypothecans erat dominus rei hypothecatæ, tempore quo hypothecauit l. & quæ nondum. §. quod dicitur. ff. de pig. Lud. Bologninus in cõsi. suo lxxvj. allegans Bal. in duobus con siliis. Bar. in l. rem alienã. ff. de pig. actio. & istud in tellige in hypotheca speciali, secus in generali. tex. & ibi Bar. in d. §. quod dicitur. & in d. l. rẽ alienam. ita etiam tenet Alexã. cõsi. cxxxvij. & sequẽti. col. ij. vol. Bar. in l. cùm res. C. si res aliena pign. data sit. ¶ Bene dicit, quòd quando agitur contra possessorem, debet probari dominiũ debitoris tẽpore contractus: quia secus est si agatur cõtra debitorẽ, quia debitor non potest referre quæstionẽ dominij contra debitorẽ, debet tamen probare debitorẽ fuisse possessorẽ, & articulare etiam fuisse dominum, licet non probat, vt per plura tenet Ias. post alios in §. item Seruiana. col. xiiij. instit. de actio. vbi plenè tangit hãc materiam. Et facit differentiam in hoc casu inter hypothecam specialem & generalẽ, cùm dicat, quòd in hypotheca generali potest referre quæstionem dominij in vna re particulari: & in hoc nec arguetur de mẽdacio, nec conuincetur de dolo, vt ibidem dicit Ias. Et vide etiam ad prædicta Alex. in cõsi. suo cxv. in vj. vol. vbi dicit, quòd etiam si cõuenior hypothecaria per creditorem, potero negare rem fuisse tuam licet habeam à te causam. ita tenet Angel. in l. j. ff. de publica. vbi dicit se de facto pluries practicasse.

Hypotheca generalis & specialis differẽtia.

ADuerte tamen, quia multi conantur habere hypothecam specialem credentes bene agere, consultum tamen magis est, si habeam hypothecã generalem, † cùm res prohibita alienari per specialem hypothecã nõ potest hypothecari, sed in generali hypotheca omniũ bonorum cõprehenditur etiã res prohibita alienari. l. fi. C. quæ res pig. obli. possunt. & tenet plenè Ioan. de monteferrato in repetitione §. diui. in l. filius fa. in xxxij. col. ff. de leg. j. quẽ vide. ¶ Aduerte etiam quòd habẽs specialem & generalem, debet primò excutere specialem, quàm deuenire ad generalẽ. l. ij. C. de pigno. & ibi Bald. & Bart. ¶ Item aduerte ℣ in patria consuetudinaria Aurelianen. requiritur declaratio hypothecæ, & declaratione semel facta semper poterit agi contra possessorem, vt habetur in consuet. dicti loci, ti. de execu. instr. cap. xvj. & ibi per Pyrrhum commentatorem dictarum consue.

Saluianũ interdictũ.

ITem intellige prædicta ad hoc vt detur hæpothecaria, sed ad agendum interdicto Saluiano, sufficit probare possessionem. notant doct. in §. item Seruiana. inst. de actio. Alexan. in l. rem alienam. ff. de pign. actio. de quo in l. j. C. de precar. & Saluia. interdicto. † quod datur si colonus tuus intulit res in fundo, vel inquilinus in domo, & res illæ à colono, vel inquilino, vel alio possideantur, potest possessionem illarum rerum auocare per interdictum Saluianũ. & quomodo in eo formetur libellus, ponit Rofredus in suis libellis in iure ciuili, in tit. si colonus tuus intulit &c. rubrica de interdicto Seruia. quia tamen non multum practicatur, non insisto.

ITem † etiã probare debet agens rem fuisse sibi prius hypothecatam, quàm possessori alienatã. l. de reb⁹. & ibi doct. C. de dona. ante nuptias. Bar. in d. l. rem alienam. Bar. tamen. in l. j. C. de iu. fisci. lib. x. per illum tex. qui est singularis, dicit, fauore fisci possessor probare debet rem fuisse sibi prius hypothecatã, quàm fisco. ita etiam dicit Bar. in d. §. quod dicitur. & Specul. in ti. de probatio. §. ij. ver. quid debet. ¶ Sed quid si res tempore hypothecæ non sit hypothecantis, efficiatur tamen post hypothecam constitutam sua, an etiam si postmodum alienetur, transeat cum onere hypothecæ, ita quòd à possessore non possit auelli: vide Bar. in l. sicut. §. superuacuum. ff. quib. mod. pignus vel hypo. solui. per tex. in l. fi. C. de remissio. pigno.

Item

13 ITem etiam † debet probare debitum & causam, pro qua fuit res hypothecata, prout tenet idē Bar. in d. l. rem alienam. in v. col. ibi, item habet narrare rem sibi fuisse obligatā. dixi plenissimè in tractatu de pignoribus. Et ista sunt multùm necessaria in materia subhastationis quæ quotidie in curiis nostris versatur, maximè in cācellaria, quæ cùm ita sit in vsu, aliquid pro iuuenibus practicis dicere decreui in dicto tractatu, de pignoribus. ¶ Quæro de quæstione, aliquis cēsuarius agit contra cēsatarium pro arreragiis anni domini milleſimi decimi sexti eſcheutis in feſto ſancti Martini, in anno ſequente pendente adhuc proceſſu prædicto, an poſſit agere pro arreragiis alterius anni ſequentis? videtur ꝙ non. tenet Hoſtien. in c. cùm eccleſia ſutrina. in fi. de cau. poſſ. & proprieta. quod eſt verum, ſi quæſtio vertatur ſuper principali, vt quia dicat ꝙ obligatio eſt nulla, vel falſa, vel ſine cauſa. Secꝰ ſi dicatur contra primū terminum, vt ꝙ nondum ceſſit dies, vel ꝙ non ſoluit, vel ꝙ obtulit, vel quid ſimile, tunc nō impedit. arg. not. per Cy. in l. cùm notiſſimi. C. de præſcri. xxx. vel. xl. anno. not. per Bart. in l. qui ante. ff. de verbo. oblig. & per do. meum Iaſonem in l. Stichum aut Pamphilum. ff. de verbo. oblig. in pen. col. ꝙ pro reditibus annuis poteſt agi pro omnibus in primo anno, ſed non exequi.

Quæſtio.

14 SEd quæro † an dominus cenſus poſſit cogere tenemētariū, vt eidē faciat recognitionē de cēſu faciēdo & reuocationē primi tractatus, ſeu primæ obligatiōis? Bal. multū notabiliter, q fuit princeps iuriſtarū, in auth. ſi quas ruinas. C. de ſacroſan. eccle. dicit, † ꝙ reuocatio fit principaliter ex quatuor cauſis.

15 Renouatio fit quatuor de cauſis.

PRimò † ratione vetuſtatis, quia inſtrumentū, cenſus vel emphyteuſis eſt multum antiquum, vnde debet reuocari gl. eſt notabilis in §. j. in ver. prēparare. in authē. de hære. & falci. colla. j. de qua Fel. in c. accedens. j. in ij. vol. vt lite non cōteſtata. Et dicit Imo. ſub dubio fortè in l. ij. in pen. col. ff. ſol. mat. ꝙ iſtud procedit in quocūque contractu, ſcilicet ꝙ ibi inſtrumētum eſt antiquum, debet reuocari. & vide Barto. in l. chirographis. in prin. ff. de admi. tut.

16 Vetuſtatis.

ADDITIO. De reuocatione contractus quomodo fieri debeat, & qui ſint vocandi, & quæ ſolennitates requirantur, vide Mat. de affli. in conſti. regni Siciliæ quæ incipit, baiulos omnes. in gl. iiij.

17 Neceſſitatis.

SEcundò † ratione neceſſitatis, & hoc dupliciter. Vno modo quia oritur neceſſitas ex cōuentione facta de renouando, puta de tertia generatione in tertiam, vt eſt gl. ordi. in §. neque illud. in authen. de non alienan. aut permut. reb. eccleſ.

18 ALio modo † quia oritur neceſſitas ex conſuetudine, quia ita cōſuetum eſt vt renouetur, & quòd aliquid ſoluatur pro renouatione. arg. l. domini prædiorum. C. de agrico. & cenſi. lib. xj. crederem iſtud poſſe eſſe verum in cenſibus huius patriæ, in quibus dicit quòd important, *Lots retenue, remuage*. &c. quia hæc verba, *Remuage*, videntur hoc importare, ſcilicet quotieſcunque mutatur aut cenſatarius, aut dominus cēſus, ꝙ debet poſtmodum fieri renouatio, & pro renouatione ſolui laudemium. cogita ſi ſit verum, quia

19 vt dicit Alex. in conſi. ſuo lxxix. in vj. col. in j. vol. † renouatio non eſt alienatio.

20 Obſcuritatis tollēdæ.

TErtiò † principaliter fiet renouatio ratione tollendæ obſcuritatis, & probationis difficultatis, vt quia per inſtrumenta antiqua non apparēt noui fines terræ, certè tūc oportet innouari inſtrumentū, vt tollat ambiguitas finiū. arg. l. eos. ff. finiū regū. & l. Lucius. ff. de actio. empt. & l. ſi prædiorū. C. ad legē Falci.

QVartò vt dicit Bal. † fit renouatio ratione mutatæ ſucceſſionis, & hoc dupliciter: vno modo in vniuerſalem ſucceſſorem, & in cēſum perpetuum vel emphyteuſim perpetuā, vt tollatur materia negationis, vt eſt gl. authen. ſi quas ruinas. C. de ſacroſan. eccle. & poteſt eſſe ratio, quia vt videmꝰ in l. plures apochis. C. de fide inſtru. † ſicut apocha debetur ſoluenti, ita antipocha recipienti. & iſta antipocha debet cōtinere renouationem: & pauci practicant, eſſet tamen multum vtile ꝙ deduceretur ad practicam, vt ſcilicet ſtatim mortuo domino directo, cenſatarij renouarēt cenſum in perſonam ſucceſſorum vniuerſalium.

21 Mutatæ ſucceſſiōis.

22 Antipocha.

ALio modo ratione mutatę ſucceſſionis in ſingularem ſucceſſorem, cùm fiēda eſt renouatio propter tria: primò propter quandam commoditatem quam ſentit dominus cenſus, quia habet laudemium ex renouatione, puta ſi aliquis emat rem cenſualem, aut aliàs ex cōtractu ſeu titulo ſingulari habebat rem cenſualem, fit ei renouatio ex qua ſoluit laudemium, vt ſuprà dictum eſt in conſuetudinibus noſtris, quæ fundari videntur ſuper l. fi. C. de iure emphyteu. & in hoc eſt ſeruanda noſtra conſuetudo, quia vt dicit Bal. in hoc conſuetudo attenditur. l. his verbis. §. fi. vbi per Dy. ff. de leg. iij.

Auiſamē-tum.

SEcundò propter obligationem cenſus, quia obligat ſe ſingulariter ſucceſſoribus ad cenſum ad quē non tenebatur ex obligatiōe authoris. facit quod notatur in l. & ſi fructus nomine. ff. vſufruct. quemadmodum caueat.

TErtiò fiet renouatio iſta, quia expedit ipſi ſucceſſori. nam deinceps poſt factam iſtam renouationem attenditur generatio iſtius, nō authoris, quia ex ſua perſona nūc ſumit initium, ſed ſi nō eſſet facta renouatio reſoluto iure datoris, reſolueret ius acceptoris, l. lex vectigali. ff. de pig. l. peto. §. prædiū. ff. de leg. ij. l. neceſſariò. §. fi. ff. de pericu. & commo. rei vendi. l. ſi ex duobus. per gl. & Dyn. ff. de aſſigna. libe. & dicit Bal. ꝙ iſta ſunt bene notanda, quia alibi nō inuenies. do. meus Iaſ. in l. fi. C. de iure emphy. in ix. col. voluit alio modo ponere doctrinā Bal. in hac materia aliqua addendo, ſed mihi melior videtur doctrina Bal. Aduerte tamen ad ea quæ do. Iaſ. addidit. ¶ Et prædicta omnia refert & ſequitur Iac. de ſancto Geor. in repe. authen. qui rem. in xvj. col. C. de ſacroſan. eccle.

SEditerum quæro, † an cenſuarius poſſit mutare cē cenſualem, hoc eſt facere de ſylua vineam, vel de pratina aratoriam? Bal. in l. j. in vlt. col. pen. q. C. de iure emphyteu. dicit ꝙ non, contra Nico. de Mattarellis & quoſdam alios. & iſtud etiam tenet Ludo. Bolog. in conſi. ſuo lxvij. in vlt. col. dummodo non noceat domino cenſus. quod not.

23 An cenſuarius poſſit mutare rem cenſualem.

ITem quęritur, † quo loco debeat ſolui cenſus, an in loco rei cēſualis, an in domo domini cenſualis. do. Iaſ. latè determinat hanc materiam in l. ij. in j. col. C. de iure emphy. & dicit ꝙ ſi dominus cenſus, & cēſuarius eſſent eiuſdem fori, quòd tūc cenſuarius tenetur ire ad domum domini cēſus. ita tenet Alber. ibi: ſi verò ſint diuerſi fori, tunc cenſuarius non tenetur ire ad domum dicti domini. ita etiam tenet Barto. in l. item illa. in prin. in ij. col. ff. de conſti. pec. & quando dicantur eiuſdem fori, vide Bart. in dicto loco, & do. meum Iaſ. in d. l. ij. ad quos recurrendum eſt cùm caſus euenerit, quia plene tractant.

24 Quæſtio.

ET ex ſupradictis poteſt reſultare alia quæſtio, an † emphyteuta poſſit incidere arbores fructiferas, & quid de cenſuario, quia videtur eſſe idem, cùm cenſuarius per conſuetudinem noſtram habeat tantum vtile

BIU Cujas

tum vtile dominium,& etiam per decennium cadit à iure suo hanc q. formauit Bartholomeus Cæpola in tracta.suo seruitutum rusticorum prædiorum, in tit. de montibus.versic.quæro quintò an emphyteuta.& notabiliter distinguit, ad illum recurras.

Cõsuetudinis limitationes.

LImita tamen hanc consuetudinem nõ habere locũ in domino cẽsuali,aut redituali nõ subdito,cui notarius stipulatus est,& nõ ipsa pars,per ea quæ dicit Ang.in cons.suo lxxiij.inci.in statuto.quia hoc casu non habebit optionẽ eligendi actionem,imò priùs debet discuti actio,secundum dispositionem iuris, de qua suprà.& idem est dicendũ in §.ij.inci.*Le creancier.* suprà *Des rentes uendues à reachat.* ¶Adde secundam limitationẽ in illo qui fideiussit pro principali, & ꝓmisit soluere obligando omnia bona sua in defectum principalis,quia pro debito & arreragiis escheutis nõ potest creditor egere hypothecaria contra bona fideiussoris,nisi prius discussis principali & eius bonis:qa talis dicitur fideiussor indemnitatis,† qui nunquã potest cõueniri nisi in casu quo principalis nõ sit soluẽdo.dixi suprà tit.*Des rentes uendues à reachat.* §. ij.in iij. col.ibi,item adde. ꝑ quæ iura dixi ꝙ bona Petri Barto,de Arneto ducis non potuerunt subhastari pro decem frãcis de reditu annuo & arreragiis,quos decem francos vendiderat quondam Ioannes Monot,& fuerat eius fideiussor dictus Barto in defectum dicti Monot,ꝙ ex quo nõ constabat de discussione bonorũ dicti Monot,ꝙ bona prædicti Barto non potuerũt subhastari.¶Dico plus ꝙ quicquid dicat do. Ias. in l. fin. q̃ inci.si ego. ff. si cer.pet.ꝙ talis exceptio potest opponi quandocũq; etiã post litem cõtestatam,ꝙ etiam si non opponatur,si tamẽ iudici cõstet ꝙ quis sit tantùm fideiussor in defectum principalis : & licet cõstet ꝙ sit fideiussor, si tamen conueniatur à creditore, & ipse creditor nõ iustificet de defectu principalis,ꝙ est repellẽdus:eo ꝙ experitur sine actione.& ideo potest eum expellere iudex,etiam si non opponatur. do.Ias. in l.generaliter.in ij.notab.ff. de ver.obli. & in l. vbi pactũ.col.iiij.C.de transa. imò etiam si ei non constet ex libello sed aliũdè.Panor.in c.si clericus.in j.col.extrà de fo.cõpe.& in c.fi.de libel.obla.Cùm ergo in casu prædicto cõstet ex instrumento & literis obligatoriis, ꝙ talis Barto, fuit fideiussor in defectũ principalis,& non cõstet de defectu,nõ sufficit:qa vbi requiritur actus cũ qualitate seu limitatione,non sufficit ꝑbare actũ,nisi probetur & qualitas seu limitatio.Bar. in l.Fulcinius.§. cùm autem. ff.qui. ex cau.in poss.eatur.plenè per Ias.in l.non solùm.§.sciendum. col. j.de noui ope.nunt.faciunt in proposito quæ suprà dixi in tit.*Des rentes uendues à reachat.*§. iij. in gl. *Quant ils sont mis.*in fi.in addi.ibi. posita, inci. aduerte tamen quòd licet.¶Intellige hanc nostram consuetudinem nõ habere locum, si extraneus acquirat reditum annuum etiam super subditum,& tantũ fuit stipulatũ per notarium:quia hoc casu non habebit hãc actionẽ introductã ex statuto cõtra dispositionẽ iuris,scilicet auth. hoc si debitor. C. de pig.ita tenet Ang.in cõs.lxxiij.ꝑ plura quæ alibi dicã.& ita cõsului in cõtingentia facti in casu §.ij.suprà in tit.*Des rentes uendues à reachat.*

26 Fideiussor indemnitatis.

IN TEXTV IBI,

Sans ce qu'il soit tenu.

PEr istam clausulam dicunt indices ecclesiastici, quòd possunt cognoscere de arreragiis debitis per partem principalem obligatam,aut eius hęredes, cùm possint cognoscere ex consuetudine præscripta de quacunque actione personali:quod an possint ponit And.Barb.in c.licet ex suscepto. & in c.ex tenore. de foro compet.vbi disputatur an valeat consuetudo, quòd laicus laicum trahere possit in iudicio coram iudice ecclesiastico,& quia sub iudice lis est inter ꝑ curatorem regium in parlamento Burgundiæ,& episcopum Heduen.nolens etiam errare in his quæ tangunt immunitates ecclesiæ, non aliter insisto.De hac materia quo ad arreragia fuit pronũtiatũ arrestum in parlamento Parisiensi, anno 1385. contra ecclesiasticos iudices, vt constat in arrestis parlamenti, quæst. 30.dixi suprà in §.j.huius tit.in gl.ij.Vide Gul.Bened. in sua repet.c. Ray. in verbo & vxorẽ nomine Adelasiam.in 2.decis.num.49.de testam.dixi in meo monologio,in litera E,ante X.

IN TEXTV IBI,

Contre le principal obligé, ou ses hoirs.

QVæro nũquid actio personalis quæ competit cõtra obligatũ, & habet executionem paratam, eo ꝙ obligatus sub sigillo cancellarię,habeat etiam executionẽ paratã cõtra hæredes obligati, hoc est† nunquid guarentigia q̃ est in instrumentis receptis sub sigillo cancellariæ habet etiã locũ contra hæredẽ obligati?Bar.in l.postulante.ff.ad Trebe.tenet & dicit,† ꝙ si statutũ dicat ꝙ debitor posset ꝑ debito incarcerari,ꝙ etiã eius hæres potuit pro tali debito incarcerari,licet statutum nullam faciat mẽtionem de hęrede. Pau.de ca.& Alex.in d.l.postulante.& vide do.Soci.in cons.cxx.in pe.col.in prin.vbi videtur facere differẽtiã & distinctionẽ de statuto proferente nomen huius an verbaliter,an in rem.eundẽ Socin.in cons.ccxxxj. col.viij.ver.cõfirmatur hoc.& in cõs.ccxciij.col.ij.circa medium. Hinc Dicit Ias. in l.ij.§.itẽ si in facto. in j. not.ff.de verb.oblig.ꝙ expressio hæredũ in lege est superflua.per text.in l.veteres. C.de cõtrahen.& cõmit. stip.† quia sine expressione semper trãsit obligatio in hæredes actiuè & passiue. Hinc dicit Bal. in l.j. per illum text.quorum legatorũ,† ꝙ exceptio quæ opponitur quotidie in palatiis,tu nõ es nominat⁹ in instrumento,vel instrumentum de te non cãtat, ideo es repellendus,ista exceptio nõ nocet hæredi,quia quãuis in instrumento non fiat mentio de hærede,tamen loquẽdo de Titio actiuè & passiuè etiam semper intelligeretur de ius hærede.imò etiã dicit idem do. meus in l.diuortio.§.interdũ.in.j.col.ff.sol. mat.† ꝙ statutũ pœnale loquẽs in vna persona habet locũ in ci⁹ hærede,imò fortiùs si apponatur dictio taxatiua,tantũ : vt puta promitto pro me tantũ, non obstãte illa taxatiua,habet locũ & in hæredibus.tex. habemus sing. in l.si necessarias.§.de vendẽdo.ff.de pig. actio. ita tenet ꝑ plura Ias.in d. §. itẽ si in facto. faciunt ea quæ dicit Ias. in l.si mora.in ij.col. ff.sol. mat.in l. qui liberis. §. hæc verba,in ij.col.in fi.suæ ij.lect.ff.de vulg.& pupil. substitutiõe.&ad prædicta vide Ias.in §.fuerat.in xiiij. col.instit.de actio.& vide Soci.in cõs.ccxciij.in ij. col.

Quæstio.

1 Instrumẽtũ guarentig. an habeat locum contra hæredes obligati.

2

3 Obligatio transit in hæredes.

4

ADDITIO. An intelligatur de successione vniuersali,aut singulari? videtur quòd de vniuersali, per ea quæ dicunt Alexand.& dominus Ias.in l.quędam. §.nihil. ff. de edendo. Et quando verbum successor, comprehendat singularem successorem,vide Decium in regula iuris,qui in ius.ff.de regulis iur,¶An autem sufficit probare contra aliquem quòd est filius, & quòd possedit bona patris absque eo quòd probetur aditio ad docendum quòd qui est hæres, videtur ꝙ non.per l. non hoc. C. vnde legitimi. licet in contrarium

rium videatur facere l.j.C.de repu. hære.quæ dicit ℔ ex possessione rerum hæreditariarum præsumitur aditio,nisi liquidò probauerit ℔ alia causa res hæreditarias possederit.

ADDITIO. Vide quæ dixi suprà in tit. *Des succeßions.* §.x.in gl.fi. ¶Vide in hoc Ioan.Sãxon. in consue. Turonen.in tit. *Des succeßions des fiedz* art.xxxij. ¶Sed an sicut guarentigia transit ad hæredes, ita etiam iuramentum quod habet vim præcisæ, transeat ad hæredes tam respectu obligationis quàm pœnę contrauẽtionis, scilicet incursionis in periurium.vide Mat. de affli.in consti.regni Siciliæ quæ incipit,eos qui scienter.iiij.lib.in iij.& iiij.quæstione.

6 ADuerte,tñ † quia etiam per istam nostram cõsuetudinem,videtur,℔ tale instrumentũ habeat vim cõtra tertiũ possessorem. quod est cõtra dispositionẽ iuris,secũdum quod dicit do. meus meus Ias. in l.certi condictio.§.quoniam.in v.col.ff.si cer. pet. & dicit ibi do.meus Ias.℔ talia instrumenta debet mitti executioni ad instantiam principalis creditoris.idem do. meus in l.si quis nec causam.in ij.col.ff.si cer.pet.& in l.ij.in col.pen. ff. de iureiur. ¶Credo † ℔ licet 7 instrumenta guarentigiata habeant effectum contra hæredem, non tñ ita sunt præcisa quin hæres admittat ad oppositionẽ & ita obseruatur apud nos, manu tamẽ regia saisita in bonis hæredis. Sed quo ad tenemẽtariũ si non sit hæres,manus regia non potest esse saisita de bonis tenementarij,sed bene potest res obligata& hypothæcata poni sub manu,in hoc saisiẽdo & guarniẽdo manũ regiam:quod quasi incidit in idem quod primũ decretum interponendo,& ideo dixi,℔ executio facta in bonis tenemẽtarij de illis guarniẽdo manum regiã fuit abusiua,& ab ea potuit appellari.¶Vide etiã do.meũ Ias.in l.j. §.si hæres.ad Trebel. vbi dicit,℔ guarẽtigia nõ habet locũ in hypothecaria cõtra tertiũ possessorẽ, & ideo in talibus nõ est incipiendũ ab executione.¶Dic ℔ quicquid sit,debet præcedere summaria cognitio cõtra hęredẽ,℔ sit hęres,& sic debet cognoscere iudex an ex obligatione præcedẽte sit obligatus ille,cõtra quẽ petitur executio.de iud.c. ℔a in fi.per Inno.l.hæc autem.§.nõ defendi.ff.quibus ex causis in pos.eatur.quia licet sit hęres,tamẽ nõ est cõdẽnatus vt hæres.ff.fami. ercisc.l.si filia. in prin. ff. de iu.fisci.l.eius qui delatorẽ.C.de iureiur.l. generaliter. & ad id quod dicit,† ℔ sentẽtia potest mitti executioni cõtra hæredẽ,prout dicit Bar.in loco hîc antè allega.aduerte, quia ibi defunct⁹ obierat ante sententiã, & sic institãtia transierat in hæredẽ,nec etiã ibi negat, quin præcedere debeat summaria cognitio. ¶Sed an cui cõpetit vtilis tãtũ,vigore cessiõis sibi factæ, de debito cõtẽto in aliquibus literis, possit petere p̃cisam executionẽ?Bar.in l.j.ff.de actio.& obli.col.v.ibi,quæro ex forma statuti.dicit ℔ sic.Bal.tamẽ.in l.per diuersas.in iij.& iiij.col.ibi,aduerte tamen.C.manda.videtur tenere contrariũ. ¶Et pro eius opinione videt facere,℔a cessionarius non est proprie creditor debitoris,l.iij.ff.familiæ ercisc.ideo non est extendenda hæc executio ad cessionariũ, sed hoc est,℔a est loco creditoris, & ℔a in Frãcia apud nos nõ cõsiderant hæ subtilitates iuris,& circuitus euitet,imò deuenit ad effectũ,℔ ita cõsiderat in habẽte vtilẽ actionẽ, quã in habẽte directã,vt dicit in simili Guli.Bene.in sua repe.c. Rayn..in verbo,si absq; liberis moreret.ij. de fideicõ. substi.nu.50.& 51.de test.vbi dicit,℔ in Francia solennitates & subtilitates iuris nõ attendũtur:sed solũ facti veritas,& vtilitas effectus non habendo respectũ ad ius directum,vbi potest esse ius vtile.&ideo etiam tenenda est doctrina Bart.& idem Bal.sibi contrarius in l.ex legato.in fi.C.de leg.tenet cum Bald.

℔ Sentẽtia potest mitti executioni contra hæredem.

ADDITIO.Vide Matt.de affli.in constitu.regni Siciliæ,quæ incipit,eos qui sciẽter. in iij.lib.in viij.quęstione. ¶Et aduerte ad id quod dicit do. meus Ias. in l.iij.col.ij.ff.de acqui.pos. †quòd statutum concedens executionem,ita competit habenti vtilẽ,sicut habenti directum. alleg. Bar. in d.l.faciunt etiam quæ dicit Aret.in rub.de acqui.pos.vidi communiter obseruari decisionem Bar.in curiis nostris. 9

ADDITIO.Faciunt quæ dicit Pau.de Cast.in consi.suo xlix.in ij.& iij.col.in ij.vol.in antiquis. Bal.in l. ij.col.iij.C.de execu.rei iud.dicit,† ℔ talia instrumenta habent executionem paratam etiã si sint sine causa.Sed cõtrarium tenet in l.si non sortem.§.j.ff.de cõdi.inde.&vide.do.meum Ias.in l.sicut.in fi.C.de repu. hære.vbi allegat Imo.concordantem. 10

ADDITIO.Vide etiam Alex. in consi. iiij. col. fi.in j.vol. Et aduerte quòd vbi promissio est nulla sine causa,ita etiam quando causa est iniusta,vt tenet Mat. de afflict.in consti.regni Siciliæ quæ incipit,quia frequenter.in iij.not.in iij.lib. ¶Item aduerte ad ea quæ dixi suprà tit. *Des rentes uendues à reachat.*§.iij.in glo.ij. in additione ibi posita. Credo † ℔ secunda opinio Bal.sit vera, videlicet ℔ requiritur causa: quia actus 11 non potest habere effectũ,nisi subsit causa, vt in pluribus comprobatur. per ea quæ dicit Hippolytus de Marsilijs in l.j.§.præterea. in xiiij.col.cum tribus seq. ff.de q̃stioni.vbi †ponit multos casus qui nõ possunt fieri sine causa,& maximè vt dixit in obligatione,quę sine causa non valet,& in confessione etiam, in dispẽsatione, in protestatione,in cessione,in nuntiatione, in decreti interpositione, in cõcessione delationum, in contradictione,in bannimento,& in pluribus aliis casibus ibi positis.

12 Casus qui nõ possunt fieri si ne causa.

ADDITIO. Intellige etiam prædicta quòd antequam alia instrumenta sic guarentigionata præcisè mittantur executioni,quòd sint in publicam formam redacta, cùm si sit tantùm protocollum, aut imbreuiatura,non probãt, vt per plura videtur tenere Matthæus de afflictis in constitutione regni Siciliæ quæ incipit,baiulos omnes.in xiij. nota.Et dixi pluries ℔ obligationes receptæ sub sigillo cancellariæ in vim cuius datur executio præcisa,non habent vim præcisam,nec habentur pro guarentizatis,ita quòd ꝓuisio super illis adiudicari possit, nisi sigillum sit in eis appositũ.& ita tenet Guido papa quæstione sua clxxxj. cùm sigillum sit qualitas tribuens executionem præcisam ratione authoritatis principis, quæ requiritur ad hoc vt actus valeat.Et vtrum talia instrumenta debeant fieri in pergameno vel papiro, vide eundem Mat.in constitutio.regni Sicilię in lxxix,rubrica,quæ incipit,à constitutione.

ADuerte etiam quia antequam talia instrumenta mittantur executioni, debitum debet esse liquidum.quoniam vt dicit Bal.in l.si causam. C.de execu. rei iudicatæ.& in l.cum testamento, C.de test.manumiss.prius debet liquidari,postea exequi.& dicit ℔ super liquidatione est citanda pars: quia requirit causæ cognitionem, & idem Bal.in l.j. C. de iuris & facti igno.dicit quòd impedit executionẽ exceptio, quòd debitum non sit liquidum.Barba.in consi.xxviij.in v. col. in j. vol. intelligit huiusmodi liquidationen tam contra tertium possessorem,quàm contra etiam principalem debitorem,quem videas.

ADDITIO. Vide do.meum Ias.in l.in illa stipulatione.in ix.no.ff.de verb. obl. Et aduerte ℔ pendente

dilatione

dilatione ad liquidandū debitum, si reus velit opponere aliquā exceptionē cōtra talia instrumēta poterit, vt tenet Hippol. de Marsi. in sing. suo clxvij. incipiē te, ęqualitas semper seruāda est. ¶Et de huiusmodi liquidatiōe ꝙ aliàs instrumentū nō possit mādari executioni, vide Soci. in cōsi. suo. lxxxix. p totū. in ij. vol. Cumanū cons. cxxxvj. in j. col. Soci. in consi. lxvij. vij. col. Calcaneū cōsi. xxvj. Barb. cons. xxxv. in iiij. col. & debet fieri breui tēpore, vt dicit Phil. Corneus in cōs. suo ccxxiij. in ij. vol. & debet intelligi de instrumento ritè facto. Feli. in c. ex tenore. ver. regula non præstat. in iiij. col. de rescriptis. Bal. in l. etiā. C. de exec. rei iud. & etiā instrumēta simulata non habēt guarentigiā, & admittit exceptio simulationis contra executionē illorum. Bald. in l. fi. §. in computatione. C. de iure deli. Alex. in consi. lxxxij. in iiij. vol. vbi dicit, ꝙ debet constare ꝙ instrumentū sit publicum. & idem Alexan. in consi. clxv. in ij. vo. & Pau. de Cast. in consi. lxx. incip. superior. & de instrumento conditionali, de quo antè dixi, vide Soci. in consi. lj. col. iiij.

§. SEPTIMO.

EN eschange de chose censiue portant lots simplement faict, & sans soubte, n'a point de lots, & s'il y a soubte, il y a lots selon ladicte soubte.

CONtrarium obseruatur in comitatu Niuernen. dixi suprà in tit. *Des fiedz. §. en alienation & transport*, in gl. in ver. *Alienation*. ibi, an autem vasallus possit permutare. In Campania verò debentur laudemia ex feudo, & fidelitas, & homagium. in patria de Lorry non, sed tantùm reditus vnius anni.

1 *Laudemium debetur ex permutatiõe.*

LIcet videatur† ꝙ de iure debeatur laudemium ex permutatione. gl. in l. iij. in verbo, transponere. C. de iure emphy. Gui. pa. in q. sua xcij. videtur dicere ꝙ ex permutatione de iure nō debet laudemium. sed videtur illa gl. facere in cōtrarium. & ibi do. Ias. plene tractat illam gl. cxxvij. col. disputādo, an scilicet emphyteuta possit permutare rem emphyteuticam sine consensu domini. ¶Lud. Bolog. consi. suo xxv. & Ioan. Sanxon in consue. Turonen. tit. *Cõme hommage se doibt offrir à son seigneur*, art. fin. col. ij. Boërius tit. de consue. feud. §. xviij. in consue. Bituricen.

2 *An ex donatione.*

ITem nūquid† ex donatione debeatur laudemium? dic ꝙ si est pura, ꝙ non: si verò ob causam, puta vt donatarius alimentet donantē, tūc sic. ita deci. capel. Thol. deci. cclxxix. Guid. pa. q. xlviij. & Alex. in consi. suo xiij. Et eidem Guid. pa q. xcij. dicam infrà in gl. fi.

3 *An ex diuisione.*

SEd quæro† quid ex diuisione, nunqd debeat laudemiū: dic ꝙ non, vt tenet do. Ias. in l. iij. in xij. col. de iu. emphy. deci. capellæ. Tholo. lxxv. vbi videtur distinguere. dixi suprà in tit. *Des retraicts*. §. ix. incipien. *en uendition d'heritage ancien uendu par decret*, & in hoc tit. §. j. gl. in ver. *retenue*. & quo ad feuda est tex. suprà in tit. *Des fiedz. §. en partage & diuision.*

ADDITIO. Bertran. in consi. suo clxxiij. in iij. parte, & in consi. suo cccx. in ij. parte.

ADde etiam quòd ex locatione ad vitam cōductoris debetur laudemium, vt tenet Alexan. in cons. clxv. in ij. vol. & Decius in consi. suo cciiij.

4 *An ex cõtractu à quo recedatur.*

ITem quæro† sicut debetur laudemium ex cōtractu, nunquid etiam debeatur si à contractu recedatur de consensu partiū? Spe. in tit. de emphyteus. §. nūc aliqua. versic. nonagesimo sexto, & ibi Ioā. And. in additionibus ad Specu. de empt. & vendi. do. meus Ias. in l. ab emptione, in penult. colum. ff. de pact. vbi per Albē. de Rosate qui distinguit scilicet, quia aut resoluitur venditio ex conuentione facta ab inito contractu, & tunc nihil habet dominus, quia non videtur mera alienatio: cùm ille non habet irreuocabiliter. l. in diem. ff. de qua pluuia. imò nisi faciat quod actum est in venditione, potest reconueniri prima conuentione, quæ conuentio præcedit ius domini, ergo dominus nihil debet habere. arg. ff. de pig. l. lex vectigali fundo. l. cùm post. §. patrona. ff. de iure dotiū. l. q res. circa princi. ff. de sol. imò si dominus quid recepisset, restituere teneretur: quia recipit ob causam quæ cessat, vt dicit ibi Alberi. per tex. l. j. & ij. §. si liber. ff. de condi. ob cau. Vide do. meum Ias. in d. l. ab emptione, in fi. ff. de pact. ¶An in venditione annui reditus perpetuò super hæreditagio censuali habeat locum ius retentionis & laudemiorum? vide Alb. de Rosa. in suis statutis, q. clxxviij. & in l. ij. §. mutuum. versic. ex prædictis. ff. si cer. pet. Ioan. Fab. §. j. institu. de actio. & dixi suprà in §. iiij. huius tit. in prin. glo.

Casus.

CVm semel mihi casus euenisset de quodam, qui quandam domum vendidisset, oneratā & hypothecatā tantùm duobus francis annuis reditu annuo: promittens illam eo modo & sub hac conditione cōducere & guarentizare, quòd cùm fuisset vendita, ante quàm tamē se emptor in illa intromisisset, fuit inquietatus de laudemiis, ratione census prętensi super prædicta domo ante annum retranstulit domum primo vēditori, quod acceptauit primus vēditor ob impossibilitatem conductionis, & propter promissionē euictionis, quod facere non poterat, ex quo illam domum vendiderat non censualem, & tamen censualis erat. Dixi ꝙ ex quo ratione promissionis de euictione eo modo vt dictum est, quod facere nō poterat, vt dictū est, ꝙ videbat resoluta vēditio, ex pacto inito ante perfectionem contractus, ideo quòd dominus non debebat habere laudemia. Mouebar rationib⁹ & motiuis domini Alber. & dicit idē Alber. in dicto loco, ꝙ si conuentio fit contra contractū iam primò factū, ꝙ aut antè rē traditā, & tūc tātū habebit vnū ius laudemiorū. per l. si profundo. C. de transac. aut post rē traditā, & tunc habebit dns dublicia laudemia, qa prim⁹ contractus fuit perfectus. l. ij. C. de dona. quæ sub modo. l. cùm pater. §. rogo. & §. fideicom. ff. de leg. ij. Idē (vt dicit) dicendū est de resolutione, quæ fit ex noua causa, & agit de noua alienatione. arg. l. si à me. ff. ad l. falc. ita dicit Alb. in d. l. ab emp. & faciūt quę dicit Bal. in l. j. §. si rē depositā. ff. depos. Ioan. Fab. in §. j. inst. de emp. & vendi. in terminis huius cōsuetudinis, tenet ꝙ non debentur laudemia. plenè per Philip. Decium in cons. suo. lxxxviij. in ij. & iij. col. ¶De isto dicto Io. Fab. in pluribus locis, vide Boërium in consue. septenę Bituricen. tit. de consue. retractus. §. ij. & ibi dicit, ꝙ etiā si venditor fuerit deceptus vltra dimidiam iusti pretij in vendendo, ꝙ poterit intentare beneficium illius l. ij. C. de rescin. vendi. post retractum factum contra proximiorem, vt idem Ioan. Fab. in d. l. ij. dicit.

5 *An de cõtractu de retrouēdendo.*

SEd quid† si vendatur res censualis cū pacto de retrouendēdo, & postmodū restituatur virtute illius pacti, an debeatur laudemiū? do. Iac. de sancto Geor. in terminis quærit de hac quæstione, in tractatu suo de roydis, in x. col. ibi, per prædicta infertur. vbi concludit per doct. Bal. & Ang. in d. l. ab emptione, ꝙ sic, quæ nota si eueniat in facto. vide etiam Petrū Iacobi. de Aurelia. in suis libellis in titu. de act. in rem pro re

emphyteu

BIU Cujas

emphyteuticaria q̃ cecidit in commissum.in viij.ix.& x.col.Et dicit Io.Fab.in l.fi.C. communia de leg. ℔ si vendatur res censualis sub pacto de retrouendẽdo,& gratia redẽptiua,℔ nõ debeꝫ laudemium. quod an sit verum,cogita.& dixi suprà in §.j. huius tit.in gl. *Lots.* in additione posita post vltimum versi.illius gl.

IN TEXTV IBI,

Et s'il y a ſoubte.

ADuerte quia q̃n fit venditio alicuius rei valentis mille,& dantur centum, & aliæ res pro complemento pretij,censetur potius permutatio quàm venditio,secus si plus daretur in pretio quam res valeãt, quæ sunt in supplemento prætij datæ. ita determinat Panor.in c. ad quæstiones. post Ioan. And. de rerum permu.per tex.in l.fundi partem.ff.de cõtrahen.emp. Bar.in l. Aristo.ff.de dona.& in l.j.de rerum permuta. Bald.in proœmio feudorum, in iiij. col.Guid.pap. q. sua xcij.de consuetudine. quem vide.

ADDITIO.Et idem dicendum erit in donatione, q̃n si fiat mediante pecunia, aut aliqua causa, puta solutionis debitorũ,aut cũ onere expẽsarũ funeraliũ, idem iudicabitur prout de permutatione,prout dicit Alexan.in cons.suo lxxvij.in ij.col.in v. col. dixi in gl. præcedenti,suprà in tit.*des retraicts.*§. ix.in j.gl.

Des adueuz.

RVBRICA XII.

§. VNICO.

L'Adueu emporte l'hõme quãd il est detenu pour cas criminel, pour lequel punition corporelle se doit ensuyure , & qu'il est prouué suffisamment qu'il soit homme iusticiable de cecy à qui il est aduoué homme.

1 *Remissio criminosorum quomodo fienda.*

ISTud est de iure, † ℔ criminosus corporaliter puniendus remittẽdus est ad dominum suum,habẽtem altam iustitiam.tex. est in §.si quis verò comprehensorum, in authentica,vt nulli iudicũ. colla.ix. vide Bald.in l. requirendi.C.de seruis fugi.Sali.in l.j.C.vbi de crimine agi oportet.†Et quomodo fiet ista remissio?Bal.& Aluaro.in §.si iudex.de pace tenẽda,& eius violatoribꝰ, in vsibus feudorũ. dicunt sic distinguendo,aut homo meus iustitiabilis fuerit repertus in flagranti crimine; & tũc familia illius iudicis in cuiꝰ territorio deliquit, poterit eũ insequi quocũq; vadat , ex quo incœpit eũ sequi in suo territorio.Et sic istud iudici fuit licitum, per l.quod ait lex.ff.de adulte.& Bal.videtur ex hoc inferre,℔ si familia iudicis ipsiꝰ territorij,in quo homo meꝰ deliquit,incœpit sequi hominẽ meũ in territorio illius iudicis,℔ poterit postea insequi eũ & capere in territorio meo.quod nõ puto verũ. & ad hoc videtur facere dictum Bal.in terminis,in l.sicuti §.Aristo. ff.si seruitus vendicetur,vbi dicit, † ℔ capiẽs malefactorẽ in alieno territorio tenetur actione iniuriarũ ei cuius territoriũ offendit,per tex.ad hoc notabilẽ in c.ex parte.in prin.de verb.signi.nec ego dominus hoc casu teneor tradere seu remittere hominem meũ illi in cuius territorio deliquit,sed bene debeo eum repellere à territorio meo nec debeo sibi dare receptaculũ.l. cõgruit. ff. de offic. præsi. de quo vide notata per Bart. & omnes in l.à diuo.§.sententiã.ff.de re iudi.notatur in authen. qua in prouincia.C.vbi de crimi.agi opor. & in d.§.si verò.& in clemen.pastoralis. de re iudic.

SI verò homo meus non fuit repertus in flagranti crimine, sed pro delicto fuit proscriptus seu condemnatus à principe in cuius territorio deliquit,tunc idem dicendum quod in casu proximè præcedenti.l. iij.ff.de offic.præsidis.

SI verò homo meus non fuit repertus in flagranti crimine,nec fuit proscriptus seu condemnatus,sed solùm inculpatus de crimine,tunc si habet habitationem in terra mea , non teneor eum tradere petenti, imò ego debeo eum conseruare & tueri , quia dominus non debet esse bocharius sui subditi , secundum Bal.in d.§.si iudex.

SI verò non habet habitationem in terra,teneor eũ tanquam profugum tradere patenti, nisi timeã de violentia irrationabili.Ita dicunt Bal. & Aluaro. in d. §.si iudex. & Iacobin. de sancto Georgio in tract. de Roydis,in vltimis verbis dicti tractatus. ¶Et intellige ℔ delinquens† qui commiserit delictum , requiritur ℔ sit homo iusticiabilis domini petẽtis eum ad se remitti,& quòd commiserit delictum in suo territorio, per text.in l.j.ibi,dum dicitur commissum. C. vbi de crimine agi opor. & istud est verum de requisitis ad hoc vt fiat remissio. 4 *Requisita ad remissionem criminosi.*

SEcundò† ℔ constet crimen de quo agitur fuisse cõmissum.l.j.§.item istud.ff.ad senatusc on.Sill.Et ita tenet Petrus Iacobi.in tit.de successio. regni Franciæ. §.& est aliud.versi.& est notandũ. & ideo dicit Cardi. Floren.in clement.pastoralis.in §.denique.in vlt.col. versi. iij.tit. de sent.& re iudic.& Oldr.in consi.cxxiij. ℔ iudex† requisitus non debet remittere in causa criminali,sine causæ cognitione, hoc est , debet corã iudice remittente aliqualiter constare de crimine. Et in his duobus iudex requisitꝰ potest facere informationem antequàm delictum remittat, vt notatur per gl. in dicta clementi. pastoralis.quod tamen intellige verum nisi iudex requirẽs iudici requisito informationes super delicto transmitteret, prout est in talibꝰ fieri consuetum.Sis ergo cautus cùm petis remissionem tibi fieri,ostendas iudici requisito informatione quæ informent iudicem requisitum,de prædictis duobus: aliàs poterit iudex tibi denegare remissionem,donec eidem constet de prædictis. Dominus tamẽ meus Ias. in l.magistratibus. ff.de iurisdictio. omnium iudi. dicit ℔ etiam per illum qui accepit non est facienda aliqua cognitio etiam summaria. 5 *Vt constet de crimine.* 6

TErtiò † requiritur ad hoc vt fiat remissio quòd sit in grauioribus delictis.d. §. si quis verò comprehensorum. In leuibus autem non fit remissio , vt probatur ibidem.& est ratio, quia cessat causa vel ratio principalis quare fiunt remissiones, † quę est,scilicet vt cæteri terreantur , vt consolentur agnati & affines,de quibus per tex.& doc.in d.§. si quis verò cõprehensorũ.† qa in leuibꝰ nõ sunt fiũt tales remissiones, ℔ ex quo sequi possint terrores, vel affiniũ cõsolationes,secundũ Pet.& Cy.in authẽ. qua in prouincia. C.vbi de crimine agi oportet.quorum opinionem sequitur Henri.Bohic in ca.j.de raptori. Et istud etiam tenet Gemi.in c.Romana. §. cõtrahentes.de foro cõpe.in vj. † idẽ dic si assignat ciuiliter de crimine quãtumcũq; graui,eadẽ ratione, vt dicit de procurato. c. tuæ.cum ibi notatis.Hoc etiam tenet Ioan. And.in c. Romana. §.cõtrahẽtes.de foro cõpe. in nouella super glo.posita super verbo,sed nunquid. vbi ponit multa notabilia in ista materia.Et ideo bene dicit text. nostræ con- 7 *Vt in grauioribus delictis.* 8 9 *Ratione remissiũ.* 10

BIU Cujas

stræ consuetudinis. *pour lequel punition corporelle*, &c. Quę autē sint crimina gravia, grauiora, grauissima, & leuia ponit Bar. in l. nō solùm. §. si mandato. ff. de iniu.

21 Raptor nō remittitur.

¶ Aduerte tamē † ꝙ de iure in casu raptus nō fit remissio, quia raptor puniēdus est in loco delicti. Ita est tex. ad literā in l. vnica. C. de rapt. virgi. & ibi gl. in verbo, fori præscriptione. quod credo etiam habere locū de cōsuetudine, per ea quæ dixi suprà ti. *Des confiscations*, §. j. in glo. Et *appartient*. quando dixi, quòd in casu raptus, bona confiscata debent applicari virgini raptæ.

22 Vt non vagabundus.

QVartò † ad hoc vt fiat remissio, requiritur ꝙ delatus non sit vagabundus: quia tunc vbique posset puniri. l. j. & ibi gl. in verbo, reperiūtur, in fi. C. vbi de crimine agi oportet. Nā talis vbilibet potest cōuenri. §. si quis verò. in auth. vt nulli iudi. coll. ix. Et de eo potest intelligi illa authoritas, vbi te inuenero, ibi te iudicabo. Ita dicit Pan. in c. fi. in vj. co. ibi, tertiò gl. dicit. extrà, de foro compe. vbi dicit, † ꝙ vagabūdus dicitur ille qui nō habet domicilium certum vel habitationem. gl. in l. eius qui. §. fi. ff. ad munici. & Bart. in l. iiij. §. prætor. ff. de damno infect. Pan. in d. c. fi. de foro compet. voluit quodāmodo istud limitare, vide eū.

23 Vagabundus quis.

24 Vt iudices sint eiusdem regni.

QVintò † aduerte ad hoc vt fiat remissio requiritur de cōsuetudine ꝙ sit inter iudices de vno regno, principatu, vel ducatu, aut patria, seu terra particulari quæ vni regi principi, duci, vel domino subest. Tunc enim in his fieri debent remissiones prædictę in eodē regno, ducatu, vel terra. Bal. in l. ij. versi. sed nunquid. C. de seruis fugi. Quibus casibus si non fiāt remissiones, possunt iudices per eorum iudicē superioré puniri, & inobediētes ad hoc cōpelli, vt pote sibi subditos. In terris verò iurib⁹ diuersis, hoc est diuersis dominis & principibus subiectis, de cōsuetudine hodie nō fiūt remissiones, ꝙa scissum & diuisum est imperiū. notatur in rub. C. de studiis lib. vrbis Romæ, lib. xj. Et plenè per Aegidium Bellameram in cōs. suo xj. Et quia in casu cōtradictionis vel recusationis remissionis, hoc casu nō est qui recusantē remittere, cōpellere, vel punire possit, quia scissum est imperiu, & par in parē nō habet imperium. l. illę à quo. §. tempestiuu. ff. ad Trebel. l. nā magistratus. ff. de arbi. Et ista est cōmunis sententia omniū, tam iuris ciuilis quā canonici, quā quotidie videmus obseruari. notatur cōmuniter in dicta cle. pastoralis. de re iudi. in gl. super verbo, de more. & ibi Paulus, & alij. Bal. in l. requirendi. C. de ser. fugiti. Bar. in l. qui sepulchra. ff. de sepulchro violato.

ADDITIO. Vide Mat. de affl. in const. regni Sicilię quæ incipit, pœnam eorum. in j. gl. ¶ Et ista est obseruantia communis. nam videmus ꝙ non fit remissio per iudices ducatus Burgundiæ, ad iudices comitatus Burgundiæ, quia sunt diuersi domini. & ideo vidi in Italia cùm eram assessor capitanei iustitiæ Mediolani, quòd non fiebat remissio de iudicibus patriæ Venetorum, & ducis Montisferrati, ad iudices ducatus Mediolani. fuit tamen factum quoddam pactum inter christianissimum regem Franciæ, ducem Mediolani, & Venetos, quòd fieret remissio de vna patria ad aliā: vt patriæ bānitis & malis hominibus purgarētur, sed nihil fuit obseruatum ex parte Venetoru, qui cùm in pluribus fuissent rogati remittere, semper cautelosè remiserunt, ita quòd non exibant patriam, quia aut denegabant cauillosè remittere, aut si aliquando remittebāt, homines ad eximendū remissos à manibus illorum, qui illos ad iudices vbi remittebātur, adducebant, propterea quicquid agāt, aut dicant, *non ty fidare*, quia semper sub prętextu boni, habent quid latentis fraudis & doli.

Venetorū fraus & dolus.

ET hoc est verū de remissione fienda in vno vel pluribus dominis vel principibus in foro seu iurisdictione temporali. In foro autē ecclesiastico indistinctè & vniformiter fiūt remissiones, cùm oēs ecclesiasticæ personæ subsint vni principi supremo spirituali, videlicet papæ. ix. q. iij. c. cūcta per mundū. qui cogeret & cōpelleret ecclesiasticas personas remittere recusantes, & ideo in illis est eadem ratio quæ erat in foro tēporali, tēpore legis conditæ per illū qui solus præerat temporali iurisdictioni, vt habetur in d. §. si verò. quo tempore totus orbis subeRat vni principi, & eidē obediebat videlicet imperatori toti⁹ mūdi domino. l. deprecatio. ff. ad legem Rhodiam de iactu. Et ista est opi. Cardi. in cle. pastoralis in d. gl. super verb. de more.

25 Extò † ꝙ non cōmiserit crimen penes iudicē, penes quē detinetur, ꝙa antequàm remittatur, debet fieri de tali crimine punitio l. si cui. §. fi. & l. fi. de accusatio.

26 Vt à minori ad maiorem.

SEptimò, † ꝙ remissio petatur fieri à minori tribunali ad maius. ita tenet Oldra. in consil. suo ccxxiij. & cùm casus euenisset in hac ciuitate Heduen. anno Do. 1500. de Iacobo Dalam magistro altæ iustitiæ huius balliuatus, seu executore, ꝙ homicidiū cōmiserat, interficiēdo Antonium Ioly, eius famulū in terra seu iurisdictione sancti Martini, qui homicidio cōmisso aufugit, & fuit ꝓsequutus ab officiariis regiis hui⁹ balliuatus. ad quos fuit remissus p officiarios episcopi Heduen. in loco de Sede loco. Qui cùm fuisset ad officiarios huius balliuatus Heduē. remissus, & in carcerib⁹ per eos detētus, insurrexerūt officiarij abbatis S. Martini, qui petierunt eundem remitti ad balliuū S. Martini. Cùm hæc materia fuisset posita in consilio, aduocati Heduen. super ea interrogati quid fiendum: inter quos erat egregius vir magister Dionysius Poillot, in vtroque iure doctor peritissimus cōpatriota & cōtemporaneus meus, & ciuis Heduensis, qui tūc erat aduocatus in magna cācellaria regis, ꝙ postmodū fuit procurator regius generalis in parlamento Burgūdiæ, & pòst cōsiliarius regius in suo magno cōsilio, seu cōsistorio, qui allegando prædictum consilium Old. dixit ꝙ hæc remissio fieri non debebat, quia petebatur fieri remissio de maiori ad minus tribunal, quod fieri non debebat. Et illud consilium alle. apostil. Gui. pa. super q. ccij. quem allegauit, secūdum cuius opinionem ita fuit factu. Et ideo ꝓcessus dicti Iacobi fuit factus per officiarios regios, qui illum condemnauerunt ad mortem. Dicit tamen do. Iordan Bricius in sua solenni repeti. c. Romana. §. cōtrahentes. in vij. fol. in vj. opinio. de foro compet. ꝙ intātum debet fieri remissio in delictis, ꝙ si superior dominus alicuius castri iure superioritatis, aliquē extra locū delicti capiat in alia terra sua, ꝙ illū ad locū in quo deliquit debet remittere, vt not. per Bal. in l. fin. C. si à non competen. iudi. & ideo dicit Bricius in dicto loco, quòd regina Siciliæ remisit quendā captum pro furto ad locum delicti, quę nota. Habemus etiam ꝙ Pilatus qui quo ad Herodē regē Galileæ erat superior, cùm esset pro Romanis, qui erant superiores ipsius Herodis, remisit Christum ad Herodem regē Galileæ, ex quo Christus Galileus erat: sed hæc remissio non habuit effectū, nec Christus coram dicto Herode voluit respondere, cognoscens Herodem non esse iudicem suum competentem. ¶ De qua remissione facit mētionem Bartho. Cæpo. in cōsi. suo lix. incip. Paulus Faber. in ij. col.

27 Non in crimine hæresis

OCtauò dic † quòd remissio non fiet in crimine hæresis, quia tunc de tali crimine potest puniri, nec fiet remissio, & potest per quemcunque puniri. l. Arriani. C. de hæreticis. Pau. de Leaza. in d. cle. pasto

BIU Cujas

ralis.facit quod notat Bar.in l.ſi dominiũ.ff.de furtis.

18 Vt iudex debitè requiratur. NOnò†dicit Guido papæ in dicta q.ccij. ℔ ad hoc vt fiat remiſſio,requiriť ℔ iudex debitè requirať, aliter nõ tenetur remittere.d.§.ſi verò quis cõprehenſorum.in auth.vt nulli iudi.coll.ix.& notat. Cy.in d. authen.qua in prouincia.C.vbi de crimi. agi oportet.

19 Vt de condemnando. DEcimò aduertę† ℔ remiſſio fiet de cõdemnando, non iã condẽnato ad exequendũ.ita Bal.in l.executorem.in vij.col.C.de executio.rei iudica. vide apoſtillam Alex.ad Bart.in l.ſepulchri violati.ff. de ſepul. violato.vbi Bart.& Alex.ponunt de hac materia.

ADDITIO.Vide de hac limitatione Mat.de affl.in conſt.regn.Sicil.quę incip.capitaneorum.in j.not.An autem laicus poſſit in cauſa criminali prorogare iuriſdictionem alterius iudicis nõ ſui, do exemplum in multis caſibus qui quotidie eueniũt in domiciliario, qui capitur à Præpoſito mareſcalorũ pro aliquo delicto,an poſſit cõſentire ℔ Præpoſitus mareſcalorũ,aut ab eo cõmiſſus faciat proceſſum ſuũ?gl.in l.j.C.de iuriſd.om.iud.videtur tenere ℔ ſic.dũmodo iudex prorogatus habeat ſimilẽ iuriſdictionẽ.gl.in c. ſi diligẽti. extrà,de foro cõpe.tenet ℔ non,per l.in criminali. C. de iuriſd.om.iud.& vide Fel.in d.c.ſi diligẽti.poſt Panor.curia obſeruat ℔ talis ꝓrogatio valet in prę iudiciũ prorogantis. & ideo ſi ſemel conſentiat nõ poteſt poſtmodũ petere ſe remitti,ſed nõ in prę iudiciũ ſuido mini,aut alterius iudicis habentis iuriſdictionẽ ordinariam in eum,quoniã ſi iudex aut procurator iuriſdictionis petat eũ remitti,fiet remiſſio nõ obſtãte cõſenſu & ꝓrogatione illius. Adde ℔ Soci. in ſuis fallẽtiis, in litera R.in regula,remiſſio in delictis,ponit aliquos ex prædictis caſibus,ſed non omnes.vide eum.

20 SEd quæro,†dictũ eſt hîc antè ℔ non fit remiſſio de maiori tribunali ad minus,ex quo locus eſt præuẽtioni.pone ℔ verus iudex citauit reũ cit.atiõe verbali ad cõparẽdum perſonaliter, alius iterũ detinet reum perſonaliter illum capiendo,& detrudendo in carceres,quis dicatur præuenire?vide Bar.in l. iij. de cuſto. reo.& in l.j.ff.de pœ.& apoſtil.Alex.in d. l. ſepulchri violati.ad Bar.ff.de ſepulchro violato.vbi videtur cõcludere quòd ille dicitur potentior, & præueniſſe in delictis requirẽtibus pœnam corporalem, qui habet delinquentem detẽtum in carceribus, de præuentione in criminalibus,ponit Alex.poſt Bart.ibi.& Fel.in c.cum M.Ferra.in xiij.col.extrà,de conſtit.

21 Quæſtio quotidiana. SEd iuxta prædicta†quæro de quæſtione quę quotidie euenit.officiarius regius,puta ſeruiẽs regi° deliquit in terra alicuius domini, fortè crimẽ homicidij cõmittendo,an dominus habens altam iuſtitiã poſſit eum punire?hanc quæſtionẽ latè examinat Petrus Iaco.de Aureliaco in ſuis libellis,in ti. de crimine quod in perſonis pro rebus.in ix.col.ibi,ſed quid erit ſeruiẽtis principis.vbi videtur cõcludere ℔ ſi delinquat officiãdo,debet remitti ad balliuum ſeu præſidẽ, ſin autem aliter delinquat,& tanquã priuatus,dominus altæ iuſtitiæ habebit cognitionem vt eum priuet.& ibi, in fine ponit aliquos caſus qui non ſpectãt ad dominum habentem altam iuſtitiam, ſed ad præſidem.

DE remiſſione quæ fit in contractibus,plenè notãt doc.in d.c.Romana.in §. cõtrahẽtes de foro cõp. in vj.Albericus & alij in l.hæres abſens.ff. de iudiciis.

Remiſſio clericorũ. DE remiſſione verò clerici detenti per iudicem ſecularem ad iudicem eccleſiaſticum,ſatis ponunt doct.in c.ſi iudex laicus.de ſenten.excom.in vj.nõ inſiſto, cùm alibi dixerim. credo etiam dixiſſe ℔ ſi quis fuerit accuſatus de delicto coram iudice eccleſiaſtico compoſuit ad certam ſummam pro delicto, an iudex ſecularis eũdem ſic abſolutum in vim compoſitionis poſſit eundem accipere,& procedere contra eum ſi ſit clericus, ſaltem ad pœnam pecuniariã pro emẽda?videretur quòd non,quia quis nõ debet bis ex eodẽ delicto puniri,nec poteſt conqueri de cõpoſitione iudicis eccleſiaſtici,etiam ſi ſit caſus in quo bona deberẽt confiſcari,& confiſcatio ſpectaſſet ad principẽ.ita dicit deci.Tholo.150.dixi ſuprà in tit. *des confiſcations.* §. iij.vidi aliàs ℔ fiebãt cõpoſitiones in multis, antequã ſententia ferretur in curia noſtra eccleſiaſtica,idẽ poſſunt facere iudices eccleſiaſtici, tamen quia videtur ℔ iſtud iuducit homines facilius ad delinquendum,epiſcopus Heduen.do.Iacobus Hurault,cùm ad eius notitiam deuenerit,iſtud prohibuit,& ordinauit ne amplius fierent tales compoſitiones,& proceditur cõtra criminoſos vſque ad ſententiam incluſiuè, condemnando aut abſoluẽdo prout iuris.& iſtud eſt pluſquã iuridicũ,vt criminoſi non ſint ita proni ad delinquẽdum.Deus eum præſeruet,cùm in hoc,& pluribus aliis abuſibus ſeu erroribus prouiderit.

Iacobus Hurault epiſc. Heduen.

IN TEXTV IBI, Homme iuſtitiable.

VIdimus ſuprà in tit.*des iuſtices.* §. *le droict d'indire.* ℔ domini de Vchono non poſſunt indicere homines domini de Marnay, in quibus habent tantùm altam iuſtitiam, & dominus de Marnay mediam & baſſam. & mouebar vna ratione, quia licet homines domini de Marnay ſint ſubiecti ĩ alta iuſtitia dominis de Vchono,non tamen ſunt homines illorum dominorum de Vchono:quia ſunt homines feudatarij:ſed feudatarius eſt homo baronis, & homo hominis mei non eſt homo meus, ergo. Mihi tamen videtur ℔ iſte §.multum faciat in contrarium, quia ſequeretur ℔ ſi aliquis homo terrę & ſeignoriæ de Marnay detineretur pro delicto requirente pœnam corporalem, dominus de Marnay non poteſt eum petere remitti ad ſe,cùm non poſſet illum punire, eo ℔ non habet altã iuſtitiam. ad dominos ergo de Vchono habentes altam iuſtitiam remitteretur corporaliter puniendus, ergo eſt homo illorum iuſtitiabilis in alta iuſtitia, ergo in eo debent habere locum verba dictæ conſuetudinis,ergo & ipſa diſpoſitio.cogita:quia iſtud eſt magnum fundamentum, niſi diceres ℔ non fit remiſſio, niſi ſit homo iuſtitiabilis in omni iuſtitia & iuriſdictione,quod non eſt ſine dubio,& ſcripſi ſuprà ad vtranque partem, nec firmo primam opinionem, ſed illam maioribus meis relinquo decidendam.

Des foreſtz, paſturages, & riuieres.

RVBRICA XIII.

1 Foreſta quid. FOreſta†dicitur latum nemus ſine clauſura & ſine aqua.glo.j. in c. cùm dilecti, vbi Ioan. Andr. in nouella extrà de donationib. ¶Sylua†verò dicitur quando eſt prope fluuium,ſed quando includitur muro vel palis vocatur parcus.

2 Quid ſylua. Parcus.

3 Syluarũ genera. Cædua. ET ſylua†alia dicitur cædua alia paſcua. cædua eſt (vt quidam putant)vt cædatur.Seruius autem ait eam eſſe quæ ſucciſa rurſus ex radicibus aut ſtirpibus renaſcitur.l.ſylua cædua in princip.ff.de verb.ſignif.l. hæc ſylua cædua.in princip.ff.de vſufru.de qua dicam infrà.§.*en bois de couppe.* ¶ſylua verò paſcua eſt quę paſcuis pecudum deſtinata eſt.d.l.ſylua cædua eſt.§.fi.ff. de verb.ſignif.hæc dicit Bartho. Cæpola in tract. ſuo de ſeruit.ruſticorum prædio.titu.de montibus. Et an

4 Paſcua.

appell

appellatione syluæ contineatur solum. Iason in l.j. in fi. C. de iure emphyteu.

§. PRIMO.

LE bois acquiert le Plain, c'est à entendre en foreſt bannal, & en haute iuſtice de celuy à qui appartient ladicte haute foreſt, s'il n'y a ſeparation entre ladicte haute foreſt & le plain par foſſez, bõnes, murets, ou autres enſeignes. Et apres ce que ledict plain eſt demeuré ſans labourer & ſans exart l'eſpace de trente ans.

Inauditus modus acquirendo dominium

TSic dici põt locus deſertus, hoc eſt penitus nõ cultus, remãſitque ita ſine cultura. HIc eſt vnus nouus & antea inauditus modus acquirẽdi dominiũ, quia vt videmus, foreſta acquirit planiciẽ duob⁹ tñ cõcurrẽtib. ſcilicet ꝙ ſit foreſta bãnalis, & in alta iuſtitia, quæ qdẽ duo debẽt cõcurrere. arg. l. ſi fundus. in fi. ff. ad leg. Fal. l. cũ hi. §. ſi prætor. ff. de trãſac. l. Fulcinius. §. j. ff. ex qui. cau. in poſſeſſ. eat l. ſi hęredi plures. ff. de cõd. inſt. & hîc p res inanimatas põt nobis acqri, cõtra doctrinã gl. quæ reputat̃ ſingularis in §. pe. inſti. p quas perſo. ius nobis acquirit̃. in verb. p hãc, de quo alibi dicã. ¶ Aduerte, quia adhuc tertiũ requirit̃, quod eſt poſitũ in fine, in his verbis, *& apres ce que ledict plain eſt demeuré ſans labourer, & ſans exart l'eſpace de trente ans.* Intelligе etiã dũmodo alius non prætẽdat aliquod ius in dicto plano, de quo ſemper vſus fuerit, puta quia prętẽdat ius paſturagij in dicto plano, quia hoc caſu dominus nõ põt priuare habẽtẽ talẽ ſeruitutẽ in dicto plano ſuo iure, quia eſſet per indirectum tollere ius tertij quod non põt fieri directo. ¶ Et an iſtud tẽpus xxx. annorũ hoc caſu trãſferat vtile dominiu vel directũ, vide ex his quæ dicit Io. Fab. inſti. de vſuc. in prin. & per Bart. in l. j. in prin. vbi etiã Iaſ. & Alex. ff. de acq. poſſeſ. Pan. & Fel. in c. ad aures. de præſcrip. & in c. cæterum. de iudiciis. in pe. col. vel an ſolùm quęratur exceptio, cùm nõ videtur eſſe titulus de iure communi approbatus per notata p Dy. in regula, poſſeſſor malæfidei. de reg. iur. in vj. per Io. Petrum de Ferrariis in forma reſponſionis rei conuenti. in gl. præſcriptio. & per Panor. in rub. de præſcrip. & Bal. in l. ſi quis emptionis. C. de præſcriptio. xxx. vel xl. annorum.

QVid autẽ dicatur foreſta, dixi in rubrica, ſed quæ ſit foreſta bãnalis, aduerte, quia ſtatim in §. *L'on ne peut auoir uſage en bois & riuiere bãnal.* dicitur⁹ ſum.

1 *Modi acquirendi dominia rerum. Occupatione.*

ALiis modis † dominia rerũ acquiruntur tam de iure gentiũ quàm de iure ciuili. & ſunt de iure gentium quinq;, vt dicit Spec. in tit. de emphyt. §. nũc aliqua. verſi. 161. in fi. Primò quãdo fit per occupationẽ rerũ quæ in nullius bonis ſunt, vt in volatilib⁹ cęli, & animalibus ſylueſtribus, & piſcibus fluminũ. inſti. de rerum diuiſio. c. ſingulorũ. cum ſeq. & ſeq. vſque ad §. itẽ ea quę ex hoſtibus. & in l. j. in fi. & in l. ij. & iij. ff. de acqu. rerũ domi. & quia hic caſus in volatilibus cæli euenit in facto his diebus, in quo cõſului, dicam ꝙ in caſu qui poteſt quotidie euenire. magiſter Guilielm⁹ de Sully dicit ſe educaſſe quandã auem, quæ vulgo dicitur, *eſtourneau*, per octo aut nouem menſes in domo quæ ibat & redibat per cameră ſuã, ita ꝙ quodammodo erat cicurizata, poſtmodũ quadã die inuenit eam in domo Petri Colaud, & ſtatim eum citari fecit corã domino officiali Heduẽ. corã quo porrexit libellum, dicẽdo ꝙ dictã auẽ nutriuerat & educauerat per multos dies & mẽſes in camera, & ꝙ ibat & redibat p cameram ſuã, ex quo erat factus dominus illius auis, ſed poſtmodũ inuenerat dictã auẽ in domo dicti Colaud, ex quo cùm ſua eſſet, petebat illã ſibi dari, & dictũ reũ cogi ad dandũ eidẽ de Sully prædictã auem: & ad hoc probandũ produxit teſtes, q̃ dixerũt, ꝙ dicta auis fuerat nutrita & educata per dictũ de Sully, & ꝙ illã bene cognoſcebãt, quia in vno pede non habebat, *aucun argot* Gallicè, ꝓceſſus fuit diu agitatus corã domino officiali, & eram de cõſilio Petri Colaud. Et primò dixi per regulam generalem quæ eſt, ꝙ volucres cęli piſces etiam efficiuntur occupantiũ. l. j. ff. de acq. rerum do. dixi hîc antè, in quibus adhuc militat regula, quic quid calcauerit pes tuus, tuũ erit, vt dicit Iaſ. in l. j. in prin. ff. de acqu. poſ. ita ꝙ ſi ille qui primus occupauit aliquas aues, deſiit habere eas ſub cuſtodia ſua, deſiit etiã eſſe dominus, & turſus fiunt occupãtis. tex. eſt in l. iij. ff. de acq. rerũ do. tex. eſt in §. feræ igitur. ff. inſt. de rerũ diui. cùm enim primus per ſolam occupationem fuerit effectus dominus, non mirũ ſi deſinendo occupare deſinat eſſe dominus, iuxta l. prout. ff. de ſol. cùm nihil tam naturale & c. ff. de reg. iur. ex quo ergo dicta auis non eſt ampliùs in cuſtodia dicti de Sully non eſt ampliùs dominus, ſed Petrus Colaud effect⁹ eſt dominus per aliam occupationẽ. allegauit enim dictus de Sully ſe dominũ auis, & niſus eſt probare, eo ꝙ habuit in domo, & educauit, ſed non dicit ſe nũc habere imò dicit illã nõ habere, & ſic à cuſtodia eius euaſiſſe, neceſſariò dicẽdũ eſt ꝙ deſiit eſſe dominus, vt dicit tex. expreſſe in dicto §. feræ igitur beſtiæ. ibi, quicq̃d autem cœperis, eouſque tuũ eſſe intelligatur, donec tua cuſtodia coerceatur. ex quo ergo cùm dominus nõ eſſet amplius, non potuit à dicto Colaud vendicare, ex quo dict⁹ Colaud debebat abſolui, & cũ multa adducebãtur per dictũ de Sully actorẽ, dixi illa nõ obſtare.

PRimò nõ obſtat illud quod dicebat dictus de Sully, ꝙ auis de qua erat quæſtio, erat effecta mãſueta, & ideo ꝙ non amiſit dominiũ per auolationẽ. arg. l. naturalem. §. gallinarũ. ff. de acq. rerum do. & §. gallinarum. inſti. de rerũ diui. quia ad hoc dixi ꝙ nõ ſufficit ad diſcedẽdum à regula ſupradicta, ꝙ auis ſit manſueta, ſed duo copulatiuè requirũtur, vnũ videlicet ꝙ ſit effecta mãſueta, aliud ſcilicet ꝙ ire extra domũ & reuertũ ſolita ſit tex. eſt de broca, ad literã in l. niſi ſint manſuetę. ff. de acq. rerum do. & ideo cùm copulatiua requirat concurſum copulatiuorum. §. pe. inſt. de hæred. inſtituen. l. ſi hæredi plures. ff. de condi. inſtit. non ſufficit ꝙ auis ſit effecta manſueta, imò cũ hoc requiritur ꝙ ſit ſolita ire extra domum & reuerti.

ORſic eſt nũc ꝙ dictus de Sully nõ probauit neq; articulauit ꝙ dicta auis ſolita fuerit ire extra domũ, & redire, ergo ſumus in terminis ſupràdictę regulę, quia exceptio firmat regulã in omnibus caſibus nõ exceptuatis. c. qui ad agendum. & ibi Gemi. de procu. in vj. dominus meus Iaſon in l. fi. ff. quod quiſq; iuris.

DIxi ſecundò nõ obſtare regulam quæ per dictum de Sully actorem allegabatur, † ꝙ ſemel dominus adhuc præſumitur dominus, licet res ſit penes aliũ. l. ſiue poſſidetis. C. de probatio. Bar. & alij poſt eum in l. pen. ff. de condi. inſti. gl. & canoniſtæ in c. cùm ad ſedem. de reſtitu. ſpolia. quia illud nõ procedit in volucribus, piſcibus, & aliis quæ de natura ſua efficiuntur occupantium. illa enim non præſumũtur eſſe alterius quàm illius qui de præſenti poſſidet, vt tenet Bart. & ſequuntur cõmuniter alij in l. rem quæ nobis. col. fi.

2

Caſus de aue.

BIU Cujas

ff.de acquir.poſſ.& ſubdit ibi Bar. ꝙ in talibus nō ha-
3 Regula. bet locum regula l.fi.C.vnde vi.quæ habet,† ꝙ vnuſ-
quiſque debet præſumere ad alium ſpectare id quod
ſuū nō eſt.refert & ſequitur do.meus Iaſ.in §. omniū.
in xiiij.col.inſtit. de actio. & hoc apertiſſima ratione
cōprobatur,quia iura volunt ꝙ ſecūdus occupās effi-
ciatur dominus:ergo nō debet attēdi aliqua præſump-
ptio in cōtrariū.quia in claris nō eſt locus cōiecturis.
4 Veritas fictioni præfertur. l.cōtinuus.§.cū ita.ff.de ver.obl.†& veritas à iure cō-
probata præualet fictioni.l.filio quē pater.ff.de lib. &
poſth.Facit l.Imperatores.ff.de probationib:cùm di-
5 cit in fine,veritati locū ſuperfore.¶†Item expreſſa le-
gis diſpoſitio facit ceſſare tacitam.l.cùm ex filio.§. fi-
lio impuberi.ff.de vulg.& pupil.

NEc minus obſtabat quædā friuola allegatio per
dictū de Sully actorem,qui dicebat, quòd dicta
auis nō amiſerat conſuetudinē veniendi,ex quo deti-
nebatur in loco clauſo,quia clara eſt reſpōſio, ſcilicet
diſtinctio quæ fit,an amiſerit cōſuetudinem redeūdi.
ita eſt tex.in d.l.naturalē.§. in his. ff. de acq.rer.dom.
Nā ſi nunquā habuit cōſuetudinē,quod an habuerit
non articulatum fuit per dictū actorē, fruſtrà nūc diſ-
putatur,an amiſerit: quia priuatio præſupponit habi
tum.l.decem.ff.de ver.obl.& hoc eſt quòd propriè vo
luit Ioan.Fab.in §.reuertendi.inſt.de rerū diui.vbi
dicit ꝙ diſtinctio illius §.nō procedit in aue quę retine-
tur in gabia,vel in loco clauſo, ſed tantùm inſpicitur
ad perdēdum dominiū,an euaſerit cuſtodiam noſtrā,
ſed in caſu prædicto, prædicta auis nunquā habuit a-
nimū ſeu conſuetudinē redeundi, cùm etiam nō fue-
rit articulatum, imò vt fatetur dictus de Sully in ſuo
libello,euaſit ſuam cuſtodiam,ergo ſuccedit quòd ſit
illius Petri Colaud,qui ſecundò occupauit:cùm dicat
ipſe de Sully ꝙ prædictam auem inuenit poſtmodū
in domo dicti Colaud extra ſuam cuſtodiam.

ET hoc eſt præſumēdum ꝙ dicta auis eſt extra cu-
ſtodiam dicti de Sully per euolationem.Et ſic hęc
cauſa eſt præſumēda,quia ſi auis reperitur penes aliū
in dubio præſumitur euolaſſe.Probat tex.ſubtiliter in
d.l.naturalem.in prin.ff.de acqu.rerum dom.cùm di-
6 Naturalia potius præſumuntur, quàm accidentalia. cit,†ꝙ ſi auis effugit oculos noſtros,intelligitur,id eſt
præſumitur recuperaſſe naturalem libertatē, & ſic e-
uolaſſe.†Naturalis enim cauſa potiꝰ attēditur, quàm
extrinſeca & accidētalis.Plenè notatur in l.qui habe-
7 bat.ff.de teſta.tute.nec eſt dicēdum,ꝙ præſumatur ꝙ
prædictus reus prædictam auem in domo dicti acto-
ris acceperit,quia iſtud eſſet præſumere delictū,quod
non debet præſumi.l.meritò,ff. pro ſocio.

MInus obſtat illud quod dictus actor in ſuis ſcri-
pturis ſaluatiuis dicebat ꝙ ex quo dicta auis e-
rat ſignata,ꝙa nō habebat arpionē in vno pede prout
teſtes depoſuerāt,& ꝙ teſtes illā cognouerāt ad hoc,
ꝙ probatur ꝙ erat ſua.& ꝙ eam educauerat,ex quo ſi-
gnū facit præſumere rē eſſe in dominio alicuiꝰ.l.ſtigma
ta.C.de fabricē.lib.xj. Quia ad hoc dictū fuit, ꝙ talis
allegatio nihil faciebat in illo caſu, ꝙa licet dicta auis
eſſet ſignata naturaliter,vt quia haberet pedē varico-
ſum,& in poſtrema ciꝰ parte nullū vnguē ſeu arpionē
haberet,ſed tantùm globū carnis, certè nemo eſt qui
neſciat iſta eſſe ſigna naturalia,& nō facta per primū
occupātē,neq; etiā ipſe hoc articulauit in primis ſuis
ſcripturis.Modò ſic eſt,†ꝙ ſigna naturalia nō inducāt
8 Signa naturalia. præſumptionē ꝙ res ſit in dominio alicuius,quia da-
to ꝙ nunquā fuiſſet auis in dominio alicuius, nihilo-
minus tamen ineſſent dicta ſigna naturalia.& nō pro-
bat hoc eſſe,quod ab hoc contingit abeſſe.l.non hoc.
C.vnde legitimi,vbi per Iaſ.in c.in præſentia.& ibi ca
noniſtæ,extrà, de probatio. Neceſſariò itaque dicen-
dum eſt,quòd illud non intelligatur in ſigno naturali
ſed in accidētali impoſito per hominem. Et ita loqui-
tur tex.in d.l.ſtigmata. & Bal. in auth, dos data. C. de
donatio.ante nuptias.

IMò fortius dico,ꝙ etiā ſi dicta auis habeat aliquod
ſignū ſpeciale, ſiue naturale, ſiue ſibi impoſitū per
primum occupantem,quod tamen nullatenus eſt ve-
rum,neq; in libello dicti actoris articulatum, tamen
adhuc ſi dicta auis euolaret,ille qui eam ſignauit,per-
deret dominiū, & ſecundus occupans efficeretur do-
minus,quia non poteſt quis facere ꝙ diſpoſitio legis
quatenus concernit fauorem alterius, non ſortiatur
effectum.l.nemo pōt.ff.de lega.j.l.ius publicum.ff.de
pactis.facit l.ſi quis in conſcribendo.à cōtrario ſenſu.
& ibi plenè per doct. C. de pactis. ſed in caſu noſtro
lex ſimpliciter diſponit, ꝙ auis quæ euolauit efficia-
tur occupantis.Ergo faciat primus quid voluerit,non
poterit impedire diſpoſitionem legis,†& ideo d.l.ſti- 9 Textus ſtigmata, quomodo intelligenda.
gmata, debet intelligi in his rebus, quæ ex qualitate
ſua ſunt in dominio alicuius:tunc ad ſciendum cuius
ſint,bene inſpicitur ſignum,aliàs ſecus.

ET ex his omnibus & pluribus aliis in proceſſu alle-
gatis,dixi concluſiue,ꝙ libellus dicti actoris non
procedebat,imò tanquā ineptus,inciuilis, & inadmiſ
ſibilis debebat reiici,quia non articulauerat in ſuo li-
bello actor, ꝙ auis haberet conſuetudinem redeūdi,
imò in vno articulo dicebat ſe dominū,& tanquā do-
minus petebat, ꝙ talis reus cōdēnaretur ad idē dan-
dum. Intētabat enim rei vendicationē tanquā domi-
nus,& tamen cōcludebat ad dandū,quod nō eſt bene
cōcludere,cū dare ſit dominiū trāsferre. l. vbi aūt nō
apparet.§.fi.ff.de verb.obl.†& quod meū eſt,amplius 10 Meum amplius meum non fit.
meum fieri nō poteſt.§.ſic itaque.inſti.de actio.debe-
bat ergo cōcludere,ꝙ declararetur dominus,& ꝙ poſ
ſeſſio eidem reſtitueretur.l.licet.ff.de petitio.hær.l.at
ex diuerſo.§.j.ff.de rei vend.imò qđ plus eſt nō potuit
de hoc officialis Heduen.cognoſcere, cùm de actione
rei vendicationis cognoſcere non poſſit, vt clarū eſt.
¶Item rei vēdicationem intentare nō potuit, cùm nō
eſſet dominus tempore motæ litis,quod requiritur.l.
vnica.C.de alien.mutan.iudi.cauſa facta. traditur per
doc.in §.omniū.inſtit. de actio. quod non erat dictus
actor,quia expreſſē dicit in ſuo libello, ꝙ tēpore litis
motæ erat dominus:& tamen dicit ꝙ dictus reus eam
occupauerat,cùm penes ſe eſſet, ex quo effectus erat
dominus indubitanter,vt ſuprà dictum eſt,ergo tan-
quam contrarius repellendus l.vbi repugnantia.ff.de
reg.iur.l.j.C. de furtis. Ex quo dixi,& plures alij ad-
uocati Heduen.qui in hoc ſcripſerūt, & maximè do-
mini Franciſcus & Ioannes de Montholon, ꝙ dictus
reus debebat abſolui, nec ferri poſſet ſententia ſuper
libello prædicto, quia eſſet nulla, cùm ſententia lata
ſuper inepto libello,&c.Iaſon in l.vinum.in pe.col.ff.
ſi cert. peta. & pro reo fuit iudicatū per dominū offi-
cialem Heduē.& fuit ſententia eius cōfirmata per of-
ficialē ſedis metropolitanæ Lugdun.ad quē iudicem.

SEd quòd†de falconibus videatur idem, quia licet 11 Falcones.
ſint manſueti vel manſuetæ,fiunt capiētis,cùm re-
cuperent naturalem libertatē,& hoc quādo nō reuer-
tuntur vt conſueuerūt. Cōtrarium tamen ſeruatur de
cōſuetudine,vt dicit Ioan.Fab.in §.in his.inſtit.de re-
rum diuiſ.vbi etiam ponit de animalibus exiſtētibus
in foreſta circūſepta,vel parco, quæ non licet accipe-
re.¶Vide Boe.in conſu.Bit.ti.de conſu.prædio.§.v.

SEcūdus†per captiuitatem. de quo in §. itē ea quæ. 12 Captiuitas.
inſtitu,de rerum diuiſione.

Tertius

BIU Cujas

13 Alluuione.

TErtius,†per alluuionem seu aquarum inundationem.§.præterea.instit.u. de rerum diuisione.

14 Thesauri inuentione.

QVartus per thesauri inuẽtionem.§. thesauros instit.de rerum diuis.l.nunquam.§.thesaurus. ff.de acq.re.do.dixi supra in tit.*des iustices & droicts d'icelles.* §.j.quando dixi,an thesaurus dicatur *espaue.*

15 Traditione.

QVintus†modus est per traditionẽ rei illius ei qui est dominus.l.traditionibus.C.de pac.§. per traditionẽ.inst.de re.diuis.Istos quinque modos plenè examinat Io.Pet.de Ferrariis in sua pract.Papien.in forma libelli in actione reali,in gl.iure dominij.Ias. in additio.ad Porcum,in §.singulorũ:Inst.eo. & Io. de platea ponit ibi plures modos,†scilicet cõmistiõe.§.cùm ex alien.insti.de rerũ diui.Item ædificatione.§.cum in suo.eo.ti.Item plãtatione.§.si Titius.insti.eo. Item literarũ impositione.§.literæ.insti.eo.Item cultura. §.si quis à nõ dño.Itẽ vẽditione.§.vẽditę.insti.eo.Itẽ abiectione.§.hoc ampliùs.insti.eod.& in d.§. ponitur qũo

Nota. hic plures alios.

17 Quibus de iure ciuili.

apprehẽsione rei habitæ pro derelicto res efficit apprehendentis,& videtur in hoc casu esse ratio motiua acquisitionis planitiei, quia ex quo planities stetit p xxx.annos sine cultura,ea ratione,ex qua videt haberi pro derelicta,efficitur domini forestę occupãtis seu crescẽtis in dicta planitie,& videtur hoc esse,ne domi nia rerum sint incerta.Et hoc satis videtur exprimere tex.nostræ consuetudinis, ibi *& ce apres que led.ct plain* &c.¶†Aliis de iure ciuili multis modis acquiritur dominium,scilicet vsucapione,successione,arrogatione, monachatione,& per sententiam iudicis,de quibus p Pet.de Ferrariis in dicta forma libelli in actione reali, in gl.iur dominij vel quasi.in vij.col.vsque ad fi. illius gl.De vsucapione dicam infrà §. pe.de successione dixi suprà.de monachatione,etiam de aliis fortè dicã in §.pe.huius tit.¶Adde aliũ mirabilem modũ acquiren di dominium alicuius rei.Nam si ædificiũ aliquod fue rit cõmune inter duos,& vnus negligat reficere rẽ cõ munem,puta domũ,& alter reficiat,si socius negligẽs nõ soluat partẽ impẽsarũ ad eũ pro sua portione pertinentiũ,intra quatuor menses,q̃ perdit dominiũ suę partis,& illud acquiritur socio reficienti.Ita est tex.in l.si vt proponis.C.de ædific.priuatis.l.cum duobus.§. idem respondit socius qui cessantis.ff.pro socio.Iason post Ange.Arcti.in §.sequens.in vlt.col.insti.de actio. & vide eũdem Ias.in l.ius autem ciuile.in pe.col. ff.de iustit.& iure.vbi ponit de duobus fratribus, quorum vnus vult reficere turrim existentem in castro.Qualiter & quomodo poteris practicare leges prædictas vide infrà hoc tit.§.seq.in j.gl.vers. Aduertendum est in fi.Roman.sing.68.Cremes.sing.98.

Alius mirabilis modus.

IN TEXTV IBI, Par fossez.

1 Fossa.

QVęro an sit†licitum facere fossas in suo fundo ex quibus aqua pluuia noceat vicino,vide in l. si tertius vicinus.versi.sed & si fossas.ff.de aqua plu. arcen.

2 Sepes.

†De sepibus autem an liceat eas facere in fundo suo. dic q̃ sic.l.fi.quæ incipit,sciendum.ff. finium regund.

3 †& cuius sint fossata,siue fossæ, quæ inter viam publicam& fundum priuatum sunt,vide Bar.in trac.Tyberiadis,in prin.in verbo,agro.in ij.col.ibi,ex illo colligę.& in iij.col.in verbo,flumen.dicit q̃ quando sunt inter prædia priuata sunt cõmunia.si enim sint in vsu publico,sunt communia.facit l.vnica.ff.vt in flu.pub. nauigari liceat.§.fossa.& l.ij.§.interest. ff. de fluminibus.¶Vide Pyrrhum in consue.Aurelianẽ.tit. de seruitutibus.capite xxj.allegans consilium Alexan.liiij. in quinto volumine infrà allegatum.

BAldus in l.riparũ.in j.col.in fi. & in l. itẽ lapilli. in ij.col.ff.de rc.diuis.vbi ponit, cuius sit vsus fossarũ:& an maleficiũ cõmissum in fossatis vię publicę,dicatur comissum in via publica.Vide Ang.& Augu. in lib.maleficiorũ,in verbo,in platea cõmunis.in iiij.co.

De obligatis ad refectionem fossatorum.

ET an obligatus ad refectionem fossatorũ intelligatur obligatus ad illa quæ annuatim renouãtur,tãtùm,an etiam ad ea quę semel fiunt si sint perpetua,vide Bar.in l.impẽsa.ff.de impẽsis in rebus dotalibus factis.& ibi multum ponderat cõsuetudinẽ regionis. & idem Bar.in consi.cxciij.incip.cõmune Lucignani. & vide Feli.in c.Rodulphus.in xvj. col.extrà,de rescript.

ET vidi dubium inter nobilem & potentem virum dominum Georgium de Latrimoille, dominũ de Draceyo,& suos homines retrahentes in dicto castro à quib⁹ petebat vt reficerẽt fossata,quæ sunt facta muro vt ibi sint perpetua,cùm ordinario regia tãtùm dicat,quòd retrahentes tenentur ad refectionem fossatorum simpliciter, nec aliud dicat.

Fines territorii quomodo probentur.

IStis modis hîc ãtedictis probantur fines & termini prædiorũ, & iurisdictionis quãdoque,dicit Panor. in c.super eo.de paro.in limite nihil potest consistere. quandoque solet apponi lapis pro limite,quandoque mons,ibi, vt plenè dixi suprà,in ti. *des iustices*,arti.j.in gl. in verbo *, au territoire.*

Nunquid per instrumenta.

NVnquid autem probantur per instrumenta? doc. plene in l.cùm aliquis.C.de iure delibe. Panorm. & apostilla.in d.c.super eo.extrà,de paro.& ponit dominus Guido papæ in quæst.sua cxciij.decem modos probandi cõfines, quos vide per eum,& ibi ponit, an homines castri possint deponere de territorio illius, seu de confinibns illius territorij.

ADDITIO.Et quomodo si multa instrumenta vicinorum nominent aliquem pro confine,probant dominum,vide Matthæum de affli.in constit.regni Siciliæ quę incipit,baiulos omnes.in xiiij.notabili.in viij. requisito.in j. q. illius requisiti.

4 Limites an possint præscribi.

ITem an† possint præscribi ? dic q̃ sic quando sunt inter priuatos.c.ex literis.extrà,de proba.aut sunt limites seu fines dignitatum temporalium,& tũc quidã dicunt q̃ præscribi non possunt.l. agros. C. de fundis limitro.li.xj.l.in nomine domini.§.pro limitaneis. C. de offic.præfec. prætorio Africæ. tamen tota die contrarium obseruatur de facto,vt tenet Henricus Bohic in d.c.super eo. extrà, de parochiis.

AVt sunt limites,fines,siue termini dignitatũ ecclesiasticarum,& tunc nõ præscribuntur. idem in aliis ecclesiis parochialibus , & ibi per Henr.Bohic,qđ dicit esse verũ in ecclesia affini,quæ non præscribit limites seu fines alterius ecclesiæ, secus autem si nõ sit affinis,ita not.Archi.in c.quicũque.xj. quæstio. iij. & Henri.Bohic in d.c.super eo.vbi plenè post Panor.

ADhanc consuetudinem, & ad superiùs dicta facit quod dicit Alexand.in consil.suo xxxvj. incip. visis his quæ per dominos aduocatos.in pen.colum.j. vol.ibi,non obstat id quod dicitur, q̃ fossatum est fouea quæ fit in cõfinio.l.ij.§.ij.& ibi gl.ff. de aqua plu. arcen.quod dicit esse verum, quando fossatũ est inter duo prædia diuersorum dominorum. nemo enim debet esse ita supinus, vt dicit Alex. dicere, q̃ fossatum intelligatur pro confine iuris illius qui facit fossatum nec fossatum necessariò probat diuersitatem fundorũ vt dicit Ioan.de Anania in cons.xcviij.in iij.colum. & vide Alex.consil.xxxvj. in v. volu. Quod est verum de iure,sed secus de consuetudine quo ad nos, vt hîc videmus.& vide Alexan.in consi.suo liiij.in v.volum.vbi plura de fossato. & dicit glo. in l. iubemus nulli in

BIU Cujas

5 verbo diuidere,quòd † per ſepes,foſſata, & ſulcos fiũt diuiſiones fundorum.C.de ſacroſan.eccle. ſcilicet intellige gratia vberioris culturæ,vt dicit Bart.l.quemadmodum.C.de agric.& cenſitis,lib.xj. & per Fabianum in trac.de emptio.& venditio.in iiij.q.principali,in xxij.q.in xj.articulo.

IN TEXTV IBI, Bonnes.

1 Termini. FAcit ad prædicta de iure † ꝙ fundus non diſtinguitur ab alio,niſi finibus diuidatur.l. ſed & ſi loci.§. 2 cõmunem.ff.finiũ regun. † Et dicũtur in iure iſti fines quandoque termini.vt in l.j.& ij.ff.de termino moto. Quãdoque lapides terminei.d.l.ij.in fi.& Iac. Berberij i ſuo viatorio iuris,ti.de termino amoto. in primo. vbi ponit quomodo de iure ciuili puniri debẽt amouẽtes terminos,& quomodo ſit intelligẽdus ille tituMonumẽta lus.Quandoque etiam dicuntur monumẽta.l.ij. in fi. finium regun.& quæ pœna ſit de iure canonico cõtra amouentes terminos,vide c.tanta.lxxxvj. diſtinct.

IN TEXTV IBI, Par muretz.

1 Paries. ADde † quòd paries inducit diuiſionem,vt ſatis videtur probari per tex.in c.vbi periculum.§.in eo. de electio.in vj.Et facit tex.in c.ligneis.de cõſecra.eccleſiæ vel altaris.& ſatis denotat iſte tex. quòd ad minus quo ad nos,paries ſeu murus inducit diuiſionem & aduerte quòd ex quo præſumitur communis pluribus cõcurrentibus,de quibus per Pau.de Caſt.in conſiliis nouis,conſilio cccxxxj.quòd ſi prædicta nõ concurrant,ꝙ præſumitur illius qui meliùs probauerit,ad minus inducit diuiſionem.

§. SECVNDO.

ON ne peut auoir vſage en bois & riuiere bannal d'autruy, ne droict petitoire,ou poſſeſſoire, par quelque laps de tẽps qu'on en aye iouy, ſans en auoir tiltre, ou payer redebuance.

PAnormitanus in c.dilecti filij.extrà,de arbi.in glo. j. in ij. col. dicit ꝙ poteſt induci conſuetudine,ꝙ homines vnius caſtri vel villę habeant vſum nemoris in alio caſtro vel villa,& ibi Io.de Imo.dicit,ꝙ hoc poteſt induci cõſuetudine temporis, &c.Vide etiam quæ dicit Pan.in conſi. ix. vbi loquitur de iure paſcendi animalia.

ADDITIO.Cæpola in tract.de ſerui.ruſtico.prædiorum,titu.de ſeruitute iuris paſcendi.q. xv. dicit ꝙ cum ſit ſeruitus diſcontinua,requiritur in præſcribendo tantum tempus,cuius initij memoria non extat in cõtrarium,niſi allegetur titulus: quo caſu ſufficit præſcriptio xxx.annorum.

QVero,dixi hîc antè,& in rubri.quid ſit ſylua,nũc quæro in hoc verbo,*riuiere*, quid ſit flumen ſimpliciter,& quid ſit flumen bannale?

1 Flumen perenne. Torrens. ET aduerte,† qa fluminũ quædã ſunt perẽnia,quędam torrẽtia.perenne eſt quod ſemper fluit,vt eſt Araris quod vulgò dicitur *la Saone*,Ligeris, Padus in Italia.Torrens quod in hyeme currit.Si tamen aliqua æſtate aruit,quod aliàs per hyemẽ fluebat,nõ ideo dicitur min⁹ perenne.l.j.§.itẽ fluminũ.ff.de fluminibus & ne qd in flumine publico.facit.l.j.§.duo ſunt genera.ff.de aqua quot.& æſtiua.& dicit Ioan.Fab.in §.flumina.inſtit.de rer.diui.† ꝙ torrens eſt qui fluit tãtùm 2 in hyeme, & qualibet hyeme eſt publicus.

ITem fluminum quædam ſunt publica, quædã ſunt 3 priuata.† flumen eſt (vt Caſſius definit) quod peren Flumen quid. ne ſit.d.l.j.§.fluminũ.ff.de fluminibus. ſed omnia penè flumina perennia ſunt.l.nemo.§.fi.ff. de rerum diui.& dicitur perenne,propter ea flumina quæ ad tempus fluunt.& tex.in d.§.flumina.dicit, † quòd omnia 4 Flumen flumina ſunt publica, quod debet intelligi de perpetuis triplex. ſecundum gl.in d.§.flumina.& poteſt dici flumẽ publicum tribus modis.vno modo flumẽ nauigabile vt eſt Padus,Atheſis,Ligeris,Sequana,Sagona, Rhodanus,Saona.Alio modo non nauigabile,ſed trahitur ex nauigabili.l.j.§.non autem.cum ibi not.ff.de fluminibus Bartol.in l.quominus.ff.de fluminibus.Tertiò dicitur quod non eſt nauigabile , puta ſi eſt quidam alueus paruus.

SEd iuxta † prædicta quæro nunc, an ex talibus li- 5 Quæſtio. ceat aquã ducere authoritate propria ad irrigãda prata?tu dic quòd aut eſt flumen publicũ nauigabile, & tunc non,& qui facit,illicitè facit.Bar.in d. l. quominus.in ij.q.aut non eſt nauigabile,& tũc aut intrat in aliud flumẽ nauigabile,aut non:ſi intrat, aut illud eſt mare,& poteſt ducere.& eſt ratio,quia propter aquarum abundantiam ex vno flumine nõ dicitur recipere incrementum vel diminutionẽ, & ſic propter dictam occupationem nullum detrimẽtum recipere poteſt. aut eſt aliud flumen nauigabile in quo intrat, & tunc aut propter dictam occupationem ductus aquæ auertitur à flumine nauigabili,& facit ꝙ flumen nauigabile efficitur non nauigabile,vel damnificabitur nauigatio,& non poteſt.d.l.quominus.& ibi Bar. & alij in tertia oppoſitione: aut auertitur aqua à flumine nauigabili.Exemplum,ſi aquam duco ex flumine ad fundum meũ, & nihilominus poſtea in flumine nauigabili intrat, & iſtud non eſt prohibitum, & ideo Bononien. licitè ducũt aquam de flumine Rheni,& poſtea intrat Padum,ſecũdum Bart. qui ita not. in d.l.quominus. in principio. in tertia oppoſitione.

SEd quæro,quid de flumine publico,hoc eſt in vſu Quæſtio. alicuius municipij,vel alicuius ciuitatis , quæ vtiẽ illa aqua ad molendũ, prout faciunt Bononiẽ.de flumine in quo ſunt molẽdina communis Bononiæ, vel paruo flumine , ſeu aquariolo , ſeu aluco in quo ſunt molẽdina cõmunitatis Heduen.de quibus poteſt dici prout in gl.in l.inter publica.ff.de verb.ſig.& in l. ſed & Celſus.in princip.ff.de contrahen.emp. nũquid ex illis liceat aquã ducere ad irriganda prata? § Hæc quæſtio quotidie euenit in hac ciuitate Heduẽ.& cùm caſus euenìſſet anno domini M.cccc. inter prioré prioratus ſancti Rachonis , & eius molendinariũ ex vna, & quoſdam alios qui volebãt ducere aquam ex dicto flumine , ad eorum prata irriganda , dixi vt ſequitur: Prioratus ſancti Rachonis prope muros ciuitatis habuit à principe ſeu rege,ſunt fortè quingẽti anni, aut ſaltem eſt tãtum tempus,cuius initij memoria nõ extat in contrarium , facultatem ædificãdi quoddã molendinum iuxta ſuum prioratum,& ad cõmoditatem dicti molendini,cõceſſit eidem priori vſum aquæ fluminis publici iuxta prædictum molendinum trãſeũtis.pro quo quidem vſu ſeu curſu aquę illius fluminis ipſe prior ſoluit regi ſeu principi,certam pecuniarum ſummam de cenſu annuo , ratione cuius conceſſionis,dictus prior ſemper ſoluendo prędictum cenſum gauiſus eſt dicto vſu & curſu aquæ illius fluminis , ad commoditatem dicti ſui molẽdini, nũc aliqui volunt

retinere

retinere aquã illius fluminis, & illã ducere per agros & prata ſua ad illa irrigãda, ita & taliter ꝙ ex hoc molendinũ remanet ſine effectu: plures volunt ita facere in ſuperioribus molendinis, an poſſint?

6 *Flumina pub. in cuiuſlibet vſu*

VIdebatur ꝙ ſic, quia vt dixi, † flumina publica de iuregentiũ ſunt in vſu cuiuſlibet. §. flumina, & §. riparũ. inſtit. de rerũ diui. & in l. fluminũ. in prin. ff. de dãno infec. & maximè quãdo nõ eſt nauigabile, vt eſt iſtud de quo eſt hîc antè dictum, & per dicta hîc antè.

COntrariũ tamen videtur verius de iure in hoc caſu, & moueor per tex. in d. l. quominus. ff. de fluminibus. ibi, ſi modo ea aqua in vſu publico non ſit. qui quidẽ tex. vult per illa verba, ꝙ aqua nõ poſſit duci ſi eſt in vſu publico, imò quod eſt fortius, ducẽs illam vt præmiſſum eſt in caſu noſtro debet puniri pœna confiſcationis prædij, ex quo eã principe vel ſenatuſcõſulto inſcio duxit. l. ſi qs de cætero. vbi tex. cum ibi not. C. de aquæductu. lib. xj. notatur in d. l. quominus. & in l. j. §. permittitur. ff. de aqua quotidiana & æſtiua. & in l. ij. in princip. ff. ne quid in loco publico.

NAm vt dicit Cępola in trac. ſuo ſeruitutum ruſticorum præd. tit. de ſerui. aquæductus. in xiij. col. quando flumen eſt publicũ, hoc eſt in vſu publico ciuitatis, vel alicuius municipij, puta quia illa aqua vtitur ad molendinũ, prout faciũt Bononien. de flumine in quo ſunt molendina cõmunis Bononiæ, de quibus habetur in d. gl. in l. inter publica. ff. de verb. ſig. & in l. ſed & Celſus. ff. de cõtrah. emp. vel etiã vtitur ciuitas dicta aqua ad aliũ vſum publicũ, tũc non permittitur aquã ducere: vt eſt caſus ſecundũ vnum intellectũ in d. l. quominus. & ibi Bar. & probatur in l. j. & per totũ. C. de aquæductu. lib. xj. Sed ſic eſt nũc ꝙ illa aqua quę eſt in ciuitate Heduẽ. quæ exit ex ſtagnis Chriſtianiſſimi regis quæ dicuntur, *les eſtangs de la toyſon*, quæ ſunt in mõte ſuprà Heduã, & deſcendit dicta aqua, ſunt ferè omnia molẽdina ciuitatis Heduẽ. & vtũtur Heduẽ. illa aqua ad molẽdina eorũ pro vſu publico totius ciuitatis, ergo non licet illã ducere ex flumine ad prata irriganda, ideo etiã nõ debet permitti Matthæo Chãprier ducere aquã ex illo flumine ad quædã ſua parua ſtagna, quę fecit ſubtus cohardũ à tribus aut quatuor annis, maximè in ęſtate, vbi ſolet eſſe penuria aquarũ, ita ꝙ nõ poſſunt molere molendina: & hoc anno ter aut quater aquã ex dicto flumine extraxit, & ad ſua ſtagna deduxit, quod fieri nõ debebat, ſed debebat puniri, ꝙ reſpublica detrimentũ paſſa fuit. do. tamẽ meus Iaſ. in d. l. quominus. in iij. col. nõ videtur approbare il lũ intellectũ Bar. ad illã legẽ, imò illũ impugnat duobus motiuis. teneo tamen opinio. Bart. & Cæpolæ, in dictis locis, quam tenet Pau. de Caſt. in l. imperatores ff. de ſeruit. ruſti. prædio.

ET ideo cùm vt videmus, dicta aqua ſit deſtinata ad vſum publicũ huius ciuitatis, & ꝙ ex antiqua conſuetudine, & à tali tempore cuius initij memoria non extat in contrariũ, ſunt ibi molendina, non licet etiã deducere aquã ex illo flumine, quia quando hoc fit, fit in iniuriã habẽtiũ molẽdina, ex quo propter penuriã aquarũ patiũtur dãnum: nam in dicto flumine habet nobilis vir Ioãnes Chatuot, receptor regius in hoc balliuatu Heduẽ. vnũ primũ molendinũ, domini de Montieu ſecundũ, ego tertiũ. Ven. domini decanus & capitulũ Heduen. quartũ, & ſubſequẽter plures alij. Si enim aliquis ſupermolẽdina detrahat aquam, & ducat ex flumine ad agrũ ſuũ, aut pratũ irrigandũ, patimur nos qui habemus molendina dãnũ, ex quo non poteſt duci aqua hoc caſu. l. imperatores. in fi. ff. de ſeruitu. ruſti. prædio. l. j. §. ſunt autem qui putãt. ff. ne qd in flumine publico, & intellige ꝙ eſt in damnũ ſeu iniuriã illorum, qui iam habẽt molendina ædificata: ſecus ſi de nouo ędificarent, quia tunc tales non poſſent dici habere dam num, vt videtur tenere Cępola, in dicto loco ſuprà hîc antè alleg.

ET ideò cùm vt in caſu præmiſſo, à tali tẽpore cuius initij memoria nõ ſit hominũ in contrariũ, ſit molẽdinũ Prioris prioratus S. Rachonis ędificatũ, nõ eſt dubiũ ſi aliquis ducat aquã ex flumine exiſtẽte ſupra dictũ molendinũ ad prata ſua irriganda, ꝙ facit ei iniuriã, ꝙ tex. in d. l. imperatores. vbi eſt tex. ad literam. ꝙ etiã pro agris ſitientibus irrigandis cum iniuria vicinorũ nõ permittitur ducere aquã de flumine. Et maximè † illam deducendo extra ſuũ ſolitum curſum. nam etiam ſine iniuria vicinorũ non debet aqua deduci à ſuo ſolito curſu & naturali, nec debet aliqd fieri in aqua vt diuertatur à ſuo ſolito curſu. l. ij. C. ad l. Aquil. & ibi ꝙ Bal. & doc. & l. ſi ſeruus ſeruũ. §. ſi qs aquæductũ. ff. ad l. Aquil. & notatur in l. j. ff. de ſeruit. Et ideo dicit Bal. in c. j. §. ſi quis de manſo. in iiij. col. in fi. de contro. inueſti. in vſibus feudorũ. ꝙ in iſto aquarũ ductu non ſolùm inſpicimus principiũ, ſed etiã loca vnde decurrit, & alueos & meatus, vnde tranſit, & ſi eſt vetuſtiſſimus aquæ curſus, & ſecũdum eorum qualitatem & vſum aquæ iudicare debemus. Et ideo cùm hoc noſtrum flumẽ ad vſum publicum deſtinatum, habeat alueos & meatꝰ antiquos, vnde decurrit, non ſunt mutãdi illi aluei & meatus, nec aqua ab illo cnrſu ſolito antiquiſſimo debet detrahi, aut deduci aliter quàm ſolitũ eſt in ęſtate pręterita. l. j. §. qđ autẽ. ff. de aqua quotidi. & æſti. vt in caſu noſtro. ex quo dico ꝙ in quocunque loco ſit aqua, ex flumine non debet detrahi ad irriganda prata.

7 *Aqua nõ debet deduci à ſuo ſolito curſu.*

ET per prædicta † ſatis viſum eſt quid ſit flumẽ publicũ. Quid autem ſit priuatum, dicit tex. in l. j. §. fluminũ. ff. de fluminibus. ꝙ illa quæ fluunt ad tẽpus ſunt priuata. ¶ Itẽ illa quæ ſunt manu facta. l. j. §. ſi foſſa. ff. de fluminibus. & ita no. gl. in l. nemo. §. j. ff. de rerũ diui. Et ideo etiã dicuntur flumina priuata, vt foſſata in agris poſita quæ creſcũt & decreſcũt. l. j. §. ij. ff. de fluminibus. d. l. nemo. in fi. no. gl. in §. flumina. inſt. de rerum diui. & not. Bal. in l. itẽ lapilli. ff. de rerum diui. qui dicit, ꝙ priuatũ flumẽ eſt quatenus in ſuo ingreditur & nõ ſemper fluit, vt ſunc gurgites, & quædã foſſata quę continuationẽ non habent. quæ enim creſcunt publica ſunt. d. l. nemo. §. j. & Bal. in d. l. item lapilli. in ij. col. ad fi. ¶ Itẽ priuatũ dicitur quando eſſet in dominio vnius tantùm: puta quia incipit ex fonte qui in agro ſuo oritur, & diſcurrit per ſua prædia vſque ad flumen publicum, vel mare, argu. l. ſi quis diuturno. ff. ſi ſeruitus vendicetur.

8 *Flumen priuatum. quid.*

ITem poteſt dici priuatum cùm proprietas vel iuriſdictio competit vni tantũ domino, vel ciuitati tanquã eius, quia reſpectu aliorum eſt priuati iuris illius domini vel ciuitatis in cuius territorio eſt, vel q in eo habet iuriſdictionem. & propterea per alluuionẽ hoc eſt per adiectionem vel detractionẽ q ę fit à flumine nõ additur vel detrahitur iuriſdictioni. Bar. in tractatu Tyberiadis, in x. col. verſi. item videndum eſt.

Caſus.

HIs diebus fui iterũ de alio caſu interrogatus, in quo cõſului. Nobilis domina, domina Antonia d'Enteuille, domina d'Orram & des Granges ſubtus Grignon habet molendinũ quod dicitur, *le molin moirault*, ſuper flumine quod fluit ex vitello ad locum montis barry, in quo quidem molẽdino decurrit alia aqua proueniens ex alio flumine, quod vocatur, *la riuiere de leſmes*, quod dicitur eſſe priuatum, hoc eſt, in

BIU Cujas

quo plures domini habent ius priuatum,ſcilicet proprietatē & iuriſdictionē:& maximè in parte ſuperiori domini de Venarey habent ius & iuriſdictionem ita ℘ dicunt eum eſſe bannale,& eſſe totaliter in eorum iuriſdictione,& dominio,in loco ſuę iuriſdictionis,& in illo loco Amedeus,& Ioannes Clergeot diuerterūt illam aquam,& deduxerunt ad eorum molendinum, quod eſt ſuprà dictum flumen in parte ſuperiori.

NVnc vt dictū eſt dicti Clergeot habētes molendinū in loco ſuperiori, diuertūt aquam à dicto paruo flumine vulgariter dicto,*la riuiere de leſmes*,de licētia,permiſſione,& authoritate dominorū de Venarey habētes in loco diuerſionis iuriſdictionē & dominiū illius fluminis,& illam ducūt per ſuos fundos & terras ad molendinū eorū,quod dicitur,*le molin Bernard*: dicit dicta domina Antonia d'Euteuille domina d'Orram,℘ iſtud non poteſt fieri.Et ideo ex quo dicti Clergeot ꝓhibēt aquā currere,videt ipſam turbare in ſua poſſeſſione,prout videtur tenere Bal.in rub.ff. de rerū diui.in iij.col.ibi,circa aquā.dicit etiā Bal.in l.ij. in fi.C.ad l.Aquil. ℘ aqua non debet deduci à ſuo ſolito curſu,etiā ſi ea haberet ius priuatū, eo maximè qa in hoc dicta impetrās habet magnū detrimentū in pluribus,tum primò,quia aqua remiſſius deſcendit ad ſuū molendinū. ¶Itē eo ℘ nō habebit tot molētes,& quia dicebat eſſe in poſſeſſione illius iuris, ſcilicet recipiēdi aquā directè fluētē ad ſuū molendinū,abſque eo ℘ ab aliquo impediret,impetrauit caſum nouitatis cōtra dictos Clergeot, qui diuerterūt illā aquā ab anno citra,qui quidē ſe oppoſuerūt,& taliter proceſſum eſt in dicta materia nouitatis:& proceſſu diſcuſſo, mihi trāſmiſſus fuit proceſſus ad conſulendū quis deberet obtinere in poſſeſſorio:& mihi viſum fuit ℘ dicta domina Antonia inpetrans,debuit repelli à finibus poſſeſſoriis, tū primò,quia dictū flumē, *de leſmes*, ex quo aquā deducūt dicti oppon.ad molēdinum ſuū, nō eſt publicū,ſed priuatū,ad eū ſcilicet ſaltē ꝓ maiori parte ſpectās, à quo facultatē habuerunt dicti oppon. aquæ deducendæ.ſatis probāt teſtes pro vtraque parte examinati,ex quo per aliquē impediri nō potuerūt dicti opponētes,quin aquā deducerent quò vellēt, etiā in præiudiciū alterius.tex.eſt in l.fluminū.§.fi. & in l. Proculus.ff.de dāno infe.Et ita dicit & tenet Bal. in l. itē lapilli.in j.col.ff.de rerū diui.& Ang.in l. ſi manifeſtè.C.de ſerui.& aqua.dicit,℘ ex flumine publico poſſum totā aquā non ſolum diuertere & ducere ad molendinū meū,ſed etiā in totū tollere,per dictā l.fluminū,& l.Proculus.ſentit idē Bal.in c.cū eccleſia Vulterana.in ij.col.extrà,de elec.Bar.& Iaſ.in l. quominus. in j.q.ff.de fluminib⁹.maximè quādo diuertitur aqua ad cōmodum diuertentis etiā ſi noceat alteri,dū tamē nō fiat ad æmulationē illius,& in odiū illius,quod nō præſumitur,vt tenēt omnes ſuprà alllegati.& Alex.in cōſi.ſuo clxxiiij.inci.opportunè cōſideratis.in iij.col. in ij.vol.& iſtud extēdit Bal.in cōſiliis.Pet.de Anc.in cōſi.ſuo xj.in ij. col. vbi dicit, ℘ ſicut de loco licitum eſt facere id qđ ſibi proſit,etiā ſi alteri noceat, ita etiā de perſonis.& ideo,vt dicit cōmune Spoleti potuit facere ſtatutū ſeu ordinationē ſuis ſubditis,vel imponere onus propter quod euitādū, vadūt ciues potius ad molēdinū archiepiſcopi, qui ex illo ſtatuto habet magnū incōmodū,& dānū, eo ℘ dicta cōmunitas habet cōmodū ex illo ſtatuto.Et poteſt ordinare ſuis ſubditis illud quod ei prodeſt,etiā licet ſit alij nociuū.cùm ergo in hoc caſu opponen. diuertūt aquā de poteſtate & licētia illius qui eſt dominus, ex quo eſt flumen priuatū, eo ℘ dicti domini de Venarey habent iuriſdictionē & proprietatem,vt probatū eſt, & eſt tale ℘ puſillū in æſtate cōtinet, vt vix interdū lauari poſſint pedes,ex quo dicitur priuatū,vt dicit Bal. in d.l.itē lapilli.in fi.j.col.ff.de rerum diuiſio.& hoc fecerunt, vt dicta aqua eis proſit,potuerunt,& debuerunt facere: cùm rei ſuæ quilibet ſit moderator & arbiter. l. in re mandata,C.mandati.Et ſi dicatur, ℘ ex quo dicti opponen.dictā aquā diuerterunt, & prohibuerūt currere,videtur dictā impetrantē turbaſſe in ſua poſſeſſione,argu. notatorū in l.j.C.vbi de poſſeſ. agi opor. & in l.j.§.interdictū hoc.& §.ædificare.ff.de mortuo inferēdo. ꝓut dicit & allegat ad hoc Bal.in rub.ff.de rerū diui.in iij.col.ibi,circa aquam quæ de cælo.Et ideo ex quo ſumus in poſſeſſorio,prædicta impetrās debet obtinere & reſtitui in ſua poſſeſſione, cùm videatur turbata in illa ſua poſſeſſione.Et ad ea quæ dicta ſunt poſſet reſponderi ℘ loquuntur & habēt locū in petitorio,& nō in poſſeſſorio.ſed dic ℘ etiam dicti opponē. debēt obtinere in poſſeſſorio, cùm illud ius aquæ deducendæ eis cōpetebat,& illius iuris erant poſſeſſores,ex quo nunquā fuerant prohibiti deducere. nō enim per dictā impetrantē potuit queri poſſeſſio impediendi dictos opponē. deducete, niſi prius fuerint ꝓhibiti,& ꝓhibitioni acquieuerint,† cū in acquiſitione iuriū negatiuorū,vt alicui cōpetere poſſint ēt quo ad poſſeſſionē ſolū,iura negatiua duo neceſſariò requruntur.primū prohibitio ſeu cōtradictio illius qui aſſerit ſibi cōpetere tale ius negatiuū, & patiētia ſeu admiſſa prohibitio ex parte illius, cui eſt facta prohibitio ſeu cōtradictio.probatur ꝓ gl. ſolennē.in l.j. in gl. magna,circa prin.C.de ſerui.& aqua.& in l. ℘ lumini bus.in prin.ff.de ſerui.vrb.prędd.Bar. in l.ſi pri⁹. in vij. oppo.ff.de noui oper.nunt.Iaſo.in l.quominus.in vj. col.ibi,ſecundò cōfirmatur.ff.de fluminibus. Alb. de Roſ.in l.ſeruitutes,*la grande*,tit.generali.ff.de ſeru.plenè per do.Iac.de S.Geor.trac. ſuo feudorum. in gl. in verbo,& cū molēdinis.in ij.co.ibi,ſed quæro, dominus loci &c.imò dicūt Philip.Francus,& Card. Alex. in c.ſignificante.in j.not.extrà,de appel.℘ etiam talia iura negatiua non quæruntur conſuetudine,aut præſcriptione:etiā tāti tēporis cuius initij memoria non extat in contrariū,niſi præceſſerit prohibitio & patiētia,aliàs nunquam in talibus quæritur poſſeſſio.

9 Requiſita ad acquiſitionē iurū negatiuorum.

ADDITIO.Matt.de affl.in conſti. regni Sici. quæ incip.maieſtas procuratoribus.in ij.not.videtur tenere contrariū,cùm dicat ℘ ſi probetur cōſuetudo vetuſtiſſima tanti temporis,valet ad hoc etiam ſi non probetur prohibitio. ¶ Nec poteſt dicere dicta impetrās, ℘ ex eo ſolo ℘ aqua dicti fluminis fluebat liberè & directè ad molendinū dictæ impetrātis,potuit dicta impetrās dici eſſe in poſſeſſione prohibendi ne aqua ad aliū locū adducatur, cùm nō poſſit ſolus fluxus aquæ aliquē de nouo in poſſeſſione cōſtituere, licet eū iam conſtitutū poſſet cōſeruare.arg.l.qui fundū.ff.quemadmodum ſeruitut.amitt.& in l.j.§.j.ff.de aqua quot. & æſti.† Per rem enim inanimatam nec proprietas nobis nec poſſeſſio quæritur.gl.ſingularis in §.fi.in verbo,per hanc.inſtit.per quas perſonas not. acquiritur. quam cōmendat do. meus Iaſ.in l.j.in princi.ff.de acqui.poſſeſ.& in d.l.quominus.in xxxv.col. in xxxviij. q.ff.de flumini. Cùm ergo dicti opponentes, quibus ius competebat, aut domini de Venarey à quibus dicti opponentes habēt ius deducendi aquam ex dicto flumine,quod eſt priuatum,nunquam fuerint prohibiti deducere, quia nunquam deduxerant ex quo nō erat eis opus:nō poteſt dicta impetrās dici eſſe in poſſeſſione:cùm hîc agatur de poſſeſſione iuris nō deducendi.

10 Per rē inanimatā dominiū nō acquiritur

cendi,& ſic iuris negatiui,in cuius acquiſitione neceſ ſaria eſt prohibitio præcedens per ſupradicta. Facit quod no.Bar.in l.in filiis.C.de decu.li.x.& Iaſ. in l.fi. in ix.col.ff.de cõſt.prin.& in l.falſò. C.de diuerſis reſcri.& Pan.in c.cum ſit generale.in v.col. extr.de foro compe.& in c.qm̃ frequenter.§.in aliis. in xvj.col.extrà,vt lit.non conteſt. vbi dicunt, ꝙ qñ alicui cõpetit aliqua facultas, ꝙ ſi ipſe ea non vtatur etiã per centũ annos,eo ꝙ ſibi non expediebat vti vel non occurrebat neceſſitas,ꝙ per nõ vſum nõ tollitur ſua facultas, nec in talibus per non vſum introducitur cõſuetudo. ¶Quando per non vſum inducatur conſuetudo, vide doc.in l.de quibus.ff.de legi.& Boërium in conſuetu. ſeptenæ Bituricen.tit.de præſcriptio.§.j.in gl.& nota ꝙ non ſolùm conſuetudo inducitur.

ACce dat pro corroboratione prædictorum illud quod pulchrè not. do. Abbas in c. cùm eccleſia Sutrina.in v.col.de cauſa poſſeſ.& proprieta.vbi dicit
11 ꝙ† per exercitium actuum qui pluries & ſæpenumero facilè conceduntur,non poteſt quæri poſſeſſio vnde cùm de facili dominus aquæ pluries & ſæpenumero ſuum naturalem alueũ fluere permittit,licet ex hoc naturali curſu alter commodũ percipiat, certè per illum curſum naturalẽ nõ debet alteri quæri poſſeſſio impediẽdi dominũ,ne poſſit ipſum diuertere quò ipſe vult. ¶† Confirmatur,quia licet iuriũ incorporaliũ
12 quaſi poſſeſſio per patientiã quæratur.l.quoties, *la ſeconde*.ff.de ſerui.l.ſeruus.§.incorporales. & ibi in glo. ff.de acqui.rerũ domi.tamen cum illa patientia debet eſſe aliquis actus poſitiuus.facit l.iij.§.dare.ff. de vſufru.Nam quaſi poſſeſſio incorporaliũ,facto & animo quæritur, ſicut corpore & animo quæritur poſſeſſio corporaliũ.l.iij.in prin.ff.de acqui.poſſeſ.Ita no. Inn. in c.in literis.de reſti.ſpolia.Refert Bal.in l.j.in ij.col. C.de ſerui.& aqua.& per prædicta teneo & concludo dictam impetrantem debere repelli à finibus poſſeſſoriis,cùm non potuit dici acquiſiuiſſe poſſeſſionẽ illius iuris impediendi,ne aqua diuerteretur ab habente facultatẽ diuertendi & deducendi.Adde ad propoſitũ, caſum multũ notabilem poſitũ per Calcaneum in conſi.ſuo lij.inci.fons oritur.vide eũdem conſi.liij. liiij.& lv.vbi ponit amplè de materia diuertẽdi aquã, aut deducendi de flumine ſiue priuato ſiue publico, ſiue etiam de fonte qui oritur in fundo meo. vide etiã Philip.Decium in conſ. ſuo ccxliij. ad quem recurre in hac materia diuertendi aquam.

13 Ius piſcãdi. ET quia dicitur in hoc §. ꝙ nemo poteſt habere vſum in flumine bannali & ſylua: Aduerte† quia licet ius piſcandi in flumine publico ſit commune omnibus de iure gentium.§.flumina.inſtit.de rerum diui. tamen ſi quis pluribus annis piſcatus fuerit, & alios prohibuerit,acquirit ſibi ius,& poteſt alios prohibere:ſed ſi non prohibuiſſet,quanuis frequentiſſime,& ꝙ tot annis ſolus piſcatus fuiſſet, nõ quæritur ſibi ius ad alios prohibendos ne habeant piſcari.Et ideo dicit Io.Fab.in d.§.flumina.ꝙ licet talia iura negatiua non poſſint præſcribi,tamen poſſunt de conſuetudine acquiri. vnde ſi pluribus annis piſcatus ſolus fuerit, & alios prohibuerit ſciente populo,& non contradicente,videtur ꝙ poſſit ſibi ius quærere ex tacito conſenſu populi.Et ideo dicit ꝙ videmus obtinere hodie de conſuetudine regni Franciæ vbi ſunt piſcariæ & defenſæ in multis locis fluminum ꝙ ius habent domini terrarum,ſcilicet prohibendi hominibus ne habeant piſcari ex conſuetudine regni Franciæ. Et iſto modo flumina & ſyluæ ſunt bannalia, ſcilicet per has prohibitiones illis acquieſcendo per lõgiſſimũ tẽpus, puta per xxx.annos ſecundũ conſuetudinem vel per tẽpus cuius initij memoria non extat in cõtrarium, ſecũdũ Io.de Pla.in l.vſum aquæ.cõiuncta l.diligenter.cũ ſua gl.C.de aquæductu.li.xj.quem alle.Ang.Aret.in d. §. flumina.& de hoc vide plenè per Aegidium bellameram in conſi.ſuo vij.vbi amplè per eum.

SIc etiam poteſt dici molendinũ bannale,& † idem de furno,& multis aliis, ex quo dicit Bal.& alij in l.j. C.de ſeruit.ꝙ ſi per lõgiſſimum tempus iui ad molendinum tuum ad molendum,nõ per hoc potes me in futurum compellere.quum ergo ibi molã propter reditum tui molendini,eo ꝙ iſta itio fuit per modum facultatis.idẽ tenet Cy.in l.ij.C.quæ ſit longa cõſuet. Pan.in c.Abbate S.Syluani.in ij.col.de ver.ſig.cumq; ſint meræ facultatis,non præſcribuntur,nec † ex his quæ fiunt gratuitè poteſt dici ius acquiſitum.& ideo dicit Inn.in c.cũ eccleſia Sutrina.extrà, de cauſa poſſeſ.& proprie.& refert Pan.in c.quod tranſlationem. in ij.col.extrà,de offi.lega.ꝙ ſi aliqui multis annis & ipſe & maiores ſui hoſpitati fuerint in domo alicuius nobilis vel epiſcopi non per hoc cauſaretur conſuetudo vel præſcriptio.per quam in futurum ad hoc teneretur, quia ex his quæ fiunt gratuitè non acquiritur ius.opus eſt ergo ad hoc vt talis vſus, aut tale ius acquiratur,ꝙ volẽtes ire alio ſint prohibiti à domino & prohibitioni acquieuerint per tepus lõgiſſimũ ad præſcriptionẽ complendã,quo caſu acquiritur ius illi qui prohibuit,vt poſſit ad hoc in futurũ cogere ꝓhibitos.l.ſi quis diuturno.ff.ſi ſerui.vend.l.hæc autẽ. ff.de ſeruit.vrb.præd.gl.& doct.in l.qui luminibus.ff. de ſeruit.vrba.prædio.Pan.in c.ſignificanto.in j. not. extrà,de appell.imò dicit Phili.Francus.& Car.Alex. in d.c.ſignificante.in j.not.† ꝙ tale ius negatiuum nõ poteſt acquiri conſuetudine,vel præſcriptione,etiam tanti temporis cuius initij memoria non extat in cõtrarium,niſi præceſſerit prohibitio aut patientia aduerſarij,aliàs poſſeſſio negatiua nũquã acquiritur.ita tex.not.in l.j.C.de ſerui.& aqua.ſecundum verũ intellectum.& facit l.ſequitur.§.ſi viã.ff.de vſuc. Intellige prædicta etiam in prohibitione quæ fit extrà iudiciũ, etiam ſi fuerit obtemperatum pro bono pacis, ſecundum Pan.in c.abbate ſancti Syluani.in ij.col. vbi per illum tex.iuncta gl.extrà,de verb. ſignif.

ITẽ adde quod dicit Bal.in l.itẽ lapilli.in iij. q. ff.de rerũ diui.vbi quęrit, nũquid aliquis poſſit præſcribere ꝙ ipſe ſolus & poſteri ſui habeãt molẽdina in tali villa,ita ꝙ alius non poſſit ibi facere molendinum? Vidi quæſtionẽ hoc anno inter Reuerendũ dominũ Iacobũ Hurault epiſcopum Heduen.dominũ temporalẽ baroniæ & ſeignoriæ Iſſiaci epiſcopi, qui impediuit dominos de la chapelle, qui volebãt facere molẽdinũ in terra & ſeignoria Iſſiaci,quod videbatur poſſe fieri per l.ſi quiſquã.ff.de diuer.& tempo.præſcrip. Sed aduerte quia requiritur ꝓhibitio facta, & ꝙ obtemperatũ fuit prohibitioni,& tunc poterit per longiſſimũ tẽpus præſcribi tale ius: & ſine prohibitione acquiri nõ poteſt,vt etiam tenet Iaſ.in l.quominus.in vj.col.ibi,ſecũdò cõfirmatur.ff.de flumi. Alb. de Roſ. in l.ſeruitutes,*la grande*,in vj.col.de ſerui.tit.generali. Plenè per do.Iac.de S.Georg. in tract. ſuo feudorum, in gl.in ver.& cum molendinis.in ij.col.ibi, ſed quæro,dominus loci &c.iã ſuprà alleg.in caſu emergenti.

ET dicit do.meus Iaſ.ibi referendo Panorm.ꝙ hoc modo poteſt acquiri tale ius in præiudicium vicinorum,quòd ipſe ſolus poſſit habere molendinum, & erit ſeruitus prędialis. tamen ſubdit ꝙ ex cauſa publicæ vtilitatis poterit infringi illa ſeruitus, quòd

14 De molend nis bãnalibus.

15 In gratuitis nõ acquiritur ius.

16 Ius negatiuũ nõ acquiritur præſcriptione.

Caſus.

BIU Cujas

ſolus habeat molendinum, per l. fin. in fi. ff. de vſucap. Nihil aliud nūc dico, quia non eſt deciſa hæc quæſtio.

17 ¶ Itē adde † ꝙ dominus habēs omnimodā iuriſdictionē poteſt prohibere hominibus ſuis, ne vadāt ad molendū in alio molendino, quàm in molendino ſuę iuriſdictionis. ita Soci. in conſi. ſuo cclxxij. inci. non pro ſequendo ordinem quæſtionū in ij. col. vbi alleg. Bal. in quodam conſi. quod eſt inter conſilia Pet. de Anc. in conſi. xj. quod fuit hîc antè alleg.

ITem adde ꝙ eo quòd quis vadit ad molendum ad aliud molendinū, vel in alio caſu, ſi quis dicat ſe habere ius ꝙ nō vendant carnes tali die, vel victualia, ni ſi in tali loco, ſi vendantur in alio loco, vel eatur ad aliud molendinū, dicitur quis turbari in ſua quaſi poſſeſſione talis iuris ad vnū locū. & pro iſtis iuribus incorporalibus ſeu iuriſdictionibus, datur interdictū vti poſſidetis, ne quis turbetur in ſua quaſi poſſeſſione in ſuo priuilegio. & ita text. not. in c. licet cauſam. in prin. & in fi. extrà, de proba. & facit l. ſi quis diuturno, & l. ſicuti. §. Ariſto. ff. ſi ſerui. vendi. Phili. Fran. in d. c. ſignificante. vbi dicitur, ꝙ tale ius poteſt acquiri priuilegio. Ex quo quæro, qa his diebus audiui ꝙ ſex aut ſeptē macellarij huius ciuitatis fecerunt monopoliū inter eos, ꝙ volebant impetrare à Chriſtianiſſimo Rege noſtro principe, ꝙ nulli alij poſſint vendere carnes in hac ciuitate quàm ipſi, & ꝙ ſint iurati, & ꝙ nulli deinceps poſſint vēdere carnes niſi ſint iurati, an tale priuilegiū hoc modo ſit in præiudiciū reipublicæ, & cōtra vtilitatē publicā? credo ꝙ ſic. quia ex hoc fieret annona carior, nondū vidi. ſi impetretur ab eis, ad minus omnes qui de præſenti ſunt macellarij, debebunt ſemper vēdere carnes, nec poterūt prohiberi, nec credo ꝙ aliter detur. ſi caſus eueniat, fortè dicetur aliqd pro vtilitate reipublicæ huius ciuitatis. vidimus tamē his diebus ꝙ fuerunt deputati noui notarij à rege, ita etiā ꝙ qui erant antè notarij, fuerunt priuati eorū officiis ſine cauſa, qđ obſeruatū fuit apud nos, ſed multi in regno contradixerunt, ita ꝙ obtinuerunt quòd antiqui poſſent ſemper exercere eorū officia: ſed tamē ſuper his debent impetrare literas Regias. an bene ſit factum & iuridicè vel non, cogita, dicam alibi.

Quæſtio. ITem quæro, aliquis habuit per tantū tēpus cuius initij memoria non extat in contratiū, ius, ꝙ omnes de tali loco tenerētur ire ad ſuū molendinū, quod acquiuit prohibitione præcedente, cui obtemperatum eſt ꝑ tale tēpus: poſtmodū ſunt quinque anni aut ſex, ꝙ molendinū eius eſt deſtructū, ita ꝙ tales homines non amplius vadunt ad molendū in dicto molēdino. nunc verò reædificauit molendinū, & iterū facit prohibitiones hominib⁹ illius loci, ne vadāt ad aliud molendinū, ſed vadant ad illud, aliqui ex illis hominibus pēdentibus illis ſex annis fecerūt quoddā paruū molēdinū, quo vtuntur tantùm pro neceſſitate eorū, vel iuerunt ad aliud molendinū, & adhuc molendino reædificato, & poſt prohibitionē vadūt ad aliud, nec obtē perāt ſecundæ prohibitioni, dominus ante annū intētat caſum nouitatis & quærimoniæ, qui dicitur interdictum vti poſſidetis, tales homines ſe opponunt, & dicunt quòd in vltimis annis non iuerūt ad molendinum illius domini, ſed ad aliud, quis debeat obtinere, nunc eſt caſus in facto.

18 *Aſſuetudo.* ADuertendū eſt † quia habemus cōſuetudinē, aſſuetudinem, & deſuetudinem. aſſuetudo dicitur quaſi aſſiduus actus. cōſuetudo & deſuetudo deſcendunt ab hoc verbo ſuetudo, additis ſolū his monoſyllabis con, & de, ex quarū additione reſultat totaliter cōtrarius effectus: quoniā monoſyllaba con, auget & ponit, ſed monoſyllaba de, nō auget nec ponit, imò totaliter diminuit & priuat, † & dī cōſuetudo quaſi cōmunis vſus. c. conſuetud. j. diſt. Azo in ſum. C. quæ ſit lon. conſue. in prin. Et dicit Goff. in ſum. de conſue. in ver. dicitur autē. ꝙ cōſuetudo dicitur qđ in communi vſu eſt. & † deſuetudo dicitur ex monoſyllaba de, quæ priuat & minuit. not. xxxv. diſt. c. epiſcopus. & de hac monoſyllaba de, habetur per Bar. in l. j. §. emācipat⁹. ff. de cōiun. cū emā. lib. & dicitur deſuetudo quaſi nulla aſſuetudo. Et ita ſūt cōtraria cōſuetudo & deſuetudo, qm̄ cōſuetudo reſpicit factū & cōmunē vsū. vt in c. cōſuetudo. j. di. & ff. de legi. l. de quibus. §. j. ibi, in rebus ipſis. & ſic ponit ſeu affirmat aliqd eſſe in rerū natura. ſed deſuetudo reſpicit cōtrariū, videlicet nō factū, & nō vſum. Et ſic nihil ponit, imò negat aliquid in rerū natura eſſe. vt inſti. de iniur. §. ſed pœna quidē. His præſuppoſitis cō deſcēdo ad caſum noſtrū. dominus aliquis ꝓhibitione pręcedēte, cui fuit obtēperatū per tātū tēpus cuius memoria nō extat in cōtrariū, habuit molēdinū bānale, hoc eſt tale cui oēs de tali loco tenebātur ire ad molēdū, nūc verò ceſſauerūt per aliquod tēpus, an poſſint dicere ſe habere conſuetudinē nō eūdi. ſ. nō eūdo, an verò deſuetudinē? nā nō eſt dubium ꝙ cōtra dominū nō allegant factum, ſed ſolum non vſum, quod quidē non factum, ſeu non vſus ipſorum hominū nō tollet ſeu nō priuabit dominū ſuo iure acqſito & ſibi cōpetēti. probat hoc expreſsè plenè Gui. pap. qui hanc materiā meliùs cæteris explanat in q. ſua pen. nu. 11. 12. & ſeq. Et aduerte, quia in hoc caſu eſt ius negatiuum, & non affirmatiuū, & ius quod prætendunt homines eſt affirmatiuum. Et ideo videtur ꝙ dominus perdiderit poſſeſſoriū illius iuris, & in ſua poſſeſſione fuerit turbatus, ex quo homines iuerūt ad molendinū. ex dictis per Phili. Frā. in d. c. ſignificāte. in j. & ij. col. Et ideo ſi iuerint per annum integrū, eſt turbatus per annū, ex quo nō poteſt obtinere in interdicto vti poſſidetis, in quo requirit poſſeſſio vnius anni & vltimi actus, quia in interdicto vti poſſidetis vincit q vltimo anno vſus eſt. ſufficiāt in hoc caſu hæ remiſſiones hîc antè dictæ, cùm nondū ſit caſus deciſus. ¶ Aduerte, quia hoc anno Do. M. ccccxix. fui interrogatus de iſto caſu. Duo habētes molendinū cōmūne quod minabatur ruinā, & egebat reparatione, vnus iſtorū volebat illud reparare pro ſua parte & ſibi cōpetente, alter nō. Quærebat à me ille qui reparare volebat & intēdebat, qd facere debebat, dedi ei cōſiliū vt practicaret l. ſi vt proponis. C. de ædific. priua. de qua etiam facit mentionē Iaſ. in §. ſequens. col. vlt. inſtit. de actio. videlicet, ꝙ interpellet ſocium vt cōtribuat in reparatione dicti molēdini fienda: quod ſi nolit facere, intimet ei cōſequenter ꝙ reparabit, & proteſtetur de vtendo beneficio dictæ legis, & reparatione facta interpellet eū vt pecunias pro ſua parte expoſitas ei ſoluat intra quatuor menſes: quod ſi nō fecerit, ius in alia parte eſt ſibi quæſitum. quod nota, qa eſt tex. mirabilis, de quo ſupra hoc tit. §. præcedenti. in j. gl. in fin. nu. 17. iam fecimus mentionem. Et vide Rom. ſing. 68. & Franc. Cremenſ. ſing. 98.

19 *Conſuetudo.* 20 *Deſuetudo.* *Caſus.* *Aliud caſus.*

21 ADuerte tamen † ꝙ ſi flumen eſt in confinio duarum ciuitatum vel territoriorum, in dubio commune præſumitur eſſe, & iuriſdictio cuilibet ciuitati vel domino competit in ipſo flumine vſque ad mediū fluminis, quia omnia ſunt in confinio eorum qui ab vtraque parte poſſident. l. arbor ff. communi diui. l. ij. §. præterea. ff. de aqua plu. arcen. l. adeò. §. fi. ff. de acquir. re. domi. Cæpola, in tracta. de ſeruit. ruſtic. prædio. tit. de flumi. in fi. vbi dicit iſtud intelligendū, niſi

appareret

appareret cõtrarium, puta quia vnus dominorum totum flumen poſſediſſet dominando ipſum. & vide ad prædicta Bal. in c. ex literis. de proba.

22 Ius piſcandi eſſe commune, limitatur hic.

EX prædictis videmus ꝙ † licet ius piſcãdi ſit cõmune in flumine. §. flumina. inſt. de re. diui. tamẽ fallit vno modo, vt dictũ eſt in caſu prædicto, ſcilicet quando quis piſcatus eſt ſolus per tantum tẽpus, cuius initij memoria non extat in contrarium, à tẽpore prohibitionis factæ etiam, vt dictum eſt hîc antè.

FAllit & limitatur ſecundò, quando flumẽ eſſet priuatum. l. iniuriarum actio. §. fi. in fi. ff. de iniur. vbi dicit tex. in lacu qui mei dominij eſt, vtique piſcari aliquem prohibere poſſum.

TErtiò fallit quando ius piſcãdi eſt priuatum, puta quia eſt venditũ per principẽ, ſicut in lacu Guardæ cõtingit, in quo ſunt aliquæ piſcariæ priuatæ, quæ fuerũt vẽditæ per dominos Veronæ. arg. d. §. fi. cum l. ſeq. quæ incipit, ſanè ſi maris. & arg. c. j. circa fi. ibi piſcationũ reditus. quæ ſunt regalia. in vſib. feud. nam ad practicã deducendo videmus ꝙ multi ſunt domini & principes in aliqbus locis habẽtes ius piſcãdi, aliqui per vnam leucã, alij per duas, alij per tres, & ſic de ſingulis, in fluminibus huius patrię. Et illud ius piſcandi vẽdunt ſingulis, aut de duobus aut de tribus annis, & deliberant vltimo appretiatori, & in hoc videntur habere illud ius regale, de quo in d. c. j. quæ ſint regalia.

QVartò fallit quando eſſet conuentio cum vicino, vt in domum ſuam piſcari non poſſit. l. venditor. in prin. ff. communia prædio. Et iſtud eſt verum etiam in fluminibus publicis, vt dicit Cæpo. intrac. de ſerui. ruſti. prædiorum. in titulo de mari. in prin.

QVintò fallit quãdo princeps, vel habens iura principis, prohiberet ne quis in flumine publico piſcari poſſit, vt eſt in lacu quod quomodo ſit, quia nulla ſunt in hac patria, remitto me ad ea quæ dicit Cæpola pro Italis & Sabaudien. in tract. ſerui. ruſt. præd. tit. de lacu.

SExtò fallit quando eſſet conſuetudo, vt piſcaretur ſolùm pro vſu publico, & non pro priuato, vel pro priuato, ſed certo tẽpore tantùm, vt eſt in flumine noſtro vulgariter dicto, A *rout*, in quo abbas & cõuentus ſancti Martini habent ius impediẽdi ne piſcari poſſit, & vẽdunt ius piſcandi: domini tamẽ eccleſię Heduen. ſingulis annis ſolent ire ad piſcandum certo tempore anni, in qua quidem piſcatione faciunt quædam conuiuia, quæ debentur per vltimum canonicum vltimò receptũ in dicta eccleſia Heduen. Et hoc modo habẽt ius piſcandi certo tempore, ex conſuetudine quæ vicẽ legis obtinet. l. venditor. §. ſi conſtat. ff. cõmunia prædio. prædictas limitationes ponit Cæpola in trac. ſuo ſerui. ruſtic. prædio. in tit. de piſcatione.

ET ex his videmus de vſagio quod haberi poteſt in flumine tam in piſcando, quàm in ducendo aquã à flumine ad agrum, quàm etiam in ædificando ſuprà flumẽ. de quo pleniùs, ſed de vltimo vide plenius per Cæpolam in dicto loco hîc antè alleg.

IN TEXTV IBI,
Vſage de bois.

ADuerte ad id quod dicit Bart. in l. nulla. §. fi. ff. de alimẽ. & ciba. legatis. ꝙ cõceſſio huiuſmodi vſus nõ eſt ſeruitus, ſed tantùm competit actio perſonalis contra concedentẽ non contra tertium. & ita videtur tenere Cy. in rub. C. de vſufructu. Ale. in conſil. xviij. inci. attentis narratis in themate. in vol. Vide ad hoc Philip. Corneum in conſ. clxxxviij. incip. qua petitio. in verſi. his tamẽ nõ obſtã. in iiij. vol. & an ſit ius reale vel perſonale, vide Paul. de Caſtro in l. iiij. ff. de ſeruitutibus, & in l. vt pomum. eodem tit.

DE vſagio † verò nemoris videndum eſt, & primò quæritur, ſi ruſtici aut homines rei aut alterius iuriſdictionis dicunt ſe vſos fuiſſe nemore tanto tẽpore quo memoria nõ extat, an iuuat eos de iure, vt dicãtur acquiſiuiſſe ius vtẽdi fruendi in illo nemore? Cy. format hãc q. in l. fi. in iiij. queſt. C. de præſcrip. lon. tẽpo. x. vel xx. annorũ. & videtur dicere ꝙ nõ, qa † vſus fructus perditur lõgiſſimo tẽpore. l. corruptionẽ. C. de vſufru. ergo eodem tẽpore quo perderetur, nõ acquiritur. facit l. Titio cùm morietur. ff. de vſufru. dicit tamẽ Cæpo. in trac. ſuo ſeruit. ruſt. præd. in tit. de mõtibus. q. xiij. ꝙ cautela eſt, vt ruſtici non dicant ſe habere, vel acquiſiuiſſe ius vtendi fruẽdi, ſed dicãt ſibi conſtitutã fuiſſe ſeruitutem, ꝙ ius haberẽt vt poſſint incidere ligna in dicto nemore, iuxta l. iij. ĩ prin. ff. de ſeruit. ruſt. præd. ¶ Et ad probãdum iſtam conſuetudinẽ ſeruitutis vel iuris, eã allegent, & probent ſe vſos fuiſſe dicto iure accipiendi ligna per tantũ tẽpus, cuius initij memoria non exiſtat in contrariũ, quia tale tẽpus habet vim cõſtitutionis, & tituli, ſeu priuilegij. l. hoc iure. §. ductus aquę ff. de aqua quot. & æſti. c. ſuper quibuſdã. §. prętera. extrà, de verb. ſignif. c. j. de pręſcrip. lib. vj. Alex. in cõſi. vj. in j. vol. Iaſ. in l. de quibus. in x. co. ff. de legib. idem in §. omniũ. Inſtit. de act. in xiij. col. idẽ Alex. in conſ. ſuo xxxv. in ij. vol. Socin. in conſi. cxxvij. in pen. col. & in conſ. clxxxj. in pe. col. Panor. in conſ. xx. in j. vol. Ludo. Bolog. in conſil. ſuo lxxvij. imò hoc caſu non eſt neceſſaria ſcientia eius contra quẽ pręſcribitur. do. Iaſ. in l. imperiũ. in viij. col. ff. de iuriſd. omn. iudi. nec admittitur in contrarium. Feli. in c. cũ nobis. in iij. col. extrà, de præſump. Barb. in conſ. xlj. in xj. col. in j. vol. imò plus dicit Cæpola in dicto loco, † ꝙ allegãdo titulũ & probãdo poſſeſſionẽ vel quaſi, per decẽ annos inter præſentes, & viginti inter abſẽtes, probaretur titulus & ſeruitus conſtituta, vt probatur per gl. no. in l. ij. C. de ſeruitut. & ibi per doct. in l. j. §. denique. ij. ff. de aqua plu. arcen. & per ea quæ habẽtur per Bart. & doct. in l. qui in aliena. §. ſed ſi nõ adierit. ff. de acqu. hær. per gl. & Canon. in c. peruenit. extrà, de cẽſib. per Bar. & doct. in l. cùm de in rem verſo. ff. de vſuris. & in l. ſi certis annis. C. de pact. hodie de conſuetudine noſtra dic, quòd requiritur tempus xxx. annorum: cùm omnes præſcriptiones in hac patria ſint ad hanc redactę, vt infrà hoc titu. §. penul. ¶ Sed quia dixi hîc antè quòd in tẽpore cuius initij memoria nõ extat in contrarium, allegando ſeruitutem fuiſſe conſtitutam, & probando, tamen tantũ tẽpus ſufficit prout tenet Cępo. in loco hîc antè alleg. dic ꝙ probato tali tẽpore, non eſt neceſſaria tituli allegatio, prout Alex. in d. conſi. vj. in ij. col. in j. vol. & in conſi. cxxv. inci. viſo titulo quæſtionis. in ij. vol. & in conſil. ſeq. ¶ An † ſi vſus nemoris ſit relictus alicui vniuerſitati pro commodo ſingulorum, vtantur æqualiter omnes, vel ſecundum ꝙ ſunt ditiores & digniores? dic quòd ęqualiter omnes, & ſecundum quod vnuſquiſque indigebit. ita tenet per plura Alber. de Roſa. in l. intantùm. §. vniuerſitatis. in vlt. col. ff. de re. diuiſion.

SEd quæro nunquid valeat conſuetudo, † quòd homines alterius iuriſdictionis poſſint incidere ligna in nemore alterius, & infra limites alterius caſtri, vel in fundo alterius? Pan. & Ioan. de Imol. in c. dilecti filij. j. in glo. de arbit. dicunt quòd ſic, dũmodo conſuetudo non ſit inducta per violentiam. ad hoc facit cap. ſuper quibuſdã. de verbor. ſigni. l. ſi quis diuturno. ff. ſi ſerui. vendi. etiam vide eos ibi. dixi ſuprà. ¶ Aduerte etiam

23 De nemorum vſagio.

2

Cautela.

15 Seruitutis probatio.

26

27 Quæſtio

etiam, quia vbi ligna vel paſcua non ſufficerent domino,& illi qui conſuetudinem prætẽderet, præferẽdus eſt dominus,& ſic nõ valeret cõſuetudo per quam dominus excluderetur admiſſo extraneo.Facit tex.in l.ſi quis per diuinam. C. de aquæductu lib. xj. & vide ad hoc Ioan.And.in c. dilecti. de arbitris. iuſta enim excuſatio eſt, ſi quis ſuam vtilitatem alienæ præferat. l. præſes. C. de ſerui. & aqua. facit l.ædem C. loca. vbi pro mea vtilitate poſſum te expellere à domo mea tibi locata.vide Matt.de affl.in conſt. regni Siciliæ quæ incipit.cùm per partes Apuliæ.in iij.lib.Ita tenet Rochus Curtius in repe.c.fi.in xxj.fol.col.iij.verſ.ex qua ratione infero. extrà, de conſuetud.

28 Quæſtio

ITem quæro,† Aliquis dominus concedit vſum nemoris aliquibus de villa vel ciuitate perpetuò,an & quantum duret tale tempus?videtur ꝙ fruetur cẽtum annis,quia videtur hoc modo cõceſſus vſusfructus. l. diuus Adrianus.ff.de vſu & habi.qui finitur centũ annis.l.vſusfructus. ff. de vſufru. & quemadmo. quis vtatur.& ideo ruſtici quibus cõceſſus eſt vſus nemoris ſæpe allegant cõtra ſe,quia ſi dominus velit eos prohibere,dicũt non poteſtis,quia vſi ſumus centũ annis& pluribus,& ita allegãt finitum vſumfructũ.per d.l.an vſusfructus.do.Alb.de Roſ.in d.l.an vſusfructus, mouet hãc quæſt.& ad prædicta reſpõdet,dicendo ꝙ d. l. loquitur in ſeruitute perſonali vſusfructus:ſed in caſu prædictæ quæſt.poſſet dici, ꝙ eſſet ſeruitus realis con ceſſa loco,gratia habitãtium nũc & in futurum, & ſic eſſet perpetua.dicit tamen ꝙ adhuc eſt dubium.ſed vide eundem Alb.in l.fi.in ij.col.C.de præſcri.lon.tempo.vbi dicit,ꝙ ſi eſt cõceſſa loco,eſt perpetua, & non finitur tali tempore centum annorum.

29 Quæſtio

ITem quæro† Aliquis habet vſagium in quadã foreſta,vel in quodã nemore,an ſi vti nõ poſſit, vel non velit, poſſit illud alteri vendere vel locare?Ioã.Fab.in §.minus autẽ.inſtit.de vſu & habi.dicit ꝙ ſic,per l.plenum.§.pomis.ff.de vſu & habi.licet cõtrarium obſeruetur.¶Nunc eſſet videndum,an Ioan. Fab. de cõſue. atteſtanti credẽdum ſit.Bar.in l.vt vim.ff.de iuſti.& iure.tenet ꝙ ſic,ſed reprobatur per omnes maximè per do.Iaſ.& ibi,& do.Claudiũ de aquis in ſua repe.d.l.vt vim.& per Phil.Decium in conſ.cxlij.col. ij. ex quo ſi caſus eueniret in facto,neſcio quid iudicaretur in hac patria,niſi ſecundum ea quæ ſcripta ſunt in hoc volumine conſuetudinũ noſtrarum.¶Etiam aduerte ſi debeat vſus ſeu ſeruitus iuris paſcẽdi in nemore aliquibus,an poſſit reduci ad pratum,vel aliam culturam in præiudicium habentium ius paſcendi eis inuitis?vide quæ dicit Bartho.Cæpola in tract.ſeruitutum ruſticorum prædiorũ,titulo de ſeruitute iuris paſcendi. col. xij. & xiij. ad quẽ recurre cùm caſus euenerit. Cogita ad hæc antè dicta ꝙ ſi fiat ad magnã vtilitatem,eſt iuſta excuſatio,ita ꝙ debet præponi alienæ, ideo ſi eſſemus in caſu vbi nõ fieret magnũ incõmodum habenti ius paſcendi,& fieret magna vtilitas domino,ꝙ poſſet mutare ad ſuam vtilitatem.argumẽto eorũ quę dicũtur,quod tibi nõ nocet & alteri prodeſt,poteſt per illum cui prodeſt fieri,vt notatur per Io.Fab.inſtit. de lege Fuſia canin.tollenda.¶Aduerte etiam, ſi habeam vſum in tuo nemore, an poſſis vſum concedere cuidã ſine cõſenſu meo,vide Odo.de Senõ.in trac.de interdict.de aqua quoti.& æſti.vide infrà §.v.in gl.ij.

30 Quæſtio

VLteriùs quęritur† an habẽs vſagiũ in nemore poſſit alteri cõcedere ligna?Dic ꝙ ſic,ſi ligna vtrique ſufficiãt,aliàs nõ.arg.l.j.§.fi.ff.de ſeru.ruſt.prædi. & l. Lucio.ff.de aqua quot.& æſti.Barth.Cæp. in tractatu ſuo ſerui.ruſt.prædiorũ.tit.de mõtibus, quæſtione ix.

ITem pone ꝙ aliquis habeat in priuilegium,vel alio modo quòd poſſit ſcindere ligna in nemore pro ſe & familia ſua,an cõtineãtur filij naſcituri?vide do.Iaſ. in l.fi.in ij.col.C.de verb.ſig.vbi plenè determinat,pone̅do ꝙ talis habens exemptionem, ſi habet plures filios,& vnuſquiſque illorum habet tãtam familiam ſolus quãtam habebat pater omnium, quòd nõ omnes habent hanc exemptionem, ſed ſolùm vnus illorum. ¶Hanc quæſtionem vide plenè examinatam per Ioã. Sanxon.in conſue.Turon.tit.*des droicts de baſſe iuſtice.* arti.xii..fo.xvj.vbi ponũtur plures deciſiones in ſimili.vide Cæpolam in tract.ſeru.vrba.prædiorum,in tit. de furno.in v. q. vbi amplè per eum.

Venatio in nemoribus

DE venatione verò quę fit in nemoribus dominorũ nihil hîc tractãt.Sed quæro an comites, vel barones,vel domini tẽporales habẽtes iuriſdictionẽ poſſint iuſtè facere prohibitionẽ generalẽ,& ſub pœna vt nullus audeat venari in foreſtis & nemoribus ipſorũ? vide Iac.Rebuf.in l.vnica.C.de venatione fera. lib.xj. vbi diſtinguit an foreſta ſit incluſa,vel non:& ibi dicit etiam ꝙ poteſt prohiberi venatio perdicum, quæ fit cum tona,& alio inſtrumento, ex quo poſſunt tot capi ꝙ ſit intereſſe reipublicæ.vide ibi per eum.¶ Et vide infrà in §.vij.huiꝰ tituli, vbi allegaui plura ad hoc.

IN TEXTV IBI, Petitoire ou poſſeſſoire.

ADuerte† an ſi quis agat petitorio intelligatur renuntiaſſe poſſeſſorio.Barto.in l.naturaliter.§.j.in iij.lectu.in verſic.quæro pro declaratione.ff.de acqui. poſſ. & Alex. & alij poſt eum. & ibi de pluribus quæſtionibus an poſſint ſimul intentari, & an poſſeſſorio renuntiato poſſit intentari petitorium,vel ecõtrà. vide Pan.in c.paſtoralis,extrà,de cauſa poſ. & propriet. col.vj.cum multis aliis ſequentibus.

IN TEXTV IBI, Quelque laps de temps.

1 Lapſus temporis nõ obſtat.

QVæro,† quid operentur hęc verba,nõ obſtãte lapſu tẽporis.dixi amplè ſ̃ in tit.*Des mainſmortes.*§. ij.Sed an hoc caſu tollatur præſcriptio tanti temporis cuius initij memoria non extat in contrarium, vide Ioan.And.in c.j.de præſcri.lib.vj.Bernard. Landrianũ in addi.ad Panor.in c.ſi diligenti.extrà, de præſcri. & videtur ꝙ licet hîc requiratur titulus ,tamen ſufficit poſſeſſio ſeu cõſuetudo tanti temporis cuius initij memoria non extat in cõtrarium,nec aliter doc̃dum eſt de titulo,cùm tale tẽpus habeat vim tituli.gl.in c. ſuper quibuſdam.§.præterea.in ver.memoria. extrà. de verb.ſig.do.meus Iaſ.in §.omnium. in xiiij. col. Inſti. de actio.dixi plenè hîc antè in gl. præcedenti.

ADDITIO. Vide in hoc Matt.de affli.in conſti. regni Sicilię quę incipit,ſi dubitatio.in x.col.ver.iiij.põdero.in iij.lib.& in conſtitutione quæ incipit,quadrigenalem.in gl.iiij.in iij. lib.

NEſcio tamẽ quid in hoc caſu diceretur, cùm textus noſtræ conſuetudinis,ſeu ſtatuti requirat expreſsè titulum:& verba ſtatuti ſunt propriè accipiẽda & non impropriè.do. meus Iaſ. in l. omnes populi in penult.col.ff.de iuſtit. & iure.& tantum tempus non eſt titulus,ſed tãtùm habetur loco tituli.d.c.j.aliud enim eſt eſſe titulus,aliud haberi pro titulo,ſicut aliud eſt eſſe pater,vel haberi pro patre,vel loco patris.Bar. & Alex.in l.ſi maritus.§.legis Iuliæ.ff. ad l. Iuliam de adult.dom.meus Iaſ.in l.prætor ait.§. ſiue autem.in j. nota.ff.de noui oper.nuntiat.& in l.patris & filij.in j. not.ff.de vulga.& pnp. cogita quid dicendum ſi caſus

eueniret

BIU Cujas

eueniret, quia videtur mihi dicẽdũ cõtrarium, cùm in omnibus tale tẽpus & titulus æquiparentur, ergo ſtatutum diſponens vnũ in caſu vero, ſ. in titulo, habebit locũ in caſu ficto. ſ. in tali tẽpore cuius initij memoria &c. habente vim tituli. faciũt tex. in c. cum dilectus. & in c. ad audiẽtiã. extrà, de cle. nõ reſi. notatur in l. Gallus. §. & quid ſi tantùm. ff. de libe. & poſth. Iaſ. in l. j. in ij. col. ibi, ſextò & fortiùs. ff. de vulg. & pup. & in l. omnes populi. in duabus lecturis, in fi. ff. de iuſti. & iure.

SEd multum debent aduertere aduocati cùm propoñũt huiuſmodi tempus, quia debẽt articulare modũ probandi, ita videlicet, quòd fuit ſemper ita viſum & auditum à prędeceſſoribus, & quòd ſemper ita fuit communis opinio & communis vox, & fama publica de tali iure prætẽſo, & quòd nunquam fuit viſum obſeruatum cõtrarium. & ita viſum fuit obſeruari à quinquaginta vel ſaltem quadraginta quatuor annis, & vltra. & hoc vt teſtes ita deponẽt, quia aliàs ita crudè & tam de paruo tempore deponunt, quòd nũquam aut rarò probant tale tempus, ſecundũ quòd requirit gl. & doct. in c. j. de præſcrip. in vj.

QVæro, † aliquis habet terram vacuã iuxta domũ meã, de qua nihil facit, nũquid poſſim eo inuito animalia mea immittere depaſcenda, cùm eum nõ lædant? Ioan. Fab. inſtit. de lege Fuſia canin. tollen. dicit ꝙ ſic. ex quo cùm ſemel fuiſſem interrogatus de quodam, qui emerat mediam partem trium ſtagnorũ, ita ꝙ teneretur ad mediam refectionem, quæ quidem ſtagna diſtabant ab eo per ſeptẽ, aut octo leucas, incuria ſeu negligentia illius emptoris & vẽditoris ſtagna facta ſunt inutilia, nunc vẽditor qui habet domũ ſuam iuxta vnum ex illis mittit animalia ſua depaſcenda in vno ex illis exiſtẽs prope domũ ſuam, & emptor vult eum prohibere, an poſſit? dixi quòd nõ. ex quo etiam ſi nõ mitterẽtur animalia, herba fieret inutilis, nec aliquod commodum afferre poſſet illi emptori, & hoc illo tempore quo dictum ſtagnum non erit in reparatione, per doctrinam Ioan. Fab. in d. loco.

IN TEXTV IBI,
Sans en auoir tiltre.

QVęritur an hoc caſu ſufficiat habere præſcriptionem tanti temporis, cuius initij memoria nõ extat in contrarium? Videtur ꝙ ſic, quia tale tempus habet vim tituli. Dixi in gl. prædenti, non repeto hîc.

IN TEXTV IBI,
Ou paier redebuance.

SEd qualis debeat imponi aut peti ſi non ſit taxata? dic quòd inſpicienda eſt cõſuetudo vicinorum. facit tex. in c. ſuper eo. & in c. ſopitæ. & in c. ex parte. extrà, de cenſibus. vbi quãdo debentur præſtationes, nec apparet de quantitate præſtationum ſtabitur vicinis prouinciis, & ſecũdum quòd ſolitum eſt fieri, aliàs fieret eis iniuſtitia. quoniam vt dicit Bal. in l. j. C. quomodo & quãdo iudex. id quod ſolet fieri, debet fieri. & ſi non fiat, iniuſtè fit. Vide ad hoc Matth. de affli. in conſti. regni Sicilię, quæ incipit, cùm per partes Apulię. in ij. lib. in vij. notab.

§. TERTIO.

TEN bois de couppe & de vendue ne doit paſturer, quelque vſage qu'y ſoit, iuſques apres la quarte fueille.

IN TEXTV IBI,
En bois de couppe.

INtellige tam de lignis priuatorum quàm principis quia eadem pœna punitur. vt dicit Iac. Rebuffi in l. inſignis. C. de paſcu. publi. lib. xj.

SYlua † cędua ab æquinoctio autumnali vſque ad calendas Ianuarias (vt quibuſdam placet) cęditur, maximè pro ædificiis aut nauigiis conſtruendis, vt dicit Frãciſcus Patritius in libro de inſtitutione reipublicę lib. vij. ti. quinto de ſylua. & ibi ponit quomodo architecti cõſiderant & obſeruant lunã in lignis ſcindẽdis, ne ſcilicet pro architectura ligna ſcindantur ante decimumquintũ diem in vna arbore & in materia flaccida ante. xxv. an. arbores enim (vt dicit) & multa alia veluti ſunt cõchilia omnia, ad lunæ curſum augẽtur ſeu decreſcunt. vt ibi habetur, & multa alia, quæ hîc nõ ſunt multum ad propoſitum, ideo aliter non inſiſto. 1 Quo tempore cædatur ſylua cædua.

HAec dicitur cædua de qua dixi in rub. huius titu. ¶ Et qa hîc in hoc §. loquitur de vſagio nemoris quod cõſiſtit in iure paſturagij. Aduerte, quia vt dicit Bartho. Cæp. in trac. ſuo ſeruitutum ruſt. prædio. in ti. de iure paſcendi, cõmuniter fiunt ſtatuta terrarũ quæ prouident quo loco & tempore ſit paſturandũ, vt hic & in duobus §§. ſeq. & conſuetudo in talibus eſt ſeruanda. Bal. in tit. de pace conſtan. §. nos Romanorum. in gl. ſicut. ver. & not. hîc expreſſum Bal. in l. j. §. denique. & l. ij. ff. de aqua plu. arcen. Barth. Veron. in tract. ſuo ſerui. ruſti. prædi. in tit. de ſeruituti. iuris paſcendi. tractans hanc materiam quærit primò, † Quid ſit ſeruitus iuris paſcendi? & dicit ꝙ ſeruitus iuris paſcendi eſt ius pecoris paſcendi in fundo alieno agri mei cauſa. l. prima §. in prædiis. ff. de ſeruitut. ruſti. prædiorum inſti. de ſeruit. §. inter ruſticorum. l. qui ſeruandarum. §. fi. ff. de præſcri. verbis. & quomodo intelligatur illa diffinitio, ponit ibi amplè, non inſiſto. 2 Seruitus iuris paſcẽdi quid.

SEd qa † dicitur quòd eſt ſeruitus, quæro an ſit ſeruitus realis, an perſonalis? ponit Alb. de Roſ. in l. ſi quis binas. ff. de vſufr. & notant gl. & doct. in l. pecoris paſcendi. ff. de ſerui. ruſti. prædio. † Quærit vlteriùs Cæpola quotuplex ſit paſcuum, & dicit quòd eſt duplex, quoddam eſt publicum, quoddam eſt priuatum: vt probatur in rub. & per totum tit. de paſcuis publicis & priuatis. lib. xj. C. 3 4 Paſcuũ duplex.

QVærit vlteriùs, an dominus prædij ſeruientis poſſit loca in quibus debet alteri ſeruitutem, & in quibus debet ius paſcendi, puta paſcua & ligna, reducere ad culturam, inuito domino prædij dominantis, an deberetur ſeruitus iuris paſcendi & econtrà, an ille cui debetur hæc ſeruitus poſſit inuito domino fundi reducere paſcua, ita vt efficiãtur meliora. & ibi plenè diſputat: & cùm multi caſus mihi eueniſſent, ſolitus ſum ſemper recurrere ad Cæpolam in dicto loco, qui optimè diſtinguit, vbi concluſiuè tenet ꝙ in præiudicium illius cui debetur ſeruitus iuris paſcendi, non poteſt alterari ius paſcendi. ¶ Io. Fab. in §. vnico. inſtit. de lege Fuſia canin. tollend. quærit, pone quòd quis habeat vacuam terram iuxta domum meam de qua nihil facit, nunquid poſſum eo inuito animalia mea immittere depaſcenda, cùm illum non lædant? & dicit ꝙ ſic: faciendo quatuor notabiles regulas, quas vide. dixi in §. ptæcedenti, in fi.

QVæritur vlteriùs, plures habent ius paſturandi in aliquo loco: & habent vnum paſcuum, vnus qui habet ibi modicas poſſeſſiones tenet ibi magnam quantitatem beſtiarum, ita quòd habẽtes magnas poſſeſſiones non poſſunt vti illo paſcuo pro quæſtio.

eorum

BIU Cujas

eorum beſtiis, quid fiendum? Albe. de Roſate in l. imperatores. in ij. col. ff. de ſerui. ruſti. prædio. dicit ℣ alij poſſunt intentare vtile interdictum cõmuni diuidundo, quòd ille vtatur pro modo. quod quomodo intelligatur an pro modo iugerum, an pro valore æſtimationum, ponit ibi Alberic.

§. QVARTO.

Viue paſture en bois de haute foreſt, eſt entendu dés la ſainct Michel iuſques à la ſainct André incluz, & durant ledict temps, tous vſages vains paſturiers doyuent ceſſer d'y faire paſturer.

IN TEXTV IBI, Viue paſture.

ADuerte in hoc, quia hoc modo dicitur ſylua paſcua, de qua eſt tex. in l. ſylua cædua. §. fin. ibi, paſcua ſylua eſt q̃ paſcui pecudũ deſtinata eſt. ff. de ver. ſignif. & dixi ſuprà in rub. Et ſi quis in hoc tẽpore ꝓhibito inuenerit animal depaſcẽs, nõ põt retinere iure pignoris, ſed lege Aquilia agẽdum eſt. l. Quintus. ff. ad l. Aquil. niſi diu aluerit: quia hoc caſu retinere poteſt. l. hoc ampliùs. §. de his. ff. de dam. infe. quia in rei vtilitatẽ alimenta verſa ſunt, ideo retinere poteſt. notatur in l. ſi non ſortem. §. ſi centum. ff. de condict. indebit. dixi ſuprà in tit. *des cenſes*. §. j. in gl. *retenue*.

IN TEXTV IBI, Haute foreſt.

QVæ dicatur antiqua foreſta, vide Matt. de afflic. in conſtitu. regni Siciliæ, quæ incipit, authoritatem. in iiij. notabili.

IN TEXTV IBI, Dés la ſainct Michel.

VTrum hæc dictio, *dés*, includat vel excludat diem S. Michaelis, vide plenè per Alb. de Roſ. in auth.
1 hoc ius. in ij. col. in prin. C. de procu. † vbi probat eam aliquando includere, aliquãdo excludere. & idem dicit de dictione ab. & dixi infrà, in gl. fi. huius §. aduerte etiam † quia dictio à, iuncta verbo effectiuo & ſubſtãtiuo, vt ſum, es, eſt, dicit & denotat cauſam efficientem, vt filius eſt à patre. ita dicit Bal. in l. ex arrali, poſt principium. ver. adde. C. de actio. empt.

2 A, & ab dictiones.

3 NVnquid † hæc ſeruitus iuris paſcendi ſit ſeruitus continua vel diſcõtinua? doct. iuris canonici & ciuilis diſcordãt in hoc, vt per doc. in c. cùm eccleſia ſutrina. de cauſa poſſ. & proprie. & in c. de quarta. & ibi Feli. extrà, de præſcript. plenè Gui. pap. q. ccccclxxiij. Sed dic ℣ quando licitum eſt depaſcere tantùm certo tẽpore anni, dicitur diſcõtinua. vt eſt in caſu huius cõſuetudinis. Et tũc hoc caſu nõ acquiritᵉ præſcriptione, niſi tanto tẽpore cuius initij memoria nõ extat in cõtrarium. notatur in l. ſeruitutes. *la grande*. ff. de ſer. titu. generali. & in locis hîc antè alleg. dicam in §. ſequ.

4 Seruitus viuæ paſturæ.

SEd quia † hîc dicitur, *viue paſture*, aduertendum eſt ℣ ſunt duo genera ſeruitutis iuris paſcendi. Quędã eſt ſeruitus viuæ paſturæ, quę dicitur eo tempore quo glandes ſunt in lignis & nemoribus, & hoc caſu omnibus eſt prohibita à tẽpore S. Michaelis vſque ad feſtũ S. Andreæ, quo quidem tẽpore glandes ſunt in ſyluis & foreſtis. † Alia eſt ſeruitus vanæ paſturę, quę dicitur eſſe tẽpore quo ampliùs nulli ſunt fructus ſuper terram, ſed ſunt omnes recollecti in lignis poſt feſtum S. Andreæ, in aliis poſt recollectionem fructuum.

§ Vanæ paſturæ.

ET aduerte quia ex quo viua paſtura prohibetur in ſyluis & nemoribus à feſto S. Michaelis vſque ad feſtum S. Andreæ, ℣ ſi aliquis dicat animalia alicuius fuiſſe in lignis & nemoribus tempore viuæ paſturæ, ex quo debet habere emẽdam pro ſuo damno, debet articulare ℣ tali tempore animalia illius fuerunt reperta intra feſtum S. Michaelis & S. Andreæ, in tali ligno ſeu nemore, quod dicitur alta foreſta, in quo erãt glandes, & debet probare neceſſariò prædicta animalia fuiſſe reperta tali tempore, cùm illo tempore factũ ſit punibile, & non alio. Et ideò ſi non probaret, non ſequeretur cõdemnatio. Facit l. eum actum. ff. de neg. geſt. Et ideo dicit Ang. in l. in ſubſtitutione. ff. de vulg. & pup. ſubſtit. † ℣ vbi certum & determinatum tempus eſt in ſubſtantia diſpoſitionis, punctualiter interuenire debet: aliàs diſpoſitio non tenet. allegat d. l. eũ actum, & l. matrem. C. de probat. per quem text. Bald. ibi decidit multas quæſtiones. Facit quod dicit idem Ang. in l. ij. in ij. col. C. de pet. hær. vbi dicit per illam legem, ℣ vbicunque aliquod tempus punctualiter eſt de ſubſtantia ad victoriam reportandam, ibi illud liquidò probari debet, & punctualiter. alleg. d. l. matrẽ. & d. l. eum. idem eſt dicendum in loco, vt not. Bart. & alij in l. non ſolùm. §. ſed vt probari. ff. de noui oper. nuntia. Et idem Angel. in l. j. §. fin. ff. de incend. rui. & nauf. & quòd vbi lex exigit certum locum vel tempus illud debet deduci & punctualiter probari. & idem Ange. in l. eum qui. §. publiciana. per illum text. ff. de publi. pleniſſimè per do. meum in d. l. non ſolùm. §. ſciendum. ff. de noui ope. nuntia.

6 Tempus ſubſtantiale diſpoſitionis.

CVm ergo in caſu noſtro, ad hoc vt miſſio animalium in lignis & nemoribus, ſeu altis foreſtis ſit punibilis, requiritur quòd ſit à feſto S. Michaelis, vſque ad feſtum S. Andreæ, ideo tale tempus debet adduci & punctualiter probari, vt dictum eſt.

ET ſi tantum articularetur quòd in tali alta foreſta fuerunt reperta animalia, nec articulatũ eſt de tẽpore, ex quo eſt aliquod tempus permiſſum, in dubio intelligitur eſſe tempore permiſſo, & ſic tempore quo talis miſſio nõ eſt punibilis. & hæc eſt præſumptio iuris de qua in l. meritò. ff. pro ſocio. prout dicit Inno. in c. inhibitio. in vlti. col. extrà, de clandeſtina deſpon. & Florianus in l. ſi dominus ſeruum. ff. ad legem Aquil. † Nam quando actus poteſt eſſe validus vno tempore? ſeu permiſſus, alio nõ, prę ſumitur eſſe factus tempore legitimo. Panor. in c. conſtitutus. in iij. not. extrà, de præſcrip. & ibi Feli. in princ. & ibi ponit cui incumbat onus probandi. Ex quo enim hîc in hoc caſu tempus eſt fundamentum, debet probari. Iaſon in d. l. non ſolùm. §. ſciendum. & in rub. C. qui admit. Alex. in conſ. centeſimo. in iij. col. in j. vol. quod incipit, Super primo caſu. idem Alex. in conſi. clxxij. in ij. volu. & domi. Iaſ. in l. j. C. de teſt. Feli. multum amplè ponit infinitos caſus vbi eſt dubium an incumbat onus probandi actori, an reo. Ita ponit in c. ex literis. in pen. & vlti. col. extrà, de probatio. ad quem recurras. Sed ad propoſitum huius materiæ vide Cæpolam in dicto tractatu, in tit. de ſeruit. iuris paſcen. in v. & vj. col.

IN TEXTV IBI, Iuſques à la ſainct André incluz.

QVare † fuit hîc poſita hæc dictio, *incluz*, cum dictio vſque, ſtat incluſiuè ſemper in dilationibus.
1 vſque dicitur.
Bal. in cap. j. §. decedente. in vlt. colum. verſi. extrà no. qui feudum dare poſſunt. Spec. in tit. de diſpu. & alle.

§. poſt

§.post hoc.vers.item dictio vsque.Bal.in auth.hoc amplius in vlt.col.in vers.not.C.de fideic. cũ multis aliis remissionibus,de quibus per Alex. in l. ex facto. in ij. col.ff.de vulg.& pupil.substi.& de hac dictione quòd stet inclusiuè,vide Alb.de Ros.in aut.hoc ius.C.de ꝓcura.†vbi ponit multas dictiones quæ stãt inclusiuè, quæ sunt scilicet a, ab,ex,de,intra,ad,nisi,prꝛeter,antè,in,absque,nũc,tunc,vel,vt,aut,iuxta,quasi, tãquã, ferè,penè,prope,sedsi,atsi,sed & si,de cõsilio, absque cõsilio,sine cõsilio,quæ oẽs dictiones stant inclusiuè, vt ibi plenè per Alb.de Ros.¶De dictione vltrà,an stet inclusiuè vel exclusiuè,vide Guil.Benedicti in sua repet.c.Ray.in verb.Alterochę filię nu.1.2.& 3.de resta.

2 Dictiones inclusiuè positæ.

§. QVINTO.

LEs habitans d'vne ville ou village,ne peuuent pretendre auoir vain pasturage,sur aucune autre ville ou village d'autre seigneurie & parochiage, ne pretẽdre droict petitoire, ou possessoire, sinon par parcours, ou qu'ils en ayent tiltres, ou payent redeuance au seigneur.

IN TEXTV IBI, Habitans.

1 Habitare quis dicatur.

QVæro quis†dicatur habitare, an habentes domũ conductã dicantur habitantes?Dic ꝙ sic.est text. in l.j.§.pe. ibi habitare autẽ dicitur siue in suo, vel in cõducto,vel in gratuito.ff.de his qui deiece.vel effud. & alibi plenè.vide per Alex.in l.si socius.ff.si cer.peta. & ibi Iac.de S.Geor.qui vltra Alex. allegat consilium Bal.ccxij.incip.in Dei nomine,præfati excellentissimi doc.in iij.volu.& per Feli n.in cap. quoniam. in prin. de offi. ordin.

ADDITIO. Vide etiam Albertũ Brunũ in trac.de constitutio.in verbo,habitare.ar.j.iij.& iiij.Et Mat.de affl.in const.regni Siciliæ quæ incipit, quisquis in iij. no.in iij.lib. & ibi facit differentiam inter habitãtem & habitatorem,& an couuersans dicatur habitare.vide Ale.in cons.quinquagesimo.in iij.& v.col.in j.vol. repe.in consi.ccxvij.in ij.vol.

Clerici,an in hac consuetu.comprehendantur.

SEd nunquid in hac cõsuetudine comprehendãtur clerici actiuè & passiuè?actiuè scilicet, vt non possint prætendere ius pecoris pascendi contra alios alterius villæ.passiuè scilicet,ne cõtra eos prætẽdatur tale ius,de quo in hac cõsuetudine.Et aduertendũ primò, ꝙ tale ius concernit & actiuè & passiuè vtilitatem publicã,seu bonũ publicũ,vt amplè dixi suprà in tit. *Des iustices & droicts d'icelles.*§.vj. in gl. *en mesusage.* ex quo videtur ꝙ tale statutum seu consuetudo comprehẽdit clericos,†cùm in his quæ cõcernunt bonũ publicum appellatione ciuiũ continẽtur clerici, qui dicũtur ciues ciuitatis.Bal.in l.j.§.huius studij.ff.de iusti.& iure notatur in c.dilecti.per doc.extrà,de fo.cõp.† vbi appellatione districtualium cõtinentur clerici,facit.c.fi. de off.del.in vj.vbi Io.And.& alij.Lud.Rom.sing.suo 446.incip.habeo casum in facto.Old.verò in cõsi.suo xxxij.& Panor.in c.j.de vita & honestate cleric.dicũt, † ꝙ in fauorabilibus clerici cẽsentur pars ciuitatis.& ibi dicit Pan.†ꝙ veniũt clerici appellatione populi,in materia maximè cõgruente clericis & laicis, qa aliàs in materia cõgruente solis laicis, appellatione populi non continentur clerici gl.in c.fi.de temp. ordi. in vj.de qua materia vide Felin.in c.ecclesia S.Mariæ. in xxij.col.ver.extrà,de consti.†& an clerici veniant appellatione vniuersitatis,vide eundem Fel.in c.eam te. in xij.col.extrà,de rescri. Et vltra adducta per doc. dico vnum†ꝙ appellatione populi cõprehendũtur clerici. pro quo ego allego tex.non allegatum ab aliquo in c.si fortè.lxv.dist. contra quam opinionem quæ est communis,ego facio vnum fundamẽtum.c. duo sunt genera christianorum.xij.q.j.vbi dicit,† duò sunt genera christianorum,laici scilicet & clerici.†sed laicus Latinè dicitur à laos Græcè,quòd est populus Latinè ergo laicus & populus idem sunt,seu idem importãt. sed nemo negabit ꝙ appellatione laici non venit clericus,ergo nec etiam appellatione populi.& istud videtur tenere Feli.in d.loco, sed nõ sumus in his terminis,sed in terminis,† an appellatione habitantiũ cõprehendantur clerici.tu dic ꝙ sic,† quia habitãtes qui dicũtur habere incolatũ habẽtur pro ciuibus:per tex. in auth.de quæstor.in princ.Hinc dicit Barto.in l.j.in iiij.col.ver.quæro etiã an capitulũ.ff.ad muni.†ꝙ appellatione ciuium venit capitulum canonicorũ†imò etiã dicũtur prouinciales,& ciues esse clerici, vt tenet Fel.in c.Rodolphus.in xij.col. ver.& dũ ꝓximè retuli Bal.extrà,de rescrip.† & quando fit mẽtio de natione cõprehenduntur clerici.tex.in c.ad decorem.de insti. †Hinc est ꝙ clerici dicuntur esse de prouincia,vt dicit Card.in d.c.dilecti.& do.Feli.in d.c. ecclesia.Et sic ex his teneo,ꝙ cùm ius de quo fit hîc mentio in cõsuetudine nostra sit pro cõmuni vtilitate & bono publico, appellatione habitantium cõtinẽtur clerici.per Io.de Platea in §.item lex Iulia. Instit. de publi. iudiciis. in iij.col.& etiam quia talis consuetudo est generalis,& non specialis contra clericos,comprehendit clericos, ideo valet.c.ex literis.de iure patronatus.l.quædã. ff. de acquir.rerum do.Feli.in d.c.ecclesia sanctæ Marię. xxvj. col. Cardi. Zabarella in c. decernimus. de iudiciis.plura alia hîc possent allegari, sed cùm in talibus plura dixerim suprà in pluribus locis,non aliter insisto,ne sim nimis prolixus in extraordinariis materiis.

2 Ciuium appel.comprehendantur clerici.

3 Et appel. districtualium.

4 Et populi.

6 An appel vniuersitatis.

7

8 Duo genera christian.

9 Laicus vnde dicitur.

10 An appel habitantium.

11

12

13 Et prouincialiũ.

14 Et nationis.

15

DIctũ est in §.præcedenti de viua pastura, hîc verò loquit de vana, quæ dicitur illo tẽpore quo fructus sunt recollecti in locis vbi fructus recolliguntur, & in lignis,nemoribus,seu forestis altis, alio tempore S.Michaelis vsque ad festum S.Andreæ, & dicitur propriè, *uain pasturage*, quæ nullum affert damnum domino prædij seruientis,nisi in iure pasturandi.

Vain pasturage.

SEd vt†hîc videmus,seruitus realis pecoris pascẽdi non præscribitur per consuetudinẽ nostram,quæro quid dicendum de iure?Dic quòd in hoc canonistę & ciuilistæ sunt contrarij. Nam Canonistæ dicunt ꝙ seruitus pascendi pecoris,siue quæcũq; alia animalia, per aliquos dies cuiuslibet hebdomadæ vel mensis,& per alios dies,talis seruitus & similes dicũtur habere causam discontinuam.Ita dicunt Inn.Hostien.& doc. in c.cùm ecclesia sutrina.in fi.ext.de causa pos.& proprieta.in c.ad aures.& in c.de quarta,extrà,de prescriptio. Si verò quandocunq; voluerint immittere possunt ad pascendum, dicitur habere causam continuã, & hoc casu potest præscribi,dũ tamẽ aduersarius sciat me vti.l.ij.C.de serui.& aqua.gl.& Alb.in l.seruitutes *la grande*,ff.de seruitu.titu.generali.¶ Legistæ verò dicunt quòd talis seruitus dicitur indistinctè discontinuam habere causam, quia in eius vsu requiritur factũ hominis:quia oportet ducere animalia in pascuis & reducere,& ideo nõ prescribitur decem vel viginti annis.dict.l.seruitutes. sed requiritur tãtum tempus,

16 Seruitus pascendi an præscribi possit.

cuius

cuius initij memoria non extat in cõtrarium. l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quotidiana & æstiua. Ita dicit Gui. pa. in quæstione sua ccccclxxiij. incip. suprà quæst. 407. ex quo dicit, quòd requiritur probatio cẽtum annorum. Quod quomodo probet, dicit in quæstione ccclxxvj. Et vide Soc. in cons. suo lxxvj. repetito in consilio clxvj. in v. col. vbi dicit, † quòd in pascuis non cadit præscriptio. Et ita dicit Pe'. de Anc. in cons. cclv. quòd tales seruitutes possunt præscribi spatio tãti temporis, cuius initij memoria non extat in cõtrarium, quod quomodo probetur vide suprà in tit. *Des iustices*. §. ij. in glo. *& la preuue estre sienne*. ibi, probatur etiam dominium per tantum tempus, vbi dixi.

17 *In pascuis non cadit præscriptio.*

ADDITIO. An & quando huiusmodi seruitus sit realis aut personalis, vel ius personale tãtùm vide Bertrandi in cons. suo lxj. in iij. col. nu. xiij. in iij. parte.

IN TEXTV IBI,

Ne peuuent pretendre.

ADuerte q̃ etiam quilibet potest prohibere extraneis, in suum territorium ne sibi aut suis præiudiciũ paretur in pascuis vel nemoribus. l. iij. §. j. ff. de acquir. rerum domi. quibus etiam posset manu armata resistere, vt notat Bar. in d. l. iij. facit l. diuus. ff. de serui. rusticorũ prædiorum. cum pluribus aliis allegatis per Bertrã. in d. cons. lxj. hìc antè allegato. vbi ponit quomodo pro hoc iure posset agi possessorio, post inhibitiones factas de non depascendo. hac manu armata vtuntur Itali, & maxime Pedemõtani pro pascuis eorum cõseruandis, quos multoties vidi armatos & cõgregatos pro talibus iuribus conseruandis.

IN TEXTV IBI,

Sinon par parcours.

1 *Ius pascendi consuetudine acquiritur*

DIcit Cæpola † in tractatu suo de serui. rustic. prędio, in tit. de serui. iur. pascendi. quòd ius pascẽdi acquiritur consuetu. seu præscriptione. requiritur tamen tantum tempus, &c. & dicit Panorm. in c. dilecti filij. extrà, de arb. quòd potest induci consuetudo, q̃ vnus nobilis, vel homines alicuius castri, possint incidere ligna seu animalia pascere infra limites alterius castri, vel in fundo alterius, dũmodo consuetudo non sit inducta per violentiã. Ad hoc facit c. super quibusdam. de verbo. sign. l. si quis diuturno. ff. si serui. vendicetur. Nam quemadmodum potest tota res præscribi seu acquiri, ita etiã vsus rei. Ad id facit tex. in l. venditor. §. si constat. ff. communia prædiorũ. vbi probatur, † quòd valet cõsuetudo, quòd quis oblato pretio possit incidere ligna, vel quid simile in fundo alteri⁹.

2

3 Dicunt tamen doctores notãter, † quòd vbi ligna seu pascua non possent sufficere domino, & alteri habẽti de consuetudine quòd possit pasturare, quòd tunc dominus præferendus est arg. c. suggestum. extrà, de decimis. & c. quid per nouale. extra, de verbo. signif. ¶ Et faciunt prædicta in contrarium argumentum, quòd dominus non potest dare noua vsagia aliis habitantibus, quando illa noua datione vsagij, vsus primorum vsagiorum diminueretur, † quia ius seruitutis concessum vni non potest concedi alteri in præiudiciũ primi. l. in concedendo. cum seq. ff. de aqua pluuia arcẽd. & l. Lucio. ff. de aqua quotidiana & æstiua. & ideo si non sit præiudicium primi, potest pluribus concedere ius seruitutis. Ita Bar. in d. l. concedendo. Do. meus Iaſ. in l. rescripta. C. de preci. impera. offeren. & in §. æquè. in v. col. instit. de actio. & d. l. in concedendo. & l. Lucio. alleg. Lud. Roma. in cons. suo xlvij. in fi. ibi, secundò à simili ex textu. ¶ Vide suprà hoc cod. ti. §. ij. in glo. j. nume. 29. quasi in fi. in additione ibi posita inci. Aduerte etiam, si habeam vsum, &c.

4

ET aduerte, † quia ex quo dixi hìc antè, quòd consuetudine potest induci, quòd homines vnius castri vadant ad pasturandum infra limites alterius castri, dummodo non sit violenta, quia videtur quòd etiam valet si sit violenta: nam ex patiẽtia etiam acquiritur possessio, seu quasi, in iuribus incorporalibus, vt est in talibus seruituribus: quod etiam est verum, si sit violenta & coacta. vt dicit Barto. in l. j. §. in operis. in quarta opposit. in fi. ff. de noui oper. nun. & do. meus Iaſ. in l. si priusquam. in vij. col. in prima lectura, & in euidentialibus, in ij. lectura. ff. de noui ope. nunt. Cogita, quia credo hoc esse verum.

SEd iuxta † prędicta quęritur an homines de vniuersitate possint esse testes ĩ causa pasturagij? Albe. de Ros. & Bar. tractant hac quæstionem in l. in tãtum. §. vniuersitatis. ff. de rerum diuis. Cy. in l. parentes. C. de testib. do. Bar. Cæpo. in tract. suo serui. rust. prędi. tit. de seruitute iuris pascendi. in iij. col. qui multũ bene per distinctiones expedit. Fel. in c. super. extrà, de testib. *quæstio.*

7 REgula est † quòd illi qui sunt de vniuersitate, possunt esse testes in causa vniuersitatis. ita tenẽt gl. Bar. & alij in l. in tãtum. §. vniuersitatis. ff. de rerũ diui. gl. in l. si municipes. vbi Bal. & Ang. ff. quod cuiusque vniuer. nomine. & in §. cogitandum. in auth. de mona. coll. j. & l. iij. & l. idonei. ff. de testib. Cy. Bal. Sal. Alb. in l. parẽtes. C. de testi. Ioan. And. & Spe. in tit. de teste. §. j. ver. sed nunquid in causa vniuersitatis. Pan. in cons. xvj. incip. ad claram decisionem præsentis dubij.

PRimò limita nõ habere locum in vniuersitate seculari, quia licet testes in vniuersitate ecclesiastica admittãtur, tamẽ secus est in vniuersitate seculari: secundum dominum Anto. de Butrio, in c. cùm nũtius. extrà, de testibus. Tu dic quòd ista limitatio nõ est vera, quia idem dicendum est in vniuersitate seculari, vt tenet Soci. in consi. suo cxciij. in iiij. co. vbi dicit quòd communis opinio est contra Ant. *Limitatio. Limitationes regulæ præcedẽtis.*

SEcundò limita, quãdo causa vniuersitatis cõcerneret cõmodum singulorũ in particulari, puta quãdo cõmunitas haberet nemora vel pascua, in quibus quilibet posset immittere animalia ad pascẽdum, & tunc hoc casu quia quilibet in singulari potest percipere vtilitatem, nemo de vniuersitate admitteretur in testẽ. pro hac limitatione Bar. in d. l. in tãtũ. §. vniuersitatis. allegat tex. in l. ciuitatibus. ff. de leg. j. idẽ tenet Bal. in c. insuper. & in c. cùm nuntius. extrà, de testi. Spe. in dicto loco. ita etiam cõsulendo tenuit Andr. Siculus dictus Barbatia, in consi. lj. inci. scripsit gl. in j. col. in ij. vol. & intellige siue cõmodum spectet ad singulos de vniuersitate principaliter, quia singuli depascunt animalia suã, siue effect⁹ vtilitatis principaliter spectet ad vtilitatem vniuersitatis, & in consequentiam singulorũ de vniuersitate, puta quia vniuersitas locat pascua, & recipit pretium, quod diuiditur postea inter singulos. ita dicit Cæpola in dicto loco, vbi dicit „ p hoc facere glo. singularem in l. de iure. ff. ad munici. & quod notatur in l. ex quacunque. ff. si quis in ius vocatus nõ ierit. & dicit hoc esse intelligendum quando singuli sunt capaces illius vtilitatis, aliàs secus: sicut cõtingit in causa monasterij, quia licet quandocũque de bonis monasterij fiant portiones inter singulos monachos, vt in c. insinuante. extrà, de clericis non residen. & in cap. dilecto. de pręben. tamen nõ singuli monachi habent ius petendi illas portiones. vt ibi not. facit quod habetur in c. ij. de statu monach. & in c. edoceri. de rescript. & propterea singuli monachi in causa vniuersitatis

sitatis potuerũt esse testes. & hoc videtur tenere Car. Zabarella in d.c.cùm nuntius. ¶ Bal.tamẽ in d.c.cùm nuntius. sublimitat prędictam theoricã in pascuis, qñ homines de vniuersitate nõ posſũt aliũdè habere pascua: secus aũt si alibi possint habere, ꝙ tũc admittit eorũ testimoniũ. ¶ Idẽ Bal. in l. parẽtes. C. de testi. iterũ sublimitat, s. hoc esse verũ qñ vtunt pascuis gratis, ꝙ repelluntur: secus aũt si soluãt pretiũ pro vsu nemoris & pascuorũ: ꝙ tũc admittuntur. istas duas limitationes ponit Soci. in suis fallentiis, in regula ccccviij. ibi, testes, prælatus, siue alia persona ecclesiastica.

Sublimita tio.

TErtiò limita quòd licet illi qui sunt de vniuersitate possint esse testes in causa vniuersitatis, nõ tamen eis plenè creditur. ita tenet Archi. in summa xij. q.ij. Bal. & Albe. in d.§. vniuersitatis. & Bal. in d.c.cùm nuntius. Alex. in consil. suo lxviij. in ij.col. in ij.vol. Io. And. & Spec. in dicto loco. & hoc teneas contra Pan. in c. insuper. de testibus. dicit tamen Cæpola in dicto loco, quòd si essent plures, plenam fidẽ facerent: quia quod deficit in fide, supplet numerus. gl.not. in l.iij.§. eiusdem quoque. in verbo, numerus. ff. de testi. & pro hoc gl. in c.cùm à nobis. & ibi doct. de testibus. & tex. cum gloss. in c.cùm causam. de proba. facit quod not. Bar. in l.j.§. idem Cornelio. ff. de quæstio. & Bal. in l. si quis ex argentariis. §.ij. ff. de edendo. nam vt dicit do. meus Ias. in l. dictãtibus. in prin. ij. col. C. de testa. † defectus in teste suppletur ratione numeri. Alex. in cons. suo v. in iij.col. in j.vol. & consi. xliij. in vij.col. iiij. vol. idem etiam si cum testibus existentibus de vniuersitate sint alij probi: † quia ratione adiumenti purgatur suspicio in teste, vt per plura tenuit do.me⁹ Ias. in authen. si verò contigerit. C. de iudi. Feli. in c. causam, ij. de offi. dele. idem do. meus Ias. in l.j. in secũda lectura, in xij. col. C. de sum. trini. & fide catho. Soci. in consil. suo cxxx. inci. visa facti contingentia. in fine. Alexã. in cons. lxxviij. in iij.col. in j.vol. dicit tñ idem Cæpola, quòd ista sunt relinquenda in arbitrio iudicis, an illis testibus sit plenaria fides adhibenda vel non. arg. d.l. testium. §. eiusdem. ff. de testi. vt ibi per eum.

8 Defectus testiũ supletur numero.

9

ADDITIO. Vide de hoc Mat. de affl. in consti. regni Siciliæ quæ incipit, prosequentes. in xv. not. in ij. lib. vbi etiã dicit, quòd dignitas in teste ampliat eius dictum, secundum Feli. in c. corã. in prin. de testibus.

QVartò limita, quando esset talis causa in qua vniuersitas succumberet, oporteret pro resolutione talis debiti imponere collectã singulis de vniuersitate, cùm aliundè satisfieri non possit, secundum Bal. in c. insuper. de testibus. & in c. tertio loco. de probatio. & notat Ang. in l. omnibus. C. de testibus. ita tenet Alex. cons. suo lxviij. in ij. col. in j.vol.

QVintò, quãdo veritas aliter sciri nõ potest quàm per istos de vniuersitate, tunc indistinctè singuli admittuntur, iuxta c. veniens. *le premier.* de testibus. & l. consensu. §. j. C. de repudiis. aliàs procedit distinctio Bartho. & Bart. in d.§. vniuersitatis. Alex. in dicto consilio lxviij.

SExtò limita, quando causa super qua litigatur, est criminalis vel ardua, secundum Bar. in rub. ff. de rerum diui. in ix.col. & in d.§. vniuersitatis. per do. Ant. in d.c.cùm nuntius. de testibus. Franc. de Curte senior in cons. suo xxiiij. in iij.col. has limitationes ponit do. meus Ias. in l. sed si. §. patronum. ij. ff. de in ius voc.

ET intellige prędicta, quando est quęstio inter vniuersitatem & extraneum: secus autem quando est quęstio inter homines de vniuersitate: quia tunc possunt indistinctè admitti ad testimonium, & vnus deponere pro vno, & pro alio contra alterum, quia hoc casu cessat causæ suspicio, cũ præsumatur in dubio testis diligere vnum sicut alium, ex quo censetur inter eos par affectio. l. non solùm. §. de vno. & qđ ibi notat Bart. ff. de ritu nuptiarũ. & ita tenet Car. Zabarella in d.c.cùm nuntius, in fi. de test. & facit quod notat Bar. in l. extraneo. §. de quæstione. ff. de quæstio. & in l. testium. ad finẽ. ff. de test. pro hoc est tex. cũ gl. magna in fi. q.v. & ita tenet Cæpola in dicto loco hîc ante allegato. Item etiam idem quando est quæstio inter aliquos homines de vniuersitate, & extraneum: quia alij possunt esse testes, nisi sentirent commodum, vel sentire possent. c. quoties. cum ibi not. de testi.

SEd pone ꝙ testis examinat⁹ in causa vniuersitatis, puta pascuorũ, si sentit cõmodum, dicit ꝙ non, an intelligatur falsum dixisse, vel repellatur à testificãdo, vel quãdo colligitur ex præcedentibus? dic ꝙ si reperiatur contrarium, dicit falsum, aliàs secus. Bar. in l. ex quacunq;. in iiij.col. ff. si quis in ius vocatus nõ ierit. ita dicit Cæpola in loco hîc antè alleg. ex quo dicto notandum est, † quòd testes qui non rectè respondẽt super generalibus, committunt falsum. 10

ADDITIO. Contrarium videtur tenere Hippol. de Marsiliis singulari lxxvj. incip. communis conclusio. vbi dicit, quòd licet testis in parte falsus, sit in totum falsus, tamẽ hoc debet intelligi in eo, in quo quid deponit quod concernat eius dispositionem principaliter, non in eo quod negat affinem, quoniam ex quo istud est de generalibus non debet nocere eius dicto: tamen vt dicit, punitur propter mendacium.

IN TEXTV IBI,

Ou qu'il en aye tiltre.

QVæro, an hoc casu prescriptio tanti temporis cuius initij memoria non extat in contrarium, quæ habet vim tituli, secũdum do. meum Ias. in §. actionũ. in xiiij.col. insti. de actio. dixi in §. ij. huius tituli in gl. quę incipit, *par quelque laps de temps.* sufficiat ad acquirendum illud ius? dixi hîc antè in §. ij. in gl. *tiltre.* ¶ Itẽ si habeat titulum pro omnibus & quibuscunque suis animalib⁹, an intelligatur de futuris? vide quæ dixi s̃. in ti. *des mains mortes.* §. *Vn meix aßis.* in gl. *s'il n'y a tiltre.*

IN TEXTV IBI,

Ou payent redebuance.

PEtrus Iacobi. in titulo, de seruitute pecoris pascendi. in fine dicit, quòd si homines pascentes eorum animalia, præstitissent domino feudi aliquod tributũ pro quolibet animali, hoc casu sufficerent decẽ anni, nec esset opus præscriptione tanti temporis, quia per hanc præstationẽ corroboratur tacitus consensus domini fundi, qui sufficit ad inducendum seruitutem. ita dicit, refert, & sequitur Guid. pap. in dicta quæstione sua ccccclxxiiij. in j. & ij.col.

IN TEXTV IBI,

Au seigneur.

PEr hoc videtur dicendum, quòd iste §. tantum intelligitur in illo qui est dominus, qui secundum communem vsum loquendi dicitur, qui habet iustitiam & iurisdictionẽ, & non simpliciter in illo qui habet forestam altam in alia iurisdictione, & in loco vbi non habet iurisdictionem. quia secundum nostrum cõmunem vsum loquendi qui propriæ significationi præfertur, dixi supra in tit. *Des iustices.* §. viij. in gl. cùm loquimur de habente dominium tantùm, dicimus ꝙ tali competit, spectat, aut pertinet, & in vulgari dicimus, *Et en est seigneur & maistre.* si verò loquamur de habente iustitiam aut iurisdictionem, ponimus tantũ istud verbum, *Seigneur.* videmus tamen aliquando, ꝙ

De quo dominio intelligatur iste §.

BIU Cujas

in multis locis harum noſtrarum conſuetudinū, qñ ſit mentio de domino habente iuriſdictionem, ponitur pòſt, *Haut iuſticier*. Et credo ꝙ hoc caſu tantùm loquatur in domino habente iuriſdictionem, propter illud quod dicit excipiendum eſſe caſum, De *parcours* q̃ habet locum tantū de vna iuriſdictione & parochia, ad aliam iuriſdictionem & parochiam, vt exceptio ſit de regula. Bar. in rub. ff. de reg. iu. in iiij. q. & do. meus Iaſ. in l. nūmis. in iij. col. ff. de in litem iurando. & propter etiam caſum ſolutionis reditus, qui magis attribuitur dño habenti iuriſdictionē quàm ſimplici dño, qui habet tantùm proprietatem. Quis autem dicatur dominus dixi ſuprà in proœmio in verbo, *Seigneur*.

2 *Verbum ſimpliciter prolatum.*

ET facit, † quia verbū ſimpliciter prolatum intelligitur in potiori & famoſiori ſignificato. l. j. §. qui in perpetuū. ff. ſi ager vectig. vel emphy. ſed iſtud verbum dñs, hîc ſimpliciter prolatum, apud nos intelligitur de habente maioritatē ſiue præeminentiā, non habēte dñium. & ita etiā de iure capitur, vt dicit Bart. in l. cùm ſi exhibuiſſent. ff. de publi. & vectiga. † Et ēt verbum intelligitur ſecundum ſubiectam materiam. dixi ſuprà in tit. *Des droicts & appartenances à gens mariez*. §. vij. in gl. *Suppoſe*. ver. item verba. ſed ex prędictis conſtat materiam potius eſſe ſubiectam in domino habente iuriſdictionem: quia excipitur caſus, & caſus ſolutionis redditur, vt dictum eſt, igitur, &c.

3 *Foreſta bannalis.*

ET aduertendum eſt, ꝙ in hoc tit. in §. primo nō ſit differentia inter altam foreſtā, & foreſtam bānalem. † Sed foreſta bannalis non fit niſi per habentem iuriſdictionem, vt dixi ibi, ſcilicet poſt bannum factū, ne quis vadat, &c. ex qua præſupponit iuriſdictionē.

4 *Dominus dicto ſimpliciter prolata, quomodo intelligenda.*

Ergo † cùm hoc verbum dominus, proferatur ſimpliciter in materia quæ de ſe requirat iuriſdictionem, vt fiat interpretatio ſecundum ſubiectam materiam, debet intelligi de domino habēte iuriſdictionē, & nō de ſimplici dño fundi. Sic ſi ſumus in materia feudali, & fiat mentio de dño ſimpliciter, intelligitur de dño feudi. vt ſuprà, tit. *Des fiedz*. §. j. ij. iij. iiij. v. vj. & viij. Et ſi ſumus in materia manuſmortuæ, & loquatur de dño ſimpliciter, intelligitur de domino manuſmortuæ. vt ſuprà tit. *Des mainſmortes*. §. ij. vj. ix. x. xj. xij. xv. xvj. xx. xxij. xxiij. xxiiij. xxv. & xxvj Et ſi ſumus in materia cēſuali, & etiam loquatur de domino ſimpliciter, intelligitur de domino cenſus, vt ſuprà in ti. *Des cenſes*. §. j. iij. iiij. v. & vj. Et in titulis, *Des iuſtices, et des confiſcatiōs*, loquitur quaſi ſemper cum adiectione. Ex quo cùm hîc vt verba intelligātur ſecundum ſubiectam materiam, cùm foreſta ſit de his quæ ſunt ſubiecta iuriſdictioni, vt in §. j. huius tit. cùm æquiparet foreſtā bānalem & altā, ideo cùm fit mentio de dño altæ foreſtæ, intelligi debet de illo dño qui habet iuriſdictionem, non de illo qui ſolùm eſt dñs fundi. ¶ † Itē etiam verba potius debent capi ſecundum quod idiotæ capiūt, quomodo ad vulgare, quàm ſecūdum diſpoſitionem iuris communis, vt tenet Bal. in c. j. in prin. de ſucceſſione feudi. & Alex. in conſ. ſuo lxxxv. in iij. colu. dixi ſuprà, in tit. *Des mainſmortes*. §. vj. in gloſſ. *Et paye en ſon chef*. in additione incipiente, aduerte tamen.

5

6

Opponit in contrarīū.

POſſent in cōtrarium quædā adduci, quia cū eiuſdem effectus ſint verba à conſuetudine ſeu cōmuni vſu loquendi inducta, cuius effectus ſunt à iure inducta. Bal. Paul. & do. meus. Iaſ. in l. legatis. C. de lega. ideo videtur dicendum, quòd ſicut iſtud verbum dñs ſimpliciter prolatum à iure, cōprehendat etiam poſſeſſorem ſolū, etiam ſecundū cōmunem vſum loquēdi, vt dicit Alex. conſ. ſuo cxxix. in ij. vol. Ant. de Butri. in c. j. de poſtula. prelatorum. Bal. in l. j. ff. de religio. & ſumptibus funerum. quòd etiam idem eſſe deberet in ſtatutis & conſuetudinibus vbi cōmunis vſus loquendi habet locum, vt dicit ibi Alex. Cogita quia quęſtio eſt in facto.

ADDITIO. Aduerte ꝙ in his paſcuis id quod ſtatuitur, aut ſtatui poteſt in paſcuis publicis, habet locū in priuatis, vt eſt tex. & ibi Luc. de Pen. in l. ij. C. de paſcuis publicis vel priuatis li. xj. & ibi etiam Iac. Rebuffi dixi ſuprà in tit. *Des iuſtices*. §. vj. in gl. *En meſuſage*. Et vide Iaco. Rebuffi in dicto loco de ſtatutis quæ poſſunt fieri à dñis terrarū habentibus iuriſdictionē, qm̄ poſſunt ſtatuere in eorum locis circa animalia ne damnū dent: aut in paſcuis, aut in lignis, ex quo ſemp mihi viſum fuit, ꝙ dñi terrarum, aut eorum officiarij debent multum aduertere ad huiuſmodi damna quæ fiunt in paſcuis, & nemoribus, & ſuper his prouidere per ſtatuta & ordinationes, vt prouideatur indemnitati multorum qui patiūtur plura damna & incōmoda ex incuria & mala cuſtodia animalium, quę deuaſtāt & deſtruūt & ligna, & paſcua & ſepes, & clauſuras. & in his ſecūdum penuriam lignorum & paſcuorum debent prouidere iudices, & acrius in vno loco prouidere quàm alio, quod poſſunt vt dictū eſt. ¶ Et etiam quis dicatur dominus, vide Bart. in l. cùm quis decedens. §. Scia. ff. de leg. iij. in authētica, hoc locum. C. ſi ſecundò nupſerit. Idem Barto. in l. j. ff. ad Sylleianum. Alexan. in l. ſed & ſi poſſeſſori. §. item ſi iurauero. ff. de iureiurand.

§. SEXTO.

GEns de poete ne ſe peuuent aſſembler, ne faire getz, ne collectes ſur eux, ne faire ou paſſer procuration, ſans l'authorité & licēce de leur ſeigneur haut iuſticier, & en ſon refus & delay doyuent recourir au Prince, ou à ſes officiers.

¶ Idem in conſuetudine de Lorry, & in multis aliis partibus Franciæ.

IN TEXTV IBI, Gens.

QVæro † quot homines faciunt gentem, quot vniuerſitatē, quot collegium, quot turbam, quot cœtum, quot multitudinem, quot populum, quot ciuitatem, quot caſtrum? die per Bart. in l. prætor. ij. ff. vi bonorum raptorum. & ibi apoſtilla plenius quàm Bar. per Ang. in l. ſicut municipū. §. in decurionibus. ff. quod cuiuſque vniuer. nom. quot gregem. ibi per Angel. allegantem l. fin. ff. de abigeis. & c. primum, de electio. vbi gl. c. j. x. q. j. & in c. j. de decimis. li. vj. Et inquantum dicit, quòd viginti faciūt turbam, dic quòd hodie per ordinationes noſtras regias decem faciunt turbam. & facit d. l. prætor. ij. ff. vi bono. raptorum.

1 *Quot faciāt gentē, vniuerſitatē, caſtrū, &c.*

ADDITIO. Vidi obſeruari in caſu l. hi qui alienas ædes. ff. ad l. Iuliam de vi publica. vbi eſt pœna capitalis ad mortem contra eos qui in turba cum telis alienas ædes expilauerint, effregerint, exportauerint, ꝙ illo caſu apud nos quatuor faciunt turbam: ita quòd anno domini M. cccccxxxj. per curiam fuerunt condēnati ad mortem, Nicolaus de Montigni, & Io. de Cōpans,

BIU Cujas

pans, pro expilatione, effractione, & exportatione. secundum formam d.l. & tamen non erāt nisi quatuor in actu. Et vide Boërium in consue. septenæ Bituric. ti. de consue. matrimo. §. ij. in gl. j.

IN TEXTV IBI, De poete.

MVlti ignorant hunc terminum, qui non videtur habere aliquem bonum sensum, ex quo est satis extraneus terminus: sed si bene aduertatur, est terminus Græcus, aut sumptus ex termino Græco, & bene capiendo non taliter deberet extendi, qualiter multi volunt eum extendere. Nam Greci habent terminum despotan, qui de sui natura & significatione tantum importat, quantum habens dominium in subditos cum omni imperiositate. & ideò videtur quòd solùm comprehendat principes, & non inferiores à principibus, qui non possunt dicere homines suos esse de despota, hoc est *de poete*, nisi habeāt omnimodam imperiositatem. & ita declarat illum terminum Budæus in suo vocabulario, in verbo, despota. ex quo multi inferiores domini errant, qui volunt tenere homines suos *de poete*, nisi consuetudo eis det istud ius prout nostra, quæ dat hanc potestatem etiam habentibus altam iurisdictionem, prout etiam dat eis cōfiscationes quæ sunt de regalibus.

2 *Ciuitates & vici possunt habere bursam cōmunem.*

IOannes Fabri Gallus, in §. vniuersitatis. instit. de rerum diui. dicit, † ℘ oēs ciuitates & vici possunt habere propriū in cōmuni, & bursam cōmunem de iure. l. omnibus. ff. ad Trebel. l. ciuitatibus. ff. de leg. j. & l. si quid. §. fi. & l. si hęres iussus. §. j. ff. eo. de leg. j. † imò secundum Inno. possunt sibi maiorē constituere, qui eos iudicet, vt notatur extrà de offi. ordi. c. cū ab eccle siarū. dicit tñ ℘ credit ℘ tales iudices debēt cōfirmari. §. j. in authē. de defenso. ciui. no. in l. prouinciarum. col. iij. C. de iurisdi. om. iud. sed vt etiam ibi dicit, curia Franciæ de facto præmissa non permittit, nisi villæ habeāt vniuersitatem specialiter approbatā per curiā, imò nec cōgregare seipsos possunt pro faciēdo procuratorium sine licentia domini sui, tamen cum licētia ꝑmittit eos agere, & cōueniri, & facere bursam cōmunē quo ad illud, & non plus. & faciunt quæ dicit Bal. in l. oēs. C. de epis. & cle. in fi. † ℘ vbi est vniuersitas quæ non habet Præpositū, puta aliqua villa, nō posset cōstituere syndicū nisi haberet ibi vicariū, ꝙ teneatur ibi instar iudicis. Faciunt quæ dicit Spe. in tit. de his ꝙ alie. nomine in iudicio interue. † ℘ vniuersitas quę nō est dña, nō pōt cōstituere procuratorē. Faciūt quæ dicit idē Spe. in ti. de syndico. §. j. versic. quid si vniuersitas. cū duob⁹ seq. & versi. fi. & vide Alb. de Rosate in l. j. in iiij. col. ibi, sed nūquid vniuersitas possit cōstituere syndicū sine rectore. ff. quod cuiusq; vniuer. & plenissimè per eundē Alb. in l. nulli. in ij. col. ibi, sed nunquid in cōstitutiōe syndici, vel rectoris. ff. qđ cuiusq; vniuer. noīe. & in d. l. dicit ℘ villę & ciuitates habentes decuriones & cōsiliarios, seu alio modo scabinos, possūt cōstituere ꝓcuratorē. Et credo ℘ tales nō sint *gens de poete*: aliàs sic. ¶ Et prædicta quæ dicit Io. Fab. (vt hîc videm⁹) seruātur in hac patria per hanc nostrā cōsuetudinē quæ fundat̄ super dicto Bar. in l. actor. ff. rē ratā haberi. dicētis, † ℘ vniuersitas nō poteſt se insimul cōgregare sine authoritate superioris. Ita dicit Gui. pa. q. sua cvj. & ratio est, quia sub specie boni, videlicet ℘ cōmunitas indiget, & habet necessitatem, semp se cōgregaret, & sic daret occasio malignādi: & ꝑ tales cōgregatiōes possent machinari, & plura mala cōcipere. ideo regulariter cōgregationes prohibētur, & ratio est, ne quod minus possunt singuli, plus præsumat vniuersi. vt ait Seneca. possent enim cōuenticula & conspirationes facere contra dominū, quod fieri non debet, nisi dñs esset talis, qui propter sua demerita veniret priuādus omni bono & honore: vt in c. sanè. xvj. q. vij. notatur in c. si qui clericorum. xj. q. j. per Archi. in constitutionem. de verb. sign. in sexto.

3 *An cōgregare.*

4 *An cōstituere syndicum.*

5 *An procuratorē.*

6 *An se cōgregare.*

¶ Intellige tamen prædicta, & consuetudinem nostrā in his quæ concernunt tēporalia, & nō in his quæ cōcernunt seruitia Dei: cùm in talibus & circa talia possint se congregare homines, & alia necessaria facere quæ seruitium Dei concernunt, vt tenet Bal. in terminis in l. j. in lectura, in ij. col. vers. opponitur quòd tali collegio. ibi, & ideo dicit Iac. Butrig. C. de sacrosanct. eccl. de quo plenè per Inn. Panor. Anto. de Butrio & Petrū de Anch. in c. dilecta. ext. de excess. prælato. Hinc est ℘ cōmuniter videmus obseruari, quòd parochiani cuiuslibet parochiæ pro necessariis suarum parochiarum, puta pro reparationibus, aut ornamentis emendis seu comparandis, imponunt. sibi collectas sine licentia & authoritate dominorum locorum, vbi sunt sitæ eorum parochiales ecclesiæ. & istud notoriè obseruatur in tota Burgundia. & vidi ita pluries iudicari, non obstante prædicta consuetudine.

7 *An collēctam impōnere.*

SEd an † habita licentia à domino possint imponere talliam siue collectā vt hic dicitur in §. nostro? Videtur ℘ sic, per hūc tex. à cōtrario sensu, etiā non vocato domino, vel suis officiariis dūmodo ipsa tallia siue collecta sit pro necessitatibus cōmunitatis & villæ, dū tamen se insimul cōgregent, & in vnū consentiant. Guid. pa. q. pen. in vj. & vij. col. qui prosequendo materiam amplissimè in d. q. pe. videtur contra istud opponere de notatis per Bart. in l. placet. circa mediū suæ lecturæ, ibi, circa tertiū quis ipsa. C. de sacrosan. ecc. vbi dicit, † ℘ vniuersitates & cōmunitates quę nō habent iurisdictionē: sed sunt subditæ & subiectæ sub alio domino, non possunt facere collectas nec tallias. nimirū cū talia munera procedant ex vi & virtute iurisdictionis, nullique competat munera indicere, nisi habeat iurisdictionē, vt ibi notatur per Bar. & doc. in c. nō minus. de immu. eccl. & in c. innouamus. de cēsi. & in l. j. C. de superindicto. li. x. & ibi Bar. & Io. de Platea qui dicit, † ℘ præses non potest imponere collectam sine superiore, nec etiam ciuitas sine authoritate superioris. Cū ergo homines alicuius vniuersitatis non habent iurisdictionē, imò dominus habet omnimodam, nō possunt imponere collectam, licet Guid. pap. alleget Bart. in d. l. placet. non inuenio in Bar. sed pro hoc fundamēto Bar. facit, quia imponere collectā nemo potest nisi cum authoritate superioris, vt dicit Bart. in l. vnica. C. de mulier. in quo loco. lib. x.

8

9

ADDITIO. Vide Mat. de affl. in const. quæ incipit, dubitationē iurisperitorū. in j. no. & ibi quomodo debet collecta ꝑ modo facultatū imponi, in ij. not. & in iij. quomodo debet citari vniuersitas. & in iij. quomodo sit faciēda executio cōtra vniuersitatē. & in ix. no. quomodo pōt puniri vniuersitas ī multis vltra pœnā pecuniariā. & in viij. no. qñ dicat̄ vniuersitas delinquere. quē videas. Et quomodo cōprehendantur mulieres, vide Bar. in l. j. §. iusgentium. & ibi Pau. de Cast. ff. de iusti. & iure. imò etiam iuniores, ita quòd propter eos vniuersitas restituitur, vt tenet Odofr. in l. sed & si per prætorē. ff. ex quib. cau. maio. & etiam Matt. de affli. in præfatione constitutionum regni Siciliæ, in v. q.

ANtequam condescendā ad solutionē Guidonis, dico quòd mihi videtur, ꝙ stante hac consuetudine nostra, possunt homines talliare & imponere

BIU Cujas

collectã in neceſſitatibus cõmunitatis per gl. & Ang. in auth. quib⁹ modis naturales efficiũ. ſui. in §. ſi qs igitur. ij. in verbo, perſoluat. ꝑ Ang. & Bal. & alios in l. iiij. §. actor. & ibi do. Alex. ff. de re iudica. vbi dicũt, ꝙ collecta pót imponi per villas & caſtra pro neceſſitatibus cõmunitatis. & ideo dicit Bar. in l. j. C. de mulierib⁹ in quo loco, hîc antè alle. ꝙ collecta debet imponi à ciuibus ꝓpter neceſſitatẽ ciuitatis, & ꝓpter neceſſitatẽ publicã & nõ pót imponi ſine licẽtia ſuperioris.

SOluendo tñ alio modo dicit, ꝙ hoĩes habita licentia à ſuo ſuperiore dño, debẽt ſe cõgregare ĩ ſimul: & ꝙ cõſentiãt adinuicẽ, & tũc ꝓpter cõſenſum ipſorũ adhibitũ, emanat quoddã pactũ ſeu cõtract⁹, ſicut ſi ex quolibet alio cõtractu ſeu pacto multi ſe obligarẽt: & hoc modo ꝓpriè nõ dicit collecta, dicit̃q; ex vi, & virtute iuriſdictiõis tm̃ ꝓcedere, quæ nõ in cõſentiẽtẽ & inuitũ exercet. Et ideo deciditur ꝙ adhoc vt homines poſſint cõpelli, ꝙ ſimul oẽs cõgregentur, & inſimul cõſentiãt: ſolẽt tñ in groſſis villis & locis ſyndyci facere, vbi imminet neceſſitas pro debitis cõmunitatis, & eſt magna multitudo hominũ, impetrare à principe poteſtatẽ faciendi talliã ſiue collectã, pro neceſſitatibus cõitatis, & poteſtate obtẽta à dicto ſuperiore pñt dicti ſyndici ſeu ſcabini vocatis maioribus aut ſaltẽ ſenioribus eorũ cõitatis, facere collectã & cõpellere hoĩes, licet nõ cõſenſerint. Et iſta ꝓpriè dicit collecta ſeu tallia, cũ procedat vi & virtute iuriſdictionis. Ita dicit Gui. pa. in dicto loco, quẽ omnino videas.

10 SEd quando † tallia ſeu collecta fit per cõgregationem hominũ inſimul, maior pars cõſentit impoſitioni collectarum, minor verò contradicit, & nõ conſentit, an poſſint illi qui non cõſenſerunt compelli ad ſoluendum? videtur ꝙ nõ, per ea quæ dicit Bar. in l. ij. §. ex his. ff. de verb. obl. tñ veritas eſt in cõtrariũ, per ea quæ tenet Guid. pap. in q. ſua cccxiiij. & in q. pen. in ix. col. ad quem recurre. & Albe. de Roſa. in l. nulli. in ij. col. ff. quod cuiuſq; vniuer. nomine. vbi dicit, ꝙ minor pars dicat, quòd nõ vult litigare, quia credit quòd maior fouet cauſam iniuſtam. ſi tamen maior pars condemnetur, quod etiam tenetur minor pars.

ADDITIO. Hãc quæſtionẽ etiã latè examinat idem Alberius, vbi arguit ad partes in rub. C. ne filius pro patre. & tandem concludit ꝙ tenetur quo ad emendam. vbi idem dicit de ignorãtibus. dixi antè de mulieribus, & minoribus. & vide etiã Mat. de affl. in præfatione conſtitutionum regni Siciliæ, in iij. quæſt.

IN TEXTV IBI,

Ne ſe peuuent aſſembler.

ADuerte ꝙ congregans gentẽ dicitur incitans, vt dicit Bar. in l. in hoc iudicio. ff. famil. erciſc. An vnus de vniuerſitate poſſit pro tota vniuerſitate comparere etiam ſine mandato? vide Mat. de affl. in conſtitu. regni Siciliæ, quæ incipit, cùm per partes Apuliæ. in vj. quæſtione. in iij. lib.

IN TEXTV IBI,

Ou paſſer procuration.

Quæſtio QVæritur de caſu qui mihi euenit. Dñs aliquis cõuenit, aut cõuenire fecit ſuos ſubditos corã balliuo Heduen. non poſſunt oẽs cõparere coram balliuo, quia fortè ſunt infirmi, vel ſunt multũ remoti, ita quòd eſſet eis valde damnoſum comparere, ſed congregant & conſtituunt oẽs procuratorem ad comparendum, non petita licentia à ſuo ſuperiore, ſed tantũ procurator qui comparet pro eis dicit, domine iudex ego peto tale procuratorium ꝑ tales ſubdictos factũ & paſſatum, per vos authorizari & approbari, attẽto quòd agitur de cauſa cõtra dñm à quo petere debebãt licentiã. Dicit dñs in oppoſitum, ꝙ tale procuratoriũ non debet admitti, cùm non petierint licentiam eidẽ domino. quid dicendum? cùm caſus mihi euenĩſſet in in cauſa illorum de L'eſpinaſſe contra eorũ dñm, dixi ꝙ eo ꝙ diſtabant à loco Heduen. per xxij. leucas, & erant fortè trecenti homines qui ſine magno incõmodo nõ potuiſſent cõparere in ciuitate Heduen. attẽto quòd dñs eos conuenire fecerat, ꝙ ſufficiebat quòd aliqui ipſorũ cõparerent cũ procuratorio, vt dictũ eſt in facto, petendo illud authorizari in hac cauſa cõtra eorũ dñm tantũ. Et mouebar, † quia faciens citare aliquem videtur eius perſonã approbare, vt cõtra ipſius perſonã nihil poſtea poſſit opponere, vt dicit Inno. in c. cũ inter. de excep. Bart. in l. cũ mulier. in ij. col. ff. ſol. mat. do. meus Iaſ. in l. ſi. in ix. col. C. de edic. diui Adri. tollen. Et ideo dicit tex. in l. de pupillo. §. ſeruo. ff. de no. ope. nun. & ibi Bar. † ꝙ ſeru⁹ op⁹ nouũ nũtiare nõ poteſt, ſed ſi ei nuntietur, poteſt ſe defendere. Faciunt quę dicit ibidem do. meus Iaſ. ponens regulã ſuprà allegatã. Ex quo ergo dominus vocat ſuos ſubditos in iudiciũ, videtur eos approbare, ita ꝙ non poteſt amplius aliquid opponere: cùm etiam ſeruus qui de iure aliàs in iudicio nõ pót. l. vix certis. ff. de iudi. & tamẽ poteſt ſeipſum defendere, ſi ei nuntiatũ fuerit: ergo idem erit in hoc caſu. ¶ † Itẽ in conſiliũ (quod aliàs eſſet neceſſarium) eſt ſuſpectum, omittitur, & ideo ſi perſona quæ aliàs requirẽda eſt, veriſimiliter ſit ſuſpecta in actu propter aliquã affectionem, poteſt omitti requiſitio ſuæ volũtatis. Hinc dicunt doctores in d. c. edoceri. † ꝙ vbi cõſenſus prælati qui aliàs eſſet neceſſarius, omittitur, quando agitur contra eum. Ita per plura tenent Pano. Fel. & alij in d. c. edoceri. de reſcriptis. Multò ergo fortiùs ſi ipſe dominus agat, & tales ſubditi ſe defendant, non eſt ab eo petenda licentia, cùm etiam ſi agendum eſſet contra eũ, videtur quòd non eſſet petenda licentia. per dicta doct. in d. c. edoceri. Cogita ex dictis per Feli. ibi.

1 Citans aliquẽ pro bare eius ꝓ ſonam.

2

3

4

ADDITIO. Faciunt quæ dicit Decius in conſ. ſuo Piſano quod eſt primum in ordine ſecundi vol. auth. de quinquaginta conſiliis in vltimo dubio in ix. col.

ADDITIO. Aduerte ad vnum quòd quando plures agunt aut conueniuntur, cogendi ſunt dare procuratorem. §. ſi duo forſan. in auth. de quæſtore. coll. vj. l. ſi cauſam. C. de procu. l. quod ſi nolit. §. quòd ſi plures. ff. de ædil. edic. Amanellus in ſingul. 104. incip. textus eſt, quòd ſi plures.

IN TEXTV IBI,

Sans l'authorité ou licence.

QVòd autem præcedere debeat authoritas & licẽtia, non eſt dubium, ideo nõ aliter diſputo, quia ſatis dixi in ti. *Des droicts & appartenãces à gens mariez.* §. vij. in gl. *Si ce n'eſt du conſentement.* ver. aliquando requiritur licentia. cum duobus ſequen. & in §. j. in glo. *& authorité.* illo eodem tit. ¶ Sed in hoc caſu in ſpecie aduerte, quia ex quo textus noſtræ conſuetudinis dicit, quòd non poſſunt facere procurationem ſine authoritate & licentia domini, † debet authoritas & licentia præcedere, aliàs procuratio eſt nulla. Ita in ſpecie tenet Ioan. Fab. in §. idem iuris. in ij. col. inſti. de inutili. ſtipulatio. Alberi. tamen de Roſ. in l. j. in iiij. colum. ff. quod cuiuſque vniuer. nomine. videtur tenere contrarium.

1 Authoritas præcedere debet actum.

IDem etiam aduerte, † ꝙ tales habitantes habẽtes licentiam (vt ſuprà) poſſunt conſtituere procuratoré ad certam litem motam vel mouẽdam, de qua debet fieri mentio expreſſa in literis licentiæ & procura-

2

tionis,

tionis, & nō possunt constituere ad oēs lites,& si fiat, non valet.l.ita tñ.ff.ad Trebel.Nota quæ dicūtur in l. neque.C.de procu.Et maior pars habitantium potest cōstituere procuratorē.Alex.in d.l.ita tamen. quā legit cū l.omnibus.arg.l.quod maior. ff.ad municipal.

ET aduerte etiā ꝙ si oēs habitātes, aut maior pars sint in iudicio,& comparent,possunt constituere procuratorē apud acta,etiā non obtenta licentia à domino.quod quomodo fiat,notatur in l.nō est incerti iuris.C.de satis.& l.siue apud acta.C.de transac.Prędicta dicit Masueri⁹ in sua practica, in tit.de procurato.Et ꝙ dixi maior pars,hoc est duæ de tribus, vel ordo decurionum, hoc est cōsiliarij seu scabini,vt tenet gl.in d.l.ita tamen. & ibi doc. Bal.tamen in l.itē magistri.ff.de pac.dicit,ꝙ requiritē cōsensus toti⁹ vniuersitatis,etiā qñ agitē de respectāte omnib⁹ vt vniuersis. & illud sequitē Alex.in cōs.suo clxxxvj.in iiij. col.in ij. vol.& Claudius de Seisello,dictus de aquis in d.l.om
3 nibus.†vbi quærit,an requiratē ꝙ in instrumento syndicatus describantur nomina consiliariorū. Vide per Specu.in tit.de syndico.ver.itē opponitur ꝙ nomina. Bar.in l.j.ff.de albo scriben.Bal.in l.j.in prin.ff.de rebus eorū.& in l. ciuitas.in fi.ff.si cer.pet.Ang.Aret.in §. præterea.in xl.col.insti.de excep.Alex.in cōs.j.in ij. col.in iiij. vol. vbi tenēt ꝙ sic in actibus pōderosis. & dicit Alex. in dicto consil.ꝙ notarius in instrumento ꝓcurationis debet exprimere,ꝙ duæ partes ex tribus partibus consiliariorum interuenerunt.quod nota.

ADDITIO.Aduerte ꝙ quando constituitur procurator,aut syndicus collegij, aut vniuersitatis, debent nominatim constituentes exprimi, vt tenet Pet. Gerard. in sing.suo xlv. Et etiā aduerte ad id quod dicit decisio Tholosana, lxx. quòd si consules seu scabini quondam tempore suo,se obligauerunt propter vniuersitatem & ciuitatem, finito officio non tenentur, imò sequentes in officio tenentur.

§. SEPTIMO.

AV regard du faict de la chasse de gruerie, on s'en remet aux ordonnāces sur ce faictes, & à faire par messieurs les Ducs de Bourgongne, & par monsieur le Duc qui est à present.

REX Ioannes Burgundię,pulchras ordinationes fecit,& eas Carolus quint⁹ in Gallia approbauit, qui plura addidit. Philippus le hardy dux Burgundiæ illas iterum fecit, & ordinauit seruari in ducatu,illas vidi,& fortè ponam eas in fine huius libri post has cōsuetudines.

ADDITIO. Omnes huiusmodi ordinationes hodie sunt expressæ,& vltra eas sunt ordinationes Christianissimi regis Francorum Francisci huius nominis primi,quæ sunt impressæ,quibus standum est quo ad nos,cùm sint vltimæ.

1 Quæstio. QVæro primò † nūquid sit licitum habere guarēnas de iure?Io. Fab.in §.feræ.insti.de rerum diuisione.dicit quòd de consuetudine tollerantur, & hoc modo est licitum venari in aliena guarenna. Gui.pa. quæstione sua ccxviij.

2 Quæstio. SEcundò quæro,† an dñs loci possit facere præconizari,quòd nemo audeat venari capreolos,lepores, & perdices sub pœna? Istam quæstionem mouēt Cardi.& Aluaro.in tit.de pace tenenda.in vsibus feudorū.§.si quis rusticus.verb.nemo retia.& ibi And.de Iser.qui ponūt multos intellectus ad dictum §.nemo. sed verus intellectus est,† ꝙ quia nō licet ingredi fundum alienum pro venando inuito domino. l. diuus Pius aucupibus.ff.de serui.rusti.prædio. habetur in l. iij.de acqu.rerum do. imò si quis inuito domino ingrediatur,pōt actione iniuriarū cōuenire.l.iniuriarū. §.fi.ff.de iniu.& quia per tales actus plerunque oriebantur rixæ,& iniurię,& violationes pacis,in quibus etiam portabantur arma quæ erāt prohibita,& dubitabatur an ad venandum possent arma portari,imperator statuit, ꝙ nō liceat ingredi fundū alienū inuito domino,nec ad venandum portare arma.nisi in venatione quæ fit ad apros,vrsos,& leones,nec etiā tendere retia in venationibus quæ fiūt in fundo alieno, nisi in dicto casu. & idē dicendū de aliis animalibus nociuis,sicut dicitur ibi de apro,lupo,& vrso,vt sunt pātheræ, & leones.l.hi enim.cū duabus seq. ff.de ædil. edi.And.de Iser.secundum vnum intellectū in d.§.si quis rusticus.ꝙ ex quo imperator videtur ibi statuere,ne quis ea ad venandum in prædiis,& possessionibus imperatoris, & per hoc colligitur quòd in forestis regiis non est vēnandum,etiam quoquomodo sit.

ADDITIO.Iac.Rebuffi in l.vnica.C.de venatione ferarū.dicit,ꝙ in forestis inclusis licitū est prohibere, in aliis nō, vel etiā,vt dicit, prohiberi pōt talis venatio quę esset dānosa reipublicæ,puta si esset talis ꝙ esset excessiua.puta si genus aliquorū animaliū vel volucrū deuastaretur,vt dicit in venatione perdicū,quæ fit ad tonā,vel ad aliud instrumentū quod dicitur sauna.multi tñ tenēt ꝙ indistinctè licitū est rusticis prohibere venationē, per rationes supradictas.& videri pōt per doc.infrà allegand. & etiā per Matt.de affl.in cōsti.regni Siciliæ,quæ incipit,ferre volumus.in glo. quasi in fi.in iij.li.Vide etiā in hac materia venationis qñ licitū sit rusticis venari, ita ꝙ eis ꝓhiberi non possit venatio,per Stephanū Bertran.in cōsi.cclv.in j. parte.nu.8.¶ Sed ad prædictā quæstionē redeūdo,dic quòd Hosti.in c.nō est,de decimis.dicit,† quòd si dñs 4 Ad secū-
prohibeat subditis ne venētur, aut aucupētur,dicitur dam quæ-
eis facere violētiam.subdit tñ quòd debēt cauere sub- stionem.
diti ne cogātur soluere pœnā saltem de facto,& ideo aduerte ad cautelā pro dñis terrarū,quòd faciant istas prohibitiones per proclamata pœnalia,quia si subditi non contradicāt, & propter talia proclamata desistant à venando,dominus terræ constituitur in quasi possessione prohibendi.per no.in l.j.& ij.C.de serui. & aqua.ꝓ gl.& doc.in l.j.in verb.qui luminib. C. eo.

CAutela etiam pro subditis est vt immediatè cùm habuerunt notitiam de proclamate,se opponant & appellent.dicit etiam Aluaro. in d.§. nemo. quòd nobiles possunt venari cum cane & aue volante, & hoc vt habeāt exercitium.¶ Vide de prædicta materia plenè per Philipp.Deci.cons.cxcvij.

DE materia venationis videatur amplissimè per Guil.Benedict.in repeti.c.Rayn.in verbo,& vxorem nomine Adelasiam.maximè in v.decisio.nu.307. 312.313.314.353. & 355.extrà de testam.

VLterius quæritur, † Aliquis intrauit fundum meum me inuito, & ibi cepit multas venationes, nunquid efficientur illius capientis? in hoc glo. sunt contrariæ.nam glo.in §.feræ.insti.de rerum diui. dicit quòd non.& gl.in l.iij.ff.de acqui.rerum do. & l.diuus Pius aucupibus. ff. de ser.rusti. prædio.tenet quòd sic. & hanc glo. vlti.approbat Bart.in l.j.§.omnia.ff.de acquir.rerum do.Alber.de rosa.voluit concordare has gloss.in d.l.diuus.& dicit quòd aut intrat quis fundum alterius eo inuito, & quod capit ibi,

BIU Cujas

ſuum eſt. per gl. in d. §. feræ. aut verò eo prohibẽte, & tunc quod capit, non eſt ſuum. Vide Cæpolam in tractatu ſeruitutum ruſti. prædio. de ſerui. itineris. col. vij. & viij. vbi facit regulam cum decem limitationibus, per quas ponit decem caſus in quibus licitum eſt intrare fundum alienum etiam inuito domino.

¶ Et an liceat capere animalia exiſtentia in foreſta circunſepta vel parco, & piſces in ſtagno, vel viuario: vide eundem Boërium in loco ſupradicto, ti. de conſue. prædio. §. v.

SEd aduerte, quia Ang. ibi in d. §. feræ. videtur tenere contrariũ cũ dicat, ꝙ ſemel euenit caſus in ciuitate Peruſij de quodam nobili qui alienum fundũ ingreſs⁹ fuerat eo inuito, & ibi cepit multas venatiões: fuit determinatũ ꝙ erant ipſius capientis nõ obſtante ꝓhibitione facta per ipſum dñm, qui prohibuerat ingreſſum, & ideo Florianus aliter cõcordat: qa aut fructus fundi cõſiſtit in venatione, puta ſi habeã parcum in quo ſint animalia, tũc ſi dñs prohibeat ingreſſum, venationes nõ fiũt occupãtis. & ita debet intelligi gl. in d. §. feræ aut fructus nõ cõſiſtit in venatione, & tũc efficiũtur venationes capiẽtis. ita loquunt gl. cõtrariæ.

6 Venatio quando dicatur fructus fundi. † qñ autẽ venatio eſt in fructu, facit tex. in l. venationẽ. ff. de vſu. vbi venationẽ fructus fundi negauit eſſe, niſi fructus fundi ex venatione conſtet. & facit tex. in litem ſi fundi. §. aucupiorũ. in l. vſufructuarium. ff. de vſufru. Et aduerte, quia Alb. de Roſa. dicit in d. l. vſufructuariũ. † ꝙ vſufructuarius habet venationẽ, quia venatio eſt in fructu, niſi animalia ſint repoſita ĩ viuariis. & ibi dicit, an licita ſit venatio. vide etiã in cle. j. §. porro. de ſtatu regula. per Hoſti. & alios, de clerico venatore. nam vt dicit, venatici canes plus cõſtant q̃ cõferãt. vt ait Berna. in epiſtola in ſeniũ. ¶ † Quomodo ſit triplex venatio, ſcilicet oppreſſiua, arenaria, & ſaltuoſa, & quomodo ſaltuoſa iudicatur illicita ex tẽpore, ex loco, vel ex pſona, & qñ ſit licita, vide doc. in c. ij. de clerico venato. p ſcriben. in §. illud quęſitũ eſt, an ſi fera beſtia. inſtit. de rerũ diuiſo. & l. Põponius tractat. ff. de acqui. rerũ domin. & l. vnicã. C. de venatio. ferarum lib. xj. & in §. nemo retia. de pace tenenda, & eius viola. & per Iaco. de ſancto Geor. in trac. feu. in glo. & & cum venatus & vide Io. Sanxon. in conſuet. Turon. in ti. *Des droicts de chaſtellenie*. arti. j. fol. xlj.

Canes venatici.

8 Triplex venatio.

ET quæ dicta ſunt ſuperi⁹ intellige de prohibitiõe quæ fit p priuatũ, ne quis intret in fundo ſuo: ſec⁹ ſi iudex ꝓhibuiſſet tibi ingreſsũ fundi mei, ad mei inſtãtiã, ne ires venatũ in fundo meo, tũc id quod caperes, ibi nõ efficeretur tui capiẽtis. ita dicit Io. Fab. in §. feræ. inſtit. de rerũ diui. alleg. tex. in l. qui fundum. §. q̃ ſciens. ff. pro empt. l. de pollicitationibus. ff. de pollici cita. & idem videtur facere, vt dicit Io. Fab. conſuetudo quæ hoc poteſt inducere, ſicut prohibitio iudicis.

9 Quæſtio

SEd quæro, † in laqueo detinetur quædã fera beſtia, alius capit eã, quæritꝰ cui⁹ ſit? videtꝰ ꝙ de iure ſit capiẽtis, quia iſtud quod detinetꝰ in laqueis meis nõ eſt meum. l. in laqueũ. ff. de acqui. rerũ. do. dic tñ ꝙ in feris vulneratis quas vulnerãs ꝓſequit, ſeruat cõſuetudo dictũ Trebatij poſitũ in l. naturalẽ. §. illud. ff. de acqui. rerũ do. ſi tamẽ in aliena iuſtitia capiantur, debentur caput & pedes dño iuſtitiæ. idẽ etiã ſeruatur in feris nõ vulneratis, dũmodo ſint canes alicuius eã perſequentes, quia tunc ſi alius eam capiat, poteſt agi cõtra eum ad reſtitutionẽ feræ beſtiæ. & vidi ſemel in facto inter quondã dñm priorem ſancti Symphoriani, qui conuenire fecit Thomã Garnier ad ei reſtituendũ quendam ceruum aut æſtimationẽ, quem abſtulit à canibus illius prioris, qui illum ita coegerunt vt ſe ex ſumitate montis in profundum proiecit, ita quòd ſeipſum interfecit. non fuit deciſa quæſtio, eo quòd dictus prior ſtatim ab humanis deceſſit.

ITem quæro, † dicitur hîc ꝙ ſi fuerit captum animal aut fera beſtia in iuſtitia alicui⁹, ꝙ debẽtur ei caput & pedes: ponẽ ꝙ fuerat capta fera beſtia in iuſtitia alicuius feudatarij, q̃ habet tantũ iuſtitiã mediã & infimã. & ali⁹ baro habet in dicto loco altã iuſtitiã, alter tertius proſequitur in illa iuſtitia ferã beſtiã, & ibi interficitur, quis habebit caput, an dñs altæ iuſtitiæ, an feudatarius dñs habens tantum mediam & infimam iuriſdictionẽ? Itẽ pone ꝙ ceruus fuit fugatus, ita quòd vexatus multũ fuit capt⁹ faciliter ab hominibus ruſticis in iuſtitia media & infima feudatarij, nec reperiũtur aliqui q̃ illũ perſequerẽtur, quæritur cuius erit, an dñi altæ iuſtitiæ, an feudatarij habẽtis altã iuſtitiã? Plures dicunt ꝙ iſto vltimo modo dicitur *eſpaue*: & ſic ſpectaret ad dominum habentẽ altã iuſtitiam, per noſtrã cõſuetudinẽ. ẽ. in ti. *Des iuſtices*. §. j. ego dico quòd nullo modo fera beſtia poteſt dici *eſpaue*. quia id dicitur *eſpaue*, quod oberrat. de quo habetur in l. iij. §. Nerua filius. ff. de acqui. poſ. ꝙ dicit ꝓpriè id qđ fuit alicuius, & nũc neſcitur cuius ſit, quia vt conſtat in §. ij. ſuprà tit. *Des iuſtices*. ſi nõ fuiſſet aliàs in dñio alicuius, non dicitur *eſpaue*, quia nõ conueniunt verba diſpoſitionis d. §. ſecũdi. ex quo ergo dictus ceru⁹ nõ dicitur fuiſſe in dominio alteri⁹, ſed tãquã fera beſtia fuit capt⁹, dicit fieri occupãtis, & quia feudatarius habet fructus, & eos facit ſuos, ideo dicendũ eſt ꝙ poti⁹ erit feudatarij, & ſic dñi habẽtis infimã, ſeu mediã iuſtitiam, q̃ dñi habẽtis altã. & ſic dñs habẽs infimã iuriſdictionẽ, ex quo venatio eſt in fructu, faciet ceruũ ſuum, & ius domini quod eſt, Le *ſymier*, & pedes etiam debent dari domino habenti altam iuſtitiam. argumento l. vſufructuarium. & l. item. §. aucupiorũ. ff. de vſufruc. & dixi ſuprà in hac conſuetud. ſi autem eſſet aper, deberetur caput, ſed in ceruo debetur, Le *ſymier*, & pes.

Eſpaue.

IN TEXTV IBI, Gruerie.

GRuarij † enim dicũtur q̃ aucupio principis præſunt, à gruibus dicti ſunt, quę ſpiculis volãtes cõficiũtur, interdum ex retibus capiũtur, mãſuetæ factæ laſciuiunt. vt refert Plinius libr. x. naturalis hiſtoriæ, & ideo quis dicatur gruarius, vide Pyrrhum in conſu. Aurelian. tit. de feudis. cap. lxxxij.

1 Gruarij qui.

ADDITIO. In Francia & Gallia vtimur his verbis gruaria, graria, & guarenna. & plures ignorant quid importent hæc verba, quãdo reperitur in priuilegiis, aut aliis titulis ꝙ princeps aut quilibet alius habeti⁹ gruariæ, grariæ, & guarennæ, aut aliquod iſtorũ. quoniam ius gruariæ importat iuriſdictionẽ, ꝙ delicta & malefacta ſeu forefacta quę fiunt in foreſta ratione foreſtæ, & non ratione alterius: puta ſi fiat homicidium aut aliquod aliud delictũ, quod non cõcernit foreſtã, non eſt de iuriſdictione gruariæ. Ius verò grariæ eſt quando princeps percipit cõmodum aut partem cõmodi fructuum, prouentuũ & emolumentorũ proue nientium ex foreſta, puta quãdo habet partem ad mediationem glandiũ, & venditionis lignorum, aut partem emendarũ, aut aliorum prouẽtuum foreſtarum. Ius verò guarennę eſt, quia non alteri licet quàm principi in illa foreſta venari, aut licet cum proprietario. & in his iuribus aut aliquo iſtorum, nõ licet proprietario quid facere in præiudicium habentium talia iura. & de hoc ſunt ordinationes Chriſtianiſſimi regis noſtri Franciſci primi, ad quas recurre.

§. OCTA

§. OCTAVO.

De toutes choſes preſcriptibles toutes preſcriptiõs ſont vniformes, & reduictes à trente ans.

ISta conſuetudo eſt multum generalis in tota Francia,& eſt quaſi in his terminis in comitatu Niuernen.& in multis aliis locis Franciæ.Boërius in conſu. ſeptenæ Bituri.§.j.tit.de præſcrip. allegat hanc conſuetudinem.

IN TEXTV IBI, Preſcriptibles.

1 NOtanter † dicit,quia in his quæ non ſunt preſcriptibilia de iure, non ſufficit præſcriptio xxx.annorũ,vt tenet Pan.in conſ.ſuo xxvj.in iij.col.in ij.vol. vbi dicit,ꝙ requiritur in his præſcriptio tanti temporis,de cuius initio memoria non extat in contrarium.

2 *Caſus in quibus nõ currit præſcriptio.* SEd quæro,†quæ ſunt illa quæ non ſunt præſcriptibilia?vide multos caſus in quibus non currit præſcriptio,per gl.& doct.in c.cùm non liceat.de præſcri. Io.Pet.de Ferra.in forma reſponſionis rei conuenti.in gl.præſcriptionis.in vj.col.

ITem an iura cenſualia ſint præſcriptibilia, & præſcripto iure non ſoluendi,ſint præſcripta alia iura, ſcilicet ius retentionis aut laudemiorum, dixi ſuprà, in tit.*Des cenſes.*§.ij.incip.*Et ſemblablement.*ibi,ſed iterum quæro, pone quòd quis fuit negligens.

ITem adde,quòd in his quę ſunt meræ facultatis nõ currit præſcriptio. Feli.in c.cùm acceſſiſſent.in xiij. col.de conſti.do.meus Iaſ.in l.fi.in x.col.ff.de conſtitutio. principum.

ITem reſeruata in ſignum ſupremæ poteſtatis non preſcribuntur.do. meus Iaſ.in l.imperium.in ix.co. ff.de iuriſ.om.iud.Vide Bal.in conſ.ccj.in ij. parte.

ITem iuri declarandi voluntatem nunquam preſcribitur.Bal.in l.j.C.de anna.excep.

ITẽ cõtra nõ valentẽ agere nõ currit preſcriptio. Panor.in cõſ.ſuo xxij.in ij. vol.ſcripſi plenè ſ.in titul. *Des cenſes.*§.ij.inci.*Et ſemblablement.*ibi, nunc ſuccedit alia quæſtio.vbi ampliſſimè dixi.& vide Bald.in l.j.in ij.col.C.de bo.mater.ver.quintò opponitur.

ITem iuri agendi nunquam præſcribitur, quando cauſatur à timore. Bal.in l.præſcriptionẽ.C.de preſcrip. xxx.vel.xl.anno.

ITem quando conuentũ eſt inter partes,ꝙ nũquam currat præſcriptio.Bald.ibi, & in l.ſicut. in tex.ibi, xxx.C.de præſcr.xxx.vel.xl.anno.& maximè quando iuramentum appoſitum eſt in conuentione.ita tenet Bartho.Cæpol.cautela ſua lxviij.vbi dicit eſſe bonam cautelam ad impediendum præſcriptionem.Felin.in rub.de præſcrip.vbi amplè.

ADDITIO. Vide Hip.de Marſi.ſing.ſuo cxlj.incip. audiuiſti fortè aliàs, vbi dicit, ꝙ vbi eſt interpoſitum iuramentũ,nunquã currat preſcriptio, quia tale iuramentum perpetuat actionẽ. & iſtud dictum multum extollit quod poſſit quodammodo ſuſtentari quo ad contrahentes,qui tenentur præcisè ratione iuramenti.ſecus quo ad hæredes,aut alios ſucceſſores,qui non obligantur ex iuramento prædeceſſoris.dixi alibi.

3 *Dubium.* SEd magnũ † video dubium videlicet nunquid res quæ non præſcribũtur niſi tãto tẽpore cuius initij memoria non extat in contrarium, vt ſunt ſeruitutes diſcontinuam cauſam habẽtes, vt ſeruitus itineris,vt dicit plenè Alber. in l.ſeruitutes.*la grande.*in ij.& iij. col.tit.generali.ff.de ſeruitutibus.fiant per hanc noſtram conſuetudinem præſcriptibiles,ita quòd ſpatio xxx.annorum præſcribũtur.Iſte caſus videtur euenisſe in facto, quia in caſu emergenti iſtud fuit diſputatum.Quidam enim dicebat ſe habere ſeruitutem itineris ad domum ſuam citeriorem, per porticũ cuiusdam domus anterioris,& probabat quòd per xxx.annos & vltrà iuerat, tam per ſe quàm per ſuos prædeceſſores domeſticos & familiares, per dictum locum eundo ad domum ſuam retro poſitam,ducendo equũ ad ſtabulum,portando neceſſaria ad domum: & allegabat aliàs habuiſſe titulum, ſed nõ probabat,ſolùm enim probabat vſum fuiſſe. *Caſus facti.*

VIdebatur primò dicendũ, ꝙ non ſufficiebat probare ſe vſum fuiſſe tali ſeruitute itineris per xxx. annos,cùm tales ſeruitutes tali tẽpore nõ preſcribantur:vt d.l.ſeruitutes.*la grande.*ff.de ſerui.tit.generali. *Not. pulchra de ſeruitute itineris.*

IMò requiritur tantũ tempus cuius initij memoria non extat in contrarium. vt tenent glo.& doct.in l. ſeruitutes.Alex.conſ.lxix.inci.circa primum.in v.vol. & hoc verũ de iure ciuili, ſed de iure canonico ſecus: vt tenet Ant.de But.in c.peruenit.in iiij. col.de cenſibus. & pro certo nõ credo quòd ſufficeret probare ſe vſum fuiſſe per xxx.annos,niſi allegetur titulus, quia tunc ſi allegetur titulus,& probetur vſus xxx. annor. ſufficit.ita tenet Pau.de Caſ.in d.l.ſeruitutes.& Alex. in conſilio hîc antè allegato. & Feli.in c.de quarta.in pen.col.de præſcri.& Lancelotus Decius in l.ſi certis annis.C.de pac.& intellige dummodo quis probet ſe vſũ fuiſſe ex cauſa allegata,vt tenet Alex.in conſ.cviij. inci.in cauſa & lite vertente.in ij.vol. & in conſ.lxxv. inci.viſis & ponderatis.circa fi.in iiij.vol.Feli.in c.cauſam quæ.in iij.col.verſic. ſed aduerte.de præſcriptio. ¶ De materia præſcriptionis harum ſeruitutum, vide Boërium in conſue.ſeptenæ Bituricen.tit.de præſcriptio.§.v.vbi amplè tractatur materia. vide etiam Io. Sanxon.in conſuet.Turonen.ti.*Des ueues & agoutz de maiſon, goutieres & latrines.*§.j.

IMò etiam aduerte,ꝙ ſi quis vſus fuerit ſeruitute itineris per xxx.annos,& quis agat cõtra eum, & proponat negatoriã, talis qui ſic vſus fuit opponat cõtra eũ ꝙ experitur ſine actione,cùm negatoria ſit ſublata per xxx.annos:& cũ vſus fuerit tali ſeruitute per xxx. annos ſciente & patiente domino prædij, eſt ſublata actio negatoria.vt tenent gl.& Alber.de Roſa. in d.l. ſeruitutes.*la grande.*ff.de ſeruitu.

SEd quomodo ergo aget qui amiſit negatoriam?ponit Alb.in d.l.ſeruitutes.& dicit ꝙ aget & implorabit officiũ iudicis,vt fiat præceptũ tali, ne amplius vadat: aut aget pro intereſſe pro itionibus vltimis, quæ factæ fuerunt à tempore xxx.annorum.

SEd ſi pars non oppoſuit contra agentem negatoria, quòd experitur ſine actione,an iudex poterit ipſum agentem negatoria expellere,etiam ſi apertè nõ opponatur? credo quòd ſic, per gl.in l.vbi pactũ.vbi do.meus Iaſ.in iiij.col.C.de tranſac.& ita etiam tenet idem Iaſ.in l.generaliter.in j.notabi.ff. de verb.oblig. & hoc ſi notoriè ei non conſtat ex libello, ſed aliundè,vt not.Panor.in c.ſi clericus.in j.col.de foro compe.Et hoc etiam debet facere, ne iudicium coram eo factum ſit fruſtratorium,ſecundum not.per Panor.in c.j.in j.col. de libelli oblatio. ¶ In contrarium tamen facere videntur ea quæ dicit idem do.meus Iaſ.in l.vniuerſa.C.de preci.impera.offer. vbi ponit xiiij.deciſiones ad probandum, † quòd quando aliquid com 4 petit alicui, aut quòd iudex debeat aliquid facere,debet intelligi ſi petatur à parte. Adde quòd etiã ſi quid ſit quod debeatur ipſo iure, intelligitur tamen ſi pe-

BIU Cujas

tatur à parte, vt eſt in legitima quæ debet repleri ipſo iure,tamẽ intelligitur ſi petatur à parte.Iaſ.in §.in bonæfidei.in xv.col.inſti.de actio.& vide ibi eundem in xiiij.& eundem in l. admonendi. in lectura, in v.col. ff.de iureiurand.eundem in repetitio. dictæ l.viij.& ix.colum. & in cxij.colum.Felin.in capi.ſciſcitatus.in iij.col.de reſcript.do.meum.Iaſ.in l.certi condictio.§. j.in v.col.ff.ſi cer.peta.& in l.de pupillo.§.qui op⁹ nouum.ff.de noui ope.nun. & in §.pœnales.inſtit. de actio in ix.col.faciunt quæ dicit Felin.in c cùm M.Ferrarien.in xx.col.extrà,de conſtitu. & prædicta omnia procedunt in his quæ reſpiciunt priuatam vtilitatem:

5 † quia in his quæ reſpiciunt publicam vtilitatẽ iudex debet nemine petente opponere.do.meus Iaſ.in l.ita demum. in fi.C.de procurato. ¶ Aduerte tamen ꝙ iſta petitio partis in dubio præſumitur,vt per Areti.in conſilio ſuo xxxviij. alleg. per Bernar. de tenementario in apoſtillis ad Panor.in c.penult.in j.col.de foro compe. Et multũ facit pro hoc caſu,quia præſcriptio debet opponi,nec poteſt ſuppleri per iudicem,vt amplè dixi in fine huius conſuetudinis,igitur,&c.

6 An iudex poſſit quem relevare cõtra præſcript. xxx. annorum.

SEd quæro,nunquid † contra præſcriptionem iſtã xxx.anno.poſſit princeps quempiam releuare?videtur quòd ſic,quia eſt de iure ciuili,& maximè fauore eccleſiæ.per ea quæ plenè tradũtur per doc.in l.fi. C.ſi contra ius vel vtilita.publicam.& in l.j.ff.de conſtit.princip.& in c.quæ in eccleſiarum. de cõſtitu.per

7 Moder.in rub.de præſcrip.eo potiſsimè,† quia omnis præſcriptio eſt contra ius naturale & gentium, & naturalem æquitatem.§.habeat. in auth.vt eccleſia Romana.coll.ij.firmat Bal.in l.ancillæ.C.de fur. & Ang. in l. ſequitur.§.ſi viam.ff.de vſuca.quia tuetur illũ qui habet ius contra verum dominum rei.& dicit Bal. in l.j.§.pueritiã.ff.de poſtulando. quòd omnes præſcriptiones ſunt cõtra naturalem & poſitiuam iuſtitiam.

8 † cõſiſtunt enim(vt ibi dicit) in iure bono, ſcilicet ꝓpter lites dirimendas, ſed non æquo.l.j.§.j.ff.de iuſti. & iure. & ideo eſt iniqua & odioſa,maximè illa quæ clauditur xxx.vel xl.anno tempore,quo ex ſola negligentia non petentis eſt introducta, & ideo faciliter p principem tollitur.ita Bar.Bal.& Sal.in auth.quas actiones.C.de ſacroſan.eccle.facit dictum Pau.de Caſ. in l.vt inter diuinum.in verſi.nobis quidẽ cordi erat. C.de ſacroſan.eccl.facit dictum Io.And.in ca.cùm dilectus. de ordine cognit.in ij.col.& Rapha.Cuma.in conſi.ſuo clxxxix.imò etiam hoc tenet Ang.in l.Lucius.ff.de euictio.& Franciſ.de Cur.in conſ.ſuo feud. conſi.j.in ix.col.vbi etiam alle.Bal.in l.fi.C. ſententiã reſcin.non poſſe.in j.col.verſi.ſed immediatè oppo.& hoc eſt,quia iſte mod⁹ acquirẽdi fuit inductus ab eo, ergo poteſt ab eo ſine cauſa auferri.Hinc dicit Pan.in c.ex parte.iij.de deci.† q talia reſcripta debẽt latiſſimè interpretari.ex quib⁹ dictis concluditur hoc eſſe verũ etiã in præſcriptione x.vel xx.anno.per prædictas deciſiones,licet quodãmodo Alex.dubitauerit in l.cùm hęredes.ff.de acq.poſ.& in his vltimis eſt mai⁹ dubiũ, eoꝙ dñiũ in illis quęrit,ſed eſt de iure ciuili.¶Facit ẽt, quia licet ex ſentẽtia quę trãſiuit in rẽ iudicatã acquiratur dominium,tamen põt reſcibere contra ſententiam.Bal. in d.l.fin.C.ſenten.reſcin.nõ poſſe.& Fran. de Cur.in prędicto loco,& vide quę dicit Pau.de Ca. in d.l.cùm hęredes.ff.de acquir.poſſeſſ.Alex.in l.Gallus. §. & qd ſi tantum.ff.de liber. & poſthu.in ix.col. & † poteſt princeps tollere dominium quæſitum ex præſcriptione,quando ſ. præſcriptio eſt cauſa immediata acquirendi dominiu.ita do.Alex.in l.j.ver.ſi vir vxori.ff.de acqui.poſ.Ro.conſi.j.circa medium.& Pa-

Reſcripta cõtra præſcript. latè interpretãda.

nor.in c.cæterùm.in ij.col.de reſcrip.& maximè prædicta procedunt,quãdo princeps in ſuo reſcripto ponit expreſsè clauſulam derogatoriam. videlicet, non obſtante aliquo lapſu temporis, vel quacunque alia præſcriptione.not.in l.bene à Zenone. C.de quadriẽ. præſcr.faciunt quæ habentur per Feli.in c.ſuper literis.de reſcri.& multo magis quando facit de plenitudine poteſtatis vel ex certa ſcientia.vt tenet Franci.de cur.in d.conſi.j.in viij.& ix.col.

ADDITIO.Cogita ad ea quæ dixi ſuprà in tit.*des retraicts.*§.j.gl. j. vbi tenui ꝙ videt ꝙ princeps nõ poſſit dare reſtitutionem in integrum contra conſuetudines noſtras,ex quo nõ eſt ſine dubio,an poſſit releuare cõtra ꝓſcriptionẽ cõſuetudinariã.Et vide de huiuſmodi quęſtione Bertran.in conſ.cccj. in iij.parte, num.v.

SEd nũquid hæc reſtitutio in integrũ poſſit dari ex capite ignorantiæ,& quomodo:contra quam præſcriptionem cõſului in caſu emergẽti.Sed videatur etiam amplè Io.Franc.Balbus in ſuo tract.præſcriptionum. in xxix.q.quartæ partis principalis. Et aduerte quòd petens reſtitutionem aduerſus præſcriptionem debet probare ſe læſum ex ea, vt dicit Iacobinus de ſancto Geor.in l.fin.col.iiii.C.in quibus cau. in integ. reſtitu. non eſt neceſſaria.

ADDITIO. Vide etiam Mat.de Affl.in conſti.régni Siciliæ quæ incipit,conſuetudinem.in vij.nota. in ij. lib. Et quomodo concedatur eccleſiæ etiam ex capite ignorantię,vide eundem Mat.in conſtitutione ſequẽti,quæ incipit,quadrigenalem.in fine. vbi dicit ꝙ etiã quandoque abſque ignorantia ex magna læſione cõceditur. & ibi dicit quòd probabilis ignorantia dicitur ex mutatione prælatorum.

Limitationes cõſuetu. noſtræ.

HAec noſtra cõſuetudo fuit limitata anno domini 1512.per ordinationes regias, factas p Chriſtianiſſimum regem Francię Ludouicũ xij.ducẽ Burgundiæ,quia plures ordinationes fecit hãc noſtrã cõſuetudinem limitãtes.primò ſcilicet in omnibus reſciſſionibus ſeu reſtitutionibus quę impetrari poſſunt,quę debẽt impetrari intra x. annos cõputandos à tẽpore cõtractus celebrati, vt eſt in ordinationibus eiuſdẽ ſtatutum & ordinatũ,c.xlvj.Itẽ etiã in omnibus actibus & regiſtris notariorum & greffariorum, & aliis ſalariis eiſdẽ debitis occaſione officij, ne poſſint aliquid exigere poſt triennium elapſum à tẽpore finiti officij ſeu proceſſus, vt eſt in dictis ordinationibus,c.xlviij.

ITem in ſalariis ſeruitorum & famulorum,quæ non poterunt peti niſi intra annum, à tempore exitus à ſeruitio ſuorum magiſtrorum, vt eſt in ordinationibus antedictis. c.lxviij.

ITẽ in mercatoribus,apothecariis,piſtoribus,paſtillariis,fabris,caligatoribus,cauponibus, ſartoribus, calceatoribus,ſellariis,macellariis,&aliis operatorib. alicuius miniſterij,qui erunt mercatores vendẽtes & diſtribuẽtes merces particulariter & in partes, q tenebũtur petere ſolutionẽ intra ſex menſes à tẽpore diſtributionis,alàs dictis mẽſib.trãſactis,nullã amplius habebũt actionẽ:dictis ordinationib.c.lxviij. ¶Et aduerte,qa valent prædictæ ordinationes, ex quo verba in creditorem diriguntur hoc modo, ſcilicet ꝙ niſi tales petierint eorũ debita intrà tale tempus,cadent à iuribus ſuis, ſecus ſi verba dirigerentur in debitores, vt tenet Alex.in conſ.ccxviij.in vlt.col.in vj.vol.Et quia iſta ſunt extrauagantia,ideo circa ea non inſiſto.

ITem etiã in emẽtibus annuum reditũ ſuper aliquo ad reachatum, aut alàs capientibus hypothecam, quòd de prædictis non poterunt petere niſi arreragia quinque annorum, diſpoſitione tamẽ antiqua remanente

nente in reditibus antiqs & cẽſiuis,vt eſt tex.in dictis ordinationibus,c.lxxj. de quibus plenè ibi dicã, cùm intendã eas cõmẽtari.Et ſic ex prædictis ſunt quinq; limitationes ad hanc noſtrã cõſuetudinem.¶ Adde ꝙ iſta exceptio põt opponi poſt quinq; annos,à tpe publicationis p̃dictæ ordinationis,etiã in reditibus annuis emptis aut p̃dictã ordinationem,per no. ꝓ Bart. in l.oẽs populi.col.xv.ibi, aut exceptio cauſat ex aliquo facto.& ibi,ecce alia dicit ꝙ poſſeſſor.ff.de iuſti. & iu.& per Feli.in c.quoniam.in xiiij.col.de conſti.& iſtud pluries allegaui &practicaui.¶ Itẽ aduerte,ꝙ iſtę ordinatiões ſunt cõſuetudines in multis locis in Frãcia,maximè in patria Tutón prout patet in libro cõſuetudinario illius patriæ, tit. *preſcription en couſtume.* art.j.ij.iij.& iiij.& ibi examinantur per Io.Sanxon.

11 *Ordinationes regiæ an tollant cõſuetudines ſpeciales per regem approbatas.*

SEd nõ eſt ſine dubio,† an iſtę ordinationes tũc factæ per regẽ tollãt hanc noſtrã conſuetudinẽ ſpecialẽ,& p principẽ approbatã, & deinde per regẽ iuratã,cũ iurauerit ſeruare priuilegia noſtra,ex quo dicitur ꝙ ſeruet generaliter in toto ſuo regno,& ſpecialiter in locis vbi eſt conſuetudo in contrariũ, ꝓ eũ approbata & iurata?videret ꝙ ſic,qa lex noua corrigit antiquã.l.ſed & poſteriores.ff.de legib.& ibi Alb. ¶Tu dic ꝙ ex quo habemus legẽ ſpecialẽ in contrariũ & iuratã,ꝙ tales ordinatiões generales nõ tollũt hãc

12 *Regula* noſtrã cõſuetudinẽ ſpecialẽ, qa regulã habemus, †ꝙ qñ aliquid diſponitur per legẽ generalẽ, nunquã tamẽ intelligitur loqui in materia in qua habem⁹ legẽ ſpecialẽ.gl.eſt in l.ſciẽdũ.ff.qui ſatiſd.cogã.de qua dixi in §.ij.in gloſ.*quelque part que ce ſoit.* tit. *Des mainſmortes.*¶ Itẽ maximè, quia rex iurauit ſeruare has noſtras cõſuetudines, & ideo ꝓpter iuramẽtũ quod nõ poſſet tollere ſine clauſula non obſtante:vt per plura tenet Iaſ.in l.ſi.in fi.C.ſi cõtra ius vel vtili.publ.Lud. Rom.conſi.ccccxxxv.incip.in præſenti cõſultatione. Alex.cõſ.xxvij.inci.viſo libello.in j.vol.& ĩ cõſ. cxxv. inci.viſis & cõſideratis.eo.vol.idẽ Alex.in conſi. ccv. inci.viſis his.in ij.vol.idẽ Alex.in cõſi.lxij.in pen.col. in j.vol.vbi dicit,ꝙ derogatio generalis per clauſulã generalẽ nõ obſtãte,non tollit ſtatutũ iuratũ & cõfirmatũ.Felin.plenè in c.cõſtitutus.in iij.col.de reſcrip. Rom.in ſing.ſuo vij.inci.ꝙ diſpoſitio. Iaſ.ĩ l.quoties. col.ij.C.de preci.impera.offerẽ.Idẽ.Iaſ.in l.pacta nouiſſima.in ij.col.C.de pac.arg.eorũ quæ dicit Feli. in c.nonnulli.de reſcrip.de priuilegio ſecundo quod nõ tollit primũ quando habet clauſulam derogatoriã, q̃ non poteſt eſſe maior,niſi quia iuramẽtũ eſt appoſitu in primo.tu tñ vide tex.in l.iij.§.diu⁹ Adrianus. ff. de ſepul.vio.vbi lex.generalis ſequẽs tollit cõſuetudinẽ ſpecialẽ.de quo vide Iaſ.in l.de quibus.colũ.xiij.ff.de legi. Et quando princeps poteſt reuocare priuilegiũ conceſſum etiam per modum legis,vide Feli.& Aret. in c.nouit.de iudi.& in c.1.de proba.verſ.& iſtis adde. vbi dicit,ꝙ priuilegium conceſſum in vim ſtatuti vel legis,poteſt princeps,quod ſatis dicitur facere faciendo nouam legem in contrarium,reuocare.

13 *Decimæ à laico non poſſunt præſcribi.*

ITem aduerte,ꝙ hæc conſuetudo nõ habet locũ in laico qui vellet decimas præſcribere,†quia decimę per laicũ nõ ſunt præſcriptibiles.c. cauſa. & ibi Abb. & Feli.de præſcri.Spec.in tit.de præſcrip. verſic.item licet laicus.Nõ aliter inſiſto,quia non eſt materia præſentis ſpeculationis.¶ Vide ad plenum Boërium in conſuet.Bituri.tit.de præſcri.§.1.in gl.1.vbi plenè de ma-

14 *An præſcriptio ſtatutaria requirat bonã fidem.* teria pręſcriptionis decimarũ per laicum perceptarũ.

NVnquid autẽ †hæc præſcriptio ſtatutaria requirat bonã fidẽ?Panor.in conſi.ſuo lxxvj.in fi.in 1. vol.& Iaſ.in l.nõ dubiũ.in viij.col.C.de legi. tenent ꝙ ſic.quod tñ mihi videtur non eſſe verum,eo ꝙ loquitur de præſcriptione xxx.annorum,quæ currit etiam cum mala fide. l. cùm notiſſimi. C. de præſcriptione xxx.vel xl.annorum. & dicit Bar. in l.fi.in fi. C. vnde vi. ꝙ poſt xxx. annos non eſt opponenda mala fides. tex.in c.placuit.ij.xvj.quæſt. iij. Iaſ.in l. clã poſſidere. §.qui ad nundinas. in ij.col.ff.de acquir. poſſ.Soci.in conſi.cxxvij.in pen.col.Iaſ.in §. ſed iſtæ.in xj.col. inſtit. de actio .Alex.in conſ.lxxj.in ij.col.in j.vol.

MAteriã bonæ fidei vel malæ fidei in p̃ſcriptione, bona fides, vel an exiſtens in mala fide præſcribat, ponit amplè Ioan Franc. Balbus in ſuo tract. de præſcriptio.in iij.parte principali.Sed quicqd ſit quo ad nos qui ſumus Chriſtiani,& qui in foro conſciẽtię debemus attendere ius canonicũ,& nõ ius ciuile,dicerẽ ꝙ ſemper & indiſtinctè vbi mala fides põt præſumi ex parte detinentis,ſiue ex titulis apud eu exiſtẽtibus,ſiue aliũdè,ꝙ veriſimiliter ſciuit rẽ alienã,aut reſtitutioni ſubiectã,nũquam eſſet iudicandũ pro prætẽdente præſcriptionẽ,nec vnquam pro eo iudicarẽ.

15. *An curet contra perſonas eccleſiaſticas.*

¶ Item nunquid † hæc conſuetudo cõprehendat perſonas eccleſiaſticas?Dic ꝙ non,imò ſeruãs præſcriptionẽ cõtra eccleſiã minori tẽpore quadraginta annorũ,peccat mortaliter.ita tenet Rayne.ĩ c.illud aũt. de præſcri.Cùm ergo cõtra eccleſiã non currat minor præſcriptio, q̃ quadraginta annorum.c.de quarta.de præſcri.conſuetudo noſtra quæ cõprehẽdit tantũ inferiores xxx.annis,vt dicit idẽ Rayner.in c.cũ eccleſia ſutrina.de cau.poſſ. & ꝓprie.nõ cõprehendit eccleſiã ſeu eccleſiaſticas perſonas.¶ Fallit tñ in actionibus p̃ſonalibus,in quib⁹ currit p̃ſcriptio introducta de iure ciuili, de qua in l.oẽs.& in l. ſicut.C.de p̃ſcri.xxx. vel xl.an.& in hoc cõſuet.ita tenet Corſe.in ſing.219. in verb.præſcriptio.ij.qđ inci.licet regulariter. qui ꝓ hoc alleg.gl.ſing.in c.cũ cauſa.in verſi.reſtituerẽt. de emp.& vẽd.& ibi Pan.& Barb.& dicit ꝙ nõ meminit ſe alibi legiſſe.¶ Credo tamen ꝙ currat etiã cõtra eccleſiã,cùm ita ſit,ꝙ hæc cõſuetudo nõ ſolũ ſit introducta p laicos,imò etiã approbata p viros eccleſiaſticos.ex quo ſeruãda eſt,etiã in his q̃ nõ ſunt in poteſtate laicorum.Feli.in c.eccleſia S.Mariæ.in xxix.col.de conſti.& Alex.in cõſi.ſuo xcj.in vlt.col.in j.vol. Frãc. de Aret.in c. quod clericis.in vlt. col. de foro compe. Et hoc eſt etiam in his quæ non ſunt in poteſtate laicorum, puta in ſpiritualibus aut cõnexis, ſed in his q̃ ſunt tẽporalia, puta in eorũ reditibus, in cẽſu, in emphyteuſi,in bonis tẽporalibus, & eccleſiaſticis nõ eſt dubiũ, cùm ita ſit ꝙ in Gallia & in regno Frãciæ oẽs res ſunt de territorio Regis,etiã ſi ſint res clericorũ, ita ꝙ iudicat in illis ſecundũ conſtitutionẽ Regis. ita Bal.per illũ tex.in c. cùm veniſſẽt.de eo q̃ mit. in poſ. cau.rei ſer.quę deciſio Bald.multũ facit,vbi etiã ſe iuuat,& facit fudamentũ de prima rõne hîc antè poſita.

EGo fui aliàs in hac opinione,ꝙ hęc cõſuetudo nõ tollit præſcriptionẽ xl.annorũ contra eccleſiam, eo ꝙ clarum eſt, ꝙ licet viri eccleſiaſtici iſtius patriæ huic conſuetudini cõſenſerint,tamẽ quia expreſſa nõ potuiſſet iuribus illã introducentibus derogare,cùm ſint conſtitutiones papales,quibus inferiores prælati derogare non poſſunt,ne inferior videatur tollere legem ſuperioris,ꝙ etiam conſenſus eorum tacitus nõ potuit illis iuribus derogare,& credo ꝙ requireretur cõſenſus ſummi pontificis.Cogitate poſteri.¶ De materia quãdo ſtatuta laicorum ligẽt clericos,& eccleſiaſticas perſonas,vide Boërium in cõſuet.Bituri.tit.de iuriſd.om.iud.§.11.in glo.1.& tit.de præſcri.§.1.in gl.1. vbi etiã ponit an requirat bonã fidem. & etiã in hoc

BIU Cujas

vide Ioan.Sanxon.in conſuet.Turon.tit. *Preſcription en couſtume.artic.iiij.*

16 ADuerte etiam quia Bal.in c.j.§.porro.in ti.quali. olim feu.pote. aliena. dicit, † ℔ hæc præſcriptio xxx.annorũ nõ currit contra pupillũ. & eſt notabile dictũ Bal.dicit tñ Alber.de Roſa.in l.tutores.§.ab eo. ff.de admin.tut.† ℔ præſcriptio ſtatutaria currit cõtra pupillũ. qñ præſcriptio ſtatutaria currat cõtra pupillum & minorẽ,dixi ſuprà in tit. *Des fiedz. §. & entant que touche les pupilles.* in gl.j. maximè quæ eſt minoris temporis xxx.annorum ſtatutaria,quę ſuccedit in locum præſcriptionis longiſſimi temporis,tunc tẽpore pupillaris ætatis dormit.teſt.eſt in l.fi.C.in qui. cauſ. reſti.in integ.non eſt neceſſaria. melior tex.in l.ſicut. C.de præſcrip.xxx.vel.xl.anno.vt concludit Bal.in d.

17 *Contra pupillum.*

18 c.j.§.porrò.ſuprà alle.& in c.j.in ti.quo tem. miles. † & talis præſcrip. xxx. annorum ſubrogata in locum alterius longiſſimi non currit cõtra pupillum. Rom. conſi.xxxviij.incip.in caſu propoſito. idem Bald.in l. ſuperuacuam.C.de tempo.in integ.reſti.petend.

19 *Dictũ Bald.* ET aduerte ad id quod dicit Bald. in c.j.in ij. nota. de pręſcri.vbi dicit, ℔ † quando quis eſt in vtero, non poteſt eius nomine agi,& tamen contra eũ currit præſcriptio.& ſequitur ibi Feli.in ij. col. vltra medium,in verſi. ſubdit Bal. quod an ſit verũ, cogita,qa credo ℔ nõ eſt verum,in nondum natis vel cõceptis, quia contra tales non currit, & ideo intelligendo dictum Bal.in conceptis , quia ſæpiſſimè habentur pro iam natis. in l. qui in vtero.ff.de ſtatu homi.

20 *An tollat naturalẽ, & ciuilem obligationem.* ITem quęro,† an iſta pręſcriptio ſtatutaria tollat ciuilẽ & naturalẽ obligationẽ? Bal.in l. bene à Zenone.C.de quadriẽ.pſcri.& in c.eccleſia S.Mariæ.de cõſtit.& in l.omnes.C. de præſcri.xxx.vel xl.anno.Bart. in l. fi. ff. rem ra.habe. Alex.in l.ſi pœnæ.ff.de condi. inde. doct. in c.fi.de præſcrip.dicunt ℔ tollit ciuilem non naturalem,quam elidit,& eius effectus tantùm.

Cautela. EX quo aduerte ad magnam cautelã, ℔ quãdo aliquis pręſcripſit cõtra te,vadas ad principẽ,& impetra reſcriptũ in quo ſit clauſula, ℔ in dicta cauſa ꝓcedatur cũ ſumma æquitate,qa hoc caſu qui eſt obligatus naturaliter , nõ poteſt cõtra te opponere exceptionẽ præſcriptionis.nã vt dicit Bal.in l.j.C.de præ-

21 ſcri.xxx.vel xl.anno. † ſi cauſa eſt cõmiſſo arbitratori qui cognoſcat vt vir æquus, propter hoc verbũ iudex

22 *Præſcriptio. iniquũ præſtidium.* debet reiicere exceptionẽ pſcriptionis, † cùm ſit iniquũ præſidiũ. Soci.in conſi.ſuo lxxxvj. col.pe.verſi.j. quia.& in conſi.ſuo clxvj. col.iiij. circa finẽ.† & reus vtens præſcriptione peccat,& in authẽ.vt eccl.Rom.

23 cent.annor.gaud.præſcrip.coll.ij. ¶Dicit tamen Feli. in rub.de præſcrip.in ij. col.& Lud. Ro.in conſ.cxlix. ℔ videtur ℔ contrariũ ſit verius,per doctrinam Bart. in extrauagan. ad reprimẽdum.in verſi. videbitur. in fi.vbi dicit, ℔ habens poteſtatẽ procedendi de æquitate,vel ſecundũ voluntatẽ ſuã,non tenetur ſequi iura in his quæ oportet facere;ſec⁹ in his quæ iam ſunt facta à iure,adeò ℔ ex hoc iam quæſitum eſt ius parti, tunc enim non poteſt mutare ius alteri ablatũ,& mihi quæſitũ.per l.bona fides,ff.depo.aliàs auferret ius alienum,quod eſt cõtra ęquitatẽ naturalẽ.Cùm ergo per præſcriptionẽ quæſitũ eſt ius præſcribenti miniſterio legis,ſeu ei qui præſcripſit,non eſt per arbitriũ mutabile.& faciunt quæ dicit idem Felin.in c.vigilãti.de pręſcri.vbi dicit,† ℔ præſcribens eſt tutus in fo-

24 ro cõſcientiæ,etiã ſi ſuperueniat mala fides poſt præſcriptionẽ cõpletã.idẽ Feli.in c.nouit.in iij.col.de iudic.& Barba.in xxxv.col.de iudi.Ioan.Pet.de Ferra.in forma reſponſionis rei conuẽti. in gl. pſcriptionis.in xxiiij.fol.& ideo dicit Bart. in l.fi.§.j.in prin.ff.rẽ ratã habe.† ℔ tuus præſcriptione ſi ſoluat poteſt repetere. dicit tamẽ Bal.in l.ſi quis emptionis.in §.j.C.de præ-

25 ſcri.xxx.vel xl.anno.caueat† pręſcribẽs ne perdat poſ-

26 ſeſſionem rei pręſcriptę,quia ſi opponatur ei mala fides,vix poterit recuperare niſi habuerit titulũ.& ſto. iſtud dictum Baldi propter ea quæ dicta ſunt ſuperi⁹, ℔ etiam in præſcriptione ſtatutaria requiritur bona fides. ¶Et ad dictum Bald.in d.l.ſi quis emptionis.vide quæ dicit Ioan.Pet.de Ferra.in forma reſponſionis rei conuenti.in gl.in verſi. præſcriptione.

ADDITIO. Vide etiam ad illud dictum Bal.illud quod dicit Matth.de affl.in conſtit.regni Siciliæ,quæ incipit,conſuetudinem.in vj.not. in iij.lib.

NVnquid autem hæc cõſuetudo aliquid immuret in vſucapione rerum mobilium? Credo† ℔ nõ, 27 quia appellatione præſcriptionis propriè & ſtrictè loquendo non venit vſucapio. l.ij. C. in quibus cauſſat longi temporis præſcriptio.

IN TEXTV IBI, Sont vniformes.

BAl d.in l.j.& ij.C.ne rei dominicę vel templorum. videtur tenere ℔ per hoc ſtatutum iura loquẽtia de vſucapione triẽnali nõ ſunt correcta. faciunt gloſ. Bar.& doct.ĩ l. iij.ff.de vſuc.Dy.in regula,ſine poſſeſſiõe.in prin.de reg. iur.in vj. ergo cũ ſum⁹ in materia ſtricta & correctoria iuris cõmunis,q̃ dicitur odioſa. c.j.de filiis preſby. in vj. facit c.cùm dilectus. cum ibi not.de conſangui. & affini.voluit Panor.in c. fi.de ſimonia.facit text.in l.quod verò contra.ff. de legibus. nõ comprehenditur vſucapio,ſed ſola præſcriptio rerum immobilium & iurium propriè loquendo. ¶Ad quod facit,† ℔ qñ ſum⁹ in materia exorbitãti & odioſa,& reperitur vnum verbum quod poteſt capi in genere & in ſpecie,debet potius capi in ſpecie,quàm in genere,ſecundum Bart.in l.hoc legatum.ff. de leg.iij. Bar.in l.j.§.j.in fi.ff.de edendo.facit tex.in ca. Rodulphus.& ibi Panor.de reſcri. ¶Facit tex. cum glo.& ibi doct.in authẽ.quas actiones.C.de ſacroſan.eccle.vbi verbum præſcriptio in genere non cõprehendit vſucapionẽ. facit etiam,quia in ſtatutis verba debẽt capi propriè.l.iij.§.hæc verba.ff.de nego.geſt. ¶Et facit, quia hæ conſuetudines ſunt introductę ad diminuẽdum lites,vt dicitur in proœmio carundẽ,ex quo nõ eſt veriſimile ℔ voluit auferre vſucapionem,& illã in lõgius tempus protrahere,† cùm ipſa vſucapio ſit inuenta ad hoc vt ſit litium finis l.fin. ff. pro ſuo. & illã in longius tempus protrahere eſſet potius augere lites,quàm diminuere.& dicit Raynerius in c.cùm eccleſia ſutrina.de cau.poſſ.& proprieta. ℔ conſuetudo Burgundię dictans , ℔ omnis præſcriptio reducta eſt ad ſpatium xxx.annorum,intelligitur de pręſcriptione x.vel xx.anno.& inferiore xxx.annorum, ſed non de maiore xxx.annis. probatur vt dicit in l.omnes.& in l.ſicut.C.de præſcri.xxx.vel xl. anno.& in authen. quas actiones.C.de ſacroſan.eccle.

1 *Verba in odioſis quo modo capienda.*

2 *Vſucapio ad quid inuenta.*

ET aduerte,quia hîc dicitur ℔ vſucapio ad hoc inuẽta eſt,vt ſit litium finis,ex quo dicit Bart.in d.l. fi. ff. pro ſuo. ℔ exceptio præſcriptionis impedit litis ingreſſum.quod an ſit verum,ponũt docto.in c. j.de lit.conteſt.in vj.Ioan.Frã.Balbus in tractatu præſcriptionum in j.parte,in ix.quæſt.Felin.in rubr. de pręſcrip.dixi amplè in meo conſil.incip. *Le cas eſt tel. En l'an mil cccc xxxvij.*&c. in j. parte illius conſilij,ibi,Sed quod plus eſt,videtur.& in ſecunda parte ibi,ad fines autem non recipiendi.

Quid

QVid autē de præſcriptione decē anno. de qua in l.j.& ij.C.ſi aduerſus creditorē.& alias de actione hypothecaria quomodocunq; ſit,an per hanc cōſuetudinē ſit reducta ad preſcrip.xxx.anno.Bal.notabiliter cōſuluit in conſil.ſuo cccclxxvij. incip. recolo me aliàs cōſuluiſſe.cū ſeq.vbi plures ſe inſcripſerunt. in v.parte.& Ang.in conſi.ſuo ccij.¶Idem erit dicendum de aliis præſcriptionibus, vt de illa de qua in l. petendæ.C.de tempori.in integ.reſti.pet.

NOn intendo hīc alio modo inſiſtere in materia præſcriptionis, cùm plures in hac materia pleniſſimè ſcripſerint.& Felin.& doct.in tit.de præſcrip. & ſcripſi in tract.præſcrip. quem feci vt ſuprà dictum eſt,ad dicta ibi me remitto.

ET quantum ad interruptionem conſuetudinariæ præſcriptionis ſeu ſtatutariæ, an interrumpatur his modis quib⁹ prę̄ſcriptio legalis,vide plenè Feli.in c.illud.in ij.col.verſic.circa ciuiles. de præſcrip. ¶Vide Boërium in conſuetudine ſeptenæ Bituric.titu.de præſcriptio.§.j.in gl.quaſi in fine.

3 *De interruptione præſcript. conſuetudinariæ.*

ADduerte tamen ad vnū, ꝙ † ſi quis fraudulenter litem conteſtetur vt interrumpat præſcriptionē, poſtea nō proſequatur litem,non fit interruptio, vel ſi eſt interrupta,non prodeſt,arg.l.ſi.C. de præſcript. xxx.vel xl.anno.Spec.in tit.de reſcrip. præſentatio.§. ratione autem.verſi. quid ſi quis vtitur.

4 *An præſcrip.poſſit ſuppleri à iudice.*

ITem aduerte† an præſcriptio debeat & poſſit ſupleri per iudicē,etiam ſi non fuerit oppoſita à parte? Gui.pap.tenet ꝙ non.ita tenet in deciſi.ſua ccxxij. & ſecundum eius opinionem conſului,& ita fuit iudicatū in cauſa nobilis viri Hugo.Bernard, locūtenētis dñi bailliui Heduen.& Montiſſinerij,cōtra plures opponentes in materia ſubhaſtationis & venditionis quorundā hæreditagiorū hypothecatorū ad requeſtam dicti Bernardi impetrantis:licet enim conſtaret ꝙ erant quinquaginta anni, ꝙ dicta hæreditagia erāt hypothecata,nec cōſtaret de ſolutione aliqua,fuit dictum ꝙ bene recurreret ad dicta hæreditagia, nec ei obſtare debebat præſcriptio, cùm nō fuerat per partes opponētes allegata.¶Panor. & Feli.in c.ad aures. in ij.& iij.col.de præſcrip.Io.Frāc. Balbus in ſuo trac. præſcriptio.in j.parte principali,in viij. q. videtur tenere, ꝙ ſi ex actis appareat ꝙ iudex poteſt agentem expellere,etiam ſi non fuerit oppoſita, & quia reddit actionem inefficacē,& inutilem poteſt eam ſupplere.

§. NONO ET VLTIMO.

ON ne peut faire colombier en pied de nouueau, en iuſtice d'autruy, ſans licence du ſeigneur.

ISta conſuetudo in multis locis obſeruat⁹ in Frācia. ¶Vnde hoc ꝙ non eſt licitū facere in ſuo pro libito volūtatis,& in fundo meo ędificare ad libitū volūtatis etiā vſq; ad cælū,cùm ei⁹ ſit cęlū,cui⁹ eſt ſolū.l. altius.C.de ſeruit.ex quo maximè nō facit fortalitiū ad æmulationē, maximè cùm vic⁹ colūbarū nō ſit nociuus,vt infrà dicā.cogita.Quando aūt licitū ſit facere fortalitiū ad ęmulationē,vel nō,& an dūs altę iuſtitię poſſit impedire ſubiectū ſuū in alta iuſtitia, ne faciat caſtrū aut fortalitiū in ſua iuſtitia. tex.in l.per ꝓuincias.C.de ædifi.priuatis. vī tenere ꝙ nō, dūmodo ex eo oriri ſcandalū veriſimiliter non poſſit,& ibi Alber.de Roſa.& vide eundē in l.opus.ff.de operib.public.& Iacob. Rebuffi in l.quicunque.C.de fundis limitrophis. lib.xj. communiter tamen obſeruatur in Francia, ꝙ domini altam iuſtitiam habentes iſtud ꝓhibent ſubditis.cogita. ¶Cogitando,dico ꝙ † cuilibet licitum eſt facere ædificium etiam ſi ſit caſtrum, fortalitium aut ciuitas,cùm ædificia ſint de iuregentiū. l.ex hoc iure.ff.de iuſtitia & iure. & facit tex.cū ſuprà allega.in l.quicunque caſtellorum.C.de fundis limitrophis.lib.xj. Quod limita tribus modis.

1 *Cuilibet licitum ędificare.*

PRimò,niſi qñ caſtrum vel oppidū fieret ad ęmulationē aut inuidiā inimici. tex. eſt in d.l.op⁹ nouū. & ibi Bart.ff.de oper.publicis. gl.in l. per prouincias C.de ædificiis priua.& in d.l.quicūque caſtellorū.idē Bar. in l.j.in prin.ff. qđ quiſq; vniuerſi.nomine. & in l.ſi.ff.de collegiis illicitis.Innocentius in c.Piſanis.de reſtit.ſpoliato.Ang.in l. cum eo.ff.de ſeruitu.vrbano. prædio.Faciunt dicta Lu.Ro.in conſi.lij.inci.in quæſtione magnificorum dominorū.Faciunt quæ volunt Cyn.& Salic.in l.altius.C.de ſeruit. & aqua. & Paul. de Caſt.in d.l.cum eo.& Ioā.de Imol.in l.ſi in meo.ff. de aqua plu.arcen. de volente eleuare domum vt videat pulchram vxorem vicini,vel filiā, vel moniales, aut religioſas. ¶Facit ſecundò quod volunt doctores in l.ſi manifeſtè.C.de ſerui. & aqua. & Bar.in l. quominus. ff. de fluminib. & Bald. in l.ſi quis ex argentariis.§.ſi initiū.ff.de eden. & in c. cùm eccleſia Vulnerana.de elect. ꝙ † ſi habeo molendinū in flumine publico ſeu priuato, & quis in parte ſuperiori velit ædificari facere aliud molendinum, ſi faciat ad ęmulationem meam principaliter, poteſt prohiberi. 2

ISta quæſtio de ædificatione molendini, an ſit licitū facere in loco altæ iuſtitiæ alteri⁹ eo inuito,ſine ei⁹ licētia, quotidie verſat⁹ in Frācia,& plures fui cōſult⁹ ſuper hoc in diuerſis caſib⁹.Ego tñ ſemper dixi, ꝙ nemini eſt prohibitū ædificare molendinū in ſuo,dummodo nō ædificet in flumine publico nauigabili,ita ꝙ impediret nauigationē, vel niſi fiat in loco inferiori, ita ꝙ aqua reſtagnet ad ſuperius,vel niſi fiat in alta iuſtitia alicui⁹ habētis molēdinū bannale: ſed ſi nō habeat bānale,poteſt vnuſquiſq; etiā in alta iuſtitia dūmodo ſit ſibi vtile.& in hoc multū conſiderat⁹ vtilitas ædificantis,vt tenet per plura Philip.Decius.in cōſil. ccxliiij.in ij.vol. ¶Aduerte tamen ꝙ hoc videtur verū eſſe ad ſui ipſius ædificantis vtilitatē & ꝓ ſe tantùm, ſed ad exigendum aliquid ſuper hominib⁹ terræ alicuius domini,iſtud non videt⁹ fieri poſſe,quia illa exactio pro iure molendini videtur eſſe quoddā ius iuriſdictionis, quod nō habēt priuati in aliena iuſtitia. dicam fortè latius alibi, quia iſtud eſt inuētum meū.

ADuerte tñ ad dictū Angeli in d.l.cū eo. vbi dicit, † ꝙ quāuis qs nō poſſit ædificare ad æmulationē principis,vel ciuitatis,tñ ad æmulationem priuati poteſt,dummodo ędificet in ſuo ſolo quod ſit liberū. quod tamen dictū Angeli reprehendit Pau.de Caſtr. Et aduerte,qa etiā dicit in ſuo fundo (quod ſit liberū dixi)qa ſi nō ſit liberū,aut quia feudale,aut aliàs,poteſt prohiberi à Domino. Aduerte etiam ꝙ in dubio vnuſquiſque præſumitur ædificare propter bonā ſpē, vt dicit Bal.in l.item lapilli. col. ij. ff. de rerum diui. 3 *Aędificare ad æmulationē priuati an liceat.*

SEcundò limita, qñ quis vellet ædificare caſtrū vel fortalitiū in finib⁹ vel limitibus imperij,per tex.in d.l.quicunq; caſtellorū. iuncta gl.ibi.& vide tex.in l. ſacra loca.§.muros.ff.de rerū diui.qui videt⁹ innuere, † ꝙ ſine licētia principis vel ſuperioris quis nō poſſit reficere muros fortalitij vel villæ.quod dicerē eſſe verum,quādo muri eſſent deſtructi authoritate principis vel ſuperioris,aliàs non,vt videtur tenere Bar.ibi. 4

Tertiò

Tertiò limita, niſi cõſuetudo eſſet in contrarium, vt eſt (vt dixi) in Francia in pluribus locis, in quibus ſubditi & vaſalli nõ poſſunt ſine licẽtia dominorum habentiũ omnimodã iuriſdictionẽ, ædificare caſtra ad pontẽ leuãtẽ, *à pont leuis* Gallicè. Nec turres in eorũ domib⁹ facere, aut foſſata circumcirca eorũ domos, & cætera huiuſmodi, quæ faciũt fortalitiũ. & de cõſuetudine dñi poſſunt eis inhibere ne talia faciant. Sed quo ad nos cùm cõſuetudo talis nõ ſit in hoc volumine ſcripta, videretur dicendũ ꝙ nõ ligaret Burgũdos. Nec poſſet hîc allegari, niſi dicatur ꝙ ſi ꝓhibeat id qđ eſt minus, ſcilicet cõſtructio colũbarij, ergo à maioritate prohibetur qđ eſt maius ſine licentia dñi, ſcilicet conſtitutio caſtri. cogita, quia magnũ fuit litigiũ inter dominũ de Chaſteau villain, do. de Tyl in Auxeto, & Guiardũ de Drehe, do. Dazei eius vaſallũ. ¶ Quarto limita niſi per ſententiã eſſent deſtructi, quia non poſſunt refici. Io. Fab. in l. ſeruus. C. de pœn.

ADDITIO. De hac materia quãdo liceat ædificare caſtrum, aut reficere deſtructũ: vide per Matth. de afflict. in conſtit. regni Siciliæ, quę incipit, caſtra, munitiones. in iiij. not. in iij. lib. vbi facit regulã cũ limitationibus. Et adde quintam limitationem, quando conuentum eſt inter partes, aut inter dominum & ſubditos, ꝙ non licebit alicui aliud caſtrum aut fortalitiũ ædificare in loco, quia illa conuentio ſeruãda eſt, vt dicit Lud. Rom. in conſi. ſuo. lij. ſuprà alleg.

¶ *An liceat capere colũbas alienas.*

QVæro nũquid † ſit licitũ capere colũbas de alieno colũbario? dic ꝙ nõ etiã in ſuo, & capientes dicũt cõmittere furtũ, nec poſſunt etiã occidi. tex. eſt in l. Põponius. j. §. j. ff. fam. ercis. & ibi Floria. vbi dicit
6 tex. †ꝙ quandiu habent conſuetudinẽ reuertẽdi, ſunt in dominio noſtro. Gui. pa. q. ſua ccxviij. Et ideo dicit Io. Fab. in §. in his. inſti. de rerũ diui. & de cõſuetudine regni Frãciæ approbat, ꝙ colũbę ſint domini columbarij. †vnde dicit ꝙ magis accedunt manſuetudini, q̃ piſces qui ſunt in ſtagno, vel ferę q̃ ſunt in foreſta circũſepta. dicit tñ Bartho. Cępola, in trac. ſuo ſeruitutũ
8 vrba. prædio. tit. de colũbario, ꝙ †quando quis capiat columbas alienas in ſuo poteſt pœnitere, & nõ tenet eas relaxando. vt no. Bar. in l. qui ea mẽte. ff. de furtis. niſi poſuiſſet cuminũ vel aliud ſimile in ſuo, cauſa ducendi columbas alienas, quia tũc dicit putare nõ habere locum pœnitẽtia. arg. l. quicunq; in fi. C. de ſeruis fugitiuis. quod nota. ¶ Vtrũ peccent tenentes columbas in ſuis columbariis, vide Io. Sãxon. in cõſuet. Turon. tit. *Des droicts de chaſtellenie.* art. j. fol. xl. vide etiam Boërium tit. de conſuet. prædiorum. §. v.

DIcit vlteriùs Cæpola in dicto loco, ſi aliquis habeat vſumfructum fundi in quo ſit columbariũ, quomodo & quando vti poſſit, colligitur ex tex. in l. vſufructuarium. §. ſi in viuariis. ff. de vſufructu.

DE natura columbæ ponit Archidia. in ca. qui eccleſiaſticis. in fi. xxxvj. diſt. & dicit text. & ibi Archid. in c. non omnis. ij. q. vij. †ꝙ victus columbarum
9 *Natura columbæ.* nõ eſt nociuus. vbi etiam dicit, ꝙ prædicatores æquiparantur columbis & agnis. ¶ De natura etiã colũbæ amplè ponit Guil. Bened. in ſua repet. c. Ray. de teſta. in verbo, & vxorem nomine Adelaſiam nu. 308. 309. & 311. vbi ampliſſimè ponit naturam columbæ.

IN TEXTV IBI,

En pied.

ID eſt in parte inferiori à ſimilitudine pedis, qui eſt inferior pars corporis. glo. rub. C. de pedaneis iudicibus. vel id eſt in fundamẽto, quoniam ſicut pes eſt fundamentum hominis in ſtãdo, ſic etiã area, hoc eſt ædificiũ inferius in ædificiis dicitur pes ædificij, ideo videtur ꝙ ſi pars inferior ad aliud ſeruiat quàm ad colũbariũ, ꝙ nõ dicitur colũbariũ. & ita videtur debere intelligi. Aliqui tñ dicũt ꝙ intelligitur in omni ædificio, vbi eſt in pede tanta latitudo & longitudo, quãta eſt formitas colũbarij, & cui⁹ colũbarij fundamentũ fuit factũ ad effectũ portãdi columbariũ, ſiue ſit in piliaribus quę fiunt ſub colũbario ad effectũ tãtùm portãdi colũbariũ, ſiue in muro, dũmodo habeat formã colũbarij in capite: ſed ſi fiat loc⁹ ad cuſtodiẽdũ columbas ſupra domũ aliquã, q̃ deſtinata eſt primò in fundamẽto, & ſic in pede ad officiũ domus, vel alterius loci portãtis formã dom⁹, vel alteri⁹ ædificij vltra formã colũbarij, nõ dicit columbariũ, ſed apud nos volaria: & iſtud nõ cẽſetur eſſe prohibitũ, ex quo videt tantũ forma ꝓhibita, quia forma dat eſſe rei, & cõſeruat eã in eſſe, maximè quãdo eſt ſubſtantialis & eſſentialis, vt eſt in domo quæ eſt ædificiũ in quo eſt aptitudo ad habitandũ, habẽs ad hoc partes debitas. ideo dicit Bar. in tract. de alueo. §. ꝙ ſi quis. & Alber. Brunus in trac. de forma & ſolennita. art. de generali cognitione. verſi. rerũ autẽ incorporaliũ artificialiũ, ꝙ forma rerũ incorporaliũ artificialiũ ſubſtantialiũ eſt aptitudo ipſa quã habet ad illũ finẽ, ad quem per artificẽ facta fuit, vt videmus in domo: quia tũc dicit domus cùm habet debitas partes cõpoſitas, ita ꝙ ſit apta ad habitãdũ. l. qui quadringenta. §. quidam. ff. ad legem Falci. ideo depoſita domo ſiquidẽ aliqua res permanet apta ad illũ vſum, adhuc retinet eſſentiam domus. l. ſi cui inſulæ. ff. de vſufructu. & l. domũ. ff. de contrahẽ. empt. ſecus autẽ ſi in totũ eſſet depoſita. d. l. domum. & l. repeti. §. fi. ff. quib. mo. vſusfructus amittat. ita dicit in quolibet alio ædificio in quo remanet aptitudo illa ad quã eſt factũ ædificiũ, licet quid addatur ad illud, ſi tñ ſemper remaneat prima aptitudo ad quã fuit factũ, ſemper dicitur eſſe illud ædificium, quapropter in iſtis forma ſemper eſt cõſideranda. Ex quo ſemper dixi, ꝙ dummodo fiat ædificium, habens aliam formã quàm columbarij. in fundamento, ꝙ nõ cõpreheuditur in huiuſmodi conſuetudine, ſed quomodocũque fiat forma eſſentialis & ſubſtãtialis columbarij in fundamento ſeu pede, ſemper eſt ꝓhibita in caſu cõtingenti. dixi de quadam, qui ſupra portam ſuæ domus fecerat turrem, ſupra quam erat columbaria ſeu axis volaria, ꝙ non erat prohibita per hanc conſuetudinem, quoniam pes id eſt fundamentum ad aliud ſeruiebat. & ita dictum fuit.

IN TEXTV IBI,

De nouueau.

VIdetur per hunc tex. ꝙ quomodocũque fiat colũbariũ ſuper ædificio de nouo facto, illud ſemper eſſe prohibitũ, ideo mẽs cõſuetudinis videtur eſſe ꝙ poterit tantũ fieri in ædificio antiquo ſupra qđ fieri poteſt columbariũ, vel etiã reficere antiquum, & ꝙ antiquitus erat in loco. quoniã ex quo prohibebat nouum ædificiũ, non videtur prohibere refectionem antiqui. vt eſt tex. in l. j. §. ſi quis ędificiũ. ff. de noui ope. nũ. quoniã aliud eſt facere, & aliud reficere. l. iij. §. reficere. ff. de itinere actúq; priuato. facit tex. in l. iiij. C. de operibus publicis. tex. in l. j. §. pen. ff. de mortuo inferendo. tex. in c. conſuluit. de Iudæis. & in l. fin. C. eod. tit. de Iudæis. ideo dicunt canoniſtę in c. cùm acceſſiſſent. & ibi Bald. col. ix. de cõſtitu. quòd prohibitus facere ſine licentia principis, poteſt tamen reficere ſine eius licentia, per gloſ. notabilem ibi, & ibi etiã Felin. in pen. colum. & vlti. Quod intellige, dummodo non

do nõ mutetur prior forma seu pristina facies rei, quoniã tũc diceretur opus nouũ facere, vt est text. in d.l.j. & ibi doct. maximè Iaſ. in l.j.§.& post operis. col. ff. de noui oper. nun. quoniam ex quo mutatur pristina facies rei, dicitur noua res. idẽ Iaſ. in l.j.§.ſi quis ſimpliciter. ff. de ver. obli. & in l. ius autẽ ciuile. ff. de iuſti. & iure. vel etiã intellige, dũmodo primũ opus non fuerit in totũ deſtructũ, quoniã hoc caſu dicetur de nouo facere. qđ cõprobat Iaſ. in d.§.ſi quis ædificiũ. col. ij. per tres gl. & per tres tex. ex quibus multũ ſingulariter ꝓbatur illa cõcluſio, licet cõtra illã mihi videatur facere tex. in contrariũ in c. cùm acceſſiſſent. de conſtitut. ponderãdo textũ in his verbis, ne primiceria tᵃ dignitas vlteriᵃ eſſet in eccleſia memorata. q̃ verba importãt caſſationẽ & abolitionẽ in totũ, & tamẽ potuerũt canonici de nouo eligere primiceriũ etiã ſine licẽtia papæ, licet noua dignitas nõ erigatur ſine licentia papę, vt dicit ibi gl. ſi. quę iſtud tenet. cõcorda hoc, quoniam illo caſu in d.c. cùm acceſſiſſent, eſt potius fauor eccleſiæ ꝓpter augmentũ dignitatis in eccleſia, quod fit in honorẽ cultus diuini, ideo de facili res reuertitur ad priſtinã naturã, & etiã hoc caſu nõ agitur de præiudicio alicuius niſi ſummi põtificis, q̃ videtur ita ſtatuendo in illo caſu permittere, in aliis verò caſibus agitur de præiudicio alicuius in quolibet caſu. ideò nõ mirũ ſi requiratur eius licẽtia, nec fiat ſibi præiudiciũ eo inſcio, & non vocato. in caſu tamen noſtro dicerem ꝙ ſi verificari poteſt ꝙ aliàs fuit colũbariũ, licet ſit in totum deſtructum, puta quia combuſtum & euulſum inundatione aquæ & alibi trãſlatum: ꝙ iterũ fieri põt aliud columbarium ſine noua licentia: quoniã ex hoc videtur ius habuiſſe conſtruẽdi in illo loco: ſecundũ quod videri poteſt in l. fundi vſufructu legato. cũ duabus legibus ſeq. ff. qui. mo. vſusfr. amittatur. quod nõ amittitur ſicut ſi habeat ſolũ vſumfructũ dũmodo nõ ſteterit per xxx. annos dirutũ in totũ, quoniam tunc præſumitur neglexiſſe, & ſic perdidiſſe priuilegiũ ſeu facultatem quam prius habebat. dico per xxx. annos apud nos, propter conſuetudinem noſtram, quæ reduxit omnes præſcriptiones ad xxx. annos, ſed de iure ſufficere videretur decenniũ, cùm per decennium perdatur priuilegium. Bar. in l.j. C. de nundinis.

IN TEXTV IBI,

Sans licence du ſeigneur.

ADuerte, quia hoc caſu non ſufficit tacitus conſenſus. ita not. Io. And. in c.ſi abbatem. de elect. lib. vj. & in regula cùm non ſtat per eum. in mercurialibus. & iſtud tenet Bald. in l. obſeruare. §. fin. in fi. ff. de offic. proconſul. & legati.

1 *Licentia data an poſſit reuocari.*

SEd quæro, †dominus aliquis cõceſſit licentiã cuidam ædificandi columbariam, antequã incepiſſet, reuocauit: an valuerit illa reuocatio? videtur ꝙ ſic. per gl. notabilem, in clc. j. de teſta. Tu dic ꝙ non poteſt reuocari in hoc caſu, qa ex quo data eſt illi cui cõcedẽs poteſt obligari, non poteſt reuocari, vt expreſsè dicit Angel. in conſil. cclxxxiiij. pro quo Franciſ. in l.ſi quis mihi bona. §. iuſſum. in v. col. ff. de acqui. hære. dat caſum in l.j.§. prodeſt. ff. quorũ lega. & ad gl. ſuprà alleg. dicit, ꝙ in illo caſu, quia non eſt data licẽtia religioſo per ſuperiorẽ, inter quos nõ cadit obligatio, ideo pro libito reuocari poteſt. ¶Vide Zabarellam in clc. cum conceſſa. col. iij. de electio. vbi ponit quid ſit licentia, & an ſemel conceſſa poſſit reuocari.

Quæſtio.

SEd quæro de quæſtione quæ emerſit his diebᵘ Titius aliquis erat dominᵘ altę iuſtitię, & illo abſente ego ędificaui colũbariã in ſuo territorio, in ſua iuſtitia colũbaria ædificata, petij ab eo licentiam, & obtinui: poſtmodũ intra tres aut quatuor annos, vẽdidit terrã ſuã & ſeignoriã cũ alta iuſtitia cuidã Sẽpronio, ille Sẽpronius vult cogere ad deſtruendũ colũbariã, ego dico illũ ædificaſſe cũ licẽtia dñi, dicit ille Sempronius, cõſuetudo Burgũ dię, dicit, ꝙ nõ poteſt fieri colũbaria ſine licẽtia dñi. tu feciſti ſine licẽtia domini: ergo licẽtia quæ ſequuta fuit, nihil põt operari, imò licẽtia debebat præcedere ad hoc vt factũ teneret. ex quo ergo factũ eſt nulliter, debet deſtrui. nã vt dicit Fran. de Aret. in d.§. ſi qs mihi bona. §. iuſſum. in v. col. licẽtia debet præcedere. notatur in c. licet. de regularibᵘ. & in l. j. C. de ſacroſ. eccl. & iſtud vĩ melius decidere Io. Fab. in §. idem iuris. inſtit. de inutili. ſtipu. de quo dixi in §. *Gens de poete.* ſuprà in hoc tit. nã ex quo nõ poteſt fieri colũbaria ſine licẽtia, ſi fiat ante licẽtiã, tanquã nulliter facta debet deſtrui. & ideo videt ꝙ cùm hæc cõceſſio licẽtiæ poſt factũ ædificiũ ſit nulla, ꝙ etiã ille qui cõceſſit licẽtiã poterat cõtrauenire, cùm quis põt venire cõtra factũ ſuum nullũ. ita tenet Alex. in cõſi. ſuo cix. in iij. col. in iiij. vol. imò etiam videtur ꝙ per conſenſum partium validari nõ poſſet. Bal. in l. cùm oportet. §. neceſſitate. in vj. col. C. de bonis quę lib. Inno. in c. prudentiam. de offic. deleg. Spec. in tit. de iudice delegato. §. viij. verſi. ꝙ ſi cõmitteres. & tit. de lega. §. iij. verſi. ſed pone, ecce. faciũt quæ dicit And. Sicu. dictus Barb. in cõſi. xij. in xij. col. quod incipit, apud prophetã clariſſimũ. & in conſi. lviij. inci. Sapiẽter dicit Pſalmiſta. in viij. col. in ij. vol. & in x. col. in quibᵘ locis dicit, ꝙ vbi requiritᵘ licẽtia alicuiᵘ in actu perficiẽdo, nõ põt poſtmodũ per cõfirmationẽ vel ratificationẽ ſuppleri, nec ratihabitio poſtmodũ ſupueniẽs cõualidat actũ, nec facit valere qđ actũ eſt. & plura allegat. ꝓhac opinione poſſent adduci etiã motiua quæ ponit Iaſ. in l. quominus. in xxj. q. in ſimili caſu. ff. de fluminibus. ſed tamen ibi tenet in illo caſu contrariũ, & poſſet ſuſtineri per eius motiua. vide eum cùm caſus euenerit.

ADDITIO. Aduerte tamen ad ea quæ dicit Paul. de Caſt. & poſt eum Iaſ. in l. & militibus. in prin. C. de teſta. militis, per illũ tex. quę videtur facere in contrariũ, quoniã vt ibi dicũt, ſi habẽs beneficiũ curatũ, impetret aliud beneficiũ curatũ qđ eſt incompatibile, ſi poſtea impetret à papa diſpẽſationẽ, ꝙ poſſit obtinere duo beneficia curata, ꝙ illa diſpẽſatio trahit ad cõualidandũ illud ſecũdũ, & vt dicit Iaſ. ibi. facit qđ per illũ tex. decidit idẽ Pau. in l. hæc conditio filiæ meæ. §. ſi ſic. ff. de condi. & demon. vbi decidit, ꝙ ſi papa concedat Cardinali vel epiſcopo licentiam, ꝙ poſſit facere teſtamentũ de fructibus beneficiorum ſuorum, iſta licentia trahitur ad teſtamentũ quod fecerat ante diſpenſationẽ. & ſequitur Alex. in d.l. & militibus. & ex notatis per do. meũ, ibi videtur concludere ꝙ illæ deciſiones habent locũ, eo ꝙ quod prius factũ fuerat, nõ erat nullũ de per ſe, ſed poterat irritari, puta in acceptante ſecundũ beneficium per acceptationem nõ vacat primũ ipſo iure, ſed poteſt dimittere vnũ intra annũ, ſecundũ iura antiqua, vt habetur in c. præterea. & in c. referente. de præben. ſecũdum quæ iura bene poterat ſuſtineri deciſio Pauli, ſed cùm iure nouo, ſcilicet per dictas decretales introducto per acceptationẽ ſecundi vacat primum. c. de multa. eo. tit. de præben. nõ crederẽ hodie illã deciſionẽ eſſe verã. licet Pau. viderat dictã decretalem, ſed crederẽ magis ſtandũ dictis Feli. in c. poſtulaſti. in c. pen. de reſcri. quæ videtur illis deciſionibus contrariari. ¶Et melius ad propoſitũ facit deciſio eiuſdẽ Pau. de Caſt. in l.ſi quis filio. §. irritũ. ff. de iniuſto rupto, irritóque teſta. vbi dicit, ꝙ ſi iudex

dedit

dedit licentiam alicui vt faciat molendinum in flumine publico, quòd si ille habebat iam factum, potest illud retinere virtute illius concessionis. ad quæ vide Barba.in c.constitutus.ni penult. & vlti. col.extra,de rescrip.& Felin.in c. quoniam.in xij.colum. de constit.& in c.constitutus.in pen.col. versic. si scribitur. de rescrip. & plura ad hoc vide per Hippolyt. de marsil. in repetit. rubricæ, de fideiussoribus. in iij. quæst.num.82.

2 Licentia in scriptis danda.

ADuerte † etiam, quia licentia debet dari in scriptis.Bal.in l.fi. C.de eroga.milita. anno. dixi iam prædicta in tit. *Des droicts & appartenances à gens mariez. §.* vij. in gloss.*Si ce n'est du consentement.* versic.aliquãdo etiam requiritur licentia.ex quo per prædicta videretur,ꝙ talis qui ædificat ante licentiam petitam & concessam,potest cogi ad destruendum.cogita si sit verum, quia ita dixi cuidam amico, qui volebat destruere dictam columbariam.

SEd an requiratur licentia domini habentis altam iustitiam, an verò feudatarij habentis mediam & bassam ? nam appellatione iurisdictionis simpliciter intelligitur de bassa.& ideo cogita ex his quæ dixi suprà in princip.in rubri.*Des iustices & droicts d'icelles.* & sic videretur quòd esset petenda licentia domini habentis tantùm bassam iurisdictionem, & quòd sufficeret habere licentiam ab eo,& non esset necesse petere licentiam à domino habente altam iusticiam. ¶Adde † quòd licentia data defuncto transit ad hæredem, vt dicit Bald.in l.sicut. §. si debitori. ff. quib. mod.pign.vel.hypo.soluit.

INCIPIT TEXTVS CONCLVSIONIS ET approbationis consuetudinum Burgundiæ.

PAr il soit ainsi,qu'apres ce que lesdictes coustumes ayent esté mises & redigees par escript en maniere dessus declaree, & rapportees par nosdicts conseillers & commissaires par deuers maistre Girard de Plaine, nostre President, & autres gens de nostre conseil à Dijon, & que par eux tous ensemble, elles ayent esté debatues & accordees, lesdicts des trois estats se soyent derechef traicts par deuers eux,& leurs ayent faict requeste,que de par eux il nous vousissent treshumblement supplier, que par le bien & vtilité de nosdicts subiects, de la chose publique de nostredict pays, nous vousissions lesdictes coustumes cy dessus declarees authoriser, & les faire tenir pour loix en nostredict Duché de Bourgongne, & Conté de Charrolois,& aussi en nos terres d'outre Soone, & ressort de nostre parlemẽt de sainct Laurens,où on n'vse point de droict escript. Et ordonner qu'il ne soit nul besoin aux parties qui en auront affaire de les prouuer,ains qu'elles soyent tenues pour loy en nosdicts pays.Et auec ce d'abolir toutes autres coustumes, qu'on voudroit dire estre coustumes, excepté celles dont cy dessus est faicte mention: & qu'au surplus tout ce qu'aduiendra esdicts Duché, Conté, & terre d'outre Soone, & dehors desdictes coustumes soit determiné & reiglé selon droict escript.Laquelle requeste nostredict President & autres gens de nostredict conseil ont voulontiers ouye & receu.Et pour icelle interiner & accomplir nous ayent enuoyé par nos amez & feaux maistre Aymé Bouffeau licentié és loix Chanoine & Treforier de l'eglise de Chalon, messire Guy Poinceot cheualier seigneur d'Esguilly nostre chambrelan, & ledict maistre Iean George, tous nos conseillers deputez & commis par lesdicts des trois estats, lesdictes coustumes & bien au long escript de ceste matiere & de la maniere de proceder, & leurs aduis sur icelles,& auec ce nous ayent par iceux nos conseillers faict supplier & requerir de par lesdicts des trois estats,que veuës par nous lesdictes coustumes ainsi redigees par escrit,nous vousissions icelles confermer, ratifier & autoriser, & sur ce octroyer ausdicts des trois estats nos lettres patentes en forme deuë. Pour ce est-il,que nous les choses dessusdictes,& veu sur icelles l'aduis dudict maistre Girard de Plaine, nostre President, & des autres gens de nostredict conseil à Dijon, contenant en effect que ferions le bien & vtilité de nosdicts pays & subiects, d'accorder ausdicts des trois estats leursdictes requestes & supplications soubs les conditions declarees en leursdicts aduis, & sur le tout en grande & meure deliberation en nostre grand cõseil,

estans

estans lez nous pour ce assemblez en grand & notable nombre, toutes & chacunes les coustumes cy dessus declarees ainsi, & par la forme & maniere qu'elles sont cy deuant redigees par escript. Auons pour nous, nos hoirs & successeurs, Ducs & Ducheſſes de Bourgongne, Contes & Conteſſes de Charrolois, & Seigneurs, & Dames des terres d'outre Soone, & desdicts ressorts, de nostre certaine sciẽce, authorité, & grace speciale greées, louees, approuuees, cõfermees & authorizees, greons, louons, approuons, confermons, & authorisons par ces presentes, & voulons & ordonnons qu'elles soyent doresenauant reputees, & tenues, & nous mesmes par cesdictes presentes, les reputõs, & tenons pour loy en nosdicts Duché de Bourgongne, Conté de Charrolois, terres d'outre Soone, & ressort de S. Laurens, és lieux où on n'vse pas de droict escript, comme dict est, en telle maniere qu'il ne soit nul besoin aux parties qui en auront affaire en toutes causes, querelles, procez & poursuites, à mouuoir & commencer apres la promulgation & publication de cestes, de les prouuer. & auons ordonné & ordonnons par l'aduis & consentement que dessus, que nulles parties plaidoyãs par deuant quelque iuge que ce soit, en nosdicts Duché de Bourgongne, Conté de Charroloys, terres d'outre Soone, & ressort de S. Laurens, auquel lieu on n'vse point de droict escript, comme dessus est dict, ne soyent receuës à poser ne mettre auant aucunes autres coustumes, soyent generales, particulieres ou locales, sinon celles dont cy dessus est faicte mention. Et outre plus de nostre certaine science, voulans & desirans nosdicts pays estre reiglez & gouuernez par vne mesme loy: Et pource auons aboly, & abolissons par ces mesmes presentes toutes autres coustumes generales, particulieres, & locales, qu'on voudroit ou pourroit dire & alleguer estre coustumes és pays & lieux dessusdicts. Et si aucun cas aduenoyent qui ne fussent comprins esdictes coustumes par nous approuuees, comme dict est, ou que par icelles ne se puissent decider: Nous voulons & ordonnons qu'on y procede, & qu'on y face selon disposition de droict escript, tant en nosdicts Duché de Bourgongne, Conté de Charrolois, comme en nosdictes terres d'outre Soone, & ressort de S. Laurens. & auec ce voulons, & ordonnons que lesdictes coustumes ainsi par nous authorizees, ne soyent interpretees par aucuns faicts n'vsages que on pourroit proposer & alleguer sur icelles, & qu'à iceux faicts ou vsages alleguez pour interpretation d'icelles, les parties ne soyent aucunement receues, mais soyent reboutees par fin de non receuoir, & qu'icelles coustumes ainsi par nous authorisees soyẽt declarees, & interpretees selon droict escript, & non autremẽt. Et au surplus auõs reserué & reseruõs à nous & à nosdicts successeurs, de pouuoir corriger, amender & reformer lesdictes coustumes, toutes & quantesfois qu'il nous plaira, & qu'il sera trouué par nous, & les gens de nostredict cõseil estre expedient & necessaire, de faire appeller lesdicts des trois estats pour le bien de nostredict pays & subiects. & auec ce declarons, que nous n'entendons point soubs ombre desdictes coustumes aucunement deroguer ne preiudicier en autres choses à nos droicts, n'aussi au droict de nos subiects qui ont & peuuent auoir par priuilege de nous, ou de nos predecesseurs, & desquels ils sont en iouyssance, & possesseurs paisibles. Et entendons que lesdictes coustumes cy dessus declarees & escriptes, auront lieu tant seulement au regard des procez, querelles & poursuytes qui sont à venir, & qui seront commencees apres la publication & promulgation d'icelles comme dict est. Et au regard des procez qui sont commẽcez auant la date de cestes, & sur lesquels la demande sera faicte & formee en iugement

ment ils ſeront iugez ſelon les vſances & couſtumes qui auoyent cours eſdicts pays, auant la publication & promulgation deſdictes couſtumes. Si donnons en mandement à noz amez & feaux Chanceliers, & gens de noſtre conſeil, eſtans les noms au chef de noſtredict conſeil. Et preſidens de nos parlemens de Bourgongne, à nos Baillifs de Dijon ou Chalon, Ouſtun, Auxois, la Montagne, & de Charroloys, & à tous nos autres iuſticiers & officiers quelconques, de noſtredicte Duché de Bourgongne, Conté de Charroloys, terre d'outre Soone, & reſſort de ſainct Laurens, & à tous autres qui ce peut & pourra toucher, & regarder. leurs Lieutenans preſens & aduenir, & à chacun d'eux ſi comme à luy appartiendra, que les deſſuſdictes couſtumes, & toutes & chacunes les choſes cy deuant touchées ils gardent, entretiennent, & obſeruent, facent garder, entretenir, & obſeruer és termes de leurs offices, de point en point, pour loix generales deſdicts pays & reſſort, ſelon leur forme & teneur, & ſans faire aller, ne ſouffrir faire, ou aller aucunement au contraire, & afin que nul quel qu'il ſoit, ne puiſſe pretendre ignorance des couſtumes auant dictes, par nous authorizées de tout le contenu en ceſdictes preſentes: Nous voulons que ceſdictes meſmes preſentes ſoyent publiées, en chacun de nos Bailliages de noſdictes Duché de Bourgongne, Conté de Charroloys, terre d'outre Soone, & reſſort de ſainct Laurens, és lieux deſſus dicts où on à accouſtumé de faire crys & publications. Et pource auſſi qu'il eſt vray-ſemblable que deſdictes couſtumes on pourra auoir affaire en pluſieurs & diuers lieux, nous voulons qu'au vidimus de ceſdictes preſentes faict ſoubs ſeel autentique, ſigné d'aucun de nos ſecretaires ou greffiers, ſoit foy adiouſtée comme au preſent original. Et afin que ce ſoit choſe ferme & ſtable à touſiours, nous auons faict mettre noſtre ſeel à ces preſentes. Donné en noſtre ville de Brucelles le vingtſixieſme iour d'Aouſt, l'an de grace mille cccclix. Ainſi ſigné, Par monſeigneur le Duc en ſon conſeil, auquel l'Eueſque de Toul, le ſire de Croy, Conte de Porcien, le Conte de Chany, meſsire Iean Iouard, iuge de Beſançon, maiſtre Iean Iaquelin gouuerneur de la Chancellerie de Bourgongne, & pluſieurs autres eſtoyent. Ainſi ſigné. S. de l'Arreſt.

IN TEXTV IBI,

Pour le bien & vtilité.

1 *Principis officium.*

ADuerte, † quia princeps debet vniuerſa agere ad vtilitatem ſubiectorum. in authen. vt iudices ſine quoquo ſuffra. fiant. in princip. colla. ij. & commiſſæ ſibi à deo reipublicæ. in authen. vt differentes iudices. in prin. ad ipſiuſque reipublicæ ſuſtentationem reſpicere. vt in prima conſtitutione. C. §. ideoque. & ſecundum quod poſſibile eſt omnium commodis ſubiectorum proſpicere. vt in l. ſi quis filium. C. de inoffi. teſta. & primò de vtilitate reipublicæ, quàm ſingulorum cogitare. Barto. in authen. de hæred. & Falc. in ij. col. col-

2 *Princeps maritus reipublicæ.*

la. j. Et etiam aduerte, † quod princeps eſt maritus reipublicæ. quod quomodo probetur iſtud matrimoniũ eſſe inter principem & rempublicam, per plura comprobat Lucas de penna in l. quicunque. in iij. & iiij. col. C. de omni agro deſerto. lib. xj.

IN TEXTV IBI,

En grand & notable nombre.

VIde per hæc ꝙ ex quo hæ conſuetudines fuerunt factæ cum conſilio procerum, & cum conuocatione trium ſtatuum patriæ, quòd videntur eſſe patereni, ideo reſcriptum contra eas non videtur valere niſi expreſſa mentione de eis, vt dicit Archi. in cap. j. de conſtit. in vj. & Bald. in l. humanum. C. de legi. dixi ſuprà in titu. *des retraicts. §.* j. in gloſſ. j. Dicit tamen Matth. de afflict. in conſtitu. regni Siciliæ, quæ incipit, caſtra munitionis. in iij. notabi. in iij. lib. quòd etiam princeps poteſt ſolus reuocare leges quas ipſe in parlamento generali cum conſilio procerum fecit. & de papa, an poſſit tollere conſtitutiones conſiſtoriales, vide ibi.

IN TEXTV IBI,

Eſt ordonné qu'il ne ſoit nul beſoin aux parties.

QVæro, an de eſſentia conſuetudinis ſit neceſſaria ſcriptura, & an probari debeat? dixi ſuprà in proœmio, in principio. Plenè tractat Philippus Decius in rubrica de conſtitutio. & quomodo proponatur conſuetudo in iudicio, ponit Alber. de Roſate in rubri. C. quæ ſit longa conſuetudo. in xvij. columna.

In textu

IN TEXTV IBI,

Et auec ce abolir toutes autres.

1 Cõsuetudo an tollatur principis rescripto.

NVnquid princeps possit † tollere consuetudinem per suum rescriptũ? Vide Ioã.Fab.in §.sed naturalia.insti.de iure naturali.qui dicit, ꝙ non, nisi de ea faciat mentionẽ. notatur in c.licet. & ibi Io.And. de cõstit.lib.vj.& in c.cùm venissent.de eo ꝙ mit.in possess. ¶ Aduerte tamẽ, ꝙ cõsuetudo circa vnũ actũ contra ius extenditur ad aliũ actũ, qui quodammodo per similitudinẽ videtur includi sub priori, seu includeretur tanquã pars sub ſuo toto. Ita Pan.in c.dilecti filij.de arbi. Nunquid simile consuetudinis sit seruandum, an simile legis. ponit plenè Albe.de Ros.in rub. in xxiij.& xxiiij.col. C. quæ sit longa consuet. Ias.in l. de quib⁹.in iij.& iiij.col.ff.de legib. ¶ Sed etiã aduerte, an per hoc tollantur cõsuetudines tã futuræ quàm præteritæ,& econtrà? videtur ꝙ sic per ea quæ notantur per Barto.& Ias.in l.si mihi & tibi.§.in legatis.in j. lectura.ff.de lega.j. vbi videntur cõcludere doctores, ꝙ quando lex reprobat consuetudinẽ, intelligitur de præterita,& non de futura. quod est cõtra gl.in c.statutũ.& in princ.de rescrip.in vj. & in cle.ij. in gl.pen. de rebus ecclesiæ non alienandis. quę dicũt, ꝙ illa reprobatio intelligitur tãtùm de præterita. quod an sit verum, vide Alexã.in d.§.in legatis. Vide Brunum in tractatu de forma & solennitate. arg.qs possit dare & tollere formã. col.vij. versi. item hîc cadit magna dubitatio. ¶ Sed pone † ꝙ sit aliqua nostra cõsuetudo hîc inserta, cõtra quam tamen fuit bis aut ter actũ in cõtrarium, an per hoc sit sublata? gl.est & ibi Bar.in l.nemo alieno.§.temporalis.ff.de reg.iur.quæ dicit ꝙ nõ. quod tamẽ limitat Philip.Decius in tribus casibus in d.l.nemo alieno.§.temporalis. quem idcirco vide. Et aduerte quia cõsuetudo nostra bene potest habere locum in petitorio semper. Sed si sit actũ in possessorio bis aut ter contra consuetudinẽ, stabitur quo ad possessorium vltimæ possessioni. quod nota & ita illã gl. limitat Bald. in c. j. de cognit. feud. vt ibidẽ dicit ipse Decius. vide quæ suprà optimè sunt dicta, & quadrãt in tit. *Des droicts & appartenances à gens mariez.*§.vj. in gl. *Sur la moitié d'heritages.* versic. v. requiritur. Et ad ꝓpositum, an lex tollatur per consuetudinem: vide Lucam de Penna. in l.euidenter. C. de excusatio. munerum. lib.x. vbi plures facit distinctiones.

2 An per actum in contrariũ factum.

IN TEXTV IBI,

Soit determiné & reiglé selon droict escript.

AN in hoc iure scripto comprehendatur priuilegium in corpore iuris clausum, vide Felin.in ca. j.in viij. colum.extrà, de rescriptis. dixi suprà, in tit. *Des successions.*

IN TEXTV IBI,

De nostre certaine science.

HOc necesse fuit ad validandũ nostras cõsuetudines, quoniã vt dicit Innoc.ĩ c.j.ĩ verbo, infirmatur. de transactio. ꝙ ad hoc vt valeat consuetudo seu statutũ, requiritꝫ approbatio superioris ex certa sciẽtia. quod dictum refert & sequitur do. Alex.in consi. cclxxxiij. incip. viso statuto.in iiij.col. vbi dicit Bal. hoc voluisse in l.priuilegia. C.de sacrosan. eccle.& in l.si cõstat.de appellatio. Et subdit ꝙ certa scientia nõ præsumitur, secundum Inno. & doc.in c.porrecta de confirmatio. vtili vel inutili. facit c.ij.de consti. in vj.

IN TEXTV IBI,

Confermees & authorizees.

QVid operetur consuetudo superioris? vide Hippoly. de Marsil. in sing.lxxix.incip.confirmatio superioris.

IN TEXTV IBI,

Auons pour nous.

1 Cõsuetudinis approbatio nõ facit quod sit ius nouum.

ANista † approbatio faciat ꝙ sit ius nouum? Bart. videtur hanc mouere quæstionẽ in l.moribus.ff. de vulg.& pup.substi. nã ibi dicitur ꝙ substitutio pupillaris est introducta, sed ex quo est approbata dispositiuè an sit ius nouum? dicit ibi ꝙ nõ, quia licet illud ius consuetudinis sit in scriptis redactum, nõ videtur redactũ vt dicatur nouum ius, sed potiꝰ ad probationẽ illius consuetudinis. quoniã scriptura nõ est inuẽta ad inducendum, sed ad probandũ. l.contrahitur. ff. de pigno. C.de proba. l. cùm res. & ideo ibidem dicit Franc.de Aret. ꝙ etiam si approbaretur expresse consuetudo, in dubio nõ induceretur nouũ statutũ, quia ex cõfirmatione nõ inducitur nouũ ius in dubio, etiã si actus qui re confirmatur possit à cõfirmante reuocari, secundũ Bar. qui ita declarat l.& quia. ff. de iurisd. om. iud. Si aũt princeps non recitaret simpliciter cõsuetudinẽ, sed statueret de nouo, vel etiam loqueretur per verba dispositiua, tũc induceretur ius nouũ. Et ita videtur intelligi tex.in c.j. de cogn.spiritua. & qđ ibi notat Pan. bene facit tex.in c.multis. in fi.xvij.dist. & quod no.Bar.in simili quæstione, in l. j.in princ.ff.ad legem Falci.gl.& Gemi.in c.j.de consti.lib.vj. ¶ Et aduerte, quia licet hîc princeps recitet consuetudinem simpliciter, tamẽ videtur loqui per verba dispositiua, cùm dicat, ꝙ illas vult haberi pro legib⁹ in hac patria.

2

SEd an † Philippus dux Burgũdiæ ꝙ has cõsuetudines approbauit & authorisauit, potuerit disponere ꝙ haberentur ꝓ legibus? De Christianissimo rege Franciæ, qui nũc est dux Burgũdię nõ est dubiũ, cùm nullũ in temporalibus recognoscat superiorẽ. c.ꝓ venerabilẽ. qui filij sint legiti. & tantam potestatem habet in regno, quantã imperator in imperio, cùm monarcha in suo regno dicatur. Bald.in l.exemplo. C.de proba. Soci.in consi.clxv.in ij.col. & ideo tãquam supremus potest legem condere. Imò dicit Barba.in ca. nemini.de offic.leg.& Bal. in c.j.de constit. ꝙ rex ipse solus facit constitutiones, seu leges in regno Franciæ.

SEd secus est de dicto Philippo tunc duce Burgundiæ, qui solùm habebat ducatũ in feudũ, & Christianissimum regem in superiorẽ recognoscebat. cùm ergo non fuisset supremus, videtur ꝙ non potuit cõdere legem, nec facere ꝙ dictæ consuetudines haberentur pro legibus. Dicit tamen Alex.in consi.j.in vj. col.in v.volu. † ꝙ duces & alij principes qui sunt perpetui, habẽt iura imperij, ita ꝙ possunt derogare cum clausula, non obstante. vt dixi in §.iij.incip. *Le bastard.* in gl.in verbo, *& abinteſtat.* in versic. nunquid autem rex Franciæ possit legitimare. in tit. *Des successions des bastardz.* vbi videre potes. 3

4 Rex solus in regno facit leges.

ITem etiam † quando dicitur, quòd solus rex potest facere leges & constitutiones in regno, est verũ, & intelligendum complexiuè, non autem distributiuè, quia per eius distributionem & feudorum concessionem, possunt duces, & barones, & alij domini castellani, non excedendo metas iurisdictionis cõcessæ, facere edicta & statuta, vt dicit Bal.in l. nulli. C. de senten. & interlocu. omnium iudicum.

ET aduerte, quia ex quo princeps approbauit has

BIU Cujas

cõsuetudines, sunt leges & cõstitutiones ipsius principis, cùm omnia nr̃a facimus, quibus à nobis authoritas impartitur. l.ij.§. quæ omnia. C. de vete. iur. enucle. c. cum aliquibus. de reseri. in vj. Bart. in simili in l. ambitiosa. ff. de decre. ab ordin. faciend. Facit Socin. in consi. cclxxviij. in ij. col.† Et aduerte, an cõsuetudo possit introduci sine certa scientia principis? dic quòd non, quando est contra legem. quia hoc casu inferior tolleret legem superioris, vt tenet Dominicus de sancto Geminia. in c. erit autem. §. leges. iiij. distin. & in c. frustrà. viij. distinctio.

IN TEXTV IBI,

Par deuant quelque iuge que ce soit.

VTrũ istud intelligatur etiã in iudicibus ecclesiasticis, ita ꝙ hoies cõsuetudines seruare teneantur eo modo quo & iudices seculares? videretur ꝙ nõ, qa potestas secularis & ecclesiastica est ita diuisa & distincta, ꝙ vnus nõ põt se intromittere de iurisdictione alteri⁹, quoniã sicut papa, & cęteri prẹlati, & iudices ecclesiastici se de secularibus intromittere non possunt, notatur in c. solitę. de maiori. & obed. & in c. nouit. de iudi. ita nec principes seculares se de iurisdictione ecclesiastica intromittere possunt, qa diuisum imperiũ cũ Ioue Cæsar habet. notat amplè Feli. in c. quæ in ecclesiarũ. de cõstit. imò est incõpetens secularis quo ad ecclesiasticos, etiã ex prorogata iurisdictione. c. null⁹. & c. si diligẽti. de foro cõpe. & notatur in c. at si clerici. de iudiciis. xj. q. j. c. inolita. & c. placuit. imò nec etiã quo ad res, in quibus nusquã legitur laicis attributã fuisse facultatẽ disponendi. c. j. ix. dist. multominus in personis eorũ. dixi s̃. in tit. *Des iustices.* §. v. in gl. *S'il n'a grace du prince.* ibi, decimus casus est in clerico. Et vide plura ad hoc per Deciũ in cons. suo cl. vbi dicit, ꝙ etiã princeps secularis non potest dare gratiã clerico, quia omnino est incõpetens quo ad eũ, imò vt dicũt Cõpostellanus, Io. And. & Ant. de But. in rub. de consuetudine, corã iudice ecclesiastico nõ attenditur iudicium seculare. quod sequitur Alex. in cons. clxxxiij. in ij. vol. per c. quod clericis. de foro compet. secundum Pau. de Cast. in l. omnes populi in fi. j. col. ff. de iusti. & iure. faciũt quę dicit Bal. in l. ij. in xj. col. versi. sed hîc dubitatur. C. de summa. trini. Sed tamen in his nostris consuetudinibus, imò etiam in omnibus cõsuetudinibus totius regni Frãcię, per principẽ & Regẽ nostrum approbatis, iudices ecclesiastici tenentur eas seruare, & ad obseruationẽ illarũ cogi possunt. quoniã vt videri potest, omnes hæ cõsuetudines respiciunt, seu tãtum disponũt circa tẽporalitatem principis in suo regno, in quo potest ita disponere ꝙ etiã cõprehendat clericos & bona eorũ, vt tenet Bald. in c. cum venissent. de eo qui mittitur in possessionẽ causa rei seruan. maximè etiam, quia tres status huius patriæ illas approbauerunt, gratificauerunt, & homologauerũt, ita ꝙ non solùm iudices ecclesiastici illas obseruare tenẽtur in causis motis corã eis inter laicos & inter clericos super bonis temporalibus vndecunque proueniant. & istud satis dixi suprà in plurib⁹ locis, ex quo aliter nõ insisto. Sed in hoc iacet difficultas, quomodo iudices ecclesiastici ad hoc possint cogi & cõpelli, nã p eorũ superiores nõ cogentur, quoniam ex quo sunt etiam ecclesiastici, nunquã approbabũt ꝙ tales consuetudines potuerunt eos ligare, in his maximè vbi habent iuris dispositionẽ in cõtrarium, puta in donatione inter virũ & vxorẽ iurata, quæ est valida de iure canonico, imò etiã iure ciuili, & tñ nõ est valida per cõsuetudinẽ nostrã. vt dixi s̃. in §. vij. in gl. in verbo, *suppose.* & in præscriptione xxx. anno. quę iterũ currit contra ecclesiam per consuetudinem nostram, & tamen de iure requiritur præscriptio xl. annorũ. dixi suprà in titu. *Des prescriptions.* §. *De toutes choses prescriptibles.* & in multis casibus vbi causæ possunt vẽtilari corã iudice ecclesiastico, in quibus ius statuit vnũ, & consuetudo nostra aliud. quoniã his casibus potest fieri præceptũ iudicibus, ne quid faciant contra consuetudines nostras: quia hoc casu turbatur authoritas præeminẽtiæ regis. & hoc argu. tex. in l. consulta diualia. C. de testa. vbi imperator prohibet ecclesiasticis de talibus se intromittere, secundum Bal. in l. si testamentũ. C. de testamen. & in hoc possunt impetrari literæ regię in cãcellaria, quæ quotidie cõceduntur, quando iudices in ecclesiasticis cõtraueniunt ordinationibus Regiis, vt dicit Benedicti in repet. c. Rayn. in verbo, si absque liberis. de fidecõmissa. substi. nu. 49. de testa. vbi etiam dicit, ꝙ in talibus casibus vbi attentatur contra ordinationes Regias per iudicem ecclesiasticũ, potest appellari tanquam ab abusu. Et hoc est iuridicum: quoniam omnis obseruantia seu consuetudo irrationabilis, seu vsus illicitus est abusus, vt dicit Arch. in c. quãuis. de offi. deleg. li. vj. & not. Luc. de Pen. in l. vsum. in princi. & in verbo, abutentur. C. de aquæ ductu. li. xj. in ij. col. & ibi enumerat abusiones seculi. de quibus in cl. in clem. j. in verbo, curiã. de statu monachorum. quas suprà dixi in tit. *Des iustices.* §. v. in gl. *S'il n'a grace du prince.* verfic. quomodo negligentia in prælatis. & ista inter alias est maximè redarguẽda per principem aut eius officiarios, in quo deberẽt aduertere officiarij regij in his, quæ maximè concernunt contentiositatem inter Christianos sine causa, & ratione. & in ista negligentia prælatorum possunt committi abusus, aut etiam in extorquenda periuria variis modis à subditis eorum' pro iuribus spiritualibus, in quo denotatur maximus abusus, etiam quancunq; cõsuetudinem habeant in contrarium, cùm consuetudo contra canones dicitur abusus. vt in c. fi. de consuetudine. inde ponuntur versus:

Tempus longæuum te non excusẽt in æuum,
Cùm malè sis vsus, quia non præscribit abusus.

vt refert Cardin. in cle. ij. in prin. de magistris.

IN TEXTV IBI,

Qui ne fussent comprins.

ET hoc fuit ordinatum, ex eo ꝙ strenuus legisperitus sicubi, casus emerserit, qui consuetudine non sit comprehẽsus absque calumnia, vti potest lege scripta, vt idem dicitur de consuetudine feudi cessante, vt est tex. in c. vnico, de feudi cognitione.

CAsus † ergo omissus per consuetudinem nostram remanet in dispositione iuris communis. l. commodissimè. de libe. & posthumis. l. si extraneus. & ibi Ias. ff. de condict. ob causam. † vbi inducit ad statutũ, ꝙ filia dotata à patre existẽtibus masculis, non succedat, moritur pater relicto posthumo in vtero matris, & filia non dotata, quã dotare non potuit pater, quia nõdum erant masculi, an hoc casu sit filia excluſa? dicit ibi ꝙ non, quia ex quo statutum non prouidet in hoc, ergo relinquitur dispositioni iuris communis, & sic filia non erit excluſa. Franc. de Curte in consil. suo xxxiiij. in v. & vij. col. dicit, ꝙ quando consuetudo aliquid disponit, aut comprehendit, standum est illi. ¶ Et dicitur aliquid comprehendere, dummodò ratione aut mente ipsius consuetudinis comprehẽdi possit. ex quo decidit quòd si sit consuetudo, quòd filia dotata extantibus filiis masculis, non succedat ex ratione seu mente

1 Omissa in cõsuet. sunt sub iure cõmuni.

BIU Cujas

mente statuti, idem erit dicendum de nepte, hoc est de filia fratris dotata ab auo, quæ non succedet in locum sui patris cum aliis filiis masculis. Et non credo hoc esse verum, quicquid dicat ibi Curtius, & si casus eueniret, tenerem contra Curtium.

ADDITIO. Sed quia certum est ꝙ nunc Burgundia est sub Rege, an nunc si reperiatur aliqua cõsuetudo seu ordinatio generalis in Frãcia, an sit ad illã potius quàm ad ius commune recurrendũ? Ludo. Roma. in consi. suo ccxviij. inip. præsens casus. videtur tenere ꝙ potius sit ad ordinationem Regis recurrendum, q̃ ad ius commune. & ita fit & obseruatur apud nos, ꝙ post has cõsuetudines recurratur ad ordinationes regias, post quas recurratur ad ius commune scriptum.

NVnquid autem consuetudo possit trahi ad similia, vel ad maiora quando est negatiua, vel ad minora quando est affirmatiua, & si sit simile legis, & simile consuetudinis, quod seruandum erit. vide plenè per Albericum de Rosate in rubrica, C. quæ sit longa consuetudo, in xxiiij. col ad quem recurre, secundum quod casus euenerit.

ADDITIO. Vide Pau. de Cast. in l. peculium. §. potest autem. ff. de peculio. vbi ponit quando attendendum sit simile consuetudinis. Et etiã in hoc aduerte, quòd vbi non est dispositio iuris aut cõsuetudinis, recurrendum est ad consuetudines locorum vicinorũ. Panor. in c. cùm olim. de consuetu. in c. pastoralis. in prin. de offi. ordi. Lucas de pẽ. in l. j. C. de priuilegiis. vrbis Constantinopo. lib. xj. Et quo cõsuetuto extendat ad simile casum, vide amplè Alb. Bru. in tracta. de consti. in verbo, simile. Feli. in c. translato. in vj. col. de cõsti. & amplissimè p multas col. Rochum de Curte in repeti. c. fi. in xv. fol. de consuetudi. ¶ Bar. in extrauag. ad reprimẽdũ. in verbo, nõ obstan. Pet. de Anch. in repet. c. canonũ statuta. in xiiij. q. de cõsti. Alex. cõsi. cxxxj. incip. scripsit Ecclesiasticus. vol. iiij. Soci. cõsi. ccxlij. col. iiij. Ias. in l. si arrogator. ff. de adopt. Philip. Decius in c. ex literis. de constitu. Et sic patet † ꝙ hic deficiente cõsuetudine speciali patriæ, non est recurrendum ad consuetudinem vicinorum locorũ. ex quo est hic prohibitũ. Sed sublata huiusmodi prohibitione, an de iure posset recurri ad consuetudinem vicinorũ, vel potius ad ius commune. vide gl. Bald. & Panor. in c. cùm olim. de consuetu. in c. pastoralis. in prin. de offi. ord. Lucam de Penna in l. j. C. de priuile. vrbis Constantino. lib. xj.

4 *Consue. generalis non cõprehendit specialem casum.*

ITẽ aduerte, † ꝙ per hæc verba si in aliqua materia sit consuetudo loquens generaliter, non cõprehẽderet casum specialẽ in iure expressum, nisi de eo etiã fiat mentio in cõsuetu. per regulã gl. multũ notabilẽ in l. sciendũ. ff. qui satisdare cogan. & ibi do. meus Ias. facit l. in testamentis. & ibi Salice. C. de testamen. & do. meus Ias. in l. j. §. sed si mihi. ff. de verb. obl. & in l. postquã. liti. in fi. C. de pact. & in l. iusiurandũ & ad pecunias. §. q iusiurãdũ. in fi. ff. de iureiu. & ĩ l. fratres. in ij. col. C. de inoff. testa. & in l. quoniã in prioribus. in fi. eodẽ. tit. de inoffi. testamen. & in l. hac cõsultissima. in iij. col. qui testa. facere possunt. & per Feli. in c. j. in vij. col. de reseri. p quã regulã dixi in casu emergẽti, ꝙ licet dicatur per cõsuetudinẽ nostrã suprà in tit. *Des confiscations.* §. j. ꝙ cõfiscatio cõpetit domino altæ iustitiæ, in casu in quo corpus cõfiscat, ꝙ ille text. generaliter loquẽs nõ cõprehendit casum specialem. de quo in l. vnica. §. & si quidem. C. de raptu virginum. qui est scilicet, quãdo quis rapuit virginem ingenuã, quoniam vt dicit ibi glo. & Sali. ꝙ speciale est in hoc casu, ꝙ bona confiscata non applicãtur fisco, sed mulieri raptæ. & ista est vna notabilis limitatio ad dictũ. §. primum. in secundo arti. per quam cùm casus cõfiscationis euenit, debet dici in sentẽtia, ꝙ bona illi[s] raptoris declarãtur cõfiscata, & mulieri raptę applicata, non autem domino altæ iustitiæ. Vidi tñ ꝙ curia in casu in quo tantũ fuerat dictũ per quendam iudicẽ, ꝙ bona raptoris declarabãtur confiscata, nec erat dictũ cui applicari deberent, ex se ordinauit certam summã capiendam ex bonis condemnati, & illam applicandam & distribuendam mulieri raptæ etiam muliere non petente per processum, nec requirente.

IN TEXTV IBI, Interpretees selon droict escrit, & non autrement.

ADde ꝙ sunt sex species interpretationum, quædã est imperatoria seu regalis: secunda est senatoria seu prẽfectoria: tertia est iudiciaria & vniuersalis: quarta est consuetudinaria: quinta iudiciaria & particularis, seu specialis: sexta professoria seu magistralis, de quibus amplè, & de materia interpretationum per Luc. de Penna in l. grammaticos. C. de profes. & medicis. lib. xij. & ample notatur in l. j. C. de legi.

BAldus in l. omnes populi in ix. col. ibi, sed quid si cauetur alio statuto. ff. de iusti. & iure. dicit, † quòd si statuto cauet ꝙ statuta nõ possunt interpretari vel glossari, sed præcisè seruẽtur, intelligit de glossis hominis, & non de glossis legis. vt C. de adul. l. quãuis. & ratio est vt dicit do. meus Ias. in l. quamuis. ff. de in ius vocan. in ij. col. † qa interpretatio legis est necessaria, ergo nõ põt tolli per statutũ: secundũ Bal. in l. fi. ff. de origi. iuris. & in auth. si qua mulier. C. de sacrosan. eccle. vbi ponit quomodo intelligantur hęc verba, ꝙ nõ possunt glossari. ¶ † Item etiam sicut potest interpretari per legem, sic etiam per punctũ rationis. vt dicit Bal. in c. j. in vij. col. de constit. & idem Bal. in auth. ingressi. in j. col. C. de sacrosan. eccle. † quòd verba generalia restringuntur ad id quod est rationis. & ideo dicit gl. in c. ex eo. de elect. in vj. in verbo, rationis. † ꝙ vbi legem nõ habemus sufficit allegare rationem. de qua glo. do. Ias. in l. dedi. *la premiere.* §. si liber. ff. de condi. ob causam. & in l. quoties. in v. & vj. col. C. de rei vend. & in l. illam. C. de colla. & faciunt quæ dicit do. Franc. de Cur. in cons. suo xxxiiij. in v. & vj. col. de quo dixi in glo. præcedenti. faciunt quæ dicit Ant. de But. in c. iij. de prẽben. Panor. in c. proposuit. & in c. suggestum. de appella. vbi dicit, † quòd lex siue statutum generaliter loquens, potest restringi per rationem naturalem quæ habet vim legis. l. scire oportet. §. sufficit. & ibi Bald. ad hoc notat. ff. de excusa. tuto.

1 *De interpretatione consuetudinum.*

2

3

4 *Ratio suficit lege deficiente.*

5

6

ET aduerte † ꝙ iste terminus interpretatio, sumit[ur] duobus modis. vno modo ꝓpriè, secundũ eius ꝓpriã significationẽ: & dicit[ur] legis declaratio. ita tenet Abl. de Rosate in l. j. super verbo, interpretationẽ. ff. de origi. iuris, & hoc modo nõ prohibẽtur hæ nostræ cõsuetudines interpretari, id est declarari. ¶ Alio modo sumit[ur] impropriè, & sic ꝓ interpretatione seu declaratione correctiua, restrictiua, & extẽsiua. gl. est no. in l. j. §. q operas. ff. ad Tertul. & sentit glo. in d. l. j. ff. de origi. iuris. & ibi Alb. de Rosate. & in suis statutis q. cliij. ¶ De interpretatiõe expositiua, correctiua, & restrictiua, vide Io. Sanxon. in consue. Turonen. tit. *Des droicts de basse iustice.* arti. v. fol. ix. & x.

7 *Interpretatio quid*

DE interpretatione correctiua & restrictiua nihil hîc dico, cùm nullum sit dubium quòd nulli sit permissa. de interpretatione extensiua, an scilicet liceat has nostras consuetudines interpretari, vt extẽ-

Conclusiones consue. nostræ an extẽdi possint.

BIU Cujas

dantur, vel extendi possint, videndum est, & in hoc articulo facio xxvij. conclusiones.

8 Ratione identitatis

PRima conclusio est,† q̃ statutũ extenditur ad aliũ casum nõ contentũ in statuto, qñ est eadẽ ratio. ꝓbatur istud pluribus modis. primò probatur p gl. in l. oẽs. in verbo, apostolicæ. C. de feriis. vbi tex. loquens de apostolis, extẽdit idem esse de beata virgine Maria.

SEcundò probatur per gl. in cle. j. de rerũ permutatio. & per Card. Florẽ. in gl. in verbo, conferantur. ibi, puta q̃ nedũ. vbi dicũt quòd sicut collatio facta de beneficio resignato in vim permutationis, alteri quã ei permutanti est nulla. ita est dicendum de electione, præsentatione, & postulatione, ex mente legis.

TErtiò facit gl. in cle. ij. in verbo, beneficiis. de iudiciis. vbi tex. ille loquens de beneficio simpliciter, extẽditur ad hospitalia. de qua materia qñ tex. loquẽs de beneficio habeat locum in hospitali, vide plenè per Felin. in c. de quarta. in ij. & iij. col. de præscrip.

QVartò facit gl. in §. j. in auth. vt ij qui obligatas se habere perhibent res minorum. in verbo, ad curationẽ. coll. vj. vbi dispositio loquens in curatela habet locum in tutela. de qua per Iaſ. in l. j. §. veteres. in iiij. col. ff. de acqu. poſ. & in l. eius qui. §. quòd si stipulatus. in v. col. ff. si cert. pet.

QVintò facit gl. in l. j. ff. de calumnia. in verbo, non faceret. vbi textus loquens in acceptore extenditur in datore.

SExtò facit gl. in §. j. in verbo, hoc obser. in auth. de triente & semisse. coll. iij. & l. qd̃ verò. ff. de legi. & in l. si constante. ff. sol. mat. in prin. vbi textus loquens de viro qui vergit ad inopiam, extenditur ad socerũ.

SEptimò facit gl. in c. non debet. de consan. & affi. in gl. magna, ibi, sed nũquid publica honestas. vbi licet tex. tantũ loquatur de impedimẽto cõsanguinitatis, tamen in illis casibus est sublatum ius antiquũ in consanguinitate & affinitate, est etiam sublatum in publica honestate, ibi per eum: & sic illud ius in consanguinitate habet locum in publica honestate.

OCtauò probatur in auth. nouissima. C. de inoffi. testa. vbi lex loquens de legitima filiorum, extenditur ad legitimam parentum.

NOnò ꝓbat̃ in c. si postquã. de elec. in vj. in verbo, in ꝓuisione. vbi dispositio illius capituli quę loquitur in petẽdo cõfirmationẽ electionis, quę pẽdẽte appellatione emissa ad papã fieri non pót, & si fiat, est nulla, dicit idẽ esse i postulatiõe admittẽda, q̃ admitti nõ debet pẽdẽte appellatione emissa ad papã. & sicut elect⁹ petẽs cõfirmationẽ suę electiõis, accedẽs ad Romanã curiã virtute appellatiõis illicẽtiatus, si recessit ante finitũ tẽpus cadit à iure suo prætenso virtute electiõis, idẽ est de postulato & de ꝓuiso iure deuoluto.

DEcimò facit gl. in c. ordinarij, in verbo, animarum cura. de offic. ordinarij. vbi dispositio loquens in beneficiis animarum curam hebentibus, habet locũ in aliis, in quibus est eadem ratio.

VNdecimò facit gl. in cle. vt hi qui. in verbo, in eisdem cathredralibus. de ætate & qualitate. vbi dispositio illius c. habet locum in principalibus prælatis ecclesiarum collegiatarum.

DVodecimò probat gl. in c. j. de postu. prælator. in verbo, priuare.

DEcimotertiò facit gl. in c. sciant cuncti. in verbo. alios. ibi, sed nunquid huius decretalis pœna. de elect. in vj.

DEcimoquartò facit gl. in c. fi. in verbo, electione. de elect. lib. vj. de qua Panor. in cons. ccxxj. incip. in quæstione mouenda. & Iaſ. in auth. sacramenta puberum. in iiij. col. C. si aduersus venditio.

DEcimoquintò facit gl. in c. quàm sit, in verbo, vacuetur, de electio. in vj. ibi, & nota secundum Gulielmum, quòd hoc statutum est in electione, idem & in postulatione.

DEcimosextò facit gl. in l. j. §. dolum. ff. de dolo. vbi lex loquens in numero extenditur ad pluralitatẽ & econtrà. & facit l. iij. in §. negotia. ff. de neg. gestis.

DEcimoseptimò facit gl. quæ hoc tenet in cle. & si principalis. de rescrip. in verbo episcopi, vbi illa clementina loquens in vicario episcopi, habet locum in vicario capituli, sede vacante.

DEcimooctauò faciunt not. in §. j. in auth. de filiis ante dotalia instru. natis. coll. iiij. vbi lex interpretans, trahitur ad alium casum in quo ipsa non loquitur, sed loquitur lex interpretata.

DEcimononò probatur l. senatusconsulto. & in l. libertum. ij. §. senatusconsulti. ff. de ritu nup. vbi lex prohibens filium tutorẽ contrahere matrimoniũ cum pupilla ipsius tutoris, extenditur ad hæredẽ extraneum ipsius tutoris. & rationem ponit ibi text. ne puellæ in re familiari circumscribantur, ab his qui rationes gestæ tutelæ reddere compelluntur.

VIcesimò vẽ facere gl. in l. vnica. C. de his qui ante apertas tabulas. quæ extẽdit dispositionẽ illi⁹ legis, vt fiat transmissio ad ascenden. licet lex loquatur de trãsmissionibus ad liberos descendentes duntaxat.

VIcesimoprimò facit gl. in l. quæ propter necessitatem. ff. de reg. iur. vbi lex permittens alienare res ecclesiæ ob redemptionem captiuorum, extenditur ad alienationem ob alimenta.

VIcesimosecundò facit gl. in auth. præterea. in verbo, non extantibus. C. vnde vir & vxor. vbi dispositio illius auth. loquens in descendentibus extenditur ad ascendentes.

VIcesimotertiò facit gl. in l. miles. in verbo, facere. ff. de re iud. vbi lex illa loquens in milite ar matæ militiæ, extenditur ad militẽ cęlestis militię, & ad patronum causarum, qui dicitur miles. quod nota pro aduocatis, si esset verum.

VIcesimoquartò probatur per glo. in l. ob æs. C. de prædiis & aliis reb⁹ mino. vbi etiã licet sit dictio taxatiua tãtùm, extẽditur dispositio ex idẽtitate rationis. & ideo dicit Iaſ. in l. j. in iij. col. C. de bono. possess. contra tabul. & in l. Gallus. §. instituẽs. in fi. ff. de liber. & posthu. quòd dictiones taxatiuę non excludunt similia, vel connexa, vel ea in quibus est eadem ratio.

VIcesimoquintò facit glosſ. in l. illud. in verbo, alia causa à simili. C. de sacrosan. eccl. in prin. illius gl.

VIcesimosextò faciũt notata per Bal. in auth. quas actiones. C. de sacrosſ. eccl. qui dicit statutum debere extendi ad alium casum propter identitatem rationis, vbi ratio est sumpta in statuto. & ibi plenè de materia extensionis per Iasonem.

VIcesimoseptimò & vltimò faciunt quæ notantur per doctores in l. si quis seruo. C. de furtis. & in l. ij. C. de indic. viduita. tollen. & ibi plenè. pe do. meum Iaſ. quem vide.

PLura in contrariam partem possent allegari & adduci, quę omnia sub triginta duabus conclusionibus multum vtilibus explanabo.

PRima ergo erit conclusio.† Statutũ quod est contra ius commune non potest extendi etiã ex maioritate rationis, quando ratio non est expressa in statuto. sed si ratio sit expressa, tunc bene fit extensio, etiam si sit statutum correctorium iuris antiqui. Ita tenet Bald. in auth. quas actiones. in ij. col. C. de sacrosſ. eccle.

9 Statutũ contra ius commune quãdo extenditur.

BIU Cujas

eccl.per l.his solis.in his verbis, tacitè cautum putamus. C de reuo.dona. Ad idem facit tex.in l.cùm mulier.§.j.ff.sol.mat.inducendo vt inducit ibi Raph.Cuma.qui ad hoc notat ibi illum tex.Idem tenet Pau.de Cast.in l.quãuis.C.de fideicom.Idẽ tenet Ias.in auth. non licet.in ij.& iij.col.C.de libe.præte.Hæc fuit conclusio Cy.in l.quicunque.C.de seruis fugiti.

Vnica tãtum ratione existente.

SEcunda cõclusio, ꝙ non solùm statutũ correctoriũ extenditur ex identitate rationis, quando ratio est scripta in statuto & expressa, sed etiam quando vnica tantũ ratio potest assignari in statuto correctiuo, quia idem est, ex quo illa habetur pro expressa. gl.sing.in l. quamuis.C.de fideicom.quam ibi not.Bal.& Paul.de Cast.& Bal.in l. maximum vitium.C.de lib.præte.in iiij.col.Bal.& Imo.in l.fi.ff.de hære.instit.Ias.in l.certi condictio.§.quoniam.in pe.col.ff. si certum pet.& in l.j.§. nunc videamus.ff.de noui oper.nun.& in l.siue apud acta.in ij.& iij.col.C.de transact.Idem do.meus in §.omnium.in viij.col.insti.de actio.vbi dicit glo.in cle.j.in verb.eligatur.de electio.expressius tenet illam regulam quam gl.in d.l.quamuis. Alex.in consil.suo xlviij.in iij.col.in j.vol.Idẽ Ias.in auth.quas actiones. in vij.col.C.de sacrosanc.eccle.idem do.meus.in l.de quibus.in iiij.col.ff.de legi.Feli.in c. cũ omnes.in xiij. col.extrà,de consti.& in c.si quando. in viij.col.extrà. de rescript.& idem do.meus.Ias.in l.j.in iij.col. C. de successorio edicto.

SEd iuxta prædicta insurgit dubium.Dicunt aduocati pro vna parte, qui volunt statutum extẽdere. vna est tantùm,seu vna potest tantùm ratio in hoc statuto assignari,scilicet talis: sed eadẽ est ratio in tali casu,ergo debet in simili casu extendi statutum ex identitate rationis.alij verò aduocati qui dicũt statutũ nõ debere extẽdi,dicũt ꝙ plures rationes quàm illa possunt assignari,& sic ex quo ratio non est expressa,non potest extẽdi statutũ.quid in dubio sit præsumendũ? Dominus meus in d.auth.quas actiones.in vij.col.dicit,ꝙ solus Barthol.de Sali.in l.si serui vestri.in ix.col. C.de noxa.tangit istã quæstionem,& dicit ꝙ non debet præsumi ꝙ sit vnica tãtùm ratio,sed debet præsumi oppositũ.Idẽ do.meus Ias.hoc allegat.in l.j.in iiij. col.C.de successorio edicto.posset tamen sustineri cõtrarium,quod credo verius per ea quæ dicit idem do. meus Ias.in l.eum qui.§.in popularibus.in pen.col.ff. de iureiur.vbi dicit & tenet quòd pluralitas non præsumitur. Ex qua regula ibi reprobat duas authoritates,Io.And.scilicet & Alex. quas vide.

Correctoriũ & pœnale simul

TErtia conclusio, ꝙ statutũ correctorium, & pœnale simul non extenditur ex identitate rationis, etiam quãdo ratio esset scripta in statuto. Istud colligitur ex gl.singulari iũcta cùm tex.in cle.vt hi qui. in verbo,eisdẽ.de ætate & qualita.ibi,mihi tamen est satis ꝙ communiter non comprehendatur, vt probant iura prædicta vt sic hoc ius correctiuũ & pœnale, nõ largissimam,sed potius strictam interpretationem recipiat.& per illam gloss.ita expressè tenet Lud.Rom. consil.cxxix.incip.Licet magna dicta apud me. Et ita tenet dom.meus Ias.in d.authen.quas actiones. C.de sacrosanct.eccle.vbi plures hanc conclusionem tenentes allegat.

Ex larga significatione vocabuli.

QVarta conclusio est, ꝙ statutũ extenditur ad aliũ casum propter identitatem rationis, vel maioritatem rationis, attenta larga significatione vocabuli. gloss.in auth.minoris debitor. C.qui daretur tut.possunt.glo.in cle.j.in verbo, eligatur.de elec.Ias.in l.j.in fi.j.col.ff.de vul.& pup.substi. qui allegat gl.in d.cle. vt hi qui.in princi.idem do.meus Ias.in l.emancipata. in vlt.col.C.qui admit.& in l.fi.in vij.col.C.de edict. diui Adria.toll.Alex.in cons.lxvij.in ij. col.in j.vol.& in cons.xxiiij.in fi.j.vol. per quam conclusionem potest dici quòd consuetudo nostra suprà posita,titu.*des succeßions*.§.xij.disponens quòd fœmina maritata per patrẽ & matrem,existentibus masculis sit exclusa.idẽ sit in nepte,quia de lata significatione, neptis cõtinetur appellatione filiæ.notatur in l. liberorũ.ff.de verbo.signi.& hanc cõclusionem tenet Bal.in l.maximũ vitium.C.de lib.præte.& sequitur Ant.de But.in c.fi. extrà de consuet.vbi dicit ꝙ.l.ij.C.de patri.qui fil.distraxe.quæ loquitur in venditione, extenditur ad pignoris obligationem,& etiam gl.in cle.j.de elec.quæ loquitur in electione, habet locũ in prouisione, quia non differunt in lata significatione.

Ad euitandum absurditatem.

QVinta cõclusio est, ꝙ statutũ etiam correctorium extenditur vt non resultet absurdum.l.scire oportet.§.aliud.ff.de excu.tut. Ita expressè tenet Imol. in l.si verò.§.de viro.in prima fallentia.ff. sol.mat.vbi ponderat ad hoc gl.j.in cle.fi.in gl.j.& ij.de rescri. Ias. in l.fratres.in ij.col.& in l.omni modo.in j.col.C.de inoffi.test.Felin.in c.translato.in vlt.col.extrà, de constit.Alex.de Immo.in l.si constante.in prin.ff.sol.mat. ¶ Vide per Io.Sanxon.tit.*des droicts de basse iustice*.arti. quinto.versi.quarta conclusio.fol.x.

Et nullitatem vel illusionem.

SExta conclusio est,quãdo statutũ alias nullũ sortiretur effectum,seu esset illusorium, tunc fiet extẽsio ex identitate rationis,etiam si sit correctorium iuris.vt in l.si stipulatus fuero per te.ff.de verb.obliga. Bar.in l.non dubium.C.de legi.& in l.omnes populi. ff.de iusti.& iur.Probatur hæc conclusio ex gl.in cle. j in verbo,sepelire.in fi.de sepul.& est bona gl.in cap. quanquam.in gl.fi.de vsuris,in vj.& hanc conclusionem ponit Io.de Ana.in rubrica,de apostatis.in ij.col. ibi,& pro prædictis facit. do.meus Ias.in d.auth.quas actiones.in viij.col.de sacrosan.eccl.Feli.in c.translato.in ver.iij.not. extrà, de consti. ¶ Ista est tertia conclusio Io.Sanxon.in consu.ti. *des droicts de basse iustice*. articul.quinto.fol.xij. in materia interpretationis extensiuæ.

In correlatiuis habẽtibus eandem rationem.

SEptima cõclusio est,ꝙ statutũ in vno correlatiuorum extẽditur ad reliquum ex identitate rationis. Hæc conclusio probatur in l.fi.C.de indi.vidui.tol.& sic statutũ in marito extenditur ad vxorẽ. vt not.Bal. in l.liberorũ.ff.de his qui notã.infa.Bal. in auth.quas actiones.in ij.col.C.de sacrosan.eccl.Petr.de Anch.in cõmento c.canonum statuta.in x.charta. ver.vlterius quæro.extrà,de constit.Hinc videm⁹ ꝙ statutũ in vẽditore extenditur ad emptorem.l.j.ff.de calumniator. Facit gl.in c.si postquam.de elec.in vj. Hinc etiam videmus quòd lex corrigens in actore,extenditur vt etiam corrigat in reo,& econtrà.gl.est in l.per interual lum.ff.de iudic.gl.est in auth.qui semel.in verbo, per interualla xxx.dierum.C.quomodo & quãdo iudex. ¶ Et quòd statutũ loquens in vno ex correlatiuis extendatur ad aliud:faciunt quæ dicit do.Franc.de Are. in consi.cxxx.Franc.de Curte iunior præceptor meus in consi.vj.post feuda,hanc conclusionem probat do. meus Ias.multis decisionibus in d.l.fi.C.de indi.viduita.tol.& intelligit prædictam conclusionem dominus meus Ias.quãdo est eadem ratio in vno ex correlatiuis,habere locum etiam in pœnalibus,licet pœnæ sint restringendæ.allegat Panor. ita tenere in proœmio Decretalium.& in c.quia clerici.de iurę patro. Ita tenet Bart.in authen.qui semel.C.quomodo & qñ iudex.& in l.vnica.per illum text.C.de cupressis.lib. xj & dicit Panor.in d.c.quia clerici quòd ista est com-

BIU Cujas

munis opinio legistarũ.idẽ Pan.in c.fi.in iij.co.extrà, de rescriptis.Geminia.in c.j.de tẽpor.ordi.in vj.in iiij. col. ¶ Cõtrariũ tñ tenuit idẽ Pan. in c.j.in fi.extrà, de
10 locato.motus,† quia pœna tanquã odiosa nõ egreditur proprium casum.& facit glo.in cle.j.de consan.& affini.vbi pœna imposita contrahenti matrimonium cum moniali,non extenditur ad ipsam monialem.

De correlatiuis diuersas rationes habentibus.

SEcus autem dicit dominus meus esse in correlatiuis,vbi est diuersa ratio,seu nõ est eadẽ ratio, quia tunc dispositũ in vno non habet locũ in alio, & ideo non est mirum si dispositio nostræ consuetudinis suprà in ti.*Des droicts & appartenances à gens mariez*.in §. vj.incip.*femme mariee selon la generale coustume du duché de Bourgongne & douee*,quæ disponit,quòd mulier maritata secundũ consuetudinẽ ducatus Burgundię,habet dohariũ super bonis antiquis,seu in hæreditagiis mariti,nõ habeat locũ in viro, cùm nõ habeat dohariũ super antiquis hæreditagiis suæ vxoris,cùm ratio illius consuetudinis sit, eo ꝙ istud dohariũ non cedit lucro mulieris,sed tantum datur in compensationem dotis,& loco alimentorũ quæ debẽtur ab hæredibus mariti, non soluta dote:secus autẽ esset si maritus caperet vsumfructũ in media parte antiquorũ hęreditagiorũ vxoris,quia tunc cederet ei lucro,& nõ esset æquum cùm videretur habere vim cuiusdam donationis,quæ omnino prohibetur inter virũ & vxorẽ.Non credo istã rationẽ verã,quicquid mihi dixerit quidam magn⁹ aduocat⁹,eo ꝙ si marit⁹ haberet lucrũ ex dote per statutũ, valeret statutũ,nec præsumeret donatio, cùm simile sit statutũ Papię,vbi mariti lucrantur dotẽ integraliter, & Mediolani ꝙ lucrãtur dimidiã partẽ,vt dicit do.meus Ias.in l.cunctos populos,in prima lectura,in xiiij.col.C.de sum.trini.& fide catho.¶ Credẽ ergo ꝙ ratio sit,ꝙa ita scriptũ est de vxore ꝙ habeat,& ideo seruãda est lex,licet sit dura.l. prospexit. ff.qui & à quibus manumiss.libe.nõ fi.& de viro cùm
11 aliter sit obseruatũ,minimè mutandũ,† cùm minimè mutanda sint quæ certam interpretationem ex obseruãtia habuerint.l.minimè. ff. de legi.& durum est recedere ab illo quod diu fuit practicatum. Pan.in c.cũ ad sedẽ.in ix.col.extrà,de restitutio. spoli. & dicit do. meus Ias.in l.rem quę nobis.in primo not.ff.de acqu. poss.quòd minimè mutanda sunt quę in practica certam legem habuerunt.Dixi alibi pluries.

In parificatiũ lege antiquæ.

OCtaua conclusio est,ꝙ quando duo casus æquiparantur per legẽ antiquã,tũc lex noua seu statutũ corrigens in vno ex parificatis, extẽditur ad aliud, & nõ vltra parificata per legẽ antiquam. allegatur gl. in l.si quis seruo persuaserit.C.de fur.melior tex.in l. quod verò contra. ff. de legi.sed illa gl.loquitur in exorbitantibus tantũ.in correctoriis tenet Bart. & alij post eũ in l.Marcellus.in prin.ff.ad Treb.probo meli⁹ hãc conclusionẽ per l.fi.C.de sacros.eccl.quo ad præscriptionem centenariam, parificantur ciuitas & ecclesia in tribus,scilicet in relictis,donatis,& venditis, & nõ in omnibus, & per omnia,tunc ex quo authẽt. quas actiones.C.de sacros.eccl.corrigit in ecclesia dictam præscriptionẽ,videtur etiam corrigere in ciuitate illis trib⁹ casibus,& nõ in omnibus, & per omnia, prout tenet ibi Ias.post alios, qui circa hoc multũ insistit.faciũt quæ dicit Ias.in auth.nouissima. in xj.col. C.de inoffic.test.& in l.j.in vj.col.C.qui admit.facit gl.in authen.de triente & semisse, in §.j.in verbo,hoc obseruando.& videtur esse conclusio Anto.de But.in c.fi.de consuet.per glo.in c.j.ne clerici vel monach.vt hîc statim in conclusione sequenti,quę quasi videtur sonare idem cum hac.

NOna cõclusio est,ꝙ quando per legem antiquam expressè dicitur duos casus parificari in omnib⁹ & per omnia,& ꝙ vnus casus extẽdatur ad alium,tũc nouum statutũ disponens in vno tantũ,extenditur ad reliquum; dũmodo istud statutũ non remanet in diuersa materia, in qua nõ est facta parificatio per legẽ veterẽ.ista est conclusio dñi Ant.de But.in c.fi.de cõsuet.& quod notatur in l.j.ff.de legi.tut.& sic intelligitur gl.in c.j.ne clerici vel mona.lib.vj. in verbo,declaramus. vbi personatus & beneficium curatum solùm parificãtur,in casibus in quibus reperiuntur parificata.sic etiam intelligitur gl.in c.quæ à iure de regulis iur.& in c.statutum,de præbendis,in sexto.

In parificatiũ vi regulæ antiquæ.

DEcima conclusio est, ꝙ vbi duo casus parificãtur vi regulæ antiquæ,tunc statutum disponens aliquid in vno parificatorum, extenditur ad reliquum, ista fuit conclusio Bar.in l.Marcellus.§. quod autẽ.ff. ad Trebel.& Ange.in l.si quis seruo.C.de furtis. facit tex.in c.translato,extrà,de cõstit.& tex.in auth.de nõ eligẽdo secundò nubẽtes.§.hoc autẽ in versi. quia verò.§.colligentes. vbi dicitur cõstitutiones extendi ad extranea pluries assimulata, & in pluribus iuris decisionibus comparata.& sic etiam intelligitur glo.in cle.j.de ætate & qualitate,in verbo,admittẽdis. & gl. in c.ordinarij.de offi.ordi.in vj.in verbo,animarũ cura inducitur ad propositũ, dicitur in d.l.Marcellus.§. ꝙ aũt.ff.ad Treb.ꝙ in quibus cessat Falcidia, cessat & Trebellianica, & ideo cum Falcidia & Trebellianica parificantur,si fiat statutum in vno, extenditur ad reliquum. ¶ Ex quo dixi & dico,ꝙ ex quo per vnam ex nostris consuetudinibus parificantur quo ad ius retentionis,dominus feudi & dominus censualis, vt in tit. *Des retraicts.§. au reachat.* ꝙ etiam tempore parificantur,& ideo quod tempus statutum in domino cẽsuali per §. *& si on met rentes*,in tit.*des censes*.qui est sequens, habet etiam locum in dño feudi, quia habet tantum xl.dies post denuntiationem, eo etiam maximè quia de iure communi nõ reperitur tempus statutum in domino feudi.& quantum ad §.porrò.in titu. qualiter olim feudum poterat alienari.nõ dicit ibi ꝙ dñs feudi habeat istud ius,nec ꝙ sit tẽpus vnius anni, sed dicit, ꝙ erat quædã consuetudo, quã non approbat,& adhuc illam recitat non dispositiuè, sed recitatiuè ad casum suum deueniendo.cogita, quia ita dixi in facti contingentia in ardua causa.

VNdecima conclusio est, ꝙ quando duo æquiparantur in aliqua materia per legem antiquam in omnibus & per omnia, tunc statutum nouum corrigens in vno intelligitur corrigere in alio etiam in materia pœnali:vt probatur ex capite,si postquam. de elect.in sexto.cum gl.vlt.vbi doctores.per Panor.in c. de multa.per gl.ibi,de præben.do.meus Ias.in l.transigere.in v.col.C.de transactio.& in §.ex maleficiis.in x.col.institu.de actio.

Ex fi la.

DVodecima cõclusio est,& aduerte ꝙ sicut lex seu statutum ponens regulam extẽditur ex identitate vel maioritate rationis,ita etiã quando ponit exceptionem.ita tenet do.meus Ias.in d.l.transigere in v. col.C.de transactio.& in l.j.in ij.col.C.de iur.& facti ignorantia.Pan.in c.cùm omnes.in v.col.extrà,de cõstitutio.& ibi Fel.in xiij.co.idem Ias.in l.de pupillo.in prin.in quarta.col.ff.de noui operis nuntia.& in l.j.in vj.col.C.qui admitti. Fel.in c.pastoralis. in tertia col. extrà de rescriptis.

In consecutiuis.

DEcimatertia conclusio est, quòd quando duo sic se hãbent,quòd vnum venit consecutiuè ad alterum,dispositum in vno extenditur ad reliquum.hæc

conclu

conclusio probatur in c.cùm in cūctis.de elect.sic declarādo, certa enim ætas est determinata in dignitatibus inferioribus habentibus annexum ordinē,& certa ætas est determinata ordini nulla existente dignitate:si ætas restringitur in dignitate per aliquod nouū statutum,restringitur ætas in ordine,& sic extenditur statutum.ista etiam fuit conclusio do.Antonij.de Butrio in d.c.fi.de consuet.

In subrogatis loco alterius. DEcimaquarta conclusio, ꝙ quando aliquis casus subrogatur loco alterius contenti in statuto, tūc statutum extenditur ad illum casum subrogatum, loco casus contenti in statuto.gl.est singularis in cle. & si principalis.in verbo, principalis.in fi.gl.de rescrip. Iac.But.in l.placet.C.de sacrof.eccl.& Ant.de Butr.in d.c.fi.de consue.Iaſ.in l.j.col.ij.ff.de vulg.& pupi.substitutione.

In pariter mēſuratis. DEcimaquinta conclusio est,quando duo sic se habent ꝙ vnū mensuratur ad instar alterius,dispositum in vno extenditur ad reliquū.pono exemplum. Tutela legitima defertur ad instar successionis ab intestato, puta quia repellit fœminam à successione de iure antiquo, sic etiā illo iure repellit à tutela.ita voluit Bar.in l.j.ff.de legi.tuto.vbi dicit quòd si agnati in successione præferuntur cognatis, illud statutum etiam extenditur ad tutelam.istam conclusionem ponit Ant.de But.in d.c.fi.de consue.Franc.de Aretio in rub.de acqui.poss.ff.in ij.col.Ang.de Aret.in §.actionum.in vij.col.insti.de actio.

In contrariis. DEcimasexta conclusio est, quia est regula ꝙ contrariorū eadem est disciplina.hoc modo, quia qđ statuitur in vno ex contrariis per vnam rationem,per cōtrariā rationē statuitur in suo contrario opposito. exēplum in l.& si contra.§.fi.ff.de vulg.& pup.substi. & quod ibi notatur.& ideo dicūt philosophi, ꝙ sicut se habet propositum in proposito,ita oppositū in opposito.l.si vt proponis.C.de nup. vt habetur in secūdo ethicorum.ita dicit Franc.de Aret.in rub. ff.de acqui.poss.in ij.col.ibi,contingit etiam.

In se inuicem gradatim sequē tibus. DEcimaseptima cōclusio,ꝙ qñ duo se habent inuicē gradatim,ita ꝙ vnū mēsuratur gradatim ab alio accidēti,vt quia est determinatū certū tēpus ordini diaconatus,& certū tēpus ordini presbyteratus,si fiat mutatio in vno ex gradib⁹ tantū, vī facta & aliis, ita intelligitur gl.in verbo,obseruantiam.in cle. gene ralē.de ætate & qualitate.& Ant.de But.in d.c.fi. ¶ Potest poni aliud exemplū. nam licitū est sine insinuatione donare aliquam quātitatem laico, & duplū ecclesiæ sine insinuatione,si in laico augmentetur qualitas per aliquod statutum nouū, vt possit fieri donatio sine insinuatione,ampliabitur & in ecclesia secūdum Bart.& Cy.in l.illud.C.de sacrosanct.eccles.

In lex interpretantze & interpretata. DEcimaoctaua conclusio est, ꝙ lex interpretās extēditur in omnem casum legis interpretatæ.text. est in §.j.in auth.de filiis ante instru.dota.na. coll.iij. & notatur in c.dispendia.de rescrip.in sexto.

In ordinatis ad eundem finem. DEcimanona conclusio est, ꝙ quādo duo sic se habent quòd vt præambula ordinantur per omnia in eūdem finem,vt cùm postulatio & electio ordinantur ad finem prouidendi ecclesiæ, propter idētitatem rationis dispositum in vno extenditur ad reliquum. Ant.de But.in c.j.post gl.de postu.præla.gl.in c.quàm sit.& in c.sciant cuncti.de elec.li.vj.& Pau.de Leaza. in cle.j.de electio.

In pœnalibus. VIcesima conclusio, quòd in pœnalibus nunquā fit extentio de vna persona ad aliam, nec de vna re ad aliam ex identitate rationis. plenè probatur per do.meum Iaſ.in l.fi.ff.de in ius vocan.& in §.ex maleficiis.in ix.col.institu.de actio.

ADDITIO.In multis tenet contrariū Alciatus in ij. lib.de verb.rerum signi.nu.50.& ibi ponit quomodo statuta aut cōsuetudines interpretāda sunt,& clari⁹ & vtilius in practica ponit Albertus Brunus in tract.de statuto excludēte fœminas à successione.in quinquagesimo articulo principali.vbi ponit xxxvj. regulas.

Lex interpretans. VIcesimaprima cōclusio,quòd lex noua interpretans veterem, extenditur ad aliam legem ex paritate rationis.hoc probatur in gl.penu.in c.qui contra de electio.lib.vj.

Non pœnalis. VIcesimasecunda conclusio est, ꝙ vbi lex non est pœnalis, extenditur propter identitatem rationis,siue ratio sit scripta in lege,siue nō Gemi.& Io.de Imol.in c.si postquam.de elec.in vj.& ita intelligitur doctrina Bar.in l.si constante.in prin.ff.sol.mat.

Pœnalis. VIcesimatertia cōclusio est,ꝙ lex pœnalis ex identitate rationis,quādo ratio est scripta in lege,extenditur.gl.est in verbo,eligatur.in cle.j.de elec.in vj. Idem si nō potest reddi nisi vnica ratio,quia idem est, prout dixi suprà in prima & secunda conclusione, in lege seu statuto correctorio & in casu statuti seu legis pœnalis,quando vnica tantum ratio reddi potest.facit tex.singularis secundum Bal.ibi, in l.ij.ff.de liber. & posth.& ex hoc fiunt duæ conclusiones.

Pro salute animæ. VIcesimaquarta conclusio,ꝙ lex pœnalis ex identitate rationis extenditur, quādo agitur de salute animæ,& euitando peccato.glo.in c.sciant cuncti. de elec.lib.vj.& in c.fi.eo.tit.Pan.in consc.cxiiij.incipiente,in quæstione mouenda inter Anto.in ij.vol.Iaſ.in l.quod te.in xj.colu.ff.si cer.pet.& in l.eius qui.in ij. colu.ff.eodem.& in authen.sacramenta puberum. in iiij.col.C.si aduersus vendi.& in l.Gallus. in x.col.ff. de libe.& posthu.& in l.si quis maior.C.de transa.Felin.in c.translato.in vij.col.ibi,primò quòd licet in nostra.de constitu.

Fauore rei pub. VIcesimaquinta conclusio,lex pœnalis extenditur fauore reipublicæ, & quando agitur de fauore publico.Iaſ.in l.fratres.in ij.col.C.de inoffi.testa.in l. qui se patris.in xxiiij.co.C.vnde libe.tex.sing.in l.hoc modo.ff.de condi.& demon.Bart.in l. quemadmodū. C.de agri.& censi.lib.xj.ex quo infert ibi,ꝙ statutum puniens maleficium extenditur ad mandantē.ita Iaſ. in l.si quis id quod.in viij.& ix.colu.ff.de iurisd.om. iud.& dicit idem Iaſ.in l.j.in princ.ff.de verbo.oblig. de statuto puniente loquentē cum bannitis, vt extēdatur ad mittentē nuntium, & epistolam.& dicit do. meus.Iaſ.in l.nemo.in vij.colu.C.qui testa.face.poss. quòd ex dictionibus taxatiuis non est arguendum, quando sequeretur correctio iuris, imò etiam dictio taxatiua non excludit hęredem.idem do.meus in l.ij. §.item si in facto.ff.de verbo.oblig.imò non excludit ea quæ sunt de consuetudine.idem do.meus Iaſ.in l.si mora.in ij.col.ff.solut.matr.vide ad prædicta eundem do.meum Iaſ.in l.iij.in ij.col.principij.ff.de acquiren. poss.faciunt quæ dicit Paul.de Cast.in l.bona fides.ff. depositi Felin.in c.translato.versic.aliud est.colu.fi.de constitutio.

In taxatiuis fauorabilibus. VIcesimasexta cōclusio, lex seu statutū loquēs per dictionē taxatiuā,tñ extēditur ex idētitate rationis ad casum similē in materia fauorabili.gl.est in l.illud.C.de sacrosa.eccl.& ita etiam intelligitur gl.in l.si mora.ff.sol.mat.Et hęc fuit conclusio Bal.in d.l.illud. & Bar.in l.si constante.in ix.q.ff.sol.mat.do.Alex.in l. certi condictio.§.si nūmos.in ij.col.ff.si cer.pet.& dicit do.Iaſ.in l.Gall⁹.§.institues.in fi.ff.de libe.& posthum.ꝙ dictio taxatiua nō excludit casus sibi similes.

BIU Cujas

In odiosis non. VIcesimaseptima cõclusio, ꝙ statutũ loquẽs in materia odiosa ꝑ dictionẽ taxatiuã, vel etiã sine taxatiua, nõ extenditur ꝓpter identitatẽ rationis. ita intelligitur gl. in l. ij. C. de patri. qui filios distra. quando autem dictio taxatiua impediat extẽsionẽ, vide Bar. in l. si constante. in ix. q. ff. sol. mat. Alex. in l. certi condictio. §. si nummos. in ij. col. ff. si cert. pet. hîc antè alleg.

In exorbitantibus odium priuatum continentibus. VIcesimaoctaua cõclusio statutum siue lex pœnalis exorbitans, à iure cõmuni, cõtinens in se odiũ priuatũ, seu odium personarũ priuatarum, extẽditur propter identitatem rationis. hæc cõclusio probatur in l. filium habeo. ff. ad Maced. in l. si filius. C. eo. nam Macedonianum est introductum in odium creditorũ, & sic priuatarũ personarum. vt l. j. ff. ad Maced. & loquitur in filio cui est pecunia mutuata, extenditur tamen ad nepotem propter identitatem rationis, vt in dictis legibus, & ibi etiam dicitur quòd extenditur ad omnes res in quibus consistit mutuum.

LImita, nisi lex cõtineret priuationẽ status personę viuẽtis quia tunc nõ fieret extẽsio: secundũ Lud. Ro. qui ita probat per l. patri. ff. ad l. Iuliã. de adult. qui tex. est singularis, hoc modo inducendo, nã licitũ est patri occidere filiã repertã in adulterio, continet ista lex odium filiæ, & cõtinet priuationem status personæ viuentis, quia tractatur de morte filiæ, & sic fit extensio de patre ad auum. d. l. patri. cum l. sequen.

In odiũ publicum cõtinentibus non. VIcesimanona conclusio, quòd statutum exorbitans à iure communi, concernens odium publicum per indirectum non extenditur ad alium casum ex identitate rationis. tex. est sing. in l. lege Iulia. §. hoc capite. ff. de ritu nup.

In ad ius antiquum reducentibus. TRicesima cõclusio est, ꝙ vbi lex etiã corrigẽs, seu statutum reduceret nos ad ius antiquũ consuetũ, quia res de facili reuertitur ad suam naturã, cẽseretur materia fauorabilis, ideo extẽderet, quãuis correctoria. gl. est in c. statutũ. in ver. numerandũ. de præben. in vj. Ant. de But. in c. olim tibi, de verb. signi. Alex. in l. si constante. in princ. in v. col. ff. sol. matr. Ias. in l. properandum. in prin. in pen. col. C. de iudi. & in auth. quas actiones. in viij. col. C. de sacros. eccl.

In exorbitãtibus fauorabilibus. TRicesimaprima conclusio est, statutum exorbitãs à iure communi, seu lex derogatiua simpliciter loquens, si cõtinet causam fauorabilem, extẽditur propter identitatẽ rationis ad alium casum. probatur per tex. in l. ij. C. per quas perso. no. acquiri. pro quo facit gl. in auth. res quę. C. commu. de lega. probatur etiam hęc cõclusio ꝑ l. senatusco̅sulto. & per l. libertũ. §. senatusco̅sulti. ff. de ritu nup. sic declarando, nã regula iuris cõmunis sic se habet tã ciuilis quàm canonici, ꝙ matrimonia debent esse libera. vt in l. Titia. ff. de verb. obl. & in l. fi. C. de sponsa. & in c. gẽma de sponsa. emanauit postea lex exorbitans ab isto casu, per quã prohibetur matrimonium inter filiam tutoris & pupillũ tutoris, vt in toto ti. C. de interdi. matri. & sic hoc casu impeditur libertas matrimonij, vt non possit cõtrahi cum quacunque persona: & istud concernit fauorem pupilli, ne priuetur commodo iuris sibi competentis, cõtra suum quondam tutorẽ ex administratione tutelæ. Ita lex exorbitans quæ loquitur de filia tutoris, extenditur ad hæredem extraneũ quondam tutoris, & ad neptem, vt in dictis iuribus cõprobatur. Et hoc est propter identitatem rationis.

PRobatur etiam hæc conclusio in glo. l. vnicæ. C. de his qui ante aper. tab. & sic etiã põt intelligi in l. si constante. ff. solu. matri. quæ extendit id quod dicit, si constãte matrimonio, de viro ad socerum, quę repetitio est contra ius commune, disponens dotẽ constante matrimonio non posse repeti. vt in l. ij. in princi. ff. sol. mat. & concernit fauorem mulieris, dotẽ posse repeti propter inopiã cõstante matrimonio, ne dote priuata remaneat. Hanc conclusionẽ ponit Lud. Rom. in repe. d. authen. res quæ. C. commun. de lega. col. j. quã conclusionẽ ipse limitat duabus limitationibus.

PRimò vbi extensio redundaret in præiudicium alterius casus similiter fauorabilis, tunc non fiet extensio. gl. ordinaria, in c. quæ à iure. de reg. iur. li. vj. & in c. constitutionem. de regularibus. ratio huius limitationis est, quia pietas contra pietatem extensionis priuilegio non vtitur. vt in §. sed hæc de præsenti. in auth. de sanctis. episco. coll. ix.

SEcundò limitatur per tex. in l. fi. C. de interdi. matri. cuius limitationis rationem quære.

Interpretatione, via malitiis nõ apperiẽda. TRicesima secunda conclusio est, ꝙ nunquam fiat interpretatio, per quam via malitiis aperiatur. l. in fundo. ff. de rei ven. l. quoties nihil. ff. de reg. iur. Ias. in l. ij. C. de indi. vidui. tollen.

ADDITIO. Imò debita prouidentia obuiandum est maleficiis hominum, vt dicit Matt. de affl. in const. si exceptio. in ij. not. in ij. li. ¶ Hinc dicit Alex. in consi. suo lv. inci. consideratis verbis statuti. in j. vol. ꝙ stante statuto ꝙ tertia pars debeat relinqui hæredibus, tamen ne via fraudandi aperiatur, intelligi debet siue ꝑ vltimã voluntatẽ, siue per donationem: quia etiam si grauentur hæredes per donationẽ, quia reuocabitur donatio. vt dicit ibi Ale. etiam si testator iurauerit. & facit pro hac cõclusione & decisione verbum, *delaisse*, positum in tit. *des successions. §. un chacun habile* &c. quia verbum, *delaisse*, est idem, quòd relinquo', quod licet trahatur ad vltimas voluntates. Ias. in l. cum filio familias. ff. de leg. j. quam legit in secunda lectura.

ADDITIO. Tricesimatertia conclusio est ꝙ statuta etiam extenduntur ad casum, in quo statuẽtes verisimiliter statuissent si de eo cogitassent. gl. est in l. tale pactum. §. fi. ff. de pact. Pau. & Bal. ibi. & idem Paul. & Bal. per illum text. in l. Titius. §. Lucius. ff. de liber. & posthu. Sali. in repet. l. ij. C. de noxa. facit gl. in cle. j. in verbo, præsidentes. de rescriptis. not. Alex. in cons. suo lxv. col. ij. in v. vol. & idem in rescriptis, in vltimis voluntatibus, & in contractibus, vt dicunt Paul. Bal. Ias. in d. l. tale pactum. §. fi. in ij. not. & in fi. in gl. fi. & vide Alex. in consi. cxxix. in ij. vol. & in consi. suo cij. in iij. vol. & Lud. Ro. in cons. cij.

ALbericus de Rosate in rub. C. quæ sit longa consuet. in xxiij. & xxiiij. col. cum seq. tractauit hanc materiam alio stylo, cùm sit impressus, si materia tibi occurrat recurre ad eum, cùm amplissimè & subtilissimè tractet. ¶ Adde ad materiã cautelam, ꝙ nunquã proponas cõsuetudinem aliquo iure nisi sit scripta in hoc libro, sed proponas tibi aut talibus ius tale cõpetere, seu facultatem, quod quidem ius seu facultatẽ ac quisiuerũt, tam ex priuilegio, quàm ex præscriptione longissima, etiam tãti temporis cuius initij memoria non extat in contrariũ. & in materia prę̃scriptibili sufficiet probare gaudentiam per xxx. annos. In materia autem non præscriptibili sufficiet probare tale tẽpus cuius initij memoria non extat in contrarium, dummodo personæ allegantes præscriptionem tanti temporis, titulum seu priuilegium, sint habiles: quia aliàs tale tempus cum allegatione tituli inualidi nõ faceret eas capaces. dixi suprà in tit. *des iustices.* §. ij. in gl. *& la preuue.* ¶ Quomodo autem differt consuetudo à præscriptione? in præscriptione requiritur titulus, in consuetudine non. vide Iacob. de S. Georg. in repetit. l. de quibus. in iij. col. ff. de legib.

Cautela.

In textu

IN TEXTV IBI,

Et auec ce declarons.

PEr istum tex. dixi, ꝙ ex quo mihi opponebatur cõtra quandam instructionem pro iure regali circa manumissionem seruorum, quæ est videlicet, *Que si aucun hõme de condition serue d'aucuns seigneurs religieux, nobles, ou autres se sont reachetez de leurs dicts seigneurs, & non pas du Roy, ces hommes ou femmes sont, & demeurerẽt enuers le Roy de telle condition qu'ils estoyent enuers leur seigneur, iusques à ce qu'ils soyent reachetez du Roy nostre dict seigneur.* Quòd ex quo talis instructio & ordinatio non erat in consuetudinibus nostris, quòd nullas habeat vires, vt dicit text. hîc antè. vbi dicit quòd nullæ aliæ cõsuetudines possunt allegari, sed recurrendum est ad ius cõmune. tamen quia erat de iuribus regalibus, ꝙ etiã poterat ista allegari: cùm expresè hîc dicatur, ꝙ per prædictas consuetudines non intelligit derogare iurib⁹ suis: quod faceret, si ita esset ꝙ dicta instructio non possit allegari maximè etiam quia est instructio regalis, cui tunc dux Burgundiæ non poterat derogare, nec illam tollere, cùm inferior legem superioris tollere non possit. vulgatis iuribus.

QVid aũt sit de iure, nũquid vasallus possit manumittere seruum sine licentia sui dñi, dixi ſ. in tit. *Des fiedz. §. en alienation & transport.* & consului in casu isto, & posui alibi, qñ prædicta allegaui cõtra abbatẽ S. Martini Heduen. qui quendã seruũ affrãchisauerat sine consensu & literis regis de placet. dictũ mihi fuit etiã, ꝙ illa instructio, seu ordinatio alia ratione nõ valebat, cùm scilicet esset cõtra libertatẽ ecclesiasticã, & maximè inquantũ tangebat ecclesias. c. quæ in ecclesiarũ. & c. ecclesia sanctæ Mariæ. de cõsti. dixi suprà in pluribus locis scilicet. §. ix. tit. *Des mainsmortes.* dixi tamẽ ꝙ ex quo prędecessores Christianissimi regis fundauerũt abbatiam S. Martini, & illã dotauerunt, ita ꝙ notoriè tenetur de fundatione regali, ꝙ rex tanquam princeps secularis habet omnimodã potestatẽ, super bonis temporalibus illius ecclesiæ: in tantũ ꝙ prælatus ꝓ talibus bonis tẽporalibus tenetur præstare homagiũ eidẽ. ita tenet Pan. in c. veniẽs. de accu. in j. col. Iaco. de S. Geor. in tract. suo feud. in gl. in versi. in feudum. in v. col. & hoc maximè debet habere locum in Gallia & in Francia, vbi rex Franciæ habet omnimodam potestatem in tẽporalibus, imò etiã seruãtur cõstitutiones Regis in bonis clericorũ. ita tenet Bal. per illũ tex. in c. cùm veniſſet. de eo qui mitti. in poſſ. cau. rei ſer. & dixi ꝙ talis instructio debebat obseruari etiam quo ad prędatos ecclesiasticos, seruos ecclesię affranchisantes sine licentia Regis. ¶ Et aduerte, an princeps in patria consuetudinaria ligetur consuetudine. vide Io. Fab. in §. eadem. insti. qui. mo. test. infir. & quãdo habeat locum edictum, quod quisque iuris, in priuilegiatis, vide Bar. in auth. quas actiones. C. de sacrosan. eccle. & quando princeps ligetur ex contractu, vide Ias. præceptorem meum in l. ciuitas. ff. si cer. pet. & per Bal. in l. digna vox. C. de legib.

IN TEXTV IBI,

De nos droicts.

VIdetur ꝙ nõ erat necesse istud apponere, quia etiã in generali sermone non intelligitur comprehẽsa persona loquentis, ex quo videtur quòd per has consuetudines non videtur suis iuribus derogasse, licet de his nihil dixisset, vt faciunt dicta per Matth. de affl. in consti. regni Siciliæ, quæ incipit, Monarchiam. in iiij. nota. in ij. libr. Et quomodo princeps ligatur ex sua constitutione, & quando id quod sibi videtur iustum apud subditos, debet sibi videri iustum apud se & fiscum, dicit ibi Matthæus.

IN TEXTV IBI,

Par priuilege.

ECce quomodo nõ intẽdit reuocare priuilegia per eum & suos prædecessores concessa: quod quãdo fieri possit, vide Matth. de affl. in constit. regni Siciliæ, quę incipit, ea quę ad decus. in j. no. & amplissimè per eundẽ in cõstitutione quæ incipit, cõcessione. vbi plura de reuocatione priuilegiorum. & dicit Bal. in l. non plures. C. de sacros. eccl. in fi. ꝙ per legem generalem nũquam derogatur priuilegio speciali. per tex. in l. iij. C. de silẽ. li. xij. quod dictum Bal. allegat idẽ Matth. in dicta constitutione, ea quæ ad decus. Et aduerte ꝙ per concessionem nouorum priuilegiorum, non intelliguntur tolli antiqua statuta, vt dicit idem Matt. in dictis constit. in constitutione quę incipit, circa iustitię. in viij. nota. Et an priuilegiatus contra priuilegiatum vtatur iure suo. vide eundem in constitutione quę incipit, hostici exceptionem. in ij. not. in ij. lib.

IN TEXTV IBI,

Et entendons que lesdictes coustumes.

NOta, quòd lex trahitur ad futura. l. leges & constitutiones. C. de legi. no. amplè Feli. in c. fi. de cõstit. & quando etiam non trahitur ad futura, vide Panor. in c. ij. de constit. ¶ Et de materia vide Moder. in l. iubemus. C. de testa. & vnam limitationem ad l. leges. C. de legi. per Alex. consi. cj. in fi. aliam per eundem cons. vij. col. ij. in ij. volum. † Et si lex trahat se ad t præterita non comprehendit ea quæ sunt decisa sententia, transactione, solutione, vel præscriptione. Areti. cons. ciiij. in vlt. col. nec ad ea de quibus pendet lis. Paul. de Cast. cons. lxxxix. & consil. ccxliij. Alexan. cons. lxxxv. & Barba. cons. lxxxvj.

IN TEXTV IBI,

Pour loix generales.

AN iste Dux Burgundiæ qui erat subditus Regi maximè ratione ducatus, quem tenebat à Rege tanquam primus ex Paribus Franciæ, potuerit facere legem generalem? Ex quo nõ erat sub imperio quo ad ducatum potuit facere leges derogantes iuri Romanorum, sed non derogantes ordinationibus regiis, cùm esset subditus illi, vt satis videtur tenere Matth. de afflict. in prefatione constit. regni Sicilię. in secunda quæstione de regibus non est dubium quòd leges facere possunt. Deus enim dedit potestatem regi faciendi leges, vt in authent. in medio litis. post principium. & in authent. vt hi qui oblig. perhibent haber. res minor. in princip. quibus violatis aut non seruatis Deus exterminat violantes, iuxta illud Hieremiæ xxxj. Si cessauerint leges istę siue statuta coram me, & semen Israel deficiet, vt non sit coram me. Hæc prosequitur Luc. de Pen. in l. j. in ij. col. C. de superindicto. lib. x. Matth. de affli. in constitu. regni Siciliæ, quæ incipit, violentias. in iij. col.

Hieremiæ xxxi. cap. Si defecerint leges istæ coram me, dicit dominꝰ tũc & semen Israel deficiet, vt non sit gẽs corã me cunctis diebus.

IN TEXTV IBI,

Et auec ce declarons.

HIc videtur princeps confirmare priuilegia antiqua iam suis subditis concessa. & quid operetur hæc confirmatio, vide Barto. in l. priuilegia. C. de sacrosanct. eccles. i. Barb. & Felin. in c. j. de constitu. in x. col. ¶ Et an per concessionem nouam priuilegio videatur derogatum antiquo? vide Bat. in l. fi. C. de præposi. agen. in rebus. & ibi etiam per Iac. Rebuffi. Luc. de Penn. & alios. lib. xij.

BIU Cujas

IN TEXTV IBI,

Et afin que nul quel qu'il soit.

AQuo tempore,& quando lex incipiat ligare. vide in auth.vt factæ nouę consti.in prin.col.v.c.nouerit.de senten.excom.tex.gl.& Panor.& Feli.in c.ij.de consti.vbi amplè per eos,non insisto.Et si quis postea dicat ad se non peruenisse. vide gl.in c. proposuisti.in glo.non probatur.lxxxij.distin. & de simili modo vide in auth. vt de cætero commuta.eccle.in fi.sub his verbis,tua igitur beatitudo.colla.v.

IN TEXTV IBI,

Soyent publiees.

1 Publicatiõ quid dicatur.

QVæro,quid dicatur publicatum?gl.in cle.cos.de sepul.in versi.publicari dicit,† ꝙ licet actus fiat in loco publico aliquibus præsentibus,non tamẽ pro hoc dicitur actus publicatus : sed si in actu interuenit multitudo,tunc dicetur actus publicatus,& verbum publicatio importat vt fiat talis publicatio,in actibus in quibus populus loci conuenit,puta in publica cõcione populosa,vel in sermonibus,vel in nũdinis, vel in auditoriis publicis,vel in alio actu per populũ frequẽtato.& ex his & aliis multũ singularibus,dicit Geminia.in cons.suo lxxv.incip. in causa magistri Ioã.in iij.col.quòd publicatio prouisionis quę debet fieri secundũ regulã cancellariæ, quæ est xxxiij.in ordine,nõ dicitur facta.nec dicitur satisfactũ illi regulę,per adeptionẽ possessionis etiã corã quatuor testibus, quod est notãdum.& in illa materia videas omnino Geminia.ibi.qui etiam dicit ꝙ non sufficit quòd illa publicatio fiat in ecclesia, cũ debeat fieri in loco beneficij.

ET plenè dixi de huiusmodi publicatione quando dicatur in gl.concordatorum, in tit.de excommunicatis nõ vitandis, in verbo,publicata.post magistrũ Cosmam Guymier,in gl.pragmaticę sanctionis,in loco hîc antè allegato.vbi dicitur quòd non dicitur publicatum,quando iudex agit in bãco suo coram duobus aut tribus testibus.

ADDITIO. An de esse legis sit necessaria publicatio.vide Pet.Bellugam in suo speculo principum.ti.de publicatione focorum.§.sciendum.nu.15.

IN TEXTV IBI,

Et pource aussi qu'il est vray-semblable.

2 Consuetu debent allegari & proponi.

VIdetur per istum tex. † ꝙ licet hæ consuetudines habeãt vim legis,vt hîc antè dictum est: & quòd sit mandatum omnibus iudicibus quòd debeant illas facere obseruari,tamen istud est intelligendum , si allegentur & proponantur , credo quòd per istum tex. debent allegari & proponi,& etiam exhiberi articulus seruiens ad materiam, exemplatus sub sigillo authentico, cum subscriptione greffarij balliui ordinarij loci.Iaco.de sancto Geor.in l. de quibus.col.iiij.ff. de legi.dicit, quòd consuetudines nostræ probantur per aperturam libri, quia sunt redactæ in scriptis authoritate principis.

HIc posset disputari materia,an sit credendũ exemplo , & quomodo exemplatio debeat fieri, quomodo probet. de quo per docto.in auth.si quis in aliquo.C.de eden.& per Felin.in c.Albericus.de testi.& in c.fi.vbi plenè,de fide instrumen.

2 Consuet. proponẽda in modum actionis personalis.

SEd quæro,† quomodo cõsuetudo sit proponenda in iudicio.Io. And.& ibi doct.in c.fi.de consue.dicit,ꝙ est proponenda in modum actionis personalis. pone ꝙ Titius debeat centum Sempronio, qui quidẽ Titius est obligatus,& cum eo Mæuius fideiussor,nã licet de iure agere debeat actione personali ad cẽtum contra Mæuium,primò faciendo conuenire reũ principalẽ:tamen ex cõsuetudine nostra etiã actione personali poterit agere primò cõtra fideiussorem,pro dictis centũ eidem debitis.vt est tex.nostrę cõsuet.in ti. *Des rentes uendues à reachapt* §.ij.inci.*le creãcier*. & hoc casu competit actio personalis quæ dicitur condictio ex cõsuetudine,nam de iure non est ita cautum,quòd ita agi possit. ergo debet agi ex consuetudine , secundum doctrinam Bar.& doc.l.vni.ff.de condi. ex leg.

Realis. IN modũ actionis realis, poni potest exemplũ in cõsuetudinibus nostris,in filio masculo remanẽte post mortẽ patris & matris,cõtra sorores maritatas per patrẽ & matrẽ: quibus est constituta dos in vita eorum. aget enim tũc petitione hæreditatis quæ est realis. l. sed & si lege.ff.de peti.hær.quia mediãte consuetudine nostra est hæres insolidum. vt est tex.suprà in §.*femme mariee de pere & de mere*.in tit. *Des successions*.

Interdicta ex cons. POssent etiam proponi interdicta ex consuetudine, quia licet hæredi quò ad bona relicta per defunctũ non transferatur possessio de iure.l.cum hæredes. ff.de acqui.poss. tamen secus est de consuetudine nostra,ex quo mortuus saisit viuum,vt suprà dictũ est in tit.*Des successions*.§. j. Et ideo hæres poterit intentare interdictũ vti possidetis retinẽdæ, vel aliud quodcũq; interdictam vt dictum est suprà amplè in d.§.j.

IN personalibus autem quando disponit consuetudo in speciem vel formam alicuius contractus,& agitur actione ex eo contractu recipiente formam à cõsuetudine aut non,& tunc agitur ex consuetudine, vt dictum est suprà.ita dicit Albe.de Ros.in rub. in xvij. & xviij.col.C.quæ sit longa consuet.

Officio iudicis. PEr iudicis officium proponitur, qñ imploratur,ꝙ iudex faciat id qđ debet facere ex consuetudine. nã homines *de poete* non possunt facere ℔curatorium sine licẽtia dñi,& si dominus refutauerit, debẽt recurrere ad principẽ,vel eius officiarios,implorãdo officiũ iudicis qđ datur ex cõsuetudine.vt est tex. ℨ. in §.*gens de poete*.in tit.*Des forestz,pasturages, &c*.& est officium iudicis in hoc casu cùm agitur cõtra partẽ, ꝙ pars scilicet cõtra quã tales homines volũt habere ℔cessum, teneatur ad hoc.Sed petitur & ℔ponitur corã iudice, ꝙ hoc faciat quod debet facere. ¶ Et quomodo differãt actio & iudicis officiũ,ponit Ias.in §.omniũ.in x.& xj.col.insti.de act.vbi dicit,† ꝙ si iudex denegauerit ea ; quæ sunt de officio suo,facit iniuriã parti petenti.l.j.§. permittitur.& ibi Bart.ff.de aqua quo.& æsti.in tm ꝙ potest appellari.l.j.C.si sæpius in integ.resti.postu.idẽ Ias.in §.præterea.in iij.& iiij.col.insti.de actionib.

Exceptiui. PEr modum exceptionis : pone ꝙ aliquis agit contra me , & petit vt desistam à quodã fundo per me possesso per xxx.annos & vltrà,ego oppono contra eũ exceptionem præscriptionis xxx.annorum ex consuetudine , de qua in §. *De toutes choses prescriptibles*. qui est §.penu.harum consuetudinum.& prædicta solùm dixi causa exempli,in omnibus potest sic inferri,& aliquos modos ponit Alb.de Rosa.in d.rub. quæ sit longa cons.in col.xvij.& xviij.suprà alleg.

Quæstio. SEd quærit Alb.de Ros.in dicto loco,in xviij.col.an in libello sit opus exprimere , & hoc peto propter consuetudinẽ,& concludit ꝙ vbi est certa & notoria, non sit opus in libello proponere , cùm idẽ sit ac si de lege quæ est notoria, quæ nõ debet ℔ poni. cùm ergo hîc sit notoria in hac patria,cùm sit in scriptis redacta, vt ibi per Alb. quẽ videas. ¶ Crederem tamẽ bonũ esse ꝙ in iudiciis non regalibus,scilicet in aliis quàm in balliuatibus regiis,in quibus non fuerunt publicatæ, quòd proponerẽtur eo modo quo dictum est,& quòd fieret

BIU Cujas

sieret exhibitio articuli per greffariũ signati, & sigillati sigillo authẽtico, & vt dicit G. Benedicti in sua repeti. c. Rayn. in verbo, & vxorem nomine Adelasiam: in prælud. nu. xl. de testa. quando sunt notoriæ, puta quia leguntur in auditoriis singulis annis, non debent extrahi à registro, sed debent allegari.

IN TEXTV IBI,

Nous voulons qu'au vidimus de ceste.

ECce ergo quomodo ꝓbat cõsuetudo per scripturã, licet nõ sit necessaria ī cõsuetudine. & hoc est: qa facta est authoritate publica, qđ fieri potest, vt dicit Alb. de Rosa. in dicta rub. in xix. col. ¶Et Aduerte ad tria. primò an stetur sumpto, seu exẽplari facto authoritate iudicis: vide in l. publicati. C. de testa. c. fi. de fide instru. per doc. in auth. si qs in aliquo. C. de edendo. & per Bar. in l. prætor ait. §. prętor ait. ff. de edẽdo. *Tria notanda.*

SEcundò an signum notarij sit de necessitate apponendum. Bar. in j. constitu. Digestorum, & l. prętor ait. §. si initium. ff. de eden. & doc. in c. ij. de fide instru. dixi suprà allegando Cardi. consil. cxxxiij.

1 TErtiò, ꝙ † notarius non potest mutare signum consuetum. in addi. ad Panor. in c. ij. de fi. instru. 2 Feli. in c. j. col. iiij. de fide instru. Et si vtatur diuersis signis, punitur de falso, vt suprà in addi. posita in tit. *Des confiscations.* §. j. in gl. j. in fi. versi. quandoque verò punitur pœna mortis. 1 *Notarius varians signum*

IN TEXTV IBI,

Signé d'aucun de nos secretaires, ou greffiers.

1 AN de † necessitate in instrumento requiratur signatura notarij, vide Feli. in c. scripturã. col. v. de fide instru. vbi dicit ꝙ sic. Vide Bal. in l. contractus. C. de fide instru. in iij. col. & in l. si quis. §. qd enim. ff. de edendo. Et dicit Bertrãdi in cõs. cxxxiij. in ij. parte, ꝙ fidem adhibere instrumẽto sola sigilli apprehẽsione, est cõtra regulã, & fatuus est qui hoc facit. Sed secꝰ in ꝓtocollo, nisi cõsuetudo aliud obtineat, vt in c. cùm P. & ibi Felin. de fide instru. vbi ponit an nota protocolli ꝓbet. † Et aduerte, si duo notarij recipiãt instrumentũ aliquod, an sufficiet ꝙ vnus illorum signet? dic ꝙ non, vt tenet Alb. de Rosa. in l. j. per illum tex. ff. de offi. procon. Guid. pap. deci. cxxij. an instrumẽtum. & Gul. Bene. in repe. c. Rainutius. in verb. mortuo itaq; testat. j. num. 405. & 406. de testam. 1 *Signum notarij ne cessarium*

2

ADDITIO. Contratium tamen dicit esse verum G. Benedicti in repe. c. Raynu. in verbo, mortuo itaque testatore. j. in fine, de testamentis.

IN TEXTV IBI,

Nous auons faict mettre nostre seel à ces presentes.

1 NIhil importat † sigillum apponere, nisi sigillans dicat se illud apposuisse. l. ad testium. §. si quis. & ibi Bar. ff. de testa. c. significauit. vbi moder. de appel. Inno. & doc. in c. ij. de fide instrũ. Bal. in margarita, in verb. sigillũ. † & si sigillo alieno fiat sigillatio, fiat expressa mentio ꝙ sit alienum. Bal. in dicta marga. notãt doc. in d. c. ij. ita dicit glo. pragmaticæ sanctio. in fi. in verb. nostrum. Quantũ ad primũ adde Bar. & Alex. in l. quæ dotis. ff. sol. mat. De signo autẽ notarij, an sit de necessitate apponẽdũ, quoniã de sigillo nõ est dubiũ ꝙ nõ est de necessitate apponendũ, vide Cardi. Zaba. in cõsi. cxxxiij. ¶Aduerte † ꝙ sigillũ apponit quandoque in signũ cõsensus, quandoque in signũ testimonij, quãdoq; in signũ authoritatẽ præstantis, quãdoque in signũ cõfirmationis, & ideo semp debet exprimi cuius est sigillũ, à quo apponitur, & propter quid apponat. ita dicit Pano. in d. c. ij. de fide instru. & post eum Fel. & sic fieri solebat antiquitus, vt legit in libro Hester iij. & viij. art. ¶Et de sigillo, † quod dicatur authenticũ, vide c. post cessionẽ. de ꝓba. vbi sigillũ episcopi est authenticũ. & xj. q. iij. c. curæ. Item sigillũ capituli. ca. iij. de probatio. & c. in nomine patris. in fin. lxxiij. dist. Et sigillum alicuius principis secularis, cui creditur de consuetudine. de fide instru. ca. cùm dilectus. itẽ argumẽto xix. dist. c. statuimus. & ff. de custo. & exhibitio. reorũ. l. diuus. † Et vt sit authẽticũ, debẽt apponere characteres & orbita, scđm gl. & doc. in c. inter dilectos. de fide instru. & Panor. in d. c. ij. de fide instru. ibi, quo ad primã. & facit c. significauit. de appellatio. vbi notat, ꝙ sigillũ approbat notariũ qui recipit instrumentũ. & ideo bonum est ꝙ in quolibet instrumẽto apponatur sigillum iudicis loci illius, aut principis, quod obseruatur in loco vbi est notarius, qm̃ per hoc nõ poterit opponi, ꝙ notarius qui signauit nõ erat notarius. & istud tenet Inno. in c. ij. de fide instru. ¶Aduerte qa vt dicit Mat. de afflict. in consti. regni Siciliæ quę incipit, literas. sigillũ principis facit publicã fidẽ. & in cõstitutione, qui literas in iij. lib. dicit ꝙ sigillum est substãtiale in literis regiis. Et etiam aduerte ꝙ sigillare in aliquibꝰ habet vim acquisitionis pensionis, vt dicit Bar. in l. quæ dotis. in prin. ff. sol. mat. allegatus per Mat. de affl. in consti. regni Siciliæ quæ incipit, circa violẽtiarũ. in vij. col. dixi in Catalogo gloriæ mundi, in prima parte, in xxxv. cõclusi. quæ est in xxxviij. consideratione illius primæ partis. Vide Bal. in l. si qua per calumniã. C. de episc. & cleri. & Gui. pap. quæst. lxxv. & cccclxxxj. ¶Et † de effectu sigilli, adde quæ dicit Ioan. Riminaldus in l. pacta nouissima. in fi. C. de pac. vbi dicit, quòd quando est appositum sigillum, actus habetur pro perfecto & absoluto. Fractura tamen sigilli non vitiat instrumentũ, si fuerit à principio publica manu confectum, cum debitis solennitatibus. Panor. in d. cap. inter dilectos. num. 3. de fide instru. 1 *Mẽtio de sigilli appositione fiẽda.* 2 3 *Et à quo & propter quid apponatur.* 4 *Sigilla authẽtica.* 5 6

ET quando sigillo alieno quis possit sigillare, & an debeat fieri mentio quòd sit alienum sigillum, & quòd debeat esse de voluntate illius cuius est sigillum, ponit amplè Feli. in c. ij. de fide instru.

ET de sigillo apposito in priuilegio, vel in instrumẽto non confecto manu publica, si est fractum, induxit maximam præsumptionem falsitatis contra ipsum instrumentum vel priuilegium. Abbas & Feli. in c. inter dilectos. de fide instru.

ET quando sigillis credat vide Abbatẽ in ca. ꝙ super his. de fide instr. Aduerte qa ex decisione Bar. in d. l. ad testiũ. §. si qs ex testibus. ff. de test. videtur ꝙ instrumẽta antiqua deberẽt corruere in quibus nullę sunt subscriptiones notariorũ, sed tantũ sigilla dominorũ cõtrahentiũ. & vidi plura instrumẽta pluriũ dominorũ cõtrahentiũ & dantium hæreditagia suarum seignoriarũ subditis, aut aliis, in qbus nulla sunt signa notariorũ, sed solũ sunt sigilla dominorũ contrahentiũ. nunquid autem talia instrumenta probẽt, cogita. Aduerte tñ † quia sigillũ principis habet loco plenæ solennitatis, vt dicit Bal. in cõsiliis suis vltimis additis post vltimũ volumen, quod est consiliũ viij. incipiẽs, tenor quarundã literarũ. ¶Aduerte ẽt, qa sigilli appositio operat vim cõsensus & approbatiõis. Bar. in l. in fraudẽ. §. j. ff. de testa. militis & Bal. in tit. de pace constantiæ, c. j. in iij. col. Et vide additionem ad decisionẽ capellæ Tholosanę xxiiij. gl. in l. ij. C. de rebus alie. nõ alienan. quam Iac. de S. Geor. in l. si cum seruum. ff. si cer. pet. allegat. & in l. admonendi. ff. de iureiur. 7

BIU Cujas

8 Quando requira sur sigillū principis.

LIcet enim hîc princeps dixerit sigillū suum esse apponendū,nō tamē fuit necessarium:† ꝙa sigillū principis nō est necessariū in appertione legis. Bal. in l.imperialis.in verb. sigillo muniri.de pace cōstan. nisi cōsuetudo haberet, ꝙ literis principis nō crederetur,nisi sigillatis,ꝙa cōsuetudo in istis attenditur c. cùm dilectus.de cōsuetudine.doc.in d. c.ij.de fide instru.Spec.in tit.de probatio.§. vidēdū.& satis ex hoc

9 notatur,† ꝙ literis regiis in Gallia non creditur, nisi sint sigillatę,cùm ita se habeat consuetudo.nam aliàs nisi ita esset consuetudo,nō esset expresè Cācellarius Franciæ deputatus & ordinatus ad sigillandum literas regias:habens potestatē cācellandi,quę sibi videbuntur nō iuri cōsona.ex quo etiā habemus maximè in Burgūdia ex priuilegio Regis,cācellariā olim datā, virtute cui⁹ obligati sub illo sigillo possunt cogi realiter,nō obstā.oppositiōe.& sic obligatiōes & instrumenta recepta sub dicto sigillo habēt executionē paratā,quæ possunt dici instrumenta guarētigiata,& in illis requiritur sigillum,& est necessariè apponendū, cùm ita se habeat cōsuetudo, Et ideo Christianissim⁹ Rex Carolus,Cognoscēs dictū sigillū cancellarię cōtractuū Burgūdię esse magnę efficaciæ & authoritatis, voluit & mādauit dominis de parlamēto Parisiē. & etiam in priuilegium cōcessit Duci Burgundiæ ei⁹ auunculo,anno Do. 1383. ꝙ obligatiōes receptæ sub dicto sigillo mitterentur executioni cōtra debitores, non obstante oppositione. Et adhuc hodie Christianissimus Rex Franciæ Ludouicus xij.nobis Burgūdis istud priuilegiū reseruauit & intertenuit,ita ꝙ habemus in pluribus locis iudices huiusmodi cācellariæ, ꝙ tantūmodo de priuilegiis huius sigilli cognoscunt.

FINIS.

CEst l'ordonnance,de ce qu'on a accoustumé de payer,des lettres receues soubz les seaux de la court de la chancellerie,de monseigneur le Duc de Bourgongne,au siege de Beaune.

Et premierement.

La lettre du petit seel pour le droict de mōseigneur six deniers,pour le droict du tabellion iij.deniers,& le coadiuteur xj.den. ainsi pour tout xx. deniers tourn.

La lettre de iij.frācz iusques à xiij.frācz excluz,pour les deux droicts.ij.solz six deniers tournois,dōt mōseigneur prēd dixsept deniers tournois,& le tabellion le demourāt,& le coadiuteur xx.deniers tournois ainsi pour tout ij.gros vn denier.

La lettre de xiij.francz iusques à xx.frācz excluz,iij.solz pour les deux droicts, dont monseigneur prend de tant de francz tant de deniers,ensemble v. deniers pour le registre,& le tabellion prend le residu, & le coadiuteur xx. deniers.ainsi pour tout xj.blancs vn denier tournois.

La lettre de xx.francz iusques à xxv.francz excluz,trois sols six deniers tournois,dont monseigneur prend comme dessus. Et pour le coadiuteur xxv.deniers tournois.ainsi pour tout douze blancs vn denier tournois.

La lettre de xxv.iusques à xxx.francz excluz iiij.sols six deniers tournois:dont monseigneur prend comme dessus:pour le coadiuteur xxx.deniers tournois. ainsi pour tout iiij.gros iiij.deniers tournois.

La lettre de xxx.francz iusques à xxxv.frācz excluz,cinq sols six deniers tournois, dont monseigneur prend comme dessus. Et pour le coadiuteur trentesix deniers tournois,ainsi pour tout v.gros ij.deniers tournois.

La lettre de xxxv.francz iusques à xl.francz excluz six sols vj.deniers tournois, dont monseigneur prend comme dessus.Et pour le coadiuteur xlij. deniers tournois.ainsi pour tout six gros.

La lettre de xl.francz iusques à l.excluz,vij.sols vj.deniers tourn.dont monseigneur prend comme dessus.Et le coadiuteur xliiij.deniers tournois.ainsi pour six gros xiiij.deniers tournois.

La lettre de l.francz iusques à lx. francz excluz, viij. sols vj. deniers tournois, dont monseigneur prend comme dessus.Et le coadiuteur xliij. deniers tournois: ainsi pour tout sept gros xvj.deniers tournois.

La lettre de lx. francz iusques à lxx. excluz. ix. sols six deniers tournois, dont monseigneur prend comme dessus, & pour le coadiuteur xlv. deniers tournois. ainsi pour tout viij.gros,vn denier tournois.

La lettre de lxx. francz iusques à lxxx. excluz, x.sols vj.deniers tournois,dont

monseig

mõseigneur prend comme dessus,& pour le coadiuteur l.deniers tournois.ainsi pour tout,viij.gros.xvj. deniers tournois.

La lettre de octante iusques à nonante francz excluz,dix solz six deniers tournois,dont monseigneur prend comme dessus, & le coadiuteur lv. deniers tournois.ainsi pour tout ix.gros.xiij.deniers tournois.

La lettre de nonante francz iusques à cent excluz,douze solz six deniers tournois,dont monseigneur prend comme dessus, & le coadiuteur lv. deniers tournois,ainsi pour tout x.gros trois deniers tournois.

La lettre de cent francz iusques à cent & dix excluz, xiiij.solz six deniers tournois,dont mondict seigneur prend cõme dessus,& le coadiuteur lv. deniers tournois.ainsi pour tout xj.gros sept deniers tournois.

La lettre de cxx.francz monte à xv.solz.v.deniers tournois,dont monseigneur prend dix solz. v. deniers tournois pour le registre,le tabellion prend le demourant,& pour le coadiuteur lv.deniers.ainsi pour tout vn franc.

La lettre de cõmandise d'vn varlet, quand on luy administre viure & chaussure seulement, se met au seel pour trois francz, & quand on luy administre tout, quatre francz par an,& y met-on l'argent qu'il donne,ou qu'on luy donne.

La lettre de retenue de vigne à vin, pour chacun iournal par an,trois muys ne du pire,ne du meilleur,se tauxe ainsi le bled selon l'annee.

Lettre de procuration aux causes où il y a plusieurs constituans,le premier est compté pour deux solz six deniers pour lesdicts droicts, dont mondict seigneur prend xvij.deniers tournois comme dessus, & pour chacun constituant ensuyuãt mondict seigneur prend douze deniers comme dessus,& non plus.

En la lettre de retenue de bestes,on ne compte point fruitage ne maison.

La brebis est comptee pour trois gros.

Le franc de cẽse perpetuelle est cõpté pour dix frãcz,& à vie pour cinq frãcz.

La queue de vin de cẽse perpetuelle pour trẽte francz, & le muy pour quinze francz,& qui l'achepteroit plus,on prendra le droict au pris de l'achept.

L'instrumẽt est cõpté pour ij.solz vj. den. où mõdict seigneur prẽd cõe dessus.

Les compromis pour autant s'il n'ya peine.

Les lettres de donations ou eschange,& de partage se doyuent euacuer par le serment des parties:testament se doit tauxer par monseigneur le gouuerneur, & en son absence par ses lieutenans.

IN TEXTV IBI,

Qu'on a acconstumé de payer.

QVis debeat soluere mercedem notario de instrumento recepto, vide Mat.in consti.regni Siciliæ quæ incipit,baiulos omnes.in ix.notabili, vbi ponit multa de materia notariorũ, quæ sunt multũ practicabilia.vbi dicit etiã q; xij.requrũtur ad esse publici instrumẽti : & ibi ẽt ponit q̃ requirunt ad hoc, vt nota & protocollũ notarij mortui ponat in publicã formã seu reassumat,aut grosset.& ibi vide amplè ĩ xiiij. no. Et in xj.not.in viij.quæst.quærit,an notari⁹ laic⁹ possit cõficere instrumẽtũ sup re spirituali & ecclesiastica, & sic sup matrimonio cõtracto p verba de p̃senti.

IN TEXTV IBI,

Soubz les seaux de la court de la chancellerie.

QVæritur,quale sit huiusmodi officium cancellariæ. Aduerte, quia in Gallia vnam solam habemus cancellariã,quæ dependet ab officio & potestate domini Cancellarij Franciæ, † qui dicit⁹ Cancellarius à cancellando, quia rescripta & priuilegia sigillo regio munienda(quod apud se est) priusquam eo muniãtur,corrigit & cãcellat.vnde Politian⁹ in prologo. 1 *Cancellarius vnde dictus.*

Hic est qui leges regum cancellat iniquas,
Et mandata pij principis æqua facit.
Si quid obest populo,uel legibus est inimicum,
Quicquid obest per eum desinit esse nocens.

¶Et ita dicit Luc. de Pen. in l. neminẽ.C. decu.lib.x. vbi alio modo dicit q̃s sit cãcellari⁹. ¶Et talis est secũda persona Galliæ quo ad iurisdictionis administrationẽ,& sub se habet multos,q̃ ꝓpriè dici possunt legati:vt est gubernator cãcellariæ in Burgũdia,nũc tẽpore quo cõpetit christianissimo Regi,sed tẽpore quo Duces Burgundiæ tenebant ducatũ, erat gubernator cancellariæ officiarius ducis : cùm istud priuilegium cancellariat⁹ in Burgundia,fuit co ncessum in priuilegium duci Burgundiæ,per regem Franciæ.dixi suprà proximè 2 *Eius dignitas.*

proximè in glos. fin. versic. licet enim.

DE potestate cuius Cancellarij, & quibus honoribus sit honorandus, & sic maior Cõtestabili, & etiam de potestate gubernatoris cãcellariæ cõtractuũ Burgũdiæ, & suorum Locũtenentiũ in quibuscunq; locis huius patrię, dixi amplè in tractatu meo glorię, laudis & honoris huius seculi, in quarta parte in xj. xij. & xxx. considerationibus illius terræ partis.

ET isti legati qui habent officia cãcellariatus in aliis locis Franciæ quàm in Burgundia, vt est Parisiis, Tholosæ, Burdegal. Grationopoli, Rhotomagi, Arelatæ, in Prouincia, & Diuione, in locis vbi sunt parlamenta pro christianissimo Rege, modo sunt legati, & quodãmodo delegati ab ipso domino cancellario, & tales non solent dare seu cõcedere nisi literas & rescripta iustitiæ, & non priuilegij, immunitatum, exemptionum, seu gratiarum, imò etiam licet soleãt aliquando dare rescripta cum clausula, non obstante, videretur ꝙ non possunt, per ea quę notat do. Ias. in l. nemo potest facere. ff. de leg. j. ¶ Et aduerte etiam, ꝙ multa sunt quæ potest ipse princeps solus, de quibus suprà dixi tit. *Des iustices.* §. v. in glos. *S'il n'a grace*, quæ non potest concedere Cancellarius solus etiam cum consilio Regis, quia in his requiritur ꝙ ipsemet princeps & Rex concedat, & ꝙ ponatur in literis, *Par le Roy uous present*, quia ista verba important ꝙ Rex ipse concessit cum consilio Cancellarij. & ita obseruatur in Francia. & quando magnum consilium, aut etiam ipse dominus Cancellarius etiam sine consilio expedit, aut concedit, tantum *De par le Roy à la relation du conseil.* Et omnes illæ cancellariæ vtuntur hoc modo in expediendo literas regias.

NIC posset amplè tractari materia gabellarum, sed ne transportare videar dicta aliorum, ponam hîc tãtum necessaria & remissiuè, & hanc materiam expediendo, quæro de duodecim quæstionibus tantùm.

1 *Clerici ligantur his ordinationibus.*

PRima erit generalis, † videlicet nunquid omnia suprà dicta ligent cõtractus clericorum. vnde do. Alex. in consi. suo ccx. inci. Ponderatis his omnibus. & in consi. ccxj. inci. Visa facti narratione. in ij. vol. Et vltra omnes adde rationem inconuincibilem in Gallia per quam dicendum, ꝙ contractus clericorum ligãtur his ordinationibus, quia de iure canonico statuta & ordinationes Christianissimi Regis, etiam super bonis clericorum sunt seruanda. Tex. est, & ibi Bal. in c. cùm venissent. de eo qui mittitur in possessionem causa rei seruandæ. & istud priuilegium datũ est duci Burgundiæ, per Christianissimum Regem in priuilegium, vt dictum est, igitur &c.

2 *Clerici nõ possunt conducere gabellas.*

SEcuda quæstio † erit, an clerici possint istas gabellas conducere? Conclusiuè dic ꝙ non. Ita tenet ꝑ multa Bertachinus de Firmo in trac. gabellaru, in iij. parte. in j. col. per tex. in auth. de sanctissi. epi. §. alium. colla. ix. & nota. in c. j. de obligatis ad ratio. & in c. j. de postuland. imò non possunt fideiubere pro laicis cõducentibus gabellas. d. §. alium. & ibi Ang.

3 *Gabella an soluatur de contractu nullo.*

TErtia quæstio † erit, an de contractu nullo soluatur gabella? Dic quòd non. Ita tenent Bal. & Sali. in l. ij. C. de eunuchis. & Bal. in l. nõ dubiũ, C. de legi. Bertachinus de Firmo in tractatu gabellarum, in tertia parte octauæ partis, in xv. quæst. do meus Ias. in l. iij. §. Nerua filius. ff. de acquir. poss. in iij. not. Faciunt infinita quæ dicũtur per illam regulam, quod nullũ est, nullum potest producere effectum. de qua in d. l. non dubium & per do. meum Ias. in l. ij. §. ꝙ si in patris. in vij. col. ff. solu. matri. per Feli. in c. ex tenore. in tertia, quarta, & quinta col. de rescriptis.

QVarta quæstio † erit, an gabella sit soluenda de distractu sicut de contractu. In hoc dic quòd si statim & incontinenti fiat antequã ad extraneos act⁹ diuertatur, quòd non. Ang. & Alex. de Imo. in l. iurisgentium. §. adeo. ff. de pac. vel quando ex solis verbis fit distractus, & solo cõsensu contrario, secundũ Bar. in l. ab emptione. ff. de pac. secus si pro primo contractu fuit facta traditio rei. nam si contractus rescindatur, fieri debet ei retraditio, & dicitur nouus contractus, pro quo debet solui noua gabella. secundum Ang. & alios in d. l. ab emptione. & per plures allegatos per Bertachinũ in suo trac. de gabellis, in iij. parte, viij. partis principalis, in xiiij. quæstione.

4 *An de distractu.*

QVinta quæstio † erit, Si soluatur certa gabella in confectione instrumenti, an in eius refectione debeat solui? pone casum, celebratus est cõtractus inter partes, qui antequam publicetur, combustum est protocollum, partes verò illud iterum reficiũt ne cõtractus pereat, quæritur an si de primo rogatu soluta fuerit gabella, debet iterum solui pro eodem refecto? dic ꝙ non: quia sufficit semel esse solutam argumẽto l. fideicommissa. §. si sit. ff. de leg. iij. & l. quoties. ff. de publi. & ita per plures rationes tenet Bertachinus de Firmo, in tractatu de gabellis, in quinta parte principali. in vj. quæst. & do. meus Ias. in l. ius autem ciuile. ff. de iusti. & iure. ¶ Et aduerte, quia vt dicit idem Bertachinus in dicto tractatu, in quinta parte in j. quæstione, & in sexta, † quando instrumentum est perditum, sed extat protocollum, notarius cogitur in protocollo reficere, sed tamen est citanda pars in huiusmodi refectione. & ꝙ probata perditione sit locus refectioni, facit textus in l. qui res. §. aream. ff. de solutionib⁹. & ff. de admin. tut. l. chirographis. in principio. † quæ amissio protocolli probatur iuramento partis, & seruat vsus, vt in Speculatore de instrumen. editio. §. postquã. ver. vbi. vide etiã gl. in c. cùm olim. j. de priuilegiis. & Feli. in c. sicut. in principio, de re iudicata. Alex. in consi. lviij. in vlt. col. in j. vol. vide quæ in proposito dicit Bar. in consi. suo lxvij. inci. satis dubie. à quo Bertachinus accepit sua motiua in tractatu. Decisio Tholosana ccccxvij. ¶ † Et aduerte etiam quia renouatur instrumentum propter eius antiquitatem, & ferè consumptionem, vt est gl. in authen. de hær. & Falci. in §. sed quoniam ita positas. in verb. reparare. de qua do. Ias. in l. iij. i ix. col. C. de iur. emphy. & Feli. in c. accedens. j. in ij. col. vt lite non contest. Et quomodo protocollum perditum debet redintegrari, & quomodo amissio possit iuramento probari, vide Bertachinum ibi plura allegantem in prædicta vj. q. ¶ Et de perditione instrumenti quomodo probetur, vide Bar. & alios in l. si quis ex argentariis. §. fi. ff. de eden. Feli. in c. sicut de re iudica. Et adde ꝙ quando fit renouatio huiusmodi, sunt citandi illi quorum interest. ita tenet Cardi. consi. lxxiij. incip. Titius nunc sunt. plenè per Feli. in c. cùm P. tabellio. in ij. col. ibi, contrarium tenent. de fide instrum.

5 *An in refectione instrumenti.*

6 *Refectio instrumẽti deperditi quomodo fienda.*

7 *Amissio protocolli quomodo probanda.*

8

ADDITIO. Vide in hoc quæ dicit Mat. de afflic. in cõsti regni Siciliæ, quæ incipit, baiulos omnes in xiij. & xiiij. nota. vbi ponit quomodo probat protocollũ: & quomodo sit in publicam formam redigẽdum. & quòd notarius redigens in publicam formam post mortem notarij qui recepit, non potest extendere ei⁹ imbreuiaturam. Et in glos. iiij. in iiij. quæst. quærit an illa solennitas quæ requiritur in cõficiendo, requiratur in reficiendo. Et ad hoc aduerte quod si notarius qui recepit instrumentum, non fecerit protocollum, nec illud in suo protocollo redegerit, tenetur parti ad interesse, & punitur etiam pœna extraordinaria.

Et dic

BIU Cujas

Et dic idem si amiserit instrumentū aut protocollū, vt tenet Mat.de affl.in dicta constit.in glo.vj.in fi.vbi etiam ponit quid debeat continere protocollū.Et an instrumentum præsentatum in actis si nō reperiatur originale probet,vide Mat.de affl. in cōsti. quæ incipit,eo idem nobis. in gl.iij. & quomodo debeat fieri preſentatio in actis, vide ibidem in ix.notabili.

9 *Quid de vno instrumento in pluribus chartis scripto.*

SExta quæstio† erit, an ex vno testamēto scripto in plurib⁹ chartis, sit soluēda gabella de singulis?an verò tātū sit soluēda vna gabella?Bar.in l.j.in fi.principij.ff.de test.dicit ꝙ si statutū dicat,ꝙ de quolibet testamēto soluatur gabella,ꝙ si mille instrumenta scriberentur super vno instrumēto, nō solueretur nisi vna gabella. si verò statutum dicat, ꝙ de quolibet instrumento soluatur gabella,tunc si ex vno testamento fierent mille scripturæ,de qualibet soluēd gabella, qa tot sunt instrumēta,quot sunt corpora.l.ij.§.si plura.ff.quemadmo.test.aperian.Sed hoc dictū nō videtur procedere:qa dato ꝙ essent duo instrumēta,quæ tendunt ad vnū & eundē effectū, & ideo iudicantur pro vno quo ad gabellę solutionē.secundū Bal.notabiliter declarantē in l.cum patrē. C. de iure dotium, in fi.& hoc tenet Bar. in l.fi. §. quoties.ff. de publica.

10 vbi dicit,† ꝙ si est soluta gabella de pacto de vendendo non debet solui postea de cōtractu vēditionis. dicam infrà. ¶ Pro ista conclusione facit optimè tex. in l.j.§.si quis in duobus.in ij.responsio.ff.de bono pos. secundū tab. vbi probatur ꝙ duæ institutiones factæ in diuersis tabulis, eodē tempore,quia tēdunt ad eūdē effectum,id est,ad vnū testamētum,quāuis sint reuera dispositiones diuersæ, tamen quo ad effectū iuris habentur pro vna.prædicta sunt tamen reducenda ad practicā,secundū ordinationē quæ dicit,ꝙ est soluenda gabella de qualibet litera,& hoc casu si de vno testamēto fierent mille literæ,credo ꝙ mille soluerētur gabellæ.ad hoc etiā facit, quia quælibet litera est tabellionāda,& sic approbanda.Et quia potest testamentū multa & diuersa cōtinere, ordinatū fuit ꝙ taxaretur testamentū arbitrio iudicis,vt in articulo fin. & hoc casu credo ꝙ iudex posset taxare etiā ꝙ de pluribus literis nō solueretur nisi tale quid.Cōmunis tamē obseruātia etiā apud nos est,quòd de qualibet litera soluatur gabella,etiā si sit super vno cōtractu.Et ideo non est amplius disputandū,an duę gabellæ sint soluendæ de venditione vnica plurium rerū,& quot de venditione & de renuntiatione, quot de proprietate & vsufructu,quot de venditione & concessione sint soluendæ,quia quo ad nos istud est clarum,cùm si de prædictis non fiat nisi vna litera,non debet solui nisi vna gabella: si verò plures literæ fiant, debent solui plures gabellæ. sed de iure quid dicendum sit, vide Bertachinū in tractatu suo de gabellis,in quinta parte principali, xij. xiiij. xv. & xvj. quæst illius ꝑtis.

11 *Gabella an possit exigi de dote.*

SEptima quæstio est,† an valet statutū per quod disponitur,ꝙ de dote soluatur gabella? Lap⁹ allegatione sua ccxxvij.inci. quæro,pone ꝙ ꝑ curator.videt tenere ꝙ non,sed tamen videmus ꝙ contrariū obseruatur,quia etiam de contractu matrimonij,& de dote soluitur gabella,imò qđ plus est, tabellionarij nostri volunt cogere & cogūt de facto maritū ad capiēdū suas literas,& sic ad soluēdū duas gabellas,ex quo vt dicūt, sunt duę ꝓmissiones & obligationes ex parte vtriusque,quod tamen fieri non deberet, maximè in contractu matrimonij.& ponderandū est maximè ꝙ in his ordinationib. super huiusmodi sigillo nō fit mentio de contractu matrimonij,nec de dote ex quo videtur relinquere dispositioni iuris communis.

OCtaua quæstio, †qa dicitur hîc antè in his ordinationibus,ꝙ de retentione animaliū,quæ dicitur datio ad soccidam, solui etiā debet gabella, an sit verum etiā si animalia sint extra ducatū Burgundiæ, & in loco vbi non soluitur talis gabella,& fiat cōtractus in dicto ducatu?& idē in omnibus cōtractibus q fiunt in ducatu,si res sit alibi sita, in quo loco debeat solui gabella? dicendū videtur ꝙ debet solui in loco vbi res est sita,cùm collecta ibi debeat solui, secundū Bar.in l.j.§.forma.ff.de censibus.& in l.j. in v.col. C. de mulie.in quo loco.li.x.Bal.enim videtur tenere cōtrariū in l.j.ff.de cōtrah.emp.†vbi dicit, ꝙ quo ad solutionē gabellæ locus contractus inſpicitur. ¶ Tu autem dic,ꝙ in casu nostro debet solui gabella vbi celebratur contractus,& nō in loco vbi perficitur instrumentum. licet hîc videatur haberi respectus ad scripturā tantū,& sic ad instrumentū.& hoc est,qa vt dicit Bal.in l.exigere dotē.in iij.lec.ff.de iudiciis.ex sola instrumenti cōfectione partes nō sortiuntur forū. Et dicit Bal.in l.vniuersa,in fi.C.de precib⁹ impera.offeren.ꝙ pro solutione gabellę debet inſpici locus celebrati cōtractus,nō locus rememorati cōtractus, quæ rememoratio fit ꝑ instrumēti confectionē, de eo qđ alibi fuit inter partes cōuentū.ista dicit Berta.de Firmo in suo tractatu de gabellis.in. vj. parte principali.

1 *Gabella quo loco soluenda.*

13 *Quòd loco contractus.*

ET aduertēdū est ad id quod ibi dicit, † ꝙ differūt contractus & instrumentū.quia cōtract⁹ est partium,sed instrumentū est notarij,id est,contractus est ipsa intentio seu cōuentio partiū,sed instrumentū est ipsa scriptura,quā notarius facit, cōtinens cōuentionē partiū,secūdū Bar.in l.si quis legatū.ff.de falsis. & sunt adeò diuersa,ꝙ falsitas instrumēti nō arguit falsitatē contractus, quia potest esse instrumētū falsum & contractus verus,secundū Bal.in l.alia.C.de his q. vt indig. licet ipsemet Bal. contrariū tenuerit in sua margarita,in verbo,notarius.ver.viij. ¶ Nūc est casus in facto de quodā,qui falsificauit quasdā literas clericat⁹,illas expediēdo,cùm re vera de his nō fuisset rogatus,imò alius. ꝓbatur tñ ꝙ talis fuit factus cleric⁹ illo die,an per hoc debeat excusari,& talis ꝓbatio debeat ꝓdesse notario,& parti ꝓducēti,cùm sit tātū facta ad instātiā notarij volentis se purgare de dicta falsitate?& est casus in suprema curia parlamēti Burgūdiæ in materia possessoria beneficiali, in qua ꝑ ordinationes regias iudicatur sup titulis si fieri possit,nec antea admittitur ꝓbatio per testes,quàm fuerit adiudicata prouisio,quæ non est in hoc casu:igitur videt ꝑ ordinationes nostras regias sublata ꝓbatio ꝑ testes ante hmōi adiudicationē ꝓuisiōis.ex quo videt dicēdū ꝙ talis ꝓbatio in prędicta materia possessoria,ante adiudicationē ꝓuisionis nō debeat prodesse parti producēti p̄dictas literas clericatus fallas:& cùm cōstet de falsitate illarū,ꝙ non debēt eidē ꝓdesse in vim instrumēti,& ideo nec in vim ꝓbationis ꝑ testes,nec in vim probationis per instrumētū pōt se iuuare pars producēs,cùm si bene videātur omnes doc.tā Bal. in d.l.alia. quàm etiā Ia.in l.seruū filij. §. eū q chirographū.ff.de leg.j.quādo dicūtꝙ ēt annullato instrumēto potest admitti probatio per testes, intelligi debēt, &intelliguntur,nisi essemus in casu vbi probatio per testes esset reprobata,vt hoc casu in materia possessoria beneficiali ante adiudicationē ꝓuisionis.Itē & si ista probatio nūc admitteretur, ita vt parti prodesset ante adiudicationē prouisionis,cōsequeretur cōmodum ex suo dolo,ex sua falsitate,& ex suo delicto,qđ nō est dicēdu:cū dol⁹ & fraus nemini patrocinari debēt.Cy.in l. si in fraudē.C.de leg. ¶ Itē quod plus est

14 *Cōtractus & instrumentū quomodo differant.*

Casus.

daretur

daretur occasio multis delinquẽdi, cùm si viderẽt se non posse cómodè habere suas literas clericat⁹, & esse in periculo perpẽdi prouisionẽ, nó dubitarẽt fabricari facere falsas literas clericat⁹, vt postmodũ admitterentur per indirectũ ad probationem clericatus p testes, qui aliàs non fuissent admissi. & sic vnde iura nasci debẽt, nasceretur occasio delinquẽdi: quod fieri non debet. l. meminerint. C. vnde vi. & hoc casu fieret fraus legi nostrę, volẽti prouisiones adiudicari debere in materia beneficiali sup titulis, antequã deueniatur ad probationẽ per testes, quod nó est permittendũ, secundũ Bal. in l. j. C. si quid in fraudẽ patroni, cùm ex dolo, fraude & delicto partis esset casus dabilis, vbi prædicta ordinatio nó obseruaretur, imò eius effectus tolleretur. quod non est dicendũ, igitur. imò quod plus est, ꝑpter falsitatẽ deberet ꝑdere causam. vt est tex. in c. olim. extrà, de rescriptis, & etiã secundum Feli. in c. venerabilis. extrà, de exceptionibus.

ADDITIO. Vide Mat. de affl. in constitu. regni Siciliæ quæ incipit, falsitatem. in fi. in iij. lib. Et † sic producens falsum instrumentũ, & vtens illo, cùm cómittat falsum, & sit falsari⁹, debet cũ hoc puniri vt falsarius. l. j. in fi. ff. ad l. Corne. de falsis. notatur in l. si veteris. C. de fid. instru. & in l. si falsos. C. de falsis. practica Ferrarien. in forma libelli quo agitur & rescindatur. in gl. procurauit & solicitauit, & dolosè vsus fuit.

15 *Instrumentũ falsum producẽtis pœna.*

ADDITIO. Vide de materia producentis falsum instrumentum, quod non fecit, Matt. de affl. in consti. regni Siciliæ quæ incip. qui falso instrumento. in iij. lib. vbi dicit ꝙ potest cogi per iudicem ad declarandum si velit eo vti.

16 IMò ꝙcquid sit, adhuc tenet Bal. in sua Margarita, in verbo, notarius. vers. viij. † ꝙ si instrumentũ fuerit falsum, ꝙ etiã cõtractus debet talis reputari. & hoc casu etiã si cõtenta in eo sint vera, nõ ꝑdest. & nobilis ac sapiẽs vir magister Iacobus le Brail, consiliari⁹ in parlamẽto Parisiẽsi, qui aliàs fuit præceptor me⁹, & quẽ audiui legentẽ Pictauis, allegãdo Bal. in dicto loco: dixit mihi fuisse ita iudicatũ anno prẽcedenti in parlamẽto Parisiẽsi contra quendã, qui fuit punitus de falso, declaratũ instrumentũ falsum, punitus notarius, & priuatus officio tabellionatus, & fuit pars ꝑducẽs tale instrumentũ, priuata illa instãtia, licet fuisset probatum per octo testes, ꝙ contenta in instrumento erant vera. & hoc, quia vt probatum fuit, notarius non fuerat rogatus. † quo casu indubitanter si expediat instrumentũ quod non recepit, dicitur falsarius. Alex. in consi. quinquagesimo. in ij. col. in iij. vol. & ideo etiã venit puniendus de falso: nec prodest eidem talis probatio, ꝙ contenta in eo sunt vera, ex quo constat ꝙ non fuerit rogatus de eo. dixi amplissimè in quodam consilio quod feci in quo multi se subscripserunt. ¶ In contrarium tamen videtur facere quod dicit Ioan. Fab. in l. j. C. de his qui sibi adscribũt in testamẽto. vbi dicit, quòd si quis producat instrumentum in quo contineatur rem ad ipsum pertinere, ex aliqua causa quæ falsa sit, quòd non præsumitur dolus, si ex alia vera ad eum pertineat.

17

ADDITIO. Quia hic antè fit mentio de reprobando instrumentũ propter falsitatem, Aduerte ꝙ vbi est vnus testis ꝑ instrumento notariorũ, per hoc duo testes cõtrarij nó probãt illud falsum, vt dicit Hipp. de Marsi. singulari suo lxj. incip. dictum seu testimoniũ.

18 NOna quæstio † erit, nũquid stãtib⁹ his ordinationibus debeat solui gabella de apodissa? videtur ꝙ sic, ꝙa dicitur esse litera: & ordinationes nostræ loquuntur sub hoc verbo, *lettres*, & etiã quia de iure cómuni cõprehenditur appellatione instrumentorũ, ex quo causam & veritatẽ instruit. l. j. ff. de fide instru. & ita dicũt Bar. & Bal. in l. j. in ij. co. C. de fid. instru. † vbi dicũt verũ, nisi ꝑbetur ꝙ de cõmuni vsu loquẽdi nó veniat apodissa vel apocha sub vocabulo instrumentorũ quod nota. & ibi Bertachi. in trac. de gabellis, in tertia parte octauę partis principalis. in xxxv. quæst. vbi etiam ponit quid de attestationibus. Sed aduerte, quia clarũ est ꝙ nõ soluitur quo ad nos, cùm nó recipiatur sub sigillo cãcellarię, nec soluiẽ gabella nisi de illis, vt constat ex principio harũ ordinationũ, igitur. 19

DEcimò quæro, quia hîc dicitur, & fit mentio de litera cõtinente summã centũ & viginti librarũ, & nõ vltrà procedit, pone ꝙ sit aliqua litera quæ contineat mille libras, aut plus, an de qualibet summa cẽtũ & viginti librarũ debeat solui gabella taxãdo & æstimãdo secundũ ꝙ plures sunt tales summæ: an verò tãtùm debeat solui vna gabella, ẽt si summa sit de mille decẽ millib⁹ aut plus? quicquid sit, quo ad nos ista est maior summa, ita ꝙ etiã si litera cõtineret millies decẽ mille frãcos, nõ plus taxaretur, quã si cõtineret tantũ cxx. francos. † & ista est cõmunis obseruãtia apud nos, quæ non est mutanda: cùm minimè mutãda sint quæ certã interpretationẽ semper habuerũt. l. minimè. ff. de legi. c. cum dilectus. de cõsuetu. nec facilè discedi debet ab eo quod diu æquum visum est. arg. l. in rebus. ff. de constit. prin. & quia aliàs sic practicatũ extitit. Lapus alle. lij. à qua practica recedi nõ debet. dicit Pan. in c. cùm ad sedẽ. ix. col. de restit. spolia. & dicit Ale. in cõsi. xxvij. incip. viso libello. in iiij. col. in j. vol. ꝙ nõ est recedendũ à cõmuni obseruantia: & durũ est recedere ab illo quod diu fuit practicatũ. vt dicit Ias. in l. rem quę nobis. in j. not. ff. de acqui. poss. istud est eo ꝙ casus omissus remanet in dispositione iuris. l. si extraneus. ff. de condic. ob caus. l. commodissimè. ff. de lib. & posthu. maximè cùm sumus in odiosis & exorbitantibus, vbi nó fit extensio de vna re ad aliam plus grauantem, & tales gabellæ cùm sint odiosæ, debent restringi, & non ampliari. 20 *Cõmunis obseruantia attendenda.*

VNdecima † quæstio est, an istæ gabellæ q̃ de duobus annis in duobus annis subhastantur, & deliberãtur ad inquãtũ, debeant dari plus offerẽti in subhastatione? Tu dic ꝙ sic, per l. penes. & ibi doct. C. de vectiga. & cõmissis. qđ quomodo intelligatur, ponit Bertachinus de Firmo, in trac. de gabellis. in ij. parte. in viij. q. & ibi aduerte cũ tribus quæstionibus seq. ad plura dicta in hac materia subhastationis gabellarũ. 21 *De subhastatione gabellarũ.*

PRimò † ꝙ secundus offerens si non sit soluendo, nõ liberat primum. Cæpola in cautela sua xxxvij. & Bal. in consi. suo ibi allega. 22

SEcũdo, † ꝙ offerẽs in subhastatione nõ potest pœnitere, si non expediat reipublicæ, licet Bar. videatur tenere contrarium, in l. licitatio. ff. de publican. 23

TErtiò, † ꝙ cęteris paribꝰ in offerẽdo locus est gratificationi, vt tenet Bal. in l. fi. C. de manu. test. facit gl. in c. venerabilẽ. de elec. quod non est in obseruantia apud nos, cùm secundus nõ audiatur, nisi augendo primi summam offerentis, & non aliàs. ex quo non potest esse locus gratificationi. 24

QVartò † nota, ꝙ subhastatione perfecta & assignata in certo termino, si vnus ibi offerat certũ pretium, nõ est danda secunda dilatio, vt alius possit plus offerre. gl. in l. ij. C. de fide instru. & iure hastę fisca. li. x. & vide Bar. in d. l. licitatio. ff. de publica. & vectigalibus, vbi limitat vno modo. cõtrarium videtur tenere Guid. pa. in quæst. sua 536. vbi ponit de tertiamentis quæ fiunt, quomodo fieri debeant, dixi alibi. 25

Quintò,

BIU Cujas

26 QVintò, † ℔ si primus conductor gabellarum locet alteri, & aufugiat primus, vel non sit soluendo, princeps potest recurrere ad secundum. vt tenet Petrus de Vbaldis in tractatu societatis. in x. parte. j. col. ad finem, & Bertachinus in dicto loco in xij. q.

27 SExtò, † ℔ si vnus ex pluribus cõductoribus gabellarũ moriatur durante societate, hæres eius in societatẽ succedit. licet sec⁹ sit in aliis societatibus. Bar. in l. adeo. ff. pro socio. non tamen transit ad hæredem hæredis. gl. est in l. nulla. ff. pro socio. licet Bald. ibi innuat contrarium. vide Bertachi. in dicto tract. in dicta secunda parte. in xiij. quæst. vbi ponit, an appellatiõe hæredis veniat hæres hæredis. vide ibi satis amplè.

28 SEptimò, † ℔ potest reuocari locatio gabellarum ex causa pretij nõ soluti debito tempore. l. vectigalia. §. nondum solutis & ibi Bar. & doct. ff. de publicanis. cum aliis alleg. per Bertachinum in dicto loco.

29 OCtauò, † ℔ cõductores gabellarũ possunt cogi ad soluẽdũ etiam ante tẽpus cõstitutũ, si fisco necessitas immineat. scdm Bal. i l. j. C. de cõdictiõe ex lege.

30 NOnò, † ℔ gabellæ non debent locari pro minori tempore, q̃ pro triennio de iure communi. l. penes. & ibi Bal. & doc. C. de vecti. & cõmissis. Et ratio est scdm Sali. ibi, quia in locationibus fit remissio ℞ pter sterilitatem. l. licet. C. locati. l. ex cõducto. §. si vis. ff. eo. & ex vbertate alterius anni compensatio. d. l. licet. & l. si vno. ff. eo. sed si locarentur pro vno anno tãtùm, fiscus esset subiectus remissioni mercedis, & nõ haberet quod ratiõe vbertatis cõpensare posset, cùm nihil sit. & ideo prohibet ne pro vno anno fiat, vt dicit Berta. de Firmo in trac. gabell. in ij. parte, in quæst. vj.

31 DEcimò, † ℔ subhastatio in talibus gabellis fiẽda, debet fieri in præsentia officialium. l. fi. & ibi Bal. C. noua vecti. imponi non posse.

32 De remissione gabellarũ propter guerram, pestẽ, aut sterilitatẽ.

DVodecima † erit quæstio de remissione fienda propter guerram, pestem, & sterilitatem, in qua faciam quatuor conclusiones.

PRima erit conclusio, ℔ siue propter guerrã, siue propter pestẽ, siue propter sterilitatẽ non fiet remissio, quando vnica solutio pretij tãtùm faciẽda est. Bar. in l. cotẽ. §. qui maximos. ff. de publica. in ij. & iij. q. ratio est secũdum eum, qa tempus videtur futurus euẽtus, seu alia prę̃supposita forma cõtractus, vt perceptio seu cõmoditas empta sit. l. si iactũ retis. ff. de actio. empt. & prędicta procedunt, & habẽt locũ generaliter in locatione omnium iuriũ incorporaliũ, secus autẽ in locatione iuriũ corporaliũ. vt tenet Bart. in d. §. qui maximos. & in sua disputatione incipiẽte, publicanus. ex quo infero secundam conclusionem.

33 SEcunda ergo conclusio, † ℔ pestis est causa recedendi de domo ante tempus, vt ad pensionem ℞ residuo temporis nõ tenetur, vt dicit Bar. in l. si in lege. §. si domus. in fi. ff. loca. & in l. j. §. si pẽsio. ff. de migrando. & Pan. in c. propter. post Io. And. de locato. qui tamen dicit, ℔ licet sit hoc verum de iure, vix tñ posset in practica obtineri. Alex. de Imo. in l. si vno. ff. locati. & Philip. Fran. in c. ex parte. de appel. non audent firmare. Bertachi. de Firmo in dicto tract. in ij. parte. in xxij. q. dicit, ℔ in locatione domorũ suarum vtitur cautela, quia apponit, ℔ locatores teneantur etiam tempore pestis. & ibi plura incidẽter de materia pestis ponit, quæ nolo hîc transportare. Aduerte tñ ad id quod dicit Antarios aufugisse propter pestem, per xxiij. dietas, Celias verò vsque ad Pyreneos mõtes, vt refert Appianus Alexandri. in v. libro de bellis ciuilibus, in j. charta. vbi etiã in Illyria dicit fuisse maximam pestilẽtiam ex multitudine ranarum generatarum ex pluuia causatarum. ¶ Vide Nicolaum Boërium in consuetudinibus septenæ Bituric. titu. de iurisd. om. iud. §. xviij. in gl. ij. vbi dicit, † ℔ pestis quem à cõtumacia, & etiam a præstatiõe census colonum excusat. quomodo etiã excuset & reddat rem impossibilem, vide Hypolytum de Marci. in l. j. §. præterea. in xx. col. ff. de quæstionibus. vbi satis amplè.

Fuga pestis.

34 Pestis à quibus excuset.

TErtia conclusio, † ℔ conductori hospitij impedito propter guerram vel pestem fit remissio pensionis, si conductor nullum fructum percepit, secus si fructum aliquem recepit, licet paruũ, vt quia ipse habitauit: nisi cõstet ℔ pro sola habitatione sua non cõduxisset, sed causa hospitãdi, vt qa erat solitus tenere hospitiũ, vel dom⁹ erat solita locari ℞ hospitio, vt tenet Bar. in l. cùm in plures. in prin. ff. loca. ¶ Quomodo guerra excusat à pstatione census & canonis, vide Io. Sãxon. in consue. Turon. tit. *Comme hommage se doit offrir.* artic. j. & ibi dicit, ℔ guerra est quædam sterilitas. & etiam Boërium in loco suprà propè allegato, vbi refert & dicit, † ℔ ob guerras qs excusatur à defectu, seu contumacia, & ei fit diminutio pensionis.

35

36

QVarta conclusio, † quòd conductori fundi realiter fit remissio propter sterilitatem. l. ex cõducto. §. si vis tẽpestatis. ff. locati. & l. licet. & ibi doct. C. eo. Bar. tamẽ in d. l. si vno. §. vbicunq;. & in l. si merces §. vis maior. ff. locati. ponit aliquos casus in quib⁹ nõ fit cõductori fundi remissio mercedis. Vide eũ & Bertachinũ in dicto tractatu de gabellis, in ij. parte. i xxv. quæst. & ibi ponit quid dicatur sterilitas, & etiam qñ qs se obligat ad casus fortuitos, ad quos teneatur, & ad quos non. Vide eundẽ cùm casus tibi euenerit, qa nũc aliud non dico, sed huic operi finem impono, ad laudem Dei omnipotentis. In quo si aliquid boni dixi, summo omnipotenti Deo sit laus & gloria, tibiq; lectori dignissimo (vt in prin. dixi) si quid haud dignum dixero, non eo animo protuli, vt rem tibi min⁹ dignam, gratam, ac insuauem facerem, sed ignorantię meæ tribuendum putes. digniores enim in vtraq; cẽsura, quorum calceamẽta soluere indignus essem, in aliquibus errarũt, quoniã & quandoque bonus dormitauit Homer⁹. Sed quoniã nõ me latet, multos inuidos & detractores esse, qui meũ hoc opusculũ non charitate ac benignitate (vt decet) sed pot⁹ mordaci quodam liuore capere & redarguere conabũtur, quibus potero assentiam, si vel maiora, vel similia edere, & in medium palàm aduertere curauerint. quod si facere neglexerint, eos Fusię caninię legis noïe dãnabo. Nam cùm ex se quicquam tale edere nec valeant, nec possint, aliorum dictis aut scriptis maledicentis more detrahunt, quibus illud Martialis obiiciam:

37

Cùm tua non edas, carpis mea carmina Læli.
Carpere vel noli nostra, vel ede tua.

¶ Obiiciam etiam illud quod à Moderno poëta scriptum est, videlicet.

In te conuertas oculos qui despicis omnes.
Et te, dum cunctis detrahis, inspicias.

¶ Sed quicquid sit, submitto me correctioni, emendationi, & castigationi tuæ consummatissime lector, cui me totum commendo. Vale.

Cautela Bertachi.

Commentariorum Barthol. à Chassaneo ad consuetudines Ducatus Burgundiæ, FINIS.

BIU Cujas

BIU Cujas

